ΕΣΤΙΑ

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

1876

[ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ — ΙΟΥΝΙΟΣ]

ΤΙΜΑΤΑΙ ΦΡΑΓΚΩΝ 6.

FOREIGN
BODL: LIBR
PERIODICALS

ΑΘΗΝΗΣΙ

Γραφεῖον τῆς Ἑστίας: Ὁδὸς Σταδίου, 6.

1876

Digitized by Google

Digitized by Google

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἀνατροφή, ἐκπαίδευσις.

Ἀγωγῆς (περὶ) 346. Βιβλιοθηκῶν (περὶ τῶν δημοσίων) τῆς Ἑλβετίας 111. Ἐκπαιδεύσεως (περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς) τῶν ἐργατικῶν τάξεων 171, (περὶ δημοτικῆς) ἐν Δανίᾳ 218. Ἐκπαίδευσις (ἡ πρώτη) ἐν Εὐρώπῃ 48. Ἑλληνικὸν βιβλίον (τὸ πρῶτον) τὸ τυπωθὲν μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς τυπογραφίας 108. Ἔξοδα (τὰ) τῶν σχολείων εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας 158. Μαθήσεως (αἱ ἐκ τῆς) πρόοδοι 61. Σχολικὰ ἔξοδα 384. Χρῆσις τοῦ χρόνου κατὰ τὰς διακοπὰς 407.

Ἀρχαιολογικά.

Ἐθνολογικὴ ἀνακάλυψις 271. Ἰατρικὴ (ἡ) ἐν Αἰγύπτῳ πρὸ 3500 ἐτῶν 362. Κωδώνων (ἱστορία τῶν) 236. Ὀλυμπίᾳ (αἱ ἐν) ἀνακαλύψεις 169.

Βιογραφίαι.

Βησσαρίων (ὁ Νικαίας) 35. Brunet de Presle (περὶ τοῦ φιλέλληνος) 277. Δέρκων (ὁ μέγας) 53. Κανταχουζηνὴ (Ἑλένη) 164. Καστριώτης ἢ Σκενδέρμπεϋς (Γεώργιος) 4. Κατσώνης (Λάμπρος) 243. Λιβγκστὼν 371, 387. Μαυροκορδάτου (Ῥωξάνδρα) 115. Μουχλιώτισσα (ἡ ἀνώνυμος) 196. Πασόμπεϋς (Ἰσμαὴλ) 340. Ῥόδον (τὸ ἐαρινὸν) 69. Φραγκλῖνος (Βενιαμὶν) 84, 100.

Γεωργικά, βιομηχανικά, ἐμπορικά, δημόσια ἔργα.

Ἀκρίδων (πόλεμος κατὰ τῶν) 96. Ἄμπελος (γιγαντώδης) 63. Βελόνη (πῶς κατασκευάζεται μία) 300. Δασῶν (περὶ τῶν) ἐν Ἑλλάδι 42, (σπουδαιότης τῶν) 248, 264. Ἐμπορίας (περὶ) καὶ χειροτεχνημάτων 385. Κρούπ (τὸ μέγα ὁπλοποιεῖον τοῦ) 330. Ὀδοντοϊατροῦ (ἡ τέχνη τοῦ) 399. Παιγνιδίων τῶν παίδων (περὶ τοῦ ἐμπορίου τῶν) 15. Παροιμίαι (δημώδεις) καὶ παραγγέλματα περὶ τῶν μηνῶν τοῦ ἔτους: Ἀπρίλιος 222, Μάϊος 302, Ἰούνιος 367. Πετρέλαιον (τὸ) 173. Προστασία τῶν χρησίμων ζώων 383. Προστασίας (ὑπουργικὴ ἐγκύκλιος περὶ τῆς) τῶν χρησίμων πτηνῶν 316. Πύργος (νέος) τῆς Βαβὲλ 318. Σιδηρόδρομος (ὁ) τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ 355. Συναλλαγματικῶν (ἐπινόησις) 317. Χάρτης ἐξ ἀμιάντου 351. Χρησιμοποιοῦνται (τὰ πάντα) ἐν Παρισίοις 112. Ὡρολογοποιΐα (ἡ) 63.

Γεωγραφία καὶ περιηγήσεις.

Ἐρζεγοβίνη 57, 76, 88. Περίπλους (ὁ) τῆς γῆς ἐν ἔτει 1876, 211. Πόλον (ἀποδημίαι εἰς τὸν) 227, 247, 261, 279, 291, 307, 323. Τουρκεστὰν 394.

Ἐπιστημονικά.

Ἀρχίζει (ποῦ) τὸ ἔτος 8. Αἵματος (μετέγχυσις τοῦ) 334. Γάλακτος (περὶ) 123, 140. Δίσεκτον (τὸ) ἔτος 348. Ἐξήγησις τῶν καθημερινῶν φαινομένων 13, 31, 45, 61, 94, 108, 127, 158, 174, 189, 207, 223, 237, 304, 319, 335, 352, 367, 383, 400. Ὀγκομέτρου (περὶ τοῦ) ἢ ψυχομέτρου τοῦ Dr Mosso 412. Προγνωστικὰ σημεῖα τῆς καταστάσεως τοῦ καιροῦ 111. Προφητειῶν (περὶ) τῶν ἡμερολογίων 365. Σεισμῶν (περὶ) ἐν Ἑλλάδι 119.

ΒΟΤΑΝΙΚΗ.—Ἄνθος (τὸ) 191.

ΖΩΟΛΟΓΙΑ.—Ἐντόμων (ὑλικὴ δύναμις τῶν) 60. Ζώων (περὶ τῶν) ἅτινα ὑπνοῦσι κατὰ τὸν χειμῶνα 133, 155. Ἵππων (περὶ τῶν) τοῦ πρίγκηπος τῆς Οὐαλλίας 47. Ἰχθύες ἐντὸς ἐπιστολῆς 16. Μηλολόνθης (περὶ) 312. Μυῖα (ἡ) 326. Μύρμηκες; (ὁμιλοῦν οἱ) 107. Ὄφεις (οἱ) ἐν τῇ Ἰνδικῇ 175. Ποντικοὶ (καὶ οἱ) τραγῳδοῦν 384. Πτηνὰ (διατί τὰ) τρώγουσι χάλικας 287. Χελιδόνων (τροφὴ) 287. Ψιττακὸς ἑκατοντούτης 175. Ψύλλων (περίεργος ἔκθεσις) ἐν Παρισίοις 286.

ΦΥΣΙΚΗ.—Ἀτμοσφαίρας (αἱ ὑψηλαὶ χῶραι τῆς) 329. Ἀεροπόρου (ἐντυπώσεις) 24. Βαθόμετρον 335. Ἤχους (περὶ) 43. Θερμομέτρου (περὶ) 187. Φωσφόρησις τῆς θαλάσσης 79.

ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΑ.—Πῶς τρεφόμεθα, 2, 19, 33, 51, 66, 81, 98, 113, 131, 146, 162, 178, 194, 210, 226, 241, 258, 274, 290, 306, 321, 338, 354, 370, 385.

Ἤθη καὶ ἔθιμα.

Αὐγὰ (τὰ) τοῦ Πάσχα 220. Ἀπόκρεω καὶ προσωπιδοφόροι 91. Ἀπριλίου (ἡ πρώτη) 204. Γεώργιος (ἅγιος) 268. Ἑορτὴ (ἡ) τοῦ ἁγίου Ἰωάννου 414. Ἐπινομίδες, ἤτοι δῶρα τῆς πρώτης τοῦ ἔτους 11. Θερμάνσεως (διάφοροι τρόποι) 285. Κηδεία Ἰνδοῦ βασιλέως 315. Μαρτίου (ἡ πρώτη) 142. Οἶκος (ὁ) 200, 214. Ὑπηρέται (οἱ) ἐν Ἀμερικῇ 46. Ὠμοπλατοσκοπία 221.

Καλλιτεχνία.

Θεμελιώδεις νόμοι τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς 138.

Κοινωνικά, πολιτειακά, στατιστική.

Ἀργία (ἡ) τῆς Κυριακῆς 384. Ἄλλων (ἔξοδα) 380. Γραμματόσημον 319. Δημοσίων (περὶ τῶν) λειτουργῶν ἐν Γερμανίᾳ 109. Ἐξασφάλισις τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς 64. Κατήχησις (Ἐθνική) 1, 17, 33, 49, 65, 81, 97, 113, 129, 145.

Digitized by Google

Μέσον ὅρον (ἡ κατὰ) διάρκεια τῆς ζωῆς 272. Μέσος ὅρος τῆς ζωῆς 206. Παλμερστῶνος (ἐπιστολὴ) 284. Πόλεις (αἱ μεγάλαι) τοῦ κόσμου 176. Προλήψεις καὶ πλάναι τοῦ λαοῦ 161, 177, 193, 209, 225, 241. Σιμωνία; (τί εἶνε) 186. Ταμιευτήρια (τὰ) ἐν Ἑλβετίᾳ 382. Τιὲρ καὶ Δυφὼρ 378. Χάρτου (στατιστικὴ τοῦ παραγομένου καὶ καταναλισκομένου) ἐπὶ τῆς γῆς 95.

Οἰκιακὴ οἰκονομία.

Ἐλαίου (ἐξάλειψις τοῦ) καὶ τοῦ λίπους 368. Ζωμοῦ (διατήρησις τοῦ) τοῦ κρέατος 400. Κίνδυνος τοῦ φωτισμοῦ τῶν δωματίων τοῦ ὕπνου διὰ τοῦ φωταερίου 16. Κηλίδων (ἐξάλειψις) οἴνου 288. Λαμπῶν (καθαρισμὸς) 160. Λύχνοι τοῦ ἐλαίου 192. Μυιῶν ἐξάλειψις 416. Πτερῶν (λεύκανσις τῶν) 64. Σφηκῶν (καταστροφὴ) 112. Ψύλλοι; (θέλεις νὰ μὴ σὲ τρώγουν οἱ) 336. Ὠῶν (διατήρησις τῶν) 256.

Ποικίλα.

1, 20, 41, 48, 57, 64, 79, 84, 97, 115, 122, 130, 139, 148, 158, 194, 214, 223, 238, 239, 254, 256, 260, 271, 292, 314, 316, 319, 334, 335, 336, 338, 346, 381, 382, 383, 400.

Πρακτικαὶ γνώσεις.

Ἀργυρῶν νομισμάτων καὶ σκευῶν πρόχειρος καὶ ἀσφαλὴς βάσανος 176. Ἀφαιρέσεως (συντομίαι) 224. Βαρόμετρον (φυσικὸν) 160. Ζῶα τὰ ὁποῖα δὲν πρέπει νὰ κατατρέφωνται 208. Κεραυνοῦ (παραγγέλματα κατὰ τοῦ) 32. Μαρμάρου (καθαρισμὸς τῶν ἐκ) προτομῶν καὶ ἀγαλμάτων 272. Νεωστὶ χρωματισθέντος δωματίου (μέσον πρὸς ἀπαλλαγὴν τῆς βαρείας ὀσμῆς) 192. Ἐνοικιάσοντα (συμβουλαὶ διὰ τὸν) οἰκίαν 352. Προσθέσεως (δοκιμὴ) 128. Σαῦραι (αἱ) 192. Τρόποι πρὸς εὐκολωτέραν λῆψιν φαρμάκων τινῶν 384. Ὑελίνων πωμάτων (ἐξαγωγὴ) τῶν φιαλῶν 304. Ὡρολόγια (πῶς κανονίζονται τὰ) 96.

Ὑγιεινή.

Ἀέρος τῶν οἰκιῶν (καθαρισμὸς) 239. Δηγμάτων (θεραπεία) 320. Θολωμένου (περὶ καθάρσεως) ὕδατος 176. Κοιτῶνος (περὶ τοῦ) τῶν ἀρρώστων 48, (ἀερισμὸς) 80, 112, (θέρμανσις) 128, (καθαρισμὸς) 64, 96, (φωτισμὸς) 144. Καουτσοῦ (τὰ ἐκ) ἐνδύματα 160. Ῥινὸς αἱμορραγίας (παραγγέλματα πρὸς κατάπαυσιν τῆς ἀπὸ τῆς) 192. Ὑγιεινὰ παραγγέλματα 16, 32.

Φιλολογία, ἠθολογία, φιλοσοφία.

Ἀλήθειαι 14, 32, 45, 62, 80, 95, 110, 127, 144, 159, 175, 192, 208, 224, 239, 256, 272, 288, 304, 320, 336, 352, 368, 383, 400, 416. Ἀληθείας (περὶ) 402. Ἀναγνώσεως (ἡ χρησιμότης τῆς) 363. Ἄνω (τὸ) καὶ τὸ κάτω μέρος τῆς κλίμακος 31. Ἀποριῶν (λύσις διαλεκτικῶν): Δακτύλιος (ὁ) τοῦ Πολυκράτους 381, Οὐ παντὸς πλεῖν εἰς Κόρινθον 415, Οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδῃ 350, Οὐρὰ (ἡ) τοῦ κυνὸς τοῦ Ἀλκιβιάδου 317, Τὰ πάντα ἀπώλοντο πλὴν τῆς τιμῆς 335. Ἀπόφθεγμα Περσικὸν 304. Bébé (πόθεν παράγεται ἡ λέξις) 159. Βεζύρης 207. Δρῦς (ἡ) καὶ ὁ Δερβίσης 255. Δύναμις τῆς θελήσεως 14. Ἐθνολογικὰ περίεργα 94. Ἐκτιμῶμεν (πῶς) τὴν σήμερον τὴν ἀλήθειαν 383. Ἐλευθερία (ἡ) ἀπαιτεῖ ἤθη αὐστηρὰ 368. Ἐπιστολὴ πρὸς συγγραφέα συγγράψαντα κατὰ τῆς Θείας Προνοίας. Ἐπιστολὴ πρὸν τὸν κ. Βενιαμὶν Οὐέδ, καὶ ἀποστολὴ δι' αὐτῆς δέκα χρυσῶν Λουδοβικείων 401. Ἐπιστήμη τοῦ ἀνθρωπάκου Ῥικάρδου, ἢ δρόμος πρὸς τὴν τύχην 257, 273, 289, 305, 321. Ἐπιτήδευμα (τὸ) δὲν φέρει ὄνειδος 255. Ἠθικὴ (ἡ παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς) καὶ πολιτικὴ 357, 374. Ἠθικός; (τί ἐστιν) ἄνθρωπος 79. Ἰέφερσον (οἱ δέκα κανόνες τοῦ) 319. Ἱστορία μιᾶς δραχμῆς 189. Καινῆς (ἡ πρώτη τῆς) Διαθήκης ἔκδοσις 255. Καρφίτσα καὶ βελόνη 93. Κῆρυξ (ὁ) τῆς Νέας Ὑόρκης 181. Κοραῆ (ἀνέκδοτος ἐπιστολὴ) 94, (ἐνύπνιον) 311. Κόρη (ἡ) 231. Λαμαρτίνου (ἡ κυρία) καὶ ἡ κυρία Δυμὸν 143. Μαῦρος (ὁ) ἐπιθυμῶν νὰ ἦνε λευκὸς 62. Μετριοφροσύνης (περὶ) 21. Μνημεῖα (τὰ ἑλληνικὰ) 238. Νοὸς (περὶ κοινοῦ) 29. Ὄνειρον (ἐν) 416. Ὄχλος; (τί ἐστι) 239. Πατρίς; (τί ἐστι) 56. Πολέμου (περὶ) 385. Πλουτισμὸν (συμβουλαὶ πρὸς) 337, 353, 369. Προσευχὴ (ἡ) τοῦ Ἐπικτήτου 83. Πτωχὸς (ὁ) καὶ ὁ πλούσιος 167. Πυρὴν (ὁ) 174. Σακκοράφα (ἡ) 302. Ταμερλάνος (ὁ) καὶ ὁ μύρμηξ 126. Τουγρᾶς 238. Τουρκικὸν λόγιον 304. Τρόποι τοῦ ἀρέσκειν 207. Τυφλοὶ (οἱ δύο) καὶ ὁ σκύλλος των 159. Ὑγιεινὴ τῆς ψυχῆς 208. Φιλολογίας (μία ἐντολὴ τῆς) 234. Φιλοσοφία τῆς γυναικὸς 304. Φύσεως (αὐτόματος σκηνογραφία τῆς) 281. Χρόνος (ὁ) 205. Χρόνος (ὁ) εἶνε χρήματα 238. Ψεκάδες βροχῆς 109.

ΑΝΕΚΔΟΤΑ.—Ἀδιάκριτος ἀποκάλυψις μικροῦ παιδίου 336. Γενναία ἐλευθεριότης τοῦ Λαμαρτίνου 63. Καρδία ἑξηκονταούτιδος. Ῥόσχιλδ καὶ ὁ ξένος 239. Κόσσυφος κόκκινος 62. Μητρικῆς στοργῆς πλῆρες ὕψους ἀπόφθεγμα 176. Οἱ τρεῖς μέγιστοι ἰατροὶ 16. Παιδικὴ ἀφέλεια περὶ τῆς ἱστορίας 48. Σύζυγος ἄνευ γλώσσης 336. Συμβουλὴ πρὸς τοὺς ζητοῦντας μεγάλας προῖκας 64. Τί τὸ χωρίζον τὴν θεωρίαν ἀπὸ τὴν πρᾶξιν 143. Φρόνιμος ἰατρὸς 112.

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ, ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΑΙ ΣΚΗΝΑΙ.— Ἐκδρομὴ (ἡ) τοῦ Bernardin de Saint-Pierre 251. Ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς προικὸς 149. Λιθοτόμος (ὁ) 349. Μαθιστὴς (ὁ) 37. Μαρία ἢ τὸ κυανοῦν μανδήλιον 6. Μουσταφᾶς (ὁ) 90. Μεθύσου θάνατος 71. Ναυάγιον (τὸ) 390. Πασᾶς (ὁ) βοσκὸς 292. Σύζυγός μου (ἡ) εἶνε διὰ τὸν χορὸν 104. Χριστουγέννων (διήγημα τῶν) 135.

ΜΥΘΟΙ.—Ἄχυρα καὶ θύελλα 31.

ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ.—Νῶε (ὁ) καὶ ὁ ἀμπελὼν αὐτοῦ 287. Ψῦχος (τὸ), ὁ ἥλιος καὶ ὁ ἄνεμος 45.

ΠΟΙΗΣΙΣ.—Διανομὴ (ἡ) τῆς γῆς 416. Ἔαρ (ᾆσμα εἰς τὸ) 320. Θανάτῳ (ἐπὶ τῷ) τῆς θυγατρός μου Ναθαλίας 62. Θανάτῳ (ἐπὶ τῷ) παιδίου 79. Θεὸς (ὁ) 288. Θεὸς (ὁ) καὶ ὁ θάνατος 175. Λεύκωμα (εἰς) 14. Λεύκωμα (εἰς) νέας φίλης 400. Λίμνη (ἡ) τοῦ Μεσολογγίου 368. Μάνα (μία) 336. Μητρὸς ἐπάνοδος 191. Πλάνητος (στροφαί τινες ἐκ τοῦ) 95. Προσευχὴ (ἡ) τῶν κορασίων 110. Ῥόδον (τὸ) καὶ ἡ δροσοῦλα 256.

Digitized by Google

'Αριθ. 1 – Λεπτὰ δέκα.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Πρῶτος

Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι — Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6.

4 Ἰανουαρ. 1876

Σκοπὸς τοῦ περιοδικοῦ τούτου εἶνε νὰ διαδίδῃ, δι' ὕφους ἁπλοῦ καὶ ὅσον τὸ δυνατὸν καταληπτοῦ εἰς πάντας, ἀναγνώσματα ὑγιᾶ διά τε τὴν καρδίαν καὶ τὸ πνεῦμα, νὰ καταστήσῃ δὲ δημώδεις τὰς χρησιμωτέρας εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον γνώσεις, συλλέγον αὐτὰς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, σταγόνα πρὸς σταγόνα, ἐκ τῶν ἐγκριτωτέρων ξένων συγγραμμάτων.

Ἡ διεύθυνσις τῆς Ἑστίας, ταύτην καὶ μόνην ἔχει τὴν φιλοτιμίαν, τὸ νὰ λέγωσιν οἱ ἀναγνῶσται αὐτῆς, ὅτι ἐξ ἑκάστου φυλλαδίου της προσέθεσαν εἰς τὰς γνώσεις των νέον τι καὶ ὅτι ἡ νέα των αὕτη μάθησις ἐγένετο ἐν παιδιᾷ μᾶλλον καὶ ἀνεπαισθήτως ἢ μετὰ κόπου καὶ σπουδαιότητος. Ἐλπίζει δὲ, ὅτι ὁρίσασα τὴν τιμὴν ἑκάστου φυλλαδίου εἰς δέκα μόνον λεπτὰ, καὶ καταστήσασα οὕτω τὴν κτῆσιν αὐτοῦ προσιτὴν καὶ εἰς τὰς ἀπορωτέρας τάξεις τῆς κοινωνίας, θέλει τύχει ἐμμέσων πρὸς τὸν κοινωφελῆ σκοπόν της συνεργατῶν, τῶν προθύμως καταβαλλόντων τὴν δεκάφραγκον ἐτησίαν τοῦ περιοδικοῦ τιμὴν, ὅπως ἀναπληρωθῇ οὕτως ἡ πρόδηλος ἐκ τῆς κατὰ φυλλάδια πωλήσεως ζημία.

ΕΘΝΙΚΗ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

Ἐρανισθεῖσα ὑπὸ **Α. Σ. Βυζαντίου.**

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Πατρίς.

Ἐρ. – Τί εἶνε Πατρίς;

Ἀπ. – Πατρὶς εἶναι ἡ χώρα, ἣν κατοικεῖ ὁ ἑλληνικὸς λαός. Τὸν λαὸν τοῦτον πρέπει νὰ θεωρῶμεν ὡς τὴν μεγάλην ἡμῶν οἰκογένειαν καὶ τὴν Πατρίδα ὡς κατοικίαν της.

Ἐρ. – Πατρὶς εἶναι μόνον ἡ γῆ, ἡ κατοικουμένη καὶ καλλιεργουμένη ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων;

Ἀπ. – Ὄχι. Ὁ λέγων Πατρίδα ἐννοεῖ καὶ τὰ μνημεῖα καὶ τοὺς θεσμοὺς καὶ τοὺς νόμους καὶ τὰ ἔθιμα καὶ τὴν βιομηχανίαν καὶ τὴν ἱστορίαν της. Ἐννοεῖ ἀκόμη τὴν ἀσφάλειαν, τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἐλευθερίαν, ἣν παρέχει εἰς τὰ τέκνα της, τὰς θυσίας, ἃς ἀπαιτεῖ παρ' αὐτῶν ἐν πάσῃ ὥρᾳ, ἀλλ' ἰδίως ἐν ὥρᾳ κινδύνου, καὶ ἃς ὀφείλουσι νὰ ὑφίστανται πάντες πρὸς σωτηρίαν, ἢ πρὸς δόξαν αὐτῆς.

Ἐρ. – Διατί ἡ χώρα ἣν κατοικοῦμεν καὶ τὸ σύνολον τοῦτο τῶν ἠθικῶν καὶ ὑλικῶν ἀπολαύσεων καὶ ὑποχρεώσεων ἐκλήθη Πατρίς;

Ἀπ. – Διότι ὁ Ἕλλην θεωρεῖ τὰ συστατικὰ τὰ ἀποτελοῦντα τὴν Πατρίδα ὡς ἔμψυχόν τι ὂν, ὅπερ δι' ἕνα ἕκαστον καὶ διὰ πάντας ἐπέχει τόπον πατρὸς ὁμοῦ καὶ μητρός.

Ἐρ. – Πλὴν τῆς Πατρίδος, πρέπει νὰ πιστεύῃς ὅτι δὲν ὑπάρχει καὶ ἄλλο τι εἰς τὸν κόσμον;

Ἀπ. – Ὄχι. Ἡ Πατρὶς εἶναι τὸ πρωτεῦον πρᾶγμα, ἀλλ' ὄχι τὸ μόνον. Εἶναι εἷς κρῖκος τῆς Ἀνθρωπότητος, ἀλλ' ὄχι ὁλόκληρος ἡ Ἀνθρωπότης. Ὅπως αὐτὴ ἀποτελεῖ μεγάλην οἰκογένειαν, δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι ὅλα τὰ ἔθνη μίαν ἡμέραν θὰ συγχωνευθῶσιν ἐντὸς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας, τῆς Ἀνθρωπότητος.

Ἐρ. – Ποῖα εἶναι τὰ πρὸς τὴν Πατρίδα αἰσθήματα καὶ ἡ διαγωγὴ παντὸς ἀγαθοῦ Ἕλληνος;

Ἀπ. – Πᾶς ἀγαθὸς Ἕλλην τρέφει πρὸς τὴν Πατρίδα ἀπόλυτον καὶ ἀπεριόριστον ἀγάπην. Εἶναι ἀείποτε ἕτοιμος νὰ ὑποβληθῇ εἰς πάντα κόπον, πᾶσαν ἐργασίαν, πάντα κίνδυνον, ὑπηρετῶν τὴν Πατρίδα. Ὅταν ἐπιτάσσῃ τὸ συμφέρον τῆς Πατρίδος, πᾶς ἄλλος λόγος πρέπει νὰ σιωπᾷ καὶ ὁ φόβος αὐτὸς τοῦ θανάτου.

Ἐρ. – Ποῖα εἶναι τὰ αἰσθήματα καὶ ἡ διαγωγὴ παντὸς ἀγαθοῦ Ἕλληνος πρὸς τοὺς συμπατριώτας του;

Ἀπ. – Ὁ ἀγαθὸς Ἕλλην θεωρεῖ τοὺς συμπατριώτας του ὡς μέλη τῆς ἰδίας αὐτοῦ οἰκογενείας. Ἀγαπῶν καὶ τιμῶν αὐτοὺς χρησιμεύει ὡς παράδειγμα πάσης ἀρετῆς. Περιποιεῖται πάντας ὁμοίως, πλουσίους καὶ πένητας, ἰσχυροὺς καὶ ἀδυνάτους. Ὅσον εἶναι προηγμένος κατὰ σοφίαν, πλοῦτον, ἢ δύναμιν, κατὰ τοσοῦτον ἔχει καθῆκον νὰ ὑπηρετῇ τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀμαθεῖς συμπατριώτας του.

Ἐρ. – Ὁποῖος πρέπει νὰ ἦναι πρὸς ἑαυτὸν ὁ Ἕλλην;

Ἀπ. – Ὁ ἀγαθὸς Ἕλλην προσπαθεῖ πάντοτε νὰ προκόψῃ κατ' ἀρετὴν καὶ σοφίαν, ὅπως ἐκτελέσῃ ὡς οἷόν τε ἀξιοπρεπέστερον τὸ πρὸς τοὺς συμπολίτας καὶ πρὸς τὴν Πατρίδα καθῆκον. Χρησιμοποιεῖ τὰ δικαιώματα, ἅτινα παρέχει, καὶ ἐκτελεῖ τὰς ὑποχρεώσεις, ἃς ἐπιβάλλει ὁ νόμος.

Ἐρ. – Τί πρέπει πρὸ πάντων νὰ μάθῃ ὁ Ἕλλην;

Ἀπ. – Ὁ Ἕλλην πρέπει νὰ εἰξεύρῃ τὰ ἱερὰ δόγματα τῆς θρησκείας του καὶ τὴν ἱστορίαν καὶ γεωγραφίαν τοῦ τόπου του, ὡς καὶ τοὺς κυριωτάτους αὐτοῦ θεσμοὺς καὶ νόμους.

Ἐρ. – Δὲν πρέπει νὰ ἐπεκτείνῃ τὰς γνώσεις ταύτας;

Ἀπ. – Βεβαίως. Πρέπει νὰ μάθῃ προσέτι καὶ

Digitized by Google

τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν καὶ γεωγραφίαν καί, εἰ δυνατὸν, μίαν, ἢ καὶ πλειοτέρας ξένας γλώσσας.

Ἐρ. - Διατί;

Ἀπ. - Διότι ἡ Ἑλλάς, ὡς λαὸς ναυτικὸς καὶ ἐμπορικός, ἔχει σχέσεις καὶ συμφέροντα μετὰ πάντων τῶν ἐπὶ γῆς λαῶν.

Οὐχὶ λοιπὸν μόνον ἡ διευκόλυνσις τῆς συνεννοήσεως, ἀλλὰ καὶ ἡ μέλλουσα ἀδελφότης πάντων τῶν λαῶν, τέκνων τῆς αὐτῆς μητρὸς, δὲν ἐπιτυγχάνεται, ἐὰν τὰ ἔθνη δὲν σπουδάσωσι τὴν ἱστορίαν, τὴν γλῶσσαν, τὰς ἀνάγκας ἀλλήλων.

Ἐρ. - Ἐὰν πάντες οἱ ἄνθρωποι εἶναι τέκνα τῆς αὐτῆς μητρὸς, πρὸς τί αἱ διάφοροι Πατρίδες;

Ἀπ. - Ἡ Πατρὶς εἶναι ἀναπόφευκτος πρὸς διαμόρφωσιν καὶ συντήρησιν τοῦ πολιτισμοῦ. Οἱ λαοί, παρ᾿ οἷς ἀμβλύνεται ἡ ἰδέα τῆς Πατρίδος, διάγουσιν ἐλεεινὸν βίον καὶ πίπτουσιν ἐπὶ τέλους θύματα ἐξωτερικῆς βίας. Ἡ ἱστορία μᾶς διδάσκει ὅτι, ὅσον ἀκμαιότερον εἶναι τὸ αἴσθημα τῆς Πατρίδος, τόσον δοξάζονται καὶ εὐημεροῦσι τὰ ἔθνη.

Ἐρ. - Ὁ Ἕλλην πρέπει νὰ ἐπιθυμῇ νὰ δεσπόσῃ ἡ Πατρίς του καὶ ἄλλων ἐθνῶν;

Ἀπ. - Ὄχι. Ὁ Ἕλλην πρέπει νὰ εὔχηται νὰ ζῶσι καὶ οἱ ἄλλοι λαοὶ εὐτυχεῖς καὶ ἐλεύθεροι ὅσον αὐτός. Οἱ πόλεμοι εἶναι ἴχνος βαρβαρότητος, ὅπερ θὰ ἐκλίπῃ μίαν ἡμέραν. Ἀλλ᾿ ἐφ᾿ ὅσον ἐθνικότητες ἀνήκουσαι εἰς ἄλλην φυλὴν, γλῶσσαν καὶ θρησκείαν κρατοῦνται διὰ τῆς βίας ὑπὸ ξένον ζυγὸν, ἡ διαρκὴς εἰρήνη εἶναι ἀκατόρθωτος.—Ὁ Ἕλλην δὲν θέλει νὰ σφετερισθῇ τίποτε ἀλλότριον· ἀλλ᾿ ἔχει νὰ ἐκπληρώσῃ ἱερὰ καθήκοντα πρὸς ἀδελφοὺς, μεθ᾿ ὧν συνηγωνίσθη τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα καὶ οἵτινες ἀπεχωρίσθησαν τοῦ νῦν ἀνεξαρτήτου βασιλείου, ἐναντίον τῶν δεσμῶν τοῦ αἵματος, τῆς θρησκείας καὶ τῶν ἱστορικῶν παραδόσεων.

Ἕπεται συνέχεια.

Ἡ ἑπομένη περιεργοτάτη καὶ λίαν διδακτικὴ μελέτη διεσκευάσθη κατὰ τὸ γνωστότατον ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ πρωτότυπον τοῦ γάλλου J. Macé, φέρον τὸν τίτλον «*Histoire d'une bouchée de pain.*» Καὶ ἠλλάγη μὲν ἀληθῶς ἡ δυσμετάφραστος αὐτοῦ ἐπιγραφὴ ἀντὶ τῆς ἁπλουστέρας «Πῶς τρεφόμεθα·» δὲν μετηλλάγησαν ὅμως παντάπασιν αἱ ἔννοιαι τοῦ συγγραφέως, εἰ μή που, ἐξ ὁμολογουμένης ἀδυναμίας τοῦ διασκευαστοῦ, ὠχράνθη τοῦ πρωτοτύπου ἡ χάρις, καὶ παρελείφθη ἀναντapόδοτον τὸ ἀβίαστον ἐκεῖνο καὶ οἰκεῖον ὕφος, δι᾿ οὗ ὁ βαθὺς ἐπιστήμων καὶ εὐφυὴς γαλάτης μεταδίδει τοῖς ἀναγνώσταις αὐτοῦ προσιτὰς καὶ εὐλήπτους μεγάλας ἐπιστημονικὰς ἀληθείας, τὰς μάλιστα ἴσως ἐνδιαφερούσας πάντα εὖ ἠγμένον ἄνθρωπον.

Α. Β.

ΠΩΣ ΤΡΕΦΟΜΕΘΑ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΠΡΟΣ ΜΙΚΡΑΝ ΚΟΡΗΝ

Κατὰ τὸ γαλλικόν.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΩΤΗ

Εἰσαγωγή.

Ἐπιχειρῶ, καλή μου κόρη, νὰ σὲ διδάξω μερικὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα ἐν γένει θεωροῦνται ὡς πολὺ δυσνόητα, καὶ σπανίως διδάσκονται εἰς νεάνιδας. Ἂν κατορθώσωμεν, ἐγὼ ἐξηγῶν καὶ σὺ μανθάνουσα, νὰ ἔμβωσιν αὐτὰ τὰ πράγματα εἰς τὴν μικράν σου κεφαλὴν, ἐγὼ μὲν θὰ ὑπερηφανευθῶ πολὺ, σὺ δὲ θὰ ἴδῃς πόσον εἶνε διασκεδαστικὴ ἡ σοβαρὰ ἐπιστήμη τῶν σοφῶν, μολονότι οἱ κύριοι οὗτοι ἰσχυρίζονται πολλάκις τὸ ἐναντίον.

Πῶς τρώγομεν! ἂν τοῦτο μέλλω νὰ σὲ διδάξω, θὰ μοῦ παρατηρήσῃς βεβαίως, ὅτι δὲν ἀξίζει τὸν κόπον. Τὸ γνωρίζεις, θὰ εἴπῃς, κάλλιστα, ὅπως κ᾿ ἐγὼ τὸ γνωρίζω, καὶ δὲν θὰ σὲ μάθω, βέβαια, πῶς τρώγεται ἓν ὡραῖον κομμάτιον γλυκύσματος.

Καὶ ὅμως, οὐδὲ κἂν ὑποθέτεις, πόσον πολλὰ πράγματα ἐμπεριέχονται εἰς αὐτὰς τὰς λέξεις, καὶ πόσον χονδρὸν τόμον ἠδυνάμην νὰ γράψω, ἂν ἐπεχείρουν νὰ τὰς ἀναπτύξω λεπτομερῶς.

Ἐσυλλογίσθης ποτέ σου, διατί τρώγομεν;

Γελᾷς βεβαίως, καὶ μοὶ ἀποκρίνεσαι ἁπλούστατα: «Τρώγομεν, διότι ὑπάρχουν γλυκύσματα, ἀπίδια, ῥοδάκινα, σταφύλια, καὶ τόσα ἄλλα εὔμορφα πράγματα.»

Ὁ λόγος αὐτὸς εἶνε ἀρκετὸς, καὶ δὲν ζητεῖς ἄλλον. Αἴ! ἂν ὑπῆρχε μόνον ἄρτος εἰς τὸν κόσμον, ἠδύνατό τις ἴσως νὰ ἐρωτήσῃ, διατί τρώγομεν.

Ἂς ὑποθέσωμεν ὅμως πρὸς στιγμὴν, ὅτι μόνον ἄρτος ὑπάρχει· καὶ ἡ ὑπόθεσις αὐτὴ δὲν εἶνε δύσκολος, διότι πολλὰ πτωχὰ παιδία τρώγουν πολλάκις μόνον ἄρτον, καὶ τὸν τρώγουν μὲ πολλὴν ὄρεξιν.

Διατί λοιπὸν τρώγομεν, ἀκόμη καὶ ὅταν δὲν ἔχωμεν ἄλλο τίποτε, παρὰ μόνον ἄρτον;

Τόρα θὰ σοῦ τὸ εἴπω, ἂν δὲν τὸ γνωρίζῃς.

Ὅταν προχθὲς ἡ μήτηρ σου εἶπεν, ὅτι τὸ φόρεμά σου ἐκόντηνε, καὶ σοῦ κατεσκεύασε τὸ ἄλλο ἐκεῖνο, τὸ μακρότερον, τὸ κυανοῦν, τὸ ὁποῖον σοῦ πηγαίνει τόσον εὔμορφα, πῶς συνέβη τοῦτο;

— Νόστιμον πρᾶγμα! θὰ μοῦ ἀπαντήσῃς. Συνέβη, διότι ἐμεγάλωσα.

— Καὶ πῶς ἐμεγάλωσες, παρακαλῶ;

Ἐδῶ πλέον δὲν ἔχεις τί νὰ μοῦ ἀπαντήσῃς.

Κανεὶς βέβαια δὲν ἦλθε νὰ μακρύνῃ τοὺς πόδας σου, ἐνῷ ἐκοιμᾶσο, οὔτε νὰ προσθέσῃ κανὲν τεμάχιον εἰς τὰς χεῖράς σου. Τίποτε ὅμως δὲν αὐξάνει οὔτε ἐλαττοῦται μόνον του· μάθε το τοῦτο ἅπαξ διὰ παντός. Ἠξεύρεις δὲ, ποῖος ἦλθε μυστικὰ μυστικὰ, καὶ, χωρὶς νὰ ἐννοήσῃς τίποτε, ηὔξησε τὰς χεῖράς σου καὶ τοὺς πόδας σου;

Σὺ ἡ ἰδία.

Ὅλα ἐκεῖνα τὰ ὡραῖα γλυκύσματα, τὰ ὀπωρικὰ, ὁ ἄρτος, τὸ ῥόφημα — καὶ πρὸ πάντων τὸ ῥόφημα, — ἀφοῦ ἐῤῥίφθησαν ἐντὸς τοῦ μικροῦ βαράθρου, τὸ ὁποῖον κάλλιστα γνωρίζεις, ἤρχισαν, χωρὶς νὰ σοῦ ζητήσουν τὴν ἄδειαν, νὰ μεταμορφοῦνται, καὶ νὰ εἰσχωροῦν εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ σώματός σου, ὅπου ἔγειναν κρέας, κόκκαλα, κ. λ.

Digitized by Google

Ψηλάφησε τὸ σῶμά σου, καὶ θὰ τὰ ἀπαντήσῃς πανταχοῦ. Οἱ μικροί σου ῥόδινοι ὄνυχες, οἵτινες αὐξάνουν κάθε πρωΐ, τὰ κάτω ἄκρα τῆς ξανθῆς σου κόμης, ἥτις μακρύνει ὁλονέν, οἱ νέοι σου ὀδόντες, οἵτινες ἤρχισαν νὰ φαίνωνται, ἐκεῖ ὅθεν ἔπεσαν οἱ παλαιοί,... ὅλα αὐτὰ τὰ ἔφαγες, πρὸ ὀλίγων μόλις ἡμερῶν.

Σημείωσαι δὲ, ὅτι τοῦτο δὲν συμβαίνει μόνον εἰς σέ.

Βλέπεις τὴν μικράν σου γάταν, ἥτις πρὸ ἑνὸς μόλις μηνὸς ἦτο ἓν ἄσχημον μικρὸν ζῶον, καὶ τόρα αὐξάνει ὁλονὲν καὶ γίνεται τόσον εὔμορφη; Ἡ τροφὴ, τὴν ὁποίαν τῆς δίδεις, μετεμορφώθη ἐντός της εἰς γάταν. Τὸ μεγάλο ἐκεῖνο βῶδι, τὸ ὁποῖον σὲ τρομάζει, διότι δὲν γνωρίζεις πόσον ἀγαθὸν ζῶον εἶνε, ἦτο κατ' ἀρχὰς ἓν μικρὸν μοσχάρι· ἀλλ' ἔφαγε χόρτον πολὺ, καὶ τὸ χόρτον αὐτὸ μετεμορφώθη σιγὰ σιγὰ εἰς ὅλον αὐτὸ τὸ κρέας, τὸ ὁποῖον θὰ φάγωμεν πάλιν ἡμεῖς διὰ νὰ τὸ μεταμορφώσωμεν εἰς κρέας ἀνθρώπινον.

Ἄλλο, ἀκόμη περιεργότερον. Τὰ δένδρα τῶν δασῶν μας, τὰ ὁποῖα φθάνουν τόσον ὑψηλὰ καὶ κρατοῦν τόσον τόπον, δὲν ἦσαν κατ' ἀρχὰς μεγαλείτερα ἀπὸ τὸν μικρόν σου δάκτυλον· ὅλον δὲ αὐτὸ τὸ ὕψος καὶ ὅλον αὐτὸ τὸ πλάτος τὸ ἔφαγαν.

— Πῶς; τρώγουν καὶ τὰ δένδρα;

— Βεβαιότατα τρώγουν. Εἶνε μάλιστα καὶ πολὺ λαίμαργα, διότι τρώγουσιν ἀκαταπαύστως, ἡμέραν καὶ νύκτα. Ἐννοεῖται ὅμως, ὅτι δὲν τρώγουσιν ὅπως ἡμεῖς, μολονότι κατὰ πολὺ μᾶς ὁμοιάζουν· τὰ περὶ τούτου ὅμως εἶνε ἐκτὸς τοῦ προκειμένου.

Θὰ ὁμολογήσῃς δὲ, ὅτι ὀλίγα παραμύθια, ἐξ ἐκείνων ἅτινα διηγεῖτο ποτὲ ἡ μάμμη σου, περιέχουν πράγματα τόσον θαυμαστὰ, ὅσον ἡ ἱστορία τοῦ τεμαχίου ἄρτου, τὸ ὁποῖον γίνεται νέα κόρη, καὶ τοῦ χόρτου τὸ ὁποῖον μεταβάλλεται εἰς βοῦν.

Λέγω δὲ ἱστορία, διότι ἀληθῶς ὁλόκληρος ἱστορία εἶνε τὰ περὶ τούτου, καὶ ἐννοεῖς εὐκόλως, ὅτι ἡ μεταβολὴ αὐτὴ δὲν γίνεται διὰ μιᾶς.

Θὰ ἤκουσες ἴσως νὰ γίνεται λόγος περὶ τῶν θαυμασίων ἐκείνων μηχανῶν τῆς Ἀγγλίας, αἵτινες λαμβάνουν ἐξ ἑνὸς μέρους τὸ βαμβάκιον εἰς δέματα, καὶ τὸ παραδίδουν ἐξ ἑτέρου μεταμορφωμένον εἰς ὡραῖον λεπτὸν ὕφασμα, διπλωμένον, ἕτοιμον πρὸς πώλησιν. Τοιαύτην τινὰ μηχανὴν ἔχεις ἐντός σου· ἡ μηχανὴ δὲ αὐτὴ λαμβάνει ἀφ' ἑνὸς τὸ τεμάχιον ἐκεῖνο τοῦ γλυκύσματος, τὸ ὁποῖον τῆς δίδεις, καὶ σοῦ τὸ ἀποδίδει ἀφ' ἑτέρου μεταμορφωμένον εἰς ὄνυχας, εἰς κόμην, εἰς ὀστᾶ, εἰς κρέας, καὶ εἰς χίλια ἄλλα πράγματα· διότι ἐντὸς τοῦ σώματός σου ὑπάρχουν χίλια πράγματα διαφορετικὰ καὶ ἀνόμοια, τὰ ὁποῖα κατασκευάζεις ἀδιακόπως χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζῃς. Καὶ τοῦτο εὐτυχῶς διὰ σέ· διότι τί θὰ ἐγίνεσο, μὰ τὴν ἀλήθειαν, ἂν ἦτο ἀνάγκη νὰ συλλογίζεσαι ἀπὸ τὸ πρωῒ ἕως τὸ βράδυ τί πρέπει νὰ γείνῃ ἐντὸς τοῦ σώματός σου, ὅπως ἡ μήτηρ σου εἶνε ὑποχρεωμένη νὰ σκέπτεται ἀδιακόπως τί πρέπει νὰ γείνῃ ἐντὸς τῆς οἰκίας; Εἶμαι βεβαιότατος, ὅτι ἡ μήτηρ σου θὰ ἐπεθύμει νὰ εἶχε μίαν μηχανὴν, ἥτις νὰ σκουπίζῃ, νὰ ἑτοιμάζῃ τὸ γεῦμα, νὰ πλύνῃ τὰ πινάκια, νὰ διορθώνῃ τὰ σχισμένα φορέματα, νὰ ἐπιστατῇ εἰς ὅλα καὶ νὰ φροντίζῃ περὶ ὅλων, χωρὶς νὰ κάμνῃ διόλου θόρυβον, ὅπως ἡ ἰδική σου μηχανὴ, ἥτις ἐργάζεται ἀφ' ὅτου ἐγεννήθης, χωρὶς ποτέ σου ἴσως νὰ τὴν ἐννοήσῃς.

Αὐτὴν δὲ τὴν μαγικὴν μηχανὴν δὲν τὴν ἔχεις σὺ μόνη. Τὴν ἔχει καὶ ἡ γαλῆ, τὴν ἔχει καὶ ὁ βοῦς, καὶ ὅλα τὰ ζῶα· τὰ ὑπηρετεῖ δὲ ὅλα, ὅπως ὑπηρετεῖ σέ. Ἡ μόνη διαφορὰ εἶνε, ὅτι ἔχει ὀλίγας τινὰς διαφορὰς, ἀπὸ ζώου εἰς ζῶον, μολονότι τὸ σχῆμά της ἐν γένει εἶνε τὸ αὐτό. Αἱ διαφοραὶ αὗται εἶνε ἀνάλογοι πρὸς τὰ διάφορα εἴδη ἐργασίας, ἅτινα ἡ μηχανὴ αὐτὴ ἐκτελεῖ εἰς ἕκαστον ζῶον. Οὕτω, π. χ. ἡ μηχανὴ τοῦ βοὸς, ὅστις τῆς δίδει χόρτον πρὸς κατεργασίαν, διαφέρει ἀπὸ τὴν μηχανὴν τῆς γαλῆς, ἡ ὁποία τῆς δίδει κρέας. Τοιουτοτρόπως δὲ καὶ αἱ μηχαναὶ τῶν κλωστικῶν ἐργοστασίων εἶνε μὲν ὅμοιαι ἐν γένει, ἔχουν ὅμως καὶ μερικὰς διαφοράς· ἄλλου εἴδους εἶνε ἡ μηχανὴ ἥτις κλώθει βαμβάκιον, ἄλλου εἴδους ἡ ἐργαζομένη μαλλίον, καὶ ἄλλου εἴδους ἐκείνη ἥτις κλώθει λινάριον.

Ἐκτὸς δὲ τούτου θὰ παρετήρησες βέβαια, ὅτι ὅλα τὰ ζῶα δὲν εἶνε ἴσης ἀξίας, οὔτε ἔχουσιν ὅμοια προτερήματα. Ὁ κύων ἐν παραδείγματι, τὸ ζῶον αὐτὸ τὸ τόσον νοήμον καὶ τόσον ἀγαθὸν, εἶνε ἀναντιρρήτως ἀνώτερον τοῦ βατράχου, ὅστις ἔχει τόσον βλακώδεις ὀφθαλμοὺς καὶ κρύπτει τὸ γλοιῶδες σῶμά του ὑπὸ τὸ ὕδωρ, ἅμα ἀκούσῃ κρότον. Ὁ δὲ βάτραχος πάλιν ὅστις κινεῖται ὅπως θέλῃ, εἶνε θετικώτατα ἀνώτερος τοῦ ὀστρειδίου, τὸ ὁποῖον οὔτε κεφαλὴν ἔχει οὔτε μέλη, καὶ ζῇ φυλακισμένον αἰωνίως ἐντὸς τοῦ ὀστράκου του.

Ἡ μηχανὴ λοιπὸν, περὶ τῆς ὁποίας ἐλέγομεν, εὑρίσκεται καὶ ἐντὸς τοῦ ὀστρειδίου, καὶ ἐντὸς τοῦ βατράχου, ὅπως ἐντὸς τοῦ κυνός. Ἡ μόνη διαφορὰ εἶνε, ὅτι ἡ μηχανὴ τοῦ κυνὸς εἶνε τελειοτέρα τῆς τοῦ βατράχου, καὶ ἡ τοῦ βατράχου πάλιν τελειοτέρα τῆς τοῦ ὀστρειδίου. Καθ' ὅσον καταβαίνομεν ἀπὸ ἀνώτερον ζῶον εἰς κατώτερον, ἡ μηχανὴ ἐλαττοῦται ὁλονὲν, στερουμένη βαθμηδὸν τὸ ἓν της μέρος μετὰ τὸ ἄλλο. Μένει μὲν πάντοτε ἡ αὐτὴ, ἀλλ' ὅταν φθάσωμεν εἰς τὴν κατωτάτην βαθμῖδα, μόλις ἠθέλαμεν κατορθώσει νὰ τὴν ἀναγνωρίσωμεν, ἂν δὲν παρηκολουθοῦμεν αὐτὴν ἐξ ἀρχῆς, καὶ δὲν εἴχομεν παρευρεθῆ, οὕτως εἰπεῖν, εἰς ὅλας της τὰς μεταμορφώσεις.

Digitized by Google

Ἵνα ἐννοήσης ἀκόμη σαφέστερον τὸ πρᾶγμα, θὰ σοῦ κάμω μικράν τινα παρομοίωσιν.

Γνωρίζεις τὴν ὡραίαν λάμπαν, τὴν ὁποίαν ἀνάπτει καθ' ἑσπέραν ἡ μήτηρ σου ἐπὶ τῆς τραπέζης. Ἀφαίρεσέ της κατὰ πρῶτον τὸ σκιάδιόν της, τὸ ὁποῖον ῥίπτει τὸ φῶς πρὸς τὰ κάτω, ἔπειτα τὸν ὑάλινον σωλῆνα, ὅστις δὲν τὴν ἀφίνει νὰ καπνίζῃ, κατόπιν τὴν μικρὰν ἑστίαν, ἥτις κρατεῖ τὴν θρυαλλίδα καὶ φέρει τὸν ἀέρα εἰς τὸ μέσον τῆς φλογός, διὰ νὰ γίνεται τὸ φῶς ζωηρότερον. Ἀφαίρεσε κατόπιν τὸν στρόφιγγα, ὅστις ἀναβιβάζει καὶ καταβιβάζει τὴν θρυαλλίδα, καὶ μεῖνε ἐπὶ τέλους εἰς τὰ κυριώτατα μέρη τοῦ λαμπτῆρος, τουτέστι εἰς τὸ δοχεῖον τοῦ ἐλαίου καὶ τὴν θρυαλλίδα μόνην, καίουσαν ἐντὸς τοῦ ἐλαίου.

Ἂν κανεὶς ἔλθῃ τὴν στιγμὴν ἐκείνην, καὶ τοῦ εἴπῃς: «Κύτταξε τὴν λάμπαν μου!», θὰ σοῦ ἀπαντήσῃ βεβαιότατα:

— «Ποίαν λάμπαν; αὐτὸ τὸ πρᾶγμα δὲν εἶνε λάμπα!»

Σὺ ὅμως, ἥτις ἀφήρεσες τὰ τεμάχια ἐκεῖνα τὸ ἓν μετὰ τὸ ἄλλο, γνωρίζεις κάλλιστα, ὅτι ὁ λαμπτὴρ ἐκεῖνος εἶνε ὁ ἴδιος, μολονότι ἔχασε πολλά του συστατικά, μολονότι δὲν φωτίζει πλέον τόσον εὔμορφα, ὅσον πρὸ ὀλίγων στιγμῶν.

Αὐτὰ λοιπὸν ὅλα θὰ τὰ ἴδωμεν μαζῦ, μικρά μου φίλη. Θὰ ἐξετάσωμεν δὲ τὴν μηχανὴν αὐτὴν τελείαν καὶ πλήρη, ὅπως τὴν ἔχεις σύ, ἐγώ, καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, καὶ θ' ἀφήσωμεν δι' ἄλλην εὐκαιρίαν τὴν ἐξέτασιν τῆς μηχανῆς τῶν ζώων, καὶ τῆς μηχανῆς τῶν φυτῶν, αἵτινες εἶνε ἀρκετὰ περίεργοι ἐπίσης, μολονότι ἀτελεῖς. Θὰ ἴδωμεν πῶς τρώγεις, πῶς τρώγομεν ὅλοι, καὶ θὰ μάθωμεν τὴν ἱστορίαν τοῦ μικροῦ ἐκείνου τεμαχίου ἄρτου, τὸ ὁποῖον εἰσάγεις εἰς τὸ στόμα σου χωρὶς νὰ σὲ πολυμέλῃ τί ἀπογίνεται τὸ ταλαίπωρον, καὶ θὰ παρακολουθήσωμεν τὴν πορείαν αὐτοῦ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους.

Νομίζεις, ὅτι τοιαύτη διήγησις δύναται νὰ κινήσῃ τὴν περιέργειάν σου, καὶ ὅτι ἀξίζει τὸν κόπον νὰ θυσιάσῃς ὀλίγας στιγμὰς διὰ νὰ τὴν ἀκούσῃς;

Τὸ ὑποθέτω.

Ἴσως μοῦ παρατηρήσῃς, ὅτι ἡ διήγησίς μου θὰ εἶνε πολὺ ἐκτεταμένη, ὅτι πρὸ καιροῦ ἤδη τρώγεις τεμάχια ἄρτου, χωρὶς νὰ πολυεξετάζῃς τί γίνονται, καὶ ὅτι ἐν τούτοις αὐξάνεις ἐξαίρετα, καθὼς ἐπίσης αὐξάνει ἡ γαλῆ σου ἥτις τὸ ἐξετάζει πολὺ ὀλιγώτερον.

Ἔχεις δίκαιον· ἀλλ' ἡ γαλῆ σου εἶνε γαλῆ, καὶ σὺ εἶσαι κόρη. Μέχρι τοῦδε ἤξευρες καὶ σὺ ὅσα ἤξευρεν ἡ γαλῆ σου περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, καὶ καμμία ὡς πρὸς αὐτὸ δὲν ὑπῆρχε μεταξύ σας διαφορά. Ἐκείνη ὅμως οὔτε ἠξεύρει, οὔτε θὰ μάθῃ, καὶ θὰ μείνῃ πάντοτε γαλῆ· ἐνῷ σὺ προωρίσθης ὑπὸ τοῦ Θεοῦ νὰ γείνῃς καλλιτέρα παρ' ὅ,τι εἶσαι, καὶ διὰ νὰ γείνῃς καλλιτέρα πρέπει νὰ μάθῃς ὅ,τι δὲν γνωρίζεις.

Ὅλοι μας ἔχομεν καθῆκον νὰ μανθάνωμεν, ὄχι μόνον χάριν περιεργείας, ἀλλὰ καὶ χάριν τοῦ προορισμοῦ, τὸν ὁποῖον μᾶς ἔδωκεν ὁ Θεός. Ἔσο δὲ βεβαία, ὅτι τὸ διασκεδαστικώτατον καὶ ὠφελιμώτατον μάθημα εἶνε ὁ ἴδιος ἑαυτός μας, καὶ ὅ,τι θὰ σοῦ ἐξηγήσω θέλει συντελέσει εἰς τοῦτο ἰδίως καὶ πρὸ πάντων, νὰ μάθῃς τί εἶσαι.

Ἕπεται συνέχεια. ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΛΑΧΟΣ.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΣΤΡΙΩΤΗΣ
Ἢ
ΣΚΕΝΔΕΡΜΠΕΫΣ

Ἡ τύχη τοῦ ἀνδρὸς τούτου ὑπῆρξε παράδοξος. Ἐν τῇ ΙΕ' ἑκατονταετηρίδι ἀνεδείχθησαν τρεῖς κυριώτατοι πρόμαχοι τῆς χριστιανωσύνης κατὰ τοῦ ἰσλαμισμοῦ· ὁ στρατηγὸς τῶν Οὔγγρων Ἰωάννης Οὐνυάδης, ὁ δεσπότης Πελοποννήσου, μετέπειτα δὲ αὐτοκράτωρ Κωνσταντινουπόλεως Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος, καὶ ὁ ἡγεμὼν τῶν Ἀλβανῶν Γεώργιος Καστριώτης. Ἐκ τούτων ὁ τελευταῖος ἀπέβη ἀναμφιβόλως καρτερικώτερος καὶ εὐτυχέστερος τῶν δύο ἄλλων· καὶ ὅμως, ὄχι μόνον ὀλιγώτερον αὐτῶν ἐφημίσθη παρὰ τοῖς συγχρόνοις χριστιανοῖς τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλὰ καὶ ὅταν μετ' οὐ πολὺ ἤρχισαν νὰ ἱστορῶνται τὰ κατ' αὐτόν, κατ' ἀρχὰς μὲν ἡ ἀλήθεια κατεκαλύφθη ὑπὸ ποικίλων μυθευμάτων, βραδύτερον δέ, ὅτε ὁ Χάμμερ ἀφήρεσεν ἐν μέρει τὸν μυθικὸν τοῦτον κόσμον, ὁ δὲ Χὸπφ ἐπεχείρησε νὰ γράψῃ ἀκριβῆ τοῦ ἀνδρὸς ἱστορίαν, ἡ ἱστορία αὕτη κατήντησεν ἐντελῶς ἄψυχος, καθὸ ἀπεστερημένη τῶν λεπτομερειῶν ἐκείνων αἵτινες ἐμφυσῶσιν εἰς τοὺς πρωταγωνιστὰς τοῦ παρελθόντος πνοὴν καὶ ζωήν.

Ἐν τῇ παιδικῇ ἡμῶν ἡλικίᾳ ὅλοι ἐνομίζομεν ὅτι ὁ Ἰωάννης Καστριώτης, ὁ πατὴρ τοῦ Γεωργίου, ἦτο ἡγεμὼν τῆς ἐν Μακεδονίᾳ Ἠμαθίας, διότι τοῦτο μᾶς ἐλέγετο ἀπὸ τῆς Ις' ἑκατονταετηρίδος. Ἐλέγετο δὲ πιθανῶς ἵνα συνδυασθῇ ἡ καταγωγὴ τοῦ ἀνδρὸς μετὰ τοῦ ἐπωνυμίου Σκενδέρμπεϋ (ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου), ὅπερ ἀπέδωκεν εἰς αὐτὸν ὁ σουλτάνος Μουρὰτ Β' ἐνόσῳ τὸν εἶχεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του, ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ἵνα παρασταθῇ ὁ νέος Ἀλέξανδρος ὡς ὁμογενὴς τοῦ ἀρχαίου ἐκείνου καὶ περιλαλήτου υἱοῦ τοῦ Φιλίππου. Ἡ φαντασία ἡμῶν ἐτέρπετο μανθάνουσα ὅτι ἡ μήτηρ τοῦ ἥρωος, ἡ Βοϊσαύα, φέρουσα αὐτὸν ἐν γαστρί, εἶδε κατ' ὄναρ ὅτι ἔτεκεν ὄφιν πελώριον, τοῦ ὁποίου τὸ μὲν σῶμα ἐκάλυπτε πᾶσαν Ἤπειρον, ἡ δὲ κεφαλὴ κατέπινε τὴν Τουρκίαν, ἡ δὲ οὐρὰ ἐβυθίζετο εἰς τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν. Καὶ πῶς νὰ μὴ τὸ πιστεύσωμεν; μήπως ἡ Ὀλυμπιάς, ἡ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου μήτηρ, δὲν ἐδέχθη ἐν τῇ κλίνῃ αὐτῆς τὸν ὕπατον τῶν Θεῶν, ἐν σχήματι δράκοντος; Ἡ ἀμάθεια ἡμῶν ἐπίστευεν ὅτι ὁ Σκενδέρμπεϋς,

Digitized by Google

διατελῶν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Μουρὰτ Β', εἶχε διαπρέψει ἐπὶ ἡρωϊκοῖς κατορθώμασιν εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Προύσης καὶ τῆς Νικομηδείας, αἵτινες εἶχον κυριευθῇ ὑπὸ τῶν Τούρκων, πολὺ πρὶν γεννηθῇ ὁ ἥρως ἡμῶν. Διὰ δὲ τὴν πεποίθησιν ἣν εἴχομεν ὅτι πρέπει πάντοτε νὰ πίπτωσιν ἐν πολέμῳ χιλιάδες μὲν πολλαὶ Τούρκων, Χριστιανῶν δὲ ὀλίγαι μόνον δεκάδες, ηὐφραινόμεθα ἀκούοντες ὅτι εἰς τὴν πρώτην, περὶ Κρόϊαν, μάχην τοῦ Σκενδέρμπεῦ πρὸς τὸν Ἀλήμπεϋν, ἐσφάγησαν 22,000 ἄπιστοι, Ἀλβανοὶ δὲ 100 μόνον περίπου.

Ἀλλ' ἦλθε τελευταῖον ἡ ἀληθὴς ἱστορία καὶ διέλυσε τὰ χρυσᾶ ταῦτα ὄνειρα τῆς νεότητος ἡμῶν. Ὄχι ὅτι ἠλάττωσε τὴν ἀξίαν τοῦ ἀνδρός· ἐκ τοῦ ἐναντίου τὰ ἀκριβῶς ἐξελεγχθέντα αὐτοῦ κατορθώματα ἀνέδειξαν αὐτὸν ἴσως μᾶλλον ἀξιάγαστον ἢ αἱ προηγούμεναι μυθικαὶ ἀφηγήσεις. Ὁ ἄνθρωπος ὅμως εἶναι οὕτω πεπλασμένος ὥστε νὰ μὴν ἀρκῆται εἰς ξηρὰν τῶν γεγονότων παράστασιν· ἡ δὲ ἱστορικὴ ἐπιστήμη, ἀφαιρέσασα ἐκ μέσου τὰς μακρὰς δημηγορίας ἃς ὁ πρῶτος γράψας τὰ κατὰ τὸν βίον καὶ τὴν πολιτείαν τοῦ Σκενδέρμπεῦ Βαρλέτιος ἀπέδιδεν εἰς αὐτόν, παρῳδὸς γινόμενος τοῦ Θουκυδίδου, καὶ τὰς καταπληκτικὰς ἐκείνας μονομαχίας πρὸς Σκύθας καὶ Πέρσας, καὶ τὰ διηγημάτια, καὶ τὰ ἀποφθεγμάτια, καὶ τὰ ἄλλα ποικίλα καὶ δυσαρίθμητα στολίδια, ἤγειρε πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν ἀνδριάντα γενναῖον μὲν καὶ ὁμοιότερον τῷ πρωτοτύπῳ παρ' ὅτι ἦτο ἡ προτέρα αὐτογνώμων ὁπωσοῦν εἰκονογραφία, ἀλλ' ἀνδριάντα χάλκινον, μήτε σάρκας ἔχοντα, μήτε λόγον, μήτε κίνησιν, μήτε συγκίνησιν.

Καὶ πρῶτον ἐδιδάχθημεν ὅτι ὁ Σκενδέρμπεῦς οὔτε Ἕλλην ἦτο, οὔτε κἂν Ἀλβανός, ἀλλὰ Σλαῦος, μηδεμίαν ἔχων ἰδίως σχέσιν πρὸς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Ἠμαθίαν. Ὁ ἀρχαιότατος γνωστὸς αὐτοῦ προπάτωρ ἀνατρέχει εἰς τὰ μέσα τῆς ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος καὶ ἔφερε τὸ σλαυϊκὸν ὄνομα τοῦ Βρανίλου· τούτου δὲ ἔγγονος ἦτο ὁ πατὴρ τοῦ ἡμετέρου ἥρωος Ἰωάννης, ὅστις γενναίως ἀγωνισθεὶς κατὰ τῶν Τούρκων ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἑνετίας, ἔλαβε παρ' αὐτῆς τὴν κομητίαν τοῦ Μάτι, συνεζεύχθη τὴν θυγατέρα τοῦ σέρβου ἡγεμόνος τῆς Πολογίας, Βοϊσαύαν, συνέζευξε τὰς θυγατέρας αὐτοῦ μετὰ ἐπιφανῶν σλαύων καὶ ἀλβανῶν ἀρχόντων καὶ ἀπέβη οὕτω εἷς τῶν ἰσχυροτάτων ἀνδρῶν τῆς Ἀλβανίας. Ἡ κομητία τοῦ Μάτι περιελάμβανε καὶ τὴν Κρόϊαν, ἣν ὅμως κατεχομένην ἐπὶ μακρὸν χρόνον ὑπὸ τῶν Τούρκων, ποτὲ δὲν κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ ὁ Ἰωάννης· πολὺ δὲ φοβούμεθα ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Μάτι, μεταμορφωθὲν εἰς Ἠμαθίαν, παρήγαγε τὸν μῦθον τῆς ἐν τῇ μακεδονικῇ ταύτῃ χώρᾳ θρυληθείσης ἡγεμονίας τοῦ Ἰωάννου Καστριώτου. Ὁπωσδήποτε οὗτος, παρεκτὸς τῶν θυγατέρων ὧν προεμνημονεύσαμεν, εἶχε καὶ τέσσαρας υἱούς, τὸν Ῥεπόσσον, τὸν Στάνισον, τὸν Κωνσταντῖνον καὶ τὸν ἡμέτερον Γεώργιον, γεννηθέντα τῷ 1403. Ἐκ τούτων ὁ πρεσβύτερος ἀπέθανεν ὡς μοναχὸς εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ· τοὺς δὲ ἄλλους ἠναγκάσθη ὁ πατήρ, δεινῶς πιεσθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων τῷ 1410, νὰ παραδώσῃ εἰς τοὺς πολεμίους τούτους ὡς ὁμήρους, ἐναλλάξ. Οἱ νέοι οὗτοι ἀνετράφησαν ἐν τῷ ἰσλαμισμῷ καὶ κατετάχθησαν ἐν τῷ ὀσμανικῷ στρατῷ, ἐν ᾧ ἰδίως διέπρεψεν ὁ Γεώργιος, ὅστις, μετονομασθεὶς ὡς μουσουλμάνος Ἰσκενδὲρ, προήχθη, ἕνεκα τῆς ἀνδρίας καὶ τῶν ἄλλων προτερημάτων αὐτοῦ, εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ μπέϋ, ἐξ οὗ τὸ πολυθρύλητον αὐτοῦ ἐπωνύμιον Σκενδέρμπεϋς. Ἦτο δὲ κάλλιστος τὸ εἶδος καὶ οὐ μόνον δεξιώτατος περὶ τὰ πολεμικὰ ἔργα, ἀλλὰ καὶ περὶ τὸν λόγον δεινός· δι' ὃ ηὐνοήθη ἐξαιρέτως ὑπὸ τοῦ Μουρὰτ Β' καὶ ἤθελε βεβαίως ἀναβιβασθῇ, ὡς τόσοι ἄλλοι ἀρνησίθρησκοι, εἰς τὴν ὕπατον ἀρχὴν τοῦ μεγάλου βεζύρη, ἀλλὰ μόνος αὐτός, καθ' ὅσον ἠξεύρομεν, ἐκ τῶν ἐπισήμων χριστιανῶν ὅσοι οὕτως ἢ ἄλλως ἐξισλαμίσθησαν, δὲν ἐδελεάσθη μέχρι τέλους ὑπὸ τῶν ποικίλων τῆς ἀλλαξοπιστίας πλεονεκτημάτων. Καραδοκῶν ἀείποτε ἐπιτηδείαν τινὰ περίστασιν ἵνα διαφύγῃ τὰς εὐεργεσίας κυριάρχου ὃν ἐξ ἀναποδράστου μόνον ἀνάγκης ὑπηρέτει, ὠφελήθη τελευταῖον τῷ 1443 ἀπὸ τῆς περὶ Νίσσαν ἥττης τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, εἰς ἣν πιθανῶς συνετέλεσε, καὶ δραπετεύσας ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μάχης μετὰ 300 ὁμογενῶν, ἔδραμεν εἰς τὰ ἴδια, ὅπου ὁ πατήρ του εἶχε πρὸ μικροῦ ἀποθάνει. Ἅμα φθάσας, κατέλαβε δι' ἀπάτης τὴν Κρόϊαν, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν, ὠνομάσθη Γεώργιος καὶ ἐκήρυξεν ἱερὸν κατὰ τῶν Τούρκων πόλεμον. Ἔκτοτε ἤρχισε τὸ ἱστορικὸν τοῦ Γεωργίου Καστριώτου στάδιον.

Ἐπὶ εἰκοσιτέσσαρα ὅλα ἔτη ἠγωνίσθη σχεδὸν ἀδιαλείπτως. Καίπερ δ' ἔχων ν' ἀντιπαλαίσῃ οὐ μόνον πρὸς τοὺς πολεμίους ἐκείνους ἐνώπιον τῶν ὁποίων ἔτρεμε τότε ἡ Εὐρώπη πᾶσα, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς ἀντενεργείας τῶν Ἑνετῶν, καὶ πρὸς ἐμφυλίους διενέξεις ὀλεθρίας, ἀνεδείχθη πολλάκις νικηφόρος. Κατ' ἀρχὰς συνετάχθησαν περὶ αὐτὸν ἅπαντες οἱ δυνάσται τῆς Ἀλβανίας καὶ ὁ ἡγεμὼν τοῦ Μαυροβουνίου Στέφανος, ἀνακηρύξαντες αὐτὸν γενικὸν ἀρχηγὸν (καπιτάνον) καὶ ψηφίσαντες πρὸς τὰς χρείας τοῦ πολέμου ἐτήσιον χορηγίαν 200,000 δουκάτων, ὧν ἡ σχετικὴ ἀξία ἤθελε σήμερον ἰσοδυναμεῖ πρὸς 5 ἢ 6 ἑκατομμύρια δραχμῶν. Ἐπὶ τῶν δυνάμεων δὲ τούτων καὶ πόρων ἐπερειδόμενος, ἀπέβαλε μὲν τοὺς Τούρκους ἐξ Ἀλβανίας, ἀπέκρουσε δὲ τοὺς ἐπελθόντας νέους αὐτῶν στρατούς, καὶ τῷ 1450 ἠνάγκασεν αὐτὸν τὸν Μουρὰτ Β', αὐτοπροσώπως ἐπιχειρήσαντα τὴν πολιορκίαν τῆς Κρόϊας, νὰ ὑποχωρήσῃ ἄπρακτος. Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ ἐνδοξοτέρα τῆς ζωῆς αὐτοῦ στιγμή. Κοινὴ ἐπεκρά-

Digitized by Google

τησεν ἐν Εὐρώπῃ ἀγαλλίασις ἐπὶ τῷ κατορθώματι τούτῳ, καὶ πρέσβεις τοῦ ἀρχιερέως τῆς Ῥώμης, τοῦ δουκὸς τῆς Βουργουνδίας, τῶν βασιλέων τῆς Οὐγγαρίας καὶ τῆς Νεαπόλεως ἔδραμον εἰς Ἀλβανίαν ἵνα χαιρετίσωσι τὸν νικητήν.

Ἀλλὰ τὸν μετ' οὐ πολὺ θανόντα Μουρὰτ Β' διεδέχθη ἄνθρωπος ὅστις δὲν συνείθιζε νὰ ὑποχωρῇ εἰμὴ ἵνα ὁρμητικώτερον προπηδήσῃ καὶ δὲν ἐδίσταζε νὰ περιβάλλεται τὴν ἀλωπεκῆν ὁσάκις διὰ τῆς λεοντῆς δὲν ηὐδοκίμει. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ Μεχμὲτ Β' κατώρθωσε νὰ ἐνσπείρῃ τὴν διχόνοιαν μεταξὺ τῶν δυναστῶν τῆς Ἀλβανίας, ὧν πολλοὶ τότε ἐξισλαμίσθησαν καὶ ἄλλοι πάλιν βραδύτερον ἀπεδήμησαν εἰς Ἰταλίαν. Ἡ Ἑνετία ἥτις ἐξ ἀρχῆς ἐφθόνησε τὴν προαγομένην δύναμιν τοῦ Γεωργίου Καστριώτου, διετέλει ὁτὲ μὲν κρυφίως ἀντιπράττουσα, ὁτὲ δὲ ἀναφανδὸν πολεμοῦσα πρὸς αὐτόν, ὁτὲ δὲ οὐδετέρα καὶ πρὸς τοὺς Τούρκους εἰρηνεύουσα. Τὰ πράγματα ἐντεῦθεν ἐδεινώθησαν· οὐδὲν ἧττον ὁ ἥρως τῆς Ἀλβανίας ἀντέσχεν ἔτι ἱκανὸν χρόνον, τῇ συνδρομῇ τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως Ἀλφόνσου καὶ τοῦ ἀρχιερέως τῆς Ῥώμης, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἀνηγορεύθη βασιλεὺς Ἀλβανίας καὶ ἡγεμὼν τοῦ σταυροφορικοῦ στρατοῦ. Ἀλλ' ἵνα λάβῃ τοιαύτας τιμὰς καὶ ἐπικουρίας, ἠναγκάσθη βεβαίως νὰ προσέλθῃ νὰ τὴν δυτικὴν ἐκκλησίαν, οὐδὲ πρέπει τοῦτο εἰς ἐμβάλῃ ἡμᾶς εἰς ἀπορίαν, ἀφοῦ εἴδομεν καὶ αὐτὸν τὸν Κωνσταντῖνον Παλαιολόγον στέρξαντα εἰς τὸν τῆς ἑνώσεως ὅρον ἐπ' ἐλπίδι ὅτι οὕτω θέλει διασώσει τὴν πολιτικὴν τοῦ ἔθνους ἀνεξαρτησίαν. Ὁ Γεώργιος Καστριώτης ἠδυνήθη λοιπὸν πολλάκις ἔτι νὰ κατατροπώσῃ καὶ τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς ἐμφυλίους ἀντιπάλους. Αὐτὸς ὁ Μεχμὲτ Β', ἐπιδραμὼν τῷ 1466 μετὰ 200,000 ἀνδρῶν καὶ ἐπιχειρήσας τὴν πολιορκίαν τῆς Κροΐας, ὑπεχώρησε μετ' οὐ πολὺ ἄπρακτος, ὁ δὲ στρατηγὸς Βαλαβάνης, ὃν κατέλιπε μετὰ 80,000 ἀνδρῶν ἵνα ἐξακολουθήσῃ τὸν τοῦ φρουρίου ἐκείνου ἀποκλεισμόν, ἡττήθη κατὰ κράτος καὶ ἔπεσεν ἐν τῷ ἀγῶνι. Ἀλλ' οἱ πόροι τοῦ προμάχου τῆς Ἀλβανίας ὁσημέραι ἐξηντλοῦντο· πᾶσα ἡ ὕπαιθρος χώρα εἶχε πρὸ καιροῦ καταληφθῆ ὑπὸ τῶν Τούρκων· οἱ ἀρχαῖοι αὐτοῦ συναγωνισταὶ ἐγκατέλιπον αὐτὸν ἀλληλοδιαδόχως· ὥστε μικρὸν μετὰ τὸ τελευταῖον αὐτοῦ κατόρθωμα, ἐδέησε νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς Λίσσον (Ἀλέσσιον), πόλιν ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν κατεχομένην, ἐν ᾗ ἀμέσως ἔπειτα ἀπεβίωσε τῇ 17 Ἰανουαρίου 1468, εἰς ἡλικίαν ἐτῶν 65. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰωάννης καὶ ὁ ἀνεψιὸς Βρανίλος ἀπεβίωσαν εἰς Νεάπολιν τῆς Ἰταλίας. Καὶ οἱ μὲν κατ' εὐθεῖαν ἀπόγονοι τοῦ Γεωργίου ἐξέλιπον ἐν τῇ Ιϛ' ἑκατονταετηρίδι· τοῦ δὲ Βρανίλου ἐσώζοντο, κατὰ τὸν Χὸπφ, ἔτι τῷ 1803 δύο γόνοι ἐν Νεαπόλει, ἀναγνωρισθέντες ὑπὸ τὸ ὄνομα Castriota-Scanderbech. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τούτους σημειοῖ ὁ Χὸπφ Φρεδερῖκόν τινα, σύμβουλον, 1862-1873.

Τοιουτοτρόπως ἔπεσεν ἡ Ἀλβανία. Ὅ,τι ἦτο δυνατὸν νὰ πράξῃ ἄνθρωπος ἵνα σώσῃ αὐτήν, ὁ Γεώργιος Καστριώτης τὸ ἔπραξεν. Ἀλλ' ἦτο πεπρωμένον νὰ ὑποκύψῃ ὁ σταυρὸς εἰς τὴν ἡμισέληνον, διότι ποτὲ οἱ χριστιανοὶ τῆς Ἀνατολῆς δὲν συνεννοήθησαν ἐγκαίρως ἵνα ἀπὸ κοινοῦ συμπράξωσι κατὰ τοῦ πολεμίου ἐκείνου. Καὶ ὅ,τι συνέβη ἐν τῇ ΙΕ' ἑκατονταετηρίδι, συμβαίνει κατὰ τοῦτο μέχρι τῆς σήμερον. Οἱ ἀγῶνες ὅμως τοῦ ἥρωος τῆς Κροΐας θέλουσιν εἶναι πάντοτε θαυμαστοί· ἀδιάφορον ὅτι ἀπέτυχον, ὅτι ἦτο ἀπόγονος Σλαύων καὶ ὅτι ἐγένετο καθολικός. Ἀρκεῖ ὅτι ἦτο χριστιανός· τοῦτο ἀρκεῖ τοὐλάχιστον εἰς τὴν ἱστορίαν, ἐὰν ὄχι πάντοτε εἰς τὴν πολιτικήν.

Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ.

Τὸ κατωτέρω διήγημα ἐγράφη ὑπὸ Στεφάνου Βέκετ, γάλλου ἐφημεριδογράφου τε καὶ μυθιστοριογράφου, τελευτήσαντος ἐν Παρισίοις τὸ 1838 ἔτος. Τοσούτῳ δὲ κατεγοήτευσε πάντας τοὺς ἀναγνόντας αὐτὸ καὶ τοιαύτην φήμην ἀπέκτησεν, ὥστε ὁ Ἰούλιος Janin, ὁ γνωστὸς κριτικὸς τοῦ Journal des Débats, εἶπε περὶ αὐτοῦ τὰ ἑξῆς· «Ὅτε ἐδημοσιεύθησαν τὰ ὀλίγα ταῦτα γενικὸς θαυμασμὸς κατέλαβε πάντας.»

Σ. τ. Δ.

ΜΑΡΙΑ Ἢ ΤΟ ΚΥΑΝΟΥΝ ΜΑΝΔΥΛΙΟΝ

Ὅτε περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος ἔτους ἐπανηρχόμην πεζῇ ἐξ Αὐρηλίας, ἰδὼν προπορευόμενον σύνταγμα, ἔσπευσα πρὸς αὐτὸ ἵν' ἀκούσω τὴν στρατιωτικὴν μουσικὴν τὴν ὁποίαν ὑπεραγαπῶ· αὐτὴ ὅμως ἐσιώπα, καὶ μόνον ἐνίοτε ἀσθενεῖς τινες κτύποι τυμπάνων ἐρρύθμιζον τὰ βήματα τῶν στρατιωτῶν. Μετὰ ἡμίσειαν δὲ ὥραν, ἰδὼν τὸ σύνταγμα προχωροῦν πρός τινα μικρὰν πεδιάδα ἐν μέσῳ ἐλατῶν, ἠρώτησά τινα τῶν γνωστῶν μοι λοχαγῶν, ἂν θὰ ἐγίνοντο γυμνάσια.

— Ὄχι, ἀπεκρίθη, θὰ δικασθῇ, ἴσως δὲ καὶ θὰ θανατωθῇ στρατιώτης, κλέψας τι ἀπὸ τὴν οἰκίαν εἰς τὴν ὁποίαν κατέλυε.

— Πῶς! ἀνέκραξα, θὰ δικασθῇ, θὰ καταδικασθῇ καὶ θὰ φονευθῇ ἐνταυτῷ;

— Ναί, ἀπεκρίθη· αὐταὶ εἶναι αἱ στρατιωτικαὶ διατάξεις. Εἶπε δὲ ταῦτα μετὰ τόσης ἐμφάσεως, ὥστ' ἐνόμιζες ὅτι, εἰς τὰς διατάξεις ταύτας περιείχετο καὶ τὸ ἀδίκημα καὶ ἡ ποινὴ καὶ ἡ δικαιοσύνη καὶ αὐτὴ ἡ φιλανθρωπία.

— Ἂν εἶσαι περίεργος, ἐξηκολούθησε λέγων ὁ λοχαγός, ἐλθὲ νὰ σὲ τοποθετήσω ἵνα ἴδῃς.

Ἐπειδὴ δὲ ἀγαπῶ τὸ εἶδος τοῦτο τῶν θεαμάτων, νομίζων ὅτι ἐκ τῆς φυσιογνωμίας τοῦ καταδίκου θὰ ἠμπορέσω νὰ μάθω τί ἐστι θάνατος, ἠκολούθησα τὸν λοχαγόν.

Καὶ εἶδον τὸ σύνταγμα σχηματίσαν τετράγωνον, ὄπισθεν δὲ αὐτοῦ, πρὸς τὸ χεῖλος τοῦ δάσους, στρατιώτας σκάπτοντας λάκκον ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν ἀξιωματικοῦ· διότι εἰς τὰ συντάγ-

Digitized by Google

ματα, καὶ λάκκος πρὸς ταφὴν ὅταν σκάπτεται, γίνεται, χάριν τῆς πειθαρχίας, ἐν τάξει.

Πρὸς δὲ τὸ κέντρον τοῦ τετραγώνου, ἐκάθηντο ἐπὶ τυμπάνων ὀκτὼ ἀξιωματικοί, ἐνῷ ἄλλος πρὸς δεξιὰ καὶ μάλιστα ὀλίγον ἔμπροσθεν, ἔγραφέ τινας λέξεις στηρίζων τὸν χάρτην ἀντὶ τραπέζης ἐπὶ γόνατος, ἀλλ' ἀμελῶς· καὶ τοῦτο ἵνα μὴ θανατωθῇ ἄνθρωπος ἄνευ τῆς τηρήσεως τῶν τύπων.

Προσκληθέντος δὲ τοῦ κατηγορουμένου, εἶδον νέον ὑψηλόν, ἔχοντα τὸ πρόσωπον εὐγενὲς καὶ γλυκύ. Μετ' αὐτοῦ δὲ ἦλθε καὶ γυνή, ὁ μόνος μάρτυς. Καὶ τοῦ συνταγματάρχου ἑτοιμασθέντος νὰ ἐξετάσῃ αὐτόν·

— Περιττόν, εἶπεν ὁ ὑπόδικος· ὁμολογῶ μόνος τὴν πρᾶξίν μου· ἔκλεψα ἓν μανδύλιον τῆς κυρίας αὐτῆς.

— Σύ, Πέτρε, ἔκλεψες! Καὶ ὅμως ἐθεωρεῖσο τίμιος.

— Μάλιστα, κύριε συνταγματάρχα, πάντοτε ἐπροσπάθησα νὰ εὐχαριστήσω τοὺς ἀνωτέρους μου· δὲν ἔκλεψα ὅμως διὰ τὸν ἑαυτόν μου ἀλλὰ διὰ τὴν Μαρίαν.

— Καὶ ποία εἶναι αὐτὴ ἡ Μαρία;

— Εἶναι ἐκείνη ἡ ὁποία κατοικεῖ ἐκεῖ κάτω... εἰς τὸ μέρος... πλησίον εἰς Ἀρένεβεργ... ὅπου εἶναι ἡ μεγάλη μηλέα... Δὲν θὰ τὴν ἰδῶ λοιπὸν πλέον!

— Δὲν σ' ἐννοῶ, Πέτρε· ἐξηγήσου καλήτερα.

— Διαβάσετε, κύριε συνταγματάρχα, τοῦτο τὸ γράμμα...

Καὶ ἐνεχείρισεν εἰς αὐτὸν ἐπιστολήν, τῆς ὁποίας ἐνθυμοῦμαι ὅλας τὰς λέξεις·

« Ἀγαπητέ μου Πέτρε!

Παρέδωκα εἰς τὸν νεοσύλλεκτον Ἰάκωβον, ἐρχόμενον αὐτοῦ, τὴν παροῦσάν μου γραφήν, καὶ μίαν σακκοῦλαν μεταξωτὴν τὴν ὁποίαν ἔπλεξα ἐπίτηδες διὰ σέ· τὴν ἔκαμα κρυφὰ ἀπὸ τὸν πατέρα μου, διότι, λέγουν ὅτι δὲν θὰ ἐπιστρέψῃς ποτὲ καὶ μὲ μαλλόνουν ὅτι σὲ ἀγαπῶ τόσον πολύ. Τῳόντι δὲν θὰ ἐπιστρέψῃς; ἀλλὰ καὶ ἂν δὲν ἔλθῃς ἐγὼ θὰ σὲ ἀγαπῶ πάντοτε. Σ' ἔδωκα τὸν λόγον μου τὴν ἡμέραν ἐκείνην τοῦ χοροῦ εἰς Ἀρένεβεργ, ὅπου μ' ἔφερες τὸ χαμένον μανδύλιόν μου. Πότε θὰ σ' ἐπαναϊδῶ; Εὐχαριστοῦμαι ὑπερβολικὰ μανθάνουσα ὅτι σὲ ὑπολήπτονται οἱ ἀνώτεροί σου καὶ σὲ ἀγαποῦν οἱ σύντροφοί σου. Ἔχεις ὅμως ἀκόμη δύο χρόνους ὑπηρεσίας.

Τελείωσέ τους γρήγωρα, διότι θὰ ὑπανδρευθῶμεν.

Ὑγίαινε, καλέ μου Πέτρε.

Ἡ ἀγαπητή σου

ΜΑΡΙΑ.»

«Ὑστερόγραφον. Ἂν ἠμπορέσῃς στεῖλέ με κανὲν μικρὸν πρᾶγμα ἀπὸ τὴν Γαλλίαν, ὄχι διὰ νὰ μὴ σὲ λησμονήσω, ἀλλὰ διὰ νὰ τὸ φέρω ἐπάνω μου. Φίλησε ὅτι θὰ μὲ στείλῃς, καὶ εἶμαι βεβαία ὅτι θὰ εὕρω ἀμέσως τὸν τόπον εἰς τὸν ὁποῖον θὰ βάλῃς τὰ χείλη σου. »

Μετὰ δὲ τὸ τέλος τῆς ἀναγνώσεως ὁ Πέτρος εἶπεν·

— Ὁ Ἰάκωβος μ' ἔδωκε τὴν γραφὴν χθὲς τὸ ἑσπέρας, ὅτε μ' ἔδειξαν καὶ ποῦ θὰ καταλύσω. Ὅλην τὴν νύκτα δὲν ἔκλεισα τὰ 'μάτια μου ἐνθυμούμενος τὸν τόπον μου καὶ τὴν Μαρίαν. Μ' ἐζήτει κάτι τι ἀπὸ τὴν Γαλλίαν, ἀλλὰ ποῦ χρήματα; διότι τοὺς μισθούς μου τριῶν μηνῶν εἶχα παραχωρήσει εἰς τὸν ἀδελφὸν καὶ ἐξάδελφόν μου, οἱ ὁποῖοι ἐπέστρεψαν πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν. Ὅταν ἐσηκώθην τὸ πρωῒ διὰ ν' ἀναχωρήσωμεν, ἄνοιξα τὸ παράθυρον καὶ εἶδον κρεμάμενον μανδύλιον, παρόμοιον μὲ τὸ μανδύλιον τῆς Μαρίας, διότι εἶχε τὸ ἴδιον χρῶμα καὶ τὰς ἰδίας ἄσπρας γραμμάς, καὶ χωρὶς νὰ καλοσυλλογισθῶ τὸ ἐπῆρα καὶ τὸ ἔβαλα εἰς τὸν σάκκον μου. Μετανοήσας ὅμως, ὅταν κατέβην, ἡτοιμάσθην νὰ ἐπιστρέψω, ὅτε ἡ μάρτυς ἔτρεξε κατόπιν μου· τὸ μανδύλιον ἀνευρέθη. Ἰδοὺ ὅλη ἡ ἀλήθεια. Ἠξεύρω ὅτι κατὰ τὰς διατάξεις πρέπει νὰ τουφεκισθῶ. Τουφεκίσατέ με, ἀλλὰ μὴ μὲ καταφρονήσετε.

Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ δικασταὶ συνεκινήθησαν μέχρι δακρύων· καὶ ὅμως κατεδικάσθη ὁμοφώνως εἰς θάνατον. Αὐτὸς δέ, ἀκούσας ἀταράχως τὴν καταδίκην, ἐπλησίασεν εἰς τὸν λοχαγόν του καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ τῷ δανείσῃ τέσσαρα φράγκα. Καὶ ὁ λοχαγὸς ἔδωσεν αὐτά.

Καὶ λαβὼν ἐπροχώρησε πρὸς τὴν γυναῖκα, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον ἀποδώσει τὸ μανδύλιον, καὶ εἶπε τὰ ἑξῆς·

— Κυρία, ἰδοὺ τέσσαρα φράγκα· δὲν ἠξεύρω ἂν τὸ μανδύλιόν σου ἀξίζῃ περισσότερα· ἀλλὰ καὶ ἂν ἀξίζῃ, τὸ πληρόνω ἀρκετὰ ἀκριβά, ὥστε ἠμπορεῖς νὰ μὲ χαρίσῃς τὰ λοιπά.

Καὶ λαβὼν τὸ μανδύλιον ἐφίλησεν αὐτὸ καὶ ἐγχειρίσας πρὸς τὸν λοχαγὸν εἶπε·

— Κ. λοχαγέ· μετὰ δύο ἔτη θὰ ἐπιστρέψῃς εἰς τὰ μέρη μας· ἂν ὑπάγῃς εἰς Ἀρένεβεργ, ζήτησε τὴν Μαρίαν καὶ δὸς εἰς αὐτὴν τὸ μανδύλιον τοῦτο, χωρὶς ὅμως νὰ εἴπῃς καὶ πόσον τὸ ἠγόρασα.

Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐγονάτισε, προσευχήθη καὶ ἐπορεύθη εὐσταθῶς εἰς τὸν τόπον τῆς ἐκτελέσεως.

Ἐγὼ δὲ ἔσπευσα νὰ εἰσέλθω εἰς τὸ δάσος ἵνα μὴ ἴδω τὴν καταστροφὴν τῆς ὀδυνηρᾶς ταύτης τραγῳδίας, τῆς ὁποίας τὸ τέλος μοὶ ἀνήγγειλαν μετ' ὀλίγον κρότοι πυροβόλων. Ἐπανελθὼν δὲ μετὰ μίαν ὥραν δὲν εὗρον τὸ σύνταγμα· τὰ πάντα ἦσαν ἤρεμα. Ὅτε δὲ ἠθέλησα ν' ἀναχωρήσω, εἶδον πρὸς τὸ χεῖλος τοῦ δάσους ἴχνη αἵματος καὶ χῶμα μαλακόν. Λαβὼν δὲ κλάδον ἐλάτης κατεσκεύασα εἶδος σταυροῦ καὶ ἐφύτευσα ἐπὶ τοῦ μνήματος τοῦ ταλαιπώρου Πέτρου, λησμονηθέντος ἤδη ὑπὸ πάντων πλὴν ἐμοῦ, ἴσως δὲ καὶ πλὴν τῆς Μαρίας.

Digitized by Google

ΠΟΥ ΑΡΧΙΖΕΙ ΤΟ ΕΤΟΣ

Ἐκ μεταφράσεως διασκευασθὲν ὑπὸ Δ. Κ. Κοκκίδου.

—

Ποῦ ἀρχίζει τὸ ἔτος; ποῖον εἶναι δηλαδὴ τὸ σημεῖον τῆς ὑδρογείου σφαίρας, τὸ ὁποῖον πρῶτον βλέπει ἀνατέλλουσαν τὴν αὐγὴν τῆς πρώτης ἡμέρας τοῦ νέου ἔτους;

Ἡ ἐρώτησις αὕτη, ἣν πρό τινος ἀπέτεινα εἴς τινας φίλους, τοὺς περιέπλεξε, πιθανῶς δὲ καὶ πολλοὺς ἄλλους δύναται νὰ περιπλέξῃ. Εἷς ἐκ τῶν φίλων μοὶ ἀπεκρίθη χωρὶς ποσῶς νὰ διστάσῃ: «τὸ ἔτος ἀρχίζει εἰς τὰς Ἀθήνας.» Βεβαίως διὰ τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως αὐτῆς. Ἀλλ' ἐνῷ αὐτόθι εἶναι μεσονύκτιον τῆς 31ης Δεκεμβρίου οἱ πρὸς ἀνατολὰς τῶν Ἀθηνῶν κείμενοι τόποι ἔχουσι πλέον προκεχωρημένην ὥραν καὶ τοῦτο τοσοῦτον μᾶλλον, ὅσον ἀνατολικώτερον κεῖνται. Οὕτως ἐνῷ ἐν Ἀθήναις εἶναι μεσονύκτιον, ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔχουσι παρέλθει 21 λεπτὰ ἀπ' αὐτοῦ, ἐν Ἱερουσαλὴμ 44 καὶ ἐν Μαδράσῃ 3 ὧραι καὶ 46.

Ἐνῷ λοιπὸν οἱ κάτοικοι τῶν Ἀθηνῶν εὑρισκόμεθα ἔτι εἰς τὸ τέλος τῆς 31ης Δεκεμβρίου, οἱ πρὸς Α. τόποι ἔχουσιν ἤδη νέον ἔτος, τὸ ἀντίθετον δὲ συμβαίνει εἰς τοὺς πρὸς δυσμὰς τῶν Ἀθηνῶν κειμένους τόπους· οὕτως ἐνῷ ἡμεῖς ἔχομεν νέον ἔτος ἅμα τῷ μεσονυκτίῳ τῆς 31ης Δεκεμβρίου, ἐν Παρισίοις ἔχουσιν ἔτι μόνον 10ην ὥραν καὶ 34 λεπτὰ μ. μ. τῆς 31ης Δεκεμβρίου. Τότε ἕτερος τῶν φίλων ὑπέλαβεν ὅτι τὸ ἔτος ἀρχίζει εἰς τὸ σημεῖον τῆς ὑδρογείου, εἰς τὸ ὁποῖον πρῶτον ἀνατέλλει ὁ ἥλιος. Οὐδὲν ὀρθότερον, ἀπήντησα ἐγώ· εἰπέ μοι ὅμως πόθεν δυνάμεθα νὰ γνωρίσωμεν τὸ σημεῖον αὐτό. Ἡ γῆ στρεφομένη περὶ τὸν ἄξονα αὐτῆς, στρέφει ὅλα τὰ μέρη τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς πρὸς τὸν ἥλιον διαδοχικῶς, χωρὶς νὰ δυνάμεθα νὰ ὁρίσωμεν ὅτι ἓν ἐξ αὐτῶν ἐδέχθη πρῶτον τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Ἴδωμεν λοιπὸν πῶς θὰ κατορθώσωμεν νὰ προσδιορίσωμεν τὸ σημεῖον αὐτὸ καὶ νὰ ἀνεύρωμεν τὴν ἀρχὴν ἐφ' ἧς οἱ ἄνθρωποι ἐβασίσθησαν ὅπως τὸ ὁρίσωσιν.

Ἡ ἐπιφάνεια τῆς ὑδρογείου καταμερίζεται ὑπὸ τῶν γεωγράφων θεωρητικῶς διὰ γραμμῶν τῶν ὁποίων ἡ διασταύρωσις ὁρίζει τὴν τοποθεσίαν τῶν διαφόρων τόπων ἐπὶ τῆς γῆς. Αἱ γραμμαὶ αὐταὶ εἶναι δύο εἰδῶν, οἱ παράλληλοι καὶ οἱ μεσημβρινοί.

Οἱ παράλληλοι εἶναι κύκλοι ἀγόμενοι ἐπὶ τῆς ὑδρογείου παραλλήλως τοῦ ἰσημερινοῦ. Πάντες οἱ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ παραλλήλου κύκλου κείμενοι τόποι ἀπέχουσιν ἰσάκις τοῦ ἰσημερινοῦ καὶ λέγομεν ὅτι ἔχουσι τὸ αὐτὸ γεωγραφικὸν πλάτος.

Οἱ μεσημβρινοὶ ἐξεναντίας εἶναι ἡμικύκλια ἐκτεινόμενα ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸν ἕτερον πόλον τῆς γῆς. Καλοῦνται δὲ οὕτω, διότι πάντες οἱ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μεσημβρινοῦ κείμενοι τόποι ἔχουσι συγχρόνως μεσημβρίαν. Ὅπως διακρίνωνται ἀπ' ἀλλήλων οἱ διάφοροι μεσημβρινοί, ὁρίζεται εἷς μεσημβρινὸς ὡς πρῶτος καὶ ἀπ' αὐτοῦ μετρῶνται οἱ λοιποί, ὅπως οἱ παράλληλοι ἀπὸ τοῦ ἰσημερινοῦ. Μετρῶνται δὲ οἱ μεσημβρινοὶ ἀπὸ 0 ἕως [1] 180° πρὸς Δ. καὶ ἀπὸ 0 ἕως 180° πρὸς Α. τοῦ πρώτου μεσημβρινοῦ.

Ἐὰν λάβωμεν ὡς πρῶτον τὸν μεσημβρινὸν τῶν Ἀθηνῶν, πάντες οἱ τόποι τῆς γῆς οἱ εὑρισκόμενοι δεξιόθεν αὐτοῦ κεῖνται πρὸς Α. ἡμῶν καὶ βλέπουσι τὸν ἥλιον πρότερον ἢ ἡμεῖς, τοὐναντίον δὲ οἱ πρὸς Δ. Εἰς τὴν 180ὴν μοῖραν πρὸς ἀνατολὰς τοῦ μεσημβρινοῦ τῶν Ἀθηνῶν, γίνεται σχετικῶς πρὸς τὰς Ἀθήνας πρότερον ἢ εἰς πάντα ἄλλον τόπον ἀρχὴ τῆς ἡμέρας καὶ αὐτόθι εἶναι μεσημβρία, ὅταν ἐν Ἀθήναις εἶναι μεσονύκτιον, διότι ὁ μεσημβρινὸς αὐτὸς τῶν 180° εἶναι ἀκριβῶς τότε ἐστραμμένος πρὸς τὸν ἥλιον, ὅταν ὁ τῶν Ἀθηνῶν εἶναι ὅλως ἀντιθέτως ἀπεστραμμένος. Ἡ διαφορὰ λοιπὸν τοῦ χρόνου εἶναι ἀκριβῶς 12 ὡρῶν. Ἐὰν προβῶμεν ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν 180° πρὸς Δ., φθάνομεν εἰς τὸν μεσημβρινὸν εἰς τὸν ὁποῖον ἀρχίζει ἡ ἡμέρα ἀργότερον ἢ εἰς πάντα ἄλλον τόπον σχετικῶς πρὸς τὰς Ἀθήνας, 12 δηλαδὴ ὥρας ἀργότερον ἢ αὐτόθι, ἐπομένως 24 ὥρας ἀργότερον ἢ εἰς τὸν μεσημβρινὸν τὸν 180° πρὸς Α. τῶν Ἀθηνῶν. Ἐπειδὴ δὲ ὅταν οἱ μεσημβρινοὶ ἀπέχουσιν 180°, ὁ χρόνος αὐτῶν διαφέρει κατὰ 12 ὥρας, ὅταν διαφέρωσι κατὰ 15°, ὁ χρόνος διαφέρει κατὰ μίαν ὥραν καὶ ὅταν διαφέρωσι κατὰ 1°, ὁ χρόνος διαφέρει κατὰ 4 πρῶτα λεπτά. Τὴν εἰς μοίρας ἀπόστασιν τοῦ μεσημβρινοῦ τόπου τινὸς ἀπὸ τοῦ πρώτου μεσημβρινοῦ καλοῦμεν γεωγραφικὸν μῆκος ἢ ἁπλῶς μῆκος αὐτοῦ.

Πράγματι οἱ δύο μεσημβρινοί, ὁ 180° πρὸς Α. καὶ 180° πρὸς Δ. τῶν Ἀθηνῶν, εἶναι εἷς καὶ ὁ αὐτός, ὁ ἐκ διαμέτρου ἀντίθετος τοῦ τῆς πόλεως ταύτης· ἀλλὰ κατὰ μὲν τὴν πρὸς Α. πορείαν τὸν συναντῶμεν διερχόμενοι τοὺς τόπους τοὺς ἔχοντας μεσημβρίαν πρότερον ἡμῶν, κατὰ δὲ τὴν πρὸς Δ. τοὺς ἔχοντας ἀργότερον.

Τὸ ζήτημα λοιπὸν τῆς εὑρέσεως τοῦ ποῦ τῆς γῆς ἀρχίζει τὸ νέον ἔτος λύεται ἁπλούστατα. Ἐὰν ἐν τῇ μετριοφροσύνῃ ἡμῶν δεχθῶμεν ὅτι κατέχομεν ἔξοχον ἐπὶ τῆς ὑδρογείου θέσιν, δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν πάντας τοὺς δεξιόθεν τοῦ μεσημβρινοῦ ἡμῶν κειμένους τόπους ὡς εὑρισκομένους πρὸς Α., ἐπομένως ὡς ἔχοντας ἀρχὴν τῆς

1. Οὕτω πως σημαίνονται αἱ μοῖραι, αἵτινες εἶναι τὸ $\frac{1}{360}$ τῆς περιφερείας. Πᾶσαν δὲ περιφέρειαν διαιροῦμεν εἰς 360 ἴσα μέρη, μοίρας καλούμενα, ἑκάστην τῶν ὁποίων ὑποδιαιροῦμεν εἰς 60 πρῶτα λεπτά, σημαινόμενα δι' ἑνὸς τόνου, καὶ ἕκαστον τούτων εἰς 60 δεύτερα λεπτά, σημαινόμενα διὰ δύο τόνων.

Digitized by Google

ἡμέρας ἄρα καὶ τῆς 1ης Ἰανουαρίου πρότερον ἡμῶν, τοὺς δὲ ἀριστερόθεν ὡς κειμένους πρὸς Δ. καὶ ἑπομένως ἔχοντας ἀρχὴν τῆς ἡμέρας καὶ τοῦ ἔτους ἀργότερον ἡμῶν.

Ἀλλὰ δυστυχῶς πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς, μάλιστα τὰ μεγάλα, ἔχουσι τὴν αὐτὴν μετριοφροσύνην καὶ ἀπαίτησιν καὶ δὲν συμφωνοῦσιν εἰς τὴν ἐκλογὴν ἑνὸς πρώτου μεσημβρινοῦ. Οὕτως οἱ μὲν Γάλλοι δέχονται ὡς πρῶτον μεσημβρινὸν τὸν τῶν Παρισίων, οἱ δὲ Ἄγγλοι τὸν τοῦ Γρηνοβίχου (Greenwich), οἱ Ἀμερικανοὶ τὸν τῆς Οὐασιγκτῶνος, οἱ Γερμανοὶ τὸν τῆς νήσου Φέρρου ἢ τὸν τοῦ Βερολίνου καὶ οἱ Ἰνδοὶ τὸν τοῦ Οὐτζεΐν. Ἕνεκα δὲ τῆς διχονοίας ταύτης καταστρέφεται ἡ θεωρία ἡμῶν, ἥτις συνίσταται εἰς τὴν παραδοχὴν ὅτι ἡ ἡμέρα ἀρχίζει εἰς τὸν ἀφ' ἡμῶν ἀπώτατον πρὸς Α. μεσημβρινὸν καὶ λήγει εἰς τὸν πρὸς Δ. ἀπώτατον, διότι τόποι, τοὺς ὁποίους ἡμεῖς θεωροῦμεν ὡς ἀνατολικούς, δι' ἄλλους λαοὺς γίνονται δυτικοί, καὶ ἀντιστρόφως δυτικοὶ γίνονται ἀνατολικοί.

Ἐν ἐλλείψει κοινῆς συμφωνίας τῶν ἀνθρώπων ἡ τύχη ἐκανόνισε εἰς τίνας τόπους γίνεται ἡ ἀρχὴ τῶν ἡμερῶν ἐν τῷ εὐρωπαϊκῷ ἡμερολογίῳ, ἐκ τούτου δὲ προέκυψαν καὶ περίεργοι ἀνωμαλίαι.

Ἡ Εὐρώπη εἶναι ἡ χώρα ἐν ᾗ ἀνεπτύχθησαν αἱ γεωγραφικαὶ καὶ ἀστρονομικαὶ γνώσεις, ἐντεῦθεν δὲ αὐτὴ διέδωκε βαθμηδὸν καὶ εἰς τὰς λοιπὰς χώρας τὸ ἡμερολόγιον αὐτῆς. Ὅπως λοιπὸν ἀνεύρωμεν πῶς ἐγένετο ἡ διάδοσις αὐτή, ἀρκεῖ νὰ ἀκολουθήσωμεν τὴν πορείαν τῶν πρώτων θαλασσοπόρων, οἵτινες ἀνεκάλυψαν τοὺς μεμακρυσμένους ἐκείνους τόπους, εἰς τοὺς ὁποίους συμπίπτει δι' ἡμᾶς ἡ ἀνατολὴ καὶ ἡ δύσις. Δέον δὲ νὰ ἀναμνησθῶμεν τῆς ἁπλῆς καὶ σήμερον εὐλήπτου ἀρχῆς ὅτι ὁδοιπόρος, ὅστις περιπλέει τὴν γῆν διευθυνόμενος πάντοτε πρὸς ἀνατολάς, ἀντιθέτως δηλαδὴ πρὸς τὴν φαινομένην ἡμερησίαν κίνησιν τοῦ ἡλίου, ὅταν ἐπανέλθῃ εἰς τὸ σημεῖον τῆς ἀναχωρήσεως αὐτοῦ, θὰ ἔχῃ κερδίσει μίαν ἡμέραν, ὁποσηδήποτε καὶ ἂν ἦτον ἡ διάρκεια τοῦ ταξειδίου αὐτοῦ. Ἐξεναντίας ὁ ὁδοιπορῶν πάντοτε πρὸς δυσμάς, μετὰ τὴν ἐπάνοδον αὐτοῦ θὰ ἔχῃ ἀπολέσει μίαν ἡμέραν. Πρὸς διασάφησιν τούτου ὑποθέσωμεν ὁδοιπόρον πορευόμενον πρὸς ἀνατολάς, τοῦ ὁποίου τὸ ἀκριβῶς βαῖνον ὡρολόγιον δεικνύει ἀκριβῶς μεσημβρίαν κατὰ τὴν ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν ἀναχώρησιν αὐτοῦ. Μετὰ παρέλευσιν τριῶν λόγου χάριν ἡμερῶν ἀκριβῶς ἀφίκνηται εἰς Κωνσταντινούπολιν· τὸ ὡρολόγιον αὐτοῦ θὰ δεικνύῃ ἀκριβῶς τὴν 12ην ὥραν, τὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὅμως θὰ δεικνύωσι συγχρόνως 12ην καὶ 21 λεπτά, ὅθεν ὁ ὁδοιπόρος ἐνῷ πράγματι ἐπορεύθη καὶ ἔζησεν ἐν τῷ μεταξὺ τρεῖς ἀκριβῶς ἡμέρας, θὰ εὑρεθῇ εἰς πλέον προκεχωρημένην ὥραν κατὰ 21 λεπτὰ καὶ θὰ ἔχῃ κερδίσει αὐτά. Ἐὰν προχωρήσῃ ἔτι ἀνατολικώτερον, μέχρι Πεκίνου λόγου χάριν, καὶ πορευθῇ πάλιν ἀκριβῶς 120 ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἐξ Ἀθηνῶν ἀναχωρήσεως αὐτοῦ, τὸ ὡρολόγιον αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον ὑποθέτομεν ὅτι δὲν ἐτάραξε ποσῶς, θὰ δεικνύῃ μεσημβρίαν ἀκριβῶς, τὰ τοῦ Πεκίνου ὅμως θὰ δεικνύωσι συγχρόνως τὴν 6 ὥραν καὶ 12 περίπου λεπτὰ μ. μ., ὥστε θὰ ἔχῃ κερδίσει τὸ χρονικὸν αὐτὸ διάστημα. Ἐὰν ἐξακολουθήσῃ οὕτω πορευόμενος πάντοτε πρὸς Α., ὅταν ἐπανέλθῃ εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ ὡρολόγιον αὐτοῦ θὰ δεικνύῃ μὲν ἀκριβῶς μεσημβρίαν συγχρόνως μὲ τὰ τῶν Ἀθηνῶν ὡρολόγια, θὰ ἔχῃ ὅμως ἡμερομηνίαν κατὰ μίαν ὅλην ἡμέραν πλέον προκεχωρημένην.

Οἱ Πορτογάλοι καὶ Ὁλλανδοὶ εἰς τὰς πρώτας αὐτῶν κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα θαλασσοπορίας παρακάμψαντες τὸ Εὔελπι Ἀκρωτήριον, ἠκολούθησαν πάντοτε πορείαν πρὸς ἀνατολάς. Οὕτω λοιπὸν ὅτε ἔφθασαν εἰς τὰς ἀπωτάτας διὰ τὴν Εὐρώπην ἀνατολικὰς χώρας, εὗρον αὐτόθι τὸν χρόνον κατὰ 12 ὥρας πλέον προκεχωρημένον παρὰ τὸν σύγχρονον ἐν Εὐρώπῃ. Ἐκ τούτου, ὅπου εἰσήγαγον τὸ εὐρωπαϊκὸν ἡμερολόγιον, ἡ ἡμερομηνία αὐτοῦ ἦτο καθ' ἡμίσειαν ἡμέραν πλέον προκεχωρημένη ἢ ἐν Εὐρώπῃ. Ἀφ' ἑτέρου οἱ Ἱσπανοὶ διαπλεύσαντες εὐτόλμως μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς Ἀμερικῆς καὶ τὸν Εἰρηνικὸν Ὠκεανόν, ἀφίχθησαν ἐπίσης εἰς τὰς νήσους τῆς Ὠκεανίας. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἀπὸ τῆς Εὐρώπης εἰς Ἀμερικὴν καὶ ἡ ἀπὸ ταύτης πρὸς τὴν Ὠκεανίαν πορεία αὐτῶν ἦτο πάντοτε δυτική, ἀπώλεσαν κατ' αὐτὴν 12 ὥρας, ἢ μᾶλλον ὁ χρόνος ὃν εὗρον φθάσαντες εἰς τὴν Ὠκεανίαν ἦτο κατὰ 12 περίπου ὥρας ἀργότερος τοῦ ἐν Εὐρώπῃ, κατὰ συνέπειαν κατὰ 24 περίπου ὥρας ἀργότερος τοῦ χρόνου τῶν δι' ἀνατολικῆς πορείας εἰς Ὠκεανίαν ἐλθόντων Ὁλλανδῶν καὶ Πορτογάλων, ἐχόντων αὐτόθι 12 ὥρας ἐνωρίτερον ἀπὸ τῆς Εὐρώπης. Ἐντεῦθεν συνέβη τὸ παράδοξον ὅπως τόποι ἔχοντες διαφορὰν χρόνου ἡμισείας μόνον ὥρας νὰ ἔχωσιν εἰς τὸ ἡμερολόγιον αὐτῶν διαφορὰν μιᾶς ἡμέρας· ἐνίοτε δὲ καὶ πλέον ἐὰν ὁ τόπος εἰς τὸν ὁποῖον εἰσήχθη τὸ εὐρωπαϊκὸν ἡμερολόγιον εἶναι δυτικώτερος τοῦ ἑτέρου εἰς ὃν τυχὸν εἰσήχθη ὑπὸ τῶν Ὁλλανδῶν, ὅπερ κατωτέρω θὰ ἴδωμεν.

Τὸ παράδοξον αὐτὸ φαινόμενον ἔμεινεν ἐπὶ μακρὸν ἀνεξήγητον εἰς τοὺς παλαιοὺς θαλασσοπόρους, οἵτινες δὲν ἠδύναντο νὰ κατανοήσωσιν ὅτι ἡ περίμετρος τῆς γῆς ἀντιστοιχεῖ πρὸς 24 ὡρῶν χρόνον. Ὅστις λοιπὸν περιπλεύσῃ αὐτὴν βαίνων πάντοτε πρὸς Α., ἤτοι πρὸς συνάντησιν τοῦ ἡλίου, θὰ μετρήσῃ μέχρι τέλους τοῦ περίπλου μίαν ἡμέραν περιπλέον, τἀνάπαλιν δὲ μίαν ἡμέραν ὀλιγώτερον ἐὰν διευθύνεται πρὸς Δ.

Ἐκ τῆς διαφορᾶς τῆς ἡμερομηνίας ἐν ταῖς κατὰ τὴν Ὠκεανίαν Πορτογαλικαῖς καὶ Ἱσπα-

Digitized by Google

νικαῖς ἀποικίαις συνέβησαν καὶ περίεργά τινα. Οὕτω κατὰ τὸν ΙΖ′ αἰῶνα ὁ πατὴρ Ἀλφόνσος Σάνκτιος, μεταβὰς ἀπὸ τῆς ἱσπανικῆς κτήσεως Μανίλλης εἰς τὴν πορτογαλικὴν ἀποικίαν Μακάον, ἡτοιμάσθη ὅπως τὴν ἡμέραν τῆς ἀφίξεως αὐτοῦ ἀναγνώσῃ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, ἑορταζομένου τὴν 2 Μαΐου. Λίαν ὅμως ἐξεπλάγη καὶ ὠργίσθη ὅτε οἱ Πορτογάλοι ἱερεῖς τῷ εἶπον ὅτι εἶχον ἤδη ἑορτάσει τὴν προτεραίαν τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον καὶ ὅτι τὴν ἡμέραν ἐκείνην, οὖσαν 3ην τοῦ Μαΐου, ἔμελλον νὰ ἀναγνώσωσι τὴν ἀκολουθίαν τῆς Ἀνευρέσεως τοῦ Σταυροῦ, ἑορταζομένης παρὰ Καθολικοῖς κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην. Ὁ ἀγαθὸς Σάνκτιος ἤθελε νὰ καταγγείλῃ τοὺς Πορτογάλους ὡς αἱρετικούς. Οὗτοι κατώρθωσαν μὲν νὰ τὸν πείσωσιν ὅτι εἶχον πράγματι τὴν 3ην καὶ οὐχὶ τὴν 2αν, δὲν ἠδυνήθησαν ὅμως νὰ τὸν κάμωσι νὰ ἐννοήσῃ πῶς κατὰ τὸν ὀλιγοήμερον αὐτοῦ πλοῦν ἀπὸ τῆς Μανίλλης εἰς τὸ Μακάον ἀπώλεσε μίαν ἡμέραν τῆς ζωῆς αὐτοῦ.

Ἡ ἀνωμαλία ηὔξησεν ἔτι μᾶλλον ἀπὸ τοῦ ΙΖ′ αἰῶνος, διότι οἱ ὑπὸ τῶν Ἄγγλων ἢ ἄλλων ἐκ Δ. πρὸς Α. ἐλθόντων λαῶν ἀνακαλυφθέντες τόποι εἰς οὓς εἰσήχθη τὸ εὐρωπαϊκὸν ἡμερολόγιον καὶ οἱ ἀνακαλυφθέντες ὑπὸ τῶν ἐξ Α. πρὸς Δ. ἐλθόντων Ἀμερικανῶν ἔχουσι διαφορὰν 24 ὡρῶν.

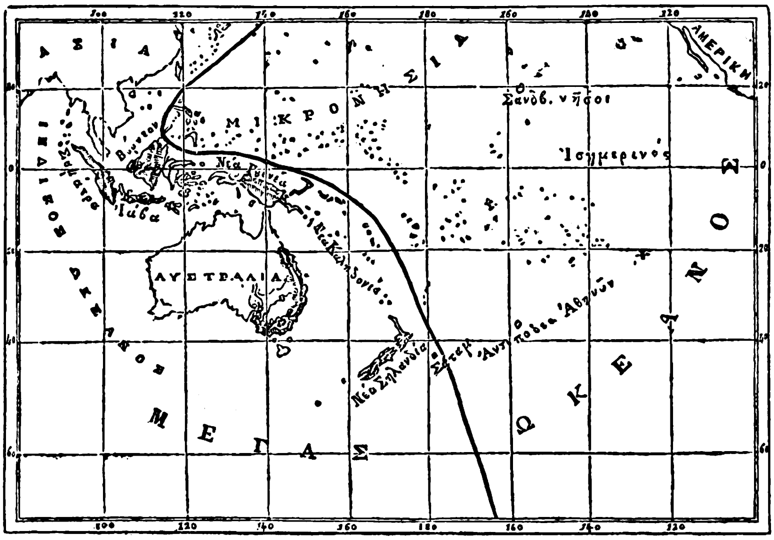

Γραμμὴ δεικνύουσα τὰ σημεῖα τῆς ὑδρογείου, εἰς τὰ ὁποῖα ἀρχίζει ἡ 1η Ἰανουαρίου.

Ἡ μελανὴ γραμμὴ ἡ σημειουμένη ἐπὶ τοῦ παρατεθειμένου μικροῦ χάρτου παρέχει τὸ μέσον ὅπως ἴδωμεν ἀμέσως τίνες τόποι προηγοῦνται ἡμῶν εἰς τὴν ἀναγραφὴν τῶν ἡμερομηνιῶν αὐτῶν καὶ τίνες ἕπονται, παρέχει ἑπομένως καὶ τὸ μέσον ὅπως ἴδωμεν ἀκριβῶς τὰ σημεῖα τῆς ὑδρογείου ἀπὸ τῶν ὁποίων ἀρχίζει τὸν κύκλον αὐτῆς ἡ 1η Ἰανουαρίου.

Παρατηροῦμεν λοιπὸν ἀμέσως ὅτι ἡ γραμμὴ αὕτη δὲν ταυτίζεται μετά τινος γεωγραφικοῦ μεσημβρινοῦ, ἀλλ' ἔχει σχῆμα ἀλλόκοτον ὡς εἰκός, διότι ἐγεννήθη ἐκ τῆς τυχαίας ἀνακαλύψεως τῶν τόπων δι' ὧν διέρχεται ὑπὸ θαλασσοπόρων ἐλθόντων ἐξ Α. ἢ ἐκ Δ.

Ἐὰν ἐκλέξωμεν δύο παρακείμενα σημεῖα χωριζόμενα ὑπὸ μόνης τῆς γραμμῆς ταύτης, κατανοοῦμεν ἀμέσως τὴν διαφορὰν τῆς ἡμερομηνίας τῶν δύο αὐτῶν σημείων. Ἂς λάβωμεν λοιπὸν τὴν Μανίλλην, πόλιν ἱσπανικήν, καὶ τὸ Γίλολον, μικρὰν ὁλλανδικὴν νῆσον. Τὸ Γίλολον κεῖται 7 ½ μοίρας ἀνατολικώτερον τῆς Μανίλλης, ἑπομένως ἐπειδὴ εἰς διαφορὰν μήκους 15° ἀντιστοιχεῖ διαφορὰ χρόνου 1 ὥρας, εἰς 7 ½ ἀντιστοιχεῖ ἡμισείας ὥρας καὶ ἑπομένως τὰ ὡρολόγια τοῦ Γιλόλου δεικνύουσι καθ' ἡμίσειαν ὥραν πλέον προκεχωρημένον χρόνον ἢ τὰ τῆς Μανίλλης. Ὅταν λοιπὸν οἱ κάτοικοι τοῦ Γιλόλου ἔχωσιν ἤδη ἓν τέταρτον μετὰ τὸ μεσονύκτιον τῆς 31ης Δεκεμβρίου, ἤτοι τὸ πρῶτον τέταρτον τῆς 1ης Ἰανουαρίου, οἱ κάτοικοι τῆς Μανίλλης ἔχουσι μεσονύκτιον παρὰ τέταρτον, οὐχὶ ὅμως τῆς 31ης ἀλλὰ τῆς 30ῆς Δεκεμβρίου, καθόσον εἰς μὲν τὸ Γίλολον εἰσήχθη τὸ εὐρωπαϊκὸν ἡμερολόγιον ὑπὸ τῶν ἐκ Δ. ἐλθόντων Ὁλλανδῶν, εἰς δὲ τὴν Μανίλλην ὑπὸ τῶν ἐξ Α. αὐτόθι ἐλθόντων Ἱσπανῶν. Ἐνῷ λοιπὸν τὰ ὡρολόγια τῶν δύο τόπων ἔχουσι διαφορὰν ἡμισείας μόνον ὥρας, αἱ ἡμερομηνίαι αὐτῶν περὶ τὸ μεσονύκτιον διαφέρουσι κατὰ δύο ἡμέρας. Ἅμα τῷ μεσονυκτίῳ ὅμως τῆς Μανίλλης αἱ ἡμερομηνίαι διαφέρουσι κατὰ μίαν μόνον ἡμέραν.

Ὅπως νῦν εὕρωμεν τὸ σημεῖον τῆς ὑδρογείου, εἰς τὸ ὁποῖον ἀρχίζει τὸ νέον ἔτος, δέον νὰ ζητήσωμεν τὸν τόπον τὸν εὑρισκόμενον ἐπὶ τῆς μελανῆς γραμμῆς ἀνατολικώτερον παντὸς ἄλλου, ὡς τοιοῦτον δ' ἀνευρίσκομεν τὸ σύμπλεγμα τῶν νήσων Chatam, τὸ πρὸς τὸ Α. τῆς Νέας Ζηλανδίας, κάτωθεν καὶ ἀριστερόθεν τῶν ἀντιπόδων τῶν Ἀθηνῶν, οἵτινες ὡς εὑρισκόμενοι δεξιόθεν τῆς γραμμῆς αὐτῆς ἔχουσι νέον ἔτος 12 ὥρας μεθ' ἡμᾶς. Ἐὰν κατὰ τύχην εὑρίσκοντο ἀριστερόθεν τῆς μελανῆς γραμμῆς, θὰ εἶχον δώδεκα ὥρας πρότερον νέον ἔτος. Εἰρήσθω δ' ἐν παρόδῳ ὅτι οἱ ἀντίποδες ἡμῶν εὑρίσκονται εἰς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος τοῦ εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ.

Ἡ μελανὴ γραμμὴ δὲν ἐκτείνεται ἐπὶ πλέον ἢ ἐν τῷ παρατιθεμένῳ χάρτῃ, διότι μόνον μέχρι τοῦ νοτιωτάτου αὐτῆς σημείου κατώρθωσαν μεμονωμένα θαλασσοπόρα πλοῖα νὰ προχωρήσωσι πρὸς νότον.

Digitized by Google

Ἐν συνόλῳ λοιπὸν ἐκ τῶν κατῳκημένων τόπων αἱ νῆσοι Chatam χαιρετῶσι πρῶται τὴν ἡμέραν τοῦ νέου ἔτους τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ἡμερολογίου, ἑπομένως καὶ τοῦ ἡμετέρου ἰουλιανοῦ, διαφέροντος τοῦ πρώτου κατὰ 12 ἡμέρας.

ΕΠΙΝΟΜΙΔΕΣ

ΗΤΟΙ

ΔΩΡΑ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

Πολλοὶ βεβαίως ἐκ τῶν διδόντων σήμερον δῶρα κατ' ἀνάγκην κοινωνικήν, καὶ καταρωμένων ἴσως ἐνδομύχως τὴν κακὴν αὐτὴν συνήθειαν, ἥτις κενώνει τὸ πουγγίον των ἐντὸς τοῦ καταστήματος τοῦ Κ. Μάϊφαρτ, θὰ εἶνε περίεργοι νὰ μάθωσι, πόθεν τὸ δαπανηρὸν αὐτὸ ἔθιμον ἐκληροδοτήθη εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους, καὶ τίς πρῶτος εἰσήγαγε τὴν ἀλλόκοτον ταύτην φορολογίαν πρὸς ἀπελπισίαν τῶν διδόντων καὶ ἀγαλλίασιν τῶν λαμβανόντων. Πρὶν ἢ εὐχαριστήσω τὴν δικαίαν αὐτὴν καὶ ὀδυνηρὰν περιέργειαν τῶν ἀναγνωστῶν μου—δὲν λέγω καὶ τῶν ἀναγνωστριῶν, διότι αὗται λαμβάνουσι μᾶλλον ἢ δίδουσι δῶρα κατὰ τὴν πρώτην τοῦ ἔτους, καὶ ἡ ἐκ τῆς λήψεως χαρὰ δὲν ἀφίνει τόπον (αὐτὴν τοὐλάχιστον τὴν ἡμέραν) εἰς τὴν περιέργειάν των, — ἀναγκαῖον νομίζω νὰ προφυλάξω αὐτοὺς ἐν πρώτοις κατὰ πιθανῆς τινος πλάνης, εἰς ἣν δύναται νὰ παραγάγῃ αὐτοὺς ἡ πρώτη λέξις τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ ἀρθριδίου τούτου. Ἴσως τινὲς, ἀναγινώσκοντες τὴν λέξιν *ἐπινομίδες*, ὑποθέσωσιν ὅτι τὸ ἔθιμον τῆς σημερινῆς δωροφορίας εἶνε παλαιὸν ἑλληνικόν, καὶ φορτώσωσιν εἰς τῶν προπατόρων τὴν ῥάχιν τῶν ἀπογόνων τὴν κακὴν συνήθειαν, ὅπως πολλὰ ἡμῶν μικρὰ ἐλαττώματα, οἷον τὴν ἀγνωμοσύνην, τὸν φθόνον καὶ αὐτὴν τὴν συκοφαντίαν ἀνάγομεν εὐχαρίστως εἰς τοὺς παλαιούς, καὶ παρηγορούμεθα οὕτω, ὅτι δὲν πταίομεν ἡμεῖς διὰ τὴν κληρονομικὴν ἡμῶν δυσκρασίαν, καθὼς τὰ χοιραδικὰ παιδία παρηγοροῦνται ἐπὶ τῇ δυσμορφίᾳ των, συλλογιζόμενα ὅτι εἶνε αὐτὴ κληροδότημα.

Εὐτυχῶς διὰ τοὺς ἀθώους ἡμῶν προγόνους αἱ ἐπινομίδες δὲν εἶνε ἑλληνικὸν ἐπινόημα· ἀπαντᾶται μὲν ἡ λέξις αὐτὴ εἰς τὸν Ἀθήναιον, ἀλλ' ὁ συγγραφεὺς οὗτος ἔζησε τὸν τρίτον αἰῶνα μετὰ Χριστόν· εἰς τοὺς *Δειπνοσοφιστάς* του δὲ ἀναφέρει τὴν *ἐπινομίδα* ὡς μετάφρασιν τῆς ῥωμαϊκῆς λέξεως strena ἢ *στρήνα*, ὅπως τὴν γράφει, καὶ περιπαίζει μάλιστα παρ' αὐτῷ ὁ δειπνοσοφιστὴς Κύνουλκος τὸν ὁμοτράπεζόν του Οὐλπιανόν, ὅτι ἔχει τὴν μανίαν νὰ ἐξελληνίζῃ τὰς ξένας λέξεις, ὅπως — κληρονομικῶς αὐτὴν τὴν φορὰν — ἔχομεν τὴν μανίαν νὰ μεταβαπτίζωμεν σήμερον τὸ Lyon εἰς Λούγδουνον καὶ τὸν Buchon εἰς Βύχωνα.

Τὰ δῶρα λοιπὸν τῆς πρώτης τοῦ ἔτους εἶνε ῥωμαϊκῆς καταγωγῆς, καὶ ἐλέγοντο strenæ, ὡς strenne τὰ ὀνομάζουσι σήμερον οἱ ἰταλοί, estrenas οἱ ἰσπανοὶ καὶ étrennes οἱ γάλλοι· καὶ εἴς τινα δὲ τῆς Ἑλλάδος μέρη περισώζεται ἔτι ἡ λέξις στρένα, ἀπὸ τῶν βενετῶν, καὶ τὸ ἐξ αὐτῆς φοβερὸν ῥῆμα *στρενιάζω*, σημαῖνον δίδω δῶρα κατὰ τὴν πρώτην τοῦ ἔτους.

Οἱ σοφοὶ καὶ φιλόλογοι πολὺ φιλονεικοῦσιν ἔτι πόθεν ἡ λέξις παρήχθη, καὶ ποία τοῦ πράγματος ἡ ἱστορία· ἀλλ' οὔτ' ἐγὼ ἔχω πολλὴν διάθεσιν νὰ μεταδώσω εἰς τοὺς ἀναγνώστας μου τῆς ἔριδος τὰς λεπτομερείας καὶ τῶν ἀντιμαχομένων τὰ ἐπιχειρήματα, οὔτε οἱ ἀναγνῶσταί μου βεβαίως περισσοτέραν νὰ ἀκούσωσιν αὐτά. Ἐλπίζω, ὅτι ὀλίγον τοῖς μέλει, πῶς καὶ διατὶ ὠνομάσθησαν strenæ τὰ δῶρα, ἅτινα ἔδιδον οἱ ῥωμαῖοι τὴν πρώτην τοῦ ἔτους χάριν παντὸς ἀγαθοῦ (boni ominis causa), ἤτοι *διὰ τὸ καλόν*, ὡς λέγει σήμερον ὁ λαός. Καὶ ἀρκετὸν μοὶ φαίνεται νὰ σημειώσω τοῦτο μόνον, ὅτι κατ' αὐτοὺς τοὺς ἀρχαιοτάτους ῥωμαϊκοὺς χρόνους μνημονεύονται τοιαῦτα δῶρα, δοθέντα ὑπὸ τοῦ λαοῦ εἰς τὸν βασιλέα τῶν Σαβίνων Τάτιον, εἰς ἔνδειξιν ἐθνικῆς χαρᾶς καὶ εὐγνωμοσύνης (ὡς θὰ ἔγραφε σήμερον κοινοβουλευτική τις ἐφημερίς), ὅτε συνέθετο οὗτος εἰρήνην πρὸς τὸν Ῥωμύλον καὶ συνεβασίλευσε μετ' αὐτοῦ. Ἔκτοτε φαίνεται βαθμηδὸν ἐπικρατήσαν τὸ ἔθιμον παρὰ τοῖς ῥωμαίοις, καὶ τὴν πρώτην τοῦ ἔτους, ἤτοι τὰς Καλένδας τοῦ Ἰανουαρίου, ἐγίνετο ἡ προσφορὰ αὐτὴ τῶν ἐπινομίδων παρὰ τῶν πελατῶν πρὸς τοὺς πάτρωνας, παρὰ τῶν δούλων πρὸς τοὺς κυρίους των, παρὰ τῶν φίλων πρὸς τοὺς φίλους, καὶ παρὰ τοῦ λαοῦ πρὸς τοὺς αὐτοκράτορας. Ὑπὸ τούτων δὲ μάλιστα καὶ ἐζητοῦντο πολλάκις τὰ τοιαῦτα δῶρα, ὡς ἔπραξεν ὁ Καλιγούλας, ὅστις ὀδυρόμενος ἐπὶ πτωχείᾳ, ἀνήγγειλέ ποτε διὰ διατάγματος, ὅτι ἔμελλε νὰ δεχθῇ δῶρα τὴν πρώτην τοῦ ἔτους ἐπὶ τῆς θύρας τῶν ἀνακτόρων του, ἵνα δυνηθῇ οὕτω νὰ ἀναθρέψῃ καὶ προικίσῃ τὴν θυγατέρα του· στὰς δὲ πράγματι ἐκεῖ τὴν πρώτην Ἰανουαρίου, ἐπεριπάτει γυμνόπους ἐπὶ τῶν σωρῶν τοῦ χρυσίου, ὅπερ ἔρριπτον πρὸ αὐτοῦ οἱ ἐν φόβῳ προσερχόμενοι ῥωμαῖοι.

Ἐκ τῶν ῥωμαίων παρέλαβον τὸ ἔθιμον τῆς ἐπινομίδος τὰ λατινικὰ φῦλα κατὰ πρῶτον, παρ' οἷς καὶ διετηρήθη τοῦτο μέχρι τῆς σήμερον, καὶ τὰ γερμανικὰ κατόπιν, μετὰ τὴν εἰσβολὴν αὐτῶν εἰς τὸ ῥωμαϊκὸν κράτος. Παρὰ τοῖς γερμανοῖς ὅμως ἐξέλιπε βαθμηδὸν ἡ συνήθεια τῶν δώρων τῆς πρώτης τοῦ ἔτους, ἀντικατασταθεῖσα ὑπὸ τῶν δώρων τῶν Χριστουγέννων.

Ὡς πρὸς τὴν ποιότητα καὶ τὴν ἀξίαν τῶν πρωτογόνων ἐκείνων ῥωμαϊκῶν δώρων, ἐννοεῖται βεβαίως, ὅτι ἦσαν ἀνάλογα πρὸς τοὺς καιροὺς καὶ τὴν ἁπλότητα τοῦ τότε βίου. Ὀπῶραι ξηραί, πλακοῦντες, μέλι, ἢ τὸ πολὺ πολὺ καί τινα

Digitized by Google

μικρὰ χαλκᾶ νομίσματα, stipes καλούμενα, ἦσαν αἱ συνήθεις τῶν ῥωμαίων ἐπινομίδες· οἱ φιλοτιμότεροι δὲ τῶν δωρητῶν ἐπεχρύσουν ἐνίοτε τὰς προσφερομένας ὀπώρας, καὶ ἓν χρυσοκέντητον μῆλον ἦτο πολλάκις ἡ τρυφερωτάτη φιλίας ἔνδειξις, ὅπως χθὲς ἔτι καὶ πρώην ἐπεφορτίζοντο παρ' ἡμῖν τὰ διὰ γαρουφάλλων κεντημένα πορτοκάλλια νὰ ἑρμηνεύσωσι τὴν διάπυρον ἀγάπην εὐαισθήτου βρακοφόρου πρὸς ἐρωτότροπον θεραπαινίδα. Ἡ ἁπλότης ὅμως ἐκείνη ἐξέλιπε φυσικῶς κατ' ὀλίγον, καθ' ὅσον ὁ ῥωμαϊκὸς κόσμος ἐπολιτίζετο, καὶ ἐπλούτει καὶ ηὔξανε τὰς ψευδεῖς αὐτοῦ ἀνάγκας, καὶ ὁ χρυσὸς ἀντικατέστησε μετ' οὐ πολὺ τὰ μικρὰ ἐκεῖνα χάλκινα κερμάτια καὶ τοὺς εὐθηνοὺς πλακοῦντας. Διὰ τοῦτο δὲ ἴσως, καὶ διότι ἡ τῶν δώρων προσφορὰ ἀνεπτύχθη βαθμηδὸν εἰς ἀνταλλαγήν, ἤτοι strenarum commercium, ὡς ἀπεκάλουν αὐτὴν οἱ ῥωμαῖοι, πολλοὶ τῶν αὐτοκρατόρων, ἔχοντες τὴν εὐεξήγητον διάθεσιν νὰ λαμβάνωσι μὲν δῶρα οὐχὶ δὲ καὶ νὰ δίδωσι, κατήργησαν αὐτὴν πολλάκις διὰ διαταγμάτων. Πλὴν δὲ τούτου, ἐπειδὴ ἡ πρώτη τοῦ ἔτους καὶ ἡ κατ' αὐτὴν δωροφορία συνέπιπτον πρὸς τὴν ῥωμαϊκὴν ἀποκρέω, ἤτοι τὰ saturnalia, καθ' ἃ αἱ διασκεδάσεις καὶ ἡ παραλυσία καὶ τὰ ὄργια ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἀπησχόλουν τὸν λαόν, πολλάκις ἡ ἐκκλησία, κατὰ τοὺς πρώτους μετὰ Χριστὸν αἰῶνας, συγκατεδίκασε τὰς διασκεδάσεις τῶν κρονίων καὶ τῶν δώρων τὴν ἀνταλλαγήν, καὶ οὐ μόνον διὰ στόματος τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας ἀπεκηρύχθησαν αἱ ἐπινομίδες, ἀλλὰ καὶ *διαβολικαί*, αὐτὸ τοῦτο, ὠνομάσθησαν ὑπὸ τοῦ ἁγίου Αὐγουστίνου. Μάτην ὅμως ἀφώριζεν αὐτὸς ὁ Χρυσόστομος, μάτην ἀνέκραζεν ὁ Τερτυλλιανός, ὅτι ἡ πρώτη τοῦ ἔτους ἦν ἰουδαϊκὴ ἑορτή, καὶ ὅτι ἡ κατ' αὐτὴν ἀνταλλαγὴ δώρων ἦτο ἁμαρτία καὶ σατανικὴ πολυτέλεια· τὰ δῶρα τῆς πρώτης τοῦ ἔτους ἐπέζησαν διὰ τῶν αἰώνων, πρὸς εὐτυχίαν τῶν παιδίων —μικρῶν καὶ μεγάλων— τῶν ὑπηρετῶν καὶ τῶν διανομέων τῶν ἐφημερίδων, πρὸς ἀγαλλίασιν πολλῶν, καὶ ἀγανάκτησιν πολὺ περισσοτέρων.

Ἐπέζησαν δὲ καὶ διετηρήθησαν καὶ ἀνεπτύχθησαν αἱ ἐπινομίδες—ἢ τὰ δῶρα τῶν Χριστουγέννων παρὰ Γερμανοῖς—λαβόντα πολλάκις καταπληκτικὰς διαστάσεις ἀξίας καὶ σπουδαιότητος, ἀναλόγως τῆς πολυτελείας τῆς ἐποχῆς καὶ τῶν διαθέσεων τῶν δωρουμένων. Οὕτως ἐν παραδείγματι, περὶ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος ἁπλοῦν δῶρον σακχαρωτῶν εἶχε πολλάκις ἀξίαν χιλίων φράγκων, ἡ δὲ σύζυγος τοῦ στρατάρχου τοῦ Λουξεμβούργου ἐδωρήσατο εἰς τὴν ἐγγονὴν αὐτῆς, ὡς ἐπινομίδα, περιδέραιον πεντήκοντα χιλιάδων φράγκων.

Σήμερον, ἐννοεῖται, κατὰ τὴν πρακτικὴν ἡμῶν ἐποχὴν δὲν ἀνταλλάσσονται τοιαύτης ἀξίας δῶρα· ἀλλὰ τὸ ἔθιμον ἐξ ἑτέρου κατέστη ἀνάγκη γενική, καὶ αὐτόχρημα βαρυτάτη φορολογία, εἰς ἣν ὑποκείμεθα πάντες, ἑκόντες ἄκοντες. Τίς, ἐν αὐτῷ τῷ μικρῷ ἑλληνικῷ κόσμῳ, ὅστις τοσοῦτον ἀπό τινος χρόνου ἤρχισε νὰ φαντάζηται ὅτι ἔγεινε μέγας, καὶ τοσαύτην ἀξιοῖ πρωτοτυπίαν, καί τοι ἀδιακόπως πιθηκίζων τὰ ξένα, τίς ὑπάρχει ὁ πτωχὸς ἢ πλούσιος, ὁ σημαίνων ἢ ἄσημος, ὁ νέος ἢ γέρων, ὁ μικρὸς ἢ μέγας, ὁ μὴ δίδων ἐπινομίδας; τίς εἶνε ὁ κοινωνικὸς ἐκεῖνος ἀντάρτης, ὅστις δύναται νὰ κατορθώσῃ νὰ ἀσφαλίσῃ τὸ πουγγίον αὐτοῦ, εἴτε ἰσχνὸν ἢ παχύ, κατὰ τῆς ἀθρόας ἐπιδρομῆς τῶν διανομέων, τῶν ὑπηρετῶν, τῶν βαπτιστικῶν, τῶν μικρῶν ἀνεψιδίων, καὶ ὅλου τοῦ ἄλλου ἐκείνου ὁμίλου, δι' ὃν ἡ *πρωτοχρονιὰ* εἶνε ἡμέρα εὐδαιμονίας, πραγματοποιοῦσα φαιδρὸν ὄνειρον ἑβδομάδος ὅλης; Οὐδείς, ἀπολύτως οὐδείς. Καὶ ὁ λόγος εἶνε πολὺ ἁπλοῦς. Ὅλοι ὑπήρξαμεν παιδία, ὅλοι ὠνειρεύθημεν νύκτας ὅλας στρατιὰν μολυβδίνων στρατιωτῶν, καὶ τύμπανα κολοσσιαῖα, καὶ τουφέκια κροτοῦντα· ὅλοι διεφθείραμεν τοὺς στομάχους ἡμῶν τὴν πρώτην τοῦ ἔτους διὰ σακχαρωτῶν καὶ γλυκυσμάτων, ὅλοι ἐκρεμάσθημεν τὸ πρωῒ περιχαρεῖς εἰς τὰ θυλάκια τοῦ ἀναδόχου ἡμῶν, καὶ ἐξεκωφάναμεν τὴν οἰκίαν μὲ τὰς σάλπιγγάς μας. Τίς δύναται νὰ λησμονήσῃ τὴν χρυσῆν ἐκείνην ἐποχήν; Τίς ἐνθυμούμενος ὅτι ἦτο ἀνεψιός, δύναται σήμερον νὰ λησμονήσῃ ὅτι εἶνε θεῖος; τίς βαπτιστικὸς δὲν ἐνθυμεῖται ὅτι ἔγεινε πολλάκις κατόπιν ἀνάδοχος; Καὶ ἂν δὲ θελήσῃ νὰ τὸ λησμονήσῃ, καὶ ἄν, ὀχυρούμενος ὄπισθεν τοῦ ἐγωϊσμοῦ αὐτοῦ δὲν ἐπισκεφθῇ ἀφ' ἑσπέρας τοὺς Βουγάδες καὶ τὸν Μάϊφαρτ καὶ τὸν Σόλωνα, ἤ, περὶ ἑαυτοῦ καὶ μόνου σκεπτόμενος, ἀγοράσῃ πρὸς ἰδίαν του χρῆσιν ἓν καινουργὲς χρηματοφυλάκιον, εἰς ἑαυτὸν καὶ μόνον κάμνων δῶρον, τίς τὸν βεβαιοῖ ὅτι δὲν θ' ἀνατείλῃ διὰ τοῦτο ἡ πρώτη Ἰανουαρίου, ὅτι δὲν θὰ ἴδῃ πρωῒ πρωῒ τοὺς περὶ αὐτὸν τρυφερωτέρους παρά ποτε, τὸν ὑπηρέτην του προσεκτικὸν ὅσον οὐδέποτε καὶ μειδιῶντα, τὸν διανομέα του ἀσκεπῆ καὶ εὐχόμενον *εἰς ἔτη πολλά*, τὸν καπνοδοχοκαθαριστήν του ἀγνώριστον ἐκ τοῦ κάλλους, καὶ τὸν ὁδοκαθαριστήν του ἀγνώριστον ἐκ τῆς καθαριότητος; Τοιοῦτον δὲ θέαμα *τίς ἀντιστήσεται*; ὡς λέγει ἡ Γραφή.

Δύναταί τις ἴσως τὸ πολὺ πολὺ ἀπέναντι τῶν ὑπηρετῶν του, καὶ ἰδίως ἀπέναντι τοῦ μαγείρου του, νὰ ἀντιγράψῃ τὸν καρδινάλιον Δυβοά, καὶ νὰ εἴπῃ: «Σοῦ χαρίζω, φίλε μου, ὅσα μ' ἔκλεψες ὅλον τὸ ἔτος.» Δύναταί τις, προκειμένου ν' ἀρραβωνισθῇ, νὰ ἀναβάλῃ τοὺς ἀρραβῶνάς του, ἵνα ἀποφύγῃ τὴν πρὸς τὴν μνηστήν του ἐπινομίδα· δύναται νὰ συγχυσθῇ ἐπιτηδείως πρὸς τὴν φίλην του, καὶ νὰ φιλιωθῇ μετὰ τὴν πρώτην τοῦ ἔτους. Πλὴν ὅλα ταῦτα εἶνε μάταια, διότι τὸ τάγμα τῶν δωρεοδόχων εἶνε ἀναρίθμητον, καὶ τὸ μέγιστον αὐτοῦ μέρος δὲν περιμένει νὰ τὸ ζη-

Digitized by Google

τήσετε, ἀλλ᾽ ἔρχεται ἐκεῖνο καὶ σᾶς ζητεῖ. Ἀπέναντι αὐτῶν δὲν ὑπάρχει διέξοδος ἄλλη, ἢ μόνον μία· ἡ ἐπινόησις τοῦ κὺρ Γιάννη, ἐφ᾽ οὗ ἐγράφη ποτὲ τὸ ἑξῆς ἐπιτύμβιον:

Ἐδῶ κοιμᾶται ἀσφαλῶς τὸ σῶμα τοῦ κὺρ Γιάννη,
πολὺ πρὶν ἔλθ᾽ ἡ ὥρα.
Ἐφρόντισε παραμονὴν τοῦ ἔτους ν᾽ ἀποθάνῃ,
ἵνα μὴ δώσῃ δῶρα.

Δυστυχῶς ὅμως ἢ εὐτυχῶς δὲν ἔχουσιν ὅλοι τὴν τύχην τοῦ κὺρ Γιάννη, καὶ θέλοντες μὴ θέλοντες θὰ διέλθωσι τὰ καυδιανὰ δίκρανα τῆς πρώτης τοῦ ἔτους. Θὰ δώσωσιν εἰς τὴν σύζυγόν των, θὰ δώσωσιν εἰς τὰ τέκνα των, εἰς τοὺς ἀνεψιοὺς καὶ τοὺς βαπτιστικούς των, θὰ δώσωσιν εἰς τοὺς ὑπηρέτας των, τοὺς ἀσπόνδους τούτους ἐχθροὺς τῆς οἰκιακῆς των εἰρήνης, θὰ δώσωσι τέλος εἰς τοὺς διανομεῖς τῶν ἐφημερίδων των, ὧν πολλαί, ἀληθιναὶ ἐφημερίδες καὶ ὁμοιάζουσαι μὲ τὰ περὶ τὸν Ὕπανιν περίεργα ἐκεῖνα πτερωτὰ τετράποδα, ἅτινα ἐγεννῶντο, ὡς λέγει ὁ Αἰλιανός, τὴν πρωΐαν καὶ ἀπέθνησκον τὴν ἑσπέραν, ἀναφύονται τὴν πρώτην τοῦ ἔτους, μόνον καὶ μόνον χάριν τῶν διανομέων των, (οἵτινες εἶνε πολλάκις καὶ συντάκται των,) καὶ ἀποθνήσκουσιν αὐθήμερον,—χάριν τῶν ἀναγνωστῶν των.

Δότε λοιπόν, δότε καλοί μου ἀναγνῶσται, ἀφοῦ ἄλλως δὲν γίνεται· δότε ὅμως φαιδροὶ καὶ εὔθυμοι, μὴ μορφάζοντες μήτε δυσανασχετοῦντες, καὶ ἐνθυμούμενοι ὅτι τὸ πενιχρότατον τῶν δώρων καλλύνεται καὶ ὑπερτιμᾶται διὰ τῆς διαθέσεως τοῦ δωρητοῦ.

«Δόσις ὀλίγη τε φίλη τε»

εἶπεν ὁ Ὅμηρος· ἂν δὲ ὁ Ὀβίδιος λέγει που, ὅτι καὶ τὸ δίδειν εἶνε τέχνη, ἂς ἀποδείκνυται κἂν τοῦτο τὴν πρώτην τοῦ ἔτους ἐν Ἑλλάδι, ὅπου τὸ *παίρνειν* εἶνε τέχνη τόσον διαδεδομένη.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΛΑΧΟΣ.

«Ἐπιστήμη θελκτικωτέρα τῆς ἐξηγήσεως τῶν καθημερινῶν φαινομένων τῆς φύσεως, λέγει συγγραφεύς τις, δὲν ὑπάρχει. Βλέπομεν, ὅτι τὸ ἅλας καὶ ἡ χιὼν εἰσὶ λευκά, τὰ ῥόδα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐρυθρά, τῶν φυτῶν τὰ φύλλα πράσινα, κίτρινον τὸ ἠράνθεμον· ἀλλὰ πόσον ὀλίγοι ἄνθρωποι ἠρώτησάν ποτε, τίς ἡ αἰτία αὐτῶν! Γινώσκομεν, ὅτι ὁ μὲν αὐλὸς παράγει φωνὴν μουσικήν, ὁ δὲ ἐρραγισμένος κώδων ἦχον ἀσύμφωνον· ὅτι τὸ πῦρ εἶναι θερμόν, ὁ πάγος ψυχρὸς καὶ ἡ φλεγομένη λαμπὰς φωτεινή· ὅτι τὸ ὕδωρ ἐν μὲν τῇ θερμότητι βράζει, ἐν δὲ τῷ ψύχει πήγνυται. Ἀλλ᾽ ὅταν παιδίον τι ἀτενίζον πρὸς ἡμᾶς ζητῇ τῶν φαινομένων τούτων τὸν λόγον, ποσάκις, μὴ εἰδότες καὶ ἡμεῖς αὐτόν, ἐπιβάλλομεν εἰς τὸ παιδίον σιγὴν ἀποκαλοῦντες τὰς ἐρωτήσεις, τὰς ὁποίας ἡ ἀφελὴς αὐτοῦ περιέργεια προτείνει εἰς ἡμᾶς, γελοίας καὶ φλυαρίας!»

Ὁ κ. Τιμ. Α. Ἀργυρόπουλος, καθηγητὴς ἐν τῇ Στρατιωτικῇ Σχολῇ καὶ ὑφηγητὴς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, παρακληθεὶς παρ᾽ ἡμῶν, συνήγαγεν ἐκ διαφόρων συγγραμμάτων μετὰ μεγίστης ἐπιμελείας, πλείστας ἐξηγήσεις τῶν κοινοτέρων φαινομένων, τῶν καθημερινῶς τὰς αἰσθήσεις μας προσβαλλόντων, περιβαλὼν αὐτὰ δι᾽ ὕφους ἁπλοῦ, καταληπτοῦ εἰς πάντας, καὶ παραλιπὼν τὰ καθαρὰ τῆς φυσικῆς ζητήματα, τοὺς δυσνοήτους ἐπιστημονικοὺς ὅρους καὶ τὰ συστήματα, ὅσα δὲν στηρίζονται ἐπὶ τῶν γεγονότων. Ἐκ τῆς συλλογῆς ταύτης σκοποῦμεν ἑκάστοτε νὰ παραθέτωμεν ζητήματά τινα, συντελοῦντες οὕτω εἰς τὴν διάδοσιν τῆς γνώσεως τῶν αἰτίων τῶν φυσικῶν φαινομένων, τῶν ὁποίων ἡ ἐνδελεχὴς σπουδὴ καὶ ἀναζήτησις, ἐνῷ ἀφ᾽ ἑνὸς σπουδαίως μορφόνει τὸν ἀνθρώπινον νοῦν, καταστρέφει ἀφ᾽ ἑτέρου τὰς προλήψεις καὶ ὑποβοηθεῖ οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ψυχικῶν ἀρετῶν.

Σ. τ. Δ.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ

1.— Διατί ὁ ἥλιος εἶναι θερμότερος κατὰ τὸ θέρος ἐνῷ εἶναι μᾶλλον ἀπομεμακρυσμένος ἐξ ἡμῶν, παρὰ κατὰ τὸν χειμῶνα, ὅτε εἶναι πλησιέστερος εἰς ἡμᾶς;

Διότι κατὰ μὲν τὸ θέρος αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες πίπτουσι καθέτως ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, ἡ δὲ ἀτμοσφαῖρα ἀπορροφᾷ αὐτὰς τελειότερον. Ἐνῷ κατὰ τὸν χειμῶνα πίπτουσαι πλαγίως διασκορπίζονται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν, ἥτις ἐξ ἄλλου μέρους ἀποψύχεται κατὰ τὸν χειμῶνα περισσότερον διότι ἡ νὺξ εἶναι μεγαλειτέρα.

2.— Διατί φυσῶμεν τὰς χεῖράς μας τὸν χειμῶνα ὅπως τὰς θερμάνωμεν, φυσῶμεν δὲ ἐπίσης τὸ φαγητόν μας (π. χ. τὴν σοῦπάν μας) ὅπως τὸ ἀποψύξωμεν;

Διότι ὅταν φυσῶμεν τὰς χεῖράς μας ἀνοίγομεν τὸ στόμα, καὶ ἐξάγομεν τὸν ἀέρα τῶν πνευμόνων, ὅστις εἶναι πολὺ θερμότερος τῶν ἀπεψυγμένων κατὰ τὸν χειμῶνα χειρῶν μας.

Ὅταν ἀπ᾽ ἐναντίας φυσῶμεν τὸ φαγητόν μας ὅπως τὸ ἀποψύξωμεν λαμβάνει χώραν ἄλλο φαινόμενον, διότι κλείομεν τὸ στόμα, πιέζομεν τὸν ἐντὸς τοῦ στόματος ἀέρα, ἐξογκοῦντες μάλιστα τὰς παρειάς μας, ἀφήνομεν δὲ μεταξὺ τῶν χειλέων μας μικρὰν ὀπήν, διὰ τῆς ὁποίας ἐξακοντίζομεν μὲ ὁρμὴν τὸν ἀέρα. Ὅταν εἰς ἓν ἀγγεῖον πιέσητε τὸν ἀέρα καὶ ἀναγκάσητε νὰ εἰσέλθῃ πολὺ περισσότερος ἀφ᾽ ὅσον χωρεῖ τὸ ἀγγεῖον ἀνοικτόν, ὁ ἀὴρ οὗτος θερμαίνεται, ἢ μᾶλλον τὸν ἀναγκάζετε νὰ ἀποδώσῃ θερμαντικὸν τὸ ὁποῖον ἔχει ἐντὸς αὐτοῦ. Ἂν τὸν ἀφήσητε ν᾽ ἀποψυχθῇ καὶ μετὰ ταῦτα ἀνοίξετε τὸ ἀγγεῖον, οὗτος ἐξέρχεται μὲ ὁρμὴν καὶ ζητεῖ νὰ λάβῃ ὀπίσω τὸ θερμαντικὸν τὸ ὁποῖον τοῦ ἀφῃρέθη ὅταν ἐπιέσθη, ἂν δὲ θέσητε τὴν χεῖρά σας αἰσθάνεσθε ψῦχος, διότι ἀφαιρεῖ τὸ θερμαντικὸν τοῦ ὁποίου ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ τὴν χεῖρά σας. Ἐν γένει λοιπὸν ὁσάκις ἓν ἀέριον εἶναι πολὺ πιεσμένον καὶ τὸ ἀφήσωμεν ἐλεύθερον παράγει ψῦχος.

Τοῦτο γίνεται ὄχι μόνον μὲ τὸν ἀέρα ἀλλὰ καὶ μὲ τοὺς ἀτμοὺς ὕδατος. Θέσατε τὴν χεῖρά σας ὑπεράνω ἀγγείου, εἰς τὸ ὁποῖον βράζει ὕδωρ, θέλετε αἰσθανθῇ μεγάλην θερμότητα. Ἀπ᾽ ἐναντίας θέλετε αἰσθανθῇ ψῦχος ὅταν θέσητε τὴν χεῖρά σας ὑπεράνω ἀτμῶν ἐξερχομένων ἀτμολέβητος, ὡς π. χ. τῶν ἐξερχομένων τῆς ἀτμαμάξης τοῦ σιδηροδρόμου, ὅταν οὗτος συρίζῃ.

Ὅταν δὲ φυσῶμεν τὸ φαγητόν μας, ὁ ἀὴρ

Digitized by Google

ἀνανεοῦται κατὰ πᾶσαν στιγμὴν καὶ ἀφαιρεῖ διαδοχικῶς τὸ θερμαντικὸν τῆς οὐσίας, ἥτις καὶ διὰ τοῦτο ἀποψύχεται.

3.—Διατί ἐν ὑπόγειον μᾶς φαίνεται θερμὸν μὲν κατὰ τὸν χειμῶνα, ψυχρὸν δὲ κατὰ τὸ θέρος;

Διότι ἡ θερμοκρασία τοῦ ὑπογείου εἶναι ἡ αὐτὴ καὶ κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ κατὰ τὸ θέρος, ἢ μᾶλλον πολὺ ὀλίγον μεταβάλλεται. Ἐν Ἀθήναις ἡ θερμοκρασία ἑνὸς ὑπογείου εἶναι 15-16 περίπου βαθμοὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους, ἑπομένως ἀνωτέρα κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ κατωτέρα κατὰ τὸ θέρος τῆς θερμοκρασίας τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀέρος εἰς τὸν ὁποῖον ζῶμεν.

Τὸ σῶμά μας, τὸ ὁποῖον εἶναι πολὺ κακὸν θερμόμετρον, εὑρίσκει τὸν αὐτὸν τόπον, ὅστις ἔχει πάντοτε τὴν αὐτὴν θερμοκρασίαν, θερμὸν μὲν ὅταν ἔρχηται ἀπὸ ψυχρότερον μέρος, ἀπ' ἐναντίας δὲ ψυχρὸν ὅταν ἔρχηται ἀπὸ θερμότερον. Τοῦτο ἀποδεικνύει ἀρκούντως περιέργους παρατηρήσεις. Οἱ εἰς τὰ ὄρη Ἄνδεις τῆς Ἀμερικῆς ταξειδιῶται ἀναπαύονται ἀναβαίνοντες ἢ καταβαίνοντες εἰς τὸ μέσον τοῦ δρόμου εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς Ἀντιζάνης. Ἀλλ' οἱ μὲν καταβαίνοντες ἀπὸ τὰ ὕψη τὰ σκεπασμένα ἀπὸ χιόνα καὶ πάγον εὑρίσκουσιν εἰς τὸ μέρος τοῦτο ζέστην ἀνυπόφορον, ἐνῷ οἱ ἀναβαίνοντες, οἱ ἐρχόμενοι ἀπὸ τὴν πεδιάδα ὅπου ἡ θερμοκρασία εἶναι μεγαλειτέρα, καταψύχονται.

Μὲ τὸ ἑξῆς ἁπλούστατον πείραμα δυνάμεθα ἐπίσης νὰ τὸ καταδείξωμεν. Θέτομεν τὴν μίαν χεῖρά μας, π. χ. τὴν ἀριστεράν, ἐντὸς ἑνὸς ἀγγείου ἔχοντος ὕδωρ καὶ πάγον, τὴν δὲ δεξιὰν εἰς πολὺ θερμὸν ὕδωρ. Ἔπειτα ἐμβαπτίζομεν καὶ τὰς δύο συγχρόνως εἰς ὕδωρ χλιαρόν. Ἡ μὲν ἀριστερὰ χεὶρ θὰ τὸ εὕρῃ πολὺ θερμόν, ἡ δὲ δεξιὰ ἀπ' ἐναντίας ψυχρόν.

ΔΥΝΑΜΙΣ ΤΗΣ ΘΕΛΗΣΕΩΣ

Τὸ δυσκολώτερον πρᾶγμα εἰς τὸν κόσμον εἶνε ἡ *θέλησις*. Οὐδεὶς δύναται νὰ γνωρίσῃ ποία εἶνε ἡ δύναμις τῆς θελήσεως καὶ εἰς αὐτὰς ἀκόμη τὰς τέχνας.

Ὁ ἐκ Λονδίνου διάσημος Ἄρρισον, ἦτο κατ' ἀρχὰς τῆς τελευταίας ἑκατονταετηρίδος νεανίας ξυλουργὸς εἰς τὸ ἄκρον ἐπαρχίας τινός, ὅτε τὸ κοινοβούλιον προεκήρυξε τὸ βραβεῖον 20,000 λιρῶν στερλινῶν διὰ τὸν ὅστις ἤθελε κατασκευάσει ὡρολόγιον ἰσόχρονον (δεικνύον συγχρόνως τὸν ἀληθινὸν καὶ τὸν μέσον χρόνον) χάριν τοῦ περὶ τοῦ γεωγραφικοῦ μήκους προβλήματος.

Ὁ Ἄρρισον εἶπε «θέλω νὰ κερδίσω τὸ βραβεῖον τοῦτο,» ἔρριψε κατὰ γῆς τὸ πριόνιον καὶ ῥυκάνιον, ἦλθεν εἰς Λονδῖνον, εἰσῆλθεν ὡς ἐργάτης εἰς τὸ κατάστημα ὡρολογοποιοῦ, ΕΙΡΓΑΣΘΗ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΝΤΑ ΕΤΗ, καὶ ἐκέρδησε τὸ βραβεῖον.

Ἰδοὺ τί σημαίνει ἡ θέλησις.

ΕΙΣ ΤΟ ΛΕΥΚΩΜΑ ΤΗΣ Κας...

Μ' ἀρέσει μὲς 'ς τὴν ἄβυσσο τοῦ μαύρου τοῦ ματιοῦ σου
Νὰ βλέπω τὸ κυμάτισμα, Κυρά, τοῦ λογισμοῦ σου,
Καὶ νὰ ξανοίγω, Οὐράνω μου, μὲς 'ς τὸ βαθὺ σκοτάδι
Ποῦ πλημμυροῖ τὴν κόρη σου, τὸ φλογερὸν τὸν ᾅδη
Πώκαψε ἀμέτρηταις καρδιαίς. Μ' ἀγάπη σὲ θωροῦσα
Κ' ἐκεῖ ποῦ παραμόνευα, κ' ἐκεῖ ποῦ καρτεροῦσα
Μὴν ἀπ' ἐκείνη τὴ νυχτιὰ προβάλῃ καμμιὰ ἀχτίδα,
Βαθειά, βαθειά, κατάβαθα μοῦ φάνηκε πῶς εἶδα
Ἀπελπισμένη μιὰ ψυχὴ 'ς τὸ μελανό σου κῦμα
Νὰ παραδέρνῃ ἀνήσυχη, σὰ ζωντανὸς 'ς τὸ μνῆμα,
Κι' ὅταν ἐζήτησα νὰ ἰδῶ ποιὸς πνίγεται, Κυρά μου,
'Σ τὸν κάτου κόσμο, ἐγνώρισα μὲ τρόμο τὴ θωριά μου.

(Νοέμβριος, 1875.)

Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Ἔχεις *δύο* αὐτία καὶ *ἓν* στόμα. Διατί νὰ παραπονῆσαι; Πρέπει νὰ ἀκούῃς πολλὰ καὶ νὰ λέγῃς ὀλίγα. — Ἔχεις *δύο* ὀφθαλμοὺς καὶ *ἓν* στόμα: Πρέπει νὰ βλέπῃς πολλά, καὶ νὰ σιωπᾷς περὶ τῶν πλείστων. — Ἔχεις *δύο* χεῖρας καὶ *ἓν* στόμα: Μάθε νὰ λογαριάζῃς. — Ἔχεις *δύο* ὄργανα διὰ νὰ ἐργάζεσαι καὶ *ἓν μόνον* διὰ νὰ τρώγῃς. (Ruckert.)

*** Ὁ κοινωφελέστερος πολίτης, ὁ σοφώτερος καὶ ἐναρετώτερος ἄνθρωπος ἔστω σοι σεβαστὸς εἰς οἱανδήποτε κοινωνικὴν τάξιν καὶ ἂν ἀνήκῃ, ὑφ' οἱουδήποτε οἴκου καὶ ἂν ἕλκῃ τὸ γένος αὐτοῦ, οἱονδήποτε καὶ ἂν ἦνε τὸ ἔργον αὐτοῦ. Διότι ὄντως ἡ καρδία καθίστησι τὸν ἄνθρωπον εὐγενῆ, καὶ οὐχὶ τὸ αἷμα· ἀνυψοῦσι δ' αὐτὸν προσωπικαὶ ἐκδουλεύσεις, καὶ οὐχὶ πατραγαθίαι. (Zschokke.)

*** Διὰ τῆς ἐργασίας σου, διὰ τῆς ἐμπορικῆς, βιομηχανικῆς, ἢ οἱασδήποτε ἄλλης νοημοσύνης σου ἐθησαύρισες μεγάλα πλούτη. Σπεύδεις δικαίῳ τῷ λόγῳ νὰ διασκευάσῃς τὸ οἴκημά σου δι' ἐπίπλων ἡγεμονικῶν. Παντοῦ εἰκόνες, τάπητες μεγαλοπρεπεῖς, παραπετάσματα, κάτοπτρα, λυχνίαι καὶ σκεύη ἐπίχρυσα εἰς σωρὸν βαρύτατον. Πρὸς τί ἡ πολυτέλεια αὕτη; Ὄχι βέβαια διὰ τὸν ἑαυτόν σου· ἐπειδὴ αἱ μὲν ἕξεις σου ἔμειναν ἁπλοϊκαί, φιλοκαλίαν δὲ καὶ γνώσεις καλλιτεχνικὰς δὲν ἔχεις. Λέγεις δὲ μόνον: «Μὲ αὐτὰ ὅλα θὰ ἔχω πολλοὺς φίλους!» Μὴ ἀπατᾶσαι! Μὲ τὴν πολυτέλειαν δὲν κάμνει τις φίλους· χάνει μόνον τοὺς παλαιούς, οἵτινες ἀπομακρύνονται, ὄχι ἀπὸ ζηλοτυπίαν, ἀλλ' ἁπλῶς διότι εὑρισκόμενοι εἰς τὴν οἰκίαν σου συναισθάνονται ὅτι δὲν εὑρίσκονται εἰς τὴν οἰκίαν των. Δὲν μένουν λοιπὸν παρὰ οἱ προσκεκλημένοι! Ὦ! ἂν ἤκουες τί σοῦ ψάλλουν ἐξερχόμενοι ἀπὸ τὰς ἑορτὰς καὶ ἀπὸ τὰ δεῖπνά σου οἱ μετημφιεσμένοι οὗτοι φίλοι, οἱ λεγόμενοι προσκεκλημένοι! Ποία κατάκρισις καὶ ποία γενικὴ σχεδὸν κακολογία! Ἐξήγειρες ἐκ τοῦ μηδενὸς ὁλόκληρον κοινὸν ἐναντίον σου, κοινὸν αὐστηρότατον καὶ ἀπαιτητικώτατον, ἕκαστος δ' εὑρίσκει ὅτι ἐξαγοράζει πολὺ ἀκριβὰ

Digitized by Google

τὴν ἐντὸς τῆς πλουσίας οἰκίας σου θέσιν του, διότι ἀναγκάζεται νὰ δαπανᾷ εἰς στολίδια, εἰς ὀχήματα, καὶ πρὸ πάντων διότι ἡ ὑποδοχή σου ἐπιβάλλει εἰς αὐτὸν φιλοφροσύνας κολακευτικάς. (Arnould Fremy.)

⁂ Πολὺ ἀκριβὰ ἀγοράζει τὸν ἐπιούσιον ἄρτον ἐκεῖνος, ὅστις τὸν περιμένει ἀπὸ τὴν πολιτικήν, ἡ ὁποία ἔχει πάντοτε τέκνα πολὺ πλειότερα παρ' ὅσα δύναται νὰ θρέψῃ.

⁂ Αἱ Ἀθῆναι, λέγουσιν, εἶνε ὁ ἐγκέφαλος τῆς Ἑλλάδος· ναί, ἀλλ' ἐνίοτε εἶνε καὶ ἡ ἐγκεφαλῖτις τῆς Ἑλλάδος.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

—

Περὶ τοῦ ἐμπορίου τῶν παιγνιδίων τῶν παίδων.

Εἶναι παραμονὴ τῆς πρωτοχρονιᾶς. Αἱ Ἀθῆναι ἔχουν πυρετόν· μετέβαλον ὅλως ὄψιν. Νομίζει τις ὅτι εὑρίσκεται ἐντὸς Ἐκθέσεως, ἢ ὅτι βλέπει μεγάλην πανήγυριν. Τὰ ἐργαστήρια τῆς Ἑρμαϊκῆς καὶ Αἰολικῆς ὁδοῦ, τῶν κυριωτέρων τούτων ἀρτηριῶν τῆς πόλεως, ἐπιδεικνύουν θορυβωδῶς καὶ ἐν γραφικοῖς συμπλέγμασι τὰ μάταια καὶ ἀνωφελῆ ἀθύρματα ὅσα οἱ ἐργατικοὶ Παρίσιοι ἀποστέλλουσιν ἡμῖν. Παντοῦ πωλοῦν, φωνάζουν, κινοῦνται. Τὸ λιθόστρωμα τῶν ὁδῶν γέμει ἀνθρώπων. Πάντες εἶναι εὔθυμοι καὶ φαιδροὶ καὶ πηγαινοέρχονται κρατοῦντες μικρὰ δέματα· ἵστανται πρὸ τῶν ἐργαστηρίων, εἰσέρχονται εἰς αὐτά, παρατηροῦν, θαυμάζουν, θέτουν ἐφ' ὅλων τὴν χεῖρα. Ὁ εἷς ἐρωτᾷ εἰς τί χρησιμεύει τὸ πρᾶγμα ἐκεῖνο, ὁ ἄλλος φιλονεικεῖ περὶ τῆς τιμῆς.—Τὰ ἐργαστήρια ὅπου πωλοῦνται παιγνίδια διὰ παῖδας πολιορκοῦνται ὑπὸ πλήθους παίδων πάσης ἡλικίας, ἀπὸ βρεφῶν μέχρι τῶν κομψευομένων μαθητῶν τῶν ἐκπαιδευτηρίων, οἱ ὁποῖοι ὠφελοῦνται ἐκ τῆς ἡμέρας τῆς ἐξόδου διὰ νὰ ἐπιδείξουν τὴν στολήν των καὶ νὰ κόψουν τὴν κυματίζουσαν κόμην των. . . .

Οὐδεὶς κλάδος βιομηχανίας δὲν ἐπασχολεῖ τόσον κόσμον, ὅσον τὰ μικρὰ παιγνίδια. Πιστεύετε ὅτι τὰ χάρτινα αὐτὰ ἀλογάκια, τὰ ὁποῖα βλέπομεν εἰς τὰ ἐμπορικά, παρέχουν ἐργασίαν εἰς χιλιάδας ἐργατῶν; Διὰ νὰ δώσωμεν μικρὰν μόνον ἰδέαν τῆς ἐκτάσεως τοῦ ἐμπορίου τούτου εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας, σημειοῦμεν, ὅτι ἐν Παρισίοις κατασκευάζονται ἐτησίως δύο ἑκατομμύρια καὶ τετρακόσιαι χιλιάδες μικρὰ τύμπανα.

Αἱ *κοῦκλαι* κατέχουσι σπουδαῖον μέρος μεταξὺ τῶν παιγνιδίων. . . . ἀλλὰ μᾶς λείπει ὁ ἀναγκαῖος χῶρος διὰ νὰ δώσωμεν περὶ αὐτῶν τὰς ἀπαιτουμένας λεπτομερεῖς πληροφορίας. Ἄς ἀρκεσθῇ ὁ ἀναγνώστης νὰ μάθῃ ὅτι μία *κοῦκλα* διέρχεται διὰ τῶν χειρῶν εἰκοσιπέντε διαφόρων ἐργατῶν καὶ ὅτι ὑπάρχουσιν ὑποδηματοποιοί, ῥάπτριαι καὶ κομμωταὶ εἰδικοὶ διὰ τὰς *κούκλας*. Τὸ ἐμπόριον τῶν παιγνιδίων δὲν εἶναι ἄξιον καταφρονήσεως. ὡς ἀμέσως θέλομεν ἴδει.

Δύο κυρίως χῶραι, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Γερμανία, ἔχουν σχεδὸν ἀποκλειστικῶς τὰ πρωτεῖα ὡς πρὸς τὴν κατασκευὴν τῶν παιγνιδίων. Οἱ Ἄγγλοι κατασκευάζουν ἐπίσης ὀλίγα, ἀλλ' ἄθλια· διὰ τοῦτο δὲ καὶ οἱ ξένοι οὐδέποτε ἀγοράζουν παιγνίδια ἐξ Ἀγγλίας. Οἱ Παρίσιοι ἔχουν κυρίως τὸ προνόμιον νὰ κατασκευάζουν τὰς χαριεστάτας ἐκείνας *κούκλας* τὰς μετὰ τοσαύτης φιλοκαλίας ἐνδεδυμένας· ἐκεῖ ἐπίσης πλάττονται ἐκ τοῦ μηδενὸς οἱ ὡραῖοι γελωτοποιοί, τὰ νευρόσπαστα, τὰ μεγαλοπρεπῆ θέατρα, οἱ τροχήλατοι ἵπποι, τὰ μικρὰ ἔπιπλα καὶ σκεύη καὶ ἐν γένει πάντα τὰ πολυτελῆ παιγνίδια. Ἐν Γαλλίᾳ τεχνουργοῦνται πρὸς τούτοις οἱ μικροὶ αὐλοί, τὰ σήμαντρα, τὰ κήρινα βρέφη κλπ. Εἰσπράττει δὲ ἡ Γαλλία ἐξ ἀποστολῆς παιγνιδίων εἰς τὴν Ἀγγλίαν, εἰς τὴν Ἀμερικήν, εἰς τὴν Ῥωσσίαν, εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ εἰς αὐτὰς ἀκόμη τὰς Ἰνδίας 5,000,000 φράγκων κατ' ἔτος.

Ἐν τῇ βαυαρικῇ πόλει Nuremberg ὑπάρχουσι περὶ τὰ εἴκοσι χωνευτήρια κασσιτέρου καὶ μολύβδου, ἐξ ὧν κατασκευάζονται τὰ διὰ τοὺς παῖδας οἰκιακὰ σκεύη καὶ οἱ μολύβδινοι στρατιῶται. Ἔν τισι τῶν ἐργοστασίων τούτων ἐργάζονται ὑπὲρ τοὺς ἑκατὸν ἐργάτας, χωνεύεται δὲ μεγάλη ποσότης μετάλλου κατ' ἔτος.

Ἐν Thuringen ἀφ' ἑτέρου, ἐν τῇ μικρᾷ πόλει Sonneberg καὶ ἐν τοῖς περιχώροις, ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδία κύριον ἐπάγγελμα ἔχουσι τὴν κατασκευὴν ξυλίνων παιγνιδίων καὶ τὸν χρωματισμὸν αὐτῶν. Ἡ Sonneberg εἶχεν ἄλλοτε μόνον 1800 κατοίκους, σήμερον δέ, ὡς ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς χειροτεχνίας ταύτης, ἀριθμεῖ ὑπὲρ τὰς 6,000.

Μὴ νομίσητε δέ, ὅτι τιμῶνται καὶ ἀκριβὰ τὰ παιγνίδια ταῦτα. Τριακόσιαι ἑξήκοντα σάλπιγγες λ. χ. τιμῶνται ἐν τῇ χώρᾳ 9 φράγκα! Τοιαῦται δὲ εἶναι περίπου αἱ τιμαὶ καὶ τῶν λοιπῶν παιγνιδίων, καὶ ἐν τούτοις ὑπάρχουσιν ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ ἔμποροι πωλοῦντες κατ' ἔτος παιγνίδια ἀξίας 1,500,000 φράγκων.

Τρίτον τέλος κέντρον παραγωγῆς παιγνιδίων εἶναι ἡ σαξωνικὴ κοιλὰς Floeha. Κατασκευάζονται δ' ἐκεῖ εἰδικῶς ὅπλα, βάτραχοι, κιβωτοὶ τοῦ Νῶε, κτλ., καὶ ἐξάγονται ἐξ ὅλης τῆς κοιλάδος παιγνίδια κατ' ἔτος ἀξίας 1,800,000 φράγκων. Ἐν τῷ μικρῷ βασιλείῳ τῆς Σαξωνίας, ἀριθμοῦντι 2,300,000 κατοίκους, ὑπάρχουσιν ὑπὲρ τὰ ἑπτακόσια ἐργοστάσια παιγνιδίων! Πρέπει ν' ἀναφέρωμεν καὶ τὸ Τυρόλον, ὅπου κατασκευάζονται κυρίως αἱ ἐλαστικαὶ *κοῦκλαι*, αἱ τοσαῦτα ἔχουσαι ἐλατήρια καὶ ἀρθρώσεις.

Αὗται εἶναι κυρίως αἱ χῶραι, ἐν αἷς ἀκμάζει

Digitized by Google

ἡ βιομηχανία τῶν παιγνιδίων, ἐξ ἧς ζῶσι χιλιάδες ἐργατῶν!

Καὶ ἂν εἰς τοὺς κατασκευάζοντας τὰ παιγνίδια προσθέσωμεν καὶ τοὺς πωλοῦντας αὐτὰ χονδρικῶς, τοὺς μικρεμπόρους καὶ τοὺς περιφέροντας τὰ παιγνίδια ἐν τοῖς ὁδοῖς πρὸς πώλησιν, θέλομεν ἀληθῶς ἀπορήσει μὲ τὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες πορίζονται τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον ἐκ τῆς ἀγάπης τῶν παιδίων πρὸς τὰ παιγνίδια.

Ἐν τῇ Σινικῇ κατασκευάζονται ἄπειρα παιγνίδια διὰ παῖδας, μεγάλη δὲ ἐξαγωγὴ αὐτῶν γίνεται διὰ τὸ ἰνδικὸν πέλαγος, τὸ Σιὰμ καὶ ἄλλας χώρας. Τὰ παιγνίδια τῆς Ἰαπωνίας, καὶ ἰδίως αἱ *κοῦκλαι*, ἁμιλλῶνται ὡς πρὸς τὴν τέχνην καὶ τὴν κομψότητα μὲ τὰς τῶν Παρισίων.

Ἐν Ἑλλάδι εἰσάγονται κατ' ἔτος παιγνίδια ἀξίας δρ. 100,000· τὰ πλεῖστα δὲ κυρίως ἐκ τῆς Γερμανίας.

Ἰχθύες ἐντὸς ἐπιστολῆς.

Ὁ κ. Λόϋδ, φυσιοδίφης ἐν Νεαπόλει, ἐπεχείρησε πρό τινος καιροῦ περιεργότατον πείραμα.

Ἀπέστειλε πρὸς τὸν γνωστὸν ζωολόγον Μορῖνον ἐντὸς μεγάλου φακέλλου ἐσφραγισμένου μὲ τέσσαρας σφραγῖδας πέντε μικροὺς θαλασσίους ἰχθύας, ἓξ ἕως ὀκτὼ ὑφεκατομέτρων τὸ μῆκος. Τοὺς ἰχθύας τούτους μόλις πιασθέντας εἶχε περιτυλίξει μὲ ὑγρὰ φύκη καὶ κλείσει ἐντὸς τοῦ φακέλλου.

Ἡ ἐπιστολὴ ἐστάλη διὰ τοῦ ταχυδρομείου. Τὴν ἤνοιξαν, ἅμα ἔφθασεν εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον, καὶ εὗρον ἐν αὐτῇ τοὺς μικροὺς ταξειδιώτας ὀλίγον κουρασμένους, ὅπως ἦτο φυσικόν. Ἐκ τῶν πέντε ὅμως οἱ τέσσαρες ἐπανῆλθον εἰς τὴν ζωήν, ἅμα τοὺς ἔθεσαν εἰς θαλάσσιον ὕδωρ.

Ἂς προσθέσωμεν ὅτι οἱ ἰχθύες οὗτοι, ἐκ τοῦ γένους τῶν ἐπιστημονικῶς καλουμένων amphioxi, ἀνήκουσιν εἴς τινα τῶν ἐσχάτων τάξεων τῶν σπονδυλωτῶν. Τὸ πείραμα τοῦτο ἀποδεικνύει τὴν θαυμασίαν ζωτικότητα εἰδῶν τινων ἰχθύων.

Οἱ τρεῖς μέγιστοι ἰατροί.

Τὸν διάσημον ἰατρὸν Δυμουλὲν, πνέοντα τὰ λοίσθια, ἐπεσκέφθησαν συνάδελφοί του πολλοί, οἵτινες ἐξέφραζον πρὸς αὐτὸν τὴν θλῖψιν των.

—Κύριοι, τοὺς εἶπεν ἐκεῖνος, μὴ ὀδύρεσθε, διότι ἀφίνω κατόπιν μου τρεῖς μεγάλους ἰατρούς.

Ἐπειδὴ δὲ ἕκαστος τούτων ἐνόμιζεν ὅτι ἦτο εἷς τῶν τριῶν τούτων ἰατρῶν, καὶ ἠρώτα νὰ εἴπῃ τὰ ὀνόματά των, ὁ σοφὸς ἰατρὸς ἀπεκρίθη:

—Τὸ νερὸν, τὴν σωμασκίαν, καὶ τὴν δίαιταν.

Εἷς Ἀναγνώστης.

ΥΓΙΕΙΝΗ

Ὑγιεινὰ παραγγέλματα.

Τὸ καλλίτερον μέσον πρὸς διατήρησιν τῆς ὑγείας εἶναι τὸ νὰ συνενόνῃ τις μετρίαν ἄσκησιν πρὸς μεγάλην ἐγκράτειαν. Ἡ ἄσκησις πρέπει νὰ προηγῆται τοῦ φαγητοῦ καὶ ὄχι νὰ ἕπηται αὐτοῦ. Κατὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν βοηθεῖ τὴν χώνευσιν, κατὰ τὴν δευτέραν τὴν παρακωλύει, ἐκτὸς πάλιν ἂν ἡ μετὰ τὸ φαγητὸν ἄσκησις εἶναι πολὺ μετρία. Ἂν, ἀσκήσαντες πρὶν τὸ σῶμα, φάγωμεν μετρίως, ἡ χώνευσις γίνεται εὐκόλως, αἰσθανόμεθα εὖ ἔχοντες καὶ ἔχομεν καλὴν διάθεσιν.

Σημειωτέον δὲ ὅτι πρέπει νὰ ὑπάρχῃ τις ἀναλογία μεταξὺ τῆς ἀσκήσεως καὶ τοῦ φαγητοῦ. Ὁ πολὺ ἀσκούμενος δύναται ἢ μᾶλλον πρέπει νὰ τρώγῃ πλειότερον, ἐνῷ ἀπ' ἐναντίας ὀλιγωτέρα πρέπει νὰ ἦναι ἡ τροφὴ ἐκείνου, ὅστις ἀσθενῶς μόνον ἀσκεῖ τὸ σῶμά του. Ἔχει δὲ παρατηρηθῆ, ὅτι οἱ ἄνθρωποι διὰ τὴν πρόοδον τῆς μαγειρικῆς, τρώγουσι τὸ διπλάσιον ἢ ὅσον ἀπαιτεῖ ἡ φυσικὴ ἀνάγκη.

ΟΙΚΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Κίνδυνος τοῦ φωτισμοῦ τῶν δωματίων τοῦ ὕπνου διὰ τοῦ φωταερίου.

Αἱ ἐφημερίδες τοῦ Ῥουὰν ἐδημοσίευσαν πρό τινος χρόνου συμβὰν, ὅπερ καλὸν εἶναι ὅσον τὸ δυνατὸν πλειότερον νὰ γείνῃ γνωστὸν, τώρα μάλιστα ὁπότε ἤρχισε νὰ εἰσάγηται καὶ παρ' ἡμῖν ἡ συνήθεια τοῦ νὰ φωτίζωνται αἱ ἰδιωτικαὶ οἰκίαι διὰ φωταερίου.

Ὁ Κ. Χ . . . εἶχε μεταβῆ εἰς Παρισίους δι' ὑποθέσεις του, ἀφήσας εἰς τὴν οἰκίαν του τὴν σύζυγόν του, εἰκοσιτεσσάρων ἐτῶν ἡλικίας καὶ τὸ τριετὲς κοράσιόν του. Τὴν πρωΐαν ἡ ὑπηρέτρια εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιον ἔνθα ἐκοιμᾶτο ἡ κυρία της, ἥτις τὴν προτεραίαν ἦτο ἀδιάθετος, παρετήρησε δὲ ὅτι καὶ αὐτὴ καὶ τὸ θυγάτριόν της ἔμενον ἀκίνητοι. Ἡ ὑπηρέτρια νομίσασα ὅτι κοιμῶνται δὲν ἠθέλησε νὰ ἐξυπνήσῃ τὴν κυρίαν της, τοσοῦτον μᾶλλον καθ' ὅσον ἤξευρεν ὅτι αὕτη ἐμαστίζετο ὑπὸ συχνοτάτης ἀϋπνίας. Ἡσύχως λοιπὸν ἐξῆλθε τοῦ δωματίου καὶ ἐνησχολεῖτο εἰς τὰ ἔργα της.

Ἀλλὰ μετά τινας ὥρας ἡ ὑπηρέτρια, βλέπουσα ὅτι ἡ κυρία της δὲν ἐσήμαινεν, ἤρχισε ν' ἀνησυχῇ καὶ ἐκάλεσέ τινας ἐκ τῶν γειτόνων. Οὗτοι εἰσῆλθον εἰς τὸ δωμάτιον τῆς νεαρᾶς γυναικὸς καὶ ἀμέσως προσεβλήθησαν ὑπὸ βαρείας ὀσμῆς φωταερίου. Μήτηρ καὶ τέκνον εἶχον ἀποθάνει ὑπὸ ἀσφυξίας εἰς τὰς ἀγκάλας ἀλλήλων.

Οἱ ἰατροὶ προσκληθέντες ἐβεβαίωσαν ὅτι τὸ δωμάτιον τῆς κυρίας ταύτης ἐφωτίζετο δι' ἀερίου καὶ ὅτι σωλήν τις τούτου, ἀφεθεὶς κατὰ λάθος ἀνοικτὸς, ἐπέφερε τὸν θάνατον αὐτῆς καὶ τοῦ τέκνου της.

ΑΘΗΝΗΣΙ—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ 4.

Digitized by Google

'Αριθ. 2 – Λεπτὰ δέκα.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Πρῶτος | Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10· ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι — Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6. | 11 Ἰανουαρ. 1876

ΕΘΝΙΚΗ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

Ἐρανισθεῖσα ὑπὸ Α. Σ. Βυζαντίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ἡ Ἑλλὰς γεωγραφικῶς καὶ ἱστορικῶς. Διοίκησις καὶ θεσμοί.

Συνέχεια· ἴδε σελ. 1.

Ἐρ.-Τί εἶναι ἡ Ἑλλάς;

Ἀπ.-Ἡ Ἑλλὰς εἶναι χώρα κειμένη πρὸς μεσημβρίαν τῆς Εὐρώπης, περιβρεχομένη πανταχόθεν σχεδὸν ὑπὸ τῆς θαλάσσης καὶ συγκειμένη ἐκ στερεᾶς καὶ ἐκ νήσων. Ἔχει κλίμα ποικίλον μέν, ἀλλ' εὔκραές, γῆν δὲ παράγουσαν ἀφθόνως εἴδη τινὰ προϊόντων.

Ἐρ.-Πόσους κατοίκους ἔχει ἡ Ἑλλάς;

Ἀπ.-Μετὰ τὴν ἕνωσιν τῆς Ἑπτανήσου, οἱ κάτοικοι ἀνῆλθον εἰς 1,457,894 ψυχάς.

Ἐρ.-Τοῦτο ἀπεκάλουν Ἑλλάδα καὶ οἱ παλαιοί;

Ἀπ.-Κατὰ τοὺς παναρχαίους χρόνους, Ἑλλὰς ἀπεκαλεῖτο μικρόν τι μέρος τῆς Θεσσαλίας, βαθμηδὸν δὲ τὸ ὄνομα ἐπεξετάθη καθ' ὅλην τὴν Στερεὰν καὶ τὴν Πελοπόννησον καὶ περιέλαβε κατόπιν καὶ τὴν Ἤπειρον καὶ τὴν Μακεδονίαν. Ἐὰν δὲ θελήσῃ τις νὰ θεωρήσῃ ὡς ἑλληνικοὺς καὶ πάντας τοὺς τόπους, ὅπου περιήγαγε τὰ νικηφόρα αὐτοῦ ὅπλα ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ἢ ὅπου ἔπεμψαν ἀποίκους καὶ ἐφύτευσαν τὸν πολιτισμὸν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, πάντες σχεδὸν οἱ παράλιοι τόποι τῆς Μεσογείου καὶ ἡ Ἀσία ὁλόκληρος πρέπει νὰ περιληφθῶσιν ὁμοίως εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἐρ.-Οἱ τόποι τῆς κυρίως Ἑλλάδος ἀπετέλουν μίαν πολιτείαν;

Ἀπ.-Ὄχι· ἡ παλαιὰ Ἑλλὰς ἦτο διῃρημένη εἰς πολλὰς πολιτείας, μεταξὺ τῶν ὁποίων διέπρεψαν ἰδίως αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Σπάρτη. Καὶ πολλάκις μὲν αἱ πολιτεῖαι αὗται ἐδιχονόουν καὶ ἐμάχοντο πρὸς ἀλλήλας· ἀλλὰ καὶ πολλάκις συμμαχήσασαι διέπραξαν θαυμάσια κατ' ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν καὶ ἔσωσαν ἰδίως τὸν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμὸν ἀπὸ τῆς βαρβαρικῆς ἐπιδρομῆς τῶν Περσῶν. Εἶχον προσέτι κοινὰ ἱερὰ καὶ ἐτέλουν ἀδελφικῶς πολλὰς ἑορτὰς καὶ πανηγύρεις.

Ἐρ.-Αἱ ἑλληνικαὶ πολιτεῖαι ὑπῆρξαν ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀνεξάρτητοι;

Ἀπ.-Οἱ ἄπαυστοι ἐμφύλιοι πόλεμοι ἐξησθένισαν ἐπὶ τοσοῦτον τοὺς Ἕλληνας, ὥστε ἐπὶ τέλους ὑπετάχθησαν εἰς τοὺς Ῥωμαίους καὶ ἡ Ἑλλὰς μετεβλήθη εἰς ῥωμαϊκὴν ἐπαρχίαν. Ὅτε δὲ κατέπεσεν ἡ ῥωμαϊκὴ παντοκρατορία, ὁ τόπος οὗτος ὑπέστη τοσαύτας ἐπιδρομὰς βαρβάρων καὶ τοσάκις ἤλλαξε κυριάρχας, ὥστε ἄπορον εἶναι πῶς διέσωσε τὸ ζώπυρον τῆς ἐθνικῆς αὐτοῦ αὐθυπαρξίας.

Ἐρ.-Τί φρονεῖς περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων;

Ἀπ.-Φρονῶ ὅτι εἶναι ἀπόγονοι τῶν παλαιῶν, καίτοι ἰδιότροποί τινες σοφοὶ διημφισβήτησαν τὴν γνησιότητα τῆς καταγωγῆς ταύτης. Ὁ ἑλληνισμὸς ἔχει τοῦτο τὸ ἰδιαίτερον προσόν, ὅτι οὐ μόνον ἐτήρησεν ἀείποτε ἄθικτον τὸν πυρῆνα αὐτοῦ ἀπὸ πάσης ξένης ἐπιδράσεως, ἀλλ' ἐξημέρωσε καὶ τοὺς κατακτητὰς διὰ τῆς ὑπεροχῆς τῆς διανοίας καὶ τῆς γλώσσης, ὥστε δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι μᾶλλον οὗτοι ἐξελληνίσθησαν, ἢ ἐκεῖνος ἀπεβαρβαρώθη.—Ἡ ὁμοιότης τῶν ἠθῶν, τῶν ἐθίμων καὶ τοῦ χαρακτῆρος καὶ ἡ ταυτότης τῆς γλώσσης πρόκεινται ἀναμφίλεκτον μαρτύριον τῆς γνησιότητος τῆς ἑλληνικῆς καταγωγῆς.

Ἐρ.-Τίς ἦτον ὁ τελευταῖος κατακτητής, ἐξ οὗ μόλις πρὸ πεντήκοντα ἐτῶν ἀπηλλάγη ἡ Ἑλλάς;

Ἀπ.-Οἱ Τοῦρκοι, τυραννήσαντες τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ τετρακόσια ἔτη.

Ἐρ.-Πῶς ἀπετίναξεν ἡ Ἑλλὰς τὸν ἐπονείδιστον τοῦτον ζυγόν;

Ἀπ.-Δι' ἑπταετοῦς πολέμου, καθ' ὃν ἔστησε κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν τρόπαια ἀντάξια τῶν παλαιῶν. Ἐπὶ τέλους ἡ Εὐρώπη, θαυμάσασα τὸ μέγεθος τοῦ ἡρωϊσμοῦ καὶ τῆς αὐταρπανήσεως τῶν Ἑλλήνων, συνήνεσε νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος, κατήρτισεν αὐτὴν εἰς βασίλειον καὶ ἔπεμψε πρῶτον βασιλέα τὸν ἡγεμονόπαιδα τῆς Βαυαρίας Ὄθωνα.

Ἐρ.-Ποῖον πολίτευμα ἀνίδρυσεν ὁ βασιλεὺς Ὄθων;

Ἀπ.-Μέχρι τοῦ 1843 τὴν ἀπόλυτον Μοναρχίαν· ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, μετὰ ἔνοπλον διαμαρτύρησιν τοῦ λαοῦ, καθιδρύθη τὸ συνταγματικὸν πολίτευμα.

Ἐρ.-Τοῦτο τὸ πολίτευμα διέπει καὶ σήμερον τὴν Ἑλλάδα;

Ἀπ.-Μάλιστα, ἀλλ' ὑπ' ἄλλον βασιλέα, τὸν Γεώργιον Α', ὃν ἐκάλεσεν ἐκ Δανίας ἐθνικὴ Συνέ-

Digitized by Google

λευσις, ἐπὶ τούτῳ συνελθοῦσα, κατὰ τὸ 1863, ἀφοῦ ὁ Ὄθων ἐξεβλήθη δι' ἐπαναστάσεως ἥτις σκοπὸν εἶχε τὴν παγίωσιν τῶν ἐλευθέρων θεσμῶν.

Ἐρ.-Ποία εἶναι ἡ οὐσία καὶ ὁ μηχανισμὸς τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος;

Ἀπ.-Ὁ βασιλεὺς εἶναι μὲν ὁ ἀνώτατος ἄρχων τοῦ κράτους, ἀλλ' οὐδὲν δύναται νὰ πράξῃ ἄνευ τῆς συναινέσεως καὶ τῆς προσυπογραφῆς τῶν ὑπουργῶν του. Διὰ τοῦ περιορισμοῦ τούτου περιστέλλεται μὲν ἡ ἀπόλυτος ἐλευθερία τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ προλαμβάνεται πᾶσα βιαία ἀνατροπή, διότι, ἐὰν τυχὸν συμβῇ ἄτοπόν τι, ἢ ἐπιζήμιον εἰς τὰ δημόσια, τὴν εὐθύνην δὲν φέρει ὁ βασιλεύς, ἀλλ' οἱ ὑπουργοί, οἵτινες καὶ μόνοι τιμωροῦνται διὰ πᾶσαν παράβασιν τῶν νόμων ὑπὸ τῆς Βουλῆς. Τὸ ἀνεύθυνον τοῦ βασιλέως καὶ τὸ ὑπεύθυνον τῶν ὑπουργῶν εἶναι ἡ βάσις τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος, ὅπερ ἐκλαμβάνεται ὡς ὁ μέσος καὶ σωτήριος ὅρος μεταξὺ Δημοκρατίας καὶ ἀπολύτου Μοναρχίας.

Ἐρ.-Τί διαφέρει ὁ συνταγματικὸς βασιλεὺς προέδρου Δημοκρατίας;

Ἀπ.-Ὅτι ἔχει τὴν ἀρχὴν ἰσοβίως καὶ δύναται νὰ μεταβιβάσῃ αὐτὴν εἰς τὰ τέκνα του, ἐνῷ οἱ δημοκρατικοὶ ἄρχοντες εἶναι αἱρετοὶ καὶ βασιλεύουσιν ἐπὶ ὡρισμένον χρόνον. Ἡ συνταγματικὴ Βασιλεία παρέχει πᾶσαν ἐγγύησιν εἰς τὴν τάξιν συγχρόνως καὶ τὴν ἐλευθερίαν. Ἐνῷ ἀφ' ἑνὸς καθιεροῖ τὴν μονιμότητα καὶ προλαμβάνει τὰς ἐπικινδύνους ἀντιζηλίας πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ ἀνωτάτου ἀξιώματος, διασώζει συνάμα καὶ τὰ κυριώτατα στοιχεῖα τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας.

Ἐρ.-Τί σημαίνει ἐθνικὴ κυριαρχία;

Ἀπ.-Ἄλλοτε τὴν κυριαρχίαν ἐξεπροσώπει ὁ βασιλεύς, ὅστις ἐπέβαλλε νόμους κατὰ βούλησιν. Κατὰ τὰς παλαιὰς ἐκείνας θεωρίας, ὁ βασιλεὺς ἦτο κύριος τῶν προσώπων καὶ τῶν πραγμάτων, πάντες δ' ὤφειλον αὐτῷ ὑπακοὴν ἐπὶ ποινῇ ἱεροσυλίας, διότι ὁ βασιλεὺς ἐθεωρεῖτο ὡς ἀπὸ Θεοῦ φέρων τὸ Στέμμα. Ἀλλὰ μετὰ πολλὰς ἐπαναστάσεις καὶ ἰδίως μετὰ τὴν γαλλικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1789 καθιερώθησαν ἄλλαι ἀρχαί. Ἡ κυριαρχία μετεβιβάσθη ἀπὸ τοῦ βασιλέως εἰς τὸν λαὸν καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ λαοῦ ἐκδίδονται οἱ νόμοι, διοικεῖ ἡ κυβέρνησις καὶ ἀπονέμεται ἡ Δικαιοσύνη.

Ἐρ.-Ἀλλ' ὁλόκληρος ὁ λαὸς δὲν δύναται οὔτε νόμους νὰ ἐκδίδῃ, οὔτε νὰ κυβερνᾷ, οὔτε νὰ ἀπονέμῃ Δικαιοσύνην. Πῶς λοιπὸν ἐκτελεῖ τὴν κυριαρχίαν του;

Ἀπ.-Δι' ἐπιτροπείας. Ὁ λαὸς ἐκλέγει ἀντιπροσώπους κατὰ προδιαγεγραμμένους τύπους καὶ ἐφ' ὡρισμένον χρόνον· οἱ δὲ ἀντιπρόσωποι οὗτοι συνερχόμενοι ἀποτελοῦσι τὴν Βουλήν, ἥτις εἶναι ὁ ταμίας τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας. Ἡ Βουλὴ ἐκδίδει τοὺς νόμους καὶ διέπει τὰ τῆς κυβερνήσεως.

Ἐρ.-Ἡ Βουλὴ αὕτη διεξάγει πάσας τὰς ὑποθέσεις τοῦ κράτους, καὶ ἔχει πᾶσαν ἐξουσίαν;

Ἀπ.-Ὄχι· ἡ Βουλὴ ἐξασκεῖ τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν μετὰ τοῦ βασιλέως· αἱ δὲ ἄλλαι ἐξουσίαι ὑπάγονται μὲν εἰς τὸν ἔλεγχον αὐτῆς, ἀλλ' ἀσκοῦνται ὑπὸ τῶν ὑπουργῶν καὶ τῶν ὑπαλλήλων. Αἱ ἐξουσίαι αὗται εἶναι σαφῶς κεχωρισμέναι καὶ ἀνεξάρτητοι ἀπ' ἀλλήλων.

Ἐρ-Πόσαι εἶναι αἱ ἐξουσίαι αὗται ἐν Ἑλλάδι;

Ἀπ.-Τρεῖς. Ἡ νομοθετική, ἀσκουμένη ὑπὸ τῆς Βουλῆς, ἥτις ψηφίζει, καὶ τοῦ βασιλέως, ὅστις κυροῖ τοὺς νόμους· ἡ ἐκτελεστική, ἀνατεθειμένη μὲν εἰς τὸν βασιλέα, ἀλλ' ἐνεργουμένη διὰ τῶν ὑπουργῶν, καὶ ἡ δικαστική, διεπομένη ὑπὸ δικαστῶν ἰσοβίων, πάντων, πλὴν τῶν εἰρηνοδικῶν.

Ἐρ.-Ποῖα εἶναι τὰ καθήκοντα τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας;

Ἀπ.-Ἡ ἀπονομὴ τῆς Δικαιοσύνης· συνίσταται δὲ κυρίως εἰς τὸ νὰ τιμωρῇ τὰ ἐν τῇ πολιτείᾳ πραττόμενα ἐγκλήματα, καὶ εἰς τὸ νὰ λύῃ τὰς μεταξὺ τῶν ἀποτελούντων τὴν πολιτείαν προσώπων ἰδίως περὶ τὴν περιουσίαν διαφορὰς—ὅθεν καὶ τὰ δικαστήρια διαιροῦνται εἰς δικαστήρια ποινικὰ καὶ δικαστήρια πολιτικά.

Ἐρ.-Πῶς λειτουργοῦσι τὰ ποινικὰ δικαςήρια;

Ἀπ.-Ἐπειδὴ τὰ ἐγκλήματα, ἤτοι ἡ προσβολὴ κατὰ τῶν προσώπων καὶ τῆς περιουσίας, διαιροῦνται εἰς κακουργήματα, πλημμελήματα καὶ εἰς πταίσματα, διαιροῦνται καὶ τὰ ποιν. δικαστήρια εἰς κακουργιοδικεῖα, πλημμελειοδικεῖα καὶ πταισματοδικεῖα. Τὰ πρῶτα, ἤτοι τὰ κακουργιοδικεῖα, συνίστανται ἐξ ἐνόρκων λαμβανομένων διὰ κληρώσεως ἐκ τῶν πολιτῶν καὶ ἀποφαινομένων περὶ τῆς ἐνοχῆς τοῦ κατηγορουμένου, καὶ ἐκ συνέδρων, τακτικῶν δικαστῶν, ἐφαρμοζόντων τὴν νόμιμον ποινὴν—τὰ δεύτερα καὶ τὰ τρίτα, συνίστανται ἐκ τακτικῶν δικαστῶν. Παρ' ἅπασι τούτοις λειτουργεῖ 1) ἀντιπρόσωπος τῆς πολιτείας καὶ τοῦ νόμου, καθῆκον ἔχων νὰ κατηγορῇ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀποδειχθέντων γεγονότων, καὶ καλούμενος παρὰ μὲν τοῖς κακουργιοδικείοις καὶ πλημμελιοδικείοις εἰσαγγελεύς, παρὰ δὲ τοῖς πταισματοδικείοις δημόσιος κατήγορος—2) συνήγορος τοῦ κατηγορουμένου, πρὸς ὑπεράσπισιν τούτου.

Ἐρ.-Πῶς λειτουργοῦσι τὰ πολιτικὰ δικαστήρια;

Ἀπ.-Κατ' ἀρχήν, τὰ πολιτικὰ δικαστήρια διαιροῦνται εἰς δύο βαθμούς, πρωτοβάθμια καὶ δευτεροβάθμια, ἢ ἐφετεῖα. Εἰς τὰ δεύτερα καταφεύγει ὁ διάδικος μόνον, ὅταν νομίζῃ ὅτι ἡ ἐπὶ τῆς διαφορᾶς αὐτοῦ ἐκδοθεῖσα ὑπὸ τοῦ πρωτοβαθμίου δικαστηρίου ἀπόφασις δὲν εἶναι νόμιμος.—Ἐκτὸς τούτου, ὡς ἐκ τοῦ ποσοῦ τοῦ ἀντικειμένου τῆς διαφορᾶς ὑπάρχουσι δύο διάφορα δικαστήρια, ὧν τὸ κατώτερον καλεῖται εἰρηνοδικεῖον, τὸ δ' ἀνώτερον πρωτοδικεῖον.

Digitized by Google

'Ερ.-Ὁ κρίνων ἑαυτὸν ἀδικούμενον ἐκ τῶν ἀποφάσεων τῶν μνησθέντων πολιτικῶν καὶ ποινικῶν δικαστηρίων δὲν δύναται νὰ καταφύγῃ εἰς ἄλλην δικαστικὴν ἐξουσίαν;

'Απ.-Μόνον ὅταν ὁ δικαζόμενος κρίνῃ ὅτι δὲν ἐφηρμόσθη ἀκριβῶς ὁ νόμος, δύναται νὰ καταφύγῃ εἰς δικαστήριον ἀνώτατον, καλούμενον Ἄρειος Πάγος, τὸ ὁποῖον ἔχει ἔργον νὰ ἐξετάζῃ τὸ νόμιμον τῆς ἀποφάσεως· καὶ ἂν κρίνῃ ὅτι ὁ νόμος δὲν ἐφηρμόσθη ἀκριβῶς, παραπέμπει συνήθως τὴν δίκην ἐκ νέου εἰς δικαστήριον ὁμοβάθμιον τοῦ δικάσαντος.

'Ερ.-Ἅπαντα τὰ ἐν τῇ πολιτείᾳ ἄτομα ὑπάγονται εἰς τὰ ἀνωτέρω πολιτικὰ καὶ ποινικὰ δικαστήρια;

'Απ.-Ἐξαίρεσις ὑπάρχει, ὡς πρὸς μὲν τὰ πολιτικὰ δικαστήρια, ἰδίως διὰ τὰς ἐμπορικὰς συναλλαγάς, ὑπαγομένας εἰς εἰδικὸν δικαστήριον, καλούμενον ἐμποροδικεῖον· ὡς πρὸς δὲ τὰ ποινικά, πρὸ πάντων μὲν διὰ τοὺς στρατιωτικοὺς καὶ ναυτικοὺς τῆς πολιτείας, ὑπαγομένους εἰς εἰδικὰ δικαστήρια ποινικά, καλούμενα ναυτοδικεῖα καὶ στρατοδικεῖα, καὶ διὰ τοὺς ὑπουργοὺς τοῦ κράτους, ὑπαγομένους εἰς δικαστήριον συγκροτούμενον διὰ κληρώσεως ἐκ μελῶν τῶν ἀνωτάτων δικαστηρίων τοῦ κράτους, παρ' ᾧ τὴν θέσιν τοῦ εἰσαγγελέως ἔχει ἡ Βουλή· ἐν μέρει δὲ καὶ διὰ τοὺς λοιποὺς ὑπαλλήλους τοῦ κράτους.

'Ερ.-Πῶς διαιρεῖται διοικητικῶς τὸ βασίλειον;

'Απ.-Κατὰ νομούς, ἐπαρχίας καὶ δήμους· ἐν ἑκάστῃ δὲ τῶν ὑποδιαιρέσεων τούτων ἡ κεντρικὴ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἔχει ὡς ὄργανα τοὺς νομάρχας, ἐπάρχους καὶ δημάρχους.

'Ερ.-Ἡ κυβέρνησις διορίζει καὶ τὰς τρεῖς ταύτας τάξεις τῶν ὑπαλλήλων;

'Απ.-Ὄχι· ἡ κυβέρνησις διορίζει μόνον τοὺς νομάρχας καὶ τοὺς ἐπάρχους· ὁ δὲ δήμαρχος, ὡς καὶ τὸ περὶ αὐτὸν δημοτικὸν συμβούλιον, ἐκλέγονται κατ' εὐθεῖαν ὑπὸ τῶν δημοτῶν διὰ ψηφοφορίας.

'Ερ.-Πόσους νομούς, πόσας ἐπαρχίας καὶ πόσους δήμους περιλαμβάνει ἡ Ἑλλάς;

'Απ.-13 νομούς, 59 ἐπαρχίας καὶ 351 δήμους.

Ἕπεται συνέχεια.

ΠΩΣ ΤΡΕΦΟΜΕΘΑ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ

Ἡ χείρ.

Συνέχεια· ἴδε σελ. 2.

Ἐν Ἀθήναις, ὅθεν σοῦ γράφω, ὅταν θέλῃ τις ν' ἀπολαύσῃ διὰ μιᾶς τὸ θέαμα ὁλοκλήρου τῆς πόλεως ἢ καὶ τῆς ἀττικῆς πεδιάδος, ἀναβαίνει εἰς μέρος ὑψηλόν, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Λυκαβηττοῦ παραδείγματος χάριν, ἢ ἀκόμη καλλίτερα εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, καὶ ἐκεῖθεν ἐκτείνει τὸ βλέμμα του εἰς τὸ ὡραῖον πανόραμα, τὸ ὁποῖον ἐξαπλοῦται ἐνώπιόν του. Ἐκεῖθεν βλέπει ἐμπρός του, εὐθὺς ὑπὸ τοὺς πόδας του, τὴν πόλιν ὁλόκληρον καὶ τὰς οἰκοδομάς της, δεξιᾷ τὴν φαλακρὰν ράχιν τοῦ Ὑμηττοῦ, καὶ παρέκει τὸ Πεντελικόν· εἰς τὸ βάθος, ἀπέναντί του, τὴν καταπράσινον ἐξοχὴν τῶν Πατησίων, καὶ βαθύτερον τὰς κυανᾶς κορυφὰς τοῦ Πάρνηθος· ὀλίγον παρακάτω ἐπὶ τῆς πεδιάδος ἐξαπλούμενον τὸν ἐλαιῶνα, καὶ πρὸς τ' ἀριστερᾷ του τὸν Πειραιᾶ, καὶ παρέκει τὸ Φάληρον. Τὰ βλέπει τοιουτοτρόπως ὅλα διὰ μιᾶς, καὶ δύναται κατόπιν καταβαίνων νὰ τὰ ἀναζητήσῃ εὐκόλως ἓν πρὸς ἕν.

Οὕτω κ' ἐγὼ εἰς τὴν τελευταίαν μου ἐπιστολὴν σὲ ἀνεβίβασα εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ, —ἢ τῆς Ἀκροπόλεως ἂς εἴπωμεν καλλίτερα· ἐδυσκολεύθης ἴσως ὀλίγον εἰς τὴν ἀνάβασιν, εἶδες ὅμως ἀπὸ ὑψηλοῦ πόσα καὶ ποῖα μέρη ἔχομεν νὰ ἐπισκεφθῶμεν· τώρα καταβαίνωμεν, ἂν θέλῃς, διὰ νὰ ἐξετάσωμεν τὰ πράγματα ἓν καθ' ἕν. Τὸ ἔργον μας εἶνε πλέον εὔκολον.

Ἂς ἀρχίσωμεν δὲ ἀπὸ τὴν ἀρχήν.

Στοιχηματίζω ὅτι περιμένεις νὰ ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὸ στόμα.

Ὀλίγην ὑπομονήν, παρακαλῶ.

Προηγεῖται ἄλλο πρᾶγμα, καὶ τὸ πρᾶγμα αὐτὸ τόσον συχνὰ τὸ μεταχειρίζεσαι, ὥστε οὐδέποτε τὸ ἐσυλλογίσθης, εἶμαι βέβαιος.

Δὲν ἀρκεῖ νὰ ἔχῃ κανεὶς στόμα, διὰ νὰ φάγῃ. Πρέπει, πρὸ πάντων, νὰ θέσῃ ἐντὸς τοῦ στόματος τὸ φαγητόν· δὲν ἠξεύρω δέ, μὰ τὴν ἀλήθειαν, τί θὰ ἔκαμνες εἰς τὴν τράπεζαν, ἂν δὲν εἶχες χεῖρας.

Πρῶτον πρᾶγμα ἑπομένως, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν, εἶνε ἡ χείρ.

Δὲν θὰ σοῦ τὴν περιγράψω, διότι γνωρίζεις βεβαίως πῶς εἶνε ἡ χείρ σου. Ὅ,τι ὅμως δὲν γνωρίζεις, διότι ποτὲ ἴσως δὲν τὸ ἐσυλλογίσθης, εἶναι πῶς καὶ διατί ἡ χείρ σου εἶνε ὄργανον πολὺ πλέον εὔχρηστον ἀπὸ τὸν πόδα τῆς γαλῆς, ἐν παραδείγματι, ὅστις εἶνε καὶ αὐτὸς μέρος τῆς ἰδικῆς της μηχανῆς, καὶ τῆς χρησιμεύει νὰ συλλαμβάνῃ τοὺς ποντικούς.

Μεταξὺ τῶν πέντε σου δακτύλων εἶνε εἷς, ὁ χονδρότερος—ὀνομαζόμενος *ἀντίχειρ*,—ὅστις εὑρίσκεται παράμερα οὕτως εἰπεῖν καὶ χωρισμένος ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Κύτταξέ τον μὲ σεβασμόν· εἰς αὐτὰ τὰ δύο μικρὰ κόκκαλα, τὰ σκεπασμένα μὲ ὀλίγον κρέας, χρεωστεῖ ὁ ἄνθρωπος ἓν μέρος τῆς φυσικῆς του ὑπεροχῆς ἀπέναντι τῶν ἄλλων ζώων. Εἶνε εἷς τῶν καλλιτέρων ὑπηρετῶν, ἓν τῶν ὡραιοτέρων δώρων, ἀφ' ὅσα ἔδωσεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν ἄνθρωπον. Χωρὶς τὸν ἀντίχειρα, τὰ τρία τέταρτα—τοὐλάχιστον—τῶν ἀνθρωπίνων τεχνῶν δὲν θὰ ὑπῆρχον, καὶ αὐτὴ δὲ ἡ πρώτη καὶ ἀναγκαιοτάτη τέχνη, τοῦ νὰ φέρωμεν τὸ φαγητὸν ὄχι μόνον εἰς τὸ στόμα μας, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸ ἁπλῶς τὸ πινάκιον,

Digitized by Google

θὰ ἀπήντα μεγάλας δυσκολίας, τὰς ὁποίας οὐδὲ κἂν φαντάζεσαι.

Παρετήρησες, ὅταν θέλῃς νὰ πιάσῃς τίποτε, πῶς ὁ ἀντίχειρ πηγαίνει πάντοτε ἐμπρός, αὐτὸς μόνος ἐξ ἑνὸς μέρους καὶ ὅλοι σου οἱ λοιποὶ δάκτυλοι ἀπὸ τὸ ἄλλο; Ἂν ὁ ἀντίχειρ δὲν συμπράξῃ, δὲν ἠξεύρεις τί νὰ κάμῃς τὴν χεῖρά σου. Προσπάθησε δὲ, διὰ νὰ δοκιμάσῃς, νὰ φάγῃς ἓν μόνον πινάκιον φαγητοῦ χωρὶς νὰ μεταχειρισθῇς τὸν ἀντίχειρα, καὶ θὰ ἴδῃς πόσην ὥραν θὰ κάμῃς καὶ πόσον θὰ ὑποφέρῃς. Ὁ ἀντίχειρ εἶνε τοιουτοτρόπως τοποθετημένος, ὥστε δύναται νὰ εὑρεθῇ ἀντικρὺ ὅλων τῶν ἄλλων δακτύλων, κατὰ τὴν ἀνάγκην· δι' αὐτοῦ δυνάμεθα νὰ συλλάβωμεν ἀσφαλῶς καὶ σφικτὰ ὅ,τι δήποτε πρᾶγμα, μικρὸν ἢ μεγαλείτερον. Εἶνε δὲ τελεία ἡ χείρ μας, χάρις εἰς τὴν ὡραίαν αὐτὴν τοποθέτησιν τοῦ ἀντίχειρος, ἥτις δὲν ὑπάρχει εἰς τὰ ἄλλα ζῶα, ἐκτὸς μόνον τοῦ πιθήκου, τοῦ πλησιεστέρου συγγενοῦς μας.

Δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἐπίσης διαφέρει ἡ χείρ μας ἀπὸ τὸν πόδα μας καὶ ἀπὸ τοὺς πόδας τῶν ζώων. Ὁ ποῦς μας, τοῦ ὁποίου προορισμὸς δὲν εἶνε βεβαίως νὰ συνάζῃ μῆλα καὶ νὰ κρατῇ περόνιον, ἔχει ἐπίσης πέντε δακτύλους· ἀλλ' ὁ χονδρότερος ἐξ αὐτῶν δὲν δύναται νὰ τοποθετηθῇ ἀντικρὺ τῶν ἄλλων· δι' αὐτὸ δὲν εἶνε ἀντίχειρ, καὶ δι' αὐτὸ ὁ ποῦς μας δὲν εἶνε χείρ. Ὁ πίθηκος ἔχει τέσσαρας ἀντίχειρας, διότι καὶ οἱ πόδες του εἶνε χεῖρες· ἡσύχασε ὅμως· δὲν εἶνε διὰ τοῦτο καὶ ἀνώτερός μας.

Βλέπεις λοιπὸν, ὅτι ἀναγκαῖον ἦτο, πρὶν φθάσωμεν εἰς τὸ στόμα, νὰ ἀσχοληθῶμεν ὀλίγον περὶ τῆς χειρὸς, ἥτις εἶνε προμηθευτὴς τοῦ στόματος.

Καὶ ὅμως φρονεῖς ἴσως ἀκόμη — πολὺ τὸ φοβοῦμαι, — ὅτι, ἂν σοῦ ἔλειπον ἔξαφνα αἱ χεῖρές σου, δὲν θ' ἀπέθνησκες δι' αὐτὸ τῆς πείνης. Λησμονεῖς δὲ βεβαίως, ἂν τὸ φρονῇς, μικράν τινα λεπτομέρειαν, ἀξίαν ὅμως πολλῆς προσοχῆς, ὅτι δηλαδὴ ἀπὸ τὸ ἓν ἄκρον τοῦ κόσμου ἕως εἰς τὸ ἄλλο, ἄπειροι χεῖρες ἐργάζονται διὰ νὰ σοῦ ἑτοιμάσουν τροφήν.

Καὶ χωρὶς νὰ ζητῶμεν ἄλλα παραδείγματα, γνωρίζεις πόσαι χεῖρες ἐκινήθησαν καὶ εἰργάσθησαν διὰ νὰ πίνῃς σὺ τὸ πρωῒ τὸν καφέν σου; Ἀπὸ τὴν χεῖρα τοῦ μαύρου, ὅστις συνέλεξε τὸν καφὲν, ἕως εἰς τὴν χεῖρα τῆς ὑπηρετρίας ἥτις τὸν ἄλεσε, ἄπειροι χεῖρες εἰργάσθησαν διὰ σέ. Ἀπὸ τὴν χεῖρα τοῦ γεωργοῦ, ὅστις ἔσπειρε τὸν σῖτον, καὶ τοῦ μυλωθροῦ ὅστις τὸν μετέβαλεν εἰς ἄλευρον, μέχρι τῆς χειρὸς τοῦ ἀρτοποιοῦ, ὅστις κατεσκεύασε τὸν μικρὸν ἐκεῖνον καὶ λευκὸν ἄρτον, πόσαι χεῖρες ἠσχολήθησαν διὰ νὰ ἑτοιμάσουν τὸ βούτημά σου!

Καὶ ἡ χεὶρ τῆς γαλακτοπώλιδος, ἥτις ἀμέλγει τὸ γάλα; Καὶ ἡ χεὶρ τοῦ σακχαροποιοῦ, ὅστις μεταβάλλει τὸ σακχαροκάλαμον εἰς τοὺς λευκοὺς ἐκείνους βώλους τῆς σακχάρεως; Καὶ τόσαι ἄλλαι χεῖρες, τὰς ὁποίας θὰ ἐχρειαζόμην ὥρας ὁλοκλήρους διὰ ν' ἀπαριθμήσω; Καὶ τέλος πάντων ἡ χεὶρ ἐκείνη, ἥτις συναθροίζει διὰ σὲ τὰ προϊόντα τῆς ἐργασίας ὅλων τῶν ἄλλων, ἡ προσφιλὴς χεὶρ τῆς μητρός σου, ἡ πάντοτε ἄγρυπνος καὶ δραστήριος, ἥτις πολλάκις ἀντικαθιστᾷ τὴν ἰδικήν σου, ὅταν ἦνε αὕτη ἀδέξιος ἢ ὀκνηρά;

Ὅλαι αὐταὶ αἱ χεῖρες ἐργάζονται διὰ σὲ, καὶ ἐννοεῖς βεβαίως τόρα, ὅτι ἐν ἀνάγκῃ, χωρὶς νὰ πάθῃ ὁ στόμαχός σου τίποτε, δύνασαι νὰ στερηθῇς τὰς δύο μικράς σου χεῖρας, αἱ ὁποῖαι δὲν ἠξεύρουν ἀκόμη τίποτε νὰ κάμουν, μολονότι ἔχουν ἀντίχειρας. Τὸ πρᾶγμα δὲν εἶνε δύσκολον, ἀφοῦ ὁλόκληρον στράτευμα χειρῶν ἐργάζεται διὰ νὰ προμηθεύῃ τροφὴν εἰς τὸ μικρόν σου στόμα.

Ἀλλὰ κόψε ἔξαφνα τοὺς δύο ἐμπροσθίους πόδας τῆς γαλῆς σου, ἢ ὑπόθεσε διὰ μίαν στιγμὴν ὅτι δὲν τοὺς ἔχει πλέον, καὶ μέτρησε πόσους ποντικοὺς θὰ συλλάβῃ ἐντὸς τῆς ἡμέρας. Κανένα, ἐννοεῖται· θὰ φάγῃ μὲν καὶ αὐτὴ τὴν τροφήν της, καὶ δὲν θ' ἀποθάνῃ τῆς πείνης· ἀλλὰ τὴν τροφήν της αὐτὴν τὴν ἔκαμαν ἄλλοι, ὅπως ἄλλοι ἑτοίμασαν τὸν καφέν σου.

Βλέπεις λοιπὸν, ὅτι οὕτως ἢ ἄλλως ἔχεις ἀνάγκην χειρῶν διὰ νὰ φάγῃς. Συλλαμβάνεις εὔμορφα εὔμορφα, μεταξὺ τοῦ ἀντίχειρος καὶ τοῦ λιχανοῦ, τὸ μικρὸν ἐκεῖνο λευκὸν τεμάχιον ἄρτου, τὸ βουτᾷς εἰς τὸν καφέν σου, ἀνοίγεις τὸ στόμα σου, καὶ . . . κατευόδιον! Μίαν στιγμὴν ὅμως, παρακαλῶ. Ἂς σταθῶμεν ὀλίγον.

Τὸ στόμα εἶνε ἡ θύρα τῆς εἰσόδου. Ἀλλὰ πᾶσα θύρα καθὼς πρέπει ἔχει θυρωρόν. Καθῆκον δὲ τοῦ θυρωροῦ, ὅστις γνωρίζει τὸ ἔργον του, εἶνε νὰ ἐρωτᾷ τοὺς προσερχομένους ποῖοι εἶνε, τί θέλουσι, καὶ νὰ τοὺς ἐμποδίζῃ τὴν εἴσοδον, ὅταν τὸ ἐξωτερικόν των δὲν τοῦ ἀρέσει. Μᾶς χρειάζεται λοιπὸν καὶ εἰς τὸ στόμα θυρωρὸς, καὶ τὸν θυρωρὸν αὐτὸν τὸν ἔχομεν, δόξα τῷ Θεῷ. Τὸν γνωρίζεις;

Οὐδὲ κἂν τὸν συλλογίζεσαι, εἶμαι βέβαιος. Πρὸς τιμωρίαν σου, δὲν σοῦ τὸν λέγω σήμερον, καὶ σὲ ἀφίνω νὰ σκεφθῇς μέχρι τῆς προσεχοῦς ἐπιστολῆς.

Ἕπεται συνέχεια. — ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΛΑΧΟΣ.

Κατ' ἀρχαίαν συνήθειαν ὅλοι οἱ πρίγκηπες τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας τῆς Πρωσσίας μανθάνουσι μίαν τινὰ τέχνην. Ὁ πρίγκηψ Φρεδερῖκος Γουλιέλμος, ὁ δοξασθεὶς ἐν τῷ τελευταίῳ γαλλογερμανικῷ πολέμῳ, ἐδιδάχθη τὴν τέχνην τοῦ στοιχειοθέτου εἰς τὸ ἐν Βερολίνῳ τυπογραφεῖον τοῦ κ. Ἄνελ.

Digitized by Google

ΠΕΡΙ ΜΕΤΡΙΟΦΡΟΣΥΝΗΣ

Ἐπὶ τῶν τοῦ BESCHERELLE.

Τὴν ὡραίαν ἀρετὴν τῆς *μετριοφροσύνης* εὐχαρίστως ἠθέλαμεν τὴν ὀνομάσει *σεμνότητα*, καθ' ἣν ἀποδίδει εἰς τὴν λέξιν ταύτην σημασίαν ἡ σημερινὴ γλῶσσα, ἐὰν ὅ,τι ἐσήμαινεν αὕτη εἰς τὴν παλαιὰν δὲν ἦτον ἐναντίον εἰς τὰς πλείστας καὶ τὰς συμπαθεστέρας ἐκ τῶν ἰδιοτήτων αὐτῆς τῆς μετριοφροσύνης. Καὶ ὡστόσον δὲν πρέπει ν' ἀφήσωμεν ἀπαρατήρητον τὸ μέρος καθ' ὃ εὑρίσκονται ἐν ἐπαφῇ αἱ δύω σημασίαι. Ναὶ μὲν, ὁ μετριόφρων ἄνθρωπος εἶναι ἀγαπητὸς, καὶ τόσῳ μᾶλλον ἀγαπητὸς, ὅσῳ, πολλῶν καὶ μεγάλων ὄντων τῶν προτερημάτων του, μικρὸν εἶναι τὸ περὶ αὐτῶν φρόνημά του· ἐν ᾧ ἀπ' ἐναντίας ὁ σεμνὸς, ὁ κατὰ τοὺς ἀρχαίους σεμνὸς, ὑπερήφανος ὢν ἢ φαινόμενος, ὡς τηρητὴς πρὸ παντὸς ἄλλου τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀξίας, εἶναι δι' αὐτὸ τοῦτο πρὸς τοὺς περὶ αὐτὸν μισητὸς, βαρητός. «Τίς δ' οὐ σεμνὸς »ἀχθεινὸς βροτῶν;» Ἀλλὰ τὸ κοινὸν μεταξὺ σεμνοῦ καὶ μετριόφρονος εἶναι ὅτι οὔτε ὁ εἷς οὔτε ὁ ἕτερος καταδέχονται ν' ἀναμιχθῶσιν εἰς πράγματα μικροπρεπῆ· ὁ μὲν ἐξ αἰσχύνης πρὸς ἑαυτὸν, ὁ δ' ἐξ αἰσχύνης πρὸς τοὺς ἄλλους, ἀποστρέφουν τὰ πρόσωπα αὐτῶν ἀπὸ παντὸς ὅ,τι εἶναι καὶ θεωρεῖται αἰσχρὸν καὶ χαμερπές. Ἰδοὺ τὸ διάμεσον τῆς ἐπαφῆς μέρος καὶ ἡ τροχιὰ δι' ἧς, ἐν τῇ εἰρημένῃ τῆς σεμνότητος λέξει, ἐγένετο, βοηθούντων τῶν αἰώνων, ἡ ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἑτέραν σημασίαν μετάστασις.

Ὅ,τι εἶναι ὁ πέπλος πρὸς τὴν καλλονὴν, ὅ,τι εἶναι ἡ σκιὰ πρὸς τὰ χρώματα, εἶναι πρὸς τὴν ἀρετὴν ἡ μετριοφροσύνη. Πόσον ἐρασμιώτερον εἶναι τὸ κάλλος ὑπὸ τὸ θέλγητρον τῆς σκέπης! Πόσον στιλπνότερα καὶ λαμπρότερα ἀναδεικνύει τὰ χρώματα ἡ σκιά! Ὁ μετριόφρων ἄνθρωπος, ὅταν μάλιστα παραβάλλεται πρὸς τὸν παρακαθήμενον ἀλαζόνα, ἑλκύει πρὸς ἑαυτὸν καὶ ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὰς ψυχὰς, τὰς ψήφους, τὰς καρδίας τῶν ἄλλων.

Ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι, θέλοντες νὰ δώσωσιν εἰς ἐργολαβίαν δημόσιόν τι ἔργον, καὶ ἔχοντες ἐνώπιον αὐτῶν δύω ἀρχιτέκτονας, ἐξ ὧν ὁ εἷς, διὰ λαμπρᾶς περιγραφῆς τοῦ σχεδιαζομένου οἰκοδομήματος, ἐξεθείασε τὰ ἴδια αὐτοῦ προτερήματα, ἐπιδείξας τί ἦτον ἄξιος νὰ πράξῃ, ὁ δὲ ἕτερος, τεταραγμένος καὶ ἐντροπαλὸς, ὑπετραύλισεν ὅτι ἀνελάμβανε νὰ κατασκευάσῃ ὅ,τι ὑπεσχέθη ὁ προλαλήσας, ἐπροτίμησαν ὁμοψήφως τὸν τελευταῖον τοῦτον, ὡδηγήθησαν βεβαίως ἐν μέρει ὑπὸ τῆς ὅλως λογικῆς σκέψεως ὅτι συνήθως ὅπου πολλοὶ οἱ λόγοι ἐκεῖ ὀλίγα τὰ πράγματα· ἀλλὰ τίς δύναται ν' ἀρνηθῇ ὅτι δὲν συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ μεγάλου ἐκείνου λαοῦ καὶ τὰ γενναῖα καὶ ἔμφυτα εἰς τὸν ἄνθρωπον πάθη, ἡ ἀποστροφὴ κατὰ τῶν ἀλαζόνων καὶ ἡ πρὸς τοὺς μετριόφρονας συμπάθεια;

Ναὶ, διότι παράδοξος μυστικὴ συμφωνία φαίνεται τότε γινομένη μεταξὺ τῶν δύω τούτων ἀνδρῶν ἐκ τοῦ ἑνὸς, καὶ τῶν λοιπῶν περιεστώτων ἐκ τοῦ ἑτέρου μέρους. Ζητεῖ ὁ ἀλαζὼν νὰ ἐπιδείξῃ καὶ ἐξυψώσῃ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἀξίαν; Ὅλοι συμφωνοῦν καὶ θέλουν νὰ τὴν καταβιβάσωσι, καὶ εὐχαριστοῦνται νὰ τὸν βλέπωσι τεταπεινωμένον. Προσπαθεῖ ὁ μετριόφρων νὰ κρύψῃ καὶ ἐλαττώσῃ τὰ προτερήματα αὐτοῦ; Ὅλοι συνεννοοῦνται καὶ ἐπιμένουν νὰ τὰ φέρωσιν εἰς φῶς, καὶ ἐπιθυμοῦν τὴν ὑπεροχὴν καὶ τὴν δόξαν του. Τόσον εἶναι τὸ μῖσος πρὸς τὴν ἀλαζονείαν, καὶ τόση ἡ πρὸς τὴν μετριοφροσύνην ἀγάπη τῶν ἀνθρώπων!

Μετριοφρονεῖτε λοιπὸν πάντοτε, ὦ νέοι, καὶ πάντοτε βεβαίαν εὑρίσκετε τὴν ὠφέλειαν. Ἔχετε ἀξίαν; ἡ μετριοφροσύνη τὴν ἀποδεικνύει καὶ τὴν αὐξάνει. Δὲν ἔχετε; ἡ μετριοφροσύνη κρύπτει τὸ ἔλλειμμα. Καὶ αἱ γυναῖκες ἐπίσης συμφέρον μέγα εὑρίσκουν εἰς τὴν μετριοφροσύνην. Εἶναι ὡραῖαι; τὸ κάλλος των ἀνθεῖ καὶ φαίνεται λαμπρότερον. Εἶναι ἄσχημοι; ἡ μετριοφροσύνη γίνεται κάλυμμα τῆς ἀσχημίας.

Εἰς τοιοῦτον βαθμὸν εἶναι ἴδιον τοῦ ἀνθρώπου ν' ἀποστρέφεται τὴν οἴησιν καὶ τὴν ἀλαζονείαν, ὥστε ποτὲ δὲν ἔχει τόσην ἐφ' ἡμῶν ἐπιρροὴν ὁ ὀρθὸς λόγος, ὅσην ὅταν παρίσταται ἐνώπιον ἡμῶν, οὐχὶ ὡς νόμος ἐπιβαλλόμενος, ἀλλ' ὡς γνώμη ὑποβαλλομένη εἰς τὴν ἡμετέραν κρίσιν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ διάσημος ἄγγλος συγγραφεὺς Τσεστερφεὶλδ συνιστᾷ εἰς τὸν υἱόν του, καὶ ἂν δὲν ἦναι, νὰ φαίνεται μετριόφρων. «Μόνον σου »δέλεαρ,» λέγει ὁ μέγας οὗτος ἀνθρωπογνώστης ἀλλὰ καὶ μέγας ἐγωϊστὴς, «μόνον σου δέλεαρ »εἰς ἁλίευσιν ἀνθρώπων ἔστω ἡ μετριοφροσύνη.»

Καὶ εἰς τὸ νὰ πείθῃ τοὺς ἀνθρώπους οὐδὲν εἶναι τόσον συντελεστικὸν, ὅσον ἡ μετριοφροσύνη. Ὡς ἀπόδειξις τούτου δύναται νὰ χρησιμεύσῃ τὸ παράδειγμα τοῦ ἀββᾶ Πολινιὰκ, πρέσβεως τῆς Γαλλίας παρὰ τῇ παπικῇ αὐλῇ ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ'. Ὁ ἀββᾶς, ἢ μᾶλλον ὁ καρδινάλιος οὗτος, ἐκτὸς τῆς εὐγλωττίας, τῆς ἱκανότητος καὶ τῆς ἀξιοπρεποῦς συμπεριφορᾶς, εἶχε καὶ τοσαύτην μετριοφροσύνην εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν ἐπιχειρημάτων του, ὥστε, μετὰ τὸ πέρας τῶν δυσχερῶν διαπραγματεύσεων τὰς ὁποίας διεξήγαγεν ἐν Ῥώμῃ μετ' Ἀλεξάνδρου τοῦ Η' ἐπὶ τῶν περιφήμων τεσσάρων ἄρθρων τοῦ γαλλικοῦ κλήρου· «Δὲν ἠξεύρω πῶς τὸ κατορθόνετε,» εἶπεν, ἀποχωριζόμενος αὐτὸν, ὁ πάπας· «φαίνεσθε »πάντοτε ὅτι εἶσθε σύμφωνος πρὸς τὴν ἐμὴν »γνώμην, καὶ ἐγὼ ἐπὶ τέλους συμφωνῶ πρὸς τὴν »ὑμετέραν.» Καὶ ὅτε, ἐπανελθὼν εἰς Γαλλίαν, ὑπῆγε νὰ δώσῃ λόγον τῶν πράξεων αὐτοῦ εἰς τὸν βασιλέα, κατ' ἀρχὰς μὲν εὗρεν αὐτὸν ἐναντίον

Digitized by Google

εἰς τὰ γενόμενα, ὅτε δὲ ἐξῆλθεν, ἡ πειθὼ εἶχεν ἤδη μεταβάλει τὸ φρόνημα τοῦ ὑπερόπτου ἐκείνου μονάρχου, εἰπόντος εἰς τοὺς περὶ αὐτόν· «Συνδιελέχθην μετὰ τοῦ ἐξελθόντος, καὶ ὁ ἄν»θρωπος αὐτὸς, καὶ ὁ νέος αὐτὸς, πάντοτε μοὶ »ἠναντιώθη, καὶ ἐγὼ οὐδέποτε παρωργίσθην »κατ' αὐτοῦ.»

Ὁ περίφημος Φραγκλῖνος διηγεῖται περὶ ἑαυτοῦ τὰ ἑξῆς· «Μίαν τῶν ἡμερῶν,» λέγει, «κουά»κερός τις φίλος μου ἦλθε καὶ μοὶ εἶπεν ὅτι ὁ »κόσμος μὲ νομίζει ὑπερήφανον, ὅτι εἰς ὅλας μου »τὰς ὁμιλίας βλέπει πολλὴν οἴησιν, ὅτι δὲν εὐ»χαριστοῦμαι μόνον νὰ ἔχω δίκαιον εἰς τὰς συ»ζητήσεις, ἀλλὰ καὶ ὅτι λαλῶ μετὰ προπετείας »καὶ αὐθαδείας. Ἐπειδὴ δὲ ὁ φίλος μου οὗτος, »θέλων νὰ μὲ πείσῃ, ἀνέφερε πολλὰ πρὸς τοῦτο »παραδείγματα, ἐπείσθην τῷ ὄντι, καὶ ἀπεφάσισα »νὰ πολεμήσω τὸ ἐλάττωμα τοῦτο, ἢ μᾶλλον »τὴν μωρίαν ταύτην, καὶ νὰ καταγράψω εἰς »τὸν κατάλογον τῶν διορθώσεών μου καὶ ταύ»την τὴν διόρθωσιν. Ἐπεχείρησα λοιπὸν νὰ τα»πεινοφρονήσω· καὶ δὲν δύναμαι μὲν νὰ καυχηθῶ »ὅτι ἀπέκτησα εντελῶς τὴν ἀρετὴν ταύτην, ἐκέρ»δησα δὲ πολὺ εἰς τὴν εὔνοιαν τῶν ἀνθρώπων. »Παρεδέχθην ὡς νόμον ἀπαράβατον ν' ἀποφεύγω »πᾶσαν ἄμεσον ἀντίκρουσιν τῆς γνώμης τῶν »ἄλλων, καθὼς καὶ πᾶσαν θετικὴν καὶ ἀπόλυ»τον βεβαίωσιν τῆς γνώμης μου. Ἀπέσχον μά»λιστα πάσης ἐκφράσεως δηλούσης ἰδέαν καὶ ἔν»νοιαν ὡρισμένην καὶ ἀμετάβλητον, καθὼς τὰς »λέξεις· *βεβαίως*, *ἀναμφιβόλως*, *ἀναντιῤῥήτως*, »*ἀδιστάκτως*· καὶ ἀντ' αὐτῶν ἔλεγα· *τοῦτο νο»μίζω*, *αὐτὸ μοὶ φαίνεται*· ἢ μᾶλλον· *τοιαύτη »εἶναι ἡ ἰδέα μου σήμερον*. Ὁσάκις ἄλλος τις »ἐβεβαίονε πρᾶγμα ὅπερ δὲν μοὶ ἐφαίνετο ἀλη»θὲς ἢ ὀρθὸν, ἀπέφευγα τὴν εὐχαρίστησιν τοῦ »νὰ πολεμήσω αὐτὸν κατὰ μέτωπον, καὶ ν' ἀ»ποδείξω ἀμέσως καὶ ἀποτόμως τὸ ἄτοπον τῶν »λόγων του· ἀποκρινόμενος δὲ ἔλεγα μόνον ὅτι, »ἐνίοτε, εἰς μερικὰς περιστάσεις, ἡ γνώμη του »ἠδύνατο νὰ ἦναι ὀρθὴ, εἰς τὴν παροῦσαν περί»στασιν ὅμως ἐπίστευα, ἐνόμιζα, ὅτι τὸ πρᾶγμα »εἶχεν ἄλλως, κτλ. Ἐντὸς ὀλίγου ἀνεγνώρισα τὰ »ὠφελήματα τῆς μεταβολῆς μου ταύτης· αἱ συν»αναστροφαὶ εἰς ἃς παρευρισκόμην ἦσαν μᾶλ»λον εὐάρεστοι· ὁ μετριοπαθὴς τρόπος καθ' ὃν »ἐξέφραζα τὰ φρονήματά μου ἐπέφερε ταχυτέραν »παραδοχὴν καὶ ὀλιγωτέρας ἀντικρούσεις. Ἠσθα»νόμην ὀλιγωτέραν καὶ ἐντροπὴν καὶ λύπην, ὁ»σάκις ἐτύχαινε νὰ ἔχω ἄδικον, καὶ κατώρθωνα »νὰ πείσω εὐκολώτερα τοὺς ἄλλους νὰ ἐγκα»ταλείπωσι τὴν πλάνην των, καὶ νὰ συμφωνῶσι »πρὸς τὴν γνώμην μου, ὁσάκις τὸ δίκαιον ἦτον »ἐκ μέρους μου.»

Λίαν ἔντεχνον χρῆσιν τῆς μετριοφροσύνης εὑρίσκομεν εἰς τὴν αὐτοβιογραφίαν τοῦ περικλεοῦς τραγικοῦ τῆς Ἰταλίας ποιητοῦ Ἀλφιέρου. Ὁ συγγραφεὺς ἄρχεται ἀναγνωρίζων ὅτι τὸ λαλεῖν περὶ ἑαυτοῦ, τὸ γράφειν μάλιστα περὶ ἑαυτοῦ, προέρχεται βεβαίως ἐξ ὑπερβολῆς φιλαυτίας. «Ὅ,τι μὲ παρακινεῖ,» λέγει, «νὰ ἱστορήσω ἐν ἐκ»τάσει τὸν βίον μου εἶναι, μεταξὺ τόσων ἄλλων, »ἀλλὰ καὶ πλειότερον πάντων τῶν ἄλλων αἰ»σθημάτων, ἡ φιλαυτία μου. Περὶ τίνος τῷ ὄντι »ἀνθρώπου δύναταί τις καὶ καλήτερα καὶ σοφώ»τερα νὰ λαλήσῃ, εἰμὴ περὶ ἑαυτοῦ; Τίνα ἄλ»λον ἠδυνήθημεν εὐκολώτερα νὰ σπουδάσωμεν, »οἰκειότερα νὰ γνωρίσωμεν, εὐσυνειδητότερα νὰ »ἐξετάσωμεν, μετὰ τίνος ἄλλου ἐζήσαμεν ἐπὶ »τοσαῦτα ἔτη, εἰς τὰ βαθύτερα, οὕτως εἰπεῖν, »τῶν ἡμετέρων σπλάγχνων;» Μετὰ τὴν ὁμολογίαν ταύτην, ὁ συγγραφεὺς δικαιολογεῖ τὴν διαγωγήν του ὡς ἀκολούθως·

«Ἐπειδὴ, λέγει, συνέγραψα πολλὰ, καὶ πλειό»τερα ἴσως παρ' ὅσα ἔπρεπε, μέχρι τοῦδε, εἶναι »πολὺ πιθανὸν, μεταξὺ τῶν ὀλίγων ἐκείνων (ἐὰν »οὐχὶ ἐκ τῶν συγχρόνων, τοὐλάχιστον ἐκ τῶν »μεταγενεστέρων) εἰς οὓς τὰ συγγράμματά μου »δὲν ἤθελαν ἀπαρέσει, νὰ ἦναί τινες περίεργοι »νὰ μάθωσι ποῖος ἄνθρωπος ἤμην. Ἐπιτραπήτω »μοι νὰ φρονῶ τοῦτο, ἄνευ πολλῆς οἰήσεως, »ὅταν βλέπω καθ' ἡμέραν συγγραφεῖς, ἰσχνοὺς »μὲν κατὰ τὴν ἀξίαν, παχεῖς δὲ κατὰ τὰ συγ»γράμματα, τῶν ὁποίων ὁ βίος γράφεται, ἀ»ναγινώσκεται, ἢ τοὐλάχιστον ἀγοράζεται. Ὅθεν, »καὶ ἄλλον ἂν δὲν εἶχα λόγον παρὰ τοῦτον, »εἶναι πάντοτε βέβαιον ὅτι, μετὰ τὸν θάνατόν »μου, θὰ εὑρεθῇ βιβλιοπώλης ὅστις, ἐπιθυμῶν »νὰ κερδήσῃ ὀλίγα χρήματα περισσότερα ἐκ νέας »τινὸς ἐκδόσεως τῶν συγγραμμάτων μου, θὰ νο»μίσῃ καλὸν νὰ προτάξῃ αὐτῆς βιογραφικὴν οἱ»ανδήποτε σημείωσιν. Καὶ ἡ σημείωσις αὕτη θὰ »συνταχθῇ πιθανῶς ὑπό τινος, ὅστις, ἢ διόλου ἢ ὀ»λίγον, ἔτυχε νὰ μὲ γνωρίσῃ, καὶ ἐπομένως θὰ ζη»τήσῃ τὴν ὕλην εἰς πηγὰς ἀμφιβόλους ἢ μερολη»πτικάς. Ἐκ τούτου ἕπεται ὅτι ἡ παροῦσα ἱστορία, »ἐὰν δὲν θὰ ἦναι ψευδὴς, θὰ ἦναι ὀλιγώτερον ἀλη»θὴς, τῆς παρ' ἐμοῦ σήμερον δημοσιευομένης· »τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ ὁ συγγραφεὺς, ὁ ἐπὶ μι»σθῷ ἐκδότου τινὸς συγγράφων, συνήθως συν»τάττει ἀνοήτους πανηγυρικοὺς τοῦ ἐκδιδομένου »συγγραφέως, διότι καὶ ἐκδότου καὶ συντάκτου »κοινὸν εἶναι τὸ συμφέρον, νὰ πωλήσωσιν εὐκο»λώτερα τὸ κοινὸν ἐμπόρευμα.»

Ἐπιτήδειος καὶ ἐπαινετὸς εἶναι ὁ τρόπος καθ' ὃν ὁ ἔνδοξος οὗτος ποιητὴς δικαιολογεῖ μετριοφρόνως τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ὁ ἴδιος ὡμολόγησε κατ' ἀρχὰς ὡς προελθοῦσαν ἐκ φιλαυτίας. Καὶ βεβαίως ἓν ἐκ τῶν δύω· ἢ τρόπος ἁπλοῦς τοῦ λέγειν εἶναι ὅ,τι πρότερον εἶπε περὶ φιλαυτίας, καὶ ἀληθινὰ εἶχε πρόθεσιν μὲν τὴν μετριοφροσύνην, αἰτίαν δὲ τὴν συναίσθησιν αὐτῆς, ἢ ἀληθὲς ἐλατήριον αὐτοῦ ἦτον ἡ φιλαυτία, καὶ ὡς πέπλον θελκτικὸν ἠθέλησε νὰ ῥίψῃ ἐπ' αὐτῆς τὴν με-

Digitized by Google

τριοφροσύνην. Κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιστάσεις ὀφείλομεν εἰς αὐτὸν χάριτας· κατὰ τὴν πρώτην, ἔχομεν ὡραῖον παράδειγμα μετριοφροσύνης εἰλικρινοῦς· κατὰ τὴν δευτέραν, ἀγαπητὴ ἡμῖν γίνεται καὶ αὐτὴ ἡ φιλαυτία, ὁσάκις ἐμφανίζεται ἐνώπιον ἡμῶν φοροῦσα τὸν ἐράσμιον τῆς μετριοφροσύνης πέπλον. Οὕτω προτιμῶμεν τῆς κυνικῆς ἀναιδείας καὶ τὴν ὑποκρισίαν αὐτὴν, ὅταν φορῇ τὸν σεμνὸν τῆς ἀρετῆς χιτῶνα, ἀναγνωρίζουσα τοιουτοτρόπως τὴν ὑπεροχὴν αὐτῆς, καὶ τὸν φόρον αὐτῆς τελοῦσα.

Καὶ δὲν καθιστᾷ μόνη ἡ ἐρασμιότης πολύτιμον τῶν νέων ἀπόκτημα τὴν μετριοφροσύνην. Ἐπίσης μεγάλη εἶναι ἡ ἐξ αὐτῆς ὠφέλεια καὶ ὑπὸ δύω ἄλλας ἐπόψεις, σπουδαιοτάτας ἐν τῷ βίῳ τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ἀφορώσας εἰς τὴν τελειοποίησιν αὐτοῦ, καὶ τὴν ἐν τῷ κόσμῳ εὐδαιμονίαν του.

Ἡ μετριοφροσύνη εἶναι τὸ προσφορώτερον ἔδαφος τοῦ μεγάλου ἐπὶ τῆς γῆς καθήκοντος τῆς νεότητος, τῆς αὐξήσεως καὶ τελειοποιήσεως τῶν γνώσεων αὐτῆς. Ὁ ἄνθρωπος (ἐγράψαμεν ἄλλοτε κατὰ τῆς ἀλαζονείας ἐν περιοδικῷ τινι συγγράμματι), ὁ ἄνθρωπος, ἵνα βελτιωθῇ ἠθικῶς, ἀπαι»τεῖται νὰ συναισθανθῇ πρῶτον τὰς ἐλλείψεις »του, νὰ γνωρίσῃ τὰς ἠθικάς του ἀσχημίας· »ἀλλ' αὐτὴν κυρίως τὴν συναίσθησιν, αὐτὴν ταύ»την τὴν γνῶσιν ἐμποδίζει ἡ ἀλαζονεία. Πῶς νὰ »διορθωθῇ ὁ νομίζων ὅτι δὲν ἔχει ἀνάγκην διορ»θώσεως; πῶς νὰ τελειοποιηθῇ ὁ τέλειον ἑαυτὸν »νομίζων;

»Ἡ ἀλαζονεία εἶναι ἐλάττωμα τῶν μικρῶν καὶ »περιωρισμένων πνευμάτων. Ὁ ἔχων ἀνεπτυγμέ»νας τὰς φρένας, ὁ θησαυρίσας ἀληθεῖς γνώσεις, »ὁ μεγαλοφυὴς, ὁ σοφὸς, ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ ὁποίου »ὑπάρχει μεγαλοπρέπεια, κατὰ τὴν ὑψηλὴν ῥῆσιν »τοῦ Πλάτωνος, δὲν τυφοῦται ὑπὸ τῆς οἰήσεως, »διότι, γνωρίζων ὅτι πολλὰ κέκτηται, γνωρίζει »συγχρόνως ὅτι καὶ παμπόλλων στερεῖται· ἐπειδὴ »δὲ τὰ πρῶτα εἶναι πολλοστημόριον τῶν δευτέ»ρων, καὶ ἐπειδὴ, ὅσῳ πλείους ἀποκτᾷ γνώσεις, »τόσῳ ἐκτείνεται ὁ νοῦς αὐτοῦ εἰς ἐκτίμησιν τῆς »πληθύος τῶν ἀγνώστων, ἕπεται ἀναγκαίως ὅτι, »ὅσῳ προβαίνει εἰς τὴν ὁδὸν τῆς τελειότητος, »τόσῳ κατανοεῖ τὴν σχετικὴν ἀτέλειαν αὐτοῦ, »καὶ ἑπομένως τόσῳ ἀπομακρύνεται τῆς ἀλαζο»νείας καὶ τῆς οἰήσεως. Ὁ Σωκράτης, εἰπὼν ὅτι »οἶδεν ὅτι οὐκ οἶδεν, ἐξέφρασεν ὅ,τι τελειότερον »δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ ἐκφράσῃ περὶ τῶν ἰδίων »αὐτοῦ γνώσεων.

»Τὴν νόσον τῆς ἀλαζονείας νοσοῦσιν ἰδίως οἱ »νέοι, διότι παρ' αὐτοῖς ἡ μικρότης τῶν γνώσεων, »θεωρητικῶς ἀποκτωμένων, συνδυάζεται καὶ μετὰ »τῆς πρακτικῆς ἀπειρίας τῶν τοῦ κόσμου πραγ»μάτων. «Ἀναγνωρίζω, φίλτατέ μου νέε,» ἔλεγέ ποτε γέρων καὶ πολυμαθὴς καθηγητὴς πρὸς νεανίαν ἐπαιρόμενον ἐπὶ ταῖς γνώσεσιν αὐτοῦ, «ἀναγνωρίζω ὅτι ἔμαθες πολλὰ, ἴσως δὲ καὶ ὑπέρ»τερα τῆς ἡλικίας σου. Μάθε ὅμως καὶ τοῦτο, »ὅτι τὸ βιβλίον τῶν γνώσεων εἶναι βιβλίον μέγα »καὶ πολύφυλλον, τὸ ὁποῖον κανεὶς ὁλόκληρον »δὲν ἀνέγνωσε· σοῦ δὲ, φίλε μου, αἱ γνώσεις ὅλαι »περιέχονται ἐν τῇ πρώτῃ τοῦ βιβλίου τούτου »σελίδι.»

Ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ ὅτι ὁ ἐστερημένος τῆς μετριοφροσύνης ἄνθρωπος ἀντιστρατεύεται κατὰ τῆς ἠθικῆς βελτιώσεως αὐτοῦ· γίνεται προσέτι αἴτιος καὶ τῆς καθημερινῆς σχεδὸν κακοδαιμονίας του ὁ ταλαίπωρος. Φροντίζων κατὰ πᾶσαν ὥραν καὶ στιγμὴν νὰ διατηρήσῃ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ, ὡς λέγει, ἀξιοπρέπειαν, μηδέποτε εὑρίσκων ὅτι, ὅσον αὐτὸς τιμᾷ ἑαυτὸν, τόσον τιμᾷ αὐτὸν καὶ ὁ κόσμος, λαμβάνει πάντοτε ἀφορμὴν νὰ θεωρῇ τὴν φιλοτιμίαν του προσβαλλομένην, πάντοτε ἔχει αἰτίαν νὰ πάσχῃ καὶ νὰ ἀδημονῇ ἐσωτερικῶς· πόσον δὲ καρδιοβόρος εἶναι ἡ τοιαύτη ἀδημονία του, θὰ τὸ κατανοήσῃ βεβαίως ὁ ἀναγνώστης, ὅταν λάβῃ ὑπ' ὄψιν, πρῶτον μὲν, πόσον σκληρὸν εἶναι διὰ τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν τὰ τοιαῦτα ἠθικὰ ἄλγη, δεύτερον δὲ, ὁποία, κατὰ τὴν φρικτὴν τῶν παθῶν λογικὴν, εἶναι ἡ κατὰ τὸ μέρος τοῦτο εὐαισθησία τοῦ προσβαλλομένου, ὅταν δὲν ἐπιχέῃ τὸ ἰαματικὸν βάλσαμον αὐτῆς ἡ μετριοφροσύνη, ὅταν προϋπάρχῃ ἐπὶ τοῦ προσβληθέντος μέλους ὁ ὑπερερεθισμὸς τῆς ἀλαζονείας.

Ἂς μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ θέσωμεν ὡς ἐπίλογον εἰς τὴν παροῦσαν διατριβὴν τὰς περικοπὰς, δι' ὧν ἐπεράναμεν ἄλλοτε τὴν δημοσίευσιν, τῆς ὁποίας ἐμνήσθημεν ἀνωτέρω.[1]

«Ὑπάρχει ψευδής τις ἐκτίμησις ἰδεῶν τε καὶ »πραγμάτων, καθιστῶσα τὴν ἀλαζονείαν κινδυ»νωδῶς εὐπρόσιτον εἰς τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώ»πων. Γίνεται δὲ αὐτὴ ὅταν συγχέεται τὸ μισητὸν »τοῦτο ἐλάττωμα μετὰ τῆς ἀληθοῦς φιλοτιμίας, »τῆς εὐπρεπείας, τῆς τηρήσεως τῆς ἀνθρωπίνης »ἀξίας. Οὐδὲν ἐλεεινότερον τῆς συγχύσεως ταύτης. »Φυλάττω, λέγεις, θέσιν ἀξιοπρεπῆ ἐν τῇ κοι»νωνίᾳ, δὲν ταπεινοῦμαι ἐξευτελιζόμενος, ἵνα μὴ »μ' ἐξευτελίσωσιν οἱ ἄλλοι. Ἀπατᾶσαι, καλὲ ἄν»θρωπε, ἀπάτην οἰκτράν· τίποτε δὲν φυλάττεις »διὰ τῆς ἀγυρτικῆς ἀλαζονείας. Ἡ ἀξιοπρέπεια »τοῦ χαρακτῆρος συνίσταται εἰς ἔργα, καὶ οὐχὶ »εἰς ἐπιδεικτικὴν κενοφροσύνην. Ἔργα λοιπὸν »πράττε ἀξιοπρεπῆ· μὴ κατάβαινε εἰς πράξεις »ποταπάς. Καὶ τότε ἡ ἀξιοπρέπειά σου ἐτηρήθη· »καὶ τότε ἡ φιλοτιμία σου ἐξησφαλίσθη· καὶ »τότε οὐ μόνον οὐδόλως σὲ βλάπτει ἡ τῆς ἀλα»ζονείας ἔλλειψις, ἀλλὰ μάλιστα σὲ ἀναβιβάζει »εἰς ὑψηλοτέραν περιωπὴν, διότι σὲ ἀναδεικνύει »ἀνώτερον τῆς θέσεώς σου, τῆς τύχης σου, ἀξιώ»τερον τοῦ ὅ,τι εἶσαι.

»Ὁ περιώνυμος Λώκιος διεκρίνετο ἐπὶ μεγάλῃ »μετριοφροσύνῃ. Σοφός τις Βενετὸς τῆς ΙΖ' εκα»τονταετηρίδος διηγεῖται ὅτι, εὑρισκόμενος ἐν

1. Ὅρα Εὐαγγελικὸν Κήρυκα μηνὸς φεβρουαρίου 1867.

Digitized by Google

»Λονδίνῳ, ὅπου, λέγει, ὑπῆγε πρὸς μόνον τὸν »σκοπὸν τοῦ νὰ ἐπισκεφθῇ καὶ γνωρίσῃ ἐκ τοῦ »πλησίον τοὺς δύω ζῶντας τότε μεγάλους φωστῆ-»ρας τῶν ἐπιστημῶν ἐν Ἀγγλίᾳ, τὸν Λώκιον καὶ »τὸν Νεύτωνα, ὡδηγήθη καὶ εὗρε τὸν φιλόσοφον »ἐν μικρᾷ τινι λέσχῃ, ὅπου συνείθιζε νὰ διατρίβῃ »τακτικῶς δύω ὥρας καθ' ἑσπέραν, περικυκλού-»μενον τότε ὑπὸ πολλῶν μικρῶν παιδίων, εἰς τὰ »ὁποῖα διηγεῖτο μετὰ πατρικῆς φιλοστοργίας ἠ-»θικὰ διηγημάτια. Ὁ Ἰταλὸς προσῆλθε καί, »ἀναγγείλας ἑαυτόν, ἐχαιρέτησεν εὐλαβῶς. Ὁ »Λώκιος, προσηκωθείς, ἀντεχαιρέτησε μετά τινος »δειλίας. Ἀλλ' ὁ φίλος ἤρχισε τότε νὰ τὸν »δοξολογῇ, ὀνομάζων αὐτὸν ὕπατον τῶν φιλο-»σόφων, καύχημα τῆς Ἀγγλίας, ἀγλάϊσμα τοῦ »αἰῶνος, κτλ. κτλ. Ὁ δυστυχὴς Λώκιος ἐστενο-»χωρεῖτο, ἠρυθρία, ἐβασανίζετο καὶ μόλις ἠδύ-»νατο τὸ πρῶτον νὰ τραυλίσῃ διακεκομμένας τι-»νὰς λέξεις—Κύριε.... σᾶς παρακαλῶ.... δὲν »εἶμαι ἄξιος...—Καὶ πῶς, σοφώτατε ἄνερ, δὲν »γνωρίζετε ὅτι ἡ δόξα τοῦ ὀνόματος ὑμῶν φθά-»νει σήμερον εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης! (Τὸν »ἄθλιον Λώκιον! ὁποῖον μαρτύριον!) Τὸ περι-»κλεὲς ὑμῶν σύγγραμμα «περὶ τῆς ἀνθρωπίνης »νοήσεως» δὲν τὸ θαυμάζει μετ' ἐνθουσιασμοῦ »ὁλόκληρος ὁ πεπαιδευμένος κόσμος;—Ἐτόλμησα »νὰ ρίψω .... ἰδέας τινάς... εἰς τὴν δημοσιότητα »....προκαλῶν τὴν κρίσιν τῶν εἰδημόνων .... »καὶ ἐπιθυμῶν νὰ διδαχθῶ παρ' αὐτῆς...—Ἆ! ὄχι, »ὄχι! Ὁ σοφὸς κόσμος κατατάττει ὑμᾶς εἰς τὴν »ἀνωτάτην αὐτοῦ βαθμῖδα, καί, ὢ ἔκπληξις! ὢ »θάμβος! σᾶς εὑρίσκω ἐνταῦθα ταπεινόν, ἀπαρα-»τήρητον, συνδιαλεγόμενον μετὰ νηπίων! Ὑψη-»λοφρονήσατε, σοφώτατέ μου κύριε, ὑπερηφανεύ-»θητε δικαίως ....—Ὁ Λώκιος δὲν ἠδυνήθη πλέον »νὰ κρατηθῇ· ὑπερηφανεύθη, ἀλλὰ κατὰ ποῖον »τρόπον; «Ἀνεσηκώθη, λέγει ὁ δυστυχὴς Ἰταλός, »ἐνεκομβώθη, ἐσεμνοπροσώπησε, καί, μετὰ φω-»νῆς ἥτις δὲν περιεῖχε πλέον οὐδὲν δειλὸν ἢ δια-»κεκομμένον, ἀτενίσας με εἶπε·—Καὶ δὲν ἠξεύ-»ρετε, κύριε, ὅτι ἡ ὑπερηφάνεια εἶναι ἔνδυμα κα-»λύπτον τὰ ἐλαττώματα τῆς διανοίας; »....

«Mi disse: Non sapete voi che la superbia »è un vestito per cuoprire i difetti dello »spirito?»

»Οἱ σοφοὶ οὗτοι λόγοι τοῦ περικλεοῦς Λωκίου, »ἐπεκτεινόμενοι μάλιστα εἰς πᾶν εἶδος ὑπερηφα-»νείας, ἔπρεπε ν' ἀντηχῶσι δυστυχῶς εἰς τὰ ὦτα »οἱουδήποτε ἀλαζόνος. Ἔνδυμα, ἔνδυμα εἶναι, »ἀγαθὲ ἄνθρωπε, ἡ ἀλαζονεία σου, καὶ φορεῖς »αὐτὸ ἵνα καλύψῃς ὅλα σου τὰ ἐλαττώματα, »ὅλας σου τὰς ἀσχημίας. Ἀλαζονεύεσαι ἐπὶ τοῖς »ἔργοις σου, ἐπὶ τῇ διαγωγῇ σου; Ἄσχημα εἶναι »ἐξεταζόμενα τὰ ἔργα σου, ἐπιλήψιμος ἐρευνω-»μένη ἡ διαγωγή σου, καὶ ζητεῖς νὰ τὰ σκεπάσῃς. »Ἀλαζονεύεσαι ἐπὶ τῇ παιδείᾳ σου; Χάσματα »μεγάλα, κενὰ χαίνοντα περιέχουσιν αἱ γνώ-»σεις σου, καὶ ζητεῖς ἐπαιρόμενος νὰ μᾶς θαμ-»βώσῃς, ἵνα μὴ πλησιάσωμεν καὶ κατανοήσωμεν »αὐτά. Ἀλαζονεύεσαι ἐπὶ τῇ εὐγενείᾳ σου· ἀχθο-»φόρον τινά, ἢ καὶ χειρότερον ἀχθοφόρου κατὰ »τὴν ἠθικήν, ἀριθμεῖς μεταξὺ τῶν προγόνων σου, »καὶ ζητεῖς νὰ μᾶς ἐξαπατήσῃς διὰ τῆς ἀγερωχίας »σου, ἵνα σε πιστεύσωμεν εὐγενῆ ἀπὸ τοῦ Νῶε. »Ἀλαζονεύεσαι ἐπὶ τῇ εὐφυΐᾳ σου; Ἰλιγγιᾷ συ-»χνάκις ἡ διάνοιά σου, ὦ μακάριε, καὶ πολλῶν »ἄλλων εὑρίσκεται κατωτέρα, καὶ καλύπτεις »αὐτὴν ἵνα ἀναπαύεται ἐν εἰρήνῃ. Ἀρκεῖ μόνον »ὅτι σε γνωρίζομεν ἔχοντα ἀνάγκην τοῦ ἀπαισίου »καὶ δυσοιωνίστου τούτου ἐνδύματος, ἵνα σε ὑπο-»θέσωμεν ἔχοντα, οὐ μόνον ὅσα πραγματικῶς »ἔχεις ἐλαττώματα, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἄλλα, ἅτινα »ἴσως δὲν ἔχεις.

»Δὲν ὑπάρχει δικαιοτέρα, οὔτε εὐστοχωτέρα τι-»μωρία, παρὰ τὴν κολάζουσαν ἕκαστον κατὰ τὸ »αὐτὸ ἐκεῖνο μέρος καθ' ὃ ἁμαρτάνει. Κοινωφελὲς »λοιπὸν καὶ ἀστεῖον ἐνταυτῷ ἤθελεν εἶναι τὸ μά-»θημα πρὸς διόρθωσιν τοῦ ἁμαρτήματος τούτου, »μεγάλη ἡ ἱκανοποίησις πρὸς τὴν θρησκευτικὴν »καὶ τὴν κοινωνικὴν ἠθικήν, ἐὰν ἠδύναντο νὰ συμ-»φωνήσωσιν οἱ ἄνθρωποι ἅπαντες εἰς ὀλιγωρίαν »καὶ καταφρόνησιν τῶν ὑπερηφάνων καὶ ἀλαζό-»νων· ἐὰν ἡ ταπείνωσις τοῦ ὑψοῦντος ἑαυτόν, ἐκ-»τὸς τῆς ἀφεύκτου ποινῆς τῆς θείας δίκης, ἐπήρ-»χετο καὶ ὡς τιμωρία ἄμεσος τῆς δικαιοσύνης »τῶν ἀνθρώπων· ἐὰν οἱ πιστοὶ τοῦ Κυρίου, ἀκο-»λουθοῦντες τὸ παράδειγμα αὐτοῦ, τοῦ ἀντιτασ-»σομένου τοῖς ὑπερηφάνοις, ἀντέτασσον ἐν ὁμο-»νοίᾳ τὴν ἀποστροφὴν τῆς χλεύης πρὸς τοὺς πε-»φυσιωμένους τούτους ἀσκούς, τοὺς τετυφωμένους »σκώληκας, τοὺς ἐπιχειροῦντας νὰ χαλαρώσωσι »τὸν κοινωνικὸν δεσμὸν τῆς συμπαθείας, τὸν »χριστιανικὸν δεσμὸν τῆς ἀγάπης· τοὺς ὑπερ-»φιάλους τούτους θνητούς, καθ' ὧν ὁ μὲν Θεὸς »τῆς παλαιᾶς Διαθήκης ἐδίδαξε τὸ φοβερὸν δρᾶ-»μα τῆς πτώσεως τοῦ ἀθανάτου Ἑωσφόρου, ὁ δὲ »ἐνανθρωπήσας Υἱὸς αὐτοῦ ἀπήγγειλε τὴν ἠθι-»κωτάτην καὶ διδακτικωτάτην παραβολὴν τοῦ »Τελώνου καὶ τοῦ Φαρισαίου.»

Ε. Δ. Σιμος.

ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΑΕΡΟΠΟΡΟΥ

Μετάφρασις Σ. Κ. Σακελλαροπούλου.

Τὴν Κυριακήν, 16 φεβρουαρίου, ἠρχίσαμεν νὰ φουσκόνωμεν τὸ ἀερόστατον «Ἰωάννης Βάρτ,» διὰ τοῦ ὁποίου ἐμέλλομεν νὰ ὑψωθῶμεν εἰς τὸν ἀέρα, ἐγώ, ὁ ἀδελφός μου καὶ πέντε ἄλλοι σύντροφοι. Πρὸ καιροῦ εἴχομεν προσχεδιάσει τὴν ἀνάβασιν ταύτην, ἀλλ' ἡ κακοκαιρία, ἡ βροχὴ μᾶς ἠνάγκαζεν ἐπανειλημμένως νὰ ἀναβάλλωμεν τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεώς μας. Τὴν ὁρισθεῖσαν ἡμέραν ὁ βορρᾶς μόλις ἔπνεε, πυκνὰ νέφη ἐκάλυπτον τὸν οὐρανόν, τὸ βαρόμετρον ἐδείκνυε κα-

Digitized by Google

λωσύνην. Ἅμα ἐξημέρωσεν, ἀποφασίζομεν νὰ παρασκευάσωμεν τὸ ἐναέριόν μας ὄχημα.

Τὸ ἀερόστατον ἔκειτο μακρὸν πλατὺ κατὰ γῆς ἐπί τινος γηπέδου ἀνήκοντος εἰς τὸ ἐργοστάσιον τοῦ φωταερίου τῆς Βιλλέτ. Εἶνε μέγα κομμάτιον ὑφάσματος δεκαὲξ μέτρων μήκους καὶ ὁμοιάζει μᾶλλον, εἰς τὴν τοιαύτην του κατάστασιν, πρὸς κομμάτια βαμβακερῶν ὑφασμάτων ἐκτυλιγμένα παρά τινι ἐμπόρῳ ἢ πρὸς ἀερόστατον. Φαίνεται ὅμως πρὸς τὸ ἄνω μέρος τοῦ πανίνου τούτου σωροῦ τὸ ἐπίπωμα, ἡ ψυχὴ τοῦ ἀεροστάτου, τὸ ὁποῖον σύγκειται ἐκ δύο ξυλίνων ἐπιβυστρῶν ἀνοιγομένων ἐσωτερικῶς διὰ τῆς ἕλξεως σχοινίου. Κλείουν δὲ μόναι των αἱ ἐπιβύστραι αὗται διὰ τῆς διατάσεως δύο ταινιῶν ἐκ καουτσού. Εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον ὑπάρχει ἄνοιγμα, εἰς τὸ ὁποῖον τώρα εἰσχωρεῖ ὁ λεγόμενος φουσκωτικὸς σωλήν, διὰ τοῦ ὁποίου θὰ μεταδοθῇ εἰς τὸ ἀεροπόρον σφαίρωμα τὸ ἀέριον τὸ ἐνυπάρχον εἰς τὰ φωταεριόμετρα τοῦ ἐργοστασίου. Τὸ ἀερόστατον περικαλύπτει δίκτυον ἐκ στερεοῦ σχοινίου, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ προσκολληθῇ μετ' ὀλίγον κάτωθεν ἡ μικρὰ λέμβος, τὸ *βαγόνιον* τῶν ἀεροπόρων.

Περὶ τὴν ὀγδόην ὥραν ὁ «Ἰωάννης Βὰρτ» ἤρχισε νὰ πάλλῃ ὑπὸ τῆς εἰσχωρήσεως τοῦ φωταερίου· τὸ ὕφασμα φουσκόνει κατὰ μικρόν, ζωντανεύει τὸ κατακείμενον ἀερόστατον. Τὸ ἄνω μέρος σχηματίζεται εἰς ἡμισφαιρικὸν θόλον. Καθ' ἕκαστον τέταρτον τῆς ὥρας πλειότερον μεγαλόνει, ὑψοῦται, μέχρις οὗ παρίσταται ὡς μεγάλη σφαῖρα περικλειομένη κατὰ τὸ ἥμισυ ἐντὸς δικτύου. Εἶνε λοιπὸν φουσκωμένον τὸ ἀερόστατον· σάκκοι γεμάτοι ἄμμου καὶ προσηρτημένοι εἰς τὰς ἄκρας τῶν σχοινίων τοῦ δικτύου τὸ κρατοῦσιν ἀκόμη πρὸς τὴν γῆν, διότι εἶνε ἤδη ἰσχυρὰ μηχανὴ καὶ ἄνευ τοῦ βάρους τῶν σάκκων θὰ ὑψοῦτο εἰς τὸν ἀέρα. Περιέχει ἐντὸς αὐτοῦ δύο χιλιάδας κυβικῶν μέτρων ἀερίου, διὰ τῶν ὁποίων δύναται νὰ σηκώσῃ βάρος ἐννεακοσίων χιλιογράμμων.

Περὶ ὥραν δεκάτην καὶ ἡμίσειαν προσαρτᾶται εἰς τὸ δίκτυον διὰ ξυλίνης στεφάνης ἡ λέμβος. Μετὰ ἡμίσειαν ὥραν προστίθενται τὰ χαλιναγωγικὰ λεγόμενα σχοινία καὶ ἡ ἄγκυρα· πάντα ταῦτα θὰ χρησιμεύσουν διὰ τὴν κατάβασιν. Εἰσέρχομαι εἰς τὸ ἐκ λυγαριᾶς πλεγμένον καλάθιον, τὴν λέμβον, καὶ προσκαλῶ τοὺς ἄλλους συναεροπόρους, οἱ ὁποῖοι κάθηνται πλησίον μου, στενοχωρούμενοι ὀλίγον ἐντὸς τοῦ ἐναερίου μας ὀχήματος, μικροτέρου συνήθους σιδηροδρομικοῦ βαγονίου. Ἐνεργοῦνται τότε αἱ ἀπαιτούμεναι κινήσεις διὰ νὰ μὴ πεταχθῇ ἀποτόμως τὸ ἀερόστατον· πρέπει μετὰ προσοχῆς νὰ τηρηθῇ ἡ ἰσορροπία του, νὰ ἐξευρεθῇ ἡ ἀναδρομική του δύναμις, πρέπει πρὸς τούτοις νὰ ἀπομακρυνθῶσι πρὸς στιγμὴν οἱ περιστάμενοι, καὶ ἂν ἴδωσιν ὅτι ἡ λέμβος δὲν ὑψοῦται ἀκόμη, νὰ τὴν πιάσωσι πάλιν διὰ τῶν χειρῶν. Ἀφαιροῦμεν πρὸς δοκιμὴν δύο ἢ τρεῖς σάκκους ἄμμου· βλέπομεν ὅτι ἡ ἀεροπόρος λέμβος τείνει εἰς τὸ νὰ ὑψωθῇ. «Ἀπομακρύνθητε, φωνάζομεν· μὴ κρατεῖτε πλέον, ἀφήσατε!»

Ἀναβαίνει ὁ «Ἰωάννης Βάρτ.» Βραδέως καὶ ἀνεπαισθήτως σχεδὸν καταλείπομεν τὸ γήϊνον ἔδαφος. Ἂν δὲν ἐβλέπομεν βαθμηδὸν μικρυνόμενον τὸν ὅμιλον τῶν φίλων, οἵτινες μακρόθεν μᾶς χαιρετίζουσι, ἂν δὲν παρετηροῦμεν τὸν ὁρίζοντα ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν εὐρυνόμενον καὶ μετ' οὐ πολὺ μέγα καὶ ἐξαίσιον πανόραμα ἐκτεινόμενον ἐνώπιόν μας, τὸ πανόραμα δηλαδὴ ὁλοκλήρου τῆς πόλεως τῶν Παρισίων, δὲν θὰ ᾐσθανόμεθα ἀληθῶς ὅτι ὑψούμεθα εἰς τὸν ἀέρα. Τὸ ἀερόστατον ὀλισθαίνει κατὰ μικρὸν πρὸς τὰ ὑψηλότερα στρώματα, ὡς ἂν ἀνερροφᾶτο οὕτως εἰπεῖν ὑπὸ τοῦ ἡλίου, ὡς ὁ κοῦφος ἀτμός, ὃν βλέπει τις ἐν καιρῷ θέρους ἀναδιδόμενον ὑπὸ λίμνης.

Μετ' οὐ πολὺ φθάνομεν εἰς τὰ νέφη, τὰ περικαλύπτοντα τοὺς Παρισίους διὰ φαιοῦ σκεπάσματος, τὸ ὁποῖον αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες δὲν δύνανται νὰ διαπεράσωσι. Ἐκεῖ εἰσχωρεῖ τὸ ἀερόστατον, ἡμεῖς δὲ λουόμεθα ὑπὸ ἀτμῶν. Ὁμίχλη γαλακτόχρους μᾶς περικυκλόνει ὁμοία πρὸς τὸν πυκνὸν ἀτμόν, τὸν ὁποῖον ἀναδίδει ἡ μηχανὴ τοῦ σιδηροδρόμου. Τὸ βαρόμετρον δεικνύει ὕψος 1200 μέτρων, ἡ δὲ βελόνη του κινεῖται τακτικά· τεκμήριον ὅτι ὀλιγοστεύει ἡ πίεσις καὶ ἐπομένως ὅτι ἀνάβασις ἐξακολουθεῖ. Τὰ νέφη μετ' ὀλίγον καθίστανται σχεδὸν φωτεινά, ὁ ἥλιος γίνεται φανερὸς καὶ δὲν ἀποκρύπτεται πλέον εἰμὴ ἐλαφρῶς μόνον καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ. Ἀναβαίνομεν ἀκόμη· τότε μᾶς ἐμφανίζεται ἐν ὅλῃ του τῇ ἐπιβλητικῇ μεγαλοπρεπείᾳ. Ὁριστικῶς πλέον κατελείψαμεν τὴν γῆν καὶ τὰ κατώτατα τῆς ἀτμοσφαίρας στρώματα, τὰ μελαγχολικὰ καὶ σκοτεινὰ ὑπὸ τὸν νεφελώδη θόλον, καὶ ἀνευρίσκομεν ἐδῶ ἐπάνω τὸ λαμπρὸν φῶς τοῦ ἡλίου, φεγγοβολοῦν ὡς ἂν ἦτο ἰούλιος μήν. Ὑπεράνω τῶν κεφαλῶν μας ὁ θόλος τοῦ στερεώματος εἶνε βαθέος κυανοῦ χρώματος, ἀνέφελος καὶ διαυγὴς ὡς εἰς τὰς περὶ τοὺς τροπικοὺς κειμένας χώρας. Ἀσυνήθης εἶνε ἡ ἐδῶ λάμψις τοῦ ἡλίου, πύριναι δὲ ἀκτῖνες μᾶς περιβάλλουσι. Ἂν ἐμβλέψωμεν κάτω, ὑπὸ τὴν λέμβον μας, ἀπαράβλητον θέαμα παρουσιάζεται ἐνώπιόν μας, τοῦ ὁποίου ἐμποιεῖ εἰς ἡμᾶς βαθεῖαν ἐντύπωσιν τὸ μεγαλεῖον καὶ σιγηλοῦ θαυμασμοῦ πληροῖ τὰς ψυχάς μας.

Ἄπειρα λευκὰ νέφη ἐκτείνονται περὶ ἡμᾶς, ὡς ἂν ἦτο εὐρεῖα ἐπιφάνεια, καὶ χάνονται μακρὰν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας· δὲν ὁμοιάζουσιν ὅμως πρὸς τοὺς πυκνοὺς ἀτμούς, τοὺς ὁποίους ἀπὸ τῆς γῆς βλέπομεν· ἐδῶ ταῦτα παραδόξως φαί-

Digitized by Google

νονται ὡς ἐν ἀναγλύφῳ. Νομίζεις ὅτι εἶνε θάλασσα χιόνος ἐξαστράπτουσα ἐκ τῆς λευκότητος· νομίζεις ὅτι βλέπεις ὡς ἂν μεγάλας θηλὰς ἐστρογγυλωμένας παγωμένης θαλάσσης, ἥτις διὰ τόσον μεγάλης ἐντάσεως φωτίζεται, ὥστε μόλις ὁ ὀφθαλμὸς δύναται νὰ ὑποφέρῃ τὴν λάμψιν.

Ὁ ἥλιος προεκτείνει ἐπὶ τῆς νεφικῆς ταύτης ἐπιφανείας τὴν σκιὰν τοῦ ἀεροστάτου μας, τὴν ὁποίαν περιβάλλουσι τὰ χρώματα τῆς ἴριδος. Ἀπαράβλητος εἶνε ἡ λεπτότης τῶν χρωμάτων τούτων, τῶν ὁποίων αἱ καθαρώταται καὶ ὡραιόταται ἀποχρώσεις διακόπτουσι τὸ ὁμοιόμορφον τῶν λευκῶν νεφῶν.

Μεταξὺ τοῦ πληρώματος τοῦ ἀεροστάτου μας ὑπάρχουσι τέσσαρες ἀρχάριοι, πρώτην φορὰν ἀναβαίνοντες εἰς τὰ νέφη. Δικαίως ἐκπλήττουσιν αὐτοὺς τὰ παράξενα θεάματα, τὰ ὁποῖα παρουσιάζονται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν των. Δὲν παύουσιν ἐκφράζοντες τὴν χαράν των ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀδιαρρήκτου γαλήνης, ἥτις βασιλεύει ἐν ταῖς πανησύχοις ἐκείναις χώραις, καὶ πρὸ εἰκόνων τῶν ὁποίων τὸ κάλλος δὲν δύνανται νὰ νοήσωσιν εἰμὴ οἱ θαυμάσαντες αὐτάς. Ὁ ἀδελφός μου σκιαγραφεῖ διὰ τῆς μολυβδίδος τὰ οὐράνια τοπεῖα, ἅτινα ἐκτυλίσσονται πρὸ τῶν ἐκπεπληγμένων ὀφθαλμῶν μας ὡς αἱ εἰκόνες ἀνακυκλουμένου πανοράματος, ἐγὼ δὲ βοηθούμενος ὑπὸ τῶν φίλων ἀρχίζω τὰς παρατηρήσεις μου, σημειῶν τὸν βαθμὸν τοῦ θερμομέτρου, τὴν βαρομετρικὴν πίεσιν, καὶ ἀναγράφων ἐν ἐπίτηδες καταστίχῳ τὰς ἐντυπώσεις μας. Δίδομεν ἐνταῦθα σύνοψιν τοῦ ἡμερολογίου τούτου.

Ὥρα 12 μεσημβρίας.—Ὕψος 1420 μέτρων. Πρὸ τριῶν τετάρτων τῆς ὥρας αἰωρούμεθα εἰς τὸ ἀχανές. Ὁ ἥλιος εἶνε τόσον φλογερός, ὥστε ἀποπνιγόμεθα ὑπὸ τῆς ζέστης· τὸ θερμόμετρον δεικνύει 18 βαθμούς. Οἱ ταξειδιῶται ἐκβάλλουσι τὰ ἐνδύματά των καὶ ἀποβάλλουσι τὰ σκεπάσματα. Τοὺς παρακαλῶ νὰ μὲ βοηθήσωσιν εἰς τὸ νὰ τοποθετήσω καταλλήλως τὸ ἕρμα ἐντὸς τῆς λέμβου μας· πρέπει νὰ την τακτοποιήσωμεν διότι θὰ μείνωμεν ἐν τῇ αὐτῇ θέσει ἐπί τινας ὥρας. Μετρῶμεν τοὺς σάκκους τῆς ἄμμου· ἔχομεν 16, ἕκαστος δὲ ζυγίζει 15 χιλιόγραμμα. Καλὴ εἶνε ἡ προμήθειά μας, ἐμποροῦμεν νὰ πάρωμεν δρόμον!

Ἡ σκιὰ τοῦ ἀεροστάτου εἶνε μικροτέρα ἢ πρὸ τοῦ, διότι ἀπεμακρύνθημεν ἀπὸ τῶν νεφελωδῶν ἐκείνων ὄγκων. Τοὺς βλέπομεν τώρα σχηματίζοντας συνεχῆ ἐπιφάνειαν, τὴν ὁποίαν διακόπτουσι πού καί που ὀπαί, δι' ὧν διακρίνομεν κάτω κάτω, εἰς τὸ βάθος, τὴν γῆν. Αἱ οἰκίαι καὶ τὰ δένδρα μᾶς φαίνονται μικρὰ μικρά, ὡς νὰ τὰ ἐβλέπομεν διὰ φεγγίτου. Ἡ Θριαμβικὴ Πύλη διακρίνεται ἀκριβῶς ἐν τῷ μέσῳ ἑνὸς τοιούτου ἀνοίγματος, τόσον δὲ μικρὰ φαίνεται ἐκ τῆς ἀποστάσεως, ὥστε νομίζεις ὅτι θὰ ἠδύνασο νὰ τὴν κρατήσῃς εἰς τὴν φοῦκταν. Δὲν εἶνε μεγαλητέρα ἀπὸ καλαμάρι.

Ὥρα 12 ¼—Ἐξακολουθοῦμεν πάντοτε νὰ ἀναβαίνωμεν, μέχρι 1600 μέτρων ὕψους. Ἀκόμη διακρίνεται πού καί που ἡ φωνὴ γαυγίζοντος σκύλου, καὶ εἶνε αὕτη ἡ μόνη φωνή, ἣν ἡ γῆ μᾶς ἀποστέλλει. Καὶ ἄλλοτε παρετήρησα ὅτι εἰς τὰ ἀερόστατα πολὺ ἀκούεται ἡ φωνὴ τοῦ σκύλου. Μήπως τὰ ζῶα ταῦτα, τὰ ὁποῖα συνειθίζουσι νὰ γαυγίζωσι τὴν σελήνην, ἐκλαμβάνουσι τὰ ἀερόστατα ἀντὶ τῆς σελήνης; Οἱ σύντροφοί μου μοῦ παρατηροῦσιν ὅτι πολλὴν ἐντύπωσιν κάμνει εἰς αὐτοὺς ἡ ἄκρα ἠρεμία, ἥτις βασιλεύει ὁλόγυρά μας. Τὸ ἀερόστατον ἀγόμενον ὑπὸ τοῦ ἀνέμου φαίνεται ἐντελῶς ἀκίνητον· οὐδεμία κίνησις διακρίνεται, οὐδεὶς κλονισμός, οὐδὲν ῥεῦμα ἀέρος. Πρέπει ἀληθῶς ἐδῶ νἀναβῇ τις διὰ νἀπολαύσῃ πραγματικὴν ἡσυχίαν, μακρὰν τοῦ καπνοῦ καὶ τοῦ θορύβου τῶν πόλεων, ἀπέναντι τοῦ ἡλίου, ἀπέναντι τῆς φύσεως, ἀποκαλυπτούσης τὰς θαυμαστοτέρας αὐτῆς λαμπρότητας.

Ὥρα 12 ½—Εἷς ἐξ ἡμῶν, ὁ φίλος Β.., καταλαμβάνεται αἴφνης ὑπὸ γηΐνων αἰσθημάτων· μᾶς ὑπενθυμίζει, ὅτι ὅσῳ ἐναέριος καὶ ἂν ἦνε τις ἔχει οὐχ ἧττον στόμαχον. «Πεινῶ, φωνάζει. —Φίλοι μου, θὰ προγευματίσωμεν, ἀπεκρίθην· εὑρισκόμεθα εἰς 1800 μέτρων ὕψος, εἰς τὴν ἀληθῆ χώραν τῆς ὀρέξεως.» Ἐν τούτοις, ὁ φίλος μας ἐξάγει ἐκ τοῦ βάθους τῆς λέμβου μας καλάθιον, ὅπόθεν παρουσιάζεται ψωμί, λαμπρὸν ψητὸν κοτόπουλον καὶ ὀλίγαι φιάλαι βορδῶ. Δὲν ἠξεύρω ἂν ἕνεκα τῆς μειώσεως τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως ηὔξησεν ὁ ὄγκος τοῦ στομάχου μας, τὸ βέβαιον ὅμως εἶνε ὅτι τοσαύτη εἶνε ἡ ὄρεξις μεθ' ἧς καταβροχθίζομεν τὸ κοτόπουλον, ὥστε σιγῶσι καὶ οἱ μᾶλλον φλύαροι ἐκ τῆς συντροφίας.

Κατὰ τὸ ἐπιδόρπιον διηγοῦμαι εἰς τοὺς φίλους μου ὅτι εἰς τὸ πρῶτόν μου ἐναέριον ταξείδιον, ἐπειδὴ εἶχον ῥίψει κάτω ἓν κόκκαλον κοτοπουλίου ὁ κυβερνήτης τοῦ ἀεροςάτου πολὺ μὲ ἐμάλωσε, λέγων ὅτι διὰ τούτου θὰ κάμω νὰ ὑψωθῇ πολὺ ἡ σφαῖρά μας, διότι ὠλιγόστευσα τὴν σαβοῦράν της. Καὶ πράγματι τὸ βαρόμετρον ἀμέσως ἔδειξε μέτρων τινῶν ὕψωσιν, τόσον εἶνε ἐπαισθητὴ εἰς τὸ ἀεροπόρον σφαίρωμα ἡ ἀπώλεια ἔστω καὶ τοῦ ἐλαχίστου βάρους! Οἱ σύντροφοι διερράγησαν εἰς γέλωτας νομίζοντες μῦθον τὴν διήγησίν μου. Τοὺς προσκαλῶ νὰ δοκιμάσουν πρὸς ἐπαλήθευσιν τοῦ λόγου μου νὰ ῥίψουν ἓν κόκκαλον, ἀλλ' οὐδὲ ἴχνος κοκκάλου ἀνευρέθη διὰ νὰ γίνῃ τὸ πείραμα· τόση ἦτον ἡ ὄρεξίς μας. Οὐδὲν ἧττον τὸ πείραμα ἔγεινε δι' ἄμμου. Ἐρρίψαμεν δηλαδὴ μίαν φοῦκταν ἄμμου καὶ μετ' ὀλίγον ἄλλην μίαν· ἡ βελόνη τοῦ βαρομέτρου ἐστράφη κατὰ ἓν ἡμικύκλιον, ὅπερ ἰσοδυναμεῖ πρὸς 7 ἢ 8 μέτρων ἀνάβασιν. Μετὰ τὸ

Digitized by Google

φαγητὸν ὁ ἀδελφός μου, ὅστις πολὺ ἀγαπᾷ νἀλλάζῃ θέσιν, ζητεῖ ν' ἀναβῶμεν ὀλίγον ὑψηλότερον. Κενόνω κατὰ τὸ ἥμισυ ἕνα σάκκον ἐκ τοῦ ἕρματος καὶ μετ' οὐ πολὺ εὑρισκόμεθα εἰς ὕψος 2000 μέτρων ἄνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Ὁ ἥλιος εἶναι φλογερώτατος. Μᾶς καίει ἀληθῶς τὸ πρόσωπον. Ἡ νεφελώδης ἐπιφάνεια διακρίνεται ἐν τῷ κυανῷ ὁρίζοντι κεχρωματισμένη ὡς τὰ ὄρη εἰς τὰ θερμὰ κλίματα. Μᾶς ἐφαίνετο ἀπίστευτον ὅτι εὑρισκόμεθα ἐν μηνὶ φεβρουαρίῳ.

Ὥρα 1 — Τὸ ἀερόστατον κατέβη εἰς χαμηλότερα στρώματα, γλιστρᾷ εἰς τὸ ἀχανὲς εἰς ὕψος 1700 μέτρων. Ἡ ἐπὶ τῶν νεφῶν σκιά του λαμβάνει νέαν ὄψιν, ἀληθῶς θαυμασίαν. Δὲν περιβάλλεται πλέον ὑπὸ μιᾶς στεφάνης, ἀλλ' ὑπὸ τριῶν, αἵτινες σχηματίζουν ὁμοκέντρους κύκλους. Διαγράφεται πρῶτον περὶ τὴν σκιὰν τοῦ ἀεροστάτου ἰριδοειδὴς στεφάνη· τὸ ὅλον περικλείεται ἐντὸς ἄλλης δευτέρας, ἣν περιβάλλει τρίτη, σχηματίζουσα ἔλλειψιν καὶ θαυμασίως καὶ αὐτὴ κεχρωματισμένη διὰ τῶν χρωμάτων τῆς ἴριδος. Τὰ φωτεινὰ ταῦτα παίγνια παρετηρήθησαν ἤδη ἄλλοτε καὶ ὑπό τινων ἀεροπόρων καὶ ὑπὸ ἄλλων ἐρευνητῶν ἐπὶ τῶν κορυφῶν ὑψηλῶν ὀρέων. Οἱ μετεωρολογοῦντες γινώσκουσι παραπλησίας τινὰς σκιάς, τὰς ὁποίας ὀνομάζουσι *φάσματα τοῦ Οὐλλόα*, ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ πρώτου παρατηρήσαντος αὐτὰ φυσικοῦ, ἢ *φάσματα τοῦ Βρόκκεν*, διότι ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους Βρόκκεν ἰδίως ἐμφανίζονται. Καλὸν καὶ ἐνδιαφέρον νομίζομεν νὰ παραθέσωμεν εἰς τὴν ἡμετέραν ἀεροστατικὴν περιγραφὴν τὴν τοῦ Κυρίου Χάνε περὶ τοῦ θεάματος, οὗ ἐγένετο αὐτόπτης ἐπὶ τοῦ Βρόκκεν· «Ἀφ' οὗ τριακοντάκις ἀνέβη ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους, ὁ Κύριος Χάνε ηὐτύχησεν ἐπὶ τέλους νὰ ἴδῃ τῆς περιεργείας του τὸ ἀντικείμενον. Ὁ ἥλιος ἀνέτελλε περὶ τὴν τετάρτην πρωϊνὴν ὥραν, ἦτο δὲ αἰθρία. Ὁ ἄνεμος ἐδίωκε πρὸς δυσμάς, κατὰ τὰ Achtermaunshöhe, διαφανεῖς ἀτμούς, οἵτινες δὲν εἶχον ἀκόμη συμπυκνωθῆ, ὥστε νἀποτελέσωσι νέφη. Περὶ ὥραν τετάρτην καὶ τέταρτον ὁ περιηγητὴς διέκρινε πρὸς τὸ Achtermaunshöhe ἀνθρωπίνην εἰκόνα γιγαντωδῶν διαστάσεων. Ὁ ἄνεμος πνεύσας κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην παρ' ὀλίγον ἀφήρπαζε τὸν πῖλον τοῦ Κυρίου Χάνε, ὅστις εὐθὺς ἐκράτησεν αὐτὸν διὰ τῆς χειρός. Ἡ εἰκὼν ἔπραξε τὸ αὐτό. Ἀμέσως ὁ Κ. Χάνε ἔκαμεν ἄλλο κίνημα σκύπτων, ἡ εἰκὼν τὸ ἐπανέλαβε.» Τὸ φαινόμενον τοῦτο ἁπλῶς παράγεται, ὡς εἶνε εὐνόητον, ὑπὸ τῆς σκιᾶς τοῦ παρατηρητοῦ προεκτεινομένης ἐπὶ νέφους, εἰς τινας δὲ περιπτώσεις ἡ σκιὰ αὐτὴ περιβάλλεται ὑπὸ φωτεινῆς στεφάνης, ὡς συμβαίνει εἰς τὸ ἀερόστατον. Ὁ Βουγὲρ καὶ ὁ Λακονδαμὶν, περιηγούμενοι τὰς Κορδιλλιέρας ἐγένοντο αὐτόπται παρομοίου φαινομένου ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους Παμβαμάρκα. «Ἐκεῖνο δ' ὅπερ ἐθαυμάσαμεν, λέγει ὁ πρῶτος ἐκ τῶν δύω σοφῶν, εἶνε ὅτι ἡ κεφαλὴ τῆς σκιᾶς ἐκοσμεῖτο κύκλῳ ὑπὸ περιβλήματος συγκειμένου ἐκ τριῶν ἢ τεσσάρων μικρῶν ὁμοκέντρων στεφάνων ζωηροτάτου χρώματος, ἐχόντων πάντων τῆς ἴριδος τὰς ἀποχρώσεις. Τὸ φαινόμενον ὡμοίαζε ὡς ἂν ἕκαστος τῶν παρατηρητῶν ἀπεθεοῦτο. Προσθέτω δ' ὅτι ἕκαςος ἔχει τὴν εὐχαρίστησιν νὰ βλέπῃ ἑαυτὸν οὕτω κοσμούμενον διὰ στεφάνων, χωρὶς νὰ διακρίνῃ τοὺς ςεφάνους τοῦ παρ' αὐτῷ ἱςαμένου.»

Τὴν ἐγωϊστικὴν ταύτην εὐχαρίστησιν δὲν ἠδυνάμεθα νὰ ἔχωμεν ἐν τῷ ἀεροστάτῳ μας, διότι ἐκεῖ οἱ στέφανοι περιέβαλλον ὅλους ἡμᾶς ὁμοῦ καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ ἀπαιτήσῃ μεγαλήτερον μέρος ἀποθεώσεως διὰ τὸν ἑαυτόν του.

Ὥρα 1 ½ — Πλησιάζομεν ἔτι μᾶλλον πρὸς τὰ νέφη. Τὸ ἀερόστατον καταβαίνει, ἀλλ' ἐμποδίζω τὴν πτῶσίν του ῥίπτων φούκτας ὁλοκλήρους ἐκ τοῦ ἕρματος. Τέλος φθάνομεν εἰς πεντηκοντάδα περίπου μέτρων ὑπεράνω τοῦ ἀτμικοῦ ὄγκου. Πλατὺ σχοινίον ἑκατὸν μέτρων μήκους κρέμαται ἀπὸ τῆς λέμβου μας καὶ βυθίζεται εἰς τὰ νέφη, τὰ ὁποῖα βλέπομεν διευθυνόμενα ὅλως ἀντιθέτως πρὸς τὰ στρώματα τοῦ ἀέρος τὰ ὠθοῦντα τὸ ἡμέτερον ἀερόστατον. Τὸ ῥεῦμα τῶν νεφῶν παρασύρει τὸ ταινιοειδὲς σχοινίον μας, ὅπερ διαγράφει ὀφεοειδῆ καμπυλώματα ὡς ἂν ἐβυθίζετο εἰς τὸ κῦμα ὁρμητικοῦ ποταμοῦ. Συχνότατα συμβαίνει ὥστε ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ τὰ ῥεύματα τοῦ ἀέρος τὰ ὑπερκείμενα εἰς ἄλληλα νὰ ἔχωσι διαφορετικὰς διευθύνσεις. Κάτωθεν τῶν νεφῶν, παραδείγματος χάριν, πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς ἠμπορεῖ νὰ πνέῃ βόρειος ἄνεμος, ἐνῷ ἄνωθεν τῶν ἀτμοσφαιρικῶν ἀτμῶν πνέει καθαρὸς νότιος. Ὅτε κατὰ τὸ ἔτος 1868 ἀνέβην ἐν Καλαὶ εἰς τοὺς ἀέρας δι' ἀεροστάτου, ἡ ζωή μου ἐσώθη χάρις εἰς ἀτμοσφαιρικὰς περιστάσεις τοῦ εἴδους τῶν ἐδῶ ἀναφερομένων. Ὁ ἀπόγαιος ἄνεμος ἔπνεε πρὸς τοὺς Παρισίους, πρὸς τὴν ἤπειρον· ἀναβαίνομεν εἰς 2000 μέτρων ὕψος, ἄνωθεν τῶν νεφῶν. Ἀλλ' αἴφνης ἔκπληκτοι παρατηροῦμεν ὅτι αἰωρούμεθα ὑπεράνω τῆς θαλάσσης. Κατὰ πρῶτον μᾶς ἐπῆλθεν ἡ ἰδέα ὅτι ἤλλαξεν ὁ ἄνεμος αἰφνιδίως, ἐπὶ ὥραν δὲ βλέπομεν ὅτι ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν προχωροῦμεν πρὸς τὴν θάλασσαν, πρὸς βορρᾶν δηλαδή. Μετ' οὐ πολὺ τὸ ἀερόστατον ἤρχισε νὰ καταβαίνῃ, ἡμεῖς δὲ ἀποφασίζομεν νά το ἀφήσωμεν νὰ προσεγγίσῃ εἰς τὰ κύματα, ἐλπίζοντες ὅτι οὕτως ἠδυνάμεθα νὰ τύχωμεν τῆς βοηθείας πλοίου τινὸς ἢ πλοιαρίου. Τὸ ἀερόστατον διασχίζει δευτέραν φορὰν τὰ νέφη, παρασύρεται ὑπὸ τοῦ κατωτέρου ῥεύματος καὶ, ὡς ἐκ θαύματος, ἀλλάζει δρόμον. Ἐπανέρχεται εἰς τὴν προτέραν του πορείαν καὶ περᾷ ὑπὲρ τὸ Καλαὶ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου πρὸ ὀλίγου εἶχεν ἀπομακρυνθῆ· ἡμεῖς δὲ μετὰ χαρᾶς ἀκούομεν τὰς ἀνευφημίας τοῦ συγκεκινημένου πλήθους, ἀγωνιωδῶς ἐπὶ ὥ-

Digitized by Google

ραν πολλὴν ἀπορροῦντος ὁποία τις ἄρα θὰ ἦτο ἡ τύχη τῶν ἀεροπόρων, τοὺς ὁποίους ὁ ἄνεμος ὤθει πρὸς τὰ βάθη τῆς βορείου θαλάσσης.

Σήμερον ὅμως ἐν τῷ «Ἰωάννῃ Βὰρτ» δὲν φοβούμεθα πλέον τὸν Ὠκεανόν· δὶς ρίπτοντες τὰ βλέμματα μέχρι τῆς γῆς κατωρθώσαμεν νὰ διακρίνωμεν τὸν δρόμον μας. Πρὸ μικροῦ διὰ μέσου τῶν νεφῶν ὁ ἀδελφός μου διέκρινε τὰς Βερσαλλίας. Μακρύτερα, εἰς ἐξ ἡμῶν διέκρινεν ὡς ἐν ἀναγλύφῳ ἐπιφάνειάν τινα, ἥτις ὡμοίαζε πρὸς τὰ περίχωρα τοῦ Μαιντενόν. Ἠξεύρομεν λοιπὸν βεβαίως ὅτι διευθυνόμεθα πρὸς τὴν Βρεταννίαν. Εἶνε πολὺ μακρὰν τῆς θαλάσσης τὰ κύματα ἢ ὥστε νὰ φοβώμεθα μή τα συναντήσωμεν.

Ὥρα 2—Τὸ ἀερόστατον καταλείπει τὰς διακεκαυμένας χώρας, ἐν αἷς ἀπὸ τριῶν σχεδὸν ὡρῶν αἰωρεῖτο, καὶ βυθίζεται ὡς εἰς πέλαγος νεφῶν καὶ ὁμίχλης. Χαῖρε, φωτοβόλε ἥλιε· χαῖρε, ὠκεανὲ νεφελῶν, ἔνθα χείμαρροι φωτὸς ἐκχύνονται εἰς κύματα ἀτμῶν, θὰ ἐπανίδωμεν μετ' ὀλίγον τὴν σκοτεινὴν γῆν καὶ τὸν οὐρανὸν τὸν φαιόν! Ἡ εἰς τὴν ὁμίχλην ἐπιστροφὴ αὕτη μᾶς ἐμποιεῖ ὀδυνηρὰν ἐντύπωσιν· μᾶς φαίνεται ὡς νὰ κατεβαίναμεν εἰς ὑπόγειον. Τόσον εἶνε πυκνὰ τὰ σύννεφα τὰ ὁποῖα μᾶς περικυκλόνουσιν, ὥστε δὲν δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν τὸ ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν μας σφαίρωμα· ἀπὸ τοῦ ἀπλέτου φωτὸς ἀποτόμως μετέβημεν εἰς ψηλαφητὸν σκότος. Καὶ δὲν ἀρκεῖ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τὸ θερινὸν καῦμα διαδέχεται ψῦχος χειμῶνος. Ἀπέπνιγεν ἡμᾶς πρὸ ὀλίγου ἡ ζέστη ἐκεῖ ἐπάνω, παγόνομεν τώρα εἰς τὰ κατώτερα στρώματα. Ἀναζητοῦμεν ἅπαντες τὰ ἐπανωφόρια καὶ τὰ σκεπάσματά μας, περιτυλιγόμεθα καὶ σηκόνομεν τὰ περιλαίμια. Ψυχραίνεται μαζῆ μὲ ἡμᾶς καὶ τὸ θερμόμετρον, καὶ ἐν ᾧ πρὸ ὀλίγου ἐδείκνυε 17 ἕως 18 βαθμούς, τώρα καταβαίνει μέχρι 2 βαθμῶν κάτω τοῦ μηδενικοῦ. Ἀπὸ τοῦ ἰουλίου μεταπίπτομεν εἰς τὸν φεβρουάριον.

Τὰ σύννεφα ἐπὶ μᾶλλον πυκνοῦνται, εἶνε λευκὰ ὡς ἡ σεμάδα. Τὸ ψῦχος ἰσχυρῶς μᾶς καταλαμβάνει καὶ συγχρόνως σχηματίζονται παντοῦ ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν μας ὡς ἂν τρέμουσαι ἐκ πάγου. Δὲν πίπτει χιών, αὗται εἶνε πραγματικὰ μικρὰ κρυσταλλάκια, τὰ ὁποῖα φαίνονται ὡς νὰ ἐσχηματίζοντο αὐτομάτως. Τὰ μικρὰ ταῦτα κρύσταλλα ἐπικάθηνται ἀθρόα ἐπὶ τῶν σχοινίων, ἀναφαίνονται ὡς ἐξοχαὶ ἐπὶ τῶν τοίχων τῆς λέμβου μας, φυτρόνουσιν ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων μας καὶ ἕως ἐπὶ τῶν γενείων μας. Ἐπὶ πολὺ ὅμως δὲν δυνάμεθα νὰ θαυμάσωμεν τὴν παγωμένην ταύτην φυτείαν διότι τὸ ἀερόστατον εἶνε παραδόξως εὐαίσθητον εἰς τοῦ ψύχους τὴν ἐπενέργειαν, τὸ ἀέριον συστέλλεται καὶ τὸ σφαίρωμα καταβαίνει μετὰ ταχύτητος. Ὁ ἀὴρ πολὺς εἰσχωρεῖ περὶ τὸ κάτω ἄνοιγμα ἠρέμα βομβῶν. Κλείω ἐν τάχει τὸ μικρόν μου ἀεροπορικὸν κατάστιχον καὶ ἑτοιμάζομαι τὴν χεῖρα ἔχων ἐπὶ τοῦ ἕρματος νὰ ἐμποδίσω τὴν κατάβασιν τοῦ «Ἰωάννου Βάρτ.» Μετ' ὀλίγον ἐξερχόμεθα τῶν νεφῶν καὶ μακρόθεν ἐπαναβλέπομεν τὴν γῆν. Ἀγρὸς χιονεσκεπὴς ἐκτείνεται ὑποκάτω ἡμῶν, ἔνθα φαίνονται ἐξέχοντες δρυμῶνες, παράδεισοι, οἰκίαι, καλύβαι. Σκοποῦμεν νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὴν ἀεροπορίαν μας ἐν ὕψει ἔχοντες τὴν γῆν, ἵνα δυνηθῶμεν περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου νὰ καταβῶμεν εἰς μέρος καταλληλότερον. Δὲν εἶνε εἰμὴ τρεῖς ἡ ὥρα, οὐδὲν μας βιάζει νὰ καταβῶμεν. Δυστυχῶς δὲν εἶνε πάντοτε εὔκολον νὰ κυβερνηθῇ τὸ ἀερόστατον, συχνὰ δὲ δὲν ὑπακούει εἰς τὴν ὁδηγοῦσαν χεῖρα· καὶ ὅταν ὁ ἐνχέριος ἵππος ἀφηνιάσῃ, οὐδεὶς δύναται νά τον κρατήσῃ, οὐδ' ὁ ἐπιτηδειότατος.

Ἐξελθόντες τῶν νεφῶν, ἔνθα ἐπαγόναμεν, εὑρισκόμεθα εἰς 900 μέτρων ὕψος. Τὸ ἀερόστατον καταβαίνει ἀργὰ καὶ ἥσυχα, ἐγὼ δὲ ὀλίγον μόνον ἐκ τοῦ ἕρματος ρίπτω, ὥστε νὰ τὸ ἀφήσω νὰ πλησιάσῃ πρὸς τὴν γῆν. Καταβαίνει· τὸ βαρόμετρον δεικνύει διαδοχικῶς πρῶτον μὲν ὕψος 400 ποδῶν, ἔπειτα δὲ καὶ 300. Δυστυχῶς διερχόμεθα χωρὶς νά το νοήσωμεν ὑπεράνω τοῦ οροπεδίου Μοντιρὼ, τοῦ ὑψηλοτέρου τῆς κεντρικῆς Γαλλίας, κειμένου εἰς 270 μέτρων ὕψος ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Αἴφνης ὁ ἀδελφός μου ἀνακράζει ὅτι τὸ κρεμασμένον σχοινίον μας, μήκους 100 μέτρων, ἐγγίζει εἰς τὴν γῆν· ἡ πτῶσις τοῦ ἀεροστάτου, ἣν θὰ ἠδυνάμην ν' ἀναχαιτίσω, ἂν εὑρισκόμεθα 300 μέτρα ὑπὲρ τὴν γῆν, εἶνε σχεδὸν ἀδύνατον νὰ κατασχεθῇ τόσον χαμηλά. Πλὴν δὲ τούτου τἀποτελέσματα τῆς συμπυκνώσεως ἀρχίζουν νὰ γείνωνται ἐπαισθητά...... τὸ σφαίρωμα πίπτει μὲ ταχύτητα, ἡ ὁποία ζαλίζει. Καὶ ὡς ἂν δύναμίς τις ἀκατανίκητος τὸ εἵλκυε, καταπίπτει αἴφνης εἰς τὴν πεδιάδα, ὅπου θὰ ἀράξῃ. «Κρατηθεῖτε καλά, φωνάζει ὁ Β..., προβλέπων τὴν σύγκρουσιν.» Ἐγὼ δὲν λαμβάνω καιρὸν νὰ εἴπω τίποτε εἰς τοὺς συναεροπόρους μου. Βλέπω τὴν γῆν πλησιάζουσαν καὶ προαισθάνομαι ὁρμητικὴν τὴν κατάπτωσιν. Ταχέως ρίπτω δύο σάκκους ἐκ τοῦ ἕρματος, τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον, παίρνω τὸ μαχαῖρί μου καὶ ἀποσπῶ τὴν ἄγκυραν, ἥτις πίπτει κάτω εἰς τὴν ἄκραν τοῦ σχοινίου, ὅπου προσαρτᾶται εἰς τὴν λέμβον, καὶ κόπτω τὸ μικρὸν σχοινίον, τὸ ὁποῖον ἀφίνει οὕτω νὰ ἐκτυλιχθῇ ὁ ὁδηγός. Ταῦτα δὲ γίνονται εἰς διάστημα ἑνὸς δευτερολέπτου. Μόλις ὅμως ἐτελείωσα, ἐπέρχεται ἀμέσως ἡ σύγκρουσις τῆς λέμβου πρὸς τὴν γῆν. Ἂν καὶ ἀρκετὰ εἶχον ἐλαφρύνει τὸ σφαίρωμα ἀπὸ τοῦ ἕρματος, ἡ σύγκρουσις οὐδὲν ἧττον ὑπῆρξε φοβερά, ἀπότομος, ἀδυσώπητος. Ἠσθάνθημεν ξηρὸν κτύπον, ὁ ὁποῖος μᾶς ἐφάνη τόσῳ μᾶλλον ἰσχυρός, καθ' ὅσον ἦτο ἀπροσδόκητος. Εἴμεθα ἑπτὰ ἐν τῇ λέμβῳ, ἐστάθη δὲ ἀδύνατον εἰς ὅλους νὰ λάβουν ἀνὰ ἓν σχοινίον

Digitized by Google

τῆς λέμβου διὰ νὰ σκαλώσουν. Ἕνα ἐξ ἡμῶν, ὁ ὁποῖος δὲν εἶχε πόθεν νὰ πιασθῇ, ὁ αἰφνίδιος ἀνατιναγμὸς τὸν ἐπέταξεν ἔξω τοῦ καλαθίου εἰς τὴν πεδιάδα. Κατὰ τὴν ταραχὴν ἐκείνην τοῦ ἀράγματος τὸν ἐχάσαμεν· τὸ βάρος ὅμως τοῦ ἀεροπόρου μας, ὅστις ἐζύγιζε 70 χιλιόγραμμα, ἐλάφρυνε σημαντικῶς τὸ ἀερόστατον καὶ το ἔκαμε ἀμέσως νἀναπηδήσῃ μετὰ καταπληκτικῆς ταχύτητος. Μόλις ἠδυνήθην νὰ νοήσω τὶ τρέχει, διότι εἰς τὴν στιγμὴν εὑρέθημεν εἰς 200 μέτρων ὕψος. Ἡ ἐμφάνισις τῆς προσεγγιζούσης γῆς, ἡ σύγκρουσις, ἡ πτῶσις τοῦ φίλου μας, ἡ ἀναπήδησις τοῦ σφαιρώματος, πάντα ταῦτα τόσον ταχέως διεδέχθησαν ἄλληλα, ὥστε μόλις ὁ νοῦς ἠδυνήθη νὰ παρακολουθήσῃ τὰς διακεκριμένας φάσεις τῆς ἀλληλουχίας ταύτης. Μόλις ὑψώθημεν πάλιν. «Εἴμεθα μόνον ἕξ, ἀνακράζει ὁ Β, ὁ Μ. δὲν εἶνε ἐδῶ.» Φόβος μὲ κατέλαβεν ἀναλογιζόμενος ὅτι ἴσως ὁ φίλος μου θὰ ἔκειτο τραυματισμένος. Ῥίπτω ἄνωθεν βλέμμα ἀνήσυχον καὶ ἐταστικόν, μόλις τολμῶν νἀναζητήσω ὃν ἐνόμιζον καταβεβλημένον καὶ χαμαὶ κείμενον. Εὐτυχῶς ὅμως τὸν διακρίνω ὄρθιον καὶ παρατηροῦντα ἔκπληκτον τὸ ἀπομακρυνόμενον σφαίρωμα. Ἐσώθη!

Κρεμῶμαι εἰς τὸ σχοινίον τοῦ ἐπιπώματος, τὸ ὁποῖον χάσκει ἀνοικτόν· τὸ σφαίρωμα ἐπανέρχεται πρὸς τὴν γῆν, σύρονται δὲ εἰς τοὺς ἀγροὺς τὰ δύο σχοινία. Δυστυχῶς ὁ ἄνεμος πνέει ὁρμητικὸς καὶ δὲν μᾶς ἀφίνει νὰ σταματήσωμεν. Ἡ ἄγκυρα ἐνεπλέχθη εἰς τὰ σχοινία καὶ δὲν πιάνει εἰς κανὲν μέρος· ὁπωσδήποτε ὅμως ἡ πορεία μας εἶνε ἀρκούντως βραδεῖα ὥστε νὰ μᾶς ἐπιτρέπῃ νὰ παρατηροῦμεν τὰς διαφόρους φάσεις τῆς καταβάσεως. Παρατηρῶ μετ' ἐκπλήξεως ὅτι χωρικοί, οἵτινες ἐσυνάχθησαν κάτω περὶ τὸ ἀερόστατον διὰ νὰ ἴδωσι τὶ τρέχει, ἀντὶ νὰ μᾶς βοηθήσωσι φεύγουσιν ὡς τρομασμένοι. «Τραβᾶτε τὰ σχοινιά,» ἐφωνάζομεν ἐπανειλημμένως, ἀλλ' εἰς μάτην· ἄλλοι ἔφευγον, ἄλλοι ἀκίνητοι μᾶς ἔβλεπον. Τέλος εὑρέθησαν δύο τρεῖς ἄνθρωποι ἀποφασιστικοί, οἵτινες μᾶς ἐβοήθησαν. Ἐτράβηξαν τὸ ἓν ἐκ τῶν δύο συρομένων σχοινίων καὶ τὸ ἐτύλιξαν ὀλόγυρα εἰς μηλέαν. Ἐνόμιζον ὅτι ἐσταματήσαμεν πλέον, ἀλλ' ἐξαφνα . . . κράκ, σπᾷ τὸ σχοινίον καὶ ἐξακολουθοῦμεν νὰ συρώμεθα. Ἡ ἄγκυρα ἐξηκολούθει νὰ ἦνε ἄχρηστος, ἡμεῖς δ' ἠρχίσαμεν νἀνησυχῶμεν διότι ὁ ἄνεμος ἦτο ξηρὸς καὶ ὁρμητικός. Πάλιν μηλέα παρουσιάζεται· ἡ λέμβος μας πίπτει μεθ' ὁρμῆς ἐπὶ τοῦ δένδρου, σποῦν τὰ κλαδία καὶ σχεδὸν μᾶς ἀποτυφλόνουν. Ἀφίνομεν πάλιν τὴν μηλέαν καὶ διερχόμεθα, ὡς πτερὸν ὑπὸ τοῦ ἀνέμου φερόμενον, ὑπεράνω δάσους. Ἐκεῖθεν τοῦ δάσους διακρίνομεν οἰκίας καὶ ἀπειλητικὰ λιμνάρια. Τραβῶ τὸ ἀνοικτὸν ἐπίπωμα· κατὰ τὸ διάστημα καθ' ὃ συρόμεθα, τὸ σφαίρωμα ἐκενώθη ἐπαισθητῶς, τοὐλάχιστον τοῦ ἀερίου του, ὡς ἀνδὲ ἀποκαμωμένον μᾶς ῥίπτει εἰς ἕνα ἀγρόν. Ὁ ἄνεμος πνέει πάντοτε. Διασχίζει εἰς ἓν μέρος τὸ σφαίρωμα, μετ' οὐ πολὺ πάλιν ἀλλοῦ, καὶ τέλος «ὁ Ἰωάννης Βάρτ» κατεσχισμένος καταπίπτει εἰς σωρὸν κουρελλίων. Ἡμεῖς δὲ ἐξερχόμεθα σῶοι καὶ καλῶς ἔχοντες καὶ ἐπανευρίσκομεν τὸν νεφελόβλητον φίλον μας.

GASTON TISSANDIER.

ΠΕΡΙ ΚΟΙΝΟΥ ΝΟΟΣ

Κατὰ τὴν Κ^{αν} D'ALC.

Ὁ ὀρθὸς λόγος, ἡ εὐθεῖα κρίσις, ὁ συνήθως λεγόμενος *κοινὸς νοῦς* (sens commun), εἶναι προτέρημα ἄξιον νὰ καταταχθῇ ὑπεράνω πάντων τῶν ἄλλων, ὡς δυνάμενος νὰ τὰ ἀναπληρώσῃ. Καθῆκον λοιπὸν ἔχομεν νὰ ἐπιμένωμεν μετ' ἰδιαζούσης ἐπιμελείας εἰς ἀπόκτησιν αὐτοῦ καὶ μετάδοσιν εἰς τὰ τέκνα ἡμῶν. Ὁ κοινὸς οὗτος νοῦς εἶναι τὸ πολυτιμώτερον τῶν ἠθικῶν δώρων, ἀνώτερος ὢν καὶ αὐτῶν τῶν προτερημάτων τοῦ πνεύματος καὶ τῆς καρδίας. Τοὺς διστάζοντας περὶ τούτου εὔκολον εἶναι νὰ μεταπείσωμεν προσκαλοῦντες εἰς ἐπικουρίαν ἡμῶν τοὺς μᾶλλον βαθυγνώμονας τῶν φιλοσόφων καὶ πάντων τῶν αἰώνων τοὺς ἠθολόγους.

Κατὰ τὸν Θεόφραστον προτιμώτερον εἶναι νὰ ἐμπιστευθῇ τις ἑαυτὸν εἰς ἵππον ἀχαλίνωτον ἢ εἰς τὸν ἀπερισκέπτως λαλοῦντα. Πόσαι τῷ ὄντι συμφοραὶ δύνανται νὰ προκύψωσιν ἐκ λέξεών τινων δῆθεν ἀθώων, αἵτινες ἔφυγον ἐκ τοῦ στόματος κούφου ἀνθρώπου! Πόσας δὲ καὶ εἰς ἑαυτὸν προξενεῖ ζημίας ὁ τὴν κρίσιν αὐτοῦ μὴ καλλιεργήσας!

Ἀλλὰ δύναται ἆρά γε ἡ ὀρθὴ κρίσις ν' ἀναπληρώσῃ τὴν εὐαισθησίαν; Πολλοὶ θέλουσιν ἀρνηθῇ τοῦτο μετ' ἀγανακτήσεως, ἐξ ἐκείνων πρὸ πάντων οἵτινες νομίζουσιν ὅτι κάτι εἶπον ὁσάκις κράξωσιν «*Ἔχω καρδίαν!*» ἢ ἀποδώσωσιν εἰς ἄλλον τὴν ἰδιότητα ταύτην.

Ἀτόπως ἐκφραζόμεθα λέγοντες «*μορφόνω τὴν καρδίαν παιδίου*» καθότι οὔτε ἡ καρδία οὔτε ἡ ψυχὴ εἶναι ἐπιδεκτικαὶ μορφώσεως, ἀλλὰ μόνον ἡ κρίσις καὶ τὸ πνεῦμα. Εἰς τί, τῷ ὄντι, δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ἡ εὐαισθησία τῆς καρδίας, ὁσάκις ἐλλείπῃ ἡ πρὸς διεύθυνσιν αὐτῆς ἀπαιτουμένη κρίσις; Κατὰ τὸν πολὺν Larochefoucauld «*τὰ μέγιστα τῶν ἠθικῶν προτερημάτων εἶναι ἀνεπαρκῆ, ἄνευ τῆς ὀρθῆς αὐτῶν οἰκονομίας,*» τῆς μετὰ λόγου δηλ. χρησιμοποιήσεως αὐτῶν. Τὸ ῥητὸν τοῦτο εἶναι ἀναντιρρήτως ἐκ τῶν ἀρίστων τοῦ ἀνδρὸς κατά τε τὴν ἔκφρασιν καὶ τὴν ἔννοιαν· κατωτέρω δὲ προσθέτει: «*Δὲν πρέπει νὰ κρίνωμεν τὴν ἀξίαν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τῶν προτερημάτων αὐτοῦ, ἀλλ' ἐκ τῆς χρήσεως αὐτῶν.*» Καὶ τῷ ὄντι αὐτὸς ὁ ἀδάμας δὲν ἀποκτᾷ ἄλλως τὴν λάμψιν καὶ τὴν πολυτιμότητά

Digitized by Google

του εἰμὴ διὰ τῆς ἐργασίας καὶ τῆς τριβῆς· ἄνευ τούτων εἶναι ἁπλοῦν λιθάριον.

Ὁ ἔχων πολλὴν εὐαισθησίαν καὶ ὀλίγην κρίσιν καθιστᾷ δυστυχεῖς πάντας τοὺς περὶ αὐτὸν, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ καλὸν πράττει ἀνοήτως. Ὁ τοιοῦτος θέλει κενώσει τὸ βαλάντιόν του εἰς τὰς χεῖρας τοῦ τυχόντος ἀγύρτου, χωρὶς νὰ φυλάξῃ οὐδ' ὀβολὸν διὰ τὸν ὑπομένοντα ἀξιοπρεπῶς τὴν πενίαν τίμιον ἄνθρωπον, ἔπειτα δὲ δικαιολογούμενος θέλει κράξει: «Εἶμαι τόσον εὐαίσθητος, ὥστε ὅσα εἶχον, τὰ ἔδωκα ἀμέσως ὅλα εἰς τὸν πρῶτον, ὅστις τὰ ἐζήτησε.» Ἐν τῇ πληθώρᾳ ταύτῃ τῆς καρδίας του ὁ μὴ ἔχων κρίσιν δὲν θέλει διστάσει νὰ ὑποσχεθῇ *λαγωοὺς μὲ πετραχήλια* εἰς τὸν ζητοῦντα παρ' αὐτοῦ χάριν τινὰ, ἀφοῦ δὲ ὁ αἰτῶν, ψευσθεὶς τῶν ἐλπίδων του, ἀποδώσῃ εὐγνωμοσύνην ἀνάλογον, οὐχὶ τῶν ὑποσχέσεων, ἀλλὰ τῆς πραγματικῆς ἐκδουλεύσεως, ὁ ἄκριτος θέλει μέμφεσθαι αὐτὸν ἐπὶ ἀχαριστίᾳ. Πολλοὶ τοιοῦτοι προσφέρουσι τὰς ἐκδουλεύσεις των εἰς ὅλον τὸν κόσμον καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν κατορθοῦσι νὰ ὑπηρετήσωσι κανένα. Ἄλλοι πάλιν, κράζοντες ἀνὰ πᾶσαν στιγμήν: «*Ἔχω καρδίαν*,» παραπονοῦνται κατὰ πάντων καὶ παριστῶσιν ἑαυτοὺς ὡς θύματα τῆς κοινωνίας. Πολλάκις δὲ συμβαίνει νὰ ἦναι οἱ τοιοῦτοι οἱ χείρονες τῶν ἐγωϊστῶν, οὐδόλως διστάζοντες νὰ ῥαγίσωσι τὴν καρδίαν τῶν ἄλλων, ἵνα εὐχαριστήσωσι τὴν ἰδικήν των. Ἄλλοτε πάλιν συμβαίνει αὐτοῖς νὰ προσβάλωσι τὰς σεβαστοτέρας τῶν καθιερωμένων ἰδεῶν ἢ καὶ αὐτὸ τὸ καθῆκον νὰ παραβῶσιν ἐξ ἁπλῆς ἀκρισίας. Ταῦτα ἔχων κατὰ νοῦν ὁ La Bruyère συνείθιζε νὰ λέγῃ: «*Μετὰ τοὺς ἀδάμαντας, ἡ κρίσις εἶναι τὸ σπανιώτατον τῶν κειμηλίων.*»

Ἐγνώρισα νεαρὰν γυναῖκα, γενναίαν, εὐαίσθητον, φιλόστοργον, εἴπερ πᾶσα ἄλλη, καὶ ἐν τούτοις κατορθώσασαν νὰ καταστήσῃ δυστυχεῖς ἑαυτήν τε καὶ ὅσους ἠγάπα. Ὁτὲ μὲν ἡ παράλογος αὐτῆς ζηλοτυπία ἐγίνετο αἰτία δυσαρέστων συζυγικῶν σκηνῶν, ὁτὲ δὲ ἡ ἀκρισία ἐξώθει αὐτὴν εἰς ἀνηκούστους ἐλαφρότητας καὶ παραφορὰς, τὰς ὁποίας ἐδικαιολόγει ἔπειτα ὡς προελθούσας ἐκ τῆς ὑπερβαλλούσης αὐτῆς εὐαισθησίας. Πολλάκις ὁ σύζυγός της, ἐπιστρέφων ἐκ τοῦ γραφείου εὕρισκε τὸ τέκνον αὐτῶν ἐγκαταλελειμμένον, τὴν οἰκίαν ἄνω κάτω καὶ τὸ γεῦμα ἀμαγείρευτον, διότι ἡ εὐαίσθητος οἰκοδέσποινα εἶχε διημερεύσει παρὰ τῇ κλίνῃ πασχούσης φίλης της. Ἄλλοτε πάλιν αὐτὴ ἐδώρει ἀπερισκέπτως τὸ εἰσόδημα ὁλοκλήρου τριμηνίας εἰς ἐργάτιδα ἄνευ ἐργασίας καὶ ἠναγκάζετο ἔπειτα νὰ καταφύγῃ εἰς δάνεια, ἵνα ἐπαρκέσῃ εἰς τὰ ἔξοδα τῆς οἰκίας. Τρέμουσα μὴ πάθῃ τὸ τέκνον της ἐκ τοῦ ψύχους, ἐσκέπαζεν αὐτὸ εἰς βαθμὸν ὥστε ἐπήρχετο πυρετὸς, τὴν δὲ ἐπιοῦσαν παραφερομένη ἐκ μητρικῆς ὑπερηφανείας τὸ ἔπεμπεν ἡμίγυμνον εἰς τὸν περίπατον, πρὸς ἐπίδειξιν σκωττικῆς ἐνδυμασίας. Ἂν ἡ παραμικρὰ ἀδιαθεσία ἐπήρχετο εἰς μέλος τι τῆς οἰκογενείας, ἡ εὐαίσθητος ἡμῶν κυρία, χωρὶς κἂν νὰ φροντίσῃ νὰ μάθῃ περὶ τίνος πρόκειται, ἔσπευδε νὰ λειποθυμήσῃ, σφετεριζομένη οὕτω τὴν ὀφειλομένην εἰς τὸν πάσχοντα περίθαλψιν τῶν οἰκείων καὶ εἰς τὸ πάθημά του προσθέτουσα τὴν περὶ αὐτῆς ἀνησυχίαν.

Ἀνεξάντλητος πηγὴ παραδειγμάτων ἤθελεν εἶναι ἡ κατάχρησις τῆς εὐαισθησίας. Ἐκεῖνοι ἀπ' ἐναντίας, ὅσοι δὲν ἀναμιγνύουσι τὴν καρδίαν ὡς ἀναγκαῖον ἄρτυμα πασῶν αὐτῶν τῶν πράξεων, ἀλλ' ἔχουσιν ὁδηγὸν τὸν ὀρθὸν λόγον, σπανίως κινδυνεύουσι ν' ἀδικήσωσιν ἢ νὰ στενοχωρήσωσι τοὺς ἄλλους, οὐδέποτε θυσιάζοντες τὰ πρὸς αὐτοὺς καθήκοντα χάριν στιγμιαίου ἐνθουσιασμοῦ. Ἔχοντες τὴν κρίσιν ὁδηγὸν ἀχώριστον πασῶν αὐτῶν τῶν πράξεων, ἀποκτῶσι δι' αὐτῆς τὴν ἠθικὴν ἐκείνην λεπτότητα τῆς ἁφῆς, δι' ἧς καθιστῶσιν εὐτυχεῖς τοὺς μετ' αὐτῶν συζῶντας, θυσιάζοντες, χρείας τυχούσης, τοὺς παλμοὺς τῆς καρδίας των, ὁσάκις οὗτοι δὲν συνηχῶσι μετὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου.

Ὁ κοινὸς νοῦς δεικνύει ἡμῖν τὰ πράγματα οἷα πρέπει νὰ φαίνωνται, ἀποδίδων εἰς ἕκαστον τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ ἀξίαν καὶ ὁδηγῶν ἡμᾶς νὰ τὸ κατατάξωμεν εἰς τὴν ἀνήκουσαν αὐτῷ θέσιν. Πλὴν δὲ τούτου ὁ ἔχων κοινὸν νοῦν ἀρύεται ἐξ αὐτοῦ καὶ σταθερότητα εἰς τὰς ἀποφάσεις του, διότι οὐδέποτε ἀποφασίζει περί τινος, πρὶν σταθμίσῃ τῆς ἀποφάσεώς του τὰς συνεπείας.

Ἀλλ' ἂν ὁ ὀρθὸς λόγος δύναται ν' ἀντικαταστήσῃ τὴν εὐαισθησίαν, νομίζομεν ὅτι δύναται πολλῷ μᾶλλον ν' ἀναπληρώσῃ τὴν εὐφυΐαν, εἰς οὐδὲν χρησιμεύουσαν ἄνευ αὐτοῦ.

Ἡ εὐφυΐα νομίζεται ὑπὸ πολλῶν ὡς τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς τελειότητος. Ἐν τούτοις βλέπομεν αὐτὴν πολλάκις συνυπάρχουσαν μετ' ἀνοήτου διαγωγῆς καὶ καθεκάστην ἀπαντῶμεν εὐφυεστάτους ἀνθρώπους, ὧν τὸ πνεῦμα εἰς οὐδὲν ἄλλο χρησιμεύει, εἰμὴ εἰς τὸ νὰ προξενῇ ἡμῖν ἐνοχλήσεις καὶ δυσαρεσκείας.

Ὁ La Bruyère, ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτοῦ περὶ *Χαρακτήρων*, τοῦ ὁποίου ἑκάστη λέξις εἶναι χρυσοῦν ἔπος, διδάσκει ἡμᾶς ὅτι «*ἡ ἀγχίνοια, τὸ πνεῦμα καὶ ὁ κοινὸς νοῦς, εἶναι πράγματα διάφορα μὲν τὴν φύσιν, οὐχὶ ὅμως ἀσυμβίβαστα.*»

Λαοί τινες δυστυχῶς, ἐν οἷς οἱ Γάλλοι (καὶ οἱ Ἕλληνες), ἐκτιμῶσι τὴν εὐφυΐαν ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην ἀρετὴν, ζητοῦντες ἐν πάσῃ περιστάσει νὰ ἐπιδείξωσι πνεῦμα. Ἐκ τούτου συμβαίνει αὐτοῖς πολλάκις νὰ ἐρωτῶσι μετ' ἀπορίας τίνι τρόπῳ ὁ δεῖνα εὐφυὴς καὶ πνευματωδέστατος ἄνθρωπος ἔπραξεν ἀνοικονόμητόν τινα ἀνοησίαν. Οἱ οὕτω λαλοῦντες ἀγνοοῦσι, φαίνεται, τὴν ἰσπανικὴν πα-

Digitized by Google

ροιμίαν καθ' ἣν *«Τὸ πνεῦμα καὶ ἡ εὐφυΐα εἶναι συνώνυμα τῆς μωρίας, ὁσάκις δὲν κυβερνῶνται ὑπὸ τοῦ ὀρθοῦ λόγου.»*

Ὁ ἔχων κοινὸν νοῦν δὲν ἔχει ἀνάγκην πνεύματος, τὴν δὲ ἀναγκαίαν αὐτῷ παιδείαν δύναται εὐκόλως ν' ἀποκτήσῃ ἂν συνειθίσῃ νὰ κρίνῃ ὀρθῶς. Ἀλλὰ πλὴν τῆς χρησιμότητος εἰς τὸν βίον ἡ πεῖρα ἀπέδειξεν, ὅτι ἐν μακρᾷ ὁπωσοῦν συναναστροφῇ ὀλίγον πνεῦμα μετὰ πολλοῦ νοὸς εἶναι μυριάκις πλέον εὐχάριστα τῆς ἀκρίτου εὐφυΐας. Μάρτυς τούτου ἔστω πάλιν ὁ Larochefoucauld, καθ' ὃν *«ὁ ἔχων πνεῦμα δύναται πολλάκις νὰ ἦναι ἀνόητος ἄνθρωπος, οὐδέποτε ὅμως ὁ ἔχων κρίσιν.»*

Οὐδὲν ἔχω νὰ προσθέσω μετὰ τὸ ἀξίωμα τοῦτο, ἐλπίζων ὅτι θέλουσιν εὕρει ἐν αὐτῷ πλήρη ἱκανοποίησιν οἱ ἀντὶ τῆς συγχρόνου ἐπιπολαίου εὐφυΐας ἔχοντες κοινὸν νοῦν, οἱ δὲ κάτοχοι τῆς τοιαύτης εὐφυΐας θέλουσιν αἰσθανθῆ τὴν ἀνάγκην νὰ ὑποβάλωσιν αὐτὴν εἰς τὸν ζυγὸν τοῦ ὀρθοῦ λόγου.

Ρ.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ

4.—Διατί πολλὰ σώματα, ὅταν τ' ἀφήσωμεν ἐλεύθερα χωρὶς νὰ ἐπενεργήσῃ ἐπ αὐτῶν φαινομένη τις δύναμις μηχανική, κινοῦνται ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω ἐναντίον τῆς βαρύτητος, ὡς π. χ. ἓν τεμάχιον φελλοῦ, τὸ ὁποῖον ἐμβαπτίζομεν ἐντὸς τοῦ ὕδατος καὶ ἔπειτα τὸ ἀφίνομεν ἐλεύθερον;

Διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀκολουθοῦσι τὸν νόμον τοῦ εἰδικοῦ βάρους, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπόκεινται εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Ἀρχιμήδους. Τὶ εἶναι δὲ εἰδικὸν βάρος καὶ ποία ἡ ἀρχὴ τοῦ Ἀρχιμήδους ἐξηγοῦμεν ἀμέσως. Ἂν κατασκευάσωμεν διαφόρους σφαίρας ἰσομεγέθεις, ἴσας π. χ. πρὸς τὴν σφαῖραν σφαιριστηρίου, ἀλλὰ ἀπὸ διαφόρους οὐσίας, μίαν ἐκ φελλοῦ, ἄλλην ἐκ μολύβδου καὶ ἄλλην ἐκ χρυσοῦ καὶ τὰς ζυγίσωμεν, θὰ ἴδωμεν ὅτι δὲν ἔχουσι τὸ αὐτὸ βάρος. Ἂν δὲ συγκρίνωμεν τὸ βάρος ἑκάστης πρὸς τὸ βάρος ἴσης σφαίρας ἐξ ὕδατος, εὑρίσκομεν ὅτι ἡ ἐκ φελλοῦ σφαῖρα ζυγίζει τὸ ἓν τέταρτον τῆς ἐξ ὕδατος, ἐν ᾧ ἡ ἐκ μολύβδου ζυγίζῃ 12 φορὰς περισσότερον καὶ ἡ ἐκ χρυσοῦ κατασκευασθεῖσα 20 φοράς. Ἂν δὲ τὸ βάρος τοῦ ὕδατος λάβωμεν ὡς μονάδα, οἱ ἀριθμοὶ $\frac{1}{4}$, 12 καὶ 20 ἐκφράζουσι τὸ εἰδικὸν βάρος τοῦ φελλοῦ, τοῦ μολύβδου καὶ τοῦ χρυσοῦ.

Ἐξ ἄλλου μέρους κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ Ἀρχιμήδους, ὅταν ἓν σῶμα ἐμβαπτισθῇ ἐντὸς τοῦ ὕδατος, χάνει τόσον ἀπὸ τὸ βάρος του, ὅσον εἶναι τὸ βάρος τοῦ ἐκτοπιζομένου ὕδατος· ἐπομένως ὠθεῖται πρὸς τὰ ἄνω ὑπὸ δυνάμεως ἴσης πρὸς τὸ αὐτὸ βάρος.

Ἂν ὅθεν ἐμβαπτίσωμεν ἐντὸς τοῦ ὕδατος ἓν τεμάχιον φελλοῦ, τοῦτο ὠθεῖται πρὸς τὰ ἄνω ὑπὸ δυνάμεως τετραπλασίας τοῦ βάρους του, διὸ καὶ ἀνέρχεται καὶ ἐπιπλέει ἐπὶ τοῦ ὕδατος. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον τεμάχιον σιδήρου ἀνέρχεται ἐμβαπτιζόμενον ἐντὸς ὑδραργύρου, ὡς ὁ καπνὸς πυρᾶς ἀνέρχεται εἰς ἀνώτερα στρώματα τῆς ἀτμοσφαίρας, τὰ δὲ νέφη διασχίζουσι τὴν ἀτμοσφαῖραν ὅπως ἐν πλοῖον τὰ κύματα τῆς θαλάσσης.

ΤΟ ΑΝΩ ΚΑΙ ΤΟ ΚΑΤΩ ΜΕΡΟΣ ΤΗΣ ΚΛΙΜΑΚΟΣ

Ἡμέραν τινά, λέγει ὁ μῦθος, αἱ ἀνώτεραι βαθμίδες τῆς κλίμακος ἐλάλησαν πρὸς τὰς κατωτέρας μεθ' ὑπεροψίας τὰ ἑξῆς· «Μὴ νομίζετε ὅτι εἶσθε ἴσαι μὲ ἡμᾶς. Σεῖς εἶσθε εἰς τὸν βόρβορον, ἐν ᾧ ἡμεῖς ἄρχομεν ἐλευθέρως εἰς τὰ ὕψη. Ἡ ἱεραρχία τῶν βαθμίδων ἐγκατεστάθη ὑπὸ τῆς φύσεως, καθιερώθη ὑπὸ τοῦ χρόνου, καὶ εἶνε νόμιμος.» Φιλόσοφός τις διαβαίνων ἐκεῖθεν ἤκουσε τὴν εὐγενῆ ταύτην γλῶσσαν, ἐμειδίασε καὶ ἀνέστρεψε τὴν κλίμακα.

Henri Heine.

ΑΧΥΡΑ ΚΑΙ ΘΥΕΛΛΑ

Μῦθος.

Εἰς τῶν Ἀθηνῶν τοὺς δρόμους ἄνεμος προχθὲς ἐφύσα
φοβερὸς ὡσεὶ τυφών,
καὶ ἡ κόνις εἰς στροβίλους ὅλη ἀναῤῥιπισθεῖσα
ἔφθανε μέχρι νεφῶν.

Κάρφη, ἄχυρα καὶ χῶμα καὶ ξυλάρια πολλὰ
συνεχόρευον μαζύ της,
καὶ ἀνέβαινον, κ' ὑψοῦντο καὶ ἐπέτων ὑψηλά,
κ' ἐτυφλοῦτ' ὁ παροδίτης.

«Τί καλά!» ἐνῷ ὑψοῦντο ἔλεγον τὸ ἓν τοῦ ἄλλου,
κ' ἔχαιρεν ὁ συρφετός.
»Δὲν θὰ μᾶς πατήσῃ πλέον διαβάτου ποὺς βανδάλου·
»ὁ Θεὸς εὐλογητός!

»Δὲν θὰ σύρετ' ε'ς τοὺς δρόμους τοῦ λοιποῦ τῶν Ἀθηνῶν
»ἡ ζωή μας λεληθότως·
»κ' εἰς ἡμᾶς τὸ μέλλον τέλος ἀνατέλλει φαεινόν,
»φεύγ' ἡ νάρκη καὶ τὸ σκότος.»

Ἔλεγον ὑπερηφάνως ξύλα, ἄχυρα καὶ χῶμα,
καὶ ἐπέτων ὑψηλά!
καὶ οὐδ' ἔῤῥιπτε κἂν βλέμμα τὸ ἀγέρωχόν των ὄμμα
εἰς τὴν γῆν μας χαμηλά.

Πλὴν ἐξαίφνης—δυστυχία!—Ἐν τῷ μέσῳ τῆς χαρᾶς
τῆς ἐναερίου μάζης,
διαῤῥήγνυνται τὰ νέφη, καὶ νικᾶται ὁ βοῤῥᾶς
ὑπὸ ὄμβρου καὶ χαλάζης.

Βρέχει, βρέχει, βρέχει... ξύλα, κάρφη, ἄχυρα καὶ χῶμα
παρασύρει ἡ βροχή,
κ' ἐκ τοῦ ὑψηλοῦ των θρόνου εἰς βορβόρου μαῦρον στρῶμα
θάπτει ὅλα των παχύ.

Οἱ καθαρισταὶ τῶν δρόμων ὅλοι τότε ἐν σπουδῇ
ἦλθον μὲ τὰ σάρωθρά των,
καὶ ἐσάρωσαν τὸν ὄγκον τὸν πολὺν καὶ ἀηδῆ
τῶν τοσούτων καθαρμάτων.

Ἐπιμύθιον τοῦ μύθου; Ἀναγνῶστά μου, ἂς λείπῃ
εἰς τὸν σήμερον καιρόν·
ἂς τὸ εὕρῃ ὅστις θέλει, καὶ ἂν θέλῃ ἂς τὸ εἴπῃ
ὁ μαντεύσας καὶ εὑρών.[1]

1 Ἐκ τῶν Λυρικῶν ποιημάτων Ἀγγέλου Βλάχου: 1875.

Digitized by Google

Ὑπελογίσθη ὅτι ἕκαστος ἄνθρωπος λαλεῖ κατὰ μέσον ὅρον τρεῖς ὥρας κατὰ πᾶσαν ἡμέραν, ἤτοι ἑκατὸν λέξεις τὸ λεπτὸν, δεκαεννέα σελίδας εἰς 8ον τὴν ὥραν, 52 τόμους τὸ ἔτος. Ἐννοεῖται δ' οἴκοθεν ὅτι ὁ ὑπολογισμὸς οὗτος δὲν ἐφαρμόζεται καὶ εἰς τοὺς δικηγόρους.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Τίς ἀπὸ σᾶς ἐπιμελεῖται τὴν ὑγείαν του τόσον, ὅσον καὶ τὴν περιουσίαν του; Μεταχειρίζεσθε τὰς δυνάμεις σας μὲ τόσην φειδὼ, μὲ ὅσην καὶ τὰ χρήματά σας; Ἀποφεύγετε τὰς καταχρήσεις καὶ τὰς ἀσυνέτους πράξεις μὲ τόσην προσοχὴν, μὲ ὅσην τὰς ἀσυνέτους δαπάνας καὶ τὰς κακὰς τοποθετήσεις τῶν κεφαλαίων σας; Κρατεῖτε ἀνοικτὸν λογαριασμὸν διὰ τὴν ἰδιοσυγκρασίαν σας, ὅπως καὶ διὰ τὸ ἐπάγγελμά σας; Ἐξετάζετε κατὰ πᾶσαν ἑσπέραν τί ὑπῆρξεν ἐπιβλαβὲς καὶ τί ὠφέλιμον εἰς τὴν ὑγείαν σας, μεθ' ὅσης φρονήσεως ἐξετάζετε καὶ τὰς ὑποθέσεις σας; (Emile Souvestre).

*** Ἐὰν μόνον γνωρίσῃς πόσον ἀναξία εἶνε ἡ εὔνοια τῶν μεγάλων καὶ πόσον ἄστατος ἡ λεγομένη δημοτικότης, ἐὰν ἐννοήσῃς ὅτι ἐν αὐταῖς οὐδὲν ἄλλο, εἰμὴ ἀμοιβαία ἀπάτη ὑπάρχει, τότε οὐδὲ στιγμὴν θέλεις διστάσει νὰ καταφρονήσῃς τὴν ἐξωτερικὴν καὶ ψευδῆ ταύτην λάμψιν. (Zschokke).

*** Δὲν ὑπάρχει πρᾶγμα ὀλιγώτερον γνωστὸν παρ' ὅ,τι ὅλος ὁ κόσμος ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ, ΤΟΝ ΝΟΜΟΝ.

*** Ἡ ἀσφαλεστέρα μέθοδος διὰ τῆς ὁποίας λαός τις δύναται νὰ γείνῃ ὁ ἔσχατος τῶν λαῶν, συνίσταται εἰς τὸ νὰ φαντάζεται πάντοτε ὅτι εἶνε ὁ πρῶτος αὐτῶν.

ΥΓΙΕΙΝΗ

Ὑγιεινὰ παραγγέλματα.

Πολὺ συντείνει εἰς τὴν ὑγείαν τὸ νὰ ἀερίζηται συχνὰ τὸ δωμάτιον τοῦ ὕπνου. Πλανῶνται παρὰ πολὺ οἱ νομίζοντες ὅτι εἶνε ὠφέλιμον τὸ νὰ κρατῶσι κατάκλειστα τὰ δωμάτιά των καὶ περιτριγυρισμένας διὰ παραπετασμάτων τὰς κλίνας των. Ὁ ἀὴρ, τὸν ὁποῖον τότε ἀναπνέομεν, εἶνε νοσηματικὸς, ἡ δὲ φύσις ἐκδιώκει τὸν τοιοῦτον ἀέρα ἐκτὸς ἡμῶν διὰ τῶν πόρων καὶ τῶν πνευμόνων. Εἰς ἓν κατάκλειστον δωμάτιον δὲν δύναταί τις ν' ἀναπνεύσῃ εἰμὴ ἀέρα ἤδη ἀναπνευσθέντα, μεθ' ἑκάστην δὲ ἀναπνοὴν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον διαφθείρεται ὁ ἀήρ. Ὅταν πληρωθῇ ὁ ἀὴρ ἐκ τῆς ὕλης ἐκείνης ἣν ἀναπνέομεν καὶ ἥτις ἀποτελεῖ μέρος τῆς ἡμετέρας τροφῆς, δὲν δύναται πλέον νὰ δεχθῇ καὶ ἄλλην, οὕτω δὲ κατ' ἀνάγκην ἡ ὕλη αὕτη μένει ἐντὸς ἡμῶν καὶ μᾶς προξενεῖ διαφόρους ἀσθενείας.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

Παραγγέλματα κατὰ τοῦ κεραυνοῦ.

Ὠφέλιμον εἶνε νὰ γνωρίζωμεν παραγγέλματά τινα, διὰ τῶν ὁποίων εἶνε δυνατὸν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον νὰ προφυλαττώμεθα ἀπὸ τῆς μανίας τῶν στοιχείων. Περὶ τοῦ *κεραυνοῦ* παρατηροῦμεν ὅτι πρέπει:

1.- Νὰ μὴ καταφεύγωμεν ὑπὸ ὑψηλὰ δένδρα.

2.- Νὰ μὴ προφυλαττώμεθα ὑπὸ οἰκοδομὰς ὑψηλὰς, ὅταν αὗται προστατεύωνται ὑπὸ κεραυναγωγῶν. Νὰ μὴ μένωμεν ὑπὸ θύραν ἀνοικτὴν, ὑπὸ τὴν μεγάλην θύραν αὐλῆς ἐπίσης ἀνοικτὴν, ἢ ὑπὸ προστέγασμα.

3.- Ν' ἀπομακρυνώμεθα τῶν τηλεγραφικῶν συρμάτων καὶ τῶν συρμάτων δι' ὧν κρούονται οἱ κώδωνες τῶν οἰκιῶν.

4.- Ν' ἀφίνωμεν ἀμέσως ἀπὸ τῶν χειρῶν ἡμῶν πᾶν ἐκ μετάλλου ὄργανον, (οἷον ὅπλα, δρεπάνην, δίκελλαν κλπ.), καὶ ν' ἀπομακρυνώμεθα αὐτῶν.

5.- Ν' ἀπομακρυνώμεθα ἐπίσης ἀπὸ τῶν ἁμαξῶν.

6.- Ἐὰν τὰ ἐπιφέροντα τὴν θύελλαν νέφη εὑρίσκωνται πολὺ χαμηλὰ καὶ ὑπεράνω τοῦ τόπου ἔνθα εὑρισκόμεθα, πρέπει νὰ πίπτωμεν κατὰ γῆς ἀμέσως, ὅταν δὲν ὑπάρχουσι δένδρα ἢ ἄλλα ἀντικείμενα ἐκεῖ πλησίον.

7.- Ἐπὶ ὁδοῦ, ἐχούσης ἑκατέρωθεν δένδρα τοῦ αὐτοῦ ὕψους, πρέπει νὰ βαδίζωμεν ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς, ἢ κάλλιον, ἐὰν ἦνε δυνατὸν, ν' ἀπομακρυνώμεθα αὐτῆς, εἴτε πρὸς τὸ ἓν εἴτε πρὸς τὸ ἕτερον μέρος.

8.- Ἐπὶ πεδιάδος, ν' ἀπομακρυνώμεθα πάλιν παντὸς ἐξέχοντος ἀντικειμένου, οἷον μύλων ἢ τηλεγραφικῶν στύλων.

9.- Εὑρισκόμενοι τυχὸν ἐπὶ τοῦ ἵππου ἢ ἐν τῇ ἁμάξῃ, πρέπει νὰ καταβαίνωμεν, καὶ ἀφοῦ δέσωμεν τὸν ἵππον ἀπὸ δένδρου ἢ ἀπὸ στύλου, πάλιν ν' ἀπομακρυνώμεθα.

10.- Ἐντὸς τῶν οἰκιῶν πρέπει νὰ ἀποφεύγωμεν τοὺς σωλῆνας τῶν θερμαστρῶν, τὰς ἐκ σιδήρου κλίνας, τὰ μέρη τῆς οἰκίας ὅπου εὑρίσκονται τυχὸν πολλὰ ἐκ μετάλλου ἀντικείμενα, αὐτὰς ἀκόμη τὰς ἐπιχρύσους εἰκόνας, καὶ τὰς βιβλιοθήκας, ὅταν περιέχωσι βιβλία δεμένα.

11.- Πρέπει νὰ κλείωμεν τὰ παράθυρα καὶ νὰ μὴ μένωμεν πλησίον αὐτῶν· πρέπει νὰ μεταβαίνωμεν πρὸς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τῆς οἰκίας, ὅταν ἡ θύελλα ἔρχεται ἐκ τοῦ ἀντιθέτου μέρους.

12.- Ἐπὶ πλοίου πρέπει ν' ἀπομακρυνώμεθα τοῦ ἱστοῦ καὶ τῆς μηχανῆς τοῦ ἀτμοπλοίου.

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.

Digitized by Google

'Αριθ. 3 – Λεπτὰ δέκα.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Πρῶτος

Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι — Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6.

18 Ἰανουαρ. 1876

ΕΘΝΙΚΗ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

Ἐρανισθεῖσα ὑπὸ Α. Σ. Βυζαντίου.

Συνέχεια· ἴδε σελ. 17.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Φόρος.

Ἐρ.-Τί εἶναι φόρος;

Ἀπ.-Τὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα καταβάλλουσι κατ' ἀναλογίαν οἱ πολῖται ἀνὰ πᾶν ἔτος πρὸς συντήρησιν τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ἤτοι πρὸς πληρωμὴν τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν ὑπαλλήλων, καὶ πρὸς κατασκευὴν ὁδῶν καὶ ἄλλων δημοσίων ἔργων.

Ἐρ.-Ὑπάρχουσι πολλὰ εἴδη φόρων;

Ἀπ.-Δύο. Φόρος ἄμεσος καὶ φόρος ἔμμεσος. Ὁ πρῶτος καλεῖται οὕτω, διότι ὁ φορολογούμενος καταβάλλει αὐτὸν ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν εἰσπράκτορα· ὁ δὲ ἔμμεσος φόρος, ἐπιβαρύνων τὰ ἀντικείμενα τῆς καταναλώσεως, πλαγίως καὶ ἀναλόγως τῶν δαπανῶν του γίνεται αἰσθητὸς εἰς τὸν φορολογούμενον. Τοιοῦτοι φόροι εἶναι τὰ τελωνιακὰ καὶ ταχυδρομικὰ δικαιώματα, τὰ διόδια, τὸ χαρτόσημον κτλ.

Ἐρ.-Τίς ὁρίζει τὸ ποσὸν τῶν φόρων;

Ἀπ.-Μόνη ἡ Βουλὴ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιβάλλῃ φόρους καὶ νὰ ὁρίζῃ τὸ ποσὸν καὶ τὸ ποιὸν αὐτῶν.

Ἐρ.-Πῶς ὑπολογίζει ἡ Βουλὴ τὰ χρήματα ὅσα ἀναγκαιοῦσιν εἰς τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν;

Ἀπ.-Κατ' ἔτος ὑποβάλλεται ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως εἰς τὴν Βουλὴν ὁ προϋπολογισμός, ἤτοι πίναξ περιέχων ἐξ ἑνὸς μὲν πάσας τὰς ἀναγκαίας δαπάνας, ἐξ ἄλλου δὲ πάντας τοὺς φόρους, ἐξ ὧν πρόκειται νὰ εἰσπραχθῶσιν αἱ δαπάναι αὗται.

Ἐρ.-Ἀλλ' ἡ Βουλὴ δύναται νὰ ὁρίσῃ πόσον φόρον θὰ πληρώσῃ ἕκαστος πολίτης;

Ἀπ.-Βεβαίως ὄχι. Αὐτὴ ψηφίζει τοὺς φόρους ἐν συνόλῳ· διανέμονται δὲ κατόπιν κατὰ νομούς, ἐπαρχίας καὶ δήμους· εἰς ἕκαστον δὲ δῆμον εἰδικοὶ ὑπάλληλοι λέγουσιν εἰς ἕνα ἕκαστον πόσα ὀφείλει νὰ πληρώσῃ.

Ἐρ.-Ἡ Βουλὴ ψηφίζει πάντας ἀνεξαιρέτως τοὺς φόρους;

Ἀπ.-Ὄχι. Ὑπάρχουσι καὶ οἱ δημοτικοὶ φόροι, δι' ὧν θεραπεύουσι τὰς ἀνάγκας αὐτῶν οἱ δῆμοι· οὗτοι δὲ ψηφίζονται ὑπὸ τῶν δημοτικῶν συμβουλίων.

Ἐρ.-Τί φρονεῖς περὶ ἐκείνων, οἵτινες προσπαθοῦσι νὰ ἀποφύγωσι τὴν φορολογίαν, ἐξαπατῶντες τοὺς εἰσπράκτορας καὶ τοὺς τελωνιακοὺς ὑπαλλήλους;

Ἀπ.-Εἶναι κακοὶ πολῖται, καθὸ ἐξαναγκάζοντες συμπατριώτας των, πολλάκις πενεστέρους αὐτῶν, εἰς διπλᾶς θυσίας. Ἡ πρᾶξις αὕτη εἶναι ὄντως αἰσχρὰ καὶ οὐδαμῶς διαφέρουσα κλοπῆς. Εἶναι ἀξία τῆς περιφρονήσεως τῶν πολιτῶν καὶ τῆς ἀμειλίκτου καταδιώξεως τῆς Δικαιοσύνης.

Ἕπεται συνέχεια.

ΠΩΣ ΤΡΕΦΟΜΕΘΑ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 19.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΡΙΤΗ

Ἡ γλῶσσα.

Εὗρηκες τὸν θυρωρὸν τοῦ στόματός σου; Δὲν τὸ πιστεύω. Ἂς σοῦ τὸν εἴπω λοιπὸν ἐγώ.

Ὁ θυρωρός, ὅστις φυλάττει τὸ στόμα, εἶνε ἡ γεῦσις. Συμφώνως δὲ πρὸς τὰς πληροφορίας αὐτοῦ, ὑποδεχόμεθα μὲν καὶ θωπεύομεν φιλοφρόνως μὲ τὴν γλῶσσαν καὶ μὲ τὰ χείλη τὰ καλὰ φαγώσιμα πράγματα, πτύομεν δὲ ἀμέσως καὶ ῥίπτομεν ἔξω τῆς θύρας τὰ κακὰ καὶ τὰ δυσάρεστα.

Ἠδυνάμην, ἂν ἤθελα, νὰ κακολογήσω ἀρκετὰ τὸν θυρωρὸν αὐτόν, πρὸς μεγάλην δυσαρέσκειαν μερικῶν λαιμάργων κορασίων, τὰ ὁποῖα γνωρίζω. Προτιμῶ ὅμως νὰ τὸν ἐπαινέσω πρότερον, καὶ νὰ τὸν ἐπικρίνω μετὰ ταῦτα.

Εἰς ὅλην αὐτὴν τὴν ἱστορίαν, τὴν ὁποίαν μέλλω νὰ σοῦ διηγηθῶ, ἓν πρᾶγμα κυρίως δὲν πρέπει νὰ λησμονήσῃς. Ὅτι δηλαδὴ ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα, περὶ τῶν ὁποίων θέλω σοῦ λαλήσει, διεσκευάσθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐπίτηδες, διὰ νὰ τοποθετηθῇ ἐντὸς αὐτῶν ἡ ὕπαρξίς μας, ὅπως ἡ φιλόστοργος μήτηρ διασκευάζει τὴν κοιτίδα, διὰ νὰ τοποθετήσῃ ἐντὸς αὐτῆς τὸ βρέφος της. Ὅλ' αὐτὰ λοιπὸν πρέπει νὰ τὰ θεωρῶμεν ὡς δῶρα τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ μὴ τὰ κακολογῶμεν, ἐκ σεβασμοῦ τοὐλάχιστον πρὸς τὸν δωρητήν.

Ἐκτὸς δὲ τούτου δυνάμεθα ἁπλούστατα νὰ

Digitized by Google

πεισθῶμεν περὶ τῆς ὠφελείας καὶ τῆς σκοπιμότητος ἑκάστου τῶν δώρων αὐτῶν, ὅταν μόνον συλλογισθῶμεν τί θὰ ἐγίνετο, ἂν δὲν τὰ εἴχομεν.

Ὑπόθεσε διὰ μίαν στιγμὴν, ὅτι στερεῖσαι τὴν αἴσθησιν τῆς γεύσεως, καὶ ὅτι ἓν τεμάχιον γλυκύσματος ἐντὸς τοῦ στόματός σου σοῦ προξενεῖ τὴν αὐτὴν ἐντύπωσιν ὡς νὰ τὸ ἐκράτεις εἰς τὴν χεῖρά σου.

Δὲν θὰ ἔκαμνες ποτὲ, εἶμαι βέβαιος, αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν μόνη σου, διότι ποτὲ παιδίον δὲν θὰ φαντασθῇ, ὅτι εἶνε δυνατὸν τὰ πράγματα νὰ ἦσαν ἀλλέως ἢ ὅπως τὰ ἔκαμεν ὁ Θεός. Καὶ τὰ παιδία ἔχουν ὡς πρὸς τοῦτο περισσότερον δίκαιον παρὰ οἱ φιλόσοφοι. Ἀλλὰ, τέλος πάντων, ἂς ὑποθέσωμεν ὁπωσδήποτε.

Τί θὰ συμβῇ;

Θὰ φάγῃς πολλάκις γλύκυσμα παλαιὸν, ξηρὸν, χαλασμένον, χωρὶς νὰ τὸ διακρίνῃς, καὶ θὰ ὑποθέσῃς, ὅτι εἶνε νωπὸν καὶ νοστιμώτατον. Σημείωσαι δὲ, ὅτι τὸ χαλασμένον καὶ ξηρὸν γλύκυσμα εἶνε τροφὴ πολὺ βλαβερὰ, ἥτις δύναται καὶ νὰ σὲ φαρμακεύσῃ, ἂν φάγῃς πολύ. Σοῦ ἀναφέρω δὲ αὐτὸ μόνον τὸ παράδειγμα μεταξὺ χιλίων.

Μολονότι δὲν γνωρίζεις ἀκόμη ἄλλα φαγώσιμα, εἰμὴ μόνον ὅσα ἐξέρχονται ἕτοιμα ἀπὸ τὰ ἐργαστήρια ἢ ἀπὸ τὸ μαγειρεῖον τῆς μητρός σου, ἐννοεῖς ὅμως ὅτι ὑπάρχουν πολλὰ, ἀπὸ τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ φυλαττώμεθα, διότι θὰ ἔβλαπτον πολὺ τὸν στόμαχόν μας. Θὰ ἦτο δὲ δύσκολον νὰ τὰ διακρίνωμεν καὶ νὰ φυλαχθῶμεν, ἂν ἡ γεῦσις δὲν μᾶς εἰδοποίει.

Καὶ εἶνε ἀληθῶς θαυμάσιον, ὅτι ὅσα πράγματα δὲν εἶνε προωρισμένα νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς τροφὴν, *πάντοτε σχεδὸν* προδίδονται διὰ τῆς κακῆς των γεύσεως, ὅταν εἰσέρχωνται εἰς τὸ στόμα. Εἶνε ἀληθὲς, ὅτι τὰ ἰατρικὰ εἶνε δυσάρεστα εἰς τὴν γεῦσιν, καὶ ὅμως πρέπει νὰ τὰ καταπίωμεν. Ἀλλὰ τὰ ἰατρικὰ δυνάμεθα νὰ τὰ παρομοιάσωμεν μὲ τοὺς καπνοδοχοκαθαριστὰς, εἰς τοὺς ὁποίους ὁ θυρωρὸς ἐπιτρέπει ἅπαξ τοῦ ἔτους τὴν εἴσοδον τῆς οἰκίας, διότι δὲν εἶνε μὲν εὔμορφοι, οὔτε κομψοὶ, οὔτε καθάριοι, εἶνε ὅμως χρήσιμοι καὶ ἀναγκαῖοι. Τοιουτοτρόπως εἶνε ἀνάγκη ν' ἀφίνωμεν ἐνίοτε καὶ εἰς τὰ ἰατρικὰ ἐλευθέραν τὴν εἴσοδον, διότι εἶνε μὲν ἄσχημα, ἀλλὰ πρέπει νὰ καθαρίσωσι τὴν καπνοδόχην. Ἡ γεῦσις ὅμως δὲν ἀπατᾶται ὡς πρὸς αὐτὰ, διότι ἀληθῶς τὰ ἰατρικὰ δὲν εἶνε προωρισμένα εἰς τροφὴν, καὶ πολὺ γρήγορα δύναταί τις νὰ τὸ ἐννοήσῃ, ἂν ἀποφασίσῃ νὰ κάμῃ τὸ πρόγευμά του, τὸ γεῦμά του καὶ τὸ δεῖπνόν του μὲ ἰατρικά.

Σὲ εἶπα πρὸ μικροῦ, ὅτι *πάντοτε σχεδὸν* τὰ κακὰ καὶ μὴ θρεπτικὰ φαγώσιμα πράγματα προδίδονται διὰ τῆς γεύσεως· εἶπα δὲ τὸ *σχεδὸν* ἐκεῖνο δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, οἵτινες ἐπενοήσαμεν χίλια τεχνάσματα, διὰ νὰ ἀπατῶμεν τοὺς φυσικούς μας φύλακας, καὶ κρύπτομεν πολλάκις εἰς τὴν σάκχαριν τὸ δηλητήριον, καθὼς παραδείγματος χάριν εἰς τὰ πράσινα ἐκεῖνα καὶ κυανᾶ σακχαρωτὰ, τὰ ὁποῖα ἀποστρέφομαι ἀπὸ τὴν παιδικήν μου ἡλικίαν, διότι ἐφαρμάκευσαν ἕνα μικρόν μου φίλον, τὸν ὁποῖον ἠγάπων πολύ. Αὐτὰ, βλέπεις, διαβαίνουν ἀναιδῶς ἐνώπιον τοῦ θυρωροῦ, καὶ τὸν ἀπατῶσι, διότι ἡ σάκχαρις κρύπτει τὸν κακοποιὸν ὄπισθέν της.

Ἔπειτα δὲ, δὲν εἴμεθα πάντοτε καὶ φρόνιμοι, καὶ καταπίνομεν πολλάκις γρήγορα γρήγορα, χωρὶς νὰ δώσωμεν καιρὸν εἰς τὸν θυρωρόν μας νὰ ἐξετάσῃ τί τρώγομεν. Τοιουτοτρόπως καὶ ὁ κλέπτης εἰσέρχεται εἰς τὴν οἰκίαν, χωρὶς κανεὶς νὰ τὸν ἐννοήσῃ.

Τὰ ζῶα ὅμως ἔχουν ὡς πρὸς τοῦτο πολὺ περισσότερον πνεῦμα ἀπὸ ἡμᾶς.

Κύτταξε τὴν γαλῆν σου, ὅταν τῆς ῥίπτῃς τίποτε τὸ ὁποῖον δὲν γνωρίζει, μὲ πόσην προσοχὴν προβάλλει ἥσυχα ἥσυχα τὸ ῥύγχος της, διὰ νὰ λάβῃ καιρὸν νὰ σκεφθῇ. Ἔπειτα ἐγγίζει ἐλαφρὰ μὲ τὸ ἄκρον τῆς γλώσσης τὸ ἄγνωστον πρᾶγμα, ἅπαξ, δὶς, τρὶς, πολλάκις· καὶ ἀφοῦ ἡ λεπτὴ ἐκείνη ἄκρα τῆς γλώσσης της λάβῃ τὰς ἀναγκαίας πληροφορίας, τότε μόνον ἀποφασίζει νὰ φάγῃ καὶ νὰ καταπίῃ. Ἂν δὲ τὸ πρᾶγμα τῆς φανῇ κάπως ὕποπτον, τετέλεσται! παρακάλεσέ την ὅσον θέλῃς, ἡ γαλῆ σου θὰ σοῦ στρέψῃ τὰ νῶτα.

Πόσον καλὸν θὰ ἦτο, ἂν πολλὰ μικρὰ παιδία ἐμιμοῦντο ὡς πρὸς τοῦτο τὴν γαλῆν! Ἀλλ' ἂς ἀφήσωμεν αὐτὸ τὸ θέμα, διὰ νὰ μὴ δυσαρεστήσωμεν κανένα.

Βλέπεις λοιπὸν ἐκ τῶν ἀνωτέρω, πόσον ὠφέλιμον πρᾶγμα εἶνε ἡ γεῦσις. Ἔχει ὅμως καὶ τὴν εὐάρεστον ὄψιν της, ἡ ὁποία εἶνε ἐπίσης ἀξία λόγου.

Φαντάζεσαι, πόσον ὀχληρὸν πρᾶγμα θὰ ἦτο νὰ τρώγωμεν, ἂν δὲν ᾐσθανόμεθα καμμίαν εὐχαρίστησιν τρώγοντες; Πόσον ὀλίγην θὰ εἶχεν ὁ ἄνθρωπος διάθεσιν νὰ διακόπτῃ τὰς ἀσχολίας του καὶ τὴν ἐργασίαν του, διὰ νὰ ἀνοιγοκλείσῃ ἐπί τινας στιγμὰς τὰς σιαγόνας καὶ νὰ συγκρούσῃ τοὺς ὀδόντας του, ἂν ἡ ἐργασία αὐτὴ, ἡ ὄχι βέβαια πολὺ διασκεδαστικὴ, δὲν εἶχε καί τινα εὐχαρίστησιν! Οἱ ἄνθρωποι, οἵτινες δὲν τρέφονται ὅλοι περίφημα, θὰ ἐτρέφοντο ἀναμφιβόλως ἀκόμη χειρότερα, ἂν δὲν εἶχον τὴν μικρὰν αὐτὴν ἀμοιβήν.

—Ἀμοιβήν! θὰ ἀνακράξῃς βεβαίως, καὶ σοῦ φαίνεται παράδοξον, ὅτι χρειάζεται ἀμοιβὴν ὁ ἄνθρωπος διὰ νὰ φάγῃ. Καὶ ὅμως εἶνε ἀλήθεια. Πᾶν καθῆκον, τὸ ὁποῖον ἐπέβαλεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν ἄνθρωπον, τὸ συνέδεσε καὶ μὲ μίαν ἀπόλαυσιν, ἥτις τὸν ἀνταμείβει διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντος.

Digitized by Google

Πολλὰ πράγματα ἠδυνάμην νὰ σὲ εἴπω περὶ αὐτοῦ τοῦ ἀντικειμένου, ἂν ἦσο μεγαλειτέρα. Ἐπειδὴ ὅμως εἶσαι μικρὰ ἀκόμη, θὰ περιορισθῶ εἰς ἓν καὶ μόνον παράδειγμα.

Ὅταν ἡ μήτηρ ὑποθέτῃ ὅτι ἡ μικρά της κόρη δὲν ἔχει μόνη της τὴν φρόνησιν νὰ κάμῃ ὅ,τι πρέπει, νὰ ἀναγνώσῃ παραδείγματος χάριν, νὰ ῥάψῃ κτλ., σοφίζεται ἀνταμοιβάς, καὶ τῆς δίδει ἓν παιγνιδάκι, ἓν σακχαρωτὸν, ἀφοῦ κάμῃ τὴν ἐργασίαν της. Τοιουτοτρόπως καὶ ὁ Θεὸς δὲν εἶχε πεποίθησιν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος θὰ ἐφρόντιζε μόνος του περὶ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν ἀναγκῶν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, καὶ διὰ τοῦτο ὄπισθεν ἑκάστης ἀνάγκης καὶ παντὸς καθήκοντος ἔθεσε μίαν ἀμοιβὴν, ὥστε ὁ ἄνθρωπος, ἐκπληρῶν τὸ καθῆκον, νὰ εὑρίσκῃ τὴν ἀμοιβήν.

Δὲν ὑποθέτεις ἴσως, ὅτι τὸ πρᾶγμα αὐτὸ, τὸ ὁποῖον σοῦ ἐξηγῶ τόσον ἥσυχα μὲ παιδικὰς παρομοιώσεις, ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς φοβερὰς φιλονεικίας μεταξὺ τῶν σοφῶν, καὶ ἐξακολουθεῖ ἀκόμη νὰ φιλονεικῆται. Ἂν κατόπιν, ὅταν μεγαλώσῃς, ἀκούσῃς τίποτε περὶ αὐτῶν τῶν συζητήσεων, ἐνθυμήσου ὅ,τι σὲ εἶπα, καὶ μὴ λησμονῇς, ὅτι ἡ μικρὰ αὐτὴ εὐχαρίστησις, τὴν ὁποίαν ἔχομεν εἰς τὴν γλῶσσάν μας καὶ εἰς τὰ περίχωρα, εἶνε μία ἀμοιβὴ, ἓν παιγνιδάκι, τὸ ὁποῖον ὅμως μᾶς ἔδωκεν ὁ Θεὸς, καὶ τὸ ὁποῖον ἑπομένως πρέπει νὰ μεταχειριζώμεθα μὲ πολλὴν περίσκεψιν καὶ σέβας.

Ἡ μικρὰ κόρη, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ μήτηρ της ἔδωκεν ἓν παιγνίδιον, δὲν θὰ τὸ θραύσῃ βέβαια οὔτε θὰ τὸ ῥίψῃ εἰς καμμίαν γωνίαν. Θὰ παίζῃ μὲ αὐτὸ—ἂν ἦνε φρόνιμος, ἐννοεῖται—ὅσον πρέπει καὶ ὅταν πρέπῃ, καὶ θὰ εὐχαριστήσῃ ἐνδομύχως τὴν μητέρα της.

Τὸ αὐτὸ πρέπει νὰ κάμνῃ καὶ ὁ ἄνθρωπος μὲ τὰ παιγνίδια, περὶ τῶν ὁποίων ὁμιλοῦμεν.

Ἐπίσης δὲ ἡ μικρὰ κόρη δὲν θὰ ἐξοδεύσῃ ὅλην της τὴν ἡμέραν μὲ τὸ παιγνίδιον, τὸ ὁποῖον ἔλαβεν, οὔτε θὰ λησμονήσῃ ὅλας της τὰς ἄλλας ἐργασίας χάριν αὐτοῦ, καὶ θὰ τὸ ἀφήσῃ εὐθὺς, ἅμα ἡ μήτηρ της τὴν φωνάξῃ.

Τὸ αὐτὸ ἔπρεπε νὰ κάμνῃ καὶ ὁ ἄνθρωπος μὲ τὰ παιγνίδιά του· δυστυχῶς ὅμως δὲν τὸ κάμνει πάντοτε, καὶ διὰ τοῦτο ἀκούει πολλάκις τόσας κατηγορίας. Αἱ μικραὶ κόραι ἐπίσης δὲν τὸ κάμνουν πάντοτε, καὶ δι' αὐτὸ ὑπάρχει ἡ ἄσχημος ἐκείνη λέξις: *λαιμαργία*, δι' αὐτὸ ὑπάρχουν ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν καὶ τιμωρίαι.

Ἂν οἱ ἄνθρωποι, ὅσοι ἔρχονται νὰ ἐπισκεφθῶσι τὴν μητέρα σου, ἀντὶ νὰ ἀναβοῦν εἰς τὴν οἰκίαν, μείνουν κάτω εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ θυρωροῦ καὶ ἀρχίσουν ὁμιλίας μαζύ του, νομίζεις ὅτι θὰ εὐχαριστηθῇ πολὺ ἡ μήτηρ σου ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψίν των; Διόλου, βεβαίως. Καὶ ὅμως αὐτὸ ἀπαράλλακτα κάμνουν τὰ κοράσια, τὰ ὁποῖα, ἐνῷ τρώγουν, ἀσχολοῦνται μόνον μὲ τὸν θυρωρόν. Εἶνε ἀλήθεια, ὅτι ὁ θυρωρὸς αὐτὸς εἶνε πολὺ εὔμορφος, διηγεῖται ὡραιότατα πράγματα, καὶ μένει τις τοιουτοτρόπως ὥρας ὁλοκλήρους πλησίον του, λησμονῶν ἐντελῶς τὸν οἰκοδεσπότην· τοῦ δίδει σακχαρωτὰ καὶ πάλιν σακχαρωτὰ, γλυκύσματα καὶ πάλιν γλυκύσματα, τὰ ὁποῖα εὐχαριστοῦν μὲν πολὺ τὸν θυρωρὸν, εἶνε ὅμως ἐντελῶς ἄχρηστα εἰς τὸν οἰκοδεσπότην. Τί δὲ συμβαίνει κατόπιν; Ὁ οἰκοδεσπότης θυμώνει ἐνίοτε. Ὁ κύριος στόμαχος βαρύνεται τέλος πάντων τὰς ἐπισκέψεις, αἵτινες γίνονται εἰς τὸν θυρωρόν του, σημαίνει τὸν κώδωνα, ἀναστατώνει τὴν οἰκίαν, καὶ τιμωρεῖ τὸν ἀδιάκριτον καὶ φλύαρον θυρωρόν.

Τότε ἡ μικρὰ λαίμαργος κόρη ἀσθενεῖ, δὲν ἔχει ὄρεξιν νὰ φάγῃ τίποτε, καὶ αἰσθάνεται τὸ στόμα της πικρὸν καὶ ἄνοστον. Ἡ δὲ μήτηρ δὲν δίδει πλέον παιγνίδια.

Θὰ ὁμολογήσῃς τόρα, πιστεύω, ὅτι δίκαιον ἦτο νὰ ἀσχοληθῶμεν ὀλίγον εἰς αὐτὸν τὸν θυρωρὸν, ἀφοῦ μάλιστα τόσον πολὺ σοῦ ἀρέσκει καὶ τόσον πολὺ τὸν περιποιεῖσαι. Μὴ λησμονήσῃς ὅμως, ὅτι ὁ θυρωρὸς εἶνε πάντοτε θυρωρὸς καὶ ὄχι οἰκοδεσπότης, καὶ μὴ τοῦ ἀποδίδῃς ἑπομένως περισσοτέραν σπουδαιότητα, ἀφ' ὅσην πραγματικῶς ἔχει.

Τόρα δὲ, ἀφοῦ ἐκάμαμεν τὴν γνωριμίαν του, θὰ τὸν ἀποχαιρετίσωμεν, καὶ εἰς τὴν προσεχῆ ἐπιστολὴν θὰ σοῦ παρουσιάσω τοὺς συναδέλφους αὐτοῦ, οἵτινες κάθηνται εἰς τὸν προθάλαμον, ἀπὸ τὸ ἓν καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τῆς θύρας, διὰ νὰ εὐπρεπίζουν τοὺς εἰσερχομένους· θὰ γνωρίσῃς δὲ πρόσωπα χρησιμώτατα, τῶν ὁποίων ἡ ἱστορία εἶνε ἐπίσης πολὺ περίεργος.

Οἱ κύριοι αὐτοὶ ὀνομάζονται *ὀδόντες*.

Ἕπεται συνέχεια.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΛΑΧΟΣ.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

Ο ΝΙΚΑΙΑΣ ΒΗΣΣΑΡΙΩΝ

«Ὅταν διψᾷ ἡ αὐλή σου, ἔξω νερὸν μὴ δίδῃς,» λέγει παρ' ἡμῖν δημώδης παροιμία, τῆς ὁποίας ὅμως πολλάκις δὲν ἠκολουθήσαμεν τὸ παράγγελμα. Ἰδίως ἐν τῇ ΙΕ′ ἑκατονταετηρίδι, ὅλοι σχεδὸν οἱ ἐπιφανέστατοι λόγιοι ἡμῶν ἄνδρες, ἀποδημήσαντες εἰς τὴν Ἰταλίαν, συναπεκόμισαν εἰς αὐτὴν τὴν θεωρητικὴν καὶ πρακτικὴν σοφίαν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, καὶ συνετέλεσαν οὕτω πολὺ εἰς τὴν διανοητικὴν καὶ ἠθικὴν διάπλασιν τῆς δυτικῆς Εὐρώπης. Συγχρόνως δ' ἀπῆλθον εἰς τὴν Ἑσπερίαν καὶ πλεῖστοι ὅσοι τῶν πολιτικῶν ἡμῶν ἀνδρῶν, οἵτινες οὐ μικρὰς ὑπηρεσίας προσήνεγκον εἴς τε τὴν Ἑνετίαν καὶ τὰς ἄλλας ἰταλικὰς πολιτείας.

Ἀλλ' ἐνῷ οἱ Ἕλληνες οὗτοι ἐπεδαψίλευον τοιαύτας εὐεργεσίας εἰς τοὺς ξένους, ἐγκατέ-

Digitized by Google

λειπον τὰ σχολεῖα τῆς ἰδίας πατρίδος ἄνευ διδασκάλων, τὰ δὲ ἐκκλησιαστικὰ καὶ πολιτικὰ αὐτῆς πράγματα ἄνευ πεπαιδευμένων καὶ ἐμπείρων λειτουργῶν. Ἐννοεῖται ὅτι, διὰ τὴν ἐρήμωσιν καὶ τὴν καταστροφὴν τὴν ὁποίαν συνεπήγαγον τότε οἱ ἀδιάκοποι πόλεμοι καὶ ἡ κακὴ διοίκησις τῶν Τούρκων, ἀπέβη ἀδύνατον νὰ μορφωθῶσι νέοι διδάσκαλοι καὶ νὰ ἱδρυθῶσι νέα σχολεῖα· ἐκ τούτου δὲ βαθυτάτη ἀπαιδευσία ἐπεκράτησεν ἐν τῷ ἔθνει ἡμῶν ἐπὶ δύο ὅλας ἑκατονταετηρίδας.

Ἀλλ' ἐπάθομεν καὶ ἄλλο κακόν. Οἱ Τοῦρκοι δὲν εἶχον τὴν ἀναγκαίαν διοικητικὴν ἐμπειρίαν ἵνα κυβερνήσωσι τὸ μέγα κράτος τοῦ ὁποίου ἐγένοντο κύριοι διὰ τῆς σπάθης· καὶ οὐδὲ τὴν ἀπαιτουμένην διπλωματικὴν δεξιότητα ἵνα διαπραγματεύωνται πρὸς τὰς ξένας δυνάμεις. Ὅθεν ἐξ ἀρχῆς ἐπεζήτησαν τὴν συνδρομὴν τῶν Ἑλλήνων, ἰδίως περὶ τὴν οἰκονομικὴν διαχείρισιν καὶ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐξωτερικῶν σχέσεων. Ἂν εἴχομεν νὰ τοὺς δώσωμεν ἀνθρώπους ἱκανούς, ἂν τὰ κυριώτατα τοῦ κράτους πράγματα περιήρχοντο οὕτως εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων, εἶναι πρόδηλον ὁπόσον ἤθελεν ἐκ τούτου βελτιωθῆ ἡ τύχη τοῦ ἔθνους. Ἀλλ' οἱ ἱκανοὶ ἄνθρωποι ἔφυγον, οἱ δὲ ὑπὸ τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως κληθέντες εἰς τὰ πράγματα ἀνεδείχθησαν τοσοῦτον ἀμαθεῖς καὶ ἀνεπιτήδειοι, ὥστε μετ' οὐ πολὺ εὐχερῶς ὑπεσκελίσθησαν ὑπὸ τῶν συρρευσάντων εἰς Κωνσταντινούπολιν πολυαρίθμων ξένων τυχοδιωκτῶν, Πολωνῶν, Βαυαρῶν, Οὔγγρων, Γερμανῶν καὶ ἄλλων. Μόλις δὲ ἐν τῇ ΙΖ' ἑκατονταετηρίδι, ὅτε ἀνεζωπυρώθη αὖθις ἡ παιδεία ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς χώραις, κατωρθώθη ν' ἀνακτήσωσιν οἱ ἡμέτεροι, ἐν μέρει τοὐλάχιστον, τὸ μέγα παρὰ τῇ κυβερνήσει ἀξίωμα ὅπερ ἐπὶ μακρὸν χρόνον εἶχον ἀπολέσει. Καὶ ἀνάλογόν τι συνέβη εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἡμῶν, ἥτις ἐπὶ δύο ὡσαύτως ἑκατονταετηρίδας ὑπέστη πολλὰς ζημίας καὶ ἀτιμίας διὰ τὴν ἀμάθειαν τῶν πλείστων αὐτῆς λειτουργῶν.

Ἀλλ' ἐνῷ τοσούτων δεινῶν πρόξενοι ἐγένοντο εἰς τὴν ἰδίαν πατρίδα οἱ τότε ἀποδημήσαντες Ἕλληνες, μήπως ὑπῆρξαν αὐτοὶ εὐτυχεῖς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ; Τινὲς ηὐπόρησαν τῳόντι καὶ ἐτιμήθησαν· πολλοὶ ὅμως περιῆλθον εἰς ἔνδειαν ἐσχάτην καὶ ἅπαντες ἀπέβαλον μὲν τὴν ἐθνότητα καὶ τὸ πάτριον δόγμα, ἐφ' ὅσον δὲ ἔσωζον ἔτι ἰκμάδα τινὰ Ἑλληνισμοῦ, πολλάκις εὑρέθησαν εἰς θέσιν νὰ στενάξωσι καὶ νὰ ἐπαναλάβωσιν ὅ,τι ἔλεγεν ἀρχαῖός τις ἀπόδημος Ἕλλην, ὁ Μεγαρεὺς Θέογνις·

> ἀλλ' οὔτις μοι τέρψις ἐπὶ φρένας ἦλθεν ἐκείνων·
> οὕτως οὐδὲν ἄρ' ἦν φίλτερον ἄλλο πάτρης.

Ἵνα πεισθῶμεν περὶ τούτου, ἀρκεῖ νὰ παρακολουθήσωμεν τὰς περιπετείας τῆς ἐν τῇ ξενιτείᾳ ζωῆς ἀνδρὸς Ἕλληνος, ὅστις δύναται νὰ λογισθῇ ὡς ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους ὁμογενεῖς δοξασθεὶς αὐτόθι καὶ εὐδαιμονήσας.

Ὁ Βησσαρίων ἐγεννήθη εἰς Τραπεζοῦντα, περὶ τὰ τέλη τῆς ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος. Συμπληρώσας δὲ τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἐν Σπάρτῃ, ὅπου ἤκμαζε τότε ἐπὶ σοφίᾳ πραγμάτων καὶ λόγων ὁ Γεώργιος Γεμιστὸς ἢ Πλήθων, προεχειρίσθη κατόπιν ἀρχιεπίσκοπος Νικαίας, καὶ ὡς τοιοῦτος κατελέχθη εἰς τὴν λαμπρὰν ἐκείνην χορείαν τῶν κληρικῶν καὶ πολιτικῶν ἀνδρῶν, οἵτινες ἀπῆλθον περὶ τὰ τέλη τοῦ 1437 μετὰ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου Παλαιολόγου εἰς Ἰταλίαν ἵνα ἀποπειραθῶσιν αὖθις τὴν ἕνωσιν τῶν ἐκκλησιῶν. Ἐν τῇ ἐπὶ τούτῳ συγκροτηθείσῃ συνόδῳ, κατ' ἀρχὰς ἐν Φερράρᾳ καὶ ἔπειτα ἐν Φλωρεντίᾳ, ὁ Βησσαρίων συνετέλεσεν ὡς οὐδεὶς ἄλλος εἰς τὸν γενόμενον συμβιβασμόν, καθ' ὃν ὅμως ἡ ἡμετέρα ἐκκλησία ἐθυσίασεν ἅπαν τὸ ἀξίωμα αὐτῆς. Οὐδὲ θέλομεν κατακρίνει τὸν ἄνδρα ἀπολύτως διὰ τοῦτο, καθότι εἰς τὴν θυσίαν ταύτην συνήνεσαν προθύμως οἱ πλεῖστοι ἐκκλησιαστικοὶ καὶ πολιτικοὶ ἡμῶν ἄρχοντες, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι ἀντ' αὐτῆς ἠθέλομεν λάβει ἐπικουρίαν ἱκανὴν νὰ ἀπαλλάξῃ ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ἐπικειμένης τουρκικῆς κυριαρχίας. Ἀλλ' ὅταν μετ' οὐ πολὺ αἱ μὲν περὶ ἀποχρώσης συνδρομῆς ὑποσχέσεις δὲν ἐτηρήθησαν, ἡ δὲ κοινὴ τῆς Ἀνατολῆς συνείδησις ἐξηγέρθη κατὰ τοῦ ὑπογραφέντος ἐν Φλωρεντίᾳ ὅρου, καὶ πάντες σχεδὸν οἱ Ἕλληνες ἀπεκήρυξαν εὐλόγως τὰ γενόμενα, ὁ Βησσαρίων ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ὀλίγων ὅσοι ἐνέμειναν πιστοὶ εἰς τὴν δυτικὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ἰταλίαν διήγαγεν αὐτόθι τὸ λοιπὸν τῆς ζωῆς.

Ἡ δυτικὴ ἐκκλησία ἐπεδαψίλευσεν εἰς τὸν αὐτόμολον τοῦτον μέγιστα εὐνοίας δείγματα. Ὁ Βησσαρίων, ἀφοῦ ἔλαβε παρὰ τῶν παπῶν Εὐγενίου Δ' καὶ Νικολάου Ε' πολλὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα καὶ ὠφελήματα, ἀνεδείχθη ἐπὶ τέλους προϊστάμενος τοῦ ἱεροῦ συνεδρίου τῶν καρδιναλίων. Πλὴν τούτων, διετέλεσε τετράκις ἀντιπρόσωπος τοῦ πάπα εἰς Βονωνίαν, εἰς Γερμανίαν, εἰς Ἑνετίαν καί, τῷ 1472, εἰς Γαλλίαν. Ὅτε δὲ ἐπανερχόμενος ἐκ τῆς τελευταίας ταύτης πρεσβείας, περὶ τὰ τέλη τοῦ 1472, ἀπεβίωσεν εἰς Ῥαύενναν, ὁ νεκρὸς αὐτοῦ, μετακομισθεὶς εἰς Ῥώμην, ἐκηδεύθη αὐτόθι πανηγυρικῶς, ἐπὶ παρουσίᾳ, πρᾶγμα ἀνήκουστον, τοῦ ἄκρου ἀρχιερέως, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων. Εἶχε δὲ τοσοῦτον εὐπορήσει, ὥστε τὸ ἐν Ῥώμῃ κατάλυμά του ὡμοίαζε πρὸς αὐλὴν φιλοσόφου ἡγεμόνος· καὶ ἐκτήσατο βιβλιοθήκην ἥτις, τιμωμένη τότε 30,000 χρυσῶν σκούδων (τὴν σήμερον τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἤθελεν ἀντιστοιχεῖ πρὸς ἓν ἑκατομμύριον δραχμῶν καὶ ἔτι πλέον), ἐκληροδοτήθη ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν Ἑνετίαν.

Digitized by Google

Ὁ Βησσαρίων λοιπὸν ἠξιώθη ἐν τῇ ξενιτείᾳ ὅλων τῶν τιμῶν καὶ τῶν ἀπολαύσεων ὅσας δύναται νὰ ποθήσῃ ὁ ἄνθρωπος ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ· ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ τῆς φαινομένης ταύτης εὐδαιμονίας ὁπόσας πικρίας δὲν ἐποτίσθη! Ἡ κυριωτάτη φιλοτιμία του ἦτο νὰ ἀποδείξῃ ὅτι εἰς μάτην δὲν ἀπεσκίρτησεν ἀπὸ τῶν κόλπων τοῦ πατρῴου θρησκεύματος· καὶ κατὰ τὰ τελευταῖα 25 τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἔτη δὲν ἔπαυσεν ἀγωνιζόμενος νὰ συγκροτήσῃ εὐρωπαϊκὴν κατὰ τῶν Τούρκων συμμαχίαν, περιτρέχων ἐπὶ τούτῳ Ἰταλίαν, Γερμανίαν, Γαλλίαν, καὶ ἐνεργῶν, καὶ δημηγορῶν, καὶ ἱκετεύων, καὶ δακρυρροῶν· ἀλλ' εἰς μάτην ἠγωνίσθη. Πολλάκις ἤλπισεν ὅτι εἶναι εἰς τὴν στιγμὴν τοῦ νὰ περιβληθῇ καὶ αὐτὴν τὴν τιάραν τοῦ ἄκρου ἀρχιερέως, ἀλλ' ἀείποτε ἀπέτυχεν, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι Ἕλλην ὢν καὶ πρὸ ὀλίγου χρόνου σχισματικός, ἤθελεν εἶναι ἀπρεπέστατον νὰ κατασταθῇ κεφαλὴ τοῦ καθολικοῦ κόσμου. Ἐντούτοις τί δὲν ἔπραξεν ἵνα ἀποδείξῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς ὅτι ἐντελῶς ἐξελατινίσθη καὶ ὅτι μόνην σωτηρίαν τοῦ γένους του ἐνόμιζε τὸ νὰ ἀποβάλῃ πᾶσαν τὴν ἀρχαίαν ἐθνικὴν αὐτοῦ ἰδιότητα καὶ πᾶν αἴσθημα ἑλληνισμοῦ! Τῷ 1465 δὲν ἐδίστασε νὰ γράψῃ τὴν ἀκόλουθον ἐξευτελιστικὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν παιδαγωγὸν τῶν τέκνων τοῦ δεσπότου Θωμᾶ τοῦ Παλαιολόγου, εἰς Ἀγκῶνα καταφυγόντα τότε μετὰ τῶν νέων ἐκείνων. «Εἶναι γὰρ χρεία, ἔλεγε, νὰ ζῶσι τὰ παιδία λατινικῶς, νὰ ζοῦν φράγκικα παντελῶς, ἤγουν νὰ ἀκολουθῶσι τὴν ἐκκλησίαν κατὰ πάντα ὡσὰν Λατῖνοι, καὶ οὐχὶ ἀλλέως, νὰ ἐνδύωνται λατινικῶς, νὰ μάθουν νὰ γονατίζουν τοὺς ὑπερέχοντας, καὶ πάπαν, καὶ καρδιναλίους, καὶ τοὺς ἄλλους αὐθέντας. Ὅταν σεβαίνουν εἰς ἐκκλησίαν λατινικήν, ἄς γονατίζουν καὶ ἄς εὔχωνται ὥσπερ οἱ Λατῖνοι.» Τοιαύτην ἀνατροφὴν ἤθελε νὰ ἐπιβάλῃ εἰς τοὺς ἀνεψιοὺς τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, τοῦ αὐτοκράτορος ἐκείνου ὅστις ἔπεσεν ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος, τῆς Ἑλληνικῆς πίστεως καὶ τῆς Ἑλληνικῆς πατρίδος.

Καὶ ἐνῷ τοσοῦτον ἐταπεινοῦτο ἵνα πείσῃ τοὺς Λατίνους περὶ τῆς εἰλικρινείας τῆς εἰς αὐτοὺς ἀφοσιώσεώς του, δὲν τοὺς ἔπεισεν. Ἓν καὶ μόνον τελευταῖον σημεῖον διετήρησε τῆς ἀρχαίας αὐτοῦ καταγωγῆς, τὸν μύστακα καὶ τὸ γένειον· ἀλλ' ἔπαθε τὰ πάνδεινα ἕνεκα τῶν σχισματικῶν αὐτοῦ τριχῶν. Ὅτε τῷ 1455, ἀποθανόντος τοῦ πάπα Νικολάου Ε', ἐγένετο ἐν τῷ συνεδρίῳ τῶν καρδιναλίων λόγος τοῦ νὰ ψηφισθῇ διάδοχος αὐτοῦ ὁ Βησσαρίων, ὁ καρδινάλιος Ἀλανὸς, ἀρχιεπίσκοπος Αὐενιῶνος, πολλὰ καὶ ἄλλα καταφλυαρήσας, ἀνέκραξε πρὸς τοῖς ἄλλοις ὅτι ἀκόμη δὲν ἐξύρισε τὸ γένειόν του ὁ Βησσαρίων καὶ θέλει νὰ κατασταθῇ κεφαλὴ ἡμῶν! Πάλιν δὲ ὅτε, περὶ τὰ τέλη τῆς ζωῆς, γέρων ἤδη ὀγδοηκοντούτης ὤν, ἐστάλη ὑπὸ τοῦ πάπα Σίξτου Δ' εἰς Γαλλίαν ἵνα συμβιβάσῃ τὰς πρὸς τὸν δοῦκα τῆς Βουργουνδίας Κάρολον ἔριδας τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου ΙΑ', καὶ νὰ διευκολύνῃ οὕτω τὴν ἀείποτε μελετωμένην καὶ μηδέποτε πραγματουμένην σταυροφορίαν κατὰ τῶν Τούρκων, ἅμα εἶδεν ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος τὸν Βησσαρίωνα, ἁρπάσας αὐτὸν ἀπὸ τὰ γένεια, δεινῶς περιύβρισεν.

Ἀλλὰ τί ἤθελε κατορθώσει ἂν δὲν ἔφευγεν; Τί ἤθελε κατορθώσει; ἠδύνατο ὡς ἀρχιερεύς, ὡς οἰκουμενικὸς πατριάρχης, ὡς λόγιος καὶ πολιτικὸς ἀνήρ, νὰ παραμυθήσῃ, νὰ βοηθήσῃ καὶ ἐν γένει νὰ ὑπηρετήσῃ πολὺ πρακτικώτερον τοὺς ὁμογενεῖς αὐτοῦ, ἀξιούμενος τούτου ἕνεκα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ὑπολήψεως τοῦ ἰδίου ἔθνους, ὅπερ, διὰ πάντα ἄνθρωπον ὅστις δὲν ἀπεκτηνώθη ἔτι, εἶναι τὸ τιμιώτατον τῶν ἀγαθῶν ὅσα δύναται νὰ ἀπολαύσῃ καὶ ζῶν καὶ μετὰ θάνατον.

Κ. Παπαρρηγοπουλος.

Ο ΜΑΔΙΣΤΗΣ

Α'

— Πέτρε, εἰπέ μοι ὁ θεῖός μου Κωνσταντῖνος, ὅταν, μέλλων ν' ἀναχωρήσω, ὑπῆγα νὰ τὸν ἀποχαιρετίσω. Θὰ σ' ἔδωκαν βεβαίως ὅλοι σου οἱ οἰκεῖοι ἀπὸ κανὲν δῶρον, ὅπως εἶναι συνήθεια ὅταν ἀναχωρῇ νεαρὸς συγγενής των.

— Ναί, θεῖέ μου. Ἡ μάμμη μου μ' ἔδωκε δύο εἰκοσάδραχμα, τὰ ἐξαδέλφια μου σαράντα δραχμὰς μετρητὰς καὶ ὁ θεῖός μου κὺρ Γρηγόρης ὡρολόγιον ἀργυροῦν, χαλασμένον μέν, εὐκόλως ὅμως ἐπισκευαζόμενον εἰς Παρισίους, ὅπου εὑρίσκονται ἐπιτήδειοι τεχνῖται.

Καὶ ὁ θεῖός μου Κωνσταντῖνος, δείξας ὅτι εὐχαριστήθη διὰ τὴν εὔνοιαν τῶν δωρητῶν μου·

— Κ' ἐγώ, εἶπεν, ἔχω νὰ σὲ δώσω κάτι, πολυτιμότερον μάλιστα.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ κοινὴ φήμη παρίστανεν αὐτὸν ὡς ἄνθρωπον πνευματωδέστερον μὲν ὅλων τῶν ἐγχωρίων, ὀλίγον ὅμως γενναιόδωρον ἢ μᾶλλον φιλάργυρον, ἠπόρησα διὰ τὴν τόσην προθυμίαν.

Θὰ σὲ δώσω, ἐξηκολούθησε λέγων, μίαν συμβουλήν.

Ἀλλ' ὁ ἀγαθὸς θεῖός μου, παρατηρήσας ὅτι ἕνεκα τοῦ ἀπροσδοκήτου τούτου εἴδους τῆς μεγαλοδωρίας ἐζωγραφήθη ἔκπληξις εἰς τὸ πρόσωπόν μου, δὲν ἤργησε νὰ προσθέσῃ·

— Τὴν ἀληθῆ εὐτυχίαν τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἀποτελοῦν, ἀνεψιέ μου, τὰ χρήματα· διότι μὲ τέσσαρας δραχμὰς προγεύεσαι καὶ γεύεσαι δύω ἡμέρας· μὲ μίαν ὅμως καλὴν συμβουλὴν ζῇς δέκα ἔτη. Μ' ἐννοεῖς.

— Ναί, θεῖέ μου.

— Ἄριστα. Ἄκουσε λοιπὸν τὴν ἁπλουστάτην

Digitized by Google

ταύτην συμβουλήν. Ἠξεύρω ὅτι, ὅταν τις ὑπάγῃ εἰς Παρισίους νὰ σπουδάσῃ, ζητεῖ εὐθὺς νὰ εὕρῃ τοὺς παλαιοὺς συντρόφους του, οἱ ὁποῖοι μετέβησαν ἐκεῖ πρὸ αὐτοῦ. Κάμνει ὅμως κακά!

— Κακά! καὶ διατί;

— Διότι ὁ νέος, ὁ ὁποῖος ἀφίνει τὴν οἰκογένειάν του, πρέπει πρῶτον μὲν νὰ στηρίζεται εἰς τὰς ἰδίας του δυνάμεις, καὶ δεύτερον μήτε τῶν ἄλλων τὰς ἐργασίας νὰ διαταράττῃ, μήτε αὐτὸς νὰ διαταράττεται ἀπὸ τοὺς ἀργούς. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ζῶμεν ὁλομόναχοι, πλησίαζε τοὺς γέροντας, οἱ ὁποῖοι θὰ σὲ δέχωνται προθύμως. Ὅταν εἴμεθα μακρὰν ἀπὸ τὸν τόπον μας, ἀγαπῶμεν ὅ,τι μᾶς τὸν ἀνενθυμίζει· οἱ γέροντες μάλιστα εὐφραίνονται, ζωογονοῦνται ἐπανερχόμενοι εἰς τὰ παρελθόντα, ἐνῷ οἱ νέοι, ἐπασχολούμενοι εἰς τὰ παρόντα, δὲν στρέφουν τὸ βλέμμα εἰς τὰ ὀπίσω.

— Πολὺ καλά, θεῖέ μου, θὰ κάμω ὅπως μὲ συμβουλεύεις.

— Ἠξεύρω ὅτι δὲν θὰ κάμῃς τίποτε· πλὴν ἀδιάφορον· θὰ ἐνθυμηθῇς ὅμως μίαν ἡμέραν ὅτι σ' ἔδωκα μίαν καλὴν συμβουλήν, καὶ τοῦτο μὲ ἀρκεῖ.

— Εὐχαριστῶ, θεῖέ μου.

— Μὴ βιάζεσαι, διότι δὲν ἐτελείωσα ἀκόμη. Μεταξὺ ἐκείνων τοὺς ὁποίους δὲν πρέπει νὰ ἴδῃς, εἶναί τις τὸν ὁποῖον σοὶ παραγγέλλω ν' ἀποφεύγῃς ἐπιμελῶς· τὸν Γεώργιον Χατζῆν.

— Καὶ ὅμως εἶναι ὁ καλήτερός μου φίλος.

— Λυποῦμαι.

— Τί σ' ἔκαμε, θεῖέ μου;

— Ἐμέ; τίποτε. Ἐνθυμοῦμαι μόνον ὅτι πρὸ δώδεκα ἐτῶν ὁ διδάσκαλος ἐτράβηξε τὰ αὐτία του τόσῳ πολύ, ὥστε ὀλίγον ἔλειψε νὰ τὰ ξεριζώσῃ.

— Ὁ μακαρίτης κὺρ Παρθένιος συνείθιζε νὰ τραβᾷ τὰ αὐτία ὅλου τοῦ κόσμου.

— Ὄχι ὅμως καὶ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. Τοῦ Χατζῆ τὰ αὐτία τὰ ἐτράβηξε δυνατά, τιμωρῶν τὴν βαρβαρότητά του. Φαντάσου ὅτι μίαν τῶν ἡμερῶν, εὑρὼν φωλεὰν πτηνῶν, ἐπῆρε τὰ πουλάκια, τὰ ἔβαλεν εἰς κλωβίον ἀνοικτὸν μὲ σκοπὸν νὰ ἔλθῃ ἡ μάνα των νὰ ἐμβῇ μέσα καὶ νὰ τὴν πιάσῃ. Καὶ τῷόντι ἡ ταλαίπωρος, ἦλθε φέρουσα τροφὴν εἰς τὰ μικρά της καὶ ἐπιάσθη εἰς τὴν παγίδα.

— Πλήν, θεῖέ μου, ὅλα τὰ παιδία τοῦ χωρίου κάμνουν τὸ ἴδιον· καὶ ἐγὼ τὸ ἔκαμα...

— Ἂν ἔκαμνες ὅμως ὅ,τι ἔκαμεν ἐκείνην τὴν ἡμέραν ὁ Χατζῆς, ἂν τὸ ἔκαμνες... τὸ ραβδὶ θὰ ἔπεφτε γερὰ εἰς τὴν πλάτην σου καὶ...

— Τί ἔκαμε λοιπόν;

— Τὸν ἦλθε, τὸν κακοῦργον, ἡ ἰδέα νὰ μάθῃ πόσην φιλοστοργίαν ἔχει ἡ μάνα τῶν μικρῶν. Τὴν ἐπῆρε λοιπόν, ἀπέσπασε μερικὰ της πτερὰ καὶ τὴν ἀφῆκεν. Ἡ ταλαίπωρος μάνα ἐπέταξε κακαρίζουσα, καὶ μετὰ πέντε λεπτὰ ἐπέστρεψεν εἰς τὰ πουλάκια της· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐπανέλαβε τὴν δοκιμήν. Δεκάκις ἐπέστρεψεν ἡ μάνα καὶ δεκάκις τὴν ἐμάδισεν ὁ ἄσπλαγχνος, γελῶν ὡς μαινόμενος. Ἐπὶ τέλους, μαδισμένην ἐντελῶς, ἀδυνατοῦσαν νὰ πετάξῃ, κατάκοιτον εἰς τὸν παραστάτην τοῦ παραθύρου καὶ πιπίζουσαν πρὸς τὰ δυστυχισμένα μικρά της, τὴν ἐπίασε καὶ... ἂν ἤξευρες, ἀνεψιέ μου, τί τὴν ἔκαμεν ὁ ἀλιτήριος! Τὴν ἔψησε καὶ τὴν ἔφαγε μετὰ τὸ γεῦμα, ναί, μετὰ τὸ γεῦμά του.

— Κακά, κάκιστα· μὲ εἶπες ὅμως ὅτι τὸ πρᾶγμα συνέβη πρὸ δώδεκα ἐτῶν, ὅταν δηλαδὴ ὁ Γεώργιος ἦτο παιδάκι ὀκτὼ χρόνων.

— Ναί, ὀκτὼ χρόνων, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἠμπορεῖ νὰ προφασισθῇ ὅτι τὸν εἶχε διαφθείρει ἡ κοινωνία.

— Εἰς τὸ διάστημα δώδεκα χρόνων ἀλλάζομεν, θεῖέ μου, δὲν μένομεν οἱ αὐτοί. Ὁ Γεώργιος ἔκαμε καλὰς σπουδάς, εἶναι ἀγαθὸς καὶ γλυκύς.

— Καὶ διὰ τοῦτο θὰ ἔγινε πλέον ἐπικίνδυνος.

— Σὲ βεβαιόνω, θεῖέ μου, ὅτι τὸν κρίνεις μὲ πολλὴν αὐστηρότητα διὰ μίαν του πρᾶξιν, κακὴν μέν, πλὴν ἡ ἡλικία...

— Ὕπαγε ὅπου θέλεις. Σὲ εἶπα ὅ,τι ἔπρεπε νὰ σὲ εἰπῶ, δὲν μὲ μέλει ἂν καταπεισθῇς. Ὑγίαινε.

— Εὐχαριστῶ, θεῖέ μου.

Μετὰ δεκαπέντε ἡμέρας, καθήμενος εἰς τὸ μικρόν μου δωμάτιον τῶν Παρισίων, εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου, ἔγραφα εἰς τὴν μητέρα μου, διηγούμενος πῶς εἰργαζόμην, πῶς τὴν ἐνθυμούμην, πῶς ἔζων μὲ τὰ ἑκατὸν φράγκα τὰ ὁποῖα μ' ἔστελλε κατὰ μῆνα, στερουμένη αὐτὴ τὰ ἀναγκαῖά της. Μεμονωμένος καὶ λυπημένος ἔβλεπα ἀπὸ τὸ παράθυρόν μου, διαβαίνοντας μὲ πρόσωπα ἱλαρὰ ἄνδρας καὶ γυναῖκας καὶ διευθυνομένους, διότι ἦτο κυριακή, εἰς τὸν περίπατον. Ἐνῷ δὲ τοὺς ἔβλεπα καὶ τοὺς ἐζήλευα, ἐκτύπησεν ἡ θύρα μου καὶ εἶδα νέαν, ὀνομαζομένην Πετροῦλαν, μικρὰν καὶ ξανθὴν ράπτριαν, τὴν ὁποίαν ὅλοι ἠγάπων, διότι ἦτο καλὴ καὶ τιμία, καὶ διότι ἀπὸ τὸ πρωῒ ἕως τὸ ἑσπέρας ἐτραγούδει καὶ ἐφαίδρυνε τὴν μελαγχολικὴν οἰκίαν μας. Ἤρχετο δὲ νὰ μὲ ζητήσῃ φύλλα χαρτίου ἵν' ἀντιγράψῃ μερικοὺς στίχους τοῦ συρμοῦ. Ἐπειδὴ ἦσαν κολλητὰ τὰ δωμάτιά μας, συχνὰ ἀπεδίδομεν ὁ εἷς πρὸς τὸν ἄλλον μικρὰς τινὰς ὑπηρεσίας· ἐγὼ μὲν τῇ ἐδάνειζα βιβλία, ἐκείνη δὲ ποτὲ μὲν ἔδιδε καμμίαν βελονιὰν εἰς τὸ φόρεμά μου, ποτὲ δὲ ἔρραπτε τὰ κομβία μου καὶ καθεξῆς. Εἰς ἕνα λόγον εἴμεθα φίλοι, ἀντηγαπώμεθα μὲ νεανικὴν ἀφέλειαν καὶ ἐχαίρομεν χαρὰν ἔντιμον, εὐχαριστοῦντες τὴν τύχην, ἡ ὁποία ἀπεφάσισε νὰ γείνωμεν γείτονες.

Ἡ Πετροῦλα, ἐννοήσασα ὅτι ἐστενοχωρούμην

Digitized by Google

ὡς ξένος καὶ μόνος, μ' ἐπρότεινε νὰ τὴν συντροφεύσω εἰς μίαν της θεῖαν. Ἐγὼ δὲ ἐδέχθην εὐχαρίστως τὴν πρότασιν. Ὅταν δὲ μᾶς εἶδεν ἐξερχομένους ὁμοῦ ὁ θυρωρὸς, ἐγέλασε καὶ εἶπεν·

— Ἰδοὺ δύο ὀνόματα καμωμένα τὸ ἓν διὰ τὸ ἄλλο, Πέτρος καὶ Πετροῦλα. Καὶ αὐτὴ μὲν ἐξεκαρδίσθη γελῶσα, ἐγὼ ὅμως δυσηρεστήθην ὁπωσοῦν. Ἀλλ' ὁπωσδήποτε ἐπεράσαμεν ἀξιόλογα τὴν ἡμέραν. Ἐθέρισεν ὁλόκληρον τὸν κῆπον τῆς θείας της, μικρὸν μὲν ἀλλὰ πλούσιον ἀπὸ ἄνθη, καὶ μετὰ ταῦτα ἐτρέξαμεν εἰς ἀναζήτησιν καὶ ἄλλων ἀγρίων, τὰ ὁποῖα, ἂν καὶ δὲν μυρίζουν, τ' ἀγαποῦν αἱ νέαι ἐργάτιδες τῶν Παρισίων, μὴ ἀγνοοῦσαι ὅτι ὁ ἥλιος δὲν φέγγει ὅλον τὸν κόσμον.

— Σ' εὐχαριστῶ, μὲ εἶπεν ὅταν ἐπεστρέψαμεν τὸ ἑσπέρας, σ' εὐχαριστῶ διὰ τὴν συντροφιάν σου. Πόσον εὔμορφη θὰ γείνῃ ἡ φωλεά μου μ' αὐτὰ τὰ ἄνθη καὶ πόσον θὰ κελαδήσω αὔριον!

Καὶ τῳόντι τόσον καλὰ ἐκελάδησε τὴν ἐπιοῦσαν, ὥστε παρ' ὀλίγον δὲν θὰ ὑπήγαινα εἰς τὸ μάθημα τῆς ἰατρικῆς· ἀλλὰ πρὸ πάντων ἡ ἐκπλήρωσις τοῦ χρέους. Πλὴν τούτου συνείθιζε ν' ἀνοίγῃ τὴν θύραν της τὸ πρωῒ καὶ νὰ τὴν κλείῃ εὐθὺς, νὰ τὴν ἐξανανοίγῃ δὲ τὸ ἑσπέρας μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐργασίας της.

Ἡ πρὸς αὐτὴν φιλία μου τόσῳ μ' ἐζωογόνει, ὥστε δὲν ἐξηρχόμην ἀπὸ τὸ δωμάτιόν μου εἰμὴ διὰ μόνον τὸ μάθημά μου καὶ γρήγορα γρήγορα ἐπέστρεφα ἵνα τὴν ἀκούσω τραγῳδοῦσαν ἢ ἵνα πολυλογήσω μὲ αὐτήν. Τὸ δὲ ἑσπέρας αὐτὴ μὲν μ' ἔλεγε τὰ τραγούδιά της, ἐγὼ δὲ ἀνεγίνωσκον δράματα τοῦ θεάτρου, τὰ ὁποῖα ὑπερηγάπα.

Ὅλ' αὐτὰ τὰ ἔγραψα εἰς τὴν μητέρα μου, ἡ ὁποία μ' ἔδιδεν ὁδηγίας καὶ συμβουλὰς, μετὰ σοβαρότητος μὲν ἀλλὰ καὶ χωρὶς νὰ διαταράξῃ τὴν νεανικήν εὐτυχίαν μου· καὶ τοῦτο ἐνόουν ἀπὸ τὰ μειδιάματα τῆς ἀνυποπτου φιλοστοργίας, τὰ ὁποῖα ἀνεκάλυπτα μεταξὺ τῶν ἠθικῶν της παραγγελμάτων.

Ἕνεκα δὲ τῆς γλυκείας μου φιλίας πρὸς τὴν γειτόνισσάν μου, οὔτε ἔβλεπα τοὺς συντρόφους μου, οἵτινες καὶ αὐτοὶ εἶχον μεταβῆ χάριν σπουδῆς εἰς Παρισίους. Μόνος ὁ Γεώργιος, ἐλθὼν μίαν ἡμέραν ὅλως περιχαρὴς, μὲ διηγήθη τὴν παραλυμένην ζωήν του, καὶ ἐλεεινολόγησε τὴν ἰδικήν μου. Καὶ ὅμως πολλάκις ἐπανέλαβε τὰς ἐπισκέψεις του καὶ μάλιστα τὰς κυριακὰς, καταδεχθεὶς νὰ συνοδεύσῃ τὴν Πετροῦλαν καὶ ἐμὲ εἰς τοὺς ἀγροτικούς μας περιπάτους.

Ἐντοσούτῳ ἐπροχώρει ὁ καιρὸς καὶ ἐπλησίαζαν αἱ διακοπαὶ τῶν μαθημάτων. Ὁμολογῶ δὲ ὅτι ἡ λύπη τὴν ὁποίαν ἠσθανόμην ἐνθυμούμενος ὅτι θ' ἀφήσω τὴν γειτόνισσάν μου, ἐμετρίαζε τὴν χαρὰν, ὅσην εἶχα, νὰ ἐναγκαλισθῶ τὴν μητέρα μου καὶ νὰ ἰδῶ τὴν παλαιάν μας οἰκίαν, ἥτις θὰ μὲ ἀνενθύμιζε τὰς φαιδρὰς ἡμέρας τῆς νεανικῆς ἡλικίας μου.

Ὁ δὲ Γεώργιος, γράψας ψευδεῖς προφάσεις εἰς τὸν γηραιὸν καὶ ἀγράμματον πατέρα του, τὰς ὁποίας ἐγὼ κατέκρινα, ἔμεινεν εἰς Παρισίους.

Ἀλλὰ καὶ εἰς ἐμὲ αἰῶνες ἐφάνησαν οἱ δύο μῆνες τοὺς ὁποίους ἐπέρασα εἰς τὸ χωρίον μου· ὁμολογῶ δὲ καὶ ὅτι ἐλύπησα τὴν μητέρα μου, μὴ προσποιηθεὶς ἀρκετὰ τὴν ἀνυπομονησίαν μου νὰ ἐπιστρέψω. Ἦλθε τέλος πάντων ἡ ἡμέρα τῆς ἀναχωρήσεως, καὶ ἐνῷ ἡτοιμαζόμην ν' ἀναβῶ εἰς τὴν ἅμαξαν, ᾐσθάνθην χεῖρα φιλικὴν σύρουσάν με. Καὶ στραφεὶς εἶδα τὸν θεῖόν μου Κωνσταντῖνον.

— Αἴ! ἀνεψιέ! ἐνθυμεῖσαι τὴν συμβουλήν μου;

— Ναὶ, θεῖέ μου, νομίζω τῳόντι . .

— Λοιπὸν διατί τὴν παρήκουσες;

— Ναὶ, ὁμολογῶ . . .

— Τί ὁμολογεῖς; ὅτι εἶσαι μωρός; Τὸ ἠξεύρω.

— Καὶ διατί εἶμαι μωρὸς, θεῖέ μου;

— Διότι σὲ παρήγγειλα ν' ἀποφεύγῃς τὸν μαθιστήν.

— Καί;

— Καὶ σὺ δὲν μὲ ἤκουσες, ἀλλὰ τὸν ἀφῆκες πλησίον τοῦ κλωβίου.

Β'

Ὅτε δὲ ἔφθασα εἰς τὸ παρισινόν μου δωμάτιον, ἔτρεμα· ἡ συγκίνησίς μου ἦτο μεγάλη. Τὰ λόγια τοῦ θείου μου ἐβόμβουν εἰς τὰς ἀκοάς μου ὡς αἱ ἀναιδεῖς μυῖαι, τὰς ὁποίας ἡμεῖς μὲν διώκομεν ἀνυπόμονοι, αὐταὶ δὲ ἐπανέρχονται ἀναιδέστεραι. Ἠρώτησα εὐθὺς διὰ τὴν φίλην μου Πετροῦλαν· ἀλλὰ τὸ εἰρωνικὸν ἦθος τοῦ θυρωροῦ μ' ἐπάγωσεν. Ἀνέβην δύο δύο τὰς βαθμίδας τῶν τεσσάρων πατωμάτων ἀσθμαίνων· ηὗρα τὴν θύραν τοῦ δωματίου της ἀνοικτήν· ἡ φωλεὰ ἦτο ἔρημος· τὸ πτηνὸν εἶχε πετάξει. Ἴσως, εἶπον κατ' ἐμαυτὸν, ἠναγκάσθη ἀπὸ τὸ ἔργον της νὰ μετοικήσῃ· ἀλλὰ θὰ μὲ γράψῃ βεβαίως· γνωρίζω καλὰ τὴν καρδίαν καὶ τὴν τιμιότητά της· δὲν ἀφίνει τοὺς φίλους της χωρὶς νὰ τοὺς ἀποχαιρετίσῃ· ἂν τὸ νέον της κατάλυμα δὲν ἦναι μακρὰν τοῦ σχολείου, θὰ ὑπάγω νὰ κατοικήσω πλησίον της. Καὶ ἐπειδὴ συνεννοούμεθα τόσον καλὰ, στοιχηματίζω ὅτι θὰ περάσωμεν, ὡς καὶ πρὶν, ἀξιόλογα τὸν καιρόν μας. Ἀλλὰ καὶ μακρὰν ἂν ἦναι ἡ κατοικία της, τί πειράζει; ἔχω ἀνάγκην περιπάτου· ὁ περίπατος εἶναι ἀναγκαῖος εἰς τὸν ἐργαζόμενον. Δὲν εἶναι κακὸν ν' ἀρχίσω νὰ φροντίζω περὶ τῆς ὑγείας μου, ἐγὼ ὁ ὁποῖος ἑτοιμάζομαι νὰ φροντίζω περὶ τῆς ὑγείας τῶν ἄλλων.

Τοιαῦται καὶ παρόμοιαι σκέψεις ἐκυκλοφόρουν εἰς τὴν κεφαλήν μου δι' ὅλης τῆς νυκτὸς, ἡ ὁποία μ' ἐφάνη ἀτελεύτητος.

Πολλαὶ ἡμέραι ἐπέρασαν χωρὶς νὰ λάβω ἄλλας ἐπιστολὰς εἰμὴ τῆς μητρός μου, ἀπὸ τὸ γρά-

Digitized by Google

ψιμον τῶν ὁποίων ἐφαίνετο ὅτι εἶχεν ἐξασθενήσει καὶ ἡ ὅρασις καὶ ἡ χείρ της. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἀδυνατῶν ν' ἀνθέξω εἰς τὴν θλίψιν μου, ἀπεφάσισα νὰ ὑπάγω εἰς τῆς θείας τῆς Πετρούλας καὶ νὰ ἐξετάσω τί γίνεται. Θὰ ἦναι ἄρρωστη, εἶπον κατ' ἐμαυτόν· διατί νὰ μὴ τὸ σκεφθῶ προτήτερα· εἶμαι ἀχάριστος.

Ἀχάριστος ὅμως δὲν ἤμην, διότι τὸ εἶχα σκεφθῆ ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν· ἀλλ' ἀνεξήγητός τις φωνὴ μ' ἔλεγε νὰ μὴ ἐγκαταλείψω τὴν λυπηρὰν ἀλλὰ γλυκεῖαν ἐλπίδα μου.

— Ἆ! Κύριε Πέτρε, ἀνεφώνησεν ἡ οἰκοδέσποινα μόλις ἰδοῦσά με· εἶσαι πολλὰ εὐγενὴς ὅτι μ' ἐνθυμήθης. Πῶς ηὗρες τὴν μητέρα σου;

— Καὶ ἡ Πετροῦλα; ἐψιθύρισα.

Ἡ δὲ ἀγαθὴ γραῖα ἀτενίσασά με πλήρης οἴκτου·

— Ἆ! Ἆ! ἀνέκραξε, τὴν ἐνθυμεῖσαι λοιπὸν πάντοτε; Σὲ λυποῦμαι. Τώρα θὰ σὲ τὸ εἰπῶ· εἶμαι καλὴ γυναῖκα, λέγω πάντοτε τὴν ἀλήθειαν. Εἶχες ἔλθῃ ἐδῶ συνοδεύων τὴν μικρὰν καὶ σὲ ἐδέχθην καλά· εἶσαι τίμιος νέος, τὸ ἐνόησα εὐθύς· τότε ἐσυλλογίσθηκα ὅτι οἱ νέοι πρέπει νὰ περνοῦν τὸν καιρόν των· καὶ ἐγὼ ὑπῆρξα νέα· ἀπορεῖς; δὲν μὲ μέλει. Αὐτὴ ὅμως ἦλθε μίαν ἡμέραν μὲ ἕνα ἄλλον, καὶ ἐγὼ ἔκλεισα τὴν θύραν μου. Ὥρα σας καλή, εἶπα· πηγαίνετε νὰ εὕρετε ἄλλου ἄνθη, διότι τὰ ἰδικά μου τὰ ἔκοψα. Ἡ μικρὰ ἔκλαυσεν, ἀλλ' ἐγὼ ἐπέμεινα. Καὶ ἐπέμεινα διότι, ὅταν εἰς τὴν καρδίαν μιᾶς νέας ὑπάρχῃ τόπος δι' ἕνα, δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ διὰ δύο, διότι ἂν ὑπάρχῃ διὰ δύο, θὰ ὑπάρχῃ καὶ δι' ὁλόκληρον σύνταγμα. Αὐτὰ τὰ γνωρίζω.

Καὶ ταῦτα ἀκούσας ἀνεχώρησα, καὶ ὡς μεθυσμένος ἔτρεχα εἰς τοὺς δρόμους. Ἐπειδὴ δὲ εἶχε νυκτώσει πρὸ πολλοῦ, διευθύνθην πρὸς τὸ Λούξεμβουργ. Ἐνῷ δὲ ἡτοιμαζόμην νὰ ἐμβῶ διὰ τῆς θύρας τοῦ ἀστεροσκοπείου, ἐστάθηκα διὰ μιᾶς, διότι μία φωνὴ πολλὰ γνωστὴ ἠκούσθη τραγουδοῦσα μέλος τὸ ὁποῖον ὑπερηγάπων. Καὶ μετ' ὀλίγον ἐσιώπησεν ἡ φωνή· ἐνῷ δὲ ἡτοιμαζόμην νὰ τρέξω πρὸς αὐτήν, ἤκουσα τὸν Γεώργιον λέγοντα·

— Ἔλα, Πετροῦλα· ἐβαρύνθην «*Τὰ πουλάκια κελαϊδᾶνε*.» Τραγούδησε κανὲν ἄλλο νοστιμώτερον, ἢ . . . κλείδωσε τὸν λάρυγγά σου· εἶναι πλέον καιρός.

Δὲν ἐνθυμοῦμαι πῶς ἔφθασα εἰς τὸ δωμάτιόν μου· ἠξεύρω μόνον ὅτι ἔκλαια δι' ὅλης τῆς νυκτός.

Πέντε ἔτη μετὰ τὴν πρώτην μου λύπην, ἔχασα τὴν μητέρα μου, καὶ ἔμεινα μόνος εἰς τὸν κόσμον. Ἀναγορευθεὶς ἰατρὸς πρὸ δύω ἐτῶν, συνέζων μὲ ἄλλους τέσσαρας ἢ πέντε συναδέλφους ὄχι εὐτυχεστέρους μου. Ἐπειδὴ δὲ ἡ μήτηρ μου μὲ ἀφῆκε τὴν πατρικήν μας οἰκίαν καὶ εἴκοσι χιλιάδας δραχμῶν, ἐνόμιζα τὸν ἑαυτόν μου πλούσιον. Ἐνῷ δὲ μίαν ἡμέραν παρετήρουν ἔπιπλά τινα μὲ σκοπὸν ν' ἀγοράσω ὀλίγα διὰ τὸ δωμάτιόν μου, χάριν ἐπιδείξεως κυρίως διὰ τοὺς ἐρχομένους σπανίους πελάτας μου, ἀπήντησα τὸν Γεώργιον. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἠθέλησα ν' ἀπομακρυνθῶ, ἀλλ' αὐτὸς γελάσας·

— Νὰ ἡ ὥρα, εἶπε, νὰ μὲ κακιώσῃς διὰ μίαν ἀνοησίαν, δι' ἕνα ἔρωτα παιδαριώδη.

— Νὰ ἤξευρες πόσον ὑπέφερα.

— Μάλιστα, ὑπέφερες· ἡ φιλαυτία σου προσεβλήθη. Τί ἰδέα νὰ μαλλώσωμεν διὰ μίαν ξεμυαλισμένην, τὴν ὁποίαν δὲν θὰ ἰδῶμεν ἴσως ποτὲ πλέον.

— Πῶς; ἀπέθανε;

— Μπᾶ!

— Ἔμαθα κατὰ τύχην ὅτι εὑρίσκεται εἰς τὸ νοσοκομεῖον.

— Δὲν ἀπορῶ, εἶπε μὲ τόσην ἀπάθειαν ὡς νὰ ὡμίλει περὶ σκύλου· δὲν ἀπορῶ, διότι εἶχε κακίστην ὑγείαν.

Ἐνῷ δὲ ἱστάμην ἔκπληκτος διὰ τὴν τοιαύτην ἀδιαφορίαν, αὐτός, λαβὼν τὸν βραχίονά μου, μὲ παρέσυρε.

— Ποῦ μὲ πηγαίνεις; ἠρώτησα.

— Εἰς τὴν οἰκίαν μου. Θὰ σὲ παρουσιάσω εἰς τὴν γυναῖκά μου.

— Τὴν γυναῖκά σου;

— Ναί!

Καὶ τῳόντι ἡ σύζυγός του ἦτον λαμπρὰ νέα χήρα καὶ πλουσία· αὐτὸς δέ, παραιτήσας τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα, ἔγεινε τραπεζίτης.

— Σὲ παρουσιάζω, εἶπεν εἰς τὴν σύζυγόν του, τὸν καλήτερόν μου φίλον, τὸν ἰατρὸν Πέτρον περὶ τοῦ ὁποίου πολλάκις σὲ ὡμίλησα.

— Εἶμαι εὐτυχής, εἶπεν ἡ Κ. Χατζῆ, βλέπουσα ἐπὶ τέλους τὸν φίλον, τὸν ἀληθῆ φίλον τοῦ ἀνδρός μου, τὸν σύντροφον τῆς νεότητός του. Καλῶς ὥρισες, ἰατρέ, πρὸ πολλοῦ σὲ γνωρίζω καὶ σ' ἀγαπῶ.

Αἱ εὐγενεῖς αὗται λέξεις μὲ κατεμάγευσαν. Λοιπόν, εἶπα κατ' ἐμαυτόν, μὲ ἀγαπᾷ πάντοτε ὁ Γεώργιος· καὶ ἡ λύπη τὴν ὁποίαν μ' ἐπροξένησε θὰ προῆλθε βέβαια ἀπὸ ἀπερισκεψίαν. Πλὴν τούτου ποτὲ δὲν εἶχα φανερώσει εἰς αὐτὸν τὴν ἀγάπην μου.

Ἡ οἰκοδέσποινα ἀπήτησε νὰ μείνω εἰς τὸ γεῦμα· ἐπειδὴ δ' ἐγὼ ἐπροφασίσθην ὅτι μὲ περιμένουν οἱ ἄρρωστοί μου, ὁ Γεώργιος ἐκάγχασε καὶ εἶπεν·

— Οἱ ἄρρωστοί σου! ἡσύχασε, θὰ σ' εὕρωμεν περισσοτέρους, πλουσίους, καλητέρους ἀπὸ τοὺς ξυλοπώλας καὶ τοὺς κτίστας σου.

Παράδοξος σύμπτωσις, διότι τῳόντι εἶχα ἄρρωστον ἕνα ξυλοπώλην!

— Τὴν οἰκίαν μου, ἐπανέλαβεν ὁ Γεώργιος, θεώρει ὡς ἰδικήν σου, ἐνῷ ἡ σύζυγός του ἐφέρετο φιλικώτατα πρὸς ἐμέ.

Digitized by Google

Συνειθίσας βαθμηδὸν τὸν ἄνετον τοῦτον βίον, ὅστις μὲ εἶχεν ἐκπλήξει τὸ κατ' ἀρχάς, καθόσον ὁ Γεώργιος εἶχε καὶ ἁμάξας, καὶ τράπεζαν πλουσίαν, καὶ φίλους τῶν ὁποίων οὐκ ὀλίγοι ἔγειναν πελάται μου, ἐλησμόνησα τὰ παρελθόντα· ἡ δὲ εἰκὼν τῆς Πετρούλας ἐπαρουσιάζετο ἐνίοτε εἰς τὴν φαντασίαν μου ὡς φωτογραφία σβυσμένη ἀπὸ τὴν πολυκαιρίαν.

Μὴ ἔχων σκοπὸν νὰ γράψω ἀπομνημονεύματα, σπεύδω εἰς τὸ τέλος τῆς διηγήσεώς μου. Ἐπειδὴ ὁ Γεώργιος μὲ εἶπε ποτὲ ὅτι ὁ ἰατρὸς πρέπει καὶ νὰ ἐνδύεται καὶ νὰ κατοικῇ εὐπρεπῶς, ἀπεφάσισα νὰ μεταβῶ εἰς οἰκίαν πλέον εὐϋπόληπτον καὶ ν' ἀγοράσω καλήτερα ἔπιπλα. Ἀλλ' ἐπέμεινε νὰ ἀναλάβῃ αὐτὸς τὰ τῆς ἀποκαταστάσεώς μου, ἐγὼ δὲ νὰ πληρώσω τὸ ἀντίτιμον ὄχι ἐκ τοῦ κεφαλαίου μου, ἀλλ' ἐκ τοῦ μέλλοντος κέρδους. Τόσῳ δὲ εὐγενὴς ἐφάνη ὥστε, θέλων νὰ τὸν ἐξασφαλίσω, ματαίως τὸν παρεκάλεσα νὰ καταθέσω εἰς τὴν Τράπεζάν του τὰ ὀλίγα μου χρήματα. Τέλος πάντων ἐδέχθη. Καὶ ἂν τὸν ἤκουα θὰ μὲ ἀπέφερε δεκαπέντε τοῖς ἑκατόν, τὸ ὁποῖον ἀπέκρουσα ὡς ἐναντίον τῆς ἠθικῆς· εὐχαριστήθην μὲ μόνον ἓξ τοῖς ἑκατόν. Πλὴν τούτου τὸ ἔργον μου εὐδοκίμει, καὶ ἐντὸς δεκαοκτὼ μηνῶν ἐπλήρωσα ὅλα τὰ ἔξοδα τῆς ἀποκαταστάσεώς μου.

Ἡ εὐτυχία ὅμως δὲν γηράσκει· καὶ πολλάκις οἱ νομίζοντες ὅτι τὴν κρατοῦν καλὰ ἀπατῶνται. Ἐμβρόντητος δὲ ἔμαθα μίαν τῶν ἡμερῶν ὅτι ὁ Γεώργιος ἐδραπέτευσεν, ἀφεὶς τὰς ὑποθέσεις του εἰς ἐλεεινὴν κατάστασιν καὶ γενόμενος αἴτιος νὰ καταστραφῶσιν ἑκατὸν οἰκογένειαι. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ σύζυγός του, ἡ ὁποία τῷ εἶχε δώσει τριακοσίων χιλιάδων φράγκων προῖκα, ἔμεινε χωρὶς ὀβολόν. Ἐγὼ πάλιν ἤμην εὐτυχέστερος, διότι ἂν ἔχασα τὰ χρήματά μου, μὲ ἔμενε τὸ ἐπάγγελμά μου καὶ ἀρκετοὶ πελάται.

Ἐνόμιζα τοὐλάχιστον ὅτι μὲ ἔμενον· ἠπατώμην ὅμως, διότι οἱ πλεῖστοι, ζημιωθέντες ἕνεκα τοῦ χρεωκόπου, καὶ γνωρίζοντες τὴν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ ἐμοῦ μεγίστην οἰκειότητα, ἀπεστράφησαν καὶ ἐμέ.

Ὅθεν ἀδυνατῶν νὰ ὑποφέρω τὴν τόσην καταφρόνησιν, ἐμοίρασα μὲ τὴν δυστυχῆ γυναῖκα τοῦ Γεωργίου, τῆς ὁποίας τὸ λογικὸν ἐξησθένει ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ, τὰ τελευταῖα λείψανα τῆς μικρᾶς μου καταστάσεως, καὶ ἐπέστρεψα εἰς τὴν πατρικήν μου κατοικίαν, ὅθεν δὲν ἔπρεπε ν' ἀπομακρυνθῶ. Καταβαίνων δὲ ἀπὸ τὴν ἅμαξαν, πρῶτον ἄνθρωπον ἀπήντησα τὸν θεῖόν μου Κωνσταντῖνον.

— Λοιπόν, ἀνεψιέ μου, εἶπε γελῶν, ἰδοὺ καὶ σὺ μαδισμένος καθὼς καὶ τόσοι ἄλλοι. Βλέπεις ὅτι εἶχον δίκαιον· ἁπλῆ συμβουλὴ ἀξίζει καλήτερα καὶ ἀπὸ σαράντα δραχμάς.

Ἑπτὰ ἔτη παρῆλθον ἀφοῦ ἔζων καλὰ κακὰ εἰς τὸ χωρίον μου, ὅταν μίαν πρωΐαν ἦλθε χωροφύλαξ ἀναζητῶν με· ἄνθρωπος, μοὶ εἶπεν, ἐφονεύθη καὶ ἔλα γρήγορα νὰ ἐξετάσῃς τὸν νεκρόν.

—Τί συνέβη; ἠρώτησα καθ' ὁδὸν τὸν χωροφύλακα.

— Τὴν νύκτα ὁ γέρων Χατζῆς ἤκουσε κρότον εἰς τὸ δωμάτιον ὅπου ἔχει τὰ χρήματά του· καὶ σηκωθεὶς ἐπῆρε τὸ πυροβόλον του. Ὁ κλέπτης ἐπήδησε τότε ἀπὸ τὸ παράθυρον, καὶ ὁ γέρων ἐτράβηξε καὶ τὸν ἐφόνευσε. Ἰδοὺ ὅλη ἡ ἱστορία.

Φθάσας δὲ εἶδον πτῶμα ἐξηπλωμένον πρηύμυτα ἐντὸς τοῦ κήπου. Μόλις δὲ τὸ ἐγύρισα καὶ ἀνετριχίασα ὅλος.

— Χατζῆ! ἀνέκραξα· ἐφόνευσες τὸν υἱόν σου!

— Ἐφόνευσα κλέπτην, ἀπεκρίθη σκυθρωπὸς ὁ γέρων.

Καὶ μείνας μόνος ἕως οὗ ἔλθῃ ὁ ἀνακριτής, παρετήρουν τὸν νεκρόν· μυρίοι ὅσοι λογισμοὶ συνετάραξαν τὴν κεφαλήν μου. Καὶ στρέψας περὶ ἐμὲ τὸ βλέμμα, εἶδον τὰ πάντα ἱλαρὰ καὶ γαλήνια· τὰ ἄνθη ἐζωογονοῦντο ἀπὸ τὸν ἥλιον, αἱ πεταλοῦδαι ἐπτερύγιζον φαιδραὶ καὶ τὸ θέρος ἐφαίνετο γελῶν καὶ ψάλλον.

— Ὦ! εἶπα κατ' ἐμαυτόν, ἡ φύσις γελᾷ· ἄνθρωπος ἔπεσε νεκρὸς καὶ ἡ φαιδρότης ἐξακολουθεῖ ὡς νὰ συνετρίβη σκώληξ ὑπὸ πτέρναν. Οἱ διαβάται παρέρχονται ἀδιάφοροι· οὐδὲ κἂν ἀκούεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ... Τὰ πάντα λοιπὸν ὕλη!

Ἐνῷ δὲ ἤμην βυθισμένος εἰς λύπην καὶ λογισμούς, ἤκουσα κρότον βημάτων· καὶ στραφεὶς εἶδον τὸν θεῖόν μου Κωνσταντῖνον, ὁ ὁποῖος, ὢν εἰρηνοδίκης, ἤρχετο νὰ καταστρώσῃ πρωτόκολλον.

— Ἆ! ἆ! ἀνέκραξεν ἰδών με· ἤμην βέβαιος ὅτι θὰ σ' εὕρισκα ὑποκάτω εἰς τὸ δένδρον τοῦτο. Ὁ δάκτυλος τοῦ Θεοῦ!...

— Ποῖον δένδρον, θεῖέ μου;

— Τὸ δένδρον τοῦ μαδηθέντος πτηνοῦ. Κύτταξε! Εἶπε καὶ ἐδακτυλοδείκτησε μικρὸν πτηνόν, τὸ ὁποῖον πετῶν ἀπὸ κλαδίον εἰς κλαδίον, ἐλαρύγγιζεν ἤχους γλυκεῖς μέν, ἀλλὰ πενθίμους ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς τοῦ νεκροῦ.

— Βλέπεις, εἶπεν ὁ θεῖός μου, τὸ πουλίον τοῦτο; Ἴσως εἶναι ἀπόγονος ἐκείνου τὸ ὁποῖον ἐμάδησε ζωντανὸν ὁ κακοῦργος.

— Ὦ θεῖέ μου!

— Ὦ! ἐπανέλαβεν ὁ ἀγαθὸς γέρων, σκουπίζων τὰ ὀμματοϋάλιά του. Μικρὸν πτηνὸν ἄκακον, μὴ βλάπτον κανένα καὶ κελαδοῦν δι' ὅλους, βαρύνει εἰς τὴν πλάστιγγα τοῦ Θεοῦ περισσότερον ἢ ὅσον ὑποθέτομεν.

JULES NORIAC.

Τί τὸ σημεῖον τῆς προόδου οἴκου, ἔθνους, λαοῦ; Ὅπου πρὸς τὸν ἐρωτῶντα, τίς οὗτος; ἀποκρίνον-

Digitized by Google

ται· ὁ πατὴρ τοῦ δεῖνος· ἐκεῖ ἡ ἀκμή. Ὅπου δὲ ἀποκρίνονται· ὁ υἱὸς τοῦ δεῖνος· ἐκεῖ ἡ παρακμή. Τουτέστιν· ὅπου οἱ πατέρες γνωρίζονται διὰ τῶν υἱῶν, ἐκεῖ ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή· ὅπου δὲ τὰ τέκνα γνωρίζονται διὰ τῶν πατέρων, ἐκεῖ ἡ πτῶσις καὶ ὁ θάνατος.

Γ. Ζώχιος.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΑΣΩΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Πασίγνωστος εἶναι ἡ συνεχὴς καταστροφὴ τῶν δασῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι διὰ τοῦ πυρός. Ἀπὸ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου πλῆθος ἀναρίθμητον δένδρων ἐκάησαν ἐν Πελοποννήσῳ, ἐν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι καὶ ἐν Εὐβοίᾳ. Αἱ πυρκαϊαὶ αὗται ἀνάπτονται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὑπὸ ποιμένων, ὅπως παρασκευάσωσι βοσκάς, ἐνίοτε δὲ ὑπὸ τῶν κατοίκων ἕνεκα συμφερόντων ἰδιοτελῶν ἢ ἕνεκα ἀπροσεξίας καὶ ἀπειροκαλίας. Οὐ μόνον οἱ πολλοί, ἀλλὰ καὶ οἱ μᾶλλον πεφωτισμένοι παρ' ἡμῖν πολὺ ἀπέχουσι τῆς γνώσεως τῶν ὀλεθρίων ἀποτελεσμάτων τῆς καταστροφῆς τῶν δασῶν. Καὶ ἐξ αὐτῶν ἔτι τῶν ἐννοούντων τὸ γινόμενον κακὸν παρετηρήσαμεν, ὅτι ὀλίγιστοι εἰσὶν οἱ ἐκτιμῶντες πραγματικῶς ὅλην αὐτοῦ τὴν δεινὴν ἐπὶ τῆς προόδου καὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ τόπου ἐπιῤῥοήν, καὶ τοῦτο διότι ὀλίγισοι εἰσὶ παρ' ἡμῖν οἱ εἰς τὰς φυσιογραφικὰς ἐπιστήμας ἀρκούντως ἐγκύψαντες, ὅπως γινώσκωσιν, ὅτι ἡ καταστροφὴ ὡρισμένου ἀριθμοῦ βοτάνων ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸν φόνον ὡρισμένου ἀριθμοῦ ζώων καὶ ἀνθρώπων.

Ἡ ὕπαρξις τῶν δασῶν ἐπὶ τῶν λόφων καὶ ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν ὀρέων διατηρεῖ εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα τὴν ὑγρασίαν. Τὰ δένδρα ἐκπέμπουσιν ὕδωρ, ψυχραίνουσι τὴν ἀτμοσφαῖραν καὶ διὰ τοῦ μέσου τούτου σταματῶσι τὰ διαβαίνοντα νέφη καὶ προκαλοῦσι τὴν διάλυσιν αὐτῶν εἰς βροχήν. Τὸ ὕδωρ τῆς βροχῆς ἐπὶ τῶν καταφύτων ὀρέων καὶ λόφων εἰσέρχεται ὑπὸ τὸ ἔδαφος τῆς γῆς καὶ σχηματίζει τὰς πολυτίμους ἐκείνας ἀποθήκας τῶν ὑδάτων, ἐξ ὧν ἀναβρύει εἰς τὰς ὑπωρείας τῶν ὀρέων καὶ εἰς τὰς πεδιάδας τὸ ὕδωρ τῶν πηγῶν καὶ τῶν φρεάτων. Ἡ σπουδαιότης τῆς διατηρήσεως τῶν δασῶν ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν ὀρέων καὶ ἐπὶ τῶν λόφων ἐνοήθη καὶ ἐξετιμήθη ἀκριβῶς, ὅτε παρετηρήθησαν τὰ φοβερὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐλλείψεως αὐτῶν. Ἡ ἐν Γαλλίᾳ ἐπαρχία τῆς Προβιγγίας ἦτο ἄλλοτε χώρα εὔφορος καὶ πλουσία. Ἀπὸ τῆς καταστροφῆς τῶν δασῶν ἐν αὐτῇ, ἐξέπεσεν αὕτη ἐντελῶς ἀπὸ τῆς ἀρχαίας αὐτῆς καλλονῆς καὶ ὀλβιότητος. «Ἀδύνατον εἶναι, λέγει ὁ Blanqui, οἱ οἰκοῦντες τὰς εὐκραεῖς ζώνας νὰ »σχηματίσωσιν ἰδέαν ἀκριβῆ τῶν κεκαυμένων »ἐκείνων φαράγγων τῶν προβιγγιανῶν ὀρέων, »ἔνθα δὲν ὑπάρχει πλέον ἀρκοῦσα σκιὰ ὅπως »φιλοξενήσῃ ἓν μόνον πτηνόν, ἔνθα ὁ ὁδοι»πόρος δὲν ἀπαντᾷ κατὰ τὸ θέρος εἰμὴ σπά»νιά τινα βότανα ξηρά, ἔνθα ὅλαι αἱ πηγαὶ »ἀπεξηράνθησαν καὶ ἔνθα βασιλεύει ἀδιακόπως »θανάσιμος σιγὴ μόλις ἐνίοτε διακοπτομένη ὑπὸ »τοῦ ἤχου τινῶν ἐντόμων. Ἅμα δὲ ἐκραγῇ »αὐτόθι θύελλα, χείμαῤῥοι καταῤῥέουσιν αἴφνης »ἀπὸ τὰ ὕψη τῶν ὀρέων πρὸς τὰ ξηρὰ λεκανο»πέδια, καὶ κατερχόμενοι μετ' ἀκαθέκτου ὁρ»μῆς, καταστρέφουσιν οὕτως εἰπεῖν τὴν γῆν χωρὶς »νὰ ποτίζωσιν αὐτήν, πλημμυροῦσι χωρὶς νὰ »δροσίζωσιν αὐτήν, καὶ ἀφίνουσι τὸ ἔδαφος ἀ»κόμη γυμνότερον φυτικοῦ ἐδάφους ἢ πρότερον. »Ἡ χώρα ἐκεῖ ὁμοιάζει ἔρημον, καὶ ὁ ἄνθρωπος »ἐπὶ τέλους ἐγκαταλίπει ἐντελῶς τὰς φρικαλέας »ἐκείνας ἐρημίας.» Δὲν εἴδομεν τὴν Προβιγγίαν, ἀλλ' ἡ περιγραφὴ τοῦ Blanqui ἐνθυμίζει ἡμῖν πολλὰ μέρη τῆς Παλαιστίνης, τῆς Συρίας, τῆς ἐλάσσονος Ἀσίας καὶ δυστυχῶς αὐτῆς τῆς Ἑλλάδος, ἔνθα ἡ καταστροφὴ τῶν δασῶν ἐπὶ τῶν ὀρέων ἐπέφερε τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα. Ἁπανταχοῦ δὲ ἡ καταστροφὴ τῶν δασῶν παρουσιάζεται μετὰ τῆς καταπληκτικῆς ἐλαττώσεως τοῦ πληθυσμοῦ καὶ μετὰ τῆς ἐκβαρβαρώσεως τῶν ἀπολειπομένων κατοίκων. Ἓν τῶν βεβαιοτέρων καὶ ταχυτέρων ἀποτελεσμάτων τῆς καταστροφῆς τῶν δασῶν ἔν τινι χώρᾳ εἶναι ἡ ἀποξήρανσις τῶν πηγῶν τῶν ὑδάτων, καὶ ἡ ἐλάττωσις τῶν ὑδάτων συνεπάγει ταχέως τὴν ἐλάττωσιν τοῦ πληθυσμοῦ. Πρό τινων ἐτῶν αἱ ἐφημερίδες τῶν Πατρῶν ἀνέφερον, ὅτι συνεπείᾳ τῶν γενομένων ἀλλεπαλλήλων πυρπολήσεων τῶν δασῶν τοῦ Παναχαϊκοῦ ὄρους, ὀλιγόστευσαν οὐσιωδῶς αἱ πηγαὶ τῶν ὑδάτων τῶν ποτιζόντων τὰς ὡραίας καὶ εὐφόρους πεδιάδας τῆς Ἀχαΐας. Τὰ δάση συγκρατοῦσι τὴν γῆν καὶ αὐξάνουσι τὴν φυτικὴν καλουμένην γῆν. Διὰ τῶν δασῶν πολλάκις ἐσταμάτησεν ἡ βαθμιαία πρόοδος καὶ μετάστασις τῆς ἄμμου. Τοῦ μέσου τούτου ἐγένετο ἐπιτυχὴς ἐφαρμογὴ ἐν Αἰγύπτῳ παρὰ τὰς ὄχθας τῆς διώρυχος τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Σουέζ.

Ἀλλ' ἡ ὕπαρξις τῶν δένδρων τὰ μέγιστα συντελεῖ καὶ εἰς τὴν ὑγείαν τῶν κατοίκων. Ὁ Δʳ Wallhu κατέδειξεν, ὅτι ἡ καλλιέργεια καὶ ἰδίως ἡ φύτευσις δένδρων εἰς τὰς πεδιάδας καὶ εἰς τὰ ὄρη, μετέβαλεν ἐπὶ τὸ ὑγιεινότερον τὸ κλίμα τῆς Ἀλγερίας, ἔνθα πρὸ εἰκοσιπενταετίας δὲν ἔβρεχεν ἐπὶ πέντε ὅλους θερινοὺς μῆνας, ἀμέσως δὲ μετὰ τὴν ξηρασίαν ταύτην ἐπήρχοντο ὑετοὶ καταστρεπτικοί. Σήμερον ἡ βροχὴ πίπτει ἐνίοτε κατὰ τὸ θέρος ἐν Ἀλγερίᾳ, καὶ οἱ ἀθρόοι ὑετοὶ κατέστησαν σπανιώτεροι. Ἡ θερινὴ θερμοκρασία ἐγένετο δροσερωτέρα χάρις εἰς τὴν φυτείαν, πρὸς μεγίστην ὠφέλειαν τῆς ὑγείας τῶν εὐρωπαίων ἀποίκων, οὓς ἐξήντλουν οἱ παρατεταμένοι ὑπερβολικοὶ καύσωνες. Τοιαῦτα παραδείγματα δυνάμεθα νὰ

Digitized by Google

φέρωμεν πλεῖστα. Ἡ ἱστορία ὅλων τῶν αἰώνων διδάσκει ἡμᾶς, ὅτι αἱ εὐτυχεῖς χῶραι ἐν αἷς ἐξετείνοντο μεγάλα δάση ὑπῆρξαν πάντοτε ὑγιεῖς καὶ προσφυεῖς εἰς τὴν εὐημερίαν τῶν κατοίκων. Αἱ αὐταὶ δὲ χῶραι μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν δασῶν ἐγένοντο ἑλώδεις, παρήγαγον δὲ μιάσματα καὶ παντὸς εἴδους αἰτίας θανάτου. Οὕτω λ. χ. οἱ ἑλώδεις πυρετοὶ βασιλεύουσιν εἴς τινας χώρας τῆς ἐλάσσονος Ἀσίας καὶ καθιστῶσιν αὐτὰς ἀκατοικήτους, ἐνῷ ἐκ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων γνωρίζομεν, ὅτι εἰς τὰς αὐτὰς χώρας οὔτε ἕλη οὔτε πυρετοὶ ὑπῆρχον, διότι ὑπῆρχον δάση. Πρὸ χιλίων ἐτῶν ἡ ἐν Γαλλίᾳ ἐπαρχία Brenne ἦτο κεκαλυμμένη ὑπὸ δασῶν μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐξετείνοντο πεδιάδες, ἀρδευόμεναι ὑπὸ ἀφθόνως ῥεόντων ὑδάτων. Ἡ Brenne ἦτο τότε ὀνομαστὴ διὰ τὴν εὐφορίαν τῶν πεδιάδων της καὶ τὸ ὑγιεινὸν κλίμα της. Σήμερον ὅτε τὰ δάση αὐτῆς ἐξηφανίσθησαν, ἡ Brenne εἶναι χώρα ἑλώδης καὶ νοσηρά. Τὰ αὐτὰ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν καὶ περὶ τῶν ἐν Γαλλίᾳ ἐπαρχιῶν Dombe, Bresse Sologne κτλ. Ἡ ὑγιεινὴ ἐπιῤῥοὴ τῶν δένδρων εἶναι τοιαύτη, ὥστε ἀρκεῖ τὸ παραπέτασμα οὕτως εἰπεῖν ἑνὸς δάσους ὅπως σώσῃ μίαν χώραν ἀπὸ τῆς δηλητηριώδους ἀναθυμιάσεως ἑνὸς ἕλους. Τοῦτο συμβαίνει εἴς τι μέρος τῆς κάτω Ἰταλίας πλησίον τῶν Ποντικῶν ἑλῶν, καὶ εἰς πλεῖστα ἄλλα μέρη.

Τὰ ἅπαξ ἐντελῶς καταστραφέντα ἐπὶ τῶν ὀρέων δάση δυσκόλως ἐκ νέου ἀντικαθίστανται, διότι οἱ χείμαῤῥοι παρασύρουσι τὴν φυτικὴν γῆν, καὶ καθιστῶσι τὰ ὄρη βράχους ἀνεπιτηδείους πρὸς νέαν φυτείαν. Ὁ W. Alexis διηγεῖται, ὅτι ἔν τινι ἐπαρχίᾳ τῆς Πρωσσίας πρὸ ἑνὸς καὶ ἐπέκεινα αἰῶνος κατεστράφη ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ἓν δάσος χάριν χρηματολογίας. Ἡ κυβέρνησις εἰσέπραξε τῷ ὄντι διακοσίας χιλιάδας τάλληρα διὰ τῆς πωλήσεως τῶν ξύλων τοῦ δάσους ἐκείνου. Ἀλλ' οἱ κάτοικοι τῆς ἐν λόγῳ ἐπαρχίας ἐπὶ πολλὰς γενεὰς μέχρι σήμερον ὑποφέρουσι τὰς συνεπείας τῆς καταστροφῆς ἐκείνης, ἥτις μέχρι τοῦδε δὲν ἠδυνήθη νὰ θεραπευθῇ μ' ὅλας τὰς προσπαθείας τῆς κυβερνήσεως. Σήμερον ἡ κυβέρνησις αὕτη εὐχαρίστως ἤθελε δαπανήσει ἑκατομμύρια ταλλήρων, ὅπως κατορθώσῃ τὴν φυτείαν τῶν ὀρέων τῆς ἐν λόγῳ ἐπαρχίας.

Εἰς ὅλα τὰ ἔθνη παρετηρήθη ἡ τάσις τῶν κατοίκων πρὸς ἀντικατάστασιν τῶν δασῶν διὰ γαιῶν καλλιεργησίμων. Ἡ τάσις αὕτη εἶναι εὐεξήγητος. Οἱ δημητριακοὶ καρποί, αἱ νομαὶ καὶ διάφορα ἄλλα εἴδη γεωργικῆς βιομηχανίας ἀποφέρουσι συνήθως πλειότερον εἰσόδημα ἢ τὰ δάση. Ἀλλ' ἡ χάριν κερδοσκοπίας ὑπερβολικὴ καταστροφὴ τῶν δασῶν ταχέως φέρει τὰ ὀλέθρια αὐτῆς ἀποτελέσματα, ζημιοῖ δὲ μετ' οὐ πολὺ καὶ ἐκείνους, οἵτινες ἐκερδοσκόπησαν ἐπὶ τῆς καταστροφῆς αὐτῶν, καθόσον, ἐλαττουμένων τῶν ὑδάτων, πᾶν εἶδος καλλιεργείας ζημιοῦται. Διὰ τοῦτο τὰ εὐνομούμενα κράτη προσδιώρισαν ὡρισμένην ζώνην δασῶν ἐπὶ τῶν ὀρέων καὶ τῶν λόφων, ἐκανόνισαν δὲ τὴν δενδροτομίαν εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ θυσιάζηται τὸ γενικὸν συμφέρον εἰς τὸ κακῶς ἐννοούμενον συμφέρον ὀλίγων ἀτόμων. Ἐν Γαλλίᾳ ἐνίοτε ἐπελάθοντο τῶν κανόνων τούτων, αἱ δὲ ζημίαι διὰ τὸν τόπον ἐκεῖνον ἀπέβησαν οὐ μικραί. Ἐν συνόλῳ τὰ δένδρα ἀσκοῦσιν ἐπὶ τῆς φύσεως καὶ ἐπὶ τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου μεγίστην ἐπιῤῥοήν, ἤτοι καθαρίζουσι τὸν ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα ἀφαιροῦντα ἀπ' αὐτοῦ τὸ ὑπερβάλλον τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος καὶ ἐκπέμποντα ὀξυγόνον, σταματῶσι τὰ νέφη καὶ διαλύουσιν αὐτὰ εἰς βροχήν, προφυλάττουσι δ' ἐν γένει τὴν γῆν ἀπὸ λίαν ταχείας ἀποξηράνσεως ἐν ἐποχῇ ἀνομβρίας, μετριάζουσι τὴν βίαν τῶν ἀνέμων, παρακωλύουσι τὰς μεγάλας βροχὰς ἀπὸ τοῦ νὰ παρασύρωσι πρὸς τὰ κάτω τὴν φυτικὴν γῆν εἰς τὰ κατωφερῆ ἐδάφη, διὰ τῆς πτώσεως δὲ καὶ τῆς ἀποσυνθέσεως τῶν φύλλων καὶ τῶν κλάδων αὐτῶν βελτιοῦσι μετὰ παρέλευσιν χρόνου τὰς ἀγόνους γαίας.

Συνεπῶς ἡ διατήρησις τῶν δασῶν ἀφορᾷ εἰς τὴν δημοσίαν ὑγείαν καὶ εἰς τὸν δημόσιον πλοῦτον. Ἑπομένως τὸ ζήτημα τοῦτο ἔπρεπε νὰ θεωρῆται ἐκ τῶν πρώτων οὕτως εἰπεῖν ἐθνικῶν ζητημάτων, καὶ ὅμως ἐν γένει παρ' ἡμῖν οὔτε πόῤῥωθεν ἐκτιμᾶται ἡ σπουδαιότης αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ἀνάγκη πάντες οἱ ἐννοοῦντες παρ' ἡμῖν τὴν ἐθνικὴν ἀξίαν τοῦ ζητήματος, ν' ἀναλάβωσιν ἀληθῆ πατριωτικὸν ἀγῶνα διὰ τῶν ὅπλων τῆς ἐπιστήμης, ὅπως πείσωσι τοὺς πάντας περὶ τῆς γινομένης συνεχῶς ἀνυπολογίστου ἐθνικῆς ζημίας, καὶ περὶ τῆς ἀνάγκης νὰ ληφθῶσι σύντονα μέτρα πρὸς περαιτέρω πρόληψιν τοῦ κακοῦ.

Γεώργιος Κ. Τυπάλδος.

ΠΕΡΙ ΗΧΟΥΣ

Ὁ ἦχος, π. χ. ἡ φωνὴ τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ἦχος κώδωνος, ἀντανακλᾶται· ἐνῷ δηλ. προχωρεῖ πρὸς τὰ ἐμπρός, ἅμα συναντήσῃ ἓν ἐμπόδιον, ἕνα τοῖχον λόγου χάριν, ἐπανέρχεται πρὸς τὸ σημεῖον τῆς ἀναχωρήσεως. Τὸ φαινόμενον τοῦτο καλεῖται ἀντανάκλασις τοῦ ἤχου.

Δύο ἁπλούσταται παρομοιώσεις μᾶς καθιστῶσι σαφεστέρους. Τοποθετήσατε παῖδας τὸν ἕνα ὄπισθεν τοῦ ἄλλου εἰς μίαν γραμμήν. Ἕκαστος δὲ ἂς ἐπιθέσῃ τὰς χεῖράς του ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ προηγουμένου. Ὠθήσατε βιαίως τὸν τελευταῖον, ἡ ὤθησις αὕτη μεταδίδεται ἀνεπαισθήτως ἀπὸ τὸν τελευταῖον πρὸς τὸν πρῶτον, μετ' ὀλίγας δὲ στιγμὰς ὁ πρῶτος ἀκουσίως πίπτει πρηνὴς (προύμυτα). Ὑποθέσατε ἤδη ὅτι ὁ πρῶτος στηρίζεται διὰ τῶν χειρῶν του ἐπὶ

Digitized by Google

ἑνὸς τοίχου. Ἂν ἤδη καὶ πάλιν ὠθήσητε βιαίως τὸν τελευταῖον, ἡ ὤθησις φθάνει εἰς τὸν πρῶτον, ὅστις ἀκουσίως ὠθεῖ τὸν τοῖχον τὸν ὁποῖον δὲν δύναται βεβαίως ν' ἀνατρέψῃ· ἡ ὤθησις ἐπανέρχεται πρὸς τὰ ὀπίσω πάλιν, ἤτοι ἀντανακλᾶται, μετ' ὀλίγας δὲ στιγμὰς πίπτει ὁ τελευταῖος τὸν ὁποῖον ὠθήσατε, ἀλλ' ἐξ ὑπτίας (τ' ἀνάσκελα).

Λάβετε σφαίρας ὡς τὰς τοῦ σφαιριστηρίου, τὰς ὁποίας ἐξαρτήσατε διὰ νήματος, τὴν μίαν πλησίον τῆς ἄλλης εἰς σειράν, οὕτως ὥστε νὰ ἐφάπτωνται ἀλλήλων. Ἀνυψώσατε τὴν πρώτην καὶ ἀφήσατέ την νὰ καταπέσῃ ἐπὶ τῆς δευτέρας, ὡς ἓν ἐκκρεμὲς ὡρολογίου. Τότε ἡ δευτέρα, ἡ τρίτη καὶ αἱ λοιπαὶ μένουσιν ἀκίνητοι, μόνον δὲ ἡ τελευταία ἀνυψοῦται, ἐκτελοῦσα τὸ ἄλλο ἥμισυ τῆς παλμικῆς κινήσεως τὸ ὁποῖον δὲν ἐξετέλεσεν ἡ πρώτη.

Ἂν ἤδη καὶ πάλιν στηρίξητε τὴν τελευταίαν ἐπί τινος ἀκινήτου στηρίγματος καὶ ἀνυψώσητε τὴν πρώτην, ἡ κίνησις προχωρεῖ πρὸς τὰ πρόσω, φθάνει εἰς τὴν τελευταίαν, ἀντανακλᾶται ἐπὶ τοῦ κωλύματος, ἐπανέρχεται εἰς τὴν πρώτην, αὕτη δὲ ἀνυψοῦται ἐκτελοῦσα τὸ ἄλλο ἥμισυ τῆς παλμικῆς κινήσεως.

Καθ' ὅμοιον τρόπον ἀντανακλᾶται καὶ ὁ ἦχος, διότι καὶ ὁ ἀτμοσφαιρικὸς ἀήρ, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ ἦχος μεταδίδεται, δύναται νὰ νοηθῇ συγκείμενος ἀπὸ μικροτάτας σφαίρας πολὺ ἐλαστικάς. Ἂν δὲ σταθῶμεν εἰς ἀπόστασίν τινα ἀπό τινος διαφράγματος ἀπέναντι ἑνὸς τοίχου, ὁ ἦχος θέλει ἀντανακλασθῇ καὶ θέλει γίνει ἀκουστὸς εἰς ἡμᾶς. Τὸ φαινόμενον τοῦτο καλεῖται ἠχώ.

Ἀλλὰ διὰ νὰ ἀκούσωμεν εὐκρινῶς ἕνα ἦχον, πρέπει οὗτος νὰ διαρκέσῃ καὶ νὰ ἐπενεργήσῃ ἐπὶ τοῦ ὀργάνου τῆς ἀκοῆς μας $\frac{1}{10}$ τοῦ δευτερολέπτου. Ἐπειδὴ δὲ εἰς ἓν δεύτερον λεπτὸν ὁ ἦχος διατρέχει 340 μέτρα, τότε εἰς $\frac{1}{10}$ τοῦ δευτερολέπτου θέλει διανύσει 34 μέτρα. Ὅθεν ἂν ἡμεῖς σταθῶμεν εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ τοίχου 17 μέτρων καὶ φωνήσωμεν Ὦ, τότε ὁ ἦχος διὰ νὰ φθάσῃ πάλιν εἰς ἡμᾶς θέλει διανύσει 34 μέτρα εἰς χρόνον $\frac{1}{10}$ τοῦ δευτερολέπτου, ἡμεῖς δὲ θέλομεν ἀκούσει εὐκρινῶς τὸ Ὦ καὶ διαστείλει αὐτὸ ἀπὸ τοῦ πρώτου. Ὅθεν ἡ ἠχὼ δὲν εἶναι εὐκρινὴς ἂν σταθῶμεν εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ τοίχου μικροτέραν τῶν 17 μέτρων.

Διὰ νὰ ἀκούσωμεν εὐκρινῶς τὴν ἠχὼ λέξεως δισυλλάβου, π. χ. *Ἑλλάς*, πρέπει νὰ σταθῶμεν τοὐλάχιστον εἰς ἀπόστασιν δύο φορὰς 17 μέτρων, ἤτοι εἰς 34 μέτρα, καὶ οὕτω καθεξῆς.

Διπλῆ ἀντήχησις. Ἂν σταθῶμεν μεταξὺ δύο τοίχων ἑνὸς κτιρίου καὶ φωνήσωμεν, θέλομεν ἀκούσει δὶς ἐπαναλαμβανομένην τὴν ἠχώ, διότι ὁ ἦχος ἀντανακλώμενος ἐπὶ τοῦ πρώτου τοίχου ἀντανακλᾶται καὶ ἐπὶ τοῦ δευτέρου. Ἀλλ' ἡ πρώτη ἀντήχησις εἶναι εὐκρινεστέρα τῆς δευτέρας, διότι ὁ ἦχος γίνεται ἀσθενέστερος διὰ τῶν διαδοχικῶν ἀντανακλάσεων. Τὰ κτίρια, οἱ βράχοι, τὰ βουνά, τὰ πυκνὰ δένδρα καὶ αὐτὰ τὰ νέφη παράγουσι τὸ φαινόμενον τῆς πολλαπλῆς ἀντηχήσεως. Μεταξὺ τῶν πολλαπλῶν ἀντηχήσεων ἀναφέρουσι τὴν εἰς τὸ μέγαρον τοῦ Σιμονέτα ἐν Ἰταλίᾳ, ἥτις ἐπαναλαμβάνει τεσσαράκοντα φορὰς κρότον πιστολίου.

Ὅσοι ἐπεσκέφθησαν τὰ ὑπόγεια τοῦ Πανθέου ἐν Παρισίοις, ἔνθα ὑπάρχουσιν οἱ τάφοι μεγάλων τῆς Γαλλίας ἀνδρῶν, θὰ ἐξεπλάγησαν βεβαίως ἀκούοντες τὴν φοβερὰν ἀντήχησιν ἴσην πρὸς κρότον πυροβόλου, ἥτις παράγεται ἀπὸ ἀσθενῆ κτύπον ὑπὸ τοῦ φύλακος διδόμενον διὰ τοῦ ἐπενδύτου του.

Ὁ Ἄδδισων ἀναφέρει ἠχὼ ἐν Ἰταλίᾳ ἥτις ἐπαναλαμβάνει 56 φορὰς κρότον πιστολίου.

Ἡ ἠχὼ τοῦ Βερδὲν, παραγομένη ἀπὸ δύο πύργους ἀπέχοντας ἀλλήλων 52 μέτρα, ἐπαναλαμβάνει δώδεκα φορὰς τὴν αὐτὴν λέξιν.

Ἡ μεγάλη πυραμὶς τῆς Αἰγύπτου ἔχει ὑπογείους αἰθούσας, συγκοινωνούσας διὰ στοῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἡ ἠχὼ ἐπαναλαμβάνεται δεκάκις. Καὶ αὐτὰ τὰ νέφη ἀντανακλῶσι τὸν ἦχον, εἰς τοῦτο δὲ ἀποδίδουσι τὸν παρατεταμμένον κρότον τῆς βροντῆς, ἂν καὶ ἡ ἀστραπὴ πολλάκις εἶναι στιγμιαία. Ὁ ἦχος ἀντανακλᾶται ἢ ἀπὸ ἓν νέφος εἰς ἄλλο, ἢ μεταξὺ τοῦ νέφους καὶ τῆς γῆς.

Εἰσερχόμενοι εἰς μεγάλην αἴθουσαν ἐντελῶς κενήν, ἀκούομεν τὸν κρότον τῶν βημάτων μας ἰσχυρῶς ἀντηχοῦντα, διότι ἀντανακλᾶται ἐπὶ ὅλων τῶν τοίχων. Ἂν ὅμως καλύψωμεν τοὺς τοίχους μὲ τάπητας ἢ θέσωμεν ἔπιπλα ἢ ἄλλα ἀντικείμενα, ἡ ἀντήχησις αὕτη δὲν λαμβάνει χώραν, διότι οἱ τάπητες ἢ τὰ ἔπιπλα ἀπορροφῶσιν οὕτως εἰπεῖν τὰς δονήσεις τοῦ ἀέρος, ὁ δὲ ἦχος δὲν ἀντανακλᾶται πλέον. Ῥήτωρ ὁμιλῶν ταχέως ἐντὸς μεγάλου ναοῦ, π. χ. εἰς τὴν Μητρόπολιν, δὲν γίνεται καταληπτός, διότι ἡ φωνή του ἀντανακλᾶται ἐπὶ ὅλων τῶν τοίχων καὶ ὑπὸ τοὺς θόλους τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐπέρχεται σύγχυσις. Ὅταν δὲ μία συλλαβὴ προφερομένη φθάσῃ εἰς τὸ οὖς μας ἀπ' εὐθείας, συνταυτίζεται μὲ τὰς ἀντηχήσεις προηγουμένων συλλαβῶν. Διότι μία συλλαβὴ προφερομένη, διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ὀροφὴν τῆς ἐκκλησίας καὶ ἀντανακλασθῇ καὶ ἔπειτα εἰς τὸ οὖς μας, ἀπαιτεῖ πολὺ περισσότερον χρόνον παρὰ ὅταν ἔρχηται ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ ἀγορεύοντος εἰς τὸ οὖς μας.

Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ διὰ τὴν μουσικὴν τὴν φωνητικὴν ἢ καὶ τὴν ὀργανικήν. Εἰς τὰς μικρὰς μὲν αἰθούσας ἡ ἠχὼ δὲν προφθάνει νὰ σχηματισθῇ ἢ μᾶλλον συνταυτίζεται μὲ τὸν ἀπ' εὐ-

Digitized by Google

θείας ἦχον, τὸν ὁποῖον καὶ καθιστᾷ πλέον εντατικὸν, ἐνῷ εἰς μίαν μεγάλην αἴθουσαν ὁ ἦχος καὶ ἡ ἀντήχησις αὐτοῦ ἀποχωρίζονται καθ' ὁλοκληρίαν. Διὰ τοῦτο εἶναι ἀδύνατος ἡ ἐντὸς μεγάλου ναοῦ ἐπιτυχία συναυλίας, τῆς ὁποίας ὁ ῥυθμὸς ταχύς. Ἀπ' ἐναντίας ἐπιτυγχάνει πληρέστατα ὡς πρὸς τὴν ἀκουστικὴν ῥυθμὸς βραδὺς, ὁποῖος εἶναι ὁ παρὰ τοῖς δυτικοῖς παραδεδεγμένος εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ὀργανικὴν μουσικήν των. Οἱ ἦχοι παραγόμενοι μετὰ βραδύτητος ταυτίζονται μὲ τὴν παραγομένην ὑπ' αὐτῶν ἠχὼ, γενόμενοι οὕτω μᾶλλον εντατικοὶ καὶ κατανυκτικοί. Ἐνῷ μουσικὴ ταχεῖα καθίσταται ἀνυπόφορος ὑπὸ τοὺς θόλους μεγάλου ναοῦ.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω κατανοεῖ ὁ ἀναγνώστης ἀρκούντως, διατὶ ἡ αἴθουσα τοῦ νέου Βουλευτηρίου μας ἀπέτυχεν ἀκουστικῶς, διότι ἡ φωνὴ τοῦ ῥήτορος ταυτίζεται μὲ τὰς πολλαπλᾶς ἀντηχήσεις, οὕτω δὲ ἐπέρχεται σύγχυσις. Βαρεῖς τάπητες καλύπτοντες τοὺς τοίχους ἤθελον βελτιώσει πολὺ τὴν ἀκουστικὴν τῆς αἰθούσης.

Τιμ. Α. Αργυροπουλος.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ

—

5.—Διατί αἱ ὕαλοι τῶν παραθύρων τοῦ δωματίου μας καλύπτονται ὑπὸ δρόσου ἐν καιρῷ χειμῶνος;

Διότι ὁ ἐσωτερικὸς ἀὴρ τοῦ δωματίου μας εἶναι θερμότερος τοῦ ἐξωτερικοῦ, καὶ ὡς τοιοῦτος ἐμπεριέχει μεγαλητέραν ποσότητα ἀτμῶν ὕδατος ἐν ἀφανεῖ καταστάσει. Ἀλλὰ τὰ λεπτὰ στρώματα τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀέρος, τὰ ὁποῖα ἔρχονται εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν ψυχρῶν ὑάλων ἀποψύχονται, μέγα μέρος δὲ τῶν ἀφανῶν ἀτμῶν τοῦ ὕδατος κατακρημνίζονται ἐν εἴδει δρόσου ἐπὶ τῶν ὑάλων τοῦ παραθύρου ἐσωτερικῶς. Ἂν δὲ τὸ ἐξωτερικὸν ψῦχος αὐξήσῃ, ἡ δρόσος αὕτη πήγνυται καὶ μεταβάλλεται εἰς πάχνην.

Τὸ αὐτὸ συμβαίνει ὅταν κατὰ τὸ θέρος πληρώσωμεν φιάλην ὕδατος περιέχοντος πάγον. Ἀμέσως αἱ ἐξωτερικαὶ τῆς φιάλης παρειαὶ καλύπτονται ὑπὸ δρόσου.

ΡΩΣΣΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ

ΤΟ ΨΥΧΟΣ, Ο ΗΛΙΟΣ ΚΑΙ Ο ΑΝΕΜΟΣ

Εἷς περιηγητὴς ἀπήντησέ ποτε καθ' ὁδὸν τὸν Ἥλιον, τὸ Ψῦχος καὶ τὸν Ἄνεμον. Ἐχαιρέτισε δ' αὐτοὺς καὶ εἶπε·

«Καλ' ἡμέρα.

«Διὰ ποῖον εἶπε τὴν καλ' ἡμέραν τάχα;» ἤρχισαν τότε νὰ λέγωσι μεταξύ των οἱ τρεῖς σύντροφοι.

— Βεβαίως δι' ἐμὲ, λέγει ὁ Ἥλιος, ἐπειδὴ φοβεῖται μήπως τὸν καύσω.

— Ὄχι, ἔχεις λάθος, τὴν εἶπε δι' ἐμὲ, λέγει τὸ Ψῦχος, ἐπειδὴ μὲ φοβεῖται περισσότερον.

— Παράξενον πρᾶγμα!, προσθέτει ὁ Ἄνεμος· οὔτε σὲ οὔτ' ἐκεῖνον ἐχαιρέτισεν ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐμὲ μόνον.

Καὶ ἰδοὺ ἀμέσως λοιπὸν ἤρχισαν νὰ φιλονεικῶσι, νὰ ὑβρίζωνται καὶ μικροῦ δεῖν ἐγρονθοκοποῦντο.

— Τέλος πάντων, ἀνακράζει ὁ Ἄνεμος, τί ὠφελοῦσιν αἱ φιλονεικίαι; Ἂς ὑπάγωμεν νὰ ἐρωτήσωμεν αὐτὸν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι πρὸς ποῖον εἶπε τὴν καλ' ἡμέραν.

Παρευθὺς τρέχουσι κατόπιν τοῦ περιηγητοῦ, τὸν συλλαμβάνουσι καὶ τὸν ἐρωτῶσιν.

— Τὴν εἶπα πρὸς τὸν Ἄνεμον, ἀπαντᾷ ὁ ἄνθρωπος.

— Ἆ! ἆ! καὶ ὕστερον λέγουσιν ὅτι δὲν εἶχα δίκαιον, ἀνακράζει ὁ Ἄνεμος.

— Πολὺ καλὰ, προσθέτει ἀμέσως ὁ Ἥλιος πλήρης ὀργῆς· τώρα πρέπει νὰ προσέχῃς. Θὰ σὲ κατακαύσω, καὶ τότε θέλεις μ' ἐνθυμηθῆ.

— Μὴ φοβοῦ τὸ παραμικρόν· δὲν θὰ σὲ κατακαύσῃ, λέγει ὁ Ἄνεμος, διότι ἐγὼ θὰ ἀρχίσω νὰ πνέω καὶ θέλω σὲ δροσίζει.

— Ναὶ, ἀνόητε ἄνθρωπε, ἀλλὰ τότε θὰ ἀναλάβω ἐγὼ νὰ σὲ παγώσω, προσθέτει τὸ Ψῦχος.

— Μὴ ἀνησυχῇς, φίλε μου, λέγει πάλιν ὁ Ἄνεμος· ἐὰν τὸ Ψῦχος ἐπιχειρήσῃ νὰ σὲ καταδιώξῃ, παύω ἀμέσως ἐγὼ τοῦ νὰ πνέω, καὶ οὕτω πως δὲν ὑποφέρεις τίποτε· διότι οὔτε τὸ ψῦχος δύναται νὰ βλάψῃ ἄνευ τοῦ ἀνέμου, οὔτε ὁ ἥλιος νὰ καύσῃ, ὅταν ὁ ἄνεμος πνέῃ.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

—

⁂ Πολλάκις ἡ ψυχὴ, ἰδίως τοῦ νέου, εὑρίσκεται οὕτω πως διατεθειμένη, ὥστε μικρὰ παράκλησις ἀρκεῖ νὰ παρασύρῃ αὐτὴν εἰς πράξεις φερούσας τὸν τύπον τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς αὐταπαρνήσεως, καθὼς τὸ ἄνθος τὸ ὁποῖον, ἅμα ἀνοίξῃ, κλίνει τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ τρυφεροῦ μέλεχους, ἕτοιμον νὰ χαρίσῃ τὴν εὐωδίαν του εἰς τὴν πρώτην πνοὴν τοῦ ἀέρος. Αἱ στιγμαὶ αὗται, ἄξιαι νὰ κινήσωσι τὸν θαυμασμὸν καὶ τὸ σέβας, εἶνε κυρίως ἐκεῖναι τὰς ὁποίας ἡ πονηρία καὶ ἡ φιλοκέρδεια καιροφυλακτοῦν προσεκτικῶς ν' ἁρπάξωσι, δεσμεύουσαι οὕτω διαπαντὸς τὸ ἀφρούρητον αὐτῶν θῦμα. (Manzoni).

⁂ Ἐνθυμοῦ πάντοτε τὸ παρελθόν· ἀλλ' αὐτὴ ἡ ἀνάμνησις τοῦ παρελθόντος ἂς σὲ προτρέπῃ νὰ ὠφεληθῇς ἐκ τοῦ παρόντος πλειότερον καὶ καλλίτερον, ἢ ὅσον ὠφελήθης ἐκ τοῦ μὴ ὑπάρχοντος πλέον χρόνου. Ἐν ταῖς ὀλίγαις ταύταις λέξεσιν ἅπασα τοῦ σοφῶς ζῆν ἡ τέχνη περιλαμβάνεται. (Zschokke).

⁂ Ἡ ἐκτίμησις ἀξίζει πλειότερον παρὰ ἡ διασημότης, ἡ ὑπόληψις ἀξίζει πλειότερον παρὰ

Digitized by Google

ἡ φήμη, καὶ ἡ τιμὴ πλειότερον παρὰ ἡ δόξα. (Chamfort).

⁂ Μὴ νομίσῃς ποτὲ ὅτι, ἐπειδὴ εἶσαι φίλος, ἔχεις διὰ τοῦτο καὶ τὴν ἄδειαν νὰ λέγῃς πράγματα δυσάρεστα πρὸς τοὺς φίλους σου. Ἐξ ἐναντίας, ὅσῳ στενοτέρα εἶνε ἡ σχέσις σου μὲ πρόσωπόν τι, τόσῳ μὲ πλειοτέραν δεξιότητα καὶ εὐγένειαν πρέπει νὰ φέρησαι.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Οἱ ὑπηρέται ἐν Ἀμερικῇ.

Ὅλοι παραπονούμεθα καθ' ἑκάστην κατὰ τῶν ὑπηρετῶν καὶ τῶν ὑπηρετριῶν μας, ἀλλὰ τί νὰ εἴπουν οἱ δυστυχεῖς Ἀμερικανοὶ παρὰ τοῖς ὁποίοις ἡ ὑπηρετικὴ τάξις κατέστη ἀληθὴς μάστιξ! Δὲν εἶνε παράξενον ν' ἀκούσωμεν αἴφνης ὅτι ἐν Ἀμερικῇ, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι διακρίνονται διὰ τὸ ἐφευρετικὸν τοῦ πνεύματός των, ἐφεῦρον μηχανικοὺς ὑπηρέτας ἢ ὑπηρετρίας ἀτμοκινήτους, διὰ νὰ σωθῶσιν ἐπὶ τέλους οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τῆς δυναστείας τῶν ζώντων ὑπηρετῶν καὶ τῶν ὑπηρετριῶν, τῶν φορουσῶν σάρκα καὶ ὀστᾶ.

Ἂς κρίνῃ ὁ ἀναγνώστης καὶ ἡ καλὴ ἀναγνώστρια ἂν λέγωμεν ὑπερβολὰς ἐκ τοῦ ἑπομένου ἀρθριδίου γνωστοτάτου περιοδικοῦ συγγράμματος, τῆς Βρεττανικῆς Ἐπιθεωρήσεως· «Εἰς Νέαν Ὑόρκην, λέγει ἡ Ἐπιθεώρησις, μία ὑπηρέτρια πληρόνεται πρὸς 15 ἕως 20 δολλάρια (75—100 νέας δραχμὰς) κατὰ μῆνα. Ἐπιστατεῖ αὐτὴ εἰς τὰ τῆς οἰκίας ἔχουσα ὑπὸ τὰς διαταγάς της ὑποϋπηρέτριαν, ἐξέρχεται ἐπ' ἀδείᾳ ὅταν θέλῃ, δέχεται τοὺς φίλους καὶ γνωρίμους της καὶ τοὺς *φιλεύει* ἀναλώμασι τοῦ οἰκοδεσπότου, οὐδέποτε καθαρίζει ὑποδήματα, διότι θεωρεῖ τὸ ἔργον τοῦτο πολὺ ταπεινωτικόν, καθαρίζει δὲ μόνον τὰ ἰδικά της, δὲν ἀπαντᾷ ὁσάκις τὴν φωνάζουν, δὲν ἀνοίγει τὴν θύραν ὁσάκις κτυποῦν, τέλος πάντων ζῇ εἰς τὴν ξένην οἰκίαν ἀπαράλλακτα ὡς ἂν ἔζη εἰς τὴν ἰδικήν της, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ὅλα τὰ ἔξοδά της εἶνε εἰς βάρος τοῦ κυρίου, ὅστις τὴν πληρόνει.»

Εὐκόλως τώρα ἐννοεῖ τις διατὶ οἱ Ἀμερικανοὶ προτιμῶσι νὰ κατοικῶσι, καὶ ὅταν ἀκόμη ἔχουν οἰκογένειαν, εἰς τὰ ξενοδοχεῖα.

«Ἅμα ἔφθασα εἰς Νέαν Ὑόρκην, ἐξακολουθεῖ ὁ ἀρθρογράφος, παρετήρησα μὲ μεγάλην μου ἔκπληξιν ὅτι ὁ φίλος μου Ν.., ἄνθρωπος πλούσιος καὶ κατέχων διακεκριμένην πολιτικὴν θέσιν, κατῴκει μετὰ τῆς οἰκογενείας του εἰς τὸ ξενοδοχεῖον.

—Εἶχα καὶ ἐγὼ οἰκίαν ἄλλοτε, μοὶ εἶπε μειδιῶν, βλέπων τὴν ἔκπληξίν μου, ἀλλὰ ἀπὸ δύο ἐτῶν ἀπεφάσισα ν' ἀλλάξω βίον, διότι ἐβαρύνθην, ἀδελφέ, νὰ ἀνάπτω κάθε πρωῒ τὴν φωτιάν, νὰ καθαρίζω τὰ ὑποδήματά μου, νὰ ἀνοίγω τὴν θύραν, νὰ κάμνω τέλος ὅ,τι οἱ πολυάριθμοι ὑπηρέται, τοὺς ὁποίους ἁδρῶς ἐπλήρωνον, δὲν ἐπείθοντο νὰ κάμνωσι. Εἶχον προσκαλέσει μίαν ἡμέραν μερικοὺς φίλους εἰς γεῦμα, ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὴν οἰκίαν μου τὴν προσδιωρισμένην ὥραν διὰ νὰ τοὺς ὑποδεχθῶ, εὗρον τὴν σύζυγόν μου μόνην, μὲ τὰ τέκνα μου· οἱ ὑπηρέται μας εἶχον ὅλοι λειποτακτήσει προφασιζόμενοι ὅτι εἶχε προσβληθῆ ἡ φιλοτιμία των, δὲν ἠξεύρω διὰ τίνος λέξεως, τὴν ὁποίαν τοὺς εἴχομεν εἰπεῖ. Ἐσκέφθην τότε ὅτι καιρὸς ἦτο νὰ λειποτακτήσωμεν καὶ ἡμεῖς, τοιουτοτρόπως δὲ, φίλε μου, ἀποκατεστάθημεν ἐδῶ εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, καὶ ὅταν συλλογιζώμεθα τί μᾶς ἔκαμνον οἱ ὑπηρέται μας νὰ ὑποφέρωμεν, δὲν μετανοοῦμεν διὰ τὴν ἀπόφασίν μας.»

Ἡ διαγωγὴ αὕτη τῶν ὑπηρετῶν ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις ἐξηγεῖ ἀκόμη ἰδιαίτερα τινὰ τοῦ ἐκεῖ κοινωνικοῦ βίου. Εἰς τὴν Νέαν Ὑόρκην οὐδέποτε δίδουν οἱ ἄνθρωποι γεύματα· αἱ συναθροίσεις ἐκεῖ εἶνε ὅλως πνευματικαί, χωρὶς φαγητὸν καὶ ποτόν. Εὐτυχεῖς δὲ πρέπει νὰ λογίζωνται οἱ προσκαλοῦντες ὅταν δὲν ἀναγκάζωνται καὶ νὰ ἀνοίγωσι μόνοι των τὴν θύραν ὅταν κτυπῶσιν οἱ προσκεκλημένοι, οἱ ὁποῖοι καὶ διὰ τοῦτο συμβαίνει πολλάκις ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν καὶ πλέον νὰ περιμένωσιν οἱ δυστυχεῖς!

Εἰς τὸ ξενοδοχεῖον ἀποφεύγει τις ὅλας αὐτὰς τὰς ἐνοχλήσεις. Ἐκεῖ ἕκαστος ὑπηρέτης ἔχει τὴν εἰδικότητά του. Εἶνε λ. χ. εἷς ὑπηρέτης ὡρισμένος διὰ νὰ καθαρίζῃ τὰ ὑποδήματα, καὶ ὡς ἐκ τούτου τὰ καθαρίζει εἰς ὅλους τοὺς κατοικοῦντας ἐν τῷ ξενοδοχείῳ· δὲν θεωρεῖ λοιπὸν πλέον τὸ ἔργον ὡς ταπεινωτικόν, διότι δὲν ὑπηρετεῖ *ἕνα κύριον*· αὐτοῦ ἔγκειται ὅλον τὸ ζήτημα. Ἔχει πολλὴν ματαιότητα ἡ ὑπηρετικὴ τάξις ἐν τῇ Ἀμερικῇ, διὰ τοῦτο καὶ δὲν θέλουν νὰ ὀνομάζωνται *ὑπηρέται* οἱ ὑπηρέται, ἀλλὰ οἱ μὲν ἄνδρες *βοηθοὶ* ἢ *σύντροφοι*, αἱ δὲ γυναῖκες *κυράδες*. Ὅθεν βλέπομεν πολλάκις ἐν ταῖς ἀμερικανικαῖς ἐφημερίσιν, εἰς τὴν σελίδα τῶν γνωστοποιήσεων, ὅτι *χρωματισμένη τις κυρὰ* (μαύρη δηλαδὴ) προτείνει ἑαυτὴν εἴτε ὡς πλύστραν, εἴτε ὡς θαλαμηπόλον, εἴτε ὡς μαγείρισσαν. Τόσον δὲ πολὺ ἐπενεργεῖ ἐπὶ τοῦ πράγματος ἡ ἀξίωσις τοῦ τίτλου, ὥστε ἡ ὑπηρεσία τῶν *βοηθῶν* καὶ τῶν *κυράδων* κατήντησεν ἀληθῶς ἀφόρητος, ἀφοῦ μάλιστα ἡ ἐνδυμασία, οἱ τρόποι καὶ ἐν γένει τὸ ἐξωτερικὸν τῶν ὑπηρετῶν συμφωνοῦσι πρὸς τὰς ἀξιώσεις των, καί τινες μάλιστα ἔχουσιν ὅλα τὰ ἐνδεικτικὰ ἀρίστης ἀγωγῆς. Αἱ ὑπηρέτριαι ἰδίως οὐδόλως σχεδὸν διαφέρουσι τῶν κυριῶν των κατὰ τὴν ἐνδυμασίαν καὶ τὴν λευκότητα τῶν χειρῶν. Εἴς τινας οἰκίας ἐμπορεῖ τις νὰ εὕρῃ ὑπηρέτην ἠξεύροντα λατινικὰ καὶ ὑπηρέτριαν κρούουσαν τὸ κλειδοκύμβαλον, ἀναφέρονται δὲ καὶ θαλαμηπόλοι, αἵτινες κατέλειψαν τὴν προτέραν ὑπηρεσίαν των διὰ νὰ συστήσωσι Παρθεναγωγεῖον! Τοῦτο δὲ προέρχεται ἐκ

Digitized by Google

τοῦ ὅτι ἡ ἐκπαίδευσις εἶνε ἐν Ἀμερικῇ εἰς πάντας, πλουσίους ἢ πένητας, προσιτή· οὐδὲν λοιπὸν θαῦμα ἂν εὑρίσκωνταί τινες καὶ ἐκ τῆς τελευταίας τάξεως ἔχοντες ἱκανὴν εὐφυΐαν, ὥστε νὰ ἐπωφεληθῶσι τὰ μαθήματα, ἅτινα τόσον εὐκόλως ἠδυνήθησαν νὰ διδαχθῶσι. Κατὰ λογικὴν δὲ ἀκολουθίαν οἱ Ἀμερικανοὶ οἱ ἐκ τῆς ἐσχάτης κοινωνικῆς τάξεως καὶ αὐτοὶ πολὺ ὑποφέρουσιν ἀναγκαζόμενοι νὰ γείνωσιν ὑπηρέται, καὶ τοὺς κυρίους των ἀνηλεῶς βασανίζουσιν. Ἐσχάτως μάλιστα αἱ ἀμερικανικαὶ οἰκογένειαι ἤρχισαν νὰ φέρωσιν ὑπηρέτας καὶ μάλιστα ὑπηρετρίας ἐκ τῆς Γερμανίας, ἐκ τῆς Ἑλβετίας, ἐκ τῆς Σκωττίας καὶ ἀλλαχόθεν. Δυστυχῶς ὅμως ὅπως εἰς πάντα τὰ πράγματα οὕτω καὶ εἰς τοῦτο, τὸ κακὸν παράδειγμα τάχιστα μετεδόθη καὶ οἱ εὐρωπαῖοι ὑπηρέται κατέστησαν ἐκεῖ ὁποῖοι καὶ οἱ ἀμερικανοί. Μένουσιν οἱ μαῦροι, οἵτινες εἶνε πρόθυμοι, προσηνεῖς, φέρονται μετὰ πολλοῦ σεβασμοῦ, εἶνε δὲ καὶ ταχυμαθεῖς. Τοὺς τοιούτους ὅμως προσλαμβάνουσι πρὸ πάντων τὰ ξενοδοχεῖα, ἐπιβάλλουσι δὲ εἰς τὰ δυστυχῆ ταῦτα ὄντα οἱ ἐν αὐτοῖς λευκοὶ ὑπηρέται τὰ δυσχερέστατα καὶ ταπεινωτικώτατα τῶν ἔργων. Οὕτω νοοῦσι τὴν ἰσότητα οἱ ὑπερήφανοι λευκοὶ ὑπηρέται.

—

Περὶ τῶν ἵππων τοῦ πρίγκηπος τῆς Οὐαλλίας.

Ἔκ τινος ἀγγλικῆς ἐφημερίδος ἀποσπῶμεν τὸ ἑξῆς ἄρθρον περὶ τῆς διαίτης, εἰς ἣν ὑπεβλήθησαν οἱ ἵπποι τοῦ πρίγκηπος τῆς Οὐαλλίας πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως αὐτῶν εἰς τὰς Ἰνδίας·

Γενομένων τῶν προπαρασκευῶν πρὸς ἀναχώρησιν τοῦ πρίγκηπος τῆς Οὐαλλίας καὶ μετάβασιν αὐτοῦ εἰς τὰς Ἰνδίας, ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν, ὅτι οἱ ἵπποι, οὓς ἤθελε μετ' αὐτοῦ λάβει, ἠδύναντο νὰ καταδειχθῶσι πολὺ ἐπικίνδυνοι πρὸς ἱππεῦσιν, ἅμα ἤθελον συναντήσει ἐλέφαντας, καμήλους, ἢ ἄλλα ζῶα, τῶν ὁποίων ἡ παράδοξος μορφὴ ἤθελε πιθανῶς καταπλήξει αὐτούς. Καὶ ἀληθῶς, τὰ κολοσσιαῖα ἀναστήματα, ἡ βαρεῖα ὀσμὴ τῶν ζώων ἐκείνων, ὁ θόρυβος τὸν ὁποῖον προξενοῦσιν ἤθελον ἀρκέσει, ὅπως ἐκπλήξωσι τὸν ἡμερώτατον τῶν ἵππων. Ἀπεφασίσθη λοιπόν, ἵνα οἱ τρεῖς ἐξαίρετοι ἵπποι, οἱ ἐκλεχθέντες ἐκ τῶν σταύλων τοῦ πρίγκηπος, ὁδηγηθῶσιν εἰς τὸν ζωολογικὸν κῆπον τοῦ Λονδίνου, ἐκεῖ δὲ μετὰ πολλῶν προφυλάξεων καὶ ἠπίου τρόπου συνειθίσωσιν εἰς τὴν θέαν τῶν ζώων, ἅτινα μετ' οὐ πολὺ ἔμελλον νὰ συναντήσωσιν ἐν ταῖς Ἰνδίαις. Τὸ δὲ μέτρον τοῦτο ἐπέτυχε θαυμασίως καὶ ἀπεδείχθη, ὅτι ἵπποι θυμοειδεῖς καὶ πλήρεις νοημοσύνης διὰ διαίτης ἁρμοδίας συνειθίζουσιν ἐντελῶς εἰς τὴν θέαν τῶν φοβερωτάτων ζώων.

Τὴν πρωΐαν, πρὶν ἢ ὁ λαὸς εἰσέλθῃ εἰς τὸν Κῆπον, ἐγένοντο αἱ δοκιμασίαι. Εἶχεν ἀποφασισθῆ ἕκαστος τῶν ἵππων νὰ ἱππεύηται ὑπὸ ἱπποκόμου πεπειραμένου ἢ ἱπποδαμαστοῦ, καὶ οἱ τρεῖς ἵπποι τοιουτοτρόπως ὁδηγούμενοι, ἔφθασαν κατὰ τὸν προσδιορισθέντα χρόνον· ἀντὶ δὲ νὰ εἰσέλθωσιν αὐθωρεὶ εἰς τὸν Κῆπον, ὡδηγήθησαν πρὸς τὰς κιγκλίδας τοῦ θηριοτροφείου, ὁπόθεν διέκρινον κάλλιστα τὸν πελώριον ἄρρενα ἐλέφαντα τῆς Ἀφρικῆς, περιφερόμενον ἐν τῇ περιφράκτῳ αὐλῇ.

Εὑρισκόμενοι οἱ ἵπποι ἔξωθεν τοῦ δρυφράκτου, ᾐσθάνοντο ἑαυτοὺς ἐν ἀσφαλείᾳ, καθόσον ἔβλεπον τὴν ὁδὸν ἐλευθέραν ὅπως φύγωσιν ἐν ἀνάγκῃ. Ἅμα δὲ συνῆλθον ἐκ τῆς πρώτης ἐκπλήξεως, ὡδηγήθησαν ἐν τῷ Κήπῳ πλησιέστατα, ἵνα ἴδωσι τὸν ἐλέφαντα μεθ' ὅλης τῆς δυνατῆς ἀνέσεως.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἡ θέα τοῦ ζώου ζωηρῶς ἐξέπληξε τοὺς ἵππους, κυρίως μάλιστα ὅταν ὁ ἐλέφας ἠνώρθωσε τὰ μεγάλα αὐτοῦ ὦτα, ὅταν ἠθέλησε νὰ λακτίσῃ αὐτούς, ἐκβαλὼν φωνὴν ὀξεῖαν εἰς σημεῖον ἐφόδου. Πλὴν ἀμέσως οἱ ἵπποι συνῆλθον, ἐνῷ πρότερον εἶχον σχεδὸν ἀφηνιάσει, καὶ μετὰ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας ἐπλησίαζον ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἤγγιζον τὴν ἄκραν τῆς προβοσκίδος τοῦ ἐλέφαντος. Κατόπιν πάλιν ὡδηγήθησαν πλησίον τοῦ μεγάλου ῥινοκέρωτος τῶν Ἰνδιῶν. Καί τοι δὲ ἐφάνησαν ἡμερώτατοι, τὸ τερατῶδες ἐκεῖνο ζῶον ἐξεμάνη ἐπὶ τῇ θέᾳ ἀνθρώπων ἐφίππων, ἐλθόντων τόσῳ πλησίον τῆς κατοικίας του. Ἤρχισε λοιπὸν νὰ ὠρύηται καὶ ἐφώρμησε κατὰ τοῦ δρυφράκτου μετὰ μανίας καταπληκτικῆς, εἶνε δὲ πρόδηλον ὅτι, ἐὰν ἠδύνατο, ἤθελεν ἀναμφιβόλως κακοποιήσει τοὺς καινοφανεῖς ἐκείνους ξένους.

Ἀλλὰ καί τοι τὸ θηρίον ἐκεῖνο ἐξεμάνη, ὁ εἷς τῶν ἵππων ἐδείχθη λίαν ἀτάραχος. Ἦτο πολλὰ περίεργον νὰ παρατηρῇ τις τοῦ ὡραίου ἐκείνου ἵππου τὸ προσεκτικὸν καὶ πλῆρες νοημοσύνης βλέμμα, μεθ' οὗ ἐξήταζεν οὕτως εἰπεῖν τὸν ἐξηγριωμένον ῥινόκερων ἄνευ δειλίας ἢ φόβου. Προδήλως δὲ ἡ ἀταραξία τοῦ ἵππου τούτου ἐνεθάρρυνε καὶ τοὺς λοιποὺς δύο.

Ἔπειτα ὡδηγήθησαν οἱ ἵπποι πρὸς τὰς καμήλους, ἐνομίσθη δὲ, ὅτι ἡ θέα τῶν καμήλων ἤθελε ταράξει αὐτοὺς μᾶλλον τῆς τοῦ ἐλέφαντος καὶ τοῦ ῥινοκέρωτος. Ὁ παράδοξος αὐτῶν σχηματισμὸς ἐπροξένησε τοῖς ἵπποις ἔκπληξιν ἀπερίγραπτον· ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ κατωρθώθη νὰ πλησιάσωσι τὰς καμήλους ἐγγύτατα· ὅπως συνειθίσωσιν εἰς τὴν βαρεῖαν αὐτῶν ὀσμήν, σχεδὸν ἤγγισαν αὐτὰς καὶ ἐντελῶς πρὸς ταύτας συνῳκειώθησαν. Ὅπερ δὲ παράδοξον, εἷς τῶν ἵππων ἐφαίνετο ἐπιθυμῶν νὰ ἐπισκεφθῇ ἐκ νέου τὰ ζῶα τοῦ Κήπου. Οὐδεμία τέλος δυσκολία ὑπῆρξεν, ὅπως ὁδηγηθῶσιν οἱ ἵπποι πρὸς τοὺς λέοντας καὶ τὰς τίγρεις, καί τοι ἡ θέα τῶν ἵππων ἔτρεπεν εἰς φυγὴν τὰ θηρία ἐκεῖνα.

Τοιουτρόπως μετ' οὐ πολὺν χρόνον συνεπληρώθη ἐντελῶς ἡ ἀνατροφὴ τῶν τριῶν ἵππων καὶ ὡς πρὸς τοῦτο. —

Digitized by Google

Η πρώτη ἐκπαίδευσις ἐν Εὐρώπῃ.

Κατὰ τὰς νεωτάτας καταστατικὰς τὰ εὐρωπαϊκὰ ἔθνη πρέπει νὰ καταταχθῶσιν ὡς ἑξῆς ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τῆς στοιχειώδους αὐτῶν ἐκπαιδεύσεως.

Πρώτη τάξις. —Δανιμαρκία, Σουηδία καὶ Νορβηγία, Γερμανία, Ὁλλανδία, Σκωττία.

Δευτέρα τάξις.—Βελγική, Ἐλβετία, Ἀγγλία, Ἰρλανδία, Γαλλία, Αὐστρία.

Τρίτη τάξις.—Ἱσπανία, Ἰταλία, Ἑλλάς, Πορτογαλλία.

Τετάρτη καὶ τελευταία τάξις.—Ῥωσσία καὶ Τουρκία. —

Παιδικὴ ἀφέλεια περὶ τῆς ἱστορίας.

Ὁ Γκυζῶ διεσκέδαζε διηγούμενος ἱστορικὰ γεγονότα εἰς τοὺς μικροὺς ἐγγόνους του. Ἡμέραν τινὰ εἶχεν ὡς θέμα τῆς ὁμιλίας του τὴν ἱστορίαν τῆς Ἀγγλίας καὶ σὺν ἄλλοις ὁ ἔνδοξος συγγραφεὺς ἀνέφερε καὶ τὸ ἀξιοπερίεργον ἐκεῖνο τῆς βιογραφίας τοῦ Ἑρρίκου Α', ὅστις, ἀπολέσας τὸν υἱόν του, δὲν ἐγέλασε πλέον οὔτε ἅπαξ μέχρι τοῦ θανάτου του.

Εἷς ἐκ τῶν μικρῶν ἀκροατῶν ἐφάνη δυσπιστῶν πρὸς τὸ ἀνέκδοτον τοῦτο. Ἐρωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ πάππου του πόθεν προήρχετο ἡ δυσπιστία του·

— Αἴ! εἶπε. Καὶ τί ἔκαμνεν ὅταν τὸν ἐγαργάλιζαν;

Εἷς Ἀναγνώστης.

Ἡ ἀλεκτρομαχία εἶνε, ὡς γνωστόν, τὸ πάθος τῶν Ἄγγλων, ὡς ἡ ταυρομαχία τῶν Ἱσπανῶν. Ἄγγλος τις προσέφερε πρὸς ἀγορὰν ἀλέκτορος, μηδὲν ἔχοντος ἄλλως τὸ ἐξαιρετικόν, φονεύσαντος ὅμως ἐν μονομαχίαις ὑπὲρ τοὺς ἑξήκοντα ἀλέκτορας πολλῷ αὐτοῦ μεγαλοσωμοτέρους, 10,000 φράγκων· ἀλλ' ὁ κύριος τοῦ ἀλέκτορος ἀπεποιήθη, διότι ὑπελόγισεν ὅτι θὰ κερδίσῃ ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ πλείονα ἐκ στοιχημάτων.

Τὸ ἑπόμενον ἀρθρίδιον, ὡς καὶ τὰ προσεχῶς δημοσιευθησόμενα περὶ «καθαρισμοῦ, ἀερισμοῦ, θερμάνσεως καὶ φωτισμοῦ τοῦ κοιτῶνος τῶν ἀρρώστων,» ἐσταχυολογήθησαν ἐκ τοῦ β' κεφαλαίου τοῦ προσφάτως ἐκδοθέντος, ἐντολῇ τῆς Α. Μ. τῆς Βασιλίσσης, ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ κ. Νικολάου Γ. Μακκᾶ βιβλίου, «Ὁδηγίαι περὶ νοσηλείας ἀρρώστων» ἐπιγραφομένου. Σκοπὸς τοῦ χρησιμωτάτου τούτου βιβλίου, οὗ τινος τὴν κτῆσιν συνιστῶμεν εἰς πάσας τὰς οἰκογενείας, εἶνε ἡ διάδοσις τῶν ἀναγκαίων γνώσεων, ἃς πᾶσα μήτηρ καὶ πᾶσα γυνή, ὑπηρετοῦσα ἐν ὥρᾳ ἀσθενείας τὰ ἴδια τέκνα ἢ τὸν σύζυγον ἢ τὸν ἀδελφόν, ὀφείλει νὰ ἔχῃ, ὅπως ἐκτελῇ μετὰ τῆς προσηκούσης ἀκριβείας τὰς παραγγελίας τοῦ ἰατροῦ· ἔτι δὲ σκοπὸς τοῦ βιβλίου εἶνε νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν νοσοκόμων.

Σ. τ. Δ.

ΥΓΙΕΙΝΗ

Περὶ τοῦ κοιτῶνος τῶν ἀρρώστων.

Ὁ κοιτὼν παντὸς ἀνθρώπου εἶναι ἐκ τῶν κυριωτέρων ἀντικειμένων τῆς ὑγιεινῆς καὶ δικαίως· διότι ἐν αὐτῷ διανύει ὁ ἄνθρωπος ὅλας τὰς νύκτας τῆς ζωῆς αὐτοῦ, ἤτοι μέρος αὐτῆς οὐ μικρόν· ἀλλ' ἐὰν καὶ ἐν ὑγιείᾳ ἦναι χρεία πολλῆς προσοχῆς καὶ ἐπιμελείας περὶ τοῦ κοιτῶνος, ὅπως ἦναι ὑγιεινός, ὁποίας δὲν χρήζει φροντίδος ὁ κοιτὼν πάσχοντος ἀνθρώπου, διαμένοντος ἐν αὐτῷ νύκτας τε καὶ ἡμέρας πολλάς, πολλάκις δὲ καὶ ἑβδομάδας ὅλας ἢ μῆνάς τινας, ἐνίοτε δὲ μάλιστα καὶ ἐφ' ὅλον τὸν ἐφεξῆς βίον αὐτοῦ; Ὅθεν οὐδὲν δικαιότερον, ἢ ἡ μέριμνα περὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ καταλληλοτέρου ἐν πάσῃ οἰκίᾳ κοιτῶνος, ἐν ᾧ μέλλει νὰ νοσηλευθῇ ὁ πάσχων. Ὅπως δὲ ἦναι κατάλληλον πρὸς τοῦτο δωμάτιόν τι, πρέπει νὰ ἔχῃ τὰς ἑξῆς ἰδιότητας·

α'. Νὰ κεῖται μακρὰν θορύβου καὶ πάσης ταραχῆς.

β'. Νὰ ἦναι εὐάερον καὶ φωτεινόν.

γ'. Νὰ μὴ ἦναι ὑγρόν.

δ'. Νὰ ἔχῃ καλὴν διάθεσιν πρὸς τὸν ἥλιον κατὰ τὴν ὥραν τοῦ ἔτους.

ε'. Νὰ κοινωνῇ, εἰ δυνατόν, πρὸς ἕτερον δωμάτιον, δυνάμενον νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὸν ἄρρωστον.

Ὁμολογούμενον εἶναι ὅτι πᾶς ἄρρωστος ἔχει ἀνάγκην τελείας ἡσυχίας πνευματικῆς τε καὶ σωματικῆς· ὅθεν καὶ ὁ κοιτὼν συμφέρει νὰ μὴ κεῖται ἐπὶ ὁδῶν θορυβωδῶν, ἀλλὰ μήτε πλησίον τοῦ μαγειρείου· ἔστω δὲ ὅσον τὸ δυνατὸν εὐάερος, φωτεινὸς καὶ προσήλιος· διότι δωμάτια μικρὰ καὶ χαμηλά, ἢ σκοτεινὰ καὶ στερούμενα παραθύρων πρὸς τὸν ἔξω ἀέρα, εἶναι ὅλως ἀνεπιτήδεια εἰς νοσηλείαν ἀρρώστων· ἀποφευκτέον δὲ καὶ τὰ ἰσόγεια ἢ μάλιστα ὑπόγεια ἕνεκα τῆς ἐν αὐτοῖς ὑγρασίας, ἥτις εἶναι ἐπιβλαβεστάτη εἰς ἅπαντας τοὺς ἀσθενεῖς. Ὁ ἥλιος δέον νὰ εἰσχωρῇ ἀνεμποδίστως εἰς τὸν κοιτῶνα οὐ μόνον ὅπως ἀφαιρῇ πᾶσαν ἀπ' αὐτοῦ ὑγρασίαν, ἀλλὰ καὶ ὅπως ζωογονῇ τὸν ἀέρα τὸν ὁποῖον ἀναπνέει ὁ πάσχων· ἀλλ' οὐδὲν χαριέστερον πρὸς τούτοις εἴς τε τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ εἰς τὴν ψυχὴν ἢ κοιτὼν φωτιζόμενος δεόντως ὑπὸ τοῦ ἡλίου. Καὶ τὸν μὲν χειμῶνα καταλληλοτέρα διάθεσις τοῦ κοιτῶνος εἶναι ἡ πρὸς μεσημβρίαν· τὸ δὲ θέρος ἡ πρὸς βορρᾶν ἢ πρὸς ἀνατολάς· κακίστη δὲ τοὐναντίον ἡ πρὸς δυσμὰς τὸ θέρος, καὶ πρὸς βορρᾶν τὸν χειμῶνα.

Εἰς μικρὰς τινας οἰκίας τὰ εἰς ὕπνον χρησιμεύοντα δωμάτια, ἢ διὰ τὴν θέσιν αὐτῶν, ἢ διὰ τὴν πολλὴν μικρότητα, ἢ καὶ δι' ἄλλας τινὰς ἐλλείψεις, εἶναι ὅλως ἀνεπιτήδεια εἰς νοσηλείαν πάσχοντος βαρύ τι πάθος· πολλάκις δὲ ἐν ταῖς οἰκίαις ταύταις τὸ ὡραιότερον καὶ ὑγιεινότερον τῶν δωματίων μένει κεκλεισμένον καὶ σχεδὸν ἄχρηστον, διὰ τὸν προσδιορισμὸν αὐτοῦ εἰς αἴθουσαν πρὸς ὑποδοχὴν τῶν ξένων παρεσκευασμένην.

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 1.

Digitized by Google

'Αριθ. 4 – Λεπτὰ δέκα.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Πρῶτος — Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 —Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι — Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6· — 25 Ἰανουαρ. 1876

ΕΘΝΙΚΗ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

Ἐρανισθεῖσα ὑπὸ Α. Σ. Βυζαντίου.

Συνέχεια· ἴδε σελ. 33.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Καθήκοντα καὶ δικαιώματα.

Ἐρ.-Πολλάκις ὡμίλησας περὶ καθηκόντων. Τί ἐννοεῖς διὰ τῆς λέξεως ταύτης;

Ἀπ.-Λέγων καθήκοντα ἐννοῶ πάσας τὰς ὑποχρεώσεις τῶν πολιτῶν πρὸς τὴν Πατρίδα, τὴν κοινωνίαν καὶ τὴν οἰκογένειαν.

Ἐρ.-Ποῖα εἶναι τὰ καθήκοντα τοῦ πολίτου πρὸς τὴν Πατρίδα;

Ἀπ.-Ὁ πολίτης ἀνήκει καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τὴν Πατρίδα. Κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν ἀκούει εὐλαβῶς τὰ μαθήματα τοῦ διδασκάλου του καὶ προσπαθεῖ ὅλαις δυνάμεσι νὰ ἀποθησαυρίσῃ γνώσεις, ὅπως καταστῇ ὡς οἷόν τε χρησιμώτερος. Πρὸς τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα του πρέπει νὰ ἔχῃ ἀγάπην, σέβας καὶ ὑποταγήν. Ὀφείλει προσέτι σέβας πρὸς τὸν Βασιλέα καὶ τοὺς ἄρχοντας, οἵτινες εἶναι οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν νόμων καί, οὕτως εἰπεῖν, οἱ πατέρες τῆς Πατρίδος.

Ἐρ.-Ἀρκεῖ νὰ σέβηταί τις μόνον τοὺς ἄρχοντας, νὰ ἀγαπᾷ τοὺς γονεῖς του καὶ νὰ τιμᾷ τὸν διδάσκαλόν του;

Ἀπ.-Ὄχι· τὰ αἰσθήματα πρέπει νὰ γίνωνται φανερὰ διὰ πράξεων.

Ἐρ.-Τί ἐννοεῖς διὰ τούτου;

Ἀπ.-Ἐννοῶ ὅτι πρέπει τις νὰ ἐργάζηται διηνεκῶς, ἀναλόγως τῆς ἡλικίας, τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἱκανότητος αὐτοῦ, καὶ νὰ ἀποδίδῃ εἰς τὴν κοινωνίαν πλειότερα ὧν ἔλαβε.

Ἐρ.-Ποῖον πρὸ πάντων καθῆκον τοῦ πολίτου εἶναι τὸ ἱερώτερον;

Ἀπ.-Τὸ καθῆκον τοῦ στρατιώτου. Πάντες οἱ πολῖται, ἐν καιρῷ κινδύνου, ὀφείλουσι νὰ λαμβάνωσι τὰ ὅπλα ὑπὲρ Πατρίδος. Ὅσους δὲ ὁρίζει ὡς στρατιώτας ἡ τύχη ἐν καιρῷ εἰρήνης, πρέπει νὰ ἐκτελῶσιν ἀγογγύστως τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην. Οἱ ἀποφεύγοντες διὰ πανουργιῶν τὴν ὑποχρέωσιν ταύτην εἶναι ἀνάξιοι, οὐ μόνον τοῦ ὀνόματος τοῦ πολίτου, ἀλλὰ καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀνδρός.

Ἐρ.-Ποῖα εἶναι τὰ καθήκοντα τοῦ Ἕλληνος πρὸς τοὺς συμπατριώτας του;

Ἀπ.-Πρέπει νὰ παρέχῃ τὸ παράδειγμα τῶν χριστιανικῶν καὶ πολιτικῶν ἀρετῶν. Νὰ θεωρῇ τὸ πάθημα ἑνὸς ἑκάστου ἐξ αὐτῶν ὡς ἴδιον αὐτοῦ πάθημα καὶ νὰ βοηθῇ τὸν χρῄζοντα βοηθείας διὰ λόγου καὶ ἔργου.

Ἐρ.-Πρέπει νὰ μισῇ τοὺς ξένους;

Ἀπ.-Ἄπαγε! Οἱ ξένοι εἶναι καὶ αὐτοὶ κλάδος τῆς Ἀνθρωπότητος. Ἐπιτρέπεται μόνον νὰ προτιμῶμεν αὐτῶν τοὺς Ἕλληνας, ὅπως ἀγαπῶμεν τοὺς συγγενεῖς μας πλειότερον τῶν γειτόνων, ἢ τῶν συμπολιτῶν μας.

Ἐρ.-Πρέπει νὰ προτιμᾷς τῆς Πατρίδος τοὺς γονεῖς σου;

Ἀπ.-Ὄχι. Ὁ Ἕλλην πρέπει νὰ ἀγαπᾷ τὴν Πατρίδα ὑπὲρ πᾶν ἄλλο. Οἱ πρόγονοί μας εἶπον ὅτι καὶ πατρὸς καὶ μητρὸς καὶ πραγμάτων ἁπάντων τιμιώτερον εἶναι ἡ Πατρίς. Ὅταν ἡ Πατρὶς τὸ ἀπαιτῇ, ὀφείλεις νὰ ἐγκαταλίπῃς καὶ τοὺς γονεῖς σου.

Ἐρ.-Ποῖα εἶναι τὰ καθήκοντα τοῦ Ἕλληνος πρὸς τὴν οἰκογένειάν του;

Ἀπ.-Ὡς παιδίον, εἶπον ἀνωτέρω ὅτι ὀφείλει ἀγάπην καὶ σέβας πρὸς τοὺς γονεῖς. Ὅταν ἀνδρωθῇ, ὀφείλει νὰ ζῇ ἐργαζόμενος καθ' οἱονδήποτε τρόπον καὶ νὰ ἀποφεύγῃ τὴν ἀργίαν, καὶ ἐὰν ἀκόμη ἔχῃ τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Ὀφείλει προσέτι νὰ νυμφεύηται, ὅπως παρέχῃ πολίτας πρὸς τὴν Πατρίδα, καὶ νὰ ἀνατρέφῃ τὰ τέκνα του διδάσκων αὐτὰ τὴν πρὸς τὴν Πατρίδα ἀγάπην καὶ τὴν ἄσκησιν πάσης ἀρετῆς.

Ἐρ.-Τότε πλέον οὐδὲν ὀφείλει εἰς τοὺς γονεῖς του;

Ἀπ.-Ὁ υἱὸς καθ' ὅλον τὸν βίον ὀφείλει ὑπακοὴν καὶ σέβας πρὸς τοὺς γονεῖς του. Οὐδέποτε πρέπει νὰ λησμονῇ ὅτι, χάρις εἰς αὐτούς, ἔγινε χρηστὸς πολίτης, καὶ ἐὰν ἔχωσιν ἀνάγκην τῆς βοηθείας του, πρέπει νὰ τὴν παρέχῃ ἀδιστάκτως.

Δικαιώματα.

Ἐρ.-Τί εἶναι δικαίωμα;

Ἀπ.-Τὸ ἀντίθετον τοῦ καθήκοντος. Ὡς τὸ καθῆκον ἐκπροσωπεῖ τὸ χρέος τοῦ πολίτου πρὸς τὴν κοινωνίαν, τὸ δικαίωμα εἶναι τὸ χρέος τῆς κοινωνίας πρὸς τὸν πολίτην.

Ἐρ.-Ἀπαρίθμησον τὰ διάφορα δικαιώματα τῶν Ἑλλήνων.

Ἀπ.-Τὸ δικαίωμα τοῦ ζῆν ἐν ἀσφαλείᾳ, τοῦ

Digitized by Google

ἐργάζεσθαι, τοῦ παιδεύεσθαι, τοῦ συνεταιρίζεσθαι, τοῦ μετέχειν ἀδιακρίτως τῶν δημοσίων, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου, τέλος τὸ δικαίωμα τοῦ σκέπτεσθαι, πιστεύειν, ὁμιλεῖν καὶ γράφειν ἐλευθέρως, καθ' ἃ κελεύει πάντοτε ὁ νόμος.

Ἐρ.-Δὲν λησμονεῖς ἄλλο κἀνὲν δικαίωμα;

Ἀπ.-Διὰ νὰ ἦμαι βέβαιος ὅτι τὰ περιέλαβον ὅλα, πρέπει νὰ τὰ συνοψίσω εἰς τὸ ἑξῆς ἀξίωμα. Ἕκαστος δύναται νὰ πράττῃ καὶ νὰ λέγῃ ὅ,τι θέλει, ἀρκεῖ νὰ μὴν ἐνοχλῇ τὸν πλησίον καὶ νὰ σέβεται τοὺς νόμους καὶ τὰ κοινωνικὰ ἔθιμα.

Ἐρ.-Τὰ δικαιώματά σου εἶναι ἴσα πρὸς τὰ καθήκοντα;

Ἀπ.-Ὄχι. Τὸ σύνολον τῶν καθηκόντων μου, δηλαδὴ ἡ πρὸς τὴν κοινωνίαν ὀφειλή μου, ὑπερτερεῖ τὸ σύνολον τῶν δικαιωμάτων μου.

Ἐρ.-Διατί;

Ἀπ.-Διὰ δύο λόγους. Ὁ πρῶτος εἶναι ὅτι, χωρὶς ἐγὼ νὰ τὸ ἐννοήσω, καθ' ὅλην τὴν παιδικήν μου ἡλικίαν ἀπήλαυον δικαιωμάτων, χωρὶς νὰ ἐκτελῶ καθήκοντα, διότι ἡ κοινωνία μοὶ παρεῖχε τροφήν, παίδευσιν καὶ πᾶν ὅ,τι χρειῶδες. Ἀφοῦ λοιπὸν ἠνδρώθην, πρέπει νὰ πληρώσω τὴν καθυστεροῦσαν ὀφειλὴν δίδων πλειότερα παρ' ὅσα λαμβάνω.

Ἐρ.-Ποῖος εἶναι ὁ δεύτερος λόγος;

Ἀπ.—Ἐὰν οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἐξελάμβανον τὰ δικαιώματα αὐτῶν ἴσα πρὸς τὰ καθήκοντα, θὰ κατηνάλισκον πᾶν ὅ,τι παρήγαγον καὶ οὕτω δὲν θὰ ἐσχηματίζετο τὸ κοινὸν ἀποταμίευμα, ἡ κληρονομία τῆς Ἀνθρωπότητος, καὶ θὰ ἤμεθα καὶ σήμερον ἄγριοι καὶ βάρβαροι. Ἐὰν τὸ ἀποταμίευμα τοῦτο ὑπάρχῃ καὶ αὐξάνῃ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, δυνάμει τοῦ νόμου τῆς προόδου, ὀφείλω νὰ συντελέσω καὶ ἐγὼ πρὸς τιμήν μου εἰς τὴν αὔξησιν ταύτην. Τοῦτο εἶναι ὀφειλὴ τῶν συγχρόνων μου, ἥτις μέλλει νὰ παρασκευάσῃ τὴν εὐημερίαν τῶν μεταγενεστέρων, ὡς οἱ πρόγονοι ἡμῶν παρεσκεύασαν τὴν ἡμετέραν.

Τὸ σύνολον λοιπὸν τῶν καθηκόντων μου ὑπερβαίνει, καὶ κατὰ πολύ, τὸ σύνολον τῶν δικαιωμάτων μου.

Δικαιοσύνη.

Ἐρ.-Τί εἶναι Δικαιοσύνη;

Ἀπ.-Εἶναι ἡ ἐκδήλωσις καὶ ὁ κανὼν εὐγενεστάτου αἰσθήματος, ἐγκεχαραγμένου εἰς τὴν ἀνθρωπίνην συνείδησιν καὶ διατηροῦντος ἐν ἰσορροπίᾳ τὰς ὑπηρεσίας, ἃς πάντες ὀφείλουσι πρὸς ἕκαστον καὶ ἕκαστος πρὸς πάντας.

Ἐρ.-Τίς εἶναι ὁ ἀσφαλέστερος τρόπος, ὅπως ζῇ τις ἐν Δικαιοσύνῃ;

Ἀπ.-Συμμορφούμενος πρὸς τὴν ἐντολὴν ταύτην τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς — «Ὃ σὺ μισεῖς ἑτέρῳ μὴ ποιήσῃς.»

Ἐρ.-Ποῖον εἶναι τὸ ἀντίθετον τῆς Δικαιοσύνης;

Ἀπ.-Τὸ Προνόμιον, ὅπερ σημαίνει νόμον ἐφαρμοζόμενον πρὸς ὄφελος τινῶν καὶ πρὸς ζημίαν πάντων.

Ἐρ.-Ὑπάρχουσι παρ' ἡμῖν προνόμια;

Ἀπ.-Ὄχι. Τὸ ἑλληνικὸν σύνταγμα ἔχει ἐν κεφαλίδι τὸ ἑξῆς ἀξίωμα, εἰς τὸ ὁποῖον περιέχεται ὅλον τὸ δημόσιον δίκαιον τῶν Ἑλλήνων —«Οἱ Ἕλληνες εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τοῦ νόμου.»

Ἐρ.-Ἡ ἀρχὴ τῆς Δικαιοσύνης εἶναι ἀπόλυτος;

Ἀπ.-Ναί· ἀλλ' ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῆς ἐξήρτηται ἐκ τῆς κοινωνικῆς καταστάσεως καὶ τοῦ βαθμοῦ τοῦ πολιτισμοῦ. Τὴν σχετικὴν ταύτην Δικαιοσύνην ὀνομάζομεν κοινωνικὴν Δικαιοσύνην.

Ἐρ.-Ποῖα εἶναι τὰ ὄργανα αὐτῆς;

Ἀπ.-α') Οἱ νόμοι οἱ διέποντες τὰς μεταξὺ ἐθνῶν σχέσεις, ἤτοι τὸ διεθνὲς δίκαιον.

β') Οἱ νόμοι, οἱ διέποντες τοὺς πολίτας καὶ τὰ κράτη καὶ τὰς μεταξὺ συμπολιτῶν σχέσεις, ἤτοι τὸ δημόσιον δίκαιον.

γ') Τέλος οἱ νόμοι, οἱ προφυλάττοντες τὴν κοινωνίαν ἀπὸ τῶν ἐπιθέσεων τῶν κακοποιῶν ἀνθρώπων, ἤτοι τὸ ποινικὸν δίκαιον.

Ἐρ.-Αἱ διατάξεις τῆς Δικαιοσύνης εἶναι τέλειαι;

Ἀπ.-Ὄχι· τελειοποιοῦνται βαθμηδὸν παρακολουθοῦσαι τὴν πρόοδον τοῦ πολιτισμοῦ. Οἱ νόμοι ἡμῶν ὑπερέχουσι τῶν νόμων τῶν προπατόρων μας καὶ οἱ νόμοι τῶν τέκνων μας ἔσονται ὑπέρτεροι τῶν ἰδικῶν μας.

Ἐρ.-Πῶς φέρεται ἡ Δικαιοσύνη πρὸς τὸν κακοῦργον;

Ἀπ.-Ἄλλοτε ἐξεδικεῖτο κατὰ τοῦ κακούργου διὰ φοβερῶν βασάνων. Σήμερον ὅμως τὸν θεωρεῖ ὡς δυστυχῆ, ὅστις δύναται νὰ βελτιωθῇ, καὶ διὰ τοῦτο ἔχει χρέος νὰ τὸν παιδεύσῃ καὶ τὸν ἐξημερώσῃ, διότι τὰ πλεῖστα τῶν ἐγκλημάτων προέρχονται ἐκ τῆς ἀμαθείας.

Νόμος.

Ἐρ.-Τί εἶναι νόμος;

Ἀπ.-Τὸ σύνολον τῶν ὁδηγιῶν καὶ τῶν ἀπαγορεύσεων, αἵτινες ἐπιβάλλονται εἰς ἕκαστον πολίτην χάριν τοῦ δημοσίου συμφέροντος. Συνήθως διαιρεῖται εἰς κεφάλαια καὶ ἄρθρα, ἐν οἷς, πλησίον τῶν ὁδηγιῶν καὶ ἀπαγορεύσεων, περιλαμβάνονται καὶ ἀπειλαὶ κατὰ τῶν φαύλων πολιτῶν, οἵτινες παραβαίνουσι τοὺς νόμους.

Ἐρ.-Ὁ ἀγαθὸς Ἕλλην πρέπει νὰ ὑπακούῃ εἰς τὸν νόμον διὰ τὸν φόβον τῆς ποινῆς;

Ἀπ.-Ὄχι· ὁ ἀγαθὸς Ἕλλην ὑπακούει εἰς τὸν νόμον, μόνον διότι σέβεται τὴν θέλησιν ἐκείνων, οἵτινες συνέταξαν αὐτὸν ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Πατρίδος.

Ἐρ.-Τίς συντάσσει τοὺς νόμους;

Ἀπ.-Οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ ἔθνους, ἐκλεγόμενοι ὑπὸ τῆς ὁλομελείας τῶν πολιτῶν.

Ἐρ.-Τί ὀνομάζεις ὁλομέλειαν τῶν πολιτῶν;

Digitized by Google

Ἀπ.-Τὸ σύνολον τῶν ἐνηλίκων Ἑλλήνων, ὅσοι δὲν ἀπώλεσαν τὰ πολιτικὰ αὐτῶν δικαιώματα ἕνεκα καταδίκης τινός.

Ἐρ.-Σὲ ὑποχρεοῖ λοιπὸν ἡ τιμὴ νὰ ὑπακούῃς εἰς τὰς ἐντολὰς τοῦ νομοθέτου;

Ἀπ.-Βεβαίως. Ὁ ὑπεκφεύγων τὸν νόμον πράττει δεινοτάτην αἰσχρότητα. Παραβαίνει τὸν λόγον ὃν ἔδωκε κατὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν ἀντιπροσώπων. Ἐκτὸς δὲ τούτου αὐθαδιάζει καὶ πρὸς ὁλόκληρον τὴν Πατρίδα, ἧς ὁ νόμος εἶναι ὄργανον.

Ἐρ.-Ἀλλ' ἐὰν ὁ νόμος ἦναι κακός, ὀφείλεις καὶ πάλιν ὑπακοὴν καὶ σέβας;

Ἀπ.-Ἐπειδὴ ὁ νόμος συντάσσεται ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων ὁλοκλήρου τοῦ ἔθνους, δὲν δύναται νὰ ἦναι κατ' οὐσίαν κακός. Ἐὰν τὸν εὑρίσκω ἐπαχθῆ δι' ἐμέ, ὀφείλω οὐχ ἧττον νὰ ὑποκύψω εἰς αὐτόν, μέχρι τῆς ἡμέρας καθ' ἣν θὰ τροπολογηθῇ, ἢ θὰ καταργηθῇ ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων, φωτιζομένων ἐκ τῶν παραπόνων τῶν συμπατριωτῶν μου.

Ἐρ.-Ἀλλ' ἐὰν δύνασαι νὰ ἀπαλλαγῇς κακοῦ τινος νόμου διὰ πανουργίας, ἢ διὰ βίας, δὲν θὰ ὠφεληθῇς ἐκ τούτου;

Ἀπ.-Ὄχι· ὁ χρησιμοποιῶν εὐκαιρίαν τινὰ πρὸς παράβασιν τοῦ νόμου εἶναι ἀξιοπεριφρόνητος ὅσον καὶ ὁ κακοποιός, ὁ ἀπογυμνῶν ἢ φονεύων πολίτην τινά, ὅταν ἦναι βέβαιος περὶ τῆς ἀτιμωρησίας.

Ἐρ.-Διὰ τίνων μέσων δύναταί τις νὰ μεταβάλῃ κακὸν νόμον;

Ἀπ.-Διὰ τῆς ἐντύπου ἢ προφορικῆς κατακρίσεως, μέχρι τῆς ἡμέρας καθ' ἣν συμφωνοῦσι μετὰ τῶν ἐνισταμένων οἱ πλεῖστοι τῶν πολιτῶν καὶ μεταβάλλουσι τὸν νόμον διὰ τῶν ἀντιπροσώπων.

Ἐρ.-Δὲν ὑπάρχουσιν ἄλλα μέσα;

Ἀπ.-Τὸ δικαίωμα τοῦ ἀναφέρεσθαι καὶ ἡ ἔννομος ἀντίστασις. Ὅταν πολὺ πλῆθος πολιτῶν πεισθῇ ὅτι νόμος τις εἶναι κακός, γνωστοποιεῖ τὴν ἀποδοκιμασίαν αὐτοῦ εἰς τὴν Βουλήν. Ἐὰν ἡ Βουλὴ κωφεύσῃ, περιμένουσι τὰς προσεχεῖς ἐκλογάς, καὶ τότε στέλλουσιν ἀντιπροσώπους ἔχοντας κοινὰς μετ' αὐτῶν τὰς ἰδέας καὶ αναλαμβάνοντας τὴν ὑποχρέωσιν νὰ καταστήσωσι τὸν νόμον σύμφωνον πρὸς τὰς ἐπιθυμίας ἢ τὰς ἀνάγκας τῶν πλειόνων.

Ἕπεται συνέχεια.

ΠΩΣ ΤΡΕΦΟΜΕΘΑ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 33.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΕΤΑΡΤΗ
Οἱ ὀδόντες.

Ὅτε ἦσο μικρά, πολὺ μικρά, καὶ ἐθήλαζες ἀκόμη, δὲν εἶχες ὀδόντας ἐντὸς τοῦ στόματός σου, ἀλλὰ δύο μικροὺς καὶ χαμηλοὺς τοίχους μὲ ῥόδινον χρῶμα, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐδύναντο βεβαίως νὰ δαγκάσουν ἓν μῆλον, οὔτε νὰ κόψουν ἓν τεμάχιον ἄρτου. Ἀλλὰ τότε οὔτε σὺ εἶχες ἀνάγκην ὀδόντων, διότι ἔτρωγες μόνον γάλα, οὔτε ἡ τροφός σου θὰ ἦτο πολὺ εὐχαριστημένη, ἂν εἶχες ὀδόντας καὶ τὴν ἐδάγκανες.

Σιγὰ σιγὰ ὅμως τὸ μικρὸν βρέφος ἔγεινε κόρη, καὶ ἀνάγκη ὑπῆρξε νὰ τῆς δοθῇ κάπως στερεωτέρα τροφή. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο τῆς ἐχρειάζοντο ὀδόντες· τότε μικροί τινες σπόροι, οἵτινες ἐκοιμῶντο ἐντὸς τῶν σιαγόνων, ἐξύπνησαν ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον, ὡς καλοὶ ἐργάται, βλέποντες ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα των. Ἕκαστος ἐξ αὐτῶν εἰργάσθη ἐντὸς τοῦ μικροῦ του δωματίου, καὶ ἐξῆλθεν εἰς τὸ φῶς, ἀφοῦ ἡτοίμασε πρῶτον τὴν ἐνδυμασίαν του· τὴν ἡτοίμασε δὲ μὲ ὀλίγον φώσφορον καὶ ὀλίγην ἄσβεστον, καὶ τὴν κατεσκεύασε σκληρὰν ὡς πέτραν.

Γνωρίζεις βέβαια, τί πρᾶγμα εἶνε ἡ ἄσβεστος, διότι πολλάκις θὰ εἶδες τὸν λευκὸν αὐτὸν χυλόν, μὲ τὸν ὁποῖον οἱ κτίσται κατασκευάζουν τὴν λάσπην των.

Ὡς πρὸς τὸν φώσφορον, πολὺ φοβοῦμαι, ὅτι δὲν τὸν εἶδες ποτέ σου, καὶ ἴσως μόνον ἤκουσες νὰ γίνεται περὶ αὐτοῦ λόγος· τὸν πωλοῦν εἰς τὰ φαρμακεῖα, εἰς μικρὰ ὑπόλευκα τεμάχια, τὰ ὁποῖα μυρίζουν ἄσχημα ὡς σκόρδον· τὰ φυλάττουν δὲ μέσα εἰς φιάλας γεμάτας νερόν, διότι ἅμα μείνουν ἐκτὸς τοῦ ὕδατος ἀνάπτουν εὐθύς. Διὰ τοῦτο σὲ συμβουλεύω, ἂν ἴδῃς ποτὲ φώσφορον, νὰ μὴ τὸν μαλάξῃς μὲ τὰς χεῖράς σου, διότι κολλᾷ ἐπάνω εἰς τὸ δέρμα καὶ καίει· σβύει δὲ πολὺ δύσκολα, καὶ κάμνει φοβερὰς πληγάς. Σοῦ λέγω δὲ τοῦτο, καθότι ὁ φώσφορος ἔχει μίαν περίεργον ἰδιότητα, ἡ ὁποία ἠμπορεῖ νὰ κινήσῃ τὴν περιέργειαν καὶ τὴν ὄρεξιν μικροῦ κορασίου. Ὅταν τὸν τρίψῃ κανεὶς εἰς τὰ σκοτεινὰ ἐπάνω εἰς τὴν θύραν ἢ εἰς τὸν τοῖχον, ἀφίνει ὄπισθέν του μίαν φωτεινὴν γραμμὴν πολὺ περίεργον, ἡ ὁποία ὀνομάζεται φωσφορίζουσα, ἕνεκα τῆς οὐσίας, ἥτις τὴν γεννᾷ· τοιουτοτρόπως ἠμπορεῖ τις νὰ γράψῃ μὲ φώσφορον ἐπάνω εἰς τοὺς τοίχους λέξεις μὲ γράμματα πύρινα, αἵτινες ἐφόβισαν πολλάκις τοὺς δειλούς. Ἂν ἦσαι φρόνιμος, καὶ μοῦ ὑπόσχεσαι νὰ τὸ κάμῃς μόνον ἐνώπιον τῆς μητρός σου, ἐμπορῶ νὰ σὲ μάθω, πῶς νὰ κάμῃς προχείρως τὰ φωτεινὰ αὐτὰ σημεῖα, χωρὶς νὰ καταφύγῃς εἰς τὸν φαρμακοποιόν. Τὰ φώσφορα, ἢ *σπίρτα* καθὼς κοινῶς ὀνομάζονται, ἔχουν εἰς τὴν ἄκραν ὀλίγον φώσφορον, καὶ ἀρκεῖ μόνον νὰ τὰ πλησιάσῃς εἰς τὴν μύτην σου, διὰ νὰ ἴδῃς ὅτι μυρίζουν σκόρδον· τρίψε τα ἐλαφρὰ ἐλαφρὰ εἰς τὰ σκοτεινὰ ἐπάνω εἰς ἓν τεμάχιον ξύλου, παραδείγματος χάριν, καὶ θὰ ἴδῃς, ὅτι θὰ σχηματισθῇ μία μικρὰ φωτεινὴ γραμμή, τῆς ὁποίας ἡ λάμψις θὰ διαρκέσῃ ὀλίγας στιγ-

Digitized by Google

μάς. Ἀλλά, σοῦ τὸ λέγω καὶ πάλιν, μὴ σοῦ ἔλθῃ ὄρεξις νὰ διασκεδάσῃς μόνη σου μ' αὐτὸ τὸ παιγνίδιον. Εἶνε παιγνίδιον πολὺ ἄσχημον, καὶ καθ' ἡμέραν ἀκούονται δυστυχήματα, τὰ ὁποῖα συνέβησαν εἰς παιδία ἄτακτα, διότι ἔπαιζον μὲ φώσφορα. Πρόσεχε δὲ πρὸ πάντων, μὴ τυχὸν τὰ βάλῃς εἰς τὸ στόμα σου, διότι ὁ φώσφορος εἶνε δηλητήριον· καὶ ἀπόδειξις τούτου εἶνε, ὅτι φαρμακεύομεν τοὺς ποντικοὺς μὲ σφαιρίδια ἄρτου, εἰς τὰ ὁποῖα ἀναμιγνύομεν ὀλίγον φώσφορον.

— Ἄχ, Θεέ μου! θὰ ἀνακράξῃς βέβαια· καὶ ἔχομεν λοιπὸν εἰς τοὺς ὀδόντας μας ἀπ' αὐτὸ τὸ φοβερὸν πρᾶγμα;

— Μάλιστα, κόρη μου· καὶ ὄχι μόνον εἰς τοὺς ὀδόντας μας, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλα τὰ ὀστᾶ τοῦ σώματός μας. Ἀπόδειξις δὲ εἶνε, ὅτι ὁ φώσφορος κατασκευάζεται ἀπὸ κόκκαλα, δύναται δὲ ἐξαίρετα νὰ κατασκευασθῇ καὶ ἀπὸ ὀδόντας κορασίων, ἀρκεῖ νὰ ἦνε πολλοί.

Ἐννοῶ, ὅτι ἀρκετὰ στενοχωρεῖσαι, καὶ δὲν ἔχεις ἄδικον. Δὲν καταλαμβάνεις βέβαια, καὶ ἀπορεῖς, ποῦ τὰ μικρὰ ἐκεῖνα φύτρα, τὰ ὁποῖα κατεσκεύασαν τοὺς ὀδόντας σου, ηὗραν τὸν φοβερὸν αὐτὸν φώσφορον, τὸν ὁποῖον δὲν πρέπει νὰ βάζωμεν εἰς τὸ στόμα μας· ποῦ ηὗραν τὴν ἄσβεστον, ἡ ὁποία ἀναντιῤῥήτως δὲν εἶνε φαγώσιμον πρᾶγμα, καὶ ὅμως ὑπάρχει εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ σώματός μας.

— Περίεργον εἶνε, λέγεις βέβαια, ὅτι εὑρέθησαν ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα ἐντὸς τῶν σιαγόνων μας ἀκριβῶς ὅταν ἐχρειάζοντο.

— Περίεργον, ἀληθῶς· καὶ ἀρχίζεις, βλέπω, νὰ ἐννοῇς, ὅτι πολλὰ πράγματα ἔχεις νὰ μάθῃς, πρὶν φθάσωμεν εἰς τὸ τέλος τῆς ἱστορίας μας, καὶ δι' αὐτὸ ἀναγκαζόμεθα νὰ σταματῶμεν εἰς κάθε βῆμα. Πρόσεξε ὅμως τώρα, διότι ἐφθάσαμεν εἰς κάτι τι πολὺ σπουδαῖον.

Εἰς ἐξοχικήν τινα οἰκίαν, μακρὰν τῆς πόλεως, ὅπου εἶνε κανεὶς ἠναγκασμένος νὰ θεραπεύῃ μόνος του ὅλας του τὰς ἀνάγκας, πρέπει νὰ ἔχῃ ἀναμφιβόλως ὅλα ὅσα τοῦ χρειάζονται, διὰ νὰ ἐπισκευάζῃ ἐν ἀνάγκῃ τὴν οἰκίαν. Διὰ τοῦτο δὲ ὑπάρχει συνήθως εἰς τὰς ἐξοχικὰς οἰκίας εἷς ἐπιστάτης, ὅστις ἔχει φυλαγμένον πάντοτε τὸ ἀναγκαῖον ὑλικόν, καὶ τὸ μοιράζει εἰς τοὺς ἐργάτας, ὅταν τὸ χρειασθῶσι. Ὁ ἐπιστάτης τότε δίδει κεραμίδια εἰς τὸν στεγαστήν, σανίδας εἰς τὸν ξυλουργόν, χρώματα εἰς τὸν χρωματιστήν, καὶ εἰς τὸν κτίστην λίθους καὶ ἄσβεστον, τὴν ἰδίαν ἐκείνην ἄσβεστον, τὴν ὁποίαν ἔχομεν ἡμεῖς εἰς τοὺς ὀδόντας μας. Ὁ ἐπιστάτης ἔχει εἰς τὰς ἀποθήκας του πᾶν ὅ,τι χρειάζεται, καὶ εἰς αὐτὸν διευθύνονται ὅλοι, ὅταν τύχῃ ἀνάγκη.

Καὶ τὸ σῶμά μας ἐπίσης καὶ ἀπαράλλακτα εἶνε οἰκία, ἥτις ἔχει τὸν ἐπιστάτην της. Τί ἐπιστάτης ὅμως! τί δραστήριος καὶ γενικὸς ἄνθρωπος! Οἱ ἐπιστάται τῶν μεγάλων οἰκιῶν εἶνε τίποτε ἐμπρός του. Πηγαίνει, ἔρχεται, ἀναβαίνει, καταβαίνει, εἶνε πανταχοῦ παρὼν συγχρόνως, καὶ τοῦτο τὸ *πανταχοῦ παρὼν* εἶνε πρᾶγμα, ὄχι φράσις. Ἔχει τὰ πάντα, ὄχι εἰς τὰς ἀποθήκας του, ἀλλ' ἀκόμη καλλίτερα εἰς τὰ θυλάκιά του· καὶ τὰ θυλάκιά του αὐτὰ τὰ κενώνει δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ ἐνῷ διαβαίνει, χωρὶς ποτὲ ν' ἀπατηθῇ, χωρὶς ποτὲ νὰ σταματήσῃ. Πρὶν δὲ ἀκόμη τελειώσῃ, ἐπιστρέφει πάλιν εἰς τὴν ἀποθήκην δρομαῖος, γεμίζει τὰ θυλάκιά του, καὶ ἀρχίζει ἐκ νέου, χωρὶς νὰ κουρασθῇ μήτε ἡμέραν μήτε νύκτα. Ἔχει δὲ πολλοὺς καὶ διαφόρους τεχνίτας ὑπὸ τὰς διαταγάς του, οἵτινες ἐργάζονται ὅλοι ἀκαταπαύστως, ζητοῦν ἄλλο πρᾶγμα ὁ εἷς καὶ ἄλλο πρᾶγμα ὁ ἄλλος, καὶ ἔχουσιν ἀπαιτήσεις αἵτινες οὐδεμίαν ἐπιδέχονται ἀναβολήν. Ἀδύνατον νὰ τοὺς εἴπῃ ὁ ἐπιστάτης: «περιμείνατε μίαν στιγμήν!» Οἱ κύριοι αὐτοὶ ὅλοι δὲν ἠξεύρουν τί θὰ εἰπῇ ὑπομονή· ζητοῦσιν ἀδιακόπως, καὶ ἀδιακόπως πρέπει τις νὰ τοὺς δίδῃ.

Ἀργότερα θὰ γνωρισθῶμεν καλλίτερα μὲ τὸν θαυμάσιον αὐτὸν ἐπιστάτην, ὅστις — ἂν δὲν τὸν ἐμάντευσες ἕως τώρα — ὀνομάζεται ΑΙΜΑ.

Αὐτός, ἐπισκεφθεὶς πρωΐαν τινὰ τὰς σιαγόνας μας, ἀπήντησε τὰ φύτρα ἐκεῖνα τῶν ὀδόντων, περὶ τῶν ὁποίων ὡμιλήσαμεν πρὸ ὀλίγου· εἶδεν, ὅτι εἶχον ἐξυπνήσει καὶ ἦσαν ἕτοιμα δι' ἐργασίαν, καὶ ἤρχισεν εὐθὺς τὴν διανομήν του. Τοὺς ἐχρειάζετο φώσφορος καὶ ἄσβεστος· ἔλαβε λοιπὸν εὐθὺς ἀπὸ τὰ θυλάκιά του καὶ τοὺς ἔδωκε φώσφορον καὶ ἄσβεστον, καὶ μερικὰ ἄλλα πράγματα ἀκόμη, περὶ τῶν ὁποίων δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἀναπτυχθῶ τώρα λεπτομερῶς.

— Καλά· καὶ ποῦ εὗρε τὸ αἷμα τὸν φώσφορον αὐτὸν καὶ τὴν ἄσβεστον;

— Ἐπερίμενα τὴν ἐρώτησιν, καὶ ἡ ἀπάντησις εἶνε πολὺ εὔκολος καὶ πρόχειρος· ἂν ὅμως σοῦ τὴν εἴπω, θὰ σοῦ μαρτυρήσω τὸ μυστικόν μου, καὶ θὰ μάθῃς τὸ τέλος τῆς ἱστορίας πρὶν ἀκόμη τὴν καλοαρχίσωμεν.

Πλὴν ἂς ἦνε· ἐγὼ θὰ σοῦ εἴπω τὸ μυστικόν, διὰ νὰ σοῦ κεντήσω περισσότερον τὴν ὄρεξιν.

Ὁ ἐπιστάτης τῆς οἰκίας μοιράζει κεράμους, λίθους, ξύλα καὶ πολλὰ ἄλλα πράγματα· ἀλλ' αὐτὰ ὅλα δὲν εἶνε βεβαίως ἰδικά του· τὰ ἔλαβε παρὰ τοῦ κυρίου του. Καὶ ὁ ἰδικός μας ἐπιστάτης ἐπίσης ὅ,τι μοιράζει τὸ ἔλαβεν ἀπὸ τὸν κύριόν του, καὶ κύριός του εἶνε ὁ *στόμαχος*. Ἐνόσῳ ὁ ἐπιστάτης ἐξοδεύει, ὁ κύριος πρέπει νὰ γεμίζῃ ἐκ νέου τὴν ἀποθήκην, διότι ἀλλέως σταματᾷ ἡ ἐργασία. Τοιουτοτρόπως ἐπίσης, ἐνῷ τὸ αἷμα κενώνει δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ τὰ θυλάκιά του, πρέπει ὁ στόμαχος νὰ τὰ γεμίζῃ μὲ ὅ,τι ἀναγκαιοῖ, καθότι ἀλλέως θὰ

Digitized by Google

ἐγίνετο ἐντός μας ἐπανάστασις. Ἐπειδὴ δὲ ὅ,τι πηγαίνει εἰς τὸν στόμαχον περνᾷ κατ' ἀνάγκην ἀπὸ τὸ στόμα, πρέπει πάλιν καὶ ἡμεῖς νὰ θέτωμεν εἰς τὸ στόμα μας ὅ,τι ἀναγκαιοῖ εἰς τὰς πολυαρίθμους ἐργασίας μας, καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον τρώγομεν.

Βλέπω ὅμως, ὅτι πάρα πολὺ ἀνεπτύχθην, διότι εἶσαι ἕτοιμη νὰ μοῦ παρατηρήσῃς καὶ πάλιν, ὅτι, ὅταν ἤρχισαν οἱ ὀδόντες σου νὰ φυτρώνουν, οὔτε φώσφορον οὔτε ἄσβεστον εἶχες φάγει, ἀλλὰ μόνον γάλα.

Ἔχεις δίκαιον· οὔτε ἔφαγες, οὔτε θὰ φάγῃς ποτὲ τοιαῦτα πράγματα. Καὶ ὅμως ἐμβῆκαν εἰς τὸ στόμα σου, διότι ἀλλέως οἱ ὀδόντες σου δὲν θὰ ἐφύτρωναν. Πῶς νὰ συμβιβάσωμεν λοιπὸν τὸ πρᾶγμα;

Ἂς ὑποθέσωμεν πρὸς στιγμήν, ὅτι οἱ μικροὶ ἐργάται τῶν σιαγόνων μας, ἀντὶ ἀσβέστου καὶ φωσφόρου, ἐχρειάζοντο σάκχαριν διὰ νὰ κατασκευάσουν τοὺς ὀδόντας μας· πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον πολὺ θὰ σοῦ ἤρεσε, μολονότι θὰ κατέστρεφε τοὺς ὀδόντας σου. Ἂς ὑποθέσωμεν ἀκόμη, ὅτι ἡ μήτηρ σου, ἀντὶ νὰ σοῦ δώσῃ ἓν κομμάτι σάκχαριν διὰ κάθε σου ὀδόντα, ἀνέλυσε αὐτὸ τὸ κομμάτι εἰς ἓν ποτήριον ὕδατος, καὶ σοῦ τὸ ἔδωκε νὰ τὸ πίῃς. Δὲν θὰ εἴπῃς βέβαια ὅτι ἔφαγες σάκχαριν· καὶ ὅμως ἡ σάκχαρις ἐμβῆκεν εἰς τὸ στόμα σου, ὑπῆγεν εἰς τὸν στόμαχον, μετέβη εἰς τὸ αἷμα, καὶ ἦλθε πάλιν εἰς τὸ στόμα διὰ νὰ κατασκευάσῃ τὸν ὀδόντα σου. Ἂν δὲ ὑποθέσῃς ἀκόμη, ὅτι τὸ κομμάτι ἐκεῖνο τῆς σακχάρεως εἶνε πολὺ μικρὸν καὶ τὸ ποτήριον ὕδατος πολὺ μεγάλον, τότε θὰ παραδεχθῇς βέβαια, ὅτι ἡ σάκχαρις ἠμποροῦσεν ἐξαίρετα νὰ περάσῃ ἀπὸ τὸ στόμα σου, χωρὶς διόλου νὰ τὴν ἐννοήσῃς.

Αὐτὸ ἀπαράλλακτα συνέβη. Εἰς τὸ γάλα, τὸ ὁποῖον ἔπιες, ὑπῆρχε φώσφορος καὶ ἄσβεστος, ἀλλ' εἰς πολὺ ὀλίγην ποσότητα· ὑπῆρχον δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ πράγματα, διὰ τὰς ἄλλας ἐργασίας τοῦ σώματός σου. Δι' αὐτό, ὅταν ἀργότερα μ' ἀκούσῃς νὰ σοῦ λέγω, διὰ πολλὰ πράγματα τὰ ὁποῖα θ' ἀπαντήσωμεν : «Ἐδῶ μέσα ὑπάρχει αὐτὸ καὶ ἐκεῖνο,» ἠμπορεῖς καὶ σὺ νὰ εἴπῃς : «Αὐτὰ ὑπῆρχον καὶ εἰς τὸ γάλα, τὸ ὁποῖον ἔπια, ὅταν ἤμην μικρά.»

Αὐτὰ τὰ ἴδια πράγματα ὑπάρχουν, ἐννοεῖται, καὶ εἰς ὅ,τι τρώγεις σήμερον. Ἡ ἐργασία δὲ ὅλη τῆς μηχανῆς αὐτῆς, τὴν ὁποίαν σπουδάζομεν μαζύ, συνίσταται εἰς τὸ νὰ χωρίζῃ τὰ διάφορα ἐκεῖνα πράγματα, καὶ νὰ φυλάττῃ τὰ χρήσιμα διὰ νὰ τὰ δίδῃ εἰς τὸ αἷμα. Ὅταν ἐθήλαζες, ἦτο πολὺ ἀδύνατος ἡ πτωχὴ αὐτὴ μηχανή, καὶ δὲν θὰ κατώρθωνε νὰ κάμῃ ὅ,τι κάμνει σήμερον. Δι' αὐτὸ ὁ Θεὸς ἐπενόησε χάριν τῶν μικρῶν παιδίων τὴν λαμπρὰν ἐκείνην τροφήν, τὸ γάλα, τὸ ὁποῖον περιέχει ἕτοιμα ὅλα τὰ ὑλικά, ὅσα χρησιμεύουν εἰς τὸ αἷμα, καὶ εἶνε οὕτως εἰπεῖν αἷμα ἕτοιμον.

Βλέπεις, κόρη μου, πόσην εὐγνωμοσύνην χρεωστεῖς εἰς ἐκείνην, ἥτις σὲ ἔθρεψε μὲ τὸ γάλα της. Σοῦ ἔδωκε τὸ ἴδιον αἷμά της, τὸ ὁποῖον ἐμβῆκεν εἰς τὰς φλέβας σου, καὶ εἰργάσθη μὲ τὸν θαυμάσιον ἐκεῖνον τρόπον, τὸν ὁποῖον πρὸ ὀλίγου σοῦ περιέγραψα. Ἄλλοι σοῦ ἔδωκαν σακχαρωτά, φιλήματα, παιγνίδια· ἐκείνη ὅμως σοῦ ἔδωκε τοὺς ὀδόντας, οἱ ὁποῖοι ἔφαγον τὰ σακχαρωτά, σοῦ ἔδωκε τὰς μικράς σου παρειάς, αἱ ὁποῖαι ἐδέχθησαν τὰ φιλήματα, καὶ τὴν σάρκα τῶν χειρῶν σου, αἵτινες ἔπαιξαν μὲ τὰ παιγνίδια. Ἂν ποτὲ τὸ λησμονήσῃς, θὰ ἦσαι πολὺ ἀχάριστος.

Μὴ μ' ἐρωτήσῃς ὅμως καὶ πάλιν, πῶς ἠξεύρομεν ὅτι ὑπάρχουν τόσα πράγματα εἰς τὸ αἷμα, διότι, μὰ τὴν ἀλήθειαν, θὰ θυμώσω ἐπὶ τέλους. Ἀπὸ ἐρώτησιν εἰς ἐρώτησιν θὰ καταντήσωμεν εἰς τὴν ἄκραν τοῦ κόσμου, καὶ δὲν θὰ φθάσωμεν ποτὲ εἰς τὸ τέλος τῆς ἱστορίας μας. Κύτταξε πόσον ἀπεμακρύνθημεν σήμερον ἀπὸ τοὺς ὀδόντας, περὶ τῶν ὁποίων ἤθελα κυρίως νὰ σοῦ ὁμιλήσω· ἡ ἐπιστολή μου ἐτελείωσε, καὶ οὐδὲ λέξιν ἀκόμη σοῦ εἶπα περὶ αὐτῶν. Δὲν πειράζει ὅμως· ἔμαθες ὁπωσδήποτε πράγματα, τὰ ὁποῖα θὰ μᾶς χρησιμεύσουν μέχρι τέλους, καὶ δὲν ἐχάσαμεν βεβαίως τὸν καιρόν μας σήμερον.

Ἕπεται συνέχεια. ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΛΑΧΟΣ.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

Ο ΜΕΓΑΣ ΔΕΡΚΩΝ

Μητροπολίτας Δέρκων διαπρέψαντας ἐπὶ ἐκκλησιαστικῇ καὶ πολιτικῇ συνέσει, ἀναφέρει πολλοὺς ἡ ἱστορία ἡμῶν· αὐτὸς ὁ τελευταῖος Δέρκων ὁ πρὸ ὀλίγων μηνῶν τοσοῦτον προώρως ἀποβιώσας, διετέλεσεν εἷς τῶν μᾶλλον ἐγκρίτων ἀρχιερέων τῆς ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας. Ἀλλὰ θαῤῥούντως δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι οὐδεὶς τῶν ὅσοι ἐκάθησαν ἐπὶ τοῦ παρὰ τὸν Βόσπορον καλλιπρεποῦς τούτου θρόνου, ἀνεδείχθη ἐνάμιλλος τοῦ μεγάλου ἐκείνου Δέρκων Γρηγορίου, ὅστις ἐγένετο ἓν τῶν πολλῶν θυμάτων τῶν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν προσενεχθέντων ὑπὲρ τῆς τοῦ ἔθνους παλιγγενεσίας ἐν ἀρχῇ τῆς ἐπαναστάσεως. Αἱ περιστάσεις ὑπῆρξαν βεβαίως ἔκτακτοι· ἀλλὰ καὶ ὁ ἀνὴρ ὑπῆρξεν ἀντάξιος τῶν περιστάσεων.

Ὁ Γρηγόριος ἐγεννήθη, μικρὸν μετὰ τὰ μέσα τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, εἰς Ζουμπάτα, χωρίον τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας καὶ Ἤλιδος, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Φαρῶν καὶ ἀπέχον ἐκ Πατρῶν 8 περίπου ὥρας. Τὸ χωρίον τοῦτο ἐγένετο καὶ ἄλλως γνωστὸν ἐπὶ τῆς ἐπαναστά-

Digitized by Google

σεως, διότι ἐν αὐτῷ ἐγεννήθη ὁ Νενέκος ἐκεῖνος, ὅστις, ἀφοῦ ὑπηρέτησε τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα, ἀπηλπίσθη περὶ τὰ τέλη, συνετάχθη μετὰ τοῦ Ἰβραὴμ πασᾶ, ἀνηγορεύθη ὑπ' αὐτοῦ μπέϋς καὶ ἐτιμωρήθη ἕνεκα τῆς ἐσχάτης ταύτης προδοσίας διὰ θανάτου ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου ἀρχηγοῦ τῆς Πελοποννήσου Θεοδώρου Κολοκοτρώνη.

Ὑπὸ τῆς φύσεως διεπλάσθη ὁ Γρηγόριος ἵνα ἄγῃ στρατὸν μᾶλλον ἢ εἰρηνικὸν τῆς ἐκκλησίας ποίμνιον· Ἀτρόμητος καὶ πολυμήχανος ὤν, εἶχε παράστημα κυριαρχικὸν καὶ φωνὴν παρεμφερῆ πρὸς τὴν πολεμικὴν σάλπιγγα. Ἦτο δὲ τοσοῦτον ἐπιτήδειος ἱππεύς, ὥστε ἔφιππος συνελάμβανε τὸν φεύγοντα λαγωόν. Καὶ χάρις εἰς τὸ προτέρημα τοῦτο δὶς ἐσώθη ἀπὸ ἐσχάτων κινδύνων. Διατελέσας τὸ πρῶτον ἐπίσκοπος Λακεδαίμονος προεκάλεσε τὴν δυσμένειαν τοῦ πασᾶ τῆς Πελοποννήσου, διὰ τὴν γενναιότητα καὶ ἐπιτηδειότητα μεθ' ἧς ἀνθίστατο εἰς τὰς καταπιέσεις αὐτοῦ. Ὅθεν προσκληθεὶς νὰ μεταβῇ εἰς Τρίπολιν, εἶπε πρὸς τὸν ἐπὶ τούτῳ ἀποσταλέντα ἀξιωματικόν, ὅτι εἶναι πρόθυμος νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ ἅμα ἑτοιμασθῇ ὀλίγον. Εἰςῆλθε δὲ εἰς τὸν κοιτῶνα αὐτοῦ, ἐπήδησεν ἀπὸ τοῦ παραθύρου καὶ ἤλασεν ἀπὸ ῥυτῆρος πρὸς τὴν παραλίαν. Ὅτε δὲ μετὰ παρέλευσιν ἱκανῆς ὥρας ἐνόησεν ὁ Τοῦρκος ὅτι διεπαιδαγωγήθη, δὲν ἦτο πλέον καιρὸς νὰ συλληφθῇ ὁ δραπέτης. Ὁ Γρηγόριος προλαβὼν ἀπέπλευσεν ἀμέσως ἐκ Μαραθωνησίου καὶ ἀφικόμενος εἰς Κωνσταντινούπολιν κατώρθωσε τὴν ἀνάκλησιν τοῦ πασᾶ. Ἄλλοτε πάλιν διετέλει Βιδινίου ἀρχιεπίσκοπος ἐπὶ τῆς μεγάλης στάσεως τοῦ Πασβάνογλου. Ὁ ἀνὴρ οὗτος, τὸν ὁποῖον τεσσαράκοντα πασάδες δὲν ἠδυνήθησαν νὰ δαμάσωσι, περιεποιεῖτο τὸν ἡμέτερον ἱεράρχην, ἀλλὰ συγχρόνως ἐπετήρει αὐτὸν αὐστηρότατα, ἵνα μὴ διαφύγῃ ἐκ Βιδινίου. Ὁ δὲ ἐνόει ὅτι ἡ παράτασις τῆς αὐτόθι διατριβῆς του ἠδύνατο νὰ ἐνοχοποιήσῃ ἀσκόπως παρὰ τῷ Σουλτάνῳ αὐτόν τε καὶ τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν. Παρέστησε λοιπὸν εἰς τὸν δυνάστην ὅτι εἶναι ἠναγκασμένος, χάριν ὑγείας, νὰ κάμνῃ μικρούς τινας περιπάτους περὶ τὸ Βιδίνιον ἔφιππος. Ὁ Πασβάνογλους, ἔχων ἐνώπιόν του ἄνδρα ἱερωμένον, τοῦ ὁποίου δὲν ἠδύνατο νὰ ὑποπτεύσῃ τὴν ἱππικὴν δεξιότητα, συνήνεσεν εἰς τὴν παράκλησίν του τόσῳ εὐκολώτερον, ὅσῳ τιμῆς χάριν διέταξε νὰ παρακολουθῇ τὸν ἀσθενῆ συνοδία δελήδων. Ἀλλὰ μετά τινας ἡμέρας καθ' ἃς ὁ ἀρχιερεὺς ἐπέστρεφε τακτικώτατα εἰς τὰ ἴδια, δραξάμενος εὐλογοφανοῦς προφάσεως ἐμακρύνθη μικρὸν ἀπὸ τῆς συνοδίας καὶ ἐγένετο ἄφαντος χωρὶς αὐτὴ νὰ τὸ νοήσῃ, εἰμὴ ὅτε δὲν εἰμπόρεσε πλέον νὰ τὸν καταφθάσῃ.

Ἐν γένει δὲ ἦτο ἀνδρῶν πανουργότατος. Πολλάκις ὅταν ὡμίλει τις αὐτῷ περὶ ὑποθέσεως σπουδαίας, παρεκάλει τὸν λέγοντα μετὰ τὸ τέλος τῆς ὁμιλίας νὰ ἐπαναλάβῃ αὐτὴν ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι δὲν ἤκουσε καλῶς. Ἐρωτηθεὶς δέ ποτε ὑπὸ φίλου του, (τοῦ μακαρίτου Γεωργίου Ἀφθονίδου, ἀνδρὸς σεβασμίου καὶ οἰκειοτάτου ἡμῖν, ὅστις διὰ μακροῦ χρόνου τὸν ἐγνώρισε καί, συνεργάτης αὐτοῦ γενόμενος, παρέδωκεν εἰς ἡμᾶς τὰς λεπτομερείας ταύτας), τίνος ἕνεκα ὀξυτάτην ἔχων τὴν ἀκοὴν καὶ τὸ ἀντιληπτικὸν θαυμάσιον, καθυποβάλλει ἑαυτὸν εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ ἀκούῃ δὶς καὶ ἐνίοτε τρὶς τὰ αὐτὰ πράγματα, «Παναγία Θεοτόκε,» ἀνέκραξε καγχάζων, «δὲν ἐννοεῖς, ὅτι ἐν ὅσῳ αὐτὸς ἐπαναλαμβάνει τὰ ῥηθέντα, ἐγὼ σκέπτομαι τίνα πρέπει νὰ τῷ δώσω ἀπάντησιν;» Ἔλεγε δὲ εἰς τὸν αὐτὸν φίλον· «ὅταν ἐπιχειρῇς πρᾶγμά τι δύσκολον, μὴ ἀρκοῦ ποτὲ εἰς ἕνα μόνον τρόπον διεξαγωγῆς· ἔχε ἕτοιμον, ἐν ἀποτυχίᾳ, δεύτερον, εἰ δυνατὸν καὶ τρίτον.» Καὶ ὠνόμαζε τὰς διαφόρους ταύτας μηχανὰς *πατήματα*. «Ὅταν ἀποτύχῃ τὸ πρῶτον *πάτημα*, πέρασε εἰς τὸ δεύτερον, καὶ τούτου ματαιωθέντος εἰς τὸ τρίτον.»

Σπανίως ἐπλήρωνε τὰ χρέη του, καὶ τοσοῦτον ἐπιτηδείως διεπαιδαγώγει πάντοτε τοὺς δανειστάς, ὥστε ἀπήρχοντο οἱ καλοὶ ἄνθρωποι πεπεισμένοι, ὅτι αὐτοὶ εἶχον ἄδικον καὶ ὄχι αὐτός. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως ἦτο ὁ εὐποιητικώτατος τῶν ἀνθρώπων. Ὅταν ἐγένετο Δέρκων, ὅλοι οἱ Μωραῗται οἱ ἐρχόμενοι εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς εὕρεσιν τύχης ἢ πρὸς διεκπεραίωσιν ὑποθέσεώς τινος, προςήρχοντο πρὸς αὐτὸν καὶ σπανιώτατα δὲν ἐπετύγχανον τῆς κραταιᾶς αὐτοῦ συνδρομῆς. Τοὺς ἐβασάνιζεν ὅμως κατ' ἀρχὰς ὀλίγον, καὶ λέγοντας ὅτι εἶναι ἀπὸ τὸν κατακαϋμένον τὸν Μωριᾶ, ἠρώτα αὐτοὺς τί εἴδους Μωραῗται εἶναι. Αὐτῶν δὲ ἀμηχανούντων ν' ἀπαντήσωσιν, ἔλεγε· «Τριῶν εἰδῶν Μωραῗται ὑπάρχουσι· διαβολομωραῗται, παληομωραῗται καὶ ... μωραῗται,» διότι δὲν τολμῶμεν νὰ γράψωμεν ἐνταῦθα πλήρη τὴν τρίτην προσηγορίαν του. «Ἐγώ, προσέθετε, εἶμαι διαβολομωραΐτης·» ὅπερ δὲν τὸν ἐμπόδιζε τοῦ νὰ εὐεργετῇ αὐτοὺς πάσῃ δυνάμει. Δὲν ἦτο δὲ ἄμοιρος παιδείας ἱκανῆς· καὶ ὁμιλῶν περὶ τῆς ἀμαθείας, ἥτις, ὡς μὴ ὤφελεν, ἐπεκράτει παρὰ πολλοῖς τῶν λειτουργῶν τοῦ Ὑψίστου, ἀνέφερε μετὰ θλίψεως, καλυπτομένης, ὡς πάντοτε, ὑπὸ τοῦ βροντώδους αὐτοῦ γέλωτος, ἀρχιερέα τινὰ οὕτω πως ἐν Ναυπλίῳ ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος προοιμιάσαντα· «Εἰς ἐκείνην, λέγω, τὴν περίφημον μεγαλούπολιν Σμύρνην (φαίνεται ὅτι ὁ ἀγορεύων ἦτο Σμυρναῖος ἢ ἔζησεν ἐπὶ πολὺ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ), ὅλος ὁ κόσμος συχνάζει τακτικὰ εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ γνωρίζει τὸ εἶναί του. Ὁ μπακάλης περπατεῖ 'σὰν μπακάλης, ὁ παπουτζῆς 'σὰν παπουτζῆς. Ἐσεῖς ἐδῶ δὲν 'ξεύρω τί κάνετε. Τί κεράτσα παπαδιά, τί κε-

Digitized by Google

ράτσα ῥάφτενα· 'σὰν καζὰ μπιρμπόνιδες.» Καὶ ἐξηκολούθησε διὰ τοιούτων παραβολῶν καὶ τοιαύτης ἐκλεκτῆς γλώσσης νουθετῶν τὸ ποίμνιόν του καὶ προτρέπων αὐτὸ νὰ προσέρχεται εἰς τὰς θείας ἀκολουθίας, τόσῳ μᾶλλον ὅσῳ δεινὴ ἐμάστιζε τὴν χώραν πανώλης· μέχρις οὗ παρασυρθεὶς ὑπὸ τοῦ φοβεροῦ ταύτης φάσματος καὶ παντελῶς ἀπολέσας τὸν εἱρμὸν τοῦ λόγου, «κἂν διὰ τὴν πανούκλαν,» ἀνέκραξεν εὐλαβῶς, «ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν.»

Ὡς Δέρκων ἐδέησε νὰ συμπράξῃ ἀλληλοδιαδόχως μετὰ δύο προϊσταμένων, οἵτινες πολὺ ἀπεῖχον τοῦ νὰ ὁμοιάζωσι πρὸς ἀλλήλους. Ὁ Κύριλλος Ζ′ (1813-1818) ὑπῆρξεν ὁ λογιώτερος τῶν πατριαρχῶν μετὰ τὸν Σαμουήλ, κατὰ τὴν ὀρθὴν τοῦ Κούμα παρατήρησιν· ἀλλὰ τοῦτο μόνον εἶχε κοινὸν πρὸς τὸν ἀνορθωτὴν ἐκεῖνον τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου. Καίπερ σοφώτατος ὢν ἀνθρώπων, ἦτο παντάπασιν ἄμοιρος διοικητικῆς ἱκανότητος. Ὁ προκάτοχός του Ἱερεμίας Δ′, ὅσον ἀναλφάβητος καὶ ἂν ἦτο, ἐξέπληττε τοὺς περὶ αὐτὸν «δι' ἐλαχίστης βουλῆς κράτιστος γνώμων» γινόμενος τῶν πραγμάτων· ὁ δὲ Κύριλλος ἐνετρύφα μὲν περὶ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἀρχαίων ἀριστουργημάτων, ἀλλὰ διηπόρει πάντοτε περὶ τοῦ πρακτέου. Ἐννοεῖται ὅτι τοιοῦτον ὄντα καὶ προσέτι ἀγαθώτατον, ὁ Δέρκων τὸν ἔπαιζεν εἰς τὰ δάκτυλά του καὶ ἐλάμβανε τόσῳ μᾶλλον ἀφορμὴν νὰ διΐσταται πρὸς αὐτόν, ὅσῳ ὁ μὲν Κύριλλος ἀνῆκεν εἰς τὴν ῥωσσικὴν μερίδα τῶν Μουρουζῶν, ὁ δὲ Δέρκων εἰς τὴν γαλλίζουσαν τῶν Σούτσων. Οἱ Μουροῦζαι εἶχον τότε προκαλέσει βεζυρικὴν διαταγήν, δι' ἧς οἱ ἐγκριτώτεροι τῶν ἀρχιερέων, ἀντίπαλοι αὐτῶν ὄντες, παρηγγέλλοντο ν' ἀπέλθωσιν εἰς τὰς ἰδίας ἐπαρχίας. Ὁ Δέρκων διαδίδει ἀμέσως, διὰ πολλῶν καὶ ποικίλων ἀποστόλων, εἰς τοὺς Χριστιανοὺς τοῦ Βυζαντίου, ὅτι δεινὴ ἀπεφασίσθη καταδρομὴ κατὰ τῆς ἐκκλησίας· καί, ὠφεληθεὶς ἀπὸ τῆς ὥρας τοῦ ἑσπερινοῦ, εἰσέρχεται εἰς τὸν ναὸν τοῦ πατριαρχείου, μεταβάλλει τὴν ἁπλῆν ταύτην ἀκολουθίαν εἰς δέησιν ὑπὲρ τῆς κοινῆς σωτηρίας, βλέπει συῤῥέοντα πολλὰ πλήθη, διατάσσει ν' ἀνοιχθῶσιν αἱ πύλαι, καί, ἐνῷ διὰ τῆς βροντώδους καὶ κατανυκτικῆς αὐτοῦ φωνῆς πρὸς τὸν Ὕψιστον συνεκίνει τοὺς ἀπειραρίθμους παρεστῶτας, διαμηνύει ἐνταυτῷ πρὸς τὸν μέγαν βεζύρην, δι' ἐπιτηδείων πρὸς τοῦτο ἀπεσταλμένων, ὅτι στάσις ἐπίκειται ἐκ μέρους τῶν Χριστιανῶν ἕνεκα τῆς ἐκδοθείσης διαταγῆς. Ὁ δὲ βεζύρης, ὅστις δὲν εἶχε κανὲν συμφέρον νὰ ἐπιμείνῃ καὶ εἶχε παραγγείλει τὴν ἀποδημίαν τῶν ἀρχιερέων ἁπλῶς διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τοὺς Μουρούζας, δὲν διστάζει νὰ ἀνακαλέσῃ τὸ θέσπισμα. Ἀλλὰ μυρία εἶναι ὅσα ἀντέταξεν ὁ Δέρκων κατὰ τῆς πρὸς αὐτὸν δυσμενείας τῶν πολιτικῶν ἐκείνων ἀνδρῶν καὶ τῆς ἀφελείας μεθ' ἧς ὁ Κύριλλος ἐγίνετο ὄργανον αὐτῶν.

Ὁ δὲ ἱερομάρτυς Γρηγόριος Ε′ (1819-1821) ἦτο ἄλλος ἄνθρωπος. Δὲν διεκρίνετο μὲν ἐπὶ ἐξαιρέτῳ παιδείᾳ, ἀλλ' εἶχε κράτιστον διοικητικὸν νοῦν· αἱ διανοητικαὶ αὐτοῦ δυνάμεις εἶχον μαρανθῆ ὁπωσοῦν ἐπὶ τῆς τρίτης ταύτης πατριαρχείας του, τὸ ἀρχικὸν ὅμως ἀξίωμα παρέμεινεν ἀπαραμείωτον ἐν αὐτῷ καὶ μέχρι τέλους εἰς οὐδένα ἐπέτρεψε νὰ κρατήσῃ ἀντ' αὐτοῦ τοὺς οἴακας τῆς ἐκκλησίας. Πολλοὶ δὲ ὑπῆρχον λόγοι δι' οὓς φυσικώτατον ἦτο νὰ ὁμονοῇ ὁ Δέρκων πρὸς αὐτόν. Ἀμφότεροι ἦσαν Πελοποννήσιοι καὶ ἀμφότεροι ἀνῆκον εἰς τὴν Σουτσικὴν μερίδα. Ἀλλὰ τὸ ἀνήσυχον τοῦ Ζουμπατιώτου πνεῦμα δυσκόλως ἠδύνατο νὰ συμπράξῃ ἐν εἰρήνῃ καὶ μετ' αὐτοῦ τοῦ ὁμόφρονος αὐτῷ Δημητζανίτου. Καὶ ἀπήντα μὲν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τεῖχος δυσπόρθητον, δὲν ἔπαυεν ὅμως ἀδιαλείπτως ἐπαγόμενος τοὺς κριοὺς καὶ τὰς χελώνας τῶν ἐνστάσεων καὶ παραστάσεων αὐτοῦ. Διετέλει τότε διάκονος τοῦ Δέρκων νεώτατος ἔτι ὁ Γρηγόριος ἐκεῖνος, ὅστις ἔμελλε βραδύτερον ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Γρηγορίου ΣΤ′ νὰ κλείσῃ δὶς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον διὰ τῆς συνέσεως αὐτοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς, διατελῶν ἄχρι τῆς παρούσης ὥρας τῇ εὐδοκίᾳ τοῦ Ὑψίστου τὸ ἀγλάϊσμα τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν. Ὁ Δέρκων διατρίβων εἰς τὴν μητρόπολιν αὐτοῦ ἐν Θεραπείοις, ἀπέφευγε τοῦ νὰ βλέπῃ συνεχῶς τὸν Οἰκουμενικὸν πατριάρχην καὶ διὰ τοῦ ὁμωνύμου διακόνου ἠκροβολίζετο πόῤῥωθεν μετ' αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἄγγελος ἦτο νεώτατος εἰσέτι, ὡς εἴπομεν, ἄπειρος λόγων καὶ πραγμάτων, κατὰ πᾶσαν ἀποστολὴν ἐγύμναζεν αὐτὸν ἐπὶ μακρὸν περὶ τοῦ λεκτέου, αὐστηρῶς παραγγέλλων νὰ μὴ μεταβάλῃ ἢ μεταθέσῃ οὐδὲ λέξιν τοῦ γυμνάσματος. Οὕτω δὲ παρασκευασθεὶς ὁ νέος Γρηγόριος, ἀπήρχετο εἰς τὸ Βυζάντιον, παρίστατο ἐνώπιον τοῦ πατριάρχου καὶ γονυκλιτήσας καὶ ἀσπασθεὶς εὐλαβῶς τὴν δεξιὰν αὐτοῦ, ἀπεσύρετο ἔπειτα εἰς τὴν δέουσαν ἀπόστασιν καὶ ἀπήγγελλεν ἀπροσκόπτως καὶ ἀταράχως τὴν ἐπιτραπεῖσαν αὐτῷ ἐντολήν, πολλάκις μακρὰν οὖσαν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ πατριάρχης ἐθύμωνε πολλάκις καὶ διὰ τῆς ἐμπερδευμένης ἤδη ἐνίοτε γλώσσης του διέκοπτε τὸν λέγοντα. Τότε παρενέβαινεν ὁ παριστάμενος γραμματικὸς Γεώργιος (Ἀφθονίδης) ὑπολαμβάνων· «Δεσπότη μου, ἀφετέ τον νὰ τελειώσῃ· ἔμαθε τὸ μάθημά του καὶ πρέπει νὰ τὸ ἐκστηθίσῃ.»

Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον καταιγὶς φοβερὰ ἔμελλε νὰ ἀναρπάσῃ καὶ νὰ καταστήσῃ ἐκποδὼν τά τε παίγνια ταῦτα καὶ τοὺς περὶ αὐτὰ ἐνδιατρίβοντας περιφανεστάτους ἄνδρας, Γρηγόριον, Κύριλλον, Δέρκων. Ὁ Δέρκων συνελήφθη ἀπὸ τῆς 9 μαρτίου 1821, ἤτοι μῆνα ὁλόκληρον πρὸ τῆς

Digitized by Google

ἀπαισίας ἡμέρας καθ' ἣν ἀπηγχονίσθη καὶ οἰκτρῶς περιϋβρίσθη ὁ ὕπατος τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν λειτουργός. Κατ' ἀρχὰς ἐσιώπησεν. Ἀλλ' ὅταν εἶδεν ἀπὸ τῆς 22 μαρτίου καὶ ἐφεξῆς τὰ θύματα σωρηδὸν πίπτοντα ὑπὸ τὸν πέλεκυν τοῦ δημίου, ὅταν ἤκουσε τὰς τραγικὰς περιπετείας τῆς τελευτῆς τοῦ πατριάρχου, ἀντήχησεν ἀμέσως ἡ πολιτικωτάτη αὐτοῦ φωνὴ καὶ εὗρε τὸν τρόπον νὰ φθάσῃ μέχρι τῶν ὤτων τοῦ Σουλτὰν Μαχμούτη καὶ νὰ παραστήσῃ εἰς αὐτὸν ἐπανειλημμένως, ὅτι κακὴ εἶναι ἡ ὁδὸς εἰς ἣν παρέσυρεν αὐτὸν ὁ σύμβουλός του Χαλὲτ Ἐφένδης, ὅτι αἱ ἀνελεήμονες καὶ ἀδίκαστοι αὗται σφαγαὶ οὐδὲν ἄλλο κατορθοῦσιν εἰμὴ νὰ ἐπιχέωσιν ἔλαιον εἰς τὸ πῦρ, καὶ ὅτι οὕτω πολιτευόμενος οὐδέποτε θέλει καταπαύσει τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν. Οἱ σοφοὶ οὗτοι λόγοι, οἵτινες ἦσαν τοσοῦτον σύμφωνοι πρὸς τὰς ἀδιακόπους παραστάσεις τῶν ἀντιπροσώπων ὅλων τῶν ἄλλων δυνάμεων, ἐπροξένησαν ἐπὶ μικρὸν ἐντύπωσιν εἰς τὸν Μαχμούτην, ὅστις διέταξε νὰ μὴ θανατωθῇ ὁ ἄνθρωπος αὐτός. Ἀλλ' ὅτε ἔφθασεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἡ ἀγγελία τῆς πρώτης τουρκικοῦ δικρότου πυρπολήσεως, ἣν κατώρθωσε τῇ 27 μαΐου ὁ Παπανικολῆς, ὁ Σουλτάνος, ἔξω φρενῶν γενόμενος, εἶπε νὰ θανατωθῶσι πάντες οἱ τότε ἐν ταῖς φυλακαῖς εὑρισκόμενοι, ὁ δὲ Χαλὲτ Ἐφένδης, ὠφελούμενος ἐκ τῆς παραφορᾶς τοῦ κυρίου του, παρήγγειλε νὰ ἀπαγχονισθῶσιν ἀμελλητὶ οἱ ἐπιζῶντες ἔτι ἐκ τῶν συλληφθέντων ἀρχιερεῖς, ὁ Δέρκων, ὁ Ἀδριανουπόλεως, ὁ Τουρνόβου καὶ ὁ Θεσσαλονίκης.

Καὶ τότε παρεστάθη σκηνή, καθ' ἣν ἔμελλεν ὁ ἀοίδιμος νὰ ἐπιθέσῃ τὴν κορωνίδα εἰς τὸ μέγα ὄνομα, ὅπερ ἐκτήσατο δι' ἅπαντος τοῦ βίου, ὅτι εἶχεν ἀπτόητον τὸ φρόνημα καὶ ἀδιάσειστον τὴν πίστιν. Ἀκάτιον κομίζον τὰ τέσσαρα θύματα καὶ τὸν δήμιον ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ Κερατίου κόλπου καὶ ἤρχισε νὰ διαπλέῃ παρὰ τὴν Εὐρωπαϊκὴν παραλίαν τοῦ Βοσπόρου. Οἱ τρεῖς τοῦ Δέρκων σύντροφοι ἦσαν ὁπωσοῦν ἐπτοημένοι, ἀλλ' αὐτός, ἀγέρωχος πάντοτε, παρεμύθει τοὺς ἄνδρας καὶ ἐθάῤῥυνε καὶ ἔψαλλε τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν. Ὅταν προσωρμίσθη τὸ ἀκάτιον εἰς Ἀρναούτκιοϊ, πρῶτος ἀπήχθη εἰς τὴν ἀγχόνην ὁ Τουρνόβου. Τὴν στιγμὴν ταύτην οἱ ἄλλοι ἀπέτρεψαν τοὺς δακρύοντας αὐτῶν ὀφθαλμούς, ὁ δὲ Δέρκων ὄρθιος ἱστάμενος καὶ παρακολουθῶν τὸ θῦμα μέχρι τῆς τελευταίας περιπετείας τοῦ θανάτου, ἀνέκραξε διὰ τῆς στεντωρείας αὐτοῦ φωνῆς· «Μακαρία ἡ ὁδὸς ᾗ πορεύῃ σήμερον.» Καὶ τὰ αὐτὰ ἀπαραλλάκτως ἐγένοντο εἰς Μέγα Ῥεῦμα, ὅπου ἀπηγχονίσθη ὁ Ἀδριανουπόλεως, εἰς Νεοχώριον ὅπου τὸν αὐτὸν ἔλαβε θάνατον ὁ Θεσσαλονίκης. Τελευταῖον προσωρμίσθησαν ἐν Θεραπείοις. Ὁ Δέρκων, καίπερ ὑπερεβδομηκοντούτης ὤν, ἐπήδησεν ἐλαφρὸς καὶ θαῤῥαλέος εἰς τὴν ἀποβάθραν ὡς ἂν ἀπήρχετο ἐπὶ θρίαμβον. Πλησιάσας δὲ εἰς τὴν πύλην τῆς μητροπόλεως, ὅπου εἶχε παρασκευασθῇ ἡ ἀγχόνη, ἀπέκρουσε τὸν δήμιον προσελθόντα ἵνα δέσῃ τὰς χεῖρας αὐτοῦ καὶ παραλάβῃ τὸ ὡρολόγιόν του, εἰπὼν ὅτι αὐτοῦ ζῶντος οὐδεὶς θέλει ἐπιθέσει χεῖρα ἐπ' αὐτοῦ, ὡς οὐδεὶς μέχρι τῆς ὥρας ἐκείνης ἐπέθηκεν· ἔπειτα ἀνέβη εἰς τὸ βάθρον τῆς ἀγχόνης, ἔθηκε τὸν βρόχον περὶ τὸν τράχηλον, ἐποίησε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, καὶ ἀπολακτίσας τὸ βάθρον, παρέδωκε τὸ πνεῦμα εἰς τὸν Κύριον. Τὰς λεπτομερείας ταύτας διηγήθη μετὰ ταῦτα αὐτὸς ὁ δήμιος, ὅστις ἐκ Χριστιανῶν ἕλκων τὸ γένος καὶ καταδικασθεὶς νὰ τελέσῃ τὰς θυσίας ταύτας, μετενόησε κατόπιν, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν καὶ εὗρεν ἄσυλον ἐν τοῖς πατριαρχείοις.

Τοιουτοτρόπως ἔζησε καὶ ἐτελεύτησεν εἷς τῶν ἐπιφανεστάτων ἀντιπροσώπων τῆς γενεᾶς ἥτις ἐθερίσθη ὑπὸ τῆς ἐπαναστάσεως.

Κ. Παπαρρηγοπουλος.

ΤΙ ΕΣΤΙ ΠΑΤΡΙΣ

Ὁ γέρων Σοφοὺρ κατήντησεν ἀληθὲς ἐρείπιον· διότι ἀντὶ τοῦ δεξιοῦ βραχίονος ἔχει μακρὰν χειρίδα, ἀντὶ δὲ τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς ξύλον, ἐνῷ ὁ ἕτερος μόλις σύρεται· ὑπεράνω ὅμως τῶν ἐρειπίων τούτων ἀνυψοῦται φαιδρὸν καὶ γαλήνιον πρόσωπον. Ἡ φωνή, τὸ βλέμμα διερμηνεύουσι δραστηριότητα καὶ ἀγαθότητα, καὶ μαρτυροῦσιν ὅτι ἂν τὸ σῶμα κατεστράφη, ἡ ψυχὴ σώζεται ἀκεραία. Προσεβλήθη μέν, ὡς ἐμφαντικῶς λέγει αὐτὸς οὗτος ὁ Σοφούρ, τὸ τεῖχος τοῦ φρουρίου, μένει ὅμως ἀπρόσβλητος ἡ φρουρά.

. . . .

—Ποῦ ὑπηρέτησες; ἠρώτησά ποτε αὐτόν.

—Εἰς τὸ πυροβολικόν, ἀπεκρίθη, ἐπὶ δημοκρατίας, καὶ ἔπειτα εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν φρουράν. Παρευρέθην εἰς Ἰεμμάπην καὶ εἰς Οὐατερλῶ, ἤτοι εἰς τὰ βαπτίσια καὶ εἰς τὴν κηδείαν τῆς δόξης μας.

Ἐγὼ δὲ ἔβλεπον αὐτὸν ἀτενῶς.

—Καὶ πόσων χρόνων ἦσο εἰς τὴν Ἰεμμάπην;

—Δεκαπέντε περίπου.

—Καὶ τόσῳ νέος ἀπεφάσισες νὰ ὑπηρετήσῃς;

—Δὲν τὸ ἀπεφάσισα ἐγώ, οὔτε κἂν εἶχε περάσει ἀπὸ τὸν νοῦν μου· ἰδοὺ τί συνέβη· εἰργαζόμην εἰς κατάστημα κατασκευάζον παιγνιδάκια διὰ τὰ μικρὰ παιδία, χωρὶς ποτε νὰ φαντασθῶ κἂν ὅτι θὰ ζητήσῃ ἡ Γαλλία ἀπὸ ἐμὲ ἄλλο τι παρὰ κούκλας, σκυλάκια, τραπεζάκια καὶ τὰ τοιαῦτα, καὶ ἐνίοτε ὑπήγαινα εἰς ἐπίσκεψιν ἑνὸς γέροντος θείου μου κατοικοῦντος εἰς τὰς Βιγκένας, παλαιοῦ στρατιώτου πολεμή-

Digitized by Google

σαντος εἰς Φοντενουά, ἱκανωτάτου νὰ διδάξῃ καὶ στρατάρχας. Ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔτρεχαν μὲ τὸν ἀτμόν, καὶ διὰ τοῦτο ὁ θεῖός μου τὸν ὁποῖον δὲν ὠνόμασε πρίγκηπα ὁ Ναπολέων, ἦτον ἁπλοῦς ἀνθυπολοχαγὸς ἀπόμαχος. Ἔπρεπε νὰ τὸν ἔβλεπες μὲ τὴν στολήν του, μὲ τὸ παράσημόν του, μὲ τὸ ξύλινόν του ποδάριον, μὲ τὸ ἄσπρον μυστάκιον καὶ τὸ ὡραῖον πρόσωπόν του! . . . . θὰ ἔλεγες ὅτι ἦτον εἰκὼν γέροντος ἥρωος, ἐξ ἐκείνων οἵτινες κρέμανται εἰς τὰς Βερσαλλίας. Ὁσάκις τὸν ἐπισκεπτόμην μ' ἔλεγε πράγματα, τὰ ὁποῖα ἐχαράττοντο εἰς τὸν νοῦν μου· ἀλλὰ μίαν τῶν ἡμερῶν τὸν ηὗρα πολὺ συλλογισμένον.

—Ἱερώνυμε, μὲ εἶπεν, ἔμαθες τί συμβαίνει εἰς τὰ σύνορα;

—Ὄχι, θεῖέ μου, ἀπεκρίθην.

—Ἡ Πατρὶς κινδυνεύει, ἐπανέλαβεν.

Ἐγὼ ὅμως δὲν ἐνόησα παραπολὺ τί εἶπε· μικρὰν μόνον ἀνησυχίαν ᾐσθάνθην.

—Ἴσως, ἐπανέλαβε, δὲν ἐσκέφθης ποτὲ τί ἐστὶ Πατρίς.

Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἔβαλε τὴν δεξιάν του εἰς τὸν ὦμόν μου καὶ ἐξηκολούθησε·

—Πατρὶς εἶναι ὁ τόπος τὸν ὁποῖον βλέπεις, αὐτὸς ὁ ὁποῖος σὲ ἀνέθρεψε καὶ σὲ ἔνδυσε· εἶναι ὁ ἀγρός, αἱ οἰκίαι, τὰ δένδρα τὰ ὁποῖα σὲ περικυκλόνουν, τὰ κοράσια αὐτὰ τὰ ὁποῖα τρέχουν γελῶντα ἐκεῖ κάτω, τὰ πράγματα ὅσα ἠγάπησες, αὐτὰ εἶναι ἡ Πατρίς. Οἱ νόμοι οἱ ὁποῖοι σὲ προστατεύουν, ὁ ἄρτος τὸν ὁποῖον κερδαίνεις μὲ τὸν ἱδρῶτά σου, ἡ συνομιλία σου μὲ τοὺς ἄλλους, ἡ χαρὰ καὶ ἡ λύπη τὴν ὁποίαν σὲ προξενοῦν οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ πράγματα μεταξὺ τῶν ὁποίων ζῇς, ὅλ' αὐτὰ εἶναι ἡ Πατρίς. Τὸ μικρὸν δωμάτιον ὅπου εἶδες ἄλλοτε τὴν μητέρα σου, ἡ μνήμη τὴν ὁποίαν σὲ ἀφῆκεν, ἡ γῆ ὅπου ἀναπαύονται τὰ κόκκαλά της, αὐτὰ εἶναι ἡ Πατρίς. Παντοῦ τὴν βλέπεις, παντοῦ τὴν αἰσθάνεσαι. Φαντάσου, τέκνον μου, τὰ δικαιώματα καὶ τὰ καθήκοντά σου, τὰς κλίσεις καὶ τὰς ἀνάγκας σου, τὰς ἀναμνήσεις καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην σου, κατάταξε ὅλα αὐτὰ ὑπὸ ἓν ὄνομα, καὶ τὸ ὄνομα αὐτὸ εἶναι ἡ Πατρίς.

Καὶ ἐνόσῳ ὡμίλει ὁ γέρων θεῖός μου, ἐγὼ ἐκυριευόμην ἀπὸ ἀνεξήγητον αἴσθημα καὶ ἔτρεχαν τὰ δάκρυά μου.

—Ἐννοῶ, ἀπεκρίθην· Πατρὶς εἶναι ἄλλη οἰκογένεια, εἶναι τὸ τεμάχιον τοῦ κόσμου, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Θεὸς προσήλωσε τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχήν μας.

. . . .

EMILE SOUVESTRE.

Ὁ Θεμιστοκλῆς πωλῶν ἓν τῶν κτημάτων του διέταξε τὸν κήρυκα νὰ κηρύττῃ ὅτι ἔχει καὶ γείτονα καλόν.

Ἐπειδὴ ἡ ἐπανάστασις τῆς Ἑρζεγοβίνης ἐγένετο ἀπό τινος χρόνου μία τῶν μεγάλων πολιτικῶν ἐνασχολήσεων τῆς ἡμέρας, ἐθεωρήσαμεν ἔγκαιρον τὴν δημοσίευσιν τῆς ἑπομένης μελέτης τῆς χώρας ταύτης. Ἡ μελέτη αὕτη μετεφράσθη ἐκ τῶν φυλλαδίων τῆς 15 νοεμβρίου καὶ 1 δεκεμβρίου 1875 τοῦ Spectateur militaire, μετεφράσθη δὲ ἐλευθέρως, παραλειφθέντων τῶν μερῶν ὅσα ἐκρίθησαν ἐπουσιώδη, ἢ καθαρῶς στρατιωτικά.

Σ. τ. Δ.

ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ

Μελέτη ἱστορική, γεωγραφική, πολιτική καὶ στρατιωτική.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΟΨΙΣ

Ἡ σημερινὴ Ἑρζεγοβίνη ἀπετέλει ἄλλοτε μέρος τοῦ βασιλείου τῆς Κροατίας καὶ ὠνομάζετο κομητεία τοῦ Χούλμ. Ὕστερα τῷ 1326, ἤτοι τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος, προσηρτήθη εἰς τὴν Βοσνίαν καὶ ἀνυψώθη εἰς ἀνεξάρτητον δουκᾶτον ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας Φρειδερίκου τοῦ Γ', ὠνομάσθη δὲ δουκᾶτον τῆς ἁγίας Σάβας (ducatus sanctae Sabae). Ἐκ τούτου ἔχει τὴν ἀρχὴν ἡ ἐν ταῖς βοσνικαῖς καὶ τουρκικαῖς παραδόσεσιν ἐπωνυμία τῆς *Ἑρζεγοβίνης*, ἐκ τοῦ τίτλου δηλονότι Herzog (δοὺξ), ὅστις ἐδόθη τῷ 1449 ὑπὸ Φρειδερίκου τοῦ Δ' πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῆς χώρας Ῥάνιτζ (Στέφανον). Τῷ 1466 ἡ Ἑρζεγοβίνη ἐκυριεύθη ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Β' καὶ ἐγένετο ἐπαρχία, ἤτοι σαντζάκιον, ὑπαχθεῖσα ὑπὸ τὸν διοικητὴν τῆς Βοσνίας. Οὕτως ἐξέλιπεν ἡ αὐτονομία τῆς ἐπαρχίας ταύτης· πολλαὶ δὲ τῶν χριστιανικῶν οἰκογενειῶν ἐπωφελήθησαν τῆς περιστάσεως ἵνα ἀποστατήσωσιν εἰς τὸν Ἰσλαμισμόν. Ἡ γῆ καλλιεργεῖτο ὑπὸ ἀγροτῶν, οἵτινες ἔμειναν Χριστιανοί, καὶ διενεμήθη μεταξὺ τῶν Μουσουλμάνων, τῶν ἀπολύτων κυρίων τοῦ ἐδάφους. Ἡ εἰρήνη τοῦ Κάρλοβιτζ τῷ 1699 προσδιώρισε τὰ ὅρια τῆς Δαλματίας καὶ Ἑρζεγοβίνης, ἥτις ὁριστικῶς προσηρτήθη εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ ἐπαρχία αὕτη ἀποτελεῖ μέρος τοῦ *βιλαετίου* τῆς Βοσνίας εἰς ἣν προσηρτήθη ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν *σαντζάκιον* (ἐπαρχία). Ὅμορος τοῦ Μαυροβουνίου πρὸς νότον, καὶ τῆς Δαλματίας πρὸς δυσμάς, ἅπτεται τῆς Βοσνίας πρὸς βορρᾶν καὶ πρὸς ἀνατολάς. Ἡ Ἑρζεγοβίνη εἰσδύει πρὸς νότον καὶ κατὰ τὸ κέντρον εἰς τὴν Δαλματίαν, κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ναρέντα καὶ ἀντικρὺ τῆς νήσου Sabiencello, καὶ καθιστᾷ οὕτω ἔγκλειστον ἐν ξένῃ (enclave) τὴν τοῦ Κλὲκ καὶ τὴν τῆς Σουττορίνας χώραν. Ἀλλὰ δι' εἰδικῆς συνθήκης, ἡ θάλασσα ὡς καὶ ἡ παρὰ τὴν παραλίαν ὁδὸς ἀνήκουσιν εἰς τὴν Αὐστρίαν· καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῷ παρόντι πολέμῳ τὰ τουρκικὰ στρατεύματα δὲν δύνανται νὰ ἀποβιβασθῶσιν οὔτε εἰς τὸν ἀξιόλογον λιμένα τοῦ Κλὲκ οὔτε νὰ ποιήσωσι χρῆσιν τῆς παρακτίου ὁδοῦ ἄνευ ἀδείας τῆς Αὐστριακῆς κυβερνήσεως. Ἡ ἰδιαιτέρα αὕτη σύμβασις ἀνέρ-

Digitized by Google

χεται εἰς τοὺς χρόνους, ὅτε ἡ Βενετία εἶχε τὴν κυριαρχίαν καὶ ἐπὶ τῆς Ἀδριατικῆς παραλίας. Ἡ δημοκρατία τῆς Ῥαγούσης δὲν ἠδυνήθη τότε νὰ εὕρῃ μέσον καλήτερον ὅπως προστατεύσῃ τὴν χώραν αὐτῆς ἀπὸ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Βενετῶν, εἰμὴ τὴν ἀπομόνωσιν καὶ τὸ νὰ καλυφθῇ πρὸς βορρᾶν καὶ νότον διὰ στενῆς λωρίδος γῆς τῆς Τουρκικῆς χώρας.

Ἡ ἔκτασις τῆς χώρας εἶναι 220 τετραγωνικὰ μίλια περίπου, ἔχει δὲ 230,000 κατοίκων.

ΦΥΣΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Περιγραφὴ τῶν ὀρέων.

Ἡ Ἑρζεγοβίνη, ἀριθμοῦσα 182 περίπου χιλιόμετρα μήκους, 80 δὲ πλάτους, εἶναι θαυμασία χώρα ὑπὸ τὴν ἔποψιν χωρογραφικῆς καλλονῆς. Ἡ Ἑρζεγοβίνη εἶναι ἡ Ἑλβετία τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἀνατολῆς, ἀλλ' Ἑλβετία τῆς ὁποίας τὰ ὄρη δὲν ἀνυψοῦνται μέχρι τῆς χώρας τῶν χιόνων καὶ παγετῶν.

Τὰ ὄρη τῆς Ἑρζεγοβίνης συνάπτονται ΒΑ. μὲν πρὸς τὰς Διναρικὰς Ἄλπεις, αἵτινες εἶναι ἐπέκτασις τῶν Ἰουλείων Ἄλπεων καὶ αἱ ὁποῖαι διαχωρίζουσι τὴν Βοσνίαν ἀπὸ τῆς Δαλματίας, ΝΔ. δὲ πρὸς τὰ ὄρη τοῦ Σκάρδου, ἐκφυάδος δυτικῆς τοῦ Αἵμου. Ἡ ὀρεινὴ λοιπὸν σύνθεσις τῆς χώρας ταύτης στηρίζεται ἐπὶ τῆς σειρᾶς τῶν Ἄλπεων καὶ τοῦ Αἵμου, αἱ διαιρέσεις δὲ καὶ αἱ ἐκφυάδες αἱ σχηματιζόμεναι ἐκ τῆς ἐπεκτάσεως τῶν δύο τούτων συστημάτων εἶναι ἀρκετὰ συγκεχυμέναι.

Αἱ σειραὶ τῶν ὀρέων τῆς Βοσνίας καὶ τῆς μεσημβρινῆς αὐτῆς ἐπαρχίας τῆς Ἑρζεγοβίνης κατὰ τὴν πλείστην αὐτῶν ἀνάπτυξιν προσομοιάζουσι πρὸς τὰς τῆς δυτικῆς Ἑλβετίας τῆς εὐρωπαϊκῆς ἠπείρου. Ὡς ἐκεῖναι οὕτω καὶ αὗται σύγκεινται κυρίως ἐκ βράχων τιτανοειδῶν καὶ ἀναπτύσσονται ὡς τείχη παράλληλα, τραχυνόμεναι ὑπὸ κορυφῶν ὀξειῶν· ὡς ἐκεῖναι οὕτω καὶ αἱ σειραὶ τῶν ὀρέων τῆς Βοσνίας ἀποτελοῦσιν ἐν συνόλῳ ὀροπέδιον ἐξ αὐλάκων παραλλήλων, διατεθειμένων ὡς διαδοχικῶν βαθμίδων ἰδανικῆς κλιτύος ἀρκούντως λείας.

Τὰ ὄρη ταῦτα ὑπὸ καθολικὴν ὄψιν παρίστανται ἔρημα καὶ μελαγχολικά. Κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι τραχέα καὶ πετρώδη, γυμνὰ φυτῶν καὶ ὑδάτων· ἀληθῆ δάση δὲν ἀπαντᾷ τις εἰμὴ πρὸς δυσμάς, ὅπου τὸ ἔδαφος εἶναι ὁπωσοῦν παραγωγόν. Αἱ ἄκαρποι γαῖαι καὶ τὰ δάση εἶναι τετράκις πολυαριθμότερα τῶν καλλιεργημένων.

Ὁ Κείπερτ ἐν τῷ χάρτῃ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας δὲν κατονομάζει οὐδεμίαν σειρὰν ὀρέων τῆς Ἑρζεγοβίνης, ὁ δὲ πλοίαρχος Ῥοσκέβιτζ δὲν εἶναι ἐξηγητικώτερος τούτου· ὁ Andriveau Gonjou καὶ ὁ Dussieux περιγράφουσιν ἀκριβέστερον τὸ ὀρογραφικὸν σύστημα, ἀλλὰ κατὰ τὸν μὲν αἱ Διναρικαὶ Ἄλπεις διατρέχουσιν ἀποκλειστικῶς τὴν Δαλματίαν κατὰ μῆκος τῶν Τουρκοδαλματικῶν ὁρίων, ἐνῷ κατὰ τὸν ἕτερον εἰσέρχονται διὰ τῆς Κροατίας καὶ τῆς Βοσνίας καὶ διατρέχουσι κατὰ μῆκος τὴν Ἑρζεγοβίνην μέχρι τοῦ Μαυροβουνίου, ἐπὶ κορυφῆς τοῦ ὁποίου τὸ ὄρος Σκάρδος διαδέχεται τὰς Διναρικὰς Ἄλπεις. Κατὰ τὸν Sainte-Marie τὰ ὄρη Βράν, Ἴβαν-πλανίνα, Τερσκοβίτσα, ἀποτελοῦσι τὸ πρὸς Β. ὅριον· διὰ τῆς Βοσνίας συνάπτονται πρὸς τὰς Διναρικὰς Ἄλπεις, ὡς καὶ τὸ Βραβάτζ, Βλάχ, Λεπάτα, Πορὶμ καὶ ἄλλα κείμενα ἄνωθεν τοῦ Μοστὰρ καὶ ΒΑ. τῆς ἐπαρχίας. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ περὶ τῶν ἐκφυάδων τῶν κειμένων μεταξὺ Λίβνου, Μοστάρ, Λουβούχκα καὶ Τρεβίνης. Τὰ πρὸς Δ., ΜΔ. καὶ ΒΔ. ὅμως συνάπτονται πρὸς τὸν Σκάρδον διὰ τοῦ ὄρους Δόρμιτορ, ὅστις εἰς τὰ ὅρια τοῦ Μαυροβουνίου ἀποτελεῖ τὸν κεντρικὸν πυρῆνα τῆς ὀρογραφικῆς ἀναπτύξεως, πρὸς ὃν συνδέονται τὰ ὄρη Δούγας, Οὐτάχ, Βολογιάκ, Δυμόχ, Γράδες, Μορινά, Βάβα κλπ.

Οἱ γεωγράφοι δὲν εἶναι ὡσαύτως σύμφωνοι περὶ τῆς ὀρθογραφίας τῶν τοπογραφικῶν ὀνομάτων τῆς Ἑρζεγοβίνης. Οἱ μὲν ἐξευρωπαΐζουσι τὰ ὀνόματα, ἄλλοι δὲ τηροῦσι τὴν σλαβικὴν προφοράν· ἡμεῖς ἀκολουθοῦμεν τὴν ὀρθογραφίαν ἣν ὁ Sainte-Marie τηρεῖ ἐν τῇ περὶ Ἑρζεγοβίνης γεωγραφικῇ μελέτῃ αὐτοῦ.

Αἱ Διναρικαὶ Ἄλπεις λαμβάνουσι διάφορα εἰδικὰ ὀνόματα· οὕτως ὁ ὄγκος ὅστις ἐκτείνεται μεταξὺ τῶν πηγῶν τοῦ Ναρέντα, τοῦ Ῥάμα καὶ τοῦ Βέρβου, ἀποτελεῖ τὴν σειρὰν τοῦ ὄρους Δινάρα, οὗ τὸ μῆκος, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ μέχρι Βόζνοκ εἶναι 315 ἕως 316 χιλιόμετρα, ἀλλὰ τοῦ ὁποίου τὸ πλάτος παραλλάσσει κατὰ πολύ, καθόσον, ἐνῷ μεταξὺ τῶν πηγῶν τοῦ Ῥάμα καὶ Βέρβου εἶναι 11,298 ἕως 18,830 μ., μεταξὺ τῶν πηγῶν τοῦ Ναρέντα καὶ τοῦ Δρίνα ἀνέρχεται καὶ μέχρι 37,660 μ. Τὰ σπουδαιότερα ὄρη μετ' αὐτὸ εἶναι τὸ Σατὼρ καὶ τὸ Σταρελίνα, συνεχῆ πρὸς τὸ ὄρος Δινάρα καὶ ὕψους 1790 μέτρων, τὸ Ῥαδούτζα-πλανίνα μεταξὺ τῶν πηγῶν τοῦ Ῥάμα καὶ Βέρβου, ὕψους 1566 μέτρων, τὸ Βιτόβνια-πλανίνα πρὸς τὸν Ναρένταν, τὸ Βισότσικα διαχωρίζον τὸν Ναρένταν ἀπὸ τοῦ Δρίνα, τὰ ὄρη Τζαβούλια, καὶ πρὸς νότον τούτων τὰ ὄρη Τρέλα κατὰ μῆκος τοῦ ῥοῦ τοῦ Ναρέντα, τὰ ὄρη Πορίμ, Λεπὲτζ καὶ Βέλεσ ἀπολήγοντα ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ αὐτοῦ ποταμοῦ καὶ ὕψους 1254 μέτρων, τὸ Τρεσκοβίτζα-πλανίνα τοῦ ὁποίου ἡ πρὸς Α. κλιτὺς εἶναι πυκνὰ κατῳκημένη καὶ καλῶς καλλιεργημένη, εἶναι δὲ ὕψους 2068 μέτρων, τὸ Βούτσκια-πλανίνα σχεδὸν πάντῃ γυμνὸν καὶ τοῦ ὁποίου τὸ ἔδαφος παράγει δένδρα στρεβλὰ καὶ ῥαχιτικά, καὶ τὸ Λελία, ὃ εἶναι ξηρόν. Τὸ Γρέδελ, Λεβέρσνικ καὶ Δύμος εἶναι τραχέα ἀλλὰ δασώδη ἐπὶ τῶν κλιτύων αὐτῶν. Τὸ Γεμέρνα-

Digitized by Google

πλανίνα κοσμεῖται ὑπὸ δασῶν πευκῶν εἰς τὰ κάτω αὐτοῦ μέρη. ΝΑ. τοῦ Γρέδελ τὸ ὄρος Σουττίνα φθάνει ὕψος 1532 μέτρων, τὸ δὲ Βολουιὰκ ὕψος 2002 μέτρων· τοῦτο μετὰ τῆς κορυφῆς τοῦ Τρεσκοβίτσα παριστᾷ τὸ μέγιστον ὕψος τῶν Διναρικῶν Ἄλπεων. Πρὸς τὸ Γεμέρνα-πλανίνα συνέχεται ΝΔ. τὸ Ἰαβὲρ, τὸ ὁποῖον συνδέεται μετὰ τοῦ Βιαλατσίκα μεταξὺ Φοζνίκα καὶ Μετόκια. Τοῦτο μετὰ τοῦ Σβίνζε καταλήγει εἰς τὸ ὀροπέδιον τῆς Νεβεσίνης καὶ συνδέεται πρὸς Β. μετὰ τοῦ ὄρους Μοριμέ.

Τὰ κυριώτερα ὄρη ἅτινα διέρχονται ἐκ Δ. πρὸς Α. εἶναι Δόρμιτορ, Σινζαβὶν, τὰ ὄρη Τρογλάβα-σομίνα, τὸ Βιδούσχα-πλανίνα καὶ τὸ Γραδίνα-πλανίνα μεταξὺ τῶν πεδιάδων τῆς Λουβίνης καὶ Πόποβο.

Πρὸς Α. καὶ ΝΑ. πολλαὶ μεγάλαι κοιλάδες κρατηροειδεῖς διαχωρίζουσι τὰ ὄρη τῆς Βοσνίας ἀπὸ τῶν ὄγκων τῆς Σερβίας. Ἡ ἀξιολογωτάτη πασῶν εἶναι ἡ πεδιὰς τοῦ Νοβιβασὰρ, ὅπου συναντῶνται μέγα πλῆθος χειμάρρων καὶ ἡ ὁποία κατέχει ὅλας τὰς διαβάσεις τῆς χώρας. Αὕτη εἶναι ἡ στρατηγικὴ κλεὶς τῆς χώρας ταύτης τῆς Τουρκίας, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἡ κυβέρνησις ζητεῖ νὰ καταστήσῃ ταύτην κύριον σταθμὸν τοῦ μέλλοντος δικτύου τῶν βορειοανατολικῶν σιδηροδρόμων.

Σχεδὸν ἅπασαι αἱ σειραὶ τῶν ὀρέων τῆς Βοσνίας ἀνυψοῦνται καθόσον προχωροῦσι πρὸς μεσημβρίαν τῆς χερσονήσου. Τὸ μέσον αὐτῶν ὕψος, τὸ ὁποῖον κατ' ἀρχὰς δὲν φθάνει τὰ χίλια μέτρα, ἀνορθοῦται κατὰ τὸ ἥμισυ ἐν τῷ μέσῳ τῆς Βοσνίας. Ἐπὶ τῶν ὁρίων δὲ τοῦ Μαυροβουνίου ὁ ὄγκος τοῦ Δόρμιτορ ἀνυψοῖ τὰς λευκὰς αὐτοῦ πυραμίδας ἐπὶ πλέον τῶν 2,500 μέτρων. Κύκλῳ τοῦ ὡραίου τούτου ὄρους, τὸ ὁποῖον μάτην ἐδοκίμασαν οἱ περιηγηταὶ νὰ ἀναβῶσιν, ἡ χώρα ἔχει καθόλου χαρακτῆρα ὀροπεδίου διατεμνομένου ὑπὸ βαθέων κοιλωμάτων, τῶν ὁποίων τὰ μὲν εἶναι ἀνοικτὰ πρὸς τὰ μέρη τῆς Ἑρζεγοβίνης, τὰ δὲ περικυκλοῦνται ἐντελῶς ὑπὸ βράχων ὡς αἱ κοιλάδες τοῦ Μαυροβουνίου.

Αἱ μεταξὺ πάντων τῶν ὀρέων κοιλάδες εἶναι ὀλιγάριθμοι, καὶ ἀποτελοῦσι τὴν καλλιεργημένην γῆν τῆς χώρας. Μνημονεύομεν ἰδίως τῆς πεδιάδος τοῦ Πόποβο, τῆς τοῦ Γλάμοξ καὶ Δύβνο, ἀριθμούσας 753 χιλιόμετρα περιφέρειαν. Ἡ μᾶλλον ἐκτεταμένη εἶναι ἡ πεδιὰς τοῦ Κυπρέσκο.

Ὑδρογραφία.

Ἡ Ἑρζεγοβίνη ἔχουσα δύο συστήματα ὀρέων ἔχει δι' αὐτὸ καὶ δύο δεξαμενὰς τῶν ὑδάτων αὐτῆς. Διὰ τοῦ Ναρέντα συνεισφέρει ΝΔ. εἰς τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν, διὰ τοῦ Δρίνα ΝΑ. εἰς τὴν Μαύρην θάλασσαν. Ἐξαιρέσει τοῦ Ναρέντα ἅπαντα τὰ ποτάμια, οἱ χείμαρροι καὶ τὰ ῥυάκια ἅτινα διαβρέχουσι τὴν χώραν, ἔχουσι προδιαγεγραμμένην ἐκ τῶν προτέρων τὴν πορείαν αὐτῶν διὰ τῶν παραλλήλων στοίχων τῶν ὀρέων, καὶ ῥέουσιν ἀπὸ νότου καὶ ἀνατολῶν πρὸς βορρᾶν καὶ δυσμὰς διὰ τῶν προκεχαραγμένων αὐτοῖς αὐλάκων. Κατ' ἀποστάσεις οἱ τιτανώδεις οὗτοι τοῖχοι διακόπτονται ὑπὸ στενῶν σχισμάτων, ἐν οἷς πίπτοντα τὰ ὕδατα διά τινος αἰφνιδίας ἐκτροπῆς εἰσρέουσιν εἰς τὸν βυθὸν ἄλλου αὔλακος. Θὰ ἐνόμιζέ τις ὅτι αἱ κοιλάδες διὰ τῶν τοιούτων ῥευμάτων θὰ παρεῖχον φυσικὰς ὁδοὺς, διὰ τῶν ὁποίων νὰ ἀνέρχηταί τις εἰς τὰ ὀροπέδια· ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι οὐδαμῶς ἀληθές· τὰ πλεῖστα τῶν στενοπόρων τούτων εἶναι λίαν δυσπρόσιτα, καὶ ἐνόσῳ δὲν κατασκευασθῶσι μεγάλαι ὁδοὶ, εἰς πολλὰ μέρη διὰ νὰ μεταβῇ τις ἀπό τινος τόπου εἰς ἄλλον θὰ ἦναι ἠναγκασμένος νὰ ἀναρριχᾶται ὑψηλοὺς τοίχους. Ἡ ἔλλειψις μέσων συγκοινωνίας καθιστᾷ ἰδίως τοσοῦτον ἐπιπόνους καὶ ἐπικινδύνους τὰς στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις ἐν Ἑρζεγοβίνῃ.

Οὔτε σπηλαίων οὔτε καταβοθρῶν στεροῦνται ἡ Ἑρζεγοβίνη καὶ Βοσνία. Σποράδην ἀπαντῶσιν ἐπὶ τῶν βράχων ὀπαὶ βάθους 20 μέχρι 30 μέτρων, ὅμοιαι πρὸς κρατῆρας. Τὸ ἔδαφος εἶναι οὕτως εἰπεῖν διεσχισμένον καὶ διατετρυπημένον ὑπὸ βόθρων, ἐν οἷς ἀφανίζονται τὰ ὕδατα τῆς βροχῆς οὕτως, ὥστε κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν βροχῶν αἱ ὑπόγειοι δεξαμεναὶ ἐκχειλίζουσιν ἐκ τῆς ἐπιφανείας. Ὁ ὑδραυλικὸς ὀργανισμὸς τῆς πολυσχιδοῦς ταύτης χώρας δύναται ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος νὰ μεταβληθῇ. Οὕτω, φέρ' εἰπεῖν, λίμνη τις σημειουμένη ἐπὶ τῶν χαρτῶν δὲν ὑπάρχει πλέον, διότι αἱ ἐσωτερικαὶ ὀπαὶ τῶν βράχων ἀπηλλάγησαν τῶν προσκλύσεων αἵτινες τὰς ἀπέφρασσον, τοὐναντίον δὲ νέα λίμνη ἐσχηματίσθη, διότι αἱ διώρυγες ἐξηφανίσθησαν.

Μόνος ὁ ποταμὸς Ναρέντας ἐκβάλλει πρὸς δυσμὰς εἰς τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν, ἅπαντα δὲ τὰ λοιπὰ ῥεύματα ἀκολουθοῦσι τὴν γενικὴν ἀπόκλισιν τοῦ ἐδάφους καὶ κατέρχονται πρὸς τὸν Δούναβιν.

Ὁ Ναρέντας σχηματίζεται ἐκ τῶν ῥευμάτων τῶν ὀρέων Μορινὲ, Τζινέρμο, Γρέδελ καὶ Δυμόχ, περιγράφει δὲ ἐν τῇ ἄνω αὐτοῦ πορείᾳ μέγαν κύκλον ἐν μέσῳ δύω στοίχων ὀρέων ἀποτόμων καὶ λίαν ὑψηλῶν, ἅτινα συστενοῦσι τὴν κοίτην αὐτοῦ καὶ δίδουσιν εἰς αὐτὸν τὴν ὄψιν ὁρμητικοῦ χειμάρρου. Ἐν Κονίτζᾳ ὑπάρχει γέφυρα λίθινος ἐκ πέντε τόξων, φέρουσα χρονολογίαν τοῦ 1093. Ἐν Μοστὰρ, τῇ πρωτευούσῃ τῆς Ἑρζεγοβίνης, ὁ Ναρέντας διέρχεται ὡραιοτάτην γέφυραν ἐξ ἑνὸς τόξου, χρονολογουμένην ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Ῥωμαίων καὶ οἰκοδομηθεῖσαν τῇ διαταγῇ τοῦ Τραϊανοῦ τῷ 98 μ. Χ. Παρὰ τῷ Μέλκοβιτζ εἰσέρχεται εἰς τὴν αὐστριακὴν χώραν ἔχων μέσον πλάτος 20 μέχρι 25 μέτρων καὶ βάθος 7 ἢ 8 μέτρων, ἐκβάλλει δὲ εἰς τὴν

Digitized by Google

θάλασσαν πλατύτατος, διὰ δύω βραχιονων περικυκλωμένων ὑπὸ βάλτων.

Τὸ ὕψος τοῦ ποταμοῦ τούτου ἐν μὲν ταῖς πηγαῖς εἶναι 3,500 ποδῶν, κάτωθεν δὲ τῆς Κονίτζας οὐχὶ πλέον τῶν 1500 ποδῶν· εἶναι λοιπὸν ἀπόκλισις 2000 ποδῶν, καθ' ἣν ὁ Ναρέντας κατέρχεται ὁρμητικός. Ἐντεῦθεν προέρχεται ὅτι ὀλίγον ἄνωθεν τῆς Μοστὰρ ἡ φορὰ αὐτοῦ εἶναι τοσοῦτον ὁρμητικὴ, ὥστε μὴ δυνάμενος νὰ πλατυνθῇ ἕνεκα τῆς στενότητος τῆς κοίτης αὐτοῦ, ἀναγκάζεται νὰ σκάψῃ δίοδον διὰ χαράδρας 12 ἕως 15 μέτρων μακρᾶς, τῆς ὁποίας οἱ βράχοι εἶναι χρώματος ὑδατείου. Ὁ Ναρέντας εἶναι πλωτὸς διὰ πλοίων μέχρι Κρουσεβίκας, δι' ἀτμοπλοίων δὲ 150 τόνων τὸ πολὺ ἀπὸ τοῦ Μετκοβὶχτ μέχρι τῶν ἐκβολῶν. Δύο σιδηραῖ γέφυραι πρόκειται νὰ οἰκοδομηθῶσι προσεχῶς ἐν Ζαβλανίκᾳ διὰ πέρασμα ἁμαξῶν, ὥστε οὕτω νὰ συγκοινωνῇ ἡ Μοστὰρ μετὰ τοῦ Σεραγέβο δι' ὁδοῦ ἐχούσης λειοτέραν ἀπόκλισιν τῆς νῦν.

Τὰ ἐπιρρέοντα εἰς τὸν Ναρένταν ποτάμια εἶναι δέκα ἐκ τῆς δεξιᾶς ὄχθης καὶ ἑπτὰ ἐκ τῆς ἀριστερᾶς, τὰ ὀνομαστότατα.

Πρὸς τὴν δεξαμενὴν τῆς Μαύρης θαλάσσης ὁ Δρίνας, σχηματιζόμενος ἐκ τῆς ἑνώσεως τοῦ Τάρα καὶ Πίβα, διαχωρίζει τὸ βιλαέτιον τῆς Βοσνίας ἀπὸ τῆς Σερβίας καὶ χύνεται εἰς τὸν Σάβην, ὅστις κομίζει τὰ ὕδατα αὐτοῦ εἰς τὸν Δούναβιν. Τὰ ἐπιρρέοντα εἰς τὸν Τάραν, τὸν Πίβαν καὶ τὸν Δρίναν ποτάμια δὲν εἶναι ἄξια λόγου.

Οἱ χείμαρροι ἐν τῷ κέντρῳ τῆς Ἑρζεγοβίνης ἀπόλλυνται ἐν ταῖς λίμναις, μετὰ πορείαν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον μακρὰν, δι' ὑπογείων καταβοθρῶν. Οἱ ἀξιολογώτατοι εἶναι ὁ Ζέχα, ὁ Μύσικα καὶ ὁ Μύκοσταχ. Περιεργότατος εἶναι ὁ δρόμος τοῦ Τρεβινίτζα ἐν τῇ δυτικῇ Ἑρζεγοβίνῃ, ὅστις ἀπολήγει εἰς βάλτους ἄνωθεν τῆς Τρεβίνης. Οὗτος φαίνεται καὶ γίνεται ἀφανὴς διὰ νὰ ἀναφανῇ πάλιν· εἰς τῶν βραχιόνων αὐτοῦ, ὁτὲ μὲν ὁρατὸς, ὁτὲ δὲ ἀφανὴς, ἑνοῦται πρὸς τὸν Ναρένταν διερχόμενος τὴν πεδιάδα τοῦ Κοτάση. Ἐν ταῖς πηγαῖς τὸ πλάτος αὐτοῦ εἶναι 20 βημάτων περίπου, κάτωθεν τῆς Τρεβίνης εἶναι 50 ἕως 60 βημάτων, τὸ δὲ βάθος αὐτοῦ 3 ἕως 4 ποδῶν. Τὰ λοιπὰ ῥέοντα ὕδατα ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς χώρας εἶναι ῥυάκια σχηματιζόμενα ἐξ ὑδάτων βροχῶν, καὶ τὰ ὁποῖα χάνονται ἢ εἰς ἀπεράντους καταβόθρας ἢ εἰς τὰς χαράδρας τῶν ὀρέων.

Ὡς βλέπει τις ἐκ τῆς δοθείσης περιγραφῆς, αἱ δεξαμεναὶ τῶν ὑδάτων τῆς Ἑρζεγοβίνης, αἱ παροδικαὶ κατακλύσεις, προερχόμεναι ἐξ ὑπερεκχειλίσεως τῶν ὑδάτων τῆς βροχῆς, καλύπτουσι συχνὰ τοὺς ἀγρούς. Ἐκ τῆς ἀποχωρήσεως τῶν ὑδάτων μένει λάσπη καὶ βόρβορος, ἅτινα εἶναι αἴτια ἀναθυμιάσεων ἐπικινδύνων καὶ πυρετῶν, αἳ καθιστῶσιν οὕτω τὴν ἐν τῇ χώρᾳ διαμονὴν λίαν ἐπικίνδυνον. Ἐν Ἑρζεγοβίνῃ ἀπαντῶσι μόνον δύω πεδιάδες ἀξιόλογοι ὑπὸ στρατηγικὴν ἔποψιν· ἡ τῆς Γαβέλλας, κατεχομένη ὑπὸ τῶν βάλτων τοῦ Οὔτουβο, καὶ ἡ τοῦ Γράχοβο, ἐπὶ τῶν ὁρίων τοῦ Μαυροβουνίου.

Ἕπεται συνέχεια.

ΥΛΙΚΗ ΔΥΝΑΜΙΣ ΤΩΝ ΕΝΤΟΜΩΝ

Μεταξὺ τῶν ζητημάτων, τὰ ὁποῖα εἶνε ἄξια ἁπάσης τῆς ἡμετέρας προσοχῆς, καταλεκτέον ἐν τοῖς πρώτοις καὶ τοῦτο, τὸ περὶ τῆς ὑλικῆς δυνάμεως τῶν ἐντόμων. Τὰς ἑπομένας δὲ περιέργους λεπτομερείας, καθ' ὅσον ἀποβλέπει τὸ ζήτημα τοῦτο, ἀνέγνωμεν ὄχι πρὸ πολλοῦ εἰς ἀγγλικόν τι περιοδικὸν σύγγραμμα· «Ὁ ἵππος, ὁ λέων, ὁ ἐλέφας εἶνε βεβαίως ζῶα διαπρέποντα ὡς πρὸς τὴν φυσικὴν αὐτῶν δύναμιν, ἀλλ' ἂν παραβληθῶσι πρὸς τὸ ἀσθενέστατον τῶν ἐντόμων, θὰ μείνωσι κατῃσχυμένα τὰ μεγάλα ἐκεῖνα θηρία. Τῶν ἐντόμων ἡ δύναμις καταδεικνύεται εἰς τὸ πήδημα, εἰς τὸ τρέξιμον, εἰς τὴν πτῆσιν καὶ ἐνίοτε καὶ εἰς ἄλλας ἐνεργείας. Ἔντομα τινὰ τόσον ταχέως τρέχουσιν, ὥστε ἂν κατὰ ἴσην ἀναλογίαν ἄνθρωπός τις εἶχε τὴν αὐτὴν ταχύτητα, θὰ διέτρεχε 30 ἀγγλικὰ μίλια εἰς ἓν λεπτὸν τῆς ὥρας, τουτέστι θὰ ἔτρεχε ἑξήκοντα φορὰς ταχύτερον τῆς σιδηροδρομικῆς μηχανῆς. Ἡ ἀκρὶς, τῇ βοηθείᾳ τῶν πτερῶν της, πηδᾷ διάστημα ἴσον περίπου πρὸς τὸ διακοσιαπλάσιον διάστημα τοῦ μήκους τοῦ σώματός της· ὁ ἄνθρωπος, ἐν ἴσῃ ἀναλογίᾳ, ἔπρεπε νὰ κάμνῃ πηδήματα ἴσα κατὰ τὸ διάστημα πρὸς τὸ τέταρτον ἀγγλικοῦ μιλίου. Ὁ ψύλλος πηδᾷ ἐπίσης διακοσιαπλάσιον διάστημα τοῦ μήκους του, ὑπελογίσθη δὲ ὅτι ἂν ὁ ἵππος ἠδύνατο νὰ πηδήσῃ ἐν τοιαύτῃ ἀναλογίᾳ πρὸς τὸ σῶμά του, δι' ἑνὸς ἅλματος θὰ ὑπερεπήδα τὰ Βραχώδη ὄρη. Πολλὰ ἔντομα πηδῶσι τῇ βοηθείᾳ τῶν ὀπισθίων ποδῶν καὶ τοῦ ὀπισθίου μέρους τοῦ σώματός των. Εἶδός τι κανθάρων, οἱ καλούμενοι πηδηταὶ κάνθαροι, ἀναπηδῶσι καθέτως ὅταν τύχῃ νὰ κεῖνται ὕπτιοι, τῇ βοηθείᾳ ἀκανθοειδοῦς τινος ὀσταρίου εὑρισκομένου ἐντὸς μικροῦ κοιλώματος ὄπισθεν τοῦ θώρακος, ὅπερ ἐνεργοῦν ὥς τι μηχανικὸν ἐλατήριον ἀνατινάσσει τὸ ζωΰφιον εἰς τὸν ἀέρα, εἰς πολλῶν δακτύλων ὕψος. Εἴδη τινὰ μυιῶν ἔχουσι πτερὰ δυνατὰ, ὅσον δὲν δύναταί τις νὰ πιστεύσῃ. Ἐπὶ ὁλοκλήρους ὥρας τὰς βλέπεις νὰ κυνηγῶσιν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν τελμάτων μικρὰ ἔντομα, ἐξ ὧν τρέφονται. Στρέφουσι δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ, πηδῶσι, χύνονται καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις, διακόπτουσι τὴν κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν πορείαν των διαγράφουσαι ὀρθὴν γωνίαν, χωρὶς τὸ παράπαν νὰ φαίνωνται κουρασμέναι, καὶ ταῦτα μετὰ ταχύτητος μεγίστης, ἕνεκα

Digitized by Google

τῆς ὁποίας οὐδεὶς δύναται νὰ τὰς συλλάβῃ. Συγγραφεύς τις διηγεῖται ὅτι μυῖά τις ἐκ τούτων ἐπιάσθη ὑπό τινος ἐπιβάτου ἐν τῷ μέσῳ τῆς θαλάσσης ἐν ᾧ ἡ πλησιεστέρα ξηρά, ἡ ἀφρικανικὴ ἀκτή, ἀπεῖχε 500 μίλια. Ἄλλοτε παρετήρησαν ταπεινὴν μέλισσαν ν' ἀκολουθῇ τὸν σιδηρόδρομον. Εἴκοσι μίλια τὴν ὥραν διέτρεχε τὸ ζωΰφιον, ἂν καὶ εἶχε ἐναντίον τὸν ἄνεμον· ἂν δέ τις ὑπολογίσῃ τοὺς ἀπείρους ἑλιγμούς, οὓς ἔκαμε ἐμπρὸς ὀπίσω, δεξιὰ ἀριστερά, θὰ ἴδῃ ὅτι ἔτρεχε καὶ ταχύτερον ἀκόμη τοῦ σιδηροδρόμου. Κάνθαροί τινες, ἀναλόγως τοῦ σώματός των, πετῶσι ταχύτερον παντὸς πτηνοῦ· διηγεῖται δὲ ὁ μέγας Λινναῖος ὅτι χρυσαλίς τις διέτρεξεν ἑκατὸν μίλια διὰ μιᾶς μόνης πτήσεως· προστίθησι δὲ ὁ αὐτὸς φυσιοδίφης, ὅτι ἂν τοῦ ἐλέφαντος ἡ προβοσκὶς εἶχε κατ' ἀναλογίαν ὅσην δύναμιν ἔχει ἡ κεραία τοῦ κανθάρου, θὰ ἠδύνατο ἐκεῖνος νὰ μετακινήσῃ ὄρη. Τίς δὲν παρετήρησεν ὅτι ὁ κάνθαρος ἀνασηκόνει, διὰ νὰ διαφύγῃ, τὰ διάφορα πράγματα ὑπὸ τὰ ὁποῖα τὸν κρατοῦσι τρόπον τινὰ αἰχμάλωτον; Καὶ αὐτὸς ὁ παλαιὸς Πλίνιος λέγει, ὅτι ἂν τις συγκρίνῃ τὰ βάρη, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ βαστάσωσιν οἱ μύρμηκες πρὸς τὰς διαστάσεις τοῦ σώματός των, θὰ φθάσῃ εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι οὐδὲν ζῶον εἶναι ἀναλόγως ἰσχυρότερον.»

Σ.

ΑΙ ΕΚ ΤΗΣ ΜΑΘΗΣΕΩΣ ΠΡΟΟΔΟΙ

Ἡ μάθησις καθιστᾷ τὴν ἐργασίαν παραγωγικωτέραν. Ἐὰν ὅλος ὁ σῖτος ὁ συγκομιζόμενος σήμερον εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας ἔπρεπε νὰ ἀλωνισθῇ καὶ ἀλεσθῇ μὲ τὰ τεχνικὰ μέσα τῶν ἀρχαίων χρόνων, μόλις ἤθελεν ἐξαρκέσει εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ὁλόκληρος ὁ πληθυσμὸς αὐτῶν. Εὐτυχῶς διὰ τῶν μηχανῶν τὸ ἔργον τοῦτο ἐκτελοῦσι σήμερον ὀλιγάριθμοί τινες ἐργάται. Ἡ ἐργασία διευθυνομένη ὑπὸ τῆς διανοίας κατασκευάζει τὰς οἰκίας μας, τὰς γεφύρας, τοὺς σιδηροδρόμους, τὰ πλοῖα, τὰ ὡρολόγια, τὰ κλειδοκύμβαλα, τὰ πιεστήριά μας, αὐτὴ ἐν ἑνὶ λόγῳ παράγει τὴν κυκλοφορίαν.

Ἡ ἐκπαίδευσις ἀνυψώνει τὸν ἐργάτην. Ὅταν ὁ ἐργάτης ἀνατραφῇ καὶ διδαχθῇ ἐπίσης καλῶς, ὅπως καὶ οἱ ἄνθρωποι τῶν τάξεων ὅσοι δὲν ἐργάζονται μὲ τὰς χεῖρας, θέλει ἀποκτήσει καὶ αὐτὸς τὴν ἰδίαν ὑπόληψιν. Ὁ Κιγκιννάτος ἀροτριῶν τὸν ἀγρόν του, ὁ Φραγκλῖνος στοιχειοθετῶν εἰς τὸ τυπογραφεῖον καὶ ὁ Οὐγ Μίλλερ ἐργαζόμενος εἰς τὸ λατομεῖον, οὐδενὸς ἄλλου ἦσαν κατώτεροι, τοὐλάχιστον δι' ἐκείνους, ὅσων ἡ ὑπόληψις ἔχει ἀξίαν τινά.

WICKERSHAM.

* * *

Ἐν Ἀγγλίᾳ, τὸ ποσὸν τῆς δυνάμεως τῶν ἐξ ἀτμοῦ ἵππων, τῶν κινούντων τὰς δαιμονίους αὐτῆς μηχανάς, ὑπολογίζεται εἰς 3,650,000· ἀλλ' ἑκάστου ἵππου ἀτμοῦ ἡ δύναμις ἀναλογεῖ πρὸς τὴν δύναμιν 21 ἀνδρῶν· ἄρα ἐκ τῶν ἀτμομηχανῶν τῆς Ἀγγλίας παράγεται δύναμις 76 περίπου ἑκατομμυρίων ἀνδρῶν. Τὰ δὲ 76 ταῦτα ἑκατομμύρια ἀνδρῶν τελείων, ἀνδρῶν ἐργατικῶν, ὑποθέτουσι πληθυσμὸν 300 ἑκατομμυρίων· ὥστε ἡ Μ. Βρεττανία διὰ τῶν ἀτμομηχανῶν της ἐκτελεῖ ἔργα τὰ ὁποῖα ἅπαντες οἱ κάτοικοι τῆς Εὐρώπης δὲν ἤθελον δυνηθῇ νὰ ἐκτελέσωσι, διὰ μόνων τῶν βραχιόνων φιλοπονοῦντες· καὶ ἀληθῶς, τίνες Τιτάνιοι ἢ Γιγάντειοι βραχίονες ἤθελον δυνηθῇ ὡς ὁ ἀτμὸς νὰ σύρωσι τὰς φορταγωγοὺς ἁμάξας τῶν σιδηροδρόμων βάρους 160 τόνων, ἢ νὰ ἀνακινῶσι σφύρας 40,000 χιλιογράμμων, ἢ τοὺς ἰσχυροὺς ἀεροφόρους φυσητῆρας τοὺς ἀναρριπίζοντας τὸ φλογερὸν πῦρ τῶν ὑψιτενῶν καμίνων, ἐν αἷς τήκονται τὰ μέταλλα;

Ι. Α. ΣΟΥΤΣΟΣ.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ

6.—Διατί τὰ σώματα εἶναι συμπιεστά, δηλ. ἄλλα μὲν πιεζόμενα ὡς ὁ ἀήρ, ἄλλα σφυρηλατούμενα ὡς τὰ μέταλλα, δύνανται νὰ καταλαμβάνωσι μικρότερον χῶρον;

Διότι τὰ μόρια, μεταξὺ τῶν ὁποίων κεῖνται οἱ πόροι, πιεζόμενα ἢ σφυρηλατούμενα, πλησιάζουσι πρὸς ἄλληλα, καταλαμβάνοντα τὴν θέσιν τῶν πόρων. Διὰ τοῦτο ἐκεῖνα τῶν σωμάτων συμπιέζονται περισσότερον ὅσα εἶναι μᾶλλον πορώδη.

7.—Διατί ἐνίοτε ὅταν ῥίψωμεν σφαῖραν διὰ πυροβόλου ὅπλου ἐπὶ ὑέλου παραθύρου, αὕτη δὲν θραύεται ὁλοτελῶς, ἀλλὰ σχηματίζει μόνον ὀπὴν κυκλικὴν ἴσην σχεδὸν πρὸς τὸ μέγεθος τῆς σφαίρας;

Διότι ἕνεκα τῆς μεγίστης ταχύτητος τῆς σφαίρας τὰ μόρια τὰ ὁποῖα αὕτη ἐγγίζει ἐκτοπίζονται πρὸς τὰ πρόσω τόσον ταχέως, ὥστε δὲν προφθάνουσι νὰ μεταδώσωσι τὴν κίνησίν της καὶ εἰς τὰ παρακείμενα μόρια.

8.—Διατί τὰ κάστανα ἐκρήγνυνται μὲ κρότον, ὅταν δὲν τὰ χαράξωμεν πρὶν ἢ τὰ θέσωμεν ὑπὸ τὴν θερμὴν τέφραν;

Διότι τὰ κάστανα ὑπὸ τὸν φλοιὸν καὶ ἐντὸς τῆς οὐσίας των ἐμπεριέχουσιν ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀέρα, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὕδωρ ἐν εἴδει ὑγρασίας. Ὅταν ὁ ἀὴρ οὗτος καὶ τὸ ὕδωρ θερμανθῶσι διαστέλλονται, ἀλλὰ δὲν δύνανται νὰ ἐξέλθωσι, διότι ὁ φλοιὸς τὰ συγκρατεῖ. Ἀλλ' ὅταν θερμανθῶσιν ἀρκούντως, ἡ διασταλτική των δύναμις ὑπερνικᾷ τὴν ἀντίστασιν τοῦ φλοιοῦ καὶ ἐξέρχονται μὲ ὁρμήν. Ὅταν ὅμως χαράξωμεν τὸ κάστανον, εὑρίσκουσι ἐλευθέραν τὴν διέξοδον καὶ ἐξέρχονται. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ ἓν τεμάχιον ξύ-

Digitized by Google

λου ἢ ἄνθρακος ἀναμμένου ἐκρήγνυται πολλάκις μὲ κρότον καὶ τινάσσει σπινθῆρας, διότι ὁ ἐμφωλεύων εἰς τοὺς πόρους του ἀὴρ, διαστελλόμενος ὑπὸ τῆς θερμότητος, συμπαρασύρει καὶ τεμάχια τοῦ ἄνθρακος, τὰ ὁποῖα ἀνθίστανται εἰς τὴν ἔξοδόν του.

9.—**Διατί ἐν καιρῷ χειμῶνος βλέπομεν ἐξερχόμενον ἐκ τῶν μυκτήρων καὶ τοῦ στόματος τῶν ζώων εἶδός τι καπνοῦ;**

Διότι ὁ ἐκπνεόμενος ἀὴρ, ἐκ τῶν πνευμόνων ἐρχόμενος, εἶναι πολὺ θερμότερος τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἰδίως ἐν καιρῷ χειμῶνος, φέρει δὲ καὶ μεγάλην ποσότητα ἀτμῶν ὕδατος ἐν ἀοράτῳ καταστάσει. Ἐρχόμενος δὲ εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ ψυχροῦ ἀέρος ἀποψύχεται, μεταδίδων εἰς αὐτὸν μέρος τοῦ θερμαντικοῦ του. Ἀλλ' ἀποψυχόμενος δὲν δύναται πλέον νὰ κρατήσῃ ἐν ἀοράτῳ καταστάσει τοὺς ἐνυπάρχοντας ἀτμοὺς, οἵτινες συμπυκνοῦνται καὶ καθίστανται ὁρατοί. Τοῦτο ὅμως συμβαίνει κατὰ τὸν χειμῶνα, κατὰ δὲ τὸ θέρος μόνον τὴν πρωΐαν, ὅτε ἡ ἀτμοσφαῖρα περιέχει ἀρκετοὺς ἀτμοὺς ὕδατος ἐν ἀοράτῳ καταστάσει, ἀδυνατεῖ δὲ νὰ διαλύσῃ καὶ ἄλλους. Ἀλλὰ περὶ τὰ μέσα τῆς ἡμέρας κατὰ τὸ θέρος, ὅτε πολλάκις ἡ θερμοκρασία τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀέρος εἶναι ἀνωτέρα τοῦ ἐκ τῶν πνευμόνων ἐκπνεομένου, οἱ ἀτμοὶ οἱ ἐκ τῶν μυκτήρων καὶ τοῦ στόματος τῶν ζώων ἐξερχόμενοι ὄχι μόνον δὲν συμπυκνοῦνται, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον διαλύονται καὶ καθίστανται ἐντελῶς ἀόρατοι.

Ο ΜΑΥΡΟΣ Ο ΕΠΙΘΥΜΩΝ ΝΑ ΗΝΕ ΛΕΥΚΟΣ

Πολλάκις θέλομεν νὰ φαινώμεθα εἰς τὸν κόσμον πᾶν ἄλλο παρ' ὅ,τι εἴμεθα πράγματι.

Ὁ ταγματάρχης Βοουδῖτς, ἀπεσταλμένος παρὰ τῷ βασιλεῖ τῶν Ἀσαντὺ (λαοῦ τῆς Ἀφρικῆς), ἐπιθυμῶν νὰ ἀρέσῃ εἰς τοὺς αὐλικοὺς Μαύρους καὶ εἰς τὰς ἐκ τῆς συνοδίας τῆς βασιλίσσης κυρίας, ἔκαμε τὰς προσωπογραφίας των. Ὁ βασιλεὺς, θαυμάσας τὴν ἐκπληκτικὴν ὁμοιότητα τῶν προσωπογραφημάτων τούτων, ἐζήτησε νὰ ζωγραφηθῇ καὶ ὁ ἴδιος. Εἶχεν ἤδη πολλάκις καθήσει ἀπέναντι τοῦ ζωγράφου, καὶ σηκωθῆ πολλάκις διὰ νὰ ἴδῃ τὰς προόδους τῆς εἰκόνος, ὅτε ὁ Κ. Βοουδῖτς ἐνόμισεν ὅτι παρετήρησεν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως ἀνησυχίαν τινὰ καὶ μορφασμὸν ἐκφράζοντα τὴν στενοχωρίαν ἀνθρώπου, ὅστις ἐπιθυμεῖ κάτι, ἀλλὰ δὲν δύναται καὶ νὰ εὕρῃ φράσιν τινὰ, ἐξ ἧς νὰ μαντευθῇ ἡ ἰδέα του. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ζωγράφος ἐπέμεινε παρὰ τῇ Α. Μεγαλειότητι παρακαλῶν Αὐτὴν νὰ εὐαρεστηθῇ νὰ ἐκφράσῃ τὴν σεπτὴν Αὐτῆς ἐπιθυμίαν, ὁ πτωχὸς μαῦρος βασιλεὺς ἐπέθηκε πέρας εἰς τοὺς ἐνδοιασμούς του, καὶ τὸν ἠρώτησεν ἂν δὲν ὑπῆρχε μέσον νὰ τὸν ζωγραφήσῃ λευκόν.

Μὴ γελᾶτε διὰ τὸν πτωχὸν Ἀφρικανόν! Πᾶς ἄνθρωπος εἶνε βασιλεὺς μαῦρος, καὶ ἕκαστος ἐξ ἡμῶν θὰ ἤθελε νὰ φανῇ ἐνώπιον τοῦ κοινοῦ ὑπὸ χρῶμα διάφορον ἀπὸ ἐκεῖνο, μὲ τὸ ὁποῖον ἡ φύσις τὸν ἐμουντζούρωσε.

HENRI HEINE.

ΕΠΙ ΤΩι ΘΑΝΑΤΩι ΤΗΣ ΘΥΓΑΤΡΟΣ ΜΟΥ
ΝΑΘΑΛΙΑΣ

Τώρα, πἄνθίζ' ἡ κυκλαμιὰ καὶ κάθε σπόρο πὤχει
Κρυφὸ κρεββάτι μὲς 'ς τὴ γῆ ξυπνᾷ τὸ πρωτοβρόχι,
Ποῦ πρὶν ἀρχίσουν ἡ χιονιαὶς, ἡ πάχνη, τ' ἀγριοκαῖρι
Ξεγελασμένα τὰ κλαριὰ μὲ τὴ στερνὴ γλυκάδα
Πὠλόγυρά του φεύγοντας σκορπᾷ τὸ καλοκαῖρι
Στολίζονται μὲ μυρωδιαὶς, μ' ἀνθοὺς, μὲ πρασινάδα —
Τώρα, παιδί μου, ἐζήλεψες τὸ στεῖρο τὸ σκοτάδι,
Τοῦ τάφου τὰ στολίσματα, τὴν ἐρημιὰ, τὸν ᾅδη!

Μοσχοβολᾷ ἡ ἀλιφασκιὰ, μικρή μου Ναθαλοῦλα,
Τὰ ῥίκη, ἡ δάφναις, ἡ μυρτιαὶς ποτίζονται δροσοῦλα
Καὶ τὸν ἀγέρα πλημμυροῦν μὲ τὴν ἀναπνοή τους.
'Σ τὸν ἥλιο τοῦ φθινόπωρου σὰ ζωντανὰ λουλούδια
Οἱ καλογιάννοι χαίρονται. Μὲ τὴ γλυκειὰ φωνή τους
'Σ τὸ βάτο π' ἀκουρμένεται λαλοῦν τὰ στεφανούδια
Τὰ βάσανα τῆς ξενιτειᾶς... Καὶ σὺ 'ς τὸ γέροντά σου
Στέλνεις, παιδί μου, ἀνέλπιστα, τὰ νεκρολίβανά σου;

. . . .

'Σ τὸν πολυτάραχο γιαλὸ τοῦ κόσμου μιὰν ἡμέρα
Διαβάτης ἀνυπόμονος περνᾷ σὰν τὸν ἀγέρα.
Τὸ πάτημά του ἐφάνηκε 'ς τὸν ἄμμο μιὰν αὐγή·
Ἄγριο τὸ κῦμα πέρασε τὴν νύκτα καὶ τὸ σβεῖ...[1]

Ἐν Λευκάδι, τὴν 23 Ὀκτωβρίου 1875·

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

⁂ Βάσις τῆς ἀληθοῦς ἀνεξαρτησίας εἶνε ἡ λέξις αὐτὴ, τὴν ὁποίαν πάντοτε ἐθαύμασα: ὀλιγάρκεια! *Ὀλιγάρκεια*, ἰδοὺ τὸ ἄριστον προφυλακτικὸν κατὰ τῆς δουλείας. Καὶ ἡ ὀλιγάρκεια δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐνδυμασίαν μόνον καὶ τὴν τροφὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα πράγματα. (William Cobbett.)

⁂ Μάθε πρὸ πάντων νὰ σιωπᾷς· διότι ἡ τέχνη τοῦ διατηρεῖν τὴν φιλίαν, τοῦ ζῆν ἐν εἰρήνῃ, ἐν ἁρμονίᾳ, συνίσταται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς τὴν τέχνην τοῦ ἐν καιρῷ ἁρμοδίῳ σιγᾶν. (Zschokke.)

⁂ Ἡ βροχὴ, ὅταν πίπτῃ, ἀκούεται, ὄχι ὅμως καὶ ἡ χιών. Καὶ ἡ συνήθης θλίψις εἶνε ὁμοίως θορυβώδης, ἀλλ' ἡ συγκεντρωμένη θλίψις εἶνε σιωπηλή. (Auerbach.)

⁂ Ὅταν τις ἦνε νέος πρέπει νὰ ἐπιμελῆται τὸν ἑαυτόν του διὰ νὰ ἀρέσκῃ, ὅταν δὲ δὲν ἦνε πλέον νέος, *διὰ νὰ μὴ* ἀπαρέσκῃ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Κόσσυφος κόκκινος.

Τῇ 26 Σεπτεμβρίου τοῦ λήξαντος ἔτους κατὰ τὴν τετάρτην πρωϊνὴν ὥραν ὁ ἀστυνομικὸς κλητὴρ Σαβοά, περιπολῶν, ἤκουσε κόσσυφον ἔχον-

1. Ἀττικὸν Ἡμερολόγιον τοῦ 1876.

Digitized by Google

τα τὴν τόλμην νὰ ᾄδῃ γεγωνυίᾳ τῇ φωνῇ τὴν Μασσαλιῶτιδα, ἔν τινι οἰκίᾳ,τῆς ὁποίας τὸ παράθυρον ἔβλεπεν ἐπί τινος ὁδοῦ τῆς Μοντελιμάρτ, ἐν Παρισίοις. Καὶ ἦτο μὲν ἀδύνατον νὰ τεθῇ ὑπὸ κράτησιν ὁ μικρὸς στασιαστής, ἀλλ' ὁ ἐφευρετικὸς ζῆλος τοῦ κλητῆρος διηυκόλυνε τὸ πρᾶγμα ὡς ἑξῆς· συνέταξε δηλαδὴ καθ' ὅλους τοὺς τύπους τακτικὸν πρωτόκολλον κατὰ τοῦ Κ. Καζιμὶρ Βὶλλ, ἰδιοκτήτου τοῦ πτηνοῦ, οὕτω δὲ ὁ Κ. Βὶλλ παρουσιάσθη ἐνώπιον τοῦ πταισματοδικείου κατηγορούμενος ἐπὶ νυκτερινῇ διαταράξει. Ὁ ἐκτελῶν χρέη δημοσίου κατηγόρου ὑπαστυνόμος διὰ λόγου φοβεροῦ ἐβρόντησε κατὰ τῆς γενομένης καταχρήσεως τῶν φυσικῶν πλεονεκτημάτων τοῦ κοσσύφου· ἡ κοινωνία ἀπαιτεῖ, εἶπεν, ἂν ὄχι τοῦ κοσσύφου τὴν καταδίκην, τοὐλάχιστον τὴν τοῦ κυρίου του. Εὐτυχῶς ὁ Κ. πταισματοδίκης ἦτο ἄλλης γνώμης. Καὶ ὁ κόσσυφος καὶ ὁ κύριός του ἠθωώθησαν διὰ τῆς ἑξῆς εὐφυοῦς ἀποφάσεως· «Ἐπειδὴ ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ πρωτοκόλλου τοῦ συνταχθέντος τῇ 26 τοῦ λήξαντος μηνὸς Σεπτεμβρίου ὑπό τε τοῦ ὑπαστυνόμου Μοντελιμάρτ καὶ τοῦ ἀστυνομικοῦ κλητῆρος Σαβοᾶ καὶ ἐκ τῆς καταθέσεως τοῦ αὐτοῦ κλητῆρος, κατὰ τὴν ῥηθεῖσαν ἡμέραν, τὴν 4 ὥραν π. μ. κόσσυφός τις ἀνήκων εἰς τὸν Καζιμὶρ Βὶλλ ἐτραγῴδει γεγωνυίᾳ τῇ φωνῇ τὴν Μασσαλιῶτιδα καὶ ἔκαμνε τοιουτοτρόπως θόρυβον, ἀποτελοῦντα διατάραξιν τῆς κοινῆς ἡσυχίας· ἐπειδὴ τὸ ἄρθρον 479, παράγραφος 8, τοῦ ποινικοῦ κώδικος δὲν τιμωρεῖ τὰς νυκτερινὰς διαταράξεις εἰμὴ ἐφ' ὅσον αὗται προέρχονται ἐκ προσωπικῆς καὶ θεληματικῆς ἐνεργείας τοῦ εἰς ὃν ἡ πρᾶξις ἀποδίδεται· ἐπειδὴ δὲν ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ Βὶλλ παρώτρυνε τὸν κόσσυφόν του εἰς τὸ νὰ τραγῳδήσῃ, ἐξάγεται δὲ μάλιστα ἐκ τῆς καταθέσεως τοῦ κλητῆρος ὅτι καθ' ἣν ὥραν ὁ κόσσυφος ἐτραγῴδει ὁ Βὶλλ δὲν εὑρίσκετο εἰς τὸ αὐτὸ δωμάτιον, εἰς τὸ ὁποῖον καὶ ὁ κόσσυφος· ἐπειδὴ ὁ κόσσυφος τραγῳδῶν οὐδὲν ἄλλο πράττει ἢ ν' ἀκολουθῇ τὴν φυσικὴν αὐτοῦ ῥοπὴν καὶ κλίσιν, μὴ ὑπαρχούσης δὲ εἰδικῆς πρὸς τοῦτο διατάξεως αὐτὴ μόνη ἡ κτῆσις δὲν ἀρκεῖ ἵνα καταστήσῃ τὸν ἰδιοκτήτην συνυπεύθυνον δι' ὅσα ὁ κόσσυφος ἠδύνατο νὰ πράξῃ κατὰ παράβασιν τοῦ ἄρθ. 479 τοῦ ποινικοῦ κώδικος· ἐπειδὴ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γείνῃ διάκρισις μεταξὺ τοῦ φυσικοῦ ᾄσματος τοῦ κοσσύφου καὶ τοῦ μὴ τοιούτου, καὶ ὅτι ἂν διαφέρῃ ἡ μελῳδία ὁ τόνος ὅμως τῆς φωνῆς δὲν εἶναι οὔτε ὀξύτερος, οὔτε μᾶλλον παρατεταμένος — διὰ ταῦτα κλ. ἀποφαίνεται ὅτι ἐπὶ τοῦ προκειμένου δὲν ὑπάρχει παράβασις τοῦ μνησθέντος ἄρθρου, ἀπαλλάσσει δὲ τὸν Βὶλλ τῆς κατηγορίας.»

—

Ἡ ὡρολογοποιΐα.

Τὸ ὡρολόγιον, τὸ ὡραιότατον τοῦτο κόσμημα, τὸ τόσον ὠφέλιμον, τὸ ὁποῖον τόσον εὐκόλως ἐμπορεῖ τις νὰ φέρῃ πάντοτε μαζῇ του, εἶνε τὸ ἀντικείμενον μεγάλης βιομηχανίας, τὴν σπουδαιότητα τῆς ὁποίας ὀλίγοι ἐκ τῶν ἀναγνωστῶν μας ἐμποροῦν ἴσως νὰ φαντασθῶσι.

Μόνον εἰς τὸ ἐν Ἑλβετίᾳ καντόνιον (νομὸν) τοῦ Νιουσιατὲλ, κατασκευάζονται ἐτησίως ἓν ἑκατομμύριον ὡρολογίων, ἀξίας 50 ἑκατομμυρίων φράγκων.

Ἡ δὲ παραγωγὴ εἰς ἄλλας χώρας ἔχει ὡς ἑξῆς· 500,000 ὡρολογίων, ἀξίας 30 ἑκατομμυρίων παράγει ἡ Γενεύη καὶ ἡ λοιπὴ Ἑλβετία· 350,000, ἀξίας 22,400,000 φρ. ἡ Γαλλία· 200,000, ἀξίας 17,500,000 φρ. ἡ Ἀγγλία· 100,000, ἀξίας 7,500,000 φρ. ἡ Ἀμερική. Ὅθεν ἡ ὅλη ἐτησία παραγωγὴ ὡρολογίων ἐν τῷ κόσμῳ συμποσοῦται εἰς 2,150,000, τὰ ὁποῖα εἰς τὸ ἐμπόριον ἐκπροσωποῦσι κεφάλαιον 127,400,000 φράγκων.

Ἡ Ἑλβετία μόνον κατασκευάζει τὰ δύο τρίτα τῶν κυκλοφορούντων ὡρολογίων.

—

Γιγαντώδης ἄμπελος.

Ἡ μεγαλητέρα τοῦ κόσμου ἄμπελος εὑρίσκεται ἐν ἁγίᾳ Βαρβάρᾳ τῆς Καλιφορνίας. Τὸ στέλεχος ἐν τῇ βάσει του ἔχει πάχος 1 μέτρου καὶ 25 ὑφεκατομέτρων, διατηρεῖται δὲ τὸ αὐτὸ πάχος μέχρι 2 μέτρων καὶ 50 ὑφεκατομέτρων ὕψους. Ἐκεῖθεν διαιρεῖται εἰς πλείστους κλάδους καλύπτοντας 4000 περίπου τετραγωνικῶν ποδῶν ἐπιφάνειαν κύκλῳ. Πρὸ δύο ἐτῶν ἡ ἄμπελος αὕτη παρήγαγε 12000 λίτρας σταφυλῶν, εἶνε δ' ὡς λέγουσι τριακονταπέντε ἕως τεσσαράκοντα ἐτῶν ἡλικίας.

—

Γενναία ἐλευθεριότης τοῦ Λαμαρτίνου.

Ἡμέραν τινὰ ὁ Λαμαρτῖνος ἐδέχθη εἰς ἐπίσκεψιν πτωχόν τινα λόγιον, ὅστις τῷ ἐξέθεσε τὴν θλιβεράν του κατάστασιν, καὶ ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ πρὸς βοήθειαν ποσὸν ὄχι μικρόν. Ὁ Λαμαρτῖνος, συγκινηθείς, ἤνοιξε τὸ συρτάριόν του καὶ ἔδωκε τὸ ζητηθὲν ποσόν. Ἀκολούθως δὲ, ὡς ἄνθρωπος εὐγενής, ὅστις δὲν λησμονεῖ ποτὲ ἣν ὀφείλει πρὸς τοὺς ἐπισκεπτομένους αὐτὸν φιλόφρονα συμπεριφοράν, προέπεμψε τὸν πτωχὸν λόγιον διὰ τῶν θαλάμων αὐτοῦ μέχρι τοῦ προθύρου.

Ἦτο φθινόπωρον καὶ ὁ καιρὸς ἤρχιζε νὰ εἶνε ψυχρός. Ὁ δυστυχὴς συγγραφεὺς ἔτρεμεν ὑπὸ τὸ πεπαλαιωμένον ἱμάτιόν του. Καθ' ἣν στιγμὴν δὲ ἤνοιγε τὴν θύραν, ὁ Λαμαρτῖνος τὸν ἀνακαλεῖ λέγων:

—Κύριε, Κύριε,λησμονεῖτε τὸν ἐπενδύτην σας!

Καὶ εὐθὺς ἐξεκρέμασε ὡραῖον ὁλοκαίνουργον ἐπενδύτην, τὸν ὁποῖον καὶ ἐπέθεσεν εἰς τοὺς ὤμους τοῦ ξένου του, βοηθῶν αὐτὸν συγχρόνως εἰς τὸ νὰ περάσῃ τὰς χειρίδας μετὰ τοσαύτης φιλοφροσύνης καὶ χάριτος, ὥστε ὁ πτωχὸς λό-

Digitized by Google

γιος ἀνεχώρησε μασσῶν λέξεις τινάς, ἀλλὰ χωρὶς νὰ τολμήσῃ ν' ἀποποιηθῇ δῶρον προσφερθὲν μετὰ τόσης λεπτότητος.

—

Ἐξασφάλισις τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς.

Εἰς εἰκοσιτέσσαρας χιλιάδας ἑκατομμυρίων ὑπολογίζουσιν ὅτι ἀνέρχεται τὸ ὁλικὸν ποσὸν τῶν κεφαλαίων τῶν κατατεθειμένων πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ζωῆς ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐν Ἀμερικῇ. Εἰς τὰς Ἡνωμένας πολιτείας ἀναλογεῖ εἷς ἐξησφαλισμένος ἐπὶ 34 κατοίκων, εἰς τὴν Ἀγγλίαν εἷς ἐπὶ 48, εἰς τὴν Γερμανίαν εἷς ἐπὶ 29, εἰς τὴν Γαλλίαν μόνον εἷς ἐπὶ 350.

—

Συμβουλὴ πρὸς τοὺς ζητοῦντας μεγάλας προῖκας.

Ἀκούω, ἀγαπητὲ Ἰωάννη, ἔλεγεν Ἄγγλος τις πρός τινα φίλον του, ὅτι προτίθεσαι νὰ νυμφευθῇς· εἶνε ἀληθές; — Μάλιστα. — Πρέπει λοιπὸν νὰ σοὶ δώσω μίαν συμβουλήν· νὰ μὴ νυμφευθῇς, φίλε μου, γυναῖκα ἀνωτέραν τῆς ἀξίας σου. Ὅταν ἐνυμφεύθην ἐγώ, ἤξιζον ἀκριβῶς πεντήκοντα σελλίνια, ἡ δὲ σύζυγός μου ἑξήκοντα δύο· ὁσάκις δὲ συνέβαινε νὰ ἔλθωμεν εἰς λόγους καὶ φιλονεικίας, τὰ περισσεύοντα δώδεκα σελλίνια ἔδιδαν κ' ἔπερναν 'ς τὸ στόμα της.

Εἷς Ἀναγνώστης.

Μετὰ τὰς τελευταίας ἥττας τῆς Γαλλίας, εἷς τῶν σπουδαιοτέρων πνευματικῶν διδασκάλων αὐτῆς, ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ὀρλεάνης Dupanloup, ἔγραφε τὰ ἀκόλουθα: «Ναί, ὁ Θεὸς περικλαδεύει τὸ ἐφθαρμένον δένδρον. Ὅ,τι ἀπόλλυται ἐν ταῖς παρούσαις ὥραις ἐν Γαλλίᾳ δὲν εἶνε ἡ Γαλλία, δὲν εἶνε τὸ ἔθνος. Ἂν ἡττᾶται καὶ καταβάλλεταί τι, ἡττῶνται καὶ καταβάλλονται αἱ πλάναι καὶ αἱ ἀδυναμίαι ἡμῶν. Ἤμεθα πλήρωμα ὑπὸ ὕπνου κατειλημμένον, ὅπερ ἔφερον κατὰ σκοπέλων καὶ πετρῶν ἡγήτορες καὶ κυβερνῆται ἀφ' οὗ μετέδωκαν ἡμῖν ἐπὶ τέλους τὸν ἴδιον λήθαργον. Πεπτωκότες θέλομεν ἀναστηθῆ. Θέλομεν ἀναστηθῆ..... ἀλλὰ πρὸς τοῦτο δέον νὰ ἠξεύρωμεν νὰ φωτισθῶμεν ὑπὸ τὴν δεινὴν ἀπαυγὴν τῶν ἡμετέρων συμφορῶν. Θέλομεν ἀναστηθῆ ὑπὸ δύο ὅρους. Ποῖοι δὲ εἶσιν οἱ ὅροι οὗτοι; Εἰσὶν αὐτοὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐπηνώρθωσαν ὅλους τοὺς ἐλευθέρους λαούς· ἡ *ἀλήθεια* καὶ ἡ *ἀρετή*. Εἴχομεν πάντες σχεδὸν παύσει νὰ λαλῶμεν τὴν ἀλήθειαν· καὶ ὅμως οἱ μεγιστᾶνες καὶ οἱ ἰσχυροὶ τῆς γῆς πολλὴν ἔχουσι χρείαν νὰ γινώσκωσιν αὐτήν. Αἰώνιον τῷ ὄντι δυστύχημα τῶν ἡγεμόνων εἶνε νὰ ἐξαπατῶνται διότι φοβοῦνται νὰ φωτισθῶσιν. Οἱ πλησιάζοντες αὐτοὺς θεραπεύουσιν αὐτοῖς κατὰ τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν, διὰ τῶν ἐνόχων δὲ συγκαταβάσεων ἐν βραχεῖ ἐπιδεικτικαὶ κολακεῖαι ἀναπληροῦσι τὰς ἐλλειπούσας εἰλικρινεῖς καὶ γενναίας παραινέσεις καὶ συμβουλάς. Πρὸ πάντων εἴχομεν παύσει νὰ ἀσκῶμεν τὴν ἀρετήν. Τὴν ἀρετὴν ἐφυγάδευσεν ἐξ ὅλων τῶν τάξεων τῆς κοινωνίας ἡ πολυτέλεια, ἐξήρπασε δὲ ἐκ παντὸς οἴκου ὁ ἀκάθεκτος ἔρως τῆς ὑλικῆς εὐζωΐας καὶ τῶν περὶ τὸ σῶμα ἡδονῶν. Τὸ κακὸν ἦν μέγα καὶ φοβερόν· ἦν τοῖς πᾶσι κατάδηλον· ὁ βλέπων ἀνεστέναζεν ἐπ' αὐτῷ· ἀλλ' ὁ χείμαρρος ἠκολούθει τὸν ῥοῦν αὐτοῦ...»

ΥΓΙΕΙΝΗ

—

Καθαρισμὸς τοῦ κοιτῶνος τῶν ἀῤῥώστων.

Ὁ καθαρισμὸς τοῦ κοιτῶνος εἶναι ἐκ τῶν κυρίων τοῦ νοσοκόμου ἔργων· καὶ ἅπαξ μὲν τῆς ἡμέρας γίνεται ὅλου τοῦ δωματίου τέλειος καθαρισμός, ἐν ἡσυχίᾳ καὶ τάξει καί, εἰ δυνατόν, καθ' ἣν ὥραν γίνεται καὶ ὁ ἀερισμὸς τοῦ δωματίου· πολλάκις δὲ τῆς ἡμέρας καθαρίζονται μέρη τινά, ἐὰν χρήζωσι καθαρισμοῦ· διότι ἡ ἐν τῷ κοιτῶνι τοῦ ἀῤῥώστου τήρησις ἄκρας καθαριότητος καὶ τελείας τάξεως πρέπει νὰ ἦναι τὸ διαρκὲς μέλημα τοῦ νοσοκόμου. Ἰδιαιτέρας φροντίδος χρείαν ἔχει ὁ ὑπὸ τὴν κλίνην τόπος· τὸ δὲ τοῦ δωματίου ἔδαφος σαρώνεται ὅλον ἐπιμελῶς διὰ μετρίως ὑγραινομένου σαρώθρου, ὅπως μὴ ἐγείρηται κονιορτός. Πᾶν, οὗ τινος ἤδη ἐγένετο χρῆσις, καὶ πᾶν περιττὸν δέον νὰ ἐξάγωνται εὐθὺς ἀπὸ τοῦ κοιτῶνος τοῦ ἀῤῥώστου· πάντα δὲ νὰ γίνωνται ἡσύχως, ἄνευ θορύβου καὶ ἄνευ κονιορτοῦ· καὶ ἡ θύρα τοῦ κοιτῶνος πρέπει νὰ ἀνοίγῃ καὶ νὰ κλείῃ ἄνευ τριγμοῦ· καὶ ἀνεῳγμένη νὰ μὴ κινῆται ὑπὸ τοῦ ἀέρος καὶ προξενεῖ κρότον.

ΟΙΚΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

—

Λεύκανσις τῶν πτερῶν.

Πτερὰ στρουθοκαμήλου λευκά, κόσμημα βαρύτιμον τῶν πίλων τῶν κυριῶν, καθίστανται ἄχρηστα ὁπόταν ἀμαυρωθῶσιν ἐκ τοῦ κονιορτοῦ, τοῦ καπνοῦ ἢ τῆς πολλῆς χρήσεως. Εὐκόλως δὲ πάλιν λευκαίνονται δι' ἐκθέσεως αὐτῶν ἐπὶ ἀραιοῦ ὑφάσματος (γάζας, σαγκουλὶ) ἐντὸς εὐρυχώρου κυτίου (θήκης ἢ καπελιέρας), εἰς τὸ βάθος τοῦ ὁποίου εὑρίσκεται κόνις θείου ἀναπεφλεγμένη. Κλειομένου τοῦ κυτίου διὰ τοῦ σκεπάσματος ἀφίνεται τὸ πτερὸν εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν ἀτμῶν τοῦ θείου· μετὰ ἓν τέταρτον ἐξάγεται καὶ ἐντίθεται εἰς ὑδαρῆ διάλυσιν ἀνθρακικῆς ἀμμωνίας, ἅλατος ἐν τοῖς φαρμακείοις πωλουμένου, ἐν ᾗ διαμενέτω ἐπὶ 5 λεπτά. Μετὰ ταῦτα δὲ ἐκπλύνεται τάχιστα δι' ὕδατος καὶ τίθεται πλησίον πυρᾶς πρὸς αὐτόματον ἀποστέγνωσιν.

Συστρέφονται δὲ κατόπιν διὰ τριβῆς μετὰ τῆς ῥάχεως τῆς ψαλίδος τὰ λεπτὰ πτίλα ὅπως πάλιν ἀποκτήσωσι τὴν ἐπιχάριτον αὐτῶν καμπήν.

ΑΘΗΝΗΣΙ — ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.

Digitized by Google

'Αριθ. 5—Λεπτὰ δέκα.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Πρῶτος | Συνδρομὴ ἐτησία: 'Εν 'Ελλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι — Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: 'Οδὸς Σταδίου, 6. | 1 Φεβρουαρ. 1876

ΕΘΝΙΚΗ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

'Ερανισθεῖσα ὑπὸ Α. Σ. Βυζαντίου.

Συνέχεια· ἰδὲ σελ. 49.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

'Η 'Εργασία.

'Ερ.-Τί εἶναι ἐργασία;

'Απ.-'Εργασία εἶναι συνέχεια προσπαθειῶν, ἢ πράξεων, δι' ὧν ἐπιζητεῖται ἡ δημιουργία, ἡ ἐξαγωγή, ἡ μεταποίησις, ἡ μεταβίβασις, ἢ ἡ διατήρησις προϊόντος τινός.

'Ερ.-Ποῖα εἶναι τὰ κυριώτερα εἴδη τῆς ἐργασίας;

'Απ.-'Η διανοητικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ ἐργασία, ἡ γεωργικὴ καὶ βιομηχανικὴ ἐργασία, καὶ τὸ ἐμπόριον.

'Ερ.-Τί ἀποκαλεῖς διανοητικὴν ἐργασίαν;

'Απ.-'Η διανοητικὴ ἐργασία, ἀσκουμένη ὑπὸ τῶν λογίων, τῶν φιλοσόφων, τῶν ἐφευρετῶν, τῶν καθηγητῶν, τῶν δημοσιογράφων κτλ., ἔχει ὡς σκοπὸν τὸ πολλαπλασιάζειν, διαδίδειν καὶ καθιστᾷν προσιτὰς εἰς πάντας τὰς ἀνθρωπίνους γνώσεις, ὅπως αὐξάνῃ ἀπαύστως ἡ εὐημερία τῆς κοινωνίας καὶ ἡ δύναμις τοῦ ἀνθρώπου, τὸ εὐκολύνειν καὶ καθιστᾷν ὀλιγώτερον ἐπαχθεῖς τὰς ἄλλας ἐργασίας, τὸ τελειοποιεῖν τέλος τὸν πολιτισμόν.

'Ερ.-'Η διανοητικὴ ἐργασία ἐπιδρᾷ ὠφελίμως εἰς τὴν παραγωγὴν καὶ οἱ θιασῶται αὐτῆς εἶναι ἀληθεῖς ἐργάται;

'Απ.-Βεβαίως· διότι πᾶσαι αἱ ἀνακαλύψεις τῶν σοφῶν, αἱ διὰ τοσούτων μόχθων ἐπιτευχθεῖσαι, ἔδωκαν νέαν ζωὴν εἰς τὴν παραγωγὴν καὶ ὡς ἐκ τούτου ηὔξησαν τὴν δύναμιν τοῦ παραγωγέως. Τὸ αὐτὸ δύναταί τις νὰ εἴπῃ καὶ περὶ τῶν καλλιτεχνῶν, οἵτινες ἐπιδρῶσι τὰ μέγιστα ἐπὶ τῆς καλαισθησίας καὶ τῆς ἠθικότητος τῶν συμπολιτῶν των καὶ ἀναπτύσσουσι τὴν φυσικὴν αὐτῶν δεξιότητα. Οἱ περὶ ταῦτα λοιπὸν ἐνδιατρίβοντες κάμνουσι χρησιμώτατον ἔργον καὶ εἶναι ἄξιοι νὰ ἀποκαλῶνται ἐργάται.

'Ερ.-Τί ἀποκαλεῖς γεωργικὴν καὶ βιομηχανικὴν ἐργασίαν;

'Απ.-'Η γεωργικὴ ἐργασία περιλαμβάνει πάσας τὰς πράξεις, δι' ὧν παράγονται τὰ προϊόντα τῆς γῆς· οἷα, ἡ ὄργωσις, ἡ σπορά, ὁ θερισμός, ἡ ἀνατροφὴ τῶν κτηνῶν κτλ.

'Η βιομηχανικὴ ἐργασία περιλαμβάνει πάντα τὰ ἐπαγγέλματα, δι' ὧν κατασκευάζονται τὰ ἄλλα εἴδη, τὰ χρήσιμα εἰς κατανάλωσιν, ἐκτὸς τῆς τροφῆς, οἷον ὑποδήματα, ἐνδύματα, ἔπιπλα κτλ.

'Ερ.-Τί εἶναι ἐμπόριον;

'Απ.-Τὸ ἐμπόριον εἶναι ἐργασία ἔχουσα ὡς σκοπὸν τὴν συναγωγὴν καὶ ἔπειτα τὴν διανομὴν τῶν διαφόρων προϊόντων. Τὸ ἐμπόριον, ἐξ ἑνὸς μὲν λαμβάνει τὰ προϊόντα τῶν ἀγρῶν καὶ τὰ διανέμει εἰς τοὺς κατοίκους τῶν πόλεων, ἐξ ἄλλου δὲ μεταφέρει εἰς τοὺς κατοίκους τῶν ἀγρῶν τὰ βιομηχανικὰ προϊόντα, τὰ παραγόμενα συνήθως εἰς τὰς πόλεις. Τὸ ἐμπόριον προσέτι μᾶς προμηθεύει ἐπὶ τιμῇ σχετικῶς μετρίᾳ τοὺς καρποὺς τῶν μεμακρυσμένων τόπων.

'Ερ.-Ποία εἶναι ἡ βάσις τοῦ ἐμπορίου;

'Απ.-Τὸ ἐμπόριον ἔχει ὡς βάσιν τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν προϊόντων. Λαμβάνει παρ' ἡμῶν τὰ προϊόντα, ὅσα δὲν δυνάμεθα νὰ καταναλώσωμεν, καὶ μᾶς φέρει ὡς ἀντάλλαγμα τὰ προϊόντα, ὧν στερούμεθα. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον, δίδει ἀξίαν εἰς προϊόντα, ἅτινα θὰ ἦσαν ἄχρηστα, ἀναζωπυρεῖ τὴν ἐργασίαν, μεταδίδει τὸν πολιτισμόν, αὐξάνει τὴν εὐζωΐαν τοῦ λαοῦ. Τὸ ἐμπόριον δὲν δημιουργεῖ μὲν προϊόντα, ἀλλὰ παρέχει αὐτοῖς πραγματικὴν ἀξίαν, μεταβιβάζον αὐτὰ πρὸς τοὺς καταναλωτάς.

'Ερ.-'Ο ἔμπορος δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐργάτης;

'Απ.-'Αναμφιβόλως, καὶ μάλιστα ὡς χρησιμώτατος ἐργάτης. Εἶναι ὁ δεσμὸς ὁ συνέχων τοὺς παραγωγεῖς. Αὐτὸς κυρίως χρησιμοποιεῖ τὴν παραγωγὴν εὑρίσκων καταναλωτάς.

'Ερ.-Δὲν ὑπάρχουσι καὶ ἄνθρωποι, οἵτινες, καίτοι ἐργάζονται, δὲν ἀνήκουσιν εἰς οὐδεμίαν τῶν τάξεων τὰς ὁποίας ἀπηρίθμησας;

'Απ.-Οἱ κατατεταγμένοι εἰς τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν.

'Ερ.-Τί ὀνομάζεις δημοσίαν ὑπηρεσίαν;

'Απ.-Δημοσία ὑπηρεσία εἶναι οἱ διάφοροι κλάδοι τῆς διοικήσεως, οἷον τὰ ὑπουργεῖα, αἱ νομαρχίαι, τὰ τελωνεῖα, τὰ ταχυδρομεῖα, οἱ τηλέγραφοι κτλ., ὁ στρατὸς καὶ τὸ ναυτικόν.

'Ερ.-Οἱ ὑπάλληλοι πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἐργάται;

'Απ.-Βεβαίως. 'Εὰν οὐδὲν παράγωσι, τὸ ἔρ-

Digitized by Google

γον αὐτῶν εἶναι χρησιμώτατον, διότι συντελοῦσιν εἰς τὴν δημόσιον ἀσφάλειαν, ἐπιτρέποντες εἰς τοὺς πολίτας νὰ ἐργάζωνται ἀφόβως καὶ ἀπερισπάστως εἰς τὴν παραγωγήν. Τὰ ταχυδρομεῖα μάλιστα καὶ οἱ τηλέγραφοι συντελοῦσιν ἀμέσως εἰς τὴν παραγωγήν.

Λοιπὸν καὶ οἱ ὑπάλληλοι εἶναι ἐργάται, ὡς καὶ οἱ βιομήχανοι, οἱ γεωργοί, οἱ ἔμποροι, οἱ καλλιτέχναι, οἱ σοφοί, καὶ τέλος πάντες ὅσοι χρησιμοποιοῦσι τὴν δεξιότητα αὐτῶν, τὴν εὐφυΐαν καὶ τὴν περιουσίαν ἐπ' ἀγαθῷ τῶν κοινῶν.

Ἐρ.-Ποῖον εἶναι τὸ ἐπιφθονώτερον τῶν ἐπαγγελμάτων, ὅσα ἀπηρίθμησας;

Ἀπ.-Οὐδὲν ὑπερέχει τοῦ ἄλλου. Ὁ πολίτης πρέπει νὰ ἐκλέγῃ τὸ συμφωνότερον πρὸς τὴν κλίσιν, τὰ μέσα καὶ τὴν ἱκανότητα αὐτοῦ. Μετερχόμενός τις καὶ τὸ ὑψηλότατον καὶ τὸ ταπεινότατον ἐπάγγελμα ἐν συνειδήσει, πρέπει νὰ νομίζῃ ἑαυτὸν ὁμοίως χρήσιμον εἰς τὴν Πατρίδα καὶ νὰ ὑπερηφανεύηται ὡς καὶ πᾶς ἄλλος πολίτης.

Ἐρ.-Τί φρονεῖς περὶ ἐκείνων, οἵτινες, ἀκμαίας ἔχοντες τὰς δυνάμεις, ἐγκαταλείπουσιν ἄλλα βιοποριστικὰ ἔργα, ἐπαιτοῦντες παρ' ἀξίαν εὐτελεῖς καὶ προσκαίρους δημοσίας θέσεις;

Ἀπ.-Ὅτι ἀδικοῦσι καὶ ἑαυτοὺς καὶ τὴν Πολιτείαν. Ὅσον ἔντιμος καὶ ἂν ἦναι ἡ θέσις τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου, ἀποβάλλει τὴν ἀξίαν της, ὅταν δὲν δίδεται ὡς βραβεῖον ἱκανότητος καὶ νοημοσύνης, ἀλλ' εἰς ἀνθρώπους, οἵτινες, καί τοι μὴ ἔχοντες τὰ ἀπαιτούμενα προσόντα, ἐπιβάλλονται διὰ χαμερπῶν παρακλήσεων, ἢ ἀναξιοπρεπῶν ὑπηρεσιῶν. Οἱ τοιοῦτοι ὑπάλληλοι πρέπει νὰ θεωρῶνται ὡς ὀκνηροὶ τρεφόμενοι ὑπὸ τοῦ κράτους, καὶ νὰ περιφρονῶνται ὡς καταστροφεῖς τῶν δημοσίων συμφερόντων. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ γίνονται καὶ θύματα τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀβελτηρίας, διότι παραγκωνίζονται ὑπὸ ἄλλων ἐπιτηδειοτέρων καὶ ῥίπτονται πάμπτωχοι εἰς τοὺς δρόμους, ὅταν δὲν ἦναι πλέον καιρὸς νὰ πορισθῶσι δι' ἄλλου ἐντίμου ἐπαγγέλματος τὸν ἄρτον των.

Ἐρ.-Ποῖα αἰσθήματα πρέπει νὰ τρέφωσι πρὸς ἀλλήλας αἱ διάφοροι τάξεις τῶν ἐργατῶν;

Ἀπ.-Αἰσθήματα ὅλως ἀδελφικὰ καὶ εἰλικρινῆ. Ὅσους ἡ τύχη, ἡ περιουσία, ἢ ἡ ἱκανότης των ἀνεβίβασαν εἰς τὴν διεύθυνσιν, πρέπει νὰ θεωρῶσι τοὺς ὑποδεεστέρους των ὡς ἀδελφοὺς συνεργαζομένους μετ' αὐτῶν πρὸς ὄφελος τῆς Πατρίδος. Δὲν πρέπει νὰ καταχρῶνται τὴν ὑπεροχὴν αὐτῶν, ἀμείβοντες ἀνεπαρκῶς τοὺς ὑφισταμένους, ἢ ἐπιβάλλοντες αὐτοῖς ὅρους ἐξευτελίζοντας τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ πολίτου. Ἀφ' ἑτέρου δέ, οἱ ὑποδεέστεροι πρέπει νὰ ἔχωσι πρὸς τοὺς ἀνωτέρους των εἶδός τι σεβασμοῦ, ἀναλογιζόμενοι ὅτι τὰ πλεονεκτήματα τῶν προϊσταμένων των συνεπάγονται καὶ ἀνάλογον εὐθύνην. Πρέπει δὲ νὰ μὴν ἦναι ὑπερβολικοὶ εἰς τὰς περὶ μισθοῦ ἀξιώσεις των, διότι ὅταν ἡ δαπάνη τῆς παραγωγῆς ὑπερβῇ ὅριά τινα καὶ αὐξήσῃ ἡ τιμὴ τοῦ προϊόντος, ἐλαττοῦται ἡ κατανάλωσις καὶ ὡς ἐκ τούτου οἱ περισσεύοντες ἐργάται καταδικάζονται εἰς ἀργίαν.

Ἕπεται συνέχεια.

ΠΩΣ ΤΡΕΦΟΜΕΘΑ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΕΜΠΤΗ

Οἱ ὀδόντες.

Συνέχεια· ἴδε σελ. 51.

Βλέπεις, ἐξ ὅσων σοῦ εἶπα εἰς τὴν τελευταίαν μου ἐπιστολήν, ὅτι δὲν πρέπει, ὅταν τρώγωμεν, νὰ συλλογιζώμεθα μόνον γλυκύσματα, ἀλλὰ νὰ φροντίζωμεν ὀλίγον καὶ διὰ τὸ ταλαίπωρον αἷμα, τὸ ὁποῖον ἔχει τόσας πολλὰς ἐργασίας νὰ ἐκτελέσῃ, καὶ δὲν ἠμπορεῖ βεβαίως νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν πολυαρίθμων ἐργατῶν του, ἂν ἡμεῖς δὲν τοῦ χορηγοῦμεν ἄλλην προμήθειαν, παρὰ σακχαρωτὰ μόνον καὶ γλυκύσματα.

Διὰ τοῦτο δέ, ὅταν κάθησαι εἰς τὴν τράπεζαν, μὴν ἀφίνῃς τὸ βραστόν σου καὶ τρέχῃς εἰς τὰ ὀπωρικά, διότι μὲ ὀπωρικὰ μόνον δὲν κατασκευάζεται οὔτε αἷμα οὔτε σῶμα, καθὼς ἐπίσης δὲν κατασκευάζεται οἰκία μὲ μικρὰ καλάμια καὶ μὲ τεμάχια χάρτου.

Ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα σοῦ παραγγέλλει ἡ μήτηρ σου νὰ τρώγῃς, περιέχουσιν ἀκριβῶς ὅ,τι ἀναγκαιοῖ εἰς τὸ αἷμά σου· αὐτὰ δὲ τὰ πράγματα τὰ εἶχον μάθει ἐκ πείρας οἱ ἄνθρωποι πρὶν τὰ διδαχθῶσι. Σὺ τόρα τὰ ἔμαθες, καὶ δὲν πιστεύω πλέον ἄλλοτε νὰ φωνάζῃς εἰς τὸ τραπέζι καὶ νὰ ζητῇς γλυκύσματα, ὅταν ἡ μήτηρ σου σοῦ λέγῃ νὰ φάγῃς κρέας.

Βλέπεις, πόσον εὔμορφον πρᾶγμα εἶνε νὰ γνωρίζῃ τις τὸν ἑαυτόν του, καὶ νὰ μανθάνῃ τί γίνεται ἐντός του; Ἐκτὸς τῶν ἄλλων ὑπακούει μὲ πολὺ περισσοτέραν εὐκολίαν καὶ εὐχαρίστησιν, καὶ τὸ καθῆκον ἐπιβάλλεται οὕτως εἰπεῖν μόνον του.

Πρὸ δύο χιλιάδων τριακοσίων περίπου ἐτῶν εἷς τῶν μεγαλειτέρων ἀνθρώπων τοῦ κόσμου, ὁ Σωκράτης, εἶπε τὰς δύο αὐτὰς λέξεις: ***Γνῶθι σαυτόν***, τουτέστι *μάθε τὸν ἑαυτόν σου*. Ἐννοεῖς δὲ πόσον εὐχάριστον εἶνε νὰ μανθάνῃ τις τὸν ἑαυτόν του, ἀφοῦ αἰσθάνεσαι ἤδη εὐχαρίστησιν,—εἶμαι βέβαιος,—ἀπὸ τὰ ὀλίγα πράγματα, ὅσα ἔμαθες μέχρι τοῦδε. Ἡ εὐχαρίστησις αὐτὴ μ' ἐνθαρρύνει νὰ προχωρήσω, καὶ νὰ σὲ διδάξω πολλὰ ἀκόμη ἄλλα πράγματα, πλέον περίεργα.

Ἃς ἐπανέλθωμεν τόρα εἰς τοὺς ὀδόντας, τοὺς ὁποίους ἀρκετὰ ἐλησμονήσαμεν.

Τὸ καθῆκόν των εἶνε, καθὼς σοῦ εἶπα, νὰ ἑτοιμάζουν, τουτέστι νὰ *συγυρίζουν*, καθὼς λέγομεν, τοὺς εἰσερχομένους εἰς τὸ στόμα· τὸ συγύρισμα ὅμως αὐτὸ εἶνε πολὺ περίεργον, διότι δὲν εἶνε τίποτε ἄλλο, παρὰ *κόψιμον* καὶ *λιάνι-*

Digitized by Google

σμα. Διὰ νὰ κάμνουν δὲ καλλίτερα τὸ ἔργον των, οἱ ὀδόντες ἐμοίρασαν τὴν ἐργασίαν. Ἄλλοι κόπτουν, ἄλλοι σχίζουν καὶ ἄλλοι τρίβουν.

Οἱ πρῶτοι εἶνε οἱ ἴσοι ἐκεῖνοι καὶ ἐπίπεδοι ὀδόντες, τοὺς ὁποίους ἔχομεν ἐμπρὸς εἰς τὸ στόμα μας, ὑποκάτω τῆς ῥινός. Εἶνε κοπτεροὶ εἰς τὰ ἄκρα των ὡς μαχαίρια, καὶ διὰ τοῦτο ὀνομάζονται *τομεῖς*, δηλαδὴ κοπίδες, ἀπὸ τὸ ῥῆμα *τέμνω*, τὸ ὁποῖον θὰ εἰπῇ: κόπτω. Μ'αὐτοὺς δαγκάνομεν τὸν ἄρτον, τὰ μῆλα καὶ ἄλλα πράγματα, ὁσάκις πρόκειται νὰ κόψωμεν μόνον· μ' αὐτοὺς δὲ ἐπίσης πολλὰ ὀκνηρὰ κοράσια κόπτουν τὴν κλωστήν, ὁσάκις βαρύνονται νὰ ζητήσουν τὸ ψαλίδιόν των· καὶ κάμνουν πολὺ κακά, διότι τοιουτοτρόπως οἱ ὀδόντες φθείρονται καὶ χαλοῦν, ἀφοῦ δὲ χαλάσουν, δὲν φυτρώνουν οὔτε αὐξάνουν πλέον, καθὼς θὰ ἴδωμεν ἀργότερα.

Οἱ δεύτεροι εἶνε οἱ μικροὶ ἐκεῖνοι σουβλεροὶ ὀδόντες, οἱ ὁποῖοι εὑρίσκονται εὐθὺς μετὰ τοὺς τομεῖς εἰς τὴν ἐπάνω καὶ τὴν κάτω σιαγόνα, δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ. Βάλε τὸ δάκτυλόν σου, καὶ θὰ τοὺς ἐννοήσῃς εὐθὺς ἀπὸ τὴν μύτην των. Ἂν οἱ πρῶτοι ὀδόντες εἶνε τὰ μαχαίρια, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ στόματός μας, αὐτοὶ εἶνε τὰ περόνια· τρυποῦν δὲ ὅ,τι πρόκειται νὰ σχίσωμεν, καὶ ὀνομάζονται *κυνόδοντες*, ἢ καθὼς λέγει ὁ λαὸς *σκυλόδοντα*, διότι μὲ τοὺς ὀδόντας αὐτοὺς ὁ σκύλος σχίζει τὸ κρέας. Δὲν ἠξεύρω διατὶ ὠνομάσθησαν τοιουτοτρόπως, ἀφοῦ ὄχι μόνον ὁ σκύλος, ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ ζῶα ὅσα τρώγουν κρέας ἔχουν ὁμοίους, καὶ πολὺ μεγαλειτέρους μάλιστα· ἀλλ' ἀφοῦ ἡ ὀνομασία ὑπάρχει, δὲν ἠμποροῦμεν βέβαια ἡμεῖς νὰ τὴν ἀλλάξωμεν.

Οἱ τελευταῖοι ὀδόντες, οἵτινες εὑρίσκονται εἰς τὸ βάθος τοῦ στόματος, ὠνομάσθησαν *μυλῖται* ἢ *μυλόδοντες*, ἀπὸ τὴν λέξιν *μύλος*· λέγονται δὲ κοινῶς τραπεζῖται, διότι ὁμοιάζουν πραγματικῶς μὲ τράπεζαν. Ἡ ὀνομασία ὅμως *μυλῖται* εἶνε ἐκφραστικωτέρα, καθότι ἀληθῶς οἱ ὀδόντες αὐτοὶ ἀλέθουν, ὅπως αἱ μυλόπετραι· ἡ ἐπιφάνειά των εἶνε ἐπίπεδος, τετράγωνος, μὲ μικρὰς τινας ἀνωμαλίας, τὰς ὁποίας δύνασαι νὰ αἰσθανθῇς, ἂν τοὺς ἐξετάσῃς μὲ τὸν δάκτυλόν σου. Εἶνε δὲ οἱ ὀδόντες αὐτοὶ οἱ μεγαλείτεροι καὶ δυνατότεροι τῶν ὀδόντων μας, καὶ μ' αὐτοὺς ἐπιχειροῦμεν πολλάκις νὰ σπάσωμεν τὰ καρύδια, ὁσάκις δὲν συλλογιζώμεθα ὅτι κινδυνεύομεν τοιουτοτρόπως νὰ σπάσωμεν τοὺς ὀδόντας μας.

Εἶμαι δὲ βέβαιος,—ἐπειδὴ ἦλθε λόγος,—ὅτι δὲν ἠξεύρεις, διατὶ θέτομεν πάντοτε μεταξὺ τῶν τραπεζιτῶν ὅσα σκληρὰ πράγματα θέλομεν νὰ θραύσωμεν, οὐδέποτε δὲ μεταξὺ τῶν τομέων ἢ ἐμπροσθινῶν ὀδόντων. Ὅλοι τὸ κάμνουν, μικροὶ καὶ μεγάλοι, ἀμφιβάλλω ὅμως, ἂν καὶ ἀπὸ τοὺς μεγάλους ἀκόμη ἠξεύρουν πολλοὶ τὸν λόγον.

Ἐγὼ θὰ σοῦ εἴπω τὸ διατί, ἀφοῦ μοῦ εἴπῃς πρῶτον καὶ σύ, διατὶ μίαν ἄκραν τῆς κλωστῆς σου τὴν κόπτεις μὲ τὴν ἄκραν τοῦ ψαλιδίου σου, ἐνῷ τὰ χονδρὰ καὶ κάπως σκληρότερα πράγματα τὰ θέτεις εἰς τὸ βάθος, εἰς τὴν ῥίζαν αὐτὴν τοῦ ψαλιδίου.

Ἂν δὲν ἦσο μικρὰ κόρη, καὶ σοῦ παρέδιδα φυσικήν, θὰ εἶχα λαμπρὰν ἀφορμὴν νὰ σοῦ ἐξηγήσω τὴν *θεωρίαν τοῦ μοχλοῦ*. Ἀλλ' εἶμαι βέβαιος, ὅτι καὶ αἱ λέξεις αὐταὶ σὲ τρομάζουν. Θὰ προσπαθήσω λοιπὸν νὰ σοῦ ἐξηγήσω τὸ πρᾶγμα κάπως ἀλλέως.

Φαντάσου ἓν ἄλογον, τὸ ὁποῖον σύρει ἓν βαρὺ ἁμάξιον. Ἂν τοῦ εἰπῇς νὰ τρέξῃ γρηγορώτερα, θὰ σοῦ ἀπαντήσῃ βεβαίως: «Μάλιστα, εὐχαρίστως, ἀλλὰ δός με ἅμαξαν ἐλαφροτέραν.»

Φαντάσου δὲ ἓν ἄλλο, τὸ ὁποῖον σύρει δρομαίως ἐλαφρὰν δίτροχον ἅμαξαν τοῦ περιπάτου· ἂν τοῦ εἰπῇς νὰ σύρῃ κανὲν βαρὺ φορτηγὸν ἁμάξιον, θὰ σοῦ ἀπαντήσῃ ἀναμφιβόλως: «Μάλιστα, ἀλλὰ θὰ πηγαίνω σιγά.»

Καθὼς βλέπεις λοιπόν, ὅταν ἔχῃ κανεὶς τὴν αὐτὴν δύναμιν, ἔχει τὴν ἐκλογήν, ἢ νὰ καταβάλῃ μεγαλειτέραν ἀντίστασιν καὶ νὰ πηγαίνῃ ἀργά, ἢ νὰ πηγαίνῃ ταχέως καὶ νὰ νικήσῃ ἀντίστασιν μικροτέραν.

Αὐτὸ εἶνε ἁπλούστατον, μοῦ φαίνεται, καὶ τὸ ἐννόησες κάλλιστα. Πάρε τώρα τὸ ψαλίδιόν σου εἰς τὴν ἀριστεράν σου χεῖρα· σφίγξε καλὰ τὸν κάτω δακτύλιον, καὶ κράτει ἀκίνητον τὴν μίαν λεπίδα τοῦ ψαλιδίου· δοκίμασε δὲ νὰ ἀναβιβάσῃς καὶ καταβιβάσῃς τὴν κάτω λεπίδα, κινοῦσα διὰ τῆς δεξιᾶς σου χειρὸς τὸν ἐπάνω δακτύλιον, καὶ κύτταξε πῶς κινεῖται ἡ λεπίς. Ὅλα της τὰ μέρη κινοῦνται συγχρόνως, καὶ ἡ δύναμις ἥτις τὰ κινεῖ εἶνε ἡ χείρ σου. Ἡ διαφορὰ ὅμως εἶνε, ὅτι τὸ ἄκρον τῆς λεπίδος κάμνει πολὺν δρόμον, ἐνῷ ἡ ῥίζα της κάμνει πολὺ μικρότερον καὶ σχεδὸν ἀπαρατήρητον. Τὸ ἄκρον εἶνε ὁ ἵππος τοῦ ἐλαφροῦ ἁμαξίου· τρέχει γρήγορα καὶ εἶνε διὰ τὰ μικρὰ βάρη· ἡ δὲ ῥίζα εἶνε ὁ ἵππος τοῦ φορτηγοῦ ἁμαξίου, καὶ πηγαίνει ἀργά, διότι ἔχει πολὺ μεγαλείτερα ἐμπόδια νὰ νικήσῃ. Δι' αὐτὸ τὰ ἐλαφρὰ καὶ λεπτὰ πράγματα τὰ κόπτεις μὲ τὴν ἄκραν τοῦ ψαλιδίου σου, καὶ τὰ χονδρὰ καὶ δύσκολα τὰ θέτεις εἰς τὴν ῥίζαν καὶ ἀρχίζεις νὰ τὰ κόπτῃς ἀπὸ τὸ βάθος αὐτὸ τοῦ ψαλιδίου. Βάλε τώρα δύο ψαλίδια, κοντὰ τὸ ἓν εἰς τὸ ἄλλο, καὶ ἔχεις ἐντελῆ τὴν εἰκόνα τῆς σιαγόνος σου. Τὸ ἓν εἶνε τὸ δεξιὸν μέρος τῆς ἄνω καὶ κάτω σιαγόνος, καὶ τὸ ἄλλο τὸ ἀριστερόν· ἡ κάτω λεπίς, ἥτις κινεῖται, εἶνε ἡ κάτω σιαγών σου, ἡ δὲ ἐπάνω λεπίς, ἥτις μένει ἀκίνητος, εἶνε ἡ ἐπάνω σιαγών, ἥτις ἐπίσης δὲν κινεῖται διόλου. Διὰ νὰ πεισθῇς δέ, ὅτι ἡ ἐπάνω σιαγών σου μένει ἐντελῶς ἀκίνητος, ἀρκεῖ νὰ θέσῃς τὸν δάκτυλόν σου

Digitized by Google

εἰς τὸ ἐπάνω σου χεῖλος, εἴτε ὅταν ὁμιλῇς, ἢ ὅταν τρώγῃς, καὶ θὰ ἴδῃς ὅτι τὸ πρᾶγμα εἶνε ὅπως σοῦ λέγω. Οἱ τομεῖς εὑρίσκονται εἰς τὸ ἄκρον· τρέχουν γρήγορα, καὶ εἶνε ἀκατάλληλοι διὰ σκληρὰ πράγματα. Οἱ δὲ τραπεζῖται εὑρίσκονται εἰς τὸ βάθος· περιπατοῦν σιγά, καὶ διὰ τοῦτο τὰ σκληρὰ πράγματα ἀνήκουν εἰς αὐτοὺς ἀποκλειστικῶς, διὰ τοῦτο δι' αὐτῶν θραύομεν τὰ λεπτοκάρυα.

Ἀλλ' ἡ κάτω σιαγὼν δὲν κινεῖται μόνον ἐπάνω καὶ κάτω· κινεῖται ἐπίσης καὶ πρὸς τὰ πλάγια, μολονότι ἡ κίνησίς της αὕτη δὲν εἶνε εντελῶς καταφανής. Ὅταν δὲ τὰ κακὰ μικρὰ παιδία τρίζουν τοὺς ὀδόντας των, τὴν πλαγίαν αὐτὴν κίνησιν ἐκτελεῖ ἡ σιαγών των. Σημείωσαι ὅμως, ὅτι ἡ κίνησις αὕτη εἶνε πολὺ σπουδαία, καὶ χωρὶς αὐτὴν ἀδύνατον εἶνε νὰ μασσήσωμεν ἓν τεμάχιον ἄρτου. Δοκίμασε δέ, ἂν θέλῃς, νὰ μασσήσῃς ἀναβιβάζουσα μόνον καὶ καταβιβάζουσα τὴν κάτω σιαγόνα σου, καὶ θὰ ἴδῃς ὅτι θὰ παραιτηθῇς ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν.

Ὀλίγας λέξεις ἀκόμη, διὰ νὰ τελειώσωμεν τὴν περιγραφὴν τῶν ὀδόντων.

Τὸ μέρος αὐτῶν, τὸ ὁποῖον βυθίζεται ἐντὸς τῆς σιαγόνος, ὀνομάζεται ῥίζα. Οἱ τομεῖς δέ, οἵτινες δὲν κοπιάζουσι πολὺ καὶ δὲν ἔχουσι νὰ κάμνωσι μεγάλα πράγματα, ἔχουσι ῥίζας στενὰς καὶ κοντάς· οἱ κυνόδοντες, οἵτινες προορισμὸν ἔχουν νὰ σχίζουν, καὶ νὰ τραβοῦν ἑπομένως ἀπ' ἐδῶ καὶ ἀπ' ἐκεῖ, θὰ ἐκινδύνευον νὰ ἐκριζωθοῦν πολὺ εὔκολα καὶ νὰ μείνουν καμμίαν ἡμέραν κολλημένοι ἐπάνω εἰς τὸ κρέας τὸ ὁποῖον τρώγομεν, ἂν δὲν εἶχον δυνατὰς καὶ βαθείας ῥίζας. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ πονοῦν τόσον πολύ, ὅταν πρόκειται νὰ τοὺς ἀποσπάσῃ ὁ ὀδοντοϊατρός. Οἱ ὀδόντες *τοῦ 'ματιοῦ*, καθὼς τοὺς ὀνομάζει κοινῶς ὁ λαός, καὶ οἱ ὁποῖοι τρομάζουν τόσον πολύ, ὅταν ἀναγκαζόμεθα νὰ τοὺς ἐκριζώσωμεν, εἶνε ἀκριβῶς οἱ κυνόδοντες τῆς ἄνω σιαγόνος, καὶ ὠνομάσθησαν τοιουτοτρόπως διότι εὑρίσκονται εὐθὺς κάτωθεν τοῦ ὀφθαλμοῦ.

Οἱ *μυλῖται* ἢ *τραπεζῖται*, οἵτινες καθῆκον ἔχουν νὰ τρίβουν καὶ νὰ ἀλέθουν, θὰ ἐκλονίζοντο κάθε στιγμήν, ἂν δὲν ἔκαμνον ὅ,τι κάμνεις καὶ σύ, ὅταν κινδυνεύῃς νὰ κλονισθῇς καὶ νὰ πέσῃς· σὺ ἀνοίγεις τοὺς πόδας σου καὶ τοὺς στυλώνεις εἰς τὴν γῆν, διὰ νὰ σταθῇς ἀκλόνητος· ἐκεῖνοι δέ, ἀντὶ μιᾶς ῥίζης, ἔχουν δύο, καὶ τρεῖς, καὶ τέσσαρας ἐνίοτε· καὶ δὲν εἶνε πολλαί, μὰ τὴν ἀλήθειαν, ἀναλόγως τοῦ εἴδους τῆς ἐργασίας των.

Ὑπεράνω τῆς ῥίζης εἶνε τὸ μέρος τὸ ὀνομαζόμενον *στεφάνη*· εἶνε γυμνόν, ἐκτεθειμένον εἰς τὸν ἀέρα, καὶ αὐτὸ κυρίως ἐργάζεται· Ὅσον δὲ σκληρὸν καὶ ἂν ἦνε, θὰ ἐτρίβετο τέλος πάντων μίαν ἡμέραν ἀπὸ τὴν πολλὴν ἐργασίαν, ἂν δὲν εἶχεν ὡς ἔνδυμά του μίαν ἄλλην οὐσίαν, πολὺ σκληροτέραν, ἥτις ὀνομάζεται *λευκὸν* τῶν ὀδόντων, ἢ κοινῶς καὶ βαρβαριστὶ *σμάλτον*. Τὸ λευκὸν αὐτὸ εἶνε σκληρότατον, ὁμοιάζει πολὺ τὴν μίλτον τῶν πινακίων τῆς τραπέζης, καὶ καθιστᾷ τοὺς ὀδόντας λευκούς, στιλπνοὺς καὶ τόσον ὡραίους. Πρέπει δὲ νὰ τὸ προφυλάττωμεν, ὄχι μόνον διὰ νὰ ἔχωμεν ὡραίους ὀδόντας, ἀλλὰ πρὸ πάντων διότι τὸ λευκὸν αὐτὸ εἶνε ὁ κάλλιστος καὶ ἰσχυρότατος φύλαξ καὶ προστάτης τῶν ὀδόντων, καὶ ἅμα ἅπαξ καταστραφῇ, καταστρέφεται εὐθὺς καὶ ὁ ὀδούς. Ὅλα τὰ ὀξεινὰ βλάπτουν τὸ λευκὸν τῶν ὀδόντων, καὶ ἂν ἔχῃς τὴν κακὴν συνήθειαν νὰ δαγκάνῃς ἀώρους καρπούς, ἐνθυμεῖσαι βεβαίως πῶς εὐθὺς αἱμωδιάζουν οἱ ὀδόντες· αὐτὸ εἶνε μικρά τις εἰδοποίησις, διὰ ν' ἀποφεύγῃς τὰ ἄσχημα ἐκεῖνα ὀπωρικά· ἂν δὲ δὲν ὑπακούσῃς, τὸ λευκὸν ὀλίγον κατ' ὀλίγον καταστρέφεται, καὶ οἱ ὀδόντες ἔπειτα φθείρονται καὶ σὲ ἀποχαιρετοῦν διὰ παντός.

Διὰ παντός! ἐννόησε τοῦτο καλά. Διότι οἱ ὀδόντες δὲν ὁμοιάζουν τὰς τρίχας καὶ τοὺς ὄνυχας, οἵτινες αὐξάνουν ὅταν τοὺς κόπτωμεν. Ἅμα φθαροῦν καὶ πέσουν, δὲν φυτρώνουν πλέον, καὶ τὸ στόμα μένει κενόν.

Ἐννοεῖται ὅμως, ὅτι δὲν εἶνε δίκαιον νὰ ὑπόκεινται εἰς τὸν φοβερὸν αὐτὸν κανόνα καὶ τὰ μικρὰ παιδία, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουσιν ἀκόμη τὸ λογικόν των, καὶ δὲν εἶνε ἑπομένως εἰς κατάστασιν νὰ προφυλάττουν τοὺς ὀδόντας των. Δι' αὐτὸ πρὸς χάριν των γίνεται ἐξαίρεσις, καὶ ὅταν πίπτουν οἱ πρῶτοι ὀδόντες των, οἱ ὀνομαζόμενοι *ὀδόντες τοῦ γάλακτος*, φυτρώνουν ἄλλοι, σταθεροὶ πλέον, οἵτινες δὲν ἐπανέρχονται, ἂν καταστραφοῦν.

Πρόσεχε λοιπὸν καλῶς τοὺς ὁριστικούς σου ὀδόντας, οἵτινες ἀνεφάνησαν ἐμπιστευόμενοι εἰς τὴν φρόνησίν σου, καὶ ἦλθον μάλιστα περισσότεροι ἀφ' ὅσους εἶχες πρότερον. Οἱ πρῶτοί σου ὀδόντες ἦσαν εἰκοσιτέσσαρες, καὶ τώρα θ' ἀποκτήσῃς εἰκοσιοκτώ· τί λέγω εἰκοσιοκτώ; τριάκοντα δύο· ἀλλ' οἱ τέσσαρες τελευταῖοι θὰ ἔλθουν πολὺ ἀργότερα. Εἶνε πολὺ δειλοί, βλέπεις, καὶ πολὺ δύσπιστοι, καὶ δὲν ἐμπιστεύονται εἰς τὴν φρόνησίν σου, πρὶν γείνῃς κυρία καὶ ὡριμάσῃ ὁ νοῦς σου. Δι' αὐτὸ δὲ τοὺς ὀνομάζουν καὶ *φρονιμίτας*, διότι δὲν φυτρώνουν πρὶν γείνῃ τις φρόνιμος.

Ἐννοεῖς, τόρα, μοῦ φαίνεται, πόσον σπουδαῖα ὄργανα εἶνε οἱ ὀδόντες σου, καὶ πόσον ἑπομένως σπουδαῖον πρᾶγμα εἶνε ἡ μάσσησις τῶν φαγητῶν. Ὅσοι δὲ καταπίνουν τὸ φαγητόν των ἀμάσσητον, κάμνουν πολὺ κακὰ νὰ μὴ συλλογίζωνται, ὅτι ἀναγκάζεται κατόπιν ὁ στόμαχός των νὰ κάμῃ τὴν ἐργασίαν τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ κάμωσιν οἱ ὀδόντες, καὶ ὅτι τοιουτοτρόπως καμμία οἰκονομία δὲν γίνεται· τοὐναντίον

Digitized by Google

μάλιστα· διότι ἀποδεδειγμένον εἶνε, ὅτι, ὅσον οἱ ὀδόντες εἶνε πλήρεις, καὶ ἰσχυροὶ καὶ ἀρκετοὶ εἰς μάσσησιν τῶν φαγητῶν, τόσον ὀλιγώτερον δυνατὸς εἶνε ὁ στόμαχος. Μάθε δὲ τοῦτο, ὅτι οἱ ὀδόντες τοῦ ἀνθρώπου εἶνε ἰσχυροὶ καὶ ἱκανώτατοι εἰς ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντός των, καὶ ὅτι πρέπει ἑπομένως νὰ τοὺς δίδωμεν ἐργασίαν, καὶ νὰ μὴ τοὺς ἀφίνωμεν ἀργούς. Ἡ μικρὰ κόρη, ἥτις, διὰ νὰ τελειώσῃ γρηγορώτερα, δὲν μασσᾷ τὸ φαγητόν της, καὶ τὸ στέλλει εἰς τὸν στόμαχόν της ἀνέτοιμον, ὁμοιάζει μὲ ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ἔχει δύο ὑπηρέτας, τὸν μὲν ἕνα δυνατὸν καὶ εὔρωστον, τὸν ἄλλον δὲ ἀδύνατον καὶ ἀσθενῆ, καὶ ἐπιβαρύνει τοῦτον δι'ὅλης τῆς ἐργασίας, ἐνῷ ἀφίνει τὸν δυνατὸν νὰ κάθηται ἀργὸς καὶ νὰ διασκεδάζῃ. Αὐτὸ εἶνε ἄδικον βεβαίως, καὶ ἐπειδὴ κάθε ἀδικία τιμωρεῖται, ἡ ἐργασία γίνεται κακά.

Ἡ ἐργασία δὲ αὐτὴ εἶνε νὰ μεταβάλλεται ὅ,τι τρώγομεν εἰς χυλόν, ἀπὸ τὸν ὁποῖον νὰ λαμβάνῃ τὸ αἷμα ὅ,τι τοῦ χρειάζεται. Ἀλλ' οἱ ὀδόντες ποτὲ δὲν θὰ κατώρθωναν νὰ μεταβάλλουν τὸ φαγητὸν εἰς χυλόν, ἂν διαρκούσης τῆς ἐργασίας των δὲν εἶχον ἕνα σπουδαιότατον βοηθόν, τὸν *σίελον*. Πρὸς τοῦτο δὲ ὁ Θεὸς ἐτοποθέτησεν ὁλόγυρα ἐντὸς τοῦ στόματός μας ἓν εἶδος μικρῶν σφογγαρίων,τὰ ὁποῖα ὀνομάζονται *ἀδένες σιελοποιοί*, καὶ εἶνε πάντοτε γεμάτα μὲ σίελον. Ὁ σίελος αὐτός, ὅστις ἐξέρχεται μόνος του ἀπὸ τοὺς ἀδένας, ἐνῷ ἀνοιγοκλείεται ἡ σιαγών, δὲν εἶνε τίποτε ἄλλο παρὰ νερὸν μὲ ὀλίγον *λεύκωμα*. Μὴ σὲ τρομάζῃ ἡ λέξις· *λεύκωμα* σημαίνει ἀσπράδι αὐγοῦ καὶ τίποτε περισσότερον. Περιέχει δὲ ὁ σίελος ἐπίσης καὶ ὀλίγην σόδαν, ἥτις χρησιμεύει εἰς κατασκευὴν τοῦ σάπωνος, μὲ τὸν ὁποῖον πλύνεσαι καθ' ἑκάστην. Δι' αὐτὸ βλέπεις ὅτι ὁ σίελος ἀφρίζει, ὅταν ἡ γλῶσσα τὸν κτυπᾷ ἐντὸς τοῦ στόματος ἐνῷ ὁμιλοῦμεν, καθὼς ἀφρίζει τὸ λεύκωμα καὶ ὁ σάπων, ὅταν τοὺς κτυπῶμεν, ἢ τοὺς δέρωμεν, καθὼς λέγομεν κοινῶς, ἐντὸς ἀγγείου τινὸς οἱουδήποτε. Τὸ λεύκωμα ὅμως ἐκεῖνο καὶ ἡ σόδα δὲν ἐτέθησαν ἐντὸς τοῦ σιέλου μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ τὸν κάμνουν νὰ ἀφρίζῃ· τοῦτο δὲν θὰ ἤξιζε βεβαίως τὸν κόπον. Ἀλλὰ χρησιμεύουσι μᾶλλον εἰς τὸ νὰ διαλύωσιν εὐκολώτερα τὰ φαγητά, καὶ νὰ μεταβάλλωσιν αὐτὰ εἰς χυλόν, ὅστις βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον γίνεται ὡραῖον καὶ κόκκινον αἷμα, καθὼς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐξέρχεται ἀπὸ τὴν ἄκραν τοῦ δακτύλου σου, ὅταν τρυπηθῇς ἐξ ἀπροσεξίας διὰ τῆς βελόνης σου.

Ἀφοῦ τοιουτοτρόπως τριβοῦν τὰ φαγητὰ διὰ τῶν ὀδόντων καὶ μοσχευθοῦν ἀρκετὰ διὰ τοῦ σιέλου, δὲν ἔχουν πλέον ἀνάγκην νὰ μείνουν ἐντὸς τοῦ στόματος, καὶ ἀναχωροῦσιν. Ἡ ἀναχώρησίς των ὅμως δὲν εἶνε τόσον εὔκολος καὶ ἁπλῆ, ὅπως ἦτον ἡ εἴσοδος αὐτῶν εἰς τὸ στόμα, καὶ τοῦτο θὰ τὸ ἴδωμεν εἰς τὴν ἑπομένην ἐπιστολήν.

Ἕπεται συνέχεια.

Αγγελος Βλαχος.

ΤΟ ΕΑΡΙΝΟΝ ΡΟΔΟΝ

Ὁ κ. Σάββας Ἰωαννίδης, διδάσκαλος τοῦ ἐν Τραπεζοῦντι φροντιστηρίου, ὅστις ἐγένετο γνωστὸς εἰς ἅπαντα τὸν περὶ ἱστορικὰς καὶ φιλολογικὰς μελέτας ἀσχολούμενον κόσμον, ὡς ἀνευρὼν πρῶτος τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Σάθα πέρυσιν ἐκδοθὲν περὶ τοῦ *Ἀκρίτα* ἔπος, εἶχε γράψει ἀπὸ τοῦ 1870 *ἱστορίαν καὶ στατιστικὴν Τραπεζοῦντος καὶ τῆς περὶ ταύτην χώρας*, περιέχουσαν οὐκ ὀλίγα λόγου ἄξια πράγματα. Ἐν ταύτῃ δὲ τῇ ἱστορίᾳ εὑρίσκομεν πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὴν ἀκόλουθον παράδοσιν.

Ὁ Σουλτὰν Σελίμης Β', λέγει ἡ παράδοσις αὕτη, ἀπελθὼν διὰ Τραπεζοῦντος τῷ 1570 εἰς τὸν κατὰ Περσῶν πόλεμον, διέβη ἀπὸ τὸ χωρίον τῆς Δουβερᾶς ἢ Λιβερᾶς, τὸ ὁποῖον ἀπέχει ἓξ ὥρας ἐκ τῆς Τραπεζοῦντος. Πλησίον δὲ τοῦ χωρίου τούτου ὑπάρχει κρήνη καλουμένη τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου, τῆς ὁποίας τὸ ὕδωρ εἶναι ψυχρότατον κατὰ τὸ θέρος. Παρὰ τὴν κρήνην λοιπὸν ταύτην θελήσας ν' ἀναπαυθῇ ὀλίγον, παρετήρησε κόρην καλλίστην, ἥτις ἦτο θυγάτηρ ἱερέως, ὠνομάζετο Μαρία καὶ ἔβοσκε, κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ χωρίου, τὰ πρόβατα τοῦ πατρὸς αὐτῆς. Ὁ Σουλτάνος τὴν ἐκάλεσε καὶ δοὺς αὐτῇ τὸ χρυσοῦν ποτήριόν του, εἶπε νὰ τῷ φέρῃ ὕδωρ ἐκ τῆς κρήνης· ἡ δὲ λαβοῦσα τὸ ποτήριον καὶ πληρώσασα αὐτὸ ὕδατος, τὸ ἐπρόσφερεν εἰς τὸν κυριάρχην, ἔχουσα ἐντὸς τὸν μέγαν δάκτυλον. Ὁ Σουλτὰν Σελίμης ἀηδιάσας ἐκ τούτου τὴν διέταξε νὰ τὸ χύσῃ καὶ νὰ φέρῃ ἄλλο· ἡ κόρη ἔφερε πάλιν τὸ ποτήριον, εἰς τὸ ὁποῖον ὅμως εὑρέθησαν φρύγανα τινά. Τότε ὁ Σουλτάνος ὠργίσθη, ἡ δὲ Μαρία φοβηθεῖσα, εἶπεν, ὅτι ἔπραξε καὶ τὸ ἓν καὶ τὸ ἄλλο, διότι, ἠξεύρουσα πόσον τὸ ὕδωρ ἦτο ψυχρὸν καὶ βλέπουσα τὸν αὐθέντην ἱδρωμένον, ἠθέλησε νὰ ἀποτρέψῃ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ νὰ πίῃ ἀμέσως καὶ νὰ βλάψῃ οὕτω τὴν ὑγείαν του. Τώρα ὅμως, ὅτε παρῆλθεν ὥρα ἱκανή, τὸν προσφέρει θαῤῥούντως τὸ ποτήριον πλῆρες καὶ καθαρόν. Ἡ ἀπάντησις αὕτη ηὐχαρίστησε τοσοῦτον τὸν Σουλτάνον, ὅστις εἶχεν ἤδη θαυμάσει ἐκ πρώτης ἀρχῆς τὸ κάλλος τῆς κόρης, ὥστε ἔλαβεν αὐτὴν μεθ' ἑαυτοῦ ἀδείᾳ τοῦ πατρός της καὶ τὴν ἐνυμφεύθη, ὀνομάσας Γκιουλμπαχάρ, ὅ ἐστιν *Ἐαρινὸν ῥόδον*.

Ἐξακολουθήσας δὲ τὴν πορείαν παρετήρησε καθ' ὁδὸν τὴν μονὴν τὴν Σουμελᾶς καὶ ἐθαύμασε τὴν ἀρίστην κατάστασιν τῶν περὶ αὐτὴν γεωργικῶν ἐργασιῶν. Ὅθεν καλέσας τὸν ἡγούμενον, τὸν ἠρώτησε πῶς ἔδωκε τοιαύτην τάξιν εἰς τὰ

Digitized by Google

τῆς μονῆς· ὁ δὲ ἀπεκρίθη, ὅτι ηὐτρέπισε πάντα ταῦτα οὕτως, διότι τὴν βραδυνὴν ἐργασίαν ποτὲ δὲν ἀφῆκε δι' αὔριον. Τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἐπροξένησε πολλὴν ἐντύπωσιν εἰς τὸν Σουλτάνον, ὅστις διέταξε νὰ χαραχθῶσι τουρκιστὶ ἐπὶ τῆς προχόου αὐτοῦ αἱ λέξεις· «Τὴν βραδυνὴν ἐργασίαν μὴ ἀφίνεις δι' αὔριον.» Ὅτε δὲ ἀναχωρήσας ἐκεῖθεν ἀφίκετο εἰς Βαγδάτιον, οἱ ἐν αὐτῷ πολιορκούμενοι ἐχθροὶ φοβηθέντες ἐζήτησαν προθεσμίαν διὰ νὰ παραδοθῶσιν, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι πρὶν λήξῃ ἡ προθεσμία θέλουσι λάβει ἔξωθεν συνδρομήν. Ἡ πρότασις ἔφθασεν εἰς τὸν Σουλτάνον τὸ ἑσπέρας, καθ' ἣν στιγμὴν ἑτοιμάζετο νὰ νιφθῇ. Νιπτόμενος δὲ, ἀνέγνωσε ἐπὶ τῆς προχόου· «Τὴν βραδυνὴν ἐργασίαν μὴ ἀφίνεις δι' αὔριον·» καὶ ἀμέσως, μὴ ἀκούσας τὰς περὶ ἀναβολῆς προτάσεις, διέταξε τὴν ἔφοδον καὶ ἐκυρίευσεν οὕτω τὴν πόλιν. Ἅμα δὲ τὴν ἐκυρίευσεν εἰδοποιήθη, ὅτι πολλοὶ πανταχόθεν ἦλθον ἐπίκουροι τῶν πολεμίων, ὥστε ἂν δὲν ἐγίνετο ἀφ' ἑσπέρας ἡ ἔφοδος, οὐ μόνον ἤθελεν ἀποβῆ ἀδύνατος ἡ ἅλωσις τοῦ Βαγδατίου, ἀλλὰ καὶ ὁ πολιορκητικὸς στρατὸς ἤθελε κινδυνεύσει. Τοῦτο λοιπὸν ἐνθυμούμενος, ὅτε κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ διῆλθε διὰ τῆς μονῆς τῆς Σουμελᾶς, ἐφιλοδώρησεν αὐτὴν πλουσίως καὶ πᾶσαν ἀπένειμεν αὐτῇ προστασίαν κατὰ τῶν περικειμένων ἀγρίων μωαμεθανῶν.

Ἡ δὲ Γκιουλμπαχὰρ, ἐξακολουθεῖ ἡ παράδοσις, ἦλθεν ἤδη ὡς νόμιμος σύζυγος μετ' αὐτοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου μετ' ὀλίγον ἐγέννησεν υἱὸν, τὸν Μουρὰτ Γ', καὶ ἐκτήσατο προϊόντος τοῦ χρόνου ἰσχὺν μεγάλην ἐν τοῖς πράγμασι, καὶ πολλὰ περιεποίησε δικαιώματα εἰς τοὺς Χριστιανοὺς καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐντεῦθεν ὅμως προεκλήθη ἡ ὀργὴ τῶν μωαμεθανῶν καὶ ἐξαιρέτως τῶν ουλεμάδων· ὅθεν ὁ Σουλτὰν Σελίμης ἠναγκάσθη, πρὸς τὸ συμφέρον αὐτῆς τῆς ἠγαπημένης Μαρίας, νὰ τὴν ἀποπέμψῃ εἰς Τραπεζοῦντα μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Μουράτη, ἀπονέμων ὅμως αὐτόθι εἰς αὐτὴν ἁπάσας τὰς τιμὰς καὶ ἅπαντα τὰ σιτηρέσια Σουλτάνας. Ἡ ἐν Τραπεζοῦντι διαμονή της οὐ μικρὰν παρέσχεν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς ἀναψυχὴν ἀπὸ τῶν τότε δεινῶν. Ἀποθανοῦσα δὲ ἐκεῖ ἡ Μαρία ἐτάφη ἐντὸς μεγαλοπρεποῦς μαυσωλείου, σωζομένου εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Ἰμαρετίου, τὸ ὁποῖον εἰς μνήμην αὐτῆς ἐγένετο καὶ μέχρι τῆς σήμερον διατηρεῖται. Ἡ τοιαύτης τύχης ἀξιωθεῖσα ἐκείνη θυγάτηρ τοῦ ἱερέως τῆς Λιβερᾶς δὲν ἐλησμόνησε τοὺς συγχωρίους της καὶ τοὺς γείτονας αὐτῶν Χριστιανοὺς, ἀλλ' εὐηργέτησεν αὐτοὺς καταστήσασα σχεδὸν ἀσυδότους, διότι ἔκτοτε καὶ μέχρις ἡμῶν ἄλλην ὑποχρέωσιν δὲν ἔχουσιν εἰμὴ νὰ πέμπωσιν 90 ὀκάδας βουτύρου κατ' ἔτος εἰς τὸ βασιλικὸν μαγειρεῖον. Ἀλλὰ καὶ ὁ Μουράτης, ὅστις ἔζησεν ἐπὶ πολὺν χρόνον εἰς Τραπεζοῦντα παρὰ τῇ μητρὶ, ἀνατραφεὶς ἑλληνιστὶ, ἀνεδείχθη εὐποιητικὸς πρὸς τὴν χώραν ἐκείνην, ἐπιστρέφων δὲ ἀπὸ τοῦ κατὰ Περσῶν πολέμου ἐπεσκεύασε τὴν μονὴν τῆς Σουμελᾶς καὶ πολλὰ ἀναθήματα ἐδωρήσατο εἰς αὐτήν.

Ἡ παράδοσις, καθὼς βλέπετε, εἶναι χαριεστάτη καὶ περιεργοτάτη· ἀλλ' ἔχει τὸ καίριον ἐλάττωμα ὅτι οὐδαμῶς συμβιβάζεται μετὰ τῶν κάλλιστα γνωστῶν ἱστορικῶν γεγονότων τῆς βασιλείας τοῦ Σουλτὰν Σελίμη τοῦ Β' καὶ τοῦ Σουλτὰν Μουράτη τοῦ Γ'. Ὁ Σελίμης οὗτος οὐδένα ἐπεχείρησε κατὰ Περσῶν πόλεμον· τὸ δὲ Βαγδάτιον ἐκυριεύθη οὐχὶ ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ ὑπὸ τοῦ μεγαλωνύμου αὐτοῦ πατρὸς Σουλεϊμάνη τοῦ Α', ὅστις, προσθετέον τοῦτο ἐκ περισσοῦ, ἐξεστράτευσε οὐχὶ διὰ Τραπεζοῦντος, ἀλλ' ἐπορεύθη ἀπὸ Σκουταρίου εἰς Νίκαιαν, εἰς Κιουτάγιαν, εἰς Ἀκσὲρ, εἰς Κόνιαν, Τέβριζ, Χαμαδᾶν καὶ Βαγδάτιον. Οὕτως ἀνατρέπεται, ὡς μὴ ὤφελεν, ἡ θεμελιώδης βάσις τῆς τραπεζουντίου ἐκείνης παραδόσεως, ἡ περὶ τῆς κατὰ Περσῶν ἐκστρατείας τοῦ Σελίμη καὶ ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἅλωσις τοῦ Βαγδατίου. Πλὴν τούτου ἡ μήτηρ τοῦ Μουράτη Γ' δὲν ἐλέγετο Γκιουλμπαχὰρ, ἤτοι ἐαρινὸν ῥόδον, ἀλλὰ Νοὺρ-Βανοὺ, ὅ ἐστι φωταυγὴς γυνὴ, ἤ, καθὼς ἠθέλομεν ἡμεῖς εἰπεῖ, Φωτεινή· δὲν ἀπέθανε δὲ ἐν Τραπεζοῦντι, ἀλλὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ δὲν διεκρίνετο ἐπὶ πολλῇ φιλανθρωπίᾳ καὶ ἡμερότητι ἤθους, ὡς δύναται πᾶς περίεργος ἀναγνώστης νὰ πληροφορηθῇ ἀκριβέστερον περὶ πάντων τούτων ἐν τῇ τοῦ Χάμμερ ἱστορίᾳ τοῦ Ὀσμανικοῦ κράτους, τόμ. Δ', σελ. 7 καὶ ἑπομ. Τοιουτοτρόπως δὲ ἀναιρεῖται κατὰ δυστυχίαν καὶ τὸ δεύτερον μέρος τῆς παραδόσεως, τὸ περὶ τῆς ἀγαθῆς καὶ ἡμέρου Γκιουλμπαχὰρ καὶ περὶ τοῦ ἐν Τραπεζοῦντι θανάτου αὐτῆς.

Προσέτι ὁ Σελίμης Β' ἀπεβίωσε τῷ 1574, ἤτοι τέσσαρα μόνον ἔτη ἀφ' οὗ, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἐγνώρισε τὸ Ἐαρινὸν ῥόδον, ὥστε ὁ ἐκ τοῦ γάμου τούτου γεννηθεὶς Μουράτης Γ' δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἦναι ἐπὶ τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ εἰμὴ τριετής. Ἐν τούτοις εἶναι βέβαιον, ὅτι ὁ Μουράτης οὗτος, διαδεξάμενος τὴν βασιλείαν τῶν Ὀσμανιδῶν ἐν ἔτει 1574, ἦτο εἴκοσι καὶ ὀκτὼ ἐτῶν. Τελευταῖον ἡ παράδοσις λέγει, ὅτι ὁ Σουλτὰν Μουράτης Γ', ἐπανερχόμενος ἐκ τῆς κατὰ Περσῶν στρατείας αὐτοῦ, ἐπεσκεύασε τὴν μονὴν τῆς Σουμελᾶς καὶ ἄλλως αὐτὴν εὐηργέτησεν. Ἀλλ' ὁ Σουλτὰν Μουράτης Γ' διεξήγαγε μὲν μακρότατον κατὰ Περσῶν πόλεμον, οὐδέποτε ὅμως αὐτοπροσώπως κατ' αὐτῶν ἐστράτευσεν, ἐπέτρεψε δὲ τὸν ἀγῶνα εἰς τὸν Μουσταφᾶ πασᾶν, τὸν Σινὰν πασᾶν, τὸν Φερχὰτ πασᾶν, τὸν Ὀσμὰν πασᾶν.

Λυπούμεθα πολὺ διότι ἠναγκάσθημεν νὰ καταφέρωμεν τὸν ἱστορικὸν πέλεκυν ἐπὶ τῆς κεφα-

Digitized by Google

λῆς τῆς ὡραίας Γκιουλμπαχάρ· ἀλλ' ἡ ἐπιστήμη ἔχει καθήκοντα, τὰ ὁποῖα δὲν δύναται νὰ παραβῇ χάριν τῶν καλλίστων μύθων. Ἐξ ὅσων δὲ εἴπομεν συνάγεται προδήλως, ὁπόσον δύσπιστοι πρέπει νὰ εἴμεθα πρὸς τὰς τοπικὰς παραδόσεις. Δὲν λέγω ὅτι εἶναι περιττὸν νὰ περισυνάγωμεν αὐτάς· ἂν ὄχι ἄλλο, ὑποδεικνύουσιν ἐνίοτε τὸν χαρακτῆρα τῶν κατοίκων παρ' οἷς παρήχθησαν. Ἀλλὰ πρὶν ἀποδώσωμεν εἰς τοιαῦτα θρυλήματα ἱστορικὴν ἀξίαν, εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ὑποβάλλωμεν αὐτὰ εἰς τὴν προσήκουσαν βάσανον, καὶ ὁσάκις στερούμεθα τῆς πρὸς τοῦτο ἀπαιτουμένης Λυδίας λίθου, ὅπως ἐνίοτε δυστυχῶς συμβαίνει, νὰ μὴ παραδεχώμεθα αὐτὰ ὡς γνήσιον χρυσόν.

Κ. Παπαρρηγόπουλος.

Τὸ ἑπόμενον διήγημα, γραφὲν ὑπὸ τοῦ ὀνομαστοῦ μυθιστοριογράφου τῆς Ἀγγλίας Καρόλου Δίκενς, ἀποδεικνύει πόσον ὀλέθριον εἶνε τὸ ἐλάττωμα τῆς μέθης καὶ πῶς φέρει τὸν ἔχοντα αὐτὸ εἰς τὸν κρημνὸν τῆς ἀπωλείας. Ναὶ μὲν οὔτε νουθεσίας περιέχει, οὔτε φράσεις πομπώδεις κατὰ τῆς ἀκολασίας· διὰ πραγματικοῦ ὅμως διηγήματος θέτει ὑπ' ὄψιν τοῦ ἀναγνώστου σκηνὰς παριστώσας τὰ τρομερὰ ἀποτελέσματα ἐλαττώματος, ὅπερ πρέπει ν' ἀποφεύγῃ πᾶς ἄνθρωπος, ἀποτελέσματα καταστρέφοντα καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς οἰκείους αὐτοῦ. Πρόκειται δὲ ἡ ἐν τῷ διηγήματι σκηνὴ ἐν Λονδίνῳ, ἐν τῇ πατρίδι ταύτῃ τοῦ gin καὶ τοῦ porter, ὅπου ἑκάστη ὁδὸς ἔχει καὶ ἐν τοὐλάχιστον καπηλεῖον.

Σ. τ. Δ.

ΜΕΘΥΣΟΥ ΘΑΝΑΤΟΣ

Α'

Οὐδεὶς βεβαίως ὑπάρχει ἐν Λονδίνῳ ὅστις, περιερχόμενος καθ' ἑκάστην πολυπληθεῖς συνοικίας, νὰ μὴ ἀπαντήσῃ γνωστὸν αὐτῷ πρόσωπον, ἄλλοτε μὲν εὐπρεπές, σήμερον δὲ ἀποτρόπαιον.

Ἢ εὑρέθη τις ποτὲ μεταξὺ τοῦ πλήθους καὶ νὰ μὴ ἀνεγνώρισε ἄνθρωπον, πρὶν μὲν ἔμπορον, ὑπάλληλον, ἢ ἄλλο ἐπικερδὲς ἐπάγγελμα μετερχόμενον, νῦν δὲ ῥυπαρόν, ῥακενδύτην, ἀσθενῆ, ψωμοζήτην;

Ἐκ τῶν ἀνθρώπων ὅσους ἐγνώρισαν οἱ ἀναγνῶσται εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ ἐνθυμηθῶσι καί τινα ἐκπεπτωκότα, ἐκφαυλισθέντα, κυλιόμενον μεταξὺ συμφορᾶς καὶ πείνης, τὸν ὁποῖον πάντες ἀποφεύγουσιν ὡς ψωραλέον, οὗ τινος ἡ μὲν ὕπαρξις εἶναι μυστήριον, ὁ δὲ παρελθὼν βίος δὲν προεμήνυε τὴν παροῦσαν ταλαιπωρίαν του.

Δυστυχῶς τὰ γεγονότα ταῦτα εἶναι τόσῳ συνεχῆ, ὥστε περιττὸν καὶ νὰ τ' ἀναφέρωμεν. Καὶ πόθεν ἄρα ἡ τοιαύτη ἐξαχρείωσις; Ἐκ τῆς μέθης! διότι ἡ μέθη εἶναι τὸ δηλητήριον οὗ τινος τὰ ἀποτελέσματα δὲν ἐπέρχονται μὲν ἀμέσως, εἶναι ὅμως ἀναπόφευκτα· ἡ μέθη πνίγει πᾶν εὐγενὲς φρόνημα καὶ πᾶν αἴσθημα καθήκοντος. Ἐκ τῆς μέθης λησμονοῦμεν καὶ γυναῖκα καὶ τέκνα καὶ φίλους καὶ εὐτυχίαν καὶ κοινωνικὴν θέσιν, καὶ ἐκ τῆς μέθης φερόμεθα πρὸς τὸν κρημνὸν τῆς ἀπωλείας.

Καί τινας μὲν κρημνίζει εἰς τὸ ἐλάττωμα τῆς μέθης ἡ δυστυχία, ἡ ἀπόγνωσις, ὁ θάνατος ἐκείνων τοὺς ὁποίους ἠγάπων, ἡ θλῖψις· καὶ οὗτοι ὁμοιάζουσι πρὸς παράφρονας γινομένους αὐτόχειρας.

Οἱ πλεῖστοι ὅμως κρημνίζονται ἐν γνώσει, μὲ ὀφθαλμοὺς ἀνοικτούς, εἰς τὸ βάραθρον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι πλέον δυνατὸν νὰ ἐξέλθωσιν· ἐξ ἐναντίας ὅσῳ προχωρεῖ ὁ καιρὸς τόσῳ καταβυθίζονται.

Β'

Ἄνθρωπός τις, ἐξ ἐκείνων περὶ ὧν ὁ λόγος, ἵστατό ποτε ὄρθιος παρὰ τὸ προσκέφαλον τῆς ψυχορραγούσης συζύγου του. Τὰ τέκνα του περιεκύκλουν γονυπετῆ τὴν κλίνην καὶ ὠλοφύροντο προσευχόμενα. Ὁ θάλαμος ἦτο γυμνὸς καὶ μόνον ἓν βλέμμα ἐπὶ τοῦ προσώπου τῆς ἀσθενοῦς ἤρκει νὰ σὲ πείσῃ, ὅτι ἐκείνην τὴν ὁποίαν κατελίμπανε τὸ φῶς τῆς ζωῆς ἐφόνευσαν αἱ στερήσεις, αἱ μέριμναι, αἱ κακουχίαι, αἱ πολυχρόνιοι λῦπαι.

Γραῖα δέ τις, ἀπὸ τῆς ὁποίας τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔρρεον ἄφθονα δάκρυα, ὑπεβάσταζε περιπαθῶς τὴν κεφαλὴν τῆς σχεδὸν νεκρᾶς. Τὸ ὠχρὸν ὅμως πρόσωπον τῆς θυγατρὸς δὲν ἦτο ἐστραμμένον πρὸς αὐτήν, οὐδὲ τὰ ψυχρὰ δάκτυλά της ἔσφιγγον τὴν χεῖρα τῆς μητρός, ἀλλὰ τὸν βραχίονα τοῦ συζύγου. Οἱ ὀφθαλμοὶ τοὺς ὁποίους μετ' ὀλίγον ἔμελλε νὰ κλείσῃ ὁ θάνατος, ἠτένιζον εἰς αὐτόν, ὅστις ὅμως δὲν ἐδύνατο ν' ἀντισταθῇ εἰς τὸ τελευταῖον της βλέμμα. Τὸ ἔνδυμά του ἦτον ἀκάθαρτον, οἱ ὀφθαλμοὶ βεβαρημένοι καὶ κατακόκκινοι, ἡ δὲ ὄψις φλογερά, διότι τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἠναγκάσθησαν νὰ τὸν ἀποσπάσωσιν ἀπὸ τὰ ὄργια τῆς μέθης καὶ νὰ τὸν φέρωσι πλησίον τῆς ἀποθνησκούσης συζύγου του.

Φανὸς δέ, οὗτινος τὸ φῶς ἐμετρίαζε λεπτὸν ἐπικάλυμμα, ἐφώτιζεν ἀμυδρῶς τὰ πρόσωπα τῶν περιστοιχιζόντων τὴν κλίνην, ἐνῷ ὁ λοιπὸς θάλαμος ἦτο κατασκότεινος. Καὶ ἐκτὸς μὲν τοῦ δωματίου ἐπεκράτει ἡ σιγὴ τῆς νυκτός, ἐντὸς δὲ αὐτοῦ πάντα ἦσαν σιωπηλὰ ὡς ὁ θάνατος. Ὁ μονότονος καὶ ἀσθενὴς ἦχος ὡρολογίου κρεμαμένου ὑπὲρ τὴν θερμάστραν διέκοπτε μόνος τὴν βαθεῖαν καὶ κατανυκτικὴν σιωπὴν πάντων, γινωσκόντων ὅτι μόλις θὰ παρέλθῃ μία ὥρα καὶ ἡ ἀνηλεὴς βελόνη θὰ προκαλέσῃ τὸν νεκρώσιμον ἦχον. Καὶ τῳόντι, τρομερὰ εἶναι ἡ ἀγρυπνία πλησίον φιλτάτου ἀσθενοῦς καὶ τρομερωτέρα ἡ προσδοκία τοῦ θανάτου· τρομερὰ ἡ ὥρα καθ' ἣν ἡ ἐλπὶς παρέρχεται διὰ παντὸς καὶ τρομερωτάτη ἡ πεποίθησις ὅτι ἀδύνατος πλέον ἡ θεραπεία. Τὸ αἷμα παγώνει ὅταν ἀκούῃς τὰ περισπούδαστα ἀπόρρητα τῆς καρδίας, τὰ ἕως τότε ἄγνωστα μυστήρια πολλῶν χρόνων, ἅτινα ἐξομολογεῖται πρὶν ἐκπνεύσῃ τὸ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν σου προσφιλὲς ὄν, καὶ ὅταν φαντάζεσαι ὅτι ἡ σιωπὴ

Digitized by Google

καὶ τὰ τεχνάσματα ὁλοκλήρου βίου ἐξαφανίζονται, ἀφαιρουμένου τοῦ προσωπείου ὑπὸ τῶν παραλαλημάτων τοῦ πυρετοῦ καὶ τῆς παραφροσύνης. Πόσαι παράδοξοι διηγήσεις καὶ πόσαι παραδοξώτεραι ἀποκαλύψεις γίνονται τότε, διηγήσεις καὶ ἀποκαλύψεις φρικώδεις, πλήρεις πολλάκις τοιούτων ἐγκλημάτων, ὥστε οἱ παρευρισκόμενοι πλησίον τοῦ θνήσκοντος ἀναφρίττοντες νομίζουσιν ὅτι παρεφρόνησαν! Πόσοι δὲ δυστυχεῖς ἀπέθανον μόνοι, ἐξομολογούμενοι ἐν τῇ παραφροσύνῃ των πράξεις, τὰς ὁποίας καὶ ὁ τολμηρότερος δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἀκούσῃ χωρὶς νὰ φύγῃ· καὶ τὴν ἐξομολόγησιν αὐτῶν ἤκουσαν μόνοι οἱ τοῖχοι!

Τὰ γονυπετῆ παιδία δὲν ἐταράχθησαν ἀπὸ τὰ συμπτώματα ταῦτα τῆς ἀγωνίας. Ὁ θρῆνος καὶ οἱ στεναγμοί των διέκοπτον μόνον τὴν σιωπὴν τοῦ κοιτῶνος. Καὶ ὅτε ἐπὶ τέλους ἡ χεὶρ τῆς μητρός, ἀφεῖσα τὸν βραχίονα τοῦ ἀνδρός, περιέφερεν ἀργὰ ἀργὰ θλιβερὰ βλέμματα ἐπὶ τὰ τέκνα αὐτῆς, ἀπελπισθεῖσα νὰ ὁμιλήσῃ, κατέπεσεν ἐξηντλημένη εἰς τὸ προσκέφαλον. Καὶ ἐπειδὴ τὰ πάντα ἦσαν γαλήνια, ἐφάνη ὅτι ἡτοιμάσθη νὰ κοιμηθῇ. Ἔκυψαν τότε πάντες τὴν κεφαλὴν ἐπ' αὐτῆς, τὴν ἐκάλεσαν κατ' ὄνομα, ἠρέμα μὲν κατὰ πρῶτον, εἶτα διὰ φωνῶν συγκεχυμένων, ἀλλ' οὐδεμία ἀπόκρισις. Ἐπροσπάθησαν νὰ αἰσθανθῶσι τὴν ἀναπνοήν της, ἀλλὰ ποῦ ἀναπνοή; ἔσπευσαν ν' ἀκούσωσι τοὺς παλμοὺς τῆς καρδίας της, ἀλλὰ ποῦ παλμός; ἡ καρδία εἶχε συντριβῆ καὶ ἡ ταλαίπωρος ἀσθενὴς εἶχεν ἐκψύξει. Τότε ὁ σύζυγος, καταπεσὼν βαρὺς εἰς θρονίον πλησίον τῆς νεκρικῆς κλίνης, ἔτριψε μὲ τὰς χεῖρας τὸ φλογερὸν μέτωπόν του. Παρετήρησεν ἓν μετὰ τὸ ἄλλο τὰ τέκνα του, ἀλλ' ὅταν οἱ δακρυσμένοι ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἀπήντων τοὺς ἰδικούς του, αὐτὸς καὶ ἄκων ἔτρεμεν. Οὐδὲ λέξις παραμυθίας ἐρρέθη πρὸς αὐτόν, οὐδὲ ψιθύρισμα στοργῆς, οὐδ' ἐλάχιστον σημεῖον ἀγάπης. Πάντες τὸν ἀπέφευγον, οὐδεὶς τὸν ἐπλησίαζε· καὶ ὅταν τελευταῖον ἐξῆλθε τοῦ δωματίου κλονούμενος, οὐδεὶς ἐδοκίμασε νὰ τὸν παρηγορήσῃ, οὐδεὶς τὸν παρηκολούθησε.

Γʹ

Καὶ ἴσως μὲν ἄλλοτε πολλοὶ φίλοι θὰ ἤρχοντο νὰ συμμερισθῶσι τὴν λύπην του, ἴσως θὰ ἐδίδοντο εἰς αὐτὸν δείγματα συμπαθείας· ἀλλὰ σήμερον πάντες, ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον, συγγενεῖς, φίλοι, ἁπλοῖ γνώριμοι ἀπεμακρύνθησαν ἀπὸ τὸν μέθυσον. Μόνη ἡ σύζυγός του δὲν τὸν εἶχεν ἀρνηθῆ οὔτε δυστυχοῦντα, οὔτ' εὐτυχοῦντα, οὔτε ἀσθενῆ, οὔτε πτωχόν· ἀλλὰ ποία ὑπῆρξεν ἡ εὐγνωμοσύνη; Ἡ εὐγνωμοσύνη ὑπῆρξεν ἡ ἐν τῇ ὑστάτῃ ὥρᾳ πρόσκλησις αὐτοῦ ἀπὸ τὸ καπηλεῖον πρὸς τὴν νεκρικὴν κλίνην, ὅτε μόλις ἀφῆκε τὸ ποτήριον ἵνα τὴν ἴδῃ ἐκπνέουσαν.

Ἀλλὰ μόλις ἐξέψυξε καὶ ἐξελθὼν ἤρχισε νὰ τρέχῃ εἰς τὰς ὁδοὺς καταδιωκόμενος ἀπὸ τὴν τύψιν τῆς συνειδήσεως, ἀπὸ τὸν φόβον καὶ ἀπὸ τὴν καταισχύνην. Ἀπεκτηνωμένος ὡς ἦτο ἐκ τῆς οἰνοποσίας, παραζαλισμένος ἕνεκα τῆς θέας τῆς νεκρικῆς σκηνῆς, εἰσέρχεται εἰς τὸ καπηλεῖον ἀφ' οὗ ἐξῆλθε πρὸ μικροῦ, πίνει καὶ πάλιν πίνει, τὰ ποτήρια πολλαπλασιάζονται ἔμπροσθέν του, τὸ αἷμά του φλογίζεται, ὁ ἐγκέφαλος βράζει, καὶ ἡ κεφαλή του ἀναποδογυρίζεται.

«Ὁ θάνατος! ἀνέκραξε. Μήπως δὲν θ' ἀποθάνῃ ἐπὶ τέλους ὅλος ὁ κόσμος; διατί λοιπὸν νὰ μὴ ἀποθάνῃ καὶ αὐτή; Πολλάκις οἱ συγγενεῖς της εἶπον ὅτι ἀναγκαῖος ἦτο εἰς αὐτήν! Ἔστωσαν κατηραμένοι! Μήπως δὲν ἀφῆκαν καὶ αὐτὴν μόνην εἰς τὴν οἰκίαν της κατατρίβουσαν τὸν καιρὸν εἰς στεναγμούς; σήμερον ἀποθανοῦσα εἶναι εὐτυχής. Ὅλα γίνονται πρὸς τὸ καλλίτερόν μας· ἀκόμη λοιπὸν ἓν ποτήριον, ἀκόμη καὶ ἓν δεύτερον. Οὐρρά!!! Δὲν εἶναι εὐχάριστος ἡ ζωὴ ἐνόσῳ διαρκεῖ; Βέβαια κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ διαρκέσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον!»

Δʹ

Ὁ καιρὸς παρήρχετο, τὰ τρία τέκνα τὰ ὁποῖα συνέζων μὲ αὐτὸν δὲν ἦσαν πλέον παιδία· μόνος ὁ πατὴρ ἔμενεν ὁ αὐτός, ἂν καὶ πτωχότερος, ἐλεεινότερος, παραλυμένος καὶ ἀδιόρθωτος μέθυσος. Τὰ παιδία, ἄνευ ὁδηγοῦ, ἔτρεχον εἰς τοὺς δρόμους καὶ πρὸ πολλοῦ δὲν ἤθελον νὰ τὸν ἠξεύρωσι. Μόνον ἡ κόρη του ἔμενε πλησίον του· καὶ ἐνῷ εἰργάζετο νυχθημερὸν ἡ ταλαίπωρος, ὁ πατὴρ τὴν ὕβριζε, τὴν ἔδερεν, ἥρπαζε τὰ ὀλίγα χρήματα τὰ ὁποῖα ἐκέρδαινε κοπιῶσα, καὶ τὰ ἐξώδευεν εἰς τὴν μέθην.

Ἑσπέραν τινὰ τοῦ Δεκεμβρίου, περὶ τὴν δεκάτην ὥραν, διευθύνετο εἰς τὴν κατοικίαν του ταχύτερον τοῦ συνήθους, διότι ἡ κόρη του, οὖσα ἄρρωστος, καὶ μὴ δυναμένη νὰ ἐργασθῇ, δὲν εἶχε νὰ δώσῃ αὐτῷ ἀρκετὰ χρήματα διὰ τὸ καπηλεῖον. Ὅθεν καὶ τότε πρῶτον ἐσκέφθη, ὅτι ὅπως ἐμπορέσῃ νὰ ἀναλάβῃ ἡ κόρη του τὴν ὑγείαν της ἵνα κερδαίνῃ, ἔπρεπεν αὐτὸς νὰ ὑπάγῃ νὰ φέρῃ ἰατρόν, τοὐλάχιστον νὰ τὸν ἐρωτήσῃ ἀπὸ τί πάσχει.

Ἡ νὺξ ἦτο κατάψυχρος, ὁ ἄνεμος ἔπνεε παγωμένος, καὶ ῥαγδαία ἔπιπτεν ἡ βροχή. Τείνας δὲ τὴν χεῖρα ὡς ἐπαίτης πρὸς τοὺς διαβάτας, ἐσύναξεν ὀλίγα λεπτά, καὶ ἀγοράσας ψωμίον, ἐπροχώρησε πρὸς τὴν οἰκίαν του, διότι συμφέρον εἶχε νὰ διατηρήσῃ ὅσῳ τὸ δυνατὸν τὴν κόρην του. Ὁ δρόμος εἰς τὸν ὁποῖον εἰσῆλθεν ἦτο πλήρης ἀκαθαρσίας καὶ κατασκότεινος· αἱ οἰκίαι, ἄλλαι μὲν ὑψηλαί, ἄλλαι δὲ χαμηλαί, εἶχον ἀπερίγραπτον ἐξωτερικὸν ἕνεκα τοῦ ἀνέμου, τῆς ὑγρασίας καὶ τῆς σαθρότητος. Τὰ παράθυρα, ἀντὶ ὑάλων, εἶχον χαρτίον, καὶ

Digitized by Google

ἦσαν παραγεμισμένα μὲ βρωμερώτατα ῥάκη· οἱ στρόφιγγες τῶν θυρῶν ἦσαν ἐκριζωμένοι· παλαιαὶ ῥάβδοι ἐφαίνοντο ἐμπεπλεγμέναι εἰς τὰ παράθυρα ὅπως στεγνώσωσι τὰ ῥοῦχα, καὶ ἀπὸ τὰ περισσότερα δωμάτια ἐξήρχοντο φωναὶ μέθης καὶ διαπληκτισμῶν.

Ὁ φανός, ὅστις ἔφεγγε τὴν αὐλήν, εἶχε σϐεσθῆ, εἴτε ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, εἴτε ὑπό τινος τῶν κατοίκων, ἔχοντος λόγους νὰ μένῃ εἰς τὰ σκοτεινὰ τὸ κατάλυμά του. Τὸ μόνον ἀμυδρὸν φῶς τὸ ὁποῖον ἐφαίνετο εἰς τὸ ἀνώμαλον ἔδαφος προήρχετο ἀπό τινα ἐλεεινὰ κηρία εὐαρίθμων κατοίκων,ὅσα ἠδύναντο νὰ ἐπαρκέσωσιν ὁπωσοῦν εἰς τοιαύτην πολυτέλειαν. Ὀχετοὶ ἀκαθαρσιῶν ἔκειντο ἐκεῖ πλησίον καὶ δυσωδία ἀνυπόφορος ἐμόλυνε πάντα τὰ πέριξ, ἐνῷ ἀκάθεκτος ὁ ἄνεμος ἐβαραθροῦτο εἰς τὰς παμπαλαίους οἰκίας καὶ ἐσύριζεν ὡς μαινόμενος. Ἕνεκα τούτου τὰ παράθυρα ἔτριζον μὲ τόσην ὁρμήν, ὥστ' ἐνόμιζες ὅτε θὰ κατεκρημνίζοντο αἱ οἰκίαι.

Ὁ ἄνθρωπος τὸν ὁποῖον εἴδομεν προχωροῦντα εἰς τὸ βδελυρὸν τοῦτο καταγώγιον, ἐβάδιζε μεταξὺ σκότους, πατῶν μεθυσφαλὴς εἰς τὰς ἀκαθαρσίας καὶ βυθιζόμενος εἰς τὰ νερὰ τῆς βροχῆς, ἕως οὗ ἔφθασεν εἰς τὴν τελευταίαν οἰκίαν τῆς αὐλῆς. Τὰ τεμάχια τῶν σανίδων τὰ ὁποῖα ἐχρησίμευον ἀντὶ θύρας ἦσαν μισάνοικτα, χάριν εὐκολίας τῶν πολυαρίθμων κατοίκων, αὐτὸς δέ, ἀναϐὰς ψηλαφῶν παλαιὰν καὶ σεσαθρωμένην κλίμακα,ἔφθασεν εἰς τὴν ἀνωτάτην στέγην. Εἶχε δὲ πατήσει τὰς τελευταίας βαθμῖδας πλησίον τῆς θύρας του, ὅταν κόρη κάτισχνος ὡς ὁ θάνατος καὶ ἐλεεινὴ τὴν ὄψιν, προτείνασα ἐναγωνίως τὴν κεφαλήν, ἠρώτησε μὲ φωνὴν χαμηλήν·

— Σὺ εἶσαι, πατέρα;

— Καὶ ποῖος ἄλλος ἠμπορεῖ νὰ ἦναι; ἀπεκρίθη ἀποτόμως. Διατί τρέμεις; Μόλις κατώρθωσα νὰ πίω ὀλίγον σήμερον, διότι ποῦ κρασὶ χωρὶς λεπτὰ καὶ ποῦ λεπτὰ χωρὶς ἐργασίαν! Πλὴν διάβολε! τί ἔχει αὐτὴ ἡ κόρη;

— Δὲν εἶμαι καλά, πατέρα, διόλου καλά· ἀπεκρίθη κλαίουσα ἡ νέα.

— Ἆ! ἀνέκραξεν ἐκεῖνος μὲ ὕφος ἀνθρώπου ἀναγκαζομένου νὰ ὁμολογήσῃ πρᾶγμα πολὺ δυσάρεστον, τὸ ὁποῖον ἐπροτίμα ν' ἀποδιώξῃ ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς του. Πρέπει νὰ γείνῃ ὁπωσδήποτε καλά, διότι ἔχομεν χρείαν λεπτῶν. Ὕπαγε εἰς τὴν ἀστυκλινικὴν καὶ θὰ σὲ δώσουν κανὲν ἰατρικὸν οἱ ἰατροί. Δὲν πηγαίνουν εἰς τὸν διάβολον! Δι' αὐτὸ πληρόνονται. Διατί στέκεσαι ὀρθὴ εἰς τὴν θύραν καὶ δὲν μὲ ἀφίνεις νὰ ἐμβῶ; Εἶναι ἀπηγορευμένον;

— Πατέρα, ἐψιθύρισεν ἡ κόρη, κλείουσα τὴν θύραν καὶ μὴ τολμῶσα νὰ προχωρήσῃ, ἦλθεν ὁ Οὐΐλλιαμ.

— Ποῖος; ὁ Οὐΐλλιαμ! ἐφώνησεν ἀνασκιρτήσας.

— Ἀγάλια,πατέρα· ὁ Οὐΐλλιαμ, ὁ Οὐΐλλιαμ...

— Καὶ τί θέλει; Ἔπειτα, προσπαθῶν νὰ μὴ φωνάξῃ, τί θέλει; ἐπανέλαβε· χρήματα, κρέας, κρασί; ἂν ἦλθε δι' αὐτό, εἰς κακὴν ὥραν ἦλθε. Δός με λοιπὸν τὸ κηρίον... δός με το, τρελλή. Μήπως θὰ σὲ κακοποιήσω;

Καὶ ἁρπάσας τὸ κηρίον ἀπὸ τὰς χεῖράς της, εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιον.

Ε'

Καὶ εἰσελθὼν εἶδε νέον μόλις εἰκοσιδύο ἐτῶν πενιχρὰ ἐνδεδυμένον, καθήμενον ἐπὶ σεσαθρωμένου κιϐωτίου, τὴν κεφαλὴν στηρίζοντα ἐπὶ τῆς χειρὸς καὶ μὲ ὀφθαλμοὺς προσηλωμένους ἐπὶ τῆς ἐλεεινῆς θερμάστρας ἐν ᾗ ἔκαιον ὀλίγοι ἄνθρακες μεμιγμένοι μὲ στάκτην.

Ὁ δὲ νέος, μόλις ἰδὼν τὸν γέροντα εἰσελθόντα, ἀνέφριξε.

— Κλεῖσε καλὰ τὴν θύραν, Μαρία, εἶπεν ὁ νέος μετὰ σπουδῆς. Κλεῖσέ την καλά. Καὶ στραφεὶς πρὸς τὸν γέροντα: φαίνεσαι, εἶπε, πατέρα, ὅτι δὲν μὲ γνωρίζεις. Δὲν εἶναι ὅμως ἀπίθανον νὰ μ' ἐλησμόνησες ἀφ' οὗ μὲ ἀπεδίωξες πρὸ πολλοῦ.

— Καὶ τί ἦλθες νὰ κάμῃς ἐδῶ; ἠρώτησεν ὁ γέρων, καθίσας εἰς πενιχρόν τι σκαμνίον. Τίνος ἔχεις ἀνάγκην;

— Ἔχω ἀνάγκην ἀσύλου, ἀπεκρίθη ὁ υἱός· καταδιώκομαι, τοῦτο σὲ ἀρκεῖ. Εἶναι δὲ βέβαιον ὅτι, ἂν μὲ συλλάβουν, θὰ μὲ κρεμάσουν,καὶ ἀκόμη βεϐαιότερον, ὅτι θὰ μὲ κρεμάσουν ἂν δὲν μείνω ἐδῶ. Ἰδοὺ περὶ τίνος πρόκειται.

— Θὰ εἰπῇ λοιπὸν ὅτι ἢ ἔκλεψες ἢ ἐφόνευσες.

— Μάλιστα,τὸ ὁμολογῶ· ἀπορεῖς διὰ τοῦτο;

Καὶ ἀτενίσας ἀσκαρδαμυκτὶ εἰς τὸν γέροντα, τὸν ἐβίασε νὰ χαμηλώσῃ τοὺς ὀφθαλμούς.

— Ποῦ εἶναι οἱ ἀδελφοί σου; ἠρώτησεν ὁ γέρων μετὰ μικρὰν σιωπήν.

— Δὲν θὰ σὲ πειράξουν πλέον ποτὲ ὅπου εὑρίσκονται· ὁ Ἰωάννης ὑπῆγεν εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ ὁ Ἑρρῖκος εἰς τὸν ἄλλον κόσμον.

— Πῶς! ἀπέθανεν; ἀνεφώνησεν ὁ πατὴρ ἀνατριχιάσας.

Ναί, ἀπέθανεν, ἐπανέλαβεν ὁ νέος, ἀπέθανεν εἰς τὰς ἀγκάλας μου, τουφεκισθεὶς ὡς σκύλος ἀπὸ δασοφύλακα ἐντὸς δάσους· ἐκλονίσθη, τὸν ἐβάσταξα... καὶ τὸ αἷμά του ἔτρεξεν ἐπάνω μου ἄφθονον ὡς ἀπὸ βρύσιν. Ἐξησθένει, ἡ ὅρασίς του ἐσϐύνετο, ἔπεσε γονυπετὴς εἰς τὴν γῆν, καὶ προσευχηθεὶς ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Θεόν, ἂν ἡ μήτηρ του ἦτον εἰς τὸν οὐρανόν, νὰ εἰσακούσῃ τὰς παρακλήσεις της καὶ νὰ συγχωρήσῃ τὸν νεώτερόν της υἱόν. «Ἤμην, Οὐΐλλιαμ, μὲ εἶπεν, ὁ Βενιαμὶν τῆς μητρός μου, καὶ σήμερον νομίζομαι εὐτυχὴς ἐνθυμούμενος, ὅτι ὅταν ἀπέθνησκεν, ἂν καὶ τότε ἤμην πολλὰ νέος, ἡ τρυφερά μου καρδία κατεσυντρίφθη ἀπὸ τὴν λύπην, καὶ

Digitized by Google

ὅτι γονατίσας πλησίον τῆς κλίνης της εὐχαρίστου τὸν Κύριον, ὅτι μὲ ἠγάπα αὐτὴ τόσον πολὺ, ὥστε ποτέ μου δὲν τὴν ἔκαμα νὰ κλαύσῃ. Ὦ, ὦ! Οὐΐλλιαμ, διατί ἐπῆρεν αὐτὴν ὁ Θεὸς καὶ ὄχι ἀντ' αὐτῆς τὸν πατέρα μας;»

Αὐτοὶ ἦσαν οἱ τελευταῖοί του λόγοι καὶ κάμε τους ὅ,τι θέλεις. Τὸν ἐκτύπησες εἰς τὸ πρόσωπον μεθυσμένος τὴν αὐγὴν τῆς ἡμέρας κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνεχωρήσαμεν.... Ἰδοὺ πῶς ἐτελείωσε.

Καὶ ἡ μὲν κόρη ἀκούσασα ταῦτα ὠλοφύρετο· ὁ δὲ μέθυσος πατὴρ, κύπτων τὴν κεφαλὴν εἰς τὰ γόνατά του, ἐκινεῖτο ἐμπρὸς καὶ ὀπίσω.

— Ἂν μὲ ἀνακαλύψουν, ἐπανέλαβεν ὁ νέος, θὰ μὲ κρεμάσουν, διότι ἐφόνευσα τὸν δασοφύλακα. Δὲν θὰ ἠμπορέσουν ὅμως νὰ μ' εὕρουν ἐκτὸς μόνον ἂν τοὺς ὁδηγήσῃς σύ. Ἐπειδὴ δὲ νομίζω ὅτι δὲν θὰ τὸ κάμῃς, θὰ μείνω ἐδῶ ἕως ὅτου εὕρω τὸν τρόπον νὰ δραπετεύσω.

ΣΤ'

Δύο ὁλοκλήρους ἡμέρας ἔμεινον καὶ οἱ τρεῖς κατάκλειστοι εἰς τὸ δωμάτιον. Τὴν τρίτην ὅμως, ἐπειδὴ ἡ κόρη ᾐσθάνθη ἑαυτὴν πολὺ ἀσθενῆ, δὲν εἶχον δὲ πλέον καὶ τροφὴν, ἔγινε χρεία νὰ ἐξέλθῃ τις τῆς οἰκίας.

Ἐξῆλθε δὲ ὁ πατὴρ περὶ τὸ τέλος τῆς ἡμέρας, διότι ἡ νέα ἦτον ἀδύνατον νὰ περιπατήσῃ. Καὶ προμηθευθεὶς ἰατρικὸν διὰ τὴν κόρην του καθὼς καὶ ὀλίγα τινὰ χρήματα, ἐπέστρεφεν εἰς τὰ ἴδια. Ἐπιστρέφων δὲ, ἐκέρδησε μισὴν δραχμὴν κρατήσας τὸν ἵππον διαβάτου, ὥστε εἶχεν ἱκανὰ χρήματα νὰ ἐπαρκέσωσι δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας εἰς τὰς πλέον κατεπειγούσας ἀνάγκας.

Ἐπειδὴ δὲ ἐπιστρέφων διέβη πρό τινος καπηλείου, ἐστάθη, ἐδίστασεν, ἐπροχώρησεν, ὀπισθοδρόμησεν, ἐδίστασε καὶ πάλιν, καὶ ἐπὶ τέλους εἰσῆλθε.

Δύο ἄνθρωποι, τοὺς ὁποίους δὲν εἶχε παρατηρήσει, κατεσκόπευον πρό τινων ἡμερῶν τὰ διαβήματά του. Ἦσαν δὲ ἕτοιμοι νὰ καταλείψωσι τὰς ἐρεύνας των ὡς ἀκάρπους, ὅτε τὸ ἐξωτερικὸν τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ διήγειρε τὰς ὑποψίας των καὶ, ἀναγνωρίσαντές τον, ἐμβῆκαν καὶ αὐτοὶ κατόπιν του εἰς τὸ καπηλεῖον.

— Θὰ πίῃς, Κύριε, μὲ ἐμὲ, εἶπεν ὁ ἕτερος αὐτῶν, δοὺς ποτήριον ῥακίου.

— Καὶ μὲ ἐμὲ, εἶπεν ὁ ἄλλος, γεμίσας ἐκ νέου τὸ ποτήριον τὸ ὁποῖον εἶχεν ἤδη ῥοφήσει.

Καὶ ἐνθυμήθη μὲν τότε ὁ μέθυσος τὰ πεινῶντα τέκνα του καὶ τὸν κίνδυνον τὸν ὁποῖον διέτρεχεν ὁ υἱός του· ἀλλὰ γρήγορα τὰ ἐλησμόνησε· ἔπιε, καὶ πάλιν ἔπιε, καὶ μικρὸν κατὰ μικρὸν ἔχασε τὸ λογικόν του.

— Ἡ νύκτα, Οὐάρδεν, εἶναι πολὺ ψυχρὰ, ἐψιθύρισεν εἰς τὸ ὠτίον του ὁ ἕτερος τῶν δύο ἐνῷ ἡτοιμάζετο νὰ ἐπιστρέψῃ, ἀφ' οὗ ἐξώδευσε τὰ μισὰ χρήματα ἀπὸ τῶν ὁποίων ἐκρέματο ἡ ζωὴ τῆς θυγατρός του.

— Ἴσια ἴσια ἡ νύκτα εἶναι καλὴ διὰ νὰ κρυφθοῦν οἱ φίλοι μας, ἐπρόσθεσεν ὁ ἄλλος.

— Κάθησε ἐδῶ, εἶπεν ὁ πρῶτος σύρας αὐτὸν εἰς μίαν γωνίαν· ἐζητήσαμεν παντοῦ τὸν νέον, ἐρχόμεθα νὰ τὸν εἰπῶμεν ὅτι ὅλα εἶναι ἕτοιμα, ἀλλὰ δὲν ἠξεύρομεν ποῦ νὰ τὸν εὕρωμεν.

— Δὲν θὰ ἤξευρε βεβαίως τὴν ἑτοιμασίαν, ἀπεκρίθη ὁ γέρων.

— Ἐκεῖ κάτω εἰς τὸν λιμένα εἶναι πλοῖον τὸ ὁποῖον θ' ἀναχωρήσῃ τὰ μεσάνυκτα, καὶ θὰ τὸν ὁδηγήσωμεν εἰς αὐτό. Ἐπήραμεν μίαν θέσιν μὲ ξένον ὄνομα καὶ ἐπροπληρώσαμεν τὸν ναῦλόν του· εὐτυχῶς σὲ ἀπηντήσαμεν.

— Τῳόντι εὐτυχῶς, εἶπεν ὁ ἕτερος τῶν δύο.

— Ἀξιόλογα τὴν ἐπετύχαμεν, εἶπεν ὁ πρῶτος, νεύσας μὲ τὴν ἄκραν τοῦ ὀφθαλμοῦ εἰς τὸν σύντροφόν του.

— Ἐννοεῖται, ἐπανέλαβεν ὁ δεύτερος, δείξας ὅτι ἐνόησε.

— Πηγαίνομεν γρήγορα· ἂς τσούξωμεν ἄλλην μίαν, εἶπεν ὁ πρῶτος.

. . . .

Καὶ μετ' ὀλίγον ὁ πατὴρ παρέδωκεν ἀκουσίως τὸν υἱόν του εἰς τὰς χεῖρας τοῦ δημίου.

Ζ'

Ὁ καιρὸς παρήρχετο βραδέως καὶ πενθίμως διά τε τὸν ἀδελφὸν καὶ τὴν ἀδελφὴν, οἵτινες ἀγωνιῶντες καὶ περιμένοντες ἤκουον ἀπὸ τὸ ἐλεεινόν των δωμάτιον καὶ τοὺς ἀσθενεστέρους ἤχους. Ἐπὶ τέλους ἤκουσαν βαρὺ βῆμα εἰς τὴν κλίμακα· ὁ κρότος τοῦ βήματος ἐπλησίασεν, ἔφθασεν εἰς τὴν ἀνωτέραν βαθμῖδα, καὶ ὁ πατὴρ εἰσῆλθε μεθύων εἰς τὸ δωμάτιον.

Ἡ δὲ κόρη, ἰδοῦσα ὅτι ὁ πατὴρ ἦτο μεθυσμένος, ἐπροχώρησε πρὸς αὐτὸν κρατοῦσα τὸ κηρίον. Ἀλλ' εὐθὺς σταθεῖσα ἀφῆκε φωνὴν μεγάλην καὶ ἔπεσε κατὰ γῆς ἀναίσθητος, διότι εἶχεν ἰδεῖ τὴν σκιὰν ἀνθρώπου ἐρχομένου κατόπιν.

Καὶ εὐθὺς δύο χωροφύλακες, ὁρμήσαντες εἰς τὸ δωμάτιον, συνέλαβον τὸν νέον καὶ τὸν ἔβαλαν σίδηρα.

— Ὅλα ἔγιναν κατὰ τάξιν καὶ ἡσυχίαν, εἶπεν ὁ εἷς τῶν δύο, χαρεὶς εἰς τὸν γέροντα. Σήκωσε τὴν νέαν, Θωμᾶ, καὶ ἔλα. Μὴ κλαίῃς τόσον, κόρη μου. Διότι τόρα ὅλα ἐτελείωσαν καὶ δὲν μένει πλέον τρόπος σωτηρίας.

Ὁ δὲ νέος ἔκυψεν ὀλίγον εἰς τὴν ἀδελφήν του, καὶ μετὰ ταῦτα, στραφεὶς ὀργίλως πρὸς τὸν πατέρα του, ὅστις, ἀφ' οὗ ἐκλονήθη καὶ ἔφθασε μέχρι τοῦ τοίχου, ἔβλεπε τὴν σκηνὴν μὲ ἠλιθιότητα μέθης:

— Ἄκουσε, πατέρα, ἀνέκραξε μὲ τόνον φωνῆς ὁ ὁποῖος ἐπάγωσε τὸν μέθυσον· τὸ αἷμα τοῦ ἀδελφοῦ μου καὶ τὸ ἐδικόν μου θὰ πέσουν εἰς τὴν

Digitized by Google

κεφαλήν σου. Δὲν ἤκουσα ποτὲ ἀπὸ τὸ στόμα σου οὔτε λέξιν ἀγάπης, οὔτε λέξιν ἀγαθότητος. Ζωντανὸς ἢ νεκρὸς, οὐδέποτε θά σε συγχωρήσω· ναί, εἴτε ζήσῃς εἴτε ἀποθάνῃς, ἡ μνήμη μου θὰ σὲ καταδιώκῃ. Ὁμιλῶ τὴν ὥραν ταύτην ὡς ἄνθρωπος εἰς τὸν ὁποῖον ὀλίγαι ἡμέραι ζωῆς μένουν, καὶ σὲ προλέγω, ὅτι ὅταν ἐμφανισθῇς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, θὰ ἴδῃς τὰ τέκνα σου ζητοῦντα δικαιοσύνην ἐναντίον σου.

Καὶ ταῦτα εἰπὼν, ὕψωσε τὰς χεῖρας μὲ τὰς ἁλύσεις, προσήλωσε τὸ βλέμμα εἰς τὸν ἔντρομον πατέρα του καὶ ἐξῆλθε βραδέως ἀπὸ τὸ δωμάτιον.

Καὶ ἔκτοτε οὔτε πατὴρ, οὔτε ἀδελφὴ εἶδον πλέον αὐτὸν ἐκτὸς τοῦ τάφου.

Η'

Ὅταν δὲ τὸ ὁμιχλῶδες φῶς χειμερινῆς πρωΐας εἰσέδυσεν εἰς τὴν στενὴν αὐλὴν καὶ εἰς τὸ ῥυπαρὸν παράθυρον τοῦ ἐλεεινοῦ ἐκείνου δωματίου, ὁ Οὐάρδεν ἐξυπνήσας εὑρέθη καταμόναχος. Ἠγέρθη, ἔστρεψε τὰ βλέμματα περὶ ἑαυτὸν, εἶδεν ὅτι τὸ πεπαλαιωμένον ἀχύρινον στρῶμα τὸ ὁποῖον ἦτο κατὰ γῆς ἔκειτο ἄθικτον καὶ ὅτι πάντα ἦσαν εἰς τὴν θέσιν εἰς τὴν ὁποίαν τ' ἀφῆκεν ὅτε ἀπεκοιμήθη τὴν προτεραίαν. Οὐδὲν σημεῖον ἐδείκνυεν ὅτι πλὴν αὐτοῦ καὶ ἄλλος τις ἐπέρασεν ἐκεῖ τὴν νύκτα.

Ἡ κόρη του εἶχε γείνει ἄφαντος.

Ἠρώτησε τοὺς γείτονάς του, ἀλλ' οὐδεὶς τὴν εἶδεν, οὐδεὶς ἤκουσέ τι περὶ αὐτῆς. Ἐξῆλθε, διέτρεξε τὰς ὁδοὺς, παρετήρει τὰ πλήθη ἀγωνιῶν καὶ μάλιστα τὰς γυναῖκας ὅσας ἀπήντα, ἀλλὰ ματαία πᾶσα ἔρευνα· καὶ ὅτε ἐνύκτωσεν, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν καλύβην του ἐξηντλημένος καὶ ἄπελπις.

Ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἀνεζήτει αὐτὴν, ἀλλ' οὐδὲ ἴχνος τῆς ταλαιπώρου κόρης του ἀνεκάλυψε. Ἐπὶ τέλους, ἀπελπισθεὶς, ἔπαυσε τὰς ἐρεύνας. Πρὸ πολλοῦ τὸν εἶχεν εἰπεῖ ἐκείνη ὅτι ἐσκόπει νὰ φύγῃ ἐπὶ τέλους ὅπως ζητήσῃ ἄλλου ἄρτον. Τὸν ἀφῆκε λοιπὸν μόνον εἰς τὴν τύχην του, αὐτὸς δὲ τρίξας τοὺς ὀδόντας τὴν κατηράσθη.

Θ'

Καὶ τρέχων ἀπὸ θύρας εἰς θύραν ἐζήτει τὸν ἄρτον του· καὶ τὸ τελευταῖον λεπτὸν τὸ ὁποῖον ἔδιδεν εἰς αὐτὸν ὁ οἶκτος ἢ ἡ εὐπιστία ἐκείνων εἰς οὓς διευθύνετο, ἐδαπανᾶτο πάντοτε κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον.

Ἔτος ὁλόκληρον παρῆλθε καὶ αὐτὸς διέτριψε πολλοὺς μῆνας εἰς τὴν φυλακήν· ἐκοιμᾶτο δὲ συνήθως ὑπὸ τὰς γεφύρας, εἰς τὰ κεραμοποιεῖα, ἐν ἑνὶ λόγῳ παντοῦ ὅπου ἐδύνατο νὰ πορισθῇ ὀλίγην θερμότητα ἐναντίον τοῦ ψύχους καὶ τῆς βροχῆς. Εἰ δὲ καὶ εἶχε φθάσει εἰς τὸν τελευταῖον βαθμὸν τῆς δυστυχίας καὶ τῆς ἐξασθενήσεως, ἄρρωστος καὶ ἄστεγος, ἦτο πάντοτε μεθυσμένος.

Ἐπὶ τέλους μίαν νύκτα, ὅλως καταβεβλημένος ἔπεσεν εἰς τὸ κατώφλιον μιᾶς θύρας· ἦτον ἀπεξηραμένος καὶ αὐτὸς ὁ μυελὸς τῶν κοκκάλων του, καθόσον ἡ ἀσωτεία καὶ ἡ παραλυσία τὸν εἶχον γηράσει προώρως. Αἱ παρειαί του ἦσαν κοῖλαι καὶ μελαναί· οἱ ὀφθαλμοί του ἐσβεσμένοι καὶ βαθυλοί· οἱ πόδες του ἐκλονοῦντο καὶ ἐλύγιζον· τὰ μέλη του ὅλα ἔτρεμον.

Καὶ τόρα αἱ σκηναὶ τοῦ ἀσώτου ἐκείνου βίου τὰς ὁποίας πολλάκις κατώρθωσε ν' ἀποδιώξῃ ἀπὸ τὴν κεφαλήν του, παρίσταντο διὰ μιᾶς ὅλαι εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του. Ἐνθυμεῖτο τὸν καιρὸν καθ' ὃν εἶχε καὶ αὐτὸς οἴκημα εὐτυχὲς καὶ εὔθυμον· ἐνθυμεῖτο ὅλους ἐκείνους οἱ ὁποῖοι τὸν περιεστοίχιζον· ὡς καὶ αὐταὶ αἱ σκιαὶ τῶν τέκνων του τῷ ἐφάνησαν ὅτι, ἐξελθοῦσαι ἀπὸ τοὺς τάφους, ἀνυψώθησαν ἐνώπιον αὐτοῦ· καὶ τοῦτο τόσον φανερὰ καὶ τόσον καθαρὰ, ὥστε ἐνόμιζεν ὅτι τὰς ψηλαφεῖ.

Βλέμματα πρὸ πολλοῦ λησμονηθέντα ἠτένιζον αὐτὸν, φωναὶ πρὸ πολλοῦ σιωπήσασαι ἕνεκα τοῦ θανάτου ἀντήχουν εἰς τὰς ἀκοάς του ὡς ἦχος κωδώνων χωρικῆς ἐκκλησίας. Ἀλλ' ὀλίγον διήρκεσε τὸ ὅραμα. Ἡ βροχὴ ἔπιπτεν ἐπάνω του ῥαγδαιοτάτη, ἡ δὲ ψύχρα καὶ ἡ πεῖνα συνέτριβον τὴν καρδίαν του.

Καὶ ἐγερθεὶς ἐσύρθη βήματά τινα παρεκεῖ· ἡ ὁδὸς ἦτο κενὴ καὶ ἔρημος. Οἱ σπάνιοι διαβάται ἐβάδιζον ταχέως τὴν ὥραν ἐκείνην, καὶ ἡ τρέμουσα φωνή του ἐχάνετο μεταξὺ τῆς ὁρμῆς τοῦ ἀνέμου. Τὸ ῥῖγος, τὸ ὁποῖον τὸν εἶχε καταλάβει πρότερον, ἀνενεώθη, καὶ τὸ αἷμά του ἐπάγωσεν· ἐζάρωσε πλησίον θύρας καὶ ἐπροσπάθησε νὰ κοιμηθῇ.

Πλὴν ὁ ὕπνος εἶχε φύγει ἀπὸ τοὺς ἀμαυροὺς ὀφθαλμούς του· τὸ πνεῦμά του ἐπλανήθη ὡς ὑπὸ ὀνείρου, ἂν καὶ ἦτον ἔξυπνος, καὶ τὸ ᾐσθάνετο ὅτι ἦτον. Αἱ γνωσταὶ εἰς αὐτὸν φωναὶ τῆς χαρᾶς καὶ τῆς μέθης ἀντήχησαν εἰς τὰς ἀκοάς του, τὸ ποτήριον ἦτο εἰς τὰ χείλη του, τὴν τράπεζαν κατεστόλιζον ὀρεκτικὰ φαγητά· τὰ ἔβλεπε· ἔκειντο ἔμπροσθέν του· εἰ δὲ καὶ ἡ ὀπτασία ἦτο τοιαύτη ὥστε κ' ἐδύνατο νὰ τὴν ἐκλάβῃ ὡς ἀλήθειαν, ἐνόει ὅτι ἦτο ὄνειρον, ὅτι ἐκάθετο μόνος εἰς τὴν ἔρημον ὁδὸν βλέπων τὴν βροχὴν μαστίζουσαν μετὰ κρότου τὸ ἔδαφος. Ἤξευρεν ὅτι ὁ θάνατος ἐπροχώρει πρὸς αὐτὸν καὶ ὅτι δὲν ἦτο ἐκεῖ κανεὶς ἵνα τὸν βοηθήσῃ ἢ φροντίσῃ περὶ αὐτοῦ.

Καὶ αἴφνης ἀνεσκίρτησε τρομερὰ, διότι ἤκουσε τὴν φωνήν του, τὴν ἰδίαν αὐτοῦ φωνὴν, γόζουσαν μεταξὺ τῆς νυκτὸς χωρὶς νὰ ἠμπορῇ νὰ ἐξηγήσῃ τὸ μυστήριον.

Πᾶν αἴσθημα κατελίμπανεν αὐτόν· λέξεις ἀσυνάρτητοι, ἦχοι ἄναρθροι ἐξήρχοντο ἀπὸ τὰ χείλη του· τὰ δάκτυλά του ἔσχιζον τὰς σάρκας του

Digitized by Google

καὶ ἤθελε νὰ τὰς κατασπαράξῃ· ἐτρελλάθη καὶ ἤρχισε νὰ φωνάζῃ ζητῶν βοήθειαν, ἕως ὅτου ἐξέλιπεν ἡ φωνή του.

Καὶ ἀνεγείρας τὴν κεφαλὴν, παρετήρησε τὴν μακρὰν καὶ πένθιμον ὁδόν. Ἐνθυμήθη ὅτι, πολλὰ ἔτη πρὶν, δυστυχής τις ἄνευ στέγης εὑρέθη εἴς τινα μεμονωμένην γωνίαν, ἀκονίζων ἐσκωριασμένην μάχαιραν ὅπως τὴν βυθίσῃ εἰς τὴν καρδίαν του, προτιμῶν τὸν θάνατον ἀπὸ τὸν πλάνητα καὶ τεταραγμένον βίον. Καὶ ἐν ἀκαρεῖ ἀπεφάσισε τὶ νὰ πράξῃ· τὰ μέλη του ἀνέλαβον νέαν δύναμιν· ἔφυγεν ἀπὸ τὸ μέρος ὅπου ἔκειτο καὶ δὲν ἐσταμάτησε παρὰ ὅταν ἐπλησίασεν εἰς τὸν ποταμόν. Ἐζάρωσεν εἴς τινα γωνίαν καὶ οὔτε σχεδὸν ἀνέπνεεν ὅσον νὰ περάσῃ ἡ περιπολία· ποτὲ καρδία φυλακισμένου δὲν ἔπαλλε ἐλπίζουσα ἐλευθερίαν καὶ ζωὴν, ὅσον ἡ καρδία τοῦ ταλαιπώρου ἐκείνου προσδοκῶσα τὸν θάνατον.

Ἡ περιπολία ἐπέρασε χωρὶς νὰ τὸν παρατηρήσῃ· μόλις δὲ ἔπαυσεν ἀντηχῶν ὁ κρότος τῶν βημάτων της, καὶ πλησιάσας ἀταράχως εἰς τὴν ἄκραν τῆς γεφύρας, ἐστάθη ὄρθιος.

Τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ ἔβρεχε τοὺς πόδας του· ἡ βροχὴ εἶχε παύσει, ὁ ἄνεμος εἶχε πέσει, καὶ τὴν ὥραν ἐκείνην ὅλα ἦσαν ἤρεμα, καὶ τόσον ἤρεμα, ὥστε καὶ ὁ ἐλάχιστος ἦχος, καὶ ὁ φλοῖσβος τοῦ ὕδατος ἔφθανεν εἰς τὰς ἀκοάς του.

Τὸ ρεῦμα κατέβαινεν ἄτονον καὶ ἀργόν· φανταστικὰ πρόσωπα ἐφαίνοντο ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος καὶ τὸν ἔνευον νὰ πλησιάσῃ· ὀφθαλμοὶ φοβεροὶ ἐξήρχοντο ἄνω τοῦ ὕδατος, ἠτένιζον αὐτὸν, ἐφαίνοντο περιγελῶντες τοὺς δισταγμούς του, ἐνῷ βαθὺς ψιθυρισμὸς τὸν ἐβίαζεν εἰς τὰ ἐμπρός. Ὀπισθοδρόμησεν ὀλίγον, ἡτοιμάσθη, ἐπήδησε μετ' ἀπελπισίας καὶ ἐβυθίσθη εἰς τὸν ποταμόν.

Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀνέβη εἰς τὴν ἐπιφάνειαν· πλὴν ὁποία μεταβολὴ λογισμῶν καὶ αἰσθημάτων ἐν τῷ βραχεῖ τούτῳ διαστήματι! «Ζωὴ, ζωὴ, ἔλεγε, καὶ λησμονῶ καὶ πτωχείαν καὶ πεῖναν καὶ γύμνωσιν, ὅλα τὰ προτιμῶ ἀπὸ τὸν θάνατον·» καὶ ἠγωνίζετο καὶ ἐπάλαιε πρὸς τὸ ὕδωρ, καὶ ἐξέπεμπε φωνὰς ἀγωνίας καὶ τρόμου. Ἡ ἀκτὴ ἦτο πλησίον του καὶ ἐδύνατο νὰ τὴν φθάσῃ· ἐδύνατο νὰ τείνῃ τὴν χεῖρα πρὸς αὐτὴν καὶ νὰ σωθῇ· ἀλλὰ τὸ ρεῦμα τὸν παρέσυρεν. Ἀνέβη δὲ καὶ δευτέραν φορὰν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν παλαίων, καὶ εἶδε καθαρὰ τὰ πλοῖα, τὰ φῶτα, τὰς γεφύρας, τὰ νέφη· ὅλα ὅμως ἐπέρασαν μετὰ σπουδῆς· ἐβυθίσθη καὶ πάλιν, καὶ πάλιν ἀνέβη. Φλόγες ἀνέβαινον ἀπὸ τῆς γῆς εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐσπινθήριζον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του, ἐνῷ τὸ ὕδωρ ἐβόμβει εἰς τὰς ἀκοάς του καὶ τὸν κατεζάλιζε μὲ τρομεροὺς γογγυσμούς.

Ι'

Μετὰ μίαν ἑβδομάδα σῶμα ἄμορφον καὶ ἐξωγκωμένον ἐξεβράσθη εἰς τὴν ἀκτήν· μὴ ἀναγνωρισθὲν δὲ παρ' οὐδενός, καὶ οὐδενὸς πενθήσαντος, μετεκομίσθη εἰς τὸν τάφον, ὅπου ἔγινε σκωληκόβρωτον χωρὶς ν' ἀφήσῃ μνήμην, ἀλλ' οὔτε θλίψιν.

ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 57.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ

Τὰ χωρία ἐν Ἑρζεγοβίνῃ ὁμοιάζουσι κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν ὄψιν πρὸς τὰ τῶν ἄλλων πεπολιτισμένων χωρῶν τῆς Εὐρώπης. Οἰκίαι τινὲς ἀποτελοῦσιν ὁμάδα ἐπὶ τῆς κλιτύος ὄρους, ἄλλαι τοὐναντίον, ἂν καὶ ἀνήκουσιν εἰς τὸ αὐτὸ χωρίον, ἀπέχουσιν ἐπὶ πολὺ ἀπ' ἀλλήλων. Αἱ τελευταῖαι αὗται εἶναι ἐκ πετρῶν ἐπιτεθειμένων ξηρῶς τῆς μιᾶς ἐπὶ τῆς ἄλλης ἄνευ ἀσβέστου. Ἡ ὀροφὴ αὐτῶν εἶναι ἐκ καλάμων ἢ πλακῶν λιθίνων, σπανιώτατα δὲ ἐκ σανίδων. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αἱ οἰκίαι ἔχουσιν ἓν μόνον δωμάτιον, ἐν τούτῳ δὲ ζῶσιν ἅπαντα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας, ἄρρενα, θήλεα, νέοι, γέροντες, μετ' αὐτῶν δὲ καὶ τὰ οἰκιακὰ ζῶα. Ἐὰν τὸ ἔδαφος ἦναι καλλιεργήσιμον, ὁ κῆπος ἀποτελεῖ ἀναγκαῖον στοιχεῖον ἑκάστου οἰκήματος. Αἱ μεμονωμέναι οἰκίαι φέρουσι συνήθως ἰδιαίτερον ὄνομα, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ὀροπεδίων καὶ ἐν ταῖς κοιλάσι συλλαμβάνονται διὰ περιληπτικῆς ὀνομασίας.

Ὑπὸ διοικητικὴν ἔποψιν ἡ Ἑρζεγοβίνη ἀποτελεῖ ἐπαρχίαν τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας (σαντζιάκιον), ὑπαγομένην ἀμέσως ὑπὸ τὸν γενικὸν διοικητὴν (βαλὴν) τοῦ βιλαετίου τῆς Βοσνίας, τὸν ἑδρεύοντα ἐν Σεραγέβῳ. Διαιρεῖται εἰς 11 ὑποδιοικήσεις (καζᾶς), αἵτινες εἶναι ἡ Μοστὰρ, Κονίτζα, Λιουβούσκα, Νεβεσίνη, Φεότσα, Γάτζκο, Στόλατζ, Νίξιχ, Πίβα, Τρεβίνη, Βιλέχ. Ἅπασαι αἱ ὑποδιοικήσεις αὗται ὑπάγονται ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς ἑνὸς μουτεσαρίφ, διοικεῖται δὲ ἑκάστη ὑπὸ ἑνὸς ὑποδιοικητοῦ (καϊμακάμ).

ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑΙ ΠΟΛΕΙΣ

Μοστάρ. Ἄλλοτε ρωμαϊκὸν στρατόπεδον, τὴν σήμερον δὲ πολεμικὴ πόλις πρωτεύουσα τοῦ πασσαλικίου καὶ καθέδρα τῶν πολιτικῶν καὶ διοικητικῶν ἀρχῶν τῆς χώρας· κεῖται ἐπί τινος ἐπιμήκους ράχεως περιστοιχισμένη ὑπὸ βράχων, ἐν μέσῳ δύο κοιλάδων περιβρεχομένων ἀμφοτέρων ὑπὸ τοῦ Ναρέντα· ἔχει κατοίκους 25,000 καὶ παρέχει παντὸς εἴδους προμήθειαν διὰ στρατεύματα. Ἡ πολιτικὴ διοίκησις ἐκπροσωπεῖται ὑφ' ἑνὸς μουτεσαρίφ ἔχοντος ὑπὸ τὰς διαταγάς του ἅπασαν τὴν πολιτικὴν ὑπαλληλίαν. Ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ῥωσσία ἔχουσιν ἐν αὐτῇ ὑποπρόξενον, ἡ Αὐστρία ἔχει πρόξενον. Οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων εἶναι μωαμεθανοί.

Digitized by Google

Κονίτζα. Τόπος διαβάσεως συνδέων τὴν Βοσνίαν πρὸς τὴν Ἑρζεγοβίνην καὶ ἔχων ὡραίαν γέφυραν ἐκ πέτρας. Τὸ κλίμα εἶναι δριμὺ τὸν χειμῶνα, ἀλλ' ὑπομειδιῶν διὰ πρασιῶν τὸ θέρος. Ἡ περὶ αὐτὴν χώρα εἶναι ἡ ἀπορωτάτη τῆς Ἑρζεγοβίνης,καὶ ἡ ὀλιγώτερον κατῳκημένη.

Φότσα, κειμένη ἔνθα τὸ ποτάμιον Τσεοτίνα, συνενοῦται μετὰ τοῦ Δρίνα ἔχουσα ἀπόλυτον ὕψος 6,000 ποδῶν. Ἡ πόλις αὕτη εἶναι ὀνομαστὴ ἐπὶ μαχαιροποιΐᾳ· ἐν αὐτῇ κατασκευάζονται ὅπλα τῆς χειρὸς καὶ τοῦ πυρὸς τιμώμενα καθ' ὅλην τὴν διοίκησιν τῆς Βοσνίας. Κατοίκους ἔχει 10,000, ὧν οἱ πλεῖστοι εἶναι μωαμεθανοί.

Λιουβούσκα, πόλις ἔχουσα ἀρχαῖον φρούριον καλῶς ὁπωςοῦν διατηρούμενον. Τῶν κατοίκων οἱ πλεῖστοι εἶναι καθολικοί, τὸ κλίμα πυρετῶδες, ἰδίως πρὸς τὴν Γαβέλλαν, ὅπου τὰ στάσιμα ὕδατα τοῦ Ναρέντα ἀναδίδουσι μιάσματα ἐπικίνδυνα.

Νεβεσίνη, χωρίον κείμενον ἐπὶ τῆς εἰσόδου πεδιάδος ἀρκούντως ἐκτεταμένης.

Στόλατζ. Οἱ καθολικοὶ ἐν αὐτῇ εἶναι ἴσοι πρὸς τοὺς μωαμεθανούς.

Γάτζκο. Οἱ κάτοικοι εἶναι μωαμεθανοὶ καὶ ὀρθόδοξοι. Ἡ πεδιὰς τοῦ Γάτζκο εἶναι ἀξία λόγου διὰ τὸ πλάτος αὐτῆς καὶ τὴν στρατηγικὴν ἀξίαν· αὕτη ἄγει πράγματι διὰ τοῦ στενοῦ τοῦ Δόνγα εἰς Νίξιχ, σπουδαιοτάτην τουρκικὴν ὀχυρὰν θέσιν ἐπὶ τῶν ὀρέων τοῦ Μαυροβουνίου. Τὰ ὀθωμανικὰ στρατεύματα κατ' ἔτος σχηματίζουσιν ἐν αὐτῇ στρατόπεδον πρὸς ἐνόπλους διαδρομὰς καὶ ἀσκήσεις.

Νίξιχ, πόλις ὀχυρὰ καὶ μεγάλης ἀξίας καὶ ἡ ὁποία εἶναι διὰ τὴν Ἑρζεγοβίνην ὅτι τὸ Βέλφορτ διὰ τὴν Γαλλίαν. Ἔχει κατοίκους 2,000, ὧν οἱ περισσότεροι εἶναι ὀρθόδοξοι. Ἡ πόλις περικυκλοῦται ὑπὸ τείχους ἐκ πέτρας, ἑνὸς μέτρου καὶ $\frac{90}{100}$ πάχους καὶ ἑπτὰ μέτρων καὶ $\frac{80}{100}$ ὕψους, ἔχοντος μασγάλια διὰ τὰς βολὰς τῶν πεζῶν καὶ ἰκρία διὰ τὰς βολὰς τῶν πυροβόλων. Ἡ ἐξόπλισις τῶν φρουρίων συνίσταται ἐκ 12 μέχρι 19 πυροβόλων καλῶς διατηρουμένων, δύνανται δὲ νὰ περιλάβωσι 800 ἀνδρῶν φρουράν, ἥτις ὅμως μετὰ τῆς ἀκροπόλεως, κειμένης πρὸς ἀνατολάς, καὶ τοῦ ἐρυμνοῦ στρατοπέδου τῆς Κούλας δύναται νὰ ἀνέλθῃ καὶ μέχρι 2,500 ἀνδρῶν. Ἡ τοποθεσία τοῦ Νίξιχ ἀποφράσσει τὰς δύω ὁδοὺς αἵτινες φέρουσιν εἰς τὸ Μαυροβούνιον καὶ ἀποτελεῖ ὁρμητήριον ἐπιθετικῶν ἐπιδρομῶν κατὰ τῆς χώρας ταύτης.

Τρεβίνη, πόλις κειμένη ἐντὸς εὐφόρου λεκάνης, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Κλικάνια, ὑπερασπίζεται ὑπὸ φρουρίου, συνισταμένου ἐκ τείχους μετ' ἐπάλξεων κατὰ τὸ ἥμισυ κατερειπωμένων, περιστοιχουμένου ὑπὸ πύργων, καὶ τοῦ ὁποίου οἱ πόδες βρέχονται ὑπὸ τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ. Ἡ περιοχὴ αὐτοῦ ἀποτελεῖ μὴ κανονικὸν τετράγωνον ἐκ 300 μέχρι 500 βημάτων μήκους περίπου, καὶ περιλαμβάνει καὶ ἰκρία τινὰ ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀναπαύονται ἐσκωριασμένα τινὰ πυροβόλα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἄνευ ἐρείσματος· περιβάλλεται δὲ ὑπὸ τάφρου πλατείας καὶ βαθείας, πλήρους ὑδάτων τοῦ ποταμοῦ τῆς Τρεβίνης. Ἀλλ' αὕτη κρατεῖται ὑπὸ τοῦ κύκλῳ βουνοῦ, καὶ οὐδ' ἐπὶ δύω ὥρας θὰ ἠδύνατο νὰ ἀντιστῇ πρὸς ἐχθρικὸν στρατόν, ἔχοντα καὶ ἐλαφρὰ ὀρεινὰ πυροβόλα μόνον. Ἡ Τρεβίνη ἔχει ἐν τούτοις ἀξίαν στρατιωτικὴν ἀναμφισβήτητον,καθότι ἀποφράσσει τὴν ὁδὸν πρὸς τὸ Μαυροβούνιον καὶ Σουττορίναν. Ἡ ἀληθὴς φρουρὰ τοῦ φρουρίου τούτου δύναται νὰ ἀνέλθῃ εἰς 1,500 μέχρι 2,000 ἀνδρῶν.

ΦΡΟΥΡΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΠΟΛΙΑ ΤΩΝ ΟΡΕΩΝ

Τὸ Κλοβὺκ ἀποφράσσει τὸ συνώνυμον στενὸν τοῦ Μαυροβουνίου· ἀλλ' εἶναι καθ' ὑπερβολὴν ὑψηλὸν καὶ μόλις δύναται νὰ χρησιμεύσῃ εἰς ἰδίαν ἄμυναν. Τὰ περιπόλια χρησιμεύουσι πρὸς ἀσφάλειαν τῶν ὁδῶν, κοιλάδων καὶ ποταμῶν. Τὰ ἀξιολογώτατα τούτων εἶναι τὸ Δυρίνκι ἐν Νίξιχ, τὸ Δριένο καὶ τὸ Ζαρίνα ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς Ῥαγούζης, τὸ Κυρίτο, Ἄρσταξ κλπ. Πλὴν τούτων ὑπάρχουσι καὶ δύο φυλακεῖα πυργοειδῆ, ἔχοντα ἐπίπεδον διατετρυπημένον ὑπὸ ἐπάλξεων καὶ ἓν πάτωμα χρησιμεῦον ὡς σταθμός. Ἐν ὥρᾳ εἰρήνης ἡ τουρκικὴ φρουρὰ εἶναι εὐάριθμος ἐν Ἑρζεγοβίνῃ. Τὰ φυλακεῖα ταῦτα δὲν κατέχονται παρ' οὐδενός· χρησιμεύουσι δὲ ὡς καταφύγιον εἰς τοὺς ποιμένας, οἵτινες βόσκουσι τὰ ποίμνια αὐτῶν εἰς τὰ ὄρη.

ΜΕΣΑ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Ἐν Ἑρζεγοβίνῃ αἱ ὁδοὶ τῆς συγκοινωνίας, αἵτινες τιμῶνται διὰ τοῦ ὀνόματος τῶν μεγάλων ὁδῶν, κυρίως εἰπεῖν εἶναι ἀτραποὶ ἐφ' ὧν δυσκόλως καὶ ἐπιπόνως πορεύεταί τις· οὐδεμία δὲ αὐτῶν εἶναι ἁμαξιτή. Ἀπὸ εἰκοσιπενταετίας ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις ἀσχολεῖται νὰ κατασκευάσῃ μεγάλην ὁδὸν μεταξὺ Κονίτζας καὶ Μοστάρ, κατὰ μῆκος τῆς βορειοδυτικῆς πλευρᾶς τοῦ Ναρέντα καὶ ἐπεκτεινομένην ἀπὸ τῆς Μοστὰρ εἰς τὸ Μέτκοβιτσ, πρὸς τὰ νοτιανατολικὰ ὅρια τῆς Δαλματίας. Ἀλλὰ τὸ ἔργον πολὺ ἀπέχει τοῦ νὰ τελειώσῃ· ἡ ὁδὸς ἐτελείωσε καὶ εἶναι καλῶς κεχαραγμένη καὶ στερεὰ ἀπὸ τῆς Μοστὰρ εἰς Ζαβλανίτζαν, ἀλλὰ ἀκόμη εἶναι ἀτελὴς ἡ ἀπὸ Ζαβλανίτζαν εἰς Κόνιτζαν, αἱ δὲ σιδηραῖ γέφυραι αἵτινες ἔπρεπε νὰ τοποθετηθῶσιν ἐν Ζαβλανίτζᾳ καὶ Κονίτζᾳ πρὸς διάβασιν τοῦ Ναρέντα μένουσιν ἀκόμη ἐν ἀποθήκῃ τῆς Μοστάρ.

Αἱ μόναι ἄξιαι μνείας ὁδοὶ συγκοινωνίας εἶναι αἱ συνδέουσαι τὴν Μοστὰρ μετὰ τῆς Λιουβούσκας, Νεβεσίνης, Στόλατζ, Κονίτζης, Τρεβίνης· Νίξιχ· ἀλλ' αὗται εἶναι ὁδοὶ κατὰ τὸ μᾶλλον

Digitized by Google

καὶ ἧττον σκολιαί, κλίσεως λίαν κατωφεροῦς, ἀδιάβατοι εἰς ἁμάξας. Ἅπασαι αἱ λοιπαὶ ὁδοί, ὡς ἡ τῆς Τρεβίνης πρὸς Σουττορίναν, τοῦ Ζύβκι πρὸς τὸ Βίλεκ, τοῦ Νίξιχ πρὸς Πίβαν καὶ Βίλεκ κτλ. εἶναι μόνον ἀτραποί. Αἱ ἅμαξαι δύνανται ἀληθῶς νὰ διατρέξωσι τὴν πεδιάδα τοῦ Βίχτσε μεταξὺ Μοστὰρ, Βουνὰ καὶ Βλαγάϊ, τὴν νέαν ὁδὸν μεταξὺ Μοστὰρ καὶ Βάλια καὶ ἀπὸ Τρεβίνης πρὸς τὰ αὐστριακὰ μεθόρια. Ἀλλ' ἀλλαχοῦ μόνον εἰς τοὺς ἵππους εἶναι προσιταὶ αἱ ὁδοί. Πολλάκις αἱ ἀτραποὶ αὗται συστενοῦνται μεταξὺ βράχων ἀποκρήμνων. Ὑπὸ τοιαύτας περιστάσεις, στράτευμά τι ὁδοιποροῦν ἀναγκάζεται νὰ διασχισθῇ εἰς πολλὰς μοίρας καὶ νὰ χωρῇ ἐπὶ στίχου ἡ μία κατόπιν τῆς ἄλλης· αἱ ἡμίονοι, τὰ σκευοφόρα καὶ οἱ μικροὶ τουρκικοὶ ἵπποι εἶναι τὰ μόνα δυνατὰ μέσα διαμετακομίσεως. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι, μικροὶ τὸ μέγεθος καὶ στρογγύλοι, ἔχουσι στερεοτάτους πόδας διὰ τὰ ὄρη, φέρουσι δὲ 120 ἕως 130 χιλιόγραμμα.

Ἡ μεγάλη στρατηγικὴ ἀρτηρία κατὰ μῆκος τοῦ Ναρέντα καὶ συγκοινωνοῦσα τὴν Μοστὰρ πρὸς τὸ Σεραβέγο διὰ τῆς Κονίτζας, τελευτᾷ εἰς ἀτραπὸν εἰς Μότκοβιτσ καὶ συνδέεται πρὸς τὴν μεγάλην αὐστριακὴν ὁδὸν, ἥτις διατρέχει κατὰ μῆκος τὴν παραλίαν τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης. Κατὰ διεθνῆ τινὰ συνθήκην ἡ αὐστριακὴ κυβέρνησις δὲν δύναται νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν δίοδον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους αὐτῆς τουρκικῶν στρατευμάτων καὶ τουρκικῶν πολεμεφοδίων. Οὐδὲν ἧττον ἐν ταῖς παρούσαις περιστάσεσιν ἡ αὐστροουγγρικὴ κυβέρνησις ἐπέτρεψε τὴν δίοδον διὰ τῆς ὁδοῦ ταύτης ζώων σκευοφόρων, κομιζόντων τροφάς, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦ νὰ μὴ συνοδεύωνται ὑπὸ τούρκων στρατιωτῶν· ἡ συνοδία δὲν προχωρεῖ εἰμὴ μέχρι τῶν ὁρίων καὶ παραδίδωσι τὴν σιταγωγίαν εἰς χεῖρας τῶν Τουρκικῶν ἀρχῶν, αἵτινες ἀναλαμβάνουσι τοὐντεῦθεν τὴν συνοδίαν αὐτῆς, καὶ τὴν ὁποίαν ἀναβιβάζουσι διὰ στενῆς ἀτραποῦ ἀπὸ Νεούμ εἰς Στόλατζ, ὅπως ἐντεῦθεν εὕρωσιν ὁδοὺς βατοτέρας.

Ἡ μόνη ὁδὸς ἐφ' ἧς διατηρεῖ τὸ κράτος ταχυδρομικὴν ὑπηρεσίαν ἄνευ διαμέσων γραφείων εἶναι ἡ ἀπὸ Μοστὰρ εἰς Σεραγέβο· ἀπὸ Μοστὰρ εἰς Μότκοβιτσ δὲν ὑπάρχει τουρκικὴ ὑπηρεσία, ἀλλ' οἱ πρόξενοι ἀποστέλλουσι ταχυδρόμους μέχρι τοῦ Μότκοβιτσ.

Ὑπάρχουσι τηλεγραφικαὶ γραμμαὶ ἐπὶ τῶν ὁδῶν τοῦ Σεραγέβο εἰς Μοστὰρ καὶ Μότκοβιτσ, ἀπὸ Νεβεσίγης εἰς Γάτσκο καὶ Νίξιχ, καὶ ἀπὸ Στόλατζ εἰς Τρεβίνην.

Ὑπὸ τὴν ἔποψιν στρατοῦ ἐν πολέμῳ ἡ χώρα παρέχει ὀλίγους πόρους. Καὶ ἐν ὥρᾳ εἰρήνης τὰ ἐν Ἑρζεγοβίνῃ στρατεύματα τὰς προμηθείας αὐτῶν λαμβάνουσι διὰ τῶν ποταμῶν. Ἐν πολέμῳ ὁ τρόπος οὗτος τῆς διαμετακομίσεως δὲν εἶναι ἐπαρκής, μακραὶ δὲ συστοιχίαι σκευοφόρων ζώων ἀναγκάζονται νὰ ἀναρριχῶνται μακρὰς ἀτραποὺς ἀποκρήμνους καὶ ἀποτόμους. Προσθετέον ὅτι κατὰ τὰ μεγάλα καύματα ἡ ἔλλειψις ὕδατος καθιστᾷ τοιούτου εἴδους διαμετακομίσεις δυσκόλους, ἐὰν μὴ ἀδυνάτους. Ὅπως ἀποφύγωσι τὴν δυσχέρειαν ταύτην φρούρια καὶ περιπόλια, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὰ καταλύματα τῶν σταθμῶν, ἔχουσι δεξαμενὰς περιλαμβανούσας ἱκανὸν ὕδωρ πρὸς πόσιν, κατὰ τὸν χρόνον τῆς ξηρασίας καὶ διὰ πολλὰς ἑβδομάδας, τῶν συνοδιῶν καὶ τῶν σκευοφόρων ζώων, ὡς καὶ τῆς φρουρᾶς.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

Ἡ Ἑρζεγοβίνη διοικεῖται ὡς ἐρρέθη ἤδη ὑπὸ πολιτικοῦ διοικητοῦ, τοῦ μουτεσαρὶφ καλουμένου, ἑδρεύοντος ἐν Μοστάρ. Οὗτος διορίζεται ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει κυβερνήσεως, ἀλλ' ἵσταται ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ γενικοῦ διοικητοῦ (βαλῆ) τῆς Βοσνίας, εἰς ὃν ἀναφέρει περὶ τῆς ὅλης διοικήσεως καὶ περὶ τῶν πολιτικῶν συμβάντων τῆς περιφερείας αὐτοῦ. Ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ ἔχει τοὺς καϊμακὰμ δώδεκα ὑποδιοικήσεων (καζὰς) τῆς ἐπαρχίας.

Ἡ Διεύθυνσις τῶν τηλεγράφων καὶ ταχυδρομείων ἔχει κεντρικὸν γραφεῖον ἐν Μοστὰρ καὶ ὑποκαταστήματα ἐν Τρεβίνῃ, Γάτζκο, Βιλεκ, Νίξιχ καὶ Φότσᾳ. Τὰ ταχυδρομεῖα ἡνώθησαν πρὸ ἔτους μετὰ τοῦ τηλεγράφου.

Παρὰ τὰς διαφόρους ταύτας ὑπηρεσίας ὑπάρχει τὸ σῶμα τῶν χωροφυλάκων (ζαπτιὲς), οἵτινες διαβιβάζουσι τὰς διαταγὰς τῆς κυβερνήσεως, φροντίζουσι περὶ τῆς δημοσίας ἀσφαλείας καὶ ὅπως δίδωσι κῦρος εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς χωροφυλακῆς ἑδρεύει ἐν Μοστάρ.

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

Τὰ ἐν Ἑρζεγοβίνῃ στρατεύματα ἀποτελοῦσιν ἓν σύνταγμα ὑπαγόμενον ὑπὸ τὸ ἀρχηγεῖον τῆς Βοσνίας, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ πάλιν μέρος τοῦ ϐ' σώματος τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ τοῦ ἑδρεύοντος ἐν Μοναστηρίῳ. Ὑπόκεινται δὲ εἰς τὰς διαταγὰς συνταγματάρχου ἑδρεύοντος ἐν Μοστάρ. Οὗτος βοηθεῖται ὑπὸ στρατιωτικοῦ συμβουλίου, παρὰ τοῦ ὁποίου προέρχονται αἱ διαταγαὶ περὶ κινήσεων τῶν στρατευμάτων, καὶ εἰς ὃ εἶναι ἀνατεθειμένη ἡ ἐπιτήρησις τῶν προμηθειῶν καὶ ἡ διανομὴ τῶν πολεμεφοδίων. Τὸ κεντρικὸν ταμεῖον τοῦ συντάγματος εἶναι εἰς τὰς χεῖρας τοῦ συμβουλίου τούτου, τὸ ὁποῖον, τῇ διαταγῇ τοῦ συνταγματάρχου, πληρώνει ἁπάσας τὰς δαπάνας, ὡς μισθὸν, προμηθείας, ἀγώγια ἵππων, μετακινήσεις κτλ. Ἕκαστον τάγμα ἔχει ἓν ὑποταμεῖον ἐν ᾧ συγκεντροῦται τὸ ποσὸν τὸ ἀποστελλόμενον αὐτῷ ἐκ τοῦ κεντρικοῦ.

Ὑπάρχουσιν ἐν Μοστὰρ δύω στρατῶνες καὶ

Digitized by Google

μία μεγάλη πυριτιδαποθήκη, ἐν ᾗ φυλάσσονται ὅπλα καὶ βόμβαι ἀπόθετοι.

Τὸ ὅλον τῶν ἐν Ἑρζεγοβίνῃ σταθμευόντων στρατευμάτων συνίσταται ὡς ἑξῆς·

1) Δεκατρία τάγματα πεζικοῦ κατὰ μέσον ὅρον ἐξ 600 ἀνδρῶν ἕκαστον ὑπὸ ἕνα ταγματάρχην.

2) Δύο τάγματα ὀροφυλακῆς ἐξ 700 ἀνδρῶν ἕκαστον. Ταῦτα εἶναι κλιμακηδὸν τοποθετημένα ἐπὶ τῶν Δαλματικῶν καὶ Ἑρζεγοβινιακῶν μεθορίων. Εἰ καὶ ἀντεκατέστησαν τοὺς παλαιοὺς βακιβουζοὺκ, δὲν εἶναι ὅμως καὶ κρείσσονα τούτων. Προωρίσθησαν δὲ ἰδίως ἵνα βοηθῶσιν τὰ τελωνεῖα καὶ ἐπιτηρῶσι τὰς κινήσεις τῶν γειτόνων.

3) Ἓξ καὶ ἡμίσεια κανονοστοιχίαι, διανεμημέναι ἐπὶ τῶν κυριωτέρων στρατιωτικῶν σταθμῶν.

4) Μία καὶ ἡμίσεια ἴλη ἱππικοῦ.

Ἐν συνόλῳ εἶναι 9,300 ἄνδρες, μετὰ 90 τηλεβόλων.

Πλὴν τῶν τακτικῶν στρατευμάτων εἶναι καὶ χωροφύλακες (ζαπτιὲς) 351 πεζοὶ καὶ 128 ἔφιπποι, ἤτοι ἐν συνόλῳ 479 ἄνδρες.

Ἕπεται τὸ τέλος.

ΦΩΣΦΟΡΗΣΙΣ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΗΣ

Ἡ φωσφόρησις τῶν ὑδάτων τοῦ Ὠκεανοῦ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐκίνησε τὴν περιέργειαν τῶν φυσικῶν ἕνεκα τοῦ μεγαλείου της. Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ Ὠκεανοῦ πολλάκις κατὰ τὰς νύκτας βαθέος σκότους σπινθηροβολεῖ καὶ λάμπει καθ' ὅλην αὐτῆς τὴν ἔκτασιν, ὡς ἐὰν ἦτο κεκαλυμμένη μὲ ὕφασμα ἀργύρου ἐκπέμπον ἀπειρίαν ἠλεκτρικῶν σπινθήρων. Εἰς ἄλλο σημεῖον πάλιν τὰ κύματα ἐκτυλίσσονται, ὡς παμμεγέθεις ὄγκοι διάπυροι ἐκ θείου καὶ ἀσφάλτου. Ἄλλοτε ἡ θάλασσα φαίνεται ὡς ἐκ γάλακτος, τῆς ὁποίας τὸ πέρας χάνεται εἰς τὸ βάθος τοῦ ὁρίζοντος. Πολλοὶ περιγράφουσιν ἐνθουσιωδῶς τοὺς φωτοβόλους ἀστέρας, οἵτινες κατὰ χιλιάδας φαίνονται ἀναπηδῶντες ἐκ τοῦ βάθους τῆς θαλάσσης, πολὺ ὡραιοτέρους τῶν λαμπροτέρων πυροτεχνημάτων μας. Ἄλλοτε πάλιν βλέπει τις ὄγκους διαπύρους περιστρεφομένους ὑπὸ τὰ κύματα, ὡσεὶ παμμεγέθεις ἐρυθρὰς ἐκ πυρὸς σφαίρας, ἢ νέφη φωτοβόλα ὡσεὶ ἐκ φωσφόρου, πλανώμενα ὑπεράνω τῶν κυμάτων ἐν μέσῳ βαθέος σκότους. Ἐνίοτε ὁ Ὠκεανὸς φαίνεται κεκαλυμμένος μὲ ἐπενδύτην ἐκ φωτὸς ἀεικινήτου καὶ κυματίζοντος ὀφεοειδῶς. Εἰς τὰς θαλάσσας μας ὅταν ταξειδεύῃ τις μὲ πλοῖον, τὸ ὁποῖον ὠθεῖ οὔριος ἄνεμος, βλέπει πολλάκις μυρίας φλόγας ἐρυθρὰς καὶ κυανὰς ἐκ τοῦ σκάφους ἀναπηδώσας, ὁσάκις τοῦτο διασχίζει τὰ κύματα καὶ ἐξέρχεται τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος· ἢ ὅταν δελφῖνες μακρόθεν παίζουσι καὶ διασχίζουσι τὴν θάλασσαν, ἀφίνουσιν ἴχνη τῆς διαβάσεώς των διὰ σπινθηροβολοῦντος καὶ εντατικοῦ λευκοῦ φωτός.

Ἡ πρωτίστη αἰτία, κατὰ τὸν Οὐμβόλδον, τοῦ ποικιλοχρόου τούτου φωτὸς εἶναι ἀπειρία θαλασσίων μικροσκοπικῶν ζωϋφίων πεπροικισμένων διὰ φωσφορήσεως. Διὰ τοῦ μικροσκοπίου καθωρομένη ἐν τῷ σκότει σταγὼν θαλασσίου ὕδατος, παρουσιάζει ἀπειρίαν τοιαύτην ζωϋφίων λαμπυριζόντων, ὧν τὸ μεγαλήτερον δὲν ὑπερβαίνει τὸ $\frac{1}{10}$ τοῦ χιλιοστοῦ τοῦ μέτρου. Ὅταν τὰ ζωΰφια ταῦτα δὲν ἀναδίδουσι πλέον φῶς, ἀρκεῖ ν' ἀναμίξῃ τις ὀλίγον οἰνόπνευμα εἰς τὴν σταγόνα τοῦ ὕδατος· ὅπως ἐρεθιζόμενα φωσφορήσωσιν ἐκ νέου.

Ἕτερος φυσιοδίφης, διϋλίσας ἐπανειλημμένως θαλάσσιον ὕδωρ, ἀπεχώρισε τὰ ζωΰφια ταῦτα, ὧν 4 ἑκατομμύρια ἐχώρουν εἰς ἓν κυβικὸν ἑκατοστόμετρον. Δύνανται δὲ νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὰ ἠλεκτρισμοῦ πεπληρωμένα νέφη, τὰ τὰς ἀστραπὰς καὶ τοὺς κεραυνοὺς παράγοντα.

Τιμ. Α. Αργυροπουλος.

ΤΙ ΕΣΤΙΝ ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΗΘΙΚΟΣ;

Ὡς ἠθικὸς ἄνθρωπος θεωρεῖται ἐκεῖνος, ὅστις, ἀφ' οὗ σταθμίσας πρᾶξίν τινα εὗρεν αὐτὴν δικαίαν, πράττει αὐτὴν μόνον καὶ μόνον διότι βλέπει ὅτι ὀφείλει νὰ τὴν πράξῃ, καὶ διὰ μόνον τὸν λόγον ὅτι εἶνε δικαία.

V. Cousin.

ΕΠΙ ΤΩι ΘΑΝΑΤΩι ΤΟΥ ΤΕΚΝΟΥ ΤΗΣ Κας...

Μὴν κλαῖς, καὶ εἶν' ἀγγελόπουλο,
Δὲν ἤτανε παιδί σου·
Ἐνῷ μὲ τ' ἄλλα ἐχόρευε
Παιδιὰ τοῦ Παραδείσου,
Τὸ μαῦρο ἐπαραστράτησε,
Ἐ τὰ σύγνεφα ἐπλανήθη,
Καὶ σώπεσε 'ς τὰ στήθη.

Καὶ ὁ Πλάστης 'σὰν δὲν ἄκουσε
Τ' ὡραῖό του τὸ τραγοῦδι,
Σὰν εἶδε, ἀφοῦ τὰ ἐμέτρησε,
Πῶς λείπει ἓν ἀγγελοῦδι,
Ἔστειλ' εὐθὺς κάτου 'ς τὴ γῆ
Νὰ πάρουν τὸ παιδί του,
Καὶ τώρα εἶναι μαζῆ του.[1]

Κλασσικὸς (-ή, -όν), λέξις κοινὴ πασῶν τῶν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν, σημαίνει ἐξαίρετος, ἀξιόλογος, ἐντελής, διὸ καὶ μιμήσεως ἄξιος· κυρίως δὲ εἶνε λέξις λατινική. Classici ἐλέγοντο ἐν Ῥώμῃ οἱ εἰς τὴν πρώτην τάξιν ἀνήκοντες πολῖται κατὰ τὴν ὑπὸ Σερουΐου Τουλλίου γενομένην διαίρεσιν τῶν πολιτῶν εἰς κλάσσεις (classes), ἤτοι τάξεις, ὁρισθείσας κατὰ *τίμημα*. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὴν ἡμέρωσιν τοῦ ἀνθρώπου δὲν συνετέλεσαν ὁμοίως πάντα τὰ ἔθνη, ἀλλὰ τὰ μὲν μᾶλλον τὰ δὲ ἧττον, διεκρίθησαν ὑπὸ τῶν νεω-

1. Α. Μαρτζώκης.

Digitized by Google

τέρων λογίων τὰ δύο ἔθνη τὰ συντελέσαντα εἰς τοῦτο τὰ μάλιστα, οἱ Ἕλληνες καὶ Ῥωμαῖοι, καὶ ὠνομάσθησαν *κλασσικοί*. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ περὶ αὐτῶν σπουδὴ ὠνομάσθη *κλασσική*. Λέγονται δὲ καὶ τῶν νεωτέρων συγγράμματα *κλασσικά*, ἐξαίρετα ὄντα καὶ δυνάμενα νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ὑπογραμμὸς ὡς πρὸς τὸν χαρακτῆρα τοῦ λόγου ἢ τὴν μέθοδον.[1]

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

⁂ Δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ὁμιλήσητε σεῖς οἱ ἄνθρωποι, χωρὶς ν' ἀποφανθῆτε διὰ μιᾶς: *Τοῦτο εἶνε τρέλλα, τοῦτο εἶνε φρόνιμον, τοῦτο εἶνε καλόν, τοῦτο εἶνε κακόν;* Ἀνεζητήσατε εἰς ὅλας τὰς λεπτομερείας τὸ ἀληθὲς αἴτιον πράξεώς τινος; Δύνασθε νὰ ἐκκαθαρίσετε ἐπακριβῶς τὰ αἴτια, ἐξ ὧν προῆλθε καὶ ἅτινα καθίστων αὐτὴν ἀναπόφευκτον; Ἐὰν τὰ ἐγνωρίζετε, δὲν θὰ ἦσθε τόσον ταχεῖς καὶ πρόθυμοι εἰς τὰς κρίσεις σας. (Göthe.)

⁂ Αἱ ἔξοχοι θέσεις ὁμοιάζουσι μὲ τὰς κορυφὰς τῶν βράχων. Οἱ ἀετοὶ μόνον καὶ τὰ ἑρπετὰ δύνανται νὰ φθάσωσιν εἰς αὐτάς. (Kª Necker.)

⁂ Ἐξόπλιζον τὰ τέκνα σου κατὰ τῆς ταλαιπωρίας τῶν παρόντων καιρῶν. Παίδευσον αὐτὰ οὐχὶ πρὸς βίον εὐμαρῆ, ἀλλὰ πρὸς βίον ἁπλοῦν καὶ κανονικὸν καὶ πρὸς σπουδαίαν ἐνασχόλησιν· οὐχὶ πρὸς τὰς ἡδονάς, ἀλλὰ πρὸς ὠφέλιμον δραστηριότητα, δι' ἧς ἐν παντὶ τόπῳ καὶ χρόνῳ θέλουσιν εὕρει μέσα ἵνα ζήσωσιν ἀνεξάρτητοι καὶ γίνωσι τῆς ἰδίας αὐτῶν τύχης δημιουργοί. Ἴσως νῦν διαπρέπεις μεταξὺ τῶν συμπολιτῶν σου τιμαῖς καὶ ἀξιώμασι καὶ πλούτῳ· ἀλλὰ δύνανται πάντα τὰ πλεονεκτήματα ταῦτα ἐν τῇ θυέλλῃ τῶν καιρικῶν περιστάσεων ν' ἀπολεσθῶσι, τὰ δὲ τέκνα σου κατὰ συνέπειαν μεγάλης καταστροφῆς νὰ ὦσιν ἠναγκασμένα τὸν ἐπιούσιον ἄρτον νὰ ἐπαιτήσωσιν ἐπὶ ξένοις. Διὰ τοῦτο οὐχὶ τὸ τί ἀφίνεις αὐτοῖς, ἀλλὰ τὸ πῶς παρασκευάζεις αὐτὰ ἀποτελεῖ τὴν ἀρίστην κληρονομίαν. (Zschokke.)

⁂ Τὸ ἀργύριον εἶνε μέταλλον ἀχρεῖον, καὶ ἄλλο δὲν τὸ χωρίζει ἀπὸ τοὺς λίθους, πλὴν ὀλίγη πλειοτέρα στιλπνότης· ἀλλ' εἰς τὰς χεῖρας τοῦ γνωρίζοντος νὰ τὸ μεταχειρισθῇ, γίνεται δόξης αἰώνιον ὄργανον. (Κοραῆς.)

ΥΓΙΕΙΝΗ

Ἀερισμὸς τοῦ κοιτῶνος τῶν ἀρρώστων.

Α'

Τὸ ἀναγκαιότατον πάντων πρὸς διατήρησιν τῆς ζωῆς εἶναι ὁ ἀὴρ· καὶ ὁ ἄνθρωπος εἰς πᾶσαν μὲν ἄλλην στέρησιν δύναται νὰ ἀνθέξῃ ἐπὶ πολύ, πλὴν τῆς τοῦ ἀέρος· τούτου καὶ ἡ βραχυτάτη ἔλλειψις φέρει εὐθὺς βλάβην ἢ κίνδυνον εἰς τὴν ζωὴν αὐτοῦ. Ἀλλ' ὁ ἀὴρ δέον νὰ ἦναι καὶ καθαρός· διότι ἐκ τῆς ἀναπνοῆς ἀέρος μὴ καθαροῦ καὶ ὁ ὑγιὴς ταχέως μαραίνεται καὶ νοσεῖ. Ἐκ τούτων εὐκόλως κατανοεῖται ὁπόσον ἀναγκαῖος εἶναι τοῖς πάσχουσιν ὁ καθαρὸς ἀήρ, καὶ ὁπόση φροντὶς εἶναι καταβλητέα ὑπὸ τοῦ νοσοκόμου, ὅπως διατηρῆται ὅσον τὸ δυνατὸν καθαρὸς ὁ ἀὴρ ἐντὸς τοῦ κοιτῶνος τοῦ ἀρρώστου· τοῦτο δὲ γίνεται τὸ μὲν διὰ τῆς ἀποφυγῆς παντὸς ὅ,τι μολύνει τὸν ἀέρα, τὸ δὲ διὰ τῆς συχνῆς καὶ καταλλήλως γινομένης ἀνανεώσεως αὐτοῦ ἔξωθεν.

Εἰς τὸν κοιτῶνα τοῦ ἀρρώστου δὲν πρέπει νὰ διαμένωσι πολλοὶ ἄνθρωποι, οὔτε νὰ φυλάττωνται ἐν αὐτῷ ἄνθη λίαν εὔοσμα, ἢ ἀρώματα, ἢ φάρμακα βαρείας ἀναδίδοντα ὀσμάς.

Ὁ δὲ ἀερισμὸς τοῦ κοιτῶνος, ἤτοι ἡ ἀνανέωσις τοῦ ἐν αὐτῷ ἀέρος, γίνεται κατὰ δύο τρόπους· ἢ ἐκ τοῦ παραθύρου αὐτοῦ τοῦ κοιτῶνος, ἢ ἐκ τοῦ παρακειμένου τῷ κοιτῶνι δωματίου.

Καὶ τὸ μὲν θέρος γίνεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατὰ τὸν πρῶτον τρόπον, ἐν τῇ μᾶλλον καταλλήλῳ πρὸς τοῦτο ὥρᾳ τῆς ἡμέρας· ἀποφευκτέων δηλονότι τῶν περὶ μεσημβρίαν ὡρῶν διὰ τὸ λίαν θερμόν, καὶ τῶν μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἢ πρὸ τῆς ἀνατολῆς διὰ τὸ ψυχρότερον καὶ ὑγρὸν αὐτῶν. Καὶ καθόλου μὲν ἡ ἀνάγκη τοῦ ἀερισμοῦ κανονίζεται κατὰ τὴν φύσιν τῆς νόσου καὶ κατὰ τὴν ὥραν τοῦ ἔτους· οὕτω λ. χ. εἰς ἀσθενείας τινὰς τὸ θέρος δύναται νὰ μένῃ τὸ παράθυρον ἀνοικτὸν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, ἐνίοτε δὲ καὶ τῆς νυκτός· πλὴν αἱ περιστάσεις αὗται εἶναι σπανιώταται· καὶ κατὰ κανόνα ὁ νοσοκόμος πρέπει νὰ ἀποφεύγῃ τὸν ἐν ὥρᾳ νυκτὸς ἀερισμόν, μάλιστα εἰς τόπους τινάς, ἐν οἷς, ὡς καὶ παρ' ἡμῖν, ἐπικρατοῦσι διαλείποντες πυρετοί· διότι ὁ νυκτερινὸς ἀὴρ συντελεῖ τὰ μάλιστα εἰς τὴν γένεσιν πυρετῶν τοιούτου εἴδους.

Τὸν δὲ χειμῶνα ὁ ἀερισμὸς χρῄζει πολλῷ μείζονος προσοχῆς· διότι ἕνεκα τοῦ ἐξωτερικοῦ ψύχους γίνεται ταχυτέρα ἡ ἀλλαγὴ τοῦ ἐν τῷ κοιτῶνι ἀέρος καὶ ἑπομένως καὶ ἡ θερμοκρασία τοῦ δωματίου μεταβάλλεται ταχύτερον. Καὶ ἐὰν μὲν ἡ ἡμέρα ἦναι θερμή, ἀνοίγεται μέρος τι τοῦ παραθύρου, ἀλλ' ἐπ' ὀλίγον καὶ περὶ τὴν μεσημβρίαν· ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὅμως ἐνεργεῖται ὁ ἀερισμὸς διὰ τοῦ παρακειμένου δωματίου ὡς ἑξῆς· ὁ νοσοκόμος ἀερίζει πρῶτον καλῶς τὸ δωμάτιον τοῦτο, εἶτα θερμαίνει αὐτό, καὶ μετέπειτα ἀνοίγει τὴν πρὸς τὸν κοιτῶνα τοῦ πάσχοντος κοινωνοῦσαν θύραν· τοῦτο δὲ ἐπαναλαμβάνεται μέχρι τελείας ἀλλαγῆς τοῦ ἐν τῷ κοιτῶνι τοῦ ἀρρώστου ἀέρος, ἤτοι μέχρις ἂν πᾶς ἔξωθεν ἐρχόμενος μηδεμίαν δύναται νὰ διακρίνῃ ἐν τῷ κοιτῶνι κακὴν ὀσμήν.

1. Ἐκ τῆς Ἑλλην. Ἀρχαιολογίας Α. Σ. Ῥουσοπούλου.

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.

Digitized by Google

'Αριθ. 6 – Λεπτὰ δέκα.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Πρῶτος

Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι — Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6.

8 Φεβρουαρ. 1876

ΕΘΝΙΚΗ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

Ἐρανισθεῖσα ὑπὸ Α. Σ. Βυζαντίου.

Συνέχεια· ἴδε σελ. 65.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

Κοινωνικαὶ τάξεις.

Ἐρ.-Ὑπάρχει νόμιμός τις διάκρισις μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων;

Ἀπ.-Ὄχι, ἐὰν μὴ ἡ διάκρισις τῆς προσωπικῆς ἀξίας καὶ τῶν πρὸς τὴν Πατρίδα ὑπηρεσιῶν.

Ἐρ.-Ὑπάρχουσιν ἐν τούτοις πτωχοὶ καὶ πλούσιοι;

Ἀπ.-Μάλιστα· ἀλλ' ἐνώπιον τοῦ νόμου ὁ πλούσιος δὲν ἔχει πλειότερα δικαιώματα τοῦ πτωχοῦ.

Ἐρ.-Τί ὀφείλει πρὸς τὴν Πατρίδα ὁ πλούσιος πολίτης;

Ἀπ.-Ὁ πλούσιος πρέπει νὰ θεωρῇ ἑαυτὸν ὡς κάτοχον μέρους τῆς δημοσίας περιουσίας, ὡς κύριον μέσων, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ χρησιμοποιῇ πρὸς δόξαν καὶ εὐημερίαν τῆς Πατρίδος.

Ἐρ.-Μόνον ταῦτα;

Ἀπ.-Ὀφείλει προσέτι νὰ ὑπηρετῇ καὶ προσωπικῶς τὴν Πατρίδα, μετέχων τῶν κοινῶν κόπων καὶ κινδύνων καὶ συντελῶν εἰς τὴν παραγωγήν. Ἐὰν ζῇ ἐν ὀκνηρίᾳ, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἔχει εἰσοδήματα, καθίσταται ἀξιοπεριφρόνητος, ὡς ἄπιστός τις παρακαταθηκοφύλαξ.

Ἐρ.-Πῶς πρέπει νὰ φέρεται πρὸς τοὺς συμπατριώτας του ὁ πλούσιος πολίτης;

Ἀπ.-Πρέπει νὰ ἦναι μετριόφρων καὶ νὰ μὴ ζητῇ νὰ ἐπιβάλλεται διὰ τοῦ πλούτου του παρ' ἀξίαν. Πρέπει πρὸ πάντων νὰ δίδῃ τὸ παράδειγμα τῆς πρὸς τοὺς νόμους ὑπακοῆς, νὰ βοηθῇ τοὺς πάσχοντας, νὰ διδάσκῃ τοὺς ἀμαθεῖς, ἑνὶ λόγῳ, νὰ δαπανᾷ τὰ περισσεύματά του ὑπὲρ τῆς κοινῆς ὠφελείας.

Ἐρ.-Τί ὀφείλει ὁ πτωχὸς πολίτης πρὸς τὴν Πατρίδα;

Ἀπ.-Ὁ πτωχὸς πολίτης ὀφείλει νὰ συντελῇ καὶ αὐτὸς ὅλαις δυνάμεσιν εἰς τὸ μεγαλεῖον τῆς Πατρίδος. Ὅσος χρόνος περισσεύει ἐκ τῆς ἐργασίας πρέπει νὰ δαπανᾶται εἰς τὴν σπουδὴν πρὸς αὔξησιν τῶν γνώσεών του. Πάντες οἱ Ἕλληνες, οἱαδήποτε καὶ ἂν ἦναι ἡ χρηματικὴ αὐτῶν κατάστασις, πρέπει νὰ γνωρίζωσι τοὺς νόμους τῆς Πατρίδος των, ὅπως τηρῶσιν αὐτοὺς ἀπαραβάτως, καὶ νὰ παρακολουθῶσι τὰ σπουδαῖα πολιτικὰ γεγονότα, ὅπως ἐν ἀνάγκῃ ἐκτελῶσιν ἐν γνώσει τὸ καθῆκον τοῦ πολίτου.

Ἐρ.-Μόνα ταῦτα;

Ἀπ.-Πρέπει προσέτι νὰ νυμφεύηται μόλις ἀσφαλίσας πόρον ζωῆς, καὶ νὰ ἀνατρέφῃ τὰ τέκνα του ἐν ταπεινότητι μέν, ἀλλ' ἀξιοπρεπῶς, στέλλων αὐτὰ πρὸ πάντων εἰς τὸ σχολεῖον.

Ἐρ.-Ὁ πτωχὸς πρέπει νὰ προσπαθῇ νὰ πλουτήσῃ;

Ἀπ.-Δὲν πρέπει νὰ ἔχῃ αὐτὸ ὡς κυρίαν ἐνασχόλησιν, ἀρκούμενος νὰ ἀποταμιεύῃ δι' ἐγκρατείας καὶ οἰκονομίας ποσόν τι διὰ τὸ γῆράς του, ἢ δι' ἐνδεχομένην ἀσθένειαν.

Ἐρ.-Κατὰ σέ, λοιπόν, ὁ πτωχὸς πρέπει νὰ μένῃ πάντοτε πτωχός;

Ἀπ.-Ἐὰν ἡ τύχη φανῇ εὐμενής, δὲν πρέπει βεβαίως νὰ ἀποδιώξῃ τὸν πλοῦτον· ἀλλὰ νὰ προτιμᾷ τὴν πενίαν, ἐὰν πρὸς πλουτισμὸν ἀπαιτῆται διαφθορὰ καὶ πονηρία. Οὐδεὶς θησαυρὸς ἀναπληροῖ τὴν ἥσυχον συνείδησιν.

Ἐρ.-Πῶς πρέπει νὰ φέρεται ὁ πτωχὸς πολίτης πρὸς τοὺς πλουσίους;

Ἀπ.-Πρέπει νὰ θεωρῇ αὐτοὺς ὡς ἀδελφοὺς ἔχοντας τὰ μέσα νὰ φανῶσι χρησιμώτεροι πρὸς τὴν Πατρίδα καὶ φέροντας διὰ τοῦτο βαρυτέραν εὐθύνην. Ὁσάκις δὲ ἔρχεται εἰς συνάφειαν πρὸς αὐτούς, δὲν πρέπει οὔτε νὰ ἀλαζονεύηται, οὔτε νὰ ταπεινοῦται.

Ἕπεται συνέχεια.

ΠΩΣ ΤΡΕΦΟΜΕΘΑ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 66.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΚΤΗ

Ὁ φάρυγξ.

Ἐνθυμεῖσαι βεβαίως τὸν θυρωρόν, περὶ τοῦ ὁποίου διὰ μακρῶν ὡμιλήσαμεν· γνωρίζεις δέ, ὑποθέτω, ὅτι οἱ θυρωροὶ ἔχουσι κατ' ἀνάγκην καὶ ἓν σάρωμα εἰς τὰς χεῖράς των.

Τὸ σάρωμα τοῦ ἰδικοῦ μας θυρωροῦ εἶνε ἡ γλῶσσά μας· εἶνε δὲ σάρωμα ἀμίμητον, διότι κινεῖται μόνον του, δὲν φθείρεται, καὶ δὲν κάμνει καὶ κονιορτόν.

Ὅταν ἔλθῃ ἡ στιγμὴ νὰ ὑπάγῃ μακρύτερα ἡ μάζα ἐκείνη, τὴν ὁποίαν ἐμάσσησαν οἱ ὀδόν-

Digitized by Google

τες μας, τὸ σάρωμα τοῦ στόματός μας ἀρχίζει νὰ κινῆται δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ· ἀναβαίνει, καταβαίνει, πηγαίνει ἐμπρὸς, ἔρχεται ὀπίσω, εἰσχωρεῖ παντοῦ, ἐρευνᾷ εἰς πᾶσαν γωνίαν, συνάγει δὲ πανταχόθεν καὶ τὸ ἐλάχιστον ψιχίον φαγητοῦ, καὶ ἐνόσῳ ὁ ὄγκος αὐξάνει, τὸ σάρωμα μεταβάλλεται εἰς πτυάριον, ἀνυψοῦται εἰς τὸ ἄκρον του, στηρίζεται εἰς τὸν οὐρανίσκον, κυρτοῦται πρὸς τὰ ὀπίσω, καὶ . . . — πλὴν ἂς μὴ βιαζώμεθα.

Ὄπισθεν τοῦ στόματος, τὸ ὁποῖον, καθὼς εἴπομεν, εἶνε ὁ προθάλαμος, εὑρίσκεται ἓν εἶδος διαδρόμου, τὸν ὁποῖον χωρίζει ἀπὸ τὸ στόμα ἓν μικρὸν κρεάτινον παραπέτασμα. Τὸ παραπέτασμα αὐτὸ κρέμαται ἀπὸ τὸν οὐρανίσκον, ἀπαράλλακτα καθὼς εἰς τὰς θύρας τῶν πλουσίων κρέμανται συνήθως παραπετάσματα. Ἂν ὁ διάδρομος αὐτὸς ἔφερε μόνον ἀπὸ τὸ στόμα εἰς τὸν στόμαχον, ἡ κατάποσις τῶν φαγητῶν θὰ ἦτο ἁπλούστατον πρᾶγμα· ἀλλ' ὁ ἀρχιτέκτων τῆς οἰκίας ἠθέλησε, καθὼς φαίνεται, νὰ κάμῃ οἰκονομίαν, καὶ τὸν διάδρομον αὐτὸν τὸν μετεχειρίσθη διὰ δύο σκοπούς. Πρῶτον μὲν διὰ νὰ διαβαίνῃ τὸ φαγητὸν τὸ ὁποῖον καταπίνομεν, δεύτερον δὲ διὰ νὰ διέρχηται ὁ ἀὴρ τὸν ὁποῖον ἀναπνέομεν. Ὁ ἀὴρ αὐτὸς ἔχει ἐντὸς τοῦ διαδρόμου δύο χωριστὰς θύρας, μίαν ἥτις συγκοινωνεῖ μὲ τὴν ῥίνα, καὶ ἄλλην ἥτις συγκοινωνεῖ μὲ τοὺς πνεύμονας· ἀπὸ τὰς δύο δὲ αὐτὰς θύρας εἶνε αὐστηρῶς ἀπηγορευμένον εἰς τὰ φαγητὰ νὰ διαβῶσι. Τί ἐννοεῖ ὅμως εἰς βῶλος φαγητοῦ, καὶ πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ ἀπαιτήσωμεν παρ' αὐτοῦ, νὰ σεβασθῇ μόνος του τὴν ἀπαγόρευσιν; Ὅταν εἰσέλθῃ εἰς τὸν διάδρομον καὶ εὕρῃ ἐμπρός του θύρας ἀνοικτὰς, ποῖος θὰ τοῦ εἴπῃ: «αὐτοῦ εἶνε ὁ δρόμος σου· ἐδῶ εἶνε ὁ δρόμος ἄλλου;» Κανεὶς βέβαια. Πρέπει λοιπὸν τὸ φαγητὸν, ὅταν ἔμβῃ εἰς τὸν διάδρομον, νὰ εὕρῃ ἐμπρός του μόνον τὴν ἰδικήν του θύραν ἀνοικτὴν, καὶ ἀπ' ἐκείνην νὰ διαβῇ.

Αὐτὸ δὲ ἀκριβῶς γίνεται.

Δὲν παρετήρησες ἴσως ποτὲ, ὅτι, ὅταν καταπίνῃς, κἄτι τι ἀναβαίνει καὶ σφίγγεται συγχρόνως ἐντὸς τοῦ λαιμοῦ σου. Ὅταν τρώγῃ τὶς δὲν τὸ προσέχει· δοκίμασε ὅμως νὰ ξηροκαταπίῃς, καθὼς λέγομεν κοινῶς, καὶ θὰ ἰδῇς.

Φαντάσου τόρα τὸν διάδρομον αὐτὸν, περὶ τοῦ ὁποίου ὁμιλοῦμεν, ὡς ἓν μικρὸν δωμάτιον, εἰς τοῦ ὁποίου τὸν τοῖχον, ὑπεράνω τοῦ μέσου, ἀνοίγει μία θύρα, σκεπασμένη μὲ ἓν παραπέτασμα. Εἰς τὴν ὀροφὴν ὑπάρχει μία τρύπα, ἥτις φέρει πρὸς τὴν ῥίνα· εἰς δὲ τὸ πάτωμα ἀνοίγουν δύο μεγάλοι σωλῆνες, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν εἷς, ὁ ἐμπροσθινὸς, φέρει εἰς τοὺς πνεύμονας, ὁ δὲ ἄλλος, ὁ ὀπίσθιος, εἰς τὸν στόμαχον.

Τόρα καταπίνεις.

Ἐνῷ καταπίνεις, τὸ παραπέτασμα τῆς θύρας ἀνυψοῦται καὶ κολλᾷ εἰς τὴν ὀροφήν· κλείεται δὲ τοιουτοτρόπως ὁ δρόμος πρὸς τὴν ῥίνα. Συγχρόνως ὁ σωλὴν τῶν πνευμόνων ἀναβαίνει πρὸς τὸν τοῖχον, καὶ κρύπτεται ὑποκάτω τῆς θύρας· συστέλλεται δὲ καὶ γίνεται πολὺ μικρὸς, διὰ νὰ περάσῃ ἐπάνω του εὐκόλως τὸ φαγητόν· καὶ διὰ περισσοτέραν μάλιςα ἀσφάλειαν, ἐνῷ αὐτὸς ἀναβαίνει διὰ νὰ κρυφθῇ, μία μικρὰ καταπακτὴ ἢ *κλαβανὴ*, καθὼς λέγει ὁ λαὸς, καταβαίνει καὶ κλείει ἐντελῶς τὸ ἄνοιγμά του. Δὲν μένει τότε πλέον ἄλλος δρόμος διὰ τὸ φαγητὸν, τὸ ὁποῖον ἐμβῆκεν ἤδη εἰς τὸν διάδρομον, εἰμὴ ὁ σωλὴν τοῦ στομάχου, καὶ εἰς αὐτὸν πίπτει κατ' εὐθεῖαν ὁ βλωμὸς, τουτέστιν ἡ *βουκιά* μας, καὶ κανένα πλέον δὲν τρέχει κίνδυνον νὰ χάσῃ καὶ πάλιν τὸν δρόμον της.

Θαυμάσιος μηχανισμὸς, — δὲν εἶνε ἀλήθεια; Καὶ ὅταν κανεὶς σπουδαίως συλλογισθῇ, πόσον λεπτοὶ καὶ πολύπλοκοι εἶνε οἱ περίεργοι αὐτοὶ τροχοὶ τῆς μηχανῆς, τὴν ὁποίαν ἔχομεν ἐντός μας, πόσον ἄξιον προσοχῆς εἶνε ὅλον αὐτὸ τὸ σύστημα, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐξαρτᾶται ἡ ὕπαρξίς μας, πρέπει νὰ λυπηθῇ βεβαίως ἐκείνους, οἵτινες οὔτε τὴν λεπτότητα τοῦ μηχανισμοῦ γνωρίζουν, οὔτε τὸ εὔθραυςον τῶν τροχῶν καὶ τῶν ἐλατηρίων του, οὔτε τοὺς πολλοὺς καὶ διαφόρους κινδύνους εἰς τοὺς ὁποίους ἡ ὡραία μηχανὴ εἶνε ἐκτεθειμένη, οὔτε ἠξεύρουν, ἑπομένως, νὰ τὴν προφυλάξουν ἄλλέως εἰμὴ ὅπως τὰ ἄλογα ζῶα προφυλάττουν τὰς ἰδικάς των μηχανὰς, τουτέστι διὰ τοῦ *ἐμφύτου*, ἤτοι διὰ τῆς αὐθορμήτου ἐνεργείας αὐτῆς πάλιν τῆς ἰδίας μηχανῆς.

Φαντάσου μάλιστα τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν μόνον τὴν ἰδικήν των μηχανὴν νὰ προφυλάξουν, ἀλλὰ καὶ μηχανὰς ἄλλων, διὰ τὰς ὁποίας εἶνε ὑπεύθυνοι, διότι αὐτοὶ τὰς ἔφεραν εἰς τὸν κόσμον. Αὐτοῦ πλέον τὸ ἔμφυτον δὲν ἐνεργεῖ, καὶ πρέπει νὰ γνωρίζῃ ἡ μήτηρ τὴν μηχανὴν τοῦ τέκνου της, διὰ νὰ τὴν προφυλάξῃ ἀσφαλῶς ἀπὸ πάντα κίνδυνον.

Θὰ ἤκουσες βέβαια πολλάκις, ὅτι δὲν πρέπει τις νὰ ὁμιλῇ ἐνῷ τρώγει· τοῦτο εἶνε πολὺ ὀρθόν· ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ τόσον μόνον. Σὺ δὲ, κόρη μου, ἥτις μανθάνεις τόρα, καὶ δὲν θὰ λησμονήσῃς, εἶμαι βέβαιος, τὴν κατασκευὴν τῆς μηχανῆς μας, ὅταν μεγαλώσῃς, καὶ γείνῃς μήτηρ, θὰ λέγῃς εἰς τὰ τέκνα σου, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ὁμιλοῦν, ὄχι μόνον ὅταν τρώγουν, ἀλλὰ ἰδίως καὶ πρὸ πάντων ὅταν καταπίνουν. Ἐννοεῖς δὲ βεβαίως τὸν λόγον.

Διὰ νὰ ὁμιλήσωμεν, καθὼς γνωρίζεις βέβαια, ὠθοῦμεν τὸν ἀέρα τῶν πνευμόνων μας εἰς τὸ στόμα. Ὁμιλία εἶνε ὁ κρότος, τὸν ὁποῖον κάμνει ὁ ἀὴρ αὐτὸς ἐξερχόμενος· καὶ δι' αὐτὸ ὅταν ἀναγινώσκῃς μεγαλοφώνως, σοῦ παραγγέλλει ὁ διδάσκαλος νὰ σταματᾷς εἰς τὰς τε-

Digitized by Google

λείας στιγμάς, τάς άνω στιγμάς καί τά κόμματα· διότι άλλέως θά σοΰ έλειπεν έξαφνα ή πνοή έν τώ μέσω τής φράσεως, καί θά έμενες μέ άνοικτόν τό στόμα. Είδομεν δέ πρό μικροΰ, άν ένθυμήσαι, ότι, πρός άποφυγήν παντός κινδύνου, ό σωλήν τών πνευμόνων κλείει, καθ' ήν στιγμήν καταπίνομεν· διότι άν έμενεν άνοικτός καί αύτός, τό φαγητόν θά έλάμβανε πολύ πιθανώς άλλον δρόμον, καί άντί νά ύπάγη είς τόν στόμαχον, θά διευθύνετο πρός τούς πνεύμονας. Άν όμως μάς έλθη όρεξις νά όμιλήσωμεν άκριβώς τήν στιγμήν κατά τήν όποίαν καταπίνομεν, ό άήρ, τόν όποίον ώθοΰμεν άπό τούς πνεύμονάς μας, πρέπει χωρίς άλλο νά έξέλθη· ό σωλήν του, όστις είχε γίνει τόσον μικρός ό ταλαίπωρος, διά νά άφήση έλεύθερον τόν δρόμον είς τό φαγητόν, έπανέρχεται θέλων καί μή θέλων είς τήν θέσιν του, άνοίγει, διά νά περάση ό άήρ τών πνευμόνων, καί τό φαγητόν, τό όποίον άκριβώς τήν στιγμήν έκείνην κατεπίνετο, άντί νά πέση είς τόν σωλήνά του, πίπτει είς τόν άλλον, τόν έμπρόσθιον, καί . . . *στραβοκαταπίνομεν*, ώς λέγει ό λαός.

Ένθυμείσαι τί μάς συμβαίνει είς τοιαύτην περίστασιν. Βήχομεν φοβερά, σφενδονίζομεν έξω τοΰ στόματός μας ότι εύρίσκεται έντός αύτοΰ, τό πρόσωπόν μας γίνεται κυανοΰν, χάνομεν τήν άναπνοήν, τό σώμά μας ολόκληρον τρέμει, καί οί όφθαλμοί μας, νομίζει τίς, θά έξέλθουν άπό τάς κόγχας των. Ό σωλήν, όστις είνε προσδιωρισμένος μόνον δι' άέρα, καί βλέπει έξαφνα ξένον άπρόσκλητον εισερχόμενον έντός αύτοΰ, άγωνίζεται πάση δυνάμει νά άποδιώξη τόν αύθάδη καί άδιάκριτον, οί δέ πνεύμονες, οίτινες θά ήσαν ήφανισμένοι, άν ό άδιάκριτος ξένος έφθανε μέχρις αύτών, έρχονται είς βοήθειαν τοΰ πιστοΰ ύπηρέτου, όστις άγωνίζεται πρός σωτηρίαν των, καί τοΰ στέλλουν είς έπικουρίαν όσον άέρα έχουν καί δέν έχουν. Ό άήρ αύτός γίνεται βήξ, καί ένώπιον τής όρμής του σφενδονίζεται έξω τοΰ στόματος ό παρείσακτος καί άδιάκριτος ξένος, ώς κονιορτός σαρωνόμενος άπό τόν άνεμον. Όταν δέ καθαρισθή έντελώς ό σωλήν, καί παρέλθη καθ' ολοκληρίαν ό κίνδυνος, τότε μόνον κοπάζει βαθμηδόν ή καταιγίς, καί έπανέρχεται ή ήσυχία.

Μή τυχόν σοΰ φανή άστείον τό πράγμα καί γελάσης. Διότι, άν καταπίη τις τοιουτοτρόπως κανέν μεγάλον τεμάχιον, άν ό έχθρός, όστις παρεισέφρησεν είς τόν σωλήνα τών πνευμόνων, ήνε σπουδαίος, καί δέν κατορθώσουν ούτε ό σωλήν ούτε οί πνεύμονες νά τόν άποδιώξουν ταχέως, δύναται τις νά άποθάνη αύθωρεί, καί τά παραδείγματα δυστυχώς δέν λείπουν. Ή φύσις δέν κάμνει τίποτε είς μάτην· ούτε είνε τόσον δειλή, ώστε νά τά χάση καί νά τρομάξη διά τό τίποτε. Όταν δέ βλέπης, ότι συγκεντρώνει όλας της τάς δυνάμεις είς έν σημείον, καί μετά πολλής άγωνίας προσπαθεί νά άποδιώξη έπικείμενον κίνδυνον, τοΰτο σημαίνει, ότι ό κίνδυνος είνε πραγματικός καί σπουδαίος, άδιάφορον άν ήμείς τόν έννοοΰμεν ή όχι.

Τόρα πιστεύω γνωρίζεις τόν λόγον, διά τόν όποίον πρέπει νά παραγγείλης είς τήν κόρην σου, όταν γείνης μήτηρ, νά μήν όμιλή όταν καταπίνη. Ακόμη δέ περισσότερον πρέπει νά τής παραγγείλης, νά μή γελά, όταν καταπίνη, διότι καί ό γέλως ταράττει έπίσης, καί πολύ περισσότερον μάλιστα, τούς πνεύμονας, διότι όταν γελώμεν έξέρχεται πολύ περισσότερος άήρ έξ αύτών παρά όταν όμιλώμεν, καί διότι, έπομένως, κινδυνεύομεν πολύ περισσότερον νά στραβοκαταπίωμεν γελώντες ή όμιλοΰντες.

Τόρα, πρίν τελειώσω, δέν νομίζω περιττόν νά σοΰ μάθω πώς όνομάζονται παρά τών σοφών τά διάφορα μέρη τοΰ δωματίου, τό όποίον έγνωρίσαμεν.

Τό δωμάτιον αύτό όνομάζεται *φάρυγξ*, τό παραπέτασμα τής θύρας του *ύπερώϊον ίστίον*, ό σωλήν τοΰ στομάχου *οίσοφάγος*, ό σωλήν τών πνευμόνων *λάρυγξ*, ή όπή του *γλωττίς*, καί ή καταπακτή ή όποία τήν φράττει *έπιγλωττίς*.

Μή μοΰ ζητήσης έξήγησιν αύτών τών λέξεων, διότι θά μέ ήνάγκαζες νά γείνω πολύ σχολαστικός, καί δέν θά έτελειώναμεν ποτέ. Άλλως τε δέ, άρκεί νά γνωρίζης τά πράγματα, καί όνόμαζέ τα όπως θέλης.

Έπεται συνέχεια. ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΛΑΧΟΣ.

Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΤΟΥ ΕΠΙΚΤΗΤΟΥ

Ό Έπίκτητος έγεννήθη είς Ίεράπολιν τής Φρυγίας, καί ήκμασε περί τά τέλη τής πρώτης μ. Χ. έκατονταετηρίδος. Καί ήτο μέν έθνικός τήν θρησκείαν, άλλ' άνεδείχθη έν πολλοίς συνάδελφος ούτως είπείν καί συνεργάτης τών ίεροκηρύκων τοΰ Χριστιανισμοΰ, μάλιστα είς τάς λεγομένας *Διατριβάς*, τάς όποίας αύτοΰ λέγοντος έγραψεν ό Άρριανός. Είς τάς *Διατριβάς* ταύτας, ότέ μέν άποκρίνεται είς ήθικά έρωτήματα, τά όποία άπευθύνοντο πρός αύτόν, ότέ δέ προτρέπει πρός άρετήν, ότέ δέ μελετά εύγλώττως τά περί τής Προνοίας, τά περί τοΰ Θεοΰ, τά περί τών καθηκόντων τών έπιβαλλομένων ύπ' αύτοΰ είς τόν άνθρωπον, παρασκευάζων ούτω τούς πολλούς νά άκούσωσι καί νά νοήσωσι τούς λόγους τών Πατέρων τής έκκλησίας. Έλεγε δέ ότι ό φιλόσοφος όφείλει νά άφιεροί έαυτόν όλον τή διακονία τοΰ Θεοΰ· καί άπήτει παρ' αύτοΰ άνοχήν καί καρτερίαν ενάμιλλον τής Εύαγγελικής, διότι έπέβαλλεν είς τόν φιλόσοφον τό καθήκον καί δερόμενον φιλείν αύτούς τούς δέροντας, ώς πατέρα πάντων, ώς άδελφόν. Ούδέ

Digitized by Google

περιωρίζετο εἰς λόγους μόνον· ἀλλὰ δι' ἔργων ἀπεδείκνυεν ὅτι ἐτήρει τὰ παραγγελλόμενα. Νέος ὢν διετέλεσεν ἐπὶ Νέρωνος ἐν Ῥώμῃ δοῦλος ἑνὸς τῶν ἀπελευθέρων τοῦ αὐτοκράτορος. Ὁ δεσπότης αὐτοῦ οὗτος ἐτέρπετο ποτὲ στραγγαλίζων διὰ βασανιστηρίου ὀργάνου τὸν πόδα τοῦ δούλου· ὁ δὲ Ἐπίκτητος εἶπεν ἀταράχως· *θέλεις τὸν θραύσει*. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ δεσπότης ἐπέμενεν εἰς τὴν ἄσπλαγχνον ἐκείνην παιδιάν, καὶ ὁ πούς ἐθραύσθη τῳόντι, ὁ φιλόσοφος ἠρκέσθη νὰ προσθέσῃ· *σὲ τὸ εἶχα εἰπεῖ*. Ταύτης τῆς στωϊκῆς ἀπαθείας ἐπιλαβόμενος ὁ Κέλσος, ἐτόλμησε βραδύτερον νὰ ἐρωτήσῃ τοὺς Χριστιανούς· *εἰπέ τι τοσοῦτον θαυμαστὸν ὁ ὑμέτερος Χριστὸς ἐν τῷ μέσῳ τοῦ μαρτυρίου αὐτοῦ*; Εἰς ὃ ὁ Ὠριγένης ἀπεκρίθη ἁπλῶς, ὅτι *ὁ Θεὸς ἡμῶν οὐδὲν εἶπεν, ὅπερ ἔτι θαυμαστότερον*.

Ὥστε ἅμιλλά τις ὑπῆρχε τότε μεταξὺ ἐθνικῶν καὶ Χριστιανῶν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, ἅμιλλα ὅμως ἐξ ἧς ἔμελλε νὰ ἐπικρατήσῃ ἐπὶ τέλους οὐχὶ τὸ δόγμα τῆς φιλοσοφίας, ἀλλὰ τὸ τῆς θρησκείας δόγμα. Μία δὲ τῶν μυρίων ἀποδείξεων τῆς ἁμίλλης ταύτης εἶναι καὶ ὁ πρὸς τὸν Θεὸν ὕμνος, ὃν ἔγραψε μὲν ὁ Ἐπίκτητος, ἠδυνάμεθα δὲ νὰ ὑπολάβωμεν ὡς ἐξελθόντα ἐκ τῶν χειλέων τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, διά τε τὴν εὐλάβειαν τοῦ αἰσθήματος καὶ τὴν χάριν τοῦ λόγου καὶ τὴν ἔντονον εἰς τοὺς πολλοὺς ὑπόμνησιν τοῦ καθήκοντος. Π**

Ἰδοὺ ὁ ὕμνος καὶ ἡ προτροπὴ τοῦ Ἐπικτήτου·

«Εἰ γὰρ νοῦν εἴχομεν, ἄλλο τι ἔδει ἡμᾶς ποιεῖν καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ, ἢ ὑμνεῖν τὸ Θεῖον, καὶ εὐφημεῖν, καὶ ἐπεξέρχεσθαι τὰς χάριτας; οὐκ ἔδει καὶ σκάπτοντας, καὶ ἀροῦντας, καὶ ἐσθίοντας, ᾄδειν τὸν ὕμνον τὸν εἰς τὸν Θεόν; Μέγας ὁ Θεός, ὅτι ἡμῖν παρέσχεν ὄργανα τοιαῦτα, δι' ὧν τὴν γῆν ἐργασόμεθα· μέγας ὁ Θεός, ὅτι χεῖρας δέδωκεν, ὅτι κατάποσιν, ὅτι κοιλίαν, ὅτι αὔξεσθαι λεληθότως, ὅτι καθεύδοντας ἀναπνεῖν. Ταῦτα ἐφ' ἑκάστου ἐφυμνεῖν ἔδει, καὶ τὸν μέγιστον καὶ θειότατον ὕμνον ἐφυμνεῖν, ὅτι τὴν δύναμιν ἔδωκε τὴν παρακολουθητικὴν τούτοις, καὶ ὁδῷ χρηστικήν. Τί οὖν; ἐπεὶ οἱ πολλοὶ ἀποτετύφλωσθε, οὐκ ἔδει τινὰ εἶναι τὸν ταύτην ἐκπληροῦντα τὴν χώραν, καὶ ὑπὲρ πάντων ᾄδοντα τὸν ὕμνον τὸν εἰς τὸν Θεόν; τί γὰρ ἄλλο δύναμαι γέρων χωλός, εἰ μὴ ὑμνεῖν τὸν Θεόν; εἰ γοῦν ἀηδὼν ἤμην, ἐποίουν [ἂν] τὰ τῆς ἀηδόνος· εἰ κύκνος, τὰ τοῦ κύκνου. Νῦν δὲ λογικός εἰμι, ὑμνεῖν με δεῖ τὸν Θεόν· τοῦτό μου τὸ ἔργον ἐστι, ποιῶ αὐτό· οὐδ' ἐγκαταλείψω τὴν τάξιν ταύτην, ἐφ' ὅσον ἂν δίδωται· καὶ ὑμᾶς ἐπὶ τὴν αὐτὴν ταύτην ᾠδὴν παρακαλῶ.»

Ἡ ἀνάγνωσις τερπνῶν ἅμα καὶ ὠφελίμων βιβλίων εἶνε ἓν τῶν ἰσχυροτέρων πρὸς ἠθοποίησιν τοῦ λαοῦ μέσων, εἶνε ἡ διανοητικὴ τροφή, ἡ ἀπαραιτήτως ἀναγκαία πρὸς συντήρησιν τῶν ἰδιοτήτων τοῦ νοὸς καὶ τῆς καρδίας ἅς ἤδη τις ἀπέκτησε καὶ πρὸς περαιτέρω ἀνάπτυξιν αὐτῶν, τροφή, ἄνευ τῆς ὁποίας καὶ αἱ καλλίτεραι ἰδιότητες κατὰ μικρὸν ἀτροφοῦσι καὶ φθίνουσιν.

Δ. Σ. Μαυροκορδατος.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

ΒΕΝΙΑΜΙΝ ΦΡΑΓΚΛΙΝΟΣ

Ὁ Βενιαμὶν Φραγκλῖνος, δέκατος ἕβδομος καὶ ὑστερότοκος υἱὸς πτωχῆς τινος τεχνιτῶν οἰκογενείας, ἀποτελεῖ ἓν τῶν μεγαλητέρων παραδειγμάτων περὶ τοῦ τί δύναται ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἡ φιλεργία, ἡ καρτερία, ἡ φιλομάθεια, ὅταν ἦναι ἡνωμέναι μετὰ τιμίων καὶ ὑψηλῶν αἰσθημάτων.

Ὁ Βενιαμὶν Φραγκλῖνος ἐγεννήθη ἐν Βοστῶνι τῆς νέας Ἀγγλίας, κατὰ τὸ ἔτος 1706. Ὁ πατήρ του ἦτον κηροποιός, καὶ εἰς τὸ ἔργον τοῦτο εἰργάσθη κατὰ πρῶτον καὶ ὁ νέος Βενιαμίν. Τὸ ἀηδίασεν ὅμως ταχέως, καὶ ὑπηρέτησε παρά τινι τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, ὄντι τυπογράφῳ. Ὡς τυπογράφος ἐργάτης εἰργάσθη καὶ ἐν Φιλαδελφείᾳ καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ. Μετὰ ταῦτα κατώρθωσε νὰ συστήσῃ ὁ ἴδιος τυπογραφεῖον. Ἐκ τῆς εἰς τὰ πρόσω ἀναγνώσεως τῆς παρούσης βιογραφικῆς ἐκθέσεως, ἥτις ὀφείλεται εἰς τὸν ἐξησκημένον κάλαμον διασήμου πολιτικοῦ ἀνδρός, τοῦ γάλλου Ἐδουάρδου Λαβουλαί, θέλει μάθει ὁ ἀναγνώστης πῶς, ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος τούτου, τοῦ τοσαύτην σχέσιν καὶ συνάφειαν ἔχοντος πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὴν παιδείαν, ὁ Φραγκλῖνος ἠδυνήθη νὰ τελειοποιήσῃ τὰς γνώσεις του, καὶ ἔθεσε τὰς πρώτας βάσεις τοῦ πολιτικοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ του βίου. Ἐκλεχθεὶς Μέλος τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τῆς Φιλαδελφείας, ἐστάλη παρ' αὐτῆς, ὡς πράκτωρ, εἰς Ἀγγλίαν, ὅπου ἡ παρ' αὐτοῦ γενομένη μεγάλη ἀνακάλυψις τῶν θεωριῶν τοῦ ἠλεκτρισμοῦ καὶ ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῶν εἰς τὴν ἐφεύρεσιν τοῦ ἀλεξικεραυνικοῦ μηχανήματος προπαρεσκεύασαν εἰς αὐτὸν ἔξοχον ὑποδοχὴν παρὰ τοῖς ἐπισημοτέροις τῶν Ἄγγλων. Ἔμεινεν ἐν Ἀγγλίᾳ πέντε ἔτη, καί, ἐπιστρέψας εἰς Ἀμερικήν, ἐδέχθη τὰς εὐχαριστίας τῶν συμπολιτῶν του δι' ἃς ἀπέδωκεν εἰς τὴν κοινωνίαν ὑπηρεσίας. Ὅτε, κατὰ τὸ 1764, ἐπανῆλθε πάλιν εἰς Ἀγγλίαν, ἠρωτήθη ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων περὶ τῆς καταστάσεως τῆς ἀποικίας. Αἱ ἐν Ἀμερικῇ ταραχαὶ ἤρχιζαν· ὁ Φραγκλῖνος πάντα λίθον ἐκίνησεν ἵνα ἀποτρέψῃ τοὺς ὑπουργοὺς ἐκ τῶν κατὰ τῆς ἀποικίας προταθέντων αὐστηρῶν μέτρων. Κατὰ τὸ 1775, ὅτε ἐπέστρεψεν εἰς Ἀγγλίαν, τὸ πολιτικόν του στάδιον ἔγεινε σπουδαιότερον. Ἐκλεχθεὶς ἐν τῇ Νομοθετικῇ Συνελεύσει ἀντιπρόσωπος, ἔλαβε μέγιστον μέρος εἰς

Digitized by Google

τὴν σύνταξιν τοῦ Συντάγματος. Ἀμέσως μετὰ ταῦτα ἐστάλη εἰς τὴν Γαλλίαν ὡς πρέσβυς, ἐντολὴν ἔχων νὰ συνομολογήσῃ συμμαχίαν μετ' αὐτῆς. Γνωστὸς εἶναι ὁ ἐνθουσιασμὸς μεθ' οὗ ὑπεδέχθησαν εἰς τὴν Γαλλίαν τὸν νέον πρέσβυν, γνωστὴ ἡ ἐπιτυχία τῶν διαπραγματεύσεων αὐτοῦ, καθὼς καὶ ἡ κατὰ τὸ 1783 ὑπογραφεῖσα Συνθήκη. Ἀφοῦ ἠσφάλισε τὴν εὐδαιμονίαν τῆς πατρίδος του, δὲν ἔμενε πλέον εἰμὴ ν' ἀπολαύσῃ ἐν εἰρήνῃ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ εὐδαιμονίαν, δεχόμενος, ὡς νέος Τιμολέων, τὰς συμπαθείας καὶ τὰς εὐλογίας τῶν ἐλευθέρων αὐτοῦ συμπολιτῶν. Ἀπέθανε τὴν 17 ἀπριλίου 1790, ἀφεὶς πένθος μέγα, οὐ μόνον εἰς τὴν πατρίδα του, ἀλλὰ καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας χώρας, καὶ ἰδίως εἰς τὴν Γαλλίαν. Τίς ἀγνοεῖ τὴν μεγάλην συγκίνησιν, τὴν γενομένην ἐν τῇ Συντακτικῇ Συνελεύσει τῶν Γάλλων, ὅτε ἔφθασεν ἡ τοῦ θανάτου αὐτοῦ εἴδησις; Τίς ἀγνοεῖ τοὺς λόγους δι' ὧν ὁ Μιραμπὼ ἐπροοιμίασε τὴν περὶ πενθοφορίας πρότασιν αὐτοῦ; «Ὁ Φραγκλῖνος ἀπέθανεν... Ἐπανῆλθεν »εἰς τοὺς κόλπους τῆς Θεότητος ὁ ἄγγελος ὁ »ἐλευθερώσας τὴν Ἀμερικὴν καὶ διαχύσας φῶς »μέγα ἐπὶ τῆς Εὐρώπης! Ὁ σοφὸς τὸν ὁποῖον »δύω κόσμοι ἀντιποιοῦνται, ὁ ἀνὴρ τὸν ὁποῖον ἡ »ἱστορία τῶν ἐπιστημῶν καὶ ἡ ἱστορία τῶν πο»λιτειῶν σφετερίζονται ἐπίσης, κατεῖχεν ἀναμ»φιβόλως θέσιν ὑψηλὴν μεταξὺ τοῦ ἀνθρωπίνου »γένους. Ἱκανὸν καιρὸν αἱ κυβερνήσεις τοῦ κό»σμου ἀνήγγελλον πρὸς ἀλλήλας τὸν θάνατον »ἀνδρῶν, οἵτινες μόνον εἰς τοὺς ἐπιταφίους των »λόγους ἐφαίνοντο μεγάλοι· ἱκανὸν καιρὸν αἱ »αὐλικαὶ διατυπώσεις ἐπέταττον ὑποκριτικὰς »πενθοφορίας. Τὰ ἔθνη μόνον διὰ τοὺς εὐεργέ»τας των πρέπει νὰ πενθοφορῶσιν· οἱ δὲ ἀντι»πρόσωποι αὐτῶν μόνους τοὺς ἥρωας τῆς ἀνθρω»πότητος ὀφείλουν νὰ συνιστῶσιν εἰς αὐτὰ ὡς »ἀξίους τιμῆς, κτλ.»

Οὕτως ἀπὸ πρότερον μὲν ἐργάτου τυπογράφου, εἶτα δὲ ἀρχηγοῦ καὶ διευθυντοῦ μεγάλου τυπογραφείου, ἡ ἐκ τῆς ἀναλλοιώτου τοῦ χαρακτῆρός του χρηστότητος καὶ τῆς εὐεργετικῆς αὐτοῦ φιλοπατρίας νομίμως ἀποκτηθεῖσα δημοτικότης του ὑπέδειξαν αὐτὸν εἰς τὴν ἐκλογὴν τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως ὡς ἄξιον ν' ἀντιπροσωπεύσῃ τὴν ἀρτιγέννητον μεγάλην Ἀμερικανικὴν Συμπολιτεῖαν παρὰ τῷ βασιλεῖ τῆς Γαλλίας Λουδοβίκῳ τῷ ΙΣΤ'.

Διάσημος ἐν τῇ πολιτικῇ καὶ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, εὐεργέτης τῆς πατρίδος του καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ὁλοκλήρου, ὁ μέγας οὗτος ἀνὴρ ἔγεινε δημοτικώτατος πανταχοῦ ὅπου τιμᾶται ἡ ἀρετή.

Καὶ δὲν ὑπῆρξε μόνον πολίτης ἄριστος καὶ ἔξοχος φυσιοδίφης ὁ Φραγκλῖνος· ἀλλὰ καὶ μέγας ἠθικολόγος καὶ μέγας ἐργάτης τῆς ἀρετῆς. Τὰ συγγράμματά του ἀναγινώσκονται εἰς ὅλα τὰ ἔθνη καὶ εἰς ὅλας τὰς γλώσσας, μετὰ τῆς αὐτῆς μεγάλης ὠφελείας, ὑπό τε νέων καὶ γερόντων.

Προσφέροντες εἰς τὸ κοινὸν τῶν Ἑλλήνων διὰ τῆς *Ἑστίας*, διάφορα, μικρὰ μὲν τὸν ὄγκον, μεγάλα δὲ τὴν ἀξίαν, συγγράμματα τοῦ ἐξόχου τούτου ἀνδρός, προτάσσομεν αὐτῶν τὸν ὑπὸ τοῦ διασήμου καὶ πολὺ παρ' ἡμῖν γνωστοῦ γάλλου συγγραφέως Λαβουλαὶ περὶ τῆς νεότητος τοῦ Φραγκλίνου, κατὰ τὴν 27 ἀπριλίου 1865, ἐν τῇ Φραγκλινείῳ τῶν Παρισίων Ἑταιρίᾳ ἐκφωνηθέντα λόγον.

Ὅσα περὶ τοῦ μεγάλου πολίτου Φραγκλίνου προσφέρομεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας εἶναι ἀρκετά, νομίζομεν, εἰς τὸ νὰ καταστήσωσιν ἀγαπητὴν τὴν μνήμην αὐτοῦ. Εἴθε μετὰ τῆς ἀγάπης νὰ συνυπάρξῃ εἰς πολλοὺς καὶ ἡ μίμησις τῶν ἀξιαγάστων ἔργων ἀνδρός, τοῦ ὁποίου τὸ μακρὸν ἐπὶ τῆς γῆς στάδιον ἐδείχθη ἐκ τῶν ὡραιοτάτων καὶ ὠφελιμωτάτων εἰς τὴν ἀνθρωπότητα!

Ε. Α. Σιμος.

Λόγος περὶ τῆς νεότητος τοῦ Φραγκλίνου. [1]

Κυρίαι καὶ κύριοι,

Συγκροτοῦσα τὴν πρώτην αὐτῆς δημοσίαν συνεδρίασιν, ἡ Φραγκλίνειος Ἑταιρία ἐνόμισε καὶ πρέπον καὶ δίκαιον νὰ ἀποδώσῃ τὸν φόρον τοῦ σεβασμοῦ αὐτῆς πρὸς τὸν ἄνδρα ἐκ τοῦ ὁποίου ἔλαβε τὴν ἐπωνυμίαν, πρὸς τὸν Βενιαμὶν Φραγκλῖνον, πρῶτον ἐφευρέτην, πρῶτον θεμελιωτὴν τῶν διὰ συνδρομῶν σχηματιζομένων βιβλιοθηκῶν. Ἐτίμησεν ἐμέ, ἐκλέξασά με ὡς ὄργανον τοῦ τοιούτου αὐτῆς σκοποῦ· ἐγὼ δὲ ἐδέχθην τὴν ἐντολὴν ἄνευ ψευδοῦς μετριοφροσύνης καὶ μετ' εὐχαριστήσεως.

Ἀπὸ εἴκοσιν ἐτῶν ἐνασχολοῦμαι περὶ τῆς Ἀμερικῆς καὶ περὶ τῆς ἱστορίας τῆς πρώτης αὐτῆς ἐπαναστάσεως· ἀπὸ εἰκοσαετίας ζῶ μετὰ τοῦ Φραγκλίνου καὶ τοῦ Βασσιγκτῶνος. Διακηρύττω ὅτι δὲν ἐγνώρισα ποτὲ πατριώτας ἄλλους ἀφιλοκερδεστέρους, εἰλικρινεστέρους φίλους τῆς ἐλευθερίας. Τοὺς ἀγαπῶ, καί, καθὼς ὅλοι οἱ ἀγαπῶντες, ἔχω ἀνάγκην νὰ λαλῶ περὶ τοῦ ἀγαπωμένου προσώπου, ἔστω καὶ ἂν γίνωμαι πρὸς τοὺς ἀκροατάς μου ὀχληρός.

Δὲν σκοπεύω ἐν τούτοις νὰ σᾶς διηγηθῶ ὅλον τοῦ Φραγκλίνου τὸν βίον. Τοῦτο πράττων, ἤθελα πολὺ μακρηγορήσει· ἄλλως τε, ὁ βίος οὗτος συνεγράφη ὑπ' ἀνδρὸς ὅστις, κάλλιον παντὸς ἄλλου, ἐγνώριζε καὶ τὰ ἐλαττώματα καὶ τὰ προτερήματα τοῦ Φραγκλίνου· ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου Φραγκλίνου. Ἐν τοῖς καλοῖς ἀπομνημονεύμασιν αὐτοῦ, ἅτινα ἔπρεπε νὰ ἦναι ἀνὰ χεῖρας ὅλων τῶν ἀνθρώπων, μᾶς διηγήθη τὴν ἱστορίαν τῆς νεότητός του, τοῦ ἰδιωτικοῦ του βίου μέχρι τοῦ πεντηκοστοῦ πρώτου τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἔτους· καὶ βραδύτερον, ἔν τινι

[1]. Προσεχῶς ἡ Ἑστία θὰ δημοσιεύσῃ διάφορα συγγραμμάτια τοῦ Φραγκλίνου. Σ. τ. Δ.

Digitized by Google

ἀλληλογραφία, ἧττον μὲν γνωστὴ ἐν Γαλλίᾳ, οὐχὶ δὲ καὶ ἧττον ἐπαγωγῷ τῶν εἰρημένων ἀπομνημονευμάτων, μᾶς περιέγραψε τὴν κατάστασιν τῆς ψυχῆς του, ἡμέραν παρ' ἡμέραν, ὥραν παρ' ὥραν. Ἐκεῖ δύνασθε νὰ ἐκτιμήσετε, ἐν ὅλῃ τῇ ἁπλότητι καὶ τῇ μεγαλειότητι αὐτοῦ, τὸν ἄνδρα τοῦτον, περὶ οὗ εὐλόγως ἐῤῥέθη ὅτι δὲν εἶπε ποτὲ λόγον τὸν ὁποῖον δὲν ἔπρεπε νὰ εἴπῃ, ἀλλ' ὅτι εἶπε πάντοτε τὸν ὁποῖον ἔπρεπε νὰ εἴπῃ λόγον· ὅτι ποτὲ δὲν ἔπραξεν ἔργον τὸ ὁποῖον δὲν ἔπρεπε νὰ πράξῃ, ἀλλ' ὅτι ἔπραξε πάντοτε τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ πράξῃ ἔργον. Ἐν ἑνὶ λόγῳ, ὁ Φραγκλῖνος ἦτον ἐξ ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων, τῶν ἐρωτώντων ἑαυτοὺς διατὶ θὰ γίνεται ἡ ἀνθρωπίνη εὐφυΐα προνόμιον τῶν κακῶν· ὁ Φραγκλῖνος εἶχεν εὐφυΐαν, ἤθελε νὰ κάμῃ χρῆσιν αὐτῆς, καὶ ἔθετεν εἰς τὴν διάθεσιν τῶν χρηστῶν ἀνθρώπων τὸ δῶρον τοῦτο τοῦ οὐρανοῦ.

Θὰ σᾶς διηγηθῶ λοιπὸν μόνον ἓν μικρὸν μέρος τοῦ βίου τοῦ Φραγκλίνου· τῶν ἔργων ἅπερ ἐσύστησεν ἐν Φιλαδελφείᾳ, ὡς πολίτης ἁπλοῦς, πρὶν ἢ εἰσέλθῃ εἰς τὸν πολιτικὸν βίον, τῶν ἔργων ἅτινα δύνανται νὰ ἐννοήσωσιν ὅλοι, ἀρκεῖ νὰ ἔχωσι τὴν νοημοσύνην, καὶ μάλιστα τὴν ἐπιμονὴν τοῦ Φραγκλίνου. Ἦτον εἷς ἐκ τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, περὶ ὧν ὀρθῶς ἠδυνήθη νὰ εἴπῃ ὁ κόσμος ὅτι, ἂν ἐτίθεντο ἐπὶ τραπέζης μαρμαρίνης, ἤθελαν πιάσει ῥίζαν. Ἦτον νοῦς εὐθύς, καὶ εἶχεν ὡς ὄργανον αὐτοῦ θέλησιν ἐνεργητικὴν καὶ μηδέποτε δειλιῶσαν.

Δὲν θέλω ὅμως καὶ νὰ περιορισθῶ, λαλῶν ὑμῖν μόνον περὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ· θέλω νὰ σᾶς λαλήσω καὶ περὶ τοῦ ἀνδρὸς αὐτοῦ, τὸν ὁποῖον δὲν γνωρίζομεν, εἰμὴ ἐξ εἰκόνος παραδεκτῆς κατὰ συνθήκην, ἥτις δὲν εἶνε παντελοῦς ὁμοιότητος, καὶ μάλιστα δὲν γνωρίζομεν, εἰμὴ κατὰ τὰς γηραιὰς αὐτοῦ ἡμέρας. Θέλω νὰ σᾶς ζωγραφήσω τὸν Φραγκλῖνον ἐν τῇ νεότητι αὐτοῦ, ἐν τῷ ἰδιωτικῷ αὐτοῦ βίῳ, καὶ νὰ σᾶς δώσω νὰ νοήσετε πῶς κατώρθωσε νὰ γείνῃ τὸ εἴδωλον τῆς Ἀμερικῆς.

Ἀλλ' ἵνα τοῦτο γείνῃ, πρέπει νὰ ὀπισθοδρομήσωμεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη, πρέπει νὰ μεταβῶμεν εἰς τὴν Ἀμερικήν, καὶ νὰ μεταβῶμεν περὶ τὸ ἔτος 1731. Ἂν ἤμεθα ἐν ταῖς Ὁμοσπόνδοις Πολιτείαις, τὸ πρᾶγμα δὲν θὰ ἦτον δύσκολον, διότι εἶναι χώρα τῶν πνευμάτων, καὶ θὰ παρεκαλοῦμεν ἓν τῶν πνευμάτων αὐτῶν νὰ μᾶς ἐπαναφέρῃ τὸν Φραγκλῖνον. Ἐνταῦθα ὅμως, ἐντὸς τοῦ περιβόλου τούτου, ὅπου οἱ ἄνθρωποι πιστεύουν μόνον ὅσα βλέπουν, ὅσα ζυγίζονται... ὅσα!.. πῶς νὰ κάμωμεν;..

Ἐν τούτοις, ἐπέρχεταί μοι μία ἰδέα. Ὑπάρχει τι ἐν ἡμῖν ὅπερ δὲν ζυγίζεται, καὶ ὑπερκρατεῖ καὶ χρόνου καὶ διαστήματος, καὶ τοῦτο εἶναι ὁ νοῦς. Παρὰ τῷ Σακεσπήρῳ εἶναι μικρόν τι δαιμόνιον λέγον ὅτι εἰς τεσσαράκοντα λεπτὰ δύναται νὰ περιζώσῃ τὴν γῆν· τὸ δαιμόνιον αὐτὸ δὲν τρέχει τόσον ταχέως ὅσον ὁ νοῦς. Διὰ τοῦ νοῦ λοιπὸν σᾶς προτείνω νὰ μεταβῶμεν εἰς τὴν Ἀμερικήν, καὶ νὰ γείνωμεν νεώτεροι κατὰ τριάκοντα καὶ ἑκατὸν ὅλα ἔτη. Δὲν εἶναι βέβαια μέγα πρᾶγμα.—Ἰδοὺ ἐφθάσαμεν! Ἐλπίζω ὅτι δὲν ἐκουράσθητε πολύ, καὶ νομίζω ὅτι ὅλων ἡ νεότης ἀνεκαινίσθη ὡς ἡ τοῦ φοίνικος.

Συγχωρήσατέ μοι λοιπὸν νὰ σᾶς ξεναγήσω ἐν τῇ πόλει τῆς Φιλαδελφείας κατὰ τὸ 1731. Εἶναι ἡ μεγαλητέρα τότε πόλις τῆς Ἀμερικῆς, πόλις δέκα χιλιάδων κατοίκων.[1] Ὅ,τι βλέπετε ἔμπροσθεν τῆς πόλεως εἶναι τὸ λεγόμενον *Κοινοτικόν*, λειμὼν δημόσιος, ὅπου στέλλονται τὴν πρωΐαν αἱ ἀγελάδες πρὸς νομήν· ἡ δὲ πόλις εἶναι ὡς ἡ μεγάλη ἐκείνη ὁδὸς τὴν ὁποίαν βλέπετε περιφρασσομένην ὑπὸ κήπων καὶ ξηρῶν αἱμασιῶν. Ἐν μέσῳ μηλεῶν καὶ ῥοδακινεῶν καρποφόρων, ἴσως διακρίνετε μικρὰς οἰκίας πλινθοκτίστους μετὰ μακρῶν παραθύρων καὶ κλίμακος τριῶν βαθμίδων πρὸ τῆς εἰσόδου. Ἰδοὺ ἡ πόλις τῆς Φιλαδελφείας. Βεβαίως ὅμως γίνομαι προφήτης καὶ σᾶς προαναγγέλλω ὅτι κατὰ τὸ 1865 ἡ πόλις αὕτη θὰ ἔχῃ ἑξακοσίας χιλιάδας κατοίκων· ἀπόδειξις τρανὴ τῆς γονιμότητος τῆς ἐλευθερίας!

Ἂς ζητήσωμεν λοιπὸν ἐνταῦθα τὴν οἰκίαν τοῦ κυρίου Φραγκλίνου, κατοικοῦντος πλησίον τῆς ἀγορᾶς τῶν ἐδωδίμων. Θὰ μᾶς τὴν δείξωσιν εὐκόλως.—Ἰδοὺ μᾶς τὴν ἔδειξαν. Ἂς εἰσέλθωμεν· ἀνοικτὴ εἶναι ἡ θύρα. Εἴμεθα ἐντὸς τῶν μεγάλων τῆς πόλεως τυπογραφείων. Εἶναι δύω πιεστήρια, καὶ ὁ Φραγκλῖνος ἔχει πλησίον του καὶ μαθητήν. Βλέπετε τὸν Φραγκλῖνον ἐργαζόμενον, καὶ ἔχοντα ἔμπροσθεν αὐτοῦ καὶ τὸ πρόγευμά του. Λιτὸν εἶναι τὸ φαγητόν του.—Ὁ Φραγκλῖνος δὲν εἶναι ἑκατομμυριοῦχος.—Ἀγγεῖον πήλινον περιέχον γάλα, καὶ κοχλιάριον ἐκ κασσιτέρου. Ὄχι τώρα, ἀλλὰ ἀκολούθως, ὅταν θὰ γείνῃ πλούσιος, ὁ Φραγκλῖνος θὰ ἔχῃ κοχλιάριον ἀργυροῦν καὶ φλυζάνιον ἐκ φαρφουρίου. Ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸ ἀκόμη πρέπει νὰ τὸν ἀναγκάσῃ ἡ σύζυγός του, διότι εἶναι ἔξοδον μάταιον καὶ κεφάλαιον μηδόλως παραγωγικόν.

Τὴν ὥραν ταύτην, ὁ Φραγκλῖνος ἐργάζεται στοιχειοθετῶν. Ἠμποροῦμεν νὰ κυττάξωμεν ἄνευ ἀδιακρισίας ὑπεράνω τῶν ὤμων του· εἶναι ἡ Ἐφημερὶς τῆς Πενσυλβανίας. Συνθέτει ἀγγελίαν.—Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ Φραγκλῖνος εἶναι ὁ ἐφευρὼν ἢ τελειοποιήσας τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἐφημεριδογραφίας.—Ἂς παρατηρήσωμεν τί ἀναγγέλλει· «Ἐλησμονήθη, πρὸ τριῶν ἢ τεσσάρων ἡμερῶν, ἐπὶ τῶν στασιδίων τῆς ἐκκλησίας σύνοψις ἐκ μαροκίνου ἐρυθροῦ, τὴν τομὴν ἐπίχρυ-

[1] Ἡ Φιλαδέλφεια περιέχει σήμερον ἐπέκεινα τῶν 600,000. Ὑπῆρξε δὲ μητρόπολις τῶν Ὁμοσπόνδων Πολιτειῶν μέχρι τοῦ 1800.

Digitized by Google

σος, καὶ φέρουσα ἀρχικὰ στοιχεῖα Δ. Φ. (Δεβόρα Φραγκλίνου.) Ὁ εὑρὼν παρακαλεῖται ν' ἀνοίξῃ τὸ βιβλίον τοῦτο ἐν τῇ ὀγδόῃ ἐντολῇ, καί, ἀφοῦ τὴν ἀναγνώσῃ, νὰ βάλῃ τὸ βιβλίον εἰς τὴν θέσιν του. Ἄλλαι ἔρευναι δὲν θὰ γείνουν.»

Ἂς τὸν ἀφήσωμεν νὰ τελειώσῃ τὴν ἀγγελίαν του, καὶ ἂς ἰδοῦμεν ποῖον εἶναι τὸ πλησίον του χειρόγραφον. Εἶναι τὸ Ἡμερολόγιον τοῦ ἀνθρωπάκου Ῥικάρδου, διὰ τὸ ἔτος 1731. Τί περιέχει; Ἂς ἀναγνώσωμεν ὀλίγον·

«Τρεῖς εἶναι οἱ ἀξιόλογοι φίλοι· γραῖα σύζυγος, γέρων σκύλος καὶ τὰ μετρητά.

»Τρεῖς γυναῖκες ἠμποροῦν νὰ φυλάξουν μυστικόν· ἀρκεῖ ν' ἀπέθαναν αἱ δύω.»

Συγχωρεῖτε! Ἔσφαλα, ἀνέγνωσα κακῶς· λέγει *τρεῖς ἄνθρωποι*, καὶ ὄχι *τρεῖς γυναῖκες*. Ὁ Φραγκλῖνος ἐνόει ἄνδρας καὶ γυναῖκας ἀδιακρίτως.

Ἐξακολουθῶ.

«*Παραπονεῖσαι* ὅτι ἠπατήθης. Ποῖος εἶναι ὁ συχνότερα ἀπατήσας σε; — Ἀπόκρισις· «Σὺ ὁ ἴδιος.»

Βλέπετε ὅτι ὁ Φραγκλῖνος εἶναι ἄνθρωπος πολύτεχνος. Ἐφημεριδογράφος, ἡμερολογιογράφος, καὶ ἐν τοῖς Ἡμερολογίοις του, χρείας τυχούσης, ποιητής. — Ἡ ποίησίς του ἐν τούτοις, ὁμολογητέον, δὲν ὑψόνεται ὑπεράνω τοῦ Ἡμερολογίου. Ἔπειτα, καὶ τί ἀκόμη δὲν εἶναι! Χαράκτης, στοιχειοχύτης, στοιχειοθέτης, μελανωτής, μελανοποιός, πιεστής, ἐργοστασιάρχης, χαρτοπώλης, καὶ ἐν ἀνάγκῃ, ὡς φέρεται ἐν ταῖς ἀγγελίαις του, πωλῶν καφὲν καὶ ῥούμιον. Ἐν ἑνὶ λόγῳ, τίποτε δὲν τὸν πτοεῖ, τίποτε δὲν τὸν τρομάζει, διότι πιστεύει ὅτι ἡ ζωὴ ἔγεινε διὰ τὴν ἐργασίαν, καὶ ὅτι πᾶσα τιμία ἐργασία εἶναι ἀξία ἀμοιβῆς.

Καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, διὰ κόπων καὶ οἰκονομιῶν, ἔφθασε νὰ πλάσῃ δι' ἑαυτὸν ἔντιμον θέσιν.

Ἰδού, ἴσως εἴπητε, ἄνθρωπος εὐχάριστος· ἀλλ' ἡμεῖς γνωρίζομεν πολλοὺς ἄλλους ὡσὰν αὐτόν, ἔχοντας θέλησιν ἐνεργητικὴν καὶ ἐπιθυμοῦντας νὰ πλουτίσουν. Τοῦτο δὲν ἔχει τίποτε ἔκτακτον, καὶ ἰδίως τίποτε ἄξιον νὰ προταθῇ εἰς τὸν θαυμασμὸν τῶν ἀνθρώπων.

Ὄχι! ἡμεῖς δὲν εἴδαμεν ἀκόμη εἰμὴ τὸ ἥμισυ τοῦ Φραγκλίνου. Εἴδαμεν τὸν Φραγκλῖνον θέλοντα νὰ ὑψωθῇ, ἀλλὰ δὲν τὸν εἴδαμεν ἀκόμη θέλοντα νὰ ὑψώσῃ μετ' αὐτοῦ καὶ τοὺς ἄλλους. Καὶ ἐν τούτοις, ἡ τοιαύτη ἰδέα δὲν τὸν ἐγκατέλιπε ποτέ· δὲν ἠθέλησε ποτὲ νὰ διδαχθῇ χωρὶς νὰ διδάξῃ τοὺς ἄλλους· δὲν ἠθέλησε ποτὲ νὰ πλουτίσῃ χωρὶς νὰ πλουτίσῃ τοὺς ἄλλους· δὲν ἠθέλησε ποτὲ νὰ ἦναι ἐλεύθερος χωρὶς νὰ ἦναι καὶ οἱ ἄλλοι ἐλεύθεροι μετ' αὐτοῦ.

Κατὰ τὸ εἰκοστὸν τῆς ἡλικίας του ἔτος, — ὀπισθοδρομοῦμεν ὀλίγον· εἴμεθα εἰς τὸ 1726, — ὁ Φραγκλῖνος εἶναι ἐργάτης τυπογραφείου, μὴ ἔχων ὅλας τὰς ἡμέρας τί νὰ προγευματίσῃ, ἀλλ' ἔχων ἤδη τὴν θέλησιν νὰ διδαχθῇ, καὶ τότε συλλαμβάνει τὴν ἰδέαν νὰ συστήσῃ σύλλογον. Ζητῶν δὲ ὄνομα διὰ τὸν σύλλογον τοῦτον, τὸν ὠνόμασεν ἱσπανιστὶ Γιοῦνταν (συνάθροισιν.) Ἀλλ' οἱ Φιλαδελφεῖς, βλέποντες ἐκ ποίων προσώπων ἐσύγκειτο ἡ ἔντιμος ὁμήγυρις ἐκείνη, καὶ θέλοντες ὀλίγον νὰ τὴν χλευάσουν, τὴν ἐπωνόμασαν *Σύλλογον τῶν δερματίνων ζωσμάτων*, διότι, ὡσεπιτοπολύ, ἐργάται φοροῦντες, κατὰ τὸ σύνηθες, ἐμπροσθέλλας μακρὰς ἐκ δέρματος, συνήρχοντο κατὰ πᾶσαν παρασκευὴν ἑσπέρας, συνομιλοῦντες καὶ συζητοῦντες ἐπὶ διαφόρων ἀντικειμένων. Τὰς συζητήσεις ταύτας γνωρίζομεν· ἠξεύρομεν περὶ τίνος ἐνησχολοῦντο οἱ διάφοροι ἐκεῖνοι τεχνῖται, τυπογράφοι, τέκτονες, λεπτουργοί, ὑποδηματοποιοί, κτλ.

Πρὸ παντὸς ἄλλου, ἂς δώσωμεν μίαν σπουδαίαν ἐξήγησιν. Εἴμεθα εἰς τὸ 1726. Ἂν τὰ πράγματα συνέβαινον ἐν Γαλλίᾳ, θὰ ἦσαν λογομαχίαι μεταξὺ Ἰησουϊτῶν καὶ συνεδρίων· καὶ ἂν ἐφαίνετό τις τῶν διαμαρτυρομένων, θὰ ἐστέλλετο εἰς τὸ κάτεργον. Εἴμεθα ὅμως ἐν Φιλαδελφείᾳ, καὶ ὁ Φραγκλῖνος θέλει νὰ ἔρχεται ὁ κόσμος εἰς τὴν Γιοῦνταν μὲ τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ στήθους, ὀμνύων ὅτι ποτὲ δὲν θὰ ζητηθῇ ποῖον εἶναι τὸ φρόνημα, οὔτε ποῖον τὸ θρήσκευμα οὐδενὸς ἐκ τῶν μελῶν τῆς Γιούντας... ὅτι οὐδεὶς ποτὲ θὰ ὑπαινιχθῇ τοιοῦτό τι ἐν τῇ συζητήσει, καὶ προσέτι, πρὸς ἀποφυγὴν πάσης ἐξ ἀπολύτου βεβαιώσεως δυσαρεσκείας, δὲν θὰ ἦναι ποτὲ συγκεχωρημένον νὰ λέγῃ τις *βεβαιόνω*, *εἶμαι βέβαιος*, ἀλλ' *ὑποθέτω*, *νομίζω*, *μοὶ φαίνεται*· ἐν ἑνὶ λόγῳ, εἰσήγαγε τὴν ἀβροφροσύνην, καὶ δι' αὐτῆς, οὐ μόνον τὴν κοσμιότητα, ἀλλὰ καὶ τὴν καλὴν συνεννόησιν καὶ τὴν φιλικὴν ἁρμονίαν μεταξὺ τῶν συνεταίρων.

Καθιέρωσε σειράν τινα ζητημάτων, εἰκοσιτέσσαρα τὸν ἀριθμόν, καὶ τὰ ζητήματα αὐτὰ τὰ ἀνεγίνωσκον κατὰ πᾶσαν παρασκευήν, ἡσύχως καὶ βραδέως, εἰς τρόπον, λέγει ὁ Φραγκλῖνος, ὥστε νὰ γεμίζεται καὶ νὰ κενόνεται ποτήριον κρασίου μεταξὺ ἑκάστου αὐτῶν.

Ἰδοὺ μερικὰ ἐκ τῶν ζητημάτων τούτων·

«Ἐμάθετε κατὰ τὰς τελευταίας ὀκτὼ ἡμέρας σπουδαῖόν τι ἐν τῇ ἱστορίᾳ, τῇ φιλολογίᾳ ἢ τῇ πολιτικῇ;

»Ἦλθεν εἰς τὴν πόλιν διάσημός τις ξένος, τὸν ὁποῖον νὰ θέλωμεν εὐχαρίστως ν' ἀκούσωμεν;

»Εἶναί τις ἐν τῇ πόλει τελευταῖον πλουτήσας, καὶ ἠμπορεῖτε νὰ μᾶς εἴπητε πῶς τοῦτο ἐγένετο;

»Εἶναί τις ἀπ' ἐναντίας πτωχεύσας, καὶ ἠμπορεῖτε νὰ μᾶς εἴπητε πῶς καὶ διατί; Μήπως

Digitized by Google

διὰ τῆς ἀκολασίας του ἢ τῆς κακῆς του διαγωγῆς;

»Εἶναι τίποτε νὰ πράξωμεν, ὅπερ νὰ ἦναι ὠφέλιμον εἴς τινα ἐξ ἡμῶν, εἰς τὴν πατρίδα ἢ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα;»

Ἰδοὺ φιλοδοξία ἥτις ἠμπορεῖ νὰ φανῇ ὀλίγον ὑπερβολικὴ διὰ πτωχοὺς ἐργάτας, κατοίκους μικρᾶς πόλεως κειμένης ἐν μέσῳ τῆς ἐρήμου· ἀλλ' ἡ τοιαύτη φιλοδοξία εἶναι ἐπαινετή· μόνοι οἱ ἀγαπῶντες τὰ μεγάλα πράγματα πράττουν τὰ καλὰ πράγματα, καὶ καλὸν εἶναι νὰ τ' ἀγαπῶσιν ἀπενωρίς.

Ἰδοὺ τὸ πρῶτον ἔργον τοῦ Φραγκλίνου· ἡ σύστασις τοῦ συλλόγου τούτου τὸν ἔκαμεν εὐτυχῆ ἐπὶ πεντήκοντα καὶ πλείονα ἔτη. Ποτὲ δὲν ἠθέλησε νὰ κάμῃ αὐτὸν ἔργον προσωπικῆς φιλοδοξίας, καὶ δὲν ἠθέλησε ποτὲ νὰ ἦναι τὰ μέλη αὐτοῦ πλείονα τῶν δώδεκα. Συνεφωνήθη ὅμως ὅτι ἕκαστον τῶν μελῶν ἠδύνατο νὰ συστήσῃ ἄλλον πλησίον σύλλογον, καὶ οὕτως ἐσχηματίσθησαν ἐν τῇ πόλει τῆς Φιλαδελφείας καὶ ἀλλαχοῦ πολλαὶ μικραὶ ἑταιρίαι, τῶν ὁποίων τὰ μέλη συνήρχοντο εἰς ὁμιλίαν καὶ συζήτησιν. Ὑπῆρξε δὲ τοῦτο ἓν τῶν μεγάλων μέσων ὅσα μετεχειρίσθη ὁ Φραγκλῖνος ἵνα καταστήσῃ κοινὰς τὰς ἰδέας του.

Μία τῶν πρώτων του ἰδεῶν ὑπῆρξε, κατὰ τὸ ἔτος 1731, ἡλικίαν ἔχοντος εἰκοσιπέντε ἐτῶν, ἡ σύστασις βιβλιοθήκης. Ἦσαν τότε ἐν Ἀμερικῇ τὰ βιβλία πολὺ σπάνια, διότι ὅλα ἤρχοντο ἐξ Ἀγγλίας, ἐν Ἀμερικῇ δὲ ἐτυπόνοντο μόνον βιβλία προσευχῆς καὶ θεολογίας, ἢ ἀλφαβητάρια, ἡμερολόγια κτλ. Τὰ σπουδαῖα βιβλία ἔπρεπε νὰ προμηθεύωνται ἐκ τῆς Εὐρώπης· ἐπειδὴ δὲ ὡσεπιτοπολὺ ταῦτα ἦσαν μεγάλα, εἰς φύλλον ἢ εἰς τέταρτον, ἡ ἀξία αὐτῶν ἦτον καὶ αὐτὴ μεγάλη.

Πτωχὸς δὲ ὢν αὐτὸς, ὁ Φραγκλῖνος δὲν ἐδύνατο νὰ ἔχῃ βιβλιοθήκην ἰδίαν· ὅθεν ἐστοχάσθη νὰ σχηματίσῃ μίαν μετὰ τῶν φίλων του συνεταιρικῶς.

«Ἐσκέφθην, λέγει, ὅτι ἂν ἤθελα ἀναγγείλει ὡς προερχόμενον ἐξ ἐμοῦ τὸ σχέδιον τῆς συστάσεως βιβλιοθήκης, δὲν θὰ μὲ ἤκουαν· ὅθεν εἶπα ὅτι ἑταιρία τις φίλων συνέλαβε τὴν ἰδέαν ταύτην, καὶ τοῦτο μοὶ ἐπέτρεπε νὰ τὴν ἐπαινέσω καὶ νὰ κηρύξω ὅτι τὴν εὕρισκα λίαν κοινωφελῆ. Ἔκτοτε, μετεχειρίσθην τὸ αὐτὸ μέσον καὶ εἰς ἄλλας ἐπιχειρήσεις, καὶ πάντοτε μοὶ ἐπέτυχεν.»

Ἐπρότεινε λοιπὸν τὸν τοιοῦτον συνεταιρισμόν. Ἕκαστος τῶν συνεταίρων ἔπρεπε νὰ πληρώσῃ δύο λίρας ἅπαξ, ὡς ἀγορὰν τῶν πρώτων βιβλίων, καὶ δέκα σχελλίνια κατ' ἔτος πρὸς συντήρησιν τῆς βιβλιοθήκης.

Ἡ συνδρομὴ ἐπέτυχεν· ἀλλὰ δὲν ἦτο εὔκολον νὰ εὑρεθῶσι τὰ βιβλία, διότι ἔπρεπε νὰ ἔλθωσιν ἐξ Ἀγγλίας. Ηὗραν ἐν τούτοις ἐκεῖ ἄνδρα τινὰ ζηλωτὴν καὶ πρόθυμον, ὅστις διέμεινε πάντοτε φίλος τοῦ Φραγκλίνου, τὸν Πέτρον Κόλλινσων, ἕνα τῶν ἀνταποκριτῶν ἐκ τῶν ὁποίων ἤθελα ἐπιθυμήσει ἕνα καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν Ἑταιρίαν, καὶ οὗτος, ἂν ἡ ἐν Φιλαδελφείᾳ Ἑταιρία ἐζήτει εἴκοσι τόμους, εὕρισκε τρόπον νὰ στείλῃ τριάκοντα διὰ τῶν αὐτῶν χρημάτων. Πολλάκις δ' ἐπρόσθετε καὶ ἐργαλεῖα, καὶ ἐκ τῶν πρώτων τούτων ἐργαλείων φυσικῆς, σταλέντων παρ' αὐτοῦ εἰς Ἀμερικὴν, ἐδόθη ἀφορμὴ ν' ἀναπτυχθῇ παρὰ τῷ Φραγκλίνῳ τὸ παρατηρητικὸν ἐκεῖνο πρὸς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας πνεῦμα, εἰς τὸ ὁποῖον ὀφείλομεν τόσας ἀξιολόγους ἀνακαλύψεις.

Ἱδρυθείσης ἅπαξ τῆς βιβλιοθήκης, ὁ Φραγκλῖνος συνέταξε τὸν κατάλογον, καὶ, ἐπειδὴ δὲν ἦτον πλούσιος, βλέπομεν ἐκ τῶν πρακτικῶν τῆς Ἑταιρίας ὅτι, ἐπὶ δύω ἔτη, ἀπηλλάγη τῆς ὑποχρεώσεως τοῦ νὰ καταβάλλῃ τὰ δέκα κατ' ἔτος σχελλίνια, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἐτύπωσε τὸν εἰρημένον κατάλογον, καὶ διάφορα ἄλλα τῆς Ἑταιρίας ἔντυπα.

Ἡ βιβλιοθήκη αὕτη, τῆς ὁποίας ἡ ἀνάπτυξις ὑπῆρξε κατ' ἀρχὰς βραδεῖα, ἔμεινε πάντοτε βιβλιοθήκη ἰδιωτική! Πεντήκοντα ἔτη μετὰ τὸν σχηματισμὸν αὐτῆς, δὲν εἶχεν ἀκόμη πλείονας τῶν 6,000 τόμων· μετὰ ἑβδομήκοντα πέντε ἔτη, 14,000. Σήμερον δὲ καλεῖται Βιβλιοθήκη τῆς Φιλαδελφείας, καὶ περιέχει 80,000 τόμους. Εἶναι ὅμως πάντοτε ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Φραγκλίνου καὶ τῶν φίλων του· εἶναι αὐτὸς ὁ πρῶτος σπόρος ἀναπτυχθεὶς, καὶ βλέπετε πόσον εἴχομεν δίκαιον νὰ λάβωμεν ὡς ἐπώνυμον τῆς ἡμετέρας βιβλιοθήκης ἄνδρα γνωρίζοντα νὰ ῥίψῃ εἰς τὴν γῆν σπέρμα τοσαύτης γονιμότητος καὶ καρποφορίας.

Ἕπεται τὸ τέλος.

Edouard Laboulaye.

ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ

Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε σελ. 76.

Ὅτε οἱ Τοῦρκοι τῷ 1483 κατέκτησαν τὴν Ἑρζεγοβίνην, εὗρον τρεῖς θρησκείας ἐν αὐτῇ, τοὺς ὀρθοδόξους, τοὺς καθολικοὺς καὶ τοὺς βογομίλους.

Οἱ τελευταῖοι ἀκριβῶς εἰπεῖν ἦσαν ὑποδιαίρεσίς τις τῆς αἱρέσεως τῶν Μανιχαίων, καὶ ἀπέστησαν πρὸς τὸν Μωαμεθανισμὸν ἄνευ δυσκολίας, διότι ἡ πίστις αὐτῶν ὡμοίαζεν ἐν πολλοῖς πρὸς τὰς διδασκαλίας τοῦ Κορανίου. Πολλοὶ τῶν πλουσίων καθολικῶν, οἱ φρονοῦντες τὰ τοῦ κόσμου τούτου, ἐγένοντο ὡσαύτως μουσουλμάνοι, ἰδίως ἐκ τῶν ἀνωτέρων τάξεων· μέρος αὐτῶν ἔφυγε τὴν χώραν, μέρος δὲ, τὸ πτωχότατον καὶ στερούμενον μέσων, ἔμεινεν ἐπὶ τοῦ πατρικοῦ

Digitized by Google

ἐδάφους καὶ ἐτήρησε τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων του.

Οὔτε τῶν ἀποστατησάντων οὔτε ἐν γένει τῶν κατοίκων τῆς χώρας ὁ ἀριθμὸς κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην δύναται νὰ βεβαιωθῇ. Οἱ ἱστορικοὶ ἀναφέρουσι μόνον ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην πεντήκοντα ἕως ἑξήκοντα χιλιάδες βογομίλων ἀπεδήμησαν ἀπὸ τῆς Βοσνίας εἰς Ἑρζεγοβίνην.

Τὸ Almanach de Bosnie, συνταγὲν ὑπὸ τῆς ὀθωμανικῆς κυβερνήσεως διὰ τὸ ἔτος 1289, τὸ ὁποῖον ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ 1872-1873, ἐν τῷ περὶ Ἑρζεγοβίνης κεφαλαίῳ δίδει τοὺς ἑξῆς ἀριθμοὺς περὶ τῶν κατοίκων τῆς χώρας·

Μωαμεθανοὶ	39,472
Ὀρθόδοξοι	23,492
Καθολικοὶ	18,289
Νομάδες	676
	81,929 ἄρρενες.

Ἐὰν διπλασιάσωμεν τὸν ἀριθμὸν τοῦτον προσθέτοντες ἓν δέκατον περιπλέον διὰ τὸ γυναικεῖον φῦλον, καὶ ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν καὶ τὰς πολυαρίθμους ψευδεῖς δηλώσεις τὰς γενομένας πρὸς τοὺς ὑπαλλήλους τῆς ἀπογραφῆς, θὰ ἔχωμεν ἐν συνόλῳ 180,270 ψυχάς.

Τὴν σήμερον οἱ μωαμεθανοί, οἱ ὁποῖοι εἶναι οἱ ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων εὐγενῶν τῆς χώρας, εἶναι οἱ κύριοι τῶν γαιῶν, τὰς ὁποίας ἡ ἀποστασία τῶν πατέρων αὐτῶν διετήρησεν εἰς αὐτούς, ἀποτελοῦσι δὲ τὴν πρώτην τάξιν τῶν κατοίκων.

Ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν, ὅστις εἶναι ἀνώτερος παντὸς ἄλλου θρησκευτικοῦ στοιχείου τῆς χώρας, αἱ πλούσιαι αὐτῶν κτήσεις καὶ ἡ θρησκευτικὴ συγγένεια πρὸς τὴν ὀθωμανικὴν κυβέρνησιν, καθιστῶσιν αὐτοὺς ἰσχυρὸν ἐπίκουρον τῆς Ὑψηλῆς Πύλης. Εἰς αὐτοὺς ὀφείλεται ὅτι ἡ κατάκτησις αὕτη διετηρήθη μέχρι τῆς σήμερον, καίπερ περιστοιχιζομένη ὑπὸ χριστιανικῶν χωρῶν. Οἱ μωαμεθανοὶ κατοικοῦσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὰς πόλεις, ζῶντες ἀπὸ τῶν εἰσοδημάτων τῶν γαιῶν αὐτῶν, ἅτινα ἐνοικιάζουσιν εἰς τοὺς χριστιανούς.

Ἐξαιρέσει τῶν Ἰουδαίων, τῶν Ἀθιγγάνων καὶ ὀλίγων Ὀσμανλήδων ὑπαλλήλων, στρατιωτῶν καὶ ἐμπόρων, οἱ ὁποῖοι ζῶσιν εἰς τὰς πολυαριθμοτέρας πόλεις τῆς Βοσνίας, ἅπαντες οἱ κάτοικοι τῶν Ἰλλυρικῶν Ἄλπεων εἶναι σλαβικῆς φυλῆς, μηδ' αὐτῶν τῶν Βοσνιακῶν μουσουλμάνων ἐξαιρουμένων, οἵτινες, ὡς εἴπομεν εἰδικῶς περὶ τῶν ἐν Ἑρζεγοβίνῃ, εἶναι ἀπόγονοι τῶν εὐγενῶν οἵτινες κατὰ τὸ τέλος τῆς ΙΕ' καὶ ἰδίως κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδος ἀπεστάτησαν εἰς τὸν Μωαμεθανισμόν. Οἱ Ἑρζεγοβίνειοι φέρουσιν ἴσως τὸν σλαβικὸν τύπον ἀμιγέστερον πάντων τῶν ἄλλων. Ἀλλ' ἂν καὶ οἱ Βόσνιοι ἤναι τῆς αὐτῆς φυλῆς, εἶναι διῃρημένοι ἐκ τῆς θρησκείας. Αἱ θρησκευτικαὶ διαφοραὶ καθιστῶσιν ἀδιαλλάκτους πρὸς ἀλλήλους ἐχθροὺς τοὺς κατοίκους. Οἱ μουσουλμάνοι ἐχθρεύονται τοὺς ὁμοφύλους των χριστιανούς, τῶν χριστιανῶν δὲ πάλιν καθολικοὶ καὶ ὀρθόδοξοι ἀποτροπιάζονται ἀλλήλους καὶ προδίδουσιν. Ἡ πολιτικὴ δὲ τέχνη τῶν τούρκων συνίσταται εἰς τὸ νὰ ὠφελῶνται ἐκ τῶν διαιρέσεων τούτων καὶ νὰ ὑποθάλπωσι ταύτας.

Τὸ ἔδαφος διαιρεῖται εἰς *σπαχιλίκια*, τουτέστι τιμάρια μωαμεθανικά, τὰ ὁποῖα μεταβιβάζονται ἀδιαιρέτως εἰς ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας, ταῦτα δὲ ἐκλέγουσιν ὡς ἀρχηγὸν τὸν πρεσβύτερον ἢ τὸν ἀνδρειότερον, προκειμένου νὰ πορευθῶσιν εἰς μάχην. Οἱ χριστιανοὶ χωρικοὶ ὑποχρεοῦνται νὰ ἐργάζωνται διὰ τὴν μωαμεθανικὴν κοινότητα, εἴτε κατὰ μῆνα, εἴτε κατ' ἀποκοπήν. Πολλοὶ χριστιανοί, ὡς οἱ ἰουδαῖοι ἐν ἄλλαις χώραις, ἄφησαν τὴν γεωργίαν διὰ νὰ τραπῶσιν εἰς τὸ ἐμπόριον. Σχεδὸν ὅλον τὸ ἐμπόριον τῆς χώρας εὑρίσκεται εἰς τὰς χεῖρας τῶν ὀρθοδόξων τῆς Ἑρζεγοβίνης.

Οἱ καθολικοὶ τῆς Ἑρζεγοβίνης, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἐδιπλασιάσθη βεβαίως ἀπὸ ἑκατὸν ἐτῶν, καὶ καθ' ἡμέραν λαμβάνει αὔξησιν, ἐξαπλοῦνται ἰδίως εἰς τοὺς καζὰς τῆς Μοστὰρ καὶ Λιουβούσκας καί, καθόλου εἰπεῖν, πρὸς τὰ τουρκοαυστριακὰ ὅρια. Τοὐναντίον τὰ πρὸς νότον καὶ ἀνατολὰς μέρη εἶναι ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς Ὀρθοδοξίας.

Οἱ ὀρθόδοξοι ἔκαμον σπουδαίας προόδους ὑλικάς, καὶ ἐπλούτησαν ἰδίως ἀπὸ τοῦ τελευταίου πολέμου τοῦ Μαυροβουνίου. Τὴν σήμερον ἔχουσι τὰ κεφάλαια τῆς χώρας καὶ προσπαθοῦσι νὰ ἀποκτήσωσι καὶ τὰς γαίας πρὸς καταστροφὴν τῶν μωαμεθανῶν. Οἱ πλεῖστοι αὐτῶν εἶναι ἰδίως εἰς τὸν καζὰς τῆς Τρεβίνης καὶ πρὸς τὸ Μαυροβούνιον ἐξηπλωμένοι.

Ἡ πολυαριθμοτέρα τάξις ἐν Ἑρζεγοβίνῃ εἶναι ἡ τῶν χωρικῶν. Ἐκ τῶν 180,000 ψυχῶν μόλις 17,000 κατοικοῦσιν εἰς τὰς πόλεις τῆς Μοστάρ, τῆς Τρεβίνης, Φότσας, Στόλατζ κλπ., ἐνῷ 153,000 χωρικοὶ καλλιεργοῦσι 300,000 μέτρα τετραγωνικὰ γῆς καλλιεργησίμου καὶ 250,000 μέτρων τετραγωνικῶν λειβάδια. Σπανιώτατα καλλιεργοῦσιν οἱ μωαμεθανοὶ οἱ ἴδιοι τὰ κτήματά των· συνήθως τὰ ἐνοικιάζουσιν εἰς τοὺς χριστιανούς.

Οἱ κάτοικοι τῆς Ἑρζεγοβίνης δύνανται νὰ διαιρεθῶσιν εἰς τρεῖς ὁμάδας: 1) τοὺς μωαμεθανούς, 2) τοὺς λατίνους ἢ καθολικούς, καὶ 3) τοὺς σέρβους ἢ ὀρθοδόξους. Ὑπὸ πολιτικὴν ἔποψιν οἱ Τοῦρκοι δεσπόζουσι τῆς χώρας, ἀλλ' οἱ Σέρβοι εἶναι οἱ πολυαριθμότατοι.

Οἱ μωαμεθανοὶ κατοικοῦσι τὰς πόλεις, τὰς εὐφορωτάτας πεδιάδας, παρὰ τὰς ὁδοὺς καὶ κατὰ μῆκος τοῦ ῥοῦ τῶν ὑδάτων. Οἱ χριστιανοὶ τοῦ-

Digitized by Google

ναντίον κατοικοῦσι χωρία διεσπαρμένα μακρὰν ἀπ' ἀλλήλων εἰς ὄρη δασώδη.

Ἡ Ἑρζεγοβίνη ἔχει περίπου 36,000 ἄνδρας ἡλικίας 18 μέχρι 50 ἐτῶν. Ἐὰν ἀφαιρέσωμεν ἐκ τούτων τοὺς μωαμεθανούς, οἵτινες κατοικοῦσι τὰς πόλεις, τοὺς νομάδας καὶ τοὺς καθολικούς, οἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν ἐργατικὴν τάξιν τῆς χώρας, μένουσιν 20,000 περίπου ἀνδρῶν ὀρθοδόξων οἵτινες ἐπανέστησαν· καὶ ἡ ἐπανάστασις τῆς Ἑρζεγοβίνης δύναται ὑπό τινα ἔποψιν νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀνταγωνισμὸς τῆς Ὀρθοδοξίας πρὸς τὸν Μωαμεθανισμόν.

Οἱ Ἑρζεγοβίνειοι εἶναι ἐπιμήκεις, ἰσχυροὶ καὶ ἀνδρεῖοι. Τὸ μέγεθος τῶν ἀνδρῶν κατὰ κανόνα εἶναι ἓξ ποδῶν. Ἐξαίρεσιν ποιοῦσιν οἱ κάτοικοι τῶν βαλτωδῶν καὶ ἐπινόσων μερῶν. Συνειθισμένοι ἀπὸ τῆς νεαρᾶς αὐτῶν ἡλικίας εἰς τὰς ἐπιπονωτέρας τῶν ἐργασιῶν, εἰς τὸ νὰ ἀναβαίνωσι βράχους ἀποκρήμνους, ἀντέχουσι πρὸς τοὺς κόπους. Ἀλλὰ ἡ ἀπομόνωσις αὐτῶν, ἡ δίαιτα αὐτῶν ἐν μέσῳ τῶν δασῶν καὶ τῆς ἐρημίας, ἡ ἔλλειψις συγκοινωνίας ἔχουσιν ἐξαγριώσει τὰ ἤθη αὐτῶν, ἡ δὲ διάνοιά των εἶναι περιωρισμένη. Ἐπὶ ἀνοικτοῦ πεδίου δὲν ἀναλαμβάνουσι τὸν ἀγῶνα καὶ ἐὰν ὑπερβάλλωσι τοὺς ἐναντίους των σωματικῶς. Τὰ ὄρη τῆς γενεθλίου των χώρας εἶναι ἀπαραίτητα εἰς αὐτούς· ὄπισθεν ὅμως τῶν βράχων τούτων εἶναι ἐχθροὶ δόλιοι καὶ λίαν ἐπικίνδυνοι. Ὅλα τὰ μέσα τοῖς φαίνονται συγχωρητὰ διὰ νὰ πνίξωσι τὸ κατὰ τῶν Τούρκων μῖσός των.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΣΚΥΛΟΥ

ΜΟΥΣΤΑΦΑΣ

. . . .

Χθὲς διέβαινα τὴν γέφυραν τῶν Τεχνῶν. Ἔβρεχε, καὶ ὁ ποταμὸς κατεβίβαζε ῥεύματα κίτρινα καὶ βορβορώδη· καὶ ὅμως ἡ γέφυρα ἦτο πλήρης ἀπὸ ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι ἔβλεπαν εἰς τὸν ποταμόν. Εἷς γάτος ἐπνίγετο—θέαμα φρικτόν! μὲ ὀρθωμένον τὸν μύστακα, τοὺς ὀφθαλμοὺς γουρλωμένους, εἶχε προσηλωμένον ἐπάνω μας τὸ πλῆρες μίσους ἅμα καὶ ἱκετευτικὸν βλέμμα του. Ἀλλὰ κανεὶς δὲν ἐσάλευσε. Διέβη τότε ἀπὸ ἐκεῖ εἷς σκύλλος τῆς Νέας Γῆς, γαλήνιος καὶ ὑπερήφανος, μὲ τρίχα στιλπνὴν καὶ καλοὺς ὀφθαλμούς. Ἐκύτταξε καὶ αὐτός, ἔκαμεν ἓν πήδημα, καὶ ἥρπασε τὸν γάτον—τὸν ἄσπονδόν του ἐχθρόν!—τὸν ὁποῖον καὶ ἔφερεν ἔξω εἰς τὴν ἀπόκρημνον ὄχθην. Ἀκολούθως δέ, χωρὶς νὰ προσέξῃ μήτε εἰς τὰς ὁμιλίας μήτε εἰς τὰ συγχαρητήρια, διέσχισε τὸ πλῆθος καὶ ἐγένετο ἄφαντος.

Ἡ πρᾶξις τοῦ σκύλλου τούτου τῆς Νέας Γῆς μ' ἐνθυμίζει μίαν ἱστορίαν.

Ἐγνώρισα εἰς τὸ Χάβρ ἕνα σκύλλον ὀνόματι Μουσταφᾶν. Ἦτο μικρός, χωλός, δειλὸς καὶ ἄχαρις. Ὁ δεξιός του ὀφθαλμὸς ἔλειπεν, ὁ δὲ ἀριστερός, ὅστις δὲν εἶχε βλαφθῆ, ἐνέπνεε συμπάθειαν ἀπερίγραπτον.

Εὑρέθη μίαν ἑσπέραν εἰς μίαν ἄκραν τοῦ δρόμου. Ὁ εὑρὼν αὐτὸν ἦτο μεθυσμένος, ἀλλ' ἔκαμνε καλὸν μεθύσι. Τὸν ἐπῆρεν εἰς τὰς χεῖράς του, ἔπλυνε τὴν πληγήν του καὶ ἔβαλεν ἐπ' αὐτῆς ἐπίδεσμον. Ὁ σκύλλος ἀφῆκε καὶ τὸν ἔκαμαν ὅ,τι ἤθελαν, χωρὶς νὰ τολμήσῃ ἐν τούτοις νὰ γλείψῃ τὴν χεῖρα ἥτις τὸν ἐθεράπευεν. Ἀφ' οὗ ἐτελείωσεν ὁ ἐπίδεσμος, ὁ ἄνθρωπος ἀπεκοιμήθη.

Τὴν ἐπιοῦσαν ἐξυπνήσας, ἐξεπλάγη ὀλίγον ἰδὼν τὸν σκύλλον, ἔχοντα τὴν κεφαλήν του ἐστραμμένην πρὸς αὐτόν, καὶ ζητοῦντα τὸ βλέμμα του. Ἐνθυμήθη ἐν τούτοις τὰ διατρέξαντα, καὶ—ἐπειδὴ δὲν ἦτο πλέον μεθυσμένος—ἠθέλησε νὰ διώξῃ τὸ πτωχὸν ζῶον. Ἀλλ' αὐτὸ ἔδειξε τοιαύτην λύπην, ὥστε ὁ Ῥοβέρτος (τοῦτο τὸ ὄνομα εἶχεν ὁ νέος) τοῦ ἔκαμεν ἓν θώπευμα, καὶ δὲν τὸν ἐπρόσεξε πλέον.

Ὁ κύριος καὶ ὁ σκύλλος ἔζησαν τοιουτοτρόπως δύο ἔτη—ὁ ἄνθρωπος συγκατένευε νὰ ἀγαπᾶται. Ἔπειτα ἡ ἀγάπη τοῦ σκύλλου οὐδόλως ἦτο ὀχληρά. Ἔμενε ἀπομακρυσμένος, ἀτενίζων μὲν πρὸς τὸν κύριόν του, ἀλλ' οὐδόλως προκαλῶν τὰ θωπεύματά του.

Ἀφ' οὗ ἐπέρασαν τὰ δύο ἔτη, ὁ σκύλλος ἠσθένησε, καὶ ἀσθένειαν φρικώδη·—ὁ νέος δὲν ἠθέλησε νὰ λερώσῃ τὰς χεῖράς του, καὶ ἐπειδὴ τότε δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὸ Χάβρ κυνοκομεῖον, ἀπεφάσισε νὰ πνίξῃ τὸν Μουσταφᾶν.

Ὁ Ῥοβέρτος ἐπρόσμεινε μίαν ἑσπέραν καθὼς ἐκείνην ὅπου εἶχεν εὕρει τὸν Μουσταφᾶν, καὶ ὑπῆγε μετ' αὐτοῦ ἕως εἰς τὴν προκυμαίαν. Ἡ θάλασσα ἦτο φουσκωμένη, ὁ οὐρανὸς ἀσέληνος, τὰ κύματα ὥρμων καταπράσινα κατὰ τῆς προκυμαίας, ὅπου συνετρίβοντο εἰς λευκοὺς ἀφρούς· ὁ φθινοπωρινὸς δὲ ἄνεμος τὰ ἐμάστιζε συρίζων. Ὁ Ῥοβέρτος ἔδεσε μίαν πέτραν εἰς τὸν λαιμὸν τοῦ σκύλλου, ὅστις ἔτρεμεν ἀπὸ τὸν πυρετόν, τὸν ἥρπασε, καὶ τὸν ἔρριψεν εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ Μουσταφᾶς δὲν ἀφῆκε κραυγὴν παραπόνου· ἠκούσθη μόνον ὁ ὑπόκωφος κρότος σώματος καταπίπτοντος εἰς τὸ ὕδωρ. Ὁ νέος, ἐντραπεὶς ὀλίγον, ἔκλινε—*διὰ νὰ ἴδῃ*· ὁ ἄνεμος ἐπῆρε τὸν σκοῦφόν του. Ἦτο σκοῦφος κεντημένος ἀπὸ φιλικὴν χεῖρα· τὸν ἐζήτησε μὲ τοὺς ὀφθαλμούς, ἀλλὰ δὲν εἶδεν ἄλλο τι παρὰ τὸν λευκὸν ἀφρὸν τῶν κυμάτων. Ἐπανῆλθεν οἴκαδε καταλυπημένος—διὰ τὸν σκοῦφον!

Ἦτο πλαγιασμένος πρὸ μιᾶς ὥρας, ὅτε ἀκούει γρατσούνισμα εἰς τὴν θύραν. Ὑπῆγε καὶ ἤνοιξεν. Εἰς τὸ κατώφλιον τῆς θύρας ἐκάθητο ὁ Μουσταφᾶς ἀκουμβισμένος εἰς τὸν τοῖχον, καὶ κρατῶν τὸν σκοῦφον εἰς τοὺς ὀδόντας του. Ἦτο καθημαγμένος, τὸ νερὸν ἔτρεχεν ἀπὸ τὰ μαλλία του, τὰ ὁποῖα εἶχαν λάβει χρώματα πα-

Digitized by Google

ράδοξα, καὶ ἀναμιγνυόμενον μὲ τὸ αἷμα, ἔπιπτε κατὰ γῆς· ἦτο θέαμα φοβερόν. Ὁ Ῥοβέρτος τὸν ἐνηγκαλίσθη ἔνδακρυς, καὶ ἐπῆρε τὸν σκοῦφον!

Ὁ Μουσταφᾶς ἔῤῥιψε τελευταῖον βλέμμα ἐπὶ τοῦ κυρίου του, ἀφῆκε κραυγὴν — κραυγὴν χαρᾶς ὅτι τὸν ἐνηγκαλίσθησαν, ἢ λύπης ὅτι τὸν ἐλησμόνησαν τόσον ὀγρήγορα, τίς οἶδε; — καὶ ἐξέπνευσε!

. . . .

Ἐν τούτοις ἡμέραν τινὰ θλίψεως φιλόσοφός τις ἐσυκοφάντησε τοὺς σκύλλους, εἰπὼν ὅτι ἡ ἀξία των δὲν εἶνε ἀνωτέρα τῆς τῶν ἀνθρώπων!

ADOLPHE DESTROYES.

ΑΠΟΚΡΕΩ ΚΑΙ ΠΡΟΣΩΠΙΔΟΦΟΡΟΙ

Τόσον στενῶς συνδεδεμέναι εἶνε σήμερον αἱ ἀπόκρεω καὶ αἱ προσωπίδες, τόσον ἐσυνειθίσαμεν λέγοντες ἀπόκρεων νὰ ἐννοῶμεν προσωπιδοφόρους καὶ μετημφιεσμένους, ἢ κουδουνάτους, ὡς ἀποκαλοῦσιν αὐτοὺς ἐν Σμύρνῃ, ἢ εἴδωλα, ὡς προσφυέστατα τοὺς ἀπεκάλει ἡ τοπικὴ ἀθηναϊκὴ διάλεκτος πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως, ἢ μασκαράδες τέλος πάντων, ὡς τοὺς ὀνομάζει σήμερον κοινῶς ὁ λαός, ὥστε δύναταί τις νὰ ὑποθέσῃ, ὅτι ἡ ἱστορία τῶν προσωπίδων εἶνε ἱστορία τῆς ἀπόκρεω, καὶ τἀνάπαλιν. Δὲν ἔχει ὅμως οὕτω τὸ πρᾶγμα. Αἱ προσωπίδες καὶ αἱ μεταμφιέσεις εἶνε πολὺ τῆς ἀπόκρεω ἀρχαιότεραι, διὰ τὸν ἁπλοῦν λόγον ὅτι εἶνε ἀρχαιότεραι τοῦ χριστιανισμοῦ, ὅστις ἐγέννησε τὴν τεσσαρακοστὴν καὶ τὰς νηστείας καὶ τῆς ἀπόκρεω τὰς ἑορτάς. Ἂν δὲ ἡ χριστιανικὴ ἀπόκρεως διετήρησε τὴν εἰδωλολατρικὴν προσωπιδοφορίαν, συνέβη τοῦτο δι' ὃν λόγον κατωτέρω θέλομεν ἰδεῖ.

Τὸ ἔθιμον τῆς προσωπιδοφορίας καὶ τῶν μεταμφιέσεων, συνοδεῦον ἑορτὰς ὁμοίας περίπου πρὸς τὰς ἑορτὰς τῆς σημερινῆς ἀπόκρεω, ἀπαντᾶται παρ' ἀρχαιοτάτοις λαοῖς. Οἱ Ἑβραῖοι αὐτοί, ὁ τοσοῦτον αὐστηρὸς οὗτος λαός, εἰς ὃν ἀπηγόρευεν ὁ ἱερὸς νόμος τὴν μεταμφίεσιν, μετημφιέννυντο οὐχ ἧττον κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν *φρουρῶν* ἢ *φουρίμ*, πανηγυρίζοντες κατ' αὐτήν, τῇ παραγγελίᾳ τοῦ ἐλευθερωτοῦ των Μαρδοχαίου, τὴν ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ τοῦ Ἀμὰν ἀπαλλαγήν των. Καὶ παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις ἐπίσης ὑπέθεσάν τινες ὅτι ἀνεῦρον ἑορτὴν ὁμοίαν πρὸς τὴν σημερινὴν ἀπόκρεω, τελουμένην δι' ὀργίων καὶ μεταμφιέσεων, ὁ δὲ γάλλος Βαρέστ ἐβάπτισεν αὐτὴν *χερούβ* καὶ τὴν περιέγραψε μετὰ πολλῆς θερμότητος φαντασίας. Δυστυχῶς ὅμως οὐδεμία μαρτυρία περὶ τοιαύτης ἑορτῆς, οὕτω μάλιστα καλουμένης, καὶ ἑορταζομένης ὅπως ὁ ἐπιφυλλιδογράφος τοῦ γαλλικοῦ *Αἰῶνος* περιέγραψεν, ἀπαντᾶται εἰς τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς. Εἰς τὸν Πλούταρχον μόνον εὑρίσκομεν, ὅτι κατὰ τὴν ταφὴν τοῦ ἱεροῦ βοὸς Ἄπιδος οἱ αἰγύπτιοι ἱερεῖς ἐτέλουν εἶδός τι βακχικῆς ἑορτῆς, φέροντες νεβρίδας καὶ θύρσους, βοῶντες καὶ ὀρχούμενοι καὶ ὀργιάζοντες· ἡ τελετὴ ὅμως αὕτη ἦν πάντῃ ἔκτακτος, οὔτε ἐπανήρχετο καθ' ὡρισμένον χρόνον, ὡς τὰ ἑλληνικὰ Διονύσια καὶ τὰ ῥωμαϊκὰ Σατουρνάλια καὶ Λουπερκάλια, ἤτοι Κρόνια καὶ Λύκαια, εἰς ἃ κυρίως πρέπει νὰ ζητηθῇ ἡ ἀρχαιοτάτη τῆς σημερινῆς ἀπόκρεω συγγένεια.

Περίεργον δὲ εἶνε, ὅτι τὸ προσωπεῖον τῶν σημερινῶν κρονίων δὲν εἶνε ἄμεσον προϊὸν τῶν Διονυσίων καὶ τῶν κατ' αὐτὰς μεταμφιέσεων καὶ ὀργίων, ἀλλὰ γέννημα τοῦ παλαιοῦ θεάτρου, ὅπερ εἶνε τὸ ἄμεσον τῶν Διονυσίων προϊόν. Ὁπωσδήποτε μεταμφιέσεις καὶ προσωπεῖα καὶ θέατρον συμπίπτουσι κατὰ τὰς παλαιὰς αὐτὰς ἑορτάς· ὅταν δέ τις ἀναλογισθῇ ὅτι καὶ τὸ πρωτόγονον ἐκεῖνο θέατρον οὐδὲν ἄλλο ἦτο κατ' ἀρχὰς ἢ εὐφυής τις σατυρικὴ παράστασις συγχρόνων προσώπων καὶ πραγμάτων, ἤτοι σκόπιμός τις mascarade, πολλὴν θέλει ἀνεύρει τὴν ἀναλογίαν τῶν παλαιῶν Διονυσίων πρὸς τὴν σημερινὴν ἀπόκρεων.

Δὲν περιμένει βεβαίως ὁ ἀναγνώστης τῆς *Ἑστίας* λεπτομερῆ περιγραφὴν τῶν πρὸς τιμὴν τοῦ Βάκχου ἀγομένων ὑπὸ τῶν παλαιῶν ἑλλήνων ἑορτῶν, καθότι αἱ στῆλαι τοῦ περιοδικοῦ τούτου θὰ μετεβάλλοντο ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει εἰς ἀρχαιολογίαν· Θεὸς φυλάξῃ δὲ τὸν σημειοῦντα τὰς ὀλίγας ταύτας γραμμὰς νὰ μεταπέσῃ εἰς ἀρχαιολογίας διδάσκαλον. Τοσοῦτο μόνον ἀρκεῖ νὰ σημειωθῇ· ὅτι οἱ τὴν πανήγυριν ἐκείνην ἄγοντες, μετημφιεσμένοι οἱ μὲν ἄνδρες εἰς σατύρους, αἱ δὲ γυναῖκες εἰς βακχίδας καὶ νύμφας παντοειδεῖς, ἐστεμμένοι μὲ κισσόν, κεχρωματισμένοι τὰ πρόσωπα διὰ πηλοῦ καὶ βαφῶν καὶ αἰθάλης, φέροντες πέριξ τοῦ σώματός των δέρματα καὶ εἰς χεῖράς των θύρσους, περιεφέροντο εἰς τὰς ὁδοὺς μεθύοντες, αὐλοῦντες, κυμβαλίζοντες καὶ τυμπανίζοντες, ἀπαραλλάκτως περίπου ὅπως σήμερον οἱ τῶν κατωτέρων τάξεων μετημφιεσμένοι διατρέχουσι μέχρι βαθείας νυκτὸς τὴν πόλιν ἀπὸ τοῦ Ψυῤῥῆ εἰς τὴν Πλάκα καὶ ἀπὸ τῆς Νεαπόλεως εἰς τοὺς ἁγίους Ἀποστόλους, ἀφθόνους ἐπίσης τελοῦντες τὰς σπονδὰς εἰς τιμὴν τοῦ Διονύσου,—ἵνα ἡ οὕτω πληρεστέρα ἡ συγγένεια τῶν παλαιῶν καὶ νεωτέρων Διονυσίων, καὶ τῶν ἑορτασίμων αὐτῶν θιάσων — μὲ μόνην ἴσως τὴν διαφοράν, ὅτι οἱ σημερινοὶ πανηγυρισταὶ ὀχοῦνται ἐνίοτε ἐφ' ἁμάξης καὶ συνοδεύονται πολλάκις ὑπὸ τοῦ μέλους τῆς ἀπαραιτήτου *φυσαρμόνικας*.

Ὅμοια περίπου ἐτέλουν οἱ ῥωμαῖοι κατὰ τὰς ἑορτὰς τῶν Κρονίων καὶ Λυκαίων, καθ' ἃς καὶ οἱ δοῦλοι αὐτοὶ μετημφιέννυντο εἰς κυρίους, οἱ δὲ πανηγυρισταί, ἀλείφοντες τὸ πρόσωπον δι' αἰ-

Digitized by Google

ματος καὶ γάλακτος, καὶ δερμάτινα περιεζωσμένοι λωρία, περιέτρεχον μεθύοντες τὰς ὁδούς, καὶ εἰς πᾶσαν παντὸς εἴδους διασκέδασιν παρεδίδοντο ἀνεξέλεγκτοι.

Τὰς ῥωμαϊκὰς ταύτας ἑορτάς, τελουμένας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους, διετήρησεν ὁ χριστιανικὸς κόσμος κατὰ τὰς ἀποκρέω αὐτοῦ, αἵτινες τὸ πρῶτον ἤρχιζον ἀπὸ τῆς 25 Δεκεμβρίου, καὶ ἀποβαλὼν τὴν εἰδωλολατρείαν, διεφύλαξεν οὐχ ἧττον τὰ εὐάρεστα ἔθιμά της καὶ τὰς φαιδρὰς της πανηγύρεις.

Οὕτω δὲ ἐτέχθη ἡ ἀπόκρεω καὶ πᾶσα αὐτῆς ἡ πομπή, οἱ προσωπιδοφόροι της, οἱ ἀρλεκῖνοί της, οἱ *μακηδόνοι της* καὶ εἴ τι ἄλλο. Μάτην εὐθὺς ἐν ἀρχῇ πολλοὶ τῶν χριστιανῶν αὐτοκρατόρων τὴν κατεδίκασαν, μάτην κατὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα ὁ ἐπίσκοπος Βαρκελώνης Τατιανὸς προσεπάθησε διὰ συγγραφῶν νὰ ἀποτρέψῃ τοὺς χριστιανοὺς τῶν ἀνηθίκων καὶ διαβολικῶν αὐτῶν διασκεδάσεων. Μάτην κατόπιν ὁ Τερτυλλιανὸς καὶ ὁ Χρυσόστομος καὶ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς προέγραφον αὐτὰς καὶ τὰς κατεδίκαζον διὰ φράσεων φοβερῶν καὶ γλώσσης πυρίνης. Ἡ ἀπόκρεως καὶ τὰ προσωπεῖα καὶ αἱ μεταμφιέσεις, ἡ μέθη καὶ ἡ ἔκλυσις καὶ τὰ ὄργια τῶν νέων αὐτῶν χρονίων ἐπέζησαν καὶ ζῶσι μέχρι σήμερον, ὡς ζῇ καὶ θὰ ζήσῃ πάντοτε ἡ ἀνθρωπίνη μωρία καὶ ἡ ἔμφυτος τῆς διασκεδάσεως ἀνάγκη.

Ἀπὸ τοῦ ἑβδόμου δὲ ἰδίως μετὰ Χριστὸν αἰῶνος, ὅτε αἱ ἑορταὶ αὗται θρησκευτικήν, οὕτως εἰπεῖν, περιβληθεῖσαι μορφήν, διετυπώθησαν ὡς *ἑορταὶ τῶν τρελλῶν, τῶν νηπίων* καὶ *τοῦ ὄνου*, πολλὰς μετήλλαξαν φάσεις μέχρι τῶν νεωτάτων χρόνων, ὅτε περιοριζόμεναι ὁλονὲν καὶ ἀποβάλλουσαι τήν τε πρωτοτυπίαν αὐτῶν καὶ τὴν ἀρχικὴν φαιδρότητα καὶ χάριν, ἐξέπεσον τέλος εἰς τὰ μελανὰ δόμινα καὶ τὰ μετάξινα ἡμιπροσωπεῖα τῶν χορευτικῶν ἑσπερίδων.

Ἡ *ἑορτὴ τῶν τρελλῶν*, ἢ καὶ ἄλλως *ἑορτὴ τῶν νηπίων* καλουμένη, ἐτελεῖτο κατὰ τὰ Χριστούγεννα ἐν αὐταῖς ταῖς ἐκκλησίαις, ἦν δὲ χυδαιοτάτη τις καὶ λίαν χονδροειδὴς καὶ ἀγροῖκος πανήγυρις. Ἡ *ἑορτὴ τοῦ ὄνου* ἦν τὸ αὐτὸ περίπου πρᾶγμα ὑπὸ ἄλλο ὄνομα, ὁμοίαν δὲ καθόλου εἶχον τὴν φύσιν ἡ *ἑορτὴ τῆς μωρᾶς μητρὸς* καὶ ἡ τοῦ *βασιλέως Ῥενὲ* ἐν Γαλλίᾳ, ἢ τὰ *παίγνια τῆς Ταράσκης* καὶ αἱ *ἑορταὶ τοῦ τρυγητοῦ*. Ἵνα δέ, ἔστω καὶ ἀμυδρῶς μόνον, ἐννοήσωσιν οἱ ἡμέτεροι ἀναγνῶσται εἰς ποῖον ἐκλύσεως καὶ ἀκολασίας βαθμὸν περιῆλθον αἱ τοιαῦται πανηγύρεις κατὰ τὸν μεσαιῶνα, ἀρκεῖ τοῦτο μόνον νὰ σημειωθῇ, ὅτι ἡ θεολογικὴ σχολὴ ἐν Γαλλίᾳ ἀπηγόρευσεν αὐτὰς ῥητῶς κατὰ τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα· οὕτω δὲ φυγαδευθέντα ἐκ Γαλλίας, κατέφυγον τότε τὰ χριστιανικὰ ταῦτα Κρόνια εἰς Ἰταλίαν, ὅπου τὰ ἀπαντῶμεν πλέον ὑπὸ τὸ σημερινόν των ὄνομα carnavale, ἤτοι ἀπόκρεω.

Ἐκεῖ παρίσταται τὸ πρῶτον ἡ ἀπόκρεως, ἀποτελοῦσα τὸν προθάλαμον οὕτως εἰπεῖν τῆς τεσσαρακοστῆς, ἐν ᾧ λέγουσιν οἱ χριστιανοὶ εἰς τὸ κρέας: χαῖρε! (carne-vale.) Ἐκεῖ ἀνεπτύχθη εἰς μεγαλοπρεπῆ καὶ φαιδρὰν ὅλην σειρὰν διασκεδάσεων ἡ ἑορτὴ αὕτη, καὶ ἐκεῖθεν διεδόθη κατόπιν ὑπὸ τὴν νέαν της αὐτὴν φάσιν καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην. Ἐκεῖθεν ἐπεχύθησαν, εἰς Γαλλίαν ἰδίως, τὸ πλῆθος ἅπαν τῶν παραδόξων ἐκείνων ἰταλικῶν προσωπείων καὶ τύπων, ὁ ἀρλεκῖνος καὶ ὁ Ἰταλὸς *καραγκιόζης* πολιχινέλης, καὶ τὰ πολυποίκιλα τῶν μεταμφιέσεων εἴδη. Τότε Ἑρρῖκος ὁ Γ' ἔτρεχε μετημφιεσμένος εἰς τὰς ὁδούς, δέρων τοὺς διαβάτας, Ἑρρῖκος ὁ Δ' εἰσήρχετο ἐν συνοδίᾳ προσωπιδοφόρων εἰς τοὺς οἴκους τῶν ἀστῶν, Λουδοβῖκος ὁ ΙΔ' ἡγεῖτο κατὰ τὴν ὁδὸν ἁγίου Ἀντωνίου τοῦ φαιδροῦ ὁμίλου τῶν θιασωτῶν τῆς ἀπόκρεω, καὶ Λουδοβῖκος ὁ ΙΕ' παρεῖχεν ἀφορμὴν γλωσσαλγίας εἰς τοὺς Παρισινοὺς διὰ τῶν σκανδάλων τῆς Κουρτίλλης. Μετ' ὀλίγον δέ, δι' ἐπισήμου διατάγματος τοῦ ἀντιβασιλέως, κατεστάθησαν ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ Μελοδράματος κατὰ τὸ ἔτος 1715 οἱ χοροὶ τῶν μετημφιεσμένων, οἵτινες ἀποτελοῦσι μέχρι τῆς σήμερον μίαν τῶν μᾶλλον ἀξιοθεάτων διασκεδάσεων τοῦ παρισινοῦ κοινοῦ κατὰ τὴν ἀπόκρεων.

Ἐν Ἰταλίᾳ ὅμως ἰδίως, καὶ πρὸ πάντων ἐν Βενετίᾳ καὶ Ῥώμῃ, ἀνεπτύχθησαν ἐν πάσῃ αὐτῶν τῇ λαμπρότητι αἱ ἀπόκρεω, διατυπωθεῖσαι εἰς συστηματικήν, πάνδημον καὶ ἐθνικὴν οὕτως εἰπεῖν ἑορτήν. Αὐτόθι δέ, καὶ ἐν Ῥώμῃ μάλιστα, διατηροῦσι καὶ σήμερον ἔτι ἀκμήν τινα ἀναμιμνήσκουσαν τὴν παλαιὰν αὐτῶν περιφανῆ πομπήν, ὅπως ἄλλοτε ἴσως, τῶν καιρῶν εὐδοκούντων, θέλω διηγηθῆ εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῆς *Ἑστίας*.

Κατὰ τὰ λοιπὰ τῆς Εὐρώπης μέρη αἱ ἀπόκρεω ὀλίγην ἔχουσιν ζωηρότητα καὶ οὐδέποτε σχεδὸν διεμορφώθησαν εἰς γενικὴν καὶ πάνδημον τοῦ λαοῦ διασκέδασιν, οὔτε ἐξέχυσαν εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ τὰς πλατείας τὴν φαιδρὰν τύρβην τῶν ἰταλῶν προσωπιδοφόρων. Ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ εἰσὶ ψυχραὶ καὶ περιεσκεμμέναι, περιοριζόμεναι εἰς χορούς τινας μόνον ὀλίγων μετημφιεσμένων καὶ ἔτι ὀλιγωτέρων προσωπιδοφόρων. Ἐν Ἱσπανίᾳ παρέχουσιν ἀφορμήν, ὅπως πᾶσαι σχεδὸν αἱ τοῦ λαοῦ ἑορταί, εἰς ταυρομαχίας· ἐν Ῥωσσίᾳ δὲ ἀραιοί τινες πού καί που καὶ ἀγροῖκοι μετημφιεσμένοι φαίνονται δημοσίᾳ.

Ἐν τῷ Βουένος-Ἄϋρες καὶ τῷ Μοντεβίδεο τῆς μεσημβρινῆς Ἀμερικῆς τελεῖται ἔτι ζωηρὰ καὶ μετὰ πολλῆς τῆς φαιδρότητος ἡ ἑορτὴ τῆς ἀπόκρεω· κυριωτάτη δὲ κατ' αὐτὴν διασκέδασις εἶνε νὰ βρέχωσι τοὺς διαβάτας, καὶ νὰ λιθοβολῶσιν ἀλλήλους οἱ ἑορτάζοντες δι' ᾠῶν πεπληρωμένων ὕδατος. Ἀλλοίμονον εἰς τὸν δυσαρε-

Digitized by Google

στούμενον ἐκ τῆς χαλάζης ταύτης, καὶ πολὺ περισσότερον ἀλλοίμονον εἰς τὸν φέροντα καινουργῆ καὶ κομψὰ ἐνδύματα.

Παρ' ἡμῖν ἐν Ἑλλάδι ἔπαθε καὶ ἡ ἀπόκρεως ὅ,τι ἔπαθον πολλαὶ ἄλλαι ἑορταὶ καὶ πανηγύρεις, μετὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ πολιτισμοῦ τῆς δύσεως, καὶ τὴν ἐπὶ τὸ εὐρωπαϊκώτερον ὁλονὲν διαῤῥύθμισιν τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τοῦ λαοῦ. Πλὴν τῆς Ἑπτανήσου, καὶ τῆς Ζακύνθου ἰδίως, ὅπου μεταμφιέννυνται καὶ ἐξέρχονται εἰς τὰς ὁδοὺς ... αἱ γυναῖκες μόνον, καὶ αὐταὶ αἱ εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις ἀνήκουσαι, ἡ προσωπιδοφορία περιωρίσθη εἰς τὰς κατωτέρας κλάσεις τοῦ λαοῦ, τροποποιηθεῖσα ἱκανῶς, καὶ πολὺ τοῦ ἀρχικοῦ αὐτῆς χαρακτῆρος ἀποβαλοῦσα. Οἱ τοσοῦτον περίφημοι ἄλλοτε *μακηδόνοι* ἐξέλιπον, οἱ *διαβόλοι* μὲ τὰς μακρὰς κουδουνάτας οὐρὰς των ἠφανίσθησαν σχεδὸν παντελῶς, οἱ *τουρκαλάδες* δὲν φαίνονται πλέον, καὶ οἱ διὰ ξηρῶν σύκων συναγείροντες περὶ ἑαυτοὺς καὶ ἀγρεύοντες τὰ παιδία τῶν ὁδῶν σπανίως πού καί που ἀποφασίζουσι νὰ ὑποστῶσι τὴν δαπανηρὰν ταύτην διασκέδασιν. Ἡ *καμήλα* μόνη ζῇ ἔτι ἐν πλήρει αὐτῆς ἀκμῇ, χάρις εἰς τὴν πολυέλεον ἀνοχὴν τῆς ἀστυνομίας, καὶ περιάγει τακτικῶς εἰς τὰς ὁδοὺς τοὺς ῥυπαροὺς αὐτῆς πόδας, τὸ πολύθυρόν της *χράμιον*, τὴν σανιδωτὴν αὐτῆς ῥάχιν καὶ τὴν μεμιλτωμένην ἀρνακίδα τοῦ τραχήλου της, ἡγουμένου τοῦ ἀτρομήτου αὐτῆς ὁδηγοῦ, ὅστις, συνδυάζων τὸ τερπνὸν τῷ ὠφελίμῳ, μεταβάλλει ἐν τέλει τῆς παραστάσεως τὸ σεῖστρον αὐτοῦ εἰς δίσκον ἐλεημοσύνης. Ἐκερδήσαμεν ὅμως, ἀνθ' ὅσων ἀπωλέσαμεν, τὰ *ῥόπαλα* καὶ τὸ αἰωνίως συναχωμένον ζεῦγος τῆς μουσικῆς των, τοὺς δωδεκαέτεις των ἀθλητὰς καὶ τὰς ῥερυπωμένας των περισκελίδας· τὸν νεωτερισμὸν δὲ τοῦτον ὀφείλομεν ἀναντιῤῥήτως εἰς τὸν ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει σχοινοβατικὸν θίασον τοῦ Σουλιέ. Ἐπληρώσαμεν μὲν ἄλλοτε χιλιάδας τινὰς φράγκων εἰς τὴν διεύθυνσίν του, — τιμὴν τῆς τιμῆς της, — ἀλλὰ μᾶς ἔμειναν τοὐλάχιστον τὰ ῥόπαλα πρὸς παρηγορίαν μας.

Ἐκερδήσαμεν προσέτι, — ὀλίγου δεῖν νὰ τὸ λησμονήσω, — τοὺς «χοροὺς μετημφιεσμένων καὶ μή,» μετὰ τῶν εἰς κυρίας μεταμεμορφωμένων μυστακιῶν βρακοφόρων, μετὰ τοῦ ὀρθίου ἐν μέσῳ αὐτῶν χοροδιδασκάλου, τοῦ ἀληθῶς *ἀπὸ καθέδρας* διευθύνοντος τοὺς τετραχόρους, καὶ μεθ' ὅλης αὐτῶν τῆς παροινίου πομπῆς καὶ τῆς βακχικῆς παραλυσίας.

Καὶ εἰς ταῦτα μὲν περίπου ἀρκεῖται σήμερον ὁ λαός, ὁ ἐν ὀλίγῳ συνήθως ἀρκούμενος, καὶ ἐξ ὀλίγου διασκεδάζων. Αἱ ἀνώτεραι δὲ καὶ μᾶλλον πεπολιτισμέναι τῶν Ἀθηναίων τάξεις, αἱ ἐντρεπόμεναι, ὡς φαίνεται, νὰ μεταμφιεσθῶσιν ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ, ἀποζημιοῦνται τὴν νύκτα διὰ τὴν ἐγκράτειαν τῆς ἡμέρας. Τίς κατὰ τὰς ἑσπέρας ταύτας δὲν ὑπῆρξε μάρτυς — καὶ μάρτυς πολλάκις — φιλικῆς τινος δῆθεν ἐπιδρομῆς ὁμάδος προσωπιδοφόρων, οἵτινες εἰσερχόμενοι ὡς δορυκτήτορες εἰς τοῦ φίλου — καὶ τοῦ μὴ φίλου — τὴν οἰκίαν, νομίζουσιν ἐν ἀπαραμίλλῳ ἀφελείᾳ, ὅτι μεγάλην παρέχουσιν ὑποχρέωσιν εἰς τοὺς ἐνοικοῦντας, φέροντες εἰς αὐτοὺς ἀνησυχίαν καὶ θόρυβον, καὶ ἀποτείνοντες αὐτοῖς συνήθως τοιαύτας φιλοφροσύνης φράσεις, ὁποίας δὲν ἤθελον τολμήσει νὰ προφέρωσι χωρὶς προσωπείου; Πράττουσι δὲ τοῦτο οἱ φαιδροὶ καὶ ἀγαθοὶ μετημφιεσμένοι χαριζόμενοι εἰς τοὺς φίλους των, εἰς οὓς παρέχουσι τὴν εὐχάριστον ἀφορμὴν νὰ μαντεύσωσι τοὺς γνωστοὺς προσωπιδοφόρους ὑπὸ τὸ ἄγνωστον προσωπεῖόν των. Γίνονται, δηλαδή, αἰνίγματα, καὶ σᾶς προσφέρονται εἰς λύσιν· καὶ ἵνα καταστήσωσι τὴν λύσιν ταύτην δυσχερῆ, ἀλλάσσουσι τὴν ὁμιλίαν των ὅσον δύνανται καὶ τὸ πνεῦμά των ὅσον δὲν δύνανται, καὶ προσπαθοῦσι νὰ εἴπωσιν εὐφυΐας, αἵτινες ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μεταπίπτουσιν εἰς πολὺ χυδαίαν αὐθάδειαν.

Εὐλογημένοι προσωπιδοφόροι! καθίσατε ἥσυχοι εἰς τὰς οἰκίας σας, καὶ κανεὶς δὲν ἔχει διάθεσιν νὰ σᾶς μαντεύσῃ.

Ἄγγελος Βλάχος.

ΚΑΡΦΙΤΣΑ ΚΑΙ ΒΕΛΟΝΗ

Μία Καρφίτσα καὶ μία Βελόνη ἦσαν γειτόνισσαι μέσα εἰς ἓν καλαθάκιον ἐργοχείρου· καὶ ἐπειδὴ καὶ αἱ δύο ἦσαν ἀργαί, ἤρχισαν νὰ φιλονεικῶσιν, ὡς φιλονεικοῦν πάντοτε ὅλοι οἱ ἀργοί.

— Ἤθελα νὰ ἠξεύρω, εἶπεν ἡ Καρφίτσα, διὰ τί πρᾶγμα εἶσαι καλή, καὶ πῶς ἔχεις τὴν ἀπαίτησιν νὰ φαίνεσαι καὶ σὺ εἰς τὸν κόσμον χωρὶς κεφαλήν;

— Κ' εἰς σέ, παρακαλῶ, εἰς τί χρησιμεύει ἡ κεφαλή, ἀπεκρίθη μὲ πικρίαν ἡ Βελόνη, ἀφ' οὗ δὲν ἔχεις ὀμμάτιον;

— Κ' εἰς τί χρησιμεύει ἓν ὀμμάτιον, ἐπανέλαβεν ἡ Καρφίτσα, ὅταν μάλιστα ἔχῃ πάντοτε κάτι τι μέσα;

— Ἐγὼ εἶμαι δραστηριωτέρα, καὶ κάμνω περισσοτέραν ἐργασίαν ἀπὸ σέ, εἶπεν ἡ Βελόνη.

— Ναί, πλὴν δὲν θὰ ζήσῃς πολύ, ἀπεκρίθη ἡ Καρφίτσα, διότι ἔχεις πάντοτε ῥάμμα εἰς τὸ πλευρόν σου.

— Εἶσαι κακοῤῥοΐζικον καὶ λιγυσμένον ὄν! εἶπεν ἡ Βελόνη.

— Καὶ σὺ εἶσαι τόσον ὑπερήφανος, ὥστε δὲν ἠμπορεῖς νὰ λιγύσῃς χωρὶς νὰ συντρίψῃς τὴν ῥάχιν σου.

— Θὰ σοῦ πετάξω τὴν κεφαλὴν ἂν μὲ προσβάλῃς ἄλλην φοράν.

Digitized by Google

— Θὰ σοῦ πετάξω τὸ ὀμμάτιον ἂν μὲ ἐγγίσῃς· ἐνθυμήσου, ὅτι ἡ ζωή σου κρέμαται ἀπὸ μίαν μόνην κλωστήν! εἶπεν ἡ Καρφίτσα.

Ἐνῷ δὲ ἐμαλλοκόπουν, μικρὸν κοράσιον εἰσελθόν, ἐπῆρε τὴν Βελόνην καὶ ἤρχισε νὰ ράπτῃ· ἀλλ' ἐπειδὴ μετ' ὀλίγον ἐσύντριψε τὸν ὀφθαλμόν της, ἐπῆρε τὴν Καρφίτσαν, καὶ δέσαν τὴν κλωστὴν περὶ τὸν λαιμόν της, ἐπροσπάθησε νὰ ράψῃ. Πλὴν δὲν ἐπέρασε πολλὴ ὥρα, καὶ ἐξεκόλλησε τὴν κεφαλήν της· τότε ἔρριψε καὶ αὐτὴν εἰς τὰ σαρώματα πλησίον τῆς συντριμμένης Βελόνης.

— Ἀξιόλογα εἴμεθα ἐδῶ, εἶπεν ἡ Βελόνη.

— Τώρα δὲν ἔχομεν πλέον νὰ φιλονεικῶμεν διὰ τίποτε, ἀπεκρίθη ἡ Καρφίτσα· φαίνεται ὅτι μὲ τὴν δυστυχίαν μᾶς ἦλθε καὶ ἡ γνῶσις.

— Κρῖμα ὅτι δὲν μᾶς ἦλθε προτήτερα, ἐπανέλαβεν ἡ Βελόνη! Πόσον ὁμοιάζομεν τοὺς ἀνθρώπους οἱ ὁποῖοι φιλονεικοῦν διὰ τὰ εὐτυχήματά των ἑωσοῦ τὰ χάσουν, καὶ δὲν ἐνθυμοῦνται ὅτι εἶναι ἀδελφοὶ παρὰ ἀφοῦ πέσουν μαζῇ εἰς τὴν λάσπην, ὡς τὸ ἐπάθαμεν καὶ ἡμεῖς![1]

ΑΝΕΚΔΟΤΟΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΟΡΑΗ

Ἐκ Παρισίων, 14 Ἰουνίου 1820.

Πρὸς τὸν Κύριον Μανόλην Ν. Τουμπάζην

Εἰς Μασσαλίαν

Τιμιώτατε Κύριε Τουμπάζη,

Τὸ γράμμα σου δείχνει, ὅτι ἂν δὲν ἔλαβες καλὴν ἀνατροφήν, ὡς παραπονεῖσαι, ἀξίζεις περισσότερον ἀπὸ πολλοὺς καυχωμένους εἰς τὴν ἀνατροφήν των, ἐπειδὴ αἰσθάνθης τὴν δυστυχίαν τῆς πατρίδος σου, καὶ ζητεῖς ὡς φιλόστοργος αὐτῆς υἱὸς νὰ τὴν θεραπεύσῃς. Ἐδῶ κλεισμένην εὑρίσκεις τὴν ὁποίαν ἐπεθύμησες ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς Δημογέροντας. Ἀλλ' ἡ ἐπιστολή μου δὲν θέλει κατορθώσειν τίποτε, ἐὰν ἐσύ, φίλε, ἑνωμένος μὲ τὸν τιμιώτατον ἀδελφόν σου, καὶ ἄλλους τινὰς συμπολίτας, φλεγομένους μὲ τὸν αὐτὸν ζῆλον, δὲν παραστήσετε εἰς τὴν φαντασίαν σας, ὡς παρόντα, ὅλα τὰ μέλλοντα καλά. Κανεὶς δὲν ἤθελε κοπιάσειν νὰ φυτεύσῃ ἄμπελον, ἂν δὲν ἐνισχύετο ἀπὸ τὴν ἐλπίδα τοῦ τρύγους. Πλειότερα νὰ σὲ γράψω δὲν μὲ συγχωρεῖ τὸ γῆράς μου. Ἔπειτα, τί ἄλλο δύναμαι νὰ σὲ εἴπω πλειότερον, παρὰ παιδείαν, παιδείαν, καὶ πάλιν καὶ πολλάκις παιδείαν; Μόνη ἡ παιδεία ἔχει νὰ θεραπεύσῃ τὰς κοινὰς τοῦ ταλαιπώρου γένους ἡμῶν δυστυχίας· ἡ παιδεία μόνη ἔχει νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὸν ἀνυπόφορον ζυγὸν τοῦ ἀχρειεστάτου Σκυθικοῦ ἔθνους. Μακάριοι ὅσοι βοηθοῦν τὴν παιδείαν καὶ μὲ τὸν λόγον καὶ μὲ τὸ ἔργον· αὐτοὺς μόνους γνωρίζω γνησίους ἀπογόνων τῶν Ἑλλήνων· ὅσοι ἀδιαφοροῦν εἰς αὐτήν, ἢ καὶ τὴν πολεμοῦν, εἶναι Τούρκων, ὄχι Ἑλλήνων γεννήματα.

Ὡς γνήσιον υἱὸν καὶ φίλον τῆς Ἑλλάδος σ' εὔχομαι κατόρθωσιν τῶν καλῶν σου σκοπῶν!

Εἰς τὰς προσταγάς σου

Κοραης.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ

10.—Διατί πολλοὶ καπνοδόχοι καπνίζουσιν;

Ὁ ἀήρ, ὁ ἐντὸς τοῦ σωλῆνος τοῦ καπνοδόχου ὑπάρχων, θερμαινόμενος ἐξογκοῦται, διαστέλλεται, γίνεται ἐλαφρότερος καὶ ἐξέρχεται. Τὸν ἀντικαθιστᾷ δὲ ἀδιακόπως ὁ ἀὴρ τοῦ δωματίου ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὑρίσκεται ἡ θερμάστρα. Ὅταν αἱ θύραι τοῦ δωματίου καὶ τὰ παράθυρα ἦναι κλειστά, ὁ δὲ σωλὴν τοῦ καπνοδόχου πολὺ ὑψηλός, ὁ ἐν τῷ δωματίῳ ἀὴρ δὲν προφθάνει ν' ἀντικαταστήσῃ τὸν ἀδιακόπως ἀραιούμενον καὶ ἀδιακόπως ἐκφεύγοντα ἀέρα. Ἐπὶ τέλους ὁ ἀὴρ ὁ ἐν τῷ δωματίῳ ἀραιοῦται ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ὁ ἐν τῷ καπνοδόχῳ ἀὴρ μετὰ τοῦ καπνοῦ καταπίπτει ἐντὸς τοῦ δωματίου, διότι ἐκεῖ εὑρίσκει μικροτέραν ἀντίστασιν. Ἀλλ' ἅμα ἀνοίξωμεν τὴν θύραν, ὁ ἐξωτερικὸς ἀήρ, ἐλευθέρως εἰσερχόμενος, ὠθεῖ τὸν ἀέρα τοῦ δωματίου, τὸν ὁποῖον συμπαρασύρει μετὰ τοῦ καπνοῦ, καὶ τὸν βιάζει νὰ ἐξέλθῃ μετ' αὐτοῦ διὰ τοῦ καπνοδόχου.

11.—Διατί τὸ πῦρ μιᾶς θερμάστρας σβύνεται, ὅταν φράξωμεν ἑρμητικῶς τὴν μίαν καὶ τὴν ἄλλην ὀπὴν αὐτῆς;

Διότι πρὸς διατήρησιν τοῦ πυρὸς ἀπαιτεῖται ἡ ἀδιάκοπος παρουσία ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος, ὅστις διὰ τοῦ ὀξυγόνου του ἀναζωπυρεῖ τὰς καυσίμους ὕλας. Ἀλλὰ τὸ ἐμπεριεχόμενον ὀξυγόνον ἀδιακόπως καταναλίσκεται ἑνούμενον μὲ τὴν καιομένην ὕλην. Ὅθεν, ὅταν κλείσωμεν ἑρμητικῶς τοὺς καπνοδόχους καὶ τὰς ὀπάς, τὸ πρὸς καῦσιν συντελοῦν συστατικὸν τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος, τὸ ὀξυγόνον, ἐπὶ τέλους καταναλίσκεται, τὸ δὲ πῦρ σβέννυται. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ ἡ λυχνία σβέννυται ὅταν σκεπάσωμεν τὴν φλόγα της διὰ καλύμματος.

ΕΘΝΟΛΟΓΙΚΑ ΠΕΡΙΕΡΓΑ

Τὴν μουσικήν, εἶπε γάλλος τις, εὑρίσκουσιν οἱ ἰταλοί, μελετῶσιν οἱ γερμανοί, δημοσιεύουσιν οἱ γάλλοι, καὶ πληρώνουσιν οἱ ἄγγλοι.

***

Ὑποθέσατε ὅτι ἀδιακρίτως τις μυῖα πίπτει ἐντὸς ποτηρίου ζύθου. Ὁ μέλλων νὰ πίῃ αὐτὸ τί θὰ κάμῃ;

Ἂν ἦνε ἄγγλος, θὰ πετάξῃ καὶ τὸ ποτήριον καὶ τὸν ζῦθον καὶ τὴν μυῖαν.

1. Πανδώρα.

Digitized by Google

Ἂν ἦνε γάλλος, θὰ ζητήσῃ ἄλλο ποτήριον.

Ἂν ἦνε γερμανός, θὰ χύσῃ ἓν μέρος τοῦ ζύθου, ὅσον ἀπαιτεῖται διὰ νὰ λείψῃ τὸ ἀδιάκριτον ἔντομον, καὶ θὰ πίῃ τὸ ὑπόλοιπον.

Ἂν ἦνε ἰταλός, θὰ συλλάβῃ διὰ τῶν δακτύλων του τὴν μυῖαν, θὰ τὴν ὑβρίσῃ, καὶ ῥίπτων αὐτὴν θὰ πίῃ τὸν ζῦθόν του.

Ἂν ἦνε ῥῶσσος, θὰ πίῃ τὸ περιεχόμενον ἀταράχως, φροντίζων τὸ πολὺ πολὺ νὰ ἀποφύγῃ τὸ ἔντομον.

Ἂν ἦνε ἕλλην, θὰ φωνάξῃ τὸν ὑπηρέτην τοῦ καφενείου καὶ θὰ τὸν ὑβρίσῃ.

* * *

Ἐντὸς τοῦ θεάτρου, καὶ διαρκούσης τῆς παραστάσεως, οἱ μὲν ἰταλοὶ ὁμιλοῦσιν, οἱ δὲ γάλλοι βλέπουσιν, οἱ δὲ γερμανοὶ ἀκούουσιν· οἱ ἕλληνες τὰ κάμνουσιν ὅλα, καὶ ἔχουσι καιρὸν καὶ νὰ χειροκροτῶσι.

* * *

Ὅταν δὲν ἔχῃ ἄλλο βιοποριστικὸν στάδιον, ὁ ἄγγλος μεταβάλλει τὸ σῶμά του εἰς στήλην ἀγγελιῶν, ὁ γάλλος γίνεται θεατρώνης, ὁ γερμανὸς μεταναστεύει εἰς τὴν Ἀμερικήν, ὁ ἰταλὸς ἐπαιτεῖ, ὁ ἕλλην . . . ἐκδίδει πολιτικὴν ἐφημερίδα.

Α.

Τοὺς ἑπομένους ὡραίους στίχους ἐκοινοποίησεν ἡμῖν εἷς τῶν συνδρομητῶν τῆς «Ἑστίας»· εἶνε δὲ στροφαί τινες ἐκ τοῦ γ' ᾄσματος τοῦ ἀνεκδότου ποιήματος «Ὁ πλάνης» τοῦ κ. Δ. Βερναρδάκη, γραφεῖσαι πρὸ πολλῶν ἐτῶν παρὰ τοῦ ἰδίου ἐπί τινος λευκώματος.

Σ. τ. Δ.

. . . .
. . . .

«Καὶ ἔμεινας οὕτως, Ἑλλάς, πεπτωκυῖα,
Τοῦ κόσμου τὸ ὄνειδος. Ἡ ἁλουργὶς
Ἐσχίσθη τῆς δόξης σου ἡ μεγαλεία,
Τῆς πάλ' εὐγενείας ἐσβέσθ' ἡ σφραγὶς
Ἀπὸ τῆς μορφῆς σου ἡ οὕτω βαθεῖα,
Χαμαὶ δ' ἐκυλίσθ' εἰς τὴν κόνιν τῆς γῆς
Τὸ στέμμα τοῦ κάλλους, ἡ εὔνους δι' οὗ
Χεὶρ σ' ἔστεψ' ἐρῶντος ἀγνώστου θεοῦ.

—

Ὢ! Τίς πεπτωκυῖάν σ' ἐκ γῆς θ' ἀναστήσῃ;
Θὰ πλύνῃ τὸν ῥύπον σου τίς τὸν πολύν;
Τίς δόξης χλαμύδα καινὴν θὰ σ' ἐνδύσῃ;
Κ' ἐπὶ τὴν πενθίμην σου τίς κεφαλὴν
Τοῦ κάλλους τὸ ἔκπτωτον στέμμα θὰ στήσῃ;
Τὸ στῆθός σου κρύπτει ἀκόμη θηλήν,
Νὰ θρέψ' ἱκανὴν γενεὰς γενεῶν,
Ἡ μήπως ἐστείρευσε τὸ γηραιόν;

—

Εἰς ταύτην σου τίς τὴν ὠχρότητα πταίει,
Τὸ γῆράς σου ἢ ἡ πικρά σου ζωή;
Ἰχὼρ ἔτι θεῖος τὰς φλέβας σου καίει,
Ἡ φαύλου ὀρροῦ τὰς μολύνει ῥοή;
Παλμοὶ τὴν καρδίαν σου σείουν γενναῖοι,
Ἡ μὴ δισχιλίων χειμώνων πνοὴ
Σ' ἐνέκρωσεν, ἕρμαιον τύχης πεζῆς,
Ἀδόξου; Ἀπέθανες, μῆτερ, ἢ ζῇς;

—

Ἂν ζῇς, ποῦ τὰ τέκνα σου, ποῦ οἱ υἱοί σου;
Τὰ στήθη των πῶς οὐδ' εἰς ἕνα κινεῖ
Παλμὸν ἡ ταπείνωσις τῆς κεφαλῆς σου;
Πῶς ἄλγος ἡ ὄψις σου ἡ ἀλγεινή,
Πῶς πένθιμον δάκρ' ἡ πενθίμη μορφή σου,
Ἂν ζῇς, μῆτερ, πῶς τῆς μητρὸς ἡ φωνὴ
Οὐδ' ἓν κἂν παρήγορον ῥῆμα στοργῆς
Ἐγείρει, ἢ μίαν κἂν χεῖρ' ἀρωγῆς;

—

Ἂν ζῇς! Ποία πλάνη! Ἂν ζῇς! Ἐρειπίων
Ἐν μέσῳ καὶ τάφων ἂν ζῇς ἐρωτῶ.
Ζωῆς σου, Ἑλλάς, ἀνιχνεύω σημεῖον,
Τὸν τάφον ἐν ᾧ τῶν Ἑλλήνων πατῶ,
Κ' ἐντὸς νεκροπόλεως, φεῦ! δισχιλίων
Ἐτῶν, τῶν νεκρῶν τὴν μητέρα ζητῶ,
Καὶ δάκρυα χέω καὶ κλαίω πικρῶς
Νεκρὰν, καὶ αὐτὸς ἧς ὁ τάφος νεκρός!»

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

—

*** Αἱ γυναῖκες εἰς κανὲν εἶδος δὲν ἐδημιούργησαν ἀριστούργημά τι. Οὔτε τὴν Ἰλιάδα ἐδημιούργησαν, οὔτε τὴν Αἰνειάδα, οὔτε τὴν Ἠλευθερωμένην Ἱερουσαλήμ, οὔτε τὸ Πάνθεον, οὔτε τὸν Ἅγιον Πέτρον. Δὲν ἐπενόησαν οὔτε τὴν ἄλγεβραν, οὔτε τὰ τηλεσκόπια, οὔτε τὰ ἀχρώματα δίοπτρα, οὔτε τὴν πυροσβεστικὴν ἀντλίαν, οὔτε τὸ πλέξιμον τῶν περικνημίδων, κτλ. Κατορθώνουσιν ὅμως κάτι πολὺ μεγαλίτερον παρὰ πάντα ταῦτα: Ἐπὶ τῶν γονάτων των διαπλάττεται ὅ,τι ὑπέροχον ἐν τῷ κόσμῳ: Ὁ *τίμιος ἀνὴρ*, καὶ ἡ *τιμία γυνή*. (J. de Maistre.)

*** Ἔσο δίκαιος· ἵνα δὲ ἦς τοιοῦτος, μὴ σπεύδῃς εἰς τὰς κρίσεις σου περὶ τῆς ἀξίας τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἔργων αὐτῶν. Ἀπόφευγε πρὸ πάντων τὰς ἀλαζονικὰς καὶ ἀποτόμους ἀποφάνσεις. Ἐστὶ σημεῖον ἐπιπολαιότητος τοῦ νοός, ὅταν τις ἐν πάσῃ περιπτώσει καὶ περὶ πάντων ἀφειδῶς ἀποφαίνηται· τὸ δὲ ἄνευ ἐμβριθοῦς προεξετάσεως καὶ ἀλόγως ἐπαινεῖν ἢ διαψεύδειν τὰ γινόμενα, ἀποδεικνύει καρδίαν διεφθαρμένην, ποταπὰ καὶ ὑποκεκρυμμένα πάθη. (Zschokke.)

*** Ὁ ἐνθουσιασμὸς ὁμοιάζει πρὸς τὰ ὀστρείδια, ἅτινα μόνον νωπὰ ἔχουσιν ἀξίαν. (Göthe.)

*** Δύο μόνον εἴδη κυβερνήσεως γινώσκω: τὰς καλὰς καὶ τὰς κακάς· τὰς κακάς, τὰς ὁποίας εὑρίσκει τις πανταχοῦ, καὶ τὰς καλάς, τὰς ὁποίας οὐδαμοῦ εὑρίσκει. (Helvetius.)

*** Μερικοὶ φαντάζονται ὅτι ἐγνώρισαν τὸν κόσμον, διότι ἐπὶ ἕνα χειμῶνα ἐφοίτησαν εἰς πολλὰς αἰθούσας λαμπρὰ φωτισμένας καὶ ἐλέρωσαν ἀρκετοὺς ἀσπρους λαιμοδέτας. (Arnould Fremy.)

*** Ἐὰν αἱ κατώτεραι τάξεις ἔθνους τινὸς εἶνε κακαί, πταίουσι συνηθέστατα διὰ τοῦτο αἱ ἀνώτεραι τάξεις.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

—

Στατιστικὴ τοῦ παραγομένου καὶ καταναλισκομένου χάρτου ἐπὶ τῆς γῆς.

Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Ῥάδαλ ὑπάρχουσιν ἐπὶ τῆς γῆς 3,960 χαρτοποιεῖα, ἐν οἷς ἐργάζονται 60,000 ἀνδρῶν καὶ 180,000 γυναικῶν,

Digitized by Google

μὴ συμπεριλαμβανομένων τῶν ῥακοσυλλεκτῶν ἀμφοτέρων τῶν φύλων.

Ἡ κατ' ἔτος παραγωγὴ ἀνέρχεται εἰς 1,800 ἑκατομμύρια χιλιογράμμων, ἐξ ὧν καταναλίσκονται ἐν μὲν τοῖς τυπογραφείοις 900 ἑκατομμύρια, εἰς ἰδιωτικὴν ἀλληλογραφίαν 100 ἑκατομμύρια, ἐν τῷ ἐμπορίῳ 240 ἑκατομμύρια, ἐν τῇ δημοσίᾳ ἐκπαιδεύσει 200 ἑκατομμύρια, κλπ.

Ἐν τῇ Ἀμερικῇ ὑπάρχουσιν 800 χαρτοποιεῖα, περιλαμβάνοντα 3,000 μηχανῶν καὶ παράγοντα 200,000 τόνους χάρτου.

Ἐν τῇ Ἀγγλίᾳ 830 χαρτοποιεῖα, περιλαμβάνοντα 1,300 μηχανάς, παράγοντα δὲ 187 ἑκατομμύρια χιλιογράμμων.

Ἡ Γαλλία ἔχει 250 ἕως 280 χαρτοποιεῖα, περιλαμβάνοντα 350 μηχανὰς καὶ παράγοντα 75,000 τόνους. —

Πόλεμος κατὰ τῶν ἀκρίδων.

Οἱ φοβεροὶ οὗτοι ἐχθροὶ τῆς γεωργίας εἶχον ἐσχάτως κατακαλύψει ἔκτασιν 46 περίπου τετραγωνικῶν βερστίων ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ ποταμοῦ Κυζύλσου (Τουρκεστάν.) Οἱ κάτοικοι ἠναγκάσθησαν νὰ μεταχειρισθῶσι κατὰ τῶν ἀκρίδων... ἱππικόν. Ἐπὶ ἕνδεκα ἡμέρας 2,800 ἱππεῖς διέτρεχον καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις τὴν χώραν, καταπατοῦντες τὰς ἀκρίδας. Ἐν τῇ Ἑλβετίᾳ δὲ ἐπὶ ὁμοίας περιστάσεως μετεχειρίσθησαν... τὰς ὄρνιθας, κατὰ ἑκατοντάδας· αὗται δὲ ἔφαγον ἀκρίδων πλῆθος ἄπειρον, τόσον πολύ, ὥστε πολλαὶ ὄρνιθες ἔσκασαν.

Εἷς Ἀναγνώστης.

ΥΓΙΕΙΝΗ

Καθαρισμὸς τοῦ κοιτῶνος τῶν ἀῤῥώστων.

Β'

Πολλάκις οἱ συγγενεῖς τῶν ἀῤῥώστων, οἱ τῆς νοσηλείας αὐτῶν ἐπιμελούμενοι, σφάλλονται μεγάλως ἐξ ὑπερβολικοῦ πρὸς τὸν ἀέρα φόβου, ἀποδίδοντες πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν ἐξ ἄλλης αἰτίας συμβαίνουσαν αὔξησιν αὐτῆς εἰς τὸν ἀέρα καὶ εἰς τὴν ἐξ αὐτοῦ ψῦξιν τοῦ ἀῤῥώστου. Ἐκ τοῦ φόβου δὲ τούτου κατεχόμενοι οὐ μόνον δὲν φροντίζουσι δεόντως περὶ ἀερισμοῦ τοῦ κοιτῶνος, ἀλλά, τοὐναντίον, πράττουσι πᾶν ὅ,τι δύνανται ὅπως ἐμποδίσωσι τὴν προσέλευσιν τοῦ καθαροῦ ἀέρος μέχρι τοῦ ἀσθενοῦς, περιβάλλοντες τὴν κλίνην αὐτοῦ ἁπανταχόθεν διὰ βαρέων παραπετασμάτων, καὶ τὰς θύρας ὅλας φράττοντες διὰ βαρέων ταπήτων, καὶ πᾶσαν ὀπὴν τοῦ παραθύρου κατακλείοντες διὰ παντοίων τρόπων. Οὐδὲν τούτων ἐπιβλαβέστερον πρὸς τοὺς ἀῤῥώστους· καὶ οὐδὲν τοὐναντίον συντελεστικώτερον πρὸς ἴασιν πάσης νόσου ἢ ἡ φροντὶς περὶ καλοῦ καὶ καθαροῦ πάντοτε ἀέρος ἐν τῷ κοιτῶνι· ἀλλὰ φανερὸν ὅτι ἡ ἀλλαγὴ αὐτοῦ πρέπει νὰ γίνηται μετά τινων προφυλάξεων. Αὗται δὲ σκοπὸν ἔχουσι κατ' ἐξοχήν, 1ον) τὸν παρεμποδισμὸν πάσης αἰφνιδίας μεταβολῆς τῆς θερμοκρασίας ἐν τῷ κοιτῶνι, καὶ 2ον) τὸν παρεμποδισμὸν βιαίων τοῦ ἀέρος ῥευμάτων, κινουμένων διὰ τοῦ κοιτῶνος, καὶ μάλιστα περὶ τὸ σῶμα τοῦ ἀσθενοῦς. Διὰ ταῦτα:

α' Ἀνοίγεται, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, τὸ ἀνώτερον μόνον μέρος τοῦ παραθύρου, ἀσφαλιζομένων πάντοτε καλῶς τῶν ἀνοιγομένων ὑελοστασίων, ὅπως μὴ ταῦτα, κινούμενα ὑπὸ τοῦ ἀέρος, ταράττωσι τὸν ἄῤῥωστον.

β' Σκεπάζεται ὁ ἀσθενὴς διὰ προσθέτου τινὸς καλύμματος.

γ' Οὐδέποτε ἀνοίγονται συγχρόνως δύο παράθυρα ἀντικρὺ κείμενα, ἢ παράθυρον καὶ θύρα.

δ' Ὁ ἀερισμὸς δὲν ἐνεργεῖται ἐν ὥρᾳ σφοδροῦ ἀνέμου ἢ ῥαγδαίας βροχῆς· οὔτε ὅταν ὁ πάσχων κοιμᾶται, οὔτε κατὰ τὴν ἀλλαγὴν ἐνδυμάτων.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

Πῶς κανονίζονται τὰ ὡρολόγια.

Ὅταν τὸ ὡρολόγιον πηγαίνῃ ἓν μόνον λεπτὸν καθ' ἑκάστην ἐμπρὸς ἢ ὀπίσω, δὲν πρέπει νὰ τὸ διορθόνωμεν· μετὰ 8 ἢ 10 ἡμέρας δυνάμεθα νὰ τὸ κανονίσωμεν, καὶ τοιαῦτα χρονικὰ διαστήματα πάντοτε πρὸς τοῦτο πρέπει ν' ἀκολουθῶμεν. Τότε δὲ βλέπομεν, ἂν μὲν ἡ διαφορὰ ἦνε ὀλίγων λεπτῶν, θέτομεν τοὺς δείκτας ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς ὥρας, ἂν δὲ ἡ διαφορὰ ἦνε μεγαλητέρα, τότε πρέπει νὰ ἐγγίσωμεν καὶ ἄλλον τινὰ δείκτην ἐσωτερικόν, πρὸς τοῦτο ὡρισμένον. Ἂν μὲν τὸ ὡρολόγιον πηγαίνῃ ἐμπρός, κινοῦμεν τὸν δείκτην τοῦτον πρὸς τὸ γράμμα R, ὅπερ εἶνε πλησίον κεχαραγμένον καὶ σημαίνει retard (ὀπίσω), ἂν δὲ πηγαίνῃ ὀπίσω, τότε τὸν κινοῦμεν πρὸς τὸ γράμμα A, σημαῖνον avance (ἐμπρός.) Πρέπει δὲ νὰ δίδωμεν εἰς τὸν δείκτην τοῦτον τοσαύτην ἀναλόγως πρὸς τὰ δεξιὰ ἢ τὰ ἀριστερὰ κίνησιν, ὅσον τὸ ὡρολόγιον προχωρεῖ ἢ μένει ὀπίσω. Πρὸς τοῦτο εἶνε σημειωμέναι περὶ τὸν δείκτην τοῦτον διάφοροι διαιρέσεις. Ὅταν κανονίζωμεν τὴν ὥραν ὡρολογίου, πρέπει νὰ μεταχειριζώμεθα τὸ κλειδίον καὶ νὰ προσέχωμεν ὥστε νὰ μὴ στρέφηται ὁ ὡροδείκτης χωριστὰ ἀπὸ τοῦ λεπτοδείκτου. Εἰς τὰ ὡρολόγια, τὰ ὁποῖα σημαίνουσι τὰς ὥρας, οὐδέποτε πρέπει νὰ στρέφωμεν τοὺς δείκτας καθ' ἣν στιγμὴν σημαίνει τὸ ὡρολόγιον. Εἰς τὰ τοιαῦτα δὲ ὡρολόγια, ὅταν τύχῃ νὰ σημαίνηται ἡ ὥρα ταχύτερον ἢ βραδύτερον, κινοῦμεν ἐσωτερικόν τινα δείκτην πρὸς τὸ γράμμα V (vite = ταχέως), ὅταν θέλωμεν ταχύτερον νὰ σημαίνῃ, ἢ πρὸς τὸ γράμμα L (lentement = βραδέως), ὅταν βραδύτερον.

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.

Digitized by Google

'Αριθ. 7 — Λεπτὰ δέκα.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Πρῶτος — Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι — Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6. — 15 Φεβρουαρ. 1876

ΕΘΝΙΚΗ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

Ἐρανισθεῖσα ὑπὸ Α. Σ. Βυζαντίου.

Συνέχεια· ἴδε σελ. 81.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

Παίδευσις καὶ ἀνατροφή.

Ἐρ.-Τί ἐννοεῖς διὰ τῶν λέξεων τούτων—Παίδευσις καὶ ἀνατροφή;

Ἀπ.-Ἡ ἀνατροφὴ καὶ ἡ παίδευσις εἶναι δύο σύγχρονοι ἐργασίαι, δι' ὧν μεταδίδονται εἰς τὰ παιδία ἀμφοτέρων τῶν φύλων αἱ γνώσεις, ἃς ἀπεταμίευσαν αἱ προηγηθεῖσαι ἡμῶν γενεαὶ καὶ ἡ ἡμετέρα, καὶ ἀναπτύσσονται τὰ φυσικὰ χαρίσματα τῶν παιδίων τούτων, ὅπως ἐκτελέσωσι δεόντως τὰ καθήκοντα καὶ τὰ δικαιώματα αὐτῶν.

Ἐρ.-Τίς δίδει εἰς τὰ παιδία τὴν πρώτην ἀνατροφήν;

Ἀπ.-Σχεδὸν πάντοτε ἡ μήτηρ. Τὰ πρῶτα μαθήματα τῆς μητρὸς εἶναι τὰ βαθύτερον ἐντυπούμενα εἰς τὰς κεφαλὰς τῶν νέων. Τὸ μητρικὸν παράδειγμα ἀφυπνίζει τὰς καρδίας τῶν παιδίων καὶ καθοδηγεῖ αὐτὰ εἰς τὰς γνώσεις καὶ τὰ στοιχειώδη καθήκοντα τῆς ζωῆς.

Ἐρ.-Τίς ἐξακολουθεῖ μετέπειτα τὴν ἀνατροφὴν τῶν παιδίων;

Ἀπ.-Μετά τινα ἡλικίαν, τὸ ἔργον τοῦτο ἀναλαμβάνει ὁ διδάσκαλος, ἢ ἡ διδασκάλισσα, ἀναλόγως τοῦ φύλου τοῦ παιδίου· διότι οἱ γονεῖς, ἀσχολούμενοι εἰς τὰς καθημερινὰς ἀνάγκας, δὲν ἔχουσι καιρὸν πρὸς διδασκαλίαν τῶν τέκνων των· πολλάκις δὲ δὲν ἔχουσι καὶ τὰς ἀπαιτουμένας γνώσεις.

Ἐρ.-Τίνας ἐγγυήσεις παρέχει εἰς τὰς οἰκογενείας εἷς ξένος, ὅπως ἀναθέσωσιν αὐτῷ τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων των;

Ἀπ.-Ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ παρέχῃ ἐγγυήσεις ἱκανότητος καὶ τιμιότητος, ἃς ἐπιβεβαιοῖ τὸ δίπλωμα αὐτοῦ, δι' οὗ πιστοποιεῖται ὅτι, ἐξετασθεὶς ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων ὑπαλλήλων, ἐκρίθη ἄξιος πρὸς διδασκαλίαν. Ἐκτὸς δὲ τούτου, ἐπιτηρεῖται διδάσκων καὶ ὑπὸ ἐφορευτικῶν ἐπιτροπῶν.

Ἐρ.-Πάντες οἱ πολῖται εἶναι ὑπόχρεοι νὰ ἀποκτῶσιν ἐντελῆ παίδευσιν;

Ἀπ.-Ὁ βαθμὸς τῆς παιδεύσεως εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὰ μέσα τοῦ πολίτου καὶ τὸ ἐπάγγελμα, ὅπερ μέλλει νὰ ἐξασκήσῃ πρὸς πορισμὸν βίου. Ὁ μὴ ἀποκτῶν ὅμως τὰς ἀπαραιτήτως ἀναγκαίας γνώσεις, οὗτος ὀλίγον διαφέρει τοῦ κτήνους.

Ἐρ.-Ποῖαι εἶναι αἱ ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖαι γνώσεις;

Ἀπ.-α') Ἡ καθαρὰ καὶ εὔκολος ἀνάγνωσις, ἡ εὐανάγνωστος καὶ ταχεῖα γραφή, καὶ ἡ εὐκολία τοῦ ἐκφράζεσθαι προφορικῶς καὶ ἐγγράφως.

β') Αἱ τέσσαρες πράξεις τῆς ἀριθμητικῆς.

γ') Ἡ ἱερὰ ἱστορία καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἱστορία

δ') Ἡ γεωγραφία τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν ἄλλων χωρῶν.

Ἐρ.-Ποίας ἄλλας γνώσεις νομίζεις ἀναγκαίας, κατὰ δεύτερον λόγον;

Ἀπ.-Καλὸν εἶναι νὰ ἐννοῇ ὁπωσοῦν ὁ πολίτης μίαν ξένην γλῶσσαν καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς διοικητικῆς νομοθεσίας καὶ τοῦ ἐμπορικοῦ δικαίου, καὶ νὰ μάθῃ γενικάς τινας ἰδέας περὶ τεχνῶν καὶ χημείας. Ὠφέλιμος εἶναι καὶ γνῶσίς τις τῆς μουσικῆς καὶ αἱ σωματικαὶ ἀσκήσεις, δι' ὧν ἐνδυναμοῦται καὶ τὸ σῶμα καὶ τὸ πνεῦμα, οἷον ὁ δρόμος, τὸ κολύμβημα, ἡ εὐθυβολία κτλ.

Ἐρ.-Εἰς ἄνθρωπον ὅστις θὰ ζήσῃ ἐργαζόμενος διὰ τῶν χειρῶν, τί χρησιμεύει ἡ γνῶσις τῆς ἱστορίας;

Ἀπ.-Ἡ ἱστορία εἶναι τὸ διδακτικώτατον τῶν μαθημάτων καὶ ὁ καθημερινὸς ὁδηγὸς τῶν ἀνθρώπων. Μᾶς διδάσκει τὰ λάθη καὶ τὰ παραπτώματα, ὅσα κατέστρεψαν τοὺς πατέρας μας, καὶ τὰς ἀρετάς, δι' ὧν ἐδοξάσθησαν. Μᾶς διδάσκει πῶς ὑπεδουλώθησαν ὑπὸ ξένων κατακτητῶν, ὁσάκις διηρέθησαν πρὸς ἀλλήλους, καὶ πῶς, ὁσάκις ὡμονόησαν, κατέστρεψαν ἐχθροὺς ἀνικήτους. Οἱ Ἕλληνες οἱ γνωρίζοντες τί ἦτον ἡ Ἑλλὰς καὶ διὰ ποίων θαυμάτων ἀνδρίας καὶ αὐταπαρνήσεως ἀνεστήθη ἐκ νεκρῶν τὸ ἑλληνικὸν βασίλειον, αἰσθάνονται θερμότερον τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν Πατρίδα.

Ἕπεται συνέχεια.

Ὁ μετὰ τόσης εὐφυΐας τὴν παρακμάζουσαν ἀθηναϊκὴν κοινωνίαν στηλιτεύσας Ἀριστοφάνης εἶπε·

. . . . . καὶ πρὸς τούτοισιν ἔφασκεν
Ἐρέτην χρῆναι πρῶτα γενέσθαι, πρὶν πηδαλίοις ἐπιχειρεῖν,
Κᾆτ' ἐντεῦθεν πρωρατεῦσαι καὶ τοὺς ἀνέμους διαθρῆσαι,
Κᾆτα κυβερνᾶν αὐτὸν ἑαυτῷ. (Ἱπ. 541 ἐξ.)

Digitized by Google

Ἐν τῇ σημερινῇ κοινωνίᾳ ἡμῶν οὐδεὶς ἐνθυμεῖται τὸ σοφὸν τοῦτο λόγιον, καὶ οἱ ἐρέσσειν μὴ εἰδότες, πηδαλιοῦχοι καὶ κυβερνῆται αὐτοσχεδιάζονται· τοιούτων τοὺς οἴακας κρατούντων, οὐδὲ γαληνιώσης τῆς θαλάσσης, τοῦ πληρώματος παύουσιν οἱ κίνδυνοι. Τί δ' ἂν χειμὼν καταῤῥαγῇ;

Κωνσταντινος Ν. Λεβιδης.

ΠΩΣ ΤΡΕΦΟΜΕΘΑ

Συνέχεια· ἰδὲ σελ. 81.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΒΔΟΜΗ

Ὁ στόμαχος.

Ἐνθυμεῖσαι, βέβαια, τὶ εἶνε *οἰσοφάγος*.

Προχθὲς σοῦ τὸ εἶπα, καὶ δὲν πιστεύω νὰ τὸ ἐλησμόνησες τόσον γρήγορα.

Οἰσοφάγος εἶνε ὁ σωλήν, διὰ τοῦ ὁποίου συγκοινωνεῖ ὁ φάρυγξ μὲ τὸν στόμαχον.

Ὅταν λοιπὸν τὸ φαγητὸν εἰσέλθῃ εἰς τὸν οἰσοφάγον, μεταβαίνει εἰς τὸν στόμαχον κατὰ πολὺ περίεργον τρόπον. Τριγύρω τοῦ σωλῆνος αὐτοῦ εἶνε τοποθετημένοι πολλοὶ ἐλαστικοὶ κρίκοι ἢ δακτυλίδια, τὰ ὁποῖα ἀφ' ἑνὸς μὲν σφίγγονται ὄπισθεν τοῦ φαγητοῦ καὶ τὸ ὠθοῦσι τοιουτοτρόπως πρὸς τὰ ἐμπρὸς, ἀφ' ἑτέρου δὲ διαστέλλονται ἐνώπιόν του καὶ τοῦ ἀνοίγουν δρόμον. Οὕτω δὲ τὸ μεταφέρουσι βαθμηδὸν εἰς τὸν στόμαχον, καὶ ἐκεῖ σφίγγεται ὁ τελευταῖος κρίκος, καὶ τὸ φαγητὸν πίπτει ἐντὸς τοῦ στομάχου.

Εἶδες ποτὲ σκώληκα νὰ περιπατῇ; Θὰ παρετήρησες βεβαίως πῶς φουσκώνει ἀλληλοδιαδόχως ἡ ἐπιφάνεια τοῦ σώματός του ἐκ τῶν ὀπίσω πρὸς τὰ ἐμπρὸς, ὡς ἂν ἐκυλίετο κανὲν πρᾶγμα ἐντός του, ἀπὸ τὴν οὐρὰν πρὸς τὴν κεφαλήν· τὴν αὐτὴν ἀπαράλλακτα κίνησιν ἤθελες παρατηρήσει καὶ εἰς τὸν οἰσοφάγον, ἂν ἦτο δυνατὸν νὰ τὸν ἔβλεπες ἐνῷ ἐργάζεται. Διὰ τοῦτο δὲ ἡ κίνησις αὐτὴ ὠνομάσθη κίνησις *σκωληκώδης*, διότι ὁμοιάζει μὲ τὴν κίνησιν τῶν περιπατούντων σκωλήκων.

Ἐδῶ πρέπει τόρα νὰ προσέξῃς εἰς κάτι τὶ πολὺ περίεργον, ὡς πρὸς τὴν κίνησιν περὶ τῆς ὁποίας ὁμιλοῦμεν.

Ἡ κίνησις αὐτὴ δὲν ὁμοιάζει διόλου τὴν κίνησιν τῆς χειρός σου, ὅταν λαμβάνῃ τὸν ἄρτον, οὔτε τῆς σιαγόνος σου, ὅταν τὸν μασῇ, οὔτε τῆς γλώσσης καὶ τοῦ φάρυγγος, ὅταν καταπίνῃς. Ὅλαι αὐταὶ αἱ κινήσεις ἐξαρτῶνται ἀπὸ σέ· ἂν θέλῃς τὰς κάμνεις, ἂν θέλῃς δὲν τὰς κάμνεις, διότι ὅλα ἐκεῖνα τὰ ὄργανα σὲ γνωρίζουν, τὰ γνωρίζεις, καὶ σὲ ἀναγνωρίζουν οὕτως εἰπεῖν καὶ σὲ ὑπακούουν. Ἐδῶ ὅμως ἐμβαίνομεν εἰς ἄλλον κόσμον, κόσμον ἄγνωστον, ὅστις οὔτε σὲ γνωρίζει, οὔτε σὲ ὑπακούει. Τὰ μικρὰ ἐκεῖνα δακτυλίδια τοῦ οἰσοφάγου σου κινοῦνται, βλέπεις, μόνα των, εἴτε θέλεις εἴτε δὲν θέλεις, καὶ ἂν σοῦ ἔλθῃ ἔξαφνα ὄρεξις νὰ τοὺς φωνάξῃς: «σταθῆτε,» ὄχι μόνον δὲν θὰ σ' ἀκούσουν, ἀλλ' οὔτε θὰ προσέξουν κἂν εἰς τὴν διαταγήν σου. Τὸ σῶμά σου, καθὼς παρατηρεῖς, εἶνε ἓν μικρὸν βασίλειον, τοῦ ὁποίου εἶσαι μὲν βασίλισσα, ἀλλὰ δὲν ὁρίζεις παρὰ μόνον τὰ σύνορα. Αἱ χεῖρες, οἱ πόδες, τὰ χείλη, τὰ βλέφαρα, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ἐξωτερικὰ μέρη εἶνε ταπεινοί σου ὑπήκοοι, καὶ ὅ,τι σὺ διατάξῃς τὸ ἐκτελοῦν εἰς τὴν στιγμὴν χωρὶς ἀντιλογίαν· τὸ ἐσωτερικὸν ὅμως τοῦ βασιλείου σου οὐδὲ κἂν σὲ γνωρίζει. Εἶνε μικρά τις δημοκρατία, ἥτις αὐτοδιοικεῖται,—καθὼς λέγουν αἱ ἐφημερίδες τὰς ὁποίας λαμβάνει ὁ πατήρ σου,—καὶ οὔτε ἀκούει οὔτε δέχεται διαταγάς σου.

Ἡ δημοκρατία αὐτὴ εἶνε τὸ μαγειρεῖον, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ σώματος. Ἐκεῖ κατασκευάζεται τὸ αἷμα καθ' ὅλους τοὺς κανόνας τῆς μαγειρικῆς, πρὸς χρῆσίν σου μὲν ἐννοεῖται, χωρὶς ὅμως νὰ ἐρωτηθῇς, μήτε νὰ τὸ γνωρίζῃς. Ὁμοιάζεις κατὰ τοῦτο οἰκοδέσποιναν, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ ὑπηρέται της ἔκλεισαν τὴν θύραν τοῦ μαγειρείου, διὰ νὰ ἐργάζωνται ἐντὸς αὐτοῦ ἐλεύθεροι καὶ κατὰ τὰς ὀρέξεις των. Ταπεινωτικὸν εἶνε τοῦτο βέβαια· πλὴν τί νὰ γείνῃ. Πάρε το ἀπόφασιν, καὶ κυβέρνα τοὐλάχιστον φρονίμως ὅσους ὑπηκόους ἔχεις εἰς τὰς διαταγάς σου.

Ὁ στόμαχος εἶνε ὁ ἀρχιμάγειρος, τουτέστιν ὁ πρόεδρος τῆς μικρᾶς αὐτῆς ἐσωτερικῆς σου δημοκρατίας. Αὐτὸς ἐπιτηρεῖ τὰς καμίνους, φέρει ἐπὶ τῶν ὤμων του ὅλον τὸ βάρος τῆς διοικήσεως, καὶ ἀγρυπνεῖ περὶ τῆς κοινῆς εὐημερίας.

Σοῦ εἶπα: «ἐπιτηρεῖ τὰς καμίνους,» καὶ ἐνόμισες ἴσως ὅτι ἡ φράσις αὐτὴ εἶνε ἁπλῆ παραβολή. Διόλου· ὁ στόμαχος μαγειρεύει ἀληθινά· ψήνει, βράζει, καθὼς ψήνει καὶ βράζει ἡ μαγείρισσα τῆς οἰκίας σας. Ποῦ εὑρίσκει ὅμως τὸ πῦρ; ποῖος τοῦ τὸ δίδει; Ἐδῶ βεβαίως δυσκολεύεσαι νὰ μοῦ ἀπαντήσῃς, διότι ἐλησμόνησες ἴσως τὸν περίφημον ἐκεῖνον ἐπιστάτην, περὶ τοῦ ὁποίου ὡμιλήσαμεν εἰς τὰς ἀρχάς, καὶ ὅστις μοιράζει εἰς τοὺς ἐργάτας ὅ,τι χρειάζονται.

—Πολὺ καλά! Θὰ μοῦ παρατηρήσῃς· ἀλλ' ἔχει ξύλα τὸ αἷμα διὰ νὰ δώσῃ εἰς τὸν κύριον ἀρχιμάγειρον;

Ξύλα; Ἔχει κάτι τὶ πολὺ καλλίτερον παρὰ ξύλα· ἔχει θερμότητα ἑτοίμην ἐντός του καὶ αὐτὴν δίδει εἰς τὸν στόμαχον. Ὅταν ὁ στόμαχος ἔχῃ ἐργασίαν, προσκαλεῖ τὸ αἷμα, τὸ ὁποῖον προστρέχει ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τοῦ σώματος, καὶ τὸν θερμαίνει τόσον καλά, ὥστε βράζει ἀληθῶς καὶ μαγειρεύει τὰ ἐντὸς αὐτοῦ εὑρισκόμενα. Διὰ τοῦτο αἰσθανόμεθα ἐνίοτε μικρὰν τινα ἀνατριχίασιν εἰς τὰ νῶτά μας, ὅταν φορτώνωμεν πολὺ τὸν στόμαχόν μας. Ὁ

Digitized by Google

ἀρχιμάγειρος φωνάζει τότε μεγαλοφώνως ζητῶν βοήθειαν καὶ θερμότητα· τὸ δὲ αἷμα ἀναγκάζεται νὰ παραιτήσῃ πᾶσαν ἄλλην του ἐργασίαν, νὰ ἀφαιρέσῃ τὴν θερμότητά του ἀπὸ τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ σώματος καὶ νὰ τὴν φέρῃ εἰς τὸ μαγειρεῖον τοῦ στομάχου.

Διὰ τοῦτο ἐπίσης εἶνε ἐπικίνδυνον νὰ λουώμεθα μετὰ τὸ φαγητὸν, ἐνῷ ὁ στόμαχός μας ἐργάζεται. Τὸ ψῦχος διώκει τότε τὴν θερμότητα ἀπὸ τὴν χύτραν τοῦ στομάχου μας, καὶ τόση πολλάκις γίνεται ἀναστάτωσις εἰς τὸ σῶμά μας ὡς ἐκ τούτου, ὥστε δύναταί τις καὶ νὰ ἀποθάνῃ ἕνεκα τοιαύτης ἀπερισκεψίας.

Μὴ μ' ἐρωτήσῃς σήμερον πόθεν προέρχεται ἡ θερμότης αὐτὴ τοῦ αἵματος· θὰ τὸ μάθῃς ἀργότερα. Σήμερον ἀρκεῖ νὰ γνωρίζῃς, ὅτι ὁ μάγειρός μας ἔχει ὅσον πῦρ χρειάζεται, καὶ δύναται νὰ μαγειρεύσῃ. Ἠξεύρεις δὲ ὅτι πρόκειται νὰ βράσῃ τὸν χυλὸν ἐκεῖνον, ὅστις προητοιμάσθη ἐντὸς τοῦ στόματος, καὶ πρέπει τόρα νὰ ψηθῇ καὶ νὰ δέσῃ, οὕτως εἰπεῖν, καθὼς λέγει ἡ μήτηρ σου, ὅταν κατασκευάζῃ γλυκόν.

Τί δὲ κάμνει τόρα ὁ στόμαχος; Ἀκριβῶς ὅ,τι κάμνει ὁ μάγειρος, ὅστις ἔχει νὰ βράσῃ χυλόν. Ὅπως ἐκεῖνος περιστρέφει τὸν χυλὸν ἐντὸς τῆς χύτρας, καὶ σείει πολλάκις καὶ τὴν χύτραν, διὰ νὰ ἀναμιχθῇ καλλίτερον ἡ ζύμη, τοιουτοτρόπως καὶ ὁ στόμαχος, ἐνόσῳ διαρκεῖ τὸ ψήσιμον, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ χυλοῦ του, συστέλλεται καὶ ἐκτείνεται ἀλληλοδιαδόχως, καθὼς τὰ δακτυλίδια ἐκεῖνα τοῦ οἰσοφάγου, καὶ τὴν πιέζει παντοιοτρόπως, καὶ τὴν ζυμώνει καὶ τὴν ἀναμιγνύει.

Ὅπως δὲ ὁ μάγειρος χύνει καὶ ὀλίγον νερὸν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν, τοιουτοτρόπως καὶ ὁ στόμαχος προσθέτει ἀδιακόπως εἰς τὸν χυλόν του ὑγρόν τι, τὸ ὁποῖον περιέχει ἐπίσης πολὺ ὕδωρ, καὶ ἐξέρχεται ἀπὸ πολλὰς μικρὰς τρύπας, εὑρισκομένας ἐντὸς τῶν λεπτῶν αὐτοῦ τοιχωμάτων.

Καθὼς ἐπίσης ὁ μάγειρος ρίπτει ἅλας εἰς τὴν χύτραν του, τοιουτοτρόπως καὶ ὁ στόμαχος προσθέτει τὸ ἅλας του. Τὸ ὑγρὸν περὶ τοῦ ὁποίου ἐλέγομεν δὲν περιέχει μὲν ἅλας, ὅπως τὸ βλέπομεν εἰς τὴν τράπεζαν, ἔχει ὅμως τὸ δραστηριώτερον αὐτοῦ συστατικὸν, ἐκεῖνο δηλαδὴ τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ἀναλύσῃ εἰς ὁμοιόμορφον χυλὸν ὅ,τι ἐφάγομεν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἅλας εἶνε τόσῳ ἀναγκαῖον εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ στομάχου μας, διὰ τοῦτο μᾶς φαίνονται τόσον ἄνοστα τὰ ἀνάλατα φαγητὰ, καὶ διὰ τοῦτο ἡ γεῦσις, ὁ πιστότατος ἐκεῖνος θυρωρὸς, τὸν ὁποῖον ἐγνωρίσαμεν, ὑποδέχεται λίαν δυσαρέστως τοὺς ἀνόστους καὶ ἀναλάτους ξένους, οἵτινες ζητοῦσι νὰ εἰσέλθωσιν ἐντός μας, καθὼς ὑποδεχόμεθα ὅλοι μὲ μορφασμοὺς δυσαρεσκείας τοὺς ἀνοήτους καὶ ὀχληροὺς, οἵτινες ἔρχονται νὰ μᾶς κάμουν ἐπίσκεψιν.

Διὰ τοῦτο οἱ ἄνθρωποι, καὶ κατ' αὐτοὺς τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους, χωρὶς νὰ γνωρίζωσι τὸ διατί, ἔρριπτον πάντοτε ἅλας εἰς τὰ φαγητά των· διὰ τοῦτο δὲ καὶ αὐτὰ τὰ ζῶα, χωρὶς ἐπίσης νὰ ἠξεύρωσι τὸν λόγον, ἀγαποῦν τὸ ἅλας εἰς τὴν τροφήν των, καθὼς δύνασαι νὰ μάθῃς, ἂν ἐρωτήσῃς τοὺς ἐξ ἐπαγγέλματος κτηνοτρόφους.

Δὲν ὑπάρχει ὅμως μόνον ἅλας εἰς τὸ ὑγρὸν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐκρέει ἀπὸ τὸν στόμαχον καὶ προστίθεται εἰς τὸν χυλὸν τοῦ φαγητοῦ. Οἱ ἐπιστήμονες ἀνεκάλυψαν ἐντὸς αὐτοῦ καὶ μίαν ἄλλην οὐσίαν, πολὺ δραστήριον ἐπίσης, ἡ ὁποία περιέχεται καὶ εἰς τὸ γάλα. Δι' αὐτὸ δὲ τὸ τυρίον, τὸ ὁποῖον περιέχει καὶ αὐτὴν τὴν οὐσίαν καὶ ἅλας ἐπίσης, εἶνε προσφορώτατον εἰς τὸ τέλος τοῦ γεύματος, διότι δίδει ἐπικουρίαν εἰς τὸ μαγειρεῖον τοῦ στομάχου. Τούτου ἕνεκα λέγομεν συνήθως, ὅτι τὸ τυρίον εὐκολύνει τὴν χώνευσιν.

Τὴν *χώνευσιν* εἶπον, καὶ ἀπὸ τὴν λέξιν αὐτὴν ἔπρεπεν ἴσως ν' ἀρχίσω τὴν σημερινήν μου ἐπιστολὴν, διότι τοιουτοτρόπως ὀνομάζεται ὅλη αὐτὴ ἡ μαγειρικὴ, περὶ τῆς ὁποίας ἐλέγομεν μέχρι τοῦδε, καὶ ἡ ὁποία εἰς τοιοῦτον βαθμὸν μεταβάλλει ὅ,τι στέλλομεν εἰς τὸν στόμαχόν μας, ὥστε ἀδύνατον εἶνε πλέον νὰ ἀναγνωρίσῃς ἐντὸς τοῦ χυλοῦ τῆς χύτρας τοῦ στομάχου σου, τὰ ὡραῖα ζυμαρικὰ καὶ γλυκύσματα τὰ ὁποῖα ἔφαγες, καθὼς ἡ μήτηρ σου δὲν ἀναγνωρίζει βέβαια ἐντὸς τῆς χύτρας τὰ ὡραῖα κυδώνια, τὰ ὁποῖα ἔκοψε διὰ νὰ κάμῃ γλυκὸν, ἀφοῦ βράσωσι καλὰ δύο τρεῖς ὥρας.

Ὁ στόμαχος, καθὼς βλέπεις, ἐργάζεται πολὺ καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ χρονικὸν διάστημα τῆς χωνεύσεως, καὶ καθῆκον ἔχομεν, ὄχι μόνον νὰ μὴ ταράττωμεν τὴν ἐργασίαν του, ἀφοῦ ἀποφάγωμεν, ἀλλὰ καὶ ἐνῷ τρώγομεν νὰ μὴ τὸν παραφορτώνωμεν μὲ ὑπερβολικὴν ἐργασίαν. Διότι, μολονότι εἶνε ἀρχιμάγειρος καὶ πρόεδρος τῆς ἐσωτερικῆς μας δημοκρατίας, δὲν εἶνε πολὺ σωματώδης οὔτε παρὰ πολὺ δυνατὸς, καὶ πρέπει νὰ τὸν περιποιώμεθα, ἀφοῦ μάλιστα ἐργάζεται ὁ ταλαίπωρος τόσον εὐσυνειδήτως, καὶ ἀπ' αὐτὸν ἐξαρτᾶται ὅλη τοῦ σώματός μας ἡ ζωή.

Φαντάσου μάλιστα, ὅτι, καθὼς πολλοὶ ἰσχυρίζονται, ἀλλάσσει τὸ ἐσωτερικόν του δέρμα εἰς πᾶσαν χώνευσιν, καὶ θυσιάζει οὕτω εἰς τὸ καθῆκόν του τὴν ἰδίαν του περιουσίαν, μὲ αὐταπάρνησιν, τὴν ὁποίαν πολλοὶ βεβαίως ἀρχιμάγειροι καὶ πρόεδροι δημοκρατιῶν ἠδύναντο νὰ μιμηθῶσι. Τοῦτο, μικρά μου κυρία, δὲν πρέπει νὰ τὸ λησμονῇς, καὶ καθῆκον ἔχεις νὰ συλλογίζεσαι, ὅτι τόσον ἀφιλοκερδὴς ὑπάλληλος ἔχει κάπως δικαίωμα νὰ ἀπαιτῇ περιποίησιν.

Digitized by Google

Ἐκτὸς δὲ τῆς δικαιοσύνης, ἥτις ἀπαιτεῖ νὰ περιποιώμεθα τὸν στόμαχόν μας, πρέπει νὰ τὸ κάμνωμεν καὶ λόγῳ φρονήσεως, καθότι ἄλλως διατρέχει σπουδαῖον κίνδυνον ἡ ὑγεία καὶ ἡ ζωή μας. Ἂν κουρασθῶσιν οἱ πόδες σου, δύνασαι νὰ μείνῃς εἰς τὴν κλίνην· ἂν πονῇ ἡ χείρ σου, δύνασαι νὰ τὴν ἀφήσῃς νὰ ἀναπαυθῇ. Ἀλλ' ὁ στόμαχός σου ὁ ταλαίπωρος ὁμοιάζει τοὺς πτωχοὺς ἐκείνους ἐργατικοὺς ἀνθρώπους, οἵτινες τρέφουσιν ὁλόκληρον οἰκογένειαν. Ἐργάζεται διὰ τοὺς ἄλλους μᾶλλον παρὰ διὰ τὸν ἑαυτόν του, καὶ οὔτε νὰ ἀναπαυθῇ ἔχει δικαίωμα, οὔτε νὰ ἀσθενήσῃ· ἂν δὲ τυχὸν ἀδιαθετήσῃ, ἡ ἀδιαθεσία του εἶνε συνήθως μακροχρόνιος, καὶ τὸ σῶμά μας μένει χωρὶς τακτικὴν τροφήν.

Τὰ μικρὰ παιδία δὲν τὸ γνωρίζουσιν οὔτε τὸ φαντάζονται, καὶ δι' αὐτὸ ἀδιαφοροῦσι καὶ φορτώνουσι συνήθως τὸν στόμαχόν των. Σὺ ὅμως εἶσαι ἀρκετὰ μεγάλη, καὶ ἔμαθες ἤδη τὸ πρέπον· ἑπομένως ἐλπίζω ὅτι, καὶ ἂν τὸ ἔκαμνες, δὲν θὰ τὸ κάμῃς πλέον.

Ἕπεται συνέχεια.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΛΑΧΟΣ.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

ΒΕΝΙΑΜΙΝ ΦΡΑΓΚΛΙΝΟΣ

Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε σελ. 84.

Ἀφοῦ ἐπροίκισε τὴν παρ' αὐτοῦ πατροθετηθεῖσαν πόλιν διὰ τῆς μόνης τότε ὑπαρχούσης βιβλιοθήκης, ὁ Φραγκλῖνος, δέκα ἔτη μετὰ ταῦτα, συνέλαβεν ἄλλην τινὰ ἰδέαν. Ἐν Φιλαδελφείᾳ δὲν ὑπῆρχε γυμνάσιον, καὶ ἐστοχάσθη νὰ συστήσῃ τοιοῦτον, ἤ, μᾶλλον εἰπεῖν, πανεπιστήμιον. Καὶ τότε ἐπίσης, ἐκρύφθη ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν μυστηριωδῶν φίλων του, οἵτινες δὲν ἐφαίνοντο μὲν ποτέ, πράγματι ὅμως ὑπῆρχαν, διότι εἶχεν εἰς ὅλας τὰς Γιούντας θιασώτας ἐγκολπουμένους τὰς ἰδέας του, καὶ εὗρεν εἰς ὅλας ὑποστηρικτὰς τοῦ περὶ συστάσεως γυμνασίου σχεδίου. Ἡ γνώμη του ἦτον νὰ μὴ διδάσκωνται εἰς τὸ γυμνάσιον τοῦτο λατινικά, καὶ ἰδοὺ πῶς ἠτιολόγησε τὴν τοιαύτην γνώμην του·

«Ἄλλοτε, ἔλεγεν, εἶχεν ἕκαστος τὴν κόμην του ὡς ἤθελεν, καὶ ἔθετεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του τὸν πῖλόν του. Σήμερον ἔχομεν φενάκας τόσον ὡραίας, ὥστε δὲν τολμῶμεν νὰ σκεπάσωμεν τὰς κεφαλάς μας, καὶ κρατοῦμεν τοὺς πίλους εἰς τὴν μασχάλην. Ἰδοὺ τὸ ἀποτέλεσμα τῶν λατινικῶν ἐν τῇ ἐκπαιδεύσει· ὁ πῖλος ἐν τῇ μασχάλῃ.»

Πιστεύω ὅτι εἶχεν ἄδικον, καὶ μάλιστα ὅτι θὰ εἶχεν ἔτι μᾶλλον ἄδικον ἂν εὑρίσκετο ἐν Γαλλίᾳ, ἐν χώρᾳ δηλαδὴ λατινικῆς φυλῆς, ἑλκούσης ἐκ Ῥώμης τὰς ἀρχὰς τῆς γλώσσης της καὶ τὰς πρώτας βάσεις τοῦ πολιτισμοῦ της.

Ὅπως ἂν ἔχῃ τὸ περὶ τούτου, αὐτὸς μὲν δὲν ἐπέτυχεν εἰς τὴν τοιαύτην γνώμην του, τὸ δὲ γυμνάσιόν του ἐπέτυχε, μεγάλως ἐπέτυχε, μετὰ τῶν λατινικῶν ὁμοῦ, καὶ κατέστη, ἐν ἔτει 1769, τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Φιλαδελφείας. Καὶ οὕτω δυνάμεθα νὰ ἐγγράψωμεν εἰς πίστωσιν τοῦ Φραγκλίνου τὴν Βιβλιοθήκην καὶ τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Φιλαδελφείας.

Ἡ εὐτυχία δὲν ἔρχεται ποτὲ μία μόνη· καί, ὅταν κάμωμεν μίαν καλὴν πρᾶξιν, μία ἄλλη καλὴ πρᾶξις ἔρχεται κατόπιν.

Μίαν τῶν ἡμερῶν, εἷς τῶν φίλων του, ὁ δόκτωρ Βῶνδ, ὑπῆγεν εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν· «Δὲν εἶναι νοσοκομεῖον ἐν Φιλαδελφείᾳ· ἐσκέφθην νὰ συστήσω, καὶ ὡμίλησα μετά τινων περὶ τούτου. Μὲ ἠρώτησαν· «Ὁ Φραγκλῖνος ἀνεμίχθη; Ὡμίλησας μετὰ τοῦ Φραγκλίνου;» Ἀπεκρίθην· «Ὄχι, δὲν εἶναι ἔργον του.» Ὅλοι ὅμως ἐπιμένουν καὶ λέγουν· «Πρέπει νὰ ὑπογράψῃ ὁ Φραγκλῖνος· ἂν ὑπογράψῃ ὁ Φραγκλῖνος, θὰ ὑπογράψωμεν καὶ ἡμεῖς.»

Ὁ Φραγκλῖνος ἀνεκομβώθη εὐθὺς ὑπὲρ τοῦ νοσοκομείου, καὶ χρήματα συνήχθησαν, ἀλλ' ὄχι καὶ ὅσα ἐχρειάζοντο· ὁ δὲ Φραγκλῖνος ἐσκέφθη ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐπιψηφισθῇ ποσὸν ὑπὸ τῆς Συνελεύσεως τῆς Πενσυλβανίας (τῆς Βουλῆς τοῦ καιροῦ ἐκείνου). Τὰ Μέλη τῆς Συνελεύσεως, ὄντα τὰ πλεῖστα ἐκ χωρικῶν, ἀντέτειναν, ὅτε ἐγεινεν ἡ πρότασις, ὅτι τὸ νοσοκομεῖον θὰ ἐχρησίμευεν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως, καὶ ὄχι εἰς τοὺς τῆς ἐπαρχίας.

Ὁ Φραγκλῖνος ἐπεσκέφθη ἕνα ἕνα τοὺς βουλευτὰς καὶ τοὺς εἶπεν· «Ἂς συμβιβασθῶμεν· ἐπιψηφίσατε 50,000 φράγκων ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦ νὰ δώσωσι καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Φιλαδελφείας ἄλλας 50,000 φράγκων.»

Συνήνεσαν τότε τὰ Μέλη τῆς Συνελεύσεως, εἰπόντα καθ' ἑαυτά· «Δὲν θὰ εὑρεθοῦν 50,000 φράγκων ἐν τῇ πόλει τῆς Φιλαδελφείας· ἂς ἐπιψηφίσωμεν ὅσα μᾶς ζητεῖ. Θὰ ἔχωμεν τὸν ἔπαινον τῆς καλῆς πράξεως, καὶ δὲν θὰ ἐξοδεύσωμεν λεπτόν. Ἡ ψῆφός μας καὶ τὸ τίποτε θὰ ἦναι ἓν καὶ τὸ αὐτό.»

Ἀλλ' ὁ λογαριασμὸς ἐγίνετο χωρὶς τὸν ξενοδόχον, τὸν Φραγκλῖνον δηλαδή! Ὁ Φραγκλῖνος ἔτρεξε πρὸς τοὺς προκρίτους τῆς πόλεως, καί, ἐπειδὴ ὁ ἀμερικανὸς εἶναι ἄνθρωπος ἐννοῶν ὡς ἕκαστος, καὶ πλέον ἢ ἕκαστος, τὰς ἐπωφελεῖς ὑποθέσεις, τοὺς ἔπεισε καὶ ἐνόησαν εὐκόλως ποῖον συμφέρον εἶχαν νὰ ὑπογράψουν, διότι, δίδων καθείς, π. χ., 200 φράγκα, ἦτον ὡς ἂν ἔδιδε 400. Κατώρθωσε λοιπὸν νὰ εὑρεθοῦν αἱ 50,000 φράγκων, καὶ δι' αὐτῶν, καὶ τῶν 50,000 ἄλλων χιλιάδων, τῶν ἐπιψηφισθεισῶν ὑπὸ τῆς Συνελεύσεως, καθιδρύθη τὸ καθίδρυμα ἐκεῖνο, ὅπερ εἶναι σήμερον τὸ μέγα νοσοκομεῖον τῆς Φιλαδελφείας.

Digitized by Google

Βεβαίως, τὸ νὰ ἔχῃ προικίσει τις τὸν τόπον του, ἐν ἡλικίᾳ τεσσαράκοντα ἐτῶν, διὰ βιβλιοθήκης, πανεπιστημίου καὶ νοσοκομείου, εἶναι πρᾶγμα ὡραῖον, καὶ συναίσθησις ὡραιοτέρα, ἂν καὶ ἡ λάμψις τοῦ πολιτικοῦ βίου τοῦ Φραγκλίνου ἐσκότισεν ὀλίγον τὰς καλὰς ταύτας πράξεις· ἀλλὰ δὲν εἶναι αὐτὰ μόνα.

Ἔλειπαν πυροσβέσται. Ὁ Φραγκλῖνος ἐπενόησε νὰ συστήσῃ ἑταιρίαν τῆς ὁποίας τὰ Μέλη ἀνελάμβαναν νὰ ἔχουν ὑδρίας δερματίνας καὶ μεγάλας καλάθους, τὰς μὲν πρὸς μεταφορὰν τοῦ ὕδατος, τὰς δὲ πρὸς ἀπομάκρυνσιν τῶν ἐπίπλων ἐν περιπτώσει πυρκαϊᾶς. Ἡ ἑταιρία αὕτη συνεδρίαζε τακτικῶς, καὶ τὰ μὴ παρευρισκόμενα Μέλη κατεδικάζοντο εἰς πρόστιμα, τῶν ὁποίων τὸ προϊὸν ἐχρησίμευεν εἰς ἀγορὰν κλιμάκων, ἁρπαγίων καὶ ἀντλιῶν.

Ἰδοὺ πῶς ὠργάνισε τοὺς πυροσβέστας.

Μετερρύθμισεν ἐπίσης, λίαν πλημμελῆ ὄντα, καὶ τὸν διοργανισμὸν τῆς νυκτοφυλακῆς.

Ἐν ὀλίγοις, τὰ πάντα ἔπραξεν ἐν Φιλαδελφείᾳ.

Τοσαύτην εἶχε τὴν εὐφυΐαν, τοιοῦτον τὸ παράστημα καὶ τὴν ἑτοιμολογίαν, ὥστε οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ τῷ ἀντισταθῇ.

Ὅτε τὸν εἶδαν συναθροίζοντα τόσον εὐκόλως χρήματα πρὸς παντοίους σκοπούς, ἀπευθύνοντο πάντες πρὸς αὐτόν. Ἄνθρωπός τις ἐκ τῆς θρησκείας τῶν λεγομένων Μεθοδιστῶν, θέλων νὰ οἰκοδομήσῃ ἐκκλησίαν, ἐζήτησε τὴν σύμπραξίν του. Ὁ Φραγκλῖνος εἶχεν ἤδη ἀνεγείρει ἐκκλησίαν, ἀλλὰ πρὸς χρῆσιν ὅλων τῶν θρησκευμάτων, ἐκκλησίαν ὅπου πάντες ἠδύναντο νὰ κηρύττουν. Ἡ ἐκκλησία αὕτη ἐχρησίμευσε βραδύτερον καὶ εἰς χρῆσιν τοῦ γυμνασίου.

Εἰς τὸν εἰρημένον μεθοδιστὴν εἶπε·

«Θέλεις νὰ λάβῃς χρήματα; — Μάλιστα. — Ἰδοὺ τὸ μέσον· πήγαινε πρῶτον πρὸς ὅλους ἐκείνους περὶ ὧν εἶσαι βέβαιος, γράψε τὰ ὀνόματα αὐτῶν εἰς κατάλογον, δεῖξε ἔπειτα τὸν κατάλογον αὐτὸν εἰς τοὺς ἀμφιβόλους. Βλέποντες τὰ ὀνόματα τῶν πρώτων, οἱ ἀμφίβολοι θὰ γράψουν καὶ αὐτοί. Μετὰ ταῦτα, λάβε τὸν κατάλογον αὐτὸν καὶ πήγαινε τελευταῖον εἰς ἐκείνους, περὶ ὧν φρονεῖς ὅτι δὲν ἔχεις τίποτε νὰ ἐλπίσῃς, καὶ θὰ ἐπιτύχῃς καὶ εἰς μερικοὺς ἐξ αὐτῶν. Μένει πάντοτε καλή τις τύχη, τὴν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος δὲν περιμένει.

Ἄλλος τις, κουάκερος τὸ δόγμα, ἐπῆγέ ποτε νὰ εὕρῃ τὸν παγκόσμιον τοῦτον σύμβουλον καὶ τοῦ εἶπε· «Κύριε Φραγκλῖνε, ἔρχομαι νὰ σᾶς ζητήσω μίαν συμβουλὴν εἰς μίαν μου μεγάλην ἀμηχανίαν. Ἔχω βαρέλλια βίρας εἰς τὸ ὑπόγειόν μου· οἱ δὲ γείτονές μου ὀρέγονται, φαίνεται, τὸ ποτὸν τοῦτο, διότι τὰ βαρέλλια τὰ εὑρίσκω ἀδιακόπως ἀνοιγμένα. Πῶς νὰ κάμω νὰ ἐμποδίσω τοὺς γείτονάς μου ἀπὸ τὴν πρᾶξιν ταύτην; — Ἁπλούστατον, ἀπεκρίθη ὁ Φραγκλῖνος· βάλε ἔμπροσθεν τῶν βαρελλίων τῆς βίρας ἓν καλὸν βαρέλλιον Μονεμβασίτου.»

Καὶ τοιαύτην μόνην ἔδωκε τότε τὴν ἀπάντησιν.

Ἰδοὺ λοιπὸν ὁποῖα τὰ ἔργα τοῦ Φραγκλίνου.

Ἀλλ' ἂς μὴν ἀπατώμεθα· δὲν ἀγαθοεργεῖ οὕτως ἄνθρωπος καθ' ὅλην του τὴν ζωήν, ἂν ὁ ἄνθρωπος οὗτος δὲν ἔχῃ πίστιν εἰλικρινῆ, εὐσέβειαν βαθεῖαν. Ἡ πίστις αὕτη δύναται νὰ ἦναι θρησκεία θετική, δύναται νὰ ἦναι φιλανθρωπία, φιλαδελφία, φιλοσοφία· πάντοτε ὅμως χρειάζεται πεποίθησις βαθεῖα, διὰ νὰ θυσιάζῃ ὁ ἄνθρωπος τὸν καιρόν του, τὴν ἡσυχίαν του, τὰ χρήματά του εἰς βοήθειαν τῶν ἄλλων.

Καὶ ἦτον ἀληθῶς εὐσεβέστατος ὁ Φραγκλῖνος. Δὲν ἦτον δεισιδαίμων· ἀλλ' ἂν ἐκ τῆς νεότητός του αἱ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ μικρολόγοι θεολογικαὶ ἔριδες τὸν ἐψύχραναν εἰς πολλὰ πράγματα, εἶχεν ὅμως θερμοτάτην τὴν πρὸς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἀγάπην· καὶ ἀπέθανεν ἔχων ἐπὶ τῆς κλίνης του τὸν Ἐσταυρωμένον, τὸν ὁποῖον δεικνύων εὐχαρίστως εἰς τοὺς παρισταμένους, ἔλεγεν· «Ἰδοὺ Ἐκεῖνος ὅστις ἐδίδαξε τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἀγαπῶνται!» Μεγίστη ἦτον ἡ πρὸς τὸν Θεὸν πίστις του, καὶ ἀκλόνητος ἡ πεποίθησίς του περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς. Ἀλλ' ὁ εἰδικὸς χαρακτὴρ τῆς θεοσεβείας τοῦ Φραγκλίνου ἦτον ὅτι μετὰ τῆς αὐτῆς πίστεως καὶ πεποιθήσεως ἐλάλει καὶ περὶ τοῦ ὅ,τι ἐνόμιζεν εὐαρεστοτέραν εἰς τὸν Θεὸν λατρείαν. Ἀνεγνώριζε καὶ τὴν ὠφέλειαν τῆς προσευχῆς καὶ τὴν ἀνάγκην τῶν θρησκευτικῶν τελετῶν· ἀλλ' ἔλεγεν· «Τοῦτο δὲν εἶναι τὸ οὐσιῶδες μέρος τῆς θρησκείας.» Καὶ ἀνέφερε τοὺς λόγους τοῦ Εὐαγγελίου, ὅπου ὁ Χριστὸς λέγει ὅτι δὲν θέλει παραδεχθῇ ὡς μαθητὴν τὸν λέγοντα εἰς αὐτὸν *Κύριε, Κύριε*, ἀλλὰ τὸν ἐκτελοῦντα τὸ θέλημά του.

Κατὰ τὸν Φραγκλῖνον, θέλημα τοῦ Θεοῦ εἶναι ν' ἀγαπῶμεν τοὺς ἀνθρώπους. Ἡ φιλανθρωπία λοιπὸν καὶ ἡ φιλαδελφία ἦσαν ἡ θρησκεία του, καὶ ἡ μόνη θρησκεία του. Τοῦτο καὶ ἔγραψεν εἰς μίαν ὡραιοτάτην πρὸς τὸν Οὐάϊτφειλδ ἐπιστολήν· «Ὁσάκις, λέγει, βοηθῶ ἕνα τῶν ὁμοίων μου, δὲν πιστεύω ὅτι ὑποχρεόνω ἄτομον, ἀλλ' ὅτι ἐξοφλῶ χρέος· διότι, καθ' ὅλον μου τὸν βίον, μὲ ὑπεστήριξε διηνεκῶς ἡ προστασία τοῦ Θεοῦ, καὶ ἄλλως δὲν δύναμαι νὰ δείξω εἰς τὸν Θεὸν τὴν εὐγνωμοσύνην μου, εἰμὴ ἀγαπῶν τοὺς ἀνθρώπους. Ἔπειτα, ἐβοηθήθην πολλάκις καὶ παρὰ πολλῶν ἀνθρώπων, πρὸς τοὺς ὁποίους δὲν δύναμαι νὰ φανῶ χρήσιμος· μένει οὕτως εἰς ἐμὲ ἀνεξόφλητον τὸ τῆς εὐεργεσίας χρέος, καὶ τὸ χρέος τοῦτο ὀφείλω νὰ τὸ ἐξοφλήσω εὐεργετῶν ἄλλους.»

Ἡ τοιαύτη ἰδέα εἶχε τόσον βαθέως εἰς τὴν

Digitized by Google

διάνοιαν αὐτοῦ ῥιζωθῇ, ὥστε ἡ ἀλληλογραφία του περιέχει δύω ἐπιστολὰς κατὰ διαφόρους καιροὺς γραφείσας, ὅπου εὑρίσκομεν αὐτὴν ὑπὸ μορφὴν ὅλως πρωτότυπον.

Ἄγγλος τις, εὑρισκόμενος αἰχμάλωτος ἐν Γαλλίᾳ ἐπὶ τοῦ πολέμου τῆς Ἀμερικῆς, ἔγραψε πρὸς αὐτὸν ζητῶν τὴν προστασίαν του, καὶ λέγων ὅτι ἐπεθύμει νὰ μεταβῇ εἰς Ἀμερικὴν καὶ ὑπηρετήσῃ τὸ νέον Κράτος ὡς διδάσκαλος ἔν τινι σχολείῳ. Ὁ Φραγκλῖνος ἀπεκρίθη γράφων ταῦτα· «Δὲν δύναμαι νὰ σᾶς συμβουλεύσω νὰ μεταβῆτε εἰς Ἀμερικήν· δὲν ἠμπορῶ νὰ σᾶς ὑποσχεθῶ τὸ ζητούμενον ἐπάγγελμα. Ἂν ὅμως θέλετε νὰ σύρετε εἰς βάρος μου συναλλαγμάτιον ἐκ πέντε λιρῶν, δέχομαι νὰ τὸ πληρώσω, καὶ ὅταν εὑρεθῆτε εἰς θέσιν νὰ τὰς ἐπιστρέψητε, θέλετε τὰς δώσει εἰς τίμιόν τινα ἄνθρωπον ἐνδεῆ, εἰς τὸν ὁποῖον θέλετε διαβιβάσει τὴν αὐτὴν παραγγελίαν· ὥστε οὕτω νὰ μεταβιβασθῶσιν ἀπὸ ἐνδεοῦς εἰς ἐνδεῆ, ἑωσότου εὑρεθῇ ἀχρεῖός τις, ὅστις νὰ θελήσῃ νὰ σφετερισθῇ τὰ ὀλίγα ταῦτα χρήματα. Κατ' αὐτὸν, νομίζω, τὸν τρόπον, διὰ μικροῦ μέσου δύναται νὰ προξενηθῇ πολὺ καλὸν, καὶ τὸ καλὸν τοῦτο νὰ κυκλοφορήσῃ· διότι ἡ ἀνθρωπότης εἶναι μία οἰκογένεια, καὶ οἱ ἄνθρωποι ὅλοι ἀδελφοί.»

Ἰδοὺ ὁ σκοπὸς καὶ ἰδοὺ ὁ ἄνθρωπος. Ἄνθρωπος, τὸν ὁποῖον ὑπέθεσαν ὡς λίαν φειδωλὸν, ὡς ἀναγνόντες τὸν ἀνθρωπάκον Ῥικάρδον, εἶχεν ἀπ' ἐναντίας ὡς μόνον ἐλάττωμα τὴν ἄκραν ἐλευθεριότητα, καὶ μᾶς λέγει ὁ ἴδιος ὅτι, ἂν δὲν εἶχε τὴν ἀγαθήν του σύζυγον Δεβόραν, οὐδὲν ἀργύριον ἤθελεν εἶναι καλὸς νὰ οἰκονομήσῃ.

Μᾶς διηγεῖται ἀκόμη ὅτι, μίαν τῶν ἡμερῶν, ἤκουε κηρύττοντα τὸν ἱεροκήρυκα Οὐάϊτφεϊλδ. Ὁ περίφημος οὗτος μεθοδιστὴς ἐκήρυττεν ὑπὲρ ὀρφανοτροφείου, ὅπερ ἐσκόπει νὰ ἱδρύσῃ ἐν Γεωργίᾳ. Ὀλίγον ἠρέσκετο ὁ Φραγκλῖνος εἰς τὸ καθίδρυμα τοῦτο, νομίζων τὸν τόπον ἀκατάλληλον, καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἦτον δυσμενῶς διατεθειμένος κατὰ τοῦ ῥήτορος. «Εἶχα, λέγει, ἐντὸς τοῦ βαλαντίου μου ὀλίγα νομίσματα χάλκινα, τέσσαρα τάλληρα, καὶ πέντε φλωρία. Ἀρχίζει τότε ὁ φίλος νὰ κηρύττῃ . . . — Θὰ τοῦ δώσω τὰ χαλκᾶ μου, εἶπα κατ' ἐμαυτόν. — Ἔπειτα, σοῦ ἀρχίζει, καὶ ζωγραφίζει τόσον καλῶς τὴν κατάστασιν τῶν ὀρφανῶν ἐκείνων, ὥστε εἶπα· Μπά! θὰ τοῦ δώσω τὰ ἀργυρᾶ. Καὶ, τέλος πάντων, ἐξακολουθῶν φθάνει εἰς τοιαύτην εἰκόνα, ὥστε, μὰ τὴν ἀλήθειαν, ὅταν ὁ διαβολάνθρωπος αὐτὸς ἐτελείωσε, καὶ χρυσίον, καὶ ἀργύριον, καὶ χαλκὸς, ὅλα μετέβησαν εἰς τὰς ἐδικάς του χεῖρας!»

Τοιοῦτος ἦτον ὁ Φραγκλῖνος. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτων, ὑπάρχει ἐν αὐτῷ ἄλλος τις χαρακτὴρ, τὸν ὁποῖον ἰδίως πρέπει νὰ ἐκτιμήσωμεν, διότι νομίζω ὅτι ἐμβαίνομεν εἰς τάξιν τινὰ πολιτισμοῦ ὅπου μεγάλη θέσις προετοιμάζεται εἰς ἄνδρας ὡς τὸν Φραγκλῖνον.

Πρὸ ἑκατὸν χρόνων, λόγος ἐγίνετο περὶ εὐγενῶν καὶ ἀστῶν· οὐχὶ δὲ καὶ περὶ χωρικῶν καὶ ἐργατῶν. Τὴν σήμερον λαλοῦμεν περὶ χωρικῶν, περὶ ἐργατῶν, καὶ λαλοῦμεν πρὸ πάντων ἐννοοῦντες ὅτι οἱ χωρικοὶ εἶναι ἀστοὶ ὅταν ἡ γῆ ἀνήκῃ εἰς αὐτοὺς, καὶ ὅτι οἱ ἐργάται εἶναι ἄνθρωποι καθὼς ἄλλοι, κεφαλαιοῦχοι ὅταν ἔχωσι τὴν φρόνησιν νὰ οἰκονομοῦν, τεχνῖται πολλάκις, καὶ ὅτι, ἑπομένως, ὅλαι αὐταὶ αἱ διαιρέσεις ἐργατῶν, ἀστῶν, χωρικῶν, εὐγενῶν, πρέπει νὰ ἐκλείψουν καὶ νὰ μείνῃ μία μόνη· ἀνθρώπου ἠξεύροντος κἄτι τι καὶ ἐργαζομένου, καὶ ἀνθρώπου μὴ ἠξεύροντος τίποτε καὶ μὴ ἐργαζομένου.

Ὁ Φραγκλῖνος ὑπῆρξεν ὁ ὡραιότερος τύπος τοῦ ἀνθρώπου τοῦ *γενομένου ἐξ ἑαυτοῦ*, κατὰ τὴν ἀμερικανικὴν ἔκφρασιν, καὶ ὅταν ἐμεγάλωσεν, ὅταν ἔγεινεν ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς πατρίδος του, ὁ πρέσβυς τῆς Ἀμερικῆς ἐν Γαλλίᾳ, δὲν ἐλησμόνησε ποτὲ ὅτι ἦτον μίαν φορὰν ἐργάτης, καὶ δὲν ἔπαυσε ποτὲ ν' ἀγαπᾷ καὶ νὰ σέβεται τὴν ἐργασίαν.

Ἐγένετο ποτὲ ἐνώπιον αὐτοῦ συζήτησις φιλοσοφικὴ, καὶ ἐζητεῖτο· Τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος; Καθεὶς ἐκ τῶν παρόντων ἔδιδεν ἕνα ὁρισμόν. Εἶπε καὶ ὁ Φραγκλῖνος τὸν ἐδικόν του, ὅστις βεβαίως δὲν ἦτον χειρότερος ἄλλων· «Ὁ ἄνθρωπος, εἶπεν, εἶναι ζῶον ἐργαλείων κατασκευαστικόν.»

Καὶ εἶχε δίκαιον. Δὲν λέγω ὅτι αὐτὸ καὶ μόνον εἶναι τὸ προτέρημα τοῦ ἀνθρώπου. Ἐρευνήσατε ὅμως τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος· τὸ ἀθλιώτερον τῶν πλασμάτων, ἐὰν δὲν εἶχε τὸν νοῦν. Ὁ νοῦς αὐτὸς ἐμβαίνει εἰς ὅλα, καὶ, ἀληθινὰ, νοῦς ὁρᾷ καὶ νοῦς ἀκούει. Διὰ τοῦ νοῦ, ὁ ἄνθρωπος δημιουργεῖ ὅλα τὰ θαύματα ὅσα θαυμάζετε ἐν τῷ περιβόλῳ τούτῳ, ὑπερασπίζει ἑαυτὸν κατὰ τῆς φύσεως, πολεμεῖ τὴν πεῖναν καὶ τὴν γυμνότητα, καὶ ὑψόνει τὴν κατάστασίν του. Πολὺ καλὰ λοιπὸν δύναται νὰ ὁρισθῇ ὁ ἄνθρωπος, ὡς τὸν ὥρισεν ὁ Φραγκλῖνος· Ζῶον ἐργαλείων κατασκευαστικόν.

Ἄλλην τινὰ φορὰν, ἦσαν ἔριδες ἐν τῇ πόλει τῆς Φιλαδελφείας. Ἠξεύρετε τί εἶναι τὰ κόμματα καὶ αἱ κομματικαὶ φιλοδοξίαι. Δέχονται περιφρονήσεις ἐκ τῶν ἄνω, καὶ τὰς ἀντιποστέλλουν εἰς τὰ κάτω. Ἔφεραν εἰς τὸν Φραγκλῖνον καταγραφὴν ὑπὲρ χοροῦ τινος. «Θὰ ἔχετε, τοῦ εἶπαν, συναναστροφὴν ἐκλεκτήν· βλέπετε ὅτι ὑπάρχει ὅρος ὅτι οἱ ἐργάται δὲν εἶναι δεκτοί.» — «Καλὰ τοὐλάχιστον, ἀπεκρίθη, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν εἶναι κάτοικος τῆς Φιλαδελφείας.» — «Διατί;» — «Διότι ἠθέλατε τὸν ἀποκλείσει. Δὲν εἶναι ὁ μεγαλήτερος ἐργάτης τῆς κτίσεως;»

Digitized by Google

Ἡ εἰρωνεία ἐπέτυχεν, ὁ ὅρος ἐξηλείφθη, καὶ οἱ ἐργάται ἔγειναν δεκτοί.

Εἰς τὴν ἰδέαν ταύτην ὁ Φραγκλῖνος ἔμεινε πιστὸς μέχρι τέλους τῆς ζωῆς του. Καὶ καθ' ὃν καιρὸν ἀνεχώρει ἐξ Ἀμερικῆς, ἐρχόμενος εἰς Γαλλίαν ὡς πρέσβυς τῶν Ὁμοσπόνδων Πολιτειῶν, ἔλαβεν ἐπιστολὴν ἑνὸς τῶν ἀνεψιῶν του, σαπωνοποιοῦ, ἐκθέτοντος εἰς αὐτὸν τὴν κατάστασίν του. Ἰδοὺ τὶ ἀπεκρίθη· «Χαίρω πολὺ ὅτι εἶσαι σαπωνοποιός· οἱ Φραγκλῖνοι ὑπῆρξαν οἱ πρῶτοι σαπωνοποιοὶ ἐν Ἀμερικῇ, καὶ σώζονται ἡ σφραγὶς καὶ τὰ ἐμβλήματά μας. Πρόσεχε πρὸ πάντων τὸ σαπώνιόν σου νὰ ἦναι ποιότητος καλῆς, διότι δὲν πρέπει ποτὲ ν' ἀπατᾶται ὁ ἀγοραστής. Στεῖλε εἰς τὴν σύζυγόν μου ἓν καλὸν κιβώτιον διὰ νὰ τὸ ἔχῃ ὡς δεῖγμα, καὶ θὰ τὸ πληρώσῃ εὐθύς.»

Καὶ τὰ τοιαῦτα τὰ λέγει ἁπλῶς καὶ φυσικῶς, καὶ ἄνευ οὐδενὸς εἴδους προσποιήσεως. Εὐγένεια διὰ τὸν Φραγκλῖνον εἶναι ἡ ἐργασία, καὶ τὴν εὐγένειάν του ταύτην ποτὲ δὲν τὴν λησμονεῖ.

Διαρκοῦντος τοῦ πολέμου, καθ' ὃν καιρὸν αὐτὸς μὲν εὑρίσκετο εἰς τὸ ἀπόγειον τῆς δόξης του, ἡ δὲ Ἀμερικὴ—ἂς μὴ τὸ σιωπήσωμεν—εἰς τὸ ἀπόγειον τῶν δυστυχιῶν της, λαμβάνει, μίαν τῶν ἡμερῶν, εἰς Παρισίους, ἐπιστολὴν τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Σάρας, τῆς φιλτάτης αὐτοῦ—ὡς τὴν ὠνόμαζε—Σαλῆς, κόρης ἀξιολόγου, καταγινομένης νὰ γνέθῃ καὶ νὰ πλέκῃ, πρὸς συνδρομὴν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, εἰς κατασκευὴν τσουραπίων διὰ τοὺς γάλλους στρατιώτας. Ἡ Σαλῆ, ἂν καὶ ἐκ φύσεως μετριόφρων καὶ ταπεινή, συνέλαβέ ποτε τὴν φαντασίαν νὰ φανῇ ὡραία· διότι εἶχεν ἔλθει ὁ στρατηγὸς Βασσιγκτὼν εἰς τὴν Φιλαδέλφειαν, καὶ τοῦ ἡτοίμαζαν χορόν, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ πόλις ὅλη ἦτον προσκεκλημένη. Ἔγραψε λοιπὸν καὶ ἡ Σαλῆ πρὸς τὸν πατέρα της, ζητοῦσα ἄνθη, τρίχαπτα καὶ πτερά. Ἡ πρὸς αὐτὴν ἀπάντησις τοῦ Φραγκλίνου εἶναι ἀριστούργημα εὐφυΐας καὶ ἠθικῆς. «Μοῦ ζητεῖς, γράφει, φίλτατον τέκνον, ἄνθη καὶ πτερά· εἶναι ὡς *νὰ μοῦ πισπιλίσῃς τὰς φράγολας μὲ ἄλας*. Δὲν γνέθεις λοιπὸν πλέον, δὲν πλέκεις λοιπὸν πλέον, ἀγαπητή μου Σαλῆ; Ἐλησμόνησες ὅτι τὸ δαπανηρότερον πρᾶγμα τοῦ κόσμου, μετὰ τὰ ἐλαττώματα, εἶναι ἡ ἀργία; Λέγεις ὅτι θέλεις νὰ στολισθῇς, διότι τοῦτο θὰ μαρτυρήσῃ τὴν φιλοκαλίαν τοῦ πατρός σου. Ἀλλ' ἡ φιλόκαλος ἐπιθυμία τοῦ πατρός σου εἶναι, ἐν τῷ μέσῳ τῆς γενικῆς δυστυχίας, νὰ μὴ φανῇς ἐστολισμένη. Κάμε καθὼς ὁ πατήρ σου, φόρει τὰ μανίκιά σου ἑωσότου νὰ τρυπήσουν· ἰδοὺ τὰ τρίχαπτα. Ὅσῳ διὰ τὰ πτερά, ἐὰν τὰ θέλῃς, θὰ τὰ εὕρῃς εἰς τὴν οὐρὰν ὅλων τῶν πετεινῶν τῆς Ἀμερικῆς.»

Ὥστε, βλέπετε, τοιαῦτα σταθερῶς ἐφρόνει· παλαιὸς ἐργάτης, ἐσεμνύνετο διὰ τὴν καταγωγήν του· ἡ πρώτη του κατάστασις ἦτον ὁ τίτλος τῆς τιμῆς του.

Καὶ ἂν μοὶ ἐπιτρέψητε νὰ προσθέσω μίαν ἄλλην σκέψιν, τὴν ὁποίαν δὲν δύναμαι νὰ παρασιωπήσω, ἐργάτης ἦτον καὶ ἐκεῖνος τοῦ ὁποίου πρὸ ὀλίγου ἐμάθετε τὸν θάνατον, τὸν ἀπροσδόκητον καὶ φρικώδη θάνατον. Ἡ χεὶρ ἡ ὑπογράψασα τὴν ἀπελευθέρωσιν τεσσάρων καὶ ἐπέκεινα ἑκατομμυρίων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ἦτον χεὶρ ὑλοτόμου. Ἰδοὺ ὁ Λίγκολν εἰσελθὼν εἰς τὴν ἱστορίαν· ἰδοὺ γενόμενος αὐτὸς ἑαυτοῦ πρόγονος. Ποῖος ἡγεμὼν δὲν ἤθελεν ἐπιθυμήσει νὰ ἔχῃ εἰς τὴν γενεαλογίαν του τὸ ὄνομα ἐκείνου ὅστις ἤρχισε τὸν βίον του μὲ τὸ ἔργον τοῦ ξυλοσχίστου;

Ἀλλ' ἐνῷ σᾶς ἐνθυμίζω παρόμοια ὀνόματα, δὲν ἐπιθυμῶ νὰ πιστεύσητε ὅτι σκοπὸν ἔχω νὰ κολακεύσω ταύτην μᾶλλον ἢ ἐκείνην τὴν κλάσιν τῆς κοινωνίας. Εἶπα πάντοτε τὴν ἀλήθειαν πρὸς ὅλους, καὶ οὕτως ἐννοῶ νὰ ὑπηρετήσω τὴν πατρίδα μου. Ἂν ὁ Φραγκλῖνος, ἂν ὁ Λίγκολν ἔγειναν τόσον μεγάλοι ὑπηρέται τῆς πατρίδος των, δὲν προῆλθε τοῦτο ἐκ τοῦ ὅτι ἦσαν ἐργάται, ἀλλὰ διότι *ὑψώθησαν*, κατὰ τὴν ὡραίαν τῆς λέξεως ταύτης σημασίαν, διότι ἐμεγάλυναν τὴν ψυχήν των, διότι, διὰ τῆς σπουδῆς, τῆς ἐργασίας, τῆς οἰκονομίας, ἀπέκτησαν νοῦν πεφωτισμένον, καρδίαν γενναίαν, καὶ οὕτως ἠδυνήθησαν νὰ φανῶσιν ὠφέλιμοι εἰς τοὺς συμπολίτας των. Ὅ,τι μόνον ἠθέλησα νὰ βεβαιώσω, εἶναι ὅτι σήμερον ἡ τύχη τοῦ γένους οὐδεμίαν ἔχει ἐπιῤῥοὴν εἰς τὸν βίον τοῦ ἀνθρώπου· ὅλοι κρατοῦμεν τὴν ἡμετέραν εἱμαρμένην εἰς τὰς ἰδίας ἡμῶν χεῖρας, καί, ἐν κοινωνίᾳ ἥτις μᾶς ἀφίνει νὰ διαθέσωμεν τοσαῦτα μέσα ἐπιτυχίας, τὸ γέρας ἀνήκει εἰς τοὺς μᾶλλον ἐναρέτους, τοὺς μᾶλλον φιλοπόνους, τοὺς μᾶλλον ἱκανούς.

Καὶ τώρα, συγχωρήσατέ μοι μίαν τελευταίαν σκέψιν, καὶ μίαν ἐνθύμησιν προσωπικήν.

Πρὸ εἰκοσιπέντε ἐτῶν, ἤμην στοιχειοχύτης, καὶ ἡτοίμαζα δεῖγμα τῆς τέχνης μου διὰ τὴν Ἔκθεσιν. Ἐπάσχιζα νὰ μιμηθῶ τοὺς παλαιούς, καὶ νὰ εὕρω ἔμβλημα ἁρμόζον νὰ τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ δείγματός μου. Κατὰ τύχην ἔπεσεν εἰς χεῖράς μου παλαιὸν ἱσπανικὸν βιβλίον, καὶ ἐκεῖ ηὗρα τὸ ζητούμενον ἔμβλημα. Ἦσαν τὰ εἰκοσιτέσσαρα γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου σχηματίζοντα κύκλον, καὶ τὸ ἑξῆς λόγιον ὡς ἐπιγραφή· «Vis bene conjunctis. Ἡ δύναμίς των εἰς τὴν καλήν των ἕνωσιν.»

Καὶ ἦτον ἀληθῶς ἔμβλημα στοιχειοχύτου καὶ τυπογράφου, ἔμβλημα, πιστεύω, βαθυτάτης ἀληθείας. Σχηματίσατε καλὴν ἕνωσιν στοιχείων, καὶ θὰ προέλθῃ βιβλίον ὅπερ θέλει ὑψώσει τὰς ψυχὰς καὶ ὑπηρετήσει τὴν ἀνθρωπότητα· σχηματίσατε ἕνωσιν κακήν, καὶ θὰ προέλθῃ βιβλίον ὅπερ θέλει προξενήσει τὴν ἀπώλειαν τῶν ψυχῶν

Digitized by Google

καὶ χρησιμεύσει ὡς προζύμιον ἐπαναστάσεως. Τὸ πᾶν λοιπὸν συνίσταται εἰς τὴν καλὴν ἕνωσιν.

Καὶ λοιπόν, νομίζω ὅτι ὁ Φραγκλῖνος, ὅτε εἰργάζετο ἔμπροσθεν τῆς στοιχειοθήκης του, καὶ ἔθετε τὸ ἓν μετὰ τὸ ἄλλο τὰ στοιχεῖα ἐντὸς τοῦ συνθετηρίου, κατελαμβάνετο συχνάκις ὑπὸ τῆς ἰδέας ταύτης· νομίζω μάλιστα ὅτι ἐπροχώρησεν ἔτι παραιτέρω· διότι ἂν ἡ γνώμη αὕτη ἦναι ἀληθὴς διὰ τὰ στοιχεῖα, εἶναι ἀληθεστέρα διὰ τοὺς ἀνθρώπους. Ἐκ τῆς καλῆς αὐτῶν ἑνώσεως προέρχεται ἡ δύναμίς των. Βάλετε ἐντὸς καπηλείου πτωχοὺς νέους μετ' ἀνδρῶν φαύλων, καὶ ἔχετε τὴν ἀπώλειαν αὐτῶν ὡς ἀποτέλεσμα τῆς κακῆς ταύτης κοινωνίας. Ὑποθέσατε, ἀπ' ἐναντίας, ὅτι ἑνόνονται μετὰ τιμίων ἀνδρῶν πρὸς ἀγαθήν τινα πρᾶξιν, πρὸς σκοπόν τινα γενναῖον, πρὸς τὸ νὰ ὑποστηρίζωσιν ἀλλήλους, ἰδοὺ τὸ πνεῦμα ἑκάστου ὠφελούμενον καὶ αὐξάνον, ἰδοὺ πᾶσαι αἱ καρδίαι ὑψούμεναι. Εἷς ἄνθρωπος εἶναι ἓν στοιχεῖον· δύω ἄνθρωποι, τεθειμένοι πλησίον ἀλλήλων, ἀξίζουν δεκάκις περισσότερον· τρεῖς ἄνθρωποι, ἑκατοντάκις, ὅταν θέσωσιν ὁμοῦ τὸ πνεῦμά των καὶ τὴν ἀγαθήν των θέλησιν.

Εἰς ἀπόδειξιν δὲ τοῦ καλοῦ ἀποτελέσματος τῆς τοιαύτης ἑνώσεως, δὲν θὰ τελειώσω τὴν παροῦσαν διατριβὴν χωρὶς νὰ μνησθῶ ἀνδρὸς τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα εὑρίσκω μεταξὺ τῶν θεμελιωτῶν τῶν λεγομένων βιβλιοθηκῶν τοῦ λαοῦ, ἐργάτου ὅστις συνέλαβε τὴν πρώτην ἰδέαν τῶν τοιούτων βιβλιοθηκῶν, ὅστις ὑπῆρξε μικρὸς Φραγκλῖνος· ἀλλ' ὁ μικρὸς Φραγκλῖνος, καθὼς τὸ μικρὸν ὀψάριον, κατὰ τὸ κοινὸν γαλλικὸν τραγούδιον, μεγαλόνει. Θὰ τὸν εὐχαριστήσω λοιπὸν δημοσίως, καὶ πιστεύω ὅτι διερμηνεύω τὰ αἰσθήματα ὅλου τοῦ ἀκροατηρίου· θὰ εὐχαριστήσω, λέγω, τὸν κύριον Γιράρδον,[1] ὅστις, ὁμοῦ μετὰ δύω ἄλλων ἐργατῶν, τῶν ὁποίων λυποῦμαι ὅτι δὲν γνωρίζω τὰ ὀνόματα, πρῶτος ἐσκέφθη νὰ συστήσῃ τοιαύτας βιβλιοθήκας, αἵτινες σήμερον τόσον εὐδαιμονοῦσι, καὶ μᾶς προξενοῦσι τὴν εὐχαρίστησιν τοῦ νὰ συνερχώμεθα ἐνταῦθα, καὶ νὰ συλλαλῶμεν περὶ ἀγαθῶν ἔργων καὶ περὶ ἀγαθῶν πράξεων.

Ἐὰν ἦτον ἐδῶ ὁ Φραγκλῖνος, ἤθελε βεβαίως σᾶς εἰπεῖ· «Κάμετε καθὼς ἐγώ· προχωρεῖτε, καὶ ἐνθυμεῖσθε τὴν ἱστορίαν μου, τὴν ἡμέραν καθ' ἣν εἶχα ἐν τῷ βαλαντίῳ μου χαλκᾶ, ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ νομίσματα.» Ἂς τὸ ὁμολογήσωμεν· ἡμεῖς οἱ Γάλλοι εἴμεθα γενναῖοι, ἀλλὰ δὲν ἔχομεν ἀκόμη τὴν ἕξιν τῆς συμπράξεως· καὶ οὕτως, ἂν καὶ ὡς ἄτομα ἤμεθα ἐλευθέριοι καὶ δίδομεν πολλά, μικρὰ πράττομεν ὡς Μέλη ἑταιρίας. Δὲν πρέπει μόνον νὰ δίδωμεν τὸ ὄνομά μας, ἀλλὰ

[1] Ὁ κύριος Γιράρδος εἶναι σήμερον πράκτωρ τῆς Φραγκλινείου Ἑταιρίας καὶ τοῦ Φιλοτεχνικοῦ Συλλόγου.

καὶ τὰ χρήματά μας, καὶ τὴν συνεργίαν μας· πρέπει νὰ παρακινῶμεν τὸν γείτονα, νὰ προτρέπωμεν τὴν γειτόνισσαν, νὰ ἐπιμένωμεν, νὰ γινώμεθα ὀχληροί, ἂν ἦναι ἀνάγκη, τέλος πάντων νὰ πεισθῶμεν καὶ νὰ πείσωμεν ὅτι τὸ ἀγαθὸν δὲν πράττεται ἄνευ τινὸς δαπάνης, καὶ ὅτι εἰς πᾶσαν δαπάνην χρειάζονται χρήματα.

Σημειωτέον δὲ καλῶς ὅτι τὰ χρήματα ταῦτα, τὰ ὁποῖα ζητοῦμεν, δὲν ὁμοιάζουν ποσῶς μὲ τὰ συνήθως ζητούμενα. Δὲν ζητοῦμεν τὰ χρήματα τοῦ πλουσίου, ἵνα ὑποχρεώσωμεν τὸν πτωχόν, ἀλλὰ ζητοῦμεν νὰ δίδῃ ἕκαστος ἀναλόγως πρὸς τὰς δυνάμεις αὐτοῦ, ἵνα βοηθῶμεν ἀλλήλους. Ἀκολουθοῦμεν τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Φραγκλίνου· ὁ Φραγκλῖνος δὲν ἐζήτει βοήθειαν ὑπὲρ ἑαυτοῦ, ἐπρογευμάτιζε μὲ τὸ ψωμίον του καὶ τὸ γάλα του, καὶ εὕρισκε τρόπον νὰ τοῦ περισσεύωσι χρήματα καὶ ν' ἀγοράζῃ βιβλία. Ἑνόνων δὲ τὸ μικρόν του βαλάντιον μὲ τὰ μικρὰ βαλάντια τῶν συντρόφων του, εὕρισκεν εἰς αὐτὰ θησαυρόν.

Ἰδοὺ ὁποῖον πρέπει ν' ἀκολουθήσωμεν παράδειγμα. Ἂς ἑνωθῶμεν εἰς ἁγίαν σταυροφορίαν. Διπλῆν ἔχομεν νὰ καταργήσωμεν δουλείαν ἐν Γαλλίᾳ· τὴν δουλείαν τῆς ἀμαθείας καὶ τὴν δουλείαν τῆς δυστυχίας. Δὲν εἶναι δυνατὸν ἀμφοτέρας νὰ τὰς πολεμήσωμεν δι' ἄλλου μέσου, εἰμὴ διὰ τῆς παιδείας· τὴν δὲ παιδείαν δὲν εἶναι δυνατὸν ἄλλως νὰ τὴν προμηθεύσωμεν, εἰμὴ διὰ τοῦ συνεταιρισμοῦ. Λοιπὸν ἂς συνεταιρισθῶμεν· αἱ χεῖρες ὅλαι ἂς κρατῶσιν ἀλλήλας, αἱ καρδίαι ὅλαι ἂς πάλλωσιν ὁμοφώνως. Ἂς ὁδεύσωμεν ἐμπρὸς πρὸς καταστροφὴν τῶν δύω τούτων ἐχθρῶν· ἂς ὁδεύσωμεν ἐμπρός, λαμβάνοντες ὡς ἔμβλημα τὸ ἀληθὲς ἔμβλημα τῆς φιλαδελφίας· *Ἀγαπώμεθα καὶ συμβοηθώμεθα!*

ÉDOUARD LABOULAYE.

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΣΚΗΝΗ

Η ΣΥΖΥΓΟΣ ΜΟΥ ΕΙΝΕ ΔΙΑ ΤΟΝ ΧΟΡΟΝ

Κατὰ τὸ γαλλικόν, ὑπὸ ***

Η ΚΥΡΙΑ. Ἄ, τί ὡραῖα ποῦ ἦλθες ἐνωρίς! (*Βλέπουσα τὸ ὡρολόγιον*) Ἓξ παρὰ τέταρτον. —Καλέ, σὺ κρυόνεις ἀγάπη μου! τὰ χέρια σου εἶνε παγωμένα! Ἔλα κάθισε κοντὰ εἰς τὴν φωτιάν. (*Ρίπτει ἓν ξύλον εἰς τὴν θερμάστραν.*) Σ' ἐσυλλογιζόμην ὅλην τὴν ἡμέραν. Τί φοβερὸν πρᾶγμα νὰ ἦσαι ὑποχρεωμένος νὰ ἔβγῃς μ' αὐτὸν τὸν καιρόν! — Ἐτελείωσες ταῖς δουλιαῖς σου; εἶσαι εὐχαριστημένος;

Ο ΚΥΡΙΟΣ. Πολὺ εὐχαριστημένος, χρυσῆ μου! (*Ἰδιαιτέρως*) Ποτὲ δὲν εἶδα τὴν γυναῖκά μου τόσον περιποιητικήν. (*Μεγαλοφώνως, λαμβάνων τὸ φυσερόν*) Πολὺ εὐχαριστημένος, πολύ! κ' ἔχω μίαν πεῖναν! Ὁ μικρὸς ἔκαμε φρόνιμα;

Digitized by Google

Η ΚΥΡΙΑ. Πεινᾷς; Ἆ, τί καλά! (*Φωνάζουσα*) Μαρία, εἰπὲ 'ς τὸ μαγειρεῖον νὰ κάμουν γρήγορα. Πρόσεξε ἐκεῖνο ποῦ ξεύρεις, καὶ φέρε μ' ἕνα λεμόνι.

Ο ΚΥΡΙΟΣ. Ἆ! ἔχομεν μυστικά, καθὼς φαίνεται.

Η ΚΥΡΙΑ. Μάλιστα, κύριε, μυστικά· καὶ πιστεύω ὅτι θὰ ἐνθουσιασθῇς· σοῦ ἑτοιμάζω μίαν μικρὰν ἔκπληξιν.

Ο ΚΥΡΙΟΣ. Ἂς ἴδοῦμεν τὴν ἔκπληξιν.

Η ΚΥΡΙΑ. Ἔκπληξις καὶ ἔκπληξις! Θὰ ἴδῃς. Τί περίεργος ποῦ εἶσαι. Ἤρχισαν καὶ ἀστράπτουν τὰ μάτια σου. Μ' ἔρχεται νὰ μὴ σοῦ εἰπῶ τίποτε.

Ο ΚΥΡΙΟΣ. Ἆ, μή! Θὰ μὲ κάμῃς νὰ λυπηθῶ πολύ.

Η ΚΥΡΙΑ. Ἔλα, . . ἔλα . . δὲν θέλω νὰ σὲ τυραννήσω. Σοῦ ἔχω ἀπόψε εἰς τὸ γεῦμα ὡραῖα στρείδια . . . μεγάλα . . . καὶ μίαν πέρδικα . . . Ἆ! τὸ ἀγαπᾷς τὸ γυναικάκι σου;

Ο ΚΥΡΙΟΣ. Στρείδια, καὶ πέρδικα! σὺ εἶσαι ἄγγελος, πουλάκι μου! (*Τὴν φιλεῖ.*) ἄγγελος! (*Ἰδίᾳ*) Τί ἔπαθε ἡ γυναῖκά μου σήμερον; (*Μεγαλοφώνως*) Εἶχες σήμερον πολλὰς ἐπισκέψεις;

Η ΚΥΡΙΑ. Ναί . . . ἦλθε μίαν στιγμὴν ἡ Σοφία . . μίαν στιγμὴν ὅμως. Δὲν ἐκάθισε διόλου. Δὲν ξεύρεις . . . ἔδιωξε τὴν ὑπηρέτριάν της . . (*Γελῶσα*) διότι ἐφόρεσε τὴν περασμένην κυριακὴν ἀνδρίκια· πῶς σοῦ φαίνεται;

Ο ΚΥΡΙΟΣ. Αἴ . . . ἀποκρηὰ ἦτο . . . τί πειράζει; μήπως δὲν φοροῦν καμμιὰ φορὰ κ' αἱ κυρίαι καθὼς πρέπει ἀνδρίκια; — Ἄλλην ἐπίσκεψιν δὲν εἶχες;

Η ΚΥΡΙΑ. Οὐφ! μὰ τὴν ἀλήθεια, μ' ἔφθανεν αὐτή. . . (*Ἀναφωνοῦσα*) Ἆχ! ἡ ξεχασμένη ποῦ εἶμαι! ἦλθεν ἡ κυρία Μυγάκη!

Ο ΚΥΡΙΟΣ. Ὁ Θεὸς νὰ τὴν πολυχρονᾷ, τὴν καϋμένη! Ζαρώνει πάντοτε τὸ στόμα της, ὅταν γελᾷ, διὰ νὰ κρύπτῃ τὸ μαῦρό της δόντι;

Η ΚΥΡΙΑ. Τί κακὸς ποῦ εἶσαι! Καὶ αὐτὴ ἡ ταλαίπωρη σ' ἀγαπᾷ τόσον πολύ. Ἡ καϋμένη! Σὲ βεβαιῶ, ἡ ἐπίσκεψίς της μὲ συνεκίνησε. Ἦλθε νὰ μ' ἐνθυμήσῃ, ὅτι . . .—δὲν σοῦ τὸ λέγω· θὰ θυμώσῃς. (*Φιλεῖ τὸν σύζυγόν της, καὶ κάθηται πλησίον του.*)

Ο ΚΥΡΙΟΣ. Θὰ θυμώσω! . . δὲν εἶμαι ἀρκοῦδα, νὰ θυμώσω. . . Ἔλα, λέγε, νὰ ἴδοῦμεν περὶ τίνος πρόκειται.

Η ΚΥΡΙΑ. Καλέ, δὲν βαρύνεσαι; πᾶμε νὰ φᾶμε τὰ στρείδια μας, καὶ δὲν ἔχω ὄρεξιν νὰ σοῦ χαλάσω τὴν διάθεσιν. Ἔπειτα, . . ἐγὼ τῆς εἶπα σχεδόν, ὅτι δὲν θὰ πᾶμε.

Ο ΚΥΡΙΟΣ. Νά τα! καλὰ τὸ ὑπέθετα ἐγώ! Δὲν πάγει 'ς τὸ καλὸ καὶ αὐτὴ καὶ τὸ τσάϊ της! . . —Μά, τέλος πάντων, τί κακὸν τῆς ἔκαμα ἐγὼ αὐτῆς τῆς γυναικός;

Η ΚΥΡΙΑ. Νομίζει ὅτι σοῦ προξενεῖ εὐχαρίστησιν, ἡ καϋμένη. Εἶνε χρυσῆ γυναῖκα. Ἐγὼ τὴν ἀγαπῶ, διότι αἰωνίως λέγει τὸ καλόν σου. Ἂν ἤσουν κρυμμένος κάπου, ὅταν ἦτον ἐδῶ, θὰ ἐκοκκίνιζες, σὲ βεβαιῶ, ἀπὸ ἐντροπήν. . . (*Ὁ κύριος ὑψοῖ τοὺς ὤμους.*) Τί καθὼς πρέπει εἶνε ὁ σύζυγός σου, μ' ἔλεγε, τί εὔθυμος, τί πνευματώδης! Προσπάθησε νὰ τὸν φέρῃς· θὰ ἦν' εὐτύχημα νὰ τὸν ἔχωμεν. Ἐννοεῖται, ἐννοεῖται, τῆς ἀπήντησα· ἀλλὰ ἔτσι, μὲ ἀδιαφορίαν, ξεύρεις.—Οὔ, νὰ σοῦ εἰπῶ τὴν ἀλήθειαν, βαρύνομαι, καὶ καμμιὰν ὄρεξιν δὲν ἔχω νὰ πάγω εἰς τὴν κυρίαν Μυγάκη. Δὲν εἶνε διόλου διασκεδαστικὴ ἡ συναναστροφή της. Παντοῦ σοβαρὰ πρόσωπα, καὶ ἄνθρωποι σπουδαῖοι, οἱ ὁποῖοι, δὲν ἠξεύρω, ἐμπορεῖ νὰ σοῦ εἶνε χρήσιμοι καὶ ὠφέλιμοι, ἐμένα ὅμως μὲ πλήττουν φοβερά. Πᾶμε νὰ φᾶμε! Δὲν ἠξεύρεις, δά . . , εἶχε μείνει ἀπὸ τὸ τελευταῖόν μας γεῦμα μία μποτήλλια κρασὶ τοῦ Ῥήνου, καὶ σοῦ τὴν ἐφύλαξα διὰ τὴν πέρδικα. Πῶς σὲ καμαρόνω, ὅταν τρώγῃς πέρδικα! δὲν ἔχεις ἰδέαν. Τὴν κοκκαλίζεις, μὲ τόσην κατάνυξιν, ὥστε, μὰ τὴν ἀλήθειαν, προξενεῖς συγκίνησιν. Ξεύρεις, ὅτι εἶσαι λαίμαργος, ἀνδράκη μου; (*Δράττεται τοῦ βραχίονός του*) Πᾶμε, πᾶμε. . . ἄκου ἐκεῖνος ὁ κατεργάρης ὁ μικρὸς πῶς φωνάζει. . .

Ο ΚΥΡΙΟΣ. (*Περίφροντις*) Καὶ . . . διὰ πότε εἶνε;

Η ΚΥΡΙΑ. Τί πρᾶγμα;

Ο ΚΥΡΙΟΣ. Ἡ συναναστροφή! τί ἄλλο;

Η ΚΥΡΙΑ. Ἆ! ὁ χορὸς θέλεις νὰ 'πῇς· τὸ εἶχα λησμονήσει. Ὁ χορὸς τῆς κυρίας Μυγάκη; τί ἐρωτᾷς ἀφοῦ δὲν θὰ πᾶμε; Δὲν βαρύνεσαι· πᾶμε νὰ φᾶμε καὶ κρυόνει τὸ φαγί.—Ἀπόψε εἶνε.

Ο ΚΥΡΙΟΣ. (*Κατάπληκτος*) Πῶς; ἡ συναναστροφὴ ἔγεινε χορός, καὶ ὁ χορὸς εἶνε ἀπόψε; Ἆ! μὰ τοῦτο εἶνε σωστὴ ἐνέδρα . . . δολοφονία! δὲν τοὺς ῥίπτουν ἔτσι ἔξαφνα τοὺς χορούς, κατακέφαλα εἰς τοὺς ἀνθρώπους! τί ὀργή! εἰδοποιοῦν ὁ κόσμος! . .

Η ΚΥΡΙΑ. Μᾶς εἶχε στείλει πρόσκλησιν, ξεύρεις, πρὸ μιᾶς ἑβδομάδος, καὶ . . . κάπου παρέπεσε φαίνεται. Λησμόνησα νὰ σοῦ τὸ 'πῶ.

Ο ΚΥΡΙΟΣ. Λησμόνησες! . . ὡραῖα!

Η ΚΥΡΙΑ. Τί πειράζει; τόσον τὸ καλλίτερον. Θὰ τὰ εἶχες κατεβασμένα ἕνα μῆνα ὁλόκληρον. Πᾶμε 'ς τὸ τραπέζι.

Ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία κάθηνται παρὰ τὴν τράπεζαν. Ἡ ὀθόνη εἶνε λευκή, τὰ μαχαίρια λάμπουν, τὰ στρείδια εἶνε νωπὰ καὶ μυρίζουν θάλασσαν, τὸ δὲ περδίκιον, ἐψημένον ὅσον πρέπει, ἀποπνέει κνίσσαν ἀληθῶς σκανδαλιστικήν. Ἡ κυρία εἶνε θελκτικωτάτη καὶ γελᾷ ἀδιακόπως. Ὁ κύριος αἰσθάνεται εἶδος θυμηδίας, καὶ ἐκτείνεται εὐαρέστως ἐπὶ τῆς καθέδρας του.

Ο ΚΥΡΙΟΣ. Ὡραῖο κρασὶ αὐτὸ τοῦ Ῥήνου. Δὲν πίνεις καὶ σὺ ὀλίγον, γυναικάκι μου;

Η ΚΥΡΙΑ. Ἐννοεῖται, ἐννοεῖται ὅτι τὸ γυναι-

Digitized by Google

κάκι σου πίνει (*τείνει τὸ ποτήριόν της μετά τινος ἐρωτοτροπίας.*)

Ο ΚΥΡΙΟΣ. Μπά! φορεῖς τὸ *ρουμπίνι σου* σήμερον! ὡραῖο δακτυλίδι!

Η ΚΥΡΙΑ. (*Θέτουσα τὴν χεῖρα ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ συζύγου της*) Εὔμορφο, ἀλήθεια· ἀλλ' ἡ πέτρα δὲν εἶνε στερεὰ καὶ φοβοῦμαι μήπως πέσῃ.

Ο ΚΥΡΙΟΣ. (*Φιλῶν τὴν χεῖρα τῆς συζύγου του*) Δὲν εἶνε στερεά; ποῦ σοῦ ἐφάνη;

Η ΚΥΡΙΑ. Νά, κύτταξε μόνος σου. (*Προσεγγίζουσιν ἀμφότεροι τὰς κεφαλάς των καὶ κλίνουσιν ἐπὶ τοῦ δακτυλίου. Ἡ κυρία κινεῖ τὴν λίθον διὰ τοῦ ῥοδόχρου ἄκρου τοῦ δακτύλου της.*)

Ο ΚΥΡΙΟΣ. Ἀλήθεια, σείεται ὀλίγον... Νὰ τὸ δώσῃς εἰς τὸν χρυσοχόον, παιδί μου!— Καὶ εἶσαι καὶ κτενισμένη ὡραῖα, ξεύρεις;

Η ΚΥΡΙΑ. Ἀλήθεια; (*Εὐτρεπίζουσα τὴν κόμην της διὰ τῆς λευκῆς αὐτῆς χειρὸς*) Νὰ ἤμουν ἐγὼ τόρα εἰς τὴν θέσιν σου...)

Ο ΚΥΡΙΟΣ. Αἴ, τί θὰ ἔκαμνες;

Η ΚΥΡΙΑ. Θὰ ἐφιλοῦσα τὴν γυναῖκά μου, ... νά!

Ο ΚΥΡΙΟΣ. (*Ἀσπαζόμενος τὴν σύζυγόν του*) Ξεύρεις ὅτι ἔχεις φαεινὰς ἰδέας ἐνίοτε; Δός με ἀκόμη ὀλίγην πέρδικα. (*Πλῆρες ἔχων τὸ στόμα*) Τί εὔμορφα εἶνε αὐτὰ τὰ ταλαίπωρα ζῶα, ὅταν τρέχουν μέσα εἰς τὰ στάρια... ξεύρεις πῶς φωνάζουν ..—κρί .. κρί ..—ὅταν δύῃ ὁ ἥλιος, διὰ νὰ συναχθοῦν...—Καὶ ὀλίγη σάλτσα, σὲ παρακαλῶ. Δὲν ξεύρω... ἀλλ' εἶνε μερικαὶ στιγμαί, ποῦ ἔρχονται κανενὸς ἰδέαι ποιητικαί. Ὅταν συλλογίζωμαι ὅτι ὑπάρχουν ἄγριοι ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι τὰ μαγειρεύουν μὲ λάχανα, τὰ δυστυχῆ αὐτὰ ζῶα.— Ἀλήθεια, δὲν μὲ λές, σὲ παρακαλῶ... (*χύνει οἶνον εἰς τὸ ποτήριόν του*), ἔχεις φόρεμα ἕτοιμον;

Η ΚΥΡΙΑ. (*Ἐκπληττομένη ἀθωότατα*) Τί φόρεμα, ἀγάπη μου;

Ο ΚΥΡΙΟΣ. Διὰ τὸν χορὸν τῆς κυρίας Μυγάκη.

Η ΚΥΡΙΑ. Διὰ τὸν χορόν; Οὔ, τί μνήμην ποῦ ἔχεις; Λὲς νὰ πᾶμε λοιπόν;—Ἀλήθεια· δὲν ἔχω... ὄχι, ὄχι, λάθος ἔκαμα... ἔχω τὸ τριανταφυλλί μου· κ' ἔπειτα, ξεύρεις, ἡμεῖς αἱ γυναῖκες μ' ἕνα τίποτε διορθώνομεν τὸ φόρεμά μας εἰς μίαν στιγμήν.

Ο ΚΥΡΙΟΣ. Καὶ τὸν coiffeur τὸν εἰδοποίησες;

Η ΚΥΡΙΑ. Πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ τὸν εἰδοποιήσω; Πλήν, τί πειράζει; καμμίαν ὄρεξιν δὲν ἔχω νὰ πάγω εἰς τὸν χορὸν τῆς κυρίας Μυγάκη. Καλλίτερα νὰ καθίσωμεν εἰς τὸ σπιτάκι μας...— διαβάζομεν ὀλίγον, καὶ κοιμούμεθα ἐνωρίς.— Κύτταξε ὅμως πῶς λησμονῶ! ὅταν ἔφευγε ἡ κυρία Μυγάκη, μοῦ εἶπε: «Ἔχομεν τὸν ἴδιον coiffeur· θὰ τὸν εἰδοποιήσω.» Κ' ἐγὼ ἡ ἀνόητη δὲν τῆς εἶπα τίποτε. Ἀλλὰ δὲν σημαίνει· εἶνε πλησίον· στέλλω μιὰν στιγμὴν τὴν Μαρίαν καὶ τοῦ λέγει νὰ μὴν ἔλθῃ.

Ο ΚΥΡΙΟΣ. Ἄφησε, ἄφησε· ἀφοῦ εἶνε εἰδοποιημένος τέλος πάντων, ἂς ἔλθῃ, καὶ πηγαίνωμεν... νὰ διασκεδάσωμεν ὀλίγον εἰς τῆς κυρίας Μυγάκη. Ἀλλ' ὅμως ὑπὸ ἕνα ὅρον· νὰ εὕρω τὰ πάντα ἑτοιμασμένα ἐπάνω εἰς τὸ κρεββάτι μου... τὰ γάντια μου, τὸ φράκο μου, .. καὶ τὸν ἄσπρον μου λαιμοδέτη.

Η ΚΥΡΙΑ. Ἔννοια σου, ἔννοια σου. (*Ἀσπαζομένη αὐτὸν*) Εἶσαι ὁ καλλίτερος τῶν συζύγων. Διὰ τὸν χορόν, σὲ βεβαιῶ εἰλικρινῶς δὲν μ' ἔμελε διόλου· διόλου· ἀλλὰ βλέπω ὅτι κάμνεις θυσίαν διὰ νὰ μ' εὐχαριστήσῃς, καὶ αὐτὸ μὲ μαγεύει.

Ο ΚΥΡΙΟΣ. Χμ! Πηγαίνω νὰ καπνίσω ἕνα σιγάρο, διὰ νὰ μὴ σὲ στενοχωρήσω ἐδῶ, καὶ εἰς τὰς ἐννέα ἐπιστρέφω. Σὺ θὰ ἦσαι ἑτοίμη· ἐγὼ δὲ εἰς πέντε λεπτὰ μαυροφορῶ ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν. Πηγαίνω.

Η ΚΥΡΙΑ. Au revoir.

Ὁ κύριος ἐξελθὼν εἰς τὴν ὁδὸν ἀνάπτει τὸ σιγάρον του καὶ κουμβώνει τὸν ἐπενδύτην του. Τοιαύτη τις νυκτερινὴ ἐκδρομὴ εἶνε ἀδιάφορος, ὅταν ἔχῃ τις ἐργασίαν· ὅταν ὅμως ἀσκόπως ἐξέρχεται εἰς τὴν ὁδόν, τὸ πρᾶγμα βεβαίως δὲν εἶνε πολὺ διασκεδαστικόν.

Οἱ δρόμοι εἶνε γεμάτοι λάσπην, ψηχαλίζει λίαν χονδροειδῶς, καὶ οἱ φανοὶ τοῦ πετρελαίου παίζουσι τὸν κρυπτόν. Εὐτυχῶς τὸ Σολωνεῖον δὲν εἶνε μακράν, καὶ ὁ κύριος καταφεύγει εἰς ἓν τραπέζιον καὶ ἀναγινώσκει ὅλας τὰς ἐπ' αὐτοῦ ἐφημερίδας. Βλέπει ἐπὶ τέλους τὸ ὡρολόγιόν του· τί χαρά! ἐννέα παρὰ πέντε! Λαμβάνει τὸν πῖλόν του καὶ τρέχει δρομαῖος εἰς τὴν οἰκίαν, φοβούμενος μάλιστα μὴ ἐβράδυνε.

Πρὸ τῆς θύρας εὑρίσκει τὴν ἅμαξαν περιμένουσαν.

Ἐν τῷ κοιτῶνι δύο λαμπτῆρες ἀποτελοῦσι σωστὴν φωτοχυσίαν· ἐπὶ τῶν ἐπίπλων δὲ καὶ τῆς κλίνης ἡ μουσσελίνη καὶ αἱ ταινίαι σχηματίζουσι βουνὰ ὑψικόρυφα· φορέματα, μισοφόρια, ὑποφόρια, τρίχαπτα, ταινίαι, περιωμίδια, ἄνθη, στολίδια ἀποτελοῦσι χάος γραφικώτατον καὶ μαγευτικόν. Ἐπὶ τραπέζης δὲ λευκοστρώτου καὶ πλήρους προσδοκίας παρατάσσονται κυτίδες παχυμύρων, φιαλίδια πολύσχημα καὶ πολύχροα, καρφίδες, κτένια καὶ ψῆκτραι παντοειδεῖς.

Πρὸ τῆς πομπῆς ὅμως ταύτης ἡ κυρία μένει λυσίκομος, ἀνήσυχος, ἐκτὸς ἑαυτῆς.

Ο ΚΥΡΙΟΣ. (*Βλέπων τὸ ὡρολόγιόν του*) Λοιπὸν ἀγάπη μου, εἶσαι κτενισμένη;

Η ΚΥΡΙΑ. (*Πλήρης ἀγανακτήσεως*) Κτενισμένη! Δὲν βλέπεις, ὅτι περιμένω ἀκόμη τὸν coiffeur; ὁ ἄθλιος! νὰ ἰδῇς ποῦ δὲν θὰ ἔλθῃ!

Digitized by Google

Ο ΚΥΡΙΟΣ. Τὸ τέρας!

Η ΚΥΡΙΑ. Βέβαια... ἔχεις ὄρεξιν δι' ἀστεϊσμούς.

Ὁ κώδων ἠχεῖ, ἀνοίγεται ἡ θύρα, καὶ ἡ ὑπηρέτρια ἀνακράζει: «Κυρία! ἦλθε!»

Η ΚΥΡΙΑ. Ἦλθε;

Ο ΚΥΡΙΟΣ. Ἦλθε!

Ὁ ἀναμενόμενος καλλιτέχνης εἰσέρχεται κατεσπευσμένως, χαιρετίζει καὶ ἀνασύρει τὰς χειρίδας τοῦ ἐνδύματός του.

Η ΚΥΡΙΑ. Κύριε Πετροζίνη εἶσαι ἀνυπόφορος.

Ο Κ. ΠΕΤΡΟΖΙΝΗΣ. Λυποῦμαι, κυρία μου, λυποῦμαι... ἀλλ' ἦτον ἀδύνατον νὰ ἔλθω προτήτερα. Κτενίζω σήμερον ἀπὸ τὸ μεσημέρι. Ἔρχομαι ἀπὸ τὴν κυρίαν Μ..., ἡ ὁποία πηγαίνει ἀπόψε εἰς τὴν πρεσβείαν. Μ' ἔδωσε μάλιστα τὸ ἁμάξι της καὶ μ' ἔφερεν ἕως ἐδῶ.

Η ΚΥΡΙΑ. Ἂς ἀρχίσωμεν λοιπόν, διότι πλησιάζει δέκα.

Ο Κ. ΠΕΤΡΟΖΙΝΗΣ. (*Πρὸς τὸν κύριον*) Ἤθελα νὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ καθίσετε κάπου ἀλλοῦ, διότι ἐκεῖ μ' ἐμποδίζετε.

Ο ΚΥΡΙΟΣ. Κύριε Πετροζίνη, τί λόγος! ὅπως διατάσσετε. (*Ἀλλάσσει θέσιν.*)

Η ΚΥΡΙΑ. (*Ταχέως*) Ὄχι, ὄχι ἐκεῖ! θὰ ζαρώσῃς τὸ φόρεμά μου. (*Ὁ σύζυγος ἐγείρεται καὶ ζητεῖ θέσιν ἀλλαχοῦ.*) Πρόσεχε! θὰ πατήσῃς ταῖς μποτίναις μου!

Ο ΚΥΡΙΟΣ. (*Στρεφόμενος δυσαρέστως*) Οὐφ!

Η ΚΥΡΙΑ. Ὁρίστε! Ἐσκόρπισες τὰ λουλούδια μου!

Ο Κ. ΠΕΤΡΟΖΙΝΗΣ. Σᾶς παρακαλῶ, κυρία μου, νὰ μείνετε μίαν στιγμὴν ἀκίνητος.

Ο ΚΥΡΙΟΣ. Ἔλα, ἡσύχασε, καὶ πηγαίνω εἰς τὸ γραφεῖόν μου· ἔχει φωτιάν;

Η ΚΥΡΙΑ. Πῶς θέλεις νὰ ἔχῃ φωτιὰν εἰς τὸ γραφεῖόν σου· μήπως εἶπες ν' ἀνάψουν;—Ὑψηλά, ὑψηλά, κ. Πετροζίνη,.. καὶ ἄτακτα... ξεύρεις, εἶνε τόρα τρομερὰ τοῦ συρμοῦ.

Ο ΚΥΡΙΟΣ. Μαρία, δός με τὸ *παλτό* μου καὶ τὸ χαμηλό μου καπέλλο. Πάγω νὰ κάμω ἕνα μικρὸν περίπατο εἰς τὴν τραπεζαρίαν. (*Ἰδιαιτέρως*) Ἄ! Θὰ μοῦ τὸ πληρώσῃ ἡ κυρία Μυγάκη!

Τέλος πάντων ἡ κυρία ἐκτενίσθη· ὁ κ. Πετροζίνης ῥίπτει ἓν τελευταῖον εὐχαριστήσεως βλέμμα ἐπὶ τοῦ καλλιτεχνήματός του, χαιρετίζει, καὶ ἀπέρχεται.

Διερχόμενος διὰ τοῦ ἑστιατορίου, προσκρούει κατὰ τοῦ περιπατοῦντος κυρίου.

Ο Κ. ΠΕΤΡΟΖΙΝΗΣ. Μὲ συγχωρεῖτε, μὲ συγχωρεῖτε. Σᾶς προσκυνῶ.

Ο ΚΥΡΙΟΣ. (*Ἐκ τοῦ βάθους τοῦ ἀνωρθωμένου περιτραχηλίου τοῦ ἐπενδύτου του*) Προσκυνῶ σας.

Ἡ κυρία τέλος πάντων εἶνε ἑτοίμη, τὸ κτένισμά της τῆς πηγαίνει λαμπρά· προσμειδιῶσα δὲ εἰς τὸ κάτοπτρόν της, ἀνοίγει ἐν εὐαρέστῳ ῥαθυμίᾳ τὰ χειρόκτιά της.

Ὁ κύριος ἔδεσεν ἀσχημότατα τὸν λαιμοδέτην του καὶ ἀπέσπασε τρία κομβία ἐκ τοῦ χιτῶνός του. Ἡ δυσαρέσκεια εἰκονίζεται ἐπὶ τοῦ προσώπου του.

Ο ΚΥΡΙΟΣ. Ἔλα, καταβαίνομεν· ἡ ὥρα πλησιάζει δέκα.

Τέλος ἡ ἅμαξα ξεκινεῖ, ἡ κυρία ἀερίζεται διὰ τοῦ ῥιπιδίου της, καὶ ὁ κύριος ἀερίζει διὰ τῆς ταραχώδους ἀναπνοῆς του.

Μετὰ μικρὸν φθάνουν ἐνώπιον τῆς οἰκίας τῆς κυρίας Μυγάκη.

Ἀλλ' ἡ ὁδὸς εἶνε πλήρης ἀνθρώπων· ταραχὴ μεγάλη ἐπικρατεῖ, καὶ ἀστυνομικοὶ κλητῆρες διασχίζουσιν ἔνθεν κἀκεῖθεν τὸ πλῆθος.

Ο ΚΥΡΙΟΣ. (*Προβάλλων τὴν κεφαλὴν διὰ τῆς θυρίδος τῆς ἁμάξης*) Τί τρέχει, Γιάννη;

Ο ΑΜΑΞΗΛΑΤΗΣ. Πυρκαϊά, αὐθέντη!

Ο ΚΥΡΙΟΣ. Ποῦ;

Ο ΑΜΑΞΗΛΑΤΗΣ. Εἰς τῆς κυρίας Μυγάκη, καθὼς φαίνεται.

Τὴν στιγμὴν ταύτην ὑπηρέτης τις πλησιάζει εἰς τὴν θυρίδα τῆς ἁμάξης καὶ λέγει περίλυπος πρὸς τὸν κύριον:—Πηγαίνετε ἴσως εἰς τῆς κυρίας Μυγάκη, ὅπως καὶ ὁ ἄλλος κόσμος. Ἡ κυρία λυπεῖται πολύ,.. ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ πυρκαϊὰ... δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ δεχθῇ ἀπόψε· λυπεῖται πολύ...

Η ΚΥΡΙΑ. (*Ἔξω φρενῶν*) Αὐτὸ εἶνε... κακοήθεια!..

Ο ΚΥΡΙΟΣ. (*Τραγουδιστά*) Φο-βερόν! φο-βερόν! Ἁμαξᾶ! εἰς τὸ σπίτι.

ΟΜΙΛΟΥΝ ΟΙ ΜΥΡΜΗΚΕΣ;

Ἂν τις ὀλίγον ἐπισταμένως μελετήσῃ τὰ ἤθη τῶν παραδόξων τούτων ἐντόμων, τὰ ὁποῖα δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι μέχρι τινὸς ἁμιλλῶνται πρὸς τὸν ἄνθρωπον, θὰ ἐκπλαγῇ ἐπὶ τῇ εὐκολίᾳ μεθ' ἧς ταῦτα συνεννοοῦνται πρὸς ἄλληλα, καὶ ἐπὶ τῇ θαυμαστῇ εὐφυΐᾳ, ἣν δεικνύουσιν. Ἡ εἴδησις περὶ κινδύνου ἐπικειμένου ἐν ἀκαρεῖ διαδίδεται ἐν μυρμηκιαῖς, ἀποτελουμέναις ὑπὸ χιλιάδων ἐκ τῶν ζωϋφίων τούτων. Τὸ πῶς συνεννοοῦνται μεταξύ των, ὑπῆρξε μυστήριον μέχρι τοῦδε. Ἡ μόνη ἀποδεκτὴ ὑπόθεσις εἶνε ὅτι κινοῦσι ταῦτα καθ' ὡρισμένον τινὰ τρόπον τὰς κεραίας των. Ἔρχεται λ. χ. εἷς μύρμηξ ἐξ ἐκδρομῆς μακρυνῆς, ἔνθα ἐσύναξε τροφάς· καθ' ὁδὸν ἀπαντᾷ ἄλλον μύρμηκα. Σταματᾷ· ἀμφότεροι τρίβουσιν ἐπ' ὀλίγον τὰς κεραίας των πρὸς ἀλλήλας, ἔπειτα δὲ χωρίζονται· ὁ μὲν εἷς βαδίζει πρὸς τὴν κατοικίαν του, ὁ ἄλλος πορεύεται ἀκριβῶς ἐκεῖ, ἔνθα ὁ πρῶτος εὗρε τροφάς. Φαίνεται ὅμως ὡς ἂν τὸ τρίψιμον τῶν κεραιῶν ἦτο μόνον

Digitized by Google

ἁπλοῦς χαιρετισμὸς, ὡς λ. χ. ἡ χειραψία παρ' ἡμῖν τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ὅτι ἡ συνομιλία, ἡ συνεννόησις πρέπει ἄλλως πως νὰ γίνηται. Κατά τινα ἔκθεσιν τοῦ καθηγητοῦ Λανδοᾶ πρὸς τὴν Ἑταιρίαν τῆς Φυσικῆς Ἱστορίας, ἐν τῇ Ῥηνικῇ Πρωσσίᾳ, οἱ μύρμηκες ἔχουσιν ἠχητικόν τι ὄργανον, ὡς τὸ τῶν σφηκῶν. Εἶνε δὲ φυσικὸν, ὅτι ἔχοντες τοιοῦτον ὄργανον, βεβαίως θὰ τὸ μεταχειρίζωνται· καὶ ἂν καὶ ὁ ἀποδιδόμενος ἦχος δὲν δύναται ἴσως νὰ ἦνε διὰ τὴν λεπτότητά του καθ' ὅλου ἀκουστὸς εἰς ἀνθρώπινα ὦτα, οὐδὲν ἧττον δύναται ἴσως οὗτος νὰ ἐπαρκῇ εἰς πραγματικὴν μικρὰν γλῶσσαν, δι' ἧς νὰ συνεννοῶνται οἱ μύρμηκες. Ὁ ῥηθεὶς καθηγητὴς ὁμολογεῖ, ὅτι πολλάκις παρετήρησε λεπτότατόν τινα συρικτικὸν ἦχον προερχόμενον ἐκ τῶν φαλάγγων μεγάλων μυρμήκων, ὅταν αὗται εὑρίσκωσιν ἀντίστασιν. Λείπει μόνον νὰ μάθωμεν ἂν ἔχωσι καὶ ὄργανον δι' οὗ νὰ ἀκούωσι τὰ δι' ἡμᾶς ἀνήκουστα, ἀπαράλλακτα ὅπως ἀκτῖνες ἀδιόρατοι δύνανται νὰ κατασταθῶσι φωτειναί. Τότε δὰ ἐπιχειρηματικός τις σοφὸς θὰ δυνηθῇ νὰ μᾶς δωροφορήσῃ Συγκριτικήν τινα γραμματικὴν τῆς μυρμηκικῆς γλώσσης.

Σ.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ

12.-Διατί οἱ κηπουροὶ προφυλάττουσι τὰ τρυφερὰ φυτὰ καὶ τὰ ἄνθη ἀπὸ τῆς ἐπενεργείας μεγάλου ψύχους, καλύπτοντες αὐτὰ διὰ λεπτῶν ψιάθων;

Διότι ἡ ψίαθος ἐμποδίζει τὸ θερμαντικὸν τῶν ἀνθέων καὶ τῶν φυτῶν νὰ ἐξέλθῃ, καθὼς καὶ τὸν ψυχρὸν ἀέρα νὰ εἰσέλθῃ καὶ νὰ ἀφαιρέσῃ τὸ θερμαντικὸν αὐτῶν. Ὅταν δὲ κατὰ τὴν νύκτα χειμῶνος κάμῃ πολὺ ψῦχος, καὶ ἡ θερμοκρασία τοῦ ἀέρος φθάσῃ εἰς τὸ μηδενικὸν, ὅτε τὸ ὕδωρ μεταβάλλεται εἰς πάγον, τότε τὰ φυτὰ κινδυνεύουσι νὰ καταστραφῶσι καὶ ξηραίνονται πολλάκις· τότε δὲ λέγομεν: τἄκαψε ὁ πάγος. Ἰδοὺ ὅμως τί συμβαίνει. Τὰ φυτὰ, τὰ ἄνθη ἔχουσιν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῶν ὑγρά τινα τὰ ὁποῖα ὀνομάζομεν χυμούς. Ὅταν οἱ χυμοὶ αὐτοὶ ἀποψυχθῶσι καὶ φθάσωσιν εἰς τὴν θερμοκρασίαν τοῦ μηδενικοῦ, μεταβάλλονται εἰς πάγον. Ἀλλ', ὡς γνωρίζετε, ὅταν τὸ ὕδωρ μεταβληθῇ εἰς πάγον ἐξογκοῦται, ἕνεκα δὲ τούτου ὁ πάγος ἐπιπλέει τοῦ ὕδατος. Ἡ δύναμις δὲ αὕτη ἡ διασταλτικὴ εἶναι τόσῳ μεγάλη, ὥστε ἂν πληρώσητε σιδηροῦν σωλῆνα μὲ ὕδωρ καὶ τὸν κλείσητε ἑρμητικῶς, ἔπειτα δὲ τὸν ἀποψύξητε μέχρι τοῦ μηδενικοῦ, καθ' ἣν στιγμὴν τὸ ὕδωρ μεταβάλλεται εἰς πάγον, ὁ σωλὴν διαῤῥήγνυται. Τὸ αὐτὸ γίνεται καὶ μὲ τὰ ἀσθενῆ καὶ λεπτοφυῆ ἄνθη, ὅταν ταῦτα ἀποψύχωνται. Οἱ χυμοὶ πήγνυνται, ἐξογκοῦνται καὶ διαῤῥηγνύουσι τοὺς ἱστοὺς καὶ τὰ ἀγγεῖα τοῦ φυτοῦ, τὸ ὁποῖον διὰ τοῦτο ἀποθνήσκει καὶ ξηραίνεται.

13.-Διατί τὸ πῦρ εἶναι πολὺ ζωηρότερον, ἤτοι ἀνάπτει εὐκολώτερον κατὰ τὸν χειμῶνα ἐν καιρῷ μεγάλου ψύχους;

Ὁ ἀτμοσφαιρικὸς ἀὴρ, ὡς πάντα τὰ ἀέρια, θερμαινόμενος διαστέλλεται καὶ ἐξογκοῦται· ἀπ' ἐναντίας ψυχόμενος, συστέλλεται καὶ συμπυκνοῦται. Ἐν καιρῷ λοιπὸν μεγάλου ψύχους ὁ ἀὴρ εἶναι πολὺ πυκνότερος, καὶ ἐπειδὴ χρησιμεύει διὰ τοῦ ὀξυγόνου του ὡς τροφὴ εἰς τὸ πῦρ, καθιστᾷ αὐτὸ πολὺ ζωηρότερον, διότι εἰς τὸν αὐτὸν ὄγκον ἐγκλείει περισσότερον ὀξυγόνον.

ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΒΙΒΛΙΟΝ

τὸ τυπωθὲν μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς τυπογραφίας.

Καθ' ἣν ἐποχὴν ἐγίγνετο ἐν Εὐρώπῃ ἡ θεία ἀνακάλυψις τῆς τυπογραφίας, πλεῖστον μέρος τῆς Ἑλλάδος ὑπέκειτο εἰς φράγκους δυνάστας, τὸ δὲ Βυζαντινὸν κράτος περιωρίζετο σχεδὸν εἰς μόνην τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἔπνεε τὰ λοίσθια. Κυριευθείσης δὲ καὶ τῆς Κωνςαντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐστήθη ἐπὶ τῶν θόλων τῆς ἁγίας Σοφίας ἡ ἡμισέληνος, καὶ ἐδεσμεύθη διὰ βαρέων ἁλύσεων ἅπαν τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, καταδικασθὲν εἰς οἰκτρὰν δουλείαν. Ἐν τοιαύτῃ λοιπὸν ἐπωδύνῳ καταστάσει διατελοῦντες οἱ πατέρες ἡμῶν, δὲν ἠδύναντο ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι νὰ ἐπωφεληθῶσι τῆς ἐφευρέσεως τοῦ τύπου· διὸ αἱ πρῶται ἑλληνικαὶ τυπογραφίαι συνεστήθησαν ἐν Ἰταλίᾳ, ὅπου εἶχον καταφύγει πλεῖστοι λόγιοι Ἕλληνες, καὶ ἐκ τῶν Ἰταλικῶν πόλεων τὰ Μεδιόλανα ἔδωκαν εἰς φῶς τὸ πρῶτον ἑλληνικὸν βιβλίον, τὴν τοῦ Λασκάρεως γραμματικὴν, τυπωθεῖσαν τῷ 1476. Ἀκολούθως συνεστήθησαν τυπογραφεῖα ἑλληνικὰ ἐν Ἑνετίᾳ, ἐν Φλωρεντίᾳ, ἐν Ῥώμῃ καὶ ἀλλαχοῦ, ἔνθα ἐξεδίδοντο, εἴτε ὑπὸ Ἑλλήνων, εἴτε ὑπὸ ξένων, τὰ βιβλία τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας ἡμῶν φιλολογίας.

Ὁ πρῶτος ὅστις συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ εἰσαγάγῃ ἐν Ἑλλάδι τὴν τυπογραφίαν ὑπῆρξεν ὁ πατριάρχης Κύριλλος ὁ Λούκαρις, καὶ ἀπέστειλεν ἐπὶ τούτῳ εἰς Ἀγγλίαν τὸν ἐκ Κεφαλληνίας ἱερομόναχον Νικόδημον Μεταξᾶν, ὅπως ἐκμάθῃ τὴν τυπογραφικὴν τέχνην. Ὁ Μεταξᾶς κατέπλευσεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ βρεττανικοῦ ἐμπορικοῦ πλοίου, κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ ἔτους 1627, φέρων μεθ' ἑαυτοῦ τά τε πιεστήρια καὶ τὰ στοιχεῖα καὶ διάφορα ἐκκλησιαστικὰ βιβλία, ἀγορασθέντα ἐν Λονδίνῳ ἰδίᾳ δαπάνῃ. Ἅμα φθὰς μετέβη παρὰ τῷ πατριάρχῃ Κυρίλλῳ, ἐκεῖθεν δὲ μετὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κορινθίας παρὰ τῷ Ἄγγλῳ πρεσβευτῇ, ὃν παρεκάλεσεν ἵνα διὰ τῆς ἐπιῤῥοῆς

Digitized by Google

του ἐξομαλύνῃ πᾶν ἐκ μέρους τῶν τουρκικῶν τελωνείων κατὰ τῆς ἀποβιβάσεως πρόσκομμα. Ὁ πρέσβυς ἔσπευσε νὰ ἐνεργήσῃ ἐπὶ τούτῳ τὰ εἰκότα ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Κυρίλλου καὶ μετὰ τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Γερασίμου, καὶ μεταβὰς παρὰ τῷ μεγάλῳ βεζύρῃ, ἔλαβεν ἰδιόχειρον ἄδειαν, ὅπως τὸ τυπογραφεῖον καὶ τὰ βιβλία εἰσαχθῶσιν εἰς τὴν πόλιν. Ὁ πατριάρχης τὸν παρεκάλεσε νὰ ἐργάζεται τὸ τυπογραφεῖον ἐν τῇ πρεσβείᾳ· ἀλλ' ὁ πρέσβυς συνεβούλευσε νὰ μεταφερθῇ εἰς ἄλλην οἰκίαν προστατευόμενον ὑπ' αὐτοῦ, ἵνα οὕτω δύναται ὁ Μεταξᾶς νὰ ἐνεργῇ ἀνετώτερον, μὴ ἐκτιθέμενος ἀμέσως εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ Γάλλου πρέσβεως, ἑνὸς τῶν θερμοτέρων τοῦ Ἰησουϊτισμοῦ ὑπερασπιστῶν. Ὅθεν συστήσας ὁ Μεταξᾶς τὸ τυπογραφεῖον εἰς οἰκίαν τινα πλησίον τῆς ἀγγλικῆς πρεσβείας, ἤρξατο ἀμέσως τῆς ἐργασίας του, καὶ κατὰ τὸν μῆνα Νοέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους εἶδε τὸ φῶς τὸ πρῶτον προϊὸν τῶν πιεστηρίων του, ὅπερ εἶναι τὸ ἀκόλουθον σύγγραμμα·

«Τοῦ μακαριωτάτου καὶ σοφωτάτου πατρὸς »ἡμῶν Πάπα καὶ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, τὰ »νῦν δὲ οἰκουμενικοῦ Κωνσταντινουπόλεως Κυ»ρίλλου, σύντομος πραγματεία κατὰ Ἰουδαίων »ἐν ἁπλῇ διαλέκτῳ πρὸς Γεώργιον τὸν Πάργαν. »Ἐτυπώθη ἐν Κωνσταντινουπόλει, δαπάνῃ τε καὶ »ἐπιμελείᾳ τοῦ πανοσιωτάτου καὶ λογιωτάτου »ἐν Ἱερομονάχοις Κυρίου Νικοδήμου τοῦ Μετα»ξᾶ. Ἐν ἔτει αχκζ'. Εἰς μικρὸν 4ον».

Τοῦ σπανιωτάτου τούτου βιβλίου ὑπάρχει εὐτυχῶς ἓν ἀντίτυπον ἐν τῇ Δημοσίᾳ ἡμῶν βιβλιοθήκῃ, δωρηθὲν ὑπὸ τοῦ Κ. Σ. Ζαμπελίου.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν συνεστήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει ἡ ὑπὸ τοῦ Νικοδήμου Μεταξᾶ ῥηθεῖσα τυπογραφία, συνεστήθησαν μέχρι τοῦ ἔτους 1820 ἕνδεκα ἄλλαι τυπογραφίαι ἐν Μοσχοπόλει, Κωνσταντινουπόλει, Ἄθωνι, Σμύρνῃ, Κερκύρᾳ, Ζακύνθῳ, Κυδωνίαις καὶ Χίῳ, ἐν αἷς ἐξετυπώθησαν οὐκ ὀλίγα βιβλία. Ἐκραγείσης δὲ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν ἐπαναστάσεως, ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης ἐκόμισεν ἐν Ἑλλάδι τὸ πρῶτον τυπογραφεῖον, ὅπερ συνεστήθη ἐν Κορίνθῳ καὶ ὠνομάσθη Ἐθνικόν. Ἐν τῷ τυπογραφείῳ τούτῳ μετετύπωσεν ὁ Δ. Ὑψηλάντης τῇ 30 Ἰουλίου 1821 τοὺς ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀλεξάνδρου ἐκδοθέντας ἐν Ἰασίῳ *Στρατιωτικοὺς Νόμους*, συγκειμένους ἐξ ἄρθρων δώδεκα καὶ ἀφορῶντας τὸ ποινικὸν μέρος καὶ τὴν ὁρκοδοσίαν τοῦ στρατιώτου. Ἐν τῇ τυπογραφίᾳ ταύτῃ ἐτυπώθη κατὰ Φεβρουάριον τοῦ ἐπομένου ἔτους καὶ τὸ ἑξῆς φυλλάδιον, ὅπερ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ πρῶτον βιβλίον τυπωθὲν ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι·

«Προσωρινὸν πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος. Ἔκδοσις πρώτη. Ἐν Κορίνθῳ, Α' ἀνεξαρτησίας, αωκβ'. Εἰς 8ον, σελ. 37.»

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἀρχὴ τῆς τυπογραφίας ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι, ὅπου νῦν ὑπάρχουσιν ὑπὲρ τὰ 80 τυπογραφεῖα.[1]

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ ΕΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑ.

Ὄντως ἀξία θαυμασμοῦ ἐστιν ἡ περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ καθήκοντος ἀκρίβεια τῶν δημοσίων λειτουργῶν ἐν Γερμανίᾳ. Ἡ ἀκρίβεια, ὁ ζῆλος, ἡ αὐταπάρνησις τούτων ἀποτελοῦσιν, ὡς εἰς πάντας τοὺς κλάδους τοῦ δημοσίου βίου, οὕτω καὶ ἐν τῷ στρατῷ, ἀναντίῤῥητον καὶ μεγάλην δύναμιν, ἣν παραδόξως ἀνεγνώρισε καὶ ὁ γάλλος συνταγματάρχης Στόφφελ ἐν ταῖς περὶ πρωσσικοῦ στρατοῦ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἐκθέσεσιν αὐτοῦ, ταῖς δημοσιευθείσαις μεταξὺ τῶν μυστικῶν τῆς πεσούσης αὐτοκρατορίας ἐγγράφων. Εἰσέλθετε εἰς οἱονδήποτε δημόσιον γραφεῖον· θέλετε ἰδεῖ πάντας τοὺς ἐν αὐτῷ, φοροῦντας τὸ παραδόσιμον τῆς ἐθιμοταξίας ἔνδυμα (μαύρην βελάδαν καὶ λευκὸν λαιμοδέτην) ὅπως εὐπρεπῶς παρίστανται τοῖς ἀνωτέροις αὐτῶν, καὶ ἐνασχολουμένους ἐν μέσῳ ἄκρας σιγῆς. Οἱ ὑπάλληλοι οὗτοι, οἵτινες τὴν θέσιν αὐτῶν ἀπέκτησαν μετὰ ἐπανειλημμένας καὶ αὐστηρὰς θεωρητικὰς καὶ πρακτικὰς ἐξετάσεις, μετρίας ἀπολαμβάνουσιν ἀντιμισθίας, εἰσὶν οἰκογενειάρχαι, οὐδεμίαν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀξιοῦσιν ἢ ἐλπίζουσι προαγωγήν, καὶ ὅμως ἐργάζονται, ἀπὸ τοῦ πρώτου ἕως τοῦ ἐσχάτου, μετὰ τοιούτου ζήλου καὶ τοσαύτης πεποιθήσεως ἕκαστος, ὡς ἂν εἰ ἐκ τῆς ἐργασίας αὐτοῦ καὶ μόνου ἐξήρτατο ἡ τύχη ὁλοκλήρου τοῦ κράτους. Εὐτυχὲς τὸ ἔθνος ἐκεῖνο, παρ' ᾧ οἱ δημόσιοι λειτουργοὶ τοιαῦτα φρονοῦντες οὕτως ἐργάζονται! Διότι ἐν τῷ Κράτει, ἐν τῇ μεγάλῃ αὐτῇ τῆς κυβερνήσεως μηχανῇ, ὡς ἐν πάσῃ ἄλλῃ μηχανῇ, δὲν ἀρκεῖ νὰ κινῶνται καλῶς οἱ κύριοι μοχλοί, ἀνάγκη νὰ ἔχωσι καλῶς καὶ νὰ κινῶνται καταλλήλως καὶ οἱ ἐλάχιστοι τροχίσκοι καὶ τὰ ἐλάχιστα μέρη τῆς μηχανῆς, καὶ τότε μόνον ἐν τῷ συνόλῳ ἡ μηχανὴ στερεῶς καὶ μετ' ἀκριβείας κινεῖται καὶ θαυμαστὰ παράγει ἔργα.

Δ. Σ. Μαυροκορδατος.

ΨΕΚΑΔΕΣ ΒΡΟΧΗΣ

Τὸ ῥόδον ἦτο κατάβροχον ἐκ τῆς καταιγίδος· πλῆρες δὲ τῶν ἐκ τῆς βροχῆς ψεκάδων τὸ ἄνθος ἔκλινε κατὰ γῆς τὴν χαρίεσσαν κεφαλήν του.

Τὰ φύλλα καταστάζοντα ἐφαίνοντο ὡς νὰ ἔκλαιαν τὸ στέλεχος, ἐξ οὗ εἶχεν ἀποσπασθῇ τὸ ῥόδον, καὶ τὸν θάμνον, ὅπου εἶχε βλαστήσει.

1. Παῦλος Λάμπρος.

Digitized by Google

Ἥρπασα ζωηρῶς τὸ ρόδον, εἰ καὶ κάθυγρον, ἀλλ' ἕνεκα τῆς βιαίας ταύτης κινήσεως τὸ ρόδον ἐφυλλοῤῥόησε καὶ ἐσκέπασε τὴν γῆν μὲ τὰ διασκορπισθέντα φύλλα του.

Καὶ εἶπα:—Ποσάκις οἱ ἄνθρωποι μετεχειρίσθησαν ἀπαράλλακτα καρδίας κυρτωμένας ὑπὸ τὸ βάρος τῆς θλίψεως! Ἐὰν ἤγγιζα μὲ ὀλιγωτέραν τραχύτητα τὸ χαρίεν τοῦτο ρόδον, θὰ ἠδύνατο νὰ λάμψῃ ἀκόμη στιγμάς τινάς.

Παρομοίως, ἐὰν σπογγίσωμεν μετὰ προσοχῆς κρύφιόν τι δάκρυ, δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν ἐπακολουθοῦν εἰς αὐτὸ τὸ μειδίαμα. COWPER.

Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΤΩΝ ΚΟΡΑΣΙΩΝ

Γλυκὸ τοῦ κόσμου στήριγμα,
'Αθάνατη Μαρία,
'Εσὺ π' ἀκοῦς τὴ δέησι
Ποῦ ὑψώνουν τὰ παιδία,
Ἄκου κ' ἐμᾶς ποῦ ὑψώνουμε
Σ' ἐσὲ τὴν προσευχή μας
Ποῦ ἀπ' τὴν πιστὴ ψυχή μας
Βγαίνει γιὰ σὲ θερμά.

Ἔχε, Κυρά, 'ς τὴ σκέπη σου
Τὴν πικραμένη χήρα,
'Σ τὸν πεινασμένο ἄνοιγε
'Εσπλαχνικὴ τὴ θύρα,
Δόσε τοῦ σκλάβου, Δέσποινα,
'Ελεύθερη πατρίδα,
Τοῦ ναύτη τὴν ἐλπίδα,
Ποῦ πλέει 'ς τὴν ξενειτιά.

Εὐλόγησε τὰ ὄνειρατα
Τοῦ βρέφους ποῦ κοιμᾶται,
'Οδήγησε τὰ βήματα
Τῆς κόρης ποῦ φοβᾶται·
Στεῖλε δροσιὰ κι' ἀνάπαυσι
'Σ τοῦ ἀῤῥώστου τὸ κλινάρι,
Ἔχε 'ς τὴ θεία σου χάρι
Τὰ μαῦρα τὰ φτωχά.

Τὴ μάνα παρηγόρησε,
Πὤχει παιδὶ 'ς τὰ ξένα,
Καὶ χύσε μίαν ἀκτῖνά σου
Εἰς τὸν τυφλὸ, Παρθένα.
Κράτει τὸ γάλα ἀμίαντο
Τοῦ βρέφους ποῦ βυζαίνει.
Στρέψε 'ς τὴν οἰκουμένη
Τὸ βλέμμα ἐσπλαχνικό.

Στεῖλε, σεμνὴ βασίλισσα,
'Σ τὸ πλάσμα σου γαλήνη,
Χύσε εἰς τὰ στήθη τ' ἄκαρδα
'Αγάπη, ἐλεημοσύνη·
Χάρισε τὸ χαμόγελο
'Σ τὰ μαραμμένα χείλη,
Κάμε νὰ γίνουν φίλοι
'Ο ἐχθρὸς μὲ τὸν ἐχθρό.

Τ' ἀνδρόγυνο ποῦ ἐχώριζε,
'Εσὺ, Κυρά, ἕνωσέ το,
Διῶξε μακρυὰ τὴν ἔχθρα του,
Καὶ πάλι εὐλόγησέ το.
'Ανάπαυσε τὰ κόκκαλα,
Ποῦ κλεῖ βαθειὰ τὸ χῶμα,
Καὶ ζέστανε τὸ στρῶμα,
Τῆς μάνας, τοῦ παιδιοῦ.

Δέξου 'ς τὰ οὐράνια στήθη σου
Τ' ἀνήλικα, Παρθένα,
Ποῦ παραιτοῦν τὴ μάνα τους
Γιὰ νἄλθουνε σὲ Σένα.
Τὸ χέρι 'κεῖνο ἀντάμειψε
Ποῦ τ' ὀρφανὸ χορταίνει,
Ποῦ τὸ κορμὶ θερμαίνει
Τοῦ μαύρου τοῦ γυμνοῦ.

Εὐλόγησε τὰ δάκρυα,
Καλή μας Παναγία,
'Οποῦ μὲ πάθος χύνονται
'Εμπρὸς 'ς τὴ δυστυχία.
Συγχώρεσε καὶ φώτισε
'Εκεῖνον ποῦ 'πλανήθη,
Καὶ χύσε του εἰς τὰ στήθη
Τὴν Πίστι τὴ γλυκειά.

Λυπήσου τὴν 'Ελλάδα μας,
Τὴν ἄτυχη Πατρίδα,
Πάλι 'ς τὸν κόσμο δεῖξέ τη
Μὲ σκῆπτρο καὶ χλαμύδα!
Κάμε νὰ σφίξῃ ἐλεύθερα
Εἰς τὴ θερμὴ ἀγκαλιά της
Τὰ μαῦρα τὰ παιδιά της,
Ποῦ κλαῖνε 'ς τὴ σκλαβιά! . . .

Καὶ ἄξιωσε τὰ τέκνα σου,
Ποῦ σὲ παρακαλοῦνε,
Μὲ τῆς Λαμπρᾶς τὸ φόρεμα
Τὴν Ἤπειρο νὰ ἰδοῦνε!
Νὰ πλέξουν τὴν Εἰκόνα σου
Μ' ἐλεύθερα λουλούδια,
Κ' ἐλεύθερα τραγούδια
Νὰ ψάλλουνε γλυκά.[1]

Ἐν Ζακύνθῳ.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΑΡΤΖΩΚΗΣ.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

⁂ Χθὲς ἔμαθες γεγονός τι ἱστορικὸν ἢ ἐπιστημονικόν· σήμερον ἀπήντησές τινα, ἢ ἀνέγνωσες συγγραφέα, ὅστις τὸ ἀγνοεῖ. Ἐκπλήττεσαι διὰ τὴν ἄγνοιαν ταύτην, ἀγανακτεῖς, σπεύδεις νὰ τὸ ἀναγγείλῃς μετὰ πολλοῦ κρότου εἰς τοὺς περὶ σεαυτόν: λήθη, ἀδυναμία, ἀλαζονεία, συχνότητα κακὴ πίστις καὶ ἐπίδειξις γελοία! Θὰ ἦτο καλὸν τότε νὰ ἐτόλμα τις νὰ σοὶ εἴπῃ τὰ ἑξῆς· «Ἀπὸ πότε τὸ γνωρίζετε;» Ἂς ἤμεθα εἰλικρινεῖς. Ἂς ἐνθυμηθῶμεν ὅτι ὅλαι ἡμῶν αἱ γνώσεις ὁμοῦ εἶνε θησαυρὸς ἐλάχιστος ὡς πρὸς ὅλα ἐκεῖνα, ὅσα δὲν θὰ μάθωμεν ποτέ. Ὁ δὲ πλησίον μας, ὁστισδήποτε καὶ ἂν ἦνε, θὰ εἶχε πολλὰ πράγματα νὰ μᾶς διδάξῃ.

⁂ Ὅστις ἀρνεῖται εἰς τοὺς γέροντας συγγενεῖς του τὸν ὀφειλόμενον τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ σεβασμοῦ φόρον, ἢ ὅστις καταφρονεῖ τὴν εὐεργετήσασαν αὐτὸν χεῖρα, ὅταν αὐτὴ, ὑπὸ τοῦ χειμῶνος τῶν χρόνων κατεψυγμένη, κατασταθῇ ἀνίκανος πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν εὐεργετημάτων, οὐ μόνον δὲν εἶνε χριστιανὸς, ἀλλ' οὐδὲ ἄνθρωπος, μᾶλλον δὲ τέρας εἶνε, ὅπερ ἐπισύρει ἐναντίον τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὴν κατάραν τῆς ἀχαριστίας καὶ τὴν ἀποστροφὴν τοῦ κόσμου ὅλου. (Zschokke.)

⁂ Ἡ ἀξία ἀγαθῆς τινος πράξεως ἀπόλλυται διὰ τοῦ ἐλαχίστου κέρδους ὅπερ ἐξ αὐτῆς ποριζόμεθα. Διηγούμενοι αὐτὴν ἱκανοποιοῦμεν τὴν

1. Ἀττικὸν Ἡμερολόγιον 1876.

Digitized by Google

φιλαυτίαν μας, καὶ οὕτω μηδενίζομεν τὴν ὀφειλομένην ἡμῖν εὐγνωμοσύνην. (Balzac.)

⁂ Τὸ ν' ἀναφέρῃς τὰς κακὰς πράξεις τῶν ἄλλων πρὸ δικαιολογίαν τῶν ἰδικῶν σου, εἶνε τὸ ἴδιον ὡς νὰ θέλῃς νὰ νιφθῇς μὲ βόρβορον. (Petit-Senn.)

⁂ Ὅταν ἀποφασίζῃ τις νὰ φανῇ χρήσιμος εἰς τὸν τόπον του, πρέπει πρῶτον νὰ καλοεξετάσῃ μήπως πρῶτον καὶ κύριον θέλῃ νὰ φανῇ χρήσιμος εἰς τὸν ἑαυτόν του.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Περὶ τῶν δημοσίων βιβλιοθηκῶν τῆς Ἑλβετίας.

Πρὸς διάδοσιν καὶ ἐξάπλωσιν τῆς παιδείας δὲν ἀρκεῖ ἡ ἀνίδρυσις σχολείων, ἀλλ' εἶνε προσέτι ἀνάγκη νὰ παρέχωμεν τῷ λαῷ τὴν εὐκολίαν καὶ τὰ μέσα τοῦ ἀναγινώσκειν. Ὅπως δὲ τὸ τελευταῖον τοῦτο κατορθωθῇ, πρέπει νὰ ὑπάρχωσι πολλαὶ δημόσιαι βιβλιοθῆκαι. Δύο κυρίως χῶραι ἠννόησαν ἀκριβῶς τὴν ἀνάγκην ταύτην, ἡ Ἀμερικὴ δηλονότι καὶ ἡ Ἑλβετία.

Κατὰ σύγγραμμά τι, δημοσιευθὲν ἐσχάτως ἐν Βέρνῃ τῆς Ἑλβετίας, ὑπὸ τὸν τίτλον: *Αἱ δημόσιοι βιβλιοθῆκαι τῆς Ἑλβετίας ἐν* 1868 *ἔτει*, ὑπάρχουσι βιβλιοθῆκαι δημόσιαι 2,006 κατὰ τοὺς πίνακας τῆς *Ἑλβετικῆς στατιστικῆς Ἑταιρίας*· πρέπει ὅμως νὰ προστεθῶσι καὶ 84 βιβλιοθῆκαι, τῶν ὁποίων ἡ ὕπαρξις εἶνε βεβαία, καίτοι αὗται δὲν ἔπεμψαν πρὸς τὴν *Ἑλβετικὴν στατιστικὴν Ἑταιρίαν* πληροφορίας περὶ τῆς συγκροτήσεως αὐτῶν καὶ περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐν αὐταῖς ὑπαρχόντων τόμων. Ὥστε ὁ ὁλικὸς ἀριθμὸς τῶν βιβλιοθηκῶν τῆς Ἑλβετίας ἀναβαίνει εἰς 2,090, κατὰ μέσον ὅρον δὲ ἀναλογεῖ μία βιβλιοθήκη ἐπὶ 1,209 κατοίκων.

Λαμβάνοντες δὲ τὴν Ἑλβετίαν κατ' ἐθνικότητας, ἔχομεν ἐν μὲν τῇ γερμανικῇ Ἑλβετίᾳ 1,556 βιβλιοθήκας, ἤτοι μίαν ἐπὶ 1,208 κατοίκων· ἐν δὲ τῇ γαλλικῇ Ἑλβετίᾳ 512 βιβλιοθήκας, ἤτοι μίαν ἐπὶ 1,274 κατοίκων, καὶ ἐν τῇ Ἰταλικῇ Ἑλβετίᾳ 22 βιβλιοθήκας, ἤτοι μίαν ἐπὶ 5,620 κατοίκων.

Τὸ ἐτήσιον εἰσόδημα τῶν βιβλιοθηκῶν τούτων ἐν 1868 ἔτει ἀνῆλθεν εἰς 265,165 φράγκα, ἐδαπανήθησαν δὲ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 288,894 φράγκα, ἐξ ὧν 208,549 φράγκα πρὸς ἀγορὰν βιβλίων. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω 2006 βιβλιοθηκῶν 50,7 ταῖς 100 ἀνήκουσιν εἰς τὴν Ἐπικράτειαν, ἢ εἰς τὰς κώμας, 22,7 ταῖς 100 εἰς διαφόρους ἑταιρίας καὶ 22,6 εἰς ἄλλα σωματεῖα.

Προγνωστικὰ σημεῖα τῆς καταστάσεως τοῦ καιροῦ.

Ἀναγινώσκομεν ἐν τῇ Gazette d'Augsbourg ἀριθμούς τινας περιεργοτάτους περὶ τῶν προγνωστικῶν σημείων τῆς καταστάσεως τοῦ καιροῦ, δημοσιευθέντας συνεπείᾳ μετεωρολογικῶν παρατηρήσεων, γινομένων σήμερον ἐν ταῖς πλείσταις τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν.

Ἐν Ἀγγλίᾳ ἀπὸ τοῦ 1870 μέχρι τοῦ 1872 ἔτους ὁ ἀριθμὸς τῶν προαναγγελθεισῶν θυελλῶν σχετικῶς πρὸς τὰς πράγματι γενομένας εἶναι ὡς 65 πρὸς 80.

Ἐν Ἀμερικῇ ἡ πρόγνωσις τῆς καταστάσεως τοῦ καιροῦ ἀπολαμβάνει μεγίστης εὐνοίας. Ἐπὶ 100 δὲ προειδοποιήσεων πρὸς τὸ κοινὸν περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ καιροῦ 76 ἐβεβαιώθησαν διὰ παρατηρήσεων ὑστέρων. Ἡ ἀνολογία μάλιστα βαίνει πρὸς τὰ πρόσω, καὶ ἐλπίζεται, ὅτι αἱ πιθανότητες θέλουσι σχεδὸν φθάσει τὴν πραγματικότητα. Ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ ἡ πρόγνωσις τῆς καταστάσεως τοῦ καιροῦ ὠφελεῖ τὴν αὔξουσαν πρόοδον τῆς ναυτιλίας, τῆς γεωργίας καὶ πολλῶν ἄλλων βιομηχανιῶν. Ὅθεν καὶ ἡ Κυβέρνησις, πεισθεῖσα περὶ τῆς ἐκ τῶν εἰδοποιήσεων τούτων προσγιγνομένης ὠφελείας, δαπανᾷ 25,000 δολλὰρ ὑπὲρ τῶν τηλεγραφικῶν δελτίων, δι' ὧν ἀναγγέλλεται ἡ κατάστασις τῆς ἀτμοσφαίρας, καὶ ὑπὲρ τινων ἄλλων πρὸς τοῦτο ἀπαιτουμένων.

Δύναταί τις νὰ σχηματίσῃ ἰδέαν ἀκριβῆ περὶ τῆς ἐπεκτάσεως ἣν ἔλαβον αἱ τοιαῦται δημοσιεύσεις ἐκ τῶν ἑξῆς στατιστικῶν σημειώσεων· Κατά τινα ἔκθεσιν τοῦ ἀμερικανικοῦ γραφείου, ὁ ἀριθμὸς τῶν δελτίων περὶ τῆς ἀτμοσφαιρικῆς καταστάσεως, τῶν δημοσιευθέντων κατὰ τὸ 1872 ἔτος, ἀνῆλθεν εἰς 187,617, ὁ τῶν μετεωρολογικῶν χαρτῶν εἰς 200,503, ὁ τῶν δημοσιευθεισῶν εἰδήσεων ἐν ταῖς ἐφημερίσι περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ καιροῦ ἀριθμὸς εἰς 50,878, καὶ ὁ τῶν προειδοποιήσεων περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ καιροῦ εἰς 1,095. Ἡ γνῶσις ἄρα περὶ τοῦ καιροῦ διεδόθη τοιουτοτρόπως διὰ τοῦ τύπου εἰς 30 ἑκατομμύρια κατοίκων.

Βεβαίως ὅμως πρόκειται περὶ πιθανοτήτων. Ἐν τῇ παρούσῃ δὲ καταστάσει τῆς ἐπιστήμης, νῦν ὅτε ἀγνοοῦμεν εἰσέτι νόμους τινὰς ἀτμοσφαιρικούς, πρέπει νὰ παραιτηθῶμεν τῆς ἰδέας, ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ προγινώσκωμεν τὴν κατάστασιν τοῦ καιροῦ πρὸ πολλοῦ χρόνου. Εἶναι ἄρα εἰσέτι πρόβλημα ὁ ὁρισμὸς ἂν θέλωμεν ἔχῃ χειμῶνα δεινὸν ἢ εὐάρεστον, θέρος δροσερόν, ἢ τοὐναντίον.

Ὥστε ἡ πρόγνωσις περιορίζεται ἁπλῶς εἰς τὸ νὰ ὁρίσωμεν ἐκ τῶν προτέρων τὴν κατάστασιν τῆς ἀτμοσφαίρας κατὰ τὴν αὔριον, ἢ κατά τινας ἐξαιρετικὰς περιστάσεις ὀλίγας ἡμέρας πρότερον. Καὶ τότε ὅμως ἀκόμη αἱ διαβεβαιώσεις αὗται δὲν εἶναι ἀσφαλεῖς, ἀλλ' ἁπλῶς πιθανότης ὑπάρχει περὶ τῆς ἀτμοσφαιρικῆς καταστάσεως.

Ἐν τῇ αὐτῇ ἐφημερίδι ἀναγινώσκομεν, ὅτι ἐν Βαυαρίᾳ πρόκειται νὰ καταρτισθῇ τηλεγραφικὴ ὑπηρεσία, ἀφορῶσα εἰδικῶς τὴν μετεωρολογίαν, νὰ συντεθῇ δὲ τὸ τηλεγραφικὸν τοῦτο τμῆμα

Digitized by Google

μετὰ τῆς Βορείου Γερμανίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ μετὰ τῆς Αὐστρίας, ὅπως συμπληρωθῇ κενόν τι ὑπάρχον ὡς πρὸς τὰ τηλεγραφικὰ δελτία.

Τὰ πάντα χρησιμοποιοῦνται ἐν Παρισίοις.

Τὰ πάντα χρησιμοποιοῦνται, τίποτε δὲν πηγαίνει χαμένον εἰς τὴν ἀπέραντον ἐκείνην πόλιν, τοὺς Παρισίους. Δὲν ὑπάρχει πρᾶγμα ὅσον παλαιωμένον, ὅσον εὐτελές, ὅσον καταπεφρονημένον καὶ ἂν ὑποτεθῇ, τὸ ὁποῖον εὐφυής τις ἄνθρωπος νὰ μὴ ἐμπορῇ νὰ ἐπωφεληθῇ. Ὑπάρχει δὲ ἰδιαίτερός τις κλάδος βιομηχανίας εἰς ὃν παρέχουσι τὴν πρώτην ὕλην οἱ μαθηταὶ οἱ ἐνδιαιτώμενοι εἰς τὰ ἐκπαιδευτήρια. Τὰ παιδία δῆλα δὴ συνεθίζουσι νὰ ζυμώνωσι, νὰ πλάττωσι διὰ τῶν δακτύλων μέρος ἐκ τοῦ ἄρτου των, τοῦτο δὲ τὸ ρίπτουσι, τὸ πετῶσι διὰ λακτισμάτων εἰς τὰς αὐλάς, ἔνθα διέρχονται τὰς ὥρας τῆς διαχύσεως. Ὅλα αὐτὰ τὰ κομμάτια, σκονισμένα, μελανωμένα, ριμμένα εἰς τὰ ρυάκια, σκληρύνονται καὶ ἐκβάλλονται ὁμοῦ μὲ τὰ ἄλλα σαρώματα. Οἱ ὑπηρέται τὰ συλλέγουσι καὶ τὰ πωλοῦσιν εἰς ἰδιαιτέρους ἀρτοποιούς, οἵτινες ἐκ νέου τὰ κατεργάζονται. Οἱ ἀρτοποιοὶ οὗτοι διαιροῦσι τὸ ἐμπόρευμά των εἰς κατηγορίας, ἀναλόγως τῆς καλλιτέρας ἢ χειροτέρας αὐτοῦ καταστάσεως. Καὶ ὅσα μὲν κομμάτια εἶνε ὑποφερτά, τὰ φρύγουσιν εἰς τὸν φοῦρνον, καὶ ἀφ' οὗ τὰ περάσωσιν ἀπὸ τὸν τρίπτην, τὰ καθιστῶσι χρήσιμα διὰ *σοῦπαν*. Τὰ χειρότερα τὰ παρασκευάζουσι δι' ἄλλους κλάδους τῆς μαγειρικῆς. Ὅσα εἶνε εἰς πολὺ κακὴν κατάστασιν τὰ κοπανίζουσι, καὶ κάμνουσιν ἐξ αὐτῶν τὸ λευκὸν ἐκεῖνο ξύσμα, διὰ τοῦ ὁποίου οἱ κρεωπῶλαι *κουκκίζουσι* τὰς *κοτελέττας*, ἢ τὸ φαιόν, διὰ τοῦ ὁποίου οἱ ἀλλαντοπῶλαι ἐπιπάσσουσι τὰ χοιρομήρια. Ὡς πρὸς τὰ ὅλως ἀνωφελῆ πρὸς τροφήν, ἐκεῖνα, ἀφ' οὗ τὰ μαυρίσωσιν εἰς τὸ πῦρ, τὰ μετατρέπουσιν εἰς κόνιν, τὰ ἀναμιγνύουσι μὲ μέλι ρίπτοντες μέσα καί τινας σταγόνας ἡδυόσμου, καὶ τοιουτοτρόπως κατασκευάζουσιν ὀδοντόκονιν, ὄχι ἀναξίαν λόγου, ὡς λέγουσιν.

Φρόνιμος ἰατρός.

Φρόνιμός τις ἰατρὸς ἔλεγε πρὸς τοὺς ἀσθενεῖς του· Ἀσκεῖτε τὸ σῶμά σας, ἔστε εὔθυμοι, μὴ ἐξοκέλλετε εἰς καταχρήσεις, καὶ ἐμὲ πέμψατέ με ἐς κόρακας.

Εἱς Ἀναγνώστης.

ΥΓΙΕΙΝΗ

Ἀερισμὸς τοῦ κοιτῶνος τῶν ἀρρώστων.

Β'

Οἱ συχνάκις ἐν κοιτῶσιν ἀρρώστων γινόμενοι εὔοσμοι καπνισμοὶ οὐδόλως καταστρέφουσιν ἢ διαλύουσιν, ὡς κοινῶς πιστεύεται, τὰς ἐν αὐτοῖς κακὰς ὀσμάς, ἀλλὰ καλύπτουσι μόνον αὐτὰς ἐπὶ μικρόν· ὅθεν καὶ οὐδεμίαν φέρουσιν ὠφέλειαν ἄλλην, ἢ ὅτι μετριάζουσι τὴν αἴσθησιν αὐτῶν, μέχρις οὗ καταστῇ δυνατὸν νὰ ἀερισθῇ προσηκόντως τὸ δωμάτιον. Αἱ πρὸς τοιούτους καπνισμοὺς ἐν χρήσει οὐσίαι εἶναι ποικίλαι· ἡ συνηθεστέρα παρ' ἡμῖν εἶναι ἡ ζάκχαρις· ταύτης τεμάχιά τινα μικρά, ριπτόμενα ἐπὶ ἀνθράκων ἀναμμένων, ἀναδίδουσιν εὐώδεις καπνούς. Εὔοσμος εἶναι καὶ ὁ ἐκ τῆς καύσεως κόνεως ἠλέκτρου καπνός, ἀλλὰ πλὴν τοῦ δαπανηροῦ δὲν εἶναι καὶ εὐχάριστος εἰς πάντας ἡ ἐκ τοῦ καιομένου ἠλέκτρου ὀσμή· εἴς τινας μάλιστα καὶ δυσχεραίνει τὴν ἀναπνοήν. Λίαν εὐάρεστοι τοὐναντίον πρὸς πάντας εἶναι οἱ δι' εὐώδους ὕδατος τῆς Κολωνίας (eau de Cologne) ραντισμοί. Εὐχάριστοι εἶναι καὶ οἱ δι' ὄξους καπνισμοί, γινόμενοι τῇ ἐπιχύσει ὄξους ἐπὶ καλῶς πεπυρωμένης πλίνθου ἢ κεκαυμένου σιδήρου, ἢ τῇ ἐξατμίσει ζέοντος ὄξους ἀπό τινος ἀγγείου. Ἀλλ', ὡς ἤδη ἐρρέθη, ἅπαντες οἱ καπνισμοὶ οὗτοι ὡς καὶ οἱ ραντισμοί, καίπερ εὐώδεις, καλύπτουσι μόνον τὴν ἐν τῷ δωματίῳ κακὴν ὀσμήν, οὐδόλως δὲ βελτιοῦσι τὸν ἀέρα· ὥστε κατ' οὐδὲν δύνανται νὰ ἀντικαταστήσωσι τὸν ἀερισμόν.

Γενικὸς δὲ κανὼν περὶ πάντων τούτων τῶν καπνισμῶν ἔστω· 1ον) νὰ γίνωνται μετὰ μέτρου· 2ον) ἡ ὀσμὴ αὐτῶν νὰ ἦναι εὐάρεστος τῷ ἀρρώστῳ· καὶ 3ον) νὰ παρακολουθῇ αὐτούς, ὡς τάχιον, ὁ ἀληθὴς ἀερισμός, ὁ ἐκ τῆς προσαγωγῆς ἔξωθεν καθαροῦ ἀέρος.

ΟΙΚΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Καταστροφὴ σφηκῶν.

Ὅλοι γνωρίζουν, γράφει γεωπόνος τις, ὅτι τὰ ἔντομα φεύγουσι τὸ ἔλαιον τερεβινθίνης (κοινῶς νέφτι)· θελήσας νὰ δοκιμάσω ἂν δὲν προξενῇ καὶ θάνατον εἰς αὐτά, ἐπέθηκα εἰς καρπόν τινα πεπτωκότα, τὸν ὁποῖον σφῆκες πολλαὶ περιεστοίχουν, ποτήριον περιέχον βαμβάκιον βρεγμένον εἰς ἔλαιον τερεβινθίνης· αἱ σφῆκες περιεβόμβησαν ὀλίγας στιγμὰς περὶ τὸ ποτήριον, καὶ εἰς δέκα δευτερόλεπτα ἀπέθανον ἐξ ἀσφυξίας. Εἰς φωλεὰν σφηκῶν ἔχυσα ρακοπότυρον ἐκ τοῦ ἰδίου ἐλαίου καὶ τὴν ἔφραξα μὲ πανίον βρεγμένον εἰς αὐτὸ καὶ μὲ χῶμα· τὴν ἐπιοῦσαν σφῆκές τινες, αἵτινες εἶχον μείνει ἐκτὸς τῆς φωλεᾶς, προσεπάθουν περιτρώγουσαι τὸ χῶμα νὰ ἐλευθερώσουν τοὺς συνοίκους των· ὅταν ὅμως ἤγγισαν εἰς τὸ βρεγμένον ἐν τῷ ἐλαίῳ πανίον, ἔφυγον, παραιτηθεῖσαι τοῦ ἔργου· κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐξήλειψα ὅλας τὰς σφῆκας καὶ ἄλλα ἔντομα, τὰ ὁποῖα εἶχον φωλεὰς εἰς τὸν κῆπόν μου.

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4

Digitized by Google

'Αριθ. 8—Λεπτὰ δέκα.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Πρῶτος

Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι — Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6.

22 Φεβρουαρ. 1876

ΕΘΝΙΚΗ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

Ἐρανισθεῖσα ὑπὸ Α. Σ. Βυζαντίου.

Συνέχεια· ἴδε σελ. 97.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΓΔΟΟΝ

Αἱ γυναῖκες.

Ἐρ.-Αἱ γυναῖκες πρέπει νὰ λαμβάνωσιν ὁποίαν ἀνατροφὴν καὶ οἱ ἄνδρες;

Ἀπ.-Βεβαίως, διότι αὗται πρῶται φροντίζουσι περὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν παιδίων καὶ αἱ πρῶται ἐντυπώσεις ἐπιδρῶσι τὰ μέγιστα εἰς τὴν διάπλασιν τῶν ἀνδρῶν. Ἀλλ' ἐννοεῖται ὅτι ἡ ἀνατροφὴ τῶν γυναικῶν πρέπει νὰ ἦναι προσηρμοσμένη πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὸν προορισμὸν τοῦ γυναικείου φύλου.

Ἐρ.-Περιέχει ἡ ἑλλ. ἱστορία παραδείγματα γυναικῶν, αἵτινες δὲν ὑπῆρξαν μόνον χρησταὶ μητέρες, ἀλλ' ὑπερέβησαν πολλάκις καὶ τοὺς ἄνδρας κατὰ τὸν ἡρωϊσμὸν καὶ τὴν φιλοπατρίαν;

Ἀπ.-Ἡ ἱστορία τῆς Σπάρτης βρίθει τοιούτων παραδειγμάτων· καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους δὲ χρόνους, αἱ Σουλιώτισσαι γυναῖκες ἐφάνησαν ἄξιαι κληρονόμοι τῶν σπαρτιατικῶν ἐκείνων ἀρετῶν.

Ἐρ.-Αἱ γυναῖκες ἔχουσι τὰ αὐτὰ δικαιώματα ὅσα καὶ οἱ ἄνδρες;

Ἀπ.-Αἱ γυναῖκες ἔχουσι τὰ ἀστυκά, ἀλλ' ὄχι καὶ τὰ πολιτικὰ δικαιώματα. Ἡ ἐνῆλιξ γυνή, ἂν ἦναι ἄγαμος ἢ χήρα, δύναται νὰ ἔχῃ κτήματα, νὰ πωλῇ, νὰ ἀγοράζῃ, νὰ χρησιμεύῃ ὡς κηδεμών, νὰ πράττῃ, ἑνὶ λόγῳ, πᾶν ὅ,τι καὶ οἱ ἄνδρες· ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ συντελῇ εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν νόμων, εἰς οὓς ὑπακούει καὶ αὐτή, διότι δὲν λαμβάνει μέρος εἰς τὰς ἐκλογάς.

Ἐρ.-Πῶς δικαιολογεῖται ἡ ἐξαίρεσις αὕτη;

Ἀπ.-Δὲν ἐκρίθη δίκαιον νὰ ἀσκῇ ἡ γυνὴ τὸ ὑπέρτατον τοῦτο πολιτικὸν δικαίωμα, ἀφοῦ δὲν ὑπηρετεῖ ὡς στρατιώτης. Ἐκτὸς δὲ τούτου, αἱ γυναῖκες, ἀσχολούμεναι εἰς οἰκιακὰ ἔργα, δὲν ἔδειξαν διάθεσιν νὰ ἀσχοληθῶσιν εἰς τὰ δημόσια.

Ἕπεται συνέχεια.

ΠΩΣ ΤΡΕΦΟΜΕΘΑ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΟΓΔΟΗ

Ὁ στόμαχος.

Συνέχεια· ἴδε σελ. 98.

Εἰς τὴν προηγουμένην μου ἐπιστολὴν σοῦ εἶπα πολλὰ πράγματα περὶ στομάχου, ἐλησμόνησα ὅμως τὸ κυριώτατον, τουτέστι νὰ σοῦ περιγράψω πῶς εἶνε κατεσκευασμένος.

Θὰ εἶδες ἴσως ποτέ σου κανένα ἀπὸ τοὺς περιπλανωμένους ἐκείνους μουσικούς, Ἰταλοὺς πρὸ πάντων, οἵτινες κρατοῦσιν ὑποκάτω τῆς μασχάλης των ἓν εἶδος ἀσκοῦ μελανοῦ, καὶ ἀφ' ἑνὸς μὲν φυσῶσιν ἐντὸς αὐτοῦ καὶ τὸν γεμίζουσιν ἀέρα, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸν πιέζουσι διὰ τῆς χειρός, καὶ παίζουσι μουσικὴν ἐνῷ ἐξέρχεται πάλιν ὁ ἀὴρ δι' ἑνὸς καλάμου, τὸν ὁποῖον ἔχουσι προσκολλημένον εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον τοῦ ἀσκοῦ. Ἂν δὲν εἶδες ποτὲ κανένα τοιοῦτον μουσικόν, λυποῦμαι πολύ, διότι τὸ κύριον συστατικὸν τοῦ μουσικοῦ ἐκείνου ὀργάνου, ὁ μελανὸς δηλ. ἀσκός, θὰ σοῦ ἔδιδε ἀκριβεστάτην ἰδέαν τοῦ στομάχου σου· καὶ τοῦτο διὰ τὸν ἁπλούστατον λόγον, ὅτι ὁ ἀσκὸς ἐκεῖνος εἶνε στόμαχος, καὶ στόμαχος ζῴου, τοῦ ὁποίου ἡ ἐσωτερικὴ κατασκευὴ ὁμοιάζει πολὺ μὲ τὴν ἰδικήν σου. Τὸ ζῷον αὐτὸ (λυποῦμαι πολὺ διὰ τὴν ὁμοιότητα) εἶνε . . . ὁ χοῖρος! Δὲν εἶνε βέβαια κολακευτικὸν διὰ σέ, οὔτε διὰ κανένα μας· πλὴν τί νὰ γείνῃ; ὁ Θεὸς τοιουτοτρόπως ἔκρινε πρέπον νὰ κατασκευάσῃ τὰ πράγματα.

Δὲν εἶνε ὅμως καὶ τόσον μεγάλος ὁ ἰδικός σου στόμαχος, ὅσον ὁ στόμαχος τοῦ χοίρου· διότι τὸ ζῷον αὐτὸ δὲν κάμνει ἄλλο παρὰ νὰ τρώγῃ, καὶ ἔχει ἐπομένως, κατ' ἀνάγκην, πολὺ εὐρύχωρον στόμαχον.

Βάλε τὴν χεῖρά σου ἂν θέλῃς εἰς τὴν μικρὰν κοιλότητα, ἥτις εὑρίσκεται ὑποκάτω τοῦ στήθους σου, καὶ κράτει τὰς ἄκρας τῶν δακτύλων σου πρὸς τὸ μέρος τῆς καρδίας· θὰ σκεπάσῃς περίπου τὸ μέρος, τὸ ὁποῖον κατέχει συνήθως ὁ στόμαχός σου. Δύνασαι δὲ νὰ τὸν φαντασθῇς ὡς στρογγύλον καὶ ἐπίμηκες θυλάκιον, πλατύτερον πρὸς τὰ ἐπάνω καὶ στενότερον πρὸς τὰ κάτω, ἀρκετὰ δὲ καμπύλον περὶ τὰ μέσα. Ὡς πρὸς τὸ μέγεθός του, δὲν δύναμαι νὰ σοῦ τὸ προσδιορίσω ἀκριβῶς, διότι

Digitized by Google

δὲν εἶνε πάντοτε τὸ ἴδιον. Ὁ στόμαχός σου εἶνε, βλέπεις, θυλάκιον πολὺ ἐλαστικὸν, καὶ καθ' ὅσον γεμίζει τεντώνεται καὶ μεγαλώνει, ὅπως αἱ κόκκιναι ἐκεῖναι φοῦσκαι ἀπὸ *καουτσοὺ*, αἱ ὁποῖαι φουσκώνουν ὅταν τὰς φυσῶμεν καὶ μικρύνονται πάλιν ὅταν ἀδειάσουν. Τοιουτοτρόπως καὶ ὁ στόμαχος, ὅταν κενωθῇ, μικρύνεται καὶ συστέλλεται. Τότε δὲ, ἐπειδὴ τὰ πέριξ αὐτοῦ εὑρισκόμενα μέρη, τὰ ὁποῖα ἐστηρίζοντο πρὶν ἐπάνω του, χάνουσι τὸ στήριγμά των, τεντώνονται κάπως περισσότερον, διότι φέρουσι μόνα ὅλον τὸ βάρος των· καὶ διὰ τοῦτο αἰσθανόμεθα μερικὰ παράδοξα τραβήγματα ἢ στρόφους εἰς τὸν στόμαχον, ὅταν κάμωμεν πολλὴν ὥραν νὰ φάγωμεν.

Οἱ ἀμελεῖς, οἵτινες δὲν συλλογίζονται νὰ φάγωσιν ἐγκαίρως, εἰδοποιοῦνται διὰ τῶν στρόφων αὐτῶν, ὅτι εἶνε ὥρα τοῦ γεύματός των, καθὼς οἱ ἀμελεῖς ὑπηρέται ἐξυπνοῦσιν εἰς τὸν κώδωνα τοῦ αὐθέντου των. Εἶνε ὅμως καὶ πολλοὶ δυστυχεῖς, οἱ ὁποῖοι, ὅσον καὶ ἂν εἰδοποιηθῶσιν ὑπὸ τοῦ στομάχου των, μένουσι νηστικοὶ, καὶ τὸν παρακούουσι, διότι δὲν ἔχουσι τὶ νὰ τοῦ δώσωσιν. Ἂν δὲ ἡ παρακοή των αὐτὴ διαρκέσῃ πολὺ, ἀποθνήσκουσιν ἐπὶ τέλους, καὶ τῶν δυστυχῶν αὐτῶν ἀνθρώπων ὁ στόμαχος εὑρίσκεται τότε τόσον μικρὸς καὶ συνεσταλμένος, ὥστε μόλις εἶνε χονδρότερος ἑνὸς δακτύλου.

Ἀλλὰ, καθὼς ἀποθνήσκουν ὅσοι δὲν δίδουσι τροφὴν εἰς τὸν στόμαχόν των, τοιουτοτρόπως ἐπίσης δύνανται νὰ ἀποθάνουν ὅσοι τοῦ δίδουσι περισσοτέραν ἀφ' ὅ,τι πρέπει. Τότε δὲ ὁ στόμαχος τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι *σκάζουν* καθὼς λέγει ὁ λαὸς, εὑρίσκεται τόσον ἐξωγκωμένος, ὥστε κατέχει μόνος του τὸ ἥμισυ τῆς κοιλίας καὶ κάτι περισσότερον.

Καθὼς βλέπεις λοιπὸν, ὁ στόμαχος δὲν ἔχει ἰδικόν του μέγεθος, καὶ τὸ ἀνάστημά του κανονίζεται συμφώνως πρὸς τὸ περιεχόμενόν του. Ὁμοιάζει κατὰ τοῦτο μὲ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι κάμνουν τὸν μεγάλον καὶ κρατοῦν ὑψηλὰ τὴν μύτην των, ὅταν ἔχουν χρήματα καὶ τὰ θυλάκιά των ἦνε γεμάτα, τὰ καταιβάζουν δὲ ἐξ ἐναντίας καὶ γίνονται μικροὶ καὶ ταπεινοὶ, ὅταν πτωχύνουν. Ὑπάρχει ὅμως μεταξὺ τοῦ στομάχου καὶ τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν ἡ ἑξῆς διαφορά· ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι εἶνε ἀνόητοι, διότι εἶνε ἄνθρωποι καὶ ὄχι θυλάκια, ἐνῷ ὁ στόμαχός μας εἶνε θυλάκιον, καὶ πολὺ εὐφυὲς μάλιστα, καθότι ἀλλέως, ἂν δὲν ἠδύνατο νὰ μεγαλώνῃ κατὰ τὰς περιστάσεις καὶ τὰς ὀρέξεις μας, θὰ εὑρισκόμεθα, μὰ τὴν ἀλήθειαν, πολὺ ἐμπερδευμένοι ἐνίοτε.

Ὁ τρόπος κατὰ τὸν ὁποῖον κενώνεται τὸ θυλάκιον αὐτὸ, ἀφοῦ γεμίσῃ, εἶνε πολὺ περίεργος ἐπίσης. Ἐνόσῳ διαρκεῖ ἡ χώνευσις, ὁ στόμαχος εἶνε ἀσφαλέστατα κλεισμένος κατὰ τὰ δύο του ἄκρα· ἐπάνω μὲν διὰ τοῦ τελευταίου κρίκου τοῦ οἰσοφάγου, κάτω δὲ δι' ἑνὸς ἄλλου κρίκου, πολὺ ἰσχυροτέρου ὅμως, ὅστις ὀνομάζεται *πυλωρὸς*, καὶ ἀνοιγοκλείει τὸν δρόμον ὅστις φέρει πρὸς τὰ ἔντερα.

Πυλωρὸς θὰ εἰπῇ ὅ,τι καὶ θυρωρός· εἶνε δὲ ἀληθινὸς θυρωρὸς ὁ κρίκος οὗτος, καὶ κάμνει ἀκριβῶς ὅ,τι καὶ ὁ ἐπάνω συνάδελφός του, τὸν ὁποῖον ἐγνωρίσαμεν ἤδη, δηλαδὴ *γεύεται* καὶ δοκιμάζει.

Παράδοξον βεβαίως σοῦ φαίνεται νὰ ἔχῃς ἐντός σου ἕνα τοιοῦτον παράδοξον δοκιμαστὴν, καὶ σὺ νὰ μὴ γνωρίζῃς τίποτε, καὶ μήτε ἰδέαν κἂν νὰ ἔχῃς, τὶ κάμνει καὶ πῶς γεύεται ὁ κύριος οὗτος.

Καὶ ὅμως τοιουτοτρόπως ἔχει τὸ πρᾶγμα. Ὁ πυλωρὸς γεύεται, τουτέστι δοκιμάζει ἀληθῶς τὸ περιεχόμενον τοῦ στομάχου, καὶ ἐνόσῳ αὐτὸ δὲν εἶνε τῆς ὀρέξεώς του, ἐνόσῳ δηλ. ἡ χώνευσις δὲν τὸ μετεμόρφωσεν ἀρκετὰ, μένει κλειστὸς καὶ δὲν ἀφίνει τίποτε νὰ περάσῃ.

Ὁ ἐπάνω θυρωρός μας γεύεται πολλὰ πράγματα, καὶ ἔχει ἑπομένως πολλὰς ἀπολαύσεις. Γεύεται ψητὰ κοτοπούλια, ὑποδέχεται τὰ γλυκύσματα, περιποιεῖται ὡραίους καρποὺς, ἔχει σχέσεις καὶ φιλίας πανταχοῦ, καὶ δέχεται ἐπισκέψεις πολὺ εὐαρέστους· τοῦτο δὲ πρὸς εὐτυχίαν μας, ἐννοεῖται, διότι μεταδίδει καὶ εἰς ἡμᾶς τὰς ἀπολαύσεις του.

Ἀλλ' ὁ κάτω θυρωρός μας, ὅστις ἐργάζεται διὰ τὸν ἑαυτόν του, ἄγνωστος καὶ ταπεινὸς εἰς τὴν σκοτεινήν του τρύπαν, μίαν μόνην γεῦσιν ἔχει ὁ δυστυχὴς, ἕνα φίλον, μίαν γνωριμίαν· ἡ γνωριμία του δὲ αὐτὴ εἶνε εἶδός τι μαλακῆς ζύμης, μ' ἐν παράδοξον στακτερὸν χρῶμα καὶ μὲ γεῦσιν λίαν δυσάρεστον εἰς κάθε ἄλλον ἐκτὸς αὐτοῦ, ἥτις ὀνομάζεται *χυμὸς*, ἀγνοῶ μὰ τὴν ἀλήθειαν διατί. Εἰς τὸν χυμὸν αὐτὸν μεταβάλλονται ὅλα τὰ φαγητὰ, ὁποιαδήποτε καὶ ἂν ἦνε, εὔμορφα ἢ ἄσχημα, νόστιμα ἢ ἄνοστα. Ὁ ψητὸς γάλλος τοῦ πλουσίου καὶ τὰ ὄσπρια τοῦ πτωχοῦ, τὰ γλυκύσματα τοῦ Σόλωνος καὶ ὁ μαῦρος ἄρτος τοῦ ἐργάτου, τὰ νόστιμα ὀπωρικὰ καὶ αἱ ἐλαῖαι τοῦ πένητος, ὅλα αὐτὰ μεταβάλλονται εἰς τὸν αὐτὸν χυμόν· ἂν δὲ τοῦ πλουσίου ὁ οὐρανίσκος ἔχει καλλιτέραν τὴν τύχην ἀπὸ τὸν οὐρανίσκον τοῦ πτωχοῦ, οἱ πυλωροὶ ὅμως καὶ τῶν δύο εἶνε ὅμοιοι κατὰ τοῦτο, καὶ τὸν αὐτὸν χυμὸν δοκιμάζουσι. Ἡ ἰσότης, καθὼς βλέπεις, ἀρχίζει πολὺ γρήγορα.

Διὰ νὰ διαβῶσι λοιπὸν ἀπὸ τὸν πυλωρὸν τὰ φαγητὰ, ὅσα περιέχονται εἰς τὸν στόμαχον, πρέπει νὰ μεταμορφωθῶσιν εἰς χυμόν· ἀλλέως ὁ πυλωρὸς δὲν ἀνοίγει. Ἐπειδὴ δὲ ἀπὸ τὰ πολλὰ καὶ διάφορα φαγητὰ, τὰ ὁποῖα τρώγομεν, ἄλλα χωνεύονται καὶ μεταβάλλονται

Digitized by Google

εἰς χυμὸν γρηγορώτερα καὶ ἄλλα ἀργότερα, ὁ πυλωρὸς διακρίνει μὲ θαυμαστὴν ὀξυδέρκειαν ὅσα εἶνε χωνευμένα, καὶ τοὺς ἀνοίγει τὴν θύραν, ἀποκρούει δὲ ὅσα εἶνε ἀκόμη ἀχώνευτα καὶ δὲν μετεβλήθησαν εἰς χυμόν. Ἄν, καθ' ὑπόθεσιν, κατέπιες συγχρόνως ἓν τεμάχιον ἄρτου καὶ ἓν τεμάχιον κρέατος, ὁ μὲν ἄρτος πρὸ πολλοῦ ἤδη ἀνεχώρησεν ἐκ τοῦ στομάχου, τὸ δὲ κρέας μένει ἔτι καὶ ταλαιπωρεῖται ἐντὸς αὐτοῦ, περιμένον νὰ μεταβληθῇ εἰς χυμόν.

Ἐκ τούτου δύνασαι καὶ μόνη σου νὰ συλλογισθῇς, πόσον κακὸν καὶ ἐπικίνδυνον πρᾶγμα εἶνε νὰ καταπίνῃς ἀπερισκέπτως πράγματα, τὰ ὁποῖα δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ μεταβληθῶσιν εἰς χυμόν, οὔτε εἶνε τόσον μικρά, καθὼς παραδείγματος χάριν ἓν κερασοκούκουτσον, ὥστε νὰ γελάσωσι τὸν πυλωρὸν καὶ νὰ διέλθωσιν ἀπαρατήρητα. Ὁ πυλωρὸς θὰ τοὺς κλείσῃ τὴν θύραν, καὶ καμμία μας διαταγὴ δὲν δύναται νὰ τὴν ἀνοίξῃ. Ὁ δὲ στόμαχος θὰ ἠναγκάζετο νὰ τὰ φυλάττῃ ἐντός του τίς οἶδε πόσον χρόνον, ἂν δὲν κατώρθωναν αὐτά, μὲ πολλὰς παρακλήσεις καὶ ἱκεσίας, νὰ μαλάξωσιν ἐπὶ τέλους τὸν αὐστηρὸν φύλακα, ὅστις ἐξοικειοῦται μαζύ των καὶ συγκατανεύει νὰ τοὺς ἀνοίξῃ τὴν θύραν, δηλαδὴ νὰ κλείσῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ νὰ παραβῇ τὸ καθῆκόν του, καθὼς ἐνίοτε οἱ τελωνοφύλακες χαρίζονται εἰς τοὺς φίλους των λαθρεμπόρους καὶ ἀφίνουν ἐλευθέραν τὴν διάβασιν εἰς τὰ λαθρεμπόρια.

Πόσον ὅμως ὑποφέρει ὁ δυστυχὴς στόμαχος, πρὶν ἐξοικειωθῇ ὁ θυρωρὸς μὲ τοὺς ἀδιακρίτους ἐκείνους λαθρεμπόρους καὶ τοὺς ἐπιτρέψῃ νὰ ἀναχωρήσωσι! Ἀρκεῖ μόνον νὰ μάθῃς, ὅτι γυνή τις, ἥτις κατέπιεν ἐξ ἀπροσεξίας ἕνα πυρῆνα ῥοδακίνου, τὸν εἶχεν ἐπὶ δύο ὁλόκληρα ἔτη ἐντὸς τοῦ στομάχου της, καὶ ἐκινδύνευσε νὰ ἀποθάνῃ ἐξ αἰτίας του. Ὑπέφερε πόνους φοβερούς, εἶχε καταντήσει πτῶμα σχεδὸν ἀπὸ τὴν ἀδυναμίαν, καὶ οἱ ἰατροὶ δὲν ἤξευραν τί νὰ κάμουν, ὅτε ἐπὶ τέλους,—ἦτον καιρὸς βέβαια,—ὁ πυλωρὸς κατεπείσθη νὰ ἀνοίξῃ τὴν θύραν, καὶ ἡ γυνὴ ἐσώθη. Δὲν σοῦ συμβουλεύω ὅμως νὰ κάμῃς τὸ ἴδιον, καὶ νὰ κρεμασθῇς ἀπὸ τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ θυρωροῦ σου, διότι οἱ θυρωροὶ δὲν εἶνε πάντοτε εὐδιάθετοι.

Τόρα ἐπεράσαμεν τὸν στόμαχον καὶ ἐμβαίνομεν εἰς ἄλλον δρόμον. Ἀλλὰ περὶ αὐτοῦ εἰς τὴν ἑπομένην ἐπιστολήν.

Ἕπεται συνέχεια.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΛΑΧΟΣ.

Τὰ δένδρα ἔχουσι μεγάλην ἐπιῤῥοὴν ἐπὶ τῆς ὑγείας τῶν πόλεων, διότι καθαρίζουσι τὸ ἔδαφος καὶ τὸν ἀέρα αὐτῶν. Ἐν Παρισίοις τὰ ἐπὶ τῶν ὁδῶν δένδρα πρέπει κατ' ἀστυνομικὴν διάταξιν ν' ἀπέχωσι τοὐλάχιστον 5 μέτρα ἀπὸ τῶν οἰκιῶν, ὥστε δὲν δύνανται νὰ φυτευθῶσι τοιαῦτα ἢ εἰς τὰς ὁδοὺς τὰς ἐχούσας πλάτος 20 μέτρων καὶ ἐπέκεινα. Τῷ 1872 ἠριθμοῦντο ἐπὶ τῶν ὁδῶν τῶν Παρισίων 102,154 δένδρα.

Γ. Τ.

ΡΩΞΑΝΔΡΑ ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΥ, Η ΠΡΩΤΗ ΦΑΝΑΡΙΩΤΙΣΣΑ[1]

Δὲν ἠξεύρω μέχρι τίνος εἴμεθα ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἀλλ' ἀναμφισβητήτως τοὺς ὁμοιάζομεν πολὺ κατὰ τοῦτο, ὅτι, ἐν ταῖς παραδόσεσιν ἡμῶν, μικρὰν ἀποδίδομεν ἀξίαν εἰς τὴν καλλίστην μερίδα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, καὶ κατ' ἀκολουθίαν, ὑποθέτω, τοῦ ἑλληνικοῦ. Ὁμιλῶν δὲ ἐνταῦθα περὶ τῶν προπατόρων, ἐννοῶ τοὺς ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν χρόνων· διότι οἱ ὁμηρικοὶ Ἕλληνες ὕμνησαν πολλὰς καὶ ποικίλας κυρίας, ἄλλας μὲν ἐπὶ ταῖς ἀρεταῖς αὐτῶν, καθὼς τὴν Ναυσικάαν, τὴν Πηνελόπην, τὴν Ἀνδρομάχην, τὴν Ἀρήτην, ἄλλας δὲ ἐπὶ ταῖς κακίαις, καθὼς τὴν Ἑλένην, τὴν Κλυταιμνήστραν, τὴν Ἄντειαν, τὴν Φαίδραν, τὴν Ἀλκμήνην. Ἀλλ' ἔπειτα οἱ Ἕλληνες τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ τοῦ Δημοσθένους ἐσφετερίσθησαν ὑπὲρ ἑαυτῶν καὶ μόνων τὸ δικαίωμα τῆς ὑστεροφημίας, καὶ κλείσαντες τὰς θυγατέρας, τὰς συζύγους καὶ τὰς μητέρας των εἰς τὰς οἰκίας αὐτῶν, τὰς κατεδίκασαν εἰς ἀΐδιον λήθην. Ἡμεῖς οἱ νεώτεροι δὲν εἰμποροῦμεν νὰ εἴπωμεν ὅτι φυλακίζομεν οἴκοι τὰς κυρίας· πολλοῦ γε καὶ δεῖ· μάλιστα ἀφ' ἧς ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη ἀνεκάλυψεν ὅτι τὸ ἀεικίνητον, ταὐτὸν εἰπεῖν le mouvement perpétuel, εἶναι ἀπαραίτητον πρὸς συντήρησιν τῶν τρυφερῶν ἐκείνων πλασμάτων· ἀλλὰ βεβαίως λησμονοῦμεν ὅτι ἐπὶ τέλους δὲν εἶναι ἁπλᾶ ἔπιπλα καὶ οἰκόσιτα ζῶα, ἡ δὲ μνήμη τινῶν ἐξ αὐτῶν δικαιοῦται νὰ διασωθῇ πολὺ μᾶλλον ἢ τὸ μεθυστέρως ὁπωσοῦν κατασκευαζόμενον κλέος κυρίων τινῶν, οἵτινες παρίστανται νῦν ὡς σωτῆρες τῆς Ἑλλάδος, ἐνῷ τῷ καιρῷ ἐκείνῳ δὲν ἐφρόντιζον εἰμὴ πῶς νὰ σώσωσιν ἑαυτούς. Καὶ τὸ κακὸν δὲν εἶναι πρόσφατον. Ἀνοίξατε τὸν ὑπὸ τοῦ Σκοπελίτου Καισαρίου Δαπόντε συνταχθέντα ἐν τῇ παρελθούσῃ ἑκατονταετηρίδι *Κατάλογον ἱστορικὸν ἀξιόλογον τῶν καθ' ἡμᾶς χρηματισάντων ἐπισήμων Ῥωμαίων*, τὸν φέροντα ὡς ἐπίγραμμα·

Ἀνδρῶν σοφῶν ἄθροισις καὶ ἐπισήμων,
οὓς ὁ νῦν ἐβλάστησεν, ὡς ῥόδα, χρόνος.

Ὁ κατάλογος οὗτος περιγράφει τὸν βίον καὶ τὴν πολιτείαν πολλῶν πατριαρχῶν, ἀρχιερέων, ἱερομονάχων, ἱερέων, ἱεροδιακόνων, μοναχῶν, αὐθεντῶν, δραγομάνων, ἀρχόντων, πραγματευτῶν, διδασκάλων, οὐδεμία ὅμως γυναικὸς βιογραφία ἔρχεται νὰ ποικίλῃ καὶ κοσμήσῃ τὸν μονότονον

1. Ἀνεγνώσθη, ὡς καὶ αἱ προσεχῶς δημοσιευθησόμεναι βιογραφίαι ὑπὸ τὸν τίτλον «Δύο Μωραΐτισσαι», ἐν τῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ Παρνασσῷ.

Digitized by Google

ἐκεῖνον κῆπον τοσούτων ἐπισήμων ἀνδρῶν, ὧν πολλοὶ ἤθελον βεβαίως ἀπορήσει ἐάν, ἐξεγειρόμενοι ἐκ τῶν τάφων, ἤθελον ἴδει ἑαυτοὺς προσφερομένους ὡς ῥόδα εἰς τὰς παρούσας γενεάς. Ἡ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος κατήντησεν οὕτω νὰ ὁμοιάζῃ τὰς ἱερὰς τοῦ ἁγιωνύμου ὄρους Ἄθω μονάς, ὅπου θηλυκὸν κἀνενὸς εἴδους δὲν ἐμβαίνει.

Τὸ δὲ οὐδὲν ἧττον δεινὸν εἶναι ὅτι οὔτε δύναται σήμερον πλέον νὰ ἐπανορθωθῇ καθ' ὁλοκληρίαν ἡ ἀδικία αὕτη. Ὑποθέσατε τωόντι ὅτι ἠθέλομεν ἔχει ἐν τῷ παρελθόντι ἡμῶν καμμίαν Madame de Chevreuse, καμμίαν Duchesse de Longueville· ὑποθέσατε προσέτι ὅτι ἐν τοῖς φιλοσόφοις ἡμῶν ἤθελεν εὑρεθῇ τις Cousin, μὴ νομίζων ἀνάξιον τῶν ἄλλων ἐμβριθῶν αὐτοῦ μελετῶν, τὸ ν' ἀσχοληθῇ περὶ τὴν βιογραφίαν τῶν ἐπιχαρίτων ἐκείνων καὶ πολυπραγμόνων ὄντων· πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιχειρήσῃ τὸ ἔργον, ἀφοῦ οὐδὲν ἀπεμνημονεύθη περὶ τοῦ χαρακτῆρος, περὶ τῶν πράξεων, περὶ τῶν περιπετειῶν αὐτῶν; Καὶ τοιαύτας μὲν πολυωνύμους δεσποίνας, τοιούτους δὲ τεχνίτας τοῦ λόγου, δὲν εὐτυχήσαμεν ἔτι νὰ ἀναδείξωμεν. Δὲν στερεῖται ὅμως ἡ ἱστορία τοῦ νεωτέρου ἑλληνικοῦ ἔθνους κυριῶν αἵτινες, διαπρέψασαι ἐπὶ παιδείᾳ καὶ φιλοτιμίᾳ, ἀνέθρεψαν αὐταὶ υἱοὺς κοσμήσαντας διὰ πολιτικῶν καὶ ἄλλων ἀρετῶν τὰς παρελθούσας ἡμῶν ἑκατονταετηρίδας· καὶ καθωδήγησαν αὐτοὺς ἐν τῷ βίῳ διὰ τῶν συμβουλῶν, καὶ συνεμερίσθησαν οὐ μόνον τὰς ἀγαθὰς αὐτῶν τύχας, ἀλλὰ καὶ τὰς συμφοράς· ἑτέρας δέ, ἀναδειχθείσας ὄντως ἡρωΐδας περὶ τὴν πρὸς τοὺς οἰκείους ἀφοσίωσιν· καὶ ἑτέρας πάλιν ὧν τὸ κάλλος καὶ ἡ ἐλαφρότης, ἂν δὲν προεκάλεσαν Τρωϊκοὺς πολέμους, πολλῶν ὅμως καὶ σπουδαίων πολιτικῶν περιπλοκῶν ἐγένοντο πρόξενοι. Οἱ τάφοι αὐτῶν κεῖνται ἀνώνυμοι, καὶ οὐδὲν μνημεῖον διδάσκει τὸν διαβάτην τοῦ παρελθόντος τίνες ἐγένοντο καὶ τί ἔπραξαν. Δὲν εἶναι ὅμως ἐπὶ τέλους ἴσως ἀδύνατον, συλλέγοντες ἐπιμελῶς, καὶ συναρμολογοῦντες καὶ ἑρμηνεύοντες τὰς ὀλίγας περὶ αὐτῶν περισωθείσας εἰδήσεις, νὰ ἀποδείξωμεν ὅτι ἐὰν δικαίως εὐγνωμονῶμεν πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, δὲν εἴμεθα ἀμνήμονες καὶ τῶν μητέρων.

Πολὺ πρὶν καταρτισθῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἡ τάξις ἐκείνη τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν, ἡ γνωστὴ γενομένη ὑπὸ τὸ τῶν Φαναριωτῶν ὄνομα, ὑπῆρχον αὐτόθι ὁμογενεῖς, οἵτινες, ἰσχύοντες εἴτε ἐπὶ καταγωγῇ, εἴτε ἐπὶ πλούτῳ, ἂν δὲν ἀνεβιβάζοντο ἔτι εἰς τοὺς θρόνους τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαυΐας, οὐδὲ διεξῆγον τὴν ἐξωτερικὴν τοῦ ὀσμανικοῦ κράτους πολιτικήν, διεῖπον ὅμως τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἡμῶν πράγματα, ἐπενήργουν καὶ ἄλλως εἰς τὴν τύχην τοῦ ἔθνους διὰ τῆς πρὸς τοὺς δυνάστας οἰκειότητος καὶ φιλίας, ἀνεδείκνυντο ἀντιπρόσωποι τῶν παριστρίων ἡγεμόνων καὶ πολλάκις συνεδέοντο μετ' αὐτῶν διὰ κηδεστίας. Τοιοῦτοι ἐγένοντο οἱ Παλαιολόγοι, οἱ Καντακουζηνοί, οἱ Ἀσάναι, οἱ Ῥάλλαι, οἱ Ξενάκαι, οἱ Γαβράδεις· τοιοῦτος δὲ περὶ τὰ τέλη τῆς ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδος ὑπῆρξε καὶ ὁ Σκαρλάτος Μπεγλικτζῆς. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος εἶχε πλουτήσει ἐκ τῆς προμηθείας τῶν κρεάτων τοῦ ὀσμανικοῦ στρατοῦ, διόπερ καὶ ἐπωνομάσθη Τζελέπμπασης, ἐκ τοῦ Τζελέπης, προβατέμπορος, ὄνομα τὸ ὁποῖον, ὅτε βραδύτερον ὁ Σκαρλάτος συγκατελέχθη μεταξὺ τῶν ἀρχόντων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἴσχυσε, καὶ προεχειρίσθη ἀντιπρόσωπος παρὰ τῇ Υ. Πύλῃ τῶν ἡγεμόνων τῆς Δακίας, ἐτροπολογήθη μικρὸν εἰς τὸ Τζελεμπῆς, ἵνα ἐπικαλύψῃ ἐπὶ τὸ εὐγενέστερον τὸ ἀρχικὸν ἐπάγγελμα. Ὁ πλοῦτος αὐτοῦ ἐλέγετο πολύς· ἀλλὰ μὴ νομίσῃ τις ὅτι δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τοὺς θησαυροὺς τινῶν ἐκ τῶν σημερινῶν ἡμῶν Κροίσων. Τὸ πλεῖστον τῆς περιουσίας ταύτης μετεβιβάσθη εἰς τὸν ἔγγονον αὐτοῦ Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον, τὸν πρεσβύτερον· ἠξεύρομεν δὲ ὅτι, ὅτε οὗτος, τῷ 1683, ἐφυλακίσθη ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐδέησε νὰ λυτρωθῇ διὰ χρημάτων, μετὰ κόπου ἠδυνήθη νὰ καταβάλῃ 200 πουγγία, ἤτοι 100,000 γροσίων, τὰ ὁποῖα, ὁσονδήποτε καὶ ἂν ἀνυψωθῇ ἥ τε ἐσωτερικὴ καὶ ἡ σχετικὴ αὐτῶν ἀξία, πολὺ ἔτι θέλουσιν ἀπέχει τῶν δεκάδων ἑκατομμυρίων ὅσα νῦν πληροῦσι τὰ κιβώτια οὐκ ὀλίγων ἐκ τῶν ἡμετέρων ὁμογενῶν. Καὶ σημειωτέον ὅτι ὁ Μαυροκορδάτος, διατελέσας ἐν τῷ μεταξὺ ἐφ' ἱκανὸν χρόνον μέγας διερμηνεύς, ἔλαβεν ἀφορμὴν ν' αὐξήσῃ μᾶλλον ἢ νὰ ἐλαττώσῃ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ.

Τοῦ Σκαρλάτου ἐκείνου Μπεγλικτζῆ θυγάτηρ ἐγένετο ἡ Ῥωξάνδρα, ἧς θέλομεν σκιαγραφήσει μᾶλλον ἢ ζωγραφήσει τὴν εἰκόνα. Πότε ἀκριβῶς ἐγεννήθη, ἄδηλον. Ἐπειδὴ ὅμως γινώσκομεν ὅτι ἀπεβίωσε τῷ 1684 καὶ ὅτι ἐνυμφεύθη τὸ πρῶτον μεταξὺ τοῦ 1623 καὶ τοῦ 1626 ἔτους, πιθανώτατον ἀποβαίνει ὅτι ἐγεννήθη περὶ τὸ 1605. Διδάσκαλος δὲ αὐτῆς διετέλεσεν ὁ μέγας λογοθέτης Ἰωάννης Καρυοφύλλης, ὅστις ὑπῆρξεν οὐ μόνον σοφὸς ἀνήρ, ἀλλὰ καὶ μακροβιώτατος καὶ παραδόξως ῥωμαλέος. Κατὰ τὸν Καισάριον Δαπόντε, ἐγρονθοκοπήθη μὲ τὸν Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον, ἐντὸς τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, τῷ 1690, ὃ ἐστὶν ἑκατοντούτης περίπου ὤν, διότι ὡς διδάσκαλος τῆς Ῥωξάνδρας, ἀναγκαίως ὑπερέβαινεν αὐτὴν κατὰ 15 τοὐλάχιστον ἔτη. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι, καθὰ ἐξηγήσαμεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἡμῶν, ὁ Μαυροκορδάτος δὲν ἦτο ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1690· ὥστε τὸ γεγονὸς δέον νὰ ἀποδοθῇ εἰς ἄλλο ἔτος, παρεκτὸς ἐὰν παραδεχθῶμεν ὅτι ὁ Δαπόντες ἀνέπλασε πρᾶγμα ἀνύπαρκτον, ἢ ἐπανέλαβε φήμην ἀδέσποτον, ὅπερ

Digitized by Google

καὶ πιθανώτερον, διότι πῶς τῳόντι νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ὁ Μαυροκορδάτος, ὅσον δξύχολος καὶ ἂν ὑποτεθῇ, ὕψωσε ποτὲ χεῖρα κατ' ἀνδρὸς, ὅστις ἀφοῦ ἐξεπαίδευσε τὴν ἰδίαν αὐτοῦ μητέρα, ἔπειτα ἐμύησε καὶ αὐτὸν τοῦτον εἰς τὴν τῶν λόγων ἐπιστήμην! Ἀλλὰ τοῦ τε βαθυτάτου γήρατος εἰς ὃ προήλασε καὶ τῆς μέχρι τέλους διατηρήσεως τῶν διανοητικῶν, ἂν ὄχι ἄλλο, δυνάμεων αὐτοῦ, ἔχομεν ἀποδείξεις μᾶλλον ἀναμφισβητήτους. Σώζονται ἐπιστολαὶ αὐτοῦ τῶν ἐτῶν 1690 καὶ 1692, οὐδὲν ἧττον δὲ βέβαιον εἶναι, ὅτι ἐν τῷ τέλει τῆς ζωῆς ἐν ὑποψίᾳ γενόμενος εὐνοεῖν καὶ ὁμοφρονεῖν τοῖς καλβινισταῖς, ὡς γράφει ὁ Δημήτριος Προκοπίου, ἀνωμολόγησεν ἐπὶ συνόδου, αὐτοπροσώπως παρελθὼν, τὴν κακοδοξίαν, καὶ ἔτυχε τῆς προσηκούσης συγγνώμης.

Ὁπωσδήποτε βέβαιον εἶναι ὅτι ἡ ὑπ' αὐτοῦ ἐκπαιδευθεῖσα Ῥωξάνδρα ἐγένετο γυνὴ λογιωτάτη· διὰ δὲ τοῦτο καὶ τὴν ἐξαίρετον αὐτῆς κοινωνικὴν τάξιν, ὅλοι οἱ ἐπιφανεῖς ξένοι, οἱ εἰς Κωνσταντινούπολιν παρεπιδημοῦντες ἐκ τῆς ἑσπερίας Εὐρώπης, ἔσπευδον νὰ τὴν ἐπισκεφθῶσι, καὶ συνδιαλεγόμενοι μετ' αὐτῆς, ἀπεθαύμαζον τήν τε παιδείαν αὐτῆς καὶ τὴν εὐφυΐαν. Εἶχεν ἆρά γε καὶ τὸ προτέρημα ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον αὐθάδεις τινὲς ἄνθρωποι ἀναγράφουσιν ὡς τὸ πρώτιστον τῶν καθηκόντων πάσης γυναικός; Δυστυχῶς οὐδεμίαν ἔχομεν εἰκόνα αὐτῆς πρὸ ὀφθαλμῶν. Εἶναι ὅμως πασίγνωστοι οἱ ζωηροὶ καὶ εὔρυθμοι τοῦ υἱοῦ της χαρακτῆρες· τὸν δὲ ἔγγονόν της Ἰωάννην ἔλεγεν ὁ Καντεμίρης ὡραιότατον τῶν κατ' αὐτὸν ἀνδρῶν. Ἡ φυσιογνωμία τῶν τέκνων δὲν ἐγγυᾶται πάντοτε τὴν εὐμορφίαν τῶν γονέων, καὶ μάλιστα ἀμφοτέρων τῶν γονέων. Ἀλλὰ δὲν ἠξεύρω διατὶ, μελετῶν τις τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου, ἀποκλίνει νὰ πιστεύσῃ ὅτι οὗτος ὤφειλε τοὺς μεγάλους ἐκείνους ὀφθαλμοὺς καὶ τὸ μικρὸν καὶ εὐσχημάτιστον στόμα εἰς τὴν μητέρα μᾶλλον ἢ εἰς τὸν πατέρα. Εἷς δὲ τῶν ἐγκωμιαστῶν της παραβάλλει αὐτὴν πρὸς τὴν Ὑπατίαν, τὴν περιώνυμον οὐ μόνον ἐπὶ σοφίᾳ ἀλλὰ καὶ ἐπὶ κάλλει Ἀλεξανδρινὴν, πρὸς ἣν ὁ ἀρχιερεὺς Πτολεμαΐδος Συνέσιος, ὅσον ἀρχιερεὺς καὶ ἂν ἦτο, ἔγραφε ποτὲ, ὅτι οὐδ' εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν θέλει λησμονήσει τὴν φίλην Ὑπατίαν. Ἄλλην ὅμως ἀσφαλεστέραν μαρτυρίαν περὶ τοῦ σπουδαίου τούτου πράγματος δὲν ἔχομεν, τὸ δὲ δεινότατον, δὲν ἠξεύρομεν ποῖος ἔπλασε τὸν σκαιὸν ἀστεϊσμὸν, ὅτι ἡ Ῥωξάνδρα ἀπέβαλεν ἐξ εὐλογίας, κόρη ἔτι οὖσα, τὸν ἕνα ὀφθαλμὸν, ὅτι διὰ νὰ ἀπατήσῃ τὸν πρῶτον αὐτῆς σύζυγον, τὸν ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας Ἀλέξανδρον Δ', ἐνυμφεύθη κεκαλυμμένον ἔχουσα τὸ πρόσωπον, καὶ ὅτι, ἐπειδὴ μετὰ τὴν τελετὴν τῆς ἱερουργίας τοῦ γάμου ἐδέησε τελευταῖον νὰ ἀποκαλυφθῇ, ἀπεπέμφθη ἀμέσως εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἡ φήμη αὕτη, καίτοι πολλάκις ἐπαναληφθεῖσα, εἶναι ἀνυπόστατος. Ὁ Καισάριος Δαπόντες, ὅστις μνημονεύει τοῦ γάμου ἐκείνου, οὐδὲν τοιοῦτον ἀπειρόκαλον ἀναφέρει, αἱ δὲ περὶ τῆς τελετῆς ταύτης λεπτομέρειαι, αἱ ὑπὸ τοῦ Διονυσίου Φωτεινοῦ ἱστορηθεῖσαι, ἐκ διαφόρων βλαχικῶν καὶ μολδαυϊκῶν χρονικῶν, αἴρουσιν ἐκ μέσου καὶ τοὺς τελευταίους δισταγμοὺς ὅσους ἠδυνάμεθα νὰ ἔχωμεν περὶ τούτου.

Ἐν ἔτει 1623 ἀνέβη τὸ δεύτερον εἰς τὸν ἡγεμονικὸν τῆς Βλαχίας θρόνον ὁ Ἀλέξανδρος Δ', υἱὸς τοῦ Ῥάδουλ βοεβόδα Μίχνα, ὅστις συγχρόνως προεχειρίσθη ἡγεμὼν Μολδαυΐας, ἀφοῦ πρότερον, 1610-1616, ἦρξε τῆς Βλαχίας. Ὁ Ἀλέξανδρος εἶχεν ἤδη χηρεύσει ἐκ πρώτου γάμου· ἀλλ' ἦτο ἔτι νέος καὶ ἀποφασίσας νὰ συζευχθῇ αὖθις, ἐξελέξατο πρὸς τοῦτο τὴν κόρην τοῦ Σκαρλάτου Μπεγλικτζῆ. Ἂν ἡ ἐπιφανὴς αὕτη κόρη ἦτο ἀνάπηρος, τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μὴν ἦναι γνωστὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει· καὶ ἂν ἦτο γνωστὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἦναι ἄγνωστον εἰς τοὺς δύο ἡγεμόνας, οἵτινες εἶχον μυρίους τρόπους νὰ ἠξεύρωσι τί συμβαίνει εἰς τὴν βασιλεύουσαν. Καὶ ἔπειτα ὁ μὲν πατὴρ διέτριψεν αὐτόθι ἀπὸ τοῦ 1616-1623, ὁ δὲ υἱὸς ἀπὸ τοῦ 1619-1623, ὥστε ἀμφότεροι ἐγνώρισαν αὐτοπροσώπως τὴν Ῥωξάνδραν· καὶ ἐγνώρισαν αὐτὴν μικρὸν πρὸ τοῦ γάμου, ὅστις ἐτελέσθη μεταξὺ 1623 καὶ 1626, διότι ἐτελέσθη ζῶντος τοῦ πενθεροῦ της, ὅστις ἀπεβίωσε κατὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο ἔτος. Ἵνα παραδεχθῶμεν λοιπὸν τὴν πήρωσιν, πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι συνέβη ἐν τῷ τελευταίῳ τούτῳ διαστήματι καὶ ὅτι οὐδεμίαν περὶ αὐτῆς εἴδησιν ἔλαβον οἱ δύο ἡγεμόνες. Ἀλλ' ἔστω καὶ τοῦτο· πῶς ὅμως θέλουσι συμβιβασθῇ αἱ λεπτομέρειαι τῆς τοῦ γάμου τελετῆς πρὸς τὰς λεπτομερείας τοῦ θρυλήματος; Ὁ πατὴρ τοῦ γαμβροῦ ἀπεφάσισεν ὅτι τὸ μυστήριον θέλει τελεσθῇ καὶ πανηγυρισθῇ εἰς Τεκούτζι τῆς Μολδαυΐας, ὅπου συνῆλθον ἀμφότεροι οἱ ἡγεμόνες μεθ' ὅλων τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν ἀρχόντων τῶν δύο ἡγεμονιῶν καὶ μετὰ πολλῆς ἄλλης συνοδίας. Ἐκεῖ προσῆλθε καὶ ἡ νύμφη· πρέσβεις τῆς Τρανσιλβανίας, τῆς Οὐγγαρίας καὶ τῆς Πολωνίας προσέφερον εἰς τοὺς νυμφίους δῶρα πολυτελῆ· ἐγένοντο δὲ πολλαὶ παρατάξεις, *τζερεμόνιαι* καὶ εὐθυμίαι ἐπὶ τραπέζης, καθ' ἃς οἱ μὲν Μολδαυοὶ ἄρχοντες ἵσταντο ἐκ δεξιῶν, οἱ δὲ Βλάχοι ἐξ εὐωνύμων· καὶ οἱ ἑορταὶ αὗται διήρκεσαν δεκαπέντε ἡμέρας. Ἐντεῦθεν λοιπὸν πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν, ἢ ὅτι καθ' ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα ἡ νύμφη ἔμεινε κεκαλυμμένον ἔχουσα τὸ πρόσωπον καὶ παντελῶς ἀθέατος εἰς πάντας, καὶ εἰς αὐτὸν τὸν νέον αὐτῆς σύζυγον, ὅπερ ἀπαράδεκτον· ἢ ὅτι ἀποπεμφθείσης αὐτῆς, ἐξηκολούθησαν οὐδὲν ἧττον αἱ πανηγύρεις, ὅπερ ἔτι μᾶλλον ἀδύνατον.

Digitized by Google

Πῶς δὲ νὰ πιστεύσωμεν ὅτι τὰ διάφορα βλαχικὰ καὶ μολδαυϊκὰ χρονικά, ἐξ ὧν ῥητῶς καὶ ἐπανειλημμένως λέγει ὁ Φωτεινὸς ὅτι ἠρύσθη τὴν περὶ τοῦ γάμου τούτου ἔκθεσίν του, οὐδὲν ἤθελον διαλάβει περὶ τοῦ σκανδάλου ἐκείνου, ἐὰν τῷ ὄντι συνέβαινεν; ἢ πῶς, ὅτι ὁ Φωτεινὸς, εὑρὼν τὴν ἱστορίαν τοιούτου σκανδάλου ἐν τοῖς χρονικοῖς, ἤθελεν ὅλως ἀποσιωπήσει αὐτήν; Ἀλλ' ὁ Φωτεινὸς λέγει ἐπανειλημμένως· «Καὶ τελειωθέντων τῶν γάμων, ἐπέστρεψεν ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια.»

Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἡ Ῥωξάνδρα δὲν ἀπήλαυσεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον τὰ μεγαλεῖα τῆς ἐν Βλαχίᾳ ἡγεμονίας· τοῦτο ὅμως δι' ἄλλην αἰτίαν. Ὁ Ἀλέξανδρος Β' ἀπεβίωσε τῷ 1630· καὶ τότε ἡ νεαρὰ χήρα, ἐπιστρέψασα εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐπανέλαβε τὸν προηγούμενον ἤρεμον βίον, παραμυθοῦσα τὸ πένθος διὰ τῆς μελέτης καὶ τῆς εὐποιΐας. Ἀλλ' ἦτο εἰς τὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας ἔτι, ἡ δὲ μνήμη τοῦ πρώτου συζύγου δυσκόλως ἠδύνατο νὰ ἀνθέξῃ ἐπὶ πολὺ εἰς τοὺς πόθους καρδίας τρυφερᾶς καὶ πνεύματος εὐφαντάστου, τόσῳ δυσκολώτερον ὅσῳ ὁ γάμος ἐκεῖνος ἀπέβη, ὡς φαίνεται, ἄγονος, τοὐλάχιστον οὐδὲν ἐσώζετο ἤδη ἐξ αὐτοῦ τέκνον, τὸ δυνάμενον ἐνίοτε νὰ συνεχίσῃ τὸν πρὸς τὸν ἀπιόντα σύντροφον τῆς ζωῆς δεσμὸν καὶ νὰ θωρακίσῃ διὰ τῆς στοργῆς τὴν γυναῖκα ἀπὸ τῶν περιστοιχιζόντων αὐτὴν ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν ἐπικινδύνων περισπασμῶν. Δὲν ἦτο ὅμως πάλιν ἡ Ῥωξάνδρα ἐκ τῶν εὐθράστων ἐκείνων σκευῶν, τὰ ὁποῖα συντρίβονται ἐπὶ τῇ ἐλαχίστῃ θίξει. Κατὰ τὰ τέσσαρα πρῶτα τῆς χηρείας της ἔτη, πολλοὶ βεβαίως τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει νέων ἐπεζήτησαν τὴν εὔνοιαν αὐτῆς, ἀλλ' αὐτὴ ἐπεῖχεν. Ἐπεῖχε μέχρις οὗ παρέστη ἐνώπιόν της ὁ Χῖος Νικόλαος Μαυροκορδάτος.

Δὲν ἠξεύρω ἂν ἠγάπησε ποτὲ τὸν πρῶτον αὐτῆς ἄνδρα, ἀλλ' ἡ αἴγλη τοῦ ἡγεμονικοῦ ἀξιώματος ἦτο ἱκανὴ νὰ ἐξηγήσῃ τὸν γάμον ἐκεῖνον. Ὁ δὲ Νικόλαος Μαυροκορδάτος ἦτο μὲν ἀνὴρ εὔπορος καί, κατὰ τὸν Καισάριον Δαπόντε, ἄρχων εὐγενὴς καὶ πρῶτος τῆς Χίου· καθ' ἑαυτὰ ὅμως καὶ μόνα τὰ προτερήματα ταῦτα δὲν ἤθελον ἀρκέσει νὰ δελεάσωσι τὴν θυγατέρα τοῦ μεγάλου καὶ ἰσχυροῦ ἄρχοντος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὴν χήραν δὲ τοῦ λαμπροῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας. Ὅθεν ἀνάγκη νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐλάλησεν ἡ καρδία αὐτῆς· καὶ τῷ 1635 προσέφερεν ἑαυτὴν εἰς τὸν εὐτυχῆ Χῖον.

Κατὰ δὲ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἔτεκεν υἱόν, κληθέντα Ἀλέξανδρον ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐκ πατρὸς πάππου. Τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς τῆς Ῥωξάνδρας ἐπεφυλάχθη, κατὰ τὸ τότε τηρούμενον ἔθος, εἰς τὸν δεύτερον υἱόν, ἀλλ' ἡ προσδοκία αὕτη δὲν ἐπέπρωτο νὰ ἐκπληρωθῇ, διότι οὐ πολὺ μετὰ τὸν τοκετόν, ἡ μήτηρ ἔλαβε τὴν ἀτυχίαν νὰ στερηθῇ καὶ τὸν νέον αὐτῆς σύζυγον· τὸ δὲ ὄνομα τοῦ Σκαρλάτου ἀπεδόθη βραδύτερον εἰς τὸν δεύτερον υἱὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου καὶ εἰς τὸν πρῶτον τοῦ τρίτου υἱοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου, τοῦ Ἰωάννου, τὸν κληθέντα, ἐπὶ τὸ εὐρωπαϊκώτερον, Κάρολον. Τὸ ὄνομα ὅμως τοῦ πατρὸς τῆς Ῥωξάνδρας ἠξιώθη τιμῆς ἔτι μείζονος· διότι ἥ τε ὀσμανικὴ κυβέρνησις καὶ ἡ αὐστριακὴ ἐκάλεσαν ἀείποτε τοὺς ἀπογόνους τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ οὐχὶ Μαυροκορδάτους, ἀλλὰ Ἰσκερλὲτ-ζαδέδες, ταὐτὸν εἰπεῖν Σκαρλατίδας· τοῦτο δὲ διότι αὐτὸς ὁ ἀρχηγέτης αὐτῶν Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος προσεπωνομάζετο, ὡς φαίνεται, καὶ Σκαρλάτος. Οὕτω τοὐλάχιστον ἀποκαλεῖ αὐτὸν ὁ Δημήτριος Προκοπίου, λέγων Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος Σκαρλάτος.

Μετὰ τὸν πρόωρον τοῦ δευτέρου αὐτῆς συζύγου θάνατον ἡ Ῥωξάνδρα ἀφιέρωσε τὴν ζωήν της ἅπασαν εἰς τὸν μονογενῆ αὐτῆς υἱόν. Ἀφοῦ ἤκουσε τὰς φιλοφροσύνας τοσούτων ἐπιφανῶν τῆς Εὐρώπης ἀνδρῶν, ἀφοῦ ἐδέχθη τὰς προσκυνήσεις ὅλων τῶν μεγιστάνων τῶν παριστρίων ἡγεμονιῶν καὶ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν γειτόνων δυνάμεων, ἀφοῦ ἐγνώρισεν, ἔστω καὶ ἐπ' ὀλίγον, τὰς εὐτυχίας τοῦ τρυφερωτάτου τῶν αἰσθημάτων, ἐκυριεύθη ὑπὸ τῆς στοργῆς καὶ τῆς φιλοτιμίας τοῦ νὰ ἀναδείξῃ τὸν υἱὸν ἐκεῖνον ἱκανὸν πρὸς τὰ λαμπρότατα τῆς ἐποχῆς ταύτης στάδια. Ὅθεν ἀφοῦ προκατεσκεύασε τὸν παῖδα περὶ πᾶσαν ἑλληνικὴν μάθησιν διὰ τοῦ ἰδίου ἑαυτῆς διδασκάλου, τοῦ μεγάλου λογοθέτου Ἰωάννου Καρυοφύλλη, ὑπεβλήθη εἰς μίαν τῶν μεγαλητέρων δοκιμασιῶν ὅσας δύναται νὰ ὑποστῇ μήτηρ, καὶ μάλιστα μήτηρ τέκνου μονογενοῦς· διότι ἐχωρίσθη ἀπὸ αὐτοῦ καὶ τὸν ἐξαπέστειλε, πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἐκπαιδεύσεώς του, εἰς Ἰταλίαν, ἥτις ἐλογίζετο τότε καὶ ἦτο εἰσέτι ἡ σοφωτέρα τῆς Ἑσπερίας χώρα. Ἐχήρευσε δὲ οὕτω τὸ τρίτον οἰκειοθελῶς ἐπὶ 14 ἔτη, ἄλλην παραμυθίαν μὴ ἔχουσα καθ' ὅλον τὸ μακρὸν τοῦτο διάστημα εἰμὴ τὰς συνεχεῖς τοῦ υἱοῦ ἐπιστολάς, τὰς περὶ προκοπῆς αὐτοῦ ἀγγελίας, καὶ τὴν ἔκτοτε ἀρξαμένην εὐρωπαϊκὴν αὐτοῦ φήμην διὰ τῆς πολυθρυλήτου ἐκείνης περὶ κυκλοφορίας τοῦ αἵματος πραγματείας, ἥτις συνταχθεῖσα λατινιστὶ τοσάκις ἐξεδόθη ἐν Ἰταλίᾳ, ἐν Βελγίῳ καὶ ἐν Γερμανίᾳ. Ἦτο δὲ ἐτῶν 57 περίπου ὅτε τῷ 1662 ἐνηγκαλίσθη αὖθις τὸν υἱόν, ὅστις ἀνέλαβεν ἀμέσως τὴν διδασκαλίαν τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ῥητορικῆς ἐν τῇ σχολῇ τοῦ Φαναρίου καὶ ἐνταυτῷ τὴν ἐνάσκησιν τοῦ ἰατρικοῦ ἐπαγγέλματος.

Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ αἱ περιστάσεις εἶχον ἀρχίσει νὰ μεταβάλλωνται ἐν Κωνσταντινουπόλει. Οἱ Ἕλληνες, οἵτινες πρὸ δύο ἑκατονταετηρίδων, ἐπὶ τοῦ κατακτητοῦ καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Βαγιαζὴτ Β', εἶχον ἐπιτραπῆ τὴν

Digitized by Google

διεξαγωγὴν ὅλων τῶν διπλωματικῶν διαπραγματεύσεων τῆς Υ. Πύλης, καὶ οἵτινες κατόπιν ἀπέβαλον τὸ πλεονέκτημα τοῦτο, νῦν ἀνέκτησαν αὐτὸ διὰ τοῦ Παναγιώτου Νικούση, προχειρισθέντος πρώτου μεγάλου διερμηνέως οὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ γραμματέως τῆς ἐπικρατείας. Ὅθεν ἡ φιλοτιμία τῆς Ῥωξάνδρας Μαυροκορδάτου ἤλπισεν εὐλόγως ὅτι ὁ υἱός της δύναται νὰ ἀποβλέψῃ εἰς τὴν διαδοχὴν τοῦ Παναγιώτου. Ἡ εὔνοια ἣν ἡ ὀσμανικὴ κυβέρνησις ἔσωζε πρὸς τὴν θυγατέρα τοῦ Σκαρλάτου ἦτο συστατικὸν πρὸς τοῦτο ἐπιτηδειότατον· ἡ πολύπειρος ὅμως γυνὴ ἤξευρεν ὅτι ἡ εὔνοια μόνη δὲν ἤρκει οὐδ' ἐπὶ ἐκείνης τῆς κυβερνήσεως ὁσάκις προέκειτο περὶ σπουδαίων διεθνῶν συμφερόντων· καὶ τούτου ἕνεκα προέτρεψε τὸν υἱὸν νὰ συμπληρώσῃ τὰ ἄλλα ποικίλα προσόντα διὰ τῆς σπουδῆς τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν. Γενομένης δὲ καὶ ταύτης τῆς προπαρασκευῆς, ἔλαβε τὴν εὐχαρίστησιν νὰ ἴδῃ αὐτὸν προσληφθέντα ὑπὸ τοῦ Νικούση ὡς γραμματέα καὶ διερμηνέα, τῷ 1671. Καὶ ὅταν μετ' οὐ πολὺ ἀπεβίωσεν ὁ Νικούσης, εἶδε πληρωθέντας τοὺς μητρικοὺς αὐτῆς πόθους, καὶ τὸν Ἀλέξανδρον προχειρισθέντα μὲν πρῶτον διερμηνέα, διαπραγματευόμενον δὲ ἀπὸ τοῦ ἴσου πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν μεγαλητέρων μοναρχῶν τῆς Εὐρώπης.

Δυστυχῶς ἡ ὕπατος αὕτη λειτουργία εἶχε τοὺς κινδύνους αὐτῆς, κινδύνους ἐνίοτε φοβερούς. Τῷ 1683 ἐδέησεν ὁ Μαυροκορδάτος νὰ συνοδεύσῃ τὸν μέγαν βεζύρην Καρὰ Μουσταφᾶν εἰς τὴν πολυθρύλητον πολιορκίαν τῆς Βιέννης, ἣν ἔλυσεν ὁ βασιλεὺς τῆς Πολωνίας Σοβιέσκης, νικήσας κατὰ κράτος τὸν ὀσμανικὸν στρατόν. Ὁ σουλτάνος, ἐν τῇ ἀγανακτήσει αὐτοῦ διὰ τὴν ἀποτυχίαν ταύτην, ἐθανάτωσε τὸν μέγαν βεζύρην, πολλοὺς ἄλλους ὑπουργούς, καὶ μετ' οὐ πολὺ ἔρριψεν εἰς τὴν φυλακὴν τὸν μέγαν διερμηνέα, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ μὴ γίνωσι δεκταὶ αἱ πρὸ τοῦ πολέμου γενόμεναι ὑπὸ τῆς Αὐστρίας εἰρηνικαὶ προτάσεις. Ἡ φυλάκισις ἠδύνατο νὰ λογισθῇ ὡς προοίμιον τῆς ἐσχάτης τῶν ποινῶν. Τότε ἡ γηραιὰ τοῦ ἀνδρὸς μήτηρ δὲν ἐδίστασε περὶ τοῦ πρακτέου. Ἀφοῦ διὰ τῶν συνεννοήσεων αὐτῆς μετὰ τοῦ ἰσχυροῦ Μουσταφᾶ Κιουπριλῆ, τοῦ μετέπειτα γενομένου μεγάλου βεζύρου, κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν προστασίαν καὶ μεσολάβησίν του, ἀπεφάσισε νὰ συμμερισθῇ ἐν τῷ μεταξὺ τὴν τύχην τοῦ υἱοῦ, καὶ ἐζήτησεν ὡς χάριν νὰ συμφυλακισθῇ μετ' αὐτοῦ, αὐτὴ ἡ ὀγδοηκοντοῦτις περίπου γυνή. Ἐκεῖ δέ, μὴ δυνηθεῖσα νὰ ἀνθέξῃ εἰς τὰς ἠθικὰς καὶ ὑλικὰς ταλαιπωρίας τῆς συμφορᾶς ταύτης, ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν πρὶν εὐτυχήσῃ νὰ ἴδῃ τὸ αἴσιον πέρας τῶν δραστηρίων αὐτῆς ἐνεργειῶν, καὶ τὸν υἱόν της οὐ μόνον λυτρωθέντα, ἀλλὰ καὶ πολὺ μειζόνων ἢ πρότερον ἀξιωθέντα τιμῶν, ἰδίως δὲ συνδέσαντα τὸ ἱστορικὸν ἤδη γενόμενον ὄνομα αὐτοῦ μετὰ τῆς περιωνύμου συνθήκης, τῆς συνομολογηθείσης εἰς Κάρλοβιτζ.

Τοιαύτη ἐγένετο ἡ πρώτη Φαναριώτισσα, ἡ ἀρχηγέτις τοῦ οἴκου ἐκείνου ἐξ οὗ ἀνεδείχθησαν τρεῖς μὲν μεγάλοι διερμηνεῖς, τρεῖς δὲ αὐθένται, ἐβλάστησε δὲ ὁ ἐπιτηδειότατος τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως.

Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ.

Ἡ ἑπομένη διατριβὴ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἀστεροσκοπείου κ. Ι. Σμὶθ ἐγράφη γερμανιστὶ διὰ τὴν Ἑστίαν· προθύμως δὲ δημοσιεύομεν αὐτήν, ὡς λίαν περίεργον καὶ ὡς ἀπαρχὴν τακτικωτέρας συνδρομῆς, τὴν ὁποίαν ὑπεσχέθη ἡμῖν ὁ σοφὸς συντάκτης της.

Σ. τ. Δ.

ΠΕΡΙ ΣΕΙΣΜΩΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Ἡ ἔλλειψις παρατηρήσεων εἶναι ὁ λόγος δι' ὃν ἡ ἐπιστήμη μέχρι τῆς σήμερον δὲν ἠδυνήθη νὰ διαγνώσῃ τὴν οὐσίαν καὶ τὰς αἰτίας τοῦ σεισμοῦ, ἢ καὶ νὰ προΐδῃ, ἔστω καὶ ἐπὶ βραχύ, τὸ πολλάκις ἐπικίνδυνον καὶ φοβερὸν τοῦτο συμβάν.

Ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων ἠσχολήθησαν οἱ ἐπιστήμονες περὶ τοὺς σεισμούς, ἰδίως ἐν Ἑλλάδι, ἀλλ' ἠρκέσθησαν μόνον εἰς ἔκθεσιν καὶ ὑποβολὴν ὑποθέσεων, δι' ὑποθέσεων δὲ ἐξηκολούθησαν νὰ ἐξηγήσωσι τὰ περὶ αὐτῶν διὰ πάντων τῶν αἰώνων μέχρι τοῦ νῦν. Περὶ ἐπιμελοῦς παρατηρήσεως τῶν ἐπὶ μέρους συμβαινόντων, περὶ καταστατικῆς συλλογῆς πολλῶν σεισμῶν ἐν διαφόροις χώραις δὲν ἐσκέφθη οὐδείς. Τὰ ὀλίγα δέ, ἅτινα περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου εὗρεν ἐν τοῖς πρὸ αὐτοῦ ὁ Πλίνιος, ἀπωλέσθησαν δι' ἡμᾶς. Μόλις τὸν ΙΘ' αἰῶνα ἡ ἐπιστήμη προήχθη ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε νὰ κατανοήσῃ ὅτι ἅπασαι αἱ ὑποθέσεις μένουσιν ἄκαρποι, ὅτι δὲ καὶ περὶ τῶν σεισμῶν ὡς καὶ ἐπὶ πάντων τῶν ἀντικειμένων τῶν αὐστηρῶν ἐπιστημῶν ἡ παρατήρησις ἔχει πρώτη τὸν λόγον. Ὅταν συναχθῇ ἱκανὴ πληθὺς γεγονότων καὶ ταῦτα κριτικῶς βεβαιωθῶσι, τότε ἄρχεται ἡ πνευματικὴ ἐργασία ἀπὸ σταθερᾶς βάσεως ὁρμωμένη. Πρῶτοι τὴν ὀρθὴν ὁδὸν ἐπάτησαν ὁ Alexis Perry ἐν Γαλλίᾳ καὶ ὁ Mallet ἐν Ἀμερικῇ. Οὗτοι συνήγαγον ἁπάσας τὰς γνωστὰς εἰδήσεις περὶ σεισμῶν, διέταξαν δὲ ταύτας χρονολογικῶς καὶ κατὰ χώρας ἐν εἴδει καταλόγων, καὶ ἐξήτασαν τὰ ἤδη πρότερον κινηθέντα ζητήματα, τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὰς ἐπιρροὰς τοῦ σύμπαντος, εἰς τὰ ἡφαίστεια τῆς γῆς καὶ εἰς τὴν σχέσιν τῶν σεισμῶν πρὸς τὰ μαγνητικὰ καὶ μετεωρολογικὰ φαινόμενα. Τοὺς ἄνδρας τούτους ἠκολούθησαν ἄλλοι, ἔκτοτε δὲ ηὔξησε κατὰ πολὺ ἡ γενικὴ προσοχὴ καὶ τὸ ἐνδιαφέρον. Ἐν Ἀγγλίᾳ, Γερμανίᾳ, Γαλλίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ δὲν πα-

Digitized by Google

ρέρχεται τὴν σήμερον συνήθης τις σεισμὸς ἀπαρατήρητος, ἀλλὰ σημειοῦται καθ' ἡμέραν καὶ ὥραν· ἐὰν δὲ ἦναι μέγας καὶ καταστρεπτικὸς, τότε δίδονται πληροφορίαι ἐν ἀφθονίᾳ. Ὅσα εἰς τὰς χώρας ταύτας ἐπὶ 20 ἔτη παρετηρήθησαν εἶναι πλείονα τῶν ἀρχαιοτέρων εἰδήσεων 20 αἰώνων.

Ὅ,τι ἀπὸ τῶν τελευταίων τριῶν ἑκατονταετηρίδων ἐγένετο γνωστὸν περὶ τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ σεισμῶν, τοῦτο ὀφείλεται σχεδὸν ἀποκλειστικῶς εἰς Εὐρωπαίους περιηγητὰς, οἵτινες ἐσημείωσαν ἐπιτοπίως τούτους. Τὰς ἐν παρόδῳ διδομένας περὶ σεισμῶν εἰδήσεις ὑπὸ Ἀράβων, Περσῶν καὶ Τούρκων συγγραφέων, καθόσον ἀπαντῶσιν ἐν ἱστορικοῖς συγγράμμασι, συνήγαγον κυρίως μόλις κατὰ τὰ 20 τελευταῖα ἔτη. Περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ 1500 ἐτῶν συμβάντων σεισμῶν ὀλίγισται εἰδήσεις ὑπάρχουσι παρ' ἐκκλησιαστικοῖς καὶ πολιτικοῖς ἱστορικοῖς· ἐκ τούτων μόναι αἱ τοῦ Προκοπίου ἔχουσί τινα ἀξίαν. Ἀπὸ τῆς ΙΕ' μέχρι τῆς ΙΘ' ἑκατονταετηρίδος ὑπάρχουσι καὶ Βενετικαὶ ἐκθέσεις, περὶ δὲ τῶν Ἰονίων νήσων καί τινες ἀκριβεῖς εἰδήσεις ἐξ ἑλληνικῆς πηγῆς.

Μόλις εἰς τὰς ἡμέρας ἡμῶν εἰσῆλθεν ἡ Ἑλλὰς ὡς πρὸς τὴν μελέτην τῶν σεισμῶν εἰς τὴν ἐπιστήμην. Πρὸ παντὸς ἄξιος μνείας εἶναι ὁ Βαρβιάνης ἐν Ζακύνθῳ, ὅστις ἐπὶ 40 ἔτη ἐσημείωσε πάντα σεισμὸν καὶ τὴν σύγχρονον κατάστασιν τῆς ἀτμοσφαίρας. Τοσοῦτον εὐρεῖαν συλλογὴν οὐδεμία ἴσως χώρα κέκτηται ἄλλη. Ὁ Βαρβιάνης ἐτελεύτησε τὸν Μάϊον τοῦ 1866, ὁ δὲ κατάλογος αὐτοῦ ἐδημοσιεύθη ἐν Γαλλίᾳ ὑπὸ τοῦ Perry. Ἀπὸ τοῦ 1839 μέχρι τοῦ 1858 κατέγραψαν ἐν Ἀθήναις σεισμούς τινας μετὰ συγχρόνων μετεωρολογικῶν παρατηρήσεων οἱ κύριοι Κ. Βούρης καὶ Παππαδάκης. Ἐκ τῶν ξένων οἵτινες ἔδειξαν ἐνδιαφέρον περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου ἄξιοι μνείας εἶναι ὁ Βράχμαν ἐν Καλάμαις, ὁ Σίμφλερ ἐν Τριπόλει καὶ ὁ Νίδερ ἐν Μεσολογγίῳ.

Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1858 ἐποίησα ἐγὼ αὐτὸς ἀρχὴν τῶν παρατηρήσεών μου ἐν Ἀθήναις, ἤμην δὲ εὐτυχὴς νὰ κινήσω τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ τότε ὑπουργοῦ τῆς παιδείας κυρίου Χ. Χριστοπούλου διὰ μεῖζόν τι σχέδιον, καθ' ὃ θὰ ἐσημειοῦντο καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα οἱ σεισμοὶ, καὶ θὰ ἀνηγγέλλοντο ἐπισήμως εἰς Ἀθήνας. Τὸ σχέδιον πράγματι ἐξετελέσθη καὶ ἔφερεν ἀρίστους καρπούς. Ἀλλ' ἔκειτο ἐν τῇ φύσει τῶν πραγμάτων, ὥστε ἐν τῇ συχνῇ μεταβολῇ τῶν ὑπαλλήλων αἱ εἰδήσεις νὰ ἐλαττωθῶσι καὶ μετ' ὀλίγον πάντη νὰ ἐκλίπωσι, ἠναγκάσθην δὲ διὰ τοῦτο πολλάκις ἐκ νέου νὰ ὑποκινήσω τὸ σχέδιον. Καὶ εὗρον μὲν καὶ ὕστερον ὑποστηρίζοντας τὸ σχέδιον τοὺς ὑπουργοὺς Ποτλῆν, Χριστόπουλον, Δεληγεώργην καὶ Δημήτριον Μαυροκορδάτον, καὶ ὁμολογῶ χάριτας διὰ τοῦτο, ἀλλὰ δὲν κατωρθώθη νὰ ἀνιδρυθῇ τὸ σχέδιον διαρκὲς, δι' οὗ μόνον ἐδύνατο νὰ γένηται ἀληθῶς τὸ ἱκανὸν τῇ ἐπιστήμῃ. Ἀλλ' ἡ ὤθησις ἐδόθη· νῦν δὲ ὑπάρχουσιν ἐν Ἑλλάδι ἄνδρες ἐξ ἰδίου ἐνδιαφέροντος ἐξακολουθοῦντες τὴν σημείωσιν τῶν σεισμῶν, καὶ κατὰ περίστασιν ποιοῦντες ἀναφορὰς περὶ τούτων εἰς Ἀθήνας. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἔλαβον ἤδη ἀπὸ ἐτῶν ἀξίας λόγου πληροφορίας παρὰ τοῦ Δεκιγάλα ἐν Θήρᾳ, τοῦ Ἀρμένη ἐν Μήλῳ, τοῦ Μενζέλλου ἐν Καλαμακίῳ, τοῦ Βερρίου ἐν Πύργῳ, τοῦ Βαλσαμάκη ἐν Ἀργοστολίῳ, τοῦ Μακρίδη ἐν Ἀμφίσσῃ, τοῦ Δ. Κοκκίδου καὶ Ποστολάκα ἐν Ἀθήναις. Ἐκ τῶν ἀλλοδαπῶν, οἵτινες ἀπὸ 10 μέχρις 20 ἐτῶν παρετήρησαν ἐν Ἑλλάδι σεισμοὺς, ἄξιοι μνείας εἶναι ὁ κύριος Μάνσελ ἐν Χαλκίδι, οἱ κύριοι Βὶλδ ἐν Κουρβάτσι καὶ Κηφισσίᾳ, ὁ Νόελ καὶ ὁ Μύλλερ ἐν Ἀχμὲτ-Ἀγᾶ καὶ ὁ Βούρλιχσ ἐν Κύμῃ. Ἐκ τῶν εἰδήσεων τούτων παρατηρεῖ τις ὅτι ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ δὲν ἐλλείπουσιν οὔτε παρατηρηταὶ οὔτε τὸ ἀναγκαῖον ἐνδιαφέρον. Δυσχερὲς ὅμως εἶναι τὸ ἅπαξ ἐπιχειρηθὲν νὰ ἐξακολουθῇ τις ἀνενδότως καὶ συνεπῶς ἐπὶ πολλὰ ἔτη. Ἡ ἐλπὶς τοῦ νὰ ἀφικνῆταί τις ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ εἰς βέβαια ἀποτελέσματα, πρέπει νὰ παραιτηθῇ ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ὡς καὶ ἐπὶ πολλῶν ἄλλων θεμάτων· ἂς ἀρκῆται δέ τις ἐν τῇ συνειδήσει ὅτι συνετέλεσε τῇ ἐπιστήμῃ τοῦ μέλλοντος. Διότι μόνον διὰ μακρᾶς πολυετοῦς παρατηρήσεως, διὰ τῆς συνεχοῦς ἐργασίας πολλῶν ἐν πολλοῖς τόποις ἐφικνεῖταί τις τοῦ τέλους ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, οὐχὶ δὲ δι' ὑποθέσεων αἵτινες ἐν τῇ αὐστηρᾷ ἐπιστήμῃ ἔχουσι τὴν περιωρισμένην αὐτῶν ἀξίαν, ἀλλὰ μόνον ἐν χερσὶν ἐκείνου, ὅστις κατέχει ἅπαντα τὰ κατὰ πρᾶξιν βοηθήματα καὶ ἐπὶ τοῦ ἑκάστοτε ὕψους τῆς ἐπιστήμης ἱστάμενος, δύναται νὰ ἔχῃ τὴν ἀναγκαίαν ἔποψιν.

Τῷ ἐξετάζοντι ἀκριβέστερον τοὺς ἐν Ἑλλάδι σεισμοὺς τὸ πρῶτον ζήτημα ἀναφέρεται εἰς τὴν πολλὴν αὐτῶν συχνότητα, τὸ δεύτερον εἰς τὴν τοπικὴν αὐτῶν ἐμφάνισιν ἤτε εἰς τὰ κέντρα τῶν δονήσεων, τὸ τρίτον δὲ εἰς τὸν χαρακτῆρα αὐτῶν, τὸ εἶδος καὶ τὴν ἐνέργειαν. Ἐὰν περιορισθῶμεν εἰς τὴν παροῦσαν ἔκτασιν τῆς χώρας τοῦ Βασιλείου, καὶ εἰς τὰ δύω πρῶτα ζητήματα, ἂς ἐνθυμηθῶμεν, ὅτι ἐν πολλαῖς περιπτώσεσι δὲν δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν τοὺς αὐτόχθονας σεισμοὺς ἀπὸ τῶν ξένων, ὅτι δὲ πολλάκις συμβαίνει ἵνα σεισμοὶ, ὧν τὰ κέντρα κεῖνται ἐν Κρήτῃ καὶ τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ, τὰ κύματα τῶν δονήσεων αὐτῶν ἐκτείνωσι καὶ μέχρις Ἑλλάδος.

Διὰ τοῦτο ἐν τοῖς ἑξῆς λεγομένοις τὰς εἰδήσεις δίδομεν ὅπως ὑπάρχουσι, τὰς ἡμέρας τῶν σεισμῶν ἀναγράφοντες καθόλου περὶ ὅλης τῆς Ἑλλάδος καὶ ἰδίως περὶ Ἀθηνῶν· ἀρχόμεθα δὲ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1859, ὅτε ἐπεχείρησα τὴν συστημα-

Digitized by Google

τικὴν συλλογὴν ὅλων τῶν εἰδήσεων, διότι αἱ πρότερον ἀπομεμονωμέναι καὶ σπάνιαι εἰδήσεις εἶναι πρὸς τὸν παρόντα ἡμῶν σκοπὸν ἄνευ ἀξίας.

Ἡμέραι σεισμῶν ἐν Ἑλλάδι 1859—1875		Ἡμέραι σεισμῶν ἐν Ἀθήναις	Καταστρεπτικοὶ ἢ λίαν ἐπικίνδυνοι σεισμοί
1859 —	37	7	—
1860 —	59	9	—
1861 —	58	2	1
1862 —	95	8	1
1863 —	54	2	—
1864 —	39	8	—
1865 —	60	15	—
1866 —	53	6	1
1867 —	204	15	3
1868 —	87	11	1
1869 —	49	13	1
1870 —	130	34	5
1871 —	212	6	3
1872 —	167	10	2
1873 —	114	15	2
1874 —	166	18	1
1875 —	21	6	1
17 ἔτη	1605 ἡμ.	185	22

Ἐκ τοῦ πίνακος τούτου συνάγεται συμπέρασμα τέως ἄγνωστον εἰς πάντας. Ἐκ τούτου μανθάνομεν ὅτι ἡ Ἑλλὰς πρέπει νὰ καταλεγῇ ἐν ταῖς χώραις ταῖς συχνοτάτους ἐχούσαις σεισμούς.

Ἐν 17 ἔτεσιν ὑπελογίσθησαν κατ' ἐλάχιστον ὅρον 1605 ἡμέραι μετὰ σεισμῶν, κατ' ἔτος λοιπὸν ἡμέραι 90 μέχρις 100· ὁ δὲ ἀριθμὸς οὗτος εἶναι βεβαίως ἐλάχιστος ἐὰν ἀναλογισθῇ τις πόσον ὀλίγαι εἰδήσεις καθίστανται ἡμῖν γνωσταί. Ἐν μόναις Ἀθήναις παρετηρήθησαν ἐντὸς 17 ἐτῶν 185 σεισμοί, τούτων δὲ οἱ πλεῖστοι ἐσημειώθησαν ὑπ' ἐμοῦ. Κατὰ μέσον ὅρον δύναταί τις λοιπὸν νὰ προσδοκᾷ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ κατ' ἔτος 10 μέχρις 11 ὅλως ἀσθενεῖς σεισμούς. Ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ ἐγένοντο ἐν Ἑλλάδι 22 τοὐλάχιστον σεισμοὶ μεγάλης δυνάμεως, ἑπτὰ δ' αὐτῶν τοὐλάχιστον ἐπήνεγκον καταστροφὰς σπουδαιοτάτης σημασίας.

Ἐὰν ἐντὸς 17 ἐτῶν ἑπτάκις κατεστράφησαν χῶραι, πολλοὶ δὲ ἄνθρωποι ἐθανατώθησαν ἢ ἐπληγώθησαν, ἐκ τούτου δύναταί τις νὰ ὑπολογίσῃ τὴν πληθὺν τῶν ἀπωλειῶν, ὅσαι ἀπὸ πολλῶν ἑκατονταετηρίδων ἐταλαιπώρησαν τοὺς κατοίκους τῆς χώρας ταύτης. Μεμονωμέναι ἀκούονται μόνον περὶ τούτου φωναὶ ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος, ὡς περὶ τῆς καταστροφῆς τῆς Κορίνθου, τῶν Πατρῶν, τῆς Χαιρωνείας, τῆς Κορώνης καὶ ἄλλων χωρῶν. Οὐχὶ ἐλάσσονες εἶναι αἱ καταστροφαὶ ἐν Φωκίδι, ἐν ταῖς Ἰονίοις νήσοις, περὶ ὧν ἐν τοῖς τελευταίοις 10 ἔτεσι καὶ ὁ κύριος Σάθας ἐν ταῖς ἱστορικαῖς αὐτοῦ ἐργασίαις μετέδωκεν ἀξιολόγους σημειώσεις.

Θὰ καταλέξω ἐνταῦθα τοὺς μεγάλους καὶ ἐπικινδύνους σεισμοὺς τῆς ἑκατονταετηρίδος ταύτης χάριν ὑπομνήσεως· παρατηρῶ δὲ ὅτι αἱ χρονολογίαι δίδονται κατὰ τὸ νεώτερον ἡμερολόγιον.

1817 Αὐγ. 23. Καταστροφὴ τοῦ Αἰγίου, μέγας σεισμὸς καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα, πλημμύρα τῆς θαλάσσης ἐν τῷ Κορινθιακῷ κόλπῳ.

1837 Μαρτ. 20. Σεισμὸς ἐν Ὕδρᾳ καὶ καθ' ἅπασαν σχεδὸν τὴν Ἑλλάδα.

1846 Ἰουν. 6-10. Ἰσχυρὸς σεισμὸς ἐν Μεσσηνίᾳ.

1853 Αὐγ. 18. Καταστροφὴ τῶν Θηβῶν, σεισμὸς καθ' ἅπασαν σχεδὸν τὴν Ἑλλάδα.

1853 Σεπτ. 29. Μέγας σεισμὸς ἐν Βοιωτίᾳ, Εὐβοίᾳ καὶ Ἀττικῇ.

1856 Ὀκτ. 12. Μέγας σεισμὸς ἐν τῇ Ἀνατολῇ, μετὰ καταστροφῶν καὶ ἐν Θήρᾳ.

1858 Φεβρ. 21. Καταστροφὴ τῆς Κορίνθου, σεισμὸς καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα.

1861 Δεκ. 26. Μέγας σεισμὸς ἐν Ἀχαΐᾳ καὶ Φωκίδι, πλημμύρα θαλάσσης ἐν τῷ Κορινθιακῷ κόλπῳ.

1862 Ἀπρ. 26. Σπουδαῖος σεισμὸς ἐν Μεσσηνίᾳ.

1865 Ἀπρ. 10. Σεισμὸς ἐν Μεσσηνίᾳ.

1867 Φεβρ. 4. Καταστροφὴ ἐπὶ τῆς Κεφαλληνίας, σεισμὸς καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα.

1867 Σεπτ. 19-20. Σεισμὸς καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα, πλημμύραι θαλάσσης κατὰ τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰς Κυκλάδας.

1867 Ὀκτ. 22-28. Ἐπικίνδυνος σεισμὸς ἐν Σκοπέλῳ.

1868 Ὀκτ. 4. Ἐπικίνδυνος σεισμὸς ἐν Σκιάθῳ.

1869 Δεκ. 28. Ἐπὶ μέρους καταστροφὴ ἐν Λευκάδι.

1870 Αὐγ. 1. Μεγάλη καταστροφὴ ἐν Φωκίδι μέχρι τέλους τοῦ 1870· σεισμοὶ μὴ ἀπαριθμηθέντες.

1870 Ὀκτ. 25. Καταστροφὴ τῆς Ἀμφίσσης.

1871 Ἰαν. 25. Ἰσχυρὸς σεισμὸς ἐν Μήλῳ.

1871. Μεγάλοι σεισμοὶ ἐν Ἀμφίσσῃ Μαρτ. 17, Μαΐου 5, Ἰουν. 22, Ἰουλ. 12, Αὐγ. 30, Σεπτ. 12, Ὀκτ. 4, 5, 21.

1871 Σεπτ. 23. Ἐπικίνδυνοι δονήσεις ἐν Κεφαλληνίᾳ.

1872 Σεπτ. 2, Ὀκτ. 23. Ἐν Ἀμφίσσῃ.

1873 Ἰαν. 7, Φεβρ. 24, Μαρτ. 15. Ἐν Ἀμφίσσῃ.

1873 Μαρτ. 9. Ἐν Σκοπέλῳ, λίαν ἰσχυραί.

1873 Ἰουλ. 27. Ἐν Ἐπιδαύρῳ, ἐν Σολυγείᾳ καὶ Σοφικῷ.

1873 Ὀκτ. 25. Ἐν Ἤλιδι καὶ ἐπὶ τῆς Ζακύνθου.

1874 Μαρτ. 28. Ἐν Ἐρετρείᾳ.

1875 Ἀπρ. 14. Ἐν Κυπαρισσίᾳ.

Τοσοῦτον πολυπληθεῖς εἶναι λοιπὸν ἐν Ἑλλάδι οἱ σεισμοί, τοσοῦτον δὲ συχναὶ αἱ μεγάλαι δονήσεις, αἵτινες διενήργησαν πολλάκις λυπηρο-

Digitized by Google

τάτας καταστροφάς, ἐξολοθρεύσασαι ὅλας χώρας μετὰ ἑκατοντάδων ἀνθρώπων. Πρὸς τοιαύτας καταστροφὰς εἰς τὸν φυσιοδίφην παρίσταται πρῶτον καθῆκον ἵνα παράσχῃ πᾶσαν ἐνέργειαν πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ ὅλου κύκλου τῶν φαινομένων, εἰς δὲ τὴν Κυβέρνησιν ἐπιβάλλεται σπουδαιοτάτη, τέως οὐδέποτε προσηκόντως ἐκτιμηθεῖσα ἀσχολία, τοιαύτας ἐρεύνας ὅση δύναμις νὰ ὑποστηρίζῃ.

Κατὰ τὴν συνήθη γνώμην ὑπολαμβάνονται οἱ σεισμοὶ ὡς ἐν ἀμέσῳ συναφείᾳ πρὸς τὰς ἐκρήξεις τῶν ἡφαιστείων. Τὰ γεγονότα ὅμως καθόλου, καὶ ὁ κατάλογος τῶν ἑλληνικῶν σεισμῶν ἰδίᾳ μαρτυροῦσιν, ὅτι τοιοῦτος σύνδεσμος δὲν ὑφίσταται. Καὶ συμβαίνει μὲν ἐνίοτε ἵνα ἐκρηγνύμενα ἡφαίστεια παραγάγωσιν ἐλαφροὺς τοπικοὺς σεισμούς, πάντη ὅμως ὀλίγοι μεγάλοι δονισμοὶ εἶναι γνωστοί, ὧν τὸ κέντρον νὰ δύναται νὰ ἀναζητηθῇ ἐν ἡφαιστείοις. Τὰ κέντρα τῶν μεγίστων σεισμῶν συχνότατα δὲν κεῖνται ἐν ἡφαιστειούχῳ ἐδάφει, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν τῇ τιτανώδει μορφώσει τῆς γῆς, καὶ ἐν πολλαῖς περιπτώσεσι κεῖνται μακρὰν ἐνεργῶν ἢ ἀπεσβεσμένων ἡφαιστείων.

Ὁ σεισμὸς εἶναι καθολική τις καὶ ἀδιάλειπτος πλανητικὴ ἐνέργεια τοῦ σώματος τῆς γῆς. Αἱ ἐκρήξεις τῶν ἡφαιστείων εἶναι ἀπομεμονωμένον καὶ κατὰ πολὺ ἐλάσσονος ἀξίας φαινόμενον, ὅπερ δύναται ἐνίοτε νὰ παρομαρτῆται καὶ ὑπὸ τοπικῶν δονήσεων. Ἅπαντες οἱ μεγάλοι καὶ ὀνομαστοὶ εὐρωπαῖοι σεισμοὶ *δὲν* εἶναι σύγχρονοι ἐκρήξεων ἐν Ἰσλανδίᾳ καὶ ἐν Ἰταλίᾳ, ἔχουσι δὲ τὰ κέντρα αὐτῶν μακρὰν τῶν ἡφαιστείων ἐκείνων. Μόνη δὲ ἡ καταστροφὴ τῆς Κατανίας (1694) ἔχει πιθανῶς τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἐν τῇ Αἴτνῃ. Ἅπασαι αἱ ἐκρήξεις ἐν Θήρᾳ παρηκολουθοῦντο ὑπὸ τοπικῶν μικροῦ λόγου ἀξίων δονισμῶν, οἱ δὲ ἐπικίνδυνοι αὐτόθι σεισμοὶ εἶχον, ὡς καὶ τῷ 1856, τὸ κέντρον αὐτῶν ἐν Κρήτῃ ἢ ἀλλαχοῦ. Ἡ εἰδικὴ ἔρευνα τῶν ἀπὸ τοῦ 1859 συλλεγεισῶν εἰδήσεων περὶ σεισμῶν ἐν Ἑλλάδι ἀπέδειξέ μοι ὅτι ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ δεκαὲξ τοὐλάχιστον διάφοροι περιφέρειαι δονήσεων ἢ κέντρα σεισμῶν ὑπάρχουσι, ταῦτα δὲ πιθανὸν ἤδη ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος νὰ ἦσαν ἐνεργά, ἢ μόνον κατ' ὀλίγον νὰ μετεβλήθη ἡ θέσις αὐτῶν. Ἅπαντα δὲ σχεδὸν κεῖνται ἐν τῇ τιτανώδει διαμορφώσει τῆς γῆς καὶ εἶναι ταῦτα·

1) Σκίαθος.
2) Σκόπελος.
3) Ἐρέτρεια.
4) Θῆβαι.
5) Ἄμφισσα-Δελφοί.
6) Μεταξὺ Αἰγίου καὶ Γαλαξειδίου.
7) Κόρινθος.
8) Ὕδρα-Πόρος.
9) Μεσσηνία.
10) Ἦλις.
11) Ζάκυνθος.
12) Κεφαλληνία.
13) Λευκάς.
14) Κέρκυρα.
15) Μῆλος.
16) Μεσημβρινῶς τῶν Κυθήρων.

Καί τινα μὲν τῶν σημείων, καθ' ὅσον ἐγὼ ἠδυνήθην νὰ διαγνώσω ταῦτα, δύνανται νὰ ἦναι ἀβέβαια, ἀλλὰ λείπουσι βεβαίως καὶ ἱκανά, ἅτινα ὕστερον θὰ ἐξευρεθῶσι. Αἱ Ἀθῆναι ἐπὶ ἀποστάσεως 8 μέχρι 10 μιλίων δὲν ἔχουσιν οὐδὲν κέντρον σεισμοῦ γειτονικόν, ἐφ' ὅσον δὲ εἶναι γνωστόν, οὐδέποτε ἔπαθε σπουδαίως ὑπὸ σεισμῶν, εἰ καὶ ἴχνη αὐτῶν παρατηροῦνται ἐπὶ τῶν στηλῶν τῶν ναῶν. Αἱ ἐνέργειαι αὗται πιθανὸν νὰ χρονολογῶνται ἀπὸ τῆς φοβερᾶς καταστροφῆς κατὰ Ἰούλιον τοῦ 551. Πότε οἱ ναοὶ τῶν Δελφῶν, τῆς Νεμέας καὶ Ὀλυμπίας κατέπεσαν ἐν σεισμῷ δὲν διεσώθη ἡμῖν ἐκ παραδόσεως. Ἐὰν ὅμως παρερχομένων τῶν αἰώνων τὰ κέντρα τῶν σεισμῶν μεταβάλλουσι θέσιν, τότε δύνανται νὰ διακινδυνεύσωσι καὶ τόποι, οἵτινες οὐδέποτε πρότερον ἐβλάβησαν. Καὶ ἡ μεταβολὴ τῶν κέντρων εἶναι ἀντικείμενον παρατηρήσεως· τὸ δὲ ζήτημα ἂν πρέπει νὰ μετατίθενται εἰς ἄλλην θέσιν ἢ νὰ ἀνοικοδομῶνται αἱ καταπεσοῦσαι πόλεις δὲν λύεται ἁπλῶς διὰ κυβερνητικῶν μέτρων. Τὰ ζητήματα ὅσα δύνανται νὰ τεθῶσι καὶ ἐτέθησαν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ πρέπει νὰ λυθῶσι μόνον διὰ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης. Διὰ τοῦτο ἐν πάσαις ταῖς χώραις σεισμῶν εἶναι ἀντικείμενον τοῦ ἐνδιαφέροντος παντός, ἅπαντες οἱ παρατηρούμενοι σεισμοὶ καθ' ἡμέραν καὶ ὥραν ἀκριβῶς νὰ σημειῶνται, νὰ λαμβάνηται δὲ φροντὶς περὶ γνωστοποιήσεως τῶν πληροφοριῶν τούτων. Καὶ ἐν τῷ συμφέροντι τῆς Κυβερνήσεως οὐδὲν ἧττον κεῖται, ἵνα καὶ αὐτὴ τὸ ἐπ' αὐτῇ προτρέψηται ἁπάσας τὰς ἀρχάς, ἵνα αὗται ἀναγγέλλωσι διηνεκῶς καὶ ἀδιαλείπτως πάντα σεισμόν, ἵνα ἐκ τοῦ συνόλου πλείστων παρατηρήσεων προέλθωσιν ἀποτελέσματα ἐν πρώτοις ἐπωφελῆ τῇ ἐπιστήμῃ, καὶ ὕστερον ὡς πάντοτε πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες μέχρι τοῦ νῦν μάτην ἐπεπόθησαν σωτηρίαν ἢ τοὐλάχιστον προστασίαν κατὰ τοιούτου κακοῦ.

Ἰανουαρίῳ μηνί, ἐν Ἀθήναις.

Δρ Ι. Φ. ΙΟΥΛΙΟΣ ΣΜΙΔΤ
Διευθυντὴς τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἀστεροσκοπείου.

Ἡ ἐλευθέρα Ἑλλάς, δι' ἀνυπολογίστων θυσιῶν καὶ ἀγώνων, ἀνεδείχθη ἡ ἔνδοξος ἑστία τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἀλλ' ὀργῶσα καὶ σήμερον πρὸς τὴν ἐθνικὴν αὐτῆς ἑνότητα, ἐπιποθοῦσα τὴν ἐπικράτησιν τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἰσοπολιτείας ἐν τῷ ἀνατολικῷ κόσμῳ, δὲν ἐπιδιώκει ἀγῶνας αἱματηρούς. Ὁ στρατός της, ἐπὶ τοῦ παρόντος,

Digitized by Google

εἶναι στρατὸς εἰρήνης, οἱ στόλοι της, εἰσὶ τὰ ἐμπορικά της πλοῖα, ὁ προϋπολογισμός της, μικρὸς τὸ δέμας καὶ ἀνεπαρκής, ἀνορθοῦται μὲν ὡς ἐλαστική τις κλίμαξ ὑπὸ τῶν κατὰ καιροὺς Κυβερνήσεων περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς χρήσεως, καταπίπτει δὲ βεβαρημένος περὶ τὴν λῆξιν αὐτῆς.

Τὰ ἰσχυρότερα λοιπὸν ὅπλα ἡμῶν, πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἑνότητος, πρὸς ἐξάπλωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, εἶναι ἡ ἑλληνικὴ, ἡ ἐλευθεροπρεπὴς ἐκπαίδευσις, ἡ εἰρηνικὴ πρόοδος, ἡ πιστὴ καὶ ἄδολος ἐφαρμογὴ τῶν συνταγματικῶν θεσμῶν, καὶ ἡ διόρθωσις τῶν κακῶς κειμένων, διὰ τῆς ἐλευθέρας συζητήσεως καὶ τῆς μορφώσεως πεφωτισμένης κοινῆς γνώμης. Ἐπὶ τοῦ ἀναιμάκτου τούτου πεδίου τῆς εὐγενοῦς ἁμίλλης, τῶν πνευματικῶν, βιομηχανικῶν καὶ πολιτικῶν ἀγώνων, ἡ ἐλευθέρα Ἑλλὰς, ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ αὕτη τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, προσκαλεῖ φιλοφρόνως σήμερον τοὺς ἀδελφικοὺς τῆς Ἀνατολῆς Λαοὺς, ἀνατιθεμένη τὰς περὶ τοῦ μέλλοντος χρηστὰς ἐλπίδας, εἰς τὴν ὁμολογουμένην φιλοπατρίαν, εἰς τὴν ἱκανότητα καὶ τὴν φιλότιμον δραστηριότητα τῶν τέκνων της. Ἀπόκειται δὲ ἰδίως εἰς ἡμᾶς, τοὺς λειτουργοὺς τῶν γραμμάτων καὶ τῆς ἐπιστήμης, νὰ ἐνισχύσωμεν διὰ τῆς ὑγιοῦς θεωρίας τὰς ἠθικὰς ἀρετὰς, δι' ὧν παγιοῦνται μὲν οἱ συνταγματικοὶ θεσμοὶ, ἀνορθοῦνται δὲ καὶ μεγαλουργοῦσι τὰ Ἔθνη, καθότι οὕτω μόνον θέλομεν δυνηθῇ νὰ διατηρήσωμεν ἁγνὸν καὶ ἀδιάφθορον τὸ ἱερὸν πῦρ, τὸ ἀκτινοβολοῦν ἀδιαλείπτως ἐκ τῆς ἀρχαίας ταύτης τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἑστίας καὶ διαθερμαῖνον τὰς ψυχὰς τῶν ἁπανταχοῦ τῆς γῆς Ἑλλήνων.[1]

ΠΕΡΙ ΓΑΛΑΚΤΟΣ

Ὁ ἄνθρωπος συνειθίζει, ὦ ἀγαθοὶ ἀναγνῶσται, νὰ παρατηρῇ μετὰ προσοχῆς τ' ἀσυνήθη καὶ νὰ παρατρέχῃ τὰ λοιπὰ πάντῃ συνήθη ἀντικείμενα, διότι ἐκείνων τὸ ξένον εἰς τὴν ὄψιν αὐτοῦ χρῶμα ἢ σχῆμα ἑλκύει τὴν προσοχὴν καὶ διεγείρει τὴν περιέργειαν.

Ἐὰν λοιπὸν καὶ εἰς τὸ σημερινὸν τῆς *Ἑστίας* φύλλον πράξητε τὸ αὐτὸ καὶ παρατρέξητε τὴν ἔκθεσιν ταύτην, τὴν φέρουσαν ἐπὶ κεφαλῆς τόσον συνήθη ἐπιγραφὴν, φόβος εἶναι μήπως ἀπωλέσητε τὴν εὐκαιρίαν ν' ἀποκτήσητε γνώσεις τινας λίαν οὐσιώδεις διὰ τὴν ὑγείαν ὑμῶν, τὰς ὁποίας οἱ ἐν Εὐρώπῃ ἰατροὶ ἀνήγγειλον κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ὅτι δηλ. τὸ γάλα οὐ μόνον χρησιμεύει ὡς τροφὴ τοῦ ἀνθρώπου κατάλληλος ν' ἀντικαταστήσῃ τὰ διὰ τοῦ χρόνου φθειρόμενα μόρια αὐτοῦ καὶ νὰ διαπλάσσῃ νέα, ἀλλὰ καὶ μεταδίδει εἰς τὸν ἄνθρωπον ὀλεθρίας τινας νόσους τοῦ ἀφ' οὗ προέρχεται ζώου.

Διὰ τοῦτο πιστεύω ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ ὀλιγώτερον φιλόζωοι, πολλῷ δὲ μᾶλλον οἱ φύσει δειλοὶ καὶ εὐαίσθητοι μεταξὺ ὑμῶν, μετὰ προσοχῆς ἀναγνώσουσι τὴν παροῦσαν ἔκθεσιν, μολονότι λίαν συνήθη ἐπιγραφὴν φέρει, διότι θὰ μάθωσι τοὐλάχιστον ἐκ ταύτης τίνος ἕνεκα διὰ τοῦ γάλακτος κληρονομοῦσιν οἱ μὲν τὰς τόσον ἐπιβλαβεῖς εἰς τὴν ὑγείαν αὐτῶν νόσους τοῦ γαλακτουχήσαντος αὐτοὺς ἀτόμου, καὶ οὕτω συντομεύουσι τὸν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ βίον, καὶ πῶς διὰ τούτου μεταδίδουσιν αἱ δὲ τὰς νόσους αὐτῶν εἰς τὰ προσφιλῆ τέκνα, καὶ οὕτω στεροῦνται τῆς μόνης παρηγορίας καὶ τῆς μόνης ἐν τῷ κόσμῳ εὐτυχίας αὐτῶν.

Ἀλλ' εἰς τὰς βιολογικὰς ἐπιστήμας αἱ ἐνέργειαι τῶν ὀργάνων τῶν ὀργανικῶν ὄντων εἰσὶ πάντοτε δυσνόητοι, διότι παρίστανται ἡμῖν ποικίλαι, προερχόμεναι ἐκ πολυσυνθέτου μηχανῆς καὶ μεταβαλλόμεναι ὑπὸ διαφόρων ἀφορμῶν· καὶ μάλιστα αὗται εἰσὶν ἔτι μᾶλλον δυσνόητοι, ὅταν τελῶνται ὑπὸ τῶν ὀργάνων τοῦ ἀνθρώπου, διότι τότε παρίστανται ἡμῖν ποικιλόταται, προερχόμεναι ἐκ τῆς κορωνίδος οὕτως εἰπεῖν πάσης τοιαύτης πολυσυνθέτου καὶ ἐν τῇ φύσει ὑπαρχούσης μηχανῆς. Καὶ ὅμως ὁ ἄνθρωπος, προικισθεὶς διὰ τῶν δύο ὀφθαλμῶν, τῶν δύο τούτων θυρῶν τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, οὐ μόνον ἐθαύμασε τὴν ποικιλίαν τῶν προϊόντων τῶν παραγομένων διὰ τῶν ἐνεργειῶν τούτων, ἀλλὰ καὶ ἐζήτησε νὰ μάθῃ τὸν τρόπον καὶ τὰς αἰτίας ὧν ἕνεκα αὗται συμβαίνουσι, κατὰ τὴν συμβουλὴν τοῦ προγόνου ἡμῶν καὶ ἐνδόξου διδασκάλου Ἀριστοτέλους, ἐγκαταλείψαντος τὴν ῥῆσιν· «οὐδὲν ἐν τῷ νῷ ὃ μὴ πρότερον ἐν τῇ αἰσθήσει.»

Τὴν συμβουλὴν ταύτην ἀκολουθῶν καὶ ἐγὼ, ἀναγκάζομαι σήμερον, διὰ νὰ παρέξω ὑμῖν εὐνοήτους τινας γνώσεις περὶ γάλακτος, νὰ περιγράψω ἐν ἀρχῇ μὲν τὰς φυσικὰς καὶ χημικὰς ἰδιότητας τοῦ γάλακτος καὶ τὸν τρόπον τῆς παραγωγῆς αὐτοῦ, εἶτα δὲ νὰ ἐκθέσω τὴν χρησιμότητα καὶ τὴν βλαβερὰν ἐπιρροὴν τούτου ἐφ' ἡμῶν· νομίζω δ' ὅλως περιττὸν νὰ ποιήσω λόγον περὶ τῶν νοθειῶν αὐτοῦ καὶ ἑπομένως περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἀνευρέσεως αὐτῶν.

I

Α'. Πάντες γινώσκετε ὅτι τὸ γάλα, τὸ ὁποῖον χρησιμεύει εἰς τὸν ἄνθρωπον ὡς τροφὴ, προέρχεται ἀπὸ τὴν γυναῖκα, τὴν προβατίνα, τὴν αἶγα, τὴν ἀγελάδα καὶ σπανίως ἀπὸ τὴν ὄνον καὶ τὴν ἵππον, καὶ μόνον ὅταν χρησιμεύῃ ὡς φάρμακον· ὅτι τὸ γάλα τοῦτο ἔχει χρῶμα λευκὸν καὶ ἀδιαφανὲς (γαλακτῶδες), καὶ μᾶλλον μὲν λευκὸν τὸ τῆς προβάτου καὶ αἰγὸς, ὑποκυανίζον δὲ τὸ τῆς γυναικὸς, ὄνου καὶ ἀγελάδος· προσέτι ἔχει γεῦσιν ἐλαφρῶς γλυκεῖαν καὶ εὐά-

1. Ι. Α. Σοῦτσος.

Digitized by Google

ρεστον, ὀσμὴν ἡδεῖαν, σύστασιν λιπαρὰν καὶ εἰδικὸν βάρος μεγαλείτερον τοῦ ὕδατος, ὥστε σταγὼν τούτου χεομένη ἐντὸς ποτηρίου ὕδατος καταβυθίζεται καὶ ἀφίνει ἴχνη τῆς διαβάσεως αὐτῆς γαλακτώδη.

Ἐν τούτοις τὸ γάλα δὲν εἶναι ὑδαρὴς ἀλλ' εἶναι ὑγρὰ οὐσία, δηλ. περιέχει ὑγράν τινα διαφανῆ οὐσίαν καὶ στερεὰ μὴ διαφανῆ σωμάτια· τοῦτο δὲ βεβαιοῦται ὅταν τις λάβῃ σταγόνα γάλακτος, θέσῃ αὐτὴν μεταξὺ δύο ὑελίνων πλακῶν ἐλαφρότατα ἁρμοζομένων ἀλλήλαις καὶ ἐξετάσῃ ταύτην διὰ φακοῦ, μεγεθύνοντος τὰ δρώμενα ἀντικείμενα ὅσον 50-100 φοράς, ἢ διὰ τοῦ μικροσκοπίου, ὀργάνου δηλ. φυσικοῦ, δυναμένου νὰ μεγεθύνῃ τὰ δρώμενα ἀντικείμενα κατὰ 100 καὶ πλέον φοράς· τότε οὗτος βλέπει ὅτι ἡ σταγὼν αὕτη τοῦ γάλακτος συνίσταται ἔκ τινος ὑγροῦ διαφανοῦς, ἐν ᾧ ἐπιπλέουσιν (ὡς ἐλαφρότερα) πάμπολλα τὸν ἀριθμόν, μᾶλλον ἢ ἧττον σφαιρικὰ τὸ σχῆμα, διάφορα τὸ μέγεθος σωμάτια, τὰ κληθέντα *γαλοκτοσφαίρια*, τὰ ὁποῖα συνίστανται ἐξ ὑμένος τινὸς ἀβροφυοῦς (πετσίτσας), περικλείοντος σταγόνα μαλθακοῦ λίπους (βουτυρικοῦ), θλῶντος ὀλιγώτερον τὸ φῶς καὶ παρέχοντος εἰς τὸ γάλα τὴν γαλακτώδη χροιάν.

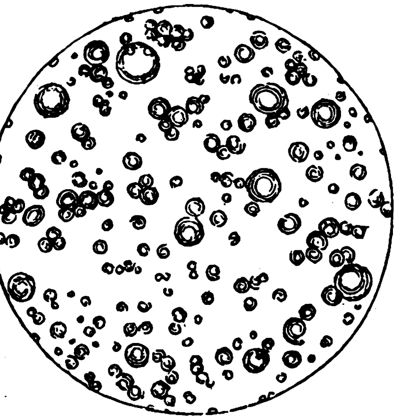

Σταγὼν γάλακτος θεωμένη διὰ μικροσκοπίου.

Ἰδοὺ διατὶ ὁ ἔνδοξος ἐκεῖνος διδάσκαλος πρὸ 2236 ἐτῶν ἀπὸ σήμερον ἔγραφεν· «οὐδὲν ἐν τῷ νῷ ὃ μὴ πρότερον ἐν τῇ αἰσθήσει.» Καὶ ἀληθῶς, ἐὰν δὲν ἴδῆτε σταγόνα γάλακτος διὰ τοῦ μικροσκοπίου, οὐδέποτε δύνασθε νὰ πεισθῆτε ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι ὑδαρὴς οὐσία, ὁμοία πρὸς τὸ καθαρὸν ὕδωρ, ἀλλ' ὅτι περιέχει ἄπειρα τὸν ἀριθμὸν γαλακτοσφαίρια, τὰ ὁποῖα ἀναζητεῖτε ἑκάστοτε εἰς τὴν γεῦσιν καὶ εἰς τὴν θέαν τοῦ γάλακτος. Καὶ μόνον τοῦτο; Διὰ τοῦ μικροσκοπίου ἀνευρίσκετε ὅτι τὸ κατὰ τὰς τρεῖς ἢ τέσσαρας πρώτας ἡμέρας μετὰ τὸν τοκετὸν ἐκκρινόμενον γάλα, τὸ κοινῶς λεγόμενον *πύαρ* ἢ *κολόστρα*, περιέχει ἐκτὸς τῶν ἄνω ῥηθέντων γαλακτοσφαιρίων καὶ ἕτερα πολὺ μεγαλείτερα τούτων (δεκαπλάσια ἕως εἰκοσαπλάσια) σφαιρικὰ τὸ σχῆμα, ὀλιγώτερα τὸν ἀριθμὸν καὶ κοκκώδη τὴν ὄψιν, τὰ κληθέντα *πυατοσφαίρια* ἢ *σφαιρία κολόστρας*, τὰ ὁποῖα συνίστανται ἐπίσης ἐξ ὑμενίου περικλείοντος οὐχὶ μίαν σταγόνα ἀλλὰ πολλὰ σταγονίδια (ἐξ οὗ ἡ κοκκώδης αὐτῶν ὄψις) λίπους, ἀπεργαζόμενα ἐκ τῆς ἀποσυνθέσεως καὶ καταστροφῆς τῆς προϋπαρξάσης ἐντὸς αὐτῶν λευκωματούχου ὕλης καὶ ἔχοντα ἐνέργειαν εἰς τὸν ἄνθρωπον ὡς τὸ ἔλαιον καθαρτικὴν καὶ διάφορον τῆς τῶν γαλακτοσφαιρίων.

Ἐκ τῆς γνώσεως τῆς φυσικῆς ταύτης ἰδιότητος τοῦ γάλακτος ὁ ἄνθρωπος ἀφαιρεῖ ἀπὸ τούτου εἴτε μόνον τὰ γαλακτοσφαίρια αὐτοῦ, εἴτε μόνον τὸ ἐν τούτοις βούτυρον. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ποιεῖ, ὅταν τηρήσῃ ἤρεμον τὸ γάλα ἐπί τινα χρόνον, μέχρις οὗ τὰ μεγαλείτερα τῶν ἐν τούτῳ γαλοκτοσφαιρίων, ὡς εἰδικῶς ἐλαφρότερα, ἀνέλθωσιν εἰς τὴν ἐπιπολαίαν τοῦ ἀγγείου ἐπιφάνειαν καὶ σχηματίσωσι στιβάδα μᾶλλον ἢ ἧττον παχεῖαν, τὸ *ἀνθόγαλα* ἢ κοινῶς *καϊμάκιον*[1]· τότε ἀποχωρίζει αὐτὸ καὶ ἀφίνει τὸ ὑπόλοιπον γάλα μετὰ ὀλίγων μικρῶν γαλακτοσφαιρίων ἧττον πυκνὸν καὶ λιπαρὸν τὴν σύστασιν, κληθὲν *ἀπηνθισμένον γάλα*. Τὸ δὲ δεύτερον πράττει εἴτε διὰ τῆς τέχνης, δέρων τὸ γάλα διὰ πλήκτρου ἐντὸς ὑψηλοῦ καὶ στενοῦ καδίσκου, μέχρις οὗ καταστρέψῃ τὰ ὑμένια τῶν γαλακτοσφαιρίων τὰ περικλείοντα τὸ βούτυρον, εἴτε διὰ τῆς φύσεως, θέτων τὸ γάλα ἐπὶ 24 ὥρας εἰς τὴν ἐπιρροὴν τοῦ ἀέρος, μέχρις οὗ σχηματισθῇ ἡ ζακχαρώδης καλουμένη ζύμωσις αὐτοῦ ἡ καταστρέφουσα τὰ ὑμένια τῶν γαλακτοσφαιρίων· τότε ἐν ἀμφοτέραις ταῖς περιστάσεσι, τὸ βούτυρον, ἐλευθερούμενον ἐκ τῆς καταστροφῆς τῶν ὑμενίων τῶν γαλακτοσφαιρίων, ἀνέρχεται εἰς τὴν ἐπιπολαίαν τοῦ ἀγγείου ἐπιφάνειαν ὡς ἐλαφρότερον, καὶ συναζόμενον ἀποχωρίζεται τοῦ γάλακτος ὡς *βούτυρον πρόσφατον*, τὸ δὲ ὑπόλοιπον γάλα ἧττον λιπαρὸν καλεῖται *ἀποβουτυρωθὲν γάλα*.

Β'. Τὸ γάλα χημικῶς ἐξεταζόμενον ἔχει ἀντίδρασιν τῆς μὲν γυναικὸς ἀείποτε ἀλκαλικήν, τῶν δὲ λοιπῶν διὰ χόρτων τρεφομένων ζώων ποτὲ μὲν ἀλκαλικήν, ποτὲ δὲ οὐδετέραν, δηλ. οὔτε ἀλκαλικὴν οὔτε ὀξεῖαν, καὶ μόνον τὸ τῶν σαρκοφάγων ζώων γάλα, τὸ ὁποῖον ὁ ἄνθρωπος οὐδέποτε μεταχειρίζεται, ἔχει ἀντίδρασιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὀξεῖαν.

Ἡ ἀλκαλικὴ ἢ ἡ οὐδετέρα αὕτη ἀντίδρασις τοῦ γάλακτος, ἥτις παρατηρεῖται ἀμέσως μετὰ τὴν ἄμελξιν, μεταβάλλεται ὅταν τὸ γάλα μείνῃ ἐπὶ 36 ὥρας εἰς τὴν ἐπιρροὴν τοῦ ἀέρος, ἰδίως κατὰ τὸ θέρος, καὶ τότε τὸ τοῦ γάλακτος ζάκχαρον, τὸ παραχθὲν διὰ τῆς ζακχαρώδους ζυμώσεως,

1. Ὅταν βράζῃ τις τὸ γάλα, σχηματίζεται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ στιβάς τις, ἥτις οὐδόλως ὁμοιάζει πρὸς τὸ ἀνθόγαλα, διότι συνίσταται ἐκ πεπηγυίας τυρίας καὶ λευκώματος.

Digitized by Google

ἀποσυντίθεται διὰ τῆς δευτέρας ταύτης ὀξείας κληθείσης ζυμώσεως εἰς γαλακτικὸν ὀξὺ, καὶ τὸ γάλα λαμβάνει τούτου ἕνεκα ἀντίδρασιν ὀξεῖαν·[1] ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ γαλακτικὸν ὀξὺ, πηγνύει *ἐν μέρει* τὴν διαλελυμένην εἰς τὸ ὕδωρ τοῦ γάλακτος τυρίαν καὶ μεταβάλλει αὐτὴν εἰς βώλους τινας μικροὺς, λευκοὺς καὶ θρυμματώδεις, (μάλιστα ὅταν βράσωμεν τὸ τοιοῦτον γάλα, ὅτε λέγομεν ὅτι *τὸ γάλα τοῦτο ἔκοψεν* ἢ *ὀξύνισε*), μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ὁποίων τὸ ὑπόλοιπον ἐκλήθη *ὀρρὸς γάλακτος*.

Ἡ ἰδιότης αὕτη τοῦ γάλακτος, νὰ μὴ διατηρῆται ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀλλὰ νὰ ὀξυνίζῃ καὶ κόπτῃ, ἠνάγκασε τὸν ἄνθρωπον ν' ἀναζητήσῃ τὰ μέσα δι' ὧν ἠδύνατο νὰ διατηρῇ αὐτὸ ἐπὶ μακρότερον χρόνον. Καὶ ἐν μὲν τῇ Γαλλίᾳ ὁ χημικὸς Quevenne συνεβούλευσε νὰ ῥίπτωσιν ἐν τούτῳ μικράν τινα ποσότητα ἀλκαλικῆς οὐσίας, τῆς σόδας, κωλυούσης τὴν ὀξεῖαν ζύμωσιν, (ὥστε διέλυον 95 μέρη ταύτης εἰς 1000 ὕδατος καὶ εἶτα 1 μέρος ταύτης προσέθετον εἰς 200 μέρη γάλακτος)· ἀλλ' ἡ κατάχρησις αὐτῆς ἐπήνεγκε βλαβερὰν ἐπιρροὴν εἰς τὴν ὑγείαν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ οὕτως ἐγκατελείφθη. Εἰς τὴν πολιορκίαν τῶν Παρισίων ὁ Lignac συνεβούλευσε νὰ ἐξατμίζωσιν αὐτὸ (ἀφαιρῶσι δηλ. τὸ ὀξυγόνον τοῦ ἀέρος τὸ προκαλοῦν τὴν ὀξεῖαν ζύμωσιν) καὶ εἶτα νὰ ἐγκλείωσιν ἐντὸς ἀγγείων φρασσομένων ἑρμητικῶς κατὰ τὴν μέθοδον τοῦ γάλλου Appert· γλυκαίνουσι λοιπὸν τὸ γάλα διὰ ζακχάρου (10:1), εἶτα ἐξατμίζουσιν τὸ 1)5 τοῦ ὄγκου, ἀναταράσσοντες διαρκῶς τὸ μίγμα, καὶ τέλος θέτουσιν ἐντὸς μικρῶν κασσιτερίνων ἀγγείων ἑρμητικῶς φρασσομένων· ἀλλ' ὅμως καὶ τὸ πεπυκνωμένον τοῦτο γάλα δὲν ἔχει τὴν γεῦσιν τοῦ νεαροῦ.

Περιέχει δὲ τὸ γάλα διάφορα συστατικά· καὶ τὰ μὲν γαλακτοσφαίρια αὐτοῦ περιέχουσι βούτυρον, τὸ δὲ ὑγρὸν τούτου τυρίαν, λεύκωμα καὶ γαλακτικὸν ζάκχαρον, προσέτι ἅλατα φωσφορικὰ (τῆς τιτάνου, μαγνησίας, κάλεως καὶ σιδήρου)· ἅλατα χλωριοῦχα (τοῦ νατρίου, ἤτοι τὸ κοινὸν ἅλας, τοῦ κάλεως) καί τινας ἄλλας ἀνοργάνους ὕλας διαλελυμένας ὅλας ὁμοῦ ἐν τῷ ὕδατι. Τὸ ποσὸν δὲ τῶν συστατικῶν τούτων ποικίλλεται ὅσον ἀφορᾷ τὰ διάφορα ζῶα, τὴν διάφορον ἐποχὴν τῆς γαλακτορροίας αὐτῶν, τὴν διάφορον τροφὴν ἣν λαμβάνουσι καὶ τὴν διάφορον κατάστασιν εἰς ἣν εὑρίσκονται.[2] Διὰ τοῦτο παρατηροῦμεν ὅτι τὸ γάλα ἐν γένει τῆς γυναικὸς καὶ ἐκεῖνο τῆς ὄνου εἶναι ὀλιγώτερον μὲν βουτυρῶδες μᾶλλον δὲ ζακχαρῶδες καὶ λεπτόρρευστον, ἐνέχον ὀλίγην τυρίαν καὶ ἐλάχιστα τ' ἀνόργανα συστατικά, ἐνῷ τὸ γάλα τῆς προβάτου, τῆς αἰγὸς καὶ τῆς ἀγελάδος εἶναι μᾶλλον βουτυρῶδες, ὀλιγώτερον ζακχαρῶδες καὶ πυκνότερον, ἐνέχον ἄφθονον τυρίαν καὶ περισσότερα τ' ἀνόργανα συστατικά. Ἐν τούτοις τὸ ποσὸν τοῦ βουτύρου μετὰ τὸν ϛ' μῆνα ἀπὸ τοῦ τοκετοῦ ἐλαττοῦται βαθμηδὸν κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ὁλονὲν αὐξανομένην τυρίαν καὶ τὸ ταλαντευόμενον ζάκχαρον καὶ ἅλατα· ἑπομένως οἱ ποιμένες ἐξάγουσι τὸ βούτυρον τὸν χειμῶνα καὶ τυρεύουσι τὸ θέρος.[3]

Τῶν συστατικῶν τούτων τοῦ γάλακτος οὐσιώδης ἰδιότης εἶναι ἡ πῆξις τῆς τυρίας καὶ τοῦ ὀλίγου λευκώματος, ἥτις τελεῖται εἴτε ταχέως, ὁπόταν αἱ οὐσίαι αὗται ἔλθωσιν εἰς ἐπαφὴν μετὰ ἰσχυρῶν ὀξέων, ὡς τῆς πυτίας τῆς ὑπαρχούσης εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἐπιφάνειαν τοῦ στομάχου τῶν μοσχαρίων καὶ ἀμνῶν καὶ τῆς ἐνεχούσης τὸν γαστρικὸν τῶν ζώων τούτων χυμὸν (χλωρυδρικὴν πεψίνην), εἴτε βραδέως, ὁπόταν αἱ οὐσίαι αὗται ἔλθωσιν εἰς ἐπαφὴν μετὰ ἐλαφρῶν ὀξέων καὶ μάλιστα τοῦ ἐκ τῆς ὀξείας ζυμώσεως παραγομένου γαλακτικοῦ ὀξέος· τότε τὰ συστατικὰ ταῦτα τοῦ γάλακτος μεταβάλλονται εἰς μάζας τινας μᾶλλον ἢ ἧττον μεγάλας καὶ στερεὰς, δυναμένας νὰ ἐκθλίψωσι μόνον τὸν ὀρρὸν τοῦ γάλακτος, ἢ ἐγκλειούσας τό τε βούτυρον καὶ τὸν ὀρρὸν αὐτοῦ.

Ἡ γνῶσις αὕτη τῆς πήξεως τῆς τυρίας, γνωστὴ ἀπὸ μακροῦ χρόνου, ὤθησε τὸν ἄνθρωπον ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ *τυρεύῃ τὸ γάλα*, παράγῃ δηλ. δι' αὐτοῦ τυρὸν, καὶ νὰ *τροφαλεύῃ τοῦτο*, ποιῇ τουτέστι

1. Μόνον τὸ γάλα τῆς ἵππου ἔν τισι περιστάσεσιν ὑποβάλλεται εἰς τὴν οἰνοπνευματοῦχον κληθεῖσαν ζύμωσιν (ἀντὶ τῆς ὀξείας), καὶ τότε δι' αὐτῆς παρασκευάζουσιν ἐν Ῥωσσίᾳ τὸ οἰνοπνευματοῦχον γάλα, τὸ ὁποῖον ἐκάλεσαν Koumi, καὶ τὸ ὁποῖον χρησιμεύει ὡς φάρμακον κατὰ τῆς φθίσεως.

2. Τὸ γάλα περιέχει κατὰ μέσον ὅρον ἐπὶ τοῖς ο)ο	βούτυρον	τυρίαν	λεύκωμα	ζάκχαρον	ἅλατα	τὸ ὅλον τῶν στερεῶν	ὕδωρ
τῆς γυναικὸς	2,6	3,9	—	4,4	0,1	11,0	89,0
» ὄνου	1,2 1)2	2,0	0,1)2	5,0	0,7	9,0	91,0
» ἀγελάδος	4,3	4,8	0,6	4,0 1)2	0,5 1:2	14,3	85,7
» αἰγὸς	4,3 1)2	3,4	1,2	4,0	0,6 1)2	13,6	86,3
» προβάτου	6,0	5,0	0,3	4,1	0,7	16,0	84,0

3. Τὸ γάλα τῆς ἀγελάδος περιέχει ἐπὶ τοῖς ο)ο	βούτυρον	τυρίαν	λεύκωμα	ζάκχαρον	ἅλατα	τὸ ὅλον τῶν στερεῶν	ὕδωρ
τὸν γ' μῆνα	5,5	4,6	0,3	3,2	0,6	14,2	85,8
» δ' »	5,0	4,9	0,3	4,5	0,7	15,4	84,6
» ε' »	4,3	3,3	0,4	3,8	0,5	12,3	87,7
» ϛ' »	2,4	6,1	0,3	5,0	1,0	14,8	85,2

Digitized by Google

δι' αὐτοῦ τὴν τροφαλίδα ἢ κοινῶς μυζήθραν,[1] ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ *παρασκευάζῃ τὸ ὀξύγαλα* ἢ κοινῶς γιαγούρτιον πρὸς διάκρισιν τοῦ ὀξυνισμένου γάλακτος. Καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην περίστασιν λαμβάνει ποσότητα γάλακτος, θερμαίνει ὀλίγον καὶ κατὰ τὴν θέρμασιν χέει τὴν πυτίαν καὶ ἀναταράσσει τὸ μίγμα, μέχρις οὗ ἅπασα ἡ τυρία παγῇ καὶ παράξῃ μάζας μεγάλας, λευκὰς καὶ στερεάς, τὸν κληθέντα *χλωρὸν τυρόν*, ἐκθλιβούσας ὑγρὸν ὑποκύανον, τὸν *ὀρρὸν* ἢ *τυρόγαλα*· ἐφεξῆς λαμβάνει τὸν ἐκθλιβέντα τοῦτον ὀρρόν, τὸν ἐνέχοντα εἰσέτι μέρη τινα τυρίας μὴ παγείσης, βράζει αὐτόν, μέχρις οὗ ἐπέλθῃ ἡ πῆξις ἁπάσης τῆς ἐν τούτῳ ὑπαρχούσης τυρίας, καὶ ποιεῖ ἑτέρας μάζας μικροτέρας καὶ λευκάς, τὴν δὴ κληθεῖσαν *τροφαλίδα* ἢ *μυζήθραν*, ἐγκαταλιμπανούσας τὸ ἄνευ γάλα καὶ βουτύρου *τυρόγαλα*, ἢ *ὀρρὸν γάλακτος*. Εἰς δὲ τὴν δευτέραν περίστασιν λαμβάνει ἐπίσης ποσότητα γάλακτος, βράζει ἐπὶ ἱκανὴν ὥραν καὶ μετὰ ταῦτα χέει ὀλιγίστην ποσότητα ἐλαφροῦ ὀξέος (τοῦ ὀποῦ τῶν λειμωνίων ἢ τῆς διαλύσεως τρυγικοῦ ὀξέος κτλ.) ἵνα ἐπιβοηθήσῃ τὴν ὀξεῖαν ζύμωσιν, εἶτα ἀφίνει τοῦτο ἤρεμον ἐπὶ πολλὰς ὥρας, μέχρις οὗ ἀναπτυχθῇ τὸ ἐκ τῆς ζυμώσεως ταύτης γαλακτικὸν ὀξὺ καὶ πήξῃ *ἅπασαν τὴν τυρίαν* εἰς μάζας μικρὰς καὶ λευκάς, μὴ ἱκανὰς ν' ἀποθλίψωσι τὸ βούτυρον καὶ τὸν ὀρρὸν ἀλλὰ διατηρούσας αὐτά, τὸ κοινῶς *γιαγούρτιον* ἢ *ὀξύγαλα*.

Γ'. Τὸ γάλα τοῦτο παρασκευάζεται ἐντὸς τῶν μαστῶν τῶν ζώων, ἀδενωδῶν τινων ὀργάνων αὐτῶν, εἰς ὡρισμένην ἐποχήν. Καὶ διὰ νὰ ἐννοήσητε τίνι τρόπῳ παρασκευάζεται ἐντὸς αὐτῶν, δέον νὰ μάθητε τὴν κατασκευὴν τούτων, ὅτι δηλ. οἱ ἀδένες οὗτοι εἰσὶ κοῖλοι χῶροι, οἵτινες συνεκστομοῦνται εἰς ἴδιον ὀχετόν, τὸν ἐκφορητικὸν αὐτῶν ἀγωγόν, καὶ περιαλείφονται κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῶν ἐπιφάνειαν διά τινος ὑμένους, συνισταμένου ἐκ πληθύος ἀσκιδίων (κληθέντων ἀδενωδῶν κυτταρίων) καὶ πολυπληθῶν λεπτοτάτων ἀγγείων, προσκομιζόντων εἰς ταῦτα ἄφθονον αἷμα.

Κατὰ τὴν ὡρισμένην ταύτην ἐποχήν, ἀρχομένην περὶ τὸ τέλος τῆς κυήσεως, συμβαίνει ἕνεκα ἀγνώστου αἰτίας συνόρμησις αἵματος εἰς τὰ ἀγγεῖα τοῦ ὑμένος τῶν ὀργάνων τούτων· ἕνεκα δὲ ταύτης τελεῖται ἀφθονωτέρα ἐξάγγισις τοῦ ὀρροῦ τοῦ συνορμήσαντος ἐκεῖ αἵματος, ἡ ὁποία ἐπιφέρει οὐ μόνον ταχυτέραν τὴν ἐξόγκωσιν τῶν ἀδενωδῶν ἀσκιδίων καὶ τὴν ἀπόπτωσιν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ἄφθονον τὴν ἔκχυσιν καὶ μεταβολὴν τοῦ ὑπολοίπου ὀρροῦ τοῦ τοιούτου αἵματος καὶ τὴν σώρευσιν αὐτοῦ σὺν τοῖς ἀσκιδίοις ἐντὸς τῶν κοίλων χωρῶν τῶν ἀδένων πρὸς σχηματισμὸν τοῦ γάλακτος· τουτέστιν ἡ λίαν ταχέως ἐπερχομένη ἐξόγκωσις τῶν ἀδενωδῶν ἀσκιδίων προκαλεῖ οὐχὶ τὴν θρεπτικὴν μεταβολὴν αὐτῶν, ἀλλὰ τὴν λιπώδη τροποποίησιν τοῦ περιεχομένου τούτων, (τὴν κληθεῖσαν ὑπὸ τῶν ἰατρῶν λιπώδη διήθησιν), καὶ συνάμα ἐπάγει τὴν ἔκπτωσιν καὶ τὴν συσσώρευσιν αὐτῶν ἐντὸς τῶν κοίλων χωρῶν τῶν ἀδένων, ὥστε τὰ ἀδενώδη ταῦτα ἀσκίδια κατάπληρα λίπους ἀποπίπτουσι καὶ συσσωρεύονται ἐντὸς τῶν κοίλων χωρῶν τῶν ἀδένων· πρὸς τούτοις τὸ λοιπὸν μέρος τοῦ ἐξαγγισθέντος ὀρροῦ τοῦ αἵματος μεταβάλλεται διὰ τοῦ ὀξυγόνου τοῦ ἀέρος ἀπὸ ὀρροῦ αἵματος εἰς ὀρρὸν γάλακτος (τῇ τροποποιήσει τῆς ἐν τούτῳ ὑπαρχούσης ἰνίας εἰς τυρίαν), ἐκχέεται ἐντὸς τῶν κοίλων χωρῶν τῶν ἀδένων, μίγνυται μετὰ τῶν λιπωδῶς διηθημένων καὶ ἐκεῖ συσσωρευθέντων ἀσκιδίων, καὶ οὕτω ἀποτελεῖ τὸ γάλα. Τούτων οὕτως συμβαινόντων ἐκκρίνεται τὸ μίγμα τοῦτο, τὸ ἐνέχον τὰ ἀδενώδη ἀσκίδια ὡς γαλακτοσφαίρια καὶ τὸν ὀρρὸν τοῦ αἵματος ὡς ὀρρὸν γάλακτος, διὰ τοῦ ἐκφορητικοῦ ἀγωγοῦ τοῦ ἀδένος, καὶ χρησιμεύει πρὸς τὴν θρέψιν τοῦ νεωστὶ γεννηθέντος ὄντος.

Μὴ ἀπορήσετε λοιπόν, ὦ ἀγαθοὶ ἀναγνῶσται, ὅταν παρατηρῆτε ὅτι τὸ γάλα χρησιμεύει ὡς πρώτη τροφὴ τοῦ ἀνθρώπου, διότι τὰ συστατικὰ αὐτοῦ ἐπ' ὀλίγον διαφέρουσι τῶν συστατικῶν τοῦ αἵματος τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ προωρισμένου πρὸς τὴν θρέψιν τοῦ σώματος τούτου· οὐδὲ λησμονήσατέ ποτε τὰς ὑποχρεώσεις, τὰς ὁποίας ὀφείλετε εἰς τὰς μητέρας ὑμῶν, αἵτινες, καθ' ἣν ἐποχὴν σεῖς ἐρρίφθητε ἐν τῷ κόσμῳ μικροί, γυμνοὶ καὶ ἀδύνατοι, σᾶς παρέλαβον εἰς τὰς ἀγκάλας των, σᾶς περιέθαλψαν εἰς τοὺς κόλπους των καὶ σᾶς προσέφερον τὸ αἷμά των ὅπως σᾶς διαθρέψωσι.

Ἕπεται τὸ τέλος.

Κ. Π. Δηλιγιάννης.

1. Ἄς μὲ συγχωρήσωσιν οἱ ἀναγνῶσται, καὶ μάλιστα οἱ περὶ τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν ἀσχολούμενοι, νὰ καλέσω τὴν μυζήθραν τροφαλίδα καὶ τὸ γιαγούρτιον ὀξύγαλα, διότι μὰ τὴν ἀλήθειαν δὲν γνωρίζω τί ἄλλο σημαίνει ἡ τροφαλὶς τῶν ἀρχαίων καὶ τίνος ἕνεκα διέκρινον αὐτὴν τοῦ χλωροῦ τυροῦ, καὶ διότι τὸ ὀξύγαλα δὲν σημαίνει τὸ ὑπὸ τῶν νεωτέρων ὄξυνον ἢ ὀξυνισμένον γάλα τὸ κατὰ φύσιν παραγόμενον, ἀλλὰ τὸ γιαγούρτιον τὸ διὰ τῆς τέχνης ὀξὺ παρασκευαζόμενον, ὡς τὸ ὀξύποτον διαφέρει τοῦ ὀξύνου ποτοῦ.

Ο ΤΑΜΕΡΛΑΝΟΣ ΚΑΙ Ο ΜΥΡΜΗΞ

Ὁ μέγας τάρταρος κατακτητὴς Ταμερλάνος, ὅτε κατὰ τὸ ἔτος 1397 εἶχεν εἰσβάλει μετὰ φοβεροῦ στρατοῦ εἰς τὰς Ἰνδίας, περιεκυκλώθη ἔξαφνα αὐτὸς καὶ μέρος τῶν στρατευμάτων του, ἅμα διελθὼν τὰ ὄρη τὰ ὁποῖα διαχωρίζουσι τὰς Ἰνδίας ἀπὸ τοῦ Ἀφγανιστάν, ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν. Οἱ στρατιῶται καταληφθέντες ὑπὸ πανικοῦ φόβου διεσκορπίσθησαν, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ κατακτητὴς δὲν ἠδυνήθη νὰ σωθῇ εἰμὴ χάρις εἰς τὴν ταχύτητα τοῦ ἵππου του.

Digitized by Google

Πρὸς τὸ ἑσπέρας ἐσταμάτησε κατάκοπος πλησίον εἰς ἐρειπωμένον μαυσωλεῖον, τὸ ὁποῖον ὑψοῦτο ἔρημον ἐν τῷ μέσῳ πεδιάδος. Καταβὰς ἀπὸ τοῦ ἵππου του εἰσεχώρησεν εἰς τὰ ἐνδότερα καὶ ἐξηπλώθη κατὰ γῆς διὰ νὰ ἀναπαυθῇ ὀλίγον. Ἀναλογιζόμενος ὅτι εἶχεν ὑπὸ πάντων ἐγκαταλειφθῇ, ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ ὅπλα του εἶχε χάσει κατὰ τὴν φυγὴν, εὕρισκεν ὅτι ἦτο δεινοτάτη ἡ θέσις του καὶ ἤρχιζε νὰ παραδίδηται εἰς μεγίστην ἀπελπισίαν.

Αἴφνης βλέπει πλησίον εἰς τὴν χεῖρά του μύρμηκα βραδέως προχωροῦντα καὶ κρατοῦντα διὰ τῶν χειλῶν του κόκκον διπλάσιον ἑαυτοῦ κατὰ τὸ μέγεθος. Ὁ μύρμηξ διηυθύνετο πρὸς τὸν τοῖχον, ὅπου εἰς ὀλίγων δακτύλων ὕψος ἦτο τὸ στόμιον τῆς μυρμηκιᾶς. Ὁ Ταμερλάνος ἀπροσέκτως παρηκολούθει τοῦ μύρμηκος τὴν πορείαν, ὅτε τὸν βλέπει, φθάσαντα παρὰ τοὺς πόδας τοῦ τοίχου, νὰ προσπαθῇ ν' ἀναβῇ, ἐνῷ ἡ κλίσις ἦτο ἐντελῶς κάθετος· ἀλλ' ὁ κόκκος ἦτο πολὺ βαρὺς, ὑπὸ δὲ τοῦ βάρους ἐκύλιε τὸ ζωΰφιον κατὰ γῆς.

Ὁ ἀκούραστος μικρὸς δουλευτὴς δὲν ἀπεθαρρύνετο· ἐλάμβανε πάλιν τὸ φορτίον του, καὶ ἤρχιζε νέας προσπαθείας διὰ νὰ ὑπερνικήσῃ τὸ ἐμπόδιον· πάλιν ὁ κόκκος ἐκύλιε κάτω. Τὸ πείραμα ἐπανελήφθη ἑξήκοντα ἐννέα φορὰς, χωρὶς νὰ φανῇ καθ' ὅλου ἀποθαρρυμένος ὁ μύρμηξ. Τέλος τὴν ἑβδομηκοστὴν φορὰν κατώρθωσε νικηφόρος νὰ φθάσῃ εἰς τὸ στόμιον τῆς μυρμηκιᾶς, καὶ ἔγινεν ἄφαντος εἰς τὰ βάθη τῆς κατοικίας του φέρων μαζῆ του τὸν πολύτιμον κόκκον, τὸν ὁποῖον τόσον γενναίως εἶχε διασώσει.

Διαρκούσης τῆς μικρᾶς ταύτης σκηνῆς οὐδεμία ἐκ τῶν κινήσεων τοῦ μύρμηκος εἶχε διαφύγει τὴν προσοχὴν τοῦ κατακτητοῦ. Μόλις ἐκεῖνος εἶχε γείνει ἄφαντος, ἠγέρθη, ἀνέβη τὸν ἵππον καὶ ἤρχισε πανταχόθεν νὰ περιτρέχῃ τὴν πεδιάδα. Μετὰ πολλοὺς μόχθους ἐπὶ μίαν ὁλόκληρον νύκτα, ἠδυνήθη ἀνευρὼν τὸ στράτευμά του νὰ τὸ φθάσῃ, καὶ συλλέξας τοὺς φυγάδας, ἐπετέθη τὸ δεύτερον κατὰ τῶν Ἰνδῶν, ἐνίκησεν αὐτοὺς κατὰ κράτος καὶ ἐκυρίευσε τὴν χώραν των.

«Βλέπων τὸ θάρρος καὶ τὴν ἐπιμονὴν τοῦ μικροῦ ἐκείνου ἐντόμου, ἔλεγε πρὸς τοὺς συντρόφους του, ᾐσθάνθην ἐντροπὴν διότι τόσον εὐκόλως εἶχον ἀπελπισθῆ. Ὁ Θεὸς ἀπέστειλε τὸν μύρμηκα διὰ νὰ μὲ διδάξῃ ὅτι ἡ ἐπιμονὴ ὑπερνικᾷ πάντα τὰ ἐμπόδια.»

Καὶ ὄντως, οὐδεὶς κόπος εἶνε τόσον μέγας, ὅσον δύσκολος καὶ ἐπαχθὴς καὶ ἂν φαίνηται, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ τὸν καταβάλλῃ ἡ ἐπιμονὴ καὶ ἡ καρτερία.

Σ.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ

14.— Διατί ἡ γάτα τρίβει διὰ τῶν ποδῶν της τὰ ὦτά της ὅταν μέλλῃ νὰ βρέξῃ;

Αἱ τρίχες ἐν γένει εἶναι ὑγροσκοπικαὶ, δηλ. ἀπορροφῶσιν εὐκόλως τὴν ὑγρασίαν τῆς ἀτμοσφαίρας. Ὅταν μέλλῃ νὰ βρέξῃ, ἡ ἀτμοσφαῖρα περιέχει πολλοὺς ἀτμοὺς ὕδατος ἐν ἀοράτῳ καταστάσει, τοὺς ὁποίους ἀπορροφῶσιν αἱ τρίχες τοῦ ζώου τούτου, γίνονται δὲ οὕτω πρόξενοι κνισμοῦ τινος· διὰ τοῦτο δὲ ἡ γάτα ξύεται. Πολλοὶ ἄνθρωποι αἰσθάνονται διὰ τὸν αὐτὸν λόγον κνισμοὺς ἀνυποφόρους κατὰ τὴν κεφαλὴν, προμηνύοντας βροχήν.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

⁂ Ἐὰν τὸ δέκατον μόνον μέρος τῶν φροντίδων, ὅσας λαμβάνομεν καθ' ἑκάστην διὰ νὰ ἔχωμεν ἄρτον καλὸν καὶ καλὴν τράπεζαν, ἀφιερώνετο εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς ἰδίας ἡμῶν οἰκογενείας, πρὸ πολλοῦ ὁ κόσμος ὅλος θὰ ἦτο τέλειος. (Οὐάῤῥων.)

⁂ Ὑπερασπίζου τὰ δίκαιά σου, ἀλλὰ μετὰ γαλήνης καὶ πραότητος. Ὁ ἀναβρασμὸς ὑπερβολικοῦ θυμοῦ, ἡ ἀλαζονικὴ ἰσχυρογνωμοσύνη, ἡ μανία τοῦ νὰ θέλῃ τις νὰ ἔχῃ δίκαιον πάντοτε, καὶ τὸ τῆς ἀντιρρήσεως πνεῦμα, οὐδὲν ἔχουσιν ὠφέλιμον ἀποτέλεσμα, ἀπ' ἐναντίας δὲ αὐξάνουσι τὸν θυμὸν τῶν ἄλλων διὰ τῆς ἐναντιότητος αὐτῶν, καὶ προσθέτουσιν ἀδικίαν ἐπ' ἀδικίας. Ἴσως διαλογιζόμενος λέγεις κατὰ νοῦν· «Καλὰ καὶ ἅγια ταῦτα· ἀλλὰ δύναμαι νὰ χαλιναγωγῶ πάντοτε ἐμαυτόν; Οὐχὶ πάντες δύνανται νὰ κρατῶσι τὸν λόγον αὐτῶν, ὅταν ὑπὸ τῆς ἀγανακτήσεως κυριεύωνται.» Ἐγὼ ὅμως σοὶ ἀποκρίνομαι· «Ὁ ἄνθρωπος πολλὰ δύναται, ὅταν σπουδαίως θέλῃ.» Ἀναντιρρήτως δὲ ἕκαστος δύναται νὰ γίνῃ κρείττων τῶν ὁρμῶν αὐτοῦ, ἐὰν λάβῃ σταθερὰν πρὸς τοῦτο ἀπόφανσιν. Καὶ σὺ δύνασαι νὰ περιστείλῃς τὴν γλῶσσάν σου. Καὶ ὄντως, δὲν περιστέλλεις αὐτὴν, παρουσιαζόμενος ἐνώπιον ἐκείνων, οἵτινες σοὶ ἐπιβάλλουσι σέβας; Οὕτως ἄρα, ἄνανδρε, δεικνύεις τὴν ἀνδρίαν σου μόνον πρὸς τοὺς ἀδυνάτους, ἢ πρὸς ἐκείνους, οὓς ἀκινδύνως καταφρονεῖς, ἐνώπιον δὲ τῶν μεγάλων καὶ τῶν ἰσχυρῶν ἀντὶ θυμοῦ αἰσθάνεσαι φόβον. (Zschokke.)

⁂ Ὁ ἀπερίσκεπτος καὶ ἄκαιρος ζῆλος ὁμοιάζει ἄνθρωπον, ὅστις ἐξεγείρει ἄρρωστον κοιμώμενον, ἵνα ἐρωτήσῃ αὐτὸν πῶς ἔχει.

Digitized by Google

ΥΓΙΕΙΝΗ

—

Θέρμανσις τοῦ κοιτῶνος τῶν ἀῤῥώστων.

Τὸν χειμῶνα εἶναι ἀναγκαῖον, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, νὰ θερμαίνηται προσηκόντως τὸ δωμάτιον ἐν ᾧ διαιτᾶται ὁ ἄῤῥωστος· ὁ καταλληλότερος δὲ τρόπος τῆς θερμάνσεως εἶναι ὁ διὰ πηλίνης θερμάστρας. Αἱ σιδηραῖ θερμαίνουσι μὲν ταχέως, ἀλλὰ καὶ ταχέως καταψύχονται· πρὸς τούτοις ἡ θερμότης ἡ ἐκ τῶν σιδηρῶν δὲν διανέμεται ἐξίσου ἐφ' ὅλον τὸ δωμάτιον· τοὐναντίον δὲ, αἱ πήλιναι θερμαίνουσι μὲν βραδύτερον, ἀλλ' ἡ ἐξ αὐτῶν θερμότης εἶναι ἠπιωτέρα καὶ διαδίδεται ὁμαλωτέρα ἐν τῷ κοιτῶνι καὶ διαμένει ἐπὶ μακρότερον χρόνον.

Πύραυνα (μαγκάλια) πρὸς θέρμανσιν εἶναι ἀπολύτως ἀποῤῥιπτέα ὡς βλαβερά.

Ἐν ταῖς πλείσταις τῶν περιστάσεων καλὴ καὶ εὐάρεστος θερμοκρασία ἐν κοιτῶνι ἀσθενῶν εἶναι ἡ μέχρι δεκατεσσάρων ἢ δεκαπέντε μοιρῶν κατὰ τὸ τοῦ Ῥεωμύρου θερμόμετρον, ἢ δεκαοκτὼ μέχρι δεκαεννέα κατὰ τὸ τοῦ Κελσίου. Φροντὶς δὲ τοῦ νοσοκόμου εἶναι ὅπως ἡ θερμοκρασία αὕτη διατηρῆται, εἰ δυνατὸν, ὁμοία νύκτωρ τε καὶ ἡμέρας ἄνευ μεγάλων καὶ αἰφνιδίων μεταβολῶν. Εἰς ἐξαιρετικάς τινας περιστάσεις, ἂν ἦναι χρεία ὑψηλοτέρας ἢ ταπεινοτέρας θερμοκρασίας, ὁρίζεται αὕτη ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἐκ τῆς τεχνητῆς θερμάνσεως ὁ ἀὴρ τοῦ δωματίου γίνεται ξηρότερος, ἡ δὲ ξηρότης αὕτη εἴς τινας ἀσθενείας βλάπτει τὸν ἄῤῥωστον, διὰ τοῦτο τίθεται, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἐπὶ τῆς θερμάστρας ἀγγεῖον πλῆρες ὕδατος, ὅπως ἡ ἐξάτμισις τούτου ἀναπληροῖ τὴν ἀναγκαίαν τοῦ ἀέρος ἐργασίαν.

Ὁ κ. Ν. Μελισσείδης, ἀνώτερος ὑπάλληλος τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης, πρὸ πολλῶν δὲ ἐτῶν εὐδοκίμως διδάσκων τὴν διπλογραφίαν, ἐφιλοπόνησεν ἐγχειρίδιον ἐμπορικῆς ἀριθμητικῆς, περιεχούσης πλείστας συντόμους μεθόδους πρὸς λύσιν τῶν ἀριθμητικῶν προβλημάτων, τῶν ἀναγομένων εἰς τὸ ἐμπόριον. Ἐκ τῆς ἀριθμητικῆς ταύτης, ἧς εὐμενῶς ἀνεκοινώθη ἡμῖν τὸ χειρόγραφον, σκοποῦμεν νὰ καταχωρίσωμεν ἐν τῇ Ἑστίᾳ χρησίμους τινὰς συντομίας ἐπὶ τῶν ἀριθμητικῶν πράξεων καὶ τῶν ἐμπορικῶν ὑπολογισμῶν, εὐχόμεθα δὲ ταχέως νὰ ἴδῃ τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος τὸ ὅλον ἔργον.

Πρακτικὸν κλάδον τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων ἀπεκάλεσε συγγραφεύς τις τὴν ἀριθμητικήν· διάσημος δὲ οἰκονομολόγος, ὁ Joseph Garnier, λαλῶν περὶ τῶν ἐμπορικῶν καὶ τραπεζιτικῶν ὑπολογισμῶν, προσθέτει· «Ἡ μεθοδικὴ σπουδὴ τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν κανόνων τῶν ὑπολογισμῶν τούτων εἶνε ἄριστον μάθημα πρακτικῆς λογικῆς, ἁρμόδιον πρὸς ἐπανόρθωσιν τῶν ἰδεῶν, πρὸς μόρφωσιν τῆς κρίσεως καὶ πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ λογιστικοῦ πνεύματος, ὅπερ, συνδυαζόμενον μετὰ τῶν φιλολογικῶν καὶ οἰκονομικῶν γνώσεων, παρέχει τὸ προνοητικὸν πνεῦμα, ἐξ οὗ πηγάζει ἡ εὐπορία καὶ ἡ ἠθικότης τῶν οἰκογενειῶν.»

Σ. τ. Δ.

ΩΦΕΛΙΜΟΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

—

Δοκιμὴ προσθέσεως.

Διὰ νὰ βεβαιωθῶμεν περὶ τῆς ὀρθότητος τῆς προσθέσεως (ὁσάκις μάλιστα σύγκειται ἐκ πολλῶν κατὰ στήλην ἀριθμῶν) δὲν ἐξελέγχομεν αὐτὴν δι' ἀφαιρέσεως τῶν ἀθροισμάτων (κατὰ τὸν κοινὸν τρόπον), διότι τότε θέλομεν κάμει μερικὰς ἀφαιρέσεις διπλασίας τῶν στηλῶν τῆς προσθέσεως, ἀλλὰ δι' ἄλλου τρόπου προσθέσεως συντόμου ἐξακριβοῦμεν τὴν τελεσθεῖσαν πρᾶξιν, ἀρχόμενοι ἐξ ἀριστερῶν (δηλαδὴ ἀπὸ τὰς μονάδας τῆς ἀνωτάτης τάξεως)· γράψαντες δὲ τὸ ἄθροισμα ἑκάστης στήλης χωριστὰ, καὶ κατὰ κλίμακα ἀπὸ κορυφῆς μέχρι βάσεως, ἀθροίζομεν αὐτὰ ἔπειτα καὶ εὑρίσκομεν τὸ αὐτὸ ὁλικὸν ἄθροισμα.

Πρὸς ἐξέλεγξιν π. χ. τῆς κατωτέρω προσθέσεως τῶν 12 ἀριθμῶν ἀρχόμενοι ἐξ ἀριστερῶν προσθέτομεν τὴν πρώτην στήλην τῶν δεκάδων τῆς χιλιάδος, καὶ εὑρόντες τὸ ἄθροισμα 19, γράφομεν αὐτό· ὁμοίως τὸ ἄθροισμα τῆς στήλης τῶν χιλιάδων 40 (χωρὶς νὰ ἔχωμεν κρατούμενα τῆς προηγουμένης στήλης) γράφομεν ὑποκάτω τοῦ ἀριθμοῦ 19 εἰς σχῆμα κλίμακος, προχωροῦντες ἀριστερὰ κατὰ ἓν ψηφίον· κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν γράφομεν τὸ ἄθροισμα τῶν ἑκατοντάδων 60, τὸ τῶν δεκάδων 61, καὶ τὸ τῶν μονάδων 63, ἀθροίσαντες δὲ ταῦτα εὑρίσκομεν τὸ αὐτὸ ὁλικὸν ἄθροισμα 236673.

Πρόσθεσις:				
67248		Δοκιμή:		
3456	*ἄθροισμα*	*α' στήλης*		19 *ἐξ ἀριστερῶν*
1478	»	*β'*	»	40
10844	»	*γ'*	»	60
7956	»	*δ'*	»	61
10836	»	*ε'*	»	63
5262				
6458		*ὁλικὸν*		236673[α]
4575				
92578				
25982				
236673				

α Δοκιμὴ κατὰ τὸν κοινὸν τρόπον:

κεφάλαιον ὡς ἄνω			236673
ἄθροισμα α' στήλης			19
			046
»	*β'*	»	40
			066
»	*γ'*	»	60
			067
»	*δ'*	»	61
			063
			63
			00

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.

Digitized by Google

'Αριθ. 9 – Λεπτὰ δέκα.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Πρῶτος

Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι — Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6.

29 Φεβρουαρ. 1876

ΕΘΝΙΚΗ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

Ἐρανισθεῖσα ὑπὸ Α. Σ. Βυζαντίου.

Συνέχεια· ἴδε σελ. 113.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΝΝΑΤΟΝ

Ἀρεταὶ καὶ Κακίαι.

Ἐρ.-Τί ὀνομάζεις ἀρετήν;

Ἀπ.-Ἀρετὴ εἶναι ἐσωτερικὴ δύναμις ἄγουσα ἡμᾶς πρὸς τὸ ἀγαθόν.

Ἐρ.-Τί εἶναι τὸ ἀντίθετον τῆς ἀρετῆς;

Ἀπ.-Ἡ κακία. Ἡ μὲν ἀρετὴ ἄγει εἰς τὸ ἀγαθὸν, ἡ δὲ κακία εἰς τὸ κακόν.

Ἐρ.-Τίνας ἀρετὰς πρέπει νὰ ἔχῃ ὁ Ἕλλην;

Ἀπ.-Τὴν ἀνδρίαν, τὴν αὐταπάρνησιν, τὴν φιλεργίαν, τὴν ἐγκράτειαν, τὴν οἰκονομίαν, τὴν σωφροσύνην, τὴν μετριοφροσύνην, τὴν ἀξιοπρέπειαν, τὴν εἰλικρίνειαν.

Ἐρ.-Ποῖαι κακίαι εἶναι τὸ ἄκρον ἀντίθετον τῶν ἀρετῶν τούτων;

Ἀπ.-Ἡ δειλία, ὁ ἐγωϊσμός, ἡ ὀκνηρία, ἡ ἀκρασία, ἡ σπατάλη, ἡ ἀκολασία, ἡ κενοδοξία, ἡ ποταπότης, ἡ ὑπόκρισις.

Ἐρ.-Τί εἶναι ἀνδρία;

Ἀπ.-Ἀνδρία σημαίνει τὸ νὰ φέρηταί τις ὡς ἀνήρ. Ὁ ἔχων τὴν ἀρετὴν ταύτην πολίτης ἐκτελεῖ τὸ καθῆκόν του, ἢ τὴν ἐργασίαν του, ὅσον καὶ ἂν ἦναι ἐπίμοχθος, μὴ καταβαλλόμενος ὑπὸ τῶν προσκομμάτων, ἢ ὑπὸ τῶν κινδύνων.

Ἐρ.-Ἡ ἑλληνικὴ ἱστορία περιέχει πολλὰ παραδείγματα ἀνδρίας;

Ἀπ.-Ἀνὰ πᾶσαν σελίδα εὑρίσκει τις τοιαῦτα παραδείγματα. Ἀπειράριθμοι εἶναι οἱ ἥρωες, οἵτινες ἔπεσον θῦμα τῆς ἀρετῆς ταύτης, κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας τελευταῖον πόλεμον. Τίς δὲν γνωρίζει τὸν Διάκον; Τίς δὲν θαυμάζει τὴν ἀνδρίαν τοῦ Κανάρη, ὅστις διὰ τοῦ δαυλοῦ του ἔτρεπεν εἰς φυγὴν τοὺς ἐχθρικοὺς στόλους;

Ἐρ.-Ποία εἶναι ἡ κακία ἡ ἀντίθετος τῆς ἀνδρίας;

Ἀπ.-Ἡ δειλία.

Ἐρ.-Τί εἶναι δειλία;

Ἀπ.-Εἶναι αἴσθημα ποταποῦ φόβου, ὅπερ ἀποτρέπει ἡμᾶς ἀπὸ παντὸς κινδύνου καὶ παντὸς κόπου καὶ ἐμποδίζει τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς ἐργασίας, ἥτις ἐπιβάλλεται εἰς ἕκαστον πολίτην.

Ἐρ.-Τί εἶναι αὐταπάρνησις;

Ἀπ.-Ἡ αὐταπάρνησις εἶναι ἀρετὴ, δι' ἧς ὁ πολίτης θυσιάζει ἑκουσίως καὶ ἄνευ ἀμοιβῆς καὶ τὴν περιουσίαν καὶ τὴν ζωήν του, εἴτε χάριν τοῦ δημοσίου συμφέροντος, εἴτε πρὸς σωτηρίαν τῶν κινδυνευόντων συμπολιτῶν του.

Ἐρ.-Ἀνάφερε παράδειγμά τι.

Ἀπ.-Εἶναι ἥρως αὐταπαρνήσεως ὁ πολίτης ὅστις ῥίπτεται εἰς τὸ ὕδωρ, ἀψηφῶν τὴν ζωήν του, ὅπως σώσῃ πνιγόμενον συμπολίτην του, ἢ σώζει ἐκ τοῦ πυρὸς ἀνθρώπους, ὧν ἡ ἀπώλεια ἐφαίνετο βεβαία, ἢ ἐκτελεῖ ὑπηρεσίαν ἑκουσίως, ὅπου ὑπάρχει προφανὴς κίνδυνος.

Ἐρ.-Συμβαίνει πολλάκις ὁλόκληροι πόλεις νὰ παρέχωσι παράδειγμα αὐταπαρνήσεως;

Ἀπ.-Μάλιστα, κατὰ τὰς πολιορκίας φέρ' εἰπεῖν. Ἡ πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου εἶναι τὸ εὐγενέστατον τούτου παράδειγμα. Ὄπισθεν φρακτῶν μᾶλλον, ἢ τειχῶν, ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδία ἀντέσχον ἐπὶ πολλοὺς μῆνας, παλαίοντες οὐχὶ μόνον κατὰ τῶν ἐφόδων πολλαπλασίων ἐχθρῶν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῆς πείνης, τοῦ ψύχους καὶ τῶν ἀσθενειῶν. Ἔπιπτον λιπόψυχοι ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων, ἀλλὰ δὲν παρεδίδοντο, ὅπως σώσωσιν ἀκεραίαν τὴν τιμὴν τῆς πατρίδος. Ἀφοῦ δὲ ἐξέλιπε καὶ τὸ τελευταῖον τεμάχιον τοῦ ἄρτου, ἀνετίναξαν τὴν πόλιν εἰς τὸν ἀέρα καὶ διῆλθον διὰ μέσου τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου σφάζοντες καὶ σφαζόμενοι.

Ἐρ.-Ποία εἶναι ἡ κακία ἡ ἀντίθετος τῆς αὐταπαρνήσεως;

Ἀπ.-Ὁ ἐγωϊσμός.

Ἐρ.-Τί ὀνομάζεις ἐγωϊσμόν;

Ἀπ.-Ὁ ὑπὸ ἐγωϊσμοῦ κατεχόμενος λησμονεῖ πάντα τὰ καθήκοντά του φροντίζων μόνον περὶ τῶν συμφερόντων του. Βλέπει ἀδιαφόρως τὰς συμφορὰς τῶν ὁμοίων του καὶ ἐπιχαίρει μάλιστα ὁσάκις δύναται νὰ πορισθῇ ὄφελός τι. Ὑπάρχουσι μάλιστα ἐγωϊσταὶ, οἵτινες, δι' αἰσχρῶν κερδοσκοπιῶν, ἐπλούτησαν ἐκ τῶν γενικῶν παθημάτων.

Ἐρ.-Ἡ φιλεργία εἶναι ἀρετή;

Ἀπ.-Βεβαίως, διότι συνεπάγεται τὴν ἰδιωτικὴν καὶ τὴν ἐθνικὴν εὐημερίαν.

Ἐρ.-Ποία εἶναι ἡ ἀντίθετος αὐτῆς κακία;

Ἀπ.-Ἡ ὀκνηρία.

Ἐρ.-Τί εἶναι ὀκνηρία;

Ἀπ.-Εἶδός τι ἀποστροφῆς πρὸς πᾶσαν ἐργα-

Digitized by Google

σίαν, ἐξ ἧς ὁ ἄνθρωπος καθίσταται ἀξιοπεριφρόνητος καὶ βάρος διὰ τοὺς συμπολίτας του.

Ἐρ.-Τί εἶναι ἐγκράτεια;

Ἀπ.-Ὁ ἐγκρατὴς ἄνθρωπος δὲν καταναλίσκει ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἢ ὅ,τι εἶναι ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖον πρὸς ὕπαρξίν του. Ἡ ἀρετὴ αὕτη διατηρεῖ τὴν ὑγείαν.

Ἐρ.-Ποία εἶναι ἡ ἀντίθετος τῆς ἐγκρατείας κακία;

Ἀπ.-Ἡ ἀκρασία, αἰσχρὸν πάθος τιμωρούμενον ὑπὸ πολλῶν ἀσθενειῶν καὶ πηρώσεων. Ὁ ἄκρατος ἄνθρωπος, οὐ μόνον εἶναι ἐπιζήμιος εἰς τὴν κοινωνίαν, διότι ὅ,τι αὐτὸς δαπανᾷ ἄνευ ἀνάγκης τὸ ἀφαιρεῖ ἀπὸ τῶν ὁμοίων του, ἀλλὰ καὶ δὲν διαφέρει τοῦ κτήνους, φθειρόμενος καὶ ἀπομωραινόμενος προώρως.

Ἐρ.-Τί εἶναι οἰκονομία;

Ἀπ.-Ἡ οἰκονομία εἶναι ἀρετή, δι' ἧς ὁ ἄνθρωπος ἀποταμιεύει μέρος τῶν εἰσοδημάτων του διὰ μελλούσας ἀνάγκας, ἢ δι' ἀπρόοπτα ἀτυχήματα, ἢ καὶ περίθαλψιν δημοσίων ἢ ἰδιωτικῶν συμφορῶν. Ἡ οἰκονομία εἶναι τὸ θεμέλιον τῆς ἀνεξαρτησίας.

Ἐρ.-Ποία εἶναι ἡ ἀντίθετος τῆς οἰκονομίας κακία;

Ἀπ.-Ἡ σπατάλη. Ὁ σπαταλός, δαπανῶν πλειότερα ὅσων εἰσπράττει, δὲν εἶναι ἀγαθὸς πολίτης, καθὸ ζῶν ἐπὶ ζημίᾳ τῶν ἄλλων.

Ἐρ.-Τί εἶναι σωφροσύνη;

Ἀπ.-Ἀποχὴ ἀπὸ πάσης ἀπολαύσεως, ἣν δὲν ηὐλόγησεν ἡ θρησκεία καὶ ἥτις δὲν συντελεῖ εἰς τὸν ἱερὸν σκοπὸν τοῦ γάμου. Ἡ σωφροσύνη εἶναι ἀδελφὴ τῆς φιλεργίας καὶ τῆς ἐγκρατείας.

Ἐρ.-Ποία εἶναι ἡ κακία ἡ ἀντίθετος πρὸς τὴν σωφροσύνην;

Ἀπ.-Ἡ ἀκολασία, ποταπὸν καὶ χυδαῖον πάθος, διαφθεῖρον καὶ τοὺς εὐρωστοτάτους λαούς. Ἡ ἀκολασία ἐχαύνωσε τὰ ἀρχαῖα ἔθνη καὶ κατέστρεψε τὸν πολιτισμὸν αὐτῶν. Ἡ ἀκολασία παρέδωκε δούλους εἰς τοὺς Πέρσας τοὺς Αἰγυπτίους καὶ τοὺς Ἀσσυρίους. Ὅτε καὶ οἱ Πέρσαι ἐφθάρησαν, ὑπεδουλώθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, οὓς καθυπέταξαν πάλιν διὰ τὸν αὐτὸν λόγον οἱ Ῥωμαῖοι. Τέλος καὶ ὁ ῥωμαϊκὸς κόσμος, ὅτε ἀπώλεσε τὴν ἁγνότητα τῶν ἠθῶν του, ἐνέδωκεν εἰς τοὺς βαρβάρους, οἵτινες ἐξήπλωσαν εἰς τὴν Δύσιν ἐπὶ δέκα αἰῶνας τὴν ἀμαθίαν καὶ τὸ σκότος.

Ἐρ.-Τί εἶναι ἀξιοπρέπεια;

Ἀπ.-Ἡ ἀξιοπρέπεια εἶναι ἀρετὴ ἀποτρέπουσα τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ πάσης πράξεως ἢ συγκαταβάσεως ἀντικειμένης εἰς τὴν τιμήν, οἱονδήποτε καὶ ἂν προσδοκᾷ ἐξ αὐτῆς ὄφελος.

Ἐρ.-Ποία εἶναι ἡ ἀντίθετος πρὸς τὴν ἀξιοπρέπειαν κακία;

Ἀπ.-Ἡ χαμέρπεια.

Ἐρ.-Τί εἶναι μετριοφροσύνη;

Ἀπ.-Ἀρετὴ ἀποτρέπουσα ἡμᾶς τοῦ νὰ μεγαλοποιῶμεν τὰ πλεονεκτήματα, τὰς πράξεις καὶ τὴν ἀξίαν μας, καὶ πείθουσα νὰ περιμένωμεν καρτερικῶς τὴν περὶ ἡμῶν κρίσιν τῶν χρηστῶν πολιτῶν.

Ἐρ.-Ποία εἶναι ἡ ἀντίθετος τῆς μετριοφροσύνης κακία;

Ἀπ.-Ἡ ματαιοφροσύνη.

Ἐρ.-Τί εἶναι εἰλικρίνεια;

Ἀπ.-Τὸ λέγειν πάντοτε καθαρὰν τὴν ἀλήθειαν, οἱαιδήποτε καὶ ἂν ὦσιν αἱ ἐκ τούτου συνέπειαι.

Ἐρ.-Ἐὰν ἡ ἀλήθεια δύναται νὰ βλάψῃ τὸν πλησίον, πρέπει νὰ τὴν κοινολογήσῃ τις;

Ἀπ.-Προτιμότερον εἶναι νὰ τηρήσῃ σιωπήν· ἀλλὰ τὸ ψεῦδος οὐδέποτε εἶναι συγγνωστόν. Ἐὰν δὲν δύνασαι νὰ εἴπῃς τὴν ἀλήθειαν, φοβούμενος μὴ βλάψῃς τὸν πλησίον, σιώπησον.

Ἐρ.-Δύναταί τις νὰ εἴπῃ δικαιολογούμενος ὅτι δὲν εἰξεύρει τίποτε;

Ἀπ.-Ὄχι· διότι τότε θὰ ἐψεύδετο. Πρέπει νὰ τηρήσῃ ἀπόλυτον σιωπήν, ἢ νὰ εἴπῃ εἰλικρινῶς ὅτι δὲν δύναται νὰ ὁμιλήσῃ.

Ἐρ.-Ποία εἶναι ἡ ἀντίθετος τῆς εἰλικρινείας κακία;

Ἀπ.-Ἡ ὑπόκρισις.

Ἐρ.-Τί πρέπει νὰ πράττῃ πᾶς Ἕλλην ὡς πρὸς τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς κακίας;

Ἀπ.-Οὐ μόνον διὰ τοῦ λόγου, ἀλλὰ πρὸ πάντων διὰ τοῦ παραδείγματος, πρέπει νὰ ὑποθάλπῃ τὴν ἄσκησιν πασῶν τῶν ἀρετῶν καὶ νὰ πολεμῇ ἀνενδότως πάσας τὰς κακίας.

Ἐρ.-Ὁ διεφθαρμένος πολίτης δύναται νὰ γίνῃ ἐνάρετος;

Ἀπ.-Βεβαίως, ἐὰν ἔχῃ ἐπιμονὴν καὶ ἀγαθὴν θέλησιν καὶ ἀξιομίμητα παραδείγματα ἐνώπιόν του.

Ἐρ.-Πρέπει νὰ μισῇς ἢ νὰ περιφρονῇς τοὺς κακούς, ἢ τοὺς ἀμελοῦντας τὴν ἀρετήν;

Ἀπ.-Μόνον τὰς κακίας πρέπει νὰ μισῶμεν καὶ νὰ περιφρονῶμεν· οἱ δὲ κακοὶ εἶναι ἀδελφοί μας, ἀδελφοὶ δυστυχεῖς, τέκνα τῆς αὐτῆς πατρίδος. Πρέπει νὰ τοὺς λυπώμεθα καὶ νὰ προσπαθῶμεν νὰ τοὺς ἐπαναγάγωμεν διὰ τοῦ παραδείγματος εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς. Ἐὰν ἐπιμένωσιν εἰς τὴν κακίαν, πρέπει νὰ διακόψωμεν πᾶσαν μετ' αὐτῶν σχέσιν μέχρι τῆς ἡμέρας καθ' ἣν θὰ ὁμολογήσωσι τὴν πλάνην των καὶ θὰ φανῶσιν εὐδιάθετοι νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν εὐθεῖαν.

Ἕπεται τὸ τέλος.

Ἔθνη τινὰ τῆς ἀρχαιότητος οὐδὲν προέβλεπον, οὐδὲ ἤθελον νὰ προβλέψωσιν ἐν ταῖς νομοθεσίαις αὐτῶν, περί τινων κακιῶν, ὡς λ. χ. τοῦ πατροκτόνου, τοῦ προδότου τῆς πατρίδος,

Digitized by Google

ἵνα μὴ ἀναμιμνήσκηται τοῖς ἀνθρώποις, ὅτι εἶνε δυνατὴ ἡ τοιαύτη κακία.

ΠΩΣ ΤΡΕΦΟΜΕΘΑ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 113.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΝΝΑΤΗ

Ὁ ἐντερικὸς σωλήν.

Ἐλπίζω, ὅτι ἤρχισε τόρα κάπως νὰ φωτίζεται τὸ πνεῦμά σου, καθ' ὅσον προχωροῦμεν εἰς τὴν μελέτην μας, καὶ ἐννοεῖς ἤδη ἀρκετὰ πῶς ὅλα αὐτὰ τὰ φαγητά, τὰ ὁποῖα ἐκόψαμεν καὶ ἐτρίψαμεν εἰς τὸ στόμα μας, ἐζυμώσαμεν δὲ καὶ ἐμαγειρεύσαμεν εἰς τὸν στόμαχόν μας, μέλλουν ἐντὸς ὀλίγου, ἀφοῦ μετεβλήθησαν εἰς μαλακὴν καὶ ἀναλυτὴν ζύμην, νὰ ἀναμιχθῶσι μὲ τὸ αἷμα, καὶ νὰ ἀναπληρώσωσι τὰς πολυειδεῖς στερήσεις, εἰς τὰς ὁποίας ὑποβάλλει αὐτὸ ἡ ἀδιάκοπος περιοδεία του ἐντὸς τοῦ σώματός μας.

Λέγεις δέ, εἶμαι βέβαιος, μὲ τὸν νοῦν σου, ὅτι εἶνε μεγάλη ταπείνωσις καὶ ὑποβιβασμὸς οὕτως εἰπεῖν τὸ νὰ μεταβληθῇ ἓν ψητὸν κοτοπούλιον εἰς χυμόν. Καὶ ὅμως δὲν εἶνε ὑποβιβασμός, διότι τὸ κοτοπούλιον ἐκεῖνο ἔπρεπε πρῶτα νὰ γείνῃ χυμός, διὰ νὰ γείνῃ κατόπιν ἄνθρωπος. Ὅλα τὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα εἶνε προωρισμένα νὰ συσσωματωθῶσι μὲ τὴν μηχανήν μας, καὶ νὰ γείνωσι μέρη τοῦ σώματός μας, πρέπει νὰ ἀλλάξωσι πρῶτα μορφήν, νὰ παραιτήσωσι τὴν παλαιάν των ὕπαρξιν, νὰ λησμονήσωσιν οὕτως εἰπεῖν τὸ παρελθόν των, διὰ νὰ λάβωσι τὴν τιμὴν νὰ εἰσέλθωσιν εἰς νέαν ζωήν. Τοιουτοτρόπως καὶ ὁ ἄνθρωπος ὅςις θέλει νὰ ἀποκτήσῃ νέαν πατρίδα, ὑποχρεοῦται πρῶτον νὰ παραιτήσῃ τὴν παλαιάν, καὶ νὰ διαλύσῃ τοὺς δεσμούς, οἵτινες τὸν συνέδεον πρὸς αὐτήν. Τὰ φαγητὰ δέ, περὶ τῶν ὁποίων σοῦ ἔλεγον εἰς τὴν τελευταίαν μου ἐπιστολήν, ὅτι δυσκόλως μεταβάλλονται εἰς χυμόν, καὶ ὀνομάζονται δύσπεπτα καὶ δυσκολοχώνευτα, διότι κουράζουν πολὺ τὸν στόμαχόν μας, εἶνε ἐκεῖνα ὅσων αἱ οὐσίαι ἔχουσι μεγάλην ὑπερηφάνειαν καὶ πολὺ πεῖσμα, καὶ δὲν συγκατανεύουσιν εὔκολα εἰς τὴν μεταμόρφωσιν, περὶ τῆς ὁποίας ἐλέγομεν πρὸ μικροῦ.

Τὸ θέαμα αὐτό, τὸ ὁποῖον σοῦ παρουσιάζεται σήμερον, θὰ τὸ ἀπαντήσῃς πανταχοῦ, ὅπου καὶ ἂν θελήσῃς νὰ σπουδάσῃς τὴν φύσιν. Ὁ Θεὸς κατὰ ἕνα μόνον τρόπον ἐργάζεται· ἡμεῖς τοὐλάχιστον ἕνα μόνον γνωρίζομεν. Ὁ τρόπος δὲ αὐτὸς εἶνε νὰ δημιουργῇ διὰ τῆς καταστροφῆς, νὰ κατασκευάζῃ τὸ μέλλον διὰ τῶν συντριμμάτων τοῦ παρελθόντος, καὶ νὰ παράγῃ, οὕτως εἰπεῖν, τὴν ζωὴν ἐκ τοῦ θανάτου. Ὅ,τι κατὰ μικρὰς διαστάσεις γίνεται ἐντὸς τοῦ στομάχου μας, γίνεται ἀπαράλλακτα εἰς ὅλον τὸν κόσμον.

Καὶ αὐταὶ αἱ ἀνθρώπιναι κοινωνίαι ὑπόκεινται ἐπίσης εἰς τὸν παγκόσμιον αὐτὸν νόμον. Χωνεύονται αἱ μικραὶ καὶ ἀδύνατοι εἰς τὸν εὐρύχωρον στόμαχον τοῦ χρόνου, καὶ μεταμορφοῦνται εἰς ἄλλας μεγάλας καὶ ἰσχυράς. Δὲν κερδαίνουσι δὲ πολύ, μὰ τὴν ἀλήθειαν, ὅσαι εἶνε δυσκολοχώνευτοι, ὅσαι δὲν θέλουν νὰ μεταμορφωθῶσι, καὶ ἐπιμένουσι νὰ ταλαιπωρῶσιν εἰς μάτην τὸν στόμαχον τοῦ χρόνου.

Ἐπειδὴ δὲ ἦλθε λόγος, ἂς κάμωμεν καὶ μίαν μικρὰν ἐθνολογικὴν παρεκβολήν.

Ἰδὲ τὸ σημερινὸν γερμανικὸν κράτος, πόσον μέγα καὶ παντοδύναμον ἔγεινε, διότι ἐχώνευσε καὶ μετεμόρφωσεν ἐντὸς τοῦ στομάχου του ὅλα ἐκεῖνα τὰ μικροσκοπικὰ κράτη καὶ βασίλεια, τὰ ὁποῖα πρὸ δεκαπέντε ἐτῶν ἀπετέλουν τὴν καλουμένην γερμανικὴν δίαιταν, καὶ τὰ ὁποῖα, πρὶν πάθουν τὴν σωτήριον αὐτὴν μεταμόρφωσιν, ἦσαν τὰ περισσότερα ἀδύνατα καὶ ἀσήμαντα. Ἰδὲ ἐπίσης τὸ ἰταλικὸν βασίλειον, τὸ ὁποῖον ἐσχηματίσθη δύναμις πρώτης τάξεως, διότι ὁ στόμαχος τῆς Σαρδηνίας κατώρθωσε νὰ χωνεύσῃ ὡραιότατα τόσα μικρὰ ἰταλικὰ δουκάτα. Ἐνθυμήσου δὲ ἀκόμη, ἂν ἐδιδάχθης, καθὼς ἐλπίζω, τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν τῆς πατρίδος σου, πῶς ἐμορφώθη ἡ καλουμένη ἡγεμονεία τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ Κίμωνος καὶ Περικλέους, πῶς ἐσχηματίσθη κατόπιν τὸ κολοσσιαῖον κράτος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, καὶ θέλεις πεισθῇ, ὅτι ἡ χώνευσις εἶνε πολὺ καλὸν πρᾶγμα, ὄχι μόνον εἰς τὸ ἀνθρώπινον ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ κοινωνικὸν σῶμα.

Ἂς ἐπανέλθωμεν ὅμως τόρα γρήγορα εἰς τὸν *πυλωρόν*, τὸν ὁποῖον πολὺ παρημελήσαμεν.

Ὁ πυλωρός, καθὼς εἴπομεν, ἀνοίγει διέξοδον εἰς τὰ φαγητά, τὰ ὁποῖα μετεβλήθησαν εἰς χυμόν, τουτέστιν ἔχασαν τὴν παλαιάν των ὕπαρξιν καὶ μορφήν.

Τὰ φαγητὰ λοιπὸν ἐκεῖνα ἀπέθανον πλέον ὡς φαγητά, καὶ μέλλουν τόρα νὰ ἀναζήσωσιν ὑπὸ ἄλλην μορφήν. Πῶς γίνεται τοῦτο;

Ὄπισθεν τοῦ πυλωροῦ ἐκτείνεται εἷς μακρὸς στρογγύλος σωλήν, ἑπτάκις μακρότερος τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος· ἐπειδὴ δὲ εἶνε τόσον μακρός, εἶνε τυλιγμένος, καὶ σχηματίζει ἓν χονδρὸν δέμα, τὸ ὁποῖον γεμίζει ὅλην τὴν κοιλίαν. Ὁ σωλὴν αὐτὸς ἔχει ἓν ὄνομα γνωστὸν εἰς ὅλον τὸν κόσμον· ὀνομάζεται *ἔντερον*. Διαιρεῖται δὲ εἰς δύο μέρη, τῶν ὁποίων τὸ μὲν ἓν καλεῖται *λεπτὸν ἔντερον*, ἀρχίζει ἀπὸ τὸν πυλωρὸν καὶ σχηματίζει αὐτὸ μόνον του ὅλας τὰς δίπλας τοῦ δέματος, τὸ δὲ ἄλλο ὀνομάζεται *παχὺ ἔντερον*, εἶνε πολὺ μικρότερον καὶ χονδρότερον, καὶ φαίνεται κἄτι τι ξεχωριστὸν πρᾶγμα, μολονότι εἶνε ἐξακολούθησις τοῦ πρώ-

Digitized by Google

του. Τὸ χονδρὸν αὐτὸ ἔντερον ἀρχίζει ἀπὸ τὸ κάτω μέρος τῆς κοιλίας, πλησίον τοῦ δεξιοῦ ἰσχίου, ἢ γοφοῦ καθὼς λέγομεν κοινῶς, ἀναβαίνει κατ' εὐθεῖαν μέχρι τοῦ στομάχου, περνᾷ ὑποκάτω του, καὶ καταβαίνει ἐξ ἀριστερῶν μέχρι τοῦ ἄκρου τοῦ κορμοῦ, ὅπου καὶ τελειώνει.

Θὰ μ' ἐρωτήσῃς βεβαίως, πῶς κατορθώνει ὁ χυμὸς νὰ ἀναβοκαταβαίνῃ ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ σωλῆνος, ὅστις ἔχει τόσας πολλὰς πτυχὰς καὶ εἶνε τόσον περιεστραμμένος. Μὴν ἀνησυχῇς ὡς πρὸς τοῦτο, διότι περὶ αὐτοῦ φροντίζει ὁ σωλὴν ὁ ἴδιος. Ἡ σκωληκώδης ἐκείνη κίνησις, τὴν ὁποίαν ἀπηντήσαμεν, καθὼς ἐνθυμεῖσαι, εἰς τὸν οἰσοφάγον καὶ μετὰ ταῦτα εἰς τὸν στόμαχον, ὑπάρχει καὶ ἐδῶ ἐπίσης ὁμοία καὶ ἀπαράλλακτος. Ἐπικρατεῖ δὲ ἡ κίνησις αὕτη εἰς ὅλην τὴν ἐσωτερικὴν αὐτὴν μηχανὴν, περὶ τῆς ὁποίας ὁμιλοῦμεν, καὶ τὴν ὁποίαν ἂς ὀνομάσωμεν *ἐντερικὸν σωλῆνα*, ὅπως τὴν ὠνόμασαν οἱ ἐπιστήμονες.

Ἀφοῦ ἅπαξ ἔμβῃ ὁ χυμὸς εἰς τὸν κινητὸν αὐτὸν σωλῆνα, δὲν τρέχει βεβαίως τὸν κίνδυνον νὰ σταματήσῃ· τοὐναντίον δὲ μάλιστα θὰ ἐκινδύνευε νὰ κάμῃ πολὺ γρήγορα τὴν ὁδοιπορίαν του, ἂν δὲν ἀπήντα καθ' ὁδὸν μερικοὺς σταθμοὺς, οἵτινες νὰ μετριάζουν κάπως τὸν ζῆλόν του. Καθ' ὅλον τὸν δρόμον, καὶ ἰδίως ἐν ἀρχῇ, ὑπάρχουν ἀπὸ διάστημα εἰς διάστημα ἐλαστικοί τινες τοῖχοι, οἵτινες φράττουν τὴν ὁδὸν, καὶ διὰ τῶν ὁποίων δὲν κατορθώνει νὰ διαβῇ, εἰμὴ ἀφοῦ συσσωρευθῇ ἐνώπιόν των καὶ κατορθώσῃ τοιουτοτρόπως διὰ τοῦ ὄγκου του νὰ ἐκβιάσῃ τὴν διάβασιν. Οὕτω δὲ ἀναγκάζεται νὰ σταματᾷ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν, καὶ κατ' αὐτοὺς τοὺς σταθμοὺς ἐκτελεῖται ἐπ' αὐτοῦ ἐργασία τις πολὺ περίεργος καὶ σπουδαία.

Πρέπει ἐν πρώτοις, πρὶν προχωρήσωμεν, νὰ μάθῃς, ὅτι ὅλα τὰ συστατικὰ τῶν φαγητῶν, τὰ ὁποῖα διέλυσε καὶ μετεμόρφωσεν ὁ στόμαχός μας, δὲν εἶνε κατάλληλα οὔτε ἔχουσι προορισμὸν νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸ αἷμα. Τὰ φαγητά μας ὁμοιάζουσι κάπως μὲ τὰς πέτρας ἐκείνας, τὰς ὁποίας οἱ χρυσοθῆραι τῆς Καλλιφορνίας μεταβάλλουσιν εἰς μικρὰ θρύμματα, διὰ νὰ εὕρωσι τὰ περιεχόμενα ἐντὸς αὐτῶν μικρὰ τεμάχια χρυσοῦ. Ὁ χρυσὸς τῶν φαγητῶν εἶνε τὸ μέρος των ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον χρησιμεύει εἰς τὸ αἷμα· τὸ δὲ ἄλλο μέρος των εἶνε ἄχρηστον καὶ διὰ πέταγμα. Ἐννοεῖς δὲ, ὅτι ὅλα τὰ φαγητὰ δὲν ἔχουσιν ἴσην ποσότητα χρησίμων μερῶν· καὶ ἐνῷ τὸ κρέας, παραδείγματος χάριν, εἶνε γεμάτον ἀπὸ τοιοῦτον χρυσὸν, ἡ φυλλὰς, —τουτέστιν ἡ σαλάτα,—μόλις πού καί που περιέχει ὀλίγα μικρὰ τεμάχια, καὶ τὸ περισσότερον μέρος της εἶνε ἄχρηστον διὰ τὸ αἷμα.

Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ κοσκινισθοῦν ἐντός μας τὰ φαγητὰ, καὶ νὰ χωρισθῇ τὸ χρήσιμον μέρος των ἀπὸ τὸ ἄχρηστον· τὸ κοσκίνισμα δὲ αὐτὸ γίνεται εὐθὺς εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ λεπτοῦ ἐντέρου, ἐντὸς τοῦ μέρους του ἐκείνου, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται *δωδεκαδάκτυλον ἔντερον*, διότι ἔχει δώδεκα περίπου δακτύλων μῆκος. Ἡ ἐργασία αὐτὴ εἶνε πολὺ σπουδαία, καθὼς ἐννοεῖς, καθότι, ἂν ὁ χυμὸς ἦτον ἐλεύθερος νὰ διατρέξῃ τὸ λεπτὸν ἔντερον γρήγορα γρήγορα καὶ χωρὶς νὰ σταματήσῃ, τὰ χρήσιμα μέρη τῶν φαγητῶν θὰ παρεσύροντο ἀπὸ τὰ ἄχρηστα, καὶ τὸ κέρδος μας θὰ ἦτο μηδαμινόν.

Τοιουτοτρόπως μετὰ τὸν σταθμὸν τοῦ στομάχου ἔρχεται ὁ σταθμὸς τοῦ δωδεκαδακτύλου ἐντέρου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἀναγκάζεται νὰ μείνῃ ὁ χυμὸς διὰ νὰ καθαρισθῇ· τὸ ἔντερον ὅμως αὐτὸ, λεπτὸν καὶ στενὸν καθὼς εἶνε, θὰ ἐδυσκολεύετο φοβερὰ νὰ χωρέσῃ ὅλα ἐκεῖνα τὰ φαγητὰ, τὰ ὁποῖα ἐμαγείρευσεν ὁ στόμαχος, ἂν δὲν εἶχε τὴν ἰδιότητα νὰ διαστέλλεται ἀναλόγως τῆς ἀνάγκης καὶ νὰ φουσκώνῃ κατὰ τὰς περιστάσεις τόσον πολὺ, ὥστε νὰ καταντᾷ ἴσον σχεδὸν πρὸς τὸν στόμαχον. Δι' αὐτὸ δὲ πολλοὶ τὸ ἐθεώρησαν ὡς δεύτερον στόμαχον· καὶ πραγματικῶς, ἡ ἐργασία ἥτις γίνεται ἐντός του τοῦ δίδει κάπως δικαίωμα εἰς τὸν τιμητικὸν αὐτὸν τίτλον, διότι χωρὶς αὐτοῦ ἡ ἐργασία τοῦ στομάχου ἤθελεν ἀποβῇ ἐντελῶς ματαία.

Ὑπεράνω τοῦ δωδεκαδακτύλου ἐντέρου καὶ ὄπισθεν τοῦ στομάχου ὑπάρχει ἓν εἶδος σφογγαρίου, καθὼς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἀπηντήσαμεν ἐντὸς τοῦ στόματος· ἔχει δὲ τὸ γελοῖον ὄνομα *πάγκρεας*, τουτέστιν ὅλον κρέας, ἐνῷ κάθε ἄλλο εἶνε παρὰ κρεατῶδες. Ἀλλ' ἀδιάφορον ὡς πρὸς τοῦτο. Τὸ σφογγάριον αὐτὸ συγκοινωνεῖ μὲ τὸ δωδεκαδάκτυλον ἔντερον δι' ἑνὸς μικροῦ σωλῆνος, καὶ δι' αὐτοῦ χύνει ἐντὸς τοῦ δωδεκαδακτύλου, ὅταν σωρευθῇ ἐκεῖ ὁ χυμὸς, ἓν ὑγρὸν ὅμοιον μὲ τὸν σίελον τοῦ στόματος.

Πλησίον ἐπίσης τοῦ μέρους, ὅπου ὁ σωλὴν τοῦ παγκρέατος (τί ἄσχημη λέξις, αἴ;) εἰσέρχεται εἰς τὸ δωδεκαδάκτυλον, ἀνοίγει καὶ εἷς ἄλλος σωλὴν, ὅστις φέρει καὶ αὐτὸς τὸ ὑγρόν του· ἔρχεται δὲ οὗτος ἀπὸ τὸ ἧπαρ, ὅπου κατασκευάζεται ἡ χολὴ, ὑγρὸν πρασινοκίτρινον καὶ ἀηδέστατον, τοῦ ὁποίου γνωρίζεις βεβαίως τὸ ὄνομα, καὶ τὸ ὁποῖον ἔχει σπουδαιοτάτην ἐνέργειαν κατὰ τὴν κατασκευὴν τῶν φαγητῶν.

Ἡ χολὴ καὶ τὸ ἧπαρ εἶνε σπουδαιότατα πράγματα, καὶ θὰ σοῦ λαλήσω περὶ αὐτῶν ἰδιαιτέρως εἰς τὴν ἐπομένην ἐπιστολήν. Διὰ νὰ μὴ σ' ἀφήσω ὅμως εἰς τὴν ἀβεβαιότητα, δύναμαι νὰ σοῦ εἴπω ἀπὸ τοῦδε, ὅτι τὸ κοσκίνισμα ἐκεῖνο, περὶ τοῦ ὁποίου ἐλέγομεν, ὁ χωρισμὸς δηλ. τῶν ἀχρήστων ἀπὸ τὰ χρήσιμα, γίνεται μόνος του ἐντὸς τοῦ χυμοῦ,

Digitized by Google

ἅμα χυθῶσιν ἐντός του τὰ δύο ἐκεῖνα ὑγρά, τὰ ὁποῖα στέλλει τὸ πάγκρεας ἀφ' ἑνὸς καὶ τὸ ἧπαρ ἀφ' ἑτέρου. Ἂν μ' ἐρωτήσῃς ὅμως τὸ πῶς, θὰ σοῦ ὁμολογήσω πρὸς μεγάλην μου ἐντροπήν, ὅτι γίνεται μὲν ἐντὸς τοῦ χυμοῦ χημική τις ἐργασία (θὰ σοῦ ἐξηγήσω ἀργότερα τὴν λέξιν), τῆς ὁποίας ὅμως εἶνε ἄγνωστον τὸ μυστήριον, διότι ὁ Θεὸς εἶνε καλλίτερος χημικὸς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους.

Τοῦτο μὴ σὲ παραξενεύῃ διόλου· διότι καὶ ἄλλα πολλὰ κατόπιν θὰ ἀπαντήσωμεν μυστήρια, καὶ θὰ ἴδῃς, ὅτι ἡμεῖς μὲν τρώγομεν ὅπως θέλομεν, ὁ Θεὸς ὅμως μᾶς τρέφει ὅπως αὐτὸς ἠξεύρει.

Ἕπεται συνέχεια.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΛΑΧΟΣ.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΖΩΩΝ ΑΤΙΝΑ ΥΠΝΟΥΣΙ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΧΕΙΜΩΝΑ

Μετάφρασις Σ. Κ. Σακελλαροπούλου.

Γνωστὸν εἶνε ὅτι ζῶά τινα καθ' ὅλην τὴν χειμερινὴν τοῦ ἔτους ὥραν ὑπνοῦσιν εἴτε καταλαμβάνονται φυσικῶς ὑπὸ νάρκης εἴτε, ὡς ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι, *φωλοῦσι*. Τοιαῦτα ζῶα εἶνε αἱ χελῶναι, αἱ σαῦραι, οἱ ὄφεις, αἱ ἄρκτοι κ.λ., μάλιστα δὲ ἡ καλουμένη *μαρμότα* τῶν Ἄλπεων. Ἐπέρχεται δὲ εἰς τὰ ζῶα ταῦτα ἡ τοιαύτη τῆς *φωλείας* κατάστασις διὰ τὴν σύγχρονον μετατροπήν, ἥτις συμβαίνει εἰς τὸ νευρικόν των σύστημα ἅμα καὶ εἰς τὴν κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος τῇ ἐπενεργείᾳ τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ψύχους. Ἀποδεικνύεται δῆλα δὴ ἐναργέστατα, ὅτι ὑπάρχει βαθμός τις, κάτω τοῦ ὁποίου δὲν δύναται νὰ καταβῇ ἡ φυσικὴ θερμότης ἑνὸς ζῴου, χωρὶς νὰ χαλαρωθῶσιν αἱ ζωϊκαὶ αὐτοῦ λειτουργίαι. Ἅμα φθάσῃ ἡ θερμοκρασία εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο, ὅπερ ὅμως διαφέρει κατὰ τὰ διάφορα γένη καὶ τὰς διαφόρους ὁμοιογενείας τῶν ζῴων, ἅμα, λέγομεν, φθάσῃ εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο, ἡ ζωὴ ἀρχίζει νὰ χάνῃ τὴν ἐνεργητικότητα αὐτῆς, καθίσταται ἀμαυροτέρα, καὶ ἂν ἡ κατάψυξις ἐπιταθῇ ἔτι πλέον καὶ διαρκέσῃ πλειότερον χρόνον, ὁ θάνατος ἐπέρχεται ἀναπόφευκτος.

Καὶ τὰ μὲν ἀνώτερα εἴτε τελειότερα τῶν ζῴων, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Κ. Γαβαρέττος ἐν τῷ λαμπρῷ αὐτοῦ συγγράμματι περὶ ζωϊκῆς θερμότητος, εὑρίσκουσιν ἐν αὐτῷ τῷ ὀργανισμῷ των ἱκανὰ μέσα διὰ νὰ διαφυλάξωσι τὴν θερμοκρασίαν των ἐπαισθητῶς διαρκῆ καὶ νὰ διατηρήσωσι τὴν πλήρη ἐνεργητικότητα τῶν λειτουργιῶν αὐτῶν καὶ ὅταν ἀκόμη ἦνε δριμύτατος ὁ χειμών. Τὰ μικρὰ ὅμως ζῶα εὑρίσκονται εἰς πάντη διάφορον θέσιν.

Ταῦτα, ὅταν ὁ καιρὸς ἦνε θερμός, εἶνε ζωηρὰ καί, ἐφόσον ἐπέρχεται εἰς αὐτὰ ἔξωθεν ἱκανὴ θερμότης διὰ νὰ διατηρῶσι τὴν θερμοκρασίαν τοῦ σώματός των εἰς τὸν ἀπαιτούμενον βαθμόν, ἐξακολουθοῦσι νἀπολαύωσι πλήρους τῆς ζωῆς. Ἀλλ' ἅμα ἔλθῃ ὁ χειμών, ἡ ἀτελὴς ὀργάνωσις τοῦ ἀναπνευστικοῦ αὐτῶν συστήματος δὲν τοῖς ἐπιτρέπει νὰ καταναλίσκωσιν ἀρκετὴν δόσιν ὀξυγόνου, νὰ ἐνεργοποιῶσιν, οὕτως εἰπεῖν, τὰς ἐσωτερικὰς κατακαύσεις (combustions), ἵνα ἀναπληρῶσιν οὕτω τὴν ἔλλειψιν ἐξωτερικῆς θερμότητος καὶ καθιστῶσι τὰς ζωϊκάς των λειτουργίας ὁμοιοβάθμως ἐνεργάς. Τότε λοιπὸν ὑπνοῦσιν, ἀποναρκοῦνται, μεταβαίνουσιν ἀπὸ ζωῆς ἐνεργοῦ εἰς ζωὴν ἄλλην ἀμαυρὰν καὶ ὑπολανθάνουσαν. Ἡ νάρκη δ' αὕτη, ὑφ' ἧς τὰ περὶ ὧν ὑπόκειται ὁ λόγος ζῶα καταλαμβάνονται, μεγάλως συντελεῖ, ὡς ἀλλαχοῦ θὰ ἴδωμεν, εἰς τὴν μακροβιότητα αὐτῶν, δι' ὃ καὶ προσφυῶς δύναται αὕτη νὰ κληθῇ *συντηρητική*.

Ἡ χειμερινὴ λοιπὸν νάρκη ἢ φωλεία καθίσταται ἐν ὥρᾳ χειμῶνος φυσικὴ ἤτε φυσιολογικὴ κατάστασις παρ' ἅπασι τοῖς ζῴοις, ὧν ἡ θερμοκρασία ποικίλλει. Ταῦτα δὲν τρέφονται, ζῶσι μόνον καὶ συντηροῦνται διὰ τῆς ἰδίας αὐτῶν ζωϊκῆς οὐσίας, ὡς τοῦτο ἀποδεικνύει ἥ τε βαθμιαία αὐτῶν ἴσχνανσις καὶ ἡ ἐλάττωσις τοῦ βάρους τοῦ ἑαυτοῦ σώματος. Αἱ ζωϊκαί των λειτουργίαι εἶνε χαλαραὶ καὶ μόλις ἐπαισθηταί, οὐδεμία ὅμως ἐξ αὐτῶν τέλεον καταπαύει. Ἐπειδὴ δὲ τὰ ζῶα ταῦτα διατελοῦσιν ὄντα ἀκίνητα καθ' ἅπασαν τὴν χειμερινὴν ὥραν, λαμβάνουσι καὶ ταῦτα βαθδημὸν καὶ κατ' ὀλίγον τὴν θερμοκρασίαν τῶν σωμάτων ὑφ' ὧν περιέχονται.

Ὅθεν εὔκολον εἶνε νὰ νοήσῃ τις ὅτι ὅσῳ ὀλιγώτερον εἶνε ὑψωμένη ἡ θερμοκρασία ἑνὸς ζῴου, τόσῳ ταχύτερα ἐπενεργεῖ ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ αὐτοῦ ὁ χειμών. Ἐκεῖνα λοιπὸν τὰ ζῶα, ἅτινα φυσικὰ πρέπει πρῶτα πάντων νἀποναρκωθῶσι, εἶνε τὰ καταχρηστικῶς ὀνομασθέντα ψυχρόαιμα. Λέγομεν δὲ καταχρηστικῶς, διότι καὶ ταῦτα παράγουσι ποσόν τι θερμότητος, ἣν δύναταί τις διὰ τῶν ὀργάνων φυσικῶς νὰ γνωρίσῃ, ἂν καὶ αὕτη βεβαίως εἶνε πολὺ ὑποδεεστέρα τῆς τῶν μαστοφόρων καὶ τῆς τῶν πτηνῶν. Σημειωτέον ἄλλως ὅτι ἡ θερμότης τῶν ἑρπετῶν, ἤτοι ἡ διαφορὰ τῆς θερμότητος τοῦ σώματος τῶν ἑρπετῶν ἀπὸ τῆς τῶν περιεχόντων αὐτὰ ἀνοργάνων σωμάτων, ποικίλλει πολύ, ὡς θὰ ἴδωμεν, ἀναλόγως τῶν μέχρι τοῦδε τοὐλάχιστον παρατηρηθέντων ζωϊκῶν εἰδῶν καὶ τῶν ἐξωτερικῶν περιστάσεων.

Τόσον δ' εἶνε βέβαιον ὅτι ἡ χειμερινὴ νάρκη εἶνε ἀποτέλεσμα τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ψύχους, ὥστε, κατὰ τὰς ἀφηγήσεις τῶν περιηγητῶν, οἱ κροκόδειλοι οἱ ζῶντες παρὰ τὸν ἰσημερινὸν ἐν οὐδεμιᾷ τοῦ ἔτους ὥρᾳ ἀποναρκοῦνται, ἐν ᾧ οἱ διαβιοῦντες παρὰ τοὺς τροπικοὺς ἀποσύρονται ἅμα ἀπέλθῃ τὸ ψῦχος εἰς ἄντρα βαθέα, παρὰ τὴν παραλίαν, ἔνθα φωλοῦσι.

Ἐν Ἀμερικῇ, εἰς πλάτος γεωγραφικὸν ὅμοιον

Digitized by Google

πρὸς τὸ τῆς Αἰγύπτου καὶ ἑπομένως εἰς κλίμα ὀλιγώτερον θερμὸν, διότι ἡ Ἀμερικὴ εἶνε καθόλου ψυχροτέρα τοῦ παλαιοῦ κόσμου, οἱ κροκόδειλοι φωλοῦσι τὸν χειμῶνα.

Ἐκ τῶν ἑρπετῶν, τῶν χελωνῶν ἡ χειμερινὴ νάρκη εἶνε ἡ μᾶλλον γνωστή. Τὰ χελωνοειδῆ πάντα φωλοῦσι τὸν χειμῶνα. Ἰδίως δὲ ἡ χελώνη ὄχι μόνον ἀποσύρεται ὑπὸ τὴν γῆν ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ μηνὸς νοεμβρίου μέχρι τοῦ ἀπριλίου μεσοῦντος, ἀλλ' εὑρίσκεται εἰς νάρκην καὶ μέρος τοῦ θέρους. Ἀπὸ τῆς τετάρτης δῆλα δὴ ὥρας μετὰ μεσημβρίαν κατὰ τὰς μεγαλητέρας ἡμέρας τοῦ θέρους ὑπνοῖ μέχρι τῆς ἑπομένης ἡμέρας, ὅτε ἀργὰ μόνον ἀρχίζει νὰ κινῆται. Ἀναπαύεται πρὸς τούτοις καὶ ὅταν βρέχῃ καὶ μένει ἀκίνητος ὁσάκις εἶνε ὑγρὸς ὁ καιρός.

Περὶ τῆς χελώνης ἔκαμεν ἀξίας λόγου παρατηρήσεις ὁ Ἄγγλος φυσιοδίφης Γιλβέρτος Γουάϊτ·

«Εἶχα κατοικήσει, λέγει, κατὰ τὸ φθινόπωρον εἰς τὸ βάθος μικροῦ χωρίου καλουμένου Lewes. Τῇ 1 νοεμβρίου παρετήρησα ὅτι γραῖά τις χελώνη, σύντροφος τῆς μοναξίας μου, ἤρχιζε νὰ ἀνασκάπτῃ τὴν γῆν διὰ νὰ παρασκευάσῃ τὰ χειμάδιά της. Φαίνεται ὅτι εἶχε λάβει ἐκ τῶν προτέρων τὰ μέτρα της καὶ ἐξελέξατο ὡς τόπον διαμονῆς μέρος τι κατάλληλον ὄπισθεν φυλλάδος ἡπατικοῦ. Ἐσκάλιζε μὲ τοὺς ἐμπροσθίους πόδας καὶ ἔρριπτεν ἐπὶ τῶν νώτων της τὰ χώματα μὲ τοὺς ὀπισθίους. Ἀλλ' ἡ κίνησις αὐτὴ τῶν μελῶν της ἦτο γελοίως βραδεῖα καὶ ὡμοίαζε πολὺ πρὸς ἐκκρεμὲς ὡρολογίου. Τὴν ἐλλείπουσαν ὅμως ταχύτητα θαυμασίως ἀνεπλήρονεν ἡ ἐπιμονὴ τοῦ ζώου. Νυχθημερὸν ἐσκάλιζε καὶ ἔχωνε τὸ ὀγκῶδές της σῶμα εἰς τὸ κοίλωμα, τὸ ὁποῖον κατεσκεύαζε. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸ φθινόπωρον αἱ ὧραι τῆς μεσημβρίας εἶνε συνήθως πολὺ θερμαὶ ἕνεκα τοῦ καυστικοῦ ἡλίου, ἡ χελώνη μου, χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, διέκοπτε τακτικὰ τὰς ἐργασίας της κατὰ τὰς ὥρας ἐκείνας. Ἔμεινα εἰς τὸ χωρίον μέχρι τῆς 13 νοεμβρίου καὶ ἡ ἐργασία δὲν εἶχε τελειώσει. Ἀναμφιβόλως ἂν ὁ καιρὸς, καὶ μάλιστα κατὰ τὰς πρωϊνὰς ὥρας, ἦτο ψυχρότερος, ὁ ὑπομονητικὸς ἐργάτης θὰ ἐπετάχυνε τὰς ὀρυκτικὰς ἐργασίας του.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μοὶ ἔκαμε τὴν μεγαλειτέραν ἐντύπωσιν εἶνε ὁ πολὺς φόβος, ὃν τὸ ζῶον ἐδείκνυεν ὡς πρὸς τὴν μᾶλλον ἢ ἧττον ὑγρὰν τῆς ἀτμοσφαίρας κατάστασιν. Ἂν καὶ ἐκαλύπτετο ὑπὸ τοῦ παχέος ὀστράκου της, τὸ ὁποῖον οὔτε τροχὸς βαρέως φορτωμένης ἁμάξης δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ συντρίψῃ, ἡ χελώνη ἐφαίνετο ἀποδεικνύουσα τοσαύτην ἀποστροφὴν πρὸς τὴν βροχὴν, ὅσην δὲν θὰ ἐδείκνυεν ἡ κομψοπρεπεστέρα λαίδη ἐνδεδυμένη τὰ καλλίτερά της ἐνδύματα καὶ τὰς δαντέλλας της. Μόλις ὀλίγον τι ἐψυχάλιζεν, ἡ κυρία, ἡ χελώνη θέλω νὰ εἴπω, ἔφευγε δρομαίως κρύπτουσα ὑπὸ τὸ φυσικόν της ἀλεξιβρόχιον τὴν μικρὰν κεφαλήν της.»

Καὶ ὄντως, εἰς τὸν ἀκριβῶς παρατηροῦντα τὴν χελώνην, δύναται αὐτὴ νὰ τῷ χρησιμεύσῃ ἀντὶ βαρομέτρου. Ἅμα ἴδῃς τὴν χελώνην νὰ πορεύηται οἱονεὶ ἀλαζονικῶς καὶ νὰ ζητῇ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἀπὸ πρωΐας τὴν τροφήν της, δύνασαι νὰ ἦσαι βέβαιος ὅτι τὴν νύκτα θὰ βρέξῃ. Παρὰ τοῖς ζώοις τούτοις τὰ φαινόμενα τῆς ζωῆς καὶ πᾶσα καθ' ὅλου, οὕτως εἰπεῖν, ἡ ἐνεργητικότης αὐτῶν, ἐξαρτῶνται ὁλοσχερῶς ἐκ τοῦ ποσοῦ τῆς θερμότητος, ἣν λαμβάνουσιν ἔξωθεν. Ὅτε δὲ τὸ θερμόμετρον περὶ αὐτὰ καταβαίνει κάτω τοῦ 15 βαθμοῦ, πᾶσαι αἱ λειτουργίαι των χαλαροῦνται· ἂν αὐξήσῃ πλειότερον τὸ ψῦχος, ζῶσιν ζωὴν ὀλιγώτερον τελείαν· τέλος δὲ καταλαμβάνονται ὑπὸ τῆς χειμερινῆς νάρκης, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας ἡ ζωϊκή των θερμότης συγχέεται μὲ τὴν τῆς περικυκλούσης αὐτὰ ἀτμοσφαίρας.

Πρὸ μικροῦ ἀνέφερά τινα περὶ τῆς φωλείας τῶν κροκοδείλων. Πλίνιος ὁ πρεσβύτερος λέγει ἐν τῇ Φυσικῇ Ἱστορίᾳ του, ὅτι τὰ ζῶα ταῦτα τὰ βιοῦντα ἐν τῷ Νείλῳ διατρίβουσι τέσσαρας τοῦ χειμῶνος μῆνας εἰς σπήλαια ἄνευ οὐδεμιᾶς τροφῆς. Ὅπερ δηλοῖ ὅτι οἱ κροκόδειλοι τοῦ Νείλου, οὓς μάλιστα ἐγνώριζον οἱ ἀρχαῖοι, ἐφώλουν τὸν χειμῶνα. Οἱ νεώτεροι φυσιοδίφαι πολὺ ὀλίγα ἔγραψαν περὶ κροκοδείλων, βεβαίως διότι δὲν εἶνε εὔκολον νὰ παρατηρηθῶσι τὰ ζῶα ταῦτα ἐν τῇ φυσικῇ των καταστάσει.

Ὁ δόκτωρ Φραγκλῖνος διηγεῖται ὅτι ἐν ἔτει 1850 ἐπεσκέφθη τὸν ζωολογικὸν κῆπον τῆς Ἀμβέρσης. Ὁ διευθυντὴς ἐπέστησε τὴν προσοχήν του ἐπί τινος μεγάλου κάδου κεκαλυμμένου διὰ δικτύου ἐκ σύρματος. Ἐκεῖ διεχείμαζεν ὁ κροκόδειλος τῆς ἑταιρίας τῆς φυσικῆς ἱστορίας. Ὁ Φραγκλῖνος ἐκτύπησε διὰ τῆς ῥάβδου του τὸ δίκτυον, τὸ δὲ κεκρυμμένον θηρίον ἐξέβαλεν εὐθὺς κραυγὴν, ἥτις ὡμοίαζε πρὸς γρυλλισμὸν ἅμα καὶ πρὸς συριγμὸν, καὶ εἶτα ἐσίγησεν. Ὁ κροκόδειλος οὗτος ἐκοιμᾶτο ἀπὸ τῆς 15 σεπτεμβρίου μέχρι τῆς 15 μαΐου, καὶ καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ χρονικὸν διάστημα δὲν ἔφαγε τίποτε. Ὅταν ὅμως ἐξύπνησεν εἶχεν ἀκατάσχετον πεῖναν· ἔτρωγεν ἕως εἴκοσιν ὀψάρια τὴν ἡμέραν. Ἡ κατάστασις δ' αὐτὴ τῆς νάρκης ἦτο διὰ τὸ ἐξωτικὸν τοῦτο ζῶον φυσικὴ ἀκολουθία τῆς ἀλλαγῆς τοῦ κλίματος, εἰς ὃ ἦτο συνειθισμένον καὶ ἀφ' οὗ ἀνθρωπίνη χεὶρ τὸ εἶχεν ἀποσπάσει. Ἀπόδειξις δ' εἶνε ὅτι εἰς τὰς θερμὰς χώρας οὐδέποτε φωλεῖ ὁ κροκόδειλος.

Ἀλλ' ἂν φυσικοὶ λόγοι δὲν ἐπέτρεψαν νὰ γείνωσιν ἀκριβεῖς παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς φωλείας

Digitized by Google

τῶν κροκοδείλων, διότι δῆλα δὴ οἱ κροκόδειλοι δὲν ζῶσιν εἰς τὰ ἡμέτερα κλίματα, ἐξηκριβώθη ὅμως ἡ φωλεία ἄλλων ζώων βιούντων περὶ τὰς ἡμετέρας κατοικίας, τῶν σαυρῶν λ. χ., αἵτινες τὸ μὲν θέρος τρέχουσιν εἰς τὸν ἥλιον, τὸν δὲ χειμῶνα τὸν διέρχονται ἐντὸς ὀπῶν, τὰς ὁποίας σκάπτουσιν ἐν τῇ γῇ, καὶ ἐκεῖ ἀποναρκοῦνται καὶ δὲν ἐξέρχονται ἐκεῖθεν εἰμὴ τὴν ἄνοιξιν, ἵνα πολλαπλασιάσωσι τὸ γένος των.

Ἕπεται τὸ τέλος.

ERNEST MENAULT.

Τὸ κατωτέρω διήγημα τῶν Χριστουγέννων μετεφράσθη ἐκ τοῦ γαλλικοῦ. Ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ Εὐρώπῃ ὀνομάζουσι διηγήματα ἢ παραμύθια τῶν Χριστουγέννων, ἐκεῖνα τὰ διηγήματα ἢ παραμύθια, τὰ ὁποῖα τὸν χειμῶνα καὶ μάλιστα κατὰ τὰς μακρὰς ἑσπέρας τῶν Χριστουγέννων διηγεῖται ὁ πάππος ἢ ἡ μάμμη ἢ ἄλλο τι πρεσβύτατον τῆς οἰκογενείας μέλος παρὰ τὴν ἑστίαν εἰς τὰ πέριξ καθήμενα ἐγγόνια. Τὸ σέβας τὸ ὀφειλόμενον πρὸς τὸ γῆρας τὸ πατριαρχικὸν, ἡ ἀγάπη πρὸς τὰ παιδία, τὸ αἴσθημα τὸ οἰκογενειακὸν καὶ τὸ θρησκευτικὸν, ἀποτελοῦσι τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῶν παραμυθίων τούτων, ἅτινα ἐν τῇ καθολικῇ Γαλλίᾳ τὸ πρῶτον καὶ μάλιστα ἐν ταῖς γαλλικαῖς ἐπαρχίαις Προβιγκίᾳ καὶ Βρεταννίᾳ κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας κρατήσαντα, μετηνέχθησαν ἔπειτα εἰς τὴν διαμαρτυρομένην Ἀγγλίαν παρηλλαγμένα ὀλίγον ἀπὸ τοῦ ἀρχικοῦ τύπου διὰ τὴν διαφορὰν τοῦ τε θρησκεύματος καὶ τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτῆρος. Ἔχουσι λοιπὸν τὰ νῦν πολλὴν σπουδαιότητα τὰ παραμύθια ταῦτα ἐν Ἀγγλίᾳ, εἰς τῆς ὁποίας τὰ ἔθιμα βαθέως, οὕτως εἰπεῖν, εἰσεχώρησαν. Εἶνε δὲ ἡ ὑπόθεσις αὐτῶν ἄλλοτε ἄλλη, περιστρεφομένη περίπου περὶ τὰ αὐτὰ ἐκεῖνα πράγματα, περὶ ἃ καὶ τὰ παρ' ἡμῖν παραμύθια, ἂν καὶ τὸ κατ' ἀρχὰς τῶν Χριστουγέννων τὰ διηγήματα ἦσαν καθαρῶς θρησκευτικαὶ διηγήσεις. Τὰ διηγήματα ταῦτα, τὰ ἁπλῶς παρὰ τὴν ἑστίαν ἐν ἀφελεῖ οἰκογενειακῇ ὁμηγύρει ἐπαναλαμβανόμενα, ἠδυνήθησαν καὶ εἰς σπουδαιότερον κύκλον νὰ εἰσχωρήσωσι καὶ δὴ γραμματολογικὸν εἶδος ἰδιαίτερον νὰ ἀποτελέσωσιν ἐν Ἀγγλίᾳ, καὶ πρότερον μὲν, μάλιστα δὲ ἀφ' ὅτου ὁ πολὺς τῆς Ἀγγλίας μυθιστοριογράφος, ὁ Κάρολος Δίκενς, συνέγραψε τοιαῦτα τῶν Χριστουγέννων παραμύθια πολὺ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ ἀντηχήσαντα, ἅτινα, ἂν καὶ ἔχουσι χαρακτῆρα ἀποκλειστικῶς ἀγγλικὸν, εἰς πλείστας ὅμως εὐρωπαϊκὰς γλώσσας μετεφράσθησαν. Παρ' ἡμῖν τὰ παραμύθιά μας οὐδέποτε ὀνομάζονται τῶν Χριστουγέννων διὰ λόγους πολλοὺς, εἴς τε τὸ κλίμα τὸ ἡμέτερον καὶ τὸν ἐθνικὸν ἡμῶν χαρακτῆρα ἀναφερομένους, ἰδίως δὲ διότι ἡ τῶν Χριστουγέννων ἑορτὴ δὲν κατέχει ἐν τῇ ἑλληνικῇ οἰκογενείᾳ ἣν ἐν τῇ κατὰ Δύσιν οἰκογενείᾳ θέσιν. Παρὰ τοῖς ἄλλοις δῆλα δὴ Εὐρωπαίοις τὰ Χριστούγεννα θεωροῦνται ὡς ἡ κυριωτάτη καὶ κατ' ἐξοχὴν οἰκογενειακὴ ἑορτή. Τότε, ἐν ᾧ χιὼν παχεῖα κατακαλύπτει ὡς διὰ λευκῆς σινδόνος τὰ ἔξω πάντα καὶ τρέμει ὑπὸ τοῦ ψύχους ὁ διαβάτης, μολύβδινος δὲ οὐρανὸς πιέζει τὰ στήθη, συναθροίζεται ἡ οἰκογένεια παρὰ τὴν ἑστίαν, παρακάθηται εἰς μακρὸν συμπόσιον, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὁποίου διακρίνονται αἱ κυαναῖ τοῦ plum-pudding φλόγες, στολίζεται τὸ δένδρον τῶν Χριστουγέννων διὰ λαμπάδων καὶ χρυσωμένων ξηρῶν ὀπωρικῶν, καὶ χαρωπὰ χαρωπὰ τὰ ξανθὰ παιδία ἀνυπομόνως περιμένουσι τῶν Χριστουγέννων τὰ δῶρα. Ἀλλ' ἄλλως ἔχουσι ταῦτα παρ' ἡμῖν· δι' ἡμᾶς κυριωτάτη ἑορτὴ εἶνε ἡ τοῦ Σωτῆρος Ἀνάστασις. Ὑπὸ τὸν λαμπρὸν τῆς Ἀνατολῆς οὐρανὸν, τὴν Λαμπρὰν φυσικῶς πρέπει νὰ ἑορτάσῃ ὁ ἄνθρωπος· εὐθυμώτεραι εἶνε αἱ ἑορταί μας, ἂν δὲ ὀλιγώτεροι εἶνε οἱ κατὰ τὸ φαινόμενον οἰκογενειακοὶ δεσμοὶ παρ' ἡμῖν, πταίει τὸ κλίμα καὶ ὁ οὐρανός μας. Κατὰ κλασσικὴν δὲ παράδοσιν τὴν πρώτην τοῦ ἔτους δίδομεν τὰ δῶρα, οὐδεὶς δὲ δύναται νὰ εἴπῃ ὅτι τὸ ἔθιμον τοῦτο δὲν εἶνε καὶ φυσικώτερον καὶ λογικώτερον. Πλὴν ἀλλ' ὅμως ἔχομεν καὶ ἡμεῖς παραμύθια, παραμύθια κάλλιστα καὶ διασώζοντα πολλὰς παραδόσεις ἐκ τῆς καλῆς ἐκείνης μυθολογίας τῶν ποιητικωτάτων καὶ εὐφανταστοτάτων προγόνων μας. Δὲν διαφαίνονται ἐν αὐτοῖς οὔτε τῆς ἄρκτου ἡ ὁμίχλη οὔτε τοῦ δυτικοῦ μεσαίωνος αἱ παραδόσεις· ἄλλος εἶνε ὁ χαρακτήρ των. Ἀλλὰ τίς δὲν ἠξεύρει τὰ παραμύθιά μας; τίς παρὰ γραίας μάμμης δὲν ἤκουσεν αὐτὰ καὶ εἰς τίνος τὴν ψυχὴν δὲν ἀναπολοῦσι γλυκείας τῆς παιδικῆς ἡλικίας ἀναμνήσεις; Δυστυχῶς Κάρολος Δίκενς δὲν ὑπάρχει παρ' ἡμῖν ἵνα καθαρίσῃ, ἵνα διασκευάσῃ, ἵνα καταστήσῃ εὐπρόσωπον τὴν τοῦ λαοῦ κληρονομίαν. Ἠσχολήθησαν μέν τινες παρ' ἡμῖν εἰς συλλογήν τινων παραμυθίων, ἀλλὰ πρὸς ἄλλον σκοπὸν, καὶ ἀτάκτως μάλιστα καὶ ἀμεθόδως. Ἠθέλησαν νὰ διασώσωσι τὰς παραδόσεις, ὅπως τώρα ὑπάρχουσι, μὲ τὴν γλῶσσάν των, μὲ τὴν χροιάν των τὴν κατ' ἐπαρχίας καὶ κατὰ πόλεις. Ἔργον τὰ μάλιστα ἐπαινετὸν καὶ ἱερόν! Ἀλλ' οὐδεὶς ἐσκέφθη νἀναπλάσῃ διὰ τῶν παραμυθίων εἶδος γραμματολογικὸν νέον, οὐδεὶς ἐσκέφθη νά ἐπωφεληθῇ τὸν δημώδη μυθολογικὸν πλοῦτον, μιμούμενος τὸν Δίκενς.

Σ.

ΔΙΗΓΗΜΑ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ

Τίνι τρόπῳ ἡ μάμμη Κολλέττα ἐχρησιμοποίησε δύω φιλήματα.

Πρὶν ἢ λήξῃ τὸ γεῦμα τῶν Χριστουγέννων παρεκάλεσαν τὴν μάμμην Κολλέτταν νὰ διηγηθῇ κανένα μῦθον διὰ τὴν ἑορτήν.

Μία γιαγιὰ, εἰς ὁμοίαν ταύτης περίστασιν, δὲν περιμένει ποτὲ νὰ τῇ κάμωσι πολλὰς παρακλήσεις.

— Ἀγαπητοί μου φίλοι, εἶπεν ἡ γραία κυρία μειδιῶσα, ἰδοὺ ἐγὼ πρόθυμος εἰς τὰς προσταγάς σας. Ἀλλὰ δὲν εἶναι παντάπασι μῦθος, εἶναι μάλιστα ἱστορία ἀληθὴς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον τώρα θὰ σᾶς διηγηθῶ...... Εἶναι ἀληθὴς ἱστορία, καὶ εἶμαι βεβαία ὅτι θὰ σᾶς ἀρέσῃ.

Ἡ μάμμη τότε διὰ χειρὸς λευκῆς ἔτι καὶ λεπτοφυοῦς διευθετήσασα τὸν χιονόλευκον κεφαλόδεσμόν της, ἔμεινε σκεπτομένη ἐπί τινα στιγμὴν, εἶτα δ' ἤρχισεν οὕτω πως τὴν διήγησίν της:

Εἶναι πολὺς καιρὸς, παραπολὺς μάλιστα.....

Ἤμην τότε εἰς τὴν ἀόριστον ἐκείνην ἡλικίαν καθ' ἣν δὲν εἶναί τις πλέον παιδίον, ἀλλ' οὔτε ἀκόμη τελεία κόρη. Διήνυον μόλις τὸ δέκατον τέταρτον ἔτος, καὶ ὅμως ἐν τοιαύτῃ ἡλικίᾳ δύω πάθη μὲ εἶχον ἤδη κυριεύσει· πρῶτον, σφοδρὰ ἀγάπη πρὸς τὸν ἀδελφόν μου, ὃν ἀπεκάλουν μεγάλον μου ἀδελφὸν, διότι ἦτο κατὰ δώδεκα ἔτη μεγαλήτερος ἐμοῦ· δεύτερον δὲ, ὑπέρμετρος ἀδυναμία διὰ τὰς κούκλας μου.......

Ἡμέραν τινὰ βροχερὰν καὶ σκοτεινὴν, ἡμέραν ἀχρεῖαν ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις, ἐνῷ ἔμενον ἐν τῇ αἰθούσῃ ἀσχολουμένη εἰς τὴν τακτοποίησιν τῶν παιγνιδίων μου, ἤκουσα νὰ ὁμιλῶσι δυνατὰ ἐντὸς τοῦ δωματίου τοῦ πατρός μου.

Δὲν ἦτον ἀμφιβολία καμμία, ὅτι ἐφιλονείκουν..... Αὐτομάτως πως ἠκροάσθην, καὶ ἀνεγνώρισα τὴν φωνὴν τοῦ ἀδελφοῦ μου.

— Πάτερ μου, ἔλεγεν ὁ Ὀκτάβιος δι' ἐντόνου πλὴν συγκεκινημένης φωνῆς, σᾶς ὁρκίζομαι εἰς τὴν τιμήν μου, ὅτι θέλω νυμφευθῆ τὴν δεσποινίδα Δουτέρτρου, διότι εἶναι ἀξία νὰ φέρῃ τὸ ὄνομά μου καὶ τὸ ἰδικόν σας, καὶ διότι ἀγαπῶ αὐτήν.....

Digitized by Google

— Καὶ ἐγώ, ἀπήντησεν ὁ πατήρ μου, σὲ λέγω εἰς τὴν τιμήν μου ὅτι δὲν θὰ νυμφευθῇς—τῇ συγκαταθέσει μου τοὐλάχιστον — κόρην ἄνευ προικός, ἡ ὁποία ἀγνοῶ καὶ ἐγὼ πόθεν κατάγεται.

— Ἔστω, πάτερ μου· ἀλλὰ σᾶς εἰδοποιῶ ὅτι σήμερον ἀκριβῶς, μὲ καρδίαν ἀλγοῦσαν καὶ τεθλιμμένην, θὰ ἐγκαταλίπω τὴν πατρικὴν οἰκίαν... Μάρτυς μου ὁ Θεὸς ὅτι ἤθελον ν' ἀποφύγω τὸ ἔσχατον τοῦτο μέσον... ἀλλ' ἀγαπῶ τὴν Μάρθαν, καὶ αὐτὴ μὲ ἀγαπᾷ.... Εἶμαι εἰκοσιὲξ ἐτῶν ἤδη... θὰ κάμω λοιπὸν χρῆσιν τοῦ παρὰ τοῦ νόμου χορηγουμένου μοι δικαιώματος...

— Θὰ τολμήσῃς νὰ τὸ κάμῃς, σὺ ὁ υἱός μου! ἀνέκραξεν ὀργίλως ὁ πατήρ μου.

— Ναί, ἀπήντησε θαῤῥαλέως ὁ ἀδελφός μου.

Μετὰ ταῦτα ἤκουσα ἰσχυρὸν βηματισμὸν ἐν τῷ δωματίῳ.

— Κάμε, κύριε, ὅπως ἀγαπᾷς, εἶπεν ὁ πατήρ μου μετά τινας στιγμὰς διὰ φωνῆς σχεδὸν ἡσύχου, ἀλλ' ἐνθυμήσου καλῶς τοῦτο· ὅτι δὲν θὰ ἐπανίδω ποτὲ πλέον οὔτε σέ, οὔτε ἐκείνην τὴν ὁποίαν διὰ τῆς βίας θέλεις νὰ εἰσαγάγῃς ἐντὸς τῆς οἰκογενείας μου.

— Ἐλπίζω, εἶπεν ὁ ἀδελφός μου, ὅτι ὁ χρόνος θὰ σᾶς ἀναγκάσῃ νὰ μεταβάλητε τὴν ἀπόφασίν σας.

— Οὐδέποτε, ... ὕπαγε εἰς τὸ καλόν!

* * *

Διαβαίνων ὁ Ὀκτάβιος ἀπὸ τῆς αἰθούσης ἐν ᾗ ἐγὼ εὑρισκόμην, ἦτο κάτωχρος. Μὲ ἐπλησίασε, μὲ ἔλαβεν εἰς τὰς ἀγκάλας του, καὶ—Ὑγίαινε, ἀγαπητή μου μικρὰ ἀδελφή, μοὶ εἶπε μὲ τὰ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, δὲν θὰ μὲ ἴδῃς πλέον...

— Καὶ διατί; ἀφοῦ ἐγὼ δὲν ἐμάλωσα μαζῆ σου....

— Αἴ! εἶπε, παρατηρῶν με ἀσκαρδαμυκτεί, σὺ ἤκουσες.... Εἶτα, ἀναλογιζόμενος ἀναμφιβόλως τὴν ἡλικίαν μου...

— Δὲν δύναμαι ν' ἀπαντήσω εἰς τὴν ἐρώτησίν σου, μικρούλα μου... Εἶναι πράγματα τὰ ὁποῖα θὰ ἐννοήσῃς βραδύτερον, ὅταν γίνῃς μεγάλη... Πρὸς τὸ παρόν, ὅ,τι εἶναι ἀνάγκη νὰ μάθῃς εἶναι τοῦτο, ὅτι εἴτε ἐκ τοῦ πλησίον, εἴτε μακρόθεν, θὰ σὲ ὑπεραγαπῶ πάντοτε...

— Κ' ἐγὼ ἐπίσης, ἐφώναξα κλαίουσα...

Μ' ἔσφιγξε τότε μίαν ἔτι φορὰν ἐπὶ τοῦ στήθους του, καὶ ἀπεμακρύνθη δρομαίως.

* * *

Μετὰ δύο μῆνας ὁ Ὀκτάβιος ἦτο νυμφευμένος.

Ἡ πληγὴ ὑπῆρξε ὀδυνηρὰ διὰ τὸν πατέρα μου, ἀρχαῖον στρατηγόν, χαρακτῆρος ἀκεραίου, ἄνθρωπον τέλος συνειθισμένον εἰς πλήρη ὑπακοήν.

Ἔκτοτε δὲν ἠθέλησε νὰ χωρισθῇ ἀπ' ἐμοῦ· μοὶ ἔδωκε παιδαγωγόν, καὶ ὁ τραχὺς οὗτος ἄνθρωπος, ὅστις ἠνάγκαζε τὰ πάντα νὰ ἐνδίδωσιν εἰς ἓν βλέμμα του, συγκεντρόνων ἐπ' ἐμὲ ἅπασαν τὴν στοργήν του, κατέστη κατὰ γράμμα δοῦλος τῶν ἰδιοτροπιῶν μιᾶς δεκατετραετοῦς τρελλοκόρης.

Καθ' ὅσον δ' ἐμεγάλωνα ἐγώ, ἄλλο τόσον ηὔξανεν, ἀντὶ νὰ ἐλαττοῦται, καὶ ἡ ἀνεξάντλητος προθυμία του εἰς τὸ νὰ μ' εὐχαριστῇ.

Αἱ ἐλάχισται ἐπιθυμίαι μου προεμαντεύοντο παρ' αὐτοῦ, καὶ πολλάκις, ἐξερχομένη μαζῆ του δὲν ἐτόλμων νὰ ἐκφέρω γνώμην περί τινος κοσμήματος ἢ οἱουδήποτε ἀντικειμένου πρὸς καλλωπισμόν, διότι ἤμην βεβαία, ὅτι ἐὰν τὸ εὕρισκον ὡραῖον, ὁ πατήρ μου θὰ μοὶ τὸ προσέφερε τῇ ἐπαύριον.

Περὶ ἑνὸς μόνου πράγματος ἐφάνη πάντοτε ἀμετάπειστος, καὶ τοῦτο ἦτον ὅτε τῷ ἔλεγον ὅτι ἤθελον νὰ ἐπανίδω τὸν ἀδελφόν μου. . . .

Πολλάκις εἶχον ἀποπειραθῇ νὰ ἐπιφέρω συμφιλίωσιν, ποιοῦσα χρῆσιν τῆς ἐπιῤῥοῆς μου, ἀλλ' ἅμα τῶν πρώτων λέξεων ἐκφερομένων ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, ὁ πατήρ μου μοὶ ἐπέβαλε σιωπὴν διὰ τρόπου τοιούτου, ὥστε ἐγώ, γινώσκουσα κάλλιστα τὸν χαρακτῆρά του, ὤφειλον πάραυτα νὰ σιωπήσω.

Καὶ ἐσιώπων μέν, ἀλλὰ δὲν ἀνεγνώριζον τὴν ἧττάν μου. Αἱ ἀλληλοδιάδοχοι αὗται ἀποτυχίαι δὲν μὲ εἶχον παντάπασιν ἀποθαῤῥύνει...

Ἐν ὀλίγαις λέξεσιν ἤμην ἡ κόρη ἑνὸς στρατηγοῦ, ἐγίνωσκον δὲ καὶ ἐγὼ καλῶς τὴν ῥωμαϊκὴν ἱστορίαν, ὅπως πεισθῶ ὅτι διὰ τῆς χρονοτριβῆς ἐπιτυγχάνεται ἡ νίκη....

Ἐνόησα ὅτι ἡ κατὰ τῆς φιλαυτίας τοῦ πατρός μου πληγὴ ἦτο ἀκόμη πολὺ νωπή, ὅπως ἐλπίσω τὴν ἄμεσον αὐτῆς θεραπείαν· ἀπεφάσισα λοιπὸν νὰ ἐνεδρεύω, περιμένουσα τὰ λοιπὰ ἀπὸ τοῦ χρόνου καὶ τῆς τύχης....

* * *

Εἶχον παρέλθει σχεδὸν ἓξ ἔτη ἀφ' ὅτου ὁ πατήρ μου ἔζη μόνος μετ' ἐμοῦ, ὅτε κατὰ τὸν νοέμβριον μῆνα εἴχομεν προσκληθῇ νὰ γευματίσωμεν παρὰ τῷ νομάρχῃ.

Ἡ συνομιλία περιεστράφη μεταξὺ ἄλλων καὶ ἐπὶ δυστυχήματός τινος συμβάντος τῇ προτεραίᾳ ἐν τῷ σιδηροδρόμῳ, ὁ δὲ νομάρχης ἀνέφερε μετὰ πλείστων ἐπαίνων καὶ νέον τινὰ μηχανικόν, ὅστις ἰδίως εἶχε διακριθῇ κατὰ τὴν περίπτωσιν ἐκείνην.

— Πῶς ὀνομάζεται; ἠρώτησεν ὁ πατήρ μου.

Τότε παρετηρήθη εἰς ἅπαντας τοὺς περὶ τὴν τράπεζαν παρακαθημένους κίνησίς τις ὑποδεικνύουσα προφανῆ ἀμηχανίαν.

— Ἂν θέλῃς τὴν ἀλήθειαν, στρατηγέ, εἶπε μετά τινα στιγμιαίαν σιωπὴν ὁ νομάρχης, ὁ μηχανικὸς οὗτος εἶναι ὁ υἱός σας....

Digitized by Google

—Τοῦτο ποσῶς δὲν μ' ἐκπλήσσει, ἀπήντησεν ἀφελῶς ὁ γέρων.

Ἀλλ' ἐγὼ διέκρινα ἐπὶ τοῦ προσώπου του ἀκτῖνα ὑπερηφανείας.

Αἱ γυναῖκες, καὶ ἄξιαι ἂν ἦναι τῶν ὅσα κατ' αὐτῶν φλυαροῦσιν οἱ ἄνδρες, δὲν στεροῦνται βεβαίως δεξιότητος, ὥστε ἐνόησα πάραυτα ὅτι τὸ πρᾶγμα εἰσῆλθεν εἰς καλὸν δρόμον.

Ὁ ἀδελφός μου εἶχεν ἀποκτήσει, τῷ ὄντι, διὰ τῆς ἱκανότητός του οὐχὶ μόνον ὑπόληψιν, ἀλλὰ καὶ περιουσίαν τινά· εὗρε δὲ προσέτι παρὰ τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἐκλεχθείσῃ καὶ κατακτηθείσῃ, οὕτως εἰπεῖν, γυναικί, σύζυγον ἀληθῶς ἀξίαν αὐτοῦ καὶ ἧς τὸ ὄνομα ἀνεφέρετο παρὰ πάντων μεθ' ἐγκωμίων.

Μετὰ τὸ δεῖπνον κατεκλίθην ὑπερευχαριστημένη, ἀλλὰ καὶ ἀποφασισμένη νὰ περιμείνω ἓν ἔτι ἔτος, δύω ἔτη, ἐὰν ἦτον ἀνάγκη, ὅπως μὴ διακυβεύσω τὴν μάχην.

Ἤθελον νὰ παραδοθῇ ὁ ἐχθρὸς δεδεμένος χεροπόδαρα!

* * *

Ὁ πατήρ μου ἐτήρει τὸ ἔθιμον νὰ γευματίζῃ περὶ τὸν ὄρθρον κατὰ τὰ Χριστούγεννα, καὶ κανὲν πρᾶγμα εἰς τὸν κόσμον δὲν θὰ τὸν ἔπειθε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ πατροπαράδοτον τοῦτο δεῖπνον, ἀλλὰ καὶ οὐδὲ νὰ λησμονήσῃ τὸ δῶρον ὅπερ εἶχε συνήθειαν νὰ μοὶ προσφέρῃ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην.

Ἡ 24 δεκεμβρίου εἶχεν ἀνατείλει.

— Αἴ λοιπόν! Κολλέττα μου, μοὶ λέγει ὁ στρατηγός, ἐλπίζω ὅτι δὲν λησμονεῖς σήμερον τὸ δεῖπνον τῆς ἑσπέρας.

— Ὦ πάτερ μου! εἶπον μὲ τόνον ἐλέγχου, ὅστις μ' ἐβοήθησε νὰ κρύψω ἀκούσιόν τι μειδίαμα.

—Καλά. . . .πλὴν εἰπέ μοι, μικρούλά μου, πρέπει τώρα νὰ ἔλθῃς εἰς βοήθειάν μου. . . Θὰ ζητήσω ἀπὸ σὲ μίαν συμβουλήν.

—Ἀπὸ ἐμέ;

— Ἀπὸ ἐσέ . . . . ναί. . . Φίλος μου τις ὅστις ἔχει μίαν θυγατέρα θελκτικωτάτην, γλυκεῖαν, ἀγαθήν, ἀφωσιωμένην . . . θέλει νὰ τῇ χαρίσῃ δῶρόν τι, ἀλλὰ δὲν ἠξεύρει τί νὰ ἐκλέξῃ... Ἡ κόρη του ἔχει σχεδὸν τὴν αὐτὴν ἣν καὶ σὺ ἡλικίαν. . . Οὔφ! ἀνεφώνησεν ἐξαίφνης καὶ αποτόμως ὁ στρατηγός, εἰς τὸν διάβολον αἱ περιφράσεις, τὰ αἰνίγματα καὶ αἱ ῥητορεῖαι. . . . . Εἰπέ μοι, Κολλέττα, τί θέλεις νὰ σοὶ χαρίσω διὰ τὰ Χριστούγεννα;

—Ἰδού, ἀπεκρίθην τότε περιχαρὴς διὰ τὴν καθαρὰν ταύτην ἐρώτησιν ἥτις μοὶ ἀπευθύνετο κατ' ἔτος, καὶ ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔκαμνα τὸν λογαριασμόν μου.

—Εἰπέ, εἶμαι εἰς τὴν καλήν μου ὥραν. . .

—Οὕτω πάντοτε συνειθίζεις νὰ ἦσαι πρὸς ἐμέ. . . . ἀλλά . . .

—Τί λοιπόν;

—Θὰ σᾶς ζητήσω πολλὰ σήμερον. . .

— Ζήτησε.

— Πλὴν δὲν τολμῶ. . .

— Σὺ δὲν τολμᾷς; εἶπεν ὁ πατήρ μου σκυθρωπάσας. Ἠξεύρεις πολὺ καλά, μικρά μου, ὅτι τίποτε δὲν ἀρνοῦμαι εἰς σέ. . .

— Τότε, πάτερ μου, εἶπον ἐγώ, δότε μοι τὸν λόγον τῆς τιμῆς σας, τὸν στρατιωτικόν σας λόγον, ὅτι δὲν θὰ μοὶ ἀρνηθῆτε.

— Διάβολε!

— Καὶ πῶς, διστάζετε; τότε λοιπὸν δὲν θέλω τίποτε!

— Ἂς ἦναι λοιπόν, σοὶ δίδω τὸν λόγον τῆς τιμῆς μου νὰ συγκατανεύσω εἰς ὅ,τι ἂν μοὶ ζητήσῃς.

— Σᾶς εὐχαριστῶ!

Ἐγερθεῖσα τότε δι' ἑνὸς πηδήματος, ἔτρεξα νὰ περισφίγξω αὐτὸν διὰ τῶν βραχιόνων μου καὶ ἀπέθεσα ἐπὶ τῶν παρειῶν του ἓν καλὸν καὶ μελωδικὸν φίλημα.

— Πάτερ, εἶπον, τὸ ἑσπέρας τοῦτο, πέντε λεπτὰ πρὸ τοῦ δείπνου θὰ σᾶς ἐνθυμήσω τὸν λόγον σας.

— Ἀλλὰ δὲν θὰ ἔχω καιρὸν ν' ἀγοράσω τὸ δῶρόν σου. . . .

— Ὦ! αὐτὸ δὲν ἀγοράζεται, ἀπήντησα πρὸς αὐτόν. Πλήν, σταθῆτε, λυποῦμαι νὰ βλέπω τὴν ἀνυπομονησίαν σας. . . Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θέλω εἶναι δύω φιλήματα. . .

— Καλὸν κατευόδιον! ἐφώνησεν ὁ στρατηγός· τὸ πιστεύω ὅτι τοῦτο δὲν πωλεῖται, ἀλλὰ δὲν εἶναι δῶρον τῶν Χριστουγέννων τοῦτο, μικρούλά μου!. . .

— Στρατιωτικὸς λόγος! εἶπον ἐγὼ σοβαρῶς καὶ ἀπειλῶν αὐτὸν διὰ τοῦ δακτύλου.

— Καλά, εἴμεθα σύμφωνοι. . .

Τὸν ἤκουσα δὲ τότε ψιθυρίζοντα ὑπὸ τὸν μύστακά του: Δὲν τῇ ὑπεσχέθην ὅμως ὅτι δὲν θὰ τῇ χαρίσω καὶ τίποτε ἄλλο!

* * *

Ἀφοῦ ἐσήμανε μεσονύκτιον, εἰσῆλθον εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ πατρός μου. . .

—Ὁρίσατε στρατηγέ, εἶπον αὐτῷ, τὸ τραπέζι εἶναι ἕτοιμον!

—Μίαν στιγμήν, εἶπεν ὁ ἐξαίρετος ἄνθρωπος ἀποθέτων τὴν ἐφημερίδα του, δός μοι τοὐλάχιστον τὴν ἄδειαν νὰ σοὶ χαρίσω τὸ Χριστουγεννιάτικόν μου δῶρον.

Ἀνοίξας τότε ἓν συρτάρι τοῦ γραφείου του, ἐξήγαγεν ἀπ' αὐτοῦ λαμπρότατον βραχιόλιον μὲ μαργαρίτας ἐπικεκολλημένον, ὃ μοὶ ἐφόρεσε μειδιῶν εἰς τὸν βραχίονα.

—Καὶ τώρα, προσέθηκε, σοὶ ὀφείλω προσέτι καὶ δύω φιλήματα. . .

— Μίαν στιγμήν, εἶπον τότε καὶ ἐγὼ ὀπισθοδρομήσασα· δὲν εἶπον ποσῶς, ζητήσασα αὐτὰ

Digitized by Google

ἀπὸ ὑμᾶς, ὅτι τὰ φιλήματα ταῦτα ἦσαν προωρισμένα δι' ἐμέ. . .

Καὶ μὴ δοῦσα αὐτῷ καιρὸν νὰ σταθμίσῃ τὴν ἀπάντησίν μου, τὸν ἔλαβον ἀπὸ τοῦ βραχίονος, καὶ οὕτως ἔσυρα αὐτὸν πρὸς τὴν αἴθουσαν.

Μόλις εἶχε διαβῆ τὴν θύραν ὅτε ἀξιολάτρευτόν τι τετραετὲς κοράσιον καὶ ἑξαέτης ὡραῖος παῖς ἀναῤῥιχώμενα εἰς τὰ γόνατά του ἔκραζον·

— Καλησπέρα παπούλη!

Ὁ πατήρ μου ἐστάθη πάραυτα, μὲ προσέβλεψε, καὶ νοήσας τὸ πρᾶγμα συνοφρυώθη ὀλίγον· ἀλλὰ τὸ βλέμμα του ἐῤῥίφθη καὶ ἄκοντος αὐτοῦ ἐπὶ τῶν παιδίων, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἐβαστάζετο ἀπὸ ἑνὸς τῶν σκελῶν του, καὶ ἐφαίνοντο ἐντρεπόμενα διότι ὁ χαιρετισμός των ἐγένετο δεκτὸς μετὰ τοσαύτης ψυχρότητος. Δύω τότε δάκρυα ἔῤῥευσαν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν του, καὶ κύψας πρὸς τὰ δύω παιδία, ἐθώπευσεν αὐτὰ ἀκορέστως.

Ἡ στιγμὴ ἦν κατάλληλος· τρέχω τότε πρὸς τὴν θύραν, τὴν ἀνοίγω, καὶ ἐπανέρχομαι πρὸς τὸν πατέρα μου κρατοῦσα ἀπὸ τῆς χειρὸς τὸν ἀδελφόν μου καὶ τὴν νύμφην μου.

Ἡ θέσις μου, κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην, δὲν ἦτο εὐχάριστος, σᾶς τὸ βεβαιῶ. Καθότι, μόλις παρουσιάσθη ὁ Ὀκτάβιος καὶ ἡ Μάρθα, ἡ ὄψις τοῦ πατρός μου εἶχε λάβει ἔκφρασιν ἥκιστα ἐνθαῤῥυντικήν· ἀλλά, τὸ κάτω κάτω, ἐγὼ ἤμην ἐντὸς τοῦ δικαίου μου· ἤμην δανειστὴς ἐρχόμενος ν' ἀπαιτήσω τὴν ἐξόφλησιν ἑνὸς χρέους.

—Στρατηγέ, εἶπον, ἔχω τὸν λόγον τῆς τιμῆς σας· μοὶ ὑπεσχέθητε δύω φιλήματα, καὶ ἔρχομαι νὰ τὰ ζητήσω. . . Πρέπει νὰ πληρώσητε!...

Ὁ πατήρ μου ἐταλαντεύθη ἐπί τινα δευτερόλεπτα, εἶτα μικρὸν κατὰ μικρὸν ἡ φυσιογνωμία του μετεβλήθη, καὶ ἀνοίγων αἴφνης τὴν ἀγκάλην του πρὸς τὸν Ὀκτάβιον,

— Ἐλθέ! ἀνεφώνησε.

— Συγχώρησέ μοι! πάτερ, ἐψιθύρισεν ὁ ἀδελφός μου.

—Νὰ σὲ συγχωρήσω, εἶπεν ὁ στρατηγός· στάσου, νὰ ἴδῃς. . . .

Καὶ παραμερίζων ὀλίγον τὸν υἱόν του, ὁ πατήρ μου ἔκαμε βήματά τινα πρὸς τὴν Μάρθαν.

— Καὶ λοιπόν! παιδί μου, εἶπε μετὰ φιλόφρονος προπετείας, μήπως σὲ φοβίζουν οἱ γηραιοί μου μύστακες καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἔρχεσαι νὰ μὲ ἀσπασθῇς καὶ σύ;

Ἡ νέα γυνὴ ἐῤῥίφθη τότε κλαίουσα εἰς τὰς ἀγκάλας του. Ἀληθὲς εἶναι ὅτι ὅλοι ἔκλαιον, ἄλλος πολὺ καὶ ἄλλος ὀλίγον.

— Μὰ τὴν πίστιν μου! ἀνέκραξε διὰ μιᾶς ὁ πατήρ μου, λαμβάνων τὸν βραχίονα τῆς γυναικὸς τοῦ Ὀκταβίου, ὑπάγωμεν νὰ δειπνήσωμεν. . . . . . . πνίγομαι!

Σᾶς ὁρκίζομαι, τέκνα μου, ὅτι οὐδέποτε ὑπῆρξε πλέον χαρμόσυνον δεῖπνον τῶν Χριστουγέννων.

Ἐκ τοῦ περὶ τῆς καθ' ἡμᾶς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς σπουδαιοτάτου λόγου τοῦ κ. Δ. Βερναρδάκη, τοῦ δημοσιευθέντος ἐν τῇ Ἡμέρᾳ, ἀποσπῶμεν τὰ ἀκόλουθα περὶ τῶν θεμελιωδῶν νόμων τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς, περὶ ὧν εἶνε δύσκολον νὰ εἴπῃ τις σαφέστερον ἅμα καὶ περιεκτικώτερον. Τὰ δὲ ἄλλα, ὡς σχετικῶς διεξοδικώτερα, ἅμα δὲ καὶ εἰδικώτερα καὶ λεπτομερέστερα, παραλείπομεν, μὴ δυνάμενοι νὰ συμπεριλάβωμεν εἰς τὰ στενὰ ὅρια τῆς Ἑστίας. Ἀρκεῖ δὲ μόνον νὰ εἴπωμεν περὶ αὐτῶν, ὅτι πρῶτον ἤδη ἐξηγεῖται σαφῶς ἅμα καὶ εὐμεθόδως ἡ θεμελιώδης διαφορά, ἥτις διαχωρίζει τὴν εὐρωπαϊκὴν ἀπὸ τῆς καθ' ἡμᾶς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, ἣν δεξιώτατα ὁ συγγραφεὺς ἀνέσυρεν ἐκ τοῦ σκότους τῆς κοινῆς περὶ αὐτὴν περιφρονήσεως καὶ ἀδιαφορίας. Ἡ ὑπεροχὴ καὶ ὁ ἀσύγκριτος πλοῦτος τῶν ἀγνώστων καὶ παρημελημένων αὐτῆς πόρων κατέστη διὰ τῆς πραγματείας ταύτης ἀναντίῤῥητος, καὶ δὲν ὑπολείπεται ἄλλο εἰμὴ ἡ διὰ χειρῶν καλλιτεχνικῶν ἐκμετάλλευσις αὐτῶν, καὶ ἡ διὰ τῆς ἁρμονίας περιβολὴ τοῦ κατὰ τὴν μουσικὴν ταύτην μέλους· τῆς δὲ ἁρμονίας θεωρεῖ τὴν μουσικὴν ταύτην ὁ συγγραφεὺς ὄχι ἀνεπίδεκτον.

Σ. τ. Δ.

ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΝΟΜΟΙ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Γνωρίζετε ἐκ τῆς φυσικῆς, ὅτι ἑκάστη σχεδὸν σύγκρουσις ἢ καὶ ἁπλῆ μετακίνησις σώματος θέτει εἰς παλμὸν ἢ δόνησιν τὸ περιέχον, δι' οὗ καὶ μεταδίδεται εἰς τὴν ἀκοὴν τὸ αἴσθημα τοῦ ἤχου. Ὁ ἦχος ποικίλλει ἀπειροτρόπως, προσπίπτων ἄλλοτε μὲν εὐαρέστως ἄλλοτε δὲ δυσαρέστως εἰς τὴν ἀκοὴν τοῦ ἀνθρώπου· ἀλλ' οὔτε τὸ ἐξ ἀντικειμένου ποιὸν ἢ ποσὸν τοῦ ἤχου, οὔτε τὸ ἐξ ὑποκειμένου εὐάρεστον ἢ δυσάρεστον αἴσθημα τῆς ἀνθρωπίνης ἀκοῆς, ὡς τοιαῦτα, εἶνε ἱκανὰ νὰ ἀποτελέσωσιν στοιχεῖον μουσικόν, καὶ ἐὰν ἐπ' ἄπειρον καὶ ἀπειροποικίλως ἐπαναληφθῶσι. Τί δὲ εἶνε ἀνάγκη νὰ συμβῇ, ὅπως παραχθῇ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο; Ἕκαστος ἦχος εἶνε προϊὸν ὡρισμένου ἀριθμοῦ δονήσεων, καὶ ὅσῳ μὲν ὀλιγώτερος εἶνε ὁ ἀριθμὸς τῶν δονήσεων τούτων, τόσῳ καὶ ὁ ἐξ αὐτῶν παραγόμενος ἦχος εἶνε βαρύτερος, ὅσῳ δὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν δονήσεων εἶνε μεγαλίτερος, τόσῳ καὶ ὁ ἦχος εἶνε ὀξύτερος. Διὰ τὸν κόσμον ἢ τὸν Θεὸν πιθανώτατον εἶνε, ὅπως διϊσχυρίζοντο πολλοὶ φιλόσοφοι, ὅτι ἡ ἀέναος καὶ ἀπειροποίκιλος κίνησις τῆς ὕλης, ἀπὸ τοῦ ἐλαχίστου μορίου τοῦ κονιορτοῦ μέχρι τοῦ μεγίστου τῶν οὐρανίων σωμάτων, παράγει μουσικὴν ἁρμονίαν θεσπεσίαν· ἀλλὰ τὸν πεπερασμένον ὅμως ἄνθρωπον διαφεύγει ἐντελῶς ἡ ἁρμονία αὕτη· καὶ δι' αὐτόν, ὅπως λάβῃ ὑπόστασιν τὸ μουσικὸν στοιχεῖον, τουτέστιν, ὅπως μεταβληθῇ ὁ ἦχος εἰς τόνον, εἶνε ἀνάγκη νὰ συνδυασθῶσι δύο πράγματα, ὡρισμένον μέτρον χρόνου καὶ ὡρισμένος ἀριθμὸς δονήσεων, ἤ, ὅπερ ταὐτόν, νὰ περικλεισθῶσιν ἐντὸς ὡρισμένου χρόνου δύο ἢ πλειότεροι ἦχοι, ἔχοντες πρὸς ἀλλήλους λόγον ὡρισμένον ὀξύτητος καὶ βαρύτητος, ἤ, ὅπερ ὁμοίως ταὐτόν, λόγον ὡρισμένου ἀριθμοῦ δονήσεων. Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι, οἱ παράγοντες τοὺς μουσικοὺς τόνους, φύσει μὲν

Digitized by Google

εἶνε πρότεροι, ὄχι ὅμως καὶ θέσει, διότι πρότερον ὥρισαν οἱ ἄνθρωποι διὰ τοῦ κριτηρίου τῆς ἀκοῆς ἐπὶ τῆς τεταμένης χορδῆς (ἐντεῦθεν δὲ καὶ ἡ λέξις *τόνος*), ἢ ὁπωσδήποτε ἄλλως τοὺς ἀποτελοῦντας τὸ μουσικὸν αἴσθημα τόνους, καὶ ἔπειτα ἀνεκάλυψαν οἱ φυσικοὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν δονήσεων, αἵτινες παράγουσι τοὺς τόνους τούτους. Εἶνε δὲ οἱ κύριοι μουσικοὶ οὗτοι τόνοι ἑπτά, ὄχι διότι ἡ δυνατὴ μουσικὴ ὀξύτης καὶ βαρύτης περικλείεται ἐντὸς τῶν ἑπτὰ τούτων τόνων, ἀλλὰ διότι, ὅσον καὶ ἂν προχωρήσῃ τις εἴτε πρὸς τὸ ὀξύτερον εἴτε πρὸς τὸ βαρύτερον, δὲν εἶνε δυνατὸν εἰμὴ νὰ ἐπαναληφθῶσιν αἱ αὐταὶ σχέσεις τῆς βαρύτητος καὶ ὀξύτητος, κατὰ διαφόρους μόνον οὕτως εἰπεῖν διαστάσεις. Οἱ ἑπτὰ οὗτοι τόνοι, ἐὰν προσλάβωμεν καὶ ὄγδοον, ὅστις εἶνε ἡ ἀρχὴ ἑτέρων ἑπτὰ ὁμολόγων τόνων, διότι προσαπαιτεῖται καὶ οὗτος, ὅπως, ἐπαναπαυομένου ἐπ' αὐτοῦ τοῦ αἰσθήματος τῆς ἀκοῆς, συναποτελεσθῇ ὅλον τι ἄρτιον, οἱ ἑπτὰ λέγω οὗτοι τόνοι, μετὰ τοῦ «προσλαμβανομένου» ὀγδόου, συναποτελοῦσι τὴν διὰ πασῶν, ἢ τὴν κλίμακα, (ὀκτάδα, octave, gamme, κλπ.), ἥτις εἶνε οὕτως εἰπεῖν τὸ ἀλφάβητον τῆς μουσικῆς. Ὀνομάζονται δὲ οἱ ἑπτὰ οὗτοι τόνοι τῆς εὐρωπαϊκῆς κλίμακος διὰ τῶν ἑξῆς ἑπτὰ συλλαβῶν ut, ἤ, ὅπως ἐν τῇ πράξει λέγεται, do, re, mi, fa, sol, la, si, ἤ, κατὰ τοὺς Γερμανούς, διὰ τῶν ἑξῆς στοιχείων c, d, e, f, g, a, h. Ἀλλὰ μεταξὺ τῶν κυρίων τούτων τόνων παρεμβάλλονται καὶ πέντε ἄλλοι δευτερεύοντες, οἵτινες ὀνομάζονται «διέσεις» ἢ «ὑφέσεις.» Αἱ δύο αὗται λέξεις, δίεσις καὶ ὕφεσις, ἐκφράζουσιν ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν τόνον, ὅστις, καθ' ὅσον μὲν νοεῖται ὡς σχετιζόμενος πρὸς τὸν βαρύτερον τόνον, λέγεται δίεσις, καθ' ὅσον δὲ πρὸς τὸν ὀξύτερον, ὕφεσις· οἷον ὁ μεταξὺ τοῦ re καὶ mi τόνος ὡς πρὸς μὲν τὸ re εἶνε δίεσις, ὡς πρὸς δὲ τὸ fa εἶνε ὕφεσις. Ἐὰν δίεσις καὶ ὕφεσις ἐφιλοχώρει μεταξὺ ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν τόνων, οἱ δευτερεύοντες οὗτοι τόνοι ἤθελαν εἶνε ἄλλοι ἑπτά· ἀλλ' ἐπειδὴ μεταξὺ τοῦ mi καὶ fa, ὡς καὶ μεταξὺ τοῦ si καὶ do, διὰ λόγους, οὓς ἤθελεν εἶνε μακρὸν νὰ ἐξηγήσωμεν ἐνταῦθα, δὲν ἐμφιλοχωροῦσι νέοι τόνοι, ὁσάκις δὲ γείνῃ χρεία διέσεως ἢ ὑφέσεως ἐν ταῖς δυσὶ ταύταις χώραις τῆς διὰ πασῶν, χρησιμεύουσιν ὡς δίεσις ἢ ὕφεσις οἱ γειτνιάζοντες κύριοι τόνοι, οἱ νέοι οὗτοι παρέμβλητοι τόνοι εἶνε ὄχι ἑπτά, ἀλλὰ πέντε· ἤτοι ὅλοι οἱ ἐντὸς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς κλίμακος δυνατοὶ τόνοι κατὰ τὴν εὐρωπαϊκὴν μουσικὴν εἶνε δώδεκα.

Τώρα ποῖός τις εἶνε ὁ λόγος τῆς βαρύτητος καὶ ὀξύτητος τῶν δώδεκα τούτων τόνων τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς κλίμακος; Τὴν ἀπάντησιν εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην μᾶς παρέχει ἡ φυσική· ὃν λόγον ἔχουσι πρὸς ἀλλήλους οἱ ἀριθμοὶ τῶν παλμῶν τῶν διαφόρων τόνων, τοιαύτη εἶνε καὶ ἡ πρὸς ἀλλήλους αὐτῶν ὀξύτης. Ποῖοι δὲ εἶνε οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι; Ἡ φυσικὴ ὁμοίως μᾶς ἀπαντᾷ ὡς ἑξῆς· Ἐὰν λάβωμεν π. χ. ἐπὶ ἑνὸς κλειδοκυμβάλου τὴν τετάρτην διὰ πασῶν, καὶ θεωρήσαντες αὐτὴν ὡς χρωματικὴν κλίμακα, ὑποβάλωμεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς πειραματικῆς φυσικῆς, ἔχομεν τοὺς ἑξῆς ἀριθμοὺς τῶν δονήσεων. Do=100,000 παλμῶν, do εἰς δίεσιν=105,946, re=112,246, re εἰς δίεσιν=118,921, mi=125,992 fa=133,484, fa εἰς δίεσιν=141,421, sol=149,831, sol εἰς δίεσιν =158,740, la=168,179, la εἰς δίεσιν=178,180, si=188,775, do=200,000. Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι παριστάνουσιν ἀκριβῶς τοὺς παλμούς, ὅσοι εἶνε ἀναγκαῖοι εἰς τὸ νὰ παραχθῶσιν οἱ 12 οὗτοι τόνοι τῆς εὐρωπαϊκῆς χρωματικῆς κλίμακος κατὰ τὰς ἀσφαλεῖς καὶ βεβαίας καὶ ἀναντιῤῥήτους πειραματικὰς παρατηρήσεις τῆς ἐπιστήμης. Τουτέστιν, ἐὰν περιστείλωμεν εἰς μικροτέρας ἀριθμητικὰς ἐκφράσεις τοὺς ἀριθμοὺς τούτους, ἔχομεν κατὰ προσέγγισιν διαφορὰν ἢ διάστημα τοῦ do—re=12, re—mi=13, mi—fa=7, fa—sol=16, sol—la=16, la—si =18, si—do=20. Ὁ δὲ λόγος τῶν διέσεων ἢ παρεμβλήτων τόνων πρὸς τοὺς κυρίους εἶνε τοιοῦτος, ὥστε, περιστελλομένων εἰς ἐλαχίστους ὅρους τῶν ἀριθμητικῶν ἐκφράσεων, ἔχομεν κατὰ προσέγγισιν τὸν ἀριθμητικὸν λόγον 1:2, ἤ, ὅπερ ταὐτόν, $\frac{1}{2}$:1. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ μὲν κύριοι τόνοι θεωροῦνται ἄρτιοι καὶ ἀκέραιοι, αἱ δὲ διέσεις καὶ ὑφέσεις ὡς τὰ ἡμίση τῶν κυρίων τόνων. Ὥστε, καθ' οἱονδήποτε τρόπον καὶ ἂν συνδυασθῶσιν οἱ τόνοι τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς, οὐδεὶς ἄλλος ἀριθμητικὸς λόγος δύναται νὰ ἐμφιλοχωρήσῃ μεταξὺ τοῦ ἀκεραίου τόνου καὶ τῆς διέσεως ἢ ὑφέσεως αὐτοῦ, εἰμὴ ὁ προῤῥηθεὶς 1:$\frac{1}{2}$.

Τὰ προῤῥηθέντα εἶνε ἡ θεμελιώδης βάσις, ἐφ' ἧς στηρίζεται ὅλον τὸ οἰκοδόμημα τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς· ὅπως δὲ εἶνε ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ ἀριθμητική, μὴ στηριζομένη ἐπὶ τοῦ μαθηματικοῦ ἀξιώματος 2+2=4, οὕτω καὶ μουσικὴ παραβαίνουσα τοὺς θεμελιώδεις τούτους νόμους, εἰς τοὺς ὁποίους οἱ Εὐρωπαῖοι ἀποδίδουσι κῦρος ἀπόλυτον ὁποῖον καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς νόμους τῆς φύσεως, εἶνε ἀδύνατος· ὅπως καὶ πᾶς ἄλλος τόνος παρὰ τοὺς προῤῥηθέντας δώδεκα οὔτε ὑπῆρξέ ποτε, οὔτε ὑπάρχει, οὔτε εἶνε δυνατὸν κατ' αὐτοὺς νὰ ὑπάρξῃ ἄλλως, εἰμὴ ὅπως ὑπάρχει ἐν μὲν τῇ τέχνῃ τὸ νόθον, ἐν δὲ τῇ φύσει τὸ τερατῶδες.

Κατὰ τὴν νομοθεσίαν τοῦ Σόλωνος οἱ Ἀθηναῖοι ἐθεώρουν ὡς ἄτιμον τὸν μὴ γηροκομοῦντα, ἢ μὴ τρέφοντα τοὺς γονεῖς αὐτοῦ.

Digitized by Google

ΠΕΡΙ ΓΑΛΑΚΤΟΣ

Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε σελ. 123.

II

Χρησιμότης καὶ βλαβερὰ ἐπιρροὴ τοῦ γάλακτος ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁπόσην χαρὰν αἰσθάνεταί τις, καλοί μου ἀναγνῶσται καὶ ἀναγνώστριαι, ὅταν διανοῆται ὅτι θὰ ἐπανίδῃ προσφιλὲς ἄτομον! Ἡ ἀνάμνησις τῆς ἰδέας ταύτης διεγείρει τὸν νοῦν, συγκινεῖ τὴν καρδίαν αὐτοῦ, καὶ τότε ἡ χαρὰ παρίσταται ζωγραφικωτάτη εἰς τὸ πρόσωπον τούτου. Ἴσως σεῖς ἐλάβατε ἀφορμὴν νὰ δοκιμάσητε πλειότερον ἐμοῦ τὴν ἁπλῆν ταύτην συναίσθησιν, (ἢ τοὐλάχιστον εὔχομαι νὰ δοκιμάζητε τὴν χαρὰν συνήθως), καὶ μάλιστά τινες ἐξ ὑμῶν ἀνεγνώσατέ ποτε εἰς τὸ Ἀττικὸν Ἡμερολόγιον[1] ποῖος εἶναι κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ὁ ἀδιάρρηκτος δεσμὸς μεταξὺ τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας τοῦ συναισθανομένου. Τὴν συναίσθησιν ταύτην αἰσθάνομαι καὶ ἐγὼ σήμερον, ὅταν διανοοῦμαι ὅτι συναντῶ πάλιν ὑμᾶς μετά τινα χρόνον ἀπουσίας· καὶ ἡ χαρὰ αὕτη, διεγείρουσα τὸν νοῦν μου, πιστεύω ὅτι θὰ μὲ καταστήσῃ ἱκανὸν νὰ τηρήσω ἀλληλουχίαν τῶν γνώσεων τὰς ὁποίας περιγράφω, ζωγραφιζομένη δὲ εἰς τὸ πρόσωπόν μου, ἐλπίζω ὅτι θὰ ἀντανακλᾶται ἐφ' ὑμῶν καὶ θὰ σᾶς καθιστᾷ ἐπιτηδείους νὰ τηρήσητε ζωηρὰν τὴν εἰκόνα τῶν περιγραφομένων.

Α') Ὅταν λαμβάνητε τὴν πρωΐαν κυαθίσκον γάλακτος, εἰσάγετε εἰς τὸν στόμαχον ὑμῶν πάντα τὰ συστατικὰ τούτου, τά τε ὀργανικὰ τὰ περικλειόμενα ἐντὸς τῶν γαλακτοσφαιρίων καὶ τὰ διαλελυμένα εἰς τὸν ὀρρὸν, ὡς καὶ τ' ἀνόργανα τὰ διαλυτὰ εἰς τὸν ὀρρὸν τούτου. Ἅμα δὲ τὸ γάλα τοῦτο φθάσῃ εἰς τὸν στόμαχον, καὶ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ γαστρικοῦ χυμοῦ τοῦ στομάχου ὑμῶν αὐτῶν, πάσχει τὰς αὐτὰς μεταβολὰς εἰς ἃς ὑποβάλλεται ἐκτὸς τοῦ στομάχου τεχνηέντως διὰ τῆς πυτίας τῶν ἀμνῶν, ἤτοι ἡ μὲν τυρία (καὶ τὸ ὀλίγον λεύκωμα) αὐτοῦ πήγνυται, καὶ σχηματίζει τὸν ἐγκλείοντα τὸ βούτυρον χλωρὸν τυρὸν, τὰ δὲ λοιπὰ τούτου συστατικὰ ἐκθλίβονται καὶ διαχέονται εἰς τὸν στόμαχον ὡς τυρόγαλα.

Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἰδοὺ τί συμβαίνει ἐν τῷ στομάχῳ. Τὸ μὲν τυρόγαλα, περιέχον τὸ γαλακτικὸν ζάκχαρον καὶ τ' ἀνόργανα ἅλατα διαλελυμένα ὁμοῦ εἰς τὸ ὕδωρ, εἰσδύει εἰς τὰς φλέβας τοῦ στομάχου καὶ ἐκεῖ μίγνυται μετὰ τοῦ κυκλοφορουμένου ἐντὸς αὐτῶν αἵματος, προικίζον οὕτω τὸ αἷμα διὰ νέων ἀνοργάνων ἁλάτων καί τινος ποσότητος γαλακτικοῦ ζακχάρου· ὁ δὲ χλωρὸς τυρὸς, ἐνέχων καὶ τὸ βούτυρον τοῦ γάλακτος, ἄρχεται βαθμηδὸν ἀπὸ τῆς περιφερείας πρὸς τὸ κέντρον ν' ἀναδιαλύηται διὰ τῆς ἐπιδράσεως ἀφθονωτέρου γαστρικοῦ χυμοῦ καὶ νὰ μεταβάλληται εἰς γαλακτώδη τινα μάζαν, ἥτις τότε εἰσδύει βαθμηδὸν (τῇ βοηθείᾳ μάλιστα τῆς χολῆς τῆς σαπωνοποιούσης τὸ βούτυρον) εἰς τὰ λεπτότατα λυμφατικὰ ἀγγεῖα, ἀπ' αὐτῶν μεταβαίνει εἰς τοὺς κορμοὺς τῶν λυμφατικῶν ἀγγείων καὶ ἐκεῖθεν χύνεται εἰς τὰς μεγάλας φλέβας, ἔνθα μίγνυται μετὰ τοῦ αἵματος καὶ προικίζει αὐτὸ διὰ μεγίστης ποσότητος τυρίας καὶ λίπους, μικροτέρας δὲ λευκώματος.

Ἀφοῦ δὲ φθάσῃ τὸ αἷμα τοῦτο εἰς τὸ δεξιὸν ἡμιμόριον τῆς καρδίας καὶ ἐκεῖθεν ἐξακοντισθῇ εἰς τοὺς πνεύμονας, τὰ συστατικὰ τοῦ γάλακτος χωρίζονται εἰς τρία διάφορα τμήματα, ἀναλόγως τῆς ἐνεργείας αὐτῶν. Καὶ τοῦ πρώτου τριτημορίου, τοῦ συνισταμένου ἐκ τοῦ γαλακτικοῦ ζακχάρου καὶ τοῦ βουτύρου καὶ τοῦ κληθέντος *πνευστικὴ καὶ θερμαντικὴ τροφή*, τὸ γαλακτικὸν ζάκχαρον ἀποσυντίθεται ἐν τοῖς πνεύμοσι διὰ τοῦ ὀξυγόνου τοῦ εἰσπνεομένου ἀέρος καὶ μεταβάλλεται εἰς ὕδωρ καὶ ἀνθρακικὸν ὀξὺ, σώματα τὰ ὁποῖα ἐξέρχονται διὰ τῆς ἐκπνοῆς ὑμῶν, μίγνυνται μετὰ τοῦ ἀέρος καὶ χρησιμεύουσι πρὸς τὴν ἀναπνοὴν τῶν φυτῶν· τὸ δὲ βούτυρον μεταβάλλεται εἰς λίπος καὶ τότε μεταβαίνει μετὰ τοῦ αἵματος εἰς τὴν καρδίαν καὶ ἐξ αὐτῆς εἰς ἅπαν τὸ σῶμα, ἐφεξῆς ἐξέρχεται τῶν ἀγγείων, κατατίθεται εἰς τὰ διάφορα ὄργανα αὐτοῦ καὶ μάλιστα ὑπὸ τὸ δέρμα καὶ χρησιμεύει ὡς κακὸς θερμαγωγὸς πρὸς διατήρησιν τῆς ἀναπτυσσομένης ἐν τῷ σώματι ζωϊκῆς θερμότητος. Τὸ δεύτερον τριτημόριον, τὸ συνιστάμενον ἐκ λευκώματος καὶ τυρίας καὶ τὸ ὠνομασθὲν *ἰδίως θρεπτικὴ καὶ πλαστικὴ τροφὴ*, μεταβάλλεται εἰς τοὺς πνεύμονας καὶ ἐπανέρχεται εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ ποιότητα ἤτοι εἰς λεύκωμα καὶ ἰνίαν, εἶτα διαπέμπεται μετὰ τοῦ αἵματος εἰς τὴν καρδίαν καὶ ἐξ αὐτῆς εἰς ἅπαν τὸ σῶμα, ἐκεῖ δὲ ἐξέρχεται τῶν αἱμοφόρων ἀγγείων, εἰσδύει ἐντὸς τῶν μικροτάτων μορίων τοῦ σώματος, καὶ τότε χρησιμεύει τὸ μὲν λεύκωμα πρὸς τὴν ἐπιδιόρθωσιν τῶν ἐφθαρμένων διὰ τοῦ χρόνου μορίων αὐτοῦ, ἡ δὲ ἰνία πρὸς τὴν διάπλασιν νέων, ἢ ἐν ἄλλαις λέξεσι, τὸ μὲν λεύκωμα πρὸς τὴν ἰσχὺν ἡ δὲ ἰνία πρὸς τὴν αὔξησιν ἡμῶν. Τὸ τρίτον τέλος τριτημόριον, τὸ συνιστάμενον ἐκ τῶν ἀνοργάνων ἁλάτων τῶν διαλελυμένων ἐν τῷ ὕδατι καὶ τὸ κληθὲν *ἀνόργανος θρεπτικὴ καὶ πλαστικὴ τροφὴ*, οὐδόλως μεταβάλλεται εἰς τοὺς πνεύμονας, ἀλλὰ μεταβαίνει εἰς τὴν καρδίαν καὶ ἐξ αὐτῆς εἰς ἅπαν τὸ σῶμα, τότε δὲ ἡ μὲν φωσφορικὴ τίτανος συμβάλλει εἰς τὴν διάπλασιν τῶν ὀστῶν, τὸ φωσφορικὸν νάτρον καὶ κάλι εἰς τὴν διάπλασιν τῶν ὀργάνων, τὸ χλωριοῦχον κάλι εἰς τὴν διάπλασιν τῶν μυῶν κτλ.

1. Νοῦς καὶ Καρδία, ὑπὸ Κ. Π. Δηλιγιάννη, εἰς Ἀσωπίου Ἀττικὸν Ἡμερολόγιον, 1873, σ. 392.

Digitized by Google

Ἐκ τῶν γνώσεων τούτων γίνεται δῆλον· 1ον Ὅτι τὸ γάλα εἶναι σύνθετος τροφή, συνισαμένη ἐκ θερμαντικῶν, θρεπτικῶν ὀργανικῶν καὶ ἀνοργάνων οὐσιῶν, ἐν ᾧ αἱ λοιπαὶ τοῦ ἀνθρώπου τροφαί, αἱ μὴ τροποποιηθεῖσαι διὰ τῆς μαγειρικῆς, εἰσὶν ἁπλαῖ τροφαί, ἀποτελούμεναι ἐκ μιᾶς τῶν οὐσιῶν τούτων, εἴτε τῶν θερμαντικῶν ὡς αἱ ἐλαῖαι, εἴτε τῶν θρεπτικῶν ὡς ὁ ἄρτος καὶ τὸ κρέας, εἴτε τῶν ἀνοργάνων ὡς τὰ ἐν τῷ ὕδατι διαλελυμένα ἅλατα· ἐπειδὴ δὲ τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου, ἡ πολυσύνθετος αὕτη μηχανή, φθειρομένη καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἔχει ἀνάγκην πρὸς ἐπιδιόρθωσιν αὐτῆς ἁπασῶν τῶν οὐσιῶν τούτων, αἵτινες τὴν ἀπαρτίζουσιν, ὁ ἄνθρωπος ἀναγκάζεται νὰ λαμβάνῃ ὡς τροφὴν εἰς μὲν τὴν μικρὰν αὐτοῦ ἡλικίαν μόνον τὸ γάλα, τὸ περιέχον ἅπαντα τὰ εἴδη τῶν οὐσιῶν τούτων, εἰς δὲ τὰς μετὰ ταῦτα ἡλικίας αὐτοῦ τριπλᾶς τροφάς (ἄρτον, προσόψημα καὶ ὕδωρ.) 2ον Ὅτι τὸ γάλα περιέχει τὰ τρία ταῦτα εἴδη τῶν τροφῶν εἰς διάφορον ποσόν, ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν τοῦ τρεφομένου ζώου· οὕτω τὸ βούτυρον τοῦ γάλακτος εἶναι ἄφθονον, σχετικῶς πρὸς τὸ λίπος τῶν θερμαντικῶν τροφῶν τῶν παραλαμβανομένων ὑπὸ τῶν ἀνεπτυγμένων, καὶ πάλιν τοῦτο εἶναι ἀφθονώτερον εἰς τὸ γάλα τῆς προβάτου, αἰγὸς καὶ ἀγελάδος ἢ εἰς ἐκεῖνο τῆς γυναικὸς καὶ τῆς ὄνου, καὶ μᾶλλον ἄφθονον κατὰ τοὺς δύο πρώτους μῆνας, ὀλιγώτερον δὲ κατὰ τοὺς ἐπιόντας· ἐπίσης ἡ τυρία καὶ τὰ ἅλατα εἶναι ὀλιγώτερα εἰς τὸ γάλα τῆς ὄνου καὶ ἐκεῖνο τῆς γυναικός, πλειότερα δὲ εἰς τὸ γάλα τῆς προβάτου, αἰγὸς καὶ ἀγελάδος, καὶ πάλιν ταῦτα βαθμηδὸν ἐπαυξάνουσι, προβαινούσης τῆς αναπτύξεως τοῦ θηλάζοντος βρέφους κατ' εὐθὺν λόγον πρὸς τὴν ἐλάττωσιν τοῦ βουτύρου. 3ον Ὅτι τὸ γάλα τῆς γυναικός, μολονότι εἶναι διάφορον τοῦ γάλακτος τῶν λοιπῶν ζώων, ἐλλεῖπον δύναται ν' ἀντικατασταθῇ ὑπὸ τούτου, ὅταν ἀπὸ μὲν τοῦ γάλακτος τῆς αἰγὸς ἀφαιρέσῃ τις τεχνηέντως τὸ ἥμισυ βούτυρον, εἰς δὲ τὸ γάλα τῆς προβάτου καὶ ἀγελάδος προσθέσῃ 3 ἢ 5 τοῖς ἑκατὸν ὕδωρ καὶ γλυκάνῃ πάντα ταῦτα διὰ ζαχχάρου.

Ἐκτὸς τούτων παρατηροῦμεν ὅτι τὸ βούτυρον τοῦ γάλακτος, ἀποθηκευόμενον ὑπὸ τὸ δέρμα τοῦ ἀνθρώπου, παρέχει τρεῖς μεγάλας ὠφελείας εἰς τοῦτον. Ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐμποδίζει ὡς κακὸς θερμαγωγὸς τὴν ἐξάτμισιν τῆς θερμότητος τοῦ σώματος αὐτοῦ, καὶ οὕτως ὁ ἄνθρωπος διατηρεῖ ἐν ἑαυτῷ τὴν παραγομένην ὑπὸ τοῦ σώματος αὐτοῦ θερμότητα καὶ δὲν αἰσθάνεται τὸ ψῦχος τῆς ἀτμοσφαίρας ἐν καιρῷ μάλιστα χειμῶνος ἢ εἰς ψυχρὰς χώρας· διὰ τοῦτο βλέπομεν ὅτι ἄνθρωποι ἐξησθενημένοι καὶ ἐκ βαρέων νόσων ἀναρρωνύοντες αἰσθάνονται πλειότερον τὸ ψῦχος τοῦ χειμῶνος ἢ οἱ εὔσαρκοι καὶ ἱκανὴν ποσότητα λίπους ὑπὸ τὴν ἑαυτῶν σάρκα φέροντες· συνάμα δὲ ἀποκαθιστᾷ τὰς γραμμὰς τῆς μορφῆς τῶν μορίων τοῦ σώματος αὐτοῦ (τοῦ προσώπου δηλ., τοῦ κορμοῦ, τῶν ἄκρων) οὐχὶ ὀξείας ἀλλ' ἐστρογγυλευμένας καὶ τὸ ἐλλειπτικὸν σχῆμα παραλαμβανούσας, τὸ ὁποῖον θεωρεῖται ὡς βάσις τῆς ὡραιότητος τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος· διὰ τοῦτο παρατηροῦμεν ὅτι τὸ σῶμα τῆς γυναικὸς εὐμοιροῦν λίπους δὲν παρουσιάζει ὀξείας γωνίας, ἀλλὰ τὸ μὲν πρόσωπον αὐτῆς γίνεται ἐλλειψοειδὲς διὰ τῆς καταθέσεως λίπους εἰς τὰς παρειάς, καὶ δὲν φέρει τὰς ἐξοχὰς τῶν ὑπεροφρύων τόξων οὐδὲ τὰς κοιλότητας τῶν κογχῶν τῶν ὀφθαλμῶν, οἱ δὲ βραχίονες καὶ τ' ἀντιβράχια αὐτῶν καθὼς καὶ ὁ κορμὸς τούτων γίνονται ὁμοίως ἐλλειψοειδῆ, διακρινόμενα τῶν ἀνδρικῶν σωμάτων. Ποσάκις τὸ κλόπιον ὑμῶν βλέμμα δὲν ἐζήτησε νὰ ἴδῃ ἐπὶ στιγμὴν τὸ ὡραῖον τῆς γυναικὸς πρόσωπον καὶ δὲν ἐθαυμάσετε τὸ ἐλλειπτικὸν τοῦτο σχῆμα! Καὶ τέλος χρησιμεύει ὡς ἀποθήκη τροφῆς, τὴν ὁποίαν λαμβάνει ὁ ἄνθρωπος ἐν ἐλλείψει ἄλλης καὶ μεταχειρίζεται πρὸς θρέψιν τοῦ σώματος αὐτοῦ καὶ βελτίωσιν τῶν διὰ τοῦ χρόνου φθειρομένων αὐτοῦ μορίων· διὰ τοῦτο βλέπομεν ὅτι οἱ νοσοῦντες στερούμενοι τροφῆς γίνονται ἀσθενέστεροι, ἤτοι τρώγουσιν ἐν ἀρχῇ μὲν τὸ ὑπὸ τὸ δέρμα ὑπάρχον λίπος αὐτῶν καὶ ἐφεξῆς τὸ ἑαυτῶν κρέας, αὐτοφαγοῦσι.

Ἡ δὲ τυρία καὶ τὰ ἅλατα τοῦ γάλακτος δὲν ἀποθηκεύονται ὡς τὸ βούτυρον αὐτοῦ, ἀλλ' ἀμέσως λαμβάνουσι ζωήν, ἤτοι μεταστοιχειοῦνται καὶ παραλαμβάνουσι τὸ σχῆμα καὶ τὴν ἐνέργειαν τῶν μικροτάτων ἀτόμων τῶν ἀποτελούντων τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου, καὶ οὕτω χρησιμεύουσι νὰ διαπλάσσωσι νέα καὶ ἐπαυξήσωσι τὸ σῶμα αὐτοῦ. Καὶ καθὼς τὸ βούτυρον κωλύει τὴν ἐξάτμισιν τῆς ζωϊκῆς θερμότητος, οὕτως ἡ τυρία καὶ τὰ ἅλατα προκαλοῦσι ταύτην διὰ τῆς μεταστοιχειώσεως αὐτῶν· καὶ καθὼς τὸ βούτυρον χρησιμεύει ὡς ἀποθήκη τροφῆς εἰς τὸν ἄνθρωπον, οὕτως ἡ τυρία καὶ τὰ ἅλατα ἀποτελοῦσι τὴν κυρίως τροφὴν αὐτοῦ· καὶ καθὼς τὸ βούτυρον ἐξωραΐζει τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου, οὕτως ἡ τυρία καὶ τὰ ἅλατα σκοπὸν ἔχουσι τὴν κατασκευὴν τοῦ ἐξωραϊζομένου τούτου σώματος. Ὥστε ἐάν τινες ἐθαυμάσατε τὸ ὡραῖον τῆς γυναικὸς σῶμα, πόσοι δὲν ἐθέλχθητε ἐκ τῆς ἀγαθῆς κατασκευῆς τούτου!

Β') Ὁσάκις ὅμως οἱ μαστοὶ τῶν ζώων τούτων ὑπερβαλλόντως ἐνεργῶσι καὶ τὸ ἐκκρινόμενον ἀπ' αὐτῶν γάλα περιέχῃ πολὺ ἀφθονώτερον τὸ βούτυρον, τὴν τυρίαν καὶ τὰ ἅλατα αὐτοῦ, ἢ ὁσάκις εἰς τὰ θηλάζοντα ὑμῶν βρέφη δώσητε τὸ γάλα τῆς ἀγελάδος ἢ προβάτου καὶ τὸ γάλα τῆς αἰγὸς (περιέχον ἀφθονώτερον μόνον βούτυρον καὶ ἅλατα σχετικῶς πρὸς τὸ γάλα τῆς γυναικὸς) καὶ δὲν τροποποιήσητε προηγουμένως αὐτό, ὡς ἀνωτέρω ἐρρέθη, τότε τὸ τοιοῦτον γά-

λα ἐρεθίζει τὰ πεπτικὰ ὄργανα τοῦ βρέφους καὶ προκαλεῖ τὴν ἐλαττωμένην παραλαβὴν τῶν θρεπτικῶν αὐτοῦ στοιχείων καὶ τὴν ἐξασθένησιν καὶ ἀτροφίαν αὐτοῦ. Καὶ τοὐναντίον, ὁσάκις οἱ μαστοὶ ἀτελῶς ἐνεργῶσι καὶ τὸ ἐκκρινόμενον γάλα περιέχῃ ὀλιγώτερον βούτυρον, τυρίαν καὶ ἅλατα, ἢ ὁσάκις θελήσητε νὰ διαθρέψητε τοὺς ἀμνοὺς διὰ τοῦ γάλακτος τῆς ὄνου, τότε τὸ τοιοῦτον γάλα, περιέχον τὰ χρήσιμα θρεπτικὰ στοιχεῖα εἰς ἐλαχίστην ποσότητα, προκαλεῖ ἐπίσης τὴν ἐξασθένησιν καὶ ἀτροφίαν τῶν θηλαζόντων.

Ἄλλοτε δὲ, ὁσάκις οἱ μαστοὶ τῶν ζώων παύωσι νὰ ἐνεργῶσιν, ἢ ὁσάκις αἱ τροφοὶ πάσχωσι καὶ οἱ μαστοὶ αὐτῶν ἐλάχιστα ἐνεργῶσι καὶ ἐν τούτοις ἀμέλγετε αὐτοὺς ἢ δίδετε εἰς τὸ στόμα τῶν θηλαζόντων, τὸ ἐκκρινόμενον γάλα οὐ μόνον ἐλαχίστην περιέχει ποσότητα γαλακτοσφαιρίων καὶ βουτύρου, καὶ πολὺ ὀλιγωτέραν ποσότητα τυρίας καὶ ἁλάτων, ἀλλὰ καὶ ἀντ' αὐτῶν ἁπάντων περιέχει τὰ ἀσκίδια τῶν ἀδενίσκων μὴ ὑποστάντα τὴν λιπώδη διήθησιν, καὶ ἄφθονον λεύκωμα ἐκ τοῦ ὀρροῦ τοῦ αἵματος τοῦ ζώου·[1] τὸ τοιοῦτον γάλα εἶναι βλαβερὸν διότι οὐδέποτε χρησιμεύει πρὸς διάπλασιν τοῦ θηλάζοντος, ἀλλὰ μόνον πρὸς θρέψιν αὐτοῦ, ὁπότε τὸ ὑπάρχον ἐν τοιούτῳ γάλακτι λεύκωμα ἐρεθίζει τὰ πεπτικὰ ὄργανα τοῦ βρέφους καὶ προκαλεῖ τὴν ἐξασθένησιν τούτου. Καὶ πάλιν, ὁσάκις οἱ μαστοὶ τῶν ζώων πάσχωσι καὶ ἀτελῶς ἐνεργῶσι, τὸ δὲ ἐκκρινόμενον γάλα περιέχει ὀλιγώτερον ποσὸν βουτύρου καὶ τυρίας μεμιγμένον μετὰ τῶν προϊόντων τῆς βλάβης τοῦ μαστοῦ (πύου, αἵματος), τότε τὸ τοιοῦτον γάλα εἶναι πάντῃ μιαρὸν, διότι στερεῖται τῆς ἰδιότητος τοῦ διαπλάττειν καὶ ἔχῃ πάντα τὰ συστατικὰ πρὸς μετάδοσιν τῆς νόσου ἣν πάσχει ἡ τροφός.

Εἰς τὰς τελευταίας ταύτας κατηγορίας κατατάσσουσιν οὐ μόνον τὰς νόσους τῶν μαστῶν τῶν ζώων, ἀλλὰ καὶ ἑτέρας νόσους καθολικὰς τοῦ ὅλου σώματος αὐτῶν· ὡς τοιαύτας δὲ νόσους ἀναγράφουσι τὴν χοιραδίωσιν, τὴν φυματίωσιν καὶ τὴν σύφιλιν διὰ τὴν γυναῖκα, τὰς μολυσματικὰς ἄφθας, τὴν φυματίωσιν καὶ τὴν perlsucht[2] διὰ τὰ λοιπὰ ζῶα. Ὅταν αἱ τροφοὶ πάσχωσι μίαν τῶν νόσων τούτων, τότε τὸ ἐκκρινόμενον ὑπ' αὐτῶν γάλα οὐ μόνον στερεῖται τῆς ἀρκούσης ποσότητος τοῦ βουτύρου, τῆς τυρίας καὶ τῶν ἁλάτων, ἀλλὰ καὶ ἐνέχει τὸν μολυσματικὸν τῶν νόσων τούτων ἰὸν, τὸν ὁποῖον μέχρι τοῦδε δὲν ἠδυνήθησαν μὲν οἱ ἐπιστήμονες νὰ βεβαιώσωσιν οὐδὲ διὰ τῶν χημικῶν ἀναλύσεων τοῦ γάλακτος οὐδὲ διὰ τῆς μικροσκοπικῆς ἐρεύνης αὐτοῦ, ἀλλὰ τὸν ὁποῖον ὁ ἐν Βέρνῃ Καθηγητὴς Klebs εἰς τὰ 1873 ἐπιθανολόγησε διὰ τῶν πειραμάτων τῶν δημοσιευθέντων ἐν τῷ Α΄ τόμῳ τῶν Ἀρχείων τῆς πειραματικῆς παθολογίας καὶ φαρμακολογίας αὐτοῦ, διότι κατέδειξεν ὅτι διὰ τοῦ τοιούτου γάλακτος μεταδίδονται εἰς τὰ θηλάζοντα τέκνα αἱ νόσοι αὗται τῶν τροφῶν.

Αὕτη εἶναι ἡ νέα γνῶσις ἥτις κατέπληξε τοὺς πολλοὺς καὶ ἠνάγκασε τὰς Κυβερνήσεις τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, καὶ μάλιστα τῆς Πρωσσίας, νὰ ἐπιστήσωσι τὴν προσοχὴν τῶν διευθυνόντων τὴν ἀστυνομικὴν ἰατρικὴν, ἵνα οὗτοι ἐπιβλέπωσι πάντα ταῦτα τὰ ζῶα, (τὰς ἀγελάδας), τὰ χρησιμεύοντα ὡς τροφὴ τῶν ἀνθρώπων, καὶ νὰ μὴ ἐπιτρέπωσιν οὐδὲ τὴν χρῆσιν τοῦ γάλακτος τῶν νοσούντων οὐδὲ τὴν ἐδωδὴν τοῦ κρέατος τούτων. Αὕτη εἶναι ἡ νέα γνῶσις ἥτις ἠνάγκασε καὶ ἐμὲ ν' ἀνυψώσω ἤδη τὴν φωνὴν διὰ τοῦ φύλλου τούτου τῆς Ἑστίας, καὶ νὰ παρακινήσω τοὺς πατέρας καὶ τὰς μητέρας νὰ μὴ δίδωσιν εἰς τὰ νεαρὰ καὶ ὡς τὰ εὔοσμα καὶ δροσερὰ ἄνθη ἀναπτυσσόμενα ἑαυτῶν τέκνα ἀδιακρίτως τὸ γάλα, τὸ ὁποῖον ἐπὶ τοσοῦτον χρησιμεύει εἰς τὴν διάπλασιν καὶ τὸν ἐξωραϊσμὸν αὐτῶν.

Κ. Π. Δηλιγιαννης.

Η ΠΡΩΤΗ ΜΑΡΤΙΟΥ

Ἡ ἐπάνοδος τοῦ ἔαρος, ἥτις καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα παρέσχεν ἀφορμὴν εἰς τὴν διάπλασιν πολλῶν μύθων καὶ τὴν σύστασιν ἑορτῶν, ἐπανηγυρίζετο οὐχὶ πρὸ μακροῦ χρόνου πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν παίδων. Οὗτοι κατὰ τὴν πρώτην Μαρτίου περιήρχοντο τὰς οἰκίας, ᾄδοντες ᾀσμάτια μικρὸν ἀλλήλων παραλλάσσοντα, ὅπως τύχωσι παρὰ τῆς οἰκοδεσποίνης κερματίου τινὸς, ἢ ᾠῶν, ἢ ἄλλων φιλοδωρημάτων. Ὁ πρῶτος δὲ τοῦ ὁμίλου ἐκράτει σφαιροειδῆ στέφανον ἀνθέων, ἐπὶ τοῦ ὁποίου περιεστρέφετο ὑποκινούμενον ξύλινον ὁμοίωμα χελιδόνος.

Ἡ συνήθεια αὕτη εἶναι ἀρχαία· ὁ Ἀθήναιος

1. Τὸ γάλα τῆς πασχούσης ἀγελάδος περιέχει ἐπὶ τοῖς ⁰/₀·

	βούτυρον	τυρίαν	λεύκωμα	ζάκχαρον	ἅλατα	τὸ ὅλον τῶν στερεῶν	ὕδωρ
κατὰ τὴν α' ἑβδομάδα	0,07	0,48	8,90	0,08	0,17	9,70	90,30
» » β' »	0,05	0,24	10,68	0,06	0,47	11,50	88,50
» » γ' »	0,58	1,76	6,80	0,68	0,68	10,50	89,50
» » δ' »	0,10	0,44	7,42	0 42	0,47	8,85	91,15
» » ἀνάρρωσιν	2,57	5,56	0,39	3,40	0,53	12,45	87,55

2. Τὴν νόσον ταύτην τῶν ἀγελάδων εἰσέτι δὲν ἐξελλήνισαν οἱ περὶ τὴν κτηνιατρίαν ἀσχολούμενοι, καὶ διὰ τοῦτο δὲν δύναμαι νὰ παρέξω οὐδ' αὐτὴν οὐδὲ τὴν ἀντίστοιχον αὐτῆς κοινὴν ὀνομασίαν.

Digitized by Google

καί τινες ἄλλοι συγγραφεῖς ἀναφέρουσιν ὅτι ἐν Ῥόδῳ, κατὰ τὸν Βοηδρομιῶνα μῆνα, παιδία περιήρχοντο τὰς οἰκίας, ᾄδοντα ᾀσμάτιόν τι, περισωθὲν παρὰ τῷ αὐτῷ συγγραφεῖ, περιεργότατον δὲ ὂν δεῖγμα τῆς δημοτικῆς τῶν ἀρχαίων ποιήσεως· διὰ τοῦ ᾀσματίου τούτου ἀπήτουν κυρίως ἀνταμοιβὴν διὰ τὸν κόπον των· ἐζήτουν δὲ παρὰ τοῦ οἰκοδεσπότου σύκων ὁρμαθὸν καὶ οἶνον καὶ τυροῦ κάνιστρον, παρατηροῦντες προσέτι ὅτι ἡ χελιδὼν δὲν εἶναι ἀκατάδεκτος, ἀλλὰ δύναται νὰ μὴ ἀποῤῥίψῃ καὶ σῖτον καὶ πήττας. Τὸ ᾆσμα κατέληγε δι' ἀπειλῶν πρὸς τοὺς φειδωλευομένους οἰκοδεσπότας! «Ἂν μᾶς δώσῃς τι καλά· »ἄλλως δὲν θὰ σ' ἀφίσωμεν· ἢ τὴν θύραν θὰ πά- »ρωμεν ἢ τὸ ἀνώφλιον αὐτῆς, ἢ τὴν γυναῖκα, ἡ »ὁποία κάθηται μέσα· εἶναι μάλιςα μικρὰ καὶ θὰ »τὴν ἁρπάξωμεν εἰς τὸν ἀέρα· καὶ ἂν φέρῃς τίπο- »τε, νὰ ἦναι καλὸν καὶ ἄφθονον. Ἄνοιγε, ἄνοιγε »τὴν θύραν εἰς τὴν χελιδόνα· δὲν εἴμεθα γέρον- »τες ἡμεῖς, εἴμεθα παιδία.» Ἡ παιδικὴ αὕτη ἑορτὴ ἐκαλεῖτο *χελιδονισμὸς* ἢ *χελιδόνια*, καὶ οἱ παῖδες *χελιδονισταί*.

Τὰ δημοτικὰ ᾄσματα, τὰ ᾀδόμενα παρ' ἡμῖν κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην, ἔχουσιν ἀρχαϊκὴν χροιὰν καὶ παρουσιάζουσι καταπληκτικὴν ὁμοιότητα πρὸς τὸ παρ' Ἀθηναίῳ, ὡς πολλοὶ ἤδη ἀλλοδαποὶ καὶ ἡμέτεροι παρετήρησαν. Ἡ ἀρχὴ πρὸ πάντων τοῦ ἀρχαίου ᾄσματος:

Ἦλθ' ἦλθε χελιδὼν
καλὰς ὥρας ἄγουσα,
καλοὺς ἐνιαυτούς,

οὐδόλως σχεδὸν διαφέρει τῆς τῶν δημοτικῶν:

Ἦρθεν, ἦρθε χελιδόνα κτλ.

Διὰ τῶν συνήθων παρ' ἡμῖν δημοτικῶν ᾀσμάτων οἱ παῖδες ζητοῦσιν ἐπίσης παρὰ τῆς οἰκοδεσποίνης ᾠὰ καὶ ὄρνιθας καὶ πλακοῦντας, οὐχὶ ὅμως αὐθαδῶς, ὡς οἱ ἀρχαῖοι ὁμήλικοί των, ἀλλὰ μειλιχίως καὶ ταπεινότατα, ἐπισφραγίζοντες πάντοτε τὴν αἴτησίν των διὰ δαψιλῶν εὐχῶν.

Κατὰ τὴν πρώτην Μαρτίου καὶ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς ἐτελεῖτο ἐξ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ ἔθους ἑορτή τις, τὴν ὁποίαν κατήργησεν ἡ ἐν Τρούλλῳ Κωνσταντινουπόλεως τῷ 689 συνελθοῦσα ἕκτη οἰκουμενικὴ σύνοδος. Τὴν ἑορτὴν ταύτην ὁ ὑπομνηματιστὴς τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων Βαλσαμὼν ἀποκαλεῖ «πανήγυριν ἑλληνικὴν μεγάλην »διὰ τὴν τῶν ὡρῶν καὶ τοῦ ἀέρος εὐκρασίαν.» Προστίθησι δὲ ὅτι κατ' αὐτὴν «ὀρχήσεις ἀπρε- »πεῖς ἐγίνοντο παρά τινων γυναίων καὶ ἀνδρῶν.» Παραπλησία τοῖς χελιδονίοις παιδικὴ τελετή, κατὰ τὸν διάσημον Γερμανὸν ἀρχαιολόγον Πανόφκα, γίνεται τὸ θέρος εἰς πολλὰ τῆς Γερμανίας μέρη, ὅπου παῖδες, φέροντες δένδρον κεκοσμημένον τοὺς κλάδους διὰ χρωματιστοῦ χάρτου, περιήρχοντο ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν, *ψάλλοντες τὸ θέρος*, καὶ αἰτοῦντες φιλοδωρήματα. Γάλλος δέ τις περιηγητὴς συγκρίνει τὰ *χελιδόνια* πρὸς τὴν ἐν Γαλλίᾳ τελουμένην *Ἑορτὴν τοῦ Θεοῦ* (Fête-Dieu), καθ' ἣν οἱ πανηγυρίζοντες αἰτοῦσιν ὁμοίως ἐκ τῶν οἰκιῶν φιλοδωρήματα, χάριν, ὡς λέγουσι, *τοῦ ἐκκλησιδίου των*· συμπίπτει δ' ἡ ἑορτὴ αὕτη κατὰ τὸν Μάϊον ἢ Ἰούνιον, δέκα μετὰ τὴν πεντηκοστὴν ἡμέρας. Ἀλλ' ἀμφότεραι ἔχουσι μᾶλλον, νομίζομεν, σχέσιν πρὸς τὰ κατὰ τὴν πρώτην Μαΐου καὶ παρ' ἡμῖν εἰθιζόμενα, περὶ ὧν θέλομεν διαλάβει βραδύτερον.

Ν. Γ. Π.

Η Κ

Η Κ. ΛΑΜΑΡΤΙΝΟΥ ΚΑΙ Η Κ. ΔΥΜΟΝΤ

Ἡ Κυρία Λαμαρτίνου ἦτο θυγάτηρ ἀνωτέρου ἀξιωματικοῦ τοῦ ἐν Ἰνδικῇ ἀγγλικοῦ στρατοῦ, τοῦ συνταγματάρχου Βὶρχ, ἀνήκοντος εἰς τὴν ἐπιφανῆ οἰκογένειαν τῶν Τσόρτσιλλ.

Ὁ βίος τῆς Κυρίας Λαμαρτίνου ἀφιερώθη ὁλόκληρος εἰς τὴν δόξαν τοῦ ἐπιφανοῦς αὐτῆς συζύγου καὶ εἰς τὴν ἀνακούφισιν τῶν δυστυχῶν, διότι ἦτο αὐτὴ ἡ ἀφοσίωσις, ἐπειδὴ οὐδέποτε ὑπῆρξε καρδία πλέον φιλελεήμων. Ἤσκει δὲ τὴν ἐλεημοσύνην μετὰ διακριτικότητος καὶ μετριοφροσύνης, ἥτις ἐδιπλασίαζε τὴν ἀξίαν τῶν ἀγαθῶν της ἔργων· ἐκρύπτετο δὲ διὰ νὰ πράττῃ τὸ ἀγαθόν.

«Ὑπῆρχε, γράφει συγγραφεύς τις, εἰς τὸ προάστειον τοῦ Ἁγίου Μαρκέλλου μία τις Κυρία Δυμὸντ, γνωστὴ εἰς τοὺς δυστυχεῖς διὰ τὴν ἐλευθεριότητα καὶ τὴν ἀνεξάντλητον ἀγαθότητά της. Νέαι ὅσας ἐπανέφερεν εἰς τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν, γέροντες ὅσων ὑπῆρξεν ἡ ἀδελφὴ, παιδία ὅσων ὑπῆρξεν ἡ μήτηρ, δυστυχεῖς πάσης ἡλικίας ὅσους ἠγάπησε καὶ συνέδραμε, δὲν θὰ ἐπανίδητε πλέον τὴν παρήγορον ταύτην τῶν ἐν θλίψει· ἡ Κυρία Δυμὸντ συναπέθανε μετὰ τῆς Κυρίας Λαμαρτίνου.

Περὶ ταύτης μάλιστα ἠδύνατο νὰ εἴπῃ τις ὅτι ἡ ἀριστερὰ αὐτῆς ἠγνόει τί ἐποίει ἡ δεξιά. Καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἐπιστηθιωτέρας φίλας της ἀπέκρυπτε τὰς ὡραίας της ἀγαθοεργίας, καὶ ὑπῆρξεν ὅλως τύχης ἔργον ἡ ἀνακάλυψίς μου, ὅτι ἡ Κυρία Δυμὸντ καὶ ἡ Κυρία Λαμαρτίνου ἦσαν ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον. Μὲ τὸ ἀδύνατον σῶμά της καὶ τὴν ἰσχυράν της καρδίαν, ποίας δυνάμεις δὲν θὰ κατέβαλλε διὰ νὰ ἀναβαίνῃ, ἀσθενὴς καὶ ἐξηντλημένη ὅπως ἦτο, τὰς βαθμῖδας τῶν μακρῶν ἐκείνων κλιμάκων, αἵτινες ἔφερον εἰς τὰ πενιχρὰ ὑπερῷα! Ἐγεννήθη μὲ τὴν ἀγάπην τοῦ πλησίον, καὶ ἡ ἐλεημοσύνη ἦτο τὸ πάθος της.»

Μ.

ΤΙ ΤΟ ΧΩΡΙΖΟΝ ΤΗΝ ΘΕΩΡΙΑΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΑΞΙΝ

Εἷς σοφὸς καθηγητὴς διαπερᾷ διὰ λέμβου ποταμόν τινα. Λέγει δὲ εἰς τὸν πορθμέα·

—Ἐννοεῖς τὴν φιλοσοφίαν, φίλε μου;

Digitized by Google

— Ὄχι. Ποτὲ δὲν ἤκουσα νὰ ὁμιλῶσι περὶ αὐτῆς.

— Τότε λοιπὸν τὸ τέταρτον τῆς ὑπάρξεώς σου εἶναι χαμένον. Ἠξεύρεις τοὐλάχιστον τὴν γεωλογίαν;

— Ὄχι.

— Τότε λοιπὸν εἶναι χαμένον τὸ ἥμισυ τῆς ὑπάρξεώς σου. Ἔχεις γνώσεις τινὰς περὶ ἀστρονομίας;

— Ὄχι.

— Τότε λοιπὸν ἐχάθησαν τὰ τρία τέταρτα τῆς ὑπάρξεώς σου.

Ἔμελλε δὲ νὰ ἐξακολουθήσῃ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅταν ἡ λέμβος ἀνετράπη, πορθμεὺς δὲ καὶ σοφὸς ἔπεσαν εἰς τὰ κύματα.

Ὁ πορθμεὺς ἔκραξε·

— Ἠξεύρεις νὰ κολυμβᾷς;

— Ὄχι.

— Τότε λοιπὸν ὅλη ἡ ὕπαρξίς σου ἐχάθη.[1]

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Ποτὲ μὴ λέγῃς θέλω πράξει *προσεχῶς*, πᾶν ὅ,τι ἡ κρίσις ἢ ἡ συνείδησίς σου σοὶ ὑπαγορεύει νὰ πράξῃς *πάραυτα*. Ἰδὲ τὴν φύσιν· οὐδέποτε αὐτὴ ἀναβάλλει. Ὅταν φθάσῃ ὁ κατάλληλος καιρὸς ἵνα ἀνοίξωσιν οἱ κάλυκες, ἀνοίγουσιν· ὅταν πρέπῃ νὰ πέσωσι τὰ φύλλα τῶν δένδρων, πίπτουσιν. Ὕψωσον τὸ βλέμμα πρὸς τὸν οὐρανόν· ἰδὲ τὰ οὐράνια σώματα· ὁποία τάξις καὶ ἀκρίβεια βασιλεύει μεταξὺ αὐτῶν! ἀνατέλλουσι καὶ δύουσι τακτικώτατα καὶ ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἀναβολῆς· ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ κομῆται, μολονότι ἰδιότροποι, φυλάττουσι τὰς διατάξεις των, αἱ δὲ ἐκλείψεις εἶνε ἀκριβεῖς μέχρι λεπτοῦ. Δὲν ὑπάρχουσι χρονοτριβαὶ εἰς οὐδεμίαν τῶν τοῦ παντὸς κινήσεων, αἵτινες διετάχθησαν ὑπὸ τῆς ἀπολύτου θελήσεως τοῦ Πλάστου. Βραδύτης τις μεταξὺ τῶν ἀστέρων δύναται νὰ προξενήσῃ τὴν καταστροφὴν τοῦ ἀπείρου συστήματος· βραδύτης εἰς τὰς ἐργασίας τῆς φύσεως ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης, δύναται νὰ ἐπιφέρῃ λιμὸν, λοιμὸν καὶ καταστροφὴν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα. Οὐδέποτε λέγε *προσεχῶς* ἄρξομαι οἰκονομῶν, ἢ θέλω μετανοήσει, διότι ἴσως θέλει εἶνε πολὺ ἀργά. Ἔχε ὑπ' ὄψιν τὴν σπουδαίαν ἀλήθειαν, τὴν διδασκομένην ὑπὸ τῆς ἱστορίας τῶν ἐθνῶν, τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν ἰδιωτῶν, ὅτι κατὰ τὰ τρία πέμπτα τοὐλάχιστον τὸ *προσεχῶς* εἶνε *πολὺ* ἀργά.

*** Θέλεις, εἰ καὶ ἄνευ ἀξιωμάτων καὶ βαθμῶν, ἄνευ ταλάντων χρυσοῦ καὶ ἐξωτερικῆς ἰσχύος, νὰ ἦσαι εἷς τῶν εὐϋποληπτοτέρων, τῶν μᾶλλον σεβαστῶν παρὰ τοῖς συμπολίταις σου; Γίνου ἐν τῷ ἀστυκῷ βίῳ ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῆς εὐνοίας ἢ ἀπὸ τῆς θελήσεως τῶν ἄλλων. Τὸ ἔργον δὲν εἶνε δύσκολον. Ἰδοὺ σοι ὅλον τὸ μυστικὸν πρὸς πραγματοποίησιν αὐτοῦ: Ἔσο εὐσυνείδητος, ὀλιγαρκὴς καὶ μετριόφρων. (Zschokke.)

*** Τὰ ἔτη μας, τὰ χρέη μας καὶ οἱ ἐχθροί μας εἶνε πάντοτε πλειότεροι παρ' ὅ,τι πιστεύομεν. (Charles Nodier.)

*** Τὸ καλίτερον μέσον διὰ νὰ ἀπατᾶταί τις, εἶνε τὸ νὰ νομίζῃ τὸν ἑαυτόν του πονηρότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους.

*** Ἔχομεν ἀξιολόγους ἐμπόρους παραιτήσαντας τὸ ἐμπόριον, οἱ ὁποῖοι διακοσμοῦσι τὸ οἴκημά των μὲ ἔπιπλα, τάπητας, παραπετάσματα καὶ χρυσᾶ σκεύη ἀπαραλλάκτως ὅπως Λουδοβῖκος ὁ ΙΔ', πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ συνέρχωνται εἰς τὴν χρυσῆν αἴθουσάν των δύο ἢ τρεῖς παλαιοὶ φίλοι, παρῃτημένοι καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὸ ἐμπόριον, μὲ τοὺς ὁποίους νὰ παίζωσι *κουντσίναν* πρὸς δέκα λεπτά.

ΥΓΙΕΙΝΗ

Φωτισμὸς τοῦ κοιτῶνος τῶν ἀῤῥώστων.

Ὁ φωτισμὸς τοῦ κοιτῶνος τήν τε ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα ἔστω μέτριος· διότι τὸ ἄπλετον φῶς ἐνοχλεῖ πάντα ἄῤῥωστον καὶ διεγείρει αὐτὸν νευρικῶς· ἀλλὰ καὶ τὸ πολὺ σκότος εἶναι δυσάρεστον καὶ ἐπιβλαβές.

Καὶ ἡ μὲν εἴσοδος τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων εἰς τὸν κοιτῶνα τοῦ ἀῤῥώστου εἶναι ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ὠφέλιμος καὶ ὑγιεινή· διότι καὶ φαιδρότητα διαχέει εἰς ὅλον τὸ δωμάτιον καὶ τὸν ἀέρα θερμαίνει καὶ τὴν ἐν αὐτῷ ὑγρασίαν διαλύει· ἀλλὰ καλὸν εἶναι νὰ μὴ πίπτωσιν αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου κατ' εὐθεῖαν ἢ κατ' ἀντανάκλασιν ἐπὶ τοῦ ἀῤῥώστου, μηδὲ νὰ προσβάλλωσιν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ. Τὴν δὲ νύκτα εἶναι ἀπαραίτητον ὅπως φωτίζηται διαρκῶς τὸ δωμάτιον, ἐν ᾧ διαμένει ὁ ἄῤῥωστος· διότι ἐν τῷ σκότει, οὐ μόνον καθίσταται ὁλοσχερῶς ἀνέφικτος ἡ ὑπηρέτησις καὶ ἡ ἐπιτήρησις τοῦ ἀῤῥώστου, ἀλλὰ καὶ αὐξάνεται ἡ ἀθυμία αὐτοῦ, ἀγρυπνοῦντος πολλάκις ἕνεκα τῆς νόσου ἐπὶ ὥρας πολλάς. Τὸ φῶς, ὅσον μικρὸν καὶ ἂν ἦναι, εἶναι μεγάλη παρηγορία τῶν ἀσθενῶν ἐν ἀϋπνίᾳ. Καὶ τὴν νύκτα μὲν ὅλην ὁ κοιτὼν φωτίζεται διὰ κανδηλίου· εἰς πᾶσαν δὲ ἀνάγκην πλείονος φωτισμοῦ, διὰ τοῦ ἐκ κηρίων φωτός. Οἱ δι' ἐλαίου λύχνοι, μάλιστα δὲ οἱ διὰ πετρελαίου, εἶναι ἐντελῶς ἀποῤῥιπτέοι διά τε τὸ πολὺ φῶς αὐτῶν καὶ τὴν κακὴν ὀσμὴν, ἣν ἀναδίδουσι. Πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἀσθενοῦς τὸ φῶς, ὅσον μικρὸν καὶ ἂν ἦναι, δέον νὰ καλύπτηται διὰ σκιαδίου, ὅπως μὴ ἡ λάμψις αὐτοῦ ἐνοχλῇ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ἀῤῥώστου· οὐδέποτε δὲ νὰ σβεννύηται τοῦτο ἐν τῷ κοιτῶνι ἕνεκα τοῦ καπνοῦ καὶ τῆς κακῆς, ἣν ἀναδίδει, ὀσμῆς· ἅμα δὲ τῇ πρώτῃ αὐγῇ νὰ ἐξάγηται τοῦ κοιτῶνος, ὅπως μὴ φθείρῃ τὸν ἀέρα αὐτοῦ.

1. Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη.

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.

Digitized by Google

'Αριθ. 10 – Λεπτὰ δέκα.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Πρῶτος — Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι — Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6. — 7 Μαρτίου 1876

ΕΘΝΙΚΗ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

Ἐρανισθεῖσα ὑπὸ Α. Σ. Βυζαντίου.

Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε σελ. 129.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ

Ὁ θάνατος.

Ἐρ.-Θὰ ἀποθάνῃς μίαν ἡμέραν. Τὸ γνωρίζεις, σκέπτεσαι περὶ τούτου ἐνίοτε;

Ἀπ.-Τὸ γνωρίζω· ἀλλὰ δὲν πτοοῦμαι παντάπασι.

Ἐρ.-Διατί;

Ἀπ.-Διότι, κατὰ φυσικὸν νόμον, πᾶν ὅ,τι ὑπάρχει ἔχει ἀρχὴν, μέσον καὶ τέλος, τουτέστι γέννησιν, αὔξησιν καὶ μαρασμὸν, ὅστις καταλήγει εἰς τὸν θάνατον.

Ἐρ.-Ἀλλ' ἐνίοτε ὁ θάνατος ἐπέρχεται ἐν πλήρει ζωῇ, ἕνεκα νόσου, ἢ τυχαίου συμβάντος. Διατί;

Ἀπ.-Διότι οἱ ἄνθρωποι δὲν τηροῦσι τοὺς μεγάλους νόμους τῆς φύσεως ἐξ ἀμαθίας ἢ ἀμελείας· ἐνίοτε δὲ τυφλοῦνται ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε καὶ φονεύουσιν ἀλλήλους, ἀντὶ νὰ παρέχωσι χεῖρα βοηθείας ὁ μὲν πρὸς τὸν δέ.

Ἐρ.-Πῶς ἡ ἄγνοια, ἢ ἡ ὀλιγωρία τῶν νόμων τῆς φύσεως δύναται νὰ παράγῃ τόσους προώρους θανάτους;

Ἀπ.-Ἐκ τῆς ἀγνοίας ἢ τῆς ἀμελείας τῶν νόμων τῆς ὑγιεινῆς, ἐγχωρίου τε καὶ διεθνοῦς, προέρχονται αἱ ἐπιδημίαι, αἵτινες δεκατίζουσι συχνάκις τοὺς λαούς. Ἡ περὶ τὴν τροφὴν καὶ πᾶσα ἄλλη κατάχρησις εἶναι πολλάκις ἐπιβλαβέσταται, καὶ φέρουσιν εἰς πρόωρον θάνατον, ἢ εἰς πρόωρον γῆρας.

Ἐρ.-Εἶπες ὅτι δὲν φοβεῖσαι τὸν θάνατον, διότι τὸν θεωρεῖς ἀναπόφευκτον. Ἡ ἀφοβία σου δὲν ἔχει καὶ ἄλλον λόγον;

Ἀπ.-Βεβαίως. Ὁ θάνατος δὲν εἶναι ἀνεπανόρθωτος ὄλεθρος, ἀλλὰ μετάβασις ἀπὸ προσκαίρου εἰς αἰώνιον ζωήν.

Ἐρ.-Πῶς ἠξεύρεις τοῦτο;

Ἀπ.-Μᾶς τὸ διδάσκει ἡ ἱερὰ ἡμῶν θρησκεία· ὑπῆρξε δὲ καὶ ἔκπαλαι ἡ ὁρμέμφυτος γνώμη πάντων τῶν λαῶν.

Ἐρ.-Ποῖον εἶναι τὸ περὶ τούτου γενικὸν φρόνημα;

Ἀπ.-Σχεδὸν πάντες οἱ λαοὶ τῆς ἀρχαιότητος καὶ αὐτοὶ οἱ ἄγριοι τοῦ νῦν αἰῶνος δὲν πιστεύουσιν ὅτι διὰ τοῦ θανάτου μηδενίζεται ἡ ὕπαρξις. Μόνον τὸ γήϊνον αὐτῆς μέρος ἐπιστρέφει εἰς τὴν γῆν· τὸ δὲ ἄϋλον, τὸ καλούμενον ψυχὴ, εἶναι ἀδιάφθορον καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ζῇ. Ἐν τῇ νέᾳ ταύτῃ ζωῇ ἡ ψυχὴ εἶναι εὐτυχὴς ἢ δυστυχὴς, ἐὰν ἡ ἐπὶ γῆς ὕπαρξις ὑπῆρξεν ἀγαθὴ ἢ κακή.

Ἐρ.-Παραδέχεται τὸ θρησκευτικὸν τοῦτο δόγμα ἡ φιλοσοφία;

Ἀπ.-Οἱ μέγιστοι φιλόσοφοι ἐβεβαίωσαν τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς. Ὁ Σωκράτης ἀπέθανεν ἐν θαυμασίᾳ γαλήνῃ ἐπὶ τῇ πεποιθήσει ὅτι διὰ τοῦ θανάτου τῷ ἠνοίγοντο αἱ πύλαι αἰωνίου ζωῆς, καὶ ἔκλεισε τοὺς ὀφθαλμοὺς συνδιαλεγόμενος μετὰ τῶν μαθητῶν του περὶ ἀθανασίας ψυχῆς. Ἡ πίστις αὕτη εἶναι κεχαραγμένη ἀνεξιτήλοις γράμμασιν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην συνείδησιν· αὐτὴ δὲ πληροῖ τρόμου τὸν ἄδικον ἐπὶ τῆς κλίνης τοῦ θανάτου, καὶ γλυκαίνει τὰς τελευταίας στιγμὰς τοῦ ἐναρέτου.

Ἐρ.-Πρέπει νὰ ἐπιθυμῇ τις τὸν θάνατον;

Ἀπ.-Ὄχι· πρέπει νὰ προσπαθῇ τις νὰ ζῇ ὅσον τὸ δυνατὸν μακρότερον χρόνον, ὅπως φανῇ ὠφέλιμος εἰς τὴν Πατρίδα του, ἀνταμείβων ἃς ἔλαβε παρ' αὐτῆς εὐεργεσίας. Ὁ Ἕλλην ὅστις θυσιάζει ἀλόγως τὴν ζωήν του, πρὶν ἀναθρέψῃ τέκνα καὶ ἐκπληρώσῃ τὰ κοινωνικά του καθήκοντα, εἶναι ἄξιος πάσης μομφῆς.

Ἐρ.-Ἐὰν λοιπὸν σοὶ ἀνετίθετο ἐπικίνδυνος ἀποστολὴ, θὰ τὴν ἠρνεῖσο, διὰ τὸν φόβον τοῦ θανάτου;

Ἀπ.-Ὄχι, διότι τοῦτο θὰ ἦτον ἀνανδρία· ἡ δὲ ζωὴ, ὅσον καὶ ἂν ἦναι πολύτιμος, δὲν πρέπει νὰ σώζηται ἀντὶ τοιαύτης θυσίας. Ὅταν ἐπιτάσσῃ τὸ καθῆκον, δι' οὐδένα λόγον δὲν πρέπει νὰ διστάζῃ ὁ ἄξιος τοῦ ὀνόματος Ἕλλην. Ἐὰν κινδυνεύωσιν ἀδελφοί μας, ἐὰν ὁ ἄρχων ἐμπιστεύηται ἡμῖν τὴν φρούρησιν ἐπικινδύνου θέσεως, τὸ καθῆκον εἶναι ἀπόλυτον· πρέπει νὰ βοηθήσωμεν τοὺς ἀδελφούς μας καὶ νὰ φυλάξωμεν τὴν θέσιν, χωρὶς νὰ ἐξετάσωμεν τί γενήσεται.

Ἐρ.-Οὐδόλως λοιπὸν μεριμνᾷς περὶ τοῦ θανάτου;

Ἀπ.-Οὐδόλως. Ὁ πολίτης πρέπει νὰ ἦναι πάντοτε ἕτοιμος πρὸς θάνατον καὶ συγχρόνως

Digitized by Google

νὰ ἐργάζηται, ὡς ἐὰν ἔμελλε νὰ ἦναι μακροβιώτατος.

Ἐρ.-Ἡ ἀπόκρισίς σου φαίνεται ἀντιφατική. Ἐξηγήθητι.

Ἀπ.-Εἶναί τις ἕτοιμος πρὸς θάνατον, ἐὰν δὲν ἐλέγχηται ὑπὸ τῆς συνειδήσεως διὰ κακήν τινα πρᾶξιν, ἀλλὰ σπεύδει πάντοτε νὰ διορθοῖ τὰ σφάλματα, δι' ὧν ἠδίκησε τοὺς ὁμοίους του, ἢ τὴν πατρίδα, διότι εἰξεύρομεν ὅτι εἶναι λίαν ὀδυνηραὶ αἱ τελευταῖαι στιγμαὶ τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις ὑπέπεσεν εἰς τοιαῦτα σφάλματα. Τοῦτο ὅμως δὲν ἐμποδίζει νὰ ἐργάζηταί τις συγχρόνως πρὸς ὄφελος τῆς οἰκογενείας του ἢ τῶν συμπατριωτῶν του, μεθ' ὅλης τῆς δυνατῆς ζέσεως καὶ ἐπιμελείας.

Ἐρ.-Πῶς δύναταί τις νὰ μὴ καταληφθῇ ἐξ ἐφόδου ὑπὸ τοῦ θανάτου, τουτέστι νὰ ἦναι πάντοτε ἕτοιμος πρὸς θάνατον;

Ἀπ.- Διὰ τοῦ καθημερινοῦ ἐλέγχου τῶν πράξεών του. Τὴν πρωΐαν, πρὶν ἀρχίσῃ τὸ ἔργον του, καὶ τὴν ἑσπέραν, πρὶν κατακλιθῇ, ἀνερευνᾷ τὴν συνείδησίν του, ἀνακαλύπτει τὰ σφάλματα ὅσα τυχὸν ἔπραξε, τὰς πλάνας, εἰς ἃς ἐξώκειλε, τὰς ἀδικίας, ὧν ἐγένετο πρόξενος, καὶ ἀποφασίζει τὰ μὲν νὰ ἀποφύγῃ εἰς τὸ ἑξῆς, τὰ δὲ νὰ θεραπεύσῃ καθ' οἱονδήποτε τρόπον.

Πόρισμα.

Τί πρέπει νὰ ἐπαναλαμβάνῃ καθ' ἑκάστην ὁ νέος Ἕλλην.

Ἀποφασίζω ἑκουσίως νὰ ἐργασθῶ ἀνενδότως ἐπ' ὠφελείᾳ καὶ ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου τῆς Πατρίδος. Θὰ ἀποσκορακίσω πᾶν αἴσθημα μίσους ἢ φθόνου πρὸς τοὺς συμπατριώτας μου, οὓς ἀγαπῶ ὡς ἀδελφούς, οἱοιδήποτε καὶ ἂν ὦσι, κατὰ τὴν περιουσίαν, κατὰ τὰ πλεονεκτήματα, κατὰ τὰς ἀρετάς, κατὰ τὰς δοξασίας, διότι εἶναι, ὡς καὶ ἐγώ, τέκνα τῆς Πατρίδος καὶ συντελοῦσιν εἰς τὴν εὐζωΐαν καὶ τὴν πρόοδον αὐτῆς.

Ἐὰν μὲ διαφύγῃ βίαιόν τι κίνημα ἢ σφοδρὸς λόγος, ἐὰν γίνω αἴτιος ἀδικίας τινὸς οἱασδήποτε, θὰ προσπαθήσω ὅλαις δυνάμεσι νὰ τύχω συγγνώμης διὰ τὴν παρεκτροπήν μου, ἢ νὰ ἐπανορθώσω τὴν ἀδικίαν μου.

Θὰ ἐργασθῶ μετὰ ζήλου καὶ ἀσμένως ἐκτελῶν τὸ καθῆκόν μου, καὶ εἰ δυνατὸν καὶ πέραν τούτου, ὅπως αὐξήσω ὡς οἷόν τε τὸν πλοῦτον τῆς Πατρίδος.

Θὰ ὑπακούω εἰς τοὺς γονεῖς μου, εἰς τοὺς διδασκάλους μου, εἰς τοὺς ἀρχηγούς μου, εἰς τοὺς ἄρχοντας, οὐχὶ διὰ τὸν φόβον τῶν ποινῶν, αἵτινες ἐπιβάλλονται εἰς τοὺς κακοὺς υἱούς, τοὺς κακοὺς στρατιώτας, τοὺς κακοὺς πολίτας, ἀλλ' ἁπλῶς καὶ μόνον ἐξ ἀγάπης πρὸ τοὺς ὁμοίους μου καὶ ἐξ ἔρωτος πρὸς τὴν Πατρίδα, ἣν ἐκπροσωποῦσι.

Θὰ σέβωμαι πάντοτε τὰς γυναῖκας, διάγων μετ' αὐτῶν, ὡς ἐὰν ἦσαν μητέρες καὶ ἀδελφαί μου.

Θὰ ἐργασθῶ ἀπαύστως πρὸς αὔξησιν τῶν γνώσεών μου καὶ ἀνάπτυξιν τῶν φυσικῶν χαρισμάτων μου, ἀσκούμενος ἐν ἐπιστήμῃ, ἀρετῇ καὶ δυνάμει, ὅπως καταστῶ ὡς οἷόν τε χρησιμώτερος εἰς τὴν Πατρίδα καὶ προαγάγω αὐτήν, τὸ ἐπ' ἐμοί, εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ προορισμοῦ της.

Οὐδεμίαν ὑπηρεσίαν θὰ νομίσω περιφρονητέαν, οὐδὲ φόβος τις θὰ μὲ ἀποτρέψῃ, ἐὰν πρόκηται περὶ τοῦ δημοσίου καλοῦ, ἢ ἐὰν κελεύῃ ὁ νόμος, ἢ ἐὰν οἱ ἀδελφοί μου ἔχωσιν ἀνάγκην τῆς βοηθείας μου. Ἐκεῖνος, ὃν βδελυρὸς ἐγωϊσμός, ἢ ποταπὸς φόβος ἐμποδίζει νὰ ἐκτελέσῃ τὰ καθήκοντά του, διάγει βίον ἄθλιον καὶ ἄτιμον. Εἶναι μυριάκις προτιμότερον νὰ ἐκτεθῇ τις εἰς ἔντιμον θάνατον, εὐλογούμενος ὑπὸ τῶν συγχρόνων καὶ μακαριζόμενος ὑπὸ τῶν ἐπερχομένων γενεῶν.

Γένοιτο!

ΠΩΣ ΤΡΕΦΟΜΕΘΑ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 131.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΚΑΤΗ
Τὸ ἧπαρ.

Ἄς ἀφήσωμεν τόρα πρὸς στιγμὴν τὸν εντερικὸν σωλῆνά μας, καὶ ἂς ὁμιλήσωμεν ὀλίγον περὶ τοῦ ἥπατος, τὸ ὁποῖον κατασκευάζει τὴν χολήν, καὶ ἐν πρώτοις περὶ τῆς θέσεώς του.

Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ σώματός μας διαιρεῖται εἰς δύο μεγάλα χωρίσματα, ἢ πατώματα οὕτως εἰπεῖν, τοποθετημένα τὸ ἓν ἐπὶ τοῦ ἄλλου, τὸ στῆθος καὶ τὴν κοιλίαν. Ἕκαστον ἐξ αὐτῶν εἶνε ὅλως διόλου διάφορον τοῦ ἄλλου, καὶ ἔχει κατοίκους ἰδιαιτέρους. Εἰς τὸ πρῶτον κατοικεῖ ἡ καρδία καὶ οἱ πνεύμονες, τῶν ὁποίων ἐντὸς ὀλίγου θέλομεν ἰδεῖ τὴν ἐργασίαν· εἰς τὸ δεύτερον διαμένει ὁ στόμαχος, τὰ ἔντερα, καὶ ὅ,τι ἐργάζεται μαζύ των διὰ τὴν χώνευσιν. Χωρίζονται δὲ τὰ δύο αὐτὰ μέρη δι' ἑνὸς πατώματος, τὸ ὁποῖον ἐκτείνεται καθ' ὅλον τὸ πλάτος τοῦ σώματός μας, ἀποτελεῖται ἀπὸ μῦν τινα λεπτὸν καὶ τεντωμένον ὡς ὕφασμα, καὶ ὀνομάζεται ἀπὸ τοὺς ἐπιστήμονας *διάφραγμα*. Νομίζω περιττὸν νὰ σοῦ ἐξηγήσω τὴν λέξιν, διότι τὴν ἐννοεῖς, μὲ φαίνεται, κάλλιστα.

Τὸ ἧπαρ λοιπόν, περὶ τοῦ ὁποίου σήμερον ὁ λόγος, κρέμαται ἀπὸ τὸ διάφραγμα αὐτὸ ἐντὸς τῆς κοιλίας. Εἶνε δὲ ἀρκετὰ χονδρὸν ὑποκείμενον, τὸ ὁποῖον κατέχει μόνον του ὅλον τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ κάτω πατώματος, ἀπὸ ἐπάνω μέχρι τοῦ μέρους ὅπου τελειώνουν αἱ μικραὶ ἐκεῖναι πλευραί μας, αἵτινες προστατεύουσι τὴν κοιλίαν καὶ ὀνομάζονται μαλακαὶ πλευραί.

Ὅσον ὅμως χονδρὸν καὶ ἂν ἦνε τὸ ἧπαρ,

Digitized by Google

ἀπὸ ἓν μόνον μικρότατον μέρος του κρατεῖται ἀπὸ τὸ διάφραγμα, καὶ διὰ τοῦτο σαλεύει καὶ ταλαντεύεται ἐντός μας, ὀλίγον μόλις ἂν κινηθῶμεν. Δι' αὐτὸ δὲ ἐν μέρει εἶνε δυσάρεστον νὰ κοιμώμεθα πρὸς τὸ ἀριστερὸν μέρος, ὅταν μάλιστα φάγωμεν πολύ, διότι τοιουτοτρόπως τὸ ἧπαρ πίπτει ἐπάνω εἰς τὸν στόμαχον καὶ τὸν βαρύνει φοβερά.

Τὸ ἧπαρ ἔχει χρῶμα κόκκινον πολὺ βαθύ. Εἶνε σωρὸς κόκκων πολὺ μικρῶν καὶ σφικτὰ συνδεδεμένων πρὸς ἀλλήλους· ἐντὸς δὲ ἑκάστου κόκκου ὑπάρχει ἓν μικρὸν κύτταρον ἢ κυψέλη, ἐντὸς τῆς ὁποίας γίνεται μυστηριωδῶς ἐργασία σπουδαιοτάτη δι' ἡμᾶς. Ἡ ἐργασία αὕτη φαίνεται πολὺ ἁπλῆ, ἀλλὰ κανεὶς ἀκόμη δὲν κατώρθωσε νὰ τὴν ἐξηγήσῃ. Ὁπωσδήποτε ὅμως, τὸ πρᾶγμα εἶνε ἄξιον μεγάλης προσοχῆς, καὶ διὰ νὰ ἐννοήσῃς καλὰ περὶ τίνος πρόκειται, πρέπει νὰ ἀνατρέξωμεν ὀλίγον εἰς ὅσα ἔμαθες μέχρι τοῦδε.

Ἐνθυμεῖσαι, ὅτι ὁ κύριος σκοπὸς διὰ τὸν ὁποῖον τρώγομεν, εἶνε νὰ προμηθεύωμεν εἰς τὸ αἷμά μας τὰ μέσα, ὅπως ἔχῃ πάντοτε τὰ θυλάκιά του γεμάτα καὶ μοιράζῃ τὰ ἀναγκαιοῦντα εἰς τοὺς πολλοὺς καὶ διαφόρους τεχνίτας, οἵτινες ἐργάζονται εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ σώματός μας. Ἀφοῦ δὲ τὸ πρᾶγμα ἔχῃ οὕτω, δὲν εἶνε δύσκολον νὰ ἐννοήσῃ τις πῶς καὶ διατί αὐξάνομεν· δυσκολώτερον μάλιστα θὰ ἦτο νὰ ἐξηγηθῇ, διατὶ δὲν αὐξάνομεν περισσότερον.

Ὑπολόγισε, ἀληθῶς, διὰ μίαν στιγμὴν τί ἔφαγες εἰς ἓν ἔτος. Φαντάσου σωρευμένα ἐπὶ μιᾶς τραπέζης ὅλα τὰ τεμάχια τοῦ ἄρτου, μικρὰ καὶ μεγάλα, τὰ ὁποῖα ἔφαγες, ὅλον τὸ κρέας, τὰ ὄσπρια, τοὺς καρπούς, τὰ γλυκύσματα καὶ τὰ λοιπά· βάλε εἰς ἓν ἀγγεῖον ὅλον τὸ γάλα τὸ ὁποῖον ἔπιες, ὅλον τὸν καφέν, ὅλον τὸν ζωμόν, ὅλον τὸ γλυκὸν τὸ ὁποῖον σοῦ ἔδωκεν ἡ μήτηρ σου, καὶ θὰ ἴδῃς τί φοβερὸς σωρὸς θὰ γείνῃ. Καὶ ἂν δὲ ὑποθέσωμεν, ὅτι τὸ ἥμισυ τοῦ σωροῦ αὐτοῦ ἢ καὶ τὰ δύο τρίτα του ἐρρίφθησαν ὡς ἄχρηστα, καὶ μόνον τὸ ἓν τρίτον προσετέθη εἰς τὸ σῶμά σου, ἔπρεπε πάλιν νὰ ἔχῃς αὐξήσει τόσον πολύ, ὥστε νὰ μὴ σὲ χωρῇ ἡ θύρα. Ἂν δὲ φαντασθῇς τί ἔφαγεν ὁ πατήρ σου, ἔπρεπε κατ' αὐτὸν τὸν λογαριασμὸν νὰ γείνῃ γίγας· καὶ ὅμως δὲν ἐμεγάλωσε διόλου.

Τὸ πρᾶγμα εἶνε πολὺ περίεργον, καὶ βάζω στοίχημα ὅτι δὲν τὸ ἐσυλλογίσθης ποτέ.

Γνωρίζεις τὴν ἱστορίαν τοῦ ἱστοῦ τῆς Πηνελόπης; Ἀμφιβάλλω πολύ, καὶ δι' αὐτὸ σοῦ τὴν διηγοῦμαι.

Ἡ Πηνελόπη ἦτο σύζυγος ἑνὸς περιφήμου βασιλέως τῆς Ἰθάκης, τοῦ Ὀδυσσέως, ὅστις εἶχεν ἐκστρατεύσει μετὰ τῶν ἄλλων βασιλέων καὶ ὁπλαρχηγῶν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον, τὸν ὁποῖον ἔψαλλεν ὁ Ὅμηρος· αὐτὸν τὸν γνωρίζεις, ὑποθέτω.—Ἐπειδὴ μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου ὁ Ὀδυσσεὺς ἐβράδυνε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ βασίλειόν του, πολλοὶ ἐζήτουν τὴν χεῖρα τῆς Πηνελόπης καὶ τὴν ἠνάγκαζον νὰ ὑπανδρευθῇ ἐκ νέου. Αὐτὴ δέ, διὰ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὰς καθημερινὰς καὶ ὀχληρὰς αἰτήσεις, ὑπεσχέθη νὰ νυμφευθῇ ἀφοῦ τελειώσῃ πρότερον ἕνα ἱστόν, δηλ. πανί, τὸν ὁποῖον ἤρχισε νὰ ὑφαίνῃ. Ἐπειδὴ ὅμως ἦτο πιστὴ σύζυγος καὶ οὐδεμίαν εἶχε διάθεσιν νὰ ὑπανδρευθῇ ἐκ νέου, διέλυε τὴν νύκτα ὅσον μέρος τοῦ ἱστοῦ εἶχεν ὑφάνει τὴν ἡμέραν, καὶ τοιουτοτρόπως τὸ ὕφασμά της οὐδέποτε ἐτελείωνε, οὔτε ἐπροχώρει διόλου.

Τοιοῦτός τις καὶ ἀπαράλλακτος ἱστὸς τῆς Πηνελόπης εἶνε ἕκαστον μέρος τοῦ σώματός μας· μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ὁ ἰδικός μας ἱστὸς διαλύεται μόνος του ἀπὸ τὸ ἓν μέρος, ἐνῷ ὑφαίνεται ἀπὸ τὸ ἄλλο. Ἐνῷ οἱ μικροί μας ἐργάται φέρουν νέα κεραμίδια εἰς τὴν οἰκίαν, πίπτουν τὰ παλαιά· τοιουτοτρόπως δὲ ἡ οἰκία δὲν παλαιώνει μέν, διότι ἔχει καθ' ἡμέραν νέα κεραμίδια, ἀλλὰ καὶ δὲν προχωρεῖ εἰς ὕψος, διότι τὰ παλαιὰ κεραμίδια καταστρέφονται.

Σημείωσε ὅμως τοῦτο· ὅτι εἰς τὴν ἡλικίαν σου πίπτουν ὀλιγώτερα παλαιὰ κεραμίδια ἀπὸ τὰ νέα, τὰ ὁποῖα καθ' ἡμέραν προστίθενται, καὶ διὰ τοῦτο αὐξάνεις ὀλίγον κατ' ἔτος. Ἐνῷ εἰς τὴν ἡλικίαν τοῦ πατρός σου πίπτουν ἀκριβῶς τόσα ὅσα ἔρχονται νέα, καὶ δι' αὐτὸ τὸ ἀνάστημά του εἶνε πάντοτε τὸ ἴδιον.

—Ἀλλὰ τότε λοιπόν, θὰ μ' ἐρωτήσῃς, τί γίνεται ὅλον ἐκεῖνο τὸ παλαιὸν ὑλικὸν τὸ ὁποῖον καθ' ἡμέραν καταστρέφεται;

Τί γίνεται; καὶ ὁ ἐπιστάτης μας; Εἶνε πολὺ πλέον δραστήριος ἀφ' ὅ,τι ἕως τώρα τὸν ἐγνωρίσαμεν. Διότι δὲν περιορίζεται μόνον νὰ φέρῃ νέον ὑλικὸν εἰς τοὺς ἐργάτας, ἀλλὰ σαρώνει καὶ ἀποκομίζει τὸ παλαιὸν καὶ ἄχρηστον. Πρὸς τοῦτο ὅμως ἔχει βοηθούς, καὶ τοὺς βοηθοὺς αὐτοὺς τοὺς ἀπαντᾷ ἐνώπιόν του ὅθεν καὶ ἂν διαβαίνῃ. Ἐνῷ αὐτὸς διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς δίδει εἰς τὸν κτίστην τὰ νέα κεραμίδια, εἷς μυστικὸς ὁδοκαθαριστὴς ἁρπάζει κρυφίως τὰ παλαιὰ καὶ τὰ παρασύρει μακράν.

Ἡ ἱστορία αὐτὴ τῶν καθαριστῶν ἢ σαρωτῶν μας εἶνε πολὺ περίεργος, καὶ θὰ ὁμιλήσωμεν πάλιν ἀργότερα περὶ αὐτῶν. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀρκεῖ νὰ μάθῃς, ὅτι οἱ πρόθυμοι αὐτοὶ καὶ ἐργατικοὶ ὑπηρέται εἶνε ἄπειροι μικροὶ ὀχετοὶ ἢ σωλῆνες, διεσπαρμένοι εἰς ὅλον τὸ σῶμα. Συγκοινωνοῦσι δὲ ὅλοι μεταξύ των, καὶ χύνουν ἐπὶ τέλους τὸ περιεχόμενόν των εἰς ἕνα μόνον ὀχετόν, ὅστις τὸ μεταβιβάζει πάλιν εἰς τὸ μέγα ῥεῦμα τοῦ αἵματος.

Digitized by Google

— Καὶ τὸ αἷμα, παρακαλῶ, τί τὰ κάμνει ὅλα αὐτὰ τὰ ἄχρηστα καὶ περιττὰ πράγματα;

Ἀ! Ἰδοὺ τέλος πάντων, ὅτι ἐπεστρέψαμεν εἰς τὸ ἧπαρ.

Ἐννοεῖς κάλλιστα, ὅτι τὰ θυλάκια τοῦ καλοῦ μας ἐπιστάτου θὰ ἐγέμιζον πολὺ γρήγορα μὲ τὸ ἄχρηστον ἐκεῖνο ὑλικόν, τὸ ὁποῖον οἱ ἐργάται του δὲν χρειάζονται πλέον, ἂν δὲν ὑπῆρχε μέσον νὰ τὰ κενώνῃ ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρόν. Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ ἐντὸς τοῦ σώματός μας μικρά τινα δωμάτια, ὅπου τὸ αἷμα, διαβαῖνον, ἀποθέτει τὰ σκύβαλα μὲ τὰ ὁποῖα ἐγέμισε τὰ θυλάκιά του, καὶ τὰ ὁποῖα ἐξέρχονται ἐκεῖθεν τοῦ σώματος κατὰ διαφόρους τρόπους. Αἱ κυψέλαι τοῦ ἥπατος εἶνε καὶ αὐταὶ ἐκ τῶν μικρῶν ἐκείνων δωματίων, καὶ δύναταί τις μάλιστα νὰ τὰς κατατάξῃ μεταξὺ τῶν σπουδαιοτέρων.

Ἀφοῦ τὸ αἷμα περιέλθῃ τὸ κάτω πάτωμα τοῦ σώματός μας, τουτέστι τὴν κοιλίαν, συνάζεται πανταχόθεν καὶ εἰσέρχεται εἰς ἕνα εὐρύχωρον ὀχετόν, ὅστις ὀνομάζεται *μεγάλη φλέψ* καὶ καταλήγει εἰς τὸ ἧπαρ. Μόλις εἰσέλθῃ ὁ ὀχετὸς αὐτὸς ἐντὸς τοῦ ἥπατος, διακλαδοῦται πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις, καθὼς οἱ κλάδοι τοῦ δένδρου, καὶ ἐντὸς ὀλίγου τὸ αἷμα διοχετεύεται εἰς πλείστους μικροὺς σωλῆνας, τῶν ὁποίων τὰ ἄκρα, πολὺ λεπτότερα ἀπὸ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς σου, εἰσδύουν εἰς τὰς μικρὰς ἐκείνας κυψέλας τοῦ ἥπατος, περὶ τῶν ὁποίων ὡμιλήσαμεν. Ἐκεῖ ἑκάστη τῶν μικροσκοπικῶν ῥανίδων τοῦ αἵματος, εἰσερχομένη εἰς τὰ μικρὰ αὐτὰ κύτταρα, ἀφίνει (πῶς; κανεὶς δὲν γνωρίζει) μέρος τοῦ περιττοῦ ἐκείνου καὶ ἀχρήστου ὑλικοῦ, τὸ ὁποῖον ἔφερε μαζύ της. Μετὰ τοῦτο αἱ μικραὶ τοῦ αἵματος ῥανίδες εἰσέρχονται εἰς ἄλλους σωλῆνας, ἐπίσης λεπτούς, οἵτινες συνενοῦνται πάλιν μετ' ὀλίγον καὶ σχηματίζουσιν ἕνα χονδρὸν ὀχετόν, δι' οὗ ἀναχωρεῖ τὸ αἷμα μὲ κενὰ τὰ θυλάκια, καὶ ἕτοιμον ν' ἀρχίσῃ ἐκ νέου τὴν αὐτὴν ἐργασίαν.

—Ἀλλά, θὰ ἀνακράξῃς,—εἶμαι βέβαιος,—τί μὲ μέλει ὅλη αὐτὴ ἡ ἱστορία περὶ τῶν σκυβάλων τοῦ αἵματος; Εἶπες νὰ ὁμιλήσῃς περὶ τῆς χολῆς, ἥτις εἶνε τόσον ἀναγκαία εἰς τὴν μεταμόρφωσιν τῶν φαγητῶν, καὶ αὐτὴν χρειαζόμεθα τόρα διὰ νὰ ἐξέλθωμεν τοῦ ἐντερικοῦ σωλῆνος, καθὼς μὲ ὑπεσχέθης.

Μεγάλην ἀνυπομονησίαν ἔχεις φιλτάτη, διότι ἡ ἱστορία τὴν ὁποίαν ἤκουσες εἶνε ἀκριβῶς ἡ ἱστορία τῆς χολῆς.

—Τῆς χολῆς;

Βεβαιότατα.

Θὰ ἤκουσες βεβαίως ποτέ σου περὶ τῶν ἐμπόρων ἐκείνων, οἵτινες συνάζουσι τὰ ῥάκη, καὶ τὰ μεταποιοῦσιν εἰς διάφορα χρήσιμα πράγματα, κερδαίνοντες ἑκατομμύρια ἀπὸ τὰ σκουπίδια τῶν δρόμων. Τοιοῦτός τις ῥακοσυλλέκτης μεγαλέμπορος εἶνε τὸ ἧπαρ, διότι ἐκ τῶν ἀκαθαρσιῶν τοῦ αἵματός μας κατασκευάζει τὴν χολήν του, τὴν πολύτιμον αὐτὴν διὰ τὸ σῶμά μας οὐσίαν.

Ἐννοεῖς τόρα, ὅτι ἡ χολὴ δὲν εἶνε τίποτε ἄλλο ἢ τὸ πρᾶγμα ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον αἱ μικροσκοπικαὶ τοῦ αἵματος ῥανίδες ἀποθέτουσιν εἰς τὰ μικρὰ κύτταρα τοῦ ἥπατος, καὶ καταλαμβάνεις, πόσον πρέπει νὰ σέβεσαι τὸ ἧπαρ, τὸ ὁποῖον εὐεργετεῖ τὸ αἷμα διττῶς· πρῶτον διότι τοῦ ἀφαιρεῖ τὰς ἀκαθαρσίας του, καὶ δεύτερον διότι τοῦ ἑτοιμάζει τὸν χυλόν, ὅστις τοῦ εἶνε τόσον ἀπαραίτητος.

Ἡ χολὴ δὲν διαμένει πολὺν καιρὸν εἰς τὰς μικρὰς ἐκείνας κυψέλας τοῦ ἥπατος, ἀλλ' ἐξέρχεται καὶ αὐτὴ δι' ὁμοίων μικρῶν σωλήνων, οἵτινες συνενοῦνται ἐπίσης πρὸς ἀλλήλους καὶ καταλήγουσιν ἐπὶ τέλους εἰς ἕνα μόνον ὀχετόν, ὅστις συγκοινωνεῖ μὲ μικρόν τι θυλάκιον, τοποθετημένον πλησίον τοῦ ἥπατος, ὅπου σωρεύεται ἡ χολὴ καὶ ἀποταμιεύεται οὕτως εἰπεῖν, ὅταν ὁ στόμαχος ἦνε ἀργός, διὰ νὰ χυθῇ ἔπειτα ἀφθονωτέρα ἐντὸς τοῦ δωδεκαδακτύλου ἐντέρου, ὅταν ἔλθῃ ἡ ἀνάγκη.

Ἐπειδὴ δὲ ἐντός μας ἔχομεν ἀπείρους μικροὺς ἠλεκτρικοὺς τηλεγράφους, οἵτινες διαβιβάζουσι τὰς εἰδήσεις ἀστραπηδὸν ἀπὸ τὸ ἓν ἄκρον του σώματός μας ἕως εἰς τὸ ἄλλο, διὰ τοῦτο, ἅμα ὁ χυμὸς εἰσέλθῃ εἰς τὸ δωδεκαδάκτυλον ἔντερον, εἰδοποιεῖται αὐθωρεὶ τὸ μικρὸν ἐκεῖνο θυλάκιον, ὅπου συνάζεται ἡ χολή, τουτέστιν ἡ *χοληδόχος κύστις*, καθὼς τὴν ὀνομάζουν οἱ φυσιολόγοι, καὶ χύνει εὐθὺς δι' ἰδιαιτέρου σωλῆνος τὸ περιεχόμενόν της ἐντὸς τοῦ δωδεκαδακτύλου ἐντέρου. Οὕτω δὲ ἡ χολὴ ἀφ' ἑνὸς καὶ τὸ πάγκρεας, τὸ ὁποῖον εἴδομεν, ἀφ' ἑτέρου, ἀναμιγνύονται μὲ τὸν χυμόν, καὶ ἐντὸς ὀλίγου τὸ ἄχρηστον αὐτοῦ μέρος χωρίζεται ἀπὸ τὸ χρήσιμον, τὸ ὁποῖον εἶνε κατάλληλον νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ αἷμα.

Πρόκειται τόρα τὸ χρήσιμον αὐτὸ μέρος τοῦ χυμοῦ, τὸ ὁποῖον ὠνόμασαν χυλὸν οἱ ἐπιστήμονες,—ἐνῷ προσφορώτερον ἴσως ἠδύναντο νὰ ὀνομάσωσιν αὐτὸ χυμὸν—νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὸν ἐντερικὸν σωλῆνα.

Περὶ τούτου ὅμως τὴν προσεχῆ ἑβδομάδα.

Ἕπεται συνέχεια. ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΛΑΧΟΣ.

Ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχουσι 31 ἐπισκοπαί. Καθ' ἡμᾶς ἀνάγκη νὰ περισταλῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἡμετέρων Ἱεραρχῶν καὶ καταβιβασθῇ ἀπὸ τριάκοντα καὶ ἑνὸς εἰς δεκατρεῖς, ἤτοι εἰς Ἱεράρχης πρέπει νὰ ὑπάρχῃ κατὰ νομόν. Ὅτι δὲ ὁ ἀριθμὸς

Digitized by Google

τῶν παρ' ἡμῖν Ἐπισκόπων εἶναι δυσανάλογος πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν πιστῶν, μαρτυρεῖ ἡ πληροφορία, ἣν ἔχομεν, ὅτι παρὰ τοῖς Ῥώσσοις αἱ ἐπισκοπικαὶ παροικίαι ἀναβαίνουσι μόλις εἰς 56, καί τοι μόνος ὁ πληθυσμὸς τῶν ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ Ῥωσσίᾳ ὀρθοδόξων χριστιανῶν ἀνέβαινε κατὰ τὸ ἔτος 1874 εἰς 54,888,091, ὁ δὲ τοῦ ὅλου κράτους εἰς 88,581,230.[1]

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΣΚΗΝΗ

ΕΠΙ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΠΡΟΙΚΟΣ

Ἀνάγνωσμα τοῦ Ἐρνέστου Λεγουβέ.

Α'

Ὑπῆρχον μυθώδεις καιροί, κατὰ τοὺς ὁποίους ἡ κόρῃ ὄχι μόνον δὲν ἔδιδεν, ἀλλὰ καὶ ἐλάμβανε προῖκα· οἱ καιροὶ ὅμως ἐκεῖνοι ἐπέρασαν. Σήμερον ἡ προὶξ εἶναι τὸ μέγα ζήτημα τῶν γάμων καὶ ἐμβάλλει τὰς οἰκογενείας εἰς περισπασμούς, ἄλλοτε ἀστείους, καὶ ἄλλοτε λυπηροὺς καὶ κατανυκτικούς.

Μίαν τοιαύτην οἰκογενειακὴν σκηνὴν θέλω νὰ ἀναπαραστήσω σήμερον ἐνώπιόν σας. Ἂς εἰσέλθωμεν λοιπὸν εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ κ. Δεγράζ, εἰς τὴν ἐξοχὴν Villeneuve.

Ὁ κ. Δεγράζ, ἀπόμαχος ἔμπορος, συνομιλεῖ παρὰ τὴν ἑστίαν μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ τῆς θυγατρός του· ἡ δὲ συνομιλία εἶναι ζωηροτάτη, διότι πρόκειται περὶ γάμου. Νέος τις ἀρχιτέκτων, ὁ κ. Ἐρρῖκος Γρανβάλ, ἐζήτησε τὴν χεῖρα τῆς Μαγδαληνῆς, τὴν ὁποίαν ἀγαπᾷ καὶ παρ' ἧς ἀνταγαπᾶται. Καὶ τοῦτο μὲν ἁπλούστατον· ἀλλ' ὁ πατὴρ τοῦ Ἐρρίκου δὲν θέλει νὰ νυμφευθῇ ὁ υἱός του κόρην μὴ ἔχουσαν προῖκα 200,000 φρ. καὶ ὁ κ. Δεγράζ δὲν θέλει νὰ δώσῃ ἐπέκεινα τῶν 100,000 εἰς τὴν θυγατέρα του. Ἡ σύζυγός του τὸν προτρέπει νὰ ἐνδώσῃ· ἡ κόρη του τὸν παρακαλεῖ ἠπίως· ἀλλ' αὐτὸς ἀρνεῖται ὀρθὰ κοπτά. Σημειωτέον δὲ ὅτι ὁ κ. Δεγράζ εἶναι ἄνθρωπος πρακτικὸς καὶ σταθερός, καὶ δὲν ἠμπορεῖ τις νὰ τὸν καταφέρῃ νὰ κάμῃ ὅ,τι δὲν θέλει. Ἡ ἀγαθὴ κυρία Δεγράζ ἀνήκει εἰς τὴν φάλαγγα τῶν αἰσθηματικῶν μητέρων, αἱ ὁποῖαι, μόλις προφέρουσαι τὴν λέξιν *κόρη μου*, πνίγονται ἀπὸ τὰ δάκρυα. Ἐπιμένει, ἱκετεύει, καὶ βλέπουσα τὸν σύζυγόν της ἀμετάπειστον, ἐγείρεται ἐπὶ τέλους καὶ λέγει πρὸς αὐτὸν ἐν ἀγανακτήσει·

— Κύριε Δεγράζ! Θέλεις νὰ σοῦ εἰπῶ καθαρὰ τὴν γνώμην μου; Δὲν ἔχεις καρδίαν!

— Τὸ παραδέχομαι, γυναῖκά μου.

— Δὲν εἶσαι πατήρ, εἶσαι . . .

— Δήμιος! (Ἀπαγγέλλων θεατρικῶς)

Τῆς θυγατρός σου δήμιε, αὐτὴ σὲ μένει μόνον,
Εἰς τὴν μητέρα τράπεζαν νὰ στρώσῃς μιαιφόνον. . .
(Ἰφιγένεια, γ' πρᾶξις.)

— Κύριε Δεγράζ!

— Κυρία Δεγράζ!

— Εἰξεύρεις, κύριε Δεγράζ, ὅτι μὲ τὴν εἰρωνικήν σου ἀπάθειαν θὰ μὲ κάμῃς νὰ χάσω τὴν ὑπομονήν, νὰ γίνω ἄλλη ἐξ ἄλλης!

— Ἀρκεῖ νὰ μὴ ξαναγίνῃς ἡ προτητερινή! ἐψιθύρισεν ὁ κ. Δεγράζ.

— Ἆ! Αὐτὸ δὲν ὑποφέρεται!

— Φθάνει, μῆτέρ μου, φθάνει! εἶπεν ἡ Μαγδαληνή, ἐγειρομένη τόρα καὶ αὐτή. Δὲν θέλω νὰ γίνω ἡ ἀφορμὴ τοιούτων φιλονεικιῶν. Ἀφοῦ δὲν στέργει νὰ συγκατατεθῇ εἰς ὅ,τι ζητοῦμεν, προσέθηκε κλαίουσα, ἀφοῦ μᾶς ἀρνεῖται ὅ,τι τόσον ἐπιθυμοῦμεν, ὅ,τι θὰ καθίστα εὐτυχῆ καὶ τὸν Ἐρρῖκον καὶ ἐμὲ . . .

— Κλαίει! ἀνέκραξεν ἡ κυρία Δεγράζ. Κόρη μου! Μικρή μου κόρη! Καὶ αὐτὸ δὲν σὲ συγκινεῖ, τέρας! Ἠμπορεῖς νὰ βλέπῃς τὰ δάκρυά της, ἠμπορεῖς νὰ τὴν ἀκούῃς νὰ σὲ λέγῃ μὲ αὐτὴν τὴν γλυκεῖαν φωνὴν ὅτι θὰ ἐγίνετο εὐτυχής. . . . καὶ νὰ μένῃς ἄκαμπτος!

— Τί νὰ σὲ κάμω, φιλτάτη μου, ὅπου ὅταν βλέπω μίαν γυναῖκα νὰ κλαίῃ, δυσπιστῶ πάντοτε!

— Τί θὰ εἰπῇ αὐτό;

— Τὸ σφάλμα δὲν εἶναι ἰδικόν μου. Ἐνθυμοῦμαι τὰ περασμένα. Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ γάμου μας, τόσον συχνὰ ἔκλαιες, ὁσάκις ἤθελες νὰ σὲ δώσω κάτι, ὥστε ἔκτοτε κατήντησα νὰ θεωρῶ τὰ δάκρυα ὡς πρότασιν περὶ τοποθετήσεως χρημάτων.

— Ὦ! πάτερ μου! πάτερ μου! ἀνέκραξεν ἡ Μαγδαληνή! Πῶς ἠμπορεῖς νὰ ἀμφιβάλλῃς περὶ τῆς λύπης μου! Δὲν πιστεύεις λοιπὸν ὅτι ἀγαπῶ τὸν Ἐρρῖκον;

— Τὸ πιστεύω!

— Ὁ Ἐρρῖκος εἶναι ἀγαθὸς καὶ εὐφυής. Σὺ ὁ ἴδιος λέγεις ὅτι ἔχει λαμπρὸν μέλλον ὡς ἀρχιτέκτων.

— Ἀλήθεια!

— Ὁ πατήρ του εἶναι ἄνθρωπος. . . .

— Ἐντιμότατος.

— Αἲ λοιπὸν τότε;

— Λοιπὸν τότε! προσέθηκε καὶ ἡ κ. Δεγράζ.

— Λοιπὸν τότε ἂς τὸν πάρῃ. Ὄχι μόνον δίδω τὴν συγκατάθεσίν μου, ἀλλὰ καὶ 100,000 προῖκα. Ἀλλὰ 200,000, ὅπως ζητεῖ ὁ κ. Γρανβάλ, ὄχι!

— Διατί; ἐπανέλαβεν ἡ κ. Δεγράζ.

— Νόστιμον αὐτὸ τὸ διατί. Διότι δὲν εἶμαι ἀρκετὰ πλούσιος, ὥστε νὰ δώσω 200,000 εἰς τὴν θυγατέρα μου, χωρὶς νὰ στενοχωρηθῶ.

— Θὰ σοῦ μείνουν πάντοτε ἀρκετά!

— Τὰ ἀρκετὰ εἶναι πολὺ ὀλίγα!

— Εἰς τὴν ἡλικίαν σου δὲν ἔχει κανεὶς ἀνάγκας.

— Τὸ ἐναντίον! Κάθε χρόνος ποῦ περνᾷ φέρει

1. Περὶ τῆς παρούσης καταστ. τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐκκλησίας, ὑπὸ Σ. Κολιάτσου.

Digitized by Google

μίαν νέαν ἀνάγκην. Κάθε γεροντικὴ ἀδυναμία ἀπαιτεῖ πρόσθετον δαπάνην. Ἀδυνατίζουν οἱ ὀφθαλμοί μου, πρέπει νὰ ἀγοράσω γυαλιὰ· κουράζομαι εὔκολα, πρέπει νὰ ἔχω ἅμαξαν· πέφτουν τὰ μαλλιά μου, μὲ χρειάζονται ψεύτικα. Καὶ ἡ *φανέλλαις*! Μόνον εἰς *φανέλλας* ἐξοδεύω τὸν χρόνον 100 φράγκα.

— Ἀλλὰ . . .

— Ὄχι! Ὄχι! ἡ νεότης ἠμπορεῖ' νὰ ἦναι πτωχή. Αὐτὴ σηκώνει. Εἶναι τὸ γραπτόν της! Ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ τίποτε; Τί σημαίνει τὸ καλὸ φαγὶ καὶ τὸ καλὸ σπῆτι, ὅταν ἔχῃ κανεὶς τόσα ἄλλα! Ἀλλὰ τὸ γῆρας. . .

— Δὲν εἶσαι γέρων, εἶπε χαριέντως ἡ κ. Δεγράζ.

— Ἆ! Ἆ! Ἄρχισες νὰ μὲ λέγῃς πράγματα εὐχάριστα. Τέσσαρα τὰ μάτια μας!

— Ἔλα! ἔλα! ἐπανέλαβεν ἐκείνη θωπευτικῶς, ἂς ὁμιλήσωμεν λογικά. . . Περὶ τίνος πρόκειται, τὸ κάτω κάτω; Νὰ κόψωμεν μερικὰ περιττὰ πράγματα. Νὰ ἔχωμεν, παραδείγματος χάριν, ἕνα ὑπηρέτην ὀλιγώτερον. . . .

— Αὐτὸ δὰ ἴσα ἴσα!

— Καὶ τί πειράζει;

— Τί πειράζει; Εἶμαι ὀκνηρός. Θέλω νὰ μὲ ὑπηρετοῦν ἄλλοι.

— Δι' αὐτὸ ἐβάρυνες καὶ ὅλο παχαίνεις, ἐνῷ ἂν εἰργάζεσο καὶ ὀλίγον μόνος σου, θὰ ἦσουν νέος καὶ ζωηρός. . .

— Ὀλίγον μὲ μέλει.

— Ἀλλ' ἐμένα μὲ μέλει, διὰ τὸ καλόν σου! Τὸ ἴδιο καὶ διὰ τὸ τραπέζι μας. Τί θὰ πάθωμεν ἂν κόψωμεν ἕνα πιάτο τὸ βράδυ;

— Καθόλου! οὔτε νὰ τ' ἀκούσω. Εἶμαι φαγᾶς.

— Αὐτὸ εἶναι ἁμαρτία, πάτερ μου, εἶπεν ἡ Μαγδαληνή.

— Δὲν λέγω ὄχι! Ἀλλὰ πολὺ νόστιμη ἁμαρτία, καὶ τώρα τόσον ὀλίγαις ἀπὸ αὐταῖς μὲ ἔμειναν! Ἀγαπητή μου λαιμαργία! Ἐγώ, ὅσον πλησιάζει ἡ ὥρα τοῦ δείπνου, βλέπω νὰ κυματίζῃ ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια μου ὡς ὄνειρον . . ὁ κατάλογος τῶν φαγητῶν! καὶ ὅλο συλλογίζομαι — Τί ὡραῖον γλύκυσμα νὰ μὲ ἔχῃ ἆρά γε σήμερον ἡ γυναῖκά μου! Διότι ὅσον δι' αὐτὸ εἶμαι δίκαιος. . . εἶσαι μοναδικὴ διὰ τὰ γλυκύσματα.

— Ναί! Ναί! ἀπεκρίθη ἠπιώτερον ἡ κ. Δεγράζ, κολακευθεῖσα διὰ τὸν ἔπαινον τοῦτον τῶν οἰκιακῶν ἀρετῶν της. Ἀλλὰ ποῖον εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα; Ὅτι τρώγεις πολύ! Ἀρρωστᾷς. Γίνεσαι κατακόκκινος! Ὁ ἰατρὸς τὸ εἶπε, καμμίαν ἡμέραν θὰ τὴν πάθῃς, ἐνῷ ἐὰν τὸ φαγητόν μας ἐγίνετο μετριώτερον. . . , ἐὰν ἦσουν ἐγκρατέστερος, — θὰ ἔμενες δροσερός, ἥμερος, θὰ εἶχες τὸ κεφάλι ἐλεύθερον, θὰ ἐγίνεσο ἴσος καὶ καλλίτερος!

— Ναί! Ναί! Mens sana in corpore sano.

— Μὲ ἄλλους λόγους, ἂν εἶχες τὸν κοινὸν νοῦν, ἔπρεπε νὰ χρεωστῇς καὶ χάριν εἰς τὴν Μαγδαληνὴν διὰ τὴν προῖκα τὴν ὁποίαν τῆς δίδεις, διότι καὶ εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν θὰ ζήσῃς περισσότερα χρόνια, καὶ εἰς τὸν ἄλλον ἐξασφαλίζεις τὴν σωτηρίαν σου! . .

— Ὦ! Πάτερ μου, πάτερ μου!

— Ἔλα, ἐπανέλαβε μὲ περισσοτέραν ἐπιμονὴν ἡ κ. Δεγράζ, βλέπουσα ὅτι ὁ σύζυγός της ἐνέδιδεν ὀλίγον· ἔλα, σὲ γνωρίζω! ἔχεις ἀξιόλογον καρδίαν! Ὅλαι αὐταὶ αἱ μικραὶ στερήσεις θὰ εἶναι εὐτυχία διὰ σέ! Ἀποκρίσου! Δὲν θὰ ἦσαι εὐτυχὴς νὰ δώσῃς τὸ αἷμά σου διὰ τὴν κόρην σου;

— Ναί! Ναί! ἠξεύρω, καθὼς ὁ πελεκάν. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι αὐτὸ δὲν εἶναι ἀλήθεια.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰσέρχεται ὁ νεαρὸς μνηστήρ. Ἡ Μαγδαληνὴ τὸν βλέπει, τρέχει πρὸς αὐτὸν καὶ ἁρπάζουσα τὴν χεῖρά του,

— Ἐλᾶτε καὶ σεῖς, κύριε Ἐρρῖκε, νὰ παρακαλέσετε μαζύ μας, λέγει πρὸς αὐτόν. Ὁ πατήρ μου ἀρχίζει νὰ μαλακώνῃ.

— Ἐγώ; λέγει ὁ Δεγράζ.

— Ὦ! Κύριε! Κύριε! ἀνέκραξεν ὁ νεανίας μετὰ συγκινήσεως.

Ἀλλ' αἴφνης ὁ κ. Δεγρὰζ στρέφεται πρὸς αὐτὸν μετὰ ζωηρότητος καὶ λέγει·

— Εἰς καλὴν ὥραν ἔρχεσθε. Αὐτὸ μὲ κάμνει νὰ ἐπανέλθω εἰς τὸν ἑαυτόν μου. Λοιπὸν δὲν ἔχετε καρδίαν; Πῶς! Σᾶς ἀγαπᾷ νέα ὡραία, καθὼς αὐτή, ἀγαθή, πεπαιδευμένη, τρυφερά, καὶ δὲν τὴν νυμφεύεσθε, ἂν ἔχῃ μόνον 100,000 φρ. προῖκα;

— Ἀλλά, πάτερ μου. . .

— Σὲ ἐμπορεύεται. . Ἐγὼ ὅταν ἐνυμφεύθην τὴν μητέρα σου, ἤξιζε 50,000 φοραῖς ὀλιγώτερον ἀπὸ σέ.

— Πῶς; ἀνέκραξεν ἡ κυρία Δεγράζ.

— Θέλω νὰ εἰπῶ ὅτι εἶχε 50,000 φρ. ὀλιγώτερον. Καὶ ἐν τούτοις δὲν ἐδίστασα!

— Οὔτε ἐγὼ διστάζω! εἶπεν ὁ Ἐρρῖκος μετὰ ζωηρότητος.

— Ὁ πατήρ του δὲν στέργει, φίλε μου.

— Ναί, εἶπεν ἡ Μαγδαληνή, ὁ πατήρ του! Αὐτὸς οὔτε συλλογίζεται τὴν περιουσίαν σου. Εἰκοσάκις μὲ ἐπανέλαβεν ὅτι θὰ μὲ ἐνυμφεύετο καὶ χωρὶς προῖκα, ὅτι θὰ προετίμα μάλιστα νὰ ἤμουν πτωχή.

— Ἀλήθεια εἶναι, ἀνέκραξεν ὁ νεανίας.

— Ναί! Ναί! Τὰ λέγουν αὐτά! Καὶ ἐγὼ τὰ εἶπα . . . ἀλλὰ μέσα μου . . .

— Πῶς! ὑπέλαβε σπεύδουσα ἡ κ. Δεγράζ. Ψεύματα λοιπὸν ἔλεγες!

— Τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι εὑρίσκω βλακῶδες τὸ ἀξίωμα, ὅτι οἱ γονεῖς πρέπει νὰ θυσιάζωνται ὑπὲρ τῶν τέκνων των!

— Νὰ θυσιάζωνται! εἶπεν ἡ Μαγδαληνή.

Digitized by Google

Ἀλλὰ μήπως αὐτὸ θέλω ἐγώ; Αὐτὸ θέλομεν ἡμεῖς; Μήπως τὰ χρήματα αὐτὰ δὲν θὰ μείνουν ἰδικά σας;

— Τὰ τὰ τά! Τὰ χρήματα δὲν ἠμποροῦν νὰ τὰ ἔχουν δύο συγχρόνως. Ἐὰν σᾶς τὰ δώσω, τὰ χάνω, καὶ ἐὰν δὲν σᾶς τὰ δώσω, τὰ κρατῶ. Δύο καὶ δύο κάμνουν τέσσαρα.

— Ἀλλά, πάτερ. . .

— Ἐπάνω εἰς αὐτὸ αἱ ἰδέαι μου εἶναι ἀμετάτρεπτοι. Ὁ πατὴρ πρέπει νὰ ἦναι πλουσιώτερος ἀπὸ τὰ παιδιά.

— Τί σημαίνει ποῖος εἶναι πλουσιώτερος; εἶπεν ἡ κ. Δεγράζ. Μήπως τὸ σπῆτί των δὲν θὰ ἦναι καὶ ἰδικόν μας;

— Ποτέ! Ὁ πατὴρ ποτὲ δὲν πρέπει νὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὰ τέκνα του, χάριν αὐτῶν τῶν τέκνων, διὰ νὰ μὴ τὰ κάμῃ ἀχάριστα.

— Ὦ! πάτερ! ἐκραύγασεν ἡ Μαγδαληνή. Μὲ τὰ ὅλα σου;

— Ἡ ἀγαθή σου καρδία ἠγανάκτησε κατὰ τῆς ὑποψίας ταύτης;

— Ναί! Ναί! Πολὺ μὲ ἐλύπησες!

— Τὸ πιστεύω! Πιστεύω εἰς τὴν εἰλικρίνειαν τῆς ἀγανακτήσεώς σου, ἀλλὰ . . .

— Ἀλλὰ τί ἰδέαν ἔχετε περὶ ἡμῶν; εἶπεν ὁ Ἐρρῖκος.

— Ὅτι εἶσθε νέοι μὲ καλὴν καρδίαν καὶ εὐγενῆ αἰσθήματα! καὶ δι' αὐτὸ δὲν θέλω νὰ σᾶς διαφθείρω! Ἠκούσατε ποτὲ νὰ γίνεται λόγος περὶ ἑνὸς δράματος ἐπιγραφομένου ὁ *βασιλεὺς Λήρ*;

— Τοῦ Σαιξπήρου;

— Αὐτοῦ δά! Εἰξεύρετε λοιπὸν τί ἦτο αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Λήρ; Εἷς γέρων ἀνόητος, ὁ ὁποῖος τὴν ἔπαθεν ὅπως τοῦ ἐχρειάζετο! . . . Ὅσον δὲ διὰ τὰς κυρίας θυγατέρας του, ὁ Σαίξπηρ, μὲ ὅλον του τὸν σαιξπηρισμόν, ἔκαμεν ἓν μέγα λάθος, νὰ τὰς περιγράψῃ κακὰς ἀπὸ τὴν ἀρχήν. Ἔπρεπε μᾶλλον νὰ τὰς παραστήσῃ ὡς διαφθαρείσας ἀπὸ τὴν μωρὰν ἐλευθεριότητα τοῦ πατρός των, ὡς διδαχθείσας τὴν ἀχαριστίαν διὰ τῆς εὐεργεσίας. . . Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀλήθεια. Διότι, τὸ κάτω κάτω, ἐὰν δὲν προηγηθῇ εὐεργεσία, δὲν ὑπάρχει ἀχαριστία. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐπιθυμῶ νὰ ἦσθε τέλειοι, ὅσον ἐπιθυμεῖ καὶ ἡ γυναῖκά μου νὰ τελειοποιηθῶ ἐγώ, δὲν συναινῶ νὰ γίνω πτωχὸς πρὸς χάριν σας, διὰ τὸν φόβον μὴ σᾶς ἐμβάλλω εἰς τὸν πειρασμόν . . .

— Ἀλλὰ . . .

— Δὲν ἔχει ἀλλά! Τὸ ἀπεφάσισα! Ἐρρῖκε, ὕπαγε νὰ εὕρῃς τὸν πατέρα σου καὶ προσπάθησε νὰ τὸν μεταπείσῃς. Τί διάβολον! Εἶναι εὐκολώτερον νὰ μὴ ζητήσῃ τις 100,000 φράγκα παρὰ νὰ τὰς δώσῃ.

— Ἀλλά, εἶπεν ἡ Μαγδαληνή, ἂν δὲν κατορθώσῃ νὰ πείσῃ τὸν πατέρα του;

— Αὐτὸ θὰ ἦτο μία ἀπόδειξις ὅτι δὲν σὲ ἀγαπᾷ ἀρκετά, καὶ τότε δὲν θὰ μ' ἐκακοφαίνετο πολύ! . . . .

— Τέρας! Δήμιε! Ἐγωϊστά! Ὑλιστά! ἐβροντοφώνησεν ἡ κ. Δεγράζ.

— Πήγαινε! πήγαινε!

— Χαίρετε, κύριε Ἐρρῖκε! εἶπεν ἡ Μαγδαληνή. Χαίρετε διὰ παντός.

— Ὄχι, κυρία· μόνον διὰ σήμερον. Ὁ πατήρ σας ἔχει δίκαιον! Θὰ ἤμην ἀνάξιος ὑμῶν ἐὰν δὲν σᾶς κατέκτων.

— Εὖγέ σου, νέε! Μὲ αὐτὴν τὴν λέξιν ἐκέρδισες ἐκ νέου ὅλην τὴν ὑπόληψίν μου. Δὲν θὰ σὲ δώσω δι' αὐτὸ οὔτε ἓν λεπτὸν περισσότερον, ἀλλὰ σὲ ἐκτιμῶ! Πήγαινε καὶ νὰ ἔλθῃς πάλιν!

B'

Ἕνα μῆνα μετὰ τὴν σκηνὴν ταύτην εἶχε γίνει ὁ γάμος. Μετὰ ἓν ἔτος ἡ κ. Δεγρὰζ ἦτο ἀνάδοχος, καὶ μετὰ δύο ὁ κ. Δεγράζ. Τὸ τρίτον δ' ἔτος ἐπανευρίσκομεν τὸ παλαιὸν καὶ τὸ νέον ζεῦγος καὶ τὰ παιδία ξενιζομένους εἰς τὸν ὡραῖον οἶκον τῆς Villeneuve.

Εἶπον ὅτι ὁ κ. Ἐρρῖκος Γρανβὰλ ἦτον ἀρχιτέκτων, ἀλλὰ νέος ἀρχιτέκτων, τοῦθ' ὅπερ σημαίνει, φεῦ! συχνάκις ἀρχιτέκτων ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι. Ἐκ πάντων τῶν καλλιτεχνῶν οἱ δυστυχέστεροι εἶναι βεβαίως οἱ ἀρχιτέκτονες. Ὅσον πτωχὸς καὶ ἂν ἦναι εἷς ποιητής, εὑρίσκει πάντοτε ἓν πτερόν, ὅπως γράψῃ τοὺς στίχους του· ὁ μουσικὸς ἓν φύλλον χαρακωμένου χάρτου, ὅπως γράψῃ τὰς συνθέσεις του· ὁ ζωγράφος ἕνα χρωστῆρα καὶ ἓν τεμάχιον πανίου. Ἀλλὰ λίθους λελαξευμένους, ὀγκώδη μάρμαρα καὶ γήπεδον πρόσφορον εἰς οἰκοδομὴν δὲν ἔχει τις πάντοτε πρόχειρα. Δὲν ἠμπορεῖ τις νὰ κτίζῃ οἰκίας πρὸς διασκέδασιν! Καὶ ποῖος ἐμπιστεύεται εἰς νέον ἀρχιτέκτονα; Ἡ τέχνη ὑπάρχει, ἀλλὰ λείπει τὸ ὑλικόν. Τὸ ἐπάγγελμά του εἶναι νὰ οἰκοδομῇ, ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται νὰ γίνωνται οἰκοδομαί. . . . Φαντασθῆτε ἕνα κάστωρα ἐν διαθεσιμότητι! Οἱ μόνοι πελάται του εἶναι μικροί τινες ἰδιοκτῆται, οἵτινες θέλοντες νὰ διορθώσωσι τοῖχον τινά, νὰ ἀνοίξωσι παράθυρον, ἢ νὰ φράξωσι σχισμάδας, ζητοῦσι μικρὸν ἀρχιτέκτονα, ὅπως ζητοῦσι καὶ μικρὸν ἰατρὸν διὰ τὰς ἀδιαθεσίας. . . . μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ τὸν πληρώσωσιν ὀλιγώτερον! . . Τοιαύτη ἦτον ἡ τύχη τοῦ Ἐρρίκου Γρανβάλ!

Ἀποζημιούμενος διὰ τὴν εὐτέλειαν τῶν ἐργασιῶν τούτων, τὰς ὁποίας ὠνόμαζεν ἐργασίας . . . δειπνητικάς, ἐχρησιμοποίει τὴν σπανίαν αὐτοῦ δημιουργικὴν ἱκανότητα χαράττων σχέδια πύργων, ἀποστέλλων εἰς τοὺς ἁρμοδίους πρότυπα δημοσίων οἰκοδομῶν καὶ διαγωνιζόμενος ὁσάκις προὐτείνετο οἰκοδομητικὸν

Digitized by Google

τι ἔπαθλον. Ὅπως ἀποδείξῃ δὲ ὅτι δὲν ἦτο μόνον ἄνθρωπος θεωρητικὸς, ἀλλὰ καὶ πρακτικὸς, διεφώτιζε τὰ σχέδιά του διὰ λεπτομερειῶν περὶ τὴν ἐκτέλεσιν, αἵτινες περιεποίουν μὲν μεγίστην τιμὴν εἰς τὴν ἐμβρίθειαν τῶν σπουδῶν του, ἀλλ' ἐγίνοντο ἀφορμὴ μεγάλης δαπάνης, διότι ἠναγκάζετο νὰ ἀμείβῃ γεωμέτρας, ἐκτιμητὰς καὶ ἄλλους ὑποδεεστέρους τεχνίτας. Οὕτως εἰς τὰ ἀρχιτεκτονικὰ ταῦτα ὀνειροπολήματα ἐδαπανῶντο ὅλα τὰ χρήματα τῶν ἐπισκευῶν, καὶ ἡ ποίησις κατεβρόχθιζεν ὅ,τι ἐκέρδιζεν ὁ πεζὸς λόγος.

Ὁ προϋπολογισμός του συνέκειτο, ὡς γνωστὸν, ἐκ τῆς προικός του καὶ ἐκ τῆς προικὸς τῆς συζύγου του, ἐξ ὧν εἰσέπραττεν εἰσόδημα ἀρκετὸν δι' ἕνα ἀστὸν τῆς παλαιᾶς ἐποχῆς. Ἀλλ' εἷς καλλιτέχνης!... εἷς ἄνθρωπος ἀγαπῶν τὸ ὡραῖον!... Εἶναι πρᾶγμα πολυέξοδον νὰ ἀγαπᾷ τις τὸ ὡραῖον. Εὑρίσκεις εὐκαιρίαν νὰ ἀγοράσῃς ἕνα ὡραῖον παλαιὸν τάπητα. Πῶς νὰ μὴν ὠφεληθῇς; Ἀναγινώσκεις τὴν περιγραφὴν θαυμασίου τινὸς μνημείου, τὸ ὁποῖον πρὸ μικροῦ ἀνεκαλύφθη. Πῶς νὰ μὴν ὑπάγῃς νὰ τὸ ἐπισκεφθῇς; Τὰ καλλιτεχνικὰ ταξείδια εἶναι σχεδὸν καθῆκον διὰ τοὺς καλλιτέχνας. Ἀφορμὴ δὲ τῆς ἀπωλείας των εἶναι κυρίως αἱ ἠλαττωμέναι τιμαὶ, αἱ μεγάλαι ἐκεῖναι εἰδοποιήσεις αἱ κρεμάμεναι εἰς ὅλους τοὺς τοίχους καὶ φέρουσαι ἐντύπους δι' ἐρυθρῶν γραμμάτων τὰς καβαλιστικὰς ταύτας λέξεις—*Μηνιαία περιήγησις ἐν τῇ βορείῳ Ἰταλίᾳ—150 φράγκα.* Ἑκατὸν πενῆντα φράγκα! Εἶναι τόσον εὐθηνά! Οὐδὲν καταστρεπτικώτερον τοῦ εὐθηνοῦ. Αἱ μεγάλαι αὗται εἰδοποιήσεις εἶναι ἀνήθικοι ὡς ἐργαστήρια λαχείου· τὸ ἀκαταμάχητον δὲ τοῦ πειρασμοῦ συνίσταται εἰς τοῦτο, ὅτι φαίνεταί τις λογικὸς ἐνδίδων. Τὸ νεαρὸν ζεῦγός μας ἐνέδιδε λοιπὸν συχνάκις· ἐὰν δὲ προσθέσωμεν εἰς τοῦτο ὅτι ὁ σύζυγος ἦτον ἔμπλεως ἔρωτος πρὸς τὴν γυναῖκά του καὶ τὴν ἤθελε διὰ τοῦτο κομψὴν καὶ καλῶς ἐνδεδυμένην, καὶ ἐὰν ἐνθυμηθῶμεν ὅτι εἰς τρία ἔτη προσετέθη καὶ ἡ πολυτέλεια ἑνὸς υἱοῦ καὶ μιᾶς κόρης, ἐννοοῦμεν εὐκόλως ὅτι συνήθως κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ ἑκάστης τριμηνίας ἦσαν τόσον στενοχωρημένοι... τόσον, ὥςε ἡ καρδία τῆς ἀγαθῆς κυρίας Δεγρὰζ συνετρίβετο καὶ ἔπιπτε κατὰ κεφαλῆς τοῦ κ. Δεγρὰζ βροχὴ ἐπιπλήξεων καὶ ἱκεσιῶν.

— Φίλε μου, σὲ παρακαλῶ, αὔξησέ τους τὴν προῖκα!

— Ὁ Θεὸς νὰ μὲ φυλάξῃ! εἶπεν ὁ κ. Δεγράζ. Εἶμαι πολὺ εὐχαριστημένος ἀπὸ τὴν διαγωγήν μου!.. Διατί ν' ἀλλάξω σύστημα, ἀφοῦ ἀπεδείχθη τόσον καλόν;..

— Πῶς βαστᾷ ἡ ψυχή σου νὰ τοὺς βλέπῃς νὰ στενοχωρῶνται καὶ νὰ ἀδιαφορῇς;

— Στενοχωροῦνται;

— Τρομερὰ, φίλε μου.

— Τόσον τὸ καλλίτερον! Ὁ γαμβρός μου θὰ κοπιάσῃ περισσότερον πρὸς εὕρεσιν πελατείας.

— Ἀλλὰ νὰ ποῦ αὐτὴ ἡ πελατεία δὲν ἔρχεται!

— Δι' αὐτὸ ἴσα ἴσα πρέπει νὰ κάμωμεν δυνατὰ καὶ ἀδύνατα διὰ νὰ ἔλθῃ.

— Ἔχουν καὶ πρόσθετα βάρη!

— Θέλεις νὰ εἰπῇς προσθέτους εὐτυχίας.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ κυρία Δεγρὰζ ἡτοιμάζετο νὰ ὑψώσῃ τὰς χεῖράς της πρὸς τὸν οὐρανόν·

— Ἔλα, γυναῖκά μου, ἄφησε τὰ ἐπιφωνήματα καὶ ἂς ὁμιλήσωμεν λογικά. Ἂς ὑποθέσωμεν ὅτι πρὸ τριῶν ἐτῶν ἔδιδα, καθὼς ἐπεθύμεις, ἄλλας 100,000 εἰς τὴν θυγατέρα μου· τί θὰ συνέβαινε;

— Θὰ συνέβαινεν, ἀπεκρίθη ἡ κ. Δεγρὰζ, κυμαινομένη μεταξὺ ὀργῆς καὶ κατανύξεως, ὅτι, ἀντὶ νὰ ζῶσι στερούμενοι, ὅπως ζῶσι πρὸ τριῶν ἐτῶν...

— Παρακαλῶ, γυναῖκά μου. Μὲ φαίνεται...

— Σὲ φαίνεται;... Θέλεις λοιπὸν νὰ σοῦ τὰ εἰπῶ; Ὅταν πηγαίνω εἰς τὸ σπῆτί των, τὴν ὥραν τοῦ δείπνου, καὶ βλέπω τὸ τραπέζι των τόσον πτωχικόν... ἓν μόνον φαγητὸν ἀπὸ κρέας καὶ ἓν πιάτο λαχανικὰ καὶ τίποτε γλύκυσμα, τὰ ἀγαπημένα μου! καὶ ἐπιστρέφουσα εὑρίσκω σὲ, χωμένον εἰς τὸ τραπέζι ἕως εἰς τὸ πηγοῦνι καὶ τρώγοντα ὄρνιθας ψητὰς καὶ πέρδικας τυλιγμένας εἰς τὸ πάχος... διότι τώρα ἔτσι σὲ ἀρέσουν...

— Τί νὰ κάμω, φιλτάτη μου; ὅσον προχωρεῖ τὸ γῆρας...

— Αἴ! Αὐτὸ τὸ πρᾶγμα μὲ φέρνει ἄνω κάτω. Κάθε κομμάτι ποῦ καταπίνω μὲ τρώγει.

— Ἐμένα ὄχι!

— Εὑρίσκω ὅτι εἴμεθα ἀνυπόφοροι...

— Γυναῖκά μου, ἥσυχα, ἥσυχα! Ἐπάνελθε εἰς τὸ ζήτημα, διότι ἀπεμακρύνθης ὁλωςδιόλου ἀπ' αὐτό. Πρόσεξε, ἂν ἠμπορῇς, εἰς τὸν συλλογισμόν μου. Σήμερον εἴμεθα εἰς τὰς 15 Νοεμβρίου. Ἡ κόρη μας, ὁ γαμβρός μας, τὰ δύο παιδία των, οἱ δύο ὑπηρέται των εἶναι ἐδῶ εἰς τὴν ἐξοχικὴν οἰκίαν μας ἀπὸ τὰς 13 Αὐγούστου, ἤτοι τρεῖς μῆνας καὶ δύο ἡμέρας, καὶ λογαριάζουν νὰ μείνουν αὐτοὶ, τὰ παιδία των καὶ οἱ ὑπηρέται των, μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς ἀναχωρήσεώς μας, ἤτοι μέχρι τῆς 20 Δεκεμβρίου...

— Καὶ τί μ' αὐτό; Μήπως τώρα σοῦ κακοφαίνεται καὶ ἡ ἐδῶ διαμονή των; Μήπως ἔχεις σκοπὸν νὰ παραπονεθῇς ὅτι ἐξοδεύεις καὶ δι' αὐτούς; Μήπως θέλεις νὰ τοὺς ἐξορίσῃς καὶ ἀπὸ τὸ σπῆτί σου;... ἀπὸ τὸ σπῆτί μου;... Αὐτὸ μόνον δὲν γίνεται!

— Γυναῖκά μου!

Digitized by Google

— Νὰ μὴ βλέπω καὶ τὰ παιδιά μου! Ἀλλ' αὐτὰ εἶναι ἡ μόνη παρηγορία μου εἰς τὸν κόσμον!

— Εὐχαριστῶ!

— Σὲ ξεύρω δά! εἶσαι ἱκανὸς νὰ εὕρῃς ὅτι τὰ παιδιὰ κάμνουν πολὺν κρότον! Τὰ ἀγγελόπουλα! μὲ ταῖς μικραῖς γλυκαῖς φωναῖς των καὶ τὰ ποδαράκια των!

— Ἀλλὰ ποῖος λέγει τὸ ἐναντίον; ἀνέκραξεν ἀνυπομόνως ὁ κ. Δεγράζ. Ἄφησέ με νὰ ὁμιλήσω καὶ πρόσεξε, σὲ παρακαλῶ καὶ πάλιν, εἰς τοὺς συλλογισμούς μου. Διατί ἡ κόρη μας καὶ ὁ γαμβρός μας ἔμειναν μαζύ μας τρεῖς μῆνας καὶ δύο ἡμέρας, καὶ διατί θὰ μείνουν μέχρι τῆς 20 Δεκεμβρίου;

— Ὡραία ἐρώτησις! Διότι μᾶς ἀγαποῦν, διότι τοὺς ἀρέσει νὰ ἦναι μαζύ μας! διότι θέλουν νὰ μᾶς ὑποχρεώνουν... διότι εἶναι εὐαίσθητοι, περιποιητικοί...

— Τέλος πάντων, τὸ ἄκρον ἀντίθετον ἀπὸ ἐμέ... Δὲν τὸ εἶπα καλά; εἶπεν ὁ κ. Δεγρὰζ γελῶν. Ἔπειτα δὲ προχωρῶν πρὸς τὴν γυναῖκά του, — Ἔλα νὰ σὲ φιλήσω, προσέθηκε!.. Σὲ λατρεύω, διότι εἶσαι πάντοτε δώδεκα ἐτῶν.

— Πῶς! Δώδεκα ἐτῶν!

— Θέλω νὰ εἰπῶ ὅτι εἶσαι καὶ θὰ εἶσαι πάντοτε τὸ ἀθῶον καὶ εὔπιστον πλάσμα, τὸ ὁποῖον τόσον εὐχαρίστως ἐνυμφεύθην.

— Πῶς ἀθῶον καὶ εὔπιστον! ὑπέλαβεν ἡ κ. Δεγρὰζ προσβεβλημένη ὀλίγον. Μήπως σοῦ περνᾷ ἀπὸ τὸν νοῦν ὅτι τὰ παιδιά μας δὲν ἔχουν...

— Ναί, γυναῖκά μου, ἔχουν καὶ αὐτὰ καὶ ὅσα ἄλλα θέλεις ἀκόμη προτερήματα! Ἀλλὰ πιστεύεις ὅτι ἡ κόρη σου μὲ τὸ ὡραῖον πρόσωπόν της, τὸ ὁποῖον θέλει νὰ ἐπιδεικνύῃ, διότι καὶ οἱ ἄλλοι θέλουν νὰ τὸ βλέπουν, ὅτι ὁ γαμβρός σου μὲ τὰς καλλιτεχνικὰς κλίσεις καὶ τὴν φαντασίαν του, θὰ ἄφινον τοὺς Παρισίους καὶ τὰς πρώτας χειμερινὰς διασκεδάσεις· καὶ μάλιστα κάτι περισσότερον, ὅτι ὁ γαμβρός μας θὰ ἔφευγε κάθε πρωῒ διὰ τὰς ἐργασίας του καὶ θὰ ἐπανήρχετο τὸ βράδυ, χάριν τῆς μοναδικῆς εὐτυχίας νὰ παίζῃ *πικέτον* μὲ ἕνα πατέρα, ὁ ὁποῖος ἀρχίζει νὰ γίνεται ὀλίγον κωφός, καὶ μὲ μίαν μητέρα ἡ ὁποία δὲν θὰ ἔχανε τίποτε, ἂν ἐγίνετο ὀλίγον βωβή;

— Μὰ τί ὑποθέτεις λοιπόν; Πῶς ἐξηγεῖς τὴν παρατεταμένην διαμονὴν των πλησίον μας;

— Φιλτάτη μου, ἐπανέλαβεν ὁ κ. Δεγρὰζ γελῶν. Ἐνθυμεῖσαι ὅταν ἦσουν νέα καὶ εἶχες ὡραιότατα μαλλιά, πόσον εὐχαριστεῖσο ὁσάκις ἤρχεσο εἰς τὴν ἐξοχήν, διὰ νὰ ἀφίνῃς νὰ *ξεκουρασθῇ ἡ χωρίστρα σου*; Ἔτσι χαίρονται καὶ τὰ παιδιά μας διότι μένουν ἐδῶ καὶ *ξεκουράζεται* τὸ πουγγί των.

— Ἆ! καϋμένε! Ἠμπορεῖς νὰ ὑποθέσῃς...

— Δὲν μὲ πειράζει αὐτό. Δὲν τοὺς κατηγορῶ ὡς ἀχαρίστους! Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἂν εἶχον 20,000 φράγκων εἰσόδημα, ἀντὶ δέκα, θὰ μᾶς ἠγάπων πάντοτε, ἀλλὰ κατὰ μεγαλείτερα διαλείμματα. Δὲν γνωρίζω, διὰ νὰ σοῦ φέρω ἓν παράδειγμα, γαμβρὸν καλλίτερον ἀπὸ τὸν ἰδικόν μας. Δὲν ἀφίνει νὰ περάσῃ καμμία ἑορτή μου. Εἰς τὸ ὄνομά μου, εἰς τὰ γενέθλιά μου, εἰς τὴν ἐπέτειον τοῦ γάμου μου, νά σου τον μὲ μίαν ἀνθοδέσμην.

— Καὶ πιστεύεις βέβαια ὅτι μόνον τὸ συμφέρον;...

— Ἆ! ὄχι δὰ μόνον τὸ συμφέρον.. Τὸ συμφέρον συντροφευμένον... μισὸ συμφέρον καὶ μισὸ ἀγάπη... συμφέρον τὸ ὁποῖον δὲν καλοκαταλαμβάνει καὶ ὁ ἴδιος. Ἔχει τὴν ἀνάγκην μου. Ἐγὼ τὸ μαντεύω καὶ ὠφελοῦμαι, χωρὶς νὰ μοῦ κακοφαίνεται.

— Ποῦ τὰ συλλογίζεσαι! Εἶσαι νὰ σὲ λυπῆται κανείς! Καταστρέφεις τὴν ποίησιν ὅλων τῶν πραγμάτων! Μόνον ὅταν ἔχῃ τις τοιαῦτα αἰσθήματα ὑποθέτει ὅτι ἔχουν καὶ οἱ ἄλλοι. Τί ἀηδία!

— Καθόλου! Εἶναι φυσικόν! Οἱ γέροντες εἶναι πληκτικοί. Πρέπει νὰ ἔχουν κάτι διὰ νὰ ἀναπληρώνουν αὐτὸ τὸ ἐλάττωμα! ἐγὼ ἔχω τὴν φιλοξενίαν!

— Εἰπὲ λοιπὸν καθαρὰ ὅτι τὰ παιδιά μας ἔχουν τὸ σπῆτί μας ξενοδοχεῖον!

— Ἐπάνω κάτω. Εἰς τὸ πατρικὸν σπῆτι κατοικοῦν τὰ παιδιά, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν πολλὰ χρήματα καὶ θέλουν νὰ κάμουν οἰκονομίαν. Ἐξώδευσαν πολλὰ εἰς τοὺς χοροὺς καὶ εἰς τὰ θέατρα; Ἂς ὑπάγωμεν νὰ περάσωμεν μίαν ἑβδομάδα εἰς τὸ σπῆτι τοῦ πατρός μας! Θέλουν νὰ κάμουν ἓν μικρὸν ταξείδι; Ἂς ὑπάγωμεν εἰς τοῦ πατρός μας δι' ἕνα μῆνα! Τὸ ἓν ἀπὸ τὰ παιδιὰ πάσχει ὀλίγον!.. Ἂς τὸ στείλωμεν εἰς τὴν ἐξοχὴν τοῦ παπποῦ... Καὶ τὸ στέλλουν... καὶ ἔρχονται μαζύ! Ἐπειδὴ δὲ τοὺς δέχονται μὲ ἀνοικτὰς ἀγκάλας, ἐπειδὴ δὲν ἔχουν νὰ συλλογισθοῦν τίποτε, ἐπειδὴ ὁ πατὴρ ἔχει ἀξιόλογα ἔπιπλα καὶ λαμπρὸ τραπέζι μὲ ὄρνιθας καὶ πέρδικας, τὰς ὁποίας ὁ ἐγωϊστὴς αὐτὸς εἶναι εὐτυχὴς νὰ μοιράζῃ μὲ τὰ παιδιά του, ἔρχονται, ξαναέρχονται καὶ μένουν μὲ ἄκραν εὐχαρίστησιν.

— Ἆ! τί ἐλεεινότης! Ὅλα τὰ καταντᾷς εἰς τὸν ἐγωϊσμόν, ἀκόμη καὶ τὸ πατρικὸν φίλτρον!

— Ἀλλὰ ὑπόθεσε διὰ μίαν στιγμὴν τὸ ἐναντίον, ἐξηκολούθησεν ὁ κ. Δεγρὰζ προσποιούμενος ὅτι δὲν ἤκουσε τὴν γυναῖκά του... ὑπόθεσε ὅτι ἐδιπλασίαζα τὴν προῖκα τῆς θυγατρός μου, ὅπως ἤθελες. Τί θὰ συνέβαινε; Ὅτι σήμερον τὰ παιδιά μας, χάρις εἰς τὰς ὑπὲρ τὸ δέον ποιητικὰς ἰδέας τοῦ γαμβροῦ μας, δὲν θὰ ἦσαν ἴσως πολὺ πλουσιώτερα καὶ ἐγὼ θὰ ἤμην πολὺ πτωχότερος, ὅτι δὲν θὰ ἠδυνάμην νὰ

Digitized by Google

τὰ φιλοξενῶ οὔτε τόσον καιρὸν οὔτε τόσον καλά, καὶ ὅτι θὰ ἤρχοντο ὀλιγώτερον εἰς τὸ σπῆτί μας, διότι θὰ εὑρίσκοντο καλλίτερα εἰς τὸ ἰδικόν των. Κύριε ἐλέησον! Ἀλλ' ἂν τὰ παιδιά μας, φιλτάτη μου, ἦσαν πλουσιώτερα ἀπὸ ἡμᾶς, πρὸ ἓξ ἑβδομάδων ἤδη ἡ κόρη μας θὰ εὕρισκεν ὅτι ἡ ἐξοχή μας εἶναι πολὺ ὑγρὰ διὰ τὸ φθινόπωρον καὶ θὰ ἐφοβεῖτο μήπως ἡ ὁμίχλη τοῦ ποταμοῦ βλάψῃ τὰ μικρά της, καὶ ὁ γαμβρός μου θὰ μοῦ ἔλεγε καθαρὰ ὅτι τὸ καθημερινὸν *πήγαινε καὶ ἔλα* πειράζει τὴν ὑγείαν του!.. Ἰδοὺ λοιπὸν ὁ ἐπίλογός μου, τὸν ὁποῖον ἀφιερώνω εἰς ὅλους τοὺς πατέρας, οἱ ὁποῖοι ἔχουν νὰ ὑπανδρεύσουν θυγατέρας. — Θέλετε νὰ μὴ χάνετε τὰ παιδιά σας; Κρατήσατε τὰ χρήματά σας! Θέλετε νὰ διασκεδάζητε μὲ τὰ ἐγγόνιά σας; Κρατήσατε τὰ χρήματά σας! — Διότι μόνον διὰ τῶν χρημάτων ὁ πατὴρ μένει ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας καὶ ὁ πατρικὸς οἶκος ἡ οἰκογενειακὴ ἑστία· τουτέστι διὰ τοὺς γέροντας ἄσυλον τιμῆς καὶ εὐζωΐας· διὰ τοὺς νέους τόπος ἀνέσεως καὶ διασκεδάσεως· διὰ τοὺς μικροὺς φωλεά, ὅπου ἔρχονται νὰ ζητήσωσι τὴν ὑγείαν καὶ ἐνίοτε περιποιήσεις νοημονεστέρας καὶ ἀπὸ αὐτὰς τὰς μητρικάς· διὰ πάντας τέλος κέντρον, βωμὸς ὅπου δημιουργοῦνται αἱ ἀναμνήσεις, ὅπου ἀνδροῦνται καὶ γηράσκουσιν αἱ γενεαί, ὅπου διαιωνίζονται αἱ παραδόσεις τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς στοργῆς! Κάλεσον ἂν θέλῃς τὴν προνοητικότητά μου ταύτην στρατήγημα καὶ ἐγωϊσμόν. Ἐγὼ ὅμως ἀποκαλῶ αὐτὴν τὸ ἀληθὲς πατρικὸν φίλτρον, διότι δι' αὐτῆς τὰ παιδία γίνονται εὐτυχέστερα καὶ καλλίτερα. Σημείωσε ἀκόμη καλὰ καὶ τοῦτο, ἀγαπητή μου. Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ὁ γαμβρός μου ἦτο φύσει ἀξιόλογος γαμβρός, ἀλλ' ἄνευ τῆς προνοητικότητός μου, αἱ ἀγαθαί του διαθέσεις θὰ ἔμενον ἴσως ἁπλᾶ σπέρματα, κάλυκες χωρὶς ἄρωμα. . . Εἰς ποῖον χρεωστεῖ ὅτι ἐλουλούδισαν; Εἰς ἐμέ! Συμπέρασμα — Δὲν θὰ προσθέσω οὔτε ἕνα ὀβολὸν εἰς τὴν προῖκα τῆς θυγατρός μου.

Γ'

Ἐφθάσαμεν εἰς τὰς 30 Νοεμβρίου, μετὰ 15 ἡμέρας, ἀλλὰ πάντοτε εἰς τὴν Villeneuve, διότι ἐν τῇ διηγήσει ταύτῃ παρέβην ἀναντιρρήτως ὀλίγον τὴν ἑνότητα τοῦ καιροῦ, ἀλλ' ἐσεβάσθην πάντοτε τὴν ἑνότητα τοῦ τόπου. Ἡ οἰκία τοῦ κ. Δεγρὰζ εἶναι ὅλη χαρά. Αὐτὸς ὁ ἴδιος ποτὲ δὲν ἐφάνη τόσον εὔθυμος καὶ τόσον εὐτυχής. Εἶναι ἡ εἰκοστὴ πέμπτη ἐπέτειος τοῦ γάμου του.

— Γυναῖκά μου, εἶπεν εἰς τὴν κ. Δεγράζ, τὴν ἡμέραν αὐτὴν πρέπει νὰ τὴν ἑορτάσωμεν μεγαλοπρεπῶς. Σήμερον κάτω ἡ οἰκονομία, ἔξω ὅλα τὰ πανιά! Ἕνα γεῦμα . . . ὡς νὰ ἤμουν λαίμαργος! Παρήγγειλα εἰς τὴν κόρην μας, ἥτις ἐπῆγε νὰ περάσῃ εἰς τοὺς Παρισίους μίαν ἡμέραν δὲν εἰξεύρω διὰ ποίαν ὑπόθεσιν, νὰ ἐπανέλθῃ μὲ τὸν σύζυγόν της μὲ τὸν σιδηρόδρομον τῶν τεσσάρων. Εἰς τὸ δωμάτιόν της θὰ εὕρῃ ἓν ὡραῖον νέον φόρεμα, τὸ ὁποῖον θέλω νὰ φορέσῃ σήμερον. Ἂν δὲ καὶ σὺ μὲ ἀγαπᾷς ἀκόμη ὀλίγον, μὲ ὅλα μου τὰ ἐλαττώματα, ἀπόδειξέ με το. Γίνου καὶ σὺ εὔμορφη σήμερον. Φόρεσε διὰ τὸν δεῖπνον καὶ τὴν ἑσπερινὴν συναναστροφὴν τοὺς ἀδάμαντας τῆς καϋμένης τῆς μητρός μου, διότι προσεκάλεσα ὅλους τοὺς γείτονας. Αὐτοὶ μὲ ἐνθυμίζουν ὅ,τι περισσότερον ἠγάπησα εἰς τὸν κόσμον. Ἐκείνην ἥτις μὲ τοὺς ἔδωσε διὰ σέ, σὲ ἥτις τοὺς ἐφόρεσες δι' ἐμὲ καὶ δι' αὐτήν, τὴν κόρην μας, ἥτις θὰ τοὺς φορέσῃ καὶ διὰ τοὺς τρεῖς μας. . . .

Καὶ εἰπὼν ταῦτα ὁ κ. Δεγράζ, ἀπεμακρύνθη διὰ νὰ κρύψῃ ὀλίγον τὴν συγκίνησίν του.

Διατί ἡ κ. Δεγρὰζ δὲν ἀπεκρίθη; Διατί ἔμεινεν ὀλίγας στιγμὰς ἀκίνητος καὶ βλέπουσα πρὸς τὰ κάτω; Διατί ἡ κόρη της, μόλις ἐλθοῦσα, τὴν ἐπῆρε μαζύ της εἰς τὸ δωμάτιον κλαίουσα; Διατί ὁ γαμβρὸς ἦτο κατηφής; Διατί ὁ κώδων τοῦ δείπνου τοὺς ἔκαμε νὰ ἀνατριχιάσωσι καὶ οἱ τρεῖς; Διατί, μόλις εἰσελθοῦσα εἰς τὸ ἑστιατόριον, ἡ μήτηρ ἔρριψε τεταραγμένον βλέμμα ἐπὶ τοῦ συζύγου της; Διατί ὁ κ. Δεγράζ, ἰδὼν αὐτήν, εἶπε λέξεις τινὰς αἵτινες ἦσαν σχεδὸν ἐπίπληξις; Διατί; Αἱ λέξεις αὗται σαφηνίζουσι τὰ πάντα.

— Πῶς! δὲν φορεῖς τοὺς ἀδάμαντάς σου! ἀνέκραξεν ὁ πατήρ.

Ἡ μήτηρ, ἀντὶ νὰ ἀπαντήσῃ, ἐρρίφθη εἰς τοὺς βραχίονας τοῦ συζύγου της κλαίουσα. Ἡ κόρη ἐφίλησε τὴν χεῖρά του, γονυπετήσασα ἐνώπιόν του.

— Δὲν ἔχεις τοὺς ἀδάμαντάς σου; Τί τοὺς ἔκαμες;

Ἡ μήτηρ καὶ τὰ τέκνα ἐσιώπησαν.

— Δὲν ἀποκρίνεσαι, ἐπανέλαβεν ὁ πατὴρ δι' αὐστηροτέρας φωνῆς. Θὰ ὁμιλήσω λοιπὸν ἐγώ. Τοὺς ἐπώλησας διὰ νὰ πληρώσῃς τὴν ἀπερισκεψίαν τοῦ γαμβροῦ σου! Ναί! Ἐπειδὴ ἐνόμισε καλὸν νὰ ἀναμιχθῇ εἰς παράλογον ἐπιχείρησιν, ἐπειδὴ ἔκαμε τὴν ἀνοησίαν νὰ ἐγγυηθῇ δι' ἀνθρώπους ἀτίμους, οἵτινες τὸν ἠπάτησαν, ἠναγκάσθης, διὰ νὰ πληρώσῃ τὸ ἥμισυ τοῦ χρέους του. . . διότι χρεωστεῖ ἀκόμη 12,000 φράγκων, ἠναγκάσθης νὰ μοῦ ἀφαιρέσῃς τὸ ἀγαπητότερον ἐνθύμημα τῆς μητρός μου, τὸν πολυτιμότερον μάρτυρα τῆς ἀγάπης μας. . ., νὰ φαρμακεύσῃς τέλος τὴν εὐδαιμονίαν τῆς ὡραίας αὐτῆς ἡμέρας! Ἆ! εἶσαι πολὺ ἀξιοκατάκριτος.

Ἡ μήτηρ προσεπάθησε νὰ ψιθυρίσῃ λέξεις τινάς. . . .

— Ἀρκεῖ, ἐπανέλαβεν ὁ κ. Δεγρὰζ διακόπτων αὐτήν. Ἰδοὺ οἱ ὑπηρέται. Καθήσατε εἰς τὰς θέσεις σας.

Ἡ μήτηρ καὶ τὰ τέκνα κατηυθύνθησαν ἐν σιω-

Digitized by Google

πῇ πρὸς τὴν τράπεζαν· ἀλλ' αἴφνης ἐνῷ ἡ κ. Δεγράζ ἤνοιγε τὸ χειρόμακτρόν της ἀνέπεμψε μεγάλην κραυγήν· τὸ αὐτὸ ἔπραξε καὶ ὁ γαμβρός, καὶ ἀμφότεροι ὥρμησαν πρὸς τὸν κ. Δεγράζ, ἔχοντες τοὺς ὀφθαλμοὺς πλήρεις δακρύων. . . . Ἡ μήτηρ εὗρε τὴν θήκην τῶν ἀδαμάντων της ἐπὶ τῆς παροψίδος, καὶ ὁ γαμβρὸς τὰς 12,000 φράγκων, αἱ ὁποῖαι τῷ ἔλειπον.

— Ἀ! φίλε μου! Πάτερ μου!

— Καλά, καλά, εἶπεν ὁ κ. Δεγράζ, ἐλευθερούμενος ἀπὸ τοὺς ἐναγκαλισμούς των. Τόρα δὲν μὲ λέγετε πλέον ἐγωϊστήν. Τὰ βλέπετε; Εἶχον ἄδικον, ὅταν σᾶς ἔλεγον, καὶ πείθεσθε τέλος πάντων ὅτι ὁ πατὴρ πρέπει νὰ μένῃ πλουσιώτερος τῶν τέκνων του, ἂν ὄχι δι' ἄλλο. . .. τοὐλάχιστον διὰ νὰ τοὺς βοηθῇ εἰς κρίσιμόν τινα ὥραν καὶ νὰ τοὺς σώζῃ ἀπὸ τὴν καταστροφήν; Πρόσεχε μόνον, γαμβρέ μου, μὴ ξαναρχίσῃς, διότι ἐγὼ δὲν ἠμπορῶ νὰ ξαναρχίσω πλέον.

Α. Σ. Β.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΖΩΩΝ ΑΤΙΝΑ ΥΠΝΟΥΣΙ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΧΕΙΜΩΝΑ

Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε σελ. 133.

Μετάφρασις Σ. Κ. Σακελλαροπούλου.

Ἡ φαιὰ σαύρα, ἡ καὶ τοιχοδρόμος καλουμένη, ἅμα ἔλθῃ ὁ χειμὼν ἀπεκδύεται τὸ ἀνώτερον στρῶμα τοῦ δέρματος (γῆρας, λεβηρίς), ἔπειτα δὲ ἀποσύρεται ἢ εἰς ὀπὰς δένδρων ἢ τοίχων, ἢ εἰς κοιλώματα ὑπὸ τὴν γῆν· ἐκεῖ δὲ καταλαμβάνεται ὑπὸ νάρκης, τῆς ὁποίας ἡ πλειοτέρα ἢ ὀλιγωτέρα ἐπίτασις εἶνε ἀνάλογος πρὸς τὸ κλίμα ἐν ᾧ τὸ ζῶον κατοικεῖ, καὶ πρὸς τοῦ χειμῶνος τὴν δριμύτητα.

Μεταξὺ τῶν σαυρῶν, ὑπάρχει εἶδός τι ὡραιότερον πάντων τῶν ἄλλων, ἡ πρασίνη σαύρα τῆς Καρολίνης, ἥτις ἐπιστημονικώτερον καλεῖται σαῦρος ὁ μυιοθήρας. Ἡ σαύρα αὕτη εἶνε ὡραία, ζωηρά, ὑπομονητική, ἐργατική. Τὸ μικρὸν τοῦτο ζῶον καὶ τὸν ὀφθαλμὸν θέλγει καὶ τὸ ἐνδιαφέρον κινεῖ, ἀλλ' εἶνε τόσον λεπτοφυές, ὅσον καὶ ὡραῖον κατὰ τὸν χρωματισμόν. Δὲν φαίνεται εἰμὴ μόνον κατὰ τὸ θέρος· τὸν χειμῶνα χώνεται ὑπὸ τὴν γῆν ἢ εἰς ὀπὰς δένδρων, ἔνθα ἀποναρκοῦται. Κατὰ τὰς ὡραίας καὶ θερμὰς ἡμέρας, αἵτινες ἐνίοτε ἀνατέλλουσι τὸν χειμῶνα, ζωογονεῖται καὶ λαμβάνει ἐνίοτε τὸ θάρρος νὰ ἐξέλθῃ τῆς κρύπτης του, ἀλλὰ τὸ αἴφνης ἐπερχόμενον πάλιν ψῦχος τὸ καθιστᾷ τόσῳ ἀδύνατον, ὥστε δὲν ἔχει τὴν δύναμιν νὰ επανέλθῃ εἰς τὸ ἄσυλόν του καὶ ἐνίοτε ἀποθνήσκει καθ' ὁδὸν ὑπὸ τοῦ ψύχους.

Ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ὁ Πλίνιος παρετήρησαν ὅτι ὁ χαμαιλέων φωλεῖ εἰς τὰ μέτρια κλίματα, ὁ δὲ Βαλμὼν δὲ Βωμὰρ βεβαιοῖ ὅτι ζῇ τέσσαρας ἕως πέντε μῆνας χωρὶς νὰ λάβῃ οὐδεμίαν φαινομενικὴν τροφήν.

Εἰς τὰ μεσημβρινὰ τῆς ἐν Γαλλίᾳ Προβιγκίας ζῇ εἶδός τι ἀσκαλαβώτου, ὅπερ διέρχεται τὸν χειμῶνα ἢ εἰς σχισμάδας τῆς γῆς ἢ ὑπὸ τὰ κεραμίδια χωρὶς νὰ ἦνε ἐντελῶς ναρκωμένον. Ἅμα τὸ ἀνεύρῃς εἰς τὴν κρύπτην του, προσπαθεῖ νὰ διαφύγῃ βαρέως κινούμενον.

Ὁ Κ. Ῥεγνὼλτ ἔκαμε περίεργα πειράματα ὡς πρὸς τὴν ἀναπνοὴν τῶν σαυρῶν. Οὕτω λ. χ. ἐπὶ ἐξωτερικῆς θερμότητος 7,°3 φωλοῦσαι σαῦραι ἀπορροφοῦσι κατὰ χιλιόγραμμον 0γρ,0246 ὀξυγόνου τὴν ὥραν.

Ἐπὶ ἐξωτερικῆς θερμότητος 14,°8 μὴ ἐντελῶς ἔξυπνοι σαῦραι ἀπορροφοῦσι κατὰ χιλιόγραμμον 0γρ,0646 ὀξυγόνου τὴν ὥραν.

Ἐπὶ ἐξωτερικῆς θερμότητος 23,°4 ἐντελῶς ἔξυπνοι σαῦραι ἀπορροφοῦσι κατὰ χιλιόγραμμον 0γρ,1960 ὀξυγόνου τὴν ὥραν.

Τὰ πειράματα ταῦτα ἀποδεικνύουσιν ὄχι μόνον ὅτι ὅσῳ πλειότερον εἶνε τὸ ψῦχος, τόσῳ ὀλιγώτερον ὀξυγόνον ἀπορροφοῦσιν αἱ σαῦραι, ἀλλ' ἀποδεικνύουσι πρὸς τούτοις ὅτι ἡ κατανάλωσις τοῦ ὀξυγόνου αὐξάνει ἐφ' ὅσον ὑψοῦται καὶ ἡ θερμότης αὐτῶν, ἐφ' ὅσον δῆλα δὴ ἡ διαφορὰ τῆς ζωϊκῆς αὐτῶν θερμότητος ἐπὶ τὴν τῆς περιστοιχιζούσης αὐτὰ ἀτμοσφαίρας ἔχει πλειοτέραν ἔντασιν. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ἀναπνευστικὸν σύστημα τῶν ζώων τούτων εἶνε ὀλιγώτερον τέλειον, ἡ ἀπορρόφησις τοῦ ὀξυγόνου δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ ὅριά τινα λίαν περιωρισμένα. Δὲν δύνανται αἱ σαῦραι ν' ἀναπτύξωσιν ἱκανὴν θερμότητα ἐν ἑαυταῖς ὅπως κατασταθῶσιν ἀνεξάρτητοι ἀπὸ τῶν ἐξωτερικῶν αἰτίων τῆς ψυχράνσεως, ἡ δὲ ἐνέργεια τῶν ζωϊκῶν αὐτῶν λειτουργιῶν εἶνε οὐσιωδῶς ὑποτεταγμένη εἰς τὸ ποσὸν τῆς ἔξωθεν ἐπερχομένης εἰς αὐτὰς θερμότητος.

Ὁ Λασεπέδ, ἐν ταῖς περὶ ὄφεων μελέταις του, διηρεύνησε τὰ περὶ τῆς ἐξωτερικῆς θερμότητος καὶ ἐβεβαίωσε τὴν ἐπενέργειαν αὐτῆς.

Οἱ ὄφεις, λέγει, φωλοῦσι τὸν χειμῶνα πλειότερον ἢ ὀλιγώτερον καὶ διαρκέστερον ἢ μή, ὅσῳ δριμύτερον καὶ διαρκέστερον ἢ μὴ εἶνε τὸ ψῦχος. Μόνον τὰ μικρὰ εἴδη ἀποναρκοῦνται ἐντελῶς, διότι οἱ μεγάλοι ὄφεις ζῶσιν ἐπὶ τῆς διακεκαυμένης ζώνης, ἔνθα τὸ ψῦχος ποτὲ δὲν εἶνε τοσοῦτον, ὥστε νὰ ἐλαττώσῃ τὴν ζωϊκὴν κίνησιν μέχρις ἐντελοῦς ἀποναρκώσεως. Ἐξυπνοῦσι δὲ ἀπὸ τοῦ ἐτησίου των ὕπνου εὐθὺς ἅμα γείνωσιν ἐπαισθηταὶ αἱ πρῶται θερμαὶ τῆς ἀνοίξεως ἡμέραι. Ἐκεῖνο δὲ ὅπερ δύναται νὰ φανῇ παράξενον, λέγει ὁ Λασεπέδ, εἶνε ὅτι καὶ οἱ ὄφεις, ὅπως καὶ τὰ λοιπὰ φωλοῦντα ζῶα, εἴτε ᾠοτόκα εἴτε μή, ἐξυπνοῦσιν ὅτε ἡ ἀτμοσφαῖρα εἶνε ἀκόμη ὀλιγώτερον θερμή, ἢ ὅτε οὗτοι, περὶ τὸ τέλος τοῦ φθινοπώρου, δὲν ἠδύναντο νὰ τηρήσωσι τὴν ἐνέργειαν τῶν λειτουργιῶν των.

Digitized by Google

Διὰ τί τάχα, ἐρωτᾷ ὁ Λασεπὲδ, ἄλλα ἀποτελέσματα νὰ ἔχῃ ἡ θερμότης τοῦ ἔαρος καὶ ἄλλα ἡ τοῦ φθινοπώρου; Διὰ τί περὶ τὸ τέλος τοῦ χειμῶνος, ὁ αὐτὸς βαθμὸς τῆς θερμότητος ἐπενεργεῖ πλειότερον ἐπὶ τῆς ἐνεργητικότητος τῶν ζώων;

Εἰς τὰς ἐρωτήσεις ταύτας ἀπαντᾷ μόνος του ὁ Λασεπέδ. Διότι, λέγει, ἡ ἐαρινὴ θερμότης δὲν εἶνε ὁ μόνος παράγων, ὅστις ζωογονεῖ καὶ θέτει εἰς κίνησιν τὰ ναρκωμένα ζῶα. Κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην τοῦ ἔτους ἡ ἀτμοσφαῖρα ὄχι μόνον ἀρχίζει νὰ θερμαίνηται, ἀλλὰ καὶ πληροῦται ἠλεκτρικοῦ ῥευστοῦ, ὅπερ διασκορπίζεται διὰ τῶν θερινῶν λαιλάπων. . . . Τοῦτο δὲ τὸ πῦρ τὸ ἠλεκτρικὸν εἶνε ἐκ τῶν κυριωτέρων αἰτίων, ἅτινα ζωογονοῦσι τὰ ζῶα. Ὅθεν οὐδὲν θαυμαστὸν ἄν, ὅτε τὸ ῥηθὲν ἠλεκτρικὸν ῥευστὸν εὑρίσκεται ἄφθονον ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ, ἄν, λέγομεν, τὰ ζῶα, τεθέντα ἤδη εἰς κίνησιν ὑπὸ τοῦ ἰσχυροῦ τούτου αἰτίου, δὲν ἔχωσιν ἀνάγκην ἵνα ἐντελῶς ζωογονηθῶσιν εἰμὴ τοσαύτης μόνον θερμότητος, ὅση μόνη της, ἄνευ ἄλλου βοηθήματος, δὲν θὰ ἦτο δυνατὴ νὰ τὰ ἐξεγείρῃ ἀπὸ τῆς χειμερινῆς νάρκης.

Καὶ τὰ ζῶα δὲ, ἅτινα ἔχουσιν ἱκανὴν ἐσωτερικὴν θερμότητα, ὥστε νὰ μὴ ἀποναρκῶνται τὸν χειμῶνα, καὶ αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, αἰσθάνονται πόσον διάφορος εἶνε ἡ ἐπενέργεια τῆς θερμότητος τοῦ ἔαρος τῆς τοῦ φθινοπώρου. Πολὺ πλειοτέραν αἰσθάνονται ζωϊκὴν δύναμιν καὶ ἐσωτερικὴν ἐνεργητικότητα κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔαρος παρὰ ὅτε προσεγγίζει ὁ χειμών, καὶ τοῦτο ἕνεκα τοῦ ἠλεκτρικοῦ ῥευστοῦ, ὅπερ πολὺ ἰσχυρότερον ἐπενεργεῖ κατὰ τὸ ἔαρ ἢ κατὰ τὸ φθινόπωρον.

Τὰ βατραχοειδῆ πάντα, οἱ βάτραχοι, οἱ φρῦνοι, αἱ σαλαμάνδραι, οἱ τρίτωνες κλ. κατελέγοντο ἄλλοτε εἰς τὰ ἑρπετά.

Ὁ Βλαινβὶλ πρῶτος ἀπέδειξε τὴν πρὸς τοὺς ἰχθύας σχέσιν των. Οἱ γυρῖνοι δῆλα δή, ἤτοι τὰ μικρὰ βατράχια, ἅμα γεννηθῶσιν, ἔχουσιν ἑκατέρωθεν τοῦ λαιμοῦ βράγχια, ἕνεκα τῶν ὁποίων δὲν δύνανται εἰμὴ ἐν τῷ ὕδατι νὰ ζῶσι, διότι, ὡς γνωστόν, τὰ βράγχια εἶνε οὕτως εἰπεῖν οἱ πνεύμονες τῶν ἐνύδρων ζώων. Τοῦτο εἰς οὐδὲν ἕτερον ἐκ τῶν ἑρπετῶν συμβαίνει. Ἡ κυκλοφορία τοῦ αἵματος τῶν μικρῶν βατραχίων εἶνε ἐπίσης ὁμοία πρὸς τὴν τῶν ἰχθύων· ἐν αὐτοῖς δῆλα δὴ τὸ αἷμα κυκλοφορεῖται πανταχοῦ τοῦ σώματος ἀμέσως ἐρχόμενον ἐκ τῶν βραγχίων χωρὶς πρότερον νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν καρδίαν καὶ ἐκ ταύτης νὰ λάβῃ νέαν ὤθησιν. Βραδύτερον ἀναπτύσσονται εἰς τὰ βατράχια οἱ πνεύμονες καὶ φθίνουσι τὰ βράγχια, τότε δὲ ἡ κυκλοφορία τοῦ αἵματος εἶνε ὁμοία πρὸς τὴν τῶν ἑρπετῶν· τὸ αἷμα, ὅπερ ἐκπέμπεται εἰς τὰ ἀναπνευστικὰ ὄργανα καὶ τὸ ἐκεῖθεν ἐπανερχόμενον ἀναμιγνύεται τότε εἰς τὴν κοιλίαν τῆς καρδίας. Τὰ ὀλίγα ταῦτα ἦσαν ἀναγκαῖα διὰ τὸ ζήτημα, περὶ οὗ πραγματευόμεθα, διότι δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν περὶ τῆς θερμότητος ἑνὸς ζώου ἐκ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἀναπνέει, ὁ δὲ Dutrochet ἀπέδειξεν ὅτι οὐδὲν ζῶον ἀναπνέον διὰ βραγχίων ἔχει ἐπαισθητὴν ζωϊκὴν θερμότητα· ἔχει βεβαίως θερμότητά τινα, ἀλλ' αὕτη εἶνε ἐλαχίστη.

Ἡ εἰδικὴ θερμότης τῶν ἑρπετῶν, ἅτινα ἀναπνέουσιν ὡς αἱ χελῶναι, εἶνε κατωτέρα, τοὐλάχιστον ἀληθεύει τοῦτο ὡς πρὸς τὰ εἴδη ἐφ' ὧν ἔχουσι γείνει πειράματα, τῆς εἰδικῆς θερμότητος τελειοτέρων τινῶν ἐντόμων· τοῦτο δὲ ἔχει ἀναλογίαν πρὸς τὸν τρόπον καθ' ὃν ἀναπνέουσι.

Ὁ Σπαλλανζάνης, διάσημος Ἰταλὸς φυσιοδίφης τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἔκαμε σπουδαῖα πειράματα ὡς πρὸς τὴν χειμερινὴν νάρκην τῶν ζώων καὶ τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ταῦτα ἀποναρκοῦνται.

«Ἐξ ὅλων τῶν γνωστῶν ζώων, γράφει ὁ Σπαλλανζάνης, τὰ ἑρπετὰ καὶ τὰ ἔντομα εἶνε τὰ μᾶλλον φοβούμενα τὸ ψῦχος καὶ ἐπιζητοῦντα τὴν θερμότητα. Δύναταί τις εἰπεῖν ὅτι τὸ ἡλιακὸν θάλπος εἶνε ἡ ψυχή των· ὅταν ἐκτίθενται εἰς τὸν ἥλιον εἶνε πολὺ μᾶλλον εὐαίσθητα καὶ εὐκίνητα, τοσούτῳ δὲ μᾶλλον ζωηρότερα καὶ τολμηρότερα καθίστανται, ὅσῳ πλειότερον φλογερὸς εἶνε ὁ ἥλιος. Τὰ ἰοβόλα, οἷα εἶνε οἱ πλεῖστοι τῶν ὄφεων καὶ οἱ σκορπίοι, τότε εἶνε μᾶλλον ἐπίφοβα, ὅταν ὁ ἥλιος καίῃ, καὶ τότε εἶνε ἐπικινδυνωδέστερος ὁ ἰός των. Ἀντιθέτως ἐπιδρᾷ ὁ χειμὼν καὶ ἐπὶ τῶν ἰοβόλων καὶ ἐπὶ τῶν μὴ τοιούτων. Ὅθεν καὶ ἅμα οὗτος ἀρχίζῃ ζητοῦσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καταφύγιον. Ἄλλα φωλοῦσιν εἰς σχισμάδας τοίχων, ἄλλα ὑπὸ τὰ κεραμίδια. Εἶνέ τινα, ἅτινα κρύπτονται ἐν τῷ μέσῳ σωροῦ πετρῶν ἢ εἰς σχισμάδας δένδρων ἢ εἰς κορμῶν κοιλώματα, ὡς αἱ ἔχιδναι· ἄλλα τέλος καὶ εἰς τὸν βυθὸν τῶν ὑδάτων ἀποσύρονται.

Καὶ ἂν καὶ τὰ ζῶα ταῦτα ἱκανῶς προφυλάσσωνται εἰς τὰς κρύπτας των ἀπὸ τοῦ ψύχους, οὐδὲν ἧττον ὅμως, λέγει ὁ Σπαλλανζάνης, πολὺ καὶ οὕτω ὑπὸ τῆς δριμύτητος αὐτοῦ ταλαιπωροῦνται. Τεκμήριον δὲ εἶνε ἡ ληθαργία, ἥτις τὰ καταλαμβάνει ἐφ' ὅλην τὴν χειμερινὴν ὥραν. Οἱ φρῦνοι καὶ οἱ βάτραχοι διατρίβουσιν ὅλον τὸν χειμῶνα ἐντὸς τῶν ὑδάτων ἢ ὑπὸ τὴν γῆν, καὶ ἐκεῖ διατελοῦσιν ὄντες ἐν συνεχεῖ νάρκῃ.»

Διὰ τί τὰ μὲν ἑρπετὰ χάνουσι τὰς δυνάμεις των καὶ φαίνονται ὡς ἂν ἀποθαμένα ἅμα αἰσθανθῶσι βαθμόν τινα ψύχους, οἱ δὲ ἄνθρωποι καὶ τὰ πλεῖστα τῶν τετραπόδων καὶ τῶν πτηνῶν οὐδὲν τοιοῦτον πάσχουσι καὶ ἂν ἀκόμη δριμύτερον γείνῃ τὸ ψῦχος; Τίς ὁ λόγος δι' ὃν ἐκεῖνα μὲν κατὰ τὸ φαινόμενον θνήσκουσι, τούτων δὲ διατηρεῖται ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὅρους, ὑφ' οὓς καὶ κατὰ τὸ θέρος, ἡ ζωή;

Digitized by Google

Πρὸ τοῦ νἀπαντήσῃ εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην ὁ Σπαλλανζάνης, ἀντεξετάζει, καὶ ἀμφισβητεῖ τὴν γνώμην τοῦ Βυφφῶνος, ὅςτις ἐδόξαζεν ὅτι τὰ φωλοῦντα ζῶα εἶνε ψυχρόαιμα, ὡς τοιαῦτα δὲ ἐθεώρει καὶ τοὺς ἐλειοὺς καὶ τοὺς ἀκανθοχοίρους καὶ τὰς νυκτερίδας καὶ τὰς μαρμότας.

Τὰ ζῶα ταῦτα, εἶχεν εἰπεῖ ὁ μέγας φυσιοδίφης τῆς Γαλλίας, οὐδεμίαν ἔχουσι καθ' ἑαυτὰ ἐσωτερικὴν θερμότητα, δὲν θερμαίνονται εἰμὴ μόνον ὑπὸ τῆς ἀτμοσφαιρικῆς θερμότητος, ὥςτε ἅμα ὁ χειμὼν προσεγγίσῃ ψυχραίνεται τὸ αἷμά των ὅπως καὶ ἡ ἀτμοσφαῖρα. Τοῦτο δὲ δὲν δύνανται νὰ τὸ πάθωσι τὰ θερμόαιμα ζῶα, διότι ταῦτα φέρουσι μεθ' ἑαυτῶν στοιχεῖα ἐσωτερικῆς ἢ ζωϊκῆς θερμότητος. Ἡ ψύχρανσις δ' αὕτη τοῦ αἵματος ἐν τοῖς φωλοῦσι ζώοις εἶνε ἡ αἰτία τῆς φωλείας των, διότι αὕτη καθιστᾷ εἰς αὐτὰ ἀδύνατον τὴν χρῆσιν τῶν μελῶν καὶ τὴν ἐνέργειαν τῶν αἰσθήσεων· πιθανότατα δὲ, ὅταν φωλῶσι, τὸ αἷμα δὲν κυκλοφορεῖ εἰμὴ μόνον εἰς τὰ κυριώτερα τῶν αἱματοφόρων ἀγγείων.

'Αλλ' ὁ Σπαλλανζάνης ἀπέδειξε διὰ τοῦ θερμομέτρου ὅτι οἱ ἀκανθόχοιροι, αἱ νυκτερίδες καὶ αἱ μαρμόται δὲν εἶνε ψυχρόαιμα, καὶ ὅμως τὰ ζῶα ταῦτα, λέγει, φωλοῦσι, πάντων δὲ τῶν φωλούντων τὸ αἷμα ἀποψυχροῦται. Δὲν ἠθέλησεν ὅμως νὰ παραδεχθῇ ὁ Σπαλλανζάνης ὅτι ἡ φωλεία εἶνε ἄμεσον ἀποτέλεσμα τῆς ψυχράνσεως τοῦ αἵματος. Κατ' αὐτὸν, ἡ φωλεία προέρχεται μᾶλλον ἐκ τῆς ψυχράνσεως τῶν στερεῶν μερῶν τοῦ σώματος.

Ἵνα ἀποδείξῃ ὅτι ἡ φωλεία δὲν εἶνε ἄμεσον ἀποτέλεσμα τῆς τοῦ αἵματος ἀναψύξεως, ὁ Σπαλλανζάνης ἔκαμε τὰ ἑξῆς πειράματα·

«Ἔθαψα, λέγει, βατράχους τινὰς, ζωηροτάτους πάντας, ἐν τῇ χιόνι, τοὺς μὲν ὅλως ἀθίκτους, τῶν δὲ ἀφαιρέσας τὸ αἷμα· ἐφρόντισα μάλιστα νἀποδιώξω αὐτὸ ἐκ τῆς καρδίας καὶ ἐκ τῶν κυριωτέρων αἱματοφόρων ἀγγείων, τὰ ὁποῖα ἤνοιξα.. Μετὰ ὀκτὼ ἢ δέκα λεπτὰ ἐξήγαγόν τινας ἐκ τῆς χιόνος, παρετήρησα δὲ ὅτι καὶ οἱ ἔχοντες αἷμα καὶ οἱ στερούμενοι αὐτοῦ ἦσαν εἰς τὴν αὐτὴν ἐξ ἴσου κατάστασιν, δῆλον ὅτι ἡμιθανεῖς· ἂν καὶ ἦσαν ἐλεύθεροι πλέον, οὐδέτεροι προσεπάθουν νὰ φύγωσι. Μετὰ ἓν τέταρτον τῆς ὥρας ἐξήγαγον ἄλλους, ὧν ἐπίσης οἱ μὲν εἶχον ὑποστῇ τὴν ἀφαίμαξιν, οἱ δὲ οὔ· πάντες δὲ μοὶ ἐφάνησαν πάλιν ἐξ ἴσου ὑπὸ τοῦ ψύχους συνεσταλμένοι, ἀκίνητοι καὶ σχεδὸν παγωμένοι. Ἔθηκα αὐτοὺς πάλιν εἰς τὴν χιόνα καὶ μετά τινας ὥρας μετέφερον αὐτοὺς εἰς θερμὸν μέρος, ἐπιμελῶς παρατηρῶν τί ἄρα ἔμελλε νὰ συμβῇ. Μετ' οὐ πολὺ ἐμηκύνθησαν, ἤνοιξαν τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἐπήδησαν καὶ ἤρχισαν νὰ τρέχωσι. Πάντες ἔκαμαν ἄνευ οὐδεμιᾶς διαφορᾶς τὰς αὐτὰς κινήσεις. Καὶ πάλιν τοὺς ἔθαψα, καὶ πάλιν τὰ αὐτὰ φαινόμενα παρετήρησα. Παρετήρησα ταυτοχρόνως ὅτι οἱ καλούμενοι βάτραχοι τῶν δένδρων, οἱ φρῦνοι, αἱ ἔνυδροι σαλαμάνδραι κατελαμβάνοντο ὑπὸ ληθαργίας ἅμα ἐξετίθεντο εἰς τὸ ψῦχος, εἴτε εἶχον αἷμα, εἴτε δὲν εἶχον, ἀνεζωογονοῦντο δὲ ἅμα ᾐσθάνοντο ἱκανὸν θάλπος.

»Ἡ συμφωνία τῶν ἀποτελεσμάτων τούτων μὲ ἀναγκάζει λοιπὸν νὰ εἴπω, προστίθησιν ὁ Σπαλλανζάνης, ὅτι παρὰ τοῖς ζώοις τούτοις ἡ κατάπαυσις τῆς αἰσθήσεως καὶ τῆς κινήσεως δὲν εἶνε ἀποτέλεσμα τῆς τοῦ αἵματος ἀναψύξεως, διότι πολλὰ ἐξ αὐτῶν ἐστεροῦντο αἵματος, οὔτε τῆς ἀνέσεως τῆς κυκλοφορίας τοῦ ὑγροῦ τούτου· διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ὅθεν ἕπεται ὅτι ἡ ἀπονάρκωσις πρέπει νὰ προέρχηται μόνον ἐκ τῶν στερεῶν μερῶν τοῦ σώματος, ἅτινα, ἰσχυρῶς ὑπὸ τοῦ ψύχους παθαινόμενα, μεταπίπτουσιν εἰς κατάστασιν ἄλλην παρὰ τὴν φυσικὴν αὐτῶν. 'Αλλὰ τίς ἡ νέα αὕτη κατάστασις; Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην νομίζω ὅτι δύνατα[ί] τις νἀπαντήσῃ ἂν ἀπίδῃ εἰς τὰ φαινόμεν[α], ἅτινα παρουσιάζουσι τὰ φωλοῦντα ἢ ἀποναρ[κούμενα] ζῶα. Τὰ ζῶα δῆλα δὴ ταῦτα συστέ[λ]λονται, οἱ μύωνες αὐτῶν ἀποβάλλουσι τὸ φ[υ]σικόν των λύγισμα, σκληρύνονται καὶ τείνοντ[αι]. Ἡ δὲ συντονία αὕτη τῶν μυώνων παραβλάπ[τει] τὴν ἐρεθιστικότητα αὐτῶν. 'Αλλὰ τῶν μυώ[νων] ἡ ἐρεθιστικότης θεωρεῖται παρὰ πάντων ὡ[ς] ἀρχὴ καὶ ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς παρὰ τοῖς ζώοις, [ὑ]περβαλλόντως δ' αὕτη ἐξασθενεῖται ὑπὸ τ[οῦ] ψύχους, ὅπερ ἐπιφέρει εἰς τὰ ζῶα τὰ εὑρισ[κό]μενα εἰς ταπεινὴν θερμοκρασίαν ληθαργ[ίαν] παρεμφερῆ πρὸς τὸν θάνατον.»

Προστίθησιν ὁ Σπαλλανζάνης ὅτι ὁ βαθμ[ὸς] τοῦ ψύχους, καθ' ὃν ἐπέρχεται ἡ ληθαργία τ[ῶν] φρύνων, τῶν βατράχων καὶ τῶν σαλαμανδρ[ῶν], συμπίπτει περίπου πρὸς τὸν βαθμὸν τῆς θερμοκρασίας, καθ' ὃν πήγνυται τὸ ὕδωρ. 'Αναγνωρίζει ὅτι πάντα τὰ ζῶα δὲν ἀποναρκοῦνται κα[τὰ] τὸν αὐτὸν βαθμὸν ψύχους καὶ, κατ' αὐτὸν, [ἡ] διαφορὰ αὕτη δὲν δύναται νὰ προέρχηται εἰμ[ὴ] ἐκ τῆς ἐνυπαρχούσης ποικιλίας εἰς τὴν φύσι[ν] τῶν μυϊκῶν αὐτῶν ἰνῶν.

Ὁ σοφὸς ἰταλὸς φυσιοδίφης καταδείξας τ[ὸ] ἐσφαλμένον τῆς γνώμης τοῦ Βυφφῶνος δὲν ἐξήγησεν οὐδ' αὐτὸς τὴν αἰτίαν τῆς φωλείας. Περιέγραψεν ἓν ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων, τὰ ὁποῖ[α] ἐπιφέρει ἐπὶ τῶν μυϊκῶν ἰνῶν τὸ ψῦχος καὶ οὐδ[ὲν] πλέον· σημειωτέον δ' ὅτι ἡ συντονία τῶν μυώνων ἣν περιέγραψεν, ἀπαντᾶται μᾶλλον εἰς τ[ὴν] ἐκ τοῦ ψύχους προερχομένην ληθαργίαν πα[ρὰ] εἰς τὴν κυρίως φωλείαν.

Κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ψύχους ληθαργίαν, ὡς α[ὐ]τὴν ἀπεκάλεσεν ὁ Μαγγίλης, πᾶσα ἀναπν[οὴ] καταπαύει, δὲν γίνεται κατ' αὐτὴν οὔτε εἰ[...]

Digitized by Google

πνοὴ ὀξυγόνου, οὔτε ἐκπνοὴ ἀνθρακικοῦ ὀξέος· ἡ κυκλοφορία παντάπασι σταματᾷ, ἡ τῶν μυώνων ἐρεθιστικότης ἐξαφανίζεται, ἔπειτα παγόνουσι τὰ ἄκρα καὶ μεταδίδεται βαθμηδὸν τὸ πάγωμα εἰς τὰ κεντρικώτερα μέρη τοῦ σώματος. Ἑνὶ λόγῳ πᾶσα ζωϊκὴ λειτουργία καταπαύει.

Ἂν ἡ κατάστασις αὕτη ἐπί τινα χρόνον παραταθῇ, μοιραίως καταλήγει εἰς τὸν θάνατον. Οὐδὲν τὸ ἐν τοιαύτῃ καταστάσει εὑρισκόμενον ζῶον δύναται, χωρὶς παντάπασι νὰ ἀφυπνισθῇ, νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν προτέραν νάρκην ἢ εἰς τὴν κυρίως φωλείαν. Τούτου δ' ἀπόδειξις εἶνε ὅτι αἱ ἐν τεμαχίοις πάγου νεναρκωμέναι σαλαμάνδραι, ἐπανέρχονται εἰς τὴν ζωὴν ἅμα ἐπενεργήσῃ ἐπ' αὐτῶν ὑψηλοτέρα θερμοκρασία. Οὕτω πως δὲ μόνον τὰ βατραχοειδῆ καὶ τὰ ἑρπετὰ παθαίνονται, ὡς ἀπέδειξαν τοῦ Ἔδουαρδς τὰ πειράματα, κυρωθέντα καὶ ὑπὸ ἄλλων πειραμάτων τοῦ Κ. Ῥεγνώλτ. Ὅσῳ ταπεινοτέρα εἶνε ἡ ἐξωτερικὴ θερμοκρασία, τόσῳ ὀλιγώτερον ὀξυγόνον εἰσπνέουσι τὰ ζῶα ταῦτα, τόσῳ ὀλιγώτερον κατ' ἀκολουθίαν ἐσωτερικὸν θερμαντικὸν παράγουσιν ἵνα παλαίσωσι κατὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ ψύχους. Διὰ τοῦτο τὰ βατραχοειδῆ ἐπιχωριάζουσι καθ' ὅλου εἰς τὰ θερμὰ κλίματα. Καὶ ἀπαντῶνται μέν τινα εἴδη εἰς τὰς εὐκράτους χώρας, παντελῶς ὅμως στεροῦνται βατραχοειδῶν αἱ χῶραι αἱ παρὰ τοὺς πόλους.

Ernest Menault.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ

15.—Διατί ἐπονομάζουσι τινὰ μὲν σώματα καλοὺς ἀγωγοὺς τοῦ θερμαντικοῦ ἢ θερμαγωγά, ἄλλα δὲ κακοὺς ἀγωγούς;

Διότι διὰ μὲν τῶν πρώτων τῶν θερμαγωγῶν εὐκόλως καὶ ταχέως διέρχεται τὸ θερμαντικόν, διὰ δὲ τῶν κακῶν ἀγωγῶν λίαν βραδέως. Ἐὰν π. χ. κρατοῦντες ἀνὰ χεῖρας μίαν καρφίδα ἢ ἓν τεμάχιον μεταλλικοῦ νήματος (σύρματος) θερμάνωμεν τὸ ἄλλο ἄκρον εἰς τὴν φλόγα ἑνὸς λύχνου, ταχέως θὰ αἰσθανθῶμεν τὴν θερμότητα εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον τὸ ὁποῖον κρατοῦμεν. Διὰ τοῦτο ὅλα τὰ μέταλλα λέγονται καλοὶ ἀγωγοὶ τοῦ θερμαντικοῦ. Ἂν ἀπ' ἐναντίας λάβωμεν ἓν τεμάχιον ἐπίμηκες ἄνθρακος, δυνάμεθα ν' ἀναφλέξωμεν τὸ ἓν ἄκρον χωρὶς νὰ αἰσθανθῶμεν πολὺ θερμὸν τὸ ἄκρον τὸ ὁποῖον κρατοῦμεν διὰ τῆς χειρός. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον τὰ μαγειρικὰ σκεύη τὰ μεταλλικὰ ἔχουσι λαβὴν ἐκ ξύλου, διότι καὶ τὸ ξύλον εἶναι κακὸς ἀγωγὸς τοῦ θερμαντικοῦ.

Ἡ τέφρα (στάκτη) εἶναι ἐπίσης κακὸς ἀγωγός· διότι δυνάμεθα καλύπτοντες τὴν χεῖρά μας διὰ τέφρας νὰ μεταφέρωμεν ἐπ' αὐτῆς διαπύρους ἄνθρακας χωρὶς νὰ καῶμεν.

Τὰ μάλλινα ἐνδύματα (φλανέλλαι) μᾶς προφυλάττουσι τοῦ ψύχους, διότι ἐμποδίζουσι τὴν θερμότητα τοῦ σώματος νὰ ἐξέλθῃ, καὶ εἶναι ἑπομένως κακοὶ ἀγωγοί.

Τὸ ἑξῆς ἐπίσης περίεργον πείραμα δεικνύει τὸ θερμαγωγὸν τῶν μετάλλων. Περιτυλίξατε καλῶς μίαν σφαῖραν ἐκ μολύβδου μὲ τεμάχιον μεταξωτοῦ ὑφάσματος, καὶ θέσατε αὐτὴν ἢ ἐντὸς τῆς φλογὸς λύχνου, ἢ ἐπὶ ἀνθράκων πεπυρακτωμένων. Τὸ ὕφασμα δὲν καίεται, διότι ὁ μόλυβδος, ἄγων καλῶς τὴν θερμότητα, ἀποῤῥοφᾷ ἀμέσως ὅλον τὸ θερμαντικόν, τὸ ὁποῖον ἡ φλὸξ μεταδίδει εἰς τὸ ὕφασμα.

Διὰ νὰ δυνηθῶμεν νὰ εἰσέλθωμεν εἰς μέρος λίαν θερμὸν δὲν πρέπει νὰ εἰσέλθωμεν γυμνοί, ἀπ' ἐναντίας πρέπει νὰ καλυφθῶμεν μὲ πολλὰ μάλλινα ἐνδύματα, τὰ ὁποῖα ἐμποδίζουσι τὴν ἐξωτερικὴν θερμότητα νὰ εἰσχωρήσῃ μέχρι τοῦ σώματός μας.

Καὶ αὐτὸς ὁ ἀὴρ εἶναι κακὸς ἀγωγὸς τοῦ θερμαντικοῦ. Διὰ τοῦτο τὰ ἐκ πτίλων (πουπούλων) σκεπάσματα τῆς νυκτὸς διατηροῦσι μεγάλην θερμότητα, διότι ὁ μεταξὺ τῶν πτίλων ἐγκεκλεισμένος ἀὴρ ἐμποδίζει τὴν θερμότητα τοῦ σώματός μας νὰ διαφύγῃ.

ΤΑ ΕΞΟΔΑ ΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΕΙΣ ΤΑΣ ΗΝΩΜΕΝΑΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Θέλετε νὰ γνωρίσετε τὸ μυστήριον τοῦ πλούτου καὶ τῆς δυνάμεως τῆς Ἀμερικῆς; λέγουσιν οἱ ΚΚ. Ἰουχλὶν καὶ Βράνιγ, ἐν τῇ περὶ Ἐθνικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐφημερίδι αὐτῶν—Μελετήσατε τοὺς ἀκολούθους ἀριθμούς·

	Διὰ τὰ σχολεῖα		Διὰ τὴν ὑπόλοιπον ὑπηρεσίαν τοῦ Κράτους	
Μαίνη	805,369	δολλ.	403,601	δολλ.
Πενσυλβανία	5,160,495	»	3,853,336	»
Ὄχιο	4,816,495	»	2,978,995	»
Καλιφορνία	1,178,348	»	475,978	»
Νέα Ἰερσέη	1,313,358	»	472,815	»
Οὐϊσκονσὶν	1,774,473	»	946,519	»
Ἰλλινοὶς	6,438,881	»	1,062,525	»

Εἰς τὰ Κράτη ταῦτα τὸ σχολεῖον ἀποῤῥοφᾷ μόνον του τὸ διπλάσιον καὶ τριπλάσιον μέρος τοῦ προϋπολογισμοῦ παρὰ ὅλα ὁμοῦ τὰ ὑπόλοιπα ἔξοδα.

Κ.

Ὅταν τύχῃ νὰ φωραθῇ ἐπαιτῶν εἰς τὴν Ὁλλανδίαν ἄνθρωπος ῥωμαλέος καὶ δυνάμενος νὰ ἐργασθῇ, συλλαμβάνεται καὶ καταβιβάζεται εἰς βαθὺ φρέαρ, ἀνοίγουσι δὲ κρουνόν, διὰ τοῦ ὁ-

Digitized by Google

ποίου ῥέει ὕδωρ ἐπ' αὐτοῦ. Ἂν ὁ δυστυχὴς δὲν σιφωνίζῃ (pomper) ἀκαταπαύστως, τάχιστα πνίγεται. Ἐν ᾧ δὲ οὗτος ἀγωνιᾷ, σοβαροὶ Ὁλλανδοὶ ἵστανται ἐπὶ τοῦ χείλους τοῦ φρέατος καὶ στοιχηματίζουσι. Στοιχηματίζω, λέγει ὁ εἷς, ὅτι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος εἶνε δειλὸς καὶ ὀκνηρός· θὰ τὸν πνίξῃ τὸ ὕδωρ. Ὁ ἄλλος ὑποστηρίζει τὸ ἐναντίον. Τέλος, μετά τινας ὥρας ἐξάγουσι τὸν ἐπαίτην ἡμιθανῆ καὶ τὸν ἀποπέμπουσιν, ἀφ' οὗ τῷ ἔδωκαν τὸ ὠφέλιμον τοῦτο μάθημα τοῦ ὅτι πρέπει νὰ ἐργάζηται.

ΠΟΘΕΝ ΠΑΡΑΓΕΤΑΙ Η ΛΕΞΙΣ ΒΕΒΕ

Οὐδεὶς ἐκ τῶν ἡμετέρων ἀναγνωστῶν ὑποπτεύει κἂν ὅτι ἡ γαλλικὴ λέξις bébé (βρέφος) παράγεται ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ *βάβιον*.

Ὁ Φώτιος, πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ὃν οἱ δυτικοὶ θεωροῦσιν ὡς τὸν αἴτιον τοῦ σχίσματος, ἔν τινι σημειώσει περὶ τοῦ φιλοσόφου Ἑρμείου, λέγει ὅτι ὁ φιλόσοφος οὗτος εἶχεν ἀποκτήσει υἱὸν ἐκ τῆς γυναικός του Αἰδεσίας, ὃν αὕτη ὑπερηγάπα καὶ ἀπεκάλει παιδίον καὶ *βάβιον*, ὑποκορίζουσα τὴν φωνήν· ἀλλὰ καὶ ἡ λέξις αὕτη ἔχει συριακὴν τὴν καταγωγήν, διότι, ὡς ὁ αὐτὸς Φώτιος ἀναφέρει, οἱ Σύροι, οἱ ἐν Δαμασκῷ μάλιστα, *βάβια* καλοῦσι τὰ νεογνὰ παιδία, καὶ αὐτὰ τὰ μειράκια, ἀπὸ τῆς παρ' αὐτοῖς νομιζομένης Βαβίας Θεοῦ.

Περὶ δὲ τοῦ υἱοῦ τούτου τοῦ Ἑρμείου ἔλεγον ὅτι εἶχεν ἀναπτυχθῇ λίαν προώρως, καὶ ὅτι ἐν ἡλικίᾳ ἑπταμήνῳ ἀκούων τὴν μητέρα του ἀποκαλοῦσαν αὐτὸν βάβιον, ἠγανάκτησε καὶ ἐπετίμησε τὸν παιδικὸν τοῦτον ὑποκορισμόν, τὴν δὲ ἐπιτίμησίν του ταύτην ἐπρόφερε *διηρθρωμένην*.

Μεθ' ὅλα ταῦτα τὸ τεράστιον τοῦτο παιδίον, μὴ ἀνεχόμενον τὴν ἐν σώματι ζωήν, ἑπτὰ ἐτῶν τοῦ βίου ἀπέστη· δηλαδὴ ἀπέθανε κατὰ τὸ ἕβδομον ἔτος τῆς ἡλικίας του, οὐχὶ δὲ καὶ ηὐτοκτόνησεν, ὡς ἠδύνατο νὰ ὑποπτεύσῃ τις ἐκ τῆς ῥητορικῆς τοῦ Φωτίου φράσεως. Τοῦτο δὲ δὲν εἶναι παντάπασι θαυμαστόν, διότι, ὡς κοινῶς πιστεύεται, τὰ λίαν πνευματώδη παιδία εἶναι καὶ ὀλιγόβια.

Μ.

ΟΙ ΔΥΟ ΤΥΦΛΟΙ ΚΑΙ Ο ΣΚΥΛΛΟΣ ΤΩΝ

Ἦσαν μίαν φορὰν δύο τυφλοί, τοὺς ὁποίους συνήνωσεν ἡ δυστυχία των. Ἐπήτουν λοιπὸν ὁμοῦ, εἷς δὲ καὶ ὁ αὐτὸς σκύλλος ἐχρησίμευεν ὡς ὁδηγός των.

Ἑσπέραν τινά, καθ' ἣν ἠρίθμουν ὅσα ἐσύναζαν ἀπὸ τὴν ἐλεημοσύνην τῶν διαβατῶν, μικρόν τι νόμισμα ἐξέφυγεν ἀπὸ τοὺς δακτύλους των καὶ ἐνέπεσεν εἰς τὸ παρὰ τοὺς πόδας αὐτῶν ῥυάκιον.

— Σὺ εἶσαι ὁ αἴτιος τοῦ δυστυχήματος τούτου, εἶπεν ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν.

— Μὴ κατηγορῇς παρὰ τὸν ἑαυτόν σου, ἀπήντησεν ὁ ἄλλος.

— Πῶς; Τολμᾷς λοιπὸν νὰ ἀρνηθῇς;

— Καὶ πῶς; Τολμᾷς νὰ ἐπιμένῃς;

Ἡ δὲ φιλονεικία ἐξήφθη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ὁ πρῶτος τυφλὸς εἶπε πρὸς τὸν δεύτερον:

— Ἂς χωρίσωμεν.

— Ἂς χωρίσωμεν, εἶπεν ὁ ἄλλος.

Καὶ ἔκαμαν βήματά τινα καὶ οἱ δύο, ἀλλ' ὁ μὲν ἐπρόσκοψεν εἰς λίθον, ὁ δὲ εἰς κορμὸν δένδρου.

— Ἐδῶ, Πιστέ!

— Πιστέ, ἐδῶ!

Ἐφώνησαν συγχρόνως καὶ οἱ δύο τυφλοί.

Ὁ Πιστὸς ἦτο ὁ σκύλλος των.

Τὸ πτωχὸν ζῶον, τὸ ὁποῖον εἶχε λάβει τόσας θωπείας ἀπὸ τὴν χεῖρα τοῦ ἑνὸς τυφλοῦ ὅσας καὶ ἀπὸ τὴν τοῦ ἄλλου, δὲν ἤξευρεν εἰς ποῖον νὰ ὑπακούσῃ, καὶ ἤρχισε νὰ ἐκβάλλῃ ὑλακὰς γοεράς.

Τότε οἱ δύο τυφλοὶ ἐζήτησαν ἀλλήλους ψηλαφῶντες, ἐνηγκαλίσθησαν σφικτά, καὶ ὅταν ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν ἐφώναξε *Πιστέ*, ὁ σκύλλος ἔδραμε πρὸς αὐτοὺς πλήρης χαρᾶς, καὶ ἔκτοτε πλέον οἱ τρεῖς φίλοι δὲν ἀπεχωρίσθησαν.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

⁂ Τὸ αἴτιον, διὰ τὸ ὁποῖον πολλὰ ὀλίγοι ἄνθρωποι εἶνε εὐχάριστοι εἰς τὴν συναναστροφήν, εἶνε ὅτι ὁ καθεὶς δὲν προσέχει εἰς τὸ τί λέγει ὁ ἄλλος, ἀλλ' εἰς τὸ τί θὰ εἴπῃ αὐτός. (La Rochefoucauld.)

⁂ Τίμα τοὺς ἀνθρώπους κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῶν ἀξίαν, καὶ οὐχὶ κατὰ τὸ ἔνδυμα, ἢ τὸν βαθμόν, ὅν τινα φέρουσι. Μάθε, ὅτι πολλάκις ἀληθῶς βασιλικὴ καρδία πάλλει ὑπὸ τὰ πενιχρὰ τοῦ πτωχοῦ ἐνδύματα, πλείστους δὲ ποταποὺς καλύπτει ἡ τοῦ μεγαλείου πορφύρα. (Zschokke.)

⁂ Τὸ ἀκριβῶς ἐκπληροῦν τὸ ἑκάστῳ ἐπιβαλλόμενον ἔργον εἶνε μέγιστον καθῆκον, σῶζον καὶ οἰκογενείας καὶ πόλεις. (Δ. Σ. Μαυροκορδάτος.)

⁂ Δὲν ἐπισωρεύει τις φιλοφρονήματα εἰμὴ πρὸς τὰς κυρίας, αἵτινες οὐδενὸς αὐτῶν εἶνε ἄξιαι. Ἡ λεπτοτέρα φιλοφροσύνη πρὸς γυναῖκα διακεκριμένην, εἶνε τὸ νὰ δείξῃ τις σέβας καὶ συγκίνησιν ἐνώπιόν της. (Mme Bachi.)

⁂ Ὑπάρχει εἰς τὸν κόσμον τετράποδόν τι (ὁ κύων λόγου χάριν), ἀπὸ τοῦ ὁποίου δὲν λείπει τίποτε ἄλλο εἰμὴ ἡ φωνή, διὰ νὰ γενῇ εὐάρεστος σύντροφος· ὑπάρχει δὲ καὶ δίποδόν τι, ἀπὸ τοῦ

Digitized by Google

ὁποίου δὲν λείπει τίποτε ἄλλο εἰμὴ ἡ σιωπή, ὅπως γενῇ ὑποφερτὸς σύντροφος.

*** Ὅστις, προκειμένου περὶ τιμῆς, ἔχει ἀνάγκην νὰ ζητήσῃ συμβουλάς, ἐγγίζει πολὺ εἰς τὸ νὰ μὴ τὰς ἀκολουθήσῃ.

ΥΓΙΕΙΝΗ

Τὰ ἐκ καουτσοῦ ἐνδύματα.

Τὰ ἐξ ἐλαστικοῦ κόμμιος (καουτσοῦ) ἐνδύματα καὶ ὑποδήματα διὰ τὸ ἀδιάβροχον αὐτῶν εἰσὶ χρησιμώτατα τοῖς ἀνθρώποις. Ὑπὸ ὑγιεινὴν ὅμως ἔποψιν ἡ χρῆσις τῶν ἐνδυμάτων τούτων δὲν εἶναι παντελῶς ἀβλαβής· διότι οὐ μόνον παρακωλύουσι ταῦτα καθὸ ἀδιάπνευστα τὴν τοῦ σώματος ἄδηλον διαπνοήν, ἧς ἡ ἐλευθέρα λειτουργία εἶναι ἀπαραίτητος πρὸς τὴν εὐεξίαν παντὸς ὀργανισμοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐκθέτουσι τοὺς ποιουμένους χρῆσιν τούτων εἰς τὸν κίνδυνον συχνῶν ψύξεων, ἕνεκα τῆς ταχείας καὶ ὑπερβολικῆς θερμότητος ἣν προξενοῦσι. Ἐκ τούτων ἕπεται ὅτι πρὸς καθημερινὴν μὲν χρῆσιν τὰ ἐνδύματα ταῦτα εἶναι ἀκατάλληλα ὡς ἐπιβλαβῆ· ὁσάκις δέ τις ἐξ ἀνάγκης ποιεῖται χρῆσιν τούτων ἀπαιτοῦνται προφυλάξεις τινές, ἃς οὐδέποτε δέον νὰ ἀμελῇ. Οὕτω π. χ. ὅταν τις περιπατήσῃ ἐπὶ πολὺ φέρων ὑποδήματα ἐκ καουτσοῦ καὶ μετὰ ταῦτα πρόκειται νὰ μείνῃ ἐπί τινα χρόνον εἰς μέρος τοῦ ὁποίου τὸ ἔδαφος εἶναι ψυχρὸν ἢ ὑγρόν, ὡς τὸ τῆς ἐκκλησίας ἢ προδόμου λ. χ., δὲν πρέπει νὰ ἐκβάλῃ ἀμέσως τὰ ὑποδήματα ταῦτα· διότι καταψύχονται αἰφνιδίως ἐπὶ τοῦ ψυχροῦ μαρμαρίνου ἐδάφους οἱ θερμοὶ αὐτοῦ πόδες καὶ οὕτω δύναται νὰ ἐπέλθῃ αὐτῷ βλάβη. Ὁμοίως μετὰ προφυλάξεων δέον νὰ ἀφαιρῇ τις τὸν ἐκ καουτσοῦ ἐπενδύτην (κοινῶς μουσαμᾶ), ὁσάκις ποιεῖται χρῆσιν τούτου κατὰ τῆς βροχῆς, καὶ ἐν ὥρᾳ ἔτι θέρους· διότι θερμότατος ὤν, εὐκόλως δύναται νὰ καταψυχθῇ.

ΟΙΚΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Καθαρισμὸς λαμπῶν.

Ὅρος ἀπαραίτητος καλοῦ φωτισμοῦ εἶνε ὁ μετὰ μεγίστης ἐπιμελείας καθαρισμὸς τῶν λαμπῶν, ὅστις δέον νὰ γίνεται καθ' ἑκάστην οὕτως, ὥστε νὰ διατελῶσιν αὗται διαρκῶς καθαραί.

Ὁ ὑπηρέτης, εἰς ὃν εἶνε ἀνατεθειμένη ἡ ἐργασία αὕτη, πρέπει νὰ ἔχῃ μικρὸν κιβώτιον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου νὰ ὑπάρχωσιν ὅλα τὰ ἀπαιτούμενα πρὸς καθαρισμὸν τῶν λαμπῶν.

Αἱ λάμπαι (ἐννοοῦμεν τὰς τοῦ πετρελαίου, ὧν κυρίως γίνεται χρῆσις ἐν Ἑλλάδι), πρέπει νὰ λύωνται μετὰ προσοχῆς καὶ νὰ πλύνωνται ἐσωτερικῶς διὰ σάπωνος. Ἡ θρυαλλίς, τουτέστι τὸ φιτίλιον αὐτῶν, πρέπει νὰ κόπτεται ὁμοίως καὶ ἐξίσου πανταχοῦ, τὰ δὲ ἀποκοπτόμενα αὐτοῦ τεμάχια νὰ μὴ πίπτωσιν ἐντὸς τῆς λάμπας· πρὸς τοῦτο χρειάζεται κοπτερὸν καὶ λίαν καθαρὸν ψαλίδιον, ἐξ ἐκείνων ἅτινα πωλοῦσιν οἱ λαμποπῶλαι. Τὸ ἐσωτερικὸν μέρος τῆς λάμπας πρέπει νὰ προφυλάττεται ὅσον ἔνεστιν ἀπὸ τοῦ κονιορτοῦ καὶ νὰ σφογγίζεται λίαν ἐπιμελῶς. Ἐνόσῳ δὲν γίνεται χρῆσις τῆς λάμπας, καλὸν εἶνε νὰ καλύπτεται ἡ παρὰ τὸν στρόφιγγα ὀπὴ διὰ χάρτου, ὅπως ἐμποδίζεται ἡ εἴσοδος τοῦ κονιορτοῦ. Οἱ ὑέλινοι σωλῆνες καὶ αἱ σφαῖραι πλύνονται διὰ στακτῆς (ἀλισίβας) ἢ διὰ διαλύσεως ποτάσσης (ἢ σόδας) ἐντὸς θερμοῦ ὕδατος.

Ὅταν λάμπα ἐλαίου ἔμεινεν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἄχρηστος καὶ πλήρης ἐλαίου, τὸ ἔλαιον πήγνυται, φράττει τὸν σωλῆνα, ἐμποδίζει τὸ ἐλατήριον καὶ δυσκολεύει τὴν ἐνέργειαν τῆς λάμπας. Τότε πρέπει νὰ κενωθῇ τὸ παλαιὸν ἔλαιον ὅσον τὸ δυνατὸν καλλίτερον, νὰ πληρωθῇ ἡ λάμπα διὰ νέου ἐλαίου, καὶ νὰ τεθῇ συγχρόνως τὸ ἐλατήριόν της εἰς κίνησιν. Ἀφοῦ δὲ τὸ ἔλαιον τοῦτο κυκλοφορήσῃ ἐπί τινα χρόνον ἐντὸς τῆς λάμπας, τότε πρέπει αὕτη νὰ κενωθῇ καὶ ν' ἀφεθῇ ἀνεστραμμένη ἵνα ἐντελῶς ἀποστάξῃ. Ἡ ἐργασία αὕτη ἀρκεῖ πολλάκις ὅπως ἐπαναφέρῃ τὴν λάμπαν εἰς τὴν καλὴν αὐτῆς κατάστασιν· ἐν ἐναντίᾳ ὅμως περιπτώσει πρέπει νὰ δοθῇ πρὸς ἐπιδιόρθωσιν εἰς τὸν εἰδικὸν τεχνίτην.

Αἱ τοῦ ἐλαίου λάμπαι μετὰ δυσκολίας φέγγουσιν ἐν Ἑλλάδι, ὁσάκις μάλιστα τὸ ἔλαιον ἦνε νέον καὶ δὲν ἦνε ἀρκούντως κατακαθισμένον, διότι ἐν γένει τὰ ἑλληνικὰ ἔλαια δὲν εἶνε κατάλληλα πρὸς φωτισμόν. Δυνάμεθα ὅμως νὰ μεταχειρισθῶμεν πρὸς φωτισμὸν τὸ ἐκ σπερμάτων τῆς ἐλαιοφόρου βουνιάδος (γογγυλίου) ἔλαιον, τὸ ὑπὸ τῶν γάλλων ὀνομαζόμενον huile de Colza, ὅπερ ἐν Εὐρώπῃ εἶνε καὶ εὐθηνώτερον καὶ προσφορώτερον, ὡς τεχνικώτερον παρεσκευασμένον. Τοιοῦτον ἔλαιον, ὡς γνωστόν, δὲν κατασκευάζεται ἐν Ἑλλάδι, ἡ δὲ τιμή του ἐνταῦθα εἶνε ἀνωτέρα τῆς τοῦ κοινοῦ ἐλαίου, ὡς ἐκ τῶν ἐξόδων τῆς μεταφορᾶς του ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

Φυσικὸν βαρόμετρον.

Ὅταν τὸ ἄνθος τῆς ἀναγγαλίδος ἦνε ἐντελῶς ἠνεῳγμένον, δὲν θὰ βρέξῃ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. Τὸ τριφύλλιον συστέλλει τὰ φύλλα του ὅταν ἐπίκειται θύελλα. Τὸ λείριον καί τινα ἄλλα κίτρινα ἄνθη κλείονται ὅταν πλησιάζῃ βροχή. Ἡ ξοινήθρα διπλόνει τὰ φύλλα της πάντοτε πρὸ τῆς καταιγίδος.

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.

Digitized by Google

Ἀριθ. 11 – Λεπτὰ δέκα.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Πρῶτος | Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι — Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6. | 14 Μαρτίου 1876

ΠΡΟΛΗΨΕΙΣ ΚΑΙ ΠΛΑΝΑΙ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

Κατὰ τὸν Ἀλφόνσον Κάῤῥ, ὑπὸ ***

Ὁ Στέφανος, κατοικῶν εἰς μέρος παράλιον, ἀπέρχεται καθ' ἑκάστην εἰς ἁλιείαν ἢ εἰς περίπατον ἐπὶ λέμβου, κωπηλατοῦντος τοῦ λεμβούχου Γεωργίου. Καὶ ὅταν μὲν ὁ ἄνεμος ἦναι καλὸς, ὁ μὲν Στέφανος κρατεῖ τὸ πηδάλιον καὶ τὸ σχοινίον τῆς ἄκρας τοῦ ἱστίου καὶ διευθύνει τὸν δρόμον τῆς λέμβου, ὁ δὲ Γεώργιος καπνίζει καθήμενος εἰς τὴν πρώραν, ἐνίοτε δὲ καὶ διηγεῖται εἰς τὸν κύριόν του διάφορα περιστατικὰ ἐπικινδύνου ἁλιείας. Ὅθεν ἐν τῷ διαστήματι μηνῶν τινων διηγήθη ὅλας του τὰς ἱστορίας· ἡμέραν δέ τινα καθ' ἣν ἀνέσυραν τὰ δίκτυα πλήρη ἰχθύων εἶπε·

—Δὲν ὑπέθετα ποτὲ ὅτι θὰ πιάσωμεν ἓν κἂν ὀψάριον σήμερον, διότι εἶναι Τρίτη καὶ 13 τοῦ μηνός.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ. Καὶ πιστεύεις, τωόντι, ὅτι τὰ ὀψάρια δὲν δαγκάνουν τὸ δόλωμα ἢ περνοῦν πλησίον τῶν δικτύων χωρὶς νὰ ἐγγίσουν αὐτὰ τὴν Τρίτην καὶ τὴν 13 τοῦ μηνός;

ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Ὅλος ὁ κόσμος ἠξεύρει, κύριε, ὅτι τὴν Τρίτην καὶ τὴν 13 τοῦ μηνὸς δὲν πρέπει νὰ περιμένῃ ὁ ἄνθρωπος καμμίαν εὐτυχίαν.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ. Λοιπὸν διὰ τὸν λόγον αὐτὸν δὲν θέλεις νὰ δικασθῇ τὴν Τρίτην ἡ διαφορὰ τὴν ὁποίαν ἔχεις μὲ τὸν ἐξάδελφόν σου;

ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Μάλιστα, κύριε, οὔτε Τρίτην, οὔτε 13 τοῦ μηνὸς θέλω.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ. Καὶ νομίζεις λοιπὸν ὅτι ἡ ἡμέρα αὕτη εἶναι ἀπαισία μόνον διὰ σέ;

ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Εἶναι, κύριε, δι' ὅλον τὸν κόσμον· τοῦτο εἶναι πασίγνωστον.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ. Ἂν τὸ πρᾶγμα ἔχῃ ὡς λέγεις, δὲν ἠμπορεῖτε νὰ χάσετε τὴν δίκην καὶ οἱ δύο σας. Διότι ἂν ἕνεκα τῆς Τρίτης χάσῃς σὺ, θὰ κερδήσῃ ὁ ἐξάδελφός σου, καὶ τότε ἡ ἡμέρα θὰ ἦναι δι' αὐτὸν αἰσία.

Ὁ Στέφανος ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν Γεώργιον νὰ ὁμιλήσῃ ἐν ἐκτάσει, φρίττων δὲ καὶ περίλυπος παρετήρησεν ὅτι ὁ ταλαίπωρος κωπηλάτης, καθὼς καὶ τόσαι ἄλλαι χιλιάδες ἀνθρώπων, δὲν εἶχε μάθει οὐδὲν σχεδὸν ἀληθὲς οὐδὲ ὠφέλιμον, καὶ ὅτι ὁλόκληρον βιβλίον θὰ ἐγράφετο μὲ τὰς ψευδεῖς ἰδέας μὲ τὰς ὁποίας ἦτο μεστὴ ἡ κεφαλή του. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Γεώργιος ἔχει φύσει νοῦν ὀρθὸν, ὁ Στέφανος ἐδοκίμασε νὰ καταστρέψῃ τὰς πλάνας καὶ τὰς προλήψεις αἵτινες δυστυχῶς διαιωνίζονται κατὰ παράδοσιν μεταξὺ τῶν τάξεων τοῦ λαοῦ, πολλάκις μάλιστα καὶ μεταξὺ τῶν τάξεων εἰς τὰς ὁποίας ἐδόθη ἀνωτέρα τις ἀγωγή. Ἀφιέρωσε δὲ εἰς τὴν ἀπόπειραν ταύτην ὁλόκληρον θέρος, καθ' ὃ περιήρχοντο εἰς τὴν θάλασσαν. Ἰδοὺ δὲ ἡ περίληψις τῶν συνδιαλέξεών των.

Σήμερον πρέπει νὰ διδάσκωμεν τὸν λαὸν, τὸν προσκαλούμενον νὰ κοινωνῇ, ἕκαστος κατὰ τὸν βαθμὸν τῆς παιδείας καὶ τοῦ φυσικοῦ του νοὸς, εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ τόπου του. Καὶ καθὼς πρὶν σπαρῇ ἡ γῆ καθαρίζεται ἀπὸ τὰ ζιζάνια τὰ ἀποῤῥοφῶντα τὸν χυμὸν αὐτῆς καὶ ἀποπνίγοντα τὸν καλὸν σπόρον, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον πρέπει κατ' ἀρχὰς νὰ ἐξαλείφωμεν τὰς ψευδεῖς ἰδέας.

*
* *

Ἐρ.-Τόρα ἠξεύρω ὅτι ἡ Τρίτη καὶ ἡ 13 τοῦ μηνὸς εἶναι ἡμέραι ὁποῖαι καὶ αἱ λοιπαί. Ὑπάρχουν ὅμως πράγματα φέροντα εὐτυχίαν ἢ δυστυχίαν· παραδείγματος χάριν νὰ χυθῇ ἅλας, λάδι ἢ κρασὶ, νὰ τοποθετηθοῦν σταυροειδῶς τὸ χουλιάρι καὶ τὸ πηροῦνι, νὰ τοποθετηθοῦν τρία κηρία ἀναμμένα ἐπάνω εἰς τὴν ἰδίαν τράπεζαν, ὅλ' αὐτὰ θεωροῦνται ὀλέθρια.

Ἀπ.-Ὅλ' αὐτὰ εἶναι παραμύθια, τὰ ὁποῖα οὔτε πρέπει κἂν νὰ ἀναφέρωμεν.

Ἐρ.-Καὶ μήπως δὲν παρετηρήθη ὅτι ἐὰν καθήσουν 13 ἄνθρωποι εἰς τὸ τραπέζι ἀποθνήσκει ὁ εἷς ἐντὸς τοῦ ἔτους;

Ἀπ.-Ὁ ἀριθμὸς 13 εἶναι κακὸς εἰς τὴν τράπεζαν ὅταν δὲν ὑπάρχῃ φαγητὸν παρὰ διὰ δώδεκα μόνον.

Ἐρ.-Ὅταν μία ἀλογόμυια καθίσῃ εἰς τὸ σῶμα τινὸς, δὲν σημαίνει ὅτι θὰ ἔλθῃ ἐπίσκεψις;

Ἀπ.-Ὅσον σημαίνει ἡ βοὴ τοῦ αὐτίου, ὅτι τάχα ὁμιλοῦν διὰ σὲ, ἢ ὅτι ὁμιλοῦν καλὰ ἂν βοΐζῃ τὸ δεξιὸν, καὶ κακὰ ἂν βοΐζῃ τὸ ἀριστερόν.

Ἐρ.-Καὶ αἱ ἀράχναι δὲν φέρουν εὐτυχίαν τὸ βράδυ καὶ δυστυχίαν τὸ πρωΐ;

Ἀπ.-Αἱ ἀράχναι εἰς μόνην τὴν τύχην τῶν μυιῶν ἔχουν ἐπιῤῥοὴν, διότι τὰς συλλαμβάνουν εἰς τὰ δίκτυά των.

Digitized by Google

Ἐρ.-Πλὴν δὲν φέρει εὐτυχίαν ἡ ἐλεημοσύνη;

Ἀπ.-Ναί, φέρει. Οἱ πλούσιοι ἔλαβον παρὰ τῆς Θείας Προνοίας, ἐκτὸς τῶν μεριδίων αὐτῶν, καὶ τὸ μερίδιον τῶν πτωχῶν, ἐπιφορτισθέντες νὰ τὸ διανείμουν εἰς αὐτούς. Μέγας τις ῥήτωρ εἶπεν εἰς τοὺς πλουσίους· «Νὰ ἐνθυμῆσθε πάντοτε ὅτι ἀπὸ ὅλα σας τὰ πλούτη δὲν θὰ πάρετε μαζῆ σας εἰς τὸν ἄλλον κόσμον παρὰ ὅ,τι ἐδώκατε εἰς τοῦτον.» Καὶ ἄλλος δέ τις εἶπεν· «Ὁ ἐλεῶν πτωχὸν δανείζει Θεῷ.»

Ἐρ.-Ἠμπορεῖ τις νὰ κόψῃ χωρὶς κίνδυνον τὰ μαλλία του εἰς τὴν *χάσιν* τῆς σελήνης;

Ἀπ.-Πρέπει νὰ κόπτωμεν τὰ μαλλία μας ὁσάκις μακρύνουν.

Ἐρ.-Δὲν ἔχει λοιπὸν καμμίαν ἐπιῤῥοὴν ἡ *χάσις* καὶ ἡ *γέμωσις* τῆς σελήνης εἰς τὰς ἀσθενείας καὶ εἰς τὴν τύχην τῶν ἀνθρώπων;

Ἀπ.-Ἡ *χάσις* καὶ ἡ *γέμωσις* τῆς σελήνης δὲν ἐνδιαφέρει τοὺς ἀνθρώπους.

Ἐρ.-Οἱ κομῆται δὲν προμηνύουν μεγάλα συμβάντα;

Ἀπ.-Οἱ κομῆται δὲν προμηνύουν τίποτε, οὔτε αὐτὸ τὸ ζώδιον ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἐγεννήθημεν.

Ἐρ.-Ἢ δὲν πρέπει νὰ ἀνησυχῶμεν ὁσάκις ὀνειρευώμεθα ὅτι ἐχάσαμεν ἕνα ὀδόντα, ἢ νὰ χαίρωμεν ὅταν ἰδῶμεν κανὲν ἄλλο ὄνειρον ἐκ τῶν λεγομένων καλῶν;

Ἀπ.-Τὰ κακὰ ὄνειρα εἶναι ἀποτέλεσμα ταραχῆς, τὴν ὁποίαν φέρει εἰς τὴν κεφαλὴν ἡ κακὴ κατάστασις τοῦ στομάχου. Τὰ ὄνειρα τελειώνουν ὅταν ἐξυπνήσῃς καὶ δὲν ἔχουν τὴν ἐλαχίστην ἐπιῤῥοὴν μετὰ τὸν ὕπνον.

Ἐρ.-Δὲν ὑπάρχουν πράγματα, ὡς φυλακτὰ καὶ ἄλλα τοιαῦτα, τὰ ὁποῖα σὲ κάμνουν νὰ κερδαίνῃς εἰς τὸ παιγνίδι;

Ἀπ.-Δὲν ὑπάρχουν ποτέ. Ἰδοὺ δὲ τί εἶναι τὸ παιγνίδι. Ὑπόθες ὅτι ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰωάννης, συνάξαντες ὅσα ἐκέρδησαν τὴν ἑβδομάδα, δεκατέσσαρας δραχμὰς λόγου χάριν, παίζουν εἰς τὰ χαρτία τὸ ἥμισυ αὐτῶν· καὶ ὁ μὲν Ἰωάννης κερδαίνει ἑπτὰ δραχμάς, εἰς δὲ τὸν Πέτρον μένουν τὰ μισά· ὁ Ἰωάννης μὲ τὸ κέρδος του ἀγοράζει ἀνωφελῆ πράγματα, π. χ. γλυκύσματα καὶ τὰ τοιαῦτα, τῶν ὁποίων δὲν ἔχει ἀνάγκην, ὁ δὲ Πέτρος στερεῖ καὶ τὸν ἑαυτόν του καὶ τὴν οἰκογένειάν του πραγμάτων ἀναγκαίων, ἴσως μάλιστα καὶ ἄρτου.

Ὑπόθες πρὸς τούτοις, ὅτι τὴν ἀκόλουθον ἑβδομάδα παίζουν ἐκ νέου καὶ ὅτι τὴν φορὰν ταύτην ἡ τύχη ἐβοήθησε τὸν Πέτρον· κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ μὲν κερδήσας ηὔξησεν ἀνωφελῶς τὴν περιουσίαν του, ἐνῷ ὁ Ἰωάννης ὠλιγόστευσε τὴν ἰδικήν του.

Ὅθεν ἔχασαν καὶ οἱ δύο. Ἕκαστος αὐτῶν ἐκέρδησε μίαν φορὰν πράγματα ἀνωφελῆ καὶ μίαν ἄλλην φορὰν ἔχασε πράγματα ἀναγκαιότατα.

Ἄλλως τε δὲν νομίζεις τρελλοὺς ἢ κακοὺς δύο φίλους, συνερχομένους μίαν Κυριακὴν διὰ νὰ κάμουν δίκην, τῆς ὁποίας τὰ ἔξοδα θὰ πληρώσῃ ὁ εἷς αὐτῶν;

Τοῦτο συμβαίνει καὶ εἰς τοὺς δύο φίλους οἱ ὁποῖοι συνέρχονται διὰ νὰ παίξωσι χρήματα.

Ἕπεται συνέχεια.

ΠΩΣ ΤΡΕΦΟΜΕΘΑ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 146.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΝΔΕΚΑΤΗ

Ὁ χυλός.

Καθὼς εἴδομεν τὴν παρελθοῦσαν ἑβδομάδα, τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ χυμοῦ, τὸ ὁποῖον χρησιμεύει εἰς τὸ αἷμα, ὀνομάζεται χυλός.

Πρόκειται δὲ ἤδη νὰ εὑρεθῇ μέσον, διὰ τοῦ ὁποίου νὰ ἐξέλθῃ ὁ χυμὸς οὗτος ἀπὸ τὸν ἐντερικὸν σωλῆνα. Πρὸς τοῦτο ἄπειροι σαρωταί, ἐξ ἐκείνων περὶ τῶν ὁποίων ὡμιλήσαμεν ἤδη, ὑπάρχουσι παρατεταγμένοι καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ λεπτοῦ ἐντέρου καὶ ἰδίως πέριξ τοῦ δωδεκαδακτύλου· οἱ σαρωταὶ δὲ οὗτοι εἶνε μικροὶ σωλῆνες, οἵτινες διατρυπῶσι κατὰ πᾶσαν διεύθυνσιν τὸν χιτῶνα τοῦ ἐντέρου, καὶ βυζαίνουσιν ἀδιακόπως τὸν χυλόν, ἐνῷ αὐτὸς σχηματίζεται. Οἱ σωλῆνες αὐτοὶ ὀνομάζονται *χυλοφόρα ἀγγεῖα*, εἰσδύουσι δὲ εἰς ὅλας τὰς πτυχὰς τοῦ ἐντέρου, καὶ τόσον καλὰ ἀποῤῥοφῶσι καὶ τὴν ἐλαχίστην σταγόνα τοῦ χρησίμου χυλοῦ, ὥστε πρὶν ἢ φθάσῃ οὗτος ἐνώπιον τῆς θύρας τοῦ παχέος ἐντέρου, τὸ λεπτὸν ἔντερον εἶνε ἐντελῶς σαρωμένον, καὶ δὲν ὑπάρχει πλέον εἰς τὰ ἄκρα του εἰμὴ τὸ ἄχρηστον καὶ περισσεῦον. Διὰ τὸ ἄχρηστον αὐτὸ ἀνοίγει ἡ θύρα τοῦ παχέος ἐντέρου καὶ τὰ σκουπίδια τοῦ σώματός μας ἀναχωροῦσι καὶ δὲν ἐπιστρέφουσι πλέον.

— Τί γίνονται ὅμως; θὰ μ' ἐρωτήσῃς βέβαια.

Αὐτὰ πλέον, κυρία μου, δὲν ἔχουσιν ἱστορίαν, καθὼς δὲν ἔχουσιν ἱστορίαν εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον οἱ ἄχρηστοι καὶ οἱ ὀκνηροί, οἵτινες οὐδὲν παράγουσι καὶ εἰς οὐδὲν χρησιμεύουσι.

Ἀφίνομεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς τὰ ἄχρηστα σκουπίδια τοῦ σώματός μας, καὶ ἐπιστρέφομεν εἰς τὸν χρήσιμον χυλόν, ὅστις ἔγεινε πλέον κατάλληλος εἰς διατήρησιν τῆς ζωῆς μας, καὶ μέλλει ἐντὸς ὀλίγου νὰ μεταβληθῇ εἰς αἷμα, εἰς τὸ αἷμα δηλ. ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον τρέφει τὰ μέλη μας, κάμνει τὴν καρδίαν μας νὰ κτυπᾷ καὶ τὸν ἐγκέφαλόν μας νὰ ἐνεργῇ.

Ἀνάγκη ἐν πρώτοις νὰ μάθῃς, ὅτι ὁ χυλὸς ἐξερχόμενος τοῦ ἐντέρου εἶνε ὅμοιος περίπου μὲ γάλα. Εἶνε δηλ. λευκή τις ἀναλυτὴ καὶ κάπως παχεῖα οὐσία, καὶ ἂν τὴν παρατηρήσῃ τις ἐκ τοῦ πλησίον, ὁμοιάζει μᾶλλον μὲ τὸν

Digitized by Google

ὀῤῥὸν τοῦ γάλακτος, τὸν κοινῶς λεγόμενον τυρόγαλα, ἢ ζάραν, καθὼς λέγεται εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, πολλὰ δὲ μικρὰ σφαιρίδια φαίνονται κολυμβῶντα ἐντὸς αὐτοῦ. Πολλοὶ περίεργοι, ἐξ ἐκείνων οἵτινες θέλουσιν ὅλα νὰ τὰ γνωρίζωσι, ἐδοκίμασαν τὸν χυλὸν μὲ τὴν γλῶσσαν, καὶ εὗρον ὅτι εἶνε κάπως ἁλμυρός.

Τοιοῦτος τέλος πάντων ὁ χυλὸς, εἶνε ἤδη αἷμα, ἀλλ' ὄχι ἐντελῶς μορφωμένον. Εἶνε, οὕτως εἰπεῖν, μικρὸν παιδίον, τὸ ὁποῖον δὲν ἀνετράφη ἀκόμη. Ὅλα τοῦ αἵματος τὰ στοιχεῖα εὑρίσκονται ἐντὸς αὐτοῦ, ἀλλὰ συγκεχυμένα καὶ ἀναμεμιγμένα τόσον πολὺ, ὥστε δὲν δύναταί τις εἰσέτι νὰ τὰ ἀναγνωρίσῃ. Εἶνε δὲ θαυμάσιον πρᾶγμα, καὶ μυστήριον τοῦ ὁποίου δὲν εὑρέθη ἀκόμη ἡ ἐξήγησις, πῶς ἡ μόρφωσις τοῦ ἀμορφώτου αὐτοῦ αἵματος καὶ ἡ ἀνατροφὴ οὕτως εἰπεῖν τοῦ νεογεννήτου παιδίου, ἀρχίζει νὰ γίνεται μόνη της, ἐντὸς τῶν σωλήνων οἵτινες τὸ μεταφέρουσι. Τὰ συστατικά του τακτοποιοῦνται μόνα των διαρκούσης τῆς ὁδοιπορίας, καὶ καθ' ἣν στιγμὴν ὁ χυλὸς ἐξέρχεται τῶν χυλοφόρων ἀγγείων ὁμοιάζει πολὺ περισσότερον μὲ τὸ αἷμα παρ' ὅταν εἰσῆλθεν ἐντὸς αὐτῶν, χωρὶς νὰ δύναταί τις ἀκριβῶς νὰ εἴπῃ πῶς τοῦτο συνέβη. Καὶ τὸ λευκὸν αὐτὸ χρῶμά του μετεβλήθη εἰς ἐλαφρὸν ῥοδόχρουν, ἂν δὲ τὸ ἐκθέσῃ τις εἰς τὸν ἀέρα γίνεται κάπως κοκκινωπὸν, καὶ προαναγγέλλει οὕτως εἰπεῖν εἰς τὸν παρατηρητὴν τί ἔμελλε νὰ γίνῃ.

Γνωρίζεις ἤδη, ὅτι ὅλοι μας οἱ σαρωταὶ, περὶ τῶν ὁποίων σοῦ ὡμίλησα, καταντῶσιν ἐπὶ τέλους εἰς ἕνα μεγάλον σωλῆνα ὅστις ὀνομάζεται θωρακικὸς σωλήν. Εἰς τὸν σωλῆνα αὐτὸν φθάνουσι καὶ οἱ σαρωταὶ τοῦ χυλοῦ, καθὼς καὶ οἱ ἄλλοι συνάδελφοί των, καὶ ἐντὸς αὐτοῦ τὸ ταλαίπωρον αἷμά μας εὑρίσκεται πρὸς στιγμὴν ἀναμεμιγμένον μὲ ὅλα τοῦ σώματός μας τὰ ἐξαφρίσματα, καθὼς πολλάκις συμβαίνει καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, οἵτινες ἀφοσιοῦνται ὑπὲρ τῶν ἄλλων. Τὸ κακὸν ὅμως εἶνε προσωρινὸν μόνον, διότι ὀλίγον μακρύτερα ὁ θωρακικὸς σωλὴν χύνει ὅλα του τὰ περιεχόμενα ἐντὸς μεγάλης φλεβὸς, ἥτις κεῖται πλησίον τῆς καρδίας, καὶ τὸ αἷμα εὐκόλως ἀναγνωρίζει τότε τί τῷ ἀνήκει καὶ τὸ παραλαμβάνει.

—

Ἐδῶ, μικρά μου μαθήτρια, φθάνομεν εἰς τὸ τέλος τοῦ πρώτου μέρους τῆς ἱστορίας μας.

Ἕως τόρα εἴδομεν πῶς τρώγομεν καὶ πῶς χωνεύομεν· ἐτελειώσαμεν δηλαδὴ τὴν πέψιν, καθὼς λέγουσιν οἱ ἐπιστήμονες, ἤτοι τὴν ἱστορίαν τοῦ χυλοῦ, ἥτις ἀρχίζει ἀπὸ τὰ δύο μας δάκτυλα, τὰ ὁποῖα εἰσάγουσι τὰ φαγητὰ εἰς τὸ στόμα μας, καὶ τελειώνει εἰς τὸν θωρακικὸν σωλῆνα, ὅθεν εἰσέρχεται ὁ χυλὸς εἰς τὸ αἷμα, ὅπως τὸ ἀνανεώσῃ.

Μετὰ τὴν ἱστορίαν ὅμως τοῦ χυλοῦ, τουτέστι μετὰ τὴν πέψιν, ἔρχεται τόρα ἡ ἱστορία τοῦ αἵματος, τουτέστιν ἡ κυκλοφορία· διότι τὸ αἷμα, καθὼς θὰ ἴδωμεν, κυκλοφορεῖ ἀδιακόπως ἐντὸς τοῦ σώματός μας, ἐξερχόμενον ἀπὸ τὴν καρδίαν, ἐπανερχόμενον εἰς αὐτὴν, ἐξερχόμενον πάλιν, καὶ οὕτω καθεξῆς μέχρι τοῦ θανάτου μας.

Ἡ ἱστορία τῆς πέψεως, τὴν ὁποίαν ἐτελειώσαμεν, γίνεται ἡσύχως καὶ ἁπλούστατα καθ' ὅλον της τὸ στάδιον, χωρὶς καμμίαν περιπλοκήν.

Ἡ ἱστορία ὅμως τῆς κυκλοφορίας, τὴν ὁποίαν μέλλομεν νὰ ἀρχίσωμεν τὴν ἐρχομένην ἑβδομάδα, περιπλέκεται μὲ μίαν ἄλλην ἱστορίαν ἀπὸ τὴν ὁποίαν δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ χωρισθῇ, μολονότι κατὰ βάθος εἶνε ἐντελῶς διακεκριμένη ἡ μία ἀπὸ τὴν ἄλλην.

Τὸ αἷμα κάμνει κυρίως εἰπεῖν δύο κύκλους· τὸν μὲν ἕνα μεγάλον, ὅστις περιτρέχει ἀπὸ τὰ ἄκρα τοῦ σώματος εἰς τὴν καρδίαν καὶ ἀπὸ τὴν καρδίαν εἰς τὰ ἄκρα τοῦ σώματος, τὸν δὲ ἄλλον μικρὸν, ὅστις γίνεται μεταξὺ τῆς καρδίας καὶ τῶν πνευμόνων. Ὅταν τὸ αἷμα κυκλοφορῇ ἐντὸς τῶν πνευμόνων, ἀπαντᾷ τὸν ἀέρα τὸν ὁποῖον ἀναπνέομεν, καὶ συμβαίνει τότε μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀέρος τὸ περιεργότερον πρᾶγμα ἀφ' ὅσα δύναταί τις νὰ φαντασθῇ, καὶ χωρὶς τὸ ὁποῖον δὲν δύναται τὸ αἷμα νὰ θρέψῃ τὸ σῶμά μας μήτε πέντε λεπτὰ τῆς ὥρας· τὸ πρᾶγμα αὐτὸ ὀνομάζεται ἀναπνοὴ, καὶ ἡ λέξις δὲν ἔχει ἀνάγκην ἐξηγήσεως.

Αἱ τρεῖς δὲ αὐταὶ ἱστορίαι, τουτέστι πέψις, κυκλοφορία καὶ ἀναπνοὴ, ἀποτελοῦσιν ἠνωμέναι ὁμοῦ τὴν θρέψιν, δηλαδὴ τὸ ΠΩΣ ΤΡΕΦΟΜΕΘΑ.

Δὲν σὲ εἶπα εἰς τὴν ἀρχὴν αὐτὰ τὰ πράγματα καὶ αὐτὰς τὰς λέξεις, διότι αἱ μὲν λέξεις θὰ σ' ἐτρόμαζον, τὰ δὲ πράγματα δὲν θὰ ἠδύνασο ἀκόμη νὰ τὰ ἐννοήσῃς· τόρα ὅμως, ὅτε ἐπροχώρησες καὶ ἀρχίζεις νὰ γίνεσαι σοφὴ, εἶνε καιρὸς νὰ τὰ μάθῃς, καὶ πρέπει νὰ συνειθίσῃς εἰς τὰς λέξεις αὐτὰς, τὰς ὁποίας θὰ μεταχειριζώμεθα πλέον.

Εἰς τὴν προσεχῆ λοιπὸν ἐπιστολὴν θὰ ἴδωμεν τὴν κυκλοφορίαν, καὶ θ' ἀρχίσωμεν πρὸς τοῦτο ἀπὸ τὴν καρδίαν, ἥτις εἶνε ὡς πρὸς τὴν κυκλοφορίαν ὅ,τι ὁ στόμαχος εἶνε ὡς πρὸς τὴν πέψιν, τουτέστιν ὁ αὐθέντης.

Ἡ καρδία εἶνε μέγα καὶ σπουδαῖον ὑποκείμενον, καθὼς βέβαια τὸ γνωρίζεις· καὶ αὐτοὶ οἱ πλέον ἀμαθεῖς ὁμιλοῦν περὶ αὐτῆς μὲ σέβας· εἶμαι δὲ βέβαιος, ὅτι ἡ ἱστορία της θὰ κινήσῃ πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον σου.

Ἕπεται συνέχεια. ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΛΑΧΟΣ.

Digitized by Google

ΔΥΟ ΜΩΡΑΪΤΙΣΣΑΙ

—

Α'

ΕΛΕΝΗ ΚΑΝΤΑΚΟΥΖΗΝΗ

Ἴσως ἀπορήσωσί τινες ἀκούοντες ὅτι κυρία καλουμένη Καντακουζηνή, ἦτο μωραΐτισσα· καὶ ὅμως τίποτε ἀληθέστερον. Ἡ Ἑλένη Καντακουζηνὴ ἦτο μωραΐτισσα ὅσον πᾶσα ἄλλη κυρία τῆς ὁποίας ὁ παππεπίπαππος ἤθελε κατὰ πρῶτον ἐγκατασταθῆ εἰς Πελοπόνησσον. Περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει βασιλεῖς ἀπεφάσισαν νὰ ἱδρύσωσιν εἰς Μισθρᾶν ἀπόσπασμά τι τῆς ἰδίας αὐλῆς, προχειρίζοντες *δεσπότην* Πελοποννήσου ἕνα τῶν ἰδίων υἱῶν ἢ ἀδελφῶν, καὶ ἠκολούθησαν τὸ σύστημα τοῦτο μέχρι τῆς ἁλώσεως. Πρῶτος δὲ τοιοῦτος δεσπότης ἐγένετο τῷ 1348 ὁ Μανουὴλ Καντακουζηνός, υἱὸς δευτερότοκος τοῦ βασιλέως Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ.

Ὁ Μανουὴλ Καντακουζηνὸς ἦρξε τῆς χερσονήσου ἐπὶ 32 ἔτη. Ἦτο δὲ ἀνὴρ ῥέκτης, περιέστειλε τὰς στασιαστικὰς ἐνεργείας τῶν ἀρχόντων τῆς χώρας καὶ εἰρήνευσεν αὐτήν. Πλὴν τούτου, ἐπειδὴ ἕνεκα τῶν τουρκικῶν ἐπιδρομῶν καὶ τῆς ἄλλης προηγηθείσης ἀναρχίας, εἶχεν ἐλαττωθῆ ὁ πληθυσμός, ὁ Μανουὴλ ἐκάλεσεν εἰς ἀναπλήρωσιν τοῦ κενοῦ τοὺς τότε ἀρχίσαντας νὰ καταβαίνωσιν εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας Ἀλβανούς· ὥστε κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐπῆλθον εἰς τὸ νοτιοδυτικὸν καὶ τὸ μέσον τῆς χερσονήσου οἱ πρῶτοι Ἀλβανοὶ ἄποικοι, οἱ τοσοῦτον μετέπειτα εἰς τὴν τύχην αὐτῆς ἐπενεργήσαντες. Γινώσκομεν δὲ προσέτι περὶ αὐτοῦ ὅτι τῷ 1365 ἀνεκαίνισε τὸν ἐν Μισθρᾷ ναὸν τοῦ Σωτῆρος· ὅτι οἱ ἄρχοντες αὐτοῦ Μποχάλης, Πλειστάρας καὶ ἄλλοι ἐπροίκισαν μετ' οὐ πολὺ τὴν μονὴν τοῦ Βροντιχίου· ὅτι ἐπὶ τῇ προτάσει αὐτοῦ προεχειρίσθη μητροπολίτης Πατρῶν ὁ Παρθένιος, ὁ οἰκοδομήσας ἐν Βοστίτσῃ τῷ 1366 τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας Φανερωμένης, καὶ ὅτι τῷ 1368 ὁ ἐπίσκοπος Ἀμυκλῶν ἐπετράπη ὑπ' αὐτοῦ τὴν διοίκησιν τῶν πατριαρχικῶν ἐν Μωρέᾳ κτημάτων.

Ὁ Μανουὴλ Καντακουζηνὸς ἀπέθανεν εἰς Μισθρᾶν ἄτεκνος τῇ 25 μαρτίου 1380, καὶ τότε ἀνηγορεύθη δεσπότης Πελοποννήσου ὁ πρεσβύτερος ἀδελφός του Ματθαῖος, ὅστις εἶχεν ἄλλοτε συμβασιλεύσει μετὰ τοῦ πατρὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἀλλ' ὁ Ματθαῖος ἐπὶ μικρὸν ἄρξας, ἀπέθανε κατὰ ἰούνιον τοῦ 1383, τὴν δὲ ἀρχὴν αὐτοῦ διεδέχθη ὁ υἱός του Δημήτριος, ὅστις, ἀξιώσας ν' ἀποβῇ ὅλως ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου ἐβασίλευε κατ' ἐκεῖνο τοῦ χρόνου ὁ Ἰωάννης Παλαιολόγος, καθηρέθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τούτου, τοῦ προχειρίσαντος ἤδη δεσπότην Πελοποννήσου ἕνα τῶν ἰδίων υἱῶν, τὸν Θεόδωρον Α'. Ἄξιον δὲ μνείας ὅτι καὶ ὁ ἀρχηγέτης τοῦ οἴκου τῶν Καντακουζηνῶν, ὁ πρώην βασιλεὺς Ἰωάννης Καντακουζηνός, ἀφοῦ παρητήθη τῆς ὑπερτάτης ἀρχῆς καὶ ἠσπάσθη τὸν μοναχικὸν βίον, ἦλθε τῷ 1356 εἰς Μισθρᾶν, διέτριψεν ἓν ἔτος παρὰ τῷ υἱῷ Μανουήλ· ἔπειτα ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου συνέγραψε τὸ γνωστὸν μέγα ἱστορικὸν ἔργον, καὶ μετὰ 30 περίπου ἔτη, ἐπιστρέψας αὖθις εἰς Μισθρᾶν, ἀπέθανε τῇ 15 ἰουνίου 1383 ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ὅπως καὶ οἱ δύο αὐτοῦ υἱοί.

Ὁ ἔγγονος τοῦ βασιλέως Ἰωάννου, ὁ Δημήτριος ἐτελεύτησεν ὀλίγον μετὰ τὴν καθαίρεσίν του, τῷ 1384, ἄτεκνος. Ἐξ ἑτέρου δὲ υἱοῦ τοῦ Ματθαίου ὀνόματι Ἰωάννου, ἐγεννήθη ὁ Θεόδωρος Καντακουζηνὸς καὶ τούτου υἱὸς ὑπῆρξεν ὁ Μανουὴλ Καντακουζηνός, ὁ πρωτοστράτωρ Μωρέως διατελέσας ἀπὸ τοῦ 1420-1429· ὃν μὴ συγχέομεν μετὰ τοῦ ὁμωνύμου μικροῦ ἀνεψιοῦ του. Ὁ τελευταῖος οὗτος γενόμενος κατ' ἀρχὰς κύριος τῆς Μάνης, ἀνηγορεύθη, 1453-1454, δεσπότης ὑπὸ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ Ἀλβανῶν, οἵτινες ἐπὶ τοσοῦτον ἐφιλοτιμήθησαν νὰ τὸν ἐξαλβανίσωσιν ὥστε μετωνόμασαν ἐπὶ τὸ ἀλβανικώτερον αὐτὸν μὲν Ginno, τὴν δὲ γυναῖκά του Μαρίαν, Cucchia. Τοῦ δὲ μεγάλου αὐτοῦ θείου, τοῦ πρωτοστράτορος Μανουήλ, θυγάτηρ ἐγένετο ἡ Ἑλένη Καντακουζηνή, ἧς ἐνομίσαμεν δίκαιον νὰ περισώσωμεν τὴν μνήμην, ἂν καὶ ὁ βίος αὐτῆς ὁμοιάζει ἡμέραν χειμερινήν, καθ' ἣν φαίνεται μὲν ὁ ἥλιος ἀνατέλλων, ἔπειτα ὅμως κρυπτόμενος ὑπὸ νεφῶν πυκνοτάτων, μόλις περὶ μεσημβρίαν ῥίπτει πάλιν ἀκτῖνάς τινας καὶ δὲν προκύπτει λαμπρότατος εἰ μὴ περὶ τὴν δύσιν. Τῷόντι ἠξεύρομεν τίνες ὑπῆρξαν οἱ προπάτορες καὶ ὁ πατὴρ τῆς Ἑλένης· ἠξεύρομεν τίνα αὕτη συνεζεύχθη καὶ πρὸ πάντων ἠξεύρομεν τὰς τελευταίας τραγικὰς τῆς ζωῆς της περιπετείας· ἀλλὰ παντελῶς ἀγνοοῦμεν τὰ κατὰ τὸν ἴδιον αὐτῆς βίον ἀπὸ τῆς γεννήσεως μέχρι τοῦ γάμου, καὶ ἀπὸ τοῦ γάμου μέχρι τῆς ἐσχάτης ἀφοσιώσεως.

Ἡ Ἑλένη ὑπανδρεύθη τὸν τελευταῖον αὐτοκράτορα τῆς Τραπεζοῦντος Δαυὶδ Α', ἀλλὰ ζῶντος ἔτι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τοῦ βασιλεύσαντος ἀπὸ τοῦ 1412—1447. Ἦτο δὲ ὁ Δαυὶδ τρίτος υἱὸς τοῦ Ἀλεξίου καὶ ἐνυμφεύθη τὴν κόρην τοῦ πρωτοστράτορος τῆς Πελοποννήσου εἰς δεύτερον γάμον, πότε ἀκριβῶς; ἄδηλον. Ἐπειδὴ ὅμως ἐπὶ τῆς ἁλώσεως ἤτοι τῷ 1462 εἶχεν ἐννέα τέκνα, ἐξ ὧν ὁ νεώτατος υἱὸς Γεώργιος ἦτο μόλις τριετής, ἠμποροῦμεν μετά τινος πιθανότητος νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὁ γάμος οὗτος ἐγένετο μεταξὺ τοῦ 1440 καὶ 1442. Ἡ νέα μισθριώτισσα, σφενδονισθεῖσα ὑπὸ τῆς τύχης ἀπὸ τῆς μεσημβρινῆς ταύτης χερσονήσου

Digitized by Google

εἰς τὴν βορειοτάτην τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν, κατεδικάσθη νὰ γίνῃ μάρτυς πραγμάτων ἐντελῶς ἀλλοτρίων τοῦ προτέρου αὐτῆς βίου. Ἂν οἱ ἕλληνες δεσπόται καὶ ἄρχοντες τῆς Πελοποννήσου δὲν ἦσαν τὸ πρότυπον πάσης πολιτικῆς ἀρετῆς, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, τοὐλάχιστον ἐν ταῖς οἰκίαις αὐτῶν δὲν συνέβαινον αἱ ἀπαίσιαι ἐκεῖναι σκηναί, ὧν βρίθουσι τὰ χρονικὰ τοῦ ἐν Τραπεζοῦντι βασιλείου οἴκου.

Ὅτε ἡ Ἑλένη ἔφθασεν αὐτόθι, δὲν εὗρε παρὰ τῷ πενθερῷ οὔτε τὸν πρῶτον αὐτοῦ υἱὸν Ἰωάννην, οὔτε τὸν δεύτερον, Ἀλέξανδρον. Ὁ Ἰωάννης, πρὸ ἐτῶν πολλῶν, εἶχε πεισθῆ ὅτι ἡ μήτηρ αὐτοῦ Θεοδώρα, ἥτις ἦτο Κανταχουζηνὴ ὡςαύτως, ἀλλὰ ἐκ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει μείναντος κλάδου τοῦ οἴκου τούτου, διέκειτο οἰκειότερον τοῦ προσήκοντος πρὸς τὸν πρωτοβεστιάριον, ταὐτὸν εἰπεῖν τὸν πρωθυπουργὸν τοῦ κράτους. Ἔξω φρενῶν δὲ γενόμενος διὰ τὴν ἀτιμίαν ταύτην, τὸν μὲν πρωτοβεστιάριον ἀπέκτεινε, ἀπέκλεισε δὲ ἐν τῷ αὐτῷ κοιτῶνι τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ θανατώσῃ καὶ ταύτην. Τότε ὅμως ἐμεσολάβησαν οἱ ἄρχοντες καὶ κατέπεισαν τὸν Ἰωάννην νὰ ἀπέλθῃ εἰς Ἰβηρίαν. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος δὲν ἠρκέσθη εἰς τὴν ὑποχώρησιν ταύτην τοῦ υἱοῦ του, καὶ καθαιρέσας αὐτὸν τῆς διαδοχῆς, ἀνηγόρευσε συμβασιλέα τὸν δεύτερον υἱόν του Ἀλέξανδρον, δοὺς αὐτῷ συγχρόνως σύζυγον τὴν θυγατέρα τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μιτυλήνης Γατελούζου. Οὐδὲ εἰς τοῦτο ἠρκέσθη· εἴτε δυσπιστῶν ὁμοίως πρὸς τὸν δεύτερον υἱόν, εἴτε δι' ἄλλην αἰτίαν, ἀπέπεμψε καὶ τοῦτον εἰς Μιτυλήνην, ὥςτε ὁ σύζυγος τῆς Ἑλένης Δαυὶδ ἠδυνήθη νὰ ὑπολάβῃ ἑαυτὸν ὡς ἐπίδοξον τῆς ἀρχῆς διάδοχον.

Μετ' οὐ πολὺ ὅμως νέαι συνέβησαν περιπέτειαι, αἵτινες ἀρξάμεναι ὁπωσοῦν κωμικῶς, ἀπέβησαν ἀποτρόπαιαι. Ὁ Ἰωάννης, ὅστις ἀπελθὼν ἐν Ἰβηρίᾳ εἶχε συζευχθῆ τὴν τοῦ αὐτόθι βασιλέως Ἀλεξάνδρου κόρην, ἀπεφάσισε νὰ ἀνακτήσῃ τὸν θρόνον τῆς Τραπεζοῦντος, καθαιρῶν τὸν πατέρα, καὶ ἐπεχείρησε τὸ ἔργον τῷ 1447 δι' ἑνὸς γενουητικοῦ καραβίου, τοῦ ὁποίου τὸν κυβερνήτην ἐχειροτόνησε πρωτοστράτορα. Φαντάζεσθε τὴν αὐτοκρατορίαν ἐκείνην ἀπειλουμένην ὑπὸ ἑνὸς καραβίου· ἐν τούτοις τὸ πρᾶγμα ἐπέτυχεν. Ὁ Ἰωάννης, ἀποβιβασθεὶς οὐ μακρὰν τῆς πρωτευούσης, ἐσκήνωσε μετὰ τῶν ὀλίγων αὐτοῦ μισθοφόρων ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἁγίου Φωκᾶ, ὁ δὲ Ἀλέξιος ἀντιπαρετάχθη εἰς τὸ προάστειον τοῦ Ἀχαντοῦ, ἔχων κατὰ τὸ φαινόμενον πολὺ μείζονα δύναμιν. Ἀλλ' ὁ Ἰωάννης εἶχε προσοικειωθῆ ἐγκαίρως τὴν φρουρὰν αὐτοῦ· ἐντεῦθεν δὲ ὠφεληθέντες δύο ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ τοῦ ἀντάρτου, εἰςῆλθον ἐν ὥρᾳ μεσονυκτίου εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Ἀλεξίου καὶ ἐφόνευσαν αὐτόν. Ἔπραξαν ἆρά γε τὴν ἀνοσιουργίαν ταύτην ἑκόντος ἢ ἄκοντος τοῦ υἱοῦ; Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ Ἰωάννης τὸν μὲν ἕνα τῶν αὐτουργῶν ἐτύφλωσε, τὸν δὲ ἕτερον ἐχειροκόπησεν· εἰς δὲ τὸν νεκρὸν τοῦ πατρὸς ἀπέδωκε τὰς προςηκούσας τιμάς, καὶ τὸ οὐδὲν ἧττον βέβαιον ὅτι κατέλαβεν ἀμέσως τὴν ἀρχήν· ἡ δὲ Ἑλένη δὲν ἐθλίβη ἀναμφιβόλως πολὺ ἀποβαλοῦσα τὴν ἄμεσον προςδοκίαν βασιλείας, ἧς αἱ βαθμῖδες τοσοῦτον οἰκτρῶς ἐκ διαλειμμάτων καθημάσσοντο. Ἀλλ' ἐπέπρωτο νὰ ἴδῃ καὶ νὰ πάθῃ ἄλλας καὶ ἄλλας συμφοράς.

Ὁ Ἰωάννης Κομνηνός, ὅςτις, κατὰ τὸν συνήθη παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς εὐφημισμόν, ἐπωνομάσθη Καλοϊωάννης, ἐβασίλευσεν ἔτη ἕνδεκα, 1447—1458, ἔτη καθ' ἃ ἐκρίθη ἡ τελευταία τοῦ μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ τύχη. Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Μεχμέτη τοῦ Β' ἡ Κωνσταντινούπολις· ὁ δὲ κατακτητής, μὴ ἀρκούμενος εἰς τὴν κατάλυσιν τῆς τῶν Παλαιολόγων ἀρχῆς, διέταξε τὸν πασᾶν τῆς Ἀμασείας Χιτίρμπεϋν νὰ ἐπιτεθῇ τῷ 1456 καὶ κατὰ τῆς Τραπεζοῦντος. Ὁ Καλοϊωάννης εὑρέθη ἐντελῶς πρὸς τὸν ἀγῶνα ἀπαράσκευος· οὔτε στρατὸν εἶχεν, οὔτε ἐφόδια. Ὅθεν ἠναγκάσθη νὰ ἐξαγοράσῃ τὴν ἐπί τινα χρόνον παράτασιν τῶν ἐλεεινῶν λειψάνων τοῦ μεγαλωνύμου αὐτοκρατορικοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ, διὰ πληρωμῆς ἐτησίου φόρου 2,000 χρυσῶν, τῶν ὁποίων τὸ ποσὸν ἀνεβιβάσθη εἰς 3,000 ὑπὸ τοῦ σουλτάνου, ὅτε ἡ σύμβασις ὑπεβλήθη εἰς τὴν κύρωσιν αὐτοῦ. Τότε μόνον ἐνόησεν ὁ Καλοϊωάννης τὸν ἐπαπειλοῦντα αὐτὸν ἔσχατον κίνδυνον καὶ ἐζήτησε συμμάχους, πολλοὺς μᾶλλον ἢ χρησίμους· τοὺς περὶ τὸν Καύκασον ἡγεμόνας τῆς Γεωργίας καὶ τῆς Ἰβηρίας, τοὺς Ἑνετούς, τὸν δοῦκα τῆς Βουργουνδίας, τὸν ἀρχιερέα τῆς Ῥώμης, καί τινας μωαμεθανοὺς δυνάστας, τὸν ἐμίρην τῆς Σινώπης, τὸν σουλτάνον τῆς Καραμανίας, καὶ τὸν Χασσάμπεϋν τῆς Μεσοποταμίας, οἵτινες πάντες διέκειντο πολεμίως οὐδὲν ἧττον ἢ οἱ χριστιανοὶ πρὸς τοὺς ὀσμανίδας Τούρκους. Ἐκ τῶν πολυαρίθμων τούτων συμμάχων ὁ μόνος ὅςτις πράγματι ἠδύνατο νὰ βοηθήσῃ τὴν Τραπεζοῦντα ἦτο ὁ Χασσάμπεϋς, ἀνὴρ γενναῖος, ἐλευθέριος, πολλάκις πρότερον νικηφορήσας· ἀλλ' ἐζήτει ἀντὶ τῆς ἐπικουρίας αὐτοῦ, ἀντάλλαγμα πολύτιμον. Ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης εἶχε δύο θυγατέρας καὶ ἕνα υἱόν. Ἐκ τῶν δύο θυγατέρων αὐτοῦ ἡ πρώτη, καλουμένη Οὐαλεντία, ὑπανδρεύθη τὸν δοῦκα τοῦ Αἰγαίου πελάγους ἢ Νάξου Νικόλαον Κρίσπον. Ὑποθέτομεν δὲ ὅτι ἐπωνομάσθη Οὐαλεντία, δεξαμένη μετὰ τὸν γάμον της τὸ λατινικὸν δόγμα, διότι ὡς θυγάτηρ τοῦ ὀρθοδόξου αὐτοκράτορος τῆς Τραπεζοῦντος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ φέρῃ τὸ ὄνομα ἐκεῖνο. Ἀλλ' ἐνταῦθα συμβαίνουσιν ἕτεραι

Digitized by Google

παραδοξότεραι τῆς τύχης περιπέτειαι. Τοῦ Νικολάου ἐκείνου Κρίσπου, τελευταία ἀπόγονος ἐγένετο Φραντζέσκα, ἣν ὁ Χὸπφ δὲν διστάζει νὰ ὀνομάσῃ *νόμιμον κληρονόμον τοῦ Δουκάτου* τῆς Νάξου. Λέγει δὲ ὅτι ἀπέθανε τῷ 1853, καταλιποῦσα ἐκ τοῦ γάμου αὐτῆς μετὰ τοῦ Σαβερίου Κορονέλλου, παρεκτὸς δύο θυγατέρων, δύο υἱούς, οἵτινες, πάντοτε κατὰ τὸν Χὸπφ, εἶναι οἱ *νόμιμοι δοῦκες τοῦ Ἀρχιπελάγους*. Καλοῦνται δὲ οἱ ἀπόγονοι οὗτοι τοῦ Κρίσπου καὶ τῶν τῆς Τραπεζοῦντος αὐτοκρατόρων Ἰάκωβος καὶ Ἀντώνιος Μάρκος, ἀμφότεροι οἰκοῦσιν εἰς Ἀθήνας καὶ εἶναι ἀξιωματικοὶ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς πρώτης θυγατρὸς τοῦ Ἰωάννου Κομνηνοῦ· ἡ δὲ δευτέρα ἐκαλεῖτο Αἰκατερίνη, καὶ καθ' ὑποκορισμὸν Κατῶ. Περὶ ταύτης ὁμιλῶν ὁ Ῥαμούσιος, ὀνομάζει αὐτὴν *δέσποιναν Κατῶ*, βεβαιοῖ ὅτι ἦτο ὡραιοτάτη, ὡραιοτέρα κατὰ τὴν κοινὴν γνώμην πάσης ἄλλης κατ' ἐκεῖνο τοῦ χρόνου, καὶ προστίθησιν ὅτι εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολὴν ἦτο διεσπαρμένη ἡ φήμη τοῦ ἐξαιρέτου αὐτῆς κάλλους καὶ τῆς ἀπαραμίλλου χάριτος (era sparsa la famma della sua gran bellezza e somma grazia.) Τοῦτο λοιπὸν τὸ κειμήλιον τοῦ τραπεζουντίου στέμματος ἀπήτησεν ὁ Χασσάμπεϋς, ὡς ἀρραβῶνα τῆς ζητουμένης συμμαχίας. Ὁ Χασσάν, ἱστορεῖ ὁ Ῥαμούσιος, ὢν νέος καὶ ἄγαμος, καὶ ἐρασθεὶς ἤδη τῆς κόρης ἐκείνης ἐξ ἀκοῆς, ἀπεκρίθη εἰς τὸν πρέσβυν τοῦ Ἰωάννου, ὅτι ἐὰν οὗτος τῷ δώσῃ τὴν κόρην του ὡς σύζυγον, θέλει προθύμως θυσιάσει οὐ μόνον τὸν στρατὸν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τοὺς θησαυροὺς καὶ ἑαυτόν, ἵνα ὑπερμαχήσῃ ὑπὲρ τοῦ βασιλέως κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν. Δὲν ἠξεύρομεν ἂν ἦναι ἀληθὲς τὸ λεγόμενον, ὅτι ὁ Καλοϊωάννης ἐδίστασε κατ' ἀρχὰς νὰ συζεύξῃ τὴν θυγατέρα του μετὰ ἡγεμόνος μωαμεθανοῦ. Ἐὰν πιστεύσωμεν τὸν Χαλκοκονδύλην, οἱ βασιλεῖς ἐκεῖνοι τῆς Τραπεζοῦντος συνείθιζον «ἐπιγαμίας ποιεῖσθαι πρός τε τοὺς ὁμόρους βαρβάρους τοὺς λευκοὺς Ἀσπροβατάντας καλουμένους (ὧν ἡγεμὼν ἦτο ὁ Χασσάν) καὶ δὴ καὶ πρὸς Τεμήρεω υἱιδοὺς (τοὺς ἀνεψιοὺς δηλαδὴ τοῦ Ταμερλάνου), ὥστε μὴ πράγματα ἔχειν δηουμένης τῆς χώρας ὑπὸ τούτων.» Ὅθεν τὸ συνοικέσιον ἐκεῖνο δὲν ἦτο ἀσύνηθες ἐν Τραπεζοῦντι, ὁ δὲ Καλοϊωάννης, πιεζόμενος ὑπὸ τῆς ἀνάγκης, ὑπέκυψεν εἰς τὴν ἀπαιτουμένην θυσίαν. Πρὶν ὅμως φθάσῃ νὰ ἐκτελέσῃ τὸν ὅρον τοῦτον τῆς συμβάσεως, ἀπεβίωσε τῷ 1458.

Εἶχε δέ, ὡς εἴπομεν, ἐκτὸς τῶν δύο θυγατέρων, καὶ υἱόν· ἀλλ' ὁ υἱὸς οὗτος, ὀνόματι Ἀλέξιος, ἦτο τετραέτης, αἱ περιστάσεις δεινόταται, ὥστε εὐλόγως ὁ τοῦ θανόντος ἀδελφὸς Δαυίδ, ὁ τῆς Ἑλένης σύζυγος, ἐνόμισε πρέπον νὰ καταλάβῃ αὐτὸς τὴν ὑπερτάτην ἀρχήν. Δυστυχῶς «ὁ Κὺρ Δαυὶδ ἦτο ἄνθρωπος ὠμός, ἄνανδρος, ἀνάξιος τοῦ ὀνόματος», ὡς λέγει τὸ Χρονικὸν τῆς Μονεμβασίας, καὶ ὡς ἀπέδειξαν μετ' οὐ πολὺ τὰ πράγματα. Ἔσπευσε μὲν νὰ παραδώσῃ τὴν δέσποιναν Κατῶ εἰς τὸν Χασσάμπεϋν, ἀλλ' οὗτος εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ περιπλακῆ εἰς ἀγῶνα μέγαν πρὸς τὸν ἰσχυρὸν σουλτάνον τῆς Περσίας Δζεχὰν σάχ. Οἱ ἡγεμόνες τῆς Σινώπης, τῆς Καραμανίας καὶ τῆς μικρᾶς Ἀρμενίας ἐπόθουν μὲν νὰ ταπεινώσωσι τὸν Μεχμέτην Β', ἀλλὰ φιλάργυροι ὄντες δὲν ἀπεφάσιζον νὰ συγκροτήσωσι τοὺς πρὸς τοῦτο ἀπαιτουμένους στρατούς, καὶ προσέτι ἐδυσπίστουν πρὸς ἀλλήλους. Οἱ χριστιανοὶ περὶ τὸν Καύκασον δυνάσται ἐνόμιζον περιττὸν νὰ διακινδυνεύσωσιν ὑπὲρ τῆς Τραπεζοῦντος κατὰ τῶν πόρρω ἀφισταμένων ὀσμανιδῶν· οἱ εὐρωπαῖοι ἀπεῖχον ἔτι μᾶλλον. Ὅθεν ὅτε τῷ 1462 ὁ κατακτητής, ἀφοῦ εὐχερῶς ἐκυρίευσε τὴν Σινώπην καὶ ταπεινώσας τὸν πανταχόθεν πολεμούμενον Χασσάμπεϋν, ὑπεχρέωσεν αὐτὸν νὰ παραιτηθῇ πάσης πρὸς τὴν Τραπεζοῦντα συμμαχίας, παρέστη ἀπὸ ξηρᾶς καὶ ἀπὸ θαλάσσης ἐνώπιον τῆς πόλεως ταύτης, ὁ Δαυὶδ εὑρέθη μεμονωμένος κατέναντι τοῦ φοβεροῦ τούτου ἀντιπάλου.

Οὐδὲν ἧττον ἐὰν ὁ Δαυὶδ ἦτο ἄλλος ἄνθρωπος ἠδύνατο ν' ἀνθέξῃ καὶ ἴσως νὰ ματαιώσῃ τὸ ἐπιχείρημα τοῦ Μεχμέτη. Τὸ φρούριον ἦτο δυσπόρθητον καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ κυριευθῇ δι' ἁπλῆς ἐφόδου. Ὁ σουλτάνος ἦλθεν ὁπωσοῦν κατεσπευσμένος, καὶ οὔτε πολιορκητικὰ πυροβόλα συνεπήγετο, οὔτε τροφὰς ἀποχρώσας. Ἀλλ' εἴδομεν ὁποῖός τις ἦτο ὁ Δαυίδ. Τὸ δὲ οὐδὲν ἧττον δεινόν, εἶχε πρωτοβεστιάριον τὸν Γεώργιον Ἀμοιρούτσην, ὅστις ἐνδέχεται νὰ ἦτο ἄνθρωπος σοφώτατος, ἀλλὰ δὲν ἐκήδετο εἰμὴ περὶ τῆς ἰδίας σωτηρίας καὶ τοῦ ἰδίου συμφέροντος· ὢν δὲ πρῶτος ἐξάδελφος τοῦ τότε μεγάλου βεζύρη, τοῦ ἐξ ἑλλήνων καταγομένου Μαχμοὺτ πασᾶ, εὐχερῶς ἐπείσθη παρ' αὐτοῦ καὶ εὐχερῶς ὡσαύτως ἔπεισε τὸν βασιλέα νὰ παραδοθῇ ἀμαχητὶ σχεδόν, ἐπὶ τῷ ὅρῳ ὅτι ὁ σουλτάνος θέλει λάβει σύζυγον τὴν θυγατέρα τοῦ Δαυὶδ καὶ θέλει ἐπιτρέψει αὐτῷ χώραν ἄλλην, παρέχουσαν πρόσοδον ἴσην τῆς τοῦ Τραπεζουντίου κράτους. Τοιουτοτρόπως ἔπεσεν ἡ αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζοῦντος περὶ τὰ μέσα τοῦ 1462, ἐννέα περίπου ἔτη μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μὴ ἀξιωθεῖσα ὅμως τῆς τιμῆς τοῦ νὰ κλείσῃ, ὅπως ἐκείνη, τὰς τελευταίας αὐτῆς ἡμέρας δι' ἀμύνης ἀειμνήστου καὶ διὰ τοῦ ἡρωϊκοῦ τοῦ βασιλέως αὐτῆς θανάτου. Ἀλλ' ὅ,τι ἔπραξεν αὐτόθι ἡ ἀφοσίωσις τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, ἔμελλε νὰ τὸ ἀναπληρώσῃ ἐνταῦθα ἡ ἀφοσίωσις τῆς Ἑλένης Καντακουζηνῆς, ἐφ' ὅσον ἀπέκειτο τοῦτο γυναικὶ ἀσθενεῖ.

Digitized by Google

Ὁ Δαυὶδ μετακομισθεὶς μεθ' ὅλων τῶν οἰκείων εἰς τὴν βασιλεύουσαν, ἔλαβε κατ' ἀρχὰς εἰς κατοικίαν χώραν τινὰ περὶ Ἀδριανούπολιν· μετά τινα δὲ χρόνον ἐπετράπη αὐτῷ ἡ ἐν Μακεδονίᾳ πόλις τῶν Σερρῶν. Ἀλλὰ δὲν ἐπέπρωτο νὰ ἀπολαύσῃ ἐπὶ πολὺ τὸν ἀπράγμονα βίον ὃν ἤλπισε νὰ διαζήσῃ προδοὺς μὲν τὸ ἱερώτατον τῶν καθηκόντων, πιστεύσας δὲ εἰς τὸν λόγον τοῦ κατακτητοῦ. Τῷ 1466 ἔλαβεν ἐπιστολὴν ἣν ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν ἡ ἀνεψιά του δέσποινα Κατὼ, ἡ τοῦ Χασσάμπεϋ σύζυγος. Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην δι' ἧς προετρέπετο νὰ ἀποστείλῃ εἰς Μεσοποταμίαν ἕνα τῶν υἱῶν του ἢ τῶν ἄλλων συγγενῶν, ἐγνώρισεν ὁ πρωτοβεστιάριος Ἀμοιρούτσης, ὅςτις καὶ ἔσπευσε νὰ τὴν ἐπιδείξῃ εἰς τὸν ἐξάδελφόν του, τὸν μέγαν βεζύρην Μαχμοὺτ πασᾶν, παρὰ τοῦ ὁποίου ἔμαθε τὸ πρᾶγμα φυσικῷ τῷ λόγῳ ὁ σουλτὰν Μεχμέτης. Σημειωτέον ὅτι ἐν τῷ μεταξὺ αἱ περιστάσεις τῆς Ἀνατολῆς εἶχον μεταβληθῆ. Ὁ Χασσάμπεϋς, καταβαλὼν τὸν Δζεχὰν σὰχ καὶ γενόμενος κύριος ἁπάσης τῆς Περσίας, ἀπέβη εἴπερ ποτὲ ἰσχυρὸς καὶ ἤρχισε νὰ ἀπειλῇ τοὺς ὀσμανίδας ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ σουλτάνου τῆς Καραμανίας. Ὁ σουλτὰν Μεχμέτης ἑτοιμάζετο νὰ στρατεύσῃ κατ' αὐτοῦ. Ἡ ἐπιστολὴ ἣν ἔγραψεν ἡ δέσποινα Κατὼ ἠδύνατο νὰ ὑπεμφαίνῃ συνεννόησιν μεταξὺ τοῦ Δαυὶδ καὶ τῶν ἀρχαίων αὐτοῦ συμμάχων· ὁ δὲ σουλτὰν Μεχμέτης μὴ ὢν ἄνθρωπος νὰ σεβασθῇ συμβάσεις καὶ ὅρκους ἅμα τὸ συμφέρον του ὑπηγόρευε τὴν ἀθέτησιν αὐτῶν, διέταξε νὰ ἀπαγχονισθῶσιν ἀμέσως ἅπαντες οἱ Κομνηνοί.

Καὶ ἐστήθησαν λοιπὸν οὐ μακρὰν τῶν Σερρῶν ἀγχόναι δέκα καὶ ἐκρεμάσθησαν εἰς αὐτὰς ὁ εἷς κατόπιν τοῦ ἄλλου ὁ πρεσβύτης ἀρχηγὸς τοῦ οἴκου, οἱ ὀκτὼ αὐτοῦ υἱοὶ καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Καλοϊωάννου. Θέαμα πολυειδῶς οἰκτρὸν, διότι ὁ νεώτατος τῶν υἱῶν τοῦ Δαυὶδ Γεώργιος καὶ ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Ἀλέξιος ἦσαν παῖδες μόλις ὀκταετεῖς. Μεταξὺ τοῦ πλήθους τοῦ συρρεύσαντος περὶ τὴν θυσίαν ταύτην, πολλοὶ ὀφθαλμοὶ ἐδάκρυσαν καὶ ἅπαντα τὰ χείλη ἐκινήθησαν ἐν σιγῇ ὑπὲρ τῶν τεθνεώτων προσευχόμενα. Μία μόνη γυνὴ, τεσσαράκοντα καὶ πέντε ἐτῶν περίπου, ἠτένισε τὰ θύματα ἄδακρυς καὶ ἄφωνος· καὶ πολὺ ἀφ' οὗ διελύθησαν οἱ ἄλλοι θεαταὶ, ἵστατο ἔτι ἀκίνητος ὡσεὶ συμπληροῦσα εἰς ἕνδεκα τὸν ἀριθμὸν τῶν θανασίμων ἐκείνων στύλων. Ἀπῆλθον δὲ ἀμέσως πάντες οἱ λοιποὶ καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἐτόλμησε νὰ πλησιάσῃ ἵνα κηδεύσῃ τοὺς νεκροὺς, διότι ὁ σουλτὰν Μεχμέτης, ἐν ἑνὶ τῶν ἀγρίων τῆς ὀργῆς παροξυσμῶν ὑφ' ὧν κατελαμβάνετο, εἶχε διατάξει νὰ μείνωσι τὰ θύματα αὐτοῦ ἄταφα, ἵνα παραδοθῶσι βορὰ κύνεσιν οἰωνοῖσί τε πᾶσιν. Ἀλλ' ἡ Ἑλένη, διότι πάντες βεβαίως ἐνόησαν ὅτι αὐτὴ ἦτο ἡ μόνη ἐν τῷ οἰκτρῷ τούτῳ χώρῳ παραμείνασα, δὲν ἐνόμισεν ὅτι ὑπάρχει βούλησις ἀνθρωπίνη ἱκανὴ ν' ἀπαγορεύσῃ εἰς μητέρα καὶ σύζυγον τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ὑστάτου ἐκείνου καθήκοντος, καὶ ἀπεφάσισε νὰ τὸ ἐκπληρώσῃ, μὴ πτοουμένη τὰς ἀπειλὰς τοῦ δυνάστου. Ὅθεν ἅμα συνελθοῦσα ἀπὸ τῆς πρώτης καταπλήξεως ἀπῆλθεν εἰς φίλην οἰκίαν, περιεζώσθη ἱμάτιον τρίχινον, παρέλαβε σκαπάνην, ἐπέστρεψεν εἰς τὸν Κρανίου τόπον τῶν τέκνων καὶ φιλτάτων, ἔσκαψε τάφον, ἀπέτρεψε δι' ὅλης τῆς ἡμέρας τὰ σαρκοβόρα ζῶα καὶ ὄρνεα, καὶ ἔπειτα ἐκήδευσε διὰ νυκτὸς ἰδίαις χερσὶ τὸ ἓν κατόπιν τοῦ ἄλλου τὰ δέκα περιπόθητα ὄντα. Καὶ νῦν ἐρωτᾶτε ἴσως ἐὰν ἐτιμωρήθη. Ὁ νέος Κρέων ἐφάνη ἐπιεικέστερος τοῦ ἀρχαίου· ἡ Ἑλένη δὲν ἐτάφη ζωντανὴ, ὅπως ἡ Ἀντιγόνη. Ἀλλὰ δὲν ἐπανῆλθε πλέον εἰς τὸν κόσμον. Πλησίον τοῦ χώρου ὅςτις ἐκάλυπτεν ἅπαντας τοὺς πόθους καὶ ἁπάσας τὰς ἐλπίδας της, εὗρε καλύβην ἀχυρίνην ἐγκαταλελειμμένην καὶ ἔρημον. Ἐκεῖ διήγαγε τὸ λοιπὸν τοῦ βίου ἐν μονώσει καὶ ταλαιπωρίᾳ· λησμονήσασα μὲν τὰ παρελθόντα μεγαλεῖα, πεποιθυῖα δὲ εἰς τὴν μέλλουσαν ἐκείνην ζωὴν, ἐν ᾗ ἤξευρεν ὅτι θέλει ἀνεύρει πᾶν ὅ,τι ἠγάπησεν εἰς τὴν παροῦσαν. Οὐδ' ἐπεμέτρησεν ὁ Θεὸς μακρὰς τὰς ἡμέρας τῆς βασάνου ταύτης τῇ ἡρωΐδι ἡμῶν, ἀλλ' ἀνεκάλεσεν αὐτὴν μετ' οὐ πολὺ εἰς τοὺς κόλπους αὐτοῦ.

Ἀναφέρει ἆρά γε ἡ ἱστορία πολλὰς τοιαύτας ἀφοσιώσεις; Καὶ ὅμως πόσοι ἐξ ἡμῶν γνωρίζουσι κατ' ὄνομα τοὐλάχιστον τὴν ἁγίαν ταύτην μωραΐτισσαν;

Κ. Παπαρρηγοπουλος.

Ο ΠΤΩΧΟΣ ΚΑΙ Ο ΠΛΟΥΣΙΟΣ

Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς τῆς Γαλλίας κύριος Ἐρνέστος Λεγγουβὲ μετὰ πλείστης ποιητικῆς ἀφελείας καὶ χάριτος διηγήθη τὰ δεινοπαθήματα καὶ ἐπὶ τέλους τὴν θεραπείαν πτωχοῦ τινὸς ἐργάτου καί τινος πλουσίου ἐγωϊστοῦ.

Ἀμφότεροι ἔπασχον, καὶ ἦσαν εἰς ἄκρον δυστυχεῖς, διότι ὁ μὲν κατετήκετο μετὰ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ ὑπὸ τῆς πείνης καὶ τῶν κόπων, ὁ δὲ ἐμαραίνετο ὡς ἐκ τοῦ πλούτου καὶ τοῦ ἐγωϊσμοῦ του, καταστρέψας τὴν ὑγείαν του διὰ τῶν ποικίλων φαγοποτίων.

—Ἐὰν ἠδυνάμην νὰ προσέλθω εἰς ἰατρὸν, ἔλεγεν ὁ πτωχὸς ἐπισκεφθεὶς τὸν πλούσιον, ἴσως ἤθελον θεραπευθῆ.

—Ἀλλ' ἐγὼ ἔχω τρεῖς ἰατροὺς, καὶ ὅμως ὁλονὲν κατατήκομαι, καὶ καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω! τῷ ἀπεκρίνετο ὁ πλούσιος.

Ὅτε δὲ θλιβερὸν ἐθεώρει ὁ πτωχὸς τὸ νὰ

Digitized by Google

πάσχῃ ἄνευ τινὸς βοηθείας, ἀσυγκρίτως θλιβερώτερον ἐθεώρει ὁ πλούσιος τὸ νὰ λαμβάνῃ καθ' ἑκάστην παρὰ τῶν ἰατρῶν του νέα φάρμακα ἄνευ τινὸς ὠφελείας.

Ὅτε δὲ ὁ πτωχὸς ἐπεθύμει νὰ εἶχε τοὐλάχιστον μίαν ὥραν πρὸς περίθαλψίν του, ὁ πλούσιος ἀνεφώνει·

—Καὶ τί μ' ὠφελοῦν αἱ εἰκοσιτέσσαρες ὧραι τοῦ ἡμερονυκτίου, τὰς ὁποίας ἐξοδεύω περιθάλπων ἐμαυτὸν καὶ μόνον ἐμαυτόν;

—Καὶ ὅμως δεινὸν, δεινὸν ἡ πενία! ἀνέκραξεν ὁ πτωχὸς, πρὸς ὃν—Δεινὸν, δεινὸν καὶ ὁ πλοῦτος! ἀπήντησεν ὁ πλούσιος.

—Ἀλλὰ πῶς δύνασαι νὰ συγκρίνῃς τὰ βάσανά μου μετὰ τῶν ἰδικῶν σου; τῷ εἶπε τότε ὁ πτωχός· σὺ τοὐλάχιστον ἀναπνέεις ἀέρα καθαρὸν, σὺ ἀπολαμβάνεις τὸν ζωογόνον ἥλιον, ἐνῷ ἐγὼ διέρχομαι τὰς ἡμέρας μου ἐντὸς σκοτεινοῦ καὶ ὑγροῦ ἐργοστασίου, ἐντὸς ἀκαθάρτου καὶ πνιγηρᾶς ἀτμοσφαίρας!

—Ἀδίκως παραπονεῖσαι διὰ τὴν στέρησιν τοῦ καθαροῦ ἀέρος καὶ τοῦ θερμοῦ ἡλίου, τῷ ἀπεκρίθη ὁ πλούσιος, διότι ἐγὼ περιῆλθον τὰ εὐκραέστερα κλίματα, καὶ ἐκατοίκησα τὰς ὡραιοτέρας ἐξοχὰς, καὶ ὅμως οὐδαμῶς ἐβελτιώθη ἡ ὑγεία μου, οὐδὲ ἀνακούφισίν τινα εὗρον!

— Ἀλλὰ νὰ ἐργάζωμαι καὶ νὰ κοπιάζω αἰωνίως, καὶ ποτὲ νὰ μὴ ἀναπαύωμαι! ἀνέκραξεν ὁ δυστυχὴς ἐργάτης. Ὁ δὲ πλούσιος εἰς ἀπάντησιν ἀνεφώνησεν·—Ἄχ! ποσάκις ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὀχληρᾶς καὶ ἀηδεστάτης ἀργίας μου δὲν ἐπεθύμησα, ἀντὶ τοῦ ματαίου καὶ καταστρεπτικοῦ πλούτου μου, ἔργον τι καὶ ἐνασχόλησιν!

— Ἀλλὰ σὺ ἐπὶ τέλους διὰ τοῦ θανάτου, τῷ εἶπεν ὁ πτωχὸς, δύνασαι νὰ λυτρωθῇς ἐκ τῶν βασάνων σου. Ἐγὼ ὅμως οὔτε αὐτὸν τὸν θάνατον δύναμαι νὰ ἐπιθυμήσω, ἀναλογιζόμενος ὅτι θέλουν συναποθάνει μετ' ἐμοῦ μία ἀγαπητὴ σύζυγος καὶ δύο φίλτατα τέκνα, τὰ ὁποῖα λατρεύω, καὶ τὰ ὁποῖα ὀφείλω ζῶν νὰ διατρέφω!

Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ πτωχοῦ συνεκίνησαν βαθέως τὸν ἐγωϊστὴν, ὅστις μετά τινα σιωπὴν πλήρης θλίψεως καὶ ἀπελπισίας εἶπε πρὸς τὸν δακρυρροοῦντα ἐργάτην τὰ ἑξῆς·

—Ἔχω καὶ ἐγὼ, φίλε, σύζυγον, ἔχω καὶ ἐγὼ τέκνον! Σὲ λυποῦμαι διὰ τὰ βάσανά σου, ἀλλὰ βεβαιώθητι ὅτι ὑπάρχουν καὶ βάσανα ἀσυγκρίτως δριμύτερα. Σὺ μὲ προξενεῖς ἔλεος, ἀλλ' ἐγὼ θέλω σὲ προξενήσει φρίκην! Κατεξηραμέναι εἶναι αἱ χεῖρές μου, καὶ κάτωχρον τὸ πρόσωπόν μου· ἀλλ' ἡ καρδία μου εἶναι δυστυχῶς ἔτι μᾶλλον κατάξηρος, ἔτι μᾶλλον νεκρὰ καὶ κάτωχρος. Ἰδοὺ ἡ μεγάλη πληγή μου! Ἰδοὺ τὸ μέγα βάσανόν μου! Τί σημαίνει ἡ πεῖνα; Τί σημαίνει τὸ ψῦχος; Τί σημαίνει ὁ κόπος; Ἐξ αὐτῶν τὸ σῶμα μόνον ὑποφέρει καὶ θνήσκει· ἀλλὰ τὸ σῶμα ἐγεννήθη διὰ ν' ἀποθάνῃ. Ἡ ἀγωνία ὅμως καὶ ἡ ἀπονέκρωσις τῆς ἀθανάτου ψυχῆς! Μὴ παραπονῆσαι λοιπὸν, μὴ ἀδημονῇς, διότι σὺ ἀγαπᾷς καὶ κλαίεις, καὶ ἑπομένως αἰσθάνεσαι ὅτι ἐντός σου ζῇ ἡ ψυχή σου. Ἀλλ' ἐγὼ οὐδὲν φίλτρον αἰσθάνομαι πλέον, καὶ περὶ οὐδενὸς φροντίζω. Ἀποθεώσας τὸ ἐγώ μου, αὐτὸ μόνον λατρεύω, καὶ ἀπομονωθεὶς οὕτως ἐπὶ τῆς γῆς, οὐδὲν ἄλλο ἐντὸς τῆς φύσεως βλέπω, εἰμὴ ἐμαυτὸν μόνον! Ἡ ἀγάπη, ἡ ἀφοσίωσις, τὸ καθῆκον, οἱ ἱερώτεροι δεσμοὶ, τὰ πάντα, τὰ πάντα δι' ἐμὲ ἐξέλιπον! Ἄχ! τέκνον μου, μήπως εἶναι ἀληθὲς ὅτι οὔτε σὲ πλέον ἀγαπῶ;

Ἐνῷ δὲ ὁ δυστυχὴς ἐπρόφερε τὰς λέξεις ταύτας, ἔφριξεν ἐνώπιον τῆς φρικαλέας εἰκόνος του, καὶ ἡ φωνή του ἐξέλιπεν. Ἀλλ' αἴφνης προσφέρει πρὸς τὸν πτωχὸν ἐργάτην χρυσίον ἄφθονον, παρακαλῶν αὐτὸν νὰ τὸ λάβῃ χάριν τῶν τέκνων του.

Πλήρης εὐγνωμοσύνης καὶ συγκινήσεως ἀπέρχεται τότε ὁ ἐργάτης, ἀνακράζων ἔξαλλος·

—Ὦ φίλτατα τέκνα μου, ὦ ἀγαπητὴ σύζυγός μου, ὁ Θεὸς ἐπὶ τέλους σᾶς ἔσωσε! θέλετε ζήσει!

Ἐν τούτοις οἱ ζωηροὶ οὗτοι λόγοι ἀνακουφίζουν τὸν καταβεβλημένον πλούσιον, ὅστις κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην εὐχαρίστως ὡμολόγησεν ὅτι ᾐσθάνθη ἐν τῇ μαραμένῃ καρδίᾳ του παλμὸν εὐάρεστον, παλμὸν σωτήριον.

Καὶ ὁ μὲν πτωχὸς διὰ τοῦ πλουσίου ἐσώθη· ὁ δὲ πλούσιος διὰ τοῦ πτωχοῦ ἀνεγεννήθη!

Μετὰ παρέλευσιν δύο μηνῶν ὁ πτωχὸς ἐργάτης, ἐπανερχόμενος ἐκ τῆς γενεθλίου νήσου του, εἰσέρχεται εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πλουσίου, ὅπως εὐχαριστήσῃ αὐτὸν διὰ τὴν σωτηρίαν του. Ἀλλ' ὁποία μεταβολή! Ὁποία μεταμόρφωσις! ὁποία διαφορὰ μεταξὺ τῆς πρώτης καὶ τῆς δευτέρας ταύτης συναντήσεως!

Σφριγῶν, εὔρωστος, ζωηρὸς, καὶ ῥοδοκόκκινος παρουσιάσθη ὁ πτωχὸς ἐργάτης. Εὔθυμος δὲ καὶ εὐτραφὴς, πλήρης ὑγείας καὶ εὐτυχίας ἐφαίνετο ὁ πλούσιος· διότι ὁ μὲν, ἐλευθερωθεὶς ἐκ τῆς πνιγηρᾶς ἀτμοσφαίρας τοῦ ἐργοστασίου, ἐχάρη ἐπὶ δύο μῆνας τὴν ὡραίαν αὔραν τῆς θαλάσσης, τὴν καθαρὰν καὶ εὐώδη ἀτμοσφαῖραν τῆς Πατρίδος του, καὶ τὰς ζωογόνους ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου· ὁ δὲ πλούσιος, ἀπαλλαγεὶς ἐκ τῆς νοσερᾶς ἀτμοσφαίρας τοῦ ἐγωϊσμοῦ, παρηγορῶν δὲ καὶ παρηγορούμενος, ἐλεῶν καὶ μακαριζόμενος, ἀγαπῶν τοὺς πάντας καὶ ὑπὸ πάντων ἀνταγαπώμενος, ἀνέπνευσε τὴν θείαν ἀτμοσφαῖραν τῆς ἀγάπης, ᾐσθάνθη τὴν ἀρωματικὴν αὔραν τῆς ἐλεημοσύνης, καὶ ἐθερμάνθη ὑπὸ τῶν ζωογόνων ἀκτίνων, τὰς ὁποίας ἡ ἀγαθοποιΐα ἐκπέμπει πρὸς τοὺς ἐργάτας αὐτῆς.

Μ.

Digitized by Google

ΑΙ ΕΝ ΟΛΥΜΠΙΑι ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΙΣ

Ὁ Ἔφορος τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου κ. Νεύτων ἀνέγνω τῇ 29 τοῦ παρελθόντος Ἰανουαρίου ἐν τῷ «Λυκείῳ τῶν ἐραστῶν τῆς τέχνης ἀμφοτέρων τῶν γενῶν», ἐν Λονδίνῳ, σπουδαίαν πραγματείαν περὶ τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ νεωστὶ γενομένων ἀνακαλύψεων.

Ὁ κ. Νεύτων ἥψατο τοῦ λόγου ὑπομιμνήσκων τοῖς ἑαυτοῦ ἀκροαταῖς τὴν ἀρχαίαν τῆς Ὀλυμπίας εὔκλειαν καὶ τὴν ἱστορικὴν αὐτῆς ἀξίαν, ἕνεκα τῶν κατὰ τετραετίαν ἐπὶ 1100 ἔτη τελουμένων ἐν αὐτῇ ὀνομαστῶν ἑορτῶν, ἐφ' αἷς οἱ ἀρχαῖοι ἱστορικοὶ ἐβάσιζον τὴν ἑαυτῶν χρονολογίαν, διότι ἀριθμοῦσι πάντοτε κατ' Ὀλυμπιάδας.

Ὁ ἀρχικὸς σκοπὸς τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ τελουμένων ἑορτῶν ἦτο ἡ δι' ἀγώνων καὶ βραβείων σοφὴ αὕτη γυμναστικὴ παίδευσις, ἧς τινος κατὰ τὴν δημοκρατικὴν περίοδον ἐν πάσαις ταῖς ἑλληνικαῖς πόλεσι μετὰ μείζονος πάντοτε ζήλου ἐπεμελοῦντο, ὅπως ἕκαστος πολίτης καταστῇ ἱκανὸς διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῶν εὐγενεστέρων τοῦ σώματος αὐτοῦ μυώνων νὰ ὑπερασπίσῃ ἐν καιρῷ πολέμου τὴν ἑαυτοῦ χώραν.

Οἱ ἐν Ὀλυμπίᾳ τελούμενοι ἀγῶνες, οἵτινες κατ' ἀρχὰς εἶχον χαρακτῆρα ἐγχώριον, ἐγένοντο ταχέως θεσμὸς πανελλήνιος. Ἐν τῷ τόπῳ τῷ ὄντι τούτῳ, ὃν ἀπὸ τῆς βαθυτάτης ἀρχαιότητος θρησκευτικαὶ καὶ ἱστορικαὶ ἑταιρίαι καθιέρωσαν πρὸς κοινὴν πανήγυριν, οἱ πολῖται ἁπάντων τῶν ἐν τῇ Μεσογείῳ ἑλληνικῶν κρατῶν, ἀπὸ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μέχρι τῆς Σικελίας καὶ τῆς ἔτι πορρωτέρω κειμένης Κυρηναϊκῆς, συνέρρεον ἵνα ἀγωνισθῶσιν ἢ ἵνα παραστῶσιν ὡς θεαταί. Οἱ εὐγενεῖς καὶ οἱ βασιλεῖς ἠγωνίζοντο ὡς εἶχον τάχους ἐν ταῖς ἱπποδρομίαις καὶ ταῖς ἁρματοδρομίαις, οἱ ἄνθρωποι δὲ πασῶν τῶν τάξεων, ἂν ἦσαν ἐκ τῆς ἐλευθέρας καὶ ἁγνῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, ἠγωνίζοντο ἐν ταῖς σταδιοδρομίαις, ἐν ταῖς δισκοβολίαις καὶ ταῖς ἑτέραις ταύταις δοκιμασίαις τῆς ῥώμης, τῆς εὐκινησίας καὶ τῆς δεξιότητος, αἵτινες ἀπετέλουν τὸ Πένταθλον.

Αἱ ἐν Ὀλυμπίᾳ τελούμεναι ἑορταὶ δὲν ἦσαν περίβλεπτοι διὰ τὰς μόνας τοῦ σώματος ἀσκήσεις· ἡ φήμη τῆς πανηγύρεως ἐπέσπα, ὡς ἐν ταῖς ἡμετέραις διεθνέσιν ἐκθέσεσιν, ἄπειρον πρὸς τὴν πόλιν θεατῶν πλῆθος, ἡ περὶ αὐτὴν δ' ἀποδιδομένη μεγάλη σπουδὴ ἠνάγκαζε τοὺς ἀνθρώπους νὰ λησμονήσωσιν ἐπί τινα χρόνον τὰς ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς πόλεσιν ἀναφυομένας συνεχῶς φιλονεικίας καὶ ζηλοτυπίας, αἵτινες ἐγένοντο πρόξενοι τοσούτων ἀνωφελῶν πολέμων. Ἴσως δὲ ἡ Ὀλυμπία ὁμήγυρις, καθ' ἣν ἱερὰ ἀνακωχὴ ἐπροστάτευε πάντας τοὺς προσερχομένους, συνήργησε μᾶλλον παντὸς ἄλλου ἑλληνικοῦ θεσμοῦ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πανελληνίου φρονήματος.

Ἐν Ὀλυμπίᾳ ὡσαύτως δύο συνθῆκαι, ὧν τὸ κείμενον ἐχαράχθη εἰς πίνακας ἐκ χαλκοῦ καὶ εἰς στήλας ἐκ μαρμάρου, πανηγυρικῶς ἀνωμολογήθησαν. Ἐκεῖ ὡσαύτως οἱ ῥήτορες ἀνεγίνωσκον λόγους ἐπιδεικτικοὺς περὶ τῶν μᾶλλον ἐπειγουσῶν πολιτικῶν περιστάσεων, καὶ ἠνάγκαζον τὸ κοινὸν νὰ μελετήσῃ τὰ ζητήματα κατὰ πανελλήνιον συμφέρον· ἄλλοι δὲ συγγραφεῖς ἀνεγίνωσκον τὰ ἑαυτῶν ἔργα, ἐν ᾧ αἱ τοῦ Πινδάρου ᾠδαί, αἱ πρὸς τιμὴν τῶν ἐπισκεπτομένων τὴν Ὀλυμπίαν ᾀδόμεναι, παρηκολούθουν τὴν τελετὴν τῶν ἀπονεμομένων τοῖς Θεοῖς χαρίτων, δι' ὧν αἱ νῖκαι αὗται ἡγιάζοντο καὶ καθίσταντο ἀρεσταὶ τοῖς Θεοῖς. Οὕτω λοιπὸν ἡ Ὀλυμπιακὴ πανήγυρις εἶχεν οὐ μόνον θεατρικὴν σπουδαιότητα, ἀλλὰ πολιτικὴν ἅμα καὶ φιλολογικήν.

Ἄλλη αἰτία ἐπισπῶσα τοὺς ἐν τῇ πανηγύρει ταύτῃ παρισταμένους ὑπῆρχεν ὅτι σύμπασα ἡ Ὀλυμπία Ἄλτις ἦτο τὸ μᾶλλον περίβλεπτον μουσεῖον τέχνης ὃ οἱ ἄνθρωποί ποτε εἶδον καὶ ὃ πιθανῶς δὲν θὰ ἴδωσιν ἐν τῷ μέλλοντι χρόνῳ. Ὁ τεράστιος οὗτος πλοῦτος προήρχετο ἐκ τοῦ αἰσθήματος τούτου τῶν Ἑλλήνων καθ' ὃ ὤφειλον νὰ δώσωσι τοῖς Θεοῖς, εἰ μὲν οὐ τὸ πᾶν, τοὐλάχιστον μέρος τῶν πραγμάτων ἃ ἡ ἀνθρωπότης ἐθεώρει ὡς τὰ τιμιώτατα πάντων. Ἡ προστάτις τῆς πανηγύρεως Θεότης Ζεύς, ἧς ἡ ὑπὸ τοῦ χρόνου καθιερωθεῖσα λατρεία ὑπῆρχεν ἀπὸ τῆς πορρωτάτης πελασγικῆς περιόδου, ἦτο τὸ κύριον πρόσωπον τῶν ἀναθημάτων τούτων ἃ τὰ τοῦ πολέμου λάφυρα, τὰ περισσεύοντα τοῦ ἐμπορίου πλούτη, ἡ εὐγνωμονοῦσα εὐσέβεια, οἱ τῆς δεισιδαιμονίας φόβοι, ἐν μέρει δὲ οἱ ἔλεγχοι τῆς συνειδήσεως τῶν τε κρατῶν καὶ τῶν ἀτόμων, διὰ τὰ ἀτιμώρητα μείναντα ἐγκλήματα αὐτῶν, ἐκόμισαν κατὰ τοὺς πολλοὺς αἰῶνας, ὧν ἡ πορεία ἀριθμεῖται διὰ τῶν Ὀλυμπιάδων. Τὸ μέγιστον δὲ τῶν δώρων τούτων ὑπῆρξεν ὁ αὐτῷ τῷ Θεῷ Διῒ καθιερωθεὶς δωρίας ἐργασίας ναός, ἐν ᾧ τὸ ἐξ ἐλέφαντος καὶ χρυσοῦ ἄγαλμα τοῦ Θεοῦ ἐστήθη περὶ τῷ 433 π. Χ., ἤτοι ἕνα καὶ ἐπέκεινα αἰῶνα μετὰ τὰ ἔργα ἃ ἡ ἐγχώριος εὐσέβεια ἐπετέλεσε. Ὁ κ. Νεύτων ἐπαρουσίασε μετὰ ταῦτα σχέδιον τῆς Ὀλυμπίας, ἐν ᾧ ἐσημείωσε τὰ κυριώτερα τοῦ ἐδάφους χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα, ἤτοι τῆς πεδιάδος δι' ἧς ῥεῖ ὁ Ἀλφειὸς καὶ ὁ ὑποτελὴς αὐτῷ Κλάδεος. Μεταξὺ δὲ τῶν δύο τούτων ποταμῶν ἵστατο ὁ ναὸς τοῦ Διός, οὗ τινος τὰ ἐρείπια ἀνεκαλύφθησαν κατ' ἀρχὰς μὲν ἐν ἔτει 1765 ὑπὸ τοῦ Chandler, ἐφεξῆς δ' ἐν ἀρχῇ τοῦ αἰῶνος ἀνεγνωρίσθησαν ὡς τὰ τοῦ ναοῦ ὑπὸ τοῦ Cockerel, τοῦ Leake καὶ τοῦ Gill. Ἐν ἔτει

Digitized by Google

1813 ὁ συνταγματάρχης Leycester Stanhope ἐξετάσας τὴν πεδιάδα τῆς Ὀλυμπίας ἐξέδωκε τοπογραφικὸν χάρτην, ἐν ᾧ σημειοῦται ἡ θέσις τοῦ ναοῦ τοῦ Διός. Ἐν ἔτει 1828, ὅτε οἱ στρατοὶ τῆς Γαλλίας, τοῦ Maison στρατηγοῦντος, κατεῖχον τὴν Πελοπόννησον, ἡ Γαλλικὴ κυβέρνησις ἔπεμψε πρὸς ἐξέτασιν τῆς Ὀλυμπίας ἐπιστήμονας, ὧν τὸ κυριώτερον ἔργον, ἤτοι ἡ ἀνακάθαρσις τῆς ἐπιφανείας ἐφ' ἧς ἦτο ᾠκοδομημένος ὁ ναός, ἐπεβεβαίωσε τὰς τοῦ Παυσανίου λεπτομερείας περί τε τῆς ἐκτάσεως τοῦ ναοῦ,· τῶν ὑλικῶν αὐτοῦ, τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοῦ κατασκευῆς, τῶν ἐκ μαρμάρου κεράμων τῆς ὀροφῆς, καὶ τῶν ἐπὶ τῶν μετώπων δώδεκα τοῦ Ἡρακλέους ἄθλων, τῶν ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν καὶ δυτικῶν πυλῶν ἐγγεγλυμμένων ὄντων. Τὰ μὲν τεμάχια τῶν ἀνευρεθέντων ὑπὸ τῶν Γάλλων ἑπτὰ μετώπων δύναταί τις ἰδεῖν ἐν τῷ Λούβρῳ, τὴν δὲ περιγραφὴν τοῦ ὅλου αὐτῶν ἔργου δύναταί τις νὰ ἀναγνώσῃ ἐν τῷ ἐκδοθέντι ὑπ' αὐτῶν συγγράμματι, τῷ ἐπιγραφομένῳ «Expédition scientifique de Morée», ὃ περιέχει καὶ λαμπρὰ ἀπεικονίσματα γλυπτικῆς καὶ ἀρχιτεκτονικῆς.

Ὁ Παυσανίας περιγράφει λεπτομερῶς τὴν ἐν σχήματι κύκλου γλυφήν, ἥτις ἐκόσμει τὰ δύο τοῦ ναοῦ ἀετώματα. Τὸ μὲν ἀνατολικὸν ἀέτωμα παρίστα τὴν μέλλουσαν τῶν ἵππων ἅμιλλαν τοῦ Πέλοπος πρὸς τὸν Οἰνόμαον, ὅστις, διὰ τῆς προδοσίας τοῦ ἡνιόχου αὐτοῦ Μυρτίλου, ἡττηθείς, εἶδε τὸν Πέλοπα ἀντιποιούμενον τῆς χειρὸς τῆς ἑαυτοῦ θυγατρός. Τὸ ἔργον δὲ τοῦτο, λέγει ἡμῖν ὁ Παυσανίας, ἦτο τοῦ Παιωνίου, συγχρόνου καὶ μαθητοῦ τοῦ Φειδίου. Τὸ δὲ δυτικὸν ἀέτωμα παρίστα τὴν τῶν Λαπίθων πρὸς τοὺς Κενταύρους μάχην, κατὰ τοὺς γάμους τοῦ Πειρίθου, ἦτο δὲ τοῦτο ἔργον τοῦ Ἀλκαμένους, συγχρόνου ὡσαύτως τοῦ Φειδίου, πιθανῶς δὲ καὶ ἀντιπάλου αὐτοῦ. Ἀλλὰ τῶν δύο τούτων γλυφῶν, οἱ Γάλλοι ἐπιστήμονες, καίτοι ἀνορύξαντες βαθείας τάφρους πρός τε τὸ ἀνατολικὸν καὶ δυτικὸν τοῦ ναοῦ μέρος, οὐδὲν ἠδυνήθησαν νὰ εὕρωσιν ἴχνος.

Μετὰ τοὺς Γάλλους οὐδεμία νεωτέρα ἔρευνα ἐγένετο ἐν Ὀλυμπίᾳ μέχρι τοῦ τελευταίου φθινοπώρου, καθ' ὃ ἐπιστήμονες Γερμανοὶ ἐγκατέστησαν εἰς τὴν Ἄλτιν.

Αἱ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἐργασίαι αὐτῶν ἐκανονίσθησαν μεταξὺ τῆς Γερμανικῆς κυβερνήσεως καὶ τῆς Ἑλληνικῆς δι' ειδικῆς συμβάσεως, ἥτις μετὰ πολλὰς καὶ ἀναξίας λόγου ἀναβολὰς ἐκυρώθη τέλος πάντων τὸ παρελθὸν ἔτος ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Βουλῆς. Κατὰ τοὺς ὅρους τῆς συμβάσεως, ἡ μὲν Γερμανικὴ Κυβέρνησις ἀναδέχεται πάσας τὰς δαπάνας, ἡ δ' Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀναδέχεται νὰ ἐξομαλύνῃ τὰ μεταξὺ τῶν ἰδιοκτητῶν τοῦ ἐδάφους ἀναφυόμενα ζητήματα. Πᾶσαι αἱ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐργασίας ἀνακαλυφθησόμεναι ἀρχαιότητες θὰ ἦναι ἰδιοκτησία τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, πλὴν τῶν διπλῶν ἃς δύναται νὰ παραχωρήσῃ τοῖς Γερμανοῖς· οἱ τελευταῖοι ὅμως οὗτοι ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ λαμβάνωσιν ἐκτυπώματα πασῶν τῶν γλυφῶν ἢ ἄλλων ἀρχαιοτήτων ἃς ἐνδέχεται νὰ εὕρωσι.

Πρώτη κατὰ τὸν τελευταῖον Ὀκτώβριον ἐργασία τῶν Γερμανῶν ὑπῆρξεν ἡ ἀπὸ τοῦ Ἀλφειοῦ μέχρι τῆς ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς ἄκρας τοῦ ναοῦ ἀνόρυξις δύο μεγάλων τάφρων διὰ τὴν τῶν ὑδάτων ἐκροήν, ἐφεξῆς δὲ ἡ ἀνακάθαρσις τῆς ὅλης ἐπιφανείας ἐν ταῖς δύο τοῦ ναοῦ ἄκραις. Τούτων γενομένων εὗρον κατὰ Δεκέμβριον μῆνα κολοσσιαῖον κορμόν, ἴσως τοῦ Διός, ὅστις κατὰ τὸν Παυσανίαν ἦτο ἐστημένος εἰς τὸ μέσον τοῦ ἀνατολικοῦ ἀετώματος τοῦ ναοῦ, ὡς διαιτητὴς τῆς μεταξὺ τοῦ Πέλοπος καὶ τοῦ Οἰνομάου ἀναφυείσης διαφορᾶς. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀνεῦρον στυλοβάτην φέροντα ἀνάθημα τῶν Μεσσηνίων καὶ τῶν Ναυπλιέων, παρ' ᾧ εὑρέθη τὸ ἀνατεθέν, ἤτοι τὸ ὡς δεκάτη τῶν λαφύρων τοῦ πολέμου προσενεχθὲν ἄγαλμα τῆς Νίκης. Τὸ ἄγαλμα τοῦτο ἀνεγνωρίσθη παραχρῆμα ὡς τὸ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου περιγραφέν, ὅστις καίτοι γνοὺς ὅτι ὁ Παιώνιος ἐποίησεν αὐτό, παρέλειψεν ὅμως νὰ ἀναφέρῃ ὅτι ὑπῆρξε διὰ τὴν διακόσμησιν τῶν ἀετωμάτων μεταξὺ τῶν γλυπτῶν τῆς ἐποχῆς διαγώνισμα καθ' ὃ ὁ Παιώνιος ἐπρώτευσε. Τὸ ἄγαλμα τοῦτο, καίτοι μήτε κεφαλήν, μήτε χεῖρας ἔχον, εἶναι ὅμως, ὡς λέγεται, ἐξαισίου κάλλους. Ἀριθμός τις ἐπιγραφῶν, εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Μεσσηνίων ἀναφερομένων, ὡσαύτως εὑρέθησαν ἐσχάτως, μία δὲ τούτων περιέχει τὴν περί τινος ζητήματος ὁρίων συνομολογηθεῖσαν σύμβασιν, ἣν καὶ ὁ Τάκιτος ἐν τοῖς ἑαυτοῦ χρονικοῖς 4, 43 πιθανῶς ὑπαινίττεται. Κατὰ τὴν α' Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους 1876 σειρά τις ἀγαλμάτων εὑρέθη ἐν οἷς ἓν τῶν δύο τοῦ ποταμοῦ Θεῶν, οἵτινες κατὰ τὸν Παυσανίαν κατεῖχον τὰς δύο τῶν ἀετωμάτων ἄκρας. Εὑρέθη ὡσαύτως πρόσωπον γυναικός, ἀνῆκον, ὡς πιστεύεται, τῷ πρὸς δυσμὰς ἀετώματι, μετὰ τοῦ εὑρήματος δὲ τούτου περατοῦνται πᾶσαι αἱ ἐν ἔτει 1875 γενόμεναι ἀνακαλύψεις.

Ἡ ἀξία τῶν ἀνακαλύψεων τούτων διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς τέχνης ὑπερβαίνει πάντα ὑπολογισμόν· ὅταν δὲ τὰ προπλάσματα τῶν γλυφῶν τούτων καταστῶσι γνωστὰ τοῖς εἰδήμοσι τῆς τέχνης, θὰ μάθωμεν ἀκριβῶς ὅ,τι μέχρι τῆς ἡμέρας ταύτης εἶναι ἁπλοῦν ζήτημα γνώμης, τουτέστι θὰ μάθωμεν τίνα ἦσαν τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῶν γλυπτῶν τούτων τῆς ἐποχῆς τοῦ Φειδίου, τῶν ἱκανὸν κλέος κτησαμένων, ἵνα προσκληθῶσι νὰ διακοσμήσωσι οὕτω μεγάλα δημόσια μνημεῖα, οἷον ὑπῆρξε

Digitized by Google

τὸ τοῦ Ὀλυμπίου Διός. Θὰ μάθωμεν ὡσαύτως διὰ τῆς συγκρίσεως τῶν γλυφῶν τούτων πρὸς τὰς τοῦ Παρθενῶνος μέχρι τίνος βαθμοῦ ἐμιμήθησαν οὗτοι τὸν τοῦ Φειδίου ρυθμὸν καὶ τί οὗτος ἐξ ἄλλων παρέλαβε· μεγάλης δὲ προσοχῆς ἀξία θὰ ἦναι πρὸ πάντων ἡ σύγκρισις τῶν πρὸς δυσμὰς τοῦ Παρθενῶνος ποταμίων Θεῶν πρὸς τοὺς πρὸς ἀνατολὰς τῆς Ὀλυμπίας. Καθόσον δ' ἀφορᾷ τὸν Παιώνιον, ἡμεῖς, πλὴν τοῦ ὀνόματος τινῶν τῶν ἔργων αὐτοῦ, σχεδὸν οὐδὲν μέχρι σήμερον περὶ αὐτοῦ γινώσκομεν, οὐδὲ περὶ τοῦ Ἀλκαμένους πλείονα γνωρίζομεν, πλὴν τοῦ ἀναφερομένου ὑπό τινος τῶν τελευταίων Βυζαντινῶν συγγραφέων περιέργου ἀνεκδότου, ὅτι δηλαδὴ τοῦ Ἀλκαμένους πρὸς τὸν Φειδίαν ἀνταγωνισαμένου, τὸ κοινὸν προετίμησε τὸ τοῦ πρώτου ἄγαλμα ἐφόσον αὐτὸ ἵστατο ἐν ἴσῳ ὕψει πρὸς τὸν τοῦ θεατοῦ ὀφθαλμόν, ἀλλ' ὅτε ἔστησαν αὐτὸ παρὰ τῷ τοῦ Φειδίου, ἤτοι πρὸς τὸ ὕψος τοῦ μνημείου ἐν ᾧ ὤφειλε νὰ μένῃ, τὸ ἄγαλμα ἐφάνη δυσανάλογον, διότι ὁ Ἀλκαμένης δὲν ὑπελόγισε τὸ ὀπτικὸν ἀποτέλεσμα ὃ ὁ Φειδίας προϋπελόγισε.

Ὁ κ. Νεύτων, ἀφοῦ κατέστησε γνωστὰς τὰς ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων Γερμανῶν ἀνακαλυφθείσας ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀρχαιότητας, ἐξήνεγκε γνώμην ὅτι ἡ θέσις αὕτη πολλὰς καλύπτει ἔτι τοιαύτας. Ὁ Παυσανίας τῷ ὄντι λέγει ὅτι ἡ Ἄλτις, ὅταν αὐτὸς ἐπεσκέφθη αὐτήν, εἶχεν ἀκόμη 300 ἀγάλματα, ὁ δὲ Πλίνιος, ὅστις ἔζησε ἕνα αἰῶνα πρὸ τοῦ Παυσανίου, ἠρίθμει ἐπέκεινα τῶν τριῶν χιλιάδων ἀγαλμάτων. Μέγα μέρος τῶν ἀγαλμάτων τούτων ἦσαν ἀναμφιβόλως ἐκ χαλκοῦ, ἀγόμεθα δὲ νὰ πιστεύσωμεν ὅτι οἱ βάρβαροι ἐπὶ Ἀλαρίχου καὶ οἱ ἄλλοι τῆς Ἑλλάδος πορθηταὶ ἐχώνευσαν τὰ πλεῖστα ἐξ αὐτῶν. Ἐντοσούτῳ ἐπειδὴ αἱ ἐκ μαρμάρου βάσεις τῶν ἀγαλμάτων τούτων μετὰ τῶν σπουδαίων ἐπιγραφῶν ἃς φέρουσι μένουσιν ἔτι τεθαμμέναι εἰς βάθος 12 ποδῶν ἐν ταῖς ποταμίαις τῆς Ἄλτεως προσθήκαις, ἔχομεν λόγον τινὰ ἵνα εἰκάσωμεν ὅτι οἱ βάρβαροι ἐφείσθησαν τῶν ἐκ μαρμάρου ἀγαλμάτων. Ἔχομεν πρὸς τούτοις λόγον τινὰ ἵνα ἐλπίσωμεν ὅτι ἡ ἀπληστία τῶν βαρβάρων δὲν ἀφήρεσε πάντας τοὺς ἐν Ὀλυμπίᾳ χαλκοῦς, διότι κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον εὑρέθησαν πολλαὶ περικεφαλαῖαι ἐγχωρίων, ἐξ ὧν ἡ μία, ὡς ἡ ἐπιγραφὴ μαρτυρεῖ, ἀνετέθη τῷ Διῒ ὑπὸ τοῦ τῶν Συρακουσῶν Ἱέρωνος α', ἀφοῦ ἐνίκησε κατὰ τὸ 474 π. Χ. τοὺς Ἐτρούσκους. Ἕτερον ἀρχαιότερον λείψανον σπουδαιότατον εἶναι πίναξ χαλκοῦς ἐφ' οὗ εἶναι ἐγκεχαραγμένη συνθήκη μεταξὺ τῶν κατοίκων τῆς Ἤλιδος καὶ τῶν γειτόνων αὐτῶν Ἡραίων.

Ὁ κ. Νεύτων ἀφοῦ ἀπηρίθμησε τὰ ἐμπόδια ἃ οἱ Γερμανοὶ θὰ ἀπαντήσουν πιθανῶς, ἐν ὥρᾳ μὲν χειμῶνος τὴν τοῦ ποταμοῦ πλημμύραν, ἐν ὥρᾳ δὲ θέρους τὴν μεμολυσμένην ἀτμοσφαῖραν, ἐπέρανε τὸν λόγον τρέφων ἀγαθὴν ἐλπίδα ὅτι πλήρης ἐπιτυχία θὰ στεφανώσῃ ἔργον ἐπιχειρηθὲν ἄνευ οὐδεμιᾶς ἰδιοτελείας, ἀλλὰ πρὸς μόνην τοῦ πολιτισμένου κόσμου ὠφέλειαν.

Κ.

Ἐκ τοῦ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τῆς Θεολογίας κ. Ἀναστ. Διομήδους ἐκφωνηθέντος λόγου εἰς τὸ μνημόσυνον τῆς «Ἑταιρίας τῶν φίλων τοῦ λαοῦ» ἀποσπῶμεν τὰ ἀκόλουθα:

Σ. τ. Δ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΝΑΓΚΗΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΙΚΩΝ ΤΑΞΕΩΝ

Ὑπῆρξέ ποτε ἐποχή, καθ' ἣν οὐδεὶς λόγος ἐγίνετο περὶ τῶν ἐργατικῶν τάξεων τοῦ λαοῦ. Δὲν ἐννοῶ δὲ μόνον τὴν ἀρχαιότητα, ἐν ᾗ αἱ ἐργατικαὶ τάξεις ἦσαν κυρίως οἱ δοῦλοι, οἵτινες καταβιβαζόμενοι εἰς τὴν τάξιν τῶν κτηνῶν δὲν ἀπήλαυον ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων. Καὶ μέχρι τοῦ παρελθόντος σχεδὸν αἰῶνος, ὅτε ἡ δουλεία ἡ ὑπὸ τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ καταδικαζομένη ἀπὸ πολλοῦ εἶχεν ἐκλίπει, οὐδεὶς ἔδιδε προσοχὴν εἰς τοὺς ἐργάτας. Τὸ ζήτημα τῶν ἐργατῶν παρουσιάζεται κυρίως κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα, ἀφ' ὅτου, κατόπιν τῶν ἐπαναστάσεων τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν ὑπὲρ τῶν ἐλευθεριῶν αὐτῶν κατὰ τοῦ ἀρχαίου δεσποτισμοῦ, διὰ τῶν ἱδρυθέντων πανταχοῦ φιλελευθέρων συνταγμάτων ἐδόθησαν πολιτικὰ δικαιώματα καὶ εἰς τὴν τάξιν ταύτην, ἅτινα ἀνυψώσαντα αὐτὴν ἀπὸ τῆς ταπεινώσεως καὶ τοῦ τελείου ἐξευτελισμοῦ, ἐν ᾧ ἐτέλει ἄλλοτε, ἐνέπνευσαν αὐτῇ τὸ θάρρος νὰ ὑψοῖ φωνήν, ὁσάκις βλέπει καταπατούμενον τὸ δίκαιόν της, καὶ νὰ ζητῇ ἐν γένει τὴν βελτίωσιν τῆς καταστάσεώς της. Σήμερον ἐν Εὐρώπῃ τὸ ζήτημα τῶν ἐργατῶν ἀπασχολεῖ μεγάλως πάντας· ἀφ' ὅτου μάλιστα ἀνεφάνησαν ἐν Γαλλίᾳ πρὸς χάριν δῆθεν τῶν ἀπόρων κλάσεων αἱ κοινοκτημονιστικαὶ θεωρίαι, αἵτινες προγράφουσαι τὸ ἱερὸν δικαίωμα τῆς ἰδιοκτησίας, ὠνειρεύθησαν νὰ ἐπιφέρωσιν ἰσότητα οὐ μόνον ἐνώπιον τοῦ νόμου, ἀλλὰ καὶ ἰσότητα περιουσίας καὶ ἰδιοκτησίας, ὡς πανάκειαν πάντων τῶν κοινωνικῶν κακῶν ταύτην παριστῶσαι, θεωρίαι, αἵτινες πανταχοῦ ἔκτοτε ἐξηπλώθησαν καὶ ἐξαπλοῦνται, πᾶσα κοινωνία εὖ φρονοῦσα πρέπει νὰ φροντίζῃ περὶ τῆς ἐργατικῆς τάξεως, ἵνα αὕτη καλῶς μορφουμένη καὶ ἀπολαμβάνουσα ὧν εἶναι δίκαιον νὰ ἀπολαμβάνῃ, μὴ παρεκτραπῇ εἰς τὴν βίαν καὶ ἐπιφέρῃ κοινωνικὴν ἀνατροπήν. Οὐ μόνον λοιπὸν λόγος φιλανθρωπίας, ἀλλὰ καὶ λόγος κοινωνικοῦ συμφέροντος ἐπιβάλλει σήμερον τὴν περὶ τῆς μορφώσεως καὶ ὑλικῆς προαγωγῆς τῶν ἐργατικῶν τάξεων φροντίδα.

Digitized by Google

Ἡ ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ μόρφωσις τῶν ἐργατῶν πρέπει νὰ ἐπιδιωχθῇ διὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως αὐτῶν. Ὁ ἐργάτης διὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐξευγενίζεται. Παρῆλθε διὰ παντὸς ἡ ἐποχὴ ἐκείνη, καθ' ἣν ἡ ἐργασία ἐνομίζετο ἁρμόζουσα μόνοις τοῖς δούλοις, οἱ δὲ ἐλεύθεροι πολῖται ἀπηξίουν νὰ τελῶσι τοιαῦτα ἔργα. Σήμερον ἡ ἐργασία ἀναγνωρίζεται ὡς ἔντιμος ἐνασχόλησις· οἱ ἐλεύθεροι πολῖται ἐπιδίδονται αὐτῇ. Εἷς Φραγκλῖνος δὲν ἀπηξίου νὰ στοιχειοθετῇ. Ἡ ἐκπαίδευσις δὲν δύναται σήμερον νὰ θεωρηθῇ ἀνοίκειος καὶ ἀνάρμοστος τῷ ἐργάτῃ, ὅπως ἐν τῇ ἀρχαιότητι. Δικαιοῦται μάλιστα σήμερον ὁ ἐργάτης, ὅπως καὶ πᾶς ἄλλος πολίτης, νὰ ἀπολαύῃ τῶν ἀγαθῶν τῆς παιδείας, καθ' ὅσον καὶ αὐτὸς διὰ τῶν φόρων, οὓς δίδει, συντελεῖ ὑπὲρ τῆς ὑπάρξεως τῆς ἐθνικῆς παιδείας, τῆς δαπάναις δημοσίαις συντηρουμένης. Πρὸ πάντων ἐν τοῖς φιλελευθέροις κράτεσι, παρ' οἷς οἱ ἐργάται ἔχουσι πλήρη πολιτικὰ δικαιώματα, ἡ ἐκπαίδευσις αὐτῶν εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαία. Πῶς θὰ παρακαθήσῃ ὁ ἐργάτης μεταξὺ τῶν ἐνόρκων, πῶς θὰ ἐκλέξῃ τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτοῦ, πῶς θὰ ἐξασκήσῃ ἐν γένει πάντα τὰ πολιτικὰ δικαιώματά του ἐπιτυχῶς, ὅταν στερῆται πάσης μορφώσεως; Πᾶς πολίτης ἐλευθέρας πολιτείας, καὶ ὁ ἐργάτης αὐτός, πρέπει τοὐλάχιστον νὰ γνωρίζῃ τὸ ἀναγινώσκειν, γράφειν καὶ ἀριθμεῖν, τὴν ἱστορίαν τοῦ τόπου του, τὴν γεωγραφίαν αὐτοῦ, τὴν θρησκείαν αὐτοῦ. Πρὸ πάντων τὴν θρησκείαν. Τὰ καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν, τὸν πλησίον, ἑαυτόν, τὴν οἰκογένειαν, τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐκκλησίαν πρέπει νὰ φροντίσῃ ἡ κοινωνία ἵνα πᾶς πολίτης καὶ γνωρίζῃ καλῶς καὶ ἔχῃ ἐγκεχαραγμένα ἐν τῇ καρδίᾳ του, ὅπως ἀπαρτίζηται ἐκ χρηστῶν πολιτῶν. Ἡ χρηστότης εἶναι ἡ ἠθικὴ ὑγεία τῶν λαῶν, ἄνευ τῆς ὁποίας μαραίνονται καὶ ἀπόλλυνται. Ποῖοι κίνδυνοι δύνανται νὰ προέλθωσιν ἐκ τῆς παραμελήσεως τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς μορφώσεως τῶν ἐργατικῶν τάξεων, ἀποδεικνύει πρὸ πάντων ἡ ἱστορία τῶν ἐπαναστάσεων ἐν Γαλλίᾳ, καὶ μάλιστα τὰ κατὰ τὴν ἐν Παρισίοις Κοινότητα.

Ἔπειτα ἡ ἐκπαίδευσις τῶν ἐργατῶν, μεταδίδουσα τοῖς ἐργάταις τὰς ἀναγκαίας γνώσεις τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, καθιστᾷ τὴν ἐργασίαν παραγωγικωτέραν, τελειοποιεῖ τὰς τέχνας καὶ ἐν γένει συντελεῖ τὰ μέγιστα εἰς τὴν εὐημερίαν τῶν ἀνθρώπων. Τί θὰ ἠδύναντο αἱ ἀνθρώπιναι χεῖρες ἄνευ μηχανῶν; Πόσον δύναται ἡ γεωργία νὰ βελτιωθῇ ἐκ τῆς βοτανικῆς καὶ γεωλογίας; Ποία ἐν γένει τέχνη δὲν θὰ ὠφελεῖτο τὰ μέγιστα ἐκ τῆς ἐπιστήμης;

Τὰ μεγάλα ταῦτα καὶ εὐεργετικώτατα τῆς ἐκπαιδεύσεως ἀποτελέσματα ἐπὶ τῆς ἐργασίας κατιδόντες οἱ πεπολιτισμένοι λαοὶ τῆς Εὐρώπης, εἰσήγαγον πανταχοῦ τὴν ὑποχρεωτικὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν, δι' ἧς εἶναι δυνατὸν νὰ διαδίδωνται τὰ γράμματα εἰς πάσας ἐν γένει τὰς τάξεις τοῦ λαοῦ. Κατὰ τὸν βαθμὸν δὲ τῆς ἐξαπλώσεως τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως δύναταί τις νὰ κρίνῃ περὶ τῆς προόδου οἱουδήποτε λαοῦ. Μόνον ὅσοι εἶναι ἐχθροὶ τῶν ἐλευθεριῶν, καθὼς τὰ λείψανα τῆς ἀρχαίας ἀριστοκρατίας ἔν τισι κράτεσι τῆς Εὐρώπης, καὶ ὅσοι ἐν γένει ἔχουσι συμφέρον ἐν τῇ ἀμαθείᾳ τοῦ λαοῦ, καθὼς ὁ λατινικὸς κλῆρος, ὅστις μόνον ἐπὶ τοῦ ἀπαιδεύτου πλήθους δύναται νὰ ἐξασκῇ ἣν ἀξιοῖ δύναμιν καὶ ἐπιρροήν, ἀντέστησαν καὶ ἀνθίστανται εἰς τὴν ὑποχρεωτικὴν ταύτην ἐκπαίδευσιν τοῦ λαοῦ. Οἱ φιλελεύθεροι πάντων τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν τοὐναντίον εἶναι κεκηρυγμένοι καὶ ἐργάζονται ὑπὲρ τῆς καθολικῆς τοῦ λαοῦ μορφώσεως. Ἄριστα δὲ ἔπραξαν καὶ ἐκεῖνοι ἐν Ἑλλάδι, οἵτινες ἐψήφισαν τὸν περὶ ὑποχρεωτικῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως νόμον, ὅστις ἂν καὶ μέχρι τοῦδε δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐφαρμοσθῇ τελείως, δύναται ὅμως ἐν τῷ μέλλοντι νὰ ἐφαρμοσθῇ, ἐὰν αἱ κυβερνήσεις καταβάλωσι πᾶσαν τὴν ἀναγκαίαν σπουδὴν τοσοῦτον εὐκολώτερον, καθ' ὅσον παρ' ἡμῖν οὔτε ἀντιδραστικόν τι κατὰ τῆς προόδου καὶ τῆς ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ ἀνατροφῆς τοῦ λαοῦ κόμμα ὑπάρχει, οὔτε κλῆρος ἰσχυρὸς ἐχθρὸς τῶν φώτων, ὅπως ἐν τῇ καθολικῇ δύσει.

Ἀλλὰ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα ἀπεδείχθη ὅτι δὲν ἀρκοῦσιν ἵνα ἐκπαιδεύσωσιν ἐντελῶς τὰς ἐργατικὰς τάξεις. Ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἰς ὀλίγας χώρας κατέστη δυνατὸν νὰ ἱδρυθῶσι πανταχοῦ σχολεῖα καὶ νὰ ὑποχρεωθῶσιν ἁπαξάπαντες οἱ πολῖται νὰ πέμπωσιν εἰς αὐτὰ τὰ τέκνα των, καὶ ὅπου ἀκόμη ὑπάρχει ἐφηρμοσμένη ἡ γενικὴ αὕτη ἐκπαίδευσις, πάλιν οἱ ἀπὸ τῶν σχολείων τούτων ἐξερχόμενοι καὶ εἰς τὴν ἐργασίαν ἐπιδιδόμενοι ἄνδρες, ὡς ἐπιλανθανόμενοι εὐκόλως ὅσων ἐν αὐτοῖς ὡς παῖδες ἔμαθον, ἔχουσιν ἀνάγκην καὶ μετὰ ταῦτα νὰ ἀνανεώσωσι τὰς γνώσεις των καὶ νὰ συνεχίσωσι καθόλου τὴν ἐκπαίδευσίν των.

Πρὸς ἀναπλήρωσιν λοιπὸν ἢ συμπλήρωσιν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἤρχισαν πολλοὶ φίλοι τῶν ἐργατικῶν τάξεων ἄνθρωποι ἐν τῇ δύσει, ἐν ἑταιρίαις ὀργανιζόμενοι, νὰ συνιστῶσιν ἑσπερινὰ μαθήματα χάριν τῶν ἐργατῶν, εἰς τὰ ὁποῖα προσερχόμενοι οὗτοι μετὰ τὸ πέρας τῆς ἡμερησίας ἐργασίας των, νὰ δύνανται νὰ προσκτῶνται δωρεὰν πολλὰς γνώσεις εἴς τε τὴν μόρφωσιν τοῦ ἤθους των συντελούσας καὶ εἰς τὰς ἐργασίας των ὠφελίμους. Ἡ Ἀγγλία, Γαλλία καὶ Γερμανία βρίθουσι τοιούτων ἑταιριῶν. Τὰ ἑσπερινὰ μαθήματα ἀπεδείχθησαν ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ὠφελιμώτατα τοῖς ἐργάταις, διότι δι' αὐτῶν οὐ μόνον φωτίζεται ὁ νοῦς αὐτῶν καὶ τὸ ἦθός των μορφοῦται, ἀλλὰ καὶ εὑρίσκοντες καθ'

Digitized by Google

ἑκάστην ἑσπέραν τὴν τερπνὴν ἅμα καὶ ὠφέλιμον ταύτην ἐνασχόλησιν, ἀπαλλάσσονται πολλῶν παρεκτροπῶν, εἰς ἃς ἠδύναντο νὰ περιπέσωσιν ἀλλαχοῦ φοιτῶντες τὰς ἑσπέρας, καὶ οἰκονομικῶς ὠφελοῦνται, ἀφαιρουμένης ἀπ' αὐτῶν πάσης ἀφορμῆς δαπανῶν ματαίων. Πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν αἱ ἑταιρίαι αὗται ὑπὲρ τῶν ἐργατῶν ἵδρυσαν πολλαχοῦ καὶ Βιβλιοθήκας τοῦ λαοῦ, ἐν αἷς οἱ ἐργάται δωρεὰν δύνανται νὰ ἀναγινώσκωσιν ἠθικὰ καὶ ὠφέλιμα συγγράμματα, καὶ νὰ φωτίζωσι καὶ ἠθικῶς διαπλάττωσιν ἑαυτούς. Αἱ βιβλιοθῆκαι αὗται, ἀπὸ μικρῶν ἀρξάμεναι, ηὐξήθησαν πολλαχοῦ εἰς σπουδαίας, πολυαρίθμους τόμους ἀριθμούσας βιβλιοθήκας, τῇ γενναίᾳ συνδρομῇ φιλανθρώπων πλουσίων καὶ λογίων. Λόγιοι δὲ ἄνδρες, κατεχόμενοι ὑπὸ τοῦ εὐγενοῦς ζήλου νὰ γίνωσι διὰ τῆς ἐπιστήμης ὠφέλιμοι τῷ λαῷ, ἠσχολήθησαν εἰς τὸ νὰ ἁπλοποιήσωσι χάριν αὐτῶν καὶ καταστήσωσι δημοτικὴν τὴν ἐπιστήμην, συντάσσοντες κατάλληλα διδακτικὰ βιβλία.

ΤΟ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΝ

Τὸ πετρέλαιον, τοῦ ὁποίου τόσον μεγάλη γίνεται τώρα χρῆσις, ὥστε κατέστη σχεδὸν ἀναπόφευκτον εἰς τὰς νεωτέρας κοινωνίας, παράγεται πρὸ πάντων ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς, καὶ μάλιστα ἐν τῇ Πενσυλβανίᾳ. Ἀπὸ δεκαπέντε μόλις ἐτῶν ἡ βιομηχανία ἤρχισε νὰ ἐπωφελῆται τὰ ἀπέραντα ὑπόγεια κοιτάσματα τοῦ καυσίμου τούτου ρευστοῦ, αἰῶνες δὲ πολλοὶ εἶχον παρέλθει χωρὶς οὐδὲ κἂν ὑπόνοιαν νὰ λάβωσιν οἱ κάτοικοι τῶν πετρελαιούχων χωρῶν ὅτι τοιοῦτον θησαυρὸν ἐνέκρυπτον τὰ ἔγκατα τῆς γῆς, τὴν ὁποίαν ἐπάτουν. Τῆς γῆς ταύτης ἡ ἐπιφάνεια παρεδίδετο πού καί που εἰς τὴν γεωργίαν, πολὺ δὲ ἀραιῶς κατῳκεῖτο.

Ἡμέραν τινὰ Ἀμερικανὸς χωρικὸς ὤρυξε φρέαρ πρὸς ἀναζήτησιν ὕδατος. Ἔκπληκτος παρατηρεῖ ὅτι δυσῶδες ρευστόν, μαῦρον ὡς ἡ μελάνη καὶ ἀναφλέξιμον ὡς τὸ οἰνόπνευμα, ἀνέβλυσεν ὁπόθεν ἤλπιζε ν' ἀναβλύσῃ ὕδωρ. Τάχιστα ἀνεγνώρισεν ὅτι πετρέλαιον ἦτο τοῦτο, τοῦ ὁποίου πολὺ περιωρισμένα κοιτάσματα εἶχον τέως ἀπαντηθῆ μόνον εἰς ἄλλα ἀπομεμακρυσμένα μέρη. Εἰς τοὺς γνωρίζοντας τὸ φύσει πρακτικὸν καὶ βιομηχανικὸν πνεῦμα τῶν Ἀμερικανῶν δὲν θὰ φανῇ θαυμαστόν, πῶς εὐθὺς ἅμα ἀνωρύχθη τὸ πρῶτον τοῦτο ἐν τῇ Πενσυλβανίᾳ φρέαρ, ἀναρίθμητοι ἐπιχειρήσεις πρὸς ἀνεύρεσιν πετρελαίου ὠργανώθησαν μετὰ ταχύτητος ἀξιοθαυμάστου.

Ἡ χώρα πᾶσα μετέβαλεν ὄψιν ἐν βραχεῖ. Ἔμποροι καὶ κερδοσκόποι ἔσπευσαν ν' ἀνακομβοθῶσιν εἰς τὸ ἔργον· γήπεδα ἠγοράσθησαν, φρέατα ἀνωρύχθησαν. Ἄλλοι μὲν ἐκ τούτων κατεστράφησαν διότι ἀνώρυττον χωρὶς νὰ εὑρίσκωσι τίποτε, ἄλλοι δὲ ἐπλούτησαν καὶ μετὰ κόπου ἠδύναντο νὰ ἀντλῶσι τὸ ἀναβλύζον πετρέλαιον· τόσον ἦτο μέγα τὸ ποσόν. Ὑπάρχουσι παραδείγματα ἀνθρώπων, οἵτινες φθάσαντες πτωχότατοι εἰς Πενσυλβανίαν κατέστησαν ἐν διαστήματι ὀλίγων ἐτῶν ἑκατομμυριοῦχοι. Διηγοῦνται ἐκεῖ καὶ περίεργον καὶ δραματικὴν ἱστορίαν Ἀμερικανοῦ τινὸς καλουμένου Σιόου. Ἡ ταχεῖα ἀνύψωσις τοῦ ἀνθρώπου τούτου ἀπὸ τῆς ἄκρας πενίας εἰς πλοῦτον ἄξιον λόγου καὶ ὁ τραγικὸς αὐτοῦ θάνατος ἠδύναντο ν' ἀποτελέσωσι τὸ θέμα ἀληθοῦς δράματος. Ὁ Ἰωάννης Σιόου ἔφθασεν εἰς Πενσυλβανίαν μὲ τρυπημένα ὑποδήματα καὶ ἠγόρασε μικρὸν γήπεδον μὲ τοὺς τελευταίους ὀβολούς, οἵτινες τῷ ἔμενον. Ἡμέραν καὶ νύκτα ἐργάζεται εἰς τὸ νὰ ὀρύξῃ τὸ φρέαρ του, ἀκαταπαύστως τρυπᾷ τὴν γῆν· ἀλλ' οἱ μικροί του πόροι ἔφθασαν εἰς τὸ τέρμα καὶ πετρελαίου οὐδὲ σταγών. Ὁ δυστυχὴς τόσον μᾶλλον ὀδύρεται διὰ τὸ ἀτύχημά του, ὅσον τὰ γειτονικὰ φρέατα ἀκμάζουσιν. Ἄνευ πόρων πλέον, μὲ κενὰ τὰ θυλάκια, ρακένδυτος, θεωρεῖ ἑαυτὸν ἐντελῶς κατεστραμμένον καὶ καθίσταται εἰς πάντας γέλωτος ἀφορμή. Σκέπτεται λοιπὸν ἀπηλπισμένος περὶ τοῦ πῶς νὰ καταλείψῃ τὸν κατηραμένον ἐκεῖνον τόπον, καὶ ἀποφασίζει νὰ μὴ ἐγγίσῃ πλέον τὴν ἀχάριστον γῆν, ἥτις κατὰ τοιοῦτον τρόπον ἀντήμειψε τοὺς κόπους του. Τὴν ἐπομένην ὅμως ἡμέραν, ἅμα ἔφεξε, ἐπιθυμεῖ νὰ δοκιμάσῃ μίαν ἀκόμη φοράν. Λαμβάνει ἀνὰ χεῖρας τὸ ἐργαλεῖόν του καὶ κτυπᾷ τὸν βράχον μὲ ὅσην τῷ δίδει δύναμιν ἡ ἀπελπισία. Αἴφνης ἀκούει ὡς ἂν ἦχον ρευστοῦ· δὲν ἀπατᾶται, τὸ πετρέλαιον ἀνέρχεται, ἀναβλύζει μετὰ βρασμοῦ καὶ συριγμοῦ. Αὐξάνει τὸ ρεῦμα, τὸ ὑγρὸν διαχέεται ὁρμητικὸν ὡς ἂν ἦτο πλήμμυρα, βοῦζει ὡς ἡ τρικυμία καὶ τέλος πληροῖ τὸ φρέαρ.

Παρέρχονται πέντε λεπτά, δέκα, ἓν τέταρτον, τὸ ρεῦμα ἐξακολουθεῖ ν' ἀναβαίνῃ. . . . ἀκούεται φοβερὸς θόρυβος, ἀκάθεκτος καὶ ὁρμητικὸς ρύαξ ἀναπηδᾷ ὡς ἡφαίστειον ἐκ τοῦ φρέατος. Τὸ πετρέλαιον γεμίζει παμμεγέθη κάψαν (bâche), ἐκχειλίζει, παρασύρει πᾶν τὸ προστυχὸν καὶ διαχέεται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους μέχρι τῶν ὑδάτων πλησιοχώρου ἐκεῖ λίμνης. Ὁ Ἰωάννης κλαίει ἐκ τῆς χαρᾶς του καὶ λαμβάνει τὰ κατάλληλα μέτρα διὰ νὰ περισυνάξῃ τὸ πολύτιμον ρευστόν. Παρατηρεῖ ὅτι τὸ φρέαρ του παράγει 360 λίτρας εἰς ἓν καὶ ἥμισυ λεπτὸν τῆς ὥρας, τουτέστι (ὑπολογιζομένου τοῦ πετρελαίου πρὸς φράγκον 1,40 τὸ ἑκατόλιτρον) φράγκα 3,36 ἀνὰ λεπτὸν τῆς ὥρας ἢ φράγκα 201,60 τὴν ὥραν, δηλαδὴ 4838 φράγκα εἰς τὰς εἰκοσιτέσσαρας ὥρας, ἓν ἑκατομμύριον

Digitized by Google

καὶ πεντακοσίας χιλιάδας τὸ ἔτος, μὴ ὑπολογιζομένων τῶν Κυριακῶν καὶ μὴ λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν κλασμάτων!

Ἀλλ' ὁ Ἰωάννης μας δὲν ἐχάρη ἐπὶ πολὺ τὴν ἔκτακτον ταύτην εὔνοιαν τῆς τύχης. Ἀπέθανε φρικώδη θάνατον, καταπεσὼν ἐντὸς τοῦ φρέατός του. Θελήσας δηλαδή ποτε νὰ ἐπιδιορθώσῃ τὸν σωλῆνα τοῦ στομίου, ἐγλύστρησε καὶ πεφοβισμένοι οἱ διερχόμενοι ἐκεῖθεν τὸν εἶδον νὰ γείνῃ ἄφαντος διὰ παντὸς ἐντὸς τῆς ἀβύσσου ἐκείνης τοῦ πετρελαίου.

Αἱ φοβεραὶ πυρκαϊαὶ αἱ ἐνίοτε ἔχουσαι χώραν ἐν Εὐρώπῃ ἕνεκα τοῦ πετρελαίου, πολλάκις ἐτρόμαξαν τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἐν τῇ Πενσυλβανίᾳ. Κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1862 συνέβη ἐν Ἰδιώνῃ τῆς Πενσυλβανίας καταστροφή, τῆς ὁποίας ἄλλην παρομοίαν δὲν ἔχουσι μέχρι τοῦδε ἀναγράψει τὰ χρονικὰ τοῦ εἴδους τούτου τῆς μεταλλείας. Ἐνῷ δηλαδὴ ὠρύττετο φρέαρ, αἴφνης στήλη πετρελαίου ἀναβλύζει ἐκ τῆς γῆς μέχρι 12 μέτρων ὕψους ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας. Ἡ ὑγρὰ στήλη ἔβραζε μετὰ δυνάμεως ἀπειλητικῆς καὶ ἐπλήρου τὸν ἀέρα πυκνοῦ νέφους. Ἀμέσως σβήνουσιν ὅλα τὰ φῶτα, τὰ ὁποῖα εὑρίσκοντο ἐκεῖ πλησίον, ἀλλ' ἓν μένει ἀναμμένον. Τὸ ῥεῦμα ἀνάπτει, οἱ δὲ παριστάμενοι γίνονται θεαταὶ μιᾶς τῶν τρομερωτέρων σκηνῶν, τὰς ὁποίας δύναταί τις νὰ ἴδῃ. Κύματα ἀναμμένου πετρελαίου κυλινδοῦνται ἐπὶ τῆς γῆς, διαχέονται εἰς τὰς ὁδούς, γλυστρῶσι μετὰ ταχύτητος ἐπιφερούσης σκοτοδίνην καὶ εἰσρέουσιν εἰς τὰ γήπεδα, εἰς ἃ ὑπάρχουσιν ἄλλα φρέατα καὶ ἄλλα ἔργα ὀρύξεως πετρελαίου. Οἱ καίοντες οὗτοι ποταμοὶ διαδίδουσιν ἐν ἀκαρεῖ τὸ πῦρ εἰς τὰ ἐκεῖ εὑρισκόμενα πετρελαιοῦχα βαρέλια, τὰ ὁποῖα συντρίβονται ἀποδίδοντα ἦχον βαρὺν καὶ πένθιμον, ὡς ἂν ἠκούετο μακρὰν νὰ ἠχῇ τὸ κανόνιον, καὶ νέαν δίδουσι τροφὴν εἰς τὴν πυρκαϊάν. Ἄνδρες, γυναῖκες, παιδία, ἐπειδὴ δὲν ἠδυνήθησαν ἐγκαίρως ν' ἀποφύγωσι τὸν κίνδυνον, περιζώννονται ὑπὸ φλεγόντων ῥυακίων καὶ ὀλοφύρονται γοερῶς πρὸ τοῦ βεβαίου καὶ ἀφεύκτου θανάτου. Αἱ φλόγες ὁλονὲν μεγεθύνονται καὶ διαχέουσι λαμπρὸν φῶς... Οὐδεμία ἀντίστασις εἶνε δυνατὴ κατὰ τῆς ἀκαθέκτου δυνάμεως τοῦ πυρός!

Εὐλόγως θὰ ἠρώτα τις πῶς οὐσίαν τόσῳ ἐπικίνδυνον καὶ καταστρεπτικὴν δὲν ἀποβάλλουσιν οἱ ἄνθρωποι τῆς κοινῆς χρήσεως, ἢ πῶς ἡ ἀρχὴ ἀνέχεται τὴν χρῆσιν ταύτην. Μὴ λησμονῶμεν ὅμως ὅτι ἂν τὸ ὀρυκτὸν ἔλαιον ἦνε ἐνίοτε ἀληθὴς μάστιξ, ὑπό τινας ὅμως ἐπόψεις εὐλόγως θεωρεῖται ὡς εὐεργέτημα. Εἶνε πηγὴ φωτισμοῦ οἰκονομικοῦ καὶ πολυτίμου διὰ τοὺς πενεστέρους. Ἡ φλὸξ αὐτοῦ εἶνε λαμπρὰ καὶ καθαρά, παρέχει δ' οὕτω εἰς τοὺς πτωχοὺς φωτισμὸν ὁποῖον ἄλλοτε μόνον οἱ πλούσιοι ἠδύναντο νὰ ἔχωσι. Τὸ φυσικὸν πετρέλαιον εἶνε μαῦρον ὡς μελάνη, ἀλλ' ἀπὸ τούτου ἀποχωρίζονται διὰ τῆς διαςαλάξεως ὑγρὰ διαυγέστατα ὡς πηγαῖον ὕδωρ. Διαφέρουσι δὲ κατὰ τὸν βαθμὸν τῆς βράσεως καὶ κατὰ τὴν πυκνότητα τὰ ὑγρὰ τὰ ἀποχωριζόμενα ὡς εἴπομεν ἀπὸ τοῦ φυσικοῦ πετρελαίου. Τὰ μὲν εἶνε πολὺ πτητικὰ καὶ εὔφλεκτα καὶ ἀποτελοῦσι τὴν λεγομένην *οὐσίαν* (essence) τοῦ πετρελαίου, ἥτις εἶνε πολὺ ἐπικίνδυνος, τὰ δὲ εἶνε βαρύτερα, καὶ καίουσιν ἄριστα εἰς τοὺς συνήθεις λύχνους καὶ καλοῦνται *φωτιστικὰ πετρέλαια*. Ὅταν τὸ κοινὸν πετρέλαιον ἦνε καλῶς παρεσκευασμένον δὲν ἀνάπτει εὐκόλως ἅμα τῇ ἐπαφῇ πρὸς φλόγα· διὰ νὰ καύσῃ καλὰ πρέπει νὰ ἐμποτίσῃ τὴν θρυαλλίδα τοῦ λύχνου.

GASTON TISSANDIER.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ

16.— Διατί ὅταν ἀνάπτωμεν πῦρ, ὁ καπνὸς ἀνέρχεται;

Διότι ὁ ἀτμοσφαιρικὸς ἀήρ, ὅστις καλύπτει καὶ περικυκλόνει τὸ πῦρ, θερμαινόμενος ἐξογκοῦται, γίνεται ἑπομένως ἀραιότερος καὶ ἐλαφρότερος τοῦ περιβάλλοντος ψυχροῦ ἀέρος, διὰ τοῦτο καὶ ἀνέρχεται συμπαρασύρων καὶ τὰ μικρότατα μόρια τοῦ καπνοῦ, τὰ ὁποῖα καὶ αὐτὰ εἶναι ἐλαφρότερα τοῦ ἀέρος. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἀνέρχεται καὶ ὁ καπνὸς διὰ τὸν ὁποῖον καὶ ἓν τεμάχιον φελλοῦ π. χ. τὸ ὁποῖον βυθίζομεν εἰς τὸ ὕδωρ καὶ τὸ ὁποῖον ἔπειτα ἀφήνομεν ἐλεύθερον. Τοῦτο ἀνέρχεται καὶ ἐπιπλέει τοῦ ὕδατος.

Ο ΠΥΡΗΝ

Παιδίον τρώγει κεράσιον, καὶ ῥίπτει τὸν πυρῆνα (κουκκοῦτσι)· γέρων δέ τις ἀναλαμβάνει τὸν πυρῆνα τοῦτον καὶ τὸν θάπτει εἰς χωράφιον ἠροτριωμένον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ παιδίου, τὸ ὁποῖον γελᾷ διὰ τὴν τοιαύτην φροντίδα τοῦ γέροντος.

Μετά τινα χρόνον διαβαίνει πάλιν ἀπὸ τὸ ἴδιον μέρος, καὶ βλέπει ὅτι ὁ πυρὴν ἔγεινε μικρὸν δένδρον. Ὁ δὲ γέρων, ὅστις καὶ τόρα εἶνε ἐκεῖ, τὸ κλαδεύει, τὸ ἐμβολιάζει, καὶ τὸ προφυλάττει κατὰ πάσης ἐπηρείας.

— Πρὸς τί τόσοι κόποι; λέγει τὸ μειράκιον.

Ἀλλὰ ἀνδρωθεὶς καὶ διαβαίνων τὸν κονιορτώδη δρόμον τοῦ μέρους ἐκείνου, ἐπανευρίσκει τὸ δένδρον σκεπασμένον μὲ καρπούς, οἱ ὁποῖοι τὸν δροσίζουν, καὶ τέλος πάντων ἐννοεῖ τότε τὴν φρόνησιν τοῦ γέροντος.

Τίς ἐξ ἡμῶν δὲν ὑπῆρξεν ὅπως τὸ παιδίον

Digitized by Google

τοῦτο, καὶ ὁ ἀνὴρ οὗτος; Πόσα σχέδια δὲν ἐγκατελείψαμεν εἰς τὸν δρόμον, τὰ ὁποῖα ἀνέλαβε μεθ' ἡμᾶς φρονιμώτερός τις! Οἱ πλειότεροι ἄνθρωποι ζῶσι τυχαίως, χωρὶς ποσῶς νὰ συλλογισθῶσι, ὅτι πᾶν σπέρμα συλλεγόμενον γίνεται ἀρχὴ θέρους, καὶ ὅτι ἡ ἐλαχίστη τῶν πράξεών μας εἶνε ὁ *πυρὴν* τοῦ κερασίου.

Ο ΘΕΟΣ ΚΑΙ Ο ΘΑΝΑΤΟΣ

Ὁ Θεὸς τὸν Θάνατον, λυτρωτὴν τῶν πόνων,
ἔπεμψεν εἰς ἄῤῥωστον ἄνδρα γεωπόνον·
νὰ τῷ δώσῃ ἄνεσιν τῶν δεινῶν καὶ κόπων,
καὶ εἰς ἀναπαύσεως νὰ τὸν φέρῃ τόπον.
Ἔφθασεν ὁ Θάνατος, κ' ἐπὶ τῆς καλύβης
τοῦ πτωχοῦ ἐκάθησεν ὡς ἡ ὄρνις ἴβις.
Στεναγμοὶ ἠκούοντο, οἰμωγαὶ καὶ θρῆνοι,
ὅλη κατεσείετο στέγ' ἡ καλαμίνη.
Πέντε ἓξ ἀνήλικα, καὶ ἀπὸ μητέρα
ὀρφανά, τὸν θνήσκοντα ἔκλαιον πατέρα.
«Θνήσκεις, πάτερ; ἔκραζον κύκλωθεν τῆς κλίνης·
»καὶ ἡμᾶς τὰ ἔρημα, ἄχ! ποῦ μᾶς ἀφίνεις;»
Ἤκουσεν ὁ Θάνατος καὶ τὰ ἐλυπήθη,
οἰκτιρμὸν ᾐσθάνθησαν τ' ἄπονά του στήθη.
Ἄπρακτος ἐπέστρεψεν εἰς τὸν κύριόν του,
κ' ἐνταυτῷ φοβούμενος τὸν φρικτὸν θυμόν του,
ἄφωνος εἰς τ' οὐρανοῦ ἵστατο τὰς θύρας.
— «Διατί, ὦ Θάνατε, μὲ κενὰς τὰς χεῖρας;»
— «Διὰ τὰ παντέρημα τίς θὰ προνοήσῃ,
»ὅταν καὶ ὁ μόνος των βοηθὸς τ' ἀφήσῃ;»
— «Τρέξε! εἶπ' ὁ Ἄναρχος, τρέξε ν' ἀποσπάσῃς
»λίθον ἀπὸ τ' ἄμετρα βάθη τῆς θαλάσσης.»
Εἶπε· κ' εἰς τὴν θάλασσαν, δίχως νὰ βραδύνῃ,
ὡς βολὶς ὁ Θάνατος πίπτει μολυβδίνη·
καὶ εἰς τὰ οὐράνια μετὰ τάχους ἴσου
φέρει τὸν ζητούμενον λίθον τῆς ἀβύσσου.
— «Θραῦσέ τον!» Εἰς δάκτυλα δύο τὸν λαμβάνει,
τὸν συντρίβει, κ' ἔνδον του σκώληξ ζῶν ἐφάνη.
Τότε ὁ Πανάγιος ἔκραξεν ὀργίλος,
καὶ ὁ θόλος ἔτρεμε τ' οὐρανοῦ ὁ κοῖλος·
— «Τίς εἰς τὰ ἀνήλια βάθη, ἀποκρίσου!
»συντηρεῖ τὸν σκώληκα τοῦτον τῆς ἀβύσσου;
»Τίς ὁμοῦ δι' ἅπαντα προνοεῖ τὰ ὄντα;
»τίς γινώσκει μέλλοντα, πρότερα, παρόντα;
»Τίς ἐμοῦ, ὦ κάθαρμα! κάλλιον γνωρίζει
»ἢ ζωὴν ἢ θάνατον πότε νὰ χαρίζῃ;»
Κ' ἐνταυτῷ τὸ σκῆπτρόν του αἴρ' ἡ δεξιά του,
δίδ' εἰς τὸν μετάφρενον μίαν τοῦ Θανάτου.
Ἤστραψε κ' ἐβρόντησε, τὸν κατακωφαίνει,
καὶ κωφὸς ὁ Θάνατος ἀπὸ τότε μένει.
Μάταια τὰ ὦτά του ὁ κλαυθμός μας κρούει·
δὲν ἀκούει δέησιν, θρήνους δὲν ἀκούει.[1]

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Ἡ ἔνδοξος καταγωγὴ εἶνε φορτίον βαρύτατον, τὸ ὁποῖον, ὅστις δὲν τὸ φέρει μετὰ τιμῆς, ἀναγκάζεται νὰ τὸ σύρῃ μετ' αἰσχύνης. (Ségur.)

*** Οὐαὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, ὅστις τοῖς τέκνοις αὐτοῦ οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ καταλείψῃ, ἢ χρυσὸν καὶ κτήματα. Ὁ χρυσὸς καὶ τὰ κτήματα καταναλίσκονται, ἢ διαφεύγουσι τὰς χεῖρας ἡμῶν· τὸ ὄνομα ὅμως, τὸ διὰ μεγάλων ἀρετῶν σεβαστὸν γενόμενον, ἀποτελεῖ ἱερὸν τέμενος, ὅπερ οὔτε διὰ τῶν φλογῶν τοῦ πολέμου, οὔτε διὰ τοῦ δόλου τοῦ ἀπατεῶνος, οὔτε διὰ τῆς ἀδικίας τῶν δυνατῶν, οὔτε διὰ τῆς ἰσχύος τῶν κακούργων καταστρέφεται. (Zschokke.)

*** Δὲν ἠδυνήθην ποτὲ νὰ ὑποφέρω τὴν κολακείαν. Δὲν λέγω, μήτε διατείνομαι, ὅτι διὰ νὰ φύγῃ τις τὴν κολακείαν, πρέπει νὰ πέσῃ εἰς τὴν ἀχαριστίαν. Ἀφοῦ δείξῃς λόγῳ καὶ ἔργῳ τὴν εὐγνωμοσύνην εἰς τὸν εὐεργέτην σου, ἔκαμες ὅ,τι ἔπρεπες νὰ κάμῃς. Λέγω δι' ἕνα εὐεργέτην, ὅστις ἔχει φρονήματα ἀνθρώπινα, καὶ ὄχι δι' ἐκείνους τοὺς εὐτελεῖς εὐεργέτας, οἱ ὁποῖοι κάμνοντες ἐμπορίαν τὴν εὐεργεσίαν, σὲ εὐεργετοῦν διὰ νὰ σὲ αἰχμαλωτίσωσι. (Κοραῆς.)

*** Ἡ ἡδονὴ διαφέρει ἀπὸ τὴν εὐτυχίαν κατὰ τοῦτο, ὅτι ἡ μὲν ἡδονὴ ἀγοράζεται, ἡ δὲ εὐτυχία δὲν πωλεῖται.

*** Οὐδέποτε δύνασαι νὰ δειπνήσῃς καλῶς εἰς τὴν οἰκίαν ἀνοήτου. Δίδει συμβουλὰς εἰς ὅλον τὸν κόσμον, καὶ εἰς τὸν μάγειρόν του ἀκόμη.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ψιττακὸς ἑκατοντούτης.

Πάντες βεβαίως γνωρίζουσιν ὅτι εἴδη τινὰ ψιττακῶν ἔχουσι τὸ θαυμάσιον πλεονέκτημα τοῦ νὰ ζῶσιν ἐπὶ μακρότατον χρόνον.

Ἔχομεν νὰ καταλέξωμεν ἐνταῦθα καὶ ἄλλο παράδειγμα, τὸ ὁποῖον μαρτυρεῖ ὅτι ὀρθὴ εἶνε ἡ κοινῶς ἐπικρατοῦσα περὶ μακροβιότητος τῶν ψιττακῶν γνώμη.

Ὁ βοτανικὸς δηλαδὴ κῆπος τῶν Παρισίων ἀπώλεσε πρὸ δύο περίπου ἐτῶν ψιττακόν, τὸν ὁποῖον εἶχε φέρει ἀπὸ τῶν Μαρκησίων Νήσων ὁ Βουζαινβὶλλ κατὰ τὸ ἔτος 1770· ἦτο λοιπὸν ὁ ψιττακὸς οὗτος ἡλικίας ἑκατὸν τριῶν ἐτῶν!

Ἐβαλσαμώθη δὲ ὁ ἱστορικὴν πλέον ἀξίαν ἀποκτήσας Νονὸς (οὕτος ὠνομάζετο) καὶ κατετέθη εἰς τὸ Μουσεῖον μεταξὺ τῶν περιεργείας ἀξίων ἀντικειμένων.

Οἱ ὄφεις ἐν τῇ Ἰνδικῇ.

Οἱ ὄφεις εἶνε πολυπληθέστατοι ἐν τῇ Ἰνδικῇ. Ἑβδομήκοντα ἐννέα εἴδη εἶνε μέχρι τοῦδε γνωστά· τριάκοντα πέντε μὲν διαιτώμενα ἐπὶ τῆς γῆς, τεσσαράκοντα τέσσαρα δὲ ἐν τοῖς ὕδασι καὶ τῇ θαλάσσῃ (τούτων οἱ μᾶλλον βλαβεροὶ εἶνε ὁ καλούμενος κόβρας καὶ ὁ ὀφιοφάγος.) Χιλιάδες ἀνθρώπων ἀποθνήσκουσι κατ' ἔτος ὑπὸ τῶν δηγμάτων τῶν διαφόρων τούτων ἑρπε-

[1] Ι. Καρασούτσας.

Digitized by Google

τῶν. Κατὰ τὰς ἐπισήμους πληροφορίας μόνον κατὰ τὸ ἔτος 1869 ἀπέθανον 11,414 ἄνθρωποι· προσθετέον δὲ ὅτι αἱ πληροφορίαι αὗται φαίνονται πολὺ ἀτελεῖς. Ὁ δόκτωρ Φάϋρερ, συγγραφεὺς βιβλίου περὶ Ἰνδικῆς πολλοῦ λόγου ἀξίου, ἀναβιβάζει τὸν ἀριθμὸν τῶν θυμάτων εἰς εἴκοσι χιλιάδας κατ' ἔτος. Ἀρκεῖ τοῦτο καὶ μόνον ἵνα καταδείξῃ πόσον ὀλίγον προώδευσεν ὁ πολιτισμὸς ἐν τῇ Ἰνδικῇ. Ἐν Εὐρώπῃ, πρὸ πολλοῦ ἤδη οἱ κάτοικοι ἐκαθάρισαν τὴν γῆν ἀπὸ τῶν βλαβερῶν ζώων. Ἐκεῖ μόνον ἀπαντᾶται τώρα ὁ ὄφις, ὅπου ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει τὴν θέλησιν νὰ τὸν καταπατήσῃ.

—

Αἱ μεγάλαι πόλεις τοῦ κόσμου.

Ἐννέα μόνον πόλεις ὑπάρχουσιν ἐπὶ τῆς γῆς, τῶν ὁποίων ὁ πληθυσμὸς ὑπερβαίνει τὸ ἑκατομμύριον.

Αἱ πόλεις αὗται εἶνε αἱ ἑξῆς: Λονδῖνον, ἔχον 3,251,804 κατοίκους· Σοὺ-Τζχάου (Κίνας), δύο ἑκατομμύρια· Παρίσιοι, 1,825,274· Πεκῖνον (Κίνας), 1,648,814· Γέδδον(Ἰαπωνίας), 1,554,848· Καντών(Κίνας), 1,236,000· Κωνσταντινούπολις, 1,075,000· Σιὰγγ-Τὰν (Κίνας), ἓν ἑκατομμύριον· Τζχὰν-τζχὰν-φοὺ (Κίνας), ἓν ἑκατομμύριον.

Δώδεκα εἶνε αἱ πόλεις, τῶν ὁποίων ὁ πληθυσμὸς εἶνε ὀλιγώτερος μὲν τοῦ ἑκατομμυρίου, ὑπερβαίνει ὅμως τὰς 500,000· ἔχουσι δ' αὗται τὴν ἀκόλουθον τάξιν κατὰ τὸ πλῆθος τῶν κατοίκων· Νέα Ὑόρκη, Βιέννη, Βερολῖνον, Χὰν-Κάον (Κίνας), Φιλαδέλφεια, Πετρούπολις, Βομβάη, Καλκούττα, Φου-Τζχοὺ (Κίνας), Σχάο-Χίγγ (Κίνας), Βαγκὸκ (Σιάμης), Κιότον (Ἰαπωνίας.)

Πρὸς τούτοις ἀριθμοῦνται εἴκοσι πόλεις, ὧν ὁ πληθυσμὸς ἀνέρχεται ἀπὸ 300,000 ἕως 500,000 κατοίκων, τριάκοντα τρεῖς πόλεις ἔχουσαι ἀπὸ 200,000 ἕως 300,000, καὶ ἐννενήκοντα πόλεις ἀπὸ 100,000 ἕως 200,000.

Ἐν Εὐρώπῃ ὑπάρχουσιν ἑκατὸν ἑβδομήκοντα μία πόλεις ἔχουσαι ὑπὲρ τὰς 50,000 κατοίκους.

—

Μητρικῆς στοργῆς πλῆρες ὕψους ἀπόφθεγμα.

Συνέβη δυστύχημα εἰς σιδηρόδρομον, ἐξ οὗ ἐθανατώθησαν πολλοὶ ἄνθρωποι. Ἀξιόλογός τις γυνὴ ἐγνώριζεν ὅτι μὲ τὸν σιδηρόδρομον ἐκεῖνον ἔμελλαν νὰ ἐπιστρέψωσιν οἱ δύο υἱοί της.

Ἔνδακρυς ἀποστέλλει φίλον τινὰ διὰ νὰ πληροφορηθῇ.

Οὗτος ἐπιστρέφει συνεσταλμένος, ὡς κομιστὴς κακῆς ἀγγελίας. Ὁ ἕτερος τῶν δύο υἱῶν εἶχε θανατωθῆ.

Μὴ γνωρίζων δὲ πῶς νὰ κάμῃ διὰ νὰ εἴπῃ τὸ ὄνομα τοῦ θανατωθέντος, ἐλπίζει ὅτι ἡ μήτηρ θὰ εἶχε βεβαίως προτίμησίν τινα διὰ τὸ ἓν ἐκ τῶν δύο τέκνων της, καὶ ὅτι τὸ ἀγαπητότερον τοῦτο τέκνον της θὰ ἦτο τὸ διασωθέν.

Πρὶν λοιπὸν προφέρῃ τὸ ὄνομα τοῦ δυστυχοῦς, τὴν ἐρωτᾷ·

— Ποῖον ἀγαπᾶτε πλειότερον;

Ἡ δὲ μήτηρ ἀποκρίνεται·

— Ἐκεῖνο ὅπου ἀπέθανεν!

Εἷς Ἀναγνώστης.

ΥΓΙΕΙΝΗ

—

Περὶ καθάρσεως θολωμένου ὕδατος.

Ἡ ὑγιεινοτέρα μέθοδος καθάρσεως ὕδατος εἶναι ἀναντιρρήτως ἡ διὰ τῆς διϋλίσεως (filtration)· ἀλλ' ἐπειδὴ οὔτε εὔωνα, οὔτε εὐπόριστα εἶναι τὰ πρὸς διΰλισιν ὄργανα, μεταχειρίζονται τινὲς τὴν στυπτηρίαν (στύψιν), ὡς προχειρότερον μέσον. Ἡ οὐσία αὕτη δὲν εἶναι μὲν δηλητηριώδης, ἀλλ' ἡ διηνεκὴς αὐτῆς χρῆσις καὶ εἰς ποσότητα ὁπωσοῦν ὑπέρμετρον δὲν δύναται νὰ μὴν ἔχῃ ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς ὑγείας τῶν πινόντων τοιοῦτον ὕδωρ· διὰ τοῦτο ἐνομίσαμεν χρήσιμον νὰ σημειώσωμεν τὴν ἀκριβῶς ἀναγκαίαν ποσότητα στυπτηρίας δι' ὡρισμένην ποσότητα ὕδατος, καὶ ἥτις ἀπεδείχθη ὅτι δὲν εἶναι ἐπιβλαβής.

Ἡ ποσότης αὕτη εἶναι ἓν καὶ ἥμισυ δράμιον στυπτηρίας εἰς 80 ὀκάδας ὕδατος.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

—

Πρόχειρος καὶ ἀσφαλὴς βάσανος τῶν ἀργυρῶν νομισμάτων καὶ σκευῶν.

Λάβε χρωμικῆς ποτάσσης δρ. 3, διάλυσον εἰς 32 δρ. νεροῦ καὶ πρόσθες εἰς τὴν διάλυσιν, ἐπιχύνων μικρὸν κατὰ μικρόν, θειϊκοῦ ὀξέος δρ. 4. Τὸ ἐν τῇ διαλύσει ταύτῃ ἐμβαπτιζόμενον νόμισμα, εἰ μὲν ἦναι γνήσιον, λαμβάνει χρωματισμὸν πορφυροῦν, ἀνάλογον τοῦ περιεχομένου ἀργύρου, εἰ δὲ ἦναι κίβδηλον, ἢ μένει ἄχρουν, ἢ λαμβάνει πάντα ἄλλον χρωματισμόν, οὐδέποτε ὅμως τὸν πορφυροῦν.

Ὁσάκις δὲ πρόκειται νὰ διακρίνωμεν ἐπαργυρωμένα εἴτε νομίσματα, εἴτε σκεύη, τότε ξύομεν τὰ ἐξέχοντα αὐτῶν μέρη, οἷον τὸ στέμμα, τὰ γράμματα, τὰ κοσμήματα καὶ ἐπαλείφομεν μὲ τὸ ῥηθὲν ὑγρὸν τὰ ξυσθέντα μέρη· καὶ εἰ μὲν χρωματισθῶσι πορφυρᾶ, τότε ἔχομεν τὴν βεβαιότητα, ὅτι δὲν εἶναι ἐπαργυρωμένα, ἀλλ' ὅτι καὶ εἰς τὸ βάθος τοῦ νομίσματος ἢ τοῦ σκεύους περιέχεται ἄργυρος.

Τὴν μέθοδον ταύτην τῆς δοκιμασίας, ἀνακαλυφθεῖσαν μὲν ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ὑπὸ τοῦ Runge, οὖσαν ὅμως χρησιμωτάτην, συνιστῶμεν εἰς τοὺς συνεχῶς διαχειριζομένους ἀργυρᾶ νομίσματα καὶ σκεύη.

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.

Digitized by Google

'Αριθ. 12 – Λεπτὰ δέκα.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Πρῶτος | Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι — Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6. | 21 Μαρτίου 1876

ΠΡΟΛΗΨΕΙΣ ΚΑΙ ΠΛΑΝΑΙ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

Κατὰ τὸν Ἀλφόνσον Κάῤῥ, ὑπὸ ***

Συνέχεια· ἴδε σελ. 161.

Ἐρ.-Μὲ εἶπες ὅτι ἡ *χάσις* καὶ ἡ *γέμωσις* τῆς σελήνης δὲν ἐνδιαφέρει τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ δὲν μὲ εἶπες καὶ ἂν δὲν ἔχῃ ἐπιῤῥοὴν καὶ ἐπὶ τῶν φυτῶν. Διατί οὔτε φυτεύουν οὔτε ἐμβολιάζουν 'ς *τὴν χάσιν*; Διατί εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος φυτεία δένδρων δὲν γίνεται εἰμὴ 'ς *τὴν γέμωσι*, ἤτοι ἀπὸ τοῦ πρώτου τετάρτου μέχρι τῆς πανσελήνου;

Ἀπ.- Ἡ ἐπιστήμη γελᾷ διὰ τὰς τοιαύτας μωρὰς προλήψεις, ἀλλ' οἱ τυφλῶς πιστεύοντες εἰς αὐτὰς κλαίουν διὰ τὸν πολύτιμον καιρὸν, τὸν ὁποῖον πολλάκις ἔχασαν, ὁμοιάζουν δὲ ἐκείνους οἵτινες πιάνουν νομίσματα εἰς τὴν *γέμωσιν* τῆς σελήνης, νομίζοντες ὅτι θὰ πολλαπλασιασθοῦν.

Ἐρ.-Ὑπάρχουν μάγοι;

Ἀπ.-Ὄχι. Ὑπάρχουν ὅμως πανοῦργοι, οἱ ὁποῖοι ὠφελοῦνται ἀπὸ τὴν ἀμάθειαν τῶν ἄλλων.

Ἐρ.-Ἰατρεύονται ἄῤῥωστοι μὲ διαβάσματα γυναικῶν;

Ἀπ.-Πολλάκις δὲν ἰατρεύονται οὔτε μὲ ἰατρικὰ, οὔτε μὲ τὰς φροντίδας ὅσας ὑπαγορεύουν ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ πεῖρα. Τὰ διαβάσματα δὲν χρησιμεύουν διόλου.

Ἐρ.-Ὑπάρχουν βρυκόλακες;

Ἀπ.-Ὑπάρχουν πανοῦργοι, παίζοντες τοιαύτην κωμῳδίαν, καὶ μωροὶ, πιστεύοντες εἰς αὐτήν.

Ἐρ.-Πρέπει νὰ σημαίνωμεν τοὺς κώδωνας τῶν ἐκκλησιῶν ἐν καιρῷ θυέλλης;

Ἀπ.-Ἐξ ἐναντίας ὅλοι οἱ σοφοὶ λέγουν ὅτι ἡ κίνησις τῶν κωδώνων ἑλκύει τοὺς κεραυνούς. Εἶναι δὲ βέβαιον ὅτι οἱ κεραυνοὶ προσβάλλουν πρὸ πάντων τὰ ὑψηλὰ μέρη, ὡς τὰ κωδωνοστάσια, καὶ βλάπτουν τοὐλάχιστον τοὺς κωδωνοκρούστας. Πρέπει ἐπίσης νὰ μὴ τρέχωμεν καὶ νὰ μὴ καταφεύγωμεν ὑπὸ τὰ δένδρα ἐν ὥρᾳ θυέλλης.

Ἐρ.-Οἱ πετεινοὶ γεννοῦν αὐγὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐβγαίνουν ὀφείδια;

Ἀπ.-Οἱ πετεινοὶ δὲν γεννοῦν ποτέ· ἀπὸ ἕκαστον δὲ ζῶον, καθὼς καὶ ἀπὸ ἕκαστον φυτὸν, γεννᾶται ὅμοιον εἶδος· ἡ ὄρνις, παραδείγματος χάριν, γεννᾷ ὄρνιθα, ὁ σκύλος σκύλον καὶ ἡ τριανταφυλλέα τριαντάφυλλον.

Ἐρ.-Τὰ κέντρα ὅλων τῶν ὀφειδίων εἶναι φαρμακερά;

Ἀπ.-Τὰ ὀφείδια δὲν ἔχουν κέντρα· ἡ ἔχιδνα μόνον ἐκ τῶν ἑρπετῶν τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἐπικίνδυνος καὶ πολὺ μάλιστα, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ δὲν ἔχει κέντρον. Ὅταν δαγκάσῃ ἐξέρχεται ἀπὸ δύο βαθουλὰ ὀδόντια φαρμάκι· διὰ τοῦτο ὅταν τις δαγκασθῇ πρέπει πρῶτον νὰ πιέσῃ τὸ δαγκασθὲν μέρος, δεύτερον νὰ βάλῃ ἐπάνω σταγόνας τινὰς alcali volatil, καὶ τρίτον νὰ συμβουλευθῇ ἰατρόν. Τὰ ἐλαφοκέρατα καὶ τὰ παρόμοια ἀντιφάρμακα χρησιμεύουν ὡς καὶ τὰ διαβάσματα τῶν γυναικῶν.

Ἐρ.-Οἱ σαῦροι καὶ οἱ φρῦνοι εἶναι φαρμακεροί;

Ἀπ.-Οἱ φρῦνοι μόνον ἐκπτύουν ἐνίοτε εἶδος σιάλου, ὅστις ἐγγίζων τὸ δέρμα προξενεῖ ἐρυθήματα ἢ σπυρία τὰ ὁποῖα ἰατρεύονται μόνα των.

Ἐρ.-Ποίαν ἐπιῤῥοὴν ἔχουν τὰ ποικιλόχροα γαϊτάνια τὰ ὁποῖα βάλλουν εἰς τὸν λαιμὸν τῶν παιδίων διὰ νὰ εὐκολύνουν τὴν ὀδοντοφυΐαν;

Ἀπ.-Ὁμοίαν ἐπιῤῥοὴν μ' ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα βάλλουν εἰς τὰς χεῖράς των οἱ μωροὶ τὸν Μάρτιον διὰ νὰ ἀποφύγωσι τὸ καῦμα τοῦ ἡλίου, καὶ μὲ τὰ βουλοκέρια, τὰ ὁποῖα πολλοὶ κρεμοῦν εἰς τὸν λαιμόν των διὰ ν' ἀποφύγουν τὴν καταῤῥοήν· δηλαδὴ καμμίαν.

Ἐρ.-Τί εἶναι τὰ φυλακτά; ἔχουν τὴν δύναμιν ν' ἀπομακρύνουν τοὺς κινδύνους ἢ νὰ φέρουν εὐτυχίαν;

Ἀπ.-Ἡ μόνη των δύναμις εἶναι νὰ κάμνουν νὰ κερδαίνουν χρήματα οἱ πωληταὶ αὐτῶν.

Ἐρ.-Ὑπάρχουν μάντεις, ἤτοι ἄνθρωποι προλέγοντες τὴν τύχην; Τὰ χαρτία δύνανται νὰ μαντεύσουν τὸ μέλλον;

Ἀπ.-Οἱ λέγοντες ὅτι μαντεύουν τὰ μέλλοντα εἶναι πανοῦργοι· τὰ δὲ χαρτία χρησιμεύουν μόνον νὰ γυμνώνουν τοὺς ἀνοήτους.

Ἐρ.-Ἠμπορεῖ τις στρατεύσιμος διὰ τεχνασμάτων ν' ἀποφύγῃ τὸν κλῆρον;

Ἀπ.-Ὄχι. Τοιαύτας ὑποσχέσεις κάμνουν οἱ ἀπατεῶνες, οἱ ἀποβλέποντες εἰς τὰ χρήματα τῶν εὐπίστων.

Ἐρ.-Εἶναι ἀληθῶς μεγάλη δυστυχία νὰ πέσῃ εἴς τινα ὁ κλῆρος τοῦ στρατιώτου;

Digitized by Google

Ἀπ.-Ὄχι· μέγας ἀριθμὸς ἐνδόξων στρατιωτικῶν ἐξῆλθον ἀπὸ τὰς τάξεις τοῦ λαοῦ. Καὶ ἐνῷ ἕνεκα ἐλλείψεως χρημάτων δὲν ἠμπορεῖς νὰ προχωρήσῃς εἰς ἄλλα ἐπαγγέλματα, εἰς τὸ στρατιωτικὸν στάδιον, μὲ γενναιότητα, μὲ τάξιν, μὲ πειθαρχίαν, φθάνεις εἰς τοὺς ἀνωτάτους βαθμούς. Πλὴν τούτου οἱ μένοντες εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ὅσον καιρὸν ἀπαιτεῖ ὁ νόμος, ἀποκτοῦν πολυτίμους ἰδιότητας, γίνονται καθαρώτεροι, εὐτακτώτεροι καὶ πλέον ἀποφασιστικοὶ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι μένουσιν εἰς τὰς πόλεις ἢ τὰ χωρία. Ταξειδεύοντες μανθάνουν πολλὰ πράγματα ὠφέλιμα καὶ εὐάρεστα, ὁμιλοῦν καλλίτερα, ἀποκτοῦν περισσοτέραν ὑπόληψιν, ἐπιζητοῦνται περισσότερον διὰ τὰ δημόσια ἐπαγγέλματα καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν.

Ἐρ.-Εἶναι ἀληθινὸν ὅταν τὸ πρωῒ ἀπαντήσῃς πρῶτον παππᾶν καθ' ὁδὸν ἢ ὅταν συνταξειδεύῃς μὲ τοιοῦτον ἡ ἡμέρα σου τελειώνει κακά, ἢ ὅτι θὰ κινδυνεύσῃς;

Ἀπ.-Οἱ παππάδες θεωροῦνται ἔχοντες χαρακτῆρα ἱερόν· πῶς εἶναι λοιπὸν δυνατὸν νὰ γίνουν ἐπιβλαβεῖς;

Ἐρ.-Τί κακὸν εἶναι νὰ βλασφημῇ τις;

Ἀπ.-Κακὸν δὲν εἶναι διὰ τοὺς ἄλλους· εἶναι ὅμως διὰ τὸν βλασφημοῦντα. Ποίαν εὐχαρίστησιν ἠμπορεῖς νὰ αἰσθανθῇς προφέρων λέξεις χωρὶς καμμίαν σημασίαν, παρὰ μόνον ὅτι προφέρων αὐτὰς θεωρεῖσαι ἀπὸ τοὺς ἀκούοντας ἄνθρωπος βάναυσος καὶ ἀνάγωγος;

Ἐρ.-Διατί ἀπαιτοῦμεν νὰ μεταχειρίζωνται τὰ παιδία τὴν δεξιὰν χεῖρα;

Ἀπ.-Εἶναι συνήθεια μωρά· διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον γίνεται καὶ ἀσθενεστέρα καὶ ἀνεπιτηδειοτέρα. Πλάττομεν ἑκουσίως εἰς τὸν ἑαυτόν μας μίαν ἀσθένειαν. Ἡ δὲ ἕξις μᾶς ἐμποδίζει νὰ ἴδωμεν ὅτι ἡ μωρία αὐτὴ εἶναι ὁμοία μ' ἐκείνην ἥτις θὰ μᾶς ἐβίαζε νὰ περιπατήσωμεν μὲ μόνον ἕνα πόδι ἢ νὰ δέσωμεν τὸν ἕνα ὀφθαλμὸν ἢ νὰ κλείσωμεν τὸ ἓν αὐτίον.

Ἐρ.- Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τὰ χέλια γεννῶνται ἀπὸ τὸν ἀφρὸν τοῦ νεροῦ καὶ τὰ ἔντομα ἀπὸ τὴν σῆψιν τῶν ζώων καὶ τῶν φυτῶν;

Ἀπ.-Ἡ σῆψις δὲν γεννᾷ τίποτε, καὶ τὸ τίποτε δὲν γεννᾶται ἀπὸ τὸ τίποτε· τὰ ζῶα καθὼς καὶ τὰ φυτὰ προέρχονται ἀπὸ ζῶα ἢ ἀπὸ φυτὰ τῆς αὐτῆς φύσεως.

Ἐρ.-Τί εἶναι αἱ ὀρέξεις τῶν ἐγγύων γυναικῶν καὶ τὰ σημάδια τῶν ἐμβρύων τὰ ὁποῖα γίνονται ἕνεκα αὐτῶν τῶν ὀρέξεων;

Ἀπ.-Ἐὰν τὰ σημάδια προήρχοντο ἀπὸ τὰς ὀρέξεις, θὰ ἦσαν ποικιλότερα. Τὰ σημάδια αὐτὰ εἶναι πάντοτε κόκκινα ἢ μαῦρα, καὶ ὅμως ὑπάρχουν γυναῖκες ἐπιθυμοῦσαι καρποὺς πρασίνους ἢ φορέματα κίτρινα, ὥστε τὸ λεγόμενον δὲν εἶναι ἀληθές, ὅπως δὲν εἶναι ἀληθὴς καὶ ἡ ἐπιρροὴ τῶν ὀφθαλμῶν τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐρ.-Δὲν ἠμπορεῖ λοιπὸν νὰ βασκάνῃ τις ἄλλον ἄνθρωπον ἢ τὰ κοπάδια ἄλλου;

Ἀπ.-Δυστυχῶς οἱ ἄνθρωποι ἔχουν τὴν δύναμιν νὰ κακοποιῶνται μεταξύ των· ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἡ Θεία Πρόνοια δὲν δίδει εἰς αὐτοὺς καμμίαν ὑπερφυσικὴν δύναμιν.

Ἕπεται συνέχεια.

ΠΩΣ ΤΡΕΦΟΜΕΘΑ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 162.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΩΔΕΚΑΤΗ

Ἡ καρδία.

Μίαν φορὰν καὶ ἕνα καιρὸν ἦτο πλούσιός τις τραπεζίτης· τόσον δὲ πλούσιος, ὥστε δὲν ἤξευρε πόσα ἑκατομμύρια εἶχε καὶ δὲν ἐγνώριζε τί νὰ κάμῃ τὰ χρήματά του. Τοῦ ἦλθεν ἡ ἰδέα νὰ κτίσῃ ἓν μεγαλοπρεπὲς παλάτιον, τοιοῦτον ὁποῖον νὰ μὴν εἶχεν ἀκόμη κτισθῇ. Ἐπειδὴ δὲ ἦτον ἄνθρωπος ὄχι μόνον πλούσιος ἀλλὰ καὶ νοήμων, καὶ εἶχεν αἴσθησιν τοῦ καλοῦ, δὲν ἤθελε νὰ σωρεύσῃ εἰς τὸ μέγαρόν του τὰς συνήθεις πολυτελείας τῶν ξιππασμένων πλουσίων, τουτέστι μάρμαρα καὶ χρυσώματα καὶ ζωγραφίας καὶ μεταξωτὰ παραπετάσματα καὶ ἀγάλματα καὶ εἰκόνας, ἀλλ' ἤθελε νὰ κάμῃ κἄτι τὶ ἔκτακτον, ἄξιον τοῦ πλούτου καὶ τῆς καλαισθησίας του. Προσεκάλεσεν ἑπομένως ἀπὸ τὰ πέρατα τοῦ κόσμου τοὺς περιφημοτέρους σοφούς, τοὺς ἐπιτηδειοτέρους μηχανικούς, τοὺς ἐντελεστέρους εἰς πάντα κλάδον τεχνίτας, καὶ τοὺς εἶπεν, ὅτι εἶχον τὴν ἄδειαν νὰ ἐξοδεύσουν ὅσα χρήματα ἤθελον, ἤρκει μόνον νὰ στολίσωσι τὴν οἰκοδομήν του μὲ ὅλα τὰ θαύματα τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης.

Φαντάσου λοιπόν: ἐπιστήμη, τέχνη καὶ χρήματα ἀλύπητα! ἐννοεῖς τί θαῦμα ἐδημιουργήθη τοιουτοτρόπως. Ὥρας μακρὰν τὸ ἤκουαν οἱ ἄνθρωποι καὶ ἔτρεχαν νὰ τὸ θαυμάσουν· δὲν ἐπιχειρῶ δὲ νὰ σοῦ τὸ περιγράψω, διότι θὰ ἠναγκαζόμην νὰ ἐκταθῶ παρὰ πολύ. Ἀρκεῖ μόνον νὰ σοῦ εἴπω, ὅτι ποτὲ αὐτοκράτωρ τῆς Κίνας ἢ Καλίφης τοῦ Βαγδατίου ἢ μέγας Μογγόλος δὲν ἀπέκτησε παλάτιον ὅμοιον μὲ τοῦ τραπεζίτου μας· τοῦτο δὲ ἦτο πολὺ φυσικόν, διότι ὁ τραπεζίτης μας ἦτο τρεῖς φορὰς πλουσιώτερός των.

Ὅταν ὅλα ἐτελείωσαν καὶ ἡτοιμάσθη τὸ μέγαρον, παρετηρήθη μία μικρὰ ἔλλειψις. Δὲν ὑπῆρχεν ὕδωρ. Ἔμπειρός τις ἄνθρωπος, προσκληθεὶς ἐπίτηδες, ἀφοῦ ἔκαμε πολλὰς ἐρεύνας δὲν κατώρθωσε νὰ ἀνεύρῃ τὶ ἄλλο, παρὰ ἕνα μόνον μικρὸν ὑπόγειον ὀχετόν, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀνοίξει ἡ φύσις μεταξὺ δύο στρωμάτων ἀργίλλου, καὶ ἐντὸς τοῦ ὁποίου κατεστάλαζον καὶ ἐσυνάζοντο τὰ βρόχινα ὕδατα τῶν περιχώρων.

Digitized by Google

Τὸ νερὸν ὅμως ἐκεῖνο δὲν ἦτο, ἐννοεῖται, καθαρὸν οὔτε ἄφθονον, καὶ ὁ σοφὸς, ὅστις ἔλαβεν ἐντολὴν νὰ τὸ ἐξετάσῃ, διεκήρυξεν, ἀφοῦ τὸ ἐδοκίμασε πρῶτον, ὅτι δὲν ἤξιζε τὸν κόπον νὰ σκεφθῶσι περὶ αὐτοῦ, διότι ἦτο ἄνοστον καὶ ἐμύριζε, ὥστε δὲν ἤθελε βεβαίως ἀρέσει εἰς τὸν αὐθέντην.

Ὅταν ὅμως ὁ αὐθέντης ἔμαθε τὴν δυσάρεστον αὐτὴν εἴδησιν, ἐπέταξεν ἀπὸ τὴν χαράν του, χωρὶς, ἐννοεῖται, οἱ περὶ αὐτὸν νὰ ἐννοῶσι τὸ διατί. Τοῦ εἶχον προτείνει νὰ διοχετεύσωσιν εἰς τὸ παλάτιόν του τὰ ὕδατα ἑνὸς ποταμοῦ ὅστις ἔρρεεν εἰς ὀλίγην ἀπόστασιν· ἀλλ' ἐκεῖνος ἀπέρριψε τὴν πρότασιν, διότι ἤθελε κἄτι τι νέον διὰ τὸ οἰκοδόμημά του, κἄτι ἔκτακτον καὶ ἀδύνατον. Ἐπεθύμει λοιπὸν νὰ πραγματοποιήσῃ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον οἱ ἄλλοι ἐνόμιζον ἀδύνατον, καὶ διὰ τοῦτο ἔλαβεν ἓν τεμάχιον χάρτου καὶ ἔγραψε:

α'.) νὰ χρησιμοποιηθῇ τὸ ὕδωρ τὸ ὁποῖον εὑρέθη εἰς τὸν ὑπόγειον ὀχετόν·

β'.) νὰ τρέχῃ νυχθημερὸν εἰς ὅλα τὰ δωμάτια τῆς οἰκοδομῆς·

γ'.) νὰ ἦνε καὶ πολὺ καὶ καλόν.

Οἱ σοφοὶ ἐκυττάχθησαν μεταξύ των βωβοὶ καὶ ἄφωνοι, ὁ δὲ σπουδαιότερος μεταξὺ αὐτῶν, ὅστις εἶχεν ἤδη ἀποκτήσει μέγα ὄνομα καὶ περιουσίαν, ἐπρότεινεν εἰς τοὺς ἄλλους νὰ ἀναχωρήσωσι, διὰ νὰ μάθῃ ὁ ἰδιότροπος τραπεζίτης νὰ μὴ περιπαίζῃ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὴν ἐπιστήμην. Οἱ νεώτεροι ὅμως διεμαρτυρήθησαν, καὶ παρετήρησαν ὅτι ἔπρεπε καὶ αὐτοὶ νὰ φανῶσιν αὐθάδεις ὡς ὁ κύριός των, καὶ νὰ ἐκτελέσωσι κατὰ γράμμα τὸ παράδοξον ἐκεῖνο σχέδιον. Τέλος πάντων δὲ, ἀφοῦ πολλοὶ λόγοι ἀντηλλάγησαν καὶ πολλαὶ ἔγειναν συζητήσεις, αἰφνίδιός τις ἔμπνευσις ἦλθεν εἰς ἕνα τῶν μηχανικῶν, ὅστις ἐπρότεινε τὰ ἑξῆς.

Τὸ ὕδωρ τοῦ ὑπογείου ὀχετοῦ δὲν ἐχρειάζετο τίποτε ἄλλο διὰ νὰ γείνῃ καλὸν καὶ πόσιμον, εἰμὴ κίνησιν καὶ ἀέρα. Ἔπρεπε λοιπὸν, εἶπεν ὁ νέος μηχανικὸς, νὰ τεθῇ ἀντλία τις μὲ πολλοὺς μικροὺς σωλῆνας, ἥτις νὰ παραλαμβάνῃ τὸ ὕδωρ ἀπὸ ὅλας τὰς διαφόρους γωνίας καὶ καμπὰς τοῦ ὑπογείου ὀχετοῦ, καὶ νὰ τὸ ὠθῇ μετὰ ταῦτα εἰς ἕνα μέγαν σωλῆνα, ὅστις νὰ τελειώνῃ εἰς ἓν τρυπητὸν ἐν εἴδει ποτιστηρίου, ὅθεν τὸ ὕδωρ ἤθελε πίπτει ὡς λεπτὴ βροχὴ ἐντὸς ἀνοικτῆς δεξαμενῆς. Ἐκεῖθεν δὲ ἤθελε παραλαμβάνει αὐτὸ μία ἄλλη ἀντλία, ἥτις νὰ τὸ διανέμῃ διὰ πολλῶν διακλαδώσεων εἰς ὅλα τὰ δωμάτια τῆς οἰκοδομῆς.

Ἕως ἐδῶ τὸ πρᾶγμα εἶχε καλῶς· ἀλλ' ἡ μεγαλειτέρα δυσκολία ἦτον ἀκόμη ἄλυτος· διότι ἀνάγκη ἦτο τὸ μικρὸν ἐκεῖνο ποσὸν τοῦ ὕδατος τὸ ὁποῖον περιεῖχεν ὁ ὑπόγειος ὀχετὸς, νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὴν φοβερὰν κατανάλωσιν τοῦ παλατίου. Ὁ νέος μηχανικὸς εὗρε καὶ εἰς τοῦτο θεραπείαν διά τινος μεγαλοφυοῦς ἐπινοήσεως. Ὑποκάτω ἑκάστης στρόφιγγος, ὅθεν ἔρρεε τὸ ὕδωρ ἡμέραν καὶ νύκτα εἰς ὅλην τὴν οἰκοδομὴν, ἔθεσε μίαν μικρὰν λεκάνην, καὶ εἰς τὸν πυθμένα της ἕνα σωλῆνα, ὅστις συνεκοινώνει μὲ τὴν πρώτην ἐκείνην ἀντλίαν, ἥτις ἐλάμβανε τὸ ὕδωρ ἀπὸ τὸν ὑπόγειον ὀχετόν. Τοιουτοτρόπως δὲ τὸ ὕδωρ, τὸ ὁποῖον ἐξήρχετο ἀδιακόπως ἀπὸ τοὺς στρόφιγγας, δὲν ἐχάνετο, ἀλλ' ἐπέστρεφε πάλιν εἰς τὴν ἀνοικτὴν δεξαμενὴν καὶ τὴν ἐγέμιζε, ἐκεῖθεν δὲ ἐπανήρχετο πάλιν εἰς τοὺς στρόφιγγας καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἐγίνετο δηλ. μὲ τὸ ὀλίγον ἐκεῖνο ὕδωρ τοῦ ὑπογείου ὀχετοῦ ὅ,τι γίνεται συνήθως εἰς τὸ θέατρόν μας μὲ τὰ ὀλίγα μέλη τοῦ χοροῦ· ὅταν χρειάζωνται π. χ. πολλοὶ στρατιῶται εἰς τὴν σκηνὴν, καὶ τὰ διαθέσιμα πρόσωπα τοῦ χοροῦ ἦνε ὀλιγάριθμα, εἰσέρχονται αὐτὰ ἀπὸ τὸ ἓν μέρος τῆς σκηνῆς, ἐξέρχονται ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἐπιστρέφουσι δὲ πάλιν καὶ εἰσέρχονται ἐκ νέου, ὥστε ἡ παρέλασις αὐτῶν διαρκεῖ πολλὴν ὥραν, καὶ νομίζει τις, ὅταν τοὺς βλέπῃ, ὅτι τάγμα ὁλόκληρον παρελαύνει ἐπὶ τῆς σκηνῆς.

Ἐπειδὴ δὲ πολλάκις ἠδύνατο νὰ συμβῇ ὥστε οἱ κάτοικοι τοῦ παλατίου νὰ πλύνωσι τὰς χεῖράς των εἰς τὸ ὕδωρ ἑκάστου στρόφιγγος, καὶ νὰ τὸ ῥυπαίνωσιν, ἔθεσεν ὁ μηχανικὸς ἐντὸς τῶν σωλήνων, οἵτινες ἔμελλον νὰ παραλαμβάνωσι τὸ ὕδωρ ἀπὸ τὰς λεκάνας καὶ νὰ τὸ ἐπαναφέρωσιν εἰς τὴν ἀρχικὴν ἀντλίαν, πολλὰ μικρὰ στραγγιστήρια καθ' ὁδὸν, τὰ ὁποῖα νὰ καθαρίζωσι τὸ ὕδωρ ἀπὸ πᾶσαν ἀκαθαρσίαν καὶ νὰ τὸ καθιστῶσι πάλιν ὡραῖον καὶ διαυγές.

Γενικὰ συγχαρητήρια ἠκούσθησαν πανταχόθεν, καὶ ὁ νέος τολμηρὸς μηχανικὸς ἦτο κατευχαριστημένος, καὶ οἱ σοφοὶ ὅλοι ἐνόμιζον ὅτι ἔλυσαν τὸ πρόβλημα. Ἀλλὰ δυστυχῶς τὰ βάσανά των δὲν εἶχον ἀκόμη τελειώσει. Ὅταν ἦλθεν ἡ ὥρα νὰ στηθῇ ἡ πολύπλοκος ἐκείνη μηχανὴ, ἥτις ἔμελλε νὰ ἔχῃ τόσους πολλοὺς σωλῆνας καὶ ἀντλίας, καὶ δεξαμενὴν, καὶ στρόφιγγας καὶ λεκάνας, ὁ τραπεζίτης μας, ὅστις πολλὴν, φαίνεται, εἶχε διάθεσιν νὰ τυραννήσῃ ἀκόμη τοὺς μηχανικούς του, ἔφερεν αὐτοὺς εἰς ἓν μικρὸν καὶ σκοτεινὸν δωμάτιον τοῦ παλατίου, ἀληθινὴν τρύπαν, καὶ τοὺς εἶπεν, ὅτι αὐτὸ μόνον τὸ μέρος εἶχε διαθέσιμον διὰ νὰ στηθῇ ἡ μηχανή των. Προσέθηκε δὲ, ὅτι, ἐπειδὴ ὁ μηχανισμὸς αὐτὸς ὅλος ἐπρόκειτο νὰ τοποθετηθῇ ἐντὸς τῆς οἰκοδομῆς, δὲν ἔπρεπε νὰ μεταχειρισθῶσιν οὔτε ἀτμομηχανὰς οὔτε λέβητας οὔτε ἄνθρακας, οὔτε νὰ κάμνῃ διόλου θόρυβον ἡ μηχανὴ, οὔτε νὰ ἔχῃ ἀνάγκην θερμαστῶν καὶ ἐργατῶν διὰ νὰ κινῆται. Ὅλα αὐτὰ, εἶπε, τὰ ἀπε-

Digitized by Google

στρέφετο φοβερά, καὶ δὲν ἤθελε ν' ἀκούῃ τὸν παραμικρὸν θόρυβον, διότι πλησίον τοῦ μικροῦ ἐκείνου καὶ σκοτεινοῦ δωματίου ἦτο ὁ κοιτών του, καὶ καμμίαν δὲν εἶχε διάθεσιν νὰ ταράττεται ὁ ὕπνος του.

Ταῦτα εἰπὼν ὁ τραπεζίτης τοὺς ἐχαιρέτισε μεγαλοπρεπέστατα καὶ ἀνεχώρησε.

Τότε πλέον οἱ σοφοί μας τὰ ἔχασαν· ἀντὶ δὲ νὰ τυραννήσωσι περισσότερον τὴν κεφαλήν των, πρὸς εὐχαρίστησιν τῶν ἀλλοκότων καὶ ἀνοήτων ὀρέξεων τοῦ πλουσίου καὶ κακοαναθρεμμένου αὐθέντου των, ὅστις τόσον πολὺ ἐκακομεταχειρίζετο τὴν ἐπιστήμην, ἡτοιμάσθησαν τοὐναντίον νὰ ἀναχωρήσωσι σύσσωμοι, καὶ ἤρχισαν νὰ προπαρασκευάζωνται πρὸς τοῦτο, ὅτε εὐτυχῶς ἐπέρασεν ἀπ' ἐκεῖ μία μάγισσα. Ἐκτύπησε μὲ τὴν ῥάβδον της τὸ ἔδαφος, καὶ ἰδοὺ αἴφνης ἐμφανίζεται ἐνώπιον τῶν μηχανικῶν καὶ τῶν σοφῶν μας μία μικρὰ πτωχὴ καὶ ῥακένδυτος κόρη. Πρὶν δὲ προφθάσωσιν οὗτοι νὰ συνέλθωσιν, ἔθεσεν ἡ κόρη τὴν χεῖρά της ἐντὸς τοῦ μικροῦ της στηθοδέσμου, καὶ ἐξήγαγεν ἐξ αὐτοῦ ἓν στρογγύλον πρᾶγμα, χονδρὸν περίπου ὡς ὁ γρόνθος της, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐκρέμαντο ἄπειροι σωλῆνες.

— Ἰδού, εἶπεν εἰς αὐτούς, ἡ μηχανή, τὴν ὁποίαν ζητεῖ ὁ τραπεζίτης σας.

Φαντάσου ἕνα μικρὸν κλεισμένον σάκκον, ὀλίγον μυτερὸν πρὸς τὸ ἓν μέρος, καὶ χωριζόμενον ἐσωτερικῶς εἰς δύο χωρίσματα, δι' ἑνὸς ὑφάσματος, τὸ ὁποῖον ἐκτείνεται ἐκ τῶν ἐπάνω πρὸς τὰ κάτω. Τοιοῦτον ἦτο τὸ πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον προσέφερεν εἰς τοὺς μηχανικοὺς ἡ νέα κόρη. Εἰς ἕκαστον χώρισμα ἤνοιγεν εἷς σωλήν, διακλαδούμενος ἐπ' ἄπειρον, εἰς τὴν κορυφὴν δὲ ἑκάστου χωρίσματος ὑπῆρχεν ἓν θυλάκιον, ὅπου ἤνοιγεν ἐπίσης εἷς ἄλλος σωλήν, ὅμοιος μὲ τοὺς ἄλλους δύο. Ὅλα αὐτὰ ἐκινοῦντο χωριστὰ καὶ ἀδιακόπως, ἐφούσκωναν δὲ καὶ ἐξεφούσκωναν ἀλληλοδιαδόχως. Τὸ σοφὸν συμβούλιον, ἀφοῦ ἐξέτασε προσεκτικὰ τὸν μηχανισμὸν τοῦ ὀργάνου ἐκείνου, ἐπείσθη ἐντὸς ὀλίγου, ὅτι ἐξεπλήρωνε ὅλας τὰς παραλόγους ἀπαιτήσεις τοῦ ἰδιοτρόπου ἑκατομμυριούχου.

Ὅλα, καθὼς εἶπον, ἐκινοῦντο συγχρόνως· ἀλλ' ἂς ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὸ ἓν ἄκρον.

Τὸ δεξιὸν χώρισμα καὶ τὸ θυλάκιόν του παρίστανον τὴν πρώτην ἐκείνην ἀντλίαν, τῆς ὁποίας προορισμὸς ἦτο νὰ ῥοφᾷ συγχρόνως τὸ ὕδωρ τοῦ ὑπογείου ὀχετοῦ καὶ νὰ παραλαμβάνῃ τὸ ἐξερχόμενον ἀπὸ τὰς λεκάνας. Ἐφαίνοντο δὲ κάλλιστα οἱ διπλοῖ πρὸς τοῦτο σωλῆνες, οἵτινες ἐγίνοντο εἷς, ὀλίγον πρὶν φθάσωσιν εἰς τὸ μικρὸν θυλάκιον. Ὅταν δὲ αὐτὸ ἐξωγκοῦτο, ἐσχηματίζετο ἐκ τούτου κενόν, καὶ τὸ κενὸν τοῦτο ἐγέμιζεν εὐθὺς ἀπὸ τὸ ῥευστὸν τοῦ σωλῆνος, ὅστις ἤνοιγεν ἐντὸς αὐτοῦ — ἀργότερα θὰ σοῦ ἐξηγήσω τὸ πῶς καὶ διατί.—Ὅτε δὲ πάλιν τὸ θυλάκιον ἐκεῖνο συνεστέλλετο, τὸ εἰσελθὸν ὑγρὸν δὲν ἐδύνατο νὰ ἐξέλθῃ ὅθεν ἦλθε, χάρις εἰς ἕνα ἁπλούστατον καὶ λίαν εὐφυῆ μηχανισμόν, τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ σοῦ ἐξηγήσω.

Ἂν πρὸς στιγμὴν ἀφαιρέσῃς τὴν κλειδωνιὰν τῆς θύρας τοῦ δωματίου σου, ἥτις ἀνοίγει πρὸς τὰ μέσα, καὶ ὠθήσῃς ἔπειτα τὴν θύραν ἔξωθεν, δύνασαι κάλλιστα νὰ εἰσέλθῃς εἰς τὸ δωμάτιόν σου. Ἂν ὅμως, ἀφοῦ εἰσέλθῃς, θελήσῃς πάλιν νὰ ὠθήσῃς τὴν θύραν πρὸς τὰ ἔξω, ἡ θύρα θὰ μείνῃ κλειστή, διότι δὲν ἀνοίγει πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος.

Τοῦτο ἀπαραλλάκτως συνέβαινε καὶ εἰς τὸ ῥευστὸν τοῦ θυλακίου.

Ἡ πρὸς τὸ μέρος τοῦ σωλῆνος θύρα ἤνοιγε μόνον πρὸς τὰ μέσα· διὰ τοῦτο δὲ τὸ ῥευστόν, στενοχωρούμενον πανταχόθεν ἕνεκα τῆς συστολῆς τοῦ θυλακίου, ἠναγκάζετο νὰ διαβῇ δι' ἄλλης ὁμοίας θύρας, ἥτις ἔφερεν εἰς τὸ μέγα χώρισμα. Ἐκεῖ δὲ πάλιν ἐπανελαμβάνετο ὁ αὐτὸς μηχανισμός. Τὸ δωμάτιον αὐτό, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐξογκωθῆ διὰ νὰ ὑποδεχθῇ τὸ εἰσερχόμενον ῥευστόν, συνεστέλλετο πάλιν ἐπίσης, τὸ δὲ ὑγρόν, μὴ δυνάμενον νὰ ἐπιστρέψῃ ὅθεν ἦλθε, εἰσήρχετο θέλον καὶ μὴ θέλον εἰς τὸν σωλῆνα, ὅστις ἔφερεν εἰς τὴν ἀνοικτὴν δεξαμενήν. Ἐκεῖ ἤρχιζεν ὁ μηχανισμὸς τῆς δευτέρας ἀντλίας, ἤτοι τοῦ ἀριστεροῦ χωρίσματος. Τὸ μικρὸν θυλάκιον ἐξωγκοῦτο καὶ προσεκάλει ἐντός του τὸ ῥευστὸν τῆς δεξαμενῆς, ἔπειτα δὲ τὸ ὤθει πρὸς τὸ μέγα ἀριστερὸν χώρισμα, πάντοτε κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, καὶ τὸ χώρισμα αὐτὸ ἔστελλε πάλιν τὸ ῥευστὸν διὰ ταχείας κινήσεως εἰς τὸν μέγαν σωλῆνα, τοῦ ὁποίου προορισμὸς ἦτο νὰ διανέμῃ αὐτὸ διὰ πολλῶν διακλαδώσεων εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς οἰκοδομῆς. Ἐκεῖθεν τὸ παρελάμβανον πάλιν οἱ σωλῆνες τῆς πρώτης ἀντλίας, καὶ οὕτω καθεξῆς ἐπ' ἄπειρον.

Βλέπεις λοιπόν, ὅτι ὅλος ὁ μηχανισμὸς ἐβασίζετο εἰς δύο μικρὰ καὶ ἁπλούστατα πράγματα, τουτέστι θύρας, αἵτινες ἤνοιγον μόνον πρὸν τὸ ἓν μέρος, καὶ ἐλαστικὰ περικαλύμματα, ἅτινα ἐξωγκοῦντο καὶ συνεστέλλοντο ἀλληλοδιαδόχως κατὰ τὴν ἀνάγκην.

Ὁ σάκκος ἐκεῖνος τῆς μικρᾶς κόρης εἰργάζετο ὡραιότατα, δὲν ἔκαμνε κανένα θόρυβον, καὶ ὁ ἑκατομμυριοῦχος κύριος ἐδύνατο ἐξαίρετα νὰ κοιμᾶται εἰς τὸ παρακείμενον δωμάτιον, χωρὶς νὰ ταράττεται ὁ ὕπνος του.

—Πόσα θέλεις δι' αὐτό, ἠρώτησαν τὴν μικρὰν κόρην οἱ σοφοί· ζήτησε ὅσα θέλεις, καὶ θὰ τὰ λάβῃς.

—Δὲν ἠμπορῶ νὰ σᾶς τὸ δώσω, ἀπήντησεν ἡ πτωχὴ ῥακένδυτος, διότι μ' αὐτὸ ζῶ. Εἶνε Η ΚΑΡΔΙΑ ΜΟΥ! Τόρα ποῦ τὸ εἴδετε, κάμετε καὶ σεῖς ἓν ὅμοιον, ἂν ἠμπορῆτε.

Digitized by Google

Καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἔγεινεν ἄφαντος.

Λέγεται, ὅτι ὁ μηχανικὸς προσεπάθησε νὰ μιμηθῇ τὴν μηχανὴν ἐκείνην, καὶ ἐπεχείρησε νὰ κατασκευάσῃ αὐτὴν ἀπὸ ἐλαστικὸν κόμμι ἤτοι *καουτσοῦ*, καὶ σιδηρᾶ σύρματα, καὶ νὰ τὴν κινήσῃ διὰ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ. Δὲν ἀναφέρει ὅμως ἡ παράδοσις ἂν ἐπέτυχε.

Ἕπεται συνέχεια. ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΛΑΧΟΣ.

Ο ΚΗΡΥΞ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΥΟΡΚΗΣ

Ἐράνισμα ὑπὸ ***

Ὁ κ. Ἑρρῖκος Μ. Στάνλεϋ, ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ τοῦ βιβλίου του, τοῦ ἐπιγραφομένου *Πῶς ἀνεῦρον τὸν Λιβιγκστῶν*, διηγεῖται ὑπὸ ποίας περιστάσεις ἐπεχείρησε τὸ μακρὸν καὶ ἐπίπονον ταξείδιον, διὰ τοῦ ὁποίου ὁριστικῶς διεσκεδάσθησαν αἱ τέως ἀβέβαιοι φῆμαι περὶ τῆς τύχης τοῦ περικλεοῦς περιηγητοῦ. Προσκεκολλημένος εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ *Κήρυκος τῆς Νέας Ὑόρκης* (The New-York Herald) ὁ κ. Στάνλεϋ, διέτριβε τότε ἐν Μαδρίτῃ ὡς ἀνταποκριτὴς αὐτοῦ. Τὴν 16ην ὀκτωβρίου 1869 λαμβάνει τηλεγράφημα ἐκ Παρισίων φέρον τὰ ἑξῆς: «Ἔλθετε εἰς Παρισίους. Σπουδαία ὑπόθεσις. *Ὑπογεγραμμένος*: Ἰάκωβος Γόρδων Βέννετ, υἱός.» Ὁ ὑπογεγραμμένος ἐν τῷ τηλεγραφήματι αὐτῷ ἦτον ὁ υἱὸς τοῦ ἰδιοκτήτου τοῦ *Κήρυκος τῆς Νέας Ὑόρκης*. Μετὰ τεσσαράκοντα ὀκτὼ ὥρας ὁ κ. Στάνλεϋ εἰσήρχετο εἰς τὸ *Μέγα Ξενοδοχεῖον* τῶν Παρισίων, καὶ ἔκρουε τὴν θύραν τοῦ κ. Βέννετ. Ἡ ἐπακολουθήσασα συνδιάλεξις ἀξίζει νὰ γείνῃ γνωστή.

— Εἰσέλθετε, ἔκραξε φωνή τις.

Εὗρον τὸν κ. Βέννετ ἐν τῇ κλίνῃ.

— Τίς εἴσθε; ἠρώτησεν.

— Ὁ Στάνλεϋ.

— Ἀ! Χαίρομαι. Καθήσατε. Πρόκειται νὰ σᾶς ἀναθέσω σπουδαίαν ἀποστολήν.

Ἔρριψε τότε ἔνδυμά τι ἐπὶ τῶν ὤμων του καὶ μοὶ εἶπε μετὰ ζωηρότητος·

— Ποῦ ὑποθέτετε ὅτι εὑρίσκεται ὁ Λιβιγκστῶν;

— Μὰ τὴν ἀλήθειαν, κύριε, δὲν γνωρίζω τίποτε.

— Πιστεύετε νὰ ἦναι ἀποθαμένος;

— Καὶ ναὶ καὶ ὄχι.

— Ἐγὼ φρονῶ ὅτι ζῇ, ὅτι δύναταί τις νὰ τὸν εὕρῃ, καὶ σᾶς ἀποστέλλω πρὸς ἀναζήτησίν του.

— Πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ Λιβιγκστῶν; δηλαδὴ νὰ ὑπάγω εἰς τὸν κέντρον τῆς Ἀφρικῆς! Τοῦτο ἐννοεῖτε;

— Ἐννοῶ νὰ ἀναχωρήσητε, νὰ τὸν ἀνεύρητε καὶ ἀδιάφορον ποῦ, καὶ νὰ φέρητε περὶ αὐτοῦ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρας εἰδήσεις· ἔπειτα, τίς οἶδε;...... Ὁ γέρων περιηγητὴς ἴσως εὑρίσκεται εἰς ἀνάγκας. Λάβετε μεθ' ὑμῶν πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ τῷ ἦναι χρήσιμον. Ἐννοεῖται ὅτι θὰ ἀκολουθήσητε τὰς ἐμπνεύσεις σας. Πράξατε τέλος ὅ,τι ἐγκρίνητε, ἀρκεῖ νὰ ἀνεύρητε τὸν Λιβιγκστῶν.

Εἰς ἄκρον ἐκπεπληγμένος διὰ τὴν διαταγὴν ταύτην, δυνάμει τῆς ὁποίας μὲ ἀπέςελλον ἀδιάφορον ποῦ καὶ πρὸς ἀναζήτησιν ἀνθρώπου, τὸν ὁποῖον ὅλος σχεδὸν ὁ κόσμος ἐθεώρει ὡς ἀποθαμένον, ἀπηύθυνα τὴν ἑξῆς ἐρώτησιν:

— Ἐλάβατε, κύριε, ὑπ' ὄψιν τὴν δαπάνην, τὴν ὁποίαν θὰ ἀπαιτήσῃ τὸ ταξείδιον αὐτό;

— Πόσον θὰ κοστίσῃ; ἠρώτησεν ὁ κ. Βέννετ.

— Ὁ Βούρτον καὶ ὁ Σπὴκ ἐδαπάνησαν τρεῖς ἕως πέντε χιλιάδας λίρας· φρονῶ ἑπομένως ὅτι θὰ χρειασθῶμεν τοὐλάχιστον δύο ἥμισυ χιλιάδας.

— Πολὺ καλά! Ἐν ἀρχῇ θὰ λάβητε χιλίας λίρας· ὅταν δαπανήσητε ταύτας, θὰ σύρητε μίαν συναλλαγματικὴν δι' ἑτέρας χιλίας, κατόπιν ἄλλας χιλίας, καὶ οὕτω καθεξῆς· ἀλλὰ θὰ ἀνεύρητε τὸν Λιβιγκστῶν.

Ἰδοὺ λοιπὸν ὁ ἀνταποκριτὴς μιᾶς ἀμερικανικῆς ἐφημερίδος μεταμορφωμένος αἴφνης εἰς ἀρχηγὸν ἐκστρατείας, ἐπιχειρῶν, δαπάναις τῆς ἐφημερίδος ταύτης, ταξείδιον τοῦ ὁποίου οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ προΐδῃ τὴν ἐπιτυχίαν, οὔτε νὰ ὑπολογίσῃ τὰς δαπάνας, προλαμβάνων τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν, ἥτις ἐπίσης καὶ αὐτὴ προπαρεσκευάζετο ὅπως ἀναζητήσῃ τὸν ἔνδοξον περιηγητήν, καὶ τέλος μετὰ πλήρη ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ του ἐπανερχόμενος εἰς Ζανζιβάρ, ἀκριβῶς καθ' ἣν στιγμὴν οἱ ἀπεσταλμένοι τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως ἡτοιμάζοντο νὰ κινήσωσι.

Ποία λοιπὸν εἶναι ἡ ἀμερικανικὴ αὕτη ἐφημερὶς ἥτις δύναται νὰ διαθέτῃ τοιούτους ἀνθρώπους καὶ τοιαῦτα μέσα ἐνεργείας, ἐφημερὶς ἥτις πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ Λιβιγκστῶν ἐδαπάνησε διὰ τηλεγραφήματα μόνον 50,000 φράγκων; Ἡ ἐφημερὶς αὕτη εἶναι ὁ *Κῆρυξ τῆς Νέας Ὑόρκης*, ἐφημερὶς ἥτις ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις ἀποτελεῖ ὁμολογουμένως μίαν δύναμιν, ὅπως ἐν Λονδίνῳ ὁ *Χρόνος*.

Ὁ *Κῆρυξ τῆς Νέας Ὑόρκης* ἐκπροσωπεῖται ἐν τῷ προσώπῳ ἑνὸς καὶ μόνου ἀνθρώπου, τοῦ ἱδρυτοῦ του, τοῦ κ. Ἰακώβου Γόρδωνος Βέννετ· διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἱστορία τῆς ἐφημερίδος συμπίπτει μὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀνθρώπου τούτου. Ὁ πρῶτος ἀριθμὸς τοῦ *Κήρυκος τῆς Νέας Ὑόρκης* ἐδημοσιεύθη τὴν 6ην μαΐου 1835, φέρων τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Ἰακώβου Γόρδωνος Βέννετ ὡς ἐκδότου καὶ διευθυντοῦ αὐτοῦ· ἐξεδόθη δὲ κατ' ἀρχὰς εἰς μικρὸν σχῆμα καὶ περιεῖχε 16 στήλας, ἐκ τῶν ὁποίων τέσσαρας διὰ εἰδοποιήσεις. Ἡ ἐτησία τιμὴ τῆς συνδρομῆς εἶχε προσδιορισθῆ εἰς τρία τάλληρα (15 φράγκα.) Ἄρα προφανῶς ὁ ἐκδότης διὰ νὰ καλύψῃ τὰ ἔξοδά του

Digitized by Google

ἐστηρίζετο πολὺ περισσότερον εἰς τὰς εἰδοποιήσεις παρὰ εἰς τοὺς συνδρομητάς.

Τῷ 1835 ἡ Νέα Ὑόρκη περιεῖχε πληθυσμὸν ἐκ 270,089 κατοίκων, ὁ ὅλος δὲ πληθυσμὸς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν δὲν ὑπερέβαινε τὰ 15 ἑκατομμύρια. Πλὴν ἡ ἔμφυτος κλίσις τῶν Ἀμερικανῶν διὰ τὴν ἀνάγνωσιν ἐφημερίδων ἦτον ἤδη τοσοῦτον ἀνεπτυγμένη, ὥστε ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ ἐδημοσιεύοντο 15 μὲν φύλλα καθ' ἑκάστην, 11 δὶς τῆς ἑβδομάδος καὶ 31 ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος. Ἐν μόνον ἐκ τῶν φύλλων τούτων ἐξεδίδετο εἰς 6,000 ἀντίτυπα ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν, τὰ δὲ λοιπὰ κατὰ μέσον ὅρον εἰς 1,700 ἀντίτυπα. Δὲν πρέπει δὲ νὰ λησμονῶμεν ὅτι τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν δὲν ἦσαν ἀκόμη παντάπασιν ἀνεπτυγμένα. Ἔφιπποι ταχυδρόμοι περιέτρεχον τὰ προάστεια καθὼς καὶ τὰ χωρία μέχρις ἀποστάσεως 10 μιλίων. Ὁ πρῶτος σιδηρόδρομος χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1831.

Τὸ ὅλον κεφάλαιον, ὅπερ διέθετε τότε ὁ κ. Ἰάκωβος Γόρδων Βέννετ, ἀνέβαινε μόλις εἰς 500 τάλληρα (2,500 φράγκα)· διὰ τούτου δὲ μόνου τοῦ ποσοῦ ἐπεχείρησε νὰ ἱδρύσῃ τὴν νέαν ἐφημερίδα, περὶ τῆς ὁποίας βραδύτερον ὁ υἱός του, ἀπαντῶν εἰς τὸν κύριον Στάνλεϋ, ἐρωτῶντα αὐτὸν, ἂν ἦναι ἀληθὲς ὅτι ἐσκόπει νὰ πωλήσῃ τὸν *Κήρυκα τῆς Νέας Ὑόρκης*, ἔλεγε μετὰ στόμφου· «Οὐδεὶς ὑπάρχει καθ' ὅλην τὴν πόλιν τῆς Νέας Ὑόρκης κεφαλαιοῦχος ἀρκούντως πλούσιος ὅπως πληρώσῃ τὴν ἀξίαν αὐτῆς.» Ἐννοεῖται ὅτι ἡ ἐπιχείρησις τοῦ κ. Βέννετ ἐγένετο δεκτὴ ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ μετὰ μειδιάματος δυσπιστίας. Ἦτο πασίγνωστος ἡ πενία τοῦ ἐκδότου· τὴν ἔλλειψιν ὅμως τῶν κεφαλαίων ἀνεπλήρωσε δι' ἐργασίας ἐπιμόνου. Ἀλληλοδιαδόχως συντάκτης πολιτικῶν ἄρθρων, ἀνταποκριτής, συγγραφεὺς εὐτράπελος, καταστιχογράφος, διευθύνων τὴν διεκπεραίωσιν, τακτικώτατα φοιτῶν εἰς τὸ χρηματιστήριον, εἰς τὰ δικαστήρια, εἰς τοὺς μεσίτας καὶ ἐμπόρους, ὁ κ. Βέννετ ἐπρόφθανεν ὅλα, ἦτο παντοῦ, ἤκουε τὰ πάντα. Συνέταττε τὴν ἐφημερίδα του τρέχων τῇδε κἀκεῖσε, συλλέγων ἐνταῦθα μὲν ἓν *διάφορον*, ἐκεῖ μίαν ἐμπορικὴν εἴδησιν, παραμελῶν, ἐννοεῖται, καὶ τὴν φράσιν καὶ τοὺς τύπους, περιοριζόμενος εἰς μόνον τὸ πρᾶγμα καὶ διατυπῶν αὐτὸ εἰς ὀλίγας τινὰς λέξεις, πάντοτε σαφεῖς, πολλάκις καὶ δριμείας, αἵτινες ἐνεχάραττον αὐτὸ βαθέως εἰς τὸ πνεῦμα τῶν ἀναγνωστῶν του.

Πρῶτος ὁ *Κῆρυξ τῆς Νέας Ὑόρκης* ἐδημοσίευσε δελτία τοῦ χρηματιστηρίου· ὅπως δὲ ὅλοι οἱ νεωτερισμοί, προεκάλεσε γενικὴν ἔκπληξιν. Τίς ἤθελε πιστεύσει σήμερον ὅτι οἱ κυριώτεροι τραπεζῖται τῆς Νέας Ὑόρκης ἐξηγέρθησαν ἐμπαθέστατα κατὰ τῆς δημοσιεύσεως ταύτης καὶ προσεκάλεσαν τὸν ἐκδότην νὰ παύσῃ αὐτήν; Ὁ Βέννετ ἐν τούτοις οὐδόλως ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν τὴν πρόσκλησιν ταύτην. Εἰς μάτην οἱ μεσῖται κατὰ διαταγὴν τῶν κεφαλαιούχων ἠρνοῦντο εἰς αὐτὸν τὰς πληροφορίας, ὧν εἶχεν ἀνάγκην· ὁ Βέννετ κατώρθωνε νὰ τὰς λαμβάνῃ· ἂν δὲ δὲν ἐπετύγχανεν, ἐδημοσίευε δελτίον κατὰ φαντασίαν. Αἱ μομφαὶ ἕνεκα τούτου ἔπιπτον ἐννοεῖται βροχηδόν· ἀλλὰ τοῦτο ἐπεζήτει καὶ αὐτός, νὰ γίνεται λόγος περὶ αὐτοῦ· τότε διώρθωνε τὸ δελτίον του, ὅπερ κατὰ συνέπειαν ἀπέβαινεν ἀκριβές. Ἡ ἐπιμονή του ἐνίκησεν ὅλα τὰ ἐμπόδια, αἱ δὲ δημοσιευθεῖσαι ἀργότερον τιμαὶ τῶν ἀξιῶν κατηρτίσθησαν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν αὐθεντικῶν πληροφοριῶν, τὰς ὁποίας τῷ παρέσχον αὐτοὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες ἄλλοτε τόσον εἶχον ἀντιταχθῆ κατὰ τῆς δημοσιεύσεως ταύτης.

Ἡ πάλη πρὸς τοὺς τραπεζίτας καὶ τοὺς κεφαλαιούχους τῆς Νέας Ὑόρκης ἐπέσυρε τὴν προσοχὴν τοῦ κοινοῦ ἐπὶ τοῦ *Κήρυκος τῆς Νέας Ὑόρκης*· ἀπὸ τὴν προσοχὴν ὅμως ταύτην ὁ ἐκδότης αὐτοῦ ἐννόησε πῶς πρέπει νὰ ὠφεληθῇ. Τὸ οἰκονομολογικὸν αὐτοῦ δελτίον, συντασσόμενον εὐσυνειδήτως καὶ ἄνευ οὐδενὸς δολίου σκοποῦ, προεκάλει πολλῶν τὴν ὀργήν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ὁ Βέννετ ὠφελεῖτο ἐπιτηδείως. Ἦτο ἐπισήμως γνωστὸν ὅτι δὲν εἶχεν οὐδὲν προσωπικὸν συμφέρον εἰς τοὺς κυματισμοὺς τῶν ἀξιῶν, ἡ δὲ πτωχεία του ἦτο ἡ μεγαλειτέρα ἐγγύησις περὶ τῆς τιμιότητός του.

Ἡ κυκλοφορία τῆς ἐφημερίδος ηὔξανε ταχέως. Αἱ εἰδοποιήσεις ἐπολλαπλασιάζοντο, μετ' αὐτῶν δὲ εἰσήρχετο καὶ τὸ χρῆμα εἰς τὸ κενὸν κιβώτιον τοῦ ἐκδότου. Τότε ἠδυνήθη ὁ Βέννετ νὰ προσλάβῃ ὑπὸ μισθὸν συνεργάτας τινάς· τοιουτοτρόπως, ἐλαφρυνθεὶς ὀλίγον ἐκ τοῦ βάρους τῆς συντάξεως, συνεκέντρωσε τὴν προσοχήν του ἐπὶ τῶν μέσων δι' ὧν θὰ εὐρύνετο ἔτι μᾶλλον ἡ κυκλοφορία τοῦ φύλλου του. Συνῆψεν ἰδίας συμφωνίας μετὰ βιβλιοπωλῶν τῶν κυριωτέρων πόλεων τῶν πλησιεστέρων εἰς τὴν Νέαν Ὑόρκην, ἵδρυσε παρακαταθήκας τῆς ἐφημερίδος του, ἐφοδιαζομένας τόσον τακτικῶς ὅσον τῷ ἐπέτρεπον τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας, καὶ τέλος κατέστησε πρακτορεῖά τινα, ἐν ἀρχῇ βεβαίως λίαν ταπεινά, τὰ ὁποῖα ὅμως βραδύτερον ἔλαβον ἀπίστευτον ἀνάπτυξιν. Περιοριζόμενα κατ' ἀρχὰς εἰς μόνον τὸ ἔργον τῆς κυκλοφορίας τῆς ἐφημερίδος, τὰ πρακτορεῖα ταῦτα ἀνέπτυξαν κατόπιν τὰς ἐργασίας των, ἀνέλαβον τὴν μεταφορὰν καὶ παράδοσιν μικρῶν δεμάτων εἶτα δὲ καὶ βιβλίων, καὶ τέλος ἐξέτειναν καθ' ὅλας τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας ἀπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ μέχρι τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ ἓν σύμπλεγμα τεραστίας ἐκτάσεως.

Τὴν 12ην αὐγούστου 1835 πυρκαϊὰ ἐσαμάτησεν αἴφνης τὴν δημοσίευσιν τῆς ἐφημερίδος, ἥτις ὅμως ἐπανελήφθη κατὰ τὴν 31ην τοῦ αὐτοῦ μηνός, ὁ δὲ ἀκούραστος ἐκδότης αὐτῆς ἐνεκαινίαζε τὴν

Digitized by Google

ἀναδημοσίευσιν ταύτην διὰ τῶν ἑξῆς λέξεων: «Εἴμεθα ἡμεῖς οἱ ἴδιοι, ἀλλὰ εἰς σχῆμα σπουδαιότερον· ὁ χάρτης μας εἶναι ὡραιότερος, τὰ στοιχεῖά μας νέα· οὐδὲ κεραίαν ἀπωλέσαμεν ἐκ τῆς ἀνεξαρτησίας μας· ὑπὸ πᾶσαν ἄλλην ἔποψιν μᾶλλον ἐκερδίσαμεν. Ἡ πυρκαϊὰ ἥτις κατέστρεψε τὸ γραφεῖόν μας, ἐξηφάνισε τὰ τυπογραφικὰ στοιχεῖά μας, τὰ πιεστήριά μας, τὰ χειρόγραφα καὶ βιβλία μας, ἀκόμη καὶ ἀθλίους τινας στίχους, δὲν ἐξηφάνισεν ὅμως τὸν *Κήρυκα*· ἐξ ἑβδομάδας μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ 1ου ἡμῶν ἀριθμοῦ, ἐξεδίδομεν ἕως 6,000 φύλλα καθ' ἑκάστην· μετὰ ἐννέα μῆνας ἐφθάνομεν τὰς 20,000· σήμερον δὲ, ἀρχόμενοι καὶ αὖθις τοῦ ἔργου, ἔχομεν τὴν φιλοδοξίαν νὰ ἐκδίδωμεν καθ' ἑκάστην 25,000 φύλλα. Τοῦτο δύναται νὰ γείνῃ, καὶ θὰ γείνῃ.»

Κατωτέρω προσθέτει: «Δὲν θὰ μείνωμεν ἕως ἐδῶ· εἰς πόλιν, ὁποία ἡ ἡμετέρα, οὐδὲν ὑπάρχει ὅριον εἰς τὸ ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα. Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, ὅτε ἤρχιζον τὴν δημοσίευσιν τῆς ἐφημερίδος μου, ἄνευ κεφαλαίων, ἄνευ φίλων, μὲ ἐνέπαιζον. Βέννετ, μοὶ ἔλεγον, εἶσαι ἠλίθιος, φρενοβλαβής. Καὶ ἐν τούτοις τὸ μέλλον τὸ ὁποῖον μακρόθεν μαντεύω διὰ τὸν *Κήρυκα* θὰ ἐκπλήξῃ ποτὲ ὁλόκληρον τὴν Ἀμερικήν.» Μετὰ τριάκοντα καὶ ἓν ἔτος, ἤτοι τῷ 1871, ἡ περιουσία τοῦ κ. Βέννετ ὑπερέβαινε τὰ 55 ἑκατομμύρια, τὸ δὲ καθαρὸν εἰσόδημα τοῦ *Κήρυκος τῆς Νέας Ὑόρκης* ἦτο 2½ ἑκατομμύρια φράγκων κατ' ἔτος· τὴν σήμερον δὲ οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι εἶναι ηὐξημένοι.

Γενικῶς εἰπεῖν ὁ *Κῆρυξ* δὲν ἀντιπροσωπεύει γνώμην τινα πολιτικὴν ἢ μερίδα, ὑπὸ ταύτην τοὐλάχιστον τὴν ἔννοιαν, ὅτι ἐκφράζει πάσας τὰς πολιτικὰς ἀρχὰς, χωρὶς ὅμως νὰ προσκολλᾶται εἰς οὐδεμίαν· οὐδέποτε ἠξίωσε νὰ διαπλάσῃ τὴν κοινὴν γνώμην, ἀλλὰ ἁπλῶς νὰ παρέχῃ εἰς τὸ κοινὸν ἐπὶ παντὸς ζητήματος τὰς ἀκριβεῖς πληροφορίας τὰς ὁποίας ἐζήτει. Πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τούτου κατώρθωνε πάντοτε κάλλιον παντὸς ἄλλου νὰ χρησιμοποιῇ πρὸς ὠφέλειάν του ὅλας τὰς νεωτέρας ἐφευρέσεις. Ἔκτοτε προεμάντευσε τὸ μέλλον τὸ προωρισμένον διὰ τὴν ἀτμοπλοΐαν, ἀλλὰ καὶ ἀμέσως ἔσπευσε νὰ ὠφεληθῇ ἐξ αὐτῆς. Τὸ πρῶτον ἀτμόπλοιον ὅπερ διαπλέει τὸν Ἀτλαντικὸν Ὠκεανὸν, ὁ Σείριος, φθάνει εἰς τὴν Νέαν Ὑόρκην τὴν 23ην ἀπριλίου 1838. Ὁ Βέννετ ἐπιβιβάζεται ἐπ' αὐτοῦ τὴν 1ην μαΐου, ἀπερχόμενος εἰς Εὐρώπην. Ἐν διαστήματι βραχυτέρῳ τοῦ μηνὸς συνάπτει ὁριστικῶς διαφόρους συμφωνίας μετὰ πολλῶν ἐφημεριδογράφων ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐν Γαλλίᾳ, ἐν Γερμανίᾳ, ἐν Ἰσπανίᾳ, ἐν Ἰταλίᾳ, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ λαμβάνῃ τακτικὰς καὶ εἰδικὰς ἀνταποκρίσεις.

Ἐπανελθὼν εἰς Νέαν Ὑόρκην κατασκευάζει ὁλόκληρον στολίσκον ταχυπλόων, κατ' ἀρχὰς μὲν ἱστιοφόρων, κατόπιν δὲ ἀτμοκινήτων, ἅτινα πλέοντα διάστημά τι εἰς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος πρὸς συνάντησιν τῶν ταχυδρομικῶν ἀτμοκινήτων τῆς Εὐρώπης, παραλαμβάνουσιν ἐξ αὐτῶν τὰς ἐπιστολὰς καὶ τὰς ἐφημερίδας, τὰς διευθυνομένας εἰς τὸν *Κήρυκα τῆς Ὑόρκης*· ὁλόκληρος στρατιὰ ὑπαλλήλων ἀποκόπτει ἐκ τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐφημερίδων τὰς νεωτέρας εἰδήσεις, τὰ πολιτικὰ συμβάντα καὶ τὰ δελτία τῶν ἀξιῶν τῶν διαφόρων ἀγορῶν, ἅτινα ἐντὸς τοῦ ἀτμομοπλοίου στοιχειοθετοῦνται, οὕτω δὲ ὁ Βέννετ προλαμβάνει κατὰ πολλὰς ὥρας τοὺς ἀνταγωνιστάς του καὶ καταπλημμυρεῖ τὴν Νέαν Ὑόρκην δι' ἀλλεπαλλήλων ἐκδόσεων τοῦ φύλλου του.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ὁπότε ἡ μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς συγκοινωνία ἦτο ἀκόμη μικρὰ, τὰ δὲ ἀτμόπλοια ἔφθαναν εἰς Ἀμερικὴν ἀνὰ πᾶσαν δεκαπενθημερίαν, φοβεραὶ ἔριδες ἐλάμβανον χώραν μεταξὺ τῶν ἐφημερίδων τῆς Νέας Ὑόρκης. Ὀλίγαι ὧραι ἀκόμη καὶ ὀλίγα λεπτὰ ἀπεφάσιζον περὶ τῆς νίκης. Ἀναρίθμητα στίφη ἀνθρώπων, οἵτινες ἐπώλουν εἰς τὰς ὁδοὺς τὸ φύλλον, ἀνέμενον πρὸ τῶν θυρῶν τοῦ *Κήρυκος* μὲ χρήματα ἐπὶ χεῖρας, ζητοῦντες τὶς πρῶτος ν' ἀγοράσῃ πλειότερα φύλλα, ἀκόμη μάλιστα ὑγρά. Ὁ Βέννετ ἦτο τότε ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ δόξῃ, ὅμοιος δὲ πρὸς ἀρχηγὸν στρατοῦ, ἐπώπτευε τὴν τύπωσιν, ἐπέσπευδε τὴν ἐργασίαν ἐκείνων οἵτινες ἐρανίζοντο ἐξ ἄλλων ἐφημερίδων, καὶ ἐν ἀνάγκῃ ἐδιπλασίαζεν ἢ καὶ ἐτριπλασίαζε τὸν ἀριθμὸν τῶν συνθετῶν. Οἱ πλέον ὠκύποδες ἵπποι ἀνέμενον ἐπὶ τῆς προκυμαίας τοὺς ὑπηρέτας τοὺς ἀποστελλομένους ἐπὶ τῶν ταχυπλόων, οὗτοι δὲ, ἐπανερχόμενοι εἰς τὰ γραφεῖα τῆς διευθύνσεως ὅλως ἀσθμαίνοντες, ἐκόμιζον τοὺς ταχυδρομικοὺς σάκκους· οἱ σάκκοι οὗτοι ἐν μιᾷ στιγμῇ ἠνοίγοντο καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτῶν παρευθὺς διενέμετο εἰς τοὺς διὰ ψαλιδῶν ἐφωδιασμένους καὶ ἀνυπομονοῦντας συντάκτας. Εἰς τὸν ἕνα ἐδίδοντο αἱ γαλλικαὶ ἐφημερίδες, εἰς τὸν ἄλλον αἱ γερμανικαί· οὗτος μὲν μετέφραζεν ἐπὶ ποδὸς ἰταλικὸν τηλεγράφημα, ἄλλος ἓν διάφορον ἐξ Ἰσπανίας κτλ.

Εἰς μάτην συνησπίσθησαν αἱ κυριώτεραι ἐφημερίδες τῆς Νέας Ὑόρκης ὅπως ἀνταγωνισθῶσι κατὰ τοῦ Βέννετ. Ἤλπιζον ὅτι συνεισφέρουσαι ἐν κοινῷ ἅπαντα τὰ κεφάλαιά των, θὰ κατώρθωναν νὰ τὸν καταβάλωσιν· ὠργάνισαν ὅπως καὶ ἐκεῖνος συχνοὺς ταχυδρομικοὺς σταθμοὺς, κατεσκεύασαν ὁλοκλήρους στολίσκους ἀτμοκινήτων· πλὴν τὰ πάντα εἰς μάτην, διότι ὁ *Κῆρυξ* πάντοτε κατώρθωνε νὰ κερδίζῃ στιγμάς τινας. Ἡ ἀπάθεια τοῦ Βέννετ, ἡ αὐστηρὰ πειθαρχία ἡ εἰσηγμένη εἰς τὰ καταστήματα αὐτοῦ, ἡ ἐξεγηγερμένη φιλοτιμία τῶν ὑπαλλή-

Digitized by Google

λων του, τοὺς ὁποίους ἀφειδῶς ἀντήμειβε, τῷ ἠσφάλιζαν πάντοτε τὴν ἐπιτυχίαν.

Ὅτε βραδύτερον ἡ ἐφεύρεσις τοῦ ἠλεκτρικοῦ τηλεγράφου καὶ ὁ συνεπείᾳ ταύτης ἐγκαθιδρυθεὶς ὑπερωκεάνειος κάλως, ἔθεσαν τὴν Νέαν Ὑόρκην εἰς ἄμεσον καὶ στιγμιαίαν συγκοινωνίαν μετὰ τῆς Εὐρώπης, ὁ κ. Βέννετ ὠργάνισεν ἐν τοῖς γραφείοις τοῦ *Κήρυκος* εἰδικὴν πρὸς τοῦτο ὑπηρεσίαν, ὀλιγώτερον μὲν βεβαίως θορυβώδη τῆς προηγουμένης, πλὴν οὐχὶ καὶ ὀλιγώτερον δαπανηράν· μὴ ὀπισθοδρομῶν δὲ ἀπέναντι οὐδεμιᾶς δαπάνης, ὅπως ἱκανοποιῇ τὴν ἀνυπόμονον περιέργειαν τῶν ἀναγνωστῶν του, κατώρθωσε καὶ πάλιν νὰ διατηρήσῃ τὴν ἀδιαφιλονείκητον ὑπεροχήν του ἐπὶ τῶν ἀντιπάλων του.

Ἐν τούτοις ἡ Νέα Ὑόρκη μόνη παρεῖχε στάδιον παρὰ πολὺ περιωρισμένον εἰς τὴν φιλοδοξίαν τοῦ κ. Βέννετ. Ἐπεθύμει νὰ ἀναγινώσκηται ἡ ἐφημερίς του καθ' ὅλας τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας. Ἡ δαπάνη ὅμως ἦτο ὑπέρογκος διὰ τὴν μεταφορὰν τοῦ φύλλου, τοῦ ὁποίου τὸ σχῆμα ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος ἐμεγεθύνετο. Ἐκτὸς δὲ τούτου ἡ ἐφημερίς, ὅπως συνετάσσετο, ἀπέβλεπε κυρίως εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ἐν ᾗ ἐδημοσιεύετο, περιεῖχε δὲ πλείστας ὅσας πληροφορίας ὅλως ἀνωφελεῖς εἰς τὸν γεωργικὸν λαὸν τῶν δυτικῶν καὶ μεσημβρινῶν ἐπαρχιῶν. Διὰ τοῦτο ἀπεφάσισεν ὁ κ. Βέννετ νὰ δημοσιεύῃ ἓν ἰδιαίτερον φύλλον καθ' ἑβδομάδα εἰς τὸ σύνηθες σχῆμα τῆς ἐφημερίδος, τὸ ὁποῖον νὰ περιέχῃ ὕλην ἐνδιαφέρουσαν τοὺς ἀπομεμακρυσμένους ἀναγνώστας του· τὸ φύλλον δὲ τοῦτο, ἐκδιδόμενον κατὰ Παρασκευήν, ἔφθανεν εἰς τὰς περισσοτέρας πόλεις τὴν πρωΐαν τῆς Κυριακῆς, ἡμέραν δηλ. σχολῆς καὶ ἀναπαύσεως διὰ τοὺς καλλιεργητάς. Οἱ ὑπολογισμοί του ἦσαν ἀκριβεῖς, ἡ δὲ ἐπιτυχία του ἀνταπεκρίθη εἰς τὰς προσδοκίας του.

Ἀλλ' ὁποίας τινὰς εἰσπράξεις εἶχεν ὁ ἐκδότης διὰ νὰ ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς φοβερὰς δαπάνας, τὰς ὁποίας ἤδη ὑπέδειξα; Τὰ κέρδη του δὲν προήρχοντο βεβαίως ἐκ τῶν συνδρομῶν (12 χάρτινα δολλάρια.) Τὸ ἐλάχιστον αὐτὸ ποσὸν δὲν ἐκάλυπτε κἂν τὴν δαπάνην τοῦ χάρτου. Καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ κατὰ φύλλον πώλησις τῆς ἐφημερίδος, ἂν καὶ πολὺ σπουδαιοτέρα ἐπίσης, δὲν παρεῖχεν εὐχαριστότερα ἀποτελέσματα. Τὰ κέρδη του προήρχοντο ἐξ ἄλλης πηγῆς, δηλ. ὅπως ὅλαι αἱ ἀμερικανικαὶ ἐφημερίδες, οὕτω καὶ ὁ *Κῆρυξ* συνετηρεῖτο ἐκ τῶν εἰδοποιήσεων.

Ἡ εἰδοποίησις ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις εἶναι ἐν τοιαύτῃ χρήσει, οἵας οὐδὲ ἰδέαν δυνάμεθα νὰ συλλάβωμεν ἐν Εὐρώπῃ. Εἶναι τὸ Α καὶ τὸ Ω τοῦ ἐμπορίου. Παντοῦ εἰσχωρεῖ, τὰ πάντα ἀπορροφᾷ. Ἀπαντᾷ τις αὐτὴν ὑφ' ὅλας τὰς μορφάς. Εἶναι εἷς ἐκ τῶν τροχῶν τῶν πλέον εὐχρήστων τῆς ἀμερικανικῆς ζωῆς. Ἀπὸ τοῦ πλουσίου μεγαλεμπόρου τοῦ εἰδοποιοῦντος ὅτι ἔχει πρὸς πώλησιν φορτίον του τι, μέχρι τῆς ταπεινῆς οἰκοκυρᾶς τῆς ζητούσης ὑπηρέτριαν, πάντες προσφεύγουσιν εἰς τὸ μέσον αὐτὸ τῆς δημοσιεύσεως. Ἀληθῶς οὐδὲν περιεργότερον τῆς ἀναγνώσεως τῶν στηλῶν τοῦ *Κήρυκος*, τῶν ἐπιγραφομένων *Προσωπικά*. Ὑπὸ συμπεφωνημένα ἐκ τῶν προτέρων ψευδώνυμα, ὑπὸ ἁπλᾶ στοιχεῖα τοῦ ἀλφαβήτου, ὑπὸ ἀριθμούς, ἐκτυλίσσονται ἀνὰ πᾶσαν πρωΐαν συγκινητικαὶ ἢ ἀστεῖαι κωμῳδίαι καὶ οἰκιακαὶ σκηναί, ἀναγινωσκόμεναι μὲν ἀπὸ ἑκατοντάδας χιλιάδων ἀναγνωστῶν, πλὴν ἐννοούμεναι ὑπὸ μόνων τῶν ἐνδιαφερομένων.

Ἀλλὰ πρὸς κατανόησιν τῆς ἀναπτύξεως ἥτις ἐδόθη εἰς τὰς εἰδοποιήσεις ἐν Ἀμερικῇ, οἱ ἀριθμοὶ εἶναι εὐγλωττότεροι τῶν ἁπλῶν διαβεβαιώσεων. Ἔχω εἰς χεῖράς μου τὸ φύλλον τοῦ *Κήρυκος* τῆς 13ης ἀπριλίου 1869, ἰδοὺ δὲ ὁποῖον εἶναι τὸ περιεχόμενόν του: ὀκτὼ στῆλαι περιέχουσαι διαφόρους εἰδήσεις, τὰ λεγόμενα *διάφορα*· τριάκοντα ὀκτὼ στῆλαι περιέχουσαι τοὺς λόγους τοὺς ἐκφωνηθέντας ἐν τῷ Συνεδρίῳ, καὶ ἐπιστολὰς τῶν ξένων ἀνταποκριτῶν: τοῦ Λονδίνου, τῶν Παρισίων, τῆς Βιέννης, τοῦ Βερολίνου, τῆς Μαδρίτης, τῆς Ῥώμης, τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ Μεξικοῦ, τῆς Λίμας, τοῦ Βαλπαρέζου, τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου, τοῦ Χόγκ-Κόγκ, τοῦ Ἰοκοάμα, κτλ. κτλ., καὶ τέλος *πεντήκοντα* στῆλαι εἰδοποιήσεων. Ἡ σύνθεσις τοῦ φύλλου αὐτοῦ ἀπῄτησε 849,550[1] στοιχεῖα καὶ 11 τόνους χάρτου, σημειώσατε δὲ ὅτι οὐδεμία τῶν εἰδοποιήσεων αὐτῶν ὑπῆρχεν ἐν τῷ φύλλῳ τῆς 12ης ἀπριλίου, οὐδὲ θὰ καταχωρηθῇ ἐν τῷ φύλλῳ τῆς 14ης. Τὰ πάντα συνθέτονται ἐξ ὑπαρχῆς, τοῦτο δὲ συμβαίνει καθ' ἑκάστην. Ὑπολογίσατε ἐκτὸς τούτου ὅτι μόνη ἡ σύνθεσις κοστίζει πλέον τῶν 600 ταλλήρων διὰ πᾶσαν ἡμέραν (3,000 φράγκα), χωρὶς νὰ περιλαμβάνεται εἰς τὸ ποσὸν αὐτὸ καὶ ἡ πληρωμὴ τῶν συντακτῶν· ὑπολογίσατε ὅτι πλείονες ἐκ τῶν τηλεγραφικῶν αὐτῶν ἐκθέσεων κοστίζουσι 12 φράγκα καὶ 50 ἑκατοστὰ ἀνὰ πᾶσαν λέξιν,

1. Χάριν περιεργείας σημειοῦμεν, ὅτι διὰ τὴν σύνθεσιν τῶν ἐν Ἀθήναις ἐκδιδομένων μικρῶν ἐφημερίδων, τῆς Παλιγγενεσίας, Ἐφημερίδος ἢ Στοᾶς λ. χ., ἀπαιτοῦνται δι' ἑκάστην 20—25,000 στοιχεῖα· τὰ στοιχεῖα δέ, τὰ ἀπαιτούμενα διὰ τὴν σύνθεσιν καὶ τῶν 110 ἐφημερίδων τῶν ἐκδιδομένων ἐν ἁπάσῃ τῇ Ἑλλάδι, δὲν ἀποτελοῦσιν οὔτε τὸ ἥμισυ τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὴν σύνθεσιν ἑνὸς φύλλου τοῦ Κήρυκος τῆς Νέας Ὑόρκης! Ἡ ἐτησία συνδρομὴ τῆς ἐφημερίδος ταύτης εἶνε 12 χάρτινα δολλάρια (περίπου 60 δραχμαί!), δι' ἐτησίαν δὲ πληρωμὴν τῶν 110 ἑλληνικῶν ἐφημερίδων θὰ πληρώσῃ τις ὑπὲρ τὰς 1,300 δραχμάς!...

Digitized by Google

ὅτι καθ' ὅλην τὴν ὑφήλιον διατηρεῖ ὁ *Κῆρυξ* εἰδικοὺς ἀνταποκριτάς, ἀδρῶς ἀνταμειβομένους· τέλος προσθέσατε εἰς ταῦτα πάντα ὅτι, ἀφαιρουμένων ὅλων ἐν γένει τῶν δαπανῶν, ὁ ἰδιοκτήτης εἰσπράττει κατ' ἔτος διὰ λογαριασμόν του καθαρὸν εἰσόδημα 2,700,000 φράγκων, καὶ θέλετε ἔχει ἰδέαν τινὰ περὶ τοῦ τί εἶναι αἱ εἰδοποιήσεις ἐν Ἀμερικῇ, διότι ἡ εἰδοποίησις πληρώνει ὅλα.

Δὲν ὑπάρχει ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις οὐδὲ εἷς ἔμπορος, ὅστις νὰ μὴ σᾶς ἐπαναλάβῃ τὰς λέξεις ταύτας, αἵτινες κατήντησαν πλέον παροιμιώδεις: «Δείξατέ μοι τὸν ἔμπορον ὅστις κάμνει μεγάλην χρῆσιν τῶν εἰδοποιήσεων καὶ ἐγὼ θὰ σᾶς δείξω τὸν ἔμπορον ὅστις θὰ ἀποκτήσῃ περιουσίαν.» Κατὰ ἑκατοντάδας χιλιάδων ταλλήρων ὑπολογίζεται ἡ διὰ τὰς εἰδοποιήσεις ἐτησία δαπάνη μεγάλων τινῶν ἐμπορικῶν οἴκων. Ἡ εἰδοποίησις, κατ' ἔκφρασιν τινὰ ἀμερικανικήν, εἶναι ἡ *σαρδέλα* ἣν ῥίπτουσιν εἰς τὴν θάλασσαν διὰ νὰ ἀγρεύσωσι μίαν φάλαιναν.

Καὶ ἂν ὅμως αἱ ἐξωτερικαὶ περιστάσεις συνέτειναν κατὰ πολὺ εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ *Κήρυκος*, οὐχ ἧττον καὶ οὗτος ὁμολογουμένως οὐδὲν παρημέλησε πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν τεῖνον. Τῷ 1848 ἡ ἐφημερὶς αὕτη εἶχεν ἀνταποκριτήν της ἐν Μοντερέϋ, πόλει τοῦ Μεξικοῦ πρὸς τὸν ὁμώνυμον Κόλπον, τὸν κ. Θωμᾶν Λάρκιν, λίαν γνωστὸν ἔκτοτε ὡς ἕνα τῶν ἱδρυτῶν τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου. Τὰ πρῶτα ἀνακαλυφθέντα τεμάχια χρυσοῦ ἐστάλησαν πάραυτα ὑπὸ τοῦ κ. Λάρκιν εἰς τὸν κ. Βέννετ, ὅστις παρευθὺς παρέσχεν εἰς τὴν ἀνακάλυψιν ταύτην τὴν συνδρομὴν τῆς ἀπεράντου δημοσιότητος τῆς ἐφημερίδος του. Τὸ πρῶτον περὶ τούτου δημοσιευθὲν ἄρθρον του ἐτελείωνε διὰ τῶν ἑξῆς λέξεων: «Εὑρισκόμεθα εἰς τὰς παραμονὰς συμβάντος ἐκ τῶν πλέον ἐκτάκτων τοῦ αἰῶνος», τὰ δὲ ἑπόμενα ἄρθρα τοῦ *Κήρυκος* προήγαγον τὴν ἔξαψιν τοῦ κοινοῦ εἰς τὸ ὑπέρτατον σημεῖόν της. Πολυάριθμοι συνοδίαι μεταναστῶν διηυθύνθησαν δι' ὅλων τῶν ὁδῶν πρὸς τὸ νέον Ἐλδοράδον. Συγχρόνως ὅμως καὶ ὁ κ. Βέννετ, χάριν τῆς νέας ταύτης περιστάσεως, ἔλαβε δραστήρια μέτρα. Ἀπέστειλεν ἐπιτοπίως καὶ δι' ἐξόδων του ἀνταποκριτάς, μηχανικούς, καὶ ἵδρυσεν ἐν Ἁγίῳ Φραγκίσκῳ πρακτορεῖον τῆς ἐφημερίδος του, τὸ ὁποῖον κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη ὑπῆρξεν ἡ κυρίως ἐφημερὶς τῆς μεταναστεύσεως.

Ἐπίσης βραδύτερον, τῷ 1861, ὅτε ἐξεῤῥάγη ὁ μεταξὺ βορείων καὶ νοτείων ἐπαρχιῶν πόλεμος, ὑπερτέρησεν ὁ κ. Βέννετ κατὰ τὴν δραστηριότητα οὐ μόνον τοὺς συναδέλφους του ἐφημεριδογράφους, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν κυβέρνησιν. Στίφη ὁλόκληρα ἀνταποκριτῶν, πληρωνομένων ὑπ' αὐτοῦ, εἰσέδυσαν εἰς τὰς νοτείους ἐπαρχίας, ὅπου καὶ ἐνεκατέστησαν· ἄλλοι πάλιν ὑπάλληλοί του παρηκολούθουν τοὺς στρατοὺς τῶν Βορείων, καὶ τέλος εἰς πᾶν στρατιωτικὸν σῶμα ἦτον προσκεκολλημένος εἷς εἰδικὸς ἀνταποκριτής του. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὁ κ. Βέννετ, πιστὴ γινόμενος ἠχὼ τῆς ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ κρατούσης γνώμης, ἔκλινεν ὑπὲρ τῶν Νοτείων. Ἀφοῦ ὅμως ἤρχισαν αἱ ἐχθροπραξίαι, περὶ οὐδενὸς ἄλλου ἐφρόντιζε πλέον, ἢ πῶς νὰ παρέχῃ εἰς τοὺς ἀναγνώστας του ὅσον οἷόν τε ἀκριβεστέρας πληροφορίας, ὅσον οἷόν τε νεωτέρας εἰδήσεις. Ἵδρυσεν ἐν τοῖς γραφείοις τῆς ἐφημερίδος του εἰδικὸν τμῆμα ἐπιφορτισμένον νὰ συλλέγῃ πᾶν ἐνδιαφέρον συμβὰν ἐξηγμένον ἐκ τῶν ἐφημερίδων τῶν Νοτείων, τὰς ἰδιαιτέρας ἐπιστολάς, τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα, τὰς μυστικὰς ἐκθέσεις, διέθεσε δὲ διὰ τὰς ἐργασίας ταύτας ποσὸν ἐκ δύο καὶ ἥμισυ ἑκατομμυρίων φράγκων. Δύο ἡμέρας μετὰ τὴν μάχην τοῦ Βουλς-ροὺν ὁ *Κῆρυξ* ἐδημοσίευσε κατάλογον τῶν κατ' αὐτὴν φονευθέντων καὶ πληγωθέντων, τοῦ ὁποίου ἡ ἀκρίβεια ἦν τοσαύτη, ὥστε ἐγεννήθη ἡ ὑποψία, ὅτι ἡ ἐφημερὶς συνεννοεῖτο μετὰ τῶν ἀνταρτῶν, πάντες δὲ ἠρώτων μετὰ δυσπιστίας πῶς καὶ διὰ τίνων μέσων ὁ *Κῆρυξ* ἠδύνατο νὰ φέρῃ εἰς γνῶσιν τοῦ κοινοῦ ὅ,τι καὶ αὐτὸ τὸ ὑπουργεῖον τοῦ πολέμου ἠγνόει ἀκόμη· ὅθεν σφοδρότατα προσβληθεὶς ὑπὸ τῶν ἐφημερίδων ὁ κ. Βέννετ, προεκάλεσεν ὁ ἴδιος τὸν διορισμὸν ἀνακριτικῆς ἐπιτροπῆς, ἥτις ἠρεύνησε τὰ γραφεῖά του, ὑπ' ὄψιν δὲ αὐτῆς ὑπέβαλε τότε ὅλας τὰς ἐπιστολάς, ὅλας τὰς ἐφημερίδας, ὅλας τὰς πληροφορίας, τὰς ὁποίας τῷ εἶχον διαβιβάσει οἱ πολυάριθμοι αὐτοῦ ἀνταποκριταί.

Ἐξήγησεν εἰς τὴν ἐπιτροπὴν αὐτὴν τὴν ἀπέραντον ἐργασίαν τῆς καταρτίσεως τῶν καταλόγων, εἰς ἣν νυχθήμερον εἰργάζοντο πλεῖστοι ὑπάλληλοι, οὕτω δὲ ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ἀπεσύρθη πλήρης θαυμασμοῦ ἐπὶ τῷ τοιούτῳ ἔργῳ καὶ ἐντελῶς πεπεισμένη περί τε τῆς ἀξιοπιστίας τῶν ἐγγράφων ἐξ ὧν ἤντλησε τὰς εἰδήσεις του ὁ *Κῆρυξ*, καθὼς καὶ περὶ τοῦ ἐντίμου τρόπου καθ' ὃν ταῦτα ἀπεκτήθησαν· ὁ δὲ τότε ὑπουργὸς τοῦ πολέμου κ. Στάντων ἀπηύθυνεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν κ. Βέννετ, ἥτις ἐξήλειψε πλέον πᾶσαν ὑποψίαν. Ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ αὐτὴ ἡ κυβέρνησις ἀποδίδει πλήρη δικαιοσύνην εἰς τὸν ἐκδότην, καὶ συγχαίρεται αὐτῷ διὰ τὰς πατριωτικὰς ἐνεργείας του.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου ἡ κυκλοφορία τοῦ *Κήρυκος* ὑπερεδιπλασιάσθη. Αἱ στῆλαί του ἔβριθον εἰδοποιήσεων, κατήντησε δὲ νὰ ἦναι τὸ μεσάζον ὄργανον μεταξὺ τῶν Βορείων καὶ τῶν Νοτείων, καὶ ἂν ὄχι τὸ μόνον, τοὐλάχιστον τὸ ἀσφαλέστερον μέσον συνεννοήσεως δι' οἰκογενείας κεχωρισμένας ἀπ' ἀλλήλων καὶ τεταγμένας ὑπὸ ἐχθρικὰς σημαίας.

Τῷ 1866 ὁ κ. Βέννετ προσέλαβεν ὡς συνε-

Digitized by Google

ταῖρον τὸν υἱόν του, οὗ τινος αἱ ἀπαρχαὶ ἐν τῷ νέῳ σταδίῳ ὑπῆρξαν ἐπίσης δαιμόνιοι. Δύο ὥρας μετὰ τὴν μάχην τῆς Σαδόβας ὁ *Κῆρυξ* ἐδημοσίευσεν ἔκθεσιν περὶ αὐτῆς, ὁ δὲ κ. Βέννετ υἱὸς ὀλίγας ἡμέρας βραδύτερον ἐλάμβανε διὰ τοῦ ἀνταποκριτοῦ του τὸ κείμενον τοῦ λόγου τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσσίας, ἀναγγέλλοντος τὴν εἰρήνην μετὰ τῆς Αὐστρίας. Ὁ ὑπάλληλος τοῦ τηλεγραφικοῦ γραφείου τοῦ Βερολίνου, πρὸς ὃν ἀπηυθύνθη ὁ ἐν λόγῳ ἀνταποκριτής, ἠτένιζεν ἠλιθίως τὸν κύριον αὐτὸν ὅστις τῷ ἐνεχείριζε τὸν λόγον τοῦ αὐτοκράτορος μετὰ τῆς παραγγελίας νὰ τὸν διαβιβάσῃ τηλεγραφικῶς. «Ἀλλὰ κύριε», τῷ εἶπε, «δὲν πιστεύω νὰ ὁμιλῆτε σπουδάζοντες· ἡ ἐπιθυμία σας αὕτη θὰ σᾶς κοστίσῃ ἓν φοβερὸν ποσόν, πρέπει δὲ νὰ μετρήσω τὰς λέξεις, διὰ νὰ σᾶς εἰπῶ τί θὰ κοστίσῃ· θὰ χρειασθῇ νὰ ἐργασθῶ ἐπὶ ὥρας.»—«Δὲν βλάπτει», ἀπήντησεν ὁ ἀνταποκριτής, «τηλεγραφήσατε ἀμέσως καὶ κατόπιν λογαριαζόμεθα»· ἐνταὐτῷ δὲ κατέθεσεν ἐπὶ τῆς τραπέζης πεντήκοντα χιλιάδας φράγκα. Ὁ ὑπάλληλος ὑπήκουσεν, ἀφοῦ δὲ ἐλογαριάσθησαν, ἐκόστισεν ἡ τηλεγραφικὴ αὐτὴ εἴδησις τριάκοντα πέντε χιλιάδας φράγκα!

Τῷ 1868 ὁ *Κῆρυξ* ἐτόλμησε νὰ συναγωνισθῇ πρὸς τὸν *Χρόνον* τοῦ Λονδίνου. Ἀπέστειλεν εἰς Ἀβυσσινίαν τὸν κ. Στάνλεϋ,[1] αὐτὸν ἐκεῖνον ὅστις ἐδοξάσθη ἐν τῇ ἀναζητήσει τοῦ Λίβιγκστων, ὡς ἀνταποκριτήν του καὶ ἐν τῇ συνοδίᾳ τοῦ στρατηγοῦ Ναπιέρ, τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἀγγλικῆς ἐκείνης ἐκστρατείας. Διὰ τοῦ Κ. Στάνλεϋ ἐγνώσθησαν τὸ πρῶτον ἐν Ἀγγλίᾳ αἱ ἐπιτυχίαι τοῦ ςρατοῦ της, ὁ δὲ *Χρόνος* τοῦ Λονδίνου, μεταφέρων εἰς τὰς στήλας του τὴν ὑπ' αὐτοῦ διαβιβασθεῖσαν τηλεγραφικὴν εἴδησιν, ὡμολόγησεν ἑαυτὸν ἡττημένον ἐν τῷ πρωτοφανεῖ αὐτῷ ἀγῶνι, καὶ ἀνεγνώρισεν εὐσυνειδήτως, ὅτι ὁ ταχυδρόμος, ὁ ἀποσταλεὶς ὑπὸ τοῦ ἀνταποκριτοῦ τοῦ *Κήρυκος τῆς Νέας Ὑόρκης*, εἶχε προλάβει τὸν ἰδικόν του κατά τινας ὥρας.[2]

Ὁ ἱδρυτὴς τοῦ *Κήρυκος*, Ἰάκωβος Γόρδων Βέννετ, ἀπεβίωσε τὴν 1ην ἰουνίου 1872, καταλιπὼν εἰς τὸν υἱόν του περιουσίαν ἐκ πεντήκοντα πέντε ἑκατομμυρίων φράγκων, καὶ ἐφημερίδα εὐδοκιμήσασαν ὅσον εἶναι δυνατὸν νὰ

1. Δαπάναις τοῦ Κήρυκος τῆς Ν. Ὑόρκης καὶ τοῦ Ἡμερησίου Τηλεγράφου τοῦ Λονδίνου, ὁ Στάνλεϋ ἐπεχείρησε πρὸ ἑνὸς ἔτους νέαν ἐπιστημονικὴν περιήγησιν εἰς τὴν μέσην Ἀφρικήν.

2. Ἐν ταῖς στήλαις τοῦ Κήρυκος ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ἡ ἀφήγησις τῆς ἐκ τῆς Καληδονίας δραπετεύσεως τοῦ Ῥοσσεφώρ, ἀγορασθεῖσα ἀντὶ 100,000 φράγκων. Ἐν ταῖς στήλαις τοῦ Κήρυκος ἐδημοσίευσε τὸ πρῶτον ὁ Βαζαὶν τὴν δραματικὴν ἀφήγησιν τῆς ἐκ τῆς νήσου Ἁγίας Μαργαρίτας φυγῆς· κάπου δὲ ἀνέγνωμεν ὅτι ὁ ἐν Βερολίνῳ ἀνταποκριτὴς τοῦ Κήρυκος προσέφερε 250,000 φράγκων, ὅπως κατορθώσῃ νὰ λάβῃ πρὸ τῆς δίκης ἀντίγραφον τοῦ κατὰ τοῦ Ἄρνιμ κατηγορητηρίου μετὰ τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων.

εὐδοκιμήσῃ ἐφημερίς, καὶ ὅσον οὐδεμία σχεδὸν ἄλλη κατώρθωσε τοῦτο· διὰ τοῦτο ὅμως καὶ ὁ κ. Βέννετ θὰ μείνῃ εἰς τὰ χρονικὰ τῆς ἀμερικανικῆς ἐφημεριδογραφίας ὡς ὁ τύπος τοῦ τελείου ἐφημεριδογράφου· διὸ καὶ ἔλεγον περὶ αὐτοῦ ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ ὅτι ἦτο ἡ ἐνσάρκωσις τῆς ἐφημεριδογραφίας. Τῷ ὄντι εἷς ἐκ τῶν πρώτων κατενόησε τὴν ἄπειρον ἀνάπτυξιν, ἣν ἠδύνατο καὶ ὤφειλε νὰ λάβῃ ὁ τύπος ἐν χώρᾳ, ὅπου σχεδὸν οὐδὲν ἄλλο ἀναγινώσκεται ἢ αἱ ἐφημερίδες.[1] Ὀρθῶς ὑπελόγισε τὰς ὠφελείας τὰς ὁποίας ἠδύνατό τις νὰ ἀντλήσῃ ἐκ τῶν μετὰ νοημοσύνης ὀργανιζομένων εἰδοποιήσεων. Ἀπηλλαγμένος πάσης οἱασδήποτε ὑποχρεώσεως, ἀδιάφορος πρὸς ὅλα τὰ πολιτικὰ κόμματα, τὰ ἀμφισβητοῦντα ἀλλήλοις τὴν ἐξουσίαν, δὲν ἐπεζήτησε νὰ ἀνυψωθῇ δι' οὐδενὸς ἐξ αὐτῶν, ἀλλὰ διὰ τοῦτο καὶ οὐδὲ κατέπεσε ποτὲ μετ' αὐτοῦ. Ἡ φιλοδοξία τοῦ Κ. Βέννετ ὑπῆρξεν οὐχὶ νὰ διευθύνῃ, ἀλλ' ἁπλῶς νὰ παρακολουθῇ τὴν κοινὴν γνώμην.

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΣΙΜΩΝΙΑ;

Σιμωνία ἢ ὀρθότερον χριστεμπορία κατὰ τοὺς κανόνας λέγεται τὸ ἔγκλημα τῆς διὰ χρημάτων ἀγορᾶς τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀξιωμάτων, ἔλαβε δὲ τὸ ἔγκλημα τοῦτο τὸ ὄνομα *Σιμωνία* ἀπό τινος Σίμωνος, ὅστις ζῶν ἐπὶ τῶν χρόνων τῶν Ἀποστόλων, ἐζήτησε, χρήματα προσφέρων, νὰ λάβῃ παρ' αὐτῶν τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐξουσίαν διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν, ἵνα δύναται ἔπειτα νὰ μεταδίδῃ καὶ αὐτὸς ταύτην πάλιν ἐπὶ χρήμασι, ὡς καπηλείαν τὸ πρᾶγμα ἐκδεχόμενος. Ἰδοὺ τί λέγουσιν αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων περὶ τοῦ Σίμωνος τούτου· «Θεασάμενος ὁ Σίμων, ὅτι διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν δίδοται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, προσήνεγκεν αὐτοῖς (τοῖς Ἀποστόλοις) χρήματα, λέγων· δότε κἀμοὶ τὴν ἐξουσίαν ταύτην, ἵνα ᾧ ἐὰν ἐπιθῶ τὰς χεῖρας, λαμβάνῃ πνεῦμα ἅγιον. Πέτρος δ' εἶπε πρὸς αὐτόν· Τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοὶ εἴη εἰς ἀπώλειαν, ὅτι τὴν δωρεὰν τοῦ Θεοῦ ἐνόμισας διὰ χρημάτων κτᾶσθαι. Οὐκ ἔστι σοι μερὶς οὐδὲ κλῆρος ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ· ἡ γὰρ καρδία σου οὐκ ἔστιν εὐθεῖα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ» (ή, 18.) Οἱ ἐκκλησιαστικοὶ κανόνες, οἱ περὶ τοῦ ἐγκλήματος τούτου πραγματευόμενοι, εἶναι σαφεῖς. Ἰδοὺ τί λέγει ὁ ΚΘ' ἀποστ. κανών· «Εἴ τις ἐπίσκοπος διὰ χρημάτων τῆς ἀξίας ταύτης ἐγκρατὴς γένοιτο ἢ

1 Ἐν Ἀμερικῇ ἐκδίδονται ὑπὲρ τὰς 6,000 ἐφημερίδες· ὁ ἐν Παρισίοις ἀνταποκριτὴς τοῦ Κήρ. τῆς Ν. Ὑόρκης κατώρθωσεν ἐσχάτως νὰ συγκεντρώσῃ τὸ καταπληκτικὸν τοῦτο ποσὸν τῶν ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν ἐν τῷ γραφείῳ του (ἐν Παρισίοις), καὶ ν' ἀποτελέσῃ οὕτω συλλογὴν περίεργον καὶ πρωτότυπον, κινήσασαν τὸν θαυμασμὸν τῶν ἰδόντων αὐτήν.

Digitized by Google

πρεσβύτερος ἢ διάκονος, καθαιρέσθω καὶ αὐτὸς καὶ ὁ χειροτονήσας, καὶ ἐκκοπτέσθω παντάπασι τῆς κοινωνίας, ὡς Σίμων ὁ μάγος ὑπὸ τοῦ Πέτρου.» Καὶ δὲν δύναται νὰ ὑποθέσῃ τις ὅτι τὸ ἔγκλημα τῆς σιμωνίας ὑπάρχει μόνον, ὅταν ὁ λαβὼν τὰ χρήματα ἦναι αὐτὸς ὁ χειροτονήσας ἐπίσκοπος, οὐχὶ δὲ κοσμικοὶ ἄρχοντες ἢ ἄλλα ἐν γένει πρόσωπα. Διότι *πρῶτον* τὸ πρᾶγμα κατ' οὐσίαν εἶναι τὸ αὐτὸ, εἴτε λαϊκὸς εἶναι ὁ τὰ χρήματα λαβὼν, εἴτε ὁ χειροτονήσας ἐπίσκοπος· διότι ἐὰν ὅπως δήποτε ἐγένετο χρῆσις χρημάτων, ἵνα τις ἐπιτύχῃ τὴν χειροτονίαν, ἡ χειροτονία αὕτη ἠγοράσθη διὰ χρημάτων. Τοῦτο δὲ εἶναι ἡ οὐσία τῆς σιμωνίας. *Δεύτερον* οἱ κανόνες, καθὼς ὁ ἄνω μνημονευθεὶς ἀποστολικὸς, δὲν λέγουσιν ὡρισμένως, ὅτι τὰ χρήματα πρέπει νὰ ἐδόθησαν τῷ χειροτονήσαντι ἐπισκόπῳ, ἀλλ' ἁπλῶς, «εἴ τις ἐπίσκοπος διὰ χρημάτων τῆς ἀξίας ταύτης ἐγκρατὴς γένοιτο.» *Τρίτον* οἱ ἐκκλησιαστικοὶ κανόνες ῥητῶς κηρύττουσιν ἄξιον καθαιρέσεως καὶ ἀφορισμοῦ πάντα ἐπίσκοπον καταλαβόντα τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα διὰ τῆς εὐνοίας τῶν κοσμικῶν ἀρχόντων. Οὕτως ὁ Λ' ἀποστ. κανὼν λέγει· «Εἴ τις ἐπίσκοπος, κοσμικοῖς ἄρχουσι χρησάμενος, δι' αὐτῶν ἐγκρατὴς ἐκκλησίας γένοιτο, καθαιρέσθω καὶ ἀφοριζέσθω.» Τὰ αὐτὰ δὲ θεσπίζουσι καὶ ὁ Β' τῆς Δ' οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὁ ΚΒ' τῆς ΣΤ' καὶ ὁ Ε' τῆς Ζ'. *Τέταρτον*. Πατριαρχικαὶ ἐπιστολαὶ καὶ βασιλικοὶ νόμοι τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας ἀναπτύσσοντες καὶ ἐξηγοῦντες παραδέχονται, ὅτι ἡ σιμωνία ἢ τὸ ἔγκλημα τῆς διὰ χρημάτων ἀγορᾶς τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀξιωμάτων ὑφίσταται, καὶ ὅταν κοσμικοὶ ἄρχοντες ὑπῆρξαν οἱ λαβόντες τὰ χρήματα. Οὕτως ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Γεννάδιος, ἐν τῇ κανονικῇ αὐτοῦ ἐπιστολῇ πρὸς ἅπαντας τοὺς ὁσιωτάτους μητροπολίτας καὶ πρὸς τὸν πάπαν Ῥώμης, λέγει, ὅτι πᾶσα ἐν γένει χειροτονία τοῖς χρήμασι γενομένη, «εἴτε κληρικὸς, εἴτε λαϊκὸς» ἦναι ὁ λαβὼν τὰ χρήματα, πρέπει νὰ ἀποκηρύττεται (Πηδάλ. Νικοδ., ἐκδ. Ἀθηνῶν, 1841, σελ. 416.) Καὶ ὁ Ἰουστινιανὸς ἐν ταῖς Διατάξεσιν αὐτοῦ (Ἰουστιν. διάτ. ς', κεφ. ά, § 9) λέγει, ὅτι πρέπει νὰ καθαιρῆται ὁ κληρικὸς ὁ διὰ χρημάτων γινόμενος, καὶ ἐὰν λαϊκὸς ἦτο ὁ λαβὼν τὰ χρήματα· «καὶ εἴ τις τῶν ἔξωθεν καὶ οὐκ εἰς κλῆρον τελῶν ὁ τὸ χρυσίον ἢ τὸ πρᾶγμα διὰ προστασίαν τὴν ἐπὶ χειροτονίᾳ λαβών.» Κατὰ ταῦτα θὰ ἦτο οἰκτρὸν σόφισμα, διαστροφὴ φανερὰ τοῦ τε πνεύματος καὶ τοῦ γράμματος τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων ὁ ἰσχυρισμὸς, ὅτι σιμωνία ὑφίσταται μόνον, ὅταν ὁ χειροτονήσας ὑπῆρξεν ὁ λαβὼν τὰ χρήματα. Οἱ κανόνες κηρύττουσιν, ὅτι τὸ ἔγκλημα ὑφίσταται καὶ ὅταν λαϊκοὶ ἦσαν οἱ λαβόντες τὰ χρήματα «διὰ τὴν προστασίαν τὴν ἐπὶ χειροτονίᾳ.» Ἡ σιμωνία εἶναι φοβερὸν καὶ ἐπιβλαβέστατον ἔγκλημα· εἶναι φοβερὸν, διότι δεικνύει ἄκραν ἀσέβειαν πρὸς τὸν Θεὸν, τοῦ ὁποίου λειτουργὸς θέλει νὰ γίνῃ ὁ σιμωνιακὸς, οὐχὶ ἐν συντριβῇ καρδίας ἐπικαλούμενος τὴν θείαν ἀντίληψιν καὶ χάριν διὰ τῶν ὀργάνων τῆς ἐκκλησίας, ἀλλὰ θρασυνόμενος καὶ νομίζων ὅτι δύναται νὰ ἀγοράσῃ τὸ ἐκκλησιαστικὸν λειτούργημα διὰ χρημάτων ὡς ἐμπόρευμα· εἶναι δὲ καὶ ἐπιβλαβέστατον ἔγκλημα, διότι εἰσάγει τὴν τελείαν διαφθορὰν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐκφαυλίζον καθ' ὁλοκληρίαν τὸν κλῆρον. Ὅταν ἦναι γνωστὸν, ὅτι οὐχὶ παιδεία ἐκκλησιαστικὴ καὶ χρηστότης βίου προάγουσιν εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα, ἀλλὰ τὰ χρήματα καὶ ἐν γένει τὰ ἀθέμιτα μέσα, οἱ μὲν χρηστότεροι τῶν κληρικῶν θὰ ἀποθαρρυνθῶσιν, ὁ ζῆλος αὐτῶν θὰ ψυχρανθῇ, καὶ θὰ ἵστανται μακρὰν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀξιωμάτων, οἱ δὲ φαυλότεροι καὶ θρασύτεροι θὰ ἦναι οἱ μέλλοντες νὰ κυβερνῶσι τὴν ἐκκλησίαν, δηλ. τὸ θεῖον τοῦτο καθίδρυμα, τοῦ ὁποίου ὕψιστος σκοπὸς εἶναι ἡ προαγωγὴ καὶ διατήρησις παρὰ τῷ λαῷ τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ἀρετῆς. Ἡ σιμωνία πρέπει νὰ πατάσσηται ὡς ἡ φοβερωτέρα λύμη τῆς ἐκκλησίας.

***

ΠΕΡΙ ΘΕΡΜΟΜΕΤΡΟΥ

Πάντα τὰ σώματα τῆς φύσεως μᾶς φαίνονται μᾶλλον ἢ ἧττον ψυχρὰ ἢ θερμὰ, ὅταν τὰ ψαύσωμεν διὰ τῆς χειρός μας. Τοῦτο ὅμως προέρχεται μᾶλλον ἀπὸ ἰδιαιτέραν τινὰ διάθεσιν τῶν ὀργάνων μας, διότι ὡς ἡ καθημερινὴ πεῖρα μᾶς δεικνύει τὸ αὐτὸ μέρος μᾶς φαίνεται ψυχρὸν μὲν, ὅταν ἐρχώμεθα ἀπὸ θερμότερον, καὶ τἀνάπαλιν.

Εἰσερχόμενοι π. χ. εἰς τὸ πρῶτον δωμάτιον λουτροῦ, αἰσθανόμεθα ζέστην. Τὸ αὐτὸ δὲ δωμάτιον εὑρίσκομεν πολὺ ψυχρὸν, ἐξερχόμενοι τῶν θερμοτέρων τοῦ λουτροῦ δωματίων.

Ἐκ τούτου καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων παραδειγμάτων ἕπεται, ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἀσφαλῶς διὰ τῆς ἀφῆς μας, ἂν ἓν σῶμα ἢ ἓν μέσον ἦναι θερμότερον ἄλλου καὶ κατὰ πόσον εἶναι θερμότερον, διότι σπουδαίως ἠθέλομεν ἀπατηθῇ. Προσφεύγομεν ὅθεν εἰς ἓν φαινόμενον γενικὸν καὶ σταθερὸν, τοῦ ὁποίου νὰ δυνάμεθα εὐκόλως νὰ παρατηρήσωμεν καὶ καταμετρήσωμεν τὰς μεταβολὰς, καὶ τὸ ὁποῖον ἀμέσως ἐκφωνοῦμεν·

«Πάντα τὰ σώματα, ἐκτὸς ὀλιγίστων ἐξαιρέσεων, θερμαινόμενα διαστέλλονται, ἐξογκοῦνται, ἐπιμηκύνονται, τοὐναντίον ἀποψυχόμενα συστέλλονται.» Τὸ φαινόμενον τοῦτο ἀκολουθοῦ-

Digitized by Google

σιν οὐ μόνον τὰ ἀέρια, π. χ. ὁ ἀτμοσφαιρικὸς ἀήρ, ἀλλὰ καὶ τὰ ῥευστά, π. χ. τὸ ὕδωρ, ὁ ὑδράργυρος, καθὼς καὶ τὰ στερεὰ σώματα, π. χ. ὁ σίδηρος. Πλεῖστα πειράματα ἀποδεικνύουσι τὴν ἀλήθειαν τοῦ φαινομένου τούτου. Πληρώσατε σφαῖραν ὑέλινον μὲ ἀέρα ἢ ὕδωρ καὶ θερμάνατε αὐτὴν μετὰ προσοχῆς, θέλει διαῤῥαγῆ, διότι ὁ ἀὴρ ἢ τὸ ὕδωρ ἐξογκοῦται. Οἱ ἁμαξοπηγοί, διὰ νὰ περιζώσωσιν στερεῶς τὸν ἐκ ξύλου τροχὸν ἁμάξης διὰ σιδηρᾶς στεφάνης, κατασκευάζουσι ταύτην ὀλίγον τι μικροτέραν τοῦ τροχοῦ, εἶτα θερμαίνουσιν αὐτήν. Ἡ σιδηρᾶ στεφάνη θερμαινομένη ἐπιμηκύνεται ἢ μᾶλλον μεγεθύνεται καὶ εὐκόλως περιβάλλει τὸν τροχόν, ἀποψυχθεῖσα δὲ συστέλλεται καὶ περισφίγγει ἰσχυρότατα αὐτόν.

Διὰ νὰ ἐκπωματίσωμεν ὑέλινον φιάλην, ἔχουσαν ὑέλινον πῶμα ἰσχυρῶς προσηρμοσμένον, ἀρκεῖ νὰ θερμάνωμεν ὀλίγον εἰς φλόγα λυχνίας τὸν λαιμὸν τῆς φιάλης. Οὗτος θερμαινόμενος διαστέλλεται, ἀφήνων ἐλευθέραν δίοδον εἰς τὸ πῶμα.

Ῥάβδος σιδηρᾶ θερμαινομένη ἐπιμηκύνεται, διὰ τοῦτο δὲ μεταξὺ δύο διαδοχικῶν ῥάβδων τοῦ σιδηροδρόμου ἀφήνουσι μικρὸν διάστημα. Ἂν δὲ ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ Ἀθηνῶν μέχρι Πειραιῶς ὑπῆρχε μία συνεχὴς ῥάβδος, αὕτη ἀπὸ ἡμέρας παγερᾶς τοῦ χειμῶνος μέχρις ἡμέρας θερινῆς λίαν θερμῆς θὰ ἐπιμηκύνετο τρία περίπου γαλλικὰ μέτρα.

Δυνάμεθα ὅθεν παρατηροῦντες καὶ καταμετροῦντες τὴν αὔξησιν ἢ ἐλάττωσιν τοῦ ὄγκου σώματός τινος, ὅταν τὸ βάρος του ἦναι σταθερόν, νὰ κρίνωμεν ἂν τὸ σῶμα τοῦτο θερμαίνεται ἢ ἀποψύχεται. Λέγομεν ὅτι ἡ θερμοκρασία ἑνὸς σώματος ὑψοῦται, ὅταν τὸ σῶμα τοῦτο θερμαίνηται καὶ ἑπομένως ὅταν ἐξογκοῦται· τοὐναντίον ὅταν συστέλληται, ἡ θερμοκρασία τοῦ σώματος κατέρχεται. Ὅταν δὲ τὸ σῶμα δὲν ἀλλάσσῃ ὄγκον, λέγομεν ὅτι ἡ θερμοκρασία του εἶναι σταθερά.

Τὸ θερμόμετρον εἶναι ὄργανον δι' οὗ μετροῦμεν ἢ προσδιορίζομεν τὰς μεταβολὰς τῆς ἰδίας τοῦ ὀργάνου θερμοκρασίας, μᾶλλον δὲ ἢ ἧττον ἀκριβῶς καὶ τὴν θερμοκρασίαν τῶν σωμάτων, ἅτινα περιβάλλουσι τὸ θερμόμετρον. Σημειωτέον δὲ ὅτι διὰ τοῦ θερμομέτρου δὲν μετροῦμεν τὴν ἀπόλυτον ποσότητα τοῦ θερμαντικοῦ τὴν περιεχομένην ἐν τοῖς σώμασιν, ἀλλ' ἐκ τῆς μείζονος θερμοκρασίας τὴν ὁποίαν δεικνύει τὸ θερμόμετρον συμπεραίνομεν τὴν μείζονα ἐνέργειαν τοῦ θερμαντικοῦ τοῦ ἔξωθεν ἐρχομένου καὶ ἐπ' αὐτοῦ προσπίπτοντος. Τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο διακρίνεται γινόμενον ἐπὶ ὡρισμένης ποσότητος ὑδραργύρου, ἐγκεκλεισμένης ἔν τινι δοχείῳ.

Τὸ ὑδραργυρικὸν θερμόμετρον κατασκευάζεται ἐξ ἑνὸς ὑελίνου σωλῆνος μικροτάτης ἐσωτερικῆς διαμέτρου, ἤτοι τριχοειδοῦς. Ὁ σωλὴν οὗτος φέρει εἰς τὸ κάτω μέρος ἢ μικρὰν σφαῖραν ἢ κύλινδρον, τὸ δὲ ἄνω ἄκρον εἶναι κεκλεισμένον ἀεροστεγανῶς. Τὸ μικρὸν δοχεῖον καὶ μέρος τοῦ σωλῆνος ἐγκλείουσιν ὑδράργυρον ἐντελῶς καθαρόν, τὸ δὲ λοιπὸν μέρος τοῦ σωλῆνος εἶναι ἐντελῶς κενὸν ἀέρος. Ἐπειδὴ δὲ ἡ χωρητικότης τοῦ τριχοειδοῦς σωλῆνος εἶναι ἐλάχιστον κλάσμα τῆς χωρητικότητος τῆς σφαίρας, ἡ ἐλαχίστη ἐξόγκωσις τοῦ ἐν τῇ σφαίρᾳ ὑδραργύρου θέλει ἐπαισθητῶς ἀνυψώσει τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὑδραργύρου ἐν τῷ σωλῆνι.

Διὰ νὰ προσδιορίσωμεν τὰς μεταβολὰς ταύτας, σημειοῦμεν ἐπὶ τοῦ σωλῆνος τοῦ θερμομέτρου δύο σημεῖα ἀνταποκρινόμενα εἰς δύο θερμοκρασίας ἀνίσους μέν, ἀλλὰ σταθερὰς καὶ ἀμεταβλήτους, τὸ δὲ μεταξὺ τῶν δύο τούτων σημείων διάστημα διαιροῦμεν εἰς ἀρκετὰ ἴσα μέρη.

Τὸ πείραμα καταδεικνύει ὅτι ὁ διαλυόμενος πάγος, καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς τήξεως αὐτοῦ διατηρεῖ τὴν αὐτὴν θερμοκρασίαν, ἂν δὲ θέσωμεν τὸ θερμόμετρον ἐντὸς δοχείου τὸ ὁποῖον φέρει πάγον διαλυόμενον, ὁ ὑδράργυρος ἵσταται ἐντὸς τοῦ σωλῆνος εἰς σημεῖόν τι, τὸ ὁποῖον μένει σταθερόν, ὅσον χρόνον καὶ ἂν ἀφήσωμεν αὐτὸ ἐντὸς τοῦ τηκομένου πάγου. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο σημειοῦμεν 0°, τὴν δὲ θερμοκρασίαν τοῦ διαλυομένου πάγου ἐκάλεσαν τοῦ μηδενός· διαφέρει ὅμως τῆς σημασίας τῆς ἀριθμητικῆς τοῦ μηδενός, διότι ἐνταῦθα δὲν φανερόνει παντελῆ ἔλλειψιν θερμαντικοῦ.

Διὰ νὰ σημειώσωμεν ἐπὶ τοῦ θερμομέτρου τὴν δευτέραν θερμοκρασίαν, ἥτις καλεῖται τοῦ ζέοντος ὕδατος, θέτομεν αὐτὸ ἐπὶ τῶν ἀτμῶν ζέοντος ὕδατος, διότι καὶ ἡ θερμοκρασία αὐτῶν εἶναι σταθερά. Ὅταν τὸ ὕδωρ ἀναβράζῃ, ὅσον πῦρ καὶ ἂν προσθέσητε ὑποκάτωθεν, ἡ θερμοκρασία τοῦ ὕδατος καὶ ἰδίᾳ τῶν ἐκλυομένων ἀτμῶν δὲν θέλει ὑψωθῆ ποσῶς. Τοῦτο δὲ παρατηρεῖται διότι τὸ ἐπὶ τῶν ἀτμῶν θερμόμετρον ἢ μᾶλλον ὁ ἐντὸς τοῦ θερμομέτρου ὑδράργυρος ἀνυψοῦται μέχρις ὡρισμένου σημείου, ἅμα δὲ ἔλθῃ εἰς ἰσοῤῥοπίαν θερμοκρασίας μετὰ τῶν ἀτμῶν τοῦ ζέοντος ὕδατος, ἵσταται εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἐφ' ὅσον χρόνον καὶ ἂν ἀφήσωμεν αὐτὸ ἐμβαπτισμένον ἐντὸς τῶν παραγομένων ἀτμῶν. Εἰς τὸ σταθερὸν τοῦτο σημεῖον ὁ μὲν Κέλσιος ἐσημείωσε 100, ὁ δὲ Ῥεωμύρος μόνον 80. Τὸ δὲ μεταξὺ διάστημα διῃρέθη μηχανικῶς ὑπὸ μὲν τοῦ πρώτου εἰς 100 ἴσα μέρη, ὑπὸ δὲ τοῦ δευτέρου εἰς 80. Ἐξηκολούθησαν δὲ τὴν διαίρεσιν ταύτην ὑπεράνω τοῦ 80 ἢ 100 καὶ ὑποκάτωθεν τοῦ 0°. Ὅπως διακρίνωσι δὲ τὰς ὑπεράνω τοῦ 0° θερμοκρασίας τῶν ὑποκάτω αὐτοῦ, γράφομεν πρὸ ἐκείνων μὲν τὸ σημεῖον +, πρὸ τούτων δὲ τὸ σημεῖον —.

Digitized by Google

Τὸ θερμόμετρον τοῦ Κελσίου ἐκλήθη καὶ ἑκατονταβάθμιον, εἶναι δὲ τὸ μᾶλλον ἐν χρήσει. Ἐπειδὴ δὲ τὸ αὐτὸ διάστημα διῃρέθη ὑπὸ μὲν τοῦ Ῥεωμύρου εἰς 80 ἴσα μέρη, ὑπὸ δὲ τοῦ Κελσίου εἰς 100, ἕπεται ὅτι οἱ Ῥεωμυρικοὶ βαθμοὶ εἶναι μεγαλήτεροι τῶν Κελσιανῶν ἢ ἑκατονταδικῶν. Ἵνα τρέψωμεν δὲ βαθμοὺς Ῥεωμύρου εἰς Κελσιακούς, ἀρκεῖ νὰ προσθέσωμεν εἰς τὸν ἀριθμὸν, ὅστις ἐκφράζει τοὺς βαθμοὺς Ῥεωμύρου, τὸ $\frac{1}{4}$ αὐτοῦ. Οὕτω 28^0 Ῥεωμύρου ἰσοδυναμοῦσι πρὸς $28+\frac{28}{4}$ ἤτοι $28+7=35^{\circ}$ Κελσίου.

Τοὐναντίον ἀφαιρέσατε τὸ ἓν πέμπτον θερμοκρασίας ἑκατονταβάθμου, θέλετε μετατρέψει ταύτην εἰς Ῥεωμύρου. Οὕτω 35° ἑκατονταδικοὶ ἰσοδυναμοῦσι πρὸς $35-\frac{35}{5}=28^{\circ}$ Ῥεωμύρου.

Ὑπάρχει καὶ τρίτη κλίμαξ ἐν χρήσει ἐν Γερμανίᾳ, Ἀγγλίᾳ καὶ ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς, ἡ τοῦ Φαρεναΐτου. Οὗτος ἐσημείωσε 212 εἰς τὴν θερμοκρασίαν τοῦ ζέοντος ὕδατος, ὡς θερμοκρασίαν δὲ τοῦ μηδενὸς ἔλαβε θερμοκρασίαν κατωτέραν τῆς τοῦ διαλυομένου πάγου, προερχομενην ἐκ ψυχραντικοῦ τινος μίγματος, οὕτω δὲ ἡ θερμοκρασία τοῦ διαλυομένου πάγου ἀντιστοιχεῖ εἰς 32° Φαρεναΐτου.

Τὰ δι' ὑδραργύρου θερμόμετρα χρησιμεύουσι διὰ τὰς θερμοκρασίας τὰς κατωτέρας τῶν 360° ἑκατονταδικῶν, διότι εἰς τὴν θερμοκρασίαν ταύτην ὁ ὑδράργυρος βράζων μεταβάλλεται εἰς ἀτμοὺς καὶ διασπᾷ τὸ ὄργανον. Ὡσαύτως ἐπειδὴ ὁ ὑδράργυρος πήγνυται καὶ στερεοποιεῖται εἰς θερμοκρασίαν 40° ὑπὸ τὸ μηδενικόν, μεταχειριζόμεθα τὸ θερμόμετρον τοῦτο μόνον μέχρι τῶν 35° ὑπὸ τὸ μηδενικόν. Διὰ νὰ προσδιορίσωμεν δὲ θερμοκρασίαν κατωτέραν τῶν 40° βαθμῶν ὑπὸ τὸ μηδενικόν, μεταχειριζόμεθα τὸ θερμόμετρον τοῦ οἰνοπνεύματος, τὸ ὁποῖον καὶ εἰς τὰ μέγιστα ψύχη δὲν πήγνυται· διὰ θερμοκρασίας δὲ ὑψηλοτέρας τῶν 355° ἑκατονταδικῶν μεταχειριζόμεθα τὰ πυρόμετρα.

Τιμ. Α. Αργυροπογλος.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ

17.—Διατί καλοῦμεν ὕλην πᾶν ὅ,τι ὑποπίπτει εἰς τὰς αἰσθήσεις μας, π. χ. ἕνα λίθον, ἓν δένδρον;

Διότι ἡ ὕλη ἔχει δύο οὐσιώδεις ἰδιότητας: τὴν ἔκτασιν καὶ τὸ ἀδιαχώρητον, ἕνεκα δὲ τούτου ἀνθίσταται εἰς τὰς κινήσεις μας καὶ μᾶς ἀναγκάζει νὰ κατανοήσωμεν ὅτι καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ εἴμεθα ἀδιαχώρητοι καὶ συγκείμεθα ἀπὸ ὕλην. Λέγοντες δὲ ὅτι δύο σώματα εἶναι ἀδιαχώρητα, ἐννοοῦμεν ὅτι δὲν δύνανται συγχρόνως νὰ καταλάβωσιν ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν χῶρον.

18.—Διατί ἐνῷ λέγομεν ὅτι τὰ σώματα τὰ ὑλικὰ εἶναι ἀδιαχώρητα, πολλάκις ἓν σῶμα φαίνεται εἰσχωροῦν εἰς ἄλλο, ὡς π. χ. ὅταν ἐμπήγωμεν ἕνα ἧλον (καρφὶ) ἐντὸς ξύλου;

Διότι ἓν σῶμα ὑλικόν, π. χ. τὸ ξύλον, σύγκειται ἐκ μορίων μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπάρχουσι κενὰ διαστήματα, πόροι καλούμενα, οἱ ὁποῖοι εἶναι διαχωρητοί, δύνανται δὲ φυσικῶς νὰ καταληφθῶσιν ἀπὸ ὕλην. Οὕτως, ὅταν ἐμπήγωμεν τὸν ἧλον ἐντὸς τοῦ ξύλου, ἀναγκάζομεν τινὰ μόρια τοῦ ξύλου νὰ καταλάβωσι τὸν κενὸν χῶρον τῶν πόρων, τὴν θέσιν δὲ τῶν ἐκτοπιζομένων τούτων μορίων καταλαμβάνει ὁ ἧλος.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΙΑΣ ΔΡΑΧΜΗΣ

Μίαν φορὰν ἦτο μία δραχμή. Μόλις ἐγεννήθη εἰς τὸ νομισματοκοπεῖον, κάτασπρη καὶ ὑαλιστή, ἐπήδησε καὶ ἐφώναξε: «Ζήτω! πηγαίνω νὰ ἰδῶ τὸν κόσμον!» Καὶ ἤρχισε τὰ ταξείδιά της.

Τὸ παιδίον τὴν ἔπαιζεν εἰς τὰ τρυφερὰ καὶ ζεστὰ χεράκια του, ὁ φιλάργυρος τὴν ἔσφιγγεν εἰς τὴν κρύαν του φοῦκταν, οἱ γέροντες τὴν ἐστρεφογύριζαν εἰς τὰ δάκτυλά των πρὶν τὴν ἀποχωρισθοῦν, καὶ οἱ νέοι τὴν ἄφιναν ἀπρόσεκτοι νὰ γλυστρᾷ καὶ νὰ τοὺς φεύγῃ.

Ἕνα ὁλόκληρον χρόνον ἔμεινεν ἡ δραχμὴ εἰς τὸν τόπον της, ἐκεῖ ὅπου ἐγεννήθη. Ἔπειτα ἐξεκίνησε νὰ ἰδῇ καὶ τὰ ἔξω μέρη. Ἕνας πατριώτης της, ὁ ὁποῖος ἔφευγε, τὴν ἐπῆρε κατὰ λάθος εἰς τὸ πουγγί του. Ὅταν τὴν εἶδεν ἀνακατωμένην μὲ τὰ ἄλλα ξένα νομίσματα τὰ ὁποῖα εἶχε πάρει, εἶπε:

—Νὰ καὶ μία ἰδική μας δραχμή. Ἂς ταξειδεύσῃ καὶ αὐτὴ μαζῆ μου, ἡ πτωχή! Καὶ καθὼς τὴν ἔρριψε πάλιν εἰς τὸ πουγγί, ἡ δραχμὴ ἐτινάχθη καὶ ἐβρόντησεν ἀπὸ τὴν χαράν της. Καὶ ἔμενεν ἐκεῖ μὲ τοὺς ξένους συντρόφους της, οἱ ὁποῖοι ἐπήγαιναν καὶ ἤρχοντο καὶ ἤλλαζαν κάθε ἡμέραν. Ἀλλὰ ἡ δραχμὴ ἔμενε πάντοτε κρυμμένη ἐκεῖ μέσα.

Δι' ἀρκετὸν καιρὸν ἐταξείδευεν ἡ δραχμή, χωρὶς ὅμως νὰ καλογνωρίζῃ ποῦ εὑρίσκετο, ἂν καὶ τῆς ἔλεγαν τ' ἄλλα νομίσματα πότε ὅτι ἦσαν γαλλικά, καὶ ἄλλοτε ἰταλικά. Κάποτε τῆς ἔλεγαν ὅτι εὑρίσκονται εἰς τὴν δεῖνα πόλιν, ἄλλοτε ὅτι ἔφθασαν εἰς τὴν τάδε ἐπικράτειαν. Ἀλλὰ ἡ δραχμὴ δὲν ἐκαταλάμβανε καθαρὰ τί τρέχει, διότι δὲν ἔβλεπε καὶ τίποτε.

Μίαν ἡμέραν τὸ πουγγὶ ἔτυχε ν' ἀνοίξῃ, καὶ ἡ δραχμὴ ἐγλύστρησεν ἀμέσως πρὸς τὸ ἄνοιγμα καὶ ἔσκυψε νὰ ἰδῇ ἔξω. Τοῦτο ἦτο κακοήθειά της. Ἀλλὰ εἶχε περιέργειαν καὶ τὴν ἔπαθε, καθὼς συχνὰ τὴν παθαίνουν οἱ περίεργοι. Σκύπτουσα ἔπεσεν ἀπὸ τὸ πουγγὶ εἰς τὴν τσέπην. Τὴν νύκτα ὁ κύριός της ἔβαλε τὰ φορέματά του ἔξω ἀπὸ τὸ δωμάτιόν του διὰ νὰ τὰ καθαρίσῃ ὁ ὑπηρέτης, ἡ δὲ δραχμὴ ἔπεσεν ἐντροπιασμένη

Digitized by Google

εἰς τὸ πάτωμα χωρὶς κανεὶς νὰ τὴν ἀκούσῃ ἢ νὰ τὴν ἴδῃ.

Τὴν αὐγὴν ὁ ταξειδιώτης ἔβαλε τὰ φορέματά του καὶ ἀνεχώρησε δι' ἄλλα μέρη, ἡ δὲ δραχμὴ ἔμεινεν εἰς τὸ πάτωμα. Ἐπὶ τέλους τὴν ηὗρεν ἕνας ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος τὴν ἔστειλε, μαζῆ μὲ ἄλλα τρία νομίσματα, νὰ πάρῃ τὸν ἀέρα της.

—Τί εὐχάριστον πρᾶγμα, ἔλεγεν ἡ δραχμή, νὰ βλέπῃ κανεὶς τὸν κόσμον, καὶ νὰ παρατηρῇ νέα πράγματα καὶ νέα πρόσωπα.

Ἀλλὰ ἀπὸ τότε ἤρχισαν τὰ παθήματά της. Ἰδοὺ πῶς διηγεῖτο ἡ ἰδία τὴν ἱστορίαν της·

— «Δὲν εἶναι καλὸν τὸ νόμισμα τοῦτο, δὲν τὸ θέλω.» Αἱ λέξεις αὐταὶ μὲ ἔσφαζαν, ἔλεγεν ἡ δραχμή. Ἤξευρα ὅτι ἤμουν δραχμὴ γνησία, καὶ ὅτι ἔκαμνα καλὸν ἦχον ὅταν μ' ἐβροντοῦσαν· βεβαίως ὅσοι δὲν μὲν ἤθελαν δὲν ἤξευραν τί τοὺς γίνεται, ἢ θὰ ὡμιλοῦσαν δι' ἄλλο νόμισμα. Καὶ ὅμως δι' ἐμένα ἦτο ὅπου ἔλεγαν: «Δὲν τὴν θέλω, δὲν εἶναι καλή.»

Κάποιος μ' ἐπῆρε κατὰ λάθος καὶ εἶπε: «Θὰ τὴν περάσω εἰς τὰ σκοτεινά!» Καὶ μὲ ἐπέρασε τὴν νύκτα εἰς ἄλλον, ὁ ὁποῖος τὴν ἡμέραν μὲ ὕβριζε: «Δὲν εἶναι καλή, ἔλεγε. Νὰ τὴν ξεφορτωθῶ μίαν ὥραν ἀρχήτερα.»

Ἦτο γενικὴ κατακραυγὴ ἐναντίον μου, καὶ ἔτρεμα εἰς τὰ δάκτυλα τὰ ὁποῖα μὲ ἐκρατοῦσαν ὁπότε ἐπρόκειτο νὰ περάσω διὰ νόμισμα τοῦ τόπου ὅπου εὑρισκόμην, ἡ πτωχή! Τί δυστυχία, ἔλεγα· τί μοῦ χρησιμεύει ἡ ἀξία μου, ὁ τίτλος μου, ἀφοῦ δὲν ἔχουν πέρασιν; Εἰς τὰ μάτια τοῦ κόσμου δὲν ἔχει κανεὶς εἰμὴ ὅσην ἀξίαν ὁ κόσμος τοῦ δίδει. Ἂν ἐγὼ ἡ ἀθῶα αἰσθάνομαι καὶ ὑποφέρω τόσα μαρτύρια μόνον καὶ μόνον διότι δὲν μὲ θέλουν διὰ καλήν, τί θὰ ὑποφέρῃ ὅποιος ἔχει τὴν συνείδησιν βαρεῖαν καὶ εἶναι τῷ ὄντι κακός!

Ὅταν μὲ ἔβγαζαν ἔξω, μοῦ ἔφερε φρίκην ἡ ἰδέα ὅτι θὰ μὲ κυττάζουν, διότι ἤξευρα ὅτι ἔμελλαν νὰ μὲ ἀπορρίψουν ὡσὰν νὰ ἤμην κακοῦργος ἢ ἀπατεών.

Μίαν φορὰν μὲ ἔδωκαν εἰς μίαν πτωχὴν γραῖαν διὰ ἡμεροκάματον. Ἀλλὰ δὲν ἠμποροῦσεν ἔπειτα νὰ μὲ ξεφορτωθῇ, διότι κανεὶς δὲν μὲ ἤθελε, καὶ ἡ γραῖα μὲ ἐσυχαίνετο. «Κάποιον πρέπει νὰ γελάσω, ἔλεγε. Θὰ τὴν δώσω εἰς τὸν ψωμᾶν· αὐτὸς ἔχει χρήματα καὶ δὲν θὰ τοῦ εἶναι μεγάλη ἡ ζημία. Ἔλα ὅμως ὁποῦ δὲν εἶναι σωστόν, οὔτε δίκαιον!»

Κ' ἐγὼ ἀνεστέναζα. Θὰ βαρύνω, ἔλεγα, τὴν συνείδησιν αὐτῆς τῆς γυναικός. Μήπως ἐχάλασα πραγματικῶς τώρα εἰς τὰ γηράματά μου;

Ἡ γραῖα μὲ ὑπῆγεν εἰς τὸν ψωμᾶν· ἀλλὰ ὁ ψωμᾶς δὲν ἦτο ἀπ' ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἀπατῶνται εὔκολα. Μὲ ἐπέταξε καὶ δὲν ἔδωκε ψωμὶ εἰς τὴν γραῖαν· καὶ ἐγὼ ἐχολόσκανα, διότι ἐγινόμην αἰτία νὰ δυστυχοῦν ἄλλοι, ἐνῷ εἰς τὴν νεότητά μου ἤμην τόσον ὑπερήφανη διὰ τὴν ἀξίαν μου.

Ἡ γραῖα μὲ ἐπῆρε πάλιν, μὲ ἐκύτταξε μὲ καλωσύνην, καὶ εἶπε: Ὄχι, δὲν θὰ γελάσω κανένα ἐξ αἰτίας σου. Θὰ σὲ τρυπήσω διὰ νὰ φαίνεσαι ὅτι εἶσαι ψεύτικη. Καὶ ὅμως, ποῖος ἠξεύρει; ἴσως εἶναι τυχηρὸν νόμισμα. Θὰ τὸ τρυπήσω καὶ θὰ τοῦ περάσω ἓν σχοινάκι, καὶ θὰ τὸ κρεμάσω εἰς τὸν λαιμὸν τοῦ γειτονοπούλου μου, διὰ νὰ τοῦ φέρῃ τύχην!

Καὶ μὲ ἐτρύπησε πραγματικῶς. Πῶς πονεῖ τὸ τρύπημα! Ἀλλὰ ὅταν ἦναι διὰ καλὸν σκοπόν, ὑποφέρει κανεὶς πολλὰ πράγματα.

Μοῦ ἐπέρασεν ἓν σχοινάκι εἰς τὴν τρύπαν μου, καὶ μὲ ἐκρέμασεν εἰς τὸν λαιμὸν τοῦ μικροῦ υἱοῦ τῆς γειτόνισσας, ὡσὰν νὰ ἤμην στολίδι καὶ ὄχι νόμισμα. Τὸ παιδάκι ἐχαμογέλασε καὶ μὲ ἐφίλησε, καὶ τὴν νύκτα ἐκοιμήθηκα ἐπάνω εἰς τὸν ζεστὸν λαιμόν του.

Τὴν αὐγὴν ἡ μάνα τοῦ παιδίου μὲ ἐπῆρεν εἰς τὰ δάκτυλά της καὶ μὲ ἐξέταζεν. Ἀμέσως ἐκατάλαβα ὅτι εἶχε κακοὺς σκοπούς. Τῷ ὄντι, ἐπῆρε τὸ ψαλίδι, ἔκοψε τὸ σχοινάκι, καὶ μὲ ἐπῆρε νὰ μὲ περάσῃ εἰς ἄλλα χέρια.

Διὰ ἕνα χρόνον καὶ μίαν ἡμέραν ἐγύριζα ἡ ἔρημη ἀπὸ χέρι εἰς χέρι, καὶ ἀπὸ ἐργαστῆρι εἰς ἐργαστῆρι, παντοῦ ὑβρισμένη, παντοῦ ἐντροπιασμένη. Κανεὶς δὲν μὲ ἤθελε. Κατήντησα νὰ πιστεύσω καὶ ἐγὼ ἡ ἰδία ὅτι δὲν ἀξίζω τίποτε.

Ἐπὶ τέλους μίαν ἡμέραν ἦλθεν ἕνας ταξειδιώτης, ἕνας ξένος, ὁ ὁποῖος εἶχε τὴν εὐγένειαν νὰ μὲ δεχθῇ ὡσὰν νὰ ἤμην ἀληθινὸν τοῦ τόπου νόμισμα. Ὅταν ὅμως ἠθέλησε καὶ αὐτὸς νὰ μὲ περάσῃ εἰς ἄλλον, τοῦ εἶπαν: «Δὲν τὸ θέλομεν· εἶναι ψεύτικον.»

—Μοῦ τὸ ἔδωκαν διὰ καλόν, εἶπεν ὁ ξένος. Καὶ ἐκεῖ ὅπου μὲ ἔβλεπε μὲ προσοχήν, ἤρχισε νὰ χαμογελᾷ, καὶ εἶδα εἰς τὸ πρόσωπόν του μίαν ἔκφρασιν, τὴν ὁποίαν εἰς ἄλλο πρόσωπον δὲν εἶχα ἰδεῖ ποτέ μου.

—Καλέ, τί εἶναι τοῦτο; εἶπε· εἶναι δραχμὴ τοῦ τόπου μου αὐτή, καλὴ καὶ γνησία! Καὶ τὴν ἐτρύπησαν τὴν πτωχὴν καὶ τὴν καταφρονοῦν! Τί σύμπτωσις! Θὰ τὴν κρατήσω, νὰ ἐπιστρέψωμεν μαζῆ εἰς τὴν πατρίδα.

Ἐσκίρτησα ἀπὸ τὴν χαράν μου, ὅταν μὲ εἶπε καλὴν καὶ γνησίαν, καὶ ὑπεσχέθη νὰ μὲ πάρῃ εἰς τὸν τόπον μου, ὅπου θὰ μὲ γνωρίζουν καὶ θὰ μὲ καλοδέχωνται.

Μὲ ἐτύλιξεν εἰς παστρικὸν χαρτί, διὰ νὰ μὴν ἀνακατωθῶ μὲ τὰ ἄλλα νομίσματα, καὶ παραπέσω πάλιν εἰς τὰ ξένα. Καὶ ὅταν ὁ ξένος εὑρίσκετο μὲ ἄλλους συντοπίτας του, μὲ ἔβγαζεν ἀπὸ τὸ χαρτί, καὶ ἐγύριζα ἀπὸ χέρι εἰς χέρι, καὶ ἤκουα λόγια γλυκὰ καὶ φιλικά.

Τέλος πάντων ἐπέστρεψα εἰς τὴν πατρίδα μου, καὶ τὰ βάσανά μου ἐτελείωσαν. Ἤρχισα

Digitized by Google

πάλιν νὰ χαίρωμαι, διότι κανεὶς δὲν μὲ ὕβριζε. Μολονότι εἶχα τὴν τρύπαν, ὅλοι μὲ εἶχαν διὰ καλὴν δραχμήν.

Ὅσον καὶ ἂν καταφρονηθῇ κανείς, θὰ ἔλθῃ ἡμέρα δικαιοσύνης καὶ ἀνταποδόσεως!

Αὐτὰ ἔλεγεν ἡ δραχμή.[1]

ANDERSEN.

1. Μετάφρ. Δ. Βικέλα.

ΤΟ ΑΝΘΟΣ

Ἄνθος λέγοντες, ὑπὸ γενικὴν ἔκφρασιν ἐννοοῦσιν οἱ πλεῖστοι πᾶν ὅ,τι παράγει τὸ φυτὸν ὡραῖον καὶ ἀκμαῖον· ἀλλ' ὅλα τὰ ἄνθη δὲν εἶναι ῥόδα καὶ κρίνα, ὑπάρχουσι δὲ χιλιάδες φυτῶν τὰ ὁποῖα ἀνθοῦσι καὶ καρποφοροῦσι χωρὶς νὰ ἐπισύρωσι κἂν τὴν προσοχὴν τοῦ θεωμένου αὐτά. Ἐρώτησον πολλοὺς σοφοὺς λογιωτάτους τί εἶδος ἄνθους καὶ καρποῦ παράγουσι λ. χ. αἱ ἰτέαι, αἱ λεῦκαι, αἱ αἴγειροι, αἱ πτελέαι καὶ πλεῖστα ἄλλα μεγάλα δένδρα, θέλουσι σοὶ ἀπαντήσει ὅτι δὲν παράγουσιν οὔτε καρπὸν, οὔτε ἄνθος, διότι δὲν βλέπουσιν ἐπ' αὐτῶν ῥόδα, οὐδὲ σταφυλὰς, πέπονας, μῆλα καὶ κολοκύνθας, ἐνῷ ταῦτα τὰ δένδρα οὐχὶ μόνον παράγουσιν ἄνθη καὶ καρποὺς, δι' ὧν καὶ πολλαπλασιάζονται, ἀλλ' εἶναι ἐνίοτε καὶ πολυκαρπώτερα τῶν λοιπῶν φυτῶν.

Ἐκτὸς τῶν ἀκοτυληδόνων φυτῶν, ἅτινα ἔχουσιν ἴδιον τρόπον παραγωγῆς, πάντα τὰ λοιπὰ, τὰ ἐφ' ὅλης τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς ζῶντα, παράγονται ἐκ σπερμάτων περιεχομένων ἐντὸς τῶν καρπῶν των, πᾶς δὲ καρπὸς εἶναι προϊὸν τοῦ γάμου τῶν ἀνθέων. Ἂν ὁ ἀδιαφορῶν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς φύσεως, καὶ μὴ βλέπων ἐπὶ τῶν κλάδων τῆς ἰτέας, τῆς λεύκης καὶ ἄλλων πολλῶν δένδρων νὰ κρέμανται μῆλα καὶ πορτοκάλλια, φρονῇ ἐκ τούτου ὅτι τὰ δένδρα ταῦτα εἶναι *ἀνανθῆ* καὶ *ἄκαρπα*, ὁ τερπόμενος ὅμως εἰς τὴν ἐξέτασιν αὐτῆς, εὐκόλως δύναται νὰ μάθῃ ὅτι ταῦτα καὶ ἀνθοῦσι καὶ καρποφοροῦσι, καὶ ἐκ τῶν σπερμάτων τῶν καρπῶν των παράγονται καὶ πολλαπλασιάζονται. Ἡ δημιουργὸς δύναμις, ἡ πλάσασα τὸν κόσμον, τὰ πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησε, καὶ οἱ νόμοι, οὓς ἔθεσεν αὕτη, θέλουσιν εἶσθαι ἀπαράβατοι· κατ' αὐτοὺς λοιπὸν, πᾶν ὅ,τι ἐν τῇ φύσει δὲν εἶναι ὀρυκτὸν, ἢ λίθος, ἀλλ' ἔχει ζωὴν, παράγεται καὶ ἐξ ἀρχῆς τινος, ἥτις εἶναι ἄλλοτε μὲν *ὠὸν*, ἄλλοτε δὲ *σπέρμα ἢ ἁπλοῦν τι κύτταρον*. «Πᾶν ζῶν ἐξ ὠοῦ», εἶπεν ὁ ἀνακαλύψας τὴν κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος σοφὸς ἄγγλος Χαρβαὶ (Harvay), καὶ εἶπεν ἀλήθειαν, ἥτις θέλει ζήσει μέχρι συντελείας τοῦ κόσμου τούτου.

Ἄνθος λοιπὸν, καθ' ἡμᾶς, *εἶναι σύστημα ὀργάνων συντεινόντων εἰς τὴν γονιμοποίησιν καὶ τὴν καρποφορίαν πρὸς πολλαπλασιασμὸν καὶ διαιώνισιν παντὸς φυτοῦ.* Ἡ κοινὴ καὶ ποιητικῶς ἐκφραζομένη γλῶσσα, ὅταν λέγῃ *ἄνθος*, ἐννοεῖ, ὡς εἴπομεν, κάλλος καὶ ἀκμήν· καὶ κάλλος μὲν, συνήθως, τὰ φυτὰ ἔχουσιν ἐν ὥρᾳ τῆς ἀνθήσεως, τοιοῦτον μάλιστα ὥστε *οὐδὲ ὁ Σολομὼν περιεβλήθη τοσαύτην δόξαν ὅσην ἐν τούτων*· δὲν πιστεύω ὅμως ὅτι τότε εἶναι καὶ εἰς ἀκμὴν, διότι θλιβερὰ ἀλήθεια μᾶς ἀναγκάζει νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι τὸ ἄνθος, ἂν δὲν ἦναι αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ *παρακμὴ*, εἶναι ὅμως *ἀρχὴ παρακμῆς*, ἀφ' οὗ, κατὰ γενικὸν κανόνα, *πᾶν ὀργανικὸν πλάσμα μόλις ἀρχίσῃ νὰ παράγῃ ἄρχεται καὶ νὰ φθείρεται.*[1]

1. Ἐράν. ἐκ τῶν Γεωπονικῶν τοῦ Θ. Ὀρφανίδου.

ΜΗΤΡΟΣ ΕΠΑΝΟΔΟΣ

Κατὰ τὸ Δανικὸν τοῦ ANDERSEN.

Α'

Σ' ἕνα νησὶ χαρούμενος πηγαίν' ὁ Κωνσταντῖνος·
γυναῖκα παίρνει Λιγερὴ, γλυκειὰ, γαλανομμάτα·
σὲ μία γλάστρα ζούσανε 'σὰν γιασεμὶ καὶ κρίνος,
κ' ἕξη παιδάκια ὁ Θεὸς τοὺς χάρισε δροσάτα.
Μὰ γίνηκε κατάμαυρο ὁ Χάρος χελιδόνι,
καὶ μιὰν αὐγὴ τὴν Λιγερὴ πηγαίνει καὶ λαδώνει.

Β'

Ἄλλη γυναῖκ' ἀπ' τὸ νησὶ ὁ Κωνσταντῖνος παίρνει,
μιὰ μαυρομμάτα ὤμορφη, καὶ σπίτι του τὴν φέρνει·
ὅμως ἡ νύφη ἦτανε κακὴ, καρδιὰ στριμμένη·
στὴ θύρα φθάνει τοῦ σπιτιοῦ μὲ κεφαλὴ ὑψωμένη.
Ἐκεῖ τὰ ἕξη ὀρφανὰ θρηνοῦσαν μαζωμένα·
ἦταν πολὺ τὰ δύστυχα παιδάκια πικραμμένα. . . .
Τὰ σπρώχνει μὲ τὸ πόδι της καὶ μπαίνει· δὲν ἀφίνει
ψωμὶ νὰ φᾶνε, τὸ νερὸ ὀλίγο τοὺς τὸ δίνει·
καὶ λέγει:—Πεῖνα θἄχετε καὶ δίψα· τοὺς σηκώνει
τ' ἄσπρα μαξιλαράκια τους, τὸ κάτασπρο σινδόνι,
καὶ λέγει:—Εἰς τὰ ἄχυρα θὰ κείτεσθε τὸ βράδυ·
τοὺς παίρνει τὰ κεράκια τους, καὶ λέγει:—Στὸ σκοτάδι
θὰ μένετε· τὰ ὀρφανὰ δὲν ἔχουν φῶς κανένα. . . .
Πηγαίνετε τὴ μάνα σας νὰ βρῆτε, ξένη γέννα!

Γ'

Ἡμέρα 'σὰν ἐπέρασε, τὸ βράδυ, πολὺ βράδυ,
συμμαζωμένα τὰ μικρὰ ἐκλαίγαν στὸ σκοτάδι,
καὶ τ' ἄκουσε ἡ μάνα τους στὸ μαῦρο μέσα χῶμα·
—γιατὶ μιὰ μάνα καὶ νεκρὴ 'μπορεῖ ν' ἀκούσ' ἀκόμα!
Τὰ δάκρυα ποῦ χύνανε τὰ ἔρημα παιδιά της,
στὸ φέρετρό της μπαίνανε, σταλάζαν στὴν καρδιά της....
«Θὰ πάγω», λέγει· ἀπ' τὴ γῆ σηκώνεται τὴ μαύρη
καὶ τὸ Θεὸ μὲ τῆς στοργῆς τὸ φῶς πηγαίνει ναὕρῃ....
—«Θεέ μου, λέγει, δὲν 'μπορῶ νὰ πάγω στὰ μικρά μου;»
κ' ἔμπρός Του γέρνει ἡ κεφαλὴ τῆς πεθαμένης χάμου,
καὶ τόσον τὸν παρακαλεῖ, καὶ τόσο τοῦ δεήθη,
ὅπου ὁ εὔσπλαγχνος Θεὸς στὸν πόνον της λυπήθη·
— Κ' εἶπε: «Σὰν κράξ' ὁ πετεινὸς ὀπίσω θ' ἄρθῃς πάλι.»
Στὰ γόνατά της ἡ νεκρὴ σηκώθη ἀγάλι-ἀγάλι·
ὁ τάφος της μισάνοιξε μονάχος του καὶ βγαίνει,
καὶ στέκεται νὰ θυμηθῇ ὁ δρόμος ποῦ πηγαίνει. . . .
Κινᾷ στὴ χώρα· τὰ σκυλιὰ ὀπίσω της οὐρλιάζαν,
τὴν κεφαλὴ σηκώνανε καὶ τὴ νεκρὴ κυττάζαν.

Δ'

Φθάνει στὸ σπίτι της· ἐκεῖ, στὴ θύρ' ἀκουμπισμένη,
τὴ ποιὸ μεγάλη κόρη της εὑρῆκ' ἡ πεθαμένη·

Digitized by Google

—«Πῶς στέκεις, κόρη μου γλυκειά, τῆς λέγει, μοναχή σου;
»ποῦ εἶν' ἡ ἀδελφούλαις σου; ποῦ εἶν' οἱ ἀδελφοί σου;»
—«Δὲν εἶσαι σὺ ἡ μάνα μου, τῆς εἶπε πικραμμένα·
»εἶχα μανοῦλα γελαστὴ κἢ ὡραία σὰν κ' ἐμένα,
»μὲ μάγουλα τριαντάφυλλα καὶ ὄψι χιονισμένη·
»σὺ ἔχεις πρόσωπο νεκροῦ, καὶ 'μοιάζεις πεθαμένη.»
—«Πῶς θέλεις νἆμαι ὤμορφη καὶ γελαστή, μικρή μου,
»ὅπου ὁ Χάρος κείτεται 'μερόνυχτα μαζύ μου;
»Πῶς νἄχω μῆλο μάγουλο καὶ ὄψι χιονισμένη,
»ποῦ μὲ σκεπάζει φέρετρο καὶ τάφος μὲ χλωμαίνει;»

Ε'

Μπαίνει στὸ δῶμα τῶν παιδιῶν· τὰ βρίσκει τὰ καϋμένα
ἀπάνω εἰς τὰ ἄχερα μὲ 'μάτια δακρυσμένα.
Τὸ ξεσχισμένο φόρεμα τοῦ πρώτου διορθώνει,
κτενίζ' εὐθὺς τὸ δεύτερο, τὸ τρίτ' ἀνασηκώνει,
χαϊδεύει τὰ μικρότερα, καὶ τὸ μωρό της πιάνει,
στὰ γόνατά της τό 'βαλε ὡσὰν νὰ τὸ βυζάνῃ ....
καὶ εἰς τὴν μεγαλήτερη γυρνῶντας θυγατέρα,
τῆς λέγει·—«Πὲς τοῦ Κωνσταντῆ νὰ ἔλθῃ ἐδῶ πέρα.»

ΣΤ'

Φθάνει ἐκεῖνος, κ' ἡ νεκρὴ τοῦ λέγει θυμωμένα·
—«Σοῦ ἄφησα γιὰ τὰ παιδιὰ ψωμί, καὶ πεινασμένα
»τὰ βρίσκω· ἄσπρα σ' ἄφησα χιονάτα μαξιλάρια,
»καὶ τὰ παιδιά μου κείτονται ἐπάνω στὰ χορτάρια·
»τόσα κεριὰ παραίτησα γιὰ νἄχουν φῶς τὸ βράδυ,
»καὶ τρομασμένα κείτονται στὸ ἄγριο σκοτάδι.
»Ἔχε τὸ νοῦ σου Κωνσταντῆ!...» Καὶ τῆς νεκρῆς τὸ 'μάτι
φωσφόρησε στὰ σκοτεινὰ καὶ στάθηκε κομμάτι....
Ἐκεῖ τὀρνίθι ἄρχισε στὰ σκοτεινὰ νὰ κράζῃ,
καὶ θάρρευες πῶς τὴ νεκρὴ ἀπὸ μακρυὰ φωνάζει.
Τἄκουσε κἢ ἀνατρίχιασε, ἐστράφηκε, ἐστάθη,
τὰ ὀρφανά της κύτταξε, ἐστέναξε, κ' ἐχάθη.

Ζ'

Καὶ ἀπὸ τότ' ὁ Κωνσταντῆς καὶ ἡ μητρυιὰ ἐκείνη,
ἐδείχτανε στὰ ἔρημα παιδάκια καλωσύνη·
κἢ ὅταν ἀκοῦγαν τὰ σκυλιὰ νὰ κλαῖνε μέσ' 'ς τὸ δρόμο,
σηκώνουνταν μὲ τρόμο,
κἢ ἄσπρο ψωμὶ στὰ ὀρφανὰ ἐδίναν φοβισμένοι,
γιατὶ ἐτρέμαν μὴ φανῇ καὶ πάλ' ἡ πεθαμένη.[1]

Αχ. Παρασχος.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

⁂ Ἡ ὀκνηρία ὁδοιπορεῖ βραδέως καὶ διὰ τοῦτο ἡ πτωχεία τὴν καταφθάνει ἐντὸς μικροῦ διαστήματος. (Hunter.)

⁂ Ἀπέθιζε τὸ σῶμά σου ἀπὸ πάσης πλαστῆς καὶ περιττῆς ἀνάγκης καὶ φιλοτιμοῦ ἐπὶ τῇ ἁπλότητι τοῦ βίου σου καὶ ἐπὶ τῷ εὐαρίθμῳ τῶν πραγματικῶν ἀναγκῶν σου. Ἀπέχων πάσης τρυφηλότητος, φιλῶν δὲ τὰ αὐστηρὰ ἤθη, καὶ ἑπομένως ἀνεξάρτητος καὶ ῥωμαλέος διαμένων, διασώζεις μετὰ τῆς ὑγείας τοῦ σώματος ψυχὴν ἐλευθέραν καὶ κρατεράν, ἱκανὴν πρὸς πᾶν μέγα καὶ γενναῖον ἔργον. (Zschokke.)

⁂ Ἐνίοτε μικρὸν συμφέρον ἀνατρέπει τὰς μεγαλητέρας ἀρχάς· ὁμοιάζει τὸν λίθον δι' οὗ κατέβαλεν ὁ Δαυῒδ τὸν Γολιάθ. (Petit-Senn.)

⁂ Ἐρώτησον τοὺς διασημοτέρους ἄνδρας, καὶ θὰ σοὶ εἴπωσιν ὅτι ἡ ΦΗΜΗ δὲν εἶνε ἡ εὐτυχία.

1. Βυρων.

ΥΓΙΕΙΝΗ

Παραγγέλματα πρὸς κατάπαυσιν τῆς ἀπὸ τῆς ῥινὸς αἱμορραγίας.

α'. Ἔγειρε τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ἄνω, *καὶ οὐδέποτε πρὸς τὰ κάτω*, διότι τοιουτοτρόπως αὐξάνεται ἡ συμφόρησις πρὸς τὰ ἀγγεῖα τῆς κεφαλῆς καὶ τῆς ῥινός.

β'. Ἀπόφευγε ὅσον δύνασαι τὸν βῆχα, ἢ τὸν πταρσμὸν καὶ πᾶσαν βιαίαν τοῦ σώματος κίνησιν.

γ'. Ῥόφα διὰ τῶν μυκτήρων ὕδωρ ψυχρόν, εἰς τὸ ὁποῖον ῥίπτε καὶ ὀλίγον ὄξος.

δ'. Ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ τῶν κροτάφων καὶ τοῦ αὐχένος ὠφελοῦσι ψυχρὰ ἐπιβρέγματα.

ε. Τεμάχιόν τι λινοῦ πανίου ἐμβάπτεται εἰς ὄξος καὶ εἰσάγεται βαθέως εἰς τὸν αἱμορραγοῦντα μυκτῆρα.

ΟΙΚΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Λύχνοι τοῦ ἐλαίου.

Ἐὰν οἱ λύχνοι τοῦ ἐλαίου καπνίζουν, βρέξε καλῶς τὰς θρυαλλίδας (φτίλια) εἰς δυνατὸν ὄξος, καὶ ἄφες νὰ ξηρανθοῦν καλῶς πρὶν μεταχειρισθῇς αὐτάς. Χάρις εἰς τὴν ἁπλῆν ταύτην προπαρασκευήν, οἱ λύχνοι θὰ καίωσι πάντοτε μετὰ καθαροῦ καὶ λαμπροῦ φωτός.

ΖΩΑ ΑΒΛΑΒΗ

Αἱ σαῦραι.

Αἱ σαῦραι (κοινῶς γουστερίτσαι) τῶν μερῶν μας εἶνε οὐ μόνον ἀβλαβεῖς εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ ὠφέλιμοι μάλιστα, διότι καταστρέφουσι πλῆθος ἐντόμων, ὡς καὶ τοὺς σκώληκας αὐτῶν, χωρὶς νὰ βλάπτωσι κατ' οὐδένα τρόπον τὰ προϊόντα τῶν ἀγρῶν καὶ κήπων. Εἶνε λοιπὸν παράλογος ἡ γενικὴ αὐτῶν καταδίωξις, ἔπρεπε δὲ ἀπ' ἐναντίας νὰ ἦνε πανταχοῦ σεβασταί. Αἱ σαῦραι δαγκάνουσιν ὅταν ζητήσῃ τις νὰ τὰς συλλάβῃ, καὶ ἐνίοτε πολὺ δυνατά, ἀλλὰ τὸ δῆγμά των δὲν εἶνε δηλητηριῶδες.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

Μέσον πρὸς ἀπαλλαγὴν τῆς βαρείας ὀσμῆς νεωστὶ χρωματισθέντος δωματίου.

Ἵν' ἀπαλλαγῇς τῆς βαρείας ὀσμῆς νεωστὶ χρωματισθέντος δωματίου, θὲς εἰς τὸ μέσον ἀγγεῖον πλῆρες πεπυρακτωμένων ἀνθράκων, καὶ ῥίψε ἐπ' αὐτῶν ὀλίγας ἀρκενθίδας (κεδροκούκκουτσα), κλείων ἐνταυτῷ τὰς θύρας, τὰ παράθυρα καὶ τὴν καπνοδόχην. Μετὰ παρέλευσιν 24 ὡρῶν ἡ ὀσμὴ παρῆλθεν ἐντελῶς, καὶ δύνασαι ν' ἀνοίξῃς τὸ δωμάτιον. Ὁ καπνὸς τῶν ἀρκενθίδων ἔχει ὡσαύτως τὸ πλεονέκτημα, ὅτι οὐδόλως βλάπτει τὰ ἐν τῷ δωματίῳ ἔπιπλα.

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.

Digitized by Google

'Αριθ. 13 – Λεπτὰ δέκα.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Πρῶτος | Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι — Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6. | 28 Μαρτίου 1876

ΠΡΟΛΗΨΕΙΣ ΚΑΙ ΠΛΑΝΑΙ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

Κατὰ τὸν Ἀλφόνσον Κάῤῥ, ὑπὸ ***

Συνέχεια· ἴδε σελ. 177.

Ἐρ.-Δὲν πρέπει τις νὰ ἐνδύεται καθαρά, καθὼς ἔλεγαν οἱ παλαιοὶ «Κάλλια νὰ μὲ ζηλεύουν παρὰ νὰ μὲ λυποῦνται;»

Ἀπ.-Μάλιστα, πρέπει νὰ ἐνδύεται καθαρά· εἶναι ὅμως καὶ ἀνωφελὲς καὶ ἐπικίνδυνον νὰ ἐρεθίζωμεν τὸν φθόνον, καθὼς ἐπίσης δὲν πρέπει νὰ προκαλῶμεν καὶ τὸν οἶκτον. Ἐὰν ἔχῃς ἐξωτερικὸν ἀνώτερον τῆς καταστάσεώς σου, προκαλεῖς ἐνταυτῷ καὶ τὸν φθόνον τῶν μωρῶν καὶ τὸν οἶκτον τῶν ἐντίμων ἀνθρώπων. Πρέπει πρὸς τούτοις νὰ μὴ ὑπερηφανεύεται ὁ ἐνδεδυμένος καλῶς· τὰ πλουσιώτερα ἐνδύματα εἶναι ἀπόδειξις τῆς μικρότητος τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἄνθρωπος, ὅστις εἶναι ὁ βασιλεὺς τῶν ζώων, δὲν πρέπει νὰ ὑπερηφανεύεται ὅτι ἔχει ἀνάγκην τοῦ δέρματος αὐτῶν διὰ νὰ στολισθῇ.

Αὐτὴ ἡ γυνὴ χθὲς μὲν ἦτο γλυκεῖα καὶ ἀγαθή, σήμερον δὲ εἶναι ἀλαζὼν καὶ τραχεῖα· διατί μετεβλήθη; Διότι ἔβαλεν εἰς τὴν κεφαλὴν πτερὸν ἀποσπασθὲν ἀπὸ τὴν οὐρὰν στρουθοκαμήλου. Πόσον λοιπὸν ἡ στρουθοκάμηλος θὰ ἐπαίρεται αἰσθανομένη ὅτι ἔχει πολλὰ τοιαῦτα πτερά!

Νομίζεις ὅτι ἡ τοιαύτη ὑπερηφάνεια εἶναι ὀλιγώτερον γελοία ἐὰν ἔχῃ ἀφορμὴν σκέπασμα περσικόν, κατασκευασμένον ἀπὸ τὰς τρίχας εἴδους τινὸς αἰγῶν;

Καὶ τοῦτο τὸ μεταξωτὸν φόρεμα προέρχεται ἀπὸ ἓν ζωΰφιον λευκόν, ὀνομαζόμενον βόμβυξ, ὅστις ἀφίνει μὲ καταφρόνησιν τὸ περικάλυμμά του διὰ νὰ γίνῃ πεταλοῦδα.

Καὶ οἱ ἀδάμαντες τί εἶναι πρὸς τοὺς σοφούς; Ἄνθρακες.

Σήμερον ἀρχίζουν ἐνδυόμενοι καὶ στολιζόμενοι μὲ πλούσια φορέματα, ἔπειτα τρώγουν καὶ πίνουν, θερμαίνονται δὲ μὲ τὰ ἐπίλοιπα, ἐὰν μείνῃ ἐπίλοιπον. Ἕκαστος ἐπιθυμεῖ νὰ φανῇ περισσότερον ἀφ' ὅ,τι εἶναι· ἡ ἐπιθυμία ὅμως αὐτὴ φέρει πολλὴν δαπάνην, διότι ἀναγκάζεται νὰ ἐξοδεύῃ περισσότερα ἀπὸ ὅ,τι ἔχει. Τὸ μόνον ἀποτέλεσμα τῆς θλιβερᾶς ταύτης κωμῳδίας εἶναι ὅτι καταντοῦν νὰ γίνουν ἐλεεινοὶ καὶ ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους ἡ τύχη δὲν κατεδίκασεν εἰς τὴν πτωχείαν.

Ἔπρεπεν ὁ ὀρθὸς νοῦς καὶ ἡ δημοσία χρηστότης νὰ κατασκευάσουν νόμους ἐναντίον τῆς πολυτελείας τοιούτους, ὥστε νὰ σέβωνται αὐτοὺς οἱ ἄνθρωποι. Σήμερον ὁ ἐργάτης ἠμπορεῖ νὰ καυχηθῇ διὰ τὸ ἐπάγγελμά του· ἀλλὰ διατί πολλοὶ ἐργάται οἱ ὁποῖοι εἶχαν ἔνδυμα ἰδιαίτερον τὸ ἀφῆκαν διὰ νὰ φορέσουν ἄλλο πλέον ἀκριβόν;

Οἱ λεπτουργοὶ φοροῦντες πλατέα βρακία καὶ γελέκια δὲν ἦσαν καλλίτερα ἐνδεδυμένοι ἢ σήμερον, ὅτε φοροῦν ἐνδύματα εὐρωπαϊκὰ χωρὶς καμμίαν χάριν;

Ἐννοῶ νὰ θέλῃ ἡ σύζυγος ἢ ἡ κόρη τοῦ ἐργάτου νὰ ἦναι καλὰ ἐνδεδυμένη· τὸ αἴσθημα εἶναι φυσικόν· ἀλλὰ νὰ ἦναι μόνον διὰ νὰ φαίνωνται εὔμορφοι, καὶ ὄχι πλούσιαι. Ἂς ἀποφεύγουν μὲ καταφρόνησιν τὰ ψευδῆ κοσμήματα, ἂς φοροῦν πράγματα σύμφωνα μὲ τὴν κατάστασίν των, καὶ ἂς ἀρκοῦνται εἰς τὴν φυσικήν των χάριν, εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, εἰς τοὺς ὀδόντας, εἰς τὴν σεμνότητα καὶ εἰς τὸ κάλλος των.

Πλὴν τῆς πτωχείας, εἰς τὴν ὁποίαν καταδικάζει ἡ πολυτέλεια τὸν δυστυχῆ ἐργάτην, οὗτος δὲν τολμᾷ πλέον νὰ φέρῃ τὴν γυναῖκα καὶ τὴν κόρην του οὔτε εἰς ἐντίμους διασκεδάσεις, διότι θὰ ᾐσθάνετο τὸν ἑαυτόν του ἐξηυτελισμένον, τὴν σήμερον πρὸ πάντων, ὅτε ἀπαιτοῦνται ἀκριβὰ φορέματα· καὶ διὰ τοῦτο τὰς ἀφίνει εἰς τὴν οἰκίαν· οὔτε περίπατον, οὔτε χορόν, οὔτε γάμον βλέπουν· μόνος αὐτὸς ἐπισκέπτεται τὸ καπηλεῖον. Ἡ Κυριακή, αἱ ἑορταὶ τῆς οἰκογενείας, τῆς ἀναπαύσεως, τῆς εὐθυμίας, ἐξοδεύονται ἀπὸ μὲν τὰς γυναῖκας εἰς ἀθυμίαν, ἀπὸ δὲ τοὺς ἄνδρας εἰς παραλυσίαν.

Καὶ δὲν ὁμιλῶ μόνον διὰ τὸν ἐργατικὸν λαόν· ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν ὑπάλληλον καὶ διὰ τὴν γυναῖκα τοῦ ὑπαλλήλου καὶ διὰ τὸν ἔχοντα εἰσόδημα καὶ διὰ τὴν σύζυγον αὐτοῦ· ὅλος ὁ κόσμος θέλει ν' ἀπατᾷ ἑαυτόν. Ὁποία κωμῳδία!

Τοῦτο δὲ τὸ αἰώνιον ψεῦδος ἔχει δύο ἀποτελέσματα· ἐὰν ἐπιτύχῃς, φαίνεσαι πλούσιος καὶ σὲ φθονοῦν, ἐὰν δὲν ἐπιτύχῃς, σὲ χλευάζουν.

Ἰδὲ ἐκείνην τὴν γυναῖκα· σὲ φαίνεται πλουσία, διότι ἔχει περὶ τὰς χεῖρας πολύτιμον γοῦναν, βραχιόλια καὶ δακτυλίδια ἐπάνω καὶ ἀπὸ τὰ χειρόκτια.

Digitized by Google

Παρεκεῖ ἴδε ἄλλην ἀνόητον μετημφιεσμένην· ἡ χειρίς της εἶναι ἀπὸ δέρμα γαλῆς, τὰ κοσμήματά της ὀρειχάλκινα, καὶ τὸ κάλυμμα τοῦ προσώπου της, ἀγνοῶ ἀπὸ τί.

Εἶναι σύζυγος ὑπαλλήλου ἔχοντος μισθὸν ἑκατὸν πεντήκοντα δραχμῶν κατὰ μῆνα· ὅσοι τὴν παρετήρησαν ἐκ τοῦ πλησίον, ἢ ὅσοι ἠπατήθησαν ἀπὸ τὰ ψευδῆ κοσμήματά της, λέγουν ὅτι ἢ ὁ σύζυγός της εἶναι κλέπτης, ἢ αὐτὴ εἶναι κακοήθης· διότι πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξοδεύῃ τόσα, ἔχων μόνον ἑκατὸν πεντήκοντα δραχμὰς κατὰ μῆνα; τὸ κατ' ἐμέ, δὲν ἤθελα νὰ ἦμαι σύζυγός της.

Ἂν ἡ ἰδία αὐτὴ γυνὴ φορῇ ἔνδυμα ἀφελές, πῖλον μέτριον, τραχηλίαν ἁπλῆν καὶ λευκοτάτην, ἂν ἔχῃ τὴν κόμην στιλπνὴν καὶ ἐν γένει τὸ ἦθος σεμνόν, θὰ εἰποῦν, ἰδοὺ ὡραία νέα· θὰ ἦναι βεβαίως σύζυγος κανενὸς ὑπαλλήλου ἔχοντος ἑκατὸν πεντήκοντα δραχμῶν μισθόν. Πόσον εἶναι εὐπρεπὴς καὶ καλὴ οἰκοκυρὰ καὶ διόλου φιλάρεσκος, καὶ πόσον θὰ ζηλεύουν διὰ τοῦτο τὸν ἄνδρα της!

Ἐρ.-Εἶναι ἀληθινὸν ὅτι ὅταν εὕρῃ τις ἄνθρωπον πνιγμένον πρέπει ν' ἀφήσῃ τὰ ποδάρια του εἰς τὸ νερὸν καὶ νὰ μὴ τὸν βοηθήσῃ ἕως οὗ φθάσῃ ὁ δήμαρχος ἢ ὁ ἀστυνόμος; Καὶ ὅταν τις εὕρῃ ἄνθρωπον κρεμασμένον πρέπει νὰ περιμένῃ νὰ ἔλθῃ δημόσιος ὑπάλληλος διὰ νὰ κόψῃ τὸ σχοινίον;

Ἀπ.-Δὲν ὑπάρχει τοιοῦτος νόμος, τόσον μωρὸς καὶ τόσον ἀπάνθρωπος. Ἐὰν τις εὐτυχήσῃ νὰ σώσῃ ἄνθρωπον πνιγόμενον ἢ νὰ κόψῃ ἐγκαίρως τὸ σχοινίον κρεμασμένου, πρέπει νὰ σπεύσῃ νὰ τὸ κάμῃ.

Ἐρ.-Πρέπει νὰ ἀνασηκόνωμεν τὸν πνιγμένον ἀπὸ τὰ ποδάρια διὰ νὰ ἀποβάλῃ ὅσον νερὸν ἔπιεν;

Ἀπ.-Ἐξ ἐναντίας, διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον πνίγεται καὶ ὁ ὑγιής. Ὁ πνιγμένος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οὔτε τρία ποτήρια νεροῦ ἔχει εἰς τὸν στόμαχόν του· πρέπει νὰ χαλαρώσωμεν τὰ φορέματά του, νὰ τὸν ἐξαπλώσωμεν ἀνάσκελα, μὲ τὴν κεφαλὴν ὀλίγον ὑψωμένην καὶ κλίνουσαν εἰς τὰ πλάγια, νὰ τρίψωμεν τὸ στῆθος, τὴν κοιλίαν καὶ τὰς κνήμας του μὲ μάλλινον ὕφασμα, καὶ νὰ προσκαλέσωμεν ἰατρόν.

Ἕπεται συνέχεια.

Κατὰ τοὺς ἀγγλικοὺς νόμους, ὅπως ἐν τῷ πολεμικῷ ναυτικῷ τῆς Ἀγγλίας προβιβασθῇ τις εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ὑποναυάρχου, ἀπαιτεῖται νὰ ταξειδεύσῃ ἐπὶ τριετίαν ἐπὶ πλοίου ἐκ τῶν πρωτευόντων, καὶ ὡς κυβερνήτης αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῇ Ἀγγλίᾳ αἱ τοιαῦται διατάξεις δὲν εἶνε νεκρὸν γράμμα, οὔτε κοιμῶνται καὶ ἀπέναντι τῶν βασιλικῶν προσώπων αὐτῶν, καὶ ὁ πρίγκηψ Ἀλφρέδος, ἵνα προβιβασθῇ εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ὑποναυάρχου, διετάχθη νὰ ταξειδεύσῃ ἐπὶ τριετίαν κυβερνῶν τὸ θωρηκτὸν *Σουλτάνον*.

ΠΩΣ ΤΡΕΦΟΜΕΘΑ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 178·

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΚΑΤΗ ΤΡΙΤΗ.

Αἱ ἀρτηρίαι.

Ἂν ἐννόησες καλῶς τὴν ἱστορίαν, τὴν ὁποίαν σοῦ διηγήθην τὴν παρελθοῦσαν ἑβδομάδα, ἐννόησες ἐπίσης καὶ τὸ μυστήριον τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος, καὶ ἠξεύρεις πολὺ περισσότερα περὶ τούτου ἀφ' ὅσα ἐγνώριζον ὅλοι οἱ σοφοὶ τῆς ἀρχαιότητος καὶ τοῦ μεσαιῶνος. Διότι—καὶ μὴ σοῦ φανῇ τοῦτο παράδοξον,—τὸ μυστήριον αὐτὸ τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματός μας ἦτον ἄγνωστον εἰς τοὺς παλαιούς, καὶ μόλις πρὸ διακοσίων ἐτῶν εἷς μέγας ἰατρός, ἄγγλος τὴν πατρίδα καὶ ὀνομαζόμενος Ἅρβεϋ, ἀνεκάλυψε τὸν μηχανισμὸν τῆς καρδίας καὶ τὴν πορείαν τοῦ αἵματος.

Τόρα δέ, ὅτε ἔμαθες πῶς ἐργάζεται ὁ μικρὸς ἐκεῖνος σάκκος, ὅστις ὀνομάζεται καρδία, πρέπει νὰ μάθῃς καὶ τὰ ἀληθινὰ ὀνόματα τῶν συστατικῶν τῆς μηχανῆς τὴν ὁποίαν ἐγνώρισες.

Τὰ δύο μεγάλα χωρίσματα τῆς καρδίας ὀνομάζονται *κοιλίαι*, τὰ δὲ δύο μικρά, τὰ ὁποῖα κεῖνται ὑπεράνω των, ὀνομάζονται *κόλποι*. Διακρίνονται δὲ καὶ αἱ *κοιλίαι* καὶ οἱ *κόλποι* εἰς δεξιοὺς καὶ ἀριστερούς, ἀναλόγως τῆς θέσεώς των. Αἱ ἐσωτερικαὶ ἐκεῖναι περίεργοι θύραι, ἐπὶ τῶν ὁποίων βασίζεται ὅλη ἡ ἐνέργεια τῆς μηχανῆς, ὀνομάζονται *βαλβῖδες*.

Ἡ ἀνοικτὴ δεξαμενὴ εἶνε, καθὼς πιστεύω ἐννόησες καὶ μόνη σου, οἱ πνεύμονες, ὅπου τὸ αἷμα ἔρχεται εἰς συνάφειαν μὲ τὸν ἀέρα.

Ὁ ὑπόγειος ὀχετὸς εἶνε τὸ λεπτὸν ἔντερον, περὶ τοῦ ὁποίου ἐν ἐκτάσει ὡμιλήσαμεν, καθὼς ἐνθυμεῖσαι, καὶ εἰς τὸ ὁποῖον συναθροίζεται ὁ χυλός· οἱ δὲ σωλῆνες οἵτινες διακλαδοῦνται ἐξ αὐτοῦ εἶνε τὰ χυλοφόρα ἀγγεῖα, διὰ τῶν ὁποίων μόνων φέρεται εἰς τὴν καρδίαν κἄτι τὶ νέον.

Οἱ σωλῆνες, οἵτινες διανέμουσι τὸ ὕδωρ, καὶ ἀρχίζοντες ἀπὸ τὴν μηχανὴν διακλαδοῦνται πανταχοῦ, ὀνομάζονται *ἀρτηρίαι*, οἱ ἄλλοι δὲ ἐκεῖνοι, διὰ τῶν ὁποίων ἐπιστρέφει τὸ ὕδωρ εἰς τὴν μηχανήν, ὀνομάζονται *φλέβες*.

Καὶ αὐτὰ δὲ τὰ στραγγιστήρια, τὰ ὁποῖα προορισμὸν ἔχουν νὰ καθαρίζωσι τὸ ὕδωρ ἀπὸ τὰς ἀκαθαρσίας αἵτινες συνάζονται ἐντός του καθ' ὁδόν, ὑπάρχουσιν ἐπίσης ἐντὸς τοῦ σώματός μας· εἶνε δὲ τὰ δωμάτια οὕτως εἰπεῖν ἐκεῖνα, περὶ τῶν ὁποίων ὡμιλήσαμεν ὅτε ἐγίνετο λόγος περὶ τοῦ ἥπατος, καὶ εἰς τὰ ὁποῖα ἀφίνει τὸ αἷμα τὰ ἄχρηστα ὑλικά του, καὶ

Digitized by Google

ἀναχωρεῖ πάλιν μὲ κενὰ τὰ θυλάκια, καθὼς τότε εἴπομεν, ἂν ἐνθυμῆσαι.

Ὁλόκληρος, καθὼς βλέπεις, ὁ μηχανισμὸς περὶ τοῦ ὁποίου ἐλέγομεν εἰς τὴν προηγουμένην ἐπιστολὴν, ἀνευρίσκεται ἐντὸς τοῦ σώματός μας, καὶ πολὺ τελειότερος μάλιστα. Ἓν δὲ τῶν τελειοτάτων καὶ ἐντελῶς ἀμιμήτων μερῶν του εἶνε αἱ ἀρτηρίαι καὶ αἱ φλέβες, ὁ θαυμάσιος αὐτῶν μηχανισμὸς καὶ ἡ ἀκατανόητος λεπτότης τῶν ἀναριθμήτων αὐτῶν διακλαδώσεων.

Ἂς ὁμιλήσωμεν ὀλίγον περὶ τῶν θαυμαστῶν αὐτῶν σωλήνων, καὶ ἂς ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὰς ἀρτηρίας.

Εἶδες ποτέ σου ἰατρὸν νὰ ἐξετάζῃ τὸν σφυγμὸν ἀσθενοῦς; Ἐξέτασε μόνη σου εἰς τὸ ἄκρον τοῦ βραχίονός σου, εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται *καρπὸς*, εὐθὺς ὑποκάτωθεν τοῦ ἀντίχειρος, καὶ θὰ εὕρῃς εὐκόλως τὸ μέρος ὅπου θὰ αἰσθανθῇς κἄτι τι νὰ κτυπᾷ ὑποκάτω τῶν δακτύλων σου. Εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο διέρχεται ἀρτηρία, καὶ ὁ μικρὸς κτύπος τὸν ὁποῖον αἰσθάνεσαι εἶνε ἠχὼ οὕτως εἰπεῖν τῶν παλμῶν τῆς καρδίας σου. Ὁσάκις ὁ ἀριστερὸς κόλπος τῆς καρδίας σου συστέλλεται καὶ ὠθεῖ τὸ αἷμα εἰς τὰς ἀρτηρίας, αὗται, αἵτινες εἶνε πολὺ ἐλαστικαὶ, ἐξογκοῦνται αἴφνης καὶ συστέλλονται πάλιν εὐθὺς, διὰ νὰ ἐξογκωθῶσιν ἐκ νέου ὅταν ἔλθῃ νέον ῥεῦμα αἵματος. Τοιουτοτρόπως δὲ ἡ κίνησίς των κανονίζεται κατὰ τὰς κινήσεις τῆς καρδίας, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν, ὅτι αἱ ἀρτηρίαι ἐξογκοῦνται ὁσάκις ἡ καρδία συστέλλεται, καὶ συστέλλονται ὁσάκις ἐκείνη ἐξογκοῦται· τοῦτο ὅμως εἶνε ἀδιάφορον εἰς τὸν ἰατρὸν, ὅστις θέλει ἁπλῶς καὶ μόνον νὰ μάθῃ πόσον ταχέως κτυπᾷ ἡ καρδία τοῦ ἀσθενοῦς του. Θὰ σοῦ ἐξηγήσω δὲ εὐθὺς τὸ διατί, διότι τοῦτο εἶνε σπουδαιότατον μέρος τῆς ἱστορίας τῆς κυκλοφορίας.

Ὅταν ἦσο μικρὰ, πολὺ μικρὰ, ἡ καρδία σου εἶχε 130 ἕως 140 κτύπους εἰς τὸ λεπτόν· μετὰ ταῦτα ἠλαττώθησαν εἰς 100, καὶ κατόπιν εἰς ὀλιγωτέρους ἀκόμη. Σήμερον δὲν ἠξεύρω ἀκριβῶς, ἀλλ' ὑποθέτω ὅτι ἔχει 90 κτύπους εἰς τὸ λεπτόν. Ὅταν θὰ γείνῃς μεγάλη κόρη, νεᾶνις πλέον καὶ δεσποινὶς, θὰ ἔχῃ ὀγδοήκοντα μόνον σχεδὸν κτύπους· ὅταν γείνῃς μήτηρ, ἑβδομήκοντα πέντε περίπου, καὶ ὅταν γείνῃς μάμμη, πεντήκοντα μόλις ἢ ἑξήκοντα ἢ καὶ ἀκόμη ὀλιγωτέρους. Ἀναφέρεται μάλιστα παράδειγμα ἑνὸς γέροντος, τοῦ ὁποίου ἡ καρδία εἶχεν 29 μόνον παλμοὺς εἰς τὸ λεπτόν.

Σημείωσε δὲ, ὅτι εἰς ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἀριθμοὺς σοῦ εἶπα *σχεδὸν* ἢ *περίπου*, διότι ἡ καρδία εἶνε πολὺ ἰδιότροπος καὶ δὲν ἔχει σταθερὸν κανόνα, ἀλλὰ μεταβάλλει τὴν πορείαν της εἰς πᾶσαν περίστασιν. Ὁ φόβος, ἡ χαρὰ, καὶ ὅλα τὰ αἰσθήματα, ὅσα ταράττουν τὴν ψυχήν μας, ταχύνουσιν ἢ βραδύνουσι τὰς κινήσεις τῆς καρδίας, καθὼς ἐπίσης καὶ αἱ μεταβολαὶ τῆς ὑγείας μας. Ὅταν ἔχωμεν π. χ. πυρετὸν, τὸ αἷμα τρέχει εἰς τὰ τέσσαρα, οὕτως εἰπεῖν, καὶ ἡ καρδία τῶν μεγάλων κτυπᾷ τότε τόσον γρήγορα ὅσον καὶ ἡ καρδία τῶν μικρῶν παιδίων, πολλάκις δὲ καὶ ἀκόμη ταχύτερα. Εἰς ἄλλας ἀσθενείας ὁ σφυγμός μας πηδᾷ καθὼς ὁ καλπάζων ἵππος, εἰς ἄλλας δὲ πάλιν πηγαίνει τόσον ἀργὰ, ὥστε μόλις κανεὶς τὸν διακρίνει.

Ὁ σφυγμὸς λοιπὸν ἀποκαλύπτει σπουδαῖα πράγματα εἰς τὸν ἰατρὸν, καὶ ἡ καρδία προδίδει τὸ μυστήριον εἰς αὐτὸν τῶν ἀσθενειῶν μας, ὅσον βαθέως καὶ ἂν κρύπτωνται αὗται ἐντὸς τοῦ σώματος.

Ὅταν ὁ ἰατρὸς ψαύῃ τὸν καρπὸν τοῦ ἀσθενοῦς, εἶνε τὸ ἴδιον ὡς ἐὰν ἔψαυε τὴν καρδίαν του, τὴν ὁποίαν, ἐννοεῖς, δὲν εἶνε εὔκολον νὰ ἐξετάζῃ ὁ ἰατρὸς εἰς πᾶσαν περίστασιν.

Μὴ νομίζῃς ὅμως διὰ τοῦτο ὅτι ἡ ἀρτηρία τοῦ καρποῦ εἶνε προνομιοῦχος. Ὅλαι αἱ ἀρτηρίαι εἶνε τῆς αὐτῆς κατασκευῆς καὶ ἀπαράλλακτοι, δὲν δύνανται δὲ νὰ χρησιμεύσωσιν ὅλαι εἰς ἐξέτασιν τοῦ σφυγμοῦ, διότι ἐν γένει κρύπτονται ὑπὸ τὰς σάρκας τοῦ σώματος, καὶ δὲν εἶνε εὔκολον νὰ τὰς ἀναζητήσῃ τις.

Πρόσεξε τί κάμνει ἡ μήτηρ σου, ὅταν τοποθετῇ πράγματα ἐντὸς κιβωτίου· ὅ,τι πρᾶγμα εἶνε λεπτὸν καὶ φοβεῖται μήπως βλαφθῇ, τὸ θέτει εἰς τὸ μέσον τοῦ κιβωτίου, διὰ νὰ ἦνε ὀλιγώτερον ἐκτεθειμένον. Τὸ αὐτὸ ἔπραξε καὶ ὁ Θεὸς μὲ τὰς ἀρτηρίας· τῶν ἀρτηριῶν τὰ παθήματα εἶνε πολὺ σπουδαῖα καὶ ἐπικίνδυνα, καὶ δι' αὐτὸ ὁ Θεὸς τὰς ἐφύλαξε καλά· ἐνῷ αἱ φλέβες, καὶ ἂν πάθουν τίποτε, ὑποφέρουσιν εὐκολώτερα τὸ πάθημα, καὶ δι' αὐτὸ ὁ Θεὸς τὰς ἄφησε νὰ περιφέρωνται ἐλευθέρως ὑπὸ τὸ δέρμα. Ὅταν ὅμως τὰ ὀστᾶ καταλαμβάνωσιν ὅλον τὸν τόπον καὶ προχωρῶσι μέχρι σχεδὸν τοῦ δέρματος, καθὼς συμβαίνει τοῦτο εἰς τὸν καρπὸν, τότε ἀναγκάζεται καὶ ἡ ἀρτηρία θέλουσα καὶ μὴ θέλουσα νὰ προχωρήσῃ μέχρι τοῦ δέρματος, καὶ δυνάμεθα κάλλιστα νὰ τὴν ψαύσωμεν.

Ἐκτὸς δὲ τῆς ἀρτηρίας αὐτῆς τοῦ καρποῦ εἶνε καὶ ἄλλαι ἀρτηρίαι, αἵτινες διέρχονται ὑποκάτω τοῦ δέρματος, καθὼς ἐν παραδείγματι ἡ ἀρτηρία τοῦ ποδὸς, καὶ ἡ ἀρτηρία τοῦ κροτάφου, ἡ διερχομένη πολὺ πλησίον τοῦ ὠτός.

Ἐννοεῖς ὅμως κάλλιστα ὅτι εἶνε πολὺ εὐσχημότερον νὰ ψαύῃ ὁ ἰατρὸς τὸν καρπὸν τοῦ ἀσθενοῦς του, παρὰ τὸν κρόταφόν του ἢ μάλιστα τὸν πόδα του.

Τόρα θὰ σοῦ μάθω ἐν συντόμῳ τὰς κυριωτέρας ἀρτηρίας καὶ τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον διανέμουσι τὸ αἷμα εἰς τὸ σῶμά μας.

Digitized by Google

Ὅλον τὸ αἷμα, τὸ ὁποῖον ὠθεῖ πρὸς τὰ ἔξω ὁ ἀριστερὸς κόλπος τῆς καρδίας, ὅταν συστέλλεται, εἰσέρχεται εἰς ἕνα μεγάλον σωλῆνα, ὅστις ὀνομάζεται *ἀορτή*. Ἡ ἀορτὴ αὕτη ἀναβαίνει πρῶτον πρὸς τὰ ἐπάνω, ἔπειτα δὲ κυρτοῦται πρὸς τὰ κάτω· ἐκ τῆς καμπῆς δὲ ταύτης, ἥτις ὁμοιάζει μὲ τόξον, καὶ ὀνομάζεται διὰ τοῦτο ἀπὸ τοὺς ἐπιστήμονας *ἀορτικὸν τόξον*, φύονται δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν διακλαδώσεις, αἵτινες φέρουσι τὸ αἷμα εἰς τοὺς δύο βραχίονας καὶ εἰς τὴν κεφαλήν. Μετὰ ταῦτα ἡ ἀορτὴ ἀρχίζει πάλιν νὰ καταβαίνῃ. Ἐπειδὴ ὅμως, καθὼς βεβαίως ἐννοεῖς, ἡ σπουδαία αὐτὴ ἀρτηρία, ἡ τροφὸς ὁλοκλήρου τοῦ σώματος, ἔπρεπε νὰ προφυλαχθῇ ἐναντίον παντὸς κινδύνου, εἶνε τοποθετημένη εἰς ἀσφαλεστάτην θέσιν, τουτέστι ὄπισθεν τῆς σπονδυλικῆς στήλης, ἤτοι τοῦ ῥαχοκοκκάλου, καθὼς λέγομεν κοινῶς. Ἐκεῖ μένει κάλλιστα ὠχυρωμένη ἡ ἀορτή, καὶ καταβαίνει καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς ῥάχεώς μας μέχρι τῶν νεφρῶν, διακλαδουμένη ὅμως καθ' ὁδὸν εἰς πολλὰς μικροτέρας ἀρτηρίας, αἵτινες διανέμουσι τὸ αἷμα εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ θώρακος. Φθάνουσα δὲ εἰς τὰ νεφρά, διαχωρίζεται πάλιν εἰς δύο κλάδους, οἵτινες καταβαίνουν μέχρι τῶν ἄκρων τῶν ποδῶν.

Βλέπεις ὅτι αἱ κυριώτεραι ἀρτηρίαι τοῦ σώματός μας δὲν εἶνε πολλαί, καὶ δύνασαι εὐκόλως νὰ τὰς ἐνθυμῆσαι. Περὶ τῶν μικροτέρων ὅμως διακλαδώσεων δὲν ἐπιχειρῶ κἂν νὰ σοῦ κάμω λόγον, διότι ἡ ἀπαρίθμησις αὐτῶν εἶνε πρᾶγμα ἀδύνατον. Ἔκλεξε τὴν λεπτοτάτην βελόνην σου καὶ τρύπησε δι' αὐτῆς ὀλίγον οἷον δήποτε μέρος τοῦ σώματός σου θέλεις· θὰ ἔβγῃ βεβαίως αἷμα. Τί σημαίνει τοῦτο; Σημαίνει, ὅτι εἰς τὸ μικρὸν ἐκεῖνο μέρος τοῦ σώματός σου ὑπῆρχεν ἓν τοὐλάχιστον αἱματοφόρον ἀγγεῖον, τὸ ὁποῖον ἐτρύπησεν ἡ βελόνη. Συλλογίσου δὲ τόρα εἰς πόσα μέρη τοῦ σώματός σου, ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν, χωρεῖ ἡ μύτη μιᾶς βελόνης, καὶ ὅταν τὰ μετρήσῃς, ἂν δυνηθῇς, μὴν ὑποθέσῃς πάλιν ὅτι ἐμέτρησες καὶ ὅλα τὰ αἱματοφόρα ἀγγεῖα. Διότι ἡ βελόνη, συγκρινομένη μὲ αὐτά, εἶνε χονδροειδέστατος πάσσαλος, καὶ σχίζει ὄχι μόνον ἓν ἀλλὰ πολλὰ ἐξ αὐτῶν, ὅταν εἰσέρχεται εἰς τὴν σάρκα σου.

Τοῦτο σοῦ φαίνεται κάπως ὑπερβολικόν. Διὰ νὰ πεισθῇς ὅμως ὅτι τοιουτοτρόπως ἔχει τὸ πρᾶγμα, συλλογίσου τὸ ἑξῆς. Ὅσον λεπτὴ καὶ ἂν ἦνε ἡ βελόνη, τὴν βλέπεις ὅμως· ἐνῷ τὰς τελευταίας διακλαδώσεις τῶν αἱματοφόρων ἀγγείων κανεὶς ὀφθαλμὸς δὲν δύναται νὰ τὰς διακρίνῃ· τόσον εἶνε λεπταί!

Τοῦτο σὲ ἐκπλήττει βέβαια· καὶ ὅμως ἔχω καὶ κάτι ἄλλο νὰ σοῦ εἰπῶ ἀκόμη ἐκπληκτικώτερον.

Ἤκουσες ἴσως ποτέ σου, ὅτι ὑπάρχει ἓν θαυμάσιον ὄργανον, ὀνομαζόμενον μικροσκόπιον, διὰ τοῦ ὁποίου βλέπομεν τὰ πράγματα χιλίας φορὰς μεγαλείτερα παρ' ὅ,τι εἶνε. Διὰ τοῦ μικροσκοπίου λοιπὸν αὐτοῦ βλέπομεν ἄπειρα αἱματοφόρα ἀγγεῖα, τὰ ὁποῖα δὲν διακρίνομεν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν μας μόνων. Ἀλλὰ καὶ πάλιν δυστυχῶς δὲν τὰ βλέπομεν ὅλα· βλέπομεν μόνον, ὅτι τὰ μικρὰ μικρὰ ἐκεῖνα ἀγγεῖα ὑποδιαιροῦνται εἰς ἄλλα μικρότερα, καὶ αὐτὰ εἰς ἄλλα πολὺ μικρότερα, καὶ οὕτω καθεξῆς, ἕως ὅτου δὲν διακρίνομεν πλέον τίποτε, ἐνῷ αἱ ὑποδιαιρέσεις ἐξακολουθοῦσι πάντοτε.

Ἐννοεῖς δὲ κάλλιστα, ἂν σκεφθῇς ὀλίγον, ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γείνῃ ἀλλέως τὸ πρᾶγμα· καθότι ἓν καὶ μόνον, τὸ ἐλάχιστον ἄτομον τοῦ σώματός μας ἂν δὲν ἐλάμβανεν αἷμα, δὲν θὰ ἐδύνατο νὰ τραφῇ· τί λέγω, νὰ τραφῇ; δὲν θὰ ὑπῆρχε κἂν διόλου, διότι τὸ αἷμα δημιουργεῖ καὶ τὰ ἐλάχιστα τῶν ἀτόμων τοῦ σώματος.

Τὰ μικρὰ αὐτὰ καὶ ἀδιόρατα ἀγγεῖα τοῦ αἵματος τὰ ὠνόμασαν οἱ πρῶτοι ἐπιστήμονες *τριχοειδῆ*, διότι δὲν ἐφαντάζοντο βεβαίως πόσα θαυμάσια ἔμελλε μίαν ἡμέραν νὰ μᾶς ἀποκαλύψῃ τὸ μικροσκόπιον, καὶ δὲν εὗρον ἄλλο πρᾶγμα καταλληλότερον νὰ ἐκφράσῃ τὴν λεπτότητα τῶν ἀγγείων ἐκείνων, παρὰ τὰς τρίχας. Καὶ ὅμως ἑκάστη τῶν λεπτῶν τριχῶν τῆς μαλακῆς σου κόμης εἶνε χονδροειδέστατον σχοινίον, παραβαλλομένη πρὸς τὰ τριχοειδῆ ἀγγεῖα, τὰ ὁποῖα εἶνε διεσπαρμένα πανταχοῦ τοῦ σώματός σου.

Σημείωσε δὲ ἐπὶ τέλους, ὅτι ἑκάστη τῶν τριχοειδῶν αὐτῶν ἀρτηριῶν ἔχει ὡς πᾶσα ἀρτηρία τρεῖς χιτῶνας ἤτοι ὑποκάμισα, οὕτως εἰπεῖν, ἅτινα διακρίνονται κάλλιστα εἰς τὰς κάπως μεγάλας ἀρτηρίας, ὅτι ἐντὸς αὐτῶν τῶν χιτώνων ὑπάρχει αἷμα, ὅτι εἰς τὸ αἷμα αὐτὸ ὑπάρχουσι τριάκοντα περίπου οὐσίαι γνωσταὶ εἰς ἡμᾶς καὶ τίς οἶδε πόσαι ἄγνωστοι, καὶ θὰ σχηματίσῃς ἴσως περίπου ἰδέαν τινὰ τῶν θαυμάτων, ἅτινα περικλείει πᾶν ἐλάχιστον μέρος τοῦ σώματός σου.

Ἕπεται συνέχεια. ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΛΑΧΟΣ.

ΔΥΟ ΜΩΡΑΪΤΙΣΣΑΙ

Β'

Η ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΜΟΥΧΛΙΩΤΙΣΣΑ

Ὁ ἀναβαίνων τὴν ἀνάντη ὁδὸν τὴν φέρουσαν ἀπὸ τῶν Μύλων τοῦ Ναυπλίου εἰς Τριπολιτσάν, ἀφοῦ περάσῃ τὸν Ἀχλαδόκαμπον, ἔχει δεξιᾷ τὸ Παρθένιον ὄρος, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὁποίου ἐγείρεται πύργος καλούμενος *Παλαιὸ Μουχλί*· ἔπειτα δέ, ὅταν ἐξέλθῃ ἀπὸ τῶν ὀρέων εἰς τὸ περὶ τὴν πόλιν ἐκείνην ἁπλούμενον εὐρὺ πεδίον καὶ διέλθῃ τὰ Ἁγιοργίτικα, ἐὰν ἐρωτήσῃ περὶ τοῦ πρὸ

Digitized by Google

τῆς κόμης ταύτης θάλλοντος ἀμπελοφύτου χώρου, θέλει πάλιν ἀκούσει ὅτι ὀνομάζεται *Μουχλί*. Ἐκεῖ λοιπὸν ἦτο ἡ κατὰ τοὺς τελευταίους μεσαιωνικοὺς χρόνους πολλάκις μνημονευομένη ἡγεμονία τοῦ *Μουχλίου*, ἧς οἱ δυνάσται, ὠχυρωμένοι ὄντες ἐντὸς τῶν ὀρέων, ἐδέσποζον μεγάλου μέρους τοῦ πεδίου ὅπερ τὸ πάλαι κατείχετο ὑπὸ τῆς Τεγέας καὶ τῆς Μαντινείας καὶ ἐν τῷ στενοτέρῳ τοῦ ὁποίου σημείῳ συνεκροτήθη ἡ πολυθρύλητος μάχη καθ' ἣν ἐνίκησεν ἅμα καὶ ἔπεσεν ὁ Ἐπαμεινώνδας. Ὅτι δὲ ἐνταῦθα ζητητέον τὸ ἱστορικὸν τοῦτο *Μουχλὶ* καὶ οὐχὶ εἰς Ἀμύκλας, ὅπως ἠδύνατό τις νὰ ὑποθέσῃ ἴσως διά τε τὸ μέχρι τινὸς ὁμόηχον καὶ τὴν γραφὴν *Ἀμυκλίου* τοῦ παρισινοῦ Κώδικος τῆς τοῦ Φραντζῆ ἱστορίας, δηλοῦται ἐκ τοῦ Χαλκοκονδύλη λέγοντος «ἐπὶ Μουχλὴν τῆς Τεγέης πόλιν» καὶ προστιθεμένου ὅτι ἡ πόλις ἔκειτο ἐπὶ ὀχυροῦ ὄρους καὶ ἐρυμνοῦ, ὁ δὲ περὶ αὐτὴν χῶρος ἦτο χαλεπός τε καὶ δύςβατος.

Περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΕ' ἑκατονταετηρίδος ἦρχε τοῦ Μουχλίου ὁ Δημήτριος Ἀσάν, τοῦ ὁποίου ἡ θυγάτηρ ἦτο ἡ ἀνώνυμος Μουχλιώτισσα, περὶ ἧς θέλομεν ὁμιλήσει σήμερον. Οἱ Ἀσάναι ἦσαν βουλγαρικῆς καταγωγῆς, ἀλλὰ κατασταθέντες ἐν Κωνσταντινουπόλει συνέδεσαν τὴν τύχην αὐτῶν μετὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Καὶ εἷς μὲν τοῦ οἴκου τούτου κλάδος παρέμεινεν εἰς τὴν βασιλεύουσαν, ὅπου βλέπομεν αὐτὸν καταλεγόμενον μεταξὺ τῶν πρωτευόντων ἑλληνικῶν οἴκων μέχρι τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος, ὑπὸ τοῦ τότε γράψαντος Γάλλου Λακροᾶ. Ἕτερος δὲ κλάδος μετηνάστευσεν εἰς Πελοπόννησον ἀπὸ τῆς ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος. Ἐνταῦθα οἱ Ἀσάναι ἐσυγγένευσαν διὰ κηδεστίας πρὸς τοὺς Ζαχαρίας, οἵτινες ὑπῆρξαν οἱ ἔσχατοι φράγκοι τῆς χώρας ταύτης ἡγεμόνες καὶ προςεπωνομάσθησαν πολλάκις ἕνεκα τῆς κηδεστίας ἐκείνης Ἀσάναι· πλὴν τούτου οἱ Ἀσάναι συνεδέθησαν διὰ κηδεστίας ὡςαύτως μετὰ τῶν Ἑλλήνων δεσποτῶν, περὶ ὧν ὡμιλήσαμεν ἐν τῷ βίῳ τῆς Ἑλένης Κανταχουζηνῆς. Οὕτω δὲ μέγα ἰσχύσαντες μετέσχον πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως τῶν τελευταίων περιπετειῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῇ χερσονήσῳ. Τῶν Πελοποννησίων τούτων Ἀσανῶν ἐπιφανέστατος ἐγένετο ὁ γυναικάδελφος τοῦ δεσπότου Δημητρίου, ἀδελφοῦ τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, Ματθαῖος Ἀσάν. Ὅτε περὶ τὰ τέλη τοῦ 1452 ὁ σουλτὰν Μεχμέτης, ἵνα παρακωλύσῃ τοὺς δεσπότας τῆς Πελοποννήσου ἀπὸ τοῦ νὰ πέμψωσιν ἐπικουρίαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, παρήγγειλε τὸν γενικὸν διοικητὴν τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Μακεδονίας Τουραχὰν νὰ εἰςβάλῃ εἰς τὴν χερσόνησον μετὰ στρατοῦ πολυαρίθμου, ὁ υἱὸς τοῦ Τουραχάν, ὁ Ἀχμέτ, προςβληθεὶς ὑπὸ τοῦ Ματθαίου Ἀσὰν ἐντὸς τῶν ὀρέων ἅτινα διαχωρίζουσι τὴν Μεσσηνίαν ἀπὸ τῆς Ἀρκαδίας καὶ ὁλοσχερῶς κατατροπωθείς, συνελήφθη καὶ ἀπεστάλη αἰχμάλωτος εἰς Σπάρτην. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος τῷ 1458 παρέδωκεν εἰς τὸν σουλτὰν Μεχμέτην τὴν Ἀκροκόρινθον. Ὄχι ὅμως, ὡς λέγει ὁ Φραντζῆς, *ἄνευ ἀντιλογίας τινός*, ὅςτις ὀνομάζει εἰρωνικῶς τὸν Ματθαῖον Ἀσάνην καὶ τὸν ἕτερον φρούραρχον Νικηφόρον Λουκάνην, *γενναίους ἄρχοντας*, μνημονεύων δὲ ἐκ παραλλήλου πρὸς τὸν πρῶτον, τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Παύλου Ἀσάνη, ἐπιφέρει μετὰ πικρίας, *τὸ παλαιὸν καὶ νέον κακόν*. Ὁ Φραντζῆς δὲν διέκειτο φιλικῶς πρὸς τοὺς Ἀσάνας καὶ τὸν Λακεδαιμόνιον Νικηφόρον Λουκάνην· τὸν μὲν Ματθαῖον ὀνομάζει ἀλλοῦ που *τῶν κακῶν πάντων τῆς Πελοποννήσου αἴτιον*, τὸν δὲ Λουκάνην μνημονεύσας ἀλλοῦ πάλιν, κατ' ἀρχὰς προςαγορεύει *καλοκάγαθον*, ἀμέσως ὅμως ἔπειτα προσθεὶς τὸ κύριον ὄνομα Νικηφόρος, συνεπάγεται ἡ *μᾶλλον εἰπεῖν Πελοποννησιοφθόρος*. Καὶ ἴσως εἶχε μέχρι τινὸς δίκαιον, διότι ἀμφότεροι δὲν ἐδίστασαν νὰ σπείρωσι διχονοίας μεταξὺ τῶν ἑλλήνων δεσποτῶν Θωμᾶ καὶ Δημητρίου τῶν Παλαιολόγων· ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἁλώσεως τῆς Κορίνθου ἀμφότεροι, μάλιστα δὲ ὁ Ματθαῖος Ἀσάνης, ἀνεδείχθησαν ἄνδρες ὄντως γενναῖοι· διότι κατὰ τὴν λεπτομερεστέραν καὶ ἀπαθεστέραν ἔκθεσιν τοῦ Χαλκοκονδύλη, δὲν ἐσυνθηκολόγησαν πρὸς τὸν σουλτάνον εἰμὴ μετὰ μακρὰν καὶ πεισματώδη ἀντίστασιν· οὐδὲ ὑπέκυψαν εἰμὴ ἀφοῦ ἐξέλιπον αἱ τροφαί, τὸ δὲ δεινότερον, ὁ Μεχμέτης εἶχε μάθει τοῦτο διὰ προδοσίας τοῦ ἀρχιερέως, ὥστε πλειοτέρα ἐπιμονὴ ἦτο ἀνωφελὴς καὶ ἠδύνατο νὰ ἀποβῇ ὀλεθρία εἰς τοὺς κατοίκους· ὁ ἐχθρός, ἁπλῶς παρακαθήμενος, ἤθελε γίνει μετ' οὐ πολὺ κύριος τῆς πόλεως καὶ λάβει προσέτι τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ ἐκτραπῇ εἰς δεινὰς ἀντεκδικήσεις.

Ἀναλόγως δὲ ἱστορεῖ ὁ Φραντζῆς καὶ τὰ περὶ τοῦ Μουχλίου, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος παρέδωκεν εἰς τὸν σουλτάνον ὁ Δημήτριος Ἀσάν, λέγων ἄνευ ἄλλης τινὸς ἐξηγήσεως, ὅτι ὁ τότε ἐκεῖσε ἡγεμονεύων ἔδωκεν αὐτὸ, μετ' εἰρήνης τῷ ἀμηρᾷ, ὁ καλοκάγαθος Ἀσάνης Δημήτριος. Τί σημαίνει τὸ *καλοκάγαθος* παρὰ τῷ Φραντζῇ, ὅταν ὁμιλῇ περὶ προςωπικῶν ἐχθρῶν του, τὸ γνωρίζομεν ἐκ τοῦ τρόπου καθ' ὃν εἴδομεν αὐτὸν μεταχειρισθέντα τὸ ἐπίθετον ὡς πρὸς τὸν Λουκάνην. Ἐκ τῆς ἀκριβεστέρας ὅμως ἀφηγήσεως τοῦ Χαλκοκονδύλη καθίσταται προφανὲς ὅτι ὁ Δημήτριος ἐσυνθηκολόγησε διότι οἱ πολέμιοι εἶχον γίνει κύριοι ἐκ πρώτης ἀφετηρίας τοῦ ὕδατος τῆς πόλεως, ἔξωθεν αὐτῆς, ἀπὸ χωρίου πάνυ ἐρυμνοῦ καταῤῥέοντος, ὥστε οἱ κάτοικοι, πολλοὶ μάλιστα ὄντες καὶ πολλὰ ἔχοντες ὑποζύγια, ἐδήλωσαν ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν ν' ἀνθέξωσιν. Ἀλλ' ἔλθωμεν εἰς τὴν θυγατέρα τοῦ Δημητρίου Ἀσάνη. Περὶ ταύτης, ἐνῷ

Digitized by Google

δὲν ἠξεύρομεν τὸ κύριον αὐτῆς ὄνομα, γινώσκομεν πολλὰ ἄλλα πράγματα. Πρὸ πάντων δὲ γινώσκομεν ὅτι ἦτο καλλίστη τὸ εἶδος. Περὶ τούτου ἔχομεν μαρτυρίαν τὴν ὁποίαν κανεὶς δὲν θέλει τολμήσει νὰ μὴ πιστεύσῃ, τὴν μαρτυρίαν τῆς πατριαρχικῆς ἱστορίας τοῦ Μανουὴλ Μαλαξοῦ τοῦ *Πελοποννησιακοῦ*, ὡς αὐτὸς ἑαυτὸν ὀνομάζει, ὅπερ δὲν σημαίνει ὅτι κατέκτησε τὴν Πελοπόννησον, ὅπως ὁ Μοροζίνης, ὁ τούτου ἕνεκα *Πελοποννησιακὸς* ἐπικληθείς, ἀλλὰ μόνον ὅτι ἐγεννήθη ἐν Πελοποννήσῳ. Κατὰ τὴν ἱερὰν λοιπὸν ταύτην ἱστορίαν, ἡ θυγάτηρ τοῦ Δημητρίου Ἀσάνη «ἦτον πολλὰ εὐμορφοτάτη καὶ εἰς τὸ πρόσωπον καὶ εἰς ὅλον τὸ κορμί.» Ἀλλὰ τὸ πλάσμα τοῦτο δὲν εὑρίσκετο εἰς Μουχλί, ὅτε ἡ πόλις αὕτη παρεδόθη εἰς τὸν σουλτὰν Μεχμέτην.

Ἡ περικαλλὴς μουχλιώτισσα εἶχεν ὑπανδρευθῇ πρό τινων ἐνιαυτῶν τὸν τελευταῖον ἐκ τῆς ἑσπερίας Εὐρώπης δοῦκα τῶν Ἀθηνῶν, Φραγκῖσκον Β′ Ἀκκιαϊούόλην, τὸν ὑποκοριστικῶς καὶ Φράγκον προσαγορευόμενον. Ὁ Φράγκος οὗτος ἦτο μὲν ὡσαύτως νέος εὐειδής, ὡς συνάγεται ἐκ τῶν ὅσα λέγει περὶ αὐτοῦ φημιζόμενα ὁ Χαλκοκονδύλης, ἀλλά, καθάπερ πάντες οἱ ἐν τῇ Ἀνατολῇ δυνάσται τῶν χρόνων ἐκείνων, ἕλληνές τε καὶ ἑσπέριοι, ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὸν κατακτητὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τῇ εὐδοκίᾳ τούτου ἔλαβε τὸ δουκάτον τῶν Ἀθηνῶν τῷ 1455, κατεχόμενον πρότερον ὑπὸ τοῦ ἀνηλίκου ἐξαδέλφου του Φραγκίσκου Α′. Μὴ ἀρκούμενος δὲ εἰς τὴν ἐπιτυχίαν ταύτην, ἠθέλησε νὰ ἐκδικηθῇ ἀμέσως τὴν θείαν αὐτοῦ, τὴν τοῦ Φραγκίσκου Α′ μητέρα καὶ κηδεμόνα, καὶ φυλακίσας αὐτὴν εἰς Μέγαρα, μετ' οὐ πολὺ τὴν ἐθανάτωσεν. Ἡ θεία του αὕτη, καλουμένη Κιάρα Γεωργίου, εἶχε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της ἐρασθῇ ὡραίου τινὸς Ἑνετοῦ, τοῦ Βαρθολομαίου Κονταρίνη, καὶ ἐπειδὴ οὗτος ἦτο ἔγγαμος, δὲν ἐδίστασε νὰ συνεννοηθῇ μετ' αὐτοῦ ἵνα δολοφονήσῃ τὴν σύζυγόν του· τούτου δὲ γενομένου, ἡ Κιάρα Γεωργίου συνεζεύχθη τὸν δολοφόνον. Δὲν ἦτο λοιπὸν πολλῆς συμπαθείας ἀξία. Ἀλλὰ τοιαῦτα σκιρτήματα δὲν τὰ ἐνοστιμεύετο ὁ σουλτὰν Μεχμέτης. Ἂν ἡ κυρία ἐκείνη ἦτο ἀξία τιμωρίας, ἔπρεπε νὰ τιμωρηθῇ ὑπ' αὐτοῦ καὶ ὄχι ὑπὸ τοῦ Φράγκου· καὶ ἔπειτα εἶχεν ἤδη τιμωρηθῆ, διότι ἕνεκα τοῦ ἀνοσίου αὐτῆς γάμου, ἀπεδόθη τὸ δουκάτον εἰς τὸν Φράγκον. Ὅθεν ὁ σουλτάνος, ὅστις πρὸ καιροῦ ἄλλως τε ἐπόθει τὴν κατάληψιν τῶν Ἀθηνῶν, ἀπεφήνατο ὅτι ὁ δοὺξ ὑπερέβη τὰ καθήκοντά του καὶ διέταξε περὶ τὰ μέσα τοῦ 1456 τὸν υἱὸν τοῦ Τουραχάνη Ὀμὰρ νὰ καταλύσῃ τὸ τοῦ Φράγκου κράτος.

Ὁ Ὀμὰρ, στρατεύσας ἐκ Θεσσαλίας, ἐγένετο ἀμέσως κύριος τῆς κάτω πόλεως· ἀλλ' ὁ Φραγκῖσκος, ἀνελθὼν εἰς τὴν ἀκρόπολιν μετὰ τῶν Ἀθηναίων, ἀντέστη αὐτόθι γενναίως ἐπὶ δύο ἔτη· ὥστε ἂν ἡ θυγάτηρ τοῦ Δημητρίου Ἀσάνη δὲν παρευρέθη εἰς τὴν παράδοσιν τοῦ Μουχλίου, ὑφίστατο πρὸ χρόνου μακροῦ δοκιμασίας πολὺ δεινοτέρας ἐν τῇ ἀκροπόλει τῶν Ἀθηνῶν. Ὅτε δὲ τῷ 1458, ὁ σουλτάνος, εἰςβαλὼν αὐτὸς εἰς Πελοπόννησον, κατέλαβε πλεῖστον ταύτης μέρος καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις τὸ Μουχλὶ καὶ τὴν Κόρινθον, ὁ μὲν Ὀμὰρ φιλοτιμούμενος νὰ προσφέρῃ τελευταῖον καὶ τὴν ἀκρόπολιν εἰς τὸν δεσπότην αὐτοῦ, ὁ δὲ Φράγκος πειθόμενος ὅτι δυσκόλως θέλει παρατείνει ἐπὶ πολὺ ἔτι τὴν ἀντίστασιν, συνεβιβάσθησαν πρὸς ἀλλήλους. Ἡ ἀκρόπολις παρεδόθη, ἀλλ' ὁ Φράγκος παραλαβὼν «τὰ σαυτοῦ καὶ τὸν τῆς ἀκροπόλεως ὄλβον», ὡς λέγει ὁ Χαλκοκονδύλης, ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῆς Πύλης δοὺξ τῆς Βοιωτίας, ἔχων καὶ τὴν πόλιν τῶν Θηβῶν. Τότε δὲ ἐπιστρέφων ἐκ Πελοποννήσου ἐτράπη ὁ σουλτάνος ἐπὶ τὴν Ἀττικὴν καὶ ἀπεθαύμασε τὰ λαμπρὰ τῆς ἀκροπόλεως μνημεῖα, καὶ τὸν Πειραιᾶ καὶ τοὺς ἄλλους λιμένας, ἀναφωνήσας «ὁπόση χάρις δὲν ὀφείλεται εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Τουραχάνη Ὀμάρ, τὸν προσκτησάμενον ἡμῖν πάντα ταῦτα τὰ ἐξαίσια!» Κραυγὴ μεγαλόφρων, καθ' ἣν ὅμως δὲν πρέπει νὰ κρίνωμεν τὸν κατακτητήν· διότι ἀληθῶς εἰπεῖν ἦτο φύσις θηριώδης, ἔχουσα μὲν διαλείψεις τινὰς γενναιοψυχίας, ἀλλὰ διαλείψεις μόνον.

Ὁ δοὺξ Φράγκος Ἀκκιαϊούόλος δὲν ἀπήλαυσεν ἐπὶ μακρὸν τὴν τελευταίαν ἐκείνην παραχώρησιν. Τῷ 1460 ὁ σουλτάνος, κατακτήσας ἤδη ὁλοσχερῶς τὴν Πελοπόννησον, διῆλθεν αὖθις ἐξ Ἀθηνῶν κατὰ τὴν ἀπὸ τῆς ἐκστρατείας ταύτης ἐπιστροφήν του. Ἐνταῦθα δὲ διατρίβων ἔμαθεν ἀπὸ τοὺς ἐν τῇ ἀκροπόλει σταθμεύοντας γεννιτσάρους, ὅτι τινὲς τῶν Ἀθηναίων, συνεννοούμενοι μετὰ τοῦ ἄρχοντος τῆς Βοιωτίας, παρεσκεύαζον συνωμοσίαν ἐπὶ ἀνακτήσει τῆς χώρας. Ἐν τῷ ἅμα συνέλαβε μὲν δέκα τῶν προὐχόντων τῆς πόλεως καὶ ἀπαγαγὼν αὐτούς, κατῴκισεν εἰς Βυζάντιον, διέταξε δὲ τὸν Ζαγανόν, τὸν πασᾶν τῆς Πελοποννήσου, νὰ φονεύσῃ τὸν Φράγκον. Καὶ τούτου γενομένου ἡ χήρα αὐτοῦ μετὰ τριῶν υἱῶν, παίδων ἔτι ὄντων, ἀπήχθη εἰς τὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει βασίλεια. Οἱ τρεῖς υἱοὶ κατελέγησαν βραδύτερον εἰς τοὺς γεννιτσάρους, καὶ εἷς ἐξ αὐτῶν προήχθη εἰς τὰ ὕπατα τοῦ Ὀσμανικοῦ κράτους ἀξιώματα. Ἡ δὲ μήτηρ δὲν φαίνεται δελεάσασα τὸν σουλτάνον· τοὐλάχιστον κατὰ τὴν πατριαρχικὴν ἱστορίαν ἀλλοία ὅλως ἀπέβη ἡ τύχη αὐτῆς.

Κατὰ τὴν ἱστορίαν ταύτην, ἅμα ἔφθασεν εἰς τὴν βασιλεύουσαν «ἠκούσθη ἡ εὐμορφία αὐτῆς εἰς ὅλην τὴν πόλιν.» Καὶ ἐπὶ πολὺν

Digitized by Google

μὲν χρόνον ἡ φήμη αὕτη οὐδὲν ἔσχεν ὀλέθριον ἀποτέλεσμα. Ἐν διαστήματι ἐτῶν ὀκτὼ δὲν ἠξεύρομεν τί ἐγένετο· ὅ,τι μόνον δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τῶν μετέπειτα περὶ αὐτῆς ἀναφερομένων, εἶναι ὅτι ἔζη ἐν τοῖς ἀνακτόροις ἀθέατος εἰς τοὺς πολλοὺς καὶ ὅτι ὁ σουλτάνος οὔτε αὐτὸς ἰδιοποιήθη, οὔτε εἴς τινα τῶν μεγιστάνων ἐπέτρεψεν αὐτήν, ὅπως συνείθιζε πολλάκις νὰ πράττῃ ἐν τοιαύταις περιστάσεσιν. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ καταλυθείσης τῷ 1462 τῆς ἐν Τραπεζοῦντι βασιλείας, ἀφίκετο εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ πρωτοβεστιάριος αὐτῆς Γεώργιος Ἀμοιρούτσης, τὸν ὁποῖον εἴδομεν ἐν τῷ βίῳ τῆς Ἑλένης Κανταχουζηνῆς, συντελέσαντα οὐ μικρὸν εἴς τε τὴν πτῶσιν τοῦ τελευταίου ἐκείνου ἑλληνικοῦ κράτους καὶ εἰς τὴν ἐξολόθρευσιν τοῦ οἴκου τῶν Κομνηνῶν, τῷ 1466. Ὁ πρωτοβεστιάριος αὐτὸς ἦτο μὲν ἀνὴρ σοφώτατος, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐμπόδιζε τοῦ νὰ ἔχῃ κάλλιστον ἀνάστημα, ὄψιν εὐειδῆ καὶ νὰ ἦναι ἄριστος μὲν μουσικός, ἐπιτήδειος δὲ εἰς πᾶσαν σωματικὴν ἄσκησιν, ὡς λέγει ὁ Μονεμβασίας Δωρόθεος. Εἶχε δὲ ἤδη ὑπερβῆ τὸ ἑξηκοστὸν ἔτος διότι μετέσχε τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου, ὅτε, ἤτοι μεταξὺ τοῦ 1437 καὶ 1439, δύσκολον εἶναι νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἦτο νεώτερος τῶν 35 ἢ τὸ ὀλιγώτερον 30 ἐτῶν· καὶ πλὴν τούτου, ἦτο ἔγγαμος καὶ εἶχε τέκνα. Ἀλλ' ἦτο ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων οἵτινες σώζουσιν ἐπὶ πολὺ νεότητα καρδίας καὶ ἀκμὴν σώματος, δὲν ἔχουσι δὲ τὴν σύνεσιν νὰ νέμωνται σωφρόνως τὰ πολύτιμα ταῦτα τῆς φύσεως δῶρα.

Ἐνόσῳ ἔζων οἱ Κομνηνοὶ ὁ Ἀμοιρούτσης δὲν εἶχεν ἐπιστήσει προσοχὴν εἰς τὸ φημιζόμενον κάλλος τῆς ἐν τοῖς βασιλείοις διαιτωμένης χήρας· ἴσως διότι διέτριβε συνήθως ἐκτὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, παρὰ τῷ πρώτῳ βασιλεῖ Τραπεζοῦντος ἐν Ἀδριανουπόλει καὶ ἐν Σέρραις. Μετὰ τὴν ὁλοσχερῆ ὅμως καταστροφὴν τοῦ οἴκου ἐκείνου, κατασταθεὶς ὁριστικῶς ἐν τῇ βασιλευούσῃ, ἐπεθύμησε νὰ γνωρίσῃ τὴν ἀνώνυμον ἡμῶν μουχλιώτισσαν. Τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτο εὔκολον· ἀλλὰ καθὼς ἠξεύρομεν, ὁ Ἀμοιρούτσης ἦτο πρῶτος ἐξάδελφος τοῦ Μαχμοὺτ πασᾶ καὶ προσφάτως ἔτι εἶχε λάβει νέον δικαίωμα εἰς τὴν ἰδιάζουσαν τοῦ σουλτάνου εὔνοιαν, καταστήσας εἰς αὐτὸν γνωστὴν τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Χασάμπεϋ. Ὅθεν, καθ' ἃ διαλαμβάνει ἡ πατριαρχικὴ ἱστορία· «καὶ ὡς εἶχε παρρησίαν εἰς τὸν αὐθέντην ἔκαμε πολλὰς τέχνας καὶ ἴδεν αὐτήν. Καὶ καθὼς ἴδεν τὴν εὐμορφίαν ἐκείνης, ἔπεσεν ὅλη ἡ ἀγάπη αὐτοῦ καὶ ὁ πόθος εἰς αὐτήν, καὶ ἀποφάσισεν εἰς τὸν ἑαυτόν του ἢ νὰ τὴν ἐπάρῃ γυναῖκα ἢ νὰ ἀποθάνῃ.» Ἡ τοσοῦτον τραγικῶς ἐκφερομένη ἐνταῦθα ἀπόφασις αὕτη ὑπεδήλου ὅτι ἦτο ἀνάγκη νὰ ὑπερνικήσῃ πολλὰ ἔτι προσκόμματα. Τῳόντι εἶχε μὲν ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὸν σουλτάνον καὶ τὸν μέγαν βεζύρην, εἶχε συνευδοκοῦσαν καὶ τὴν κυρίαν ἣν τοσοῦτον αἰφνιδίως καὶ ἀκαθέκτως ἐλάτρευσεν, εἴτε διότι αὕτη ἐβαρύνθη τὸν μονήρη βίον ὃν διῆγεν ἐν τοῖς ἀνακτόροις, εἴτε διότι ἀκμάζουσα ἔτι, δὲν ἔμεινεν ἀπρόσιτος εἰς τὰς ὁπωσοῦν ὡρίμους μέν, ἀλλὰ σφόδρα πεπειραμένας χάριτας τοῦ πειρασμοῦ ἐκείνου· μὴ λησμονήσωμεν ὅμως ὅτι ἦτο ἔγγαμος. Ἡ σύζυγος αὐτοῦ ὄχι μόνον περὶ διαζυγίου δὲν ἤθελε ν' ἀκούσῃ λόγον, ἀλλ' ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν τέκνων ἐβόα κατὰ τῆς ἀδικίας ἧς προέκειτο νὰ γίνῃ θῦμα· ὁ πατριάρχης Ἰωάσαφ, ὁ δεύτερος τοῦ Γενναδίου διάδοχος, δὲν ἠδύνατο φυσικῷ τῷ λόγῳ νὰ ἐπιτρέψῃ τοιοῦτον γάμον, τὸν ὁποῖον ὠνόμαζε δικαίως φανερὰν μοιχοζευξίαν· ὁ μέγας αὐτοῦ ἐκκλησιάρχης Μάξιμος, ὅστις ἴσχυε πολὺ παρ' αὐτῷ καὶ τὸν ὁποῖον ἐζήτησαν νὰ δελεάσωσι διὰ δώρων μεγάλων, ἵνα ἐπιτύχῃ τὴν συναίνεσιν τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἐκκλησίας, ἀπέπεμψε μετ' ὀργῆς τὰ δῶρα καὶ τοὺς κομίσαντας αὐτὰ εἰπών, ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παραβιασθῶσιν οἱ νόμοι τῆς ἐκκλησίας. Τότε ὁ μανιώδης ἐραστὴς δὲν ἐδίστασε νὰ καταφύγῃ εἰς τὰ ἔσχατα.

Παντοδύναμος ὢν παρὰ τῷ βεζύρῃ κατέπεισε τὸν σουλτάνον νὰ καθαιρέσῃ τὸν πατριάρχην καὶ νὰ διατάξῃ νὰ κοπῶσι μὲν τὰ γένεια αὐτοῦ, νὰ σχισθῶσι δὲ τὰ δύο πλάγια τῆς ῥινὸς τοῦ μεγάλου ἐκκλησιάρχου. Καὶ ἐνῷ ταῦτα ἐγένοντο, αὐτὸς ἀπεδίωξε μὲν τὴν νόμιμον σύζυγον καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ, παραλαβὼν δὲ τὴν ἐρωμένην ἐν τῇ οἰκίᾳ του συνέζη μετ' αὐτῆς ἀναφανδόν. Ἡ δὲ εὐκολία μεθ' ἧς ἡ κυρία αὕτη συνήνεσεν εἰς τοῦτο καὶ ἐπέτρεψε νὰ προσγίνῃ τοιαύτη βία καὶ ὕβρις εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἡμῶν, μαρτυρεῖ, ὅτι ἂν τὸ κάλλος αὐτῆς ἦτο ἄμαχον, ἡ ἠθικὴ συνείδησις ἦτο ἀσθενεστάτη. Ἀλλ' οἱ δύο ἐρασταὶ δὲν ἀπήλαυσαν ἐπὶ μακρὸν τὴν ἀθέμιτον ἐκείνην εὐτυχίαν. «Ἡ θεία σπάθη τοῦ Θεοῦ, λέγει ἡ πατριαρχικὴ ἱστορία, δὲν ἄφηκεν αὐτὸν νὰ ὑπάγῃ εἰς μάκρος, νὰ μὴ δὲν τοῦ ἀνταποδώσῃ τὸ ἀνταπόδομά του, καθὼς ἔκαμεν· ἀμὴ ὀγλήγωρα τοῦ τὸ ἔδωκε. Μιᾷ γὰρ ἡμέρᾳ ἐκαθέζετον ὁ αὐτὸς πρωτοβεστιάριος μετά τινων ἀρχόντων καὶ ἔπεζαν τὰ ἀζάρια ἤγουν τὸ ταβλί. Καὶ πέζοντα ἅπλωσε νὰ ἐπάρῃ τὰ ἀζάρια, νὰ τὰ ῥίξῃ. Καὶ ἐκεῖ ὅπου ἅπλωσε τὸ χέρι του, ἐν τῷ ἅμα ἀπέθανεν, ἄγρια καὶ φοβερὰ τρίζοντα τὰ δόντια αὐτοῦ. Ὦ τῆς μακροθυμίας σου Κύριε! μέγας εἶ, Κύριε, καὶ φοβερός.» Τί ἀπέγεινε μετέπειτα ἡ Μουχλιώτισσα ἡμῶν, δὲν λέγεται· εἰμποροῦμεν ὅμως νὰ τὸ εἰκάσωμεν ὁπωσοῦν ἀσφαλῶς. Αἱ γυναῖκες ὅσαι εἶναι ἁπλῶς εὐχάριστοι ἐν τῇ νεότητι, δὲν ἀλλοιοῦνται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁλοσχερῶς εἰμὴ διὰ χρόνου μακροῦ, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐξακολουθοῦσιν ἀρέσκουσαι μέχρις ἐσχάτου μετοπώρου. Ἀλλὰ τὰ ἀδυσώπητα κάλλη, τὰ διερχό-

Digitized by Google

μενα τὸν βίον ὡς κατακτηταί τινες ἀκαταμάχητοι, πρωΐμως ὑποπίπτουσιν εἰς τὴν ἐπήρειαν τῆς ἡλικίας· καὶ τότε, ἐὰν ἦναι συνετά, δὲν καταδέχονται νὰ ἐπαιτήσωσι τὴν εὔνοιαν, ἣν ἄλλοτε ἐπέβαλλον, καὶ ἑπόμενα τῇ ἀρχῇ, ἣν ἐπρέσβευσεν ὁ δεσμώτης τῆς ἁγίας Ἑλένης ὁ εἰπὼν, *ἢ διατάσσω ἢ σιωπῶ*, ἀποθέτουσιν οἰκειοθελῶς τὸ στέμμα καὶ διαβιοῦσιν ἐν ἀφανείᾳ. Ἐξ οὗ δηλοῦται ὅτι ἐν τῇ πολιτείᾳ τῶν γυναικῶν ὅπως καὶ ἐν τῇ τῶν ἀνδρῶν πολιτείᾳ, ἡ συνταγματικὴ ἀρχὴ εἶναι μακροβιωτέρα τῆς ἀπολύτου. Τοιοῦτό τι λοιπὸν συνέβη πιθανώτατα καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Ἡ τοσοῦτον τυραννικῶς πολιτευθεῖσα ἐκείνη γυνὴ, ἀφιέρωσεν ὑποθέτω ἐγκαίρως·

Τῇ Παφίῃ τὸ κάτοπτρον·

καὶ ἐπεφώνησεν, ὡς ἡ ἀρχαία Λαΐς·

. . . . . Ἐπεὶ τοίη μὲν ὁρᾶσθαι
οὐκ ἐθέλω· οἵη δ' ἦν πάρος οὐ δύναμαι,

ὅπερ ἐστὶ μεθερμηνευόμενον, ὅτι· καθὼς κατήντησα, δὲν θέλω νὰ βλέπω ἐμαυτήν· καὶ καθὼς ἤμην ἄλλοτε, δὲν δύναμαι.

Κ. Παπαρρηγοπουλος.

Ο ΟΙΚΟΣ[1]

Μετάφρασις Σ. Κ. Σ.

Ὁ οἶκος! Πόσας ἰδέας δὲν διεγείρει ἔν τε τῷ πνεύματι καὶ τῇ καρδίᾳ ἡ λέξις αὕτη! Ὁ οἶκος, τοῦ βίου τὸ καταφύγιον καὶ ἡ χαρὰ, ὁ θησαυρὸς τῆς ἀληθινῆς ἀγάπης!

Ἐπαινεῖ ἡ Ἱερὰ Γραφὴ τὴν γυναῖκα τὴν ἱκανὴν νὰ διευθύνῃ τοῦ οἴκου τὰ ἔργα, διακηρύττει ἡ ῥωμαϊκὴ παράδοσις τὴν ἀρετὴν τῆς οἰκουρούσης δεσποίνης, νομίζουσιν ὅτι ἑαυτοὺς δοξάζουσιν οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ ἥρωες αὐξάνοντες τοῦ οἴκου των τὴν δόξαν. Εὐτυχὴς νομίζεται ὁ ἀληθὴς σοφὸς ἂν ἐν τῷ μικρῷ του οἴκῳ ἔχει τόσην θέσιν, ὥστε νὰ δεχθῇ τοὺς φίλους του. «Ἕκαστος εἶνε βασιλεὺς ἐν τῷ οἴκῳ του», ἔλεγον οἱ Ῥωμαῖοι, ἡ δὲ μεγαλόφρων Ἀγγλία ἐξηγεῖται τὸ ἴδιον συναίσθημα τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας διὰ τοῦδε τοῦ ἀξιώματος· Παντὸς Ἄγγλου ὁ οἶκος εἶνε τὸ φρούριόν του.

Παρὰ τοῖς αὐτόχθοσι τῆς Νέας Ζηλανδίας, ἱερὸν κτῆμα θεωρεῖται ὁ οἶκος. Ὅταν τις ἀποθνήσκῃ εἴτε διὰ φυσικοῦ θανάτου εἴτε ἐν μάχῃ, οὐδεὶς τολμᾷ νὰ καταλάβῃ τὴν καλύβην ἐν ᾗ κατῴκει ὁ θανών. Τὴν ἀφίνουσι νὰ ἐρειπωθῇ, χωρὶς οὐδὲν ἐξ αὐτῆς νὰ ἐγγίσωσι.

Εἰς τὰς διαφόρους τοῦ κόσμου χώρας, ὑπὸ τὸν φλέγοντα οὐρανὸν τῶν τροπικῶν, ὑπὸ τὸν παγετώδη τῶν πόλων, πᾶσα ἀνθρωπίνη οἰκογένεια ἔχει τὴν ἑστίαν της· ἐκεῖ καταφεύγει κατὰ τὰς ἡμέρας τὰς χειμερινὰς, ἐκεῖ τὴν νύκτα ἀναπαύεται. Ἀλλὰ πρὸς βορρᾶν καὶ πρὸς νότον, πρὸς ἀνατολὰς καὶ πρὸς δυσμὰς, ἀκόμη καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τῆς καθολικῆς προόδου, πόσα καὶ πόσα ἑκατομμύρια ἀνθρωπίνων ὄντων ἔχουσι τὴν κατοικίαν των διατεθειμένην κατὰ τρόπον μαρτυροῦντα ἀπίστευτον ἀφροντισίαν καὶ βαρβαρότητα!

Διὰ νὰ κατασκευάσωσι τὴν φωλεάν των, οἱ δυστυχεῖς ἐκεῖνοι δὲν ἔχουσιν οὔτε τοῦ μύρμηκος τὴν δεξιότητα, οὔτε τῆς μελίσσης, οὔτε τῆς χελιδόνος. Ἀφίνω τὸν κάστορα, τὸν θαυμάσιον ἐκεῖνον κτίστην.

Ἐξ ὅλων τῶν μέσων τῆς συγκρίσεως, τὰ ὁποῖα δύναταί τις νὰ μεταχειρισθῇ ἵνα διαγνώσῃ τὸν βαθμὸν τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἀνθρωπίνων φυλῶν, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ εἶνε βεβαίως τὸ ἀσφαλέστερον. Ἀπὸ τῶν εὐρωπαϊκῶν μεγάρων μέχρι τῶν wingwams, τῶν πενιχροτάτων καλυβῶν, ἃς σκέπουσι τῆς βορείου Ἀμερικῆς τὰ δάση, ὁποία ἀπόστασις! ὁποία ἄβυσσος! Καὶ ὅμως καὶ εἰς τὰς καλύβας ἀκόμη ταύτας ἡ συναρμογὴ τῶν διαφόρων μερῶν ἀπαιτεῖ τινὰ βιομηχανίαν.

Ἁπλουστέρα ἔτι εἶνε ἡ ἐργασία τῶν ἐπιχωρίων τῆς Βὰν-Διέμεν. Οἱ κάτοικοι τῆς χώρας ἐκείνης πυρπολοῦσιν εὐρὺ δένδρον, οὕτω δὲ παρασκευάζουσι κοίλωμα πέντε ἕως ἓξ ποδῶν ὕψους καὶ πλειόνων ποδῶν βάθους. Ἡ οἰκογένεια ἐγκαθίσταται ἐκεῖ ὡς ἐν σκοπιᾷ. Παρὰ τοὺς πόδας τῆς φωλεᾶς ταύτης ἐπιστρώννει ὀλίγην ἄργιλλον, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀνάπτει ἀνθρακιὰν διὰ νὰ μαγειρεύῃ τὴν τροφήν της. Τὸ λοιπὸν τοῦ δένδρου μένει ἄθικτον· ὁ χυμὸς κυκλοφορεῖ ἀκωλύτως, οἱ δὲ κλάδοι του καλύπτονται ὑπὸ φύλλων καὶ καρπῶν.

Τὴν κατωτάτην βαθμῖδα τῆς ἀνθρωπίνης κλίμακος κατέχουσιν οἱ Βοσχιμανοὶ τῆς φυλῆς τῶν Ὀττεντότων, οἱ Ἰνδοὶ τῆς φυλῆς τῶν Ὑαμπαρίκων καὶ οἱ νησιῶται τῆς Γῆς τοῦ Πυρός.

Οἱ Ὀττεντότοι, οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς μεσημβρινῆς Ἀμερικῆς, ἐξεδιώχθησαν τῆς χώρας των ὑπὸ τῶν Κάφρων, ὅπως οἱ Ἐρυθρόδερμοι ὑπὸ τῶν Ἀμερικανῶν καὶ οἱ Λάπωνες ὑπὸ τῶν Σουηδῶν, βαθμηδὸν δὲ ἐώσθησαν εἰς τὰ ὀπίσω μέχρι τῆς παραλίας καὶ διηρέθησαν εἰς φυλὰς, εἰς τοὺς Βακαλάους, τοὺς Βασσούτους καὶ τοὺς Βοσχιμανούς.

Εἶνε δὲ δυσειδέστατοι οἱ Ὀττεντότοι οὗτοι· ἔχουσι πεπιεσμένον τὸ πρόσωπον, προέχοντα τῶν παρειῶν τὰ μῆλα, ἡ ῥὶς αὐτῶν εἶνε διεσχισμένη ὡς ἡ τοῦ σαμψωνίου κυνὸς, μακρὰ καὶ ἰσχνὰ τὰ μέλη των, τὸ δὲ σῶμα ἔχουσιν ἀείποτε ἀληλιμμένον διὰ λίπους, αἰθάλης καὶ στάκτης. Ἔτι δὲ δυσειδέστεροι, ῥυπαρώτεροι καὶ μᾶλλον ἐξηχρειωμένοι εἶνε οἱ συγγενεῖς των Βοσχιμανοί.

Τῶν Ὀττεντότων αἱ καλύβαι ὁμοιάζουσι πρὸς κυψέλας μελισσῶν· ἐντὸς δὲ τῶν στενοτάτων

1. Λόγος ἀναγνωσθεὶς κατὰ τὴν δημοσίαν συνεδρίασιν τοῦ γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου τῇ 25 Ὀκτωβρίου 1875 ἔτ. ν.

Digitized by Google

ἐκείνων καὶ στεγανῶς κεκλεισμένων φωλεῶν προφυλάσσονται ἀπὸ τῆς κακοκαιρίας. Χαίρουσι καθ' ὑπερβολὴν οἱ Ὀττεντότοι τρώγοντες ἔνωμα κρέατα, τὰ ὁποῖα ἀρτύνουσιν, ἐλλείψει ἅλατος, διὰ στάκτης ἐκ χλωρῶν ξύλων, κοιμῶνται δὲ ἐπὶ δερμάτων βοῶν.

Ἄγνωστος εἶνε ἡ τόση πολυτέλεια εἰς τοὺς Βοσχιμανούς. Ἐκεῖνοι, ἂν εὕρωσιν εἰς τοὺς βράχους κοίλωμά τι δυνάμενον νὰ τοὺς προφυλάξῃ ἀπὸ τῆς βροχῆς, χώνονται ὡς αἱ ἀλώπεκες καὶ κατοικοῦσιν ἐκεῖ, ἄλλως εἰσδύουσιν εἰς πυκνοὺς θάμνους ἢ ὀρύσσουσιν ἐν τῇ γῇ ὀπήν, τὴν ὁποίαν διευθετοῦσι μὲ ξηρὰ χόρτα καὶ τὴν σκεπάζουσι μὲ κλάδους μικρῶν δένδρων.

Ὁ Βοσχιμανὸς δὲν καλλιεργεῖ τὴν γῆν, δὲν ἔχει οὔτε βοσκὰς οὔτε ποίμνια οὔτε ζῶον οὐδὲν ἐκ τῶν συνανθρωπευομένων, πλὴν πτωχοῦ τινὸς καὶ κατεσκληκότος κυνός, ὅστις τὸν παρακολουθεῖ. Ἓν μόνον κτῆμα ἔχει, τὰ βέλη του, τῶν ὁποίων ἐμβάπτει τὴν αἰχμὴν εἰς φάρμακον θανατηφόρον. Μετὰ τῶν βελῶν τούτων ἐξέρχεται εἰς θήραν ἀγρίων θηρίων ἤ, ὅπερ ἀγαπᾷ πλειότερον τῆς θήρας, ἵνα λῃστεύσῃ, ὅταν ἀκινδύνως δύναται νὰ πράξῃ τοῦτο. Παρεισδύεται τὴν νύκτα πλησίον εἰς τὴν ἀγροικίαν, τῆς ὁποίας πρότερον κρύφα ἐξήτασε τὰ πέριξ, συχνὰ δὲ κατορθώνει νὰ ἐξαγάγῃ ἐκ τοῦ χαρακώματος τὰ ζῶα, ἅτινα ταχέως ὠθεῖ ἐντὸς φαράγγων. Ἂν ἴδῃ ὅτι τὸν διώκουσι, χώνεται εἰς τὸ πρῶτον προστυχὸν σπήλαιον, ἀλλὰ τοὺς βόας καὶ τὰ πρόβατα, τὰ ὁποῖα ἔκλεψε, δὲν τὰ ἐγκαταλείπει πρὶν ἢ σφάξῃ ἢ κατακερματίσῃ αὐτά. Ἄν, μὲ ὅλους τοὺς δόλους του, συλληφθῇ, ἂς μὴ ἐλπίζῃ χάριν! Καὶ ὁ Ὀλλανδὸς καὶ ὁ Κάφρος καὶ ὁ Ὀττεντότος αὐτὸς θὰ τὸν φονεύσωσιν ἀφεύκτως ὡς ἄγριον θηρίον.

Κατὰ τὸ ἔτος 1520, ὅτε ὁ Μαγελλανὸς ἀνεκάλυπτε μεταξὺ τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ τὸν πορθμὸν ἐκεῖνον, ὅστις φέρει τὸ ὄνομά του, παρέπλεεν ἑσπέραν τινὰ νῆσον, ἐφ' ἧς ἔλαμπον τῇδε κἀκεῖσε πυρά, ἐξ ἡφαιστείων ἐκρήξεων κατὰ πᾶσαν πιθανότατα προερχόμενα. Τὴν νῆσον ταύτην τὴν ὠνόμασε Γῆν τοῦ Πυρός.

Τόσον ψυχρὰ καὶ βαλτώδης εἶνε ἡ Γῆ αὕτη τοῦ Πυρός, ὥστε θὰ ἐνόμιζες ὅτι εἶνε παντάπασιν ἀκατοίκητος· καὶ ὅμως κατοικεῖται, ἀλλ' ὑπὸ φυλῆς διαστρόφου, δυσμόρφου καὶ ῥυπαρᾶς, οἵα ἡ τῶν Βοσχιμανῶν, οὐδὲν ἧττον δὲ ἐλεεινῆς.

Οἱ ἐπιχώριοι τῆς ἀμερικανικῆς ταύτης πολυνησίας οὐδὲ κοινότητα δύνανται νὰ σχηματίσωσι. Οὔτε κυβέρνησιν οὔτε νόμους ἔχουσιν, οὔτε κοινωνικοὺς οὔτε θρησκευτικούς. Ζῶσι διεσπαρμένοι εἰς τὰ παράλια, ἐν τοῖς ὅρμοις, ὁπόθεν ἐξάγουσι τὴν τροφήν των. Ἡ γῆ δὲν παρέχει εἰς αὐτοὺς εἰμὴ κόκκους τινὰς καὶ εἶδός τι μυκήτων. Ὅθεν τρέφονται δι' ἰχθύων καὶ ὀστρακηρῶν. Τρώγουσι δὲ τοὺς ἰχθύας εἴτε ὠμοὺς εἴτε καὶ ἑψημένους καὶ ἀνάπτουσιν εὐκόλως πῦρ διὰ χαλαζίου λίθου καὶ σιδήρου, ὃν θειοῦχον ἐξορύττουσιν ἐκ τῶν ὀρέων των.

Ἂν φάλαινά τις τυχὸν ἐξοκείλῃ εἰς τὰς ἀκτάς των, σπεύδουσι νὰ τὴν διατάμωσι, καὶ οὕτως ὠμὴν τὴν τρώγουσι. Πολὺ ὑποφέρουσιν ὑπὸ τοῦ ψύχους, καὶ οὔτε ὑπόδημα ἔχουσιν οὔτε κάλυμμα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, τὸ δὲ μόνον περίβλημά των εἶνε δέρμα φώκης περὶ τὴν ὀσφύν. Ἀπὸ τῶν περικυκλούντων αὐτοὺς ἀπεράντων δασῶν κόπτουσι κλάδους δένδρων καὶ ἐξ αὐτῶν κατασκευάζουσι τὰς πενιχρὰς των κατοικίας. Ἐμπήγουσι τοὺς κλάδους τούτους κύκλῳ εἰς τὴν γῆν καὶ εἰς ὕψος πέντε ἢ ἓξ ποδῶν συνάπτουσι τὰς κορυφάς των, τὴν οὕτω δὲ σχηματισθεῖσαν καλύβην περικαλύπτουσι διὰ σχοίνων. Τὴν συσκευήν των πᾶσαν ἀποτελεῖ χονδροειδὲς καλάθιον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐναποθέτουσι τοὺς συλλεγέντας ἀγρίους καρπούς, σάκκος ἐκ δέρματος φώκης, εἰς ὃν φυλάττουσι τὰ ὀστράκηρά των καὶ πλήρης ὕδατος ἀσκός, ἀπὸ πασσάλου κρεμάμενος.

Ἀκόμη ἐλεεινότεροι εἶνε οἱ Ὑαμπαρῖκοι, οἵτινες κατασκηνοῦσιν ἐν τῇ μεγάλῃ ἐρήμῳ τῇ ἐκτεινομένῃ μεταξὺ τῶν βραχωδῶν ὀρέων τοῦ Νέου Μεξικοῦ καὶ τῆς Σιέρρας Νεβάδας τῆς Καλιφορνίας. Καὶ ἐκεῖνοι ἀδυνατοῦσι νὰ συμπήξωσι κοινότητα. Ἡ γῆ ἐφ' ἧς ζῶσιν οὐδαμοῦ παρέχει εἰς αὐτοὺς χῶρον ἱκανῶς εὔφορον ἵνα θρέψῃ ὄχι χωρίον, ἀλλ' οὔτε μικρὸν συνοικισμόν. Διατρέχουσι καθ' ὁμάδας τὴν ἔρημον καὶ σταματῶσιν ἐκεῖ, ἔνθα ἐλπίζουσι νὰ εὕρωσιν ὀλίγην τροφὴν οἱανδήποτε ἵνα συντηρηθῶσι. Παρ' αὐτοῖς οὐδὲν συνανθρωπευόμενον ζῶον, οὔτε αὐτὸς ὁ κύων, ὁ πιστὸς τοῦ ἀνθρώπου σύντροφος καὶ εἰς τὰς μᾶλλον ἐρημωμένας χώρας· παρ' αὐτοῖς οὐδεμία ἀρόσιμος γῆ, οὐδὲν ἰχθυόεν ποτάμιον, δάσος οὐδὲν ἵνα θηρεύσωσι· πανταχοῦ στεῖρα ἡ γῆ ἐπὶ τῆς ἀφορωτάτης χώρας των, ἐμπορικῆς δὲ ἐπιμιξίας ἢ ἐργασίας ὁπωσδήποτε βιομηχανικῆς οὐδὲ ἴχνος οὐδέν. Καὶ πῶς λοιπὸν ζῶσι τὰ δυστυχῆ ἐκεῖνα ὄντα; Ἡ τύχη ὅ,τι κάμει δι' αὐτούς. Ἐνίοτε δῆλα δή, ὅσον δειλοὶ καὶ ἂν ἦνε, λῃστεύουσι. Συνοδίαι διέρχονται τὴν ἔρημον ἐκείνην, ἐφ' ἧς σιγὴ θανάτου βασιλεύει, καὶ ἄν που ἡμίονος καταπέσῃ κατάπονος, ἐπιπίπτουσιν ὡς θῶες, ἂν ἀνυπεράσπιστος ὁδοιπόρος τολμήσῃ ὑπὸ τοῦ κόπου καταβληθεὶς νὰ παραμείνῃ, δὲν τὸν φονεύουσιν ἴσως, ἀλλὰ βεβαίως θὰ τὸν λῃστεύσωσι. Καὶ μεθ' ὁπόσης χαρᾶς οἱ ἄθλιοι ἐπιδίδονται εἰς τὸ ἔργον τοῦτο, ἂν καὶ σπανίως βέβαια καὶ ἐπ' ὀλίγον τοὺς βοηθεῖ ἡ τύχη. Συνηθέστερον οἱ παρίαι οὗτοι τῆς ἀμερικανικῆς ἐρήμου τρέφονται ἀπὸ ῥιζῶν βολβοειδοῦς τινος βοτάνης, φυομένης παρὰ τὰς ὄχθας τῶν ποταμίων, ἢ ἀπὸ κόκκων διαφόρων δεν-

Digitized by Google

δρυλλίων, ἐξ ὧν κατασκευάζουσι πυκτόν τινα πολτόν. Ἐν ἀνάγκῃ δὲ τρώγουσι καὶ γρύλλους καὶ ἀκρίδας, τὰς ὁποίας συλλέγουσιν εἰς τὰς πεδιάδας. Ψήνουσι δὲ τὰ ζωΰφια ταῦτα θέτοντες αὐτὰ μεταξὺ λίθων καιόντων ὑπὸ τῆς θέρμης τοῦ ἡλίου.

Φρίκην ἐμποιεῖ ἡ τηλικαύτη φυσικὴ καὶ ἠθικὴ τοῦ ἀνθρώπου κατάπτωσις, ἔτι μείζων δ' εἶνε ἡ λύπη, ἣν αἰσθάνεταί τις ἀναλογιζόμενος ὅτι οὐδεμία θεραπεία δυνατὸν εἶνε νὰ ἐπενεχθῇ! Ἀλλὰ χρείαν ἔχω ν' ἀναπαύσω τὰ καταπεπονημένα μου βλέμματα ἐπὶ εἰκόνων ἄλλων. Μετά τινας γραμμὰς θὰ μεταβῶ εἰς ἓν εἰδύλλιον.

Πρὸ εἰκοσαετίας περίπου οἵ τε σοφοὶ καὶ οἱ περίεργοι εἰς πολλὴν ἐβλήθησαν ταραχὴν ἕνεκα ἀρχαιολογικῆς τινὸς ἀποκαλύψεως. Ἐν τῇ λίμνῃ τῆς Ζυρίχης, ἐν τῇ τοῦ Νεουσιατὲλ καὶ ἐν ἄλλαις τῆς Ἑλβετίας εἶχον ἀποκαλυφθῆ οἰκοδομήματα ἐπὶ πασσάλων, ἴχνη πολλὰ κατοικιῶν, ἐργαλείων, κοσμημάτων καὶ ὅπλων ἐποχῶν παντοίων.

Πάντα ταῦτα ἦσαν μεταξύ των πολὺ διαφορετικὰ κατὰ τὴν χρονολογικὴν τάξιν, ἀπὸ τῶν ἀπὸ χαλαζίου λίθου ἁπλουστάτων σκευῶν, ἀπωτάτης χρονικῆς περιόδου, μέχρι τῶν σκευῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἥτις *σιδηροῦς* αἰὼν συνήθως ὀνομάζεται, εὐλόγως δ' ἠδύνατο νὰ ὀνομάζεται *χρυσοῦς* αἰὼν διὰ τὰς ἀρχοειδεῖς ἐκείνας κοινωνίας, ἄν τις ἀπίδῃ εἰς τὸ πόσον θὰ ὑπέφερον οἱ ἄνθρωποι ὅτε δὲν εἶχον πρὸς ἐργασίαν εἰμὴ λίθινον πέλεκυν, ἔπειτα δὲ πέλεκυν περικεχειλωμένον δ' ἐλασμοῦ μεταλλίνου, καὶ πόσον μεγάλην χαρὰν θὰ ἐχάρησαν ὅτε ἠδυνήθησαν νὰ μεταχειρισθῶσι τὸν σίδηρον.

Κρίνοντες ἐκ τῶν πλακῶν χαλαζίου λίθου, αἵτινες εὑρέθησαν κείμεναι ἐντὸς τῆς ἰλύος, καὶ ἐκ τῶν στρωμάτων τύρφης (σηπεδονίτιδος γῆς), ἅτινα περιεκάλυπτον τοὺς πασσάλους, δυνάμεθα ν' ἀποφανθῶμεν ὅτι τινὲς τοὐλάχιστον τῶν ἑλβετικῶν ἐκείνων κατοικιῶν ᾠκοδομήθησαν δισχίλια π. Χ. ἔτη.

Κατὰ τοὺς παναρχαίους ἐκείνους χρόνους οἱ Ἑλβετοὶ ἐπενόησαν νὰ ἱδρύωσι τὰς κατοικίας των ἐν τῷ ὕδατι, ἵνα προφυλάσσωνται τοῦτο μὲν ἀπὸ τῶν ἀγρίων θηρίων, ὧν ἔβριθον τότε τῆς χώρας των τὰ δάση, τοῦτο δὲ ἀπὸ τῶν ἐπιδρομῶν ἐχθρικῶν φυλῶν. Ὡσαύτως κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα στίφη ἐξ Ἀκυληΐας καὶ ἐκ Παδούης, φεύγοντα τὸν ἐπερχόμενον Ἀττίλαν, συνῆλθον εἴς τινα τῆς Ἀδριατικῆς νησίδια καὶ ἔκτισαν τὴν Βενετίαν. Καὶ ἔτι βραδύτερον, ἐν Ῥωσσίᾳ, ὁμὰς Κοζάκων ἀπεσύρθη εἴς τινα νῆσον τοῦ ποταμοῦ Τανάϊδος, ὅθεν ἔσχε τὴν ἀρχὴν ἡ πόλις Τζερκάστη. Καὶ νῦν ἔτι εἴς τινα τῶν εὐφορωτέρων χωρῶν τῆς μεσημβρινῆς Ἀμερικῆς, ἐν τῇ δημοκρατίᾳ τῆς Βενεζουέλας, φυλή τις Ἰνδῶν πήγνυσι τὰς καλύβας της ἐν τῷ μέσῳ τῆς λίμνης Μαρακαΐβης. Διὰ τί; ἵνα ἀποφύγῃ τὰς τίγρεις καὶ τοὺς ὄφεις ἢ ἐπιδρομήν τινα ἐχθρικήν; Ὄχι. Μόνον καὶ μόνον ἵνα ἀποφύγῃ τὰς ἐκεῖ ἀπειραρίθμους σκνίπας, αἵτινες εἶναι θηριωδέσταται καὶ ἰοβόλοι. Ὡς καὶ αἱ ἡμέτεραι, ἀγαπῶσι τὴν γειτονίαν τοῦ ὕδατος, δὲν καταλείπουσιν ὅμως τὸ ὑγρὸν ἔδαφος ἐφ' οὗ ἐγεννήθησαν· διὰ τοῦτο δὲ οἱ Ἰνδοὶ ἠξεύρουσιν ὅτι θὰ ἦνε ἐν ἀσφαλείᾳ ἅμα πήξωσι τὰς κατοικίας των εἰς ὀλίγην ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς ὄχθης.

Ἔχουσι πλησίον πᾶν ὅ,τι ἀναγκαιοῖ εἰς τῆς καλύβης των τὴν οἰκοδομήν. Ξύλα κατάλληλα, τὰ ἱσπανιστὶ καλούμενα palo di hierro, διὰ τοὺς πασσάλους, ξύλα ἄλλα ἐλαφρότερα, πρὸς παρασκευὴν σανίδων καὶ περιφραγμάτων, φυτὰ ἑρπίζοντα, ἐξ ὧν κατασκευάζουσι σχοινία πρὸς σύνδεσιν τῶν διαφόρων μερῶν τῆς κατοικίας των, καὶ τέλος φοίνικος φύλλα, πρὸς ἐπιστέγασιν αὐτῆς, διότι εἰς τὴν χώραν των οὔτε χιὼν πίπτει οὔτε ψυχροὶ ἄνεμοι πνέουσι· διὰ νὰ προφυλαχθῶσι δὲ μόνον ἀπὸ τῆς βροχῆς δὲν ἔχουσι χρείαν παχέων τοίχων. Ὡσαύτως χρείαν δὲν ἔχουσι πολλῆς ἐργασίας ἵνα πορίζωνται τὰ πρὸς τὸ ζῆν, διότι κατ' ἐξοχὴν πλούσιος εἶνε ὁ τόπος ἐφ' οὗ ζῶσι.

Ἀρκεῖ μόνον νὰ τείνωσι τὸν κάλαμον ἢ νὰ ῥίψωσι τὸ δίκτυον εἰς τὴν περικυκλοῦσαν αὐτοὺς λίμνην, καὶ θ' ἀγρεύσωσιν ὅσους θέλουσιν ἀρίστους ἰχθύας. Πλὴν τούτου χιλιάδες πολλαὶ νησσῶν καθίπτανται ἐκεῖ εἰς ὡρισμένας τοῦ ἔτους ὥρας, ἐξ ὧν πάλιν συλλαμβάνουσιν ἐπιτηδείως ὅσας θέλουσιν. Παρὰ τῆς λίμνης τὰς ὄχθας φύεται καὶ ὁ *ἐβέας*, ὅστις παράγει τὸν γαλακτώδη χυλόν, ἐξ οὗ γίνεται τὸ *καουτσοῦ*.

Καθ' ἕκαστον ἔτος ἔμποροι πορευόμενοι ἐκεῖ ἀγοράζουσι τὸ προϊὸν τοῦτο καὶ τὰ ἐκ τῶν νησσῶν πτίλα, τὰ ὁποῖα ἐπιμελῶς συνάγει τὸ μικρὸν ἐκεῖνο ἔθνος, καὶ φορτία ἰχθύων ὑπ' αὐτοῦ ἁλατισθέντων καὶ καπνισθέντων.

Οὕτως ἥσυχοι διάγουσι τὸν βίον οἱ Ἰνδοὶ τῆς Μαρακαΐβης. Οὐδεὶς καταλέγει αὐτοὺς μεταξὺ τῶν πεπολιτισμένων λαῶν· οὔτε σιδηροδρόμους ἔχουσιν, οὔτε ἐφημερίδας· δὲν γνωρίζουσι τὰς γλυκείας συγκινήσεις τοῦ χρηματιστηρίου, οὔτε θέλγουσιν αὐτοὺς κοινοβουλευτικαὶ συζητήσεις· ἱεραπόστολοι μόνον ἐξ Ἱσπανίας διέδοσαν παρ' αὐτοῖς τὸν Χριστιανισμόν. Ἐν τῷ μέσῳ τῶν χωρίων των ᾠκοδόμησαν μικρὸν παρεκκλήσιον, ἐπὶ πασσάλων καὶ αὐτὸ ἐρειδόμενον· ὁ ἐπὶ τῆς κορυφῆς του σταυρὸς ὡς ἐν κατόπτρῳ ἀντανακλᾶται εἰς τῆς καλῆς των λίμνης τὰ ἀτάραχα ὕδατα, καὶ ἐν τῇ ἀπεράντῳ ἐκείνῃ τοῦ νέου κόσμου ἐρημίᾳ σημαίνει τὸν ἑσπερινὸν τοῦ παρεκκλησίου ὁ κώδων. Καὶ κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἀκολουθίας αἱ λέμβοι, αἱ μεταφέρουσαι τὰς ἰνδικὰς οἰκογενείας, παρατάσ-

Digitized by Google

σονται παρὰ τὴν εἴσοδον, καὶ εὐλαβῶς γονατίζουσιν οἱ πιστοὶ ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ περιβόλου.

Ὅτε τὸ πρῶτον ἦλθον οἱ Ἱσπανοὶ εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, ἡ ὄψις τῶν ἐν τῇ Μαρακαΐβῃ λίμνῃ κατοικημάτων ἀνεπόλησεν ἐν τῇ μνήμῃ αὐτῶν τὴν Βενετίαν, καὶ ἀπὸ τοῦ ὀνόματος ἐκείνης ὠνόμασαν τὴν χώραν Βενεζουέλαν, ἤτοι μικρὰν Βενετίαν.

Ἡ πλουσία Βενετία ἔχασε τὰ πλούτη της, τῶν δογῶν ἡ νύμφη ἔχασε τὸν χρυσοῦν της δακτύλιον, ἔχασε τὸ στέμμα της τῆς Ἀδριατικῆς ἡ βασίλισσα. Θαυμαστὴ Βενετία! πόση δόξα ἄλλοτε σὲ περιέστεφε, καὶ πόσα ἔπειτα δεινὰ δὲν ἔπαθες!

Τὸ μικρὸν ἰνδικὸν ἔθνος τῆς Βενεζουέλας, δὲν ἐγνώρισε τὴν λαμπράν σου εὐδαιμονίαν, ἀλλ' οὔτε τὴν φοβεράν σου κατάπτωσιν θὰ γνωρίσῃ. Ἀρκούμενον εἰς τὴν ταπεινὴν θέσιν, ἣν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ κατέχει, οὔτε διὰ τολμηροῦ χρηματισμοῦ διανοεῖται νὰ πλουτήσῃ, οὔτε δι' ἐπικινδύνων κατακτήσεων νὰ εὐρύνῃ τὰ ὅριά του. Θάλασσαν ἔχει τὴν λίμνην του, καὶ Βουκένταυρον[1] τὴν ἐλαφράν του λέμβον· μητρόπολιν τοῦ Ἁγίου Μάρκου, τὸ ξύλινόν του παρεκκλήσιον· αἱ μέτριαι ἕξεις τοῦ καθημερινοῦ του βίου εἶνε πᾶσα ἡ εὐδαιμονία του.

Ἐν τῇ αὐτῇ ἀμερικανικῇ ζώνῃ, ἐπὶ τοῦ Ὀρενόκου ποταμοῦ, ὅστις ἐκτεινόμενος εἰς πεντακοσίων λευγῶν ἀπόστασιν διαρρέει τὴν πολιτείαν τῆς Βενεζουέλας, δύναταί τις καὶ ἄλλας περιέργους κατοικίας νὰ ἴδῃ. Τοῦ μεγάλου ποταμοῦ τούτου τὰ ὕδατα ὑπερχέονται καθ' ὡρισμένην τοῦ ἔτους ὥραν εὐρύτερον καὶ ὑψηλότερον ἢ τὰ τοῦ Νείλου. Παρὰ τὰς ὄχθας δ' αὐτοῦ κατοικεῖ φυλή τις Ἰνδῶν, ἥτις οὐδέποτε θέλει ν' ἀπομακρυνθῇ αὐτῶν. Ἀλλὰ πῶς νὰ μένῃ ὅταν αὗται ὁλοσχερῶς κατακαλύπτονται ὑπὸ τῶν ὑδάτων; Πρὸς τοῦτο οἱ Ἰνδοὶ οὗτοι διέθεσαν τὰ τῆς κατοικίας των κατὰ τρόπον ὅλως ἴδιον. Δὲν σκάπτουσι τὴν γῆν, ὅπως ἡμεῖς, ἵνα θεμελιώσωσι τὰς καλύβας των· δὲν ἐμπήγουσι πασσάλους, ὅπως οἱ ἐπὶ τῆς Μαρακαΐβης κατοικοῦντες, ἀλλ' ἀντὶ πασσάλων ἐκλέγουσι τέσσαρας φοίνικας τετραγωνικῶς τεταγμένους. Τοὺς τέσσαρας τούτους κορμοὺς συνάπτουσι μεταξύ των διὰ μικρῶν ὁριζοντίων δοκῶν, αἵτινες χρησιμεύουσιν ὡς σανίδωμα. Τοποθετοῦσι δὲ τὰς δοκοὺς ταύτας τόσον ὑψηλά, ὥστε ὅσῳ μεγάλην ὁρμὴν καὶ ἂν ἔχῃ ὁ ποταμὸς ὅταν πλημμυρῇ, νὰ μὴ δύνηται νὰ τὰς φθάσῃ. Τὸ σανίδωμα τοῦτο ἐπιστρώννουσι δι' ἀργίλλου, ἣν ταχέως ἀποξηραίνει ὁ ἥλιος, ὥστε ἀκινδύνως ἔπειτα δύνανται νὰ ἀνάψωσιν ἐπ' αὐτῆς πῦρ. Στεγάζουσι τὴν οὕτω διατεθεῖσαν καλύβην διὰ φυλλωμάτων, ἐξαρτῶσιν ἀπὸ δύο κλάδων κρεμαστὸν στρῶμα, ἐρείδουσιν ἐπὶ τοῦ οὐδοῦ τοῦ οἰκίσκου των, ὡς κλίμακα, δοκὸν ἐντετμημένην, ἧς ἡ ἄλλη ἄκρα εἶνε ἐμβεβυθισμένη εἰς τοῦ ποταμοῦ τὴν κοίτην, καὶ οὕτω περατοῦσι τὸ ἔργον των. Ἡ ἐγκατάστασις εἶνε πλήρης. Καὶ κατακλυσμὸς ἂν ἐπέλθῃ, οἱ Γουαρανοὶ (οὕτω καλοῦνται) εὑρίσκονται ἐκεῖ ὑψηλὰ εἰς τὸ ἐναέριον οἴκημά των, ὡς ἂν εἰς ἀσάλευτον κιβωτόν. Καὶ οὔτε χρείαν ἔχουσι νὰ συλλέγωσι προμηθείας διὰ τὸν χρόνον καθ' ὃν ἡ πλήμμυρα θὰ διαρκέσῃ, οὔτε πολὺ φροντίζουσι περὶ τῶν ἰχθύων καὶ τῶν χελωνῶν, ἂν ταῦτα γίνωνται ἄφαντα εἰς τὸ βάθος τοῦ ὑπερχυθέντος ποταμοῦ· εὐκόλως δύνανται εἰς ἄλλην ὥραν τοῦ ἔτους νὰ τὰ ἀγρεύσωσι.

Πλησίον των εἶνε ὁ φοίνιξ, ὅστις ἐπαρκεῖ εἰς ὅλας των τὰς χρείας. Ἀπὸ τῶν μίσχων τοῦ γιγαντώδους δένδρου σχηματίζουσι τὰ τόξα καὶ τὰ βέλη των, ἀπὸ τῶν νευρωδῶν ἐξοχῶν τῶν νεοθαλλῶν του φύλλων πλέκουσι σχοινία, ψιάθους καὶ ἐλαφρὰ περιβλήματα, διὰ τῶν μεγαλητέρων του φύλλων ἐπιστεγάζουσι τὰς καλύβας των καὶ ἀπὸ τοῦ στελέχους του κατασκευάζουσι σανιδώματα, περιφράγματα καὶ οἰκιακὰ σκεύη παντοῖα. Οἱ καρποὶ τοῦ φοίνικος, οἵτινες ἐμβαλλόμενοι εἰς τὸ ὕδωρ καθίστανται ἡδύτατοι τὴν γεῦσιν, παρέχουσιν αὐτοῖς καλὴν τροφήν, καὶ ἀπὸ τοῦ κορμοῦ του ἐξάγουσι δροσιστικὸν χυλόν, ὅστις διὰ τῆς ζυμώσεως μεταβάλλεται εἰς ποτὸν μεθυστικόν. Ἡ ἐντεριώνη αὐτοῦ τέλος, ἀφοῦ ξηρανθεῖσα ξυσθῇ διὰ τοῦ τρίπτου ἢ ἄλλως τριβῇ, παρέχει θρεπτικώτατον ἄλευρον, ἐξ οὗ κατασκευάζουσι δίπυρα.

Παρέχει λοιπὸν ὁ φοίνιξ εἰς τοὺς Γουαρανοὺς ἄρτον, οἶνον, ἱμάτια καὶ πᾶν ὅ,τι χρήσιμον εἰς τὸν καθ' ἡμέραν βίον.

Καὶ αἱ ἀπὸ τῶν φοινίκων κρεμώμεναι κατοικίαι αὗται εἶνε ἀρχαϊκαί, ἀλλ' ἀρχαϊκωτέρα εἶνε ἡ σκηνή. Ἡ σκηνὴ εἶνε τὸ πατριαρχικὸν οἴκημα, οὗ συχνοτάτην ποιεῖται μνείαν ἡ Ἁγία Γραφή.

Ὁ Νῶε ἐκοιμᾶτο ἐν τῇ σκηνῇ του, ὅτε ὁ Σὴμ καὶ ὁ Ἰάφεθ ἐκάλυψαν τὴν γυμνότητα αὐτοῦ.

Ὁ Ἀβραὰμ παρὰ τὴν εἴσοδον τῆς σκηνῆς του ὑποδέχεται τοὺς θείους ἀγγέλους.

Οἱ Ἰσραηλῖται διατρέχοντες τὴν ἔρημον ἐντὸς σκηνῆς φυλάττουσι τὴν κιβωτόν.

Οἱ δὲ προφῆται παντοιοτρόπως μνημονεύουσι τῆς σκηνῆς. Καὶ νῦν ἔτι ἐν πολλῇ χρήσει εἶνε ἡ σκηνή. Καὶ οἱ εἰς ἐρήμους χώρας

1. Βουκένταυρος ἐκαλεῖτο ἐν Βενετίᾳ, διότι βουκενταύρου εἰκόνα ἔφερεν ἐπὶ τῆς πρώρας, ἡ κυριωτάτη καὶ πολυτελεστάτη γαλέρα, ἥτις ἐχρησίμευεν εἰς τὰς μεγάλας τῆς πολιτείας ἐκείνης τελετάς. Ἐπὶ τοῦ Βουκενταύρου μάλιστα ἐπιβαίνων ἑκάστοτε ὁ νέος Δόγης, ἐνυμφεύετο, κατὰ τὰ εἰθισμένα, τὴν Ἀδριατικήν, ῥίπτων εἰς τὸ πέλαγος χρυσοῦν δακτύλιον. Σ. Μ.

Digitized by Google

ὁδοιποροῦντες τὴν μεταχειρίζονται, καὶ οἱ στρατιῶται ἐν στρατείᾳ, καὶ οἱ χρυσωρύκται τῆς Καλιφορνίας· ἀλλὰ καὶ πολλὰ νομαδικὰ φῦλα καὶ πολλοὶ ἀπολίτιστοι λαοὶ ὑπὸ σκηνὴν διάγουσι τὸν βίον.

Εἰς τὴν βόρειον ἐσχατιὰν τῆς Εὐρώπης κατοικεῖ ἡ Λαπωνικὴ φυλή. Σοφός τις καθηγητής, ὁ κ. Νίλσων, ἀπέδειξε διὰ πολυμόχθων ἐρευνῶν ὅτι οἱ Λάπωνες κατεῖχον ἄλλοτε τὰς μεσημβρινὰς τῆς Σουηδίας ἐπαρχίας, ὁπόθεν φυλὴ ἄλλη, ἰσχυροτέρα καὶ εὐφυεστέρα, ἐξεδίωξεν αὐτούς, καὶ τοὺς ὤθησε μέχρι τῆς σκοτεινῆς καὶ κατεψυγμένης χώρας, ἥτις ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ Βοθνικοῦ κόλπου μέχρι τῆς παγωμένης θαλάσσης.

Διὰ τὴν μεγάλην Λαπωνικὴν οἰκογένειαν ὁ τάρανδος εἶνε ὅ,τι διὰ τοὺς Γουαρανοὺς ὁ φοίνιξ, διὰ πολλοὺς τῆς Ὠκεανίας λαοὺς τὸ ἀρτόδενδρον, διὰ τοὺς Ἰνδοὺς τοὺς κατοικοῦντας τῆς δυτικῆς Ἀμερικῆς τὰς πεδιάδας ὁ ἄγριος ταῦρος (βουβάλι), διὰ τοὺς Γροενλανδοὺς ἡ φώκη. Ὁ τάρανδος παρέχει εἰς τοὺς Λάπωνας τὴν καθημερινὴν τροφήν· γάλα, ὅπερ ἀναμιγνύουσι μετά τινων ἀγρίων καρπῶν καὶ κατασκευάζουσιν ἐξ αὐτοῦ βούτυρον, κρέας, ἐξ οὗ μέρος μὲν τρώγουσι, μέρος δὲ ἀνταλλάσσουσιν ἀντὶ ἄλλων χρειωδῶν πραγμάτων, δέρματα, ἐξ ὧν ἐνδύονται. Ἀλλὰ καὶ ῥάμματα κατασκευάζουσιν ἐκ τῶν μυώνων καὶ τῶν νεύρων τοῦ ταράνδου, καὶ σκεύη διάφορα ἐκ τῶν κεράτων αὐτοῦ. Τὸ θέρος, τὸ ἀγαθὸν τοῦτο ζῶον φέρει τοὺς πασσάλους τῆς σκηνῆς, τὸν χειμῶνα, σύρει ἐπὶ τῆς χιόνος τὸ ἕλκηθρον.

Παρετήρησαν δὲ οἱ γλωσσολογοῦντες ὅτι ἐνῷ ἡ διάλεκτος, ἣν ὁμιλοῦσιν οἱ Λάπωνες, δὲν ἔχει οὐδεμίαν λέξιν ἐπιστημονικήν, οὐδεμίαν ἔκφρασιν ἀφῃρημένης ἐννοίας, οὐδένα ὅρον δηλοῦντα τὴν ἡδονὴν ἢ τὴν πολυτέλειαν, ἀπ' ἐναντίας καὶ τὸ ἐλάχιστον μόριον τοῦ ἀγαπητοῦ ταράνδου ἔχει χωριστὴν ἐν αὐτῇ ὀνομασίαν.

Τὸ παντοτεινὸν μέλημα τῶν Λαπώνων εἶνε τὰ ποίμνιά των, οἱ τάρανδοί των, τοὺς ὁποίους ὡς νομάδες περιάγουσιν ἵνα βοσκήσωσιν. Ἀλλὰ ἡ μόνη νομή, ἣν τὰ ταλαίπωρα ζῶα εὑρίσκουσιν εἰς τὴν ἄκαρπον ἐκείνην χώραν, εἶνε ὁ λειχήν, ἀραιῶς φυόμενος ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς· τάχιστα δὲ τὸν ἐξαντλοῦσι. Ἄγει δὲ τοὺς ταράνδους του ὁ Λάπων ἀπὸ βοσκῆς εἰς βοσκήν, καὶ συχνὰ ὁδοιπορεῖ τὴν νύκτα ἵνα βοσκήσωσιν ἐκεῖνοι τὴν ἡμέραν. Ἐλεειναὶ ὁδοιπορίαι ὑπὸ βαρὺν καὶ ὁλοσκότεινον οὐρανὸν καὶ ἐν χώρᾳ ξηρᾷ καὶ ἀγόνῳ, ἐν ᾗ 30 ἢ 40 βαθμῶν εἶνε τὸ ψῦχος τὸν χειμῶνα, καὶ ὑπὸ παντοίων ζωΰφίων καταμαστίζεται τὸ θέρος ὁ ὁδοιπόρος! Καὶ καταφύγιον ἄλλο οὐδέν, εἰμὴ ἡ μονήρης σκηνή, ἣν ἀπαρτίζουσιν ὀλίγοι πάσσαλοι ἐμπηγμένοι εἰς τὴν γῆν καὶ χονδρά τινα ῥάκη ἢ ταράνδων δέρματα.

Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ στενοῦ, τοῦ πενιχροῦ ἐκείνου περιβόλου, εἶνε ἡ ἑστία, ἔνθα ἀνάπτουσι δέσμας χλωρῶν θάμνων ἀναδιδούσας καπνὸν πυκνόν, ναυτιώδη, πνιγηρόν. Καὶ ἐκεῖ, ἐν ᾧ ἡ γυνὴ παρασκευάζει τὴν καθημερινὴν τροφὴν ἢ ἐπιμελεῖται τὰ τέκνα της, ὁ Λάπων ὑποκαθέζεται χαμαί, ἀκίνητος, σιγηλός, ἀπαθὴς τὴν ὄψιν καὶ ἔχων χωμένας τὰς χεῖρας εἰς τὰς εὐρείας χειρίδας τοῦ ἱματίου του.

Ταλαίπωροι Λάπωνες! Τοὺς εἶδον μετὰ μελαγχολικῆς καὶ συμπαθητικῆς συγκινήσεως ἐν τοῖς μόχθοις τῆς ἐργασίας των. Πόσην ᾐσθάνοντο χαρὰν ἅμα τις τοῖς ἔδιδε ὀλίγην ῥακὴν ἢ ὀλίγον καπνόν, ἐκεῖνοι, οὓς συνήθως κατέχει λυπηρὰ ῥαθυμία καὶ πρᾷος εἰς τὴν τύχην ὑποταγή. Τοὺς εἶδον. Θέλουσιν ἐκλείψει ἴσως ποτὲ πάντες ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς. Ἤδη πολὺ ὠλιγόστευσαν καὶ βαθμηδὸν ὀλιγοστεύουσιν, ὥστε δύναταί τις νὰ προΐδῃ τὸν χρόνον, ὅτε ἡ ἄλλοτέ ποτε πολυάριθμος αὕτη φυλὴ δὲν θὰ ὑπάρχῃ πλέον.

Ἕπεται τὸ τέλος.

Xavier Marmier.

Η ΠΡΩΤΗ ΑΠΡΙΛΙΟΥ

Ὁ ἀπρίλιος εἶναι ὁ μήν, καθ' ὃν οἱ Χριστιανοὶ ἑορτάζουσι τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ, ὡς οἱ Ἐθνικοὶ τὴν ἀνάστασιν τῆς φύσεως. Ὡς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐστάλη ποτὲ ἐκ τῆς αὐλῆς τοῦ Ἄννα εἰς τὴν τοῦ Καϊάφα, οὕτω, κατὰ μίμησιν τῆς ματαίας ἐκείνης πορείας καὶ ἀποστολῆς, ἀσεβὴς συνήθεια ἀνέκαθεν ἐπεκράτησε νὰ στέλλωνται οἱ εὐαπάτητοι «εἰς τὴν πρώτην ἀπριλίου.» Σημειωτέον ὅμως ὅτι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἔθιμον ἦτο ἐν χρήσει πολὺν χρόνον πρὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Περὶ τὰ τέλη μαρτίου ἑορτάζουσιν οἱ Ἰνδοὶ ἑορτήν, Χουλὶ καλουμένην, καθ' ἣν οἱ ἠλίθιοι ἐπὶ παντοίαις προφάσεσι στέλλονται τῇδε κἀκεῖσε ὅπως ἐκτελέσωσι παραγγελίας ἀσκόπους. Παρομοίαν ἑορτὴν εἶχον τὸ πάλαι οἱ Ἰσραηλῖται καὶ οἱ Ἕλληνες (ἀποδιδρασκίνδα), ἥτις διεδόθη ἔπειτα ἁπανταχοῦ τῆς Εὐρώπης. Τὸν ἀπατώμενον καλεῖ ὁ Ἄγγλος «μωρὸν τοῦ ἀπριλίου» (an April fool), τὴν δὲ πρωτομηνίαν «ἡμέραν τῶν μωρῶν» (fool's day.) Οἱ Γάλλοι τὴν καλοῦσι «poisson d'Avril»· ἐρωτώμενοι δὲ περὶ τῆς ἐπωνυμίας, λέγουσιν «οἱ ἰχθύες, οἱ κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς μεγάλης ἑβδομάδος περισσεύοντες, εἶναι τὸ σύμβολον τῆς μωρίας!» Ἀλλ' οὐδεμία ὑφίσταται ἀμφιβολία ὅτι καὶ τὸ γαλλικὸν ἔθιμον προέκυψε κατὰ τὸν μεσαιῶνα ἐκ τῆς διὰ προσωπιδοφόρων παραστάσεως τῶν παθῶν τοῦ Χριστοῦ «la passion d'Avril», ὁπόθεν οἱ ἀμαθεῖς διαστρέψαντες ἔπειτα τὴν φράσιν εἶπαν «poisson d'Avril.»

Digitized by Google

Ἡ πρώτη ἀπριλίου ἐπρωταγωνίστησεν ἄλλοτε ἔν τε τῇ ἱστορίᾳ καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Λουδοβῖκος κατὰ προτροπὴν τοῦ ὑπουργοῦ του, ἐπιχειρήσας νὰ προσαρτήσῃ τὴν Λωραίναν εἰς τὴν Γαλλίαν, ἐτήρει δέσμιον τὸν τῆς Λωραίνης δοῦκα μετὰ τῆς συζύγου του ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν πόλει Λουνεβίλ. Τῇ πρώτῃ ἀπριλίου, λίαν πρωΐ, ἅμα ἀνοιχθεισῶν τῶν πυλῶν τοῦ φρουρίου, ὁ δοὺξ καὶ ἡ δούκισσα ἐξῆλθον πενιχρὰ ἐνδεδυμένοι καὶ βαστάζοντες ἐπὶ τῶν ὤμων κοφίνους ὅπως δῆθεν ἀγοράσωσι τροφὰς ἐκ τῆς πόλεως. Ὁ φρουρῶν στρατιώτης τοὺς ἀφῆκε νὰ διέλθωσι· γυνή τις δὲ, ἀναγνωρίσασα καθ' ὁδὸν τὸ ὑψηλὸν ζεῦγος, ἔδραμε καὶ ἐδήλωσε τὸ μυστικὸν τρέμουσα πρὸς τὸν στρατιώτην· ἀλλ' ἐκεῖνος τὴν διέκοψεν ἀποτόμως λέγων «δὲν μὲ ἀπατᾷς· εἶναι ἡ πρώτη ἀπριλίου.» Ὅσον ἐκείνη ἐπέμενε, τοσοῦτον ὁ φρουρὸς ἐγέλα· διηγήθη ὅμως τὸ ἄκουσμα πρὸς τὸν ἀξιωματικόν. «Oh quel joli poisson d'Avril», ἀνέκραξε καὶ οὗτος γελῶν, σὲ ὑπέλαβεν ἠλίθιον.» Καὶ οὗτος ὅμως, ὡσανεὶ θέλων νὰ ἀποφύγῃ πάντα ἔλεγχον τοῦ συνειδότος, ἀνακοινοῦται τὸ συμβεβηκὸς πρὸς τὸν φρούραρχον ἱππότην Βρασσάκ. «Μήπως ἀπώλεσας τὰς φρένας; ἠρώτησεν οὗτος μετὰ βλοσυροῦ βλέμματος· σιώπα, εἰ δὲ μὴ θὰ καταγελασθῇς ὑφ' ἁπάσης τῆς φρουρᾶς.» Μετ' ὀλίγον ἔπαθεν ὁ φρούραρχος ὅ,τι καὶ οἱ ἄλλοι δύο, παραγγέλλει δὲ τῷ ἀξιωματικῷ νὰ ἐξετάσῃ ἐὰν ἦσαν ἐν τῷ θαλάμῳ των ὁ δοὺξ καὶ ἡ δούκισσα. Ὁ ἀξιωματικὸς κρούει τὴν θύραν καὶ ἐρωτᾷ ἐὰν ἀνέστη ἐκ τῆς κλίνης τὸ ὑψηλὸν ζεῦγος· ὁ δὲ ὑπηρέτης εἶπε βαιᾷ τῇ φωνῇ: «Πρὸς Θεοῦ, μὴ κραυγάζετε, διότι ἐξυπνίζετε τὸν βαθέως κοιμώμενον κύριόν μου.» Οὕτω δὴ παρῆλθον ὀκτὼ ὧραι, καθ' ἃς ὁ δοὺξ καὶ ἡ δούκισσα ἔσχον καιρὸν νὰ ὑπερβῶσι τὰ ὅρια. Ἀπερίγραπτος ὑπῆρξεν ἡ λύσσα τοῦ Βρασσάκ, βεβαιωθέντος κατόπιν ὅτι «ἡ πρώτη ἀπριλίου τοὺς εἶχε στείλῃ εἰς τὸν ἀπρίλιον.» Πάντες οἱ ὑπηρέται καὶ θεράποντες ἐδέθησαν δι' ἁλύσεων· δὲν εἶχον ὅμως τί νὰ ὁμολογήσωσι, διότι αὐτὸς ὁ δοὺξ οὐδενὶ ἠθέλησε νὰ φανερώσῃ τὸ ἀπόρρητον ἵνα πάντες ἐν ἁγνῇ συνειδήσει ὁμόσωσι περὶ τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀθῳότητος.

Τῇ πρώτῃ ἀπριλίου 1805 οἱ δύο σύμβουλοι τοῦ κράτους Regnault de Saint-Jean d'Angely καὶ Carion de Nisas ἔλαβον πλαστὸν ὑπουργικὸν ἔγγραφον δι' οὗ ἐκελεύοντο νὰ μεταβῶσιν ἀνυπερθέτως εἰς Φονταινεβλὼ καὶ συνδιαλεχθῶσι πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ναπολέοντα, πρὶν καταβῇ οὗτος ἐκ νέου εἰς Ἰταλίαν. Ὁ Regnault ἐμίσθωσε ταχυδρομικὴν ἅμαξαν καὶ ἵππους καὶ ἔφθασεν εἰς Φονταινεβλώ· ὁ Ναπολέων τῷ εἶπε μετ' ἀδιαφορίας: «Δὲν σὲ περιέμενον.» Πλήρης ὀργῆς ὁ πεπλανημένος κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς ἀνακάλυψιν τοῦ ἀσεβοῦς· ἀλλὰ, καὶ μεθ' ὅλας τὰς ἐρεύνας τοῦ ὑπουργοῦ τῆς ἀστυνομίας, οὐδὲν κατώρθωσε νὰ μάθῃ. Ὁ Nisas ἐφάνη φρονιμώτερος. «Μεγαλειότατε, εἶπεν, δὲν ἀδημονῶ ὅτι διεπαιδαγωγήθην τῇ πρώτῃ ἀπριλίου, διότι ἔσχον ἀφορμὴν νὰ προσενέγκω σοι τὸν σεβασμόν μου καὶ ἐν ὥρᾳ ἀσυνήθει.» Ὁ Ναπολέων ἐμειδίασεν· ὁ δὲ Nisas πανταχοῦ διήγειρε γέλωτα ἀφηγούμενος τὸ συμβεβηκός.

Πέτρος ὁ μέγας ἐποίησεν ἀνάστατον πόλιν ὁλόκληρον ἀρχομένου τοῦ μηνὸς ἀπριλίου. Ἐγγὺς τῆς πρωτευούσης συνέλεξε κρύφα ἄχυρα, ξύλα καὶ ἄλλην καύσιμον ὕλην καὶ ἐποίησε πυρὰν ἔχουσαν ἑξήκοντα ὀργυιὰς μῆκος, τὴν ἐκύκλωσε δὲ διὰ διπλῆς στεφάνης στρατιωτῶν καὶ χωροφυλάκων. Περὶ μέσας τὰς νύκτας ἐτέθη τὸ πῦρ καὶ μετ' ὀλίγην ὥραν ἐφαίνετο ὡσανεὶ ἐκαίετο ὅλη ἡ πρωτεύουσα. Μικροὶ καὶ μεγάλοι ἐξαναστάντες τοῦ ὕπνου ἔτρεχον, ἐκραύγαζον, ἐζήτουν ἀντλίας κ.τ.λ. Προσεγγίσαντες δὲ τελευταῖον ἵνα σβέσωσι τὸ πῦρ ἤκουσαν παρὰ τῶν στραφέντων αἴφνης ὁπλιτῶν: «Σήμερον εἶναι ἡ πρώτη ἀπριλίου.»

Τῇ 23 μαρτίου 1798 ἁπανταχοῦ τοῦ Λονδίνου ἐτοιχοκολλήθησαν προκηρύξεις, καὶ διὰ τῶν ἐφημερίδων ἐπαναληφθεῖσαι, καθ' ἃς «μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας, καὶ δὴ καὶ περὶ τὴν μεσημβρινὴν ὥραν ἔμελλε νὰ γίνῃ περιεργοτάτη καὶ τέως ἀθέατος λιτανεία γερόντων καὶ γραιῶν, χηρῶν καὶ ἀποχήρων, ἐγγάμων καὶ διεζευγμένων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, νέων καὶ νεανίδων, παίδων καὶ κορασίων, εἰς ἣν προσεκαλοῦντο οἱ πολῖται παντὸς φύλου, τάξεως καὶ ἡλικίας.» Κατὰ τὴν τεταγμένην ἡμέραν καὶ ὥραν μυριάδες λαοῦ περιέμενον ἐναγωνίως ἐν ταῖς ὁδοῖς, ἄλλοι δὲ πλεῖστοι προέκυπτον ἐκ τῶν παραθύρων καὶ τῶν ὀροφῶν. Αἴφνης ἐκ τοῦ μέσου τῆς ἀναριθμου πλήθους ἠκούσθη στεντόρειος φωνὴ λέγουσα: «Πρώτη ἀπριλίου.»[1]

ΧΡΟΝΟΣ

Μόνην καὶ ἀμέριστον ἰδιοκτησίαν ἔχει ὁ ἄνθρωπος τὸν χρόνον, πάντα δὲ τὰ λοιπὰ εἶναι ἀβέβαια. Ὁ χρόνος εἶναι τὸ ὕφασμα δι' οὗ κατεσκευάσθη, ὡς εἶπέ τις, ὁ βίος ἡμῶν. Καὶ ὅμως, ἐνῷ πρὸ παντὸς ἄλλου ἔπρεπε νὰ φειδώμεθα αὐτοῦ, ἡμεῖς ἐξ ἐναντίας καταναλίσκομεν αὐτὸν ἀφρόνως. Καὶ ἀληθῶς μὲν πάντες οἱ σοφοὶ παραγγέλλουσιν ἐκ συμφώνου τὸ «φείδου χρόνου», τὸ παράγγελμα ὅμως ὀλίγον εἰσακούεται. Ὅθεν δυνάμεθα νὰ ἐπαναλάβωμεν μετὰ τοῦ Σενέκα ὅ,τι ἔγραφε περὶ τῆς ἐπ' αὐτοῦ γενεᾶς, ἤτοι· «Μέρος μὲν τοῦ βίου ἡμῶν δαπανῶμεν μὴ πράττοντες τὸ ἀγαθὸν, ἕτερον δὲ μέρος οὐδὲν πράττοντες, καὶ τὸ ὅλον σχεδὸν πράττοντες τὰ μὴ προσήκοντα.»

1. Κλειώ.

Τὸ ἐνεστὼς εἶναι τὸ μόνον μέρος τοῦ χρόνου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἐνέργεια ἡμῶν γίνεται ἄμεσος. Ἀλλ' ἡμεῖς πολλάκις περιφρονοῦμεν αὐτὸ, κατατριβόμενοι εἰς ματαίους πόθους καὶ εἰς φαντασιοκοπίας, καὶ διὰ τοῦτο δικαίως κατακρίνει ἡμᾶς φιλόσοφός τις ὡς ἐξαντλοῦντας τὸν βίον εἰς ἀνεύρεσιν πόρων τοῦ ζῆν. Ἂν παρέλθῃ μάτην ἡ σημερινὴ περίστασις πρὸς ἀγαθοποιΐαν, τίς σὲ βεβαιοῖ ὅτι θὰ ἐπανέλθῃ; Φρόνει ὡς ὁ Καῖσαρ καὶ πίστευε, ὅτι ἀναβάλλων εἰς αὔριον τὸ ἀγαθὸν τὸ ὁποῖον ἠδύνασο νὰ πράξῃς σήμερον, οὐδὲν ἔπραξες.

Ἡ φύσις ἐδωρήσατο εἰς ἡμᾶς ὀλίγα ἔτη, καὶ ἐξ αὐτῶν πάλιν ἀφαιρεῖ τὰ ἡμίση σχεδὸν χάριν τοῦ ὕπνου, τῆς ἀληθινῆς ταύτης εἰκόνος τοῦ θανάτου. Τῆς μὲν βρεφικῆς ἡλικίας αἱ ἡμέραι ὁμοιάζουσιν ὀλίγον πρὸς τὴν ζωὴν, τοῦ δὲ βαθέος γήρως τὰ ἔτη δὲν διαφέρουσι πολὺ τῶν βρεφικῶν. Ἂν δὲ λογαριάσῃς καὶ τὸν χρόνον τῶν ἀσθενειῶν, τῶν θλίψεων καὶ τῆς ἀκουσίας ἀργίας, θὰ ἴδῃς ὅτι ὀλίγαι ἡμέραι ἀπολείπονται ὅπως ἀπολαύσῃς τῶν ἀγαθῶν τοῦ βίου, καὶ ὅτι, μίαν μόνον ἡμέραν ἀπολέσας, ἐζημιώθης κατὰ πολύ.

Τὸ ἐνεστὼς ἐξήρτηται ἀπὸ τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος, διότι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον βασανιζόμεθα ὑπὸ ἀναμνήσεων καὶ ταραττόμεθα ὑπὸ ἐλπίδων καὶ φόβων, ὧν ἕνεκα βαρυνόμεθα τὸ παρὸν ἢ ἀφίνομεν αὐτὸ νὰ διαῤῥεύσῃ.

Καὶ ναὶ μὲν ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἀπολαύῃ τοῦ παρόντος, μετὰ φρονήσεως ὅμως. Ἐπειδὴ δὲ τὸ παρὸν γίνεται ταχέως παρελθὸν, ἀνάγκη νὰ ἦναι ἡ ἀπόλαυσις τοιαύτη, ὥστε νὰ μὴ λυπῇ τὴν συνείδησίν σου, ἀλλὰ τοὐναντίον ν' ἀφῆκε γλυκείας ἀναμνήσεις, καθόσον καὶ αὐταὶ ἀποτελοῦσιν εὐτυχίαν.

Εἴδομεν πόσον εἶναι ἀναγκαῖον νὰ φειδώμεθα τοῦ χρόνου καὶ νὰ δαπανῶμεν αὐτὸν οὕτω πως ὥστε οὔτε νὰ μετανοῶμεν, οὔτε νὰ λυπώμεθα. Καὶ τοῦτο ἀπαιτεῖ ἡ φρόνησις· ἀπαιτεῖ ὅμως καί τι ἄλλο ἐπίσης σπουδαῖον, ἤτοι τὴν περὶ τοῦ μέλλοντος πρόνοιαν, περὶ ἧς χρεία νὰ φροντίζωμεν μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας.

Ἐὰν παραφερόμενοι ὑπὸ τῶν παθῶν παραδιδόμεθα ὅλως εἰς προσκαίρους ἀπολαύσεις, οὐδόλως σκεπτόμενοι περὶ τῶν λυπηρῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἀπρονοησίας ἡμῶν, δημιουργοῦμεν τὴν μέλλουσαν ἡμῶν δυστυχίαν καὶ, χάριν μικρᾶς ἀπολαύσεως, παρασκευάζομεν εἰς ἑαυτοὺς πεν ήκοντα ἐτῶν βασάνους, παίζοντες, οὕτως εἰπτῖν, ὁλόκληρον τὸν βίον χάριν κέρδους μιᾶς στιεγμῆς.

Καὶ ἐντεῦθεν ἡ μωρὰ ῥοπὴ τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὴν σπατάλην τὴν φέρουσαν εἰς τὸν ὄλεθρον· ἐντεῦθεν ἡ σκληρότης ἡ γεννῶσα τὴν ἐκδίκησιν· ἐντεῦθεν ἡ φιλοδοξία; ἡ ἀδιαφοροῦσα διὰ τὴν πτῶσιν· ἐντεῦθεν αἱ καταχρήσεις, αἱ ἀψηφοῦσαι τὰς ἀσθενείας, καὶ ἐντεῦθεν ἡ περιφιλαυτία, ἡ μὴ προβλέπουσα τὴν παρακολουθοῦσαν αὐτὴν ἀπομόνωσιν.

Πλὴν ἀλλ' ὅμως θ' ἀπεφεύγομεν πάντας τοὺς κινδύνους τῆς πλάνης καὶ τοῦ ἐλαττώματος, ἂν, πρὶν ἀκούσωμεν τὴν ἰσχυρὰν φωνὴν τῆς ἐπιθυμίας, ἐσυμβουλευόμεθα τὸ παρελθὸν καὶ ἀνεγινώσκομεν ὀλίγον τὸ μέλλον.

Ἀλλὰ συμβουλευόμενοι τὸ παρελθὸν, δέον νὰ ἐξετάσωμεν αὐτὸ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς φρονήσεως, καὶ οὐχὶ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ φόβου. Ἂς μὴ κυριευώμεθα ὑπὸ τῆς δειλίας· διότι ὁ μὴ τολμῶν οὐδὲν ἀποκτᾷ. Ἀξιολογώτατον δὲ τὸ σύνθημα τῶν ἀρχαίων ἱπποτῶν· «Πράττε τὸ καθῆκον καὶ ἂς γίνῃ ὅ,τι γίνῃ.»

Καὶ ἐν ἑνὶ λόγῳ, ἂν θέλωμεν νὰ γίνωμεν κύριοι τοῦ χρόνου καὶ νὰ καταστήσωμεν τὴν πρόοδον αὐτοῦ γλυκεῖαν καὶ ἐλαφρὰν, ἂς μετριάσωμεν τὰς ἐπιθυμίας καὶ τοὺς φόβους ἡμῶν, ἂς ἀπολαύσωμεν τοῦ παρόντος οὐ μόνον μὴ βλάπτοντες τὸν πλησίον, ἀλλὰ καὶ εὐεργετῶντες αὐτὸν τὸ κατὰ δύναμιν.

Ὁ ἀληθὴς σοφὸς καθίσταται τρισμακάριος ὁσάκις στρέφων τὰ βλέμματα εἰς τὰ ὀπίσω βλέπει ὅτι κατὰ τὸ εὐγενὲς αὐτοῦ στάδιον ἐνίκησε τὰ πάθη αὐτοῦ, καὶ κατέλιπεν ἴχνη ἐργασίας καὶ ἀρετῆς.

Τὴν ἀρχαίαν ταύτην συμβουλὴν πάντες γινώσκουσι καὶ τιμῶσιν· ἀλλὰ καὶ διὰ τί δὲν ἐφαρμόζουσιν αὐτήν; διότι ἡ ἐφαρμογὴ εἶναι δύσκολος.

L. P. DE SÉGUR.

ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Κατὰ τὰς μελέτας τῶν ἀσφαλιστικῶν εταιριῶν καὶ διαφόρους ἐρεύνας ἱστορικῶν καὶ οἰκονομολόγων, ἕκαστος ἄνθρωπος, ἐχόντων κανονικῶς τῶν κατ' αὐτὸν, διαιτώμενος μὲ μέτρον, καὶ λαμβάνων ὅλας τὰς προφυλάξεις, ὅσας ἀπαιτεῖ ἡ ὀρθὴ ὑγιεινὴ, δύναται νὰ ἐλπίσῃ ὅτι θὰ ζήσῃ (μὴ λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν ἐκτάκτων δυστυχημάτων καὶ τῶν κληρονομικῶν ἀσθενειῶν) κατὰ μέσον ὅρον μακροχρονιώτερον παρὰ εἰς τοὺς παρελθόντας αἰῶνας.

Κατὰ τὰς νεωτέρας στατιστικὰς, ἰδοὺ ἡ κατὰ μέσον ὅρον αὔξησις τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς·

Κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἡ διάρκεια τῆς ζωῆς

ἦτο	ἔτη	23		
Πρὸ τοῦ 1789	»	23	καὶ μῆνας	9
Τὸ 1817	»	31	»	8
Τὸ 1834	»	34		
Τὴν σήμερον	»	40		

Τὰ κυριώτερα αἴτια, ἐξ ὧν ἐπῆλθεν ἡ αὔξησις αὕτη τῆς διαρκείας τῆς ζωῆς, εἶνε βεβαίως ἡ γενικὴ εὐζωΐα, ἡ διάδοσις τοῦ ἐμβολιάσματος, τὸ ὁποῖον ἀφαιρεῖ ἀπὸ τὸν θάνατον

Digitized by Google

πολλὰ θύματα, καὶ πρὸ πάντων ἡ ἐφαρμογὴ τῆς δημοσίας καὶ τῆς κατ' οἶκον ὑγιεινῆς.

Τῆς μέσης λοιπὸν διαρκείας τῆς ζωῆς οὔσης τεσσαράκοντα ἐτῶν, ὁ ἄνθρωπος εἶνε καλὸν νὰ συμπληρώσῃ τὸ ἔργον του κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην· ἀλλὰ πρὸ πάντων εἶνε καλὸν νὰ προσπαθήσῃ νὰ παρατείνῃ καὶ ἐπέκεινα τοῦ ὁρίου τούτου τὴν διάρκειαν τῆς ὑπάρξεώς του. Διότι ὁ ἄνθρωπος ἐπισπεύδει τὸ τέλος του διὰ τῶν καταχρήσεων παντὸς εἴδους, ὁποία ἡ κατάχρησις τῆς ἐργασίας καὶ τῶν ἡδονῶν, οἱ ἐκ τῶν ὑποθέσεων δυσάρεστοι περισπασμοί, οἱ κόποι, ἡ κατάχρησις τῶν πνευματωδῶν ποτῶν, ἀπερισκεψίαι κτλ. Ταῦτα εἶνε οἱ μεγαλείτεροι ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ἐξ ἐναντίας οἱ ὅροι τῆς μακροβιότητος, πλὴν ὅσων ἀνωτέρω ἀπηριθμήσαμεν, εἶνε καὶ ὁ γαλήνιος βίος, εὐτυχὴς γάμος καὶ τεκνοποίησις, διότι ὁ ἔγγαμος ζῇ κατὰ τὸ τρίτον πλειότερον παρὰ τὸν ἄγαμον, ἡ ἀπουσία ἀνωφελῶν φροντίδων, ἡ ἁπλότης τῶν ὀρέξεων, ἡ διατριβὴ εἰς τὴν ἐξοχήν, καὶ κλίμα ὑγιεινόν. Γ.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ

19.—Διατί τὰ ἀερόστατα ἀνίπτανται εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν, ἂν καὶ πολλάκις τὰ ἐπιβαρύνουσι μὲ μεγάλα φορτία;

Διότι, ὅπως ἐξηγήσαμεν εἰς προηγουμένην ἐρώτησιν, τὸ ὑδρογόνον διὰ τοῦ ὁποίου πληροῦσιν αὐτὰ εἶναι 13 ἕως 14 φορὰς ἐλαφρότερον τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος. Πολλάκις ἀντὶ ὑδρογόνου μεταχειρίζονται τὸ ἀεριόφως (γκάζ), διὰ τοῦ ὁποίου φωτίζεται καὶ ἡ πόλις μας κατὰ τὰς νύκτας.

Πρὶν ἢ ὅμως ἐφαρμόσωσιν εἰς τὴν ἀνακάλυψιν ταύτην τὸ ὑδρογόνον ἢ τὸ ἀεριόφως, μετεχειρίζοντο τὸν θερμὸν ἀέρα, ὡς τοῦτο βλέπομεν πολλάκις καὶ σήμερον εἰς δημοσίας διασκεδάσεις. Ὁ ἀὴρ θερμαινόμενος διαστέλλεται, γίνεται ἐπομένως ἀραιότερος καὶ ἐλαφρότερος τοῦ περιβάλλοντος ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος. Εἰς τὸ κατώτερον μέρος τοῦ ἀεροστάτου, τῆς ἀεροπόρου ταύτης σφαίρας, ὑπάρχει ὀπή, ἔνθα τίθεται βάμβαξ ἢ ἄλλο τι πεποτισμένον δι' οἰνοπνεύματος, τὸ ὁποῖον ἀναφλέγεται. Ὁ ὀλίγος ἀήρ, ὁ ἐντὸς τοῦ ἀεροστάτου εὑρισκόμενος, θερμαινόμενος ἐξογκοῦται καὶ καταλαμβάνει πολὺ μεγαλείτερον χῶρον.

Μεταξὺ τῶν μᾶλλον ῥιψοκινδύνων ἀεροναυτῶν ἀναφέρουσι τὸν Γκαίϋ-Λουσὰκ (Gay-Lussac), ὅστις ἀνῆλθεν εἰς τὸ καταπληκτικὸν ὕψος τῶν 7 χιλ. μέτρων.

Πλεῖστοι ὅσοι προσεπάθησαν ν' ἀνεύρωσι τὸ μέσον διὰ τοῦ ὁποίου νὰ δύναται ὁ ἀεροναύτης νὰ διευθύνῃ τὸ ἀερόστατον κατὰ τὴν θέλησίν του, ὡς ὁ πλοίαρχος ἀτμόπλοιον, ἢ ἐν ἄλλαις λέξεσι τὸ πηδάλιον τοῦ ἀεροστάτου. Ἀλλ' ἡ λύσις τοῦ σπουδαίου τούτου προβλήματος δὲν εὑρέθη εἰσέτι.

ΒΕΖΥΡΗΣ

Ἡ λέξις *βεζύρης* κατὰ τὴν κυριολεκτικὴν σημασίαν ἐν τῇ τουρκικῇ γλώσσῃ δηλοῖ ἀχθοφόρον, ὄνομα ἀρκούντως πρὸς τὸ πρᾶγμα ἀνταποκρινόμενον, ὡς φέρον τὸ ἄχθος τῶν κυβερνητικῶν ὑποθέσεων, δι' οὗ ὁ βασιλεύων φορτίζει τὸν πρῶτον ὑπουργὸν μετ' ἀπεριορίστου πληρεξουσιότητος, συνάμα δὲ καὶ μετ' ἀμερίστου εὐθύνης. Ὁ πρῶτος βεζύρης τῶν Ὀθωμανῶν (Ἀλαεδδὶν), ἀδελφὸς τοῦ κυριάρχου (Ὀρχάν, υἱοῦ τοῦ θεμελιωτοῦ τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, καταλαβόντος δὲ τὴν ἀρχὴν τῷ 1326), οὔπω εἶχε τόσῳ μεγάλην ἐξουσίαν, ὅσῳ οἱ ὕστερον μεγάλοι βεζύραι, οἵτινες, προεδρεύοντες πολλῶν ἄλλων βεζυρῶν, διεῖπον διὰ τῆς ἰδίας χειρὸς τὰ τοῦ πολέμου καὶ τῆς εἰρήνης, τὰ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς καὶ ἐσωτερικῆς διοικήσεως. Ὁ Ἀλαεδδὶν, ἄπειρος ὢν τῆς πολεμικῆς, ἠσχολήθη μόνον περὶ τὰ διοικητικὰ καὶ νομοθετικὰ τοῦ προκόπτοντος βασιλείου, ὅπερ ἐνίσχυσε διὰ σοφῶν θεσμοθεσιῶν, ἐνῷ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἐξέτεινεν αὐτὸ διὰ νέων κατακτήσεων.[1]

ΤΡΟΠΟΣ ΤΟΥ ΑΡΕΣΚΕΙΝ

Ὁ κ. Μογκρὶφ ἔγραψε περὶ τῆς τέχνης καὶ τῶν τρόπων τοῦ ἀρέσκειν· μία ὅμως φράσις αὐτοῦ, εἶναι ἐκφραστικωτέρα ὁλοκλήρου τοῦ βιβλίου.

«Ἀσφαλέστατον, λέγει, τρόπον τοῦ ἀρέσκειν νόμιζε τὴν διηνεκῆ λήθην σεαυτοῦ, τοσοῦτον μάλιστα τελείαν ὥστε μόνον περὶ τῶν ἄλλων νὰ σκέπτεσαι.»

Οἱ τρόποι ἄρα τοῦ ἀρέσκειν συναποτελοῦνται ἐξ εὐγενείας καὶ ἐπιεικείας ἐξηγούσης ἀγαθότητα ψυχῆς καὶ ἐκ προσοχῆς συντόνου εἰς ἐκπλήρωσιν ἀκριβῆ πάντων τῶν κοινωνικῶν καθηκόντων. Γυνὴ νέα ἔχουσα καὶ πνεῦμα καὶ μάθησιν, ἄνευ ὅμως ἐπιδείξεως, συμπεριφορὰν εὐάρεστον ἀλλ' ἀφελῆ, ἔνδυμα κομψὸν ἀλλ' ἀπερίεργον, φαιδρότητα κοσμίαν, ψυχῆς γαλήνην μὴ ἀποκλίνουσαν εἰς ῥαθυμίαν, ἑνὶ λόγῳ, προτερήματα ἀφιλόκομπα, ἡ γυνὴ αὐτή, λέγω, φαίνεταί μοι πρότυπον ἐντελοῦς γυναικὸς ἄξιον μιμήσεως. Ἡ νέα γυνή, ἡ συναισθανομένη καλῶς τὰς ἀρχὰς ταύτας, εἶναι σχεδὸν βεβαία περὶ τῆς ἐπιτυχίας της ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Πρέπει δὲ καὶ πρὸς

1. Ἐκ τῆς Ἱστορίας τῆς Ὀθωμ. Αὐτοκρ. Χάμμερ, μετ. Κ. Κροκιδᾶ.

Digitized by Google

τὴν πρεσβυτικὴν ἡλικίαν νὰ δεικνύῃ σέβας, καὶ ἰδίως πρὸς τὰς ἠλικιωμένας γυναῖκας, τῶν ὁποίων ἡ μὲν καρδία αἰσθάνεται περίλυπος τὴν παρακμὴν τῆς νεότητος, ἡ δὲ εὐμενὴς ψῆφος ἑλκύει καὶ τῶν ἄλλων τὴν ἐπιδοκιμασίαν. Ἄς μὴ φροντίζῃ ποτὲ πῶς ν' ἀρέσῃ εἰς τοὺς νέους, ἀλλὰ πῶς ν' ἀπομακρύνῃ τοὺς ἐπικινδύνους αὐτῆς λάτρας, βεβαία οὖσα ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ λατρεύωσιν αὐτὴν ἔτι μᾶλλον. Διαβεβαιῶ δὲ ὅτι ὁ θρίαμβος τῆς νέας ἥτις θ' ἀκολουθήσῃ τὰς συμβουλὰς ταύτας, ἔσεται ἐντελής, διαρκής, γενικὴ δὲ ἡ ὑπὲρ αὐτῆς ὑπόληψις.

Ñ.

ΥΓΙΕΙΝΗ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ

Ὁ ἄνθρωπος πρέπει καθ' ἑκάστην ν' ἀκούῃ γλυκύ τι ᾆσμα, ν' ἀναγινώσκῃ ὡραῖόν τι ποίημα, νὰ βλέπῃ ἔξοχόν τινα εἰκόνα καί, εἰ δυνατόν, νὰ ἐκφράζῃ ὀρθάς τινας ἰδέας. Ἄλλως χάνει τὸ αἴσθημα τοῦ τελείου καὶ τοῦ καλοῦ καὶ τὴν πρὸς ταῦτα τάσιν ἀμβλύνεται.

GÜTHE.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Ἡ ἀλήθεια εἶνε ὡς ἡ δρόσος τῆς πρωΐας· μόνον ἐντὸς καθαροῦ δοχείου μένει καθαρά. (Bernardin de St Pierre.)

*** Τὰ παραδείγματα, ἅπερ τοσάκις εἶδες, ἡ ἰδία σου πεῖρα καὶ αὐτὴ ἡ καρδία σου ἀρκούντως σοὶ λέγουσιν, ὅτι οὐχὶ ὁ ἐν ὑψηλῷ βαθμῷ καὶ ἐν ἀξιώμασι διατελῶν ἀπολαμβάνει τὴν ἀληθῆ τιμὴν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἀδιαφόρως ἐκ τῶν μεγάλων καὶ ἐκ τῶν μικρῶν παρὰ πάντων τιμᾶται μόνος ἐκεῖνος, ὅστις διακρίνεται ἐπὶ ἀρετῇ καὶ ἐπὶ ἰδιάζοντι εὐγενεῖ τρόπῳ. Πρὸς τὴν ἀληθῆ ταύτην λάμψιν στρέψον τὴν φιλοτιμίαν σου. Ἐὰν ὄντως ἡ ἀρετὴ σὲ ἐμπνέῃ, ἐὰν ἐν τῷ πνεύματί σου τὰ χριστιανικὰ φρονήματα ἀντικαθιστῶσι τὰς ἀξιώσεις τῆς ἀλαζονείας, οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον θέλεις ἐπιζητεῖ τὴν ἐπιδοκιμασίαν καὶ τὸν ἔπαινον τοῦ πλήθους· διότι θέλει ὑπάρχει διὰ σὲ ἀνωτέρα κρίσις καὶ ποθεινοτέρα ἐπιδοκιμασία, ἡ κρίσις καὶ ἡ ἐπιδοκιμασία τῆς συνειδήσεώς σου. (Zschokke.)

*** Ἡ ἐκπλήρωσις καθήκοντος καταλείπει πολλάκις εἰς τὴν ψυχὴν αἴσθημά τι παρόμοιον μὲ τὴν τύψιν τοῦ συνειδότος, προερχόμενον ἀπὸ τὸν φόβον μήπως δὲν ἦτον ἀρκετὸν ὅ,τι ἐκάμαμεν. (Göthe.)

*** Ἂν ἠδύνασο νὰ ἠξεύρῃς ὅσα λέγονται περὶ σοῦ ἀπόντος, ἤθελες ἀναμφιβόλως γενῆ κοσμιώτερος καὶ ἐπιεικέστερος εἰς τὰς περὶ τῶν ἄλλων κρίσεις σου.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

Ζῶα τὰ ὁποῖα δὲν πρέπει νὰ καταστρέφωνται.

Διατί καταστρέφεις τὰς ἀράχνας καὶ ἐκεῖ ἔνθα δὲν ἀπαιτεῖ τοῦτο ἡ καθαριότης, ἀφ' οὗ αὗται ἐξαφανίζουσι τὰς ὀχληρὰς μυίας;

Διατὶ πατᾷς, εἰς τοὺς κήπους μας, τὴν ὡραίαν χρυσόμυιαν, ἥτις κυνηγᾷ τὴν κάμπην, τὸν γυμνοσάλιαγκον καὶ ἄλλα καταστρεπτικὰ ζωΰφια;

Διατί σκοτόνεις τὰ μὴ φαρμακερὰ ὀφείδια, τὰ ὁποῖα οὐδένα ἄλλον βλάπτουσιν εἰμὴ τοὺς ποντικούς;

Διατί κυνηγᾷς τὸν μικρὸν καὶ ἀβλαβῆ τυφλήτην, ὁ ὁποῖος τρέφεται μὲ ἀκρίδας καὶ ἄλλα ἔντομα;

Διατί ζητεῖς νὰ καταστρέφῃς τὸν κοῦκκον, ὅστις σὲ ἀπαλλάττει τῶν εἰδεχθῶν καὶ δηλητηριωδῶν καμπῶν;

Διατί ἐξολοθρεύεις τὰ σπουργίτια, τὰ ὁποῖα μόνον ὅταν δὲ εὑρίσκωσιν ἔντομα τρώγουν ὀλίγους κόκκους σιτηρῶν, ἐξολοθρεύουσιν ὅμως κυρίως τὰ ἔντομα τὰ βλάπτοντα τὰ σιτηρά;

Διατί καταδιώκεις τὰ *σουσουράδια*, τῶν ὁποίων ἔργον εἶνε νὰ τρώγωσι σκώληκας, οἵτινες θὰ μετεβάλλοντο εἰς ἔντομα, καὶ νὰ ψυλλίζωσι τὰ ποίμνιά μας;

Διατί στένεις παγίδας κατὰ τῶν πτωχῶν μελισσοφάγων, ἐκ τῶν ὁποίων ἕκαστον ζεῦγος συλλαμβάνει 120,000 σκωλήκων κατὰ μέσον ὅρον διὰ νὰ θρέψῃ τὰ μικρά του;

Διατί σκοτόνεις τὴν μικρὰν κιχινελλίδα, ἥτις τρέφεται μὲ ψεῖρας τῶν δένδρων;

Διατί καταστρέφεις ἀθῶα πτηνὰ καὶ χαλᾷς τὰς φωλεάς των, ἐν ᾧ ταῦτα σὲ ἀπαλλάττουσιν ἀπὸ τὰς σαρανταποδαρούσας καὶ ἀπὸ τὰς σφῆκας;

Διατί πατᾷς τοὺς μικροὺς βατράχους, τοὺς ὁποίους βλέπομεν τὸ θέρος τρέχοντας εἰς τὰς ἐξοχικὰς ὁδούς, ἐν ᾧ οὗτοι τρώγουσι τοὺς σαλιάγκους καὶ τοὺς μύρμηκας, καὶ ὠφελοῦσιν οὕτω τὴν γεωργίαν;

Διατὶ σώζεις τὴν ζωὴν χιλιάδων ὀχληρῶν κωνώπων φονεύων τὸν ἐχθρόν των, τὸ νυκτοχελίδονον;

Διατί νομίζεις ὅτι εἶνε ἐχθρά μας ἡ νυκτερίς, ἡ ὁποία δὲν πειράζει ἄλλον εἰμὴ τὰς νυκτοβίους χρυσαλίδας καὶ τὰς ζῆνας, κυνηγοῦσα αὐτὰς ἀπαράλλακτα ὅπως ἡ χελιδὼν τὰς σκνίπας;

Τί κακὸν σὲ κάμνει ἡ μυγαλῆ καὶ ζητεῖς νὰ τὴν ἐξολοθρεύσῃς, ἐν ᾧ τρέφεται μὲ σκώληκας, ὅπως ὁ ποντικὸς μὲ σῖτον;

Διατί πιστεύεις ὅτι ἡ γλαὺξ τρώγει τὰς ὄρνιθας καὶ τὰ περιστέρια, ἐν ᾧ τοῦτο δὲν εἶνε ἀληθές; Διατί τὴν ἐξολοθρεύεις, ἐνῷ τρώγει τοὐλάχιστον 6,000 ποντικοὺς κατ' ἔτος, ἀναπληροῦσα ὡς πρὸς τοῦτο ἓξ ἕως ὀκτὼ γάτους;

ΠΑΡΟΡΑΜΑ.—Σελ. 184, στήλ. 6', ἐν ὑποσ. ἀντὶ «καὶ τῶν 110 ἐφημερίδων τῶν ἐκδιδομένων ἐν ἁπάσῃ τῇ Ἑλλάδι», ἀνάγν. «τῶν ἐκδιδομένων ἐν Ἀθήναις γνωστοτέρων ἐφημερίδων.»

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.

Digitized by Google

'Αριθ. 14 — Λεπτὰ δέκα.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Πρῶτος

Συνδρομὴ ἐτησία: 'Εν 'Ελλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι — Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: 'Οδὸς Σταδίου, 6.

4 'Απριλίου 1876

'Από τῆς προσεχοῦς Κυριακῆς ἡ 'Εστία θὰ πωλῆται, ἔν τε ταῖς ὁδοῖς καὶ ἐν τῷ γραφείῳ αὐτῆς, ἀντὶ λεπτῶν 20. 'Η αὔξησις αὕτη ἐπιτρέπει τῇ Διευθύνσει νὰ μὴ ὁρίζῃ τοῦ λοιποῦ ἐκ τῶν προτέρων τὸν ἀριθμὸν τῶν πωλουμένων φύλλων.

'Εν τῷ γραφείῳ θὰ πωλῶνται ἐπίσης καὶ ἐκ τῶν προηγουμένων φύλλα πρὸς λεπτὰ 30.

Εἰς τὸ μέτρον τοῦτο προέβη ἡ Διεύθυνσις ἕνεκα τῆς μεγάλης ζητήσεως φύλλων, ὑπερβαινόντων κατὰ πολὺ τὰ ὁριζόμενα πρὸς πώλησιν.

ΠΡΟΛΗΨΕΙΣ ΚΑΙ ΠΛΑΝΑΙ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

Κατὰ τὸν 'Αλφόνσον Κάῤῥ, ὑπὸ ***

Συνέχεια· ἰδὲ σελ. 193.

'Ερ.-Οἱ νεκροὶ ἀνασταίνονται καὶ πρέπει νὰ φοβώμεθα τοὺς βρυκόλακας;

'Απ.-'Εὰν οἱ νεκροὶ ἀνεστήνοντο, ὁ Θεὸς δὲν θὰ ἐσυγχώρει εἰς τὰς ψυχὰς τῶν κακῶν νὰ ἀνατρέπωσι τὴν τάξιν τῆς φύσεως διὰ νὰ ἔρχωνται νὰ κακοποιοῦν τοὺς ζῶντας. 'Εὰν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀγαθῶν ἀνθρώπων ἐδίδετο ἡ ἄδεια αὐτὴ, θὰ ἐδίδετο ἵνα ἐπαγρυπνοῦν ἐπὶ ἐκείνων τοὺς ὁποίους ἠγάπων. Θὰ ἐδυσαρεστεῖσο τάχα ἂν ἔβλεπες τὸν πατέρα ἢ κανένα φίλον σου εἰλικρινῆ; 'Αλλά, ὡς σὲ εἶπα, οἱ νεκροὶ δὲν ἀνασταίνονται.

'Ερ.-Δὲν εἶναι δεισιδαιμονία νὰ χαιρετᾷ τις διαβαίνων πλησίον νεκροῦ;

'Απ.-Εἶναι παρηγορία καὶ ἀπόδειξις συμπαθείας τὴν ὁποίαν δίδομεν εἰς τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς φίλους τοῦ ἀποθανόντος· εἶναι δὲ καὶ σπουδαίας μελέτης ἀπόδειξις, διότι ἐνῷ τὸ σῶμα ἐπιστρέφει εἰς τὴν γῆν, ἡ ψυχὴ ἡ ὁποία τὸ ἐζωογόνει εὑρίσκεται ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὅπου λαμβάνει τὴν ἀμοιβὴν ἢ τὴν τιμωρίαν τῶν καλῶν ἢ κακῶν πράξεών του.

'Ερ.-Δὲν εἶναι πρόληψις νὰ σέβεταί τις τοὺς γέροντας;

'Απ.-Πρόληψις εἶναι νὰ ἀπαρνῆται τις τὸ ἴδιόν του λογικὸν καὶ νὰ βάλλῃ εἰς ἐνέργειαν τὰς γνώμας τῶν γερόντων· πρέπει ὅμως νὰ τὰς ἀκούῃ, ἀπαραλλάκτως ὅπως ζητοῦμεν πληροφορίας ἀπὸ περιηγητὴν διατρέξαντα τὸν δρόμον τὸν ὁποῖον πρόκειται νὰ διατρέξωμεν καὶ ἡμεῖς. 'Ο μὴ τιμῶν τὴν πρεσβυτικὴν ἡλικίαν ὁμοιάζει πρὸς τὸν καταστρέφοντα τὸ πρωῒ τὴν στέγην τῆς οἰκίας εἰς τὴν ὁποίαν θὰ κοιμηθῇ καὶ αὐτὸς τὴν ἑσπέραν.

Οἱ γέροντες εἶναι φίλοι ἀναχωροῦντες, τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ προπέμπωμεν μὲ εὐγένειαν καὶ ἀγάπην.

'Ερ.-Χρεωστοῦμεν εἰς τὰς γυναῖκας σέβας καὶ φιλοφροσύνας;

'Απ.-Μὴ λησμονῇς ὅτι ὁποῖον σέβας καὶ ὁποίας φιλοφροσύνας ἀπαιτεῖς σὺ διὰ τὴν μητέρα, τὴν σύζυγον, τὰς ἀδελφὰς καὶ τὴν θυγατέρα σου, τὰ αὐτὰ χρεωστεῖς καὶ εἰς τὴν μητέρα, τὴν σύζυγον, τὰς ἀδελφὰς καὶ τὰς θυγατέρας τῶν ἄλλων.

'Ερ.-Πρέπει νὰ πίνωμεν κρασί;

'Απ.-Πίνοντες γευόμενοι ὀλίγον κρασὶ ἢ ζῦθον, ἀναλαμβάνομεν τὰς ἐξαντληθείσας δυνάμεις μας ἀπὸ τὴν ἐργασίαν· ἀλλὰ νὰ πηγαίνωμεν εἰς τὰ καπηλεῖα διὰ νὰ ἀναχωρήσωμεν ὡς κτήνη, τρελλοὶ ἢ μαινόμενοι, πράττομεν ὡς νὰ ἐπηγαίναμεν εἰς φαρμακεῖον διὰ νὰ πίωμεν πρωσσικὸν ὀξύ, τὸ ὁποῖον φέρει εἰς θάνατον.

'Ερ.-Πρέπει νὰ ὁμιλῶμεν πολιτικά;

'Απ.-Ναί, ἐὰν ἔχωμεν τὰς ἀπαιτουμένας γνώσεις· εἶναι ὅμως γελοῖον καὶ μωρὸν συγχρόνως νὰ νομίζωμεν ὅτι εἴμεθα εἰς κατάστασιν νὰ ὁμιλῶμεν περὶ τῶν συμφερόντων τῶν ἐθνῶν διότι ἐπίαμεν εἰς τὰ καφεπωλεῖα καφὲν ἢ ῥακίον. 'Οποιονδήποτε καὶ ἂν ἦναι τὸ ἐπάγγελμά σου, θὰ ἐγέλας δι' ἄνθρωπον ὁ ὁποῖος θὰ ἐπεχείρει νὰ μετέλθῃ αὐτὸ χωρὶς νὰ τὸ μάθῃ. 'Η πολιτικὴ δηλ. κυβέρνησις μιᾶς χώρας εἶναι τέχνη τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ μάθῃ τις ὡς μανθάνει τὴν τέχνην τοῦ κτίστου, τοῦ σκυτοτόμου, τοῦ ῥάπτου.

'Ερ.-Εἶναι ἄτοπον ν' ἀναγινώσκωμεν ἐφημερίδας;

'Απ.-Κανὲν ἄτοπον, ὅταν μάλιστα ἔχωμεν κατὰ νοῦν ὅτι ἡ ἐφημερὶς εἶναι δικηγόρος συνηγορῶν ὑπὲρ ὑποθέσεως τὴν ὁποίαν ἔχομεν συμφέρον νὰ κερδήσωμεν. 'Αλλ' ὁ ἀναγινώσκων μίαν μόνην ἐφημερίδα, ὁμοιάζει πρὸς δικαστὴν ὁ ὁποῖος ἀποφασίζει ἀκούων τὸν ἕνα μόνον τῶν διαδίκων.

'Ερ.-Πῶς νὰ κάμω διὰ νὰ μὴ ζηλεύω τὴν τύχην τῶν ἄλλων οἱ ὁποῖοι ἔχουν ὅσα καλὰ ἐγὼ στεροῦμαι;

'Απ.-Νὰ μὴ συγκρίνῃς τὰ δυστυχῆ μέρη τοῦ

Digitized by Google

βίου σου, μὲ τὰ καλὰ μέρη τοῦ βίου τῶν ἄλλων. Ἂν στερῆσαί τι, λέγεις: «ἂν τὸ εἶχα, θὰ ἤμην εὐτυχής!» καὶ τότε ζηλεύεις τὸν ἔχοντα αὐτό. Ἀλλὰ ποῦ ἠξεύρεις ἂν δὲν ἔχῃ παρὰ μόνον αὐτὸ ἢ καὶ ἂν δὲν προσποιῆται ὅτι τὸ ἔχει;

Κατὰ δύο τρόπους εἶναι ὁ ἄνθρωπος πλούσιος· ἢ ἀναβιβάζων τὸ εἰσόδημά του εἰς τὸν βαθμὸν τῶν ἐπιθυμιῶν του, ἢ καταβιβάζων αὐτὰς εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ εἰσοδήματός του.

Δὲν ἔχεις ἄλογα; ἀγάπα τὸν σκύλον σου.

Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς δι' ὅσα πλούτη ἔπλασε διὰ τὸν πτωχόν· εὐλογητὸς διὰ τὸν οὐρανὸν καὶ τὸν ἥλιον· εὐλογητὸς διὰ τὰ δροσερὰ νερὰ καὶ τὴν σκιὰν τῶν δένδρων· εὐλογητὸς διὰ τὰ ἄνθη τοῦ ἀγροῦ, τὰ φυτὰ τῶν τοίχων καὶ τὰς ἀκάνθας τῶν φραγμῶν· εὐλογητὸς διὰ τὸ κελάδημα τοῦ κορυδαλοῦ καὶ τοὺς ὕμνους τῆς ἀηδόνος· εὐλογητὸς διὰ τὴν ἀγάπην τῆς οἰκογενείας καὶ τῶν φίλων· εὐλογητὸς δι' ὅλα τὰ ὡραῖα καὶ εὐχάριστα πράγματα τὰ ὁποῖα ἐν τῇ ἀπείρῳ ἀγαθότητί του ἐπιδαψιλεύεται εἰς ὅλους ἐν γένει.

Ἐρ.-Ἀλλὰ μὲ φαίνεται ἀδύνατον νὰ μὴ ζηλεύωσιν οἱ πτωχοὶ ἐνίοτε, μάλιστα καὶ νὰ μὴ φθονῶσι τοὺς πλουσίους.

Ἀπ.-Οἱ πλούσιοι, ὡς σὲ προεῖπα, ταύτην ἔχουν τὴν ὑπεροχὴν, ὅτι πλὴν τοῦ νομίμου μέρους τῶν ἀγαθῶν τοῦ κόσμου, ἔλαβαν εἰς παρακαταθήκην καὶ τὸ μέρος τῶν πτωχῶν, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐπιφορτισμένοι νὰ διανέμωσιν εἰς αὐτούς. Καὶ ὅμως ἐπειδὴ πολλοὶ ἀντὶ νὰ ἐκπληρώσουν χαίροντες καὶ εὐγνωμονοῦντες τὴν γλυκεῖαν καὶ εὐγενῆ αὐτὴν ἐντολὴν, προτιμοῦν νὰ μένουν ὡς σάκκοι πλήρεις χρυσίου, ἡ Θεία Πρόνοια ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς περισσοτέρας ἀνάγκας παρὰ εἰς τοὺς ἄλλους, αἱ δὲ ἀνάγκαι δὲν ἠμποροῦν νὰ θεραπευθοῦν εἰμὴ διὰ τῆς ἐργασίας τῶν ἄλλων, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἀνταμείβουν οἱ πλούσιοι· διὸ μέρος τῶν χρημάτων αὐτῶν μεταβαίνει ὅπου ἔπρεπε νὰ δοθῇ.

Ἐρ.-Καὶ οἱ φιλάργυροι;

Ἀπ.-Περὶ αὐτῶν δὲν ἔχω τίποτε νὰ σὲ εἰπῶ· εἶναι ὄντα ἐλεεινά, ἀνωφελῆ καὶ ἀποτρόπαια· εἶναι μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ὅ,τι μεταξὺ τῶν ζώων οἱ κόρεις καὶ οἱ φρῦνοι.

Τὰ περισσότερα τῶν πραγμάτων διὰ τὰ ὁποῖα ὑπερηφανεύονται οἱ πλούσιοι εἶναι ἀτελεῖς ἀποζημιώσεις ἐκείνων τὰ ὁποῖα μᾶς δίδει ἡ φύσις δωρεάν. Ἡ μαρμαρίνη αὕτη στήλη μὲ τὸ κορινθιακόν της κιονόκρανον, ἀξίζει περισσότερα χρήματα ἀφ' ὅσα ἠμπορεῖς νὰ κερδήσῃς ἐφ' ὅλης σου τῆς ζωῆς. Ἐπαινοῦμεν τὸν τεχνίτην ὅτι ἐμιμήθη καλῶς τὰ φύλλα τῆς ἀκάνθου ἡ ὁποία φύεται εἰς τὸν κῆπόν σου καὶ τὸ στέλεχος τῆς δρυὸς ἡ ὁποία ὑψοῦται πλησίον τῆς θύρας σου.

Αἱ δρῦς ἔχουσι κατ' ἔτος νέα καὶ δροσερὰ φύλλα, καὶ χρησιμεύουν εἰς τὰ πτηνὰ τὰ ὁποῖα κελαδοῦν τόσον γλυκά, ὥστε ὁ μεγαλήτερος ἔπαινος τὸν ὁποῖον κάμνομεν δι' ἕνα τραγῳδιστὴν ἢ μίαν τραγῳδίστριαν εἰς τοὺς ὁποίους δίδουν ἑκατὸν χιλιάδας δραχμῶν κατ' ἔτος, εἶναι ἡ σύγκρισις αὐτῶν μὲ ἀηδόνα ἢ μὲ κανάρι.

Ἡ παλαιὰ ἐκείνη ἰτέα, ἐκείνη ἡ λίμνη εἰς τὴν ὁποίαν κολυμβοῦν αἱ πάπιαι, ζωγραφισμέναι ἀτελέστατα ἀπὸ περίφημον ζωγράφον ἐπὶ πανίου, πωλοῦνται εἴκοσι χιλιάδες δραχμῶν. Ἡ πολυτέλεια τοῦ πλουσίου συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἔχῃ τὴν εἰκόνα τῶν εὐχαριστήσεων ὅσας ἔχει δωρεὰν ὁ πτωχός.

Οἱ μὲν πλούσιοι ἔχουν τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων, οἱ δὲ πτωχοὶ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ.

Ἕπεται συνέχεια.

ΠΩΣ ΤΡΕΦΟΜΕΘΑ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 194.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΚΑΤΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

Ἡ θρέψις τῶν ὀργάνων.

Εἰς τὰ ἄκρα τῶν τριχοειδῶν ἀρτηριῶν ἐκτελεῖ ὁ ἐπιστάτης τοῦ σώματός μας, τὸ αἷμα δηλαδὴ, τὴν διανομὴν ἐκείνην τοῦ ὑλικοῦ περὶ τῆς ὁποίας τοσάκις ἂν ἐνθυμῆσαι ὡμιλήσαμεν κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἱστορίας μας. Ἐκεῖ ἐκτελεῖται ἡ μυστηριώδης ἐνέργεια τῆς θρέψεως, θαῦμα πολὺ μεγαλείτερον τοῦ θαύματος τῆς κυκλοφορίας. Διότι ἐδῶ δὲν πρόκειται πλέον περὶ μηχανικῶν διαιρέσεων καὶ λεπτότητος θαυμασίας, τὴν ὁποίαν δὲν δύναταί τις μὲν νὰ ἴδῃ, ἐννοεῖ ὅμως ὁπωσδήποτε, ἀλλὰ περὶ μυστηρίου ἀληθῶς ἀκατανοήτου. Τὸ μυστήριον δὲ αὐτὸ εἶνε ἡ ἔμφυτος καὶ ἀνεξήγητος λεπτότης μὲ τὴν ὁποίαν ἕκαστον τῶν ἀπειραρίθμων μορίων, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται τὸ σῶμά μας, λαμβάνει ἀπὸ τὸ αἷμα ἐκείνην ἀκριβῶς τὴν τροφὴν, ἥτις τοῦ χρειάζεται, καὶ ἀφίνει τὸ ὑπόλοιπον εἰς τὸν γείτονά του χωρὶς ποτὲ νὰ ἀπατηθῇ.

Τοῦτο ποτέ σου βεβαίως δὲν τὸ ἐσυλλογίσθης, διότι εἶσαι μικρὰ κόρη, καὶ αἱ μικραὶ κόραι δὲν τὰ πολυεξετάζουν αὐτὰ τὰ πράγματα.

Φαντάσου ὅμως, σὲ παρακαλῶ, τί θὰ συνέβαινε, ἂν ὁ ὀφθαλμὸς παραδείγματος χάριν ἐλάμβανεν ἀπὸ τὸ αἷμα τὴν τροφὴν, ἥτις ἦτο προωρισμένη διὰ τοὺς ὄνυχας, ἂν ἡ κόμη ἥρπαζεν αὐθαιρέτως τὴν τροφὴν τῶν ὀδόντων, ἂν ἡ γλῶσσα ἔκλεπτε τὴν προσδιωρισμένην διὰ τὰ ὀστᾶ, καὶ οὕτω καθεξῆς. Διατί δὲ αὐτὸ δὲν συμβαίνει; τίς τὸ ἐμποδίζει; Ἀφοῦ τὸ αἷμα τὰς ἰδίας οὐσίας δίδει καὶ εἰς τὰς σάρκας, καὶ εἰς τὰ ὀστᾶ, καὶ εἰς τὸν ὀφθαλμὸν, καὶ εἰς τὰς τρίχας, καὶ εἰς τοὺς ὄνυχας, πῶς καὶ διατί ὁ μὲν ὀφθαλμὸς λαμβάνει ἐκ τῶν οὐσιῶν ἐκείνων ὅ,τι δύναται νὰ κατα-

Digitized by Google

σκευάση ὀφθαλμόν, οἱ δὲ ὄνυχες ὅ,τι χρησιμεύει εἰς κατασκευὴν ὀνύχων, καὶ οὕτω καθεξῆς;

Πῶς γίνεται τοῦτο;

Οἱ ἰατροὶ θὰ σοῦ ἀποκριθοῦν, ἂν τοὺς ἐρωτήσῃς, ὅτι ἕκαστον ὄργανον ἔχει ἰδιαιτέραν τινὰ αἰσθητικότητα, διὰ τῆς ὁποίας ἀναγνωρίζει καὶ παραλαμβάνει παρὰ τοῦ αἵματος αὐτὴν μᾶλλον τὴν οὐσίαν, ἥτις τοῦ χρησιμεύει, παρὰ τὴν ἄλλην, ἥτις τοῦ εἶνε ἄχρηστος.

Ἡ ἀπάντησίς των ὅμως δὲν λύει τὴν ἀπορίαν σου, διότι ἴσα ἴσα τὴν ἰδιαιτέραν ἐκείνην αἰσθητικότητα ἑκάστου ὀργάνου πρέπει νὰ ἐξηγήσωσι.

Τὴν ἐξήγησιν ὅμως αὐτὴν δὲν δύνανται νὰ τὴν δώσωσι, διότι τὸ πρᾶγμα καμμίαν ἐξήγησιν δὲν ἐπιδέχεται.

Τὰ διάφορα τοῦ σώματός μας ὄργανα πρέπει νὰ τὰ θεωρήσῃς ὡς ὄντα τρόπον τινὰ χωριστά, τῶν ὁποίων ἕκαστον ἔχει χωριστὴν τινα ζωὴν καὶ χωριστὰς σχέσεις καὶ φιλίας. Καθὼς δὲ ὁ ἄνθρωπος ἀναγνωρίζει ἐντὸς τοῦ πλήθους τοὺς φίλους καὶ γνωρίμους του, καὶ δίδει εἰς αὐτοὺς τὴν χεῖρα, τοιουτοτρόπως καὶ ἕκαστον τῶν ὀργάνων τοῦ σώματός μας ἀναγνωρίζει ἐντὸς τοῦ αἵματος τὰς χρησίμους εἰς αὐτὸ οὐσίας καὶ τὰς παραλαμβάνει, χωρὶς ποτὲ νὰ ἀπατηθῇ.

Ἆ! μὴ βιαζώμεθα· ἀπατᾶται καὶ αὐτὸ ἐνίοτε, ἀλλὰ τοῦτο γίνεται εἰς ἐκτάκτους περιστάσεις.

Τὰ ὀστᾶ, παραδείγματος χάριν, σύγκεινται ἀπὸ *πηκτὴν*—ἐκείνην ἀκριβῶς τὴν ὁποίαν κατασκευάζει ὁ μάγειρός σας καὶ τὴν ὀνομάζει γαλλιστὶ κατὰ τὸν συρμὸν gélée—καὶ ἀπὸ φωσφορικὴν ἄσβεστον, περὶ τῆς ὁποίας σοῦ ἔκαμα ἤδη λόγον ἂν καλῶς ἐνθυμοῦμαι, καὶ ἥτις ἀποτελεῖ τὴν δύναμιν καὶ τὴν στερεότητα τῶν ὀστῶν. Κατ' ἀρχὰς τὸ ὀστοῦν εἶνε ὅλως διόλου ὅμοιον μὲ πηκτήν, καὶ ἡ φωσφορικὴ ἄσβεστος προστίθεται εἰς αὐτὸ μὲ τὸν καιρόν, καθ' ὅσον προχωρεῖ ἡ ἡλικία.

Κατὰ κανόνα λοιπὸν τὰ ὀστᾶ δὲν λαμβάνουν ἄλλο τίποτε παρὰ τοῦ αἵματος, εἰμὴ πηκτὴν μόνον καὶ φωσφορικὴν ἄσβεστον. Ἂν ὅμως αἴφνης τὸ ὀστοῦν θραυσθῇ, ἐπέρχεται φλόγωσις εἰς τὸ μέρος ὅπου ἔγεινεν ἡ θραῦσις καὶ μεταβάλλονται τότε αἱ ὀρέξεις τοῦ ὀστοῦ. Διότι δὲν λαμβάνει πλέον παρὰ τοῦ αἵματος μόνον ὅσα ἐλάμβανε πρότερον, ἀλλ' ἐκτὸς αὐτῶν δανείζεται καὶ ὅ,τι χρησιμεύει πρὸς κατασκευὴν μικρῶν τινων σαρκωμάτων, ἅτινα φύονται ἑκατέρωθεν τῆς πληγῆς, κατόπιν δὲ συνενοῦνται καὶ κολλῶσι τὸ θραυσθὲν ὀστοῦν. Πρώτη αὐτὴ ἐξαίρεσις τοῦ κανόνος.

Εἰς μερικὰς ἀσθενείας τὰ ὀστᾶ ἀποστρέφονται τὴν φωσφορικὴν ἄσβεστον καὶ δὲν λαμβάνουσι πλέον ἐξ αὐτῆς. Ἐπειδὴ δὲ ἡ παλαιά, ἥτις περιείχετο ἐντὸς αὐτῶν, φθείρεται βαθμηδὸν καὶ ἐξαφανίζεται, ἕνεκα τῆς ἀδιακόπου καταστροφῆς ἥτις γίνεται ἐντὸς τοῦ σώματός μας, καθὼς ἄλλοτε σοῦ ἔλεγον, τὰ ὀστᾶ ἐξασθενοῦσιν ὁλονὲν καὶ δὲν δύνανται πλέον ἐντὸς ὀλίγου νὰ φέρωσι τὸ σῶμά μας. Δευτέρα ἐξαίρεσις.

Τέλος πάντων, ὅταν ἔρχεται τὸ γῆρας, τὰ ὀστᾶ εὑρίσκονται τόσον πολὺ παραγεμισμένα μὲ φωσφορικὴν ἄσβεστον, ὥστε δὲν ἔχουσι πλέον θέσιν διὰ τὴν εὑρισκομένην ἐντὸς τοῦ αἵματος· τί γίνεται αὐτὴ τότε;

Πηγαίνει καὶ ζητεῖ ἀλλοῦ καταφύγιον· εὑρίσκονται δὲ εὐσπλαγχνικὰ τινὰ ὄντα, τὰ ὁποῖα τῆς δίδουσι φιλοξενίαν, καὶ τοιαῦτα εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αἱ ἀρτηρίαι καὶ πολὺ σπανίως οἱ μῦς. Διὰ τοῦτο πολλάκις ἀπαντῶνται εἰς τοὺς γέροντας ἀρτηρίαι ἀποστεωμέναι, διότι ἔφαγον πολὺν φωσφορικὴν ἄσβεστον. Τρίτη ἐξαίρεσις.

Ἐξ ὅλων αὐτῶν βλέπεις, ὅτι τρέφονται μὲν τὰ ὄργανα τοῦ σώματός μας διὰ τοῦ αἵματος, δὲν γνωρίζομεν ὅμως οὔτε εἶνε δυνατὸν νὰ μάθωμεν τὸ πῶς. Διότι τὸ μυστήριον αὐτὸ δὲν κατορθώνει οὔτε μικροσκόπιον νὰ τὸ εὕρῃ, οὔτε νοῦς νὰ τὸ ἀνακαλύψῃ.

Τὰ *ὄργανα* εἶπα καὶ πάλιν, καὶ ὅμως δὲν σοῦ ἐξήγησα οὔτε τὴν λέξιν οὔτε τὸ πρᾶγμα, ἐνῷ πρέπει βεβαίως νὰ τὸ μάθῃς.

Περὶ τούτου λοιπὸν τὴν ἐρχομένην Κυριακήν.

Ἕπεται συνέχεια. ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΛΑΧΟΣ.

Ο ΠΕΡΙΠΛΟΥΣ ΤΗΣ ΓΗΣ ΕΝ ΕΤΕΙ 1876

Ἐκ μεταφράσεως διασκευασθὲν ὑπὸ Δ. Κ. Κοκκίδου.

Τῇ βοηθείᾳ τοῦ ἀτμοῦ, δυνάμεθα νῦν οἱ κάτοικοι τῆς γῆς νὰ περιπλεύσωμεν ταύτην εἰς ὀγδοήκοντα ἡμέρας, εἰς ὀλιγώτερον δηλ. χρονικὸν διάστημα παρ' ὅσον ἐχρειάζοντο κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἐνίοτε, ὅπως μεταβῶσιν ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὴν τότε λαμπρὰν, μάλιστα διὰ τοὺς κατοίκους τῆς Ἀνατολῆς Βενετίαν, ἢ τὸ Λονδῖνον. Κατὰ δὲ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ὁ μοναχὸς Διέγος Γουεβάρας (Diego Guebara) διήνυσεν ὡς ἑξῆς τὸ διάστημα μεταξὺ Μανίλλης, τῆς πρωτευούσης τῶν ἐν τῷ Εἰρηνικῷ Ὠκεανῷ πρὸς ΝΑ. τῆς Κίνας κειμένων Φιλιππίνων νήσων καὶ τῆς μητροπόλεως αὐτῶν Ἱσπανίας. Ἀπὸ Μανίλλης μετέβη εἰς Μαλάκκαν (τὴν μεσημβρινὴν ἄκραν τῆς πέραν τοῦ Γάγγου Ἰνδικῆς)· ἀπὸ τῆς Μαλάκκας εἰς τὴν πορτογαλλικὴν ἀποικίαν Γόαν, τὴν εἰς τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν τῆς ἐντεῦθεν τοῦ Γάγγου Ἰνδικῆς· ἀπὸ Γόας εἰς τὴν πλησίον τῶν ἐκβολῶν τοῦ Εὐφράτου καὶ τοῦ Περ-

Digitized by Google

σικοῦ κόλπου Βασσόραν· ἀπὸ Βασσόρας (ἢ Μπάσρας) ἐπὶ καμήλου διὰ τῆς Μεσοποταμίας καὶ Κοιλοσυρίας εἰς τὸ Χαλέπιον· ἀπὸ Χαλεπίου εἰς τὴν Κρήτην· ἀπὸ Κρήτης εἰς τὴν Λιβόρνον· ἀπὸ Λιβόρνου εἰς Ῥώμην· τέλος ἀπὸ Ῥώμης ἔφιππος εἰς τὴν Μαδρίτην. Ἐνῷ δὲ δι' ὅλον τὸ ταξείδιον ἐχρειάσθη δύο ἔτη, δὲν ἔκαμεν ὅμως ὅλον τὸν περίπλουν τῆς γῆς, ἀλλὰ διήνυσε κάτι πλέον τοῦ ἡμίσεος μόνον.[1]

Ἰδοὺ δὲ πῶς τις δύναται τὴν σήμερον νὰ περιπλεύσῃ ὅλην τὴν γῆν·

Ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Μασσαλίαν (δι' ἀτμοπλοίου)	5	ἡμέρ.
Ἀπὸ Μασσαλίας εἰς Χάβρην (διὰ τοῦ σιδηροδρόμου)	1	»
Ἀπὸ Χάβρης εἰς Νεοβόρακον (δι' ἀτμοπλοίου)	11	»
Ἀπὸ Νεοβοράκου εἰς τὸν ἐπὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ λιμένα τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου (διὰ τοῦ σιδηροδρόμου)	7	»
Ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου εἰς τὴν Ὑοκόχαμαν τῆς Ἰαπωνίας (δι' ἀτμοπλοίου)	21	»
Ἀπὸ Ὑοκόχαμας εἰς τὴν παρὰ τὰ παράλια τῆς Κίνας μικρὰν ἀγγλικὴν νῆσον Χογκὸγκ (δι' ἀτμοπλοίου)	6	»
Ἀπὸ Χογκὸγκ εἰς τὴν ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τῆς ἐντεῦθεν τοῦ Γάγγου Ἰνδικῆς Καλκοῦτταν (δι' ἀτμοπλοίου)	12	»
Ἀπὸ Καλκούττας εἰς τὴν παρὰ τὰ δυτικὰ παράλια τῆς αὐτῆς χερσονήσου Βομβάην (διὰ τοῦ σιδηροδρόμου)	3	»
Ἀπὸ Βομβάης διὰ τοῦ Σουὲζ εἰς Πειραιᾶ (δι' ἀτμοπλοίου)	14	»
τὸ ὅλον	80	ἡμέρ.

Τὸ πνεῦμα ἡμῶν ἀμφιβάλλει κάπως περὶ τοῦ δυνατοῦ τοιούτου ταξειδίου· καὶ τοῦτο βεβαίως διότι ἔχομεν καθαρὰν μὲν ἰδέαν περὶ τῆς διαρκείας 80 ἡμερῶν, ἀόριστον ὅμως αἴσθημα περὶ τοῦ μήκους τῆς ὁδοῦ, ἣν διατρέχομεν πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ περίπλου τῆς γῆς. Ἴδωμεν λοιπὸν πόσον εἶναι τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ, ἣν δέον νὰ διανύσωμεν πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν.

Ἡ γῆ εἶναι στρογγύλη καὶ δυνάμεθα νὰ τὴν θεωρήσωμεν ὡς ἔχουσαν ἐντελὲς σφαιρικὸν σχῆμα. Ναὶ μὲν εἶναι γνωστόν, ὅτι εἶναι συμπεπιεσμένη περὶ τοὺς πόλους καὶ ἐξωγκωμένη περὶ τὸν ἰσημερινόν, ἡ παραμόρφωσις ὅμως αὕτη εἶναι τοσοῦτο μικρά, ὥστε δυνάμεθα νὰ τὴν παρίδωμεν, καὶ εἰς ὅλας τὰς σκέψεις ἡμῶν περὶ τοῦ ζητήματος τοῦ περίπλου νὰ δεχθῶμεν τὴν γῆν ὡς ἐντελῶς σφαιρικήν. Πολὺ δὲ πλέον ἀνεπαίσθητος εἶναι ἡ παραμόρφωσις, ἣν προξενοῦσιν αἱ ἀνωμαλίαι τοῦ ἐδάφους. Ἡ ὑψηλοτέρα δηλαδὴ κορυφὴ τῆς γῆς, τὸ Ἐβερέστον, εἰς τὰ μεταξὺ Ἰνδικῆς καὶ Θιβὲτ Ἱμαλάϊα ὄρη, ἔχει ὕψος μόνον 9,200 περίπου μέτρων ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης· ἐνῷ ἡ ἀκτὶς τῆς γηΐνης σφαίρας, ἡ ἀπόστασις δηλαδὴ τοῦ κέντρου αὐτῆς ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας (καὶ ὡς τοιαύτην θεωροῦμεν τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης) εἶναι 6,366,200 περίπου μέτρων. Ὅθεν εἰς πάντα εἶναι καταφανὴς ἡ σμικρότης τῶν ἀνωμαλιῶν τῆς ξηρᾶς σχετικῶς πρὸς τὰ διαστάσεις τῆς γῆς. Ταύτην λοιπὸν δυνάμεθα νὰ δεχώμεθα διὰ τὰς περαιτέρω ἡμῶν σκέψεις ἄνευ λάθους ἐπαισθητοῦ ὡς ἐντελῶς σφαιρικήν.

Τὸ ῥηθὲν μέγεθος τῆς ἀκτῖνος τῆς γῆς ἐξήχθη ἐκ τῆς ἀναμετρήσεως τόξου τῆς περιφερείας αὐτῆς, τοῦ ὁποίου ὁ ἀριθμὸς τῶν μοιρῶν ἦτο γνωστὸς δι' ἀστρονομικῶν παρατηρήσεων· ἀφοῦ δηλαδὴ ἐγένετο ἡ ἀναμέτρησις αὕτη, προσδιωρίσθη τὸ μέγεθος ὅλης τῆς περιφερείας καὶ εἶτα ἐξ αὐτῆς, γνωστῆς οὔσης ἐκ τῆς γεωμετρίας τῆς σχέσεως τῆς περιφερείας πρὸς τὴν ἀκτῖνα, ἐξήχθη τὸ μέγεθος τῆς ἀκτῖνος. Τὸ μέγεθος τῆς περιφερείας τῆς γῆς ἴσον πρὸς 40,000,000 μέτρα (ἤτοι 40,000 στάδια, ἢ 2,160 θαλάσσια μίλια), προσδιωρίσθη ἀκριβῶς κατὰ πρῶτον εἰς τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Ὁ ἀρχαῖος προσδιορισμός, ὁ γενόμενος ὑπὸ τοῦ Ποσειδωνίου (100 π. Χ.), ἕνεκα τῶν ἀτελῶν τότε μέσων παρέσχε διὰ τὴν περίμετρον τῆς γῆς ἐξαγόμενον μικρότερον τοῦ πραγματικοῦ· τοῦτο ὅμως εὐκόλυνε τὴν ἀπόφασιν τοῦ Κολόμβου, ὅστις αὐτὸν τὸν προσδιορισμὸν εἶχεν ὑπ' ὄψιν τοῦ νὰ ἐπιχειρήσῃ, ὅπως πλέων πρὸς δυσμὰς μεταβῇ εἰς τὰς Ἰνδίας, ἀνθ' ὧν ἀνεκάλυψε τὴν Ἀμερικήν.

Ἡ ἔκτασις αὕτη τῶν 40,000 σταδίων εἶναι τοσοῦτον μεγάλη σχετικῶς πρὸς τὰς ἀποστάσεις, τῶν ὁποίων ἐκ τοῦ συνήθους βίου ἔχομεν ἀκριβῆ ἰδέαν, ὥστε διὰ νὰ τὴν κατανοήσωμεν δέον νὰ τὴν συγκρίνωμεν πρὸς τοιαύτας. Ὁ Πειραιεὺς π. χ. ἀπέχει τῶν Ἀθηνῶν 8 μόνον χιλιόμετρα, ἤτοι $4\frac{1}{2}$ περίπου θαλάσσια μίλια· ἡ Σύρος 80 μίλια, ἡ Τεργέστη περίπου 960. Ἐὰν λοιπὸν ἐπὶ τῆς περιφερείας τῆς γῆς ἐτίθεντο σταθμοὶ ἀνὰ 960 μίλια, τότε θὰ ἦτον ἀνάγκη νὰ τεθῶσιν 22 τοιοῦτοι σταθμοί· περιπλέοντες δὲ τὴν γῆν, ἀφοῦ διηρχόμεθα αὐτούς, πάλιν θὰ ἐπερίσσευον 480 μίλια, τὰ ὁποῖα θὰ ἦτον ἀνάγκη νὰ τὰ διέλθωμεν, ὅπως ἐπανέλθωμεν εἰς τὸν σταθμὸν ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀνεχωρήσαμεν· ἐν ἄλλοις δηλαδὴ λόγοις, ὅπως περιπλεύσωμεν τὴν γῆν, δέον νὰ διαπορευθῶμεν $22\frac{1}{2}$ φορὰς τὸ ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Τεργέστην διάστημα. Ἐὰν δὲ ἠθέλομεν νὰ θέσωμεν σταθμοὺς ἀπέχοντας ὅσον ὁ Πειραιεὺς

1. *Revue des deux Mondes*, 1873.

Digitized by Google

ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν, θὰ ἠναγκαζόμεθα νὰ διέλθωμεν 5,000 τοιούτους σταθμούς.

Ἐπειδὴ ὅμως ὁ περίπλους τῆς ὑδρογείου, καίπερ τὴν σήμερον πολὺ εὐχερέστερος παρ' ἄλλοτε, δὲν εἶναι καὶ τοσοῦτον εὔκολος ὅπως τελεσθῇ ὑπὸ πάντων, πρὸς παρηγορίαν αὐτῶν τοῖς ὑπομιμνήσκομεν ὅτι, ἐὰν δὲν περιπλέωσιν οἱ πλεῖστοι οὔτε ἅπαξ τὴν γῆν, κάμνουσιν, ἀνεξόδως μάλιστα, καθημέραν τὸν γύρον τῆς γῆς, διότι αὕτη στρέφεται περὶ ἑαυτὴν εἰς 24 ὥρας συμπαραφέρουσα καὶ ἕκαστον ἡμῶν ἑκόντα ἄκοντα κατὰ τὴν περιστροφὴν ταύτην. Ἐὰν λοιπὸν ἠδυνάμεθα ν' ἀνυψωθῶμεν ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς ἀρκούντως, καὶ νὰ παύσωμεν ἐνταῦθα τοῦ νὰ μετέχωμεν τῆς περιστροφῆς αὐτῆς, τότε θὰ ἐβλέπομεν κάτωθεν παρελαύνοντα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν τὰ διάφορα μέρη τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς. Ἴσως τις νομίσῃ, ὅτι ἀρκεῖ ν' ἀνυψωθῇ δι' ἀεροστάτου ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ ἵνα ἴδῃ τὴν γῆν στρεφομένην περὶ ἑαυτήν· ἤθελεν ὅμως σφάλει, διότι καὶ ἡ ἀτμοσφαῖρα, ἐν τῇ ὁποίᾳ γίνεται ἡ ἀνύψωσις, μετέχει τῆς περιστροφικῆς ταύτης κινήσεως, ἑπομένως καὶ τὸ ἀερόστατον μετὰ τῶν περιέργων αὐτοῦ ἐπιβατῶν θὰ συμπαραφέρηται ἐν τῇ περιστροφῇ ταύτῃ, καὶ οἱ περίεργοι ἐπιβάται θὰ ἔχωσι μόνον τὰς δυσαρεσκείας καὶ τοὺς κινδύνους τῆς ἀνόδου αὐτῆς, χωρὶς ποσῶς ν' ἀντιληφθῶσι τῆς περιστροφῆς ταύτης. Πάντες λοιπὸν οἱ κάτοικοι τῆς γῆς εἴμεθα ἠναγκασμένοι νὰ κάμωμεν καθημέραν μίαν στροφὴν μετὰ τῆς γῆς, ἀλλὰ μὲ διάφορον ταχύτητα κατὰ τὰ διάφορα αὐτῆς μέρη. Δηλαδή, ἐπειδὴ ἡ σφαιρικὴ γῆ στρέφεται περὶ δύο ἐκ διαμέτρου ἀντίθετα σημεῖα τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς καθημέραν, τὰ μὲν σημεῖα ταῦτα (οἱ πόλοι) μένουσιν ἀκίνητα, τὰ δὲ ἄλλα σημεῖα τῆς ἐπιφανείας τῆς ὑδρογείου καταγράφουσι κύκλους *παραλλήλους*, οἵτινες εἶναι τοσοῦτο μεγαλείτεροι ὅσον μᾶλλον τῶν πόλων εἶναι ἀπομεμακρυσμένα αὐτὰ τὰ σημεῖα· εἰς τὸ μέσον μεταξὺ τῶν δύο πόλων ὁ καταγραφόμενος κύκλος, ὁ ἰσημερινός, εἶναι μέγιστος κύκλος τῆς ὑδρογείου σφαίρας. Οἱ κάτοικοι λοιπὸν τοῦ ἰσημερινοῦ διατρέχουσι καθημέραν τὴν περίμετρον τῆς σφαίρας, ἤτοι 40 χιλ. χιλιόμετρα, οἱ δὲ κάτοικοι τῶν παραλλήλων, κύκλους τοσοῦτο μικροτέρους, ὅσον πλησιέστερον κατοικοῦσι πρὸς ἕνα τῶν πόλων. Ἡμεῖς οἱ κάτοικοι τῶν Ἀθηνῶν διατρέχομεν καθημέραν κύκλον ἔχοντα περιφέρειαν 31,530,000 μέτρων· οἱ κάτοικοι τῶν πόλων, ἐὰν ὑπάρχωσι, μένουσιν ἀκίνητοι.

Ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς εἶναι κεκαλυμμένη κατὰ τὰ τρία τέταρτα ὑπὸ ὑδάτων· ἂς τὴν ὑποθέσωμεν ὅμως ἡμεῖς ὅλην στερεὰν καὶ ἄνευ ἀνωμαλιῶν, καὶ ἂς ζητήσωμεν νὰ εὕρωμεν εἰς πόσον χρόνον ὁ ἄνθρωπος, ὁ ἵππος, αἱ τέλειαι μηχαναί, ὧν εἴμεθα κάτοχοι, δύνανται νὰ περιέλθωσι τὴν περιφέρειαν ἑνὸς μεγίστου κύκλου αὐτῆς, λ.χ. τοῦ ἰσημερινοῦ.

Εἶναι πολὺ δύσκολον νὰ ὑπολογίσωμεν μετὰ πόσης ταχύτητος δύναται νὰ διαπορευθῇ ὁ ἄνθρωπος ἢ περιπατῶν ἢ τρέχων ὡρισμένον διάστημα, ἐὰν μάλιστα αὐτὸ ἦναι μέγα. Μετὰ μεγάλης ταχύτητος καὶ ὁ μᾶλλον ὠκύπους μόνον ἐπὶ βραχύτατον χρονικὸν διάστημα δύναται νὰ πορευθῇ. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τοῦ συνήθους ὁδοιπορικοῦ βήματος ἡ ταχύτης δὲν εἶναι πάντοτε ἡ αὐτὴ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν πορείας ὁπωσοῦν μακρᾶς. Ἐὰν ὅμως δεχθῶμεν ταχύτητά τινα μέσην καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν πορείας περὶ τὸν ἰσημερινὸν τῆς γῆς, τότε φθάνομεν εἰς συμπεράσματα περὶ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν δύνανται νὰ ἐκτελέσωσι τὸν δρόμον αὐτὸν τὰ ὄντα ἢ αἱ μηχαναί, τὰ ὁποῖα ἔχομεν ὑπ' ὄψιν.

Ὑπάρχει παράδειγμα πεζοδρόμου, ὅστις ἐν Παρισίοις διήνυσε διάστημα 251 μέτρων εἰς 32 σχεδὸν δευτερόλεπτα, ἤτοι 8 μέτρα εἰς τὸ δευτερόλεπτον. Ὁ ὁδοιπόρος οὗτος, πορευόμενος ἄνευ ἀναπαύλας τινός, θὰ διέτρεχε τὴν περιφέρειαν τῆς γῆς εἰς 57 ἡμέρας. Ὁ πεζοδρόμος αὐτός, ἐὰν ἠδύνατο ν' ἀντίσχῃ, θὰ διέτρεχε τὸ μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς διάστημα εἰς 17 λεπτά.

Πεζοδρόμος οὐχὶ ἐξαισίως ὠκύπους, διανύων 1 μέτρον καὶ 60 ἑκατοστὰ κατὰ δευτερόλεπτον, ἤτοι τὸ μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς διάστημα εἰς 1 ὥραν καὶ 40 λεπτά, θὰ διεπορεύετο τὴν περιφέρειαν τῆς γῆς ἄνευ ἀναπαύλας εἰς 289 ἡμέρας.

Ὁ ταχύτερος ἵππος δὲν δύναται νὰ διανύσῃ πλέον τῶν 14 μέτρων κατὰ δευτερόλεπτον ἢ τὸ μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς διάστημα εἰς 10 μόλις λεπτά. Ἵππος, ἔχων τοιαύτην ταχύτητα, δύναται ἀδιακόπως τρέχων νὰ διατρέξῃ τὴν περιφέρειαν τῆς γῆς εἰς 36 ἡμέρας. Ἵππος ὅμως τρέχων μὲ μέγα βῆμα (2 μ. κατὰ δευτ.) θὰ χρειασθῇ 220 ἡμέρας. Ἡ μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς ἁμαξοστοιχία, διατρέχουσα 10 περίπου μέτρα κατὰ δευτερόλεπτον, θὰ διήνυε τὴν περιφέρειαν τῆς γῆς εἰς 47 περίπου ἡμέρας. Ἀτμομηχανὴ ὅμως σιδηροδρόμου, δυναμένη νὰ διατρέχῃ ἕως 100 χιλιόμετρα καθ' ὥραν, (τὸ μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς διάστημα εἰς 5 μόλις λεπτά), δύναται νὰ περιέλθῃ τὴν γῆν εἰς 17 μόνον ἡμέρας. Σφαῖρα πυροβόλου, διατρέχουσα 500 μέτρα κατὰ δευτερόλεπτον, θὰ ἐχρειάζετο 21 μόνον ὥρας ἵνα κάμῃ τὸν γῦρον τῆς γῆς.

Ὡς γνωστόν, ὁ ἦχος καὶ τὸ φῶς ἔχουσι πολὺ διάφορον ταχύτητα· ἡ τοῦ φωτὸς εἶναι πολὺ μείζων τῆς τοῦ ἤχου· δεῖγμα δὲ τῆς διαφορᾶς ταύτης καταφανὲς εἶναι ἡ ἀστραπὴ καὶ ἡ βροντή. Ὁ ἠλεκτρικὸς δηλαδὴ σπινθὴρ γεννᾷ καὶ τὰ δύο φαινόμενα συγχρόνως. Ἡ ἀστραπὴ ὅμως φαίνεται πολὺ πρὶν ἀκουσθῇ ὁ ἦχος τῆς βροντῆς καὶ προαγγέλλει ταύτην, ἕνεκα τῆς πολὺ μείζονος

Digitized by Google

ταχύτητος μεθ' ἧς τὸ φῶς διατρέχει τὸ διάστημα παρὰ τὸν ἦχον. Καὶ τὸ μὲν φῶς διατρέχει 308 ἑκατομμύρια μέτρων, ὁ δὲ ἦχος 330 μόνον μέτρα κατὰ δευτερόλεπτον. Ἐὰν λοιπὸν ἦχος παραγόμενος εἰς τὸν ἕνα πόλον ἠκούετο εἰς τὸν ἕτερον καὶ εἶτα ἐπανέκαμπτεν εἰς τὸν πρῶτον, θὰ ἐχρειάζετο μίαν μόνην ἡμέραν δι' ὅλον αὐτὸν τὸν δρόμον τῆς μεταβάσεως καὶ ἐπανόδου· τὸ φῶς ὅμως δύναται νὰ περιέλθῃ εἰς ἓν καὶ μόνον δευτερόλεπτον ἑπτὰ φορὰς καὶ ἡμίσειαν τὴν περιφέρειαν τῆς γῆς.

Ἀνακεφαλαιοῦντες τὰ λεχθέντα, ἐξάγομεν ὅτι ἡ γῆ εἶναι σφαῖρα ἔχουσα περιφέρειαν 40,000 σταδίων ἐκ χιλίων μέτρων ἕκαστον. Ὅπως περιέλθωσι δὲ ταύτην, ἤ, καθὼς συνήθως λέγομεν, ὅπως κάμωσι τὸν γῦρον τοῦ κόσμου, χρειάζονται:

Ἄνθρωπος μὲ σύνηθες βῆμα πορευόμενος 4 ὥρας καθημέραν	1734	ἡμέρ.
Ἄνθρωπος μὲ ταχύτητα πεζοδρομίας (8 μ. κατὰ δευτ.)	58	»
Ἄνθρωπος μὲ σύνηθες βῆμα ἄνευ ἀναπαύλας	289	»
Ἵππος μὲ μέγα βῆμα (2 μ. κατὰ δευτ.)	220	»
Ἵππος μὲ ταχύτητα ἱπποδρομίου (14 μ. κατὰ δευτ.)	33	»
Ἁμαξοστοιχία Περαιῶς (10 μ. κατὰ δευτ.)	47	»
Ἀτμομηχανὴ μὲ ταχύτητα 100 χιλιομέτρων καθ' ὥραν	17	»
Ὁ ἦχος	24	ὥρ.
Σφαῖρα πυροβόλου (500μ. κατὰ δευτ.)	21	»
Ἠλεκτρισμὸς	$\frac{1}{7}$	δευτ.
Φῶς		τὸ αὐτό.

Ἀντὶ τοῦ ἰσημερινοῦ, ἂς ἴδωμεν τὸν χρόνον τὸν ἀπαιτούμενον, ὅπως τὰ αὐτὰ ὄντα ἢ αἱ αὐταὶ μηχαναὶ περιέλθωσι τὸν παράλληλον τῶν Ἀθηνῶν· ἀναχωροῦντα δηλαδὴ ἀπ' Ἀθηνῶν καὶ κατευθυνόμενα πάντοτε ἢ πρὸς ἀνατολὰς ἢ πρὸς δυσμάς, μετὰ πόσον χρόνον θὰ ἐπανέλθωσι καὶ πάλιν εἰς τὰς Ἀθήνας. Εὑρίσκομεν λοιπόν, ὅτι χρειάζεται:

Ἄνθρωπος μὲ σύνηθες βῆμα πορευόμενος 4 ὥρας καθημέραν	1378	ἡμέρ.
Ἄνθρωπος μὲ σύνηθες βῆμα ἄνευ ἀναπαύλας	228	»
Ἵππος μὲ μέγα βῆμα ἄνευ ἀναπαύλας	173	»
Ἵππος μὲ ταχύτητα ἱπποδρομίου ἄνευ ἀναπαύλας	26	»
Ἁμαξοστοιχία Πειραιῶς	37	»
Ἀτμομηχανὴ μὲ ταχύτητα 100 χιλιομέτρων καθ' ὥραν	14	»

Εἰς διάστημα βίουπεν τήκοντα ἐτῶν ὁ ἄνθρωπος ἐκτελεῖ πλέον τῶν 500 ἑκατομμυρίων ἀναπνοῶν· ἀναπνεύσας βάρος 170 τόνων ἀέρος καὶ ἐκπνεύσας σχεδὸν 20 τόνους τοῦ δηλητηριώδους ἀνθρακικοῦ ὀξέος. Ποσότης δὲ δέκα κυβικῶν ποδῶν ἀέρος κατὰ πᾶν λεπτὸν ἀπαιτεῖται ἵνα χορηγήσῃ τὸ χρήσιμον εἰς τὴν ἐνέργειαν τῆς ἀναπνοῆς ὀξυγόνον.[1]

Ο ΟΙΚΟΣ

Μετάφρασις Σ. Κ. Σ.

Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε σελ. 200.

Ῥωμαλεώτεραι καὶ εὐτυχέστεραι εἶνε αἱ νομαδικαὶ φυλαὶ τῶν ἀνατολικῶν χωρῶν. Καὶ εὐκραέστερον εἶνε τὸ κλίμα των, καὶ ὑπὸ μᾶλλον εὐνοϊκὰς περιστάσεις διάγουσι τὸν βίον.

Μεταξὺ τοῦ Τανάϊδος, τοῦ Βόλγα, τῆς Κασπίας θαλάσσης καὶ τῆς σινικῆς λίμνης Τζαϊσάγγης ἐκτείνονται πεδιάδες ἀπέραντοι, καλούμεναι *στέππαι*. Ἡ θέα αὐτῶν διεγείρει εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ὁδοιπόρου τὸ συναίσθημα τοῦ ἀπείρου, ὅπως ἡ τοῦ Ὠκεανοῦ. Εἰς τὰς στέππας ἡ βλάστησις εἶνε ποικιλωτέρα ἢ εἰς τὰ πεδία τοῦ Καρακᾶ καὶ τὰς *πάμπας* τοῦ Βουένος Ἄϋρες. Τινὲς ἐξ αὐτῶν ποικίλλονται δι' εὐωδῶν δενδρυλλίων, ἄλλας πρασινίζει ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον ἡ ἄγρωστις καὶ ἄλλας κατακαλύπτουσι ἀρθρωτὰ σαρκώδη φυτὰ ἀεὶ θάλλοντα. Συχνὰ ἐπίσης βλέπεις εἰς τὰς στέππας νὰ λάμπωσι μακρὰν ἁλατώδεις ἀνθήσεις, παρεμφερεῖς πρὸς τοὺς λειχῆνας καὶ ἀνίσως διεσπαρμέναι ἐπὶ τοῦ ἀργιλλώδους ἐδάφους ὡς χιὼν νεωστὶ καταπεσοῦσα.

Ἐκεῖ ζῶσι διάφορα φῦλα ἀπ' αἰώνων διατηρήσαντα, κατὰ μέγα μέρος τοὐλάχιστον, τὰ ἀρχαϊκά των, τὰ πάτρια ἤθη. Ἐκεῖ ζῶσιν οἱ Κιργῖζοι, οἱ Κοζάκοι, οἱ Καλμοῦκοι.

Ἡ *κιβίκη*, ἡ σκηνὴ τῶν Καλμούκων, εἶνε ἀρχαιότροπος· ἁπλοῦν ξύλινον καγκέλωμα, ἐστρογγυλωμένον κατὰ τὴν βάσιν, ἐστενωμένον πρὸς τὴν κορυφήν. Καὶ κατὰ μὲν τὸ θέρος εἶνε καὶ οὕτως ἱκανὸν ἵνα τοὺς προφυλλάττῃ ἀπὸ τῶν καυμάτων, κατὰ δὲ τὸν χειμῶνα περιβάλλουσιν αὐτὸ διὰ παχέος μαλλίνου ὑφάσματος. Τὸ οἴκημα δὲ τοῦτο δὲν εἶνε εἰς τὰ ἔνδον πάντη γυμνόν, ὅπως τὸ τῶν Λαπώνων. Ἔχουσιν ἐκεῖ οἱ Καλμοῦκοι καὶ κιβώτια καὶ μικρὰς κλίνας καὶ δερμάτινα ἀγγεῖα, τὰ ὁποῖα τόσον ἐντέχνως κατασκευάζουσιν, ὥστε ἔχουσι ταῦτα τὴν ἐλαφρότητα καὶ τὴν διαφάνειαν τῶν ὑαλίνων, χωρὶς νὰ θραύωνται ὡς ἐκεῖνα.

Ὁλόκληρος ὅμως ἡ ἀποσκευὴ αὕτη πρέπει νὰ μὴ ἦνε οὔτε βαρεῖα οὔτε δύσκολος εἰς μεταφοράν, διότι τὸ θέρος ὁ Καλμοῦκος εἶνε ἀεικίνητος, περιάγων τὰ κτήνη του ἀπὸ βοσκῆς εἰς βοσκήν.

Γίνονται δὲ αἱ μετοικήσεις αὗται μετὰ πολλῆς εὐθυμίας. Ἀπέρχονται τὸ πρωῒ ἀποχαι-

1. Φύσις.

Digitized by Google

ρετίζοντες όχι μετά πολλής λύπης τον τόπον, δν καταλείπουσι, διότι ήξεύρουσιν ότι προσεχώς θα τον επανίδωσι. Η γυνή και τα παιδία βαδίζουσιν ελαφρώ τω ποδί, άδουσι δε καθ' όλον το διάστημα της οδοιπορίας. Εις την θέσιν, ην εκ του προτέρου έδειξεν ο οδηγός, σταματά ή συνοδία και αμέσως πάσαι αί σκηναί τοποθετούνται κατά σειράν. Εν τω μέσω διακρίνεται ή σκηνή του αρχηγού υψηλοτέρα ούσα και ευρυτέρα, τον χειμώνα δε διακρίνεται και εκ του χρώματος, διότι μόνον ο αρχηγός έχει το δικαίωμα να σκεπάζη την σκηνήν του διά λευκού σκεπάσματος. Περί τα οικήματα βόσκουσι τα ποίμνια, πολλά ποίμνια· διότι είνε Καλμούκοι έχοντες όχι ολιγώτερον των τεσσάρων χιλιάδων ίππων, και προς τούτοις απειράριθμα πρόβατα. Το πρόβατον παρ' αυτοίς είνε ή νομισματική μονάς· λογαριάζουσι δηλα δη οί Καλμούκοι εις πρόβατα, όπως ημείς εις φράγκα.

Άμα τελειώση ή σκήνωσις, ο Καλμούκος καθήμενος ήσυχος υπό την σκηνήν του γεύεται το αγροτικόν δείπνον, το οποίον τω παρεσκεύασεν ή σύζυγός του και ευχαρίστως πίνει κυαθίσκον *κουμύου*. Κούμυ δε είνε το παχύ γάλα της φοράδος, μεταβεβλημένον διά της ζυμώσεως εις μεθυστικόν ποτόν. Σπανίως όμως κάμνει κατάχρησιν του ποτού τούτου. Του Καλμούκου το όνομα κατήντησε να έχη παρ' ημίν όχι καλήν σημασίαν, αλλ' οί ιδόντες εν τη χώρα του, εν τω αληθινώ αυτού ποιμενικώ βίω, τον ειρηνικόν τούτον απόγονον των μογγολικών ορδών, εκ συμφώνου διακηρύττουσι τας αρετάς του. Είνε τίμιος και φιλόπονος, πιστός εις τον ηγεμόνα του και ευσεβής. Έχει πάντοτε παρά την κλίνην εντός κιβωτίου κεκλεισμένας τας αγίας εικόνας του, καθ' ωρισμένας δε εορτάς τας εξάγει και τας θέτει επί τραπέζης εις την σκηνήν του, ανάπτει δε προ αυτών λαμπάδας και ευώδη κηρία. Είνε θερμός οπαδός του λαμισμού, πραείας και συμπαθούς αιρέσεως. Ο μέγας Λάμας του, ο υπέρτατός του κύριος, εδρεύει επί τινος κορυφής του όρους Θιβέτου, ην κατακαλύπτουσι πολλά μοναστήρια. Πιστεύει δε ο Καλμούκος ότι ο θρησκευτικός ούτος άρχων δεν είνε θνητός τις, αλλά θεός ένσαρκωμένος, μεταβαίνων επί της γής ταύτης αφ' ενός ανθρωπίνου σώματος εις έτερον.

Επί των περσικών συνόρων, προς τα μέρη της Ταυρίδος, ο οδοιπόρος περίεργος σταματά προ των οικημάτων άλλου ποιμενικού λαού, των Γεζίδων. Πόθεν κατάγεται ο λαός ούτος είνε άδηλον έτι, αν και πολλοί σοφοί μέχρι τουδε ήσχολήθησαν περί το ζήτημα τούτο. Η θρησκεία των Γεζίδων είνε μίγμα παράξενον ειδωλολατρείας και χριστιανικών παραδόσεων. Πιστεύουσιν εις ένα θεόν σταυρωθέντα ίνα στηρίξη την διδασκαλίαν του και αναληφθέντα εις τους ουρανούς ως ακτίς φωτός. Αλλ' επίσης λατρεύουσι τον διάβολον, τον εκπεπτωκότα άγγελον το κάλλιστόν ποτε και ισχυρότατον των ουρανίων πνευμάτων. Αφηρέθη την λαμπρότητά του και εξέπεσε της προτέρας δόξης διότι ηπάτησε τον Αδάμ. Αλλά διά της μετανοίας θ' αποκατασταθή πάλιν εις αυτήν και τότε θα ενθυμηθή εκείνους, οίτινες προγεγραμένον όντα τον ετίμησαν.

Εν Περσία έχομεν τους Ιλλυάντας, ών τα ήθη φαίνεται ότι είνε τα αυτά ως επί των χρόνων, ότε ο μέγας Αλέξανδρος εισήλαυνεν εις την χώραν των. Αρχομένου του μηνός μαΐου καταβαίνουσιν από των ορέων εις τα εαρινά λαγκάδια, περιτρέχοντες μετά των ποιμνίων των απάσας τας βοσκάς, μηνί δε νοεμβρίω αναστρέφουσιν εις τ' απόκρημνα ύψη των και διαχειμάζουσιν εις σπήλαια ή εις αυτοσχεδίους καλύβας.

Πάντα τα φύλα ταύτα είνε ειρηνικώτατα, αλλ' είνε και άλλα άτινα δεν δύνανται να υποβάλλωσιν εαυτά εις τας τακτικάς συνηθείας του αγροτικού βίου, ούτε να ζώσι μόνον και μόνον εκ του προϊόντος των ποιμνίων των. Αν αλαλαγμός ακουσθή εις τας βοσκάς των, ενθουσιάζουσιν, έξω δ' εαυτών τα φέρει ή ελπίς της λείας. Τοιούτοι είνε οί Κούρδαι, οί Κιργίζοι και οί Βακχίροι.

Οί Κούρδαι διατείνονται ότι κατάγονται κατ' ευθείαν από των *Δγίνων*, των εναερίων πνευμάτων, πράγματι όμως είνε απόγονοι των Καρδούχων εκείνων, των τόσω ισχυρώς αντιστάντων εις των Μυρίων την αποχώρησιν. Φανερά είνε ή τοιαύτη των καταγωγή. Ο Ξενοφών τους εικονογράφησε περιγράφων τους προγόνους των (Ανάβ. Γ', έ, 16.) Ενίοτε φαίνονται πολύ ενασχολημένοι με τα ποίμνιά των και χαίροντες επί τη λιτή των διαίτη, ήτις συνίσταται εις αίγιον γάλα, στέαρ προβάτινον και μαύρον άρτον. Αλλ' είνε τόσον συγκινητικαί του πολέμου αί περιπέτειαι, ή κωμόπολις εις ην εις δύο ημέρας δύνανται να φθάσωσι περιέχει τόσα καλά πράγματα, ή συνοδία, ήτις διαβαίνει, φέρει μεθ' εαυτής τόσαν πολύτιμα εμπορεύματα! Πώς είνε δυνατόν ν' αντισταθώσιν εις τοιούτους πειρασμούς; Μή τους ονομάσης όμως κλέπτας, θα οργισθώσι· ληστάς, άρπαγας, μάλιστα· διαφέρει το πράγμα. Αί τοιαύται ονομασίαι υποδηλούσιν αγώνας, τιμήν, θάρρος.

Οί Κούρδαι κατέχουσι χώραν τινα οιονεί ουδετέραν μεταξύ των συνόρων της Ρωσσίας, της Τουρκίας και της Περσίας. Μάτην ή Τουρκία και ή Περσία προσπαθούσι να τους υποτάξωσι· μόνον ή Ρωσσία εμποιεί εις αυτούς φόβον, διότι αύτη εισχωρεί μάλλον και μάλλον εις τας κτήσεις των και τους τιμωρεί διά τας ληστείας των.

Εκείθεν των Ουραλίων, ή Ρωσσία διαδίδει πολιτισμόν τινα μεταξύ των τραχέων Βακχίρων, εις δε τας στέππας του Βόλγα και του Τανάϊδος υποτάσσει τους ταραχώδεις Κιργίζους.

Digitized by Google

Οἱ Βακχίροι κατώρθωσαν νὰ οἰκοδομῶσιν εἰς τὰς βοσκάς των ξύλινα οἰκήματα.

Οἱ Κοῦρδαι καὶ οἱ Κιργῖζοι μόνον σκηνὰς ἔχουσι.

Ἐξ ὅλων ὅμως τῶν σκηνῶν ἡ περιεργοτέρα εἶνε ἡ τοῦ Βεδουΐνου.

Πτωχείαν ἅμα καὶ πολυτέλειαν, σκηνὰς ποιμενικὰς καὶ ἄγρια ἤθη, ἱπποτικὴν γενναιότητα καὶ ποταπὰς ἐπιθυμίας, πάντα ταῦτα τὰ φύσει ἐναντία δύνασαι ν' ἀνεύρῃς εἰς τὸ κινητὸν ἐκεῖνο οἴκημα, τὸ ὁποῖον *βεῖθ* (οἰκίαν) ὀνομάζουσιν οἱ Ἄραβες.

Εἶνε ἱκανῶς εὐρεῖα τοῦ Βεδουΐνου ἡ σκηνή, σκεπασμένη μὲ δέρματα αἰγῶν καὶ διὰ λευκοῦ μαλλίνου παραπετάσματος καὶ διῃρημένη εἰς δύο χωρίσματα, τὸ ἓν διὰ τοὺς ἄνδρας, τὸ ἄλλο διὰ τὰς γυναῖκας. Τὸ πρῶτον εἶνε συνήθως ἐστρωμένον μὲ τάπητα περσικὸν ἢ βαγδατικόν, τὸ δεύτερον εἶνε γυμνὸν καὶ δὲν βλέπεις ἐκεῖ εἰμὴ μαγειρικὰ σκεύη, σάκκους πλήρεις βουτύρου καὶ μαλλίνους ἀσκοὺς διὰ τὸ ὕδωρ. Ἐκεῖ κάθηται ἡ γυνὴ πάντοτε ἐργαζομένη· διορθόνει τὰ ἐνδύματα, ἀλέθει τὸν σῖτον, συνάζει τῆς αἰγὸς ἢ τῆς καμήλου τὸ γάλα καὶ παρασκευάζει τὸ γεῦμα, ἐξ οὗ ὁ σύζυγος, ὁ κύριός της, θὰ τῆς ἀφήσῃ τὰ ὑπόλοιπα.

Τὰ γεύματα ταῦτα εἶνε συνήθως ἀρχαϊκῆς ὅλως λιτότητος· ἄζυμος ἄρτος, βρασμένον γάλα, δίπυρα καὶ φοινικοβάλανοι. Τὰς ἑορτὰς ἢ ἐπὶ τῇ ὑποδοχῇ *μουσαφίρη* τινός, σφάζουσιν ἀρνίον ἢ ἐρίφιον καὶ παραθέτουσιν ἄφθονον καφέν. Τότε ἔρχεται καὶ ὁ διηγητής, ὁ ὁποῖος ἠξεύρει ἐκ παραδόσεως τὰ καλλίτερα παραμύθια, καὶ διηγεῖται περὶ τοῦ Σιμβὰδ τοῦ Θαλασσινοῦ ἢ τοῦ Καλίφου τῆς Βαγδάτης ἢ τοῦ Ἀλαδίνου μὲ τὸν μαγικόν του λύχνον ἢ τοῦ Βουναβερδῆ, τοῦ μεγάλου σουλτάνου τῶν Φράγκων.

Ἔρχεται καὶ ὁ ψάλτης καὶ δι' ἐμφαντικῶν στίχων ἐξυμνεῖ τῶν πολεμιστῶν τὸ θάρρος, τὰ κατορθώματα τοῦ ἥρωος Ἀντάρ, τοῦ Ῥολάνδου τῶν Ἀράβων, τῆς καλλονῆς τὰ θέλγητρα ἢ τῆς *ἀγάπης τοὺς καϋμούς*. Ποίησις ἰδανικὴ ἐν σκληρᾷ πραγματικότητι! Καὶ ἡ γυνὴ ἀκούουσα ὄπισθεν τοῦ παραπετάσματος τὰς ἐρωτικὰς στροφὰς τοῦ ψάλτου ᾄδοντος πρὸς τὸν ἦχον τὸν ὀξὺν τῆς *ρεβάβας*, νομίζει ὅτι ἔχει ἀκόμη τοὺς λευκοὺς ὀδόντας καὶ τοὺς μαύρους ὀφθαλμοὺς τῆς ἰδανικῆς ἐρωμένης. Ἀλλά, γυνὴ ταλαίπωρε τῆς Ἀνατολῆς, τὰ καλὰ τοῦ εὐαγγελικοῦ νόμου δὲν ἔφθασαν ἀκόμη μέχρι σοῦ, ὁ χριστιανισμὸς δὲν σ' ἐλευθέρωσε, δὲν σ' ἐξηυγένισε. Εἶνε δούλη ἡ γυνὴ ἐκείνου, ὃν ἀποκαλεῖ σύζυγον, εἶνε δούλη καὶ τῶν ἰδιοτροπιῶν του. Τὴν ταπεινόνει διὰ τῆς ζηλοτυπίας του, τὴν ἀτιμάζει διὰ τῶν παθῶν του πολὺ πλέον ἢ διὰ τῆς ἀδιαφορίας του, καὶ ἂν θελήσῃ νὰ τὴν διαζευχθῇ, *Ἐντ ταλὲκ*, σὲ ἀποπέμπω, τῇ λέγει, καὶ ἄνευ ἄλλης διατυπώσεως τὴν στέλλει εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός της.

Ὁ Βεδουΐνος ἀκούων τὰ πολεμικὰ ᾄσματα νομίζει ὅτι πρέπει καὶ αὐτὸς νὰ ἀγωνισθῇ ἢ ἵνα ἐκδικήσῃ ὕβριν τινὰ προσγενομένην εἰς αὐτὸν ἢ ἵνα ληστεύσῃ. Ὁ ἀγὼν εἶνε ἓν ἐκ τῶν διηνεκῶν μελημάτων του, δυνατὸν εἰπεῖν, ἀνάγκη τοῦ βίου του. «Οἱ Ἄραβες, λέγει ὁ Βουκκάρδτος, εἶνε ἠναγκασμένοι νὰ κλέπτωσιν ἢ νὰ ληστεύωσιν. Αἱ πλεῖσται οἰκογένειαι τῆς φυλῆς τῶν Ἀνέζων δὲν δύνανται νὰ ζήσωσιν ἐκ τῶν ποιμνίων των· ποτὲ δὲ ὁ Ἄραψ δὲν θὰ ἤθελε πεισθῇ νὰ πωλήσῃ μίαν κάμηλον ἵνα ἀγοράσῃ τρόφιμα. Ἡ πεῖρα ἐδίδαξεν αὐτοὺς ὅτι, ἂν πολὺν χρόνον διατελέσωσιν ἐν εἰρήνῃ, ὀλιγοστεύει ὁ πλοῦτός των· ὁ πόλεμος λοιπὸν καὶ ἡ λῃστεία εἶνε δι' αὐτοὺς πράγματα ἀναπόφευκτα.»

Ληστεύων δὲ ὁ Βεδουΐνος νομίζει ὅτι οὐδὲν κακὸν πράττει. Μὴ γὰρ δὲν εἶνε ἀπόγονος τοῦ Ἰσμαήλ, πρωτοτόκου υἱοῦ τοῦ Ἀβραάμ, οὗτινος ὁ δευτερότοκος υἱὸς ἀδίκως ἀπεστέρησε τῶν δικαιωμάτων τὸν ἀδελφόν του; Δὲν δύναται μὲν νὰ ἐπανακτήσῃ τὰ δικαιώματά του, ἀλλ' εἶνε κύριος τῆς ἐρήμου. Ἐκεῖ οἱ Τοῦρκοι *πασσάδες* δὲν δύνανται νὰ τὸν ἀναχαιτίσωσιν· ἐκεῖ, ἐπὶ τοῦ ὁρμητικοῦ του ἵππου, μὲ τὸ μακρόν του δόρυ, περιπλανᾶται ἀπογυμνόνων τὸν ὁδοιπόρον, ληστεύων τὰς συνοδίας ἢ λαμβάνων λύτρα παρ' αὐτῶν, φορολογῶν τὰ πεφοβισμένα χωρία, ἁρπάζων τέλος ὅ,τι δύναται μετὰ γλυκείας εὐχαριστήσεως εἴτε διὰ τοῦ δόλου εἴτε διὰ τῆς βίας, καὶ νομίζει ὅτι κατὰ πᾶσαν ἁρπαγὴν οὐδὲν ἄλλο πράττει ἢ ν' ἀνακτᾷ μέρος μικρὸν τῆς κληρονομίας του. Καὶ ἀφ' οὗ ταῦτα κατορθώσῃ, ἐπανέρχεται εἰς τὴν σκηνήν του, ἔνθα γίνεται ἄλλος ἄνθρωπος. Ὁ ἀκάματος ἱππεὺς κάθηται ἐπὶ τάπητος καὶ διέρχεται μακρὰς ἡμέρας νωθρός, ἀκίνητος, κοιμώμενος ἢ καπνίζων. Ὁ ἄσπλαγχνος κλέπτης λυπεῖται ἀκούων τὴν δυστυχίαν τοῦ ἄλλου, τείνει ἀρωγὸν τὴν χεῖρα εἰς τὸν ἀσθενῆ, ἐλεεῖ τὸν πτωχὸν καὶ μετὰ χαρᾶς μεγάλης ὑποδέχεται εἰς τὴν σκηνήν του τὸν διαβάτην ζητοῦντα φιλοξενίαν.

Ἡ κατοικία του εἶνε στερεῶς ἐμπεπηγυῖα εἰς τὸ ἔδαφος ἵνα ἀντέχῃ εἰς τὴν ὁρμὴν τοῦ πνέοντος ἐν τῇ ἐρήμῳ *σιμοὺν*, εὐρύχωρος, ὥστε ἡσύχως νὰ δύνηται αὐτὸς ν' ἀναπαύηται κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἀργίας καὶ νὰ παρέχῃ καὶ θέσιν εἰς τοὺς ξένους του. Τοιαύτη εἶνε ἡ ὑπὸ ἥλιον ἀκτινοβολοῦντα καὶ φωτεινὸν οὐρανὸν σκηνὴ τοῦ Ἄραβος.

Εἰς τὰς περὶ τὸν πόλον χώρας, ἔνθα ὁ οὐρανὸς εἶνε τόσον σκοτεινὸς καὶ τόσον ὠχρὸς ὁ ἥλιος, οἱ ἄνθρωποι ἵνα προφυλαχθῶσιν ἀπὸ τῆς δριμύτητος τοῦ χειμῶνος ἐπενόησαν παράξενα οἰκήματα.

Οἱ Ἐσκιμῷοι τῆς ἀρκτῴας Ἀμερικῆς κτίζουσι καλύβας ἐκ χιόνος. Οὔτε ξύλα μεταχειρίζονται, οὔτε κεράμους, οὔτε χῶμα· χιόνα μόνον ἐπισωρεύουσιν ἐπὶ γῆς, ἣν ἔχει καταξηράνει τὸ ψῦχος,

Digitized by Google

καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ αὕτη ἐργασία δὲν εἶνε δύσκολος. Δύο ἐργάται ἀρκοῦσιν ἵνα ἐντὸς ὀλίγων ὡρῶν κατασκευάσωσι καλύβην ἔχουσαν κατὰ τὴν στρογγύλην αὐτῆς βάσιν 15 μέτρων περιφέρειαν καὶ ὕψος 5 μέτρων. Ἐκεῖ δύνανται νὰ φωλεύσωσι πλείονες οἰκογένειαι. Ὁ εἷς ἐκ τῶν δύο ἐργατῶν ἀποκόπτει μεγάλα τεμάχη χιόνος, ὁ ἄλλος διατάσσει αὐτὰ συμμετρικῶς. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς δὲ τῆς καλύβης ἐπεμβάλλει ἐν τῇ πυκνῇ χιόνι πλάκα διαφανοῦς πάγου, ἥτις εἶνε ὁ φεγγίτης, δι' οὗ φωτίζεται τὸ ἐσωτερικὸν τῆς καλύβης. Οὐδὲν ἄλλο σχίσμα ἔχει αὕτη, οὐδεμίαν θύραν, ἐκτὸς μόνον στενοῦ ἀνοίγματος, εἰς ὃ ἀπολήγει εἶδός τι ὑπογείου διόδου ὠρυγμένης καὶ αὐτῆς ὑπὸ τὴν χιόνα· ἐκεῖθεν μετὰ δυσκολίας εἰσχωροῦσιν εἰς τὴν καλύβην. Ἐντὸς δ' αὐτῆς, ἐπὶ βάσεως ἐκ χιόνος εὑρίσκεται μέγα ἀγγεῖον πλῆρες ἰχθυελαίου, ἔνθα καίεται πάντοτε ἐλλύχνιον ἐκ βρύων. Τὸ ἀγγεῖον τοῦτο εἶνε τὸ πολυτιμότατον τοῦ Ἐσκιμῴου σκεῦος κατὰ τὸν δριμὺν χειμῶνα καὶ μία ἐκ τῶν περιεργοτέρων αὐτοῦ ἐφευρέσεων. Τὸ ἀγγεῖον τοῦτο εἶνε ὁ λύχνος ὅστις τὸν φωτίζει, ἡ ἑστία, ἐν ᾗ μαγειρεύει τὴν τροφήν του, ἡ θερμάστρα, ἥτις ὑπὸ τὸν χιόνινον θόλον του θερμαίνει αὐτὸν καὶ τόσον πολύ, ὥστε ἀναγκάζεται ἐνίοτε ν' ἀποβάλῃ τινὰ ἐκ τῶν ἐνδυμάτων του.

Ἀδύνατον εἶνε νὰ ὑποφέρῃ ὁ ξένος τὴν βαρεῖαν ἐκείνην ἀτμοσφαῖραν καὶ ἔτι μᾶλλον ἀδύνατον τὸν πυκνὸν καπνὸν τοῦ λύχνου εἰς τὸν στενὸν ἐκεῖνον περίβολον, ἔνθα οὐδὲν πνεῦμα ἀέρος δὲν εἰσχωρεῖ, τὰς ἀναθυμιάσεις τοῦ καιομένου ταγγοῦ ἐλαίου, τὴν δυσώδη ἐκείνην μαγειρικήν, τὴν τόσην ῥυπαρότητα.

Ἐλεειναὶ ἐπίσης εἶνε καὶ αἱ *νοῦρται* ἢ ὑπόγειοι κατοικίαι πολλῶν λαῶν διεσπαρμένων πρὸς τὸ βόρειον καὶ τὸ βορειανατολικὸν μέρος τῆς Ἀσίας, μάλιστα δὲ τῶν αὐτοχθόνων τῆς Ἀλεουτικῆς πολυνησίας, τῆς περιέργου ἐκείνης πολυνησίας, ἥτις ἐκτείνεται ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς τὰς ἀκτὰς τῆς Καμσάτκας ἐν Ἀσίᾳ, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς τὴν παραλίαν τῆς ἐν Ἀμερικῇ Ἀλάσκας. Ἂν ἴδῃς τὰ ποικίλα ἐκεῖνα τῶν νήσων συμπλέγματα, θὰ εἴπῃς ὅτι εἶνε στύλοι γεφύρας προωρισμένης νὰ συνάψῃ τὰς δύο ἠπείρους. Ἐκεῖ ὑψοῦνται ἄγονοι λόφοι καὶ ἡφαίστεια ἐπὶ κοιλάδων, τὰς ὁποίας οὐδεμία καλλιέργεια δύναται νὰ καταστήσῃ εὐφόρους. Ἡ θάλασσα εἶνε ὁ μόνος πόρος τῶν Ἀλεουτίων καὶ οὔτε νὰ διατηρήσωσιν ἠξεύρουσι τὰ ἐξ αὐτῆς προϊόντα. Καὶ ὅταν μὲν ἁλιεύσωσιν ἀφθόνους ἰχθῦς, τοὺς κατατρώγουσιν ἀμέσως ὠμοὺς ἢ τοὺς διασκορπίζουσι χωρὶς νὰ φυλάξωσι καὶ διὰ τὴν ἐπαύριον, ὅταν δ' ἡ ἄγρα ἀποβῇ κακὴ ἢ ὅταν δὲν ἦνε δυνατὸν νὰ ἁλιεύσωσιν, ἀναγκάζονται νὰ τρώγωσι φύκη ἢ ῥίζας ἀγρίας. Τὸ κλίμα των εἶνε ὑπερβαλλόντως ψυχρὸν καὶ δὲν ἔχει ἡ χώρα των οὔτε γεάνθρακας, οὔτε τύρφην, οὔτε δάση· ἡ μόνη παρ' αὐτοῖς καύσιμος ὕλη εἶνε ὀλίγοι θάμνοι καὶ ξηρὰ χόρτα. Ὑπὸ τοιαύτης στερήσεως πιεζόμενοι οἱ δυστυχεῖς ἐκεῖνοι ἀναγκάζονται νὰ ζητῶσιν εἰς τὰ βάθη τῆς γῆς τὴν θέρμανσιν, ἣν ἀδυνατοῦσι νὰ εὕρωσιν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς. Εἰς δέκα ἢ δώδεκα ποδῶν βάθος σκάπτουσι λάκκον, ὃν πλατύνουσι καὶ μηκύνουσι κατὰ βούλησιν. Τὰ ξύλα, τὰ ὁποῖα ἀλλαχόθεν κυλινδοῦσα ἐκβράζει ἐπὶ τῆς ἀκτῆς ἡ θάλασσα, τὰ μεταχειρίζονται ἵνα στηρίξωσι τοὺς τοίχους τοῦ ὀρύγματός των, ἐξ αὐτῶν δὲ σχηματίζουσι καὶ κάγκελλα, δι' ὧν τὸ σκεπάζουσι. Ἐπ' αὐτῶν δὲ ἐπιστρώννουσι πόαν. Ποῦ καὶ που ὑπάρχει ἄνοιγμα, εἰς τὸ ὁποῖον προσαρμόζουσι δοκὸν ἔχουσαν ἄνωθεν ἕως κάτω ἐντομὰς ἢ σανίδα τρυπημένην. Ἡ δοκὸς ἢ ἡ σανὶς αὕτη εἶνε ἡ κλίμαξ, δι' ἧς κατέρχονται εἰς τὴν ὑποχθόνιον κατοικίαν των, ἔνθα κατοικοῦσιν ὁμοῦ εἴκοσι, τριάκοντα οἰκογένειαι. Πᾶσαι δ' αὗται ὀφείλουσιν ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην τὴν αὐτὴν τύχην. Καὶ δὲν διαχωρίζει αὐτὰς μεταξύ των ἄλλο διάφραγμα εἰμὴ μόνον ὀλίγοι πάσσαλοι.

Ἑκάστη οἰκογένεια ἔχει τὴν ἰδιαιτέραν ἑστίαν της, τουτέστι τὸν λίθινόν της λύχνον, ἔνθα καίεται ἐντὸς δυσώδους ἐλαίου ἐλλύχνιον ἐκ ξηρῶν χόρτων. Αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδία ὑποκαθέζονται ῥαθύμως χαμαὶ τὸ πλεῖστον τῆς ἡμέρας. Οἱ ἄνδρες πολὺ χαίρουσιν ἂν δυνηθῶσι νὰ εὕρωσιν ὀλίγον καπνόν, τὸν ὁποῖον ἀναμιγνύουσι μὲ στάκτην ἵνα τὸν διατηρήσωσι πλειότερον χρόνον καὶ ἵνα τὸν καταστήσωσι βαρύτερον.

Δὲν εἶνε δυνατὸν ἄνευ ἀλγεινῆς συγκινήσεως νὰ ἴδῃ τις τοὺς ταλαιπώρους ἐκείνους ἀγρίους ζῶντας ἐντὸς τάφων σκοτεινῶν.

Τὰ αὐτὰ ἀπαίσια οἰκήματα ἀνευρίσκει τις καὶ παρὰ τοῖς κατοικοῦσι τὴν Καμσάτκαν καὶ παρὰ τοῖς Σαμογέδαις καὶ παρὰ τοῖς Ὀστιάκοις. Ὁ κ. Λεσσὲψ εἶδεν εἰς τὴν χώραν τῶν Κοριάκων μίαν τοιαύτην *νοῦρταν* τεσσαράκοντα ποδῶν βάθους.

Ἀφ' οὗ διέτρεξε τὰς ταλαιπώρους ἐκείνας χώρας τῆς βορείου Ἀσίας καὶ ἀφ' οὗ ἐστάθμευσεν εἰς τὰ ἐλεεινοτέρας καλύβας, μεθ' ὁπόσης χαρᾶς ἔφθασεν ὁ θαρραλέος περιηγητὴς εἰς τὴν ῥωσσικὴν *ἴσβαν*! Δὲν εἶνε βεβαίως καὶ αὕτη εἰμὴ ἀγροῖκος οἰκοδομὴ ἄνευ οὐδενὸς σχεδίου· οὐδεὶς ποτὲ τέκτων δὲν ἔθηκεν ἐν αὐτῇ ἕνα λίθον. Ὡς ὁ *ξύλινος οἶκος* (loghouse) τοῦ ἀμερικανικοῦ *ἀποίκου* (settler), ἡ ῥωσσικὴ *ἴσβα* εἶνε ὁλόκληρος ἐκ κορμῶν ἐλάτης, οὓς ἔταμεν ὁ πέλεκυς τοῦ *μουζίκου*, ὑπερτεθειμένων τετραγωνικῶς τοῦ ἑνὸς ἐπὶ τοῦ ἄλλου. Ἀλλὰ τοὐλάχιστον ὁμοιάζει πως αὕτη πρὸς οἶκον. Βλέπεις ἐκεῖ θερμάστραν, κλίνην, τράπεζαν, τὰ πρῶτα πεπολιτισμένου βίου τεκμήρια, καὶ ἀντὶ ταπεινοτάτων εἰδώλων ἀνευρίσκεις τοῦ Χριστιανισμοῦ τὰ ἱερὰ σύμβολα. Εἰς τὸ βάθος τοῦ δωματίου, ἔνθα δι-

Digitized by Google

άγει ἡ οἰκογένεια τοῦ χωρικοῦ, ἀπέναντι τῆς θύρας τῆς εἰσόδου, παρήγορος κανδήλα φωτίζει τὰ εἰκονίσματα τοῦ Χριστοῦ, τῆς Παναγίας καὶ ἄλλου τινὸς ἁγίου, ὃν ἰδιαιτέρως σέβεται ἡ οἰκογένεια. Καὶ ὁ ξένος ἅμα ὑπερβὰς τὸν οὐδὸν τῆς θύρας πρέπει νὰ κλίνῃ εὐλαβῶς τὴν κεφαλὴν πρὸ τῶν ἁγίων εἰκόνων.

Τὸ θρησκευτικὸν τοῦτο συναίσθημα ὑπενθυμίζει εἰς ἐμὲ ἕτερόν τι, ὅπερ εἰς τὴν ἄλλην τῆς ὑδρογείου σφαίρας ἄκραν μ' ἐξέπληξε· εἰς τὴν μονήρη τοῦ *γαούχου* καλύβην, ἐν τῷ μέσῳ τῶν πεδίων τῆς Βρασιλίας. Ἐκεῖ ὁ ξένος εἰσέρχεται προφέρων ἀντὶ τῶν τετριμμένων εὐρωπαϊκῶν τύπων τῆς ἐθιμοταξίας τὰ εὐσεβῆ ταῦτα λόγια· *χαῖρε κεχαριτωμένη Μαρία!* καὶ κλίνει τὴν κεφαλήν.

Εἰς τὰς εὐαγγελικὰς ταύτας λέξεις, εἰς τὸ σύμβολον τοῦτο τῆς χριστιανικῆς ἀδελφότητος, ὁ *γαοῦχος* ἀπαντᾷ· *ἀσπίλως συλληφθεῖσα* (sin pecado concebida)· ἐγείρεται ἔπειτα καὶ τείνει φιλόφρονα τὴν χεῖρα εἰς τὸν ξένον.

Μετὰ τὴν μακρὰν ταύτην ἐκδρομήν, ἀφ' οὗ εἶδον τόσας δυσμοίρους χώρας καὶ τόσα ἄγρια οἰκήματα, ἐπανῆλθον εἰς τὴν Γαλλίαν, τὴν εὐγενῆ καὶ γλυκεῖαν Γαλλίαν. Ἂς εὐλογῇ ἡ ἀγαπητή μας Πατρὶς τῆς Θείας Προνοίας τὸ ὄνομα, ἥτις παρέσχεν αὐτῇ εἴς τε τοὺς ἀγροὺς καὶ εἰς τὴν πόλιν, ἐπὶ τῆς εὐφόρου ταύτης γῆς, εἰς τὸ εὐκραέστατον τοῦτο κλίμα, τὴν τιμίαν κοιτίδα, τοῦ ἐργάτου τὸ ἐργαστήριον,· τῆς οἰκογενείας τὸ ἱερόν, τὸν οἶκον, μέγαν ἢ μικρόν. Ἴσως δ' ὁ μικρὸς εἶνε καὶ ὁ ἄριστος.

Parva domus, magna quies.

XAVIER MARMIER.

ΠΕΡΙ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ ΕΝ ΔΑΝΙΑι

Μετάφρασις Ν. Δ. Λεβίδου.

Ἐπειδὴ αἱ σκανδιναυϊκαὶ χῶραι οὐδέποτε ὑπεδουλώθησαν ὑπὸ ξένων κατακτητῶν, οἱ λαοὶ αὐτῶν οὐδέποτε ἐπίσης ἐπεβαρύνθησαν ὑπὸ τοῦ τιμαριωτισμοῦ, ὅπως ἐν τῇ ἠπειρωτικῇ Εὐρώπῃ. Διετήρησαν λοιπὸν οἱ σκανδιναυϊκοὶ λαοί, εἰς οὓς ὑπάγεται καὶ ἡ Δανία, τὰς κοινοτικὰς καὶ ἐπαρχιακὰς αὐτῶν συνελεύσεις, ἐν αἷς πᾶς ἐλεύθερος ἄνθρωπος εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐκφέρῃ γνώμην καὶ νὰ ψηφοφορῇ περὶ τῶν γενικῶν συμφερόντων. Ἡ δὲ Ἀναμόρφωσις, ἤτοι τὸ δόγμα τῶν διαμαρτυρομένων, γενομένη ἀποδεκτὴ ὑφ' ὁλοκλήρου τοῦ λαοῦ, συνετέλεσεν εἰς τὴν διάδοσιν τῆς στοιχειώδους παιδείας διὰ τῆς ἀναγνώσεως τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

Ἡ Δανία ὑπάγεται εἰς τὰς ἐξαιρετικὰς ἐκείνας χώρας, ὧν οἱ βασιλεῖς δραστηρίως ἐνησχολήθησαν περὶ τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ λαοῦ. Εὐθὺς μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ δόγματος τῶν διαμαρτυρομένων, Χριστιανὸς ὁ Γ' διέταξε νὰ διδάσκηται τὸ νέον δόγμα ἐν τοῖς σχολείοις. Ἐν ἔτει 1647 Φριδερῖκος ὁ Γ' ἐνομοθέτησε ποινὰς κατὰ τῶν γονέων, τῶν παραμελούντων νὰ ἀποστέλλωσι τὰ τέκνα αὐτῶν εἰς τὰ σχολεῖα. Ἐν δὲ 1650 διέταξε τὴν ἀνέγερσιν σχολείων ἐν πᾶσι τοῖς χωρίοις. Ἐν ἔτει 1683 πάλιν διάταγμα ἐπέβαλλεν εἰς τοὺς ἱερεῖς νὰ ἐπισκέπτωνται τὰ σχολεῖα τοὐλάχιστον ἅπαξ καθ' ἑβδομάδα. Φριδερῖκος ὁ Δ' ἵδρυσεν ἄνω τῶν 240 σχολείων, διατάξας μάλιστα νὰ στέλλωνται εἰς τὰ σχολεῖα οἱ ἐκ τῶν νεοσυλλέκτων στρατιωτῶν μὴ γνωρίζοντες τυχὸν τὴν ἀνάγνωσιν ἢ τὴν γραφήν. Οἱ ἀπόλυτοι βασιλεῖς λοιπὸν τῆς Δανίας, ὡς καὶ ἐν Πρωσσίᾳ, ἠννόουν ὅτι ἦτο ὠφέλιμον νὰ ἔχωσιν ὑπηκόους ἀνεπτυγμένους. Ἐδημοσιεύθησαν δὲ διατάγματα πολλὰ περὶ ἐκπαιδεύσεως, ἡ διδασκαλία ὅμως ὠργανίσθη κανονικῶς διὰ τοῦ νόμου τοῦ 1814 ἔτους. Ὁ νόμος οὗτος, συμπληρωθεὶς ὑπὸ διατάγματος περὶ διδασκαλείων, ἤτοι περὶ σχολείων πρὸς μόρφωσιν διδασκάλων, καὶ τροπολογηθεὶς κατά τι ὑπὸ νόμων νεωτέρων, εἶναι εἰσέτι ἡ βάσις τοῦ σημερινοῦ συστήματος, οὗτινος ἰδοὺ τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικά.

Οἱ γονεῖς ὑποχρεοῦνται νὰ ἀποστέλλωσι τὰ τέκνα αὐτῶν εἰς τὸ σχολεῖον, ἢ νὰ ἐκπαιδεύωσιν αὐτὰ ἐπαρκῶς, ἐπὶ ποινῇ προστίμου 9 μέχρι 18 ἑκατοστῶν τοῦ φράγκου δι' ἑκάστην ἀπουσίαν. Ἐν περιπτώσει μὴ καταβολῆς τοῦ προστίμου, ἐπεβάλλετο ἡ ποινὴ τῆς φυλακίσεως.

Ἐπὶ 2,518 δήμων περίπου, οἱ ἡμίσεις αὐτῶν ὑπεβλήθησαν εἰς τὸ πρόστιμον, ἀνελθὸν περίπου εἰς 50,000 φράγκων. Νέος ὅμως νόμος τοῦ 1866 ἔτους, καταργήσας τὸ πρόστιμον, καταδικάζει ἀμέσως εἰς φυλάκισιν. Ἀλλ' ἐγείρονται παράπονα κατὰ τῆς ἄκρας ταύτης αὐστηρότητος, ἧς ἀποτέλεσμα εἶναι ἡ μὴ κανονική, ὅπως πρότερον, τιμωρία τῶν παραβάσεων.

Ἡ ὑποχρεωτικὴ φοίτησις εἰς τὸ σχολεῖον ἄρχεται ἀπὸ τοῦ 7ου μέχρι τοῦ 15ου ἔτους τῆς ἡλικίας, ὅτε ἄρχεται ἡ διδασκαλία διὰ τὴν ἀποδοχὴν τοῦ ἁγίου χρίσματος. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ πᾶν ἔτος τὰ παιδία ὑποβάλλονται εἰς ἐξετάσεις, ἐὰν ἡ ἐπιτροπὴ νομίζῃ ὅτι ἀρκούντως ἐδιδάχθησαν, λαμβάνουσι τὴν ἄδειαν νὰ ἀπέλθωσι τοῦ σχολείου.

Ἡ φροντὶς καὶ αἱ δαπάναι τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐπιβαρύνουσι τοὺς δήμους. Ἐν τούτοις ἐν ἑκάστῳ τῶν 21 νομῶν τοῦ Κράτους ὑπάρχει κεφάλαιόν τι χρηματικὸν ὑπὲρ τῶν σχολείων, οὗτινος τὰ εἰσοδήματα πηγάζουσιν ἀπὸ τῶν συγκεφαλαιουμένων τόκων τοῦ κεφαλαίου, ἀπὸ ἐπιχορηγήσεως τοῦ Κράτους ἐκ 282,000 φράγκων καὶ ἀπὸ φόρου ἐκ 30 ἑκατοστῶν τοῦ φράγκων ἐπὶ ἑκάστου τόνου τῶν σιτηρῶν. Αἱ πρόσοδοι δὲ πάντων τούτων τῶν ὑπὲρ τῶν σχολείων

Digitized by Google

κεφαλαίων ἀνήρχοντο ἐν ἔτει 1856 εἰς 1,584,569 φράγκα. Ἐξ αὐτῶν δίδονται συντάξεις εἰς τοὺς ἀποχωροῦντας δημοδιδασκάλους, ἢ ἐπιμίσθια εἰς τοὺς πρὸ πολλοῦ ὑπηρετοῦντας.

Εἶναι δύσκολον νὰ προσδιορίσωμεν πόσα δαπανῶνται ὑπὲρ τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, διότι ἐν πολλοῖς δήμοις οἱ δημοδιδάσκαλοι μισθοδοτοῦνται λαμβάνοντες ἀντὶ χρημάτων σῖτον, κρέας κλπ., ἢ καὶ τεμάχιον γῆς, ὅπερ καθιστῶσι διὰ τῆς καλλιεργείας εὔκαρπον.

Ἡ εἰς χρήματα δαπάνη ἀνῆλθεν ἐν ἔτει 1863 μέχρις 6,785,788 56]00 φράγκων, ἡ δὲ εἰς πράγματα μέχρις 8,460,000 φράγκων περίπου.

Πρόκειται δὲ ἐνταῦθα μόνον περὶ τοῦ βασιλείου τῆς Δανίας, ἤτοι περὶ τῶν νήσων καὶ τῆς Ἰουτλανδίας, μὴ συμπεριλαμβανομένων τῶν δουκάτων Σλέσβιγ-Ὁλστείν. Καὶ ἐπειδὴ ὁ πληθυσμὸς ἀνέρχεται εἰς 1,600,000 ψυχῶν, ἕπεται ὅτι ἀναλογεῖ δαπάνη *εἰς πράγματα ἴση* πρὸς φράγκα 5 καὶ 28 ἑκατοστὰ δι' ἕκαστον ἄνθρωπον, ὅπερ ποσὸν εἶναι μέγα, μάλιστα ἂν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὰ πάντα εἶναι εὐθηνότερα εἰς τὰ βόρεια μέρη ἢ ἐν τῷ κέντρῳ τῆς Εὐρώπης.

Ἐν ταῖς νήσοις τῆς Δανίας ὁ συνήθης μισθὸς φθάνει μέχρι 3,384 φράγκων. Ἐν Ἰουτλανδίᾳ οἱ δημοδιδάσκαλοι λαμβάνουσιν ὀλιγώτερα ὅμως, ἤτοι μέχρι 1,128 φράγκων. Ἀλλ' ἐπὶ ὁλοκλήρου τῆς χώρας ἀναλογοῦσι μόνον 6 δημοδιδάσκαλοι ἐπὶ 100 λαμβάνοντες ὀλιγώτερον τῶν 1,128 φράγκων.

Ἰδοὺ κατὰ τὴν τελευταίαν τελειοτάτην ἐπίσημον στατιστικὴν ἔκθεσιν ἡ κατάστασις τῆς παιδείας ἐν Δανίᾳ·

Α.') Ἀγροτικοὶ δῆμοι.

Ἀριθμὸς τῶν ὑποβεβλημένων εἰς ὑποχρεωτικὴν ἐκπαίδευσιν παίδων (ἀπὸ ἡλικίας 7-14 ἐτῶν.)

Ἐν τοῖς δημοτικοῖς σχολείοις	184,198
Ἐν τοῖς ἰδιωτικοῖς	13,994
Ἀνεχώρησαν τοῦ σχολείου ἐν ἡλικίᾳ 13 ἐτῶν, ἀφοῦ ἐγένετο γνωστὸν ὅτι ἐγνώριζον τὰ διδαχθέντα μαθήματα	1,119
Μὴ ἐγγεγραμμένοι	1,450
Ἐν ὅλῳ	200,761

Β.') Πόλεις (ἐκτὸς τῆς Κοπενάγης.)

Παῖδες ὑποβεβλημένοι εἰς τὴν ὑποχρεωτικὴν ἐκπαίδευσιν.

Ἐν τοῖς δημοσίοις δημοτικοῖς σχολείοις	17,191
Ἐν τοῖς σχολείοις τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως	6,161
	23,352
Ἐκ μεταφορᾶς	23,352
Ἐν τοῖς σχολείοις τῆς ἀνωτέρας ἐκπαιδεύσεως	1,516
Ἐν τοῖς ἰδιωτικοῖς σχολείοις	8,893
Ἐν ὅλῳ	33,761

Γ'.) Κοπενάγη.

Παῖδες ὑποβεβλημένοι εἰς τὴν ὑποχρεωτικὴν ἐκπαίδευσιν.

Ἐν τοῖς δημοσίοις σχολείοις	13,232
Ἐν τοῖς ἰδιωτικοῖς σχολείοις	8,090
Διδασκόμενοι ἐν οἴκῳ	3,904
Ἐν ὅλῳ	25,226

Ἵνα δὲ συντόμως εἴπωμεν, ὑπῆρχον ἐν ἔτει 1867 ἐν Δανίᾳ:

Παῖδες ὑποβεβλημένοι εἰς τὴν ὑποχρεωτικὴν φοίτησιν εἰς τὰ σχολεῖα	259,508
Παῖδες δυνάμενοι νὰ ἀποδείξωσι τὴν ἐκπαίδευσιν αὐτῶν	257,182
Ἐλλείπουσι	2,326

Ἕπεται ἄρα, ὅτι ὁ ὁλικὸς ἀριθμὸς τῶν παίδων, τῶν δυναμένων ν' ἀποδείξωσιν ὅτι ἐκπαιδεύονται, εἴτε ἐν τοῖς σχολείοις, εἴτε κατ' οἶκον, φθάνει περίπου μέχρι τοῦ ἀριθμοῦ τῶν παίδων, τῶν ὑποχρεουμένων νὰ φοιτῶσιν εἰς τὰ σχολεῖα, ἀφοῦ ἐπὶ 259,508 παίδων ὀφειλόντων νὰ ἐκπαιδευθῶσι, 257,182 παῖδες δύνανται ν' ἀποδείξωσιν ὅτι ἐκπαιδεύονται. Καὶ ἐπειδὴ ὁ πληθυσμὸς τῆς Δανίας φθάνει μέχρις 1,650,000 ψυχῶν, ἀναλογεῖ εἷς μαθητὴς ἐπὶ 6 κατοίκων.

Οἱ δημοδιδάσκαλοι εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον υἱοὶ ἐνοικιαστῶν ἀγροτικῶν κτημάτων ἢ καὶ δημοδιδασκάλων, ἔχουσι δὲ γνώσεις πολλὰ εὐρείας, σχετικῶς πρὸς τὸ ἀφανὲς ἀλλ' ὠφέλιμον συγχρόνως ἐπάγγελμά των· καὶ δὲν ἀναλογοῦσιν ἐκ τῶν δημοδιδασκάλων οὐδὲ 2 ἐπὶ 100 οἱ μὴ ὑποβληθέντες εἰς ἐξετάσεις.

Νομίζω, ὅτι ἐν Δανίᾳ δὲν ὑπάρχει στατιστικὴ βεβαιοῦσα τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀγραμμάτων. Ὁ δὲ λόγος ἁπλούστατος· *οὐδεὶς εἶναι ἀγράμματος ἐν Δανίᾳ*. Πάντες γνωρίζουσι τοὐλάχιστον νὰ ἀναγινώσκωσι καὶ νὰ γράφωσι.[1] Πάντες σχεδὸν οἱ κάτοικοι εἶναι διαμαρτυρόμενοι, οἱ δὲ παῖδες δὲν δύνανται νὰ τύχωσι τοῦ ἁγίου χρίσματος παρὰ τῶν ἱερέων, ἂν δὲν ἔχωσι τὰς στοιχειώδεις ἐκείνας γνώσεις.

Ἵνα δὲ συντόμως εἴπω, ἡ Δανία ἀνήκει εἰς τὰς χώρας ἐκείνας τῆς Εὐρώπης, αἵτινες τὰ μάλιστα προώδευσαν ὡς πρὸς τὴν κατωτέραν ἐκπαίδευσιν, διότι δαπανᾷ ὑπὲρ αὐτῆς ἄνω τῶν 5 φράγκων κατὰ κεφαλήν· πάντες

1. Ἐντούτοις ἐσχάτως ἀκόμη ἐβεβαιοῦτο, ὅτι ἐν Ἱσπανίᾳ ἐπὶ 72,157 δημοτικῶν συμβούλων, οἵτινες εἶναι ὁ ὁλικὸς ἀριθμὸς τῶν δημοτικῶν συμβούλων τοῦ κράτους, 12,479 δὲν γνωρίζουσιν οὔτε νὰ ἀναγινώσκωσιν οὔτε νὰ γράφωσιν. Ἐκ τούτων 422 εἶναι δήμαρχοι!!

Digitized by Google

δ' οἱ παῖδες φοιτῶσιν εἰς τὰ σχολεῖα ἀπὸ ἡλικίας 7-15 ἐτῶν. Ἐπὶ 6 κατοίκων ἀναλογεῖ 1 μαθητής, ἡ ἀναλογία δὲ αὕτη οὐδαμοῦ ἐν Εὐρώπῃ ἀναφέρεται. Οἱ δημοδιδάσκαλοι ἐν Δανίᾳ λαμβάνουσι τὸν ἀνώτατον μισθὸν τῶν ἐν Εὐρώπῃ δημοδιδασκάλων. Οὐδεὶς ἐπὶ τέλους ἀγράμματος ὑπάρχει ἐν Δανίᾳ.[1] Ἡ χώρα αὕτη ὑπερτερεῖ ὡς πρὸς τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν καὶ αὐτὰ τὰ μᾶλλον πεπολιτισμένα κράτη τῆς Γερμανίας· ὅπερ δὲ παραδοξότατον, ἡ Δανία ὑπερτερεῖ ὡς πρὸς αὐτὴν τὰς μεγάλας ἐκείνας χώρας, τὰς τοσοῦτον ὑπερηφάνους ἐπὶ τῷ πολιτισμῷ αὐτῶν, τὴν Γαλλίαν δηλ. καὶ τὴν Ἀγγλίαν, ὅπου ἡ δημοτικὴ ἐκπαίδευσις καθυστερεῖ εἰσέτι μεγάλως.

ÉMILE DE LAVELEYE.

ΤΑ ΑΥΓΑ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ

Φιλόσοφός τις τοῦ προπαρελθόντος αἰῶνος, πρὸς ἐπίλυσιν ἴσως τοῦ κατὰ τὸν μεσαίωνα θεολόγους καὶ φιλοσόφους συνταράξαντος ζητήματος περὶ τῆς προτεραιότητος τῆς ὄρνιθος ἢ τοῦ ᾠοῦ, ἐδογμάτισεν ὅτι *Πᾶν τὸ ζῶν ἐξ ᾠοῦ τίκτεται*. Πολλῷ ὅμως πρὸ τούτου τὸ ᾠὸν σπουδαῖον διεδραμάτισε μέρος ἐν τῇ κοσμογονίᾳ διαφόρων ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων θρησκευμάτων. Ἡ Βαβανή, ἡ μήτηρ τῆς ἁγίας τριάδος τοῦ ἰνδικοῦ πανθέου, μυθολογεῖται ὅτι ἐγέννησε τρία ᾠά, ἐξ ὧν ἐξῆλθον ὁ Βραμᾶς, ὁ Βισνοῦς καὶ ὁ Σίβας· εἰς πλείστας δὲ θρησκευτικὰς παραστάσεις τῶν Ἰνδῶν ἀπεικονίζεται ὁτὲ μὲν ὁ Βραμᾶς πρὸ ᾠοῦ ἐν ᾧ φαίνεται ὁ ἄνθρωπος ἔμβρυον ἔτι, ὁτὲ δὲ ἁπλῶς μόνον τὸ ᾠὸν τῆς κοσμογονίας. Ἡ συρία Ἀφροδίτη, κατὰ τὰς φοινικικὰς παραδόσεις, ἐγεννήθη ἐξ ᾠοῦ πεσόντος οὐρανόθεν παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Εὐφράτου καὶ ἐκκολαφθέντος ὑπὸ περιστερῶν· διότι αἱ περιστεραὶ ἐν τῇ φοινικικῇ καὶ τῇ ἀσσυριακῇ θρησκείᾳ εἶχον προσλάβει ἱερὸν καὶ θεῖον χαρακτῆρα, διατηρηθέντα καὶ ἐν τῇ χριστιανικῇ συμβολικῇ. Γνωστοτάτη δὲ ἐστὶν καὶ ἡ κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν μυθολογίαν ἐξ ᾠοῦ γέννησις τῆς Ἑλένης καὶ τῶν Διοσκούρων. Τὴν συμβολικὴν ἔννοιαν τῶν τοιούτων μύθων ἀναπτύσσων, ὁ διάσημος Γερμανὸς μυθολόγος Κρόϋζερ ἐπάγει τὰ ἑπόμενα: «Τὰ δύο ἡμισφαί»ρια τοῦ κόσμου [οὐρανὸς καὶ γῆ] ἀπεικονίζοντο »διὰ δύο ἡμισφαιρίων, ὁτὲ μὲν κεχωρισμένων καὶ »καταστέρων, ὁτὲ δὲ συνηνωμένων πρὸς παρα»τήρησιν τῆς ἐπιτολῆς καὶ τῆς δύσεως τῶν ἀ»στέρων. Ἐκ τῆς τοιαύτης τῶν δύο ἡμισφαιρίων »ἑνώσεως προέκυψε τὸ μυστηριῶδες ἐκεῖνο ᾠόν, »ὅπερ ἐκρέμων ἐν τοῖς ναοῖς καὶ περὶ οὗ ἐμυθο»λόγουν ὅτι ἐτέχθη ὑπὸ τῆς Λήδας, ἀλλὰ περὶ οὗ »ἑτέρα ἀξία σημειώσεως παράδοσις ἀνέφερεν ὅτι »ἔπεσεν ἐκ τῆς Σελήνης, ἧς ἡ Ἑλένη ἦν προσω»ποποίησις.»

Τινὲς τῶν περὶ τὴν συγκριτικὴν μυθολογίαν ἀσχολουμένων ἠθέλησαν ν' ἀναγάγωσι τὴν καταγωγὴν τῶν *Αὐγῶν τοῦ Πάσχα* εἰς τοὺς τοιούτους μύθους, καὶ νὰ ἐξηγήσωσι τὴν συνήθειαν ταύτην ἐκ τῆς συμβολικῆς σημασίας τοῦ ᾠοῦ ἐν τοῖς ἀρχαίοις θρησκεύμασιν. Ἡ δὲ γνώμη αὕτη δὲν φαίνεται ὅλως ἀβάσιμος καὶ παρακεκινδυνευμένη εἰς τοὺς γινώσκοντας ὅτι καὶ παρὰ λαοῖς μὴ χριστιανικοῖς, ὡς παρὰ τοῖς Ἰαπωνοῖς, ἐπικρατεῖ ἔτι καὶ νῦν τὸ ἔθιμον τοῦ διανέμειν κατὰ τὴν πρώτην τοῦ ἔτους ᾠὰ κεχρωματισμένα. Τοῦτο δέ, κατὰ τοὺς ὑποστηρίζοντας τὴν γνώμην ταύτην δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἁπλῆ μόνον σύμπτωσις, διότι παρά τισι χριστιανικοῖς ἔθνεσι τὸ ἔτος μέχρι τινὸς ἤρχετο ἀπὸ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, ὅτε διενέμοντο καὶ τὰ κεχρωματισμένα ᾠά.

Ὁπωσδήποτε ὅμως παραλείποντες τὰς εἰκασίας ταύτας, καὶ ἐπὶ ἀσφαλεστέρου ἐδάφους ἀναζητοῦντες τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐθίμου, εὑρίσκομεν ὅτι κυριωτάτη, ἂν οὐχὶ ἡ μόνη ἀφορμὴ αὐτοῦ ἦν ἡ κατὰ τὴν προηγουμένην τοῦ Πάσχα πολυήμερον νηστείαν ἀποχὴ ᾠῶν. Ἕνεκα τούτου κατὰ τὸ τέλος τῆς τεσσαρακοστῆς συνηθροίζετο μέγα ποσόν, ὅπερ κατὰ τὸ Σάββατον τῆς ἑβδομάδος τῶν παθῶν ηὐλόγουν οἱ ἱερεῖς ἀπ' ἐκκλησίας· ἐν Ῥωσσίᾳ μάλιστα ἡ εὐλογία τῶν ᾠῶν διετηρεῖτο μέχρις ἐσχάτων, καὶ ἐν τῷ *Μεγάλῳ ἁγιασματηρίῳ*, οὗ ποιοῦνται χρῆσιν οἱ παρ' ἡμῖν ἱερεῖς, ὑπάρχουσιν εὐχαὶ *Εἰς τὸ εὐλογῆσαι ἐδέσματα κρεῶν τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ Κυριακῇ τοῦ Πάσχα* καὶ *Εἰς τὸ εὐλογῆσαι τυρὸν καὶ ᾠά*, εἰς ἀχρηστίαν ὅμως περιελθοῦσαι. Τὰ οὕτως εὐλογούμενα ᾠὰ διενέμοντο ὡς δῶρα τὴν ἐπιοῦσαν, χρωματιζόμενα εἴτε πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ πάσχα τῶν Ἰουδαίων, οἵτινες ὡς γνωστὸν τῇ κελεύσει τοῦ Θεοῦ ἔβαφον τὰ κατώφλια τῶν θυρῶν αὐτῶν διὰ τοῦ αἵματος τοῦ θυομένου ἀμνοῦ, εἴτε ὅπως εὐπροσδεκτότερα γένωνται· διότι συνήθη χρώματα ἦσαν οὐ μόνον τὸ ἐρυθρὸν ἀλλὰ καὶ τὸ χρυσοῦν καὶ τὸ κίτρινον καὶ τὸ ἰῶδες.

Ὡς δῶρα διενέμοντο ᾠὰ καὶ κατὰ τὴν πρὸ τοῦ Πάσχα τεσσαρακοστήν. Καὶ παρ' ἡμῖν μὲν δίδονται εἰς τοὺς παῖδας περιερχομένους τὴν παραμονὴν τῆς ἑορτῆς τῆς ἀναστάσεως τοῦ Λαζάρου ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν καὶ ᾄδοντας δημώδες

1. «Αἱ στατιστικαὶ πληροφορίαι, ἀναγινώσκομεν ἐν τοῖς Πρακτ. τοῦ Ἑλλ. διδασκαλ. συλλόγου τοῦ 1876, αἱ γενόμεναι κατὰ τὸ 1870, ἐκ τῶν 1,437,026 κατοίκων τῆς Ἑλλάδος λογίζουσιν ἐγγραμμάτους μόνον 251,483, ὧν 207,129 ἄῤῥενες καὶ 44,354 θήλεις. Ἐὰν δὲ ἐξαιρεθῶσι τὰ βρέφη καὶ τὰ μέχρι 5 ἐτῶν ἡλικίας τέκνα, τὰ ὁποῖα ὡς ἐπὶ τὸ τὸ πολὺ δὲν εἰσήχθησαν ἔτι εἰς τὸ σχολεῖον, ἐκ τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν ἀγραμμάτων, μένουσι τοιοῦτοι δυστυχῶς 978,536, καὶ οὕτως ἔχομεν ἐπὶ 100 ἀῤῥένων ἐγγραμμάτους 32,96, ἐπὶ δὲ 100 θηλέων, 7,37· ὥστε τὰ 3]4 περίπου τῶν ἀῤῥένων τοῦ βασιλείου εἰσὶν ἀγράμματοι, 92 δὲ περίπου τοῖς 100 μεταξὺ τῶν θηλέων, ὑπαρχόντων μάλιστα 55 δήμων, ἐν οἷς οὐδεμία γυνὴ γινώσκει γράμματα!»

Σ. Μ.

Digitized by Google

ᾆσμα, ἀφηγούμενον τὸ ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τελεσθὲν θαῦμα καὶ περιγράφον *τί εἶδε ὁ Λάζαρος εἰς τὸν κάτω κόσμον ποῦ ἐπῆγε*·—ἐκ τῆς συνηθείας ταύτης ἐπήγασε καὶ ἡ παροιμία: *Ποτέ του αὐγὸ δὲν ἔδωσε, οὔτε τ' ἁγιοῦ Λαζάρου*, ἐπὶ τῶν ὑπερβαλλόντως φειδωλευομένων ἀναφερομένη·—ἐν δὲ τῇ Δύσει παραπλήσιόν τι ἐπεκράτει ἔθιμον κατὰ τὸ μέσον τῆς τεσσαρακοστῆς· κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην οἱ μαθηταὶ τῶν σχολείων, κρατοῦντες κάνιστρον καὶ φέροντες σημαίας καὶ κώδωνας περιήρχοντο ἀνὰ τὰς οἰκίας ᾄδοντες, ἀφ' οὗ πρότερον ἱστάμενοι πρὸ τῆς ἐκκλησίας ἔψαλλον ὕμνους· ἐλάμβανον δὲ πρὸς ἀνταμοιβὴν τῶν εὐλαβῶν αὐτῶν ᾀσμάτων ᾠά. Τὴν συνήθειαν ταύτην περιγράφει χειρόγραφόν τι τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος, ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Δουκαγκίου ἐν τῷ περισπουδάστῳ αὐτοῦ *Γλωσσαρίῳ τῆς παρηκμακυίας λατινικῆς*· προσθέτει δὲ τὸ χειρόγραφον ὅτι ταῦτα ἔκπαλαι ἐτελοῦντο. Αἱ τοιαῦται συνήθειαι δὲν εἶναι βεβαίως ἄσχετοι πρὸς τὴν διανομὴν τῶν ᾠῶν κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα, ἀλλ' ὑποδεικνύουσι πόθεν προῆλθε καὶ πῶς ἀνεπτύχθη βαθμηδὸν τὸ ἔθιμον τοῦτο.

Ἐν Γαλλίᾳ, ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ' καὶ ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ ΙΕ' ἔτι, συνειθίζετο μετὰ τὴν λειτουργίαν τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα νὰ προσφέρῃ ὁ μονάρχης ὡς δῶρον εἰς τοὺς αὐλικοὺς αὐτοῦ ᾠὰ ἐπίχρυσα, ἐπίτηδες πρὸς τοῦτο παρεσκευασμένα. Νῦν δὲ καὶ ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Εὐρώπης δωροῦνται κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα πρὸς ἀλλήλους ᾠὰ τεχνητὰ διαφόρου μεγέθους καὶ ποικίλων χρωμάτων, περικλείοντα πολύτιμα ἀντικείμενα. Ἀλλὰ τὴν συνήθειαν ταύτην δὲν ἐνεκολπώθημεν ἔτι ἐν Ἑλλάδι, ὑπεραρκούμενοι ἴσως εἰς τὴν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς μεταφυτευθεῖσαν ἑτέραν ἐπίσης πολυδάπανον τῶν ἐπινομίδων τῆς πρώτης τοῦ ἔτους.

Ν. Γ. Π.

ΩΜΟΠΛΑΤΟΣΚΟΠΙΑ

Ἐκ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ πάσχα διετηρήθη ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἡ θυσία τοῦ ἀμνοῦ, θεωρουμένη ἀπαραίτητον τῆς ἑορτῆς συμπλήρωμα. Ἀντικατέστησαν δὲ τὰς συνοδευούσας τὴν θυσίαν ταύτην ἱεροτελεστίας, ἃς ὁ νόμος τῶν Ἑβραίων ὁρίζει, παρὰ μὲν τοῖς καθολικοῖς χριστιανοῖς κατὰ τὸν μεσαίωνα εὐλογία τοῦ ἀμνοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πρὸ τῆς ἁγίας τραπέζης, παρ' ἡμῖν δὲ ἁπλῆ εὐχή, δι' ἧς ὁ ἱερεὺς ἐπεκαλεῖτο ν' ἁγιάσῃ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς Χριςὸς «ὡς ἡγίασε τὸν ἀμνὸν ὃν προσήγαγεν αὐτῷ ὁ πιστὸς Ἀβραάμ, καὶ τὸν ἀμνόν, ὅν περ Ἄβελ προσήνεγκεν αὐτῷ εἰς ὁλοκάρπωσιν.» Ἕνεκα τούτου ὁ ἀμνὸς τοῦ Πάσχα νομίζεται ὅτι κέκτηται ἐξαιρετικάς τινας ἰδιότητας, καὶ ὅτι ἡ ὠμοπλάτη αὐτοῦ προαγγέλλει ἀσφαλῶς τὸ μέλλον εἰς τοὺς ἐννοοῦντας τὰ ἐπὶ ταύτης μυστηριώδη σημεῖα. Τὴν αὐτὴν ἀρετὴν ἀποδίδει ὁ λαὸς καὶ εἰς τὸν κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Γεωργίου θυόμενον ἀμνόν, οὗ ἡ ὠμοπλάτη περιέχει ἐπίσης ἀλαθήτους προφητείας. Ἐν γένει δὲ παντὸς ἀρνίου ἡ ὠμοπλάτη, ὅταν ὁλόκληρον παρατεθῇ ὀπτὸν ἐν συμποσίῳ, θεωρεῖται ὡς χρηστήριον, οὐχὶ μὲν τοσούτῳ βέβαιον καὶ σαφὲς ὡς αἱ ὠμοπλάται τῶν ἀμνῶν τοῦ Πάσχα καὶ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, πάντοτε ὅμως μετὰ περιεργείας καὶ πίστεως ἐξεταζόμενον.

Ἡ ὠμοπλάτη, κατὰ τὸ ἁρματωλικὸν ἔθιμον, ἀνῆκε δικαιωματικῶς εἰς τὸν ἀρχηγόν, ὅστις διὰ ταύτης προσεπάθει νὰ προΐδῃ τὴν τύχην τῶν ὑπ' αὐτὸν πολεμιςῶν. Ἐν δὲ τοῖς κοινοῖς συμποσίοις ἀνήκει εἰς τὸν οἰκοδεσπότην, ὅστις πρώτιστον μέλημα αὐτοῦ θεωρεῖ νὰ ἐξετάσῃ αὐτὴν ἐπισταμένως, ὅπως ἐξαγάγῃ προγνωστικὰ τοῦ μέλλοντος ἰδίως μὲν τῆς οἰκογενείας του, γενικῶς δὲ ὁλοκλήρου τοῦ ἔθνους.

Ἡ βαθέως ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ λαοῦ ἐρριζωμένη πεποίθησις εἰς τὴν τοιαύτην μαντείαν, οὐχὶ σμικρὰν ἐπήρειαν ἔσχεν ἐνίοτε καὶ ἐπὶ ἱστορικῶν τινων γεγονότων ἔτι. Ὡς οἱ ἀρχαῖοι πρὸ πάσης σπουδαίας αὐτῶν πράξεως ἐξήταζον τῶν ἱερείων τὰ σπλάγχνα, καὶ τὴν πορείαν αὐτῶν διερρύθμιζον κατὰ τὰς ἀποφάνσεις τῶν ἱεροσκόπων, ὁμοίως καὶ οἱ Ἕλληνες ὁπλαρχηγοὶ πρὸ τῶν συμπλοκῶν αὐτῶν μὲ τουρκικὰ ἀποσπάσματα τὴν ὠμοπλάτην συνεβουλεύοντο, καὶ ἡ ἐκ ταύτης ἀρυομένη μαντεία συνηθέστατα ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς τύχης τῶν ὅπλων των. «Πολλάκις ὠφέλησεν ἡ πρόληψις αὕτη χωρὶς ἐλπίδα, πολλάκις ἔβλαψε χωρὶς λόγον, λέγει ὁ Ἰωάννης Φιλήμων ἐν τῷ περὶ Φιλικῆς Ἑταιρίας συγγράμματί του. Στρατὸς ὀλίγος καὶ διακινδυνεύων ἐμψυχώθη αἰφνιδίως διὰ τῆς αἰσίας ἐξηγήσεως τῶν σημείων της καὶ ἐκέρδησε νίκην ἀβεβαίαν· καὶ ἐξ ἐναντίας στρατὸς πολυάριθμος καὶ ἔχων ὑγιὲς τὸ ἠθικόν του, ἐδειλίασε διὰ τὴν ἀποφράδα πρόγνωσίν των καὶ ἐνικήθη, στερηθεὶς τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν τόλμην του. Ὑπήρξαμεν ἐκ περιστάσεως αὐτόπται ὅλων τούτων. Ἐντεῦθεν ἡ καλὴ ἢ κακὴ ἔκβασις μιᾶς μάχης ἐκρέματο ἀπὸ τὴν καλὴν ἢ κακὴν μάντευσιν τῆς πλάτης, καὶ μάλιστα ἂν ἤθελε τύχῃ γέρων ὁ τοιοῦτος μάντις. Αἱ συμπτώσεις, ἡνωμέναι μὲ τὰς κινδυνώδεις προλήψεις τῆς ἀμαθείας, ἔμελλον νὰ δώσωσι καὶ εἰς τὰ κόκκαλα τοῦ ζώου ἐπήρειαν θείαν. Ἐνθυμούμεθα ὁποίαν ἄφησε τῷ 1826 ἱστορικὴν ἐποχὴν εἰς τὸ Ναύπλιον μία φερομένη ἀπὸ τὸν Πανοῦτσον Νοταρᾶν πλάτη. Αἱ περὶ τῶν τοιούτων ἀποδοκιμασίαι τῆς θρησκείας μας δὲν ἴσχυσαν οὐδ' εἰς τὸ πνεῦμα αὐτοῦ τοῦ ἐρευνητοῦ τῶν ἱερῶν γραφῶν γέροντος. Τὸ φύσει μᾶλλον ἄκακον ζῶον τῆς γῆς καθίσταται παραδόξως, καὶ ἄπνουν μά-

Digitized by Google

λιστα, τὸ ὑποκείμενον ἀπεχθείας καὶ λύπης εἰς τὴν ζώνην τῆς τοιαύτης διαγνωστικῆς.»

Λεπτομερεῖς πληροφορίας περὶ τοῦ εἴδους τούτου τῆς μαντικῆς δὲν εἰξεύρομεν, εἶναι δὲ δυσχερέστατον νὰ συλλεχθῶσι τοιαῦται, διότι οἱ τὰ ἀπόρρητα αὐτῆς ἐπιστάμενοι γέροντες φείδονται δυστυχῶς ἐξηγήσεων, καί, ἀπορρίπτοντες πολλάκις ἁδρὰς ἀμοιβάς, ἀρνοῦνται ν' ἀποκαλύψωσι τὰ μυστήρια τῆς προπατορικῆς ἐπιστήμης. Κοινῶς γνωστὴ ὅμως εἶναι ἡ σημασία τῶν κοιλωμάτων εἰκονιζόντων μνήματα, ἤτοι θανάτους οἰκείων ἢ φίλων, στενωτέρων καὶ προσφιλεστέρων καθ' ὅσον τὰ κοιλώματα πλησιάζουσι πρὸς τὴν κορυφὴν τοῦ ὀστοῦ· αἱ σκιαὶ πρὸς τούτοις προμηνύουσι πένθος, αἱ δὲ ἐρυθρωπαὶ γραμμαὶ αἱματοχυσίας· κατ' ἀναλογίαν δὲ κρίνουσι καὶ περὶ τῶν ἄλλων σημείων· τὸ ἐκ τῆς κορυφῆς τοῦ ὀστοῦ τέλος ἐξαρτώμενον νεῦρον ἀπεικονίζει τὸ βαλάντιον τοῦ οἰκοδεσπότου, προαγγέλλον πλοῦτον μὲν ἐὰν τύχῃ χονδρόν, πενίαν δὲ καὶ ἀθλιότητα ἰσχνόν.

Ὥς τινες παρετήρησαν, ἡ ὠμοπλατοσκοπία εἶναι λείψανον τῆς ἱεροσκοπίας τῶν ἀρχαίων· ἀλλὰ πρὸς ταύτην σχέσιν μᾶλλον εἶχεν ἡ συνήθεια τοῦ ἐξετάζειν ἐκτὸς τῆς ὠμοπλάτης τὸ ἧπαρ, τὸν σπλῆνα, τὰ ἔγκατα τοῦ ἀμνοῦ, ἐὰν παραδεχθῶμεν ὡς ἀληθῆ τὴν περὶ ὑπάρξεως τοιαύτης συνηθείας ἐν Ἀρκαδίᾳ μαρτυρίαν τοῦ ἐν ἀρχῇ τοῦ παρόντος αἰῶνος ἐπισκεφθέντος τὴν Ἑλλάδα Γερμανοῦ Βαρθόλδυ. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι παρ' οὐδενὶ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων γίνεται μνεία τῆς ὠμοπλατοσκοπίας· ἀλλὰ δὲν εἶναι νομίζομεν τοῦτο ἐπαρκὲς διδόμενον, ὅπως ἀρνηθῶμεν τὴν ἀρχαιότητα τῆς προλήψεως ταύτης· ἡ παρὰ Βυζαντινοῖς μάλιστα γνῶσις αὐτῆς ἀποδεικνύει τὸ ἐναντίον. Ὁ κατὰ τὴν ἑνδεκάτην μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα ζήσας *πολυγραφώτατος*, ὡς ὑπὸ τῶν συγχρόνων του ἀπεκαλεῖτο, Μιχαὴλ ὁ Ψελλός, ἔγραψεν ἰδιαιτέραν πραγματείαν *Περὶ ὠμοπλατοσκοπίας*, ἐν ᾗ ἀριδήλως καταφαίνεται ἡ ταυτότης τῶν παρ' ἡμῖν καὶ τοῖς ἀρχαίοις περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου δοξασιῶν. Ἡ περιεργοτάτη αὕτη πραγματεία εὑρίσκεται χειρόγραφος ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ τῆς Βιέννης βιβλιοθήκῃ, παραθέτομεν δὲ ἐνταῦθα τὰ μᾶλλον ἐνδιαφέροντα μέρη αὐτῆς ἐξ ἀκριβοῦς ἀντιγράφου ὅπερ ἐκ τῆς βιβλιοθήκης ἐκείνης ἐπρομηθεύθημεν.

Τὸ χρηστήριον τῆς ὠμοπλατοσκοπίας ὁ Ψελλὸς ἀποκαλεῖ «βάρβαρον καὶ ἀλλόκοτον», ἔχον ὅμως «ὡς τοῖς χρωμένοις δοκεῖ, μελλόντων προαναφώνησιν.» Οἱ διὰ τῆς ὠμοπλάτης μαντευόμενοι λαμβάνοντες ἐκ ποίμνης πρόβατον ἢ ἄρνα «πρῶτον μὲν κατὰ νοῦν τιθέασιν ἢ καὶ τῇ γλώσσῃ »προφέρουσι περὶ οὗ ἂν μαθεῖν βούλοιντο», εἶτα δὲ σφάξαντες τὸ ζῷον ὀπτῶσι τὴν ὠμοπλάτην καὶ ἀπογυμνοῦντες τῶν σαρκῶν «ἐντεῦθεν τὰς »σημειώσεις τῆς τῶν ἐρωτημάτων ἐκβάσεως ἔ»χουσιν.» Ἡ ἐξήγησις δὲ τῶν σημείων τῆς ὠμοπλάτης καὶ τὰ ἐκ ταύτης μαντεύματα εἰσὶν ἀπαραλλάκτως ὅμοια πρὸς τὰ νῦν παρ' ἡμῶν πιστευόμενα, ἅτινα ἀνεφέραμεν ἀνωτέρω· «Ζωῆς »μὲν ὡς καὶ θανάτου κρίσιν ἐν τῇ ἐξοχῇ τῆς ῥά»χεως ἔχουσι· καί, εἰ μὲν αὕτη ἑκατέρωθεν ἐ»στὶ λεπτὴ καὶ καθαρά, ζωῆς ἐντεῦθεν λαμβά»νουσι σύμβολα· εἰ δὲ συγκεχυμένη, θανάτου »τεκμήρια. . . . εἰ δὲ περὶ πολέμου τις ἐρωτῴη, »εἰ μὲν ἐν τῷ δεξιῷ μέρει τοῦ ὠμοπλάτου ἐρυ»θρὸν φανείη νεφέλιον, ἢ ἐν θατέρῳ μέρει γραμμὴ »ἐπιμήκης καὶ μέλαινα, ἄνελε ὅτι μέγας ἔσεται »πόλεμος· εἰ δὲ ἄμφω τὰ μέρη κατὰ φύσιν ἴδοις »λευκά, εἰρήνην μέλλουσαν χρηστηρίαζε· καὶ »καθάπαξ ἐν πάσαις ταῖς ἐρωτήσεσι τὰ μὲν ἐρυ»θρότερα καὶ μελάντερα καὶ συγκεχυμένα, τῆς »χείρονος συντυχίας εἰσί· τὰ δ' ἐναντία τού»των, τῆς κρείττονος.»

Ἡ ὠμοπλατοσκοπία ἦτο ἐν χρήσει καὶ παρὰ τοῖς Οὔννοις, τὰ δὲ ἄγρια στίφη τοῦ Ἀττίλα εἰς τὴν μαντείαν ταύτην προσέτρεχον ὅπως μάθωσι τὴν τύχην τῶν ὅπλων των. Ἀνευρίσκομεν προσέτι αὐτὴν εἰς τὰς νομαδικὰς φυλὰς τῶν Καλμούκων, καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαιοτέροις Γερμανοῖς καὶ τοῖς Σκώττοις. Ἡ ὕπαρξις τῆς αὐτῆς δοξασίας, παρὰ λαοῖς ἀνομοίοις ὅλως τὴν καταγωγήν, τὰς παραδόσεις καὶ τὸν ἐν γένει βίον, εἶναι ὁμολογουμένως ἀρκούντως παράδοξος καὶ ἀνεξήγητος, ὅταν δὲν παραδεχθῶμεν ὅτι ὀφείλεται εἰς ἁπλῆν σύμπτωσιν.

Ν. Γ. Π.

ΔΗΜΩΔΕΙΣ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΜΗΝΩΝ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

Τὰ πορίσματα τῶν παρατηρήσεων τοῦ λαοῦ περὶ τῆς καταστάσεως τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ τῆς ἐπὶ τῆς γεωργίας ἐπιδράσεως αὐτῆς κατὰ τὰς διαφόρους τοῦ ἔτους ὥρας, συνοψίζονται ἐν ὀλίγαις παροιμίαις καὶ ἐν ἁπλοῖς ἐνστίχοις παραγγέλμασιν, ἅτινα σχεδὸν πάντοτε ἀποδεικνύνται ἀσφαλῆ καὶ ἀκριβέστατα, σπανιώτατα μόνον στηριζόμενα ἐπὶ προλήψεων ἢ πεπλανημένων δοξασιῶν. Τὰ παρὰ τῷ καθ' ἡμᾶς λαῷ ἐν χρήσει τοιαῦτα εὕρηνται ἐγκατεσπαρμένα ἐν ταῖς κατὰ καιροὺς ἐκδοθείσαις διαφόροις συλλογαῖς παροιμιῶν, ὀλίγα δ' ἐξ αὐτῶν συνειλέγησαν ἰδιαιτέρως καὶ ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῇ πρὸ δεκατετραετίας περίπου ἐκδιδομένῃ *Γεωργικῇ ἐφημερίδι* καὶ ἐν τῷ περὶ Γεωργίας τμήματι τῆς κατὰ τὸ 1864 ἐκδοθείσης *Στατιστικῆς τῆς Ἑλλάδος*, ἐξ ὧν μετετυπώθησαν καὶ ἐν τῷ περιοδικῷ συγγράμματι *Χρυσαλλίδι*. Πληρεστάτην ὅμως τούτων συλλογὴν ἐξέδωκε τῷ 1873 ἐν Σλέσβιχ μετὰ γερμανικῆς μεταφράσεως καὶ τῶν ἀναγκαίων

Digitized by Google

σημειώσεων καὶ διασαφήσεων ὁ κ. Αὔγουστος Μόμμσεν ἐν ἰδιαιτέρῳ φυλλαδίῳ, ἀποτελοῦντι μέρος σπουδαιοτάτου συγγράμματος *Περὶ τῶν ὡρῶν τοῦ ἔτους ἐν Ἑλλάδι·* πρὸς καταρτισμὸν αὐτῆς ὁ σοφὸς ἐκδότης ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν πάσας τὰς προεκδεδομένας συλλογὰς παροιμιῶν καὶ οὐχὶ εὐαρίθμους ἀνεκδότους παροιμίας, ἀνακοινωθείσας αὐτῷ ὑπὸ διαφόρων λογίων ἔκ τινων μερῶν τῆς Ἑλλάδος. Ἐκ τῆς συλλογῆς ταύτης θὰ σταχυολογῶμεν ἑκάστοτε ἐν τῇ *Ἑστίᾳ* τὰς εἰς ἕκαστον μῆνα ἀναφερομένας παροιμίας, θεωροῦντες τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῶν ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις ἐνδιαφέρουσαν καὶ πρακτικῶς οὐχὶ ἀνωφελῆ, διὰ τὴν παρ' ἡμῖν ἔλλειψιν ἐντελεστέρων καὶ ἐπιστημονικωτέρων τοιούτων παρατηρήσεων.

* *

ΑΠΡΙΛΙΟΣ

Ὁ Ἀπρίλης κι' ἂν χιονίσῃ
καλοκαίρι θὰ μυρίσῃ.

*

'Σ τῶν ἁμαρτωλῶν τὴ χώρα
τὸ Μαγιάπριλο χιονίζει.

*

Ὅλο τὸ Μάρτη φύλαγε
καὶ τὸν Ἀπρίλη ὡς τῆς δώδεκα.

ἢ ἄλλως:

Ὅλο τὸ Μάρτη φύλαγε, καὶ τ' Ἀπριλιοῦ τῆς δέκα,
ἀκόμη καὶ τῆς δεκοχτώ.
Πέρδικα ψόφησε 'ς τ' αὐγό.

Ἦτοι μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης ὁ καιρὸς εἶναι εὐμετάβλητος καὶ δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ κακοκαιρία καὶ δριμὺ ψῦχος, ἐπιφέρον τὸν θάνατον καὶ εἰς αὐτὰς ἔτι τὰς πέρδικας, αἵτινες περὶ τὰ μέσα ἢ τὰ τέλη Ἀπριλίου ἐπωάζουσι. Καὶ ἡ ἐπομένη παροιμία ὁρίζει τὴν 18ην Ἀπριλίου ὡς τέρμα τῆς ἐποχῆς τῶν τρικυμιῶν:

Ἀπριλίου δεκοχτὼ
νἄχῃς τὸ 'μάτι 'σ ἀνοιχτό.
Πέρασαν ἡ δεκοχτώ;
ἄραζε εἰς ἕν' αὐγό.

Κατά τινα ὅμως ἑτέραν παροιμίαν ἡ θάλασσα εἶναι ἐπίφοβος εἰς τοὺς ναυτιλλομένους καὶ τὸν Μάιον ἔτι:

Τῶν ναυτῶνε ἡ γυναῖκες τὸ Μαγιάπριλο χηρεύουν.

ἤ:

Τὸ Μάη χηρεύουν ἡ Θεραπιαναίς.[1]

*

Ἂν κάμῃ ὁ Μάρτης δύο νερὰ κι' ὁ Ἀπρίλης ἄλλο ἕνα,
τότε χαρὰ 'ς ἐκείνονε πὤχει 'ς τὴ γῆ σπαρμένα.

Καὶ ἄλλως ἐν Μυκόνῳ:

Ἂν κάμῃ ὁ Μάρτης δύο νερὰ κι' ὁ Ἀπρίλης ἄλλο ἕνα,
θὰ ἰδῇς τὰ σιτοκρίθαρα 'ς τὸν κάμπο 'ξαπλωμένα.

*

Ἂν βρέξῃ ὁ Μάρτης δύο νερά, κι' ὁ Ἀπρίλης ἄλλο ἕνα,
νὰ ἰδῇς σταφύλια 'σὰν παιδιὰ καὶ πήτταις 'σὰν ἀλώνια.

1. Αἱ κατοικοῦσαι εἰς Θεραπειὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀναφέρεται ἴσως εἰς τοὺς πλέοντας ἐν τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ κατὰ τὸν Μάιον.

Παροιμία μεσσηνιακή, ταὐτόσημος ταῖς ἀνωτέρω. Ἐν Μάνῃ τὴν εὐφορίαν τῶν γεννημάτων καὶ τῶν ἄλλων προϊόντων τῆς γῆς ἐκ τῶν βροχῶν τοῦ Μαρτίου καὶ τοῦ Ἀπριλίου ἐκφράζει ἡ ἑπομένη παροιμία·

Ἂν βρέξῃ ὁ Μάρτης τρία νερὰ κι' ὁ Ἀπρίλης ἄλλα δύο,
νὰ ἰδῇς τοῦ Μάρτη τὰ κουκκιά, τ' Ἀπρίλη τὰ σιτάρια,
νὰ ἰδῇς τὸν γεροκρίθαρον πῶς στρίφτει τὸ μουστάκι.

*

Ἂν βρέξ' ὁ Ἀπρίλης δύο νερὰ κι' ὁ Μάης ἄλλο ἕνα,
χαρὰ 'ς ἐκεῖνα τὰ σπαρτὰ 'ποὖναι 'ς τὴ γῆ σπαρμένα.

Ἀνάλογος ταῖς προηγουμέναις, λεγομένη καὶ ἄλλως:

Ἂν κάμ' ὁ Ἀπρίλης δυὸ νερὰ κι' ὁ Μάης ἄλλο ἕνα,
χαρὰ 'ς ἐκεῖνο τὸ ζευγᾶ ποὔχει πολλὰ σπαρμένα.

ἤ:

Ἂν βρέξ' ὁ Ἀπρίλης δυὸ νερὰ κι' ὁ Μάης μιὰ καὶ φίνα,
ἀξίζει τὸ 'λαφόπουλο μ' ὅλη τὴν ἐλαφίνα.

Κατὰ τὸν Σαμουὴλ Jonhson, τὰ $\frac{9}{10}$ τῶν Ἄγγλων ποιητῶν ἐτελεύτησαν ἐν πενίᾳ. Ὁ μεγαλοφυὴς Μίλτων, πεπηρωμένος τὰς ὄψεις, ἠναγκάζετο νὰ ὑπαγορεύῃ εἰς τὰς θυγατέρας του τὴν ἐξαισίαν αὐτοῦ ποίησιν, τὴν ὁποίαν δὲν ἐδυνήθη νὰ πωλήσῃ πλέον τῶν εἴκοσι λιρῶν!

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ

20.—Διατί ἀγγεῖον πήλινον ἢ μεταλλικόν, κενὸν τεθέμενον ἐπὶ τοῦ πυρὸς θραύεται ἢ καταστρέφεται, ἐνῷ πλῆρες ὕδατος μένει ἀνέπαφον;

Διότι εἰς τὸ πλῆρες ὕδατος ἀγγεῖον, τὸ θερμαντικόν, διερχόμενον διὰ τῶν παρειῶν ἀπορροφᾶται ἀδιακόπως ἀπὸ τὸ ὕδωρ, τὸ ὁποῖον θερμαίνεται καὶ ἐξατμίζεται. Ἕνεκα τούτου δυνάμεθα νὰ βράσωμεν ὕδωρ ἐντὸς ἀγγείου, ἐκ χάρτου κατασκευασθέντος, εἰς τὴν φλόγα λαμπάδος, χωρὶς ὁ χάρτης νὰ καῇ.

21.—Διατί καλύπτοντες τὸ πῦρ μὲ τέφραν δυνάμεθα νὰ τὸ διατηρήσωμεν ἐπὶ πολλὰς ἔτι ὥρας;

Διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ τέφρα ἀφήνει πολὺ δυσκόλως τὴν θερμότητα νὰ ἐξέλθῃ, διὰ τοῦτο καλεῖται καὶ κακὸς ἀγωγὸς τοῦ θερμαντικοῦ· ἀφ' ἑτέρου ἐμποδίζει τὴν ἄμεσον ἐπαφὴν τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος, ὅστις διὰ τοῦ ὀξυγόνου του συντελεῖ εἰς τὴν καῦσιν, ἥτις γίνεται πολὺ βραδέως ὅταν τὸ πῦρ ἦναι κεκαλυμμένον.

Πρὸ τεσσαράκοντα ἐτῶν ἔπρεπέ τις νὰ πληρώσῃ 161 δραχμὴν διὰ νὰ λειάνῃ καὶ νὰ ῥινίσῃ σιδηρᾶς ἐπιφανείας.

Σήμερον ἡ αὐτὴ ἐργασία γίνεται διὰ τῆς μηχανῆς ἀντὶ μιᾶς δραχμῆς καὶ 12 λεπτῶν.

Digitized by Google

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

—

⁂ Ὁ κόσμος εἶνε χορὸς προσωπιδοφόρων, ὅπου ἕκαστος προσπαθεῖ νὰ μὴ γνωρισθῇ. Ἐφ' ὅσον χωρατεύουσιν ὑπὸ τ' ἀπροσωπεῖα, ὁ εἷς εὑρίσκει τὸν ἄλλον νοστιμώτατον. Ὅταν ὅμως τὰ προσωπεῖα πέσουν, ὁ εἷς ἐντρέπεται ἀναγνωρίζων τὸν ἄλλον. (Mery.)

⁂ Ἀγάπα τὸ ἐπάγγελμά σου, τὸ ἐμπιστευθέν σοι δημόσιον λειτούργημα, καὶ ἀνάδειξον αὐτὰ σεβαστὰ διὰ τῶν γνώσεών σου, διὰ τῆς δραστηριότητός σου, διὰ τῶν ἀρετῶν σου· εἰς σὲ ἀνήκει νὰ τιμήσῃς αὐτά, καὶ οὐχὶ εἰς αὐτὰ νὰ σὲ τιμήσωσιν. (Zschokke.)

⁂ Ἡ εὐφυΐα μορφοῦται ἐν τῇ ἐρημίᾳ, ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὁ χαρακτήρ. (Göthe.)

⁂ Εὐκολώτερον εἶνε νὰ κρατήσῃ τις ἄνθρακα πεπυρωμένον ἐπὶ τῆς γλώσσης, ἢ λόγον μυστικόν. (Σωκράτης.)

⁂ Τὸ πνεῦμα καὶ ἡ εὐφυΐα εἶνε συνώνυμα τῆς μωρίας ὁσάκις δὲν κυβερνῶνται ὑπὸ τοῦ ὀρθοῦ λόγου.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

—

Συντομίαι ἀφαιρέσεως.

Ὅταν πρόκειται ν' ἀφαιρέσωμεν λ. χ. 5 ἀπὸ τὸ 8, δὲν λέγομεν 5 ἀπὸ 8 μένουν 3, ἀλλ' ἀφοῦ γράψωμεν κατὰ τάξιν τοὺς ἀριθμοὺς λέγομεν 5 καὶ 3 (τὸ γραφόμενον ὑπόλοιπον) ἴσον 8, γράφοντες τὸ 3 ἐνῷ τὸ προφέρομεν· ὥστε γνωρίζομεν ἐνταυτῷ τὸ ὑπόλοιπον καὶ τὴν ὀρθότητα τῆς πράξεως.

Προκειμένου ν' ἀφαιρεθῶσι 497827 ἀπὸ 678739, ἀφοῦ γράψωμεν τοὺς ἀριθμοὺς κατὰ τάξιν οὕτω

```
 678739
 497827
 ------
 180912
```

ἐκτελοῦντες τὴν ἀφαίρεσιν δὲν λέγομεν 7 ἀπὸ 9 μένει 2 καὶ 2 ἀπὸ 3 μένει 1, ἀλλὰ λέγομεν 7 καὶ 2 (τὸ γραφόμενον ὑπόλοιπον) 9, ἔπειτα 2 καὶ 1 (τὸ γραφόμενον) 3, καὶ οὕτω καθεξῆς. Ὅταν δὲ δὲν μένῃ ὑπόλοιπον, δηλ. δὲν ἀπαιτεῖται ποσόν τι διὰ νὰ εὕρωμεν τὸν ἀφαιρούμενον, τότε, ὡς γνωστόν, γράφομεν μηδέν. Εἰς τὸ ἀνωτέρω παράδειγμα λέγομεν 7 καὶ 1 τὸ κρατούμενον (ἀπὸ τὴν στήλην τῶν ἑκατοντάδων) 8. *Μηδενὸς δ' ἀπαιτουμένου* μέχρι τοῦ 8, γράφομεν 0 καὶ μεταβαίνομεν εἰς τὴν ἀκόλουθον στήλην, κτλ.

Κυρίως δὲ συντομία γίνεται ὅταν πολλοὶ ἀριθμοὶ πρόκειται ν' ἀφαιρεθῶσιν ἀπὸ ἄλλον, ὑπερβαίνοντα βεβαίως τὸ ἄθροισμα αὐτῶν· τότε δὲν ἀφαιροῦμεν ἕνα ἕκαστον διαδοχικῶς, κάμνοντες ὡς οἱ πρωτόπειροι, τόσας ἀφαιρέσεις ὅσοι εἶνε οἱ δοθέντες ἀριθμοί, οὐδὲ ἀθροίζομεν ὅλους τοὺς ἀφαιρέτας ἰδιαιτέρως ἀφαιροῦντες ἔπειτα τὸ ἄθροισμα αὐτῶν ἀπὸ τὸν μεγαλήτερον, ὡς οἱ ἀγύμναστοι λογισταί· ἀλλὰ γράψαντες κατὰ στήλην ὅλους τοὺς ἀφαιρέτας ὑποκάτω τοῦ ἀφαιρουμένου, δηλαδὴ τοῦ μεγαλειτέρου, ἀφαιροῦμεν αὐτοὺς διὰ μιᾶς (κατὰ τὸν ῥηθέντα σύντομον τρόπον), κάμνοντες ταὐτοχρόνως τὴν πρόσθεσιν καὶ ἀφαίρεσιν αὐτῶν, καὶ γράφοντες ἐνταυτῷ τὸ ὑπόλοιπον.

Οὕτω, θέλοντες ν' ἀφαιρέσωμεν ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν 67478 ἑπτὰ διαφόρους ἀριθμούς, καταγράφομεν αὐτοὺς ὑποκάτω τοῦ ἀφαιρουμένου ὡς ἑξῆς·

ἀφαιρούμενος	67478
ἀφαιρέται	3678
	7579
	4698
	6489
	2374
	6779
	5239
ὑπόλοιπον	30642

Ἰδοὺ δὲ πῶς ἐκτελεῖται ἡ πρᾶξις αὕτη· «προσθέσαντες τὰς μονάδας ὅλων τῶν ἀφαιρετῶν ἀφαιροῦμεν τὸ ἄθροισμα ἀπὸ ἀριθμὸν μεγαλείτερον πάντοτε τοῦ ἀθροίσματος τούτου, γράφοντες τὸ ὑπόλοιπον καὶ κρατοῦντες τὰς δεκάδας διὰ νὰ τὰς προσθέσωμεν εἰς τὴν ἑπομένην στήλην τῶν δεκάδων καὶ καθεξῆς.»

Οὕτως εἰς τὸ προκείμενον παράδειγμα, προσθέσαντες τὰς μονάδας ὅλων τῶν ἀφαιρετῶν καὶ εὑρόντες τὸ ἄθροισμα 56, δὲν δυνάμεθα βεβαίως ν' ἀφαιρέσωμεν τοῦτο ἀπὸ τὰς μονάδας τοῦ ἀφαιρουμένου, δηλ. ἀπὸ τὸν 8, ἀλλὰ θεωροῦμεν τὸ 8 αὐξανόμενον μέχρι τοῦ 58, δηλαδὴ πρέπει νὰ λέγωμεν πάντοτε μεγαλήτερον τοῦ ἀφαιρέτου ἀριθμόν. Οὕτως ἔχομεν τὸν ἀφαιρέτην 56 καὶ 2 (τὸ γραφόμενον ὑπόλοιπον)=58 (κατὰ τὸν σύντομον τρόπον τῆς ἀφαιρέσεως), κρατοῦντες δὲ 5 (διότι εἴπομεν 58) μεταβαίνομεν εἰς τὴν στήλην τῶν δεκάδων, ὅπου εὑρόντες τὸ ἄθροισμα τῶν ἀφαιρετῶν λέγομεν 53 καὶ 4 (τὸ γραφόμενον) 57. Ἐπίσης εἰς τὴν στήλην τῶν ἑκατοντάδων λέγομεν 38 καὶ 6 (τὸ γραφόμενον) 44. Εἰς δὲ τὴν στήλην τῶν χιλιάδων εὑρόντες τὸ ἄθροισμα λέγομεν 37=37, γράφομεν 0 καὶ κρατοῦμεν 3, καὶ οὕτω καθεξῆς. Διὰ τῆς συντόμου δὲ ἐργασίας ταύτης ἐκτελοῦνται ταυτοχρόνως τρεῖς ἀριθμητικαὶ πράξεις· πρόσθεσις, ἀφαίρεσις, καὶ ἡ δοκιμὴ αὐτῶν.

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.

Digitized by Google

'Αριθ. 15—Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Πρῶτος

Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι — Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6.

11 Ἀπριλίου 1876

Ἀπὸ τῆς σήμερον ἡ Ἑστία θὰ πωλῆται, ἔν τε ταῖς ὁδοῖς καὶ ἐν τῷ γραφείῳ αὐτῆς, ἀντὶ λεπτῶν 20. Ἡ αὔξησις αὕτη ἐπιτρέπει τῇ Διευθύνσει νὰ μὴ ὁρίζῃ τοῦ λοιποῦ ἐκ τῶν προτέρων τὸν ἀριθμὸν τῶν πωλουμένων φύλλων.

Ἐν τῷ γραφείῳ θὰ πωλῶνται ἐπίσης καὶ ἐκ τῶν προηγουμένων φύλλα πρὸς λεπτὰ 30.

Εἰς τὸ μέτρον τοῦτο προέβη ἡ Διεύθυνσις ἕνεκα τῆς μεγάλης ζητήσεως φύλλων, ὑπερβαινόντων κατὰ πολὺ τὰ ὁριζόμενα πρὸς πώλησιν.

ΠΡΟΛΗΨΕΙΣ ΚΑΙ ΠΛΑΝΑΙ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

Κατὰ τὸν Ἀλφόνσον Κάρρ, ὑπὸ ***

Συνέχεια· ἴδε σελ. 209·

Ἐρ.-Τί εἶναι ἡ ἐλευθερία;

Ἀπ.-Ἡ ἐλευθερία εἶναι τὸ δικαίωμα νὰ ἐνεργῇ τις κατὰ τὸ λογικόν του καὶ τὴν καρδίαν του, συμμορφούμενος μὲ τοὺς νόμους τῆς πατρίδος του.

Ἐρ.-Ἀλλὰ οἱ νόμοι δὲν περιορίζουν τὴν ἐλευθερίαν;

Ἀπ.-Οἱ νόμοι ἔχουν σκοπὸν νὰ ἐξασφαλίζουν τὴν ἐλευθερίαν ὅλων, θέτοντες ὅριον εἰς τὴν ἐλευθερίαν ἑκάστου, τὴν ἐλευθερίαν πάντων. Ὁ νόμος π. χ. σὲ στερεῖ τὴν ἐλευθερίαν νὰ συντρίβῃς τοὺς φανοὺς καὶ νὰ θορυβῇς τὴν νύκτα· διότι ἂν τὸ ἐσυγχώρει δὲν θὰ εἶχον οἱ ἄλλοι τὴν ἐλευθερίαν νὰ βλέπουν ἢ νὰ κοιμῶνται· τὴν ἐλευθερίαν αὐτὴν ἐγγυᾶται καὶ πρὸς σὲ τὸν ἴδιον αὐτὸς οὗτος ὁ νόμος, ὁ ὁποῖος σὲ ἀπαγορεύει νὰ κάμῃς πρὸς τοὺς ἄλλους ὅ,τι δὲν ἐπιθυμεῖς νὰ κάμωσιν οἱ ἄλλοι πρὸς σέ.

Ἐρ.-Ἡ ἰσότης ἠμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ, καὶ τί ἐστιν ἰσότης;

Ἀπ.-Ἡ ἰσότης δὲν ὑπάρχει μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ὅπως δὲν ὑπάρχει καὶ μεταξὺ τῶν δένδρων τῶν δασῶν. Ὁ σπόρος δένδρων τινῶν πίπτει εἰς γῆν πλέον εὔφορον, ὅπου ὑπάρχει περισσότερος ἀὴρ καὶ ἥλιος, καὶ διὰ τοῦτο γίνονται μεγαλήτερα καὶ δυνατώτερα. Ὁ νόμος δὲν εἶναι ἀνθρώπινος εἰς τὸν ὁποῖον νὰ πρέπῃ καὶ νὰ δύναταί τις νὰ ἐναντιωθῇ· εἶναι νόμος ἀμετάβλητος τῆς φύσεως καὶ τοῦ Θεοῦ.

Καὶ ὅμως ἡ ἰσότης ἡ ὁποία δὲν ὑπάρχει ἀπολύτως, ὑπάρχει πολὺ περισσότερον ἢ ὅσον τὸ φαντάζεσαι. Βεβαίως αἱ πτελέαι καὶ αἱ καστανέαι δὲν εἶναι ἴσαι πρὸς τὰς δρῦς· ἀλλ' αἱ μεγάλαι πτελέαι καὶ αἱ δυναταὶ καστανέαι εἶναι ὡραῖα δένδρα ὅσον καὶ αἱ ὡραῖαι δρῦς. Ἡ ἰσότης δὲν συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἤμεθα πάντες εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν ἢ εἰς τὸ νὰ ἤμεθα ὅλοι τὸ αὐτὸ πρᾶγμα. Συνίσταται εἰς τὸ νὰ κατέχωμεν ἐπίσης καλῶς τὴν θέσιν ἡ ὁποία ἐδόθη εἰς ἡμᾶς καὶ νὰ ἐκπληρῶμεν ἐπίσης καλῶς τὸ χρέος μας.

Ὁ καλὸς γεωργὸς εἶναι ἴσος πρὸς καλὸν συγγραφέα· ἀλλ' ὁ μέτριος συγγραφεὺς δὲν εἶναι ἴσος οὔτε πρὸς μεγάλον συγγραφέα οὔτε πρὸς μεγάλον γεωργόν.

Ἐρ.-Τί εἶναι ἀριστοκρατία;

Ἀπ.-Παρ' ἡμῖν ἀριστοκρατία δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ λέξις σημαίνουσα τὴν ὑπεροχὴν τῆς διανοίας καὶ τῆς ἀρετῆς τινός.

Ἐρ.-Ἡ ἀριστοκρατία καὶ ὁ λαὸς εἶναι δύο τάξεις ἐχθραί;

Ἀπ.-Ὄχι· ἡ ἀριστοκρατία περιέχει ὅλους τοὺς ἀρίστους· ἐὰν ἦσαι στρατιώτης ἀνδρεῖος καὶ πειθαρχικός, ἐὰν ἦσαι ἐργάτης φιλόπονος, ἐπιτήδειος καὶ τίμιος, ἀνήκεις διὰ τοῦτο καὶ μόνον εἰς τὴν ἀριστοκρατίαν. Ὢν φιλόφρων καὶ ἀγαθός, κατατάττεσαι μεταξὺ τῶν καλῶς ἀνατεθραμμένων ἀνθρώπων, καὶ ἐπομένως μεταξὺ τῶν ἀριστοκρατῶν.

Ἐρ.-Τί ἐννοοῦμεν λέγοντες ὅτι οὗτος μὲν εἶναι ἐργατικός, ἐκεῖνος δὲ ἀργός; Εἶναι δίκαιον νὰ ἐργάζωνται οἱ μὲν καὶ νὰ κάθηνται ἀργοὶ οἱ δέ;

Ἀπ.-Δὲν πρέπει νὰ συγχέωμεν τοὺς ἀργοὺς μὲ ἐκείνους οἵτινες ἀναπαύονται μετὰ τὴν ἐργασίαν. Ἀλλὰ καὶ δὲν πρέπει νὰ ὑποθέτωμεν ἀργοὺς τοὺς μὴ ἐργαζομένους διὰ τῶν χειρῶν. Παρατήρησε ὅτι πολλοὶ ἄνθρωποι τοὺς ὁποίους θεωρεῖς ἀργοὺς διασκεδάζουν τὴν Κυριακὴν καὶ τὰς ὥρας τῆς ἀνέσεως κωπηλατοῦντες, ῥοκανίζοντες, σκάπτοντες καὶ τὰ τοιαῦτα, δηλαδὴ ἐπιδίδονται εἰς ἐπιπόνους ἐργασίας, καὶ τοῦτο *διὰ νὰ ἀναπαυθοῦν*. Ὁ στρατηγὸς ὅστις δὲν φρουρεῖ, καὶ δὲν φέρει πυροβόλον, δὲν εἶναι πλέον ἀργὸς τοῦ κοπιῶντος στρατιώτου. Ὁ ἀρχιτέκτων, ὁ διαγράφων τὸ σχέδιον μιᾶς οἰκίας, ἐργάζεται ὅσον καὶ ὁ κτίστης καὶ ὁ λεπτουργός, οἱ ὁποῖοι κατασκευάζουν αὐτήν. Οἱ ἀλη-

Digitized by Google

θεῖς ἀργοὶ εἶναι ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐπὶ προφάσει ὅτι φέρουν ὄνομα ἐργάτου, θέλουν χωρὶς νὰ ἐργασθοῦν νὰ μοιρασθοῦν τὸν καρπὸν τῆς ἐργασίας ἄλλων, τοὺς ὁποίους ὀνομάζουν ἀργοὺς χωρὶς νὰ ἠξεύρουν καὶ αὐτοὶ διατί.

Ἐρ.-Ὁ ἐλεύθερος ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἐργάζεται;

Ἀπ.-Ἴσα ἴσα, διὰ νὰ ἦναι ἐλεύθερος πρέπει νὰ ἐργάζεται. Νομίζω ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἔχῃ μεγαλητέραν ἐλευθερίαν ἀπὸ τὰ ἄγρια ζῶα. Ὅλα κυνηγοῦν, ψαρεύουν ἢ ταξειδεύουν διὰ νὰ εὕρουν τροφήν.

Ἐρ.-Ἀλλὰ ἕκαστον τῶν ζώων τούτων ἐργάζεται διὰ μόνον τὸν ἑαυτόν του.

Ἀπ.-Ἂν δὲν ἐργάζεσαι παρὰ μόνον διὰ τὸν ἑαυτόν σου, δὲν ἔχεις νὰ περιμένῃς τίποτε ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τῶν ἄλλων. Τότε πρέπει νὰ καλλιεργῇς τὴν γῆν, νὰ σπείρῃς, νὰ ἀλέθῃς, νὰ ζυμώνῃς· πρέπει, διὰ νὰ κάμῃς ὑποδήματα, νὰ σφάζῃς τὰ ζῶα, νὰ τὰ ἐκδέρῃς, νὰ κατεργάζεσαι τὰ δέρματα, νὰ κόπτῃς καὶ νὰ ῥάπτῃς τὰ ὑποδήματά σου· διὰ νὰ ἔχῃς ὑποκάμισον, πρέπει νὰ σπείρῃς λινόσπορον, νὰ τὸν καθαρίζῃς, νὰ τὸν μεταβάλῃς εἰς νῆμα, νὰ ὑφαίνῃς τὸ πανίον, νὰ κόπτῃς, νὰ ῥάπτῃς, καὶ καθεξῆς δι' ὅλα τὰ ἀντικείμενα τῶν ἀναγκῶν σου.

Ἀντὶ τούτων ὅμως, ἂν ἦσαι γεωργός, προάγεις σῖτον δι' ἑκατὸν ἀνθρώπους, καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἑκατὸν ἀνθρώπων ὁ μὲν τὸν ἀλέθει, ὁ δὲ τὸν ζυμόνει, ἄλλοι κατεργάζονται τὸ δέρμα διὰ νὰ κάμῃς ὑποδήματα, καὶ ἄλλοι ἐργάζονται τὸ μαλλίον διὰ νὰ κάμῃς φορέματα καὶ τὰ τοιαῦτα. Καὶ ἄλλοι πάλιν διασχίζουν τὰς θαλάσσας καὶ κινδυνεύουν διὰ νὰ ὑπάγουν νὰ σὲ φέρουν βαμβάκιον, ζάχαριν, πέπερι. Τοιουτοτρόπως σὺ κάμνεις ἓν πρᾶγμα διὰ τοὺς ἄλλους, καὶ οἱ ἄλλοι κάμνουν ἑκατὸν διὰ σέ.

Ἕπεται τὸ τέλος.

ΠΩΣ ΤΡΕΦΟΜΕΘΑ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 210.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΚΑΤΗ ΠΕΜΠΤΗ

Τὰ ὄργανα.

Δὲν σοῦ ἐξήγησα μέχρι τοῦδε τὴν λέξιν *ὄργανον*, διὰ νὰ μὴ παρεκτραπῶ μακρὰν τοῦ προκειμένου. Καὶ πιθανῶς μὲν ἐννόησες περὶ τίνος πρόκειται, ἀλλ' ὅπως δή ποτε πρέπει νὰ μάθῃς ἀκριβῶς τὴν σημασίαν τοῦ πράγματος.

Ὄργανον κυρίως σημαίνει ἐργαλεῖον, μέσον διὰ τοῦ ὁποίου ἐκτελοῦμεν ἢ εὐκολύνομεν τὴν ἐκτέλεσιν ἐργασίας τινός. Τὰ ὄργανα λοιπὸν τοῦ σώματός μας εἶνε τὰ ἐργαλεῖα, διὰ τῶν ὁποίων ἐκτελοῦμεν ὅλας τὰς πράξεις τῆς ζωῆς μας· καὶ ἐπειδὴ ὅλα τὰ μέρη τοῦ σώματός μας χρησιμεύουν εἰς κάτι, ὅλον τὸ σῶμά μας δὲν εἶνε τίποτε ἄλλο εἰμὴ ἄθροισμα ὀργάνων. Τοιουτοτρόπως ἡ χεὶρ μας εἶνε ὄργανον, διὰ τοῦ ὁποίου συλλαμβάνομεν τὰ πράγματα· ὁ ὀφθαλμός μας εἶνε ὄργανον, διὰ τοῦ ὁποίου βλέπομεν· ἡ καρδία εἶνε ὄργανον, διὰ τοῦ ὁποίου κυκλοφορεῖ τὸ αἷμα κ.λ.

Διὰ τοῦτο δὲ ἡ ζωή μας δὲν εἶνε τίποτε ἄλλο, παρὰ τὸ ἄθροισμα τῆς προσθέσεως τῶν ἐνεργειῶν, τὰς ὁποίας ἀποτελοῦσι τὰ ὄργανα τοῦ σώματός μας, καὶ αἵτινες εἶνε μὲν χωρισταὶ καθ' ἑαυτάς, συγκεφαλαιοῦνται ὅμως καὶ συνενώνονται μυστηριωδῶς εἰς μίαν κοινὴν ἐνέργειαν καὶ ζωήν.

Καὶ ὅμως ἡ παρομοίωσις αὐτὴ εἶνε ἀρκετὰ ξηρά, καὶ δὲν δύναται νὰ παραστήσῃ ἀκριβῶς τὴν εἰκόνα τῆς ζωῆς.

Ἂς προσπαθήσω νὰ σοῦ τὴν ἐκφράσω κάπως καλλίτερα.

Ἡ λέξις ὄργανον ἐφαρμόζεται ἐπίσης, καὶ πρὸ πάντων εἰς τὸν καθημερινὸν βίον, εἰς τὴν μουσικήν. Ἂς ὑποθέσωμεν λοιπὸν πρὸς στιγμήν, ὅτι τὰ ὄργανα τοῦ σώματός μας εἶνε μουσικὰ ὄργανα.

Παρευρέθης βεβαίως ποτέ σου εἰς καμμίαν συναυλίαν ἢ *κονσέρτον* καθὼς λέγομεν κοινῶς. Ἕκαστον ὄργανον τῆς μικρᾶς ἢ μεγάλης ὀρχήστρας, ἥτις δίδει τὴν συναυλίαν, παίζει τὸ ἰδιαίτερον μέρος τὸ ὁποῖον εἶνε γραμμένον ἐπίτηδες δι' αὐτό. Καὶ ὅμως, μολονότι ἄλλο μέρος παίζει τὸ ἓν ὄργανον καὶ ἄλλο τὸ ἄλλο, ὅταν παίζωσιν ὅλα τὰ ὄργανα ὁμοῦ, μίαν μόνην ἁρμονίαν ἀκούει κανείς, καὶ ἡ ἁρμονία αὐτὴ εἶνε μελῳδία, καὶ ἡ μελῳδία εἶνε ἡ μουσικὴ τὴν ὁποίαν ἔγραψεν ὁ μέγας ἀόρατος τεχνίτης, τὸν ὁποῖον δὲν βλέπεις ὅταν ἀκούῃς τὴν συναυλίαν. Δὲν ὑπάρχει τότε διὰ τὰ ὦτά μας οὔτε αὐλός, οὔτε σάλπιγξ, οὔτε τετράχορδον, οὔτε βάρβιτος, ἀλλ' ἡ Συμφωνία τοῦ Βετχόβεν, ἡ Εἰσαγωγὴ τοῦ Δὸν Ἰωάννου, τοῦ Μότζαρτ.

Αὐτὸ εἶνε καὶ ἡ ζωή. Ὅλα τὰ ὄργανα παίζουν συγχρόνως, καὶ μία μόνη ὑπάρχει μουσική, ἡ μουσικὴ τὴν ὁποίαν ἔγραψεν ὁ Θεός.

Ὅταν δὲ σοῦ λέγω, ὅτι αὐτὸ εἶνε ἡ ζωή, μὴ ὑποθέσῃς ὅτι εἶνε αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ ἀπαραλλάκτως, διότι, μὰ τὴν ἀλήθειαν, οὔτ' ἐγὼ ἠξεύρω ἀκριβῶς τί εἶνε, οὔτε θὰ εὕρῃς κανένα νὰ σοῦ τὸ εἴπῃ, καὶ ἂν γυρίσῃς ὅλον τὸν κόσμον καὶ ἐρωτήσῃς ὅλους του τοὺς σοφούς. Ὅσας δὲ παρομοιώσεις καὶ ἂν σοῦ κάμω, ὅλαι θὰ ἔχουν τὸ σφάλμα των· καὶ διὰ νὰ ἐννοήσῃς πόσον ἔχω δίκαιον, ἀρκεῖ νὰ σοῦ ὑποδείξω τὸ σφάλμα τῆς παρομοιώσεως τὴν ὁποίαν πρὸ μικροῦ σοῦ ἔκαμα. Σὲ εἶπα ὅτι ἡ ζωή μας ὁμοιάζει μὲ ὀρχήστραν· καὶ ὅμως εἰς μὲν τὴν ὀρχήστραν βλέπομεν πλησίον ἑ-

Digitized by Google

κάστου ὀργάνου καὶ ἕνα μουσικόν, ἐνῷ εἰς τὴν ζωήν μας βλέπομεν τὸ ὄργανον ἀλλὰ μουσικὸν δὲν βλέπομεν κανένα.

Θὰ μ' ἐρωτήσῃς ἴσως, διατί χάνω τόσον καιρὸν νὰ σοῦ ὁμιλῶ περὶ ὀργάνων, ἀντὶ νὰ ἐξακολουθήσω τακτικὰ καὶ ἥσυχα τὴν ἱστορίαν τῆς κυκλοφορίας, τὴν ὁποίαν ἠρχίσαμεν. Ἀλλά, καθὼς σοῦ προεῖπα, ἐντὸς τῶν ὀργάνων κλείεται τὸ μυστήριον τῆς ζωῆς μας, καὶ ἀπ' αὐτὰ κυρίως ἔπρεπε ν' ἀρχίσω, ἂν ἤθελον νὰ σὲ διδάξω μεθοδικῶς καὶ κατ' ἐπιστήμην, διότι ἐξ αὐτῶν ἀρχίζουσιν ὅλα τὰ ἐπιστημονικὰ βιβλία, ἅτινα πραγματεύονται τὸ ἀντικείμενον εἰς τὸ ὁποῖον καὶ ἡμεῖς καταγινόμεθα. Ὁποιονδήποτε δὲ ἐξ αὐτῶν καὶ ἂν ἀνοίξῃς, θὰ ἴδῃς ὅτι εὐθὺς εἰς τὴν ἀρχὴν διαιρεῖ τὰ ὄντα τῆς δημιουργίας εἰς *ἐνόργανα* καὶ *ἀνόργανα*, εἰς ὄντα δηλ. τὰ ὁποῖα ἔχουσιν ὄργανα καὶ εἰς ὄντα τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν.

Ἡμεῖς ὅμως ἐπήραμεν τὸ πρᾶγμα κάπως πρακτικώτερα, καὶ ἠρχίσαμεν ἀπ' ἀλλοῦ, διότι πάντοτε εἴχομεν καιρόν, καθὼς βλέπεις, νὰ κάμνωμεν μικρὰς ἐκδρομὰς δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ, διὰ νὰ συμπληρώνωμεν ὅσα τυχὸν κενὰ μᾶς ἐπαρουσιάζοντο.

Εἶχα δὲ κάπως καὶ μερικοὺς ἄλλους λόγους, διὰ τοὺς ὁποίους δὲν ἤρχισα τὴν διδαχήν μου μὲ γενικὰς θεωρίας, μὲ ἀφῃρημένα πράγματα καὶ μὲ ἐπιστημονικὰς διαιρέσεις καὶ ὑποδιαιρέσεις· ὁ κυριώτερος δὲ ἐξ αὐτῶν ἦτον, ὅτι ἂν ἤρχιζα σοβαρὰ σοβαρὰ νὰ σοῦ λέγω πράγματα ἀκατανόητα, ὀλίγον βεβαίως θὰ μὲ ἤκουες, καὶ ἴσως ἴσως δὲν θὰ μὲ ἤκουες καὶ διόλου. Ἐγὼ τότε ὀλίγον θὰ ἐκέρδιζα καὶ σὺ δὲν θὰ ἐκέρδιζες τίποτε. Καλλίτερα λοιπὸν ὁποῦ ἠρχίσαμεν ὅπως ἠρχίσαμεν, καὶ προχωροῦμεν ὅπως προχωροῦμεν.

Τώρα, ἂς ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ αἷμα, τὸ ὁποῖον τρέφει τὰ ὄργανα.

Ἕπεται συνέχεια. ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΛΑΧΟΣ.

ΑΠΟΔΗΜΙΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΟΛΟΝ

Α'

Πάντες γινώσκομεν τὴν ἀρχὴν τῶν πρὸς τὰς ἀρκτικὰς χώρας ἀποδημιῶν, τὰς ὁποίας πολλοὶ ἐπεχείρησαν ἀπὸ τριῶν ἑκατονταετηρίδων κατ' ἀρχὰς μὲν ἐπὶ ἐμπορικῷ, σήμερον δὲ ἐπὶ ἐπιστημονικῷ σκοπῷ. Ἡ μεγάλη θαλασσοπλοΐα, ἡ σημαντικωτάτη ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἐμπορίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς χθὲς οὕτως εἰπεῖν· διότι, περιωρισμένη οὖσα ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἐν τῇ στενῇ λεκάνῃ τῆς μεσογείου, κατώρθωσεν ἐπὶ τέλους, μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς Ἀμερικῆς, νὰ ὑπερβῇ αὐτὴν καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τὰ ἀπώτατα τῆς ὑφηλίου.

Ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐθεωρήθη ἡ Ἰνδικὴ τόπος θαυμασίων καὶ μῦθοι τὰ διηγήματα τῆς Χαλιμᾶς, καθόσον ἀδύνατος σχεδὸν ὑπελαμβάνετο ἡ μετάβασις εἰς τὴν ἀπωτάτην χώραν τὴν ἐπικληθεῖσαν Καταΐ, ὅπου, κατὰ τὴν κοινὴν γνώμην, ἔρρεεν ἄφθονος ὁ χρυσὸς καὶ ἔβρυον πλήθη ἀρωμάτων καὶ ἄλλων πολυτίμων εἰδῶν. Ἐπειδὴ δὲ τὰ εἴδη ταῦτα, τὰ ὁποῖα ἐπιζητεῖ τοσοῦτον ἡ Εὐρώπη, μετεφέροντο εἰς αὐτὴν σπανιώτατα, ἑπόμενον ἦτο ν' ἀπολαύωσι, διὰ τὴν ἔλλειψιν, μεγίστης τιμῆς· καὶ οὗτος ὑπῆρξεν ὁ κύριος λόγος δι' ὃν ἀπέβλεψαν εἰς ἀνεύρεσιν ὁδοῦ θαλασσίας, τῆς διὰ ξηρᾶς φαινομένης ἀδυνάτου. Ὁ δὲ Κολόμβος, ἐνῷ ἐφρόνει ὅτι ἔφθασεν εἰς τὰς Ἰνδίας, ἀνεκάλυψεν ἐξ ἐναντίας τὴν Ἀμερικήν.

Ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ μεγάλαι ἰδέαι, αἱ ἐνδιαφέρουσαι ὁλόκληρον ἐποχήν, δὲν ἀνήκουσιν εἰς ἕνα μόνον ἄνθρωπον, ὁ δ' ἐκτελῶν αὐτὰς ἱκανοποιεῖ γενικὴν ἀξίωσιν, οὕτω καὶ τοῦ ἐνδόξου Γενουηνσίου προηγήθησαν ἄλλοι. Ἡ δὲ ἀνακάλυψις τῆς νέας γῆς καὶ τῶν ἀκρωτηρίων τοῦ Εὐέλπιδος καὶ τοῦ Ὅρν, ἀντὶ νὰ ἐλαττώσῃ τὸν ζῆλον τῶν ἀναζητούντων νέαν ὁδὸν πρὸς τὰς Ἰνδίας, ὑπέκαυσεν ἔτι μᾶλλον τὰς εἰκασίας ἐκείνων οἵτινες ὑπέθετον ὅτι ὑπῆρχεν ὁδὸς θαλασσία φέρουσα κατ' εὐθεῖαν πρὸς ἄρκτον ἀπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ εἰς τὸν Εἰρηνικὸν Ὠκεανόν. Οἱ μὲν ἀνεζήτουν τὴν ὁδὸν ταύτην περιπλέοντες τὴν Σιβηρίαν καὶ τὴν ἀρκτικὴν Ἀσίαν, οἱ δὲ τοὐναντίον προχωροῦντες εἰς τὴν θάλασσαν τὴν περὶ τὰς ἀκτὰς τῆς Γροενλανδίας, ἤτοι τὴν ἀρκτοδυτικὴν εἴσοδον τὴν ἀνακαλυφθεῖσαν τῷ 1853 ὑπὸ τοῦ Μάκκλουρ. Τολμηροί τινες θαλασσοπόροι, προχωρήσαντες εἰς τὰς ἀγνώστους ταύτας χώρας, ἐξηρεύνησαν αὐτὰς βαθμηδόν· εἰς τοὺς ἀγῶνας δὲ καὶ τὴν ἐνέργειαν αὐτῶν ὀφείλεται ἡ γνῶσις τοῦ σχήματος τοῦ μέρους τούτου τῆς γῆς, τὸ ὁποῖον ἦτο πάντη ἄγνωστον τῇ ἐπιστήμῃ. Οἱ κορυφαῖοι δὲ τῶν θαλασσοπόρων, ὧν γίνεται μνεία εἰς τὴν ἱστορίαν, εἶναι ὁ Ι. Καβὼτ, ὁ Οὖγος, ὁ Οὐΐλλουγβαϊ, οἱ ἀδελφοὶ Κορταρεοὺλ, ὁ Ἰάκωβος Καρτιέ, ὁ Φορβίσχερ, ὁ Ι. Δέβις, ὁ Βάρεντς, ὁ Ὕδσενς, ὁ Βαφφὲν, ὁ Βέχριν, ὁ Νεάρν, ὁ Μακένζυ καὶ ὁ πλοίαρχος Κούκ. Ἀνὰ πᾶσαν δὲ ἀποδημίαν, ἐκτελουμένην μεταξὺ μυρίων κινδύνων καὶ ταλαιπωριῶν, ἐγένετο καὶ νέα τις ἀνακάλυψις, διάφορος πολλάκις ἐκείνης ἣν ἐπεδίωξαν.

Περὶ δὲ τὰ τέλη τῆς δεκάτης ὀγδόης ἑκατονταετηρίδος δὲν εἶχε μὲν λυθῇ ἡ δυσκολία, εἶχεν ὅμως προχωρήσει πρὸς τὴν λύσιν. Οἱ μὲν ἀνεκάλυψαν τὴν εἴσοδον τῆς Πολικῆς Θαλάσσης, οἱ δέ, καταβάντες τὴν παραλίαν τῆς ἀρκτῴας Ἀμερικῆς μέχρι τοῦ πε-

Digitized by Google

πηγότος Ὠκεανοῦ, ἐπείσθησαν ὅτι ἄλλη θάλασσα δὲν ὑπάρχει, καὶ ἄλλοι εὗρον τὸν πορθμὸν τὸν διαχωρίζοντα τὴν Ἀσίαν ἀπὸ τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἐδήλωσαν ὅτι ἐκεῖ ὑπῆρχεν ἡ ἐπιζήτητος δίοδος.

Ἀλλὰ τὰ συμβάντα τὰ διαταράξαντα τὰς ἀρχὰς τῆς ἡμετέρας ἑκατονταετηρίδος διέκοψαν τὰς ἐρεύνας, καὶ μόνον τῷ 1818 ἡ Ἀγγλία ἐπανέλαβε τὴν λύσιν τοῦ γεωγραφικοῦ προβλήματος, εἰς ὃ κατέτριψε τριάκοντα τρία ἔτη, τρεῖς γενεὰς ναυτῶν καὶ κόπους ἀτρύτους. Τῷ 1818 ὁ Ι. Ῥὸς ἀπῆλθεν εἰς ἀνακάλυψιν τῆς ἀρκτοδυτικῆς διόδου διὰ τοῦ κόλπου Βαφφὲν, ἀλλ' ἀπέτυχεν ἐντελῶς. Ἑτέρα δὲ ναυσιπορία, γενομένη συγχρόνως πρὸς τὴν ἀρκτανατολικὴν δίοδον, ἀπαντήσασα πελωρίους ὄγκους πάγων, δὲν κατώρθωσε νὰ ὑπερβῇ τὰ προσάρκτια τοῦ Σπίτζβεργ. Τὸ δ' ἑπόμενον ἔτος ὁ πλοίαρχος Πάῤῥε, μετὰ δύο πλοίων *Ἕκλα* καὶ *Γρὺψ*, ἐπεχείρησε πρὸς τὸν κόλπον τοῦ Βαφφὲν νέαν πορείαν, ἥτις, διὰ τὴν σπουδαιότητα τῶν ἀνακαλύψεων, τάσσεται μετὰ τῶν πρώτων τῶν μέχρι τοῦδε γενομένων. Ὁ Πάῤῥε ἐξετέλεσε μετὰ τῆς *Ἕκλας* καὶ τῆς *Ἐριννύος* καὶ δύο ἄλλας ἐκδρομὰς, ὧν ἡ ἑτέρα ὑπῆρξεν ἀτυχὴς, τοῦ ἑνὸς τῶν πλοίων ἐγκαταλειφθέντος μεταξὺ τῶν πάγων. Ἀλλὰ καὶ τῷ 1827 ἀνεχώρησεν ἐκ νέου ὁ ἀκάματος οὗτος ναυσιπόρος, ἀπόφασιν ἔχων νὰ διατρέξῃ ἐπὶ τοῦ πάγου τὴν ὁδὸν, τὴν ὁποίαν δὲν ἐδυνήθη νὰ διαπλεύσῃ, καὶ νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ πόλου. Ἀφῆκε λοιπὸν τὸ πλοῖόν του εἰς τὴν βορείαν ἄκραν τοῦ Σπίτζβεργ καὶ ὥρμησεν εἰς τὸ μέσον τῶν πάγων μετὰ δεκατεσσάρων ἀπτοήτων ἀνδρῶν, φέρων καὶ δύο μηνῶν καὶ ἡμίσεως τροφάς. Ἀφ' οὗ δὲ περιεπάτησε τριάκοντα τρεῖς ἡμέρας καὶ διέτρεξεν ἀπόστασιν πέντε σχεδὸν μοιρῶν, παρετηρήθη αἴφνης ὅτι εἶχε προχωρήσει μόλις δύο μοίρας· διότι, ἐνῷ διὰ πολλῶν ἀγώνων καὶ κόπων ἐβάδιζε πρὸς τὸ ἀρκτικὸν μέρος ἐπὶ τοῦ πάγου, οὗτος, συρόμενος ὑπὸ ὑποθαλασσίου ῥεύματος, κατέβαινε πρὸς τὸ βόρειον καὶ ἐματαίου τὸ ἥμισυ τοῦ γενομένου δρόμου. Τὸ ἐμπόδιον ὅμως τοῦτο εἶχε καὶ τὸ καλόν του, ἐπειδὴ τὸ ῥεῦμα, ἐρχόμενον ἀπὸ τοῦ πόλου, ἀπεδείκνυεν ὅτι ὑπῆρχεν ἐλευθέρα θάλασσα ἐκεῖθεν τῶν πάγων. Τὴν ἐλευθέραν δὲ ταύτην θάλατσαν ἢ Πολύνιαν, ὡς ὠνομάσθη ῥωσσιστὶ, ἔμελλε νὰ ἴδῃ πρῶτος ὁ Χάγες, καὶ πρὸς αὐτὴν ἔτεινον ἔκτοτε πᾶσαι αἱ πρὸς ἄρκτον ἀποδημίαι.

Δραματικώτατον δὲ ἐπεισόδιον πασῶν τῶν ἐπιχειρήσεων τούτων ὑπῆρξε τὸ τοῦ Ἰωάννου Φραγκλίνου. Ὁ ἀτρόμητος οὗτος ναύτης, διατρίψας τριετίαν εἰς τὴν βόρειον Ἀμερικὴν καὶ διερευνήσας τοὺς δύο ποταμοὺς τοὺς ἀνακαλυφθέντας ὑπὸ τοῦ Χὲρν καὶ Μακένζυ, ὥρισε τὴν θέσιν τῶν ἐκβολῶν αὐτῶν καὶ ἐξηκρίβωσε τὰς ἀκτὰς τῆς ἀρκτικῆς θαλάσσης, πρὸς τὰς ὁποίας ῥέουσι τὰ ὕδατα αὐτῶν. Τῷ δὲ 1845 ἀπεδήμησεν ἐκ νέου μετὰ δύο πλοίων, τοῦ *Ἐρέβου* καὶ τοῦ *Τρόμου*. Ἐπειδὴ δὲ παρῆλθον δύο καὶ τρία ἔτη χωρὶς νὰ γνωσθῇ τί ἔγινε, μεγίστη ἀνησυχία ἐκυρίευσε τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ διαφερομένους. Ὑποθέσαντες δὲ ὅτι ἀπεκλείσθη ὑπὸ τῶν πάγων ὅπως ὁ Ῥὸς καὶ ὁ Πάῤῥε, ἢ ὅτι ναυαγήσαντες ἐῤῥίφθησαν εἰς ἔρημον ξηρὰν μετὰ τῶν πληρωμάτων ἄνευ τροφῶν καὶ τρόπων μετακομίσεως, ἐστάλησαν βοήθειαι διὰ διαφόρων μερῶν συγχρόνως. Ὁ ἀρχαῖος μάλιστα φίλος τοῦ Φραγκλίνου δόκτωρ Ῥίτσαρδσον, μεταβὰς εἰς Καναδᾶν, ἀνέλαβε τὴν ὁδηγίαν πλοίων μελλόντων νὰ φέρωσιν αὐτὸν εἰς τοὺς πάγους καὶ τὴν ξηρὰν τοῦ πολικοῦ ὠκεανοῦ πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ Φραγκλίνου· καὶ ἵνα προσελκύσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ θαλασσοπόρου καὶ τῶν συντρόφων αὐτοῦ, ἀνεστήλου σήματα ἐπὶ τῶν ὑψηλοτέρων μερῶν καὶ ἔῤῥιπτε καθ' ἑκάστην εἰς τὴν θάλασσαν πίθους περιέχοντας εἰδήσεις. Ἀλλὰ καὶ κανόνια ἐκροτοβόλουν καὶ βεγγαλικὰ πυρὰ ἡνάπτοντο.

Ἡ Λαίδυ Φράγκλιν, θελήσασα καὶ αὐτὴ νὰ ἑνώσῃ τὰς προσπαθείας της εἰς τὰς τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως, ἐναύλωσε τὸ πλοῖον *Πρίγκηπα Ἀλβέρτον*, ἐφ' οὗ ἐπέβη καὶ ὁ Γάλλος ὑποπλοίαρχος Βελλό. Ὁ γενναῖος οὗτος ἀξιωματικὸς, μετὰ ἀτυχῆ ἐκδρομὴν, ἐπέβη ἐκ νέου εἰς τὸν *Φοίνικα*, στελλόμενον νὰ εὕρῃ τὴν ναυτικὴν μοῖραν τοῦ Βέλσερ εἰς τὰς βορείους θαλάσσας· καὶ τότε ἀπέθανε κατὰ τρόπον ἄξιον διηγήσεως. Ὁ *Φοῖνιξ* ἔφερεν ἐξ Ἀγγλίας ἔγγραφα τοῦ ναυτικοῦ διευθυντηρίου εἰς τὸν πλοίαρχον Βέλσερ· ἐπειδὴ δὲ ἦτο ἐπικίνδυνος ἡ μεταξὺ πάγων, ῥευμάτων καὶ τρικυμιῶν διάβασις τοῦ πορθμοῦ Οὐέλλιγκτον, ὁ Βελλὸ ἐζήτησε νὰ τὰ μετακομίσῃ αὐτός. Ἐμβὰς δὲ μετ' ἄλλων τεσσάρων εἰς λέμβον ἐξ ἐλαστικοῦ, κατώρθωσε μετὰ πολλοὺς κόπους νὰ φθάσῃ εἰς τὴν παραλίαν· ἀλλ' αἴφνης τὸ ἐκ πάγου νησίδιον, ἐξωθηθὲν ὑπὸ σφοδροῦ ἀνέμου, ἐκινήθη καὶ ἔφερε τοὺς τρεῖς ἀνθρώπους εἰς τὸ μέσον τοῦ στενοῦ. Οὗτοι δὲ, ὅπως προφυλαχθῶσιν ἀπὸ τοῦ ψύχους καὶ τοῦ ἀνέμου, ἔσκαψαν διὰ μαχαιρῶν εἶδος θόλου ἐπὶ τοῦ πεπηγότος βουνοῦ καὶ διενυκτέρευσαν ὑπ' αὐτόν. Τὸ πρωῒ δὲ τῆς ἐπιούσης ὁ Βελλὸ μετέβη πρὸς τὰ ὄπισθεν τοῦ βουνοῦ ὅπως ἐξετάσῃ ποῦ εὑρίσκονται, ἐνῷ ἡ θύελλα ἐμυκᾶτο τρομερά. Μετά τινα λεπτὰ οἱ ἄλλοι ναῦται, μὴ βλέποντες αὐτὸν νὰ ἐπανέλθῃ, ἤρχισαν νὰ φωνάζωσι καὶ ἐπὶ τέλους, ἀνήσυχοι καὶ πλήρεις φόβου, διέτρεξαν τὸ ἐκ πάγου πεδίον, μόνον δὲ σημεῖον παρετήρησαν τὴν ῥάβδον τοῦ δυστυχοῦς ἀξιωματικοῦ, κυμαινομένην ἀπέναντι, πλησίον πλατείας διασφαγῆς, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ κατεκρημνίσθη βεβαίως ὁ Βελλὸ ὑπὸ τῆς θυέλλης. Τεσσαράκοντα

Digitized by Google

ὀκτὼ ὥρας ἔμειναν οἱ ἐπιζήσαντες ἄνευ τροφῆς καὶ πυρός· μετὰ δὲ ταῦτα κατώρθωσαν νὰ πηδήσωσιν εἰς ἄλλον πάγον καὶ ἐξ αὐτοῦ εἰς τὴν ἀκτήν.

Ἀπὸ τοῦ 1848 μέχρι τοῦ 1855 καὶ ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Ἀμερικὴ δὲν ἔπαυσαν φροντίζουσαι περὶ τοῦ Φραγκλίνου, δεκαπέντε δὲ ἀποστολαὶ μετὰ εἰκοσιτριῶν πλοίων ἀνεχώρησαν ἐπὶ τούτῳ ἐκ τοῦ σημείου αὐτοῦ. Ἡ βρεττανικὴ κυβέρνησις ὑπεσχέθη πεντήκοντα χιλιάδας φράγκων εἰς τὸν ἀνακαλύψοντα καὶ τροφοδοτήσοντα τὰ πληρώματα τοῦ *Ἐρέβου* καὶ τοῦ *Τρόμου*. Καὶ δὲν ἐπέτυχον μὲν οἱ τόσοι ἀγῶνες, ἀλλὰ δὲν ἀπέβησαν καὶ μάταιοι εἰς τὴν ἐπιστήμην· διότι οὐ μόνον πολλαὶ πλάναι ἐπανωρθώθησαν, οὐ μόνον ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῶν μερῶν ἐκείνων ὡρίσθη ὅσον ἀκριβῶς καὶ ἡ τῆς Εὐρώπης, ἀλλὰ καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν λύσιν ζητήματος πρὸ τριῶν ἑκατονταετηρίδων ἐπιδιωκομένην, καὶ εἰς δύο ἀνακαλύψεις σπουδαιοτάτας. Ὁ πλοίαρχος Μάκκλουρ εὗρε τὴν περιπόθητον ἀρκτοδυτικὴν δίοδον, δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ Εἰρηνικοῦ εἰς τὸν Ἀτλαντικόν, καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἀφοῦ πρῶτος πάντων τῶν ναυτιλλομένων ἔκαμεν ἐπὶ πλοίου τὸν γῦρον τῆς νέας γῆς. Ἡ ἔκθεσις τοῦ Μάκκλουρ ἀπέδειξε μὲν ὅσῳ τὸ δυνατὸν τὴν διὰ πολυαρίθμων στενῶν πολικῆς λεκάνης διάβασιν, ἀλλὰ καὶ ἔπεισε τοὺς πλέον δυσπίστους ὅτι ἡ διάβασις αὕτη ἐκρέματο ἐντελῶς ἀπὸ τῆς καταστάσεως τῶν πάγων. Τὸ δὲ ἐμπόριον δὲν ἔπρεπε πλέον νὰ ἐπιζητῇ τὴν ὁδὸν αὐτήν, καταστᾶσαν ἄλλως ἀνωφελῆ ἕνεκα τῆς διωρυγῆς τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Σουὲζ καὶ τοῦ σιδηροδρόμου τοῦ Εἰρηνικοῦ. Ἡ δευτέρα ἀνακάλυψις ὀφείλεται εἰς τὸν Ἀμερικανὸν Κάν, ἀνακαλύψαντα μετὰ παράβολον ναυσιπορίαν πέρα τῶν πάγων τῆς πολικῆς θαλάσσης τὴν ἐλευθέραν θάλασσαν, τὴν ὁποίαν παρετήρησεν ὀλίγα τινὰ ἔτη μετὰ ταῦτα ὁ Χάγες, ἥτις κατέστη σήμερον ὁ σκοπὸς πασῶν τῶν ναυτικῶν ἀρκτικῶν ἀποδημιῶν.

Ἐπὶ τέλους ὁ Μάκκλιντοκ, διοικῶν εἰκοστὴν ἐκδρομὴν ἐξαποσταλεῖσαν ὑπὸ τῆς Λαίδυ Φραγκλίνου, ἀνεῦρε τὰ ἴχνη τοῦ δυστυχοῦς θαλασσοπόρου καθὼς καὶ τὴν ἀπόδειξιν τοῦ θανάτου αὐτοῦ τε καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ ναυτῶν. Ὁ Φραγκλῖνος ἀπέθανε τὴν 11ην Ἰουνίου 1847 μετὰ ἐννέα ἀξιωματικῶν καὶ δεκαπέντε ναυτῶν. Ὁ δὲ πλοίαρχος Κροζιὲρ ἀνέλαβε τὴν ὁδηγίαν τῶν ἑκατὸν πέντε ἐπιζησάντων. Τὸ δριμὺ ὅμως τοῦ κλίματος καὶ αἱ ταλαιπωρίαι ἀπεδεκάτισαν μικρὸν κατὰ μικρὸν τοὺς δυστυχεῖς ὁδοιπόρους, τῶν ὁποίων ἡ ὀδυνηρὰ καὶ ἀπελπιστικὴ πορεία ἐξηκριβώθη ἐκ τῶν παντοίων πραγμάτων ἅτινα κατέλιπον κατόπιν αὐτῶν, μέχρι τοῦ μέρους ὅπου σκελετοί τινες κείμενοι ὄπισθεν ἑλκύθρου ἐδείκνυον τὸ τέρμα τῆς περιωδύνου ταύτης ἐκστρατείας.

Β'

Ἔκτοτε δὲ τὸ ζήτημα τῆς ἀποδημίας εἰς τὰς ἀρκτικὰς χώρας ἐφαίνετο ἐγκαταλειφθὲν πρὸς ὥραν, ὅταν κατὰ τύχην περίστασίς τις ἀνεζωπύρησεν αὐτό. Τὴν 3ην Ἰανουαρίου 1865 Ἄγγλος τις, ἐμπειρότατος περὶ τὴν γνῶσιν τῶν πολικῶν χωρῶν, ἀνέγνωσεν ἐνώπιον τῆς ἐν Λονδίνῳ γεωγραφικῆς ἑταιρίας ὑπόμνημα περὶ νέας ἀποδημίας εἰς τὸν πόλον· προέτεινε δὲ τὴν ὁδὸν τοῦ κόλπου τοῦ Βαφφὲν καὶ τοῦ στενοῦ τοῦ Σμὶθ, τὴν ἀνακαλυφθεῖσαν ἤδη ὑπὸ τοῦ Κὰν καὶ τοῦ Χάγες. Ὁ διδάκτωρ Αὔγουστος Πέττερμαν, ὁ διευθύνων ἐν Γότᾳ τὴν περιώνυμον γεωγραφικὴν συλλογὴν τῶν *Mittheilungen*, ἐδείχθη μετὰ νεανικῆς ὅλως θερμότητος σφοδρὸς ἀντίπαλος τοῦ σχεδίου τούτου· διϊσχυρίζετο δὲ ὅτι πιθανώτερον ἦτο νὰ φθάσωσιν εἰς τὴν ἐλευθέραν θάλασσαν διὰ τοῦ *Gulf-Stream* ἢ διὰ τῆς ἀρκτικῆς παραλίας τοῦ Σπίτζβεργ. Καὶ δὲν διεφώνουν μόνον ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῆς ὁδοῦ, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν συγκριτικὴν κατάστασιν τῶν ἀρκτικῶν χωρῶν. Ὁ μὲν πλοίαρχος Ὀσβόρν ἠξίου ὅτι ἀπέραντα πεδία πάγου ἐσκέπαζον τὴν ἀρκτικὴν ζώνην, ὁ δὲ διδάκτωρ Πέττερμαν ἐδόξαζεν ὑπάρχουσαν ἐλευθέραν θάλασσαν καὶ δυνατὴν τὴν ἀνὰ μέσον τῶν πάγων διάβασιν πλοίου μέχρι τοῦ πόλου. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ὁ Γουστάβος Λαμβέρτ, ὅστις εἶχε κάμει πολλὰς ἀποδημίας πρὸς τὴν ἄρκτον ἐπὶ πλοίου ἀπερχομένου πρὸς ἄγραν φαλαινῶν, προέτεινε τρίτον σχέδιον, καθ' ὃ ἔπρεπε νὰ διαβῶσι διὰ τοῦ στενοῦ Βέχριν καὶ νὰ φθάσωσιν εἰς τὴν Πολύνιαν, τρεπόμενοι ὀλίγον πρὸς τὴν ἀκτὴν τῆς Σιβηρίας. Αἱ περὶ τούτου συζητήσεις συνεκίνησαν τὰ πνεύματα καὶ ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς σειρὰν ἀποδημιῶν τῶν ὁποίων ἡ τελευταία ὑπῆρξεν ἡ τοῦ Τέγετωφ.

Τῷ 1868 δύο ἐκδρομαὶ ἐγένοντο πρὸς τὰς θαλάσσας τοῦ Σπίτζβεργ, ἡ μὲν σουηδικὴ ἐπὶ τῆς *Σοφίας*, διευθυνομένη ὑπὸ τοῦ Κ. Nordenskjœld, ἡ δὲ γερμανικὴ ἐπὶ τῆς *Γερμανίας*, πλοίου ἱστιοφόρου ὀγδοήκοντα τόνων, ἐξοπλισθέντος διὰ συνδρομῶν ὑπὸ τοῦ διδάκτορος Πέττερμαν. Ἡ *Γερμανία* εἶχε διαταγὰς νὰ φθάσῃ εἰς τὸν πόλον, παραπλέουσα τὰς ἀνατολικὰς παραλίας τοῦ Τσένλανδ, ἢ διαβαίνουσα πρὸς βορρᾶν ἢ μεσημβρίαν τοῦ Σπίτζβεργ νὰ φθάσῃ ἔπειτα πρὸς τὸ ἀνατολικοβόρειον. Οὐδεμία ὅμως τῶν ὁδηγιῶν τούτων ἐξεπληρώθη, διότι πανταχοῦ τὸ πλοῖον ἀπήντα πάγους, ἕνεκα τῶν ὁποίων δὲν ἐδυνήθη νὰ ὑπερβῇ τὴν ὀγδοηκοστὴν μοῖραν τοῦ πλάτους. Ὥστε μετὰ πολλὰς ματαίας ἀποπείρας ἐπανῆλθεν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Βέργεν.

Τὸ δὲ ἑπόμενον ἔτος 1869 ἄλλη ἐκδρομή, παρασκευασθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἰδίου Πέττερμαν, ἐγένετο πρὸς ἐπανόρθωσιν τῆς περυσινῆς δοκι-

Digitized by Google

μῆς. Συνίστατο δὲ ἐξ ἑνὸς ἀτμοπλοίου ὀνομασθέντος *Γερμανία*, τὸ δὲ φέρον τὸ ὄνομα τοῦτο πρὸ ἑνὸς ἔτους ὠνομάσθη *Χάνσα*. Τὰ δύο δὲ ταῦτα πλοῖα ἔφθασαν εἰς τοὺς πάγους τοῦ Γρόενλανδ πρὸς τὴν 74ην μοῖραν τοῦ πλάτους καὶ ἔμειναν ἐκεῖ ὁλόκληρον μῆνα, ὅτε ὁ πάγος διερράγη καὶ ἀφῆκεν ἐλευθέραν τὴν δίοδον. Γενομένης δὲ τῆς διαλύσεως τῶν πάγων τὰ πλοῖα ἔφθασαν μὲν εἰς τὴν ξηράν, ἀλλὰ δὲν ἐδυνήθησαν νὰ καταβῶσιν εἰμὴ πρὸς νότον, ἄλλων πάγων ἀκινήτων ἐμποδιζόντων τὴν πρὸς βορρᾶν διάβασιν. Οἱ πάγοι οὗτοι ἔμειναν ἐπίσης ἀκίνητοι καὶ τὸ ἐρχόμενον ἔτος. Οἱ δὲ ἐρευνηταί, διαχειμάσαντες εἰς τὴν νῆσον Πένδηλον, ἐβιάσθησαν νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν Γερμανίαν χωρὶς νὰ περάσωσι τὴν 75ην μοῖραν· ἐν χειμῶνι δὲ προεχώρησαν ἐπὶ ἑλκύθρου μέχρις αὐτῆς. Ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀποδημίας ταύτης ὑπῆρξε σημαντικόν, διότι κατήρτισαν πολυτίμους συλλογὰς ζώων, φυτῶν καὶ ὀρυκτῶν καὶ ἔφεραν πλῆθος ἀστρονομικῶν καὶ φυσικῶν παρατηρήσεων, αἵτινες ἐπηύξησαν τὸ κράτος τῆς ἐπιστήμης.

Ἐπὶ τέλους ὀδυνηρὸν καὶ δραματικὸν ἐπεισόδιον ἐτελείωσε τὴν ἐκστρατείαν, ἡ ἀπώλεια τῆς *Χάνσας*. Μέχρι τέλους Αὐγούστου 1869 τὰ δύο πλοῖα συνεταξείδευον τὸ ἓν πλησίον τοῦ ἄλλου. Ἀλλὰ κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Σεπτεμβρίου ἡ *Χάνσα* κατεσχέθη ὑπὸ τῶν πάγων καὶ δὲν ἔβλεπε πλέον τὴν *Γερμανίαν*. Οἱ ἐπ' αὐτῆς, ὑποθέσαντες ὅτι δυσκόλως θὰ ἀνθίστατο εἰς τὴν προσβολὴν τῶν πάγων, ἀπεφάσισαν ν' ἀποβιβάσωσιν ὅλα σχεδὸν τὰ τρόφιμα. Καὶ τῳόντι ὅ,τι προεῖδον συνέβη· διότι διαρκοῦντος τοῦ Ὀκτωβρίου μηνὸς ὁ πάγος συνέτριψε τὸ πλοῖον καὶ μόλις κατώρθωσαν νὰ σώσωσιν ὀλίγα ξύλα καὶ σχοινία. Τὸ πλήρωμα εὑρέθη τότε ἐπὶ ἀπεράντου νήσου ἐκ πάγων κυμαινομένης ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ἐν καιρῷ ἀτελευτήτου χειμερινῆς νυκτός, διότι ὁ ἥλιος δὲν θὰ ἐφαίνετο ἢ μετὰ πολλὰς ἑβδομάδας.

Οὕτω πως διακείμενοι κατεσκεύασαν καλύβην ἐξ ἀνθράκων, καὶ ἐπειδὴ αἱ ζωοτροφίαι καὶ ἡ καύσιμος ὕλη ἦσαν ἄφθονοι, κατέλυσαν ὅσον ἦτο δυνατὸν ἐν ἀνέσει. Θέλει ἐρωτήσει τις ἴσως ὁποίαν πιθανότητα σωτηρίας ἐδύναντο νὰ ἔχωσιν οἱ ταλαίπωροι οὗτοι κάτοικοι τοῦ ἐκ πάγων νησιδίου, τὸ ὁποῖον ἐκυμαίνετο κατὰ θέλησιν τῶν ἀνέμων καὶ τῶν ὑποθαλασσίων ῥευμάτων. Ἐλπίδα εἶχον τὴν ἑξῆς· ἐν τῷ διαστήματι τοῦ χειμῶνος ἡ νῆσος θὰ ὠθεῖτο, ὡς συνήθως γίνεται, πρὸς μεσημβρίαν ὅπου ἡ παραλία, τῇ βοηθείᾳ δὲ τῶν τριῶν λεμβῶν τὰς ὁποίας εἶχον σώσει θὰ ἐδύναντο νὰ φθάσωσιν εἰς Γρόενλανδ. Ἀλλ' ἀπροσδόκητος καὶ τρομερὰ περίστασις ἐματαίωσε τὴν ἐλπίδα ταύτην· διότι περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἰανουαρίου ἡ νῆσος ἐχωρίσθη εἰς δύο καὶ ἡ διαχώρισις ἐγένετο ἴσα ἴσα ὑπὸ τὴν καλύβην αὐτῶν. Εὐτυχῶς ὅμως τὸ μεγαλείτερον μέρος αὐτῆς, αἱ λέμβοι καὶ πάντες οἱ κάτοικοι ἔμειναν εἰς τὸ αὐτὸ τεμάχιον τοῦ πάγου. Ταῦτα δὲ συνέβησαν ἐν ὥρᾳ τρικυμίας, οἱ δὲ δυστυχεῖς ναυαγοὶ εἰς τοιοῦτον βαθμὸν εἶχον σκεπασθῆ ὑπὸ τῆς χιόνος καὶ ἀποναρκωθῆ ὑπὸ τοῦ ψύχους, ὥστε κατέστησαν δυσκίνητοι. Ἀλλ' ὅπως δήποτε κατεσκεύασαν νέαν μικροτέραν καλύβην μὴ ἐξαρκοῦσαν εἰς πάντας· διὸ καί τινες ἐκοιμῶντο εἰς τὰς λέμβους.

Τὸ δὲ ἔαρ, τὸ ὁποῖον ἐφαίνετο ὅτι θὰ φέρῃ τὴν ἀπολύτρωσιν, ἔφερεν ἐξ ἐναντίας νέους κινδύνους· διότι ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς ἀτμοσφαίρας, γενομένης ὀλιγώτερον ψυχρᾶς, τὸ νησίδιον ἀνελύετο καθ' ἑκάστην καὶ ἐγίνετο στενώτερον· ὥστε ἔφθασεν ὥρα κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν ἦσαν οὔτε ἐπὶ πάγων οὔτε ἐντὸς τῆς θαλάσσης, ἀλλὰ βεβυθισμένοι εἰς εἶδος χιόνος ἥτις ἠπείλει νὰ καταπίῃ αὐτοὺς ἐντὸς ὀλίγου. Τέλος πάντων τὰ βασανιστήρια ἐτελείωσαν, διότι ἔφθασαν πρὸς τὴν 61ην μοῖραν τοῦ πλάτους, καὶ ἐπιβάντες εἰς τὰς λέμβους κατώρθωσαν νὰ πατήσωσι τὴν παραλίαν τῆς Γρόενλανδ. Μετὰ πολλῶν δὲ μόχθων καὶ κόπων ἐπέρασαν τὸ ἀκρωτήριον **Farwel** καὶ ἔφθασαν εἰς **Frederiksdall**· τὸ δὲ πεπηγὸς νησίδιον εἰς τὸ ὁποῖον εἶχον κατοικήσει ἓξ μῆνας διέτρεξε πλέον τῶν διακοσίων μιλίων ἀπ' ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν. Ἀξιοσημείωτον δὲ ὅτι οὐδεὶς τῶν ναυτῶν ἀπέθανεν· εἷς μόνον ἀπώλεσε τὰς φρένας.

Κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην ἀποδημίαν τῆς *Γερμανίας* εὑρίσκετο μετὰ τῶν ἄλλων ἐπιστημόνων καὶ ὁ ὑποπλοίαρχος Πάγερ, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα ἔμελλε νὰ γίνῃ μετ' ὀλίγον γνωστότατον. Ἀνεκάλυψεν ἐν **Fjord** τὸ ὁποῖον ὠνόμασεν αὐτοκράτορα Φραγκῖσκον Ἰωσήφ. Ἰδοὺ δὲ πῶς περιγράφει τὸ ἄγριον τοῦτο μέρος: «Ἐφθάσαμεν εἰς εἶδος λεκάνης, τῆς ὁποίας τὰ χείλη ἐσχηματίζοντο ἐκ βράχων ἐχόντων σχήματα καὶ χρώματα ὡραιότατα καὶ παράδοξα. Πάντες οἱ χαρακτῆρες τοῦ κόσμου τῶν ὀρέων, τοῖχοι ἀπέραντοι, βαθύταται σχισμάδες, πάγοι γιγάντιοι, καταρράκται μυκώμενοι, πάσας ταύτας τὰς κολοσσιαίας εἰκόνας ἐθαύμαζε συγχρόνως ὁ ὀφθαλμός· καὶ σήμερον δὲ ἐνθυμοῦμαι ὅτι ἡ πρώτη ἐντύπωσίς μου, ὅτε εἶδον τὴν λεκάνην ταύτην περικυκλωμένην ἐξ ὄγκων ἀλλοκότων, ἐκ βράχων ὁμοιαζόντων εἰς φρούρια καὶ ὑψουμένων ἀπὸ χιλίων πεντακοσίων μέχρι δύο χιλιάδων πεντακοσίων μέτρων, ὑπῆρξε τοιαύτη, ὥστε ἐνόμισα ὅτι μετεφέρθην εἰς χώραν μαγευτικήν. Μέγιστος κυβικὸς λίθος ὑψοῦται μακρὰν ἐντὸς τῆς λεκάνης χίλια πεντακόσια μέτρα ὑπεράνω τῶν γαλανῶν κυμάτων. Ῥαβδώσεις δὲ τακτικαὶ ὑποκύανοι, κοκκινωπαὶ καὶ κίτρινοι, αἱ μὲν καθαραί, αἱ δὲ βαθύτεραι, ἐκτείνονται καθ' ὅλον τὸ ὕψος. Ἀκρωτήρια ὁμοιάζοντα πρὸς προμαχῶνας

καὶ πυργίσκους δίδουσιν εἰς αὐτὸν μορφὴν ἐρειπίων φρουρίου. Διὸ καὶ τὸν ὠνομάσαμεν φρούριον τοῦ διαβόλου· οὐδέποτε εἰς τὰς Ἄλπεις εἶδον τοποθεσίας μαγευτικωτέρας. Πορρωτέρω καταπίπτουσιν ἀπὸ τὰ πλευρὰ ὑψηλοῦ πάγου μέγιστοι καταρράκται, οἵτινες γίνονται ἄφαντοι μετὰ πολλοῦ πατάγου εἰς τὰ ἀκίνητα κύματα τῆς λεκάνης τῆς ὁποίας μόλις ῥυτιδοῦται ἡ ἐπιφάνεια.»

Ἕπεται συνέχεια.

L. Rozier.

Η ΚΟΡΗ

Ἐκ τῶν τοῦ LEGOUVÉ.

Γέννησις.

Κοίτη ὠδίνων ὑψοῦται ἐκεῖ, ἀπέριττος καὶ τραχεῖα τόσον διὰ τὸν πλούσιον ὅσον καὶ διὰ τὸν πένητα, διὰ τὸν κάτοικον τῆς Ἄρκτου καὶ τὸν τῆς Μεσημβρίας· διότι ἀπαιτεῖται κλίνη σκληρὰ διὰ τὴν σκληρὰν ταύτην ἐργασίαν. Ἐπὶ τῆς κοίτης ταύτης γυνὴ ὠδίνει· παρ' αὐτῇ ἵσταται ὁ σύζυγος σοβαρὸς, ἡ μήτηρ τρέμουσα καὶ σιωπηλὸς ὁ ἰατρὸς, πρὸς ὃν στρέφονται πάντων τὰ βλέμματα μετ' ἀνυπομονησίας. Ἀλλ' αἴφνης ἀντηχεῖ ἀσθενής τις κραυγή· τὸ βρέφος ἐγεννήθη.— «Τί εἶναι; τί εἶναι;» ἐρωτῶσι πάντες μετ' ἀγωνίας.—«*Εἶναι κόρη.*»—Ἐπὶ πόσους ἤδη αἰῶνας καὶ παρὰ πόσοις λαοῖς ἡ φράσις αὕτη «*Εἶναι κόρη*» ἠχεῖ ἀπαισίως μετὰ λύπης, ἐνίοτε δὲ καὶ μετ' αἰσχύνης!

Παρὰ τοῖς Ἑβραίοις ἡ λεχὼ ἀπεκλείετο τοῦ θυσιαστηρίου ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας, ἂν εἶχε γεννήσει ἄρρεν, ἂν ὅμως θῆλυ ἐπὶ ὀγδοήκοντα· παρὰ δὲ τοῖς Ἰνδοῖς τὸ πένθος ἐπὶ τῇ γεννήσει θυγατρὸς ἐπήγαζεν ἐξ αὐτῆς τῆς θρησκείας. Οὗτοι ἐπίστευον ὅτι αἱ ἀγαθαὶ ἢ κακαὶ πράξεις τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἤρκουν μόναι νὰ ὁδηγήσωσιν αὐτὸν εἰς τὸ σκήνωμα τῆς χαρᾶς ἢ τῆς τιμωρίας. Ἡ σωτηρία αὐτοῦ δὲν ἐξηρτᾶτο ἐξ αὐτοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἀπογόνων του, ὥστε αἱ σκιαὶ τῶν πατέρων ἐπλανῶντο κατηφεῖς περὶ τὰ προπύλαια τοῦ Παραδείσου, μέχρις οὗ τὰ τέκνα ἤνοιγον αὐτοῖς τὰς πύλας, τελοῦντα ὑπὲρ τῆς ψυχῆς αὐτῶν ἐπικήδειόν τινα θυσίαν καλουμένην *Σράδχαν*. Ἀλλὰ ἡ ψυχοσώτειρα αὕτη θυσία δὲν ἠδύνατο νὰ τελεσθῇ παρὰ γυναικός. Οὕτως αἱ θυγατέρες, πιστεύουσαι εἰς τὰ μετὰ θάνατον βάσανα τῶν πατέρων, δακρύουσαι ἐπ' αὐτοῖς, καὶ οὐδὲν δυνάμεναι πρὸς ἀνακούφισιν αὐτῶν, ἦσαν οἱονεὶ κεχωρισμέναι τῆς οἰκογενείας. Αἱ θρησκευτικαὶ αὗται πεποιθήσεις καθίστων ἔτι μᾶλλον ἀγωνιώδη παρὰ τῇ κοίτῃ τῆς τικτούσης τὴν προσδοκίαν, καὶ ζωηροτέρας τὰς κατὰ τὸ φῦλον τοῦ γεννηθέντος ἐπιδείξεις χαρᾶς ἢ ἀθυμίας. Ἂν ἐγεννᾶτο υἱός, πρὶν ἔτι ἀκουσθῇ ἡ φωνή του καὶ ἀποσπασθῇ ἐντελῶς τοῦ μητρικοῦ κόλπου, ὁ πατὴρ ἔτρεχε νὰ ζητήσῃ τὸ γλυκύτερον τῶν προϊόντων τῆς γῆς καὶ τὸ πολυτιμότερον τῶν μετάλλων, μέλι καὶ χρυσὸν, δι' ὧν ἔτριβε τὰ χείλη τοῦ νεογεννήτου, προσαγορεύων αὐτὸ, ἐνῷ ἀντήχουν πέριξ χαρμόσυνοι εὐχαὶ, διὰ τῶν ἐκφραστικωτέρων ὀνομάτων, *Πούτρα* ἤτοι *Λυτρωτὴν τῆς Κολάσεως* ἢ *Ἐξοφλητὴν*, ὡς μέλλοντα νὰ πληρώσῃ τὴν ὀφειλὴν τῶν προγόνων. Ἀλλὰ καὶ ἡ μήτηρ μετεῖχε τῶν τοιούτων τιμῶν, ὑψουμένη ἐν τῇ ἰνδικῇ οἰκογενείᾳ, περιεχούσῃ ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ συζύγους διαφόρου τάξεως, εἰς τὸν πρῶτον βαθμὸν, ὡς *μήτηρ υἱοῦ*. Ἂν ὅμως ἐγεννᾶτο κόρη, ὁποία σιγὴ καὶ κατήφεια! οὔτε ᾄσματα ἀντήχουν, οὔτε ἑορταὶ ἐτελοῦντο· περὶ μέλιτος ἢ κἂν γάλακτος τὰ ἱερὰ βιβλία οὐδὲν λέγουσι, καὶ περὶ τῶν ὀφειλομένων εἰς θυγάτριον τίτλων ἐπίσης σιωπῶσι, διατάσσοντα μόνον νὰ ἦναι τὸ ὄνομα αὐτοῦ εὔκολον τὴν προφοράν. Ἡ δὲ μήτηρ θυγατρὸς ἔκλαιε καὶ ἐφοβεῖτο διὰ τὸ μέλλον, διότι ἔκτοτε ἡ θέσις αὐτῆς παρὰ τῇ οἰκογενειακῇ ἑστίᾳ καθίστατο ἀκροσφαλὴς, ἠδύνατο δὲ καὶ νὰ διωχθῇ μετὰ ἑνδεκαετίαν, ἂν καὶ ἄλλας ἐγέννα θυγατέρας. Τοιαῦτα διέταττεν ἡ βίβλος τοῦ Μανού. Ἐν δὲ Ἀθήναις ὁ ἀποκτήσας θυγάτριον ἀνήρτα σιωπηλῶς ἄνωθεν τῆς θύρας του ἠλακάτην, ἀντὶ τῶν θριαμβευτικῶν στεφάνων ἐλαίας, δι' ὧν ἐσημαίνετο εἰς ἅπασαν τὴν πόλιν ὅτι ἄρρεν ἐγεννήθη ἐν τῇ οἰκίᾳ.

Ἐν Σπάρτῃ μεταξὺ δέκα ἐκτιθεμένων βρεφῶν τὰ ἑπτὰ τοὐλάχιστον ἦσαν θήλεα, τὸ δὲ φῦλον αὐτῶν ἐθεωρεῖτο πολλάκις ὡς ἰσοδυναμοῦν πρὸς ἐλάττωμα. Ἐν Ῥώμῃ τὸ νεογέννητον ἐτίθετο κατὰ γῆς πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ πατρὸς, δυναμένου κατ' ἀρέσκειαν νὰ τὸ παραδεχθῇ, ἀναλαμβάνων αὐτὸ, ἢ νὰ τὸ ἐγκαταλείψῃ. Ποσάκις ὅμως οἱ ἀγέρωχοι ἐκεῖνοι πατρίκιοι ἀπέστρεψαν τὸ πρόσωπον καὶ ἐκώφευσαν εἰς τὰς κραυγὰς τοῦ πρὸ τῶν ποδῶν αὐτῶν κλαίοντος δυστυχοῦς πλάσματος, διότι ἦτο *κόρη*!

Κατὰ δὲ τοὺς χρόνους τοῦ τιμαριωτικοῦ Μεσαιῶνος, ἡ γέννησις θυγατρὸς ἐθεωρεῖτο ὡς ἀληθὴς θεομηνία. Οἱ χρονογράφοι πληροφοροῦσιν ἡμᾶς ὅτι ὁ Λουδοβῖκος ΙΑ', ὅτε προσήχθη αὐτῷ τὸ πρῶτόν του τέκνον, Ἰωάννα ἡ Βαλεσιανὴ, τοσοῦτον ἠδημόνησεν, ὥστε οὔτε κἂν βλέμμα ἔρριψεν ἐπὶ τῆς νεογεννήτου, ἀλλ' ἀναχωρήσας αὐθωρεὶ εἰς Παρισίους ἀπηγόρευσε πᾶσαν ἐπίδειξιν χαρᾶς εἰς τοὺς ὑπηκόους του, καὶ τὴν θυγατέρα περιώρισεν ἐντὸς φρουρίου τινὸς, ὅπου ἐπὶ τέσσαρα ἔτη οὔτε τὸν πατέρα αὐτῆς εἶδεν οὔτε τὴν μητέρα. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀπόκτησιν υἱοῦ ἐπέμεινε τὸ μῖσος. Τὴν πρώτην φορὰν καθ' ἣν εἶδε τὴν Ἰωάνναν, ὁ πατὴρ αὐτῆς οὐδὲν ἄλλο εὗρε νὰ τῇ εἴπῃ εἰμὴ μόνον: «Εἶσαι ἀκόμη ἀσχημοτέρα ἀφ' ὅ,τι ἐνόμιζον!» Ἔκτοτε ὁσάκις ἀπήντα αὐτὴν τοσοῦτον ὠργίζετο, ὥστε ἡ παιδαγωγὸς τῆς ἡγεμονίδος ἐφρόντιζε νὰ κρύπτῃ αὐτὴν διὰ τοῦ μαν-

Digitized by Google

δύου αὐτῆς κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ βασιλέως, πρὸ πάντων ἀφοῦ ἡμέραν τινὰ τὴν ἔπληξε διὰ τοῦ ξίφους κατὰ τὸν κρόταφον οὕτω σφοδρῶς, ὥστε ἔμεινεν ἀνεξάλειπτος ἡ οὐλή. Ἂν ἀφαιρέσωμεν ἐκ τῆς τοιαύτης ἀντιπαθείας τὴν ἰδιάζουσαν εἰς τὸν Λουδοβῖκον ΙΑ' ἀγριότητα καὶ ἀναίδειαν, θέλομεν ἔχει ἐν τοῖς ἀνωτέρω πιστὴν εἰκόνα τῶν πρὸς τὰς θυγατέρας αἰσθημάτων πλείστων βαρόνων τοῦ Μεσαιῶνος, πλείστων αὐλικῶν τοῦ δεκάτου ἑβδόμου καὶ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος, πλείστων χθεσινῶν εὐγενῶν, πλείστων συγχρόνων ὀψιπλούτων καί, τὸ χειρότερον, πολλῶν ἀνθρώπων τοῦ λαοῦ.

Ὁ λαός, ἐν τῇ γραφικωτάτῃ γλώσσῃ του, θεωρεῖ ἐλασσούμενον κατὰ τὰς ἀνδρικὰς δυνάμεις τὸν *κάμνοντα μόνον κόρας*. Πολλάκις ἤκουσα χωρικούς, ἐρωτωμένους περὶ τῆς οἰκογενείας αὐτῶν, ν' ἀποκρίνωνται: «Δὲν ἔχω τέκνα, ἀλλὰ μόνον θυγατέρας.» Ὁ δὲ γεωργὸς τῆς Βρετανίας, οὗ ἡ σύζυγος ἔτεκε θυγατέρα, λέγει: «*Ἡ γυναῖκά μου ἀπέβαλε.*»

Ἐν πᾶσι τούτοις λανθάνει ἠθικόν τι φαινόμενον ἀρκούντως πολύπλοκον καὶ μυστηριῶδες, τὸ ὁποῖον οὔτε ἡ πρόληψις, οὔτε ἡ ἁπλῆ ματαιοφροσύνη τῶν γονέων ἀρκοῦσι νὰ ἐξηγήσωσι. Τὴν ἐξήγησιν λοιπὸν ταύτην πρέπει νὰ ζητήσωμεν ἀλλαχοῦ.

Τὸ διακρῖνον τὴν πατρικὴν καὶ μητρικὴν στοργὴν ἀπὸ τῶν λοιπῶν αἰσθημάτων εἶναι ἡ περὶ τοῦ μέλλοντος πρόνοια. Ὁ ἐραστής, ὁ φίλος, ὁ ἀδελφὸς καὶ ὁ σύζυγος δύνανται μὲν ν' ἀγαπῶσι μεθ' ὅσης καὶ ὁ γονεὺς περιπαθείας, ἀλλὰ *ὁλόκληρος* σχεδὸν ἡ τρυφερότης αὐτῶν ἀντικείμενον ἔχει τὴν παροῦσαν ὥραν. Ἐνῷ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς ἡ μέριμνα οὐδέποτε περιορίζεται εἰς τὴν παροῦσαν ὑγείαν, τὴν παροῦσαν ἀρετὴν ἢ εὐδαιμονίαν τῶν τέκνων των, ἀλλὰ πάντοτε προνοεῖ ποία ἔσται καὶ μετὰ δέκα ἔτη ἡ κατάστασις αὐτῶν. Οἱ γονεῖς εἶναι οἱ φρουροὶ τοῦ μέλλοντος. Ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο τὸ αἴσθημα τῆς προνοίας, δι' οὗ ὁ Θεὸς ἐπροίκισε τοὺς γονεῖς, πληροῖ αὐτοὺς ἀδημονίας καὶ φόβου, ὁσάκις γεννᾶται κόρη. Πᾶς φρόνιμος πατήρ, δεχόμενος εἰς τὰς ἀγκάλας του τὴν νεογέννητον θυγατέρα, ἐρωτᾷ ἑαυτὸν μετὰ πολλῷ μείζονος ἀνησυχίας ἢ ἂν ἐδέχετο υἱόν, τί αὐτὴ θέλει γίνει; Τὸ μέλλον εἶναι τῷ ὄντι δι' αὐτὴν ἀβεβαιότερον. Ἂν μὲν ἦναι πτωχή, πόσον θέλει ὑποφέρει! ἂν δὲ πλουσία, πόσα ἠθικὰ βάσανα θέλουσι πικράνει τὸν βίον της! Ἂν ἦναι προωρισμένη νὰ ζῇ διὰ τῆς ἐργασίας, ποῖον ἐπάγγελμα ἱκανὸν νὰ θρέψῃ αὐτὴν θέλει ἀσπασθῇ ἐν κοινωνίᾳ, ἥτις εἰς τὰς ἐργαζομένας χορηγεῖ μισθὸν μόλις ἱκανὸν ὥστε νὰ μὴ ἀποθάνωσι τῆς πείνης; Ἂν δὲν ἔχῃ προῖκα πῶς θέλει ἀποκατασταθῇ, ἐνόσῳ ἐπικρατεῖ τὸ ἔθιμον ν' ἀγοράζωσιν αἱ κόραι τοὺς συζύγους των; Ἀλλ' ἂν δὲν ὑπανδρευθῇ, πῶς θέλει ἀποφύγει πᾶν ὀλίσθημα; ὀλισθήσασα δέ, πῶς δύναται νὰ σωθῇ ἀπὸ ἐντελοῦς ἀπωλείας, ἀφοῦ ὁ κόσμος εἶναι τόσον αὐστηρὸς διὰ πᾶν γυναικεῖον παράπτωμα; Ἀλλὰ καὶ ὁ πλοῦτος, ἡ ὑψηλὴ θέσις, ἡ ὑγεία, τὸ κάλλος ἢ τοῦ πνεύματος τὰ προτερήματα δὲν ἀρκοῦσι πρὸς καθησύχασιν πατρός, ἀναλογιζομένου ὅτι τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ ὁ βίος, ἡ εὐδαιμονία καὶ ἡ ἀνάπτυξις θέλει παρ' ἄλλου ἐξαρτᾶσθαι. Ἐντεῦθεν ἡ ἐν τῇ πατρικῇ καρδίᾳ ἀποθάρρυνσις, πηγάζουσα ἐκ τῆς βεβαιότητος, ὅτι ἡ κορασὶς αὐτὴ οὔτε εἰς αὐτὸν ἀνήκει οὔτε κἂν εἰς ἑαυτήν, καθόσον νυμφευθεῖσαν μὲν τὴν χάνει, κόρην δὲ οὖσαν ἀνατρέφει αὐτὴν δι' ἄλλον. Ἡ στοργὴ λοιπὸν αὐτοῦ οὐδὲν ἔχει μέλλον, καὶ τοῦτο ἀρκεῖ πολλάκις ἵνα τὴν καταστήσῃ χλιαρωτέραν, ἀφοῦ ἡ ἀγάπη, ἂν ἐξαιρέσωμεν βραχείας τινὰς στιγμὰς ἐρωτικῆς παραφορᾶς, δὲν δύναται νὰ ἐπαρκέσῃ αὐτὴ εἰς ἑαυτήν, ἀλλ' ἀπαιτεῖ κοινότητά τινα σκέψεων καὶ καθημερινῶν φροντίδων. Ἡ δὲ πατρικὴ πρὸ πάντων ἀγάπη, ἧς πρῶτον καθῆκον εἶναι τοῦ τέκνου ἡ ἀνατροφή, μόνον παρὰ υἱοῦ δύναται νὰ ἐλπίζῃ τὴν ἀμοιβὴν τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ καταβαλλομένων θυσιῶν. Ἂν μὲν βιομήχανος ἦναι ὁ πατήρ, ἐλπίζει ὅτι ὁ υἱὸς αὐτοῦ θέλει προαγάγει καὶ ἀναδείξῃ τὸ ἐργοστάσιόν του, ἂν δὲ ἔμπορος, ὀνειρεύεται εὐθὺς γιγαντιαίας ἐπιχειρήσεις ὑπὸ τὴν προσωνυμίαν *Πατὴρ καὶ υἱός*. Ἂν τέλος πάντων λόγιος ἢ ἐπιστήμων ἦναι ὁ πατήρ, φυλάσσει τῷ υἱῷ του τὰς ἰδέας ἐκείνας, αἵτινες δὲν ἔλαβον καιρὸν νὰ ὡριμάσωσιν ἐν τῇ διανοίᾳ του, καὶ βλέπει ἐν αὐτῷ διαιωνιζομένην οὐ μόνον τῆς σαρκὸς ἀλλὰ καὶ τοῦ πνεύματος τὴν διαδοχήν, καὶ φυομένας ὑπὲρ αὐτοῦ τὰς δάφνας ὅσας δὲν ἐπρόφθασεν ὁ ἴδιος νὰ δρέψῃ. Οὕτω, καὶ μόνον οὕτω, βλέπομεν παρατεινομένην τὴν ἐπίγειον ἡμῶν ὕπαρξιν· αἱ δὲ ἡμέραι ἡμῶν, συνδεόμεναι εἰς τοῦ τέκνου ἡμῶν καὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ τὰς ἡμέρας, παρέχουσιν εἰς ἡμᾶς τὴν ἰδέαν τῆς αἰωνιότητος, ἀντὶ τῆς τόσον ἐπαχθοῦς ἰδέας τοῦ θανάτου.

Εἰς ταῦτα πρέπει νὰ προσθέσωμεν ὅτι πάντες ἀνεξαιρέτως, εἴτε εὐγενεῖς τύχωμεν, εἴτε βιομήχανοι ἢ ἐπιστήμονες, τὸ ἡμέτερον ὄνομα κληροδοτοῦμεν εἰς τὸν υἱὸν ἡμῶν. Πολὺ δὲ ἀπατῶνται οἱ νομίζοντες ὅτι μόνον διὰ τοὺς ἀριστοκρατικοὺς ἔχει τὸ ὄνομα σημασίαν, ἐνῷ καὶ ὁ ἀφανέστερος τῶν πολιτῶν ἔχει τὸ γενεαλογικὸν αὐτοῦ δένδρον καὶ τὸ οἰκόσημον ἐφ' οὗ, ἂν ἀναγινώσκηται καθαρῶς γεγραμμένη ἡ λέξις *τιμιότης*, ἀρκεῖ αὐτὴ νὰ τὸν κατατάξῃ ἐν τῇ ἀριστοκρατίᾳ τῶν τιμίων ἀνθρώπων.

Ἀλλ' ἐκ τῶν ἀπολαύσεων, ἃς ἀνωτέρω ἠριθμήσαμεν, οὐδεμίαν δυνάμεθα νὰ προσδοκῶμεν παρὰ θυγατρός, προωρισμένης εἰς γάμον, ὅστις ὡς ἐκ τῆς ἀπονεμομένης ἐν ταῖς ἡμετέραις κοινωνίαις δεσποτικῆς τῷ συζύγῳ ἐξουσίας, ἀποξενόνει μὲν εὐθὺς τὸν πατέρα ἀπὸ πάσης νομικῆς

Digitized by Google

ἐξουσίας, δύναται δὲ καὶ νὰ διαῤῥήξῃ πάντα κοινωνικὸν σύνδεσμον μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς ὑπάνδρου θυγατρός του. Πλὴν τούτων αὕτη, ὡς ἐκ τῆς συνήθως παρεχομένης εἰς τὰς κόρας ἀτελοῦς ἐκπαιδεύσεως, σπανίως δύναται νὰ συνέλθῃ εἰς σπουδαίαν μετὰ τοῦ πατρὸς διανοητικὴν κοινωνίαν, ἀνωτέραν δὲ ἀνατροφὴν διστάζουσιν οἱ γονεῖς νὰ δώσωσιν εἰς τὰς θυγατέρας, καλῶς γνωρίζοντες ὅτι ἡ πνευματικὴ ὑπεροχὴ παρὰ γυναικὶ εἶναι πολλάκις πρόξενος συζυγικῶν διενέξεων καὶ οἰκιακῆς ἀνησυχίας. Εἰς πάντα δὲ ταῦτα τὰ πλεονεκτήματα πρέπει νὰ προσθέσωμεν καὶ τὴν σκληρὰν κοινωνικὴν πρόληψιν, τὴν θεωροῦσαν ὡς ταπείνωσιν καὶ σχεδὸν αἰσχύνην διὰ γυναῖκα τὸν ἄγαμον βίον.

Ἡ λέξις *γεροντοκόρη* προξενεῖ φρικίασιν εἰς τοὺς πατέρας, περιέχουσα ἐν ἑαυτῇ οὐ μόνον τὴν ἔννοιαν τῆς μονώσεως καὶ τῆς στερήσεως τῶν γλυκυτάτων τοῦ βίου ἀπολαύσεων, ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ γελοίου. Γραῖα κόρη ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἑλκύει ἐφ' ἑαυτὴν σκωπτικὰ βλέμματα καὶ κακοβούλους ὑποθέσεις. Ἂν ἕνεκα ἐλλείψεως προικὸς δὲν ὑπανδρεύθη, ἡ πενία αὐτῆς δὲν φαίνεται ἀποχρῶσα αἰτία μὴ εὑρέσεως συζύγου, οἱ δὲ κακεντρεχεῖς, ἀόκνως ἀνασκάπτοντες τὸν παρελθόντα βίον τῆς δυστυχοῦς, εὑρίσκουσι πολλάκις αἰτίαν ἄλλην ἔτι μᾶλλον ταπεινωτικὴν, μυστικόν τι ἐλάττωμα ἢ νεανικὸν ὀλίσθημα. Ἀλλὰ διατί ἐνῷ στηλιτεύομεν τὴν ἀγαμίαν τῶν γυναικῶν, παρέχομεν πλήρη ἀμνηστείαν εἰς τοὺς ἀγάμους ἄνδρας; Τὸ κατ' ἐμὲ ἄγαμος γέρων οὐδόλως εἶναι ἄξιος μείζονος συμπαθείας, ἀφοῦ τοὺς πλείστους τούτους βλέπομεν ἐγωϊστὰς καὶ ἀποφυγόντας τὰς συζυγικὰς ὑποχρεώσεις, ὁτὲ μὲν ἵνα παρατείνωσι τὴν ἀκολασίαν τῆς νεότητος, ὁτὲ δὲ μὴ στέργοντες ὑπὲρ οὐδενὸς ἄλλου πλὴν ἑαυτῶν νὰ μεριμνήσωσι. Ἡ γραῖα κόρη ἀπ' ἐναντίας ἀπέμεινε πολλάκις τοιαύτη, εἴτε πιστεύσασα εἰς ὑπόσχεσιν μὴ τηρηθεῖσαν, εἴτε ἐμμείνασα εἰς ἔρωτα προδοθέντα, εἴτε ὁλόκληρος εἰς τοὺς γονεῖς αὐτῆς ἀφοσιωθεῖσα, ἕνεκα δηλ. δυστυχήματος ἢ ἀρετῆς. Ἀληθὲς εἶναι ὅτι αἱ γραῖαι κόραι εἶναι πολλάκις δύστροποι ἢ σεμνότυφοι, ἀλλὰ τὰ ἐλαττώματα ταῦτα ἐξαγοράζουσι διὰ πλείστης φιλοστόργου ἀφοσιώσεως. Ἡ καρδία αὐτῶν ἔχει ἀνάγκην οἰκογενείας, καὶ ἂν μὲν ἦναι ἡ κόρη ὀρφανὴ, ἀφοσιοῦται εἰς τὸν πάππον ἢ τὴν μάμμην αὐτῆς· ἂν δὲ στερῆται ἀνιόντων συγγενῶν, ζητεῖ ἀδελφικὴν ἢ συγγενικήν τινα στέγην, ὅπου ἀφιεροῦται εἰς ἐκπλήρωσιν ἔργου μετέχοντος τοῦ τῆς μάμμης καὶ τῆς παιδαγωγοῦ, ἐπονομαζομένη τότε προσφυέστατα ὑπὸ τῶν Γερμανῶν *λικνίζουσα θεία*. Ἡ γραῖα κόρη προθύμως ἀναλαμβάνει πᾶν ἄχαρι ἔργον, διδάσκουσα μετὰ μοναδικῆς ὑπομονῆς τὰ ἀνεψίδιά της τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου ἢ τὰ σημεῖα τῆς μουσικῆς, ἐνδύουσα αὐτὰ, ὁδηγοῦσα εἰς τὸν περίπατον ἢ φυλάττουσα κατ' οἶκον, πάντοτε δὲ ἀνευρίσκουσα ὑπὲρ αὐτῶν ὁτὲ μὲν παραμύθιον ἐν γωνίᾳ τινὶ τῆς μνήμης της, ὁτὲ δὲ γλύκυσμα εἰς τὸ βάθος τοῦ συρταρίου της. Ἂν δὲ οὔτε παιδία δὲν ἔχει ν' ἀγαπᾷ, περιθάλπει τότε τὰ κατοικίδια ζῶα, τὰ ἄνθη, τοὺς πτωχοὺς τοῦ χωρίου, οὓς κατηχεῖ, ἢ τὰς ὀρφανὰς τὰς ὁποίας ἐνδύει, γενομένη μήτηρ τῶν μὴ ἐχόντων μητέρα.

Τὴν εἰκόνα ταύτην τῆς γραίας κόρης οὐδεὶς, νομίζομεν, θέλει εὕρει μεροληπτικὴν, πολὺ δὲ εὐκολωτέρα εἶναι τῆς νεάνιδος ἡ ἀπολογία.

Ἀφοῦ περιεγράψαμεν τὰς ἀπολαύσεις, τὰς ὁποίας ἡ ἐλπιζομένη κοινότης ἰδεῶν καὶ συμφερόντων παρέχει εἰς τὸν πατέρα υἱοῦ, καὶ τὰς δικαίας ἀνησυχίας, μεθ' ὧν συνδέεται ἡ γέννησις θυγατρὸς, ἄδικον ἤθελεν εἶναι νὰ παραλείψωμεν τὰς τέρψεις, ὧν ἡ παρουσία κορασίδος γίνεται πρόξενος ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ αἵτινες ἤθελον εἶναι ἀμιγεῖς, ἂν οἱ κοινωνικοὶ ἡμῶν θεσμοὶ ἦσαν κάλλιον συντεταγμένοι.

Ὡς ὁ υἱὸς εἶναι ἐν τῇ οἰκίᾳ ἀντιπρόσωπος τῆς ἐλπίδος, οὕτω καὶ ἡ νέα κόρη τῆς ἀγνότητος, μυοῦσα, κατὰ τὴν ἔκφρασιν Ἰνδοῦ τινος ποιητοῦ, τὸν πατέρα αὐτῆς εἰς τὸν παρθενικὸν βίον. Ἀλλὰ καὶ παρ' ἡμῖν, ὁσάκις κλαίῃ ἡ μήτηρ, τίς τὴν παρηγορεῖ, τὸν δὲ ἀσθενοῦντα πατέρα τίς περιθάλπει; Τὸν οἴκαδε ἐπιστρέφοντα τὸ ἑσπέρας οἰκογενειάρχην, περίφροντιν καὶ κεκοπιακότα, τίς ὑποδέχεται εἰς τὴν φλιὰν τῆς θύρας καὶ ἀπαλλάσσει ἀπὸ τοῦ κονιορτώδους μανδύου; τίς σπογγίζει τὸ κάθυγρον μέτωπόν του; Ἡ θυγάτηρ, τὸ παυσίλυπον τοῦτο πλάσμα.

Τὸν υἱὸν, ἅμα ὑπερβάντα τὰ πρῶτα παιδικὰ ἔτη, ἀποσπᾷ τῆς οἰκιακῆς ἑστίας ἡ δημοσία ἐκπαίδευσις· καὶ ὁ μὲν ἐπαρχιώτης στέλλει αὐτὸν εἰς τὴν πρωτεύουσαν, ὁ δὲ κάτοικος τῆς πρωτευούσης εἰς τὴν ἄλλην τῆς πόλεως ἄκραν. Μετὰ τοῦτο, ἀναλόγως τῆς ἀποστάσεως, ὁτὲ μὲν δὶς τοῦ μηνὸς, ὁτὲ δὲ ἅπαξ τοῦ ἔτους, ἀποδίδεται ὁ υἱὸς εἰς τὸν πατέρα· ἀλλὰ συνειθίσας νὰ ζῇ ἄνευ αὐτοῦ, καὶ οὐδὲν ἄλλο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ζητῶν ὑπὸ τὴν πατρικὴν στέγην, εἰμὴ ἀπαλλαγὴν ἀπὸ βιβλίων, ἐλευθερίαν καὶ τράπεζαν ἐκλεκτοτέραν.

Τὰς σπουδὰς διαδέχονται εὐθὺς αἱ ἡδοναὶ, ἀποξενοῦσαι τὸν νεανίσκον ἀπὸ τῆς οἰκίας, ἥτις τότε καταντᾷ δι' αὐτὸν φυλακὴ, ὁ δὲ πατὴρ δεσμοφύλαξ, καὶ τὸ χείριστον, φειδωλὸς ταμίας. Ἂν ὁ υἱὸς ἔχῃ ἀγαθὴν καρδίαν, αἱ συμβουλαὶ τοῦ πατρὸς συγκινοῦσι βεβαίως αὐτὸν, θλίβεται δὲ βλέπων τὴν μητέρα του νὰ κλαίῃ· ἀλλ' ἡ ἐκ τούτου ἐντύπωσις διαρκεῖ μίαν μόνην ὥραν, ὑποχωροῦσα εἰς τὴν νεανικὴν ἀνάγκην ἀπολαύσεως τοῦ βίου, ἣν δὲν δύναται ὁ γονεὺς νὰ καταλογίσῃ τῷ τέκνῳ του ὡς ἔγκλημα, ἐνθυ-

Digitized by Google

μούμενος ὅτι ὑπῆρξε κἀκεῖνος νέος. Τοιοῦτος εἶναι ὁ υἱὸς μέχρις οὗ ἀνδρωθῇ. Ἡ θυγάτηρ ἀπ' ἐναντίας, ἂν συμφωνότερος πρὸς τὸν προορισμὸν αὐτοῦ ἦτο ὁ ὀργανισμὸς τῆς οἰκογενείας, ἤθελεν ἀνήκει ὁλόκληρος εἰς τοὺς γονεῖς, ἀντιπροσωπεύουσα τὴν οἰκιακὴν ἐκπαίδευσιν, καὶ ἀληθὲς δημιούργημα γενομένη τοῦ πατρὸς, τοῦ δόντος αὐτῇ οὐ μόνον σῶμα, ἀλλὰ καὶ ψυχὴν, κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν αὐτοῦ πλασθεῖσαν. Ὁ οὕτω ἀναθρέψας τὴν θυγατέρα οὐδόλως ἔχει νὰ φοβῆται μὴ λησμονηθῇ ὑπ' αὐτῆς, μεταβαινούσης εἰς ξένον οἶκον· διότι μετ' ὀλίγον, γενομένη κἀκείνη μήτηρ καὶ παιδαγωγὸς, ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν θέλει ἐνθυμεῖσθαι ἀνατρέφουσα τὰ τέκνα της, πῶς παρὰ τοῦ πατρὸς ἀνετράφη, καὶ κατὰ πᾶσαν τοιαύτην ἀνάμνησιν ἡ καρδία της θέλει ἀποσκιρτᾷ πρὸς αὐτὸν μετὰ στοργῆς καὶ εὐγνωμοσύνης. Ὁπόταν δὲ φθάσῃ τοὺς γονεῖς τὸ γῆρας, καὶ μετ' αὐτοῦ ἡ μόνωσις, ἡ ἀσθένεια καὶ ἡ πρεσβυτικὴ κατήφεια, ὁ μὲν υἱὸς, ὅσον καὶ ἂν ὑποτεθῇ φιλόστοργος, ὀλίγας δύναται νὰ θυσιάσῃ αὐτοῖς ὥρας, κατεχόμενος ὑπὸ τῶν κοσμικῶν φροντίδων καὶ ἄπειρος ὢν, καθ' ὃ ἀνὴρ, τῆς τέχνης τοῦ παρηγορεῖν· ἡ θυγάτηρ ἀπ' ἐναντίας, ἂν τύχῃ ἄγαμος ἢ χήρα, θέλει παρακάθησθαι νυχθημερὸν παρὰ τὴν κλίνην ἢ τὴν ἕδραν τοῦ κατεχομένου ὑπὸ νόσου ἢ ἀθυμίας γονέως, ἀνακουφίζουσα τοὺς πόνους του ἢ ἑδραιοῦσα ἐν τῇ καρδίᾳ του τὴν πίστιν εἰς τὴν Θείαν Πρόνοιαν, τὴν ἐπιφυλάξασαν αὐτῷ τοιαύτην παρηγορίαν.

Τίς ὑπάρχει ἐξ ἡμῶν μὴ ἐνθυμούμενος συνάντησιν τοιαύτην; Τίς δὲν ἔτυχε νὰ ἴδῃ Ἀντιγόνην περιθάλπουσαν ἀνάπηρον τὸ σῶμα ἢ τὰς φρένας πατέρα; Κατανυκτική τις παρατηρεῖται τότε τῶν ἀμοιβαίων σχέσεων ἀνατροπὴ, μεταμορφουμένης τῆς θυγατρὸς εἰς μητέρα καὶ ἀποδιδούσης εἰς τὸν γέροντα τὰς θωπείας καὶ τοὺς τρυφεροὺς λόγους, οὓς παιδίσκη οὖσα ἐδέχετο παρ' αὐτοῦ, ἐνῷ τοῦ πρεσβύτου τὸ βλέμμα φαίνεται λέγον αὐτῇ: «Ἐννοῶ ὅτι παιδιαρίζω, ἀλλὰ τοῦτο εἶναι εὐτύχημα δι' ἐμὲ, ἀφοῦ σ' ἔχω μητέρα.»

Τοιαῦτα, εἶναι μεταξὺ πολλῶν, τὰ εὐεργετήματα δι' ὧν ἡ θυγάτηρ ἀντισταθμίζει ἐν τῇ πατρικῇ καρδίᾳ τὴν κοινωνικὴν πρόληψιν ἥτις ἐπισκιάζει τὴν γέννησιν αὐτῆς. Ἀλλ' ἡ πρόληψις αὕτη, πηγὴν ἔχουσα γεγονότα πραγματικὰ, ἤτοι κοινωνικοὺς θεσμοὺς, μόνον διὰ τῆς μεταβολῆς τούτων δύναται νὰ ἐκλείψῃ. Ἐν ἀρχῇ τῆς πραγματείας ταύτης ἀνεύρομεν ἐν αὐτῇ τῇ κοιτίδι τοῦ ἀρτιγεννήτου θυγατρίου τὰς ἁλύσους, αἵτινες θέλουσι καταβαρύνει τὴν γυναῖκα: ἐλλιπῆ ἀνατροφὴν, ἂν ἦναι πλουσία, ἀνεπαρκῆ μισθὸν, ἂν τύχῃ πτωχὴ, ἀποκλεισμὸν ἀπὸ τῶν πλείστων ἐπαγγελμάτων, ὑποτελῆ θέσιν ὑπὸ τὴν συζυγικὴν στέγην. Τοιαῦτα εἶναι τὰ μειονεκτήματα, τὰ ἀπαιτοῦντα κοινωνικὴν μεταῤῥύθμισιν δυσχερῆ μὲν, ἀλλ' ἀναπόφευκτον πρὸς τελειοποίησιν τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου. Τούτου γενομένου, ἡ θυγάτηρ μετέχουσα τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς ὑλικῆς ἐργασίας τῶν γονέων, θέλει θεωρεῖσθαι ὡς σύντροφος καὶ βοηθὸς ἐν τῇ οἰκίᾳ ὅπου σήμερον θεωρεῖται, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ὡς πρόσθετον μόνον βάρος. Ὡς ὁ υἱὸς εἶναι τὸ καύχημα, οὕτω καὶ ἡ θυγάτηρ πρέπει νὰ καταστῇ τὸ ἀγλάϊσμα τοῦ οἴκου, ἵνα πραγματοποιηθῇ τὸ ὑφ' ἡμῶν ἐπιδιωκόμενον ἰδανικὸν, ἡ ἐκ τῆς ἀναπτύξεως δηλ. τῶν διαφορῶν ἑνότης.

Ρ.

Ἐκ τοῦ εἰσιτηρίου λόγου τοῦ κ. Ι. Πανταζίδου, καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου, καλὸν ἐκρίναμεν νὰ ἀνακοινώσωμεν εἰς τοὺς ἡμετέρους ἀναγνώστας τὴν ἑπομένην περικοπὴν, ἥτις εὐγενῶς παρεχωρήθη ἡμῖν πρὸς δημοσίευσιν.

Σ. τ. Δ.

ΜΙΑ ΕΝΤΟΛΗ ΤΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

Ἡ τρίτη καὶ τελευταία ἐντολὴ τῆς φιλολογίας εἶνε ἡ ἐπισήμως εἰς αὐτὴν ὑπὸ τῆς πολιτείας ἀνατεθειμένη πρόνοια περὶ τῆς μορφώσεως τῶν διδασκάλων τῆς μέσης λεγομένης ἐκπαιδεύσεως.

Ἵνα καταδείξῃ τις τὴν σπουδαιότητα τῆς ἐντολῆς ταύτης, νομίζω ὅτι ὅσα καὶ ἂν εἴπῃ δὲν εἶνε ἱκανά· ἡμεῖς ὅμως διὰ βραχυτάτων θέλομεν διαλάβῃ περὶ αὐτῆς, προτιθέμενοι ἐκτενέστερον νὰ πραγματευθῶμεν τὸ θέμα ἐν ταῖς φροντιστηριακαῖς ἡμῶν παραδόσεσι.

Ἐὰν ἡ πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ εὐεξία τῆς μεγάλης πληθύος λαοῦ τινος ἐξαρτᾶται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τῆς ὀρθῆς στοιχειώδους ἢ δημοτικῆς λεγομένης ἐκπαιδεύσεως, ἡ πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ εὐεξία ὁλοκλήρου πολιτείας ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ὑγιοῦς καὶ καρποφόρου μέσης ἐκπαιδεύσεως. Διότι οὐδεμία πολιτεία, ὅσον καλῶς καὶ ἂν εἶνε διὰ νόμων συντεταγμένη, δύναται νὰ εὐοδωθῇ, ὅταν τὰ πολλὰ καὶ διάφορα ὄργανα αὐτῆς, οἱ ἀνώτεροι καὶ κατώτεροι αὐτῆς λειτουργοὶ καὶ αἱ τάξεις ἐκεῖναι τῶν πολιτῶν, αἵτινες ἀποβαίνουσι τὰ κυριώτατα αὐτῆς ςηρίγματα, δὲν εἶνε ὑπό τε τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν ἔποψιν καλῶς πεπαιδευμένοι. Ἀλλὰ τὰ πολλὰ ταῦτα καὶ διάφορα ὄργανα καὶ στηρίγματα τῆς πολιτείας ποῦ ἀλλαχοῦ παιδεύονται, εἰ μὴ ἐν τοῖς ἐκπαιδευτηρίοις τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως; ποῦ λαμβάνουσι τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν ἐκείνην ἀνατροφὴν τὴν ἐξασφαλίζουσαν ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ τὴν χρηστότητα καὶ ἱκανότητα, εἰ μὴ ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς σχολείοις καὶ γυμνασίοις; Αἱ ἀνώτεραι τάξεις τῶν πολιτῶν, οἱ μεγάλοι βιομήχανοι καὶ ἔμποροι, οἱ πλεῖστοι τῶν λειτουργῶν τῆς πολιτείας, ἅπαντες οἱ πάσης ἐπιστήμης θιασῶται, πάντες ἑνὶ λόγῳ οἱ ὁπωσδήποτε συγκρατοῦντες τὴν

Digitized by Google

πολιτείαν καὶ κινοῦντες καὶ ἄγοντες τὸν λαὸν, εἶνε τρόφιμοι τῶν ἑλληνικῶν σχολείων καὶ γυμνασίων. Ἡ ἐκπαίδευσις λοιπὸν τῶν τάξεων τούτων τοῦ ἔθνους, ἥτις ὀφείλει νὰ εἶνε ἓν τῶν σπουδαιοτάτων μελημάτων πάσης ὑγιαινούσης πολιτείας, ὀρθῶς ἀνετέθη εἰς τὴν φιλολογικὴν ἐπιστήμην, ὡς τὴν μόνην κατέχουσαν κατὰ τὰ ἤδη εἰρημένα πάντα τὰ μορφωτικὰ μέσα τὰ δυνάμενα νὰ παρασκευάσωσι τοὺς ἁρμοδίους διδασκάλους. Καὶ τῷ ὄντι.

Οἱ διδάσκαλοι τῆς ἐν τοῖς σχολείοις καὶ γυμνασίοις νεολαίας, ἐὰν πρόκειται ν' ἀποβῶσιν οἱ ἀληθεῖς παιδευταὶ καὶ μορφωταὶ τῆς ἀπλάστου τῶν νεανίσκων ψυχῆς, ὀφείλουσι νὰ ἔχωσι πολλάς τινας ἀρετάς· ἀνάγκη νὰ ἔχωσι διάνοιαν ἀνεπτυγμένην καὶ φωτεινήν· διότι οὕτω μόνον δύνανται νὰ ἐξεγείρωσι τὸν παιδευόμενον νοῦν· habe Geist, ἔλεγεν ὁ Βὸλφ, um Geist zu erwecken=ἔχε πνεῦμα, ἵνα πνεῦμα διεγείρῃς. Ἀλλὰ πῶς δύναται ὀρθότερον νὰ γυμνασθῇ καὶ ἀναπτυχθῇ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, εἰ μὴ διὰ τῆς ἀναστροφῆς μετὰ τῶν ἀθανάτων ἐκείνων τῆς ἀρχαιότητος ποιητῶν καὶ συγγραφέων, διὰ τῆς μελέτης ἰδίως τῶν κορυφαίων τῆς φιλοσοφίας διδασκάλων;

Ὀφείλουσιν ἔπειτα οἱ διδάσκαλοι νὰ εἶνε ἀγαθοί, ἵνα μὴ μόνον διὰ τοῦ ἰδίου παραδείγματος παρέχωσιν ὑγιᾶ τροφὴν εἰς τὴν φύσει μιμητικὴν τῆς παιδικῆς ἡλικίας τάσιν, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς πρὸς τὴν κακίαν ἀποστροφῆς κολάζωσιν ὅπου καὶ ἂν παρατηρήσωσιν αὐτὴν διὰ φυσικῆς καὶ ἀπροσποιήτου θερμότητος. Καὶ ποία ἄλλη ἐπιστήμη παρὰ τὴν φιλολογίαν δύναται νὰ παρέχῃ πλείονα παραδείγματα ἀγαθότητος καὶ ἀγάπης πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ ἀποστροφῆς πρὸς τὴν κακίαν;

Οἱ διδάσκαλοι ἀνάγκη νὰ ἔχωσι φρόνημα γενναῖον καὶ φιλοπατρίαν θερμήν, ἵνα ἐμπνέωσιν αὐτὰ εἰς τοὺς παιδευομένους νέους, διότι ἄνευ τῶν ἀρετῶν τούτων δοῦλοι μόνον πεπαιδευμένοι παρασκευάζονται καὶ οὐχὶ πολῖται χρηστοὶ ἐλευθέρας πολιτείας. Ἀλλ' αἱ ἀρεταὶ αὗται τοσοῦτον ἐξαστράπτουσιν ἐκ πάσης σελίδος τῶν ἀρχαίων δοκίμων ποιητῶν καὶ συγγραφέων, ὥςε καὶ αὐταὶ αἱ δεσποτικαὶ κυβερνήσεις, ἐν ὅσῳ μὲν ἐνόμιζον ὅτι μόνον διὰ τῆς καταπνίξεως τῶν γενναίων φρονημάτων καὶ τῆς θερμῆς φιλοπατρίας ἐδύναντο νὰ στερεώσωσι τὴν παράνομον αὐτῶν ἀρχήν, ἀπηγόρευσαν τὴν ἐν τοῖς σχολείοις ἀνάγνωσιν καὶ ἑρμηνείαν τῶν δοκίμων συγγραφέων, ἀλλ' ὅτε εἶδον τὴν δι' ἔλλειψιν τῆς ἐκλεκτῆς ταύτης πνευματικῆς τροφῆς ἐπελθοῦσαν ἠθικὴν κατάπτωσιν καὶ ἐρημίαν, τὰ πάνδεινα ἐφοβήθησαν, καὶ οὐδαμοῦ ἐζήτησαν καταφύγιον, εἰ μὴ εἰς τοὺς Ἕλληνας ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς.

Οἱ διδάσκαλοι ὀφείλουσι πρὸς κανονικωτέραν καὶ ἐμπειροτέραν ἄσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτῶν νὰ ἔχωσι τὰς ἀπαιτουμένας παιδαγωγικὰς γνώσεις. Ἀλλὰ τίς ἄλλος παρὰ τοὺς ἀρχαίους φιλοσόφους ἔθεσε τὰς ὀρθοτάτας τῆς παιδαγωγίας ἀρχὰς, ἐφ' ὧν ἔπειτα ἐθεμελιώθη ἡ νεωτέρα παιδαγωγική;

Οἱ διδάσκαλοι τέλος ὀφείλουσι νὰ εἶνε φιλάνθρωποι, νὰ τρέφωσιν ἀγάπην πρὸς τὰ ἀσθενῆ πλάσματα, ὧν τὴν διάπλασιν ἀνέλαβον, διότι ἄνευ ταύτης τῆς ἀρετῆς, ἄνευ τοῦ ἱεροῦ τούτου δεσμοῦ τοῦ μεταξὺ τοῦ διδάσκοντος καὶ τῶν διδασκομένων, καὶ ἡ ἀρίστη διδασκαλία δύναται ν' ἀποβῇ, τοὐλάχιςον παρὰ τοῖς πολλοῖς, ἄκαρπος. Καὶ ἰδοὺ μία τῶν περιπτώσεων ἐκείνων, καθ' ἃς ὁ διὰ τῆς μελέτης τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος κατορθούμενος ἀνθρωπισμὸς (humanismus) ἔχει ἀπόλυτον ἀνάγκην τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας πρὸς παραγωγὴν τῆς καλῆς ὄψεως τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ. Οἱ διδάσκαλοι δύνανται μὲν πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς φιλανθρωπίας αὐτῶν ν' ἀποβλέπωσι καὶ πρὸς τὸν ἀρχαῖον Σωκράτην καὶ ἄλλους φιλοσόφους, οἵτινες πάντων τῶν ἰδίων ὀλιγωρήσαντες ἐπεδόθησαν εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν ἄλλων ἐξ ἁπλῆς φιλανθρωπίας καὶ ἀγάπης πρὸς αὐτούς. Ἀλλὰ τίς τῶν ἀρχαίων δύναται ὡς πρὸς τοῦτο νὰ φθάσῃ τὸ ὕψος τῆς φιλανθρωπίας καὶ ἀγάπης τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις χάριν τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους προσήνεγκεν ἑαυτὸν ὁλοκαύτωμα; ποῦ ἐξεδηλώθη τοσοῦτον καὶ ποῦ τοσοῦτον ἐντόνως ἀπαιτεῖται ὡς ἠθικὸν ἐλατήριον ἡ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη, ὅσον ἐν τῷ ἱερῷ εὐαγγελίῳ;

Ἐκ τῶν εἰρημένων λοιπὸν συνάγεται ὅτι ἡ φιλολογία, ἡ μόνη ἔχουσα τὸν τρόπον καὶ τὰ μέσα πρὸς μόρφωσιν τῶν ἀγαθῶν διδασκάλων, ἐκπληροῖ μίαν τῶν σπουδαιοτάτων ἢ μᾶλλον τὴν σπουδαιοτάτην ἀνάγκην τῆς πολιτείας, καὶ ὅτι ἑπομένως ἡ τρίτη αὐτῆς ἐντολὴ καὶ μόνον διὰ τοῦτον τὸν λόγον εἶνε ἡ μεγίστη καὶ ὑψίστη. Ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ παραλείψω καὶ ἄλλον ἕνα λόγον λίαν ἰσχυρόν, δι' ὃν νομίζω ὅτι παρ' ἡμῖν ἔτι μᾶλλον ἀνυψοῦται ἡ σπουδαιότης τῆς ἐντολῆς τῆς ἡμετέρας ἐπιστήμης.

Ἡ Ἑλλάς, Κύριοι, δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι συνεπλήρωσε τὸ ἔργον αὐτῆς τὸ ἐθνικόν· καὶ οὐδεὶς διὰ τοῦτο δύναται νὰ μεμφθῇ τὴν Ἑλλάδα, ἥτις πολλάκις μέχρι τοῦδε, ἐνίοτε μάλιστα λίαν πατάγωδῶς, ἀνεκήρυξε τοὺς ἐθνικοὺς αὐτῆς πόθους· ἀλλ' ἡ Θεία Πρόνοια ἐν τῇ ἀνεξερευνήτῳ αὐτῆς σοφίᾳ δὲν ηὐδόκησε νὰ εἰσακούσῃ αὐτούς. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ λησμονήσωμεν οἱ Ἕλληνες τὸν ἐθνικὸν ἡμῶν προορισμόν, τὴν *μεγάλην* μας ἐκείνην *ἰδέαν*; ἢ μᾶλλον ὀφείλομεν νὰ παρασκευάσωμεν οὕτως ἡμᾶς αὐτούς, ὥστε ἡ μὲν ἐθνικὴ ἡμῶν ἀποκατάστασις ν' ἀποβῇ ἱστορικὴ ἀνάγκη, ἡ δὲ ὑπόληψις καὶ τιμὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους μεταξὺ τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς νὰ εἶνε πάσης ἀντιζηλίας ὑπερτέρα; Ἀλλὰ πρὸς τὴν εἰρηνικὴν καὶ ἥσυχον ταύτην

Digitized by Google

πνευματικὴν προπαρασκευὴν τίνες ἄλλοι εἶνε οἱ ἁρμοδιώτατοι ἐργάται καὶ φυσικώτατοι ἀπόστολοι, εἰ μὴ οἱ καλῶς κατηρτισμένοι διδάσκαλοι καὶ οἱ καταρτίζοντες αὐτοὺς φιλόλογοι; Σαφεστάτην τούτου ἀπόδειξιν καὶ ἀψευδὲς τεκμήριον τῆς ὑψηλῆς ἐντολῆς τῶν διδασκάλων παρέχει ἡ ὑπὸ τοὺς ἀλλοφύλους ἱστορία τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἥτις ἀναγράφει μακρότατον κατάλογον τῶν δᾳδούχων τῆς πνευματικῆς τοῦ ἔθνους παλιγγενεσίας ἀπὸ τοῦ ἐξ ἀπορρήτων Ἀλεξάνδρου τοῦ Μαυροκορδάτου, ὅστις καὶ ὡς διδάσκαλος καὶ ὡς συγγραφεὺς καὶ ὡς προστάτης τῶν γραμμάτων ἔθηκε τὸν πρῶτον σπινθῆρα τῆς πνευματικῆς ἐξεργέσεως τοῦ ἑλληνικοῦ γένους, μέχρι τοῦ Εὐγενίου, τοῦ Λάμπρου Φωτιάδου, τοῦ Κοραῆ καὶ ἄλλων πολλῶν, οἵτινες συνεδαύλισαν τὴν ἤδη ἀνημμένην πνευματικὴν πυρκαϊάν, ἐξ ἧς ἀνέθορεν ἡ πολιτικὴ ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδος.

Ἔχω ἀκράδαντον τὴν πεποίθησιν ὅτι εἰς τὴν ψυχὴν τῶν νέων διδασκάλων καὶ φιλολόγων ἐμφωλεύει τοσοῦτον ζωηρὸν τὸ συναίσθημα τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως καὶ τοῦ μεγαλείου τῆς πατρίδος, ὥστε περὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἱερᾶς αὐτῶν ἐντολῆς θέλουσιν ἀποδειχθῇ ἄξιοι διάδοχοι τῶν διδασκάλων τοῦ γένους. Ἀπέριττοι καὶ ἀνεπίδεικτοι, ἡδονὴν ἐπιζητοῦντες οὐχὶ ἐν τῇ δαψιλείᾳ τῶν ὑλικῶν ἀπολαύσεων, ἀλλὰ ἐν τῇ μελέτῃ τῶν πνευματικῶν θησαυρῶν τῆς ἀρχαιότητος καὶ ἐν ταῖς χρησταῖς ἐλπίσι τῆς ἰδίας αὐτῶν ἐνεργείας καὶ ἐν τῇ θεραπείᾳ τῶν μεγίστων ἐθνικῶν συμφερόντων, ἀληθεῖς ἱεραπόστολοι τοῦ ἑλληνισμοῦ, θέλουσι δοξάσῃ παρὰ τοῖς πολλοῖς τὸ ἴδιον αὐτῶν ἔργον καὶ θέλουσιν ἐφελκύσῃ τὰς εὐλογίας τῆς ἐνδόξου ἡμῶν πατρίδος.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΚΩΔΩΝΩΝ

Ἡ ἐφεύρεσις τῶν κωδώνων ἀποδίδεται κοινῶς εἰς τοὺς Αἰγυπτίους, οἵτινες πρῶτοι μετεχειρίσθησαν αὐτοὺς ἵνα ἀγγέλλωσι τοῦ Ὀσίριδος τὰς ἑορτάς· φαίνεται ὅμως ὅτι καὶ οἱ Κινέζοι μετεχειρίζοντο κώδωνας ἤδη ἀπὸ τοῦ ἔτους 2601 π.Χ. Τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι πανάρχαιον πρᾶγμα εἶνε οἱ κώδωνες.

Ὁ Ἀαρὼν εἶχεν ἀπηρτημένους ἀπὸ τοῦ ἀρχιερατικοῦ αὐτοῦ ἱματίου τριακοσίους ἑξήκοντα κώδωνας, ἴσους δῆλα δὴ πρὸς τὰς ἡμέρας τοῦ ἐνιαυτοῦ, ὡς λέγει Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεύς· «οἵ τε τριακόσιοι ἑξήκοντα κώδωνες οἱ ἀπηρτημένοι τοῦ ποδήρους χρόνος ἐστὶν ἐνιαύσιος.» Οἱ κώδωνες ὅμως οὗτοι τοῦ Ἀαρὼν οὐδὲν ἄλλο ἦσαν εἰμὴ μικραὶ μετάλλινοι σφαῖραι περιέχουσαι ἐντὸς αὐτῶν βαρίδιον, τοιούτους δὲ κωδωνίσκους μεταχειρίζεται ἐνίοτε ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀμφίοις ἥ τε καθ' ἡμᾶς καὶ ἡ κατὰ τὴν Δύσιν ἐκκλησία. Χρῆσιν κωδωνίσκων ἐποιοῦντο κατὰ τὴν λατρείαν καὶ μάλιστα τὴν διονυσιακὴν καὶ οἱ ἀρχαῖοι, ὡς καὶ ὁ Θεόκριτος διαρρήδην που μαρτυρεῖ καί τινα τῶν διονυσιακῆς ὑποθέσεως σωζομένων ἀναγλύφων δεικνύουσι. Καὶ περὶ τὸν τράχηλον τῶν ζώων συνείθιζον οἱ παλαιοὶ νὰ κρεμῶσι κωδωνίσκους, ὅπως περίπου καὶ τὰ νῦν γίνεται, ὅθεν καὶ ἡ λατινικὴ ἔκφρασις greges tintinnabulati· τοιοῦτον δὲ κωδωνίσκον εἶχεν ἀπηρτημένον καὶ τοῦ Σιληνοῦ ὁ ὄνος. Ἐνίοτε ἐκόσμουν διὰ κωδωνίσκων καὶ τῆς ἀσπίδος τὴν λαβὴν καὶ τῶν θριαμβευόντων τὸ ἅρμα καὶ αὐτοὺς τοὺς Πριάπους. Ὁ Θρᾷξ Ῥῆσος εἶχεν ἀπηρτημένους κωδωνίσκους καὶ ἀπὸ τῶν φαλάρων τῶν ἵππων του. Τοὺς μεγαλητέρους κώδωνας μετεχειρίζοντο οἵ τε Ἕλληνες καὶ οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τὰς αὐτὰς περίπου χρείας, εἰς ἃς καὶ ἡμεῖς τὰ νῦν. Διὰ κώδωνος ἠγγέλλετο τὸ ἄνοιγμα τῶν ἀγορῶν ἢ τῶν βαλανείων, κώδων ἐξήγειρε τὸ πρωῒ ἀπὸ τοῦ ὕπνου τοὺς δούλους, *ἐκωδωνοφόρουν* δὲ καὶ οἱ ἐπὶ τῶν τειχῶν τῶν πόλεων φρουροί.[1] Πρὸς δὲ αἱ νεκρικαὶ πομπαὶ ἤγοντο πρὸς τὸν ἦχον κώδωνος, ἐπίσης δὲ ἤχει ὁ κώδων καὶ ὅτε ἤγετό τις κατάδικος ἵνα ὑποστῇ τὴν ἐσχάτην ποινήν. Τοῦτον δὲ τὸν ἦχον ἀκούων, παρὰ Ῥωμαίοις, ὁ τοῦ Διὸς φλαμέντας ἀπεμακρύνετο ἵνα μὴ ἤθελε μιανθῇ ἐμβλέπων εἰς σῶμα νεκρόν.

Ἀπὸ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου ἤρχισε νὰ εἰσάγηται εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὸ ἔθος τῶν κωδώνων, ὅπερ ὅμως δὲν ἐκράτησεν εἰμὴ ἀπὸ τῶν χρόνων Παυλίνου τοῦ Νώλας ἐπισκόπου (409-431), ὅθεν καὶ οἱ κώδωνες nolæ τὸ πρῶτον κατὰ τὴν Δύσιν ὠνομάσθησαν ἀπὸ τῆς πόλεως ἐν ᾗ ἀρχιεράτευεν ὁ Παυλῖνος καὶ campanæ, ἀπὸ τοῦ χαλκοῦ τῆς Καμπανίας, ὅστις ὑπῆρξεν ἡ πρώτη ὕλη, ἐξ ἧς τότε οἱ κώδωνες κατεσκευάσθησαν.

Εἰς Ῥώμην εἰσήχθησαν κατὰ πρῶτον οἱ κώδωνες εἰς τὰς ἐκεῖ βασιλικὰς ἀρχιερατεύοντος τοῦ Σαβινιανοῦ (604-606), καὶ τότε πρῶτον ἐκράτησεν εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην τὸ ἔθος τοῦ νὰ καλῶνται οἱ πιστοὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν διὰ τῶν κωδώνων ἵνα παρασταθῶσιν εἰς τὰς ἱεροτελεστίας, μάλιστα δὲ ἵνα ἀκροασθῶσι τῶν ὡρῶν.

Ἐν ἔτει 610, Λοῦπος ὁ Ὀρλεάνης ἐπίσκοπος τυχὼν ἐν Ἀγενδίκῳ (Sens), πολιορκουμένῳ τότε ὑπὸ τοῦ Κλοταρίου, εἰς μεγίστην ταραχὴν ἐνέβαλε τοὺς πολιορκοῦντας, διατάξας νὰ σημάνωσιν οἱ κώδωνες τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, καὶ ἔτρεψεν οὕτως αὐτοὺς εἰς φυγήν. Ἡ χρῆσις τῶν κωδώνων δὲν ἐγένετο κοινὴ εἰμὴ μετὰ διακόσια περίπου ἔτη.

Ἤδη ἐν ἀρχῇ τοῦ Η' αἰῶνος συνείθιζον ἐν Ἀγγλίᾳ νὰ σημαίνωσι τοὺς κώδωνας νεκρικὰ ἐπὶ τῷ θανάτῳ χριστιανοῦ. Μόνον δὲ κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα ἤρχισε νὰ γίνηται χρῆσις κωδώνων ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Ἀνατολῆς, ἀποσταλέντων τοιούτων

1. Ἴδ. Θουκυδ., Δ', 134, καὶ τοὺς ἑρμηνευτάς, αὐτόθι.

Digitized by Google

παρὰ τῶν Ἐνετῶν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Μιχαὴλ τὸν Γ'.

Κατ' ἀρχὰς μὲν οἱ κώδωνες ἦσαν μικροί, βραδύτερον ὅμως ἤρχισαν βαθμηδὸν νὰ κατασκευάζωσιν αὐτοὺς μεγαλητέρους, ἀναλόγως τοῦ αὐξανομένου ἐκκλησιαστικοῦ πλούτου ἢ τοῦ τῶν ἀφιερονόντων τοὺς κώδωνας λαϊκῶν. Τὰ νῦν οἱ μέγιστοι καὶ βαρύτατοι κώδωνες εὑρίσκονται ἐν Ῥωσσίᾳ. Ὁ ἐν τῷ Κρεμλίνῳ π.χ. ζυγίζει 201,266 χιλιόγραμμα, ὁ τοῦ Τρότζκοϊ, 175,000, ὁ τοῦ Ἁγίου Ὑβὰν 57,976· ὅθεν οἱ κώδωνες οὗτοι μένουσιν ἀκίνητοι καὶ μόνον τὸ ῥόπτρον κινεῖται. Ἐν Γαλλίᾳ ὁ μέγιστος κώδων εἶνε ὁ τῆς Παναγίας τῶν Παρισίων, ζυγίζων 17,170 χιλιόγραμμα, παρ' ἡμῖν δὲ ὁ τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος ἐν Κερκύρᾳ. Οἱ κώδωνες ὑπέστησαν καὶ διωγμούς, ἐξ ὧν περιφημότατοι εἶνε δύο· εἷς μὲν ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ εἷς ἐν τῇ Δύσει. Καὶ τὸν μὲν ἐν τῇ Ἀνατολῇ γενόμενον διωγμὸν καλῶς γινώσκουσιν οἱ ἡμέτεροι ἀναγνῶσται. Μετὰ τὴν ἅλωσιν δῆλα δὴ τῆς βασιλίδος πόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἱ κώδωνες ἀπηγορεύθησαν ὑπὸ τοῦ κατακτητοῦ, καὶ διαρκούσης τῆς δουλείας αἱ χριστιανικαὶ ἐκκλησίαι ἐστεροῦντο κωδώνων.

Ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς μόνον ἐπαναστάσεως ἤρχισε πάλιν οἱονεὶ λαθραίως νὰ εἰσάγηται τὸ ἔθος εἰς τὰς πλείστας τῶν ὑπὸ τοὺς Τούρκους χριστιανικῶν ἐπαρχιῶν. Τοὺς κώδωνας τότε ἀνεπλήρωσαν οἱ Ἕλληνες διὰ τῶν γνωστῶν *σημάντρων*· ταῦτα δὲ τὰ σήμαντρα (μετάλλινοι πλάκες) φαίνεται ὅτι συνεκάλουν τοὺς πιστοὺς κατὰ τὴν Ἀνατολὴν καὶ πρὶν ἢ εἰσαχθῇ ἡ χρῆσις τῶν κωδώνων. Ὁ δὲ κατὰ τὴν Δύσιν διωγμὸς τῶν κωδώνων, εἶνε ὁ ἐπὶ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως γενόμενος, ὅτε διὰ ψηφίσματος τῆς 23 Ἰουλίου 1793 ὡρίσθη ἕνα μόνον κώδωνα νὰ ἔχῃ ἑκάστη ἐνορία, οἱ δὲ λοιποὶ νὰ μετασχηματισθῶσιν εἰς τηλεβόλα.

Ὑπάρχει δὲ καὶ εὐχὴ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς ἐκκλησίᾳ πρὸς εὐλογίαν παντὸς νέου κώδωνος. Ἐν τῇ κατὰ τὴν Δύσιν ἐκκλησίᾳ ἡ ἱεροτελεστία πρὸς εὐλογίαν κώδωνος εἶνε πολὺ σπουδαιοτέρα, ὅθεν καὶ βάπτισμα τοῦ κώδωνος κοινῶς ὀνομάζεται. Καὶ δὴ ῥαντίζεται δι' ἁγιάσματος ὁ κώδων καὶ χρίζεται διὰ τοῦ ἁγίου μύρου καὶ θυμιάζεται καὶ τὸ ὄνομα ἁγίου τινὸς λαμβάνει, παρόντος μάλιστα ἀναδόχου.

Οἱ Λακεδαιμόνιοι, ὅταν ἀπέθνησκέ τις τῶν βασιλέων, συνείθιζον νὰ κτυπῶσιν ἐπὶ χαλκῶν λεβήτων, νομίζοντες ὅτι ὁ ἦχος τοῦ χαλκοῦ ἀπομακρύνει πᾶν κακόν. Ἡ συνήθεια αὕτη πολλὴν ἔχει σχέσιν πρὸς τὰ ἐνιαχοῦ παρ' ἡμῖν κεκανονισμένα τοῦ νὰ σημαίνωσιν οἱ κώδωνες διὰ τοὺς νεκρούς. Τὸ τοιοῦτον δὲ ἐξακολουθεῖ νὰ γείνηται καὶ ἔν τισι χώραις τὸ τῶν διαμαρτυρομένων θρήσκευμα πρεσβευούσαις, οἷον ἐν Ὀλλάνδᾳ καὶ ἐν Πρωσσίᾳ.

Οἱ Μωαμεθανοὶ δὲν μεταχειρίζονται παντάπασι κώδωνας εἰς τοὺς *μιναρέδες* αὐτῶν, φοβούμενοι μὴ ὁ ἦχος τῶν κωδώνων τρομάξῃ τὰς ψυχὰς τῶν δικαίων ἐν τῷ παραδείσῳ· διὰ τοῦτο δὲ ἀπηγόρευσαν τὴν χρῆσιν τῶν κωδώνων καὶ παρὰ τοῖς χριστιανοῖς. Ἐν τῇ Κίνᾳ οἱ κώδωνες εἶνε κυλινδρικοὶ τὸ σχῆμα, δίδουσι δὲ οἱ Κινέζοι εἰς τοὺς κώδωνάς των περίεργα ὀνόματα· ὁ Ἀπηρτημένος, ὁ Τρώγων, ὁ Κοιμώμενος εἶνε τὰ ὀνόματα τριῶν κωδώνων τοῦ Πεκίνου. Μεταχειρίζονται δ' ἐκεῖ τοὺς κώδωνας ἵνα σημάνωσι τὰς φυλακὰς τῆς νυκτός. Ὁ μέγιστος κώδων τοῦ Πεκίνου ζυγίζει 12,700 χιλιόγραμμα. Τὸ ῥόπτρον τῶν κωδώνων κατασκευάζουσιν οἱ Κινέζοι ἔκ τινος σκληροτάτου ξύλου (σιδηρόξυλον), δι' ὃ καὶ ὁ ἦχος τῶν κωδώνων εἶνε ἐν Κίνᾳ ἀσθενέστερος μέν, γλυκύτερος δὲ καὶ ἁρμονικώτερος ἢ ἐν Εὐρώπῃ. Οἱ ἐν Σιάμῃ κώδωνες εἶνε παρεμφερεῖς πρὸς τοὺς ἐν Κίνᾳ.

Καὶ ἐν Ἰνδίαις ὑπάρχουσι κώδωνες καὶ κώδωνες παχύτατοι μάλιστα. Παρὰ τὰς *παγόδας* κρέμανται, διάφοροι τὸ μέγεθος, ὀλίγον ὑπὲρ τὴν γῆν· δὲν ἔχουσι δὲ ῥόπτρον, ἀλλ' ἠχοῦσι κτυπώμενοι ἔξωθεν διὰ κέρατος ἐλάφου, ἢ καὶ διὰ ξύλου.

Μεταξὺ τῶν κωδώνων, εἰς οὓς ἀπεδόθη θαυματουργὸς δύναμις, ἀναφέρεται ὡς ἐξοχώτατος ὁ περιβόητος κώδων τῆς Βιλλέλας, ὅστις μόνος του ἐσήμαινεν ἄλλοτε, ὁσάκις συμφορά τις ἐπηπείλει τὴν Ἱσπανίαν. Ἠκούσθη ὁ πένθιμος ἦχός του π.χ. ἀγγέλων τὸν θάνατον Φερδινάνδου τοῦ Καθολικοῦ, τοῦ εὐσεβεστάτου ἐκείνου βασιλέως ὅστις εἰσήγαγεν εἰς τὴν Ἱσπανίαν τὴν ἱερὰν ἐξέτασιν. Ἔκτοτε ὅμως ὁ δυσοιώνιστος κώδων ἀπώλεσε τὸ δῶρόν του τὸ προφητικόν, καὶ δὲν ἀκούεται πλέον εἰμὴ ὅταν οἱ ἄνθρωποι τὸν κινῶσι.

* *

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ

22.—Διατί ἀποκαλοῦσι τὸ θερμαντικὸν ἄλλοτε μὲν ἐλεύθερον, ἄλλοτε δὲ λανθάνον;

Διότι πράγματι ὑφίσταται μεταβολάς τινας, παράγον διάφορα ἀποτελέσματα.

Εἰσερχόμενον τὸ θερμαντικὸν διαστέλλει καὶ αὐξάνει τὸν ὄγκον τῶν σωμάτων καθὼς καὶ τὴν θερμοκρασίαν των. Ὡς π.χ. ὅταν θέτωμεν ῥάβδον ἐκ σιδήρου ἐντὸς τοῦ πυρός, αὕτη ἐπιμηκύνεται, ἡ δὲ θερμοκρασία της ἀνέρχεται. Τὸ θερμαντικὸν τοῦτο καλεῖται ἐλεύθερον, διότι καὶ τὸ θερμόμετρον δεικνύει τὴν παρουσίαν του.

Ἄλλοτε ὅμως τὸ θερμαντικὸν εἰσερχόμενον ἐντὸς τῶν σωμάτων μεταβάλλει τὴν μορφὴν αὐτῶν, ἀπὸ στερεᾶς εἰς ὑγρὰν, καὶ ἐξ ὑγρᾶς εἰς ἀέ-

Digitized by Google

ριον. Ὅταν θέσωμεν π.χ. ἐπὶ τοῦ πυρὸς ἀγγεῖον πλῆρες πάγου ἔχοντος τὴν θερμοκρασίαν τοῦ μηδενός, ὁ πάγος τήκεται, θερμαντικὸν καταναλίσκεται τὸ ὁποῖον δὲν ἀναβιβάζει τὴν θερμοκρασίαν τοῦ παγωμένου ὕδατος, ἀλλὰ μόνον μεταβάλλει τὴν κατάστασιν τοῦ πάγου. Ἂν δὲ ἐμβαπτίσωμεν θερμόμετρον ἐντὸς τοῦ διαλυομένου πάγου, ὁ ὑδράργυρος δὲν ἀνέρχεται καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς τήξεως, ἀλλ' ἵσταται εἰς τὴν θερμοκρασίαν τοῦ μηδενός. Τὸ θερμαντικὸν τοῦτο καλεῖται λανθάνον διότι δὲν ἐπιδρᾷ ἐπὶ τοῦ θερμομέτρου.

Ὅταν ὅμως ὁ πάγος διαλυθῇ, τὸ θερμαντικὸν εἰσερχόμενον μεταξὺ τῶν μορίων τοῦ ὕδατος διαστέλλει καὶ θερμαίνει αὐτό, τοῦ δὲ θερμομέτρου ἡ στήλη ἀνέρχεται.

Οὕτω δὲ τὸ ἀδιακόπως ἐπερχόμενον θερμαντικὸν ἀπὸ λανθάνοντος μεταβάλλεται εἰς ἐλεύθερον καὶ ἐξακολουθεῖ τοιοῦτον μέχρι τοῦ βρασμοῦ τοῦ ὕδατος. Εἰς τὴν θερμοκρασίαν τῶν 100° ἑκατονταδικῶν, τὸ ὕδωρ μεταβάλλει κατάστασιν ἀπὸ ὑγρᾶς εἰς ἀέριον, ἀλλ' οἱ παραγόμενοι ἀτμοὶ καὶ τὸ ὕδωρ ἔχουσι τὴν αὐτὴν θερμοκρασίαν. Ἑπομένως τὸ θερμαντικὸν καταναλίσκεται μόνον διὰ νὰ μεταβάλλῃ τὴν κατάστασιν τοῦ ὕδατος, δὲν δύναται ὅμως καὶ νὰ ἀναβιβάσῃ τὴν θερμοκρασίαν του ὑπὸ τὴν αὐτὴν πίεσιν. Διὰ τοῦτο ὅταν τὸ ὕδωρ βράζῃ, ὅσον καὶ ἂν φυσήσητε τὸ ὑποκάτωθεν πῦρ καὶ τὸ καταστήσητε ζωηρότερον, ταχύτερον μὲν θέλει ἐξατμισθῇ τὸ ὕδωρ, ἀλλ' ἡ θερμοκρασία του διατηρεῖται σταθερὰ καὶ ἀμετάβλητος.

Τὸ λανθάνον θερμαντικόν, τὸ ὁποῖον ἐγκλείουσι τρόπον τινὰ οἱ ἀτμοὶ τοῦ ὕδατος, ἐκλύεται πάλιν, ὅταν οἱ ἀτμοὶ οὗτοι μεταβληθῶσιν εἰς ὕδωρ. Οὕτω πολλάκις θερμαίνουσι τὸ ὕδωρ λουτροῦ δι' ἀτμῶν ὕδατος, οἵτινες διερχόμενοι ὑγροποιοῦνται μέν, ἀλλὰ θερμαίνουσι συγχρόνως καὶ τὸ ψυχρὸν τοῦ λουτροῦ ὕδωρ.

ΤΟΥΓΡΑΣ

Κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ὅτε οἱ σουλτάνοι ἠγνόουν ἔτι τὴν γραφήν, οὐδὲν ἄλλο *χάττι σερὶφ* (ἰδιόχειρος ἐπιστολὴ τοῦ σουλτάνου) ὑπῆρχεν, ἢ ὁ τύπος τῆς χειρὸς τοῦ σουλτάνου βεβαμμένης ἐν τῷ μέλανι, ἐξ οὗ ὕστερον κομψῶς συνεπλέχθη ὁ νῦν *τουγρᾶς*, τουτέστι τὸ μονόγραμμα τοῦ σουλτάνου· μετὰ δὲ ταῦτα, ὅτε οἱ σουλτάνοι δὲν ἐφρόντιζον νὰ γράφωσι καὶ κυβερνῶσι μόνοι των, αἱ ὅλως αὐτόγραφοι ἐπιστολαὶ τοῦ σουλτάνου εἰσὶν ἐπίσης σπάνιοι καὶ τὸ χάττι σερίφ, τουτέστιν ὁ εὐγενὴς στίχος, σύγκειται ἀληθῶς μόνον ἐκ στίχου ὀλίγων λέξεων, ἃς ὁ σουλτάνος ἰδιοχείρως γράφει ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς συνθήκης, τοῦ διπλώματος ἢ διατάγματος τοῦ ὑπουργείου. Ταῦτα δὲ τὰ ἔγγραφα ἢ τὰ προστάγματα ἐπίσης οὐκ εἰσὶν ἔργα τῆς γραφῖδος τοῦ σουλτάνου, ὥσπερ ἔγγραφά τινα ἰδιόχειρα εὐρωπαίων μοναρχῶν, καίπερ γραφόμενα, οὐ συντάσσονται ὑπ' αὐτῶν. Ἐν Τουρκίᾳ αἱ ἐξαιρέσεις εἰσὶν ἔτι σπανιώτεραι ἢ ἐν τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ καὶ ἱστορικῶς τόσῳ πολυτιμότεραι, εἰ εἰσὶν ἀληθῶς αὐτοκρατόρων ἢ δορυκτητόρων ἐξησκημένων συνήθως μᾶλλον περὶ τὸ ξίφος ἢ περὶ τὴν γραφῖδα.[1]

Ο ΧΡΟΝΟΣ ΕΙΝΕ ΧΡΗΜΑΤΑ

Ἐν Ἀμερικῇ, ἐπὶ τῆς θύρας ἐμπορικῶν τινων γραφείων, ἀναγινώσκεται ἡ ἀγγλικὴ παροιμία· Time is money, ἤτοι· «Ὁ χρόνος εἶνε χρήματα.» Τὴν παροιμίαν ταύτην εἶχε παραλάβει, ὡς τίτλον αὐτῆς, καὶ ἐφημερίς τις, ἀναρτήσασα ἐπὶ τῆς εἰσόδου τοῦ γραφείου της πίνακα δι' οὗ ἐγνωστοποιεῖτο εἰς τοὺς ζητοῦντας νὰ συνομιλήσωσι μετὰ τοῦ συντάκτου, ὅτι ὤφειλον, πρὶν ἢ εἰσέλθωσιν εἰς τὸ ἰδιαίτερον αὐτοῦ γραφεῖον, ν' ἀγοράσωσιν εἰσιτήρια ἀκροάσεως, τιμώμενα ὡς ἑξῆς·

Δι' ἀκρόασιν μιᾶς ὥρας 10 σελίνια,
— ἡμισείας — 6 —
— ἑνὸς τετάρτ. — 3 —

Ἐὰν ἡ φορολογία αὕτη ἐπεβάλλετο εἰς τοὺς προσερχομένους πρὸς τοὺς ὑπουργοὺς τῆς Ἑλλάδος, θὰ ἦτον ἐκ τῶν μᾶλλον προσοδοφόρων.

*

ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ

Λέγων τις ὅτι τὰ ἑλληνικὰ μνημεῖα ὑπερτεροῦσι πάντων τῶν ἄλλων, δὲν ἐπαινεῖ αὐτὰ ἀποχρώντως. Τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι διὰ τῶν μνημείων τούτων ἐτέθη τι ἀπόλυτον ἐν τῇ τέχνῃ· οἱ δὲ πρὸς αὐτὰ ἁμιλλώμενοι, ἢ ἀντιγράφουσιν, ἢ βαίνουσι ψηλαφοῦντες. Ἡ τελειότης αὕτη ἅπαξ μόνον ἐπετεύχθη, καὶ διὰ τοῦτο ἡ Ἑλλὰς εἶναι ὁ μόνος θησαυροφύλαξ τῶν πολυτιμοτάτων διὰ πάντα φιλόκαλον ἄνθρωπον κειμηλίων. Ἂς φυλάττῃ αὐτὰ ἀνενδότως, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ζηλοτύπως! Ἔστω δὲ πεπεισμένη ὅτι ὁ Φειδίας ὑπῆρξεν ὁ κυριώτατος ἐργάτης τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ ἔθνους, μένει δὲ καὶ ὁ κραταιότατος αὐτοῦ προστάτης.

E. Renan.

Ἡ ἀγγλικὴ γλῶσσα περιέχει 37,000 λέξεις, ἡ γαλλικὴ 32,000, ἡ ἰταλικὴ 35,000, ἡ ἱσπανικὴ 30,000. Οἱ Κινέζοι δὲν ἔχουν ἀλφάβητον. Τὰ σημεῖα τῆς γραφῆς γενικῶς λαμβα-

1. Ἐκ τῆς Ἱστορίας τῆς Ὀθωμ. αὐτοκρ. Χάμμερ, μετ. Κ. Κροκιδᾶ.

Digitized by Google

νόμενα ἐκφράζουσι παρ' αὐτοῖς ἰδέας καὶ ὄχι σημεῖα προφορᾶς. Τὰ λεξικὰ ἑρμηνεύουσι τριάκοντα ἕως τεσσαράκοντα χιλιάδας ἐκ τῶν σημείων τούτων, ἀλλὰ πλὴν αὐτῶν ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι ἑκατὸν χιλιάδες καὶ πλέον.

ΤΙ ΕΣΤΙ ΟΧΛΟΣ;

Ὄχλον δὲν ἐννοῶ ἀποκλειστικῶς μόνον ἐκείνους ὁποῦ φοροῦνε σκούφια, ἀλλὰ ὅλους ἐκείνους ὁποῦ, ἢ ἀποκάτου σὲ σκούφια ἢ ἀποκάτου σὲ καπέλλο, σκεπάζουσι λίγο νοῦ καὶ πολλὲς πρόληψες.

Ανδρεας Λασκαρατος.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

⁂ Ὁ ἔχων πνεῦμα δύναται πολλάκις νὰ ἦνε ἀνόητος ἄνθρωπος, οὐδέποτε ὅμως ὁ ἔχων κρίσιν. (Larochefoucauld.)

⁂ Μὴ ἀπόβλεπε εἰς τὸ ἔνδυμα, εἰς τὸ γένος, εἰς τὴν τάξιν, εἰς τὴν οὐσίαν, εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀνδρός, ἀλλ' εἰς τὰς ἐκδουλεύσεις αὐτοῦ, εἰς τὰ ἐξαίρετα αὐτοῦ πλεονεκτήματα, ἤτοι εἰς τὰς καλὰς τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἰδιότητας. (Zschokke.)

⁂ Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰς κομματικὰς διαιρέσεις δύναταί τις νὰ ὁρίσῃ ὡς ἑξῆς· Ὑπάρχει ἓν κόμμα θέλον νὰ φυλάξῃ ὅ,τι ἔχει καὶ ἓν κόμμα θέλον νὰ ἁρπάσῃ ὅ,τι δὲν ἔχει, τὸ κόμμα τῶν ἐγωϊστῶν καὶ τὸ κόμμα τῶν φθονερῶν. (Kα Girardin.)

⁂ Θεώρει καὶ κρίνε τὸν πλεονέκτην, ὁποίας τάξεως καὶ ἂν ἦνε, ὡς ἀκάθαρτον προδότην τῆς πατρίδος. Προδότης τῆς πατρίδος νομίζεται, ὄχι μόνον ὅστις παραδίδει εἰς τὰς χεῖρας τῶν τυράννων τοὺς ἀδελφούς του, ἀλλὰ καὶ ὅστις δὲν φεύγει τὰς πλεονεξίας, ἐκ τῶν ὁποίων γεννᾶται ἡ τυραννία. (Κοραῆς.)

⁂ Αἱ ἀρχαὶ γνωρίζονται ὡς καὶ τὰ δένδρα... ἐκ τοῦ καρποῦ των.

Δικάζων ὁ Ἀλέξανδρος συνείθιζε νὰ φράττῃ διὰ τοῦ δακτύλου τὸ ἕτερον οὖς ἐφ' ὅσον ὁ κατηγορῶν ἐλάλει. Πρὸς δὲ τὸν ἐρωτήσαντα διατί πράττει τοῦτο, ἀπεκρίθη· —Διότι φυλάττω τὸ ἕτερον διὰ τὸν κατηγορούμενον.

ΑΝΕΚΔΟΤΑ

Ὡμίλουν περὶ τῆς πικρίας, τὴν ὁποίαν προξενεῖ ἡ συναίσθησις τοῦ γήρατος, ἐνώπιον χαριεστάτης τινὸς ἑξηκοντούτιδος.

— Ἀλλ' ἡ καρδία οὐδέποτε γηράσκει, εἶπεν ἐξ ἀβροφροσύνης εἷς τῶν φίλων της.

— Ἀλήθεια, ἀπήντησεν ἐκείνη, ἀλλὰ δὲν τῆς ἀρέσει νὰ κατοικῇ εἰς ἐρείπια.

⁂

Ἔφεραν εἰς τὸν τραπεζίτην Ῥότσιλδ κατάλογον συνεισφορῶν, ὑπὲρ ἑνὸς οἱουδήποτε δυστυχοῦς.

Ὁ τραπεζίτης ὑπογράφει χίλια φράγκα.

— Ἀλλ' ὁ υἱός σας, κράζει ὁ ζητῶν, μὲ ἔδωκε πρὸ μικροῦ δύο χιλιάδας. . . Δὲν ἠμπορεῖτε νὰ δώσετε ὀλιγώτερα. . .

— Αἴ! Αἴ, ἀπεκρίθη ὁ βασιλεὺς τῶν οἰκονομολόγων μὲ τὸ πονηρόν του μειδίαμα — Ἄλλο κ' ἄλλο! Ἐκεῖνος ἠμπορεῖ νὰ ἦναι ἀνοικτοχέρης. . . Ἔχει πλούσιον πατέρα!

Ἄλλην τινὰ ἡμέραν ἔρχεται νὰ τὸν ἐπισκεφθῇ εἰς τὸ γραφεῖόν του κύριός τις. Λέγει τὸ ὄνομά του — Ὁ κ. Μ., ἐκ Φραγκφούρτης. Ὁ γηραιὸς τραπεζίτης εἰργάζετο· δὲν εἶναι δὲ καὶ φύσει φίλος τῆς ἐθιμοτυπίας.

— Πολὺ καλά, κύριε, ἀποκρίνεται. Πάρετε ἕνα κάθισμα!

— Ἀλλά, ἐπαναλαμβάνει ὁ ξένος, προσβληθεὶς διὰ τὴν ὀλιγωρίαν ταύτην, — εἶμαι ὁ κύριος τάδε, σύμβουλος τοῦ βασιλέως, κτλ.

— Τότε λοιπόν, κύριε, πάρετε δύο καθίσματα.

⁂

— Ἀλλάζεις τὰς γνώμας σου ὡς ὑποκάμισα, ἔλεγέ τις πρὸς ἕνα βουλευτήν.

— Διατί, σὲ παρακαλῶ, νὰ φορῶ ἓν ὑποκάμισον, ὅταν τὸ εὑρίσκω λερωμένον; ἀπήντησεν ἐκεῖνος.

Α.

Παρετηρήθη ὅτι ἀπαιτεῖται μία περίπου τετραγωνικὴ λεύγα πρὸς διατροφὴν ἑνὸς ἀγρίου ἐκ τῶν προϊόντων τῆς θήρας, ἐνῷ ἡ αὐτὴ ἔκτασις δεόντως καλλιεργουμένη ἐξαρκεῖ εἰς τὴν συντήρησιν χιλίων κατοίκων.

ΥΓΙΕΙΝΗ

Καθαρισμὸς τοῦ ἀέρος τῶν οἰκιῶν.

Α'

Ἡ ἀνανέωσις τοῦ ἀέρος τῶν οἰκιῶν εἶναι ἐκ τῶν πρώτων τῆς ὑγιεινῆς παραγγελμάτων. Ἐνῷ ἀφ' ἑνὸς ἡ στέρησις τοῦ ἀέρος ἐπιφέρει θάνατον δι' ἀποπνιγμοῦ, εἶναι ἀφ' ἑτέρου ἀναντίρρητον ὅτι ἡ διὰ τῆς ἀναπνοῆς εἰσαγωγὴ ἀέρος εἰς τοὺς πνεύμονας εἶναι ἡ ἀδιαλειπτοτέρα λειτουργία τῆς ζωῆς. Οὔτε φάρμακον οὔτε τροφή τις παρέχεται τόσον κανονικῶς καὶ ἀδιαλείπτως καὶ ἀπαραιτήτως εἰς τὸν ὀργανισμόν μας ὅσον ὁ ἀὴρ ὃν εἰσπνέομεν· διό, εἴτε ἐξ ἐλαττωματικῆς τούτου

Digitized by Google

αἰτίας δὲν εἰσέλθῃ ἀρκετὸς ἀὴρ εἰς αὐτόν, εἴτε ἐξ οἱαςδήποτε αἰτίας ὁ προσφερόμενος αὐτῷ ἀὴρ δὲν ἦναι καθαρὸς, ἀλλὰ μεμολυσμένος, πάντοτε αἱ συνέπειαι ἔσονται φοβεραί· τοσούτῳ δὲ φοβερώτεραι ὅσῳ ἡ αἰτία τοῦ κακοῦ ἀδιαλείπτως ἐνεργεῖ καὶ ἀεὶ νέαν βλάβην προσθέτουσα. Ἰδίως ἕν τι συστατικὸν τοῦ ἀέρος εἶναι τὸ συντηροῦν τὰς λειτουργίας τῆς ζωῆς, τὸ ὀξυγόνον, ὅπερ εἰσπνεόμενον, καὶ διὰ τοῦ αἵματος εἰς τοὺς διαφόρους ἱστοὺς τοῦ σώματος μεταφερόμενον, ἀναλίσκεται ὑπ' αὐτῶν καὶ μεταβάλλει οὐσίας τινὰς ἐξ αὐτῶν εἰς ἕτερον βαρὺ καὶ τὴν ἀναπνοὴν μὴ συντηροῦν ἀέριον, τὸ ἀνθρακικὸν ὀξὺ, ὅπερ καὶ ἐκπνεῖται ἐκ τοῦ στόματος. Ἐννοεῖται λοιπὸν ὅτι ἐν δωματίῳ πανταχόθεν κλειστῷ, ἐν ᾧ ζῶσιν ἄνθρωποι, μετ' οὐ πολὺ θέλει ἐκλείπει τὸ ὀξυγόνον καὶ πλεονάζει τὸ ἀνθρακικὸν ὀξὺ, μὴ εὑρίσκων δὲ ὁ ὀργανισμὸς δι' ἑκάστης ἀναπνοῆς τὴν ἀρκοῦσαν τοῦ ὀξυγόνου ποσότητα, βλάπτεται καὶ φθείρεται ἐὰν ἡ στέρησις αὕτη διὰ χρόνου ἐξακολουθήσῃ.

Διὰ τοῦτο ἀνανεούσθω ἀεὶ ὁ ἀὴρ δι' ἀνεῴξεως θυρῶν καὶ παραθύρων καὶ κατ' αὐτὴν τὴν βροχὴν ἢ κακοκαιρίαν. Προτιμητέον δὲ πάντοτε τὸ παράθυρον τὸ πρὸς καθαρὸν καὶ εὐάερον τόπον βλέπον καὶ προτιμητέος διὰ τὴν ἀνανέωσιν τοῦ ἀέρος ὁ χρόνος, καθ' ὃν αἱ ἄμεσοι ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου δύνανται νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸ δωμάτιον. Ἐκτὸς ὅτι ὁ ἥλιος παρέχει εἰς τὸ ὀξυγόνον τοῦ ἀέρος μείζονα ἐνεργητικότητα, εἶναι αὐτόδηλον ὅτι ὁ ὀργανισμὸς δεῖται φωτός. Καθὼς ὁ ὀργανισμὸς τῶν φυτῶν καταστρέφεται ἄνευ φωτὸς, οὕτω καὶ ὁ ἡμέτερος νοσεῖ ἄνευ αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο πρὸ πάντων παραγγέλλει ὁ ἰατρὸς τοῖς τρυφεροὺς ὀργανισμοὺς ἔχουσι, κίνησιν ἐν τῷ ὑπαίθρῳ καὶ ἐν ὥρᾳ εὐδιεινῇ.

Β'

Ἐνίοτε δὲν ἀρκεῖ μόνον ἡ καθ' ἡμέραν ἀνανέωσις τοῦ ἀέρος τῶν δωματίων· ὁπόταν μάλιστα πρόκειται νὰ κατοικηθῇ δωμάτιον ὅπερ δι' ἀσθένειαν μακρὰν ἢ δι' ἀπουσίαν κατοίκων, διέμεινεν ἐπὶ πολὺ κεκλεισμένον καὶ ἀπέκτησεν ἡ μὴ ὀσμήν τινα δυσάρεστον, δωμάτιον ἐν ᾧ ἄλλοτε εἶχε συμβῆ ἀσθένεια κολλητικὴ ἢ ἐπιδημικὴ ἢ θάνατος, ἢ ὅπερ δι' οἱονδήποτε λόγον παρέχει ὑποψίαν ἐπιβλαβῶν ἀναθυμιάσεων, τότε οὐ μόνον ἐπὶ μακρὸν δέον ν' ἀνανεοῦται ὁ ἀὴρ ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ νὰ καταστραφῶσι τὰ αἴτια τῶν ἀναθυμιάσεων ἐκείνων, τὰ καλούμενα μιάσματα, ἅτινα εἶναι μικροσκοπικοὶ καὶ ἑπομένως καὶ καθ' ὁμάδας ἀόρατοι φυτικοὶ ἢ ζωϊκοὶ ὀργανισμοὶ, προσκολλώμενοι εἰς τοὺς τοίχους, τὰς ὀθόνας, τὰ σκεύη, αἰωρούμενοι εἰς τὸν ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα καὶ μάλιστα ἐν καιρῷ ἐπιδημιῶν πολλαπλασιαζόμενοι. Διὰ σήψεως καὶ ζυμώσεως ἰδιαζούσης τὰ μιάσματα ταῦτα μεταδίδουσιν εἰς τὸν ὀργανισμὸν αἴτια ἀσθενειῶν, νόσων ἐπιπολαζουσῶν, ἅτινα δὲν δύνανται πλέον ἐν αὐτῷ νὰ καταστραφῶσι, προδιατεθέντι πρὸς τὴν νόσον. Εὐχερὴς ὅμως εἶναι, καθὰ ἡ πεῖρα διδάσκει, ἡ καταστροφὴ τῶν μιασμάτων καὶ ἡ ἀπ' αὐτῶν καθάρισις τοῦ ἀέρος, διότι ὑπάρχουσιν οὐσίαι μεταμορφοῦσαι αὐτὰ εἰς τοιοῦτον βαθμὸν καὶ ὅπως τοῦτο ἤθελε γίνει διὰ τῆς καύσεώς των, ὥστε τὰ μένοντα λείψανα αὐτῶν εἶναι διὰ τὰ φαινόμενα τῆς ζωῆς ὅλως ἀκίνδυνα.

Δωμάτιον διαρκῶς ἡλιασμένον δὲν εἶναι μιασμάτων εὐεπίφορον, διότι ὁ ἥλιος προσθέτων ἐνεργητικότητά τινα εἰς τὸ ὀξυγόνον τοῦ ἀέρος, διενεργεῖ οὕτω τὴν ὑποδειχθεῖσαν μεταμόρφωσιν. Ἀσφαλῶς δὲ καὶ τελείως καταστρέφονται ὑπὸ τοῦ χλωρίου, ἀερίου χρώματος φερωνύμου, πνιγηροῦ καὶ ἐν μεγάλῃ ποσότητι εἰσπνεομένου, τὸν θάνατον ἐπάγοντος διὰ τὴν ὁρμὴν μεθ' ἧς μεταμορφοῖ καὶ καταστρέφει τὰ ἀναπνευστικὰ ὄργανα. Ἕτοιμον μὲν δὲν εὑρίσκεται τὸ χλώριον, ἀλλ' εὐκόλως δύναται καὶ ἡ οἰκοδέσποινα νὰ παραγάγῃ αὐτὸ ἐκ τοῦ εἰς τὴν ἐξάλειψιν τῶν κηλίδων μελάνης, ὀπωρῶν, οἴνου ἐρυθροῦ καὶ σκωρίας θαύματα ποιοῦντος λευκαντικοῦ ἅλατος (τοῦ ὑποχλωριώδους ἀσβεστίου, calcaria chlorata τῶν φαρμακείων.) Ἀρκεῖ ἐπὶ τούτῳ νὰ ἐκτεθῇ μικρὰ ποσότης τοῦ ἅλατος τούτου ὑγρανθέντος διά τινων σταγόνων ὕδατος ἐπὶ πινακίου εἰς τὸ καθαριστέον δωμάτιον, ἵνα τὸ βραδέως ἀναδιδόμενον χλώριον καταστρέψῃ τὰ μιάσματα καὶ τὰς δυσωδίας· ἡ δὲ μικρὰ οὕτω ἐκλυομένη ποσότης χλωρίου οὐδὲ βλάπτει κἂν τὰ ἀναπνευστικὰ ὄργανα. Μετὰ 2-3 ἡμέρας τὸ δωμάτιον γίνεται κατοικήσιμον· τότε δὲ απομακρύνεται πλέον τὸ πινάκιον.—Καὶ δι' ἀθροωτέρου χλωρίου, ἰδίως ἐν ὥρᾳ χολέρας, καὶ πρὸ τῆς ἐνσκήψεως αὐτῆς ἔτι, ἢ ἄλλων ἐπιδημιῶν, τύφου κτλ., ὑποκαπνίζονται τὰ δωμάτια (ἐν ἀνάγκῃ δὲ καὶ σκεύη καὶ ἐνδύματα.) Τότε δὲ ὑπηρέτης, ὑγιεῖς ἔχων πνεύμονας, ἐπιμελῶς ἀπὸ τῆς εἰσπνοῆς τοῦ χλωρίου προφυλαττόμενος, συνεχῶς δὲ ῥακῆς ἢ κολωνείου ὕδατος ὀσφραινόμενος, τίθησι μίγμα ὑπεροξειδίου τοῦ μαγγανίου καὶ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος, ἐν πινακίῳ εὑρισκόμενον, ἐπὶ πυρᾶς ἀσθενοῦς ἐξ 1-2 ἀνθράκων ἢ ἄμμου προθερμανθείσης, καὶ κλείει πανταχόθεν τὸ δωμάτιον, ἀφοῦ προηγουμένως ἀπομακρύνῃ ἐξ αὐτοῦ πᾶν σκεῦος μετάλλινον, οὗτινος ἡ στιλπνότης βλάπτεται ἐκ τοῦ χλωρίου. Μετά τινας δὲ ὥρας ἀνοίγεται τὸ δωμάτιον καὶ ἀερίζεται καλῶς.

Τοιοῦτοι ὑποκαπνισμοὶ παραγγέλλονται ἰδίως ἐν καιρῷ ἐπιδημιῶν πρὸς καταστροφὴν τῶν μιασμάτων.

Α.

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.

Digitized by Google

’Αριθ. 16 — Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Πρῶτος — Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδ. φρ. 20—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχ. ἀπὸ 1 Ἰαν. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι —Τιμὴ προηγ. φύλλων λ. 30.—Γραφ. τῆς Διευθύνσεως: Ὁδ. Σταδίου, 6. — 18 Ἀπριλίου 1876

ΠΡΟΛΗΨΕΙΣ ΚΑΙ ΠΛΑΝΑΙ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

Κατὰ τὸν Ἀλφόνσον Κάρρ, ὑπὸ ***

Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε σελ. 225.

Ἐρ.-Ὑπάρχουν πολλοὶ ἄνθρωποι λέγοντες ὅτι ἀπατῶντες τὰ τελωνεῖα καὶ τὸ δημόσιον δὲν κλέπτομεν, ἤτοι, ὅτι ὁ κλέπτων τὴν κυβέρνησιν δὲν κλέπτει.

Ἀπ.-Ἡ κυβέρνησις μόνα χρήματα ἔχει ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ὅλοι ἡμεῖς δίδομεν εἰς αὐτήν· μὲ αὐτὰ δὲ τὰ χρήματα μέλλει νὰ πληρώσῃ τοὺς ὑπουργούς, τοὺς νομάρχας, τοὺς βουλευτάς, τοὺς δικαστάς, τὸν στρατόν, τὸν στόλον, νὰ διατηρήσῃ τοὺς δρόμους, νὰ ἐξασφαλίσῃ ἐσωτερικῶς τὴν εἰρήνην, νὰ δαπανήσῃ διὰ πόλεμον ἐξωτερικὸν ἂν ἡ ἐλευθερία ἢ ἡ ἀξιοπρέπεια τῆς πατρίδος ἀπειλῆται, νὰ ἐπιχειρήσῃ δημόσια ἔργα, νὰ ἐμψυχώσῃ τὴν γεωργίαν, τὰς τέχνας, τὴν βιομηχανίαν, τὸ ἐμπόριον, καὶ νὰ περιθάλψῃ τοὺς πτωχούς. Ὅθεν πληρώνων τοὺς φόρους σου συντρέχεις εἰς ὅλα αὐτά. Ἐὰν λοιπὸν ὁ πολίτης εὕρῃ τρόπον ν' ἀπατήσῃ τὸ δημόσιον, ἕπεται ὅτι πρέπει νὰ πληρώσουν οἱ ἄλλοι ὅ,τι αὐτὸς δὲν ἐπλήρωσε, καὶ ἕνεκα τούτου θ' αὐξήσουν οἱ φόροι, σὺ δὲ καὶ ὅλοι οἱ λοιποὶ θὰ πληρώσετε περισσότερον.

Ἐρ.-Δὲν εἶναι ἔντιμον νὰ ζητῇ τις νὰ ἀναβῇ ὑψηλότερον τῆς σφαίρας του;

Ἀπ.-Ἰδὲ εἰς τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον μίαν λευκὴν αἶγα, καταγινομένην νὰ βόσκῃ εἰς ὅλην τὴν περιφέρειαν εἰς τὴν ὁποίαν τὴν ἀφίνει νὰ φθάσῃ τὸ σχοινίον της, τὸ δεμένον εἰς πάσσαλον. Δὶς ἢ τρὶς καθ' ἡμέραν ἀλλάζουν τὴν θέσιν της διὰ νὰ ἔχῃ πάντοτε νέον χόρτον. Πολλάκις παρετήρησα αὐτὴν τὴν αἶγα καὶ πάντοτε μὲ ἦλθεν ἡ αὐτὴ ἰδέα.

Ἐπειδὴ τὸ σχοινίον της, εἶπα, εἶναι μακρὺ ἠμπορεῖ νὰ βοσκήσῃ χόρτον δροσερὸν καὶ παχὺν ἐπὶ δύο ὥρας· αὐτὴ ὅμως ἀφίνει τὸν ἔμπροσθέν της χόρτον, καὶ τεντόνουσα τὸ σχοινίον μὲ ὅλην της τὴν δύναμιν, ἀγωνίζεται νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἄκραν. Ἐκεῖ δέ, γονατίζουσα οὕτως ὥστε τρίβεται τὸ μαλλίον της, μόλις καὶ μετὰ βίας κατορθώνει νὰ σύρῃ μὲ τὴν ἄκραν τῆς γλώσσης της ὀλίγα χορταράκια τὰ ὁποῖα τρώγει ἐνῷ τὸ περιδέραιόν της ἕνεκα τοῦ κεντήματος τὴν κάμνει νὰ βήχῃ καὶ κινδυνεύει νὰ τὴν πνίξῃ. Καὶ μόνον ἀφοῦ φάγῃ ἕως τὴν ῥίζαν τὸν χόρτον ὁ ὁποῖος ἦτον μακρὰν αὐτῆς, ἀποφασίζει νὰ φάγῃ καὶ ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον φθάνει εὐκολώτεραν· καὶ πάλιν κάμνει ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν νέους ἀγῶνας τεντόνουσα τὸ σχοινίον της. Τὸν χόρτον ὅμως ὁ ὁποῖος εἶναι εἰς τὸ κέντρον δὲν τὸν ἐγγίζει ὅσον ὡραῖος καὶ ὀρεκτικὸς καὶ ἂν ἦναι, καὶ τότε μόνον τὸν τρώγει ὅταν τὴν δέσουν εἰς μακρότερον μέρος, ὁ δὲ χόρτος εὑρεθῇ εἰς τὴν ἄκραν τῆς νέας περιφερείας. Τοῦτο κάμνομεν καὶ ἡμεῖς· καθεὶς ἔχει τὸν πάσσαλον, τὰ σχοινίον καὶ τὴν περιφέρειάν του. Σχεδὸν πάντοτε ἐντὸς αὐτῆς εὑρίσκομεν τραφὴν εὔκολον διὰ τὸ σῶμα, τὸ πνεῦμα καὶ τὴν καρδίαν, καθ' ὅσον ἕκαστος ἀγρὸς ἔχει τοὐλάχιστον τὰ ἄνθη του. Καὶ ὅμως ἐξαντλοῦμεν τὰς δυνάμεις μας, ἐνίοτε δὲ καὶ τρίβομεν τὰ γόνατά μας διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὰ κείμενα μακρὰν ἡμῶν.

Καὶ τοῦτο κατήντησε σήμερον εἴπερ ποτὲ ἀληθὴς νόσος ἐπιδημική. Ὑπάρχουν ἄνθρωποι θέλοντες νὰ παραστήσουν πέντε καὶ ἓξ πρόσωπα ἂν καὶ ἡ φύσις δὲν τοὺς βοηθεῖ.

Τὸ παράδειγμα τοῦτο τῆς αἰγὸς ἀποδεικνύει ὅτι ἐνίοτε τὰ ζῶα δὲν εἶναι λογικώτερα τῶν ἀνθρώπων.

ΠΩΣ ΤΡΕΦΟΜΕΘΑ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 226.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΚΑΤΗ ΕΚΤΗ

Ἀρτηριακὸν καὶ φλεβικὸν αἷμα.

Εἰς τὰ ἄκρα τῶν τριχοειδῶν ἀρτηριῶν γίνεται, καθὼς εἴπομεν, τὸ ἀκατανόητον θαῦμα τῆς θρέψεως τῶν ὀργάνων. Μετὰ τοῦτο ὅμως πρέπει πάλιν νὰ ἐπιστρέψῃ τὸ αἷμα ὅθεν ἀνεχώρησε, καὶ τοῦτο γίνεται διὰ τῶν τριχοειδῶν φλεβῶν, αἵτινες εἶνε τόσον λεπταὶ καὶ μικροσκοπικαί, ὅσον αἱ τριχοειδεῖς ἀρτηρίαι. Αἱ μικραὶ αὐταὶ φλέβες παραλαμβάνουσι τὸ αἷμα εἰς ὅλα συγχρόνως τὰ μέρη τοῦ σώματος καὶ τὸ μεταφέρουσιν αὐθωρεὶ καὶ ἀμέσως εἰς τὴν καρδίαν.

Ποῦ ἀρχίζουσιν ὅμως αἱ φλέβες μας, καὶ ποῦ τελειώνουσιν αἱ ἀρτηρίαι μας;

Κανεὶς δὲν δύναται νὰ τὸ εἴπῃ ἀκριβῶς, διότι αἱ τελευταῖαι διακλαδώσεις καὶ τῶν μὲν καὶ τῶν δὲ εἶνε ἀόρατοι καὶ εἰς τὸ εντελέστερον μικρασκόπιον. Καὶ ὅμως, μολονότι κανεὶς ποτὲ δὲν τὸ εἶδε, δύναμαι νὰ σὲ δια-

Digitized by Google

βεβαιώσω, ὅτι αἱ μικραί μας φλέβες εἶνε ἐξακολούθησις τῶν μικρῶν μας ἀρτηριῶν, ὅτι ὁ ἴδιος σωλὴν μεταβάλλεται ἀπὸ ἀρτηρίαν εἰς φλέβα, καὶ ὅτι αἱ οὐσίαι αἱ προωρισμέναι εἰς τὴν θρέψιν τῶν ὀργάνων διέρχονται διὰ τῶν τοιχωμάτων τοῦ σωλῆνος, καθὼς ὁ ἱδρὼς διέρχεται διὰ τοῦ δέρματός μας.

— Πῶς τὸ γνωρίζομεν ὅμως αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, θὰ μ' ἐρωτήσῃς βεβαίως, ἀφοῦ δὲν τὸ εἴδομεν;

Δὲν τὸ εἴδομεν, εἶνε ἀλήθεια, ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ζώων τὰ ὁποῖα συγγενεύουσι περισσότερον μαζύ του· τὸ εἴδομεν ὅμως ἀλλοῦ. Τὸ εἴδομεν εἰς τὰ ἀτελῆ ἐκεῖνα ζῶα, τὰ ὁποῖα ἔχουν ψυχρὸν αἷμα.

Εἰς τοῦτο δὲ χρειάζεται μικρά τις ἀνάπτυξις.

Ἂν βάλῃς τὴν χεῖρά σου εἰς τὸν λαιμόν σου, αἰσθάνεσαι βέβαια θερμότητα· ἂν λάβῃς εἰς χεῖράς σου μίαν μικρὰν γαλῆν ἢ ἓν μικρὸν πτηνὸν, αἰσθάνεσαι πάλιν θερμότητα· ἡ θερμότης δὲ αὐτὴ προέρχεται ἀπὸ τὸ αἷμα, τὸ ὁποῖον θερμαίνει ἡ ἐσωτερική μας μηχανὴ, καθὼς θὰ ἴδωμεν κατόπιν.

Ἂν ὅμως ἐγγίσῃς ἕνα ψάρι, ἕνα βάτραχον, μίαν σαῦραν, τί αἰσθάνεσαι; ψυχρότητα, τοὐναντίον. Ἡ ψυχρότης δὲ αὐτὴ προέρχεται πάλιν ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν ζώων αὐτῶν, τῶν ὁποίων ἡ μηχανὴ δὲν θερμαίνει τὸ αἷμα.

Δι' αὐτὸ ἡ ἐσωτερικὴ μηχανὴ αὐτῶν τῶν ζώων εἶνε πολὺ ἀτελής· ἔχουν μὲν καὶ αὐτὰ ἀρτηρίας καὶ φλέβας, καθὼς ἡμεῖς καὶ τὰ θερμόαιμα ζῶα, ἀλλὰ αἱ φλέβες των καὶ αἱ ἀρτηρίαι των δὲν ἔχουν εἰς τὰ ἄκρα των τὴν θαυμασίαν ἐκείνην λεπτότητα, τὴν ὁποίαν ἔχουν αἱ ἰδικαί μας. Εἰς αὐτὰς λοιπὸν παρετηρήθη, διὰ τῆς βοηθείας τοῦ μικροσκοπίου, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον σοῦ ἔλεγα πρὸ ὀλίγου, ὅτι δηλ. τὸ ἄκρον τῆς ἀρτηρίας μεταβάλλεται εἰς φλέβα, κατὰ συνέχειαν καὶ χωρὶς διακοπήν.

— Πόθεν ὅμως διακρίνεται, θὰ μ' ἐρωτήσῃς πάλιν, ἡ ἀρτηρία ἀπὸ τὴν φλέβα, ὥστε νὰ προσδιορίζωμεν ἡμεῖς ἀκριβῶς, ὅτι τοῦτο εἶνε φλὲψ καὶ ἐκεῖνο εἶνε ἀρτηρία;

Ἀπὸ πολλὰ πράγματα.

Πρῶτον, ἡ ἀρτηρία, καθὼς σοῦ ἔλεγα εἰς τὴν περασμένην ἐπιστολήν, ἔχει τρεῖς χιτῶνας, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μεσαῖος εἶνε πολὺ ἐλαστικός· δι' αὐτοῦ δὲ ὠθοῦσιν αἱ ἀρτηρίαι τὸ αἷμα. Ἐπειδὴ δὲ οὗτος εἶνε ἐλαστικὸς, δι' αὐτὸ καὶ τὸ κόψιμον ἀρτηρίας τινὸς εἶνε τόσον ἐπικίνδυνον· διότι τότε ἡ ὀπὴ διασέλλεται καὶ μένει ἀνοικτὴ, τὸ δὲ αἷμα τρέχει ἀδιακόπως. Αἱ φλέβες δὲν ἔχουν τοιοῦτον χιτῶνα, καὶ ὅταν κοποῦν, τὰ χείλη τῆς πληγῆς καταπίπτουν καὶ κλείουν πολὺ εὔκολα.

Ἐκτὸς τούτου αἱ φλέβες ἔχουν ἀπὸ διαστήματος εἰς διάστημα θύρας, ὁμοίας μὲ ἐκείνας, αἵτινες ὑπάρχουν εἰς τὴν εἴσοδον τῶν κοιλιῶν καὶ τῶν κόλπων τῆς καρδίας. Ὅπως δὲ ἐκεῖναι, τοιουτοτρόπως καὶ αὗται ἀνοίγουν πρὸς τὸ μέρος τῆς καρδίας, καὶ ἀφίνουν μὲν τὸ αἷμα νὰ περάσῃ διευθυνόμενον εἰς τὴν καρδίαν, τὸ ἐμποδίζουν ὅμως νὰ ἐπιστρέψῃ ὀπίσω. Τοιαῦται θύραι δὲν ὑπάρχουν εἰς τὰς ἀρτηρίας, τὰς ὁποίας διατρέχει τὸ αἷμα διὰ μιᾶς καὶ δι' ἑνὸς οὕτως εἰπεῖν πηδήματος.

Τέλος πάντων δὲ, καὶ τοῦτο εἶνε τὸ σπουδαιότατον, τὸ αἷμα τῶν φλεβῶν δὲν εἶνε τὸ ἴδιον μὲ τὸ αἷμα τῶν ἀρτηριῶν.

— Δὲν εἶνε τὸ ἴδιον; Καὶ πῶς λοιπόν; θὰ ἀνακράξῃς· ἔχομεν δύω εἰδῶν αἷμα ἐντὸς τοῦ σώματός μας;

Ἐννοεῖται. Καὶ δυσκολεύεσαι, βέβαια, νὰ τὸ πιστεύσῃς, διότι ὅταν τύχῃ νὰ τρυπηθῇς ἢ νὰ κοπῇς, ἢ νὰ πάθῃς αἱμορραγίαν εἰς τὴν ῥίνα, βλέπεις πάντοτε τὸ ἴδιον αἷμα, κόκκινον καὶ ὁμοιόμορφον. Τὸ αἷμα ὅμως αὐτὸ δὲν εἶνε οὔτε αἷμα τῶν φλεβῶν οὔτε αἷμα τῶν ἀρτηριῶν, ἀλλὰ μίγμα ἐκ τῶν δύο· τὸ αἷμα τῶν φλεβῶν εἶνε ὑπομέλανον, καὶ μᾶλλον μαῦρον παρὰ κόκκινον, καθὼς δύνασαι ἐξαίρετα νὰ πεισθῇς καὶ μόνη σου, ἂν ἔχῃς τὸ θάῤῥος νὰ παρευρεθῇς, ὅταν τύχῃ νὰ πάρουν αἷμα κανενὸς γνωρίμου σου.

Εἰς τοιαύτην περίστασιν ἀνοίγεται πάντοτε μία φλὲψ, καθὼς τὸ ἐμφαίνει, βλέπεις, καὶ ἡ λέξις φλεβοτομία, οὐδέποτε δὲ ἀρτηρία· καὶ ἐννοεῖς, πιστεύω, τὸ διατὶ, ὕστερον ἀφ' ὅσα σοῦ εἶπα ἀνωτέρω περὶ τῶν ἀρτηριῶν. Ἂν ὅμως ἐκ τυχαίου συμβεβηκότος κοπῇ καμμία ἀρτηρία, τὸ αἷμα τὸ ὁποῖον τρέχει εἶνε ὅλως διόλου διαφορετικόν. Εἶνε ῥοδόχρουν, ἀφρῶδες, ὅμοιον σχεδὸν μὲ γάλα τὸ ὁποῖον ἀναμίξῃ τις μὲ ὀλίγον κόκκινον χρῶμα καὶ τὸ κάμῃ ἔπειτα νὰ ἀφρίσῃ. Αὐτὸ εἶνε ἀρτηριακὸν αἷμα.

Τίποτε λοιπὸν εὐκολώτερον παρὰ νὰ διακρίνῃ τις μίαν ἀρτηρίαν ἀπὸ μίαν φλέβα. Ἀρκεῖ νὰ παρατηρήσῃ τὸ περιεχόμενόν των. Ὅταν τὸ αἷμα ἔρχεται εἰς τὰ ὄργανά μας διὰ νὰ θρέψῃ, εἶνε ἀρτηριακόν· ὅταν δὲ ἐπιστρέφῃ εἰς τὴν καρδίαν, ἀφοῦ τὰ θρέψῃ, γίνεται φλεβικόν. Διατί δὲ ἐπιστρέφει εἰς τὴν καρδίαν; Διὰ νὰ μεταβῇ ἐκεῖθεν εἰς τοὺς πνεύμονας, καὶ γείνῃ πάλιν ἀρτηριακὸν, κατάλληλον δηλ. νὰ θρέψῃ τὰ ὄργανα.

Εἰς τοῦτο κεῖται ὅλον τὸ μυστήριον τῆς ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ.

Στοιχηματίζω, ὅτι δὲν ἐννοεῖς ἀκόμη τίποτε. Μὴν ἐντρέπεσαι ὅμως, διότι δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἐννοήσῃς, πρὶν μάθῃς τί πρᾶγμα εἶνε ἡ ΑΝΑΠΝΟΗ.

Τελειώνομεν λοιπὸν ἐδῶ σήμερον καὶ τὸ δεύτερον μέρος τῆς ἱστορίας μας, καὶ τὴν ἐρχομένην ἑβδομάδα ἀρχίζομεν τὸ τρίτον.

Ἕπεται συνέχεια. ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΛΑΧΟΣ.

Digitized by Google

ΛΑΜΠΡΟΣ ΚΑΤΣΩΝΗΣ

Ὁ Λάμπρος Κατσώνης ἐγεννήθη ναυτικός, ἐν τῇ ἀκριβεστάτῃ τῆς ῥήσεως ταύτης σημασίᾳ. Ὁ Μιαούλης καὶ ὁ Κανάρης, οἵτινες εἶδον τὸ φῶς τῆς ἡμέρας παρὰ τὴν θάλασσαν καὶ ἐν αὐτῇ νηπιόθεν ἐβίωσαν καὶ ἠσκήθησαν, ἐννοοῦμεν πῶς ἀπέβησαν κατ' ἀρχὰς ναῦται ἀτρόμητοι καὶ ἔπειτα κυβερνῆται πλοίων ἐπιτήδειοι. Ὁ δὲ Λάμπρος γεννηθεὶς εἰς πόλιν μεσόγειον καὶ διαγαγὼν βίον χερσαῖον, πρώτην φορὰν εἰς ἡλικίαν ἐτῶν 35, ἄνευ οὐδεμιᾶς προασκήσεως, ἐγένετο πλοίου κυβερνήτης· μετὰ ἓν ἔτος δὲ ἀνέδειξεν ἑαυτὸν ναύαρχον στολίσκου δι' οὗ διέπραξε λαμπρὰ κατορθώματα· καὶ εἰς ἡλικίαν ἐτῶν 40, ἐγκαταλιπὼν πάλιν τὴν θάλασσαν, διήγαγε τὸ λοιπὸν τοῦ βίου ἰδιωτεύων. Ὅθεν δικαίως δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐπλάσθη ναυτικὸς ὁ ἀνήρ.

Ὁ Λάμπρος Κατσώνης ἐγεννήθη εἰς Λεβάδειαν τῆς Βοιωτίας περὶ τὸ 1752. Νεώτατος ἔτι ὢν κατετάχθη ὡς ἁπλοῦς στρατιώτης εἰς ἓν τῶν ταγμάτων, τὰ ὁποῖα συνεκροτήθησαν ὑπὸ τῶν Ῥώσων, οἵτινες ἀπὸ τοῦ 1770 μέχρι τοῦ 1774 προεκάλεσαν καὶ ὑπεστήριξαν τὴν τότε ἐπανάστασιν τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν νήσων κατὰ τῆς Ὀσμανικῆς κυριαρχίας. Μετὰ τὴν συνομολογηθεῖσαν δὲ μεταξὺ Ῥωσίας καὶ Τουρκίας τῷ 1774 εἰρήνην καὶ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ῥωσικοῦ στόλου εἰς τὰ ἴδια, ὁ Λάμπρος, ὅστις ἐπὶ τοῦ πολέμου εἶχε προαχθῆ εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ὑπαξιωματικοῦ, ἀπῆλθε μετὰ τρισχιλίων περίπου συναγωνιστῶν Ἑλλήνων καὶ Ἀλβανῶν εἰς Ῥωσίαν καὶ συγκατελέχθη ὡς ἀξιωματικὸς ἤδη εἰς τοὺς στρατιωτικῶς μὲν ὀργανωθέντας ἐκείνους πρόσφυγας, ἐγκατασταθέντας δὲ εἰς τὰς πόλεις Γενὶ Καλαὶ καὶ Κέρτσιον τῆς Κριμαίας. Ἐκεῖ διέπρεψεν ὑπὸ τὸν Ποτέμκιν εἰς τὸν κατὰ τῆς Περσίας πόλεμον καί, ἐπαναληφθέντος τῷ 1787 τοῦ μεταξὺ τῆς Ῥωσίας καὶ τῆς Πύλης πολέμου, ἀπέδειξε διὰ ναυτικῶν τολμημάτων περὶ Κριμαίαν ὅτι ἦτο ναύτης οὐδὲν ἧττον ἐπιτήδειος ἢ στρατιώτης. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἔμελλε νὰ ἐξέλθῃ τῆς ἐντίμου μέν, ἀφανοῦς δὲ ταύτης θέσεως, ἵνα προαχθῇ διὰ μιᾶς εἰς περιωπὴν ἱστορικήν.

Ἐπὶ τοῦ δευτέρου τούτου πολέμου αὐτῆς κατὰ τῆς Τουρκίας ἡ Αἰκατερίνη Β' ὑπεκίνησεν, ὅπως καὶ ἐπὶ τοῦ πρώτου, τοὺς Ἕλληνας εἰς ἐπανάστασιν· καὶ τότε οἱ ἁρματωλοὶ καὶ οἱ κλέφται, ἑνωθέντες μετὰ τῶν Σουλιωτῶν καὶ ἀπαρτίσαντες στρατιὰν γενναίαν καὶ οὐχὶ εὐάριθμον, ἔπραξαν ἔργα πολεμικῆς μνήμης ἄξια κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων. Οὔτε ἡ Πελοπόννησος ὅμως, οὔτε αἱ νῆσοι ἐκινήθησαν, κακῶς ἔχουσαι ἔτι ἀπὸ τῶν συμφορῶν τῆς ἀποτυχούσης προηγουμένως ἐπαναστάσεως. Ὁ ἐξ Ἑλλάδος λοιπὸν ἀντιπερισπασμὸς δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποβῇ σπουδαῖος καὶ ὠφέλιμος εἰς τὴν Ῥωσίαν εἰμὴ ἐὰν ἐπήρχετο αὖθις ὁ τῆς Βαλτικῆς στόλος εἰς τὴν Μεσόγειον. Οὕτω μόνον ἠδύνατο νὰ ὑπάρχῃ πιθανότης, ὅτι θέλουσι πάλιν ἄρει τὰ ὅπλα αἱ Ἑλληνικαὶ χῶραι, ἡ δὲ Ὀσμανικὴ κυβέρνησις θέλει ἀναγκασθῆ νὰ τρέψῃ πρὸς μεσημβρίαν ἀξιόλογον τῶν δυνάμεων αὐτῆς μέρος καὶ ἰδίως τῶν ναυτικῶν δυνάμεων, ἀποβαίνουσα ἀσθενεστέρα καὶ μᾶλλον εὐάλωτος ἐν τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ καὶ εἰς τὰς περὶ αὐτὸν χώρας, ὅπου ἦτο τὸ κύριον τοῦ ἀγῶνος στάδιον. Καὶ τῳόντι εἶχε παρασκευασθῆ στόλος Ῥωσικὸς εἰς Κρόνσταντ, ἵνα καταπλεύσῃ εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος ὑπὸ τὸν ναύαρχον Γρέϋγ· ἀλλ' ἐκραγέντος πολέμου μεταξὺ Σουηδίας καὶ Ῥωσίας ὁ στόλος οὗτος ἐδέησε νὰ μείνῃ ἐν τῇ Βαλτικῇ. Ὅθεν ἄλλο δὲν ἔμενεν εἰμὴ νὰ συγκροτηθῇ Ἑλληνική τις ναυτικὴ δύναμις, ἱκανὴ νὰ ἐπαγάγῃ τὸν ποθούμενον ἀντιπερισπασμόν.

Τίς συνέλαβε τὴν πρώτην περὶ τούτου ἰδέαν; Ὁ Ἄγγλος Eton, ὅστις ἔγραψε μικρὸν μετὰ τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος γεγονότα συγγραφὴν περὶ τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους ἐμπειροτάτην ἅμα καὶ συμπαθεστάτην πρὸς τοὺς Ἕλληνας, φαίνεται ἀποδίδων τὴν περὶ τοῦ πράγματος πρωτοβουλίαν εἰς τοὺς ἐν Τεργέστῃ Ἕλληνας, οἵτινες καὶ κατέβαλον ἐν μέρει τοὐλάχιστον τὴν ἀναγκαίαν δαπάνην. Ἀλλ' ἐν τῇ βιογραφίᾳ τοῦ Λάμπρου Κατσώνη, ἣν συνέταξεν εἷς τῶν μετ' αὐτοῦ συναγωνισθέντων ἀνδρῶν καὶ ἧς τὸ πρῶτον μέρος ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ *Κλειοῖ* τῷ 1872 (φύλλ. 553 καὶ ἐπ.) λέγεται, ὅτι τὸ σχέδιον συνελήφθη ὑπὸ τοῦ Λάμπρου διατελοῦντος ἔτι περὶ τὰ τέλη τοῦ 1787 εἰς τὸν περὶ τὴν Κριμαίαν Ῥωσικὸν στρατόν. Ἐγκριθείσης δὲ τῆς προτάσεώς του ὑπὸ τοῦ ἀρχιστρατήγου Ποτέμκιν, ὁ Λάμπρος «ἀνεχώρησε διὰ ξηρᾶς κατὰ τὸν Ἰανουάριον μῆνα 1788 καὶ φθάσας διὰ τῆς Αὐστρίας εἰς Τριέστιον ἠγόρασε παρά τινος τῶν ἐκεῖ πλουσίων πραγματευτῶν, Κουρτοβίκη λεγομένου, μίαν κορβέταν 28 κανονίων κατασκευῆς Ἀμερικανικῆς, τὴν ὁποίαν ὠνόμασε *Βόρειον Ἀθηνᾶν*.» Ἐκ τῆς αὐτῆς ὡσαύτως βιογραφίας συνάγεται, ὅτι ἡ ἔναρξις τοῦ ἐπιχειρήματος ἐγένετο ἄνευ οὐδεμιᾶς χρηματικῆς καταβολῆς ἐκ μέρους τῶν Ῥώσων· βραδύτερον ἡ Ῥωσικὴ κυβέρνησις ἔπεμψε μὲν εἰς τὴν Μεσόγειον διαφόρους αὐτῆς ἀποστόλους καὶ χρήματα, ἀλλὰ οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἐπὶ τοσοῦτον κατεχράσθησαν τὴν ἐντολὴν ἣν ἔλαβον ὥστε ὀβολὸν δὲν ἔδωκαν ὑπὲρ τοῦ ἔργου. Τοῦτο λέγεται ῥητῶς ἐν τῇ ἀναφορᾷ ἣν ὑπέβαλεν εἰς τὴν αὐτοκράτειραν κατὰ ἀπρίλιον τοῦ 1790 ἡ ἐν Πετρουπόλει πρεσβεία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους· καὶ προστίθεται ῥητῶς πάλιν ὅτι τὰ πάντα ἐγένοντο διὰ χρημάτων Ἑλληνικῶν. Τὸ αὐτὸ δὲ ἐπαναλαμβάνεται ἐν τῇ διαμαρτυρήσει ἣν κατὰ

Digitized by Google

μαΐου τοῦ 1792 ἔγραψεν ὁ Λάμπρος κατὰ τῆς ὑπὸ τῶν Ῥώσων ἐγκαταλείψεως αὐτοῦ. Ἐκ τῶν μαρτυριῶν τούτων συνάγεται μετὰ πάσης μὲν βεβαιότητος, ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς στολίσκος ὑπῆρξε δημιούργημα Ἑλληνικόν· μετὰ πλείστης δὲ πιθανότητος, ὅτι ἡ πρωτοβουλία τοῦ ἐπιχειρήματος ἀνήκει εἰς τὸν Λάμπρον· ἴσως ἡ ἰδέα ἐκυοφορήθη σύναμα ἔν τε Τεργέστῃ καὶ ἐν τῇ κεφαλῇ τοῦ ἐξόχου ἐκείνου πολεμικοῦ ἀνδρός, ἀλλά, ὅπως ὑπὸ τῶν πραγμάτων αὐτῶν ἀπεδείχθη, αὐτὸς καὶ μόνος ἐξετέλεσε τὸ προκείμενον βούλευμα.

Τῳόντι ὁ Λάμπρος ἐκπλεύσας ἐν ἔαρι τοῦ 1788 μετὰ τῆς *Βορείου Ἀθηνᾶς* καὶ δύο ἄλλων πλοίων, ὡς φαίνεται, κατώρθωσε τὸ μὲν διὰ λειῶν, τὸ δὲ διὰ τῆς μετ' αὐτοῦ συμπράξεως ἑτέρων τινῶν Ἑλληνικῶν πλοίων, ἰδίως Σπετσιωτικῶν, νὰ συγκροτήσῃ στολίσκον 18 σκαφῶν, νὰ κατασκευάσῃ ναύσταθμον εἰς Κέαν καὶ ἐπὶ τέσσαρα καὶ 1/2 περίπου ἔτη, ἤτοι μέχρι τοῦ Ἰουνίου 1792 νὰ κυριαρχήσῃ πολλάκις τοῦ Αἰγαίου. Ὅτι προσέβαλεν ἐπιτυχῶς πολλὰ τουρκικὰ παράλια καὶ ἐπροξένησε φθορὰν μεγάλην εἰς τὸ τουρκικὸν ἐμπόριον, δὲν εἶναι ἄπορον· ἀλλ' ἐπανειλημμένως ἀντιπαρετάχθη καὶ ἐνίοτε εὐδοκίμως κατὰ φρεγάδων καὶ δικρότων· εἰς τοῦτο δὲ μάλιστα τὸ μέρος τῶν ἀγώνων αὐτοῦ δέον νὰ ἐπιστήσωμεν προσοχήν τινα, ἵνα μὴ φανῶσι τὰ περὶ αὐτοῦ θρυλούμενα μυθώδη. Εὐτυχῶς αἱ περιπέτειαι τῶν ναυτικῶν ἄθλων τῆς τελευταίας ἡμῶν ἐπαναστάσεως ἐξηγοῦσιν ἀποχρώντως τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος γεγονός.

Τὰ πλοῖα τοῦ Λάμπρου δὲν ἔφερον εἰμὴ 20-26 τὸ πολὺ πυροβόλα· ἰδοὺ δὲ πῶς περιγράφει μίαν τῶν μαχῶν αὐτοῦ ὁ προμνημονευθεὶς ἀρχαῖος βιογράφος, ὅστις καὶ αὐτόπτης ἐγένετο τῶν πραγμάτων. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἰουνίου 1789 ὁ Λάμπρος ἀπήντησε μεταξὺ Μυκόνου, Σύρου καὶ Τήνου 14 ὀσμανικὰ σκάφη, ἐξ ὧν 3 δίκροτα 74 πυροβόλων, καὶ 4 φρεγάδας. «Ὁ Λάμπρος ἄρας τὰς ἀγκύρας ὥρμησε κατὰ τοῦ Ὀθωμανικοῦ στόλου μακρόθεν πυροβολοῦντος. Πλησιάσας οὖν καὶ κατατάξας τὸ στόλον του ὁ Λάμπρος ἤρξατο τῆς ναυμαχίας. Αἱ δὲ ἀλλεπάλληλοι σφαῖραι ῥιπτόμεναι εὐστοχώτερον ἐκ τοῦ στόλου τοῦ Λάμπρου, ἐπροξένουν μεγίστην φθοράν. Διαρκούσης δὲ τῆς μάχης τρεῖς ὥρας, οὐδεὶς ἐκ τῶν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Λάμπρου ἐβλάφθη. Τελευταῖον οὗτος ἀπεφάσισε νὰ λάβῃ εὐκαιρίαν νὰ ἁρπάσῃ πλοῖα τινά. Ὅθεν ἀπέστειλε δύο ταχύδρομα πλοῖα ὑπὸ γενναίων καὶ ἐμπείρων ἀρχηγῶν διοικούμενα, τὸ μὲν ὑπὸ τοῦ καπετὰν Ἐμμανουὴλ Μουρτσουνάκη Κρητὸς 26 κανονίων, τὸ δὲ ὑπὸ τοῦ καπετὰν Μήτρου Καρακατσάνη Σπετσιώτου 22 κανονίων, διὰ νὰ ἐπιπέσωσιν εἰς τὰ σεβέκια, καὶ τριήρεις ὑπερασπιζομένας ὑπὸ τῶν τριῶν δικρότων καὶ οὕτω νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ. Δοθέντος δὲ τοῦ σημείου πρὸς τοὺς δύο ἀρχηγούς, παρ' οὐδὲν οὗτοι λογιζόμενοι τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν ὑπερβολικὴν δύναμιν τῶν ἐχθρῶν, προσέβαλον κατ' αὐτῶν. Τοῦτο ἰδὼν ὁ Τουρκικὸς ναύαρχος ἔστειλε παρευθὺς εἰς βοήθειαν τῶν πλοίων του τὰς τέσσαρας φρεγάδας, καὶ οὕτω διαιρεθέντος τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου ὁ Λάμπρος ὥρμησε μὲ ἀπαραδειγμάτιστον γενναιότητα κατὰ τοῦ ναυάρχου προθυμοποιούμενος νὰ κυριεύσῃ τὸ πλοῖόν του 74 κανονίων. Οἱ δὲ ἑτοιμασθέντες νὰ εἰσπηδήσωσιν Ἕλληνες ἦσαν 180, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐτάχθη ἀρχηγὸς ὁ καπετὰν Ἀνδρέας Λυκιαρδόπουλος, Κεφαλλήν. Ταύτην τὴν ὁρμὴν τῶν Ἑλλήνων ὡς εἶδεν ὁ ναύαρχος, ἐφοβήθη καὶ ἐτράπη εἰς φυγήν. Διώκων δὲ αὐτὸν ὁ Λάμπρος καὶ κατὰ πρύμνην πυροβολῶν ἠνάγκασεν οὕτω καὶ τὸν λοιπὸν στόλον νὰ ἀκολουθήσῃ τὰ ἴχνη τοῦ ναυάρχου καὶ νὰ τραπῇ ὅλος εἰς φυγήν, καταδιωκόμενος ἕως ἑσπέρας. Ἀλλὰ ἀγαθῇ τύχῃ τῶν Τούρκων τὰ πλοῖά των ἦσαν ταχυπλοώτερα τῶν τοῦ Λάμπρου καὶ οὕτως ἐσώθησαν. Νυκτὸς δὲ καταλαβούσης, ὡς εἶδεν ὁ Λάμπρος, ὅτι δὲν δύναται νὰ φθάσῃ τὰ ἐχθρικὰ πλοῖα, ἐπέστρεψεν εἰς Κέαν διὰ νὰ διορθώσῃ τὰ βλαφθέντα εἰς τὴν ναυμαχίαν ἰδικά του. Ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ ἐφονεύθησαν ἐκ τῶν τοῦ Λάμπρου τέσσαρες εἰς τὸ πλοῖον τοῦ Μουρτσουνάκη καὶ ἑπτὰ ἐπληγώθησαν· εἰς δὲ τὸ τοῦ Μήτρου δύο ἐφονεύθησαν καὶ πέντε ἐπληγώθησαν, καὶ εἰς τὸ τοῦ Λάμπρου ἐπληγώθησαν ἐννέα· εἰς δὲ τὰ ἄλλα πλοῖα δὲν ἐβλάφθη οὐδείς. Ἐκ δὲ τῶν Τούρκων ἐφονεύθησαν πλῆθος ἄπειρον καὶ ἐπληγώθη εἰς τὴν σιαγόνα καὶ ὁ ἴδιος ναύαρχος. Πρὸ τῆς ἐνάρξεως δὲ τῆς ναυμαχίας ταύτης ἓν πολεμικὸν Γαλλικὸν πλοῖον παρευρεθὲν κατὰ τύχην ἐπερίμενε νὰ ἴδῃ τὴν ἔκβασιν αὐτῆς· καὶ πάντες οἱ ἐν αὐτῷ ἐθαύμασαν τὴν ἀμίμητον τόλμην καὶ γενναιότητα τοῦ Λάμπρου, ὅστις δυνάμενος νὰ ἀποφύγῃ τὴν μάχην δὲν ἠθέλησεν, ἀλλ' ἀντιταχθεὶς εἰς δυνάμεις πολὺ ἀνωτέρας τόσον ἀνδρείως καὶ τεχνικῶς ἐπολέμησεν, ὥστε ἔμεινε νικητὴς κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ δὲ πλοίαρχος Γάλλος ἐπαινῶν τὸν Λάμπρον ἐξεφώνησε τὰ ἑξῆς· «Εἶναι γνωστὸν εἰς ὅλους τοὺς Εὐρωπαίους, ὅτι οἱ ἀπόγονοι τῶν Ἑλλήνων εἰσέτι καὶ νῦν διασώζουσι τὴν προπατορικὴν ἀρετὴν καὶ ἀνδρίαν. Ἡ παιδεία μόνον ἀπέλιπεν αὐτούς. Ἂν ὅμως, Θεοῦ θέλοντος, ἐπιδώσωσιν εἰς αὐτήν, τότε ποῖος δύναται νὰ ἀμφιβάλλῃ ὅτι καὶ οἱ ἀπόγονοι θέλουσι γείνει τοιοῦτοι, ὁποῖοι ἦσαν οἱ πρόγονοι;»

Ἐν τῇ ἐκθέσει ταύτῃ ὑπάρχουσι τινά, τὰ ὁποῖα ἤθελον εἶναι ἀκατανόητα, ἐὰν ὁ ἀγὼν τοῦ Λάμπρου διεξήγετο οὐχὶ πρὸς Ὀσμανίδας ἀλλὰ πρὸς ἑτέρους ἀντιπάλους. Δύσκολον λ.χ. ἤθελεν εἶναι νὰ ἐννοήσωμεν διατί ὁ κυβερνήτης δικρότου ἐτράπη εἰς φυγὴν ἅμα ἑτοιμασθέντων τῶν περὶ

Digitized by Google

τὸν Λάμπρον νὰ εἰςπηδήσωσιν εἰς τὸ μέγα αὐτοῦ σκάφος. Εὐχερὴς δὲν εἶναι ἡ ἀναπήδησις ἀπὸ τοῦ ταπεινοῦ καταστρώματος πλοίου μὴ φέροντος εἰμὴ 26 πυροβόλα εἰς τὸ ὑψηλὸν κατάστρωμα δικρότου 74 πυροβόλων. Πρὶν πατήσωσιν εἰς τὸ πολέμιον σκάφος οἱ ἐπιτιθέμενοι ἤθελον ἀναγκαίως πάθει φθορὰν μεγάλην ἄνωθεν καταπυροβολούμενοι. Καὶ ἂν δὲ ἐπὶ τέλους, μετὰ δεινὸν δεκατισμόν, κατώρθουν νὰ εἰςπηδήσωσιν, ἔμελλον νὰ εὕρωσι πολλαπλασίους ἀνταγωνιστάς, διότι τὸ δίκροτον ἐκεῖνο ἔφερε βεβαίως περὶ τοὺς 1000 ἄνδρας. Ἀλλ' ὅςτις ἠξεύρει τὴν ἐσχάτην δειλίαν, ἣν ἔδειξαν πολλάκις οἱ Ὀσμανῖδαι ναύαρχοι ἐπὶ τῆς τελευταίας ἐπαναστάσεως καὶ ἰδίως ὁ ἄθλιος Μεχμὲτ πασᾶς ἐν τῇ ναυμαχίᾳ τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου, δὲν θέλει ὑπολάβει ὡς μῦθον τὸ ὑπὸ τοῦ βιογράφου τοῦ Λάμπρου ἱστορούμενον γεγονός. Πλὴν τούτου ὅλως ἀπίθανον ἤθελε φανῇ ὅτι πλοῖα 20—26 πυροβόλων ἀντιπαρετάχθησαν κατὰ φρεγάδων καὶ δικρότων. Πρόδηλον ὅτι τὰ πρῶτα δὲν ἠδύναντο νὰ προςβάλωσιν ἐπιτυχῶς τὰ δεύτερα διὰ τῶν μικρῶν αὐτῶν πυροβόλων, δὲν ἠδύναντο νὰ διατρυπήσωσιν ἀποτελεσματικῶς τὰ παχέα τούτων τείχη· ἐνῷ τἀνάπαλιν, μία μόνον βολὴ φρεγάδος ἢ δικρότου, ἐπιτυχοῦσα καίριόν τι μέρος τῶν περὶ τὸν Λάμπρον πλοίων, ἤρκει ἵνα καταποντίσῃ αὐτά. Φαίνεται ὅμως, ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἦσαν καὶ τότε, ὅπως ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως, ἀδεξιώτατοι σκοπευταί, καὶ ὅτι συνέβη τότε ὅ,τι πολλάκις ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως ἐμαρτυρήθη ἀπὸ κυβερνήτας ξένων πλοίων αὐτόπτας γενομένους τοιούτων ἀντιπαρατάξεων. «Τῇ ἀληθείᾳ, ἔγραφεν ὁ κυβερνήτης τοῦ Γαλλικοῦ πλοίου ἡ *Δελφινὶς* ἐν τῇ ἐπισήμῳ αὐτοῦ ἐκθέσει περὶ τῶν ναυμαχιῶν, ὅσαι διεξήχθησαν περὶ Μιτυλήνην κατὰ τὸ 1826, τῇ ἀληθείᾳ οἱ ἄνδρες οὗτοι ὑπῆρξαν θαυμαστοί, ἀναπλέοντες καὶ καταπλέοντες ἐντὸς ἡμισείας βολῆς ἀπὸ τῶν Τούρκων καὶ ὑφιστάμενοι ἀπτόητοι τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο πῦρ, τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ τοὺς ἐξοντώσῃ, οὐδὲν δὲ ἄλλο κατώρθου εἰμὴ νὰ ἐξακοντίζῃ ἐπ' αὐτοὺς τὸ ὕδωρ τῆς περικειμένης θαλάσσης.» Τὸ πολὺ δυνάμεθα νὰ μὴ παραδεχθῶμεν ἀπολύτως, ὅτι, ἐνῷ περὶ τὸν Λάμπρον δὲν ἔπεσον εἰμὴ 27 ἄνδρες, ἐκ τῶν Τούρκων ἐφονεύθησαν *πλῆθος ἄπειρον*· ἐν γένει ὅμως οὐδὲν κωλύει τὸ νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι ὁ Τουρκικὸς στόλος ὑπεχώρησεν εἰς τὸν Λάμπρον ἐν τῷ προκειμένῳ ἀγῶνι.

Ἀλλ' ὅσον ἔντιμος καὶ ἂν ἀπέβη οὗτος, κρίσιμος βεβαίως δὲν ἐγένετο. Οὐδὲν τῶν Τουρκικῶν πλοίων κατεστράφη καὶ οὔτε ἠδύνατο νὰ καταςραφῇ διὰ τῶν μικρῶν σκαφῶν τοῦ Λάμπρου, τοὐλάχιςον δίκροτον ἢ φρεγάς. Ἵνα ἐπέλθῃ τοιοῦτον καίριον τραῦμα, ὅπως εἶχεν ἡ ἑλληνικὴ δύναμις, ἄλλος τρόπος δὲν ὑπῆρχεν εἰμὴ νὰ σφενδονισθῶσι κατὰ τῶν πολεμίων πυρπολικά. Τοῦτο ἀπεδείχθη τρανώτατα ἐπὶ τῆς τελευταίας ἐπαναστάσεως, ὅτε οἱ ἡμέτεροι ἀπαντήσαντες τὸν στόλον τῶν πολεμίων ἐφρόντιζον πρὸ πάντων νὰ ὑπερπλεύσωσι καὶ τοῦτο κατορθώσαντες ἐξέπεμπον κατ' αὐτῶν τὰ καταστρεπτικὰ ἐκεῖνα σκάφη, τὰ ὁποῖα πολλάκις ἐπιτυχόντα νὰ κολλήσωσιν εἰς μίαν ἢ πλείονας ναῦς κατέφλεγον αὐτάς. Ἀλλὰ περίεργον εἶναι, ὅτι ἐνῷ ἐκ διαλειμμάτων ἐγένετο πρὸ πολλῶν ἑκατονταετηρίδων χρῆσις πυρπολικῶν ἐν ταῖς ἡμετέραις θαλάσσαις καὶ ἐνῷ πρὸ εἰκοσαετίας μόλις τότε ὁ Ὀσμανικὸς στόλος εἶχε καταστραφῇ εἰς Τσεσμὲν διὰ πυρπολικῶν, ὁ Λάμπρος οὐδέποτε φαίνεται μεταχειρισθεὶς τὸ φοβερὸν τοῦτο ὅπλον. Οὕτως λοιπὸν ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ἅμα ἐν ταῖς τάξεσι τῶν πολεμίων ἤθελον προκύψει γενναιότεροί τινες ἀξιωματικοὶ ἢ ἐπιτηδειότεροι σκοπευταί, ὁ στόλος τοῦ Λάμπρου, ὅσῳ ἐπιτηδείως, ὅσῳ ἡρωϊκῶς καὶ ἂν ἐκυβερνᾶτο, ἤθελεν εἶναι δυσκολώτατον νὰ ἀνθέξῃ, καὶ τοῦτο ἀπεδείχθη δυστυχῶς ἐν τῇ ναυμαχίᾳ, ἥτις συνεκροτήθη περὶ Καφηρέα κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος 1790. Τῳόντι κατὰ ἀπρίλιον τοῦ ἔτους τούτου ὁ μὲν Λάμπρος μετὰ πλοίων 9 ἐναυλόχει εἰς Κέαν, ὁ δὲ Ὀσμανικὸς στόλος ἐπεφάνη τῇ 6 τοῦ μηνὸς μεταξὺ Ἄνδρου καὶ Εὐβοίας ἐκ πεντεκαίδεκα πλοίων συγκείμενος, ἐν οἷς καὶ δίκροτα καὶ φρεγάδες. Ἐξορμήσαντος δὲ τοῦ Λάμπρου ἀμέσως εἰς συνάντησιν αὐτοῦ, μετὰ τρίωρον πυροβολισμὸν οἱ πολέμιοι ὑπεχώρησαν, ὅπως καὶ ἐν τῇ προηγουμένῃ ναυμαχίᾳ. Ἀλλ' ὑπεχώρησαν, ἵνα ἑνωθῶσι μετὰ τῆς περιμενομένης Ἀλγερινῆς μοίρας, ἥτις περιελάμβανεν οὐκ ὀλίγας φρεγάδας καὶ πρὸ πάντων διῳκεῖτο ὑπὸ ἀνδρῶν ἀπτοήτων καὶ ἐπιτηδείων. Ὅθεν ἅμα ἑνωθέντων τῶν δύο στόλων τὴν ἐπιοῦσαν, τὰ πράγματα μετέβαλον ὄψιν τόσῳ μᾶλλον ὅσῳ δύο ἐκ τῶν πλοίων τοῦ Λάμπρου, κυβερνώμενα ὑπὸ τῶν Σπετσιωτῶν Ἀναργύρου καὶ Καρακατσάνη, παρακολουθήσαντα τὴν προτεραίαν τοὺς τραπέντας πολεμίους, δὲν ἠδυνήθησαν τὴν ἐπιοῦσαν νὰ ἑνωθῶσι μετὰ τῶν λοιπῶν ἕνεκα τῶν ἐναντίων ἀνέμων.

Οὐδὲν ἧττον ὁ Λάμπρος, καίτοι δὲν εἶχεν ἤδη εἰμὴ πλοῖα 7, καὶ ταῦτα παθόντα τὴν προτεραίαν βλάβην οὐ μικράν, δὲν ἐδίστασε ν' ἀντιπαραταχθῇ· ὥςτε συνεκροτήθη ἀγὼν φοβερὸς περὶ Καφηρέα, ἤτοι περὶ τὸν χῶρον ἐκεῖνον, ὅπου μετὰ 35 ἔτη ἔμελλε νὰ διαπράξῃ τὸ νεώτερον ἡμῶν ναυτικὸν ἓν τῶν λαμπροτάτων αὐτοῦ κατορθωμάτων. Οἱ ἐχθροὶ περιζώσαντες τὴν μοῖραν τοῦ Λάμπρου ἤρχισαν νὰ πυροβολῶσι πανταχόθεν κατ' αὐτῆς· ἀλλὰ τὴν φορὰν ταύτην δὲν περιωρίσθησαν εἰς ἁπλοῦς πυροβολισμούς. Ἡ ὀσμανικὴ ναυαρχίς, φέρουσα 74 πυροβόλα, ἀπεπειράθη μετ' οὐ πολὺ νὰ προσκολληθῇ εἰς τὸν *Ἀχιλλέα*, τοῦ ὁποίου ὅμως ὁ κυβερνήτης, ὁ γεν-

Digitized by Google

ναῖος Ζυγούρης, ἀνάψας ἐν τῷ ἅμα πυρὰ ἐπὶ τῶν κεραιῶν καὶ ἀπειλήσας οὕτω νὰ μεταδώσῃ τὸ πῦρ εἰς τὸν πλησιάζοντα κολοσσὸν, ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ὀπισθοδρομήσῃ. Τότε ἡ ναυαρχὶς ἑνωθεῖσα μετὰ 5 Ἀλγερινῶν φρεγάδων, ἐπέπλευσε κατὰ τῆς *Μαρίας* τοῦ Πασχάλη Κασίμη, ὅστις δὲν ἠδυνήθη νὰ διαφύγῃ τὸν ἔσχατον κίνδυνον. Οἱ Ἀλγερινοὶ εἰσπηδήσαντες ἐντὸς τοῦ πλοίου τούτου ἐφόνευσαν, ὡς βεβαιοῦται, 147 Ἕλληνας, καὶ, τραυματίσαντες τόν τε κυβερνήτην καὶ τοὺς περιλειφθέντας τρισκαίδεκα ναύτας, ἐκυρίευσαν τὴν *Μαρίαν*. Ἕτερον δὲ Ἀλγερινὸν σκάφος φέρον τριάκοντα καὶ ἓξ μεγάλα πυροβόλα, προσεκολλήθη εἰς τὴν *Ἀθηνᾶν*, τῆς ὁποίας τὸ κατάστρωμα ἐπληρώθη διὰ μιᾶς πολεμίων. Ὁ Λάμπρος ἀντιπαραταχθεὶς ἐκ τοῦ συστάδην καὶ καταβαλὼν τοὺς εἰσπηδήσαντας ἐσώθη μὲν, ἐσώθη ὅμως, ἵνα παρασταθῇ μάρτυς τῆς καταστροφῆς ὁλοκλήρου σχεδὸν τοῦ στολίσκου αὐτοῦ. Τὸ πλοῖον τοῦ Ἐμμανουὴλ Μουρτσουνάκη, ἀποβαλὸν τὸν πρυμνήσιον ἱστὸν καὶ τὸν κυβερνήτην αὐτοῦ, ἐπυρπολήθη ἐπὶ τέλους ὑπὸ τῶν ἰδίων ναυβατῶν. Περὶ τὸν Δημήτριον Ἀλεξόπουλον δὲν ἔμειναν ζῶντες εἰμὴ 10, οἵτινες ἔρριψαν τὸ σκάφος εἰς τὴν νῆσον Ἄνδρον, καὶ οἱ μὲν ναῦται φυγόντες διεσώθησαν, ἀλλ' ὁ ἀτρόμητος Ἀλεξόπουλος προσαγαγὼν θρυαλλίδα εἰς τὴν εναπομείνασαν ὀλίγην πυρίτιδα, ἀνετινάχθη μετὰ τοῦ πλοίου καὶ τῆς σημαίας εἰς τὸν ἀέρα. Τελευταῖον ὁ Εὐστράτιος Νικηφοράκης ἠδυνήθη, εἰ καὶ περιεζωσμένος ὑπὸ πολεμίων, νὰ ῥίψῃ τὸ πλοῖόν του εἰς τὴν ξηρὰν καὶ νὰ σωθῇ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς νήσου μετὰ τοῦ πληρώματος καὶ τῆς σημαίας. Τὰ κατὰ τὰς τρεῖς ὑπολειπομένας νῆας ἀπέβησαν τότε δεινότατα· τόσῳ μᾶλλον δεινὰ ὅσῳ ἡ τοῦ Κωνσταντίνου Παταράκη καὶ ἡ τοῦ Ζυγούρη, δὲν ἠδύναντο διὰ τὸν ἐναντίον ἄνεμον νὰ προσέλθωσιν εἰς βοήθειαν τῆς *Ἀθηνᾶς*. Ἡ κατάστασις τῆς ναυαρχίδος ἦτο φοβερά· οἱ ἱστοὶ αὐτῆς εἶχον βλαβῆ καιρίως· αἱ κεραῖαι κατεκόπησαν· τὰ ἱστία καὶ τὰ πλευρὰ κατετρυπήθησαν· τὸ σκάφος πανταχόθεν διέρρεε, καὶ αὐτὸς ὁ Λάμπρος ἔφερε τραῦμα εἰς τὴν κεφαλήν. Οὐδὲν ἧττον ὁ ἀδάμαστος ἀνὴρ ἐπέμενεν ἀνταγωνιζόμενος καὶ μὴ πειθόμενος νὰ καταλίπῃ τὸ σκάφος αὐτοῦ μέχρις οὗ, ἀφοῦ ἐκ τῶν 295 ἀνδρῶν, ὅσοι ἀπήρτιζον τὸ πλήρωμα τῆς *Ἀθηνᾶς*, δὲν ἔμειναν εἰμὴ 5 ἀξιωματικοὶ καὶ 55 ναῦται, ἐζήτησαν οὗτοι λέμβους παρὰ τῶν ὑπηνέμων συντρόφων καὶ ἐσώθησαν δι' αὐτῶν, πυρπολήσαντες μὲν τὴν *Ἀθηνᾶν*, ἀπελθόντες δὲ αὐτοὶ μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ των, ἐπὶ τοῦ πλοίου τοῦ Παταράκη, εἰς Μῆλον.

Ἡ ἄμυνα ὑπῆρξεν ἡρωϊκὴ καὶ δικαίως ἐθαυμάσθη ὑπό τε τοῦ κυβερνήτου τοῦ Γαλλικοῦ δρόμωνος, ὅστις παρέστη πόρρωθεν θεατὴς τοῦ τραγικοῦ ἀγῶνος καὶ ὑπὸ τοῦ Ἐνετοῦ ναυάρχου Ἔμου· ἡ δὲ ζημία ἣν ὑπέστησαν οἱ πολέμιοι ἐγένετο οὐ μικρὰ, διότι ἀπέβαλον, ὡς βεβαιοῦται, τρισχιλίους νεκροὺς καὶ πολλοὺς τραυματίας, ὅπερ ἐπὶ τοῦ προκειμένου δὲν εἶναι ἀπίθανον διότι καὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων ἔπεσον περὶ τοὺς 650 ἄνδρας. Ἐὰν ὁ Λάμπρος εἶχε πυρπολικὰ, ἡ ἔκβασις ἤθελεν ἀποβῆ βεβαίως ἀλλοία· ἀλλ' ἀναγκασθεὶς ν' ἀντιπαραταχθῇ διὰ πλοίων μικρῶν εἰς τὰ μέγιστα τῶν πολεμίων σκάφη καὶ ἀπαντήσας τελευταῖον ἄνδρας γενναιοτέρους ἢ πρότερον, ἀναγκαίως κατεστράφη. Δὲν ἀπέβαλεν ἐν τούτοις τὸ θάρρος καὶ τὰς πεποιθήσεις αὐτοῦ ὁ ἥρως τῆς Βοιωτίας, ἕνεκα τοῦ ὀλεθρίου ἐκείνου ἀτυχήματος. Ἀλλὰ διοργανώσας τὴν ναυτικὴν αὐτοῦ μοῖραν, ἡτοιμάζετο νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν ἀγῶνα, ὅτε ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 1791 ἔλαβε παρὰ τοῦ Ῥωσικοῦ στρατάρχείου ἐπανειλημμένας διαταγὰς νὰ παύσῃ πᾶσαν ἐχθροπραξίαν, διότι ἤρχισαν διαπραγματεύσεις πρὸς τοὺς Τούρκους, αἵτινες ἀπέληξαν εἰς τὴν ἐν Ἰασίῳ εἰρήνην τοῦ 1792. Ὁ Λάμπρος, ἀγανακτήσας, ἀνεφώνησεν, ὅτι, *ἐὰν ἡ αὐτοκράτειρα συνωμολόγησε τὴν εἰρήνην αὐτῆς, ὁ Κατσώνης ἀκόμη δὲν ὑπέγραψε τὴν ἰδικήν του*, ἐξέδωκεν ἔντονον κατὰ τῆς Ῥωσικῆς πολιτικῆς διαμαρτύρησιν καὶ κατέλαβε τὴν κατὰ τὸ Πορτοκάλιον Λακωνικὴν παραλίαν, ἵνα ἀπὸ τοῦ ὁρμητηρίου τούτου ἐξακολουθήσῃ τὰς ἐκδρομάς. Πρὶν ὅμως προφθάσῃ νὰ πράξῃ τι, προσεβλήθη αὐτόθι ὑπὸ τοῦ Ὀσμανικοῦ στόλου· καὶ ἀντέστη μὲν τῇ 6 καὶ τῇ 7 Ἰουλίου, ἀλλ' ἐπὶ τέλους, προτραπεὶς ὑπὸ αὐτοῦ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μάνης Τζανέτου Γρηγοράκη, διέσχισε τὴν νύκτα τῆς 7 πρὸς τὴν 8 τὸν ἐχθρικὸν στόλον καὶ ἀποπλεύσας εἰς Ἰθάκην ἐπέστρεψεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ῥωσίαν.

Εἰς τὴν τελευταίαν κατ' αὐτοῦ ἐπίθεσιν τοῦ τουρκικοῦ συνέπραξαν καὶ δύο γαλλικαὶ φρεγάδες, κατὰ δὲ τὸν Ὀλιβιέρον (τόμ. 2, σελ. 320 καὶ ἑπ.) μία μόνον φρεγὰς, ἡ *Μετριόφρων* ὑπὸ τὸν Βενέλ· τοῦτο δὲ διότι δύο τῶν καταδρομικῶν του εἶχον πρὸ ὀλίγου προσβάλει καὶ πυρπολήσει δύο γαλλικὰ ἐμπορικὰ πλοῖα. Τινὲς τῶν ἡμετέρων ἠθέλησαν νὰ ἀμφισβητήσωσι τὴν τοιαύτην αἰτίαν τῆς εἰς τὸν προκείμενον ἀγῶνα γαλλικῆς ἐπεμβάσεως, ἀποδόντες αὐτὴν εἰς πολιτικὰ τῆς Γαλλίας συμφέροντα. Ἀλλ' αἱ κατὰ τὴν τελευταίαν ἐπανάστασιν περιπέτειαι τοῦ ναυτικοῦ ἡμῶν, τοῦ ὁποίου πολλὰ καταδρομικὰ ἐξετράπησαν προϊόντος τοῦ χρόνου, εἰς πράξεις ἥκιστα ὑπὸ τῶν νόμων τοῦ πολέμου ἐπιτρεπομένας, ἐξηγοῦσι τοὺς ἐλέγχους τῆς Γαλλικῆς κυβερνήσεως καὶ ἄνευ ἄλλων πολιτικῶν λόγων. Ὁπωσδήποτε ὁ Λάμπρος ἐπιστρέψας εἰς Ῥωσίαν δὲν ἔτυχε παρὰ τῇ Αἰκατερίνῃ εὐμενοῦς δεξιώσεως· ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς ὁ διαδεξάμενος τὴν ἀρχὴν τῷ 1796 Παῦλος Α', ἀμείβων τὰς ὑπηρεσίας αὐτοῦ, ἐδωρήσατο τῷ ἀνδρὶ γεν-

Digitized by Google

ναίαν χρηματικὴν χορηγίαν. Καὶ μετ' οὐ πολὺ ὁ Λάμπρος ζητήσας τὴν ἐκ τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας ἄφεσιν, κατεστάθη εἰς Κριμαίαν ὅπου ἀπέθανεν ἐν ἀκμῇ ἔτι τῆς ἡλικίας τῷ 1804. Ὁσονδήποτε δὲ καὶ ἂν ἀπέβη ἐπὶ τέλους ἀτυχής, ἀνεδείχθη εἷς τῶν μεγάλων ναυτικῶν ἡμῶν ἡρώων καὶ ὁ κράτιστος ἴσως τῶν ἀθλητῶν, ὅσοι ὑπὸ ξένας μὲν σημαίας, ἐν αἰσθήματι ὅμως Ἑλληνικῷ, ἠγωνίσθησαν ὑπὲρ τῆς τοῦ ἔθνους ἀνεξαρτησίας πρὸ τῆς τελευταίας ἐπαναστάσεως.

Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ.

ΑΠΟΔΗΜΙΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΟΛΟΝ

Συνέχεια· ἰδὲ σελ. 227.

Γ'

Ἦσαν δὲ μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ δύο ἀξιωματικοὶ πεπαιδευμένοι, τολμηροὶ καὶ ἐπιχειρηματίαι. Ὁ πρῶτος, ὁ κ. Πάγερ, ἀξιωματικὸς τοῦ αὐστριακοῦ στρατοῦ, εἶχε καταστῆ γνωστὸς ἐκ τῶν πολυαρίθμων γεωλογικῶν ἐρευνῶν τὰς ὁποίας ἐπεχείρησε κατὰ τὰς Ἄλπεις. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἴλαρχος, εἶχε πέσει εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ 1848 εἰς τὴν Ἰταλίαν· ὁ δὲ υἱός, σπουδάσας εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Newstad ἐν Βιέννῃ, ἔδειξε μεγίστην κλίσιν πρὸς τὰς γεωγραφικὰς ἐπιστήμας, καὶ προσκολληθεὶς εἰς τὸ ἰνστιτοῦτον τῶν ἐπιστημῶν τούτων, ἠσχολήθη εἰς τὴν διαγραφὴν τῶν ἑλβετικῶν, τυρολικῶν καὶ ἰταλικῶν Ἄλπεων. Ἡ ἐργασία αὕτη εἶχε προσελκύσει τὴν προσοχὴν εἰς αὐτόν. Ὁ δεύτερος, ὁ κ. Οὐαϊπρέης, καταγόμενος ἐκ Βάδης, εἶχε βαθμὸν αὐστριακοῦ ὑποπλοιάρχου. Φοιτήσας εἰς τὴν ναυτικὴν ἀκαδημίαν τοῦ Φιουμίου καὶ διακριθεὶς ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Τέγετωφ, παρελήφθη ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ ἐπιτελεῖόν του ὅτε ἐστάλη μὲ τὴν *Νοβάραν* νὰ φέρῃ τὰ λείψανα τοῦ ἀτυχοῦς Μαξιμιλιανοῦ. Διαρκοῦντος δὲ τοῦ ταξειδίου τῆς *Γερμανίας* εἶχον παρατηρήσει πράγματά τινα ἢ καὶ συμπτώσεις ἐξ ὧν ὑπέθεσαν ὅτι ἡ θάλασσα, ἡ ἐκτεινομένη πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Σπίτζβεργ, εἶναι εὐκολωτέρα πρὸς πλοῦν ἢ ὅσον ὑπετίθετο ἐν γένει. Καὶ τοιαύτην ἀποκτήσαντες πεποίθησιν ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιχειρήσωσιν ἀμέσως τὴν δοκιμήν. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο, ἐπειδὴ πρόκειτο νὰ διατρέξωσι θαλάσσας ἀγνώστους καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἁλιευτάς, ἠγόρασαν λέμβον ἱστιοφόρον ἐκ τῶν ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Νορβηγοῖς, συνεκρότησαν πλήρωμα ἀνδρῶν ἑπτὰ μετὰ τοῦ κυβερνήτου, καὶ ἀπῆλθον εἰς τὴν ἀνακάλυψιν.

Εὐτυχῶς ἡ ὑπόθεσις αὐτῶν ἠλήθευσε, διότι ἐπροχώρησαν εὐκόλως ἐκεῖ ὅπου μέχρι τοῦδε οὐδὲν πλοῖον εἶχε περάσει. Δὲν λέγω ὅτι εὗρον ὅλως διόλου ἀνοικτὸν τὸν δρόμον καὶ ὅτι δὲν ἐχρειάσθη μεγίστη φρόνησις νὰ ὁδοιπορήσωσι μεταξὺ πάγων καὶ ὑποθαλασσίων ῥευμάτων, ἀλλ' ὅτι οὐδαμοῦ εὗρον ἀνυπέρβατον ἐμπόδιον πάγου καὶ ὅτι ἐλευθέρως διεχάραξαν δίοδον ἀφοῦ ἐτράπησαν τὸ Σπίτζβεργ πρὸς μεσημβρίαν ἐντὸς τῆς εὐρείας λεκάνης τῆς ἐμπεριεχομένης μεταξὺ τούτου καὶ τῆς νέας Ζέμβλης. Τὸν δὲ Σεπτέμβριον 1871 φθάσαντες εἰς τὴν 78ην μοῖραν τοῦ πλάτους καὶ τὴν 42αν τοῦ μήκους, πρὸς ἀνατολὰς τοῦ μεσημβρινοῦ Greenwich εἶδον ἐκτεινομένην πρὸ αὐτῶν θάλασσαν ἐλευθέραν πάγων. Ἐπεκυρώθη λοιπὸν ἡ ἰδέα αὐτῶν ὅτι ἡ ὁδὸς αὕτη ἐφαίνετο ἡ καλλιτέρα ὅπως ὑπάγῃ τις πρὸς τὸν πόλον, ἀπέχοντα σχεδὸν ἐξ ἴσου ἀπὸ τοῦ Σπίτζβεργ καὶ τῆς νέας Ζέμβλης. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἀποδημηταὶ δὲν ἦσαν παρεσκευασμένοι πρὸς μακροτέραν ἐκδρομήν, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπανέλθωσι. Μόλις δὲ φθάσαντες εἰς Τρόμσαι πρὸς τὴν βορειοδυτικὴν ἄκραν τῆς Νορβηγίας, ἐτηλεγράφησαν πρὸς τὸν διδάκτορα Πέττερμαν ἀναγγέλλοντες τὴν εἴδησιν τῆς ἐλευθέρας ταύτης θαλάσσης. Περιττὸν νὰ εἴπωμεν ὅτι συνεκινήθη μεγάλως ὁ γεωγράφος, λαβὼν εἴδησιν ὅλως ἀπροσδόκητον ἀνατρέπουσαν ἐν μέρει τὸ σύστημα αὐτοῦ.

Ἰδοὺ δὲ πῶς καταλήγει ἡ ἔκθεσις τὴν ὁποίαν οἱ κύριοι Πάγερ καὶ Οὐαϊπρέης ἔγραψαν περὶ τῆς ἐκδρομῆς αὐτῶν·

«Ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ἡ θάλασσα τῆς νέας Ζέμβλης πρὸς ἄρκτον τοῦ 70ου παραλλήλου εἶναι τόσον ὀλίγον γνωστὴ καὶ τόσον διάφορος, εἶναι ὅτι ὅλα τὰ πλοῖα τὰ ὁποῖα ἀπεπειράθησαν νὰ εἰσχωρήσωσιν εἰς αὐτὴν ἔφθασαν πολλὰ ταχέως καὶ ἀνεχώρησαν ἐπίσης ταχέως. Ἡ ἰδία ἡμῶν πεῖρα, ἐπικυρωθεῖσα καὶ ἀπὸ τὰς τελευταίας Νορβηγικὰς ἀποδημίας, ἀποδεικνύει ὅτι ἡ καταλληλοτέρα ἐποχὴ ἕνεκα τῶν πάγων εἶναι τὰ μέσα, ἴσως δὲ καὶ τὸ τέλος Σεπτεμβρίου. Αἱ περὶ τῆς ὑποθαλασσίου θερμοκρασίας παρατηρήσεις ἡμῶν δεικνύουσιν ὅτι κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην δυνατὸν ῥεῦμα, ὅλως ὅμοιον πρὸς ὕδωρ θερμόν, περιβάλλει τὸ ἀρκτικὸν ἀκρωτήριον ὅπου χωρίζεται. Καὶ εἷς μὲν κλάδος φέρει πρὸς ἄρκτον, ἕτερος δὲ ἀναβαίνει πρὸς ἀνατολάς, τὸ δὲ ὕδωρ ἀραιοῦται καὶ ψυχραίνεται βαθμηδὸν ἕως οὗ φθάσῃ εἰς τὰς δύο ταύτας διευθύνσεις.

»Βολιδοσκοπήσαντες δὲ ἐμάθομεν ὅτι ὅλη ἡ πρὸς ἀνατολὰς λεκάνη τοῦ ἀρκτικοῦ ἀκρωτηρίου καὶ τῆς νήσου τῶν Ἄρκτων ἔχει μικρὸν βάθος καὶ ὅτι τὸ βάθος τοῦτο σμικρύνεται πρὸς βορρᾶν. Παρατηρητέον δὲ ὅτι εἰς τὰς θαλάσσας ταύτας τὰ κήτη εἶναι τόσον πολυάριθμα ὥστε ἀνὰ πᾶν βῆμα ἀπηντῶμεν τοιαῦτα.

»Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐκδρομῆς ἡμῶν ὑπόσχονται πολλὰ ἄλλα σπουδαιότερα ἐὰν γίνῃ δευτέρα, πλειότερα καὶ πληρέστερα μέσα ἔχουσα.

Digitized by Google

Εὐκταῖον εἶναι νὰ γίνωσι τρεῖς ἐκδρομαὶ χωρισταί, ἡ μὲν πρώτη νὰ ὑπάγῃ εἰς ἀναγνώρισιν τῆς χώρας Γιλλὺ καὶ ἐκεῖθεν πρὸς τὸ ἀνατολικοβόρειον μέρος. Ἡ δὲ δευτέρα, πολικὴ κυρίως λεγομένη, νὰ φθάσῃ εἰς τὰ ὑψηλότερα πλάτη πρὸς τὸν δωδέκατον μεσημβρινὸν Greenwich. Καὶ ἡ τρίτη νὰ μεταβῇ πρὸς ἀνατολὰς τῆς νέας Ζέμβλης, ἵνα φθάσῃ εἰς Πολύνιαν.»

Πρέπει ὡσαύτως νὰ ἐπαναλάβωμεν καὶ τὴν ἑπομένην περικοπὴν ἐκ τοῦ ἡμερολογίου τοῦ Πάγερ·

«Εἰς τὴν ἄκραν τοῦ δυτικοῦ Σπίτζβεργ, σχῆμα λόγχης ἔχουσαν, ῥέει ποταμὸς ἐρχόμενος ἀπὸ τὸ Fjord τοῦ Στόρ. Διευθύνεται δὲ πρὸς ἀνατολὰς καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τοῦ μεσημβρινοῦ ἀκρωτηρίου πρὸς βορρᾶν. Εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ τούτου πλησίον τοῦ μεσημβρινοῦ ἀκρωτηρίου εὑρίσκονται εἴκοσι περίπου νησίδια, ὧν τινα ἀρκετὰ μεγάλα, πρὸς τούτοις δὲ καὶ πολυάριθμοι σκόπελοι καὶ βράχοι. Οἱ χάρται τῆς Σουηδίας παριστάνουσιν ἀπὸ δύο καὶ ἡμίσεως αἰώνων πολλὰ ἐσφαλμένως τὸ ἄξιον λόγου τοῦτο ἀκρωτήριον. Ἡ σφαλερὰ δὲ αὕτη παράστασις ἐξηγεῖ τὰ κατὰ τὰ παράλια ταῦτα πολυάριθμα ναυάγια καὶ μάλιστα ὅταν ἐνθυμηθῶμεν ὅτι οἱ ἁλιεῖς τοῦ Σπίτζβεργ, ἀγνοοῦντες τὴν ἀκριβῆ θέσιν τῆς γῆς, ἀναγκάζονται νὰ λοξοδρομῶσι πλησιάζοντες ἐκεῖ. Οἱ κίνδυνοι τῆς θαλάσσης ταύτης καὶ μεταξὺ πρὸ πάντων ὁμίχλης, ἦσαν ἄγνωστοι εἰς ἡμᾶς. Τρὶς ἀπεπειράθημεν κατὰ τὰς ἀρχὰς Αὐγούστου νὰ φθάσωμεν εἰς Fjord τοῦ Στόρ, ἀναχωρήσαντες ἀπὸ τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ μεσημβρινοῦ ἀκρωτηρίου, καὶ τρὶς ἐποδίσαμεν ἕνεκα τῶν ῥευμάτων, ἂν καὶ ὁ ἄνεμος ἦτο εὔνους.

»Τὸ συμβὰν τοῦτο ἐχορήγησεν εἰς ἡμᾶς τὴν ἀπροσδόκητον περίστασιν νὰ ἀναγνωρίσωμεν τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ Σπίτζβεργ, βαθέως τετμημένον ὑπὸ τῶν στενῶν καὶ τῶν πάγων. Ἡ ὁμίχλη, ἥτις ἐκάλυπτε πάντοτε σχεδὸν τὴν ἄκραν τοῦ Χάϊλανδ καὶ τὴν τοῦ Σουνδχόρν, τέσσαρας χιλιάδας πεντακοσίους πόδας ὑψηλήν, τὸ θερμὸν ῥεῦμα τοῦ Γούλφστριμ, ὅλως ἐλεύθερον πάγων καὶ πλῆρες ἀναριθμήτων ζώων, καὶ τὰ πρασινωπὰ πλάγια τοῦ μέρους ἐκείνου παρίστανον θέαμα τὸ ὁποῖον, συγκρινόμενον πρὸς τὸ τοῦ Γρόενλανδ, γυμνόν, παγωμένον καὶ ἔρημον, φωτιζόμενον ἀπὸ οὐρανὸν πάντοτε διαυγῆ ἐν καιρῷ θέρους, καταστρεφόμενον ἀπὸ τὰς τρομερὰς χιονώδεις θυέλλας τοῦ χειμῶνος καὶ πιεζόμενον ἀπὸ γιγάντεια ὄρη καταλήγοντα εἰς τὸ πολικὸν ῥεῦμα, οὗ τινος τὰ κυανᾶ κύματα παρασύρουσι τοὺς πάγους τῆς ἀρκτικῆς θαλάσσης, φαίνεται δεικνῦον ὅτι τὸ Σπίτζβεργ δὲν κεῖται ἐπὶ τὰ αὐτὰ πλάτη. Οἱ δὲ ἔρημοι βράχοι τῆς ἀρκτικῆς Νορβηγίας παριστάνουσι θέαν σχεδὸν ἀγριωτέραν καὶ ἀρκτικωτέραν. Ὁ δὲ στρατηγὸς Σαβίν, συγκρίνων τὸ Σπίτζβεργ πρὸς τὸ Γρόενλανδ τὸ ὠνόμασε πολλὰ ὀρθῶς, ἀληθῆ παράδεισον.»

Ἀλλ' ἡ ἐπιστήμη δὲν παρεδέχθη ἐντελῶς τὰ συμπεράσματα τῶν κκ. Πάγερ καὶ Οὐαϊπρέχ, μὴ εὑροῦσα ἀναντίῤῥητα καὶ ἀσφαλῆ τὰ λεχθέντα περὶ παρατάσεως τῆς ἐλευθέρας θαλάσσης. Περιωρίσθη μόνον εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ἐνδεχόμενον ἦτο νὰ παρέχῃ ἡ ὁδὸς αὕτη πλειοτέρας πιθανότητας καὶ πλειότερα ὠφέλη, καὶ ἵνα ἀποφανθῇ ἐνήργησε δοκιμάς.

Ἕπεται συνέχεια. L. Rozier.

ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΣ ΤΩΝ ΔΑΣΩΝ

Τὴν σπουδαιότητα τῶν δασῶν πᾶς τις θέλει ὁμολογήσει μεθ' ἡμῶν ἐὰν ἀναλογισθῇ τῶν μεγάλων ἐκ τούτων προερχομένων ὠφελειῶν.

Τὰς ὠφελείας ταύτας διακρίνομεν,

Α') Εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ κλίματος, τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ πρὸς οὐδεμίαν ἄλλην καλλιέργειαν ἰδιάζοντος ἐδάφους καὶ τὴν συντήρησιν τῆς γονιμότητος αὐτοῦ.

Β') Εἰς τὴν ξυλείαν καὶ τὰς λοιπὰς προσωφελείας τοῦ δάσους.

Α'

Βελτίωσις τοῦ κλίματος, χρησιμοποίησις τοῦ πρὸς οὐδεμίαν ἄλλην καλλιέργειαν ἰδιάζοντος ἐδάφους καὶ συντήρησις τῆς γονιμότητος αὐτοῦ διὰ τοῦ δάσους.

Διὰ τοῦ κλίματος ἐννοοῦμεν τὴν θερμοκρασίαν καὶ ὑγρασίαν τῆς ἀτμοσφαίρας, αἵτινες, ὡς γνωστόν, ὁρίζονται ὑπὸ διαφόρων στοιχείων, τῆς γεωγραφικῆς θέσεως, τῆς θαλάσσης, τοῦ ὕψους ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτῆς, τῆς θέσεως τῶν ὀρέων, τῶν ἀνέμων, τῶν ἑλῶν καὶ τελμάτων, τῆς ποιότητος τοῦ ἐδάφους, τοῦ δάσους κ.λ.π. Διὰ τοῦ δάσους δὲν αὐξάνονται μὲν ἡ βροχὴ καὶ ἡ δρόσος τοῦ κλίματος, ὡς ἄλλοτε ἐδοξάζετο, διανέμεται ὅμως μᾶλλον ἐξ ἴσου κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς τοῦ ἔτους.[1] Τὴν ἐπιῤῥοὴν ταύτην τοῦ δάσους δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν καὶ ἐν διαστήματι 24 ὡρῶν. Τὸ παντὸς εἴδους φυτείας γυμνὸν ἔδαφος τὴν ἡμέραν εἶναι μᾶλλον ἐκτεθειμένον εἰς τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας, ἢ τὸ πεφυτευμένον ἔδαφος καὶ κατὰ μείζονα λόγον τὸ δάσος. Δύσαντος τοῦ ἡλίου ἔχει ἄλλως πως τὸ πρᾶγμα· τὸ πάσης φυτείας γυμνὸν ἔδαφος ἐκπέμπει τὴν νύκτα τὸ μεγαλείτερον μέρος τῆς κατὰ τὴν ἡμέραν προσκτηθείσης θερμότητος· τοῦτο γίνεται εἰς πολὺ μικρότερον βαθμὸν εἰς τὸ πεφυτευμένον ἔδαφος, εἰς ἔτι δὲ μικρότερον εἰς τὸ δάσος.

Ὅ,τι λαμβάνει χώραν κατὰ τὸ θέρος ἐν διαστήματι ἑνὸς ἡμερονυκτίου, συμβαίνει κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον μετὰ τῶν αὐτῶν μεταβολῶν μόνον διαρκέστερον κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς

1. Παράβαλε Dove Poggendorfs Annalen der Physik, 1853, № 1.

Digitized by Google

τοῦ ἔτους. Τὸ ἔαρ, ὅτε τὸ δένδρον ἄρχεται νὰ ἀποκτᾷ φύλλωμα, τὸ δάσος δὲν διαπερᾶται τόσῳ εὐκόλως ὑπὸ τῶν θερμαινουσῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων καὶ ἑπομένως δὲν εἶναι τόσῳ θερμὸν ὅσον τὸ πάσης φυτείας γυμνὸν ἔδαφος· ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται διατί αἱ χιόνες μένουσι περισσότερον χρόνον εἰς τὰ δάση. Ὅτι ἰσχύει περὶ τοῦ ἔαρος ἰσχύει καὶ περὶ τοῦ θέρους. Τὸ φθινόπωρον καὶ τὸν χειμῶνα λαμβάνει χώραν τὸ ἀνάπαλιν· τότε πίπτουσι τὰ φύλλα τῶν δένδρων καὶ ἑπομένως τὸ δάσος δὲν ἐμποδίζει τὴν ἐπενέργειαν τῶν θερμαινουσῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων, ἢ πολὺ ὀλίγον διὰ τῶν κλώνων τῶν δένδρων. Τοῦτο βεβαίως ἰσχύει κατά τι ὀλιγώτερον ἐπὶ τῶν ἐκ κωνοφόρων δένδρων ἀποτελουμένων δασῶν, καθόσον τούτων τὰ φύλλα δὲν πίπτουσιν. Οὐχ ἧττον δὲν πρέπει νὰ λησμονήσωμεν ὅτι τὰ κωνοφόρα δένδρα κατὰ τὸ ἔαρ καὶ τὸ θέρος θερμαίνουσι περισσότερον τὸ δάσος ἕνεκα τοῦ βελονοειδοῦς σχήματος τῶν φύλλων. Ἐὰν λοιπὸν τὸ φθινόπωρον τὸ ἐκ κωνοφόρων δένδρων δάσος ἦναι ὀλιγώτερον θερμὸν τοῦτο μετριάζεται διὰ τῆς μεγαλειτέρας αὐτοῦ θερμότητος κατὰ τὸ ἔαρ καὶ τὸ θέρος· πλὴν τούτου δὲν πρέπει νὰ λησμονήσωμεν ὅτι καὶ ἡ ψύχρανσις τοῦ ἐδάφους γίνεται βραδυτέρα. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἕπεται ὅτι τὸ δάσος τὸ μὲν ἔαρ καὶ τὸ θέρος συμβάλλει, ὡς τὴν ἡμέραν, πρὸς ψύχρανσιν τῆς ἀτμοσφαίρας, τὸ δὲ φθινόπωρον καὶ τὸν χειμῶνα, ὡς τὴν νύκτα, πρὸς θέρμανσιν αὐτῆς· ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὅτι τὸ δάσος τακτοποιεῖ τὴν θερμοκρασίαν κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς τοῦ ἔτους.

Ἐπίσης τὸ δάσος μετριάζει μηχανικῶς διὰ τοῦ ὄγκου αὐτοῦ τὸ ψυχρὸν καὶ τὸ θερμὸν τῶν ἀνέμων. Οἱ ἄνεμοι κοπάζονται εἰς τὰ δάση, γίνονται ἧττον δριμεῖς καὶ τοιουτοτρόπως κατορθοῦται νὰ λάβωσι τὴν θερμοκρασίαν τῶν μερῶν δι' ὧν πνέουσι· θερμὸς μεσημβρινὸς ἄνεμος λ.χ. διερχόμενος διὰ τοῦ δροσεροῦ δάσους δροσίζεται ὡς ἐπίσης θερμαίνεται ὁ ψυχρότερος βόρειος ἄνεμος. Ἐνταῦθα ἀνάγκη νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι τὸ δάσος πρέπει νὰ ἦναι κλειστόν. Ἀνοικτὸν δάσος δὲν δύναται νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὴν προσβολὴν τῶν ἀνέμων καὶ τοιουτοτρόπως ὁ διερχόμενος μεσημβρινὸς ἄνεμος, μὴ ἀπαντῶν ἀτμοσφαῖραν γέμουσαν ἀτμῶν, ἀφαιρεῖ τὴν ὑγρασίαν τῶν ἀγρῶν καὶ λειβαδίων. Ὁ βόρειος ἄνεμος τοὐναντίον ἐπιπίπτει τοῦ δάσους καὶ ψυχραίνει αὐτὸ ἔτι περισσότερον.

Αὐτὴν ταύτην τὴν ἐπιῤῥοήν, ἣν ἐξασκεῖ τὸ δάσος ἐπὶ τῆς θερμοκρασίας, ἐξασκεῖ καὶ ἐπὶ τῆς ὑγρασίας τῆς ἡμετέρας ἀτμοσφαίρας.

Ἡ ἀτμοσφαιρικὴ ὑγρασία, ὡς γνωστόν, εἶναι προϊὸν τῆς ἀναθυμιάσεως τῶν φυτῶν καὶ ὑδάτων ὡς καὶ τῆς θαλάσσης, ἐὰν τὰς ἀναθυμιάσεις τῆς τελευταίας φέρωσι πρὸς ἡμᾶς οἱ ἄνεμοι. Τῶν φυτῶν αἱ ἀναθυμιάσεις λαμβάνουσι χώραν διὰ τῶν φύλλων· ἐκ τούτου ἕπεται ὅτι τὸ δένδρον ἕνεκα τοῦ μεγαλειτέρου φυλλώματος αὐτοῦ προξενεῖ μεγαλειτέραν ἀναθυμίασιν ἢ ἴσης ἐκτάσεως σπαρτά. Ἐπειδὴ μάλιστα τὸ δένδρον διὰ τῶν βαθέων ῥιζῶν ὑγρασίαν καὶ τροφὴν ἐκ μεγαλειτέρου βάθους λαμβάνει καὶ τοιουτοτρόπως περὶ τὸν κορμὸν αὐτοῦ τρέφει διάφορα φυτά, ἕπεται ὅτι ἡ ἀναθυμίασις τοῦ δένδρου πρέπει νὰ ἦναι σχεδὸν διπλασία τῆς ἀναθυμιάσεως ἴσης ἐκτάσεως φυτῶν. Κατά τινα ὑπολογισμὸν 200 δένδρα καταλαμβάνοντα ἔκτασιν ἑνὸς στρέμματος προξενοῦσιν ἀναθυμίασιν 90 στατήρων ὕδατος.

Πλὴν δὲν ἀρκεῖ ὅτι τὸ δάσος προξενεῖ διπλασίαν σχεδὸν ἀτμοσφαιρικὴν ἀναθυμίασιν, ἢ ἴση ἔκτασις σπαρτῶν, ἀλλ' ἐπενεργεῖ καὶ μηχανικῶς εἰς τὴν συντήρησιν τῶν ἀτμῶν διὰ τοῦ ὄγκου αὐτοῦ, μὴ ἀφῖνον εὐκόλως τοὺς ὑπάρχοντας ἀτμοὺς νὰ παρασυρθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνέμων καὶ κρατοῦν τὴν ἀλλαχόθεν ὑπὸ τῶν ἀνέμων προσφερομένην ὑγρασίαν. Προσέτι συντείνει καὶ εἰς τὴν διάλυσιν τῶν συννέφων, προκαλοῦν οὕτω τὴν βροχήν. Ὑποθέσωμεν π.χ. ὅτι νέφος γέμον ἀτμῶν διέρχεται διά τινος δάσους· ἐπειδή, ὡς εἴρηται, τὸ δάσος γέμει πάντοτε ἀτμῶν καὶ ἔχει ἑπομένως θερμοκρασίαν δροσερωτέραν τῆς περιστοιχούσης αὐτὸ ἀτμοσφαίρας, φυσικώτατον πρᾶγμα εἶναι νὰ καταπέσῃ ἡ θερμοκρασία καὶ νὰ ὑψωθῇ ἡ ὑγρασία τοῦ νέφους, ὅπερ ἀρκεῖ ὅπως προκαλέσῃ τὴν διάλυσιν τοῦ νέφους εἰς βροχήν. Τοὐναντίον, ὑποθέσωμεν νέφη διερχόμενα δι' ἀδένδρων μερῶν, ὧν ἡ ὑγρασία ἀφαιρεῖται ἀδιακόπως διὰ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων· φυσικῷ τῷ λόγῳ τὴν ὑγρασίαν τοῦ νέφους θέλει ἀποῤῥοφήσει τὸ διψῶν ἔδαφος καὶ ἑπομένως τὸ νέφος θέλει διασκορπισθῆ χωρὶς νὰ διαλυθῇ εἰς βροχήν.

Ἐπειδὴ ὅμως μέρος μὲν τῆς ὑπὸ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων ἀδιακόπως ἀφαιρουμένης ὑγρασίας μεταφέρεται ὑπὸ τῶν ἀνέμων, μέρος δὲ σχηματίζεται τὴν νύκτα εἰς δρόσον, δυνατὸν ἡ ὑπάρχουσα θερμοκρασία μετὰ καιρὸν νὰ μὴ δύναται νὰ ἀποῤῥοφήσῃ ὅλους τοὺς τοιουτοτρόπως συσσωρευομένους ἀτμούς, ὅπερ ἐπιφέρει τὰς καταιγίδας, τὴν μεταβολὴν τῆς διευθύνσεως τῶν ἀνέμων κ.λ.π. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἕπεται ὅτι τὸ δάσος ἔχει μεγίστην ἐπιῤῥοὴν ἐπὶ τοῦ κλίματος, διανέμον τὴν θερμοκρασίαν καὶ ὑγρασίαν τῆς ἀτμοσφαίρας ἐξ ἴσου κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς τοῦ ἔτους.

Καὶ πράγματι εἶναι γενικῶς ἀναγνωρισμένη ἀλήθεια ὅτι χῶραι, ἔνθα τὰ δάση κατεστράφησαν, ὑποφέρουσιν ἀπὸ ἀνομβρίας καὶ ξηρασίας, ὅτι τὸ βάθος τῶν ῥυάκων καὶ ποταμῶν, ἡ ἐπιφάνεια τῶν λιμναζόντων ὑδάτων ἀπὸ αἰῶνος εἰς αἰῶνα διὰ τῆς ἐξολοθρεύσεως τῶν δασῶν καταπίπτει. Οὕτω βλέπομεν εἰς ὅλα τὰ κράτη, ἔνθα τὰ δάση ἐξηφανίσθησαν, διαρκῆ ξηρασίαν καὶ

Digitized by Google

συνεχεῖς πλημμύρας, ὡς ἐν τῇ μεσημβρινῇ Γαλλίᾳ, Ἰσπανίᾳ, Ἰταλίᾳ κ.λ.π., ἔνθα ὁλόκληροι ἐπαρχίαι καίτοι ἔχουσαι καλὸν ἔδαφος ἐγένοντο ἄγονοι. Ἡ Σολωνία, ἧς τὸ ἄγονον καὶ νοσῶδες παροιμιῶδη τὴν σήμερον, ἄλλοτε, δασώδης οὖσα, ἦτο πλουσία εἰς λειβάδια καὶ ἀροσίμους γαίας, πρὸς δὲ ὑγιής.[1] Ἀπόδειξιν τούτου παρέχει καὶ ἡ ἡμετέρα χώρα. Καὶ ἀληθῶς ἐν Ἑλλάδι, μολονότι ἡ ἔκτασις τῆς παραλίας εἶναι τόσον μεγάλη (205 γεωγραφικῶν μιλίων, μὴ συμπεριλαμβανομένων τῶν νήσων) ὥστε ἓν μίλιον παραλίας ἐν μὲν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι πρὸς ἓξ ἐν δὲ τῇ Πελοποννήσῳ μόλις πρὸς τρία ἀντιστοιχεῖ,[2] καὶ ἡ θάλασσα, ὡς ἀνωτέρω ἐρρέθη, ἔχει ἐπίσης ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ κλίματος (ὅταν αἱ ἀναθυμιάσει αὐτῆς φέρωνται πρὸς ἡμᾶς ὑπὸ τῶν ἀνέμων), ἕνεκα τῆς καταστροφῆς τῶν δασῶν παρ' ἡμῖν αἱ ἐαριναὶ καὶ θεριναὶ βροχαί, αἵτινες ὡς ἐκ τῆς γεωγραφικῆς θέσεως σπανιώτεραι ἐν Ἑλλάδι εἶναι, ἐκλείπουσι σχεδὸν παντελῶς. Οὕτω δὲ διακρίνονται ἐν Ἑλλάδι κυρίως δύω ἐποχαί, ἡ τῆς βροχῆς καὶ ἡ τῆς ἀνομβρίας, φυσικὸν ἰδίωμα τοῦτο τῆς διακεκαυμένης ζώνης, εἰς ἣν ἄλλως τε ἡ Ἑλλὰς γεωγραφικῶς δὲν ἀνήκει. Δι' αὐτοῦ δὲν ἐννοοῦμεν ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἄλλοτε δασώδης οὖσα, εἶχε πολλὰς καὶ συνεχεῖς βροχάς, εἶχε δηλ. ἐν ἄλλαις λέξεσι κλίμα οἷον τῆς Γερμανίας καὶ Ἀγγλίας, διότι δὲν ἔχει καὶ τὴν γεωγραφικὴν θέσιν οἵαν αὗται, ἀλλ' ὅτι διὰ τῆς καταστροφῆς τῶν δασῶν αἱ ἐαριναὶ καὶ θεριναὶ βροχαὶ ἔτι σπανιώτεραι ἐγένοντο. Τοῦτο μαρτυρεῖ καὶ ἓν βλέμμα ἐπὶ τῶν ἀμοιρῶν δασῶν καὶ ἐπὶ τῶν δασωδῶν μερῶν τῆς ἡμετέρας χώρας. Ἐν τῷ ἀρκτικῷ μέρει τῆς Εὐβοίας λ.χ. αἱ θεριναὶ βροχαὶ εἶναι ὀλιγώτερον σπάνιαι ἢ ἐν Ἀττικῇ, ἐπίσης διαρκέστεραι καὶ ἧττον ραγδαῖαι. Δυστυχῶς ὅμως καὶ ἐκεῖ ἕνεκα καταστροφῆς τῶν δασῶν αἱ θεριναὶ βροχαὶ σπανιώτεραι ὁσημέραι γίνονται. Τίς κάτοικος τῶν Ἀθηνῶν δὲν θαυμάζει τὴν ραγδαίαν καὶ στιγμιαίαν βροχήν; Τοῦτο εἶναι λίαν εὐχάριστον, φυσικῷ τῷ λόγῳ, διὰ τὸν Ἀθηναῖον, ὅστις μέλλει νὰ ἐξέλθῃ εἰς περίπατον, διότι ἡ βροχὴ ἕνεκα τῆς ραγδαιότητος καὶ στιγμιαίας διαρκείας αὐτῆς καθαρίζει καὶ καταβρέχει τὰς ὁδοὺς κάλλιον, ἢ ἡ ἀνθρώπινος χεὶρ ἤθελε πράξει τοῦτο. Ἀλλ' ἂς ἐξετάσωμεν ποῖα ἄλλα καλὰ συνεπιφέρει ἡ πολὺ ραγδαία καὶ στιγμιαία αὕτη βροχὴ ὡς καὶ ἡ μεγάλη σπάνις αὐτῆς κατὰ τὸ θέρος. Καλὸν μὲν οὐδὲν βεβαίως, κακὰ δὲ πλεῖστα. Καὶ κατὰ μὲν τὸν χειμῶνα σχηματίζονται χείμαρροι τοσοῦτον ὁρμητικοὶ ὥστε καὶ δένδρα ἐκριζοῦσι, πλημμυροῦντες δὲ καὶ ὁλοκλήρους πεδιάδας καταστρέφουσι, καθιστῶντες αὐτὰς διὰ τῶν χαλικίων καὶ τῆς ἄμμου ἀγόνους. Πρὸς τούτοις κωλύουσι τὴν συγκοινωνίαν ἐν ᾧ κατὰ τὸ θέρος ξηραίνονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Τοῦτο εἶναι τὰ μέγιστα ἐπιβλαβὲς διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἔνθα ἥ τε ἄρδευσις διὰ τήν, ὡς εἴρηται, σπάνιν τῶν θερινῶν βροχῶν ἕνεκα τῆς γεωγραφικῆς θέσεως ἀναγκαία καθίσταται καὶ ἡ ἔλλειψις πρὸς τοῦτο μεγάλων ποταμῶν καὶ ἀπὸ τῆς ἀτμοσφαίρας ἀνεξαρτήτων πηγῶν μεγάλη.

Ἡ δυσανάλογος αὕτη διανομὴ τῆς θερμοκρασίας καὶ ὑγρασίας ἔχει ἐπίσης μεγίστην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς βλαστήσεως, διότι ἐν ᾧ φυτά τινά, ὡς ἰδίως οἱ δημητριακοὶ καρποί, ἀντέχουσι μὲν εἰς ἱκανὸν ψῦχος ἀπαιτοῦσιν ὅμως καὶ ἱκανὴν θερμοκρασίαν ὅπως ὡριμάσωσιν, ἕτερα, καίτοι μὴ ἔχοντα ταύτης ἀνάγκην, εἰς ὀλίγον ψῦχος καταστρέφονται. Εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν δασῶν ἀποδίδεται ἡ μεταβολὴ τῆς ἡμετέρας αὐτοφυοῦς βλαστήσεως. Φυτὰ τὰ ὁποῖα ἄλλοτε ἐβλάστανον παρ' ἡμῖν, τὴν σήμερον δὲν βλαστάνουσι.[1] Τοῦτο δὲ εὐκόλως ἐξηγεῖται, διότι ὅλας τὰς πρὸς βλάστησιν ἀναγκαίας στερεὰς οὐσίας λαμβάνουσι τὰ φυτὰ διὰ τῶν ριζῶν καὶ πάλιν μόνον εἰς διαλελυμένην κατάστασιν. Τὸ γενικὸν μέσον διαλύσεως εἶναι τὸ ὕδωρ. Ἡ συνήθης πρὸς λίπανσιν τῶν ἀγρῶν ἐν χρήσει ἄσβεστος (ἕνωσις ἐσβεσμένης καὶ ἀνθρακικῆς ἀσβέστου) ἔχει χρείαν πρὸς διάλυσιν αὐτῆς εἰς συνήθη θερμοκρασίαν 779 μερῶν ὕδατος, δηλ. ἐὰν φυτόν τι πρὸς βλάστησιν ἔχῃ χρείαν ἑνὸς μέρους ἀσβέστου, ἐὰν μὲν ἡ ἄσβεστος ἦναι ἐσβεσμένη, ἔχει ἀνάγκην 779 μερῶν ὕδατος, ἐὰν δὲ ἀνθρακικὴ ἄσβεστος, 10,000 μερῶν. Ἐν γένει ἀντέχουσι τὰ φυτὰ εἰς πολὺ μεγαλειτέραν ὑγρασίαν ἢ οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ ζῶα.

Πέριξ πηγῆς βλαστάνει καὶ πρασινίζει τὸ πᾶν, καὶ ἐκεῖ μάλιστα, ἔνθα ἕνεκα τῶν ἀναθυμιάσεων ζῶα καὶ ἄνθρωποι δὲν δύνανται νὰ ζήσωσι, χαίρουσι τὰ φυτὰ ἐξαιρέτου βλαστήσεως. Οὐχ ἧττον ἡ ὑπὲρ τὸ μέτρον ὑγρασία εἶναι καὶ διὰ τὰ φυτὰ ἐπιβλαβής, καθόσον διὰ τῶν ἀτμῶν μειοῦται ἡ πρὸς βλάστησιν ἀναγκαία θερμότης. Τοὐναντίον ἀντέχουσιν ἄνθρωποι καὶ ζῶα εἰς μείζονα μετὰ ξηρασίας συνδεδεμένην θερμότητα.

Τέλος εἶναι περιττόν, νομίζω, νὰ εἴπωμεν ὅτι τὸ δάσος, ἔχον ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ κλίματος, ἔχει ἐπιρροὴν καὶ ἐπὶ τῆς ὑγείας τῶν κατοίκων. Ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν ἐξοχῶν ζῶσι περισσότερον τῶν κατοίκων τῶν πόλεων κατὰ μέσον ὅρον ἔχει αἴτιον μεταξὺ τῶν ἄλλων τὰ δάση τὰ ὁποῖα καθίστησι τὴν ἀτμοσφαῖραν ὑγιᾶ. Πρὸς τούτοις ἡ ἀπογύμνωσις τοῦ ἐδάφους ἄλλα μὲν μέρη ἀποξηραίνει, εἰς ἄλλα δὲ προκαλεῖ τὸν σχηματισμὸν ἑλῶν καὶ τελμάτων, αἴτιον τῶν ἐνδημικῶν πυρετῶν.

Ἴδωμεν νῦν πῶς χρησιμοποιεῖται τὸ εἰς οὐ-

1. Παράβαλε F. Lemaire, Histoire des antiquités de la ville et du duché d'Orléans, 27.
2. Παράβαλε Meyer, Conversations Lexicon, VIII, 75.

1. Περὶ τούτου πραγματεύεται ἐν ἐκτάσει ὁ Frans ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ Klima und Pflanzenwelt in der Zeit.

Digitized by Google

δεμίαν ἄλλην καλλιέργειαν ἰδιάζον ἔδαφος διὰ τοῦ δάσους καὶ ὁποίαν ἐπιῤῥοὴν ἔχει τὸ δάσος ἐπὶ τῆς γονιμότητος τοῦ ἐδάφους.

Τὸ δάσος καθίστησι καὶ τὰ κατάξηρα καὶ ὅλως πετρώδη καὶ ἑπομένως πάσης ἄλλης καλλιεργείας ἀνεπίδεκτα μέρη προσοδοφόρα, διότι τοῦτο εἶναι ἀναντιῤῥήτως τὸ ἔδαφος τῶν δασῶν. Παρετηρήθη μάλιστα ὅτι πολλάκις τὸ πετρῶδες συμβάλλει εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ ξύλου.[1] Τοῦτο, εἶναι ἀληθὲς, ἰσχύει μᾶλλον περὶ τῆς πεύκης καὶ ἐλάτης· ἡ δρῦς προτιμᾷ τὰς πεδιάδας καὶ τὴν παχεῖαν γῆν.

Ἐπίσης τὸ δάσος καθίστησι καὶ τὰ ἕνεκα τῆς μεγάλης κατωφεροῦς κλίσεως αὐτῶν εἰς οὐδεμίαν ἄλλην καλλιέργειαν ἰδιάζοντα μέρη προσοδοφόρα, διότι ἐν ᾧ εἰς κατωφέρειαν 20 μοιρῶν τὸ ἄροτρον δὲν ἐργάζεται καὶ εἰς 30 μοιρῶν ἡ καλλιέργεια λειβαδίων ἀδύνατος, τὰ δένδρα τελεσφοροῦσι καὶ ἐπὶ κατωφερείας 40 μοιρῶν.[2] Παρετηρήθη μάλιστα ὅτι ἐπὶ κατωφεροῦς μέρους ἕνεκα τῆς μεγαλειτέρας χωρητικότητος ἀτμοσφαίρας περισσοτέρα ξυλεία παράγεται.[3] Τὸ δάσος χρησιμεύει ὡς πρόχωμα διὰ τὴν συντήρησιν τῆς γονιμότητος τοῦ ἐδάφους. Τοιουτοτρόπως διὰ τῶν δασῶν πολλὰ μέρη διατηροῦνται γόνιμα, τὰ ὁποῖα ἄλλως ἤθελον κατασταθῆ ὅλως ἄγονα, ἕνεκα τοῦ παγετώδους φυσήματος τοῦ βοῤῥᾶ ἢ τῆς ἄμμου τῆς φερομένης ὑπὸ τῶν θαλασσίων ἀνέμων. Εἰς τὴν πεύκην τὴν παράλιον ὀφείλεται ἡ μὴ περαιτέρω προχώρησις τῶν θινῶν τῆς Γασκωνίας καὶ ἡ διάσωσις τῶν δύω ἐπαρχιῶν Landes καὶ Gironde ἀπὸ τῆς ἄμμου, ἣν συνεπιφέρει ἡ πάντοτε ἐκεῖ προχωροῦσα πλημμύρα. Ἐπίσης αἱ φυτεῖαι πέριξ τοῦ Anvers ἐβελτίωσαν τὴν ἀτμοσφαῖραν καὶ μετέβαλον ἀγροὺς ἀγόνους πρὸς πᾶσαν καλλιέργειαν εἰς ἀγροὺς γονίμους.[4]

Διὰ τῶν δασῶν, ἕνεκα τῶν συγκρατουσῶν τὴν γῆν ῥιζῶν τῶν δένδρων, προφυλάττεται ἡ απογύμνωσις τοῦ ἐδάφους. Τὸ φύλλωμα τοῦ δένδρου ἀφίνει μόνον ὀλίγας σταγόνας νὰ πέσωσιν ἐπὶ τῆς γῆς· αἱ πλεῖσται πίπτουσαι ἐπὶ τῶν φύλλων διασκορπίζονται, καὶ μέγα μέρος αὐτῶν μεταβάλλεται πάλιν εἰς ἀτμὸν πρὶν ἢ φθάσῃ τὸ ἔδαφος. Τοῦτο ἐπιφέρει ὥστε ἡ βροχὴ νὰ μὴ πίπτῃ τόσῳ ῥαγδαία ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ὅπερ λίαν σημαντικὸν διὰ τὸ ἔδαφος εἶναι, καθόσον ἡ ῥαγδαία βροχὴ σκάπτει καὶ παρασύρει ὅλον τὸ λεπτὸν χῶμα, ὥστε τὸ ἔδαφος λαμβάνει βραχοειδῆ ὄψιν. Ἐπίσης εἰς τὸ ἔδαφος ὁ κορμὸς καὶ οἱ θάμνοι χρησιμεύουσιν ὡς πρόχωμα ἐναντίον τῆς βροχῆς· ἰδίως μάλιστα τὸ βρύον, τὸ ὁποῖον, ὡς σπόγγος, τὸ ὕδωρ ἐκμυζᾷ καὶ φέρει ἐντὸς τῆς γῆς. Συγκρίνομεν μετὰ ῥαγδαίαν βροχὴν δύω ἐπίσης ἀποτόμους κατηφόρους, ἐξ ὧν ὁ εἷς γυμνὸς, ὁ ἄλλος πυκνῶς διὰ βρύων πεφυτευμένος εἶναι. Ἐν ᾧ εἰς ἐκεῖνον τὸ ὕδωρ ἄνευ κωλύματος ἐξ ὅλων τῶν μερῶν καταπίπτει, ὅπως ἑνωθῇ κάτω εἰς ῥύακα, χαράξῃ αὔλακας εἰς τοὺς ἀγροὺς κ.λ.π., εἰς τοῦτον τοὐναντίον παρατηρεῖ τις μόνον μικροὺς τινὰς αὔλακας, οἵτινες ὅλως ἀβλαβεῖς εἶναι. Τὸ πλεῖστον ὕδωρ φέρει τὸ βρύον διὰ τῶν ῥιζῶν ἐντὸς τῆς γῆς· διὰ τούτου δὲ ἐξηγεῖται ὅτι τὰ δάση εἶναι ἡ πατρὶς τῶν πλείστων πηγῶν.

Τέλος ἔχομεν καὶ μίαν ἔμμεσον ἐπενέργειαν τοῦ δάσους νὰ παρατηρήσωμεν. Κατὰ τὰς συνήθεις πλημμύρας τοῦ ἔαρος ἢ ἐν καιρῷ αἰφνιδίου δρόσου (Thauwetter) εἶναι μεγάλης σημασίας ἐὰν ἐκτεταμένα δάση τὴν ἀνάλυσιν τῆς χιόνος βραδύνωσι. Κατὰ τὸ ἔαρ ἐθερμαίνετο ὡς εἴδομεν τὸ δάσος βραδύτερον ἢ ὁ ἀγρὸς, καὶ τοῦτο ἐφαίνετο ὡς ζημία· αὕτη ἡ ζημία ὅμως ἐξουδενίζεται ἀπέναντι τῆς μεγάλης ὠφελείας ἣν τὸ δάσος κατὰ τὰς πλημμύρας τοῦ ἔαρος παρέχει, ἐμποδίζον τὴν ταχεῖαν ἀνάλυσιν τῆς χιόνος. Τοιουτοτρόπως εὑρίσκει τὸ ὕδωρ καιρὸν νὰ κατασταλάξῃ εἰς τὴν γῆν, ὅπως ἀναφανῇ βραδύτερον ὡς πηγὴ καὶ τὸ θέρος συντηρήσῃ ῥύακας καὶ ποταμοὺς ἐπὶ μετρίας ἐπιφανείας.

Ἕπεται τὸ τέλος. — Α. Γ. ΤΟΜΠΑΖΗΣ.

1. Παράβαλε Cotta, Anweisung zum Waldbau, 242.
2. Παράβαλε von Berg Forstwirchaftliche Lehre, 54.
3. Παράβαλε Hartig Lehrburch fur Foerster, 44.
4. Παράβαλε M. Baude, Les côtes de la Manche, «Revue des deux Mondes», 15 janvier 1859.

Η ΕΚΔΡΟΜΗ ΤΟΥ BERNARDIN DE SAINT-PIERRE[1]

Ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ, ὑπὸ Α. Μ. Ἰδρωμένου.

Πρέπει νὰ σπουδάσῃ τις τὴν φύσιν, νὰ περιέλθῃ τὸν κόσμον, νὰ ἐξετάσῃ καὶ συγκρίνῃ τὰ ἀναρίθμητα προϊόντα αὐτοῦ, νὰ παρατηρῇ τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν λαῶν, ἵνα οὕτως σχηματίσῃ ἐν τῷ νῷ συνοπτικὴν, ὡς εἰπεῖν, εἰκόνα τοῦ παντός. Τοῦτο ἔπραξεν ὁ Bernardin de Saint-Pierre. Πεπροικισμένος ἐκ φύσεως διὰ ζωηροῦ χαρακτῆρος, ἱκανώτατος παρατηρητὴς, καὶ ἀληθὴς φιλάνθρωπος, διῆλθε θαλάσσας, διέτριψε παρὰ τοῖς ἀγρίοις, ἐπεσκέφθη τὰς νήσους, τὰ ὄρη, τὰς ἐρήμους τῆς Ἀφρικῆς· καὶ συλλέξας ὅ,τι περιεργότερον καὶ μᾶλλον ἐνδιαφέρον ἠδυνήθη νὰ εὕρῃ ἐν τοῖς κλίμασιν ἐκείνοις, ἐπανῆλθεν εἰς Γαλλίαν ὅπως τακτοποιήσῃ τὸ ἔργον αὐτοῦ, καὶ ἐδημοσίευσε τὰς *περὶ τῆς φύσεως μελέτας*, αἵτινες κατέταξαν αὐτὸν μεταξὺ τῶν ἐγκρίτων συγγραφέων τοῦ ΙΗ' αἰῶνος.

Τίς ἐξ ἡμῶν ἠδυνήθη ἄνευ ζωηρᾶς καὶ βαθείας συγκινήσεως ν' ἀναγνώσῃ, καὶ τίς δὲν ἀναγινώσκει αὖθις μετ' ἴσου καὶ νέου διαφέροντος τὰ κατὰ Παῦλον καὶ Βιργινίαν; Ὁποία θελκτικὴ εἰκὼν τῆς φιλίας ἥτις ἐξισοῖ πάσας τὰς τάξεις καὶ προσεγγίζει πᾶσαν ἀπόστασιν! ὁποῖαι ἐπαγωγοὶ περιγραφαὶ τρυφερωτάτου ἔρωτος παιδιόθεν

1. Γεννηθέντος ἐν Γαλλίᾳ τῷ 1737, θανόντος τῷ 1814.

Digitized by Google

συλληφθέντος, ἀγνοῦ ἐκ τῆς κοσμιότητος καὶ τηρηθέντος μέχρι θανάτου! ὁποία φοβερὰ ἀλλὰ καὶ σωτηρία ἀπεικόνισις τῆς φιλοδοξίας νικώσης τὴν μητρικὴν στοργὴν ἐπὶ κοινῇ καταστροφῇ δύο οἰκογενειῶν ἃς εἶχε συνενώσῃ ἡ τύχη πρὸς ἀμοιβαίαν ἀντίληψιν καὶ ἀγάπην! Ὦ! πῶς νὰ μὴ μεμφθῇ τις τὴν κυρίαν Λατούρ! πῶς νὰ μὴ ἐνδιαφερθῇ ὑπὲρ τοῦ Παύλου! πῶς νὰ μὴ κλαύσῃ τὴν Βιργινίαν!

Τὸ εὐφυὲς καὶ τόσῳ συγκινητικὸν τοῦτο πόνημα κατέστη ἐπίσημον ἐν τῇ γραμματολογίᾳ· ἤρεσε εἴς τε τὸν ποιητὴν καὶ τὸν φυσιοδίφην· κατεπτόησε τοὺς φιλοδόξους γονεῖς· συνέσφιγξεν ἐπὶ μᾶλλον τοὺς ἱεροὺς δεσμοὺς τῆς παιδικῆς ἡλικίας, καὶ ἀπέδωκε δικαιοσύνην εἰς τὴν μερίδα ἐκείνην τῆς ἀνθρωπότητος ἥτις, ἕνεκα τῆς διαφόρου χροιᾶς, παρέσχε πολλάκις ἐνδοιασμοὺς περὶ τῆς ἀξίας τῶν αἰσθημάτων αὐτῆς. Δὲν ὑπῆρξε μαῦρος μὴ θελήσας νὰ μιμηθῇ τὸν Δομίγγον· οὐδὲ λευκὸς μὴ ἐπιθυμήσας ὑπηρέτην τόσῳ πιστόν. Τὰ κατὰ Παῦλον καὶ Βιργινίαν κατέστησαν ἐνδιαφέροντα εἰς τοὺς πάσης τάξεως, παντὸς φύλου, καὶ πάσης ἡλικίας ἀνθρώπους. Ἡ καλλιτεχνία ἐπελήφθη αὐτῶν καὶ ἐφιλοτέχνησεν αὐτὰ πολυτρόπως. Οἱ οἰκογενειάρχαι ἠθέλησαν νὰ ἀπονείμωσι τὰ ὀνόματα ἐκεῖνα εἰς τὰ τέκνα αὐτῶν, διότι ἀνεπόλουν τόσῳ γλυκείας ἀναμνήσεις· ἑνὶ λόγῳ, τὸ μυθιστόρημα ἐκεῖνο μετεφράσθη εἰς ὅλας τὰς γλώσσας, καὶ ὁ συγγραφεὺς αὐτοῦ ηὐτύχησε νὰ τὸ ἴδῃ διαδοθὲν μέχρι τῶν ὀχθῶν ὅθεν εἶχεν ἀρυσθῇ τὰ πρῶτα στοιχεῖα.

Καλὴ ἐπιτυχία διεγείρει φυσικῶς τὴν ἐπιθυμίαν ἑτέρας· ὁ πρὸς τὰ γράμματα ἔρως εἶναι ἀκόρεστος. Ὅθεν ὁ Bernardin de Saint-Pierre, ἀφ' οὗ περιέγραψε πάντα τὰ πλούτη τῆς φύσεως, συνέλαβε τὸ σχέδιον νὰ θέλξῃ τοὺς ἀναγνώστας αὐτοῦ διὰ τῆς εἰκόνος εὐτυχίας διηνεκοῦς κατ' ἰδίαν καὶ ἐν παραβύστῳ αὐξανομένης. Ἐκ τῆς ἰδέας ταύτης ἐμφορούμενος ἤρχισε τὴν συγγραφὴν τῆς Ἰνδικῆς Καλύβης. Παραδοθεὶς δὲ εἰς τὸ ἔργον τοῦτο μετ' ἰδιαιτέρας ἀφοσιώσεως, ἐνόμισεν ὅτι διατρίβων ἐν τῇ ἐξοχῇ θὰ ἔδιδεν εὐχερέστερον εἰς τὴν φαντασίαν τὴν προσφυεστέραν ἐκείνην χροιὰν καὶ ὁμοιαλήθειαν, αἵτινες χαρακτηρίζουσι πᾶν ὅ,τι ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ γλαφυροῦ καὶ ἀφελοῦς αὐτοῦ καλάμου. Διὸ κατέλιπε τοὺς Παρισίους καὶ μετέβη εἰς τὸ χωρίον Etiolle, κείμενον μεταξὺ τοῦ Σηκουάνα καὶ τοῦ δάσους Senart, καὶ ᾤκησεν ἐν τῷ πύργῳ οὗ τινος ὁ πλούσιος καὶ εὐγενὴς κύριος ἐθεωρεῖτο εὐτυχὴς περιστοιχούμενος ὑπὸ διακεκριμένων λογίων καὶ ἀριστοτεχνῶν, θαυμαστὴς διατελῶν αὐτῶν καὶ φίλος. Ὁ Bernardin de Saint-Pierre εἶχε τὸ αὐτὸ κατάλυμα ὅπερ ἄλλοτε ὁ Colardeau· ἐπιγραφαὶ δέ τινες ἰδιόγραφοι τοῦ προσφιλεστάτου ἐκείνου ποιητοῦ ἐμαρτύρουν ὅτι ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ εἶχεν ἀρχίσῃ τὴν ἐπιστολὴν «τῆς Ἐλίζας πρὸς Ἀβελάρδον.» Τὸ οἴκημα ἐκεῖνο ἐν τῇ πτέρυγι τοῦ πύργου, ἦτό πως κεχωρισμένον καὶ ἀπετέλει τὴν ἐν αὐτῷ διαμονὴν τερπνοτάτην, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν ὑπερεῖχε τῆς πόλεως Corbeil καὶ τῶν ὡραίων περιχώρων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἔβλεπε μέρος τοῦ ἀπεράντου δάσους, οὗ τινος ἡ θέα ἀποτελεῖ καλὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν πλουσίαν καὶ ποικίλην πεδιάδα περὶ ἣν ἑλίσσεται ὁ Σηκουάνας, ὅστις, ῥέων, φέρει εἰς τὴν πρωτεύουσαν τὰ προϊόντα τῶν εὐφορωτέρων ἐπαρχιῶν τῆς Γαλλίας.

Ὁ Bernardin de Saint-Pierre ὁτὲ μὲν ὑπήγαινε νὰ καθήσῃ ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ ἐκείνου ἐγκαταλελειμένος εἰς τὴν μυστικὴν γοητείαν βαθείας σκέψεως καὶ γλυκείας μελαγχολίας· ὁτὲ δὲ ἐβάδιζε πρὸς τὸ δάσος Senart καὶ ἀφίνετο εἰς τὴν ἔμπνευσιν τῆς λαμπρᾶς αὐτοῦ φαντασίας, διερχόμενος τοὺς χειμάῤῥους καὶ τὰς ἀγρίας θέσεις αἵτινες τῷ παρουσιάζοντο. Ἡ ἐκδρομὴ αὕτη τῷ παρεῖχε μοναδικὸν θέλγητρον. Ἐνόμιζεν ὅτι ἔβλεπε τοὺς μαύρους κρημνοὺς καὶ τὰς σιωπώσας ἐρήμους τῆς Ἀφρικῆς ἐν αἷς τοσάκις εἶχε μελετήσῃ τὰ μυστήρια τῆς φύσεως, καὶ εὐχαριστήσῃ τὴν πρὸς τὴν μοναξίαν κλίσιν του. Στρεφόμενος τυχὸν εἰς τερπνὴν κοιλάδα περιβρεχομένην ὑπὸ διαυγοῦς ῥύακος, ἐνόμιζεν ὅτι εὑρίσκετο ἐν τῇ νήσῳ τῆς Γαλλίας, παρὰ τὴν ὄχθην τῶν Λατανιέρων· ἐὰν ἀνέβαινεν εἰς ἄλσος παλαιῶν δένδρων δι' ὧν διέκρινε τὴν κορυφὴν κωδωνοστασίου χωρίου τινός, ἐφαντάζετο ὅτι ἦτο πλησίον τῶν βράχων τοῦ Λουδοβικείου λιμένος, καὶ ὅτι διέβλεπε τὴν ἐκκλησίαν τῶν Βουκίτρων· τέλος, ἐὰν ἀπήντα δύο καλύβας ποιμενικάς, οὐχὶ πολὺ ἀφεσώσας ἀλλήλων, ἐπίστευεν ὅτι ἔβλεπε τὰς κατοικίας τῆς Μαργαρίτας καὶ τῆς κυρίας Λατούρ· καὶ ἡ ἠχὼ αἴφνης ἀπαντῶσα εἰς τὰς κραυγὰς τῶν ὑλοτόμων ἢ τῶν ποιμένων, τῷ ἐφαίνετο ἐπαναλαμβάνουσα τὰ προσφιλῆ ὀνόματα Παῦλος, Βιργινία.

Ἡμέραν τινὰ φθινοπώρου, καθ' ἣν ὁ ἀνατέλλων ἥλιος ἀνήγγελλεν αἴθριον οὐρανὸν καὶ ὡραιοτάτην αὐγήν, ὁ Bernardin de Saint-Pierre, φερόμενος ἐκ τοῦ λαμπροῦ θεάματος ὅπερ προὐτίθετο νὰ περιγράψῃ, ἐξέρχεται τοῦ χωρίου Etiolle καὶ εἰσδύει εἰς τὸ δάσος χωρὶς νὰ προσέξῃ εἰς τὰς ἀτραποὺς ἃς τυχαίως διήρχετο. Ὅθεν ἀφ' οὗ περιεπάτησεν ἐπί τινας ὥρας, θελήσας νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν πύργον ἵνα παρευρεθῇ εἰς τὸ πρόγευμα, εἰς ὃ τακτικῶς συνήρχοντο πάντες οἱ συγκατοικοῦντες ἐκεῖ, καὶ μὴ εὑρίσκων πλέον τὸν δρόμον, περιεπλέχθη διὰ περιστροφῶν ἀνεπαισθήτως ὡς ἐν λαβυρίνθῳ ἀδιεξόδῳ. Ἐνόησε τότε ἐκ τῆς τροπῆς τῶν σκιῶν πόσον ἡ ἡμέρα εἶχε προβῇ· καί, ταχύνας τὸ βῆμα, ἔφθασε τέλος εἰς τὸν δρόμον, ἤ, μᾶλλον εἰπεῖν, εἰς τὴν δημοσίαν ὁδόν, ἀπὸ τῆς μακρᾶς ἀπόψεως τῆς ὁποίας ἐνόησεν ὅτι ἔπρεπε πολὺ ἀκόμη νὰ περιπατήσῃ ἕως

Digitized by Google

οὗ φθάσῃ εἰς τὸ ἄκρον τοῦ δάσους.—Ὁ κόπος καὶ ἡ πεῖνα ἐβράδυναν τότε τὸ ἀβέβαιον βάδισμά του, καὶ τὸν ἠνάγκασαν νὰ καθήσῃ ὑπὸ ἀμφιλαφῆ δρῦν, περὶ ἣν ἐξετείνετο ὡραία χλόη.

Ἐνταῦθα ἐπ' ὀλίγον ἀναπαυθείς, ἔμελλε ν' ἀναλάβῃ τὸν δρόμον ἐγκαταλιπόμενος εἰς τὴν τύχην, καὶ ν' ἀκολουθήσῃ τὴν κυρίαν ὁδὸν, ἥτις τῷ ἐφαίνετο διερχομένη ὅλον τὸ δάσος, ὅτε αἴφνης ἤκουσε μακρόθεν ἠχοῦν κέρας κυνηγῶν, καὶ πολλὰς ὑλακὰς κυνῶν, προσερχομένων ὅπου εὑρίσκετο. Περιέμεινε λοιπὸν νὰ διέλθῃ ἐγγύθεν κυνηγός τις, παρ' οὗ νὰ μάθῃ τὸν δρόμον, καὶ ὅπως λάβῃ τι πρὸς ἀναψυχήν. Οὐδ' ἠπατήθη εἰς τὴν προσδοκίαν, διότι ἔφθασαν ἀμέσως ἐκεῖ τινες πρόσκοποι καὶ κυναγωγοὶ τῶν θηρευτῶν· οὓς καὶ ἠρώτησε τίς ὁ εἰς Etiolle ἄγων δρόμος. Ὢ! ἀπέχεις παρὰ πολύ, ἀπαντᾷ εἷς ἐξ αὐτῶν· καὶ διὰ νὰ ὑπάγῃς ἐντεῦθεν εἰς τὸν τόπον περὶ οὗ ἐρωτᾷς, πρέπει νὰ διατρέξῃς τοὐλάχιστον δύο λεύγας.—Δύο λεύγας! λέγει αὐτός. Ἐγὼ δὲν θὰ δυνηθῶ νὰ τὰς διέλθω ἐὰν δὲν εὐαρεστηθῆτε πρῶτον νὰ μοὶ δώσητέ τι ἵνα ἀναλάβω τὰς δυνάμεις μου, ἐξαντληθείσας ἐκ τοῦ καμάτου καὶ τῆς δίψης.

Ἅμα εἶπεν οὕτω ὅλη ἡ συνοδία τῶν κυνηγῶν, ἐν οἷς καί τινες Μαῦροι οὓς αὐτὸς παρετήρει μετὰ πολλῆς συγκινήσεως, ἔσπευσαν νὰ τῷ προσενέγκωσιν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ τὸν ἀναψύξῃ. Οὐδεὶς αὐτῶν ἐγίνωσκε τίς ἦτο ἐκεῖνος· ἀλλὰ τὸ σεβάσμιον πρόσωπόν του, ἡ πολιὰ καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων καταβαίνουσα κόμη, καὶ ὁ διαπεραστικὸς ἦχος τῆς φωνῆς του ὅστις ἐφαίνετο ἐπιτάττων ἐν ᾧ παρεκάλει, ἰσχυρῶς αὐτοὺς συνεκίνησε. Τῷ εἶπον ὅτι οἱ κυριώτεροι ἰδιοκτῆται τῶν πλησιοχώρων εἶχον συνενωθῇ πρὸς μεγάλην θήραν ὅπως ἐλευθερώσωσι τὸν τόπον ἐκ τῶν ἀγρίων θηρίων ἅτινα τὸν ἐλυμαίνοντο· καὶ ὅτι ὅλη ἡ συντροφία ἔφθανε μετ' ὀλίγον ἐκεῖ, ὡς εἰς τόπον γενικῆς συναθροίσεως.

Ἐν τούτοις ἔφθασαν ὅλοι οἱ κυνηγοὶ καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες αὐτοὺς πολῖται, οἵτινες χαίροντες διὰ τὴν ἄγραν παρεσκευάζοντο νὰ τὴν ἑορτάσωσι διὰ γεύματος ἐν ὑπαίθρῳ, οὗ τινος ἡ εὐθυμία διήγειρεν ἔτι μᾶλλον τὴν ὄρεξίν των. Οἱ μὲν χαιρετῶσι τὸν σεβαστὸν ἀλλ' ἄγνωστον γέροντα καὶ ἐρωτῶσιν ἀλλήλους τίς ἦτο· ἄλλοι δὲ ἐπὶ τῇ πληροφορίᾳ τῶν κυναγωγῶν τὸν πλησιάζουσι, τὸν πείθουσι νὰ καθήσῃ μεταξὺ αὐτῶν, καὶ δὲν σκέπτονται εἰμὴ πῶς νὰ ἀποδώσωσιν εἰς τὸ γῆρας τὴν προσήκουσαν εὐλάβειαν· ὅτε νέος τις κυνηγός, πλούσιος τραπεζίτης τῶν Παρισίων, φθάσας τελευταῖος ἀπὸ ῥυτῆρος ὅπως μετάσχῃ καὶ αὐτὸς τῆς διασκεδάσεως ἐκείνης, διαμιᾶς σαματᾷ, καὶ ἀποκαλυπτόμενος κραυγάζει: «Τίνα βλέπω ἐνταῦθα! τὸν κύριον Bernardin de Saint-Pierre!...» Εἰς τὸ ὄνομα τοῦτο πάντες οἱ σύντροφοι τοῦ τελευταίου κυνηγοῦ τρέχουσι κύκλῳ τοῦ περιφανοῦς ἐρημίτου, μακαρίζοντες ἑαυτοὺς διὰ τὸ ἀπάντημα. Ἀλλ' ἐπὶ πᾶσιν οἱ μᾶλλον ἐκπλαγέντες, καὶ περισσότερον συγκινηθέντες, ἦσαν οἱ παρακολουθοῦντες ὡς μάγειροι τοὺς κυνηγοὺς μαῦροι, οἵτινες πρὸ πολλοῦ διατρίβοντες ἐν Γαλλίᾳ εἶχον τοσάκις ἀναγνώσῃ τὸν Παῦλον καὶ τὴν Βιργινίαν. Οὗτοι κατὰ πρῶτον μένουσι θεώμενοι μετὰ πολλοῦ σεβασμοῦ αὐτὸν τὸν Bernardin de Saint-Pierre, τὸν φίλον τῶν μαύρων καὶ τὸν εὔγλωττον αὐτῶν ὑπερασπιστήν. Εἶτα; διαμιᾶς, δραμόντες πρὸς αὐτόν, τὸν περιστοιχίζουσι καὶ περιπτύσσονται· οὐδὲ ὁ σεβασμὸς ὃν οὗτος ἐμπνέει, οὐδὲ ἡ ἀτονία αὐτοῦ ἠδύνατο νὰ τοὺς ἀναχαιτίσῃ. Καταφιλοῦσιν αὐτοῦ καὶ τὰ ἐνδύματα καὶ τὴν κόμην, καὶ ὁ φιλάνθρωπος ἐκεῖνος, ἐνῷ πρὸ ὀλίγων στιγμῶν ἐνομίζετο μόνος καὶ ἄνευ τῆς ἐλαχίστης βοηθείας, αἴφνης εὑρίσκεται ἐν τῷ μέσῳ πολυαρίθμων φίλων, οἵτινες τῷ ἐπιδαψιλεύουσι παντοῖα δείγματα σεβασμοῦ· ἐφαίνετο ὡς ἡγεμὼν δι' ἑνὸς βλέμματος ὁρίζων τὰς τύχας λαοῦ εὐτυχοῦς, καταγοητευμένου ἐκ τῆς παρουσίας του.

Οὐδέποτε διασκέδασις ὑπῆρξε τερπνοτέρα τῆς ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ. Ἡ εὐθυμία καὶ οἱ χαριεντισμοὶ ἑνοῦνται μετ' εὐφροσύνων καὶ ζωηρῶν ἐντυπώσεων. Ὁ Bernardin de Saint-Pierre, συναρπαγεὶς ἐκ τῆς ἀγαλλιάσεως τῆς συντροφίας ἐκείνης, ἐγκαταλείπεται εἰς ὅλην τὴν ζωηρότητα τοῦ χαρακτῆρός του. Πᾶν ὅτι λέγει εἶναι λαμπρὸν καὶ ἐκφραστικώτατον! Ὢ πῶς τὰ λόγια αὐτοῦ ἀμέσως ἐπαναλαμβάνονται. Οἱ μαῦροι τεθέντες ὄπισθεν αὐτοῦ, διαφιλονεικοῦσιν ἀμοιβαίως τὴν τιμὴν τοῦ νὰ τὸν ὑπηρετῶσιν. Ἀνήκει εἰς ἐμέ, λέγει ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν ἐν τῷ ἐγχωρίῳ ἰδιώματι, διότι εἶμαι ὁ πρεσβύτερος καὶ καλοῦμαι Δομίγγος. — Τοιοῦτον ὄνομα, προσέθηκεν ἕτερος μαῦρος, εἶναι ἔντιμον. Δὲν πρέπει νὰ τὸ φέρῃ ἢ ὁ ἀγαθὸς μαῦρος, ὅστις πρέπει νὰ ὑπηρετῇ τὸν κύριον ὡς πιστὸς δοῦλος.—Ἀλλά, ὑπολαμβάνει ὁ Δομίγγος, ἡ σύζυγός μου ὀνομάζεται Μαρία, καὶ ὁ κύων μου ὀνομάζεται Πιστός.... Λέγων δὲ ταῦτα δεικνύει ἕνα τῶν ταχυτέρων θηρευτικῶν κυνῶν, εἰς ὃν νεύσας νὰ πλησιάσῃ, λέγει· Ὕπαγε ταχέως νὰ θωπεύσῃς τὸν ἀγαθὸν ἐκεῖνον γέροντα, καὶ νὰ τῷ φιλήσῃς τὰς χεῖρας. Αὐτὸς κάλλιστα ὑπερήσπισεν ἡμᾶς, τοὺς πτωχοὺς μαύρους, ἐναντίον τῶν κακῶν οἵτινες ἤθελον νὰ μᾶς ἀφανίσωσιν. Ὁ κύων τρέχει ἀμέσως καὶ τίθεται εἰς τοὺς πόδας τοῦ συγγραφέως τοῦ Παύλου καὶ Βιργινίας.—Δίκαιον εἶναι, λέγει εἷς τῶν εὐθύμων νέων τῆς συντροφίας, ὅπως ὁ Bernardin de Saint-Pierre ἀποπλανηθεὶς εἰς τὰ δάση ἀπολαύσῃ τῶν θωπειῶν τοῦ Πιστοῦ.—Ὢ οὐδέποτε θὰ δοκιμάσω εὐχαρίστησιν ἀληθεστέραν καὶ ζωηροτέραν, προσέθηκεν ὁ καλὸς γέρων, ἀποδίδων εἰς τὸν κύνα ἄλλας τόσας περιποιήσεις. Ἀλλὰ πάντες οὗτοι οἱ ἐγκάρδιοι καὶ χα-

Digitized by Google

ριέντες τρόποι, προσέθηκε, δὲν θὰ μὲ κάμωσι νὰ λησμονήσω ὅτι εὑρίσκομαι δύο λεύγας μακρὰν τοῦ Etiolle, καὶ ὅτι ἡ ἀπουσία μου θὰ προξενῇ μεγάλην ἀνησυχίαν εἰς πολλοὺς τῶν ἐκεῖ. Ἐπιτρέψατε, λοιπὸν, ἀγαθοί μου φίλοι, ν' ἀποχωρισθῶ ὑμῶν ὅπως ὑπάγω νὰ καθησυχάσω ἐκείνους οὓς τὴν πρωΐαν ἀφῆκα εἰς τὸν πύργον. Ἡ ἐνταῦθα συνάντησις, ἧς θὰ διατηρῶ μακρὰν καὶ εὐγνώμονα μνήμην, μοὶ ἀπέδωκεν ἐντελῶς τὰς δυνάμεις μου, ὥστε νὰ ἐπιχειρήσω τὴν ὁδοιπορίαν. Παρακαλῶ μόνον νὰ μὲ συνοδεύσῃ τις ἔχων γνῶσιν τοῦ δάσους, ὅπως μὴ ἀποπλανηθῶ ἐκ νέου.—Ἰδοὺ ὁ ἵππος μου, ἀπαντᾷ εἷς τῶν κυνηγῶν· καὶ αναλαμβάνω ἐγὼ νὰ σᾶς ὁδηγήσω εἰς τὴν πορείαν.—Ὄχι, προσθέτει ἕτερος· ἔχω τὸ ὄχημά μου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τοῦ Melun, θὰ στείλω νὰ τὸ πάρω, καὶ θὰ σᾶς συνοδεύσω μέχρι τοῦ πύργου Etiolle.—Δὲν χρειάζεται οὐδὲ ἵππος οὐδὲ ὄχημα, λέγει μετὰ πολλῆς ζωηρότητος μαῦρός τις. Ἡμεῖς ἔχομεν ἰσχυροὺς βραχίονας ἵνα φέρωμεν τὸν ἄξιον φίλον μας. Θέλομεν νὰ τῷ ἀποδείξωμεν ὅτι μεταξὺ τῶν μαύρων εὑρίσκεται πλέον ἢ εἷς Δομίγγος. Πάραυτα κόπτουσι διαφόρους κλάδους δένδρων, καὶ κατασκευάζουσι φορεῖον ἐφ' οὗ ἁπλόνουσι χλόην, καὶ ἐπικοσμοῦσιν αὐτὸ μετὰ πολλῶν φυλλωμάτων· ἀναθέτουσι τὸν Bernardin de Saint-Pierre καὶ βαστάζοντες αὐτὸν ἐπὶ τῶν ὤμων κάμνουν ν' ἀντηχήσῃ τὸ δάσος ἐκ τῶν φαιδρῶν αὐτῶν ᾀσμάτων καὶ τῶν ἀλλεπαλλήλων ἐπευφημιῶν ὅλης τῆς θηρευτικῆς συντροφίας, ἥτις ἐν τῇ ὡραίᾳ ταύτῃ εἰκόνι καθορᾷ τὸν ἐπίχαριν συγγραφέα τῶν κατὰ Παῦλον καὶ Βιργινίαν.

Ἐν τούτοις, ὡς αὐτὸς εἶχε προΐδῃ, οἱ ἐν τῷ πύργῳ τοῦ Etiolle μεγάλως δι' αὐτὸν ἀνησύχουν, διότι οὐ μόνον ὁ περικλεὴς καὶ τοῖς πᾶσιν ἀγαπητὸς γέρων δὲν εἶχε παρακαθήσῃ εἰς τὸ πρόγευμα, ἐν ᾧ οὐδέποτε εἶχε λείψῃ, ἀλλ' οὐδὲν εἶχε γνωσθῇ περὶ αὐτοῦ, εἰ καὶ ἐπλησίαζεν ἡ ὥρα τοῦ γεύματος. Μάτην οἱ κύριοι τοῦ πύργου, καὶ πάντες οἱ μετ' αὐτῶν, εἶχον εἰς ὅλα τὰ πέριξ ἐπιμελῶς τὸν ἀναζητήσῃ. Ἄλλο δὲν ἠδυνήθησαν νὰ μάθωσιν ἢ ὅτι τὴν πρωΐαν εἶχε διαβῇ τὸ χωρίον καὶ ἐμβῇ εἰς τὸ δάσος. Βεβαίως, ἔλεγον οἱ μὲν, θὰ περιεπλανήθη, διότι εἶναι πολλαὶ καὶ λίαν δυσγνώριστοι αἱ διάφοροι ἀτραποὶ αἵτινες διαπερῶσι τὸ δάσος!—Ἴσως, ἔλεγον ἄλλοι, τὴν στιγμὴν ταύτην εὑρίσκεται κεκμηκὼς ἐκ τοῦ καμάτου καὶ τῆς ἀσιτίας!...—Ἀρκεῖ, ἄλλος ὑπελάμβανε, νὰ μὴ ἀπηντήθη ὑπὸ ἀγρίου τινὸς θηρίου ἢ πληγωμένου ἀγριοχοίρου.—Μὲ κάμετε νὰ τρέμω, προσέθηκεν ἡ δέσποινα τοῦ πύργου· ἂς κινήσωμεν ὅλοι μήπως τὸν ἀπαντήσωμεν, ἀποφασισμένοι νὰ μὴ ἐπιστρέψωμεν εἰμὴ ἀφ' οὗ τὸν εὕρωμεν.

Ἄνδρες, γυναῖκες, παιδία, κύριοι, ὑπηρέται, κινοῦν ὅλοι διαιρούμενοι πρὸς διαφόρους διευθύνσεις, ἄλλοι ἐντεῦθεν ἄλλοι ἐκεῖθεν τοῦ δάσους, πρὸς γενικὴν ἀναζήτησιν· ἀλλὰ μόλις προεχώρησαν εἴς τινας ἀτραποὺς, ἰδοὺ μακρόθεν βλέπουσιν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης εἰς Etiolle τοὺς ἐν θριάμβῳ προσερχομένους. Κατὰ πρῶτον πάντες κυριεύονται ὑπὸ πολλῆς ἀνησυχίας, διότι βλέποντες τὸν Bernardin de Saint-Pierre φερόμενον ἐπὶ φορείου, τὸν ὑποθέτουσι πληγωμένον, ἡμιθανῆ, ἢ καὶ νεκρόν. Προσεγγίζουσι τρέμοντες· καὶ φοβοῦνται καὶ νὰ ζητήσωσι πληροφορίας. Ἀλλὰ ταχέως αἱ εὐφρόσυνοι κραυγαὶ τῶν μαύρων καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ σεβαστοῦ αὐτῶν φίλου ἐζωγραφημένη εὐχαρίστησις ἐμποιοῦσιν εἰς τὴν ψυχὴν ὅλων τῶν εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ πορευομένων τοιοῦτον αἴσθημα χαρᾶς, ὁποῖον δυσκολώτατον θὰ ἦτο νὰ ἐκφράσῃ τις. Καὶ αὐτὸς, συγκεκινημένος τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ προφέρῃ λέξιν, διὰ χειρονομιῶν ἐπιχειρεῖ νὰ βεβαιώσῃ αὐτοὺς ὅτι οὐδὲν ἀπευκταῖον συνέβη, δεικνύων τοὺς καλοὺς ἐκείνους μαύρους ὅλως καθύγρους ἐκ τοῦ ἱδρῶτος, οἵτινες εἰς οὐδένα ἠθέλησαν νὰ παραχωρήσωσι τὴν εὐχαρίστησιν τοῦ νὰ τὸν φέρωσι τοιουτοτρόπως βαστάζοντες ἐπὶ δύο ὁλοκλήρους λεύγας, καὶ οἵτινες τέλος τὸν ἔφερον εἰς τὸν πύργον τοῦ Etiolle, ὅπου ἔδραμον πάντες οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου, διὰ τὸ πρωτοφανὲς καὶ συγκινητικὸν θέαμα.

Ὁ Bernardin de Saint-Pierre ἐνισχυθεὶς τότε διηγήθη τὰ κατὰ τὴν ἐκδρομὴν αὐτοῦ συμβάντα· καὶ δὲν ἐχρειάσθησαν πολλοὶ λόγοι ἵνα τύχῃ συγγνώμης διὰ τὴν μεγάλην ἀνησυχίαν ἣν ἐπροξένησεν εἰς τοὺς φίλους του. Ἀφ' οὗ δὲ ἔκαμε νὰ ἀναπαυθῶσιν οἱ μαῦροι οἵτινες θὰ προσεβάλλοντο ἂν ἄλλη τοῖς προσετείνετο ἀμοιβὴ, ὡμολόγησε πρὸς αὐτοὺς ὅτι ἐξ ὅλων τῶν ἱκανοποιήσεων ἃς ὤφειλεν εἰς τὴν περὶ Παύλου καὶ Βιργινίας συγγραφήν του, οὐδεμία ἠδύνατο νὰ συγκριθῇ πρὸς ἣν αὐτοὶ τῷ ἐπροξένησαν· καὶ τοὺς παρεκάλεσε νὰ τῷ καταλίπωσι τὸ φορεῖον ἐκεῖνο ὡς τὸ φίλτατον μνημεῖον τῆς δόξης αὐτοῦ. Τοῦτο δὲ πολλάκις αὐτὸς ἔδειξεν εἰς τοὺς νέους λογίους οἵτινες ἐζήτουν νὰ τὸ ἴδωσι, λέγων αὐτοῖς· «Πῶς νὰ φοβηθῇ τις τὰς πρὸ τοῦ Παρνασσοῦ ἀκάνθας, ἢ τὸ μῆκος καὶ τὸν κάματον τῆς ὁδοῦ, ὅταν ἐλπίζῃ ποτὲ νὰ ἀναπαυθῇ ὑπὸ ὅμοιον φύλλωμα!»

Ἀξιωματικός τις ἐκ Γερμανίας εἶδε μῦν ἐξερχόμενον ὀπῆς τινος, ἔπειτα εἰσελθόντα καὶ πάλιν ἐκβάντα, σύροντα δὲ κατόπιν ἔξω αὐτῆς γέροντα ἄλλον μῦν. Ἔπειτα ὁ πρῶτος καὶ τρίτος ἄλλος περιελθόντες τὸ δωμάτιον συνέλεξαν ὅσα ψιχία ἠδυνήθησαν πεσόντα πρὸ ὀλίγου ἐκ τῆς τραπέζης, καὶ ἔφερον αὐτὰ πρὸς τὸν δεύτερον, ὅστις βεβαίως ἦτο τυφλὸς, ὡς συρόμενος κατόπιν, καὶ

Digitized by Google

πρὸ πολλοῦ ὑπὸ τῶν τέκνων του τοιουτοτρόπως, κατὰ τὰ φαινόμενα, ἐτρέφετο. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ἀνοιχθείσης αἰφνιδίως τῆς θύρας τοῦ δωματίου, τὰ ζωΰφια ταῦτα οὐδαμῶς ἔσπευσαν ἵνα κρυβῶσι, πρὶν ἀσφαλισθῇ ὁ τυφλὸς αὐτῶν πατήρ.

Ὁποῖον διδακτικώτατον μάθημα πρὸς τοὺς ἀχαρίστους υἱούς!

Η ΠΡΩΤΗ ΤΗΣ ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ ΕΚΔΟΣΙΣ

Ἥμισυς αἰὼν εἶχε παρέλθει ἀπὸ τῆς εὑρέσεως τῆς τυπογραφίας, ἡ δὲ Βουλγάτα καθὼς καὶ ἡ Π. Διαθήκη ἐν τῇ πρωτοτύπῳ γλώσσῃ εἶχον πολλάκις ἐκδοθῆ, καὶ οὐδεμία εἰσέτι εἶχε γίνει ἔκδοσις τῆς Κ. Διαθήκης ἐν πρωτοτύπῳ· μόνον δὲ ὀλίγιστα καὶ μικρὰ ἀποσπάσματα ταύτης ἐδημοσιεύθησαν περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΕ′ αἰῶνος ὡς παραρτήματα ἄλλων βιβλίων.

Ἡ πρώτη δὲ πλήρης τῆς Κ. Διαθήκης ἔκδοσις ἐςὶν ἡ παρὰ τοῦ Καρδιναλίου καὶ ὑπουργοῦ τῆς Ἱσπανίας Φραγκίσκου Ξιμένες de Cisneros ἐν ἔτει 1514 γενομένη καὶ δημοσιευθεῖσα ὡς ἕκτος τόμος τοῦ ὅλου συγγράμματος μετὰ τῆς λατινικῆς μεταφράσεως· οἱ δὲ λοιποὶ τόμοι τοῦ αὐτοῦ συγγράμματος, οἱ περιέχοντες τὸ ἑβραϊκὸν πρωτότυπον τῆς Παλαιᾶς, ἐξεδόθησαν μετὰ ταῦτα μέχρι τοῦ 1517, ὀλίγους δηλ. μῆνας πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Καρδιναλίου τούτου· ὁ δὲ Πάπας Λέων ὁ Ι′ ἐνέκρινε καὶ ἐπεκύρωσε τὴν ἔκδοσιν ταύτην διὰ Βούλλας τῇ 22 Μαρτίου 1520· μόλις δὲ μετὰ δύο ἔτη ἐγένετο τὸ ὅλον σύγγραμμα γνωστὸν ἔξω τῆς Ἱσπανίας. Εἰς ταύτην δὲ τὴν ἔκδοσιν εἰργάσθησαν πλὴν τοῦ Καρδιναλίου ὁ λόγιος ἕλλην Δημήτριος Δούκας, ἐκ Κρήτης, καὶ ἱσπανοί τινες. Ἡ ἔκδοσις δ' αὕτη ἐπωνομάσθη κομπλουτανή, ὡς γενομένη ἐν τῇ πόλει Complutum (τὸ λατινικὸν ὄνομα τῆς πόλεως Ἀλκάλας), καὶ ἔςι συνήθως γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα κομπλουτανὴ πολύγλωσσος· ἐν ταύτῃ δὲ τῇ ἐκδόσει ἐτυπώθη τὸ ἑλληνικὸν κείμενον μετὰ τῆς λατινικῆς Βουλγάτας· ἐτυπώθη δὲ κατὰ ἑλληνικὰ χειρόγραφα δέκα περίπου τὸν ἀριθμόν, περιέχοντα τὸ σύνηθες κείμενον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἅτινα, ὡς οἱ ἐκδόται ἐν τῷ προλόγῳ ἀναφέρουσιν, ἐστάλησαν εἰς αὐτοὺς παρὰ τοῦ Πάπα Λέοντος τοῦ Ι′. Ἐξετυπώθη δὲ ἐν ταύτῃ τῇ κομπλουτανῇ ἐκδόσει τὸ ἑλληνικὸν κείμενον ἄνευ πνευμάτων καὶ τόνων.[1]

Η ΔΡΥΣ ΚΑΙ Ο ΔΕΡΒΙΣΗΣ

Τὸ μέγεθος τῶν διαφόρων καρπῶν εἶναι ἐπὶ τοσοῦτον ἄνισον, ὥστε ἀπορεῖ τις ὁσάκις ἐκ τοῦ καρποῦ, τοῦ ζυγίζοντος ἐνίοτε καὶ ὑπὲρ τὰ 30 χιλιόγραμμα, καταβαίνων τὴν κλίμακα τοῦ σχετικοῦ μεγέθους, φθάνει εἰς τὸν μόλις ὁρατὸν καρπὸν τινῶν νάνων σιτηρῶν, καὶ ἀπὸ τῶν σπερμάτων τοῦ *καρυοφόρου κόκκου* (Coccos nuccifera) καὶ ἄλλων ἔτι μεγαλητέρων, μεταβαίνει εἰς τὰ ὡς κόνις λεπτότατα σπέρματα τῶν *Βεγονιῶν* καὶ τοὺς ὅλως ἀοράτους *σπόρους* τῶν πλείστων *ἀκοτυληδόνων*. Μὴ λησμονῶμεν ὅτι πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησεν ὁ Πλάστης, καὶ ὅτι πᾶσα τροποποίησις καὶ σχῆμα καὶ μέγεθος ἔχει τὸν λόγον του, τὸν ὁποῖον ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν ὅπως καὶ αὐτὸς ὁ τοῦ ἀνατολικοῦ εὐτραπέλου μύθου δερβίσης.

Ὁ χαριέστατος οὗτος μῦθος ἔχει οὕτω πως: Δερβίσης τις ἐν ὥρᾳ θέρους περιηγούμενος, ἐξηπλώθη χάριν ἀναπαύσεως ὑπὸ τὴν πυκνὴν σκιὰν κολοσσιαίας τινὸς δρυός, παρὰ τῇ ὁποίᾳ ὑπῆρχεν ἀγρὸς φέρων *σικυοειδῆ* φυτά, οἷον ὑδροπέπονας (καρπούζια), κολοκύνθας παμμεγέθεις κτλ. Ὁ δερβίσης ἐθαύμασε τὸ μέγεθος τῶν καρπῶν ἐκείνων, ἀλλ' εὗρεν ὅτι μεγίστη ὑπῆρχε δυσαναλογία μεταξὺ τῶν μικρῶν καρπῶν τῆς μεγαλοπρεποῦς δρυὸς ἥτις τὸν ἐφιλοξένει ὑπὸ τὴν σκιάν της, καὶ μεταξὺ τῶν ἑρπόντων κατὰ γῆς σικυοειδῶν, τῶν φερόντων καρποὺς ὀγκωδεστάτους καί, οὕτως εἰπεῖν, κολοσσιαίους· ἐτόλμησε λοιπὸν νὰ ἀποκαλέσῃ τὸν Θεὸν ἀνακόλουθον εἰς τὰ ἔργα του, ὡς μὴ τηρήσαντα ἀναλογίαν μεταξὺ τοῦ μεγέθους τῶν φυτῶν καὶ τοῦ μεγέθους τῶν ἐξ αὐτῶν παραγομένων καρπῶν· ἀλλ' ἐν ᾧ κατὰ διάνοιαν ἐπέκρινε τὸ ἀνακόλουθον τοῦτο ἔργον τοῦ Πλάστου, ἰδοὺ αἴφνης πνεῦμα ἀνέμου συνταράττει κλάδον τινὰ τῆς δρυὸς καὶ ἀποσπᾷ μικρὰν ἐξ αὐτοῦ βάλανον, ἥτις καταπεσοῦσα ἐκτύπησε τὴν ῥῖνα τοῦ δερβίση. Τότε ἔντρομος ὁ δερβίσης ἠννόησε τὴν ἀσεβῆ βλασφημίαν του, καὶ γονυπετήσας ηὐχαρίστησε τὸν Θεόν, ἐπειδὴ δὲν ἔπλασε τοὺς καρποὺς τῶν φυτῶν ἀναλόγως τοῦ ὕψους καὶ τῆς ῥωμαλεότητος τοῦ κορμοῦ των· διότι ἐὰν ἡ δρῦς, ὡς μέγα δένδρον, ἔφερε καὶ καρποὺς μεγαλητέρους τῶν κολοκυνθῶν, ἡ πεσοῦσα ἐπὶ τῆς ῥινός του βάλανος ἔμελλε νὰ κατασυντρίψῃ τὴν κεφαλήν του.[1]

ΤΟ ΕΠΙΤΗΔΕΥΜΑ ΔΕΝ ΦΕΡΕΙ ΟΝΕΙΔΟΣ

Παρουσιάσθησαν ποτὲ εἰς τὸν Ἰόνσωνα, πρόεδρον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἀντιπρόσωποι τῆς συντεχνίας τῶν ῥαπτῶν. Ἦσαν πεντήκοντα· ὁ δὲ πρόεδρος, ὑποδεχόμενος αὐτούς, εἶπε τὰ ἑπόμενα (ὡς γνωστόν, ὁ Ἰόνσων ἦτο ποτὲ ῥάπτης): «Οὐδόλως πρέπει νὰ ἐντρεπώμεθα διὰ τὸ ἡμέτερον ἐπιτήδευμα, εἴτε ῥάπται ἂν εἴμεθα, εἴτε ὑποδηματοποιοί, εἴτε σιδη-

1. Ἐσταχ. ἐκ τῆς ἑρμ. εἰς τὴν Κ. Διαθήκην ὑπὸ Ν. Δαμαλᾶ.

1. Ἐρανισθ. ἐκ τῶν Γεωπονικῶν τοῦ κ. Θ. Ὀρφανίδου.

Digitized by Google

ραυργοί, είτε όποιονδήποτε άν έχωμεν έργόχειρον. Ἡ έργασία πρέπει ν' άνυψωθῇ είς άριστοκρατίαν, καὶ ἂν ὅλοι οἱ ἐργάται, ἂν ὅλοι οἱ τεχνῖται ἀκολουθήσωσι τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν, θὰ ἔλθῃ καιρὸς νὰ πλάσωμεν ἀριστοκρατίαν τινὰ τῆς ἐργασίας· ἡ δὲ ἀριστοκρατία τῆς ἐργασίας θὰ προῆγε τὴν ἀξίαν, τὴν ἠθικὴν, τὴν ἀρετὴν, τὴν σοφίαν. Ταύτην ἐγὼ τὴν ἀριστοκρατίαν ἀγαπῶ καὶ εὔχομαι. Τὸν ἄνθρωπον δὲν ἐξευτελίζει τὸ ἐπιτήδευμα, ἀλλὰ τὰ περὶ αὐτόν. Ἃς προσπαθήσωμεν ν' ἀνυψώσωμεν ἑαυτοὺς, καὶ θ' ἀνυψώσωμεν οὕτω τὰ ἡμέτερα ἐπιτηδεύματα. Τὸν ἄνθρωπον συνιστᾷ ἡ προσωπικὴ αὐτοῦ ἀρετή. Ὅπως ἐπιτύχωμεν δὲ, ἂς ἐρεισθῶμεν εἰς τὴν προσωπικὴν ἀρετὴν καὶ ἀξίαν ἡμῶν. Ἐγὼ τὰς ἡδίστας ὥρας τῆς ζωῆς μου διήγαγον ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ ὅπου διετέλουν ῥάπτων. Μάλιστα δ' ἐκ τούτου σεμνύνομαι. Δὲν ἤμην ἁπλῶς ἐργάτης, ἀλλ' εἶχον καὶ φήμην ἐργάτου καλοῦ. Δὲν θέλω ἐνταῦθα ν' ἀστεϊσθῶ· ἐπειδὴ ὅμως ἔγεινε λόγος πολὺς περὶ τοῦ ὑμετέρου προέδρου, ὅτι ὑπῆρξε ποτὲ ῥάπτης, ἀναφέρομαι μόνον εἰς τὴν Παλαιὰν Γραφὴν λέγουσαν, ὅτι ῥάπτης ὑπῆρξε καὶ ὁ Ἀδάμ· ὥστε ἂν ὁ Ἀδὰμ ὑπῆρξε ῥάπτης, δὲν θεωρῶ ἐμαυτὸν πρόεδρον ὡς ἠτιμασμένον ὅτι κ' ἐγὼ ἐχρημάτισα τοιοῦτος. Χαίρων δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι καὶ μετὰ τὸ πρῶτον ἐπιτήδευμά μου, ἡ παροῦσά μου θέσις οὐδόλως μοῦ ἐνέβαλεν εἰς τὴν κεφαλὴν καπνόν τινα ὑπεροψίας.

Καὶ πάλιν, κύριοι, σᾶς εὐχαριστῶ ὅτι μ' ἐτιμήσατε διὰ τῆς ὑμετέρας ἐπισκέψεως.»[1]

ΤΟ ΡΟΔΟΝ ΚΑΙ Η ΔΡΟΣΟΥΛΑ

Εἶπ' ἡ δροσοῦλα ῥλόχαρη
'Σ τὸ ῥόδο ποῦ διψοῦσε
Καὶ μὲ τὰ φύλλα του ἀνοιχτὰ
Σὰ χείλη ποῦθελαν φιλιά,
Ψηλὰ τ' ἀστέρια ἐκύτταζε
Καὶ τὴν ἐκαρτεροῦσε·

Εἶπ' ἡ δροσοῦλα δλόχαρη,
«Περήφανο λουλοῦδι,
Ποιὸς σοῦπε ἀπόψε πῶς θἀλθῶ
'Σ τὸν κόρφο σου νὰ κοιμηθῶ;
Μήπως νεροῦ γαργάρισμα,
Μὴν ἠδονιοῦ τραγοῦδι; . . .»

—«Οὔτε νεροῦ γαργάρισμα,
Οὔτ' ἠδονιοῦ τραγοῦδι. . .
Ἄγνωστη μ' ἔκαψε φωτιά,
Ζωντάνεψέ μου τὴν καρδιὰ
Πρὶν πέσουνε τὰ φύλλα μου
Τῆς νηότης μου τὸ χνοῦδι. . .»

Χρυσὸ στεφανοσκέπασμα
Ξαπλόνει τὸ φεγγάρι
Πάνω 'ς ἐκεῖνα τὰ φτωχά. . .
Μιὰ νύχτα ἐζῆσαν μοναχά,
Μιὰ νύχτα κ' ἐξεψύχησαν. . .
Ποιὸς νἄχε τέτοια χάρι!

Αριστοτελης Βαλαωριτης.

Φιλόσοφός τις ἔλεγε—καὶ εἶχε δίκαιον:—Ὅπως ζῇς ἐν εἰρήνῃ μετὰ τοῦ κόσμου, πρέπει ὄχι μόνον νὰ μὴ ἀναμιγνύεσαι εἰς τὰς ὑποθέσεις τῶν ἄλλων, ἀλλὰ καὶ νὰ ὑποφέρῃς τοὺς ἄλλους ἀναμιγνυομένους εἰς τὰς ἐδικάς σου.

[1] Μυρία Ὅσα.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Μὴ φαίνεσαι ποτὲ μήτε φρονιμώτερος μήτε σοφώτερος ἀπὸ ἐκείνους, μεθ' ὧν συναναστρέφεσαι· ἔχε δὲ τὴν σοφίαν σου ὅπως τὸ ὡρολόγιόν σου εἰς ἰδιαίτερον θυλάκιον, ἐκεῖθεν δὲ μὴ ἔκβαλε μηδὲ ἄφηνε ποτὲ αὐτὴν νὰ σημάνῃ ἁπλῶς καὶ μόνον διὰ νὰ δείξῃς ὅτι ἔχεις. (Lord Chesterfield.)

*** Μηδένα ἐγκωμίαζε ἢ κολάκευε, τῆς ὑψηλῆς αὐτοῦ κοινωνικῆς θέσεως ἕνεκεν, ἐὰν αὐτὸς δὲν τιμᾷ αὐτὴν διὰ τῆς ἀρετῆς του· μηδένα δὲ πάλιν ἀποδοκίμαζε ἢ ἀπόβαλλε, ἕνεκα τῆς ταπεινῆς τάξεως εἰς ἣν ἀνήκει, ἐὰν αὐτὸς ἤξεύρῃ νὰ λαμπρύνῃ αὐτὴν δι' ἐναρέτου βίου καὶ ἔργων ἀγαθῶν. (Zschokke.)

*** Τὸ σέβας εἶνε σημαία προστατεύουσα ἐξ ἴσου καὶ τὸν μικρὸν καὶ τὸν μεγάλον. Ἕκαστος, τὸ καθ' ἑαυτὸν, δύναται νὰ ἴδῃ ἑαυτὸν κατὰ πρόσωπον. (Balzac.)

*** Μηδέποτε αἰσχύνου νὰ ὁμολογήσῃς τὴν ἄγνοιάν σου περί τινος ζητήματος, διότι ὁ σοφώτατος ἐπὶ τῆς γῆς ἄνθρωπος ἀγνοεῖ πολλὰ πράγματα, καὶ ἂν παραβάλῃ τις ὅσα ἤξεύρει μὲ ὅσα ἀγνοεῖ, θὰ εὕρῃ, ὅτι τὰ πρῶτα εἰσὶ μηδὲν ἐνώπιον τῆς ἀπειρίας τῶν δευτέρων.

ΟΙΚΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Διατήρησις τῶν ὠῶν.

Ὑπάρχουσι διάφοροι μέθοδοι πρὸς διατήρησιν τῶν ὠῶν· ἡ καλλιτέρα εἶνε ἡ ἑπομένη: «Θέτομεν τὰ ὠὰ ἐντὸς ἀγγείου καὶ καλύπτομεν αὐτὰ δι' ὕδατος, ἔχοντες διαλελυμένην ἐσβεσμένην τίτανον (δέκα μέρη ὕδατος καὶ ἓν τιτάνου,) φροντίζοντες ἵνα τὸ ὕδωρ ὑπερβαίνῃ κατὰ 3 ἢ 4 δάκτυλα τὰ ὠά. Τὰ ὠὰ τὰ διατηρούμενα οὕτω δὲν δύνανται νὰ κατασκευασθῶσι *ῥοφητά*, ἐπειδὴ εὐκόλως διαρρηγνύονται, ἀλλὰ μόνον *μάτια*.»

Τὰ ὠὰ διατηροῦνται ἐπίσης πρόσφατα ἐὰν καλύψῃ τις αὐτὰ μὲ ἐπίχρισμα ἀραβικοῦ κόμμεως ἢ βερνικίου, ἢ ἐὰν θέσῃ αὐτὰ ἐντὸς κιβωτίου μετὰ πριονισμάτων ξύλου ὄρθια.

Εἰς πολλὰ μέρη τῆς Εὐρώπης οἱ χωρικοὶ διατηροῦσι τὰ ὠὰ πρόσφατα ἐντὸς βαρελίων, κατὰ στρώματα, θέτοντες μεταξὺ τῶν ὠῶν ἄμμον, πριονίσματα ξύλου, στάκτην ἢ ἄνθρακας τετριμμένους, καὶ προσέχοντες τὰ ὠὰ νὰ μὴ ἦναι μεταξύ των εἰς ἐπαφήν.

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.

Digitized by Google

'Αριθ. 17 — Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Πρῶτος | Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδ. φρ. 20—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχ. ἀπὸ 1 Ἰαν. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι —Τιμὴ προηγ. φύλλων λ. 30.—Γραφ. τῆς Διευθύνσεως: Ὁδ. Σταδίου, 6. | 25 Ἀπριλίου 1876

ΕΚ ΤΩΝ ΤΟΥ ΦΡΑΓΚΛΙΝΟΥ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΥ ΡΙΚΑΡΔΟΥ Ἢ ΔΡΟΜΟΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΤΥΧΗΝ

Πρόλογος τοῦ Φραγκλίνου.

Ὁ Φραγκλῖνος ὁ ἴδιος ἀναφέρει, ἐν τοῖς ἀπομνημονεύμασιν αὐτοῦ, πῶς συνετάχθη τὸ παρὸν βιβλιάριον.

«Κατὰ τὸ 1732, λέγει, ἤρχισα νὰ δημοσιεύω τὸ Ἡμερολόγιόν μου, ὑπὸ τὸ ὄνομα Ῥικάρδου Σώνδερς. Ἐξηκολούθησα τὴν δημοσίευσιν εἰκοσιπέντε περίπου ἔτη, καὶ τὸ κοινὸν τὸ ὠνόμασεν Ἡμερολόγιον τοῦ ἀνθρωπάκου Ῥικάρδου. Ἐπάσχιζα νὰ τὸ κάμω τερπνὸν καὶ ὠφέλιμον, καὶ διὰ τοῦτο τόσον πολὺ διεδόθη, ὥστε εἶχα ἐξ αὐτοῦ σημαντικὴν ὠφέλειαν, διότι ἐξωδεύοντο ἐπάνω κάτω δεκακισχίλια ἀντίτυπα κατ' ἔτος. Βλέπων δὲ ὅτι ἠγοράζετο καὶ ἀνεγινώσκετο εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς ἐπαρχίας, ἐθεώρησα αὐτὸ ὡς τὸ καταλληλότερον μέσον τῆς διαδόσεως τῆς παιδείας εἰς τὸν λαόν, ὅστις σπανίως ἀγοράζει ἄλλα βιβλία. Ἐγέμισα λοιπὸν ὅλα τὰ μεταξὺ τῶν ἑορτῶν τοῦ ἡμερολογίου μικρὰ διαστήματα μὲ παροιμίας καὶ γνωμικά, ἐκλέγων ὅσα ἐξ αὐτῶν ἐπαινοῦν τὴν φιλοπονίαν καὶ τὴν οἰκονομίαν, διὰ τῶν ὁποίων, ὄχι μόνον ἀποκτᾶται ἡ περιουσία, ἀλλὰ καὶ γενικεύεται ἡ ἀρετή, διότι εἶναι δύσκολον εἰς ἄνθρωπον πεινῶντα νὰ ζῇ πάντοτε τιμίως, καί, καθὼς λέγει μία αὐτῶν τῶν παροιμιῶν «*σάκκος εὔκαιρος ὀρθὸς δὲν στέκει.*» Τὰς τοιαύτας παροιμίας, ὅπου περιέχεται ἀληθῶς ἡ σοφία τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν αἰώνων, συναθροίσας εἰς ἕν, συνέταξα συνεχῆ διατριβήν, τὴν ὁποίαν ἐδημοσίευσα εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Ἡμερολογίου τοῦ 1757, ἐν εἴδει προσλαλιᾶς γενομένης ὑπὸ σοφοῦ γέροντος πρὸς ἀνθρώπους παρευρισκομένους εἰς δημόσιόν τινα πλειστηριασμόν. Ἑνωθέντα τοιουτοτρόπως, τὰ μέχρι τοῦδε διεσπαρμένα δημώδη αὐτὰ μαθήματα ἐπροξένησαν γενικωτέραν καὶ βαθυτέραν ἐντύπωσιν. Τὸ μέρος τοῦτο τοῦ Ἡμερολογίου μου, ἐπιδοκιμασθὲν πανταχοῦ, μετετυπώθη εἰς ὅλας τὰς ἐφημερίδας τῆς Ἀμερικῆς, οἱ Ἄγγλοι τὸ ἐδημοσίευσαν, ἐπὶ μεγάλου χάρτου, ἐν σχήματι προγράμματος, οἱ δὲ Γάλλοι μετέφρασαν αὐτὸ δίς.»[1]

Α'

Ὅτι ἐπιζήμιον πρᾶγμα ἡ ὀκνηρία, ὁ δὲ χρόνος πολύτιμον.

Φίλε ἀναγνῶστα,

Ἤκουσα νὰ λέγουν ὅτι δὲν ὑπάρχει μεγαλητέρα εὐχαρίστησις διὰ συγγραφέα, παρὰ νὰ βλέπῃ ἢ ν' ἀκούῃ τοὺς ἄλλους ἀναφέροντας τὰ συγγράμματά του μὲ σέβας. Κρῖνε λοιπὸν πόσον πολὺ μ' εὐχαρίστησε τὸ συμβεβηκὸς τὸ ὁποῖον τώρα θὰ σοῦ διηγηθῶ.

Ἐσταμάτησα πρὸ ὀλίγου καιροῦ τὸ ἄλογόν μου εἰς ἕνα δρόμον ὅπου ἐγίνετο δημοπρασία καὶ ἦσαν συναθροισμένοι ἄνθρωποι πολλοί. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἦτον ἀκόμη καιρὸς ν' ἀρχίσῃ ἡ δημοπρασία, ἐγίνοντο διάφοροι ὁμιλίαι, καὶ ἔπεσε λόγος περὶ δυσκολιῶν τοῦ καιροῦ. Ἀπευθυνόμενος τότε πρὸς ἕνα καλὸν γέροντα, μὲ λευκὰς τρίχας καὶ σεμνοπρεπῆ ἐνδυμασίαν, εἷς τῶν περιεστώτων εἶπε·

—«Καὶ τοῦ λόγου σου, μπάρμπα Ἀβραάμ, τί ἰδέαν ἔχεις περὶ τοῦ σημερινοῦ καιροῦ; Οἱ βαρεῖς αὐτοὶ καὶ δυσβάστακτοι φόροι δὲν θὰ καταστρέψουν τὸν τόπον; Πῶς θὰ κάμωμεν νὰ τοὺς πληρώσωμεν; Τί μᾶς συμβουλεύεις;»

Ὁ μπάρμπα Ἀβραὰμ ἐσυλλογίσθη ὀλίγον, καὶ ἔπειτα ἀπεκρίθη·

—«Ἂν θέλετε νὰ μάθετε τὴν γνώμην μου, σᾶς τὴν λέγω εἰς ὀλίγα λόγια· διότι *εἰς τὸν φρόνιμον καὶ μία λέξις εἶναι ἀρκετή*, καθὼς λέγει ὁ ἀνθρωπάκος Ῥικάρδος.»

Ὅλοι τότε τὸν παρεκάλεσαν νὰ ἐξηγηθῇ, ἔκαμαν ὁλόγυρά του κύκλον καὶ αὐτὸς ἐξηκολούθησεν·

—«Οἱ φόροι, φίλοι μου, εἶναι ἀληθινὰ πολὺ βαρεῖς, καὶ μολοντοῦτο, ἂν μόνον εἴχαμεν νὰ πληρώσωμεν τοὺς φόρους τῆς κυβερνήσεως, τὸ πρᾶγμα θὰ ἦτον ὁπωσδήποτε ὑποφερτόν· διὰ μερικοὺς ὅμως ἀπὸ ἡμᾶς εἶναι καὶ πολλοὶ ἄλλοι φόροι, καὶ πολὺ βαρύτεροι. Φορολογούμεθα, φίλοι μου, τοὐλάχιστον διπλάσια διὰ τὴν ὀκνηρίαν μας, τριπλάσια διὰ τὴν ἀλαζονείαν μας, τετραπλάσια διὰ τὴν κουφόνοιάν μας, καὶ διὰ τοὺς φό-

1. Ἀπόσπασμα Ἀπομνημονευμάτων τοῦ Φραγκλίνου.

Digitized by Google

ρους αὐτοὺς ὁ εἰσπράκτωρ δὲν μᾶς παραχωρεῖ οὔτε ἐλάττωσιν οὔτε προθεσμίαν· καὶ ὡστόσον δὲν εἶναι ἀπελπισία, ἂν θελήσωμεν ν' ἀκολουθήσωμεν μίαν καλὴν συμβουλήν· «Βοήθει πρῶτος σὺ τὸν ἑαυτόν σου, νὰ σὲ βοηθήσῃ καὶ ὁ Θεός,» λέγει ὁ ἀνθρωπάκος Ῥικάρδος.

Ἂν μία κυβέρνησις ἐζήτει ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους της τὸ δεκατημόριον τοῦ καιροῦ των διὰ τὴν ὑπηρεσίαν της, ἀνυπόφορον ἠθέλαμεν εἰπεῖ τὴν κυβέρνησιν ἐκείνην· ἡ ὀκνηρία ὅμως εἶναι πολὺ περισσότερον ἀπαιτητικὴ διὰ πολλοὺς ἐξ ἡμῶν· ἡ πρόξενος τῶν ἀσθενειῶν φυγοπονία συντομεύει πολὺ περισσότερον τὴν ζωήν. *Ἡ φυγοπονία, καθὼς ἡ σκωρία, ἀφανίζει περισσότερον ἀπὸ τὴν ἐργασίαν. Τὸ κλειδίον γυαλίζει ἐνόσῳ δουλεύεται*, λέγει ὁ ἀνθρωπάκος Ῥικάρδος. *Ἀγαπᾶτε τὴν ζωήν ;* λέγει εἰς ἄλλο μέρος· *μὴ χάνετε λοιπὸν τὸν καιρόν, διότι ὁ καιρὸς εἶναι τὸ ὕφασμα μὲ τὸ ὁποῖον εἶναι ὑφασμένη ἡ ζωή*. Πόσον καιρὸν δὲν μᾶς ἀφαιρεῖ ὁ ὕπνος ἐπέκεινα τοῦ ἀναγκαίου! Λησμονοῦμεν ὅτι *ἀλωποῦ κοιμωμένη ὄρνιθας δὲν πιάνει*, καὶ ὅτι *ἔχομεν καιρὸν νὰ κοιμηθῶμεν εἰς τὸ μνῆμα*, καθὼς λέγει ὁ ἀνθρωπάκος Ῥικάρδος.

Ἂν ὁ καιρὸς ἦναι τὸ πολυτιμότερον τῶν ἀγαθῶν, *ἡ ἀπώλεια τοῦ καιροῦ*, καθὼς λέγει ὁ ἀνθρωπάκος Ῥικάρδος, *εἶναι ἡ μεγαλητέρα τῶν ἀσωτειῶν*. Ἀλλοῦ πάλιν λέγει· *Ὁ χαμένος καιρὸς δὲν εὑρίσκεται πλέον· ὁ λέγων ὅτι ἔχει καιρὸν ἀρκετόν, δὲν λέγει ἀλήθειαν· ὁ καιρὸς ποτὲ ἀρκετὸς δὲν εἶναι*. Ἐργασία λοιπὸν καὶ ἐνέργεια, καὶ τότε τὰ ἔργα γίνονται μὲ ὀλιγώτερον κόπον. *Ἡ φυγοπονία τὰ κάμνει ὅλα δύσκολα, καὶ ὅλα εὔκολα ἡ φιλοπονία. Ὁ ἐξυπνῶν ἀργὰ χασμουρεῖται ὅλην τὴν ἡμέραν, καὶ μόλις ἀρχίζει τὴν ἐργασίαν του περὶ τὸ ἑσπέρας. Ἡ ὀκνηρία τόσον ἀργὰ περιπατεῖ, ὥστε ἡ πτωχεία εἰς μίαν στιγμὴν τὴν φθάνει. Σπρῶχνε τὰς ὑποθέσεις σου καὶ μὴν ἀφίνῃς νὰ σὲ σπρώξουν. Ἂν γλήγορα πλαγιάζῃς καὶ γλήγορα σηκόνεσαι, ἔχεις ὑγείαν καὶ μάθησιν καὶ πλοῦτον*, καθὼς λέγει ὁ ἀνθρωπάκος Ῥικάρδος.»

Ἕπεται συνέχεια. Σ.

ΠΩΣ ΤΡΕΦΟΜΕΘΑ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 241.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΚΑΤΗ ΕΒΔΟΜΗ

Ἡ ἀτμοσφαιρικὴ πίεσις.

Πῶς ἀναπνέομεν;

Διατί ἀναπνέομεν;

Κάθε στιγμὴν ἀναπνέεις, χωρὶς νὰ τὸ συλλογίζεσαι, χωρὶς νὰ κοπιάζῃς, καὶ τὸ πρᾶγμα σοῦ φαίνεται εὐκολώτατον. Δὲν εἶνε ὅμως ἐπίσης εὔκολον καὶ νὰ ἐξηγηθῇ τὸ πρᾶγμα αὐτό, τὸ ὁποῖον γίνεται μὲ τόσην εὐκολίαν καὶ ἀνεπαισθήτως.

Δι' αὐτὸ δὲ σὲ παρακαλῶ νὰ προσέξῃς πολὺ σήμερον, διότι θὰ μάθῃς πράγματα πολὺ περίεργα, καὶ σπουδαιότερα ἴσως ἀπὸ ὅσα ἔμαθες μέχρι τοῦδε.

Διὰ νὰ γείνῃ δὲ ἡ μελέτη μας κάπως εὐκολωτέρα, ἂς διαιρέσωμεν τὸ πρᾶγμα εἰς δύο. Ἂς ἐξετάσωμεν ἐν πρώτοις: *Πῶς ἀναπνέομεν*, καὶ κατόπιν: *Διατί ἀναπνέομεν*.

Πρέπει πρῶτον νὰ σοῦ παρατηρήσω, ὅτι ὁ ἀὴρ εἶνε βαρύς, πολὺ βαρύτερος παρ' ὅ,τι ὑποπτεύεις. Ὅτι ὁ ἀὴρ αὐτός, ὅστις μᾶς περικυκλόνει καὶ ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὑρισκόμεθα καὶ κινούμεθα, εἶνε κάτι τί, δύνασαι νὰ τὸ ἐννοήσῃς ὅταν φυσᾷ ἄνεμος, ὅστις δὲν εἶνε τίποτε ἄλλο παρὰ μετακίνησις τοῦ ἀέρος. Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ ἀὴρ εἶνε κάτι τί, πρέπει νὰ ἔχῃ καὶ βάρος, διότι ὅλα τὰ σώματα ἔχουν τὸ βάρος των.

Καὶ ὀλίγος μὲν ἀὴρ δὲν σοῦ φαίνεται βαρύς, καθὼς δὲν σοῦ φαίνεται βαρὺ καὶ ἓν μικρὸν φύλλον χαρτίου. Φαντάσου ὅμως ἕνα μεγάλον σωρὸν ἀπὸ φύλλα χαρτίου, καὶ θὰ πεισθῇς ὅτι τὸ φύλλον ἐκεῖνο τοῦ χάρτου ἔχει τὸ βάρος του. Τοιουτοτρόπως, ὅταν φαντασθῇς ὅτι ἐδῶ κάτω εἰς τὴν γῆν ἔχομεν ἐπὶ τῶν κεφαλῶν μας ὑψηλοτάτην στήλην ἀέρος, ἥτις ἔχει ὕψος δώδεκα περίπου λευγῶν, τουτέστι τεσσαράκοντα ὀκτὼ περίπου χιλιάδων μέτρων, θὰ παραδεχθῇς ὅτι ἡ στήλη αὐτὴ τοῦ ἀέρος πρέπει νὰ ἔχῃ τὸ βάρος της. Τὸ πρᾶγμα εἶνε θετικόν, διότι τὴν στήλην αὐτήν, βλέπεις, τὴν ἐζύγισαν, καὶ εἰμπορῶ νὰ σοῦ εἰπῶ, ἂν θέλῃς, τὸ βάρος της.

Ἐννοεῖται ὅμως, ὅτι πρέπει νὰ ὁρίσωμεν ἐκ προοιμίου τὸ πάχος τῆς στήλης, δηλαδὴ τὴν ἔκτασιν τῆς βάσεώς της. Ἂν ὑποθέσωμεν π. χ. ὅτι ἡ στήλη αὐτὴ ἔχει βάσιν τὸ βιβλίον, τὸ ὁποῖον ἔχω τώρα ἐμπρός μου, καὶ τὸ ὁποῖον ἔχει πλάτος 11 ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου καὶ μῆκος 17 ἑκατοστῶν, τουτέστιν ἔκτασιν 187 τετραγωνικῶν ὑφεκατομέτρων, — καθὼς λέγουν οἱ μηχανικοί μας, — ἡ στήλη τοῦ ἀέρος ἡ ὁποία βαρύνει ἐπὶ τοῦ βιβλίου αὐτοῦ ἔχει βάρος 193 χιλιόγραμμα, δηλαδὴ 154 περίπου ὀκάδας.

Ἀπορεῖς δὲ βεβαίως, πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ τόσον βάρος ἐπὶ τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, ἐνῷ σὺ ἔχεις τοιαῦτα βιβλία καθ' ἡμέραν εἰς τὰς χεῖράς σου καὶ ποτὲ δὲν ᾐσθάνθης τοιοῦτον βάρος. Κατὰ τοῦτο ἔχεις δίκαιον. Μὴν ἀπορῇς ὅμως, διότι τὸ πρᾶγμα περὶ οὗ ὁ λόγος δὲν εἶνε ὑπερφυσικόν, ἀλλὰ τοὐναντίον μάλιστα φυσικώτατον καὶ ἀληθέστατον.

Διὰ νὰ σοῦ τὸ ἐξηγήσω δέ, ἂς μεταχειρισθῶ ἓν παράδειγμα.

Ἂν δυνατός τις ἄνθρωπος σὲ ὠθήσῃ, θὰ

Digitized by Google

πέσης βέβαια· ἂν ὅμως συγχρόνως εἷς ἄλλος ἄνθρωπος, ἐπίσης δυνατὸς, σὲ ὠθήσῃ ἐκ τοῦ ἄλλου μέρους, θὰ μείνῃς, μοῦ φαίνεται, ἐντελῶς ἀκίνητος, διότι αἱ δύο ἐκεῖναι δυνάμεις, αἵτινες σὲ ὠθοῦσιν ἀντιθέτως, εἶνε ἴσαι.

Τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ εἰς τὸ βιβλίον, περὶ τοῦ ὁποίου ἐλέγομεν. Ἐνῷ ὁ ἄνωθεν αὐτοῦ ἀὴρ βαρύνει ἐπ' αὐτοῦ κατὰ 154 ὀκάδας, ὁ ὑποκάτω ἀὴρ βαρύνει ἐπίσης ἀντιθέτως κατὰ 154 ὀκάδας, καὶ τοιουτοτρόπως τὸ ἄνωθεν βάρος ἐκμηδενίζεται διὰ τοῦ κάτωθεν βάρους.

— Τί πράγματα εἶνε αὐτά; φαντάζομαι ὅτι θὰ ἀνακράξῃς· ποῦ ἠκούσθη ποτὲ νὰ βαρύνῃ ἐπὶ ἑνὸς πράγματος ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶνε ὑποκάτω του; Πῶς δὲν αἰσθάνομαι λοιπὸν τὸ βάρος τῆς τραπέζης ἐπὶ τῆς ὁποίας θέτω τὴν χεῖρά μου, ἐνῷ αἰσθάνομαι κάλλιστα τὸ βάρος λίθου τὸν ὁποῖον κρατῶ;

Ἐξαίρετος ὁ συλλογισμός σου, ἀγαπητή μου κόρη, καὶ ἡ ἔνστασίς σου αὐτὴ μοῦ ἐνθυμίζει ἕνα ἰδικόν μου συλλογισμὸν, τὸν ὁποῖον ἔκαμα, ὅταν κατὰ πρῶτον μοῦ ἐξήγησε τὴν βαρύτητα τοῦ ἀέρος ὁ διδάσκαλός μου, ὅστις — ὁ εὐλογημένος — δὲν ἐφρόντιζε πολὺ νὰ μᾶς ἐξηγῇ τὰ πράγματα μὲ τὸ νῦ καὶ μὲ τὸ σίγμα. Μοῦ εἶχον εἰπεῖ ποτὲ, ὅτι ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἦτον περίπου ἑνὸς τετραγωνικοῦ μέτρου, καὶ ὅτι ἐπομένως ὁ ἄνθρωπος ἔφερεν ἐπάνω του μίαν στήλην ἀέρος ἔχουσαν βάρος 10,330 χιλιόγραμμα, ἤτοι 8,264 ὀκάδας, ἐν ἄλλοις λόγοις 188 περίπου καντάρια. Δὲν ἠδυνάμην δὲ νὰ ἐξηγήσω, διατὶ, ὅταν εἰσέρχεταί τις εἰς μίαν οἰκίαν, δὲν αἰσθάνεται τὸν ἑαυτόν του ἐλαφρωμένον ἀπὸ τὸ φοβερὸν αὐτὸ βάρος, ἐνῷ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει παρεμβαίνει ἡ στήλη τῆς οἰκίας μεταξὺ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς βαρείας ἐκείνης στήλης τοῦ ἀέρος.

Ἀργότερα ἐννόησα τὸν λόγον, καὶ ὁ λόγος αὐτὸς εἶνε πολὺ ἁπλοῦς.

Ὁ ἀὴρ δὲν *βαρύνει* ὅπως τὰ βαρέα πράγματα, ὅπως π. χ. εἷς λίθος δέκα ὀκάδων, ὅστις βαρύνει πρὸς τὰ κάτω, καὶ ἂν δὲν ὑποστηρίζεται πίπτει· ἀλλὰ *πιέζει*, καθὼς ἐλατήριον, τὸ ὁποῖον ἀφοῦ πατηθῇ, ζητεῖ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν προτέραν του θέσιν. Ζήτησε νὰ ἴδῃς ἓν ἐλατήριον ὡρολογίου, καὶ θὰ ἐννοήσῃς καλλίτερα τὸ πρᾶγμα. Ἕκαστον δὲ μικρὸν, ἐλάχιστον μόριον ἀέρος εἶνε ἐλατήριον, τὸ ὁποῖον ἔχει μεγίστην ἐλαστικότητα, οὐδέποτε θραύεται, οὐδέποτε κουράζεται, καὶ δύναται νὰ *συσταλῇ*, νὰ γείνῃ δηλ. μικρότερον, ὅταν ἀναγκασθῇ εἰς τοῦτο διὰ τῆς ἀπαιτουμένης δυνάμεως, καθὼς καὶ νὰ *διασταλῇ* πάλιν, νὰ γείνῃ δηλ. μεγαλείτερον, καθ' ὅσον ὀλιγοστεύει ἡ δύναμις, ἥτις τὸ πιέζει.

Φαντάσου λοιπὸν τόρα, ὅτι ἡ στήλη ἐκείνη τοῦ ἀέρος, ἥτις εἶνε ἐμπρὸς τῆς θύρας τῆς οἰκίας, εἶνε στήλη ἀποτελουμένη ἐκ πολλῶν μικρῶν ἐλατηρίων καὶ ἔχουσα 12 λευγῶν ὕψος· τὰ ἐλατήρια, ἐννοεῖται, τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται κάτω, φέρουν ἐπάνω των τὸ βάρος τῶν ἄλλων ἐλατηρίων, ἅτινα τὰ πιέζουν, καὶ προσπαθοῦν ὅλαις δυνάμεσι νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὴν φοβερὰν αὐτὴν πίεσιν καὶ νὰ ἐξαπλωθῶσιν ἀνενόχλητα. Ἀγωνίζονται λοιπὸν νὰ διαφύγουν πανταχόθεν, ἀριστερᾷ, δεξιᾷ, πρὸς τὰ ἐπάνω, πρὸς τὰ κάτω. Στενοχωρημένα ὅμως μεταξὺ τῆς γῆς, ἥτις, ἐννοεῖται, δὲν ὑποχωρεῖ, καὶ τῶν ἄλλων στηλῶν τοῦ ἀέρος, αἵτινες περικυκλοῦν τὴν σφαῖραν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη, παλαίουσιν ἀκαταπαύστως, χωρὶς νὰ κατορθώσωσι τίποτε. Εὑρίσκεσαι λοιπὸν ἐν μέσῳ τῶν μικρῶν αὐτῶν παλαιστῶν, οἵτινες σὲ πιέζουν πανταχόθεν, καὶ σὲ πιέζουν μὲ ἴσην δύναμιν πρὸς ἐκείνην ἥτις πιέζει αὐτούς· ὥστε βλέπεις, ὅτι τὸ βάρος αὐτὸ, ἢ μᾶλλον τὴν πίεσιν ἐκείνην, δὲν τὴν ἔχεις μόνον ὑπεράνω σου, δηλαδὴ ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ σώματος, καθὼς δύναταί τις νὰ ὑποθέσῃ, ἀλλὰ καθ' ὅλον σου τὸ σῶμα, δεξιόθεν, ἀριστερόθεν, ὑπὸ τοὺς βραχίονάς σου, ὑπὸ τὴν σιαγόνα σου, καὶ ἐντὸς ἀκόμη τῶν ῥωθώνων σου.

Εἰσέρχεσαι τόρα εἰς τὴν οἰκίαν. Τί εὑρίσκεις ἐντὸς αὐτῆς; τὸν ἐξωτερικὸν ἀέρα ὅστις εἰσῆλθε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν οἰκίαν, ἄλλος μὲν ἀπὸ τὰ παράθυρα, ἄλλος δὲ ἀπὸ τὴν θύραν, καὶ ἄλλος ἀπὸ διάφορα μέρη. Ἡ στήλη ἥτις εἶνε ἐπὶ τῆς στέγης δὲν βαρύνει πλέον ἐπ' αὐτῆς· ἀλλὰ τί σημαίνει τοῦτο; ὁ ἀὴρ ἐκεῖνος εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν πιεζόμενος καὶ συνεσφαλμένος, καὶ τὰ μικρά του ἐλατήρια εἶνε ἐπίσης στενοχωρημένα ἐντὸς τῆς οἰκίας καθὼς καὶ ἐκτὸς αὐτῆς, καὶ θὰ ἀγωνίζωνται μὲ τὴν αὐτὴν δύναμιν, πῶς νὰ ἀπαλλαγῶσιν ἀπὸ τὴν πίεσίν των. Ἡ δὲ στέγη τῆς οἰκίας τόσον ὀλίγον τὰ προστατεύει, ὥστε ἂν δὲν ἐπροστατεύετο καὶ αὐτὴ ἀπὸ τὸν ἐξωτερικὸν ἀέρα, ὅστις τὴν κρατεῖ εἰς τὴν θέσιν της, ὁ ἐσωτερικὸς ἀὴρ, προσπαθῶν νὰ διασταλῇ, ἤθελε ταχέως ἀνατινάξει αὐτήν.

Γελᾷς βέβαια. Πρόσμενε ὀλίγον, καὶ δὲν θὰ γελᾷς πλέον.

Ἂς ὑποθέσωμεν μίαν μικρὰν, πολὺ μικρὰν οἰκίαν, ἥτις νὰ ἔχῃ πέντε μέτρων μῆκος καὶ πέντε μέτρων πλάτος, δηλαδὴ ἔκτασιν ἐν συνόλῳ 25 τετραγωνικῶν μέτρων. Θέλεις τόρα νὰ ὑπολογίσῃς μὲ ποίαν δύναμιν τὰ ἐντὸς τῆς οἰκίας αὐτῆς κλεισμένα ἐλατήρια τοῦ ἀέρος θὰ πιέζουν καὶ θὰ ὠθοῦν ἐμπρός των τὴν στέγην τῆς οἰκίας; Πολλαπλασίασε 8,264 ὀκάδας μὲ εἰκοσιπέντε, καὶ θὰ τὸ εὕρῃς. Ἂν εἰς ἓν τετραγωνικὸν μέτρον ὁ ἀὴρ πιέζῃ μὲ δύναμιν 8,264 ὀκάδων, εἰς 25 μέτρα θὰ πιέζῃ βέβαια μὲ δύναμιν 206,600 ὀκάδων, ἤτοι 4,700 περίπου κανταρίων, δηλαδὴ περισσότερον ἀφ' ὅ,τι

Digitized by Google

πιέζει μία στήλη τοῦ Ὀλυμπίου Διός. Εἰπέ μου τόρα, σὲ παρακαλῶ, ποία εἶνε ἡ στέγη ἐκείνη ἥτις δύναται νὰ ἀνθέξῃ εἰς τοιαύτην ὤθησιν. Ἐννοεῖς δέ, πιστεύω, ὅτι ὅπως ὁ ἐξωτερικὸς ἀήρ, ὁ ὑπεράνω δηλ. τῆς στέγης, προστατεύει αὐτὴν ἐναντίον τῆς ὠθήσεως τοῦ ἐντὸς τῆς οἰκίας ἀέρος, τοιουτοτρόπως ὁ ἐντὸς τῆς οἰκίας καὶ ὑπὸ τὴν στέγην ἀὴρ προστατεύει αὐτὴν ἐναντίον τῆς πιέσεως τῆς ἐξωτερικῆς στήλης.

Ἰδοὺ λοιπόν, κυρία μου, τὶ εἶνε αὐτὴ ἡ ὀνομαζομένη πίεσις τοῦ ἀέρος, καὶ ποία εἶνε ἡ δύναμίς της. Γελᾷς ἀκόμη; Δὲν τὸ πιστεύω.

Πρέπει τόρα νὰ σοῦ ἀποδείξω, ὅτι δὲν σὲ ἐπερίπαιξα μὲ τοὺς ἀριθμοὺς τοὺς ὁποίους σοῦ εἶπα, καὶ ὅτι τὸ βάρος τοῦ ἀέρος εἶνε τόσον, ὅσον πρὸ μικροῦ σοῦ ἀνέφερα.

Ἂς ὑποθέσωμεν ὅτι πρόκειται νὰ γνωρισθῇ ἡ ἰδική σου δύναμις, καὶ νὰ ἐκφρασθῇ δι' ἀριθμῶν. Τὸ μέσον εἶνε λίαν εὔκολον. Θέτομεν ἐπάνω εἰς τοὺς βραχίονάς σου ἓν βάρος οἱονδήποτε, ἕνα σωρὸν βιβλίων παραδείγματος χάριν, καὶ προσθέτομεν κατ' ὀλίγον μέχρι οὗ οἱ βραχίονές σου νὰ μὴ δύνανται πλέον νὰ βαστάσωσι περισσότερα καὶ καταπέσωσι. Τότε ζυγίζομεν τὸ βάρος, τὸ ὁποῖον ἠμποροῦν νὰ φέρωσι, καὶ λέγομεν: ἡ δύναμις αὐτῆς τῆς κόρης εἶνε δέκα ὀκάδας, δεκαπέντε, καὶ οὕτω καθεξῆς, ἀντιπροσωπεύει δηλ. βάρος δέκα ἢ δεκαπέντε ὀκάδων.

Τοιουτοτρόπως ἔκαμαν οἱ ἐπιστήμονες, διὰ νὰ μάθωσι τὴν δύναμιν τοῦ ἀέρος, ἤτοι τὸ βάρος τὸ ὁποῖον παριστᾷ αὐτὴ ἡ δύναμις. Ἐζύγισαν ὅ,τι δύναται νὰ βαστάσῃ.

Σοῦ ἔλεγα ἐν ἀρχῇ τῆς σημερινῆς μου ἐπιστολῆς, ὅτι ὅλη τῆς γῆς ἡ ἐπιφάνεια εἶνε περικυκλωμένη ἀπὸ ἄπειρον πλῆθος μικρῶν ἐλατηρίων τοῦ ἀέρος, τὰ ὁποῖα καταστενοχωροῦνται ἀπὸ τὰ ἄλλα ἐλατήρια, τὰ ὑπεράνω των, καὶ ἀγωνίζονται παντοιοτρόπως νὰ ἀπαλλαγῶσιν ἀπὸ τὴν πίεσιν καὶ τὴν στενοχωρίαν αὐτήν, καὶ ὠθοῦν τοιουτοτρόπως ὅ,τι εὑρίσκεται ἐμπρός των.

Φαντάσου τόρα τὸ βάθος ἑνὸς φρέατος. Τὰ ἐλατήρια αὐτά, οἱ μικροὶ ἐκεῖνοι παλαισταί, εὑρίσκονται τοποθετημένα διαρκῶς εἰς τὸ βάθος μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος, καὶ τὸ πιέζουν, ἐννοεῖται, ὅσον ἠμποροῦν περισσότερον. Ἐπειδὴ δὲ ἡ πίεσις εἶνε ὁμοία πανταχοῦ, δὲν φαίνεται διόλου τὸ πρᾶγμα.

Ὑπόθεσε ὅμως, ὅτι ἐντὸς τοῦ φρέατος εἰσάγομεν ἕνα σωλῆνα, κλεισμένον καλὰ εἰς τὸ ἄκρον, καὶ ὅτι τὸ *στούπωμά* του αὐτό, καθὼς κοινῶς λέγομεν, δύναται νὰ ἀναβοκαταβαίνῃ ἐντὸς τοῦ σωλῆνος διὰ μιᾶς σιδηρᾶς ῥάβδου—τοῦτο ὀνομάζεται *ἔμβολον* ἀπὸ τοὺς μηχανικούς.—Ὑπόθεσε δὲ τόρα, ὅτι τὸ ἔμβολον αὐτὸ ἀναβαίνει ἐντὸς τοῦ σωλῆνος καὶ παρασύρει ἐμπρός του τὸν ἀέρα ὅστις ἐγέμιζε τὸν σωλῆνα. Ὁ ἀὴρ αὐτὸς δὲν δύναται νὰ διαφύγῃ καὶ νὰ περάσῃ ὑποκάτω τοῦ ἐμβόλου, καθότι, ὡς προείπομεν, τὸ ἄκρον τοῦ ἐμβόλου ἐφαρμόζεται ἐντελῶς εἰς τὰ τοιχώματα τοῦ σωλῆνος. Θὰ μείνῃ λοιπὸν ὑποκάτω τοῦ ἐμβόλου ἓν μέρος ἐντελῶς κενόν, ὅπου ἀὴρ δὲν θὰ ὑπάρχῃ, καὶ ὅπου ἐπομένως τὸ ὕδωρ δὲν θὰ πιέζεται ἀπὸ τίποτε.

Τί θὰ συμβῇ τότε;

Τὸ ὕδωρ τοῦ φρέατος, τὸ ὁποῖον θὰ πιέζεται μὲν καὶ θὰ στενοχωρῆται εἰς ὅλα του τὰ ἄλλα μέρη ἀπὸ τὸν ἀέρα, δὲν θὰ πιέζεται δὲ ἐντὸς τοῦ κενοῦ ἐκείνου, τὸ ὁποῖον ἀφῆκε τὸ ἔμβολον, θὰ ὁρμήσῃ, ἐννοεῖται, πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο, καὶ θὰ ἀναβῇ ἐντὸς τοῦ σωλῆνος.

Ἐνῷ ὅμως ἀναβαίνῃ τὸ ὕδωρ, θὰ συμβῇ κἄτι τι παράδοξον, ἂν ὁ σωλὴν ἦνε πολὺ ὑψηλός. Ἅμα φθάσῃ τὸ νερὸν εἰς ὕψος 32 ποδῶν, θὰ σταματήσῃ, καὶ δὲν θὰ ἀναβῇ ὑψηλότερα, ἔστω καὶ ἂν ἐξακολουθῇ τὸ ἔμβολον νὰ σχηματίζῃ κενὸν ὑπεράνω του.

Τί σημαίνει τοῦτο;

Τοῦτο σημαίνει, ὅτι ἡ δύναμις, ἥτις πιέζει τὸ ὕδωρ ἐκτὸς τοῦ σωλῆνος καὶ τὸ ἀναγκάζει νὰ ἀναβαίνῃ, δὲν δύναται νὰ προχωρήσῃ περισσότερον, τουτέστι δὲν ἀντιπροσωπεύει περισσότερον βάρος. Τὸ ὕδωρ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀνέβαινεν ἐντὸς τοῦ σωλῆνος, ἔχει καὶ αὐτὸ ἓν βάρος, ἐννοεῖται· καὶ διὰ τοῦ βάρους του αὐτοῦ πιέζει τὸ ἄλλο ὕδωρ, τὸ ὁποῖον ἔμεινε κάτω ἐντὸς τοῦ φρέατος. Καθ' ὅσον δὲ τὸ ἔμβολον ἀναβαίνει, αὐξάνει καὶ ἡ στήλη τοῦ ὕδατος ἐντὸς τοῦ σωλῆνος, καὶ αὐξάνει ἐπίσης καὶ τὸ βάρος της· ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐπέρχεται στιγμή, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ βάρος αὐτὸ γίνεται τόσον μεγάλον, ὥστε ἡ πίεσίς του ἐπὶ τοῦ ἄλλου ὕδατος εἶνε ἴση μὲ τὴν ἐπ' αὐτοῦ πίεσιν τοῦ ἀέρος· τότε εἰς μάτην πλέον πιέζει ὁ ἀήρ· τὸ ὕδωρ δὲν ἀναβαίνει περισσότερον, καὶ ἡ στήλη ἐκείνη τῶν 32 ποδῶν ἀντιπροσωπεύει τὴν δύναμιν τοῦ ἀέρος, ὅστις πιέζει ἔξωθεν τοῦ σωλῆνος τὸ ὕδωρ τοῦ φρέατος.

Ζυγίζομεν τόρα τὴν στήλην αὐτὴν τοῦ ὕδατος, καὶ εὑρίσκομεν ὅτι, ἐὰν ὁ σωλὴν ἔχῃ πλάτος ἑνὸς τετραγωνικοῦ ἑκατοστοῦ τοῦ μέτρου, ἡ στήλη τοῦ ὕδατος ζυγίζει 1,033 γραμμάρια, τουτέστι 330 περίπου δράμια· ἐπομένως τὸ αὐτὸ βάρος ἔχει καὶ ἡ στήλη τοῦ ἀέρος, ἡ ἔχουσα τὸ αὐτὸ πλάτος.

Ἕπεται συνέχεια. ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΛΑΧΟΣ.

«Ἠγάπησα τὸν Θεόν, τὸν πατέρα μου καὶ τὴν ἐλευθερίαν», ἦσαν οἱ τελευταῖαι λέξεις τῆς Κας Στάελ.

Digitized by Google

ΑΠΟΔΗΜΙΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΟΛΟΝ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 247.

Δ'

Ἐπιθυμοῦντες ἐνθέρμως οἱ δύο ἀξιωματικοὶ νὰ προαγάγωσι τὰς ἐρεύνας αὐτῶν, κατέστησαν ἀσπαστὸν εἰς τὸ κοινὸν τὸ σχέδιον καὶ ὑπέβαλον εἴς τε τὰς κυβερνήσεις καὶ εἰς τὰ σοφὰ σωματεῖα τὰς ἐφεξῆς μελέτας. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἔτος θὰ ἐπεδίδοντο εἰς τὴν τελείαν ἔρευναν τῆς ἀνακαλυφθείσης λεκάνης κατὰ τὸ παρελθὸν, τῆς μεταξὺ Σπίτζβεργ καὶ Νέας Ζέμβλης· διὸ καὶ ἐσκόπουν νὰ διαχειμάσωσιν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Τάϊμοντ ἢ περὶ τὸ ἀκρωτήριον Τσελιουσκὶρ, τὸ Σέβιρο Βοστοκνόϊ τῶν Ῥώσσων, τὸ βορειότατον μέρος τῆς Σιβηρίας τῆς ἀρχαίας ἠπείρου πρὸς τὴν 77ην μοῖραν· τὸ δὲ δεύτερον θὰ ἐξηρεύνων τὸ μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου Τσελιουσκὶρ καὶ τῶν νήσων τῆς Νέας Σιβηρίας διάστημα· καὶ τὸ τρίτον, ἀπὸ τῆς Νέας Σιβηρίας θὰ μετέβαινον εἰς τὰ στενὰ Βέχρινγ, μεταξὺ τῶν ὁποίων κεῖται ἡ χώρα τοῦ Βράγγελ. Σκοπὸς δὲ τῆς πορείας ταύτης δὲν ἦτο ἡ εἰς τὸν πόλον μετάβασις, ἀλλ' ἡ ἐξερεύνησις τῶν παραλίων ἅτινα ἅπαξ μόνον ἐπεσκέφθησάν τινες πρὸ πεντήκοντα ἐτῶν· ἀλλὰ συνέβη καὶ σήμερον ὅ,τι πολλάκις συμβαίνει· ὃ ἐςὶν ἀντὶ τῶν ἀναζητουμένων ἀνευρέθησαν ἄλλα ἀπὸ τοῦ 1872 μέχρι τοῦ 1874, ἤτοι ἡ ἀνατολικοβόρειος δίοδος.

Τὸ σχέδιον τοῦτο ἐνεκολπώθη περιπαθῶς ἡ μεσημβρινὴ Γερμανία· ἀλλὰ καὶ ἡ Αὐστρία ἠθέλησε νὰ μετάσχῃ τῶν ἐπιστημονικῶν ἀποδημιῶν τὰς ὁποίας εἶχον ὑποστηρίξει ἀλληλοδιαδόχως αἱ μεγάλαι ναυτικαὶ δυνάμεις. Καὶ ἐπειδὴ τὸ μὲν κράτος ἐχορήγησεν ἄφθονα χρήματα, οἱ δὲ ἰδιῶται οὐκ ὀλίγα, τὸ ποσὸν ἀνέβη εἰς 450,000 φράγκων. Ὅθεν ἤρχισεν εὐθὺς ἡ ἐπιχείρησις.

Ἐναυπηγήθη λοιπὸν ἐπίτηδες πλοῖον, ὁ *Τέγετωφ*, κατὰ τρόπον διευκολύνοντα τούς τε ἐπιβάτας, τὴν τοποθέτησιν τῶν τροφῶν καὶ τῆς καυσίμου ὕλης. Ἡ ἕλιξ κατεσκευάσθη ἐξ ὀρειχάλκου ὅπως ἦναι στερεωτέρα καὶ ἀνυψοῦτο εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ βλάπτεται ἀπὸ τοὺς πάγους· ὑπῆρχε δὲ καὶ δευτέρα ἕλιξ. Τὸ πλοῖον διέτρεχε κατὰ μέσον ὅρον ἓξ ναυτικὰ μίλια τὴν ὥραν, ἡ δὲ ξυλικὴ τοῦ πλοίου ἦτο ἐκ σχοίνου, περιφρουρουμένη ὑπὸ δύο περικαλυμμάτων τεθειμένων ἀλλεπαλλήλως.

Ἐσωτερικῶς δὲ οἱ κοιτῶνες τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τῶν ἐπιστημόνων ἔκειντο πρὸς τὴν πρώραν, μετ' αὐτοὺς δὲ τὸ δωμάτιον τῶν μηχανῶν καὶ τὸ τῆς θερμάνσεως, ἐν μέσῳ αἱ ἀποθῆκαι τῶν γαιανθράκων καὶ τῶν τροφῶν, καὶ πρὸς τὴν πρύμνην τὰ καταλύμματα τοῦ πληρώματος. Ὑπῆρχε δὲ καὶ θάλαμος ἐργασίας ἐννέα ποδῶν μῆκος καὶ ἑπτὰ πλάτος ἔχων, ἐν ᾧ ἦσαν ἀποτεθειμένα τὰ ὄργανα καὶ ἡ βιβλιοθήκη. Ἐκεῖ ἔκειντο καὶ αἴθουσαι τροφῶν καὶ καλλωπιστήρια. Ἡ αἴθουσα τοῦ πληρώματος εἶχε δεκαὲξ κλίνας, μαγειρεῖον, πλυντήριον καὶ λουτρὸν, καθὼς καὶ κλίνην τοῦ ναυκλήρου καὶ τῶν ἰχθυβολέων.

Καὶ ναῦται μὲν καὶ ἀξιωματικοὶ ἦσαν εἰκοσιτέσσαρες ἐν ὅλοις, οἱ πλεῖστοι ἐκ Δαλματίας, ἄνδρες ῥωμαλέοι καὶ ἦθος ἔχοντες μεσημβρινόν. Διευθυντὴς δὲ ὁ ὑποπλοίαρχος Οὐαϊπρέης, πρῶτος ἀξιωματικὸς ὁ ὑποπλοίαρχος Βρὸς δὲ Κομοτὸ, δεύτερος ἀξιωματικὸς ὁ σημαιοφόρος Ὀρὲλ δὲ Βρούμ, μηχανικὸς ὁ Κρὶχ, ἐπὶ τῶν ἀρμένων ὁ πλοίαρχος Λουσῖνος, ἰατρὸς ὁ Ἰουλιανὸς Ῥέπες Δεβάν. Πρὸς τοὺς δύο κυνηγοὺς τῆς δορκάδος Ἀλέξανδρον Κλότς καὶ Ἰωάννην Χάλετ ἐδόθη ἡ ὑπόσχεσις νὰ διορισθῶσι μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν δασονόμοι. Πάντες δὲ οὗτοι, ἀνήκοντες εἰς τὸ πολεμικὸν ναυτικὸν τῆς Αὐστρίας, ἐλάμβανον ὁλόκληρον τὸν μισθὸν αὐτῶν διαρκούσης τῆς ἀποδημίας· ἔλαβον δὲ καὶ προκαταβολὴν δεκαπέντε μηνῶν. Μὴ λησμονήσωμεν καὶ ἄλλο μέρος τοῦ πληρώματος, λέγω τοὺς ἑπτὰ μεγάλους κύνας τοὺς πρoωρισμένους νὰ σύρωσι τὰ ἕλκυθρα ἐπὶ τῶν πάγων. Μετ' αὐτῶν εἶχον καὶ δύο γαλᾶς· ἐν γένει δὲ ὁ ναυπηγὸς Τέκλεμπουρ κατεσκεύασε καὶ στερεὸν καὶ κομψὸν τὸ πλοῖον.

Τὴν δὲ 14 Ἰουνίου 1872, τὴν 6 ὥραν τῆς πρωΐας, μετὰ συμπόσιον εἰς τὸ ὁποῖον εἶχον προσκληθῆ οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ ἄλλοι ἐκ τῆς αὐστροουγγρικῆς ἑταιρίας τῆς εἰς τὸν πόλον ἀποδημίας, ὁ *Τέγετωφ* ἀπέπλευσεν ἄνευ ἀτμοῦ ἐπευφημούμενος ὑπὸ τοῦ πλήθους. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὁ καιρὸς ἦτο λαμπρὸς, μετ' οὐ πολὺ ὅμως μετεβλήθη. Τὴν δὲ 21 Αὐγούστου ὁ ὑποπλοίαρχος Πάγερ ἔγραψεν ἐκ τοῦ ἀκρωτηρίου Νασῶ ἐκ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τῆς Νέας Ζέμβλης τὴν ἑπομένην ἐπιστολήν·

«Ἐκ μέσου τῶν πάγων, 16 Αὐγούστου.

»Εὑρισκόμεθα πλησίον τοῦ ἀκρωτηρίου Νασῶ τῆς τελευταίας Θούλης τῆς γνωστῆς χώρας, μετὰ τοῦ πλοίου *Ἰσβγὲρν*, ἰσχυρῶς συσφιγγόμενοι ἀπὸ τοὺς πάγους. Ἀπὸ τριῶν ἡμερῶν ἔχομεν τρικυμίαν διώκουσαν μεγίστους ὄγκους πάγων· ἐὰν ὁ καιρὸς γίνῃ βόρειος, ἡ θέσις ἡμῶν ἔσται κρίσιμος. Χθὲς ἡ *Ἰσβγὲρν* ἐπλαγίασεν.

»Ἀναχωρήσαντες ἐκ Τρομσὲ τὴν 14 Ἰουλίου συνηντήσαμεν τοὺς πάγους εἰς τὴν 74ην μοῖραν 5 πρὸς βορρᾶν καὶ 18 τοῦ μήκους πρὸς ἀνατολάς, εἰς τόπον ὅπου ἐπὶ πολλὰ ἔτη δὲν εὑρίσκεται τὴν ὥραν ταύτην τοῦ χρόνου οὐδὲ τεμάχιον πάγου. Χωρὶς νὰ ἐμποδισθῶμεν κατ' ἄλλον τρόπον ἐπροχωρήσαμεν, καὶ μέχρι τῆς 3 Αὐγούστου ἤμεθα ἑκατὸν μίλια πλέον μακρὰν

Digitized by Google

μέχρι τῆς παραλίας τῆς Νέας Ζέμβλης,ὅπου εὕρομεν ἐλευθέραν τὴν θάλασσαν, ἀποκλεισθεῖσαν ὅμως ἐκ νέου κατὰ τὴν χερσόνησον τοῦ ναυαρχείου.

»Τὴν 7 διήλθομεν ἐπιπόνως τοὺς πάγους, ποτὲ μὲν λεπτοὺς, ποτὲ δὲ πυκνοὺς, μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Νασῶ. Πρὸ ἡμῶν ἐβλέπομεν σωρὸν χαμηλῶν νησιδίων εἰς τὸ ἄκρον ἐρήμων, εἰς τὰ ὁποῖα σώζεται ἔτι χιὼν τοῦ παρελθόντος ἔτους.

»18 Αὐγούστου. Σήμερον, ἑορτὴν τοῦ αὐτοκράτορος, ὑψώσαμεν τὴν ἐπίσημον σημαίαν, ἥτις νῦν πρῶτον προσαγορεύεται κατὰ τὰς ἀρκτικὰς χώρας. Ἡ κατάστασις τοῦ πάγου καὶ τῆς θερμοκρασίας εἶναι τρομερὰ τὸ ἔτος τοῦτο. Ἐνῷ τὰ παρελθόντα ἔτη πλῆθος θαλασσίων ἐλεφάντων ἐθηρεύοντο ἄνευ μεγάλων δυσκολιῶν, ἐφέτος οὔτε εἷς παρουσιάσθη. Ἐκ τῶν τριῶν πλοίων τὰ ὁποῖα ἐπροσπάθησαν πρὸ τριῶν ἑβδομάδων νὰ διαβῶσι, τὰ δύο, τεσσαράκοντα μίλια μακρὰν ἡμῶν, συνετρίβησαν μεταξὺ τῶν πάγων. Ἀφοῦ ἐφθάσαμεν εἰς τὰ παράλια ταῦτα, ἡ θερμοκρασία σπανίως ἀνέβη ἄνω τοῦ μηδέν. Πρόσθες δὲ εἰς τοῦτο πολλὴν χιόνα μὴ τηκομένην ἐπὶ τοιαύτης θερμοκρασίας καὶ διὰ τοῦτο ἐπαυξάνουσαν τὰ πάγη. Τὸ παρελθὸν ἔτος δὲν ἐφαίνετο διόλου πάγος· ἂς ἐλπίσωμεν ὅμως· ὀκτὼ ἡμέρας μόνον ἂν διαρκέσῃ ἡ τῆξις, θὰ ἔχωμεν ἑκατοστάδας μιλίων ἐλευθέρας θαλάσσης. Ὁ καλὸς καιρὸς τόρα ἄρχεται. Τὸ λυπηρὸν εἶναι ὅτι ἀντὶ νὰ εὑρεθῶμεν εἰς τὴν παραλίαν τῆς Σιβηρίας, θὰ διαχειμάσωμεν εἰς τὴν Νέαν Ζέμβλην.

»Κατὰ τοὺς συνήθεις καιροὺς ἔπρεπε νὰ ὑπερβῶμεν τὸ μέρος τοῦτο. Εὐχάριστον ὅμως εἶναι ὅτι τό τε πλήρωμα καὶ τὸ πλοῖον ἔχουσι καλῶς. Οἱ ναῦται παίζουσιν ὡς παιδία καὶ ὑποφέρουσι κάλλιστα τὸ κλίμα, ἂν καὶ ἦναι ἐνδεδυμένοι ἐλαφρότερα τῶν ναυτῶν τῆς Νορβηγίας. Ἔχομεν ἐνδύματα καὶ τροφὰς ἐπὶ τρία ἔτη ἄφθονα καὶ καλλίστης ποιότητος. Τὰ biftecks τῆς φώκης καὶ τῆς ἄρκτου εἶναι θαυμάσια.

»Ἡ μηχανὴ εἶναι ἐξαισία καὶ δὲν καταναλίσκει πολλοὺς ἄνθρακας· ὅθεν θὰ ἔχωμεν ἀκόμη ἐπὶ πεντήκοντα ἡμέρας διά τε τὸ μαγειρεῖον καὶ τὰς θερμάστρας, τὰς ὁποίας δὲν ἠνάψαμεν ἀκόμη, διότι εἴμεθα καλῶς ἐνδεδυμένοι. Κατὰ τὴν ἀκουσίαν ταύτην ἀκινησίαν γυμνάζομεν ἀνθρώπους καὶ κύνας εἰς τὸ μεταχειρίζεσθαι καὶ σύρειν τὰ ἕλκυθρα· καθ' ἑκάστην τρία ἢ τέσσαρα αὐτῶν ἀπέρχονται ἐκεῖθεν τῶν νήσων καὶ ἐπανέρχονται πλήρη συλλογῶν πετρῶν, φυτῶν καὶ ἄλλων. Ἀλλὰ ποῖα εἶναι τὰ νησίδια ταῦτα; Οὐδεμίαν πληροφορίαν εὑρίσκομεν περὶ τούτων εἰς τοὺς χάρτας τῆς Νέας Ζέμβλης.»

Ἡ *Ἰσβγὲρν* ἦτο νορβηγεία θαλαμηγὸς ἐλθοῦσα διὰ μέσου τῶν πάγων τοῦ Σπίτζβεργ ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ κόμητος Οὐϊλεκζὲκ, ἵνα ἐφοδιάσῃ τὸν *Τέγετωφ*. Ἀπαντήσασα αὐτὸν κατὰ τὰς νήσους *Οὐλιέλμ*, τὸν συνώδευσε μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Νασῶ ὅπου κατέστησεν ἀποθήκην ζωοτροφιῶν ἐντὸς στενοῦ σπηλαίου, ἀπροσίτου εἰς τὰς λευκὰς ἄρκτους. Αἱ παντοῖαι τροφαὶ διατηροῦνται θαυμασίως εἰς τὰ ὑψηλὰ ταῦτα πλάτη, καὶ διὰ τοῦτο αἱ ἀποταμιεύσεις τροφῶν γίνονται ἐν γένει εἰς τὰς πρὸς τὸν πόλον ἀποδημίας. Οἱ σταλέντες ἰδίως ὑπὲρ τῆς ἀνευρέσεως τοῦ Φραγκλίνου κατέστησαν τοιαύτας ἀποθήκας πανταχοῦ· μόνη δὲ προφύλαξις πρέπει νὰ λαμβάνεται κατὰ τῶν λευκῶν ἄρκτων, αἵτινες ἀνοίγουσι καὶ τοὺς στερεωτάτους πίθους καὶ συντρίβουσι τὰ στερεώτατα σιδηρᾶ κιβώτια. Ἀλλὰ καὶ τὸ κλίμα δὲν ἀφαιρεῖ ἀπὸ τὰς τροφὰς οὐδεμίαν ἰδιότητα αὐτῶν. Θαλασσοπόροι ἀνεῦρον κιβώτια περιέχοντα ἁλατισμένα κρέατα, χόρτα καὶ ζωμὸν λιμονίων, ἀπαραίτητον ἰατρικὸν ἐναντίον τῆς στομακάκης, ἐγκαταλελειμένα ἀπὸ τριάκοντα ἐτῶν· τόσῳ δὲ νόστιμα καὶ τόσῳ θρεπτικὰ ἦσαν, ὡς νὰ εἶχον κατατεθῇ ἐκεῖ πρὸ ἓξ μηνῶν.

Τὴν 21 Αὐγούστου ἡ *Ἰσβγὲρν* ἐπανῆλθεν εἰς εὐκραεστέρας χώρας καὶ ἀφῆκε τὸν *Τέγετωφ* φέρουσα τὴν ἀνωτέρω ἐπιστολήν· δύο δὲ ἔτη παρῆλθον πρὶν φθάσωσι νέαι εἰδήσεις τῶν θαλασσοπόρων.

Ε'

Τὸ πρωῒ τῆς 21 Αὐγούστου οἱ πάγοι μετεβλήθησάν πως ἐπὶ τὸ εὐνοϊκώτερον καὶ ὁ *Τέγετωφ* ἐπροχώρησε πλήρης ἐλπίδων πρὸς ἄρκτον, ἀφοῦ ἀπεχαιρέτισεν ἐνθερμότατα τὸ πλήρωμα τῆς *Ἰσβγέρνης*. Ὀλίγον ὅμως ἔμελλε νὰ διαρκέσῃ ἡ χαρὰ αὐτὴ, διότι «τὴν αὐτὴν ἑσπέραν, λέγει ὁ ὑποπλοίαρχος Πάγερ, συνεσχέθημεν ὑπὸ τῶν πάγων καὶ ἐμείναμεν αἰχμάλωτοι ἐπὶ δύο ἔτη. Ἀντὶ ἐρευνητῶν ἐγίνομεν ἐπιβάται πάγων. Τὸ ὑπερβάλον ψῦχος τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1872 συνεσώρευσε μετ' ὀλίγον πυκνοτάτους πάγους περὶ ἡμᾶς, καὶ τοιούτους ὁποίους οὔτε πρίονες οὔτε ὑπόνομοι ἐδύναντο πλέον ν' ἀνοίξωσι πρὸς διάβασιν. Ὅθεν κατὰ τοὺς μῆνας Σεπτέμβριον καὶ Ὀκτώβριον ἀπωθήθημεν πρὸς τὸ μέρος τὸ ἀνατολικοβόρειον κατὰ τὴν θέλησιν τῶν πάγων. Πᾶν ἴχνος γῆς ἐγένετο ἄφαντον. Ἀλλ' ἂν ἡ θέσις αὐτὴ ἦτο καθ' ἑαυτὴν θλιβερὰ, κατέστη τρομερὰ ἀπὸ τῆς 13 Ὀκτωβρίου, ὅτε αἱ δυνάμεις εἰς τῶν ὁποίων τὴν θέλησιν ὑπείκομεν ἕως τότε, κατέστησαν ἀκάθεκτοι, καὶ οὕτω τὸ πλοῖον ἡμῶν συνεπιέσθη φοβερὰ ὑπὸ τῶν πάγων ἐπὶ ὁλόκληρον χειμῶνα. Ποσάκις ἀνέβημεν εἰς τὸ κατάστρωμα ὅπως ἑτοιμασθέντες ἐγκαταλείψωμεν τὸ πλοῖον ἐὰν κατεβυθίζετο, καὶ παραδοθῶμεν εἰς τοῦ Θεοῦ τὸ ἔλεος μεταξὺ τῆς ἀπεράντου πολικῆς νυκτός! ἀλλὰ τὸ πλοῖον, ἀντὶ νὰ βυθισθῇ, ἀνυψοῦτο ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ· διὸ καὶ ἤμεθα ἀπαύστως ἀνήσυχοι. Προβλέποντες τὴν μεταξὺ τῶν πά-

Digitized by Google

γων παραχειμασίαν ἐπεχειρίσαμεν ὅλας τὰς δυνατὰς προετοιμασίας. Τὸ πλοῖον εἶχε στερηθῆ ἓν μόνον μέρος τῶν ὀργάνων αὐτοῦ· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον τὸ κατάστρωμα ἐπληρώθη χιόνος, ἐνῷ τὸ σῶμα αὐτοῦ, συνεσφιγμένον μεταξὺ σωρῶν πάγων, ἀπῄτει ἀενάους ἐπισκευάς. Σκηνὴ κατεσκευασμένη ἐκ πανίου ἐστήθη πρὸς τὴν πρῴραν τοῦ *Τέγετωφ*· δευτέρα δὲ ἄλλη εἰς τὸ ὄπισθεν μέρος. Μεταξὺ δὲ αὐτῶν ἔμενεν ἀρκετὸν διάστημα ἐλεύθερον διὰ τὰς ἀναγκαίας ἐργασίας. Τοὺς ἑπτὰ ἡμῶν κύνας ἐτοποθετήσαμεν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἐντὸς μεγάλων κιβωτίων μὲ ἄχυρα. Ἡ δὲ ἀβεβαιότης τῆς θέσεως ἡμῶν ἀπῄτει διηνεκῶς τὴν παρουσίαν φύλακος ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, ὅστις ἔπρεπε καὶ νὰ εἰδοποιῇ ἡμᾶς περὶ τῆς προσεγγίσεως τῶν λευκῶν ἄρκτων, ὧν ἑξήκοντα ἑπτὰ ἐφονεύσαμεν καὶ ἐφάγομεν ἐν τῷ διαστήματι τῆς ἐκστρατείας ταύτης. Ἀλλὰ καὶ μὲ ὅλην τὴν ἀπροσδόκητον ταύτην τροφοδοσίαν ἡ ὑγεία τοῦ πληρώματος δὲν ἦτο πολλὰ ἀξιοζήλωτος κατὰ τὸν πρῶτον τοῦτον χειμῶνα· ὅθεν ὁ ἰατρὸς εἶχεν ἱκανὴν ἐργασίαν θεραπεύων βρογχίτας καὶ στομακάκην.» Οἱ διοργανώσαντες τὴν ἐκστρατείαν εἶχον λησμονήσει τὰς συνετὰς συμβουλὰς ἐκείνων, οἵτινες εἶχον διαχειμάσει ἄλλοτε κατὰ τὰς πολικὰς ταύτας χώρας. Πάντες εἶχον διαβεβαιώσει ὅτι πρῶτος ὅρος πρὸς διατήρησιν τῆς ὑγείας ἦτο ἡ ἀποφυγὴ τῆς ἀποθαρρύνσεως καὶ τῆς στενοχωρίας. Ὅτε ὁ Πάρρε, ὁ διοικῶν τὴν *Ἐριννύα* καὶ τὴν *Ἔκλαρ*, ἠναγκάσθη νὰ διαχειμάσῃ δύο ἔτη κατὰ συνέχειαν, πρῶτον μὲν εἰς τὴν νῆσον Μέλβιλ, εἶτα εἰς τὴν νῆσον Οὐΐνδερ, ἐπενόησε τρόπους διασκεδάσεων χάριν τοῦ πληρώματος, βιαζομένου νὰ μένῃ ἐντὸς τοῦ πλοίου ὁσάκις ἡ χιὼν καὶ ἡ θύελλα ἐπεκράτουν ἐκτός. Διεσκεύασε θέατρον ἐν ᾧ ἐγίνοντο τακτικαὶ παραστάσεις, ἐσύστησεν ἐφημερίδα εἰς τὴν σύνταξιν τῆς ὁποίας συνέτρεχον πάντες οἱ ἐν τῷ πλοίῳ, ἀναγράφοντες οὐ μόνον ὅλα τὰ συμβάντα τῆς ἡμέρας, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ ἀναπλάσματα τῆς φαντασίας. Ἐγράφοντο παραδείγματος χάριν ἄρθρα οἷον τὸ ἑπόμενον·

«*Ὁριστικαὶ θλίψεις.*

»Νὰ ἐξέλθωμεν τὸ πρωῒ ἵνα ἀναπνεύσωμεν καθαρὸν ἀέρα, καὶ βάλλοντες τὸν πόδα ἐκτὸς τοῦ πλοίου, νὰ λουσθῶμεν εἰς λουτρὸν ψυχρὸν ἐντὸς τῆς τρύπας τοῦ μαγείρου.

»Ν' ἀπέλθωμεν εἰς κυνήγιον, νὰ πλησιάσωμεν εἰς ἐξαισίαν ἔλαφον, νὰ τὴν σημαδεύσωμεν, ν' ἀποπειραθῶμεν νὰ τὴν φονεύσωμεν, καὶ ὅμως νὰ μὴ πυροβολήσῃ τὸ ὅπλον ἕνεκα ὑγρασίας.

»Νὰ ὑπάγωμεν εἰς περίπατον ἔχοντες τεμάχιον ἄρτου νωποῦ εἰς τὸ θυλάκιον, καὶ ὅταν θελήσωμεν νὰ φάγωμεν νὰ τὸ εὕρωμεν τοσοῦτον ἐσκληρημένον ἀπὸ τὸ ψῦχος, ὥστε ἀντὶ νὰ συντρίβεται ἀπὸ τοὺς ὀδόντας, νὰ συντρίβωνται ἀπ' ἐναντίας οἱ ὀδόντες.

»Νὰ ἐξεγειρώμεθα μετὰ πολλῆς ταχύτητος ἀπὸ τὴν τράπεζαν, διότι περᾷ λύκος πλησίον τοῦ πλοίου, ἐπιστρέφοντες δὲ νὰ εὑρίσκωμεν τὸ γεῦμα φαγωμένον ἀπὸ τὸν γάτον.

»Νὰ παραδιδώμεθα ἐν καιρῷ τοῦ περιπάτου εἰς βαθείας καὶ ἐπωφελεῖς σκέψεις καὶ νὰ ἀποσπῶσιν αἴφνης ἡμᾶς ἐπ' αὐτῶν ἀσπασμοὶ ἄρκτου.»

Εἴς τινα τῶν πρὸς τὸν πόλον ἀποδημιῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος, δώδεκα ναῦται Ὁλλανδοὶ ἔμειναν ἐγκαταλελειμένοι εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Γροενλανδ, οὔτε τροφῶν, οὔτε ξύλων στερούμενοι, καὶ ὅμως ἀπέθανον καὶ οἱ δώδεκα ἕνεκα στενοχωρίας καὶ ἐλλείψεως θάρρους! Ἐγένοντο δὲ ταῦτα γνωστὰ ἐκ τοῦ ἡμερολογίου τοῦ εὑρεθέντος πλησίον τοῦ τελευταίου ἀποθανόντος, ὅστις διηγεῖτο τὰς μονοτόνους καὶ ὀδυνηρὰς περιπετείας τῶν ταλαιπώρων ἐκείνων.

«Ὁ ἥλιος ἐγένετο ἄφαντος τὴν 28 Ὀκτωβρίου ἐπὶ ἑκατὸν ἐννέα ἡμέρας, λέγει ὁ Πάγερ. Εἴχομεν κατασκευάσει παρὰ τὸ πλοῖον καλύβην ἐξ ἀνθράκων, ὅπως καταφύγωμεν εἰς αὐτὴν ἐὰν ποτε τὸ σκάφος κατεβυθίζετο ἀπὸ τὰς καθημερινὰς προσβολὰς τῶν πάγων. Ἀλλὰ τὴν προτεραίαν τῶν Χριστουγέννων κατεστράφη τὸ ἄσυλον τοῦτο, καὶ ἐθεωρήσαμεν ἑαυτοὺς εὐτυχεστάτους ὅτι τὸ κακὸν περιωρίσθη ἕως ἐκεῖ, καὶ ὅτι ἀφῆκεν ἡμᾶς συνηγμένους ὁμοῦ ὁ πάγος ὅπως διανύσωμεν ὑγιεῖς τὰς ὥρας ταύτας, τὰς ὁποίας ὅπου δήποτε καὶ ἂν εὑρίσκεταί τις ἀφιερώνει εἰς τὴν ἀνάμνησιν τῆς πατρίδος του.»

Καὶ ἄλλοτε ἑωρτάσθησαν αἱ ἑορταὶ τῶν Χριστουγέννων εἰς τὰς πολικὰς χώρας· πάντες οἱ θαλασσοπόροι οἱ διαχειμάσαντες εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, ἀναφέρουσιν εἰς τὰ ἡμερολόγια αὐτῶν τὴν ἑορτὴν τελεσθεῖσαν μεθ' ὅλης τῆς δυνατῆς ἐπισημότητος, καθὼς καὶ τὰς ὀλίγας ὥρας τὰς ὁποίας διῆλθε τὸ πλήρωμα ἐν φαιδρότητι καὶ εὐθυμίᾳ. Λέγουσιν ἐπίσης πόσον ἡ 1η Ἰανουαρίου ἐπλήρου θλίψεως τὴν καρδίαν τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων εὑρισκομένων μακρὰν τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν, μεμονωμένων μεταξὺ τῶν χιόνων καὶ ἀγνοούντων ἂν ποτε θὰ εὐτυχήσουν νὰ ἐπανίδωσι τὴν πατρίδα.

Εἷς τῶν θαλασσοπόρων τούτων, ὅστις καὶ αὐτὸς διηγήθη τὰ γεγονότα, δίδει τὰς ἑξῆς εἰδήσεις περὶ τῆς πρώτης παραχειμασίας·

«Ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν συνέβη θύελλα χιόνος ἥτις εἰσεχώρει καὶ εἰς τὰς μικροτέρας σχισμὰς καὶ συνεσωρεύετο μετ' ὀλίγον. Οὐαὶ εἰς ἐκεῖνον ὅστις εὑρίσκετο ἐκτεθειμένος εἰς τὴν θύελλαν ταύτην! ὡς ξυράφιον ἔκοπτε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὁ ἄνεμος, καὶ ἵνα κατορθώσῃ νὰ μὴ παγώσωσιν αἱ χεῖρες καὶ τὸ πρόσωπον, ἐτρίβετο μὲ χιόνα πρὶν ἐμβῇ εἰς τὸν *Τέγετωφ*. Οἱ ἐκ τριχωτῶν δερμάτων ἐπενδύται κατήντησαν ἄχρηστοι, αἱ ἀναθυμιάσεις αἱ ἐξερχόμεναι ἀφ' ὅλων τῶν

Digitized by Google

μερῶν τοῦ σώματος καὶ ἡ πνοὴ προῆγον ὑγρασίαν εὐθὺς παγόνουσαν. Οἱ ἐπενδύται ἐξηραίνοντο εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε ἦτο ἀδύνατον νὰ κινηθῶσιν οἱ φοροῦντες αὐτούς. Αἱ ἐκ δέρματος θαλασσίων κυνῶν περισκελίδες μᾶς ἐφύλαττον ἀπὸ τὸ ψῦχος. Ἐφοροῦμεν κατάσαρκα μαλλωτὰ φορέματα, τὰ ὁποῖα περιεκαλύπτομεν μὲ περισκελίδα καὶ μὲ ἐπενδύτην ἐκ προβατείου δέρματος. Ἐῤῥάψαμεν δὲ εἰς τὸν ἐπενδύτην κουκούλαν, μὲ τὴν ὁποίαν ἐσκεπάζομεν τὴν κεφαλὴν ὁσάκις ἐξετιθέμεθα εἰς ψυχρὸν ἄνεμον. Τὰ χειρόκτια ἡμῶν ἦσαν πυκνότατα· ἐφοροῦμεν δὲ αὐτὰ καὶ ὅτε ἐπυροβολοῦμεν, ἵνα ἀποφύγωμεν τὴν θέρμην τὴν ὁποίαν ἡ ἐπαφὴ τοῦ σιδήρου θὰ μετέδιδεν εἰς τὸ δέρμα ἡμῶν.

»Ἡ πολικὴ νὺξ, κατὰ τὴν διήγησιν τῆς ὁποίας ἐτρόμαξαν οἱ περιηγηταὶ, δὲν ὑπῆρξεν εἰς ἡμᾶς τόσον δυσάρεστος, διότι εὑρέθημεν προητοιμασμένοι· ἕκαστος ἐξήρχετο ἀπὸ τὸν *Τέγετωφ* κρατῶν φανὸν μὲ πετρέλαιον. Ἤρχισε δὲ τὸν Νοέμβριον καὶ διήρκεσε τέσσαρας μῆνας ὁλοκλήρους. Τὸ βόρειον σέλας διέλαμπε συνεχῶς· διέλυε τὰ σκότη καὶ ἐπέφερε παραδοξότατα ἀποτελέσματα. Δύσκολον δὲ θὰ ἦτο νὰ περιγράψῃ τις τὸ ἐρυθροκύανον αὐτοῦ φῶς, τοὺς σπινθῆρας αὐτοῦ ὁμοιάζοντας πρὸς ἀπεράντους ὄφεις περιελισσομένους ὡς στεφάνους καὶ ἀντανακλῶντας ζωηροτάτην λάμψιν, εἶτα δὲ ἐξαφανιζομένους. Τὸ φῶς ἦτο τόσον ζωηρὸν ὥστε ἠδυνάμεθα νὰ ἀναγινώσκωμεν ὡς ἐν λαμπρᾷ ἡμέρᾳ, ἀναπληροῦν σχεδὸν διὰ τῆς διαρκείας του τὸν ἀπόντα ἥλιον. Τὸ κυνήγιον τῶν λευκῶν ἄρκτων μᾶς διεσκέδαζε πολύ.

»Τὰ ζῶα ταῦτα τὰ ὁποῖα δὲν εἶχον ἰδεῖ ποτὲ ἀνθρώπους, προσειλκύοντο ἀπὸ τὸν κρότον καὶ ἤρχοντο ἐγγύτατα εἰς τὸ πλοῖον· ὁσάκις δὲ εἰδοποιούμεθα ὅτι ἐπλησίαζέ τις ἄρκτος, συνήγομεν ὅλον τὸ πλήρωμα καὶ διενέμομεν τοὺς ναύτας περὶ τὸν *Τέγετωφ* ὄπισθεν τῶν διεσκορπισμένων πάγων. Ἐκρατοῦμεν δὲ καὶ τὰ ὅπλα ἕτοιμα. Μόλις δὲ προσήγγιζε καὶ εὐθὺς ἠκούετο κρότος πυροβόλου, μετὰ τὸν ὁποῖον καὶ πολλοὶ ἄλλοι κατὰ σειρὰν, οὕτως ὥστε πρὶν καλογνωρίσῃ ποῦ εὑρίσκεται ἔβλεπεν ἑαυτὴν περικυκλουμένην. Μίαν τῶν ἡμερῶν ἐνῷ ὁ οὐρανὸς ἦτο καθαρὸς καὶ ἀναβιβασμένον τὸ θερμόμετρον, θήλεια ἄρκτος ἦλθε περὶ τὸ σκάφος μετὰ τῶν δύο μικρῶν αὐτῆς. Δύο ναῦται, πυροβολήσαντες ἀμέσως κατὰ τῆς μητρὸς, τὴν ἐφόνευσαν καὶ αὐτὴ ἔπεσε μυκωμένη· εὐκόλως δὲ συνελάβομεν τὰ μικρὰ, τὰ ὁποῖα ἠλπίζομεν νὰ φέρωμεν εἰς τὴν πατρίδα ἡμῶν. Κατώρθωσαν ὅμως νὰ δραπετεύσωσι, καὶ μόλις ἐπροφθάσαμεν νὰ πυροβολήσωμεν μακρόθεν κατ' αὐτῶν. Ἡ μήτηρ ἦτο ὡραιότατον ζῶον ἓξ ποδῶν μήκους, τῆς ὁποίας τὸ δέρμα ἦτο περίλευκον. Ἐν ὅσῳ διετρίβομεν ἐκεῖ ἐφονεύσαμεν ἑξήκοντα ἑπτὰ, τῶν ὁποίων κατειργάσθημεν μὲν τὰ δέρματα, ἐβιάσθημεν δὲ νὰ ἐγκαλείψωμεν μετὰ τοῦ πλοίου.

»Πλὴν τῆς θήρας τῶν ἄρκτων εἴχομεν καὶ τὴν τῶν θαλασσίων κυνῶν, εἰς ἄκρον δυσχερῆ, διότι ἀποβαίνουσιν εἰς τὸ ἔδαφος μετὰ μεγίστης προσοχῆς· μόλις δὲ παρατηρήσωσι τὸν ἐλάχιστον κίνδυνον καὶ βυθίζονται ἐκ νέου. Μόνον τὸ ἔλαιον καὶ τὸ δέρμα τοῦ κυνὸς τούτου χρησιμεύει· δὲν τρώγεται δὲ, εἰμὴ ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ, διότι ἔχει ἀποφοράν· ἐνῷ τὸ κρέας τῆς ἄρκτου εἶναι ἀξιόλογον, καὶ χάρις εἰς αὐτὸ ἐγίνετο οἰκονομία τῶν ἄλλων ἐφοδίων. Ὁσάκις δὲ δὲν ἐνεφανίζοντο ζῶα, ἐτοποθετοῦμεν κατὰ σειρὰν φιάλας καὶ πυροβολοῦντες συνετρίβομεν αὐτὰς, ἀποφεύγοντες οὕτω καὶ τὴν ἀηδῆ ἀργίαν καὶ τὸ ψῦχος, τὸ ὁποῖον κατεπάγωνεν ἡμᾶς ὁσάκις ἐμένομεν ἀκίνητοι. Τροφὴν δὲ εἴχομεν τὸ πρόγευμα, καὶ τὸ γεῦμα ῥόφημα ἐκ φασήλων, ἀλεύρου καὶ πεμμικάνης. Ἡ πεμμικάνη εἶναι μίγμα κρεάτων τεταριχευμένων, διατηροῦν ἐν μεγάλῳ ὄγκῳ μεγάλας θρεπτικὰς ἰδιότητας· ἓν κοχλιάριον ἀρκεῖ νὰ θρέψῃ ἕνα ἄνθρωπον ἐν διαστήματι εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν. Τὴν δὲ μεσημβρίαν εἴχομεν σοκολάταν, ὀκτὼ οὐγκίας ἄρτου καὶ ποτήριον τσαΐου. Ἐν ἐλλείψει δὲ νικοτιανῆς μετεχειριζόμεθα ἐξηραμμένα φύλλα τσαΐου. Καὶ αὕτη ἦτο ἡ τροφὴ ἡμῶν ὅτε εὑρισκόμεθα εἰς ἐκδρομήν. Ἐπὶ τοῦ *Τέγετωφ* ὅμως ἦτο μετριωτέρα. Τὴν 4ην ὥραν τῆς πρωΐας ἡτοιμάζετο ὁ καφφές· τὴν 8ην οἱ ναῦται ἐλάμβανον ῥόφημα ὡς καὶ ὅτε ἐταξείδευον δι' ἐλκύθρου, οἱ δὲ ἀξιωματικοὶ ἔπινον καὶ νερόβραστον σοκολάταν. Τὴν μεσημβρίαν ἐτρώγομεν κρέας καὶ λάχανα τεταριχευμένα, καθὼς καὶ ῥόφημα καὶ κρέας ἄρκτου νεωστὶ φονευθείσης. Τὴν 6ην παρετίθεντο τὰ λείψανα τοῦ πρωϊνοῦ γεύματος καὶ τσάϊον· εἰς δὲ τοὺς ἀξιωματικοὺς ἐδίδοντο καὶ μακαρόνια· ὁ ἄρτος ἐχορηγεῖτο ἀμέτρητος· ἐπίνομεν δὲ οἶνον, ῥούμιον καὶ τσάϊον.»

Ἕπεται συνέχεια. L. Rozier.

ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΣ ΤΩΝ ΔΑΣΩΝ

Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε σελ. 248.

Β'

Ξυλεία καὶ λοιπαὶ προσωφέλειαι τοῦ δάσους.

Ἡ ξυλεία ὡς ἕκαστος γνωρίζει εἶναι τὸ σημαντικώτερον προϊὸν τοῦ δάσους. Ἡ ξυλεία ὡς ἐκ τῆς χρήσεως αὐτῆς διακρίνεται εἰς καύσιμον, οἰκοδομήσιμον, ναυπηγήσιμον, καὶ εἰς ξυλείαν χρησιμεύουσαν ὡς ὑλικὸν εἰς τὴν βιομηχανίαν. Ἄνευ τῶν δασῶν οὔτε καύσιμον ξυλείαν ἠθέλομεν ἔχει, οὔτε οἰκίας, οὔτε πλοῖον, οὔτε ἔπιπλα, οὔτε ἐργαλεῖα κ.λ.π. οἷα τὴν σήμερον. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ ἀνθρώπινος νοῦς εὑρίσκει ἐν ἀνάγκῃ τρόπον νὰ οἰκονομῇ τὸ ἐλλεῖπον διὰ τοῦ ὑπάρχοντος, τὸ ἀκριβὸν διὰ τοῦ εὐθηνοῦ καὶ τὸ εἰς καλλιτέραν χρῆσιν ἰδιάζον δι' ἄλλου κα-

Digitized by Google

τωτέρου. Οὕτω λοιπὸν ἀναπληροῦται πολλαχοῦ ἡ καύσιμος ξυλεία διὰ τῶν λιθανθράκων, γαιανθράκων,ποανθράκων κ.λ.π.Πρὸ χρόνων (πολλαχοῦ καὶ τὴν σήμερον) ἰδίως εἰς τὰ χωρία πᾶσαι αἱ οἰκίαι ἦσαν ξύλιναι, αἱ κέραμοι ἀνεπληροῦντο διὰ λεπτῶν σανίδων, αἱ γέφυραι καὶ πᾶν ἔπιπλον ἦτο ἐπίσης ξύλινον· πολλὰ ἐργαλεῖα μάλιςα, τὰ ὁποῖα τὴν σήμερον ὡς διαρκέστερα κατασκευάζομεν σιδηρᾶ, ἄλλοτε ἦσαν ξύλινα· οὐχ ἧττον δὲν δύναται καὶ πάντοτε νὰ ἀναπληρωθῇ τὸ ξύλον δι' ἄλλης ὕλης ἕνεκα τῶν ἰδιοτήτων αὐτοῦ, τῆς ἐλαστικότητος καὶ στερεότητος αὐτοῦ ἰδίως κατὰ ὁριζόντιον θέσιν, τῆς ἐλαφρότητος καὶ τῆς ἰδιότητος, ὅτι εἶναι κακὸς ἀγωγὸς τῆς θερμότητος.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἕπεται πόσον εὐεργετικὰ εἶναι τὰ δάση εἰς τὴν ἀνθρωπότητα διὰ τὴν ξυλείαν καὶ πόσον ἀναγκαία ἑπομένως ἡ ὕπαρξις αὐτῶν. Καὶ ὅμως πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ὁ προσπορισμὸς ξυλείας δὲν εἶναι πανταχοῦ εὔκολος· τοὐναντίον μάλιστα πολλαχοῦ δυσκολώτατος ἢ καὶ ἀδύνατος· διότι ἕνεκα τοῦ μεγάλου ὄγκου (συγκριτικῶς πρὸς τὸ βάρος) τὰ δασικὰ προϊόντα δὲν ἰδιάζουσι τόσον διὰ τὸ ἐμπόριον. Συνήθως μάλιστα ἔχουσι πολὺ μεγαλείτερον ὄγκον ἢ προϊόντα τῆς γεωργίας τῆς αὐτῆς πάντοτε ἀξίας· σῖτος λ. χ. ἀξίας 100 δραχμῶν καταλαμβάνει πολὺ μικρότερον χῶρον ἢ ξυλεία ἀξίας 100 δραχμῶν. Οὐχ ἧττον ὑπάρχουσι πολλοὶ βαθμοὶ διαφορᾶς μεταξὺ τῶν δασικῶν προϊόντων ὡς πρὸς τὴν μεταφοράν. Ὅσον ἀφορᾷ π. χ. τὴν καύσιμον ξυλείαν, ὅσῳ μεγαλειτέρα ἡ εἰδικὴ δύναμις τῆς θερμότητος τοῦ ξύλου, τόσῳ ἀπωτέρω τῆς ἀγορᾶς δύναται νὰ παραχθῇ. Περισσότερον τῆς καυσίμου ξυλείας ἰδιάζει διὰ τὴν μεταφορὰν ἡ οἰκοδομήσιμος καὶ ἡ πρὸς ἐπιπλοποιΐαν, ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἡ μεγαλειτέραν ἀγοραίαν τιμὴν ἔχουσα ξυλεία. Ἀπὸ μᾶλλον ἀπομεμακρυσμένα δάση δύναται νὰ ἐξάγηται ἡ ῥητίνη καὶ νὰ παράγωνται τὰ διὰ τῆς βιομηχανίας ἐξ αὐτῆς κερδαινόμενα προϊόντα, ὡς λ. χ. ἡ πίσσα, ὁ πισσάσφαλτος, τὸ ἔλαιον τῆς τερεβινθίνης κ.λ.π. Ἐπὶ τέλους διὰ τῆς ἀνθρακοποιΐας πλησιάζει τις τὰ δάση εἰς τὰς πόλεις, διότι ὁ ξυλάνθραξ, καίτοι πολὺ μικρότερον βάρος καὶ ὄγκον ἔχων, διατηρεῖ σχεδὸν τὴν αὐτὴν δύναμιν τῆς θερμότητος ἣν καὶ τὸ ξύλον. Κατὰ Hartig, (Lehrbuch fur Foerster, III, 82), διὰ τῆς ἀνθρακοποιΐας ἐλαττοῦται ὁ μὲν ὄγκος τῆς ξυλείας κατὰ τὰ 2/3 περίπου, τὸ δὲ βάρος κατὰ τὰ 4/5 σχεδόν.

Ἐξαιρέσει μικρῶν διαστημάτων ἡ μεταφορὰ τῆς ξυλείας λαμβάνει χώραν διὰ τοῦ ὕδατος. Οὐδὲν ἄλλο προϊὸν ἰδιάζει τόσον εἰς τὴν διὰ τοῦ ὕδατος μεταφορὰν ὅσον ἡ ξυλεία, διότι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲν εἶναι ἀνάγκη ὑλικοῦ πρὸς μεταφοράν, καὶ ἡ μεταφορὰ λαμβάνει χώραν ἄνευ ἀνθρωπίνης συμπράξεως. Εἰς τὴν διὰ ξηρᾶς μεταφορὰν καὶ καλῶν δρόμων ὑπαρχόντων ἡ ἀπόστασις πέντε μιλίων εἶναι ἡ μεγαλειτέρα, εἰς ἣν ἡ καύσιμος ξυλεία οἰκονομικῶς ἀντέχει. Οἰκοδομήσιμος, ναυπηγήσιμος καὶ πρὸς ἐπιπλοποιΐαν ξυλεία δύνανται νὰ ἀνθέξωσιν οἰκονομικῶς εἰς ἀπωτέραν μεταφορὰν μέχρι 10 μιλίων, ἀναλόγως τῆς ἀξίας, ἣν ἔχουσι συγκριτικῶς πρὸς τὸ βάρος αὐτῶν. Εἰς ποίας ἀποστάσεως μεταφορὰν ἀντέχει οἰκονομικῶς ἡ ξυλεία εἶναι ζήτημα τὸ ὁποῖον ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς τιμῆς τῆς ξυλείας εἰς τὸν τόπον τῆς ὑλοτομίας καὶ τῆς ἀγοραίας τιμῆς. Ἡ μεταφορὰ τῆς ξυλείας διὰ τῶν σιδηροδρόμων εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον λίαν δαπανηρά. Εἰς λίαν ἀπομεμακρυσμένα μέρη εἶναι δυνατὴ οἰκονομικῶς ἡ μεταφορὰ τῆς ξυλείας μόνον διὰ τῆς ῥοῆς τοῦ ὕδατος. Τὰ κύρια ἔξοδα ἐνταῦθα συνίστανται εἰς τὴν μεταφορὰν καὶ τὸ ῥίψιμον ἐντὸς τοῦ ὕδατος ὡς καὶ τὴν ἀποβίβασιν· ταῦτα ἑπομένως εἶναι τὰ αὐτὰ ἐὰν ἡ ἀπόστασις ἦναι κατά τινα μίλια μεγαλειτέρα. Οὕτω π.χ. προσπορίζεται ἡ Λειψία κατὰ μέγα μέρος τὴν καύσιμον ξυλείαν ἐξ ἀποστάσεως 40 μιλίων, τὸ Βερολῖνον 40-50 μιλίων· τὴν οἰκοδομήσιμον μάλιστα ξυλείαν πορίζεται ἀπὸ τῆς Πολωνίας καὶ Ῥωσσίας. Ἡ Ὁλλανδία πορίζεται ταύτην ἐξ ἀποστάσεως 100 μιλίων.

Ἡ διὰ τῆς ῥοῆς τοῦ ὕδατος μεταφορὰ προξενεῖ ἀληθῶς ζημίαν τινὰ εἰς τὴν ξυλείαν ἕνεκα τῆς προστριβῆς καὶ προσκρούσεως· αὕτη ἡ ζημία ὑπολογίζεται κατὰ τὴν ποιότητα τοῦ ξύλου καὶ τοῦ ὕδατος εἰς 9-11 ἑκατοστά. Ἐπίσης τὸ ὕδωρ καθίστησιν ἐλάσσονα τὴν δύναμιν τῆς θερμότητος τῆς ξυλείας, ἀναλόγως τοῦ χρόνου κατὰ τὸν ὁποῖον ἔμεινεν αὕτη ἐν τῷ ὕδατι. Κατά τινας χημικὰς ἀναλύσεις τῆς φηγοῦ ἡ δύναμις τῆς θερμότητος ἐλαττοῦται κατὰ 0,268, τῆς δρυὸς 0,295, τῆς σημύδας 0,245, τῆς σφενδάμνου 0,334, τῆς μελίας 0,274, τῆς πεύκης 0,158, καὶ τῆς ἐλάτης 0,182.

Τοῦτο ἰσχύει ὅμως περὶ τῆς καυσίμου ξυλείας, διότι αὕτη μόνον ἔχει ἀνάγκην δυνάμεως θερμότητος· ἡ οἰκοδομήσιμος καὶ ναυπηγήσιμος ξυλεία τοὐναντίον διὰ τοῦ ὕδατος ἀποκαθίσταται διαρκεστέρα. Τίς ἀγνοεῖ λ.χ. ὅτι ἡ ξυλεία τῆς Ἀλαμάνας ἔχει ἰδίως τὴν φήμην αὐτῆς διότι διέρχεται τοῦ Σπερχειοῦ (Ἀλαμάνας);

Πλὴν τῆς ξυλείας ἔχει τις καὶ ἄλλας ὠφελείας ἐκ τῶν δασῶν. Τὰ δάση ζωογονοῦσι τὴν κτηνοτροφίαν παρέχοντα βοσκὴν εἰς τὰ κτήνη, καθόσον αἱ καλλιεργούμεναι γαῖαι δὲν ἐπαρκοῦσι πρὸς διατροφὴν τῶν μὴ ἐν τοῖς σταύλοις ἐνδιαιτωμένων ζώων. Κατά τινα ὑπολογισμὸν ἐπὶ ἐκτάσεως 2,000 γρεμμάτων δάσους βόσκουσι 33 βόες, 11 μοσχάρια, 1 ἵππος, 16 πρόβατα καὶ 2 χοῖροι. Ἐὰν λοιπὸν ὑπολογίσωμεν τὴν ἀξίαν τῆς βοσκῆς τοῦ δάσους ἐκ τῆς τροφῆς μόνον,

Digitized by Google

οὕτως εὑρίσκομεν ὅτι ἡ τροφὴ τῶν ἀνωτέρω ζώων, δηλ. 33 βοῶν, 11 μοσχαρίων, 1 ἵππου, 16 προβάτων καὶ 2 χοίρων, τὸ ὅλον 63 κεφαλῶν, εἶναι ἀξίας 1890 δραχμῶν· ἑπομένως ἡ ἔκτασις 2,000 στρεμμάτων δάσους ἀποφέρει πρόσοδον ἐκ τῆς βοσκῆς 1890 δρ., ἤτοι 1 δρ. σχεδὸν κατὰ στρέμμα. Οὐχ ἧττον πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι οἱ ἀνωτέρω ὑπολογισμοὶ ἰσχύουσι διὰ μέρη, ἔνθα ἡ διατήρησις τῶν ζώων λίαν δαπανηρὰ καὶ ἡ τιμὴ τοῦ κρέατος μεγάλη.

Ἡ ἐκ τῆς βοσκῆς πρόσοδος ἔτι μεγαλειτέρα, φυσικῷ τῷ λόγῳ, εἶναι ὅταν καὶ ὁ καρπὸς τῶν δένδρων χρησιμεύῃ πρὸς τροφὴν τῶν ζώων.[1] Οὕτω π. χ. ὁ καρπὸς τῆς δρυός, ἡ βάλανος, εἶναι σημαντικώτατος διὰ τὴν θρέψιν τῶν χοίρων.

Ἐπὶ ἐκτάσεως 12,850 στρεμμάτων δάσους ἐν Οὐγγαρίᾳ ἐτρέφοντο 30-40,000 χοίρων· ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ θρέψις τῶν χοίρων εἶναι σημαντικωτέρα καὶ τῆς ἐκ τῆς ξυλείας προσόδου. Ἐπίσης ἐξαίρετος τροφὴ πρὸς θρέψιν τῶν χοίρων εἶναι τὸ ἄγριον κάστανον καὶ ὁ καρπὸς τῆς φηγοῦ. Ἀλλὰ καὶ οἱ παρ' ἡμῖν ἰδιοκτῆται δρυΐνων δασῶν γνωρίζουσι κάλλιστα τὴν ἐκ τῆς βοσκῆς τῶν χοίρων πρόσοδον.

Πλὴν οὐχὶ μόνον τροφὴν παρέχει τὸ δάσος εἰς τὰ ποίμνια, ἀλλὰ καὶ προφυλάττει τοὺς περιπλανωμένους ποιμένας μετὰ τῶν ποιμνίων αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ψύχους καὶ τῆς βροχῆς τοῦ χειμῶνος ὡς καὶ ἀπὸ τοῦ καύσωνος τοῦ θέρους· μάλιστα παρ' ἡμῖν, ἔνθα, ἕνεκα τοῦ μικροῦ διαστήματος τοῦ χειμῶνος, τὰ ποίμνια σταύλων στεροῦνται. Ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ἐν τοῖς σταύλοις ἐνδιαιτώμενα ζῶα ἔχουσιν ὠφέλειαν ἐκ τῶν δασῶν, τὴν στρωμνὴν αὐτῶν ἐκ τοῦ πίπτοντος φυλλώματος τοῦ δένδρου ποριζόμενα. Τῆς πεύκης μάλιστα τὰ φύλλα προτιμῶνται καὶ τοῦ ἀχύρου διὰ τὴν στρωμνὴν τῶν ζώων. Τοῦτο εἶναι μεγάλης σημασίας διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἔνθα ὁ κατακερματισμὸς τῆς ἰδιοκτησίας μέγας· διότι ἐνταῦθα ζητῶν τις νὰ ἐξαγάγῃ ἐκ τῆς ἰδιοκτησίας αὐτοῦ, φυσικῷ τῷ λόγῳ, ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλειτέραν πρόσοδον, καταβάλλει πολλὴν ἐργασίαν καὶ πολλὰ κεφάλαια, φυτεύων αὐτὴν δι' ἀμπέλων, ἐλαιῶν κ.λ.π. Ἀλλὰ τοιουτοτρόπως στερεῖταί τις τῶν ἀναγκαίων ἀχύρων πρὸς στρωμνὴν τῶν ζώων αὐτοῦ, ἅτινα εὐκόλως δύναται νὰ ἀντικαταστήσῃ διὰ τῶν πιπτόντων τῶν φύλλων τῶν δένδρων. Τοῦτο πράττει ὁ μικρὸς γεωργὸς τῶν μερῶν τοῦ κάτω Ῥήνου, τοῦ ὁποίου ἡ ἰδιοκτησία οὖσα τριῶν στρεμμάτων συνήθως ἐπασχολεῖται ὑπὸ φυτειῶν, ὡς λ.χ. τοῦ ἐρυθροδάνου, τῆς βρυωνίας, τοῦ καπνοῦ κ.λ.π.

1. Ἀλλὰ καὶ καρποὺς πρὸς τροφὴν τῶν ἀνθρώπων παρέχει τὸ δάσος, ὡς τὴν πιτυΐδα, τὸ κάστανον κ.λ.π. Πολλὰ δάση καστανεῶν μάλιστα ἐγκεντρίζονται καὶ ἀποφέρουσι, φυσικῷ τῷ λόγῳ, λίαν σημαντικὴν πρόσοδον.

Κατά τινα ὑπολογισμὸν ἀπὸ $2\frac{1}{2}$ στρεμμάτων δάσους φηγῶν (ἐπὶ καλοῦ ἐδάφους) ἐὰν μὲν τὰ δένδρα ἦναι ἡλικίας 80 ἐτῶν, παράγονται 781 ὀκ., ἐὰν δὲ 100 ἐτῶν, 773 ὀκ., καὶ 120 ἐτῶν, 703 ὀκ. φύλλων ξηρῶν. Ἐπίσης ἕτερος διάσημος γεωργὸς συνῆξεν ἀπὸ $2\frac{1}{2}$ στρεμμάτων δάσους πεύκων 50-60 ἐτῶν 10,924 ὀκ. φύλλων.

Τὸ δάσος πλὴν τῆς ξυλείας παρέχει καὶ ἄλλα ἀκατέργαστα ὑλικὰ εἰς τὴν βιομηχανίαν· οὕτω π. χ. ἐκ τῶν καρπῶν τῆς φηγοῦ κατασκευάζεται ἔλαιον. Ἐν τῇ μεσημβρινῇ Γερμανίᾳ καὶ Οὐγγαρίᾳ γίνεται ἱκανὴ χρῆσις αὐτοῦ τοῦ ἐλαίου εἰς τὴν τροφήν. Τὸ ἔλαιον ὅμως τοῦτο δὲν ἰδιάζει πρὸς φωτισμόν, διότι ταχέως καίεται. Ἀπὸ 39 ὀκ. καρπῶν φηγῶν ἄνευ φλοιῶν παράγονται δι' ἁπλῆς 4 1/2 ὀκ., διὰ δὲ θερμῆς πιέσεως 1 1/2-2 1/2 ὀκ. ἀκαθαρίστου ἐλαίου. Ἐπίσης καρποὶ ἀγρίων ὀπωροφόρων δένδρων χρησιμεύουσιν οὐχὶ μόνον πρὸς θρέψιν ζώων ἀλλὰ καὶ πρὸς παραγωγὴν ὄξους. Ὑπάρχουσι χωρία εἰς τὸ Harz τῆς Πρωσσίας, τὰ ὁποῖα ἔχουσιν ἐτήσιον εἰσόδημα πλέον τῶν 8,500 δραχμῶν ἐκ τῶν ἀγρίων λεπτοκαρύων. Κτῆμά τι ἐν Γερμανίᾳ ἀπὸ 82 ἀγρίας ἀπιδέας ἀποφέρει ἐτήσιον εἰσόδημα (δι' ἐνοικιάσεως!) 252 δραχμῶν, ὁ δὲ καρπὸς χρησιμεύει πρὸς παραγωγὴν ὄξους.

Ἄξιον μνείας πρὸς τούτοις εἶναι τὸ εἰσόδημα ἐκ τῶν φλοιῶν τῶν δένδρων. Ὁ φλοιὸς τῆς δρυὸς λ. χ. εἶναι μεγάλης σημασίας διὰ τὴν βυρσοδεψικὴν βιομηχανίαν, ὡς ἐπίσης ἡ βάλανος καὶ τὸ κικίδι. Ἡ Ἑλλὰς εὐτυχῶς πλουτεῖ βυρσοδεψικῶν ὑλῶν· οὐχ ἧττον ἐπειδὴ ἡ βυρσοδεψικὴ βιομηχανία, ἂν καὶ μία ἀπὸ τὰς μᾶλλον εὐδοκιμησάσας παρ' ἡμῖν, ἔτι ἐν τοῖς σπαργάνοις κεῖται, δὲν καταβάλλεται εἰσέτι ἡ δέουσα καλλιέργεια τῶν δασῶν πρὸς ἀπόκτησιν τῶν βυρσοδεψικῶν ὑλῶν. Ἐν Γερμανίᾳ αἱ κατὰ καιροὺς κυβερνήσεις ἠννόησαν τὴν ἀνάγκην τῶν βυρσοδεψικῶν ὑλῶν καὶ ἐνεθάῤῥυνον τὴν ἐμφύτευσιν δρυΐνων δασῶν πρὸς προσπορισμὸν τοῦ φλοιοῦ. Ἡ φήμη τοῦ δέρματος τῆς Πρωσσίας καὶ ἰδίως τοῦ Ῥήνου βασίζεται σχεδὸν μόνον ἐπὶ τῆς καλλιτέρας βυρσοδεψικῆς ὕλης. Πλὴν τῶν βυρσοδεψικῶν ὑλῶν προσποριζόμεθα ἐκ τῶν δασῶν καὶ ἄλλα προϊόντα διὰ τὴν βιομηχανίαν, ὡς λ.χ. τὴν ῥητίνην ἥτις χρησιμεύει πρὸς παραγωγὴν διαφόρων βιομηχανικῶν προϊόντων, ὡς π. χ. τῆς τερεβινθίνης, τοῦ ἐλαίου τῆς τερεβινθίνης, τῆς πίσσης, τοῦ πισσασφάλτου κ.λ.π. Ἐνταῦθα κρίνομεν εὔλογον νὰ προσθέσωμεν ὅτι αἱ ἀνωτέρω προσωφέλειαι τοῦ δάσους πρέπει νὰ προσπορίζωνται μετά τινος μέτρου, ἄλλως ἡ ὠφέλεια εἶναι μηδαμινὴ συγκρινομένη πρὸς τὴν βλάβην ἣν προξενεῖ τις εἰς τὸ δάσος. Οὕτω π. χ. τὸ πίπτον φύλλωμα χρησιμεύει ὡς λίπασμα εἰς τὸ δάσος, ἑπομέ-

Digitized by Google

νως δὲν πρέπει ποτὲ νὰ ἀφαιρῇ τις ὅλον τὸ πεσὸν φύλλωμα, ἀλλ' ὡρισμένον μέρος αὐτοῦ.

Ἐπίσης δι' ἀπερισκέπτου ἐξαγωγῆς τῆς ῥητίνης οὐχὶ μόνον ἡ περαιτέρω ἀνάπτυξις τοῦ δένδρου ἀδύνατος καθίσταται, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπάρχον καταστρέφεται. Πολλαχοῦ παρ' ἡμῖν λ. χ. τρυπᾷ τις τὴν πεύκην πρὸς ἐξαγωγὴν ῥητίνης λίαν ἐνωρίς, ἐνῷ τοῦτο γινόμενον ὅταν τὸ δένδρον εἰς τὴν τελείαν αὐτοῦ ἀνάπτυξιν ἔφθασεν, ἧττον ἐπιζήμιον αὐτῷ καθίσταται. Ἐν Γασκωνίᾳ π. χ. θεωρεῖται ὅτι ἡ πεύκη εἶναι κατάλληλος πρὸς ἐξαγωγὴν ῥητίνης, ὅταν ἡ περίμετρος εἰς ἑνὸς μέτρου καὶ τεσσαράκοντα ἑκατοστῶν ὕψος ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ἦναι 90 ἑκατοστῶν μέχρι ἑνὸς μέτρου· τότε εἶναι καὶ τὸ δένδρον συνήθως 20-25 ἐτῶν ἡλικίας.[1] Ἐν Σολωνίᾳ, ἔνθα ὀλιγώτερον ἀναπτύσσεται ἡ πεύκη, ἄρχονται τῆς ἐξαγωγῆς τῆς ῥητίνης ὅταν ἡ περίμετρος τῆς πεύκης εἰς τὸ ἄνω ῥηθὲν ὕψος ἦναι 80 ἑκατοστῶν. Ἐπίσης ἀνάγκη ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νὰ ἡσυχάζῃ τὸ δένδρον· οὕτω π. χ. ἀνὰ ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ ἔτη. Ὡσαύτως ἡ ἐξαγωγὴ τῆς ῥητίνης δύναται νὰ γίνηται τεχνικώτερον, ὥστε τὸ δένδρον νὰ ὑποφέρῃ πολὺ ὀλιγώτερον· καὶ ἀλλαχοῦ μέν, ὡς ἐν Γαλλίᾳ, οἱ ῥητινοσυλλέκται εἶναι ἐφοδιασμένοι διὰ τεσσάρων πρὸς τοῦτο ἐργαλείων,[2] ἐπίσης διὰ καλαθίων πρὸς σύναξιν τῆς ῥητίνης καὶ ἐλαφρᾶς κινητῆς κλίμακος, ἐν ᾧ παρ' ἡμῖν δύο μόνον ἐργαλεῖα ἔχει ὁ ῥητινοσυλλέκτης, τὴν σκεπάρνην καὶ τὴν ἀξίνην· τὰ καλάθια ἀναπληροῦσιν αἱ εἰς τὸ στέλεχος τοῦ δένδρου κατασκευαζόμεναι μεγάλαι ὀπαί (!)· πελεκῶνται δὲ τὰ δένδρα κατὰ τρόπον θανατηφόρον, ἰδίως ἐν Εὐβοίᾳ.

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκ τῆς βοσκῆς τῶν δασῶν πρόσοδος ἀποβαίνει μηδαμινή, ὅταν τὰ ποίμνια ἀδιακρίτως εἰς τὰ δάση βόσκωσι. Κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν παρ' ἡμῖν σύστημα τῆς δασοκομίας δὲν δύνανται νὰ προφυλαχθῶσι τὰ ἀρτιφυῆ δάση ἐκ τῆς καταστροφῆς τῶν νεμομένων ζώων, ἐκτὸς ἐὰν ἀπαγορεύσωμεν παντελῶς τὴν εἰς τὰ δάση βοσκήν, διότι κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν σύστημα καθ' ἅπαν τὸ δάσος βλαστάνουσι δένδρα. Τοῦτο ὅμως ἀσύμφορον, καθόσον αἱ καλλιεργούμεναι γαῖαι καὶ αἱ φυσικαὶ νομαὶ δὲν ἐξαρκοῦσι πρὸς διατροφὴν τῶν ζώων, καὶ καθόσον τὰ δάση χρησιμεύουσιν ὡς καταφύγιον εἰς τὰ ζῶα κατὰ τὸ δριμὺ ψῦχος τοῦ χειμῶνος καὶ τὸν ὑπερβολικὸν καύσωνα τοῦ θέρους. Ἡ καταστροφὴ τῶν ἀρτιφυῶν δασῶν εἶναι πολὺ μεγαλειτέρα ἢ ἡ καταστροφὴ ἴσης ἐκτάσεως σπαρτῶν, διότι ἐνταῦθα μὲν μόνον ἑνὸς ἔτους, ἐν ᾧ ἐκεῖ πολλῶν ἐτῶν καρποὶ καταστρέφονται.[3] Ὅπως προφυλάττωνται τὰ ἀρτιφυῆ δάση ἀπὸ τὰ ζῶα, ἀνάγκη νὰ εἰσαχθῇ τὸ σύστημα, κατὰ τὸ ὁποῖον τὸ δάσος εἶναι διῃρημένον εἰς τεμάχια καὶ καθ' ἕκαστον ἔτος ὑλοτομεῖται ἓν τούτων· οὕτως ὥστε ἕως οὗ ἔλθῃ πάλιν ἡ σειρὰ αὐτοῦ νὰ ἔχῃ ἀναπτυχθῇ. Ὁ ἀριθμὸς ἑπομένως τῶν τεμαχίων ὁρίζεται ἐκ τῆς ταχείας ἢ βραδείας ἀναπτύξεως τοῦ δένδρου καὶ ἐκ τῆς ἡλικίας αὐτοῦ καθ' ἣν λαμβάνει χώραν ἡ ὑλοτομία, δι' ὃ καὶ διακρίνομεν τὰ ἑξῆς τρία συστήματα ὑλοτομίας·

α') Τὸ σύστημα καθ' ὃ τὰ ὑλοτομούμενα δένδρα ἔχουσι φθάσει τὴν τελείαν αὐτῶν ἀνάπτυξιν. (Futaie Hochwald.)

β') Τὸ σύστημα καθ' ὃ τὰ ὑλοτομούμενα δένδρα δὲν ἔχουσι φθάσει τὴν τελείαν αὐτῶν ἀνάπτυξιν. (Taillis simple Niederwald.)

γ') Τὸ σύστημα καθ' ὃ ὑλοτομεῖ τις μὲν ὡς καὶ κατὰ τὸ τελευταῖον πρὶν τὰ δένδρα φθάσωσι τὴν τελείαν αὐτῶν ἀνάπτυξιν, ἀλλ' ἀφίνει καί τινα νὰ ἀναπτυχθῶσι τελείως. (Taillis sous futaie. Mittelwald.)

Τὰ συστήματα ταῦτα τῆς ὑλοτομίας δὲν ἐφαρμόζονται ἐπὶ τοῦ παρ' ἡμῖν ἐπικρατοῦντος συστήματος τῆς δασοκομίας, κατὰ τὸ ὁποῖον τὸ δάσος δὲν εἶναι διῃρημένον εἰς τεμάχια, ἀλλὰ θεωρεῖται ὅλον ὡς ἕν, καὶ ὑλοτομεῖ τις καθ' ὅλον ἑπομένως τὸ δάσος ἀδιακρίτως. Κατὰ τὰ ἀνωτέρω τρία συστήματα ὑλοτομίας δύναται νὰ ἐμποδισθῇ ἡ εἰς τὰ ἀρτιφυῆ δάση βοσκή, καθόσον ἀρτιφυῆ δάση θέλουσιν εἶσθαι μόνον εἰς τὰ τελευταῖον ὑλοτομηθέντα τεμάχια. Ἀπαιτεῖ μὲν ἐν γένει μεγαλειτέραν ἐπιμέλειαν τοῦτο τὸ σύστημα τοῦ νῦν παρ' ἡμῖν ἐπικρατοῦντος, ἀλλ' εἶναι πλὴν τῶν ἀνωτέρω καὶ ἄλλων καλῶν αἴτιον· οὕτω π.χ. προφυλάττονται τὰ ἀρτιφυῆ δάση ἀπὸ τῆς ὑλοτομίας, διότι οὔτε ὑλοτομία οὔτε βλάστησις λαμβάνει χώραν καθ' ἅπαν τὸ δάσος ὡς κατὰ τὸ νῦν παρ' ἡμῖν ἐπικρατοῦν σύστημα, ὅπερ λίαν ἐπιζήμιον, καθόσον τὸ ἐκκοπὲν δένδρον καταπίπτον θραύει τὰ πέριξ δενδρίδια· ἐπίσης ταῦτα βλάπτονται διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἀπὸ τοὺς ἐργάτας κατὰ τὴν μεταφορὰν τῆς ἐκκοπείσης ξυλείας.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἐπίβλεψις τῶν ὑλοτόμων τὴν σήμερον ἀποβαίνει δυσκολωτάτη, καθόσον ἡ ὑλοτομία λαμβάνει χώραν καθ' ὅλον τὸ δάσος.

Καὶ ὅμως πρακτικῶς ἐξεταζομένου τοῦ πράγματος, ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ὑπάρχουσι περιστάσεις, κατὰ τὰς ὁποίας τὸ παρ' ἡμῖν ἐπικρατοῦν δασοκομικὸν σύστημα προτιμητέον· ὡς π.χ. ὅταν τὰ δάση προφυλάττωσιν ἡμᾶς καὶ τὰς γαίας ἀπὸ τῶν ἀνέμων· διότι ἐὰν ἐνταῦθα ὑλοτομῶμεν παντελῶς κατ' ἔτος ἓν μέρος, τότε θέλομεν προσβάλλεσθαι ἐκεῖθεν ὑπὸ τῶν ἀνέμων· προτιμώτερον λοιπὸν ἐν τοιαύταις περιστάσεσιν ἡ ὑλοτομία νὰ λαμβάνῃ χώραν ἀ-

1 Παράβαλε M. A. Boitel Mise en valeur des terres pauvres par le pin maritime.

2. Pelle du resinier, barrasquite du resinier, pousse du resinier, habchot du resinier.

3. Παράβαλε Sinclair Grundgesetze, 63.

διακρίτως εἰς τὸ δάσος, καὶ οὐδὲν μέρος νὰ ἀποδασοῦται ἐξ ὁλοκλήρου.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἕπεται ὅτι πᾶσαι αἱ προσωφέλειαι τοῦ δάσους πρέπει νὰ ἐκπορίζωνται μετά τινος μέτρου.

Περαίνοντες τὰς προσωφελείας τοῦ δάσους ὀφείλομεν νὰ μνημονεύσωμεν ὅτι τὸ δάσος ἔχει καὶ ἕτερον προσὸν, νὰ συντηρῇ δηλ. τὸ κυνήγιον, παρέχον εἰς αὐτὸ ἀσφαλῆ κατοικίαν ἀπὸ τῆς ἐπιβουλῆς τοῦ ἐχθροῦ. Διὰ τοῦτο βλέπομεν ὅτι καταστρεφομένου τοῦ δάσους καὶ τὸ κυνήγιον ἐξαφανίζεται. Ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι καὶ τὴν σήμερον ἐνθυμούμενοι ἄλλοτε τὸ βόρειον μέρος τῆς Εὐβοίας γέμον ἐλάφων καὶ ἀγριοχοίρων, οἱ ὁποῖοι καταστρεφομένων τῶν δασῶν ἐξηφανίσθησαν καὶ σήμερον εἶναι σπανιώτατοι.[1] Ἀληθῶς μετ' αὐτῶν ἐξηφανίσθησαν καί τινα ἄγρια ζῶα, ὡς ὁ λύκος· τοῦτο ἴσως εἶναι τὸ μόνον καλὸν, τὸ ὁποῖον ἔχομεν ἐκ τῆς καταστροφῆς τῶν (ἐπὶ ἐδάφους πρὸς οὐδεμίαν ἄλλην καλλιέργειαν ἰδιάζοντος) παρ' ἡμῖν δασῶν.

Ἀλλ' οὐχὶ μόνον τὰ ζῶα γνωρίζει νὰ ἑλκύσῃ τὸ δάσος, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον, συμβάλλον εἰς τὸν καλλωπισμὸν τοῦ τόπου. Εἶναι ἀληθῶς ὁ παράδεισος, ὁ κῆπος τῆς Ἐδέμ. Τὸ δένδρον φαίνεται μετέχον τῆς λύπης καὶ χαρᾶς ἡμῶν.

. . . Tenerisquc meesincidere amorcs
Arboribus· Crescent illae; Cresectis amorcs !
(Virg.)

Εἰς ταῦτα τὰ θέλγητρα τῶν δασῶν καὶ μόνον δύναταί τις νὰ ἀποδώσῃ ὅτι διάφοροι ξένοι ἠγόρασαν κτήματα παρ' ἡμῖν σχεδὸν μόνον εἰς μέρη δασώδη, ὡς ἐν τῷ ἀρκτικῷ λ.χ. μέρει τῆς Εὐβοίας. Ὁ δὲ ἀριθμὸς τούτων ἤθελεν εἶναι πολὺ μεγαλείτερος ἐὰν ἡ παρ' ἡμῖν συγκοινωνία ἦτο καλλιτέρα.

Τοσαύτην ἐντύπωσιν προξενοῦσι τὰ δάση εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὥστε κατὰ τοὺς παλαιοὺς χρόνους καὶ ἡ καταγωγὴ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐκ τῶν δένδρων ἐδοξάζετο καὶ θρησκευτικῶς ταῦτα ἐλατρεύοντο· οὕτω π.χ. οἱ Τρῶες, οἱ Ἠλεῖοι καὶ οἱ Δωριεῖς κατήγοντο ἀπὸ τῆς δρυός· ἐπίσης οἱ Σκανδιναυοὶ ἐκ τῆς μελίας καὶ τῆς κλήθρας. Ἅπασαι σχεδὸν αἱ θεότητες παρὰ τοῖς ἀρχαίοις εἶχον καὶ τὸ ἱερὸν ἄλσος αὐτῶν· οὕτω π.χ. ὁ Ἀσκληπιὸς ἐν Ἐπιδαύρῳ, ὁ Ποσειδῶν ἐν Ὀγχήστῳ, ὁ Ζεὺς ἐπὶ τῆς Ἴδης, ἡ Ἀφροδίτη ἐν Πάφῳ κ.λ.π. Ἅπαντες σχεδὸν οἱ ἀρχαῖοι λαοὶ ἀπένεμον θρησκευτικὴν λατρείαν εἴς τι δένδρον· οὕτω παρὰ τοῖς Γάλλοις ἦσαν ἱερὰ τὰ δρύϊνα δάση, παρὰ τοῖς Γερμανοῖς ἦτο ἡ δρῦς ἱερὰ εἰς τὸν θεὸν Βόδαν, παρὰ τοῖς Πέρσαις ἡ κυπάρισσος, παρὰ τοῖς Σλαύοις ἡ φιλυρέα ἦτο ἱερὰ εἰς τὴν Κρασοπάναν, τὴν θεὰν τοῦ Ἔρωτος, παρὰ τοῖς Ἄραψιν ὁ φοῖνιξ κ.λ.π.

1. Περὶ τοῦ εἰς τὰς Κυκλάδας κυνηγίου πραγματεύεται ὁ Erhard (Faunader Cykladen.)

Καὶ παρ' ἡμῖν ἔτι τὴν σήμερον τὰ πέριξ ἐκκλησίας ἢ παρεκκλησίου δένδρα θεωροῦνται ἱερά.

Α. Γ. Τομπαζης.

ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Ἡ ἐγκαθίδρυσις τοῦ Χριστιανισμοῦ, καὶ μετὰ τὴν ἀναγνώρισιν αὐτοῦ ὡς θρησκείας τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους, δὲν ἐπετεύχθη εὐχερῶς οὐδ' ἄνευ ἀγώνων καὶ παραχωρήσεων. Πᾶσα νέα θρησκεία δὲν δύναται νὰ καταλάβῃ τὴν θέσιν τῆς προηγηθείσης ἀποτόμως, προσκρούουσα δὲ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ἐκείνης, πολλάκις κλονίζεται ἐπικινδύνως καὶ καταρρέει προτοῦ ῥιζωθῇ. Ἐπὶ αὐτοῦ τοῦ πέμπτου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος ἡ τύχη τοῦ Χριστιανισμοῦ ἦν ἀμφίβολος ἔτι· ἔδει οὐ μόνον νὰ παλαίσῃ κατὰ τοῦ κατακλύσαντος τότε τὰ πνεύματα φιλοσοφικοῦ μυστικισμοῦ τῶν Γνωστικῶν καὶ τῶν Νεοπλατωνικῶν, καὶ νὰ καταπνίξῃ τὰ σπέρματα τῶν παμπληθῶν δογματικῶν αἱρέσεων, αἵτινες ἐνωρὶς ἀναφυεῖσαι διήρουν ἐσωτερικῶς καὶ ἐξησθένουν αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ νὰ καταστρέψῃ πᾶν λείψανον τῆς ἀρχαίας πολυθεΐας, εἰς ἣν μετ' ἐπιμονῆς ἐνέμενεν ὁ λαός, καὶ πρὸ πάντων οἱ ἀγρόται. Διότι εἰς αὐτοὺς ἐφαίνετο ἀκατάληπτόν τι καὶ κενότροπον ἡ νέα θρησκεία, ἀντικαθιστῶσα δι' ἀγνώστου κόσμου μεταφυσικῶν ἰδεῶν καὶ ἀφηρημένων τύπων τὴν προσωποποίησιν τῆς φύσεως, ἐφ' ἧς ἐβασίζετο ἡ πολύπλοκος καὶ πλουσία μυθολογία αὐτῶν, καὶ τὴν πομπώδη καὶ εὔθυμον ἐξωτερικὴν αὐτῶν λατρείαν. Αἱ σύνοδοι καὶ οἱ χριστιανοὶ ἱεράρχαι, κατιδόντες τὸ ἀνέφικτον τῆς καθαρᾶς καὶ ἀμιγοῦς εἰσαγωγῆς τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, ἠνέχθησαν τὴν διατήρησιν τῶν ἐκ τῆς πολυθεΐας ἐκπηγαζουσῶν παραδόσεων καὶ προλήψεων, φροντίσαντες μόνον νὰ περιβάλλωσιν αὐτὰς διὰ χριστιανικοῦ καλύμματος. Μετὰ τὴν ἑδραίωσιν τοῦ Χρισιανισμοῦ ἡ ἐκκλησία ἐδοκίμασε καὶ πάλιν νὰ ἀποσκορακίσῃ ὡς ἐκφύλλους καὶ ἀσεβεῖς αὐτάς, ἀλλ' αἱ προσπάθειαί της ἀπέβησαν τὸ πλεῖστον ἄγονοι, δι' ὅσας πρὸ πάντων ἔκ τε τῆς πολυχρονίου διατηρήσεώς των καὶ ἐκ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ λαοῦ κατέστησαν συμφυεῖς αὐτῷ. Οὕτω δὲ περιεσώθησαν μέχρις ἡμῶν πλεῖστοι μῦθοι καὶ ἔθιμα τῆς ἀρχαίας θρησκείας, τὰ μὲν μικρὸν παρηλλαγμένα καὶ εὐχερῶς διαγινωσκόμενα, τὰ δὲ ἀμυδρὰ μόνον ὑποκρύπτοντα ἴχνη τῆς παλαιᾶς αὐτῶν καταγωγῆς.

Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ἀρκούντως περίεργος εἶναι ἡ ἐξέτασις τῶν συναξαρίων, ἐν οἷς ἐναποταμιεύθησαν πολλαὶ μυθολογικαὶ παραδόσεις, ἐπὶ τὸ χριστιανικώτερον μεταπλασθεῖσαι. Ὁ διακεκριμένος Γάλλος ἀκαδημαϊκὸς Ἀλφρέδος Μωρῦ ἐν ἰδίῳ σπουδαιοτάτῳ *Δοκιμίῳ περὶ τῶν μεσαιωνικῶν συναξαρίων* κατέδειξε ὁποῖα ἐκ τῆς

Digitized by Google

τοιαύτης μελέτης ὠφελήματα δύνανται νὰ πορισθῶσιν ἡ συγκριτικὴ μυθολογία, ἡ ἀρχαιολογία καὶ αὐτὴ ἔτι ἡ θεολογία. Ἐκτὸς ὅμως τῶν συναξαρίων, ὧν τὰ πλεῖστα ἔχουσιν ἀνακαθαρθῆ ὑπὸ πατέρων τῆς ἐκκλησίας, ὑπάρχουσιν εὐσεβεῖς τοπικαὶ πρὸ πάντων παραδόσεις περὶ τοῦ βίου ἁγίων μὴ ἀποτεθησαυρισμέναι ἐν τοῖς συναξαρίοις ἐν αἷς διασώζονται, μικρὰν ὑποστάντες μεταβολὴν πολλοὶ ἀρχαῖοι μῦθοι. Μίαν τῶν παραδόσεων τούτων γνωστοτάτην καὶ λίαν διαδεδομένην, ἀναφερομένην δ' εἰς τὸν ἅγιον Γεώργιον, προτιθέμεθα νὰ ἐξετάσωμεν σήμερον.

Ἐν τῷ ἁγίῳ Γεωργίῳ ἀποτυποῦται τὸ ἰδανικὸν τοῦ ἀρχαίου ἥρωος, καὶ ἐν τῷ βίῳ καὶ τοῖς ἄθλοις αὐτοῦ ἀνευρίσκομεν τὰ χαρακτηριστικὰ πολλῶν ἡμιθέων τῆς Ἑλληνικῆς μυθολογίας. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ καθιεροῦντες τὰ τεμένη τῆς ἀρχαίας λατρείας εἰς ἁγίους τῆς χριστιανικῆς, ὁμοιάζοντας εἴτε κατὰ τὸ ὄνομα εἴτε κατὰ τὰς ἰδιότητας, μετέτρεπον τὰ ἱερὰ τοῦ Θησέως εἰς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἐπ' ὀνόματι δ' αὐτοῦ ἐτιμᾶτο τὸ ἐνταῦθα Θησεῖον, ἐν ὅσῳ ἀκόμη ἦτο ἐκκλησία, ὡς ἐπ' ὀνόματι τῆς Παναγίας ὁ τῇ Παρθένῳ Ἀθηνᾷ ἀφιερωμένος Παρθενών. Στρατιώτης τοῦ αὐτοκράτορος Διοκλητιανοῦ καὶ ἐπ' αὐτοῦ μαρτυρήσας ὑπὲρ τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ὁ ἅγιος Γεώργιος ἐπωνομάσθη ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας *τροπαιοφόρος μεγαλομάρτυς*, ἡ δὲ μνήμη του, τὴν 23 Ἀπριλίου τελουμένη, πανηγυρίζεται ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, τῶν Βλάχων καὶ τῶν σλαβικῶν ἐθνῶν. Τὰ περὶ αὐτοῦ συναξάρια ἐνωρὶς ἀναμιχθέντα μὲ ἀρχαίους μύθους, συνετέλεσαν ὅπως συνδυασθῇ πρὸς ἀρχαίους ἥρωας καὶ τιμᾶται ὑπὲρ πάντα ἕτερον ἅγιον τοῦ χριστιανικοῦ ἑορτολογίου. «Δὲν ὑπάρχει χωρίον, λέγει ὁ Ἄγγλος Ricaut, κατὰ τὸν δέκατον ἕβδομον αἰῶνα ἐπισκεφθεὶς τὴν Ἑλλάδα, μὴ ἔχον ἐκκλησίαν πρὸς τιμὴν τοῦ ἁγίου Γεωργίου·» χωρία δὲ ἄλλα ὁλόκληρα εἰσὶν ἀφιερωμένα αὐτῷ καὶ τούτου ὁμώνυμα. Ἐν γένει ὁ ἅγιος Γεώργιος θεωρεῖται προστάτης τῶν γεωργῶν καὶ τῶν ποιμένων, οἵτινες κατ' ἐξοχὴν πανηγυρίζουσι τὴν ἑορτὴν αὐτοῦ, καὶ ταύτην ἔχουσιν ὁρίσει ὡς ἡμέραν τῆς μεταβάσεώς των εἰς τὰς θερινὰς αὐτῶν νομάς· πρὸς δὲ καὶ οἱ ἁλιεῖς ἐπιβιβαζόμενοι ἐπὶ τῶν πλοιαρίων των ἐπικαλοῦνται πολλάκις τὴν βοήθειαν αὐτοῦ, πρὸς ὃν ὅμως ἂν ἡ ἁλιεία ἀτυχὴς ἀποβῇ μυρίας ἐπιδαψιλεύουσιν ὕβρεις, ἐν αἷς καὶ τὸ ἐπίθετον *παξιμαδοκλέφτης*. Ἰδιάζουσαν τιμὴν ἀπολαμβάνει προσέτι ὁ ἅγιος Γεώργιος καὶ παρὰ τοῖς Ἀρμενίοις· ἐν Προύσσῃ μάλιστα οἱ ἐκεῖ Ἀρμένιοι διηγοῦντο ἄλλοτε, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ περιηγητοῦ Paul Lucas (1714), ὅτι ἑκάστην παρασκευὴν τοῦ μηνὸς Μαΐου, ἤρχετο εἰς τὴν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Γεωργίου τιμωμένην ἀρμενικὴν ἐκκλησίαν εἷς ἱππεύς, ὁ ἅγιος Γεώργιος, καὶ ἐκτύπα πολλάκις διὰ τοῦ δόρατός του ἓν κοίλωμα εἰς τὸ βάθος τῆς ἐκκλησίας.

Τὸ ὁμοίωμα τοῦ ἁγίου Γεωργίου πολλάκις ἐκόσμησε τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν καὶ τὰ *φλάμμουλα* τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων· εὑρίσκομεν δ' αὐτὸ καὶ ἐν πολλοῖς βυζαντινοῖς νομίσμασι καὶ ἐν παρασήμοις εὐρωπαϊκῶν κρατῶν. Παρὰ τοῖς καθολικοῖς δὲ χριστιανοῖς τὸ πρὸς τὸν ἅγιον Γεώργιον σέβας ἐπεξετάθη μέχρι τεραστίου πολλαπλασιασμοῦ αὐτοῦ· διότι, κατά τινα περίεργον καταστατικήν, τριάκοντα τοῦ ἁγίου σώματα καὶ ἕνδεκα αὐτοῦ κεφαλαὶ διατηροῦνται εἰσέτι εἰς διάφορα μοναστήρια τῆς Εὐρώπης. Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν χριστιανῶν καὶ οἱ Τοῦρκοι, κατ' ἐξοχὴν δὲ οἱ πολεμικοὶ ἱππεῖς ἢ Σπαΐδες, τιμῶσι καὶ σέβονται μεγάλως τὸν ἅγιον Γεώργιον, θεωροῦντες αὐτὸν ὡς ἕνα τῶν ἁγίων των· πιστεύουσι δέ, ὅτι πλήρης ζωῆς διατρέχει εἰσέτι ὡς οἱ πλάνητες τοῦ μεσαίωνος ἱππόται τὴν γῆν, προστατεύων τὴν καταδυναστευομένην ἀθωότητα.

Ἡ παράδοσις, ἣν ἀνεφέραμεν, διετηρήθη ἐν δημοτικοῖς κυρίως ᾄσμασιν, ἅτινα καίτοι ἡ γλῶσσα, τὸ ὕφος καὶ ἡ στιχουργία αὐτῶν καταδεικνύουσι πολὺ μεταγενεστέρας ἐποχῆς, δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν συνταχθέντα ἐπὶ τῇ βάσει μιᾶς ἀρχικῆς παραδόσεως, ἐκ τῶν πολλῶν παραλλαγῶν καὶ τῆς μεγάλης αὐτῶν κατὰ διαφόρους τόπους διαδόσεως, μαρτυρίων ἀσφαλῶν τῆς ἀρχαιότητος δημοτικοῦ τινος ᾄσματος. Ἔχει δ' ἡ παράδοσις ἐν περιλήψει ὡς ἀκολούθως·

Εἴς τινα μεγάλην χώραν ἐφάνη ἓν θηρίον, ἐμφωλεῦσαν εἰς τὴν πηγὴν ἀφ' ἧς ὁλόκληρος πόλις ὑδρεύετο· δὲν ἐπέτρεπε δὲ εἰς τοὺς κατοίκους νὰ ἀντλῶσιν ὕδωρ, ἂν δὲν τῷ παρεῖχον πρὸς τροφὴν δύο ἀνθρώπους καθ' ἑκάστην. Μὴ δυνάμενοι οἱ κάτοικοι νὰ πράξωσιν ἄλλως, ἔρριψαν κλήρους ὅπως ἡ τύχη ὁρίσῃ τὴν βορὰν τοῦ θηρίου· ὁ κλῆρος ἔλαχεν εἰς τὴν μονογενῆ θυγατέρα τοῦ βασιλέως, ἥν τινα συνώδευσαν παρὰ τὰς ἱκεσίας τοῦ πατρός της μέχρι τῆς πηγῆς, ἔνθα προσέδεσαν αὐτὴν δι' ἰσχυροτάτων ἁλύσεων. Ἐν ᾧ δὲ ἡ κόρη δακρυρροοῦσα ἀνέμενεν τὸν τρομερὸν θάνατον, ἐπεφάνη αἴφνης πρὸ αὐτῆς ὁ ἅγιος Γεώργιος, ἱππεύων ὡραῖον φαιὸν ἵππον καὶ φέρων σπάθην καὶ δόρυ· ἡ νεᾶνις τὸν παρακαλεῖ νὰ φύγῃ, ὅπως μὴ γίνῃ καὶ αὐτὸς θῦμα· ἀλλ' ὁ ἥρως μένει, καὶ ὅταν τὸ θηρίον ἀνέθορεν ἐκ τῆς πηγῆς, χαῖρον ὅτι ἄφθονον εὕρισκε τροφήν, ὁ ἅγιος τὸ πληγώνει θανασίμως εἰς τὸ στόμα. Ἡ κόρη τότε τὸν παρακαλεῖ νὰ εἴπῃ τὸ ὄνομά του, ὅπως ὁ βασιλεὺς πατήρ της πλουσιοπαρόχως τὸν ἀνταμείψῃ, ὁ δὲ ἅγιος φανεροῦται εἰς αὐτὴν καὶ τὴν προτρέπει νὰ ἀνεγείρῃ μίαν ἐκκλησίαν, ἐν ᾗ παρὰ τὸν Χριστὸν καὶ τὴν Παναγίαν νὰ εἰκονίσῃ καὶ «ἕνα καβαλλάρη, ἁρματωμένον μὲ σπαθὶ καὶ μὲ χρυσὸ κοντάρι.»

Τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο ἀναφέρεται ἀορίστως ὅτι ἐγένετο εἰς μίαν μεγάλην χώραν, μόνον δ' ἐν

Digitized by Google

τινι κυπριακῷ ᾄσματι ὀνομάζεται ἡ Βηρυττός, ὡς ὁ τόπος ἐν ᾧ ὁ ἅγιος ἔκτεινε τὸν δράκοντα:

Καὶ τρεῖς ἡμέραις ἔκαμαν νὰ ῥέξουν 'ς τὸ Βεροῦτιν,
ψουμίν, νερόν, ἐν δρίσκεται ἐδῶ 'ς τὴν χῶραν τούτην.
Ψουμίν, νερόν, ἔχει πολλύν, ἀμὰ 'ν' μακρὰ 'ς τὸ πλάτος,
καὶ μέσα ἐκατοίκησεν ἕνας μεάλος δράκος,
καὶ ἐν ἀφίνει τὸ νερὸν 'ς τὴν χώρα γιὰ νὰ πέσῃ κτλ.

Ἐδείκνυντο μάλιστα ἡμίσειαν ὥραν μακρὰν τῆς Βηρυττοῦ τὸ παλάτιον τοῦ Βασιλέως, τὸ σπήλαιον τοῦ δράκοντος καὶ τὸ μέρος ὅπου ἐξετίθεντο τὰ θύματα αὐτοῦ· ἦτο δὲ καὶ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἐπὶ τοῦ τόπου ἐν ᾧ ἐγένετο ὁ φόνος τοῦ δράκοντος. Ταῦτα πάντα λεπτομερῶς περιγράφουσιν ὁ Γάλλος Thevenot, οὗ ἡ περιήγησις ἐξεδόθη τῷ 1665, ὁ Ἄγγλος Monconys, ἰδὼν τὴν Βηρυττὸν τῷ 1647 καὶ ὁ περὶ τῆς τότε καταστάσεως τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας γράψας Ἄγγλος ἐπίσης Ricaut.

Ὁ μῦθος οὗτος προφανῶς εἶναι ὅμοιος πρὸς τὸν ἀρχαῖον τοῦ Περσέως, ἐλευθερώσαντος τὴν πρὸς βορὰν τοῦ κήτους ἐκτεθειμένην Ἀνδρομέδαν καὶ πρὸς τὸν ἐκ τούτου ἴσως μεταπλασθέντα τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἡσιόνης ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους. Οἱ τοιοῦτοι μῦθοι κοινότατοι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ πολλὰς παραλλαγὰς κατὰ τόπους ὑποστάντες, ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ διατηρηθῶσι μέχρις ἡμῶν, ἀφοῦ διετηρήθησαν τοσοῦτοι ἄλλοι, ὀλιγώτερον διαδεδομένοι καὶ τοπικὸν μᾶλλον χαρακτῆρα φέροντες. Ὁ τρόπος δὲ μὲ τὸν ὁποῖον οἱ βυζαντινοὶ συγγραφεῖς, ὁ Γεώργιος Κωδινὸς ἰδίως, περιγράφουσιν εἰκόνας τοῦ Περσέως καὶ τῆς Ἀνδρομέδης, καὶ τὴν ἱστορίαν αὐτῶν ἀφηγοῦνται, καταδεικνύει οὕτως εἰπεῖν τὴν ἅλυσιν τὴν συνέχουσαν τὸν ἑλληνικὸν τοῦ Περσέως καὶ τὸν χριστιανικὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου μῦθον.

Ἐν τούτοις ὁ μῦθος οὗτος, καίτοι τοσοῦτον γνωστός, δὲν ἀναφέρεται οὔτε ὑπὸ τῶν ἀρχαιοτέρων συναξαριστῶν καὶ βιογράφων τοῦ ἁγίου, Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, Συμεῶνος τοῦ μεταφραστοῦ καὶ Γρηγορίου τοῦ Κυπρίου, οὔτε ὑπὸ τοῦ μεταγενεστέρου Δαμασκηνοῦ τοῦ Στουδίτου καὶ τῶν ἐν τοῖς *Μηναίοις* περιεχομένων βιογραφικῶν περὶ ἁγίων σημειώσεων· ἐξ οὗ καταφαίνεται ὅτι ἡ ἀνατολικὴ Ἐκκλησία καὶ χριστιανικὴν μορφὴν περιβληθέντα δὲν παρεδέξατο τὸν ἀρχαῖον μῦθον. Τοὐναντίον ἡ δυτικὴ παρέλαβεν αὐτὸν μετενεχθέντα ἴσως ἐκ τῆς ἀνατολῆς ὑπὸ τῶν σταυροφόρων, ὡς τινες εἰκάζουσι, διότι τὸ πρῶτον συμπεριελήφθη ἐν τῇ *Χρυσῇ Βίβλῳ* τοῦ Βοραγίνου, συνταχθείσῃ κατὰ τὴν ΙΔ' ἑκατονταετηρίδα· πάντες ὅμως σχεδὸν οἱ καθολικοὶ συναξαρισταί, προεξαρχόντων τῶν Βολλανδιστῶν καὶ τοῦ Βαρωνίου, παραδέχονται ὅτι ὑποκρύπτει συμβολικὴν ἔννοιαν, ἐξαιρουμένου δεισιδαίμονός τινος συγγραφέως μονογραφίας περὶ τοῦ ἁγίου Γεωργίου πρό τινων ἐτῶν ἐν Παρισίοις ἐκδοθείσης, ὅστις διὰ γελοίων ἐπιχειρημάτων προσπαθεῖ ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἔχεται ἱστορικῆς ἀληθείας.

Μυθολογήματα περὶ φόνων δρακόντων ὑπὸ ἁγίων ἀπαντῶνται παμπληθῆ ἐν τοῖς συναξαρίοις τῶν δυτικῶν, καὶ τούτων μακρὸν κατάλογον ἐδημοσίευσεν ὁ Μωρῦ ἐν τῷ προμνησθέντι συγγράμματί του. Εἰς δὲ τοὺς βίους τῶν ἁγίων τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ὀλίγα τοιαῦτα εὕρηνται ἐπεισόδια, συνδεόμενα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲ τοπικὰς παραδόσεις· οὕτω π.χ. ἐν Ἠπείρῳ διηγοῦνται περὶ τοῦ ἁγίου Δονάτου, ἐν Ἐπιδαύρῳ περὶ τοῦ ἁγίου Ἱλαρίωνος, ἐν Ἀχαΐᾳ περὶ τοῦ θαυμασίου ὑπὸ τῆς ἁγίας εἰκόνος τῆς Θεοτόκου ἐν τῷ Μεγάλῳ Σπηλαίῳ φόνου τοῦ δράκοντος, περὶ τοῦ ἁγίου Ὑπατίου καὶ τινων ἄλλων.

Ἐκτὸς τῶν χριστιανικῶν συναξαρίων, ἀπαντῶμεν τὴν βάσιν τοῦ μύθου τούτου καὶ ἐν ταῖς μυθολογίαις ὅλων σχεδὸν τῶν ἐθνῶν. Ἐν τῇ Μαχαβαράτᾳ τῶν Ἰνδῶν βλέπομεν ἕνα τῶν Πανθοΐδῶν, τὸν ῥωμαλέον Βήμαν, παλαίοντα πρὸς τὸν δράκοντα Σάκαν, ὅςις ἀπῄτει πρὸς τροφήν του ἕνα καθ' ἑκάςην ἄνθρωπον, παλαίοντα ὅπως γλυτώσῃ βραχμᾶνα τινὰ ὁρισθέντα διὰ τὸν δαίμονα. Ὁμοία εἶναι ἡ ἐν τῇ Ἔδδᾳ τῶν ἀρχαίων Σκανδιναυῶν ἀπελευθέρωσις τῆς Βρουγχίλδας ὑπὸ τοῦ Σειγφρείδου, ἧς ὅμοιαι διηγήσεις ἀπαντῶνται εἰς πολλὰ μεταγενέστερα γερμανικὰ παραμύθια. Ἀνευρίσκομεν ἐπίσης τοιούτους μύθους ἐν τοῖς παραμυθίοις τῶν Βλάχων καὶ τῶν Σέρβων καὶ πρὸ πάντων ἐν τοῖς ἡμετέροις· ἓν δὲ ἀλβανικὸν παραμύθιον, δημοσιευθὲν ὑπὸ τοῦ Χάν, διηγεῖται ἀπαράλλακτον τὸν μῦθον τοῦ Περσέως καὶ τῆς Ἀνδρομέδης.

Κατὰ τὸν μεσαίωνα εἰς τὰς ἱστορίας πολλῶν ἱπποτῶν ἀναφέρεται καὶ ὁ φόνος δράκοντος ὑπ' αὐτῶν. Περιγραφὴν τοιούτου ἀνδραγαθήματος ἐποίησεν ἐν τῇ *Ἐλευθερωθείσῃ Ἱερουσαλὴμ* ὁ Τάσσος, ὅστις φαίνεται ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν εἰκόνα τοῦ ἁγίου Γεωργίου, καὶ ὁ Ἀρίοστος ἐν τῷ *Μαινομένῳ Ὀρλάνδῳ* του. Γνωστὴ προσέτι εἶναι ἡ ἱστορία τῆς μάχης τοῦ ἱππότου τοῦ τάγματος τῶν Ἰωαννιτῶν καὶ μετὰ ταῦτα μεγάλου μαγίστορος (1346-1353) Diodot de Cozon πρὸς δράκοντα κατερημοῦντα τὴν Ῥόδον κατὰ τὸ 1342. Ἡ ἱστορία αὕτη φαίνεται, ὡς ὑπὸ πολλῶν ἀπεδείχθη, μυθώδης, ἢ τοὐλάχιστον ςηρίζεται ἐπὶ γεγονότος μυθικῶς διαπλασθέντος. Κατά τινα δὲ τραπεζουντίαν παράδοσιν, ἀναφερομένην ὑπὸ τοῦ Φαλμεράυερ, πηγάσασαν δ' ἴσως ἐκ τῆς ἀνωτέρω, ὁ θεμελιωτὴς τοῦ βασιλείου τῆς Τραπεζοῦντος ἔκτεινε μὲ τὴν βοήθειαν τῆς Παναγίας τρομερὸν τέρας παρά τι φρέαρ, *Δρακοντοπήγαδο* ἔκτοτε κληθέν.

Ἡ ἀπεικόνισις τοῦ ἁγίου Γεωργίου φονεύοντος τὸν δράκοντα καὶ ἔχοντος πρὸ αὐτοῦ ἡγεμονίδα ἐςεμμένην καὶ ἀλυσίδετον, ἣν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις καὶ τοῖς εἰκονοστασίοις τῶν οἰκιῶν βλέ-

Digitized by Google

πομεν, καί τοι καὶ παρὰ βυζαντινοῖς συνηθεςάτη, δὲν ἀνεγνωρίσθη ὅμως ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας· διότι ἐν τῇ *Ἑρμηνείᾳ τῆς ζωγραφικῆς*, ἥτις κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα ἴσως γραφεῖσα ὑπό τινος Διονυσίου ἱερομονάχου τοῦ ἐξ Ἀγράφων, εἶναι τὸ μόνον ἐγχειρίδιον περὶ τῆς βυζαντινῆς ζωγραφικῆς ἐπὶ τῇ βάσει παραδόσεων καὶ τύπων παραδεδεγμένων ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας συνταχθὲν, δὲν ἀναφέρεται ὁ ἐν χρήσει τύπος πρὸς ἐξεικόνισιν τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Τοῦτο φέρει ἡμᾶς εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἐξ ἀρχαίου τύπου εἰκόνος καὶ ἡ χριστιανικὴ ἀπεικόνισις ἐλήφθη. Καὶ πράγματι αἱ ἀρχαῖαι εἰκόνες αἱ παριστῶσαι τὸν Βελλεροφόντην κτείνοντα τὴν Χίμαιραν παρουσιάζουσι καταπληκτικὴν ὁμοιότητα πρὸς τὰς εἰκόνας τοῦ ἁγίου Γεωργίου κτείνοντος τὸν δράκοντα. Μία πρὸ πάντων, ληφθεῖσα ἐξ ἀρχαίας κύλικος καὶ δημοσιευθεῖσα ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ ἀρχαιολόγου Jahn, εἶναι ἀπαράλλακτος τῇ χριστιανικῇ. Ἡ Χίμαιρα, ἀντικαθιςῶσα τὸν δράκοντα καὶ τούτῳ παρεμφερὴς, σπαίρει ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ ἵππου πληγεῖσα ὑπὸ τοῦ δόρατος τοῦ Βελλεροφόντου, ὅστις φέρει περὶ τὴν κεφαλὴν ἀκτινωτὸν στέφανον, δι' οὗ ἡ χριστιανικὴ ζωγραφικὴ κοσμεῖ τὴν κεφαλὴν τῶν ἁγίων, ἀπομιμουμένη τὰς ὑπὸ τῆς ἀρχαίας τέχνης παραστάσεις πολλῶν θεοτήτων. Ἀντὶ τῆς ἀλυσιδέτου ἡγεμονίδος, φαίνεται καὶ ἐν τῇ ἀπεικονίσει ταύτῃ ἱσταμένη γυνή τις, ἄγνωστον ποία· ὄπισθεν δὲ νέος τις, ἴσως ὁδηγός, κάθηται ἀναλογῶν πρὸς τὸ ἐν τῇ εἰκόνι τοῦ ἁγίου παριστάμενον μειράκιον, ὅπερ, κατά τι συναξάριον, αἰχμαλωτισθὲν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀνήρπασεν ὁ ἅγιος καθ' ἣν στιγμὴν ἡτοιμάζετο νὰ κεράσῃ ἐν τῇ τραπέζῃ τὸν Τοῦρκον αὐθέντην του καὶ τὸ ἔφερεν ἐν ἀκαρεῖ θαυμασίως εἰς τοὺς γονεῖς του. Κλάδοι δὲ δένδρων ἐν τῇ εἰκόνι δεικνύουσιν ἐπίσης, ὡς ἐν τῇ χριστιανικῇ, ὅτι ἡ σκηνὴ συμβαίνει ἐν τοῖς ἀγροῖς.

Ἡ συμβολικὴ σημασία τοῦ μύθου εἶναι προφανὴς, ὅταν μάλιςα τὸν συνδυάσωμεν πρὸς τοὺς ὁμοίους αὐτῷ ἀρχαίους. Εἶναι ἤδη ἀποδεδειγμένον ὑπὸ τῆς συγκριτικῆς μυθολογίας, ὅτι ὁ Περσεὺς, ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Βελλεροφόντης, πρὸς οὓς ὁ ἅγιος Γεώργιος πολλὰς παρουσιάζει ὁμοιότητας, εἰσὶ θεότητες ἡλιακαί, οἱ δὲ φόνοι θηρίων παριστῶσι τὴν ἐνέργειαν τοῦ φωτὸς διαλύοντος τὰ σκότη· τὴν ἰδέαν ταύτην ἐγκλείει προσέτι καὶ ὁ περὶ τοῦ φόνου τοῦ δράκοντος Πύθωνος ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος μῦθος, ἐξ οὗ ἴσως ἅπαντες οἱ λοιποὶ ἀπορρέουσι.

Ἐν τῇ συμβολικῇ δὲ τὸ φῶς καὶ τὸ σκότος ἀείποτε συνδέονται πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν πνεῦμα· οὕτω δὲ ὁ δράκων καὶ ὁ ὄφις κατέστησαν τὸ σύμβολον τοῦ διαβόλου, ἤτοι τοῦ κακοῦ πνεύματος· εἰς τὴν αὐτὴν σημασίαν κατήντησε καὶ ἡ λέξις Πύθων· «πνεῦμα Πύθωνος» ἤτοι διαβολικὸν, λέγουσιν αἱ τῶν Ἀποστόλων Πράξεις ὅτι εἶχε παιδίσκη τις προλέγουσα τὸ μέλλον. Ἐν τῷ κυπριακῷ ᾄσματι περὶ τοῦ ἁγίου Γεωργίου πάντοτε ὁ δράκων ἀποκαλεῖται *πονηρός*, τὸ δὲ ἐπίθετον τοῦτο συνήθως εἰς τὸν διάβολον ἀποδίδεται. Αἱ ἀκολουθίαι τοῦ ἁγίου Δονάτου καὶ τῆς Παναγίας τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου ἐπίσης ταυτίζουσι τοὺς δράκοντας πρὸς τὸν δαίμονα, καὶ ὑμνοῦσιν ὡς νίκην κατὰ τοῦ διαβόλου τὸν φόνον ἐκείνων. Ἐκ τούτων κρίνων τις δὲν δύναται νὰ μὴ παραδεχθῇ ἀδιστάκτως, ὅτι οἱ ὑπὸ τῶν συναξαρίων ἀναφερόμενοι φόνοι δρακόντων ὑπὸ ἁγίων, παριστῶσι τὴν νίκην ἣν οὗτοι ἤραντο κατὰ τοῦ δαίμονος. Ἡ στενὴ συνάφεια τῶν ἰδεῶν τοῦ δράκοντος καὶ τοῦ διαβόλου ἔν τε τῇ γλώσσῃ καὶ ἐν ταῖς δοξασίαις τῶν χριστιανῶν, ἐγέννησεν ἐνωρὶς παρὰ τῷ λαῷ χονδροειδεῖς παρεννοήσεις· διότι φυσικῷ τῷ λόγῳ ὁ λαὸς ἐσύγχυσε τὸ σύμβολον μὲ τὸ ἀντικείμενον, τὸ ὁποῖον παρίστα αὐτό· καὶ οἱ νενικημένοι ὄφεις οἵτινες ἀπεικόνιζον ἀλληγορικῶς τὴν ἧτταν τοῦ πονηροῦ πνεύματος, κατήντησαν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του ὄφεις ἀληθεῖς.

Ν. Γ. Πολιτης.

ΕΘΝΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΚΑΛΥΨΙΣ

Ὁ καθηγητὴς Δρ Leitner, ὅστις περιηγήθη χάριν ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν τὴν χώραν *Δαρδεστὰν* ἐν τῷ ὀροπεδίῳ τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας, ἔπεμψεν ἐσχάτως πρὸς τὴν ἐν Βερολίνῳ γεωγραφικὴν Ἑταιρίαν ἀξιοπεριέργους σημειώσεις περὶ μικρᾶς τινος φυλῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνεγνώρισε τοὺς ἀπογόνους *Μακεδονικῆς ἀποικίας Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου* κατὰ τὴν εἰς τὰς Ἰνδίας ἐκστρατείαν του. Τὰ λείψανα καὶ ἴχνη ἐξηφανισθέντος πρὸ πολλοῦ πολιτισμοῦ σώζονται ἐκεῖ κυρίως εἰς τὰ ἤδη ὑπάρχοντα γλυπτικὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα ἂν καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ παριστάνωσι τὸν Βούδδα, τοσοῦτον ἐπιφαίνεται εἰς αὐτὰ ἡ ἐπιρροὴ τοῦ *Ἑλληνικοῦ πνεύματος*, ὥστε οὐδεμία σχεδὸν ὑπάρχει διαφορὰ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν ἑλληνικῶν γλυπτικῶν ἔργων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, οὔτε διὰ τὸν ἀρχαιολόγον. Ἡ περαιτέρω ἀκριβεστέρα ἐξέτασις τῆς χώρας καὶ τῆς φυλῆς ταύτης θέλει ἔχει σπουδαῖα ἀποτελέσματα διὰ τὴν γλωσσολογίαν, ἐθνολογίαν καὶ καθολικὴν ἱστορίαν τοῦ πολιτισμοῦ.

Χ.

Αἱ ἐπιστημονικαὶ γνώσεις πρὸ ἡμίσεως αἰῶνος οὐδὲν ἄλλο ἦσαν ἢ πολυτέλειά τις διανοητικὴ, ἁπλοῦν συμπλήρωμα ἐξόχου ἀνατροφῆς καὶ προνόμιον εὐαρίθμων τινῶν, καθότι ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῶν εἰς τὰς τέχνας, τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸν ἰδιωτικὸν βίον ἦτο μηδαμινή. Ἀλλ' ὁποία τεράστιος μεταβολὴ ἐπῆλθεν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης! Ἡ ἐπιστήμη ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς

Digitized by Google

χρόνοις εἰσέδυσεν εἰς πάσας τὰς ἕξεις τοῦ βίου καθὼς καὶ εἰς τὰς τέχνας καὶ τὴν βιομηχανίαν. Περιοδεύομεν διὰ τοῦ ἀτμοῦ· πάντες οἱ μηχανισμοὶ τῶν ἐργοστασίων κινοῦνται ὑπὸ τοῦ ἀτμοῦ· ἐπιστολογραφοῦμεν δι' ἠλεκτρικοῦ ῥεύματος· ἡ δὲ Βολταϊκὴ στήλη ἀντικατέστησε τοὺς ταχυδρόμους· ζωγραφούμεθα ὑπὸ τῆς χημείας λαμβανούσης συνεργὸν τὸν ἥλιον· φωτιζόμεθα ὑπὸ ἀερίου, ὅπερ χορηγεῖ ἡμῖν ἡ χημεία· διὰ τῆς χημείας ταριχεύομεν τὰ λαχανικὰ ἡμῶν διὰ τὸν χειμῶνα· ζητοῦμεν παρὰ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ ν' ἀντικαταστήσῃ τοὺς κώδωνας τῶν οἰκιῶν ἡμῶν· ὁ λιθάνθραξ παρασκευαζόμενος χημικῶς παρέχει ἡμῖν τὰς λαμπρὰς καὶ στερεὰς βαφὰς τῶν ὑφασμάτων· τὰ τέκνα ἡμῶν παίζουσι μετὰ σφαιρῶν ἐξογκουμένων διὰ τοῦ ὑδρογόνου ἀερίου.

Ἀφοῦ δ' ἡ ἐπιστήμη τοσοῦτον ἐνδιαφέρει ἡμᾶς, ἀφοῦ διηνεκῶς ἀναμίγνυται εἰς τὸν βίον ἡμῶν, ἕκαστος ὀφείλει νὰ μυηθῇ τὰς ἐπιστημονικὰς γνώσεις. Μέγας ἢ μικρός, πλούσιος ἢ πένης, οὐδεὶς δικαιοῦται νὰ μένῃ ἀλλότριος τῆς ἐπιστήμης, ἥτις ἐστὶν ὁ ἥλιος ὃν ἕκαστος ὀφείλει νὰ προσεγγίζῃ ἵνα θερμανθῇ καὶ φωτισθῇ ὑπ' αὐτοῦ.[1]

Η ΚΑΤΑ ΜΕΣΟΝ ΟΡΟΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Κατὰ τὰς τελευταίας ἐρεύνας τῆς στατιστικῆς ἡ κατὰ μέσον ὅρον διάρκεια τῆς ζωῆς εἶνε διὰ τοὺς ἱερεῖς 65 ἔτη, διὰ τοὺς ἐμπόρους 62, διὰ τοὺς λογίους καὶ τοὺς γεωργοὺς 61, διὰ τοὺς στρατιώτας 59, διὰ τοὺς νομικοὺς 58, διὰ τοὺς καλλιτέχνας 57, καὶ διὰ τοὺς ἰατροὺς 56 ἔτη. Ὡς πρὸς τὰς διαφόρους χώρας παρουσιάζεται ἡ ἀκόλουθος ἀναλογία· διὰ τὴν Ῥωσσίαν 21, διὰ τὴν Πρωσσίαν 29, διὰ τὴν Ἑλβετίαν 34, διὰ τὴν Γαλλίαν 35, διὰ τὸ Βέλγιον 36, καὶ διὰ τὴν Ἀγγλίαν 38 ἔτη.

Ὑπολογίζεται ὅτι ὁλόκληρος ὁ πληθυσμὸς τῆς γῆς ἀνέρχεται εἰς χίλια ἑκατομμύρια· ἐξ αὐτῶν ἀποθνήσκουσι κατ' ἔτος 333,333,333 ἄτομα, ἤτοι καθ' ἑκάστην 91,824, καθ' ὥραν 3,780, κατὰ πᾶν λεπτὸν τῆς ὥρας 60, καὶ ἑπομένως *εἷς ἄνθρωπος ἀποθνήσκει κατὰ πᾶν δευτερόλεπτον*. Ἐξ αὐτῶν τὸ τέταρτον ἀνήκει εἰς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, τὸ δὲ ἥμισυ εἰς ἡλικίαν μικροτέραν τοῦ 20οῦ ἔτους. Ἐκ 1000 ἀνδρῶν οἱ 10 φθάνουσιν εἰς ἡλικίαν 65 ἐτῶν, 2 εἰς ἡλικίαν 80 καὶ εἷς εἰς ἡλικίαν 100 ἐτῶν. Ὅσον βραχεῖα καὶ ἂν ὑποτεθῇ ἡ ζωή μας, εἶνε μακρὰ παραβαλλομένη πρὸς τὴν ζωὴν τῶν λοιπῶν ὄντων τῶν συγκατοικούντων μεθ' ἡμῶν τὴν γῆν. Μόνη ἡ φάλαινα, ὁ ἐλέφας καὶ πτηνά καὶ ἑρπετά τινα εἶνε μακροβιώτερα τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ῥινόκερως καὶ ὁ ἱπποπόταμος ζῶσι κατὰ μέσον ὅρον 70 ἔτη, ἡ κάμηλος 50, ἡ ἔλαφος 30, ὁ ἵππος καὶ ὁ ὄνος 25 περίπου· ὁ κύων 18, τὰ πρόβατα, αἱ αἶγες καὶ αἱ δορκάδες 12, ἡ κοινὴ γαλῆ 10, οἱ λαγωοὶ καὶ τὰ κουνέλια 8 τὸ πολύ, οἱ ποντικοὶ 5-6 ἔτη.

X.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Ἡ ἐπιστήμη εἶνε διά τινας ἀνθρώπους ἡ μεγάλη καὶ οὐρανία θεότης· ἀλλὰ διὰ τοὺς πλείστους δὲν εἶνε ἢ μία καλὴ ἀγελὰς ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀμέλγουσι τὸ βούτυρόν των. (Schiller.)

*** Ὅστις διὰ τῆς ὀλιγαρκείας, τῆς οἰκονομίας καὶ τῆς τάξεως ἐκ τοῦ πλεονάσματος τῶν ἐσόδων αὐτοῦ σχηματίζει περιουσίαν, ἐστὶ πλούσιος μεταξὺ τῶν πλουσίων, ὅσον σμικροὶ καὶ ἂν ὦσιν οἱ πόροι αὐτοῦ. Οἱ λεγόμενοι πλούσιοι, ἵνα ἀνθέξωσιν εἰς τὰς μωρὰς δαπάνας, ἃς ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀπαιτοῦσιν αἱ ὀλέθριαι αὐτῶν ἕξεις, ἀναγκάζονται ν' ἀπαλλοτριώσωσι τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν, νὰ ἐπιζητῶσι τὴν χάριν τῶν μεγάλων, νὰ τρέμωσιν ἐνώπιον τῶν δανειστῶν. Ἀλλ' ὁ τοῖς ὀλίγοις ἀρκούμενος καὶ δαπανῶν ὀλιγώτερα, ἢ ὅσα παρέχει αὐτῷ ἡ ἐπιμέλειά του, διατηρεῖ ἀείποτε τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτοῦ, εἰς οὐδενὸς τὰς τυραννικὰς διαταγὰς ἀναγκάζεται νὰ ὑπακούῃ, οὐδένα δανειστὴν φοβεῖται, οὐδένα εὐεργέτην ἐπιζητεῖ. (Zschokke.)

*** Ἐκτίμα τὴν φιλίαν ἐκείνου, ὅστις παρίσταταί σοι ἐν ὥρᾳ θυέλλης· σμήνη ἐντόμων θέλουσι σὲ περιστοιχεῖ ἐν καιρῷ αἰθρίας ὑπὸ τοῦ ἡλίου τὴν λάμψιν.

*** Ἡ κολακεία εἶνε ἐπίθεσις· ὁ κολακεύων ζητεῖ νὰ σοῦ ἀφαιρέσῃ τι. Πρόσεχε λοιπὸν καὶ ἀμύνου ὡς πρὸς ἐχθρόν.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

Καθαρισμὸς τῶν ἐκ μαρμάρου προτομῶν καὶ ἀγαλμάτων.

Ὅταν μαρμάρινοι προτομαὶ καὶ ἀγάλματα ῥυπαίνωνται ὑπὸ λιπαρῶν οὐσιῶν, καθαρίζομεν αὐτὰ διὰ τοῦ ἑπομένου μέσου. Λαμβάνομεν *ξαντόν*, τὸ ὁποῖον διαβρέχομεν ἐντὸς ῥευστῆς καυστικῆς σόδας καὶ περιφέρομεν αὐτὸ ἐφ' ὅλων τῶν μερῶν τῆς προτομῆς ἢ τοῦ ἀγάλματος· μετὰ δύο ὥρας δὲ πλύνομεν αὐτὰ διὰ καθαροῦ ὕδατος, μεταχειριζόμενοι πρὸς τοῦτο μαλακὸν σπόγγον, καὶ τὰ ἀφίνομεν νὰ ξηρανθῶσι καλῶς. Τὸ χλωροῦχον ὕδωρ, ὅπερ παρασκευάζεται μὲ 60 γραμμ. χλωριούχου εἰς ἓν λίτρον ὕδατος, (312 δράμια τῆς ὀκᾶς), δύναται μετ' ἐπιτυχίας ν' ἀντικαταστήσῃ τὴν σόδαν. Τὸ ὕδωρ τοῦτο λευκαίνει τὸ μάρμαρον πλειότερον ἢ ἡ σόδα.

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.

1. Ἐθν. Ἡμερολόγιον.

Digitized by Google

'Αριθ. 18—Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Πρῶτος — Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδ. φρ. 20—Αἱ συνδρομαὶ ἀρχ. ἀπὸ 1 Ἰαν. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶναι ἐτήσιαι.—Τιμὴ προηγ. φύλλων λ. 30.—Γραφ. τῆς Διευθύνσεως: Ὁδ. Σταδίου, 6. — 2 Μαΐου 1876

ΕΚ ΤΩΝ ΤΟΥ ΦΡΑΓΚΛΙΝΟΥ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΥ ΡΙΚΑΡΔΟΥ Η ΔΡΟΜΟΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΤΥΧΗΝ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 257.

Β'

Ὅτι ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ ἐργασία εἶναι τὰ προφυλακτικὰ τῆς πτωχείας καὶ τῶν φροντίδων, καὶ τὰ παραγωγὰ τῆς εὐπορίας, τῆς εὐθυμίας καὶ τῆς ὑπολήψεως. Καὶ ὅτι ποτὲ ἡ σημερινὴ ὑπόθεσις δὲν πρέπει ν' ἀναβάλλεται εἰς τὴν αὔριον.

«Πρὸς τί νὰ ἐπιθυμῶμεν καὶ νὰ περιμένωμεν καιροὺς καλητέρους; Μόνοι μας πρέπει νὰ πασχίζωμεν νὰ κάμνωμεν τὸν καιρὸν καλήτερον. *Ἡ ἐργασία δὲν ἐπιδέχεται ἐπιθυμίας. Ὅστις ζῇ ἐλπίζων, ἀποθνήσκει πεινῶν. Δὲν ὑπάρχει κέρδος ἄνευ κόπου. Βοηθεῖτε λοιπόν, χεῖρές μου, διότι περιουσίαν δὲν ἔχω, ἤ, ἂν ἔχω, εἶναι ἐπιβεβαρημένη. Ὁ ἔχων τέχνην, ἔχει κτῆμα. Ὁ ἔχων εὐφυΐαν, ἔχει ἐπάγγελμα, παρέχον κέρδος καὶ τιμήν*, καθὼς λέγει ὁ ἀνθρωπάκος Ῥικάρδος. Ἀλλὰ πρέπει καὶ τὴν τέχνην σου νὰ δουλεύῃς καὶ τὴν εὐφυΐαν σου νὰ ἐξασκῇς· ἄλλως οὔτε τὸ κτῆμα οὔτε τὸ ἐπάγγελμα θὰ μᾶς βοηθήσουν νὰ πληρώσωμεν φόρους.

Ἂν ἔχωμεν φιλοπονίαν, δὲν ἔχομεν πεῖναν. Ἡ πεῖνα κυττάζει τὴν θύραν τοῦ ἐργάτου, ἀλλὰ δὲν τολμᾷ νὰ ἐμβῇ. Ἀστυνόμοι καὶ κλητῆρες δὲν ἐμβαίνουν ἐπίσης, διότι *ἡ μὲν ἐργασία πληρόνει τὰ χρέη της, ἡ δὲ ἀπελπισία τὰ αὐξάνει.* Δὲν ἔχεις ἀνάγκην οὔτε θησαυρὸν νὰ εὕρῃς, οὔτε συγγενῆ πλούσιον νὰ κληρονομήσῃς· *δούλευε τὸν ἀγρόν σου, ἐνῷ οἱ ὀκνηροὶ κοιμοῦνται, καὶ θὰ ἔχῃς σῖτον νὰ πωλῇς καὶ νὰ φυλάττῃς. Δούλευε σήμερον, διότι δὲν ἠξεύρεις ἂν αὔριον δὲν ἐμποδισθῇς. Ἓν καλὸν σήμερον ἀξίζει δύω αὔριον*, λέγει ὁ ἀνθρωπάκος Ῥικάρδος· καὶ ἔπειτα προσθέτει· *Μὴν ἀφίνῃς ποτὲ διὰ τὴν αὔριον ὅ,τι σήμερον ἠμπορεῖς νὰ κάμῃς.*

Ἂν καλός τις κύριος σὲ εἶχεν ὑπηρέτην, δὲν θὰ ἐντρέπεσο νὰ σ' εὕρῃ μὲ τὰς χεῖρας ἐσταυρωμένας; Δὲν εἶσαι τάχα σὺ ὁ κύριος τοῦ ἑαυτοῦ σου; Κοκκίνισε λοιπὸν βλέπων τὸν ἑαυτόν σου μὲ τὰς χεῖρας ἐσταυρωμένας, ἐνῷ ἔχεις τόσα νὰ πράξῃς διὰ τὸν ἑαυτόν σου, διὰ τὴν οἰκογένειάν σου, διὰ τὴν πατρίδα σου, διὰ τὸν βασιλέα σου. *Διὰ νὰ μεταχειρισθῇς τὰ ἐργαλεῖά σου, μὴ βάλῃς χειρόκτια. Ἐνθυμήσου ὅτι γάτος μὲ χειρόκτια ποντικοὺς δὲν πιάνει*, καθὼς λέγει ὁ ἀνθρωπάκος Ῥικάρδος. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἔχεις πολλὰ νὰ πράξῃς, καὶ ἴσως δὲν ἔχεις χεῖρας δυνατάς. *Πήγαινε ὅμως θαῤῥευτά, καὶ θὰ ἰδῇς θαύματα. Πολλαὶ σταγόνες ὕδατος, μία μετὰ τὴν ἄλλην, τρυποῦν τὴν πέτραν· μὲ τὴν ἐπιμονὴν καὶ τὴν ὑπομονὴν ὁ ποντικὸς κόπτει γούμεναν·* καὶ μὲ μικρά, ἀλλ' ἐπανειλημμένα, κτυπήματα πίπτει τὸ μέγα δένδρον.

Μοὶ φαίνεται ὅτι κάποιον ἀκούω νὰ λέγῃ· «Πρέπει ὅμως καὶ κάποτε νὰ διασκεδάζωμεν ἐν ἀνέσει.» Φίλε μου, θ' ἀποκριθῶ ὅ,τι ἔλεγεν ὁ ἀνθρωπάκος Ῥικάρδος· *Ἂν θέλῃς ν'* ἀπολαύσῃς *καὶ ἄνεσιν, ἐνασχόλησε καλῶς τὸν καιρόν σου, καί, ἐπειδὴ δὲν εἶσαι βέβαιος περὶ μιᾶς στιγμῆς, μὴ χάνῃς μίαν ὥραν. Ἡ ἄνεσις εἶναι καιρὸς νὰ πράξῃς τίποτε ὠφέλιμον· τὴν ἄνεσιν ὁ φιλόπονος ἄνθρωπος τὴν εὑρίσκει, ὁ φυγόπονος ποτέ· διότι ζωὴ ἀνέσεως καὶ ζωὴ φυγοπονίας εἶναι δύω πράγματα διαφορετικά.* Πολλοὶ ἄνθρωποι ἤθελαν νὰ ζήσουν χωρὶς ἐργασίαν, καὶ μόνον διὰ τοῦ πνεύματος. Ἀλλ' ἐκ τῆς ἐλλείψεως κεφαλαίων ἔρχεται χρεωκοπία, *ἐνῷ ἡ ἐργασία παρέχει εὐεξίαν, ἀφθονίαν καὶ ὑπόληψιν. Φεῦγε τὰς ἡδονάς· θὰ σοῦ τρέχουν κατόπιν. Ὅταν ἡ καλὴ γυνὴ γνέθῃ, δὲν τῆς λείπει ποτὲ ὑποκάμισον. Ἀφοῦ ἔχω μίαν προβατίναν καὶ μίαν ἀγελάδα εἰς τὴν αὐλήν μου, ὅλος ὁ κόσμος μοῦ λέγει· «Καλημέρα.»*

Γ'

Ὅτι ἡ καρτερία καὶ ἡ ἐπιμέλεια προξενοῦν τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα. Καὶ ὅτι πρέπει καθεὶς νὰ τελειόνῃ μόνος του τὰς ὑποθέσεις του.

«*Ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ ἐργάζεσαι· πρέπει καὶ νὰ ἦσαι ἐπίμονος, καρτερικός, καθιστικὸς καὶ ἐπιμελής· πρέπει νὰ ἐπιβλέπῃς τὰς ὑποθέσεις σου μὲ τοὺς ἰδίους σου ὀφθαλμούς, καὶ νὰ μὴν ἐμπιστεύεσαι πολὺ εἰς τοὺς ἄλλους·* διότι, καθὼς λέγει ὁ ἀνθρωπάκος Ῥικάρδος, *δένδρον μεταφυτευόμενον, οἰκογένεια μετακομιζομένη, εὑρίσκονται πάντοτε χειρότερα παρὰ τοὺς μένοντας ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τόπου.* Καὶ πάλιν·

Τρεῖς μετακομίσεις ἰσοδυναμοῦν μὲ μίαν πυρκαϊάν. Καὶ πάλιν· *Φύλαξε τὸ ἐργαστήριον, καὶ τὸ ἐργαστήριον θὰ σὲ φυλάξῃ.* Καὶ πάλιν· *Ἂν θέλῃς αἱ ὑποθέσεις σου νὰ εὐοδοῦνται, τρέξε μόνος σου· ἂν θέλῃς νὰ μὴν εὐοδωθοῦν, στεῖλε ἄλλον.* Καὶ πάλιν· *Ὁ θέλων νὰ πλουτήσῃ διὰ τοῦ ἀρότρου, πρέπει καὶ νὰ τὸ κρατῇ καὶ νὰ τὸ διευθύνῃ.* Καὶ πάλιν· *Ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ κυρίου κάμνει περισσότερον ἀπὸ τὰς δύω του χεῖρας.* Καὶ πάλιν· *Ἔλλειψις ἐπιμελείας βλάπτει περισσότερον παρὰ τὴν ἔλλειψιν τέχνης.* Καὶ πάλιν· *Ὅστις δὲν ἐπιβλέπει τοὺς ἐργάτας, τοὺς ἀφίνει τὸ βαλάντιόν του ἀνοικτόν. Πολλοί, ἐμπιστευθέντες εἰς τὴν ἐπαγρύπνησιν τῶν ἄλλων, κατεστράφησαν· διότι, εἰς τὰ πράγματα τοῦ κάτω κόσμου, δὲν σώζει ἡ πίστις, ἀλλ' ἡ δυσπιστία. Ὁ φροντίζων μόνος του διὰ τὰ πράγματά του, πάντοτε ὠφελεῖται, διότι, ἂν θέλῃς νὰ ἔχῃς ὑπηρέτην πιστὸν καὶ εὐάρεστον, ὑπηρετοῦ μόνος σου. Μικρὴ ἀμέλεια γεννᾷ μεγάλην ζημίαν. Διὰ τὸ καρφίον χάνεται τὸ πέταλον· διὰ τὸ πέταλον χάνεται ὁ ἵππος· διὰ τὸν ἵππον χάνεται ὁ ἱππεύς, ὁ ἐχθρὸς τὸν καταφθάνει καὶ τὸν φονεύει. Καὶ ὅλα αὐτὰ διότι δὲν ἐλήφθη ὀλίγη φροντὶς δι' ἓν καρφίον τοῦ πετάλου.*»

Ἔπεται συνέχεια. Σ.

ΠΩΣ ΤΡΕΦΟΜΕΘΑ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 258.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΚΑΤΗ ΟΓΔΟΗ

Ἡ ἐνέργεια τῶν πνευμόνων.

Ὅταν ἡ μαγείρισσα θέλῃ νὰ ἀνάψῃ τὰ κάρβουνά της, λαμβάνει τὸ φυσερὸν καὶ φυσᾷ. Ἂν ὅμως δὲν ἔχῃ φυσερόν;

— Φυσᾷ μόνη της.

— Εἴμεθα λοιπὸν ἡμεῖς ζωντανὰ φυσερά, καὶ ἔχομεν, φαίνεται, ἐντός μας μηχανήν τινα κατεσκευασμένην ὡς τὸ φυσερόν;

Ἀκριβῶς. Διὰ νὰ ἐννοήσῃς δὲ καλλίτερα τὸν μηχανισμὸν τῶν πνευμόνων, πρέπει νὰ σοῦ ἐξηγήσω πρῶτον συντόμως τὸν μηχανισμὸν τοῦ φυσεροῦ, τὸ ὁποῖον ὅλοι γνωρίζουσι, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ἠξεύρωσι πῶς ἐνεργεῖ.

Τὸ φυσερόν, καθὼς βέβαια γνωρίζεις, σύγκειται ἀπὸ δύο μικρὰς σανίδας, αἵτινες εἶνε ἑνωμέναι δι' ἑνὸς τεμαχίου δέρματος, καὶ δύνανται οὕτω νὰ πλησιάζωσι πρὸς ἀλλήλας καὶ νὰ ἀπομακρύνωνται κατὰ τὴν ἀνάγκην. Τοιουτοτρόπως δὲ διὰ τῶν σανίδων αὐτῶν, καὶ τοῦ δέρματος τὸ ὁποῖον τὰς ἑνώνει, ἀποτελεῖται ἓν μικρὸν κιβώτιον, τοῦ ὁποίου ἡ χωρητικότης αὐξάνει ἢ ἐλαττοῦται καθ' ὅσον αἱ σανίδες ἀπομακρύνονται ἢ πλησιάζουν πρὸς ἀλλήλας.

Ὅταν αἱ σανίδες εἶνε ἡ μία πλησίον τῆς ἄλλης, τί ἔχει τὸ κιβώτιον ἐντός του; — Τίποτε! θὰ ἀνακράξῃς βεβαίως. Καὶ ὅμως κάτι ἔχει. Ἔχει ἀέρα, ὅπως ἔχουσιν ὅλα τὰ πράγματα, ὅσα νομίζομεν ἡμεῖς κενά· διότι ὁ ἀὴρ εἶνε πανταχοῦ· εἰσχωρεῖ εἰς ὅλα τὰ μέρη, χωρὶς νὰ ζητήσῃ ἄδειαν, καὶ καταλαμβάνει ὅλας τὰς θέσεις, ὅσας εὑρίσκει κενάς.

Ἂν ἀπομακρύνωμεν τώρα τὰς σανίδας τοῦ μικροῦ κιβωτίου, τί συμβαίνει;

Ὑποθέτεις ἴσως, ὅτι τώρα πλέον δημιουργεῖται ἐντὸς αὐτοῦ κενόν τι, ἀφοῦ γίνεται ἐντὸς τοῦ κιβωτίου θέσις, ὅπου πρότερον δὲν ὑπῆρχε τίποτε.

Καὶ ὅμως, ἂν προσέξῃς ὀλίγον εἰς τὴν ἐπάνω σανίδα τοῦ φυσεροῦ, θὰ ἴδῃς ὅτι ὑπάρχει μικρά τις ὀπή, καὶ ὑποκάτω αὐτῆς ἓν τεμάχιον δέρματος, τὸ ὁποῖον τὴν κλείει. Τὸ δέρμα αὐτὸ εἶνε καθὼς αἱ θύραι ἐκεῖναι τῆς καρδίας, περὶ τῶν ὁποίων ὡμιλήσαμεν, αἵτινες ἀνοίγουν μὲν διὰ νὰ εἰσέλθῃ τις, δὲν ἀνοίγουν ὅμως διὰ νὰ ἐξέλθῃ. Δι' αὐτῆς λοιπὸν τῆς ὀπῆς εἰσορμᾷ ὁ ἀὴρ εἰς τὸ κιβώτιον καὶ γεμίζει τὸ κενόν, τὸ ὁποῖον γίνεται ἐντὸς αὐτοῦ ἐνῷ ἀπομακρύνονται αἱ σανίδες. Ὅταν δὲ μετ' ὀλίγον πλησιάσωμεν τὰς δύο σανίδας πρὸς ἀλλήλας, ὁ νεοφερμένος αὐτὸς κύριος, ὅστις εἰσῆλθε μὲν ἐντὸς τοῦ κιβωτίου διὰ τῆς ὀπῆς ἐκείνης, δὲν δύναται δὲ πλέον νὰ ἐξέλθῃ διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ, διότι τὸ δέρμα δὲν τὸν ἀφίνει νὰ περάσῃ, θέλων καὶ μὴ θέλων ἐξέρχεται ὁρμητικῶς διὰ τοῦ σωλῆνος, ὅστις εἶνε εἰς τὸ ἄκρον τοῦ κιβωτίου, καὶ πίπτει ὡς ἄνεμος ἐπάνω εἰς τὸ πῦρ. Τότε πάλιν ἀπομακρύνονται αἱ σανίδες, διὰ νὰ πλησιάσωσιν ἐκ νέου, καὶ ἡ αὐτὴ ἱστορία ἐπαναλαμβάνεται.

Αὐτὸ τοῦτο γίνεται καὶ εἰς τὸ στῆθός μας. Τὸ στῆθός μας εἶνε ἓν εἶδος φυσεροῦ, πολὺ ὅμως ἁπλούστερον· διότι ἔχει μίαν μόνην σανίδα, καὶ ἕνα μόνον σωλῆνα, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ ἀὴρ καὶ εἰσέρχεται καὶ ἐξέρχεται.

Ὁ σωλὴν εἶνε ὁ λάρυγξ, περὶ τοῦ ὁποίου ὡμιλήσαμεν ἤδη, ἂν ἐνθυμῆσαι, ὅταν ἔγινε λόγος περὶ τοῦ φάρυγγος, καὶ περὶ τοῦ πῶς καταπίνομεν. Συγκοινωνεῖ δὲ μὲ τὸν ἐξωτερικὸν ἀέρα διὰ μέσου τοῦ στόματος καὶ τῆς ῥινὸς συγχρόνως, καὶ τοιουτοτρόπως δυνάμεθα νὰ ἀναπνέωμεν ὅπως θέλομεν, εἴτε διὰ τῆς ῥινὸς ἢ διὰ τοῦ στόματος.

Ὡς πρὸς τὴν σανίδα τοῦ φυσεροῦ μας, σὲ εἶπον ὀλίγας λέξεις, ὅταν ἔγεινε λόγος περὶ τοῦ ἥπατος. Εἶνε τὸ *διάφραγμα*, τὸ χώρισμα δηλ. ἐκεῖνο διὰ τοῦ ὁποίου τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ σώματός μας χωρίζεται εἰς δύο, τὸν θώρακα καὶ τὴν κοιλίαν.

Τώρα εἶνε ἀνάγκη νὰ λαλήσωμεν περὶ αὐτοῦ κάπως λεπτομερέστερον, καὶ πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν ἐν πρώτοις τὴν κατασκευὴν τοῦ φυσεροῦ μας.

Ἑκατέρωθεν τῆς σπονδυλικῆς στήλης, ἀπὸ

Digitized by Google

τὸν τράχηλον μέχρι τῶν νεφρῶν, εἶνε παρατεταγμένα, τὸ ἓν ἐπὶ τοῦ ἄλλου, δώδεκα τοξοειδῆ ὀστᾶ, τὰ ὁποῖα ὀνομάζονται πλευραί. Αἱ ἑπτὰ πρῶται ἐξ αὐτῶν, δηλαδὴ τὰ ἑπτὰ πρῶτα ζεύγη των, στηρίζονται ἐμπρὸς καὶ συνενώνονται οὕτως εἰπεῖν ἐπί τινος ὀστοῦ, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται *στέρνον*, καὶ ἐκτείνεται ἀπὸ τὸν λαιμὸν μέχρι τῆς κοιλότητος τοῦ στομάχου, καθὼς δύνασαι νὰ ἐξετάσῃς καὶ μόνη σου διὰ τοῦ δακτύλου. Αἱ ἄλλαι πλευραὶ δὲν ἔχουν ποῦ νὰ στηριχθῶσι, καὶ διὰ τοῦτο συνενοῦνται ἑκατέρωθεν μεταξύ των καὶ συνδέονται διὰ μέσου ὕλης τινος ἀρκετὰ στερεᾶς καὶ πολὺ ἐλαστικῆς, ἥτις ὀνομάζεται *χόνδρος*. Ἂν ἔφαγες ποτὲ τὴν πλάτην ἀρνίου, θὰ παρετήρησες βεβαίως εἰς τὸ ἄκρον της στερεάν τινα ὕλην ἐλαστικὴν καὶ κάπως διαφανῆ, ἥτις ἐκτείνεται κύκλῳ τοῦ ὀστοῦ, καὶ *τραγανίζει*, καθὼς λέγομεν, ὅταν τὴν μασσῶμεν. Ἡ ὕλη αὐτὴ ὀνομάζεται χόνδρος.

Ὅλα λοιπὸν αὐτά, τὸ στέρνον καὶ αἱ πλευραί, ἀποτελοῦσιν οὕτως εἰπεῖν τὸν σκελετὸν τοῦ φυσεροῦ μας, τὸ ὁποῖον εἶνε εὐρυχωρότερον πρὸς τὰ κάτω καὶ στενότερον πρὸς τὰ ἐπάνω, ὅπου τελειώνει εἰς ἓν εἶδος δακτυλίου, διὰ μέσου τοῦ ὁποίου περνῶσιν ὁ οἰσοφάγος καὶ ὁ φάρυγξ, πλησίον ὁ εἷς τοῦ ἄλλου.

Τὰ διὰ μέσου τῶν πλευρῶν κενὰ διαστήματα κατέχονται ὑπὸ μυῶν, οἵτινες συνδέουν τὴν μίαν πλευρὰν μὲ τὴν ἄλλην, τὸ δὲ κάτω ἄνοιγμα κλείεται ὑπὸ τοῦ διαφράγματος.

Τὸ διάφραγμα, καθὼς καὶ ἄλλοτε εἴπομεν, εἶνε μέγας τις μῦς, λεπτότατος, ἐκτεινόμενος ἐν εἴδει ὑφάσματος μεταξὺ τοῦ στήθους καὶ τῆς κοιλίας· συνδέεται δὲ ἐσωτερικῶς μὲ τὸ κιβώτιον αὐτό, τὸ ὁποῖον σοῦ περιέγραψα, διὰ πολλῶν μικρῶν δεσμῶν.

Κινεῖται δὲ τὸ διάφραγμα, ὅπως κινεῖται καὶ ἡ σανὶς τοῦ φυσεροῦ· φουσκώνει δηλαδὴ καὶ συστέλλεται, καθὼς φουσκώνει εἰς τὸν ἄνεμον ἓν μανδήλιον, τοῦ ὁποίου κρατεῖ τις τὰς τέσσαρας ἄκρας, καὶ τεντώνεται πάλιν κατόπιν, ἂν σύρῃ τις μὲ δύναμιν τὰς ἄκρας του.

Τὴν ἐργασίαν αὐτήν, τὸ νὰ φουσκώνῃ δηλαδὴ καὶ νὰ τεντώνεται πάλιν, ἀποτελεῖ μόνον του τὸ διάφραγμα, ἀλλὰ κάπως ἀντιστρόφως. Διότι ἐνῷ κατὰ τὴν φυσικήν του θέσιν εἶνε κοῖλον κατὰ τὸ μέσον, ὡς φουσκωμένον μανδήλιον, καὶ κατέχει οὕτω μέρος τι τοῦ στήθους, ὅταν πρόκειται νὰ κάμῃ τόπον εἰς τὸν ἀέρα (ὅταν δηλαδὴ ἀναπνέωμεν) τεντώνεται, γίνεται ἐπίπεδον, καὶ τὸ διάστημα τοιουτοτρόπως, τὸ ὁποῖον κατεῖχε πρότερον, παραχωρεῖται εἰς τοὺς πνεύμονας οἵτινες διαστέλλονται· τότε ὁ ἀὴρ εἰσέρχεται διὰ τῆς ῥινὸς καὶ τοῦ στόματος, καὶ γεμίζει τὸ κενὸν ὅπερ ἐσχημάτισαν οἱ πνεύμονες.

Μετ' ὀλίγον τὸ διάφραγμα χαλαροῦται καὶ ἐπανέρχεται εἰς τὴν προτέραν του θέσιν, οἱ πνεύμονες συστέλλονται, καὶ ὁ ἀὴρ στενοχωρούμενος, ἐξέρχεται ἐκεῖθεν ὅθεν εἰσῆλθεν ὁ ἄλλος.

Πρόσεξε ὅτι εἶπα ὁ *ἄλλος*· διότι ὁ ἀήρ, ἐξερχόμενος, δὲν εἶνε πλέον ὁ ἴδιος. Αὐτὸ δὲ εἶνε τὸ μυστήριον τοῦ: *διατί ἀναπνέομεν*, καθὼς ἡ κίνησις ἐκείνη τοῦ διαφράγματος, περὶ τῆς ὁποίας εἴπομεν, εἶνε ἡ ἐξήγησις τοῦ: *πῶς ἀναπνέομεν*.

Θὰ μοῦ παρατηρήσῃς ἴσως, ὅτι εἰς ὅσα σοῦ εἶπα δὲν ὑπάρχει τίποτε ἀξιοθαύμαστον, ὅτι ἡ ἐξήγησις αὐτὴ εἶνε λίαν ἁπλῆ, καὶ ὅτι οὐδ' αὐτὴ ἡ παρομοίωσις μὲ τὸ μανδήλιον σοῦ ἔκαμε καμμίαν ἐντύπωσιν.

Περίμεινε ὀλίγον, καὶ μὴ βιάζεσαι.

Εἴδομεν ἕως τόρα τὴν μηχανήν, δὲν εἴδομεν ὅμως ἓν μικρὸν δαιμόνιον, τὸ ὁποῖον κατοικεῖ ἐντὸς αὐτῆς, καὶ τόρα μετ' ὀλίγον ἀρχίζουν, κυρία μου, τὰ μαγικά.

Ὑπάρχουν εἰς πολλὰς οἰκίας γηραιοὶ ὑπηρέται, οἱ ὁποῖοι εἶνε τρόπον τινὰ μέλη τῆς οἰκογενείας. Ἀγαποῦν τοὺς κυρίους των μέχρι θανάτου, διότι αὐτοὶ τοὺς ἀνέθρεψαν, ζοῦν δι' αὐτούς, καὶ δὲν ἔχουν ἀνάγκην παραγγελίας ἢ διαταγῆς διὰ νὰ κάμουν τὴν ὑπηρεσίαν των, διότι τὴν ἐκτελοῦν μόνοι των ἡμέραν καὶ νύκτα. Ἡ ἐργασία εἶνε δι' αὐτοὺς συνήθεια, μάτην δὲ θέλει προσπαθήσει ὁ κύριός των νὰ μεταβάλῃ τὰς συνηθείας των· καὶ ἂν πρὸς στιγμὴν τὸν ὑπακούσουν, ἡ συνήθεια ἐπικρατεῖ, καὶ ἡ ἐργασία των ἐξακολουθεῖ καθὼς πρότερον.

Τοιοῦτός τις ὑπηρέτης τοῦ καλοῦ παλαιοῦ καιροῦ εἶνε τὸ διάφραγμα.

Ὅταν ἦσο μικρὰ ἀκόμη καὶ νήπιον, ἓν κομμάτι κρέας δηλαδή, τὸ ὁποῖον οὔτε δύναμιν εἶχεν, οὔτε γνῶσιν, οὔτε θέλησιν, οὔτε ἤξευρε νὰ διατάξῃ τὸ πρέπον εἰς τὰ ὄργανά του, τὸ διάφραγμά σου ἤρχισε νὰ ἐργάζεται μόνον του, καὶ μὲ τὴν πρώτην σου ἀναπνοὴν ἤρχισεν ἡ ζωή σου. Ἀπὸ τότε ἐξακολουθεῖ ἐργαζόμενον, καὶ ἡ τελευταία του ἐργασία θὰ ἦνε ἡ τελευταία σου πνοή.

Ὅταν κοιμᾶσαι ἥσυχος καὶ ἀμέριμνος, ἐκεῖνο ἐργάζεται. Κτυπᾷ μεσονύκτιον, καὶ ὅλος ὁ κόσμος εἶνε βυθισμένος εἰς τὸν ὕπνον καὶ τὴν ἀνάπαυσιν· αὐτὸ ὅμως ἀγρυπνεῖ, διότι ἂν ἀναπαυθῇ, σὺ δὲν ἐξυπνᾷς πλέον.

Καὶ ὅμως ὁ ἀκάματος αὐτὸς προστάτης καὶ φύλαξ τῆς ζωῆς σου εἶνε ὑπηρέτης σου. Διάταξέ τον, καὶ θὰ σὲ ὑπακούσῃ. Δύνασαι νὰ τὸν κάμῃς νὰ ἐργασθῇ ταχύτερα, ἀργότερα, ὅπως θέλεις, ἢ καὶ νὰ σταματήσῃς ἐντελῶς τὴν ἐργασίαν του, ἀλλ' ὄχι διὰ πολὺν καιρόν, διότι τότε θὰ βαρυνθῇ ἐπὶ τέλους, θὰ σὲ παρακούσῃ, καὶ θ' ἀρχίσῃ πάλιν νὰ ἐργάζεται. Ἤκουσα, ὅτι

Digitized by Google

κατάδικός τις ἀποφασιστικὸς καὶ πολὺ πείσμων κατώρθωσε ν' ἀποθάνῃ ἐντὸς τῆς φυλακῆς, κρατήσας τὴν ἀναπνοήν του. Δὲν τὸ πιστεύω, διότι τὸ διάφραγμα δὲν ἀνέχεται τοιαύτην βίαν.

Δὲν ἐτελειώσαμεν ὅμως ἀκόμη· ἂς ἐξακολουθήσωμεν τὴν παρομοίωσιν.

Ἂν δυστύχημά τι, θλίψις οἱαδήποτε ἢ ἄλλη τις δυσαρέσκεια συμβῇ εἰς τὸν κύριόν του, ὁ ὑπηρέτης ὑποφέρει ἐπίσης καὶ παθαίνεται ὅσον ἐκεῖνος, καὶ περισσότερον μάλιστα· διότι πολλάκις ὁ κύριος εἶνε ἤδη παρηγορημένος, καὶ ὁ ὑπηρέτης δὲν παρηγορήθη ἀκόμη.

Τὸ αὐτὸ κάμνει καὶ τὸ διάφραγμα· τὸ ἰδικόν σου μάλιστα εἶνε τόσον εὐαίσθητον, ὥστε ἡ εὐαισθησία του ὑπερβαίνει ἀληθῶς τὰ ὅρια. Ὅταν ταῖς προάλλαις δὲν ἤθελεν ἡ μήτηρ σου νὰ σὲ πάρῃ περίπατον, τόσον πολὺ ἐπειράχθη τὸ διάφραγμά σου, ὥστε τοῦ ἦλθαν σπασμοί, καὶ σὲ ἔπιασαν τόσον δυνατοὶ λυγμοί, ὥστε ἡ μήτηρ σου σὲ ἐλυπήθη καὶ ἠναγκάσθη νὰ σὲ πάρῃ μαζύ της. Σὺ ἦσουν πλέον εὐχαριστημένη, καὶ κατεφίλεις τὴν μητέρα σου, τὸ διάφραγμά σου ὅμως ἦτον ἀκόμη ἀπαρηγόρητον, καὶ οἱ λυγμοὶ σοῦ ἤρχοντο χωρὶς νὰ θέλῃς.

Ὁ λυγμός, βλέπεις, δὲν εἶνε τίποτε ἄλλο, εἰμὴ σπασμός τις, δυνατὸν τίναγμα τοῦ διαφράγματος.

Τὸ αὐτὸ πρᾶγμα συμβαίνει καὶ εἰς τὴν χαράν. Ὅταν χαίρωμεν καὶ γελῶμεν, τὸ διάφραγμα χαίρει ἐπίσης καὶ ἀγάλλεται καὶ χορεύει, καὶ μαζύ του χορεύει καὶ πηδᾷ τὸ στῆθός μας, καθὼς δύνασαι νὰ πεισθῇς, ἂν βάλῃς τὴν χεῖρά σου ἐπὶ τοῦ στήθους, ὅταν γελᾷς.

Τί λέγεις τώρα, φιλτάτη μαθήτρια; Δὲν εἶνε εὔμορφον πρᾶγμα τὸ διάφραγμα; Δὲν εἶσαι εὐχαριστημένη, ὅτι ἔχεις ἐντὸς τοῦ στήθους σου ἕνα τόσῳ πιστὸν καὶ ἀφωσιωμένον ὑπηρέτην, ὅστις τόσον καλὰ συμμερίζεται τὰς λύπας σου καὶ τὰς χαράς σου;

Καὶ ὅμως τὸ περιεργότερον δὲν σοῦ τὸ εἶπα ἀκόμη. Ἂς ἐξακολουθήσωμεν τὴν παρομοίωσίν μας.

Ὁ καλὸς καὶ παλαιὸς ἐκεῖνος ὑπηρέτης θυμώνει ἐνίοτε καὶ μαλώνει. Ὅταν βλέπῃ κανὲν ἄτοπον καὶ παράξενον ἐντὸς τῆς οἰκίας, λέγει ἐλευθέρως τὴν γνώμην του, καὶ ἐνίοτε μάλιστα κἄπως ἀποτόμως. Μάτην προσπαθεῖ ὁ αὐθέντης νὰ τοῦ ἐπιβάλῃ σιωπήν· ἐκεῖνος ἐξακολουθεῖ νὰ μουρμουρίζῃ, διότι εἶνε προνομιοῦχος, βλέπεις, καὶ ἡ ἀφοσίωσίς του τοῦ δίδει δικαιώματα. Ἂν ὅμως αἰφνίδιόν τι συμβῇ εἰς τὸν κύριόν του, καὶ τὸν ἴδῃ σφοδρῶς συγκεκινημένον, ἡ ὀργή του ὅλη καταπίπτει, καὶ ἐπαναλαμβάνει ἡσύχως τὴν ἐργασίαν του.

— Καὶ τί θέλεις νὰ εἴπῃς μ' αὐτό; θὰ μ' ἐρωτήσῃς βέβαια.

Τίποτε ἄλλο, εἰμὴ ὅτι σοῦ ἐξήγησα ἁπλούστατα, τί πρᾶγμα εἶνε ὁ *λύγξ*, καθὼς ἔλεγον οἱ παλαιοί, ἢ ὁ *λόξυγγας*, καθὼς λέγομεν σήμερον.

Τὸ διάφραγμα, πρέπει νὰ ἠξεύρῃς, ἔχει στενὰς σχέσεις μὲ τὸν γείτονά του, τὸν στόμαχον· ὁσάκις δὲ αὐτὸ ἀναβαίνει εἰς τὸ στῆθος, ἀναβαίνει μαζύ του καὶ ὁ στόμαχος, καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι ἐπὶ τῆς χωνεύσεως ὑπάλληλοι, καὶ καταβαίνουν πάλιν μαζύ του. Ἂν λοιπὸν κατὰ τύχην συμβῇ τι ἔκτακτον εἰς τὸν στόμαχον, ἂν π.χ. δοθῇ πολλὴ ἐργασία εἰς τοὺς ὑπαλλήλους ἢ ἐπιβληθῇ εἰς αὐτοὺς δυσάρεστος ἐργασία, ἢ ταραχθῶσιν ἐνῷ ἐργάζονται, συμβαίνει πολλάκις καὶ τὸ διάφραγμα λαμβάνει μέρος ὑπὲρ τῶν γειτόνων καὶ φίλων του. Θυμώνει λοιπὸν τότε, καὶ τινάζει τὸν αὐθέντην του ἀρκετὰ δυσαρέστως· τὰ τινάγματα αὐτά, τὰ ὁποῖα ὀνομάζομεν *λόξυγγα*, τὰ γνωρίζεις βεβαίως, καὶ ἠξεύρεις πόσον εἶνε δυσάρεστα ὁσάκις παρατείνονται. Τὸ διάφραγμα εἶνε θυμωμένον, καὶ δὲν ἀκούει τίποτε, οὔτε παραινέσεις, οὔτε διαταγάς, οὔτε ἀπειλάς. Τὸ δὲ μόνον ἰατρικόν, διὰ τοῦ ὁποίου καθησυχάζει εὐθὺς καὶ παρέρχεται διὰ μιᾶς ὁ θυμός του, εἶνε φόβος αἰφνίδιος, ἢ ἄλλη δυνατὴ συγκίνησις. Ἂν αἴφνης, ἐνῷ ἔχεις λόξυγγα, σὲ ἐγγίσῃ κανεὶς εἰς τὸν λαιμὸν καὶ *ξαφνισθῇς*, καθὼς λέγει ὁ λαός, τὸ διάφραγμα ἡσυχάζει ἐν ῥοπῇ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὁ λόξυγγας παρέρχεται.

Ἂς μεταβῶμεν τώρα εἰς τοὺς πνεύμονας, τοὺς ὁποίους πολύ, μὰ τὴν ἀλήθειαν, ἐλησμονήσαμεν σήμερον.

Ἐν πρώτοις ἂς σοῦ εἴπω πῶς εἶνε κατεσκευασμένοι, ἢ κάλλιον ἂς σὲ παραπέμψω νὰ τοὺς ἴδῃς, ἂν θέλῃς. Ζήτησε ἀπὸ τὴν μαγείρισσάν σας νὰ σοῦ δείξῃ ἓν κομμάτι *πλεμόνι*, καθὼς λέγει, ἀπ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ῥίπτει τῆς γάτας. Αὐτὸ εἶνε πνεύμων ἀρνίου, καὶ ἡ κατασκευή του εἶνε ἀπαράλλακτος καθὼς τοῦ ἰδικοῦ σου. Εἶνε, βλέπεις, ὅμοιος μὲ σφουγγάρι, καὶ σύγκειται ἀπὸ ἀπείρους μικρὰς κυψέλας, αἱ ὁποῖαι εἶνε πολὺ ἐλαστικαί, καὶ κατὰ τὴν ἀνάγκην συστέλλονται καὶ διαστέλλονται. Ὁμοιάζουν τρόπον τινὰ μὲ τόσα μικρὰ δωμάτια, ἐντὸς τῶν ὁποίων συναπαντῶνται ὁ ἀὴρ καὶ τὸ αἷμα, χαιρετῶνται, καὶ πάλιν ἀμέσως ἀποχωρίζονται.

Τὸ σχῆμα τοῦ πνεύμονος ὁμοιάζει μὲ δύο μεγάλους ἐπιμήκεις σάκκους, ἐπιπέδους πρὸς τὰ μέσα καὶ ἐξογκωμένους πρὸς τὰ ἔξω, οἵτινες κρέμανται ἐντὸς τοῦ στήθους δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν, καὶ ἔχουσι μεταξὺ αὐτῶν τὴν καρδίαν· τὰ ἄκρα των ἐκτείνονται κατωτέρω τῆς καρδίας, μεταξὺ δὲ αὐτῶν ἀναβοκατεβαίνει τὸ κοῖλον τοῦ διαφράγματος, καθὼς ἀνωτέρω ἐλέγομεν.

Σὲ εἶπα προτήτερα, ὅτι ὁ ἀὴρ εἰσέρχεται εἰς τοὺς πνεύμονας διὰ τοῦ λάρυγγος· ὁ λάρυγξ, περὶ τοῦ ὁποίου θὰ ὁμιλήσωμεν λεπτομερέστε-

Digitized by Google

ρον, ὅταν γείνῃ λόγος περὶ τῆς φωνῆς, εἶνε σωλὴν, συγκείμενος ἀπὸ πέντε χόνδρους· κατόπιν αὐτῶν ὁ σωλὴν παρατείνεται, ἀλλὰ ὀνομάζεται πλέον *τραχεῖα ἀρτηρία*.

Εἰσερχομένη ἡ τραχεῖα ἀρτηρία εἰς τὸ στῆθος, διαιρεῖται εἰς δύο κλάδους, ὀνομαζομένους *βρόγχους*, τῶν ὁποίων ὁ μὲν εἷς διευθύνεται εἰς τὸν δεξιὸν πνεύμονα, ὁ δὲ ἄλλος εἰς τὸν ἀριστερόν. Θὰ ἤκουσες βεβαίως ὅτι ὑπάρχει ἀσθένεια ὀνομαζομένη *βρογχῖτις*· ἡ ἀσθένεια αὐτὴ εἶνε φλόγωσις τῶν βρόγχων,καὶ χρειάζεται πολλὴν προσοχὴν καὶ φύλαξιν, διότι οἱ βρόγχοι εἶνε πλησίον τῶν πνευμόνων, καὶ ἂν ἡ φλόγωσις μεταδοθῇ εἰς τοὺς πνεύμονας, τὸ πρᾶγμα γίνεται πολὺ σοβαρόν.

Ὅταν φθάσουν οἱ βρόγχοι εἰς τοὺς πνεύμονας, διαιροῦνται εἰς κλάδους, καὶ αὐτοὶ πάλιν διακλαδοῦνται εἰς ἄλλους, καὶ ἐκεῖνοι εἰς ἄλλους μικροτέρους, καὶ καταντῶσιν ἐπὶ τέλους εἰς ἀδιόρατα μικροσκοπικὰ σωληνάρια, τῶν ὁποίων ἕκαστον τελειώνει εἰς μίαν ἀπὸ τὰς μικρὰς ἐκείνας κυψέλας, περὶ τῶν ὁποίων ἐλέγομεν.

Τὸ φλεβικὸν αἷμα, τὸ ὁποῖον ἀναχωρεῖ ἐκ τῆς καρδίας, ἔρχεται καὶ αὐτὸ εἰς τοὺς πνεύμονας δι' ἑνὸς μεγάλου σωλῆνος, ὅστις ἀρχίζει ἐκ τοῦ δεξιοῦ κόλπου τῆς καρδίας, καὶ ὀνομάζεται *πνευμονικὴ ἀρτηρία* ἀπὸ τοὺς ἐπιστήμονας.

Δὲν ἠξεύρω, μὰ τὴν ἀλήθειαν,—καὶ τοῦτο μεταξύ μας, σὲ παρακαλῶ, διὰ νὰ μὴ μᾶς ἀκούσῃ κανεὶς σοφὸς—διατὶ ὁ σωλὴν αὐτὸς ὠνομάσθη ἀρτηρία, ἐνῷ περιέχει αἷμα φλεβικόν. Ἀλλ' ἂς ἦνε· οἱ ἰατροί, βλέπεις, ἀπεφάσισαν νὰ βαπτίσουν ἀρτηρίας ὅλα τὰ ἀγγεῖα, ὅσα ἀναχωροῦν ἀπὸ τὴν καρδίαν, καὶ φλέβας ὅλα ὅσα ἐπιστρέφουν εἰς τὴν καρδίαν· αὐτὰ εἶπαν οἱ νομοθέται, καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν νὰ ὑπακούσωμεν.

Ἡ πνευμονικὴ ἀρτηρία διαιρεῖται, εἰσερχομένη εἰς τοὺς πνεύμονας, εἰς μικρὰς διακλαδώσεις, τῶν ὁποίων τὰ τελευταῖα μικροσκοπικὰ ἄκρα κολλῶσι κύκλῳ τῶν τοιχωμάτων τῶν μικρῶν ἐκείνων κυψελῶν, εἰς τὰς ὁποίας εἰσέρχεται ὁ ἀήρ.

Τότε γίνεται μεταξὺ τοῦ αἵματος καὶ τοῦ ἀέρος ἡ μυστηριώδης ἐκείνη ἀνταλλαγή, τῆς ὁποίας πρὸ τόσου καιροῦ περιμένεις τὴν ἐξήγησιν, καὶ διὰ τῆς ὁποίας τὸ μαῦρον αἷμα γίνεται κόκκινον, δηλαδὴ τὸ φλεβικὸν γίνεται ἀρτηριακόν.

Εἶπα *ἀνταλλαγή*, καὶ ἀληθῶς τοιαύτη τις γίνεται· ὁ ἀὴρ δίδει κάτι εἰς τὸ αἷμα, καὶ τὸ αἷμα δίδει κάτι εἰς τὸν ἀέρα. Ἀπαράλλακτα καθὼς εἰς τὴν ἀγοράν· *χέρι μὲ χέρι*, καθὼς λέγει ὁ λαός.

Τὴν μυστηριώδη αὐτὴν ἀνταλλαγὴν θὰ τὴν ἴδωμεν τὴν προσεχῆ ἑβδομάδα.

Ἕπεται συνέχεια. ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΛΑΧΟΣ.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΦΙΛΕΛΛΗΝΟΣ BRUNET DE PRESLE

Τὸ ἐπίθετον *φιλέλλην* δὲν εἶχεν ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος τὴν σήμερον ἀποδιδομένην εἰς αὐτὸ σημασίαν. Τότε μὲν φιλέλλην ἐπωνομάζετο ὁ ἐρχόμενος εἰς τὴν παλαίουσαν Ἑλλάδα ὅπως συμμετάσχῃ τῶν ἡμετέρων κακουχιῶν καὶ κινδύνων, ἢ ὁ μακρὰν μὲν διαμένων, ὑπὲρ αὐτῆς ὅμως θυσιάζων, ἐπαιτῶν, γράφων, συνηγορῶν ἢ ἄλλως κοπιῶν. Φιλέλληνες ἦσαν ὁ Φαβιὲρ, ὁ Βάϊρον, ὁ Ἄστυγξ, ὁ Νόρμαν καὶ ἄλλοι πολλοί, ὁρμήσαντες ἑκουσίως εἰς τὴν Ἑλλάδα, οὐχὶ πρὸς ἀπόκτησιν βαθμῶν, παρασήμων,μισθῶν,ἀλλ' ἵν' ἀποθάνωσιν ὑπὲρ ἔθνους μαχομένου ὑπὲρ ἐλευθερίας καὶ πίστεως. Φιλέλλην ἦτο ὁ γάλλος ἐκεῖνος ἀξιωματικὸς ὅστις, προτραπεὶς ὑπὸ Φλέσα νὰ μὴ ἀπέλθῃ εἰς Μανιάκι ὡς συνειθισμένος εἰς ἄλλην τάξιν καὶ ἄλλην δίαιταν· «Δὲν ἦλθον, ἀπεκρίθη ὀργίλως, ἵνα ζήσω βίον θηλυπρεπῆ καὶ τρυφηλόν, ἀλλ' ἵνα πέσω μαχόμενος.» Καὶ τῷόντι ἐπολέμησεν ὡς λέων καὶ ἔπεσεν ὡς ἥρως. Φιλέλλην ἦτο ὁ Λοδοβῖκος τῆς Βαυαρίας, ὁ Ἐϋνὰρδ τῆς Ἑλβετίας, ὁ Βιλμαὶν τῆς Γαλλίας, ὁ Ῥαββῖνος τῆς Οὐεστφαλίας ὁ προσπαθήσας ν' ἀναφλέξῃ τὰς καρδίας τῶν ὁμοθρήσκων αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν ἀγωνιζομένων χριστιανῶν διὰ τοῦ θαυμασίου τούτου λογίου τῆς Γραφῆς· «Οὐχὶ πατὴρ εἷς πάντων ἡμῶν; Οὐχὶ εἷς ἔκτισεν ἡμᾶς; Τί ὅτι ἐγκαταλείπετε ἕκαστος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, τοῦ βεβηλῶσαι τὴν διαθήκην τῶν πατέρων ἡμῶν;» Τοσοῦτον δὲ πολύτιμος ἦτο ἡ κλῆσις τοῦ φιλέλληνος, ὥστε οὔτε οἱ περὶ τὴν ἑνδεκάτην ἐλθόντες ἠξιοῦντο αὐτῆς· ὁ Τσώρτς, φέρ' εἰπεῖν, ἐλθὼν καὶ οὐχὶ αὐτόκλητος εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐν ἔτει 1827, δὲν ὠνομάσθη φιλέλλην.

Σήμερον δὲ εἰς τίνας διαψιλεύονται τὸν περιμάχητον τοῦτον τίτλον τὰ μετὰ τοὺς ἄνδρας ἀγωνιστὰς μειράκια, ἐλαττοῦντα τὴν ἀξίαν τῆς ἀμοιβῆς; Εἰς πάντα ἐποφθαλμιῶντα τῷ παρασήμῳ τοῦ *Σωτῆρος* καὶ διὰ τοῦτο μυθολογοῦντα περὶ Ἑλλάδος, ἢ συγκολλῶντα δύο ἢ τρεῖς λέξεις ἐχούσας ἑλληνικὸν τὸ ἀπήχημα, ἢ ματαιοπονοῦντα περὶ τὴν διύλισιν φρασειδίων καὶ κακοζήλων συγγραφῶν κακοζηλωτέραν μετάφρασιν.

Καὶ δὲν ἐτάσσετο μὲν ὁ Brunet de Presle μετὰ τῶν μειρακιωδῶν φιλελλήνων, ἀλλ' οὔτε εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀρχαιοτέρων ἀνῆκεν· ἀνεβίβασεν ὅμως εἰς ταύτην ἑαυτὸν διά τε λόγου καὶ συγγραφῶν καὶ μερίμνης διηνεκοῦς περὶ τῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ περιπαθοῦς φιλοστοργίας πρὸς τοὺς Ἕλληνας. «Ἤμην, εἶπέ μοι ἐν ἔτει 1840 ἐν τῇ κατὰ St Germain-des-Près ἐξοχικῇ αὐτοῦ οἰκίᾳ, ἤμην ἐν καιρῷ τῆς ὑμετέρας ἐπαναστάσεως παιδίον, ἀνίκανος καὶ ὅπλα νὰ

κρατήσω καὶ κάλαμον νὰ κινήσω καὶ τὴν πατρικήν μου περιουσίαν νὰ διαθέσω· ἑνὸς δὲ καὶ μόνου ἤμην κύριος, τῆς καρδίας μου, καὶ ταύτην ἀφιέρωσα ἔκτοτε ὁλόκληρον εἰς τὴν πατρίδα σου. Τὴν μὲν νύκτα κατεγινόμην εἰς μελέτην τῶν ἔργων τῶν ἀθανάτων προγόνων σου, τὴν δὲ ἡμέραν εἰς συλλογὴν καὶ διάδοσιν τῶν ἐξ Ἑλλάδος εἰδήσεων· καὶ εἰ μὲν ἦσαν ἀγαθαί, τὸ φρόνημά μου, ἀνεπτερωμένον ἤδη ἐκ τῆς ἀναγνώσεως, ἀνεπτεροῦτο ἔτι μᾶλλον, εἰ δὲ κακαί, τὰ δάκρυά μου ἔρρεον ἄφθονα. Ναὶ μὲν ἐθρήνουν καὶ τὰς παρεκτροπὰς ὑμῶν, ποτὲ ὅμως οὔτε παρεκτροπή, οὔτε συκοφαντία ἴσχυσε νὰ ψυχράνῃ τὴν καρδίαν μου. Καὶ τὴν ὥραν δὲ ταύτην, ὅτε ὁ ὑπὲρ ὑμῶν ἐνθουσιασμὸς τῆς Εὐρώπης ἐσβέσθη, ὅτε παρήκμασεν ὁ συρμὸς τῆς πρὸς ὑμᾶς εὐνοίας καὶ διεδέχθη αὐτὸν ἕτερος, ὁ πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τῆς Ἑλλάδος, ὅτε ἀναθεματίζεται ἡ ὥρα καθ' ἣν ἐπυρπολήθη ὁ στόλος ἐν Πύλῳ καὶ ἀπεδιώχθη ἐκ τῆς Πελοποννήσου ὁ Ἰβραΐμ, ὅτε λησμονήσαντες τὴν Χίον, τὸ Μεσολόγγιον, τὴν Σφακτηρίαν, τὰ Ψαρρά, ἀρνοῦνται ὡς καὶ αὐτὴν τὴν ἀνδρίαν καὶ τὴν ἀφοσίωσιν τῶν Ἑλλήνων, δὲν παύεται παλλόμενον τὸ στῆθός μου ὑπὲρ τῆς πατρίδος σου.»

Καὶ ἀληθῶς δὲν ἐπαύετο· διότι ὁσάκις μετὰ ταῦτα εἶδον τὸν ἄνδρα, εἶδον δὲ πολλάκις, εὗρον ἀναλλοίωτον τὸ ἀρχαῖον αἴσθημα, ὅπερ καὶ ἀπεδείκνυε διαφοροτρόπως, τῆς μὲν φιλοξένου αὐτοῦ οἰκίας τὰς θύρας ἔχων ἀνοικτὰς πρὸς πάντα Ἕλληνα, ἐν δὲ τῇ πλουσίᾳ αὐτοῦ βιβλιοθήκῃ θησαυρίζων ἐπιμελῶς, ἐνίοτε δὲ καὶ δι' ἁδρᾶς δαπάνης, πᾶν βιβλίον ἢ φυλλάδιον γραφὲν ἑλληνιστὶ πρὸ τῆς ὑποδουλώσεως, μετὰ τὴν ὑποδούλωσιν καὶ μετὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν, καὶ αείποτε συνδιαλεγόμενος καὶ συζητῶν τὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ μετριοφρόνως χορηγῶν συμβουλάς. Ἠδημόνει δὲ μάλιστα ἕνεκα τῆς πολιτικῆς ἡμῶν καταστάσεως, ἣν ὅμως δὲν ἀπέδιδεν ὅλην εἰς σφάλματα ἰθαγενῆ. «Βλέπω, εἶπέ μοι περιαλγὴς τῷ 1859, ὅτι ἡ καθ' ὑμῶν καταφορὰ κατήντησε συστηματική· μάτην δὲ ἐνθυμίζω εἰς τοὺς κατηγόρους τοῦ ὑμετέρου ἔθνους ὅτι τῆς καταστάσεως ταύτης τὴν εὐθύνην ἔχουσι πᾶν δικαίωμα οἱ Ἕλληνες νὰ ῥίψωσιν ἐπὶ τὰς τρεῖς δυνάμεις, καὶ ὀνομαστὶ ἐπὶ τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν, μεταβαλούσας τὴν Ἑλλάδα εἰς πεδίον Ἄρεως, εἰς θέατρον ἀντιζηλίας, εἰς ἐκείνας μὲν ἄδοξον, εἰς ταύτην δὲ ἐπιβλαβές· διότι τὸ κατ' ἐμὲ ἡ μεταξὺ αὐτῶν διαμάχη παρεκώλυσε καὶ διέστρεψε τὴν ὑμετέραν πρόοδον, ἐνῷ, ἔχουσαι τὸ αὐτὸ συμφέρον κατὰ τὴν ἀνατολήν, ὤφειλον, καθὼς συνέπραξαν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας, οὕτω νὰ συμπράξωσι καὶ ὑπὲρ τῆς πολιτικῆς ἀγωγῆς ὑμῶν. Δὲν ἐνθυμοῦνται ὅτι τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα δὲν ἐλύθη εἰς Σεβαστούπολιν καὶ ὅτι ἵνα λυθῇ ἀσφαλέστερον καὶ *εὐρωπαϊκώτερον*, χρέος εἶχον οὐχὶ νὰ διασπάσωσι καὶ νὰ λάβωσιν ἑκάστη αὐτῶν ὑπὸ τὴν ἰδίαν προστασίαν ἀνὰ μίαν μερίδα τοῦ ἔθνους, ἀλλὰ τὸ ἔθνος ὁλόκληρον.»

Ὅτε δὲ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1873 ἔτους, ἀπελθὼν εἰς Παρισίους ἔδραμον πρὸς τὸν ἀρχαῖον φίλον μου, ἤνοιξέ μοι μὲν τὰς ἀγκάλας περιχαρής, εἰς τὸ πρόσωπον ὅμως αὐτοῦ παρετήρησα ἴχνη μελαγχολίας τόσῳ μᾶλλον καταφανῆ, ὅσῳ ἦτο συνήθως γαλήνιος τὴν ὄψιν, πρᾶος τὸ ἦθος καὶ ὁμαλὸς τὴν διάθεσιν. Φυσικὸν δὲ ἦτο ν' ἀποδώσω τὴν μεταβολὴν εἰς τὸν θάνατον τοῦ φιλτάτου αὐτῷ Ῥαοὺλ ὅν, μονογενῆ μάλιστα ὄντα, ὑπερηγάπα καὶ ἀνέτρεφεν ἐπιμελῶς. Ἀλλ' ἡ μελαγχολία, ὡς μετὰ μικρὸν ἐπείσθην, προήρχετο καὶ ἐξ ἄλλης αἰτίας. «Ὁ πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἔρως μου, εἶπέ μοι, διαμένει πάντοτε ὁ αὐτός, ἀλλὰ δὲν διαμένουσι καὶ αἱ πεποιθήσεις μου. Ἂν καὶ δὲν εἶδον ἐκ τοῦ πλησίον τὴν πατρίδα σου, εἶχον ὅμως συμπεράνει ἐκ τῆς μετὰ πολλῶν συμπολιτῶν σου πολυχρονίου ἀναστροφῆς μου καὶ ἐκ τῆς συνέσεως μεθ' ἧς προάγει καὶ διοικεῖ ἕκαστος ὑμῶν τὰ ἴδια συμφέροντα, ὅτι καὶ προαίρεσιν καὶ ἱκανότητα ἔχετε νὰ διοικήσετε προσηκόντως καὶ τὰ δημόσια. Παρ' ἐλπίδα ὅμως βλέπω ἀπὸ δεκαετίας ὅτι στερεῖσθε καὶ τῶν δύο τούτων ἀρετῶν, μάλιστα δὲ τῆς πρώτης, διότι ἡ ἰδιοτέλεια ὑπερνικᾷ.»

Καὶ ταῦτα, ῥηθέντα μετὰ λύπης προφανοῦς, κατέπληξάν με, διότι ἀπαράλλακτα εἶχον ἀκούσει καὶ παρὰ τοῦ Γκυιζῶ· ὁ Γκυιζῶ δὲ, ὡς γνωστόν, δὲν ἦτο ἁπλοῦς λογιώτατος, ἀλλ' ἀκριβὴς παρατηρητὴς τῶν γινομένων καὶ ἀσφαλὴς ἐκτιμητὴς τῆς ἀξίας.

«Καὶ ὅτι ὑπερνικᾷ, ἐξηκολούθησε λέγων, ἐξάγεται ἐκ τῆς ἀενάου ἀλλαγῆς τῶν ὑπουργείων, τὴν ὁποίαν παρακολουθεῖ καὶ αὐτῶν τῶν κλητήρων ἡ ἀλλαγή. Ἐνθυμοῦμαι ὅτι εἰς μίαν σελίδα τῆς *Πανδώρας* ἀνήγγειλές ποτε νέον ὑπουργεῖον, καὶ ὅτι εὐθὺς εἰς τὴν ἑπομένην ἀνήγγειλες ἄλλο· οὔτε 24 ὥρας διήρκεσε τὸ πρῶτον. Ἡ πεῖρα ὅμως διδάσκει ὅτι ἄξια οἴκτου τὰ κράτη τὰ διοικούμενα ὑπὸ ἀνθρώπων καὶ πραγμάτων ἐφημέρων· διότι ἡ προσωρινότης, ῥίπτουσα εἰς ἀληθῆ ναυτίαν τοὺς ἐπιβαίνοντας εἰς τὸ ἀδιακόπως κλυδωνιζόμενον σκάφος τῆς πολιτείας, ἐπὶ τοσοῦτον ἐξαντλεῖ τὴν διάνοιαν, ὥστε, πλὴν μόνης τῆς προσοχῆς εἰς τὰ ἡμερήσια συμβεβηκότα, οὐδεμία ἄλλη δύναμις ὑπολείπεται εἰς αὐτήν. Καὶ τούτου ἕνεκα οὔτε μορφοῦνται πολιτικοὶ χαρακτῆρες, ἢ ἂν μορφωθῇ ποτε τοιοῦτος ταχέως συντρίβεται.» Ἐπειδὴ δὲ ἤκουον σιωπῶν, αὐτὸς διακόψας τὸν λόγον καὶ στραφεὶς πρὸς ἐμέ·

«Μήπως σ' ἐλύπησα, ἠρώτησεν ὑγροὺς ἔχων τοὺς ὀφθαλμούς, ἑρμηνεύσας μετὰ παῤῥησίας τὸ φρόνημά μου; ἀλλ' ἀγνοεῖς ὅτι ἀγαπῶ τὴν

Digitized by Google

Ἑλλάδα ὅσον καὶ σύ; Αὔριον τὸ πρωῒ θὰ ἔλθω νὰ σ' ἐπάρω νὰ ὑπάγωμεν εἰς Παρουζῶ (τὴν ἐαρινὴν αὐτοῦ ἔπαυλιν) ὅπου κατοικῶ, καὶ ἐκεῖ συνδιαλεγόμεθα ἀνετώτερον.»

Ἀλλ' ἐπειδὴ, ἐπιλείποντός με τοῦ χρόνου, δὲν ἐδέχθην τὴν φιλόφρονα πρόσκλησιν, αὐτὸς ἀναλαβὼν τὸν λόγον·

«Δὲν ἐγκατέλειψεν, εἶπε, μόνη ἡ Ἑλλὰς ἑαυτὴν, ἐγκατελείφθη δυστυχῶς καὶ ὑπὸ τῆς Εὐρώπης· ἡ Εὐρώπη κηρύττει αὐτὴν ἄμοιρον χρηστότητος καὶ διοικητικῆς ἐμπειρίας.»

Καὶ ὡς ἂν ἤθελε νὰ μὲ παραμυθήσῃ, ἀνυψώσας μετὰ μικρὸν φωτεινὸν τὸ πρόσωπον, προσέθετο ὡς ὑπὸ προφητικῆς ἐπιπνοίας τὰ ἑξῆς·

«Κατ' ἐμὲ ὅμως, νομίζω δὲ ὅτι δὲν μὲ παρασύρει ὁ ἑλληνισμός μου, πιστεύω ὅτι τὴν Ἑλλάδα ἔσωσαν, σώζουσι καὶ *θὰ σώσωσι* τὰ λείψανα τῆς ἀρχαίας ἀρετῆς· καὶ ὅτι, ἂν αἱ παρεκτροπαὶ ὑμῶν ἐγίνοντο ἀλλαχοῦ, τὰ ἐξ αὐτῶν ἐγκλήματα θ' ἀπέβαινον καὶ πολυαριθμότερα καὶ βαρύτερα. Δὲν βλέπεις ἐνταῦθα, εἰς τοὺς ἀγαπητούς σου Παρισίους, πῶς ἐξήγησε τὴν κοινὴν γνώμην ἡ θηριωδία;—Διεβαίνομεν δὲ τὴν ὥραν ἐκείνην πλησίον τοῦ πυρποληθέντος Κεραμεικοῦ.— Εἰς τὴν Ἑλλάδα οὐχὶ γυναῖκας ἀλλ' οὔτε ἄνδρας θηριώδεις ἔχετε καὶ τὸ ἀγαθὸν φαίνεταί μοι ἐν γένει ἐπικρατέστερον τοῦ κακοῦ. Ἡ ὑμετέρα κοινωνία περιέχει στοιχεῖα ὑγιέστερα τῶν λοιπῶν· ἀλλ' εἶσθε μικροὶ καὶ ἀδύνατοι· τὴν σμικρότητα ὅμως καὶ τὴν ἀδυναμίαν δύνασθε ν' ἀναπληρώσετε ἐπιτυχῶς διὰ τῆς πολιτικῆς χρηστοηθείας, ἐκβιάζοντες οὕτω τὴν εὔνοιαν τῆς Εὐρώπης, ὅπως ἐξεβιάσατε καὶ ἄλλοτε αὐτὴν διὰ τῆς πολεμικῆς ἀρετῆς.»

Καὶ ταῦτα τὰ τελευταῖα χρυσᾶ ἔπη, ἅ τινα ἤκουσα ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ἀειποθήτου φίλου μου καὶ φίλου τῆς Ἑλλάδος, τοῦ ἀκιβδήλου φιλέλληνος BRUNET DE PRESLE.

*
* *

Ἐγεννήθη δὲ ἐν Παρισίοις τῷ 1809 καὶ ἐτελεύτησεν ἐν Παρουζῶ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1875 ἔτους. Ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ φιλοσοφίαν, ἐνέκυψεν εἰς ἀρχαιολογικὰς μελέτας καὶ ἰδίως εἰς τὴν ἱστορίαν ἀρχαίαν τε καὶ νεωτέραν τῶν Ἑλλήνων. Ἐλάλει δὲ καὶ τὴν νεοελληνικὴν ἐλευθέρως, μεταφράσας εἰς αὐτὴν τὰς *Γνώμας* τοῦ La Rochefoucauld καὶ τὸ *Περὶ τῶν καθηκόντων* πόνημα τοῦ Σιλβίου Πελίκου. Ἐδημοσίευσε τοὺς βίους πολλῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν τῆς Ἑλλάδος, οἷον τοῦ Βότσαρη, τοῦ Γερμανοῦ, τοῦ Καποδιστρίου, τοῦ Κανάρη καὶ ἄλλων, καθὼς καὶ μονογραφίας περὶ Χίου, περὶ Ὕδρας, περὶ τοῦ ἐν Λούβρῳ ἑλληνικοῦ παπύρου, περὶ τῶν τάφων τῶν ἑλλήνων αὐτοκρατόρων κλ. Ἔγραψε τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς ῥωμαϊκῆς κατακτήσεως μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, ἐφιλοπόνησεν ὀγκῶδες σύγγραμμα περὶ τῶν ἐν Σικελίᾳ ἑλληνικῶν ἀποικιῶν καὶ πλεῖστα ἄλλα, τὰ μὲν ἰδόντα τὸ φῶς, τὰ δὲ ἀνέκδοτα. Διὰ τὴν πολυμάθειαν δὲ αὐτοῦ ἀνηγορεύθη μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν, καθηγητὴς τῆς νεοελληνικῆς ἐν τῷ Collége de France, συνετέλεσεν εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς ἐν Παρισίοις Association pour l'encouragement des études grecques en France καὶ ἐξελέγη πρόεδρος αὐτῆς. Ἔφερε τὸ παράσημον τῆς λεγεῶνος τῆς τιμῆς καὶ τὸ χρυσοῦν τοῦ Σωτῆρος, καὶ ἦτο μέλος πολλῶν σοφῶν ἑταιριῶν. Προαισθανθεὶς δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ διέταξε τὰ τῆς κηδείας καὶ κατέλιπε διὰ διαθήκης τὴν πλουσιωτάτην αὐτοῦ βιβλιοθήκην, τὴν ἑλληνικὴν, εἰς τὴν ἐν Παρισίοις σχολὴν τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν, ἧς ὑπῆρξε τὸ ἀγλάϊσμα. Ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν Ἑλλήνων δὲν ἐλησμόνησε· «Veuillez distribuer à tous les vôtres, ἔγραφεν ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἡ δευτερότοκος αὐτοῦ θυγάτηρ εἰς τὴν ἐμὴν, nos meilleurs souvenirs. Mon père y joint les siens et vous prie de remercier pour lui Mr Dragoumis du livre qu'il lui a envoyé (Ἱστορ. Ἀναμν.); il l'avait lu avec grand intérêt et en avait expliqué des extraits à son cours; il comptait même en faire le sujet d'une conférence lorsque la maladie est venue interrompre ses chers travaux, ce qui est une bien grande privation pour lui.» Ὁ δ' ἐπιθυμῶν νὰ μάθῃ λεπτομερέστερον τὰ περὶ τοῦ ἀοιδίμου φιλέλληνος, ἂς ἀναγνώσῃ τὴν ἐν τῇ «Revue politique» τῆς 6 Νοεμβρίου 1875 καταχωρισθεῖσαν βιογραφίαν ὑπὸ τοῦ σοφοῦ μαρκησίου De Queux de Saint-Hilaire.

Ν. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ.

ΑΠΟΔΗΜΙΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΟΛΟΝ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 261.

ΣΤ'

«Τὴν 16 Φεβρουαρίου ἐφάνη κατὰ πρῶτον ὁ ἥλιος καὶ τὴν 25 ἡ ἐκ πάγων στέγη, ἐλαττωθεῖσα διὰ μιᾶς, ἐλεπτύνετο ἀδιακόπως καὶ ἐσχημάτισεν ἀληθῆ κυκλοειδῆ προμαχῶνα περὶ τὸ πλοῖον. Τὸ ψῦχος ἐγίνετο δριμύτερον, καὶ περὶ τὰ τέλη Φεβρουαρίου ἔφθασεν εἰς τὸν 37^ον^ βαθμὸν Ῥεωμύρου. Τὸ βόρειον σέλας, τὸ ὁποῖον ἐφώτιζεν ἕως τότε ἡμᾶς μὲ ἀπαράμιλλον λάμψιν, ἠλαττοῦτο καὶ αὐτὸ βαθμηδὸν καθόσον αἱ ἡμέραι ἐγίνοντο μεγαλήτεραι.

»Τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ θέρους τοῦ 1873 ἐλπίσαμεν ἐπὶ τέλους ὅτι ὁ πάγος ἐφ' οὗ εὑρισκόμεθα θὰ διελύετο καὶ ὅτι ἡ ἀπελευθέρωσις ἡμῶν ἐπέκειτο· ἠρχίσαμεν δὲ νὰ ἐργαζώμεθα δραστηρίως ὅπως ἐπιταχύνωμεν τὴν φαιδρὰν ταύτην περίστασιν· ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰούλιος καὶ ὁ Αὔγουστος κατετρίβησαν εἰς τὴν ἐπίπονον ἐργα-

Digitized by Google

σίαν τοῦ πριονίσματος τοῦ περὶ τὸ πλοῖον πάγου. Ἀλλ' οἴμοι! ὅλοι ἡμῶν οἱ ἀγῶνες ἀπέβησαν μάταιοι. Ὁ πάγος εἶχε τεσσαράκοντα ποδῶν πάχος καὶ ἕνεκα τούτου τὸ μέσον τοῦ πλοίου ἔκειτο ἀκίνητον καὶ ἀδιάσειστον. Ὅτε δὲ ἡ χιὼν καὶ ὁ πάγος κατέβησαν δύο ἢ τρεῖς πήχεις ἐν τῷ διαστήματι τοῦ θέρους, ὁ *Τέγετωφ* εὑρίσκετο ἑπτὰ πόδας κατωτέρω τῆς συνήθους γραμμῆς καὶ ἐκινδύνευε νὰ ἀνατραπῇ· δι' ὃ καὶ ἐπροσπαθοῦμεν νὰ προλάβωμεν τὸν κίνδυνον στηρίζοντες ὅσον τὸ δυνατὸν τὰ ἱστία.»

Ματαίως ἐπεριέμεναν οἱ ἡμέτεροι ναυσιπόροι τὴν διάλυσιν τῶν πάγων. Καὶ ὤθησαν μὲν ἐπὶ μικρὸν οἱ βόρειοι ἄνεμοι τὸν *Τέγετωφ* πρὸς μεσημβρίαν, ἀλλὰ πνεύσαντος ἐκ νέου τοῦ νότου, ἐπανῆλθον μετὰ ταχύτητος πρὸς ἄρκτον· τότε ἐνόησαν ὅτι ἔμελλον νὰ διαχειμάσωσι καὶ δεύτερον ἐκεῖ, ἀλλ' ἀπροσδόκητον συμβὰν ἐπελθὸν διέκοψε τὴν μονοτονίαν τῆς ἀργίας· τὴν 31 Αὐγούστου παρετήρησαν αἴφνης δεκατέσσαρα σχεδὸν μίλια μακρὰν γῆν ἀνακύπτουσαν ὑπεράνω πυκνῆς ὁμίχλης· καὶ ναὶ μὲν ἦτο πεπαγωμένη καὶ ἔρημος, ἀλλὰ καὶ οὕτω ἦτο γῆ, λέξις μαγικὴ πρὸς ἀνθρώπους διαβιοῦντας πρὸ ἑνὸς ἔτους μεταξὺ πάγων καὶ οὐρανῶν· πλὴν τούτων τὸ ἀπροσδόκητον εἶναι τόσον σπάνιον εἰς τὰς θλιβερὰς ἐκείνας χώρας.

«Καὶ εὐθὺς ὡρμήσαμεν ὅλοι πρὸς τὴν ἄγνωστον γῆν, ἀλλ' ὁ ζῆλος ἡμῶν ἐσβέσθη εἰς τὸ τελευταῖον ὅριον τοῦ πάγου ἓν μόνον μίλιον ἀπὸ τοῦ πλοίου, διότι ἀναρίθμητοι σχισμάδες διέκοψαν τὴν πρὸς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ὁδόν. Ἦτο λοιπὸν ἀληθὲς τὸ βάσανον τοῦ Ταντάλου, διότι εἴχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν εὐρυτάτην ἄγνωστον χώραν πρῶτον τότε ἀνακαλυπτομένην, καὶ ὅμως δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ φθάσωμεν εἰς τὸν ἐπιποθούμενον σκοπόν. Τὸ πλοῖον ἐξηκολούθει κυμαινόμενον μετὰ τῶν πάγων, καὶ ἂν ἐμακρυνόμεθα ἀπὸ αὐτὸ θὰ ἐχωριζόμεθα ἀπὸ τῶν συντρόφων ἡμῶν, ἴσως δὲ καὶ θὰ ἐχανόμεθα.

»Τέλος πάντων περὶ τὰ τέλη Ὀκτωβρίου ἐπλησιάσαμεν τρία μίλια μακρὰν εἰς νῆσον κειμένην ἔμπροσθεν τῆς ἀγνώστου γῆς, καὶ τότε πᾶς δισταγμὸς ἔπαυσεν. Ἐπηδήσαμεν εἰς τὸν πάγον διεσχισμένον εἰς χίλια μέρη καὶ ὑπερβάντες σωροὺς ἄλλων ἐπατήσαμεν εἰς τὴν ξηράν. Πάγος, πάχος ἔχων ἑνὸς ποδὸς, πλησίον τῆς ἀκτῆς, δεικνύει τὴν ὕπαρξιν ὕδατος ἐρχομένου ἀπὸ τὴν γῆν· ἀδύνατον δὲ νὰ φαντασθῇ τις νῆσον πλέον ἔρημον καὶ πλέον ἄγονον. Χιὼν καὶ πάγος μόνον ἐκάλυπτον ἀπέραντα ἐρείπια, καὶ ὅμως τοιαύτη οὖσα ἦτο σπουδαιοτάτη εἰς ἡμᾶς· ὅθεν καὶ ὠνομάσαμεν αὐτὴν νῆσον τοῦ κόμητος Βιλζὲκ, τοῦ πρωταιτίου τῆς ἀποδημίας.»

Τὴν 22 Ὀκτωβρίου ὁ ἥλιος ἐγένετο τὸ δεύτερον ἄφαντος· οἱ δὲ ναυσιπόροι ἐβυθίσθησαν εἰς τὸ σκότος πολικῆς νυκτὸς διαρκεσάσης 125 ἡμέρας, ἕνεκα δὲ τούτου δὲν ἐδυνήθησαν νὰ ὑπάγωσιν εἰς διερεύνησιν τῆς ἀγνώστου γῆς. Καὶ ὅμως ὁ δεύτερος οὗτος χειμὼν ὑπῆρξεν ὀλιγώτερον δεινὸς τοῦ πρώτου. Πρῶτον μὲν διότι εἶχον συνηθίσει, καὶ δεύτερον διότι ἀφιέρωσαν τὰς μακρὰς ὥρας τῆς βεβιασμένης ἀναπαύσεως εἰς παντοίας ἐπιστημονικὰς παρατηρήσεις, τῶν ὁποίων περιεργότεραι ὑπῆρξαν αἱ δοκιμαὶ τῆς φασματικῆς ἀναλύσεως, αἱ ἐφαρμοσθεῖσαι εἰς τὸ βόρειον σέλας.

«Ἐν διαστήματι τοῦ χειμῶνος τοῦ 1873 καὶ 1874 ἔπεσε πολὺ περισσοτέρα χιὼν ἢ τὸ παρελθὸν ἔτος· οἱ βόρειοι ἄνεμοι δριμύτατοι ἐξήγειρον πάντοτε θυέλλας αἱ ὁποῖαι διήρκουν πολλὰς ἡμέρας. Ὅτε δὲ ἡ μακρὰ πολικὴ νὺξ ἔφθασεν εἰς τὸν ἀνώτατον ὅρον αὐτῆς, κατέστη ἀδύνατον νὰ διακρίνωμεν τὴν ἡμέραν ἀπὸ τὴν νύκτα, διότι σκότος βαθύτατον ἐκάλυπτεν ἡμᾶς ἐπὶ πολλὰς ἑβδομάδας. Ἑωρτάσαμεν δὲ ἀκωλύτως τὰ Χριστούγεννα ἐντὸς οἰκίας παγοπήκτου. Μετὰ ταῦτα τὸ ψῦχος κατέστη δριμύτερον, καὶ ὅπως τὸ παρελθὸν ἔτος οὕτω καὶ σήμερον τὸ θερμόμετρον ἔμεινε παγωμένον ὁλοκλήρους ἑβδομάδας. Αἱ ἐπισκέψεις τῶν λευκῶν ἄρκτων ἐγένοντο συνεχέστεραι καὶ πολλὰ πλησίον ἡμῶν, ὥστε ἠδυνάμεθα νὰ φονεύωμεν αὐτὰς πυροβολοῦντες ἀπὸ τοῦ καταστρώματος. Αἱ ἑξήκοντα ἑπτὰ ἄρκτοι τὰς ὁποίας ἐφονεύσαμεν, ἐχορήγησαν εἰς ἡμᾶς χιλίας διακοσίας λίτρας κρέατος, ἤτοι τὸ δραστικώτερον μέσον εἰς πρόληψιν τῆς στομακάκης. Ἡ ἐλάττωσις τῶν ἰατρικῶν ἐξήγειρε σπουδαίους φόβους περὶ τῆς ὑγείας τοῦ πληρώματος εἴποτε κατεδικαζόμεθα καὶ εἰς τρίτην διαχειμασίαν.

»Ἡ ὑποψία αὕτη, ἡ βεβαιότης ὅτι τὸ πλοῖον θὰ ἐκυλίετο ὅλον τὸ θέρος ἐπὶ τοῦ ἀδιαλύτου πάγου, καθὼς καὶ ἡ πιθανότης ὅτι ὁ *Τέγετωφ*, ὅστις εἶχεν ὑψωθῇ τοσοῦτον, ἔμελλε νὰ ἀνατραπῇ ἀναλυομένης τῆς χιόνος, ἔπεισαν ἡμᾶς νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὸ πλοῖον περὶ τὰ τέλη τοῦ Μαΐου καὶ νὰ προσπαθήσωμεν νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν Εὐρώπην ἐπὶ λέμβου καὶ ἑλκύθρων. Ἐντοσούτῳ ἀπεφασίσαμεν νὰ ἐπιχειρήσωμεν μεγάλας ἐκδρομὰς ἐπὶ ἑλκύθρων ὅπως ἀνερευνήσωμεν τὸν τόπον· ἀλλ' ἡ ἐπιτυχία αὐτῶν ἐξήρτητο φυσικῶς ἀπὸ τὴν τύχην. Ἐὰν τὸ πλοῖον ἐξηφανίζετο πρὸ τῆς ἐπιστροφῆς τῶν ὁδοιπόρων, οὗτοι μὲν θὰ ἐχάνοντο, τὸ δὲ ἐπὶ τοῦ πλοίου πλήρωμα θὰ ἠλαττοῦτο ἐπαισθητῶς. Ἀλλ' ἡ διεξερεύνησις καὶ ἡ μελέτη τοῦ μυστηριώδους τόπου ἦσαν τοσοῦτον σημαντικαὶ, ὥστε ἀπεφασίσαμεν νὰ προχωρήσωμεν.

»Ἦτο τότε μὴν Μάρτιος· τὸ ψῦχος ζωηρότατον, ἡ θέρμη τοῦ ἡλίου ἀσθενὴς καὶ ἐν μεσημβρίᾳ. Τὴν 10 Μαρτίου, ἓξ τῶν ἡμετέρων καὶ ἐγὼ ἀφήκαμεν τὸ πλοῖον, συνοδοὺς παραλαβόντες καὶ τρεῖς κύνας. Ἔχοντες δὲ καὶ μέγα ἕλκυθρον

Digitized by Google

διετρέξαμεν τὴν παραλίαν τοῦ δυτικοῦ μέρους τῆς ἀγνώστου γῆς, ἀνέβημεν τὰ ὀρεινὰ ἀκρωτήρια *Τέγετωφ* καὶ *Μὰκ 'Αφιστὸγ* (2500 πόδας) καὶ διεπεράσαμεν τὸ γραφικὸν Νορδιγγστὸλδ-Φιὸρ, κλειόμενον ὑπὸ μεγίστου τείχους ἐκ πάγου. Οὐδὲν ἴχνος ζωῆς ἀπηντήσαμεν· παντοῦ γιγάντιοι πάγοι ἀναπηδῶσιν ἐκ τοῦ βάθους τῶν ὀρέων ἅτινα ἀνυψοῦνται ὡς κῶνοι ἀπότομοι καὶ ὑψηλοί. Λευκότατος εἶναι ὁ κυριώτερος λίθος· τὰ συμμετρικὰ πατώματα τῶν ὀρέων ὁμοιάζουσι κρυσταλλώματα κείμενα ἀλλεπάλληλα καὶ σχηματίζοντα σειρὰς στύλων. Ὁ οὐρανός, πρᾶγμα σπάνιον, εἶναι ὅλως διόλου γαλήνιος, ἀλλ' ἡ ὑγρασία κωλύει τὴν ἐκτίμησιν τῶν ἀποστάσεων. Ἡ θερμοκρασία εἰς τὸ ἄκρον χαμηλή, ἡ ἐπικρατήσασα καθ' ὅλην ταύτην τὴν ἐκδρομήν, ἀπήτει νὰ λαμβάνωμεν ἀδιακόπως μέτρα προφυλάξεως. Τὸ θερμόμετρον κατέβη μέχρι τοῦ τεσσαρακοστοῦ βαθμοῦ Ῥεωμύρου, ἐπὶ δὲ τοῦ πλοίου μέχρι τριακοστοῦ ἑβδόμου. Τὸ ψῦχος ἦτο πρὸ πάντων ἐπαισθητὸν τὴν νύκτα· ἐδοκιμάσαμεν πολλὰ ὅτε διεπεράσαμεν τὸ κρυσταλλόπηκτον ὄρος Σὸν Κλάρ, ἂν καὶ ὁ ἄνεμος ἦτο ἀσθενής. Ὅλα τὰ ἐνδύματα ἡμῶν ἦσαν κρυσταλλωμένα ἐπὶ τοῦ σώματος· καὶ τὸ δριμύτατον ῥούμιον τὸ ὁποῖον ἐφέρομεν μεθ' ἡμῶν ἐφαίνετο ὅτι ἔχασεν οὐ μόνον τὴν δύναμιν ἀλλὰ καὶ τὴν ῥευστότητά του. Ἐπανελθόντες εἰς τὸ πλοῖον τὴν 16 Μαρτίου ἡτοιμάσθημεν εὐθὺς εἰς δευτέραν ἐκδρομὴν πρὸς ἄρκτον, μέλλουσαν νὰ διαρκέσῃ ἡμέρας τριάκοντα.»

Ἕπεται συνέχεια. L. ROZIER.

ΑΥΤΟΜΑΤΟΣ ΣΚΗΝΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΦΥΣΕΩΣ

Τὸν ἀριστοτέχνην ὁμολογοῦσιν ὅλοι μαθητὴν τῆς Φύσεως. Ἐὰν οὕτως ἔχῃ, τί πλέον αὐτοδίδακτον τοῦ ἀριστοτέχνου; Ἡ Τέχνη ἐφάπτεται τῆς ἐντελείας τοσοῦτον, ὅσον ἁπλούστερα ἀντιτυποῖ τὰς εἰκόνας τῆς Φύσεως, ὅσον ἀφελέστερα, καὶ δὴ ἀληθέστερα καὶ ἐπαισθητότερα, ὑποδεικνύει εἰς ἀναρμόνιον κρᾶσιν τὰ ἀπειράριθμα κοσμήματα, μὲ τὰ ὁποῖα κατὰ πᾶσαν στιγμὴν ἐπαγλαΐζει τὸ ἔργον τῶν χειρῶν του ὁ Δημιουργός. Εἰς μάτην κατέτριψαν τὸ πνεῦμα, προσεδόκησαν εἰς μάτην δόξαν ἀθάνατον ὅσοι, παριδόντες τὸ πάνδημον βιβλίον τῆς Φύσεως, ἠρύσθησαν εἰς ἔντυπα βιβλία τὰ ὁρμητήρια τῆς ἐμπνεύσεώς των. Ἡ ἀπομίμησις τῆς ἀπομιμήσεως ἀποβαίνει μετ' οὐ πολὺ ἁπλοῦς ὄγκος βιβλιοθήκης· διότι ἡ καλλιτεχνικὴ μεγαλοφυΐα ἄλλο τι δὲν εἶνε οὐσιωδῶς, ἢ ἔξοχος ἐπιδεκτικότης περὶ τὴν ἄμεσον, καὶ ἀφελῆ, καὶ ἀκριβῆ ἐξεικόνισιν τῆς Φύσεως αὐτῆς, ἣν ὀρθότατα οἱ ἡμέτεροι φιλόσοφοι ἐκάλεσαν *Αὐτοαπλότητα* καὶ *Αὐτοαλήθειαν*.

Κατὰ δυστυχίαν τοῦ καλλιτέχνου, ὁ ὑπογραμμός, τὸν ὁποῖον παραδειγματίζει ἡ παγκόσμιος οἰκονομία, εἶνε τόσον ἀπειρομεγέθης καὶ δυσεξιχνίαστος, εἶνε τόσον ὀλισθηρὸς εἰς τὰς στροφὰς καὶ πολυποίκιλος εἰς τὰς εἰκόνας, ἐκφέρει ἐξ ἀναριθμήτων πνοῶν τόσους ἤχους τεραστίους, ἐκπληκτικούς, μυστηριώδεις, ὥστε καὶ αὐτὴ προσέτι ἡ ἄμεσος ἀπομίμησίς του μόνον ἐλάχιστόν τι μέρος, καὶ δὴ λίαν ἀνεξέργαστον, δύναται νὰ καταστήσῃ ἐπαισθητὸν καὶ ἀμετάστατον. Κατὰ χειροτέραν τύχην τῶν στιχουργῶν συμβαίνει, ὅτι καθ' ὅσον ἡ θεωρία καὶ ἡ πεῖρα ἐπεκτείνουν τὰ ὅρια τῆς γνώσεως, ἀποσυνθέτουν τὰ γοητεύματα τοῦ μύθου, καὶ θελκτικωτέραν τοῦ ἐπιτετηδευμένου ψεύδους καθιστῶσι τὴν ἔμψυχον ἀλήθειαν τῆς Φύσεως, τὰ μέτρα, οἱ ποιητικοὶ ῥυθμοί, τὸ ἀκουστικὸν γαργάλισμα τῆς ὁμοιοκαταληξίας ἀποβαίνουν δεσμωτήρια, μᾶλλον ἐπὶ μᾶλλον στενόχωρα, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἡ μεγαλοφυὴς καὶ πρωτότυπος ἀπεικόνισις ἀποποιεῖται νὰ καταλύσῃ. Βέβαια, θεωρούμενος ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς εὐχρηστίας, ὁ πεζὸς λόγος, ἂν καὶ Πήγασος ἄπτερος, εἶνε ἀσυγκρίτως προσφυέστερος τοῦ ἐμμέτρου εἰς τὴν ἐξακρίβωσιν τῆς λεπτομερείας, καὶ τὴν διαποίκιλσιν τῶν ἀποχρώσεων. Ἀλλὰ καὶ ἡ λογογραφία αὐτή, ὅσον πλουσιωτάτη τὸ λεκτικὸν καὶ ἂν ἐκληφθῇ, ὁποιονδήποτε κάλαμον δαιμόνιον καὶ ἂν δοκιμάσῃ, εἰς τὰ στοιχεῖα τίνος ἀλφαβήτου, εἰς τίνος μουσικοῦ διαγράμματος τὰ σήματα θὰ ἀρυσθῇ τοὺς χρειώδεις φθόγγους περὶ τὴν ἀντιτύπωσιν τῶν ἀπειροήχων μελῳδιῶν τῆς Φύσεως; Ποία τῶν ἀνθρωπίνων γλωσσῶν δύναται νὰ ἀποκαλύψῃ μὲ πρέπουσαν ἀκρίβειαν τὰ ἄδηλα καὶ κρύφια ἐλατήρια τῆς καρδίας; νὰ μιμηθῇ παρoργισμοὺς καιροῦ, περιαστράπτοντας τὴν ὅρασιν, ἐμβροντῶντας τὴν ἀκοήν, ἀνορύττοντας ὠκεανούς, πρόρριζα ἐξανασπῶντας αἰωνόβια δάση; νὰ ἐξεικονίσῃ μειδιάματα οὐρανομήκη, διακηρύττοντα τὴν εὐθυμίαν τοῦ Πλάστου; νὰ στερεώσῃ ψαλμῳδήματα, κιθαριζόμενα ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων; νὰ διερμηνεύσῃ, τέλος πάντων, τὴν διάλεκτον τοῦ θρόου καὶ τὴν διάλεκτον τῆς σιγῆς, ἢ ἀλληλουχία τῶν ὁποίων συναποτελεῖ τὴν παναρμόνιον ἐποποιΐαν τοῦ σύμπαντος; Τὰ ὁράματα καὶ τὰ ἀκούσματα τῆς Φύσεως ὑπερβάλλουν παραπολὺ τὰ ὅρια τοῦ λόγου· εἶνε ἀπέραντα, εἶνε δυσκατάληπτα ὅσον καὶ ὁ Αὐτουργῶν αὐτά. Εἴτε δραματιζόμενα ἔξω βολῆς αἰσθητηρίων καὶ φαντασίας, εἴτε περιοριζόμενα ἐντὸς περιφερείας μικροσκοπικῆς· εἴτε ἔμφωνα καὶ εὐάκουστα, εἴτε ἐκτελοῦντα συμφωνίαν, μὴ καταφθάνουσαν τὴν ἀκοήν μας· εἴτε προσλαμβάνοντα ἔμψυχα ὄντα, εἴτε πάντως ἔρημα καὶ ἀκατοίκητα, τὰ φαινόμενα αὐτὰ ἀποκαλύπτουν πάντοτε τὴν δεξιὰν

Digitized by Google

Αὐτοῦ, ὅστις περιστροβεῖ ἡλίους ἀναριθμήτους εἰς τὴν παγκόσμιον σφαῖραν, ὅστις πρὸς τὸν πτερωτὸν ποιητὴν τοῦ δάσους χορηγεῖ ὄργανον θαυμάσιον, μεταβάλλον τὴν ἐρημίαν εἰς παράδεισον, καὶ βαυκαλῶν τὰ ἐνύπνια τῆς ἐαρινῆς νυκτός.

Ἡ ἀνακάλυψις κλιμάτων, χωρογραφιῶν, ἐθνῶν καὶ ζώων ἀγνώστων προβαίνει ὁσημέραι πολλαπλασιάζουσα τὰ μειονεκτήματα τῆς Τέχνης, τὴν ἔνδειαν τῆς περιγραφῆς. Διάσημός τις φυσιογράφος, ὁ μέγας ἐκεῖνος καὶ πολὺς Humboldt, ὅστις περιηγήθη τὸν Νεώτερον κόσμον καὶ ὡς ἐπιστήμων, καὶ ὡς ζωγράφος, καὶ ὡς ποιητής, ἐπιχειρήσας νὰ περιγράψῃ μίαν του διανυκτέρευσιν ἐν τῷ μέσῳ ἐρήμου τινὸς τῆς μεσημβρινῆς Ἀμερικῆς, κατέβαλεν ὅλα τὰ βοηθήματα τῆς καλλιεπείας καὶ τοῦ φανταστικοῦ. Τάχα ἡ εἰκών, τὴν ὁποίαν ὁ εὐφυέστατος ἐξετύπωσεν, ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ πρωτότυπον τῆς αὐτοψίας του; Ὁμολογεῖ τὸ ἐλλειπὲς καὶ αὐτὸς ἐκεῖνος.

«Περαιτέρω τῆς ἀποστολῆς (mission) τῆς ἁγίας Βαρβάρας τοῦ Arichouna, διηγεῖται οὗτος, διενυκτερεύσαμεν, κατὰ τὸ σύνηθες, ἐν ὑπαίθρῳ, παρὰ τὴν χαμηλὴν καὶ ἀμμώδη ὄχθην τοῦ Ἀπούρου. Ἦτο αὕτη περιεσκιασμένη εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ὑπὸ δάσους ἀδύτου ζοφερωτάτου· καὶ ὅμως ἐμοχθήσαμεν πολὺ ἕωσοῦ προμηθευθῶμεν ὀλίγα φρύγανα πρὸς ἔναυσιν τῆς πυρᾶς, μὲ τὴν ὁποίαν περικυκλοῦσιν οἱ ἰθαγενεῖς τοὺς νυκτερινοὺς ἐπαυλισμοὺς διὰ τὸν φόβον τῶν ζαγαρίων (jaguars). Ἡ νὺξ προήλαυνε χλιαρὰ καὶ νοτερά, ἡ δὲ σελήνη ἐφωταγώγει τὸ χωρογράφημα μὲ ἀφειδῆ μεγαλοδωρίαν. Πλεῖστοι κροκόδειλοι ἐκολύμβων στοιχηδὸν παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, ἐφελκυόμενοι καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὴν ἔκλαμψιν τῶν φλογῶν, ὡς αἱ καραβίδες καὶ ἄλλα ἔνυδρα ζῶα. Αἱ κῶπαι τῆς λέμβου μας, προπηχθεῖσαι στερεῶς ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, ἐβάσταζον τὰ κρεμαστὰ κραββάτιά μας. Ἄκρα σιγή, σιγὴ ἀδιατάρακτος συνῆπτε τὰ πάντα ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν της· δὲν ἠκούοντο ἐκ μακρῶν διαλειμμάτων, ἢ οἱ βραγχώδεις ῥόγχοι τοῦ ποταμίου δελφῖνος, ὅστις φοιτᾷ καὶ εἰς τὸ Δέλτα τοῦ Ὀρενώκου, ὡς εἰς τὸν Ἰνδικὸν Γάγγην, ἕως Βενάρης. Οἱ κητώδεις οὗτοι κάτοικοι τοῦ Ἀπούρου ἠλληλουχοῦντο ἀγεληδόν.

Μικρὸν μετὰ τὴν ἑνδεκάτην ἐξεῤῥηγνύετο αἰφνιδίως εἰς τὸ γειτονεῦον δάσος τοιοῦτός τις θόρυβος παμμιγής, ὥστε ἐχάσαμεν διὰ μιᾶς πᾶσαν ἐλπίδα ἀναπαύσεως εἰς τὸ ἐπίλοιπον τῆς νυκτός. Ἄγριον, ὀξύτατον, πολυκέλαδον ὤρυγμα κατεβρόντησεν ἐξ αὐτοσχεδίου τοὺς σκοτεινοὺς θόλους τῆς ὕλης. Μεταξὺ τῶν ἀλλοκότων κραυγῶν, ὅσαι συνεκρότησαν τὴν ἐκκωφευτικὴν συμφωνίαν, οἱ ἰθαγενεῖς διέκρινον μόνον ἐκείνας, αἵτινες παρετείνοντο μονόφωνοι μετά τινα βραχεῖαν διακοπήν. Ἦσαν δ' ἐναλλὰξ τὸ πίππισμα τῶν ἀλουατῶν (ὠρύων πιθήκων), ὁ λιγυρὸς στεναγμὸς τοῦ μικροῦ σαπαζοῦ, ὁ ἀκάματος καὶ οἰμωκτικὸς στεναγμὸς τοῦ ῥαβδωτοῦ νυκτοπιθήκος, οἱ διακεκομμένοι ὀλολυγμοὶ τῆς μεγάλης τίγρεως, οἱ τοῦ κουγουάρου, ἢ λέοντος ἀχαίτου τῆς Ἀμερικῆς, οἱ τοῦ πεκάρεως, τοῦ ἀΐου, καὶ ὁλοκλήρου μιᾶς ἀποικίας ψιττακῶν, παῤῥακῶν, καὶ ἄλλων πτηνῶν ἐκ τοῦ εἴδους τῶν φασιανῶν. Αἱ τίγρεις ἐπλανῶντο περὶ τὸν ἐπαυλισμόν μας. Ἅμα ὡς ἐπλησίαζον εἰς τὴν ὀφρῦν τοῦ δάσους, ὁ σκύλλος τῆς νυκτοφυλακίας μας, ὅστις ἀνεπαύετο ἕως τότε σιωπηλός, ἔσπευδε χαμερπὴς καὶ ὑπωρυόμενος ὑπὸ τὰ κρεμαστὰ κραββάτιά μας, ζητῶν ἀσφαλῆ καταφυγήν· ὁσάκις δὲ τὸ μύκημα τοῦ θηρίου προήρχετο ἔκ τινος κορυφῆς δένδρου, πάλιν ἐξανεκρούετο ὀδυνηροτέρα ἡ πολύηχος θρηνῳδία τῶν πιθήκων, οἵτινες, τοὺς κλάδους σκιρτηδὸν διασκελίζοντες, καὶ μᾶλλον ἐπὶ μᾶλλον δεινοῦντες τὸν θρῆνον, ἐπροσπάθουν ν' ἀποφύγωσιν ὅσον τάχιον τὴν ἐνέδραν.

Ἐὰν ἐρωτήσῃς τοὺς ἰθαγενεῖς τίνος χάριν ἡ ἀποικία ἐκείνη τοῦ δάσους διέρχεται τὴν νύκτα ἐν τοιαύτῃ ταραχῇ, θὰ σοὶ ἀπαντήσωσι μειδιῶντες, ὅτι «τὰ ζῶα τέρπονται εἰς τὸ φῶς τοῦ φεγγαρίου, συνεορτάζουσιν ἀφ' ἑνὸς στόματος τὰ πανσέληνον.» Τὸ κατ' ἐμὲ φρονῶ, ὅτι ὁ ἐκκωφευτικὸς καὶ παράδοξος θάρυβος προέρχεται ἁπλῶς ἐκ πάλης καὶ ἀλληλομαχίας θηρίων. Ὁ ἀγὼν ἐκρηγνύεται ἀπροσδοκήτως, παρατείνεται ταραχωδέστατος ἐπὶ μακρόν, ἐκτυλίσσεται δὲ ἀναλόγως πρὸς τὴν σχετικὴν δύναμιν τῶν ἀθλητῶν. Τὰ ζαγάρια καταδιώκουν πεκάρεις καὶ ταπύρους, οἵτινες κατὰ τὴν φυγὴν θραύουν τοὺς πυκνοὺς καὶ θαμνώδεις ῥώπακας, ὅσοι φράττουν τὴν ἀπόδρασίν των. Ἀπὸ τὸν πάταγον τοῦτον οἱ πίθηκες ἐκπεπληγμένοι, ἐγκαταλείπουν τοὺς σταθμοὺς των ἐν βολῇ ὀφθαλμοῦ, καί, συγχέοντες τοὺς ἀλαλαγμοὺς τοῦ τρόμου των μὲ τοὺς ἀλαλαγμοὺς ἄλλων τετραπόδων μεγαλητέρων, δίδουν τὸ σημεῖον τοῦ κινδύνου πρὸς τὸ ἐμφωλεῦον ἐν συνοικίᾳ ἀπειράριθμον στῖφος τῶν πτηνῶν, ὥστε ὁ πανικὸς θόρυβος, μεταδιδόμενος ἀστραπηδὸν εἰς τὰς ἐσχατιὰς τοῦ δάσους, προκαλεῖ γενικὴν τὴν ἀμηχανίαν, καὶ διεγείρει τὴν συνθρήνησιν ὁλομελοῦς τῆς ἀποικίας αὐτῆς. Γινώσκω ἐκ πείρας, ὅτι δὲν εἶνε πάντοτε ἡ πανήγυρις πανσελήνου, ἥτις διαθορυβοῖ τὰς παρθένους ὕλας τῆς Ἀμερικῆς. Αὐτὴν ταύτην τὴν ἔκρηξιν προξενοῦν ὡσαύτως καὶ αἱ ῥαγδαῖαι συγκρούσεις τῶν στοιχείων. Ὁσάκις ἡ καταιγὶς συγκλονήσῃ τὸ γιγαντιαῖον δάσος, ἀποκομίζουσα εἰς τὰς πτέρυγάς της κλάδους παμμήκεις· ὁσάκις ὁ κεραυνός, ταὐτόχρονος μὲ τὸν κρότον τῆς βροντῆς, ἐξαστράψῃ τὰς σκοτεινὰς ἀποκρυφὰς τῆς ὕλης, ὁ ὁδοιπόρος, ἂν καὶ ἀπώτατος, ἀκούει τὰς κατοξείας ὠρυγὰς τῶν θηρίων καὶ τῶν πτη-

Digitized by Google

νῶν, διαφωνούσας πρὸς τὸν βραγχώδη γογγυσμὸν τῆς λαίλαπος.»

Ἐὰν ἐντελῶς, ἢ πλημμελῶς σκηνογραφῇ ὁ κάλαμος τοῦ Humboldt τὰ ξένα δράματα τῆς Ἀμερικῆς, περὶ τούτου ἂς κρίνῃ πᾶς ἕκαστος κατ' ἀρέσκειαν. Ἀλλ' εἰς τὰς αὐτομάτους σκηνογραφίας τῆς Φύσεως δὲν ἐπέχουν τόπον ἀποκλειστικὸν αἱ παλιντροπίαι τοῦ καιροῦ, ὁ ῥόχθος τῶν ὑδάτων, τὰ δάση, τὰ πτηνά, τὰ τετράποδα, καὶ ἡ λοιπὴ λεπτομέρεια τῆς πράξεως· συχνάκις λαμβάνει καὶ ὁ ἄνθρωπος μέρος ἐνεργόν. Δὲν ἐννοῶ βεβαίως τὸν ἔμπορον, οὐδὲ τὸν οἰκουρόν, οὐδὲ τὸν ῥάθυμον αὐλοκόλακα, ἢ οἱονδήποτε ἄλλον δοῦλον τοῦ χρυσοῦ καὶ τῆς ἐγκοσμίου ματαιότητος, ἐπειδὴ ἡ αὐτόματος Καλλιτεχνία, καθ' ὁμοίωσιν τοῦ Χριστοῦ, πυκνὸν ὄχλον βεβήλων ἀποσκορακίζει τοῦ ἁγιαστηρίου της· ἐννοῶ τὸν διάγοντα βίον μονήρη, ἀγροτικόν, ποιμενικόν, μάλιστα τὸν ἀναχωρητήν, ὅστις, ἀποστέρξας τὸν τάραχον τῆς κοινωνίας, καὶ τὰς ἀγόνους συγκρούσεις τῶν λαῶν, προσέρχεται εἰς τὸ ἱερὸν τῶν φυσικῶν δυνάμεων, ἵνα ἀναφαιδρύνῃ τὸ πνεῦμα ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀθορυβήτου βλαστήσεως τῶν φυτῶν, ἐπὶ τῇ ἐπόψει τῶν ἀστέρων, οἵτινες τὴν ἀτελεύτητον ὁδοιπορίαν των διανύουν μὲ ἀτελεύτητον φωταύγειαν καὶ ἁρμονίαν. Ἐνταῦθα μόνον ἀποσύρει ἡ Φύσις τὸ παραπέτασμα τῆς μεγαλοπρεποῦς σκηνῆς της, ἐνταῦθα μόνον εὐαρεστεῖται νὰ συνδιαλεχθῇ στόμα πρὸς στόμα, καὶ χωρὶς ἀλλοτρίου διερμηνέως, μόνον ἐνταῦθα, εἰς τὴν ἀγνότητα τοῦ φοιτητοῦ χαριζομένη, συγκατανεύει ἡμισκεπὲς νὰ ἀποκαλύψῃ τὸ θεοσφράγιστον καὶ ἀστραπηβόλον της πρόσωπον, ἀρχήν, ἑστίαν, πηγὴν πάσης ἀφθάρτου πρωτοτυπίας. Πρωτότυπος ποιητής, ὅσον οὐδεὶς τῶν δαφνοστεφῶν στιχουργῶν, εἶνε ὁ φιλέρημος ποιμὴν τῆς Πίνδου, ἢ τοῦ Παρνασσοῦ, ὅταν, ἱππαστὶ καθεζόμενος ἐπὶ κρημνοῦ, ῥέποντος εἰς ἄβυσσα χάσματα, περιπλανῶν ἀμέριμνον τὸ βλέμμα ἐπάνω πίνακος γεωγραφικοῦ, σημειοῦντος τῇδε κἀκεῖσε τὰ καταγώγια τῆς κοινωνικῆς ἐθελοδουλείας, συμμελίζει τοὺς ὀνείρους τῆς σύριγγός του μὲ τὸν βόμβον τοῦ κάτωθεν χειμάρρου, καὶ μὲ τὸ κωδώνισμα τοῦ ποιμνίου του. Πρωτότυπος διερμηνεὺς τῆς Φύσεως εἶνε ὡσαύτως ὁ *Κλέφτης* ἁρματωλός, ὅταν, ὑποχωρῶν εἰς τὰς προσφωνήσεις τοῦ ἐλέους, παραδίδει τὸ μοιρολόγιον φονευθέντος συναδέλφου, τώρα μὲν εἰς τὰς χορδὰς τῆς ἀνεπιτηδεύτου λύρας του, τώρα δὲ εἰς τὴν συμπάθειαν τῶν πτηνῶν, μεθ' ὧν συζῇ καὶ συμμερίζεται τὰ ἀγαθὰ τῆς ἐλευθερίας, ἄλλοτε δὲ εἰς τοὺς ψιθυρισμοὺς τῆς πεύκης, ἢ εἰς τὰ γοερὰ τρύσματα τῆς ὀξύας. Ἡ ἔμπνευσίς του, ἔμπνευσις ἀγράμματος, ἄδολος, ἀπεριποίητος, συχνάκις τραχεῖα καὶ ἀπειρόκαλος, δὲν κατέρχεται ἐντὸς εὐσυσκευάστου σπουδαστηρίου, δὲν ὄζει λύχνου, ἢ εὐρωτιώσης βιβλιοθήκης, δὲν στερεοποιεῖται εἰς χάρτην γλαφυρὸν ἀπὸ δάκτυλα, ἀγαπῶντα τὰ κίτρινα χειρόκτια, οὐδὲ διέρχεται καθ' ὁδὸν ἐπὶ Ὁμήρου, Ὀσσιάνου, Βυρῶνος, Λαμαρτίνου· εἶνε ἰδιότυπος καὶ ἀκατάδεκτος, ὅσον ἀφιλόδουλα εἶνε τὰ ἤθη καὶ τὸ φρόνημά της· εἶνε ὑψηλή, ὅσον τὰ ὄρη, εἰς τοὺς φωλεοὺς τῶν ὁποίων ἐμφράττει καὶ φρουρεῖ ἀβλαβεῖς τοὺς σπόρους μιᾶς ἑτοιμοῤῥαγοῦς παλιγγενεσίας.

Κατά τινα ἐν Λευκάδι ὀλιγοήμερον διατριβήν μου, μισθώσας ἁλιευτικὸν πλοιάριον, ἐξῆλθον εἰς νυκτερινὴν ψυχαγωγίαν. Τὸ φθινόπωρον, ἂν καὶ ῥέπον ἤδη πρὸς τὴν ἰσημερίαν, συνερίζετο, τὴν ἑσπέραν ἐκείνην, μὲ τὸ θέρος εἰς νηνεμίαν καὶ χλιαρότητα. Πλὴν τοῦ μονοτόνου ῥυθμοῦ τῆς κάμακος, μὲ τὴν ὁποίαν ἀπώθει ὁ ναύτης τὸ μονόξυλόν του, οὐδεὶς ἄλλος κτύπος ἐτόλμα νὰ παραβῇ τὸ σύνθημα τῆς σιγῆς. Νωθρά, κωφά, ναρκωμένα τὰ ὕδατα τῆς λίμνης, ἥτις χωρίζει τὴν νῆσον ἀπὸ τὴν γειτονεύουσαν στερεάν, ἀντενάκλων μὲ γλαφυρότητα μαγικοῦ κατόπτρου, ὄχι μόνον τὰ περιγράμματα τῶν ὀρέων τῆς ἀπέναντι Ἀκαρνανίας, καὶ τῶν τῆς *εἰνοσιφύλλου* Νηρίτου, ἀλλὰ προσέτι καὶ τὰ ἐλάχιστα αὐτῶν κοιλώματα, ἐνῷ ἡ σελήνη, ἡγεμονεύουσα εἰς τὸν ποιητικώτερον οὐρανὸν τῆς γῆς, ὑπερελάμπρυνε τὴν στιλπνότητα τῆς εἰκόνος. Πόσα ἐρείπια τοῦ παρελθόντος, πόσα κτίσματα ἡμίπτωτα, πόσα ἄμορφα λείψανα κατακτητῶν ἀνέκυψαν τότε κύκλῳ τοῦ πανοράματος, ὡς ἂν ἐζήτουν τὴν ἄδειαν νὰ διαχύσωσι τοὺς στεναγμούς των εἰς τὴν ἄναρθρον μελῳδίαν τῆς νυκτός! Ἐντεῦθεν μέν, παράπλευρα τῶν Καλλιγονείων λόφων, ἠγείροντο τὰ κυκλώπεια τείχη, ἀπὸ τῶν ὁποίων οἱ Λευκάδιοι, μαχόμενοι κατὰ Ῥωμαίων, ἐκρότησαν τοὺς τελευταίους ἀγῶνας ὑπὲρ Ἑλληνικῆς αὐτονομίας. Εἰς δὲ τὴν ἀντιπέραν ἤπειρον, τὰ δύο φρούρια τοῦ Ἀλήπασσᾶ, ἄλλοτε μὲν ἐφιάλται καὶ μορμολύκεια τῶν πολιτῶν Ἁγίας Μαύρας, ἐξαιρέτως τῶν ἀνατρεφόντων ὡραῖα θυγάτρια, σήμερον δὲ ἀπαρενόχλητα κατοικητήρια γυπαιέτων καὶ ἐχιδνῶν. Ὀλίγον περαιτέρω, εἰς μικρὰν ἀπόστασιν, καὶ εἰς τὴν ἄκραν τοῦ ἰσθμοῦ τῆς νήσου, τὸ φρούριον, ὅπου ἀλληλοδιαδόχως ὠχυρώθησαν Ἱσπανοί, Νεαπολῖται, Βενετοί, Ῥῶσσοι, Γάλλοι, Ἄγγλοι, αὐτὸ, ἐντὸς τοῦ ὁποίου, μετὰ τὴν ἅλωσιν Κωνσταντινουπόλεως, ἦλθεν ἡ ἀνεψιὰ Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου νὰ ἐνταφιάσῃ, ὁμοῦ μὲ τὰς θλιβερὰς ἀναμνήσεις της, καὶ κάλλος, καὶ στοργάς, καὶ ἐγκόσμιον βίον. Καὶ δεξιᾷ μὲν ἡ πατρικὴ στέγη τῶν γενεθλίων μου, ἀριστερόθεν δὲ τὸ κοιμητήριον, ὅπου γέροντές τε καὶ νέοι τοῦ γένους μου συναναπαύονται ἀπὸ τετρακοσίων ἐτῶν.... Διετίθετο τὸ πνεῦμά μου νὰ προχωρήσῃ εἰς περιπλανήματα λυπηρότερα, ὅτε ὁ ναύτης, ὑπενδοὺς εἰς τὰς φιλομόλπους ἕξεις του, ἀπέθεσε τὴν δίκρανον κάμακα, ἀντὶ δ' αὐτῆς λαβὼν ἄκομψον τετράχορδον,

Digitized by Google

ἤρξατο προανακρούων τὸ γλυκυθυμότερον τῶν ᾀσμάτων του. Ἦτο ἦχός τις Ὀθωμανικός, ἢ Περσικός, *Ἀμανὲς* λεγόμενος, ὁπωσοῦν μὲν ὅμοιος πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ψαλμῳδίαν, ἀλλὰ κατάμεστος πάθους, καὶ ἐλέους· μελῴδημα ἐπισεσυρμένον, πληκτικὸν, συγκινητικὸν, ἀναμιμνήσκον τοὺς γογγυσμοὺς τοῦ ἀνέμου ἐπὶ αἰολείου κιθάρας· ᾆσμα, μὴ ἀποπνέον, ἢ πένθος, καὶ γόους, καὶ ἐπιζητήματα διαῤῥευσάσης εὐδαιμονίας. Ἡ ἡδυφωνία τοῦ ψάλτου μου, γαργαλίσασα τὴν φιλοτιμίαν ἄλλων ναυτῶν καὶ ἁλιέων, αὐτεσχεδίασε μετ' ὀλίγον τὴν αὐτὴν συμφωνίαν, ἣν, ἀναμέσον βαθυσκίων πλατάνων, παρὰ τὴν ὄχθην κελαρύζοντος ποταμίσκου, διεγείρει τιτύβισμα ἀηδόνος, προσκαλούσης τὰς ἄλλας ἀηδόνας εἰς μουσικὴν συναγρύπνησιν. Περὶ μεσονύκτιον, λεπτὸς ἄνεμος ἐῤῥυτίδωσε τὴν ἐπιφάνειαν τῶν ὑδάτων, καὶ ἀπὸ τοὺς κήπους τῶν προαστείων ἐκόμισεν εἰς τὴν πνοήν μου ἀρώματα κιτραίας, ἢ πορτοκαλλαίας. Τὸ μονῴδημα τρέπεται διὰ μιᾶς εἰς γενικὴν συνῳδίαν, καὶ ἡ λίμνη ἀναπέμπει ἐκ παντὸς μέρους τόσους ἤχους περιπαθεῖς, ὅσους οἱ ἀντίλαλοι τῆς ἐρημίας δὲν προφθάνουν νὰ ἐπαναλάβωσιν. Ἐγὼ ἠκροαζόμην ἐξεστηκὼς, ἠκροαζόμην ἄφετος εἰς τὰ κατευναστικὰ ἀνακλινίσματα τοῦ συμψάλματος, ἠκροαζόμην συγκεκινημένος ἕως δακρύων. Οὐρανὸς, σελήνη, ὕδατα, ὄρη, κοιλάδες, ἐρείπια, τάφοι, ὅλα συνάμα τὰ καθ' ἕκαστα τοῦ θεάματός μου, ὅλα ὡμοφώνησαν ἐναρμονίως καὶ προσφυῶς μὲ τὸ μοιρολόγιον ἐκεῖνο τῆς μοναξίας.

Ἑκὼν ἄκων μετά τινας ἡμέρας ἀπέπλευσα, καὶ, οἴμοι, ἔκτοτε οὔτ' ἐγὼ ἐπανεῖδον τὴν φίλην γῆν, οὔτε ἄλλη νὺξ παρομοία ἐπανέτειλεν, εἰσακούσασα εἰς τὰς προσφωνήσεις μου! Ἀλλ' ἐὰν ἡ ὀπτασία παρῆλθεν ἀνεπιστρέπτως, τὸ μνημονικὸν ὅμως τῆς καρδίας διασώζει ζωντανὴν καὶ πάλλουσαν ἔτι μίαν τινὰ ἀνάμνησιν τῆς ὀπτασίας αὐτῆς. Ὁ ἀνατολικὸς ἦχος τοῦ ναύτου ἐνεχαράχθη εἰς τὸ μνημονικόν μου ἀνεξαλείπτως, καὶ — παράδοξον! — ὁ ἦχος αὐτὸς κατέστη ἔκτοτε πρὸς ἐμὲ καὶ παρηγόρημα κατανυκτικὸν, καὶ ἀλεξιφάρμακον δραστήριον ἀνὰ πᾶσαν τυχοῦσαν δυσθυμίαν. Τὸν ἦχον αὐτὸν ἀναμινυρίζω βαιᾷ τῇ φωνῇ, ὅταν, παρακολουθῶν ἔρημόν τι παραθαλάσσιον, ἔμπροσθεν ἐκβρασσομένων κυμάτων, ὑπὸ τὰς πνοὰς λυσσώδους Λίβυος, συρίζοντός μου εἰς τὰ ὦτα, καὶ περισφενδονίζοντος τὸν ἐπενδύτην μου, ἐρωτῶ ἐμαυτὸν : πρὸς τί περιφέρομαι εἰς ξένην γῆν, τόσον μακρὰν ἀπὸ τὰ λείψανα τῶν πατέρων μου, ἀδιακόπως συμμιγνυόμενος μὲ ὄχλον ἄγνωστον καὶ ἀλλότριον; Ὁ ἀγαπητὸς ἦχος μοὶ ἐπανέρχεται εἰς τὸ στόμα ὁσάκις ἐπιλάμψῃ Σεπτεμβριανὴ σελήνη εἰς τὸ στερέωμα, ὁσάκις ἡδύνωσι τὴν ὄσφρησίν μου θυμιάματα πορτοκαλλαίας, ἢ κιτραίας, μόλις ἐξ ὕψους τοῦ σκοπευτηρίου μου διακρίνω εἰς τὸν ὑποκείμενον αἰγιαλὸν φανοὺς ἁλιέων, περιπετομένους ἐν μέσῳ τοῦ σκότους ἐν εἴδει λαμπυρίδων. Τὸν ἐτερέτισα παρὰ τὰς ὄχθας λιμνῶν καὶ ποταμῶν· τὸν ἐκόμισα ἐπὶ τῶν ὑψηλοτέρων κορυφῶν τῶν Ἄλπεων· μὲ τὴν πληξικάρδιον μελῳδίαν του ἐπεχείρησα νὰ ἀμαυρώσω ῥόχθον βροντοφώνου καταῤῥάκτου. Παῤῥησίᾳ δὲ τὸ ὁμολογῶ· οὐδὲν ὄργανον μουσικὸν, οὐδεμία ἔντεχνος συμφωνία, οὐδὲν ἀνάγνωσμα, ἔστω καὶ τὸ δραματικώτερον, ἐμποιεῖ εἰς τὸ πνεῦμά μου τόσην ἰαματικὴν ψυχαγωγίαν, ὅσην μοὶ παρέχει ὁ ἁπλούστατος καὶ ἀπεριποίητος ἦχός μου. Οἱ οἰκειότεροι, ἀστεϊζόμενοι, χλευάζουν ἐνίοτε τὸ ἀπειρόκαλον τῆς προτιμήσεώς μου· ἀλλ' οὗτοι παραβλέπουν τὰ νήματα, δι' ὧν τὸ μνημονικὸν πολλάκις ἐπιδέει τὴν ἔποψιν φυσικῶν φαινομένων πρὸς τὰ ἐνδόμυχα αἰσθήματα, οὔτε ἀναλογίζονται, ὅτι ἡ καρδία, τὸ μᾶλλον, μετὰ Θεὸν, αὐτεξούσιον καὶ ἀνυπότακτον τοῦ κόσμου, ἀποστατεῖ εἰς τοὺς τετριμμένους ὑπογραμμούς· ὅτι ἡ ποίησις ἡ ἀνόθευτος, ἡ ποίησις, ἥτις εἶνε ὡρισμένη νὰ ἠλεκτρίσῃ τὸν ἄνθρωπον, εἴτε ἀτομικῶς, εἴτε καθ' ὁμάδα, αὐτὴ ἀναβρύει μᾶλλον ἐκ τῶν παρθενικῶν κόλπων τῆς Φύσεως, ἢ ἐκ παραδόσεως διδασκάλων, ἐκ μιμήσεως μιμητῶν.

Ζ*

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΛΜΕΡΣΤΩΝΟΣ

Ἐκ τῆς ἄρτι δημοσιευθείσης βιογραφίας τοῦ λόρδου Παλμερστῶνος.

Κατὰ τὸ ἔτος 1853, ὅτε ἡ νόσος χολέρα ἐπεσκέφθη τὴν Ἀγγλίαν, αἱ τῆς ἐν Σκωτίᾳ Πρεσβυτεριανῆς Ἐκκλησίας ἀρχαὶ ἀπηύθυνον πρὸς τὸν λόρδον Παλμερστῶνα, πρωθυπουργεύοντα τότε, ἐπιστολὴν ὅπως ὑποδείξωσιν εἰς τὴν Κυβέρνησιν ὅτι ὤφειλε νὰ ὁρίσῃ ἡμέραν τινὰ ἐθνικῆς προσευχῆς καὶ ταπεινώσεως. Ὁ πρωθυπουργὸς, (κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Cromwell, ὅστις παροτρύνων πρὸ μάχης τινὸς τοὺς στρατιώτας αὐτοῦ νὰ ἔχωσι τὰ πιστὰ εἰς τὸν Ὕψιστον, προσέθεσεν ἐν τέλει τὴν σύστασιν νὰ μὴ βραχῇ ἡ πυρῖτις αὐτῶν), ἀπήντησεν ὡς ἑξῆς διὰ τοῦ γραμματέως αὐτοῦ·

«Ὁ ὑποκόμης Παλμερστὼν μὲ διέταξε ν' ἀναγγείλω ὑμῖν τὴν παραλαβὴν τῆς ἐπιστολῆς, δι' ἧς ἐκ μέρους τοῦ ἐν Ἐδιμβούργῳ Πρεσβυτερίου ἐρωτᾶτε ἐὰν ἡ Κυβέρνησις προτίθεται νὰ ὁρίσῃ ἡμέραν τινὰ ἐθνικῆς προσευχῆς καὶ ταπεινώσεως, ἕνεκα τῆς ἐνσκηψάσης χολέρας, συνάμα δὲ νὰ πληροφορήσω ὑμᾶς εἰς ἀπάντησιν, ὅτι ἀναντιῤῥήτως μὲν αἱ ἐκδηλώσεις ταπεινῆς ὑποταγῆς εἰς τὰς βουλὰς τοῦ Ὑψίστου καὶ αἱ εἰλικρινεῖς ἐξομολογήσεις τῆς ἀνθρωπίνης μηδαμινότητος οὐδέποτε τοσοῦτον ἁρμόζουσι, ὅσον ὅτε διὰ σκληρῶν δοκιμασιῶν εὐδοκεῖ ἡ Θεία Πρόνοια νὰ παιδεύῃ τὴν ἀνθρωπότητα· ἀλλ' ὅτι ὁ λόρδος Παλ-

Digitized by Google

μερτῶν δὲν θεωρεῖ τὴν παροῦσαν περίστασιν κατάλληλον πρὸς τοιαύτης ἐθνικῆς ταπεινώσεως ἐκδήλωσιν.

Ὁ Πλάστης τοῦ παντὸς ὥρισε νόμους τινὰς τῆς φύσεως, διέποντας τὰ τοῦ πλανήτου ἐν ᾧ διαβιοῦμεν· ἡ δ' εὐπραγία ἢ καὶ ἡ δυστυχία τῆς ἀνθρωπότητος ἐξαρτᾶται ἀπὸ τῆς τηρήσεως ἢ τῆς παραμελήσεως τῶν νόμων τούτων. Εἷς ἐξ αὐτῶν συνδέει τὸ τῆς ὑγείας κεφάλαιον μετὰ τῶν ἀναθυμιάσεων, αἵτινες προέρχονται ἐκ τῆς συσσωρεύσεως πολλῶν ἀνθρώπων ἐντὸς στενοῦ χώρου, ἢ ἐκ τῆς ἀποσυνθέσεως φυτικῶν ἢ ζωϊκῶν οὐσιῶν. Κατὰ δὲ τοὺς τοιούτους νόμους ἡ ἀναπόφευκτος σχεδὸν συνέπεια τῆς εἰς τοιαύτας ἐπιβλαβεῖς ἀναθυμιάσεις ἐκθέσεως εἶναι ὁ σχηματισμὸς ἢ ἡ διάδοσις τῶν ἐπιδημιῶν.

Ἀλλ' ἡ Θεία Πρόνοια ηὐδόκησε ταὐτοχρόνως ν' ἀποκαταστήσῃ τὸν ἄνθρωπον ἱκανὸν, ὅπως δι' ἁρμοδίων μέτρων παρεμποδίζῃ ἢ διασκορπίζῃ τὰς τοιαύτας ἀναθυμιάσεις, καθιστῶν αὐτὰς ἀβλαβεῖς. Καθῆκον δὲ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ πιστὴ τήρησις τῶν τοιούτων τῆς φύσεως νόμων, καὶ ἡ ἐξάσκησις τῶν δυνάμεων τὰς ὁποίας ἡ Θεία Πρόνοια τῷ ἐχορήγησε πρὸς συντήρησιν τῆς ἑαυτοῦ εὐπραγίας.

Ἡ ἐνσκήψασα ἤδη χολέρα, ἥτις θείᾳ χάριτι φαίνεται εἰσερχομένη εἰς τῆς ὑφέσεως τὴν περίοδον, εἶναι φοβερὰ πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς χώρας ταύτης δηλοποίησις ἄνωθεν, ὅτι παρημέλησαν ἐπὶ πολὺ τὰ τοιαῦτα αὐτῶν καθήκοντα, καὶ ὅτι οἱ ἐπιφορτισμένοι τὰ τῆς καθαριότητος εἰς τοὺς ἡμετέρους συνοικισμοὺς καὶ τὰ τῆς ἐξαφανίσεως τῶν αἰτίων νόσου δὲν ἐξετέλεσαν τὰ ἀνατιθεμένα εἰς αὐτοὺς χρέη μετὰ τῆς δεούσης δραστηριότητος. Ἡ γνώμη ὅθεν τοῦ λόρδου Παλμερστῶνος εἶναι, ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς χώρας ταύτης, ὅπως ἀξιωθῶσι νὰ ἴδωσι ἀναστελλομένην τὴν περαιτέρω τῆς ἐπιδημίας πρόοδον, ὀφείλουσι νὰ ἐπωφεληθῶσι τοῦ ἐναπολειπομένου μέχρι τοῦ προσεχοῦς ἔαρος χρόνου, πρὸς μελέτην καὶ ἐκτέλεσιν μέτρων ἁρμοδίων πρὸς καθαρισμὸν καὶ βελτίωσιν τῶν κατὰ τὰς οἰκείας πόλεις ὑπὸ τῶν πενεστέρων κλάσεων κατεχομένων συνοικιῶν, αἵτινες ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς τῶν πραγμάτων ἔχουσι πρὸ πάντων τοιαύτης ἐπιβλέψεως ἀνάγκην, καὶ πρὸς καταστροφὴν τῶν πηγῶν καὶ τῶν αἰτίων τῆς ἐπιδημίας. Καθόσον, ἐὰν αἱ τοιαῦται πηγαὶ καὶ αἰτίαι νόσου ἀφεθῶσιν ὡς ἤδη ἔχουσι, θὰ γίνωσι βεβαίως ἀφορμαὶ ἀσθενειῶν καὶ θανάτων πρόξενοι, ὅσῳ καὶ ἂν θελήσῃ, ἡνωμένον μὲν ἀλλ' ἀδρανὲς, νὰ ἐπιδοθῇ εἰς νηστείας καὶ προσευχὰς τὸ ἔθνος ὁλόκληρον. Πρῶτον ὀφείλει ὁ ἄνθρωπος νὰ διαπράξῃ τὰ κατὰ δύναμιν πρὸς προφύλαξιν αὐτοῦ, καὶ κατόπιν νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν ἐξ ὕψους ἀντίληψιν πρὸς τελεσφόρησιν τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ.»

Ἐν Λονδίνῳ. Δ. Β.

ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΤΡΟΠΟΙ ΘΕΡΜΑΝΣΕΩΣ

Ὁ τρόπος καθ' ὃν ἀρχῆθεν συνείθιζον οἱ ἄνθρωποι νὰ θερμαίνωνται ποικίλλει ἀναλόγως τῶν ἠθῶν καὶ τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῶν, καθὼς καὶ τοῦ κλίματος τῆς χώρας, ἣν οἰκοῦσι καὶ τῶν ἐκεῖ καυσίμων ὑλῶν.

Ἐν τῇ μεσημβρινῇ Εὐρώπῃ εἶνε ἐν πολλῇ χρήσει τὸ κινητὸν ἐσχάριον (μαγγάλι), γνωστὸν κατὰ τὴν Δύσιν ὑπὸ τὸ ἱσπανικὸν ὄνομα brasero, σύνηθες δὲ ἤδη παρὰ Ῥωμαίοις, οἵτινες ἔκαιον ἐν αὐτῷ ξύλα εὐώδη ἢ καὶ μύρα.

Ἐν τῇ ἀρκτικῇ Εὐρώπῃ ἔχομεν τὰς γερμανικὰς θερμάστρας καὶ τὰ θερμαγώγια (calorifère), ὧν τὰ *στόματα* πνέουσι πανταχόσε τὴν θέρμην.

Ὁ Ἄραψ ἀνάπτει πῦρ παρὰ τῇ σκηνῇ του, ὁ δὲ Κινέζος καταφεύγει εἰς τὰ πύρινα φρεάτά του.

Ἐν Ἰσλανδίᾳ, ὑπὸ τὴν λάμψιν τοῦ ὠχροῦ πυρὸς τῆς καιομένης τύρφης διηγεῖται ὁ πτωχὸς ἁλιεὺς εἰς τὰ τέκνα του τὰς παλαιὰς ἱστορίας τῶν Νορβηγῶν βασιλέων καὶ τῆς ἀρχαίας Σκανδιναυΐας τὰ παραμύθια.

Εἰς τοῦ Λάπωνος τὴν κατοικίαν ἢ μᾶλλον τὴν *τρύπαν*, ὀλίγοι ἀνημμένοι κλάδοι σημύδας ἐπὶ τεσσάρων μεγάλων πετρῶν ἀποτελοῦσι τὴν θερμάστραν ἅμα καὶ τὴν ἑστίαν· καὶ ὁ καπνὸς προτιμᾷ νὰ μένῃ μᾶλλον πνιγηρὸς ἐντὸς παρὰ νὰ ἐξέρχηται διὰ τοῦ μικροῦ καὶ μοναδικοῦ τῆς ἐλεεινῆς κατοικίας *φεγγίτου*.

Τὸ σημερινὸν θερμαγώγιον ἐγνώριζον ἤδη οἱ ἀρχαῖοι· οὐδὲν ἄλλο εἶνε τὸ *ὑπόκαυστον*. Ἀλλὰ βεβαίως τὸ εἶχον πολὺ ἀτελὲς καὶ ἐν Πομπηΐᾳ μάλιστα οὐδὲν ἴχνος τῆς τοιουτοτρόπου θερμάνσεως ἀνευρέθη.

Ἡ ἑστία (ντζάκι) ἦτο ἄγνωστος εἴς τε τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας καὶ εἰς τοὺς Ῥωμαίους. Τὸ κλίμα τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ῥώμης εἶχέ τι ἀξιολογώτερον πασῶν τῶν καυσίμων ὑλῶν· τὸν ἥλιον ἐκεῖνον, τὸν θερμαίνοντα πάντας ἀπὸ Καλλίου τοῦ λακκοπλούτου μέχρι Διογένους τοῦ κυνικοῦ.

Οἱ Γαλάται, οἵτινες πολὺ ὀλίγον ἠγάπων τὸν καθιστικὸν βίον καὶ προετίμων μᾶλλον τοῦ ποταμοῦ τὰς ὄχθας ἢ τὴν ἑστίαν, ὁσάκις ἠναγκάζοντο νὰ ἀνάπτωσι πῦρ, τὸ ἤναπτον κατὰ γῆς καὶ ἐξήρχετο ὁ καπνὸς ἔκ τινος ἐν τῇ στέγῃ ὀπῆς.

Τὸ ἐσχάριον εἶνε τώρα ἐν χρήσει ἐν Ἱσπανίᾳ, ἐν Ἰταλίᾳ, ἐν Τουρκίᾳ καὶ παρ' ἡμῖν. Οἱ Τοῦρκοι τοποθετοῦσι τὸ *ταντούρ* ἐπὶ ταπητοστρώτου τραπέζης καὶ κάθηνται ἔπειτα κύκλῳ, ὡς περὶ τὴν ἑστίαν οἱ Εὐρωπαῖοι, καπνίζοντες τὸ *τσιμπούκιον* καὶ συνομιλοῦντες.

Ἡ θερμότης ὅμως ἡ ἐκ τοῦ ἐσχαρίου ἀναδιδο-

Digitized by Google

μένη εἶνε βλαπτικὴ καὶ δύναται καὶ ἀσφυξίαν νὰ ἐπιφέρῃ. Λέγεται ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουλιανὸς παρ' ὀλίγον ν' ἀποθάνῃ ἐκ τῶν ἀνθρακικῶν ἀναθυμιάσεων, ἃς ἀνέδιδε τὸ ἐν τῷ δωματίῳ του ἐσχάριον κατά τινα δριμὺν χειμῶνα, τὸν ὁποῖον διεχείμασεν ἐν Λουτεκίᾳ, τοὺς σημερινοὺς Παρισίους. Ἐπὶ ἐσχαρίου ἐκτείνει καὶ ἡ δύσριγος καὶ ἡδυπαθὴς κρεώλη, κατὰ τὰς βροχερὰς ἡμέρας, τὰς ὑποτρεμούσας ὡραίας καὶ παχουλὰς χεῖράς της.

Ἂς ἔλθωμεν εἰς τὰς ἑστίας. Ταύτας ἐφεῦρον κατὰ τὸν ις' αἰῶνα οἱ Γάλλοι. Ἦσαν δὲ κατ' ἀρχὰς ὑψηλαὶ καὶ βαθύταται, ἱκαναὶ ὥστε νὰ ὑποδεχθῶσι τὴν πολυάριθμον οἰκογένειαν καὶ τὸν ταξειδιώτην. Παρ' αὐτῇ εὑρίσκει καταφυγὴν ὁ προσκυνητής, καὶ ἀντηχεῖ τὸ γείσωμά της ἀπὸ τῶν *τρουβαδούρων* τὰ τραγούδια.

Ἂν ἦνε πολεμικοὶ οἱ καιροί, στολίζουσι τὴν ἑστίαν τρόπαια καὶ πανοπλίαι καὶ τὴν καθιστῶσιν οἰκογενειακὴν ὁπλοθήκην.

Ἂν οἱ χρόνοι ἔχουσι θρησκευτικὸν χαρακτῆρα, εἰκόνισμα ἀποστόλου τινὸς ἢ τοῦ ἁγίου τοῦ χωρίου ἢ τῆς *Κυρᾶς τῆς Παναγίας*, ὑπεράνω τῆς ἑστίας ἐν τῇ καπνισμένῃ κόγχῃ του ἱστάμενον, καταθεᾶται παρερχομένας τὰς γενεάς.

Ἔπειτα, βραδύτερον, τὰ ἤθη γίνονται ἡμερώτερα, ἡ πίστις ψυχραίνεται, γίνονται αἱ κατοικίαι πολυτελέστεραι, γίνεται καὶ ἡ ἑστία μικροτέρα καὶ κομψοτέρα. Οὔτε ὅπλα πλέον οὔτε εἰκονίσματα ἐπ' αὐτῆς, ἀλλὰ καθρέπται, κηροπήγια, ὡρολόγια.

Παρῆλθον καὶ οἱ χρόνοι καθ' οὓς ὁ μὲν Λουδοβῖκος ὁ ΙΓ' ἠναγκάζετο νὰ κατακλίνηται διότι ἡ ἑστία ἐκάπνιζεν ἐν τῷ δωματίῳ του, εἰς τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ τὸν Πύργον, ὁ δὲ μέγας διάδοχός του ἔτρεμεν ὑπὸ τοῦ ψύχους εἰς τὰς Βερσαλλίας ὡς ὁ ἔσχατος τῶν ἀνθρώπων.

Καὶ μηχανικοὶ καὶ ἀρχιτέκτονες διάσημοι ἀνέλαβον νὰ βελτιώσωσι τὴν ἑστίαν. Ἂς ἀναφέρωμεν πρῶτον τὸν φιλάνθρωπον Ῥουμφόρτιον, τὸν εἰσαγαγόντα τὰ γεώμηλα εἰς τὴν Βαυαρίαν καὶ πολλὰ ἄλλα πράξαντα ὑπὲρ τῆς εὐζωΐας τῶν πενεστέρων.

Ἔπειτα ἐφευρέθη τὸ εἶδος ἐκεῖνο τῶν ἑστιῶν, ὅπερ εἶνε γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *πρωσσικαὶ ἑστίαι*.

Ἐν Βελγίῳ, ἐν Δανίᾳ, ἐν Ἑλβετίᾳ καὶ ἐν πάσῃ τῇ Γερμανίᾳ μεταχειρίζονται τὴν θερμάστραν, ἥτις ἐνίοτε λαμβάνει ἐν ταῖς χώραις ἐκείναις ποικίλας καὶ ὑπερμεγέθεις διαστάσεις. Ὁμοιάζουσιν ἔνιαι, ἐκ τῶν παλαιοτέρων μάλιστα, πρὸς μέγιστα κιβώτια ἢ πρὸς τάφους ἰνδικοὺς ἢ πρὸς φαγηματοφυλάκια.

Εἰς τὴν θερμάστραν δὲν ἔχεις τὴν χαρωπὴν ἐκείνην λάμψιν τῆς ἑστίας. Αἰσθάνεσαι πολὺ τὸ πῦρ χωρὶς νὰ τὸ βλέπῃς ἀρκούντως. Θερμαίνεται πολὺ ἡ κεφαλὴ καὶ ὄχι ἀρκούντως οἱ πόδες. Εἶνε βαρεῖα καὶ μελαγχολικὴ ἡ θερμότης της.

Ἡ Ἀγγλία, ἡ κατ' ἐξοχὴν φίλη τῆς εὐζωΐας, δὲν ἠδύνατο νὰ μὴ ἀποδεχθῇ τὴν ἑστίαν. Ἐτροποποίησεν ὅμως αὐτὴν σύμφωνα πρὸς τὰς ἀνάγκας καὶ τὰς ἕξεις τὰς ἀγγλικάς. Ἐκεῖ δὲν θὰ ἴδῃς τὴν κομψότητα καὶ τὸ εὔχαρι τῆς γαλλικῆς ἑστίας. Ἡ ἀγγλικὴ ἑστία, παντάπασι χήρα ξύλων, οὔτε τὰς λαμπούσας ἐκείνας φλόγας, οὔτε τὰ σπινθηροβολήματα γνωρίζει, οὔτε τὸ τρήξιμον, τὸ ὁποῖον αἴφνης κάμνουσιν οἱ μικροὶ κορμοί, *τὰ κούτσουρα*, τὰ ὁποῖα φαίνονται ὡς νὰ ἦσαν χρυσᾶ, οὔτε τὸν ἰδιαίτατον ἐκεῖνον καὶ γλυκὺν ψίθυρον τῶν ξηρῶν κλαδίων, τοῦ πυρὸς τὴν φωνὴν καὶ τῆς ἑστίας τὸ ᾆσμα.

Ἡ ἀγγλικὴ ἑστία πληροῦται γεανθράκων, ἀνάπτει, λάμπει καὶ σβέννηται, μεθοδικῶς, τακτικῶς, σιωπηλῶς. Καὶ εἶνε πᾶσα μεταλλίνη τεχνηέντως πολλάκις κατεσκευασμένη, ἀλλὰ πάντοτε βαρεῖα καὶ μελαγχολική. Θερμαίνει πολύ, τὸ πῦρ αὐτῆς εἶνε λαμπρόν, τόσον πολύ, ὥστε θὰ ἐνόμιζες ὅτι μέταλλόν τι τήκεται, ἀλλ' ἔχει ψυχρὰν τὴν ὄψιν. Φαίνεται ὡς ἂν ἀνθρακιὰ ἐντὸς ὑαλίνου κώδωνος.

***

ΠΕΡΙΕΡΓΟΣ ΕΚΘΕΣΙΣ ΨΥΛΛΩΝ ΕΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ

Οἱ ἡμέτεροι ἀναγνῶσται θὰ ἤκουσαν ἴσως ὅτι ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι, οἵτινες κατώρθωσαν νὰ ἡμερώσωσι καὶ νὰ γυμνάσωσι ψύλλους καὶ ὅτι οἱ ψύλλοι οὗτοι ἔσυρον μικροσκοπικὰ ἁμάξια καὶ ἄλλα παντοῖα γυμνάσματα ἐξετέλουν. Τὸ πρᾶγμα εἶνε σχεδὸν ἀπίστευτον καὶ ὅμως εἶνε ἀληθέστατον.

Τῇ 1 Ἰανουαρίου τοῦ παρόντος ἔτους ἐπεδείκνυέ τις ἐν Παρισίοις, ἐν ὁδῷ Vivienne, τοιαῦτα θαυμάσια. Ἕκαστον ἐκτιθέμενον ἀντικείμενον ἦτο ἐπὶ ἰδιαιτέρου πινακίου καὶ ἐφαίνετο μὲν καὶ διὰ γυμνοῦ τοῦ ὀφθαλμοῦ, κάλλιον ὅμως ἠδύνατό τις νὰ τὸ παρατηρήσῃ διὰ τοῦ μικροσκοπίου. Πρῶτον μὲν ἐφαίνετο ἁμάξιον σχεδὸν ἀδιόρατον, ἀριστούργημα μικροτεχνίας, συρόμενον ὑπὸ τεσσάρων ψύλλων ἐζευγμένων καὶ στερεῶς συγκρατουμένων διὰ ζωστήρων. Ἕτερος ψύλλος ἐκάθητο ἐπὶ τῆς ἕδρας τοῦ ἁμαξηλάτου, λεπτότατον δέ τι ὥσπερ μάστιξ ἦτο προσηρτημένον εἰς τὸν πόδα τοῦ νεοφανοῦς τούτου ὁδηγοῦ. Εἰς τὴν θέσιν τὴν ὄπισθεν τῆς ἁμάξης ἐκάθητο ἕκτος ψύλλος. Οἱ ψύλλοι οἱ τελοῦντες χρέη ἵππων ἤθελον φυσικῶς νὰ πηδήσωσιν, ἀλλὰ δὲν ἠδύναντο διότι ἐμποδίζοντο ὑπὸ τῶν ζωστήρων· αἱ προσπάθειαί των κατέληγον μόνον εἰς κίνησιν πρὸς τὰ ἐμπρός, ἥτις ἔκαμνε τὴν ἅμαξαν νὰ προχωρῇ. Παρὰ τὴν ἅμαξαν, δύο ἄλλοι ψύλλοι,

Digitized by Google

προσηρμοσμένοι ἕκαςος ἐκ τῶν δύο ἐπὶ καθέτου ξυλαρίου, ἐμονομάχουν πεισματωδῶς διὰ ξυλίνων καὶ μόλις ὁρατῶν ξιφιδίων. Ἄλλος ψύλλος ἔσυρε μόνος του διὰ κλωςῆς μικρὸν τεχνητὸν ἐλέφαντα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ψύλλος πάλιν ἐκάθητο ἡσυχότατα ὑπὸ μικρὸν κουβούκλιον. Παρέχει μικρὸς ἀνεμόμυλος ἐκινεῖτο ὑπὸ ψύλλου προσηρμοσμένου διὰ τῆς ῥάχεως ἐντὸς τοῦ μύλου. Διὰ τῆς κινήσεως τῶν ποδῶν του, ὁ ψύλλος περιέςρεφε μικρὸν κύλινδρον ἐπὶ ἄξωνος εὑρισκόμενον, οὗτος δὲ ἐκίνει τὰ πτερὰ τοῦ μύλου. Ψύλλος τις ἔφερε σφαῖραν εἰς τὸν πόδα του προσηρτημένην διὰ μικρᾶς μεταλλίνης ἁλύσσεως, ὡς οἱ κατάδικοι, καὶ ἄλλοτε μὲν πηδῶν τὴν ἔκαμνε νὰ ὑψώνηται, ἄλλοτε δὲ βαδίζων τὴν ἔσυρε μεθ' ἑαυτοῦ. Καὶ ὕδωρ ἤντλει μικρὸς ψύλλος ἀπὸ μικροσκοπικοῦ φρέατος καὶ ὡς ἵππος ἐχρησίμευεν ἄλλος, ἐφ' οὗ διέκρινέ τις διὰ τοῦ μικροσκοπίου ἀδιόρατον χάρτινον ἀναβάτην. Τέλος ἡ παράστασις ἔληγε διὰ βολῆς μικροῦ κανονίου, εἰς ὃ ἔθετε πῦρ γενναῖος ψύλλος, κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον· ὁ ψύλλος ἦτο προσηρτημένος εἰς τὸ ἄκρον ξυλαρίου, ὅπερ ἐστρέφετο περί τινα ἄξωνα· διέγραφε λοιπὸν κύκλον ὁ ψύλλος καὶ ἐπὶ τοῦ κύκλου εὑρίσκετο μικρὸν κανόνιον. Εἰς τὸ ἀντίθετον ἄκρον τοῦ ξυλαρίου ἐκρέματο ἀπὸ λεπτοτάτου νήματος ἐκ πλατίνης σταγὼν θειϊκοῦ ὀξέος. Ἅμα ἡ σταγὼν ἔφθανεν ὑπεράνω τῆς ὀπῆς τοῦ κανονίου ἤγγιζε πρὸς κόνιν τινὰ συγκειμένην ἐκ χλωρικῆς ποτάσσης καὶ ζακχάρεως, ἥτις, ὡς γνωστόν, ἀνάπτει εὐθὺς ἅμα ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὸ θειϊκὸν ὀξύ.

Ἡ ἔκθεσις αὕτη εἶνε ἀξία μνείας διότι ἐχρειάσθη ἔκτακτος ὑπομονὴ εἰς τὴν κατασκευὴν καὶ παρασκευὴν ὅλων ἐκείνων τῶν θαυμασίων πραγμάτων. Εὐκόλως δὲ θὰ νοήσῃ ὁ ἀναγνώστης ὅτι οἱ ψύλλοι οὗτοι οὐδόλως εἶνε ἡμερωμένοι ἢ γυμνασμένοι ὅπως ἔλεγεν ὁ ἐπιδεικνύων αὐτούς, ἀλλ' ἔκαμνον τὰ πάντα μόνον καὶ μόνον διὰ τῶν προσπαθειῶν, ἃς κατέβαλλον ἵνα ἀνακτήσωσι τὴν ἐλευθερίαν των.

ΤΡΟΦΗ ΧΕΛΙΔΟΝΩΝ

Παρετηρήθη ὅτι αἱ χελιδόνες φέρουσι τροφὴν εἰς τοὺς νεοσσούς των εἰκοσάκις τὴν ὥραν· κατὰ συνέπειαν ἓν ζεῦγος τοιούτων πτηνῶν, φέρον οὕτω πως τροφὴν ἐπὶ ἑκκαίδεκα ὥρας, ἤτοι ἀπὸ τῆς τετάρτης πρωϊνῆς ὥρας μέχρι τῆς ὀγδόης ἑσπερινῆς, ἐπισκέπτεται ἑξακοσίας τεσσαράκοντα φορὰς τὴν φωλεάν του καθ' ἡμέραν. Ἑκάστην φορὰν οἱ δύο γονεῖς φέρουσι πρὸς τοὺς νεοσσούς των τοὐλάχιστον δέκα ἔντομα, τουτέστιν ἓξ χιλιάδας τετρακόσια τοιούτων καθ' ἡμέραν. Εἰς τὸν ἀριθμὸν τοῦτον πρέπει νὰ προσθέσωμεν ἑξακοσίας μυίας, τὰς ὁποίας οἱ γονεῖς καταναλίσκουσι πρὸς ἰδίαν των τροφήν· ὥστε μία οἰκογένεια χελιδόνων ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τρώγει ἑπτὰ χιλιάδας, καὶ ἐν ἑνὶ μηνὶ διακοσίας δέκα χιλιάδας ἐντόμων. Ἂν δὲ οἱ γονεῖς καταναλίσκωσι μόνοι τριάκοντα χιλιάδας ἐντόμων, ἕπεται ὅτι οἰκογένεια ἐξ ἑπτὰ τοιούτων πτηνῶν θὰ καταναλώσῃ πεντακοσίας ἑβδομήκοντα ἓξ χιλιάδας ἐντόμων κατὰ μῆνα.

Ἐκ τούτου καταφαίνεται ὅτι ἑκατὸν οἰκογένειαι χελιδόνων ἀπαλλάσσουσι μίαν κωμόπολιν πλέον τῶν πεντήκοντα ἑκατομμυρίων ὀχληρῶν καὶ ἐπιβλαβῶν ζωϋφίων, ἐφ' ὅσον χρόνον κατοικήσωσιν ἐν αὐτῇ.[1]

ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ

Ο ΝΩΕ ΚΑΙ Ο ΑΜΠΕΛΩΝ ΑΥΤΟΥ

Ὅταν ὁ Νῶε ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα, ὁ διάβολος ἦλθε πρὸς αὐτὸν καὶ τοῦ εἶπε: Τί κάμνεις αὐτοῦ;

— Φυτεύω ἀμπελῶνα.

— Καὶ εἰς τί χρησιμεύει ὁ ἀμπελών;

— Ὁ καρπὸς αὐτοῦ, εἴτε χλωρὸς εἴτε ξηρός, ἀπεκρίθη ὁ Νῶε, εἶνε καλὸς καὶ γλυκύς· ὁ οἶνος δέ, τὸν ὁποῖον ἐκπιέζει τις ἀπὸ τὸν καρπὸν τοῦτον, εὐφραίνει τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου.

— Ἂς ἐργασθῶμεν ἐξ ἡμισείας, εἶπεν ὁ διάβολος.

— Δέχομαι, ἀπεκρίθη ὁ Νῶε.

Τί κάμνει τώρα ὁ διάβολος; Πηγαίνει καὶ εὑρίσκει ἓν ἀρνίον καὶ ἕνα λέοντα, ἕνα χοῖρον καὶ ἕνα πίθηκον, τοὺς ἔσφαξε, ἀνακάτωσε τὸ αἷμά των, καὶ μὲ αὐτὸ ἔβρεξε τὴν γῆν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐὰν φάγῃ τὸν καρπὸν τοῦ κλήματος, εἶνε καλὸς καὶ ἥμερος ὡς ἀρνίον· ἐὰν πίῃ τὸν οἶνον, φαντάζεται ὅτι εἶνε λέων· ἐὰν πίνῃ συχνά, γίνεται χονδρὸς καὶ ἀπεχθὴς ὡς χοῖρος· ἐὰν δὲ μεθύσῃ, φλυαρεῖ, σείεται, καὶ μορφάζει ὡς πίθηκος.

ΔΙΑΤΙ ΤΑ ΠΤΗΝΑ ΤΡΩΓΟΥΣΙ ΧΑΛΙΚΑΣ

Ἐν τῷ στομάχῳ τῶν πτηνῶν εὑρίσκονται λιθίδια, τεμάχια χαλίκων, ἄμμος, κτλ. Τὰ πτηνὰ καταπίνουσι τὰ τεμάχια ταῦτα ἐκ συναισθήσεως λογισμένης· διότι τοῖς εἶναι ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖα καὶ ἄνευ τούτων δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ χρησιμοποιήσωσι τὰ τρόφιμα.

Ἐπειδὴ τὰ πτηνὰ δὲν δύνανται νὰ λειάνωσι τὰ τρόφιμα, ἐνῷ καταβροχθίζουσιν αὐτά, τὰ τρόφιμα κατέρχονται εἰς τὸν στόμαχον ἀνέπαφα· ἐκεῖ δὲ χρησιμεύουσιν οἱ χάλικες. Ὁ πρόλοβος εἶναι θύλαξ μυώδης, περιβεβλημένος ἐσωτερικῶς μὲ μεμβράναν κερατοειδῆ· ὅταν τὰ τρόφιμα τοῦ

1. Χρυσαλλίς.

Digitized by Google

πτηνοῦ, οἱ κόκκοι λ.χ., εἰσέρχωνται εἰς τὸν θύλακα αὐτὸν, μαλακύνονται διὰ τοῦ γαστρικοῦ χυμοῦ, δι' ἐπανειλημμένων δὲ συςολῶν τοῦ προλόβου ἡ θρεπτικὴ οὐσία τίθεται εἰς κίνησιν. Οἱ κόκκοι συγκρούονται, πιέζονται, συσπῶνται καὶ τρίβονται ὑπὸ τῶν χαλίκων καὶ τῶν ἄμμων οὓς περιέχει ὁ πρόλοβος· ὥςε συντόμως λειαίνονται, διαβιβάζονται εἰς τὰ ἔντερα καὶ χωνεύονται.

Παρὰ τοῖς πτηνοῖς ἄρα οἱ χάλικες καὶ ἡ ἄμμος εἰσὶν ὅ,τι οἱ ὀδόντες εἰς τὰ μαστοφόρα· ὡς εἴπομεν δὲ εἰσὶν ἀπαραίτητοι εἰς τὰ πετεινὰ, καὶ ἐν τοῖς ὀρνιθοτροφείοις πρέπει νὰ θέτῃ τις συνεχῶς χάλικας ἢ ἄμμον, διότι ἄλλοι μὲν τῶν ὑπαρχόντων ἐξαφανίζονται διὰ τῆς συνεχοῦς προστρίψεως, κατὰ τὴν φύσιν των, ἄλλοι δὲ διαλύονται ὑπὸ τοῦ γαστρικοῦ χυμοῦ. Εἶναι ἀνάγκη τὰ πετεινὰ νὰ δύνανται νὰ εὑρίσκωσι τὴν ὕλην αὐτὴν τὴν ἐν τῷ στομάχῳ ἐπέχουσαν θέσιν ὀδόντων.

Τὸ ἔνστικτον τῶν κατοικιδίων πτηνῶν ὠθεῖ αὐτὰ, ὁσάκις δύνανται νὰ εὑρίσκωσι τεμάχια χάλικος ἢ ἄμμου, ἅτινα ἀγαπῶσι, νὰ ἐπιζητῶσιν ἀναλόγους θρεπτικὰς οὐσίας, δυναμένας νὰ λειανθῶσι, δι' οὗ περιεγράψαμεν τρόπου.

Παρατηρητὴς ἐβεβαίου πρὸ μικροῦ ὅτι τὰ πετεινὰ τοῦ ὀρνιθοτροφείου *τρώγουσι κουρασάνι*. Τοῦτο εἶναι βέβαιον, διότι καὶ ὁ Κ. Ἰούλιος Βενουὰ ἐβεβαιώθη πολλάκις ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως· εἶχε θέσει εἰς τὸ ὀρνιθοτροφεῖόν του τοιαύτην ὕλην, μετ' ὀλίγας δ' ἡμέρας αὐτὴ εἶχε καταβροχθισθῆ.

Τὰ πτηνὰ ἅτινα διαμένουσιν εἰς ὀρνιθοτροφεῖον ἐστρωμένον μὲ πλάκας ἢ εἰς μέρη ὅπου δὲν ὑπάρχουσι χάλικες καὶ ἄμμος, πάσχουσι, διότι ἡ πέψις δὲν δύναται νὰ γίνῃ εὐκόλως· τινὲς δὲ ἀποδίδουσιν εἰς τὴν αἰτίαν αὐτὴν τὴν ἀσθένειαν πετεινῶν τινων.[1]

Ο ΘΕΟΣ

Κατὰ μίμησιν τοῦ Βερανζέ.

Ὁ Θεὸς ἐνθρονισμένος στὸ οὐράνιον Παλάτι,
Τὰς ἡνίας τῶν ἀστέρων εἰς τὰς χεῖράς του ἐκράτει·
Μὲ τὸ τηλεσκόπιόν του εἶδε κάπου μακρυνὰ
Καὶ τῆς μικροτάτης Γῆς μας τὸν πλανήτην νὰ γυρνᾷ,
Ἕνα ἕνα τοὺς λαούς της κύτταξε μὲ τὴν ἀράδα,
Καὶ τὴν κεφαλήν του σείων, εἶπε βλέπων στὴν Ἑλλάδα·
«Ἂν ἠξεύρῃ τὸ τί κάμνει ὁ μωρὸς αὐτὸς λαὸς,
Νὰ μὴν ἦμ' ἕνας Θεός!

Πλέοντα χωρὶς πυξίδα καὶ μὲ τ' ἄρμενα σχισμένα
Τὸν ὡδήγησεν ἡ χείρ μου εἰς ἀκύμαντον λιμένα·
Μόλις ἄρχισε γαλήνην καὶ ἀνάπαυσιν νὰ χαίρῃ,
Καὶ ἰδοὺ τῆς ἡσυχίας τὸν ζυγὸν δὲν ὑποφέρει.
Νὰ τὸν γαργαλίζουν πάλιν ἄρχισαν μ' ἀσιδοσίας,
Καὶ αὐτὸς νὰ γλυκακούῃ ῥᾳδιούργων νουθεσίας.
Ἂν ἠξεύρῃ τὸ τί κάμνει ὁ μωρὸς αὐτὸς λαὸς,
Νὰ μὴν ἦμ' ἕνας Θεός!

Κάποτε τ' αὐτὶ τεντόνω, καὶ ἀκούω τῶν ἀνθρώπων
Ταῖς ἀστείαις προσευχαῖς·
Ἕνας ἥλιον γυρεύει, ἄλλος ἄκοπαις βροχαῖς,
Κι' ἄλλος μὲ ζητεῖ τοῦ ἄλλου νὰ διαδεχθῇ τὸν τόπον.

Ὁ καθεὶς ἐνώπιόν μου τὰ ἐγκλήματά του φέρει,
Καὶ συνένοχόν του θέλει ὡς κ' ἐμὲ νὰ καταφέρῃ.
Ἂν ἠξεύρῃ τὸ τί κάμνει ὁ μωρὸς αὐτὸς λαὸς,
Νὰ μὴν ἦμ' ἕνας Θεός!»[1]

[1] Ἐρανισθ. ἐκ τοῦ Ὁμήρου.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Ὅστις θέλει μυθιστορήματα ἂς ἐγκύψῃ σπουδαίως εἰς τὴν μελέτην τῆς ἱστορίας· ἐν αὐτῇ θέλει ἴδει τὸν ἀνθρώπινον βίον, τὸν οἰκιακὸν βίον μὲ τὰς ποικιλωτέρας καὶ δραματικωτέρας αὐτοῦ σκηνὰς, τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν μὲ τὰ ζωηρότερα καὶ τερπνότερα αὐτῆς πάθη, καὶ περιπλέον ὑπερτάτην τινὰ γοητείαν, τὴν γοητείαν τῆς πραγματικότητος. Θαυμάζω τὴν φαντασίαν καὶ ἀρέσκει μοι ὑπερβαλλόντως ἡ δημιουργὸς αὕτη δύναμις, ἥτις ἐκ τοῦ μηδενὸς εἰς τὸ εἶναι παράγει ὄντα, τὰ ἐμψυχόνει, τὰ χρωματίζει καὶ τὰ ζωοποιεῖ ἐνώπιόν μας, ἀναπτύσσουσα διὰ τῶν ὀπτασιῶν τῆς τύχης τοὺς παντοειδεῖς θησαυροὺς τῆς ψυχῆς· τὰ ὄντα ὅμως, ἅτινα πραγματικῶς ἔζησαν καὶ ᾐσθάνθησαν τὰς περιπετείας ταύτας τῆς τύχης, τὰ πάθη, τὴν εὐφροσύνην καὶ τὰς λύπας, τῶν ὁποίων ἡ θέα ἐξασκεῖ τοσαύτην ἰσχὺν ἐφ' ἡμῶν, τὰ ὄντα ταῦτα, λέγω, ὅταν ἐκ τοῦ σύνεγγυς καὶ ἐν τῇ οἰκιακῇ των ζωῇ τὰ βλέπω, μὲ ἑλκύουσι καὶ μὲ κρατοῦσιν ἔτι πλέον ἰσχυρότερον παρὰ τὰ ἐντελέστερα ποιητικὰ ἢ μυθιστορικὰ ἔργα. Ἡ ζῶσα δημιουργία, τὸ ποίημα αὐτὸ τοῦ Θεοῦ, ὑπὸ τοὺς θείους αὐτοῦ χαρακτῆρας παριστανόμενον, εἶνε ὡραιότερον παντὸς ἀνθρωπίνου ποιήματος, καὶ ὁ Θεὸς εἶνε ὑπέρτερος παντὸς ποιητοῦ. (Guizot.)

*** Ὁσάκις ὀφείλεις νὰ συζῇς μετά τινων καὶ κατὰ τὰς ὥρας τῆς παραφροσύνης αὐτῶν, ἤγουν ὅτε τὸ κυριεῦον αὐτοὺς πάθος, ἐπισκοτίζον καὶ αἰσθήσεις καὶ νοῦν, καθίςησιν αὐτοὺς ἀκρατεῖς ἑαυτῶν, ἀπόφευγε τὴν ἔκρηξιν τῆς παραφροσύνης αὐτῶν δι' ἐπιτηδείου τρόπου, εἴτε διὰ τῆς σιωπῆς σου, εἴτε διὰ τῶν νουνεχῶν καὶ πεφυλαγμένων λόγων σου, ἢ καὶ διὰ τῆς προσκαίρου ἀπομακρύνσεώς σου. (Zschokke.)

*** Ἡ εὐφυΐα πλάττει, ἡ κρίσις διαιωνίζει. Ἡ κρίσις εἶνε ὁ ὀρθὸς λόγος τῆς εὐφυΐας, ἥτις ἄνευ ἐκείνης, δὲν εἶνε ἢ περίβλεπτός τις παραφροσύνη. (Chateaubriand.)

ΟΙΚΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Ἐξάλειψις κηλίδων οἴνου.

Ἂν χυθῇ οἶνος ἐπὶ λινοῦ ὑφάσματος ἀρκεῖ νὰ ἐπιθέσωμεν ἅλας, ἐνόσῳ αἱ κηλῖδες εἰσὶ νωπαί, ὅπως καθαρίσωμεν αὐτὰς ἐντελῶς. Ἂν ὅμως αἱ κηλῖδες εἶνε παλαιαί, τότε θέτομεν τὸ κηλιδωθὲν μέρος ἐντὸς γάλακτος βράζοντος ἐπὶ τοῦ πυρὸς καὶ αἱ κηλῖδες θέλουσι τάχιστα ἐκλείψει.

[1] Ἀλέξανδρος Σοῦτσος.

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΓΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.

Digitized by Google

'Αριθ. 19 — Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Πρῶτος

Συνδρομὴ ἐτησία : Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδ. φρ. 20—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχ. ἀπὸ 1 Ἰαν. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι —Τιμὴ προηγ. φύλλων λ. 30.—Γραφ. τῆς Διευθύνσεως: Ὁδ. Σταδίου, 6.

9 Μαΐου 1876

ΕΚ ΤΩΝ ΤΟΥ ΦΡΑΓΚΛΙΝΟΥ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΥ ΡΙΚΑΡΔΟΥ, Ἢ ΔΡΟΜΟΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΤΥΧΗΝ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 273.

Δ'

Ὅτι ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ οἰκονομία προξενοῦν τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα. Καὶ περὶ τοῦ τί στοιχίζει ἓν ἐλάττωμα.

«Εἴπαμεν, φίλοι μου, πολλὰ περὶ τῆς ἐργασίας, καὶ περὶ τῆς προσοχῆς μὲ τὴν ὁποίαν ὁ φρόνιμος ἄνθρωπος χρεωστεῖ νὰ κυττάζῃ τὰς ὑποθέσεις του. Ἐὰν ὅμως θέλωμεν νὰ ἤμεθα βέβαιοι περὶ τοῦ καλοῦ ἀποτελέσματος, πρέπει νὰ προσθέσωμεν καὶ τὴν οἰκονομίαν.

Ἐκεῖνος ὅστις, καθ' ὅσον ἀθροίζει κέρδη, δὲν ἠξεύρει νὰ οἰκονομῇ, θ' ἀποθάνῃ χωρὶς ν' ἀφήσῃ δεκάραν, ἀφοῦ, ὅλην του τὴν ζωήν, εἶχε κολλημένην τὴν μύττην του εἰς τὴν θημονίαν. Ἀπὸ παχὺ μαγειρεῖον ἐβγαίνει λιγνὴ διαθήκη, καθὼς λέγει ὁ ἀνθρωπάκος Ῥικάρδος. *Ὁπόταν αἱ γυναῖκες διὰ τὸ σαμοβάρι ἀφίνουν τὴν ῥόκαν καὶ τὴν βελόναν, ὁπόταν οἱ ἄνδρες διὰ τὸ ποῦντσι λησμονοῦν τὴν ἀξίνην καὶ τὸ σφυρίον, αἱ περιουσίαι ἔρχονται καὶ παρέρχονται. Ἡ Ἀμερικὴ δὲν ἐπλούτισε τὴν Ἱσπανίαν, διότι τὰ ἔξοδά της ἦσαν ἀνώτερα τῶν εἰσοδημάτων της.*

Διώξατέ μου τὰ τρελλὰ ἔξοδα, καὶ τότε δὲν θὰ παραπονῆσθε τόσον οὔτε διότι οἱ καιροὶ εἶναι δύσκολοι, οὔτε διότι οἱ φόροι εἶναι βαρεῖς, οὔτε διότι τὰ ἔξοδα εἶναι μεγάλα. *Γυναῖκα, κρασί, παιγνίδι, διασκεδάσεις, κάμνουν τὸν πλοῦτον μικρὸν καὶ τὰς ἀνάγκας μεγάλας.* Καὶ πάλιν· *Μὲ ὅσα στοιχίζει ἓν ἐλάττωμα, ἀνατρέφονται δύω παιδία.* Ὀλίγον τσάϊ, ὀλίγον ποῦντσι ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρόν, τράπεζα κάπως καλήτερα προμηθευμένη, φορέματα κάπως εὐγενικώτερα, ὀλίγαι ἐκδρομαὶ καὶ διασκεδάσεις, τί τάχα μεγάλα πράγματα εἶναι, νομίζεις; Ἀλλά, φίλε μου, συλλογίσου ὅτι *τὸ ὀλίγον, συχνὰ ἐπαναλαμβανόμενον, γίνεται πολύ.* Φυλαχθῆτε πρὸ πάντων ἀπὸ τὰ μικρὰ ἔξοδα, *Μικρὴ τρύπα βυθίζει μέγα πλοῖον*, καθὼς λέγει ὁ ἀνθρωπάκος Ῥικάρδος. Καὶ πάλιν· *Ὅστις ἀγαπᾷ τὰ ὀρεκτικὰ κομμάτια, γίνεται διακονάρης.* Καὶ πάλιν· *Οἱ τρελλοὶ κάμνουν τὰ γεύματα, καὶ οἱ φρόνιμοι τὰ τρώγουν.*»

Ε'

Ὅτι ἡ εὐθηνία εἶναι ἐπικίνδυνος. Καὶ τί στοιχίζουν τὰ χρήματα.

«Ἰδοὺ ἐδῶ συναθροισμένοι ὅλοι σας, ὅπου πωλοῦνται μικρὰ καὶ νόστιμα πραγματάκια. Τὰ ὀνομάζετε *καλὰ* πράγματα, ἀλλὰ θὰ γίνουν, ἂν δὲν προσέξετε, *κακὰ* διὰ μερικοὺς ἀπὸ σᾶς. Περιμένετε ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα νὰ πωληθοῦν εὐθηνά, καὶ ἴσως πολὺ κάτω τῆς ἀξίας των· ἀλλ' ἂν δὲν ἔχετε αὐτῶν ἀνάγκην, θὰ ἦναι διὰ σᾶς ἀκριβά. Ἐνθυμηθῆτε ὅ,τι λέγει ὁ ἀνθρωπάκος Ῥικάρδος· *Ἂν ἀγοράζῃς πράγματα τῶν ὁποίων δὲν ἔχεις ἀνάγκην, γρήγορα θὰ πωλήσῃς ὅσα σοῦ εἶναι ἀναγκαῖα.* Καὶ πάλιν· *Εἰς τὰς μεγάλας εὐθηνίας συλλογίζου τί πρέπει ν' ἀγοράσῃς.* Τί ἐννοεῖ μὲ τοῦτο; Ἐννοεῖ ὅτι ἴσως ἡ εὐθηνία εἶναι μόνον κατὰ τὸ φαινόμενον, ἢ ὅτι θὰ σὲ στενοχωρήσῃ εἰς τὰ ἔξοδά σου, καὶ ἐπομένως θὰ σοῦ προξενήσῃ περισσότερον κακὸν παρὰ καλόν· διότι εἰς ἄλλο μέρος λέγει· *Ἡ εὐθηνία πολλοὺς ἀνθρώπους ἐπτώχευσε.* Καὶ πάλιν· *Τί τρέλλα! νὰ ἐξοδεύῃ κανεὶς τὰ χρήματά του, καὶ ν' ἀγοράζῃ μεταμέλειαν!* Καὶ ἐν τούτοις, ἡ τρέλλα αὐτὴ γίνεται καθ' ἡμέραν εἰς τὰς δημοπρασίας, διότι οἱ ἄνθρωποι δὲν ἐνθυμοῦνται τὸ *Ἡμερολόγιον τοῦ ἀνθρωπάκου Ῥικάρδου.* Διὰ τὴν εὐχαρίστησιν νὰ ἔχουν εἰς τὴν ῥάχιν των καλὸν φόρεμα, πόσοι ἄνθρωποι δὲν περιπατοῦν μὲ τὴν κοιλίαν ἀδειανήν, καὶ δὲν ἀφίνουν τὴν οἰκογένειάν των λιμοκτονοῦσαν! *Μετάξια καὶ ἀτλάζια, βελούδια καὶ κακούμια, σβύνουν τὸ πῦρ τῆς ἑστίας*, καθὼς λέγει ὁ ἀνθρωπάκος Ῥικάρδος.

Αὐταὶ δὲν εἶναι ἀνάγκαι τοῦ βίου· μόλις ἠμποροῦν νὰ ὀνομασθοῦν ἡδοναὶ αὐτοῦ. Καὶ ὥστόσον, ἐπειδὴ λάμπουν, πόσοι ἄνθρωποι δὲν ἐπιθυμοῦν νὰ τὰς ἀποκτήσουν; Μὲ τὰς τοιαύτας καὶ ἄλλας ἀνοησίας, οἱ λεγόμενοι κομψοπρεπεῖς καταντοῦν εἰς τὴν πτωχείαν, καὶ ἀναγκάζονται νὰ δανεισθοῦν ἀπὸ ἐκείνους τοὺς ὁποίους ἕως χθὲς ἐπεριφρονοῦσαν, οἱ ὁποῖοι ὅμως μὲ τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν οἰκονομίαν, ἠμπόρεσαν νὰ βα-

Digitized by Google

σταχθοῦν. Αὐτὸ ἀποδεικνύει φανερὰ ὅτι *χωριάτης ὀρθὸς ἀξίζει περισσότερον ἀπὸ γονατιστὸν ἄρχοντα*, καθὼς λέγει ὁ ἀνθρωπάκος Ῥικάρδος.

Ἴσως αὐτοὶ οἱ κύριοι ἐκληρονόμησαν τὴν μικράν των περιουσίαν, χωρὶς νὰ μάθουν πῶς τὴν κερδαίνουν. Ἴσως ἔλεγαν μέσα των· *Ἡμέρα εἶναι, ποτὲ δὲν θὰ κάμῃ νύκτα*. Διὰ περιουσίαν καθὼς τὴν ἰδικήν μου, τίποτε δὲν εἶναι τὸ μικρὸν αὐτὸ ἔξοδον. *Ἔβγαλε ὅμως, ἔβγαλε ἀπὸ τὸ ἀμπάρι, καὶ γλήγορα θὰ εὕρῃς τὸν πάτον*, καθὼς λέγει ὁ ἀνθρωπάκος Ῥικάρδος. *Ὅταν στειρεύσῃ τὸ πηγάδι, τότε γνωρίζεται ἡ ἀξία τοῦ νεροῦ*. Ἂν ἤκουαν τὴν συμβουλὴν τοῦ ἀνθρωπάκου, τὴν ἀξίαν αὐτὴν θὰ τὴν ἐγνώριζαν προτήτερα. *Θέλεις νὰ μάθῃς τὴν ἀξίαν τῶν χρημάτων; δοκίμασε νὰ δανεισθῇς· ὅποιος ζητεῖ δανειστήν, ζητεῖ ἀποκεφαλιστήν*, καθὼς λέγει ὁ ἀνθρωπάκος Ῥικάρδος. Τὰ αὐτὰ πρέπει νὰ εἰποῦμεν καὶ διὰ τοὺς ὅσοι δανείζουν εἰς παρομοίους ἀνθρώπους, ὅταν θέλουν νὰ λάβουν ὀπίσω τὸ ἀργύριον αὐτῶν.»

Ἕπεται συνέχεια. Σ.

ΠΩΣ ΤΡΕΦΟΜΕΘΑ

Συνέχεια· ἰδὲ σελ. 274.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΚΑΤΗ ΕΝΝΑΤΗ

Ὁ ἄνθραξ καὶ τὸ ὀξυγόνον.

Ἐφθάσαμεν, τέλος πάντων, καλή μου μαθήτρια, εἰς τὸ μυστήριον τῆς ἀναπνοῆς, εἰς τὴν ἐξήγησιν δηλ. τοῦ διατὶ ἀναπνέομεν.

Πρόσεχε δὲ πολύ, διότι σήμερον θὰ ἀπαντήσωμεν νέα καὶ πολὺ περίεργα πράγματα.

Εἰσερχόμεθα εἰς τὸ *ἀνθρακοπωλεῖον* οὕτως εἰπεῖν τοῦ σώματός μας.

Μὴ γελᾷς. Εἴδομεν ἤδη, ὅτι εἶδός τι ἐμπορίου γίνεται ἐντὸς τῶν πνευμόνων μας, καὶ ἀντικείμενον τοῦ ἐμπορίου αὐτοῦ εἶνε ὁ *ἄνθραξ*.

—Πῶς, δηλαδή; θὰ ἐρωτήσῃς, κάρβουνα ἀληθινά, καθὼς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα μεταχειρίζεται ἡ μαγείρισσά μας; Ἀλλ' ἡμεῖς δὲν ἔχομεν εἰς τὸ σῶμά μας κάρβουνα, οὔτε τρώγομεν τοιαῦτα.

Μάλιστα, κυρία μου, ἀληθινὰ κάρβουνα, καὶ τοιαῦτα κάρβουνα τρώγεις,—μὴ πρὸς κακοφανισμόν σου, παρακαλῶ.—

Τίποτε δὲν τρώγεις, χωρὶς νὰ τρώγῃς συγχρόνως καὶ ὀλίγον ἄνθρακα.

Γελᾷς καὶ πάλιν, καὶ κάμνεις κακά.

Ἂν τὸ ψωμὶ μείνῃ πολλὴν ὥραν εἰς τὸν φοῦρνον τί γίνεται;

Μαῦρον βέβαια.

Ἂν τὸ κρέας μείνῃ πολλὴν ὥραν εἰς τὴν ἐσχάραν, τί γίνεται;

Μαῦρον ἐπίσης.

Ἂν ἀφήσῃς τὰ κάστανά σου πολλὴν ὥραν εἰς τὴν φωτιάν, τί γίνονται;

Μαῦρα καὶ αὐτά.

Μαῦρα ὅλα ὡς κάρβουνα.

Αὐτὸς ὁ ἄνθραξ λοιπὸν δὲν μετέβη βέβαια ἀπὸ τὴν ἑστίαν τοῦ μαγειρείου εἰς ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα, τὸν ἄρτον, τὸ κρέας, τὰ κάστανα, ἀλλ' ὑπῆρχεν ἀναμφιβόλως ἐντὸς αὐτῶν. Δὲν ἐφαίνετο ὅμως, διότι ἦτο κρυμμένος ἐντὸς ἄλλων πραγμάτων, τὰ ὁποῖα βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον ἀφήρεσε τὸ πῦρ, καὶ τὸν ἄφησε μόνον καὶ ὁρατόν.

Ὁ ἄνθραξ, κόρη μου, εἶνε πρᾶγμα πολὺ περισσότερον διαδεδομένον παρ' ὅσον φαντάζεσαι. Ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον βλέπεις εἰς τὸ μαγειρεῖον, προέρχεται ἀπὸ τὰ ξύλα τῶν δένδρων, ὅπου ὑπάρχει ἀφθονώτερος παρὰ ἀλλοῦ. Δὲν ὑπάρχει ὅμως τεμάχιον φυτοῦ ἢ ζώου, ὅσον μικρὸν καὶ ἂν τὸ ὑποθέσῃς, τὸ ὁποῖον νὰ μὴ περιέχῃ ἄνθρακα. Εἰς τὴν σάκχαριν, εἰς τὸ κρασί, καὶ εἰς αὐτὸ ἀκόμη τὸ νερόν, τὸ ὁποῖον πίνεις, ὑπάρχει ἄνθραξ. Ὑπάρχει εἰς τὸν κάλαμον διὰ τοῦ ὁποίου γράφω αὐτὴν τὴν στιγμήν, εἰς τὸ χαρτίον ἐπὶ τοῦ ὁποίου γράφω, εἰς τὸ μανδήλιον τὸ ὁποῖον ἔχω ἐντὸς τοῦ θυλακίου μου· ἂς τὰ πλησιάσω ὅλα αὐτὰ διὰ μίαν στιγμὴν εἰς τὸ φῶς τοῦ κηρίου μου, καὶ θὰ μαυρίσουν εἰς τὴν στιγμήν, θὰ γίνουν δηλ. κάρβουνον. Καὶ εἰς αὐτὸ τὸ κηρίον ὑπάρχει ἄνθραξ, καὶ εἰς τὴν θρυαλλίδα του, καὶ εἰς τὸ ἔλαιον τοῦ λύχνου ἐπίσης· εἶνε δὲ εὐκολώτατον νὰ συνάξωμεν ὅσον θέλομεν, ἀρκεῖ μόνον νὰ θέσωμεν ἐπάνω εἰς τὸ φῶς ἓν τεμάχιον ὑαλίου, τὸ ὁποῖον θὰ μαυρίσῃ ἀμέσως.

Ἄνθραξ ὑπάρχει ἐντὸς τοῦ ἀέρος, ἄνθραξ ἐντὸς τῆς γῆς, ἄνθραξ εἰς ὅλον τὸν κόσμον.

Τόρα, ἐλπίζω, δὲν θὰ μοῦ εἰπῇς πλέον ὅτι δὲν τρώγεις ἄνθρακα. Ἀπὸ ὅλα τὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν ἐπὶ τῆς τραπέζης σου, ὅταν τρώγῃς, μόνον εἰς τὸ ἅλας δὲν ὑπάρχει ἄνθραξ.

Τὸ σῶμά μας λοιπὸν εἶνε γεμάτον ἄνθρακα, καὶ ὅ,τι τρώγομεν φέρει ἀδιακόπως νέον ἄνθρακα ἐντός του. Ἐπειδὴ δέ, καθὼς ἄλλοτε σοῦ ἔλεγον, τὸ αἷμα σαρώνει ἀδιακόπως τὸ παλαιὸν καὶ ἄχρηστον ὑλικὸν καὶ φέρει νέον, ὁ παλαιὸς καὶ ἄχρηστος ἄνθραξ παρασύρεται ἐπίσης ὑπὸ τοῦ αἵματος. Φέρεται εἰς τοὺς πνεύμονας, καὶ ἐκεῖ παραδίδεται εἰς τὸν ἀέρα, ὅστις τὸν χρειάζεται διὰ μίαν πολὺ περίεργον ἐργασίαν, περὶ τῆς ὁποίας θὰ σοῦ ὁμιλήσω ἀργότερα.

Ἀντὶ δὲ τοῦ παλαιοῦ αὐτοῦ καὶ ἀχρήστου ἄνθρακος, ὁ ἀὴρ δίδει εἰς τὸ αἷμα ἄλλο τι πρᾶγμα χρησιμώτατον εἰς αὐτὸ καὶ ἀπαραίτητον, χωρὶς τὸ ὁποῖον δὲν δύναται τὸ αἷμα νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰ ὄργανα τοῦ σώματος, διότι κανὲν τότε δὲν ἤθελεν ἀναγνωρίσει καὶ σεβασθῇ τὴν ἐξουσίαν του.

Digitized by Google

Τοιουτοτρόπως καὶ ὁ ἀνθρακοπώλης πηγαίνει εἰς τὴν ἀγοράν, πωλεῖ τὰ κάρβουνά του καὶ λαμβάνει ἀντ' αὐτῶν χρήματα. Ἂν ἐπέστρεφεν εἰς τὴν οἰκίαν χωρὶς χρήματα, φαντάζεσαι τί ἤθελε τοῦ ψάλει ἡ σύζυγός του;

Ἀλλὰ ποῖον εἶνε τὸ ἀπαραίτητον αὐτὸ καὶ πολύτιμον πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον λαμβάνει τὸ αἷμα εἰς ἀντάλλαγμα;

Τὸ ΟΞΥΓΟΝΟΝ.

Διατήρησε τὸ ὄνομά του μὲ σεβασμὸν εἰς τὴν μνήμην σου, διότι ἔχομεν ἐνώπιόν μας τὸν ἀληθῆ τοῦ κόσμου ἡγεμόνα, πολὺ ἀνώτερον τοῦ ἄνθρακος. Τὸ ἥμισυ τοὐλάχιστον τῆς σφαίρας μας οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ *ὀξυγόνον*, καὶ ὅμως πολλοὶ ἄνθρωποι οὐδὲ κατ' ὄνομα κἂν τὸ γνωρίζουσι.

Τὸ ἓν πέμπτον τοῦ ἀέρος, ὅστις περικυκλώνει τὴν σφαῖράν μας, καὶ ὅστις ἐκτείνεται, καθὼς τὴν ἄλλην ἑβδομάδα σοῦ ἔλεγον, εἰς ὕψος τεσσαράκοντα ὀκτὼ χιλιάδων μέτρων, δὲν εἶνε τίποτε ἄλλο ἢ ὀξυγόνον.

Ὅλα τὰ ὕδατα τῆς γῆς, θάλασσαι, λίμναι, ποταμοί, νερὸν βρόχινον, κ.τ.λ., σύγκεινται κατὰ τὰ ὀκτὼ ἔννατα ἀπὸ ὀξυγόνον· τὸ δὲ ἄλλο ἔννατον εἶνε ἓν ἄλλο σῶμα, περὶ τοῦ ὁποίου θὰ ὁμιλήσωμεν τὴν προσεχῆ ἑβδομάδα, ὀνομαζόμενον *ὑδρογόνον*.

Ἡ γῆ μας ὁλόκληρος, ὅσον βαθέως καὶ ἂν προχωρήσῃ τις, εἶνε ζυμωμένη μὲ ὀξυγόνον καὶ ὅ,τι ὑπάρχει ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας της, ὄρη, δένδρα, πεδιάδες, κοιλάδες, πόλεις, οἰκίαι, εἶνε παραγεμισμέναι μὲ ὀξυγόνον. Ἀρκεῖ νὰ σοῦ εἴπω μόνον, ὅτι οἱ λίθοι αὐτοί, ἐκ τῶν ὁποίων κτίζομεν τὰς οἰκίας μας, ἀποτελοῦνται κατὰ τὸ ἥμισυ ἀπὸ ὀξυγόνον, καὶ ὁ πρῶτος τυχὼν χημικὸς δύναται νὰ σὲ πείσῃ ὀφθαλμοφανῶς δι' ἑνὸς πειράματος.

Τὸ σῶμά σου αὐτὸ ἤθελε καταντήσει ἓν μικρότατον πρᾶγμα, ἂν ἐστερεῖτο αἴφνης ὅσον ὀξυγόνον περιέχει.

Αὐτὸ λοιπὸν εἶνε τὸ πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον παραλαμβάνει τὸ αἷμα, ὅταν δίδῃ εἰς τὸν ἀέρα τὸν ἄχρηστον καὶ παλαιὸν ἄνθρακα τοῦ σώματός μας. Ἡ ἀνταλλαγὴ δὲ αὕτη γίνεται, καθὼς προείπομεν, ἐντὸς τῶν μικρῶν κυψελῶν τῶν πνευμόνων μας, καὶ χάρις εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν αὐτὴν ἐπιστρέφει τὸ αἷμα εἰς τὴν καρδίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὰ ὄργανά μας μὲ τὸ ὡραῖον ἐκεῖνο ῥοδόχρουν χρῶμα, τὸ ὁποῖον διακρίνει τὸ ἀρτηριακὸν αἷμα ἀπὸ τὸ φλεβικόν.

Τὸ ὀξυγόνον αὐτό, τὸ ὁποῖον λαμβάνει παρὰ τοῦ ἀέρος, τὸ ἐξοδεύει τὸ αἷμα δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ, διατρέχον τὸ σῶμά μας.

Εἰς τί ὅμως χρησιμεύει; Μήπως τυχὸν τὸ ὀξυγόνον εἶνε καὶ αὐτὸ κανὲν ὑλικόν, ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα χρειάζονται οἱ μικροὶ ἐργάται τοῦ σώματός μας;

Διόλου. *Δὲν ζῇ κανεὶς μὲ τὸν ἀέρα*, λέγει ἡ παροιμία, καὶ ὁ ἀὴρ δὲν μᾶς τρέφει βεβαίως, μολονότι δὲν δυνάμεθα νὰ ζήσωμεν καὶ χωρὶς ἀέρα. Τοὐναντίον μάλιστα, ὄχι μόνον δὲν τρέφει τὰ ὄργανά μας τὸ ὀξυγόνον, ἀλλὰ τὰ τρώγει μάλιστα, καὶ ἡ τροφή μας χρησιμεύει ἀκριβῶς εἰς τὸ νὰ χορταίνῃ τὴν ἀχόρταγον ὄρεξίν του. Ἂν δὲ ἡμεῖς παύσωμεν νὰ τρώγωμεν δι' ὁποιονδήποτε λόγον, αὐτὸ ἐξακολουθεῖ νὰ τρώγῃ, καὶ διὰ τοῦτο ὅσοι ἀποθνήσκουν τῆς πείνης εἶνε τόσον ἰσχνοί. Ὁ ἀὴρ τοὺς ἔφαγεν ἐσωτερικῶς.

Τώρα πρέπει νὰ σταματήσω ἐδῶ, διὰ μίαν στιγμήν, καὶ πρὶν προχωρήσωμεν νὰ σοῦ ὁμιλήσω περὶ ἑνὸς ἄλλου πράγματος—μάντευσε περὶ τίνος;—Περὶ τοῦ πυρός.

— Καὶ τί κοινόν, θὰ ἐρωτήσῃς, μεταξὺ ἀναπνοῆς καὶ πυρός;

Πολὺ τὸ κοινόν, κυρία μου· καὶ θὰ τὸ ἴδῃς τὴν ἄλλην ἑβδομάδα.

Ἕπεται συνέχεια. ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΛΑΧΟΣ.

ΑΠΟΔΗΜΙΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΟΛΟΝ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 279.

Ζ'

Ἀλλὰ πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως οἱ κάτοικοι τοῦ *Τέγετωφ* παρεστάθησαν εἰς θλιβερὰν τελετήν. Ὁ μηχανικὸς Κρὶς ἀπέθανεν ἕνεκα πνευμονικοῦ νοσήματος τὸ ὁποῖον εἶχε δεινώσει ἡ στομακάκη. Καὶ ἡ μὲν κηδεία ἐγένετο ἐπικρατούσης θυέλλης χιόνος, τὸ δὲ σῶμα ἀπετέθη μεταξὺ μαρμάρων καὶ τὸ μνῆμα ἐστέφθη δι' ἁπλοῦ σταυροῦ, οὗτινος ἡ θέα ἴσως προξενήσῃ ποτὲ θαυμασμὸν εἰς περιηγητήν τινα πλανηθέντα εἰς τὰς ἐρήμους ἐκείνας. Σημειωτέον δὲ ὅτι μόνον τὸν θάνατον τοῦτον ἐδοκίμασαν μετὰ δύο διαχειμασίας ἐν μέσῳ τῶν πλέον κατεψυγμένων βορείων χωρῶν.

Καὶ φαίνεται μὲν ὅτι ὅσον πλέον προχωρεῖ τις πρὸς τὸν πόλον, τοσοῦτον ἐπιτείνεται καὶ τὸ ψῦχος, δὲν ἔχει ὅμως οὕτω τὸ πρᾶγμα· διότι ὁ Πάρρε εἰς ἓν τῶν ταξειδίων του εὗρε τὸν πόλον τοῦ ψύχους εἰς τὰ πέριξ τοῦ 79ου βαθμοῦ τοῦ πλάτους, οὐ μακρὰν τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ φέροντος τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Εἰς ταύτην τὴν ζώνην ὁ *Τέγετωφ* ἐπέρασε κατὰ συνέχειαν δύο χειμῶνας. Ἐὰν ἕνεκα τῶν περιστάσεων οἱ ἐρευνηταὶ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κάμουν μακρὰς ἐκδρομάς, ἔλαβον ὅμως ὅλα τὰ ὑγειονομικὰ μέτρα ὅσα ἀπαιτεῖ τὸ κλίμα. Ἰδοὺ τί ἔγραφε περὶ τούτου ὁ γάλλος ὑποπλοίαρχος Βελλότ·

«Τὴν ἀσφάλειαν τοῦ ἀποδημητοῦ καὶ αὐτὴν αὐτοῦ τὴν ὕπαρξιν ἐγγυᾶται πλῆθος προφυλάξεων, αἱ ὁποῖαι δὲν φαίνονται παιδαριώδεις διὰ τοὺς δυναμένους νὰ ἐκτιμήσωσι τὴν ὠφέλειαν

Digitized by Google

αὐτῶν. Δὲν εἶναι ἀνάγκη ὅπως προφυλαχθῇ τις ἀπὸ τοῦ ψύχους νὰ σκεπάζεται πολὺ μὲ θερμὰ σκεπάσματα προκαλοῦντα ἄφθονον ἱδρῶτα, διότι ἅμα ςαθεὶς πρὸς μικράν τινα ἀνάπαυσιν, ὁ ἱδρὼς μεταβάλλεται εἰς πάγον, ἔστω καὶ ἐλαχίστη ἡ ψυχρότης τῆς θερμοκρασίας. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον εἶναι προτιμητέα τὰ ἐκ δέρματος ἐλάφου ἐνδύματα, ὡς ὄντα ἐλαφρὰ καὶ στεγανά. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ στεγανότης φέρει ἱδρῶτα, μόλις ᾐσθανόμεθα ἐφίδρους τὰς χεῖρας καὶ ἀπεβάλλομεν τὰ χειρόκτια, ἕως οὗ τὸ ψῦχος ἐβίαζεν ἡμᾶς νὰ φορέσωμεν ἐκ νέου αὐτά. Τοῦτ' αὐτὸ ἐπράττομεν καὶ διὰ τὴν κεφαλήν. Ἀλλὰ καὶ μὲ ὅλας ταύτας τὰς προφυλάξεις, ἐστεγνόναμεν καθ' ἑσπέραν τάς τε κάλτας καὶ τὰ χειρόκτια ἡμῶν, βάλλοντες αὐτὰ ἐπὶ τοῦ στήθους ἢ ὑπὸ τὰς μασχάλας. Καὶ τοῦτο μὲν δὲν εἶναι ὑγιεινὸν, ἀλλὰ δὲν εἴχομεν πῶς ἄλλως νὰ πράξωμεν. Εὔκολα δὲ ἐννοεῖται πόσον ταχέως ἀποκτᾷ τις ἕνεκα τούτου ῥευματισμούς. Προσβάλλει δὲ τὸ ψῦχος πλέον τῶν ἄλλων μερῶν τοῦ προσώπου τὴν ῥῖνα καὶ τὰ χείλη· ἕνεκα ὅμως τῶν ἀναπτυσσομένων ἀτμῶν δὲν εἶναι φρόνιμον νὰ σκεπάζωνται. Ὅσοι δὲ ἐξ ἡμῶν τὰ ἐσκέπασαν, δὲν ἐδυνήθησαν νὰ τὰ ἀνοίξωσιν εἰμὴ τὸ ἑσπέρας. Ἀδύνατον νὰ φαντασθῇ τις πόσον πονεῖ τὸ σῶμα ὅταν τὸ θερμόμετρον καταβαίνῃ 34 βαθμοὺς ὑπὸ τὸ 0. Ὁμοιάζει ὁ πόνος πρὸς τὸν τοῦ μαστιγουμένου διὰ δερματίνων λωρίων· διαδέχεται δὲ αὐτὸν νάρκωσις, τῆς ὁποίας διαρκούσης τὰ προσβληθέντα μέρη γίνονται μαλακά· τὸ αἷμα ἀποσύρεται, ἂν δὲ λευκανθῶσι, τετέλεσται, διότι ἡ λευκότης σημαίνει ὅτι ἐπάγωσαν διὰ παντός. Ἐνίοτε ἐβιαζόμεθα νὰ σταματήσωμεν ἵνα παρατηρήσωμεν ἀλλήλους, διότι ὁ παθὼν, ἕνεκα ἰδίως τῆς ναρκώσεως, δὲν αἰσθάνεται τὴν καιρίαν προσβολήν.

»Ὁσάκις ὁ ἄνεμος ἦτο πολλὰ σφοδρὸς, μόνον καταφύγιον εἴχομεν τὴν πρὸς αὐτὸν στροφὴν τῶν νώτων· ἡ χιὼν ὅμως εἰσέδυεν εἰς τὸν λαιμὸν, εἰς τοὺς ῥώθωνας καὶ μάλιστα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς, τῶν ὁποίων ἐκόλλα πολλάκις τὰ βλέφαρα.»

Πάντες οἱ ἀποδημήσαντες εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα συνομολογοῦσι τὰ φρικτὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἀνέμου. Ὁσάκις φυσᾷ, οὔτε ἔνδυμα σὲ προφυλάττει, οὔτε γενναιότης· πρέπει νὰ ἀνεγείρῃς καλύβην ἐκ χιόνος καὶ νὰ καθήσῃς ἐν αὐτῇ ἕως οὗ περάσῃ. Ἂν πράξῃς ἄλλως, ἔσο βέβαιος ὅτι θὰ παγώσῃς.

Εἰς ταύτας τὰς βασάνους καὶ εἰς τούτους τοὺς κινδύνους ἐξετέθησαν οἱ ἐπιχειρήσαντες τὴν ἀποδημίαν ταύτην χάριν τῆς ἐπιστήμης.

Ἕπεται συνέχεια. L. ROZIER.

Ἡ μεγαλητέρα γέφυρα τοῦ κόσμου εἶνε ἡ τοῦ σιδηροδρόμου τοῦ ἄγοντος ἀπὸ Μοβίλης εἰς Μοντγομερὴ, ἥτις διέρχεται τοὺς ποταμοὺς Τένσαν καὶ Μοβίλην. Ἔχει ἡ γέφυρα αὐτὴ 24 χιλιομέτρων μῆκος, εἶνε δὲ ξυλίνη, ὑποβασταζομένη ὑπὸ κυλινδρικῶν σιδηρῶν στύλων, οἵτινες καὶ αὐτοὶ ἐρείδονται ἐπὶ χονδρῶν πασσάλων ἐμπηγμένων εἰς τὴν ἄμμον. Συνετελέσθη δὲ εἰς διάστημα τριῶν ἐτῶν καὶ ἐστοίχισεν 7,500,000 φράγκα.

Ο ΠΑΣΑΣ ΒΟΣΚΟΣ

Τουρκικὸν διήγημα ὑπὸ Ἐδουάρδου Λαβουλαί.

Ἦτο ποτὲ εἰς Βαγδάτιον εἷς πασᾶς, τὸν ὁποῖον ὁ σουλτάνος πολὺ ἠγάπα, οἱ δὲ ὑπήκοοί του πολὺ ἐφοβοῦντο. Ὁ Ἀλῆς (οὕτως ὠνομάζετο) ἦτο ἀληθὴς μουσουλμάνος, Τοῦρκος ὡς τοὺς παλαιοὺς ἐκείνους. Μόλις κατὰ τὴν χαραυγὴν ἠδύνατο νὰ διακρίνῃ μίαν λευκὴν κλωστὴν ἀπὸ μίαν μαύρην, ἔστρωνε κατὰ γῆς ἕνα τάπητα καὶ στρέφων τὸ πρόσωπον πρὸς τὴν Μέκκαν ἔκαμνεν εὐλαβῶς τὰς καθάρσεις του καὶ τὰς προσευχάς του. Μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν θρησκευτικῶν τούτων καθηκόντων του, δύο μαῦροι δοῦλοι, μὲ ἐνδύματα ἐρυθρὰ, τῷ ἔφερον τὸ *τσιμπούκιον* καὶ τὸν καφέν. Ὁ Ἀλῆς ἐκάθητο σταυροποδητὶ εἰς ἓν ἀνάκλιντρον καὶ ἔμενεν οὕτω καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν. Ἡ διοίκησίς του συνίστατο εἰς τὸ νὰ πίνῃ βραδέως καφὲν τῆς Ἀραβίας μαῦρον, πικρὸν καὶ θερμότατον καὶ νὰ ῥοφᾷ νωχελῶς καπνὸν τῆς Σμύρνης ἐκ μακροῦ *ναργιλὲ*, νὰ κοιμᾶται, νὰ μὴ κάμῃ τίποτε καὶ ἔτι ὀλιγώτερον νὰ σκέπτεται. Εἶναι ἀληθὲς ὅμως, ὅτι κατὰ μῆνα διαταγὴ ἀπὸ τὸ Σταμποὺλ τὸν προσεκάλει νὰ στείλῃ εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ σουλτάνου ἓν ἑκατομμύριον γρόσια, τὸν φόρον τοῦ πασαλικίου του· κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ ἀγαθὸς Ἀλῆς, παραιτῶν τὴν συνήθη ἀπραξίαν του, διέτασσε νὰ προσέλθωσιν ἐνώπιόν του οἱ πλουσιώτεροι ἔμποροι τοῦ Βαγδατίου καὶ τοὺς ἐζήτει εὐγενῶς δύο ἑκατομμύρια γρόσια. Οἱ ταλαίπωροι ἐκεῖνοι ὕψωνον τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανὸν, ἐκτύπων τὸ στῆθός των, ἀπέσπων τὰς τρίχας τοῦ γενείου των καὶ μετὰ κλαυθμῶν ἔλεγον ὅτι δὲν ἔχουν οὔτε ἕνα *παρᾶν*· ἐπεκαλοῦντο δὲ τὸ ἔλεος τοῦ πασᾶ καὶ τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ σουλτάνου. Τότε ὁ Ἀλῆς ἐξακολουθῶν νὰ πίνῃ τὸν καφέν του, διέτασσε ῥαβδισμοὺς εἰς τοὺς πόδας των· οὕτω δὲ ἠναγκάζοντο νὰ τῷ φέρωσι τὰ χρήματα ἐκεῖνα τὰ ἀνύπαρκτα, τὰ ὁποῖα ἐν τούτοις κατώρθουν πάντοτε νὰ εὑρίσκωσιν ἐπὶ τέλους. Ἀφ' οὗ ἐμέτρει τὸ ποσὸν, ὁ πιςὸς διοικητὴς ἔςελλε τὸ ἥμισυ εἰς τὸν σουλτάνον, τὸ δὲ ἄλλο ἥμισυ ἔρριπτεν εἰς τὸ ταμεῖόν του, καὶ ἀκολούθως ἐπανελάμβανε τὸν ναργιλέν του. Ἐνίοτε μόνον κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἂν καὶ ἦτο πολὺ ὑπομονητικὸς, παρεπονεῖτο διὰ τὰς φροντίδας καὶ τοὺς κόπους, τοὺς

Digitized by Google

ὁποίους ἔχουσι τὰ μεγαλεῖα καὶ αἱ ἐξουσίαι· ἀλλὰ τὴν ἐπαύριον ἐλησμόνει καλοκἀγάθως τὰ πάντα, καὶ τὸν ἐπόμενον μῆνα εἰσέπραττε τὸν φόρον μὲ τὴν αὐτὴν γαλήνην καὶ τὴν αὐτὴν αὐταπάρνησιν. Ἦτο ὁ τύπος καὶ ὁ ὑπογραμμὸς τῶν πασάδων.

Μετὰ τὸ τσιμπούκιον, τὸν καφὲν καὶ τὰ χρήματα πλειότερον παντὸς ἄλλου εἰς τὸν κόσμον ἠγάπα ὁ Ἀλῆς τὴν θυγατέρα του, τὸ *Θέλγητρον τῶν ὀφθαλμῶν*. Καὶ εἶχε δίκαιον νὰ τὴν ἀγαπᾷ, διότι εἰς αὐτὴν ὡς εἰς ζῶντα καθρέπτην, ὁ Ἀλῆς ἀνεγνώριζε τὸν ἑαυτόν του μὲ ὅλας του τὰς ἀρετάς. Νωχελὴς ἅμα καὶ ὡραία, τὸ *Θέλγητρον τῶν ὀφθαλμῶν* δὲν ἠδύνατο νὰ κάμῃ ἓν βῆμα, ἂν τρεῖς θεράπαιναι δὲν ἦσαν παρ' αὐτῇ ἕτοιμαι νὰ ἐκτελέσωσι πᾶσάν της θέλησιν· μία μαύρη δούλη εἶχε τὴν ἐπιμέλειαν τῆς κόμης καὶ τοῦ καλλωπισμοῦ της, ἑτέρα κιτρίνη ἐκράτει πρὸ αὐτῆς τὸ κάτοπτρον ἢ τὴν ἀέριζε καὶ ἑτέρα μαύρη τὴν διεσκέδαζε διὰ τῶν μορφασμῶν της, ἀπολαμβάνουσα τὰς θωπείας ἢ τὰ κτυπήματα τῆς κυρίας της, κατὰ τὴν διάθεσιν εἰς ἣν αὐτὴ εὑρίσκετο. Ἑκάστην πρωΐαν ἡ κόρη τοῦ πασᾶ ἐξήρχετο ἐπὶ ἑνὸς *αραμπᾶ*, ἁμαξίου ὑπὸ βοῶν συρομένου· ἐπορεύετο εἰς τὸ λουτρόν, ὅπου ἔμενε τρεῖς ὥρας, καὶ τὸν ἐπίλοιπον καιρὸν κατηνάλισκεν εἰς ἐπισκέψεις, μόνην ἀσχολίαν ἔχουσα νὰ τρώγῃ γλυκύσματα, νὰ πίνῃ σορβέτια, νὰ θεᾶται τὰς χορευτρίας καὶ νὰ χλευάζῃ τὰς καλλίστας φίλας της. Ἀφ' οὗ τοσοῦτον καλῶς διῆγε τὴν ἡμέραν της, ἐπέστρεφεν εἰς τὸ παλάτιον, ἠσπάζετο τὸν πατέρα της καὶ ἐκοιμᾶτο ὕπνον ἄνευ ὀνείρων. Ἡ ἀνάγνωσις, ἡ σκέψις, τὸ κέντημα, ἡ μουσικὴ ἦσαν κοπιαστικαὶ ἀσχολίαι, τὰς ὁποίας τὸ *Θέλγητρον τῶν ὀφθαλμῶν* ἐθεώρει ἁρμοζούσας μόνον εἰς τὰς ὑπηρετρίας της. Ὅταν τις ἦναι νέα, ὡραία, πλουσία καὶ κόρη τοῦ πασᾶ, ἐγεννήθη διὰ νὰ διασκεδάζῃ. Καὶ τί διασκεδαστικώτερον καὶ ἐνδοξώτερον ἀπὸ τὴν ἀεργίαν καὶ τὴν ἀνάπαυσιν; Οὕτω σκέπτονται οἱ Τοῦρκοι· ἀλλὰ καὶ πόσοι χριστιανοὶ δὲν ὁμοιάζουσι τοὺς Τούρκους κατὰ τοῦτο!

Ἀλλ' εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἡ χαρὰ δὲν μένει ἄμικτος λύπης· διότι ἄλλως ἡ γῆ θὰ μᾶς ἔκαμνε νὰ λησμονῶμεν τὸν οὐρανόν. Πικρὰ πεῖρα ἀπέδειξε τὴν ἀλήθειαν τοῦ ἀξιώματος τούτου εἰς τὸν Ἀλῆν. Μίαν ἡμέραν εἰσπράξεως φόρου ὁ δραστήριος πασᾶς, ὀλιγώτερον ἔξυπνος τοῦ συνήθους, διέταξε κατὰ λάθος νὰ δείρωσιν ἕνα Ἕλληνα ραγιάν, προστατευόμενον ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας. Ὁ δαρεὶς ἐκραύγασε, καὶ ἦτο δικαίωμά του· ἀλλ' ὁ Ἄγγλος πρόξενος, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἴσως κακοκοιμηθῇ, ἐκραύγασε δυνατώτερον, καὶ ἡ Ἀγγλία, ἡ ὁποία οὐδέποτε κοιμᾶται, ἀκόμη δυνατώτερον. Ἐβόησε τὸ κοινοβούλιον, αἱ ἐφημερίδες ἐξανέστησαν καὶ γενικὴ κατακραυγὴ καὶ ἀπειλαὶ ἠγέρθησαν κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τοσοῦτος θόρυβος διὰ πρᾶγμα τοσούτῳ μικρὸν ἐκούρασε τὸν σουλτάνον, καὶ μὴ δυνάμενος ν' ἀπαλλαγῇ τῆς πιστῆς συμμάχου του, ἣν ἐφοβεῖτο, εὗρεν εὐκολώτερον ν' ἀπαλλαγῇ τοῦ πιστοῦ του πασᾶ, ἀθώου αἰτίου ὅλου ἐκείνου τοῦ πατάγου. Ἡ πρώτη ἰδέα ἡ ὁποία ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος, ἦτο νὰ στραγγαλίσῃ τὸν παλαιόν της φίλον. Ἀλλ' ἐσκέφθη ὕστερον ὅτι ἡ βάσανος ἑνὸς μουσουλμάνου θὰ ἐχαροποίει πολὺ καὶ θὰ καθίστα ἀλαζόνας τοὺς σκύλους χριστιανούς, οἵτινες ἀείποτε ὑλακτοῦσιν. Οὕτω δὲ ἐν τῇ ἀπείρῳ ἐπιεικείᾳ Του, ὁ ἀρχηγὸς τῶν πιστῶν ἠρκέσθη νὰ διατάξῃ νὰ ρίψωσι τὸν πασᾶν εἰς καμμίαν ἐρημίαν καὶ νὰ τὸν ἀφίσωσιν ἐκεῖ ν' ἀποθάνῃ τῆς πείνης.

Κατ' εὐτυχίαν τοῦ Ἀλῆ ὁ διάδοχος καὶ δικαστής του ἦτο γέρων πασᾶς, οὗ ἡ ἡλικία ἐμετρίαζε τὸν ζῆλον καὶ ὅστις ἐγνώριζεν ἐκ πείρας ὅτι ἡ θέλησις τοῦ σουλτάνου δὲν εἶναι σταθερὰ πάντοτε καὶ ἀμετάβλητος. Ἐσυλλογίσθη ὅτι ἴσως ποτὲ ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ἠδύνατο νὰ λυπηθῇ διὰ τὸν θάνατον φίλου της παλαιοῦ, καὶ νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ δι' ἐπιείκειαν, ἥτις ὁμολογουμένως δὲν θὰ τῷ ἐκόστιζε τίποτε. Προσεκάλεσε λοιπὸν μυστικῶς τὸν Ἀλῆν καὶ τὴν κόρην του, τοῖς ἔδωκεν ἐνδύματα δούλων καί τινα γρόσια, καὶ τοὺς προειδοποίησεν ὅτι ἐὰν τὴν ἐπαύριον ἤθελον εὑρεθῇ εἰς τὸ πασαλίκι ἢ ἐὰν ποτε ἤθελεν ἀκουσθῇ τὸ ὄνομά των, θὰ τοὺς ἐκρέμα ἢ θὰ τοὺς ἀπεκεφάλιζεν. Ὁ Ἀλῆς τὸν ηὐχαρίστησεν ἐπὶ τῇ τοσαύτῃ αὐτοῦ ἀγαθότητι καὶ μετὰ μίαν ὥραν ἀνεχώρησε μετά τινος κιρβανίου μεταβαίνοντος εἰς Συρίαν. Ἀφ' ἑσπέρας διελαλήθη εἰς τὰς ὁδοὺς τοῦ Βαγδατίου ἡ πτῶσις καὶ ἡ ἐξορία τοῦ πασᾶ, καὶ γενικὴ χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις κατέλαβε πάντας. Πανταχοῦ ἀνύμνουν τὸ φιλοδίκαιον τοῦ σουλτάνου καὶ τὴν μέριμναν περὶ τῶν ὑπηκόων του, ἐπαγρυπνοῦντος ἀκαταπαύστως ἐπὶ τῶν ταλαιπωριῶν αὐτῶν. Διὰ τοῦτο κατὰ τὸν ἐπιόντα μῆνα, ὅτε ὁ νέος πασᾶς, ὅστις εἶχε τὴν χεῖρα ὀλίγῳ βαρεῖαν, ἐζήτησε δύο καὶ ἥμισυ ἑκατομμύρια γρόσια, ὁ ἀγαθὸς λαὸς τοῦ Βαγδατίου ἐπλήρωσε προθυμότατα, θεωρῶν ἑαυτὸν εὐτυχῆ ὅτι ἐλυτρώθη τέλος ἀπὸ τοὺς ὄνυχας τοῦ ληστοῦ, ὅστις ἐπὶ τοσαῦτα ἔτη τὸν ἐγύμνου ἀτιμωρητεί.

Εἶναι μὲν πολὺ καλὸν νὰ λυτρώσῃ τις τὴν κεφαλήν του, ἀλλὰ τοῦτο μόνον δὲν φθάνει· πρέπει τις καὶ νὰ ζήσῃ, καὶ τοῦτο εἶναι πολὺ δύσκολον καὶ κοπιαστικὸν εἰς ἄνθρωπον συνειθισμένον νὰ τρέφηται ἐκ τῆς ἐργασίας καὶ τῶν χρημάτων τῶν ἄλλων. Φθὰς εἰς Δαμασκόν, ὁ Ἀλῆς εὑρέθη ἄνευ πόρου ζωῆς. Ἄγνωστος καὶ ξένος, ἄνευ φίλων, ἄνευ συγγενῶν, ἀπέθνησκε τῆς πείνης, καί, τὸ σκληρότατον δι' ἕνα πατέρα, ἔβλεπε τὴν κόρην του ὠχριῶσαν καὶ φθίνουσαν παρ' αὐτῷ. Τί νὰ κάμῃ εἰς τὸ ἔπακρον τοῦτο σημεῖον τῆς δυστυχίας καταντήσας; Νὰ τείνῃ

Digitized by Google

τὴν χεῖρα ἐπαιτῶν; Ἀλλὰ τοῦτο ἐθεώρει ἀνάξιον δι' ἄνδρα, ὅστις χθὲς ἔτι εἶχεν ὁλόκληρον λαὸν κύπτοντα καὶ γονυκλινῆ πρὸ αὐτοῦ. Νὰ ἐργασθῇ; Ὁ Ἀλῆς ἔζησε μέχρι τοῦδε πάντοτε εὐγενῶς, καὶ οὐδὲν ἔργον ἐγνώριζεν. Ὅλον τὸ μυστικόν του, ὅταν εἶχεν ἀνάγκην χρημάτων, συνίστατο εἰς τὸ νὰ συλλαμβάνῃ καὶ νὰ δέρῃ τοὺς ἀνθρώπους· ἀλλ' ὅπως ἐξασκῇ κανεὶς ἐν εἰρήνῃ τὴν ἔντιμον ταύτην ἐργασίαν πρέπει νὰ ἦναι πασᾶς καὶ νὰ ἔχῃ φιρμάνιον τοῦ σουλτάνου. Πᾶς ἄλλος διατρέχει μυρίους κινδύνους καὶ συλλαμβανόμενος ἀπαγχονίζεται, ὡς ληστής. Εἰς τοὺς πασάδες δὲν ἀρέσκει παντάπασιν ὁ συναγωνισμὸς, καὶ τοῦτο ὁπωσοῦν ἐγνώριζεν ὁ Ἀλῆς· διότι ὅταν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐκρέμα κανένα, ἔχοντα τὴν αὐθάδειαν νὰ σφετερίζηται τὰ δικαιώματά του ληστεύων τοὺς ὑπηκόους του, ἐθεώρει τοῦτο ὡς τὴν ἀρίστην τοῦ βίου του πρᾶξιν.

Μίαν ἡμέραν, καθ' ἣν δὲν εἶχε φάγει καὶ καθ' ἣν τὸ *Θέλγητρον τῶν ὀφθαλμῶν*, ἐξηντλημένη ὑπὸ τῆς πείνης δὲν ἠδύνατο νὰ ἐγερθῇ τῆς ψιάθου, ἐφ' ἧς κατέκειτο, ὁ Ἀλῆς, περιτρέχων τὰς ὁδοὺς τῆς Δαμασκοῦ ὡς λύκος πεινασμένος, εἶδεν ἀνθρώπους, βαστάζοντας ἐπὶ τῆς κεφαλῆς λαγήνους πλήρεις ἐλαίου καὶ φέροντας αὐτὰς εἴς τινα ἀποθήκην μικρὸν ἀπέχουσαν. Εἰς τὴν εἴσοδον τῆς ἀποθήκης ἦτο εἷς ὑπάλληλος, ὅστις ἐπλήρωνεν εἰς ἕκαστον ἀχθοφόρον ἕνα παρὰν δι' ἕκαστον δρόμον. Ἡ θέα τοῦ μικροῦ ἐκείνου χαλκίνου κερματίου ἐπέφερε ῥῖγος εἰς τὸν πρώην πασᾶν. Ἔλαβε τὴν σειράν του εἰς τὴν γραμμὴν τῶν ἀχθοφόρων καὶ ἀναβὰς στενήν τινα κλίμακα, ἐφορτώθη μέγαν τινὰ ἀμφορέα, τὸν ὁποῖον μόλις καὶ μετὰ βίας ἠδύνατο νὰ κρατῇ ἐν ἰσορροπίᾳ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του καὶ βαστάζων αὐτὸν ἔτι δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν.

Μὲ συμμαζευμένον τὸν λαιμὸν, τοὺς ὤμους ὑψωμένους καὶ τεταμένον τὸ μέτωπον, κατήρχετο ὁ Ἀλῆς βραδέως τὴν κλίμακα, ὅταν εἰς τὴν τρίτην βαθμίδα ᾐσθάνθη τὸ φορτίον του κλῖνον πρὸς τὰ ἔμπροσθεν. Ἔκλινε τότε πρὸς τὰ ὄπισθεν, ἀλλ' ὁ ποῦς του ὠλίσθησε καὶ ὁ Ἀλῆς ἐκυλίσθη μέχρι τοῦ πέρατος τῆς κλίμακος, μετὰ τῶν τεμαχίων τοῦ θραυσθέντος ἀμφορέως, ἐν ᾧ κύματα ἐλαίου κατέκλυσαν αὐτόν. Κατῃσχυμένος ἠγείρετο ἐκ τῆς πτώσεώς του, ὅτε ᾐσθάνθη νὰ συλλαμβάνῃ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ αὐχένος ἡ χεὶρ τοῦ ὑπαλλήλου τῆς οἰκίας.

—Κακορρίζικε, τῷ εἶπεν οὗτος, πλήρωσέ μου γρήγορα πενῆντα γρόσια διὰ τὴν ζημίαν ὅπου ἔκαμες καὶ κρημνίσου ἀπ' ἐδῶ! Ὅταν δὲν 'ξεύρῃς μίαν τέχνην δὲν πρέπει νὰ καταπιάνεσαι.

— Πενῆντα γρόσια, ἀντεῖπεν ὁ Ἀλῆς, πικρῶς μειδιῶν. Καὶ ποῦ νὰ τὰ εὕρω; Δὲν ἔχω οὔτε ἕνα παρᾶν.

— Ἂν δὲν πληρώνῃ τὸ πουγγί σου, ἂς πληρώσῃ τὸ πετσί σου, εἶπεν ὁ ὑπάλληλος ἄνευ ἐνδοιασμοῦ.

Καὶ εἰς ἓν νεῦμά του τέσσαρες στιβαροὶ βραχίονες συνέλαβον τὸν Ἀλῆν, τὸν ἔρριψαν κατὰ γῆς καὶ ἐπέρασαν τοὺς πόδας του διὰ μέσου δύο σχοινίων, ὅπως εἰς τόσους ἄλλους ἔκαμνεν ὁ Ἀλῆς ὅταν εὑρίσκετο εἰς Βαγδάτιον· ἐπὶ τοῦ πέλματος δὲ τῶν ποδῶν του ἐφήρμοσαν πεντήκοντα ῥαβδισμοὺς, τοσοῦτον καλοὺς καὶ δυνατοὺς, ὡς νὰ ἐπέβλεπε πασᾶς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ποινῆς.

Ἠγέρθη ὁ Ἀλῆς καὶ περιτυλίξας διὰ ῥακῶν τοὺς αἱμάσσοντας πόδας του, ἐσύρθη χωλαίνων καὶ ὀδυρόμενος μέχρι τῆς κατοικίας του.

—Ὁ Θεὸς εἶναι μέγας, ὑπετονθόρυζεν· εἶναι δίκαιον νὰ ὑποφέρω βάσανα τὰ ὁποῖα ἐγὼ ἔκαμα ἄλλοι νὰ ὑποφέρωσιν. Ἀλλ' οἱ ἔμποροι τοῦ Βαγδατίου, τοὺς ὁποίους ἐράβδιζον, ἦσαν εὐτυχέστεροι ἐμοῦ. Εἶχον φίλους, οἱ ὁποῖοι ἐπλήρωναν δι' αὐτοὺς, ἐν ᾧ ἐγὼ ἀποθνήσκω τῆς πείνης, χωρὶς οὔτε ἓν κομμάτιον ἄρτου νὰ κερδήσω ἐκ τῶν ῥαβδισμῶν.

Ἠπατᾶτο ὅμως, διότι ἀγαθή τις γυνὴ, ἡ ὁποία εἴτε ἐκ τύχης, εἴτε ἐκ περιεργίας εἶχεν ἰδεῖ τὸ δυστύχημά του, τὸν εὐσπλαγχνίσθη. Τῷ ἔδωκεν ἔλαιον διὰ νὰ ἐπιθέσῃ εἰς τὰς πληγάς του, ἕνα μικρὸν σάκκον ἀλεύρου καί τινας δράκας ὀσπρίων διὰ νὰ ζήσῃ μέχρι τῆς ἐντελοῦς θεραπείας του· τὴν ἑσπέραν ἐκείνην, τὸ πρῶτον ἤδη ἀπὸ τῆς πτώσεώς του, ὁ Ἀλῆς ἐκοιμήθη ἀμέριμνος περὶ τῆς αὔριον.

Οὐδὲν ὀξύνει τὸ πνεῦμα ὅσον ἡ ἀσθένεια καὶ ἡ μόνωσις. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς νοσηλείας του ἐπῆλθεν εἰς τὸν Ἀλῆν φωτεινή τις ἰδέα. «Ἤμην μωρὸς, ἐσκέφθην νὰ γίνω ἀχθοφόρος· οἱ πασάδες δὲν ἔχουν δυνατὴν κεφαλήν· τὴν τιμὴν αὐτὴν πρέπει νὰ τὴν ἀφίσωμεν εἰς τὰ βώδια. Ὅ τι διακρίνει τοὺς ἀνθρώπους τῆς τάξεώς μου εἶναι ἡ ἐπιδεξιότης, ἡ εὐκινησία τῶν χειρῶν· ἤμην κυνηγὸς περίφημος· ἐπὶ πλέον γνωρίζω κατὰ βάθος τὴν τέχνην τοῦ κολακεύειν καὶ τοῦ ψεύδεσθαι· εἶμαι τεχνίτης εἰς ταῦτα, ἀφ' οὗ ἐχρημάτισα πασᾶς· ἂς ἐκλέξω λοιπὸν ἓν ἐπάγγελμα εἰς ὃ δύναμαι νὰ διαπρέψω, νὰ ἐκπλήξω τὸν κόσμον διὰ τῶν λαμπρῶν πλεονεκτημάτων μου καὶ νὰ ἀποκτήσω τάχιστα καὶ ἐντίμως μεγάλην περιουσίαν».

Μετὰ πολλὰς σκέψεις ὁ Ἀλῆς ἐγένετο κουρεύς.

Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τὰ πάντα ἔβαινον καλῶς· ὁ αὐθέντης του τὸν εἶχεν ὁρίσει διὰ ν' ἀντλῇ ὕδωρ, νὰ καθαρίζῃ τὸ κατάστημα, νὰ ἀκονίζῃ τὰ ξυράφια καὶ νὰ φέρῃ καφὲν καὶ τσιμπούκιον εἰς τοὺς θαμῶνας. Ὁ Ἀλῆς ἐξετέλει θαυμασίως τὰς τοιαύτας λεπτὰς ἀσχολίας. Ἐὰν δὲ τυχὸν τῷ ἐνεπιστεύοντο τὴν κεφαλὴν χωρικοῦ τινος τῶν ὀρέων, πᾶν λάθος τοῦ ξυραφίου διήρχετο ἀπαρατήρητον· οἱ καλοὶ ἐκεῖνοι ἄνθρωποι ἔχουσι τὸ δέρμα τραχὺ καὶ δὲν ἀγνοοῦσιν

Digitized by Google

ὅτι ἐπλάσθησαν διὰ νὰ ἐκδέρωνται· ὥστε δι' αὐτοὺς εἴτε πλειότεραι εἴτε ὀλιγώτεραι ἀφαιμάξεις οὐδὲν σημαίνουσι, καὶ οὐδόλως μεταβάλλουσι τὴν ἀποκτήνωσίν των.

Πρωΐαν τινὰ εἰσῆλθεν εἰς τὸ κουρεῖον, ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ αὐθέντου του, ἓν μέγα ὑποκείμενον οὗ ἡ θέα μόνον ἤρκει νὰ κατατρομάξῃ τὸν ταλαίπωρον Ἀλῆν. Ἦτο ὁ γελωτοποιὸς τοῦ πασᾶ, κυφὸς εἰδεχθής, μικρόσωμος, μὲ κεφαλὴν ὁμοίαν πρὸς κίτρον, μὲ ὀφθαλμοὺς μικροὺς καὶ πρασινωποὺς, καὶ ὀδόντας πιθήκου. Ἐν ᾧ ἐπὶ τοῦ κρανίου του ὁ Ἀλῆς ἔχεε κύματα ἠρωματισμένου ἀφροῦ σάπωνος, ὁ γελωτοποιὸς, ἐξηπλωμένος ἐπὶ τῆς ἕδρας του, ἐπεδίδετο εἰς μυρίους ἀστεϊσμοὺς, κεντῶν αὐτὸν καὶ μυκτηρίζων. Δὶς τὸν ἔκαμε νὰ ἀφίσῃ ἀπὸ τὰς χεῖράς του νὰ πέσῃ ἡ λεκάνη, καὶ δὶς τοσαύτην ᾐσθάνθη ὁ γελωτοποιὸς χαρὰν, ὥστε ἔρριψεν εἰς αὐτὸν τέσσαρας παράδες. Ἐν τούτοις ὁ συνετὸς Ἀλῆς δὲν ἐγκατέλιπε τὴν σοβαρότητά του· ἀφωσιωμένος καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τὴν περιποίησιν κεφαλῆς τοσοῦτον πολυτίμου, ἐξυράφιζε μετὰ κανονικότητος καὶ ἐλαφρότητος θαυμασίας, ὅταν ἐξαίφνης ὁ γελωτοποιὸς ἐμόρφασεν εἰδεχθέστατα καὶ τοιαύτην ἐξέπεμψε κραυγὴν, ὥστε ὁ κουρεὺς τρομάξας ἀπέσυρεν ἀποτόμως τὴν χεῖρά του συμπαρασύρων εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ξυραφίου του καὶ τὸ ἥμισυ τοῦ ὠτὸς τοῦ γελωτοποιοῦ.

Οἱ γελωτοποιοὶ ἀγαπῶσι νὰ γελῶσιν, ἀλλὰ δι' ἐξόδων τῶν ἄλλων. Δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος ἔχων ἐπιδερμίδα εὐαισθητοτέραν τῆς ἐπιδερμίδος ἐκείνων, οἵτινες εὐαρεστοῦνται τύπτοντες τὸ δέρμα τῶν πλησίον των. Ὁ κυφὸς πάραυτα ὡς λυσσῶν ἐχύθη ἐπὶ τοῦ Ἀλῆ γρονθοκοπῶν αὐτὸν καὶ προσπαθῶν νὰ τὸν ἀποπνίξῃ, ἐν ᾧ συγχρόνως ἐπεκαλεῖτο βοήθειαν κατὰ τοῦ δολοφόνου. Κατ' εὐτυχίαν ὅμως τοῦ Ἀλῆ ἡ ἐντομὴ ἦν σπουδαιοτάτη, ὥστε ἐδέησεν ὁ τραυματισθεὶς ν' ἀφήσῃ αὐτὸν καὶ νὰ ἐπιμεληθῇ τὸ ὠτίον του, ἐξ οὗ ἔρρεεν ἄφθονον αἷμα. Ὁ Ἀλῆς ἐδράξατο τῆς καταλλήλου ταύτης περιστάσεως, ὅπως ἐξέλθῃ τοῦ κουρείου καὶ διατρέξῃ τὰς στενωποὺς τῆς Δαμασκοῦ μετὰ τῆς ταχύτητος ἀνθρώπου μὴ ἀγνοοῦντος ὅτι ἂν συλληφθῇ τὸν ἀναμένει ἀγχόνη.

Μετὰ μυρίους ἑλιγμοὺς καὶ περιστροφὰς, ἐκρύβη ἔν τινι ἐρειπίῳ καὶ μόλις ὅταν ἐπῆλθον τὰ σκότη καὶ ἡ σιγὴ τῆς νυκτὸς ἐτόλμησε νὰ ἐπανακάμψῃ εἰς τὴν κατοικίαν του. Ἐὰν ἔμενεν ἔτι ἐν Δαμασκῷ μετὰ τὸ συμβὰν ἐκεῖνο, ἦτο τὸ αὐτὸ ὡς νὰ παρεδίδετο εἰς βέβαιον θάνατον· διὰ τοῦτο δὲν ἐκοπίασε πολὺ νὰ πείσῃ τὴν θυγατέρα του ὅτι ἔπρεπεν εἰς τὴν στιγμὴν νὰ ἀναχωρήσωσιν. Αἱ ἀποσκευαί των δὲν τοῖς παρεῖχον βεβαίως κἀμμίαν δυσκολίαν, καὶ πρὶν χαράξῃ ἡ αὐγὴ εὑρίσκοντο ἐπὶ τοῦ ὄρους. Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ὡδοιπόρουν ἀδιακόπως, μηδαμοῦ σταματῶντες καὶ ὡς μόνην τροφὴν ἔχοντες σῦκά τινα, τὰ ὁποῖα εὕρισκον ἐπὶ τῶν δένδρων τῆς ὁδοῦ, καὶ ὀλίγον ὕδωρ, ὅπερ μετὰ μεγίστης δυσκολίας ἐπετύγχανον εἰς τὰ βάθη ἀποξηραμένων ῥευμάτων. Ἀλλὰ πᾶσα δυστυχία ἔχει καὶ τὴν γλυκύτητά της, εἶναι δὲ ἀληθὲς ὅτι εἰς τοὺς καιροὺς τοῦ μεγαλείου των οὐδέποτε ὁ πασᾶς ἢ ἡ κόρη του ἔφαγον καὶ ἔπιον μὲ πλειοτέραν ὄρεξιν.

Μετὰ ὁδοιπορίαν τριῶν ἡμερῶν οἱ φυγάδες ἐφιλοξενήθησαν ὑπὸ ἀγαθοῦ τινος χωρικοῦ, ἐφαρμόζοντος ἀσμένως καὶ θρησκευτικώτατα τὸν ἅγιον τῆς ξενίας νόμον. Ἀφ' οὗ ἐδείπνησαν καὶ ἐκ τῆς μετὰ τοῦ Ἀλῆ συνομιλίας του ἔμαθεν ὁ οἰκοδεσπότης ὅτι στερεῖται παντὸς πόρου ζωῆς, τῷ προέτεινε νὰ τὸν προσλάβῃ ὡς ποιμένα του. Ὁ Ἀλῆς ἐσκέφθη ὅτι δὲν ἦτο πολὺ δύσκολον ἐπάγγελμα τὸ νὰ ὁδηγῇ εἰς τὰ ὄρη εἰκοσάδα αἰγῶν ἀκολουθουμένων ὑπὸ πεντήκοντα περίπου προβάτων, ἀφοῦ μάλιστα τὴν πλειοτέραν ἐργασίαν θὰ τὴν ἔκαμνον δύο καλοὶ σκύλοι· ἔπειτα δὲν ἔτρεχε τὸν κίνδυνον νὰ δαρῇ ἐκ τῆς ἀδεξιότητός του, καὶ θὰ εἶχεν ὅσον ἤθελε γάλα καὶ τυρόν· καὶ δὲν θὰ τῷ ἔδιδε μὲν οὔτε ἕνα παρᾶν ὁ ἰδιοκτήτης, ἀλλ' ἐξ ἄλλου ἐπέτρεπεν εἰς τὸ *Θέλγητρον τῶν ὀφθαλμῶν* νὰ λαμβάνῃ ὁσονδήποτε μαλλίον ἐχρειάζετο πρὸς κατασκευὴν τῶν ἐνδυμάτων της καὶ τῶν τοῦ πατρός της. Ὥστε ὁ Ἀλῆς, ὅστις ἐκινδύνευεν ἢ ν' ἀποθάνῃ τῆς πείνης ἢ νὰ κρεμασθῇ, ἠσπάσθη ἄνευ τῆς ἐλαχίστης δυσκολίας τὸν πατριαρχικὸν βίον, καὶ ἀπὸ τῆς ἐπαύριον μὲ τὴν κόρην του, τοὺς σκύλους καὶ τὸ ποίμνιόν του ἔλαβε τὴν ὁδὸν τῶν ὀρέων.

Ἀφ' οὗ ἐξησφάλισεν οὕτω τὸ μέλλον του, ὁ Ἀλῆς διῆγεν ἀμερίμνως εἰς τὸ ἑξῆς καὶ νωχελῶς. Ἐξηπλωμένος ἐκάπνιζε μὲ τὸ τσιμπούκιον καὶ ἠσχολεῖτο θεωρῶν τὰ περιιπτάμενα πτηνά. Ἡ δυστυχὴς ὅμως κόρη του, ὀλιγώτερον αὐτοῦ ἄφροντις καὶ καρτερική, ὑπέφερε πολὺ συλλογιζομένη τὸ Βαγδάτιον, ἡ δὲ ἠλακάτη δι' ἧς ἔνηθε δὲν συνετέλει νὰ τῇ ἐμπνεύσῃ λήθην τοῦ παρελθόντος.

— Πάτερ μου, ἔλεγε συχνάκις, τί χρησιμεύει ἡ ζωή, ὅταν συνίσταται εἰς ἀκατάπαυστον δυστυχίαν; Δὲν εἶναι προτιμότερον ν' ἀποθάνωμεν ἅπαξ διὰ παντὸς παρὰ νὰ ὑποφέρωμεν τόσα βάσανα κατὰ πᾶσαν στιγμήν;

— Ὁ Θεὸς εἶναι μέγας, κόρη μου, ἀπεκρίνετο ὁ συνετὸς βοσκὸς, καὶ ὅ τι κάμνει εἶναι καλὰ καμωμένον. Ἐγὼ ἔχω τώρα τὴν ἡσυχίαν μου, καὶ εἰς τὴν ἰδικήν μου ἡλικίαν τοῦτο εἶναι τὸ πρώτιστον τῶν ἀγαθῶν. Οὕτω βλέπεις ὅτι ὑπομένω. Ἀ! ἂν ἐμάνθανα καὶ ἐγὼ κἀμμίαν τέχνην! Σὺ πάλιν εἶσαι νέα, ἔχεις ἐλπίδας καὶ δύνασαι νὰ ἀναμένῃς μεταβολὴν τῆς τύχης· ἔχεις λοιπὸν πολλοὺς λόγους διὰ νὰ παρηγορηθῇς.

— Ὑπομένω καὶ ἐγὼ, καλέ μου πατέρα, ἔλεγε τὸ *Θέλγητρον τῶν ὀφθαλμῶν* στενάζουσα.

Digitized by Google

Καὶ ὑπέμενεν, τοσοῦτον ὅμως ὀλιγώτερον ὅσον πλειοτέρας ἔτρεφεν ἐλπίδας.

Εἶχε παρέλθει ἓν ἔτος καὶ πλέον, ἀφ' ὅτου ὁ Ἀλῆς διῆγε βίον εὐδαίμονα ἐν τῇ ἐρημίᾳ, ὅτε πρωΐαν τινὰ ὁ υἱὸς τοῦ πασᾶ τῆς Δαμασκοῦ ἐξῆλθε πρὸς θήραν εἰς τὸ ὄρος. Καταδιώκων δὲ πληγωθέν τι πτηνόν, περιεπλανήθη, καὶ μόνος, μακρὰν τῆς ἀκολουθίας του, προσεπάθει ν'ἀνεύρῃ τὸν δρόμον του, ἀκολουθῶν τὸ ῥεῦμα μικροῦ τινος ῥυακίου. Ἐκεῖ δὲ, μόλις ἔκαμψε βράχον τινὰ ἐπιπροσθοῦντα, εὑρέθη ἀπέναντι μιᾶς νεάνιδος, ἥτις καθημένη ἐπὶ τῆς χλόης καὶ ἀφίνουσα νὰ βρέχῃ τοὺς πόδας της τὸ ῥυάκιον, ἔπλεκε τὴν μακρὰν αὐτῆς κόμην. Ἰδὼν τὸ ὡραῖον ἐκεῖνο πλάσμα ὁ Ἰουσοὺφ ἐξέβαλε κραυγήν. Τὸ *Θέλγητρον τῶν ὀφθαλμῶν* ἤγειρε τὴν κεφαλὴν, τρομάξασα δὲ ἐπὶ τῇ θέᾳ ἑνὸς ξένου, ἔτρεξε πρὸς τὸν πατέρα της, ἐξαφανισθεῖσα ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ ἐκθάμβου ἡγεμόνος.

—Τί εἶναι αὐτό ; ἐσκέφθη ὁ Ἰουσούφ. Τὸ ἄνθος τῶν ὀρέων εἶναι ἀνθηρότερον ἀπὸ τὰ ῥόδα τῶν κήπων μας· ἡ κόρη αὐτὴ τῆς ἐρήμου εἶναι ὡραιοτέρα ἀπὸ τὰς σουλτάνας ἡμῶν. Αὐτὴ εἶναι γυνὴ οἵαν τὴν ὠνειρευόμην.

Ἔτρεξεν ἀκολουθῶν τὰ ἴχνη τῆς ἀγνώστου, ὅσον ταχέως τὸν ἄφινον νὰ τρέξῃ οἱ ὑπὸ τὰ βήματά του ὀλισθαίνοντες χάλικες. Εὗρεν ἐπὶ τέλους τὸ *Θέλγητρον τῶν ὀφθαλμῶν* ἀμέλγουσαν τὰ πρόβατα, ἐν ᾧ ὁ πατήρ της ἐκάλει τοὺς κύνας, ὧν αἱ μανιώδεις ὑλακαὶ ἐμήνυον τὴν προσέγγισιν τοῦ ξένου. Ὁ Ἰουσοὺφ τοῖς παρέστησεν ὅτι περιεπλανήθη καὶ ὅτι ἀποθνήσκει τῆς δίψης. Τὸ *Θέλγητρον τῶν ὀφθαλμῶν* τῷ ἐκόμισε παραυτα γάλα εἰς μέγα πήλινον ἀγγεῖον· ὁ Ἰουσοὺφ ἔπιε βραδέως καὶ ἐν σιγῇ παρατηρῶν τὸν πατέρα καὶ τὴν κόρην, ἐπὶ τέλους δὲ μὴ δυνάμενος νὰ παραμείνῃ περισσότερον χωρὶς νὰ παρεξηγηθῇ, τοὺς ἠρώτησε περὶ τοῦ δρόμου του. Ὁ Ἀλῆς, ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῶν δύο κυνῶν του, ὡδήγησε τὸν κυνηγὸν μέχρι τῆς πεδιάδος, καὶ ἐπέστρεψε τρέμων. Διότι ὁ ἄγνωστος τῷ ἔδωκεν ἓν χρυσοῦν νόμισμα· θὰ ἦτο λοιπὸν κἀνεὶς ἀξιωματικὸς τοῦ σουλτάνου, ἢ καὶ κἀνεὶς πασᾶς ἴσως· διὰ τὸν Ἀλῆ δὲ, ὅστις ἔκρινε τοὺς ἀνθρώπους ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἰδίων ἀναμνήσεων, πασᾶς ἐσήμαινεν ἄνθρωπον μὴ δυνάμενον νὰ πράξῃ ἄλλο τι ἐκτὸς τοῦ κακοῦ, καὶ τοῦ ὁποίου ἡ φιλία ἦν ἐξ ἴσου ἐπίφοβος, ὅσον καὶ τὸ μῖσος.

Φθὰς εἰς Δαμασκὸν ὁ Ἰουσοὺφ ἔτρεξε νὰ ῥιφθῇ εἰς τὸν τράχηλον τῆς μητρός του· τῇ ἐπανέλαβεν ὅτι ἦτο ὡραία ὡς ὅτε ἦτο εἰκοσαέτις, λαμπρὰ ὡς πανσέληνος, ὅτι ἦτο ἡ μόνη φίλη του, ὅτι μόνην αὐτὴν ἠγάπα εἰς τὸν κόσμον, καὶ λέγων ταῦτα κατησπάζετο τὰς χεῖρας αὐτῆς.

Ἡ μήτηρ ἐμειδίασε·—Τέκνον μου, τῷ εἶπε, βλέπω ὅτι ἔχεις νὰ μοὶ ἐμπιστευθῇς κἀνὲν μυστικόν· ὁμίλει γρήγορα. Δὲν εἰξεύρω ἂν ἦμαι τόσον ὡραία, ὅσον λέγεις· ἀλλ' ὅ τι δύναμαι νὰ σὲ βεβαιώσω εἶναι ὅτι οὐδέποτε θὰ εὕρῃς καλλιτέραν ἐμοῦ φίλην.

Ὁ Ἰουσοὺφ δὲν περιέμενε πολλὰς παρακλήσεις· ἐφλέγετο ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ διηγηθῇ ὅ τι εἶδεν εἰς τὸ ὄρος· παρέστησε τὴν ὡραίαν ἄγνωστον ὡς τι ἔκτακτον ὅλως καὶ θαυμαστὸν, ἐβεβαίωσε τὴν μητέρα του ὅτι ἄνευ ἐκείνης δὲν ἠδύνατο νὰ ζήσῃ, ὅτι ἤθελε νὰ τὴν νυμφευθῇ, καὶ αὔριον μάλιστα.

— Ὀλίγην ὑπομονὴν, παιδί μου, τῷ ἐπανελάμβανεν ἡ μήτηρ του· ἄφησέ μας νὰ πληροφορηθῶμεν καὶ ἡμεῖς ποῖον εἶναι τὸ τέρας ἐκεῖνο τῆς καλλονῆς· ἔπειτα θὰ πείσωμεν καὶ τὸν πατέρα σου νὰ συναινέσῃ εἰς τὸν εὐτυχῆ σας γάμον.

Ὅταν ὁ πασᾶς ἔμαθε τὸ πάθος τοῦ υἱοῦ του, πρῶτον ἤρχισε νὰ φωνάζῃ καὶ ἐπὶ τέλους ὠργίσθη φοβερά. Καὶ ἔλειπον ἀπὸ τὴν Δαμασκὸν πλούσιαι καὶ εὐειδεῖς νέαι διὰ νὰ ἀναγκασθῇ νὰ τρέχῃ εἰς τὴν ἔρημον νὰ ζητῇ μίαν αἰγοβοσκόν; Ποτὲ δὲν θὰ συγκατετίθετο νὰ γίνῃ τοιοῦτος ἄθλιος γάμος, ποτέ!

Ποτὲ εἶναι λέξις, τὴν ὁποίαν οὐδέποτε συνετὸς ἄνθρωπος πρέπει νὰ προφέρῃ ἐν τῇ οἰκογενείᾳ του, ὅταν ἔχῃ ἐναντίους αὐτοῦ τὴν σύζυγον καὶ τὸν υἱόν του. Δὲν παρῆλθον ὀκτὼ ἡμέραι καὶ ὁ πασᾶς, καμφθεὶς ἀπὸ τὰ δάκρυα τῆς μητρὸς καὶ ἀπὸ τὴν ὠχρότητα καὶ τὴν σιγὴν τοῦ υἱοῦ, ἠναγκάσθη νὰ ὑποκύψῃ. Ἀλλ' ὡς ἀνὴρ συνειδὼς τὴν ἀξίαν του καὶ πεπεισμένος περὶ τῆς ὀρθότητος τῶν σκέψεών του, διεκήρυξεν ὅτι ἔπραττεν ἐν γνώσει ἀνόητον πρᾶξιν.

—Ἔστω, εἶπεν· ἀφ' οὗ τὸ θέλει ἂς νυμφευθῇ ὁ υἱός μου μίαν αἰγοβοσκὸν καὶ ἡ τρέλα του ἂς στραφῇ κατὰ τῆς κεφαλῆς του· ἐγὼ νίπτομαι τὰς χεῖρας. Ἀλλ' ὅπως μὴ λείψῃ τίποτε ἀπὸ τὸν γελοῖον αὐτὸν γάμον, ἂς ἔλθῃ ἐδῶ ὁ γελωτοποιός μου. Αὐτὸς εἶναι ὁ κατάλληλος νὰ παραλάβῃ καὶ μᾶς φέρῃ τὴν ἀθλίαν ἐκείνην, ἥτις ἔρριψε μάγια εἰς τὴν οἰκίαν μου.

Μετὰ μίαν ὥραν ὁ κυφὸς ἐλάμβανεν ἐπὶ ὄνου τὴν πρὸς τὸ ὄρος ἄγουσαν καταρώμενος καὶ τὰς ἰδιοτροπίας τοῦ πασᾶ καὶ τὰς ἀνοησίας τοῦ υἱοῦ του. Ἦτο σωστὸν αὐτὸ, μὲ τόσον ἥλιον καὶ κονιορτὸν νὰ τὸν ἀποστέλλωσιν ὡς πρεσβείαν εἰς ἕνα βοσκὸν, αὐτὸν τὸν τόσον ἁβρὸν καὶ εὐπαθῆ, τὸν γεννηθέντα ὅπως ζῇ ἐντὸς ἀνακτόρων καὶ θέλγοντα διὰ τῆς λεπτότητος τοῦ πνεύματός του ἡγεμόνας καὶ μεγιστᾶνας; Ἀλλὰ, φεῦ! ἡ τύχη εἶναι τυφλή· παρέχει εἰς τοὺς μωροὺς ὅλα τὰ μέσα καὶ τὰς τιμὰς καὶ ἀναγκάζει τὴν μεγαλοφυΐαν νὰ καταφεύγῃ εἰς τὸ ἐπάγγελμα τοῦ γελωτοποιοῦ, ὅπως μὴ ἀποθάνῃ τῆς πείνης.

Τριήμερος ἐπίπονος ὁδοιπορία, ἀντὶ νὰ πραΰνῃ εἶχεν ἐπαυξήσῃ κατὰ φυσικὸν λόγον τὴν ὀργὴν καὶ δυσαρέσκειαν τοῦ κυφοῦ, ὅτε εἶδε τὸν Ἀλῆν ἐξηπλωμένον ὑπὸ τὴν σκιὰν κερατέας καὶ μερι-

Digitized by Google

μνῶντα πλειότερον περὶ τοῦ τσιμπουκίου του παρὰ περὶ τῶν προβάτων του. Ὁ γελωτοποιὸς ἐκέντησε τὸν ὄνον του καὶ προεχώρησε πρὸς αὐτὸν μετὰ βεζιρικῆς μεγαλοπρεπείας.

—Ἐλεεινὲ, τῷ εἶπεν, ἐμάγευσας τὸν υἱὸν τοῦ πασᾶ· σοῦ κάμνει τὴν τιμὴν νὰ νυμφευθῇ τὴν κόρην σου. Παρουσίασέ μου τάχιστα αὐτὸν τὸν μαργαρίτην τῶν ὀρέων, πρέπει νὰ τὸν ὑπάγω εἰς Δαμασκόν. Εἰς σὲ δὲ ὁ πασᾶς στέλλει αὐτὸ τὸ πουγγίον καὶ σὲ διατάττει νὰ ἐκκενώσῃς τὸ ταχύτερον τὴν χώραν.

Ὁ Ἀλῆς ἀφῆκε νὰ καταπέσῃ τὸ βαλάντιον, ὅπερ τῷ ἔρριψεν ὁ γελωτοποιὸς, καὶ χωρὶς νὰ στρέψῃ κἂν τὴν κεφαλὴν, ἠρώτησεν αὐτὸν τί ἐζήτει.

— Κτῆνος! ὑπέλαβεν οὗτος, δὲν μὲ ἤκουσες; ὁ υἱὸς τοῦ πασᾶ νυμφεύεται τὴν θυγατέρα σου.

—Καὶ τί ἔργον κάμνει ὁ υἱὸς τοῦ πασᾶ; ἠρώτησεν ὁ Ἀλῆς.

—Τί κάμνει, ἀνεκραύγασεν ὁ γελωτοποιὸς ἀνακαγχάσας. Κτῆνος κτηνῶν, φαντάζεσαι λοιπὸν ὅτι ἐν τόσῳ μεγάλον ὑποκείμενον εἶναι ἀγροῖκος ὡς σύ; δὲν εἰξεύρεις ὅτι ὁ πασᾶς μοιράζει μὲ τὸν σουλτάνον τὸν φόρον τῆς τοπαρχίας, καὶ ὅτι ἀπὸ τὰ τεσσαράκοντα πρόβατα τὰ ὁποῖα τόσῳ κακὰ φυλάττεις τὰ τέσσαρα τοῦ ἀνήκουν δικαιωματικῶς, καὶ τὰ τριακονταὲξ δύναται νὰ τὰ πάρῃ ὅταν θέλῃ;

— Δὲν σοῦ ὁμιλῶ ποσῶς περὶ τοῦ πασᾶ, παρετήρησεν ἡσύχως ὁ Ἀλῆς. Ὁ Θεὸς νὰ σκέπῃ τὴν Ἐξοχότητά του! Σὲ ἐρωτῶ τί ἔργον κάμνει ὁ υἱὸς του. Εἶναι ὁπλοποιός;

—Ὄχι, βλακωδέστατε.

— Σιδηρουργός;

— Ὄχι βέβαια.

— Λεπτουργός;

— Οὔτε.

— Κτίστης;

—Ὄχι, ὄχι! Εἶναι μεγιστάν. Ἀκούεις, ζῶον τετράποδον! μόνον οἱ χυδαῖοι καὶ ἀγροῖκοι ἐργάζονται. Ὁ υἱὸς τοῦ πασᾶ εἶναι εὐγενὴς, ὅπερ ἐστὶν ἔχει λευκὰς τὰς χεῖρας καὶ δὲν κάμνει κανὲν ἔργον.

— Τότε λοιπὸν δὲν θὰ πάρῃ τὴν κόρην μου, εἶπε σοβαρῶς ὁ βοσκός. Ἡ οἰκογένεια ἀπαιτεῖ πολλὰς δαπάνας, καὶ δὲν θὰ δώσω ποτὲ τὸ παιδί μου εἰς ἄνδρα, ὁ ὁποῖος δὲν ἐμπορεῖ νὰ θρέψῃ τὴν γυναῖκά του. Ἀλλ' ἴσως ὁ υἱὸς τοῦ πασᾶ ἔχει κανὲν ἔργον ὀλιγώτερον ἐπίπονον. Μήπως εἶναι ῥάπτης;

—Ὄχι.

— Πραγματευτής;

— Ὄχι.

— Καλαθοποιός;

— Ὄχι.

— Εἶναι λοιπὸν κουρεύς;

— Ὄχι, ἀνέκραξεν ὁ κυφὸς πορφυροῦς ἐξ ὀργῆς. Ὄχι, σὲ λέγω. Τελείωσε πλέον τοὺς ἀνοήτους ἀστεϊσμούς σου, διότι ἀλλέως θὰ σὲ σπάσω εἰς τὸ ξύλον. Φώναξε τὴν κόρην σου, διότι βιάζομαι.

— Ἡ κόρη μου δὲν θ' ἀναχωρήσῃ, ἀπεκρίθη ὁ βοσκός.

Ἐκάλεσε δὲ διὰ συριγμοῦ τοὺς κύνας του, οἵτινες ἐτάχθησαν πλησίον του, ἀπειλητικοὶ καὶ δεικνύοντες ὄνυχας, οἵτινες φαίνεται ὅτι πολὺ ὀλίγον ηὐχαρίστησαν τὸν ἀπεσταλμένον τοῦ πασᾶ.

Ὁ γελωτοποιὸς ἔστρεψε τὸν ὄνον του, καὶ ἀπειλῶν διὰ τῆς πυγμῆς τὸν Ἀλῆν, ὅστις συνεκράτει τοὺς ἐξηγριωμένους κύνας του,

—Ἄθλιε! τῷ ἐκραύγασε, θὰ σοῦ δείξω γρήγορα ποῖος εἶμαι ἐγώ. Θὰ σὲ κάμω νὰ καταλάβῃς τί θὰ εἰπῇ νὰ ἔχῃς ἄλλην θέλησιν ἀπὸ τὴν θέλησιν τοῦ πασᾶ, τοῦ αὐθέντου σου καὶ αὐθέντου μου.

Καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Δαμασκὸν, ἔχων πλειότερον τοῦ συνήθους καταβιβασμένον τὸ ἥμισυ ὠτίον του. Εὐτυχῶς δι' αὐτὸν ὁ πασᾶς δὲν ἐπῆρεν ὑπὸ κακὴν ἔποψιν τὸ πρᾶγμα. Τὸ ἐθεώρησεν ἀποτυχίαν τῆς συζύγου καὶ τοῦ υἱοῦ του καὶ θρίαμβον ἰδικόν του· διπλῆ ἐπιτυχία, κολακεύουσα ὑπερμέτρως τὴν ὑπεροψίαν του.

— Τῇ ἀληθείᾳ, εἶπεν, ὁ γέρων ἐκεῖνος εἶναι ἀνοητότερος τοῦ υἱοῦ μου· ἀλλὰ ἡσύχασε, Ἰουσοὺφ, εἶμαι πασᾶς καὶ μένω πιστὸς εἰς τὸν λόγον μου. Θὰ στείλω εἰς τὸ ὄρος τέσσαρας ἱππεῖς, οἱ ὁποῖοι θὰ μοῦ φέρουν τὴν κόρην· διὰ τὸν πατέρα μὴ σκοτίζεσαι, διότι τοῦ ἑτοιμάζω πειστικώτατον ἐπιχείρημα.

Καὶ λέγων ταῦτα, ἔκαμεν εὐθύμως χειρονομίαν τινὰ, ὡσὰν ἔκοπτέ τι ἐνοχλοῦν αὐτόν.

Ὁ Ἰουσοὺφ, ἐπινευούσης καὶ τῆς μητρὸς, προσέπεσεν εἰς τοῦ πατρός του τοὺς πόδας παρακαλῶν αὐτὸν νὰ τῷ ἀφίσῃ τὴν ἐνόχλησιν ν' ἀποπερατώσῃ μόνος του τὴν ὑπόθεσιν. Ἀναντιρρήτως τὸ προτεινόμενον μέσον ἦτο ἀλάθητον. Ἀλλὰ τὸ *Θέλγητρον τῶν ὀφθαλμῶν* θὰ εἶχε τὴν ἀδυναμίαν ν' ἀγαπᾷ τὸν γέροντα βοσκὸν καὶ θὰ τὸν ἐθρήνει· καὶ ὁ πασᾶς δὲν θὰ ἤθελε νὰ καταστήσῃ θλιβερὰς τὰς πρώτας γλυκείας ἡμέρας τοῦ γάμου τοῦ τέκνου του. Ὁ Ἰουσοὺφ ἤλπιζεν ὅτι δι' ἠπίου τρόπου θὰ κατενίκα τὴν ἐπιμονὴν τοῦ γέροντος, ἥτις δὲν τῷ ἐφαίνετο σπουδαία.

— Πολὺ καλὰ, εἶπεν ὁ πασᾶς· θέλεις νὰ ἔχῃς περισσότερον πνεῦμα ἀπὸ τὸν πατέρα σου· τοιαῦτα εἶναι τὰ τέκνα. Πήγαινε λοιπὸν καὶ κάμε ὅ τι θέλεις· ἀλλὰ σὲ προειδοποιῶ, ὅτι ἀπὸ τῆς σήμερον δὲν ἀναμιγνύομαι πλέον εἰς τὰς ὑποθέσεις σου. Ἐὰν ὁ γέρων τρελὸς ἐκεῖνος, ὁ βοσκὸς, σοῦ ἀρνηθῇ, σὺ θὰ μένῃς ἐντροπιασμένος. Θὰ ἔδιδον εὐχαρίστως χίλια γρόσια, ἂν σὲ ἔβλεπον ἐπιστρέφοντα, ὡς τὸν κυφὸν, μὲ καταβιβασμένον τὸ πρόσωπον.

Digitized by Google

Ὁ Ἰουσοὺφ ἐμειδίασε, διότι ἦν βέβαιος περὶ τῆς ἐπιτυχίας του. Πῶς ἦτο δυνατὸν τὸ *Θέλγητρον τῶν ὀφθαλμῶν* νὰ μὴ τὸν ἀγαπήσῃ, ἀφ' οὗ αὐτὸς τὴν ἐλάτρευε; Καὶ ἔπειτα, ὅταν ἦναί τις εἰκοσαετής, ἀμφιβάλλει ποτὲ περὶ ἑαυτοῦ καὶ τῆς τύχης του; Ἀμφιβάλλουσιν ἐκεῖνοι μόνον, ὅσοι πολλὰς κατὰ τὸν βίον των ὑπέστησαν ἀπάτας, οὐχὶ δὲ οἱ μεθυσκόμενοι ἐκ τῶν πρώτων τῆς ζωῆς ὀνειροπολήσεων.

Ὁ Ἀλῆς ὑπεδέξατο τὸν Ἰουσοὺφ μὲ ὅλον τὸ σέβας, τὸ ὀφειλόμενον εἰς τὸν υἱὸν πασᾶ· τῷ ἐξέφρασε, καὶ μὲ πολὺ ὡραίας μάλιστα φράσεις, τὰς εὐχαριστίας του διὰ τὴν τιμητικὴν πρότασιν ἣν τῷ ἔκαμνεν· ἀλλὰ κατὰ βάθος ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν ἔμενεν ἄκαμπτος. Ἂν δὲν εἶχεν ἔργον, δὲν θὰ ἐλάμβανε τὴν κόρην του. Μέσος ὅρος δὲν ὑπῆρχεν. Ὁ νέος ἐνόμιζεν ὅτι τὸ *Θέλγητρον τῶν ὀφθαλμῶν* θὰ ἤρχετο εἰς ἐπικουρίαν του· ἀλλὰ τὸ *Θέλγητρον τῶν ὀφθαλμῶν* οὐδαμοῦ ἐφαίνετο· καὶ ὑπῆρχε λόγος σπουδαιότατος, οὗ ἕνεκα δὲν ἠδύνατο νὰ παρακούσῃ τὸν πατέρα της, οὗτος δὲ ἦτο ὅτι ὁ συνετὸς Ἀλῆς οὐδὲ λέξιν τῇ ἀνέφερε περὶ τοῦ γάμου καὶ ἀπὸ τῆς ἐπισκέψεως τοῦ γελωτοποιοῦ ἐκράτει αὐτὴν κεκλεισμένην ἀσφαλῶς εἰς τὸ οἴκημά των.

Ὁ υἱὸς τοῦ πασᾶ κατῆλθε τοῦ ὄρους μὲ κεκυφυῖαν τὴν κεφαλήν. Τί νὰ κάμῃ; Νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Δαμασκὸν καὶ νὰ καταστῇ τὸ ἀντικείμενον τῶν σκωμμάτων τοῦ πατρός του; οὐδέποτε ὁ Ἰουσοὺφ θὰ ὑπέμενε τοιοῦτόν τι. Ν' ἀπολέσῃ τὸ *Θέλγητρον τῶν ὀφθαλμῶν*; προτιμότερος ὁ θάνατος. Νὰ μεταπείσῃ τὸν ἐπίμονον γέροντα βοσκόν; δὲν τὸ ἐνόμιζε παντελῶς εὔκολον. Καὶ σχεδὸν ἤρχισε νὰ μεταμελῆται διότι περιέστη εἰς τὴν δυσχερῆ ταύτην θέσιν ἐκ τῆς μεγάλης αὐτοῦ ἀγαθότητος.

Ἐν ᾧ τοιαῦται θλιβεραὶ σκέψεις κατέτρυχον τὸν νοῦν του, παρετήρησεν ὅτι ὁ ἵππος του, ἀφεθεὶς ἐλεύθερος, εἶχε παρεκτραπῆ τῆς εὐθείας ὁδοῦ. Εὑρίσκετο εἰς ἄδενδρον μέρος μεγάλου τινὸς ἐλαιῶνος. Μακρόθεν ἐφαίνετο χωρίον τι· καπνὸς κυανωπὸς ἀνέθρωσκεν ὑπὲρ τὰς στέγας, ἠκούοντο δὲ εὐκρινῶς ὑλακαὶ κυνῶν, καὶ ᾄσματα ἐργατῶν, καὶ ἦχος διαφόρων ἐργαλείων.

Ἰδέα τις ἐπῆλθε τότε εἰς τὸν Ἰουσοὺφ. Τί τὸν ἐμπόδιζε νὰ μάθῃ ἔργον τι; Μήπως ἦτο τοῦτο δύσκολον; Καὶ ἔπειτα τὸ *Θέλγητρον τῶν ὀφθαλμῶν* δὲν ἤξιζε πᾶσαν ὑπὲρ αὐτῆς θυσίαν; Ὁ νέος προσέδεσεν εἰς μίαν ἐλαίαν τὸν ἵππον του, τὰ ὅπλα, τὸ κεντητὸν φόρεμα καὶ τὴν κίδαρίν του. Εἰς τὴν πρώτην δὲ οἰκίαν ἣν ἀπήντησεν, εἶπεν ὅτι τὸν ἐγύμνωσαν οἱ Βεδουΐνοι, καὶ ἠγόρασε χονδροειδές τι ἔνδυμα· οὕτω δὲ μετημφιεσμένος περιήρχετο ἀπὸ θύρας εἰς θύραν, ἐξαιτούμενος νὰ τὸν προσλάβωσιν ὡς μαθητευόμενον.

Ὁ Ἰουσοὺφ εἶχε φυσιογνωμίαν τοσούτῳ προσηνῆ, ὥστε πᾶς τις μετὰ χαρᾶς τὸν ἐδέχετο· ἀλλ' αἱ προτάσεις, τὰς ὁποίας τῷ ἔκαμνον, τὸν ἐτρόμαζον. Ὁ σιδηρουργὸς μόλις ἐντὸς δύο ἐτῶν ἠδύνατο νὰ τῷ διδάξῃ τὴν τέχνην του, ὁ ἀγγειοπλάστης ἐντὸς ἑνός, ὁ κτίστης ἐντὸς ἓξ μηνῶν· αἰῶνες ὁλόκληροι διὰ τὸν Ἰουσοὺφ! Ὁ υἱὸς τοῦ πασᾶ ἐδίσταζε νὰ ὑποκύψῃ εἰς τόσῳ μακρὰν δουλείαν, ὅτε φωνή τις εὔηχος τὸν ἐκάλεσεν·

— Ἔ, παιδί μου, τῷ εἶπεν, ἐὰν βιάζεσαι καὶ δὲν θέλῃς μεγάλα πράγματα, ἔλα μαζί μου· εἰς ὀκτὼ ἡμέρας θὰ σὲ κάμω νὰ κερδίζῃς τὸ ψωμί σου.

Ὁ Ἰουσοὺφ ἤγειρε τὴν κεφαλήν· εἰς ἀπόστασιν τινῶν βημάτων πρὸ αὐτοῦ ἐκάθητο σταυροποδητὶ μικρόσωμός τις καὶ παχὺς ἄνθρωπος, εὐθύμου φυσιογνωμίας καὶ προγάστωρ· ἦτο καλαθοποιός. Περιεστοιχισμένος ὑπὸ πολυχρώμων ἀχύρων καὶ βρούλων, ἔπλεκε μετ' ἐπιδεξιότητος ψιάθους, ἃς ἀκολούθως ἔκοπτε καὶ ἔρραπτεν, ὅπως ἐξ αὐτῶν κατασκευάσῃ καλάθια, κάνιστρα, τάπητας καὶ πίλους ποικιλομόρφους καὶ πολυχρώμους. Παρεῖχε θέαμα θέλγον τοὺς ὀφθαλμούς.

— Εἶσαι ὁ διδάσκαλός μου, εἶπεν ὁ Ἰουσοὺφ λαβὼν τὴν χεῖρα τοῦ καλαθοποιοῦ. Καὶ ἂν κατορθώσῃς νὰ μὲ μάθῃς εἰς δύω ἡμέρας τὴν τέχνην σου, θὰ σὲ ἀνταμείψω γενναίως διὰ τὸν κόπον σου. Νὰ καὶ μίαν προκαταβολήν.

Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἔρριψε δύο χρυσᾶ νομίσματα εἰς τὸν ἔκθαμβον χειρώνακτα.

Βεβαίως δὲν εἶναι πρᾶγμα σύνηθες μαθητευόμενος σκορπίζων ἀφειδῶς χρυσίον. Ὁ καλαθοποιὸς οὐδαμῶς ἀμφέβαλεν ὅτι εἶχε νὰ κάμῃ μὲ κανένα μετημφιεσμένον ἡγεμόνα· τούτου ἕνεκα ἔκαμε θαύματα εἰς τὴν διδασκαλίαν του. Ἐπειδὴ δὲ ὁ μαθητευόμενός του οὔτε νοημοσύνης οὔτε προθυμίας ἐστερεῖτο, πρὸ τῆς ἑσπέρας τὸν ἐδίδαξεν ὅλα τὰ μυστήρια τῆς τέχνης του.

— Παιδί μου, τῷ εἶπε, κατηρτίσθης τέλειος καλαθοποιὸς καὶ θὰ κρίνῃς μόνος σου ἂν ὁ διδάσκαλός σου ἦναι ἄξιος τῆς προωρισμένης ἀντιμισθίας του. Ἰδοὺ ὁ ἥλιος βασιλεύει τώρα· εἶναι ἡ συνειθισμένη ὥρα, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπιστρέφουσιν ἐκ τῆς ἐργασίας των οἱ ἄνθρωποι καὶ διέρχονται πρὸ τῆς θύρας μου. Λάβε αὐτὴν τὴν ψάθην, τὴν ὁποίαν ἔπλεξας μόνος σου καὶ εἰπὲ ὅτι τὴν πωλεῖς. Ἢ δὲν γνωρίζω τὴν τέχνην μου, ἢ ἠμπορεῖς νὰ τὴν πωλήσῃς τέσσαρας παράδες. Καὶ δι' ἕνα ἀρχάριον εἶναι πολὺ καλὴ ἡ τιμή.

Ὁ καλαθοποιὸς δὲν ἠπατᾶτο· ὁ πρῶτος ἀγοραστὴς προσέφερε τρεῖς παράδες, ὁ Ἰουσοὺφ τὸν ἐζήτησε πέντε· καὶ ἐδέησε νὰ καταναλωθῇ μία ὁλόκληρος ὥρα εἰς φωνὰς καὶ *παζάρια* ὅπως συγκατατεθῇ νὰ δώσῃ τέσσαρας παράδες.

Digitized by Google

Ἐξήγαγε τὸ μακρὸν βαλάντιόν του, παρετήρησεν ἐπανειλημμένως μετὰ προσοχῆς τὴν ψίαθον, εἶπεν ὅτι δὲν εἶναι τόσῳ καλὴ καὶ τέλος ἀπεφάσισε νὰ μετρήσῃ εἰς τὸν υἱὸν τοῦ πασᾶ ἓν πρὸς ἓν τὰ τέσσαρα χάλκινα κερμάτια. Ἀλλ' ἀντὶ νὰ λάβῃ τὸ ποσὸν ἐκεῖνο, ὁ Ἰουσοὺφ ἔδωκεν ἓν χρυσοῦν νόμισμα εἰς τὸν ἀγοραστὴν καὶ δέκα εἰς τὸν καλαθοποιόν, καὶ ἁρπάσας τὸ ἀριστούργημά του, ἐξῆλθε τοῦ χωρίου, τρέχων ὡς μαινόμενος. Φθὰς δὲ πλησίον τοῦ ἵππου του, ἔστρωσε κατὰ γῆς τὴν ψίαθον, περιετύλιξε τὴν κεφαλὴν μὲ τὸ βουρνούζιόν του, καὶ ἐκοιμήθη ὕπνον λίαν τεταραγμένον ἀλλ' εὐχάριστον καὶ γλυκύν, ὁποῖον οὐδέποτε ἄλλοτε ἐπὶ ζωῆς του ἐδοκίμασε.

Κατὰ τὰ χαράγματα, ὅταν ὁ Ἀλῆς ἔφερε τὰ πρόβατά του εἰς τὴν βοσκήν, ἐξεπλάγη μεγάλως ἰδὼν τὸν Ἰουσοὺφ ἐξηπλωμένον ὑπὸ τὴν γηραιὰν κερατέαν. Μόλις εἶδε τὸν βοσκὸν ὁ νεανίας ἠγέρθη, καὶ λαβὼν τὴν ψίαθον, ἐφ' ἧς ἦτο κατακεκλιμένος,

— Πάτερ μου, τῷ εἶπε, ἀπήτησας νὰ μάθω μίαν τέχνην· ἔμαθον καὶ ἰδοὺ ἡ ἐργασία μου· παρατήρησέ την.

— Εἶναι πολὺ καλὸν κομμάτι, εἶπεν ὁ Ἀλῆς· ἂν καὶ δὲν ἦναι πολλὰ καλὸν πλεγμένον, εἶναι ὅμως ἀρκετὰ χρήσιμον. Τί κερδίζει ὅποιος κατασκευάζῃ μίαν τοιαύτην ψίαθον καθ' ἡμέραν;

— Τέσσαρας παράδες, ἀπεκρίθη ὁ Ἰουσοὺφ, καὶ ὅταν συνειθίσω καλλίτερον θὰ κατασκευάζω δύω τοὐλάχιστον καθ' ἡμέραν.

— Ἂς μὴ θέλωμεν καὶ πολλά, ὑπέλαβεν ὁ Ἀλῆς. Τέσσαρες παράδες καθ' ἡμέραν δὲν εἶναι πολλοί· ἀλλὰ τέσσαρες παράδες σήμερον καὶ τέσσαρες παράδες αὔριον κάμνουν ὀκτώ, καὶ τέσσαρες μεθαύριον δώδεκα. Τέλος εἶναι μία τέχνη καὶ δύναται κανεὶς νὰ ζήσῃ μὲ αὐτήν, καὶ, ἂν εἶχα καὶ ἐγὼ νοῦν νὰ μάθω μίαν ὅταν ἤμην πασᾶς, δὲν θὰ ἠναγκαζόμην νὰ γίνω βοσκός.

Ποῖος ἐξεπλάγη ἀπὸ τοὺς λόγους τούτους; Βεβαίως ὁ Ἰουσούφ. Ὁ Ἀλῆς τῷ διηγήθη ὅλην τὴν ἱστορίαν του· καὶ διεκινδύνευε μὲν τοιουτοτρόπως τὴν κεφαλήν του, ἀλλ' εἶναι συγγνωστέα ὀλίγη ματαιοφροσύνη εἰς ἕνα πατέρα. Νυμφεύων τὴν κόρην του, ὁ Ἀλῆς ἤθελε νὰ δείξῃ εἰς τὸν γαμβρόν του ὅτι τὸ *Θέλγητρον τῶν ὀφθαλμῶν* ἦτο ἀνταξία σύζυγος υἱοῦ πασᾶ.

Κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὸ ποίμνιον ἐπανῆλθεν εἰς τὴν μάνδραν του πολὺ πρὸ τῆς ὡρισμένης ὥρας. Ὁ Ἰουσοὺφ ἠθέλησε νὰ εὐχαριστήσῃ αὐτοπροσώπως τὸν ἀγαθὸν χωρικὸν ὅστις ἐδέχθη καὶ περιέθαλψε τὸν Ἀλῆν καὶ τὴν κόρην του· τῷ ἔδωκε τὸ βαλάντιον πλῆρες χρυσίου πρὸς ἀνταμοιβὴν τῆς φιλανθρωπίας του. Οὐδὲν ἐλευθεριώτερον εὐτυχοῦς ἀνθρώπου. Τὸ *Θέλγητρον τῶν ὀφθαλμῶν*, παρουσιασθεῖσα εἰς τὸν κυνηγὸν τοῦ ὄρους καὶ μαθοῦσα τὰ σχέδια τοῦ Ἰουσούφ, εἶπεν ὅτι τὸ πρώτιστον καθῆκον θυγατρὸς εἶναι ἡ ὑπακοὴ εἰς τὸν πατέρα. Εἰς παρομοίας περιπτώσεις λέγουσιν, ὅτι ἐν Τουρκίᾳ αἱ νεάνιδες δεικνύουσι πάντοτε εὐπείθειαν ἀπαράμιλλον εἰς τοὺς γονεῖς των.

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἑσπέραν, ὅπως οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἀργοπορήσωσιν, ἔλαβον τὴν εἰς Δαμασκὸν ἄγουσαν. Οἱ ἵπποι ἦσαν ταχεῖς, καὶ πρὸ τοῦ τέλους τῆς δευτέρας ἡμέρας ἔφθασαν εἰς τὴν πόλιν. Ὁ Ἰουσοὺφ ἠθέλησε ἀμέσως νὰ παρουσιάσῃ τὴν μελλόνυμφόν του εἰς τὴν μητέρα του. Πόσον δ' ἐχάρη ἡ σουλτάνα εἶναι περιττὸν νὰ τὸ εἴπωμεν. Μετὰ τὰς πρώτας θωπείας δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατηθῇ, ἀλλὰ ἔτρεξεν εἰς τὸν σύζυγόν της, καὶ ὅπως τῷ δείξῃ ὅτι εἶχε πλειότερον αὐτοῦ πνεῦμα, τῷ ἀπεκάλυψε χαίρουσα τὴν καταγωγὴν τῆς ὡραίας νύμφης των.

—Μὰ τὸν Ἀλλάχ! ἀνεφώνησεν ὁ πασᾶς, θωπεύων τὴν μακρὰν αὐτοῦ γενειάδα, ὅπως λάβῃ στάσιν σοβαρὰν καὶ ἀποκρύψῃ τὴν ταραχήν του· καὶ στοχάζεσαι, κυρία, ὅτι αὐτὸ τὸ ὁποῖον λέγεις, ἐγὼ δὲν τὸ ἐγνώριζα; Καὶ θὰ ἔδιδον ποτὲ τὴν συγκατάθεσίν μου εἰς τὸν γάμον, ἐὰν δὲν ἤμην ἐν γνώσει τοῦ μυστικοῦ, τὸ ὁποῖον τόσον σὲ ἐξέπληξε; Μάθε λοιπὸν πῶς, ὅταν ἦναι κανεὶς πασᾶς, γνωρίζει τὰ πάντα.

Ταῦτα εἰπών, εἰσῆλθε πάραυτα εἰς τὸ γραφεῖόν του, ὅπως γράψῃ εἰς τὸν σουλτάνον νὰ τὸν διατάξῃ τί νὰ κάμῃ τὸν Ἀλῆν. Διότι δὲν εἶχε ποσῶς κατὰ νοῦν νὰ δυσαρεστήσῃ τὸν μέγαν Παδισὰχ διὰ τὰ μαῦρα μάτια δύο ἐξορίστων. Ἡ νεότης ἐνασμενίζεται εἰς τὰς διαφόρους περιπετείας τοῦ βίου, ἀλλ' ὁ πασᾶς ἦτο ἀνὴρ σπουδαῖος καὶ ἐνδιεφέρετο μεγάλως νὰ ζήσῃ καὶ ν' ἀποθάνῃ πασᾶς.

Ὅλοι οἱ σουλτάνοι ἀγαπῶσι τὰς ἱστορίας, ἐὰν δώσωμεν πίστιν εἰς τὴν *Χαλιμᾶν*. Ὁ δὲ προστάτης τοῦ Ἀλῆ εἶχε διατηρήσει τὸν χαρακτῆρα τῶν προκατόχων του. Ἔστειλεν ἐπίτηδες πλοῖον εἰς Συρίαν, ἵνα τῷ φέρῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν πρώην διοικητὴν τοῦ Βαγδατίου. Ὁ Ἀλῆς ῥακένδυτος καὶ τὴν ποιμενικὴν καλαύροπα κρατῶν, ὡδηγήθη εἰς τὸ σεράγιον, καὶ ἐνώπιον πολυπληθοῦς ὁμηγύρεως ἔσχε τὴν δόξαν νὰ διασκεδάσῃ τὸν κύριόν του καὶ σουλτάνον του ἐπὶ ὁλόκληρον δειλινόν.

Ἅμα ὁ Ἀλῆς ἀπεπεράτωσε τὴν διήγησίν του καὶ ὁ σουλτάνος διέταξε νὰ τὸν περιβάλωσι διὰ τιμητικοῦ *καφτανίου*. Ἀπὸ πασᾶν ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης τὸν ἔκαμε βοσκόν· ἤδη δέ, θέλουσα νὰ ἐκπλήξῃ τὸν κόσμον διὰ νέου θαύματος τῆς παντοδυναμίας της, ἀπὸ βοσκὸν τὸν ἔκαμνε πάλιν πασᾶν.

Εἰς τοιαύτην περιφανῆ ἔνδειξιν εὐνοίας ἅπασα ἡ αὐλὴ ἐπεκρότησεν. Ὁ Ἀλῆς ὅμως ἐρρίφθη εἰς τοὺς πόδας τοῦ σουλτάνου, ὅπως ἀ-

Digitized by Google

ποποιηθῇ τιμὴν, μηδὲν ἐνέχουσαν γόητρον δι' αὐτὸν πλέον. Δὲν ἤθελεν, ἔλεγε, νὰ διατρέξῃ τὸν κίνδυνον ν' ἀπαρέσῃ καὶ ἐκ δευτέρου εἰς τὸν κυριάρχην τοῦ κόσμου, καὶ ἐζητεῖτο ὅπως ἀφεθῇ νὰ γηράσῃ ἐν ἀφανείᾳ, εὐλογῶν τὴν γενναίαν χεῖρα, ἥτις ἐξήγαγεν αὐτὸν ἐκ τῆς ἀβύσσου, εἰς ἣν δικαίως εἶχεν ἐμπέσει.

Ἡ τόλμη τοῦ Ἀλῆ ἐτρόμαξε τοὺς παρευρισκομένους, ἀλλ' ὁ σουλτάνος ἐμειδίασεν.

—Ὁ Θεὸς εἶναι μέγας, ἐφώνησε, καὶ καθ' ἑκάστην νέαν μᾶς ἐπιφυλάττει ἔκπληξιν. Εἴκοσι χρόνους εἶμαι σουλτάνος καὶ πρώτην ἤδη φορὰν ὑπήκοός μου ἐξαιτεῖται νὰ μὴ τῷ δοθῇ οὐδὲν ἀξίωμα. Διὰ τὸ σπάνιον τοῦ πράγματος, Ἀλῆ, ἐκπληρωθήτω ἡ αἴτησίς σου. Ἀπαιτῶ μόνον παρὰ σοῦ νὰ δεχθῇς ἓν δῶρον χιλίων πουγγίων,[1] διότι δὲν θέλω νὰ μὲ ἀφίσῃ κανεὶς μὲ κενὰς τὰς χεῖρας.

Ἐπιστρέψας εἰς Δαμασκὸν, ὁ Ἀλῆς ἠγόρασεν ὡραῖόν τινα κῆπον, βρίθοντα πορτοκαλεῶν, κιτρεῶν, δαμασκηνεῶν καὶ ἀμπέλων. Ἡ μόνη δὲ διασκέδασίς του συνίστατο εἰς τὸ νὰ σκάπτῃ, νὰ σκαλίζῃ, νὰ ποτίζῃ, νὰ κλαδεύῃ· τὴν ἑσπέραν κατεκλίνετο κεκμηκὼς τὸ σῶμα καὶ ἤρεμον ἔχων τὴν ψυχήν· τὴν δὲ πρωΐαν ἠγείρετο εὐδιάθετος τὸ σῶμα καὶ μὲ καρδίαν ἐλαφράν.

Τὸ *Θέλγητρον τῶν ὀφθαλμῶν* ἔτεκε τρεῖς υἱοὺς, ὡραιοτέρους τῆς μητρός των. Ὁ γέρων Ἀλῆς ἐπεμελήθη τῆς ἀνατροφῆς αὐτῶν. Ἐδίδαξε καὶ τοὺς τρεῖς τὴν γεωπονίαν, εἰς ἕνα δ' ἕκαστον ἀνὰ μίαν τέχνην. Ὅπως δὲ ἐγχαράξῃ εἰς τὰς καρδίας των τὰ διδάγματα, ἅτινα ἐκ τῆς ἐξορίας ἐπορίσθη, ὁ Ἀλῆς ἀπετύπωσεν ἐπὶ τῶν τοίχων τῆς οἰκίας καὶ τοῦ κήπου του τὰ ὡραιότερα χωρία τοῦ Κορανίου, ὑπεράνω δὲ τούτων ἔθεσε τ' ἀκόλουθα συνετὰ γνωμικὰ, τὰ ὁποῖα καὶ ὁ Προφήτης αὐτὸς ἠδύνατο νὰ θεωρήσῃ ὡς ἴδια· *Ἡ ἐργασία εἶναι ὁ μόνος θησαυρὸς, ὁ μηδέποτε ἀπολλύμενος.—Αἱ χεῖρες αἱ ἐργαζόμεναι οὐδέποτε ἐπαιτοῦσιν.—Ὅταν κατανοήσῃς τί ἀπαιτεῖται πρὸς ἀπόκτησιν ἑνὸς παρᾶ, θὰ σέβησαι τὴν ἐργασίαν καὶ τὸν κόπον τοῦ ἄλλου.—Ἡ ἐργασία φέρει ὑγείαν, σοφίαν καὶ χαράν.—Ἐργασία καὶ πλῆξις οὐδέποτε κατῴκησαν ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην.*

Ὑπὸ τοιούτων σοφῶν διδαγμάτων ἐμφορούμενοι ἐμεγάλωσαν οἱ τρεῖς υἱοὶ τοῦ *Θελγήτρου τῶν ὀφθαλμῶν*. Πάντες ἐγένοντο πασάδες. Ἐπωφελήθησαν τῶν διδαγμάτων τοῦ πάππου των; Πιθανὸν, καί τοι τὰ τουρκικὰ χρονικὰ οὐδαμῶς ποιοῦσι μνείαν τούτου. Ἐν τούτοις τὰ πρῶτα τῆς νεότητος μαθήματα δυσκόλως λησμονοῦνται καὶ εἰς τὴν ἀνατροφὴν, ἣν ἐλάβομεν, ὀφείλομεν τὰ τρία τέταρτα τῶν ἐλαττωμάτων μας καὶ τὸ ἥμισυ τῶν ἀρετῶν μας. Ἂς ἐνθυμηθῶμεν τί ὀφείλομεν εἰς τοὺς γονεῖς ἡμῶν καὶ ἂς συλλογισθῶμεν ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ κακοὶ καὶ οἱ πασάδες εἶναι παιδία κακῶς ἀνατεθραμμένα.

Ν. Γ. Π.

1. 350 περίπου χιλ. δραχμῶν.

ΠΩΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΖΕΤΑΙ ΜΙΑ ΒΕΛΟΝΗ

—Ἄφησε, καλὲ, διὰ μίαν βελόνην κάμνεις ἔτζι! ἔλεγεν ἡ μικρὰ Μαρία πρὸς τὸν ἀδελφόν της Γεώργιον, ὁ ὁποῖος εἶχε χωθῇ ὑπὸ τὴν τράπεζαν διὰ νὰ εὕρῃ τὴν βελόνην, ἥτις τῆς εἶχε πέσει.

Ὁ Κ. Ἀστυκὸς, ὅστις καθήμενος ἀναπαυτικὰ εἰς τὴν πολυθρόναν του ἀνεγίνωσκε τὴν ἐφημερίδα του, ἐσήκωσε τὴν κεφαλὴν ἅμα ἤκουσε τὴν ἐπιφώνησιν τῆς θυγατρός του.

— Διὰ μίαν βελόνην! ἔτζι ἔ; ἐστράφη λέγων πρὸς τὴν Μαρίαν· ἂν ἤξευρες πόσῃ ἐπιμέλεια καὶ πόση ὑπομονὴ ἐχρειάσθη διὰ νὰ κατασκευασθῇ αὐτὴ ἡ βελόνη, δὲν θὰ ὡμίλεις μὲ τόσην περιφρόνησιν δι' αὐτήν. Πόσοι ἐργάται νομίζεις ὅτι χρειάζονται διὰ νὰ κάμωσι μίαν βελόνην;

— Ξεύρω καὶ ἐγὼ, ἀπεκρίθη ἡ Μαρία, πιστεύω ὅτι ἕνας, δύο τὸ πολὺ, φθάνουν.

— Σοῦ λέγω λοιπὸν ὅτι εἶσαι ἀπατημένη, διότι ἂν λογαριάσῃς ἀπὸ τὴν κατασκευὴν τοῦ σύρματος, ἕως εἰς τὸ δίπλωμα τῶν μικρῶν φακέλλων, οἱ ὁποῖοι περιέχουν τὰς βελόνας, κάθε ἓν ἀπὸ τὰ μικρὰ αὐτὰ καὶ λεπτὰ ἐργαλεῖα περνᾷ ἀπὸ τὰς χεῖρας ἑκατὸν εἴκοσιν ἐργατῶν κατὰ μέσον ὅρον.

— Ἄ! σὲ παρακαλῶ, πατέρα, ἐφώναξεν ὁ Γεώργιος, ἐξήγησέ μου πῶς ἓν τόσον ἀσήμαντον πρᾶγμα χρειάζεται τόσην ἐργασίαν.

— Εὐχαρίστως, παιδί μου, ἀπεκρίθη ὁ Κ. Ἀστυκὸς, ἀλλὰ πρέπει πρῶτον νὰ μάθῃς ὅτι ἡ βελόνη ὄχι μόνον δὲν εἶνε πρᾶγμα ἀσήμαντον, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας εἶνε ἓν ἐκ τῶν σημαντικωτέρων ἐργαλείων, τὰ ὁποῖα ἐφεῦρεν ὁ ἀνθρώπινος νοῦς καὶ ἓν ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα περισσότερον ἐβοήθησαν τὸν ἄνθρωπον νὰ ὑψωθῇ ὑπεράνω τοῦ κτήνους. Πῶς ἄλλως ἠμπόρει ὁ ἄνθρωπος νὰ τελειοποιήσῃ τὴν ἐνδυμασίαν του, νὰ συρράπτῃ τὰ χωρισμένα κομμάτια καὶ νὰ τὰ κάμνῃ ἔνδυμα; Πόσα λεπτότατα κεντήματα, πόσα ὡραῖα πράγματα δὲν γίνονται διὰ τῆς βελόνης καὶ εἰς πόσας πτωχὰς δὲν παρέχει αὐτὴ ἐργασίαν καὶ ἐπομένως τὸν ἄρτον τὸν ἐπιούσιον!

Τὸ πρῶτον μέρος τῆς κατασκευῆς τῶν βελονῶν συνίσταται εἰς τὸ νὰ γείνῃ ἐκ τοῦ σιδήρου τὸ λεγόμενον σύρμα. Ἀγοράζει ὁ κατασκευαστὴς ῥάβδους ἀκατεργάστου σιδήρου καὶ χύνει αὐτὰς διὰ μέσου χαλυβδίνων πλακῶν διατρυπημένων. Αἱ πλάκες αὗται ἔχουσι τρύπας αἱ μὲν μεγαλητέρας, ἄλλαι μικροτέρας, ἄλλαι βαθμηδὸν πάλιν μικροτέρας καὶ οὕτως ἐφεξῆς, ὥστε διαπερᾶται ὁ σίδηρος δι' ὅλων, ἕως οὗ τὸ παραγόμενον σύρμα,

Digitized by Google

τὸ ὁποῖον λέγεται οὕτω διότι *σύρεται* τρόπον τινὰ ὁ σίδηρος διὰ τῶν πλακῶν ἐκείνων, λάβῃ τὴν ἀπαιτουμένην διάμετρον. Τότε δὲ περιτυλίσσεται τὸ σύρμα ὁλόγυρα εἰς μεγάλην κουβαρίστραν, τὴν ὁποίαν οἱ τεχνῖται ὀνομάζουν τύμπανον.

Οἱ κύλινδροι οὗτοι ἐπιμελῶς τακτοποιοῦνται κατὰ μεγέθη, ἔπειτα δὲ κόπτονται εἰς δύο, εἰς τρόπον ὥςτε νὰ ἀποτελέσωσι δύο δέσμας ἴσας κατὰ τὸ μῆκος. Ὁ ἐργάτης λαμβάνει τότε μίαν δέσμην ἐκ τῶν δύο καὶ τὴν πλησιάζει εἰς μηχανὴν ὡπλισμένην μὲ ψαλίδια κινούμενα διὰ τοῦ ἀτμοῦ, τὰ ὁποῖα κόπτουσι τὸ σύρμα εἰς κομμάτια μακρὰ, ὅσον δύο βελόναι. Ἐμπορεῖς δὲ νὰ φαντασθῇς πόσην δύναμιν ἔχει αὕτη ἡ μηχανὴ, ἅμα μάθῃς ὅτι εἰς μίαν ἡμέραν ἐκ δέκα ὡρῶν δύναται νὰ προετοιμάσῃ 800,000 βελόνας.

— Τί λὲς, διέκοψεν ἡ μικρὰ Μαρία, 800,000 βελόνας εἰς μίαν ἡμέραν;

— Καὶ τοῦτο δὲν εἶνε ἀκόμη τίποτε. Ὑπάρχουσι καταστήματα, τὰ ὁποῖα κατασκευάζουν ἕως 100 ἑκατομμύρια βελόνας τὴν ἑβδομάδα.

Τὰ κομμάτια τοῦ σύρματος, τὰ περνοῦν ἔπειτα δι' ἄλλης μηχανῆς, ἡ ὁποία χρησιμεύει εἰς τὸ νὰ τὰ ἰσάζῃ, διότι εἶνε λυγισμένα καὶ ἐξ αἰτίας τῆς περιτυλίξεώς των ὁλόγυρα εἰς τὸ τύμπανον καὶ ἐξ αἰτίας τῶν ψαλιδίων, τὰ ὁποῖα τὰ ἔκοψαν. Διὰ νὰ ἰσάξουν δὲ τὰ κομμάτια αὐτὰ, τὰ ἑνόνουν εἰς δέματα ἐκ 5 ἕως 6,000, τὰ ὁποῖα περιδένουν μὲ σιδηρᾶ δακτύλια καὶ τὰ ὑποβάλλουν ἔπειτα εἰς πολὺ δυνατὴν πίεσιν. Ἀφ' οὗ γείνῃ καὶ ἡ ἐργασία αὕτη, τότε παραλαμβάνουν τὰς βελόνας οἱ λεγόμενοι ἀκονισταί. Οἱ ἐργάται οὗτοι, τρίβοντες τὰς ἄκρας τῶν βελονῶν εἰς μικρὰν μύλην, σχηματίζουσι τὴν αἰχμήν. Ὁ ἀκονιστὴς λαμβάνει μίαν φοῦχταν βελονῶν, τὰς ὁποίας διὰ μιᾶς ὑποβάλλει εἰς τὴν μύλην, προσέχων πάντοτε νὰ δίδῃ εἰς αὐτὰς διὰ τῶν δακτύλων περιστροφικὴν κίνησιν.

— Μεταχειρίζονται τάχα καὶ νερὸν δι' αὐτὸ τὸ ἀκόνισμα; ἠρώτησεν ὁ Γεώργιος.

— Ὄχι, διότι τὸ νερὸν θὰ ἔκαμνε τὰς βελόνας νὰ σκωριάσουν.

Ἡ αἰχμὴ τῆς βελόνης τριβομένη εἰς τὴν μύλην σπινθηροβολεῖ, ἀκονίζεται, μηκύνεται καὶ γίνεται τέλος τῷ ὄντι αἰχμὴ βελόνης. Ἡ ἐργασία αὕτη ἦτο πρὶν λίαν ἐπικίνδυνος καὶ σχεδὸν θανατηφόρος. Πολλοὶ ἐργάται ἐκ τούτου ἀπωλέσθησαν. Καὶ τῷ ὄντι λεπτοτάτη κόνις ἀμμολίθου καὶ χάλυβδος, ἀδιόρατος σχεδὸν ἀναπηδᾷ ἐπὶ τῶν δακτύλων τοῦ ἀκονίζοντος καὶ εἰςδύουσα εἰς τοὺς πνεύμονας αὐτοῦ τῷ ἐπιφέρει ἀφεύκτως φθίσιν. Χιλιάδες νέων ἀπὸ εἴκοσι μέχρις εἰκοσιπέντε ἐτῶν ἡλικίας ἐγένοντο θύματα.

Εὐτυχῶς εὐφυής τις μηχανικὸς, ὁ Ἄγγλος Γεώργιος Πρίωρ, ἐφεῦρεν ἐν ἔτει 1809 μηχάνημα ἁπλούστατον καὶ ὀλιγοδάπανον, δι' οὗ μετριάζονται τὰ κακὰ, τὰ ὁποῖα προξενεῖ ἡ κόνις. Τὸ μηχάνημα τοῦτο οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ μέγα φυσερὸν τοῦ ὁποίου τὸ φύσημα διευθύνεται πρὸς τὴν μύλην. Τοιουτοτρόπως ἡ φθοροποιὸς κόνις διώκεται μακρὰν καὶ δὲν βλάπτει τὸν ἐργάτην.

Εἰς μερικὰ καταστήματα, ἡ τρύπα τῆς βελόνης γίνεται ἀμέσως εἰς τὸ κομμάτιον τοῦ σύρματος, τὸ ὁποῖον, ὅπως εἴπομεν, εἶνε μακρὸν ὡς δύο βελόναι· συνήθως ὅμως πρῶτον κόπτεται ἡ βελόνη καὶ ἔπειτα τρυπᾶται.

Προτοῦ ὅμως τρυπηθῇ, πρέπει πρῶτον νὰ πλατυνθῇ καὶ νὰ γείνῃ λεία ἡ κεφαλή της, διότι ἄλλως αἱ τραχύτητες, τὰς ὁποίας ἐπέφερεν ἐπ' αὐτῆς τὸ ψαλίδιον, θὰ διέσχιζον ἔπειτα τὸ ὕφασμα τὸ ὁποῖον διὰ τῆς βελόνης θὰ ῥάπτηται. Ὁ ἐργάτης ὁ ἐπιφορτισμένος τὴν ἐργασίαν ταύτην λαμβάνει εἴκοσι περίπου βελόνας καὶ τὰς τοποθετεῖ κατὰ σειρὰν ἐπάνω εἰς μικρὸν ἀμμόνι, τότε δὲ διὰ μιᾶς σφυριᾶς πλατύνει ὅλα τὰ κεφαλάκια τῶν βελονῶν. Ἐκεῖθεν τὰς λαμβάνει ἄλλος ἐργάτης καὶ τὰς θέτει ἐντὸς φούρνου (étuve), ὅπου θερμαίνονται καὶ ἔπειτα βαθμηδὸν ψυχραίνονται πάλιν. Ἡ ἐργασία αὕτη ἔχει σκοπὸν νὰ καταστήσῃ τὰς βελόνας μᾶλλον εὐκόλους εἰς τὸ σφυρηλάτημα καὶ ὀλιγώτερον ὑποκειμένας εἰς τὸ σπάσιμον.

Αἱ βελόναι διατρυπῶνται ἐνίοτε διὰ μηχανῆς, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὅμως διὰ τῆς χειρός. Συνήθως ἔχουσιν εἰς τὰ καταστήματα παιδία διὰ νὰ ἐκτελῶσι τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην, ἡ ὁποία γίνεται ὡς ἑξῆς· τοποθετεῖται ἡ βελόνη ἐπάνω εἰς μολύβδινον ἀμμόνιον καὶ κατασκευάζεται ἡ τρύπα διὰ τρυπανίου καὶ σφυρίου, πρῶτον ἐκ τοῦ ἑνὸς καὶ ἔπειτα ἐκ τοῦ ἄλλου μέρους. Τὰ παιδία ταῦτα ἀποκτῶσι ταχέως ἀξιοθαύμαστον ἀκρίβειαν καὶ μεγίστην ταχύτητα. Πολλάκις, ὅταν ξένοι ἐπισκέπτωνται τὰ βελονοποιεῖα, διὰ νὰ δείξωσι τὴν ἐπιτηδειότητά των θέτουσι τρίχα ἐπὶ τοῦ ἀμμονίου καὶ μὲ μίαν σφυριὰν τὴν διατρυπῶσι.

Μετὰ τὴν ἐργασίαν τοῦ τρυπήματος παραλαμβάνει τὴν βελόνην ἄλλος ἐργάτης καὶ δι' ἰδιαιτέρου ἐργαλείου κατασκευάζει τὸ ἐξέχον ἐκεῖνο χεῖλος, τὸ ὁποῖον περικυκλόνει τὴν τρύπαν καὶ διὰ τοῦ ὁποίου εὐκόλως περᾷ ἡ κλωστή. Τοιουτοτρόπως ἡ βελόνη γίνεται τελεία. Ἀκόμη ὅμως δὲν εἶνε καιρὸς νὰ παραδοθῇ εἰς τὸ ἐμπόριον. Ὑπολείπεται τὸ λεγόμενον στόμωμα. Διὰ νὰ στομωθῇ ἡ βελόνη, πυρόνεται ἕως νὰ κοκκινήσῃ καὶ ἔπειτα ῥίπτεται εἰς ἀγγεῖον γεμάτον ψυχροῦ ὕδατος, ἔπειτα λειαίνεται μὲ κόνιν σμύριδος καὶ τέλος καθαρίζεται. Δι' ἑκάστην δὲ ἐκ τῶν ἐργασιῶν τούτων ἡ βελόνη διέρχεται ἀπὸ τῶν χειρῶν πολλῶν ἐργατῶν.

Digitized by Google

Ἀφ' οὗ πάντα ταῦτα τελειώσουν διαχωρίζονται αἱ βελόναι ἀναλόγως τοῦ μεγέθους των καὶ ἐγκλείονται εἰς τοὺς γνωστοὺς μικροὺς φακέλλους ἀνὰ δωδεκάδα ἢ ἀνὰ δύο δωδεκάδας. Ἂν καὶ τόση ἐργασία ἀπαιτῆται διὰ τὴν κατασκευὴν μιᾶς βελόνης, ἡ ἀξία ὅμως αὐτῆς εἶνε σχετικῶς ἐλαχίστη· τοῦτο κατορθώθη χάρις εἰς τὴν τακτοποίησιν καὶ τὸν καταμερισμὸν τῆς ἐργασίας, διότι ἐὰν ἑκατὸν ἐργάται εἰς τὸ διάστημα μιᾶς ἡμέρας κατασκευάζουσι πολλὰς ἑκατοντάδας χιλιάδων βελονῶν, μόλις εἷς ἄνθρωπος, ἐὰν ἔκαμνε μόνος του ὅλην τὴν ἐργασίαν, ὅσον ἱκανὸς καὶ ἂν ἦνε, θὰ ἠδύνατο νὰ κατασκευάσῃ ἐν διαστήματι δέκα ὡρῶν μίαν δωδεκάδα.

* * *

Ἡ ἐφεύρεσις τῆς βελόνης, ἐξ οἱουδήποτε μετάλλου, ἀνέρχεται εἰς χρόνους πολὺ παλαιούς. Κατὰ τὸ ἔτος μόνον 1370 γίνεται ἡ πρώτη μνεία καταστήματος, ἐν ᾧ κατασκευάζονται χαλύβδινοι βελόναι, ἦτο δὲ τοῦτο ἐν Νυρεμβέργῃ τῆς Βαυαρίας. Ἐξ αὐτοῦ ἐπρομηθεύετο ἡ Εὐρώπη πᾶσα. Ἡ βιομηχανία αὐτὴ εἰσήχθη τὸ πρῶτον εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐν ἔτει 1543, εἰς δὲ τὴν Γαλλίαν πολὺ βραδύτερον, κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Τὰ τελειότερα βελονοποιεῖα εἶνε τὰ νῦν τὰ ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ, καλήτεραι δὲ βελόναι θεωροῦνται αἱ ἀγγλικαὶ τῆς Βιρμιγχάμης.

Π.

ΔΗΜΩΔΕΙΣ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΜΗΝΩΝ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

ΜΑΪΟΣ

Ὁ Μάης ἔχει τ' ὄνομα κι' ὁ Ἀπρίλης τὰ λουλούδια.

*

Καιρὸς πουλεῖ τὰ λάχανα κι' ὁ Μάης τὰ λουλούδια.

*

Ὁ Μάης ἔχει τ' ὄνομα κι' ὁ Θεριστὴς (Ἰούνιος) τὴν πεῖνα.

*

Στὸ κατηραμένο τόπο τὸ Μάη τὸ μῆνα βρέχει.

Τὴν αὐτὴν ἰδέαν, περὶ τοῦ ἐπιβλαβοῦς τῆς βροχῆς εἰς τὴν γεωργίαν κατὰ τὸν Μάιον, ἐκφράζουσι καὶ αἱ ἀκόλουθοι παροιμίαι:

Σὰν ἔπρεπε δὲν ἔβρεχε καὶ τὸ Μάη ἐχιόνιζε (ἢ ἐβροσολόγα).

*

Μάιος ἄβροχος, χρονιὰ εὐτυχισμένη.

Παροιμία ἐν Πάτραις καὶ ἐν Ἠλείᾳ λεγομένη.

Μάιος ἄβροχος, μοῦστος ἄμετρος,

ἢ ἄλλως:

Μάης ἄβρεχος, τρυγητὴς χαρούμενος.

*

Τοῦ Μάη τῆς νύχτας τὸ νερὸ τ' ἀλάφια ξεμονίζει.

Ξεμονίζει ταὐτόσημον κατά τινας τῷ *καταστρέφει*, ἐπιφέρει τὸν θάνατον.

*

Κακὸ κεφάλι τὸ Μάη βάζει στάρι καὶ τὸν Αὔγουστο κρασί.

Ἐπὶ τῶν προώρως καὶ ἀκαταλλήλως γενομένων γεωπονικῶν ἐργασιῶν.

*

Μαθημένο 'ναι τὸ ἀρνὶ νὰ κουρεύεται τὸ Μάη.

Οἱ ποιμένες, οἵτινες ἐκ τῶν χειμαδίων ἐπανακάμπτουσιν εἰς τὰς ὀρεινὰς νομὰς ἀπὸ τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Γεωργίου, κείρουσι συνήθως τὰ πρόβατά των περὶ τὰ τέλη Μαΐου, ἀπὸ τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ μετέπειτα. Ἡ παροιμία αὕτη λέγεται καὶ μεταφορικῶς ἐπὶ τῶν συνειθισμένων νὰ ταλαιπωρῶνται καὶ νὰ πάσχωσιν.

*

Ἀρνιὰ καὶ ἐρίφια τὸ Μάη τὸ μῆνα δείχνουν.

*

Ζῆσε, μαῦρέ μου, νὰ φᾷς τὸ Μάη χλόη.

ἢ ἄλλως:

Ζῆσε, μαῦρέ μου, νὰ φᾷς τὸ Μάη τριφύλι καὶ τὸν Αὔγουστο σταφύλι.

ἢ καὶ ἁπλῶς:

Ζῆσε, μαῦρέ μου, νὰ φᾷς τριφύλι.

Παροιμία λεγομένη μεταφορικῶς ἐπὶ τῶν ὑπισχνουμένων πολλὰ διὰ τὸ μέλλον εἰς τοὺς ἔχοντας χρείαν ἀμέσου καὶ ταχείας συνδρομῆς.

*

Ὅσοι μῆνες ἔχουν ρῶ, τὸ κρασὶ δίχως νερό.
Ὅσοι μῆνες δὲν ἔχουν ρῶ, τὸ κρασὶ μὲ τὸ νερό·

καὶ ἄλλως:

Τὸ μῆνα 'ποῦ δὲν ἔχει ρῶ
πῖνε κρασὶ μὲ τὸ νερό.

Ἤτοι, κατὰ τοὺς μῆνας Σεπτέμβριον, Ὀκτώβριον, Νοέμβριον, Δεκέμβριον, Ἰανουάριον, Φεβρουάριον, Μάρτιον καὶ Ἀπρίλιον, ὁ οἶνος ὠφελεῖ πινόμενος ἄκρατος, ἐν ᾧ κατὰ τοὺς ἐπιλοίπους, στερουμένους τοῦ γράμματος *ρῶ*, καλὸν εἶναι νὰ συγκεράννυται μεθ' ὕδατος.

*

Τὸ Μάη πῖνε τὸ νερό, τὸ Θεριστὴ τὸ 'ξεῖδι,
Τὸν Ἀλωνάρη τὸ κρασὶ νὰ ἰδῇς τὸ παλληκάρι.

Διαιτητικὸν παράγγελμα, οὗ ἄγνωστος ὁ λόγος.

**

ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΔΑΝΙΚΑ

Η ΣΑΚΚΟΡΡΑΦΑ

Ἦτο μίαν φορὰν μία σακκορράφα, καὶ ἐφαντάζετο ὅτι ἦτο ὡραία. Ἤθελε νὰ περνᾷ διὰ βελόνη τοῦ κεντήματος.

— Προσέχετε, κρατεῖτέ με σφικτά, ἔλεγεν εἰς τὰ δάκτυλα, τὰ ὁποῖα τὴν ἐκρατοῦσαν. Μὴ μὲ ἀφήσετε νὰ πέσω κατὰ γῆς, καὶ ἔπειτα δὲν θὰ ἠμπορεῖτε νὰ μὲ εὕρητε. Εἶμαι τόσον λεπτή!

Αὐτὰ ἔλεγεν ἡ σακκορράφα εἰς τὰ δάκτυλα, τὰ ὁποῖα τὴν ἐκρατοῦσαν περασμένην μὲ ράμμα χονδρὸν καὶ χωρὶς κόμπον εἰς τὴν ἄκραν.

Digitized by Google

Καὶ ἐτρυποῦσαν τὰ δάκτυλα μὲ τὴν σακκοῤῥάφαν τὸ παποῦτσι τῆς μαγείρισσας, τὸ ὁποῖον εἶχε σκάσει καὶ ἔπρεπε νὰ ῥαφθῇ.

— Αὐτὴ εἶναι πρόστυχη ἐργασία, ἔλεγεν ἡ σακκοῤῥάφα. Δὲν ἠμπορῶ νὰ τρυπήσω αὐτὸ τὸ δέρμα. Θὰ σπάσω! Θὰ σπάσω!

Καὶ τῷ ὄντι ἔσπασε.

— Δὲν τὸ ἔλεγα; εἶπεν ἡ σακκοῤῥάφα. Εἶμαι τόσον λεπτή.

Τὰ δὲ δάκτυλα εἶπαν:

— Χωρὶς μύτην βελόνη δὲν ἀξίζει. Εἶναι διὰ πέταμα.

Ἀλλ' ἀντὶ νὰ τὴν πετάξῃ, ἡ μαγείρισσα ἔσταξε βουλοκέρι εἰς τὴν ἄκραν τῆς σπασμένης σακκοῤῥάφας, καὶ ἔπειτα ἐκάρφωσε μὲ αὐτὴν τὸ μανδῆλί τις εἰς τὸ στῆθός της.

— Λοιπὸν, ἔγεινα καρφίτσα τώρα, εἶπεν ἡ σακκοῤῥάφα. Ἐγὼ τὸ ἤξευρα ὅτι κἄτι θὰ γείνω μίαν ἡμέραν! Ὅταν κανεὶς τὸ ἔχει μέσα του, θὰ ὑπάγῃ ἐμπρὸς, ὅπως καὶ ἂν γυρίσουν τὰ πράγματα.

Καὶ ἐγελοῦσε μέσα της· ἀλλὰ δὲν ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ καταλάβῃ πότε γελᾷ μία σακκοῤῥάφα. Καὶ ἀπὸ τὸ στῆθος τῆς μαγείρισσας ἐκύτταζεν ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ, κορδωμένη καὶ ὑπερήφανη.

— Τοῦ λόγου σου τί εἶσαι; ἠρώτησε τὴν γειτόνισσάν της, τὴν μικρὰν καρφίτσαν. Εἶσαι ἀπὸ μάλαγμα; Μοῦ ἀρέσει ἡ περίεργη κεφαλή σου. Κρίμα μόνον ὅτι εἶσαι τόσον μικρά. Ἀλλὰ δὲν εἶναι τοῦ καθενὸς νὰ ἔχῃ κεφαλὴν ἀπὸ βουλοκέρι.

Διὰ νὰ εἴπῃ ὅμως αὐτὰ ἡ σακκοῤῥάφα ἐτεντώθη τόσον, ὥστε ἐξεκαρφώθη ἀπὸ τὸ μανδῆλι καὶ ἔπεσεν εἰς τὸν νεροχύτην, ὅπου ἡ μαγείρισσα ἐξέπλυνε τὰ πινάκια.

— Καὶ τώρα! εἶπεν ἡ πτωχὴ σακκοῤῥάφα. Τώρα; Καλὸν κατευόδιον! Φθάνει μόνον νὰ μὴ χαθῶ.

Καὶ πραγματικῶς ἐχάθη, καὶ μὲ τὰ ἀκάθαρτα νερὰ κατήντησεν ἀπὸ τὸν νεροχύτην νὰ εὑρεθῇ εἰς τὸ αὐλάκι τοῦ δρόμου.

Εἶμαι παραπολὺ καλὴ διὰ τὸν κόσμον, ἔλεγεν. Ἀλλ' ἐγὼ ἠξεύρω τί ἀξίζω, καὶ ποία εἶμαι, καὶ ἂς εὑρίσκωμαι εἰς τὸ αὐλάκι.

Δὲν ἔχασε τῷ ὄντι μήτε τὴν ἀξιοπρέπειαν, μήτε τὴν εὐθυμίαν της. Καὶ ἔβλεπε λογῆς λογῆς πράγματα νὰ τρέχουν ἀπ' ἐπάνω της εἰς τὸ αὐλάκι: ἄχυρα καὶ ξυλάκια καὶ κομμάτια παλαιῶν ἐφημερίδων.

— Πῶς τρέχουν, ἔλεγεν ἡ σακκοῤῥάφα. Καὶ οὔτε τοὺς περνᾷ ἀπὸ τὸν νοῦν ὅτι ἐγὼ εἶμαι ἐδῶ κάτω! Νὰ, τώρα περνᾷ ἓν ξυλάκι, καὶ ἄλλο δὲν συλλογίζεται παρὰ τὸν ἑαυτόν του, καὶ δὲν ἐντρέπεται! Ἰδοὺ καὶ ἓν ἄχυρον τώρα. Πῶς στρεφογυρίζει! Αἴ! ἔχε τὸν νοῦν σου νὰ μὴ σκαλώσῃς εἰς καμμίαν πέτραν. Νὰ καὶ ἓν κουρελάκι ἀπὸ μίαν ἐφημερίδα. Αἱ ἀνοησίαι ὅσαι ἦσαν τυπωμέναι ἐπάνω του ἐλησμονήθησαν πρὸ καιροῦ, καὶ ὅμως θαῤῥεῖ ὅτι κἄτι εἶναι καὶ αὐτό! Ἐγὼ δὲ κάθημαι ἐδῶ ἥσυχη καὶ ταπεινή. Ἀλλὰ ἠξεύρω τὸ τί εἶμαι καὶ τί ἀξίζω!

Μίαν ἡμέραν ἔπεσε πλησίον της ἓν κομμάτι ὑαλίνου ποτηρίου σπασμένον· ἀλλ' ἡ σακκοῤῥάφα τὸ εἶδε νὰ λάμπῃ καὶ ν' ἀστράπτῃ, ὥστε τὸ ἔλαβεν εἰς ὑπόληψιν καὶ ἔπιασεν ὁμιλίας μαζῆ του.

— Ἐγὼ εἶμαι καρφίτσα, εἶπε. Τοῦ λόγου σου εἶσαι διαμάντι;

— Μάλιστα, δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ἰδίαν οἰκογένειαν. Καὶ ἐνόμιζαν καὶ τὰ δύο ὅτι ἔκαμαν γνωριμίαν μὲ σημαντικὸν ὑποκείμενον, καὶ ἤρχισαν νὰ ὁμιλοῦν διὰ τὸν ἄλλον κόσμον, καὶ νὰ λέγουν πόσον φαντασμένος καὶ ἐξιππασμένος εἶναι ὁ δεῖνας καὶ ὁ τάδες.

— Ἔζησα εἰς τὸ κουτὶ μιᾶς κυρίας, ἡ ὁποία ἦτο μαγείρισσα, ἔλεγεν ἡ σακκοῤῥάφα. Ἡ κυρία αὐτὴ εἶχε πέντε δάκτυλα εἰς κάθε χέρι. Τὰ δάκτυλα αὐτὰ δὲν τὰ εἶχε παρὰ μόνον διὰ νὰ μὲ βάζῃ καὶ νὰ μ' ἐβγάζῃ ἀπὸ τὸ κουτί μου. Ποτέ μου δὲν εἶδα δάκτυλα πλέον φαντασμένα!

— Ἦσαν ἀπὸ γένος; ἠρώτησε τὸ ὑαλί.

— Ὄχι βέβαια! ἀπεκρίθη ἡ σακκοῤῥάφα. Ἀλλὰ σοῦ εἶχαν μίαν ὑπερηφάνειαν! Ἦσαν ἀπὸ πέντε εἰς κάθε χέρι, καὶ τὰ πέντε ἑνωμένα, ἀλλὰ τὸ καθὲν διαφορετικοῦ ἀναστήματος, καὶ τὸ καθὲν μὲ τὴν ἀνοησίαν του. Τὸ πλέον κοντὸν καὶ χονδρὸν ἔστεκεν ὀλίγον παράμερα ἀπὸ τὰ ἄλλα· εἶχε μόνον μίαν κλείδωσιν καὶ δὲν ἤξευρε νὰ διπλωθῇ παρὰ μίαν μόνην φορὰν, καὶ ὅμως ἔλεγεν, ὅτι, ἂν λείψῃ ἀπὸ ἕνα ἄνδρα, δὲν ἀξίζει πλέον ὁ ἄνδρας ἐκεῖνος διὰ τὸν πόλεμον. Ὅταν ἐκομποῤῥημονοῦσεν ὡμιλοῦσεν ἑλληνικὰ, καὶ ἔλεγεν ὅτι ὀνομάζεται *ἀντίχειρ*. Τὸ κατοπινὸν δάκτυλον ἐχώνετο εἰς τὰ γλυκὰ καὶ εἰς τὰ ξυνὰ, ὡδηγοῦσε τὸ κονδύλι ὅταν ἔγραφεν, ἔδειχνε κάθε τι χωρὶς νὰ ἐντρέπεται, καὶ ἐκαυχᾶτο ὅτι τὸ λέγουν *δείκτην*. Ἀλλὰ τὰ ἄλλα δάκτυλα τὸν ὠνόμαζαν μεταξύ των *Λιχανόν*, τὸ ὁποῖον σημαίνει ὅτι γλύφει ὅ,τι εὕρῃ, καὶ τὸ ἐκαταφρονοῦσαν ἐπειδὴ τὸ ἐζήλευαν. Τὸ τρίτον ἦτο μακρὺ μακρὺ καὶ ὑπερηφανεύετο διὰ τὸ ἀνάστημά του. Τὸ τέταρτον ἐστολίζετο μὲ μίαν χρυσῆν ζώνην, τὸ δὲ τελευταῖον ἦτο μικρότερον ἀπὸ τὰ ἄλλα καὶ δὲν ἤξευρε νὰ κάμῃ τίποτε. Καὶ τὰ πέντε δὲ ἄλλο δὲν ἔκαμναν παρὰ νὰ καυχῶνται διὰ τὰ προτερήματά των, τόσον, ὥστε τὰ ἐσιχάθηκα καὶ τὰ πέντε, καὶ ἔφυγα, καὶ εὑρίσκομαι ἐδῶ ὅπου μὲ βλέπεις.

Ἐκεῖ ἦλθεν ἔξαφνα νερὸν εἰς τὸ αὐλάκι καὶ ἐπλημμύρισε, καὶ τὸ ῥεῦμα ἐπῆρε τὸ ὑαλί.

— Πάγει καὶ αὐτὸ, εἶπεν ἡ σακκοῤῥάφα. Ἀλλ' ἐγὼ δὲν σαλεύω ἀπ' ἐδῶ. Εἶμαι πολὺ λεπτή· αὐτὸ δὰ εἶναι τὸ προτέρημά μου καὶ τὸ καύχημά μου!

Digitized by Google

Καὶ ἐκάθητο ἐκεῖ ὑπερήφανα, καὶ ἐσυλλογίζετο τὰ μεγαλεῖά της.

—Ἂν μ' ἔλεγε κανεὶς ὅτι ἐγεννήθηκα ἀπὸ μίαν ἀκτῖνα τοῦ ἡλίου δὲν θὰ μ' ἐφαίνετο παράξενον. Εἶμαι τόσον λεπτή! Καί, μὰ τὴν ἀλήθειαν, νομίζω ὅτι αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου μὲ ἀναζητοῦν πάντοτε ἐδῶ κάτω. Εἶμαι τόσον λεπτή, ὥστε μήτε ἡ μητέρα μου δὲν ἠμπορεῖ νὰ μὲ διακρίνῃ.

Μίαν ἡμέραν δύο παιδιὰ τοῦ δρόμου ἦλθαν καὶ ἐσκάλιζαν εἰς τὸ αὐλάκι, ὅπου εὕρισκαν πότε καρφία, πότε κανὲν χάλκινον νόμισμα.

—Ὤχ! ἐφώναξε τὸ ἓν παιδί, διότι ἡ σακκοῤῥάφα τοῦ ἐκέντησε τὸ δάκτυλον. Νὰ μία σπασμένη βελόνη.

— Μὲ συμπάθειον, εἶπεν ἡ σακκοῤῥάφα. Εἶμαι καρφίτσα!

Ἀλλὰ δὲν τὴν ἤκουσαν τὰ παιδιά. Τῆς εἶχε πέσει τὸ βουλοκέρι, τὸ δὲ χρῶμά της εἶχε γείνει κατάμαυρον· ἀλλὰ ἐξηκολούθει νὰ ὑπερηφανεύηται διὰ τὰ προτερήματά της.

— Νὰ ἓν αὐγὸν σπασμένον, ἐφώναξε τὸ ἄλλο παιδί. Ἂς τὴν βάλωμεν μέσα!

— Οἱ τοῖχοι κάτασπροι καὶ ἐγὼ μέσα μαύρη. Αὐτὸ μοῦ ἔρχεται, εἶπεν ἡ σακκοῤῥάφα. Θὰ φαντάζω καλὰ μέσα εἰς τὸ αὐγόν!

Ἐκεῖ διὰ μιᾶς τὸ παιδὶ πατεῖ τὸ αὐγόν, καὶ κρὰκ τὸ σπάνει!

— Ἀλλοίμονον! ἐφώναξεν ἡ σακκοῤῥάφα. Τί ἦτο τοῦτο; Θὰ κακοπάθω!

Ἀλλὰ δὲν ἔπαθε τίποτε. Ἔπεσε μόνον ἀπὸ τὸ αὐγὸν καὶ ἐστρώθη κατὰ γῆς, καὶ ἴσως ἀκόμη εὑρίσκεται ἐκεῖ ὅπου εἶχε πέσει.[1]

ANDERSEN.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ

23.— Διατί τὸ ὕδωρ θερμαίνεται ταχύτερον ἐντὸς ἀγγείου μέλανος, βραδύτερον δὲ εἰς ἀγγεῖον λευκὸν καὶ στιλπνόν;

Διότι ἀγγεῖον μέλαν κεκαλυμμένον ἐξωτερικῶς δι' αἰθάλης ἀποῤῥοφᾷ τελειότερον τὴν θερμότητα, ἀποδίδει δὲ ταύτην πολὺ εὐκόλως. Ἐνῷ ἓν ἀγγεῖον λευκὸν καὶ στιλπνὸν ἀντανακλᾷ μέρος τῆς θερμότητος, ἥτις διασπείρεται μὴ δυναμένη νὰ εἰσέλθῃ καὶ θερμάνῃ τὸ ὕδωρ.

24. — Διατί ὅταν φυσῶμεν ἐπὶ πεπυρακτωμένων ἀνθράκων, ἡ καῦσις γίνεται δραστηριωτέρα;

Διότι διὰ τοῦ φυσασμοῦ ἀποστέλλομεν ἐπὶ τῶν ἀνθράκων περισσότερον ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα, καὶ ἑπομένως πλειότερον ὀξυγόνον, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ τροφὴ τοῦ πυρός.

ΑΠΟΦΘΕΓΜΑ ΠΕΡΣΙΚΟΝ

Ἄνθρωπε! Μιμήθητι τὴν ὄρνιθα ἥτις, ἀφοῦ πίῃ, ἀνυψοῖ τὴν κεφαλὴν πρὸς οὐρανὸν διὰ νὰ ἐκφράσῃ τὴν εὐγνωμοσύνην της.

[1] Μετάφρ. Δ. Βικέλα.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

⁂ Ἡ φιλοσοφία καὶ ἡ ἀνθρωπότης δὲν ἐξήντλησαν ἀκόμη οὐδὲ πολλοστημόριον τῶν ἀπείρων ἀληθειῶν ὅσας ὁ χριστιανισμὸς κυοφορεῖ ἀενάως· ἡ θρησκεία μας, τῆς ὁποίας εἶνε σύμβολον οἱ ἄρτοι δι' ὧν ἔτρεφεν ὁ Χριστὸς τὰ πλήθη, θέλει τρέφει τὰς γενεὰς μέχρι συντελείας τοῦ αἰῶνος. (Μ. Ῥενιέρης.)

⁂ Ὁσάκις ἔχῃς ἀφορμὴν νὰ πράξῃς τι δίκαιον, ἀγαθόν, κοινωφελές, μὴ ἐρωτᾷς ὁποῖον ὄφελος προσγενήσεταί σοι ἐξ αὐτοῦ ἢ τί θέλουσιν εἴπει οἱ ἄνθρωποι περὶ αὐτοῦ· ἀλλὰ ποίει τὸ καλόν, διότι ἐστὶ καλόν· ἔσο δὲ δίκαιος διὰ τὴν πρὸς τὸ δίκαιον ἀγάπην. (Zschokke.)

⁂ Λέγουν· δράξε τὴν τύχην ἀπὸ τῆς κόμης. Εἶσαι ὅμως καὶ βέβαιος ὅτι δὲν φορεῖ φενάκην;

⁂ Πᾶς λίθος δὲν γίνεται κρύσταλλον· ἀλλὰ πᾶν κρύσταλλον γίνεται τέφρα.

⁂ Πιστωταὶ τοῦ μέλλοντος πολλαπλασιάζομεν τὰ εἰς βάρος του συρόμενα συναλλάγματα, χωρὶς νὰ φροντίζωμεν ἂν θὰ τὰ τιμήσῃ εἰς τὴν λῆξίν των.

⁂ Ὑπάρχει παραφροσύνη νοὸς καὶ παραφροσύνη χαρακτῆρος. Ἡ μὲν πρώτη θεραπεύεται, ἡ δευτέρα ὅμως εἶνε ἀνίατος.

⁂ Ἡ συκοφαντία εἶνε ὡς ὁ ἄνθραξ· ὅταν δὲν καίῃ, ῥυπαίνει.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Τουρκικὸν λόγιον.

Οὐδέποτε ἔχει τις τόσην ἀνάγκην τοῦ πνεύματός του, εἰμὴ ὅταν ἔχῃ νὰ κάμῃ μὲ εὐήθη.

Φιλοσοφία τῆς γυναικός.

Ἰδοὺ ἡ φιλοσοφία τῆς γυναικός: Ἐν ἡλικίᾳ 20 ἐτῶν «Ποῖον θὰ πάρω;» Ἐν ἡλικίᾳ 30 ἐτῶν «Ποῖος θὰ μὲ πάρῃ;» Δ.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

Ἐξαγωγὴ ὑελίνων πωμάτων τῶν φιαλῶν.

Πολλάκις τὸ *πῶμα ὑελίνου φιάλης* εἶναι τοσοῦτον στερεῶς ἐφηρμοσμένον ὥστε δὲν δυνάμεθα νὰ ἐξάξωμεν αὐτὸ ἄνευ θραύσεως τῆς φιάλης. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει χρίομεν τὸ στόμιον τῆς φιάλης διὰ σταγόνος ἐλαίου καὶ θέτομεν τὴν φιάλην εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ πυρός. Ὅταν ἡ φιάλη θερμανθῇ τὸ ἔλαιον εἰσέρχεται λάθρα μεταξὺ τοῦ πώματος καὶ τῆς φιάλης. Τότε τύπτομεν ἐλαφρῶς τὸ πῶμα πρῶτον ἀπὸ τὸ ἓν καὶ εἶτα ἀπὸ τὸ ἕτερον μέρος διὰ μικροῦ τεμαχίου ξύλου, καὶ οὐδεμίαν πλέον εὑρίσκομεν δυσκολίαν νὰ ἐξάξωμεν τὸ πῶμα· ἐν ἐναντίᾳ ὅμως περιπτώσει ἀρκεῖ νὰ ἐπαναλάβωμεν ἅπαξ ἢ δὶς τὸ ἀνωτέρω πείραμα.

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.

Digitized by Google

'Αριθ. 20 — Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Πρῶτος | Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδ. φρ. 20—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχ. ἀπὸ 1 Ιαν. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι —Τιμὴ προηγ. φύλλων λ. 30.—Γραφ. τῆς Διευθύνσεως: Ὁδ. Σταδίου, 6. | 16 Μαΐου 1876

ΕΚ ΤΩΝ ΤΟΥ ΦΡΑΓΚΛΙΝΟΥ

Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΥ ΡΙΚΑΡΔΟΥ, Η ΔΡΟΜΟΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΤΥΧΗΝ

Συνέχεια· ἰδὲ σελ. 289.

ΣΤ'

Ὅτι ἡ ἀλαζονεία, ἡ ὀκνηρία καὶ τὰ τρελλὰ ἔξοδα εἶναι τρία μεγάλα καὶ καταστρεπτικὰ κακά.

«Δὲν εἶναι ἡ τελευταία συμβουλὴ τοῦ ἀνθρωπάκου Ῥικάρδου, ὅταν λέγῃ· *Ἡ ὑπερηφάνεια τῶν στολισμάτων εἶναι ὀργὴ καὶ κατάρα· πρὶν συμβουλευθῇς τὴν φαντασίαν σου, συμβουλεύσου τὸ βαλάντιόν σου.* Καὶ πάλιν· *Ἡ ἀλαζονεία εἶναι ἐπαίτης, φωνάζων δυνατώτερα ἀπὸ τὴν ἀνάγκην, καὶ πολὺ πλέον ἀχόρταστος.* Ὅταν ἠγόρασες ἓν ὡραῖον πρᾶγμα, πρέπει ν' ἀγοράσῃς καὶ δέκα ἄλλα, διὰ νὰ μὴν ἦναι τίποτε ἀνόμοιον. Ἀλλά, λέγει ὁ ἀνθρωπάκος Ῥικάρδος, *εὐκολώτερον εἶναι νὰ πνίξῃς τὴν πρώτην ἐπιθυμίαν, παρὰ νὰ εὐχαριστήσῃς τὰς ἐρχομένας ἄλλας.* Ὁ πτωχός, ὁ θέλων νὰ πιθηκίσῃ τὸν πλούσιον, εἶναι μωρὸς ὡς ὁ βάτραχος, ὅταν, φουσκόνων, θέλῃ νὰ γείνῃ βῶδι. *Τὰ μεγάλα πλοῖα ἠμποροῦν νὰ ῥιψοκινδυνεύουν εἰς τὸ μέγα πέλαγος· τὰ μικρὰ πρέπει νὰ προσπλέουν τὴν παραλίαν.*

Αἱ τοιαῦται ἀφροσύναι τῆς ἀλαζονείας γλήγορα τιμωροῦνται· διότι, καθὼς λέγει ὁ ἀνθρωπάκος Ῥικάρδος, *ἡ ὑπερηφάνεια γευματίζει μὲ κενοδοξίαν, καὶ δειπνεῖ μὲ περιφρόνησιν.* Καὶ πάλιν· *Ἡ ὑπερηφάνεια προγευματίζει μὲ ἀφθονίαν, γευματίζει μὲ πτωχείαν, καὶ δειπνεῖ μὲ ἐντροπήν.* Καί, τέλος πάντων, εἰς τί χρησιμεύει ἡ ἐπιδεικτικὴ αὐτὴ ὑπερηφάνεια, ὅταν τόσα κινδυνεύωμεν καὶ τόσα ὑποφέρωμεν δι' αὐτήν; Τὴν ὑγείαν δὲν τὴν δίδει, τὴν θλῖψιν δὲν τὴν παρηγορεῖ, τὴν ἀξίαν μας δὲν τὴν αὐξάνει. Τὸν φθόνον μόνον διεγείρει, καὶ τὴν καταστροφὴν ἐπισπεύδει.»

Ζ'

Ὅτι πολὺ ἐπιζήμιοι αἱ ἐπὶ πίστει ἀγοραί, καὶ ὅτι ταχύτατα ἔρχονται αἱ λήξεις.

«Πόσον εἶναι μωροὶ ὅσοι διὰ τὰ περιττὰ χρεόνονται! Κατὰ τοὺς ὅρους τῆς πωλήσεως, μᾶς δίδουν ἓξ μηνῶν προθεσμίαν· καὶ ἴσως αὐτὸ παρεκίνησε μερικοὺς ἀπὸ ἡμᾶς νὰ ἔλθουν ἐδῶ. Δὲν ἔχουν ὅλοι χρήματα μετρητά, πλὴν ὅλοι ἐλπίζουν ὅτι, ὅταν ἔλθῃ ἡ προθεσμία, θὰ πληρώσουν. Ὅταν ὅμως, φίλοι μου, χρεόνεσθε, συλλογισθῆτε τί κάμνετε· δίδετε εἰς τὸν ἄλλον δικαίωμα νὰ προσβάλῃ τὴν ἐλευθερίαν σας. Ἂν δὲν δυνηθῆτε νὰ πληρώσετε εἰς τὴν προθεσμίαν, θὰ ἐντραπῆτε βλέποντες τὸν δανειστήν σας, θὰ τοῦ ὁμιλῆτε τρέμοντες, θὰ τοῦ λέγετε τὰς χειροτέρας, τὰς ψευδεστέρας, τὰς ἐλεεινοτέρας προφάσεις. Βαθμηδόν, θὰ καταντήσητε νὰ χάσετε ὅλην τὴν εἰλικρίνειάν σας, θὰ ἐξευτελίσετε τὸν ἑαυτόν σας διὰ τοῦ ψεύδους· διότι *τὸ ψεῦδος εἶναι τὸ δεύτερον ἐλάττωμα, τὸ πρῶτον εἶναι ἡ χρέωσις*, καθὼς λέγει ὁ ἀνθρωπάκος Ῥικάρδος. Καὶ πάλιν· *Τὸ χρέος φέρει ὀπισωκάπουλα τὸ ψεῦδος.* Ὁ Ἄγγλος, πολίτης χώρας ἐλευθέρας, δὲν πρέπει οὔτε νὰ ἐντρέπεται, οὔτε νὰ φοβῆται ἄνθρωπον ζῶντα· ἡ πτωχεία ὅμως ἀφαιρεῖ πολλάκις καὶ τόλμην καὶ ἀρετήν. *Εἶναι δύσκολον σάκκος εὔκαιρος νὰ σταθῇ ὀρθός.*

Τί θὰ ἐλέγετε ἐὰν ἕνας βασιλεύς, ἢ μία κυβέρνησις, ἐξέδιδε διάταγμα νὰ σᾶς ἐμποδίσῃ νὰ ἐνδύεσθε ὡς ἄνδρες ἢ ὡς γυναῖκες καί, ἂν δὲν ὑπακούετε, νὰ σᾶς καταδικάσῃ εἰς φυλακὴν καὶ εἰς δεσμά; Δὲν θὰ ἐλέγετε ὅτι εἶσθε ἐλεύθεροι, ὅτι ἔχετε δικαίωμα νὰ φορῆτε ὅπως θέλετε, ὅτι ἓν παρόμοιον διάταγμα παραβιάζει τὰ προνόμιά σας, καὶ ὅτι μία τοιαύτη κυβέρνησις εἶναι τυραννική; Καὶ ὡστόσον, ἐὰν χρεόνεσθε διὰ νὰ κάμετε φορέματα, θὰ ὑποβληθῆτε μόνοι σας εἰς αὐτὴν τὴν τυραννίαν. Ὁ δανειστής σας ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ σᾶς στερήσῃ τῆς ἐλευθερίας σας, κατὰ τὴν ὄρεξίν του, καὶ νὰ σᾶς κρατήσῃ εἰς τὴν φυλακήν, ἕως ὅτου νὰ τὸν πληρώσητε.[1]

Ὅταν συμφωνῆτε περὶ τῆς τιμῆς, ἴσως δὲν ἀνησυχεῖτε περὶ τῆς πληρωμῆς· ἀλλά, καθὼς λέγει ὁ ἀνθρωπάκος Ῥικάρδος, *οἱ δανεισταὶ ἔχουν καλήτερον μνημονικὸν ἀπὸ τοὺς χρεώστας· οἱ δανεισταὶ εἶναι φυλὴ δεισιδαίμων, καὶ παρατηροῦν μὲ πολλὴν προσοχὴν τὰς ἡμέρας καὶ τοὺς μῆνας.* Ἡ λῆξις ἔρχεται χωρὶς νὰ τὴν

1. Κατὰ τοὺς ἀγγλικοὺς νόμους τῆς τελευταίας ἑκατονταετηρίδος ἡ προσωποκράτησις παρετείνετο μέχρις ὁλοσχεροῦς ἐξοφλήσεως. Ὁ χρεώστης ἠδύνατο ν' ἀποθάνῃ ἐν τῇ φυλακῇ.

Digitized by Google

συλλογίζεσθε· ἡ ζήτησις γίνεται πρὶν ἑτοιμασθῆτε νὰ πληρώσετε· ἤ, ἂν δὲν λησμονῆτε τὸ χρέος σας, ἡ λῆξις ἥτις πρότερον ἐφαίνετο πολὺ μεμακρυσμένη, θὰ σᾶς φανῇ πλησιάζουσα, εἰς ἄκρον σύντομος. Θὰ εἴπῆτε ὅτι ὁ χρόνος ἔβαλε πτερὰ καὶ εἰς τὰς πτέρνας του καὶ εἰς τοὺς ὤμους του. Δι' ἐκεῖνον ὅστις θὰ πληρώσῃ τὸ Πάσχα, ἡ Τεσσαρακοστὴ εἶναι σύντομος.»

Ἕπεται τὸ τέλος. Σ.

ΠΩΣ ΤΡΕΦΟΜΕΘΑ

Συνέχεια· ἰδὲ σελ. 290.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΙΚΟΣΤΗ
Ἡ καῦσις.

Ὅταν τὸν χειμῶνα θερμαίνῃς τοὺς πόδας σου εἰς τὴν ἑστίαν, ἀμφιβάλλω πολὺ ἂν ἠρώτησες τὸν ἑαυτόν σου τί πρᾶγμα εἶνε αὐτὸ τὸ πῦρ, ὁ μέγας τῶν ἀνθρώπων εὐεργέτης· τὸ πῦρ, διὰ τοῦ ὁποίου κατασκευάζομεν τὸν ἄρτον μας, ψήνομεν τὸ φαγητόν μας, δαμάζομεν τὰ μέταλλα, τὸ πῦρ, διὰ τοῦ ὁποίου φωτιζόμεθα καὶ θερμαινόμεθα, καὶ χωρὶς τὸ ὁποῖον ἡ βιομηχανία τοῦ ἀνθρώπου θὰ ἦτο μηδαμινή.

Τὸ πῦρ δὲν εἶνε τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ τελετὴ τοῦ γάμου, τὰ *στεφανώματα* καθὼς λέγει ὁ λαός, τοῦ ὀξυγόνου μὲ τὰ ἄλλα σώματα.

Τὸ ὀξυγόνον, καθὼς ἐλέγομεν τὴν περασμένην ἑβδομάδα, εἶνε ἡγεμὼν καὶ βασιλεὺς τοῦ κόσμου· γνωρίζεις δὲ τί πανηγύρεις καὶ τί φωτοχυσίαι γίνονται, ὅταν ὑπανδρεύωνται βασιλεῖς. Τοιαῦται τελεταὶ γίνονται καὶ ὅταν νυμφεύεται τὸ ὀξυγόνον. Αἱ πανηγύρεις τοῦ γάμου του εἶνε ἡ θερμότης ἥτις μᾶς εὐφραίνει, καὶ αἱ φωτοχυσίαι του εἶνε τὸ φῶς, τὸ ὁποῖον μᾶς φωτίζει. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἄνθρωπος εἶνε πολὺ δεσποτικὸς ἀπέναντι τῆς φύσεως, ἀναγκάζει τὸν βασιλέα τοῦ κόσμου νὰ ὑπανδρεύεται ὅταν ἔχῃ ἀνάγκην φωτὸς καὶ θερμότητος, καὶ ἀπολαμβάνει αὐτὸς τὴν τελετὴν τοῦ γάμου.

— Καὶ ἐν τούτοις, θὰ μοῦ παρατηρήσῃς βέβαια, ἂν θελήσω νὰ κάμω φωτιὰν μὲ πέτραν ἢ μὲ σίδηρον, δὲν θὰ τὸ κατορθώσω, ἐνῷ μὲ εἶπες ἤδη ὅτι τὸ ὀξυγόνον ὑπάρχει παντοῦ.

Δι' αὐτὸ δὰ ἴσα ἴσα, διότι τὸ ὀξυγόνον ὑπάρχει ἤδη ἐντὸς τοῦ λίθου καὶ τοῦ σιδήρου, δὲν δύναται νὰ γείνῃ πλέον νέος γάμος· ἡ τελετὴ ἔγεινεν ἤδη. Ἂν εἶχες παρευρεθῇ ὅταν ἔγεινεν αὐτὸς ὁ γάμος, θὰ ἔβλεπες πολὺ περίεργα καὶ καταπληκτικὰ πράγματα. Οἱ σοφοὶ κατώρθωσαν νὰ διαλύσωσιν εἰς μικρὰ τεμάχια πετρῶν τὸν δεσμὸν αὐτόν, ὅστις εἶχεν ἑνώσει τὸ ὀξυγόνον μὲ τὰς πρωτογόνους οὐσίας, καὶ ἀπήλαυσαν ἐκ νέου τὸ θέαμα τοῦ περιέργου ἐκείνου γάμου. Ἀλλ' αὐτὰ εἶνε πράγματα πολὺ δύσκολα διὰ σέ, καὶ ἐκτὸς τοῦ προκειμένου.

Ὡς πρὸς τὸν σίδηρον, οἱ γάμοι του μὲ τὸ ὀξυγόνον γίνονται πολὺ βραδέως καὶ κρυφίως, καθὼς οἱ γάμοι μερικῶν ἀνθρώπων οἵτινες, ἢ ἐντρέπονται δι' αὐτούς, ἢ τοὺς κάμνουν χωρὶς ὄρεξιν.

Ἂν ἀφήσῃς π.χ. τὸ ψαλίδιόν σου εἰς τὸ ὕπαιθρον διὰ δύο τρεῖς ἡμέρας, θὰ τὸ εὕρῃς ἔπειτα σκωριασμένον. Ἡ σκωριὰ ἐκείνη εἶνε ὁ γάμος τοῦ σιδήρου μὲ τὸ ὀξυγόνον καὶ ἐχρειάσθησαν δι' αὐτὸν δύο τρεῖς ἡμέραι· τὸ ὀξυγόνον βλέπεις, δὲν ἔχει πολλὴν συμπάθειαν εἰς τὸν σίδηρον καὶ ἑνώνεται μαζύ του μὲ πολλὴν βραδύτητα καὶ χωρὶς πολλὴν διάθεσιν.

Ἂν ὅμως πλησιάσῃς ἓν τεμάχιον χαρτίου εἰς τὸ φῶς, ἀνάπτει εἰς τὴν στιγμὴν καὶ καίεται ἐντὸς ὀλίγων δευτερολέπτων. Ὁ γάμος γίνεται ταχέως καὶ μεγαλοπρεπῶς μὲ πανήγυριν καὶ φωτοχυσίαν, ἐνῷ ὁ σκωριασμένος γάμος τοῦ σιδήρου καὶ τοῦ ὀξυγόνου, γίνεται χωρὶς καμμίαν τελετήν, διότι πολὺ ὀλίγον ὀξυγόνον νυμφεύεται καὶ ἑνοῦται μετὰ τοῦ σιδήρου. Ὅταν δὲ ἡ ποσότης του αὐτὴ ἦνε μικρά, μικρὰ εἶνε καὶ ἡ ἑορτή, καὶ δὲν τὴν αἰσθανόμεθα διόλου, καθὼς δὲν αἰσθανόμεθα τὸ βάρος μιᾶς κλωστῆς ἐπὶ τοῦ σώματός μας, ἐνῷ ἠθέλομεν βεβαίως αἰσθανθῆ τὸ βάρος ἑνὸς ὁλοκλήρου δέματος κλωστῶν.

—Ἀλλὰ τί πρᾶγμα λοιπὸν ἔχει τὸ χαρτίον τόσον εὐάρεστον εἰς τὸ ὀξυγόνον, ὥστε νυμφεύεται μαζύ του τόσον γρήγορα καὶ τόσον πολὺ συγχρόνως;

Ἔχει δύο σπουδαίας καὶ πολὺ σημαντικὰς οὐσίας, τὸν *ἄνθρακα*, τὸν ὁποῖον ἐγνωρίσαμεν ἤδη, καὶ τὸ *ὑδρογόνον*, περὶ τοῦ ὁποίου ἐκάμαμεν λόγον τὴν τελευταίαν ἑβδομάδα.

Τὸ ὑδρογόνον εἶνε τὸ ἐλαφρότατον σῶμα, τὸ ὁποῖον γνωρίζομεν. Εἶνε δεκατέσσαρας φορὰς περίπου ἐλαφρότερον τοῦ ἀέρος· εὑρίσκεται δὲ κυρίως ἐντὸς τοῦ ὕδατος, ὅπου συγκατοικεῖ μετὰ τοῦ ὀξυγόνου, κατ' ἀναλογίαν ἑνὸς πρὸς ὀκτώ, καθὼς εἴδομεν ἤδη τὴν παρελθοῦσαν ἑβδομάδα. Ἐκτὸς ὅμως τοῦ ὕδατος, εἶνε ἀχώριστον ἀπὸ τὸν ἄνθρακα, καὶ τὸ ἀπαντᾷ κανεὶς μαζὺ εἰς ὅλας τὰς φυτικὰς καὶ ζωϊκὰς οὐσίας. Εἰς τὸ ξύλον, τὸ ἔλαιον, τὸ οἰνόπνευμα, καὶ ὅλας ἐν γένει τὰς καυσίμους ὕλας, ὁ ἄνθραξ καὶ τὸ ὑδρογόνον εὑρίσκονται στενότατα συνδεδεμένα· διαχωρίζονται δὲ ἅμα ἐγγίσῃ αὐτὰ τὸ ὀξυγόνον· τότε γίνεται ὁ γάμος των, ὡραία φλὸξ ἀναδίδεται, καὶ διαρκεῖ ἕως ὅτου καταναλωθοῦν ὅλα.

Τὸ ὑδρογόνον λοιπὸν καὶ ὁ ἄνθραξ εἶνε οἱ δύο πατέρες τοῦ πυρός· καὶ ἐπειδὴ ἡ φύσις μᾶς παρεχώρησεν αὐτὰ τὰ δύο πράγματα μὲ μεγάλην ἀφθονίαν, μὴ φοβῆσαι ὅτι θὰ μείνωμεν ποτὲ χωρὶς καύσιμον ὕλην, ἀκόμη καὶ ὅταν ἀκούῃς τοὺς ἀνθρώπους νὰ παραπονῶνται, ὅτι τὰ ξύλα ὀλιγοστεύουν, ὅτι οἱ γαιάνθρακες ἐξαντλοῦνται,

Digitized by Google

καὶ τὰ τοιαῦτα. Εἷς κάδος ὕδατος περιέχει περισσότερον ὑδρογόνον παρ' ὅσον χρειάζεται δι' ἓν μεγάλον γεῦμα· τὸ δὲ βουνὸν τοῦ Ὑμήττου ἔχει περισσοτέραν καύσιμον ὕλην ἀπὸ τὰ ἀνθρακωρυχεῖα τῆς Μεταλλευτικῆς Ἑταιρίας. Ὅταν δὲ τελειώσωμεν τὰ ξύλα, καὶ τοὺς γαιάνθρακας, ἠξεύρεις τί θὰ κάμωμεν; Θὰ καύσωμεν τὸν Ὑμηττόν, ὅστις εἶνε μέγας ὄγκος ἄνθρακος, χωρὶς νὰ φαίνεται· τὸ σπουδαῖον εἶνε νὰ τὸν ἐξαγάγωμεν ἀπὸ τὴν κρύπτην του, καὶ ὁ ἄνθρωπος θὰ εὕρῃ ἐπὶ τέλους καὶ αὐτὴν τὴν τέχνην, ἀφοῦ εὗρε πολὺ δυσκολώτερα πράγματα. Τὸ ὀξυγόνον ἀδιαφορεῖ ἐντελῶς περὶ τοῦ πόθεν προέρχεται τὸ ὑδρογόνον καὶ ὁ ἄνθραξ μετὰ τῶν ὁποίων πρόκειται νὰ νυμφευθῇ. Ἀποβλέπει εἰς τὸ πρόσωπον μόνον οὐχὶ δὲ καὶ εἰς τὸ γένος, καθὼς πράττουσι σήμερον πολλοὶ ἀνόητοι ἄνδρες, ὅταν πρόκειται νὰ νυμφευθοῦν.

Ἰδοὺ τέλος πάντων ἐπανήλθομεν εἰς τὴν ἀναπνοήν, τὴν ὁποίαν ἐφαίνετο ὅτι ἀπεφεύγομεν μέχρι τοῦδε, καὶ ἐπανήλθομεν κατὰ περίεργον τρόπον.

Ὅταν τὸ ὀξυγόνον, τὸ ὁποῖον παραλαμβάνει τὸ αἷμα εἰς τοὺς πνεύμονας, ἐπιστρέφει μαζύ του εἰς τὰ ὄργανα, ἠξεύρεις τί εὑρίσκει ἐκεῖ;

Ὑδρογόνον καὶ ἄνθρακα.

— Νυμφεύεται λοιπὸν μαζύ των;

Ἐννοεῖται· καὶ δι' αὐτὸ μόνον εἰσέρχεται εἰς τὸ σῶμά μας. Ἰδοὺ δὲ διατί, πρὶν σοῦ ἐξηγήσω τὴν ἀναπνοήν, ἐχρειάσθη νὰ σοῦ ἐξηγήσω τὸ πῦρ. Πῦρ, καθὼς βλέπεις, καὶ ἀναπνοὴ εἶνε τὸ ἴδιον πρᾶγμα.

Ἕπεται συνέχεια. ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΛΑΧΟΣ.

ΑΠΟΔΗΜΙΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΟΛΟΝ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 291.

«Τὸ πρωῒ τῆς 24 Μαρτίου ἐπανελάβομεν πρὸς ἄρκτον τὴν ὁδοιπορίαν. Δυστυχῶς ὅμως ἐχαλάσθησαν τὰ ἕλκυθρα τῶν σκύλων, καὶ διὰ τοῦτο συμπαρελάβομεν τρία μόνον τῶν πιστῶν τούτων ζώων ἵνα βοηθήσωσιν ἡμᾶς νὰ σύρωμεν τὸ μέγα ἕλκυθρον, τὸ περιέχον 16 κανταρίων φορτίον. Ἐναντίον δὲ τῶν ὑποθέσεων ἡμῶν ἡ θερμοκρασία δὲν κατέβη ὑπὸ τοὺς 36 βαθμοὺς Ῥεωμύρου καθ' ὅλην τὴν ἐκδρομήν, αἱ δὲ ἐκ χιόνος θύελλαι, ἡ ὑγρασία καὶ πλῆθος σχισμάδων κατέστησαν εἰς ἄκρον ἐπίπονον αὐτήν. Αἱ γαῖαι, τὰς ὁποίας ἀνεκαλύψαμεν, ἔχουσαι σχεδὸν ἴσην ἔκτασιν πρὸς τὴν τῶν νήσων Σπίτζβεργ, συνίστανται ἐκ πλήθους νήσων. Καὶ τὴν μὲν πρὸς ἀνατολὰς ὠνομάσαμεν Οὐΐλζεκ, τὴν δὲ πρὸς δυσμὰς Ζίσυ. Ἀπέραντος πορθμός, ὁ *Αὐστριακὸς Σοὺνδ*, διαχωρίζει κατὰ μῆκος τὸν σωρὸν τοῦτον.

»Ὑπὸ δὲ τὴν γεωλογικὴν ἔποψιν παρετηρήσαμεν πολλὴν ἀναλογίαν πρὸς τὸ ἀνατολικοβόρειον μέρος τῆς Γροενλάνδης. Αἱ κορυφαὶ τῶν ὀρέων ἔχουσι κατὰ μέσον ὅρον 2,000 ἕως 3,000 ποδῶν ὕψος· πρὸς τὸ νοτειανατολικὸν μέρος φθάνουσι μέχρι 5,000. Πᾶσαι δὲ αἱ μεταξὺ αὐτῶν βαθύταται κοιλάδες εἶναι πλήρεις κολοσσιαίων πάγων, ὁποίας μόνον ὁ ἀρκτικὸς κόσμος περιέχει. Ἡ βλάστησις εἶναι πολὺ κατωτέρα τῆς τοῦ Σπίτζβεργ, τῆς Γροενλάνδης καὶ τῆς Νέας Ζέμβλης καὶ ἐπομένως ἐλεεινοτάτη. Πολλάκις ἀπηντήσαμεν ξύλα κυμαινόμενα, τὰ πλεῖστα ἀρχαιότατα, ὀλίγα ὅμως. Ἐκ τῶν εἰρημένων συμπεραίνομεν ὅτι ἡ χώρα αὕτη εἶναι ὅλως ἀκατοίκητος καὶ ὑπὸ ζώων ἀκόμη, ἐκτὸς τῶν πρὸς μεσημβρίαν λευκῶν ἄρκτων.

»Ἕνεκα τῆς ὑπὸ τοὺς πάγους τεταραγμένης ἀτμοσφαίρας πᾶσα παρατήρησις θὰ ἦτο ἀδύνατος, ἂν δὲν ἀνεβαίνομεν εἰς τὰ ὑψηλότερα ὄρη. Πάγος πυκνότατος, ἐφ' οὗ ἔκειτο μέγιστος σωρὸς ἄλλων πάγων, συνέδεεν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πρὸς ἀλλήλας τὰς γαίας· ἐφαίνετο δὲ συμπλεχθεὶς νεωστί. Ἀπὸ δὲ τοῦ ἀκρωτηρίου Φράγκφορτ, ἡ ὁδοιπορία ἐγένετο ἐν τῷ μέσῳ ἀπεράντου ἐρημίας, ὁποίας οὔτε κἂν ἰδέαν εἴχομεν μορφώσει κατὰ τὰς προηγουμένας ἐκδρομάς.

»Μετὰ πέντε ἡμέρας ἐφθάσαμεν διὰ ξηρᾶς πλησιέστερον τοῦ πόλου ὅσον οὐδεὶς πρὸ ἡμῶν. Πρὸς τὰ νοτειανατολικὰ τῆς γῆς τοῦ Πρίγκιπος Ῥοδόλφου εἰσήλθομεν εἰς γιγάντειον πορθμόν, κατὰ τὸ φαινόμενον φέροντα πρὸς ἄρκτον. Περιεπέσαμεν ὅμως εἰς χάος τεμαχίων πάγου, εἰς διάβασιν τῶν ὁποίων κατηναλώσαμεν κινδυνεύοντες πολλὰς ἡμέρας. Καὶ αὐτὴ ἡ μαγνητικὴ βελόνη παρεξετρέπετο καὶ μᾶς ἠπάτα. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ὑπέρμετρος σωρὸς τῶν πάγων κατέστη ἀδιάβατος, ἠλλάξαμεν διεύθυνσιν καὶ ἐπανήλθομεν εἰς τὸν *Αὐστριακὸν Σοὺνδ*. Ἀπηντήσαμεν πολυαρίθμους λευκὰς ἄρκτους, τὰς ὁποίας ἐφονεύσαμεν ἐπιτηδείως, ὡς καθ' ἑκάστην γυμναζόμενοι εἰς τὴν κυνηγεσίαν.

»Ἐν τοσούτῳ τὰ ἐφόδια ἡμῶν ἐξηντλοῦντο ἀδιακόπως καὶ παρήρχετο ὁ καιρὸς ὁ ἁρμόδιος εἰς τὴν πρὸς βορρᾶν ἐκδρομήν· διὸ ἀπεφασίσαμεν νὰ διαιρέσωμεν εἰς δύο αὐτήν, δηλαδὴ νὰ χωρισθῶμεν καὶ νὰ προχωρήσωμεν μετὰ σπουδῆς. Καὶ τὸ μὲν μέγα ἕλκυθρον καὶ μέρος ἡμῶν ἔμεινεν ὑπὸ τὴν σκέπην βράχου, ἐνῷ τρεῖς ἄλλοι ἔχοντες καὶ ἕλκυθρον συρόμενον ὑπὸ κυνῶν προέβημεν πορρωτέρω, σκοπὸν ἔχοντες νὰ διατρέξωμεν τὴν γῆν τοῦ Πρίγκιπος Ῥοδόλφου, κειμένην πρὸς ἄρκτον ἔμπροσθεν ἡμῶν. Ἀλλ' ἵνα ἐπιτύχωμεν ἔπρεπε νὰ διαπεράσωμεν τὴν μεγίστην παγοφόρον κοιλάδα τοῦ Μέδενδορφ, τὴν ὁποίαν ὑπεθέτομεν πολλὰ δυσπρόσιτον. Καὶ ὅμως ἐπεχειρήσαμεν ἀμέσως τὴν δύσκολον ταύτην πορείαν καὶ μετὰ ἐπίπονον ταξείδιον διὰ μέσου

Digitized by Google

πολλῶν μιλίων μήκους ἐφθάσαμεν ἐπὶ τέλους εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς παγοφόρου κοιλάδος. Ἀλλὰ μόλις προέβημεν ἑκατοντάδα βημάτων καὶ ὁ Ζαμίρσκης, οἱ κύνες καὶ τὸ ἕλκυθρον κατεβυθίσθησαν. Κατωρθώσαμεν ὅμως νὰ τοὺς ἀνασύρωμεν καὶ νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὴν ἐπιοῦσαν τὸν δρόμον ἡμῶν.

»Μετὰ μεγάλην δὲ περιστροφὴν ἐφθάσαμεν εἰς τὴν δυτικὴν παραλίαν τοῦ Πρίγκιπος Ῥοδόλφου, ὅθεν διηυθύνθημεν τὸ τρίτον πρὸς βορρᾶν. Παράδοξος μεταβολὴ ἐγένετο ἐντοσούτῳ εἰς τὴν φύσιν. Πρὸς τὴν ἄρκτον ὁ οὐρανὸς ἦτο βαρὺς καὶ μελανωπός· ἀναθυμιάσεις κιτρινωποὶ καὶ ἀκάθαρτοι συνεσωρεύοντο ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ ἡλίου· ἡ θερμοκρασία ἀνυψοῦτο· ἡ χιὼν ἐμαλακύνετο ὑπὸ τοὺς πόδας, καὶ ἂν πτηνὰ διευθυνόμενα πρὸς ἄρκτον ἔφεραν ἡμᾶς προηγουμένως εἰς ἀπορίαν, ἠπορήσαμεν ἔτι μᾶλλον σήμερον ἰδόντες τοὺς βράχους τῆς γῆς τοῦ Πρίγκιπος Ῥοδόλφου κατὰ γράμμα κεκαλυμμένους ὑπὸ πτηνῶν. Ἀναρίθμητα σμήνη ἀνυψοῦντο αἴφνης καὶ ἐπλήρουν τὸν ἀέρα φωνῶν καὶ φαιδρῶν πτερισμάτων· ἦτο ἡ ὥρα τῆς ἐπωάσεως· πανταχοῦ δὲ ἐβλέπομεν πατήματα λευκῶν λύκων, λαγωῶν καὶ ἀλωπέκων. Φῶκαι ἐκοιμῶντο ἐπὶ τοῦ πάγου. Ὅσον ὅμως βεβαία καὶ ἂν ἦτο ἡ ὑπόθεσις ἡμῶν ὅτι εὑρισκόμεθα πλησίον ἀνοικτῆς θαλάσσης, ἐφοβούμεθα πάντοτε ἀποτυχίαν. Ἀπὸ τῆς ὥρας δὲ ἐκείνης δὲν ἤμεθα βέβαιοι περὶ τῆς ἀληθοῦς διευθύνσεως ἡμῶν. Δὲν ἐβαδίζαμεν μὲν ἐπὶ πάγου χειμῶνος, ἀλλ' εἴχομεν ὑπὸ τοὺς πόδας λεπτὸν καὶ νεωπὸν στρῶμα, πάχος ἔχον ἑνὸς ἢ δύο δακτύλων, ἐπικινδύνως ἐλαστικὸν καὶ ἐσκεπασμένον ἀπὸ τεμάχια προηγουμένων διαλύσεων. Συνεδέθημεν ὅλοι εἰς τὸ αὐτὸ σχοινίον φέροντες ἕκαστος φορτίον καὶ ἠνοίξαμεν δρόμον μὲ πέλεκυν, μετροῦντες συνεχῶς τὸ πάχος τοῦ πάγου. Ἀφ' οὗ δὲ παρηλλάξαμεν τὸ Ἀλκενκάπ, ἀληθῆ κλωβὸν ἐν ᾧ συνεταράττοντο καὶ ἐκελάδουν πλῆθος πτηνῶν, ἐφθάσαμεν εἰς τὰς μεμονωμένας στήλας τοῦ Σωλβνκάπ. Ἐκεῖ ἤρχιζεν ἡ ἐλευθέρα θάλασσα. Ἡ θέα ἦτο ἀληθῶς μαγευτική· ἄνωθεν λόφου ἐφαίνετο μακρὰν θάλασσα γλαυκὴ διαπεποικιλμένη μὲ τοὺς λευκοὺς μαργαρίτας τῶν παγερῶν ὀρέων της. Νέφη πυκνὰ ἐκυμαίνοντο διαπερώμενα ἐνίοτε ἀπὸ τὰς φλογερὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, καὶ εἶτα ἄνω αὐτοῦ δεύτερος ἥλιος σκοτεινότερος ἐφαίνετο ἀνυψούμενος εἰς ὕψος ἄγνωστον.

»Τὴν εἰκοστὴν δευτέραν Ἀπριλίου ἐπαύσαμεν προχωροῦντες πρὸς ἄρκτον, τοῦ καιροῦ ὄντος γαληνιωτέρου καὶ τοῦ θερμομέτρου δεικνύοντος 11-7. Ἐπειδὴ δὲ ὁ δρόμος ἡμῶν, ἕνεκα τοῦ νεωποῦ πάγου, εἶχε καταντήσει ὅλως ἄβατος, ἠναγκάσθημεν νὰ στραφῶμεν πρὸς τὸ κατωφερὲς τοῦ ὄρους· θελήσαντες δὲ νὰ ἀνερευνήσωμεν πεδίον χιόνος ἐβυθίσαμεν τὰ πράγματα ἡμῶν ἐντὸς σχισμῆς βράχου, ὅπου δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εὕρωσιν αὐτὰ αἱ ἄρκτοι, καί, φθάσαντες εἰς ὕψος βράχου εἰς τὸ ἀκρωτήριον Γερμανίαν, ἀφήκαμεν ὄπισθεν ἡμῶν τὸ ἕλκυθρον, καὶ ὅλοι συνδεδεμένοι διὰ σχοινίου διηυθύνθημεν πρὸς τὴν βορειανατολικὴν παραλίαν καὶ διεπεράσαμεν τὸν πάγον. Καθίστατο δὲ ἡ πορεία ἡμῶν καθόσον ἐπροχωροῦμεν πλέον ἐπικίνδυνος, ὡς ἐκ τῶν πολλῶν σχισμῶν.

»Ὅθεν μετὰ δρόμον πέντε ὡρῶν, βέβαιοι ὄντες ὅτι ἀπὸ τῆς μεσημβρίας εἴχομεν φθάσει εἰς τὸ πλάτος 80-5, ἤλθομεν εἰς τὸ τέρμα τῆς ἐκδρομῆς, τὸ ὁποῖον ὠνομάσαμεν ἀκρωτήριον Lhigelly. Ἡ θέα ἐκ τοῦ ὕψους τούτου ἦτο ἀκριβῶς ἐξ ἐκείνων αἵτινες ἔδωκαν πολλάκις ἀφορμὰς συζητήσεως περὶ τῆς φύσεως τῶν ὑψηλῶν πολικῶν χωρῶν. Εὐρυτάτη λεκάνη ἐλευθέρου ὕδατος ἐξετείνετο περὶ τὴν παραλίαν· ἐσκεπάζετο δὲ ποὺ καὶ που ὑπὸ πάγου νεωποῦ, ἐνῷ ὄγκοι πάγων ἐκυμαίνοντο εἰς τὸν ὁρίζοντα ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς καὶ ἄρκτον. Καὶ ὅμως λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὴν ὀλίγον προκεχωρημένην ὥραν τοῦ χρόνου καθὼς καὶ τὴν ἐκ δυσμῶν πνοὴν τοῦ ἀνέμου, ἐσυμπεράναμεν ὅτι ἡ λεκάνη αὕτη θὰ ἦτο ἐπίσης πλευστὴ εἰς τὴν καρδίαν τοῦ θέρους καθὼς καὶ αἱ μεγάλαι ἐκεῖναι λίμναι αἱ θεωρούμεναι ὡς τὸ χαρακτηριστικὸν σημεῖον τῆς φύσεως τοῦ πολικοῦ ὠκεανοῦ. Ἡ μαρτυρία ὅμως μιᾶς ὥρας δὲν ἀρκεῖ ν' ἀνατρέψῃ τὰς ἀντιρρήσεις, ὅσαι προέκυψαν ἐκ πολλῶν δοκιμασιῶν καὶ ἀποδείξεων. Ἀλλὰ καὶ ἀφαιρουμένης τῆς ἀντιστάσεως τοῦ νεωποῦ πάγου, ὅ,τι θὰ ἐδυνάμεθα νὰ καταδείξωμεν εἶναι, ὅτι, πλοῖον εὑρισκόμενον εἰς τὴν ἀρκτικὴν ἄκραν τῆς χώρας Ζιοῦ θὰ ἐδύνατο νὰ προχωρήσῃ δέκα ἢ εἴκοσι μίλια πρὸς ἄρκτον, δηλαδὴ ὅσον μακρὰν ἔφθανεν ὁ ὀφθαλμὸς ἡμῶν ἵνα ἀναγνωρίσῃ τὰς διὰ μέσου τῶν κυμαινομένων ὄγκων διόδους. Οὐδὲν ὅμως πλοῖον ἐδύνατο νὰ ἀναβῇ τὰ ἑκατὸν μίλια τοῦ *Αὐστριακοῦ Σοὺνδ*, ἀλλὰ καὶ ἂν ἦτο δυνατὸν νὰ τὸ κατορθώσῃ μόνον πρᾶγμα θὰ εὕρισκεν ἐκεῖθεν πάγον πυκνόν.

»Χωρὶς νὰ ἐπιδοθῶμεν εἰς θεωρίας ὡς πρὸς τὴν διανομὴν τῶν γαιῶν τοῦ πόλου ἢ τὴν προσέγγισιν εἰς τὴν γῆν τοῦ Jillie εἰς τὴν νεωστὶ ἀνακαλυφθεῖσαν χώραν, πρέπει νὰ καταδείξω ὅτι ἡ θέα τῶν παραλίων καὶ τῶν παγοφόρων μερῶν τοῦ τόπου τούτου δεικνύει ἀπέραντον συσσώρευσιν γαιῶν καὶ δικαιολογεῖ μέχρι τινὸς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ διδάκτορος Πέττερμαν περὶ ὑπάρξεως ἀρχιπελάγους μεσαρκτίου. Ὑπὸ τὴν γεωλογικὴν μόνον ἔποψιν ἡ νέα χώρα δεικνύει μικρὰν ἀναλογίαν πρὸς τὰς νήσους Σπίτζβεργ, ἐνῷ ἔχει τοιαύτην πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ Γρόενλανδ. Παλαίοντα εἰρηνικῶς μεταξὺ αὐτῶν τὰ διάφορα ἔθνη ὅπως πλατύνωσι τὰς περὶ τῆς γῆς γνώσεις ἀναπετῶσι συνήθως τὴν σημαίαν αὐτῶν εἰς μέρος θεωρούμενον τὸ τελευταῖον ἀκρωτή-

Digitized by Google

ριον τῆς γῆς. Τοῦτο ἐπράξαμεν καὶ ἡμεῖς κατὰ τὸ τελευταῖον ὅριον τῆς πρὸς βορρᾶν ἀποδημίας. Ἡ δὲ σημαία τῆς Αὐστροουγγαρίας ἐκυμάνθη πλησιέστερον τοῦ πόλου ὑπὲρ τὰς τῶν ἄλλων ἐθνῶν. Μετὰ τὴν τελετὴν ταύτην ἀπεθέσαμεν ἐντὸς σχισμῆς βράχου ἔγγραφον μαρτυροῦν τὴν ἐκεῖ παρουσίαν ἡμῶν καὶ ἀνελάβομεν τὴν πρὸς τὸ πλοῖον ἐπιστροφήν.

»Χάρις δὲ εἰς τὴν ταχύτητα τοῦ δρόμου ἡμῶν καὶ εἰς τὴν ἔλλειψιν παντὸς φορτίου, ἐξαιρουμένων τῶν τροφῶν καὶ τῆς σκηνῆς, ἐπανεύρομεν ἐντὸς ὀλίγου τοὺς συντρόφους ἡμῶν περιμένοντας ἀνυπομόνως τὴν ἐπιστροφήν μας. Παρετηρήσαμεν μετ' ἀνησυχίας ὅτι τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης ἔβρεχε πανταχοῦ τὰ κάτω μέρη καὶ ὅτι ὁ καιρὸς ἐγίνετο ἐπίφοβος. Ἐνῷ δὲ ἡτοιμαζόμεθα νὰ κατακλιθῶμεν ἠκούσαμεν εὐδιακρίτως τριγμὸν πάγων καὶ κρότον κυμάτων συντριβομένων. Τὴν δ' ἐπιοῦσαν,ἐπαναλαβόντες τὴν ὁδοιπορίαν εἴδομεν πρὸ ἡμῶν μέγιστον τέλμα, οὗ τινος τὸ ὕδωρ ἐφαίνετο ῥέον πρὸς ἄρκτον· πῶς δὲ νὰ προχωρήσωμεν ἄνευ λέμβου; Τὸ μεσημβρινὸν μέρος τοῦ *Αὐστριακοῦ Σοὺνδ* μετεβλήθη εἰς θάλασσαν, τὰ κύματα ἐθραύοντο εἰς τὴν ἄκραν τοῦ πάγου τριάκοντα πόδας μακρὰν καί, τὸ δεινότερον, ἐνέσκηψε τρομερὰ θύελλα χιόνος. Ἠναγκάσθημεν λοιπὸν νὰ ἐπιστρέψωμεν, καὶ ἐντὸς ἡμερῶν δύο, μετὰ ὁδοιπορίαν ἐπιπονωτάτην, κατωρθώσαμεν νὰ τραπῶμεν περὶ τὴν ἄβυσσον μεταξὺ γιγαντιαίων πάγων καὶ νὰ σωθῶμεν. Ἐπὶ τέλους τὴν 21 Ἀπριλίου φθάσαντες εἰς τὸ ἀκρωτήριον Φράγκφορτ εὕρομεν ἀβλαβῆ τὴν παγεράν ὁδὸν τὴν φέρουσαν εἰς τὸ πλοῖον· ἀλλὰ θὰ εὑρίσκομεν καὶ τὸν *Τέγετωφ*; Ἀλλ' εὐτυχῶς ἦτο ὅπου ἀφήκαμεν αὐτόν, πρὸς μεσημβρίαν τῆς νήσου Οὐϊλτζεκ.»

Ἀνεπαύθησαν δ' ἐνταῦθα οἱ ὁδοιπόροι ἡμέρας τινὰς ὅπως ἀναλάβωσιν ἀπὸ τοῦ κόπου τῆς ἐκδρομῆς καθ' ἣν ἕνα μῆνα ἐπλανήθησαν μεταξὺ σχισμῶν,πάγων, ῥωγμῶν καὶ ὁλόκληρον ἡμέραν κατηνάλωσαν ἐν κόποις καὶ μόχθοις ὅπως προχωρήσωσιν ἓν μόνον χιλιόμετρον ὑποζυγούμενοι ὡς κτήνη καὶ σύροντες ὀκτὼ ἢ δέκα ὥρας καθ' ἑκάστην τὰ φέροντα τὰς τροφὰς καὶ τὰ λοιπὰ σκεύη ἕλκυθρα. Εἰ δὲ καὶ εἶχον φονεύσει ὀκτὼ ἄρκτους διαρκούσης τῆς ἐκδρομῆς, αἱ τροφαὶ διενέμοντο μετὰ μεγίστης φειδοῦς. Καὶ πρὸς ἀνακούφισιν πάντων τούτων τῶν δεινῶν ἀνεπαύθησαν μίαν μόνην νύκτα εἰς καλύβην ἐκ χιόνος ἢ εἰς σχισμὴν βράχου. Τελευταίαν δ' ἐκδρομήν, ἧττον ἀξίαν λόγου τῶν δύο προηγουμένων, ἐπεχείρησεν ὁ Πάγερ καὶ δύο ἄλλοι πρὸς δυσμὰς καὶ ἄνωθεν τοῦ ἀκρωτηρίου Βρίμα, εἰς ὃ ἀνέβησαν μετὰ κόπου καὶ εἶδον ἐκτεινομένην ἔρημον πρὸς δυσμάς· πρὸς δὲ μεσημβρίαν, ὅθεν ἔμελλον νὰ ἐπιστρέψωσιν, ἡ θάλασσα ἐφαίνετο κεκαλυμμένη ὑπὸ πυκνῶν πάγων. Τέλος πάντων καιρὸς ἦτο νὰ σκεφθῶσι περὶ ἐπανόδου εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἐπειδὴ δὲ τὸ πλοῖον ἔκειτο πάντοτε προσκεκολλημμένον εἰς τοὺς πάγους, ἀπεφάσισαν νὰ τὸ ἐγκαταλείψωσι καὶ νὰ ἐπανέλθωσι μὲ τὰς τέσσαρας λέμβους καὶ τὰς ὀλίγας ζωοτροφίας ὅσας ἦτο δυνατὸν νὰ παραλάβωσι. Τὸ ταξείδιον τοῦτο ἦτο βεβαίως κινδυνωδέστατον, διότι ἔμελλον ν' ἀντιταχθῶσιν ἐπὶ ἐλαφρῶν λέμβων πρὸς τοὺς φοβεροὺς ὄγκους τῶν πάγων, οἵτινες παρ' ὀλίγον συνέθλιβον τὸν *Τέγετωφ*· ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχεν ἄλλη ἄγκυρα σωτηρίας· καθόσον ἂν διεχείμαζον ἐκεῖ καὶ τρίτον πολὺ ἀμφίβολον ἂν ἐσώζοντο. Οἱ θαλασσοπόροι ἐπεσκέφθησαν τὸ τελευταῖον τὸν ἀτυχῆ Κρίς, τὸν κοιμηθέντα τὸν αἰώνιον ὕπνον μακρὰν τῶν φίλων του, ὑπὸ λευκὴν καὶ ψυχρὰν σινδόνην, ἀπεχαιρέτισαν τὸ πλοῖον ἐν ᾧ διέτριψαν τόσον χρόνον καθὼς καὶ τὴν ἔρημον καὶ θλιβερὰν χώραν, καὶ ἐπεχείρησαν τὸ δύσκολον καὶ πολυκίνδυνον ἔργον τῆς ἐπανόδου.

Η'

Ἰδοὺ πῶς διηγεῖταί τις τῶν συμπλωτήρων τὰς περιπετείας τῆς ἐπιστροφῆς: «Ἐλάβομεν δὲ μεθ' ἡμῶν τὰ ἑξῆς· φασήλους, πεμμικάνην, κρέας τεταριχευμένον, ἐκχύλισμα κρέατος, ἄρτον, ποτά, σκεύη μαγειρικά, τσάϊον, 275 λίβρας ἀλεύρου καὶ 48 ἅλατος, πολεμεφόδια, ὅπλα, ἀσπρόρουχα, γούνας, ζωολογικὰς συλλογάς, τὸ περιέχον τὰς ἐπιστημονικὰς παρατηρήσεις ἡμερολόγιον καὶ τοὺς χαρτοφύλακας. Ἀπετέθησαν δὲ ταῦτα εἰς τέσσαρας λέμβους; καὶ τρία ἕλκυθρα· ἐν ἑκάστῃ δὲ λέμβῳ προσελήφθησαν καὶ 250 σφαῖραι, 150 φυσέκια καὶ τρία ὅπλα. Ἀλλὰ καὶ ἕκαστος ἡμῶν ἔλαβεν ἐφ' ἑαυτοῦ τὰ ἀναγκαιότατα ἐνδύματα, ἤτοι δύο φλανέλας, ἓν ἐσώβρακον, δύο βρακία, τρία ζεύγη μαλλίνων καλτῶν, ζεῦγος δερματίνων περισκελίδων, δερμάτινα ἐπανωφόρια, ζεῦγος χειροκτίων, πῖλον καὶ ζεῦγος ὑποδημάτων.»

Εὐκόλως ἐννοεῖται ἡ ζωηρότης τῶν θαλασσοπόρων κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀναχωρήσεως. Ἡ ἰδέα ὅτι ἔμελλον νὰ ἐγκαταλείψωσι τὸ πλοῖον, τὸ ὁποῖον δύο ἔτη ἐχρησίμευσεν ἀντὶ κατοικίας, ἐτάραττεν αὐτοὺς καὶ ἔπαλλεν ἡ καρδία των ὁσάκις ἀνελογίζοντο ἂν θὰ ἔβλεπον ἐκ νέου τὴν πατρίδα των πρὸς τὴν ὁποίαν ἔσπευδον μεταξὺ τοσούτων κινδύνων. Ἀνεχώρησαν δὲ τὸ ἑσπέρας τῆς 20 Μαΐου ἀφέντες ἐντὸς τοῦ πλοίου πολύτιμα πράγματα, οἷον ἐργαλεῖα ἐπιστημονικά, ὅπλα, πολεμεφόδια, φορέματα, τρόφιμα, δέρματα ἄρκτου, πάντα ἐπιμελῶς κλεισθέντα εἰς κιβώτια ὅπως χρησιμεύσωσιν εἰς μέλλοντας ἐρευνητάς. Τὸ δὲ πλοῖον ἐκοσμεῖτο διὰ παντοίων σημαιῶν, κυματιζομένων ἐπιχαρίτως ὑπὸ λεπτῆς αὔρας. Ὅτε δὲ ἀπεχαιρέτισαν αὐτὸ τὸ τελευταῖον, τὴν ὥραν τῆς ἀναχωρήσεως ὁ Οὐεϋπρέχτ ἀπέτεινέ τινας λόγους εἰς τὸ συγ-

Digitized by Google

κεκινημένον πλήρωμα· συνέστησε νὰ μὴ ἀποβάλωσι τὸ θάῤῥος αὐτῶν, εἰπὼν ὅτι 250 μόνον μίλια ἀπεῖχον ἀπὸ τῆς στερεᾶς καὶ ὅτι ἅμα πατήσαντες αὐτήν, ἡ εἰς τὴν πατρίδα ἐπάνοδος ἔσται βεβαία.

«Τρομερὰ ὑπῆρξε τὸ κατ' ἀρχὰς ἡ ὁδοιπορία· πολλάκις ἠναγκαζόμεθα νὰ συντρίβωμεν τοὺς ὄγκους τῶν πάγων ὅπως διέλθωμεν· πολλάκις δὲ καὶ ἐξεφορτώναμεν τὰς λέμβους καὶ τὰ ἕλκυθρα ὅπως μεταφέρωμεν ἡμεῖς τὰ φορτία. Ἐβυθιζόμεθα εἰς τὴν χιόνα μέχρι γόνατος, καὶ μετὰ πολλῆς προσοχῆς ἐβαδίζομεν φοβούμενοι μὴ ἐμπέσωμεν εἰς σχισμὴν ἢ εἰς χαράδραν ἀνοικτὴν μεταξὺ δύο ὄγκων πάγων. Τὴν πρώτην ἡμέραν μόλις ἐπροχωρήσαμεν ἓν μίλιον· εἴχομεν ἀποφασίσει νὰ βαδίζωμεν ἡμέραν καὶ νύκτα καὶ μόνον ἐν ἀπολύτῳ ἀνάγκῃ νὰ διακόπτωμεν τὸν δρόμον. Τὴν δ' ἐπιοῦσαν, ἐπειδὴ δὲν ἤμεθα μακρὰν τοῦ *Τέγετωφ*, ὁ Πάγερ καὶ εἷς ναύτης, σύροντες ἕλκυθρον, ἐπέστρεψαν εἰς αὐτὸν ἵνα ἀναπληρώσωσι τὰς αναλωθείσας τροφάς· ἐπέστρεψαν δὲ μετὰ μεσημβρίαν φέροντες τροφὰς καὶ ποτά, δι' ὃ ὑπερεχάρημεν. Τὴν 23 Μαΐου, ἂν καὶ διετρέξαμεν περὶ τὰ 3/4 τοῦ μιλίου, ἐπανῆλθε καὶ δεύτερον ὁ Πάγερ εἰς τὸ πλοῖον καὶ παρέλαβε νέα ἐφόδια.

»Ἀφ' ἧς ἀνεχωρήσαμεν, ὁ καιρὸς ἦτον εὔνους, ὁ οὐρανὸς καθαρὸς καὶ γαλήνιος καὶ ἡ νὺξ ἐφωτίζετο ὑπὸ λαμπρῶν ἀστέρων· ἐγὼ δὲ ποτὲ δὲν εἶδον κατὰ τὰς πρὸς τὸν πόλον χώρας ὅσας ἐπεσκέφθην τόσῳ λαμπροὺς ἀστέρας. Οἱ κύνες ἐφέροντο θαυμασίως, ἕλκοντες εὐκόλως φορτία 12 καὶ 15 κανταρίων. Μία ἄρκτος ἐφάνη πρὸς τὸ ἑσπέρας τρέχουσα ὁρμητικὴ καὶ ἀναῤῥοφοῦσα δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἀέρα. Ἐνῷ παρετηροῦμεν τὰ κινήματα αὐτῆς ἐφαίνετο ὅτι δὲν μᾶς ἐπερίμενε καὶ διὰ τοῦτο ἐφάνη ἀποροῦσα. Ὀλίγαι σφαῖραι ἤρκεσαν νὰ τὴν καταβάλωσιν, αἱ δὲ σάρκες αὐτῆς, ὧν μέρος ἐπεδαψιλεύσαμεν καὶ εἰς τοὺς κύνας, ἐποίκιλαν τὸ γεῦμα ἡμῶν.»

Τὴν 25 Μαΐου οἱ ὁδοιπόροι παρετήρησαν πρὸς μεσημβρίαν νῆσον ἄγνωστον, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἦτο μακρὰν διευθύνθησαν ἐκεῖ. Ὁ δρόμος ὅμως ἦτο δυσκολώτατος, καὶ ἕνεκα τῆς παχείας χιόνος ἐχώνοντο εἰς αὐτὴν μέχρι μηροῦ. Τὴν δὲ 30 Μαΐου φθάσαντες εὗρον ξύλα παμπάλαια, καταφαγωμένα ἐξωτερικῶς, ἐσωτερικῶς δὲ ἀρκούντως διατετηρημένα καὶ διὰ τοῦτο εὔφλεκτα. Ἀνεκούφισε δὲ αὐτοὺς κατὰ πολλὰ τὸ πῦρ, ἐξασθενήσαντας ὑπὸ τοῦ ψύχους καὶ τοῦ κόπου. Ἀντὶ ὕδατος ἐθεράπευον διὰ χιόνος τὴν δίψαν, ἥτις καθίστατο φλογερὰ ἕνεκα τῆς περὶ τὰ ποτὰ φειδοῦς, τῶν ταριχευμένων κρεάτων καὶ τῶν ἀλευρωδῶν φαγητῶν· ἐπειδὴ δὲ ἐφοβοῦντο τὴν ὀφθαλμίαν τὴν προξενουμένην ἐκ τῆς ἐπὶ τῆς χιόνος ἀντανακλάσεως τοῦ ἡλίου, ἐφόρεσαν χρωματιστὰ ὀμματοϋάλια, τῶν ὁποίων εἶχον ἱκανὰ ζεύγη· τὸ ὑγιεινὸν τοῦτο μέτρον μετεχειρίζοντο πρὸ πολλῶν αἰώνων οἱ Ἐσκιμῶοι, οἵτινες στερούμενοι ὑέλων φοροῦσι ξύλινα δίοπτρα ἔχοντα λεπτοτάτας σχισμὰς δι' ὧν βλέπουσι τὸ φῶς, ὀνομάζοντες ταῦτα *ὀφθαλμοὺς χιόνος*. Ἠναγκάσθησαν δὲ νὰ ἐπανέλθωσι τρίτην φορὰν εἰς τὸν *Τέγετωφ*· τὴν 4 Ἰουνίου ἕνδεκα αὐτῶν ἐμακρύνθησαν ἀπὸ τῆς νήσου εἰς ἣν εὑρίσκοντο ἔτι, καὶ μετέβησαν εἰς ἀναζήτησιν τῆς λέμβου τὴν ὁποίαν εἶχον ἀφήσει ἐπὶ τοῦ πλοίου. Ἐπέστρεψαν τὴν πρωΐαν τῆς 6 Ἰουνίου καὶ γευθέντες ἐπὶ τοῦ πλοίου ἀνέλαβον ἀπὸ τοὺς κόπους. Ὁ δρόμος ἐγίνετο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον δυσκολώτερος, ἦτο δὲ τοσοῦτον κατάμεστος πάγων, ὥστε ἐφαίνετο ὅτι ἀδύνατος ἦτο σχεδὸν πλέον ἡ χρῆσις τῶν ἑλκύθρων. Καὶ πρὶν εἰσέλθωσιν εἰς τὸν στενὸν πορθμὸν τὸν πλήρη σωρῶν πάγων, ἠθέλησαν νὰ βεβαιωθῶσιν ἐὰν αἱ λέμβοι θὰ ἐβάσταζον εὐκόλως τὰ ἐπὶ τῶν ἑλκύθρων δώδεκα ἢ δεκαπέντε καντάρια. Ἔῤῥιψαν λοιπὸν εἰς τὴν θάλασσαν μίαν αὐτῶν, ἀλλὰ μόλις ἤρχισε νὰ πλέῃ καὶ συνετρίβη σχεδὸν ἀπὸ τοὺς πάγους· διὸ ἔσπευσαν νὰ τὴν ἐγκαταλείψωσι, χαίροντες μάλιστα ὅτι ἔσωσαν τὸ ἕλκυθρον καὶ τὰ ἐν αὐτῷ. Τέλος πάντων ἔφθασεν ἡ πολυπόθητος ἡμέρα καθ' ἣν ἐπέβησαν εἰς τὰς λέμβους χωρὶς νὰ φοβῶνται τοὺς ἐκεῖ ἀσθενεστάτους πάγους.

Πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν ἔβλεπον ἀπείρους διώρυγας τῶν ὁποίων ἡ διάβασις ἦτο ἐλευθέρα, προοιωνίζουσα κλίμα γλυκύτερον. Τὴν 21 Ἰουνίου παρέδωκαν εἰς τὰς φλόγας τὰ ἕλκυθρα καὶ ἐπροχώρησαν πρὸς μεσημβρίαν τὴν ἡμέραν σκοπεύοντες ν' ἀναπαυθῶσι τὴν νύκτα.

Ἀλλὰ πολλαὶ δυσκολίαι ὑπελείποντο, καὶ πολλάκις ἐνώπιον τῶν σωρῶν τῶν πάγων οἵτινες ἔφραττον τὴν διάβασιν, οἱ ὁδοιπόροι ἠναγκάσθησαν νὰ μεταφέρωσιν αὐτοὶ τὰς λέμβους, ὅπως ὑπερβῶσι τὰ ἐμπόδια· φονεύσαντες δὲ σκυλόψαρα ἐξήγαγον ἔλαιον ὅπως θερμανθῶσι καὶ κρέας ὅπως φάγωσι. Τὸ εἶδος τοῦ κρέατος τούτου εἶναι καλὸν μέν, ἀποτρόπαιον ὅμως τὴν γεῦσιν καὶ μόνον ἡ ἀνάγκη βιάζει τὸν ἄνθρωπον νὰ τὸ φάγῃ. Μὴ ἔχοντες δὲ πλέον οἰνόπνευμα ἵνα ἀναλύσωσι τὴν χιόνα, στερούμενοι δὲ καὶ πάσης καυστικῆς ὕλης, ὑπέφερον πολὺ ἀπὸ τὴν δίψαν· καὶ ἦσαν μὲν ὑγιεῖς, ἀλλὰ ἀδύνατοι.

«Τὴν 29 Ἰουνίου, τὸ γεῦμα ἡμῶν ἐσύγκειτο ἐξ ἡμισείας λίβρας ἄρτου, ἑνὸς ποτηρίου τσοκολάτας καὶ κρέατος σκυλοψάρου.

»Τέλος πάντων περὶ τὰ τέλη Ἰουλίου οἱ ἄνεμοι ἐστράφησαν πρὸς τὸν βοῤῥᾶν καὶ μεταξὺ τῶν πάγων ἐσχηματίσθησαν χάνδακες καὶ τέλματα· εἰ δὲ αἱ ἀλλεπάλληλοι βροχαὶ ἐμαλάκυνον τοὺς πάγους, κατωρθώσαμεν ἐν τῷ διαστήματι εἴκοσιν ἡμερῶν νὰ διατρέξωμεν ἑξήκοντα μίλια ποτὲ μὲν μεταχειριζόμενοι πελέκεις, ποτὲ δὲ κωπηλατοῦντες, καὶ ἄλλοτε ἀνυψοῦντες τὰ ἱστία.

Digitized by Google

»Κατὰ τὴν διάβασιν ταύτην ἐβεβαιώθημεν ὅτι οὐδεὶς πρὸ ἡμῶν διῆλθε τὸ μέρος τοῦτο μέχρι τῆς νεωστὶ ἀνακαλυφθείσης γῆς. Τὰς ἀρχὰς Αὐγούστου ἡ κατάστασις τῶν πάγων προεμήνυεν ὅτι ἐπλησιάζομεν εἰς τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν, διὸ καὶ ἀνεπτερώθησαν αἱ ἐλπίδες μας, ἂν καὶ εὐθὺς μετὰ ταῦτα ἐμείναμεν φυλακισμένοι μεταξὺ πάγων ἐπὶ πέντε ἡμέρας. Ἡ ἀπελευθέρωσις ἡμῶν ἐγένετο τὴν 13 Αὐγούστου καὶ τὴν ἐπιοῦσαν ἐφθάσαμεν εἰς τὸ ὅριον τῶν πάγων εἰς τὸ ὑψηλότατον πλάτος 75-40. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἐπιστεύσαμεν ὅτι θὰ σωθῶμεν· καὶ τῷόντι μόνον εἰς τὴν εὐνοϊκὴν κατάστασιν τῶν πάγων τοῦ πλάτους τούτου χρεωστοῦμεν τὴν ἐπιστροφήν μας.

»Μετὰ ὡραιότατον καιρὸν εἰσήλθομεν εἰς τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν καὶ ἐπλεύσαμεν περὶ τὴν δυτικὴν παραλίαν τῆς Νέας Ζέμβλης. Τὴν 18 Αὐγούστου ἐπατήσαμεν εἰς νέαν ξηρὰν εἰς τὴν Χερσόνησον τοῦ Ναυαρχείου καὶ τὴν 24, δηλαδὴ μετὰ 96 ἡμέρας, εὕρομεν εἰς τὸ Dunon-Bey τὸ ρωσικὸν πλοῖον Νικολάϊ, τὸ ὁποῖον ἐφιλοξένησεν ἡμᾶς μετὰ προθυμίας, ὡς συνειθίζει ὁ ρωσικὸς λαός. Μετὰ μικρὸν πλοῦν ἤλθομεν εἰς Βορδόϊ, εἰς Νορβηγίαν, ὅπου ἀπέβημεν τὴν 4 Σεπτεμβρίου 1874. Τὴν τρίτην ὥραν μετὰ μεσημβρίαν ἐπατήσαμεν τὴν φιλόξενον ταύτην γῆν σκιρτῶντες ὑπὸ χαρᾶς ὅπως σκιρτῶσιν οἱ ἀπελευθερούμενοι μετὰ μακροὺς κινδύνους καὶ ταλαιπωρίας.» Τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ναυσιπόρων ἐπανηγύρισεν ὁ λαός, γνωστὸν δὲ μετὰ ποίου ἐνθουσιασμοῦ ὑπεδέχθησαν αὐτοὺς εἰς Βιέννην.

Ἕπεται τὸ τέλος.

L. Rozier.

Ἡ κατωτέρω δημοσιευομένη χαρίεσσα καὶ διδακτικωτάτη ἀφήγησις ἐλήφθη ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ ἀοιδίμου Κοραῆ πρὸς τὸν ἐν Σμύρνῃ πρωτοψάλτην Δημήτριον Λώτον. Μετὰ τοῦ πρωτοψάλτου τούτου συνεδέετο ὁ Κοραῆς διὰ φιλίας στενωτάτης καὶ θερμῆς, συνεχῶς δ' ἐπέστελλεν αὐτῷ ἐκ Γαλλίας μακρὰς ἐπιστολάς, περιεχούσας πληροφορίας καὶ κρίσεις ἀξίας μελέτης περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ γαλλικοῦ ἔθνους καὶ τῶν διατρεξάντων κατὰ τὴν μεγάλην ἐπανάστασιν τοῦ 1792 καὶ μικρὸν πρὸ ταύτης. Ὁ δὲ Δόμινος Koun, ὃν μετ' εὐγνωμοσύνης ἐν τῇ παρούσῃ ἀφηγήσει ἀναφέρει, ἦν ὁ Βερνάρδος Koun, ἐφημέριος τοῦ ἐν Σμύρνῃ ναϊδίου τοῦ Ὁλλανδοῦ προξένου, «ἀνὴρ σοφός, σεβάσμιος καὶ σεβαστός», ὡς χαρακτηρίζει αὐτὸν ἐν τῇ αὐτοβιογραφίᾳ του· τοῦτον νέος ὢν ἔτι ὁ Κοραῆς ἐν Σμύρνῃ ἐδίδαξε τὴν ἑλληνικήν, ἀντιδιδαχθεὶς παρ' αὐτοῦ τὴν λατινικήν. Σ. τ. Δ.

ΕΝΥΠΝΙΟΝ ΚΟΡΑΗ

Πολλάκις εἰς τὰς ἀνιαράς μου ἀγρυπνίας ἀναλίσκω τὸν καιρὸν συλλογιζόμενος τὰ πάθη μου. Ἀφ' οὗ τὰ ἀπαριθμήσω ὅλα ἓν πρὸς ἕν, ἀρχόμενος ἀπὸ ἐκεῖνα τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ὁποῖα ἦσαν αἱ πατρικαὶ παιδεύσεις διὰ τὰς ἐν οἴκῳ ἀταξίας μου, οἱ ῥαβδισμοὶ τοῦ φροντιστηρίου διὰ τὰ γραμματικά, καὶ διαβαίνω ἔπειτα εἰς τὰ πλέον ἀνιαρά, ἀφ' οὗ λέγω τὰ ἀπαριθμήσω ὅλα, ἢ κἂν ὅσα ἐνθυμοῦμαι, μοὶ φαίνεται νὰ ἀκούω μίαν φωνὴν ἀοράτως: «Ἀχάριστε, »ἂν ἡ Πρόνοια σὲ ἐπαίδευσε πολυειδῶς καὶ πο»λυτρόπως, σὲ ἔκαμεν ὅμως καὶ μεγάλας εὐερ»γεσίας.» Καὶ τότε ἄρχομαι ἐκ τοῦ ἐναντίον νὰ ἀπαριθμῶ τὰ τῆς Προνοίας δωρήματα, καὶ σὲ βεβαιόνω, φίλε μου, ὅτι εἰς αὐτὸν τὸν ὑπολογισμὸν εὕρηκα πάντοτε τὸν ἀριθμὸν τῶν καλῶν ἀνώτερον ἀπὸ τὰ κακά. Οὕτω παρηγορούμενος μὲ τοιούτους λογισμούς, ἀπεκοιμήθην μίαν νύκτα πρὸς τὸ ἐξημέρωμα· καὶ εἶδον καθ' ὕπνους θέαμα περίεργον, καὶ ἄξιον νὰ παρηγορήσῃ ὄχι μόνον ἐμέ, ἀλλὰ πάντας τοὺς κακῶς πάσχοντας. Ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ καταβαίνων παρεστάθη εἰς τὴν κλίνην μου, κολοσσαῖος τὸ μέγεθος, ἐκράτει δὲ τρυτάνην εἰς χεῖράς του, ὡς ἐκείνην μὲ τὴν ὁποίαν ζυγίζουσι καμμίαν φορὰν τὰ ξύλα ἔμπροσθεν εἰς τὸ Κουμέρκιον. «Παραπονεῖσαι, μὲ »λέγει, ὡς ἠδικημένος ὑπὸ τῆς Προνοίας. »Ἀλλ' ἰδοὺ τῆς Δικαιοσύνης ἡ τρυτάνη! Βάλε »εἰς τὸ ἓν μέρος ὅσα κακὰ ἐδοκίμασας ἐν τῷ βίῳ, »καὶ πρόσεχε μὴ λησμονήσῃς τίποτε.» Ἐγὼ τρέμων ἀπὸ τὸ ἓν μέρος ὡς βλάσφημος, καὶ ἐπιθυμῶν ἀπὸ τὸ ἄλλο νὰ δικαιολογηθῶ, ἄρχισα μὲ μεγάλην προθυμίαν νὰ ἐπιφορτίζω τὴν μίαν πλάστιγγα τῆς τρυτάνης μὲ ὅσα κακὰ ἐδυνήθην νὰ συλλογισθῶ, καὶ φοβούμενος μὴ νικηθῶ ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου, συνεφόρουν ἀκόμη καὶ πολλὰ ἄλλα εὐτελῆ καὶ ἀνάξια λόγου· ὁποῖα παραδείγματος χάριν ἦσαν, νὰ ὑπάγω καμμίαν φορὰν εἰς τὸν Κουγλουτζᾶν περιπατῶν· νὰ κρημνισθῶ μίαν ἡμέραν ἀπὸ τὴν κλίμακα τοῦ ὀσπητίου, τρεῖς μόνον ἢ τέσσαρας βαθμοὺς (ἂν ἐνθυμοῦμαι καλῶς), χωρὶς ἄλλην βλάβην, παρὰ τὴν συντριβὴν ἑνὸς ποτηρίου, τὸ ὁποῖον ἐκράτουν εἰς χεῖρας. Εἰς ὀλίγα λόγια ἐφόρτισα τὴν πλάστιγγα ὅσον ἦτο δυνατόν, καὶ ἀπὸ τὰ ὄντα καὶ ἀπὸ τὰ δοκοῦντα κακά. Τὸ θαυμαστὸν ἦτον, ὅτι ὁ Ἄγγελος δὲν ἔλεγε τίποτε πρὸς αὐτά· ἀλλ' ἐπροσποιεῖτο νὰ μὴ καταλαμβάνῃ τὴν ἀπάτην. Ἀφ' οὗ ἐτελείωσα τὴν συγκομιδὴν ὅλων μου τῶν κακῶν, ἔχεις ἄλλο τι περισσότερον; μὲ λέγει ὁ Ἄγγελος. Ὄχι, ἀπεκρίθην ἔντρομος. «Σὺ μέν, λέγει, ἐπεφόρτισας τὴν »πλάστιγγα μὲ ὅσα ἤθελες καὶ δὲν σὲ ἐκώλυσα »κατ' οὐδέν· ἐγὼ δὲ θέλω βάλει εἰς τὴν ἑτέραν »πλάστιγγα τὰς δωρεὰς τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ μὲ τὴν »συγκατάθεσίν σου· σὲ δίδω ἄδειαν νὰ μοὶ ἐναν»τιωθῇς εἰς ὅ,τι κρίνεις ἢ κατὰ πολλὰ βαρύ, ἢ »ἀνοίκειον νὰ συγκαταριθμηθῇ μετὰ τῶν καλῶν.» Ἤρχισε λοιπὸν νὰ στοιβάζῃ καὶ αὐτὸς τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ δωρήματα. Καὶ ποῖα δωρήματα; ὁποῖα ποτὲ δὲν συλλογιζόμεθα, τόσον ἐτυφλώθημεν ἀπὸ τὴν φιλαυτίαν! Ἔρριψεν εἰς τὴν πλάστιγγα τὴν ζωὴν καὶ τὴν ὕπαρξιν, καὶ τὸ νὰ μὴν ἀποθάνω μέχρι τοῦ νῦν, μολονότι πολλὰ νοσήσας, ὡς δώρημα τοῦ Θεοῦ. Εἰς αὐτὸ βλέπων με ἀπο-

Digitized by Google

ρουντα, «Δὲν ἀνέγνως ποτὲ, μὲ λέγει, τὴν Γραφήν;» Ναὶ, τὸν ἀπεκρίθην, ἐπειδὴ μετέφρασα μίαν Κατήχησιν, εἰς τὴν ὁποίαν συνήθροισα τὰ ὡραιότερα ῥητὰ τῆς Γραφῆς. Μεταξὺ αὐτῶν, μὲ λέγει, πρέπει νὰ εὕρηκας καὶ τὸ «Ἐν αὐτῷ »γὰρ ζῶμεν, καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν». Ἀλλὰ τί κακόν μου καιρὸν ἤθελα, πρωτοψάλτα, νὰ τὸν ἐνθυμίσω τὴν Κατήχησιν; Ἁρπάζει ἓν ἀντίτυπον (δὲν ἠξεύρω ποῦ τὸ εὗρεν εὐθὺς), καὶ τὸ ῥίπτει εἰς τὴν πλάστιγγα, ὡς δώρημα Θεοῦ καὶ αὐτό. Ἐζήτησα νὰ ἐναντιωθῶ, προφασιζόμενος τοὺς μόχθους τῆς μεταφράσεως, καὶ σπουδάζων νὰ δείξω ἀληθῶς ὅτι εἶναι πόνημα ἰδικόν μου, καὶ ὄχι δώρημα ἄλλου· καὶ αὐτὸς μὲ ἀπεστόμωσε μὲ τὸ «Χωρὶς αὐτοῦ δυνάμεθα ποιεῖν οὐδὲν» καὶ μὲ τὸ «Πᾶν δώρημα τέλειον ἄνωθεν ἐςὶ καταβαῖνον» καὶ μὲ τὸ «Τὸ θέλειν καὶ τὸ ἐνεργεῖν ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐςίν», καὶ μὲ ἄλλους μυρίους τόπους τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης. Ἐθαύμασα, φίλε μου, πόσον ἦτο δυνατὸς ἐν ταῖς Γραφαῖς ὁ Ἄγγελος, καὶ ποῦ ἀνέγνωσε τὴν Γραφὴν, μὴ ὄντων (καθὼς ἠξεύρεις) ἐν οὐρανοῖς μήτε βιβλίων, μήτε τυπογράφων. Ἀνέβασεν ἔπειτα εἰς τὴν πλάστιγγα τοὺς μακαρίτας γονεῖς μου, μὲ πᾶσαν αὐτῶν τὴν προθυμίαν νὰ μὲ προξενήσωσιν ὅλα τὰ μέσα τῆς σπουδῆς· ἀνέβασε τοὺς καλούς μου συγγενεῖς καὶ τοὺς εὐεργέτας μου, ὡς τοσαῦτα τοῦ Θεοῦ δωρήματα· ἡ πλάςιγξ ἤρχισε νὰ κινῆται· ἐγὼ ἔτρεμον ὅλος, ἐνθυμούμενος τὸ «Οὐ δικασθήσεται ἐνώπιόν σου πᾶς ζῶν»· ἀναβιβάζει τέλος τὸν Δόμινον Keun. Εἰς αὐτὰ ὅλα δὲν εἶχον τί νὰ ἐναντιωθῶ. Ἔπειτα βλέπω τὴν Λογιότητά σου πλησίον τοῦ Ἀγγέλου, ἕτοιμον νὰ ἀναβῇ εἰς τὴν πλάστιγγα. Τότε ἀληθινὰ ἤρχισα νὰ φοβοῦμαι, ὅτι ἔχω νὰ μείνω ἀναπολόγητος, μάλιστα βλέπων, ὅτι διὰ τὸ ψῦχος (ἐπειδὴ ἦτο χειμὼν) ἦσουν ἐνδεδυμένος, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν καταπεφορτισμένος μὲ δύο βαρυτάτας γούνας, καὶ εἶχες ἐπὶ κεφαλῆς σου καλουπάκιον. Οὐαὶ, ἔλεγον, εἰς ἐμέ! Ἂν ἀναβῇ ὁ πρωτοψάλτης μὲ τοιαύτην σκευὴν, ἡ πλάςιγξ ἔχει νὰ κλίνῃ ἐξάπαντος. Μὴ ἔχων τί ποιήσω, εἶπον τὸν Ἄγγελον, ὅτι δὲν στέργω νὰ σὲ ἀναβάσῃ οὕτως ἔχοντα ἐπὶ τῆς πλάστιγγος· καὶ αὐτὸς χωρὶς νὰ λάβῃ καιρὸν, ἤρχισε νὰ σὲ ἐκδύνῃ ἓν πρὸς ἓν τῶν ἐνδυμάτων σου, ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ μπινισίου καὶ καταντῶν εἰς τὸν χιτῶνα, εἰς τρόπον ὥςε σὲ ἀφῆκε γυμνὸν, παντάγυμνον, ὡς ἐξῆλθες ἐκ κοιλίας μητρός σου, καὶ ὡς ἀπελεύσῃ εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν μητέρα τὴν γῆν. Μὲ ὅλην τὴν ἀπορίαν εἰς τὴν ὁποίαν εὑρισκόμην, μὲ ἦτον ἀδύνατον νὰ κρατήσω τὸν γέλωτα· ὄχι μόνον διὰ τὴν γυμνότητα εἰς τὴν ὁποίαν σὲ ἔβλεπον, ἀλλὰ προσέτι καὶ διὰ τὴν ἀγανάκτησιν τὴν ὁποίαν εἶχες, καὶ τὰς ἀρὰς τὰς ὁποίας ἐξέχεες κατ' ἐμοῦ ἐξ αἰτίας τοῦ ψύχους. Τέλος πάντων σὲ ἀνεβίβασεν εἰς τὴν πλάστιγγα κατὰ τὴν θέλησίν μου· ἀλλὰ τί τὸ ὄφελος; μολοντοῦτο ἡ τρυτάνη ἔκλινε πρὸς τὸ ἔδαφος. Καὶ ὁ Ἄγγελος, θέλων νὰ μὲ καταισχύνῃ περισσότερον, «Αὐτὰ, μὲ λέγει, ὅσα συνεφόρησα εἰς τὴν πλά»στιγγα δὲν εἶναι μήτε τὸ ἑκατοστημόριον ἐκ »πάντων, ὅσα σὲ εὐεργέτησεν ἡ Πρόνοια· καὶ »ὅμως ὑπερβαίνουσιν ὅσα κακὰ ἐδοκίμασας, ἢ »φαντάζεσαι νὰ ἐδοκίμασας. Γενοῦ λοιπὸν εὐ»γνωμονέστερος, καὶ ἐνθυμοῦ πάντοτε τὸ «Τί »ἀνταποδώσω τῷ Κυρίῳ περὶ πάντων, ὧν ἐδω»κέ μοι;» Καὶ τοῦτα τὰ λόγια ἦσαν τοῦ ἐνυπνίου τὸ ἐπιμύθιον.

ΠΕΡΙ ΜΗΛΟΛΟΝΘΗΣ

Πολλάκις ὁ κηπουρὸς διερχόμενος τὰς πρασιὰς αὐτοῦ ἀγανακτεῖ παρατηρῶν ἐν μέσῳ τῶν ὑγιῶν καὶ θαλλόντων φυτῶν καί τινα μεμαραμένα καὶ φθίνοντα ὡς ὑπὸ νόσου χρονίας· ἄλλοτε δὲ πάλιν περίλυπος θεωρεῖ τὰ φύλλα τῶν λαχάνων του καὶ τῶν δένδρων κατεβεβρωμένα. Ἡ τοιαύτη κατάστασις, ἐλαττοῦσα τὴν συγκομιδὴν, ἐμβάλλει αὐτὸν εἰς δυσθυμίαν, τὴν ὁποίαν ἔτι μᾶλλον ἐπιτείνει ἡ ἀνεπάρκεια τῶν μέσων αὐτοῦ πρὸς θεραπείαν τῆς νόσου, ἧς τὰ αἴτια ἐκ πείρας γινώσκει.

Δὲν λανθάνει τοὺς ἀναγνώστας ἡμῶν, ὅτι συνηθέςατα αἴτια τῆς καταςροφῆς τῶν φυτῶν καὶ τῶν δένδρων εἶναι ἔντομα, ὧν ἄλλα μὲν ὑπόγειον βίον διάγοντα καταβιβρώσκουσι τὰ ῥιζίδια καὶ τὰς ῥίζας τῶν φυτῶν, ἄλλα δὲ ὑπέργειον κατατρώγουσι τὰ φύλλα, ἀποστεροῦντα οὕτως ἐκεῖνα τῶν ὀργάνων, δι' ὧν εἰσάγεται εἰς τὸ σῶμα αὐτῶν ἡ τροφή. Διὰ τοῦτο δὲ ἄκραν χαρὰν αἰσθάνονται οἱ γεωργοὶ καὶ οἱ κηπουροὶ ὁσάκις συναντῶντες φονεύουσι τούτους τοὺς ἐν τῷ κρυπτῷ καταστροφεῖς τῶν δένδρων καὶ τῶν φυτῶν.

Εἴδη ἐπιβλαβῶν ἐντόμων ὑπάρχουσι πολλὰ καὶ διάφορα· ἐνταῦθα δ' ἐπὶ τοῦ παρόντος ἑνὸς μόνον τὸν βίον θέλομεν περιγράψει, τῆς *μηλολόνθης*, ἥτις καὶ ὡς ὑπόγειος σκώληξ καὶ ὡς ἔντομον ἐναέριον κατὰ καιροὺς ἐν μεγάλῃ πληθύϊ ἐνσκήπτουσα πολλαχοῦ ἐπιφέρει καταστροφὰς τῶν λαχανοκήπων, τῶν δενδροκήπων, τῶν δασῶν. Μετὰ τὴν περιγραφὴν δὲ τοῦ βίου τοῦ ἐντόμου τούτου, θέλομεν περιγράψει τίνα μέσα καταστροφῆς μεταχειρίζονται οἱ γεωργοὶ κατ' αὐτοῦ καὶ τίνα αὐτὴ ἡ φύσις, ὡς ἐπίκουρος ἐπερχομένη· ἐπὶ τῶν τελευταίων δὲ τούτων κυρίως ἐπικαλούμεθα ἰδίᾳ τὴν προσοχὴν τῶν ἀναγνωστῶν.

Ἡ μηλολόνθη εἶναι ἔντομον ἔχον μέγεθος καὶ μορφὴν ὁμοίαν ἐν πολλοῖς πρὸς τὴν παρ' ἡμῖν κοινῶς καλουμένην *χρυσόμυγαν* (ὅρ. εἰκόνα Α'.)· τὰ ἔλυτρα αὐτῆς εἶναι ξανθέρυθρα, ὁ θώραξ μέλας, ἡ δὲ κεφαλὴ φέρει κεραίας ἐσχι-

Digitized by Google

σμένας κατὰ τὸ ἄκρον παρὰ μὲν τῇ ἄρρενι εἰς 7, παρὰ δὲ τῇ θηλείᾳ εἰς 6 φύλλα. Ὑπὸ τοιαύτην δὲ μορφὴν ἐξέρχεται ἀπὸ τῆς γῆς περὶ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Ἀπριλίου ἢ περὶ τὰς ἀρχὰς Μαΐου. Φοβουμένη τὸ φῶς τὴν μὲν ἡμέραν κρύπτεται ἐν τοῖς φυλλώμασι τῶν δένδρων, μένουσα αὐτόθι ἀκίνητος ἢ ἡμινεναρκωμένη, περὶ δὲ τὴν ἑσπέραν ἀναζωογονουμένη, φαίνεται, ἐκ τῆς δρόσου καταλείπει τὸ ἄσυλόν της καὶ ἵπταται θορυβωδῶς. Αἱ πτήσεις αὐτῆς ἔχουσι τὸ ἰδιάζον ὅτι διακόπτονται διὰ βιαίων πτώσεων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἐφ' οὗ συνήθως καταπίπτει ὑπτία, κινοῦσα γελοιωδῶς τοὺς πόδας πρὸς τὰ ἄνω, ἄχρις οὗ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν θέσιν της. Ἡ ἀδεξιότης ὅμως αὐτῆς περὶ τὸ καλῶς ἵπτασθαι οὐδὲν κώλυμα παρεμβάλλει εἰς τὸ νὰ ἀνευρίσκῃ τὰ φύλλα τῶν δένδρων, ἅτινα κατατρώγει

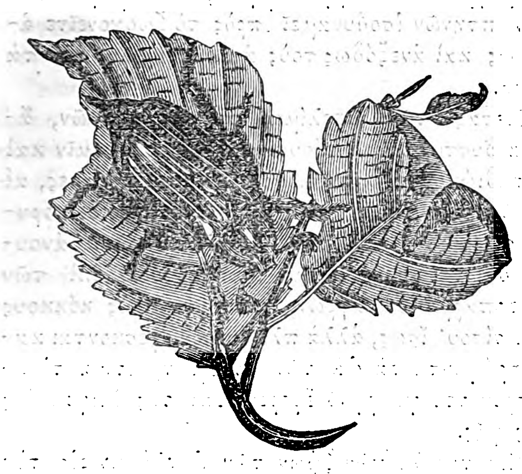

Εἰκὼν Α'.

μετ' ἀδηφαγίας ἀπεριγράπτου. Ὅταν πολλαὶ χιλιάδες ἐκ τῶν ἐντόμων τούτων τρώγωσιν ἀκούει τις διακεκριμένως τὸν θόρυβον τῶν φυλλοτόμων αὐτῶν σιαγόνων. Τὰ δένδρα, ἐφ' ὧν ἀρέσκεται νὰ διατρίβῃ ἡ μηλολόνθη εἶναι βερυκοκέαι, κορομηλέαι, ῥοδακινέαι, πεῦκαι.

Ἡ μηλολόνθη ἐν πλείσταις χώραις τῆς Εὐρώπης κατὰ σμήνη ἐπιπολάζει ἐπιφέρουσα τὰς αὐτὰς ἐκεῖ καταστροφάς, οἵας παρ' ἡμῖν ἡ ἀκρίς. Ἐν Ἑλλάδι εὑρίσκεται εἰς σμικρὸν ἀριθμόν. Ἐν τῇ χώρᾳ τῆς Ἀττικῆς εὕρομεν μεγάλην πληθὺν ἐν Πεντέλῃ· ἐν τῷ Φαληρικῷ πεδίῳ ὑπάρχει εἶδός τι αὐτῆς ἐπίσης καταστρεπτικόν.

Ἐν Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ εἶναι πασίγνωστος. Οἱ Γάλλοι καλοῦσιν αὐτὴν Hanneton, οἱ δὲ Γερμανοὶ Maikaefer. Ἐκεῖ οἱ παῖδες παιδιᾶς χάριν τὴν μηλολόνθην, ὡς παρ' ἡμῖν τὰς χρυσόμυγας (χρυσοκανθάρους Cetonia aurala), δένουσιν ἀπὸ τοῦ ποδὸς καὶ ἐκσφενδονίζουσιν εἰς τὸν ἀέρα, κρατοῦντες τὸ ἕτερον ἄκρον τῆς κλωστῆς, ἐκείνη δὲ περιιπταμένη σχηματίζει διαφόρους κύκλους. Τοιαύτην τινὰ παιδιὰν εἶχον καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ὡς διδασκόμεθα ἐκ τῶν Νεφελῶν τοῦ Ἀριστοφάνους, ἔνθα ὁ Σωκράτης λέγει εἰς τὸν Στρεψιάδην

> ἀλλ' ἀποχάλα τὴν φροντίδ' εἰς τὸν ἀέρα,
> λινόδετον ὥσπερ μηλολόνθην τοῦ ποδός,

καὶ ὅπου ὁ ἀρχαῖος Σχολιαστὴς λέγει: «χρυσομηλολόνθιον δὲ ζωΰφιόν τί ἐστι κατὰ κάνθαρον, ξανθόν, ὃ καὶ κατέχοντες οἱ παῖδες δεσμεύουσιν ἐκ τοῦ ποδὸς καὶ ἀφιᾶσι πρὸς τὸν ἀέρα».

Ἐκ τῶν λόγων τούτων φαίνεται ὅτι ἡ τῶν ἀρχαίων μηλολόνθη εἶναι ἡ ἡμετέρα χρυσόμυγα καὶ οὐχὶ ἡ μηλολόνθη, ἣν ἐνταῦθα περιγράφομεν· ἡμεῖς ὅμως οὕτως ὠνομάσαμεν αὐτὴν ἐκ τοῦ λατινικοῦ ὀνόματος (Melolontha vulgaris L.) Ἀλλ' ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ θέμα ἡμῶν.

Κατὰ τὴν δευτέραν ἢ τρίτην ἑβδομάδα τῆς ὑπεργείου καὶ ἐναερίου ὑπάρξεώς της, ἡ θήλεια ἀσχολεῖται περὶ τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ γένους της. Ἀναζητεῖ κεκαλλιεργημένον καὶ εὐήλιον ἔδαφος, ἐφ' οὗ σκάπτει τρεῖς ἢ τέσσαρας ὀπὰς ἀρκούντως βαθείας καὶ μικρὸν ἀπεχούσας ἀλλήλων, ἐν αἷς κρύπτει δεκαπεντάδα περίπου ᾠῶν· τοῦ ἔργου τούτου τελεσθέντος θνήσκει, καὶ περὶ τὰ τέλη Μαΐου ἐκλείπει ἅπασα ἡ μηλολονθικὴ φυλή.

Μετὰ ἕνα μῆνα ἢ πέντε ἑβδομάδας τὰ ᾠὰ ἐκκολάπτονται καὶ ἐξ αὐτῶν ἐξέρχονται κάμπαι $\frac{3}{100}$ τοῦ μέτρου περίπου μήκους, μαλθακαί, χρώματος λευκοῦ, ἔχουσαι τὴν κεφαλὴν κεκαλυμμένην ὑπὸ εἴδους τινὸς θώρακος σκληροῦ καὶ

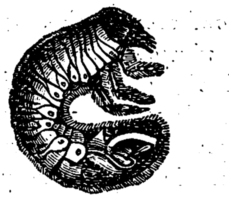

Εἰκὼν Β'.

Εἰκὼν Γ'.

κιτρίνου (ὅρ. εἰκόνα Β'.). Κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος αἱ κάμπαι αὗται συζῶσι τρεφόμεναι ἐκ κόπρου καὶ ἀποτριμμάτων· ἅμα δὲ τελείως ἀναπτυχθῶσιν ἀποχωρίζονται, βυθίζονται εἰς τὴν γῆν καὶ ἄρχονται ἤδη ὑπογείως καταβιβρώσκουσαι τὰς ῥίζας τῶν φυτῶν, ἐπιφέρουσαι οὕτω τὸν θάνατον εἰς αὐτά.

Ἡ ὑπόγειος ζωὴ τῶν καμπῶν τούτων παρατείνεται ἐπὶ τρία ἢ τέσσαρα ἔτη κατὰ τὴν εὐνοϊκὴν ἢ μὴ θερμοκρασίαν. Κατὰ τὸ τρίτον δὲ ἢ τέταρτον ἔτος ἡ κάμπη βυθίζεται βαθύτερον εἰς τὴν γῆν καὶ σκάπτει τρώγλην στρογγύλην ἢ ᾠοειδῆ, τῆς ὁποίας σκληρύνει τὰ τοιχώματα δι' ὑγροῦ, ὅπερ ἐκκρίνει· ἐντὸς δὲ αὐτῆς ἐξαπλοῦται καὶ μεταμορφοῦται εἰς χρυσαλλίδα· δηλ. εἰς ἀνάλογον μορφὴν τοῦ ἐντὸς τοῦ βομβυκίου ἐγκεκλεισμένου καὶ ἀκινητοῦντος μεταξοσκώληκος (ὅρ. εἰκόνα Γ'.). Μετὰ πέντε δ' ἑβδομάδας ἡ χρυσαλλὶς ῥηγνύεται καὶ ἐξέρχεται τὸ ἔντομον ἔχον ἤδη τὸ σχῆμα μηλολόνθης, ἀλλὰ δὲν ἐγκα-

Digitized by Google

ταλείπει εὐθὺς τότε τὸ ἐνδιαίτημα τοῦτο, ἀλλὰ παραμένει αὐτόθι ἐν ἀναγκαστικῇ νηστείᾳ μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ ἔαρος· ἅμα δὲ αἰσθανθῇ τὰ πρῶτα θάλπη, σκάπτει κοπιωδῶς τὴν ἄνωθεν γῆν καὶ ἀνέρχεται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, ὅπου ἄρχεται τῆς καταστροφῆς. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω παρατηρεῖ ὁ ἀναγνώστης ὅτι ἡ μηλολόνθη ἐν καταστάσει μὲν κάμπης κατατρώγει τὰς ῥίζας τῶν δένδρων, ἐν καταστάσει δὲ τελείου ἐντόμου τὰ φύλλα αὐτῶν.

Πῶς ὅμως κατώρθωσεν ὁ ἄνθρωπος νὰ προφυλαχθῇ κατὰ τοῦ φοβεροῦ τούτου ἐχθροῦ; Ἐκεῖ ἔνθα ἡ μηλολόνθη ζῇ ἐν μικρᾷ πληθύϊ συλλέγουσιν αὐτὴν διὰ τῶν χειρῶν ἀπὸ τῶν δένδρων τὴν πρωΐαν, ὅτε εὑρίσκεται ἐν ναρκώσει, ἢ σείουσι τὰ δένδρα ἀφοῦ ὑποστρώσωσι σινδόνας· τὰς φονευθείσας δὲ μηλολόνθας σχηματίζοντες εἰς μάζας δίδουσι τροφὴν εἰς τοὺς χοίρους ἢ ὄρνιθας, ἢ μεταχειρίζονται ἀναμιγνύοντες μετ' ἀσβέστου ἢ ξηρᾶς γῆς ὡς κοπρολίπασμα τῶν ἀγρῶν. Ἐν Γαλλίᾳ, ὡς καὶ παρ' ἡμῖν κατὰ τὴν ἐπιδημίαν τῶν ἀκρίδων, κηρύσσεται ἀμοιβὴ ἐπὶ τῇ καταδιώξει καὶ συλλογῇ τῶν μηλολονθῶν, στρατολογοῦνται δὲ καὶ οἱ παῖδες τῶν σχολείων πρὸς καταδίωξιν. Ἕτερον μέσον καταστροφῆς αὐτῶν μεταχειρίζονται τὸ ἑξῆς. Ἐπειδὴ ἡ μηλολόνθη θέτει τὰ ᾠὰ αὐτῆς ἐπὶ μαλακοῦ ἐδάφους καὶ μάλιστα κεκοπρισμένου, ὅπου παρατηρήσωσιν ὅτι ἐνέπεσε μεγάλη πληθὺς καὶ μέλλει νὰ ᾠοτοκήσῃ σκάπτουσιν εἰς τοὺς ἀγροὺς λάκκους ἀβαθεῖς καὶ πληροῦσι κόπρου βοείας, καλύπτοντες εἶτα αὐτοὺς διὰ λεπτοῦ στρώματος γῆς· μετὰ δὲ τὴν ᾠοτοκίαν τῆς μηλολόνθης ἐξάγουσι τὴν κόπρον καὶ κατακαίουσιν, οὕτω δὲ φθείρουσι τὴν ἐκεῖ ἐνυπάρχουσαν μεγάλην ποσότητα τῶν ᾠῶν.

Πάντα ταῦτα ὅμως τὰ μέσα ἤθελον εἶσθαι ἀνεπαρκῆ, ἂν αὐτὴ ἡ φύσις δὲν ἤρχετο ἐπίκουρος εἰς τὸν ὑπὸ τῶν ἐντόμων τούτων πάσχοντα ἄνθρωπον. Ἔρχεται δὲ εἰς ἐπικουρίαν ἡ φύσις ἀμέσως ἢ ἐμμέσως διὰ τῶν ἄλλων ζῴων. Πλεῖστα ζῷα, ἅτινα ὁ ἄνθρωπος ἐκ προλήψεων, ἢ διότι θεωρεῖ ταῦτα ἄχρηστα εἰς αὐτὸν, φονεύει καὶ καταδιώκει, καίτοι πάντη ἀβλαβῆ, εἰσὶν ὠφελιμώτατα· διότι ταῦτα ζῶσι κατατρώγοντα τὰ ἐπιβλαβῆ ἔντομα· ἀλλὰ τὴν λειτουργίαν αὐτῶν ταύτην ὁ ἄνθρωπος παραγνωρίζει ἅτε μὴ ὑποπίπτουσαν εἰς τὰς αἰσθήσεις αὐτοῦ. Ἄλλοτε ἴσως ειδικώτερον ἐπὶ τούτου γράψωμεν· ἤδη ἐν παρόδῳ λαμβάνοντες ἀφορμὴν ἐκ τῆς μηλολόνθης παρατηροῦμεν, ὅτι πρὸς καταστροφὴν τῶν μηλολονθῶν, ἀκρίδων, καμπῶν καὶ ἄλλων βλαβερῶν ἐντόμων χρησιμεύουσι πολλὰ ζῷα, κυρίως δὲ τὰ *πτηνά*.

Τὰ πτηνὰ, τρεφόμενα ἰδίως ἐξ ἐντόμων δι' ὅλης αὐτῶν τῆς ζωῆς, ἢ τινὰ ἐξ αὐτῶν κατὰ περιόδους, π.χ. ὅταν τρέφωσι τοὺς νεοσσούς των, χρησιμεύουσι σπουδαίως πρὸς ἄρσιν τοῦ κακοῦ τῶν ἐντόμων. Ὑπελογίσθη ὅτι ζεῦγος χελιδόνων μετὰ τῶν νεοσσῶν αὐτῶν τρώγει καθ' ἑκάστην 6,400 ἔντομα· ἐν χώρᾳ λοιπὸν, ἐν ᾗ κατοικοῦσι 100 ζεύγη χελιδόνων, καθ' ὅλον τὸ θέρος θὰ ἐξαλειφθῶσι 57,000,000 ἐντόμων! Ἀναλογιζόμενοι οὕτω τὸ πλῆθος τῶν ἄλλων πτηνῶν καὶ παρελείποντες ἄλλας τυχαίας φθορὰς τῶν ἐντόμων, λαμβάνομεν ἀμυδρὰν γνῶσιν τῆς πληθύος καὶ τῆς παραγωγικότητος τῶν μικρῶν αὐτῶν ὑπάρξεων καὶ θαυμάζομεν τὴν οἰκονομίαν τῆς φύσεως· πρὸς δὲ διδασκόμεθα ὁποίαν σημασίαν ἔχουσι τὰ πτηνά. Ὀρθότατα δὲ φυσιοδίφης τις εἶπεν, ὅτι τὰ πτηνὰ ἐκτελοῦσιν ἔργον, ὅπερ ἑκατομμύρια ἀνθρώπων δὲν ἤθελον ἐκτελέσει τοσοῦτον ἐντελῶς. Διὰ ταῦτα πανταχόθεν ὑψώθη φωνὴ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν μικρῶν τούτων συμμάχων καὶ εὐεργετῶν μας, καὶ τὸ· φείδεσθε τῶν πτηνῶν ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ζωογονεῖτε ἀκόπως καὶ ἀνεξόδως τοὺς ἀγροὺς ὑμῶν καὶ τὰ δάση.

Μεταξὺ τῶν ὠφελίμων τούτων πτηνῶν, ἅτινα δυστυχῶς φονεύουσι πολλοὶ παρ' ἡμῖν καὶ καταδιώκουσιν ἄνευ λόγου, εἶναι οἱ κόρακες, αἱ γλαῦκες (κουκουβάγιαι), αἱ νυκτερίδες, οἱ κορυδαλοὶ, οἱ δρυοκολάπται. Πολλοὶ ὑπολαμβάνουσιν ὅτι τὰ πτηνὰ, ἅτινα ἐπιπίπτουσιν ἐπὶ τῶν νεοεσπαρμένων ἀγρῶν, τρώγουσι τοὺς κόκκους τοῦ σίτου· ἴσως, ἀλλὰ πλειότερον ἀρέσκονται κατατρώγοντα τὰ ᾠὰ τῶν ἐντόμων, ἅτινα τὸ ἄροτρον τοῦ γεωργοῦ ἔφερεν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς.

Ἐκ τῶν λοιπῶν ζῴων τῶν ὠφελίμων εἰς τὸν ἄνθρωπον, διότι τρέφονται κατατρώγοντα ἔντομα, εἶναι οἱ βάτραχοι, αἱ σαῦραι, ὁ ἀσπάλαξ (τυφλοποντικός), αἱ μυγαλαὶ, αἱ ἰκτίδες (νυφίτσαι), οἱ ἐχῖνοι (σκαντζόχοιροι).

Πρὸς τὰ ζῷα λοιπὸν ταῦτα πρέπει ὁ ἄνθρωπος νὰ εὐγνωμονῇ, τοιαύτην παρέχοντα ὑπηρεσίαν, καὶ νὰ φείδεται αὐτῶν, ὁπόταν οὐδεμίαν ἐνόχλησιν ἢ βλάβην αὐτῷ παρέχουσιν.

Σ. Μηλιαράκης.

Οὐδόλως βλάπτει ἡ ταπεινοφροσύνη τὴν ὁποίαν ἐκφράζουσιν αἱ τυπικαὶ φράσεις, δι' ὧν ἀποπερατοῦνται συνήθως αἱ ἐπιστολαὶ, ταπεινοφροσύνη οὐδεμίαν ἄλλως συνεπαγομένη συνέπειαν. Ὁ Βολταῖρος, θέλων νὰ διαμαρτυρηθῇ εὐφυῶς κατὰ τῆς λίαν ἀθώας καταχρήσεως τῆς ἀφοσιώσεως καὶ τοῦ σεβασμοῦ, ἥτις συνήθως γίνεται ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, ἐπεράτωσεν ἐπιστολήν του τινὰ διὰ τῶν ἑξῆς λέξεων: «Διατελῶ, Κύριε, μεθ' ὅλων τῶν αἰσθημάτων, ὅσα συνηθίζουν νὰ ἔχωσιν εἰς τὸ τέλος τῆς ἐπιστολῆς.»

Digitized by Google

ΚΗΔΕΙΑ ΙΝΔΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ

Τῇ 13 Φεβρουαρίου 1872 ἀπέθανεν ἐν τοῖς ἀνακτόροις τῆς Ἰουδπόρης ὁ μαχαραγιᾶς Τάκτ Σίγκ, βασιλεὺς τοῦ Μαρβὰρ, ἐν ἡλικίᾳ ἑξήκοντα δύο ἐτῶν, βασιλεύσας δὲ ἔτη εἴκοσι καὶ ὀκτώ.

Τὸ βασίλειον τοῦ Μαρβὰρ εἶνε ἐκ τῶν κυριωτάτων αὐτονόμων κρατῶν τῆς Ἰνδικῆς. Κεῖται πρὸς δυσμὰς τῶν Ἀραβαλίων ὀρέων καὶ ἐκτείνεται μέχρι τοῦ κέντρου τῆς μεγάλης ἐρήμου τῆς Θούλης. Καλεῖται δὲ Μαρβὰρ ἢ Μαρουσθὰν, τουτέστι βασίλειον τοῦ θανάτου ἢ τῆς ἐρημώσεως, διὰ τὸ ἀμμῶδες καὶ ἄγονον τῆς ἐκεῖ γῆς. Οἰκάτοικοι τοῦ Μαρβὰρ, ἀνήκοντες εἰς τὴν καλουμένην ῥαϊπούτιδα φυλὴν, εἶνε ὑψηλοὶ, ὡραῖοι, καλοσχηματισμένοι, εὐφυεῖς καὶ σοβαροὶ τὴν ὄψιν. Τὰ ἤθη αὐτῶν εἶνε ὅλως πολεμικὰ καὶ διάγουσι τὸν βίον διατρέχοντες ἔφιπποι τῆς ἐρήμου τὰς ἀπεράντους ἐκτάσεις.

Ἀποθνήσκων ὁ βασιλεὺς Τάκτ Σίγκ δὲν ἐφοβεῖτο τὴν ἔλλειψιν διαδόχων διότι κατέλειπε— τίς θὰ τὸ πιςεύσῃ;—υἱοὺς ἑκατόν. Φαίνεται δ' ὅτι ἐξίσου ἠγάπα πάντα του τὰ τέκνα ὁ γηραιὸς πατριάρχης διότι εἰς οὐδένα ῥητῶς κατέλειπε τὸν θρόνον καὶ τὴν διαδοχήν. Μετ' οὐ πολὺ δὲ παρουσιάσθη προκειμένου περὶ τῆς διαδοχῆς ἀλλόκοτος δυσχέρεια. Ὁ ἰνδικὸς δηλαδὴ νόμος ὁρίζει ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς τὸ στέμμα ἀνήκει εἰς τὸν πρωτότοκον τῶν υἱῶν τοῦ βασιλέως. Ἀλλ' ὁ Τάκτ Σίγκ πρὸ τοῦ ν' ἀναβῇ εἰς τὸν θρόνον εἶχεν ἤδη πολλὰ τέκνα, τούτων δὲ τὸ πρωτότοκον ἠξίου ὅτι εἰς αὐτὸ ἀνῆκεν ὁ θρόνος. Ἀλλ' ὁ πρῶτος γεννηθεὶς υἱὸς βασιλεύοντος τοῦ πατρὸς ἐνίστατο λέγων, ὅτι αὐτὸς ἦτο πρωτότοκος υἱὸς τοῦ βασιλέως, διότι τὰ τέκνα, ἃ εἶχεν ἀποκτήσει ὁ Τάκτ Σίγκ πρὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεώς του δὲν ἦσαν τέκνα βασιλέως, ὡς αὐτὸς ὁ Τάκτ Σίγκ δὲν ἦτο βασιλεύς. Τὸ δὲ περιεργότερον εἶνε ὅτι εἰς τοῦτον ἔδοσαν δίκαιον οἱ Ἄγγλοι, κατὰ γράμμα, ὡς συνήθως, ἑρμηνεύοντες τὸν νόμον, καὶ τοῦτον ἀνεγνώρισαν πρὸς βλάβην τοῦ ἀληθοῦς πρωτοτόκου.

Γνωστὸν ὅτι οἱ Ἰνδοὶ δὲν θάπτουσι τοὺς νεκροὺς, ἀλλ' ὡς οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες καὶ οἱ Ῥωμαῖοι καίουσιν αὐτοὺς ἐπὶ πυρᾶς. Ἅμα λοιπὸν ἀπέθανεν ὁ βασιλεὺς ἤρχισαν αἱ παρασκευαὶ διὰ τὴν καῦσιν τοῦ σώματος.

Λίαν πρωῒ ἐνέδυσαν τὸν νεκρὸν τὰ ἱμάτια τὰ βασιλικὰ, μεταξωτὰ χρυσοΰφαντα μὲ πολλὰ κοσμήματα, ἀξίας περίπου τριακοσίων ἑβδομήντα πέντε χιλιάδων δραχμῶν. Ἔπειτα ἐκάθησαν τὸ σῶμα ἐπὶ θρόνου, τὸν ὁποῖον ἐπ' ὤμων φέροντες πολυάριθμοι Ἰνδοὶ ἦγον ἐν νεκρικῇ πομπῇ πρὸς τὴν πυράν. Ἠκολούθουν τὰ τέκνα τοῦ ἀποθανόντος, οἱ εὐγενεῖς καὶ οἱ κυριώτεροι τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ κράτους, πένθιμα ἐνδεδυμένοι. Ἐπὶ κεφαλῆς ἐβάδιζον δύο ἐλέφαντες βαστάζοντες σάκκους πλήρεις χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν νομισμάτων, ἀξίας πολλῶν ἑκατοντάδων χιλιάδων δραχμῶν. Ἐσταμάτων δὲ κατὰ διαστήματα οἱ ἐλέφαντες, ἄνδρες δὲ ἐπ' αὐτῶν καθήμενοι καὶ ἐπὶ τούτῳ τεταγμένοι ἔρριπτον νομίσματα ἔνθεν καὶ ἔνθεν πρὸς τὸν συνωθούμενον ὄχλον. Ἡ ἀπληστία μεθ' ἧς ἐρρίπτετο ὁ ὄχλος ἐπὶ τῶν χρημάτων, αἱ κραυγαὶ, αἵτινες ἐπηκολούθουν εἰς πᾶν ῥίψιμον νομισμάτων, ἡ φοβερὰ πάλη ἡ παραγομένη ὑπὸ τῆς χρυσῆς βροχῆς, καθίστων τὸ θέαμα ἂν ὄχι ἀποτρόπαιον, ὡς ἐκφράζεται αὐτόπτης μάρτυς τῆς σκηνῆς ταύτης, πάντως ὅμως ὄχι ἐμπρέπον εἰς κηδείαν βασιλικήν.

Εἶχε στηθῆ ἡ πυρὰ δύο λεύγας μακρὰν τῆς πρωτευούσης, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἱεροῦ χώρου Μαχασάτι, ἔνθα τὰ πολυτελῆ μαρμάρινα μνήματα τῶν βασιλέων τοῦ Μαρβάρ. Ἀπετέλει δ' αὕτη εὐρὺ ὕψωμα καθ' ὅλου συγκείμενον ἐξ εὐωδῶν ξύλων τῆς Ἰνδικῆς, τοῦ εἴδους ἐκείνου ὅπερ καλεῖται σάνταλον, καὶ ἐξ ἄλλων πολυτίμων ἐπικεχρισμένων δι' εὐωδῶν πάλιν ῥητινῶν καὶ ἐλαίων μυροβόλων, ἐκάλυπτον δὲ αὐτὴν πολύτιμα μεταξωτὰ ὑφάσματα καὶ κασμίρια. Ἅμα ἔφθασεν ἐκεῖ ἡ πομπὴ ἔστη καὶ τὸν μὲν ἐνθρονισμένον νεκρὸν ἔστησαν ἐν τῷ μέσῳ τῆς πυρᾶς, οἱ δὲ ἀποτελοῦντες τὴν πομπὴν παρετάχθησαν κύκλῳ καὶ οἱ βραχμᾶνες ἤρχισαν νὰ ψάλλωσι *τοὺς μάντρας*, ἤτοι θρησκευτικοὺς ὕμνους.

Τῇ δεκάτῃ ἀκριβῶς ὥρᾳ ὁ κορυφαῖος τῶν βραχμάνων προέβη κρατῶν ἀναμμένην δᾷδα. Κατὰ παλαιὸν θρησκευτικὸν ἔθος ἡ φλὸξ ἡ μέλλουσα νὰ μεταδώσῃ τὸ πῦρ εἰς τὸν βασιλικὸν νεκρὸν πρέπει νὰ ἦνε ἄσπιλος καὶ καθαρά· διὰ τοῦτο παράγουσι τὸ πῦρ τῆς δᾳδὸς ἐκ τῆς τριβῆς δύο ξύλων. Ὁ ἱερεὺς ἐπλησίασε τὴν δᾷδα πρὸς τὰς ῥητινώδεις ὕλας τὰς περιβαλλούσας τὸ κάτω μέρος τῆς πυρᾶς καὶ τὸ πῦρ διεδόθη ἐν ἀκαρεῖ. Ἔπεσαν τότε πάντες οἱ παρόντες πρηνεῖς, οἱ δὲ βραχμᾶνες ἐξεκώφαινον τῷ ὄντι διὰ τῶν κραυγῶν των. Συνειθίζετο ἄλλοτε νὰ καίηται μετὰ τοῦ πτώματος καὶ ἡ χήρα τοῦ θανόντος βασιλέως, ἴσως δ' αἱ κραυγαὶ τῶν βραχμάνων ἐγίνοντο πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ μὴ δύνηται τὸ παριστάμενον πλῆθος ν' ἀκούῃ τὰς σπαραξικαρδίους οἰμωγὰς τῆς καιομένης. Τὸ βάρβαρον τοῦτο ἔθιμον πολὺ ἐμόχθησαν οἱ Ἄγγλοι νὰ καταπαύσωσιν, ἀπὸ ὀλίγων δὲ μόλις ἐτῶν κατωρθώθη τοῦτο ὁριστικῶς. Φοβερὸν ἦτο τὸ θέαμα τῆς καιομένης πυρᾶς, τόσον δὲ μεγάλη ἡ ἀποπεμπομένη θερμότης, ὥστε εἰς τριακοσίων καὶ πλέον μέτρων ἀπόστασιν δὲν ἠδύνατό τις νὰ πλησιάσῃ. Μετ' ὀλίγας στιγμὰς τὸ σῶμα εἶχεν ἐντελῶς καῆ καὶ οὐδὲ ἴχνος ἀπέμενεν. Ἐπὶ δύο ἡμέρας ἐφρουρεῖτο ἡ ἀνθρακιὰ, ἕως οὗ νὰ κρυώσῃ. Ἔπειτα μετὰ πολλῆς φροντίδος συνελέγη ἡ τέφρα, τῆς ὁποίας μέρος συνειθίζουσι νὰ κατα-

Digitized by Google

θέτωσιν εἰς λαμπρὸν μαυσωλεῖον, οἰκοδομούμενον συνήθως ἐπ' αὐτοῦ τοῦ τόπου τῆς πυρᾶς. Τὸ ὑπόλοιπον φέρεται ἐν μεγάλῃ πομπῇ εἰς Βενάρην καὶ ῥίπτεται εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Γάγγου, τοῦ ἱεροῦ ποταμοῦ τῶν Ἰνδῶν.

Καθ' ὅλην τὴν ἀκόλουθον ἑβδομάδα πέντε χιλιάδες βραχμᾶνες ἐλάμβανον καθ' ἑκάστην ἐκ τῶν ἀνακτόρων τροφὰς καὶ χρήματα, οἱ κάτοικοι δὲ πάντες, ἀπὸ τοῦ ἡγεμόνος μέχρι τοῦ ἐσχάτου παρία, εἰς ἔνδειξιν πένθους ἐξύρισαν τὴν κόμην καὶ ἔκοψαν τὸ γένειον. Ὁμολογητέον δὲ ὅτι ὁ γέρων βασιλεὺς ἠγαπᾶτο ἀληθῶς παρὰ πάντων, ὥστε τὸ πένθος δὲν ἦτο μόνον ἐκτέλεσις ἐπιβεβλημένου τύπου. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ἡγεμόνος τούτου, τοῦ πολὺ μοχθήσαντος ἵνα προαγάγῃ τὸν πολιτισμὸν ἐν τῇ χώρᾳ αὐτοῦ, κατηργήθησαν ἐν τῷ Μαρβὰρ καὶ τὰ δύο βαρβαρότατα ἔθιμα, ἅτινα πρὸ αὐτοῦ ἐκράτουν, ἡ σφαγὴ τῶν παρθένων καὶ ἡ ἀπάνθρωπος θυσία τῶν χηρῶν.

**

Ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν ἐπιβλαβῶν ἐντόμων καὶ αἱ καταστροφαὶ ἃς εἰς τὴν γεωργίαν ἐπιφέρουσιν, ἤρξαντο ἀπὸ τινος ἐπισύροντα καὶ τῶν κυβερνήσεων τὴν σύντονον προσοχὴν καὶ μέριμναν. Τὰς δραστηρίους τῶν ἑταιριῶν πρὸς προστασίαν τῶν ζώων ἐνεργείας, ὑπὲρ διαφυλάξεως τῶν πτηνῶν, ὧν ἡ καταδίωξις ὑπὸ τῶν ἀμαθῶν χωρικῶν εἶναι ἡ πρωτίστη αἰτία τοῦ τοιούτου ἐπικινδύνου πολλαπλασιασμοῦ, ἐπηκολούθησεν ἡ ἐσχάτως μεταξὺ τῶν κυβερνήσεων τῆς Αὐστρίας καὶ Ἰταλίας συνομολογηθεῖσα σύμβασις περὶ προστασίας τῶν πτηνῶν. Ἤδη δὲ ὁ ἐπὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως ὑπουργὸς τῆς Γαλλίας κ. Βάδδιγκτων ἐξέδωκε τὴν 31 τοῦ παρελθόντος Μαρτίου ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς νομάρχας τοῦ κράτους, πρὸς περιστολὴν τῆς καταστροφῆς τῶν πτηνῶν ἐπιβάλλουσαν αὐστηρὰς ποινὰς εἰς τοὺς ὁπωσδήποτε ἐξολοθρεύοντας αὐτά. Τῆς ἐγκυκλίου ταύτης δημοσιεύομεν ἐνταῦθα πλήρη μετάφρασιν, διότι ἐν συντομίᾳ ἐκτίθησιν ἀκριβῶς τὰς ἀνυπολογίστους ζημίας, ἃς ἐπιφέρει ἡ καταδίωξις τῶν πτηνῶν.

Σ. τ. Δ.

ΥΠΟΥΡΓΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ

Περὶ προστασίας τῶν χρησίμων πτηνῶν.

«Ἀπό τινων ἐνιαυτῶν, ὁ ὄλεθρος, ὃν εἰς τὴν γεωργίαν ἐπιφέρουσι τὰ ἐπιβλαβῆ ἔντομα, ἔλαβε διαστάσεις σπουδαίας καὶ ἀληθῶς ἐπιφόβους.

»Παρεκλήθην ὑπὸ τῶν Ὑπουργῶν τῆς Γεωργίας καὶ τῶν Ἐσωτερικῶν νὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχὴν ἐπὶ τοῦ οἰκτροῦ τούτου φαινομένου, προελθόντος κυρίως ἐκ τῆς ἐλαττώσεως, ἂν οὐχὶ τῆς παντελοῦς ἐξαφανίσεως, τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐντομοφάγων πτηνῶν. Τὰ πτηνὰ ταῦτα, καίπερ ὄντα φυσικοὶ φύλακες τῶν ἡμετέρων συγκομιδῶν καὶ πολύτιμοι τοῦ γεωργοῦ συναρωγοί, καταδιώκονται πανταχοῦ σχεδὸν ὡς ἐχθροὶ ἐπιζήμιοι. Ὁ ἀγρότης, λησμονῶν τὰς ἀδιαλείπτους αὐτῶν ὑπηρεσίας, λαμβάνει ὑπ' ὄψιν μόνον τὴν μικρὰν βλάβην, ἣν ἐπιφέρουσι· τὰ δὲ παιδία στήνουσιν αὐτοῖς παγίδας καὶ καταστρέφουσι τὰς φωλεάς των, οὕτω δὲ ἐκλείπουσιν ἐκ τῶν ἡμετέρων ἀγρῶν ἀξιόλογοι σύμμαχοι, οὓς οἱ ξένοι ἀγοράζουσιν ἐξ ἡμῶν ἵνα τοὺς μεταφέρωσιν εἰς τὰς πατρίδας των.

»Πρὸς περιστολὴν τῆς τοιαύτης καταστροφῆς ἀπεστάλησαν πολλαὶ ἐγκύκλιοι εἰς τοὺς ἐπιθεωρητὰς τῶν σχολείων καὶ ἱκαναὶ σημειώσεις κατεχωρήθησαν ἐν τῷ *Διοικητικῷ δελτίῳ* τοῦ ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν μου ὑπουργείου. Ὁπωσδήποτε ὅμως καθῆκον ἐμὸν κρίνω ν' ἀνταποκριθῶ πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν ἣν οἱ ἐμοὶ συνάδελφοι ἐξεφράσαντό μοι, ἐπικαλούμενοι καὶ αὖθις τὴν συνδρομὴν τῶν διδασκάλων.

»Ὅθεν παρακαλῶ ὑμᾶς, κύριε νομάρχα, ν' ἀποστείλητε εἰς πάντας τοὺς κατὰ τὴν ὑμετέραν περιφέρειαν διδασκάλους ὁδηγίας, ὅπως διδάσκωσι τοὺς μαθητὰς νὰ διακρίνωσι τὰ ἐπιβλαβῆ τῶν χρησίμων τῇ γεωργίᾳ ἐντόμων καὶ παροτρύνουσιν αὐτοὺς εἰς προστασίαν τούτων καὶ καταστροφὴν ἐκείνων.

»Ἀνάγκη προσέτι οἱ διδάσκαλοι νὰ πείσωσι τὰ παιδία ὅτι παραβλάπτουσι τὰ ἴδια συμφέροντα, καταστρέφοντα τὰς φωλεὰς πτηνῶν, καὶ ὅτι οὕτω πράττοντα οὐ μόνον ἀχάριστα, ἀλλὰ καὶ ἀπερίσκεπτα δεικνύονται. Δέον ἐπίσης νὰ ὑποδειχθῇ ὅτι οἱ παραβάται τῶν ὁδηγιῶν τούτων θέλουσιν αὐστηρῶς τιμωρηθῆ. Διότι κατὰ τοὺς ἰσχύοντας περὶ θήρας νόμους οἱ νομάρχαι ἔχουσι τὴν ἀναγκαίαν ἐξουσίαν ὅπως προλαμβάνωσι τὴν καταστροφὴν τῶν πτηνῶν, δυνάμενοι νὰ ἐπιβάλλωσι πρόστιμον 16 μέχρις ἑκατὸν δραχμῶν εἰς τοὺς φωραθέντας ἐνόχους παραβάσεως τῶν σχετικῶν περὶ τούτου διατάξεων.

»Ἐκτὸς τούτου οἱ διδάσκαλοι ὀφείλουσι νὰ ὑπομνήσωσιν εἰς τοὺς γονεῖς, ὅτι μὴ προλαμβάνοντες τὴν ὑπὸ τῶν τέκνων των καταστροφὴν τῶν φωλεῶν, ἐκτὸς τῆς ζημίας ἥτις ἐκ τῆς καταστροφῆς ταύτης προσγίνεται εἰς αὐτούς, εἰσὶ πρὸς τούτοις ὑπόχρεοι διὰ τὴν ἀπότισιν τοῦ προστίμου τῶν τιμωρηθησομένων ἀνηλίκων τέκνων των.

»Καταλήγων, προστίθημι ὅτι εἴς τινας δήμους οἱ διδάσκαλοι, ἄριστα σκεπτόμενοι, ἱδρύσαντο ἑταιρίας ἐκ μαθητῶν πρὸς προστασίαν τῶν ὠφελίμων ζώων. Αἱ τοιαῦται ἑταιρίαι μεγίστας ἐπήνεγκον ὠφελείας καὶ θέλω τὰ μάλιστα εὐχαριστηθῆ ἂν ἴδω αὐξάνοντα τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν.

»Πέποιθα, κύριε νομάρχα, ὅτι θέλετε καταβάλει πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς παρούσης ἐγκυκλίου.

»Ὁ ἐπὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως ὑπουργὸς

»ΒΑΔΔΙΓΚΤΩΝ.»

Ἐν Ῥώμῃ ὑπῆρχε ναὸς τῆς Τιμῆς, ἀλλ' οὐδεὶς εἰσεχώρει εἰς αὐτόν, ἐὰν μὴ διήρχετο δι' ἑτέρου ναοῦ ἀφιερωμένου τῇ Ἀρετῇ.

Digitized by Google

ΕΠΙΝΟΗΣΙΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ

Πολλοὶ ἀποδίδουσι τὴν ἐπινόησιν τῶν συναλλαγματικῶν εἰς τοὺς Ἰουδαίους ἢ Φλωρεντινούς, ἀποδιωχθέντας ἀπὸ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἰταλίας. Οἱ Ἰουδαῖοι, ἀποδιωχθέντες τῆς Γαλλίας ἐπὶ Φιλίππου Αὐγούστου κατὰ τὸ 1181, καὶ ἐπὶ Φιλίππου τοῦ Μακροῦ κατὰ τὸ 1316, κατέφυγον εἰς Λομβαρδίαν· ἐκεῖθεν δὲ ἐξέδωκαν συναλλαγματικὰς εἰς διαταγὴν περιηγητῶν ἀποδημούντων εἰς Γαλλίαν. Οἱ περιηγηταὶ οὗτοι, ἀποδόντες τὸ ἀντίτιμον τῶν συναλλαγματικῶν τούτων εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἐπληρώθησαν ἐν Γαλλίᾳ διὰ τῶν ὀφειλομένων εἰς αὐτοὺς χρημάτων. Ἕτεροι δὲ ἀποδίδουσιν εἰς τοὺς Φλωρεντινοὺς τὴν ἐπινόησιν ταύτην, διωχθέντας ἐκ τῆς Ἰταλίας ὑπὸ τῶν Γιβελίνων. Ὁ Michel Chevalier, εἷς τῶν διασημοτέρων οἰκονομολόγων καὶ διδασκάλων τῆς ἐπιστήμης, παραδεχόμενος τὴν πρώτην γνώμην, ἀποφαίνεται ὅτι «τὸ ἐπικρατοῦν τότε πνεῦμα τῆς διαρπαγῆς ἠνάγκασεν ὁμάδα τινὰ ἀνθρώπων, τοὺς Ἰουδαίους, ἀμυνομένους πρὸς τὴν βίαν, νὰ ἐπινοήσωσιν ὀργανόν τι μεταβιβαστικὸν χρημάτων ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, ἤτοι τὴν συναλλαγματικήν, θεωρουμένην σήμερον ὡς τὴν κρηπῖδα τῶν πιστωτικῶν ἐργασιῶν.» Ἕτεροι πάλιν ἰσχυρίσθησαν ὅτι αἱ συναλλαγματικαὶ προέκυψαν ἐκ τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς ἐξαγωγῆς τῶν χρημάτων καὶ τοῦ ἐκτοπισμοῦ αὐτῶν, καθότι διὰ τῆς ἐκδόσεως συναλλαγματικῶν καὶ ἡ ἐξαγωγὴ τῶν πολυτίμων μετάλλων κατωρθοῦτο καὶ οἱ τόκοι τῶν χρημάτων ἐκαλύπτοντο.

Τὸ συμβόλαιον τοῦ συναλλάγματος δὲν ἦτον ἐκ τῶν ἀγνώστων ἢ ἐκ τῶν μὴ χρησίμων εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας μέσων τοῦ ἐμπορίου. Ἐν τῷ τραπεζιτικῷ τοῦ Ἰσοκράτους ἀνευρίσκεται ἀδιστάκτως ἡ ἐκ τῆς συναλλαγῆς παραγομένη ἐνοχικὴ σχέσις, ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα συναλλάγματα ἦσαν λίαν σπάνια καὶ δὲν ἔφερον τὸν τύπον «εἰς διαταγήν», οὗ ἄνευ ἡ συναφθεῖσα σχέσις περιορίζεται εἰς μόνα τὰ ἀπ' ἀρχῆς συμβληθέντα δύο πρόσωπα. Ἐν ᾧ ὁ Στρατοκλῆς ἔμελλε νὰ πλεύσῃ ἀπὸ Ἀθήνας εἰς τὸν Πόντον, ὁ υἱὸς τοῦ Σωπαίου ἔλαβε παρ' αὐτοῦ χρήματα εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ ἐξέδωκε παραγγελίαν πρὸς τὸν ἐν τῷ Πόντῳ πατέρα του νὰ πληρώσῃ εἰς τὸν Στρατοκλέα τὰ χρήματα. Ἐὰν δὲ ὁ Σωπαῖος δὲν ἐδέχετο νὰ πληρώσῃ, ὁ δὲ Στρατοκλῆς ἐπιστρέφων εἰς Ἀθήνας δὲν εὕρισκε τὸν ἐκδόντα τὴν παραγγελίαν διὰ νὰ λάβῃ παρ' αὐτοῦ τὰ χρήματα, ὁ τραπεζίτης Πασίων ἐγένετο ἐγγυητής, διὰ νὰ πληρώσῃ αὐτὰ καὶ τὸν τόκον αὐτῶν. Ἡ πρᾶξις αὕτη δὲν διέφερεν ἀπὸ τὴν συναλλαγματικὴν τὴν σήμερον ἐν χρήσει, ἐὰν ὁ Σωπαῖος ὤφειλε νὰ ἐκτελέσῃ τὴν παραγγελίαν τῆς πληρωμῆς εἰς πάντα κομιστὴν αὐτῆς, καὶ ἂν ὁ Στρατοκλῆς ἠδύνατο νὰ μεταβιβάσῃ εἰς ἄλλον τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ ἐκδοθεῖσαν κατὰ πρῶτον παραγγελίαν. Περὶ τούτων δὲν ἔχομεν πληροφορίας. Δὲν δυνάμεθα ὅμως ν' ἀμφιβάλλωμεν μετὰ λόγου, ὅτι οἱ Ἕλληνες καὶ ἐπενόησαν καὶ μετεχειρίσθησαν πάντα τὰ χρήσιμα εἰς τὴν εὐκολίαν τῆς ἐνεργείας τοῦ ἐμπορίου κατ' ἐκείνους τοὺς καιρούς. Δὲν ἦσαν ἀνώτεροι τῆς δυνάμεως τῆς ἑλληνικῆς ἐπινοίας οἱ σήμερον φαινόμενοι καὶ τὸ πάλαι ἄχρηστοι τρόποι τῆς κυκλοφορίας καὶ διαβιβάσεως τῶν χρημάτων, ἀλλὰ δὲν ὑπηγορεύθησαν οὔτε ὑπὸ τῆς ἀνάγκης, οὔτε ὑπὸ τοῦ συμφέροντος τοῦ ἐμπορίου ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ.[1]

Ὑπάρχουσι φράσεις τινὲς ἢ λέξεις, ἢ παροιμίαι, ἃς ἐπαναλαμβάνομεν κατὰ παράδοσιν καὶ ὁμιλοῦντες καὶ γράφοντες, χωρὶς νὰ εἰξεύρωμεν ἀκριβῶς, πολλοὶ τοὐλάχιστον ἐξ ἡμῶν, ποία εἶναι ἡ πραγματικὴ ἔννοια καὶ ἡ ἱστορικὴ αὐτῶν καταγωγή, εἴτε ἑλληνική, εἴτε ξένη. Ἄλλαι μὲν ἐξ αὐτῶν περιῆλθον εἰς κοινὴν χρῆσιν ἐκ χωρίου παλαιοῦ τινὸς συγγραφέως, ἄλλαι ἐξ ἱστορικοῦ γεγονότος καὶ ἄλλαι ἐκ μυθικῆς τινος παραδόσεως. Ἐκ τῶν παροιμιωδῶν τούτων φράσεων συνελέξαμεν τὰς μᾶλλον εὐχρήστους καὶ προσεπαθήσαμεν νὰ ἐξηγήσωμεν, κατὰ τὰ ἀσφαλέστερα διδόμενα, πόθεν προῆλθον καὶ ποία εἶναι ἡ κυρία αὐτῶν σημασία. Ἐὰν ἀναγνώστης τις τῆς Ἑστίας τύχῃ νὰ λύσῃ ἐκ τοῦ ἀναγνώσματος τούτου πολυχρόνιόν τινα ἀπορίαν καὶ παύσῃ ἐπαναλαμβάνων πλέον μηχανικῶς ῥῆσιν, ἣν παρέλαβε παρ' ἄλλων ἐν ἀγνοίᾳ, ὡς νόμισμα, οὗ οὐδέποτε ἐξήτασε τὴν ἐπιγραφὴν καὶ τὸν γενέθλιον τόπον, θὰ νομίσωμεν τοῦτο ἐπαρκῆ τοῦ κόπου τῆς ἀπανθίσεως ἀμοιβήν.

Α. Σ. Β.

ΛΥΣΙΣ ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΩΝ ΑΠΟΡΙΩΝ

Ἡ οὐρὰ τοῦ κυνὸς τοῦ Ἀλκιβιάδου.

Πολλάκις βεβαίως ἠκούσατε ν' ἀναφέρωσι τὸ στρατήγημα τοῦτο τοῦ πολυτρόπου δημαγωγοῦ τῶν Ἀθηναίων. Ὁσάκις θέλωσι νὰ ἐλέγξωσί τινα ὅτι, ἐνῷ εἰς τὸ φανερὸν προσποιεῖται ὅτι ἀσχολεῖται εἰς πράγματα ἀσήμαντα καὶ ἀστεῖα, κρύφα μηχανορραφεῖ σπουδαιότερα, ἀναφέρουσι τὴν οὐρὰν τοῦ κυνὸς τοῦ Ἀλκιβιάδου. Ὁ κύων οὗτος ἦτο, κατὰ τὸν Πλούταρχον, θαυμαστὸς τὸ μέγεθος καὶ τὸ εἶδος καὶ ἠγοράσθη ὑπὸ τοῦ πολυταλάντου κυρίου του ἀντὶ ἑβδομήκοντα μνῶν, ἤτοι ἐπέκεινα τῶν ἓξ χιλιάδων σημερινῶν φράγκων. Ὁ δῆμος ὁλόκληρος ἠγάπα καὶ ἐθώπευε τὸ σπάνιον ζῶον· ἀλλ' ἡμέραν τινὰ ὁ κύων ἐνεφανίσθη εἰς τὴν ἀγορὰν ἔχων κεκομμένην τὴν ὡραιοτάτην αὐτοῦ οὐράν. Θόρυβος εὐθὺς μέγας καὶ ὕβρεις κατὰ τοῦ ἀκρωτηριάσαντος τὸ ἀγαπητὸν ζῶον! Ἀλλὰ ταχέως γνωστοποιεῖται ὅτι ὁ ἔνοχος εἶναι αὐτὸς ὁ Ἀλκιβιάδης. Τότε δὰ πλέον ἡ ἀγανάκτησις τοῦ δημοσίου δὲν ἔχει ὅρια! Τρέχουσιν εἰς τὸν οἶκόν του οἱ φίλοι καὶ οἱ οἰκεῖοι τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ γνωστοποιοῦσιν

1. Ἐραν. ἐκ τῆς Πλουτολ. ὑπὸ Ι. Α. Σούτσου καὶ τῶν Ἀρχ. τοῦ Ἐμπορ. ὑπὸ Γ. Ναύτη.

Digitized by Google

εἰς αὐτὸν ἐν ἀδημονίᾳ τὰς λοιδορίας τῆς πόλεως. Ἀλλ' ὁ πανοῦργος Ἀθηναῖος ἠρκέσθη μόνον νὰ γελάσῃ λέγων· «Αὐτὸ ἤθελα καὶ ἐγώ! Ὅσον ὁμιλοῦν περὶ τοῦ κυνός μου οἱ Ἀθηναῖοι, δὲν θὰ λέγουν τίποτε κακὸν περὶ ἐμοῦ τοῦ ἰδίου».

Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, ἀπεμιμήθη τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ ὁ Μέγας Ναπολέων. Ὅτε παρεσκεύαζε τὴν ἀθάνατον ἐκστρατείαν τοῦ Μαρέγκου, συνῆγε τὰ στρατεύματα κατὰ μικρὰς ὁμάδας παρὰ τοὺς πρόποδας τῶν Ἄλπεων καὶ ἐπεθύμει νὰ διαλάθῃ τὴν προσοχὴν τῶν Αὐστριακῶν, οἵτινες εἶχον λάβει γνῶσιν τῶν στρατιωτικῶν τούτων κινήσεων καὶ ἐζήτουν νὰ μάθωσι τί τρέχει. Πολλοὶ κατάσκοποι ἐστάλησαν ἐπὶ τούτῳ εἰς Γενεύην ἔχοντες ἐντολὴν νὰ μηνύωσι πᾶν ὅ,τι μανθάνουσι περὶ τῶν πράξεων τοῦ πρώτου Ὑπάτου. Τί ἐσοφίσθη λοιπὸν ὁ Ναπολέων ὅπως διασκεδάσῃ τὰς ὑποψίας τοῦ ἐχθροῦ; Γράφει φιλικωτάτην ἐπιστολὴν πρὸς παλαιάν τινα φίλην, ἣν εἶχεν ἐν Γενεύῃ, παραπονούμενος ὅτι πάσχει, ὅτι προσεβλήθη τὸ στῆθός του καὶ ὅτι οἱ ἰατροὶ τὸν διέταξαν νὰ πίνῃ ὄνειον γάλα. Ἐν ἐπιλόγῳ ἀνήγγελλεν ὅτι σκοπεύει νὰ ἔλθῃ νὰ ἀναπαυθῇ εἰς τὰ περίχωρα τῆς Γενεύης καὶ παρεκάλει τὴν φίλην του νὰ φροντίσῃ νὰ τῷ προμηθεύσῃ καλήν τινα γαλακτοφόρον ὄνον. Ἡ εἴδησις αὕτη γνωστοποιεῖται πάραυτα καὶ περιτρέχει τὴν πόλιν. Ὁ πρῶτος Ὕπατος ἔχει ἀνάγκην νὰ πίῃ ὄνειον γάλα καὶ οἱ Αὐστριακοὶ φοβοῦνται ὅτι μελετᾷ ἐπιδρομήν! Οἱ κατάσκοποι μηνύουσιν ἐν σπουδῇ τὰ περὶ τῆς νόσου τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὸν στρατηγὸν Μελὰς καὶ ὁ αὐστριακὸς ἀρχιστράτηγος ἐντελῶς καθησυχάζει. Μετά τινας ἡμέρας ὁ ἀσθενὴς διέβαινε τὸν Ἅγιον Βερνάρδον, κατετρόπωνε τοὺς Αὐστριακοὺς ἐν Μαρέγκῳ καὶ κατέκτα τὴν Ἰταλίαν.

ΝΕΟΣ ΠΥΡΓΟΣ ΤΗΣ ΒΑΒΕΛ

Τῇ 4 Ἰουλίου 1876 κλείουν ἑκατὸν ἔτη, ἀφ' ὅτου ἡ ἀνεξαρτησία τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀρκτῴας Ἀμερικῆς ἀνεκηρύχθη ἐν Φιλαδελφείᾳ ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν δεκατριῶν ἀγγλικῶν ἀποικιῶν, αἵτινες διὰ τῆς μάχης τοῦ Βούγκερς-Χὶλλ εἶχον ἀποτινάξει ὁριστικῶς τὸν ζυγὸν τῆς μητροπόλεως. Ἵνα πρεπόντως ἑορτάσωσι τὴν ἔνδοξον ταύτην ἐπέτειον, οἱ Ἀμερικανοί, ὅπως γνωρίζουσιν οἱ ἀναγνῶσται ἡμῶν, προσεκάλεσαν πάντα τῆς ὑφηλίου τὰ ἔθνη εἰς Παγκόσμιον Ἔκθεσιν, ἥτις γενήσεται μὲν ἐν Φιλαδελφείᾳ, θὰ καταλάβῃ δὲ μέγαρον ὑπερέχον κατὰ τὰς διαστάσεις πάντα τὰ παρόμοια, τὰ διὰ τὰς εὐρωπαϊκὰς Ἐκθέσεις οἰκοδομηθέντα.

Τὸ θαῦμα δὲ τῆς Ἐκθέσεως ταύτης θὰ ἦνε μέγας πύργος χιλίους ἀγγλικοὺς πόδας ὑψηλός, ὅστις θὰ ὑψοῦται παρὰ τὸ μέγαρον.

Ὁ πύργος οὗτος, ὃν οἱ Ἀμερικανοὶ ἐπωνόμασαν Πύργον τῆς Βαβὲλ, θὰ ἦνε ὅλος σιδηροῦς καὶ θὰ σχηματίζῃ γιγαντώδη κῶνον ἔχοντα πρὸς μὲν τὴν βάσιν διάμετρον 45 μέτρ. 75, πρὸς δὲ τὴν κορυφὴν 9 μέτρων. Θὰ διήκει δὲ κατὰ μῆκος τοῦ πύργου κεντρικὸς σωλὴν 9 μέτρων ἔχων διάμετρον, ὅστις καὶ θ' ἀποτελῇ πράγματι τὸ μνημεῖον. Ἐν τῷ σωλῆνι θὰ κυκλοφοροῦν τέσσαρες μηχανικαὶ ἀναβάθραι, οὕτω πως διατεθειμέναι, ὥστε 500 ἄνθρωποι νὰ ἀναβαίνωσιν εἰς τρία λεπτά· ἡ κατάβασις θὰ γίνηται εἰς πέντε λεπτά. Ὅσοι τυχὸν ἤθελον φοβεῖσθαι τὴν διὰ τῶν κινητῶν ἐκείνων σανίδων ἀνάβασιν, θ' ἀναβαίνωσι διὰ κλίμακος περιτρεχούσης τὸν σωλῆνα.

Εἰς πέντε ἑκατομμύρια φράγκα ὑπολογίζεται ἡ ὅλη δαπάνη τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος πύργου.

Ἂς ἐλπίσωμεν ὅτι κατὰ τὴν νέαν ταύτην πυργοποιΐαν δὲν θὰ συμβῇ ὅ,τι καὶ κατὰ τὴν παλαιὰν ἐκείνην καὶ ὅτι ὁ ἀμερικανικὸς πύργος αἰσίως θὰ περατωθῇ.

Ἀναμφιλέκτως ὁ πύργος οὗτος θὰ ἦνε τὸ ὑψηλότερον μνημεῖον, τὸ ὁποῖον ἀνθρώπου χεῖρες θὰ ἔχωσιν οἰκοδομήσει. Διὰ τοῦ ἑπομένου πίνακος θὰ δυνηθῶσιν οἱ ἀναγνῶσται ἡμῶν νὰ παραβάλωσι τὸ ὕψος αὐτοῦ πρὸς τὸ τῶν κυριωτέρων ἄλλων ἐπὶ γῆς μνημείων·

Πύργος Φιλαδελφείας	305 μέτρα
Πυραμὶς Χέοπος	146 —
Μητρόπολις Στρασβούργου	142 —
Κωδωνοστάσιον μητροπόλ. τοῦ Ῥουὰν	141 —
» τοῦ Ἁγίου Στεφάνου τῆς Βιέννης	138 —
Θόλος Ἁγίου Πέτρου ἐν Ῥώμῃ	132 —
Μητρόπολις τοῦ Amiens	130 —
Πυραμὶς Κηφρήνου	130 —
Κωδωνοστάσιον μητροπόλ. Ἀμβέρσης	120 —
Ἅγιος Παῦλος Λονδίνου	110 —
Δῶμος τοῦ Μιλάνου	109 —
Θόλος τῶν Ἀπομάχων (Παρίσιοι)	105 —
Κωδωνοστάσιον μητροπόλ. Ἁγίου Διονυσίου	103 —
Πάνθεον Παρισίων	79 —
Πύργος Κουτάβης εἰς Delhi (τέως ὁ ὑψηλότερος ἐπὶ γῆς μεμονωμένος πύργος)	78 —
Ἱστὸς γαλλικοῦ πλοίου 120 πυροβόλ.	73 —
Πύργοι τῆς Παναγίας τῶν Παρισίων	66 —
Πύργος Ἁγίου Ἰακώβου Παρισίων	58 —
Στήλη Βανδώμης	43 —
Ὁ ἐν Παρισίοις ὀβελίσκος (Λουξὼρ)	27 —

Ὅθεν ὁ ἀμερικανικὸς πύργος θὰ ἦνε κατὰ τὸ ὕψος διπλάσιος τῆς μεγάλης πυραμίδος τοῦ Χέο-

Digitized by Google

πος, πενταπλάσιος τῶν πύργων τῆς Παναγίας τῶν Παρισίων καὶ ἑνδεκαπλάσιος τοῦ ὀβελίσκου τοῦ Λουξώρ.

ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟΝ

Τὸ ἑξῆς περίεργον ἐπεισόδιον ἐγέννησε τὴν ἰδέαν τοῦ γραμματοσήμου, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ κ. Ἀλφόνσου Ἐσκυίρου.

«Περιηγητής τις, διερχόμενος πρὸ τεσσαράκοντα περίπου ἐτῶν ἐπαρχίαν τῆς βορείου Ἀγγλίας, ἔφθασε πρὸ τῆς θύρας πανδοχείου, ἐν ᾧ ἐστάθη πρὸ αὐτῆς ὁ γραμματοκομιστὴς ὅπως δώσῃ ἐπιστολήν. Νεᾶνις δ' ἐξελθοῦσα ἵνα λάβῃ αὐτὴν τὴν ἔστρεψε πολλάκις ἐν τῇ παλάμῃ αὐτῆς, ἔπειτα δὲ ἠρώτησε πόσον ἦτο τὸ ταχυδρομικὸν τέλος.

»Τὸ τίμημα ἦτο ἁδρόν, διότι προφανῶς ἡ μὲν νέα ἦτο πτωχή, ὁ δὲ ταχυδρόμος ἐζήτει ἓν σελλίνιον. Ἀναστενάξασα δ' ἐκ βάθους καρδίας εἶπεν ὅτι ἡ ἐπιστολὴ ἐστέλλετο ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ της, ἀλλ' ὅτι δὲν εἶχε χρήματα καὶ ἐπομένως ἐπέστρεψεν αὐτὴν εἰς τὸν κομίσαντα.

»Ὁ περιηγητὴς περιήρχετο τὸν κόσμον μανθάνων καὶ παρατηρῶν· κεκτημένος δὲ καλὴν καρδίαν προσέφερε τὸ τίμημα τῆς ἐπιστολῆς, καίτοι τῆς νέας ἐναντιουμένης. Ἀλλ' ἡ ἐπίμονος αὕτη ἀντίστασις εἰς τοιαύτην μάλιστα περίστασιν ἐγένετο πρόξενος σκέψεων εἰς αὐτόν.

»Μόλις δὲ ὁ ταχυδρόμος ἔστρεψε τὰ νῶτα καὶ ἡ νέα ξενοδόχος ὡμολόγησεν ὅτι ταῦτα πάντα ἦσαν στρατήγημα αὐτῆς καὶ τοῦ ἀδελφοῦ της· διὰ σημείων τινῶν ἱερογλυφικῶν γεγραμμένων ἐπὶ τοῦ φακέλλου, τῇ ἐμήνυεν ὅτι εἶχεν ἀνάγκην νὰ τῇ γράψῃ· ἀλλ' ἡ ἐπιστολὴ ἦτο ἄγραφος. Εἴμεθα τόσον πτωχοὶ καὶ οἱ δύο, προσέθηκεν, ὥστε ἐννοήσαμεν τὸν νέον τοῦτον τρόπον τῆς ἀλληλογραφίας καὶ τῆς πληρωμῆς τῶν γραμμάτων.

»Ὁ δὲ περιηγητὴς ἐξακολουθῶν τὸν δρόμον αὐτοῦ ἐσκέφθη ὅτι ταμιευτικὸν σύστημα δίδον χώραν εἰς τοιούτους ἀθλίους δόλους ἦτο ἀτελές· καὶ πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου ὁ κ. Ῥόουλανδ Χὶλλ (οὕτως ὠνομάζετο) εἶχεν ἤδη κατὰ νοῦν ἰδέαν νέου ὀργανισμοῦ τῶν ταχυδρομείων.

»Ἐσκέφθη ὅτι ἐν Ἀγγλίᾳ ὅπου αἱ οἰκογενειακαὶ ὑποθέσεις εἶναι εἰς ἄκρον σπουδαῖαι, ἀλλ' ὅπου τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας ζῶσι συνήθως ὅλως διεσπαρμένα, ὅπου ὁ ἐμπορικὸς καὶ ἐπιχειρηματίας νοῦς δὲν ἔχει ὅρια, ἡ ἀλληλογραφία δὲν περιωρίζετο εἰμὴ ὑπὸ τοῦ ὑπερόγκου τῆς ταχυδρομικῆς δαπάνης, καὶ ὅτι ὁ ἀφαιρέσας τὸ κώλυμα τοῦτο ἤθελεν εὐεργετήσει τὴν κοινωνίαν χωρὶς νὰ βλάψῃ τὰ εἰσοδήματα τοῦ ταμείου.

»Ἡ ἰδέα του ἐνεκρίθη ὑπὸ τῆς Ἀγγλικῆς κυβερνήσεως, καὶ τῇ 10 Ἰανουαρίου 1840 τὰ γράμματα ἐπλήρωναν μόνον 10 λεπτὰ ὅπου δήποτε τῶν Βρεττανικῶν νήσων ἐστέλλοντο. Ὁ τολμηρὸς οὗτος νεωτερισμὸς ὑπερέβαλε μετ' οὐ πολὺ τὰς ἐλπίδας τῶν νομοθετησάντων αὐτόν· δέκα ἔτη ὕστερον, τῷ 1850, ὁ ἀριθμὸς τῶν γραμμάτων ηὔξησεν ἀπὸ ἑνὸς καὶ ἡμίσεος ἑκατομμυρίου εἰς 7 ἑκατομμύρια καί τινας χιλιάδας.»[1]

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ

25.—Διατί ἓν πύραυνον (μαγκάλι) σβύνει ὅταν τὸ ἐκθέσωμεν εἰς τὰς θερμὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου;

Διότι ὁ ἀτμοσφαιρικὸς ἀὴρ διὰ τοῦ ὀξυγόνου του συντελεῖ εἰς τὴν καῦσιν, παρέχων τρόπον τινὰ τὴν ἀναγκαίαν τροφὴν εἰς τὸ πῦρ. Θερμαινόμενος ἑπομένως διὰ τῆς ἡλιακῆς θερμότητος ἐκτείνεται καὶ ἀραιοῦται, δὲν παρέχει δὲ οὕτω εἰς τὸ πῦρ τὴν πρὸς διατήρησιν αὐτοῦ ἀναγκαίαν τροφήν.

ΟΙ ΔΕΚΑ ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΟΥ ΙΕΦΦΕΡΣΟΝ

1. Μὴ ἀναβάλῃς ποτὲ εἰς τὴν αὔριον ὅ,τι δύνασαι νὰ κάμῃς σήμερον.
2. Μὴ μεταχειρισθῇς ἄλλον δι' ὅ,τι δύνασαι νὰ κάμῃς ὁ ἴδιος.
3. Μὴ ἐξοδεύῃς τὰ χρήματά σου πρὶν τὰ κερδίσῃς.
4. Μὴ ἀγοράσῃς ποτὲ πρᾶγμα περιττόν, μὲ τὴν πρόφασιν ὅτι εἶνε εὐθηνόν.
5. Ἡ ματαιότης καὶ ἡ ὑπερηφάνεια μᾶς προξενοῦσι δαπάνας πολὺ μεγαλητέρας παρὰ τὴν πεῖναν, τὴν δίψαν καὶ τὸ ψῦχος.
6. Ποτὲ δὲν θὰ μετανοήσῃς διότι ἔφαγες ὀλίγον.
7. Ποτὲ δὲν κοπιάζει τις δι' ὅ,τι κάμνει προθύμως.
8. Πόσας θλίψεις μᾶς ἐπροξένησαν δυστυχήματα, τὰ ὁποῖα οὐδέποτε μᾶς συνέβησαν!
9. Βλέπε πάντοτε τὰ πράγματα ἀπὸ τὴν καλήν των ὄψιν.
10. Ὅταν εἶσαι θυμωμένος, μέτρα ἕως εἰς τὰ δέκα πρὶν ὁμιλήσῃς, καὶ ἕως εἰς τὰ ἑκατόν, ἐὰν εἶσαι πολὺ θυμωμένος.

Ὁ Ἄγγλος ἀναγινώσκει καθ' ἑκάστην τὴν Γραφήν· ἐπὶ κεφαλῆς δὲ τοῦ κατ' ἔτος ἐκδιδομένου προγράμματος τοῦ ἐν Λονδίνῳ Βασιλικοῦ Σχολείου (Kings' College) τίθενται πάντοτε τὰ ἑξῆς: «Εἰς πάντα χριστιανικὸν τόπον, τὸ σύστημα τῆς ἀνατροφῆς πρέπει νὰ θέτῃ τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν εἰς τὴν πρώτην τάξιν τῶν

1. Πανδώρα.

Digitized by Google

σπουδῶν. Ἄνευ τῆς θρησκευτικῆς ἐπιστήμης αἱ ἄλλαι ἐπιςῆμαι δὲν δύνανται νὰ παρέξωσιν οὔτε εἰς τὸ ἄτομον εὐτυχίαν, οὔτε εἰς τὸ Κράτος εὐημερίαν.»

Τὸ ἑπόμενον ᾆσμα ἐγράφη ὑπὸ τοῦ σεβαστοῦ καθηγητοῦ κ. Φιλίππου Ἰωάννου καὶ ἐδημοσιεύθη τῇ 10 Ὀκτωβρίου 1828 ἐν τῇ «Γενικῇ Ἐφημερίδι τῆς Ἑλλάδος». Ἀνετυπώθη δὲ καὶ ἐν τῇ Neugriechische Grammatik τοῦ Possart (1834).

Σ. τ. Δ.

ΑΣΜΑ ΕΙΣ ΤΟ ΕΑΡ

Τὸ ἔαρ μ' ἄνθη καὶ πρασινάδας
Τερπνῶς στολίζει τὰς πεδιάδας·
Τὰ δένδρ' ἀνοίγουν, ἄνθη ἐκφύουν,
Καρποὺς ὡραίους μᾶς προμηνύουν·
Αἱ ἀηδόνες λιγυρὰ μέλπουν,
  Ἀλλὰ τὸν νοῦν μου αἱ Μοῦσαι τέρπουν.

Ἡ ζεφυρῖτις αὔρα κλονίζει
Σιγὰ τὰ φύλλα καὶ ψιθυρίζει·
Νυκτὸς αἱ δρόσοι τὴν γῆν ὑγραίνουν,
Τέττιγες ἔξω αὐτῆς προβαίνουν,
Νὰ τερετίσουν 'ς τὰ δένδρ' ἀνέρπουν,
  Ἀλλὰ τὸν νοῦν μου αἱ Μοῦσαι τέρπουν.

Ὁ γεωπόνος τὸν ὀφθαλμόν του
Ἡδύνει στρέφων πρὸς τὸν ἀγρόν του,
Τὰ σπαρτὰ βλέπει νὰ κυματίζουν,
Τοὺς στάχυς ἤδη νὰ καλυκίζουν·
Παρθένοι ἄνθη εὔοσμα δρέπουν,
  Ἀλλὰ τὸν νοῦν μου αἱ Μοῦσαι τέρπουν.

Ἀρνίων πλήθη καὶ ἐριφίων
Σκιρτοῦν μὲ χάριν εἰς τὸ πεδίον.
Ὁ βοσκὸς ἔχει τὴν χλόην στρῶμα,
Καὶ τὸν αὐλόν του κρατεῖ 'ς τὸ στόμα·
Παίζει· τὰ δένδρα κύκλῳ συρρέπουν,
  Ἀλλὰ τὸν νοῦν μου αἱ Μοῦσαι τέρπουν.

Πρίαποι, νύμφαι αἱ τῶν δασέων,
Καὶ τῶν ὑδάτων, καὶ τῶν ὀρέων,
Χοροὺς συσταίνουν, πανηγυρίζουν,
Τὸ ἔαρ ψάλλουν καὶ λιγυρίζουν,
Τὰ θεῖα κάλλη αὐτῶν ἐκπρέπουν,
  Ἀλλὰ τὸν νοῦν μου αἱ Μοῦσαι τέρπουν.

Ἐκ τῶν λιμένων ἤδη τὰ πλοῖα
Οἱ ναῦται λύουν, κάμνουν πανία,
Τὴν γαληναίαν θάλασσαν σχίζουν,
Τρίτωνες κύκλῳ τὰ τριγυρίζουν,
Τ' ἄγρια κύματα ἀποτρέπουν,
  Ἀλλὰ τὸν νοῦν μου αἱ Μοῦσαι τέρπουν.

Ἔαρ μου, ἔχε τὰς καλλονάς σου !
Ζέφυρε παῖζε μὲ τὰς πνοάς σου !
Τέττιγες, κόραι ἐξόχου κάλλους !
Βοσκοὶ καὶ νύμφαι, θέλγετε ἄλλους !
Τὸν νοῦν μου ταῦτα δὲν παρεκτρέπουν,
  Τὸν νοῦν μου πάντα αἱ Μοῦσαι τέρπουν.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

⁂ Εἰς πᾶν ἔθνος πολλοί εἰσιν οἱ μὴ κηδόμενοι εἰμὴ περὶ τοῦ ἰδίου συμφέροντος, ἀμεριμνοῦντες δὲ περὶ τοῦ κοινοῦ· πολλοὶ ὅμως τ' ἀνάπαλιν πρεσβεύουσιν ὅτι, ὅπως ἔλεγέ ποτε ὁ Περικλῆς, οὐδεμία οἱαδήποτε ἰδιωτικὴ εὐπραγία δύναται νὰ ἦνε ὠφέλιμος, ὁσάκις ἀθρόα ἡ πόλις ἔχει κακῶς. Καὶ πονήρως μὲν διάκειται ἡ πατρὶς ὁσάκις πλειονοψηφοῦσιν οἱ πρῶτοι, εὐροοῦσι δὲ τὰ κατ' αὐτὴν ὁσάκις ἐπικρατοῦσιν οἱ δεύτεροι. (Κ. Παπαρρηγόπουλος.)

⁂ Νεανία, πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἦσο ἔτι παῖς· ἐντὸς μικροῦ ἡ κεφαλή σου θέλει λευκανθῇ ὑπὸ τῆς ἡλικίας, τὸ σῶμά σου θέλει κυρτωθῇ ὑπὸ τὸ βάρος τῶν χρόνων. Ἐπιλαμβάνου προθύμως καὶ μετὰ πόθου τῶν διαρρεουσῶν ὡρῶν, πλήρωσον αὐτὰς ὠφελίμων ἔργων καὶ θέλεις ζήσει ἐν διαστήματι ἑνὸς ἔτους πλειότερον, ἢ ὅσον ἔζησεν ὁ ἀνόητος ἀργὸς καθ' ὅλην ἡμιεκατονταετηρίδα. Οἱ καρποὶ τῆς δραστηριότητός σου, ἰδοὺ ἡ ζωή σου ! (Zschokke.)

⁂ Τὰ πάθη μας εἶνε ἀληθεῖς φοίνικες. Εὐθὺς ὡς καίεται ὁ παλαιός, ἀναφύεται ὁ νέος παραυτα ἐκ τῆς τέφρας. (Göthe.)

⁂ Ὁ ὀξύνους εὑρίσκει σχεδὸν τὰ πάντα γελοῖα, ὁ λογικὸς σχεδὸν οὐδέν.

⁂ Καλῶς κεκανονισμένη ζωὴ πολλαπλασιάζει τὸν χρόνον.

ΥΓΙΕΙΝΗ

Θεραπεία δηγμάτων.

Ἐν τῷ *Χρόνῳ* τοῦ Λονδίνου ἐδημοσιεύθη ἐσχάτως ἡ ἑξῆς ἐπιστολή: «Ἀναγνώσας ἐν τῇ ἐφημερίδι ὑμῶν διήγησιν τοῦ θανάτου ἀνθρώπου δηχθέντος ὑπὸ γαλῆς, σᾶς παρακαλῶ νὰ δημοσιεύσητε τὸ ἑξῆς, ὅπερ μοὶ συνέβη πρὸ τριῶν ἑβδομάδων.

»Εἶχον φέρει ξένον κύνα εἰς τὴν οἰκίαν μου, καὶ ἐπιθυμῶν νὰ συμφιλιώσω αὐτὸν μὲ τὰς γαλᾶς, ἔλαβον μίαν ἐξ αὐτῶν εἰς τὰς χεῖράς μου καὶ ἔφερον πλησίον τοῦ κυνός. Ἡ γαλῆ ἐτρόμαξε καὶ μὲ ἔδηξε τοσοῦτον ἰσχυρῶς κατὰ τὸν μεγάλον δάκτυλον τῆς ἀριστερᾶς χειρός, ὥστε οὐχὶ μόνον εἰσῆλθον ἐντὸς τοῦ κρέατος τέσσαρες τῶν κάτω ὀδόντων αὐτῆς, ἀλλ' ἡ πίεσις τοῦ οὐρανίσκου αὐτῆς ἐπὶ τοῦ ἀντιθέτου μέρους τοῦ δακτύλου ἐπέφερε σπουδαῖον οἴδημα. Μετὰ ἓν ἢ δύω λεπτὰ ὁ πόνος ἦτον ἀληθῶς ἀνυπόφορος, καὶ πολὺ φοβερώτερος ἐκείνου ὃν ὑπέφερα ἄλλοτε πληγωθείς. Ἔλαβον ὀλίγον βάμμα ἀρνικῆς καί, αναμίξας μὲ δωδεκαπλασίαν ποσότητα ὕδατος, ἔλουσα καλῶς τὸν δάκτυλον. Μετά τινα δευτερόλεπτα τὸ αἷμα ἤρχισε νὰ ῥέῃ ἐλευθέρως, ὁ πόνος ἔπαυσε καὶ τὸ οἴδημα κατέπεσεν. Ἔκτοτε δὲν ᾐσθάνθην πλέον οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ἐνόχλησιν.»

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.

Digitized by Google

'Αριθ. 21 — Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Πρῶτος | Συνδρομὴ ἐτησία : Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδ. φρ. 20—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχ. ἀπὸ 1 Ιαν. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι —Τιμὴ προηγ. φύλλων λ. 30.—Γραφ. τῆς Διευθύνσεως: Ὁδ. Σταδίου, 6. | 23 Μαΐου 1876

ΕΚ ΤΩΝ ΤΟΥ ΦΡΑΓΚΛΙΝΟΥ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΑΚΟΥ ΡΙΚΑΡΔΟΥ, Ἡ ΔΡΟΜΟΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΤΥΧΗΝ

Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε σελ. 305.

Η'

Ὅτι νεότης καὶ εὐτυχία δὲν διαρκοῦν ἐπὶ πολύ.

«Τὴν στιγμὴν ταύτην ἴσως νομίζεις ὅτι εὑρίσκεσαι ἐν πλήρει εὐδαιμονίᾳ· ἡ εὐχαρίστησις μιᾶς φαντασίας σου σοὶ φαίνεται πρᾶγμα ἀκίνδυνον. *Ὁ ἥλιος ὅμως τῆς αὐγῆς δὲν διαρκεῖ ὅλην τὴν ἡμέραν· ἐνόσῳ ἠμπορεῖς, οἰκονόμει διὰ τὸ γῆράς σου καὶ διὰ τὴν ἀνάγκην.* Τὸ κέρδος εἶναι καὶ διαβατικὸν καὶ ἀβέβαιον· τὸ ἔξοδον ὅμως, ἐν ὅσῳ ζῶμεν, εἶναι βέβαιον καὶ σταθερόν. *Εὐκολώτερον εἶναι νὰ κτίσῃς δύω ἑστίας, παρὰ νὰ θερμάνῃς μίαν,* καθὼς λέγει ὁ ἀνθρωπάκος Ῥικάρδος. Διὰ τοῦτο, *καλήτερα κοιμήσου χωρὶς δεῖπνον, παρὰ νὰ ἐξυπνήσῃς χρεωμένος. Κέρδαινε ὅ,τι ἠμπορεῖς, φύλαττε καλῶς ὅ,τι κερδαίνεις· ἰδοὺ ὁ φιλοσοφικὸς λίθος, ὅστις θὰ μεταβάλῃ τὸν μόλυβδόν σου εἰς χρυσίον.* Αὐτὸν τὸν λίθον ὅταν ἀπολαύσῃς, δὲν θὰ παραπονῆσαι πλέον οὔτε διὰ τὰς δυσκολίας τοῦ καιροῦ, οὔτε διὰ τοὺς βαρεῖς φόρους.»

Θ'

Ὅτι πρέπει πάντοτε νὰ ζητῶμεν τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ, νὰ ἐλεῶμεν τοὺς πτωχούς, νὰ ἀκούωμεν τὰ μαθήματα τῆς πείρας, τὰς καλὰς συμβουλὰς καὶ τὸν ὀρθὸν λόγον.

«Αὐτά, φίλοι μου, μᾶς διδάσκει ἡ φρόνησις καὶ τὸ λογικόν. Μάθετε ὅμως, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐμπιστεύεσθε μόνον εἰς τὴν ἐργασίαν σας, εἰς τὴν οἰκονομίαν σας, εἰς τὴν σύνεσίν σας, μολονότι καὶ τὰ τρία εἶναι πράγματα ἀξιόλογα· διότι, χωρὶς τὴν εὐλογίαν τοῦ ὑψίστου Θεοῦ, ὅλα αὐτὰ ἠμποροῦν νὰ ματαιωθοῦν. Ζητεῖτε λοιπὸν ταπεινῶς ταύτην τὴν εὐλογίαν· μὴν ἦστε ἄσπλαγχνοι εἰς τοὺς πτωχοὺς ἀδελφούς σας. Παρηγορεῖτέ τους, βοηθεῖτέ τους. Ἐνθυμηθῆτε ὅτι δυστυχὴς ὑπῆρξε καὶ ὁ Ἰώβ, καὶ μετὰ ταῦτα ἔγεινε πάλιν εὐτυχής.

Λοιπὸν ἂς συμπεράνωμεν. *Τῆς πείρας τὰ μαθήματα ἠμποροῦν νὰ πληρόνωνται ἀκριβά,* καθὼς λέγει ὁ ἀνθρωπάκος Ῥικάρδος· *ἀλλὰ διὰ τοὺς ἀσυνέτους δὲν ὑπάρχουν ἄλλα. Καὶ μάλιστα δὲν ὠφελοῦνται καὶ πάντοτε·* διότι ἠμπορεῖ *νὰ δώσῃ κανεὶς καλὴν συμβουλήν, ἀλλὰ καλὴν διαγωγὴν πῶς νὰ δώσῃ;* Ὅπως καὶ ἂν ἦναι, ἐνθυμηθῆτε ὅτι *κανεὶς δὲν ἠμπορεῖ νὰ βοηθήσῃ τὸν ἄνθρωπον, ὅστις δὲν θέλει νὰ τὸν συμβουλεύσουν.* Καὶ πάλιν· *Ἂν δὲν θέλῃς ν' ἀκούσῃς τὸν ὀρθὸν λόγον, ἡ τιμωρία σὲ περιμένει,* καθὼς λέγει ὁ ἀνθρωπάκος Ῥικάρδος.»

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐτελείωσε τὴν ὁμιλίαν του ὁ μπάρμπα Ἀβραάμ. Τὸν ἤκουσαν, τὸν ἐχειροκρότησαν, καὶ ἔπειτα ἔπραξαν τὰ ἐναντία, ὡς ἐὰν ἐξήρχοντο ἀπὸ διδαχὴν τῆς ἐκκλησίας. Ἤρχισεν ἡ δημοπρασία, καὶ ὅλοι ἔκαμαν τρελλὰς ἀγοράς.

Εἶδα ὅτι ὁ ἀνθρωπάκος αὐτὸς εἶχεν ἀναγνώσει ἐπιμελῶς τὰ ἡμερολόγιά μου, καὶ ὅτι εἶχε συναθροίσει ὅ,τι ἐγὼ διέσπειρα εἰς εἰκοσιπέντε ἔτη. Ἡ διηνεκὴς ἐπανάληψις τοῦ ὀνόματός μου πάντα ἄλλον ἤθελε τὸν κουράσει, ἀλλ' ἡ φιλαυτία μου ἐγαργαλίσθη θαυμασίως, μολονότι καλῶς ἐγνώριζα ὅτι, ἀπὸ ὅλην αὐτὴν τὴν σοφίαν τὴν ὁποίαν μοὶ ἀπέδιδε, δὲν ἀνῆκεν εἰς ἐμὲ οὔτε τὸ δεκατημόριον. Ὅλα τὰ γνωμικὰ ταῦτα τῆς κοινῆς φρονήσεως τὰ εἶχα σταχυολογήσει εἰς ὅλα τὰ ἔθνη καὶ εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας.

Μολαταῦτα, ἀπεφάσισα νὰ ὠφεληθῶ καὶ ἐγὼ ἀπὸ τὴν τοιαύτην ἠχὼ τῆς διδασκαλίας μου. Εἶχα ἔλθει μὲ ἀπόφασιν ν' ἀγοράσω ῥοῦχον, διὰ νὰ κάμω νέον φόρεμα· καὶ ἐπέστρεψα πεπεισμένος ὅτι ἔπρεπε νὰ φορῶ τὸ παλαιόν μου φόρεμα ἀρκετὸν καιρὸν ἀκόμη.

Ἀναγνῶστα, ἂν θέλῃς καὶ σὺ νὰ κάμῃς τὸ ἴδιον, τὸ κέρδος σου δὲν θὰ ἦναι ὀλιγώτερον τοῦ ἐδικοῦ μου.

Εἶμαι, καθὼς πάντοτε σός, καὶ εἰς τοὺς ὁρισμούς σου—Ρικαρδος Σωνδερς.

Σ.

ΠΩΣ ΤΡΕΦΟΜΕΘΑ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 306.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΙΚΟΣΤΗ ΠΡΩΤΗ

Ἡ ζωϊκὴ θερμότης.

Εὑρήκαμεν λοιπὸν τὸ μυστήριον τῆς ἀναπνοῆς· τὸ ὀξυγόνον συνδυάζεται ἐντὸς τοῦ σώ-

Digitized by Google

ματός μας μὲ τὸ ὑδρογόνον καὶ μὲ τὸν ἄνθρακα.

Πρὸς τί δὲ τοῦτο;

Διὰ νὰ γείνῃ πῦρ βέβαια, ἀφοῦ ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τούτου προέρχεται πάντοτε πῦρ.

Τοιουτοτρόπως λοιπὸν ἐντός μας παράγεται πῦρ, καὶ δι' αὐτό, καθὼς ἐλέγομεν, εἶνε τὸ σῶμά μας θερμόν.

Τρέφομεν δὲ τὸ πῦρ αὐτὸ διὰ τῶν πραγμάτων τὰ ὁποῖα τρώγομεν, δηλ. διὰ τοῦ ὑδρογόνου καὶ τοῦ ἄνθρακος, ἅτινα εἰσέρχονται ἐντός μας ὑπὸ τὴν μορφὴν ἄρτου, ζωμοῦ, ζυμαρικῶν, γλυκυσμάτων καὶ ὅλων τῶν ὡραίων πραγμάτων τὰ ὁποῖα γνωρίζει νὰ κατασκευάζῃ ὁ ἄνθρωπος μὲ *σάκχαριν*, *πάχος* καὶ *ἄλευρον*. Εἰς ὅ,τι τρώγομεν ὑπάρχει ὑδρογόνον καὶ ἄνθραξ, ἀλλ' ἰδίως εἰς τὰ τρία αὐτὰ πράγματα, καὶ εἰς τὸν οἶνον ἐπίσης.

— Εἶνε λοιπὸν καὶ ὁ οἶνος καύσιμος ὕλη;

Ἐννοεῖται. Ἐπειδὴ ὅμως περιέχει πολὺ νερόν, δὲν ἠμποροῦμεν νὰ τὸν ἀνάψωμεν. Ἀλλ' ἐὰν τοῦ ἀφαιρέσωμεν ἓν μέρος αὐτοῦ τοῦ ὕδατος, παράγομεν τὴν *ρακήν*, ἥτις ἀνάπτει ἀρκετὰ καλά· ἐὰν δὲ καὶ ἀπὸ τὴν ρακὴν ἀφαιρέσωμεν ἀκόμη ὕδωρ, παράγομεν τὸ *οἰνόπνευμα*, τὸ ὁποῖον ἀνάπτει ἀκόμη καλλίτερον, καθὼς γνωρίζεις βέβαια, ἂν σοῦ ἔτυχε ποτὲ νὰ ἴδῃς τὰς μικρὰς ἐκείνας μηχανὰς μὲ τὰς ὁποίας ψήνουν τὸν καφφὲν ἐντὸς τῶν δωματίων.

Βλέπεις λοιπόν, ὅτι τὸ σῶμά μας εἶνε ἓν εἶδος θερμάστρας, ἥτις καίει ἀδιάκοπα, καὶ δὲν σβύνει εἰμὴ μόνον κατὰ τὴν τελευταίαν μας πνοήν. Ὄχι δὲ μόνον καίει ἀδιακόπως, ἀλλὰ καὶ διατηρεῖ πάντοτε τὴν αὐτὴν θερμοκρασίαν, ὅσην καύσιμον ὕλην καὶ ἂν τῆς δώσωμεν. Θὰ ἀπορήσῃς βέβαια, ὅτι ἡ θερμοκρασία τοῦ σώματός μας δὲν ἀλλάζει ποτέ, οὔτε κατὰ χρόνον οὔτε κατὰ τόπους, ἐνῷ γνωρίζεις ἀπὸ τὴν γεωγραφίαν σου ὅτι εἰς τὸν τόπον τῶν Ἐσκιμώων κάμνει τρομερὸν ψῦχος, εἰς τὴν Σενεγάλην δὲ ἀνυπόφορον ζέστην, καὶ ἠξεύρεις κάλλιστα τί διαφορὰ ὑπάρχει ὡς πρὸς τὴν θερμοκρασίαν μεταξὺ Ἰανουαρίου καὶ Ἰουλίου.

Μὴ βιάζεσαι ὅμως. Τὸ πρᾶγμα ἔχει μικρὰς τινὰς καὶ ἀσημάντους ἐξαιρέσεις, ἐν γένει ὅμως εἶνε ἀληθὲς καθὼς σοῦ τὸ εἶπα, καὶ ὑπάρχει πρόχειρον τὸ μέτρον, διὰ τοῦ ὁποίου μετρεῖται ἡ θερμοκρασία τοῦ σώματος.

Τὸ μέτρον τοῦτο ὀνομάζεται *θερμόμετρον*.

Γνωρίζεις, βέβαια, ὅτι τὸν χειμῶνα, ὅταν κάμνῃ πολὺ ψῦχος, τὸ σῶμά σου συστέλλεται, ἤτοι μαζεύεται καθὼς λέγει ὁ λαός, τὸ θέρος δὲ μὲ τὴν ζέστην διαστέλλεται, ἤτοι ἐκτείνεται καὶ τεντώνεται. Αὐτὴν τὴν ἰδιότητα τὴν ἔχουν ὅλα τὰ σώματα, καὶ μεταξὺ αὐτῶν πρὸ πάντων ὁ ὑδράργυρος. Τὸ θερμόμετρον λοιπὸν σύγκειται ἀπὸ μίαν μικρὰν σφαῖραν, γεμάτην ὑδράργυρον, καὶ ἀπὸ ἕνα ὑάλινον σωλῆνα πολὺ λεπτόν, ὅστις συγκοινωνεῖ μὲ τὴν σφαῖραν, καὶ ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὁ ὑδράργυρος δύναται νὰ ἀναβοκαταβαίνῃ ἐλευθέρως, νὰ διαστέλλεται δηλαδὴ καὶ νὰ συστέλλεται ἀναλόγως τῆς θερμότητος.

Ἂν τόρα δοκιμάσῃς νὰ κρατήσῃς εἰς τὴν μίαν σου χεῖρα ἓν κομμάτι πάγου καὶ νὰ βουτήσῃς τὸ ἄκρον τῆς ἄλλης ἐντὸς ὕδατος τὸ ὁποῖον βράζει, θὰ ἴδῃς ποίαν μεγάλην διαφορὰν θεμοκρασίας θέλεις ἀπαντήσει. Αὐτὴν λοιπὸν τὴν διαφορὰν κατώρθωσαν νὰ τὴν μετρήσουν διὰ τοῦ θερμομέτρου μὲ μεγίστην ἀκρίβειαν καὶ εὐκολίαν. Ἰδοὺ δὲ πῶς.

Πέριξ τῆς σφαίρας τοῦ θερμομέτρου βάζουν τριμμένον πάγον, καὶ ἐνῷ αὐτὸς μὲν λυώνει ὁ δὲ ὑδράργυρος ἐντὸς τοῦ θερμομέτρου καταβαίνει, σημειώνουν ἓν μηδενικὸν εἰς τὸ μέρος ὅπου σταματᾷ ὁ ὑδράργυρος καὶ δὲν καταβαίνει πλέον. Ἔπειτα βουτοῦν τὸ θερμόμετρον εἰς βραστὸν νερόν. Ὁ ὑδράργυρος ἀναβαίνει τότε, ἀναβαίνει, καὶ ἐπὶ τέλους σταματᾷ. Εἰς τὸ μέρος αὐτὸ κάμνουν ἓν ἄλλο σημεῖον, καὶ τὸ μεταξὺ τῶν δύο σημείων διάστημα τὸ διαιροῦν εἰς ἑκατὸν ἴσα διαστήματα, τουτέστιν εἰς ἑκατὸν βαθμούς. Ἂν ὅμως τὸ θερμόμετρον ἐκτεθῇ εἰς ψῦχος μεγαλείτερον ἀπὸ τὸ ψῦχος τοῦ ἀναλελυμένου πάγου, ὁ ὑδράργυρος θὰ καταβῇ ὑποκάτω τοῦ μηδενικοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ βαθμολογία ἐξακολουθεῖ ἐπίσης καὶ ὑποκάτω τοῦ μηδενικοῦ.

Δι' αὐτοῦ λοιπὸν τοῦ ὀργάνου ἐμετρήθη καὶ ἡ θερμοκρασία τοῦ σώματος. Βάλε τὴν σφαῖραν τοῦ θερμομέτρου ἐντὸς τοῦ στόματός σου, καὶ θὰ ἴδῃς ὅτι ὁ ὑδράργυρος θὰ ἀναβῇ, θὰ ἀναβῇ, καὶ θὰ σταματήσῃ εἰς τὸν βαθμὸν 37 ἢ τὸ πολὺ 38. Ἂν τὸν βάλῃς εἰς τὸ στόμα τοῦ πάππου σου θὰ ςαματήσῃ ἴσως εἰς τὸν βαθμὸν 36, ἀλλ' ὄχι κατωτέρω. Μεταξὺ τοῦ βαθμοῦ 36 καὶ 38 εἶνε ὅλη ἡ διαφορὰ ἀπὸ σώματος εἰς σῶμα. Ὅλον δὲ τὸν κόσμον ἂν περιέλθῃς, δὲν θὰ εὕρῃς ἄνθρωπον, ὅστις νὰ ἔχῃ θερμοκρασίαν ὀλιγωτέραν τῶν 36 βαθμῶν ἢ ἀνωτέραν τῶν 38.

Ἐννοεῖς τόρα, ὅτι πολὺ φυσικῶς εἴμεθα θερμοί, ἀφοῦ ἔχομεν ἐντός μας πῦρ, καὶ τὸ τρέφομεν ἀδιακόπως διὰ τοῦ φαγητοῦ. Δι' αὐτὸ δὲ τὸν χειμῶνα τρώγομεν περισσότερον παρὰ τὸ καλοκαῖρι, καὶ ἔχομεν περισσοτέραν ὄρεξιν—διότι ἔχομεν ἀνάγκην καὶ περισσοτέρας θερμότητος—, καὶ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἐπίσης οἱ ἄνθρωποι τῶν θερμῶν κλιμάτων τρώγουσι πολὺ ὀλιγώτερον ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῶν ψυχρῶν τόπων.

Τὸ περίεργον ὅμως εἶνε, ὅτι ὅσον πολὺ καὶ ἂν φάγωμεν, ὅσην δηλαδὴ καύσιμον ὕλην καὶ ἂν δώσωμεν εἰς τὸ αἷμά μας, ἡ θερμότης τοῦ σώματός μας δὲν αὐξάνει. Ἡ θερμάστρα μας, βλέπεις, εἶνε νοημονεστέρα ἀπὸ ἡμᾶς, καὶ καίει

Digitized by Google

τόσον μόνον ὑδρογόνον καὶ ἄνθρακα, ὅσον τῆς χρειάζεται.

—Τί γίνεται τὸ ἐπίλοιπον; θὰ μ' ἐρωτήσῃς βέβαια.

Τὸ ἐπίλοιπον, κυρία μου, σαρώνεται ἀπὸ τὸ αἷμα, καὶ ἐναποτίθεται εἰς τὸ ἧπαρ, τὸ ὁποῖον τὸ μεταχειρίζεται διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς χολῆς. Ὅσον λοιπὸν ὑδρογόνον καὶ ὅσος ἄνθραξ περισσεύουν ἄχρηστα εἰς τὸ αἷμα, γίνονται χολή. Διὰ τοῦτο δὲ οἱ μεγάλοι *φαγάδες*, οἵτινες δίδουν περισσότερον ὑδρογόνον καὶ ἄνθρακα εἰς τὴν θερμάστραν των, παρ' ὅσον χρειάζεται, κουράζουν παραπολὺ τὸ ἧπάρ των, καὶ ἀποκτοῦν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡπατικὰ νοσήματα.

Τὸ αἷμα ὅμως ἔχει καὶ ἄλλο μέσον διὰ τοῦ ὁποίου ἀπαλλάττεται ἀπὸ τὸ περισσεῦον ὑδρογόνον καὶ τὸν περισσεύοντα ἄνθρακα. Ἀποταμιεύει τὸ περίσσευμα, καθὼς ἀποταμιεύουν οἱ φρόνιμοι ἄνθρωποι τὰ περισσεύματά των διὰ τὰς μελλούσας ἐνδεχομένας ἀνάγκας των. Τὸ ἀποταμίευμα δὲ αὐτὸ εἶνε τὸ πάχος μας. Ὅτι δὲ τὸ πάχος αὐτό, ἤτοι τὸ ἄλειμμα ἢ *ξύγγι* τῶν ζώων, καθὼς λέγει ὁ λαός, εἶνε ἀποταμίευμα ἄνθρακος καὶ ὑδρογόνου, δηλαδὴ καύσιμος ὕλη κατ' ἐξοχήν, ἀρκεῖ νὰ σοῦ τὸ ἀποδείξῃ τοῦτο μόνον, ὅτι ἀπὸ τὸ ἄλειμμα αὐτὸ κατασκευάζονται κηρία, τὰ ὁποῖα καίουν λαμπρότατα.

Βλέπεις λοιπόν, ὅτι ἡ θαυμασία αὐτὴ θερμάστρα, τὴν ὁποίαν ἔχομεν ἐντός μας, καίει τόσην μόνον καύσιμον ὕλην, ὅση τῆς χρειάζεται. Πρέπει ὅμως νὰ μάθῃς τόρα, ὅτι εἶνε σπουδαιότατον πρᾶγμα τὸ νὰ ἔχῃ ἡ θερμάστρα μας αὐτὴ ἀρκετὴν πάντοτε καύσιμον ὕλην, καὶ ὅτι τὸ ποσὸν αὐτὸ δὲν εἶνε μόνον ζήτημα ψύχους ἢ θερμότητος διὰ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ ζήτημα ζωῆς ἢ θανάτου.

Περὶ τούτου τὴν ἄλλην ἑβδομάδα.

Ἕπεται συνέχεια.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΛΑΧΟΣ.

ΑΠΟΔΗΜΙΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΟΛΟΝ

Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε σελ. 307.

Θ'

Διὰ τριῶν ὁδῶν προχωροῦμεν πρὸς τὴν ἀρκτικὴν λεκάνην. Ἀρκτικῶς μὲν τῆς Εὐρώπης διὰ τῶν θαλασσῶν τοῦ Σπίτζβεργ, δυτικῶς δὲ διὰ τῶν τοῦ Γρόενλανδ, διὰ τοῦ πορθμοῦ Σμὶθ καὶ διὰ τῆς θαλάσσης Βαφφὲν καὶ μεταξὺ Ἀμερικῆς καὶ Ἀσίας διὰ τοῦ πορθμοῦ Βέχριν. Ἐνῷ δὲ οἱ αὐστριακοὶ προέβαινον διὰ τῆς πρώτης, αἱ δύο ἄλλαι ἐξηρευνῶντο ἐπίσης. Ἡ διὰ τοῦ πορθμοῦ Βέχριν, ἤτοι ἡ τοῦ Γουστάβου Λαμβὲρ ἐξητάζετο ὑπὸ τοῦ φίλου ἅμα δὲ καὶ συντρόφου καὶ διαδόχου του κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ σχεδίου, τοῦ Ὀκταβίου Παβί, ὅν τινα σφαῖρα πρωσσικὴ ἐπλήγωσεν εἰς Buzenval, ἐνῷ ἡτοιμάζετο νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐκδρομὴν πρὸ πολλοῦ παρασκευασθεῖσαν καὶ διευκολυνθεῖσαν δι' ἐπιχορηγήσεως ἑκατὸν χιλιάδων φράγκων δοθέντων ὑπὸ τῆς Βουλῆς. Ὁ Ὀκτάβιος Παβί, ἀνὴρ ἔχων ἱκανότητα καὶ ἀξίαν, ἐξηκολούθησε τὸ σχέδιον ἀλλὰ τροπολογήσας αὐτό. Ἐτήρησε μὲν τὸ μέρος τῆς ἀναχωρήσεως, ἀλλὰ ἐξελέξατο ἄλλα μέσα ἐνεργείας, παράδειγμα ἔχων τὴν πεῖραν τοῦ πλοιάρχου Wrangel. Ἀντὶ νὰ μεταχειρισθῇ τὸ βαρὺ πλοῖον τὸ ναυπηγηθὲν ὑπὸ Γουστάβου Λαμβέρ, ἐπενόησε σύστημα σχεδίας ἐπιτηδείας νὰ ἐξολισθαίνῃ ἐπὶ τοῦ πάγου ἅμα δὲ καὶ νὰ πλέῃ εἰς τὴν θάλασσαν. Κατεσκεύασεν αὐτὴν εἰς Πετροπαυλόσκυ ἐν τῇ Ἀλάσκᾳ καὶ ἔμελλε νὰ μεταβῇ εἰς τὸ ἀκρωτήριον Γιακὰν ἀπέναντι τῆς γῆς Wrangel διά τε ξηρᾶς πρὸς τὴν Σιβηρικὴν ἄκραν καὶ διὰ θαλάσσης τρεπόμενος περὶ τὸ ἀνατολικὸν ἀκρωτήριον. Ἐνταῦθα ἔμελλε νὰ συνέλθωσιν οἱ συνοδοιπόροι καὶ νὰ ἑτοιμασθῶσι. Τὸ πλήρωμα δὲ θὰ συνέκειτο ἐκ τριῶν Καμψαλάδων καὶ πέντε ναυτῶν συνειθισμένων εἰς τοὺς ἀρκτικοὺς διάπλους. Καθὼς δὲ ὁ Γουστάβος Λαμβὲρ καὶ ὁ διδάκτωρ Πέττερμαν, οὕτω καὶ ὁ Ὀκτάβιος Παβὶ νομίζει τὸ πολικὸν κέντρον περιεζωσμένον ὑπὸ θαλάσσης ἀνοικτῆς, περιεζωσμένης καὶ αὐτῆς ὑπὸ πολικῶν πάγων· ἡ δυσκολία δὲ συνίστατο μόνον καὶ μόνον εἰς τὴν διάβασιν τοῦ φραγμοῦ τούτου τῶν πάγων. Ἀλλ' ἵνα ἐπιτύχῃ, ἔπρεπε νὰ ἔχῃ μεθ' ἑαυτοῦ ἑκατὸν ταράνδους διὰ δύο σκοπούς· πρῶτον μὲν ἵνα ἕλκωσι καὶ δεύτερον ἵνα χρησιμεύσωσι πρὸς τροφήν· πρὸς τούτοις δὲ καὶ πεντήκοντα κύνας. Τὸν Μάϊον τοῦ 1872 ὑπέβαλε τὸ σύστημα καὶ τὸ πρόγραμμα αὐτοῦ εἰς τὴν ἀκαδημίαν τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου. Ἐκεῖθεν δὲ ἀνεχώρησεν ἐπὶ τοῦ πλοίου Γιοκοάμα ἵνα ὑπάγῃ εἰς Πετροπαυλόσκυ, ὅπου ἔμελλον νὰ γίνωσιν αἱ τελευταῖαι προετοιμασίαι. Ἔκτοτε οὐδεμίαν εἴδησιν ἔχομεν, οὔτε αὐτοῦ, οὔτε τῆς συνοδίας, ἥτις ἔμελλε νὰ ἐπιστρέψῃ διὰ τοῦ πορθμοῦ Σμὶθ εἰς τὴν Ἀμερικήν.

Ἡ ὁδὸς τῆς θαλάσσης Βαφφὲν ἐξηρευνήθη ὑπὸ συνοδίας Ἀμερικανῶν, κυβερνωμένης ἀπὸ τὸν πλοίαρχον Χώλ, ἥτις, ὀλιγώτερον εὐτυχὴς τῆς *Γερμανίας* καὶ τῆς τοῦ *Τέγετωφ*, ἐγένετο γνωστὴ ἕνεκα τῆς μεγίστης αὐτῆς συμφορᾶς.

Ὁ Χώλ, χαράκτης ὢν ἐν τῇ πόλει Κιγκινάτῃ, ᾐσθάνετο ἑαυτὸν καταφλεγόμενον ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ πλεύσῃ πρὸς ἄρκτον, καθόσον ἀνεγίνωσκε τὴν διήγησιν τῆς ἐκδρομῆς τοῦ Γρίννελ πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ Φραγκλίνου. Δέκα ἔτη ἐμελέτα τὰ περὶ τῶν χωρῶν ἐκείνων καθὼς καὶ τὰ περὶ τῶν μέσων τῆς ἐκεῖ μεταβάσεως· εἶτα μαθὼν τὴν ἀποδημίαν τοῦ Μὰκ Κλίντοχ, ἀπεφάσισε νὰ ὑπάγῃ κατόπιν αὐτῆς. Ἐπὶ τούτῳ δὲ ἐπιβὰς εἰς πλοῖον φαλαινοθηρῶν, ἀπέβη εἰς τὴν δυτικὴν παραλίαν τοῦ πορθμοῦ Δαυῒς μὲ μίαν

Digitized by Google

λέμβον καὶ μὲ ἕλκυθρα. Ἀλλ' ἀπολεσθείσης τῆς λέμβου δὲν κατώρθωσε μὲν νὰ ἐκτελέσῃ τὸ σχέδιόν του, ἐξηρεύνησεν ὅμως τὴν χώραν καὶ εὗρε τὰ ἴχνη τοῦ Φροβίχερ, πρὸ τριῶν ἑκατονταετηρίδων ἀποδημήσαντος. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς Ἀμερικὴν τὸ 1862, ἀνεχώρησεν ἐκ νέου τὸ 1864 μετὰ δύο Ἐσκιμώων, οἵτινες εἶχον συνοδεύσει αὐτὸν καὶ πρότερον, καὶ ἐπὶ πέντε ἔτη ἐξηρεύνησε τὸν κόλπον Οὔδσον. Ζῶν ἀδιακόπως μετὰ τῶν Ἐσκιμώων παρεδέχθη καὶ τὰ ἤθη καὶ τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἔθιμα αὐτῶν, καὶ προητοιμάζετο διὰ τὴν μεγάλην ἀποδημίαν ἥτις ἦτο ὁ κύριος αὐτοῦ σκοπός. Περιῆλθε τότε τὴν Ἀμερικὴν, δεικνύων τὴν μικρὰν Ἐσκιμωϊκὴν οἰκογένειάν του, κάμνων ἀναγνώσματα, διαδίδων τοὺς σκοπούς του καὶ ὑποβάλλων ἀναφορὰς εἰς τὴν κυβέρνησιν ὅπως τύχῃ συνδρομῆς. Μετὰ πολλὰς δὲ ἐνεργείας καὶ ἀηδίας κατώρθωσε νὰ παραχωρήσωσιν αὐτῷ ἄχρηστον πλοῖον, τὸν *Πόλαριν*.

Ὁ Χὼλ ἐσκόπει ν' ἀναχωρήσῃ ἐκ τοῦ χειμερινοῦ σταθμοῦ εἰς τὸν πόλον, φέρων μεθ' ἑαυτοῦ πέντε ἕλκυθρα, συρόμενα ἕκαστον ἐκ δώδεκα ἢ δεκαπέντε κυνῶν καὶ ὁδηγούμενα ὑπὸ δύο ἀνδρῶν, καὶ ὅσα ἐφόδια ἦτο δυνατὸν νὰ χωρήσωσι, τὸ δὲ ταξείδιον διῃρεῖτο εἰς πέντε μεγάλους σταθμούς. Καὶ κατὰ μὲν πρῶτον οἱ ὁδοιπόροι ἔπρεπε νὰ καταναλώσωσι τὰ ἐφόδια τοῦ ἑνὸς μόνον ἑλκύθρου, ὅτε δὲ τὰ ἐφόδια ταῦτα θὰ ἔμενον διπλάσια τῆς ποσότητος τῆς ἀναγκαίας εἰς διατροφὴν τοῦ πληρώματος μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς του εἰς τὸ πλοῖον, ἔπρεπε νὰ διαιρεθῶσιν εἰς δύο· καὶ τὸ μὲν ἓν μέρος νὰ παραχωθῇ εἰς τόπον εὐδιάκριτον, τὸ δὲ νὰ φυλαχθῇ διὰ τὸ μέρος τοῦ πληρώματος τὸ ὁποῖον θὰ ἐπανήρχετο ἀμέσως εἰς τὸν χειμερινὸν ςαθμὸν μὲ τὸ μὴ χρήσιμον πλέον ἕλκυθρον. Τότε οἱ λοιποὶ θὰ ἐξηκολούθουν τὸν δρόμον καταναλίσκοντες κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τὸ περιεχόμενον ἑκάστου ἑλκύθρου ἓν μετὰ τὸ ἄλλο, καὶ φροντίζοντες νὰ φυλάττωσιν ἑκάστοτε πλὴν τῆς ποσότητος τῆς ἀναγκαίας διὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ πληρώματος καὶ μέρος ἴσον προωρισμένον εἰς συγκρότησιν παρακαταθήκης. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον τὸ τελευταῖον ἕλκυθρον θὰ ἔφθανε μόνον εἰς τὸν πόλον μετὰ τῶν δύο ὁδηγῶν τῶν ὁποίων τὴν ἐπάνοδον θὰ ἐξησφάλιζον αἱ τέσσαρες παραχωθεῖσαι παρακαταθῆκαι. Εἰς τὸ εὐφυὲς τοῦτο σχέδιον προσθετέα καὶ ἡ εὐφυεστάτη συγκρότησις τοῦ πληρώματος, περιλαμβάνοντος τὸν Οὐΐλλιαμ Μόρτον, σύντροφον τοῦ Κάν, τὸν ἀνακαλύψαντα τὴν ἐλευθέραν θάλασσαν τοῦ πόλου πρὸς τὴν ἄκραν τοῦ ἰσθμοῦ Κένεδυ, διαφόρους ἄλλους ναύτας διαπρέποντας ἐπὶ γενναιότητι καὶ ἀξίᾳ, τέλος ὁλόκληρον οἰκογένειαν Ἐσκιμώων προωρισμένων νὰ προμηθεύωσιν εἰς τὸ πλήρωμα κρέας νεωπόν. Ἐλήφθη δὲ καὶ τελευταῖον μέτρον φρονιμώτατον. Ὁ Φραγκλῖνος εἶχεν ἀπολεσθῆ διότι δὲν ἐδόθη ἐγκαίρως εἴδησις τοῦ ναυαγίου του καὶ μάλιστα διότι ἠγνόουν ποῦ νὰ διευθύνωσι βοηθήματα. Καὶ ἵνα ἀποφύγῃ τὸ ἄτοπον τοῦτο ὁ Χὼλ, ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ πολλοὺς χαλκίνους κυλίνδρους ὧν ἕνα ἔρριπτε καθ' ἑκάστην εἰς τὴν θάλασσαν περιέχοντα τὴν σημείωσιν τῆς ἀκριβοῦς θέσεως τοῦ πλοίου καθὼς καὶ τῆς θέσεως τοῦ πληρώματος. Πρὸς τούτοις ἔπρεπε νὰ παραχώσῃ κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ πορθμοῦ Jones εἰς τόπον ὡρισμένον, πληροφορίας περὶ τοῦ δρόμου τὸν ὁποῖον ἔμελλε νὰ διατρέξῃ ὁριστικῶς.

Τὸ ἀποβησόμενον ὅμως ἀπέδειξεν ὅτι εἰς τὰ τοιαύτης φύσεως ταξείδια τὸ ἀπρόοπτον καὶ ἡ τύχη ματαιόνουσι πολλάκις τὰ ληφθέντα μέτρα καὶ ὅτι ὑπάρχουσι κίνδυνοι τοὺς ὁποίους δὲν δύναται νὰ προλάβῃ ἡ ἀνθρωπίνη πρόνοια.

Τὴν 29 Ἰουνίου 1871 ὁ *Πόλαρις* ἀνεχώρησεν ἐκ Νεοεβοράκου φέρων μεθ' ἑαυτοῦ τὴν σημαίαν τὴν ὁποίαν ὁ Μόρτον καὶ ὁ Ἄγε εἶχον ἀνυψώσει δὶς ἐπὶ τῶν παραλίων τῆς πολικῆς θαλάσσης. Τὴν 21 τοῦ ἐρχομένου Αὐγούστου ἐλήφθη τελευταία ἐπιστολὴ παρὰ τοῦ Χὼλ, λέγουσα ὅτι τὰ πάντα ἐγένοντο ἕως τότε κατ' εὐχὴν καὶ ὅτι ἡτοιμάζοντο νὰ εἰσχωρήσωσιν εἰς μέρη ἀκατοίκητα· μετ' αὐτὴν δὲ δύο ἔτη παρῆλθον χωρὶς νὰ μάθωσί τι περὶ τῶν ἀποδημητῶν. Τὴν 30 Ἀπριλίου 1873 εἰς τὸν κόλπον Robert-de -Terre-Neuve τὸ Ἀγγλικὸν πλοῖον *Τίγρις* προσέκρουσεν εἰς πάγον ἐφ' οὗ ἦσαν δέκα Εὐρωπαῖοι καὶ ἐννέα Ἐσκιμῶοι, ὧν δύο γυναῖκες καὶ πέντε παιδία, καὶ δεκαεννέα ἄλλοι κάτισχνοι καὶ ἐξηντλημένοι. Οὗτοι ἔμενον ἐξ ὅλου τοῦ πληρώματος τοῦ *Πόλαρις*. Ὁ *Πόλαρις*, ὅστις κατὰ πρῶτον ἔμελλε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ στενὸν τοῦ Jones, παρακωλυθεὶς ὑπὸ τῶν πάγων ἐξηκολούθησε τὸν δρόμον του πρὸς βορρᾶν ἀναβαίνων τὸν πορθμὸν Σμὶθ, ὅπως εἶχον πράξει πρὸ αὐτοῦ ὁ Κὰν καὶ ὁ Ἄγε. Ἐπροχώρησαν δὲ σπουδαίως πρὸς βορρᾶν καὶ τὴν 1 Σεπτεμβρίου ἦσαν εἰς 82°,16 τοῦ πλάτους, εἰς τὸ ἀνώτατον δηλαδὴ σημεῖον εἰς τὸ ὁποῖον εἶχον φθάσει ἕως τότε μὲ τὰ ἱστία. Ναὶ μὲν ὁ Πάῤῥε τὸ 1827 εἶχε φθάσει εἰς 82°,45, ἀλλὰ δι' ἑλκυομένης λέμβου πολλάκις ἐπὶ τοῦ πάγου. Ἐπειδὴ δὲ ἐπλησίαζεν ὁ χειμὼν ἐνόμισαν φρόνιμον νὰ ὀπισθοδρομήσωσι καὶ νὰ διαχειμάσωσιν εἰς τὸν ὀνομασθέντα ὅρμον τοῦ Πόλαρις 81°,38 πλάτους. Ὁ Χὼλ ἐπεχείρησε τότε νὰ ὑπάγῃ πρὸς τὸν πόλον ἐπὶ ἑλκύθρου, ἀλλ' ἀσθενήσας ἐπανῆλθε μετὰ σπουδῆς εἰς τὸν ὅρμον Πόλαρις καὶ ἀπέθανε τὴν 8 Νοεμβρίου· καὶ οὕτως ὁ θάνατος τοῦ διευθυντοῦ ἔφερεν εἰς πέρας τὴν ἀποδημίαν. Ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἐξέρχεταί τις τῶν πάγων τοῦ πόλου ὅπως θέλῃ, τὸ πλοῖον δὲν ἀνέλαβε τὴν ἐλευθερίαν τῶν κινήσεων του εἰμὴ τὸν Αὔγουστον τοῦ 1872.

Digitized by Google

Τότε διευθύνθη πρὸς μεσημβρίαν· οἱ σωροὶ τῶν πάγων μεταξὺ τῶν ὁποίων εὑρίσκετο πολλάκις ἐκινδύνευσαν νὰ συντρίψωσιν αὐτό, καὶ τὴν 15 Ὀκτωβρίου, ἐνῷ ἐπλησίαζον εἰς τὸν ὅρμον Βαφφὲν, ἐξηγέρθη τρικυμία τοσοῦτον τρομερά, ὥςε πάντες ἐνόμισαν ὅτι θὰ καταποντιθῶσιν· ἀμέσως ἐπεχείρησαν νὰ μεταφέρωσι τὰ ἐφόδια ἐπὶ μεγίστου πάγου ἐγγίζοντος τὸ πλοῖον. Ἀλλὰ διαρκούσης τῆς ἐργασίας ὁ πάγος συνετρίβη πολλαχοῦ, τὰ σχοινία ἐκόπησαν καὶ τὸ ταλαίπωρον πλοῖον παραφερόμενον ὑπὸ τῆς τρικυμίας ἀπωλέσθη εἰς τὰ σκότη. Δεκαὲξ ἄνθρωποι, τὸ ἥμισυ περίπου τῶν ἀποδημητῶν,εὑρίσκοντο τότε ἐπὶ τοῦ πλοίου περὶ ὧν οὐδεμία πληροφορία ἐλήφθη ἔκτοτε. Ἐπὶ τοῦ πάγου εὑρίσκοντο 18 ψυχαί, ὧν δύο γυναῖκες Ἐσκιμώων καὶ πέντε παιδία, οἵτινες ἔμειναν διαρκῶς ἐπὶ τοῦ κυμαινομένου πάγου ἀπὸ Ὀκτωβρίου μέχρις Ἀπριλίου. Πολλοὶ καὶ μάταιοι κόποι κατεβλήθησαν ὅπως φθάσωσιν εἰς τὴν ξηράν. Ἔκτισαν καλύβας ἐκ χιόνος καὶ ὅτε ἐτελείωσαν αἱ τροφαὶ των συνέλαβον πτηνά, ἄρκτους καὶ φώκας. Εὔκολον δὲ νὰ συμπεράνωμεν τὰ βασανιστήρια τῆς πείνης καὶ τοῦ ψύχους εἰς τὰ ὁποῖα ὑπέπεσαν οἱ ταλαίπωροι ἐκεῖνοι ἐν μέσῳ τοῦ ὠκεανοῦ. Ὁ ὄγκος οὗτος τοῦ πάγου κατ' ἀρχὰς εἶχε πέντε μιλίων περιφέρειαν, μικρὸν ὅμως κατὰ μικρὸν ὠλιγώστευσε καὶ ἐπὶ τέλους ἔμεινε μόνον ἑξήκοντα μέτρων διάμετρος. Τὴν πρώτην Ἀπριλίου, φοβούμενοι μὴ καταποντισθῶσιν, ἐπέβησαν εἰς τὰς λέμβους, ἀφέντες τὰς ἐπὶ τοῦ πάγου θέσεις, ἐπλανήθησαν δὲ ὁλόκληρον μῆνα συγκρουόμενοι περὶ τοὺς πάγους καὶ ἀκαταπαύστως ἀπειλούμενοι ὑπὸ τοῦ ψύχους καὶ τῶν τρικυμιῶν, ὅτε τὴν 30 Ἀπριλίου ἀπήντησαν τὴν *Τίγριδα*, τὴν σώσασαν αὐτοὺς ἀπὸ βεβαίου θανάτου ἀφοῦ κατέτριψαν 197 ἡμέρας ἐπὶ τοῦ κυμαινομένου πάγου χωρὶς κανεὶς νὰ πάθη ἐκ τῶν τοσούτων ταλαιπωριῶν. Καὶ ὅμως ἡ ἐπιστήμη ὠφελήθη ἀπὸ τῆς ἀτυχοῦς ταύτης ἀποδημίας,καθόσον περὶ τὰ ἀςρονομικά, μετεωρολογικὰ καὶ μαγνητικὰ φαινόμενα ἐγένοντο πολλαὶ καὶ ἀκριβεῖς παρατηρήσεις. Τὸ πλοῖον περιεῖχε δείγματα ξύλων συναχθέντων εἰς τὸν ὅρμον Πόλαρις, καστανέας, μελίας, καὶ ἐλάτης. Εἶδον ἀναριθμήτους διάττοντας ἀστέρας, παρετήρησαν τὸ ὕψος τῶν παλιῤῥοιῶν καὶ τὴν ὕπαρξιν ὑποθαλασσίου ῥεύματος πρὸς νότον. Ἡ θερμοκρασία ὑπῆρξε περίεργος· τὸν μὲν χειμῶνα εἶναι γλυκυτέρα ἢ ὅσον ὑπέθετον· τὸ δὲ θέρος καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς χώρας δὲν ἐφαίνοντο πλέον οὔτε πάγοι οὔτε χιόνες εἰμὴ κατά τινα μέρη ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν βράχων. Τὴν ὥραν ταύτην τοῦ χρόνου ἡ γῆ σκεπάζεται ὑπὸ χλόης καὶ φυτῶν ἀρκτικῶν, ἐχόντων ἄνθη περικαλλέστατα μέν, πάντη ὅμως ἄοσμα· εἶχε δὲ καὶ ἀπειρίαν ζώων, οἷον βοῶν, λύκων, ἀλωπέκων,χηνῶν καὶ ἄλλων θαλασσίων πτηνῶν. Πτηνὰ δὲ τῆς γῆς ὑπάρχουσι μόνον πέρδικες· εἰς τὴν θάλασσαν φαίνονται ὀλίγοι ἰχθεῖς, πολλαὶ δὲ καρύδες, πολύποδες καὶ μέγας ἀριθμὸς φωκῶν· ἐπὶ τέλους εὑρίσκονται πολυάριθμοι χρυσαλλίδες, μυῖαι, μέλισσαι, ἔντομα καὶ μάλιστα κώνωπες.

Αἱ δὲ γεωγραφικαὶ ἔρευναι ὑπῆρξαν αἱ ἑξῆς· ἡ ἀνοικτὴ πολικὴ θάλασσα τὴν ὁποίαν κατέδειξαν ὁ Ἄγε καὶ ὁ Κὰν εἶναι μακρότατος πορθμός· οἱ ναυσιπόροι ἀνέβησαν εἰς τὸ Repulse-Harbour, τὸ ἀκρότατον μέρος τῆς ἐκδρομῆς αὐτῶν, ἐπὶ ὕψους 500 μέτρων, ἀπὸ τοῦ ὁποίου εἶδον τὰς γαίας διευθυνομένας πρὸς τὸ ἀνατολικοβόρειον καὶ ἐκεῖθεν πρὸς τὸ νοτιανατολικόν. Πρὸς τὴν δυτικὴν δὲ παραλίαν ἡ γῆ διευθύνετο πρὸς βοῤῥᾶν ὅσον ἔβλεπεν ὁ ὀφθαλμὸς καὶ ἐφαίνετο ἀπολήγουσα εἰς ἀκρωτήριον κείμενον εἰς τὸν 84ον βαθμόν. Ἐν καθαρᾷ δέ τινι ἡμέρᾳ παρετήρησαν ἐκεῖθεν τῆς γῆς ταύτης γραμμὴν φωτοβόλον κυκλοτεροῦς σχήματος, ἥτις πιθανὸν νὰ ἦτο ἡ ἐλευθέρα ἐκείνη θάλασσα τὴν ὁποίαν παρεδέχθησαν τόσοι γεωγράφοι, περὶ ἧς ὅμως δὲν ἔχομεν ἔτι θετικὰς εἰδήσεις.

Ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ ἓξ ἄλλαι ἀποδημίαι σουηδικαὶ ἐγένοντο ἀλληλοδιαδόχως ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τοῦ Κ. Νορδίνσκελς,τοῦ ἀδαμάστου περιηγητοῦ τῆς Ἄρκτου. Οἱ πάγοι ἀπέφραξαν ἐνώπιον αὐτῶν τὸν δρόμον τοῦ πόλου, ἀλλὰ αἱ διαχειμασίαι αὐτῶν ὠφέλησαν τὴν ἐπιστήμην· καὶ αὐτὰ τὰ θηρευτικὰ τῶν φαλαινῶν πλοῖα ἐχορήγησαν χρησίμους πληροφορίας περὶ τοῦ γεωμετρικοῦ σχήματος τῆς χώρας ταύτης. Ἓν τῶν πλοίων τούτων ἀνεκάλυψε τὴν καλύβην τὴν ὁποίαν κατεσκεύασεν ἐκ ξύλου τῷ 1695 ὁ Βαρέντς καὶ οἱ σύντροφοί του, ὧν τὸ πλοῖον εἶχε συντριβῆ ἀπὸ τοὺς πάγους, δι' ὃ καὶ εἶχον βιασθῆ νὰ διατρίψωσιν εἰς τὴν Νέαν Ζέμβλην. Τοσοῦτον δὲ διετηρεῖτο καλῶς ἡ καλύβη αὐτή, ὥστε ἐνόμιζες ὅτι κατεσκευάσθη τὴν προτεραίαν. Εὗρον δὲ ἐκεῖ ὁλόκληρον συλλογὴν ναυτικῶν ἐργαλείων τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, βιβλία τινὰ καὶ τὸν αὐλὸν τοῦ Βαρέντς.

Ἐξ ὅσων εἴπομεν συμφώνως πρὸς τὰ συμπεράσματα τῶν ἀνερευνητῶν, ἂν καὶ αἱ ἀγγλικαὶ ἐφημερίδες ἀναγγέλλουσιν ἔτι σήμερον νέαν ἀποδημίαν πρὸς τὸν ἀρκτικὸν πόλον, συμπεραίνομεν ὅτι ἡ πρὸς τὴν ἐλευθέραν θάλασσαν τοῦ πόλου προσέγγισις διὰ θαλάσσης εἶναι ἀδύνατος, ἐνόσῳ τοὐλάχιστον δὲν μεταβληθῇ ἡ φυσικὴ κατάστασις τῆς ἡμετέρας σφαίρας. Ὁ ἀσφαλέστερος τρόπος ὅπως φθάσωμεν ἐκεῖ θὰ ἦτο ὁ ἐπινοηθεὶς ὑπὸ τοῦ Halle, ἀλλὰ πολὺ εὐρύτερος καὶ μὲ πολὺ περισσότερα μέσα ὅπως νικηθῶσι τὰ στοιχεῖα· τὸ χιλιοστὸν μέρος τοῦ αἵματος καὶ τοῦ χρυσοῦ τοῦ χυθέντος εἰς τὸν πόλεμον τοῦ 1870 ἤθελε διαλύσει τὸ ἐπιστημονικὸν τοῦτο πρόβλημα.

Digitized by Google

Οἱ ἀτρόμητοι ναυσιπόροι τοῦ *Τέγετωφ* ἐπιθυμοῦσι νὰ ἐπαναλάβωσι τὴν δοκιμήν. Ἀλλὰ καὶ ἡ Ἀγγλία, αἰσχυνομένη διὰ τὴν μακρὰν ἀπραξίαν της, φαίνεται ἑτοίμη νὰ διατρέξῃ ἐκ νέου τὰς θαλάσσας εἰς τὰς ὁποίας πολλάκις ἐκυμάτισεν ἡ σημαία της. Ἰδοὺ δὲ καὶ τὸ σχέδιόν της· νὰ ἀναβῇ διὰ τοῦ ὅρμου Βαφφὲν τὸν πορθμὸν τοῦ Σμὶθ καὶ τὸ στενὸν τοῦ Τένεδυ μέχρι τοῦ μέρους ὅπου ἔφθασαν ὁ Χὼλ καὶ ὁ Ἄγε· νὰ παρακολουθήσωσιν ὅσον τὸ δυνατὸν πλησιέστερον τὴν δυτικὴν παραλίαν τοῦ Γρόενλανδ ἀφίνοντες κατὰ διαστήματα πλοῖα χάριν βοηθείας, νὰ ἀναγνωρίσωσι τὸ σχῆμα τῆς ἀπεράντου ταύτης χερσονήσου, νὰ ἴδωσι ποῦ καταλήγει, νὰ παρατηρήσωσι τὴν φύσιν τῆς πολικῆς λεκάνης καὶ νὰ ζητήσωσι τὸν τρόπον τῆς διαβάσεως τοῦ ἄξονος. Πρέπει δὲ νὰ ὑπερθαυμάσωμεν τοὺς γενναίους αὐτοὺς ἄνδρας, τοὺς ἀφωσιωμένους εἰς τὴν τελειοποίησιν τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ὑποβαλλομένους εἰς δοκιμασίας καὶ ταλαιπωρίας βεβαίας καὶ γνωστὰς ἤδη.

L. Rozier.

Η ΜΥΙΑ

Ἐκ τῶν τοῦ Εὐγενίου Μουτόν.

—

ΟΡΙΣΜΟΣ

Πλάσμα ἐλαφρὸν ὡς ὁ ἄνεμος, ταχὺ ὡς ὁ λογισμός, διαβατικὸν ὡς τὸ νέφος, παριστάμενον εἰς πάσας ἡμῶν τὰς πράξεις καὶ αὐτὰς τὰς μᾶλλον μυσικάς· πανταχοῦ παρόν, ἔν τε τῇ καλύβῃ τοῦ πένητος καὶ τὰ ἀνάκτορα τοῦ βασιλέως· ἀχώριστος σύντροφος τοῦ ἀνθρώπου, τὸν ὁποῖον ἀκολουθεῖ εἰς ὅλα τὰ κλίματα καὶ πάσας τῆς γῆς τὰς ζώνας· συνιππεῦον μετὰ τοῦ στρατιώτου, συνοχούμενον μετὰ τοῦ ὁδοιπόρου, συμπλέον μετὰ τοῦ ναύτου· ἄθυρμα τοῦ παιδίου, ἐνόχλησις τοῦ ἀνδρός, εἴδωλον τοῦ βραχμᾶνος, λεία τοῦ πτηνοῦ· σύντροφος πάντοτε διωκόμενος καὶ πάντοτε ἐπιστρέφων· ἐφήμερος ὡς ἡμεῖς ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἑνόνων διηνεκῶς τὴν πρόσκαιρον αὐτοῦ ὕπαρξιν τῇ ἡμετέρᾳ, ὁμοτράπεζος, συμπότης σύνευνος καὶ ἀντεραστὴς ἡμῶν· ἔχων σκήνωμα τὸν οἶκον τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως τὸ πτηνὸν τὸ φύλλωμα τοῦ δάσους, καὶ ἐν τούτοις οὐδὲν παρ' αὐτοῦ ἀφαιρῶν, ἀλλ' ἀρκούμενος εἰς ἀκτῖνα ἡλίου εἰσδύουσαν διὰ τοῦ παραθύρου του ἢ ψιχίον καταπῖπτον ἐκ τῆς τραπέζης. Τὸ ἀθῶον τοῦτο ὄν, τὸ ὁποῖον οὐδένα ποτὲ ἔβλαψε καὶ τοι ὑπὸ πάντων ἀσπλάγχνως καταδιώκεται, ἡ μυῖα, εὗρε παρ' ἡμῖν συνήγορον καὶ ἱστοριογράφον.

* *

Προσέλθετε ἄκακα πλάσματα, πετᾶτε ἀμέριμνα περὶ ἐμέ· περιπατεῖτε ἐπὶ τοῦ χάρτου μου καὶ ἕρπετε ἀπὸ τοῦ καλάμου εἰς τοὺς δακτύλους μου· ἐκμυζᾶτε ἀφόβως διὰ τῆς προβοσκίδος πᾶν θρεπτικὸν ψιχίον ἀρκοῦν εἰς τὴν γνωστὴν ὑμῶν λιτότητα, καὶ ἐνῷ ὑπερασπίζω ὑμᾶς κατὰ τῆς κακίας τῶν ἀνθρώπων, εὐφραίνετε τὸν γέροντα φίλον σας, περιβομβοῦντα εἰς τὰ ὦτά του τὸ ᾆσμα ὅπερ σᾶς ἐδίδαξεν ὁ Πλάστης.

* *

Ὁ χαρακτὴρ τῆς μυίας εἶναι εὔθυμος, ζωηρός, ὀξύς, ἰδιότροπος, ἄφροντις, ἄβουλος καὶ ἀπρονόητος. Παρ' αὐτῆς δὲν πρέπει νὰ ζητῶμεν βαθύτητα αἰσθημάτων, μακρὰς ἀναμνήσεις, πίστιν καὶ ἐπιμονήν. Ἀλλ' ἂν ἀγαπᾷς τοὺς ἀμερίμνους ἐκείνους τυχοδιώκτας, οἵτινες ἐγείρονται τὸ πρωΐ χωρὶς νὰ φροντίζωσι ποῦ θέλουσι κοιμηθῆ τὸ ἑσπέρας, τοὺς εἰς μόνην τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῶν ὑπακούοντας καὶ μόνας τὰς κλίσεις των ἀκολουθοῦντας, τοὺς οὐδὲν ἄλλο θηρεύοντας πλὴν μόνης τῆς ἡδονῆς, ἀδιαφοροῦντες διὰ τὸ μέλλον· ἂν σὲ τέρπῃ τὸ θέαμα τῆς ἀκαθέκτου εὐθυμίας, τῆς ἀεικινήτου χαρᾶς, τοῦ πτερυγίζοντος ἔρωτος, παρατήρει τὰς μυίας καὶ πάντα ταῦτα θέλεις εὑρεῖ παρ' αὐταῖς.

* *

Ἡ μυῖα πλὴν τούτων κοσμεῖται καὶ ὑπὸ ὄντως σπανίου προτερήματος, τῆς ἐξόχου καθαριότητος. Ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν βλέπομεν αὐτὴν σταματῶσαν, καὶ κύπτουσαν ἢ ὀρθουμένην, ἵνα πλύνῃ τὰς χεῖράς της μετὰ προσοχῆς. Ἀφοῦ καθαρίσῃ αὐτάς, λειαίνει τὴν κόμην, διευθετεῖ τοὺς βοστρύχους καὶ τρίβει τὸν τράχηλον αὐτῆς. Μετὰ ταῦτα πλύνει τοὺς πόδας, σπογγίζει τὰς πτέρυγας ἄνωθεν καὶ ὑποκάτω καὶ σμήχει τὰς πλευράς της. Τὴν διακόσμησιν ταύτην ἐπαναλαμβάνει δὶς καὶ τρὶς ἀνὰ πᾶσαν ὥραν, διότι εἶναι ἀναγκαία πρὸς διατήρησιν τῆς λειότητος ἐκείνης τῶν μελῶν, δι' ἧς κατορθόνει νὰ ὀλισθαίνῃ εἰς τὸν ἀέρα, καὶ πρὸς ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τοῦ βαρύνοντος τὴν πτῆσίν της κονιορτοῦ. Τοιοῦτος εἶναι ὁ σκοπὸς τῶν χειρονομιῶν τῆς μυίας, ὅλως δὲ ἀβάσιμος ἡ γνώμη τῶν πιστευόντων ὅτι αὐτή, ὁσάκις μὲν τρίβει τοὺς ἐμπροσθίους πόδας, ἐκφράζει οὕτω τὴν χαράν της, ὁσάκις δὲ τοὺς ὀπισθίους, προγυμνάζεται εἰς τὸ ἅλμα. Ταῦτα εἶναι ἁπλαῖ δημώδεις προλήψεις.

Ἐν τούτοις ἡ τοσοῦτον εὔθυμος καὶ ἀμέριμνος μυῖα περιστοιχίζεται, ὡς πάντες οἱ κάτοικοι τῆς κοιλάδος ταύτης τῶν δακρύων, ὑπὸ κινδύνων καὶ ἐχθρῶν. Μυρία στόματα χαίνουσι περὶ αὐτὴν ἕτοιμα νὰ τὴν καταπίωσι. Τὰ πτηνά, αἱ ἀράχναι, αἱ σαῦραι, οἱ ὄφεις, οἱ φρῦνοι καὶ οἱ βαθρακοὶ ἐκήρυξαν ἀδιάλλακτον κατ' αὐτῆς πόλεμον.

Εἶδές ποτε, ἀναγνῶστα, μυῖαν διωκομένην ὑπὸ ἀράχνης. Τὸ θέαμα εἶναι περίεργον, ἀλλὰ καὶ σπαραξικάρδιον· ἂν δὲ οἱ πρωταγωνισταὶ τοῦ δράματος τούτου ἦσαν μεγαλείτεροι, ἂν ἐβλέπομεν δηλ. καὶ ἡμεῖς τὴν ἀράχνην οἷα παρίσταται

Digitized by Google

εἰς τοῦ θύματος αὐτῆς τοὺς ὀφθαλμούς, τὸ αἷμα ἡμῶν βεβαίως ἤθελε παγώσει.

Παρατηρήσατε τὴν πτωχὴν μυῖαν πῶς τρελλοπτερυγίζει καὶ πῶς ἔπειτα σφαδάζει ἅμα εἰς τὸν ἱστὸν ἐμπεσοῦσα! Ἀλλὰ πᾶσα κίνησις περιπλέκει τὴν δύστηνον ἔτι μᾶλλον, οἱ δὲ ἀγῶνες αὐτῆς, σείοντες τὸ δίκτυον ἐν μέσῳ τοῦ ὁποίου ἐλλοχᾷ τὸ θηρίον, εἰδοποιοῦσι τοῦτο ὅτι τὸ θῦμα εἶναι ἤδη στερεῶς δεδεμένον. Ἡ ἀράχνη ὁρμᾷ τότε καὶ συλλαμβάνει τὴν αἰχμάλωτον, φροντίζουσα, ὡς προνοητικὸς δήμιος, νὰ περιτυλίξῃ αὐτὴν διὰ μυρίων σχεδὸν ἀοράτων δεσμῶν. Οὕτω ἐσπαργανωμένην ὡς βρέφος, ἀλλὰ σφαδάζουσαν ἔτι ἀποκομίζει ἡ ἀράχνη τὴν μυῖαν, κρεμάζει αὐτὴν ἀπὸ νήματος τινὸς τοῦ ἱστοῦ της, καὶ ἔπειτα ὁτὲ μὲν τὴν φονεύει, θραύουσα τὸν ὦμόν της διὰ τῶν ὀδόντων, ὁτὲ δὲ ἀσπαίρουσαν καὶ ζῶσαν τὴν κατατρώγει.

* * *

Τὰ ἄλλα τοὐλάχιστον ζῶα δὲν βασανίζουσι τὴν μυῖαν. Τὰ πτηνὰ τὴν καταπίνουσιν ἐνῷ πετᾷ, τὰ δὲ ἑρπετὰ ἀγρεύουσιν αὐτὴν περιπατοῦσαν. Ἀλλὰ πλὴν τούτων πόσοι ἄλλοι κίνδυνοι περιστοιχίζουσι τὴν ἀθλίαν! Παραθυρόφυλλον σειόμενον ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, θύρα κλειομένη, κηροπήγιον ἀποθετόμενον ἐπὶ τῆς τραπέζης, κάθισμα καταπίπτον, πάντα ταῦτα ἀποτελοῦσι θανατηφόρους μηχανὰς ὑφ' ὧν αὐτὴ συντρίβεται καὶ ἐξοντοῦται. Ποσάκις φυλλομετρῶν ἀρχαῖον βιβλίον εὗρον μεταξὺ τῶν σελίδων αὐτοῦ μυῖαν ἢ μᾶλλον σκιὰν αὐτῆς, ἣν ἡ χεὶρ ἀπροσέκτου λογίου εἶχε παρενείρει εἰς τὸ κείμενον τοῦ συγγραφέως!

Ἄλλαι πάλιν ἀποθνήσκουσι διὰ τοῦ πυρός. Ἡ φλὸξ τῶν λαμπάδων ἑλκύει αὐτάς· πλησιάζουσι, θαμβοῦνται· ἀκούεται τότε ὑπόκωφός τις τριγμός, καὶ ἡ μυῖα καταπίπτει πυρίκαυστος εἰς τὸ ῥευστὸν λίπος τῆς λαμπάδος. Ἐκεῖ καίεται βραδέως μετὰ φλογὸς κυανῆς, προξενοῦσα εἰς τὸ κηρίον καταστρεπτικὴν σύριγγα, ἣν σπεύδομεν νὰ ἐπουλώσωμεν ἐξάγοντες τὸ πτῶμα, τὸ ὁποῖον ἀνευρίσκομεν τὴν ἐπιοῦσαν ἐν τῷ ἀκρολυχνίῳ περιβεβλημένον λευκὸν σάββανον πεπηγότος λίπους. Εὐτυχὴς ὅμως πρέπει νὰ λογίζεται ἡ μυῖα, ἂν διὰ μιᾶς ἐκάη! διότι πολλάκις μόνα τὰ πτερὰ αὐτῆς καίονται καὶ οἱ πόδες, καὶ οὕτως ἠκρωτηριασμένη πίπτει κατὰ γῆς καὶ ὑφίσταται βραδὺ καὶ ὀδυνηρὸν τέλος.

Αἱ ἐντὸς τοῦ ἐλαίου πίπτουσαι μυῖαι ἀποθνήσκουσιν εὐθὺς ἐξ ἀσφυξίας, φρασσομένων ὑπὸ τοῦ λιπαροῦ ῥευστοῦ τῶν ὀπῶν τῆς κοιλίας, καλουμένων τραχειῶν, δι' ὧν ἀναπνέουσιν. Αἱ δὲ πίπτουσαι εἰς τὸ ὕδωρ, τὸν οἶνον ἢ τὸ γάλα ὑποφέρουσι περισσότερον. Ἡ μυῖα εἶναι ἄριστος κολυμβητής, ἀλλ' ἀδυνατεῖ νὰ προσορμισθῇ· καθότι μυστηριώδης τις δύναμις, ἐλαχίστη βεβαίως ἀλλ' ἀρκοῦσα διὰ μυῖαν, ἀπωθεῖ αὐτὴν ἀσπλάγχνως ἀπὸ τοῦ χείλους τοῦ ἀγγείου. Ἡ σκληρὰ αὕτη ἀγωνία παρατείνεται πολλάκις ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν, μέχρις οὗ δηλαδὴ διαλυθῶσιν ἐν τῷ ὕδατι τὰ ἐνδύοντα τὸ σῶμά της μόρια ἀέρος. Αἱ κινήσεις αὐτῆς καθίστανται τότε βραδύτεραι, τὰ μέλη της διαςέλλονται ἐπί τινας στιγμάς, εἶτα δὲ συστέλλονται σπασμωδικῶς καὶ ἀπέρχεται τοῦ ματαίου τούτου κόσμου.

Τὸ κατ' ἐμέ, ὁσάκις τὸ ῥευστὸν εἶναι καθαρὸν καὶ τὸ περιέχον αὐτὸ ἀγγεῖον δὲν εἶναι.... ἐννοούμεθα, σπεύδω πάντοτε νὰ τείνω εἰς τὴν πνιγομένην σανίδα σωτηρίας, βλέπων αὐτὴν μετὰ χαρᾶς ἕρπουσαν ἐπ' αὐτῆς, ὡς ναυαγὸς ἐπὶ σχεδίας, τινασσομένην, περιμένουσαν νὰ στεγνώσῃ καὶ ἀνοίγουσαν καὶ πάλιν εἰς τὸν ἄνεμον τὰ πτερά της.

Ἐνίοτε ὅμως, ἂν ἡ διάρκεια τοῦ λουτροῦ ἦτο ὑπερβολική, ἡ μυῖα μένει λειπόθυμος καὶ ἀκινητοῦσα. Ἂν τότε ἡλιασθῇ ἢ τεθῇ εἴτε ἐπὶ χλιαρᾶς τέφρας, εἴτε ἐντὸς ῥινισμάτων ξύλου, δρυζοκόνεως ἢ ἄλλης οἵας δήποτε ὕλης ἱκανῆς ν' ἀπορροφήσῃ τὴν ὑγρασίαν, βλέπομεν τὸ δυστυχὲς ζωΰφιον κινοῦν κατὰ πρῶτον τὸν ἕνα πόδα, ἔπειτα τὸν ἄλλον, σεῖον τὴν προβοσκίδα, ἀποπειρώμενον νὰ ὀρθωθῇ, καταπίπτον, ὀρθούμενον καὶ πάλιν, καὶ τέλος ἀφιπτάμενον ὁριστικῶς. Ἡ ζωὴ μυίας εἶναι βεβαίως μικρὸν πρᾶγμα, ἀλλ' ἡ καρδία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι μεγάλη, καὶ ἐν αὐτῇ πρέπει νὰ ὑπάρχῃ τόπος διὰ τὴν χαράν, ἣν προξενεῖ ἡ σωτηρία πλάσματος, τοῦ ὁποίου ἡ ὕπαρξις εἶναι τόσον βραχεῖα καὶ ὑπὸ τοσούτων ἀπειλεῖται ἐχθρῶν καὶ κινδύνων.

* * *

Ἐκ πάντων τούτων τῶν ἐχθρῶν ὁ φοβερώτερον εἶναι βεβαίως ὁ μαθητὴς τῶν σχολείων, ὁ οὐδεμιᾶς φειδόμενος ἀγγαρείας καὶ βασάνου. Οὗτος ἵσταται ἐπὶ ὁλόκληρον πολλάκις ὥραν ἐνεδρεύων δυστυχῆ μυῖαν, ἥτις ἀφοῦ μυριάκις διαφύγῃ, κουρασθεῖσα καὶ ἀσθμαίνουσα συλλαμβάνεται ἐπὶ τέλους ὑπ' αὐτοῦ. Τὸ τρυφερὸν παιδίον μεταμορφοῦται τότε εἰς Νέρωνα καὶ Δομητιανόν. Ὁτὲ μὲν ἀποσπᾷ τὰς πτέρυγας τῆς αἰχμαλώτου καὶ χαίρει βλέπων αὐτὴν πηδῶσαν ὡς ἀκρίδα, κατάπληκτον ἐκ τῆς στερήσεως τοῦ ἐπὶ τῶν νώτων συνήθους βάρους καὶ νέον ἀναζητοῦσαν κέντρον ἰσορροπίας· ὁτὲ δὲ κολλᾷ ἐπὶ τῆς ῥάχεως αὐτῆς χάρτινον ὁμοίωμα χηνός, ὑφ' οὗ τὸ φορτίον κύπτουσα ἡ δυστυχὴς φαίνεται σκωπτικῶς μιμουμένη τὸ ἄχαρι βῆμα τοῦ νηξίποδος πτηνοῦ. Ἄλλοτε πάλιν ὁ μαθητής, ἀφίνων ἀκέραιον τὸ θῦμα, προσαρτᾷ εἰς τὰ ὀπίσθια αὐτοῦ κροκίδα βάμβακος ἢ ἐρίου, καὶ ἡ μυῖα ἀφίπταται διαγράφουσα ὡς κομήτης σίλβουσαν τροχιὰν ἐν τῇ ἐκτάσει. Πολλάκις διαδοχικῶς καὶ ἐκ διαλειμμάτων ἀποσπῶνται ἀνὰ ἓν τὰ ἄκρα καὶ ἔπειτα αἱ πτέρυγες τοῦ θύματος, οὗ ὁ κλαδευθεὶς κορμὸς μένει ἀκίνητος, μέχρις οὗ ὁ θά-

Digitized by Google

νατος ἐπέλθῃ βραδὺς καὶ ἀγωνιώδης. Ἄλλοι μαθηταὶ θέτουσι τὴν μυῖαν μεταξὺ δύο φύλλων χάρτου καὶ οὕτω συντρίβουσι καὶ πιέζουσιν αὐτὴν, ἵνα χαράξωσι διὰ τοῦ αἵματός της ἀραβογραφήματα ἐπὶ τοῦ χαρτίου. Ἂν δὲ ὁ νέος δήμιος τύχῃ κάτοχος μαχαιριδίου ἔχοντος εὔκαμπτα τὰ ἐλατήρια, τοποθετεῖ τὴν κατάδικον εἰς κατάλληλον θέσιν ὑπὸ τὴν λεπίδα, ἥτις καταπίπτουσα ἀποκεφαλίζει αὐτὴν ὡς λαιμητόμος. Πρέπει δὲ ἐνταῦθα νὰ σημειώσωμεν ὅτι ἡ στέρησις τῆς κεφαλῆς δὲν εἶναι διὰ τὴν μυῖαν ἀποκοπὴ θανατηφόρος. Ἀπ' ἐναντίας μετὰ τὴν τοιαύτην ἐγχείρισιν ἐξακολουθεῖ νὰ πετᾷ ἐπὶ ὁλοκλήρους ἐνίοτε ὥρας, μέχρις οὗ ὁ θάνατος ἐπέλθῃ.

*
* *

Τοιαύτη εἶναι ἡ πιστὴ μὲν ἀλλ' ἀτελεστάτη εἰκὼν τῶν βασάνων, εἰς τὰ ὁποῖα ὑποβάλλεται ἡ μυῖα. Τί ἆρά γε κακὸν εἰργάσθη ὥστε νὰ καταστῇ ἀξία τοιαύτης καταδίκης; Οὐδέν. Ἀλλὰ εἶναι ἀσθενὴς καὶ ἀνυπεράσπιστος· οὔτε δηλητήριον ἔχει οὔτε ἐμπνέει τὴν ἀποστροφὴν καὶ τὴν βδελυγμίαν ἐκείνην, ἥτις σώζει τὴν ζωὴν τοσούτων ἄλλων πονηρῶν καὶ ἐπιζημίων ἐντόμων. Τὰ μόνα αὐτῆς ἐλαττώματα εἶναι ἡ ἀδιάκριτος περιέργεια καὶ ἡ ὀχληρὰ ἐπιμονὴ μεθ' ἧς ἐπανέρχεται ἐκεῖ ὅθεν ἐδιώχθη. Πρέπει ἐν τούτοις νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ φαινόμενον τοῦτο πεῖσμα εἶναι ἁπλῆ κούρασις, ἥτις αὐξάνουσα ἐφ' ὅσον διώκομεν αὐτὴν καθιστᾷ ἔτι μεγαλειτέραν τὴν ἀπόλυτον ἀναπαύσεως ἀνάγκην.

Ἀλλ' ἵνα μή τις ὑποθέσῃ ἡμᾶς μεροληπτοῦντας, σπεύδομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ μυῖα ἐκδικεῖται σκληρῶς. Πάντες ὑπέστημεν τὸ φοβερὸν βασανιστήριον, τὸ γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *πρωϊνὴ μυῖα*. Τὰ ἄλλα τοὐλάχιστον ἔντομα δὲν δάκνουσι διηνεκῶς, τὰ δὲ κέντρα αὐτῶν διακόπτουσι συνήθως μόνον τὸν βαρὺν καὶ κτηνώδη ὕπνον, καθ' ὃν οὔτε ὀνείρατα βλέπομεν οὔτε τὴν ἡδονὴν αἰσθανόμεθα τοῦ ὕπνου. Ἀλλ' ἡ *πρωϊνὴ μυῖα* ἄρχεται τοῦ ἔργου αὐτῆς ἀνατέλλοντος τοῦ ἡλίου, ἀκριβῶς καθ' ἣν ὥραν ὕπνος ἐλαφρὸς, διὰ τερπνῶν ποικιλόμενος ὀνείρων, διαλύει βαθμηδὸν τὴν νυκτερινὴν νάρκην παρασκευάζων ἡμῖν ἔγερσιν γλυκυτάτην. Αἱ ὕαλοι τῶν παραθύρων ἀντανακλῶσιν ἤδη τὰς πρώτας ἀκτῖνας, οἱ ἔξωθεν θόρυβοι καθίστανται μᾶλλον εὐδιάκριτοι, πτηνῶν κελαδήματα, ἀνοιγόμεναι θύραι, γαλακτοπώλιδος κραυγαί. Πάντα ταῦτα αἰσθανόμεθα καὶ ἐν τούτοις κοιμώμεθα ἀκόμη, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ φῶς βλέπομεν διὰ τῶν κλειστῶν ἡμῶν βλεφάρων. Αἱ στιγμαὶ αὗται εἶναι ὄντως μαγικαί.

Πρόσεχε τότε τὴν μυῖαν, ὦ φίλυπνε ποιητά! Ἡ ἔφοδος αὐτῆς ἀγγέλλεται κατ' ἀρχὰς διὰ βόμβου τοσοῦτον ἀμυδροῦ, ὥστε μόλις τις διακρίνει πόθεν ἔρχεται. Ἀλλὰ βαθμηδὸν κρατύνεται, πλησιάζει καὶ βομβεῖ παρὰ τὰ ὦτα τοῦ ἡδέως κοιμωμένου. Ἡ πρώτη ἀκτὶς τοῦ ἡλίου ἀφύπνισε τὴν ἐπὶ τῆς ὑάλου κοιμωμένην μυῖαν, ἥτις πεινᾷ καὶ θέλει νὰ προγευματίσῃ δι' ἐξόδων σου. Ὁ κοιμώμενος ἐλπίζει ὅτι ἠπατήθη, κλείει ἐπιμόνως τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ζητεῖ νὰ συνδέσῃ τὸ κοπὲν νῆμα τοῦ ὀνείρου του. Ματαία ἐλπίς! Ἡ μυῖα πλησιάζει, ψαύει διὰ τῶν πτερύγων τὸ μέτωπον τοῦ κοιμωμένου, ὅστις ταράσσεται καὶ ἀγωνιᾷ, μετά τινας δὲ ἀτάκτους πτερυγισμοὺς ἐκλέγει ὡς ἀναπαυτήριον αὐτὸ τὸ βλέφαρόν του. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἄρχεται πόλεμος ἀμείλικτος, καθ' ὃν ἡ ἐπιμονὴ τοῦ ἐχθροῦ θέλει ὑπερβῇ ὅλα τὰ κατ' αὐτοῦ ἀντιτασσόμενα ὀχυρώματα καὶ στρατηγήματα. Ἡ μυῖα ὡρκίσθη νὰ προγευματίσῃ, καὶ θέλει προγευματίσει ἢ φονευθῇ παρὰ σοῦ. Διωχθεῖσα τοῦ βλεφάρου ἔρχεται μετ' ὀλίγον νὰ καθίσῃ ἐπὶ τοῦ μετώπου· ἂν σείσῃς τὴν κεφαλὴν, ἀφίπταται ἐκεῖθεν καὶ πάλιν σὺ ἐλπίζεις ὅτι θέλεις ἀνεύρει τὸ ὄνειρόν σου.

Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ὀχληρὸς κνισμὸς παρὰ τὴν ἄκραν τοῦ στόματος εἰδοποιεῖ τὸν κοιμώμενον ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἐπανῆλθε. Σπασμωδικὴ κίνησις τῆς σιαγόνος διώκει αὐτὸν ἐκεῖθεν· ἀλλὰ μετὰ ἓν μόλις δευτερόλεπτον κάθηται οὗτος ἐπὶ τῶν χειλέων· διωχθεὶς καὶ ἐκεῖθεν διὰ τῆς συστολῆς τῶν χειλέων, καὶ μὴ γνωρίζων πλέον ποῦ νὰ στήσῃ τὴν τράπεζαν τοῦ προγεύματος αὐτοῦ, μεταβαίνει εἰς τὸ μέσον τοῦ προσώπου, ὅπου ἀπαντᾷ ὄρος ὑψηλὸν, εἰς τοῦ ὁποίου τοὺς πρόποδας χαίνουσι δύο βαθύσκια σπήλαια, ὅθεν φυσᾷ ῥεῦμα θερμοῦ ἀέρος. Τὸ καταγώγιον τοῦτο φαίνεται ἀσφαλὲς ἄσυλον εἰς τὴν μυῖαν, ἥτις εἰσέρχεται ἐκεῖ μετὰ θάῤῥους, προξενοῦσα εἰς τὸν δυστυχῆ κνισμὸν μυριάκις φοβερώτερον τῶν προηγουμένων. Ἀλλ' οὗτος, ἐπιμένων νὰ μὴ ἐγερθῇ, ἀφοῦ ῥαπίσῃ τὴν ῥῖνά του, σκεπάζει ὁλόκληρον τὸ πρόσωπον διὰ ῥινομάκτρου, ἀφίνων ἀνοικτὴν στενήν τινα μόνον σύριγγα ἵνα ἀναπνέῃ.

Διὰ τοῦ στρατηγήματος τούτου ἡ πλάστιγξ τῶν μαχῶν φαίνεται κλίνασα ὁριστικῶς ὑπὲρ τοῦ ὑπερασπίζοντος τὸν ὕπνον του. Ἡ μυῖα ἐπανελθοῦσα κάθηται ἐπὶ τῆς ὀθόνης, ψηλαφᾷ αὐτὴν, τὴν περιτρέχει καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις, καὶ φαίνεται ἀμηχανοῦσα ἐνώπιον τοῦ ἀνυπερβλήτου τούτου προμαχῶνος. Ἐν τούτοις ὁ κοιμώμενος εὐλογῶν τὸ στρατήγημά του παραδίδεται εἰς τὸ διακοπὲν ὄνειρον, τὸ ὁποῖον τείνει καὶ πάλιν εἰς αὐτὸν τὴν γλυκεῖάν του ἀγκάλην. Ἀλλ' οὔτε ὁ θρίαμβος οὗτος εἶναι ὁριστικὸς, οὔτε κἂν μακρὰ ἡ ἀνακωχή. Ἡ μυῖα ὡς κύων ἰχνηλάτης σπουδάζει τὸ ἔδαφος· ὁδηγουμένη δὲ διὰ τῆς ὀσφρήσεως καὶ τοῦ ῥεύματος θερμοῦ ἀέρος, ὅστις ἐξέρχεται ἐκ τῶν μυκτήρων, εἰσδύει ὑπὸ τὴν ὀθόνην, διατρέχει τὴν ὑπόγειον αὔλακα καὶ ἐγκαθίσταται καὶ πάλιν ἐν θριάμβῳ ἐντὸς τοῦ

Digitized by Google

ῥώθωνος τοῦ κοιμωμένου. Ὁ δυστυχὴς ἀναγκάζεται τότε νὰ ἐξυπνήσῃ, οὐδενὸς ἄλλου ἀπομένοντος μέσου σωτηρίας.

* * *

Τρόπους ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τῆς πρωϊνῆς μυίας δύο μόνον γνωρίζω. Ὁ πρῶτος εἶναι ὁ φόνος αὐτῆς· ἀλλ' οὗτος ἔχει τὸ κακὸν ὅτι ἀναγκάζει τὸν φονέα νὰ ἐξυπνήσῃ, χωριζόμενος ἀνεπιστρεπτεὶ ἀπὸ τοῦ ὀνείρου του. Ὡς ἐκ τούτου συμβουλεύω τοὺς ἀναγνώστας μου νὰ καταφεύγωσι μᾶλλον εἰς τὸν δεύτερον, ὅστις συνίσταται εἰς τὸν ἀποκλεισμὸν τοῦ ἡλίου ἀπὸ τοῦ κοιτῶνος. Ὁ χαρακτὴρ τῆς μυίας ἔχει καὶ τοῦτο τὸ καλὸν, ὅτι οὐδέποτε ἐπιτίθεται αὕτη κατὰ τῶν θυμάτων της ἐν τῷ σκότει.

* * *

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται πόσον ἡ ζωὴ τοῦ ἐλαχίστου τούτου ζωϋφίου συνδέεται μετὰ τῆς ἡμετέρας. Ὁ βόμβος αὐτοῦ, ὡς τὸ ὑλάκτημα τοῦ κυνὸς καὶ τὸ ᾆσμα τῶν πτηνῶν, ἀφυπνίζει πολλάκις ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν ὁλόκληρον σμῆνος κοιμωμένων ἀναμνήσεων.

Εἰς πάντας ἡμᾶς ἔδωκεν ἡ μυῖα μαθήματα ὑπομονῆς· παρὰ τοῖς παιδίοις δύναται ν' ἀναπτύξῃ τὸ πνεῦμα τῆς παρατηρήσεως, εἰς δὲ τὸν φιλόσοφον ἡ χάρις, ἡ ἀσθένεια καὶ τὰ μαρτύρια αὐτῆς παρέχουσι πηγὴν σκέψεων ἀνεξάντλητον περὶ τῆς ὀφειλομένης εἰς τὰ ζῶα εὐσπλαγχνίας, ἥτις εἶναι ἀναγκαῖον συμπλήρωμα τοῦ παραγγέλματος τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης.

Τὸ κατ' ἐμὲ, ὁμιλήσας περὶ τῆς μυίας μακρότερον ἴσως παντὸς φυσιοδίφου, θέλω νομίζει ἀρκοῦσάν μοι ἀμοιβὴν, ἂν ἡ πραγματεία αὕτη ἰσχύσῃ νὰ σώσῃ τὴν ζωὴν ἔστω καὶ ὀλίγων τινῶν τῶν ἀθώων τούτων ζωϋφίων. Δύσκολον ὅμως φαίνεταί μοι νὰ εἰσακουσθῇ ἡ αἴτησίς μου, διότι τὰ ἀνωτέρω περὶ μυιῶν ἐκτεθέντα, πολὺ φοβοῦμαι ὅτι οὐδεὶς ἄλλος θέλει εὕρει καιρὸν ν' ἀναγνώσῃ, εἰμὴ μόνον οἱ ἀσπονδότεροι τῆς πελάτιδός μου ἐχθροὶ, οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος *μυγοχάπται*.

Ρ.

ΑΙ ΥΨΗΛΑΙ ΧΩΡΑΙ ΤΗΣ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΑΣ

Ἐξ ὅτου, πρὸ εἰκοσαετίας περίπου, οἱ ΚΚ. Βαρράλης καὶ Βίξιος ἐπεχείρησαν τὴν ὡραίαν ἐκείνην διὰ σφαιρώματος εἰς τὸν ἀέρα ἀνάβασιν, συχναὶ πυκναὶ ἐγένοντο αἱ ἀεροπορείαι, καθ' ὅλον ὅμως τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα οὐδεὶς ἐκ τῶν ἀεροπορησάντων δὲν ἔφθασεν εἰς τὰς ὑψηλὰς τῆς ἀτμοσφαίρας χώρας. Τῇ 22 Μαρτίου, 10 καθ' ἡμᾶς, τοῦ ἔτους 1874 οἱ ΚΚ. Κροκε-Σπινέλλης καὶ Σίβελ, ἀναρθέντες διὰ τοῦ ἀεροστάτου αὐτῶν τοῦ κληθέντος «Πολικὸς Ἀστὴρ», ὡδήγησαν τὴν λέμβον αὐτῶν εἰς ὕψος 7,400 μέτρων ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης καὶ χάρις εἰς τὴν εἰσπνοὴν ὀξυγονικοῦ ἀερίου ἠδυνήθησαν, ἐπικυροῦντες τὰς θεωρίας τοῦ Κ. P. Bert, νὰ μὴ πάθωσί τι κακὸν ὑπὸ τῆς μειώσεως τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως. Δὲν εἶνε δ' ἴσως περιττὸν νὰ δώσωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας ἡμῶν ἐξηγήσεις τινὰς, δι' ὧν θὰ δυνηθῶσι κάλλιον νὰ νοήσωσιν ὁποῖαι δυσκολίαι παρουσιάζονται εἰς τὸν θέλοντα, εἴτε δι' ἀναβάσεως ἐπὶ ὄρους ὑψηλοῦ, εἴτε δι' ἀνάρσεως διὰ σφαιρώματος, νὰ ὑψωθῇ μέχρι τῶν ὑψηλῶν χωρῶν τοῦ ἀέρος.

Ἡ ἀεριώδης ἀτμοσφαῖρα ἡ περιβάλλουσα τὴν γῆν σύγκειται κυρίως ἐξ ἀζώτου καὶ ὀξυγόνου, εἶνε δὲ σῶμα ἀόρατον μὲν, βαρὺ ὅμως, ὡς τοῦτο ἀποδεικνύει ἀριδήλως τὸ δ' ὑδραργύρου βαρόμετρον. Ὁ ἀὴρ βαρύνει ἐπὶ παντὸς πράγματος· ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, ἡ πίεσις ἡ ὑπὸ τοῦ ἀέρος γινομένη ἐπὶ ἑνὸς τετραγωνικοῦ ὑφεκατομέτρου ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ βάρος στήλης ὑδραργύρου ἴσης μὲν ἐπιφανείας, ὕψους δὲ 0μ. ,76. Ὅταν τις ὑψοῦται εἰς τὸν ἀέρα, ἐν ᾧ ἀναβαίνει, ἀφίνει ὑποκάτω ἑαυτοῦ μάζαν ἀέρος μᾶλλον καὶ ἔτι μᾶλλον πυκνοτέρου· ὅθεν παρατηρεῖ ὅτι βαθμηδὸν μειοῦται ἡ ἀτμοσφαιρικὴ πίεσις.

Ἂν τις ἐπιχειρήσῃ ν' ἀναβῇ ἐπὶ ὄρους ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ βαρόμετρον, θὰ παρατηρήσῃ ὅτι ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ὑδραργύρου κατὰ τοσοῦτον καταβαίνει ἐν τῷ σωλῆνι, καθ' ὅσον αὐτὸς ἀνέρχεται ὑψηλότερον. Ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ ζῶα γενικῶς συνειθησαν νὰ ζῶσιν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς· διὰ τοῦτο ἅμα μεταβληθῶσιν οἱ ὅροι τῆς ἀτμοσφαίρας, ἥτις περιέχει αὐτὰ, στενοχωροῦνται καὶ πάσχουσι κακοπάθειαν πλειότερον ἢ ὀλιγώτερον ἐπαισθητήν. Ἂν ἀναβῶσιν ἐπὶ τῆς κορυφῆς ὄρους ὑψηλοῦ, ἂν ἐπιβῶσι τῆς λέμβου ἀεροπόρου σφαιρώματος καὶ ἀρθῶσι δι' αὐτοῦ εἰς τὸν ἀέρα πολλὰς χιλιάδας μέτρων ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, αἰσθάνονται εὐθὺς ἐξαιρετικήν τινα πάθησιν, νάρκην τινὰ ὅλως ἰδιαιτέραν. Οἱ διάσημοι περιηγηταὶ ὁ Σωσοὺρ, ὁ Οὐμβόλδος, ὁ Βουσσιγγῶλτος ἵνα ἀναβῶσι τὰς Ἄλπεις καὶ τὰς Κορδιλλέρας πολὺ ἐμόχθησαν καὶ πολλὴν ἔδειξαν ἐπιμονήν. Καὶ αὐτὰ τὰ πτηνὰ σπάνιον εἶνε νὰ ὑψωθῶσιν εἰς τὰ ὑψηλότερα ἀτμοσφαιρικὰ στρώματα, τὰ πλεῖστα δ' ἐξ αὐτῶν δὲν ὑπερβαίνουσι τὰς 2,000 μέτρων ὕψους. Παρετηρήθησαν καὶ ὁ μέγας γὺψ τῆς Ἀμερικῆς, ὁ κόνδωρ, καὶ ἄλλα ἁρπακτικὰ ὄρνεα εἰς ἀσυνήθη ὕψη, ἀλλὰ τοῦτο ἐκτάκτως μόνον συμβαίνει καὶ εἴς τινα μόνον εἴδη πτηνῶν, ἂς προσθέσωμεν δ' ὅτι τὰ πτηνὰ ἅτινα ἐφάνησαν ἱπτάμενα τόσον ὑψηλὰ, ἔχουσι τῶν πτερύγων τὸ πέτασμα ὑπέρμετρον.

Ὑπάρχουσι λαοὶ ζῶντες ἐπὶ ὑψηλῶν ὀροπεδίων· οὗτοι συνειθισμένοι ἐκ παίδων εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν ἐκείνην, ἐν ᾗ ὁ ἀὴρ εἶνε διεσταλμένος, δὲν ὑπόκεινται εἰς τὸ νὰ ὑποφέρωσιν ὅ,τι ὁ κάτοικος τῶν πεδιάδων. Ἐπὶ πολὺ ἦτο ἄγνωστον πόθεν

Digitized by Google

προέρχεται ἡ ἀδιαθεσία ἡ καταλαμβάνουσα τὸν ἄνθρωπον ἅμα ὑψωθέντα εἰς ὑπερτέρας ἀτμοσφαιρικὰς χώρας. Ὁ Κ. Bert, οὗ προεμνήσθημεν, ἐπεχείρησε σειρὰν πειραμάτων δι' ὧν ἠδυνήθη ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἡ νάρκη ἢ ἡ ἀδιαθεσία ἐκείνη δὲν προέρχεται ἐκ τῆς ἀραιότητος τοῦ ἀέρος, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐλλείψεως ὀξυγόνου· ὅθεν συμπεραίνεται ὅτι ἂν ἦτο δυνατὸν ν' ἀποδοθῇ εἰς τὸν ἀέρα τὸ ἀπαιτούμενον ὀξυγόνον, ὅπερ οὗτος περιεῖχε πρὶν ἢ διασταλῇ ἕνεκα τῆς μειώσεως τῆς πιέσεως, θὰ καθίστατο ἀναπνευστός, ὅπως καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς. Εἰς τὴν σπουδαιοτάτην ταύτην θεωρίαν ἔδωκαν κῦρος ὁ Κ. Κροκε-Σπινέλλης καὶ ὁ Κ. Σίβελ. Πρὸ τοῦ ν' ἀρθῶσι δηλαδὴ διὰ σφαιρώματος εἰς τὸν ἀέρα εἰςῆλθον εἰς μέγαν κώδωνα ςεγανῶς κεκλεισμένον, ἔνθα πνευματικὴ ἀντλία ἠραίονεν ἐκ διαδοχῆς τὸν ἐσωτερικὸν ἀέρα, ὃν ἀνέπνεον. Οὕτω παρεσκεύασαν ἑαυτοὺς εἰς τὸ νὰ δυνηθῶσι νὰ ὑπομείνωσι τὰ φυσικὰ ἀποτελέσματα τῆς εἰς τὰς ὑψηλὰς ἀτμοσφαιρικὰς χώρας ὑψώσεώς των.

«Ἠσθάνθημεν, λέγουσιν οἱ ἀεροπόροι, ὅτε ἤρθημεν ὑψηλὰ εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν, ἐντυπώσεις ὁμοίας πρὸς ἐκείνας, ἃς εἴχομεν αἰσθανθῆ ἐντὸς τῶν κωδώνων τοῦ Κ. Bert. Ἀλλ' ἐν τῇ ἀεροπόρῳ λέμβῳ ἡ καταλαβοῦσα ἡμᾶς ἀδιαθεσία ἦτο πολὺ μεγαλητέρα ἢ ἐν τῷ κώδωνι. Τοῦτο δὲ ἀποδοτέον εἰς τὴν κόπωσιν, εἰς τὸ ἀτμοσφαιρικὸν ψῦχος καὶ εἰς τὴν παράτασιν τῆς διαμονῆς ἡμῶν ἐν ταῖς ὑψηλαῖς ἐκείναις χώραις.....» Οἱ ἀεροποροῦντες ἤρχισαν ν' ἀναπνέωσι τὸ ὀξυγόνον ἀέριον ἀπὸ 4,600 μέτρων ὕψους μέχρις 6,000 μέτρων. Τὰ ἀποτελέσματα ἦσαν μάλιςα ἐπαισθητὰ ὡς πρὸς τὸν Κ. Κροκε-Σπινέλλην. Μόλις ἔπαυσεν ἀπὸ τοῦ ν' ἀναπνέῃ τὸ ἀέριον τὸ καυστικὸν ἠναγκάζετο νὰ καθήσῃ καὶ κατελαμβάνετο ὑπὸ πολλῆς κοπώσεως. Καὶ πάλιν μόλις ἔφερεν εἰς τὸ στόμα του τὸν ἀγωγὸν σωλῆνα τοῦ πολυτίμου ἀερίου, ᾐσθάνετο ἑαυτὸν ὡς ἂν ἀναγεννώμενον καὶ εὐκόλως ἀνίστατο. Τὸ ὀξυγόνον ἐπήνεγκε πρὸς τούτοις παρὰ τῷ αὐτῷ παρατηρητῇ ἀποτέλεσμα, οὗ εὔκολος μετὰ τὰ λεχθέντα ἡ ἐξήγησις. Ἵνα φέρῃ ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὰ συνδυασμένα ἀποτελέσματα τοῦ ψύχους καὶ τῆς ἀραιότητος τοῦ ἀέρος, προςεπάθησε νὰ φάγῃ. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν δὲν ἠδυνήθη, ἀλλὰ συλλογισθεὶς ν' ἀναπνέῃ ταὐτοχρόνως ὀξυγόνον, ᾐσθάνθη ἐπανερχομένην τὴν ὄρεξιν καὶ εὐκόλως τελουμένην τὴν χώνευσιν.

Εἰς ὕψος 5,000 μέτρων οἱ ἀεροπόροι ἀφῆκαν νὰ πετάξῃ ἀπὸ τῆς λέμβου των περιστερά. Τὸ πτηνὸν ἠθέλησε κατὰ πρῶτον νὰ ἐπανέλθῃ ὁπόθεν ἀφέθη, ἀναμετρῆσαν διὰ τοῦ ὀφθαλμοῦ τὴν κάτωθεν τοῦ σφαιρώματος ἀτμοσφαιρικὴν ἄβυσσον. Ἀλλ' οἱ ἀεροπόροι τὸ ἐδίωξαν, ἐκεῖνο δὲ ἀπεφάσισε νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν δρόμον του· βλέπον ὅμως ὅτι μάτην κοπιᾷ, κατέβη μὲ ἀνοικτὰς τὰς πτέρυγας διαγράφον κύκλους μεγάλης διαμέτρου μέχρις οὗ ἔφθασεν εἰς στρώματα ἀέρος εὐνοϊκώτερα εἰς τὴν πτῆσίν του. Ὁ ἐπὶ σοφίᾳ διάσημος Ἄγγλος Γλάϊσχερ, ὁ ἀναρθεὶς εἰς τὸν ἀέρα εἰς ὕψος 10,000 μέτρων ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, ἔνθα οὐδεὶς ἄλλος θνητὸς πλὴν αὐτοῦ μέχρι τοῦδε εἰσέδυσε, πολλάκις ἐν ταῖς ἀεροπορείαις του ἀφῆκε περιστεράς· ἐξ αὐτῶν εἶδέ τινας ν' ἀφίνωνται νὰ πίπτωσι παντάπασιν ἀδρανεῖς, χωρὶς οὐδόλως νὰ κινῶσι τὰς πτέρυγας, καὶ νὰ φθάνωσιν οὕτως, ὡς σῶμα καταπίπτον, μέχρι τῶν κατωτάτων ἀτμοσφαιρικῶν στρωμάτων. Ἓν ἐκ τῶν πτηνῶν τούτων, βαρυνθὲν ἡμέραν τινὰ ἕνεκα τῶν πολλῶν βασάνων, ἃς ὑπέφερεν ὑπὸ τῶν ἀεροπόρων, οἵτινες ἐπιμόνως ἤθελον νὰ τὸ κάμωσι νὰ πετάξῃ ἔξω, ἐσκάλωσεν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ σφαιρώματος καὶ ἐκεῖ περιέμεινεν ἥσυχον, ἕως οὗ τὸ σφαίρωμα ἐπλησίασεν εἰς τὴν γῆν.

Μετὰ τὰ πειράματα, τὰ ὁποῖα περιεγράψαμεν, εὐκόλως νοεῖ τις ὅτι αἱ ἀναβάσεις ἐπὶ ὑψηλῶν ὀρέων καὶ αἱ διὰ σφαιρώματος εἰς τὸν ἀέρα ἀνάρσεις, δύνανται πολὺ νὰ διευκολυνθῶσι τῇ βοηθείᾳ σάκκων τινῶν γεμάτων ἀέρος περιέχοντος ἱκανὸν ὀξυγόνον. Ἃς ἐλπίσωμεν ὅτι οὕτως ἢ ἄλλως ἡ ἐπιστήμη θὰ εὕρῃ τρόπον νὰ ὑπερνικήσῃ καὶ τοῦτο τὸ κώλυμα ὡς τόσα ἄλλα, καὶ ὅτι θὰ πολλαπλασιασθῶσιν ἐν τῷ μέλλοντι αἱ ἀεροπορεῖαι, παρ' ὧν τόσα δικαιούμεθα νὰ προσδοκῶμεν. Νῦν, ὁπότε ἡ βολὴ βυθίζεται εἰς τοῦ ὠκεανοῦ τὰ βάθη καὶ ἐξερευνῶνται τῆς ἀβύσσου τὰ μυστήρια, δίκαιον δὲν θὰ ἦτο ν' ἀφήσῃ ἡ ἐπιστήμη ἀνεξέταστον τὸν ἀέρα, ἐν ᾧ ζῶμεν καὶ κινούμεθα.

Gaston Tissandier.

ΤΟ ΜΕΓΑ ΟΠΛΟΠΟΙΕΙΟΝ ΤΟΥ ΚΡΟΥΠ

Φίλος ἔδωκέ μοι συμβουλὴν νὰ εἰσέλθω εἰς τὴν μικρὰν πόλιν Ἔσσεν ὑποφωσκούσης τῆς ἡμέρας, ἐὰν μὴ ἤθελον νὰ στερηθῶ θεάματος σπουδαίου. Ἀκολουθήσας τῇ συμβουλῇ του ἀφικόμην πραγματικῶς ἐκεῖσε ἅμα τῇ ἀνατολῇ τοῦ ἡλίου. Θύραι καὶ ἐργαστήρια ἠνοίγοντο αὐτόματα· παρεῖχον δὲ αἱ ὁδοὶ ὄψιν ἀληθινοῦ στρατοπέδου κατὰ τὴν ἑωθινὴν τυμπανοκρουσίαν. Πανταχόθεν ἐξήρχοντο ἄνθρωποι ὡσεὶ μύρμηκες ἐκ τῆς γῆς. Κατηυθύνετο δὲ τὸ μέλαν τοῦτο καὶ πυκνὸν στῖφος εἰς τὸ δυτικὸν τῆς πόλεως μέρος, ἔνθα λίαν πρωῒ ἐκαίοντο κάμινοι δυσαρίθμητοι. Οὔτε κραυγὴ οὔτε ψιθύρισμα ἠκούετο ἐκ τῆς μακροτάτης σειρᾶς, ἧς τὰ βήματα ἐφαίνοντό μοι σύμμετρα, ἔρρυθμα καὶ κανονικώτατα. Οἱ νέοι οὗτοι Ἥφαιστοι ἦσαν οἱ ἐργάται τοῦ Κρούπ, πορευόμενοι εἰς τὸ χαλκεῖόν των. Ἀναμιχθεὶς καὶ

Digitized by Google

ἐγὼ ἄκων τῷ ὁμίλῳ εἶχον προσεγγίσῃ εἰς τὸν οὐδὸν τοῦ ὁπλοποιείου. Ἐκεῖ ὅμως ἐφύλαττον ὡς Ἄργοι πολυόμματοι οἱ πυροσβέσται, οἵτινες κρατήσαντές με ὡδήγησαν εἰς τὸν κοιτωνίσκον τοῦ θυρωροῦ, ἔνθα καὶ παρέμεινα ἄχρις οὗ διεσκεδάσθη βαθμηδὸν ἡ πληθύς. Ἕκαστος τῶν ἐργατῶν εἰσερχόμενος ἀποσπᾷ ἐκ πελωρίου πίνακος μελανοχρόου μετάλλινον πέταλον, φέρον τὸν ἑαυτοῦ ἀριθμόν· ἐγχειρίζει δὲ αὐτὸ πρὸς τὸν ἴδιον προϊστάμενον καὶ πάλιν τὸ λαμβάνει τῆς ἑσπέρας ἐξερχόμενος ἵνα τὸ ῥίψῃ εἰς θήκην μεγάλην, καθ' ὃν τρόπον ῥίπτομεν ἡμεῖς τὰς ἐπιστολὰς εἰς τὰς θήκας ἐν τοῖς ταχυδρομείοις· τῇ ἐπαύριον δὲ τὸ ἀνευρίσκει ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ του. Τοιούτῳ τρόπῳ οὐδεμία ἔλλειψις διαφεύγει τὸν ἔλεγχον. Οἱ ἐργάται τοῦ Κ. Κροὺπ ὑπόκεινται εἰς πειθαρχίαν στρατιωτικήν· χωρίζονται κατὰ δεκανίας, ἕπονται εἰς τὰ νεύματα τοῦ ἰδίου δεκανέως, μεταβαίνουσιν εἰς τὰ ἴδια ἐργαστήρια, ἅτινα ὀλίγον ἢ οὐδὲν διαφέρουσι στρατοπέδων ὠχυρωμένων· ἕκαστος δὲ ἀγνοεῖ παντάπασι τί συμβαίνει παρὰ τῷ γείτονι. Τῶν ἀνθρώπων τούτων οὐδεὶς οὐδέποτε ἐπεσκέψατο ὁλόκληρον τὸ ὁπλοποιεῖον, ἐν ᾧ κοπιᾷ καὶ μοχθεῖ. Ὁ Κ. Κρούπ τοσοῦτον φοβεῖται μὴ γνωσθῇ τὸ μυστικὸν τῆς κατασκευῆς του, ὥστε πανταχοῦ ἀνήγειρε κύκλῳ τοῦ ἐργοστασίου τεῖχος σινικόν, ἐφ' οὗ ἀνὰ πᾶν δέκατον βῆμα ἐπιγέγραπται ἐν τρισὶ γλώσσαις «δηλοποιεῖται τῷ κοινῷ ὅτι, ἐξαιτούμενον ἄδειαν νὰ ἐπισκεφθῇ τὸ κατάστημα, λαμβάνει ἀπάντησιν ἀρνητικήν». Ἀλλὰ τοῦ Κρούπ τὸ μυστήριον ὑπάρχει κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον γνωστόν· ὁ χυτὸς χάλυψ αὐτοῦ ἐξέχει πάντων τῶν ἄλλων ὁμοίων· τοῦτο δὲ τὸ πλεονέκτημα ὀφείλεται εἰς τὰς τεραστίους μηχανὰς καὶ τὰ χωνευτήρια, εἰς τὰς ἀκριβεῖς μερίμνας τῶν ἐπιβλεπόντων τὰς ἐργασίας, εἰς τὰς ἀείποτε ἀνανεουμένας ἀποπείρας, εἰς παρασκευασίας ἀναρίθμους καὶ πολυδαπάνους, κατ' ἐξοχὴν δὲ εἰς τοὺς ὄντως ἱκανωτάτους χημικοὺς καὶ μηχανικοὺς ὑπαλλήλους. Ἐν Αὐστρίᾳ ὁ στρατηγὸς Οὐχάτιος κατεσκεύασεν ἐκ χυτοῦ χάλυβος πυροβόλα κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Κρούπ, εὐλόγως ἁμιλλώμενα πρὸς τὰ ἐν Ἔσσεν· ὥστε, ἐὰν μὴ ἦνε ὑπέρτερα, δὲν φαίνονται ὅμως ὑποδεέστερα.

Ἐγὼ ἐκόμιζον θερμότατον γράμμα συστατικὸν πρὸς νεανίαν, μόλις πέρυσιν ἀποφοιτήσαντα τοῦ ἐν Ζυρίχῃ πολυτεχνείου, ἀμέσως δὲ προσληφθέντα ὑπὸ τοῦ «Βασιλέως τοῦ Σιδήρου» (οὕτως ἐπονομάζεται ὁ Κ. Κρούπ) εἰς τὸ τμῆμα τὸ ἐπιστημονικόν.— «Κατὰ τίνα ὥραν δύναμαι νὰ ἴδω τὸν Κ. Ξ.;» ἠρώτησα τὸν θυρωρόν. «Κατὰ τὴν ἐνάτην». Ἐπειδὴ ἦτο ἡ ἕκτη καὶ ἡμίσεια ἐπανῆλθον εἰς τὴν πόλιν ἥτις ἐφάνη μοι πᾶν ἄλλο ἢ κομψή. Ἔξωθεν αἱ οἰκίαι εἶναι ῥυπαραὶ καὶ μέλαιναι ὑπὸ καπνοῦ, αἱ δὲ ὁδοὶ κεναὶ ἀνθρώπων· ὁ βίος ὅλος συγκεντροῦται ἐν τῷ ὁπλοποιείῳ τοῦ Κρούπ. Τὸ πολίχνιον, περὶ οὗ συχνότατος γίνεται λόγος ἐν τοῖς πεδίοις τῶν μαχῶν, ἀνῆκεν ἄλλοτε εἰς βαθύπλουτον ἡγουμένην μονῶν, διωχθεῖσαν ὑπὸ τῆς Πρωσσίας τῷ 1815· οἱ κάτοικοι ὅμως ἕως τῆς σήμερον ἔμειναν ἐν τῇ καθολικῇ πίστει στερεώτατοι, ὡς ὁ ὑπ' αὐτῶν χωνευόμενος χάλυψ. Ὅποι ἔστρεφον τὸ βλέμμα, παρετήρουν φυλλάδια κατὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πολιτικῆς τοῦ Βίσμαρκ, εἰκόνας τοῦ Πίου Θ', εἰκονίσματα μικρῶν ἀγγέλων καὶ τῆς Μαρίας ἐκ πορκελλάνης κ.λ. Οἱ δεκακισχίλιοι ἐργάται οὓς ἁπανταχόθεν τῆς Γερμανίας ἀπεσπάσαντο ἁδρότεροι μισθοὶ καὶ προχειρότεροι, ζῶσιν ἐν Ἔσσεν εἰρηνικώτατα καὶ ὅλως ἀφιστάμενοι πολιτικῶν ἐρίδων καὶ θρησκευτικῶν. Πέρυσι ῥαδιοῦργοί τινες ἐβουλεύθησαν νὰ ἀποβάλωσι τὸ στοιχεῖον τὸ καθολικόν· ἀλλ' ὁ φρόνιμος Κρούπ συγκαλέσας τοὺς ὑπηκόους του ἠγόρευσεν ὧδέ πως· «εἰς τὸ ἐργαστήριόν μου δὲν ἐπιθυμῶ νὰ παρεισφρήσωσι διχόνοιαι θρησκευτικαί· μίαν ἐγὼ μόνην ἀποδέχομαι ἐνταῦθα θρησκείαν, τὴν τῆς ἐργασίας καὶ τῆς τιμιότητος. Ὀκτὼ καὶ τεσσαράκοντα ἐνιαυτοὺς διευθύνω τὸ καθίδρυμα· καίπερ δὲ ὢν ἐγὼ διαμαρτυρόμενος ἔσχον συναρωγοὺς καὶ συνεργάτας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καθολικούς. Οὐδεμίαν οὐδέποτε ἀνεκάλυψα παρὰ τούτοις διαφορὰν συνειδήσεως καὶ ἱκανότητος· ἀπ' ἐναντίας ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι εἰς τούτων τὴν ἐπιμονὴν καὶ τὴν καρτερίαν ὀφείλω μέγα μέρος τῆς ἐπιτυχίας μου». Ὀλίγον πρὸ τοῦ πολέμου καὶ μετὰ τὸν πόλεμον ἑκατὸν ἁμαξοστοιχίαι μετεκόμιζον ἐμπορεύματα εἰς τὰ ἐγγὺς πολίχνια Δυσελδώρφ, Ἔσσεν, Μυλχάϊμ, Ὀβερχάουζεν, κ.λ. Σήμερον δέ, μετὰ τὴν ἀπροσδόκητον κατάπτωσιν ῥαγδαιοτάτης χρυσῆς βροχῆς, μετὰ τὰ πολλὰ ὄργια τῆς ἀνοήτου παραγωγῆς καὶ τῆς ἀνοητοτέρας κερδοσκοπίας, τὰ πλεῖστα τῶν ἐργοστασίων καὶ τῶν βιομηχανικῶν καταστημάτων ἐκλείσθησαν, αὐτὸς δὲ ὁ Κρούπ ἐδέησε νὰ ἐλαττώσῃ τὴν πληθὺν τῶν ἐργατῶν του ἀπὸ 16,000 εἰς 8,000.

Συμπλήρωμα τοῦ Ἔσσεν εἶναι τὸ Σόλιγγεν ἔνθα κατασκευάζονται πάντα τὰ ἀγχέμαχα ὅπλα, αἱ περικεφαλαῖαι καὶ οἱ θώρακες. Τὰ καλλίτερα ἐλάσματα τοῦ Τολέδου ἐξέρχονται ἐκ τῶν ἐργοστασίων τοῦ Σόλιγγεν· ἐνταῦθα παραγγέλλουσιν οἱ πασάδες τὰ δαμασκηνά, λιθοκόλλητα καὶ βαρύτιμα ξίφη, δι' ὧν ἀποκόπτουσι μὲν τὰς κεφαλὰς ἀπίστων γυναικῶν, δὲν δύνανται δὲ νὰ κόψωσι καὶ τὸν δεσμὸν τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος. Ἐὰν ὁ Κρούπ παρασκευάζει, ἄνευ βίας, καθ' ἑβδομάδα μὲν 100 πυροβόλα, κατ' ἔτος δὲ 5,200, τὰ ὁπλοποιεῖα τοῦ Σόλιγγεν παρασκευάζουσι κατ' ἐνιαυτὸν 800,000 ξίφη καὶ λόγχας. Παντὸς δὲ ἐλάσματος ἐξερχομένου ἐκ τῶν ἐργοστασίων δοκιμάζουσι τὴν στερεότητα καὶ τὴν ἐλαστικότητα εἰδικοὶ ἐπίτροποι τῆς

Digitized by Google

αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως. Πανταχοῦ καὶ πάντοτε τρέχουσιν ἄνω καὶ κάτω ἢ διασταυροῦνται ῥυπαραὶ ἁμαξοστοιχίαι· πανταχόθεν ὑψοῦνται λόφοι αἰθαλώδεις, κάμινοι καὶ χιλιάδες βαβυλωνιακῶν ποραπηγμάτων, κυκλουμένων ὑπὸ τείχους μακροῦ. Ἐνταῦθα ἀνάσσει ὁ τοῦ σιδήρου βασιλεὺς Κροὺπ, ὁ μέγας ἀντιλήπτωρ τοῦ Μόλτκε καὶ ὁ δραστήριος μεσίτης τοῦ θανάτου. . . . Ἀκριβῶς τῇ 9 ὥρᾳ ἐπανῆλθον εἰς τὸ ἐργαστήριον καὶ ἐνεχείρησα τὴν ἐπιστολήν μου τῷ θυρωρῷ· μετὰ 10 λεπτὰ ἔρχεται ὁ Κ. Ξ. καὶ εἰσάγει με εἰς τὴν αὐλήν. «Ἔχω δικαίωμα, εἶπε, νὰ σᾶς ὁδηγήσω εἰς τὸ ἐμὸν τμῆμα, ἔνθα οὐδὲν, ἀπολύτως οὐδὲν ἔχετε νὰ ἴδητε, πιθανὸν ὅμως νὰ λάβωμεν ἄδειαν ἵνα ἀναβῶμεν εἰς τὴν πυργώδη δεξαμενὴν, διότι ἀπὸ τῆς κορυφῆς ταύτης καθορᾶται ὅλον τὸ κατάστημα. Τοῦτο μόνον δύναμαι νὰ πράξω ἐγώ· εἰς ὑμᾶς ἀπόκειται νὰ παρατηρῆτε παρερχόμενοι, διότι θὰ διαβῶμεν τὴν αἴθουσαν, ἔνθα γίνεται ὁ ἔκρους τῶν εὐρυτάτων χωνευτηρίων. Σήμερον τὰ χωνευτήρια συμποσοῦνται εἰς 1500· ἐπεξεργάζονται δὲ κατ' ἔτος οἱ ἐνταῦθα ἀσχολούμενοι 130,000,000 λιτρῶν χάλυβος». Μῦθοι ἄμετροι ἀναφέρονται περὶ τῶν τρόπων, δι' ὧν πορίζεται ὁ Κροὺπ χάλυβα ἀποδειχθέντα κράτιστον ἁπάντων ἐν τῷ τελευταίῳ πολέμῳ. Τὸ μυστήριον συνίσταται εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν προκαταρκτικῶν ὑλῶν καὶ εἰς τὴν κοπὴν τῶν ὀρυκτῶν, ἅτινα χορηγοῦσι τὸν πρωτόχυτον χάλυβα. Ἐν Ἱσπανίᾳ ὁ Κ. Κροὺπ ἠγόρασε τὰ ἄριστα τῶν μεταλλείων τῆς Εὐρώπης· ἐκεῖθεν μετακομίζει τὰ ὀρυκτὰ ἐπὶ ἰδίων σκαφῶν· αἱ δὲ ἁμαξοστοιχίαι του πάλιν τὰ μεταφέρουσιν ἄχρι τῶν κλιβάνων.

Ἄριστα κατασκευάζεται ὁ χάλυψ, ὁπόταν βαθμηδὸν καὶ μεθοδικῶς διαλυθῇ τὸ χώνευμα, ἐξαχθῇ θερμὸν ἔτι ἀπὸ τοῦ πυρὸς, ἀμέσως δὲ ἔπειτα σφυρηλατηθῇ καὶ πλατυνθῇ· τοιούτῳ τρόπῳ ἐκπιέζονται αἱ ὑελώδεις ὗλαι ἤτοι τὰ ὑπεραφρίσματα, προσεγγίζουσιν ἀλλήλοις τὰ μόρια περισσότερα, καθιστῶσι τὸν χάλυβα ὁμογενῆ καὶ προλαμβάνουσι τὰς διασπάσεις. Ἐν πρώτοις διήλθομεν αὐλὴν, πολυτρόπως διεσταυρωμένην ὑπὸ τροχιῶν σιδηροδρομικῶν, μεστὴν δὲ μηχανῶν καὶ παντοίων ἀκατεργάστων μετάλλων· εἶτα δὲ ἐπλησιάσαμεν εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν μεγάλων διαρροῶν. Καθ' ὅλους τοὺς τοίχους εἶναι ἀνοικταὶ καιόμεναι κάμινοι, ἐν αἷς κεῖνται τὰ φοβερὰ χωνευτήρια. Κύκλωπες, ἡμίγυμνοι καὶ σιδηραῖς πλαξὶ κεκαλυμμένοι τὸ σῶμα, βαπτίζουσι μακρὰς ῥάβδους μεταλλίνας ὅπως ἀκριβώσωσι τὴν ῥευστότητα τοῦ μετάλλου. Ἡ αντανάκλασις ὑπῆρξε τηλικαύτη ὥστε ἡμεῖς καὶ πόρρω ἱστάμενοι ἐδέησε νὰ καλύψωμεν τοὺς ὀφθαλμούς. «Ἂς μείνωμεν ὀλίγον ἐνταῦθα, προσποιούμενοι ὅτι διαλεγόμεθα περὶ πραγμάτων ἀδιαφόρων· ἡ διαρροὴ εἶναι ἕτοιμος· ὁ ῥύαξ τοῦ χυτοῦ χάλυβος πρέπει νὰ φθάσῃ θερμὸς καὶ ἀκωλύτως εἰς τὴν χοάνην, ὅπου γίνεται συμπαγὴς καὶ ὁμοιογενής». Μετ' ὀλίγον ἠκούσαμεν σύριγμα, δι' οὗ ἐδόθη τὸ σημεῖον. Αἴφνης περὶ τοὺς 800 ἐργάτας ἔδραμον εἰς τὰς θέσεις των καὶ ἔμειναν ὡς στῆλαι ἀκίνητοι· οἱ μὲν ἵσταντο πλησίον τῶν καμίνων, οἱ δὲ, κατὰ δεκάδας διῃρημένοι, εἶχον ἐν χερσὶν ὑπερόγκους πυρολαβίδας. Τὸ σύνθημα ἐπανελήφθη ἐν ὅλῃ τῇ εὐρείᾳ αἰθούσῃ ὑπὸ τῶν δεκανέων. Αἱ κάμινοι ἀποκαλύπτονται· ὁ πρῶτος ἐργάτης ἁρπάζει τὸ χωνευτήριον διὰ πυράγρας, προσαρτᾷ δὲ τὸ στέλεχός του εἰς σιδηρᾶν ῥάβδον ἣν φέρουσιν ἐπὶ τῶν ὤμων δύο ἄλλοι ἐργάται, κατατιθέμενοι ἀκολούθως τὸ χωνευτήριον ὀλίγα βήματα ὄπισθεν αὐτῶν. Τρίτη τάξις ἐργατῶν, στρατιωτικῶς ἀνὰ δύο ἐλαυνόντων, ἐπαίρουσιν αὐτὸ διὰ διπλῆς πυράγρας καὶ τὸ κενοῦσιν εἰς ἕνα τῶν ὀχετῶν· τὸ ζέον μέταλλον χεῖται εἰς τὴν δεξαμενὴν ἀφ' οὗ διέλθῃ ἕτερον δοχεῖον ὅπου ῥυθμίζεται ἡ καταρροή του. Τὸ κενούμενον χωνευτήριον ῥίπτουσιν οἱ ἐργάται εἰς τοὺς παγωτῆρας· βαπτίζουσιν εἰς τὸ ὕδωρ τὰ ἐργαλεῖά των καὶ τὰς ἐκ μετάλλου χειρίδας των καὶ τάσσονται ἐν μακρᾷ σειρᾷ ὁ εἷς κατόπιν τοῦ ἄλλου. Ἡ ἐργασία αὕτη ἀπαιτεῖ μὲν μεγίστην προφύλαξιν καὶ ψυχρότητα αἵματος, ἐκτελεῖται δὲ μετὰ θαυμαστῆς ἀκριβείας καὶ ἐν σιωπῇ βαθυτάτῃ. Καθ' ὅλον τοῦτον τὸν χρόνον οὐδὲν ἄλλο ἤκουσα ἢ ἐπιταγὰς τῶν προϊσταμένων πρὸς τοὺς ἐν τοῖς ὑπογείοις καραδοκοῦντας πυρευτὰς ἵνα ἀνοίξωσι τὰ χωνευτήριά των. «Μετὰ δύο ὥρας, εἶπεν ὁ ὁδηγός μου, τὸ ὑγρὸν πήγνυται. Ὁ μέγας ὄγκος κινεῖται δι' ἁλύσεων, αἴρεται διὰ τῆς μηχανῆς τῆς καλουμένης γεράνου· τιθέμενος δὲ ὁ γέρανος ἐπὶ τῶν τροχιῶν κομίζει ἐκεῖνον εἰς τὰ εἰδικὰ ἐργαστήρια. Ὅσα τεμάχια δὲν πρέπει νὰ σφυρηλατηθῶσιν ἀμέσως ἀποτίθενται εἰς ταύτην τὴν εὐρεῖαν αἴθουσαν, δὲν ἀφίνονται ὅμως νὰ ψυγῶσι παντελῶς· τηροῦσι δὲ ἐπὶ μακρὸν χρόνον τὴν θερμότητα καλυπτόμενα διὰ βραδέως ὑποκαιομένων φρυγάνων».—«Τίνα ἔκτασιν ἔχουσι τὰ φρύγανα;»—«Ἀπὸ 60 ἕως 37,000 χιλιογράμμων. Ἀλλ' ἰδοὺ ἄρχεται ἡ ἐργασία· περιμείνατε διότι θὰ λαλήσω πρὸς τὸν φύλακα». Ἦτο ἡ δεκάτη ὥρα π.μ. ὅτε παρετήρησα ἀνάριθμον πλῆθυν ἀνθρώπων κομιζόντων μεγάλα ἀγγεῖα καπνίζοντος καφέ. Εἰς τοῦτο τὸ ποτὸν ἐνασμενίζουσι κατ' ἐξοχὴν οἱ ἐργάται τοῦ Ἔσσεν, διότι ἄνευ τούτου θὰ ἀπέθνησκον ἐν ᾗ ζῶσι διακεκαυμένῃ ἀτμοσφαίρᾳ· πίνουσι δὲ ἐν ὥραις τεταγμέναις τετράκις τῆς ἡμέρας. Ἐν τούτοις ὁ ὁδηγὸς ἐποίησέ μοι νεῦμα νὰ ἀναβῶ. Ἡ πυργώδης δεξαμενὴ εἶναι κτίριον ὀκτάγωνον, ἑξήκοντα μέτρα ὑψηλὸν, καὶ ἔχει ἐπὶ τῆς ἀνωτάτης ἄκρας δοχεῖον χωρητικότητος 150 τόνων. Τὸ ὕδωρ φέρεται εἰς τοὺς πόδας τοῦ πύργου δι' ὀχετῶν διηκόντων μέχρις ἀποστάσεως ἓξ χιλιομέτρων,

Digitized by Google

προέρχεται δὲ ἐκ μεγάλων τεχνητῶν λιμνῶν σχηματιζομένων διὰ τῆς ἐκκενώσεως ὑπονόμων γαιανθράκων. Ἀντλίαι ἀτμοκίνητοι ἀναβιβάζουσιν εἰς τὸν πύργον τὸ ὕδωρ, ὅπερ, ἅμα συσσωρευθὲν ἐν τῷ δοχείῳ, διασκεδάζεται διὰ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ βάρους εἰς πάσας τοῦ ἐργαστηρίου τὰς διευθύνσεις. Μέχρι τοῦ φανοῦ τοῦ πύργου ἠρίθμησα ὀγδοήκοντα βήματα· ὁ ὁρίζων εἶναι ὁμιχλώδης ὡς ὁ τῆς θαλάσσης· οἱ φοβεροὶ τοῦ ἐγγὺς ὄρους κρημνοὶ παρέχουσι θέαν τόπου ἀγρίου καὶ ἀνεκμεταλλεύτου· ἡ μέλαινα πεδιὰς ὁμοιάζει πρὸς πελώριον λίμνην αἴφνης ἀπεξηραμμένην. Πόρρωθεν τὰ μικρὰ ἐργαστήρια φαίνονται ὡς μικρὰ ἀτμοκίνητα, αἱ δὲ μακραὶ ὁλκαὶ ὡς ὄφεις τερατωδέστατοι. Τὸ σπουδαῖον ὅμως οὔτε πόρρω φαίνεται οὔτε ἐνώπιον τοῦ θεατοῦ, ἀλλ' ἀμέσως ὑπὸ τοὺς πόδας του· ἀρκεῖ νὰ κλίνῃ ὁ βουλόμενος τὴν κεφαλὴν ὅπως μιᾷ ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ διέλθῃ τὸ πελώριον ὁπλοποιεῖον... Ἰλιγγιᾷ τῇ ἀληθείᾳ ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου ὁπόταν στρέψῃ τὸ βλέμμα εἰς τὸν μαγικὸν κύκλον, τὸν πάντοθεν περικυκλοῦντα τὴν μυστηριώδη πόλιν σιδηρόδρομον, ἀφ' οὗ, ὡς ἀκτῖνες ὁρμῶνται αἱ τροχιαὶ ἐκτεινόμεναι πρὸς βορρᾶν καὶ νότον, πρὸς ἀνατολὰς καὶ δυσμάς.

«Τὰ ἐγγὺς τῆς πόλεως κτίρια, εἶπεν ὁ ὁδηγός μου, εἶναι ἐργαστήρια, ἐν οἷς κατασκευάζονται πυροβόλα. Παρακαλῶ νὰ στραφῆτε καὶ ἀκροασθῆτε».— «Ἀκούω πυροβολήσεις· ἴσως γίνονται πειράματα!»—«Οὐχί, ἀλλ' ἐργάζεται ἡ μεγάλη σφῦρα, ἡ ἕλκουσα 50,000 χιλιογράμμων. Εἶναι ἡ μεγίστη τῶν ἐν τῇ ὑφηλίῳ καὶ τιμᾶται ἀντὶ $2\frac{1}{2}$ ἑκατομμυρίων. Ἡ τοῦ Creusot ἕλκει μόλις 12,000 χιλιογράμμων, ἡ ἀγγλικὴ 20,000. Στηρίζεται εἰς τρεῖς γιγαντιαίας βάσεις, ἐξ ὧν ἡ πρώτη εἶναι κτιστή, ἡ ἑτέρα ἐκ δρυΐνων στελεχῶν τοῦ τευτοβουργικοῦ δάσους, ἡ δὲ τρίτη χαλκῆ, συγκειμένη ἐκ κυλίνδρων στερρῶς ἀλλήλοις συνδεδεμένων. Κινεῖται διὰ μηχανῶν ἀτμοκινήτων καὶ σφυρηλατεῖ ὄγκους 400 ἑκατολλίτρων. Τὰ τεμάχια τοῦ χάλυβος θερμαίνονται ἐν ἐπιτηδείῳ κλιβάνῳ καὶ ἔπειτα ῥίπτονται ἐπὶ τὸν ἄκμονα. Ἅμα τῷ πρώτῳ συνθήματι ἡ μεγάλη σφῦρα πίπτει ἠρέμα καὶ σχεδὸν ἀθορύβως, ὡσανεὶ θέλουσα νὰ δείξῃ τί μέρος πρέπει νὰ κτυπήσῃ· ἀναβαίνουσα δὲ καταβιβάζεται πάλιν, γεννῶσα ἀστραπὴν καὶ βροντὴν φοβερωτέραν κρότου πυροβόλων· οἱ σπινθῆρες διαχέονται πανταχόσε ὡσανεὶ ἐκ πυροτεχνήματος· ὁ χάλυψ λεπτύνεται, ἔπειτα λαμβάνει τὸν ὄγκον στερεοῦ σώματος, πάλιν δὲ μηκύνεται καὶ στρογγυλοῦται· ἡ σφῦρα ἐξακολουθεῖ κτυποῦσα καὶ γεννᾷ τὸ πυροβόλον. Τὸ νεογνὸν ἐντίθεται εἰς λίκνον τέφρας, ὅπου βαθμηδὸν ψύχεται· τελευταῖον ἐγγράφεται εἰς τὸν κατάλογον τῶν πολιτῶν τοῦ ἐργαστηρίου, καθαίρεται καὶ ὑποβάλλεται εἰς δοκιμασίαν ὅπως διατρανώσῃ τὴν καταστρεπτικὴν αὐτοῦ δύναμιν».

—«Λοιπόν, εἶπα ἐγώ, ὁ Κ. Κρούπ, παρακαλούμενος νὰ δώσῃ κύνας φυλακτικοὺς εἰς τοὺς ἀγαθοὺς ποιμένας τῶν λαῶν, ἠδύνατο νὰ τοῖς εἴπῃ· «λάβετε τοῦτο, ὅπερ κατεδαφίζει τὰ ἰσχυρότατα τῶν ὀχυρωμάτων· λάβετε ἐκεῖνο, ὅπερ ἐν μιᾷ στιγμῇ καθίστησι χιλίας γυναῖκας χήρας καὶ χίλια τέκνα ὀρφανά· λάβετε τὸ τρίτον, ὅπερ πυρπολεῖ ναοὺς καὶ μουσεῖα, βιβλιοθήκας καὶ νοσοκομεῖα. Ὁμολογήσατε, κύριέ μου, ὅτι τὸ ἐργάζεσθαι ἀθορύβως πρὸς καταστροφὴν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους εἶναι δεῖγμα οὐχὶ μεγαλείου ἀλλ' ἐσχάτης βαρβαρότητος».—«Οὔτε ὑψηλαὶ ἰδέαι φιλοσοφικαὶ ἐμφιλοχωροῦσιν ἐνταῦθα οὔτε αἰσθήματα φιλανθρωπίας· ἐὰν ἀγαπᾶτε, ἐμποροῦμεν τῇ ἑσπέρᾳ νὰ φιλοσοφήσωμεν ἐν τῷ ζυθοπωλείῳ· ἐφ' ὅσον χωρίζει τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Γαλλίαν εὐρὺ χάσμα μίσους, Γερμανοὶ καὶ Γάλλοι θὰ ἐξακολουθήσωσιν ὁπλιζόμενοι ἀπὸ κεφαλῆς ἕως ποδῶν. Ἡ ὡραία οἰκία, ἡ ὁμοιάζουσα προβάτῳ πεπλανημένῳ ἐν τῷ σπηλαίῳ τοῦ δράκοντος, εἶναι τὸ ξενοδοχεῖον τοῦ καταστήματος. Ἐνταῦθα ὑποδέχεται ὁ Κ. Κρούπ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς καὶ βασιλικοὺς ξένους του. Πολλάκις ἔρχεται ἄγνωστος ὁ γηραιὸς αὐτοκράτωρ Γουλλιέλμος καὶ διατρίβει τετραήμερον θεώμενος τὰ ἀνεγειρόμενα κτίρια καὶ παρὼν εἰς τὰ μυστικὰ πειράματα. Ἐνταῦθα ἀσχολεῖται τὸ ἐπιτελεῖον καὶ εἰς τὴν τελείωσιν τῶν ἀεροδρομώνων». —«Τί χρησιμεύουσι τὰ πελώρια κτίρια, τὰ μικρὸν διαφέροντα στρατώνων;»—«Εἶναι τῷ ὄντι στρατῶνες· ἐν τούτοις σκηνοῦσι 1500 ἐργάται ἀπολαμβάνοντες ἓν φράγκον τῆς ἡμέρας».—«Τίς ὁ τακτικὸς τῶν ἐργατῶν μισθός;» —«Τρία ἢ καὶ τέσσαρα φράγκα. Ἀπὸ τῆς πρώτης Ἰανουαρίου ὁ μισθὸς ἠλαττώθη· ἔχει ὅμως ὁ ἐργάτης δικαίωμα ἐπὶ τῶν ὠφελειῶν καὶ θεωρεῖταί πως μέτοχος· ἀσθενῶν νοσηλεύεται ἀναλώμασι τοῦ ἰδιωτικοῦ ταμείου τοῦ ἐργοστασίου· ἀποθνήσκων δὲ καταλείπει ἁδρὰν σύνταξιν εἰς τὴν χήραν αὐτοῦ καὶ τὰ ὀρφανά. Μετὰ εἰκοσαετῆ ὑπηρεσίαν ἔχει δικαίωμα συντάξεως. Ὁ Κ. Κρούπ συνέστησε πολλὰ σχολεῖα καὶ μέγα νοσοκομεῖον. Δὲν ἐλησμόνησεν ὅτι καὶ αὐτὸς ὑπῆρξέ ποτε ἁπλοῦς καὶ πτωχὸς ἐργάτης, ἐπὶ μακρὸν χρόνον ὑπὸ τὸν ἴδιον αὐτοῦ πατέρα μοχθήσας καὶ κοπιάσας ἐν τῷ μικρῷ ἐκείνῳ ἐργαστηρίῳ, τῷ ἐγγὺς τῆς κυρίας εἰσόδου, ὅπερ τηρεῖ καὶ περιθάλπει ἵνα καὶ πάλιν γίνῃ καταφανὲς μέχρι τίνος ἀνυψοῦται ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς ἐργασίας καὶ τῆς θελήσεως. Ὁ πατὴρ Κρούπ ἕνα μόνον εἶχε συνεργάτην· περιεφέρετο δὲ αὐτὸς ἀπὸ κώμης εἰς κώμην καὶ ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν ἵνα πωλήσῃ τὰ τεχνήματά του. Ἡ πρόοδος εἶναι καταπληκτική».

Τελευταῖον κατέβημεν· ὁ ὁδηγὸς εἶχε δείξῃ ὅ,τι ἦν δυνατὸν νὰ μοὶ δείξῃ· προπέμπων με

Digitized by Google

έως τῆς ὁδοῦ ἀνεκοίνωσέ μοι καὶ ἄλλα περίεργα. «Ἐν τῷ ἐργοστασίῳ (εἶπε) κατασκευάζονται νῦν 100 πεδινὰ πυροβόλα κατὰ παραγγελίαν τοῦ Κεδιβέ· ἀλλα θὰ χυθῶσιν μετ' ὀλίγον κατ' ἐντολὴν τῆς Ἱσπανίας καὶ πολλῷ πλείονα ἐν ὀνόματι τῆς Ἰταλίας. Εἰς Ῥωμουνίαν ἀπέστειλε 48 τοῦ νεωτάτου τύπου. Ἑκατὸν μεγάλα πυροβόλα παρήγγειλεν ἡ Πύλη. Ὁ Κ. Κρούπ, λαβὼν ἀρτίως τὸ παράσημον τοῦ Μεζιδιὲ δευτέρας τάξεως, ἐδωρήσατο τῷ Σουλτάνῳ πυροβόλον τιμώμενον ἀντὶ 25,000 λιρῶν. Δὲν θὰ πιςεύσητε ἴσως ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ Σινικὴ ςέλλει ἀλλεπαλλήλους παραγγελίας εἰς Ἔσσεν. Καίτοι δὲ τοσαύτας ἔχων ὁ Κ. Κρούπ ἐξωτερικὰς ὑποχρεώσεις, δὲν διέλιπεν ἀπὸ τῆς 1 Μαΐου 1875 μέχρι τῆς πρώτης Ἰανουαρίου 1876 ἀποςέλλων καθ' ἑβδομάδα 100 πυροβόλα εἰς τὰς διαφόρους ἀποθήκας τοῦ γερμανικοῦ πυροβολικοῦ. Σήμερον τὸ πεδινὸν τῆς Γερμανίας πυροβολικὸν συμποσοῦται εἰς 300 κανονιοστοιχίας, ἤτοι 1,800 πυροβόλα, 45,000 ἀνδρῶν καὶ 28,000 ἵππων. Ἐν τῷ αὐτῷ ἐργοστασίῳ ἐχύθησαν τεράστια πυροβόλα διὰ τὰς νέας θωρηκτὰς φρεγάτας ἐν τῷ λιμένι τοῦ Βιλχελμσχάφεν. Τὸ μέγα πυροβόλον τὸ ἐκτεθὲν ἐν Παρισίοις τῷ 1867 προστατεύει ἀπὸ ἓξ ἐνιαυτῶν τὰς ἀκτὰς τῆς γερμανικῆς θαλάσσης. Ἕτερον ἰσομέγεθες παρήγγειλεν ἡ Ῥωσσία διὰ τὸ Κρονδστάτ. Ἡ γερμανικὴ κυβέρνησις, ἀντιφιλοτιμουμένη, παρήγγειλε τῷ Κρούπ νὰ κατασκευάσῃ ἕτερον πυροβόλον 37 ὑφεκατομέτρων, ἐξακοντίζον σφαίρας 296-303 λιτρῶν καὶ διατρυποῦν σιδηρᾶς πλάκας 20-24 σπιθαμὰς παχείας. Τὸ γερμανικὸν πυροβολικὸν ὡσαύτως ηὐξήθη διὰ δύο συνταγμάτων ἐν ἑκάστῳ στρατιωτικῷ σώματι. Ἐπὶ τοῦ γαλλογερμανικοῦ πολέμου μόνον τὸ πρωσσικὸν πυροβολικὸν εἶχεν 79 ἐλαφρὰς, 78 βαρείας καὶ 38 κανονιοστοιχίας ἱππικάς· καὶ ἐξηκόντισε 337,237 σφαίρας. Ἐν τῷ πολέμῳ τοῦ 1813-1814 τὸ αὐτὸ πυροβολικὸν εἶχεν ἐξακοντίσῃ 73,881 σφαίρας· τῷ 1815 μόλις 18,086, ἐν τῷ δανικῷ πολέμῳ 41,247, ἐν τῷ αὐστροπρωσσικῷ 31,188». Ἀπερχόμενος κατηράσθην τὴν ὥραν, ἐν ᾗ εἰσῆλθον εἰς χαλκεῖον, ἔνθα παρασκευάζονται θανατηφόρα ὅπλα. Ἰδιαίτερον πλοῖον πρέπει νὰ ναυπηγηθῇ ὅπως μετακομίσῃ εἰς τὴν ἔκθεσιν τῆς Φιλαδελφείας τεράστιον πυροβόλον 150 τόνων. Τοιούτῳ τρόπῳ κοπιᾷ ὑπὲρ τῆς καθόλου εἰρήνης τὸ ἐν Ἔσσεν μέγα ὁπλοποιεῖον τοῦ Κ. Κρούπ.[1]

Τισσω.

Ἐν 1872 ἔτει ὑπελογίσθη πόσους ἀνθρώπους κατεσπάραξαν τὰ θηρία ἐν ταῖς Ἰνδίαις εἰς τὸ διάστημα τῶν ἐτῶν 1868, 1869 καὶ 1870, εὑρέθη δὲ ὅτι κατεσπαράχθησαν 38,218 ἄνθρωποι! Ἐκ τούτων 12,554 ὑπὸ μόνον τῶν τίγρεων· ὥςε ἀποθνήσκουσιν ἐκ τοιούτου θανάτου 4,184 ἄνθρωποι κατ' ἔτος!

Ἐκ τῶν ἀριθμῶν λοιπὸν τούτων δύναται πᾶς τις νὰ ἐννοήσῃ τὸ πλῆθος καὶ τὴν ἀγριότητα τῶν τίγρεων ἐν ταῖς Ἰνδίαις.

1. Κλειώ.

ΜΕΤΕΓΧΥΣΙΣ ΤΟΥ ΑΙΜΑΤΟΣ

Πολὺς ἄλλοτε ἐγένετο λόγος περὶ τῆς τοῦ αἵματος μετεγχύσεως πρὸς θεραπείαν νοσημάτων καθ' ὧν, ἕνεκα τῆς φύσεως τοῦ νοσήματος ἢ τῆς τοῦ ἀῤῥώστου ἀτονίας, τὰ μέσα τῆς ἐπιστήμης οὐδὲν πλέον ἰσχύουσιν. Ἀλλ' ἀφοῦ αἱ πρὸ 30 ἐτῶν γενόμεναι ἀπόπειραι ἀπέτυχον, ἡ μετέγχυσις τοῦ αἵματος ὡς μέσον θεραπευτικὸν καὶ σωστικὸν τῶν ἀῤῥώστων ἐγκατελείφθη ὁριστικῶς. Ἐν τούτοις μετὰ εἴκοσιν ἔτη τὰ παρὰ τοῦ ἰατροῦ Δομινίκου Moncoq γενόμενα ἐπὶ ζώων νέα πειράματα τοσοῦτον ἐθεωρήθησαν ἐπιτυχῆ, ὥςε ἡ μὲν ἰατρικὴ τῶν Παρισίων σχολὴ ἐβράβευσεν αὐτὸν, ἐγένετο δ' ἐπιτυχῶς χρῆσις τῆς τοῦ αἵματος μετεγχύσεως καὶ ἐπὶ ἀνθρώπου. Ἡ μετέγχυσις ἐθεωρήθη πάλιν μέσον ἐπιτυχὲς καὶ εφείλκυσε τὴν τῶν ἰατρῶν καὶ τοῦ κοινοῦ προσοχὴν, ἀλλὰ πάλιν ἐγκατελείφθη ἕνεκα τῶν ἀπείρων δυσκολιῶν καὶ κινδύνων οὓς συνεπήγετο καὶ κατετάχθη μεταξὺ τῶν καλουμένων ἐν τῇ χειρουργίᾳ *ἡρωϊκῶν μέσων*.

Οἱ κίνδυνοι εἶναι πολλοὶ ἀληθῶς, αἱ δὲ δυσκολίαι μέγισται. Τὸ ἄνοιγμα τῶν φλεβῶν δύναται νὰ προκαλέσῃ φλεβῖτιν. Ἡ εἰσαγωγὴ ἔστω καὶ ἐλαχίστου ἀέρος ἐν τῇ κυκλοφορίᾳ τοῦ αἵματος δύναται νὰ θανατώσῃ παραυτα τὸν πάσχοντα· τὸ μετεγχυνόμενον αἷμα πρέπει νὰ διατηρῇ πάσας αὐτοῦ τὰς ἰδιότητας, τὴν σύνθεσιν καὶ τὴν θερμοκρασίαν, ἀλλ' εἶναι γνωστὸν ὅτι ψυχραίνεται καὶ πήγνυται ἐρχόμενον εἰς συνάφειαν μετὰ τοῦ ἀέρος· πρέπει ἡ πίεσις τῆς καρδίας τοῦ παρέχοντος τὸ αἷμα ν' αὐξηθῇ, ἡ δὲ αὔξησις αὕτη νὰ ὑπολογισθῇ καὶ ρυθμισθῇ ἀκριβέστατα· πρέπει τέλος πάντων νὰ γινώσκηται ἀκριβῶς ἡ ποσότης τοῦ αἵματος ἣν δύναται ἄνευ κινδύνου νὰ δεχθῇ ὁ πάσχων καὶ νὰ ἐξευρεθῇ τὸ μέσον τοῦ νὰ ὑπολογισθῇ αὕτη ἀκριβέστατα κατὰ τὴν ἐγχείρισιν.

Ἡ ἐν Παρισίοις Ἀκαδημία τῆς ἰατρικῆς, ἐν τῇ συνεδριάσει αὐτῆς τῆς 18 Ἀπριλίου, ἠκροάσατο τῆς παρὰ τοῦ ἐκ Γενεύης ἰατροῦ Ῥουσσὲλ ὑποβληθείσης ἐκθέσεως περὶ τῶν πολλῶν μετεγχύσεων τῶν παρ' αὐτοῦ κατὰ τὴν διαβεβαίωσίν του ἐπιτυχῶς γενομένων δι' ἐργαλείου ἁπλουστάτου, εὐχρήστου καὶ ἀσφαλεστάτου. Πεντήκοντα καὶ πέντε φορὰς ὁ ἰατρὸς οὗτος ἔκαμε χρῆσιν τῆς τοῦ αἵματος μετεγχύσεως ἀπὸ ἀνθρώπου εἰς ἄνθρωπον, ἀπὸ

Digitized by Google

φλεβὸς εἰς φλέβα, ἐπὶ αἱμοῤῥαγιῶν τραυματικῶν, ἐπιλοχίων, ςομαχικῶν ἢ ἐπιῤῥίνων, ἐπὶ ἀναιμίας, ἐπὶ καταληψίας μετὰ μανίας καὶ ἀσιτίας, ἐπὶ τῆς τελευταίας περιόδου τοῦ καρκίνου κτλ. καὶ πάντοτε ἐπέτυχεν.

Καὶ ταῦτα μὲν βεβαιοῖ ὁ Ῥουσσέλ· ἤδη δὲ πρόκειται νὰ ἀποφανθῇ περὶ τούτων καὶ περὶ τῆς πρακτικῆς χρησιμότητος τῆς τοῦ αἵματος μεταγχύσεως ἡ παρὰ τῆς ἰατρικῆς Ἀκαδημίας ἐκλεχθεῖσα εἰδικὴ ἐπιτροπή, συγκειμένη ἐξ ἰατρῶν καὶ χημικῶν ἐπισήμων.

Λ. Μ^{ΟΣ}.

ΛΥΣΙΣ ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΩΝ ΑΠΟΡΙΩΝ

Τὰ πάντα ἀπώλοντο, πλὴν τῆς τιμῆς.

Ἡ φράσις αὐτὴ εἶναι συνήθης, ὅταν θέλωμεν νὰ παραστήσωμεν ἄνθρωπον, ὅστις ὑπέστη μὲν παντοειδῆ ἀτυχήματα, ἀλλὰ παρηγορεῖται καυχώμενος ὅτι ἔσωσεν ἀλώβητον τὴν τιμήν, ἀντιταχθεὶς ἡρωϊκῶς καὶ μέχρις ἐσχάτων κατὰ τῆς καταδρομῆς τῆς τύχης, εἴτε ἐν τοῖς ὅπλοις, εἴτε ἐν τῷ βίῳ. Ὑποτίθεται δὲ ὅτι ἔχει ἱστορικὴν καταγωγήν· ἀλλὰ κυρίως εἶναι μία τῶν κεκαλλιεπημένων ἐκείνων διορθώσεων, ἃς ἐπινοοῦσιν, ἀκρίτως ἐνίοτε, οἱ μεταγενέςεροι, ὅπως ἀπαθανατίσωσιν ἡρωϊκήν τινα πρᾶξιν. Εἶναι γνωστὸν ποίαν ἀκαδημαϊκὴν μεταμόρφωσιν ἔπαθεν ἡ ἄγροικος λέξις, ἣν ἐξεσφενδόνισε κατὰ τῶν νικητῶν τοῦ Οὐατερλὼ ὁ γάλλος στρατηγὸς Καμβρών, προσκαλούμενος νὰ καταθέσῃ τὰ ὅπλα, λέξις ἣν δὲν ἐδίστασε νὰ φιλοξενήσῃ καὶ νὰ ἐξυμνήσῃ ἐν τοῖς *Ἀθλίοις* ὁ Βίκτωρ Οὖγος. Οὕτω πως ἠλλοιώθησαν, ἀλλ' οὐχὶ δι' ὁμοίους λόγους εὐσχημοσύνης, καὶ αἱ πρῶται λέξεις τῆς ἐπιςολῆς, ἣν ἔγραψεν ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Φραγκῖσκος Α' πρὸς τὴν μητέρα αὐτοῦ, εὐθὺς μετὰ τὴν ὀλεθρίαν ἐν Παβίᾳ μάχην. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ Φραγκῖσκος, οὐ μόνον ἀπώλεσε τὴν μάχην ἐκείνην, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς οὗτος ᾐχμαλωτίσθη ὑπὸ τοῦ τροπαιούχου ἐχθροῦ καὶ μετηνέχθη ὡς ζῶν τρόπαιον νίκης εἰς Μαδρίτην. Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἱστορικὴ ἐπιστολὴ δὲν ἤρχιζε διὰ τῶν ἐν κεφαλίδι σημειωθεισῶν λέξεων, ἃς μετέπειτα καθιέρωσεν ἡ παράδοσις, ἀλλὰ διὰ τῶν ἑπομένων: «Διὰ νὰ σὲ πληροφορήσω πόση εἶναι ἡ ἔκτασις τῆς ἀτυχίας μου, μάθε ὅτι ἐξ ὅλων τῶν ἀγαθῶν μοὶ ἔμεινε μόνον ἡ τιμὴ καὶ ἡ ζωή.» Αἱ πολλαὶ αὗται λέξεις, γεγραμμέναι μάλιστα εἰς τὸ ἀρχαῖον γαλλικὸν ὕφος, δὲν ἐκρίθησαν ἄξιαι νὰ παραδοθῶσιν οὕτως ἀκαλλώπιστοι εἰς τὴν ἱστορίαν, ὡς μὴ ἀποχρώντως λακωνικαὶ καὶ συνεσφιγμέναι, κατὰ τὸ πρότυπον τῶν μεγάλων ἀποφθεγμάτων, καὶ διὰ τοῦτο συνεπυκνώθησαν εἰς τὸ σύντομον καὶ ἐκφραστικόν·—«Τὰ πάντα ἀπώλοντο, πλὴν τῆς τιμῆς».

Λ. Σ. Β.

ΒΑΘΟΜΕΤΡΟΝ

Πολλαί εἰσιν αἱ ἐπ' ἐσχάτων ἐφευρεθεῖσαι μηχαναί, ἐν ταύταις δὲ οὐχὶ ἀφανῆ κατέχει θέσιν ἡ μηχανή, δι' ἧς ἀνευρίσκεται τὸ βάθος τῆς θαλάσσης ἄνευ τῆς χρήσεως τῆς βολίδος. Ἡ μηχανὴ αὕτη ἐκλήθη *βαθόμετρον*, συνίσταται δὲ εἰς στήλην ὑδραργύρου, περιεχομένην ἐντὸς σωλῆνος ἐκ χάλυβος, εὐρυνομένου πρὸς ἑκάτερα τὰ ἄκρα ἐν σχήματι πώματος (ποτηρίου)· τὸ κατώτερον ποτήριον σχηματίζεται ἐκ λεπτοῦ φλοιοῦ χαλυβδίνου. Ὁ ὑδράργυρος ὑφίσταται τὴν ἐπιῤῥοὴν τοῦ θαλασσίου ὕδατος, ἀναλόγως τοῦ βάθους αὐτοῦ, οἱ δὲ βαθμοὶ τῆς ἐπιῤῥοῆς ταύτης, οἱ σημειούμενοι ἐντὸς τοῦ μηχανήματος, δεικνύονται διὰ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ. Οὕτως ὁ πλοίαρχος, ἐντὸς τοῦ κοιτῶνος τοῦ πλοίου του εὑρισκόμενος, δύναται νὰ εὑρίσκῃ τὸ βάθος τῆς θαλάσσης ἐφ' ἧς πλέει, χωρὶς νὰ ἔχῃ χρείαν νὰ μετρήσῃ τοῦτο διὰ τῆς βολίδος. Τὸ βαθόμετρον ἐδοκιμάσθη δὶς ἐν τῷ ἀτλαντικῷ ὠκεανῷ, τὰ δὲ ἀποτελέσματα αὐτοῦ ἐπεβεβαιώθησαν, ὡς ἀκριβέςατα, διὰ τῆς κοινῆς καταμετρήσεως. Ἐφευρέτης τοῦ βαθομέτρου εἶναι ὁ ἄγγλος Siemens. Ὁ αὐτὸς ἀνὴρ ἐφεῦρε καὶ ἑτέραν μηχανήν, δεικνύουσαν τὴν ἐπιῤῥοὴν τῶν ὄγκων καὶ τῆς ἕλξεως· διὰ τῆς μηχανῆς ταύτης δύναται νὰ μετρηθῇ ἡ ἑλκτικὴ δύναμις τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης, ἡ γεννῶσα τὰς παλιῤῥοίας.[1]

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ

26.—Διατί τὰ νέφη μεταβάλλονται εἰς βροχήν;

Διότι τὰ νέφη εἶναι ἀτμοὶ ὕδατος, οἵτινες ἀποψυχόμενοι συμπυκνοῦνται καὶ σχηματίζουσι σταγόνας ὕδατος, τὸ ὁποῖον δὲν δύναται ἡ ἀτμοσφαῖρα νὰ ὑποβαστάξῃ, αὗται δὲ καταπίπτουσιν ὑπείκουσαι εἰς τὸ βάρος των. Πίπτει δὲ κατὰ σταγόνας τὸ ὕδωρ τὸ ὁποῖον τὰ νέφη παράγουσι, διότι ἡ ἀτμοσφαῖρα ὑποδιαιρεῖ αὐτό. Ἂν δὲν ὑπῆρχεν ἀτμοσφαῖρα, τὸ ὕδωρ τῆς βροχῆς θὰ κατέπιπτε σύσσωμον καὶ ὡς μία μᾶζα.

Θεοδόσιος ὁ μέγας, ὁ αὐτοκράτωρ ἐκεῖνος, ὅστις κατὰ μίμησιν Τίτου τοῦ Οὐεσπασιανοῦ μάτην ἐνόμιζε παρελθοῦσαν τὴν ὥραν τῆς ἡμέρας, ἐν ᾗ μὴ ἔπραττεν ἀγαθόν τι ἔργον, ἐξέδωκέ ποτε τὸ ἑξῆς διάταγμα· «Εἴ τις δυσφημεῖ ἢ τὸ ὄνομα ἢ τὴν κυβέρνησιν ἡμῶν, θέλομεν ἵνα ὁ τοιοῦτος μὴ κολάζηται ταῖς ὑπὸ τῶν νόμων διὰ παρόμοια ἐγκλήματα ὁριζομέναις ποιναῖς, καὶ ἀπαγορεύομεν εἰς τοὺς λειτουργοὺς ἡμῶν νὰ μεταχειρίζωνται

1. Αἰών.

Digitized by Google

αὐτὸν ὁπωσδήποτε σκληρῶς· διότι εἰ μὲν ὁ καθ' ἡμῶν λαλήσας ἐλάλησε διὰ κουφόνοιαν, εἶναι ἄξιος περιφρονήσεως· εἰ δ' ἐκ παραφορᾶς, ἄξιος συμπαθείας· εἰ δὲ διὰ κακίαν, πρέπον εἶναι νὰ συγχωρήσωμεν αὐτῷ».

ΜΙΑ ΜΑΝΑ

Α΄ Μαΐου.

Χαρῆτε, τραγουδήσετε,
Παιδιὰ καμαρωμένα,
Νὰ ζήσετε, νὰ ζήσετε,
Στολίδια τοῦ Μαγιοῦ!

Νὰ σᾶς χαρῇ ἡ μανοῦλά σας,
'Αφήσετε κ' ἐμένα
Νὰ κόψω δύο τριαντάφυλλα
'Ενὸς ἀγγελουδιοῦ.

Σὰ σήμερα συνήθιζε
Νἄρχετ' ἐδῶ μαζῆ μου,
Νὰ παίζῃ μὲ τὰ ῥόδα του,
Στεφάνι νὰ φορῇ·

Τώρα χορταίνει ἀτάραχα
Τὸν ὕπνο τὸ παιδί μου,
Καὶ τὸ στεφάνι του ἔρχομαι
Νὰ πλέξω μοναχή!...

—Γιατί σὺ δὲν τὸ 'ξύπνησες
Μανοῦλα, τὸ μικρό σου,
Νὰ κόψῃ τὰ λουλούδια του,
Μαζῆ μας νὰ χαρῇ;

'Εδῶ 'ναι κ' ἡ μανοῦλές μας·
Γιατί καὶ τὸ 'δικό σου
Δὲν τὤφερες νὰ παίξουμε,
Παρ' ἦλθες μοναχή;—

—Τὴ μάνα ἐκείνη κλάψετε,
Ποῦ τὴν ἰδῆτε μόνη,
Χωρὶς παιδὶ τὴν ἄχαρη
Εἰς τὴν πρωτομαγιά·

Χαρᾶς δὲν εἶναι λούλουδα
'Εκεῖνα, ποῦ μαζόνει·
'Απάνου σ' ἕνα μάρμαρο
'Η δόλια τὰ σκορπᾷ![1]

ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΑΡΤΖΩΚΗΣ.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

⁂ 'Η ἐκπαίδευσις εἰς ἐλευθέρους ἄνδρας εἶνε ὅ,τι ἡ ἐλευθερία εἰς δούλους. Αὕτη καθίστησιν ἀνεξάρτητον τὸ σῶμα, ἐκείνη δὲ τὴν ψυχήν. (Ém. de Girardin.)

⁂ 'Απόφευγε εἰς τὰς πρὸς τοὺς ἄλλους σχέσεις σου ὅσα ψέγεις ἐν τῇ πρὸς σὲ διαγωγῇ αὐτῶν. Μάθε νὰ ὑποφέρῃς μεθ' ὑπομονῆς τὰ σφάλματα αὐτῶν· προσφέρου δὲ ἑκάστῳ μετὰ τρόπων ἐπαγωγῶν καὶ πραότητος. (Zschokke.)

1. Ζακύνθιος 'Ανθών.

⁂ Ὅστις ἐμπιστευτικῶς ὁμιλεῖ εἰς φλύαρον καὶ δανείζει ἄσωτον, ἀνευρίσκει πανταχοῦ τὸ μυστικόν του, οὐδαμοῦ δὲ τὰ χρήματά του. (Petit-Senn.)

⁂ 'Η ἐλεημοσύνη εἶνε τὸ ἅλας, τὸ ἐμποδίζον τὴν ἀποσύνθεσιν τοῦ πλούτου.

⁂ 'Ο βίος εἶνε ὡρολόγιον, τοῦ ὁποίου αἱ ὧραι παρέρχονται ταχύτερον μετὰ μεσημβρίαν ἢ πρὸ μεσημβρίας.

⁂ Τὸ κατέχειν μίαν θέσιν, καὶ τὸ κατέχειν αὐτὴν ἐπαξίως εἶνε δύο διάφορα πράγματα· δὲν ἔπρεπε νὰ ἐπαιρώμεθα εἰμὴ μόνον διὰ τὴν ἱκανότητά μας. Διατί ὅμως ἐπαιρόμεθα μόνον διὰ τὴν θέσιν μας;

Διάσημός τις ἰατρὸς, ἐρωτώμενος περὶ τὸ τέλος τοῦ βίου του ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν του ποίαν συμβουλὴν δίδει αὐτοῖς σωστικωτέραν: «Νὰ ζῆτε ὅσον ἔνεστι πλειότερον εἰς τὸ ὕπαιθρον», τοῖς ἀπήντησε.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Σύζυγος ἄνευ γλώσσης.

Φρόνιμός τις σύζυγος ἐσιώπα, ἐν ᾧ ἡ σύζυγός του ἐπὶ μίαν ὥραν ἐφλυάρει προσπαθοῦσα νὰ συνάψῃ φιλονεικίαν.

'Η σύζυγος λαβοῦσα λύχνον περιεφέρετο ἐν τῷ δωματίῳ προσποιουμένη ὅτι ζητεῖ τι ὑπὸ τὴν τράπεζαν.

— Τί λοιπὸν ζητεῖς; ἐφώνησεν ἐπὶ τέλους ὁ σύζυγος.

— Τὴν γλῶσσάν σου, τὴν ὁποίαν ἐνόμιζα ὅτι ἀπώλεσας, ἀπήντησεν ἡ πονηρὰ γυνὴ, ἥτις εἶχεν ἀμετάτρεπτον ἀπόφασιν νὰ τὸν ἀναγκάσῃ νὰ ὁμιλήσῃ.

'Αδιάκριτος ἀποκάλυψις μικροῦ παιδίου.

Μικρὸν παιδίον ἔλεγε πρὸς τὴν παιδαγωγόν του·

— Ὅταν μεγαλώσω, θὰ σοῦ χαρίζω ὡραῖα φορέματα σὰν τῆς μαμᾶς μου, γεμάτα μὲ βαμβάκι ἀπὸ μέσα.

Κ.

ΟΙΚΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Θέλεις νὰ μὴ σὲ τρώγουν οἱ ψύλλοι;

Θὲς ὑποκάτω τῆς κλίνης σου δέμα κλωνίων ἀψίνθου. Οἱ ψύλλοι, οἵτινες ἀποστρέφονται τὴν ὀσμὴν τῆς ἀψίνθου, ἀναχωροῦσι τότε καλπάζοντες.

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.

Digitized by Google

'Αριθ. 22 – Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Πρῶτος

Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδ. φρ. 20—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχ. ἀπὸ 1 Ιαν. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶναι ἐτήσιαι —Τιμὴ προηγ. φύλλων λ. 30.—Γραφ. τῆς Διευθύνσεως: Ὁδ. Σταδίου, 6.

30 Μαΐου 1876

ΕΚ ΤΩΝ ΤΟΥ ΦΡΑΓΚΛΙΝΟΥ

ΣΥΜΒΟΥΛΑΙ ΠΡΟΣ ΠΛΟΥΤΙΣΜΟΝ

Α'

Νουθεσία ἐργάτου γέροντος πρὸς ἐργάτην νέον.

Ἐνθυμοῦ ὅτι *ὁ καιρὸς εἶναι ἀργύριον*.

Ἐκεῖνος ὅστις, διὰ τῆς ἐργασίας του, ἠμπορεῖ νὰ κερδήσῃ δέκα δραχμὰς τὴν ἡμέραν, καὶ περιφέρεται ἢ μένει ἀργὸς τὸ ἥμισυ τῆς ἡμέρας, ἂν καὶ δὲν ἐξοδεύῃ περισσότερον ἀπὸ ἑβδομήντα πέντε λεπτὰ διὰ τὴν ὥραν ταύτην τοῦ περιπάτου του ἢ τῆς ἀναπαύσεώς του, δὲν πρέπει νὰ λογαριάσῃ αὐτὸ τὸ ἔξοδον μόνον. Ἐξώδευσε πραγματικῶς, ἢ μᾶλλον ἔρριψεν εἰς τὴν λάσπην, πέντε δραχμὰς περισσότερον.

Ἐνθυμοῦ ὅτι *ἡ καλὴ πίστις εἶναι ἀργύριον*.

Ἐὰν ὁ δανειστής μου ἀφήσῃ εἰς χεῖράς μου τὰ χρήματά του μετὰ τὴν λῆξιν τῆς τοῦ χρέους μου προθεσμίας, μοὶ χαρίζει τότε τὸν τόκον, ἢ ὅλον τὸ κέρδος ὅπερ ἤθελα ὠφεληθῆ ἐφ' ὅσον καιρὸν μοὶ τὸ ἀφήσῃ. Τὸ ὄφελος ἀναβαίνει εἰς ποσὸν σπουδαῖον δι' ἄνθρωπον ὅστις ἔχει πίστιν ἐκτεταμένην καὶ στερεάν, καὶ κάμνει καλὴν αὐτῆς χρῆσιν.

Ἐνθυμοῦ ὅτι τὸ ἀργύριον εἶναι φύσεως τοιαύτης, ὥστε νὰ πολλαπλασιάζεται ἀφ' ἑαυτοῦ.

Τὸ ἀργύριον γεννᾷ ἀργύριον· τὸ δὲ παρ' αὐτοῦ γεννηθὲν γεννᾷ ἄλλο, εὐκολώτερα ἀκόμη, καὶ οὕτω καθεξῆς. Πέντε δραχμαὶ δουλευόμεναι κάμνουν ἕξ· δουλευόμεναι ἀκόμη, κάμνουν ἑπτά, εἴκοσι, καὶ οὕτω κατ' ἀναλογίαν μέχρι χιλιάδων. Ὅσῳ περισσότερον τὸ ἀργύριον δουλεύεται, τόσῳ περισσότερον αὐξάνει, καὶ τόσῳ ταχύτερα γεννῶνται τὰ κέρδη. Ὅστις σφάζει γουροῦναν ἔγκυον, ἐξολοθρεύει τὰς γέννας της μέχρι χιλιοστῆς γενεᾶς. Ὅστις καταπίνει δραχμήν, καταστρέφει τὰ προϊόντα τῆς δραχμῆς ταύτης, καὶ μέχρις ἑκατοντάδων δραχμῶν.

Ἐνθυμοῦ ὅτι, μίαν δεκάραν τὴν ἡμέραν ἂν οἰκονομήσῃς, θὰ ἔχῃς εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔτους τεσσαράκοντα περίπου δραχμάς.

Διὰ τοῦ μικροῦ αὐτοῦ ποσοῦ, τὸ ὁποῖον ἕκαστος σπαταλᾷ καθ' ἡμέραν ἐπὶ τοῦ καιροῦ του καὶ ἐπὶ τῶν ἐξόδων του, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ, ἄνθρωπος, ἔχων πίστιν, δύναται ἐπὶ τῇ μόνῃ ἐγγυήσει του, νὰ κρατῇ καὶ νὰ νέμεται δραχμὰς ὀκτακοσίας, ἐπὶ τόκῳ πέντε τοῖς ἑκατόν. Τὸ κεφάλαιον αὐτό, τοποθετούμενον ἐπιμελῶς ὑπὸ δραστηρίου καὶ νοήμονος ἀνθρώπου, ἠμπορεῖ νὰ δώσῃ μεγάλα κέρδη.

Ἐνθυμοῦ τὴν παροιμίαν· Ὁ καλὸς πληρωτὴς εἶναι κύριος τοῦ βαλαντίου τῶν ἄλλων.

Ἐκεῖνος ὅστις εἶναι γνωστὸς ὡς πληρόνων ἀκριβῶς καὶ ἐμπροθέσμως τὰ χρέη του, ἠμπορεῖ, ἐν παντὶ καιρῷ καὶ ἐν πάσῃ περιστάσει, νὰ ἔχῃ εἰς χεῖράς του ὅλα τὰ χρήματα ὅσα οἱ φίλοι του ἠμποροῦν νὰ διαθέσουν. Εὐκολία καὶ ὠφέλεια μεγάλη καὶ σπουδαιοτάτη! Μετὰ τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν οἰκονομίαν, τίποτε δὲν συντελεῖ τόσον εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῶν νέων ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ὅσον ἡ ἀκρίβεια καὶ ἡ δικαιοσύνη ἐν πάσῃ ὑποθέσει. Καὶ διὰ τοῦτο, ὅταν ἐδανείσθης χρήματα, ποτὲ μὴν τὰ φυλάξῃς μήτε μίαν ὥραν ἐπέκεινα τῆς προθεσμίας καθ' ἣν ὑπεσχέθης νὰ πληρώσῃς, φοβούμενος μήπως ἡ ἔλλειψις τῆς τοιαύτης ἀκριβείας σοῦ κλείσῃ διαπαντὸς τὸ βαλάντιον τοῦ φίλου σου.

Ἐν τῇ πίστει, καὶ αἱ παραμικραὶ πράξεις παρατηροῦνται. Ὁ κρότος τοῦ σφυρίου σου, κτυπῶν, ἀπὸ τῆς πέμπτης πρωϊνῆς μέχρι τῆς ἐννάτης ἑσπερινῆς ὥρας, εἰς τὰ αὐτία τοῦ δανειστοῦ σου, τὸν κάμνει εὔκολον εἰς ἑξάμηνον παράτασιν προθεσμίας. Ἐὰν ὅμως σὲ βλέπῃ εἰς τὸ σφαιριστήριον, ἐὰν ἀκούῃ τὴν φωνήν σου εἰς τὸ καπηλεῖον, ἐνῷ ἔπρεπε νὰ ἦσαι εἰς τὴν ἐργασίαν σου, στέλλει εὐθὺς τὴν αὔριον διὰ τὰ χρήματά του, καὶ τὰ ζητεῖ πρὶν δυνηθῇ νὰ τὰ λάβῃ ὅλα διαμιᾶς. Διὰ τῶν λεπτομερειῶν τούτων ἀποδεικνύεις ἂν αἱ ὑποχρεώσεις σου ἦναι παροῦσαι εἰς τὴν μνήμην σου· δι' αὐτῶν ἠμπορεῖς ν' ἀποκτήσῃς τὴν ὑπόληψιν ἀνθρώπου τόσον τακτικοῦ ὅσον καὶ τιμίου, καὶ ν' αὐξήσῃς ἔτι μᾶλλον τὴν πίστιν σου.

Φυλάξου μὴ πέσῃς εἰς τὴν πλάνην πολλῶν ἐκ τῶν ἐχόντων πίστιν, καὶ θεωρήσῃς ὡς ἐδικά σου ὅσα ἔχεις καὶ νέμεσαι, καὶ ῥυθμίσῃς οὕτω τὴν ζωήν σου. Διὰ νὰ προλάβῃς τὸν τοιοῦτον ψευδῆ ὑπολογισμόν, κατάγραφε ἀκριβῶς καὶ τὰ ἔξοδα καὶ τὰ ἔσοδά σου. Ἐὰν λάβῃς ἐξ ἀρχῆς τὸν κόπον νὰ σημειόνῃς τὰ πάντα λεπτομερῶς, θὰ αἰσθανθῇς προερχόμενα καλὰ ἀποτελέσματα· θ' ἀναγνωρίσῃς μετὰ πόσης καταπληκτικῆς ταχύτητος προσθήκη πολλῶν μικρῶν ἐξόδων ἀναβιβά-

Digitized by Google

ζει τὸ ὅλον εἰς σπουδαῖον ποσὸν, καὶ θὰ ἴδῃς πόσα ἠδύνασο νὰ οἰκονομήσῃς κατὰ τὸ παρελθὸν, καὶ πόσα, χωρὶς πολὺ νὰ στενοχωρηθῇς, δύνασαι νὰ οἰκονομήσῃς εἰς τὸ μέλλον.

Τέλος πάντων, ὁ δρόμος πρὸς τὴν τύχην θὰ ἦναι, ἐὰν θέλῃς, τόσον ὁμαλὸς, ὅσον ὁ δρόμος πρὸς τὴν ἀγοράν. Τὸ πᾶν πρὸ πάντων ἐξαρτᾶται ἐκ δύω λέξεων· *ἐργασία* καὶ *οἰκονομία*· δὲν πρέπει δηλαδὴ νὰ σπαταλᾷς οὔτε τὸν καιρόν σου οὔτε τὰ χρήματά σου, ἀλλὰ νὰ κάμνῃς καὶ τῶν δύω τὴν καλητέραν δυνατὴν χρῆσιν. Ἄνευ ἐργασίας καὶ ἄνευ οἰκονομίας, τίποτε δὲν θὰ κατορθώσῃς· μετ' αὐτῶν, θὰ κατορθώσῃς τὸ πᾶν. Ὅστις κερδαίνει ὅ,τι ἠμπορεῖ νὰ κερδήσῃ τιμίως, καὶ οἰκονομεῖ ὅ,τι κερδαίνει ἐκτὸς τῶν ἀναγκαίων ἐξόδων του, δὲν ἠμπορεῖ νὰ μὴ γείνῃ μὲ τὸν καιρὸν πλούσιος, ἐκτὸς ἂν τὸ ὑπέρτατον Ὂν, τὸ ὁποῖον κυβερνᾷ τὸν κόσμον καὶ πρὸς τὸ ὁποῖον ὅλοι πρέπει νὰ ὑψόνουν τοὺς ὀφθαλμοὺς, ζητοῦντες τὴν εὐλογίαν του ἐπὶ τῶν τιμίων προσπαθειῶν των, ἐν τῇ σοφίᾳ τῆς Θείας Προνοίας του, δὲν ἀπεφάσισεν ἄλλως.

Β'

Νουθεσίαι πρὸς τοὺς θέλοντας νὰ γείνωσι πλούσιοι.

Τὰ χρήματα τότε μόνον σὲ ὠφελοῦν, ὅταν ἠξεύρῃς πῶς πρέπει νὰ τὰ μεταχειρισθῇς.

Μὲ ἑκατὸν δραχμὰς κατ' ἔτος, ἠμπορεῖς νὰ ἔχῃς τὴν χρῆσιν κεφαλαίου ἀνωτέρου τῶν χιλίων πεντακοσίων δραχμῶν, φθάνει μόνον ὁ κόσμος νὰ σὲ γνωρίζῃ ὡς φρόνιμον καὶ τίμιον.

Ὅστις ἐξοδεύει καθ' ἡμέραν κακῶς τριάκοντα λεπτὰ, ἐξοδεύει ἀνωφελῶς ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν δραχμὰς κατ' ἔτος, ὅπερ ἐστὶ στερεῖται τῆς χρήσεως κεφαλαίου ἀνωτέρου τῶν χιλίων πεντακοσίων δραχμῶν.

Καὶ ὅστις χάνει καθ' ἡμέραν, ἐν τῇ ἀργίᾳ καὶ ὀκνηρίᾳ, τριάκοντα λεπτὰ ἐκ τοῦ καιροῦ του, χάνει ἐπίσης τὴν χρῆσιν κεφαλαίου ἀνωτέρου τῶν χιλίων πεντακοσίων δραχμῶν.

Ὅστις σπαταλᾷ ἀνωφελῶς πέντε δραχμὰς καθ' ἡμέραν ἐκ τοῦ καιροῦ του καὶ ἐκ τῆς ἐργασίας του, χάνει τὰς πέντε δραχμὰς, ὡσεὰν τὰς εἶχε ῥίψει εἰς τὴν θάλασσαν.

Ἐκεῖνος ὅμως ὅστις χάνει τὰς πέντε δραχμὰς, χάνει ὄχι μόνον αὐτὰς τὰς πέντε δραχμὰς, ἀλλὰ καὶ τὰ κέρδη ὅλα ὅσα ἐκ τῶν πέντε αὐτῶν δραχμῶν ἤθελεν ὠφεληθῆ τοποθετῶν καὶ δουλεύων αὐτὰς ἐπιμελῶς καὶ ἐπιτηδείως· αὐτὰ δὲ τὰ κέρδη, λογιζόμενα ἐφ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ χρόνου, ἀπὸ τῆς νεότητος μέχρι τοῦ γήρατος αὐτοῦ, ἠδύναντο νὰ σχηματίσωσι κεφάλαιον μέγιστον.

Ἕπεται συνέχεια. Σ.

Ὅστις ὑπὸ ἐθελοκακίας φονεύει τὰ ἀβλαβῆ ζῶα ἢ ἡδύνεται εἰς τοὺς σπαραγμοὺς καὶ τοὺς πόνους των, δεικνύει καρδίαν ἐπιρρεπῆ εἰς ἀσπλαγχνίαν καὶ θηριωδίαν, καὶ θὰ ἴδῃ μετὰ τῆς αὐτῆς ἀδιαφορίας νὰ χύνηται τὸ ἀνθρώπινον αἷμα. Οἱ Ἄγγλοι πιστεύουσι μάλιστα, ὅτι ἁπλῶς ἡ συχνὴ θεωρία τοῦ αἵματος τῶν ζώων ἢ τῶν ἀνθρώπων ἀφαιρεῖ ἀπὸ τῆς καρδίας τὴν εὐαισθησίαν, καὶ διὰ τοῦτο ἐξῄρεσαν τὸν χειρουργὸν καὶ τὸν κρεωπώλην ἀπὸ τοῦ ἀξιώματος τῶν ὁρκωτῶν κριτῶν.

ΠΩΣ ΤΡΕΦΟΜΕΘΑ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 321.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΙΚΟΣΤΗ ΔΕΥΤΕΡΑ

Ἐνέργεια τοῦ αἵματος καὶ ἐργασία τῶν ὀργάνων.

Ἐνθυμεῖσαι, ὅτι ὠνομάσαμεν ἄλλοτε τὸ αἷμα γενικὸν ἐπιστάτην τοῦ σώματός μας, πανταχοῦ παρόντα, καὶ διανέμοντα ὑλικὸν εἰς τοὺς ἐργάτας τοῦ σώματος, τουτέστιν εἰς τὰ ὄργανά του.

Ἂς ἐξακολουθήσωμεν σήμερον τὴν παρομοίωσιν, διὰ νὰ ἐννοήσῃς καλλίτερα τὴν συνέχειαν.

Ὁ ἐπιστάτης δὲν φέρει μόνον ὑλικὸν εἰς τοὺς τεχνίτας, ἀλλὰ καὶ διαταγάς. Τὸ αὐτὸ πράττει καὶ τὸ αἷμα· τὰ δὲ ὄργανά μας δὲν θὰ ἔπραττον τίποτε καὶ θὰ ἔμενον ἀργὰ, ἂν τὸ αἷμα δὲν τὰ διέταττε καὶ δὲν τὰ ἐμαστίγωνε μάλιστα πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν διαταγῶν του, καθὼς μαστιγώνουσι τοὺς μαύρους οἱ ἐπιστάται τῶν σακχαροφυτειῶν τῆς Ἀμερικῆς.

Εἶδες ποτέ σου λειποθυμημένον ἄνθρωπον; Φαίνεται σχεδὸν νεκρὸς, διότι ὅλα του τὰ ὄργανα καὶ ὅλαι του αἱ δυνάμεις παραλύουν καὶ νεκρώνονται. Διατί δὲ τοῦτο; διότι τὸ αἷμα ὅλον συρρέει τότε εἰς τὴν καρδίαν, ἕνεκα μεγάλης συγκινήσεως ἢ δι' ἄλλον λόγον, καὶ ἀφίνει τὰ ὄργανα τοῦ σώματός μας χωρὶς ὑλικὸν καὶ χωρὶς διαταγάς.

Δι' αὐτὸ μερικοὶ ἐκ τῶν παλαιῶν εἶπον, ὅτι ἡ ψυχὴ κατοικεῖ εἰς τὸ αἷμα. Δὲν εἶνε μὲν τὸ πρᾶγμα ἐπιστημονικῶς ἀληθὲς, καθὼς ἐπίσης καὶ ἡ ἰδέα ἄλλων τινῶν, οἵτινες ἐφαντάσθησαν ὅτι κατοικία τῆς ψυχῆς εἶνε ἡ ἀναπνοή· ἀλλ' ὁπωςδήποτε δὲν εἶνε ἄσχημος ἡ ἰδέα δι' ἀνθρώπους, οἵτινες ἤθελον καὶ καλὰ νὰ ἀνακαλύψουν ποῦ κατοικεῖ ἡ ψυχὴ, ἐνῷ πολὺ εὐκολώτερον ἦτο νὰ εἴπουν, ὅπως λέγει σήμερον ἡ ἐπιστήμη, ὅτι δὲν τὸ γνωρίζομεν, οὔτε εἶνε δυνατὸν νὰ τὸ εὕρωμεν.

Τὸ βέβαιον εἶνε, ὅτι τὰ ὄργανα δὲν ἐργάζονται, ἂν τὸ αἷμα δὲν ἔλθῃ νὰ φέρῃ εἰς αὐτὰ πῦρ καὶ νὰ τὰ θερμάνῃ. Διὰ νὰ ἀνάψῃ ὅμως τὸ αἷμα φωτιὰν μὲ τὸ ὑδρογόνον καὶ τὸν ἄνθρακα, τὸν ὁποῖον συναντᾷ εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ σώματός μας, χρειάζεται ὀξυγόνον, καθὼς ἤδη εἴπομεν. Τὸ ὀξυγόνον λοιπὸν εἶνε τὸ μαγι-

Digitized by Google

κὸν μέσον διὰ τοῦ ὁποίου τὸ αἷμα ἐπιβάλλει ὑπακοὴν εἰς τὰ ὄργανα· εἶνε, οὕτως εἰπεῖν, ἡ μάστιξ, διὰ τῆς ὁποίας ὁ ἐπιστάτης ἀναγκάζει τοὺς δούλους νὰ ἐργάζωνται. Διὰ νὰ ἔχῃ δὲ πάντοτε τὸ αἷμα νέον καὶ ἄφθονον ὀξυγόνον, καταφεύγει εἰς τοὺς πνεύμονας, καὶ ἀνανεώνει τὴν προμήθειάν του διὰ τῆς ἀναπνοῆς. Ἅμα ἡ ἀναπνοὴ παύσῃ, ἅμα τὸ διάφραγμα παύσῃ νὰ συστέλλεται καὶ νὰ διαστέλλεται, ἅμα, ἐν ἄλλοις λόγοις, ὁ ἄνθρωπος ἐκπνεύσῃ, τὸ αἷμα μένει χωρὶς ὀξυγόνον, τὰ ὄργανα παραλύουν, ἡ μηχανὴ σταματᾷ, καὶ ὁ ἄνθρωπος εἶνε πτῶμα.

Τόρα, ὅτε ἔμαθες, ὅτι τὸ αἷμα εἶνε τὸ γενικὸν ἐλατήριον ὅλων τῶν ὀργάνων τοῦ σώματός μας, δύνασαι νὰ ἐξηγήσῃς μερικὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα παρετήρησες μὲν ἴσως πολλάκις, δὲν προσεπάθησες ὅμως ποτέ σου νὰ ἐννοήσῃς.

Ὅταν τρέξῃς γρήγορα πολλὴν ὥραν εἰς τὸν κῆπον, τί σοῦ συμβαίνει; Κατακοκκινίζεις, ἀσθμαίνεις—ἤτοι *λαχανιάζεις*, καθὼς λέγει ὁ λαός,—ἡ καρδία σου κτυπᾷ δυνατὰ καὶ γρήγορα, καὶ ὁ ἱδρὼς ἀρχίζει νὰ στάζῃ ἀπὸ τὸ πρόσωπόν σου.

Διατί ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα;

Ἂν σκεφθῇς ὀλίγον, δύνασαι νὰ τὸ εὕρῃς καὶ μόνη σου. Διὰ νὰ τὸ εὕρῃς ὅμως ταχύτερα, θὰ σὲ βοηθήσω.

Ἂν, ὅταν τρέχῃς, ἠμπόρεις νὰ κυττάξῃς μὲ κανὲν μαγικὸν μικροσκόπιον ἐντὸς τοῦ σώματός σου, ἤθελες ἐκπλαγῆ βλέπουσα τί συμβαίνει ἐντὸς αὐτοῦ. Τὸ πρᾶγμα εἶνε πολὺ περιπεπλεγμένον, καὶ χρειάζεται μακρὰν ἀνάπτυξιν, τὴν ὁποίαν ἴσως κάμωμεν πάλιν μαζὺ καμμίαν ἡμέραν. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀρκεῖ νὰ μάθῃς, ὅτι γίνεται ἐντός του ἐργασία τις περίεργος, εἰς τὴν ὁποίαν ὅλοι σχεδὸν οἱ μῦς τοῦ σώματός σου λαμβάνουσι μέρος, συστελλόμενοι καὶ διαστελλόμενοι ἀλληλοδιαδόχως, ὡς τόσα ἐλατήρια. Ἄπειρος κόπος καταβάλλεται, καὶ γίνεται ἐργασία μεγίστη, τὴν ὁποίαν οἱ ὀκνηροί μας μῦς δὲν θὰ ἔκαμνον βέβαια μόνοι των, ἂν ὁ ἐπιστάτης μας δὲν τοὺς ἐμάστιζε προσηκόντως. Ἐπειδὴ δὲ, καθὼς εἴπομεν, ἡ μάστιξ τοῦ ἐπιστάτου μας εἶνε τὸ πῦρ, τὸ ὁποῖον διανέμει εἰς ὅλον τὸ σῶμα, ἀναγκάζεται κατὰ τὴν ἔκτακτον ἐκείνην περίστασιν νὰ θερμάνῃ περισσότερον τὴν μηχανὴν, ἀπαράλλακτα καθὼς κάμνουν οἱ μηχανικοὶ τῶν ἀτμοπλοίων, ὅταν θέλουν νὰ κινηθῇ ταχύτερα τὸ ἀτμόπλοιον. Ἐννοεῖς λοιπὸν, ὅτι φυσικώτατον εἶνε διὰ τοῦτο νὰ θερμαίνεσαι πολὺ, νὰ κοκκινίζῃ τὸ πρόσωπόν σου, καὶ νὰ στάζῃ ἱδρῶτα.

Δὲν φθάνει ὅμως τοῦτο. Τὸ πῦρ αὐτὸ, τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ αὐξήσῃ καὶ νὰ κινηθῇ ταχύτερα, ἀπαιτεῖ φυσικῶς καὶ περισσοτέραν καύσιμον ὕλην. Ἀλλ' ἐπειδὴ πᾶσα σταγὼν τοῦ αἵματος ἔχει ὡρισμένην ποσότητα καυσίμου ὕλης, διὰ νὰ μεταδοθῇ περισσότερον πῦρ εἰς ἕκαστον μῦν, πρέπει νὰ ἔλθῃ εἰς αὐτὸν περισσότερον αἷμα. Ἀλλ' ἐπειδὴ, ὅταν τρέχῃς, πρέπει νὰ γείνῃ τοῦτο, καθὼς εἴδομεν, εἰς ὅλους σχεδὸν τοὺς μῦς τοῦ σώματος συγχρόνως, τὸ αἷμα δὲν δύναται νὰ ἐπαρκέσῃ ἄλλεως εἰς τὴν γενικὴν αὐτὴν ἀπαίτησιν, εἰμὴ μεταβαῖνον γρήγορα γρήγορα ἀπὸ τὴν καρδίαν εἰς τοὺς πνεύμονας καὶ εἰς τὰ μέρη τοῦ σώματος. Εἰσέρχεται λοιπὸν καλπάζον εἰς τὴν καρδίαν, ἐξέρχεται ταχέως, καὶ πάλιν εὐθὺς ἐπιστρέφει, ἡ δὲ ταλαίπωρος καρδία, ἥτις εἶνε πολὺ ἁβρὰ καὶ δὲν ἔχει διάθεσιν νὰ ταράττεται εἰς τὰς συνηθείας της, ἀρχίζει νὰ κτυπᾷ δυνατὰ καὶ ταχέως ἐντὸς τοῦ στήθους, οἱονεὶ παραπονουμένη καὶ εἰδοποιοῦσα ὅτι ἐκουράσθη, ὅτι ἀπέκαμε, καὶ ὅτι κινδυνεύει νὰ σταματήσῃ ἐπὶ τέλους διὰ παντός. Διὰ παντός! μὴ λησμονῇς τοῦτο. Δύναταί τις ἐξαίρετα νὰ ἀποθάνῃ, ἂν ἐπιμείνῃ νὰ τρέξῃ γρήγορα ἐπὶ πολλὴν ὥραν. Ἂν παρεδόθης ἑλληνικὴν ἱστορίαν, θὰ γνωρίζεις βέβαια, ὅτι στρατιώτης τις ἕλλην, ὅστις ἔτρεξεν ἀπὸ τὸν Μαραθῶνα εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ ἀναγγείλῃ πρῶτος αὐτὸς τὴν νίκην τῶν ἑλλήνων, ἔπεσε νεκρὸς ἅμα ἔφθασεν.

Ἡ ταχεῖα δὲ αὐτὴ κυκλοφορία τοῦ αἵματος ἀναγκάζει καὶ τοὺς πνεύμονας νὰ ἀναπνέωσι γρηγορώτερα, διὰ νὰ προμηθεύσωσι περισσότερον ὀξυγόνον εἰς τὸ αἷμα, καὶ διὰ τοῦτο, ὅταν τρέχῃς, ἀσθμαίνεις· τότε δὲ πολλάκις τὸ διάφραγμα κουράζεται, πάσχει σπασμοὺς, καὶ κόπτεται, καθὼς λέγομεν, ἡ ἀναπνοή.

Μὴ τρομάζῃς ὅμως· τὰ δυσάρεστα αὐτὰ δύνανται νὰ προέλθουν ἀπὸ τὴν κατάχρησιν, κατάχρησις δὲ εἶνε νὰ τρέξῃς πολὺ καὶ γρήγορα περισσότερον παρ' ὅσον πρέπει· ἐνῷ τοὐναντίον τὸ νὰ τρέξῃς ὀλίγον εἶνε ὑγιεινὸν, διότι ταχυτέρα κίνησις τοῦ αἵματος εἶνε ζωὴ περισσοτέρα, καὶ δὲν εἶνε ἄσχημον νὰ ζῇ τις ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν ὀλίγον περισσότερον. Ἡ ἔκτακτος δὲ αὕτη ἐνεργητικότης τοῦ αἵματος δὲν αναπτύσσεται μόνον ὅταν τρέχωμεν, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐργαζώμεθα πολὺ καὶ μὲ κόπον—ἐννοῶ διὰ τῶν χειρῶν μας. Παρατήρησε ἐκεῖνον ὅστις κόπτει ξύλα, καὶ θὰ ἴδῃς, ὅτι ἅμα κοπιάσῃ κάπως περισσότερον, ἅμα καταφέρῃ τὴν ἀξίνην του δὶς, τρὶς καὶ τετράκις κατ' ἐπανάληψιν εἰς τὸ αὐτὸ μέρος, κοκκινίζει καὶ ἀσθμαίνει, ἀπαράλλακτα ὡς ἂν εἶχε τρέξει. Κερδίζει ὅμως ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, μολονότι κοπιάζει· δὲν κερδίζει δὲ μόνον τὸ ἡμεροκάματόν του, ἀλλὰ καὶ κάτι τι ἄλλο. Διότι τὸ αἷμα δὲν θερμαίνει μόνον τὰ ὄργανά μας, ἀλλὰ καὶ τὰ τρέφει συγχρόνως· ὅσον λοιπὸν συχνότερον τὰ ἐπισκέπτεται, τόσον περισσότερον τὰ τρέφει. Παρατήρησε τοὺς ἀν-

Digitized by Google

θρώπους ἐκείνους, οἵτινες ἐργάζονται διὰ τῶν χειρῶν των, καὶ θὰ ἴδῃς πόσον εὐρωστότεροι καὶ ἰσχυρότεροι εἶνε ἀπὸ ἐκείνους οἵτινες δὲν κάμνουν τίποτε, ἢ ἐργάζονται μέν, ἀλλὰ χωρὶς νὰ κοπιάζωσιν αἱ χεῖρές των. Παρατήρησε τὰς κυρίας ἐκείνας, αἵτινες δὲν συλλογίζονται παρὰ πῶς νὰ ἐνδυθῶσι καὶ νὰ κτενισθῶσι, καὶ δὲν κάμνουν ἄλλο τίποτε παρὰ νὰ ἀναγινώσκουν μυθιστορήματα ἐξαπλωμέναι εἰς τὸν καναπέν των, καὶ παράβαλέ τας μὲ τὸ κατακόκκινον πρόσωπον τῆς πλύστρας σας ἢ τῆς ὑπηρετρίας σας. Θὰ ἴδῃς μεγάλην διαφοράν, καὶ θὰ πεισθῇς, ὅτι ἡ διὰ τῶν χειρῶν ἐργασία, ἡ κίνησις, ὁ κόπος ὁ σωματικὸς δὲν εἶνε τόσον κακὰ πράγματα ὅσον πολλοὶ φαντάζονται.

Ἕπεται συνέχεια. ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΛΑΧΟΣ.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

ΙΣΜΑΗΛ ΠΑΣΟΜΠΕΫΣ

Ὁ Ἰσμαὴλ Πασόμπεϋς, ὁ δεινὸς ἀντίπαλος τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων, δὲν ἦτο Ἕλλην τὸ γένος ἢ τὴν θρησκείαν· ἀλλ' ὅμως τὰ κατὰ τὸ τελευταῖον μάλιστα μέρος τοῦ βίου αὐτοῦ, τοσοῦτον στενῶς συνδέονται μὲ τὴν ἔκρηξιν τῆς μεγάλης ἡμῶν ἐπαναστάσεως, ὥστε δὲν ἐνομίσαμεν ἄτοπον νὰ περιλάβωμεν τὸν ἄνδρα εἰς τὴν μικρογραφικὴν ταύτην πινακοθήκην ἣν χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τῆς *Ἑστίας* διεσκευάσαμεν. Ἔχομεν δὲ ἀνὰ χεῖρας χειρόγραφον συνταχθὲν μὲν ὑπὸ αὐτοῦ τοῦ γραμματέως τοῦ Πασόμπεϋ, Γεωργίου Οἰκονόμου, περιέχον δὲ λεπτομερείας περιεργοτάτας, τὰς ὁποίας οὐδαμοῦ ἀλλοῦ εὑρίσκομεν. Ὅθεν θέλομεν δώσει εἰς τὴν παροῦσαν βιογραφίαν ἔκτασιν μείζονα τῶν ἄλλων, περὶ ὧν ἢ πολλαὶ ἤδη προεδημοσιεύθησαν ἢ ὀλίγαι ἄχρι τοῦδε ὑπάρχουσιν ὁπωσοῦν ἀσφαλεῖς εἰδήσεις.

Εἶναι περιττὸν νὰ ὑπομνήσωμεν ὅτι ὁ Ἀλῆ πασᾶς, ἅμα γενόμενος περὶ τὰ τέλη τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος κύριος τῶν Ἰωαννίνων, ἠγωνίσθη καὶ ἐπέτυχε νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ἐπὶ ἅπασαν τὴν Ἀλβανίαν, τὴν Θεσσαλίαν, τὴν Αἰτωλίαν καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα· καὶ οὐδὲν ἧττον πασίγνωστον εἶναι ὅτι προσφορώτατον ἐνόμισεν ἐπὶ τούτῳ νὰ καταστήσῃ ἐκποδὼν ἅπαντας τοὺς προὔχοντας τῶν χωρῶν τούτων, μωαμεθανούς τε καὶ χριστιανούς. Ἀναρίθμητοι λοιπὸν ἐγένοντο ὅσους κατεδίωξεν, ἐδήμευσεν, ἐβασάνισεν, ἐδολοφόνησεν, ἐξωλόθρευσεν. Ἀλλ' οὐδεὶς ἴσως ἐξ ὅλων ἐκείνων καθ' ὧν ἔστησε τὰς ποικιλωτάτας αὐτοῦ παγίδας, ἀντιπαρετάχθη μετὰ πλείονος τοῦ Πασόμπεϋ τέχνης, καρτερίας καὶ ἐπιτυχίας. Ὁ Πασόμπεϋς ἦτο ὁ μόνος περιλιπόμενος γόνος περιφανοῦς τῶν Ἰωαννίνων οἴκου, τοῦ Πασᾶ Καλοῦ· ἄρα ἔπρεπε νὰ ἐξοντωθῇ. Καί τοι δὲ νεώτατος τότε, ἑπτακαιδεκαέτης, ἐνόησε τὴν ἐπιβουλὴν καὶ δραπετεύσας διὰ νυκτὸς ἐξ Ἰωαννίνων, μετὰ τῶν περὶ αὐτόν, μετέβη εἰς Σόφιαν καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ῥούμελη Βαλεσσῆ, ἤτοι γενικοῦ διοικητοῦ τῆς Ῥούμελης. Ἐκεῖ διέτριψεν ἓξ περίπου ἔτη, μεθ' ὃ, βαρυνθεὶς τὴν ἑκούσιον ἐξορίαν, κατέβη εἰς Λαμίαν, ὅπου εἶχε συγγενεῖς ἰσχυρούς, τοὺς λεγομένους *μπεϋζαντέδες* τοῦ Ζητουνίου, οἵτινες κατώρθωσαν μετά τινα χρόνον νὰ ἐξιλεώσωσι τὸν Ἀλῆ πασᾶν καὶ νὰ τὸν καταπείσωσι νὰ ἀποδώσῃ μὲν εἰς τὸν Πασόμπεϋν τὰ δημευθέντα ἐν τῷ μεταξὺ κτήματα αὐτοῦ, νὰ δώσῃ δὲ αὐτῷ σύζυγον μίαν ἀνεψιάν του, τὴν ὁποίαν, μείνασαν ὀρφανήν, ἀφοῦ ὁ Ἀλῆ πασᾶς ἐφόνευσε τόν τε πατέρα αὐτῆς καὶ τοὺς συγγενεῖς, εἶχε παραλάβει καὶ ἀναθρέψει ὡς ἰδίαν θυγατέρα ἡ χρηστὴ καὶ καλοκάγαθος σύζυγος τοῦ τυράννου, ἡ *Κυρά*, καθὼς τὴν ἔλεγον ἐν Ἰωαννίνοις.

Τούτων γενομένων, ἠδύνατό τις νὰ νομίσῃ ὅτι ἠσφαλίσθη ὁ Πασόμπεϋς. Ἀλλ' ἦτο νέος καὶ ἀνδρεῖος, καὶ ἐπιτήδειος εἰς τὸ νὰ προσοικειῶται τὴν εὔνοιαν τῶν πολλῶν, καὶ γόνος, ὡς προείπομεν, οἴκου περιφανοῦς. Ταῦτα δὲ πάντα ἐκίνησαν αὖθις μετ' οὐ πολὺ τὰς ἀκοιμήτους ὑπονοίας τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ὅστις δὲν ἐνόμισε μὲν συμφέρον νὰ φονεύσῃ αὐτὸν παρρησίᾳ, ἀλλ' ἐπανέλαβε κρύφα τὰς ἐπιβουλάς. Ὁ Πασόμπεϋς, ἐπερειδόμενος ἰδίως εἰς τὴν ἐξαίρετον πρὸς αὐτὸν εὔνοιαν τῆς *Κυρᾶς*, ἐκτήσατο πολλοὺς περὶ τὸν Ἀλῆν φίλους καὶ στενώτατα μάλιστα ἐφιλιώθη μετὰ τοῦ υἱοῦ του, τοῦ Βελῆ πασᾶ, τοῦ ὁποίου ἦτο συνηλικιώτης. Ἀλλ' οὐδὲν ἧττον γνωρίζων τὴν ἀπροσμάχητον καὶ ἀδυσώπητον τοῦ Ἀλῆ πανουργίαν, ἐνόμισε συνετὸν ν' ἀπέλθῃ τὸ δεύτερον ἐξ Ἰωαννίνων. Ταύτην ὅμως τὴν φορὰν ἀνεχώρησε δι' ἀδείας τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, τὸν ὁποῖον κατέπεισεν, ὅτι μικρὰν ἔχων περιουσίαν καὶ μεγάλας δαπάνας, ἀναγκάζεται νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐμπορίαν τινὰ ἐπιτηδείαν νὰ αὐξήσῃ τοὺς πόρους αὐτοῦ. Εἰς Λάρισσαν δὲ περὶ ταῦτα κατὰ τὸ φαινόμενον διατρίβων, ἔλαβε πρώτην ἀφορμὴν νὰ ἀποδώσῃ τὰ ἴσα εἰς τὸν ἀντίπαλον.

Τὸ σκεῦος ἐκεῖνο πάσης κακίας, ὁ Ἀλῆ πασᾶς, ἦτο πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐπὶ τοσοῦτον ἀσελγής, ὥστε δὲν ἐσεβάσθη οὐδὲ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ νύμφην, τὴν σύζυγον τοῦ Βελῆ. Τὸ ἀνοσιούργημα ἐγνώσθη μετ' οὐ πολὺ εἰς ὅλην τὴν ἐν Ἰωαννίνοις αὐλὴν καὶ δὲν ἔμεινεν ἄγνωστον οὔτε εἰς τὸν περιυβρισθέντα υἱὸν καὶ σύζυγον, οὔτε εἰς τὸν Πασόμπεϋν ὅστις, καί τοι ἀπών, ἐξηκολούθει ἔχων μυστικωτάτην συνεννόησιν μετὰ τῶν πολυαρίθμων αὐτοῦ φίλων καὶ μετ' αὐτοῦ τοῦ Βελῆ. Διετέλει δὲ τότε πρῶτος γραμματεὺς τοῦ Ἀλῆ πασᾶ ὁ Μάνθος Οἰκονόμου, ἀνὴρ χρηστός, ὅστις ἀπετροπιάζετο μὲν τὸν τύραννον παρ' ᾧ ἦτο ἠναγ-

Digitized by Google

κασμένος νὰ ὑπουργῇ, ἦτο δὲ φίλος εἰλικρινὴς τοῦ Πασόμπεϋ. Ὅθεν ἀμφότεροι ἐνόμισαν ἐπιτηδείαν τὴν περίστασιν νὰ ἐξάψωσι τὴν δικαίαν τοῦ υἱοῦ κατὰ τοῦ πατρὸς ἀγανάκτησιν, καὶ ἐπιτυχόντες τοῦτο εὐχερῶς, συνεφώνησαν πρὸς αὐτὸν νὰ διενεργήσωσιν ἀπὸ κοινοῦ τὴν ἐξορίαν τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἠπείρου καὶ τὴν ἀντ' αὐτοῦ ἀνάῤῥησιν τοῦ Βελῆ. Ταῦτα συνέβαινον ἐν ἔτει 1806, ὅτε διεξήγετο μέγας μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ῥωσσίας ἀγών. Οἱ Ῥῶσσοι κατεῖχον ἔτι τὰς Ἰονίους νήσους· οἱ Γάλλοι ἤθελον νὰ ἐξώσωσιν αὐτοὺς ἐκεῖθεν· ὁ δὲ Ἀλῆ πασᾶς ἐφάνη πρόθυμος νὰ συμπράξῃ εἰς τοῦτο ἐπ' ἐλπίδι, ὅτι θέλει καταλάβει τὰς νήσους αὐτός. Ὅθεν ὁ κατ' ἐκεῖνο τοῦ χρόνου ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβυς τῆς Γαλλίας Σεβαστιάνης, ἀμείβων τὴν συνδρομὴν τοῦ Ἀλῆ, κατώρθωσεν, ὥστε ἡ Ὑψηλὴ Πύλη νὰ διορίσῃ τὸν μὲν ἕνα τῶν υἱῶν αὐτοῦ, τὸν Μουχτάρ, πασᾶν τῆς Ναυπάκτου, τὸν δὲ ἕτερον, τὸν Βελῆν, πασᾶν τοῦ Μωρέως. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ὁ Ἀλῆ πασᾶς, ὅστις δὲν ἔμελλε νὰ ἴδῃ ἐκπληρωθείσας τὰς ἐλπίδας αὐτοῦ περὶ καταλήψεως τῶν Ἰονίων νήσων, ὧν ἡ κυριαρχία παρεχωρήθη διὰ τῆς ἐν Τιλσίτῃ εἰρήνης εἰς τὴν Γαλλίαν, ἀπεζημιώθη ἐκ προοιμίου ἐπεκτείνας μὲν τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ μέχρι τῆς Πελοποννήσου, ἀσφαλίσας δὲ αὐτὴν ἐπὶ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος.

Οἱ τρεῖς συνωμόται εἶδον εὐχαρίστως τὴν νέαν ταύτην τῶν πραγμάτων διάταξιν, ὡς ἐκ τῆς ὁποίας ὁ Βελῆς ἀπηλλάσσετο μὲν τῆς ἀμέσου ἐπιδράσεως καὶ καταθλίψεως τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐλάμβανε δὲ εὐκαιρίαν νὰ συγκροτήσῃ ἰδίαν δύναμιν πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ ἀρχικοῦ αὐτῶν σκοποῦ. Καὶ ἠδύνατο βεβαίως ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ ποθουμένου, ἐὰν εἶχε πλείονα χαρακτῆρος εὐστάθειαν καὶ πλείονα δύναμιν θελήσεως· ἀλλ' ἦτο, ὡς θέλομεν ἴδει, φύσις ἀσθενεστάτη καὶ ὅλως ἀπεστερημένη τῆς ἐπιμονῆς καὶ τῆς τόλμης δι' ὧν καὶ μόνων εὐδοκιμεῖ ἡ φιλοδοξία ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Ὅσῳ ὅμως δειλὸς καὶ ἂν ἦτο, ἐζήτησε παρὰ τοῦ πατρὸς ὡς σύμβουλον τὸν Πασόμπεϋν, ὁ δὲ Ἀλῆς συνήνεσεν εἰς τοῦτο, διότι ἀποφασίσας νὰ πράξῃ ὡς πρὸς τὴν Πελοπόννησον ὅ,τι εἶχεν ἐπιτελέσει εἰς τὰς ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ χώρας, νὰ ἐξοντώσῃ δηλαδὴ τοὺς ἰσχυροτέρους αὐτῆς ἄρχοντας, ἤξευρεν, ὅτι εἰς τοῦτο δύναται νὰ συμπράξῃ ὁ Πασόμπεϋς πολὺ ἐπιτηδειότερον τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, τοῦ ὁποίου κάλλιστα ἐγίνωσκε τὴν ὀλίγην ἱκανότητα καὶ δραστηριότητα. Μετεκαλέσατο λοιπὸν τότε ἐκ Λαρίσσης εἰς Ἰωάννινα τὸν Πασόμπεϋν καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ὁδηγίας περὶ τοῦ πρακτέου· ὁ δὲ ὑπεσχέθη μὲν τὰ πάντα, ἀπῆλθεν ὅμως ἀποφασισμένος νὰ πράξῃ τὰ ἐναντία τῶν διαταχθέντων. Ἡ πεποίθησίς του ἦτο ὅτι ὁ Βελῆς, περιποιούμενος ἀπ' ἐναντίας καὶ τιμῶν καὶ ἐγκολπούμενος τοὺς ἄρχοντας, ἠδύνατο νὰ συγκροτήσῃ περὶ ἑαυτὸν δύναμιν ἱκανὴν νὰ καταβάλῃ τὸν πατέρα. Ὅθεν κατελθὼν εἰς Πελοπόννησον μετὰ τοῦ Βελῆ τὸν μάρτιον τοῦ 1807, εὐχερῶς κατέπεισε τὸν φίλον αὐτοῦ νὰ πολιτευθῇ ἀντιθέτως πρὸς τὰς τοῦ πατρὸς διαταγὰς καὶ νὰ προσπαθήσῃ νὰ οἰκειωθῇ ὅσον ἔνεστι τὴν εὔνοιαν τῶν Πελοποννησίων.

Ἐννοεῖται ὅτι ὁ Ἀλῆ πασᾶς ἐξεμάνη. Πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἔγραφεν, ὁτὲ μὲν παραπονούμενος διὰ τὴν ἀπείθειαν εἰς τὰ παραγγελθέντα, τὰ ὁποῖα σκοπὸν μόνον εἶχον τὴν στερέωσιν τῆς ἐξουσίας τοῦ οἴκου των, ἧς κληρονόμον ἐμελέτα, ἔλεγε, νὰ καταλίπῃ αὐτὸν μᾶλλον ἢ τὸν Μουχτάρην, ὁτὲ δὲ ἀπειλῶν διὰ τῆς ὀργῆς του, καί, τὸ οἰκτρότερον, διὰ τῆς ὀργῆς τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ, τοῦ ὁποίου δὲν ᾐσχύνετο νὰ φέρῃ τὸ ὄνομα διὰ στόματος, ἐν τῇ πρὸς τὸν υἱὸν ἀλληλογραφίᾳ, αὐτὸς ὁ πάντας τοὺς θείους νόμους ὡς πρὸς αὐτὸν δὴ ἐκεῖνον τὸν υἱόν του παραβιάσας. Ἀλλ' ὁ Βελῆς, ἐὰν ἔστιν ὅτε ἐταράττετο ἐκ τούτων, ὑπέκυπτεν ὅμως πάλιν εἰς τὴν ἐπιῤῥοὴν τοῦ Πασόμπεϋ, ὅστις ὑπενθυμίζων τὴν ὕβριν τοῦ πατρός, ἐνίσχυεν αὐτὸν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν συμφωνηθέντων. Τότε ὁ Ἀλῆς ἐπεχείρησεν ἐκ παντὸς τρόπου νὰ δολοφονήσῃ τὸν Πασόμπεϋν, δοὺς ἐπὶ τούτῳ μυστικὰς διαταγὰς εἰς ὅλους τοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ Βελῆ καὶ ὑποσχεθεὶς ἀμοιβὰς μεγάλας. Ἀλλ' ἐκ τούτων οἱ μὲν κρύφα ἀφωσιωμένοι ὄντες εἰς τὸν Πασόμπεϋν, ἐφανέρωσαν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα, οἱ δέ, ἐπανειλημμένως ἐπιχειρήσαντες δολοφονίαν, ἀείποτε ἀπέτυχον. Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα μέχρι τοῦ 1810, ὅτε ἄλλην ἐτράπη ὁ Ἀλῆ πασᾶς ὁδόν.

Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ἔτους 1806 ἡ Ὑψηλὴ Πύλη διετέλει εἰς πόλεμον πρὸς τὴν Ῥωσσίαν. Κατὰ δὲ τὸ 1810, ὁ ἐν τῷ μεταξὺ ἐνθρονισθεὶς σουλτάνος Μαχμούτης ὁ Β', ἀποφασίσας νὰ ἐπιδιώξῃ δραστηριώτερον τὸν ἀγῶνα τοῦτον, διέταξε πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὸν Βελῆ πασᾶν νὰ στρατεύσῃ ἐπὶ τὸν Ἴστρον. Ὁ Ἀλῆ πασᾶς ἤκουσε τοῦτο εὐχαρίστως, ἐλπίσας, ὅτι ἐν ταῖς περιπετείαις τῆς προκειμένης στρατείας, θέλει ἐπιτύχει τελευταῖον εὐκαιρίαν τινὰ τοῦ νὰ δολοφονήσῃ τὸν Πασόμπεϋν καὶ νὰ καταστήσῃ οὕτως ὑποχείριον τὸν παρὰ τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου ἀγόμενον καὶ φερόμενον υἱόν. Πάλιν ὅμως ἀπέτυχον πᾶσαι αἱ ἀπόπειραι, ὅσας ἐπεχείρησεν, ὥστε ἀπελπισθεὶς δὲν ἐδίστασε νὰ ἐνεργήσῃ παρὰ τῇ Πύλῃ αὐτὴν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τὴν ἔκπτωσιν ἀπὸ τῆς ἡγεμονίας τῆς Πελοποννήσου. Δὲν ἤθελε δὲ οὐδὲ εἰς τοῦτο ἐπιτύχει, διότι ὁ Πασόμπεϋς ἀποσταλεὶς ἐκ τοῦ στρατοπέδου εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ τὴν κατὰ μάϊον τοῦ 1812 συνομολογηθεῖσαν εἰρήνην, εἶχε κατορθώσει νὰ ματαιώσῃ τὰς ἐνεργείας ἐκείνας. Ἀλλ' ὁ Ἀλῆς εὗρε συμμάχους τοὺς ἄρχοντας

Digitized by Google

καὶ τοὺς μπέϋδες τῆς Πελοποννήσου. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἐν τῷ διαστήματι τῆς πενταετοῦς διοικήσεως τοῦ Βελῆ, ὠφεληθέντες ἐκ τῆς παραλόγου αὐτοῦ ἐπιεικείας, εἶχον πλουτήσει διὰ ποικίλων καταπιέσεων, νῦν δὲ ἐφοβήθησαν, ὅτι, ἐπανερχομένου αὐτοῦ καὶ προαιρουμένου νὰ ἀποζημιωθῇ διὰ τὰ βαρύτατα ἔξοδα εἰς ἃ ἐπὶ τοῦ πολέμου καθυπεβλήθη, θέλει πιθανώτατα ἐπιβάλει καὶ εἰς αὐτοὺς μεγάλας χρηματικὰς θυσίας. Ὅθεν ἀπεφάσισαν νὰ κατηγορήσωσιν αὐτὸν παρὰ τῷ σουλτάνῳ ὡς παραίτιον τῶν ἰδίων καταχρήσεων καὶ τῆς ἐξ αὐτῶν προαγομένης δυσαρεσκείας τῶν ῥαγιάδων. Ταῦτα τοὐλάχιστον βεβαιοῖ τὸ ὑπ' ὄψιν ἡμῶν χειρόγραφον. Δὲν ἀρνεῖται μὲν ὅτι ὑπῆρξαν μερικοί τινες ἄρχοντες φιλανθρωπότερον πολιτευθέντες, ἐξ ὧν ῥητῶς ὀνομάζει ὡς χρηστότατον καὶ ἱκανώτατον τὸν Σωτηράκην Λόντον, τὸν πατέρα τοῦ ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως τοσοῦτον γνωστοῦ γενομένου Ἀνδρέου Λόντου· ὁμολογεῖ δὲ ὅτι καὶ ὁ Βελῆ πασᾶς διέπραξε καταχρήσεις τινάς, ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ στρατεύματα αὐτοῦ, πλὴν «δὲν ἔκαμεν, ἐπιφέρει, μήτε τὸ ἑκατοστημόριον ἀφ' ὅσας μὲ τὰς ἀναφοράς των τὸν κατηγόρησαν». Καὶ εἰς ἀπόδειξιν παρατίθησι δύο ἀξιοσημείωτα γεγονότα. Τὸν κατηγόρησαν, λέγει, ὅτι εἰς τὸ διάστημα τῆς ἐν Πελοποννήσῳ ἡγεμονίας του εἰσέπραξε 50,000,000 τουρκικῶν γροσίων, (τὰ ὁποῖα ἤθελον σήμερον ὑπερβαίνει τὰ 50,000,000 δραχμῶν), ἐνῷ ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι δὲν εἰσέπραξεν εἰμὴ $7\frac{1}{2}$ ἑκατομμύρια, νόμιμα καὶ ἄνομα, διότι κατ' ἔτος τοὺς λογαριασμοὺς τοῦ ταμείου αὐτοῦ ἐθεώρει ὁ συντάξας τὴν χειρόγραφον ἱστορίαν συγγραφεύς. Δύο κατάστιχα, ἐπιφέρει, ἐτυπόνοντο κατ' ἔτος εἰς τὴν Πελοπόννησον· ἕκαστον δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπερβῇ τὰς 700,000 γρόσια. Ταῦτα ἐμερίζοντο κατ' ἀναλογίαν εἰς τὰς 24 ἐπαρχίας τῆς Πελοποννήσου· ἀλλ' ἡ ἐπαρχία, ἥτις π.χ. ὤφειλε νὰ πληρώσῃ 20,000 γρόσια κατὰ τὸ πρῶτον κονδύλι τῆς Τριπολιτσᾶς, ἐπὶ τέλους κατέβαλλε πολλαπλάσια διὰ τῶν αὐθαιρέτων προσθηκῶν, αἵτινες ἐγίνοντο ὑπὸ τῶν ἀρχόντων, τῶν ἐπαρχιακῶν ταμείων καὶ κατόπιν τῶν χωρικῶν προεστώτων καὶ τῶν λεγομένων ταχσιλντάριδων· ἐντεῦθεν ἡ ἀρχικὴ ποσότης τῶν 20,000 ἀνέβαινε σχεδὸν εἰς τὰς 120,000.

Ὁπωσδήποτε διὰ τῆς κοινῆς ἐνεργείας τῶν ἀρχόντων καὶ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ κατωρθώθη ἡ ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου ἀνάκλησις τοῦ Βελῆ, ὄχι ὅμως καὶ ἡ ἐντελὴς καθαίρεσίς του, διότι προεχειρίσθη ἡγεμὼν τῆς Θεσσαλίας. Τότε ὁ Ἀλῆς, ἵνα περιπλέξῃ τὰ πράγματα, ἀφ' ἑνὸς συνελυπήθη τὸν υἱόν του, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸν ἔγραψε νὰ μὴ ἐξέλθῃ τῆς Πελοποννήσου, ὑποσχόμενος νὰ πέμψῃ εἰς βοήθειαν αὐτοῦ τὸν Μουχτὰρ πασᾶν μετὰ 10,000 ἀνδρῶν. Καὶ ἐπὶ μίαν μὲν στιγμὴν ὁ Βελῆς, φοβούμενος τὴν ὀργὴν τοῦ πατρὸς διὰ τὴν ἐπανειλημμένην παρακοὴν καὶ ἐνταυτῷ ἀγανακτῶν διὰ τὴν προσβολήν, ἥτις τῷ ἐγένετο ὑπὸ τῶν Πελοποννησίων καὶ τῆς Πύλης, ἠθέλησε ν' ἀκούσῃ τὴν ἐπίβουλον προτροπήν. Ἀλλ' ὁ Πασόμπεϋς κατανοήσας τὰ ποικίλα μηχανήματα ὅσα ἔκρυπτεν ἡ προτροπὴ αὕτη, τὸν κατέπεισε νὰ μὴ ὑπακούσῃ μὲν αὖθις, νὰ ἐκτελέσῃ δὲ τὴν διαταγὴν τοῦ σουλτάνου.

Περὶ τὰ τέλη αὐγούστου τοῦ 1812 ἔφθασαν λοιπὸν εἰς Λάρισσαν, ὅπου τοὺς περιέμενον νέαι τοῦ Ἀλῆ σκευωρίαι. Ἐπαγγελλόμενος λήθην τῶν παρελθόντων, προέτρεψε τοὺς δύο φίλους νὰ ζητήσωσι τὴν παραίτησιν αὐτῶν ἀπὸ τῆς σουλτανικῆς ὑπηρεσίας, νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς Ἰωάννινα καὶ νὰ διαζήσωσιν ἐκεῖ ὅπως θέλωσιν «ὑπὸ τὰς πτέρυγάς του», λέγει μετὰ ποιητικῆς εἰρωνείας τὸ χειρόγραφον. Ἀποτυχὼν καὶ πάλιν κατήντησε νὰ καταγγείλῃ εἰς τὸν σουλτάνον τὸν υἱὸν αὐτοῦ ὡς παραβάντα τὸ ὀφειλόμενον πρὸς τὸν πατέρα σέβας ἐξ αἰτίας τοῦ Πασόμπεϋ, εἰς ἃ ἀντιτασσόμενος ὁ Βελῆς, ὃν ἀδιαλείπτως ὑπεξέκαιε καὶ καθωδήγει ὁ Πασόμπεϋς, κατεμήνυσε τὸν πατέρα αὐτοῦ ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ καὶ ἐζήτησε φιρμάνιον καὶ ἐφόδια βασιλικά, ἵνα στρέψῃ τὰ ὅπλα κατὰ τοῦ ἀποστάτου. Ἤξευρε δὲ τί ἐσυμβούλευεν ὁ Πασόμπεϋς, διότι, ὅτε ἐκ τοῦ στρατοπέδου εἶχε μεταβῆ εἰς Κωνσταντινούπολιν, εἶχεν ἀνακαλύψει τὸν πόθον ὃν ἔτρεφεν ὁ σουλτὰν Μαχμούτης τοῦ νὰ ἐξοντώσῃ τὴν οἰκογένειαν ἐκείνην. Ἔλαβε λοιπὸν ἀμέσως μυστικὰς ὁδηγίας νὰ συμπληρώσῃ τὴν μεταξὺ υἱοῦ καὶ πατρὸς ῥῆξιν, μὴ κοινοποιῶν ὅμως, ὅτι τὸ πρᾶγμα γίνεται διὰ βασιλικῆς προσταγῆς. Πολὺς τῳόντι ἔμελλε νὰ παρέλθῃ ἔτι χρόνος πρὶν ὁ Μαχμούτης, ῥίψας τὸ προσωπεῖον, ἀποκηρύξῃ ἀναφανδὸν τὸν Ἀλῆ πασᾶν καὶ ἐπιτρέψῃ εἰς αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν Πασόμπεϋ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἀγῶνος. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ὁ φίλος τοῦ Βελῆ ἔμελλε νὰ διέλθῃ διὰ πολλῶν καὶ φοβερωτέρων ἢ πρότερον δοκιμασιῶν.

Ὁ Ἀλῆ πασᾶς εἶχε παρασκευάσει πολλοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει φίλους διὰ δαψιλῶν δωροδοκιῶν, ἀλλὰ ᾐσθάνετο, ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀπολαμβάνῃ τὴν εἰλικρινῆ τοῦ σουλτὰν Μαχμούτη εὔνοιαν. Ὅθεν ἐνῷ κατηγόρει εἰς αὐτὸν τὸν υἱόν του, ἐξηκολούθει ἐνταυτῷ τὰς ἀδιαλείπτους κατὰ τοῦ Πασόμπεϋ ἐπιβουλάς. Τῷ 1813, ἡμέρᾳ σαββάτῳ τοῦ Λαζάρου, περὶ τὴν 5ην μ. μ. ὥραν, ὁ Πασόμπεϋς διήρχετο στενωπόν τινα τῆς Λαρίσσης πορευόμενος ἔφιππος εἰς τὸ κατάλυμά του καὶ περικυκλωμένος κατὰ τὸ σύνηθες ὑπὸ 150 περίπου ἐκλεκτῶν σωματοφυλάκων, ὅτε 7 ἔφιπποι γκέγκιδες, καιροφυλακτήσαντες, ἐπυροβόλησαν κατ' αὐτοῦ διὰ πιστολίων συγχρόνως· καὶ οἱ ἑπτά. Ἐν τῷ ἅμα δὲ ἀντεπυροβόλησαν ὅ τε ἀτρόμητος Πασόμπεϋς καὶ οἱ σωματοφύλακες. Οὔτε αὐτὸς οὔτε οἱ περὶ αὐτὸν ἐ-

Digitized by Google

παθόν τι, ἐκ δὲ τῶν γκέγκιδων τέσσαρες μὲν ἔμειναν εἰς τὸν τόπον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν τριῶν ὑπολιπομένων, οἵτινες ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, δύο συνελήφθησαν τὴν ἐπιοῦσαν ὑπὸ τῶν καταδιωξάντων αὐτοὺς ἀνδρῶν πληγωμένοι ὄντες· εἷς δὲ καὶ μόνος ἐσώθη, ὅστις χριστιανὸς ὢν ἐξ Ἀγράφων ἠδυνήθη νὰ ἀναγγείλῃ εἰς τὸν Ἀλῆ πασᾶν τὴν ἀποτυχίαν τοῦ ἐπιχειρήματος. Τὸ θηρίον ἐκεῖνο ἐξηγριώθη ὅσον οὐδέποτε. Αἱ κατὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἀπειλαί του, διὰ φωνῆς μανιώδους ἐκφερόμεναι, κατέστησαν τὴν ῥῆξιν πασίδηλον. Ὅθεν οἱ ἀνώτατοι τῆς αὐλῆς ἀξιωματικοί, τῶν ὁποίων ἡ τύχη συνεδέετο μετὰ τῆς τύχης τοῦ οἴκου τούτου, προαιρούμενοι νὰ καταπαύσωσιν ἐκ παντὸς τρόπου τὴν ὀλεθρίαν ταύτην διένεξιν, ἐζήτησαν καὶ ἔλαβον τὴν ἄδειαν νὰ πράξωσιν ἐπὶ τούτῳ τὰ δέοντα. Ἀπῆλθον λοιπὸν ἅπαντες, εἰς 45 συμποσούμενοι, καὶ φθάσαντες εἰς Τρίκκαλα εἰδοποίησαν τὸν Βελῆ πασᾶν, ὅτι ἔρχονται πρὸς συνέντευξιν αὐτοῦ οὐχὶ ὡς ἐχθροί, ἀλλ' ὡς φίλοι τῆς οἰκίας του. Ὁ Βελῆ πασᾶς δὲν ἠδύνατο εἰμὴ νὰ τοὺς δεχθῇ, ὁ δὲ Πασόμπεϋς, προβλέπων, ὅτι ὁ ἀσθενὴς φίλος του θέλει ἐμπέσει εἰς τὴν πλεκτάνην ταύτην, δὲν ἐνόμισε συνετὸν νὰ τοὺς περιμένῃ εἰς Λάρισσαν· καὶ ἐνῷ ἀπὸ τὸ ἓν μέρος τῆς πόλεως εἰσήρχοντο οἱ πρέσβεις τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἐξελθὼν ὁ Πασόμπεϋς μετὰ 200 περίπου στρατιωτῶν, ἀπῆλθε διὰ τῶν τεμπῶν εἰς παράλιόν τινα ἁλικὴν καλουμένην Τσάγιαζι, ὅπου ὀχυρωθεὶς ἀπεφάσισε νὰ περιμένῃ τὸ ἀποβησόμενον.

Μετά τινας ἡμέρας οἱ μὲν ἀπεσταλμένοι τοῦ Ἀλῆ ἐπέστρεψαν εἰς Ἰωάννινα, ὁ δὲ Βελῆς παρεκάλεσε τὸν φίλον του νὰ ἀνακάμψῃ εἰς Λάρισσαν. Ἀπαίσιόν τι οὐδὲν εἶχεν ὑποσχεθῆ, ἀλλ' ἐν τῇ ἀδυναμίᾳ καὶ παλιμβουλίᾳ του εἶχε συναινέσει νὰ χωρισθῇ ἀπὸ τὸν Πασόμπεϋν. Ὁ δὲ, ἐγνώριζε μὲν τὰ πάντα διὰ τῶν μυστικῶν κατασκόπων του, δὲν ἠρνήθη ὅμως νὰ προσέλθῃ. Ὁ Βελῆς τὸν ὑπεδέχθη δακρυρροῶν, τὸν παρεκάλεσε νὰ μεταβῇ εἰς Βῶλον, νὰ παραμείνῃ ἐκεῖ 40 μόνον ἡμέρας, ὁρκιζόμενος, ὅτι δὲν θέλει λησμονήσει ποτὲ τὸν πρὸ πολλοῦ μελετώμενον σκοπὸν καὶ ὅτι οὐδεμία ἀνθρωπίνη δύναμις ἦτο ἱκανὴ νὰ τὸν ὑποχρεώσῃ νὰ μείνῃ οὐδὲ μίαν ἡμέραν μετὰ τὰς 40 χωρισμένος ἀπ' αὐτοῦ, ἐὰν ὁ πατήρ του δὲν ἤθελεν ἐπικυρώσει τὴν ἀμνηστίαν καὶ τὴν περὶ τῆς ἐπιστροφῆς αὐτοῦ ὑπόσχεσιν, ἣν ἐνόρκως ἔδωκαν οἱ ἀπεσταλμένοι. Ὁ Πασόμπεϋς ἤξευρε κάλλιστα τί σημαίνουσι τοιαῦτα δάκρυα καὶ τοιοῦτοι ὅρκοι· ἀλλ' ὅμως συνήνεσε νὰ περιμένῃ εἰς Βῶλον τὴν ὁρισθεῖσαν προθεσμίαν. Ὁ δὲ ἄνανδρος φίλος του ἠθέλησε νὰ γλυκάνῃ μέχρι τέλους τὸ πικρὸν ποτήριον τὸ ὁποῖον ἠναγκάζετο νὰ τὸν ποτίσῃ. Ὅθεν ἐφρόντισε νὰ ἐξέλθῃ ὁ Πασόμπεϋς τῆς Λαρίσσης ἐν λαμπροτάτῃ παρατάξει, συνοδευόμενος ὑπὸ ὅλων τῶν μπέϋδων καὶ ὑπὸ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου καὶ ὑφ' ὅλων τῶν ἀξιωματικῶν τῆς αὐλῆς του καὶ ὑπὸ 1500 σωματοφυλάκων. Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῶν 40 ἐκείνων ἡμερῶν, ἀξιωματικοὶ ἐπηγαινοήρχοντο ἀπὸ τὸν ἕνα εἰς τὸν ἄλλον περιποιήσεως ἕνεκα καὶ παρηγορίας. Ἀλλὰ μετὰ τὸ τέλος τῆς προθεσμίας ὁ Βελῆς τὸν παρεκάλεσε νὰ περιμείνῃ ἀκόμη 20 ἡμέρας καὶ μετὰ τὰς 20 ἡμέρας ἔφθασεν εἰς Βῶλον ὁ γαμβρὸς τοῦ Βελῆ, Χαλίμπεϋς, κομίζων δύο φορτία χρήματα καὶ ἐπιστολὴν τοῦ Βελῆ, δι' ἧς τὸν ἐβεβαίου, ὅτι ἀμφοτέρων τὰ συμφέροντα ἀπήτουν νὰ ἀποσυρθῇ εἰς Εὔβοιαν καὶ νὰ περιμείνῃ ἐκεῖ ἐπί τινας εἰσέτι ἡμέρας τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποσχέσεων τοῦ πατρός του. Τότε ὁ Πασόμπεϋς ἐνόμισε πλέον περιττὸν νὰ φαίνεται πιστεύων ἔτι εἰς τὴν ὑπόκρισιν ἐκείνην. Καὶ τὰ μὲν χρήματα ἀπέπεμψε, διὰ δὲ τῆς ἀπαντήσεώς του ἤλεγξεν ἀναφανδὸν τὴν ἀπιστίαν καὶ τὴν δειλίαν τοῦ Βελῆ. Μεθ' ὃ πληρώσας καὶ διαλύσας τοὺς πολυαρίθμους αὐτοῦ σωματοφύλακας, κρατήσας δὲ 100 μόνον, τοὺς πιστοτέρους καὶ εὐπορωτέρους, ἀπῆλθεν εἰς Εὔβοιαν καὶ ἤρχισεν οὕτω τὸ δεύτερον τῆς ζωῆς αὐτοῦ στάδιον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔμελλε μόνος νὰ ἀνταγωνισθῇ κατὰ τοῦ ἀδυσωπήτου τυράννου τῶν Ἰωαννίνων.

Ἡ μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀνθρώπων πάλη εἶναι βεβαίως, διὰ τὴν πεισματώδη καὶ πολυμήχανον αὐτῆς διεξαγωγὴν, ἓν τῶν περιεργοτάτων φαινομένων ὅσα δύναταί τις νὰ ἀπαντήσῃ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ ἀκόρεστος φιλαρχία τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, τὸ ἀνεξάντλητον ἐκδικητικὸν αὐτοῦ πνεῦμα, ἡ ἀσυνείδητος μοχθηρία καὶ πανουργία μεθ' ἧς οὐδέποτε ὠπισθοδρόμει ἐνώπιον οὐδενὸς τρόπου ἐπιτηδείου εἰς ἐπιτυχίαν τῶν ὀλεθρίων αὐτοῦ σκοπῶν, οἱ ἀμύθητοι θησαυροὶ δι' ὧν τοὺς πάντας ἠγόραζε μηδ' αὐτῶν τῶν ὑπουργῶν τῆς Ὑψηλῆς Πύλης ἐξαιρουμένων, ὁ φόβος τὸν ὁποῖον ἐνέπνεεν εἰς πᾶσαν τὴν Ἀνατολὴν καὶ εἰς αὐτὸν τὸν σουλτὰν Μαχμούτην, πᾶσαι αὗται αἱ κακίαι καὶ δυνάμεις κατεξηγέρθησαν κατ' ἀνθρώπου ἑνός· καὶ τὸ παράδοξον πᾶσαι ἐματαιώθησαν. Διότι δὲν ἦτο καὶ ὁ Πασόμπεϋς ἄνθρωπος κοινός. Ἀκόλαστος ἐν τῷ κατ' ἰδίαν βίῳ, σώφρων ἐν τῷ δημοσίῳ· φοβερὸς πρὸς τοὺς ἐχθρούς, μειλίχιος πρὸς πάντας παρ' ὧν εἶχε νὰ ἐλπίσῃ τι, εἴτε μουσουλμάνοι ἦσαν, εἴτε χριστιανοί· δύσπιστος πρὸς τὴν εὐτυχίαν, ἀπτόητος ἐν τῇ συμφορᾷ. Ὅταν βραδύτερον ἔμαθεν ὅτι ὁ Ἀλῆ πασᾶς τὰ μὲν κτήματα αὐτοῦ ἐδήμευσε, τὴν δὲ πρεσβύτιδα μητέρα του καὶ τὴν νέαν ἔτι σύζυγον καὶ τὴν δεκαετῆ θυγατέρα (ἠρραβωνισμένην οὖσαν μὲ τὸν Μεχμὲτ πασᾶν, τὸν υἱὸν τοῦ Βελῆ) καὶ τὸν ὀκταετῆ υἱὸν Ἀχμέτμπεϋν, δεινῶς περιυβρίσας κατέκλεισεν εἰς σκοτεινόν τι ὑπόγειον, οὐδὲν σημεῖον ἔδειξε ταραχῆς ἢ θλίψεως, εἰς δὲ τοὺς περὶ αὐτὸν ἀγωνισθέντας νὰ

Digitized by Google

τὸν παρηγορήσωσιν, εἶπεν, ὅτι τὰ πάντα ἔθετο πρὸ ὀφθαλμῶν ἀφ' ἧς κατῆλθεν εἰς τὸν πρὸς τὸν Ἀλῆ πασᾶν ἀγῶνα, ἀλλ' ὅτι πέποιθεν εἰς τὴν Θείαν δίκην. Πρὸ πάντων δὲ ὁ Πασόμπεὺς εἶχε τὸ προτέρημα τοῦ προσοικειοῦσθαι τοὺς ἀνθρώπους· εὐπροσήγορος ὤν, ἕτοιμος καὶ γλυκὺς περὶ τὸ λέγειν, μεγαλόφρων, εὐαίσθητος, ἐλευθέριος. Ποτὲ εἰς τὴν ζωήν του δὲν ἐσυλλογίσθη ἂν ἦναι πλούσιος ἢ πένης. Ποτὲ δὲν ἠρνήθη τὴν ζητηθεῖσαν συνδρομήν. Ἂν εἶχε χρήματα, τὰ ἔδιδε προθύμως· ἂν δὲν εἶχε, τὰ ἐδανείζετο διὰ νὰ τὰ προσφέρῃ· καὶ πολλάκις προαιρούμενος νὰ γίνῃ χρήσιμος εἰς τοὺς προσφυγόντας πρὸς αὐτὸν καὶ ἀγωνιζόμενος ἐπὶ τούτῳ ἀνενδότως, παρέμενε νῆστις δι' ὅλης τῆς ἡμέρας. Πλὴν δὲ τούτων ἦτο ἡ ἐλπὶς ἁπάντων τῶν ἐχθρῶν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, δηλ. ἁπάντων τῶν κατοίκων τῆς Ἀνατολῆς ἀπὸ τοῦ ὑπερτάτου ἄρχοντος μέχρι τοῦ ἐσχάτου γεωργοῦ καὶ ποιμένος, μέχρις αὐτῶν τῶν ἀμέσων τοῦ τυράννου λειτουργῶν.

Τί παράδοξον ἐὰν τοιοῦτος ὢν ἐκτήσατο πολλοὺς καὶ πιστοὺς φίλους καὶ προστάτας· τὸν Μπεκὲρ πασᾶν τῆς Εὐβοίας, τὸν Ὀμέρμπεϋν καὶ Ἰμπραήμπεϋν τῆς Καρύστου, τὸν Μαχμούτμπεϋν Δράμαλην τῆς Μακεδονίας καὶ αὐτὸν τὸν πρῶτον γραμματέα τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, τὸν Μάνθον Οἰκονόμου, καὶ αὐτὸν τὸν Χαλὲτ Ἐφένδην, τὸν παντοδύναμον τοῦ σουλτὰν Μαχμούτη σύμβουλον, ἵνα εἰς τοὺς ἐπιφανεστάτους περιορισθῶμεν. Ἀλλ' ἐὰν πάντες ἐπόθουν τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἀλῆ, πάντες ἢ ὑπενέδιδον τέλος εἰς τὰς ἀδιακόπους αὐτοῦ σκευωρίας καὶ ἐπιβουλάς, ἤ, ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρόν, ἀνέβαλον τὴν τιμωρίαν αὐτοῦ. Ὅθεν ἐπὶ ἓξ ὅλα ἔτη, ἀπὸ τοῦ 1813 μέχρι τοῦ 1819, ὁ βίος τοῦ Πασόμπεϋ ὑπῆρξεν ἀδιάλειπτός τις Ὀδύσσεια ἀλλοκότων περιπετειῶν καὶ κινδύνων ἐσχάτων, ἀφ' ὧν ὡς ἐκ θαύματος τῇ ἀληθείᾳ ἐσώζετο. Κατ' ἀρχὰς μετέβη εἰς Εὔβοιαν καὶ διέτριψεν ἐκεῖ, ἰδίως εἰς Κάρυστον, ἐπὶ ἓν καὶ ἥμισυ περίπου ἔτος· ἀλλ' ἐπὶ τέλους περιζωσθεὶς ὑπὸ τῶν κατασκόπων καὶ τῶν δολοφόνων τοῦ Ἀλῆ, ἠναγκάσθη νὰ ἀπέλθῃ ἐκεῖθεν καὶ ἐπλανήθη ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον εἰς τὰ παράλια τῆς μικρᾶς Ἀσίας, εἰς τὴν νῆσον Λῆμνον, εἰς τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας, μηδαμοῦ εὑρίσκων ἄνεσιν καὶ ἀσφάλειαν καὶ πανταχοῦ διωκόμενος ὑπὸ τῆς πανταχοῦ παρούσης ἐπιβουλῆς τοῦ Ἀλῆ ἢ τοῦ ἐξ αὐτοῦ ἐπικρατοῦντος φόβου. Οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει φίλοι του κατώρθωσαν νὰ ἀπονεμηθῇ αὐτῷ τὸ ἐπιφανὲς ἀξίωμα τοῦ ἡγεμόνος τῆς Κύπρου· ἀλλ' ἔδει πρὸς τοῦτο νὰ μεταβῇ εἰς τὴν βασιλεύουσαν, ἵνα περιβληθῇ τὸ νενομισμένον *καφτάνιον* ἐντὸς τοῦ Πασᾶ Καπουσί. Ὁ δὲ Πασόμπεὺς, γινώσκων, ὅτι ἐν τῇ μεγάλῃ μάλιστα ἐκείνῃ πόλει ἠδύνατο νὰ ἐνεδρεύσῃ αὐτὸν ἐπιτυχῶς ὁ Ἀλῆς, προετίμησε νὰ παραιτηθῇ τοῦ ἀξιώματος· καὶ τότε περιελθὼν εἰς τὴν ἐσχάτην ἀμηχανίαν καὶ πλανώμενος εἰς τὴν Μακεδονίαν χωρὶς νὰ ἠξεύρῃ ποῦ νὰ καταφύγῃ, ἐφιλοξενήθη εἰς ἓν τῶν ὑποστατικῶν τοῦ Μαχμούτμπεϋ Δράμαλη, τοῦ ὁποίου ὁ ἐπιστάτης, τυχὼν γνώριμός του καὶ πεποιθὼς εἰς τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς τοῦ κυρίου του, ἔσπευσε νὰ ἀναγγείλῃ εἰς τοῦτον τὸ πρᾶγμα. Ὁ γενναῖος τῷόντι Μαχμούτμπεὺς ἔπεμψεν ἀμέσως αὐτοὺς τοὺς ἀδελφούς του, αὐτὸν τὸν κεχαγιάν του πρὸς τὸν ἱκέτην, προσκαλέσας αὐτὸν νὰ μεταβῇ εἰς τὴν κατὰ τὴν Δράμαν οἰκίαν του καὶ ἐπαγγειλάμενος πᾶσαν ἀσφάλειαν καὶ προστασίαν. Αὐτὸς εἶναι ὁ Δράμαλης, ὅστις μετά τινα ἔτη ἐπέπρωτο νὰ στρατηγήσῃ τῆς πρώτης καὶ μεγίστης κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως στρατείας τοῦ Ὀσμανικοῦ κράτους, καὶ μετὰ τὰς συμφορὰς τῶν Δερβενακίων νὰ ἀποθάνῃ οἰκτρῶς εἰς Κόρινθον. Ἀλλὰ τῷ 1816 ἦτο ἐν ἀκμῇ τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ πλούτου, ἰσχυρὸς μάλιστα διὰ τῆς εὐνοίας τῆς μητρὸς τοῦ σουλτὰν Μαχμούτη. Μεγαλόφρων δὲ ὢν καὶ μεγαλοπρεπὴς καὶ σταθερὸς εἰς τὸν λόγον του, ἠλέησεν οὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ καρδίας ἠγάπησε τὸ θῦμα ἐκεῖνο τῆς θηριωδίας τοῦ Ἀλῆ. Τρεῖς ἐκ τῶν δολοφόνων οὓς κατέπεμψεν αὐτόθι οὗτος, συλληφθέντες ἀνεσκολοπίσθησαν. Ἐπὶ τέλους ὁ τύραννος τῶν Ἰωαννίνων, τοῦ ὁποίου ἡ μανία ὅριον δὲν εἶχεν, ἐπέτυχε, διὰ χρημάτων πολλῶν πρὸς τοὺς ὑπουργοὺς τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, νὰ προκαλέσῃ διάταγμα ἐξορίας τοῦ Πασόμπεϋ εἰς Λῆμνον. Οἱ ὑπουργοὶ ὅμως ἐκεῖνοι, οἵτινες ἤθελον νὰ φάγουν τὰ χρήματα τοῦ Ἀλῆ καὶ ἐνταυτῷ νὰ διασώσωσι τὴν ζωὴν τοῦ Πασόμπεϋ, ἀνήγγειλαν τὸ πρᾶγμα κρυφίως εἰς τὸν Δράμαλην, προτρέψαντες αὐτὸν νὰ ἀσφαλίσῃ ἀλλοῦ ποῦ τὸν ἐξόριστον, ἵνα μὴ τὸν εὕρῃ ὁ κομιστὴς τοῦ φιρμανίου βασιλικὸς *μπουμπασίρης*, καὶ ἐφρόντισαν συγχρόνως νὰ ἐπιτρέψωσι τὸ ἔργον τοῦτο εἰς βλακά τινα, ὅστις ποτὲ δὲν εἶχεν ἐξέλθει ἐκ τῶν πυλῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐντεῦθεν συνέβη ἐν Δράμᾳ σκηνὴ κωμικωτάτη, ἐπιτηδεία νὰ δώσῃ ἡμῖν ἔννοιάν τινα τοῦ τε χαρακτῆρος τοῦ Δράμαλη καὶ τῆς ἀθλιότητος τῆς Ὀσμανικῆς κυβερνήσεως. Ὅτε ἔμαθεν ὁ Μαχμούτμπεὺς ὅτι πλησιάζει ὁ ἄνθρωπος τῆς βασιλείας, αὐτὸς μὲν ἀπῆλθεν εἰς ἓν τῶν ὑποστατικῶν του, ἀφῆκε δὲ τὸν Πασόμπεϋν νὰ ὑποδεχθῇ τὸν προσερχόμενον, περικυκλωμένος ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ τοὺς σωματοφύλακας τῆς αὐλῆς του, ὡσὰν ἦτο αὐτὸς ὁ Μαχμούτμπεὺς. Ἐμφανίζεται λοιπὸν ὁ *μπουμπασίρης* καὶ ἐγχειρίζει, μετὰ τὰς εἰθισμένας περιποιήσεις, τὸ φιρμάνιον, πεποιθὼς ὅτι ἔχει ἐνώπιόν του τὸν ἰσχυρὸν δυνάστην τῆς Δράμας. Ὁ δὲ Πασόμπεὺς λαβὼν τὸ ἔγγραφον, καὶ ἀναγνοὺς αὐτὸ ὄρθιος μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης εὐλαβείας καὶ ἐπιθεὶς ἔπειτα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, λέγει τῷ κομιστῇ· «Ὁ διαλαμβανόμενος ἐν τῷ

Digitized by Google

ὑψηλῷ φιρμανίῳ ἄνθρωπος ἦλθε τῷόντι πρό τινος χρόνου εἰς τὴν οἰκίαν μου ὡς ξένος, ἐγὼ δὲ τὸν ἐδέχθην καὶ τὸν ἐφιλοξένησα κατὰ τὸ καθῆκον παντὸς πιστοῦ Μουσουλμάνου καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς οἰκογενείας μου· πρὸ 10 ὅμως ἡμερῶν ἀνεχώρησεν ἐντεῦθεν διὰ τὰ Παραδουνάβια, καὶ ἐπειδὴ κατατρέχεται ἀπὸ τὸν Ἀλῆ πασᾶν, ὥς μοι ἐξηγήθη, δὲν μὲ ἀπεκάλυψεν εἰς ποῖον μέρος ἔμελλεν ἰδίως νὰ καταφύγῃ». Ταῦτα ἀκούσας ὁ *μπουμπασίρης* εὗρεν αὐτὰ εὐλογώτατα· λαβὼν δὲ 750 γρόσια καὶ προσέτι ἀναφορὰν περὶ πάντων πρὸς τὴν βασιλείαν, ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως ἀπῆλθεν ἐξ αὐτῆς.

Ὁ Πασόμπεϋς ἐν τούτοις, καί τοι οὕτω διασωθείς, ἐνόμισεν ἀπαραίτητον νὰ καταστῇ ἄφαντος· καὶ ἐπὶ τούτῳ συνεννοηθεὶς μετὰ τοῦ Μαχμούτμπεϋ, τοὺς μὲν σωματοφύλακας καὶ ὑπηρέτας ἐξαπέστειλεν ἄλλους εἰς Θεσσαλονίκην, ἄλλους εἰς Σμύρνην καὶ ἄλλους εἰς Θεσσαλίαν, αὐτὸς δὲ μετὰ 4 μόνον πιστῶν καὶ ἠγαπημένων ἐκλείσθη εἰς μεμονωμένον τι τμῆμα τῆς οἰκίας τοῦ προστάτου αὐτοῦ, κείμενον μεταξὺ τοῦ χαρεμίου καὶ τοῦ σελαμλικίου (γυναικωνίτιδος καὶ ἀνδρωνίτιδος), καὶ παρέμεινεν ἐν αὐτῷ ἄγνωστος τοῖς πᾶσιν ἐπὶ δύο ἥμισυ ἔτη, συναναστρεφόμενος ἐκ διαλειμμάτων μετὰ μόνου τοῦ Μαχμούτμπεϋ. Ὁ Ἀλῆ πασᾶς, μὴ δυνάμενος νὰ ἐννοήσῃ ποῦ εὑρίσκεται, εἶχε διασκορπίσει τὰ σώματα τῶν κατασκόπων του ἁπανταχοῦ γῆς· εἰς Ῥούμελην, εἰς Ἀνατολήν, εἰς Κωνσταντινούπολιν, εἰς Πελοπόννησον, εἰς τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος, ζητῶν αὐτὸν ἁπανταχοῦ καὶ μηδαμοῦ εὑρίσκων. Ὁ δὲ Πασόμπεϋς καὶ ἐκ τῆς κρύπτης ἐκείνης δὲν ἔπαυσεν ἀνταποκρινόμενος μετὰ τῶν ἐν Ἰωαννίνοις φίλων του, ἰδίως μετὰ τοῦ Μάνθου Οἰκονόμου, καὶ μετὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἰδίως μετὰ τοῦ Χαλὲτ Ἐφένδη. Ὁ μὲν πρῶτος τὸν ἐπληροφόρει κατὰ διαδοχὴν περὶ ὅλων τῶν κινημάτων τοῦ ἐχθροῦ του· ὁ δὲ Χαλέτης τὸν παρηγόρει διὰ τῶν ἐπιστολῶν του καὶ τὸν συνεβούλευε νὰ μένῃ καλῶς πεφυλαγμένος, διότι θέλει ἐντὸς ὀλίγου ἔλθει καιρὸς, καθ' ὃν αὐτὸς ὁ σουλτάνος θέλει ζητήσει αὐτὸν καὶ ἀναδείξει μέγαν καὶ ἐπιφανῆ, δίχως τῶν 500,000 γροσίων, ἅτινα πολλάκις ἐπρόσφερεν, ἵνα ἀπαλλαγῇ τῆς ἐξορίας. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ἑκούσιος ἐκεῖνος δεσμώτης ἀπώλεσε τὴν ὑπομονὴν καὶ ἐκ συνεννοήσεως μετὰ τοῦ Μαχμούτμπεϋ καὶ μετὰ τῶν ἀρχαίων καὶ πιστῶν αὐτοῦ φίλων τῆς Καρύστου, ἀπῆλθε λάθρα εἰς τὴν πόλιν ταύτην, ἵνα ἀναπνεύσῃ ὀλίγον. Ἡ ἐκεῖ ἀπέλευσίς του δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μείνῃ ἄγνωστος εἰς τὸν Ἀλῆ πασᾶν, ὅςτις ἐν τῷ ἅμα ἐκίνησε πάλιν οὐρανὸν καὶ γῆν ἵνα τὸν καταστρέψῃ. Τούτους δὲ τοὺς κινδύνους φεύγων ὁ Πασόμπεϋς ἐπορεύθη αὖθις εἰς Δράμαν καὶ κατεκλείσθη εἰς τὴν προτέραν φωλεάν. Ὁ Ἀλῆ πασᾶς ὑπώπτευσε ποῦ εὗρε πάλιν ἄσυλον τὸ θῦμά του καὶ ἔστρεψε πάντα τὰ βέλη αὐτοῦ κατὰ τοῦ Δράμαλη. Πρὸ πάντων κατώρθωσε νὰ προχειρισθῇ οὗτος Ἀρπᾶ-Ἐμινὶς, διότι τὸ ὑπούργημα τοῦτο ἠδύνατο νὰ τὸν ἀφαιρέσῃ ἅπασαν τὴν περιουσίαν του, ἐπιβάλλον εἰς αὐτὸν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ προκαταβάλῃ εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην πολλοὺς φόρους, τοὺς ὁποίους οὐδὲ ἡ Πύλη δὲν ἠδύνατο νὰ εἰσπράξῃ. Ἀναχωρήσαντος οὕτω τοῦ Δράμαλη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὁ Πασόμπεϋς, στερηθεὶς τὸν μόνον σύντροφον τῆς ἐρημίας του καὶ μὴ εἰμπορῶν νὰ ὑποφέρῃ αὐτὴν, ἀπῆλθε μετημφιεσμένος καὶ ἀγνώριστος εἴς τινας ὀρεινὰς ἐξοχὰς, ὅπου διέτριψεν ἐπί τινας μῆνας, ὑπὸ ὀλίγων φρουρούμενος σωματοφυλάκων, μεταξὺ ποιμένων καὶ χωρικῶν ἀφωσιωμένων εἰς τὸν Δράμαλην· ὁ δὲ Ἀλῆς, πεποιθὼς ὅτι διατρίβει ἔτι ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ προστάτου αὐτοῦ, ἐπιτυγχάνει νὰ πυρπολήσῃ, διὰ πέντε Ἀλβανῶν Συπαρνιωτῶν, χριστιανῶν τὸ γένος, τὸ λαμπρὸν ἐκεῖνο ἐνδιαίτημα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου, ἐκτὸς τῶν πολλῶν τιμαλφῶν λίθων, ἀνελύθη καὶ μέγα μέρος τοῦ ἐξ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ θησαυροῦ τοῦ δυνάστου τῆς Μακεδονίας. Ἡ ζημία αὐτοῦ ἐξετιμήθη εἰς 10 καὶ ἐπέκεινα ἑκατομμύρια τουρκικῶν γροσίων, ἅτινα, ὡς καὶ προηγουμένως ἐλάβομεν ἀφορμὴν νὰ εἴπωμεν, ἤθελον ἰσοδυναμεῖ πρὸς τοσαῦτα καὶ ἔτι πλείονα δραχμῶν ἑκατομμύρια. Ἀλλὰ ἡ λάμψις τῆς πυρκαϊᾶς ταύτης ὑπῆρξε τὸ προάγγελμα τῆς δύσεως τοῦ ἀπαισίου τῶν Ἰωαννίνων ἀστέρος.

Ὁ μὲν Μαχμούτμπεϋς ὑπέμεινε γενναίως τὴν συμφορὰν εἰπὼν, ὅτι αὐτὴ ἀπαθανατίζει τὸ ὄνομά του, μαρτυροῦσα τὶ εἶναι ἕτοιμος νὰ θυσιάσῃ ἵνα σώσῃ τὸν φίλον αὐτοῦ. Κατηγόρησε μὲν τὸν Ἀλῆν ἐπὶ τῇ κακουργίᾳ, τὸν κατηγόρησεν ὅμως μόνον ἵνα ἐξερεθίσῃ κατ' αὐτοῦ τὴν ὀργὴν τῆς βασιλείας. Καὶ αὐτὸς μὲν ἔλαβεν εἰς ἀπάντησιν, ὅτι χρεία ἔτι ὑπομονῆς· ἀλλ' ὁ Πασόμπεϋς, τυπτόμενος ὑπὸ τοῦ συνειδότος, ὅτι ἐγένετο παραίτιος τηλικούτου ἀτυχήματος τοῦ προστάτου αὐτοῦ, ἀπεφάσισεν ἤδη νὰ τολμήσῃ τὰ πάντα. Ὁ Ἀλῆ πασᾶς ἐπολιόρκει τότε τὴν Δίβραν, κωμόπολιν τῆς Σκόδρας, περιελθοῦσαν εἰς τὸ ἔσχατον τοῦ κινδύνου· ἐξηκολούθει δὲ βασανίζων τὴν οἰκογένειαν τοῦ ἀντιπάλου του ἐν φυλακῇ ὑπογείῳ, ἐν ᾗ εἶχεν ἀποθάνει ἐν τῷ μεταξὺ ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ ἡ θυγάτηρ. Ὅθεν ὁ Πασόμπεϋς ἔπεμψε διὰ δύο πιστῶν σωματοφυλάκων δύο εἰς τὴν βασιλεύουσαν ἀναφοράς· διὰ τῆς πρώτης οἱ κάτοικοι τῆς κωμοπόλεως Δίβρης ἀνήγγελλον εἰς τὸν σουλτάνον τὸν κίνδυνον εἰς ὃν διετέλει ἡ πατρὶς αὐτῶν πολιορκουμένη ὑπὸ τοῦ ἀπίστου Ἀλῆ πασᾶ, τοῦ ὁποίου σκοπὸς ἦτο, ἔλεγον, νὰ ἐξοντώσῃ τὸ Ὀσμανικὸν κράτος καὶ νὰ κατασταθῇ αὐτὸς αὐθαίρετος αὐτοῦ τύραννος· διὰ δὲ τῆς δευτέρας ἀναφορᾶς ἡ σύζυγος τοῦ Πασόμπεϋ ἐξετραγῴδει τὰς συμφορὰς, ὅσας

Digitized by Google

ἔπασχον ἀπὸ τοῦ τυράννου ἐκείνου γυναῖκες Ἰσμαηλίτιδες ἐπιφανεῖς, πισταὶ ἀκόλουθοι τοῦ προφήτου Μωάμεθ, ἑπτάκις τῆς ἡμέρας προσευχόμεναι, καὶ ἐπεκαλεῖτο μετὰ δακρύων τὸ ἔλεος τῆς βασιλείας. Οἱ σωματοφύλακες φθάσαντες εἰς τὴν βασιλεύουσαν συνεννοήθησαν μετὰ τῶν φίλων τοῦ Πασόμπεϋ καὶ ὡδηγήθησαν πῶς νὰ ἐγχειρίσωσι τὰς δύο ἀναφορὰς συγχρόνως. Πεντήκοντα πληρωμένοι γκέγκιδες ἐκ τῶν κρεωπωλῶν καὶ τῶν σαλεπτσίδων τῆς πόλεως ἔδωκαν τὴν πρώτην καθ' ἣν στιγμὴν ὁ σουλτάνος ἐξήρχετο, τὴν παρασκευήν, ἐκ τοῦ Τζαμίου,φωνάζοντες ὡς ἀπὸ μέρους τῶν Διβριωτῶν: Ἵλεως γένοιτο ἡμῖν ὁ Θεός! Ἐνταυτῷ δὲ ὁ πληρεξούσιος τοῦ Πασόμπεϋ Ἰσλιὰμ-τζάμης ἐνεχείρισε τὴν δευτέραν μετὰ μεγάλων καὶ κλαυθμηρῶν κραυγῶν. Ὁ σουλτάνος, παραλαβὼν τὰ ἔγγραφα καὶ ἀναγνοὺς αὐτὰ μετὰ τὴν εἰς τὰ ἀνάκτορα ἐπιστροφήν, ᾐσθάνθη τὴν βασιλικὴν αὐτοῦ φιλοτιμίαν εἴπερ ποτὲ προσβεβλημένην, καὶ συσκεφθεὶς τὴν ἐπιοῦσαν διὰ μακρῶν μετὰ τοῦ Χαλὲτ'Ἐφένδη, ἐξέδωκεν ἀμέσως εἰς τὸ Διβάνι Χάτι Χουμαγιοὺν, ἤτοι ἱερὰν βασιλικὴν προσταγήν, δι' ἧς ἀνεκήρυξε μὲν τὸν Πασόμπεϋν ἐλεύθερον τῆς προεπιβληθείσης ἐξορίας, μετεκαλέσατο δὲ αὐτὸν εἰς τὰ βασίλεια. Ἡ πρώτη αὕτη πρᾶξις, γενομένη ἐν ἀρχῇ τοῦ 1819, προανήγγειλε τὴν πτῶσιν τοῦ τυράννου τῶν Ἰωαννίνων. Ἀλλὰ τοσαύτη ἦτο ἡ πολυμήχανος τοῦ Ἀλῆ ῥᾳδιουργία καὶ τοσοῦτος ὁ φόβος ὃν ἐνέπνεε πάντοτε εἰς τὸν σουλτὰν Μαχμούτην, ὥστε ἔτος ὁλόκληρον καὶ ἐπέκεινα ἔμελλεν ἔτι νὰ παρέλθῃ πρὶν ἢ κατὰ μάϊον τοῦ 1820 ἐκδοθῇ τὸ περίφημον ἐκεῖνο Χάτι Σερίφ, δι' οὗ ὁ Ἀλῆς ἀνεκηρύχθη ἔνοχος προδοσίας καὶ προγεγραμμένος, ἐὰν ἐντὸς 40 ἡμερῶν δὲν ἐμφανισθῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἵνα ἀπολογηθῇ. Μὴ ἐμφανισθέντος δὲ ὡς εἰκὸς τοῦ Ἀλῆ, εἶδε τελευταῖον ὁ Πασόμπεϋς πληρωθείσας τὰς πρὸς τὴν Θείαν δίκην ἐλπίδας αὐτοῦ, καὶ ἀμειφθεῖσαν τὴν θαυμαστὴν καρτερίαν καὶ τέχνην μεθ' ἧς ἐπὶ πεντεκαίδεκα περίπου ἔτη ἀντέστη εἰς τοσαύτας καὶ τηλικαύτας ἐπιβουλάς, ἀναγορευθεὶς ἤδη πασᾶς τῶν Ἰωαννίνων καὶ ἐκπεμφθεὶς μετὰ δυνάμεως πρὸς καθαίρεσιν τοῦ ἀποστάτου.

Ἄλλοτε θέλομεν ἱστορήσει, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ αὐτοῦ χειρογράφου, τὸ δεύτερον τοῦτο τοῦ βίου αὐτοῦ μέρος, μετὰ τοῦ ὁποίου στενώτατα συνδέεται ἡ ἔναρξις τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

Κ. Παπαρρηγοπουλος.

Ἡ ἔκτασις τῶν ἀκτῶν τῆς Ἑλλάδος εἶνε 720 γεωγραφικὰ μίλια, ἐνῷ τῆς Ἰταλίας εἶνε 580, τῆς δὲ Γαλλίας 275. Ἓν γεωγραφικὸν μίλιον ἔχει 7419 μέτρα γαλλικά, δηλ. κάτι ὀλιγώτερον ἀπὸ ὅ,τι εἶνε τὸ μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς διάστημα.

ΠΕΡΙ ΑΓΩΓΗΣ

Κατὰ τὸν LEGOUVÉ.

Τὰ διάφορα συστήματα ἀγωγῆς, ἅτινα τὰ νῦν κρατοῦσιν ἐν ταῖς καθ' ἡμᾶς κοινωνίαις πότε μὲν τείνουσιν εἰς τὸ ν' ἀφαρπάσωσιν, οὕτως εἰπεῖν, τὸ παιδίον ἀπὸ τῆς μητρικῆς ἐπιδράσεως, πότε δὲ ἀπ' αὐτῆς καὶ μόνης νὰ ἐξαρτήσωσι πᾶσαν τὴν ἀγωγήν.

Ἂν μὲν ἦνε θῆλυ τὸ παιδίον, ὅπερ πρόκειται ν' ἀνατραφῇ, ἔχουσι πᾶσαν τὴν εὐθύνην οἱ γονεῖς καὶ πᾶσαν τῆς ἀγωγῆς τὴν φροντίδα, ἂν δὲ ἄρρεν, ἀναλαμβάνει τὸ δημόσιον πᾶσαν εὐθύνην καὶ πᾶσαν φροντίδα.

Ὅπως ἐν πολλοῖς ἄλλοις οὕτω καὶ ἐνταῦθα, οὐδέτερον εἶνε ὀρθόν· ἡ ἀλήθεια κεῖται πλησίον εἰς ἀμφότερα ἢ μᾶλλον ὑπὲρ ἀμφότερα. Ἡ κατ' οἶκον ἀγωγὴ πρέπει νὰ συμβαδίζῃ μετὰ τῆς δημοσίας, ἡ μία πρέπει νὰ συμπληροῖ τὴν ἑτέραν. Πρὸς ἀπόδειξιν δὲ τοῦ ὀρθοῦ τῶν ἐδῶ λεγομένων ἐκτίθεμεν τὰ ἑξῆς.

Ἂν τείνωμεν τὸ οὖς μόνον εἰς τὴν φωνὴν τῆς καρδίας, λέγουσί τινες τῶν ἠθικολογούντων, θὰ παραδεχθῶμεν ὅτι τόσον φυσικὸν φαίνεται τὸ ν' ἀνατρέφωνται τὰ ἄρρενα μέχρι τοῦ δωδεκάτου τοὐλάχιστον τῆς ἡλικίας ἔτους ὑπὸ τῶν γονέων, ὥστε οὐδόλως ἀναλογίζεταί τις ἂν ἦνε καὶ δυνατὸν τοῦτο καὶ ἂν τὰ σπάνια παραδείγματα, ἅτινα ἐν τῇ κοινωνίᾳ βλέπομεν παιδίων ἐπιδοσάντων ὑπὸ μόνην τὴν τῶν γονέων ἐποπτείαν, πρέπει διὰ τὴν ὀλιγότητά των νὰ ληφθῶσι πρὸ ὀφθαλμῶν. Καὶ ὄντως, ὅταν λέγωμεν *γονεῖς* νοοῦμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα· ἀλλ' ὁ μὲν πατὴρ ἕνεκα τῶν ἰδίων ἀσχολιῶν οὐδέποτε σχεδὸν εἶνε εἰς θέσιν νὰ παράσχῃ τὴν προσήκουσαν ἀγωγὴν ἔστω καὶ μέχρι τοῦ δωδεκάτου ἔτους. Μητέρες δὲ πόσαι ἔχουσι τὴν ἱκανότητα ν' ἀναλάβωσι καθῆκον τόσον μέγα καὶ τόσον σπουδαῖον; Ἄλλαι μὲν ἕνεκα πενίας, ἄλλαι δὲ διὰ τὸ ἐπισφαλὲς τῆς ὑγείας των καὶ αἱ πλεῖσται δι' ἔλλειψιν τῶν ἀπαιτουμένων γνώσεων παντάπασιν ἀδυνατοῦσι ν' ἀναθρέψωσι καὶ νὰ ἐκπαιδεύσωσι τὰ τέκνα των μόναι. Καθόλου δὲ πρέπει νὰ ἐξαιρεθῶσιν αἱ τῆς κατωτέρας τάξεως γυναῖκες.

Δυνάμεθα λοιπὸν ὡς γενικὸν κανόνα νὰ δεχθῶμεν ὅτι αἱ μητέρες δὲν δύνανται ν' ἀναλάβωσιν ἐξ ὁλοκλήρου τὴν ἀγωγὴν τῶν παίδων. Ἀλλ' ἂς ἀπίδωμεν εἰς τὰς σπανίας ἐκείνας μητέρας, αἵτινες καὶ δύνανται καὶ θέλουσι νὰ πράξωσι τοῦτο. Ἡ ἀνατροφὴ ἑνὸς παιδίου ἀπαιτεῖ διηνεκῆ καὶ ἀδιάκοπον φροντίδα καὶ ἐνασχόλησιν· εἰς ταύτην πρέπει ν' ἀφιερώσῃ καὶ χρόνον καὶ διασκεδάσεις καὶ σχέσεις κοινωνικάς. Ἡ μήτηρ ἡ ἀνατρέφουσα μόνη τὸ τέκνον της καὶ ἀναλαμβάνουσα πᾶσαν τὴν εὐθύνην πρέπει νὰ προσέχῃ τίνες συχνάζουσιν εἰς τὴν οἰκίαν της, μή τι-

Digitized by Google

νος οἱ ἀπρεπεῖς λόγοι καταστρέψωσι σειρὰν ὅλην διδασκαλίας, πρέπει νὰ ἐπιβλέπῃ τοὺς ὑπηρέτας, ὧν οἱ ἀνάγωγοι τρόποι δύνανται νὰ παραβλάψωσι τὸ ἔργον της. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν σύζυγόν της πρέπει νὰ ἐπιτηρῇ· πολλάκις ἐλαφρόν τι διήγημά του ἢ ἀπερίσκεπτος λόγος του δύναται εἰς μίαν στιγμὴν ν' ἀνατρέψῃ πολλῶν ἡμερῶν ἠθικὰς διδαχάς. Καὶ δὲν ἀρκοῦσι ταῦτα μόνα· καὶ αὐτὸν τὸν ἑαυτόν της πρέπει νὰ ἐπιβλέπῃ ἡ τοιαύτη μήτηρ. Ἀφ' ἧς στιγμῆς ἠθέλησε μόνη ν' ἀναλάβῃ τὸ ἅγιον ἔργον τῆς διαπλάσεως τῆς καρδίας καὶ τῆς διανοίας τοῦ τέκνου της, δὲν ἔχει πλέον τὸ δικαίωμα νὰ τυρβάζῃ περὶ μάταια πράγματα, νὰ ἦνε ἰδιότροπος ἢ κενόδοξος ἢ νὰ κομψεύηται, διότι πρέπει νὰ ἦνε ζωντανὸν αὐτὴ μάθημα καὶ πρὸ τοῦ νὰ ἔχῃ τὴν ἀξίωσιν νὰ μορφώσῃ ἄλλους, πρέπει ἡ ἰδία νὰ ἦνε μορφωμένη. Ἡ αὐστηρὰ, ἀλλ' ὀρθὴ αὕτη ἔκθεσις τῶν μητρικῶν καθηκόντων δὲν συμφωνεῖ δυστυχῶς, ἂν καὶ ὑπάρχωσιν ἐξαιρέσεις καὶ αὗται ὅμως φαινομενικαὶ μᾶλλον ἢ πραγματικαὶ, πρὸς ὅ,τι συνήθως βλέπομεν γινόμενον ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Αἱ μητέρες ἁπλούστατον θεωροῦσι πρᾶγμα τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων των, νομίζουσι δὲ ὅτι ὅπως τρέφουσιν αὐτὰ βρέφη ὄντα ἐκδίδουσαι εἰς τροφοὺς, οὕτω δύνανται καὶ νὰ τ' ἀναθρέψωσιν. Ἐκλέγουσι δῆλα δὴ τὸν πρῶτον τυχόντα διδάσκαλον, οὗ δὲν εἶνε εἰς κατάστασιν νὰ διαγνώσωσι τὴν ἀξίαν, καὶ πιςεύουσαι ὅτι ἔπραξαν οὕτω πᾶν ὅ,τι εἶχον καθῆκον νὰ πράξωσι, παραδίδονται εἰς τὰς ἡδονὰς καὶ ματαιότητας τοῦ κόσμου ἀναπαυμένην ἔχουσαι τὴν μητρικήν των συνείδησιν. Καὶ τὸ ἑσπέρας, πρὸ τοῦ ν' ἀπέλθωσιν εἰς τὸν χορὸν ἢ εἰς τὴν συναναστροφὴν τῆς Κυρίας δεῖνα, εἰσέρχονται ἐστολισμέναι ἐπὶ μίαν στιγμὴν ὡς ἐν παρέργῳ καὶ διὰ τὸν τύπον μόνον εἰς τὸ δωμάτιον, ἐν ᾧ μελετᾷ τὸ τέκνον των, καὶ κλίνουσαι πρὸ αὐτοῦ τὴν ἀνθοστόλιστον καὶ μυρόβρεκτον κεφαλήν των, τὸ ἀσπάζονται καὶ τῷ παραγγέλλουσι μετ' ἀδιαφορίας: *Νὰ διαβάσῃς τὰ μαθήματά σου· ἀκοῦς, παιδί μου;* Καὶ φεύγουσι καταλείπουσαι εἰς τὴν ἁπαλὴν καὶ νεαρὰν ἐκείνην καρδίαν τὴν διάφωνον καὶ ἄσχημον εἰκόνα τῆς μητρὸς ὀρχουμένης καὶ τοῦ τέκνου καταλελειμμένου μόνου κατ' οἶκον. Καὶ νομίζετε λοιπὸν ὅτι πείθεται εἰς τοὺς λόγους σας τὸ μικρὸν ἐκεῖνο πλάσμα, ἀκοῦον καθ' ἑκάστην στιγμὴν τὴν αἰωνίαν ἐκείνην δικαιολόγησιν τῶν πράξεών μας· ἡμεῖς εἴμεθα *μεγάλοι*, σὺ εἶσαι *μικρός*; ὑπακούει, ἀλλ' εἰς τὰ βάθη τῆς μικρᾶς του καρδίας βόσκει ἡ περιφρόνησις τῆς ἡλικίας του, ἡ ζηλία τῆς ἰδικῆς μας. Πιστεύει ὅτι *ὅταν γείνῃ τις μεγάλος* δύναται τὸ πᾶν νὰ πράξῃ, τοιουτοτρόπως δὲ ἐνσπείρεται ἐν αὐτῷ ὁ ὀλέθριος σπόρος τοῦ ἀπηγορευμένου καρποῦ. Ἐκεῖθεν ἀρχίζει τὸ κακόν.

Ἀλλὰ καὶ ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι σάτυρα εἶνε ἡ εἰκὼν, ἣν ἀτέχνως ἐν τοῖς ἔμπροσθεν διεγράψαμεν, καὶ ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι δύναται ὄντως ἡ μήτηρ ν' ἀναθρέψῃ μόνη τὸ τέκνον της, καὶ πάλιν, λέγουσιν οἱ ἐναντιούμενοι εἰς τὴν τοιαύτην ἀγωγὴν, ἡ ἀποκλειστικὴ τῆς μητρὸς ἐπὶ τοῦ παιδίου ἐπίδρασις δὲν ἔχει καλὰ ἀποτελέσματα.

Τὸ κυριώτατον δῆλον ὅτι, ὅπερ λείπει τὰ νῦν ἀφ' ἡμῶν τῶν νεωτέρων, εἶνε ἡ μεγαλοψυχία καὶ ὁ πατριωτισμός. Ἔχομεν ἐπιστήμονας, σοφοὺς, βιομηχάνους πολλοὺς, ἀλλ' ὀλίγους ἄνδρας, ἔτι δ' ὀλιγωτέρους χρηστοὺς πολίτας. Εἶνε δ' ὁμολογούμενον ὅτι μόνον ἡ ὑπὸ τῆς πολιτείας παρεχομένη ἀγωγὴ, ἡ δημοσία δῆλα δὴ ἐκπαίδευσις δύναται νὰ παρασκευάσῃ πολίτας ἀγαθοὺς καὶ ἀνδρείους. Ἂν ἡ μητρικὴ ἀγωγὴ παραταθῇ μέχρι τοῦ δωδεκάτου ἔτους τῆς ἡλικίας, τὸ παιδίον θὰ ἐμφορηθῇ ὑπὸ ἰδεῶν καὶ συναισθημάτων στενῶν καὶ ἀτομικῶν καὶ ὄχι εὐρέων καὶ γενικῶν, θ' ἀποκτήσῃ φίλαυτόν τινα αἰσθηματικότητα ἀντὶ τῆς ἀφοσιώσεως ἐκείνης εἰς τὸ κοινὸν καλὸν, ἥτις μᾶς ταυτίζει, οὕτως εἰπεῖν, πρὸς τοὺς ἄλλους. Ἡ ἄδολος καὶ ἄνευ συμφέροντος πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπη ἐκλείπει τότε πρὸ τῆς φιλαύτου ἀγάπης τῆς οἰκογενείας, διότι καὶ ἡ τῆς οἰκογενείας ἀγάπη εἶνε φιλαυτία, λεπτοτάτη μὲν ἀληθῶς καὶ ὡραιοτάτη καὶ τρυφερωτάτη, ἀλλὰ πάντοτε φιλαυτία. Πρέπει λοιπὸν, λέγουσιν, ἀμέσως μετὰ τὴν πρώτην ἡλικίαν νὰ παύῃ ἡ κατ' οἶκον ἀγωγὴ, ἥτις χαυνόνει τὸν χαρακτῆρα, περιορίζει τὸ πνεῦμα καὶ ἀπομονόνει τὴν καρδίαν.

Ἐξεθήκαμεν τὰς ἐνστάσεις ταύτας τῶν νομιζόντων ὅτι οὐδόλως πρέπει ἡ μήτηρ νὰ ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς τῶν παίδων ἀγωγῆς, ὡς οἷόν τε ἀκριβῶς· νῦν ἀπαντῶμεν.

Καὶ εὐθὺς μὲν κατὰ πρῶτον εἶνε σόφισμα τὸ λεγόμενον ὅτι τάχα ἀδύνατον εἶνε εἰς τὴν μητέρα ν' ἀναθρέψῃ τὸ τέκνον της ὡς δεῖ. Αὐτὰ τὰ πράγματα διαψεύδουσι τὴν ἰδέαν ταύτην. Μήπως δὲν βλέπομεν καθ' ἑκάστην μητέρας καταγινομένας ἀνενδότως εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων των καὶ ἐπιβλεπούσας μετ' ἀπιστεύτου ζήλου καὶ ἀκριβείας τὴν διδασκαλίαν τὴν ὑπὸ τῶν διδασκάλων γινομένην εἰς αὐτά; Ἂν δὲ ὑπάρχωσι μητέρες ἔχουσαι καὶ θέλησιν πρὸς τοῦτο καὶ ἐπιθυμίαν, τίς δύναται ν' ἀρνηθῇ ὅτι ἡ ὑπ' αὐτῶν παρεχομένη ἀγωγὴ δὲν ἔχει καὶ πλεῖστα πλεονεκτήματα; Βεβαίως, ἡ δημοσία ἐκπαίδευσις ἐπιδρᾷ δραστηρίως καὶ ἀποτελεσματικῶς ἐπὶ τῶν χαρακτήρων. Ἐκεῖ, εἰς τὰ δημόσια σχολεῖα, τὰ παιδία, ἐπειδὴ μόνα των καὶ ἄνευ προφανοῦς τινὸς βοηθείας ἀντιμετωπίζουσι τοιούτους ἐνίοτε δὲ καὶ τόσον θρασεῖς συμμαθητὰς, συνεθίζουσι νὰ γείνωνται εὐσταθέστερα· γίνονται δὲ καὶ δικαιότερα διότι μανθάνουσι νὰ σέβωνται καὶ τοῦ ἄλλου τοῦ ἐπίσης ἀπροςατεύτου τὰ δικαιώματα. Ναὶ, τὰ δημόσια σχολεῖα ταπεινόνουσι τὴν ὀ-

Digitized by Google

φρὺν τὴν ὑπεροπτικήν, ἀνυψοῦσι τὸ ἔλλογον φρόνημα, πληροῦσι θάρρους τοὺς δειλοτέρους καὶ τοὺς ἐκ φύσεως μὴ πολὺ κοινωνικούς, ἀλλ', ἂς ὁμολογήσωμεν καὶ τοῦτο διότι εἶνε ἀληθές, εἰς τὰ σχολεῖα τὰ δημόσια δύνανται οἱ παῖδες νὰ συνεθίσωσι νὰ ψεύδωνται, νὰ φθονῶσι, νὰ ἦνε ἀνάγωγοι, ἔστιν ὅτε καὶ μοχθηροί. Ῥίψον νέον τινὰ εἴτε ἀγριωτέρου εἴτε ἀδυνατοτέρου χαρακτῆρος ἐντὸς τοῦ κόσμου ἐκείνου, ἔνθα βασιλεύει τὸ πλῆθος καὶ ἡ δύναμις, καὶ θὰ κατασταθῇ, ἔσο βέβαιος, σκληρὸς ἢ δειλός, δεσποτικὸς ἢ ταπεινόφρων· ἀφίνω τἄλλα τὰ ἐλαττώματα. Ὁ βίος ὁ ἐν κοινῷ εἶνε βίος ἀγώνων, εἰς οὓς ἔνοπλος πρέπει τις νὰ παραστῇ· ἀλλὰ τίς θὰ ὁπλίσῃ τὸ παιδίον; Ἡ μήτηρ μόνη. Ἂν ἡ μητρικὴ ἀγωγή, μέχρι τοῦ δωδεκάτου τῆς ἡλικίας ἔτους παραταθεῖσα, δὲν ἐνεκόλαψεν εἰς τὸ παιδίον τῆς τιμῆς καὶ τῆς φιλοτιμίας τὸ συναίσθημα, ἂν δὲν ἐστήριξε τὴν σκάζουσαν ἠθικότητά του κατὰ παντὸς κακοῦ παραδείγματος, ἂν δὲν κατώρθωσεν, ὥστε τὸ παιδίον ν' ἀποτροπιάζηται τὸ ψεῦδος καὶ τὴν πονηρίαν, ἂν καὶ αὐτὴν τὴν φυσικήν του ἴσως μαλακότητα δὲν ἠδυνήθη κατά τι νὰ τραχύνῃ, ἀπώλετο τὸ παιδίον ἐκεῖνο, τὰ δημόσια σχολεῖα ἢ θὰ τὸ συντρίψωσιν ἢ θὰ τὸ καταστήσωσι μοχθηρόν. Καὶ ἂς μὴ μοῦ ἐπαναλάβῃ τις τὸ τετριμμένον ἐκεῖνο, ὅτι δῆθεν τυφλόνει τὴν μητέρα ἡ πολλὴ ἡ ἀγάπη. Ὄχι, ἀπαντῶ, οὐδὲν ὀξυδερκέστερον μάλιστα τῆς στοργῆς καὶ τῆς ἀγάπης· κρύπτει τις, ναί, τὰ ἐλαττώματα ἐκείνων, οὓς ἀγαπᾷ, πάντοτε ὅμως τὰ βλέπει. Ἂς μὴ νομίσῃ δὲ πάλιν τις ὅτι πάντοτε ἡ μήτηρ εἶνε ἀδύνατος πρὸς τὰ τέκνα της· ἐκεῖναι μόνον αἱ μητέρες δεικνύουσιν ἀδυναμίαν πρὸς τὰ τέκνα των ὅσαι δὲν νοοῦσι τὸ καθῆκόν των. Ἡ μήτηρ ἡ ἱκανὴ ν' ἀναθρέψῃ τέκνα φέρεται πρὸς αὐτὰ καὶ κατ' αὐτῶν γενναιότερον παρὰ ὁ πατὴρ αὐτός. Ἂν τὸ παιδίον πρόκειται νὰ ὑποστῇ χειρουργικήν τινα ἐγχείρισιν ὁ πατὴρ φεύγει, ἡ μήτηρ μένει. Καὶ εἶδον μητέρα, τὴν τρυφερωτάτην καὶ τὴν μᾶλλον ἀφοσιωμένην τῶν μητέρων, ν' ἁρπάσῃ τὸ παιδίον της, τὸ ὁποῖον εἶχε δαγκάσει τὴν χεῖρα συμμαθητοῦ του τινός, καὶ νὰ δαγκάσῃ τὴν χεῖρά του ἕως ὅτου ἔτρεξε τὸ αἷμα. Ποῖος πατὴρ θὰ ἔδιδε τοιοῦτον ἡρωϊκὸν μάθημα; Θέλεις λοιπὸν νὰ μορφώσῃς τὸν χαρακτῆρα τοῦ τέκνου σου; προσπάθησον νὰ παράσχῃς αὐτῷ μητρικὴν ἅμα καὶ δημοσίαν ἀγωγήν.

Ἂν ἦνε ἀληθές, καὶ βεβαίως εἶνε, ἐκεῖνο, ὅπερ πολλάκις καὶ πολυτρόπως ἔλεγεν ὁ μέγας τῆς ἀρχαιότητος διδάσκαλος, ὁ ἀνδρῶν ἁπάντων σοφώτατος Σωκράτης, ὅτι δῆλα δὴ οὐδαμῶς ὠφέλιμος ἀποβαίνει ἡ διδασκαλία, ἂν δὲν συνδέωνται, ὅ τε διδάσκων καὶ ὁ διδασκόμενος, δι' ἀμοιβαίας ἀγάπης καὶ ὑπολήψεως, τίς ἄλλος διδάσκαλος, τίς ἄλλος ἐπόπτης δύναται νὰ πλεονεκτῇ μᾶλλον τῆς μητρὸς κατὰ τοῦτο;

Συχνάκις ἀκούομεν νὰ λέγηται ὅτι πλεῖστοι διάσημοι ἄνδρες ἐξεπαιδεύθησαν παρὰ τῶν μητέρων αὐτῶν, ὁ Σχίλλερ π. χ., ὁ Δαμαρτῖνος καὶ ἄλλοι. Δὲν πρέπει βεβαίως νὰ νοήσωμεν τὸ πρᾶγμα κατὰ λέξιν, ὅτι παρὰ τῆς μητρός των ἔμαθον ἱστορίαν ἢ γλώσσας ἤ τι τοιοῦτον, ἀλλ' ὅτι αἱ μητέρες ἐκεῖναι ἐνεστάλαξαν εἰς τοὺς μεγάλους καταστάντας υἱούς των τὴν γλυκύτητα τῆς γυναικείας καρδίας, ἥτις εἶνε ἀπαραίτητος εἰς πάντα ἀληθῶς μέγαν ἄνδρα. Καὶ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν λοιπὸν τῆς διανοίας, ὅπως διὰ τὴν μόρφωσιν τοῦ χαρακτῆρος, πρέπει νὰ συμβαδίζῃ ἡ μήτηρ εἰς τὸ σχολεῖον. Μένει ἡ καρδία. Δὲν προτιθέμεθα νὰ ὁμιλήσωμεν ἐνταῦθα ἀναλυτικῶς καὶ ἐν ἐκτάσει περὶ τῆς πρὸς τὴν οἰκογένειαν στοργῆς, ἥτις πρῶτον καὶ κυριώτατα ἀπορρέει ἐκ πάσης ἀγαθῆς ἀληθῶς καρδίας. Οὐδεὶς ὑπάρχει ὁ δυνάμενος ν' ἀρνηθῇ ὅτι ταῦτα τὰ συναισθήματα, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια, οὐδεὶς ἄλλος εἶνε ἐπιτηδειότερος νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τὸ παιδίον ἢ ἡ μήτηρ. Περιοριζόμεθα μόνον εἰς τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπην. Καὶ περὶ τούτου δὲ ἀρκεῖ καὶ μόνον νὰ ὑπομνήσωμεν τὰς ἀρχαίας Σπαρτιάτιδας, ν' ἀναφέρωμεν μόνον τῆς Οὐετουρίας ἢ τῆς Κορνηλίας τὸ ὄνομα, νὰ ὑπενθυμίσωμεν τῶν παλαιῶν Γαλατῶν τὰς γυναῖκας, αἵτινες ἐμάχοντο καὶ ἀπέθνησκον πλησίον εἰς τοὺς ἄνδρας των, τὰς ἀρετὰς τῶν κατὰ τὴν γαλλικὴν ἐπανάστασιν γυναικῶν, τὰς ἡρωΐδας τέλος τῆς ἡμετέρας, τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Ἀείποτε ζωηρότατοι ὑπῆρξαν οἱ ὑπὲρ πατρίδος παλμοὶ τῆς γυναικείας καρδίας καὶ οὐδεὶς ἄλλος πλὴν τῆς μητρὸς δύναται εἰς παιδικὰς καρδίας νὰ ἐμφυσήσῃ καὶ νὰ στηρίξῃ τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπην.

Πρέπει λοιπόν, διὰ νὰ ἦνε πλήρης καὶ τελεία ἡ ἀγωγὴ τῶν τέκνων, νὰ συμβαδίζῃ, ἐπαναλαμβάνομεν, ἡ ἐν τῷ σχολείῳ διδασκαλία καὶ ἡ κατ' οἶκον μητρικὴ ἐπιτήρησις. Αἱ δύο αὗται, οὕτως εἰπεῖν, ἐπενέργειαι, συμπληροῦσαι ἡ μία τὴν ἄλλην, δύνανται νὰ καταστήσωσιν ὅσον ἐνδέχεται τελείαν τὴν ἀγωγὴν καὶ ν' ἀναδείξωσι ποτὲ τὸν παῖδα ὡς οἷόν τε καλὸν κἀγαθὸν ἄνδρα καὶ χρηστὸν πολίτην.

**

ΤΟ ΔΙΣΕΚΤΟΝ ΕΤΟΣ

Ἡ πρώτη ἀνακάλυψις περὶ τῶν 6 ὡρῶν τῶν προσθετέων εἰς τὰς 365 τοῦ ἔτους φαίνεται οὖσα ἀρχαιοτάτη, καίτοι ἡ τοῦ σφάλματος διόρθωσις βραδέως ἐπῆλθεν.

Ὁ Πλάτων εἶχε μάθει αὐτὴν ὡς τι μυστήριον παρὰ τῶν αἰγυπτίων ἱερέων, ἀλλ' οὐχ ἧττον οἱ ἀρχαῖοι ἐξηκολούθησαν ὑπολογίζοντες τὸ ἔτος εἰς 365 ἡμέρας ἀκριβῶς. Οὕτως ἀνὰ πᾶν τέταρτον ἔτος προήρχετο σφάλμα 24 περίπου ὡρῶν

Digitized by Google

ἐπὶ ἔλαττον. Πρὸς διόρθωσιν αὐτοῦ ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ μετεπέμψατο ἐξ Αἰγύπτου Σωσιγένη τὸν Ἀλεξανδρέα, ὅστις ἐπενόησε τὸ δίσεκτον ἔτος ἐκ 366 ἡμερῶν προσθετέον ἀνὰ πᾶν τέταρτον ἔτος, τῶν λοιπῶν ἐτῶν ἐχόντων ὡς καὶ πρότερον ἀνὰ 365 ἡμέρας.

Τὸ ἡμερολόγιον τοῦτο ὠνομάσθη Ἰουλιανόν, ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος. Τὸ ἔτος 44 π.Χ., ὅτε καὶ ἐφονεύθη ὁ περιώνυμος δικτάτωρ, ἦν τὸ πρῶτον ἐφ' οὗ ἔπρεπε νὰ ἐφαρμοσθῇ ὁ κανὼν οὗτος, ἀλλ' ἀντὶ τῆς μιᾶς ἐμβολίμου ἡμέρας ἐδέησε νὰ προστεθῶσιν 90 ἡμέραι, ὅπως ἡ χρονολογία ἀνταποκρίνηται φυσικῶς εἰς τὰς ὥρας τοῦ ἔτους καθ' ὃν τρόπον ἔχει καὶ τανῦν, διότι εἰς τοσαύτας ὑπελογίσθη τὸ ἐπὶ ἔλαττον σφάλμα ἕνεκα τῶν παραλειφθέντων λεπτῶν ἐπὶ τοσούτους αἰῶνας. Διὸ καὶ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἐκλήθη ἔτος συγχύσεως (annum confusionis.)

Ἡ ἐμβόλιμος ἡμέρα ἐτάχθη ὑπὸ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος μετὰ τὴν 24ην Φεβρουαρίου. Ἡ 25η, καθ' ἣν ἑωρτάζετο ἡ τῶν Ταρκυνίων ἔξωσις, ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων sextus Calendae (ἡ ἕκτη τῶν καλενδῶν)· ἡ ἐμβόλιμος ἡμέρα, φέρουσα καὶ αὕτη τὸν ἀριθμὸν ἕξ, ἐκλήθη δὶς ἕκτη (bis sextus), ἐξ οὗ καὶ τὸ ἔτος ἐκλήθη δίσεκτον. Βραδύτερον ἡ ἡμέρα αὕτη ἐτάχθη μετὰ τὴν 28ην Φεβρουαρίου.

Ἀλλ' ἡ παρὰ τοῦ Καίσαρος ἢ μᾶλλον παρὰ τοῦ Σωσιγένους γενομένη διόρθωσις ἦν καὶ αὕτη ἐσφαλμένη, διότι ἡ προσθήκη μιᾶς ἡμέρας ὁλοκλήρου ἐξ 24 ὡρῶν εἰς τὸ δίσεκτον, ἤτοι τὸ τέταρτον ἔτος, συνεπάγεται τὸ ὅτι ἕκαστον τῶν 4 ἐτῶν ἔχει ἀκριβῶς ἡμέρας $365\frac{1}{2}$. Ἀλλ' ἀντὶ 6 ὡρῶν, ἤτοι $\frac{1}{4}$ ἡμέρας, τὸ ἐπὶ πλέον ὑπολογιστέον κατ' ἔτος συνίσταται μόνον ἐκ 5 ὡρῶν, 48 πρώτων λεπτῶν καὶ 48 δευτέρων, τοῦθ' ὅπερ ἐν διαστήματι 4 ἐτῶν ἀπαρτίζει 23 ὥρας, 15 πρῶτα λεπτὰ καὶ 12 δεύτερα. Ὅθεν προστιθεμένης *ὁλοκλήρου ἡμέρας*, ὡς ἡμεῖς πράττομεν ἄχρι τῆς σήμερον, ἔχομεν 44 πρῶτα λεπτὰ καὶ 48 δεύτερα πλέον τοῦ πρέποντος. Τὸ περιπλέον τοῦτο ἐν διαστήματι $128\frac{1}{2}$ ἐτῶν ἀποτελεῖ 24 ὥρας, ἤτοι μίαν ὁλόκληρον ἡμέραν, ὥστε γενομένου τοῦ ὑπολογισμοῦ ἀπὸ τοῦ πρώτου δισέκτου ἔτους, ἤτοι ἀπὸ τοῦ 44 π. Χ. μέχρι τοῦ 1582, ὅτε ὁ Πάπας Γρηγόριος ΙΓ' ἐπεχείρησε τὴν τοῦ ἡμερολογίου διόρθωσιν, εὑρέθησαν ἡμέραι πλεονάζουσαι 10. Τούτων ὁ εἰρημένος Πάπας διέταξε τὴν ἀφαίρεσιν ἀπὸ τοῦ μηνὸς 8βρίου τοῦ 1582 ἔτους, διότι κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ὅτε ἔφθασαν εἰς τὴν 5ην Ὀκτωβρίου ἠρίθμησαν 15 καὶ οὐχὶ 6. Ἀλλ' ἐπειδή, ὡς εἴρηται, ὑπάρχει σφάλμα μιᾶς ἡμέρας ἀνὰ 128 ἔτη περίπου, ἤτοι τριῶν ἡμερῶν περιπλέον ἀνὰ πάντα τέταρτον αἰῶνα, ἐθεωρήθη ἀναγκαῖον νὰ μὴ ὑπολογισθῇ ὡς δίσεκτον τὸ τελευταῖον ἔτος ἑκάστου αἰῶνος ὅπερ εἶναι δίσεκτον. Οὕτως ὅταν φθάσῃ τὸ 1900 ἔτος, ὅπερ εἶναι δίσεκτον, οἱ μὲν καθολικοὶ καὶ λοιποὶ Εὐρωπαῖοι θὰ ἔχωσιν αὐτὸ ἔτος κοινόν, ἡμεῖς δέ, οἱ Ῥῶσσοι καὶ οἱ Ἀρμένιοι θὰ ἔχωμεν δίσεκτον.

Τὸ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον ἐγένετο ἀμέσως δεκτὸν παρὰ πάντων τῶν καθολικῶν, ἀλλ' ἐκ τῶν διαμαρτυρομένων οἱ μὲν Γερμανοὶ παρεδέξαντο αὐτὸ τῷ 1700, οἱ δὲ Ἄγγλοι τῷ 1752.

Τῇ σήμερον ἡ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου, ὅπερ ἔχομεν ἐν χρήσει, καὶ τοῦ Γρηγοριανοῦ, εἶναι 12 καὶ οὐχὶ 10 ἡμερῶν, διότι τὰ τελευταῖα ἔτη τῶν δύο τελευταίων αἰώνων 1700 καὶ 1800 ἡμεῖς εἴχομεν δίσεκτα, ἐνῷ οἱ δυτικοὶ εἶχον ἔτη κοινὰ διὰ τὸν ἀνωτέρω ἐκτεθέντα λόγον. Ἐὰν δὲ ἐξακολουθήσωμεν ἔχοντες ἐν χρήσει τὸ Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον μέχρι τοῦ 1900 ἔτους, ἐπειδὴ τὸ ἔτος τοῦτο ἡμεῖς μὲν θὰ ἔχωμεν δίσεκτον οἱ δὲ δυτικοὶ κοινόν, ἡ διαφορὰ τότε ἔσται 13 καὶ οὐχὶ 12 ἡμερῶν.

Τὸ Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον, ὅπερ εἶναι προφανῶς ὀρθότερον τοῦ Ἰουλιανοῦ, ἀνταποκρίνεται μεθ' ἱκανῆς ἀλλ' οὐχὶ μετ' ἀπολύτου ἀκριβείας εἰς τὰ οὐράνια φαινόμενα, τοῦτο δὲ διότι τὸ σφάλμα μιᾶς ἡμέρας ἀνὰ $128\frac{1}{2}$ ἔτη ἐπιφέρει σφάλμα 7 ἡμερῶν εἰς 900 ἔτη, καὶ ἑπομένως 28 ἡμερῶν εἰς 3600 ἔτη. Ἤδη ἀφαιρουμένων τριῶν δισέκτων ἐτῶν ἀνὰ πᾶσαν περίοδον 400 ἐτῶν, ἔχομεν 27 μόνον ἡμέρας ἀφαιρετέας ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀριθμοῦ τῶν 3600 ἐτῶν. Τῷόντι $9\times400=3600$, ἐνῷ $9\times3=27$ καὶ οὐχὶ 28. Θὰ χρειασθῇ λοιπὸν τὸ ἔτος 5200 νὰ ὑπολογισθῇ ἐξαιρετικῶς ὡς κοινόν, ἐνῷ θὰ ἦναι δίσεκτον. Ἀλλὰ τὸ σφάλμα τοῦτο τοσοῦτον ἀπέχει ἡμῶν, ὥστε δυνάμεθα ἀφόβως νὰ καταλίπωμεν τὴν περὶ διορθώσεως αὐτοῦ μέριμναν τοῖς ἡμετέροις ἀπογόνοις.

Α. Μοι.

ΙΑΠΩΝΙΚΟΝ ΔΙΗΓΗΜΑ

Ο ΛΙΘΟΤΟΜΟΣ

Μετάφρασις Ι. Σ. Κ.

Ἔζη ποτὲ ἐν Ἰαπωνίᾳ πτωχός τις λιθοτόμος, ἁπλοῦς ἐργάτης τῶν λατομείων. Ἡ ἐργασία του ἦτο σκληρά· εἰργάζετο πολύ, ἐκέρδιζεν ὀλίγον καὶ δὲν ἦτο εὐχαριστημένος. — Ἄ! νὰ ἤξευρα τοὐλάχιστον, ὅτι θὰ ἔλθῃ ἡμέρα νὰ γίνω καὶ ἐγὼ πλούσιος, νὰ ἀναπαυθῶ ἀπὸ τοὺς κόπους, νὰ ἀνακλίνωμαι ἐπὶ παχείας ψιάθου καὶ νὰ σκεπάζωμαι μὲ μαλακὴν σινδόνα ἐκ μετάξης!

Τὸ τοιοῦτον παράπονον, ὅπερ ἀνέπεμπε πρὸς τὸν Θεόν, ἄγγελός τις τὸ ἀπεδέχθη καὶ «Γεννηθήτω σοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου», εἶπε πρὸς αὐτόν.

Καὶ παραχρῆμα ὁ πτωχὸς ἔγεινε πλούσιος, ἀναπαυόμενος ἐπὶ παχείας ψιάθου καὶ σκεπαζόμενος μὲ μαλακὴν μεταξωτὴν σινδόνα.

Digitized by Google

Ἡμέραν δέ τινα διήρχετο ὁ αὐτοκράτωρ καὶ προεπορεύοντο αὐτοῦ πεζοὶ καὶ ἔφιπποι στρατιῶται· εἵπετο δὲ μεγαλοπρεπὴς καὶ πομπώδης ἀκολουθία ἱππέων, διάφορα δὲ ἐπίσημα πρόσωπα περιεκύκλουν αὐτὸν, κρατοῦντα ὑψηλὰ καὶ ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ μέγα ἀλεξήλιον ἀπαστράπτον ἐκ τοῦ χρυσίου.

—Τί μὲ χρησιμεύει νὰ ἦμαι πλούσιος, ὑπεψιθύρισεν ὁ λιθοτόμος, ἀφοῦ δὲν ἔχω καὶ ἐγὼ τὸ δικαίωμα νὰ ἐξέρχωμαι ἐν συνοδίᾳ καὶ νὰ προφυλάττω τὴν κεφαλήν μου ὑπὸ χρυσοῦν ἀλεξήλιον; Διατί νὰ μὴ ἦμαι αὐτοκράτωρ;

«Γεννηθήτω τὸ θέλημά σου», εἶπεν ὁ Ἄγγελος.

Καὶ τῷόντι ἐγένετο αὐτοκράτωρ, συνωδεύετο ὑπὸ πολυαρίθμου φρουρᾶς ἱππέων προπορευομένων καὶ ἀκολουθούντων, τέσσαρα δὲ ἐπιφανῆ πρόσωπα λαμπροστόλιστα ἐβάσταζον ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς του μέγα ἀλεξήλιον, ὅπερ ἐξήστραπτεν ἐκ τοῦ χρυσίου.

Ἀλλ' ὁ ἥλιος διὰ τῶν καυστικῶν αὐτοῦ ἀκτίνων ἐθέρμαινε καὶ κατεξήραινε τὰς πεδιάδας καὶ τὰς πλατείας, οἱ δρόμοι ἦσαν πλήρεις κονιορτοῦ, καὶ τὸ ἀνταύγασμα κατεπόνει τοὺς ὀφθαλμούς.

—Ἄ, ἄ! Μέγα τῇ ἀληθείᾳ εὐτύχημα νὰ ἦναί τις αὐτοκράτωρ, καὶ ἡ μὲν θερμότης τῆς ἡμέρας νὰ τὸν καταβάλλῃ, ὁ δὲ ἥλιος νὰ ἀσκῇ ἐπ' αὐτοῦ ὅλην του τὴν δύναμιν! Ἂν ἤμην καὶ ἐγὼ ἥλιος, τότε βέβαια ἤθελα εἶμαι εὐτυχής!

«Ἰδού! εἶσαι τώρα ηὐχαριστημένος;» ἠρώτησεν ὁ Ἄγγελος, ἀφοῦ μετεμόρφωσεν αὐτὸν εἰς ἥλιον, ὁ ὁποῖος διέσπειρε τὰς ἀκτῖνάς του ἄνω καὶ κάτω, δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ, πανταχοῦ καὶ ἐπὶ πάντων τῶν περὶ αὐτόν. Καὶ ἔκαιε τὰ δένδρα καὶ τὰ χόρτα τῆς γῆς, καὶ τὰ πρόσωπα τῶν βασιλέων καὶ τῶν πριγκήπων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς.

Ἀλλ' ἤδη μικρά τις νεφέλη παρενετέθη μεταξὺ τοῦ ἡλίου καὶ τῆς γῆς καὶ ἐσκίαζε τὰς ἀκτῖνάς του ἐμποδίζουσα αὐτὰς νὰ κατέρχωνται ἐπὶ τῆς γῆς.

—Αἴ, αἴ! Αὐτὸ δὰ εἶναι νοστιμώτατον! ἀνεφώνησεν ὁ ἐξ ὑλοτόμου γενόμενος Ἥλιος· μία μικρὰ νεφέλη εἶναι λοιπὸν ἱκανὴ νὰ ἀνθίσταται εἰς τὴν δύναμίν μου! Τότε θὰ ἦτο προτιμώτερον νὰ ἦναί τις νεφέλη!

«Εἰσηκούσθη καὶ ἡ εὐχή σου αὕτη», εἶπεν ὁ Ἄγγελος.

Καὶ παρευθὺς ἤρξατο ἡ μεταμόρφωσις καὶ ἡ νέα νεφέλη ὑπερηφάνως παρενετίθετο ἀναμέσον τῆς γῆς καὶ τοῦ ἡλίου, καὶ ἐτέρπετο παρεμποδίζουσα ἐπὶ τοσοῦτον τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας, ὥστε ἔβλεπε τὴν γῆν ἀναπρασινίζουσαν ὑπὸ τὴν σκιάν της.

Μετ' ὀλίγον ἡ νεφέλη ἤρξατο νὰ ῥίπτῃ ἐπὶ τῶν ὀρέων καὶ πεδιάδων παχείας σταγόνας βροχῆς καὶ ὄμβρους καὶ ὑετοὺς καὶ σίφωνας, ὥςε οἱ χείμαρροι ὑπερεξεχείλιζον καὶ οἱ ποταμοὶ καταπλημμυρήσαντες ἐξηφάνιζον τὰς πεδιάδας. Τίποτε πλέον δὲν ἀνθίστατο εἰς τὴν ὁρμὴν τῆς πλημμύρας. Εἷς μόνος ἀκίνητος βράχος ὑψοῦτο περιφρονῶν αὐτήν.

Μάτην τὰ ῥοχθοῦντα ὕδατα ἔτυπτον αὐτὸν μανιωδῶς. Ὁ βράχος ἔμενεν ἀκίνητος καὶ τὰ ἀφρίζοντα κύματα συνετρίβοντο πρὸ τῶν ποδῶν του.

—Εἷς βράχος λοιπὸν μοὶ δίδει τὸν νόμον! εἶπεν ἡ νεφέλη· ἤθελα ὑπερεπιθυμήσει νὰ ἤμην εἰς τὴν θέσιν του!

— «Καὶ τοῦτο γεννηθήτω σοι», εἶπεν ὁ Ἄγγελος.

Καὶ ἰδοὺ ἡ νεφέλη μετεμορφώθη εἰς βράχον κρημνώδη, ἀμετακίνητον, ἀναίσθητον εἰς τὰς προσβολὰς τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων καὶ ἀδιάφορον εἰς τοὺς χειμάρρους τῆς βροχῆς καὶ τὰς ἐφόδους τῶν θορυβούντων κυμάτων.

Ἀλλ' αἴφνης διακρίνει πλησίον του ἄνθρωπον πτωχὸν τὴν παράστασιν, ἡμίγυμνον, καὶ ὡπλισμένον διὰ σκαπάνης καὶ σφύρας, ὅστις διὰ πολλῶν κτύπων, χάρις εἰς τὰ ἐργαλεῖά του, ἀποκόπτει ἀπ' αὐτοῦ ὀγκώδη τεμάχια, τὰ ὁποῖα ἀκολούθως ἤρχισε νὰ πελεκᾷ.

—Τί εἶναι τοῦτο; ἀνεβόησεν ὁ βράχος. Εἷς ἄνθρωπος λοιπὸν θὰ ἔχῃ τὴν δύναμιν νὰ ἀποσπᾷ τεμάχια λίθων ἐκ τῶν κόλπων μου; Θὰ ἦμαι λοιπὸν ἀσθενέστερος αὐτοῦ; Τότε ἀπολύτως πρέπει νὰ μεταμορφωθῶ εἰς ἄνθρωπον ὅμοιον αὐτῷ!

«Νὰ γίνῃ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν σου», εἶπεν ὁ Ἄγγελος.

Καὶ ἐγένετο πάλιν ὁ πλούσιος, ὁ βασιλεύς, ὁ ἥλιος, ἡ νεφέλη, ὁ βράχος ὅ,τι πρότερον ἦτο, πτωχὸς λιθοτόμος, ἁπλοῦς ἐργάτης τῶν λατομείων. Ἡ ἐργασία του ἦτο τραχεῖα, εἰργάζετο πολὺ καὶ ἐκέρδιζεν ὀλίγον, ἀλλ' ἔκτοτε ἦτο εὐχαριστημένος ἐκ τῆς τύχης του.

ΛΥΣΙΣ ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΩΝ ΑΠΟΡΙΩΝ

Οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδῃ.

Κλεισθένης ὁ Ἀριστωνύμου τοῦ Μύρωνος, ἄρξας τῆς Σικυῶνος μεταξὺ τοῦ 600 καὶ 560 ἔτους πρὸ Χριστοῦ, ἠθέλησε, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, νὰ δώσῃ τὴν θυγατέρα του Ἀγαρίστην εἰς τὸν ἄριστον τῶν Ἑλλήνων· καὶ τελουμένων Ὀλυμπίων, εἰς τὰ ὁποῖα ἐνίκησε τεθρίππῳ, προεκήρυξεν, ὅτι ὅστις Ἑλλήνων νομίζει ἑαυτὸν ἄξιον νὰ γίνῃ γαμβρὸς τοῦ Κλεισθένους, ἂς ἔλθῃ ἐντὸς ἑξήκοντα ἡμερῶν, ἢ καὶ πρότερον, εἰς Σικυῶνα, διότι ὁ γάμος θέλει κυρωθῇ ἐντὸς ἔτους ἀπὸ τῆς ἑξηκοστῆς ἀρξαμένου ἡμέρας. Ὅθεν συνέρρευσαν εἰς Σικυῶνα ἁπανταχόθεν τῆς Ἑλλάδος μνηστῆρες ὅσοι ἐμεγαλοφρόνουν, εἴτε διὰ τὰς ἰδίας, εἴτε διὰ τὰς τῶν πατέρων ἀρετάς· καὶ

Digitized by Google

ἐκ μὲν τῆς Ἰταλίας ἦλθεν ὁ τρυφηλότερος τῶν Ἑλλήνων, ὁ Συβαρίτης Σμινδυρίδης ὁ Ἱπποκράτους, ἐξ Αἰτωλίας δὲ Μάλης, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Τιτόρμου, τοῦ ῥωμαλεωτέρου ἅμα καὶ ἀγριωτέρου τῶν Ἑλλήνων· ἐκ τῆς ἀφελοῦς Ἀρκαδίας κατῆλθον Ἀμίαντος ὁ Λυκούργου καὶ Λαφάνης ὁ Εὐφορίωνος· ἐκ Θεσσαλίας δὲ ὁ ἐκ τοῦ μεγαλοπρεποῦς τῶν Σκοπαδῶν οἴκου Διακτορίδης ὁ Κραννώνιος· ἦλθον πρὸς τούτοις ἐξ Ἀθηνῶν δύο ὀνομαστοὶ εὐπατρίδαι, Μεγακλῆς ὁ Ἀλκμαίωνος, καὶ ὁ ἐπὶ πλούτῳ καὶ κάλλει ὑπερέχων πάντας τοὺς Ἀθηναίους Ἱπποκλείδης ὁ Τισάνδρου· ἐξ Ἄργους, Λεωκήδης ὁ Φείδωνος· ἐξ Ἐρετρίας τῆς ἐν Εὐβοίᾳ, ὁ Λυσανίας· ἐκ Μολοσσῶν, ὁ Ἄλκων· ἐξ Ἐπιδάμνου, ὁ Ἀμφίμνηστος Ἐπιστρόφου, καὶ πάλιν ἐξ Ἰταλίας ὁ Σιρίτης Δάμασος Ἀμύριος. Ἐν ὅλοις δώδεκα. Προσελθόντες δὲ, καθ' ὅσον χρόνον ἔμειναν παρ' αὐτῷ, διετέλεσεν ὁ Κλεισθένης φιλοξενῶν μεγαλοπρεπῶς καὶ παρατηρῶν τὸν χαρακτῆρα, τὴν ἀνατροφὴν, τὸν τρόπον ἑκάστου· ἰδίως δὲ ἤρεσκον αὐτῷ οἱ ἐξ Ἀθηνῶν μνηστῆρες, καὶ ἐκ τούτων πάλιν περισσότερον Ἱπποκλείδης ὁ Τισάνδρου, διά τε τὴν προσωπικὴν ἀξίαν, καὶ ὡς συγγενὴς τοῦ μεγάλου οἴκου τῶν ἐν Κορίνθῳ Κυψελιδῶν. Τελευταῖον ἔφθασεν ἡ ἡμέρα καθ' ἣν ἔμελλε νὰ τελεσθῇ τὸ συμπόσιον τοῦ γάμου καὶ νὰ ἀποφανθῇ ὁ Κλεισθένης τίνα προκρίνει τῶν μνηστήρων. Τὴν ἡμέραν ταύτην, θύσας βοῦς ἑκατὸν, προσεκάλεσεν εἰς κοινὴν εὐωχίαν αὐτούς τε τοὺς μνηστῆρας καὶ πάντας τοὺς Σικυωνίους· μετὰ τὸ δεῖπνον ἐξηκολούθησεν ὁ πότος· μεταξὺ δὲ διαλεγομένων, συζητήσεως γενομένης καὶ περὶ μουσικῆς, ὁ Ἱπποκλείδης παρήγγειλε τὸν αὐλητὴν νὰ αὐλήσῃ εἶδος ὀρχήσεως, τὴν λεγομένην ἐμμέλειαν, καὶ ἤρχισε νὰ χορεύῃ θέλων νὰ ἐπιδείξῃ τὴν περὶ τοῦτο ἐπιτηδειότητα. Τοῦτο ἤδη δυσηρέστησε τὸν Κλεισθένη· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ὁ Ἱπποκλείδης διέταξε νὰ φέρωσι τράπεζαν, καὶ ἀναβὰς ἐπ' αὐτῆς, πρῶτον μὲν ἐχόρευσε λακωνικούς τινας χορούς, ἔπειτα ἄλλους ἀττικοὺς, καὶ τελευταῖον, στηρίξας τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ ἀνασηκώσας τοὺς πόδας, ἤρχισε νὰ χειρονομῇ διὰ τῶν σκελῶν. Καὶ μέχρι μὲν τινὸς ὁ Κλεισθένης, καί τοι ἀποστραφεὶς τὸν νέον διὰ τὴν ἀναίδειαν καὶ ἀποφασίσας ὅτι δὲν θέλει βεβαίως προτιμήσει αὐτὸν ὡς γαμβρὸν, κατεῖχεν ἑαυτὸν, μὴ θέλων νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἀηδίαν· ὅταν ὅμως εἶδεν αὐτὸν χειρονομήσαντα διὰ τῶν σκελῶν, ἐξέσπασε, καὶ, ὦ παῖ Τισάνδρου, εἶπεν, ἀπορχήσαό γε μὴν τὸν γάμον, δηλαδὴ μὲ τὸν χορόν σου αὐτὸν ἔχασες τὴν νύμφην· ὁ δὲ Ἱπποκλείδης ἀπεκρίθη ἀμέσως, *οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδῃ*, τὸ ὁποῖον ἔκτοτε λέγεται ὡς παροιμία, σημαῖνον, ἀδιάφορον τοῦτο διὰ τὸν Ἱπποκλείδην.[1]

1. Ἱστορ. τοῦ Ἑλλ. ἔθνους ὑπὸ Κ. Παπαῤῥηγοπούλου.

ΧΑΡΤΗΣ ΕΞ ΑΜΙΑΝΤΟΥ

Γινώσκουσιν, ὡς πιστεύομεν, οἱ ἀναγνῶσται ἡμῶν ὅτι ὑπάρχει ὀρυκτή τις οὐσία, σύνθεμα χαλικιακοῦ μαγνησίου, κεκτημένη τὴν ἰδιότητα τοῦ μὴ τήκεσθαι ἐν τῷ πυρί· ἡ οὐσία αὕτη εἶναι ὁ *ἀμίαντος* ἢ *ἄσβεστος*· διότι ἀμφότερα τὰ ὀνόματα ταῦτα ἔδωκε τῇ ὕλῃ ταύτῃ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες κατώρθωσαν νὰ κατασκευάζωσι νήματα ἐξ ἀμιάντου καὶ ὑφάσματα, ἅτινα ῥιπτόμενα εἰς τὸ πῦρ, ἐκαθαρίζοντο, ἀλλὰ δὲν ἀπηνθρακοῦντο. Ὁ Πλούταρχος μέμνηται χειρομάκτρων, δικτύων καὶ κεκρυφάλων ἐξ ἀμιάντου· ἀλλὰ δὲν φαίνεται ὅτι ἐνδύματα κατεσκευάζοντο ἐκ τῆς ὕλης ταύτης, ἕνεκα τῆς σκληρότητος αὐτῆς, ὁ δὲ Πλίνιος ἀναφέρει περὶ τῶν ἐξ ἀμιάντου ὑφασμάτων ὡς περὶ σπανίου καὶ πολυτιμωτάτου πράγματος, μᾶλλον πρὸς περιέργειαν κατασκευαζομένου. Οὐχ ἧττον ἐξ ἀμιάντου κατεσκευάζοντο θρυαλλίδες ἢ ἐλλύχνια (φτύλια), αἵτινες δὲν ἐτήκοντο· ἐξ ἀμιάντου δὲ, ὡς φαίνεται, ἦν καὶ ἡ νυχθημερὸν ἐν τῷ ναῷ τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς ἐν Ἀθήναις καιομένη θρυαλλὶς, καὶ ἑτέρα τις, ἥτις εὑρέθη ἔτι προσηλωμένη ἐπί τινος λυχνίας ἐν τάφῳ τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ Βοῦλτσι. Κυρίως ὅμως δι' ὑφάσματος ἐξ ἀμιάντου περιεκάλυπτον οἱ ἀρχαῖοι τὰ λείψανα τῶν νεκρῶν, οὓς παρέδιδον τῷ πυρὶ, ὅπως κατορθῶσι νὰ συλλέγωσι πᾶσαν τὴν τέφραν τοῦ καιομένου σώματος, χωρὶς αὕτη ν' ἀναμίγνυται ταῖς ἄλλαις ὕλαις, αἵτινες ἀπετέλουν τὴν πυρὰν καὶ ἀπηνθρακοῦντο. Τοιοῦτόν τι σάβανον ἀνευρέθη ἐν τάφῳ τῷ ἔτει 1663, ἐν τῷ παρὰ τὴν Νεάπολιν Πουτεόλῳ, καὶ ἕτερον τῷ ἔτει 1702 εἰς μιλίου ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς Ῥώμης, ὅπερ περιεῖχεν ἔτι κρανίον καὶ ὀστᾶ ἀποτιτανωμένα. Τὸ σάβανον τοῦτο διατηρεῖται ἐν τῷ μουσείῳ τοῦ Βατικανοῦ, ἕτερον δὲ ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Νεαπόλεως. Οἱ νεώτεροι μέχρις ἐσχάτων δὲν εἶχον δυνηθῇ νὰ ἐξεύρωσι τὸν τρόπον τῆς χρησιμοποιήσεως τοῦ ἀμιάντου· πρό τινος ὅμως ἡ δυσχέρεια αὕτη κατενικήθη, μετὰ πολλὰς δὲ δοκιμὰς καὶ δαπάνας, ἐξευρέθη ὁ τρόπος τῆς κατασκευῆς, οὐ μόνον νήματος λεπτοτάτου, ἑπομένως καὶ ὑφασμάτων, ἀλλὰ καὶ χάρτου ἐξ ἀμιάντου. Ἔκθεσις τῶν προϊόντων τῆς νέας ταύτης βιομηχανίας ἐγένετο ἐν Ῥώμῃ, τὸν λήξαντα μῆνα Ἀπρίλιον. Τὰ πειράματα τοῦ ἀμιάντου χάρτου ὑπῆρξαν θαυμάσια. Ἐπὶ πυρᾶς ἐτέθησαν δύο ἰσομεγέθη καὶ καθ' ὅλα ὅμοια κιβώτια ἐκ χάρτου, ἀλλὰ τὸ μὲν κατεσκευασμένον ἐκ κοινοῦ χάρτου καὶ πλῆρες φύλλων κοινοῦ χάρτου, τὸ δὲ ἐξ ἀμιάντου χάρτου καὶ πλῆρες ἐπίσης χαρτίων· μετὰ λεπτῶν πέντε τὴν παρέλευσιν, τὸ μὲν ἐκ κοινοῦ χάρτου κιβώτιον ἐφλέγετο καὶ ἀπηνθρακοῦτο μεθ' ὅλων τῶν περιεχομένων ἐν αὐτῷ, τὸ δὲ ἐξ ἀμιάντου ἔμενεν ἄθικτον, ὡς καὶ τὰ χαρτία, ἅτινα περιέκλειε. Νομίζομεν, ὅτι

κιβώτια ἢ θήκας τοιαύτας καὶ χάρτην πρέπει νὰ προμηθευθῶσι πάντα τὰ δημόσια γραφεῖα, πρὸ πάντων δὲ οἱ συμβολαιογράφοι, ὅπως ἐν αὐτοῖς ἀποθέτωσι τὰ οὐσιώδη καὶ πολύτιμα ἔγγραφα, ἢ ἐπὶ τοιούτου γράφωσι τὰ τοιαῦτα ἔγγραφα. Ὁ χάρτης οὗτος ἄλλως τε δὲν τιμᾶται καὶ ἀντὶ πολλῶν, ἀλλὰ μόνον ἀντὶ τεσσάρων φράγκων τὸ χιλιόγραμμον, κατασκευάζεται δ' ἐν Τίβολι τῆς Ἰταλίας. Ἐν Ἰταλίᾳ κεῖνται τὰ κύρια ἀμιαντορυχεῖα, ἰδίᾳ δὲ ἐν ταῖς Ἄλπεσι καὶ ἐν τῇ κοιλάδι τῆς Ἀόστης. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐξήγαγον ἀμίαντον ἐκ τῆς Καρύστου, πρὸς τὰ μεσημβρινὰ τοῦ ὄρους τῆς Ὄχης, ὡς ὁ Στράβων ἀναφέρει. Ὁ Πλούταρχος γράφει, ὅτι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ τὰ ἀμιαντορυχεῖα τῆς Καρύστου ἦσαν ἐξηντλημένα, ἀλλὰ νεώτεροι εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα περιηγηταί, καὶ μάλιστα ὁ Τουρνεφόρ, βεβαιοῦσιν ὅτι ἀνεῦρον φλέβας ἀμιάντου. Νομίζομεν, ὅτι πρέπει νὰ γίνωσιν ἔρευναι ἐν Καρύστῳ, ἐπικερδὴς δὲ λίαν ἔσεται ἡ ἐξόρυξις τοῦ ἀμιάντου, ἐάν, ὡς πιθανώτατον, ἡ βιομηχανικὴ χρῆσις αὐτοῦ γενικευθῇ. Ἐν Ἀρκαδίᾳ ἐπίσης, κατὰ τὸν Πλίνιον, ἐν Κύπρῳ, κατὰ τὸν Διοσκορίδην, ἐν Κορσικῇ, ἐν τοῖς Πυῤῥηναίοις καὶ ἐν Ἰνδίαις μνημονεύονται ἀμιαντορυχεῖα. Νομίζομεν ἐντεῦθεν, ὅτι δὲν εἶναι λίαν ἀκριβεῖς αἱ εἰδήσεις τῶν ἰταλικῶν ἐφημερίδων, βεβαιουσῶν, ὅτι τὸ μονοπωλεῖον τῆς ἐξαγωγῆς ἀμιάντου κέκτηται ἡ Ἰταλία μόνη.[1]

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ

27.—Διατί οἱ διάπυροι ἄνθρακες καίουσι ζωηρότερον ὅταν φυσῶμεν ἐπ' αὐτῶν;

Διότι ἐξακοντίζομεν συγχρόνως μὲ τὸν ἀέρα καὶ περισσότερον ὀξυγόνον, τὸ ὁποῖον καὶ μόνον συντελεῖ εἰς τὴν καῦσιν. Ὁ ἀτμοσφαιρικὸς ἀὴρ εἶναι κυρίως μίγμα δύο ἀερίων, τοῦ ἀζώτου καὶ τοῦ ὀξυγόνου. Τὸ ἄζωτον οὐδόλως εἰς τὴν καῦσιν συντελεῖ, τοὐναντίον μετριάζει τὴν ἐνέργειαν τοῦ ὀξυγόνου, ὅπως τὸ ὕδωρ τὸ ὁποῖον χύνομεν ἐντὸς τοῦ οἴνου.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

⁂ Μάρτυς ἀποθανὼν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας εἶνε ἄρα ἀνώτερος τοῦ μάρτυρος τῆς ἀληθείας; ὁ δὲ Κάτων θυσιαζόμενος ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς Ῥώμης ἦτο ἄρα ἡρωϊκώτερος τοῦ Σωσιπάτρου, ἑψηθέντος ἐντὸς χαλκίνου ταύρου, ἵνα ἀναγγείλῃ τοῖς ἀνθρώποις ὅτι εἶνε ἀδελφοί, ὅτι ὀφείλουσι δι' ἀμοιβαίας ἀγάπης νὰ βοηθῶσιν ἀλλήλοις καὶ ν' ἀνυψῶνται μέχρι τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς ἀρετῆς; (Σατωβριάν.)

⁂ Ὁ λησμονῶν τὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς ἡλικίας του, ἑκουσίως παραιτεῖται ὅλων τῶν ἀξιώσεων, εἰς ἃς εἶχε δικαίωμα ὡς ἐκ τῆς ἡλικίας ταύτης. (Zschokke.)

⁂ Προσπαθῶν νὰ καλύψῃς ἓν σφάλμα διὰ ψεύδους εἶνε τὸ αὐτό, ὡσεὶ ἀνεπλήρους μίαν κηλῖδα δι' ὀπῆς. (Petit-Senn.)

⁂ Ἡ τιμὴ τοῦ μὲν πτωχοῦ εἶνε ἐν τῇ καρδίᾳ του, τοῦ δὲ πλουσίου ἐν τῷ ταμείῳ του.

⁂ Ἡ ἐπιστήμη ἄνευ τῆς εὐφυΐας εἶνε βαρεῖα ἀτμάμαξα ἄνευ ἀτμοῦ.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

Συμβουλαὶ διὰ τὸν ἐνοικιάσοντα οἰκίαν.

Προτιθέμενος νὰ ἐνοικιάσῃς οἰκίαν, πρόσεξον μὴ τὸ ἐνοίκιον ὑπερβαίνει τὰς δυνάμεις σου· Μὴ λησμονῇς, ὅτι τὸ ἐνοίκιον πρέπει νὰ πληρώνηται τακτικῶς, καθότι οὐδεμίαν ἐπιτρέπει ἀναβολὴν ὁ ἰδιοκτήτης, ὅστις ἔχει περισσοτέραν ἰσχὺν ἐναντίον σου καὶ ἐπὶ τῆς περιουσίας σου ἢ ἄλλος οἱοσδήποτε δανειστής.

Ἅμα ὁρίσῃς τὸ ποσὸν ὅπερ τὰ μέσα σου σοῦ ἐπιτρέπουσι νὰ δώσῃς πρὸς ἐνοικίασιν τῆς κατοικίας σου, φρόντισον νὰ ἐκλέξῃς τὴν καλλιτέραν οἰκίαν ἣν δύνασαι νὰ εὕρῃς διὰ τὸ ποσὸν τοῦτο. Κατὰ τὴν ἐκλογὴν δὲ ταύτην πρόσεξον ἰδίως εἰς τὰ ἀκόλουθα·

Ἡ θέσις τῆς οἰκίας πρέπει νὰ ἦναι ὑγιεινή· καὶ ἐπομένως ὀφείλεις ν' ἀποφύγῃς οἰκίαν κειμένην πλησίον ἐργοστασίου μολύνοντος τὸν ἀέρα διὰ τῶν βλαβερῶν αὐτοῦ ἀναθυμιάσεων, ἢ εἰς ὑγρὰν θέσιν πλησίον ποταμοῦ ἢ δεξαμενῆς, ἢ ἐγγὺς τοῦ ἐργοστασίου τοῦ φωταερίου κλ. Ὀφείλεις ὡσαύτως νὰ ἐξετάσῃς περὶ τῆς διοχετεύσεως τῶν ἀκαθαρσιῶν καὶ τῶν ὑδάτων, καὶ νὰ ἐπισκεφθῇς μετὰ προσοχῆς τοὺς ὀχετοὺς τῆς οἰκίας. Τὰ ὕδατα οἰκίας εὑρισκομένης ἐπὶ ὁδοῦ κατωφεροῦς διοχετεύονται πάντοτε κάλλιον πάσης ἄλλης. Σπουδαιότατον ὡσαύτως διὰ τὴν ὑγιείαν τῶν ἐνοικούντων εἶναι τὸ μέτωπον τῆς οἰκίας νὰ εὑρίσκεται πρὸς μεσημβρίαν καὶ οὐχὶ πρὸς βορρᾶν.

Ὀφείλεις ἐπίσης νὰ λάβῃς ὑπ' ὄψιν τὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ μέρους ὅπου σὲ καλοῦσι καθημερινῶς αἱ ἀσχολίαι σου, ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς, τοῦ ταχυδρομείου, τοῦ φαρμακείου κτλ.

Μετὰ τὴν ἐκλογὴν τῆς οἰκίας, ἐξέτασον λεπτομερῶς τὴν κατάστασιν αὐτῆς, παρατήρησον ἂν οἱ ὕελοι τῶν παραθύρων ἦναι σῶοι, ἂν αἱ καπνοδόχοι ἦναι καθαρισμέναι καὶ δὲν καπνίζουν, ἂν τὰ κλεῖθρα καὶ οἱ σύρται τῶν παραθύρων ἔχουσι καλῶς, καὶ ἂν τὰ κλειδία ἦναι εἰς τὰς θέσεις των. Ἐξέτασον ἂν ὁ ἐνοικιάζων ἦναι ὁ ἰδιοκτήτης ἢ ἀντιπρόσωπος αὐτοῦ, καὶ μὴ ὑπογράψῃς τὸ συμβόλαιον πρὶν ὁ ἰδιοκτήτης ἐκτελέσῃ πάσας τὰς ὑποσχέσεις αὐτοῦ καὶ μείνῃς κατὰ πάντα εὐχαριστημένος.

1 Αἰών.

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.

Digitized by Google

'Αριθ. 23 — Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Πρῶτος

Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδ. φρ. 20—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχ. ἀπὸ 1 ἰαν. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι —Τιμὴ προηγ. φύλλων λ. 30.—Γραφ. τῆς Διευθύνσεως: Ὁδ. Σταδίου, 6.

6 Ἰουνίου 1876

ΕΚ ΤΩΝ ΤΟΥ ΦΡΑΓΚΛΙΝΟΥ

ΣΥΜΒΟΥΛΑΙ ΠΡΟΣ ΠΛΟΥΤΙΣΜΟΝ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 837.

Γ'

Νουθεσία περὶ τοῦ πῶς ν' ἀγοράζωμεν οἰκονομικῶς.

Ὁ πωλῶν ἐπὶ πιστώσει ζητεῖ διὰ τὸ πωλούμενον πρᾶγμα ἀξίαν ἰσοδυναμοῦσαν πρὸς τὸ κεφάλαιον καὶ πρὸς τὸν τόκον τῶν χρημάτων του, λογιζόμενον ἐφ' ὅσον καιρὸν θὰ μείνῃ ἐστερημένος τοῦ κεφαλαίου. Ὁ ἀγοράζων λοιπὸν ἐπὶ πιστώσει πληρόνει τόκον εἰς ὅ,τι ἀγοράζει, καθὼς καὶ ὁ ἀγοράζων τοῖς μετρητοῖς ἠδύνατο νὰ λάβῃ ἐκ τῶν χρημάτων του τόκον. Οὕτως ἢ ἄλλως λοιπὸν, ὁ κατέχων πρᾶγμα ἀγορασθὲν πληρόνει διὰ τὴν χρῆσιν αὐτοῦ τόκον.

Μολαταῦτα εἰς τὰς ἀγορὰς αὐτὰς, εἶναι καλήτερον νὰ πληρόνῃ κανεὶς μετρητὰ, διότι ὁ πωλῶν ἐπὶ πιστώσει, ὑπολογίζων ζημίαν πέντε τοῖς ἑκατὸν ἐπὶ δανειστῶν ἀναξιοχρέων, προσθέτει καὶ τὸ ποσὸν τοῦτο εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ ἐπὶ πιστώσει πωλουμένου πράγματος.

Ὁ ἀγοράζων λοιπὸν ἐπὶ πιστώσει πληρόνει ἐπὶ τῆς αὐξήσεως ταύτης τὸ μέρος του· ὁ δὲ πληρόνων τοῖς μετρητοῖς ἀποφεύγει τὴν φορολογίαν ταύτην.

Δ'

Διὰ ποίων μέσων δυνάμεθα πάντοτε νὰ ἔχωμεν εἰς τὸ βαλάντιόν μας χρήματα.

Γενικὸν εἶναι σήμερον τὸ παράπονον ὅτι τὰ χρήματα εἶναι σπάνια, ὅτι ὑπάρχει ἔλλειψις χρημάτων· νομίζομεν λοιπὸν ὅτι πράττομεν ἀγαθὸν ἔργον διδάσκοντες εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην χρημάτων τὰ μέσα διὰ τῶν ὁποίων δύνανται νὰ ἔχωσι πάντοτε τὸ βαλάντιον αὐτῶν πλῆρες. Θέλω νὰ τοὺς μάθω τὸ ἀληθινὸν μυστήριον τῆς ἀποκτήσεως τῶν χρημάτων, τὴν ἀλάνθαστον μέθοδον τῆς γεμίσεως τῶν κενῶν βαλαντίων, καὶ τὸν τρόπον τοῦ νὰ μὴ μείνωσι ταῦτα ποτὲ εὔκαιρα χρημάτων.

Κατὰ τοῦτο, δύω ἁπλοῖ κανόνες, καλῶς ὅμως τηρούμενοι, εἶναι ἀρκετοί.

Ἰδοὺ ὁ πρῶτος· *Ἡ τιμιότης καὶ ἡ ἐργασία νὰ ἦναι οἱ ἀχώριστοί σου σύντροφοι.*

Ἰδοὺ καὶ ὁ δεύτερος· *Ἔξόδευε καθ' ἡμέραν μίαν δεκάραν ὀλιγώτερον ἀπὸ τὰ κέρδη σου.*

Ἐὰν φυλάττῃς τοὺς δύω ἁπλοῦς τούτους κανόνας, τὸ μέχρι τοῦδε χαλαρὸν βαλάντιόν σου θ' ἀρχίσῃ νὰ φουσκόνῃ, καὶ ποτὲ πλέον δὲν θὰ φωνάξῃ ὅτι ἡ κοιλία του εἶναι εὔκαιρος· οὐδέποτε πλέον θὰ σ' ἐνοχλοῦν οἱ δανεισταί σου, οὐδέποτε θὰ σὲ μαστίζῃ ἡ πενία, οὐδέποτε θὰ σὲ κατατρώγῃ ἡ πεῖνα, οὔτε θὰ σὲ παγόνῃ ἡ γυμνότης. Ὁ οὐρανὸς θὰ λάμψῃ διὰ σὲ λάμψιν ζωηροτέραν, καὶ παλμοὺς ἡδονῆς θὰ κτυπήσῃ ἡ καρδία σου.

Σπεῦσε λοιπὸν ν' ἀκολουθήσῃς τοὺς κανόνας τούτους καὶ νὰ γείνῃς εὐτυχής. Ἀπομάκρυνε τοῦ πνεύματός σου τὴν παγετώδη πνοὴν τῆς θλίψεως, καὶ ζῆσε ἐλεύθερος καὶ ἀνεξάρτητος. Τότε θὰ ἦσαι ἀληθὴς ἄνθρωπος, καὶ, ὅταν βλέπῃς πλησιάζοντα τὸν πλούσιον, δὲν θὰ κρύπτῃς τὸ πρόσωπόν σου· δὲν θὰ δοκιμάσῃς τὴν δυσαρέσκειαν αἰσθανόμενος σεαυτὸν μικρὸν, ἐνῷ οἱ υἱοὶ τῆς τύχης θὰ βαδίζωσιν εἰς τὰ δεξιά σου· διότι ἡ ἀνεξαρτησία, εἴτε μετὰ πολλῆς εἴτε μετ' ὀλίγης περιουσίας, εἶναι ζωὴ λίαν εὐτυχὴς, ἀναβιβάζουσά σε εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν μετὰ τῶν ὑπερηφάνων ἐκείνων ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους στολίζουν οἱ βαθμοὶ καὶ τὰ παράσημα. Ὦ! ἔστε φρόνιμοι καὶ φιλόπονοι· ἂς συμβαδίζῃ μεθ' ὑμῶν ἀπὸ πρωΐας ἡ ἐργασία, καὶ ἂς σᾶς συνοδεύῃ μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ἡ ἑσπέρα θὰ φέρῃ εἰς ὑμᾶς τὴν ἀνάπαυσιν καὶ τὸν ὕπνον. Ἡ ἀγαθότης καὶ ἡ χρηστότης ἂς ἦναι ὡς ἡ ψυχὴ τῆς ψυχῆς σας. Καὶ τὴν δεκάραν μὴ λησμονῆτε, καὶ τὴν τακτικὴν κατάθεσιν αὐτῆς, ὡς εἰς ἀποθεματικὸν ταμεῖον, μετὰ τὴν ἐξέτασιν καὶ πληρωμὴν τῶν λοιπῶν σου ἐξόδων· καὶ τότε πίστευε ὅτι φθάνεις εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς εὐτυχίας· τότε ἡ ἀνεξαρτησία θὰ ἦναι ὁ θώραξ σου, ἡ ἀσπίς σου, ἡ περικεφαλαία σου, καὶ συγχρόνως ὁ στέφανός σου· τότε θὰ περιπατῇς ὑψηλὰ κρατῶν τὸ μέτωπον, καὶ δὲν θὰ κύπτῃς ἔμπροσθεν τῶν πολυτελῶν ἐνδυμάτων, διότι θὰ τὰ φοροῦν ἄνθρωποι ἐλεεινοὶ ἂν καὶ ἔχοντες πλοῦτη, οὔτε θὰ δεχθῇς ῥάπισμα, διότι ἡ χεὶρ τοῦ ῥαπίζοντος φορεῖ δακτυλίδια ἐξ ἀδαμάντων.

Ἕπεται τὸ τέλος.

Σ.

Digitized by Google

ΠΩΣ ΤΡΕΦΟΜΕΘΑ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 338.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΙΚΟΣΤΗ ΤΡΙΤΗ

Τὸ ἀνθρακικὸν ὀξύ.

Τὸ ἀνθρακικὸν ὀξύ, μὲ τὸ ὁποῖον θὰ κάμωμεν σήμερον γνωριμίαν, εἶνε τέκνον ἢ μᾶλλον εἰπεῖν προϊὸν τῆς ἑνώσεως τοῦ ἄνθρακος καὶ τοῦ ὀξυγόνου. Ὁσάκις γίνεται καῦσις, ὁσάκις δηλ. ἑνώνεται ὁ ἄνθραξ μὲ τὸ ὀξυγόνον, παράγεται ἀνθρακικὸν ὀξύ. Εἶνε δὲ αὐτὸ εἶδος ἀερίου, τὸ ὁποῖον δὲν δύνασαι μὲν νὰ ἴδῃς, καθὼς δὲν βλέπεις καὶ τὸν ἀέρα ὅστις πληροῖ τὸ δωμάτιον, δύνασαι ὅμως νὰ αἰσθανθῇς, ἂν δοκιμάσῃς νὰ πίῃς ἀφρώδη λεμονάδαν ἢ ζῦθον, ἢ καμπανίτην οἶνον, τουτέστι *σαμπάνιαν*. Τὸ ὀξὺ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον τσιμπᾷ, οὕτως εἰπεῖν, τὴν γλῶσσάν σου, ἐνῷ πίνεις, καὶ τὸ ὁποῖον σχηματίζει ὅλας ἐκείνας τὰς μικρὰς φυσαλίδας τοῦ ἀφροῦ, εἶνε ἀνθρακικὸν ὀξύ.

Ὡραῖον πρᾶγμα, καθὼς βλέπεις, ἕως τόρα, καὶ εὐάρεστον μᾶλλον παρὰ δυσάρεστον. Καὶ ὅμως ἄφθονον καὶ εἰς μεγάλην δόσιν εἶνε φοβερὸν δηλητήριον τὸ ὡραῖον αὐτὸ πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἔχει τόσον εὔμορφην γεῦσιν.

Θὰ ἤκουσες βεβαίως πολλάκις τὴν ὑπηρέτριάν σας νὰ λέγῃ ὅτι ἔχει κεφαλόπονον, ἀφοῦ ἐσιδέρωσε τὰ ἀσπρόρουχα τῆς οἰκίας. Ἠξεύρεις διατί; Διότι ἔμεινε πολλὴν ὥραν πλησίον εἰς τὰ ἀναμμένα κάρβουνα, καὶ ἠναγκάσθη ἐπομένως νὰ ἀναπνεύσῃ πολὺ ἀνθρακικὸν ὀξύ, τὸ ὁποῖον προήρχετο ἀπὸ τὴν καῦσιν τῶν ἀνθράκων, ἀπὸ τὴν ἕνωσιν δηλ. τοῦ ἄνθρακος μὲ τὸ ὀξυγόνον. Καὶ σημείωσε ὅτι ἔπαθε πονοκέφαλον μόνον, διότι ἡ θύρα τοῦ δωματίου ἦτο ἀνοικτή, ἴσως δὲ καὶ τὸ παράθυρον, καὶ τοιουτοτρόπως τὸ μὲν περισσότερον ἀνθρακικὸν ὀξὺ ἐξήρχετο τοῦ δωματίου, ἀνενεοῦτο δὲ ἡ ἀτμοσφαῖρά του διὰ τοῦ εἰσερχομένου δροσεροῦ ἀέρος. Ἂν ὅμως τὸ δωμάτιον ἦτο καλὰ κλεισμένον, ἡ δυστυχὴς ὑπηρέτριά σας ἠδύνατο βεβαίως νὰ ἀποθάνῃ, διότι τὸ ἀνθρακικὸν ὀξὺ θὰ τὴν ἐφόνευεν, ὅπως φονεύει συνήθως τοὺς ταλαιπώρους ἐκείνους, οἵτινες αὐτοκτονοῦσι κλειόμενοι ἐντὸς τοῦ δωματίου των καὶ ἀνάπτοντες ἄνθρακας ἐντὸς αὐτοῦ.

Θὰ μ' ἐρωτήσῃς ἴσως, διατί σοῦ διηγοῦμαι ὅλα αὐτὰ τὰ δυσάρεστα πράγματα, καὶ κατὰ τί σὲ ἐνδιαφέρουν. Σὲ ἐνδιαφέρουν πολύ, φιλτάτη μαθήτρια, καὶ θὰ τὸ ἴδῃς ἀμέσως.

Σὺ καὶ ἐγώ, καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὅλα τὰ ζῶα, εἴμεθα μικρά, οὕτως εἰπεῖν, ἐργοστάσια, ἐντὸς τῶν ὁποίων παράγεται ἀνθρακικὸν ὀξύ. Εἶνε δὲ σαφέστατον τὸ πρᾶγμα, διότι, ἀφοῦ ἐντὸς τοῦ σώματός μας καίει πῦρ, φυσικώτατον εἶνε ἐκ τῆς καύσεως αὐτῆς νὰ παράγεται ἀνθρακικὸν ὀξύ. Ἐξέρχεται δὲ αὐτὸ διὰ τοῦ λάρυγγός μας, ἐνῷ ἀναπνέομεν, καθότι ἂν ἔμενεν ἐντὸς τοῦ σώματος θὰ μᾶς ἐφόνευεν ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν.

Ἰδοὺ δὲ τί συμβαίνει. Τὸ αἷμα, περιφερόμενον εἰς τὸ σῶμα, πρὸς διατροφὴν καὶ θέρμανσιν τῶν ὀργάνων, χάνει κατ' ἀνάγκην τὸ ὀξυγόνον του, διὰ τοῦ ὁποίου ἀνάπτει πῦρ, καὶ συναθροίζει τοὐναντίον ἀνθρακικὸν ὀξύ, τὸ ὁποῖον παράγεται ἐκ τοῦ πυρὸς ἐκείνου. Ἐπανέρχεται λοιπὸν εἰς τοὺς πνεύμονας φορτωμένον μὲ ἀνθρακικὸν ὀξύ, καὶ ἐνῷ λαμβάνει ἐκεῖθεν νέον ὀξυγόνον, διὰ τὰς ἀνάγκας του, παραιτεῖ τὸ δηλητηριῶδες φορτίον του, τὸ ὁποῖον ἐξέρχεται ἀπὸ τοὺς πνεύμονας διὰ τῆς ἀναπνοῆς. Ἂν δοκιμάσῃς, ἐννοεῖται, νὰ ἀναπνεύσῃς ἐκ νέου τὸν ἀέρα ἐκεῖνον, ὅστις ἐξῆλθεν ἀπὸ τοὺς πνεύμονάς σου, ὀλίγον θὰ ἦνε τὸ κέρδος σου. Θὰ παραλάβῃς ὀπίσω τὸ ἀνθρακικὸν ὀξὺ τὸ ὁποῖον ἐδίωξες, καὶ ὀξυγόνον τοὐναντίον θὰ εὕρῃς πολὺ ὀλίγον· τὸ πρᾶγμα δὲ θὰ γείνῃ πολὺ χειρότερον, ἂν ἀναπνεύσῃς καὶ ἐκ τρίτου καὶ ἐκ τετάρτου τὸν αὐτὸν χαλασμένον ἀέρα. Θὰ ἀναπνεύσῃς ἐπὶ τέλους μόνον ἀνθρακικὸν ὀξύ, καὶ ὀξυγόνον τίποτε. Θὰ δηλητηριασθῇς δηλ. μὲ τὴν ἀναπνοήν σου μόνον, χωρὶς ἄνθρακας καὶ χωρὶς πῦρ ἐξωτερικόν, διότι ἡ μηχανὴ τοῦ σώματός σου θὰ παραγάγῃ ἀρκετὸν πρὸς τοῦτο ἀνθρακικὸν ὀξύ.

Βλέπεις, ὅτι τὰ δυσάρεστα πράγματα, τὰ ὁποῖα σοῦ ἔλεγα πρὸ μικροῦ, ἦσαν πολὺ χρήσιμα καὶ ἔπρεπε νὰ τὰ γνωρίζῃς.

Φαντάσου τόρα, ὅτι ἑκατὸν ἄνθρωποι, δηλαδὴ ἑκατὸν μηχαναὶ κατασκευάζουσαι ἀνθρακικὸν ὀξύ, συναθροίζονται ἑσπέραν τινὰ εἰς μίαν αἴθουσαν διὰ νὰ διασκεδάσουν, καὶ ὅτι ἡ αἴθουσα αὐτὴ εἶνε τόσον μεγάλη, ὥστε μόλις δύνανται οἱ ἄνθρωποι οὗτοι νὰ κινῶνται ἐλευθέρως ἐντὸς αὐτῆς. Ἐννοεῖς, πιστεύω, ποίαν ποσότητα ἀνθρακικοῦ ὀξέος παράγουν αἱ ἑκατὸν αὗται μηχαναί, καὶ ἐννοεῖς ἐπίσης, πόσον κακὸν καὶ κινδυνῶδες πρᾶγμα εἶνε δι' ἓν μικρὸν κοράσιον νὰ μένῃ ἐντὸς αὐτῆς καὶ νὰ ἀναπνέῃ ἀέρα γεμάτον ἀνθρακικὸν ὀξὺ καὶ περιέχοντα ὀλίγην μόνον ποσότητα ὀξυγόνου, τὸ ὁποῖον εἶνε τόσον ἀναγκαῖον εἰς τὰ μικρὰ κοράσια, ἀφοῦ τὸ αἷμά των τρέχει τόσον γρήγορα. Φαντάσου δὲ προσέτι, ὅτι ἐντὸς τῆς αἰθούσης αὐτῆς καίουν κηρία πολλά, τὰ ὁποῖα δὲν κάμνουν ἐπίσης ἄλλο τίποτε εἰμὴ νὰ καταναλίσκουν ὀξυγόνον καὶ νὰ παράγουν ἀνθρακικὸν ὀξύ, καὶ θὰ πεισθῇς, ὅτι τὰ παιδία πρέπει νὰ ἀποφεύγουν αὐτὰς τὰς συναθροίσεις, μολονότι φαίνονται πολὺ εὐάρεστοι καὶ διασκεδαστικαί.

Ἕπεται συνέχεια.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΛΑΧΟΣ.

Digitized by Google

Ο ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΣ ΤΟΥ ΕΙΡΗΝΙΚΟΥ ΩΚΕΑΝΟΥ

Μεταξὺ τῶν θαυμαστῶν ἔργων τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων οὐδὲν ἴσως δύναται νὰ παραβληθῇ, διά τε τὴν σπουδαιότητα τῶν ἀποτελεσμάτων καὶ τὰς ὑπερνικηθείσας δυσκολίας, πρὸς τὸν μέγαν τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ σιδηρόδρομον, ὅστις διασχίζει τὴν ἀμερικανικὴν ἤπειρον κατὰ τὸ εὐρύτατον αὐτῆς πλάτος καὶ συνδέει τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ τὰς παραλίας πρὸς τὰς παραλίας τοῦ Εἰρηνικοῦ.

Ὁ μέγας οὗτος σιδηρόδρομος ἔχει μῆκος 4,600 χιλιομέτρων καὶ πλέον, ὅσον δηλαδὴ ἀπέχει ἀπὸ τῆς Λισαβῶνος ἡ Πετρούπολις. Φθάνουσι δὲ αἱ ἀτμάμαξαι ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἄκρου εἰς τὸ ἕτερον, ἀπὸ τῆς Νέας Ὑόρκης εἰς τὸν Ἅγιον Φραγκῖσκον, ἐν διαστήματι ἡμερῶν ἑπτὰ καὶ ἑπτὰ νυκτῶν.

Καθ' ὅλον δὲ τὸ διάστημα τοῦτο, ἐκτὸς ἑκατοντάδων τινῶν μιλίων ἐκτεινομένων εὐθὺς πρὸς δυσμὰς τῆς Νέας Ὑόρκης, ἔνθα βλέπει τις γαίας καλλιεργημένας καὶ κατῳκημένας, ὁ περιηγητὴς διέρχεται ἐρημίας ἀπεράντους, εἰς ἃς τέως ἄγριοι μόνον ἐρυθρόδερμοι εἰσεχώρουν. Οὕτω δὲ μεταξὺ Ὀμάχας καὶ Καλλιφορνίας, ἐπὶ 700 λευγῶν ἐκτάσεως, δὲν ἀπαντᾷ τις εἰμὴ τρεῖς μόνον πόλεις ὁπωσοῦν ἀξιολόγους, τὴν Δενβέρην, τὴν Σὰλτ-Λαίϊκ Σίτυ, πρωτεύουσαν τῶν Μορμόνων καὶ τὴν Κόρινναν, ἥτις εἰς αὐτὸν τὸν σιδηρόδρομον ὀφείλει τὴν ὕπαρξίν της. Πότε μὲν ὁ σιδηρόδρομος προχωρεῖ ὀφεοειδῶς βαίνων ἐπὶ ὁλοκλήρους ἡμέρας ἐν τῷ μέσῳ πεδιάδων κεκαλυμμένων ὑπὸ χόρτων ὑψηλῶν, ὧν ἡ κύμανσις ὑπενθυμίζει τὴν θάλασσαν, πότε δὲ εἰσχωρεῖ εἰς ἀδιέξοδα ἄβατα τέως δάση, ἔνθα τῶν σκαπανέων ὁ πέλεκυς ἤνοιξε στενωπὸν, τόσην μόνον ὅση ἦτο χρεία διὰ τὸν σιδηρόδρομον, καὶ ἄλλοτε ἀναβαίνει ἐπὶ τῶν Βραχωδῶν ὀρέων καὶ διέρχεται κατὰ μῆκος τὰς ῥάχεις αὐτῶν εἰς ὕψος 2,300 μέτρων.

Ἐκεῖ παρουσιάζεται καὶ ἄλλο κώλυμα σπουδαιότατον, ὅπερ ὀφείλει ὁ σιδηρόδρομος ἐκεῖνος νὰ ὑπερνικήσῃ· ἡ χιὼν ἥτις συσσωρεύεται ὡς πλείστη καὶ ἐμφράττει πάσας τὰς διεξόδους.

Εἰς τὰς πανταχόθεν ἀνοικτὰς διαβάσεις, οἱ μηχανικοὶ ἔχουσι κατασκευάσει διὰ σανίδων ἐπιστεγάσεις, παρεμφερεῖς πρὸς ξύλινα *τούννελ* μήκους μιᾶς περίπου λεύγας ἐνίοτε, οὕτω δὲ προφυλαγμένη καὶ ἡ ἀτμάμαξα δύναται νὰ προχωρῇ χωρὶς νὰ φοβῆται τὴν καταπίπτουσαν χιόνα καὶ αἱ ἄλλαι ἅμαξαι ἀσφαλῶς νὰ διέρχωνται. Εἶνε δὲ μάλιστα ἀναγκαῖαι αἱ ἐπιστεγάσεις αὗται εἰς τὰς ὀρεινὰς ἐκείνας ῥάχεις, ἔνθα οἱ ἄνεμοι καὶ αἱ καταπίπτουσαι στοιβάδες θὰ συνεσώρευον τόσην χιόνα, ὥστε δὲν θὰ ἠδύνατο ἄλλως νὰ διέλθῃ ὁ σιδηρόδρομος. Εἰς τὰ μέρη τὰ ὀλιγώτερον ἐκτεθειμένα, εἰς τὰς κλιτύας λ.χ. ἔνθα αὐτὸ τὸ ὄρος προφυλάσσει ὑπὸ τῶν ἀνέμων, μεταχειρίζονται μόνον μέγα τι σιδηροῦν ὄργανον ὅμοιον πρὸς διπλοῦν ὑννίον ἀρότρου ὅπερ προσαρτῶσιν ἔμπροσθεν τῆς μηχανῆς. Ἡ ἀτμάμαξα οὕτω προχωροῦσα καθαρίζει ἐνταυτῷ τὴν ὁδὸν σαρόνουσα τρόπον τινὰ τὴν χιόνα, ὑφ' ἧς φαίνεται ἐντελῶς κεκαλυμμένη· τόσον αὕτη εἶνε πολλή.

«Τὸ παράξενον αὐτὸ ἄροτρον, λέγει ὁ Κ. Χάϊνε, εἷς ἐκ τῶν μηχανικῶν τῆς μεγάλης ταύτης ἐπιχειρήσεως, παρ' οὗ δανειζόμεθα ταύτας τὰς πληροφορίας, ἔχει βάρος ὄχι ὀλιγώτερον 40,000 χιλιογράμμων· οὐδὲν ἧττον ἐπειδὴ προστίθεται πάντοτε καὶ βοηθητικὴ μηχανὴ ἕνεκα τοῦ γιγαντώδους ἐκείνου ὀργάνου, οὐδεμία ἐπαισθητὴ βραδύτης ἐπέρχεται εἰς τὴν πορείαν τοῦ σιδηροδρόμου ἐφ' ὅσον τὸ πάχος τοῦ στρώματος τοῦ μέλλοντος νὰ σαρωθῇ δὲν ὑπερβαίνει τὰ 50 ὑφεκατόμετρα. Ὅταν ἡ χιὼν ἔχῃ ὕψος 1, 2 ἢ 3 μέτρων, τότε προστίθενται δύο, τρεῖς ἢ τέσσαρες μηχαναὶ, εἰς τὰς δυσκόλους δὲ περιστάσεις λύουσι τὰς ἁμάξας, τότε δὲ αἱ μηχαναὶ χύνονται ἐμπρὸς μόναι των μὲ ὅλην των τὴν δύναμιν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ καθαρίσωσι τὴν ὁδόν. Καὶ πάλιν ὅμως ὁ ἀτμὸς δὲν δύναται πάντοτε νὰ καταβάλῃ τὸ φοβερὸν στοιχεῖον, πολλάκις δὲ ὁλόκληρος ἡ συνοδεία τῶν ἁμαξῶν ἠναγκάσθη νὰ στραφῇ εἰς τὰ ὀπίσω ἵνα μὴ κατακλεισθῇ ὑπὸ τῆς χιόνος».

Ἀντὶ τῶν συνήθων ὑπογείων στοῶν, τῶν *τούννελ*, ἅτινα ἐπὶ πολὺ θὰ ἐβράδυνον τὴν τελείωσιν τοῦ σιδηροδρόμου, οἱ τολμηρότατοι Ἀμερικανοὶ κατεσκεύασαν γενάς τινας καὶ ὑπαιθρους διόδους, ὡς γεφύρας. Ὤρυξαν ἐν τῷ ὄρει μακρότατα ὀρύγματα, τῇ βοηθείᾳ τῆς νιτρογλυκερίνης ἢ δυναμίτιδος, τοῦ γνωστοῦ ἐκείνου ἐκπυρσοκροτικοῦ, ὅπερ ἔχει δύναμιν ἑκατονταπλασίαν τῆς πυρίτιδος, ἐπὶ τῶν ἀβύσσων δὲ ἐκείνων ἐσχημάτισαν εἶδος γεφυρῶν ἐξ ἁπλῆς συνενώσεως δοκῶν, ἐφ' ὧν τρέχει ὁ σιδηρόδρομος κρεμασμένος μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς. Οὐδέποτε ἐν Εὐρώπῃ ὁ ταξειδιώτης ἤθελε πεισθῇ νὰ διέλθῃ διὰ μέρους τόσον ἐπικινδύνου, ἀλλ' ἄλλως ἔχει τὸ πρᾶγμα ἐν Ἀμερικῇ. Οἱ Ἀμερικανοὶ οὐδεμίαν προσοχὴν δίδουσιν εἰς τὸν ἐπικρεμάμενον κίνδυνον, θέλουν μόνον νὰ περάσωσι, καὶ ταχέως.

Ἀλλ' ὡς νὰ μὴ ἤρκει ἡ χιὼν καὶ αἱ ἄβυσσοι, καὶ ἄλλο τι προσετέθη ἵνα ἐπαυξήσῃ τὰς δυσχερείας. Οἱ αὐτόχθονες Ἰνδοὶ δὲν εἶδον ἄνευ βαθείας λύπης τὸν πολιτισμὸν εἰσελαύνοντα εἰς τὰς χώρας των, αἵτινες τέως εἶχον μείνει ἄθικτοι ἀπὸ πάσης τοιαύτης ἐπιχειρήσεως. Ἐνόησαν ὅτι οἱ σκαπανεῖς θὰ εἰσέβαλλον εἰς τὰς ἐρημίας των, ὅτι χωρία καὶ πόλεις θὰ ἐφύτρονον

Digitized by Google

πανταχοῦ, ὅτι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι θὰ ἐδιώκοντο ἴσως ἐκ τῶν πεδιάδων ἐκείνων, αἵτινες ἦσαν τὸ τελευταῖον αὐτῶν καταφύγιον, καὶ ὅτι θὰ ἠναγκάζοντο νὰ μεταναστεύσωσιν εἰς χώρας ἄλλας ἐρημοτέρας καὶ τραχυτέρας. Ἔπειτα ἡ φοβερὰ μηχανὴ μὲ τὸν καπνόν της, τὸ διαβολικὸν ἐκεῖνο σύρισμα, ὁ ἀκατάπαυστος θόρυβος, θὰ ἔτρεπον πάντως εἰς φυγὴν τὰ ποίμνια ἐκεῖνα τῶν ἀγρίων βοῶν, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὸν μόνον πόρον τῆς ζωῆς των.

Ἅμα λοιπὸν τῇ ἐνάρξει τοῦ ἔργου, οἱ Ἰνδοὶ ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατὰ τῶν κατασκευαστῶν τοῦ σιδηροδρόμου καὶ παντὶ σθένει προσεπάθησαν νὰ παρακωλύσωσι τὴν ἐπιχείρησιν. Οὐχὶ ἅπαξ περιεκύκλωσαν τὰς συνοδείας τῶν ἐργατῶν καὶ ἕως ἑνὸς κατέσφαξαν τοὺς δυστυχεῖς ἐκείνους.

Ἡμέραν τινὰ ἥναψαν μεγάλην πυρκαϊὰν εἰς τὰ δάση, ἥτις, βοηθοῦντος βιαιοτάτου ἀνέμου, εἶχεν ἐπεκταθῇ ἐπὶ πολὺ καὶ περικυκλώσει πανταχόθεν συνοδείαν ἁμαξῶν τοῦ σιδηροδρόμου, ἥτις ἐνομίζετο ὅτι ἔφερε πυρίτιδα. Εὐτυχῶς ὁ σιδηρόδρομος ἐσώθη. Μηχανή, βαγόνια, ταξειδιῶται, τὰ πάντα ἀφεύκτως ἢ θὰ ἐγίνοντο παρανάλωμα τοῦ πυρὸς ἢ θὰ διεφθείροντο ὑπὸ τῶν προσβολῶν τῶν ἐκεῖ συνηθροισμένων φυλῶν τῶν Ἰνδῶν. Ἀλλ' ὁ μηχανικὸς τολμηρῶς ἀπεφάσισε μεθ' ὁρμῆς νὰ διασχίσῃ τὰς φλόγας, δίδων εἰς τὴν μηχανήν, ὅσην δύναμιν ἦτο δυνατόν. Ἡ θαυμαστὴ ταχύτης τῆς πορείας ἀνέπτυξε τοσοῦτον ῥεῦμα ἀέρος ἀμφοτέρωθεν τοῦ σιδηροδρόμου, ὥστε παρεμέρησαν αἱ φλόγες καὶ ἀβλαβῶς διῆλθε διὰ τοῦ πυρὸς ὁ σιδηρόδρομος!

Μετ' ἀτελευτήτους ἀγῶνας, κατωρθώθη νὰ εἰρηνευθῶσιν οἱ Ἰνδοί, ἀλλ' ὄχι καὶ ἐντελῶς.

«Εἰς ὅλους τοὺς σταθμούς, λέγει ὁ Κ. Ὕβνερ ὅςις ἐταξείδευσε διὰ τοῦ σιδηροδρόμου ἐκείνου τῷ 1871, βλέπει τις στρατιωτικὰ ἀποσπάσματα ἔχοντα τὴν ἐπίπονον καὶ πολλάκις ἐπικίνδυνον ἐντολὴν νὰ ἐπιβλέπωσι τοὺς Ἰνδοὺς καὶ νὰ προνοῶσι περὶ τῆς ἀσφαλείας τῶν τε ἀποβαθρῶν τοῦ σιδηροδρόμου καὶ τῶν ταξειδιωτῶν. Εὐτυχῶς πρὸς τὸ παρὸν οἱ ἐρυθρόδερμοι δὲν εἶνε ἐν πολέμῳ καὶ οὐδεμίαν μεγάλην καὶ ἐκ συστάσεως προσβολὴν ἔχομεν νὰ φοβηθῶμεν· ἀλλοίμονον ὅμως εἰς τὸν ταξειδιώτην, τὸν ὁποῖον ἤθελον πιάσει εἰς τόπον ἀπομεμονωμένον (καὶ ἐδῶ ἀπομόνωσις εἶνε παντοῦ). Καὶ ἐν καιρῷ εἰρήνης ἀκόμη, ὡς τώρα, μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν οἱ ἐρυθρόδερμοι ἤθελον πετσοκόψει, δοθείσης εὐκαιρίας, ἕνα λευκόν. Ἂν τυχόν, φίλε ταξειδιῶτα, πάσχῃς ἀπὸ τὰ νεῦρα, μὴ προσέξῃς, πρὸς Θεοῦ, εἰς ὅσα θ' ἀκούσῃς εἰς ἕκαστον σταθμὸν διηγούμενα περὶ τῶν Ἰνδῶν. Εἶνε μὲν ἀληθῆ ὡς τὸ Εὐαγγέλιον, ἀλλὰ καὶ ὡς ὑπερβολικὰ ἂν θελήσῃς νὰ τὰ ἐκλάβῃς, ἀρκετὰ πάλιν θὰ τρομάξῃς, καὶ μάλιστα ἀκούων τὰ φοβερὰ ταῦτα ἐπ' αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ χώρου, ἐφ' οὗ ἐξετελέσθησαν. Ἔμπορός τις συχνὰ ταξειδεύων εἰς Μοντάναν εὐηρεστήθη λεπτομερῶς νὰ μοὶ ἐκθέσῃ ὑπὸ τίνων συναισθημάτων κατέχεταί τις *περισκυθιζόμενος*[1] ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν. Τὸ μετὰ τὴν πρᾶξιν, ἔλεγέ μοι, εἶνε φοβερόν, διότι ἐπέρχεται ἀφόρητος καὶ βραδεῖα ἀγωνία. Καθ' ὅσον ἀποβλέπει εἰς αὐτὴν τὴν ἐγχείρισιν, αὐτὴ γίνεται ἐν ἀκαρεῖ. Ὀλίγιστα ἔχομεν παραδείγματα ἀνθρώπων ἐπιζησάντων εἰς τὴν βάσανον ταύτην».

Τῇ 1 Ἰουλίου 1862 ἡ Ἀμερικανικὴ Βουλὴ ἀπεφάσισε τὴν κατασκευὴν τοῦ σιδηροδρόμου τοῦ Εἰρηνικοῦ, τῇ δὲ 10 Μαΐου 1869 ἡ γραμμὴ ὁλόκληρος παρεδόθη εἰς κυκλοφορίαν. Ἑπτὰ ἔτη ἤρκεσαν πρὸς τελείωσιν τοῦ ἀληθῶς μεγάλου ἐκείνου ἔργου, τοῦ μεγίστου δῆλα δὴ σιδηροδρόμου τοῦ κόσμου.

Ὁ Κ. Χάϊνε γραφικώτατα περιέγραψε τὴν τάξιν καὶ τὴν ταχύτητα μεθ' ὧν συνετελέσθη.

«Οἱ ςρατιῶται, λέγει, τοῦ μεγάλου τούτου βιομηχανικοῦ στρατοῦ διῃρέθησαν εἰς μοίρας, εἰς ἑκάστην τῶν ὁποίων ἀνετέθη ἰδιαιτέρα ἐργασία. Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς βαίνουσιν οἱ ξυλεῖς, πεντακόσιοι ὄντες, οἵτινες κάμνουσι ν' ἀντηχῶσι τὰ ὄρη τὴν ἡμέραν, τὴν δὲ νύκτα ἀναγκάζονται νὰ προφυλάσσωνται ἀπό τε τῶν Ἰνδῶν καὶ ἀπὸ τῶν ἀγρίων θηρίων. Μετὰ τοὺς σκαπανεῖς τούτους ἔρχονται οἱ μηχανικοί, τοποθετοῦντες πασσάλους διὰ νὰ δείξωσι τὴν διεύθυνσιν, ἣν πρέπει ὁ δρόμος ν' ἀκολουθήσῃ. Ἔρχονται ἔπειτα οἱ ὁδοποιοὶ καὶ οἱ τοποθετοῦντες τὰ πλαγίως τιθέμενα ξύλα, οἵτινες πάλιν διαιροῦνται εἰς τρεῖς μοίρας. Ἡ πρώτη περιλαμβάνει τοὺς ἐκλεκτοὺς ἐργάτας, οἵτινες βάλλουσι τὰ ξύλα ταῦτα εἰς τὰ μέρη, ἔνθα ὁ δρόμος κάμνει ἑλιγμοὺς καὶ καμπάς. Ἐκεῖ μάλιστα χρειάζεται προσοχή, ἵνα δηλωθῇ ἐπακριβῶς ποῦ πρέπει νὰ στρωθῇ ἡ σιδηρᾶ ῥάβδος. Οἱ ἄλλοι καταγίνονται εἰς τὴν τοποθέτησιν τῶν διαμέσων καὶ κάμνουσιν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον προσφυῶς δύναται νὰ ὀνομασθῇ *παραγέμισμα*.

»Ἔρχεται ἔπειτα ἡ συνοδεία τῶν ἐργατῶν, οἵτινες μέλλουσι νὰ στρώσωσι τὰς ῥάβδους τὰς σιδηρᾶς. Τούτων ἡγεῖται βαγόνιον, ὁμοιάζον πρὸς μεγάλην ἐπίπεδον στέγην κυλινδουμένην καὶ φορτωμένον μὲ σαράντα περίπου ῥάβδους καὶ μὲ πάντα τὰ ἄλλα χρειώδη. Εἰς τὰ ἄκρα τοῦ μεγάλου τούτου βαγονίου ὑπάρχουσι κινητοὶ κύλινδροι πρὸς διευκόλυνσιν τῆς φορτώσεως καὶ τῆς ἐκφορτώσεως τῶν ῥάβδων. Τοποθετεῖται δὲ αὐτὸ πάντοτε κατὰ μέτωπον καὶ συνοδεύεται ὑπὸ δέκα ἀνδρῶν, πέντε ἑκατέρωθεν. Εἷς ἐκ τῶν πέντε θέτει τὴν ῥάβδον ἐπὶ τοῦ κυλίνδρου, τρεῖς ἄλλοι τὴν ἐξάγουσι τοῦ βαγονίου καὶ ὁ πέμπτος τοποθετεῖ τὰ προσκεφάλαια ἐφ' ὧν αὐτὴ κατα-

1. Ἀφαιρούμενος τὸ δέρμα τοῦ κρανίου. Εἰς τοιαύτην βάσανον ὑποβάλλουσιν οἱ ἄγριοι τῆς Ἀμερικῆς τὰ θύματά των.

Digitized by Google

πίπτει ἅμα τῷ κελεύσματι τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς συνοδείας. Τὸ σύνθημα *κάτω* (down), ἐπαναλαμβάνεται ἁπανταχόθεν δὶς κατὰ λεπτὸν τῆς ὥρας περίπου. Δεικνύει δὲ τὴν ταχύτητα τῆς αὐξήσεως τῆς σιδηρᾶς γραμμῆς, διότι ἑκάστη ῥάβδος κάμνει τὸν σιδηρόδρομον τοῦ Εἰρηνικοῦ νὰ μεγαλόνῃ κατὰ 4 μέτρα.

»Ἅμα αἱ νέαι ῥάβδοι τοποθετηθῶσι προχωρεῖ τὸ βαγόνιον ἕως εἰς τὸ ἄκρον καὶ ἐκεῖ ἐπαναλαμβάνεται ἡ αὐτὴ ἐργασία, χωρὶς νὰ περιμένωσι νὰ προσηλωθῶσιν αἱ ῥάβδοι. Εἰς τὴν προσήλωσιν καταγίνονται ἄλλα τάγματα ἐργατῶν, ὄπισθεν ἐρχόμενα, καὶ οἱονεὶ ἐπισφραγίζοντα τὴν ὑπὸ τοῦ ἀτμοῦ κατάκτησιν ταύτην τῆς ἀμερικανικῆς χώρας. Τότε ἀρχίζει τις ν' ἀπαντᾷ τὰς ἀπεράντους ἐκείνας συνοδείας τὰς φορτωμένας μὲ ξύλα, μὲ ῥάβδους, μὲ παντὸς εἴδους ὑλικόν. Αὕτη εἶνε τρόπον τινὰ ἡ ἐφεδρεία τῆς μεγάλης στρατιᾶς, ἥτις προχωρεῖ. Ἐκεῖ βλέπει τις ἐργάτας καὶ ὑλικὸν πρὸς οἰκοδομίαν καὶ πᾶσαν ἄλλην σχετικὴν ἐργασίαν, καὶ περιπλανώμενα τὰ μεγάλα τῶν ἐργατῶν κινητὰ κατοικητήρια. Δύο τῶν βαγονίων τούτων, ἀληθῆ μνημεῖα, ἔχουσιν 80 ποδῶν μῆκος καὶ χρησιμεύουσιν ὡς ἑστιατόρια. Ἄλλα περιλαμβάνουσι μαγειρεῖα, ἀποθήκας, κτλ. Νομίζεις ὅτι ἐξ ἐφόδου κατακτᾶται ἡ ἔρημος. Παντοῦ ἀκούεις τὸν θόρυβον τῶν ἐργατῶν, τὸν κρότον τοῦ πίπτοντος σιδήρου· ἡ ἀντήχησις τῶν καρφίων, τῶν σφυρίων, τῶν καρφωτῶν ὁμοιάζει πρὸς ἀκατάπαυστον τουφεκισμόν».

Ἀλλὰ καὶ ὅτε τὸ μέγα ἔργον εἶχε συντελεσθῇ, ἔμενεν ἀκόμη μία μεγάλη δυσκολία, ἥτις ἔπρεπε νὰ ὑπερνικηθῇ. Ἔπρεπε δηλαδὴ νὰ ἐξευρεθῇ τρόπος, ὥστε νὰ δύνανται οἱ ἄνθρωποι διὰ μιᾶς καὶ ἐν ἀνέσει νὰ διατρέχωσι 1000 λεύγας χωρὶς νὰ ὑποφέρωσιν ἐκ τοῦ κόπου ταξειδίου διὰ σιδηροδρόμου ἑπτὰ ἡμερῶν καὶ ἑπτὰ νυκτῶν. Διότι καθ' ἅπασαν ἐκείνην τὴν ἔκτασιν δὲν ὑπάρχει οὔτε πόλις οὔτε ξενοδοχεῖον, εἰς ὃ νὰ δύναταί τις ν' ἀναπαυθῇ. Φανερὸν εἶνε ὅτι ἀδύνατον θὰ ἦτο, εἰς τοὺς ἀδυνατοτέρας μάλιστα κράσεως ἀνθρώπους, νὰ ὑποφέρωσιν ἐπὶ ἑπτάκις εἰκοσιτέσσαρας ὥρας νὰ μένωσι καθήμενοι ἐν στενοχωρίᾳ, καὶ καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα νὰ μὴ κοιμῶνται εἰμὴ ἐπιπόνως καὶ διακεκομμένως.

Ἵνα διευκολύνωσι πάντα ταῦτα οἱ Ἀμερικανοὶ ἐξεῦρον ἰδιαιτέρας ἁμάξας, ἔνθα ἐπὶ μετρίᾳ πληρωμῇ (10 ἕως 20 φράγκων καθ' ἑκάστην δι' ἕκαστον ἄτομον) δύναταί τις νὰ ταξειδεύσῃ εἰς χώρισμα ὅλως ἰδιαίτερον (state room) ἢ εἰς βαγόνιον (palace car) ἔχον κλίνας, τράπεζαν, ἕδρας, σοφᾶν κλ. Τὰ κοινὰ βαγόνια περιέχουσι συνήθως σαρανταοκτὼ θέσεις· ἐν τῷ μέσῳ μένει κενὸς χῶρος ἐπιτρέπων εἰς τὸν ταξειδιώτην νὰ περιφέρηται ἐλευθέρως καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς ἁμαξοστοιχίας. Ἑκατέρωθεν τοῦ κενοῦ τούτου χώρου ὑπάρχουσι στρεφόμεναι ἕδραι λίαν ἀναπαυτικαί. Ἀντὶ 5 φράγκων δύναταί τις νὰ ἔχῃ ἀρίστην κλίνην, ἀντὶ 2,50 ἀνάκλιντρον ἀναπαυτικώτατον. Τὸν χειμῶνα τὰ βαγόνια θερμαίνονται διὰ θερμαστρῶν. Ἑκάστη ἅμαξα ἔχει πρὸς τούτοις κομμωτήριον κάλλιστον μὲ ὅλα τὰ χρειώδη, κτένια, βούρτσας κλ., ὥστε ἀποβαίνει οὕτως ὅλως ἄκοπος ἡ ἑπταήμερος πορεία.

Ὡς πρὸς τὰ ὑλικὰ ἀποτελέσματα, ἅτινα ἐπήνεγκεν ἡ κατασκευὴ τοῦ σιδηροδρόμου τούτου, ταῦτα βεβαίως εἶνε πλεῖστα καὶ σπουδαιότατα. Ὄχι μόνον ὁ νέος δρόμος παραδίδει εἰς τὴν ἀποίκησιν καὶ εἰς τὸν πλουτισμὸν ἀπείρους νέας γαίας, ἀλλὰ καὶ πλησιάζει τρόπον τινὰ τὴν Εὐρώπην πρὸς τὴν ἄκραν Ἀνατολήν. Ἀντὶ νὰ κάμψῃ τις τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὴν νότιον Ἀμερικήν, ὅπως ἄλλοτε, ἵνα πορευθῇ εἰς τὴν Κίναν, δύναται νῦν κατ' εὐθεῖαν νὰ ὑπάγῃ διὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ, τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ. Τὰ δύο ἄκρα τοῦ παλαιοῦ κόσμου τείνουσι τὴν χεῖρα ὑπεράνω τοῦ νέου κόσμου.

P. Vincent.

Η ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΙΝΔΟΙΣ ΗΘΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ κ. Paul Janet ἐπιγραφομένου «Ἡ ἱστορία τῆς πολιτικῆς ἐπιστήμης σχετιζομένης πρὸς τὴν ἠθικήν».

Ἐν Ἰνδίᾳ ἡ ἠθικὴ καὶ ἡ πολιτικὴ εἰσὶν ἀχώριστοι ἀπὸ τῆς θρησκείας. Ἀλλ' ἡ θρησκεία τῶν Ἰνδῶν παρίσταται ἡμῖν ὑπὸ δύο μεγάλας μορφάς, ὧν ἡ μὲν δὲν εἶναι ἄλλο τι εἰμὴ ἡ ἀνάπτυξις καὶ ἡ τελειοποίησις τῆς δέ, ὑπὸ τὸν Βραχμανισμὸν καὶ τὸν Βουδδισμόν. Καὶ ὁ μὲν Βραχμανισμὸς οὐδέποτε ἐξῆλθε τῶν ὁρίων τῆς Ἰνδοστάνης, ἀπολιθωθεὶς δ' ἐνταῦθα διατελεῖ ἔτι καὶ νῦν πανίσχυρος ὤν. Ὁ δὲ Βουδδισμὸς ἐν τῇ χερσονήσῳ γεννηθείς, πρωΐμως ἐντεῦθεν ἐξηλάθη, ἀλλὰ πρὸς ἀποζημίωσιν διεδόθη κατὰ πᾶσαν τὴν Ἀσίαν. Μεταβαίνοντες ἀπ' ἐκείνου εἰς τοῦτον θὰ ἴδωμεν τελουμένην μίαν ἐκ τῶν ἀξιολογωτάτων τῆς ἱστορίας ἠθικῶν ἐπαναστάσεων. Ἀλλὰ σκιαγραφήσωμεν πρῶτον τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς Βραχμανικῆς ἠθικῆς.

*
* *

Ταύτης τὰς ἀρχὰς ἀναζητητέον ἐν τῇ νομοθεσίᾳ τοῦ Μανοῦ.[1] Τούτου ὁ Κώδιξ, καίπερ πρακτικὸς ὤν, οὐχ ἧττον ὅμως παρέχει ἡμῖν περιέργους τινὰς ἐνδείξεις περὶ τῶν ἐναντίων δοξασιῶν, αἵτινες ἐν Ἰνδίᾳ, καθάπερ ὀψιαίτερον ἐν Ἑλλάδι καὶ Ῥώμῃ, ἐπεκράτουν περὶ τῆς φύσεως τοῦ ἄκρου ἀγαθοῦ. Οἱ μὲν θέτουσι τὸ ἀγαθὸν εἰς τὴν ἀρετὴν μετὰ τοῦ πλούτου. Οὗτοι

1. Οἱ νόμοι τοῦ Μανοῦ μετὰ τῶν Βέδων ἀπαρτίζουσι μέρος τῶν Ἱερῶν Βίβλων τῶν Ἰνδῶν.

Digitized by Google

δὲ εἰσί, κατὰ τὸν Μανοῦν, οἱ συνετοὶ ἄνθρωποι, οἱ δὲ εἰς τὴν ἡδονὴν καὶ τὸν πλοῦτον, οἱ δὲ τέλος εἰς μόνην τὴν ἀρετήν. Αἱ τρεῖς αὗται δοξασίαι ἀνακαλοῦσιν εἰς τὴν μνήμην μας τὰς τῶν Περιπατητικῶν, τῶν Ἐπικουρείων καὶ τῶν Στωϊκῶν. Ἡ Βίβλος τοῦ Μανοῦ ἀποφαίνεται αὐθεντικῶς περὶ τούτου· ἀσπάζεται τὴν ἐκλεκτικὴν καὶ περιεκτικὴν δοξασίαν, ἥτις θέτει τὸ ἄκρον ἀγαθὸν εἰς τὴν συνένωσιν τῆς ἀρετῆς, τῆς ἡδονῆς καὶ τοῦ πλούτου. «Τοιαύτη εἶναι ἡ οριστικὴ ἀπόφασις».

Ὁ συγγραφεὺς τῶν νόμων τοῦ Μανοῦ εἶναι ψυχολόγος ὅστις φαίνεται ἀκριβῶς γινώσκων τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν. Διαδηλοῖ μὲν ὅτι ἡ περιφιλαυτία δὲν εἶναι ἐπαινετὸν, ἀλλ' ὁμολογεῖ ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται ν' ἀποσπασθῇ ταύτης ἀπολύτως. «Οὐδέποτε βλέπομεν ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ οἱανδήποτε πρᾶξιν τελουμένην ὑπὸ ἀνθρώπου ὅστις νὰ μὴ ἔχῃ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῆς». Μάλιστα δὲ θεωρεῖ τὴν περιφιλαυτίαν ὡς τὴν πηγὴν τῆς θρησκείας. «Ἐκ τῆς ἐλπίδος τῆς ὠφελείας γεννᾶται ἡ ἔντονος προσπάθεια· τὸ ἐλατήριον τῶν θυσιῶν εἶναι ἡ ἐλπίς· ἡ μεγάλη εὐλάβεια καὶ ἡ αὐστηρὰ ἐκπλήρωσις τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων ὁμολογουμένως πηγάζει ἐκ τῆς ἐλπίδος ἀμοιβῆς τινος». Αὕτη μὲν εἶναι ἠθικὴ ταπεινή, ἀλλὰ μὴ ἐπιλαθώμεθα, ὅτι ὁ λαλῶν ἐνταῦθα εἶναι νομοθέτης, ὅστις ἀναγκάζεται νὰ προσλαμβάνῃ εἰς ἐπικουρίαν του τὸ συνηθέστερον ἐλατήριον τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων. Ἄλλως δὲ ἐκτὸς τῶν ἀξιωμάτων τούτων τῶν ἐχόντων χαρακτῆρα ὁπωσοῦν ἐγωϊστικὸν ἀπαντῶσι καὶ ἄλλα περὶ τοῦ ἠθικοῦ συνειδότος, καὶ τῆς κυρώσεως αὐτοῦ, ἅτινα δὲν θ' ἀπεκήρυττε καὶ αὐτὴ ἡ ἁγνοτέρα ἠθική.[1]

Ὁ μυστικισμὸς εἶναι τοσοῦτον ἰδιοφυὴς εἰς τὴν Ἰνδίαν, ὥστε εἶναι ἀδύνατον καὶ εἰς τὸν νομοθέτην, μάλιστα δὲ θρησκευτικὸν, νὰ μὴ συμπεριλάβῃ καὶ αὐτὸν εἰς τὴν νομοθεσίαν του. Ὅθεν ὁ Μανοῦς συνιστᾷ τὴν εὐλάβειαν, τὴν θεωρίαν, τὴν ἐν τῇ ἐρημίᾳ μελέτην, ἀλλ' ὅμως προσπαθεῖ νὰ τὴν περιστείλῃ ἐντὸς τῶν λογικῶν ὁρίων. Ἑπομένως δὲ εἰς οὐδένα ἐπιτρέπει τὴν ἐγκατάλειψιν τῶν βιωτικῶν φροντίδων εἰμὴ εἰς τὸν γέροντα, ὅστις βλέπει τὸ δέρμα αὐτοῦ ῥυτιδούμενον, τὴν κόμην πολιουμένην καὶ ἔχει πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ τὰ τέκνα τῶν τέκνων του· ἐν ταύτῃ δὲ μόνον τῇ ἡλικίᾳ, ἐπιτρέπει αὐτῷ ν' ἀποχωρήσῃ ἐντὸς δάσους, ἵνα παραδοθῇ εἰς τὸν Θεὸν καὶ προπαρασκευάσῃ τὴν εἰς τὸ ὑπέρτατον Ὂν ἀποῤῥόφησίν του. Ἀλλὰ πρὶν ἢ ἐπέλθῃ τὸ γῆρας, ἐπιτάττει αὐτῷ ἵνα ἐκπληροῖ τὰ ἀνάλογα τῇ τάξει αὐτοῦ καθήκοντα. Ἀλλαχοῦ δὲ ὁ Μανοῦς συνιστᾷ τὰ ἠθικὰ καθήκοντα ὡς προτιμότερα τῶν θρησκευτικῶν καὶ πρὸ πάντων καταπολεμεῖ τὴν ψευδοευλάβειαν καὶ τὴν ὑπόκρισιν. «Ὁ σοφὸς ἂς τηρῇ »σταθερῶς τὰ ἠθικὰ καθήκοντα μετὰ πλείονος »προσοχῆς ἢ τὰ θρησκευτικά. Ὁ ὀλιγωρῶν »τὰ ἠθικὰ καθήκοντα ἐκπίπτει, εἰ καὶ τηρεῖ ἅ»παντα τὰ θρησκευτικά». Προσεπιλέγει δὲ

«Διὰ μὲν τοῦ ψεύδους μηδενίζεται ἡ θυσία, »διὰ δὲ τῆς ματαιοφροσύνης ἀπόλλυσι τὴν ἀξίαν »της ἡ αὐστηρὰ ἐκπλήρωσις τῶν θρησκευτικῶν »καθηκόντων, διὰ δὲ τοῦ δόλου ματαιοῦται ὁ »καρπὸς τῆς ἐλεημοσύνης».

«Ὅστις ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἀρετῆς εἶναι »πάντοτε ἄπληστος, χρῆται τὸν δόλον, ἀπατᾷ »τοὺς ἀνθρώπους διὰ τῆς κακοπιστίας του, εἶναι »σκληρὸς, διαβάλλει ἅπαντας, θεωρεῖται ὡς ἔ»χων τὰς ἕξεις τῆς γαλῆς. Ἂς μὴ ἐπαίρεταί τις »διὰ τὰς σκληραγωγίας του· μετὰ τὴν θυσίαν, »ἂς μὴ προφέρῃ ψεῦδος· ὅταν δωρῆταί τι, ἂς μὴ »τὸ διασαλπίζῃ πανταχοῦ».

Ἡ ἠθικὴ τοῦ Κώδικος τοῦ Μανοῦ διακρίνεται ἐπὶ ἐξαιρετικῷ τινι χαρακτῆρι γλυκύτητος καὶ εὐμενείας. Τὸ δόγμα τῆς εἰς φύσιν διακεχυμένης καθολικῆς ζωῆς ἔσχεν ὡς συνέπειαν τὸ σέβας καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς πάντα τὰ ἔμψυχα ὄντα. Ὁ ἀπεχόμενος τῆς ζωοκτονίας λαμβάνει ὑπόσχεσιν ὅτι θ' ἀπολαύσῃ εὐδαιμονίας. Δίδεται παραγγελία τῷ Βραχμάνῳ νὰ ἐκλέγῃ ὡς μέσα συντηρήσεως μόνον τὰ μηδεμίαν ἢ τὴν ἐλαχίστην ἐμποιοῦντα βλάβην εἰς τὰ ἔμψυχα ὄντα. Ἡ ὑπερευλάβεια ἐπὶ τοσοῦτον προήκει ὥστε ἀπαγορεύεται τοῖς Βραχμάνοις ἄνευ λόγου νὰ κατασυντρίβωσι βῶλον γῆς ἢ νὰ κόπτωσι διὰ τῶν ὀνύχων των ἁπαλὸν χόρτον. Ἔτι δὲ μᾶλλον νὰ μὴ ἀδικῶσι τοὺς ἀνθρώπους. «Οὐδέποτε πρέπει »νὰ φαίνωνται σκυθρωποί, καί περ ἐνδομύχως κα»ταθλιβόμενοι, οὔτε νὰ προσπαθῶσι πῶς νὰ βλά»ψωσι τὸν ἄλλον, οὐδὲ κἂν νὰ διανοῶνται τοιοῦ»τόν τι· καὶ νὰ μὴ ἐκφέρωσι λέξιν, ἐξ ἧς ἐνδέχε»ται νὰ προσβληθῇ τις, καὶ ἥτις κλείει τὴν εἴ»σοδον τοῦ οὐρανοῦ. Ὅστις εἶναι πρᾶος, ἀνε»κτικὸς, ἐκτὸς τῆς τῶν φαύλων συγκοινωνίας, »θέλει κληρονομήσει τὸν Οὐρανὸν διὰ τῆς ἀγάπης »αὐτοῦ. Ὅστις συγχωρεῖ τοὺς τεθλιμμένους ἐ-

1. «Ἡ ψυχὴ μαρτυρεῖ αὐτὴ περὶ ἑαυτῆς· μηδέποτε περι»φρονεῖτε τὴν ψυχήν σας, τὸν κατ' ἐξοχὴν μάρτυρα τῶν ἀν»θρώπων.—Οἱ φαῦλοι λέγουσιν, οὐδεὶς ἡμᾶς βλέπει· ἀλλ' οἱ »θεοὶ ἐπισκοποῦσιν αὐτοὺς οὐχ ἧττον ἢ τὸ ἐντὸς αὐτῶν »πνεῦμα. Ὦ ἄνθρωπε, ἐνῷ σὺ λέγεις εἰμὶ αὐτὸς κατ' ἐμαυτὸν, »ἐν τῇ καρδίᾳ σου ἑδρεύει ἀδιακόπως τὸ ὑπέρτατον ἐκεῖνο »πνεῦμα, ὅπερ μετὰ προσοχῆς καὶ σιγῆς παρατηρεῖ τὸ ἀγα»θὸν καὶ τὸ κακόν. Τὸ πνεῦμα τοῦτο τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ σου »ἐνοικοῦν, εἶναι δικαστὴς αὐστηρὸς, τιμωρητὴς ἀδυσώπη»τος, εἶναι Θεός».

«Πᾶσα πρᾶξις τῆς διανοίας, τοῦ λόγου ἢ τοῦ σώματος, »ἐφ' ὅσον εἶναι ἀγαθὴ ἢ κακή, φέρει ἀγαθὸν ἢ κακὸν καρ»πόν. Ὁ ἄνθρωπος ἐκπληρῶν τὰ ἐπιβαλλόμενα αὐτῷ κα»θήκοντα, χωρὶς νὰ κινῆται εἰς τοῦτο ὑπὸ τῆς προσδοκίας »τῆς ἀμοιβῆς, φθάνει εἰς τὴν ἀθανασίαν».

«Ἂς ἐπαυξάνῃ βαθμηδὸν τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ, καθάπερ οἱ »μύρμηκες ἐπαυξάνουσι τὴν κατοικίαν των.— Ἀφοῦ ἐγκα»ταλειφθῇ τὸ σῶμά του εἰς τὴν γῆν, οἱ οἰκεῖοι τοῦ ἀποθα»νόντος ἀπέρχονται ἀποστρέφοντες τὴν κεφαλὴν αὐτῶν· »ἀλλ' ἡ ἀρετὴ συνοδεύει τὴν ψυχὴν »αὐτοῦ».

Digitized by Google

»ξυβρίζοντας αὐτόν, τιμᾶται ἐν τῷ Οὐρανῷ.... »Ὅστις ὅμως αἰσθάνεται κατ' αὐτῶν ἀγανά»κτησιν, πορεύεται εἰς τὸν Ἅδην».

Ἡ θελκτικὴ αὕτη καὶ ἀφελὴς εὐμένεια πρὸς πᾶν ἔμψυχον, ἀναλαμβάνει τόνον περιπαθέστατον, ὅταν λόγος ὑπόκειται περὶ πλασμάτων ἀσθενῶν καὶ ἀθλίων. Ὁ οἶκτος πρὸς τὴν δυστυχίαν, ὁ σεβασμός, μᾶλλον δ' εἰπεῖν ἡ λατρεία τῆς ἀδυναμίας, ἰδοὺ τὰ χαρακτηριστικὰ ἅτινα δέον νὰ ἐξάρωμεν ἐν τῇ ἠθικῇ ταύτῃ τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ σπανιώτερον ἀπαντᾷ τὸ αἴσθημα τοῦτο εἰς τὴν Ἑλληνικὴν καὶ Λατινικὴν Ἀρχαιότητα, τοὐλάχιστον μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης, καθ' ἣν συναντηθεῖσα καὶ ἐλθοῦσα εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῆς Ἀνατολῆς μετεμορφώθη καὶ ἀνεκαινίσθη. «Οἱ παῖδες, λέγει ὁ Μανοῦς, οἱ γέροντες, »οἱ πτωχοὶ καὶ οἱ ἀσθενεῖς δέον νὰ θεωρῶνται »ὡς οἱ κύριοι τῆς ἀτμοσφαίρας». Εἰς τὴν αὐτὴν δὲ ἀρχὴν ἀνακτέον καὶ τὸν πρὸς τὰς γυναῖκας σεβασμόν, ὅστις εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ Τακίτου περὶ τῶν Γερμανῶν ἱστορούμενον.

«Πανταχοῦ ἔνθα αἱ γυναῖκες τιμῶνται, οἱ θεοὶ »ἀρέσκονται· ὅταν ὅμως περιφρονῶνται, πᾶσα »εὐσεβὴς πρᾶξις εἶναι ἄγονος.» Προσεδόκα τις ἐξ Ἀνατολῆς τοιαύτην ἔννοιαν οἵα ἡ ἀκόλουθος; «Κατακλειόμεναι αἱ γυναῖκες ὑπὸ τὴν ἐ»πιτήρησιν τῶν ἀνδρῶν δὲν εἶναι ἀσφαλεῖς· ἐ»κεῖναι δὲ μόνον εἰσὶν ἐν πλήρει ἀσφαλείᾳ αἵτι»νες προφυλάττουσιν αὐταὶ ἑαυτὰς ἐξ ἰδίας αὐ»τῶν βουλήσεως. Οὐδέποτε πρέπει νὰ πλήττῃ »τις γυναῖκα, ἔστω καὶ δι' ἄνθους».[1]

Τοῦτο τὸ πρὸς τὴν γυναῖκα φιλάρεσκον καταντᾷ καὶ μέχρις ἀφελῶν τινων συστάσεων, αἵτινες ὑποκινοῦσι τὸ μειδίαμα. «Διὸ πρέπει οἱ »ἄνδρες, λέγεται, νὰ προσφέρωσι τιμὴν εἰς τὰς »γυναῖκας τῶν οἰκογενειῶν των καὶ νὰ παρέχω»σιν αὐταῖς κοσμήματα, καὶ ἐδέσματα ἐκλε»κτά.—Ἐὰν ἡ γυνὴ δὲν ἦναι λαμπρὰ κεκαλ»λωπισμένη, δὲν εὐφραίνει τὴν καρδίαν τοῦ συ»ζύγου της».

Οἱ νόμοι τοῦ Μανοῦ περιέχουσιν ὡσαύτως ἔν τισι χωρίοις, ἁγνὸν καὶ ὑψηλὸν περὶ τῆς οἰκογενείας αἴσθημα. Ἡ Ἑλληνικὴ καὶ Λατινικὴ Ἀρχαιότης θὰ ἐζήλου τοιαύτας ἐννοίας, οἷαι αἱ ἐφεξῆς· «Ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ ἀποτελοῦσιν ἓν καὶ τὸ »αὐτὸ πρόσωπον. Ἐν ᾗ οἰκογενείᾳ ὁ ἀνὴρ ἀρέ»σκεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ »αὐτῆς, ἡ εὐδαιμονία εἶναι διὰ παντὸς ἐξησφα»λισμένη. Ἡ σύζευξις νεάνιδος καὶ νεανίου, »πηγάζουσα ἐξ ἀμοιβαίας συμπαθείας, ἀποκα»λεῖται ὁ γάμος τῶν Οὐρανίων Μουσικῶν. Γυνὴ »ὑπεραγαπῶσα καὶ σεβομένη τὸν ἄνδρα της, τι»μηθήσεται ἐν Οὐρανῷ· ἀπολέσασα δὲ τὸν ἄν»δρα της, μηδὲ νὰ προφέρῃ τὸ ὄνομα ἄλλου ἀν»δρός. Ὁ πατὴρ εἶναι σεβασμιώτερος ἑκατὸν »παιδαγωγῶν· ἡ δὲ μήτηρ ἑκατὸν πατέρων. »Ὅστις ἀμελεῖ νὰ τοὺς τιμᾷ, ἀπόλλυσι τὴν ἀ»ξίαν παντὸς εὐσεβοῦς ἔργου. Τοῦτο εἶναι τὸ »πρῶτον καθῆκον, πᾶν ἕτερον εἶναι δευτερεῦον».

Ἀλλὰ δυστυχῶς ἀπαντῶσι καὶ ἄλλα ἀξιώματα, ἅτινα φαίνονται ἀντιφάσκοντα πρὸς τὰ προηγούμενα, ἢ τοὐλάχιστον μᾶς ἀναγκάζουσι νὰ κολάσωμεν τὴν σημασίαν αὐτῶν. Ὅθεν αἱ γυναῖκες, αἵτινες ὀλίγῳ ἀνωτέρω ἐφαίνοντο ὅτι ἔπρεπε νὰ προφυλάττωσιν αὐταὶ ἑαυτάς, πρέπει, κατ' ἄλλον τινὰ νόμον, νὰ κατέχωνται νυχθημερὸν ἐν ἐξαρτήσει καὶ ὑπακοῇ ὑπὸ τῶν προστατευόντων αὐτάς. «Ἡ γυνὴ οὐδέποτε ὀφεί»λει νὰ διάγῃ κατ' ἀρέσκειαν. Ἡ γυνὴ οὐδέ»ποτε πρέπει νὰ πράττῃ ὅ,τι θέλει οὐδ' ἐν »τῇ οἰκίᾳ αὐτῆς». Τέλος δέ, καθάπερ ἐν ταῖς ταταρικαῖς νομοθεσίαις, ἡ γυνὴ εἶναι ἰδιοκτησία τοῦ ἀνδρός. Τοῦτο δὲ τὸ δικαίωμα τῆς ἰδιοκτησίας ἐκτίθεται μάλιστα καὶ ὑπὸ παχυλωτάτην μορφήν. Ἡ γυνὴ ἐξομοιοῦται πρὸς ἀγρόν· «Ὁ δὲ σπόρος καὶ καρπὸς ἀνήκουσιν εἰς »τὸν ἰδιοκτήτην τοῦ ἀγροῦ». Τοιαῦται εἰσὶν αἱ ἀντιφάσεις τῶν ἀρχαίων νομοθεσιῶν, ἐν αἷς τὸ αἴσθημα τῆς φιλανθρωπίας ἐν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ ἐκβλαστήσει καταβάλλεται ὑπὸ τῆς διαρκοῦς βαρβαρότητος τῶν πρώτων αἰώνων.

* * *

Καί τοι δὲ ἐν τῇ Νομοθεσίᾳ τοῦ Μανοῦ σποράδην ἀναφαίνονται χαρακτηριστικά τινα περιπαθῆ ἐνίοτε δὲ καὶ ὑψηλά, οὐχ ἧττον ὅμως ὁμολογητέον, ὅτι ἡ Νομοθεσία αὕτη εἶναι κατὰ βάθος πλημμελὴς εἰς τὴν πηγήν της ἕνεκα διδασκαλίας τινός, ἥτις δὲν ἰδιάζει μὲν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν Ἰνδίαν, ἀλλ' εἰς ἣν ἔθεσεν οὕτως εἰπεῖν ἀνεξίτηλον τὴν σφραγῖδά της· ἐννοῶ δὲ τὴν τῶν κάστεων διδασκαλίαν.

Πανταχοῦ, ἐν πάσαις ταῖς κοινωνίαις, ἐν πᾶσι τοῖς πολιτισμοῖς, ὑπῆρξεν ἀνισότης μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Πανταχοῦ εἰς τὰς φυσικὰς ἀνισότητας προσετέθησαν καὶ τεχνικαί. Πανταχοῦ οἱ ἰσχυροὶ κατεπίεσαν τοὺς ἀδυνάτους. Πατρίκιοι καὶ δημόται, εὐγενεῖς καὶ ἀγροῖκοι, πλούσιοι καὶ πένητες, δεσπόται καὶ δοῦλοι, ὑπὸ τὰς διαφόρους ταύτας μορφὰς ἐτέθη πανταχοῦ καὶ πάντοτε τὸ μέγα πρόβλημα τῆς ἀνισότητος.

Ἀλλ' οὐδαμοῦ ἄλλοθι, δύναταί τις νὰ διαβεβαιώσῃ ὅτι, ἡ ἀνισότης προσέλαβε χαρακτῆρα τραχύτερον, ἀποτομώτερον, συστηματικώτερον ἢ ἐν Ἰνδίᾳ. Οὐδαμοῦ ἄλλοθι οἱ ἄνθρωποι διεχωρίσθησαν διὰ φραγμῶν στερεωτέρων, δι' ἀνισοτήτων ἐξευτελιστικωτέρων καὶ καταθλιπτικωτέρων. Ἐν ἑνὶ δὲ λόγῳ πανταχοῦ μὲν ὑπῆρξαν τάξεις, ἀλλὰ μόνον ἐν Ἰνδίᾳ καὶ Αἰγύπτῳ, μάλιστα δὲ ἐν Ἰνδίᾳ ὑπῆρξαν *κάστεις*.

Ἡ σύστασις τῶν κάστεων ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Μανοῦ ὡς ἔχουσα θείαν ἀρχήν. Κοινὸς μὲν

1. Ὁ νόμος οὗτος εἶναι ἄλλου νομοθέτου (Πανδεκ., 11, σ. 209.) Ἀπ' ἐναντίας δὲ ὁ Μανοῦς ἐπιτρέπει τὴν μαστίγωσιν τῆς γυναικὸς ὅταν περιπίπτῃ εἰς πλημμέλημα.

Digitized by Google

τούτων δημιουργὸς εἶναι ὁ Βράχμας, ἀλλ' ἑκάστην τούτων ἐδημιούργησεν ἔκ τινος διαφόρου μέλους ἑαυτοῦ: τὴν μὲν πρώτην τάξιν, τὴν τῶν ἱερέων ἢ *Βραχμάνων*, ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ· τὴν δὲ δευτέραν, τὴν τῶν πολεμιστῶν ἢ *Ξατρῶν*, ἐκ τοῦ βραχίονος· τὴν δὲ τρίτην, τὴν τῶν γεωργῶν ἢ ἐμπόρων, τῶν *Βαισύων*, ἐκ τοῦ μηροῦ, τὴν δ' ἐσχάτην, τὴν τῶν δούλων ἢ *Σούδρων*, ἐκ τοῦ ποδὸς αὐτοῦ.

Ἡ ἀνισότης τῶν κάστεων δὲν εἶναι μόνον πολιτική, ἀλλὰ καὶ ἠθική· ἑκάστη τάξις ἔχει τὰ ἰδιαίτερα αὐτῆς καθήκοντα. Τὸ κείμενον ῥητῶς περὶ τούτου ἐκφράζεται. Τὸ μὲν φυσικὸν καθῆκον τοῦ Βραχμάνου εἶναι ἡ εἰρήνη, ἡ μετριοπάθεια, ὁ ζῆλος, ἡ ἁγνεία, ἡ ὑπομονή, ἡ εὐθύτης, ἡ φρόνησις, ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ Θεολογία. Τὸ δὲ τοῦ Ξάτρου ἡ ἀνδρία, ἡ δόξα, τὸ θάῤῥος, τὸ ἐν ταῖς μάχαις ἀτρόμητον, ἡ γενναιοψυχία καὶ ἡ καλὴ διαγωγή. Τὸ δὲ τοῦ Βαισύου ἡ καλλιέργεια τῆς γῆς, ἡ κτηνοτροφία καὶ τὸ ἐμπόριον. Τὸ δὲ τοῦ Σούδρα ἡ δουλεία. Ὅθεν κατὰ τὴν διδασκαλίαν ταύτην, οὐχὶ μόνον τὰ πλούτη, ἡ δύναμις, ἡ τιμή, ἀλλὰ καὶ αἱ ἀρεταὶ εἰσὶν ἀνίσως διανενεμημέναι μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ἀρετὴ εἶναι προνομία. Αἱ ὑψηλότεραι ἀνήκουσιν εἰς τοὺς Βραχμάνους, αἱ λαμπρότεραι εἰς τοὺς πολεμιστάς· αἱ δὲ ὑποδεέστεραι τάξεις δὲν ἔχουσι κυρίως εἰπεῖν ἀρετάς, ἀλλ' ἐργασίας. Γεωργεῖν, κτηνοτροφεῖν καὶ ἐμπορεύεσθαι, ἰδοὺ αἱ ἐργασίαι τῆς τρίτης τάξεως. Ἀνατίθενται ὅμως αὐτῇ καὶ ὑψηλότερα καθήκοντα, ἅτινα συμμερίζεται μετὰ τῆς δευτέρας, τοιαῦτα δὲ εἶναι τὰ θρησκευτικά. Ἡ ἐλεημοσύνη, ἡ θυσία, ἡ ἀνάγνωσις τῶν Ἱερῶν Βίβλων, ἰδοὺ ὅ,τι αὐτῇ ἐπιτάττεται· διότι καὶ τοῦτο εἶναι σημεῖον ὑποτελείας πρὸς τοὺς ἱερεῖς, οἵτινες εἰσὶν οἱ μόνοι ταμίαι τῶν θυσιῶν καὶ τῶν Ἱερῶν Βίβλων. Ἡ δὲ τάξις τῶν Σούδρων περιελθοῦσα εἰς τὸν ἔσχατον βαθμὸν τῆς ἐξαχρειώσεως, δὲν ἔχει ἄλλο ἔργον ἢ νὰ δουλεύῃ τὰς ἄλλας τάξεις.

* * *

Ἡ διδασκαλία τῶν κάστεων ἄγει ἡμᾶς εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς Ἰνδίας. Ἡ πολιτικὴ αὐτὴ εἶναι ὅλως ἱερατική. Εἶναι θεοκρατία ἀπόλυτος. Ἡ Ἑσπερία, εἰ καὶ ἔλαβε πεῖραν εἴδους τινὸς θεοκρατίας, μόλις ὅμως δύναται νὰ φαντασθῇ τὸ ὑπερβάλλον τῆς ὑπεροψίας καὶ τοῦ δεσποτισμοῦ, ὃν ἡ Ἰνδία ἠνέχθη καὶ ἐλάτρευσεν ἐν τῇ τάξει τῶν Βραχμάνων. Ναὶ μὲν ἡ Βίβλος τοῦ Μανοῦ συνιστᾷ τῷ Βραχμάνῳ ν' ἀποφεύγῃ πᾶσαν κοσμικὴν τιμήν, καὶ *νὰ ἐπιθυμῇ τὴν περιφρόνησιν ὡς τὴν ἀμβροσίαν*. Ἀλλ' ἡ προσποιητὴ αὕτη ταπεινοφροσύνη εὐθὺς ἐκλείπει ὑποχωροῦσα εἰς τὴν πλέον παράλογον ὑπεροψίαν. Ἡ γέννησις τοῦ Βραχμάνου εἶναι θεῖόν τι συμβεβηκός· εἶναι ἡ ἐνσάρκωσις τῆς δικαιοσύνης· εἶναι ὁ κυρίαρχος ἁπάντων τῶν ὄντων· πᾶν τὸ ἐν τῷ κόσμῳ ὑπάρχον εἶναι ἡ ἰδιοκτησία του· ἔχει δικαίωμα ἐπὶ πάντων τῶν ὄντων· χάριν τῆς τοῦ Βραχμάνου ἐλευθεριότητος οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι ἀπολαύουσι τὰ ἀγαθὰ τοῦ κόσμου τούτου. Τέλος δὲ ὁ Βραχμᾶνος, πεπαιδευμένος ὢν ἢ ἀπαίδευτος, εἶναι κραταιὰ θεότης.

Ἀλλ' ἡ τάξις τῶν Βραχμάνων ὁλοσχερῶς ἐπασχολουμένη εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν εὐσέβειαν, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ προασπίζῃ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν τοσοῦτον μεγάλας προνομίας. Ὅθεν, καθάπερ τοῦτο συμβαίνει ἀείποτε, ἡ θεοκρατία πρὸς ὑπεράσπισιν ἑαυτῆς δανείζεται τὸ ξίφος τῶν πολεμιστῶν· ἡ κοινωνικὴ τάξις στηρίζεται ἐπὶ τῆς συμμαχίας τῆς ἱερατικῆς καὶ τῆς στρατιωτικῆς τάξεως, ὧν ἑκατέρα δὲν δύναται νὰ εὐδοκιμήσῃ καὶ νὰ προαχθῇ ἄνευ τῆς συνδρομῆς τῆς ἑτέρας. Ἀλλ' ὁ Βραχμᾶνος, καίπερ ἀποδεχόμενος τὴν προστασίαν τοῦ πολεμιστοῦ, δὲν τὸν θεωρεῖ ὅμως ἰσότιμον. Ἰδοὺ ἡ σχέσις τῶν δύο τούτων τάξεων· Βραχμᾶνος δεκαετὴς καὶ Ξατρίας ἑκατοντούτης δέον νὰ θεωρῶνται ὁ μὲν ὡς ὁ πατήρ, ὁ δὲ ὡς τὸ τέκνον· ἐκ τούτων δὲ τῶν δύο ὁ Βραχμᾶνος εἶναι ὁ πατήρ, καὶ καθὸ τοιοῦτος εἶναι σεβαστός.

Καίπερ δὲ τῶν Βραχμάνων ἐν πράγματι δεσποζόντων ἁπασῶν τῶν ἄλλων τάξεων, τὸ εἶδος ὅμως τῆς Πολιτείας δὲν εἶναι θεοκρατικόν, ἀλλὰ μοναρχικόν. Ἡ Ἰνδικὴ γλῶσσα χρῆται ἴσην ἔμφασιν εἴτε περὶ τοῦ βασιλέως εἴτε περὶ τῶν ἱερέων λαλεῖ. Ἐν τῇ Ἀνατολῇ προφανῶς ἀνεφύη ἡ διδασκαλία ἐκείνη, ἥτις μᾶλλον ἢ ἧττον μεμετριασμένη, θεωρεῖ τοὺς βασιλεῖς ὡς ἀντιπροσώπους, ὡς διερμηνεῖς, ὡς ἀποῤῥοίας τῆς θεότητος καὶ λέγει πρὸς τοὺς βασιλεῖς· Ὑμεῖς ἐστὲ θεοί. Ἐν Ἰνδίᾳ, ἔνθα τὰ πάντα εἰσὶ θεῖα, θὰ κατεβιβάζετο ὁ βασιλεὺς ἀποκαλούμενος ὁ Χριστὸς τοῦ Κυρίου, ὁ ὑπουργὸς τοῦ Θεοῦ ὅπως διεκδικῇ αὐτόν. Πρέπει καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς νὰ ἦναι θεός.

«Ἐπειδὴ ὁ κόσμος οὗτος ἐν ἐλλείψει βασι»λέων πανταχόθεν ὑπὸ τοῦ φόβου συνεταράττετο, »πρὸς συντήρησιν ἁπάντων τῶν ὄντων ὁ Κύριος »ἐδημιούργησε βασιλέα προσλαβὼν ἀΐδια μόρια »ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Ἴνδρα, τοῦ Ἀνίλα, τοῦ Ὑάμα, »τοῦ Σουρύα, τοῦ Ἁγνῆ, τοῦ Βαρούνα, τοῦ Χάνδρα »καὶ τοῦ Κουβέρα. Σχηματισθεὶς δὲ ὁ βασιλεὺς »ἐκ μορίων ἐξαχθέντων ἐκ τῆς οὐσίας τῶν πρω»τίστων τούτων θεῶν, ὑπερακοντίζει κατὰ τὴν »λαμπηδόνα πάντας τοὺς ἄλλους θνητούς. Ὡς ὁ »ἥλιος, οὕτω καὶ αὐτὸς καίει τοὺς ὀφθαλμοὺς »καὶ τὰς καρδίας, καὶ οὐδεὶς ἐπὶ γῆς δύναται »νὰ ἀνατενίσῃ πρὸς αὐτόν. Εἶναι τὸ πῦρ, ὁ ἄνε»μος, ὁ ἥλιος, ὁ ἐπὶ τῆς σελήνης ἐπιστατῶν »δαίμων, ὁ βασιλεὺς τῆς δικαιοσύνης, ὁ θεὸς »τοῦ πλούτου, ὁ θεὸς τῶν ὑδάτων, καὶ τὸ ὑπέρ»τατον στερέωμα ἕνεκα τῆς ἰσχύος του. Δὲν »πρέπει νὰ περιφρονῇ τις τὸν μονάρχην οὐδ' ἐν

Digitized by Google

»αὐτῇ τῇ βρεφικῇ ἡλικίᾳ, λέγων, εἶναι ἁπλοῦς »θνητός· διότι εἶναι μεγάλη θεότης ὑπὸ ἀνθρω»πίνην μορφήν».

Δύσκολον εἶναι νὰ φαντασθῶμεν διαπρεπεστέραν ἀποθέωσιν τῆς βασιλείας· ἀλλ' ἐὰν παρατηρήσωμεν ἐγγύτερον, ἀνευρίσκομεν ὅτι ἡ βασιλικὴ ἀρχὴ πόρρω ἀπέχει τοῦ νὰ ἦναι τοσοῦτον εὐρεῖα ὅσον ἐπαγγέλλεται ἡ μεγαλοπρεπὴς καταγωγή της. Καὶ πρῶτον τὸ κύριον καθῆκον τοῦ βασιλέως εἶναι ἡ πρὸς τοὺς Βραχμάνους εὐλάβεια· ὀφείλει νὰ δεικνύῃ τὸ πρὸς αὐτοὺς σέβας ἀνιστάμενος· νὰ ἀνακοινοῖ αὐτοῖς ἁπάσας τὰς ὑποθέσεις του· νὰ περιποιῇ αὐτοῖς παντοίας ἀπολαύσεις καὶ πλούτη, καὶ νὰ ἐπιχορηγῇ αὐτοῖς τὸ προϊὸν πάντων τῶν προστίμων. Ἂν εὕρῃ θησαυρὸν, τὸ ἥμισυ ἀνήκει τοῖς Βραχμάνοις· ἐὰν δὲ ὁ Βραχμᾶνος εὕρῃ τοιοῦτον, τὸν διακρατεῖ ὅλον.

Ἡ ἰδιοκτησία τοῦ Βραχμάνου οὐδέποτε πρέπει νὰ ἐπανέρχεται εἰς τὸν βασιλέα· ἀλλ' ὡς πρὸς τὰς ἄλλας τάξεις, ἐν ἐλλείψει κληρονόμου, κληρονομοῦσιν οἱ Βραχμάνοι. Οἱ νόμοι τοῦ Μανοῦ προφανῶς συνετάχθησαν πρὸς πορισμὸν πλούτου τοῖς Βραχμάνοις· οὕτω δῆθεν πρέπει νὰ καταπίνωσι τὴν περιφρόνησιν ὡς ἀμβροσίαν. Τὰ ἀγαθὰ τῶν Βραχμάνων εἶναι ἱερά· ὁ βασιλεὺς οὐδέποτε ὀφείλει νὰ θίγῃ αὐτά· καὶ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ἐσχάτῃ ἀμηχανίᾳ δὲν πρέπει νὰ εἰσπράξῃ φόρον παρὰ Βραχμάνου. Τὰς ἀπαγορεύσεις ταύτας συνοδεύουσιν ἀπειλαὶ δεινόταται. «Τίς ἡγεμὼν »εὐδοκιμεῖ πιέζων ἐκείνους οἵτινες ἐν τῇ ὀργῇ »αὐτῶν δύνανται νὰ σχηματίσωσιν ἄλλους κό»σμους καὶ ἄλλας χώρας τοῦ κόσμου, καὶ νὰ »μεταβάλωσι τοὺς θεοὺς εἰς θνητούς;»

Τοιαύτη εἶναι ἡ Ἰνδικὴ βασιλεία· περιστοιχιζομένη ὑπὸ θρησκευτικῆς γοητείας ὅπως καταπλήττῃ τὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ, δὲν εἶναι εἰμὴ τὸ ὄργανον τῆς ἱερατικῆς τάξεως, ἥτις μόνη ἀντιποιεῖται τὴν πραγματικὴν ἀρχὴν, ἐγκαταλείπουσα τὸ θορυβῶδες καὶ τὸ ἐπαχθὲς τῆς κυβερνήσεως. Γινώσκομεν τί μέρος λαμβάνει ἡ τάξις τῶν πολεμιστῶν εἰς τοῦτον τὸν κοινωνικὸν ὀργανισμόν· εἰσὶν οἱ βραχίονες τοῦ ἱερατείου, καὶ εἰς αὐτοὺς ἀνήκει ἡ ἄμυνα τῆς κοινωνίας. Αἱ δὲ δύο ὑποδεέστεραι τάξεις στεροῦνται πάσης ἐλευθερίας καὶ πάσης ἐπιρροίας. Ὁ βασιλεὺς ὀφείλει νὰ τὰς ἐξαναγκάζῃ εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων των· διότι ἐὰν ἐπί τινα στιγμὴν ἀπόσχωνται αὐτῆς, δύνανται τὸ πᾶν ν' ἀνατρέψωσιν. Ὅθεν οὐδέποτε πρέπει νὰ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς φαντασιοπληξίας τοῦ Βαισύου (τοῦ γεωργοῦ) νὰ λέγῃ· δὲν θέλω εἰς τὸ ἑξῆς νὰ ἐπιμελῶμαι τὰ κτήνη. Ὁ δὲ Σούδρας ὀφείλει τυφλῶς νὰ ὑπακούῃ εἰς τὸν Βραχμᾶνον, ὅστις δύναται ἀτιμωρητὶ νὰ σφετερίζεται τὸ πρᾶγμα τοῦ δούλου του· διότι ὁ δοῦλος οὐδέν τι ἔχει ἴδιον· πᾶν εἴ τι κέκτηται δύναται νὰ τὸ οἰκειοποιηθῇ ὁ κύριός του. Ὁ δοῦλος καὶ ἀπελευθερούμενος διατελεῖ ἐν καταστάσει δουλείας· διότι φυσικῆς οὔσης τῆς καταστάσεως ταύτης, τίς δύναται νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ;

Ἐννοεῖται οἴκοθεν, ὅτι πολιτικὸν σύστημα ἐρειδόμενον ἐπὶ τοῦ δεσποτισμοῦ καὶ τῆς δουλείας ἀπὸ τοῦ ἐσχάτου μέχρι τοῦ ἀνωτάτου βαθμοῦ, δὲν ἔχει ἄλλο μέσον ἐνεργείας ἢ τὴν τιμωρίαν. Ἡ τιμωρία εἶναι ὁ πολιοῦχος δαίμων. Ὅθεν ἐπαινεῖται καὶ ἐξυψοῦται ὡς θεός. Ἐπιτραπήτω οὖν ἡμῖν νὰ ἀναφέρωμεν τὸν ἐφεξῆς ὕμνον εἰς τιμὴν τῆς τιμωρίας, πλήρη ἀγρίας τινὸς μεγαλοπρεπείας.

«Ὅπως ἐνισχύσῃ τὸν βασιλέα εἰς τὰς λει»τουργίας αὐτοῦ, ὁ Κύριος ἀνέκαθεν ἐδημιούρ»γησε τὸν δαίμονα τῆς τιμωρίας, προστάτην »ἁπάντων τῶν ὄντων, ἐκτελεστὴν τῆς δικαιοσύ»νης, ἴδιον αὐτοῦ υἱὸν, οὗ τινος ἡ οὐσία εἶναι »ὅλως θεία. Ὁ φόβος τῆς τιμωρίας ἐπιτρέπει »εἰς πάντα τὰ δημιουργήματα, τά τε κινητὰ »καὶ τὰ ἀκίνητα, νὰ ἀπολαύωσιν ὅ,τι εἶναι αὐ»τοῖς ἴδιον, καὶ κωλύει αὐτὰ νὰ παρεκτρέπωνται »τῶν καθηκόντων των. Ἡ τιμωρία εἶναι βασι»λεὺς πλήρης ἐνεργείας, εἶναι ἐπιτήδειος δια»χειριστὴς καὶ σοφὸς τοῦ νόμου διανομεύς· ἀ»ναγνωρίζεται ὡς ὁ ἐγγυητὴς τῆς ὑπὸ τῶν τεσ»σάρων τάξεων ἐκπληρώσεως τοῦ καθήκοντος. »Ἡ τιμωρία διέπει τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἡ τι»μωρία τὸ προστατεύει. Ἡ τιμωρία ἀγρυπνεῖ »ἐνῷ τὰ πάντα καθεύδουσιν· ἡ τιμωρία εἶναι ἡ »δικαιοσύνη, λέγουσιν οἱ σοφοί. Μετὰ περισκέ»ψεως καὶ ἐν καιρῷ ἐπιβαλλομένη περιποιεῖ »τοῖς ἀνθρώποις τὴν εὐδαιμονίαν, ἀλλ' ἀπερι»σκέπτως ἐφαρμοζομένη, ἄρδην τὴν καταστρέ»φει. Ἐὰν ὁ βασιλεὺς μὴ ἐτιμώρει τοὺς ἐνόχους, »οἱ ἰσχυρότεροι θὰ ὤπτων τοὺς ἀσθενεστέρους »ὡς ἰχθύας, ὀβελίζοντες αὐτούς. Ἡ κορώνη θὰ »ἐκέντα διὰ τοῦ ῥάμφους της τὴν προσφορὰν »τοῦ ἄρτου, ὁ κύων θὰ ἔλειχε τὸ διϋλισμένον »βούτυρον· δὲν θὰ ὑπῆρχε πλέον δικαίωμα ἰδιο»κτησίας, ὁ ἄνθρωπος τῆς ἐσχάτης τάξεως θὰ »ἀντικαθίστα τὸν κατέχοντα τὴν ἀνωτάτην. »Πᾶσαι αἱ τάξεις θὰ διεφθείροντο, πάντες οἱ »φραγμοὶ θ' ἀνετρέποντο, τὸ πᾶν θὰ ἦτο σύγ»χυσις, ἐὰν ἡ τιμωρία δὲν ἔκαμνε πλέον τὸ »χρέος της. Παντοῦ ἔνθα ἡ μελάγχρους, ἡ ἐρυ»θρόμματος τιμωρία ἐξαλείφει τὰ ἁμαρτήματα, »οἱ ἄνθρωποι οὐδέν τι πτοοῦνται, ἐὰν ὁ διευθύ»νων τὴν τιμωρίαν ἦναι πεπροικισμένος δι' ὑ»γιοῦς κρίσεως».

Ὅθεν ἡ διδασκαλία αὕτη, ἥτις τὸ πρῶτον ἐφάνη ἡμῖν ὡς διδασκαλία ἀγάπης καὶ ἥτις τῷόντι γίνεται ἀξιοσύστατος διὰ τῶν περιπαθεστάτων τόνων, ἐν τέλει καταλήγει εἰς τὸν δεινότερον δεσποτισμόν. Θεοκρατία ἀκόλαστος, βασιλεία φοβερὰ, δουλεία ἀνήκουστος τῶν ὑποδεεστέρων τάξεων, ὑπεράνω δὲ τῆς κοινωνίας ἡ

Digitized by Google

τιμωρία περιϊπταμένη ὡς αἱμοσταγὴς δαίμων, ἰδοὺ ὁ Βραχμανισμὸς, θρησκεία ἀλλόκοτος συμφύρουσα τὴν πλέον πολύπλοκον δεισιδαιμονίαν μετὰ τῆς πλέον λεπτολόγου μεταφυσικῆς, τὰς χαλεπωτέρας ἀπειλὰς μετὰ τῶν συμπαθεστέρων ἀξιωμάτων καὶ ἀγρίαν τινὰ ὠμότητα μετ' ἄκρας εὐαισθησίας.

Νῦν δὲ ἴδωμεν, ἔν τινι ἐπαναστατικῇ αἱρέσει, ἥτις κατέστη καὶ αὐτὴ μεγάλη θρησκεία, τὰς ἀρχὰς τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῆς ἀδελφότητος ἅς τινας ἐν δυνάμει περιεῖχεν ὁ Βραχμανισμὸς, ἐξαισίως ἀναπτυσσομένας καὶ ἀπὸ συνεπείας εἰς συνέπειαν ἐπαγομένας τὸν ὄλεθρον τοῦ συστήματος τῶν κάστεων καὶ τῆς θεοκρατίας. Τοιοῦτον εἶναι τὸ μέρος ὅπερ διεδραμάτισεν ὁ Βουδδισμὸς, κλάδος ἀποκεκομμένος τοῦ Βραχμανισμοῦ, ὅστις ἀναδείκνυται πολλῷ ὑπέρτερος τούτου κατὰ τὸ ἠθικὸν αἴσθημα.[1]

Ἕπεται τὸ τέλος. Θ. Καρούσος.

Η ΙΑΤΡΙΚΗ ΕΝ ΑΙΓΥΠΤΩ ΠΡΟ 3500 ΕΤΩΝ

Ἐν Αἰγύπτῳ ἀνεκαλύφθη οὐ πρὸ πολλοῦ ὑπὸ τοῦ διασήμου ἀρχαιολόγου Ἔβερς τὸ ἀρχαιότατον τῶν περὶ ἰατρικῆς ὑπαρχόντων βιβλίων. Τὸ βιβλίον τοῦτο, ἀνῆκον εἴς τινα βιβλιοθήκην τοῦ Φαραὼ, συνεγράφη καθ' ὃν χρόνον ὁ μὲν Ἰωσὴφ ἦν ἀντιβασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου, ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ Ἰακὼβ μετέβη ἐκεῖσε μετὰ τῆς οἰκογενείας του.

Πρό τινων ἐτῶν οἱ ἐγχώριοι Ἄραβες ἀνεῦρον παρὰ τὰς Θήβας ἐν Δὲρ-ἐλ-Μεδινὲτ μέγαν ἀριθμὸν παπύρων ἔν τινι σπηλαίῳ, ἐξ ὧν κατὰ τὸν ἰδόντα αὐτοὺς Ἄγγλον Χάῤῥις σάκκος ὁλόκληρος ἐδύνατο νὰ πληρωθῇ. Καὶ ὁ μὲν σοφὸς οὗτος ἠγόρασέ τινας αὐτῶν, οἱ δὲ Ἄραβες ἀπέκρυψαν τοὺς περισσοτέρους καὶ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν προσφέρουσιν εἰς ἀγορὰν τοῖς περιηγηταῖς.

Οἱ πάπυροι οὗτοι διαφόρους περιέχοντες πραγματείας εἶναι γεγραμμένοι διὰ χαρακτήρων ἱερογλυφικῶν ἀρχαιοτάτων ἀλλ' ὁμοιοσχήμων, ἀνῆκον δὲ κατὰ τοὺς ἐπισημοτέρους τῶν αἰγυπτιοδιφῶν εἰς τὴν μεγάλην βιβλιοθήκην τὴν παρὰ τοῦ Φαραὼ Ῥαμέσεως ἱδρυθεῖσαν ἐν Μεδινὲτ-Χαβῶν καὶ ἐγράφησαν κατὰ τὴν 18ην δυναστείαν, ἤτοι κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα π. Χ. Μετὰ τὸν Χάῤῥις καὶ ἄλλοι πολλοὶ περιηγηταὶ ἠγόρασάν τινας ἐκ τῶν παπύρων τούτων. Ἀλλ' ὁ ἐσχάτως παρὰ τοῦ Ἔβερς ἀπό τινος Κόπτου ἀγορασθεὶς καὶ ἐν δυσὶ τόμοις δημοσιευθεὶς εἶναι ὁ μεγαλείτερος μὲν τῶν λοιπῶν, ὁ περιεργότερος δὲ, ὡς μνημεῖον μέχρις ἡμῶν περισωθὲν τῆς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Αἰγυπτίοις ἰατρικῆς ἐπιστήμης, ἐπιγράφεται δὲ, *Κῶδιξ, ἤτοι σύνοψις τῶν κατὰ τῶν ἀῤῥωστιῶν φαρμάκων*. Κατὰ τὸν Ἔβερς ἀνῆκεν εἰς τὰς συγγραφὰς ἐκείνας αἵτινες ἐγράφοντο χάριν τῆς διδασκαλίας τῶν νέων Αἰγυπτίων τῶν μεταξὺ τῶν ἱερέων καὶ τῶν σοφῶν καταλεγομένων ἢ παρ' αὐτοῖς μαθητευόντων. Δὲν εἶναι πλῆρες ἰατρικὸν σύγγραμμα ἀλλὰ μᾶλλον ἐγχειρίδιον θεραπευτικῆς ἢ φαρμακολογίας, τὸ δὲ πρῶτον κεφάλαιον αὐτοῦ ἐπιγράφεται· *ὁδηγίαι περὶ τῆς ἐπὶ οἱουδήποτε μέλους τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἐπιθέσεως τῶν φαρμάκων*.

Ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη δὲν ἦτον ἀμιγὴς δεισιδαιμονίας παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις, οἵτινες ὁσάκις ἐποιοῦντο χρῆσιν τῶν φαρμάκων δὲν ἠμέλουν τῶν μαγικῶν ἐπικλήσεων. Τοῦτ' αὐτὸ παρατηρεῖται ἔτι καὶ νῦν σήμερον ἔν τε τῇ Ἑλλάδι καὶ ἀλλαχοῦ παρὰ τοῖς ἀγρόταις, παρ' οἷς συνήθως οἱ ἄῤῥωστοι θεραπεύονται ὑπὸ ἐμπειρικῶν, εἴτε ἀνδρῶν εἴτε γυναικῶν. Πολλοὶ τῶν ἡμετέρων ἀναγνωστῶν θὰ εἶδον ἢ θὰ ἤκουσαν ὅτι οἱ ἀγαθοὶ οὗτοι ἐμπειρικοὶ καὶ πρὸ πάντων αἱ γυναῖκες (ἐξ ὧν καὶ ἡ παρὰ Γάλλοις ἔκφρασις remède de bonne femme) δὲν ἀμελοῦσιν, ὅτε δίδουσιν ἢ ἐπιθέτουσι τὰ ἰατρικά των, τῶν *ἐξορκισμῶν*. Περίεργος αὕτη ὁμοιότης τῆς δεισιδαιμονίας καὶ τῆς ἀμαθείας ἐν τῇ ἀποστάσει τοῦ χρόνου καὶ τοῦ τόπου!

Τούτου ἕνεκα εὐθὺς ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος παπύρου ὁ συγγραφεὺς ἐξαίρων τὴν χρησιμότητα τοῦ ἐξορκισμοῦ προτρέπει τοὺς θεραπεύοντας νὰ μὴ λησμονῶσιν αὐτὸν ὁσάκις πρόκειται νὰ ἐπιθέσωσι φάρμακόν τι ἐπὶ τοῦ πάσχοντος μέλους τοῦ ἀῤῥώστου.

Εἰς τὰς γενικὰς *ἐξορκιστικὰς* ὁδηγίας ἕπεται ἡ μακρὰ σειρὰ τῶν φαρμάκων ὧν πρέπει νὰ γίνηται χρῆσις κατὰ τὰς διαφόρους ἀῤῥωστίας, καὶ ὧν ὁρίζεται ἡ δόσις.

Ἔχομεν λοιπὸν ἐνταῦθα ἀληθεῖς ἰατρικὰς συνταγάς.

Πρώτη αἰτία πασῶν τῶν ἀῤῥωστιῶν εἶναι κατὰ τοὺς Αἰγυπτίους ἡ κατάχρησις τῆς τροφῆς. Ὅθεν μακρὰ σειρὰ συνταγῶν ὁρίζει τὰ κατὰ τῶν νοσημάτων τῆς κοιλίας φάρμακα, καὶ δὴ τὰ κατὰ τῶν φλεγμονῶν, τῶν ἀποστημάτων, τῶν ἐξοιδημάτων, τῆς γαστρίτιδος, τῆς ἐντερίτιδος, τῆς περιτονίτιδος κλπ. Καὶ ποῦ μὲν ὁρίζονται ἐξωτερικὰ φάρμακα, ποῦ δὲ καὶ ἐσωτερικά.

Μετὰ τὰ νοσήματα τοῦ στομάχου, ὅστις καλεῖται ἐν τῷ παπύρῳ *θύρα τῆς καρδίας*, ἔρχεται ἡ μακρὰ σειρὰ τῶν λοιπῶν νοσημάτων καὶ τῶν προσιδιαζόντων ἑκάστῳ τούτων φαρμάκων.

Ἄξιον σημειώσεως εἶναι τὸ περὶ τῶν νοσημάτων τῶν ὀφθαλμῶν κεφάλαιον, διότι ἐν αὐτῷ ἀπαντῶσι πάντα σχεδὸν τὰ νοσήματα τὰ ὑπὸ

1. Εἶναι σήμερον γεγονὸς ἀναντίῤῥητον, κατὰ τὰς θαυμασίας ἐρεύνας τοῦ κ. Εὐγ. Βουρνοὺφ (Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Ἱστορίαν τοῦ Βουδδισμοῦ, Παρισίοις, 1844), ὅτι ὁ Βουδδισμὸς εἶναι μεταγενέστερος τοῦ Βραχμανισμοῦ, ὅτι παρήχθη ἐκ τοῦ Βραχμανισμοῦ ὡς ὁ Προτεσταντισμὸς ἐκ τοῦ Καθολικισμοῦ, ὅτι εἶδε τὸ φῶς ἐν Ἰνδίᾳ καὶ ὅτι ἡ πρώτη γλῶσσα ἣν ἐλάλησεν εἶναι ἡ Σανσκριτική.

Digitized by Google

τοῦ ἡμετέρου Γαληνοῦ περιγραφόμενα. Ἐκτὸς τῶν εἰδικῶν κατὰ τούτων φαρμάκων, ὧν ἔνια δοτέα κατὰ τὴν ὥραν τοῦ ἔτους, συνιστᾶται καὶ ἡ χρῆσις τῆς χολῆς ὡς κολλυρίου, τοῦθ' ὅπερ εὕρηται καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἰατρικῇ.

Μακρὸν εἶναι τὸ κεφάλαιον τὸ πραγματευόμενον τὰ τῆς ἐγγυμοσύνης, τῆς λοχείας καὶ τῆς γαλουχίας τοῦ νεογνοῦ. Ἐν αὐτῷ ὁρίζονται πάντα τὰ ὠφέλιμα τῇ μητρί, τῷ νεογνῷ καὶ τῇ τροφῷ. Μεταξὺ δὲ τῶν ἄλλων ἐν αὐτῷ περιέργων ἀξία μνείας εἶναι ἡ περὶ τοῦ βιωσίμου τοῦ νεογνοῦ ἑξῆς παρατήρησις. Ἐὰν τοῦτο, κατὰ τὸν αἰγύπτιον συγγραφέα, φωνάξῃ Οὐΐ, θὰ ζήσῃ, ἐὰν δὲ Ἆ, θὰ ἀποθάνῃ.

Μετὰ τὴν νοσολογίαν ταύτην καὶ τὴν φαρμακολογίαν ἔρχεται πραγματεία τις περὶ τῆς *ἐπιστήμης τῆς καρδίας*, ἐξ ἧς συνάγεται ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι ἐχρῶντο τῇ ἀκροάσει ὅπως κρίνωσι περὶ τῆς τακτικῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος· εἶτα δὲ σειρὰ φαρμάκων περὶ καταστροφῆς τῶν ἐντόμων καὶ τῶν φαρμάκων καὶ περὶ θεραπείας τῶν πασχόντων ἀδένων, τῶν κύστεων, τῆς βρογχοκήλης, ἐνταῦθα δὲ διὰ πρώτην φορὰν ὁρίζεται ἐγχείρισις χειρουργική. Ἀπαντῶσι δὲ καί τινες συνταγαὶ βλαπτικαί, οἷον περὶ τῶν τρόπων τοῦ ἐξερεθίζειν ἢ δηλητηριάζειν πληγήν τινα, τοῦ προξενεῖν παράλυσιν ἢ πτῶσιν τῆς κόμης, ἐπὶ τέλους δ' ἕτεραι περὶ κατασκευῆς ἀρωμάτων καὶ κοσμητικῶν, ὧν τινα ἀφορῶσιν ἰδίως εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τῆς κόμης, ὅπως ἐμποδίζεται ἡ πτῶσις καὶ ἡ λεύκανσις αὐτῆς. Μία ἐκ τῶν συνταγῶν τούτων ἀποδίδεται εἰς τὴν βασίλισσαν Σαχ, μητέρα τοῦ βασιλέως Τεύτα (τῆς 4ης δυναστείας, ἤτοι 4000 ἔτη π. Χ.) Ἑτέρα δέ τις περὶ βαφῆς τῶν λευκῶν τριχῶν εἶναι ἀξία ἰδιαιτέρας μνείας, διὰ τὸ παράδοξον τῆς κατασκευῆς, διότι ἔχει ὡς ἑξῆς· Λάβε ὄνυχα ὄνου ἑψημένον· ῥάκη λινοστολῆς κοπανισμένα μετ' ἐλαίου· ὄφιν μέλανα, σκώληκας ἐβρασμένους ἐν ἐλαίῳ, καὶ ποίησον ἀλοιφήν. Εἶναι ἀμφίβολον ἐὰν οἱ τῇ σήμερον νέον ἑκάστοτε φάρμακον περὶ βαφῆς τῶν λευκῶν τριχῶν ἐφευρίσκοντες ἀγύρται θελήσωσιν ἢ δυνηθῶσι νὰ ὠφεληθῶσιν ἐκ τῆς τοιαύτης ἀνακαλύψεως. Ἀλλ' ὡς οἱ ἐξορκισμοὶ περὶ ὧν ἀνωτέρω ὁ λόγος, καὶ ἡ συνταγὴ αὕτη ἀποδεικνύει πόσον αἱ ἀδυναμίαι ἢ μᾶλλον αἱ μωρίαι τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἀρχαῖαι.

Λ. Μος.

Η ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΣ ΤΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΕΩΣ

Ἐκ τῶν τοῦ Ἐδουάρδου Λαβουλαί.

Ἡ ἀνάγνωσις οὔτε ἡ καθολικὴ ἐπιστήμη εἶναι, οὔτε ἡ καθολικὴ σοφία· ἀλλ' ὅστις συνείθισε ν' ἀναγινώσκῃ, δύναται πάντοτε ἐφ' οἱουδήποτε ζητήματος νὰ συμβουλεύεται πεῖραν ἀφιλοκερδῆ, καὶ εὐρυτέραν τῆς ἰδικῆς του.

Τοῦτο εἶναι τὸ μέγιστον πλεονέκτημα τῆς ἀναγνώσεως. Καὶ τῷ ὄντι, ὁποῖοι εἰσὶν οἱ λαοὶ οἱ στερούμενοι βιβλίων, οἱ ἰθαγενεῖς Ἰνδοὶ τῆς Ἀμερικῆς, ἐπὶ παραδείγματι; Οἱ Ἰνδοὶ δὲν ἔχουσι παρελθόν, κέκτηνται δὲ μόνον ἀναμνήσεις τινὰς ἀορίστους, διατηρουμένας εἰς τὴν μνήμην τῶν γερόντων ἑκάστης φυλῆς. Οὕτω δὲ ἡ πεῖρα οὐδὲν οὐδέποτε παρ' αὐτοῖς ἱδρύει. Ἐάν τις αὐτῶν ἐφεύρῃ ὅπλον τελειότερον τῶν ἐν χρήσει, ὅταν τοῦτο καταστραφῇ, θὰ λησμονηθῇ ἐντελῶς. Ὁ πολιτισμὸς δὲν δύναται νὰ ῥιζωθῇ παρὰ λαοῖς στερουμένοις παρελθόντος· ὁμοιάζουσι πρὸς ἀνθρώπους στερουμένους μνήμης, καὶ διὰ τοῦτο ἐμμένουσιν εἰς ἀγρίαν κατάστασιν. Καὶ κατὰ τοῦτο ὑπερτεροῦμεν αὐτῶν ἡμεῖς, οἵτινες κεκτήμεθα παρελθόν, διότι ζῶμεν καὶ σκεπτόμεθα τῇ βοηθείᾳ τῆς πείρας τρισχιλίων ἢ τετρακισχιλίων ἐτῶν, χάρις εἰς τὰ βιβλία· ἐν ᾧ τοὐναντίον οἱ λαοὶ ἐκεῖνοι ζῶσι βίον ἐφήμερον, καὶ ἐκπλήσσεταί τις, βλέπων ὅτι, μετὰ δύο αἰῶνας ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Ἄγγλων ἐν Ἀμερικῇ, οἱ ἰθαγενεῖς Ἰνδοὶ εἰσὶν ἐπίσης ἀμαθεῖς, ὅσον καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν οἱ πρῶτοι Εὐρωπαῖοι ἄποικοι ἐπάτησαν τὸν πόδα ἐπὶ τῆς χώρας αὐτῶν.

Τὸ βιβλίον εἶναι λοιπὸν ἡ πεῖρα τοῦ παρελθόντος. Καὶ ἔτι πλέον. Εἶναί τι ζῶν, ψυχὴ οἱονεὶ ἀναβιοῦσα ἑκάστοτε καὶ ἀπαντῶσα πρὸς πᾶσαν ἡμῶν ἐρώτησιν.

Θαυμάζω μεγάλως τὴν φωτογραφίαν, ἐφεύρεσιν ἀρίστην ἀληθῶς. Καὶ εἶναι βεβαίως θαυμάσιον νὰ μεταχειριζώμεθα ἀντὶ ἐργαλείου τὸν ἥλιον, καὶ νὰ ἐπιτάσσωμεν αὐτῷ νὰ μᾶς διατηρῇ τὴν ἀνάμνησιν ἐκείνων, οὓς ἠγαπήσαμεν. Ἀλλ' ἡ φωτογραφία δὲν ὁμιλεῖ. Λάβετε τοὐναντίον οἱονδήποτε βιβλίον, βιβλίον συγγραφέως, ὃν οὐδέποτε ἴδατε, τὰ ἔργα ἂν θέλητε τοῦ Μολιέρου, καὶ θὰ φαντασθῆτε τὸν Μολιέρον ἕτοιμον νὰ γελάσῃ μεθ' ὑμῶν· λάβετε τὸν Δὸν Κιχῶτον, καὶ θὰ φαντασθῆτε τὸν Κερβάντην, διηγούμενον ὑμῖν τὰς ἡδονὰς καὶ τὰς πικρίας του.

Συνιστάμεθα ἐκ σώματος, πνεύματος καὶ καρδίας· ἀναζητήσωμεν τὸ κέρδος, ὅπερ ἕκαστον τῶν στοιχείων τούτων τῆς ἡμετέρας φύσεως δύναται ἐκ τῶν βιβλίων νὰ πορισθῇ.

Εἰς τὸ ἡμέτερον σῶμα ἐν πρώτοις ἡ ἀνάγνωσις μεγίστην καὶ ἀναμφίλεκτον παρέχει χρησιμότητα. Ὀλίγιστοι ἔχουσι γνώσεις τινὰς τῆς ὑγιεινῆς, τῆς ἐπιστήμης δῆλον ὅτι ἐκείνης ἥτις διδάσκει ποίας φροντίδας πρέπει νὰ λαμβάνωμεν οὐ μόνον περὶ ἡμῶν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν οἰκιῶν μας, περὶ τῶν ἐνδιαιτημάτων μας, περὶ τῶν τέκνων μας. Καὶ ἐν τούτοις ἡ ὑγεία εἶναι θησαυρὸς πολύτιμος, καὶ ἐκ ταύτης ἐξήρτηται ἡ τύχη καὶ ἡ ὕπαρξις τοῦ ἐργάτου.

Πλεῖστοι ὅσοι ἐργάται προσεβλήθησαν ὑπὸ δεινοτάτων ἀσθενειῶν, διότι, ἀγνοοῦντες καὶ τὰς

Digitized by Google

στοιχειωδεστάτας ἀρχὰς τῆς ὑγιεινῆς, κατῴκησαν εἰς οἰκήματα ἐπιβλαβέστατα εἰς τὴν ὑγίειαν. Ἐὰν ἐκέκτηντο τὰς ἀναγκαίας γνώσεις θὰ ἐξέλεγον οἴκημα μᾶλλον ἴσως μεμακρυσμένον, ἀλλ' ὑγιεινὸν καὶ εὐάερον. Ἀσθενεῖ τὸ παιδίον των· ποῖαι εἰσὶν αἱ πρῶται φροντίδες, ἃς ἀπαιτεῖ ἡ ἀσθένεια; Ἄγνωστον· καὶ ἀναγκάζονται νὰ προςφεύγωσιν εἰς τὰς γειτονίσσας, παρ' ὧν δὲν μανθάνουσί τι πλέον. Τέσσαρες γειτόνισσαι, τέσσαρες διάφοροι γνῶμαι.

Ἐὰν τοὐναντίον ἐκέκτηντο γνώσεις τινὰς τῆς ὑγιεινῆς, θὰ ἠδύναντο νὰ λάβωσιν ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἀσθενείας τὰς ἀναγκαίας προφυλάξεις, αἵτινες εὐκολύνουσιν ἔπειτα τὴν ἰατρικὴν θεραπείαν.

Ὅταν ἐνσκήπτῃ ἐπιδημία τις, ἐξ ἐκείνων, αἵτινες εἰς τὰς μεγάλας πόλεις ἀπαιτοῦσι πλείστας φροντίδας καὶ προφυλάξεις, αἱ ἀρχαὶ ἐπὶ τῷ συμφέροντι τῆς δημοσίας ὑγιείας λαμβάνουσι πάντα τὰ δυνατὰ μέτρα, προειδοποιοῦσι τοὺς κατοίκους καὶ παρέχουσιν αὐτοῖς τὰς καταλλήλους συμβουλάς· ἀλλὰ δὲν δύνανται νὰ θέσωσι καὶ ἀπὸ ἕνα χωροφύλακα πλησίον ἑκάστου κατοίκου, ὅπως ἐξαναγκάζῃ αὐτὸν μηδεμίαν τῶν ἀπαιτουμένων προφυλάξεων νὰ παραλίπῃ. Ὁ χωροφύλαξ οὗτος ἐγὼ ἤθελον νὰ ταχθῇ εἰς ἁπάσας τὰς οἰκίας· ἀλλ' ὅπως μηδένα στενοχωρῇ καὶ ὅπως μὴ ἐπιβαρύνηται ὁ προϋπολογισμός, ἤθελον νὰ ταχθῇ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν οἰκογενειαρχῶν· ἤθελον καλὰ βιβλία ὑγιεινῆς νὰ διδάξωσιν ἕκαστον τί χρειάζεται νὰ κάμνῃ ὅπως διαφυλάξῃ τὴν ὑγιείαν τῆς συζύγου καὶ τῶν τέκνων του· αἱ συμβουλαὶ τότε τῶν ἀρχῶν θὰ εἰσηκούοντο ἀσμένως, διότι θὰ ἦσαν ἀπήχησις τῆς κοινῆς γνώμης.

Τοῦτο εἶναι τὸ πρῶτον ἀποτέλεσμα τῆς ἀναγνώσεως, οὐχὶ βεβαίως εὐκαταφρόνητον.

Ὑπάρχει καὶ δεύτερον, ἐπίσης πολύτιμον, κατ' ἐμέ.

Εἶσαι ἐργάτης, καὶ ἐργαζόμενος ἔχεις μεγάλην πεποίθησιν εἰς τὴν δεξιότητα τῆς χειρός σου. Κάλλιστα. Ἀλλὰ διατί ἡ χεὶρ εἶναι δεξιά; Διότι ὁδηγεῖ αὐτὴν ὁ ὀφθαλμός, καὶ τὸ πνεῦμα ἐδίδαξε τὸν ὀφθαλμὸν νὰ ὁδηγῇ. Εἶσαι δόκιμος γλύπτης, διότι ἐνυπάρχει ἐν σοὶ ἡ ἰδέα τοῦ καλοῦ καὶ τὴν ἰδέαν ταύτην ἀποτυποῖς εἰς τὰ ἔργα σου· οὕτω διὰ τὸν αὐτὸν ἐπίσης λόγον καὶ εἰς τὰς βαναύσους τέχνας μορφοῦνται καλοὶ χειρώνακτες, καὶ πᾶσα αὐτῶν ἐργασία μαρτυρεῖ ἐπιτηδειότητα καὶ καλαισθησίαν.

Εἰς τοῦτο δὲ μεγάλως χρησιμεύουσι τὰ βιβλία, διότι συντείνουσιν εἰς μόρφωσιν τῆς καλαισθησίας. Οὕτως ἐπὶ παραδείγματι πολλάκις ἐθαύμασα διὰ τὴν λεπτότητα καὶ τὴν καλαισθησίαν, αἵτινες παρατηροῦνται ἐν τῇ ἰχνογραφίᾳ, ἐν τῇ ἀργυροπλαστικῇ καὶ ἐν τοῖς κοσμηματοχάρτοις· ἐν ᾧ ὅλως τοὐναντίον παρατηρεῖται ἔν τισιν ἄλλοις κλάδοις τῆς τέχνης. Καὶ διατί τοῦτο; Διότι ἐν τοῖς τελευταίοις συγχέονται πάντες οἱ ῥυθμοί, καὶ συνδυάζονται λόγου χάριν μεσαιωνικὰ κοσμήματα μετὰ κοσμημάτων ἑλληνικῶν. Εἰς τοιαύτην πλάνην δὲν περιπίπτει ὁ εὐμοιρήσας μαθήσεώς τινος, γνωρίζων κάλλιστα ὅτι πᾶσα ἐποχὴ φέρει ἴδιον τύπον, καὶ ὅτι οὐδόλως εἶναι δύσκολον σήμερον νὰ ἀναγνωρίσωμεν τὸν αἰῶνα, εἰς ὃν τεχνούργημά τι ἀνήκει.

Ἐκ τῆς ἀναγνώσεως λοιπὸν δύναται ὁ ἐργάτης νὰ ἀρυσθῇ καὶ μορφώσῃ τὴν ἰδέαν τοῦ καλοῦ, τελειοποιούμενος συγχρόνως καὶ κατὰ τὰ ἄλλα, διότι ἡ ἀνάγνωσις ὀξύνει τὸν νοῦν, ἀναγκάζουσα τοὺς ἀναγινώσκοντας νὰ θέτωσι τάξιν εἰς τὰς ἰδέας των καὶ εἰς κίνησιν τὸ πνεῦμά των.

Ἀλλ' ἐκτὸς τῆς ἐργασίας, ὑπάρχουσιν αἱ ὧραι τῆς σχολῆς, ὧν ἡ καλὴ χρῆσις δὲν εἶναι πάντοτε εὔκολος. Εἷς τῶν ἐπιφανῶν Ἄγγλων πολιτικῶν, ὁ πρὸ τοῦ Γλάδστωνος ὑπουργὸς τῶν οἰκονομικῶν σὶρ Λέουις Κόρνουελ, διετείνετο ὅτι ὁ βίος θὰ ἦτο λίαν εὐάρεστος, ἐὰν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐκλείψωσιν αἱ διασκεδάσεις. Ἡ ἀλλόκοτος αὕτη ἰδέα, φαίνεται εἰς ἐμὲ τοὐλάχιστον, ὀρθοτάτη.

Οὐδὲν νομίζω ἀνιαρώτερον τῶν κοινῶν καὶ τετριμένων διασκεδάσεων. Νὰ διημερεύῃς βασανιζόμενος ὑπὸ τοῦ καύσωνος, ἢ τοῦ κονιορτοῦ, νὰ σύρῃς μετὰ σοῦ τὰ τέκνα σου καὶ ὅλην σου τὴν οἰκογένειαν, νὰ ἐπιστρέφῃς τὴν ἑσπέραν κατάκοπος ἐκ τῆς ἐξοχῆς, τοιαύτας καὶ παραπλησίας ἄλλας διασκεδάσεις ὁμολογῶ ὅτι λίαν ἀσμένως θὰ διέγραφον ἀπὸ τοῦ βίου μου. Ἀλλ' ὑπάρχει μέσον τι δυνάμενον νὰ καταστήσῃ εὐαρέστους τὰς τοιαύτας διασκεδάσεις; Βεβαίως, εἶναι δὲ τοῦτο ἡ ἀνάμιξις διδασκαλίας. Ἡ διασκέδασις μεταβάλλει τότε χαρακτῆρα, καὶ πᾶς ἄνθρωπος, διδασκόμενος, δοκιμάζει νέας ὅλως ἡδονάς. Ἡ φύσις καὶ ἡ τέχνη, ἅτινα διὰ τὸν ἀπαίδευτον εἰσὶν ἀντικείμενα νεκρὰ καὶ ἀθέλγητρα, εἰς τὸν εὐμοιρήσαντα ἀνατροφῆς τινος καὶ παιδεύσεως παρίστανται ζῶντα καὶ κόσμους ὁλοκλήρους ἐνέχοντα ἰδεῶν.

Οὕτω φέρ' εἰπεῖν συμβαίνει κατὰ τὸν περίπατον τὸν γενόμενον εἰς τὴν ἐξοχήν. Βεβαίως πάντες, καὶ σοφοὶ καὶ ἄσοφοι, θὰ αἰσθάνωνται περιπατοῦντες εὐάρεστον ἢ δυσάρεστον συναίσθημα ἂν ὁ καιρὸς ἦναι καλὸς ἢ ἄθλιος. Ἀλλ' ὅστις ἐσπούδασε βοτανικὴν ἢ φυσικὴν ἱστορίαν θὰ δοκιμάζῃ ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἄφατον εὐχαρίστησιν ἐκ πραγμάτων, ἅτινα ὁ ἀπαίδευτος οὐδὲ νὰ φαντασθῇ οὐδὲ νὰ κατανοήσῃ δύναται πόσον εὐάρεστα καὶ διδακτικὰ εἶναι. Καὶ κάρφος χόρτου καὶ ἁπλοῦν ἔντομον παρέχουσιν ἐνίοτε ἀφορμὴν εἰς μυρίας παρατηρήσεις καὶ σκέψεις.

Ἡ ἀνάγνωσις προσέτι ἐνέχει καὶ γενικώτερόν τι ἐνδιαφέρον. Εἰς τὰς πικρίας καὶ τὰς ὀδύνας τοῦ βίου, εἰς ἃς πάντες καὶ πλούσιοι καὶ

Digitized by Google

πένητες ὑποκείμεθα, πόθεν ἀντλοῦμεν παρηγορίαν; Βεβαίως οὐχὶ τόσον ἐκ τῶν φίλων. Ἴσως κακῶς κρίνω τὰ πράγματα, ἀλλ' ἀφ' ὅτου αἰσθάνομαι ἐμαυτὸν, οὐδέποτε εἶδον πάσχοντα φαιδρυθέντα ἐκ τῶν παραμυθητικῶν λόγων τῶν φίλων του. Ἐὰν ἀσθενῆς, αἱ παραμυθίαι των ὁμοιάζουσι συνήθως πρὸς ἐκείνας, ἃς ἐσχάτως ἐπεδαψίλευον εἰς ἐμὲ τὸν ἴδιον. «Ὦ! δὲν εἶναι παράδοξον ὅτι πάσχετε τοὺς ὀφθαλμοὺς, μοὶ ἔλεγον, ἀφ' οὗ ἐργάζεσθε τόσον πολύ». Σᾶς εἶμαι ὑπόχρεως διὰ τὰς τοιαύτας παρηγορίας σας! Ἂν πάλιν ἀπολέσῃς προσφιλὲς πρόσωπον, προσπαθοῦσι νὰ σοὶ ἀποδείξωσιν ὅτι ἦτο πολὺ μεγάλης ἡλικίας, ἢ ἀσθενοῦς κράσεως, καὶ ὅτι πρέπει ἀφ' οὗ τὸ δυστύχημα ἦτο ἀναπόδραστον νὰ τὸ λησμονήσῃς! Παραμυθίαι, ἀντὶ νὰ κατευνάσωσιν, ὀξύνουσαι τὴν ἀληθῆ λύπην.

Ποῦ λοιπὸν νὰ εὕρωμεν φίλους ἀληθινούς; Ἐν τοῖς βιβλίοις. Ἐκεῖ ἀπαντῶμεν ἀνθρώπους, οἵτινες ὑπέφερον, διηγουμένους τὰς θλίψεις των· φίλους, ζήσαντας αἰῶνας ὁλοκλήρους πρὸ ἡμῶν, ἀλλὰ παραμυθοῦντας ἡμᾶς, διότι θρηνοῦσι μεθ' ἡμῶν καὶ ταυτίζουσι τὰς θλίψεις των μὲ τὰς ἡμετέρας. Ταῦτα εὑρίσκομεν ἐν τοῖς βιβλίοις καὶ πρὸ πάντων ἐν τῷ κατ' ἐξοχὴν βιβλίῳ, τῷ Εὐαγγελίῳ.

Ὅταν ἡ μήτηρ σου ἀσθενῇ, ὅταν ἡ σύζυγός σου ἀσθενῇ, θὰ τοῖς ἀπευθύνῃς τὰς τετριμένας καὶ χυδαίας ἐκείνας παραμυθητικὰς φράσεις, ὧν ἀνωτέρω ἐμνήσθην; Οὐχί· ὑπάρχει βιβλίον εἰς τὰς χεῖρας ἁπάντων εὑρισκόμενον, γραφὲν δὲ πρὸς παραμυθίαν τῶν θλιβομένων. Ἀναγνώσατε εἰς αὐτὰς τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ θὰ κατανοήσητε τὴν ἀξίαν αὐτοῦ καὶ πόσον ὑψηλοί εἰσιν οἱ παραμυθητικοὶ αὐτοῦ λόγοι. Εἶναι αὐτὸς ὁ Χριστὸς, οἱονεὶ ἀναγεννώμενος ἐν τῷ βιβλίῳ ἐκείνῳ, καὶ καθήμενος παρὰ τὸ προσκεφάλαιον τοῦ ἀσθενοῦς ὅπως παραμυθήσῃ αὐτόν.

**Π

Αἱ προρρήσεις τῶν προφητικῶν ἡμερολογίων μέχρις ἐσχάτων ὑπὸ πλείστων παρ' ἡμῖν ἐπιστεύοντο καὶ ἐθεωροῦντο ὡς βασιζόμεναι ἐπὶ βεβαίων καὶ ἀσφαλῶν πορισμάτων τῆς πείρας καὶ τῆς παρατηρήσεως τῶν ἀστέρων. Πόσον δ' ἐρριζωμένη ἦν ἡ τοιαύτη πρόληψις καταδεικνύει νομίζομεν ἐπαρκῶς ἡ ἀκόλουθος περικοπὴ ἐφημερίδος ἐκδιδομένης ἄλλοτε ἐνταῦθα, συναριθμουμένης δὲ μεταξὺ τῶν ὁπωσοῦν ἀξίων λόγου δημοσιογραφικῶν ὀργάνων, τοῦ Ἀ γ γ έ λ ο υ: «Χθὲς διεδόθη λόγος εἰς τὴν πρωτεύουσάν μας ὅτι ἀπέθανεν ὁ Μεττερνῖχος τῆς Αὐστρίας· ἂν τοῦτο ἦναι ἀληθὲς, ἐπηλήθευσεν ὁ Καζαμίας, ὁ ὁποῖος ἐπρόβλεψε κατὰ τὸν Αὔγουστον τὸν θάνατον ἑνὸς μεγάλου ὑποκειμένου».

Ὁ σοφὸς διευθυντὴς τοῦ ἐνταῦθα Ἀστεροσκοπείου κ. Ἰούλιος Σμὶθ, τῇ ἡμετέρᾳ παρακλήσει συνέταξε τὴν κατωτέρω σπουδαιοτάτην πραγματείαν περὶ τῆς ἀξίας τῶν τοιούτων προρρήσεων. Ὁ κ. Σμὶθ, παραλείπων τὴν ἐξέτασιν τῶν προφητειῶν περὶ τῶν ἐν τῷ μέλλοντι συμβησομένων, ὧν τὸ παράλογον καὶ γελοῖον εἶναι καὶ τοῖς ἀμαθεστάτοις προφανὲς, καταδεικνύει τὸ ἀβάσιμον τῶν προγνωστικῶν τοῦ καιροῦ ἐφαρμοζομένων ἐπὶ πολλῶν καὶ διαφόρων τόπων. Καὶ ἐν τῷ Ἐ θ ν ι κ ῷ Ἡ μ ε ρ ο λ ο γ ί ῳ τοῦ κ. Βρετοῦ (1863) ἔγραφε τὰ ἀκόλουθα ὁ ἔξοχος Γάλλος ἐπιστήμων Μπαμπινέ· «Τὰ μετεωρολογικὰ προγνωστικὰ προστρίβουσι μῶμον εἰς τὴν ἐπιστήμην· ἐπομένως καλῶς ἐπράξατε νὰ μὴ τὰ καταχωρίζητε. Πρὸ πολλοῦ χρόνου ἤδη τὰ ἀπέβαλον καὶ τὰ δημοτικώτερα ἡμερολόγια τῆς Ἀγγλίας. Ἵνα πεισθῇ δέ τις κατὰ πόσον τὰ προγνωστικὰ ταῦτα εἶνε ἀνυπόστατα ἀρκεῖ μόνον νὰ παρατηρήσῃ, ὅτι ἑκάστη χώρα ἔχει ἰδιάζουσαν μετεωρολογίαν λίαν διάφορον τῆς τῶν ἄλλων χωρῶν καὶ ὅτι, ἐὰν ἦναι ἀδύνατον νὰ προΐδῃ τις περὶ τῆς ἀτμοσφαιρικῆς καταστάσεως περιωρισμένου τινὸς ὁρίζοντος, πόσῳ μᾶλλον νὰ ἐξάξῃ γενικὸν προγνωστικὸν περὶ ἁπάσης τῆς ὑφηλίου.

»Σᾶς προτρέπω λοιπὸν ἐν ὀνόματι τοῦ κοινοῦ νοὸς καὶ τῆς ἐπιστήμης νὰ ἐπιμείνητε εἰς τὴν δικαίαν καὶ εὔλογον ἀπόκλεισιν τοιούτων ψευδολογιῶν». Οὕτω καταδικασθέντα ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης τὰ προφητικὰ ἡμερολόγια, ἅτινα παρ' ἡμῖν εἰς ἓν ἢ δύο μόνον εὐτυχῶς περιωρίσθησαν, καὶ ταῦτα παρὰ τοῖς ἁπλουστάτοις καταναλισκόμενα, ἐλπίζομεν ὅτι ταχέως θέλουσιν ἐκλείψει, ὡς ἐξέλιπον καὶ περιέστησαν εἰς λήθην οἱ περιώνυμοι χρησμοὶ τοῦ Ἀγαθαγγέλου καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος περὶ τῆς τύχης τοῦ ἡμετέρου ἔθνους.

Σ. τ. Δ.

ΠΕΡΙ ΠΡΟΦΗΤΕΙΩΝ ΤΩΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΩΝ

Αἱ εἰδήσεις τῶν ἡμερολογίων ἀναφέρονται εἰς παντοδαπὰ πράγματα, ἅμα μὲν εἰς φυσικὰ φαινόμενα, ἅμα δὲ εἰς πολυειδεῖς τοῦ καθημερινοῦ βίου σχέσεις. Τὸ πρῶτον εἶδος ἐπιλαμβάνεται ἀστρονομικῶν πραγμάτων, ἅτινα δύνανται ἐκ τῶν προτέρων νὰ ὑπολογισθῶσι, καὶ προσέτι μετεωρολογικῶν προσδιορισμῶν. Τὰ δύο ταῦτα θέλομεν νῦν νὰ ὑποβάλωμεν εἰς σύντομον ἐξέτασιν, διότι δύναταί τις νὰ παραδεχθῇ ὅτι περὶ τῶν πραγμάτων τούτων γενικὴ γνῶσις καὶ ὀρθὴ ἐκτίμησις καὶ τὴν σήμερον ὡς καὶ εἰς προτέρους χρόνους δὲν εἶναι ἀρκούντως διαδεδομένη.

Οἱ ἀρχικοὶ ὅροι τῆς χρονολογίας εὑρίσκονται ἐν τοῖς ἀστρονομικοῖς ὑπολογισμοῖς. Αὕτη στηριζομένη ἐπὶ τῶν κατ' ἀκρίβειαν γνωστῶν νόμων τῆς κινήσεως τῶν οὐρανίων σωμάτων δύναται νὰ προσδιορίσῃ κατὰ χρόνον τὰς ἐν ταῖς ἱστορικαῖς παραδόσεσι μνημονευομένας ἐκλείψεις ἡλίου καὶ σελήνης· ἐξαρτᾶται δὲ τὸ μὲν ἐκ τοῦ εἴδους τῆς παραδόσεως, τὸ δὲ ἐκ τῆς ἀκριβείας τῶν ἀστρονομικῶν στοιχείων ἐὰν δύναταί τις ἢ μὴ ἀρχαίαν τινὰ ἔκλειψιν νὰ προσδιορίσῃ ἀκριβῶς κατ' ἔτος, ἡμέραν καὶ ὥραν. Οὕτω συμβαίνει, ὥςε περὶ μεγάλης τινὸς ἐκλείψεως τοῦ ΣΤ' αἰῶνος πρὸ Χριστοῦ ἔτι καὶ νῦν ἡ ἔρευνα δὲν ἔφθασεν εἰς ὁριστικὸν τέλος, ἐνῷ ἔκλειψίς τις ἡλίου κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Περικλέους καὶ ἔκλειψίς τις σελήνης καθ' ὃν χρόνον ὁ Νικίας μετὰ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στόλου ἦτο ἔγκλειστος ἐν τῷ λιμένι τῶν Συρακουσῶν, δύνανται ἀκριβέστατα νὰ ὑπολογισθῶσι καθ' ἡμέραν καὶ ὥραν. Μετὰ τῆς αὐτῆς βεβαιότητος ὑπολογίζει ἡ ἀστρονομία ὅμοια φαινόμενα δι' ἀπώτατον μέλλον. Τὸ πρόβλημα ἐν ταῖς τοιαύταις περιπτώσεσιν ἀναφέρεται εἰς ἀντικείμενον ἁπλοῦν, οἱ δὲ κατ' αὐτὸ ἐνεργοῦντες νόμοι εἶναι ὡσαύτως ἁπλῆς φύσεως καὶ ἀμετάβλητοι.

Ὅταν ὅμως ὁ λόγος περὶ φαινομένων τῆς μετεωρολογίας, περὶ φαινομένων λοιπὸν ἅτινα

Digitized by Google

ἀνήκουσιν εἰς μόνην τὴν ἀτμόσφαιραν τῆς γῆς, τότε ἐκλείπει παντελῶς ὁ χαρακτὴρ τῆς ἁπλότητος καὶ εἰς ἡμᾶς παρίσταται ἡ μεγίστη περιπλοκή. Εἰ καὶ γινώσκει τις ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ ἡλίου προκληθεῖσα θερμότης εἶναι ἡ κυρία πηγὴ ἁπάντων τῶν μετεωρολογικῶν φαινομένων, εἶναι γνωστὸν ὅμως ὡσαύτως ὅτι πρὸς ταύτῃ ὑπάρχουσιν ἀναρίθμητοι αἰτίαι, αἵτινες παράγουσι συνεπείας διαφόρους καὶ μὴ συγχρόνους, ὅτι φαινόμενα ὡρισμένου τῆς γῆς τόπου, δὲν ἔχουσι μόνον ἐνταῦθα τὴν ἀρχήν, ἀλλ' ὅτι πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀποτέλεσμα πλείστων καὶ ἐπὶ πολὺ ἀπομεμακρυσμένων φυσικῶν ἐνεργειῶν.

Ἐπειδὴ αὗται αἱ ἀδιαλείπτως κατὰ τόπον καὶ χρόνον μεταβαλλόμεναι αἰτίαι δὲν εἶναι εἰσέτι γνωσταὶ κατὰ μέρη, καὶ ἐπειδή, καὶ ἐὰν ἦσαν γνωσταί, πάλιν κατά τε τὴν ἀπειρίαν τῶν μεταβολῶν ἐν ταῖς σχέσεσιν αὐτῶν καὶ κατὰ τὸ ὁλικὸν αὐτῶν ἀποτέλεσμα παρίστανται ὡς ἀκατανοήτως πολύπλοκοι, διὰ τοῦτο εἶναι φανερὸν ὅτι αἱ εἰδικαὶ αἰτίαι μετεωρολογικῶν φαινομένων μένουσιν εἰς ἡμᾶς ἀπόκρυφοι καὶ ὅτι αἱ προφητεῖαι περὶ καιροῦ ἐν τῇ συνήθει δημοτικῇ ἐννοίᾳ, εἶναι *ἀπεστερημέναι πάσης ἀξίας*. Ἐπειδὴ προσέτι δὲν ἐγένοντο εἰσέτι γνωσταὶ ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης αἱ περιοδικαὶ μεταβολαὶ τῆς μέσης θερμοκρασίας, μακροτέρας ἢ βραχυτέρας διαρκείας χρόνου, καὶ ἐπειδὴ περὶ τούτων ἐν τοῖς προτέροις χρόνοις οὔτε ἐπιστήμη ὑπῆρχεν οὔτε ἔστω καὶ μία τις διαρκὴς σειρὰ παρατηρήσεων, διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἦναι εἰς πάντας φανερόν, ὅτι ἅπασαι αἱ προφητεῖαι τῶν ἡμερολογίων περὶ καιροῦ εἶναι *παντελῶς ἀβέβαιοι* καὶ δὲν πρέπει νὰ ἀξιῶσιν οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην πίστιν.

Ἐὰν ὅμως τεθῇ τὸ ζήτημα ἄλλως καὶ δὲν ἐγκαταλειφθῇ συγχρόνως τὸ ἔδαφος τῆς ἐπιστημονικῆς πείρας, ἤτοι ἡ παρατήρησις, τότε ἡ ἀπάντησις λαμβάνει ἄλλην μορφήν, ὡς θέλει καταστῆ φανερὸν ἐκ τοῦ ἑπομένου παραδείγματος.

Κατὰ γενικὴν πεῖραν εἶναι παραδεδεγμένον, ὅτι ἐπὶ ὑψηλῆς στάσεως τοῦ βαρομέτρου ἐπέρχεται καλὸς καιρός, ἐνῷ ἐπὶ ταπεινῆς κακὸς καὶ θυελλώδης. Τοῦτο ἰσχύει ὡς κανών, καθ' ὃν δὲν ἀναμιμνήσκεταί τις συνήθως τῶν συχνῶν ἐξαιρέσεων. Ὑποτεθείσθω νῦν ὅτι κατά τινα ἡμέραν, τὴν 4 Ἀπριλίου π. χ., ἡ στάσις τοῦ βαρομέτρου ἐν Ἀγγλίᾳ εἶναι ἴση 735, συγχρόνως ἐν Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ 745, ἐν τῇ βορείῳ Ἰταλίᾳ καὶ τῇ Δαλματίᾳ 755 καὶ ἐν Πελοποννήσῳ καὶ Ἀττικῇ 765 μοίρας τοῦ χιλιοστοῦ τοῦ μέτρου· ἃς ὑποθέσωμεν ἔτι ὅτι κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐν Ἀγγλίᾳ μαίνεται μεγάλη ἀπὸ νότου θύελλα. Τότε ἐν Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ ὁ ἄνεμος θὰ ἦναι μετρίας δυνάμεως, ἔτι δὲ μᾶλλον πρὸς νότον θὰ ἦναι ἀσθενὴς καὶ εὐμετάβολος, ἐν δὲ τῇ Ἑλλάδι θὰ ἔχωμεν συνήθη βόρειον ἄνεμον. Ἐν Ἀγγλίᾳ τῇ 2 Ἀπριλίου θὰ ὑψωθῇ τὸ βαρόμετρον καὶ θὰ παύσῃ ἡ θύελλα, καὶ ἐπειδὴ ἐν μεγάλαις διαφοραῖς τῆς πιέσεως τοῦ ἀέρος ἡ ἀτμόσφαιρα τείνει νὰ τεθῇ εἰς ἰσορροπίαν, τότε ἐφ' ὅσον ὑψοῦται τὸ βαρόμετρον ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπὶ τοσοῦτον θὰ ταπεινοῦται πρὸς νότον, καὶ κατὰ τὴν 6 Ἀπριλίου θὰ παρατηρήσῃ τις ἐν Ἑλλάδι ταπεινὴν τὴν στάσιν τοῦ βαρομέτρου, *χωρὶς νὰ συμβαίνῃ* θύελλα. Ἐνταῦθα λοιπὸν ὑπάρχει ἡ *γνωστοποίησις* τῆς θυέλλης, ἀλλ' αὕτη παρῆλθεν ἤδη πρὸ καιροῦ ἐν τῇ μακρὰν κειμένῃ Ἀγγλίᾳ· ὅ,τι τὸ βαρόμερον ἐν Ἑλλάδι μαρτυρεῖ, εἶναι μόνον συνέπεια τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς ἰσορροπίας. Κατὰ τὴν ὑπόθεσιν δὲν ἐλάβομεν ὑπ' ὄψιν τὰς μεταβολάς, αἵτινες προέρχονται ἐκ τῆς θερμοκρασίας, τῆς ὑγρασίας καὶ τῶν μεταβαλλομένων αὐτῶν συνθηκῶν, αἵτινες διατηροῦσι πάλιν ταύτας εἰς διαρκῆ μεταβολήν.

Κατανοεῖ τις ἐκ τοῦ παραδείγματος τούτου, ὅτι εἶναι μὲν δυνατὸν νὰ προείπῃ τις θυέλλας, παρατηρεῖ ὅμως συγχρόνως, πόσον μέγας πρέπει νὰ ἦναι ὁ ἀριθμὸς τῶν συγχρόνων τηλεγραφικῶς διαβιβασθεισῶν παρατηρήσεων καὶ πόσον μεγάλας πρέπει νὰ φαντάζηταί τις τὰς γνώσεις καὶ τὴν περίσκεψιν ἐκείνων οἵτινες θὰ ἀπετόλμων τοιαύτας προρρήσεις. Θὰ ὁμολογήσῃ τις ὡσαύτως ὅτι αὕτη, ἡ τὸ πρῶτον ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπὸ Fitroy ἐν χρήσει τεθεῖσα μέθοδος, μέχρι τοῦδε εἶναι ἡ μόνη ὀρθή, καὶ ὅτι δικαιοῦταί τις νὰ ἐλπίζῃ μεγάλα, εὐτυχῆ ἀποτελέσματα διὰ τὴν ἐπιστήμην καὶ ἰδίως διὰ τὴν ναυτιλίαν, καὶ μάλιστα μετὰ τὰς ἐξαιρέτους μελέτας τῶν Γάλλων πεπαιδευμένων, τῶν ὁποίων τὸ παράδειγμα ἤρξαντο πρὸ πολλοῦ νὰ ἀπομιμῶνται καὶ ἐν ἄλλαις χώραις, ἐν Γερμανίᾳ, Ἰταλίᾳ, Βορείῳ Ἀμερικῇ, Ῥωσσίᾳ, ὡς καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Τουρκίᾳ.

Διὰ τὴν ἐπιστήμην λοιπὸν ἐπὶ τῆς προκειμένης περιπτώσεως τὸ πρόβλημα ἦτο, ἐκ τῆς γενικῆς συναφείας τῶν φαινομένων μεγάλης ἐκτάσεως οὐχὶ μόνον νὰ γνωρίσῃ ἀλλὰ καὶ νὰ προείπῃ ὡρισμένον τι ἀποτέλεσμα. Πάντη ἄλλως παρίσταται τὸ πρᾶγμα, προκειμένου περὶ τῶν *κατὰ τόπους* προφητειῶν τοῦ καιροῦ· ἐνταῦθα δὲ ἁπτόμεθα τοῦ ἐδάφους τῆς *δημοτικῆς* γνώσεως τῶν καιρῶν, περὶ ἧς ἅπαντες οἱ λαοὶ δύνανται νὰ ὁμιλήσωσιν. Ἐν πρώτοις πρέπει νὰ ὑπενθυμίσωμεν ὅτι ἄνθρωποι ζῶντες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν ὑπαίθρῳ, ὡς ποιμένες, ἁλιεῖς, ναυτικοί, διὰ σειρᾶς πολλῶν ἐτῶν συνάγουσι κεφάλαιόν τι πείρας τῶν καιρῶν· ἔπειτα δὲ ὅτι ἡ πεῖρα αὕτη ἐν ὀλίγαις μόνον περιπτώσεσιν, ἐὰν παρακολουθεῖται ὑπὸ δεξιᾶς μνήμης, ἐχρησίμευσεν εἰς προφητείας. Περὶ ἐπιστημονικῆς παρατηρήσεως κατ' αὐτὴν οὐδεὶς λόγος· πρὸς δὲ τὸν σκοπὸν ἡμῶν δὲν εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ποιήσωμεν τὴν ἔνστασιν, ὅτι ἐν τοῖς χρόνοις ἡμῶν

Digitized by Google

καὶ ναυτικοὶ ἐνίοτε ἐπιλαμβάνονται ἀληθῶν παρατηρήσεων. Ποιμένες, ἁλιεῖς καὶ ναυτικοὶ ἀναγκάζονται ὡς ἐκ τῆς ἀσχολίας αὐτῶν νὰ φροντίζωσι περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ καιροῦ μετὰ τῆς αὐτῆς σπουδαιότητος ὡς καὶ ὁ γεωργός, οἱ δὲ λόγοι τῶν ἐξετάσεων τούτων εἶναι ἀρκούντως εἰς πάντας γνωστοί. Εἶναι διὰ τοῦτο εὔκολον νὰ νοήσῃ τις ὅτι καὶ ἡ συναχθεῖσα πεῖρα, ὡς καὶ ἡ μέση κοινὴ γνώμη, ἥτις εὑρίσκεταί πως εἰς κατοχὴν δημοτικῶν μετεωρολογικῶν ἰδεῶν, καθ' ἑκάστην περίστασιν μεταχειρίζονται εἰς προφητείας. Οὕτω συνειθίζουσιν ἐκ τῆς διὰ νεφελῶν σκέπης τῶν ὀρέων, ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῆς διαυγείας τοῦ ἀέρος κατὰ τὸν ὁρίζοντα, ἐκ τῆς διαθέσεως τῶν ζώων πρὸ μεγάλων μεταβολῶν τοῦ καιροῦ ἢ καὶ κατ' αὐτὰς νὰ συνάγωσι γνωρίσματα, τὰ ὁποῖα, ὅταν καθ' ὅμοιον τρόπον ἐπαναλαμβάνωνται πολλάκις, ἰσχύουσιν ὡς κανόνες. Ὅτι συγχρόνως πολυάριθμοι συμβαίνουσι πλάναι, εἶναι λίαν φυσικὸν διὰ τὴν ἔλλειψιν πάσης ἐπιστημονικῆς γνώσεως· οὕτω π. χ. ὅταν ἐκ τῆς θέσεως τῆς μηνοειδοῦς σελήνης πρὸς τὸν ὁρίζοντα συνάγωνται συμπεράσματα περὶ τοῦ ἐπερχομένου καιροῦ, ἐνῷ ἡ θέσις ἐξαρτᾶται μόνον ἐξ ἀστρονομικῶν σχέσεων, καὶ καθ' ἕκαστον μῆνα ἀναγκαίως ἐπαναλαμβάνεται εἴτε ἐν τῷ πρωϊνῷ εἴτε ἐν τῷ ἑσπερινῷ οὐρανῷ. Εἶναι δυνατὸν ὅμως γεωργὸς ἢ ναύτης, ὅστις ἐπὶ μακρὸν ἔζησεν εἰς τὸν αὐτὸν τόπον, π. χ. ἐν Ἀττικῇ, νὰ ἀποκτήσῃ ἀσφαλεστάτην τοπικὴν γνῶσιν τῶν καιρῶν καὶ τότε νὰ μὴ ἐλλείπῃ ἀξιοπιστία τις εἰς τὰς τοπικάς του προφητείας περὶ καιροῦ. Ταύτας δὲν πρέπει τις πάντοτε νὰ περιφρονῇ, ἀλλὰ νὰ ἐνθυμῆται, ὅτι πολλάκις ἔχουσι μείζονα ἀξίαν ἢ ἡ γνώμη πεπαιδευμένων μετεωρολόγων οἵτινες δὲν κατέχουσι τὰς τοπικὰς ταύτας γνώσεις. Ἐὰν ὅμως ὁ ῥηθεὶς γεωργὸς ἢ ναύτης ἐν Ἀττικῇ ἀπετόλμα καὶ περὶ τοῦ καιροῦ ἐν Τριέστῃ ἢ Κωνσταντινουπόλει νὰ ὁμιλήσῃ, ἡ ἀπόφανσίς του δὲν δύναται νὰ ἔχῃ οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ἀξίαν.

Καὶ τὸ εἶδος τοῦτο τῶν δημοτικῶν προφητειῶν, ἐὰν αὗται, ὡς ἐγίνετο κατὰ τὸν μεσαιῶνα, πράγματι ἐχρησίμευον εἰς τὰ ἡμερολόγια, θὰ εἶχεν ἰσχὺν μόνον πρὸς τὸν τόπον, ὅπου συνήχθη ἡ πεῖρα· ἐκ πάντων ὅμως κατανοεῖ τις ὅτι εἶναι καιρὸς πλέον, αἱ περὶ καιροῦ προφητεῖαι νὰ ἐκδιωχθῶσιν ἀπὸ τῶν ἡμερολογίων, ἐπίσης ὡς καὶ αἱ δεισιδαίμονες ἀρχαὶ τῶν προτέρων χρόνων ὀλίγον κατ' ὀλίγον περιῆλθον εἰς λήθην.

Καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου μόνη ἡ ἐπιστήμη δύναται νὰ δώσῃ φῶς, ἀλλ' ἡ διαβίβασις αὐτῆς εἶναι ἀδύνατος ἐφ' ὅσον λείπουσιν οἱ ἀναγκαῖοι προπαρασκευαστικοὶ ὅροι τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν τοῖς σχολείοις, ἡ δὲ ἀπόφανσις αὕτη ἔχει δι' ὅλας τὰς πεπολιτισμένας χώρας ἔτι καὶ τὴν σήμερον πληρεστάτην ἰσχύν.

Δ^ρ Ιουλιος Σμιδτ
Διευθυντὴς τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἀστεροσκοπείου

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ

28.—Διατί ὅταν πολλοὶ ἄνθρωποι εὑρίσκωνται εἰς κλειστὸν δωμάτιον δύνανται νὰ πάθωσιν ἀπὸ ἀσφυξίαν;

Διότι οἱ ἄνθρωποι εἰσπνέοντες τὸν καθαρὸν ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα, τὸ μίγμα τοῦτο ἐξ ὀξυγόνου καὶ ἀζώτου, ἐκβάλλουσιν εἶτα ἐκ τῶν πνευμόνων τὸ ἄζωτον καὶ τὸ ἀνθρακικὸν ὀξύ, εἰς τὸ ὁποῖον μετατρέπεται τὸ ὀξυγόνον ἐντὸς τῶν πνευμόνων. Τὰ δύο ταῦτα ἀέρια ἄζωτον καὶ ἀνθρακικὸν ὀξὺ δὲν δύνανται νὰ διατηρήσωσι τὴν ζωήν, οἱ δὲ ἄνθρωποι ἀποθνήσκουσιν ἐξ ἀσφυξίας.

ΔΗΜΩΔΕΙΣ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΜΗΝΩΝ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

ΙΟΥΝΙΟΣ

Ἀπὸ τὸ θέρο ὡς τ'ς ἐληαῖς
δὲν ἀπολείπουν ἡ δουλειαῖς.

Ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου, τῆς ἐποχῆς τοῦ θερισμοῦ, μέχρι τῆς συλλογῆς τῶν ἐλαιῶν, ἀρχομένης ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου καὶ παρατεινομένης ἐνιαχοῦ μέχρις Ἰανουαρίου, μεσολαβοῦσι, κατὰ τὴν παροιμίαν, πολλαὶ γεωργικαὶ ἐργασίαι. Τὸν θερισμὸν διαδέχεται τὸ ἀλώνισμα καὶ τὸ λίχνισμα· ἐπέρχεται εἶτα ἡ συγκομιδὴ καὶ ἀποξήρανσις τῆς σταφίδος καὶ τῶν σύκων, καὶ ταῦτα διαδέχονται ὁ τρυγετὸς καὶ ἡ παρασκευὴ τοῦ οἴνου.

*

Θέρος, τρύγος, πόλεμος.

Ἐπὶ τῶν δυσχερεστάτων καὶ ἐπιπόνων.

*

Τσίντζηρας ἐλάλησε, 'πάρτε τὰ δρεπάνια σας.

Ὅτι τὸ ᾆσμα τοῦ τέττιγος ὁρίζει τὴν κατάλληλον ἐποχὴν τοῦ θερισμοῦ.

*

Μὴ σὲ γελάσῃ ὁ μπάκακας ἢ τὸ χελιδονάκι.
Ἂν δὲν λαλήσῃ τσίτζικας δὲν εἶν' καλοκαιράκι.

Ἐν Ἀττικῇ τὸ ᾆσμα τοῦ τέττιγος ἄρχεται κατὰ τὰ μέσα περίπου τοῦ Ἰουνίου, ὅτε δηλαδὴ τὸ θέρος εἶναι προκεχωρημένον. Ἴσως ὅμως ἡ παροιμία ἐννοεῖ καλοκαίριον τὴν πάροδον τῆς ἐποχῆς τῶν ὑετῶν.

*

Τσίτζηκας ἐλάλησε;
μαύρη ῥῶγα γυάλισε.

Ὅταν ἄρχεται τὸ ᾆσμα τοῦ τέττιγος, ἄρχεται καὶ ἡ ὡρίμανσις τῶν σταφυλῶν, ὅπερ ὁπωσοῦν ἀνακριβές.

*

Τον Ἰούνιον ἀφίνουν τὸ δρεπάνι καὶ σπέρνουν τὸ ῥεπάνι.

Γεωπονικὸν παράγγελμα σαφές.

* *

Digitized by Google

Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΑΠΑΙΤΕΙ ΗΘΗ ΑΥΣΤΗΡΑ

Συντηρητικοὶ ἢ φιλελεύθεροι, χριστιανοὶ ἢ ἐλευθερόφρονες, πάντες οἱ σπουδαῖοι καὶ πεφωτισμένοι ἄνθρωποι συμφωνοῦσι σήμερον εἰς τοῦτο, ὅτι θρηνοῦσι τὴν κατὰ τὴν ἐποχήν μας ἐπικράτησιν τῶν ὑλικῶν συμφερόντων, τὴν δίψαν τῶν φυσικῶν καὶ κοινῶν ἀπολαύσεων καὶ τὰς ἐκεῖθεν πηγαζούσας συνηθείας τοῦ ἐγωϊσμοῦ καὶ τῆς τρυφηλότητος. Ἔχουσι δὲ δίκαιον. Κατὰ τὰς ἡμέρας μας, διὰ τὴν ἀποστολὴν τῆς ἐποχῆς μας, εἶνε τοῦτο τὸ μεγαλήτερον κακόν, ὅσον δὲν τὸ φαντάζονται ἴσως καὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες τὸ θρηνοῦσιν. Ὁ αὐτοκράτωρ Ναπολέων ἔλεγε: «Δὲν φοβοῦμαι τοὺς συνωμότας τοὺς ἐγειρομένους ἀπὸ τῆς κλίνης των κατὰ τὴν 10ην ὥραν τῆς πρωΐας, καὶ οἵτινες ἔχουσιν ἀνάγκην νὰ φορέσωσιν ὑποκάμισον τῆς ὥρας».

Ἡ δύναμις τῆς ψυχῆς δὲν ἀπαιτεῖ ἀπολύτως, νὰ μὴ λαμβάνῃ τις περὶ ἑαυτοῦ μηδεμίαν φροντίδα· ἀλλ' ὅ,τι ἔχει σημασίαν δι' ἐκεῖνον, ὅστις θέλει νὰ ἦνε ἐλεύθερος, ἄτομον ἢ λαός, εἶνε νὰ μὴ ἦνε τυφλῶς καὶ ἐμπαθῶς ἀφοσιωμένος εἰς τὴν ἐπιδίωξιν τῆς ὑλικῆς του εὐημερίας καὶ τῶν μικρῶν προσωπικῶν του ἐπιθυμιῶν· εἶνε ἀναγκαῖον, νὰ ἀπομακρύνῃ ὁ τοιοῦτος ἀφ' ἑαυτοῦ τὸν ἐγωϊσμὸν καὶ τὰς ἐπικουρείους ἀρχάς. Βάναυσος ἢ λεπτὸς ὁ ἐπικούρειος δυσκόλως ἀναδέχεται ἀγῶνας καὶ θυσίας, καὶ εὐκόλως ἀρκεῖται εἰς τὸ νὰ γνωρίζῃ ἐξησφαλισμένας τὰς τέρψεις του καὶ τὴν ἀνάπαυσίν του. Ἡ ἐλευθερία ἀπαιτεῖ ἤθη αὐστηρότερα, τάσεις ὑψηλοτέρας, ἀντιστάσεις ἰσχυροτέρας, κατάστασιν ψυχῆς, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ ἠθικότης καὶ ἡ αὐταπάρνησις ἐπικρατοῦσιν.

Γυϊζω.

Η ΛΙΜΝΗ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

Εἰς τὴ λίμνη κυματοῦσα μιὰν ἀνέφελη νυχτιά·
Ἡ πολύπαθη καρδιά μου ἐποθοῦσε μοναξιά·
Σιγὰ φλοίσβιζε τὸ κῦμα 'ς τὸ μονόξυλον ἐμπρός,
Τὸ πανάκι μου φυσοῦσεν ἀεράκης στεριανός.
Δὲν ἀκούετο ἄλλος κρότος ἀπ' τὸν κρότο τῶν ψαριῶν,
Ὅταν ἔξαφνα πηδῶντας ἐβουτοῦσαν 'ς τὸν βυθόν.
Ἐξανοίγοντο μακρόθεν τῶν ψαράδων ἡ πρυαίς,
Φαίνοντ' ὅλαις ἀπ' τὸ μάκρος πῶς κινοῦντο μοναχαίς,
Κι' ἐσχημάτιζαν ἐμπρός μου τόξον·ὅλο φωτεινό,
Σὰν τῆς θάλασσας πλανῆται περπατοῦσαν 'ς τὸ νερό.
Ἀνεφαίνοντο σποράδην τ' ἀστερέωτα νησιά,
Λὲς κι' ἐβγῆκαν ὑγρὰ τότε ἀπὸ τ' ἄβαθα νερά.
Πάμπολλα θαλασσοπούλια, κουρνιασμένα ἐδῶ κι' ἐκεῖ,
Εἶχαν φύλακας τὰ σκότη καὶ τὰ κύματα στρωμνή.
Τὸ φεγγάρι ἀπ' τῆς Πάτρας εἶχε ἀρχίσει τὸ βουνὸ
Ν' ἀναβαίνῃ ἀγάλια ἀγάλια τὸν καθάριον οὐρανό,
Κ' ἡ ἀκτίνα του 'ς τὸ κῦμα ἐλαφρὰ νὰ κολυμβᾷ
Κι' ὁλογάλανο τὸ κῦμα νὰ τὴν βλέπῃ νὰ γελᾷ.
Μὲ τὴ λάμψι ἐφάνη τότε κάτω 'ς τὴν ἀκρογιαλιὰ
Μιὰ ψιλὴ καὶ μαυροφόρα σὰν τὸν ἴσκιον ἐλαφρά·
Μισοκρύβετο ἡ μορφή της σὲ μιὰ σκέπη μελανή,
Σὰν ὁλόφωτος κομήτης 'ς τὴ νεφέλη τὴ λεπτή·
Καὶ 'ς τὴ λάμψι γυρισμένη ἄρχισε νὰ τραγουδῇ,
Μὲ τὴ αὔρα, μὲ τὸ κῦμα, τὴν ἀκόλουθον ᾠδή·
«Ὠχρὸ κι' ἄστατο φεγγάρι, ποῦ τὴ μαύρη φέγγεις γῆ,
»Κι' ὁποῦ μοιάζεις μέσ' 'ς τὰ σκότη μιὰ λαμπάδα νεκρική,
»Ἀρχινᾷς, φωτογεννιέσαι, κ' εἰς τοὺς κόλπους τοῦ φωτός,
»Ἀπ' ὀλίγο ὀλίγο αὐξάνεις, ὡς ποῦ γίνεσ' ὅλο φῶς·
»Καὶ φῶς ὅλον ἀφ' οὗ γένῃς, συχνὰ σύγνεφο πυκνὸν
»Ξάφνω σκώνεται, σ' ἀρπάζει ἀπ' τὰ μάτια τῶν θνητῶν·
»Κι' ὁ σκληρότατος ὁ Χάρος ἔρχετ' ὅλως ἀφανής
»Καὶ συχνότατ' ἀφανίζει τὸ γλυκὸ ἄνθος τῆς ζωῆς». [1]

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

⁂ Τὰ μέγιστα τῶν πνευμάτων ὁμοιάζουσι τὰς κορυφὰς τῶν ὑψηλοτάτων ὀρέων· διότι καθὼς αἱ κορυφαὶ αὗται φωτίζονται κατὰ πρῶτον ὑπὸ τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου, ἐνῷ εἰς τὰς πεδιάδας ἐπικρατεῖ ἔτι βαθύτατον σκότος, οὕτω καὶ τὰ πνεύματα ἐκεῖνα πρῶτα περιαυγάζονται ὑπὸ τῆς αἴγλης τῆς ἀληθείας, ἐνῷ αἱ πυκναὶ σκιαὶ τῆς πλάνης καὶ τῆς ἀπάτης καλύπτουσιν ἔτι τὸν πολὺν τῶν ἀνθρώπων ὄχλον. (Macaulay).

⁂ Ἐν πάσῃ περιπτώσει παρατήρει τὴν φυσικὴν κατασκευὴν τοῦ σώματός σου, τὴν κρᾶσίν σου, καὶ κατ' αὐτὰς ῥύθμιζε τὸν βίον σου, κανόνιζε τὰ τῆς τροφῆς καὶ τὰ τῆς ἐνδυμασίας σου, τὰς ἡδονάς, τὰς διασκεδάσεις σου, τὰ ἔργα σου. Μηδέποτε λησμόνει, ὅτι μιᾶς μόνης ὥρας ἀκρασία γίνεται μήτηρ πολλῶν καὶ μακροχρονίων πόνων, ὅτι ἀρκεῖ μιᾶς μόνης στιγμῆς ἀβουλία καὶ ἀποπλάνησις, ὅπως ὁλόκληρον τὴν ζωὴν ἡμῶν δηλητηριάσῃ. (Zschokke.)

⁂ Ἕκαστος ἔχει τρεῖς χαρακτῆρας· ἐκεῖνον ὃν δεικνύει, ἐκεῖνον ὃν πράγματι ἔχει, καὶ ἐκεῖνον ὃν νομίζει ὅτι ἔχει. (Alphonse Karr.)

⁂ Ἀγχίνοες λόγοι εἰς τὸ στόμα ἑνὸς μωροῦ, ὡς καὶ τὰ χρυσᾶ νομίσματα εἰς τὰς χεῖρας τοῦ πτωχοῦ, ἀείποτε γεννῶσιν ὑποψίαν ὅτι προέρχονται ἐκ κλοπῆς.

ΟΙΚΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Ἐξάλειψις τοῦ ἐλαίου καὶ τοῦ λίπους.

Προκειμένου νὰ ἐξαλείψωμεν τὸ ἐπὶ φορεμάτων, ἐπὶ χάρτου, ἐπὶ σανίδος ἢ ἐπὶ λίθου ῥιφθὲν ἔλαιον, καλύπτομεν αὐτὸ μὲ ζύμην κατασκευασθεῖσαν ἐξ ἀργίλλου διαλυθείσης εἰς τὸ ὕδωρ. Ἡ ζύμη αὕτη ξηρανθεῖσα ἀπορροφᾷ ἐντελῶς τὸ ἔλαιον, τοῦ ὁποίου οὐδὲ ἴχνος μένει ἐπὶ τοῦ κηλιδωθέντος ἀντικειμένου. Τὸ δὲ λίπος ἐξαλείφεται διὰ τῆς μεθόδου ταύτης, ἂν ἦναι πρόσφατον· ἂν ὅμως ἦναι παλαιόν, ἐπειδὴ μεταβάλλεται συνεργείᾳ τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος, μετὰ τοῦ ὁποίου ἐπὶ μακρὸν χρόνον εὑρίσκεται εἰς ἐπαφήν, ἡ ἄργιλλος δὲν ἔχει οὐδεμίαν ἐπ' αὐτοῦ ἐνέργειαν· εἰς τοιαύτην περίπτωσιν πρέπει νὰ καταφεύγωμεν εἰς τὴν ἐπανειλημμένην χρῆσιν ἀσθενῶν τινων ἀλκαλίων, τοῦ αἰθέρος π. χ. καὶ προτιμότερον τοῦ θειούχου ἅλατος ἢ τῆς μπανζίνης, τὰ ὁποῖα ἐξαλείφουσιν ἐντελῶς τὰς λιπώδεις οὐσίας. [2]

1 Σπυρίδων Τρικούπης.
2. Ταμεῖον ἐπιστ. γν. ὑπὸ Α. Κωνσταντινίδου.

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.

Digitized by Google

'Αριθ. 24—Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Πρῶτος | Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδ. φρ. 20—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχ. ἀπὸ 1 Ἰαν. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι —Τιμὴ προηγ. φύλλων λ. 30.—Γραφ. τῆς Διευθύνσεως: Ὁδ. Σταδίου, 6. | 13 Ἰουνίου 1876

ΕΚ ΤΩΝ ΤΟΥ ΦΡΑΓΚΛΙΝΟΥ

ΣΥΜΒΟΥΛΑΙ ΠΡΟΣ ΠΛΟΥΤΙΣΜΟΝ

Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε σελ. 353.

Ε΄

Περὶ συρίκτρας, ἢ περὶ ἐξόδων ἀνωφελῶν.

Κατὰ τὴν γνώμην μου, εἶναι πολὺ δυνατὸν νὰ ἐξαγάγωμεν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πολὺ περισσότερον ὄφελος, καὶ νὰ ὑποφέρωμεν πολὺ ὀλιγώτερα κακά, ἂν μόνον θελήσωμεν καὶ ἀποφασίσωμεν νὰ μὴν ἐξοδεύωμεν τόσα εἰς τὰς συρίκτρας. Διότι μοὶ φαίνεται ὅτι οἱ περισσότεροι τῶν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εὑρισκομένων δυστυχῶν ἔμειναν τοιοῦτοι, ὡς μὴ λαβόντες τὴν τοιαύτην προφύλαξιν.

Θὰ μ' ἐρωτήσετε τί ἐννοῶ τοῦτο λέγων. Ἐπειδὴ ἀγαπᾶτε τὰς ἱστορίας, θὰ σᾶς εἴπω μίαν, τῆς ὁποίας ἥρως εἶμαι ἐγὼ ὁ ἴδιος.

Ἤμην, φίλοι μου, πέντε ἢ ἓξ ἐτῶν ἡλικίας, ὅτε, τυχούσης ἑορτῆς μεγάλης, ἔλαβα παρὰ τῶν ἐδικῶν μου πολλὰ χρήματα, καὶ οὕτως εἶχα γεμάτον τὸ βαλάντιόν μου. Ἐπῆγα λοιπὸν εἰς τὴν ἀγοράν, καὶ ἐστάθην ἔμπροσθεν ἐργαστηρίου, ὅπου ἐπωλοῦντο διάφορα παιγνίδια. Ἐπειδὴ ὅμως εἶχα πρότερον ἀπαντήσει καθ' ὁδὸν παιδίον τῆς ἡλικίας μου κρατοῦν συρίκτραν, τῆς ὁποίας ὁ ἦχος πολὺ μοῦ ἤρεσεν, ἐστράφην πρὸς τὸ παιδίον αὐτό, καί, λαβὼν τὴν συρίκτραν, ἔδωκα εἰς αὐτὸ ὅλα τὰ χρήματα τοῦ βαλαντίου μου. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν οἰκίαν μου, ἐσύριζα ἐπάνω καὶ κάτω μὲ ὅλην μου τὴν δύναμιν, εὐχαριστούμενος διὰ τὴν ἀγοράν μου, καὶ κατακουράζων τὰ αὐτία ὅλης μου τῆς οἰκογενείας. Οἱ ἀδελφοί μου, αἱ ἀδελφαί μου, αἱ ἐξαδέλφαι μου, ὅταν ἔμαθαν πόσα χρήματα ἔδωκα διὰ τὸ εὐτελὲς ἐκεῖνο παιγνίδιον, μοὶ εἶπαν ὅτι τὸ ἐπλήρωσα δεκαπλασίως τῆς ἀξίας του. Τότε μὲ ἔκαμαν νὰ συλλογισθῶ πόσα καλὰ πράγματα ἠδυνάμην ν' ἀποκτήσω μὲ τὸ ὑπόλοιπον τῶν χρημάτων μου, ἂν εἶχα τὴν φρόνησιν νὰ μὴ κάμω τὴν σπατάλην ἐκείνην. Μὲ ἀπέδειξαν δὲ τόσον γελοῖον διὰ τὴν μωρίαν μου, ὥστε ἔκλαια γοερῶς ἀπὸ τὸ πεῖσμά μου, καὶ οὕτως ἡ σκέψις μοὶ ἐπροξένησε περισσοτέραν θλίψιν, παρ' ὅσην εὐχαρίστησιν ἡ συρίκτρα.

Τὸ περιστατικὸν ὅμως αὐτὸ καὶ ἡ ἐξ αὐτοῦ ἐντύπωσις δὲν ὑπῆρξαν ὅλως ἀνωφελῆ εἰς ἐμέ. Ὁσάκις εἰς τὸ ἑξῆς μοὶ ἤρχετο ὄρεξις ν' ἀγοράσω πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν μοὶ ἦτον ἀναγκαῖον, ἔλεγα κατ' ἐμαυτόν· *Ἄς μὴ δώσωμεν παραπολὺ διὰ τὴν συρίκτραν*, καὶ οὕτως ἐφύλαττα τὰ χρήματά μου.

Ὅταν, ἡλικιωθείς, ἐμβῆκα εἰς τὸν κόσμον καὶ παρετήρουν τὰς πράξεις τῶν ἀνθρώπων, εἶδα ὅτι ὑπῆρχον ἄνθρωποι *δίδοντες παραπολὺ διὰ μίαν συρίκτραν*.

Ὅταν ἔβλεπά τινα φιλοδοξοῦντα διὰ τὴν εὔνοιαν τῆς αὐλῆς, κατεξοδεύοντα τὸν καιρόν του εἰς παρουσιάσεις καὶ ἀκροάσεις, τὴν ἡσυχίαν του, τὴν ἐλευθερίαν του, τὴν ἀρετήν του, καὶ ἴσως τοὺς ἀληθεῖς φίλους του, διὰ ν' ἀπολαύσῃ μικρόν τι παράσημον, ἢ ἄλλο τι διακριτικὸν σημεῖον, ἔλεγα κατ' ἐμαυτόν· *Ἰδοὺ ἄνθρωπος ὅστις δίδει παραπολὺ διὰ τὴν συρίκτραν*.

Ὅταν ἔβλεπα ἄλλον δημοκοποῦντα, διότι ἤθελε νὰ ἐκλεχθῇ βουλευτὴς ἢ δημοτικὸς σύμβουλος, ἀμελοῦντα διὰ τοῦτο, καὶ ἑπομένως καταστρέφοντα τὰς ὑποθέσεις του, ἔλεγα ἐπίσης· *Παραπολὺ δίδει ὁ φίλος οὗτος διὰ τὴν συρίκτραν*.

Ὅταν ἔβλεπα φιλάργυρον ὅστις, διὰ νὰ ἔχῃ τὴν εὐχαρίστησιν νὰ κρατῇ κομβοδεμένα κίτρινά τινα κομμάτια μετάλλου, ἐστερεῖτο ὅλων τῶν ἀναπαύσεων τῆς γεροντικῆς του ἡλικίας, ἐστερεῖτο τῆς εὐχαριστήσεως νὰ κάμνῃ καλὸν εἰς τοὺς δυστυχοῦντας, ἐστερεῖτο τῆς ὑπολήψεως τῶν συμπολιτῶν του καὶ τῶν θελγήτρων ὅλων τῆς φιλίας, ἔλεγα ἐπίσης· *Ὦ τὸν δυστυχῆ! τὰ δίδῃ τόσα διὰ τὴν συρίκτραν!*

Ὅταν ἔβλεπα ἄνθρωπον ἄσωτον, θυσιάζοντα πᾶσαν ἐπαινετὴν τελειοποίησιν τοῦ πνεύματός του, καὶ πᾶσαν τῆς καταστάσεώς του βελτίωσιν εἰς τὰς σωματικὰς τρυφὰς καὶ ἡδυπαθείας, καὶ ἀφανίζοντα οἰκτρῶς διὰ τοῦτο τὴν ὑγείαν του· *Ἄνθρωπε ἀπατημένε*, ἔλεγα, *ἀντὶ ἡδονῶν ἀγοράζεις πόνους. Πολύ, παραπολὺ δίδεις διὰ τὴν συρίκτραν!*

Ὅταν ἔβλεπα ἄλλον ἔχοντα ὡραῖα φορέματα, ὡραίας οἰκίας, ὡραῖα ἔπιπλα, ὡραίας ἁμάξας, ὅλα ἀνώτερα τῆς περιουσίας του, καὶ τὰ ὁποῖα διὰ νὰ προμηθευθῇ ἐχρειάσθη νὰ ὑποπέσῃ εἰς χρέος, καὶ νὰ κινδυνεύῃ νὰ τελειώσῃ τὰς ἡμέρας

Digitized by Google

του εἰς τὴν φυλακήν· *Ἀλλοίμονόν του!* ἔλεγα, *πολλά, παραπολλὰ ἔδωκε διὰ τὴν σύρίκτραν!*

Τέλος πάντων, ἐγνώρισα καὶ ἐπείσθην ὅτι αἱ πλεῖσται τῶν δυστυχιῶν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους προέρχονται ἐκ τῆς γενομένης παρ' ἡμῶν ψευδοῦς ἐκτιμήσεως τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων, καὶ ἐκ τοῦ ὅτι *παραπολλὰ δίδονται διὰ τὴν συρίκτραν.*

Αἰσθάνομαι ἐν τούτοις ὅτι πρέπον εἶναι νὰ οἰκτείρω τοὺς δυστυχεῖς τούτους ἀνθρώπους, στοχαζόμενος ὅτι, μὲ ὅλην τὴν φρόνησιν ὅσην καυχῶμαι ὅτι διὰ τῆς ἡλικίας μου ἀπέκτησα, εἶναι μερικὰ πράγματα εἰς τὸν κόσμον τοῦτον τόσον ὡραῖα, τόσον ὀρεκτικά, ὥστε, ἂν ἤθελαν ἐβγῆ εἰς δημοπρασίαν, φοβοῦμαι μήπως καὶ ἐγὼ αὐτὸς παρασυρθῶ εἰς τὴν ζημίαν μου ἀγοράζων αὐτά, καὶ οὕτω *δώσω πάλιν καὶ ἐγὼ παραπολὺ διὰ τὴν συρίκτραν.*

ΣΤ'

Νουθεσία γενική.

Ἐὰν κανεὶς σοῦ εἰπῇ ὅτι ἠμπορεῖς νὰ πλουτίσῃς κατ' ἄλλον τρόπον, εἰμὴ διὰ τῆς ἐργασίας[1] καὶ τῆς οἰκονομίας, μὴ τὸν ἀκούῃς, εἶναι ἀπατεών.

Σ.

ΠΩΣ ΤΡΕΦΟΜΕΘΑ

Συνέχεια· ἰδὲ σελ. 354.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΙΚΟΣΤΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

Θρεπτικαὶ οὐσίαι.

Ἀρκετὸν καιρὸν διετρίψαμεν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν αὐτὸ πῦρ τοῦ σώματός μας, τὸ ὁποῖον καίει ὅ,τι τρώγομεν.

Μὴ νομίσῃς ὅμως, ὅτι ὅλα ὅσα τρώγομεν καίονται· διότι τότε τί θὰ ἔμενεν εἰς τὸ ταλαίπωρον αἷμα, διὰ νὰ θρέψῃ τὸ σῶμά μας;

Τὰ πράγματα τὰ ὁποῖα καταναλίσκει ὁ στόμαχός μας διαιροῦνται εἰς δύο κλάσεις, εἰς ὑλικὸν καύσιμον, προωρισμένον τουτέστι νὰ καῇ, καὶ εἰς ὑλικὸν θρεπτικόν, τοῦ ὁποίου ἀποστολὴ εἶνε νὰ μᾶς θρέψῃ· τὸ ὑλικὸν τοῦτο ὀνομάζω συντομίας χάριν *θρεπτικὰς οὐσίας.* Μὴ νομίσῃς ὅμως, ὅτι τὰ δύο ταῦτα διάφορα ὑλικὰ εἶνε καὶ χωρισμένα. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶνε ἡνωμένα μαζύ, καὶ ἕκαστος βλωμὸς (ἤτοι *βουκιά*), τὸν ὁποῖον καταπίνομεν, περιέχει συνήθως καὶ τὰ δύο.

Ἂς λάβωμεν π. χ. ἓν τεμάχιον ἄρτου. Ὁ ἄρτος αὐτὸς περιέχει ὅ,τι περιέχει καὶ τὸ ἄλευρον ἀπὸ τὸ ὁποῖον κατεσκευάσθη. Ἰδοὺ δὲ πῶς δύνασαι νὰ εὕρῃς ἐντὸς τοῦ ἀλεύρου ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ καύσιμον ὑλικόν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ θρεπτικόν. Λάβε διὰ τῶν δακτύλων σου ὀλίγον ἄλευρον, καὶ χύσε ἐπ' αὐτοῦ σιγὰ σιγὰ ὀλίγον νερόν, ζυμώνουσα ἐλαφρὰ τὸ ἄλευρον διὰ τῶν δακτύλων· τὸ νερὸν θὰ λευκανθῇ, ἐννοεῖται, διερχόμενον διὰ τοῦ ἀλεύρου, ἂν δὲ τὸ συνάξῃς ἐντὸς μικροῦ ποτηρίου, θὰ ἴδῃς ὅτι μετ' ὀλίγον θὰ κατασταλάξῃ, καὶ τὸ κατασταλαγμά του θὰ ἦνε λευκή τις λεπτοτάτη κόνις. Ἡ κόνις αὕτη λέγεται ἄμυλον, εἶνε δὲ ἡ *κόλλα* κοινῶς καὶ καταχρηστικῶς καλουμένη, αὐτὴ ἐκείνη διὰ τῆς ὁποίας *κολλάρουν* τὰ ἀσπρόρουχα. Ἡ κόλλα αὕτη εἶνε καλλίστη καύσιμος ὕλη, καὶ οἱ χημικοὶ εὗρον διὰ τῆς ἀναλύσεως ὅτι ἑκατὸν αὐτῆς δράμια περιέχουν

45	δράμια	ἄνθρακος,
6	»	ὑδρογόνου,
καὶ 49	»	ὀξυγόνου.

Σοῦ λέγω τοὺς ἀριθμοὺς στρογγυλούς, διὰ νὰ μὴ βαρύνω τὴν μνήμην μου μὲ κλάσματα· τὸ αὐτὸ δὲ κάμνω καὶ διὰ τοὺς ἄλλους ἀριθμούς, τοὺς ὁποίους θὰ σοῦ εἴπω σήμερον.

Ἐννοεῖς, πόσον καλὴ καύσιμος ὕλη πρέπει νὰ ἦνε αὐτὸ τὸ ἄμυλον, ἀφοῦ τὸ ἥμισυ σχεδὸν τῶν συστατικῶν του εἶνε ἄνθραξ.

Ἀφοῦ ἐκ τοῦ ἀλεύρου ἐκείνου φύγῃ τὸ ἄμυλον, θὰ μείνῃ εἰς τὰ δάκτυλά σου ὕλη τις λευκωπή, ἐλαστικὴ καὶ γλοιώδης, ἐκ τῆς ὁποίας κατασκευάζεται ὡραιοτάτη *κόλλα*, ἀληθινὴ καὶ ὄχι ὡς ἡ ἀνωτέρω, ἥτις, ὅταν ξηρανθῇ, γίνεται ἡμιδιαφανὴς καὶ λίαν εὔθραυστος. Περιέχει δὲ εἰς ἑκατὸν αὐτῆς δράμια

63	δράμια	ἄνθρακος,
7	»	ὑδρογόνου,
13	»	ὀξυγόνου,
καὶ 17	»	ἀζώτου.

Πρόσεξε τὴν τελευταίαν ταύτην λέξιν· εἶνε νέον πρᾶγμα, περὶ τοῦ ὁποίου θὰ ὁμιλήσωμεν μετ' ὀλίγον.

— Ἀλλὰ τί μὲ μέλει, θὰ ἀνακράξῃς βεβαίως, δι' ὅλας αὐτὰς τὰς λεπτομερείας τῆς κόλλας σου;

Περίμεινε ὀλίγον.

Εἶδες ποτέ σου νὰ παίρνουν αἷμα;

Δὲν τὸ πιστεύω.

Ἂν εἶχες ἴδει, θὰ παρετήρεις βεβαίως, ὅτι τὸ ἐξερχόμενον αἷμα χωρίζεται μόνον του μετ' ὀλίγον ἐντὸς τοῦ ἀγγείου εἰς δύο μέρη, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν ἓν εἶνε ὑγρόν τι κιτρινωπὸν καὶ διαφανές, τὸ δὲ ἄλλο κόκκινός τις πηκτὸς ὄγκος, ὅστις ἐπιπλέει καὶ ὀνομάζεται *θρόμβος* τοῦ αἵματος, ἢ *πλακοῦς* (τουτέστι πήττα), καθὼς λέγουσιν οἱ ἐπιστήμονες. Ὁ πλακοῦς αὐτὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλὰ ἐρυθρὰ μικρὰ σφαιρίδια, περὶ τῶν ὁποίων θὰ ὁμιλήσωμεν τὴν προσεχῆ ἑβδομάδα, καὶ τὰ ὁποῖα συγκρατοῦνται διά τινος ὕλης ἰδιαιτέρας, ἥτις εἶνε λευκωπή, ἐλαστικὴ καὶ γλοιώδης. Ἡ ὕλη αὐτή, ὅταν ξη-

1. Διὰ τῆς ἐργασίας, πρέπει νὰ ἐννοηθῇ ἡ ἄσκησις ὅλων τῶν κλάδων τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργείας, καὶ διὰ τῆς οἰκονομίας, ἡ φειδὼ καὶ ὁ σχηματισμὸς τοῦ κεφαλαίου. Ἡ παραγγελία τοῦ Φραγκλίνου δὲν ἀποκρούει τὴν νομιμότητα τῶν κληρονομιῶν, προϊόντων τῆς ἐργασίας καὶ τῆς οἰκονομίας τῶν προηγουμένων γενεῶν.

Digitized by Google

ρανθῇ, γίνεται ἡμιδιαφανὴς καὶ εὔθραυστος, περιέχει δὲ εἰς ἑκατὸν αὐτῆς δράμια

63 δράμια ἄνθρακος,
7 » ὑδρογόνου,
13 » ὀξυγόνου,
καὶ 17 » ἀζώτου.

Ἡ ὕλη αὐτὴ ὀνομάζεται παρὰ τῶν φυσιολόγων *ἰνικὴ*, χρησιμεύει δὲ εἰς κατασκευὴν τῶν ἰνῶν τῶν μυῶν τοῦ σώματός μας.

Γελᾷς ἴσως, καὶ ἀπορεῖς ὅτι σοῦ λέγω δὶς τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, καὶ σοῦ ἐπαναλαμβάνω τοὺς ἀριθμοὺς ἐκείνους, τοὺς ὁποίους σοῦ εἶπα προκειμένου περὶ τῆς κόλλας.

Τὸ πρᾶγμα ὅμως δὲν εἶνε ἀστεῖον, διότι τὰ δύο αὐτὰ πράγματα εἶνε ἓν καὶ τὸ αὐτὸ, ὁ σοφώτερος δὲ τῶν ἐπιστημόνων ἤθελε πολὺ δυσκολευθῇ νὰ διακρίνῃ τὸ ἓν ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἂν τοῦ παρουσιάσῃς ξηραμένα καὶ τὰ δύο.

Βλέπεις λοιπὸν ἐκ τῶν ἀνωτέρω, ὅτι ἐντὸς τοῦ ἀλεύρου, ἐντὸς τοῦ ἄρτου δηλαδὴ, περιέχονται ἕτοιμοι αἱ ἶνες τῶν μυῶν τοῦ σώματός μας, καὶ δὲν πρέπει νὰ ἀνησυχῇς περὶ τῆς θρέψεως τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, οἵτινες τρώγουσι μόνον ἄρτον.

— Ἀλλὰ τὰ μικρὰ παιδία, θὰ μ' ἐρωτήσῃς, τὰ ὁποῖα πίνουν μόνον γάλα, ποῦ εὑρίσκουν τὴν ἰνικὴν αὐτὴν, ἥτις εἶνε τόσον χρήσιμος καὶ τόσον θρεπτική;

Εἰς τὸ γάλα δὲν ὑπάρχει ἰνικὴ, τὸ ὁμολογῶ· ὑπάρχει ὅμως ἄλλο πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον εἶνε τὸ ἴδιον.

Εἶδες ἴσως πηγμένον γάλα, καὶ γνωρίζεις, ὅτι, καθὼς τὸ αἷμα, χωρίζεται καὶ αὐτὸ, ὅταν πήξῃ, εἰς δύο μέρη. Ὑποκάτω μὲν μένει ὑγρόν τι κιτρινωπὸν καὶ διαφανὲς, ὁ ὀῤῥὸς καλούμενος· ὑπεράνω δὲ πηκτή τις μάζα λευκὴ, ἐκ τῆς ὁποίας κατασκευάζεται τὸ τυρίον. Ἂν ἐκ τῆς μάζης αὐτῆς ἀφαιρεθῶσι τὰ συστατικὰ τοῦ βουτύρου, μένει λευκή τις κόνις, ὀνομαζομένη *τυρία* ἀπὸ τοὺς φυσιολόγους, καὶ περιέχουσα εἰς ἑκατὸν αὐτῆς δράμια

63 δράμια ἄνθρακος,
7 » ὑδρογόνου,
13 » ὀξυγόνου,
καὶ 17 » ἀζώτου,

ἀπαράλλακτα δηλαδὴ ὅ,τι περιέχει καὶ ἡ κόλλα καὶ ἡ ἰνική.

Ἔχομεν λοιπὸν καὶ ἄλλην θρεπτικὴν οὐσίαν, ἥτις, σημείωσε καὶ τοῦτο, δὲν περιέχεται μόνον εἰς τὸ γάλα, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλα τὰ ὄσπρια. Διὰ τοῦτο δὲ εἰς τὴν Κίναν κατασκευάζουσιν ἐξαίρετον τυρίον ἀπὸ ζύμην ὀσπρίων, τὴν ὁποίαν πήζουσι καὶ ἁλατίζουσι.

Δὲν ἐτελειώσαμεν ἀκόμη.

Γνωρίζεις βέβαια τὸ λεύκωμα, ἤτοι τὸ ἀσπράδι τοῦ αὐγοῦ, τὸ ὁποῖον ὅταν βράσῃ πήζει καὶ γίνεται τόσον λευκόν· τὸ ἀσπράδι αὐτὸ περιέχει ἐπίσης εἰς ἑκατὸν αὐτοῦ δράμια

63 δράμια ἄνθρακος,
7 » ὑδρογόνου.

κ. τ. λ., ἀπαράλλακτα, ὅπως ἡ κόλλα, ἡ ἰνικὴ καὶ ἡ τυρία.

Ὅλα λοιπὸν αὐτὰ τὰ πράγματα, τυρία, κόλλα, λεύκωμα καὶ ἰνικὴ εἶνε ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, μὲ διαφόρους μορφάς.

Καιρὸς τόρα νὰ εἴπωμεν κἄτι τι καὶ περὶ τοῦ νέου γνωρίμου τὸν ὁποῖον ἐκάμαμεν σήμερον, δηλαδὴ τοῦ *ἀζώτου*.

Εἶνε καὶ αὐτὸ ἀέριον, τὸ ὁποῖον ἑνωμένον μὲ τὸ ὀξυγόνον ἀποτελεῖ τὸν ἀέρα, τὸν ὁποῖον ἀναπνέομεν. Εἰσέρχεται καὶ αὐτὸ εἰς τοὺς πνεύμονάς μας, ἀλλ' ἐξέρχεται χωρὶς νὰ ἀφήσῃ ἴχνη τῆς διαβάσεώς του. Μὴ νομίσῃς ὅμως, ὅτι εἶνε διὰ τοῦτο ἄχρηστον καὶ περιττόν· τὸ ἄζωτον, τὸ ὁποῖον αὐτὸ μόνον ἀποτελεῖ τὰ τέσσαρα πέμπτα τῆς ἀτμοσφαίρας, χρησιμεύει εἰς τὸ νὰ μετριάζῃ τὴν καυστικότητα τοῦ ὀξυγόνου, ὅπερ, ἂν ἦτο μόνον, ἤθελε καύσει τὸν κόσμον ὁλόκληρον. Ὠνομάσθη δὲ τὸ ἄζωτον τοιουτοτρόπως, διότι μόνον του, ἐντελῶς κεχωρισμένον ἀπὸ τὸ ὀξυγόνον, εἶνε ἀκατάλληλον εἰς ἀναπνοὴν, καὶ φονεύει αὐθωρεὶ πᾶσαν ζωϊκὴν ὕπαρξιν. Εἶνε λοιπὸν, μόνον του, ἐναντίον εἰς τὴν ζωὴν, ἐνῷ ἑνούμενον μὲ τοὺς συνήθεις του συντρόφους, τὸ ὀξυγόνον δηλαδὴ, τὸ ὑδρογόνον καὶ τὸν ἄνθρακα, εἶνε, καθὼς εἴδομεν, τόσον χρήσιμον καὶ ἀπαραίτητον.

Ἕπεται τὸ τέλος. ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΛΑΧΟΣ.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

ΛΙΒΙΓΚΣΤΩΝ

Ἐράνισμα.

Ὁ βίος τοῦ Λιβιγκστῶνος παρέχει τὸ ἄριστον ὑπόδειγμα ἀμώμου ἀρετῆς συνδεδεμένης πρὸς διάνοιαν τὰ μάλιστα ἀνεπτυγμένην· διὸ ἐπὶ τούτου ἁρμόζει τὸ ῥηθὲν, ὅτι ὡς μέτρον τῆς περὶ τῶν ἀνθρώπων ὀρθῆς κρίσεως πρέπει νὰ λαμβάνηται τὸ τῆς ψυχῆς αὐτῶν ἦθος.

Ὁ Λιβιγκστὼν ἐκ παίδων ἔτι προωρισμένος ὢν νὰ καθέξῃ τὴν ὑπάτην θέσιν ἐν τοῖς συγχρόνοις περιηγηταῖς, ἔδειξεν ἀληθῶς καρτερίαν ἀκατάληπτον, ἥτις ἐνέπνευσεν αὐτῷ τὰ εὐγενέστερα σχέδια. Ἐκπαιδευθεὶς ἐν τῷ σκληρῷ σχολείῳ τῆς πενίας παρεσκεύασεν ἑαυτὸν δεόντως πρὸς τοὺς μεγάλους ἀγῶνας, εἰς οὓς βραδύτερον ἐπεδόθη, καὶ ἐξήσκησεν ὅπως δυνηθῇ νὰ ὑπερπηδήσῃ θριαμβευτικῶς τὰ ἄπειρα ἐμπόδια, πρὸ τῶν ὁποίων ἤθελον ἀποδειλιάσει οἱ τολμηρότεροι τῶν περιηγητῶν.

Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἐγεννήθη τῷ 1815 ἐν Βλαντὺρ, χωρίῳ τῆς Σκωτίας. Οἱ γονεῖς του ἁπλοῖ γεωργοὶ ὥρισαν αὐτῷ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἐργάτου

Digitized by Google

ἔν τινι ὑφαντηρίῳ. Ὑπήκουσεν εἰς τὴν θέλησιν τῶν γονέων, καὶ ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἐφάνη ὅτι ὑψώθη τεῖχος κωλῦον αὐτὸν τῆς πρὸς τὴν ἐπιςήμην ἀγούσης· ὁ Λιβιγκστὼν ὅμως εἶχε μάθει διὰ τῆς ἐπιμονῆς νὰ θραύῃ τὰ παρακωλύοντα τὴν πορείαν αὐτοῦ ἐμπόδια, καὶ νὰ καθίσταται ἑκάστοτε κύριος ἑαυτοῦ. Ἐν τῷ ὑφαντηρίῳ διεμοίρασε τὰς καθημερινὰς αὐτοῦ ἀσχολίας, εἰς τὴν χειρωνακτικὴν ἐργασίαν καὶ εἰς τὴν μελέτην, περὶ τὴν ὁποίαν ἠσχολεῖτο τὴν πρωΐαν καὶ τὸ ἑσπέρας. Καὶ κατὰ τὸ διάστημα δὲ τῆς ἐργασίας του, ὁσάκις ἠδύνατο, ἀνεγίνωσκεν ἐπιστημονικὸν ἢ φιλολογικὸν σύγγραμμα.

Τοιουτοτρόπως κατώρθωσε νὰ μάθῃ τὴν λατινικήν, ἱστορίαν, γεωγραφίαν, φιλολογίαν, ἰατρικὴν καὶ θεολογίαν. Ἐν ἡλικίᾳ 19 ἐτῶν εἶχεν ἐκμάθει τὴν τέχνην τοῦ ὑφάντου καὶ κατεῖχεν οὕτως ἐπάγγελμα πρὸς πορισμὸν τῶν τοῦ βίου, ἐπάγγελμα κοπῶδες μέν, ἀλλὰ σχετικῶς ἐπικερδές· δι' αὐτοῦ δὲ οἰκονομήσας χρηματικὸν ποσὸν ἀπῆλθε νὰ περατώσῃ τὰς ἐπιστημονικὰς αὐτοῦ σπουδὰς ἐν Γλασκώβ.

Ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ διενοήθη σχέδιον δυσχερὲς μὲν καὶ ἐργῶδες ἀλλ' εὐγενὲς καὶ σεμνόν, τὸ νὰ πορευθῇ, γενόμενος ἱεραπόστολος, καὶ κηρύξῃ τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὰς ἐσχατιὰς τῆς Ἀνατολῆς, ὅπερ καὶ ἐπραγμάτωσεν.

Ἀφικόμενος εἰς τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος ἠναγκάσθη ν' ἀναστείλῃ τὴν περαιτέρω πορείαν του, ἅτε ὑφισταμένου τότε τοῦ μεταξὺ Ἄγγλων καὶ Κινέζων πολέμου διὰ τὸ ἐμπόριον τοῦ ὀπίου, καὶ ἐπεχείρησε νὰ διδάξῃ τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν εἰς τὰς φυλὰς τῆς Ἀφρικῆς. Αὐτόθι δὲ ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ διδάκτορος Μοφάτ, ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν εἰθισμένην πρὸς τὰς ἕξεις τῶν κατοίκων τῆς Μεσημβρινῆς Ἀφρικῆς, καὶ παρεσκευάσθη πρὸς τὴν ῥιψοκίνδυνον αὐτοῦ ἐπιχείρησιν.

Παραλαβὼν τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ καί τινας τολμηροὺς συνοδοιπόρους, ὧν ἡγήτορες ἦσαν δύο ἀτρόμητοι κυνηγοί, ὁ Μουράϋ καὶ ὁ Ὀσβέλ, ἤρξατο τῆς πρὸς Κεντρικὴν Ἀφρικὴν πορείας διὰ μεγάλης ἀμάξης, συρομένης ὑπὸ πέντε ζευγῶν βοῶν.

Ἡ συνοδία οὕτω βαίνουσα ἀφίκετο εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Ὀράνζ, ἐντεῦθεν δὲ προελαύνουσα εἰσέδυσεν εἰς τὴν χώραν τοῦ Κουρουμάν, ὅπου ὁ Λιβιγκστὼν μικροῦ ἐδέησε ν' ἀπολεσθῇ· διότι μαθὼν ὅτι φοβερὸς λέων ἐμάστιζε τὴν χώραν, ἔδραμεν ἔνοπλος εἰς ἀνεύρεσιν αὐτοῦ, καὶ συναντήσας ἐπυροβόλησεν· ἀποτυχόντος ὅμως τοῦ βλήματος, ὁ λέων μανιώδης ὥρμησε καὶ δι' ἑνὸς ἅλματος συνέλαβεν εἰς τοὺς ὄνυχας αὐτοῦ τὸν ἀσύνετον κυνηγόν· ἤθελε δὲ ἀναμφιβόλως κατασπαράξει, ἂν ταὐτοχρόνως ἄγριός τις τῶν ἐγχωρίων ἐκεῖ τυχὼν δὲν εἵλκυε πρὸς ἑαυτὸν διὰ τῶν γοερῶν κραυγῶν του τὴν λύσσαν τοῦ θηρίου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου τοὺς ὄνυχας διέφυγε διὰ τῆς ποδωκίας του, σώσας οὕτω τὸν ἡμέτερον ἱεραπόστολον ἀπὸ βεβαίου θανάτου.

Καί τοι τὸ προοίμιον τοῦτο τῆς ἐκδρομῆς ὑπῆρξεν ἥκιστα ἐνθαρρυντικόν, ὁ Λιβιγκστὼν ἐπανέλαβε πολλάκις μετὰ πλείονος ἐπιτυχίας καὶ δεξιότητος παρομοίας πράξεις. Οἱ ἰθαγενεῖς τῆς Ἀφρικῆς οὐδέποτε βλάπτουσι τοὺς λέοντας, διότι πιστεύουσιν ὅτι ἡ ψυχὴ τῶν ἀρχηγῶν των μετεμψυχοῦται εἰς τὸ σῶμα τῶν βασιλέων τούτων τῆς ἐρήμου· πρεσβεύουσι δὲ κατὰ τὰς φιλοσοφικὰς αὐτῶν δοξασίας, ὅτι ἐκ τούτου προέρχεται ἡ ἀλκὴ καὶ τὸ φιλάρπαγον τῶν ζώων τούτων· διὸ καὶ ὁτὲ μὲν κολακευτικῶς, ὁτὲ δὲ σκωπτικῶς ὁμιλοῦσι περὶ τῆς ἀπληστίας καὶ βουλημίας τούτων. Πίστις ὄντως πρωτόγονος, μαρτυροῦσα τὸν βαθμὸν τοῦ τρόμου, ὃν ἐμπνέουσιν οἱ τύραννοι τῶν καταδυναστευομένων ἐκείνων φυλῶν.

Ὁ Ὀσβὲλ καὶ Μουράϋ, οἱ συνοδοιπόροι κυνηγοὶ τοῦ Λιβιγκστών, ὡς πρὸς τὰ κυνηγετικὰ αὐτῶν ἔργα ἐδείχθησαν ἐνάμιλλοι τοῦ Νεμβρώδ· παρεῖχε δὲ καὶ ἡ χώρα, ἣν διέτρεχον, ἄφθονον κυνήγιον βουβάλων, καμηλοπαρδάλεων, ὀνάγρων, ἀντιλοπῶν, ῥινοκερώτων καὶ ἄλλων παντοδαπῶν ζῴων. Τὸ διὰ πυροβόλων ὅπλων κυνήγιον ἐκίνει τὸν θαυμασμὸν καὶ διήγειρε τὴν ἔκπληξιν τῶν ἀγρίων, διότι θεωροῦσιν αὐτὸ οὐ μόνον μὴ συντελεστικὸν πρὸς ἄφθονον ἄγραν, ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνον. Δὲν ἐννοοῦσιν οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι, ὅτι αὐτὸς οὗτος ὁ κίνδυνος εἶναι δι' ἡμᾶς τὸ μεγαλείτερον θέλγητρον πάσης ἐκδρομῆς.

Ὁ Λιβιγκστὼν καὶ οἱ συνοδῖται αὐτοῦ ὑπῆρξαν ἄχρι τοῦδε εὐτυχεῖς μὲν ὡς πρὸς τὸ κυνήγιον, ἀλλ' αἱ προσπάθειαί των πρὸς διάδοσιν τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τοὺς ἐγχωρίους ἀπέβησαν φροῦδαι, διότι ὁ παχυλὸς καὶ περιωρισμένος νοῦς τῶν λαῶν ἐκείνων δὲν ἠδύνατο νὰ ὑψωθῇ ὑπεράνω τῆς ἀγροικοτέρας εἰδωλολατρείας. Ὁ ἀρχηγὸς μιᾶς τῶν ἐκεῖ φυλῶν ἐπρότεινεν εἰς τὸν Λιβιγκστῶνα νὰ μεταχειρισθῇ τὸ μαστίγιον κατὰ τῶν ἀνθισταμένων ὡς μέσον ἡρωϊκόν· «οὐδὲν πράττουσιν», ἔλεγεν, «ἄνευ καταναγκασμοῦ». Ἀλλ' ὁ ἡμέτερος ἱεραπόστολος ἀπέκρουσε τοιοῦτον εἶδος εὐαγγελικῆς προσηλύσεως.

Ὁ Λιβιγκστὼν διέμεινεν ἔτη τινὰ παρά τινι ἀρχηγῷ καλουμένῳ Σεχελῆ, περὶ τοῦ ὁποίου οἱ ὑπήκοοι ἔλεγον ὅτι εἶχεν ἀπόλυτον δύναμιν ἐπὶ τῶν νεφῶν· ἐπειδὴ δὲ ἀπὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ ἱεραποςόλου παντελὴς ἀνυδρία κατεξήρανε τὴν χώραν, οἱ ἐγχώριοι ἀπέδωσαν τὸ κακὸν εἰς τὴν ἐκεῖ παρουσίαν τοῦ περιηγητοῦ, καὶ τὴν ὀλεθρίαν αὐτοῦ δρᾶσιν ἐπὶ τοῦ ἀρχηγοῦ· διὸ καὶ πρεσβεία ἐκ τῶν προὐχόντων τῆς φυλῆς ἐπισήμως καθικέτευσεν αὐτὸν νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὸν Σεχελῆ νὰ προκαλέσῃ ὀλίγην βροχήν. Ὁ Λιβιγκστὼν ὑπεσχέθη νὰ μὴ παρεμβάλῃ ἐμπόδιον,

Digitized by Google

ἀλλ' ἐπειδὴ εἶχεν ἐκλίπει ἡ πλήρης ἐμπιστοσύνη εἰς τὴν ἐπὶ τῶν νεφελῶν ἐπίδρασιν τοῦ ἀρχηγοῦ των, ἐτράπησαν αὐτοὶ οὗτοι πρὸς τὰς παραδοξοτέρας γοητείας· ἔκαυσαν νυκτερίδας, καρδίας θώων (τσακαλίων) καὶ ἧπαρ ἐλοβίων πιθήκων πρὸς ἐξιλέωσιν τοῦ θείου· δὲν κατέπεσεν ὅμως οὐδὲ ψεκὰς βροχῆς· οὕτω δὲ ὁ Λιβιγκστὼν γενόμενος ἀντικείμενον γενικοῦ μίσους ἠναγκάσθη νὰ καταλίπῃ τὴν φυλὴν, καὶ ἐτράπη κατ' εὐθεῖαν πρὸς βορρᾶν· διῆλθε τὴν ἔρημον Καλαχαρὶ καὶ ἀνεκάλυψε μηνὶ Αὐγούστῳ τοῦ 1849 τὴν λίμνην Γκαμὶ, ἔνθα ὁ ἀρχηγὸς τῶν αὐτόθι φυλῶν ὑπεδέχθη κακῶς τοὺς νεωστὶ ἀφικομένους, καὶ ἠρνήθη νὰ δώσῃ ἢ νὰ πωλήσῃ αὐτοῖς αἶγας καὶ βόας, οὓς ἐζήτησαν· ἀντὶ τούτων προσήνεγκεν ὀδόντας ἐλεφάντων· εἰπόντος δὲ τοῦ Λιβιγκστῶνος ὅτι αὐτοὶ δὲν τρώγονται, ἀπεκρίθη ὅτι οἱ Εὐρωπαῖοι ἀγαπῶσι πολὺ αὐτὰ τὰ ὀστᾶ· εἴτε φάγετε ἐξ αὐτῶν, εἴτε μὴ, οὐδὲν μέλει ἡμῖν· ἡμεῖς φυλάττομεν τοὺς βόας καὶ τὰς αἶγας δι' ἑαυτούς.

Ὁ Λιβιγκστὼν ἐγκαταλιπὼν τὰς ἀφιλοξένους αὐτὰς ἀκτὰς μετέβη εἰς τὴν χώραν τῶν Κολολὸς ἢ Μακολολὸς, ἔνθα ἔπηξε τὸ κέντρον τῶν ἐκδρομῶν του· εὗρε δ' αὐτόθι κατοίκους νοήμονας, ἐν ἄλλοις δὲ δύο ἀρχηγοὺς, τὸν Σεβιτουανὲ καὶ τὸν υἱὸν τούτου Σεκελετοῦ. Ἡ φυλὴ αὕτη πεπροικισμένη διὰ νοημοσύνης ἀνωτέρας τῆς τῶν γειτόνων, καθυστέρησεν οὐχ ἧττον τῆς προόδου καὶ ἀναπτύξεως, κώλυμα μέγα παρ' αὐτῇ οὐσῶν τῶν ἐπικρατουσῶν ἀνοήτων παραδόσεων καὶ τῆς ὑπερβαλλούσης δεισιδαιμονίας. Διὰ τοῦτο ὅταν ὁ Λιβιγκστὼν ἐκάλεσε τοὺς ἰθαγενεῖς ὅπως διδάξῃ τὴν ἀνάγνωσιν, οὗτοι ἠρνήθησαν ἐκ φόβου, θεωροῦντες τὴν ἀνάγνωσιν πρᾶξιν ἐπικινδύνου μαγείας. Εἷς μόνον τῶν ἀγρίων ἐκείνων, γενναιότερος τῶν λοιπῶν, συνήνεσε νὰ προσέλθῃ, ἀλλ' εὐθὺς, ὡς ἐπεδείχθη αὐτῷ τὸ ἀλφάβητον, ἐφαντάσθη ὅτι περιέστη ἐν κινδύνῳ, ἐξεπλάγη δὲ ἰδὼν, ἀφοῦ ἐσυλλάβισε τὰ πρῶτα γράμματα, ὅτι δὲν ἠσθένησε· καὶ σοβαρῶς πως ἀνήγγειλεν εἰς τὸν ἀρχηγὸν τὸ ἀκίνδυνον τοῦ πράγματος. Ἐπὶ τῇ διαβεβαιώσει δὲ ταύτῃ οἱ ὁμόφυλοι αὐτῷ ἤρχισαν νὰ αἰσθάνωνται κλίσιν πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν, ὅπερ συνετέλεσε ν' ἀναφανῶσι ταχέως παρ' αὐτοῖς σημεῖά τινα προόδου.

Αἱ γυναῖκες τῶν Μακολολὸς εἶναι φιλαρεσκόταται· φαίνονται δημοσίᾳ ἔχουσαι τὸ σῶμα ἀληλιμμένον βουτύρῳ καὶ τὰς κνήμας βεβαρημένας ὑπὸ κρίκων χαλκίνων ἢ ἐλεφαντίνων. Ἔθος παρ' αὐταῖς ἀλλόκοτον καὶ ἥκιστα ἀρεστὸν ὑπάρχει ν' ἀποσπῶσι τοὺς ὀδόντας τῆς ἄνω σιαγόνος. Πλὴν ἄλλων δὲ πίνουσι καὶ ποτόν τι οἰνοπνευματῶδες *μογολόα* καλούμενον, οὗτινος μεθύσκονται· δέρουσι δὲ καὶ τοὺς ἄνδρας αὐτῶν. Τὸ τελευταῖον δὲ τοῦτο κακὸν δὲν μένει ἀτιμώρητον· διότι ἐπὶ τῷ ἁπλῷ παραπόνῳ τοῦ δαρέντος, καταδικάζεται ἡ γυνὴ νὰ κομίσῃ αὐτὸν ἐπ' ὤμου εἰς τὸν οἶκον ἐν μέσῳ τῶν σκωμμάτων τοῦ πλήθους.

Ὁ Λιβιγκστὼν ἕδραν αὐτοῦ κατέστησε τὴν Λινιαντὴν, πρωτεύουσαν τῶν Μακολολός. Ἐντεῦθεν ὁρμώμενος ἀνεῦρε τὸν Ζαμπέσην καὶ ἐποιήσατο εἰς τὰς ἑκατέρωθεν χώρας πολλὰς ἐπιστημονικὰς ἐκδρομάς. Ἐξέδραμε πρὸς ἀνατολὰς δι' ἀγνώστων χωρῶν, 400 λεύγας διανύσας, μέχρι τῶν παραλίων τοῦ Ἀτλαντικοῦ, συνοδευόμενος ὑπὸ ἰθαγενῶν Μακολολὸς, πρὸς οὓς εἶχεν εὔλογον ἐμπιστοσύνην. Διαβὰς τὴν χώραν τῶν Βαροτσὲ διέμεινε χρόνον τινα ἐν Λονδᾶ, ἧς οἱ κάτοικοι εἶναι φιλοφρονέστατοι· ὅταν θέλωσι νὰ παράσχωσιν εἰς τὸν ἐπισκεπτόμενον αὐτοὺς δεῖγμα ἐξαιρέτου ὑποδοχῆς, φέρουσιν ἐντὸς δερματίνου σακκιδίου τέφραν ἢ ἄργιλλον καὶ δι' αὐτῶν τρίβουσι τὸ στῆθος καὶ τὸ ἄνω μέρος τῶν βραχιόνων. Οἱ πλεῖστοι δὲ τῶν μαύρων ἐνταῦθα μοναρχῶν ὑπεδέχοντο τὸν Λιβιγκστῶνα φιλοφρόνως καὶ εὐμενῶς, περιέργως τὰ κατ' αὐτὸν ἐξετάζοντες, ἰδίᾳ δὲ οἱ τῶν Λονδᾶ καὶ Βαλονδᾶ. Ἔτυχεν ὡσαύτως ἀκροάσεως παρὰ τῷ βασιλεῖ Χιντὲ, ὁ ὁποῖος πομπικῶς ὑπεδέχθη αὐτὸν περικυκλούμενος ὑπὸ τῶν ἀνωτέρων αὐτοῦ μεγιστάνων καὶ τῶν 100 γυναικῶν, ὧν ἡ τὴν πρώτην κατέχουσα θέσιν ἔφερεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς παράδοξον ἐρυθροῦν κάλυμμα.

Ὁ Λιβιγκστὼν ἐπέδειξεν εἰς τὸν Χιντὲ, τοὺς αὐλικοὺς καὶ τὰς γυναῖκας μαγικὴν λυχνίαν. Ἡ ἐπιδειχθεῖσα αὐτοῖς εἰκὼν παρίστα τὴν θυσίαν τοῦ Ἀβραὰμ, οὗτινος ἡ σεβασμία μορφὴ καὶ ὁ λευκὸς πώγων τὰ μάλιστα εὐηρέστησε τοὺς θεατάς· ὁ Ἀβραὰμ ἐφάνη εἰς αὐτοὺς, πρὸ πάντων δ' εἰς τὰς γυναῖκας, σεβαστότερος τῶν ἀξέστων αὐτῶν εἰδώλων. Ὅταν ὅμως ὁ Λιβιγκστὼν ἐκίνησε τὴν ὕαλον τὴν φέρουσαν ἐντετυπωμένην τὴν εἰκόνα, καὶ μετεκινήθη ἡ μάχαιρα, τὴν ὁποίαν ὁ Ἀβραὰμ εἶχεν ὑψωμένην ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ υἱοῦ του, αἱ γυναῖκες, πρὸς τὰς ὁποίας ἔτυχε διευθυνομένη, νομίσασαι ὅτι αὐταὶ ἀντὶ τοῦ Ἰσαὰκ ἔμελλον ν' ἀποκεφαλισθῶσι, κατελήφθησαν ὑπὸ φόβου καὶ ἔντρομοι ἐν ἀταξίᾳ πολλῇ καὶ συγχύσει ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, καταφυγοῦσαι ὑπὸ τὰς καλύβας. Ἀδύνατον ἀπέβη νὰ συναθροίσωσιν αὐτὰς ἐκ νέου. Ὁ Χιντὲ ἔμεινεν ἀτάραχος καὶ μετὰ τὴν παράστασιν ἠρεύνησε μετὰ σπουδῆς τὴν μαγικὴν λυχνίαν.

Ὁ Χιντὲ μετὰ 10 ἡμέρας ἀπέδωκε τὴν ἐπίσκεψιν εἰς τὸν Λιβιγκστῶνα καὶ περιέβαλε τὸν λαιμὸν τούτου περιδεραίῳ, ἀφ' οὗ ἐκρέματο κωνικὸν κογχύλιον· τοῦτο ἦτο πιθανῶς εἶδός τι παρασήμου, οἷον εἰπεῖν ὁ μέγας σταυρὸς τοῦ τάγματος τοῦ Λονδᾶ !

Ἡ ἐντεῦθεν πρὸς τὰ πρόσω πορεία τῆς συνοδίας κατέστη δυσχερὴς, διότι εἰσῆλθεν εἰς τὰς χώρας, τὰς ὁποίας ἐπεσκέπτοντο συνεχῶς οἱ ἐμ-

Digitized by Google

ποροι Πορτογάλλοι καὶ οἱ δουλέμποροι, οἵ τοσαύτας κατὰ τῶν δυστυχῶν αὐτόθι κατοίκων ποιοῦντες καταδρομάς. Τοῦ ἡμετέρου εἰρηνικοῦ ἱεραποστόλου πλησιάζοντος, αἱ γυναῖκες ἐκρύπτοντο ἔντρομοι εἰς τὰς καλύβας των, οἱ δὲ μικροὶ μαῦροι περιδεεῖς κατελαμβάνοντο ὑπὸ ἀληθινῶν σπασμῶν.

Ὅταν ἡ συνοδία ἀφίκετο εἰς Ἅγιον Παῦλον τοῦ Λονδᾶ, ἡ θέα τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ κατέπληξε καὶ ἐνέπνευσε τρόμον εἰς τοὺς παρακολουθοῦντας Ζαμπεσιανούς.

— Ἐνομίζαμεν, εἶπον, ὅτι ὁ κόσμος δὲν ἔχει ὅρια, ἀλλ' ὁ κόσμος αἴφνης δεικνύει ἡμῖν ὅτι ἐνταῦθα εἶναι τὸ τέρμα του, καὶ ὅτι πέραν δὲν ἐκτείνεται.

Ὁ Λιβιγκστὼν ἐπανελθὼν ἐκ τῆς ἐκδρομῆς ταύτης ἀβλαβὴς δὲν ἀνεπαύθη ἐπὶ πολύ, ἀλλὰ τῇ 3 Νοεμβρίου 1855 ἐπεχείρησε νέαν μέχρι τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ. Ἀναβὰς τὸν ποταμὸν Ζαμπέσην ἐχαιρέτισε διὰ τοῦ ὀνόματος τῆς Βικτωρίας, ὡς τίμιος Ἄγγλος, τὸν μεγαλοπρεπῆ καταράκτην, ἐξ οὗ ὁρμᾶται ὁ ποταμὸς οὗτος, ὄντα κατὰ τὸ μέγεθος ἐνάμιλλον τοῦ Νιαγάρα. Ἐπεσκέφθη διαφόρους φυλὰς ἀξίας σπουδῆς, ἐν οἷς τοὺς Βατοκὰ καὶ Βανυάϊ, οἰκοῦντας τανῦν τὴν Μονομοταπά, οἵτινες ἐδείχθησαν φιλοφρονέστεροι τῶν Βαλονδᾶ· οὐχ ἧττον καὶ ἐνταῦθα ἡ ἐμφάνισις τῶν Εὐρωπαίων ἐνέσπειρε μικρὸν τὸν τρόμον. Οἱ ἐγχώριοι οὗτοι, λέγει ὁ Λιβιγκστών, θέλοντες νὰ δείξωσι τὴν χαρὰν αὐτῶν ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει ἡμῶν, ἔπιπτον κατὰ γῆς ὕπτιοι καὶ ἐκυλίοντο πλήττοντες τοὺς μηρούς· ἐγὼ δὲ δι' ὅλης τῆς δυνάμεώς μου ἐφώναζον πρὸς αὐτούς: «ἡσυχάσατε, δὲν ἔχω ἀνάγκην τοιούτων πραγμάτων»· ἀλλ' ἐκεῖνοι, νομίζοντες ὅτι δὲν εὕρισκον τὴν ὑποδοχὴν ἀρκοῦσαν, ἐξηκολούθουν κυλιόμενοι.

Ἐν τῇ φυλῇ ταύτῃ τῶν Βανυάϊ, παρ' ἐλπίδα ἀπαντᾶ τις πολίτευμα ὑπὸ μορφὴν δημοκρατίας τιμαριωτικῆς. Εἴθισται δὲ παρ' αὐτοῖς ὁ ἐκλεγόμενος ἀρχηγὸς πρὶν ἢ ἀποδεχθῇ τὴν ἀπονεμομένην ὑπερτάτην ἀρχὴν ν' ἀποποιῆται αὐτήν, λέγων ὅτι εἶναι ἀνάξιος, ἄπειρος, ἀνίκανος νὰ καταλάβῃ τόσον ὑψηλὴν θέσιν. Φαίνεται ὅτι ἡ πολιτικὴ κωμῳδία δὲν ἔχει τὴν σκηνὴν αὐτῆς μόνον ἐν Εὐρώπῃ!

Ὁ Λιβιγκστὼν πρὸς πάντας τοὺς ἀνθρώπους οἱασδήποτε φυλῆς καὶ χρώματος ἐφέρετο τιμίως, δικαίως καὶ εὐπροσηγόρως. Οἱ ἐγχώριοι Μακολολὸς ἀπένεμον αὐτῷ λατρείαν, δεικνύοντες πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν ἀπεριόριστον· διὸ καὶ ὑπὸ μεγάλης κατελήφθησαν λύπης ὁπόταν ὁ Λιβιγκστών, ἀφικόμενος εἰς τὰ παράλια τοῦ Ὠκεανοῦ, εἶπεν ὅτι πρόκειται ἤδη ν' ἀποχωρισθῇ αὐτῶν. Ἐρρίφθησαν εἰς τοὺς πόδας του καὶ παρεκάλεσαν νὰ μεταφέρῃ αὐτοὺς εἰς τὴν πατρίδα του· ἀλλὰ δὲν συνήνεσε φοβούμενος ὅτι δὲν θὰ δυνηθῶσι ν' ἀνθέξωσι εἰς τὸ ὑγρὸν κλίμα τῆς Ἀγγλίας. Κατ' ἐξαίρεσιν παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ ἕνα τῶν Ζαμπεσιανῶν, τὸν ῥωμαλαιότερον· ἀλλ' ἡ εὔνοια αὐτὴ ἀπέβη ὀλεθρία εἰς τὸν δυστυχῆ ἐκεῖνον μαῦρον· διότι ἐπιβιβασθεὶς εἰς τὸ πλοῖον, κατελήφθη ὑπὸ τοιούτου φόβου ἐκ τῆς θέας τῆς θαλάσσης, ὥστε κατέστη μανιακὸς καὶ ἔν τινι τῶν παροξυσμῶν τοῦ πάθους του ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν.

Ὁ Λιβιγκστὼν ἐπανακάμψας εἰς Ἀγγλίαν ἔτυχεν ἐνθουσιώδους ὑποδοχῆς. Ἀναχωρήσας ἄγνωστος ἐπανῆλθεν ἔχων φήμην εὐρωπαϊκήν. Κατὰ τὸ μακρὸν διάστημα τῆς ἀπουσίας του ἀπέμαθε τὰ ἤθη καὶ τὴν γλῶσσαν τῆς πατρίδος του. Ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπεδόθη συντόνως εἰς τὴν σπουδὴν τῆς Ἀγγλικῆς καὶ ἐδημοσίευσεν ἐν βιβλίῳ τὰ κατὰ τὴν περιοδείαν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1840-1856 εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς. Ὁ Λιβιγκστὼν δὲν εἶναι συγγραφεύς, ἀλλ' ἡ εἰλικρινὴς καὶ ἀψευδὴς ἀφήγησις, ἡ ἀληθινὴ καὶ ἀπέριττος παράστασις τῶν πραγμάτων ἀντικατέστησε παρ' αὐτῷ τὸ ὕφος καὶ τοὺς καλλωπισμοὺς τοῦ λόγου.

Τὴν ἀξιοθαύμαστον ἐκδρομὴν εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἀφρικὴν ἔστεψεν ἡ ἐπιτυχία· διότι ὁ Λιβιγκστὼν ἐνεφορεῖτο ὑπὸ καρτερίας καὶ θάρρους πρὸς πᾶσαν δοκιμασίαν· διὰ τῆς εὐσταθείας τοῦ ἤθους ἐπεβάλλετο εἰς τοὺς ἐγχωρίους, διὰ τῆς τιμιότητος δὲ καὶ μετριότητος κατεπράϋνε τὴν δυσπιστίαν αὐτῶν καὶ προσείλκυε τὰς συμπαθείας. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἐξ ἴσου ὑπηρέτησε τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν ἐπιστήμην καὶ κατέστησεν αὖθις σεβαστὸν τὸ Εὐρωπαϊκὸν ὄνομα εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς τῆς Ἀμερικῆς, μειώσας κατὰ πολὺ τὸν τρόμον καὶ τὸ μῖσος ὅπερ τὸ ὄνομα τοῦτο διήγειρεν αὐτοῖς. Ἔσπειρεν εἰς τοὺς κόλπους ἀγροίκων φυλῶν σπέρματα προόδου, ἅτινα δὲν θὰ βραδύνωσι νὰ καρποφορήσωσιν. Ἐν ἑνὶ λόγῳ ἐτίμησεν ἐν τῇ εὐρυτέρᾳ καὶ φιλοσοφικωτέρᾳ ἐννοίᾳ τὸ σεμνὸν ἀξίωμα τοῦ ἱεραποστόλου.

Ἕπεται τὸ τέλος. Α. Μηλιαράκης.

Η ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΙΝΔΟΙΣ ΗΘΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ κ. Paul Janet ἐπιγραφομένου «Ἡ ἱστορία τῆς πολιτικῆς ἐπιστήμης σχετιζομένης πρὸς τὴν ἠθικήν».

Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδὲ σελ. 357.

Ἐὰν ὁ Βραχμανισμὸς ὡς θεμελιῶδες δόγμα ἔχῃ τὴν ἀνισότητα τῶν τάξεων, ὁ Βουδδισμὸς ἀπ' ἐναντίας στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς τῶν ἀνθρώπων ἰσότητος, καὶ εἰ μὴ προέθετο ὡς σκοπόν, τοὐλάχιστον ἔσχεν ὡς συνέπειαν τὴν κατάργησιν τῶν κάστεων καὶ τῆς θεοκρατίας.

Ἀλλ' ὅμως δέον ἐνταῦθα νὰ προφυλαχθῶμεν μὴ περιπέσωμεν εἴς τινα ὑπερβολήν. Ὁ Εὐγέ-

Digitized by Google

νειος Βουρνούφιος ὀρθῶς παρετήρησεν, ὅτι Κακιαμύνης, ὁ ἅγιος θεμελιωτὴς τῆς Βουδδικῆς θρησκείας, δὲν διενοήθη νὰ προσβάλῃ τὴν πολιτικὴν τῶν κάστεων σύστασιν. Καθάπερ ὁ Ἰησοῦς, οὕτω καὶ ὁ Βούδδας ἄλλο τι δὲν διενοήθη εἰμὴ ἠθικήν τινα μεταῤῥύθμισιν. Εἰς τὰ ἀρχαιότατα Συναξάρια, εἰς τὰς κανονικὰς Βίβλους τοῦ Βουδδισμοῦ, αἵτινες ἐπαναλαμβάνουσι τὰ πρῶτα κηρύγματα τοῦ Κακιαμύνου οὐδεμία ἀπαντᾷ ἀντίρρησις κατὰ τῶν κάστεων· τοὐναντίον δὲ φαίνεται ὅτι τὰς θεωρεῖ ὥς τι κοινῶς παραδεδεγμένον, ὅπερ οὐδόλως σκοπεῖ νὰ τροπολογήσῃ· ἀλλ' ἐὰν δὲν προκηρύττῃ τὴν κοινωνικὴν ἰσότητα, προκηρύττει ὅμως τὴν βάσιν ταύτης τὴν θρησκευτικήν.

Κατὰ τὴν Βραχμανικὴν διδασκαλίαν, ἡ ἐπιστήμη, ἡ εὐλάβεια, ἡ σωτηρία τρόπον τινὰ ἐπεφυλάττοντο εἰς μόνον τὸνΒραχμᾶνον, αἱ δ' ἄλλαι τάξεις περιωρίζοντο εἰς τὰ ἐξωτερικὰ ἔργα καὶ δὲν ἐλάμβανον τὴν θρησκευτικὴν τροφὴν εἰμὴ διὰ τῶν Βραχμάνων. Τοὐναντίον δὲ ὁ Κακιαμύνης προσκαλεῖ τοὺς ἀνθρώπους πασῶν τῶν κλάσεων ν' ἀπολαύσωσι τοῦ ἀσκητικοῦ βίου. Βραχμᾶνοι, πένητες καὶ ἀμαθεῖς, ἐργάται, ἔμποροι, δοῦλοι, πάντες προσεκαλοῦντο ὑπ' αὐτοῦ ἵνα γείνωσι *Βοῦδδαι*, ἤτοι *σοφοί*, καὶ νὰ συμμετάσχωσι τῶν εἰς τὸν ἀσκητικὸν βίον ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν. Οἱ φιλόσοφοι Καπίλας καὶ Πανταδιάλης εἶχον ἤδη ἐπιληφθῆ τοῦ ἔργου τούτου, προσβάλλοντες ὡς ἀνωφελῆ τὰ ὑπὸ τῶν Βέδων παραγγελλόμενα ἐξωτερικὰ ἔργα, καὶ εἰς ταῦτα ἀντικαθιστῶντες τὴν τελετὴν τοῦ προσωπικοῦ ἀσκητισμοῦ. Ὁ Καπίλας εἶχε καταστήσει, ἂν ὄχι ἐν πράγματι, τοὐλάχιστον ἐν ἀρχῇ ἐφικτὸν τοῖς πᾶσι τὸν τίτλον τοῦ ἀσκητοῦ, ὅστις τέως ἦν τὸ συμπλήρωμα καὶ ἡ σχεδὸν ἀποκλειστικὴ προνομία τοῦ βίου τοῦΒραχμάνου.Ὁ Κακίας προέβη καὶ προσωτέρω· ἀνέθηκεν εἰς μονήρεις τινὰς φιλοσόφους τὴν διοργάνωσιν μοναχικοῦ τάγματος. Προσεκάλεσεν ἅπαντας ἀδιακρίτως τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν ἰσότητα τοῦ μοναχικοῦ βίου διὰ τῆς ὡραίας ταύτης προσφωνήσεως· «Ὁ νόμος μου εἶναι νόμος τῆς χάριτος πρὸς ἅπαντας· τί δὲ εἶναι νόμος τῆς χάριτος πρὸς ἅπαντας; εἶναι ὁ νόμος καθ' ὃν ἄθλιοι ἐπαῖται γίνονται μοναχοί».

Αἱ ἀρχαὶ αὗται, καίπερ μὴ ἀπευθυνόμεναι ἀμέσως κατὰ τοῦ συστήματος τῶν κάστεων, οὐχ ἧττον ὅμως τὸ ἐκλόνιζον. Ἀφ' ἑνὸς μὲν δι' αὐτῶν ἀνεγνωρίζετο ἰσότης τις, τοὐλάχιστον ἡ πνευματική, μεταξὺ τῶν διαφόρων κάσεων, μετά τινος μάλιστα ἰδιαιτέρας συμπαθείας πρὸς τὰς ὑποδεεστέρας· διότι ἔν τινι Βουδδικῷ συναξαρίῳ θεός τις σκοπῶν νὰ γένῃ μοναχὸς ἐκφωνεῖ τὸν λόγον τοῦτον· «Θέλω νὰ γένω μοναχὸς καὶ νὰ ἐνασκῶ τὴν θείαν διδασκαλίαν, ἀλλ' εἶναι δύσκολον νὰ ἐναγκαλισθῇ τις τὸν μοναχικὸν βίον, ἐὰν ἀναγεννᾶται ἐν ὑψηλῇ καὶ λαμπρᾷ οἰκογενείᾳ· *τοὐναντίον δὲ τοῦτο εἶναι εὔκολον, ὅταν ἕλκῃ τὸ γένος ἐκ πτωχῶν καὶ ἀσήμων*». Ἀφ' ἑτέρου δὲ αἱ ἀρχαὶ αὗται κατέστρεφον τὴν τάξιν τῶν Βραχμάνων, διότι κατ' αὐτὰς τὸ μοναχικὸν σχῆμα καὶ ἡ εὐλάβεια δὲν εἶναι προνομία τοῦ γένους, ἀλλὰ δικαίωμα τῆς ἀρετῆς, τῆς παιδείας καὶ τῆς ἀξίας. Τὸ ἱερατικὸν σῶμα δὲν ἦτο πλέον κληρονομικὸν καὶ ἀριστοκρατικόν, ἀλλ' ἄγαμον, στρατολογούμενον ἐξ ἁπασῶν τῶν κοινωνικῶν τάξεων. Ὅθεν τὸ πρῶτον κατὰ τῆς τῶν Βραχμάνων κάστεως ἀπευθύνονται αἱ ἀρχαιόταται τοῦ Βουδδισμοῦ ἀντιῤῥήσεις.«ΜεταξὺΒραχμάνου καὶ ἀνθρώπου ἄλλης κάστεως, λέγει ἀρχαῖον συναξάριον, δὲν ὑφίσταται ἡ διαφορὰ ἐκείνη ἡ μεταξὺ τοῦ λίθου καὶ τοῦ χρυσίου, μεταξὺ τοῦ σκότους καὶ τοῦ φωτὸς ἐνυπάρχουσα. Καὶ τῷόντι ὁ Βραχμᾶνος οὔτε ἐκ τοῦ αἰθέρος ἐξῆλθεν, οὔτε ἐκ τοῦ ἀνέμου· οὐδὲ τὴν γῆν διέσχισεν, ἵνα προβῇ εἰς φῶς. Ἀλλ' ἐγεννήθη ἐκ γυναικείας νηδύος ὡς ὁ ποταπὸς ἄνθρωπος. Ποῦ βλέπεις λοιπὸν τὴν αἰτίαν τῆς εὐγενείας τοῦ μέν, καὶ τῆς ἀγενείας τοῦ δέ; Αὐτὸς οὗτος ὁ Βραχμᾶνος ὅταν ἀποθάνῃ ἐγκαταλείπεται ὥς τι εὐτελὲς καὶ ἀκάθαρτον· ὑπόκειται εἰς τοὺς αὐτοὺς νόμους εἰς οὓς καὶ οἱ τῶν ἄλλων κάστεων. Ποῦ εἶναι λοιπὸν ἡ διαφορά;»

Τὸ αὐτὸ αἴσθημα τῆς ἰσότητος ἐκδηλοῦται καὶ ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐκφωνηθέντι ὑπὸ τοῦ Ἀκόκα, τοῦ μεγίστου βασιλέως τοῦ Βουδδισμοῦ, ὅστις ἐχρημάτισεν οὕτως εἰπεῖν ἄλλος Κωνσταντῖνος. ..... «Ἐκεῖνος εἶναι σοφός, λέγει, ὅστις δὲν βλέπει διαφορὰν μεταξὺ τῶν σωμάτων τοῦ ἡγεμόνος καὶ τοῦ δούλου.... Μόνα τὰ κοσμήματα καὶ ὁ καλλωπισμὸς ἀποτελοῦσι τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἑνὸς ἐπὶ τοῦ ἄλλου σώματος. Ἀλλὰ τὸ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ οὐσιῶδες εἶναι τὸ δυνάμενον νὰ εὑρεθῇ καὶ ἐν εὐτελεῖ σώματι, ὅπερ οἱ σοφοὶ ὀφείλουσι ν' ἀσπάζωνται καὶ νὰ τιμῶσι». Μνημονεύσωμεν προσέτι καὶ τὸ θελκτικὸν τοῦτο συναξάριον· «Ἡμέραν τινὰ Ἀνάνδας, ὁ ὑπηρέτης τοῦ Κακιαμύνη, συναντήσας νεάνιδα ἐκ τῆς φυλῆς τῶν Χανδάλων ἀντλοῦσαν ὕδωρ, ζητεῖ παρ' αὐτῆς νὰ πίῃ. Ἀλλ' ἡ νεᾶνις, φοβηθεῖσα μὴ μιάνῃ αὐτὸν διὰ τοῦ συγχρωτισμοῦ της, τὸν εἰδοποιεῖ ὅτι ἐγεννήθη ἐν τῇ κάστει τῶν Ματάγγων καὶ ὅτι δὲν εἶναι θεμιτὸν αὐτῇ νὰ πλησιάσῃ εἰς μοναχόν.—Δὲν σ' ἐρωτῶ, ἀδελφή μου, οὔτε περὶ τῆς κάστεως οὔτε περὶ τῆς οἰκογενείας σου, ἀλλὰ σοῦ ζητῶ ὕδωρ, ἂν δύνασαι νὰ μοὶ δώσῃς ἐξ αὐτοῦ.—Ἡ νεᾶνις συνέλαβεν ἔρωτα πρὸς τὸν Ἀνάνδαν, κατόπιν δὲ ἀσπασθεῖσα τὸ θρήσκευμα τοῦ Βούδδα, ἐγένετο μοναχή».

Ὀψιαίτερον ὁ Βουδδισμὸς διεκηρύχθη συστηματικῶς κατὰ τῆς συστάσεως τῶν κάστεων, μνημονεύεται δὲ πραγματεία τις ἐριστική, τὸ Βαδιζακοῦχι, συγγραφεῖσα ἐν ἐποχῇ ἀγνώστῳ, ἀλλ

Digitized by Google

ἀρχαία, ὑπό τινος μοναχοῦ Βουδδιςοῦ, κατὰ τῆς θεσμοθεσίας τῶν κάστεων. Αἱ ἀντιῤῥήσεις τοῦ Βουδδισμοῦ εἰσὶ διτταί· αἱ μὲν παραλαμβάνονται ἐκ τῶν σεβαστωτέρων βίβλων αὐτῶν τῶν Βραχμάνων, αἱ δὲ στηρίζονται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς φυσικῆς ἰσότητος πάντων τῶν ἀνθρώπων. Ὁ συγγραφεὺς δεικνύει διὰ μαρτυριῶν ἀναφερομένων ἐκ τῶν Βέδων, τοῦ Μανοῦ καὶ τοῦ Μαχαβαράτα, ὅτι ἡ ἰδιότης τοῦ Βραχμάνου δὲν εἶναι συμφυὴς οὔτε μετὰ τῆς ἐν ἡμῖν ζώσης ἀρχῆς οὔτε μετὰ τοῦ σώματος ἐν ᾧ ἑδρεύει ἡ ἀρχὴ αὕτη, καὶ ὅτι οὔτε ἐκ τῆς γεννήσεως πηγάζει οὔτε ἐκ τῆς ἐπιστήμης, οὔτε ἐκ τῶν ἱεροτελεστιῶν, οὔτε ἐκ τῆς τηρήσεως τῶν ἠθικῶν καθηκόντων, οὔτε ἐκ τῆς γνώσεως τῶν Βέδων. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἰδιότης αὕτη οὔτε συμφυὴς εἶναι, οὔτε ἐπίκτητος, ἄρα δὲν ὑπάρχει ἢ μᾶλλον ἅπαντες δύνανται νὰ γένωσι κάτοχοι αὐτῆς· διότι, κατὰ τὸν συγγραφέα, ἡ ἰδιότης τοῦ Βραχμάνου εἶναι κατάστασις καθαρότητος ἐχούσης τὴν ἐκθαμβοῦσαν λευκότητα τοῦ ἄνθους τῆς Ἰάσμης. Ἐπιμένει δ' ἐξελέγχων τὸ παράλογον τοῦ νόμου τοῦ ἀπαγορεύοντος εἰς τὸν Σούδραν τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ προσέλθῃ εἰς τὸν μοναχικὸν βίον, διότι δῆθεν προορισμὸς αὐτοῦ εἶναι νὰ δουλεύῃ τοῖς Βραχμάνοις. Τέλος δὲ τὰ φιλοσοφικὰ αὐτοῦ ἐπιχειρήματα ἀπευθύνονται κυρίως κατὰ τοῦ μύθου τοῦ παριστάνοντος τὰς τέσσαρας κάστεις διαδοχικῶς ἐξερχομένας ἐκ τῶν τεσσάρων μελῶν τοῦ σώματος τοῦ Βράμα, ἐκ τῆς κεφαλῆς, τῶν βραχιόνων, τῆς γαστρὸς καὶ τῶν ποδῶν αὐτοῦ. «Τὸ Kudumbava καὶ τὸ Panava, (ὀνόματα δένδρων), λέγει, φέρουσι καρποὺς ἐκφυομένους ἐκ τῶν κλάδων τοῦ καυλοῦ, τῶν διαρθρώσεων καὶ τῶν ῥιζῶν· καὶ ὅμως οἱ καρποὶ οὗτοι δὲν διαστέλλονται ἀλλήλων, οὐδὲ δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὁ μὲν τῶν καρπῶν τούτων εἶναι ὁ Βραχμᾶνος, ὁ δὲ ὁ πολεμιστής, ὁ δὲ ὁ γεωργός, ὁ δὲ ὁ δοῦλος· διότι ἅπαντες εἰσὶν ἐκ τοῦ αὐτοῦ δένδρου. Δὲν εἶναι λοιπὸν τέσσαρες τάξεις, ἀλλὰ μία μόνη.

Παρατηροῦμεν ὅτι ἡ Ἀνατολὴ διά τινος ἐσωτερικῆς καὶ ὅλως αὐθορμήτου ἐργασίας, ἔφθασεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς τῶν ἀνθρώπων ἰσότητος, ἢ τοὐλάχιστον τῆς θρησκευτικῆς. Διὰ μόνης τῆς συστάσεως τοῦ ἀγάμου βίου τῆς ἱερατικῆς τάξεως, οἱ Βραχμᾶνοι ἀπώλεσαν τὰς κληρονομικὰς αὐτῶν προνομίας· ἡ σωτηρία κατέστη ἀναγκαίως προσιτὴ τοῖς πᾶσι, διότι ἡ ἱερατικὴ τάξις δὲν ἠδύνατο νὰ στρατολογῆται αὐτὴ ἀφ' ἑαυτῆς κληρονομικῶς. Ὅθεν ἐνῷ ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ ἡ ἀγαμία κατέστη τὸ ἰσχυρότερον ὅπλον τῆς Ἐκκλησίας ὅπως διαζευχθῇ τῆς πολιτικῆς κοινωνίας καὶ σχηματίσῃ σῶμα ἀνεξάρτητον, ὑπέρτερον τῶν μεθορίων καὶ τῶν νόμων, ἀπ' ἐναντίας ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐγένετο μέσον ἀπελευθερώσεως, ἀνοῖγον εἰς ἅπαντας τὸ τῆς ἱερωσύνης στάδιον. Ναὶ μὲν καταστρέφων ὁ Βουδδισμὸς τὴν τάξιν τῶν ἱερέων δὲν συγκατέστρεψε καὶ τὰς ἄλλας· ἀλλ' ἱκανὸν ἤδη ἐτελέσθη κατόρθωμα διὰ τῆς καταργήσεως τῆς θεοκρατίας καὶ διὰ τῆς θρησκευτικῆς ἀπελευθερώσεως τῶν πτωχῶν καὶ καταδυναστευομένων.

Οὐχὶ δὲ μόνον ἕνεκα τῆς ἀρχῆς τῆς θρησκευτικῆς ἰσότητος ὁ Βουδδισμὸς ἐγένετο πρόοδος καὶ τελειοποίησις τοῦ Βραχμανισμοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἐξαισίας ἀναπτύξεως ἣν παρέσχεν εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς φιλανθρωπίας, τῆς ἀδελφότητος, αἵτινες ἐμπεριείχοντο μὲν ἤδη ἐν δυνάμει τοῖς νόμοις τοῦ Μανοῦ, ἀλλ' ἀποτόμως κατεστέλλοντο διὰ τῆς ἀπεχθοῦς ἀρχῆς τῶν κάστεων. Καθάπερ ὁ Χριστιανισμὸς μετεμόρφωσε τὸν Μωσαϊσμὸν ἀποβαλὼν πᾶν εἴ τι εἶχεν ὑπαγορεύσει ἡ ἀρχαία ὠμότης, καὶ ἀναπτύξας τὰ εὐγενέστερα ςοιχεῖα ἐκείνης τῆς ἠθικῆς, οὕτω καὶ ὁ Βουδδισμὸς ἀναπτύσσει, ἀποκαθαίρει, ἐξευγενίζει, ἁπαλύνει τὴν ἠθικὴν τοῦ Βραχμανισμοῦ. Καθάπερ ὁ Χριστιανισμὸς οὕτω καὶ ὁ Βουδδισμὸς εἶναι διδασκαλία παρακλήσεως. «Ὅςις ζητεῖ καταφύγιον εἰς τὸν Βούδδαν, ἐκεῖνος γινώσκει τὸ ἀσφαλέστερον ἄσυλον, ἐκεῖσε δ' ἀφικόμενος ἀπαλλάττεται πάσης ὀδύνης». Οὕτω καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς λέγει ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ· «Δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς». Ὁ Βουδδισμὸς εἶναι διδασκαλία ταπεινοφροσύνης. «Τὰ ἐν τῷ βίῳ ἀγαθὰ ὑμῶν ἔργα, ὦ μοναχοί, λέγει ὁ Βούδδας, ἀποκρύπτετε, τὰς δὲ ἁμαρτίας ὑμῶν ἀποκαλύπτετε». Οὕτω καὶ τὸ Εὐαγγέλιον· «Ὅταν νηςεύητε, μὴ γίνεσθε, ὥσπερ οἱ ὑποκριταί, σκυθρωποί... Σὺ δὲ νηςεύων ἄλειψαί σου τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι». Ἔτι δὲ ὁ Βουδδισμὸς διδάσκει τὴν σωφροσύνην, τὴν ἀγάπην, τὴν εὐσέβειαν, τὴν συγχώρησιν τῶν ἀδικιῶν, καθάπερ τοῦτο ἀποδεικνύουσι πλεῖστα ὅσα συναξάρια· ἐκ τούτων δὲ ἐκλέγομεν τινά, ὧν τὸ ποιητικὸν κάλλος ἰσοφαρίζει πρὸς τὸ ἠθικόν.

Ἰδού, π.χ., ἡ παραβολὴ ἐν ᾗ τὸ πνεῦμα τῆς πρᾳότητος καὶ τῆς ἀγάπης ἐκφράζεται λυρικώτατα καὶ ἐμφαντικώτατα. Ἔμπορός τις Πούρνας τοὔνομα ἔρχεται νὰ συμβουλευθῇ τὸν Βούδδαν περὶ τῆς ὁδοιπορίας ἣν προτίθεται νὰ διανύσῃ εἰς χώραν κατοικουμένην ὑπὸ βαρβάρων καὶ ἀνημέρων ἀνθρώπων. «Εἰσί, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ θεός, ἄνθρωποι παράφοροι, σκληροί, ὀργίλοι, μανιακοί, αὐθάδεις. Ἐὰν σοὶ ἀποτείνωσι κατὰ πρόσωπον λόγους ἀποτόμους καὶ βαναύσους, ἐὰν παροργισθῶσιν ἐναντίον σου, τί θὰ νομίσῃς περὶ αὐτῶν ;— Ἐὰν μοὶ ἀποτείνωσι κατὰ πρόσωπον λόγους αἰσχρούς, βαναύσους, ἀποτόμους, ἰδοὺ τί θὰ νομίσω· ὅτι εἰσὶ βεβαίως ἄνθρωποι ἀγαθοί, διότι μοὶ ἀποτείνουσι κατὰ πρόσωπον λόγους αἰσχρούς, ἀλλ' οὔτε διὰ τῆς χειρός, οὔτε διὰ λιθοβολήματος μὲ πλήττουσιν.— Ἀλλ' ἐὰν διὰ τῆς χειρὸς καὶ διὰ λιθοβολήματος σὲ πλή-

Digitized by Google

ξωσι, τί θὰ νομίσῃς;— Θὰ ὑπολάβω ὅτι εἰσὶν ἄνθρωποι ἀγαθοὶ καὶ πρᾷοι, διότι μὲ πλήττουσι διὰ τῆς χειρὸς καὶ διὰ λιθοβολήματος, ἀλλ' οὐχὶ διὰ τῆς ῥάβδου, οὐδὲ διὰ τοῦ ξίφους.— Ἀλλ' ἐὰν σὲ πλήξωσι διὰ τῆς ῥάβδου ἢ διὰ τοῦ ξίφους, τί θὰ νομίσῃς;— Ὅτι εἰσὶν ἄνθρωποι ἀγαθοὶ καὶ πρᾷοι, διότι μὲ πλήττουσι διὰ τῆς ῥάβδου καὶ τοῦ ξίφους, ἀλλὰ δὲν μὲ ἀποκτείνουσιν.— Ἀλλ' ἐὰν σὲ ἀποκτείνωσι, τί θὰ νομίσῃς περὶ τούτου; —Ὅτι εἰσὶν ἄνθρωποι ἀγαθοὶ καὶ πρᾷοι, διότι μὲ ἀπαλλάττουσι διὰ βραχείας ὀδύνης τοῦ σώματος τούτου, τοῦ ἐμπεπλησμένου ῥύπου καὶ ἀκαθαρσίας.— Ἔστω, ἔστω, Πούρνα, λέγει ὁ Βούδδας, δύνασαι νὰ ἐγκατασταθῇς εἰς τὴν χώραν ἐκείνων τῶν βαρβάρων· ἀπαλλαχθείς, ἀπάλλαξον· περαιωθεὶς εἰς τὴν ἑτέραν ὄχθην, περαίωσον καὶ τοὺς ἄλλους· παρηγορηθείς, παρηγόρησον· ἀφικόμενος εἰς τὸν ἐντελῆ Νιρβάναν, καθοδήγησον καὶ τοὺς ἄλλους».

Οὐδ' ἐν αὐτῷ τῷ Χριστιανισμῷ ἀπαντῶσιν ἠθικώτερα ἀξιώματα, περικαλλέστερα παραδείγματα σωφροσύνης, εὐσεβείας καὶ ἀγάπης, ἢ τὰ ἐν τοῖς ἐφεξῆς δύο συναξαρίοις περιεχόμενα.

Ἑταίρα τις περιβόητος διὰ τὰ θέλγητρά της, τοὐπίκλην Βασαδάττα, συλλαμβάνει ἔρωτα πρὸς τὸν υἱὸν ἐμπόρου, νέον εὐσεβῆ καὶ ἁγνόν, καὶ διὰ τῆς θεραπαίνης της μεταπέμπεται αὐτόν. «Ἀδελφή μου, ἀπαντᾷ πρὸς αὐτὴν ὁ νέος, δὲν εἶναι καιρὸς νὰ σ' ἐπισκεφθῶ». Πέμπει πρὸς αὐτὸν ἐκ δευτέρου τὴν ὑπηρέτριαν αὐτῆς. «Ἀδελφή μου, ἐπαναλαμβάνει ὁ νέος, δὲν εἶναι καιρὸς νὰ σ' ἐπισκεφθῶ.» Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ἡ ἑταίρα περιπίπτει εἰς ἔγκλημα, καὶ κατὰ διαταγὴν τοῦ βασιλέως δεινῶς ἀκρωτηριάζεται, ὥστε τὸ εἶδος αὐτῆς καθίσταται φρικῶδες καὶ ἄμορφον· οὕτω δ' ἔχουσα ἐγκαταλείπεται ἔν τινι κοιμητηρίῳ. Τῆς εὐκαιρίας ταύτης δράττεται ὁ νέος ἔμπορος ὅπως μεταβῇ εἰς ἐπίσκεψίν της. «Ἀπώλεσε, λέγει, τὴν ὑπερηφάνειαν, τὸν ἔρωτα καὶ τὴν εὐθυμίαν της· τώρα εἶναι καιρὸς νὰ τὴν ἴδω». Ἡ ἀθλία, βλέπουσα αὐτόν, λέγει· «Υἱὲ τοῦ κυρίου μου, ὅτε τὸ σῶμά μου ἦν γλυκὺ ὡς τὸ ἄνθος τοῦ λωτοῦ, ὅτε ἦν κεκαλλωπισμένον καὶ πλουσίως ἐνδεδυμένον, ἔσχον τὴν κακοτυχίαν νὰ μὴ σὲ ἴδω. Σήμερον, διὰ τί ἔρχεσαι ἐνταῦθα νὰ θεωρήσῃς σῶμα μεμολυσμένον μὲ αἷμα καὶ βόρβορον;—Ἀδελφή μου, ἀπεκρίνατο ὁ νέος, δὲν ἦλθον προλαβόντως εἰς ἐπίσκεψίν σου προσελκυσθεὶς ὑπὸ τοῦ ἔρωτος τῆς ἡδονῆς, ἀλλ' ἔρχομαι σήμερον ἵνα γνῶ τὴν ἀληθῆ φύσιν τῆς γυναικός, ἥτις εἶναι τὸ ἄθλιον ἀντικείμενον τῆς τοῦ ἀνδρὸς ἀπολαύσεως». Ἔπειτα τὴν παρηγορεῖ διὰ τῆς τοῦ νόμου διδασκαλίας· οἱ λόγοι αὐτοῦ ἐπανάγουσι τὴν ἠρεμίαν εἰς τὴν ψυχὴν τῆς δυστήνου γυναικός, ἥτις ἀποθνήσκει ὁμολογοῦσα πίστιν εἰς τὸν Βούδδαν, ἵνα παρευθὺς ἀναγεννηθῇ μεταξὺ τῶν θεῶν.

Ὁσονδήποτε συγκινητικὸν καὶ ἂν ἦ τὸ συναξάριον τοῦτο, ἐλαττοῦται ὅμως ὡς πρὸς τὸ τοῦ Κουνάλα, τοῦ υἱοῦ τοῦ βασιλέως Ἀκόκα. Τοῦτο δέ, εἴτε ἱστορικὸν, εἴτε μή, συνάπτει βεβαίως πάντα τὰ εἴδη τοῦ κάλλους.—Ἡ μητρυιὰ τοῦ Κουνάλα, καθάπερ ἡ ἑταίρα τοῦ προηγουμένου συναξαρίου, ἐμμανῶς ἐρᾶται τοῦ νέου τούτου ἡγεμονόπαιδος· καὶ ἡ ἐξ Ἰνδίας αὕτη Φαίδρα ἐκφαίνει τὸ πάθος της διὰ τοῦ φλογερωτέρου τρόπου, ὃν ὁ Εὐριπίδης καὶ ὁ Ῥακίνας δὲν ὑπηρέβησαν.

«Εἰς τὴν θέαν τοῦ χαριεστάτου προσώπου σου, τοῦ ὡραίου σώματος καὶ τῶν γοητευτικῶν ὀφθαλμῶν σου, ὅλη καταφλέγομαι, ὡς τὸ ἀπεξηραμμένον ἄχυρον, ὅπερ καταναλίσκει ἡ πυρκαϊὰ τοῦ δάσους». Ὁ Κουνάλας, ὡς ἄλλος Ἱππόλυτος, ἀπαντῶν πρὸς αὐτὴν ἐκφέρει τοὺς ὡραίους τούτους καὶ γενναίους λόγους· «Μὴ λέγε ταῦτα ἐνώπιον υἱοῦ, διότι σὺ εἶσαι πρὸς ἐμὲ μήτηρ· παραίτησον τὸ παράφορον τοῦτο πάθος· ὁ ἔρως οὗτος ἄγει σε εἰς τὸν ᾅδην». Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀθλία γυνὴ ἐπιμένει καὶ τὸν πιέζει, «Ὦ μῆτέρ μου, λέγει ὁ ἡγεμονόπαις, προτιμῶ τὸν θάνατον μένων ἁγνός. Δὲν ἀνέχομαι βίον ὃν οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες εὑρίσκουσιν ἐπιλήψιμον». Ἐν τούτοις ἡ βασίλισσα ἐπιτυγχάνει παρὰ τοῦ συζύγου της τὴν ἄδειαν ἵνα βασιλεύσῃ ἐπὶ μίαν ἑβδομάδα· ὠφελεῖται ἐκ τῆς παραχωρήσεως τῆς ἀδείας ταύτης ἵνα καταδικάσῃ τὸν βασιλόπαιδα Κουνάλαν εἰς τὴν τῶν ὀφθαλμῶν ἐξόρυξιν. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ δήμιοι ἀπαρνοῦνται νὰ ἐκτελέσωσι τὴν ἀπάνθρωπον ταύτην διαταγήν, κραυγάζοντες· «Δὲν ἔχομεν τὸ θάῤῥος». Ἀλλ' ὁ βασιλόπαις, νομίζων ὅτι κατὰ διαταγὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐπιβάλλεται αὐτῷ ἡ βάσανος αὕτη, τοὺς προσκαλεῖ εἰς ὑπακοήν, καὶ δωρούμενός τι αὐτοῖς, «Ἐκτελέσατε τὸ καθῆκόν σας, λέγει, εἰς ἀντάλλαγμα τοῦ δωρήματος τούτου». Ἀλλ' αὐτοὶ ἐπιμένουσιν εἰς τὴν ἄρνησιν, ὥστε ἐδέησεν ἵν' ἀνατεθῇ ἡ ἐκτέλεσις τῆς ἀπηνοῦς ταύτης καταδίκης εἴς τινα τῶν παρατυχόντων. Πρῶτον ἐξορύσσεται ὁ ἕτερος τῶν ὀφθαλμῶν· ὁ ἡγεμονόπαις ζητεῖ νὰ τῷ δοθῇ, καὶ λαμβάνων αὐτὸν εἰς τὰς χεῖρας, «διὰ τί λοιπόν, λέγει αὐτῷ, δὲν βλέπεις πλέον τὰ σχήματα ὡς ἀρτίως τὰ ἔβλεπες, παχυλὲ βολβὲ ἐκ σαρκός; Πόσον ἐξαπατῶνται οἱ ἄφρονες οἵτινες εἰς σὲ προσηλοῦνται, λέγοντες, εἶναι τὸ ἐγώ μου!» Ὅτε δὲ ἀμφότεροι οἱ ὀφθαλμοὶ ἐξωρύχθησαν, ὁ Κουνάλας ἀναβοᾷ· «Ὁ σάρκινος ὀφθαλμός μοὶ ἀφῃρέθη, ἀλλ' ἀπέκτησα τοὺς τελείους ὀφθαλμοὺς τῆς σοφίας. Ἐὰν ἐγενόμην ἔκπτωτος τῆς ὑπερτάτης μεγαλειότητος, ἐκτησάμην τὴν τοῦ νόμου κυριαρχίαν». Πληροφορηθεὶς δέ, ὅτι οὐχὶ ὁ πατήρ, ἀλλ' ἡ μητρυιὰ αὐτοῦ διέταξεν ἵνα ὑποστῇ τὴν φρικώδη ταύτην καταδίκην, δὲν ἐκφέρει πρὸς αὐτὴν εἰμὴ λόγους συγχωρήσεως· «Εἴθε ἡ βασίλισσα, ἥτις ἐξασφαλίζει εἰς ἐμὲ

Digitized by Google

τοσοῦτον μέγα ὄφελος, εἴθε νὰ διατηρήσῃ ἐπὶ μήκιστον τὴν εὐδαιμονίαν, τὴν ζωὴν καὶ τὸ κράτος!»

Ἡ νέα αὐτοῦ σύζυγος, εἰδοποιηθεῖσα περὶ τῆς βασάνου του, ἐν τῇ ἀπογνώσει αὐτῆς ῥίπτεται εἰς τοὺς πόδας του, αὐτὸς δὲ τὴν παρηγορεῖ· «Παῦσον κλαίουσα, μὴ γίνου ὅλως ἔκδοτος εἰς τὴν θλῖψιν· ἕκαστος ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ συγκομίζει τὴν ἀμοιβὴν τῶν ἰδίων αὐτοῦ πράξεων». Ὁ βασιλεὺς τέλος πάντων, πληροφορηθεὶς περὶ τῆς ἐπαχθοῦς καταχρήσεως ἣν ἡ σύζυγος αὐτοῦ ἐποιήσατο τῆς ἀνατεθείσης αὐτῇ βασιλικῆς ἐξουσίας, θέλει νὰ τὴν παραδώσῃ εἰς τὰ βασανιστήρια. Ὁ Κουνάλας προσπίπτει πρὸ τῶν ποδῶν αὐτοῦ ἐξαιτούμενος συγχώρησιν τῆς ἐνόχου. «Πρᾶξον κατὰ τοὺς κανόνας τῆς τιμῆς, καὶ μὴ ἀποκτείνῃς γυναῖκα. Δὲν εἶναι ἀμοιβὴ μεγαλητέρα τῆς ἐπακολουθούσης τὴν εὐμένειαν. Ἡ ὑπομονή, Κύριε, ἐξυμνήθη ὑπὸ τοῦ Νεγάτα..... Ὦ βασιλεῦ, δὲν αἰσθάνομαι παντάπασιν ὀδύνην, καὶ πρὸς τὴν οὕτω σκληρῶς προσενεχθεῖσάν μοι, πρὸς τὴν ἐξορύξασαν τοὺς ὀφθαλμούς μου, ἡ καρδία μου ἄλλο τι δὲν ὑποτρέφει εἰμὴ αἴσθημα εὐμενείας. Εἴθε δὲ ἐν ὀνόματι τῆς τῶν λόγων μου ἀληθείας οἱ ὀφθαλμοί μου νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν προτέραν αὐτῶν κατάστασιν». Μόλις δ' ἐξήνεγκε τοὺς λόγους τούτους, καὶ ἰδοὺ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἀνεκτήσαντο τὴν προτέραν αὐτῶν λαμπηδόνα.

Τοιοῦτον εἶναι τὸ ὡραῖον τοῦτο συναξάριον ὅπερ παρέχει ἡμῖν ἐν ἐπιτομῇ οἱονεὶ πίνακα ἁπασῶν τῶν ἀρετῶν, τῆς σωφροσύνης, τῆς εὐσεβείας, τῆς ὑπομονῆς, τῆς περιφρονήσεως, τῶν ἀλγηδόνων, τῆς συγχωρήσεως τῶν προσβολῶν, ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις ἀφελής τις καὶ ἀνεπιτήδευτος χάρις ἐπιπροστίθησι γοητείαν ἄφατον. Ἀπαντῶμεν εἰς τοὺς *βίους τῶν ἁγίων* ἀφήγησιν ταύτης ὑπερτέραν;

Δυσκόλως δύναταί τις νὰ ὑπερακοντίσῃ τὸν Βουδδισμὸν κατὰ τὸ ἠθικὸν μεγαλεῖον. Ἀλλά, καθάπερ πᾶσα θρησκευτικὴ διδασκαλία ἀσχολεῖται μᾶλλον περὶ τὰ ἀΐδια ἢ τὰ ἐγκόσμια ἀγαθά, οὕτω καὶ ὁ Βουδδισμός, καθ' ὅσον εἶναι δυνατὸν ἡμῖν νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τῶν ἱστορικῶν ὑπομνημάτων, σχεδὸν οὐδένα λόγον ἐποιήσατο τῶν πολιτικῶν καὶ πρακτικῶν ἀρετῶν ἐφ' ὧν στηρίζεται ἡ τάξις τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν· διέπλασε μὲν ἁγίους, οὐδέποτε ὅμως διενοήθη νὰ διαπλάσῃ πολίτας. Καθόλου μὲν ἡ Ἀνατολή, ἰδίᾳ δὲ ἡ Ἰνδία, δὲν ἐγνώρισε τὴν ἰδέαν τῆς Πολιτείας. Ὁ ὑπερβολικὸς ἰδανισμὸς ἀπέσπα τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τῆς πατρίδος καὶ τῶν πρὸς αὐτὴν καθηκόντων. Ἡ ζωὴ ἐθεωρεῖτο ὥς τι κακόν, οὗ τινος δέον νὰ ἀπαλλάττεται τις ὅσον ἔνεστι τάχιον καὶ πληρέστερον. Ἡ πατρὶς καὶ οἱ νόμοι αὐτῆς παρεωρῶντο ὡς οὐδενὸς λόγου ἄξιοι. Ἵνα δὲ μεταχειρισθῶμεν χριστιανικὴν φράσιν, ἡ μόνη πόλις τοῖς σοφοῖς τῶν Ἰνδῶν εἶναι ἡ οὐρανία. Παρ' οὐδὲν δὲ τίθενται τὴν ἐπίγειον πόλιν, τὴν ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν, τὴν ἐλευθερίαν, τὸ δημόσιον συμφέρον. Μόνη ἡ Κίνα ἐν τῇ Ἀνατολῇ φαίνεται ὅτι ἔσχεν ἰδέαν τινὰ τοῦ πολιτικοῦ δικαίου. Ἀλλ' εἰς τὴν Εὐρώπην, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὀφείλεται κυρίως ἡ μεγάλη τοῦ πολίτου ἔννοια.

Θ. Καρούσος.

ΤΙΕΡ ΚΑΙ ΔΥΦΩΡ

Ἐσχάτως ἀπεβίωσεν ἐν Παρισίοις λογία γαλλίς, ἡ Μαρία Κόμησσα d'Agoult, γνωστὴ γενομένη εἰς τὸν φιλολογικὸν κόσμον ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Δανιὴλ Στέρν.

Μεταξὺ τῶν διαφόρων συγγραφῶν ἃς ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον τοῦτο ἐξέδωκεν, ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ παρ' αὐτῆς συγγραφεῖσα Ἱστορία τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1848 διά τε τὰς ἐν αὐτῇ ἐκδηλουμένας συμπαθείας τῆς συγγραψάσης πρὸς τὰ δόγματα τῶν κοινωνιστῶν καὶ διὰ τὰς κρίσεις αὐτῆς περὶ τοῦ χαρακτῆρος διαφόρων πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὧν μεταξὺ ὁ Τιὲρ καὶ ὁ Δυφώρ, ὁ ἄρτι ἀναδειχθεὶς Πρόεδρος τοῦ νέου δημοκρατικοῦ τῆς Γαλλίας ὑπουργείου.

Καὶ περὶ μὲν τοῦ Τιέρ, εἰς οὗ τὴν ἐπίδρασιν ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος συγγραφεὺς ἀποδίδει τὸ ψήφισμα τῆς Συντακτικῆς Συνελεύσεως τοῦ 1848, τὸ περὶ τῆς εἰς δίκην παραπομπῆς τοῦ Λουῒ Βλὰγκ καὶ Κωσσιδιὲρ ὡς ὑποκινητῶν τῆς φοβερᾶς ἐκείνης στάσεως τοῦ Ἰουνίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, τῆς παρὰ τοῦ Καβαινιὰκ μετὰ τοσαύτης αἱματοχυσίας καταβληθείσης, λέγει τάδε:

«Ἔκπληκτος κατ' ἀρχὰς ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως »τοῦ Φεβρουαρίου ὁ Κ. Τιὲρ ἀνέλαβε τὴν εἰς ἑ»αυτὸν ἄκραν ἐκείνην πεποίθησιν καὶ τὸ τοῦ »πνεύματος εὐρηματικόν, τὰ ἀποτελοῦντα τὸ μέ»γιστον μέρος τῆς δυνάμεώς του. Δὲν ὤφειλεν ἄλ»λως τε νὰ παλαίσῃ πολὺ πρὸς ἑαυτὸν ἵνα εὐ»χαριστηθῇ εἰς τὴν δημοκρατικὴν τοῦ πολιτεύ»ματος μορφήν, καθότι αὕτη δὲν προσέβαλεν ἐν »αὐτῷ οὔτε ἀρχὰς οὔτε βαθέως ἐρριζωμένα αἰ»σθήματα. Καὶ ἐκ τῆς καταγωγῆς καὶ ἐκ τῆς ἀ»νατροφῆς καὶ ἐκ τῶν συγγραφῶν καὶ ἐκ τῆς φι»λοδοξίας αὐτοῦ ὁ Τιὲρ ἀπέκλινε μᾶλλον εἰς τὸ »ἀγαπᾶν τὴν ἐπανάστασιν. Δὲν ἐνέκειτο εἰς τὴν »φύσιν τοῦ ἀνθρώπου τούτου τὸ νὰ ἐρίζῃ πολὺ »μετὰ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τὸ νὰ ζητῇ παρ' αὐ»τῆς αὐστηρὸν λόγον διὰ τὰς πλάνας αὐ»τῆς. Ὡς ἱστορικὸς τὴν εἶχεν ἐξηγήσει καὶ ἐπι»δοκιμάσει μέχρι τοῦ Δαντῶνος, ὡς πολιτικὸς »ἀνὴρ εἶχε καταπολεμήσει ἐν τῷ ὀνόματι αὐτῆς »τὴν πολιτικὴν τῶν μετριοφρόνων. Ἡ κρίσις, ἡ »τὴν πολιτικὴν ταύτην ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἀντι»πάλου αὐτοῦ Γκιζῶ ἀνατρέψασα, ἐδικαίου μέ-

Digitized by Google

»χρι τινὸς σημείου τὴν ἰδίαν αὐτοῦ πολιτικήν, ἐ»μάντευε δ' οὗτος, ὅτι εἰ μὴ ἀπροσδόκητοι περι»στάσεις ὑπῆρχον, δὲν θὰ ἐβράδυνε ν' ἀποκτήσῃ »πάλιν μεγίστην ἐπιῤῥοήν, ὑπὸ πολίτευμα φι»λελεύθερον. Φιλόπατρις εἰς ἄκρον, ἐφρόνει ὅτι ἡ »ἐπαναστατικὴ πολιτικὴ ἔμελλε ν' ἀνυψώσῃ ἐν »Εὐρώπῃ τὸ γόητρον τῆς Γαλλίας. Ῥήτωρ καὶ »συγγραφεὺς τί ἠδύνατο αὐτὸς νὰ ζημιωθῇ ἐκ »τῆς ἀνιδρύσεως κοινοβουλευτικῆς δημοκρατίας; »Οὐδὲ ὁ θεσμὸς τῆς προεδρίας αὐτῆς ἐδύνατο »νὰ δυσαρεστῇ ἄνδρα εἰς ὃν ἡ περιουσία, ἡ »ἱκανότης καὶ ἡ μεγάλη αὐτοῦ φήμη ἐπέτρε»πον ν' ἀποβλέψῃ εἰς αὐτήν. Τούτου ἕνεκα ὁ Τιὲρ »δὲν ἔχασε τὸν καιρόν του μεμψιμοιρῶν, ἀλλὰ »ζητήσας τὰς ψήφους τῶν ἐκλογέων του διὰ »τὴν Συντακτικὴν Συνέλευσιν ἐδήλωσε διαῤῥήδην »ἣν εἶχε πρόθεσιν νὰ μὴ μείνῃ μακρὰν τῆς νέας »τύχης τῆς πατρίδος του. Προσέχων εἰς πάντα »τὰ πέριξ αὐτοῦ γινόμενα καὶ κατιδὼν ὅτι δὲν »ἐπέτυχε τὴν πρώτην φορὰν ἕνεκα τῆς πρὸς αὐ»τὸν δυσμενείας τοῦ κλήρου, προσῆλθε μετὰ σε»βασμοῦ αὐτὴν τὴν φορὰν εἰς τοὺς κληρικούς, μήτε »ὑποσχέσεων μήτε ὑποκλίσεων φειδόμενος, ὅπως »κερδίσῃ τὴν εὐμένειαν τοῦ κλήρου, ὅστις ἔχων »τότε τὸ σύστημα τοῦ ἀσπάζεσθαι πάντας τοὺς »προσερχομένους, ὑποκρινόμενος δὲ ὅτι τὸν ἐθεώρει »εἰλικρινῆ, περιέλαβε καὶ αὐτὸν ἐντὸς τοῦ κατα»λόγου του. Ὑπὸ τὴν προστασίαν ταύτην ὁ Τιὲρ »ἐδυνήθη νὰ ἐκλεχθῇ πληρεξούσιος καὶ νὰ εἰσέλθῃ »εἰς τὴν Συνέλευσιν. Εἰσῆλθε δὲ εἰς αὐτὴν ταπει»νῶς, ἄνευ πατάγου, καὶ ὡς ἄνθρωπός τις ἀπο»γοητευθεὶς ἤδη καὶ περὶ τὸ τέλος τοῦ πολιτι»κοῦ του σταδίου εὑρισκόμενος. Ἀλλὰ προση»ταιρίζετο βαθμηδὸν πάντας τοὺς δημοκρατικούς, »πείθων αὐτοὺς ὅτι ὡς αὐτοὶ καὶ αὐτὸς ἐπεθύ»μει τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα. Εἰσαχθεὶς »εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Βαραγκαὶ Διλλιὲρ »προεδρευόμενον σύλλογον, ἐνῷ συνήρχοντο πλη»ρεξούσιοι πάσης ἀποχρώσεως, ὁ Τιὲρ ταχέως ἐ»γένετο, χάρις εἰς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ἐλαστι»κότητα αὐτοῦ, ὁ σύνδεσμος πάντων τῶν ἑτερο»γενῶν ἐκείνων στοιχείων. Καὶ τούτους μὲν συγ»κρατῶν, ἐκείνους δὲ διεγείρων, τοῖς πᾶσι δὲ »παρέχων τὸ παράδειγμα τῆς τῶν παρελθόντων »λήθης, κατώρθωσε νὰ πειθαγωγήσῃ αὐτοὺς καὶ »τοῖς ἐπιβάλῃ ἣν αὐτὸς ἤθελε κοινὴν πολιτικὴν »πορείαν, ἥτις συνίστατο κατὰ τὸ φαινόμενον »μὲν εἰς τὴν ὑποστήριξιν τῆς Δημοκρατίας, πράγ»ματι δὲ εἰς τὴν βαθμιαίαν ἀνατροπὴν πάντων »τῶν παρὰ τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως πρα»χθέντων, εἰς τὴν διὰ τοῦ συστήματος κατάδειξιν »τῆς ἀδυναμίας τῆς δημοκρατικῆς μερίδος, ὅ»πως ἐν εὐθέτῳ καιρῷ ἀντικαταστήσῃ αὐτήν, »ἄνευ βίας ἢ κλονισμοῦ.»[1]

1. Ὁ σπουδάσας τὴν πολιτείαν τοῦ Τιὲρ ἀπὸ τῆς 4ης 7βρίου 1870 μέχρι τῶν τελευταίων βουλευτικῶν ἐκλογῶν τῆς 20 Φεβρουαρίου 1876, θὰ ἔλεγεν ὅτι ἡ εἰκὼν αὕτη ἐγένετο χθές.

Περὶ δὲ τοῦ νῦν πρωθυπουργοῦ Δυφὼρ ἰδοὺ τί ἡ Κυρία d'Agoult λέγει· σημειωτέον δὲ ὅτι ταῦτα ἐγράφησαν ὅτε ὁ Δυφὼρ εἰσῆλθε τῇ 24 8βρίου 1848 εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τοῦ Καβαινιὰκ ἄκοντος σχεδὸν τούτου.

«Ὁ διορισμὸς οὗτος εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν τῆς »Δημοκρατίας πραγμάτων ἐφάνη ὡς τις ὀπισθοδρό»μησις πέραν τῆς ἐπαναστάσεως τῆς 24 Φεβρουα»ρίου, πέραν τοῦ ὑπουργείου Ὀδιλλιὲν Βαῤῥότ, πέραν »καὶ αὐτοῦ τοῦ περὶ ἁπλῆς μεταῤῥυθμίσεως τῶν »ἐκλογῶν νόμου κινήματος τοῦ 1847. Ἀνήκων τῷ »καιρῷ ἐκείνῳ εἰς τὸ τρίτον κόμμα, μέλος τοῦ »ὑπουργείου τῆς 12 Μαΐου 1839, ὁ Κ. Δυφὼρ »ἀντεπολιτεύθη τὴν κυβέρνησιν τοῦ Λουδοβίκου Φι»λίππου οὐχὶ ἕνεκα ἀρχῶν, ἀλλ' ἕνεκα δευτερευόν»των ζητημάτων, εἰς τὰς λεπτομερείας τῆς διοι»κήσεως ἀναγομένων, καὶ οὐ πρὸ πολλοῦ εἶχε »προδώσει τὰς φιλοβασιλικὰς αὐτοῦ τάσεις, διότι »ἀπέφυγε νὰ μετασχῇ τοῦ ἐν Σαὶντ πολιτικοῦ »συμποσίου, ὅτε δὲν ἐπετράπη αὐτῷ νὰ κάμῃ »ἣν ἐμελέτα πρόποσιν ὑπὲρ τοῦ Βασιλέως. Δὲν »ἦτον ἄρα ἀπορίας ἄξιον ἐὰν οἱ δημοκρατικοὶ »μετὰ δυσπιστίας εἶδον τὴν εἰς τὴν κυβέρνησιν »τῆς Δημοκρατίας ἄνοδον ἀνδρὸς προσωποποιοῦν»τος εἰς τὰ ὄμματα αὐτοῦ τὴν ἀντεπανάστασιν.

»Ἀλλ' ἐνῷ τὸ Ὑπουργεῖον Δυφὼρ δὲν ἀντα»πεκρίνετο εἰς τὰς ἀξιώσεις τῆς δεξιᾶς, οὐδὲ »εἰς ἄλλο τι ἔμελλε νὰ χρησιμεύσῃ εἰμὴ εἰς τὸ »ν' ἀπομονώσῃ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὸν »στρατηγὸν Καβαινιὰκ καὶ νὰ τὸν ὠθήσῃ εἰς »τὸν κατήφορον ἐκεῖνον τῶν παρώρων παραχω»ρήσεων, δι' ὧν αἱ κυβερνήσεις αἱ ἀποβαλοῦσαι »τὴν πολιτικὴν σύνεσιν ἀποβάλλουσι πᾶν σθέ»νος καὶ ἀπόλλυνται.

»Ὁ Τιὲρ δὲν ἠγάπα τὸν Δυφώρ, οὐδ' ἐφαίνετο »τὸ παντάπασι διατεθειμένος νὰ ὑποστηρίξῃ αὐ»τόν, καθότι μεταξὺ τῶν δύω τούτων ἀνδρῶν ὑ»πῆρχον τὸ μὲν ἰσχυραὶ ἀντιπάθειαι χαρακτῆρος, »τὸ δὲ ἀρχαῖα μίση.»

Καὶ ταῦτα μὲν λέγει ἡ λογία γαλλὶς περὶ τῶν δύο τούτων ἐπισήμων συμπατριωτῶν της ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτῆς, ἠδυνάμεθα δὲ νὰ παραθέσωμεν καὶ ἄλλα χωρία τῶν συγγραφῶν αὐτῆς καταδεικνύοντα πόσον οὗτοι ἐφάνησαν ὁτὲ μὲν συνεπεῖς, ὁτὲ δὲ ἀσυνεπεῖς πρὸς τὰς ἰδίας ἀρχάς.

Παρατηρητέον δὲ ὅτι ὁ μὲν Δυφὼρ τῷ 1848 ἀνῆλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν φανερῶς καὶ ἐσκεμμένως, σχηματίσας τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ Δημοκρατία ἦν ἔκτοτε τὸ πολίτευμα τὸ μᾶλλον ἁρμόζον εἰς τὰ ἤθη τῆς Γαλλίας, καὶ ἔχων τὴν πρόθεσιν νὰ ἱδρύσῃ ἐπὶ στερεῶν βάσεων τοὺς δημοκρατικοὺς θεσμούς, ὁ δὲ Τιὲρ κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς ἐκλογῆς τοῦ ὁριστικοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ὁτὲ μὲν ἐχλεύαζε τὸν Λουδοβῖκον Βοναπάρτην λέγων καὶ γράφων ὅτι ἡ ἐκλογὴ αὐτοῦ θὰ ἦτον αἶσχος τῆς Γαλλίας, ὁτὲ δὲ ὑπέσχετο τοῖς φίλοις αὐτοῦ τὴν εὐμενῆ αὐτοῦ οὐ-

Digitized by Google

δετερότητα, μέχρις οὗ τὴν τελευταίαν ὥραν ἀπεφάσισε νὰ κηρυχθῇ ὑπὲρ αὐτοῦ, προτρέψας καὶ τοὺς πολιτικοὺς αὐτοῦ φίλους νὰ ψηφοφορήσωσιν ὑπὲρ αὐτοῦ.

Λ. Μοσ.

ΕΞΟΔΑ ΑΥΛΩΝ

Ἐν τῷ περιέργῳ καὶ διδακτικωτάτῳ συγγράμματι αὐτοῦ *Περὶ γενέσεως τοῦ γαλλικοῦ ἔθνους*, ἀρτίως ἐν Παρισίοις ἐκδοθέντι, ὁ ἐπιφανὴς φιλόσοφος καὶ δοκιμώτατος συγγραφεὺς κ. Ταὶν, ἐκτίθησι μετὰ μεγίστης ἀκριβείας καὶ χάριτος τὴν μυθώδη καὶ δαπανηροτάτην πομπὴν τῆς αὐλῆς καὶ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου ἐν Γαλλίᾳ.

Ἡ ὑπηρεσία τοῦ βασιλέως ἀπῄτει πολυαριθμότατον προσωπικόν· οἱ παντοειδεῖς θεράποντες καὶ ὑπηρέται καὶ ἀξιωματικοὶ αὐτοῦ ἀνήρχοντο εἰς τετρακισχιλίους περίπου. Ἐν τοῖς ἱπποστασίοις αὐτοῦ εἶχε 1857 ἵππους καὶ 217 ἁμάξας, ἅτινα ἀπησχόλουν 1458 ὑπηρέτας, ὧν μόνον ἡ οἰκοστολὴ ἀπῄτει δαπάνην 540,000 φράγκων ἐτησίως. Ἡ θηρευτικὴ τοῦ βασιλέως σκευὴ ἀπῄτει 280 ἐπὶ πλέον ἵππους καὶ δαπάνην 1,100,000 μέχρις 1,200,000 φράγκων. Διὰ τὸ μαγειρεῖον ἐδαπανῶντο 4,000,000 φράγκων κατ' ἔτος· ἦσαν δὲ τεταγμένοι ἐν αὐτῷ ἀναρίθμητοι ἀρχιτρίκλινοι, τροφοδόται, ἐλεγκταί, ὑπελεγκταί, ἀρχιμάγειροι, μάγειροι, παραμάγειροι, οἰνοχόοι, κλπ. κλπ. Μὲ τοιοῦτο μαγειρεῖον ἡ ὑγιεία τοῦ βασιλέως ἦν μεγάλως ἐκτεθειμένη· ὅθεν ἐπηγρύπνουν ἐπ' αὐτῆς 48 ἰατροί, φαρμακοποιοί, κλπ. Ἡ δὲ ὑγιεία τῆς ψυχῆς ἐπίσης πολύτιμος ὡς ἡ τοῦ σώματος καὶ μᾶλλον ταύτης ἐκτεθειμένη ἐξ αἰτίας ἄλλων ὑπουργημάτων, ὧν ἀδυνατοῦμεν νὰ ποιήσωμεν μνείαν ἐνταῦθα, ἀφίετο εἰς τὴν μέριμναν 75 πνευματικῶν, ἐφημερίων, καὶ ἱεροδιακόνων. Αἱ οἰκοδομαί, αἱ ἐπισκευαί, ἡ καλλιέργεια καὶ ἡ ἐμφύτευσις τῶν κήπων ἐστοίχιζον ἐτησίως 3 ἢ 4 ἑκατομμύρια. Ἡ ὁλικὴ τέλος δαπάνη ἀνήρχετο εἰς 45 ἑκατομμύρια φράγκων, μὴ ὑπολογιζομένων ὅμως τῶν ἐκτάκτων ἐξόδων. Πάντα δηλονότι ταῦτα ἀπερρόφων τὸ δέκατον τῶν ἐσόδων τοῦ κράτους.

Πόσον ὁμοιάζουσιν ἡ θεραπεία καὶ τὸ σεράγιον τοῦ Σουλτάνου πρὸς τὸν βασιλικὸν οἶκον καὶ τὴν αὐλὴν ἐν Γαλλίᾳ ἐπὶ μοναρχίας, καταδεικνύουσιν αἱ ἀξιόλογοι *Περὶ Τουρκίας ἐπιστολαί*, αἱ δημοσιευθεῖσαι ἐσχάτως ἐν τῷ *Γάλλῳ Οἰκονομολόγῳ*, ἐγκρίτῳ οἰκονομικῷ περιοδικῷ συγγράμματι ἐν Παρισίοις ἐκδιδομένῳ. Πεντακισχίλιοι ἢ ἑξακισχίλιοι θεράποντες ἄρρενες καὶ θήλειαι κατεγίνοντο εἰς ἐξυπηρέτησιν τῶν ὀρέξεων καὶ τῶν ἀναγκῶν τοῦ πεσόντος Σουλτάνου. Ἐν τοῖς ἱπποστασίοις ὑπῆρχον 625 ἵπποι ἁμαξῶν ἢ ἱππασίας ἐπασχολοῦντες 935 ἱπποκόμους, ἁμαξηλάτας καὶ σταυλίτας ὑπηρέτας. Ἠγοράζοντο δ' ἐτησίως ἐξ Εὐρώπης 25 ἅμαξαι κατὰ μέσον ὅρον, ὧν τινες ἐστοίχιζον καὶ 100,000 φράγκων. Ὁ Σουλτάνος δὲν ἦτο φίλος τοῦ κυνηγίου ὡς πολλοὶ βασιλεῖς τῆς Εὐρώπης· ἀντὶ τούτου ὅμως ἠρέσκετο μέχρι μανίας σχεδὸν νὰ διατρέφῃ θηρία, καὶ ἐδαπάνα ὑπὲρ τὸ ἑκατομμύριον πρὸς συντήρησιν τοῦ θηριοτροφείου του, περιλαμβάνοντος 150 λέοντας, πάνθηρας, τίγρεις, καμηλοπαρδάλεις καὶ ὀνάγρους. Ἕκαστον δὲ τῶν ζώων τούτων χρειάζεται πρὸς τροφὴν αὐτοῦ 6 ὀκάδας κρέατος κατὰ μέσον ὅρον, ἤτοι δαπάνην 12 περίπου δραχμῶν. Τὸ χαρέμιον εἶχεν ἀτυγκρίτῳ λόγῳ μείζονα πληθυσμὸν τοῦ θηριοτροφείου, ἔγκλειον 1,200 γυναῖκας· καίτοι δ' ἀγνοοῦμεν ποία πρὸς συντήρησιν αὐτῶν κατεβάλλετο δαπάνη, δυνάμεθα ὅμως μετὰ θετικότητος νὰ εἴπωμεν ὅτι ἐν συγκρίσει πρὸς αὐτὰς αἱ τίγρεις καὶ οἱ λέοντες εἰσὶν οἰκονομικώτατα ζῷα. Αἱ γυναῖκες τοῦ χαρεμίου δὲν ἐχρειάζοντο βεβαίως ἐξ ὀκάδας κρέατος καθ' ἑκάστην, ἀλλ' ἠγάπων τόσον πολὺ τὰ γλυκύσματα, ὥστε μόνον διὰ σάκχαριν κατηναλίσκοντο 400,000 φράγκα ἐτησίως. Διὰ τὸ μαγειρεῖον ἐσπαταλῶντο δώδεκα ὁλόκληρα ἑκατομμύρια. Ὑπῆρχον καὶ 48 ἰατροὶ καὶ φαρμακοποιοὶ λαμβάνοντες 657,000 φρ. κατ' ἔτος, δώδεκα δὲ μόνον ἱερεῖς καὶ *μουεζίμαι*, εὐτελῆ σχετικῶς ἔχοντες ἀντιμισθίαν, 62,000 φρ. Μὴ λησμονῶμεν προσέτι καὶ τὸν Ἀστρολόγον τοῦ Σουλτάνου, οὗ τὰ καθήκοντα συνίσταντο εἰς τὸ νὰ προλέγῃ τὸν ὄλεθρον τῶν ἐχθρῶν τῆς ἡμισελήνου, λαμβάνων πρὸς τοῦτο 600 τουρκικὰς λίρας ἐτησίως. Εἰς ταῦτα πάντα προστεθήτω καὶ ἓν σῶμα μουσικῆς, ἐκ 301 μουσικῶν συγκροτούμενον, λαμβάνον δὲ παρὰ τοῦ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὑπουργείου διπλασίαν μισθοφορὰν καὶ τροφήν. Ὡς δ' οἱ Γάλλοι μονάρχαι, καὶ ὁ Σουλτάνος εἶχε καταληφθῆ ὑπὸ τῆς μανίας τῶν οἰκοδομῶν. «Ἀπὸ τῆς ἀναβάσεως αὐτοῦ εἰς τὸν θρόνον, γράφει ὁ *Οἰκονομολόγος*, ὁ Σουλτάνος ἀνήγειρε τὰ ἀνάκτορα τοῦ Τσεραγὰν καὶ τοῦ Βεηλέρβεη καὶ ἓξ περίπτερα. Ἀνυπολόγιστος εἶναι ἡ πρὸς οἰκοδομὴν τῶν ἀνακτόρων τοῦ Τσεραγὰν καταβληθεῖσα δαπάνη. Ἀρκούμεθα μόνον νὰ εἴπωμεν ὅτι τὰ ἀνάκτορα ταῦτα μετὰ τῶν ἐξαρτημάτων αὐτῶν κατέχουσιν ἄμετρον χῶρον, μόνη δ' ἡ πρὸς τὸν Βόσπορον βλέπουσα πλευρὰ ἔχει μῆκος ἑνὸς χιλιομέτρου. Εἶναι ἄλλη πόλις, ἱκανὰ δ' ἑκατομμύρια λιρῶν κατηναλώθησαν πρὸς ἀνέγερσιν αὐτῶν. Τὰ ἀνάκτορα τοῦ Βεηλέρβεη, καίτοι ἥττονος σημασίας, εἰσὶν ἐν τούτοις μεγαλοπρεπέστατα, καὶ πολυτελέστατα διεσκευασμένα καὶ ἐστολισμένα. Τὰ περίπτερα ἀφ' ἑτέρου εἰσὶ κατοικίαι εὐρύταται, κάλλιστα περιπεποιημέναι καὶ παρέχουσαι πάντα τὰ μέσα πρὸς τέρψιν καὶ ἀνάπαυσιν τοῦ δεσπότου. Πρὸ μικροῦ ἔτι ἀνήγειρε τζαμίον καὶ 70 προσέτι λιθοκτίστους οἰκίας, ἵνα τὸ ἐνοίκιον αὐτῶν

Digitized by Google

χρησιμεύσῃ πρὸς συντήρησιν τοῦ τζαμίου». Ὑπολογιζομένων καὶ τῶν δαπανωμένων εἰς τὰς οἰκοδομάς, ὁ προϋπολογισμὸς τῶν ἐξόδων τοῦ Σουλτάνου φθάνει εἰς 50 περίπου ἑκατομμύρια φράγκων, τὸ δέκατον δηλονότι σχεδὸν τῶν ἐσόδων τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους. Κατὰ τοῦτο δ' ὁμοιάζει ἀκριβέστατα πρὸς τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ «βασιλικοῦ οἴκου» ἐν Γαλλίᾳ ἐπὶ μοναρχίας· ἐὰν ἡ αὐτὴ καὶ σήμερον ἐτηρεῖτο ἀναλογία ὁ ἀρχηγὸς τοῦ κράτους θὰ ἐλάμβανε τὸ οὐχὶ εὐκαταφρόνητον ποσὸν τῶν 300 ἑκατομμυρίων κατ' ἔτος ἀντὶ τῶν δύο μόνον, ἅτινα εἰσὶν ἤδη ὡρισμένα ὡς ἐπιχορήγησις αὐτοῦ.

Ἀλλὰ καὶ ἑτέραν ὁμοιότητα παρουσιάζει τὸ σουλτανικὸν σεράγιον πρὸς τὸν βασιλικὸν οἶκον τῆς Γαλλίας. Αἱ τακτικαὶ εἰσπράξεις τῶν φόρων δὲν ἐπήρκουν, καὶ ἀμφότεροι οἱ δυνάσται, ὁ Γάλλος μονάρχης καὶ ὁ Ὀσμανὸς Παδισάχ, ἠναγκάζοντο νὰ προστρέχωσιν εἰς δάνεια, ὅπως καλύψωσι τὰ κολοσσιαῖα χάσματα ἅτινα ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους κατέλιπον αἱ δαπάναι τῶν ἀνακτόρων. Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ τελευταίᾳ χρεωκοπίᾳ των οἱ Τοῦρκοι δύναταί τις εἰπεῖν ὅτι συνεμορφώθησαν πρὸς τὸ παράδειγμα τῆς γαλλικῆς μοναρχίας. Μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι διὰ τὰς σπατάλας τοῦ βασιλέως τῶν Γάλλων οὐδεὶς ποτὲ Τοῦρκος ἐζημιώθη οὐδ' ὀβολόν, ἐν ᾧ ἐπὶ δεκαπέντε ἤδη ἔτη οἱ μικροὶ Γάλλοι κεφαλαιοῦχοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατέβαλλον πᾶσαν τὴν ἀπαιτουμένην δαπάνην πρὸς συντήρησιν τῶν ἀνακτόρων τοῦ Σουλτάνου, τοῦ θηριοτροφείου του, τοῦ χαρεμίου του καὶ τῶν τούτοις ὁμοίων.

Ἐὰν θελήσωμεν ν' ἀνατρέξωμεν εἰς τὴν αἰτίαν, ἥτις παρήγαγε τὰ ἀποτελέσματα ταῦτα καὶ κατέστησεν αναποδράστους τοιαύτας καταστροφάς, θὰ εὕρωμεν ὅτι πρωτίστη καὶ μόνη εἶναι ἡ ἀπόλυτος καὶ ἀνεύθυνος ἐξουσία τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους, ἧς ἕνεκεν ἄνευ τινὸς ἐλέγχου ἢ χαλινοῦ ἠδύνατο νὰ κατασπαταλᾷ τοὺς πόρους τοῦ κράτους.

Ἐδέησε νὰ ἐπέλθῃ μεγάλη κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ μεταβολή, ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1789, ὅπως θέσῃ τέρμα εἰς τὴν τοιαύτην κατάστασιν ἐν Γαλλίᾳ. Ἡ ἐσχάτως ἐν τῇ ὀμόρῳ ἡμῶν ἐπικρατείᾳ ἐπιτευχθεῖσα μεταβολή, εἶναι ἱκανὴ νὰ καταργήσῃ τὰς καταχρήσεις τοῦ παρελθόντος καὶ νὰ ἐπουλώσῃ τὰ ἐκ τούτων προελθόντα κακά; Τὰ πράγματα δὲν θὰ βραδύνωσι νὰ μᾶς τὸ δείξωσι.

Τὸ ὄνομα *ἀχούρι* ὑπὸ πολλῶν εἰδημόνων τῆς τουρκικῆς νομίζεται τουρκικόν· διότι *ἀχούρ* ἢ *ἀχὴρ* ὀνομάζουν καὶ οἱ Τοῦρκοι τὸν ἀχυρῶνα καὶ μάλιστα τὸν ἱππῶνα. Ἀλλ' ἡ ἀρχή του εἶνε ἑλληνική· ἐν τῇ πρώτῃ τῶν Ἡρακλειωτικῶν ἐπιγραφῶν (στ. 139) ἀναγινώσκομεν τάδε· οἰκοδομησῆται δὲ καὶ οἰκίαν ἐν τοῖς χώροις τούτοις, *βοῶνα, μυχόν, ἀχύριον* . . . τὸν δὲ *ἀχύριον* μὴ μεῖον τὸ μὲν μῆκος ὀκτὼ καὶ δέκα ποδῶν, τὸ δὲ εὖρος πέντε καὶ δέκα ποδῶν, κτλ. Ἐκ τούτου λοιπὸν τοῦ ἀρσ. *ἀχύριος* (ὅπερ δὲν κατεχωρίσθη ἀκόμη εἰς τὰ Ἑλλην. λεξικά), οὐδετ. κλινομένου: τὸ *ἀχύριον*, προῆλθε τὸ *ἀχούρι*.[1]

ΛΥΣΙΣ ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΩΝ ΑΠΟΡΙΩΝ

Ὁ δακτύλιος τοῦ Πολυκράτους.

Ὁ δακτύλιος τοῦ Πολυκράτους εἶναι σύμβολον εὐδαιμονίας τόσον διαρκοῦς καὶ ἀμεταπτώτου, ὥστε διὰ τοῦτο καὶ μόνον νὰ φαίνηται πρόαγγελος ἐπικειμένης τινὸς συμφορᾶς. Ὁσάκις οἱ ἀρχαῖοι ἔβλεπόν τινα ἐπαιρόμενον ἐπὶ πολλαῖς εὐτυχίαις, ἐνεθύμιζον πρὸς αὐτὸν τὸν δακτύλιον τοῦ Πολυκράτους· καὶ σήμερον δ' ἔτι γίνεται μεταφορικὴ χρῆσις τῆς παλαιᾶς ταύτης παραδόσεως, ἥτις ἔχει οἵαν περίπου ἔννοιαν καὶ ὁ πολύκροτος χριστιανικὸς ταλανισμὸς—«Ματαιότης ματαιοτήτων, τὰ πάντα ματαιότης».

Ἡ ἱστορία τοῦ δακτυλίου τούτου εἶναι ἡ ἑξῆς· Ὁ Πολυκράτης ἐκυβέρνα ὡς τύραννος τὴν Σάμον, κατὰ τὸν πέμπτον πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα, καταλαβὼν τὴν ἀνωτάτην ἐξουσίαν, ἀφοῦ ἐκ τῶν δύο ἀδελφῶν του τὸν μὲν ἕνα ἐφόνευσε, τὸν δ' ἕτερον ἐξώρισε. Τόσον εὐμενὴς ἐφάνη πρὸς αὐτὸν ἡ τύχη, ὥστε κατέβαλεν ἀκόπως πάντας τοὺς ἐσωτερικοὺς καὶ ἐξωτερικοὺς ἐχθρούς, κατέκτησε πολλὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ πολλὰς πόλεις τῆς ἀσιατικῆς παραλίας καὶ ἐνομίζετο εἷς τῶν ἰσχυροτάτων καὶ πλουσιωτάτων δεσποτῶν τῆς Μεσογείου. Ὑπὸ τὴν κραταιὰν αὐτοῦ αἰγίδα ἤκμασαν ἐν Σάμῳ αἱ ἐπιστῆμαι, αἱ τέχναι καὶ τὸ ἐμπόριον, καὶ ἡ δημοσία εὐημερία ἔφθασεν εἰς τὸν κολοφῶνα. Ἡ μακρὰ αὕτη σειρὰ τῶν εὐτυχιῶν ἐσκανδάλισε τὸν φίλον καὶ σύμμαχον τοῦ Πολυκράτους Ἄμασιν, βασιλέα τῆς Αἰγύπτου, ὅστις πρεσβεύων ὅτι τὸ θεῖον εἶναι φθονερόν, ἐφοβήθη ὅτι ἡ ἔκτακτος αὕτη ἔννοια ὑποκρύπτει φοβεράν τινα τῶν πραγμάτων μετατροπήν. Ἔγραψε λοιπὸν πρὸς τὸν Πολυκράτην ἐπιστολὴν παραινετικήν, ἧς τὴν ἔννοιαν διέσωσεν ἡμῖν ὁ Ἡρόδοτος. «Αἱ μεγάλαι σου εὐτυχίαι, ἔλεγεν ὁ πολύπειρος βασιλεύς, δὲν μοὶ ἀρέσκουσιν. Εἰς τοὺς φίλους μου εὔχομαι κρᾶσιν ἀγαθῶν καὶ κακῶν, διότι τὸ θεῖον εἶναι φθονερὸν καὶ οὐδεὶς μέχρι τοῦδε, εὐτυχῶν κατὰ πάντα, ἐσώθη μέχρι τέλους ἀπὸ ῥιζικοῦ ὀλέθρου. Σὲ συμβουλεύω νὰ συγκεράσῃς τὴν διαρκῆ ταύτην εὐτυχίαν, κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον. Θυσίασον ἑκουσίως τὸ πολυτιμότατον τῶν κειμηλίων σου, ἐκεῖνο οὗ ἡ ἀπώλεια

1. Φιλίστωρ.

Digitized by Google

θὰ σὲ λυπήσῃ τὰ μέγιστα, ὅπως οὕτω μαλάξῃς τὸ πεπρωμένον».

Ἤρεσεν ἡ συμβουλὴ εἰς τὸν Πολυκράτην· ἐπειδὴ δὲ εἶχε περὶ πολλοῦ καὶ διαρκῶς ἔφερε χρυσόδετόν τινα σφραγῖδα, ἔργον τοῦ περιωνύμου καλλιτέχνου Θεοδώρου, ἀπεφάσισε νὰ ῥίψῃ αὐτὴν εἰς τὴν θάλασσαν. Ἀλλ' ἡ θυσία αὕτη δὲν ἐφάνη εὐπρόσδεκτος εἰς τοὺς θεούς. Μετά τινας ἡμέρας ἔρχεται ἁλιεὺς εἰς τὰ Ἀνάκτορα κομίζων δῶρον εἰς τὸν τύραννον μέγαν ἰχθύν· ἐνῷ δὲ παρεσκεύαζον αὐτὸν οἱ θεράποντες ἀνεῦρον ἐντὸς τῆς κοιλίας του τὴν σφραγῖδα. Ὁ Πολυκράτης ἔσπευσε νὰ ἀναγγείλῃ τὸ θαυμάσιον τοῦτο γεγονὸς εἰς τὸν Ἄμασιν· ἐκεῖνος δὲ ἐκλαβὼν τοῦτο ὡς ἀπόδειξιν ὅτι ὁ φθόνος τῶν θεῶν μένει ἀνεξιλέωτος, διέλυσεν ἐκ τοῦ παραχρῆμα τὴν μετὰ τοῦ σαμίου τυράννου φιλίαν καὶ συμμαχίαν, μὴ θέλων, ὡς ἔλεγε, νὰ λυπηθῇ καιρίως, μανθάνων μετὰ μικρὸν τὸν ὄλεθρον ἀνδρὸς προσφιλεστάτου.

Ὀλίγος τῳόντι παρῆλθε χρόνος καὶ αἱ προρρήσεις τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου ἐξεπληρώθησαν. Ὁ Πολυκράτης, διανοούμενος νὰ κινήσῃ πόλεμον κατὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως καὶ ἐξαπατηθεὶς ὑπὸ τοῦ Σατράπου τῶν Σάρδεων Ὀρείτου, ὡς δῆθεν ὁμόφρονος, συνελήφθη ὑπ' αὐτοῦ, μεταβὰς ἀνυπόπτως εἰς Σάρδεις, καὶ ἀνεσταυρώθη. Ἡ τραγικὴ αὕτη λύσις σαφηνίζει εἰς τὸν ἀναγνώστην ποίαν ἔννοιαν ἔχει ἡ ἱστορία αὕτη τοῦ δακτυλίου τοῦ Πολυκράτους, ὡς πρακτικὴ ἐφαρμογὴ τοῦ φιλοσοφικοῦ ἀξιώματος ὅτι ἡ ὑπέρμετρος εὐτυχία ἄγει πρὸς ὄλεθρον.

Ὁ Ἡρόδοτος οὐδὲν ἕτερον ἀναφέρει περὶ τῆς σφραγῖδος ταύτης ἢ ὅτι ἦτον ἐκ σμαράγδου, τοῦ πολυτιμοτάτου τῶν λίθων πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ ἀδάμαντος. Ἀλλ' ἄλλοι μεταγενέστεροι συγγραφεῖς διέσωσαν λεπτομερείας τινὰς περὶ τοῦ καλλιτεχνήματος τούτου, φυλαττομένου, ὡς ἐπιστεύετο, ἐν ναῷ τινι τῆς Ῥώμης. Καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους δὲ χρόνους ἀμπελουργός τις εὗρε πλησίον τοῦ Ἀλβάνου λίθον, ὅστις ἐξελήφθη ὡς αὐτὴ ἡ σφραγὶς τοῦ Πολυκράτους, ἢ ὡς πιστὸν αὐτῆς ἀντίγραφον. Ἡ σφραγὶς αὕτη εἶναι μεγάλη ὡς πεντάδραχμον, ἀλλ' ὠοειδὴς μᾶλλον τὸ σχῆμα. Ἡ γλυφή, ἀριστούργημα τέχνης καὶ λεπτότητος, εἰκονίζει λύραν καὶ περὶ αὐτὴν τρεῖς μελίσσας περιϊπταμένας. Κάτωθεν, πρὸς μὲν τὰ δεξιά, φαίνεται δελφίν, πρὸς δὲ τ' ἀριστερά, κεφαλὴ βοός· πρὸς τὴν βάσιν δὲ ἀναγινώσκεται τὸ ὄνομα τοῦ τεχνίτου.

Α. Σ. Β.

Ὁ Εὐριπίδης ὀνειδιζόμενος ὑπό τινος ὅτι εἶχε στόμα δυσῶδες, ναί, εἶπε, διότι πολλὰ μυστικὰ κατεσάπησαν ἐν αὐτῷ.

ΤΑ ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΑ ΕΝ ΕΛΒΕΤΙΑ.

Ἐκτὸς τῶν ἀναριθμήτων μέσων, τὰ ὁποῖα ἡ Ἑλβετικὴ Κυβέρνησις παρέχει πρὸς μόρφωσιν τῶν πολιτῶν της, δὲν ἐλησμόνησε συνάμα νὰ συνειθίσῃ αὐτοὺς ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας εἰς τὴν οἰκονομίαν, καὶ ὀβολόν, οὕτως εἰπεῖν, νὰ μὴ ἐξοδεύωσιν εἰς ἀντικείμενα ὅλως περιττά!

Ἐσύστησαν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ταμιευτήρια (caisses d'épargnes), χρησιμεύοντα ἰδίως διὰ τοὺς παῖδας τῆς ἐργατικῆς τάξεως, καὶ ἡ σύστασις αὐτῶν δὲν ἀποβλέπει μόνον τὴν συνήθειαν πρὸς τὴν οἰκονομίαν, ἀλλ' ἵνα καὶ συνειθίσωσιν αὐτὰ ἐξ αὐτῆς τῆς τρυφερᾶς των ἡλικίας εἰς τὸ νὰ ὦσιν εὐάγωγα καὶ ἐπιμελῆ, τόσον ἐν τῷ σχολείῳ ὅσον καὶ ἐν τῷ οἴκῳ. Ὁ πατὴρ ἢ ἡ μήτηρ ἢ ἄλλος τις τῶν συγγενῶν, τότε δίδει ποσόν τι ὅπερ προαιρεῖται, καὶ τὸ ὁποῖον θεωρεῖται ὡς βραβεῖον προερχόμενον ἔκ τε τῆς ἐπιμελείας καὶ χρηστῆς ἀγωγῆς, ὅταν τὸ βιβλιάριον τοῦ παιδὸς φέρῃ βαθμοὺς ἐκ μέρους τοῦ διδασκάλου ἢ διδασκαλίσσης ἀξίους βραβεύσεως. Ὅθεν ὁ παῖς ἀναγκάζεται νὰ ἦναι ὄχι μόνον ἐπιμελής, ἀλλὰ φρόνιμος καὶ εὐάγωγος, καὶ τοῦτο πρὸς τὸ διπλοῦν συμφέρον του, τὸ νὰ καθίσταται ἀγαπητὸς εἰς τοὺς γονεῖς του, καὶ συγχρόνως ν' αὐξάνῃ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ περιουσίαν. Φέρει ἕκαστος παῖς βιβλιάριον (livret) ἐπὶ τούτῳ, ἐν τῷ ὁποίῳ σημειόνεται τὸ ποσόν, ὅπερ καταθέτει ὡς ἰδίαν αὐτοῦ περιουσίαν κατὰ Σάββατον, καὶ τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ἦναι καὶ 10 λεπτά· ἄρχεται δὲ ὁ παῖς τὸ τοιοῦτον ἀπὸ τοῦ 6ου ἔτους τῆς ἡλικίας του.

Τοιαῦτα ταμιευτήρια ὑπάρχουσι καὶ διὰ τὴν ἐργατικὴν τάξιν τοῦ λαοῦ.[1] Εἰσὶ δὲ τοιαῦτα περὶ τὰ 180 ὡς ἔγγιστα εἰς τὰ διάφορα Καντόνια τῆς Ἑλβετίας, περιέχοντα 120 ἑκατομμυρίων φράγκων![2]

1. Ἐν Ἑλλάδι μόνον παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ ὑπάρχει ταμιευτήριον, ὅπως δέχηται ἐπὶ τόκῳ (4 ο[ο, ὅλα τὰ ἀπὸ καθημερινὰς οἰκονομίας περισσεύματα πάσης τάξεως πολιτῶν, τὰ ὁποῖα, γονιμοποιούμενα οὕτω, σχηματίζουσι κεφάλαιον. Καθ' ἑκάστην Κυριακὴν ὑπάρχει εἰς τὸ κεντρικὸν κατάστημα τῆς Τραπέζης καὶ εἰς τὰ ὑποκαταστήματα αὐτῆς γραφεῖον, ὅπερ παραλαμβάνει τὰς καταθέσεις ἑνὸς ἑκάστου, καὶ ἀποδίδει, ἐπὶ προηγουμένῃ αἰτήσει, προλαβούσας καταθέσεις. Ὁ ἐλάχιστος ὅρος ἑκάστης καταθέσεως εἶνε δρ. 3, ὁ δὲ ἀνώτατος, καταθέσεως τὴν αὐτὴν ἡμέραν καὶ παρ' ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ καταθέτου γενομένης, δρ. 100.

Κατὰ τὴν κατάστασιν τῆς Τραπέζης τῆς 20 Μαΐου ε. ε., ἦσαν κατατεθειμέναι ἐν Ἀθήναις δρ. 301,807, ἀντιπροσωπεύουσαι 1100 καταθέτας, ἐξ ὧν 700 ἦσαν γυναῖκες καὶ 400 ἄνδρες. Ἐκ τῶν γυναικῶν αἱ πλεῖσται εἶνε ὑπηρέτριαι καὶ ἐργάτιδες, οἱ δὲ ἄνδρες ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐργάται. Κατὰ τὸν Ἀπολογισμὸν δὲ τοῦ παρελθόντος ἔτους ἦσαν κατατεθειμέναι ἐν τέλει Δεκεμβρίου ἐν τοῖς Ὑποκαταστήμασι τῆς Τραπέζης δρ. 111,133, ἐξ ὧν δρ. 76,362 ἀνῆκον εἰς τὸ ταμιευτήριον τοῦ ὑποκαταστήματος Σύρου. Σ. τ. Δ.

2. Περὶ ἐκπαιδ. ἐν Ἑλβετίᾳ ὑπὸ Β. Ν. Βουλγάρεως.

Digitized by Google

ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΧΡΗΣΙΜΩΝ ΖΩΩΝ

Ἀπὸ τινων ἐτῶν καταβάλλονται μεγάλαι προσπάθειαι ὑπὸ ἐπιστημονικῶν ἑταιριῶν καὶ ὑπό τινων κυβερνήσεων ἔτι, ὅπως καταδειχθῇ εἰς τοὺς χωρικοὺς ὅτι εἴδη τινὰ ζώων, ἅτινα ἕνεκα προλήψεων ἐρριζωμένων δυστυχῶς εἰς τὰ πνεύματά των καταδιώκουσι καὶ βδελύσσονται, εἰσὶ χρησιμώτατα καὶ ἀπαραίτητα πρὸς φύλαξιν καὶ διατήρησιν τῶν προϊόντων τῆς γεωργίας.

Ἐν γένει τὴν μεγίστην καταστροφὴν εἰς τὰ τοιαῦτα ζῶα, ἅτινα πάντες ἀπεχθάνονται καίτοι ἡ χρησιμότης αὐτῶν εἶναι ἀδιαφιλονείκητος, ἐπιφέρουσι τὰ παιδία. Ὥστε ἐλπὶς ὑπάρχει νὰ τεθῇ τέρμα εἰς τὴν ἄφρονα ταύτην καὶ ἐπιζήμιον καταστρεπτικήν των τάσιν, ἂν διδαχθῶσι περὶ τῆς ὠφελείας τῶν τοιούτων ζώων, καὶ ἂν τοῖς ἀπευθύνωνται κατάλληλοι προτροπαὶ καταδεικνύουσαι πόσον βλαβερὰ καὶ ἀπάνθρωπος εἶναι ἡ καταστροφὴ αὐτῶν.

Πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τούτου πολλοὶ παιδαγωγοὶ ἐν Γαλλίᾳ, παροτρυνθέντες ὑπὸ τῆς Ἑταιρίας πρὸς προστασίαν τῶν ζώων, ἔλαβον ἀξιόλογον μέτρον, ὅπερ συνιστῶμεν θερμῶς καὶ εἰς τοὺς διδασκάλους τῶν ἡμετέρων σχολείων.

Ἐν τοῖς σχολείοις ἀνήρτησαν πίνακας, ἐν οἷς καταγράφονται τὰ χρήσιμα εἰς τὴν γεωργίαν τετράποδα, πτηνὰ καὶ ἔντομα.

Μεταξὺ τούτων συγκαταριθμοῦνται οἱ ἀβλαβεῖς ὄφεις καὶ αἱ σαῦραι, αἱ καταστρέφουσαι τοὺς γυμνοσαλιάγκους, τὰς κάμπας καὶ τὰς ἀκρίδας· οἱ *τυφλοπόντικοι*, οἵτινες τρέφονται ἐκ σκωλήκων καὶ ἐκ βουπρηστίδων, ἐντόμων ἐπιβλαβεστάτων εἰς τοὺς κήπους· ἡ ὑπολαΐς, ἡ κερθεία, τὰ *σπουργίτια* καὶ οἱ *κεφαλάδες* τρώγοντες τὰς σφῆκας καὶ πλεῖστα πολύποδα ἔντομα τῶν ἑλωδῶν μερῶν· οἱ μελισσουργοί, οἱ καταβροχθίζοντες μυριάδας σκνιπῶν, κωνώπων καὶ παντοειδῶν ἐπιβλαβῶν ἐντόμων· αἱ γλαῦκες, τὰ νυκτοχελίδονα κλπ. κλπ. ἀμειλίκτως καταπολεμοῦντα τοὺς ὀλεθρίους τοῦ γεωργοῦ ἐχθρούς.

Γ.

ΠΩΣ ΕΚΤΙΜΩΜΕΝ ΤΗΝ ΣΗΜΕΡΟΝ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑΝ

Ἔν τινι ὁμηγύρει ἐτέθη τὸ ζήτημα· πῶς δύναταί τις νὰ γνωρίσῃ τὸ ψεῦδος ἀπὸ τῆς ἀληθείας;— «Ἐάν τις ἀφήσῃ ἀμφότερα, εἶπέ τις τῶν παρεστώτων, νὰ διέλθωσι διὰ τῆς αὐτῆς θύρας, τὸ ψεῦδος θέλει ἐμφανισθῆ πρῶτον».

Ἡ ἀπάντησις αὕτη ἔχει τι τὸ εὐτράπελον· ἀλλ' εἶνε λυπηρὸν ν' ἀστειευώμεθα περὶ τῶν ἰδίων ἡμῶν ἐλαττωμάτων καὶ κακιῶν. Ἀναμφιβόλως τὸ ψεῦδος ἐμφανίζεται σχεδὸν πάντοτε πρότερον τῆς ἀληθείας· ἀλλ' ὁποία ἡ ἀβελτηρία ἡμῶν, ν' ἀφίνωμεν οὕτω τὴν ἀλήθειαν ὀπίσω, καὶ ὁποῖον αἶσχος εἰς ἡμᾶς νὰ ὁμολογῶμεν αὐτὴν γελῶντες;

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ

29.—Διατί τὸ ὕδωρ εἰς ὑδραντλίαν δὲν ἀνέρχεται πλειότερον τῶν 10 μέτρων καὶ 60 ἑκατοστῶν, καίτοι ἀνασύρωμεν τὸ ἔμβολον ἔτι ἀνωτέρω;

Διότι ἡ ἀτμοσφαῖρα διὰ τοῦ βάρους της πιέζουσα τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὕδατος, καὶ ἀναβιβάζουσα αὐτὸ ἐντὸς τοῦ σωλῆνος τῆς ὑδραντλίας, δύναται νὰ ἰσορροπίσῃ στήλην ὕδατος ὕψους 10 μέτρων καὶ 60 ἑκατοστῶν. Ἐπειδὴ ἑπομένως τὸ ὕδωρ ἀνέρχεται διὰ τῆς πιέσεως τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀέρος, ἅμα φθάσῃ εἰς ὕψος 10 μέτρ. καὶ 60 ἑκ. ἵσταται διότι οὐδὲν ὑπάρχει τὸ βιάζον αὐτὸ ν' ἀνέλθῃ. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ μὲ ποτήριον πλῆρες ὕδατος τὸ ὁποῖον ἀναστρέφεται ἐντὸς τοῦ ὕδατος, μένει πλῆρες καὶ δὲν κενοῦται, διότι ἡ ἀτμοσφαιρικὴ θλῖψις ἰσορροπεῖ οὐ μόνον τὴν μικρὰν ταύτην στήλην, ἀλλὰ καὶ στήλην ὕδατος πολὺ ταύτης ὑπερτέραν.

Ἂν ἀντὶ ὕδατος λάβωμεν ὑδράργυρον, ὅστις εἶναι 13 καὶ $\frac{1}{2}$ φορὰν βαρύτερος τοῦ ὕδατος, ἡ ἀτμοσφαῖρα δύναται νὰ ἰσορροπίσῃ στήλην ὑδραργύρου 13 καὶ $\frac{1}{2}$ φορὰν μικροτέραν τῶν 10 μέτρ. καὶ 60 ἑκ., ἤτοι 76 μόνον ἑκατοστῶν.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

⁂ Μόνη ἡ ἀληθὴς παιδεία, ἤγουν ἡ ὑπὸ ἠθικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἀρχῶν καὶ πεποιθήσεων συνοδευομένη, ἡ συγχρόνως καὶ νοῦν καὶ καρδίαν μορφοῦσα, δύναται νὰ ὁδηγήσῃ ἓν ἔθνος πρὸς τὸν ἀληθῆ πολιτισμόν. (Δ. Σ Μαυροκορδάτος.)

⁂ Μὴ βλασφήμει. Ὅσον κοινότερος καὶ πονηρότερος ὁ ἄνθρωπος εἶνε, τοσοῦτον ἐπιρρεπέστερος πρὸς τὸ βλασφημεῖν, πρὸς τὸ λοιδορεῖν, πρὸς τὸ ὀργίζεσθαι, τοσοῦτον πλησιέστερος εἰς τὴν ζωώδη εἶνε φύσιν. (Zschokke.)

⁂ Οἱ ἀκηδεῖς δὲν δύνανται νὰ ταχθῶσι μετὰ τῶν ζώντων· εἶνε εἶδός τι νεκρῶν τοὺς ὁποίους δὲν δυνάμεθα νὰ θάψωμεν. (William Temple.)

⁂ Οἱ ἄνδρες, ὅταν δὲν ἦνε πολὺ ἀνώτεροι τῶν γυναικῶν, εἶνε πολὺ κατώτεροι αὐτῶν. (Alphonse Karr.)

⁂ Ἡ ἐργασία εἶνε προσευχή. (Ἅγ. Αὐγουστῖνος.)

Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ἐν γένει τὸ ἥμισυ περίπου τῶν κατοίκων ἦσαν δοῦλοι, δηλαδὴ ἄνθρωποι ἐστερημένοι παντὸς δικαιώματος καὶ πάσης εἰς τὰ κοινὰ μετοχῆς. Ὑπῆρχον μάλιστα

Digitized by Google

χῶραί τινες εἰς τὰς ὁποίας οἱ δοῦλοι ἦσαν πολλαπλάσιοι τῶν ἐλευθέρων, καθὼς λ.χ. ἐν τῇ κυρίως Ἀττικῇ, ὅπου ἐπὶ πεντακοσίων χιλιάδων ψυχῶν, λέγεται ὅτι τετρακόσιαι χιλιάδες ἦσαν δοῦλοι.[1]

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ἡ ἀργία τῆς Κυριακῆς.

Ὁ Κ. Eschenauer ἀνέγνωσεν ἐσχάτως ἐν τῇ ἐν Παρισίοις Ἀκαδημίᾳ τῶν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν Ἐπιστημῶν ὑπόμνημα, ἐν ᾧ καταδεικνύει τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ ἀργῶσιν οἱ ἄνθρωποι μίαν ἡμέραν καθ' ἑβδομάδα, εὐχαριστεῖ δὲ τὴν Ἀκαδημίαν διότι αὕτη εὐηρεστήθη νὰ ἀναλάβῃ ὑπὸ τὴν ἑαυτῆς προστασίαν τὴν περὶ τούτου διάταξιν, ἣν ἀποκαλεῖ κοινωνικὸν καὶ ἠθικὸν νόμον, προκηρύξασα διαγώνισμα περὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἑβδομαδιαίας ἀργίας. Ἡ ἀνάγκη τῆς ἀργίας ταύτης εἶνε καταφανὴς εἴτε εἰς τὴν βιομηχανίαν, εἴτε εἰς τὰς ἐπιμόχθους ἐργασίας ἀπίδει τις, εἴτε καὶ εἰς τὴν ἠθικήν, οὕτως εἰπεῖν, ὑγιεινήν, ἥτις, ὡς καὶ ἡ τοῦ σώματος, χρήζει ἀναπαύσεων περιοδικῶν καὶ στιγμῶν ἀφιερωμένων εἰς τὴν λατρείαν τῶν ὑψηλοτέρων συναισθημάτων καὶ τῶν θρησκευτικῶν ἰδεῶν. Ὁρίζων δὲ κάλλιον τὴν γνώμην του καὶ προβαίνων ἔτι περαιτέρω, ὁ συγγραφεὺς τοῦ ὑπομνήματος παραδέχεται ὅτι τὸ ἑβδομαδιαῖον χρονικὸν τῆς ἐργασίας διάστημα ἀναλογεῖ ἐπακριβῶς πρὸς τὸν μέσον ὅρον τῆς καθημερινῆς ἐργασίας, καὶ συμπεραίνεται ὅτι ἡ θρησκευτικὴ διάταξις εἶνε ὡς πρὸς τοῦτο ἐν πλήρει συμφωνίᾳ πρὸς τοὺς φυσιολογικοὺς καὶ κοινωνικοὺς νόμους.

Σχολικὰ ἔξοδα.

Εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς, εἰς τοὺς διαμαρτυρομένους νομοὺς τῆς Ἑλβετίας καὶ εἰς τὴν Δανιμαρκίαν τὰ σχολικὰ ἔξοδα ἀναλογοῦσι πρὸς 5 φράγκα δι' ἕκαστον κάτοικον.

Εἰς τὴν Γαλλίαν πρὸς φρ. 1,59 ἑκατοστά.

Εἰς τὴν Νορβηγίαν πρὸς 1,50.

Εἰς τὴν Σουηδίαν πρὸς 1,23.

Εἰς τὴν Ἱσπανίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα πρὸς 1 φράγκον.

Εἰς τὴν Ἰταλίαν πρὸς 0,55,

Εἰς τὴν Πορταγαλλίαν πρὸς 0,32.

Καὶ οἱ ποντικοὶ τραγῳδοῦν.

Ὁ ποντικός, ἂν καλῶς ἀνατραφῇ, ἠμπορεῖ νὰ τραγῳδήσῃ. Περὶ τούτου ἐπείσθημεν, γράφει περιηγητής τις, ἀφ' οὗ ἠκούσαμεν ἰδίοις ὠσὶ τοιοῦτον ποντικὸν εἰς μικρόν τι χωρίον ἐπὶ τῶν Ἀρδεχίων ὀρέων. Ὁ ποντικοΰψήφωνος οὗτος ἦτο εγκεκλεισμένος εἰς μέγα κλωβίον καὶ ἀπέδιδεν εἶδός τι συρίσματος ὅμοιον πρὸς τὸ σύρισμα πτηνῶν τινων.

Τὸ πρᾶγμα ἄλλως τε δὲν εἶνε νέον. Ὁ *Ἐλεύθερος Τύπος* τῆς Βιέννης ἔχει δημοσιεύσει πρό τινος περιεργοτάτην ἀφήγησιν ἀποβλέπουσαν εἰς τὸ αὐτὸ φαινόμενον· τὴν ἀφήγησιν ταύτην γράφει ὁ Κάρολος Θεόδωρος Λεῖβε, καθηγητὴς τῆς Φυσικῆς ἱστορίας. Ὁ φυσιοδίφης οὗτος εἶχεν ἐπίσης κλείσει εἰς κλωβίον ἓν ἐκ τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος κομψῶν τρωκτικῶν. Μετὰ τρεῖς μῆνας ὁ ποντικὸς ἤρχισε νὰ κελαδῇ χαριέστατα καὶ σχεδὸν ὅμοια μὲ τὸν κορυδαλόν, τὴν ἀηδόνα καὶ τὸ κανάριον. Ἡ ἔντασις τῆς φωνῆς του ἦτο δύο ὀγδόων. Τὸ παράδοξον τοῦτο φαινόμενον τὸ ἀπέδιδεν ὁ καθηγητὴς Λεῖβε εἰς τὸν ἰδιάζοντα εἴς τινα τῶν ζώων τούτων σχηματισμὸν τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, τοῦτο δὲ διότι καὶ αὐτὴ ἡ ἀναπνοὴ τοῦ ποντικοῦ του ἦτο παρατεταμένον σύρισμα.

Ἀληθὲς κελάδημα τοῦ μικροῦ τούτου ποντικοῦ ἠδύνατό τις ν' ἀκούσῃ ὁσάκις τὸ ζῶον κατείχετο ὑπὸ συγκινήσεως οἱασδήποτε· εἴτε ἡδονῆς, ὁσάκις λ. χ. τῷ ἔδιδον τροφήν, εἴτε φόβου, ὁσάκις τῷ ἐδείκνυον γαλῆν. Ὁ Κ. Λεῖβε ἐπεφυλάσσετο νὰ ἐξετάσῃ τὴν αἰτίαν τοῦ φαινομένου ἀνατέμνων τὸν ποντικὸν μετὰ τὸν θάνατόν του. Ὡμολόγει ὅμως ὅτι πρὸς τοῦτο ἔπρεπε πολὺν χρόνον νὰ περιμείνῃ διότι ὁ μικρός του ποντικός, ἂν καὶ ἐστερημένος τῆς ἐλευθερίας του, ἦτο ζωηρότατος καὶ εἶχε κάλλιστα κατὰ τὴν ὑγείαν του.

Εἷς Ἀναγνώστης.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

Τρόποι πρὸς εὐκολωτέραν λῆψιν φαρμάκων τινῶν.

Πρὸς λῆψιν φαρμάκων τινῶν συχνῆς χρήσεως, ἀλλὰ δυσαρέστου γεύσεως, ἐπενοήθησαν διάφοροι τρόποι. Οὕτω κατά τινας τὸ *κίκινον ἔλαιον* (ρετσινόλαδον) λαμβάνεται εὐκολώτερον ἀνάμικτον μετ' ὄξους βάτων, ἢ μέλανος καφέ· ἄλλοι πλύνουσι πρότερον τὸ στόμα δι' ὀλίγου ῥομίου, λαμβάνουσι τὸ ρετσινόλαδον εὐθύς, καὶ πάλιν μετ' αὐτὸ πλύνουσι διὰ ῥομίου τὸ στόμα· ἄλλοι βρέχουσι πρότερον τὰ χείλη καὶ τὴν γλῶσσαν δι' ὀποῦ λεμονίων, καὶ ἄλλοι ἄλλως. Ἄριστος τρόπος εἶναι τοῦ μιγνύειν αὐτὸ μετ' ὀλίγου θερμοῦ ἐγχύματος φιλύρας καὶ ὀλίγου λεπτοτρίπτου σακχάρου· εὐθὺς δὲ μετὰ τὴν κατάποσιν αὐτοῦ δὶς ἢ τρὶς μασσᾷν ὀλίγον ἄρτον μαλακὸν καὶ ἀποπτύειν αὐτὸν εὐθύς, ἔπειτα δὲ ἀποπλύνειν διὰ καθαροῦ ἐγχύματος φιλύρας, μετρίως ἐγλυκασμένου, ὅλον τὸ στόμα. Ἡ κακὴ τοῦ *ἐλαίου τοῦ ὀνίσκου* (λάδι τῆς μουρούνας) γεῦσις καλύπτεται εὐκόλως διὰ θερμοῦ γάλακτος ἢ μαύρου καφέ.

1. Ἱστ. τοῦ Ἑλλ. Ἔθν. ὑπὸ Κ. Παπαῤῥηγοπούλου.

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.

Digitized by Google

'Αριθ. 25—Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Πρῶτος | Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδ. φρ. 20—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχ. ἀπὸ 1 ἰαν. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι —Τιμὴ προηγ. φύλλων λ. 30.—Γραφ. τῆς Διευθύνσεως: Ὁδ. Σταδίου, 6. | 20 Ἰουνίου 1876

ΕΚ ΤΩΝ ΤΟΥ ΦΡΑΓΚΛΙΝΟΥ

ΠΕΡΙ ΠΟΛΕΜΟΥ[1]

Εἷς νέος ἄγγελος, βαθμὸν ἔχων μέγαν μεταξὺ τῶν ἐπουρανίων στρατῶν, ἐστάλη κατὰ πρώτην φορὰν ἄλλοτε εἰς σπουδαίαν ἀποστολὴν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἔδωκαν εἰς αὐτὸν ὡς συνοδοιπόρον ἄλλον τινὰ ἄγγελον, κατώτερον μὲν κατὰ τὸν βαθμόν, πρεσβύτερον δὲ κατὰ τὴν ἡλικίαν. Πετῶντες καὶ διερχόμενοι τὸν Ὠκεανόν, ἔφθασαν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ περὶ τὴν Μαρτινίκαν πελάγους, ὅπου συνεκροτήθη περίφημος καὶ πεισματώδης ναυμαχία μεταξὺ τῶν στόλων τοῦ Ῥόδνευϊ καὶ τοῦ Γράς,[2] καὶ τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς τῆς ναυμαχίας ἡμέραν, ὅτε, διὰ μέσου τοῦ νέφους τοῦ καπνοῦ, τοῦ πυρὸς τῶν πυροβόλων, τῶν καταστρωμάτων σκεπασμένων ἀπὸ διεσπαρμένα ἀνθρώπινα μέλη, πτωμάτων νεκρῶν ἢ σωμάτων ψυχομαχούντων, πλοίων βυθιζομένων, καιομένων ἢ τινασσομένων εἰς τὸν ἀέρα, ὅλης, ἐν ἑνὶ λόγῳ, τῆς φρικώδους καὶ καταστρεπτικῆς ταύτης σκηνῆς, τὰ ἐπίλοιπα τῶν πληρωμάτων ἐξηκολούθουν μανιωδῶς ἀλληλομαχοῦντα καὶ σφαζόμενα.

— Ἀνόητε, εἶπεν ὁ οὐράνιος ἀξιωματικὸς πρὸς τὸν οὐράνιον στρατιώτην μετὰ πολλῆς ὀργῆς· ἀνόητε, δὲν ἠξεύρεις τί κάμνεις. Ἐπιφορτίζεσαι νὰ μὲ φέρῃς εἰς τὴν γῆν, καὶ μὲ φέρεις εἰς τὸν ᾅδην.

— Ὄχι, εἶπεν ὁ ὁδηγός, ὄχι, δὲν ἠπατήθην. Εἴμεθα πραγματικῶς εἰς τὴν γῆν, καὶ αὐτοὶ τοὺς ὁποίους βλέπεις εἶναι ἄνθρωποι. Οἱ δαίμονες δὲν φέρονται ποτὲ πρὸς ἀλλήλους τόσον βαρβάρως καὶ ἀπανθρώπως· ἔχουν καὶ κρίσιν περισσοτέραν, καὶ περισσότερον—καθὼς οἱ ἄνθρωποι λέγουν—ἀνθρωπισμόν.

ΠΕΡΙ ΕΜΠΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΗΜΑΤΩΝ[3]

Ὑποθέσατε τὴν χώραν Χ, ἔχουσαν τρία βιομηχανικὰ καταστήματα, δηλαδὴ ῥούχων, μεταξωτῶν καὶ σιδηρικῶν· καὶ προμηθευομένην καὶ ἀπὸ τρεῖς ἄλλας χώρας, Α, Β καὶ Γ, ἀλλὰ θέλουσαν ν' αὐξήσῃ τὴν πώλησιν καὶ νὰ ὑψώσῃ τὴν τιμὴν τῶν ῥούχων, χάριν τοῦ πρώτου ἐκ τῶν τριῶν βιομηχανικῶν καταστημάτων.

Κατὰ συνέπειαν, ἀπαγορεύεται ἡ εἰσαγωγὴ τῶν ῥούχων ἐκ τῆς χώρας Α.

Ἡ χώρα Α, πρὸς ἀντίποινον, ἀπαγορεύει τὰ μεταξωτὰ τῆς χώρας Χ.

Ἕπεται ἐκ τούτου ὅτι οἱ κατασκευασταὶ τῶν μεταξωτῶν παραπονοῦνται διὰ τὴν ἐλάττωσιν τῆς παραγωγῆς των.

Ἐν τούτοις, ἡ χώρα Χ, διὰ νὰ τοὺς ἱκανοποιήσῃ, ἀπαγορεύει τὰ μεταξωτὰ τῆς χώρας Β.

Ἡ χώρα Β, εἰς ἀντίποινον, ἀπαγορεύει τὰ σιδηρικὰ τῆς χώρας Χ.

Ἕπεται ἐξ ὅλων τούτων, ὅτι καὶ οἱ τρεῖς ἐργοστασιάρχαι παραπονοῦνται διὰ τὴν ἐλάττωσιν τῆς ἐμπορίας των.

Τότε, ἡ χώρα Χ ἀπαγορεύει τὰ σιδηρικὰ τῆς χώρας Γ.

Καί, πάντοτε ὡς ἀντίποινον, ἡ χώρα Γ ἀπαγορεύει τὰ ῥοῦχα τῆς χώρας Χ.

Ἐρωτῶμεν, ποῖον τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἀπαγορεύσεων τούτων;

Ἀπόκρισις. Ἑκάστη τῶν τεσσάρων χωρῶν ὑπέστη ἐλάττωσιν εἰς τὸ σύνολον τῶν ἀπολαύσεων καὶ εὐκολιῶν τοῦ βίου.

Σ.

ΠΩΣ ΤΡΕΦΟΜΕΘΑ

Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε σελ. 370.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΙΚΟΣΤΗ ΠΕΜΠΤΗ

Συστατικὰ τοῦ αἵματος.

Πρὶν τελειώσωμεν τὴν ἱστορίαν μας, πρέπει βεβαίως νὰ ἀποχαιρετίσωμεν τὸν ἄξιον ἐκεῖνον καὶ δραστήριον ἐπιστάτην τοῦ σώματός μας, ὅστις τόσον καλὰ μᾶς ὑπηρετεῖ. Ὁ ἐπιστάτης αὐτός,—δὲν τὸν ἐλησμόνησες βέβαια—, εἶνε τὸ αἷμα, καὶ περὶ αὐτοῦ θὰ ὁμιλήσωμεν ἐν συντόμῳ σήμερον.

Θὰ σοῦ εἴπω καὶ πάλιν ἀριθμούς, μολονότι γνωρίζω, ὅτι τὰ μικρὰ κοράσια δὲν ἀγαποῦν

1. Ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς τῆς 7 ἰουνίου 1782, πρὸς τὸν δόκτωρα Πρείστλευϊ.

2. Ἡ ναυμαχία αὕτη ἐγένετο τὴν 12 ἀπριλίου 1782. Ὁ γαλλικὸς στόλος, κυβερνώμενος ὑπὸ τοῦ κόμητος Γράς, κατεναυμαχήθη ὑπὸ τοῦ ἄγγλου ναυάρχου Γεωργίου Ῥόδνευϊ.

3. Φαίνεται ἐκ τῆς μικρᾶς ταύτης διατριβῆς ὅτι ὁ Φραγκλῖνος ἦτον, πρὸ μιᾶς περίπου ἑκατονταετηρίδος, θιασώτης πεπεισμένος τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐμπορίας.

Digitized by Google

τοὺς ἀριθμούς. Πρέπει ὅμως νὰ τοὺς συνειθίσῃς, διότι θὰ σοῦ χρειασθοῦν πολὺ, ὅταν γείνῃς οἰκοδέσποινα καὶ κρατῇς κατάστιχον.

Ἄς σοῦ εἴπω λοιπὸν ἐν πρώτοις, ὅτι χίλια δράμια αἵματος περιέχουν συνήθως 870 δράμια *ὀῤῥὸν* καὶ 130 δράμια *θρόμβον*, ἤτοι πηκτὸν αἷμα. Ὁ θρόμβος αὐτὸς φαίνεται περισσότερος· ἀλλὰ ἐπειδὴ περιέχει καὶ αὐτὸς ἱκανὸν ὕδωρ, τὸν ξηραίνουν πρῶτον καὶ ἔπειτα τὸν ζυγίζουν. Τὰ 870 ἐκεῖνα δράμια τοῦ ὀῤῥοῦ περιέχουν πάλιν 790 δράμια ὕδατος, 70 δράμια λευκώματος, ἐξ ἐκείνου περὶ τοῦ ὁποίου ὡμιλήσαμεν ἤδη, καὶ 10 δράμια διαφόρων ἀλάτων.

—Πῶς, διαφόρων ἀλάτων; θὰ φωνάξῃς βεβαίως. Ἐγὼ ἓν ἅλας γνωρίζω.

Τὸ πιστεύω· ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἄλλα, περὶ τῶν ὁποίων δὲν εἶνε τόρα καιρὸς νὰ γείνῃ λόγος. Τοῦτο μόνον γνώριζε, ὅτι ἀπὸ τὰ 10 ἐκεῖνα δράμια τὸ περισσότερον μέρος εἶνε ἅλας κοινόν, ἐξ ἐκείνου τὸ ὁποῖον γνωρίζεις. Τὰ ἄλλα ἅλατα...—μὰ τὴν ἀλήθειαν διστάζω νὰ σοῦ τὰ ὀνομάσω, διότι οὔτε θὰ τὰ ἐννοήσῃς, οὔτε θὰ τὰ ἐνθυμηθῇς. Διὰ νὰ πεισθῇς δὲ περὶ τούτου, ἄκουσον ὀλίγα ἐκ τῶν ὡραίων ὀνομάτων των: *νάτρον, φωσφορικὸν ὀξὺ, μαγνησία, χλώριον, θειϊκὸν ὀξὺ*, κ.λ.

Τὰ 130 δράμια τοῦ θρόμβου περιέχουσι 3 δράμια *ἰνικῆς*—τὴν ἐγνωρίσαμεν ἤδη—καὶ 127 δράμια σφαιρίδια.

Τὰ σφαιρίδια αὐτὰ εἶνε κἄτι τὶ πολὺ περίεργον, καὶ εἶμαι πολὺ ηὐχαριστημένος ὅτι μᾶς ἔμειναν τελευταῖα.

Εἶσαι βεβαία, ὅτι τὸ αἷμα εἶνε κόκκινον· δὲν εἶνε ἀλήθεια; Καὶ ὅμως εἶνε τόσον ὀλίγον κόκκινον, ὅσον κόκκινον εἶνε τὸ ὕδωρ ποταμοῦ, γεμάτου μὲ κόκκινα ψάρια. Ὑπόθεσε ὅμως, ὅτι τὰ ψάρια αὐτὰ εἶνε μικρὰ, μικροσκοπικὰ, καὶ ἄπειρα· τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ θὰ σοῦ φανῇ φυσικῷ τῷ λόγῳ κόκκινον. Τοιουτοτρόπως κόκκινον φαίνεται καὶ τὸ αἷμα. Διὰ νὰ ἐννοήσῃς ὅμως, πόσον μικρὰ εἶνε αὐτὰ τὰ κόκκινα σφαιρίδια, τὰ ὁποῖα χρωματίζουσι τὸ αἷμά μας, ἀρκεῖ νὰ σοῦ εἴπω, ὅτι μία μόνη μικρὰ σταγὼν αἵματος, κρεμαμένη ἀπὸ τὴν μύτην μιᾶς βελόνης, περιέχει ἓν περίπου.. ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΟΝ τοιούτων σφαιριδίων.

Μὴ νομίσῃς ὅμως, ὅτι τὰ μικρὰ αὐτὰ σώματα, ἐπειδὴ ὀνομάζονται *σφαιρίδια*, ἔχουσι σφαιρικὸν τὸ σχῆμα. Ὁμοιάζουσι μᾶλλον μὲ μικροὺς κόκκους φακῆς, ἕκαστος τῶν ὁποίων ἔχει πέριξ τοῦ κεντρικοῦ πυρῆνος ἐλαστικόν τινα καὶ μαλακὸν κόκκινον γῦρον. Οἱ ἐπιστήμονες τὰ ὀνομάζουσιν *αἱμοκύτταρα*.

Ἐννοεῖς, ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα ἀνεκαλύφθησαν καὶ ἐξητάσθησαν μὲ τὸ μικροσκόπιον· εὑρέθησαν δὲ τὸ πρῶτον πρὸ διακοσίων περίπου ἐτῶν, ὑπὸ δύο συγχρόνως ἐπιστημόνων, τοῦ ἑνὸς Ὀλλανδοῦ καὶ τοῦ ἄλλου Ἰταλοῦ.

Τὰ αἱμοκύτταρα αὐτὰ ἀποτελοῦνται κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος ἐκ λευκώματος, διότι ἐκ τῶν 127 δραμίων αἱμοκυττάρων, τὰ ὁποῖα περιέχονται εἰς 1000 δράμια αἵματος, τὰ 125 δράμια εἶνε λεύκωμα.

Εἶνε δὲ τὰ αἱμοκύτταρα ἡ κυρία δύναμις τοῦ αἵματος, καὶ ἐκεῖνα ἀκριβῶς τὰ συστατικὰ τὰ ὁποῖα τρέφουσι τὸ σῶμα καὶ διατηροῦσι τὴν ζωήν. Ὅταν αὐτὰ ἐλαττοῦνται, τὸ αἷμα πτωχύνεται, καὶ ἡ δύναμις τοῦ σώματος ἐλαττοῦται. Ἐδῶ δὲ εἶνε ἡ κατάλληλος θέσις, διὰ νὰ σοῦ ἐξηγήσω τί σημαίνει ἡ λέξις *λυμφατικὸς*, τὴν ὁποίαν πολλάκις βεβαίως θὰ ἤκουσες.

Γνωρίζεις ἤδη, διότι τὸ εἴπομεν πρὸ καιροῦ, ὅτι τὰ ἀγγεῖα ἐκεῖνα τοῦ σώματός μας, τὰ ὁποῖα σκουπίζουσι τὸ ἄχρηστον αὐτοῦ ὑλικὸν, ὀνομάζονται *λυμφατικὰ* ἀγγεῖα, καὶ τοῦτο διότι τὸ ὑγρὸν μὲ τὸ ὁποῖον εἶνε γεμάτα ὀνομάζεται λατινιστὶ lympha, τουτέστιν ὕδωρ. Εἶνε δὲ τὸ ὑγρὸν τοῦτο οὐδὲν ἄλλο ἢ ὀῤῥὸς τοῦ αἵματος, ὅστις διαπερνᾷ ἀπὸ τὰ τοιχώματα τῶν τριχοειδῶν ἀγγείων, ὅταν ἡ καρδία ὠθῇ τὸ αἷμα πρὸς αὐτὰ, καὶ μεταβαίνει εἰς τὰ ὄργανα, ὅθεν σαρώνεται ὑπὸ τῶν λυμφατικῶν ἀγγείων. Ἐννοεῖται δὲ, ὅτι ὅσον περισσότερον ὀῤῥὸν ἔχει τὸ αἷμα (καὶ σχετικῶς ὀλιγώτερα αἱμοκύτταρα), τόσον περισσότερος τοιοῦτος διαπερᾷ τὰ τοιχώματα τῶν τριχοειδῶν ἀγγείων, καὶ τόσον περισσότερος ἑπομένως ὑπάρχει ἐντὸς τῶν λυμφατικῶν, ἅτινα γεμίζουσι τότε καὶ ἐξογκοῦνται. Οἱ ἄνθρωποι, εἰς τοὺς ὁποίους συμβαίνει τοῦτο, ὀνομάζονται λυμφατικοὶ, εἶνε δὲ μαλθακοὶ καὶ ἀδύνατοι, διότι εἰς τὸ αἷμά των πλεονάζει ὁ ὀῤῥός.

Μένει τόρα νὰ ἴδωμεν, τί πρᾶγμα εἶνε τὰ 2 ἐκεῖνα δράμια, τὰ ὁποῖα μᾶς μένουν ἀπὸ τὰ 127 δράμια τῶν αἱμοκυττάρων, ἀφοῦ ἀφαιρέσωμεν τὰ 125 δράμια λευκώματος.

Τὰ δύο αὐτὰ δράμια, κυρία μου, εἶνε ἡ χρωματιστικὴ ὕλη, ἥτις βάφει τόσον εὔμορφα κόκκινον τὸ αἷμά μας. Δὲν εἶνε δὲ τίποτε ἄλλο παρὰ σίδηρος. Μὴ ἀπορῇς πόθεν προέρχεται, διότι ἡ γῆ εἶνε γεμάτη σίδηρον, καὶ τὰ φυτὰ τὸν βυζάνουσιν ἐξαίρετα ἀπὸ τὰ βάθη τῶν ἀγρῶν.

Συμβαίνει πολλάκις ἡ θρεπτική μας μηχανὴ νὰ διαταράττεται καὶ νὰ μὴ χρησιμοποιῇ ὅσον σίδηρον τῆς δίδομεν. Τὸ αἷμα τότε χάνει τὸ χρῶμά του, κιτρινίζει, καὶ ὁ ἰατρὸς προσκαλούμενος διατάττει σίδηρον. Τοῦτο τὸ γνωρίζεις βέβαια, διότι, ὅπως σήμερον διαιτῶνται καὶ ζῶσιν αἱ κυρίαι, συχνότατα συμβαίνει νὰ πάσχωσιν αὐτὴν τὴν ἀσθένειαν. Ἂν λοιπὸν συμβῇ καὶ εἰς σέ ποτε τὸ ἴδιον, μὴ ἀπορήσῃς ὅταν ὁ ἰατρὸς σοῦ διατάξῃ σίδηρον, καὶ σπεῦσε μάλιστα νὰ ὑπακούσῃς, διότι ἡ ἀσθένεια αὐτὴ

Digitized by Google

εἶνε σπουδαιοτέρα παρ' ὅσον νομίζεται, καὶ τὸ αἷμα ἐργάζεται κάκιςα, ὅταν δὲν ἦνε κόκκινον.

Ἰδού, κυρία μου, ἐτελειώσαμεν τὴν ἱστορίαν μας· καὶ ἐγὼ μὲν εἶμαι κατευχαριστημένος, διότι ἐλπίζω, ὅτι κἄτι τὶ σ' ἐδίδαξα, καὶ ὅτι ἡ διδαχή μου αὐτὴ ὄχι μόνον δὲν σὲ ἐκούρασεν, ἀλλὰ καὶ σοῦ ἐχρησίμευσε καὶ θὰ σοῦ χρησιμεύσῃ εἰς τὸ μέλλον πολύ.

Σὺ δὲ... εἶσαι εὐχαριστημένη; Καὶ τοῦτο τὸ ἐλπίζω, διότι οἱ γράφοντες, βλέπεις, αὐτὸ ἔχουσιν ὡς γλυκυτέραν των ἀμοιβήν, καὶ δι' αὐτὸ τὴν φαντάζονται πάντοτε, καὶ ὅταν ἀκόμη τοὺς λείπει.

Ἄγγελος Βλάχος.

ΛΙΒΙΓΚΣΤΩΝ

Ἐράνισμα.

Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε σελ. 371.

Τῷ 1858 ὁ μέγας ἡμῶν ὁδοιπόρος καὶ ἐρευνητὴς Λιβιγκστὼν ἐπανῆλθεν εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ζαμπέση παρακολουθούμενος ὑπὸ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, τῶν τέκνων, ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Καρόλου καὶ τοῦ διδάκτορος Κίρκ. Κύριος σκοπὸς τῆς νέας ταύτης ἐκδρομῆς, δι' ἣν ὥρισεν ἓξ ἔτη, ἦτο ν' ἀνερευνήσῃ τὸν ῥοῦν τοῦ Ζαμπέση καὶ τῶν ἐκβαλλόντων εἰς τὴν ἀριστερὰν τούτου ὄχθην ποταμίων. Ἀνέβη τὸν ποταμὸν δι' ἀτμοκινήτου καὶ ἐπανεῦρεν ἐν Τετὲ τοὺς Μακολόλος, τοὺς ἀρχαίους αὐτοῦ συνοδοιπόρους, οἵτινες μικροῦ ἐδέησε ν' ἀποθάνωσιν ὑπὸ χαρᾶς ἰδόντες τὸν Λιβιγκστῶνα. Ἠθέλησαν νὰ ῥιφθῶσιν εἰς τὰς ἀγκάλας του, ἀλλὰ τὴν διάχυσιν ταύτην τῆς χαρᾶς ἀνέστειλε φόβος ἐξ ἀλλοκότου σκέψεως προελθών, ὅπως μή, ὡς εἶπον, φθείρωσι τὰ καινουργῆ αὐτοῦ ἐνδύματα.

Κατὰ τὴν διάβασίν του ἐχαιρέτισεν ἐκ νέου τοὺς καταράκτας τῆς Βικτωρίας· ὅταν δ' ἐπανῆλθεν εἰς Λινιαντὴν ἔτυχε τῆς αὐτῆς οἵας καὶ πρότερον φιλόφρονος δεξιώσεως παρὰ τῷ πτωχῷ μαύρῳ μονάρχῃ, ἀσθενοῦντι τότε ὑπὸ λέπρας. Εἰσελθὼν εἰς ἕνα τῶν βραχιόνων τοῦ Ζαμπέση, τὸν Χιρέ, παρετήρησε διαβαίνων λαοὺς πρωτοτύπων καὶ ποικίλων ἠθῶν. Πολλοὶ τῶν ἐγχωρίων ἦσαν κεκοσμημένοι μέχρι μανίας· ἔφερον δακτυλίους εἰς ὅλους τοὺς δακτύλους, κρίκους ὀρειχαλκίνους, ἢ σιδηροῦς ἢ χαλκίνους εἰς τὰς κνήμας· αἱ γυναῖκες ἔφερον ἐπὶ τοῦ ἄνω χείλους κρίκον ὀνομαζόμενον *πελελέ*, διαμέτρου πέντε ἑκατοστῶν. Πορευόμενοι πρὸς τὴν λίμνην Νυασὰ ἐδέησε νὰ διέλθωσι χώρας, αἵτινες εἶχον ὑποστῆ τὴν σκληρότητα τῶν ἐνοικιαστῶν Πορτογάλλων, διὸ οἱ κάτοικοι τῶν μερῶν τούτων ὑπολαμβάνοντες αὐτοὺς δουλεμπόρους, παρεσκευάζοντο πρὸς ἐχθρικὴν ὑποδοχήν. Ἀνὰ πᾶν βῆμα ὁ Λιβιγκστὼν ἠναγκάζετο νὰ ἔρχεται εἰς λόγους καὶ νὰ διασκεδάζῃ τὴν δυσπιστίαν αὐτῶν, μεθ' ὃ οὗτοι ἐδεικνύοντο φιλόφρονες καὶ φιλόξενοι. Οἱ περιηγηταὶ εὗρον εἰς τὰς φυλὰς ταύτας διανοητικήν τινὰ ἀνάπτυξιν, καθόλου ὅμως εἰπεῖν ἀμάθειαν, δεισιδαιμονίαν καὶ κτηνώδη δουλείαν ἐπιπολάζουσαν. Οἱ λαοὶ οὗτοι πιστεύουσιν ἔτι εἰς τὴν θείαν καταγωγὴν τῶν ἀρχηγῶν των, οἵτινες ὅμως τὴν πίστιν ταύτην ἀσπλάγχνως ἐκμεταλλεύονται. Ἀρχοντίσκος τις εὐτελὴς ὑπερέχων τῶν λοιπῶν ἐπὶ ἀνοήτῳ ὑπερηφανείᾳ ἐκήρυττεν ἑαυτὸν οὐ μόνον ἀντιπρόσωπον τῆς θεότητος, ἀλλὰ καὶ ἐνσάρκωσιν αὐτῆς· διαδεξάμενος τὸν πατέρα αὐτοῦ εἰς τὴν ἀρχήν, ἐνόμισεν ὅτι ἐγένετο θεός, οἱ δὲ ὑπήκοοί του οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν διημφισβήτησαν τὴν ἰδιότητα ταύτην. Ἔλεγε πρὸς αὐτούς: Δύνασθε νὰ λουσθῆτε ἀφόβως εἰς τὸν Χιρέ· οἱ κροκόδειλοι δὲν θὰ σᾶς βλάψωσιν· ὁ δὲ λαὸς ἐπίστευε καὶ ἐν πλήρει πεποιθήσει ἐρρίπτετο εἰς τὸν ποταμόν.

Ἐν τούτοις ὅλαι αἱ φυλαὶ δὲν δεικνύουσι τὴν τυφλὴν αὐτὴν ὑπακοὴν πρὸς τοὺς ἀρχηγούς· οὐχὶ σπανίως ἀκούει τις ὁμιλίας περὶ αὐτῶν ἥκιστα εὐπρεπεῖς, οἷον:

— Εἰς τί χρησιμεύουσιν οἱ ἀρχηγοί;

— Δυνάμεθα νὰ κυβερνηθῶμεν μόνοι.

— Δὲν κάμνει ἄλλο ὁ ἀρχηγός μας παρὰ νὰ τρώγῃ, ἐνῷ ἡμεῖς ἐργαζόμενοι πεινῶμεν.

Ἀλλ' αἱ ἀποδοκιμασίαι αὗται μένουσι μέχρι λόγων. Πιθανὸν εἶναι αἱ μετὰ τῶν Εὐρωπαίων σχέσεις νὰ μεταδώσωσιν εἰς αὐτοὺς τὸ πνεῦμα τῆς ἐπαναστάσεως, ἥτις παρ' αὐτοῖς ὁμολογοῦμεν ὅτι θὰ ἔχῃ νόμιμον βάσιν.

Αἱ χῶραι αὗται τῆς Ἀφρικῆς καθὼς καὶ αἱ λοιπαί, ἃς ἐπεσκέφθη πρότερον ὁ Λιβιγκστών, ἔχουσιν ἀφθονίαν παντὸς εἴδους ζῴων. Αἱ περὶ τὰς μεγάλας λίμνας πεδιάδες εἶναι πλήρεις ὑδροβίων πτηνῶν παντὸς εἴδους, ἅτινα ἐθορυβοῦντο καὶ διεσκορπίζοντο ἔντρομα κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ ἀτμοπλοίου.

Ὅταν εἰσῆλθον εἰς τὴν λίμνην Χιροά, οὐ μακρὰν ἀπέχουσαν τῆς λίμνης Νυασὰ πρὸς ἀνατολάς, σφοδρὰ τρικυμία ἐπὶ πολλὰς ὥρας διαρκέσασα ἔρριψεν αὐτοὺς εἰς προφανῆ κίνδυνον, ἐξ οὗ μόλις μετὰ πολὺν ἀγῶνα ἐσώθησαν καὶ ἐξῆλθον ἀβλαβεῖς εἰς τὴν ξηράν. Οὐδὲν μέρος τῆς Ἀφρικῆς εἶναι πολυανθρωπότερον τῶν ὀχθῶν τῆς λίμνης Νυασᾶ. Οἱ περὶ ταύτην κάτοικοι ἔβλεπον μετὰ πολλῆς περιεργείας, ὡς καινοφανές τι, τὸ ἀτμόπλοιον διερχόμενον καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ Χιραμπούς, οὕτω καλοῦντες τοὺς Εὐρωπαίους, ὅπερ εἰς τὴν γλῶσσαν αὐτῶν σημαίνει *ἄγρια ζῷα*! Μεγίστην ᾐσθάνοντο τέρψιν βλέποντες τοὺς περιηγητὰς τρώγοντας. Ἐσχημάτιζον ἑκάστοτε περὶ τὴν τράπεζαν αὐτῶν κύκλον μέγαν, στεφανούμενον ὑπὸ μαύρων κεφαλῶν, καὶ διὰ διαφόρων χειρονομιῶν, φωνῶν καὶ θορυβωδῶν γελώτων ἐξεδήλουν τὴν ἔκπληξιν αὐτῶν διὰ τὸ

Digitized by Google

περίεργον τοῦ θεάματος. Ὁ Λιβιγκστὼν καθόλου εὐχαρίστως διετέθη ἐκ τῆς φιλοξενίας τῶν ἐγχωρίων, οἵτινες ἤρχοντο καταθέτοντες εἰς τοὺς πόδας του τὴν ἁλιείαν των. Ἅπαξ μόνον οἱ περιηγηταὶ ἡμῶν ἀπεγυμνώθησαν παρά τινι λιμένι συχναζομένῳ ὑπὸ δουλεμπόρων.

Ὁ Λιβιγκστὼν ἀφικόμενος εἰς τὸ τέρμα τῆς ἐκδρομῆς του ἐπανῆλθεν εἰς Ἀγγλίαν τῷ 1864 καὶ ἐδημοσίευσε τὰς ἐρεύνας αὐτοῦ εἰς τὸν ποταμὸν Ζαμπέσην καὶ τοὺς εἰς τὸν αὐτὸν ἐκβάλλοντας, καθὼς καὶ τὰς ἀνακαλύψεις τῶν λιμνῶν Χιροᾶ καὶ Νυασᾶ.

Ἀλλ' ὁ γενναῖος ἡμῶν περιηγητὴς ἀντὶ πολλοῦ ἐξηγόρασε τὰς ἐπιστημονικὰς κατακτήσεις· διότι πλὴν ἄλλων ἐκ τῆς συνοδίας, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Κάρολος καὶ ἡ γυνή του, αὐτὴ ἡ ἀφωσιωμένη αὐτῷ καὶ συναντιλήπτωρ τῶν πόνων αὐτοῦ καὶ μόχθων, ἡ σύντροφος τῶν ἐπιχειρήσεών του, ἀπέθανον, θύματα τοῦ νοσεροῦ κλίματος γενόμενοι. Ἡ γενναία ὅμως ψυχὴ τοῦ Λιβιγκστῶνος καίπερ τοσοῦτον σκληρῶς πληγεῖσα δὲν κατεβλήθη ποσῶς ὑπὸ τῶν λυπηρῶν τούτων δοκιμασιῶν. Τῷ 1865 ἀνεχώρησεν αὖθις εἰς Ἀφρικήν, σκοπὸν προτιθέμενος ἤδη νὰ συστήσῃ εἰς τὰ παράλια τῆς Νυασᾶ σταθμὸν ἱεραποστόλων καὶ ἐντίμων ἐμπόρων· πλὴν δὲ τούτου ν' ἀναζητήσῃ ἐν τῷ κέντρῳ τῆς Ἀφρικῆς τὰς χώρας, ἃς ἐπεσκέφθησαν ἤδη πρὸ αὐτοῦ ἄλλοι περιώνυμοι περιηγηταὶ καὶ ἀνακαλύψῃ τὰς πηγὰς τοῦ Νείλου, ἃς ὑπελάμβανεν οὔσας πρὸς μεσημβρίαν τῆς λίμνης Ταγκανίκα.

Κατὰ τὴν νέαν ταύτην ἐκδρομὴν τοῦ Λιβιγκστῶνος ἀπώλεσαν ἐν Εὐρώπῃ τὰ ἴχνη τῆς πορείας του· φήμη δὲ ἀπαισία διεδόθη ὅτι ὁ περιώνυμος ὁδοιπόρος καί τινες τῶν συνοδιτῶν αὐτοῦ ἐδολοφονήθησαν ὑπὸ τῶν Μαζιτῶν, τῶν οἰκούντων πρὸς ἀνατολὰς τῆς λίμνης Νυασᾶ. Αἱ περιστάσεις αἱ συνοδεύουσαι τὴν φήμην ταύτην ἦσαν τοιαῦται, ὥστε πᾶσα ἀμφιβολία ἀπεκλείετο.

Ὁ διδάκτωρ Κίρκ, πρόξενος ἐν τῇ νήσῳ Ζανζιμπάρ, ἀπέστειλε πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ Λιβιγκστῶνος ἀνθρώπους καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις καὶ συνέλεξεν ἐνδείξεις τινὰς περὶ τῆς ὑπάρξεώς του, ἃς ἐπεβεβαίωσεν ἐπιστολὴ τοῦ Λιβιγκστῶνος, ἐξ ἧς ἔμαθον ὅτι ἔζη καὶ ὅτι διέτρεχε τὰς χώρας τῶν Μεγάλων Λιμνῶν. Μετ' οὐ πολὺ δὲ αὖθις ἐστερήθησαν εἰδήσεων περὶ αὐτοῦ. Ἡ Ἀγγλία ἀνήσυχος διὰ τὴν μακρὰν σιωπὴν τοῦ μεγάλου αὐτῆς ἀνδρὸς παρεσκεύασε συνοδίαν πρὸς ἀνεύρεσίν του, ἀλλ' ὁ Ἐρρῖκος Στάνλεϋ, ἀφηγητὴς τῆς ἐφημερίδος ὁ *Κήρυξ τῆς Νέας Ὑόρκης*, προηγήθη τῶν Ἄγγλων.

Ἀφηγούμεθα ἐνταῦθα διὰ βραχέων πῶς ὁ Στάνλεϋ ἀνεῦρε τὸν Λιβιγκστῶνα.

Γινώσκουσι δὲ οἱ ἀναγνῶσται τῆς *Ἑστίας*, ἐξ ὅσων ἀνέγνωσαν ἐν ἀριθμ. 12, σελ. 181, τὴν ἱστορίαν τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης, τῆς γενομένης δαπάνῃ τῆς διευθύνσεως τῆς ἐφημερίδος ὁ *Κήρυξ τῆς Νέας Ὑόρκης*.

Ὁ γενναῖος οὗτος ἀνὴρ ἦτο ἐξ ἐκείνων, οὓς μόνον ὁ θάνατος κωλύει ἀπὸ τῆς ἐκτελέσεως τῶν σκοπῶν των. Ὅταν προσεκλήθη εἰς Παρισίους ἐκ Μαδρίτης καὶ ἀνηγγέλθη αὐτῷ νὰ πορευθῇ εἰς ἀναζήτησιν τοῦ Λιβιγκστῶνος, δὲν ἠρνήθη πρὸ τῆς δυσχερείας τοῦ ἔργου, ἀλλ' ἁπλῶς παρετήρησεν εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐφημερίδος ὅτι τοιαύτη ἐπιχείρησις εἶναι εἰς ἄκρον δαπανηρά. Ὅταν ὅμως ὁ διευθυντὴς Βεννὲτ ἔδωκεν αὐτῷ αὐθωρεὶ χρήματα καὶ διέγραψε τὸ ὁδοιπορικόν, ὁ Στάνλεϋ ἀνεχώρησε τὴν ἐπιοῦσαν εἰς Αἴγυπτον. Ἐκεῖ φθάσας ἀνέβη τὸν Νεῖλον μέχρι τῶν καταρακτῶν, παρέστη εἰς τὰ ἐγκαίνια τῆς διώρυχος τοῦ Σουέζ, ἐπορεύθη εἰς Ἱεροσόλυμα, Κωνσταντινούπολιν, ἐπεσκέφθη τὰ πεδία τῶν μαχῶν τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου, εἶτα δέ, διὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ Περσίας πορευθείς, ἀπεβιβάσθη εἰς Βασόραν διὰ τὰς Ἰνδίας, ὅπου ἀφίκετο μηνὶ Αὐγούστῳ 1870. Τῇ 21 Ὀκτωβρίου κατέλιπε τὴν Βομβάην, τῇ δὲ 8 Ἰανουαρίου 1871 κατέπλευσεν εἰς τὴν νῆσον Ζανζιμπάρ. Ἐν ταύτῃ, ἔνθα ὑπάρχει μία τῶν μεγαλειτέρων ἀγορῶν τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς, ἐζήτησεν εἰδήσεις περὶ τοῦ Λιβιγκστῶνος· πᾶν ὅ,τι ἔμαθε θὰ ἦτο λίαν ἀποθαρρυντικὸν διὰ πάντα ἄλλον, οὐχὶ ὅμως δι' αὐτόν. Ἐνταῦθα προητοίμασε τὴν συνοδίαν αὐτοῦ, ἠγόρασεν ἐμπορεύματα, ὅπως ἔρχεται εἰς σχέσεις πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς, παραλαβὼν δὲ 24 στρατιώτας ἐγχωρίους, 22 ὄνους καὶ 2 ἵππους, ἀπεβιβάσθη εἰς Βακαμοϊὸ, λιμένα ἀπέναντι τῆς Ζανζιμπάρ, ἔνθα ηὔξησε τὴν συνοδίαν αὐτοῦ εἰς 192 ἄνδρας καὶ ἀνεχώρησε διὰ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀφρικῆς.

Ἐν ἀρχῇ ἡ πορεία ἦτο τερπνή, διότι διήρχοντο πεδιάδα χλοερὰν καὶ χαρμόσυνον· εἶτα ὅμως, ἐπελθουσῶν τῶν βροχῶν, ἐπορεύοντο διὰ μέσου χειμάρρων, ποταμῶν καὶ ἑλῶν· ἡ πορεία ἤδη κατέστη δυσχερὴς καὶ ἐπικίνδυνος, καθ' ἣν ἀπώλεσαν τοὺς ὄνους, πλὴν δύο, καὶ τοὺς ἵππους, δηλητηριασθέντας ὑπὸ τοῦ δήγματος ἐντόμων ἰοβόλων· οἱ πλεῖστοι δὲ τῶν τῆς συνοδίας προσεβλήθησαν ὑπὸ πυρετῶν. Διῆλθον χώρας διατελούσας εἰς ἐμφυλίους πολέμους· εἰς οὓς καὶ ἀνεμίχθησαν· ὁ Στάνλεϋ ὅμως ἐπροχώρει. Ὁσάκις ἐγένετο αὐτῷ παρατήρησις ὅτι εἶναι μωρία νὰ ἐξακολουθήσῃ πορευόμενος, αὐτὸς ἐνθυμούμενος τοὺς λόγους τοῦ Βεννὲτ «πορεύθητι εἰς ἀνεύρεσιν τοῦ Λιβιγκστῶνος καὶ κόμισον περὶ αὐτοῦ εἰδήσεις», ἔκλειε τὰ ὦτα πρὸς πᾶσαν παρατήρησιν.

Τῇ 10 Νοεμβρίου ἡ συνοδία περιχαρὴς ὑπερβάλλουσα τὰ τελευταῖα ὄρη τὰ χωρίζοντα αὐτὴν ἀπὸ τῆς λίμνης Ταγκανίκα, εἶδεν ὅτι ἀφίκετο εἰς τὸ τέρμα τῆς ὁδοιπορίας, καὶ ἔμεινεν

Digitized by Google

ἔκθαμβος ὑπὸ τῆς θέας τῶν μεγάλων καταρακτῶν. Ἐνταῦθα ἀνεπέτασαν τὴν ἀμερικανικὴν σημαίαν καὶ διὰ παρατεταμένων πυροβολισμῶν ἐχαιρέτισαν τὴν χώραν καὶ ἀνήγγειλαν τὴν ἄφιξίν των. Οἱ ἐγχώριοι ἔτρεξαν εἰς συνάντησιν, ὁ δὲ Στάνλεϋ μετ' ἀγαλλιάσεως ἤκουσεν εἰς τὰ βάθη ἐκεῖνα τῆς Ἀφρικῆς «Good morning» καλημέρα. Στραφεὶς εἶδε τὸν πιστὸν ὑπηρέτην τοῦ Λιβιγκστῶνος Σουζὶ, ἀναγγέλλοντα αὐτῷ ὅτι ὁ ἀγαπητὸς αὐτῷ κύριος ἦτο ἐκεῖ. Ὁποία χαρὰ ἄπειρος, ὁποῖος θρίαμβος μετὰ τόσους κόπους καὶ κινδύνους!

Ἡ καρδία μου ἔπαλλε σφοδρότατα, λέγει ὁ Στάνλεϋ, ἀλλ' ἀνεχαίτισα ἑαυτὸν, ἵνα μὴ προδώσω διὰ τῆς συγκινήσεως τοῦ προσώπου μου τὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς φυλῆς μου. Ἐπροχώρησα διὰ μέσου πλήθους περιέργου σχηματίσαντος ἑκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ δίοδον μακρὰν, εἰς τὸ βάθος τῆς ὁποίας, ἐν μέσῳ ἡμικυκλίου ἀράβων ἵστατο ἀνὴρ φέρων πώγωνα φαιόν. Προχωρῶν παρετήρησα τὴν ὠχρότητα τοῦ προσώπου καὶ τὸ καταβεβλημένον αὐτοῦ σῶμα· ἠθέλησα νὰ ῥιφθῶ εἰς τὰς ἀγκάλας του, ἀλλ' ἦτο Ἄγγλος· δὲν ἐγνώριζον ὁποίας ἤθελον τύχει ὑποδοχῆς. Ἔπραξα λοιπὸν ὅ,τι μοὶ ὑπηγόρευε τότε ἡ δειλία μου καὶ ψευδής τις ὑπερηφάνεια. Πλησιάσας βήματι στερρῷ εἶπον, ἀποκαλύπτων τὴν κεφαλήν μου,

— Ὁ διδάκτωρ Λιβιγκστὼν, νομίζω.

— Μάλιστα, ἀπήντησεν ἐκεῖνος φιλοφρόνως μειδιῶν καὶ ἀποκαλυπτόμενος. Θέσαντες τοὺς πίλους ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μας, ἐτείναμεν τὰς δεξιάς.

— Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ, εἶπον μεγάλῃ τῇ φωνῇ, ἐπιτρέψαντί με νὰ σᾶς συναντήσω.

— Λογίζομαι εὐτυχὴς, ὑπέλαβεν, διότι εὑρέθην ἐδῶ νὰ σᾶς ὑποδεχθῶ.

Ἐπεχείρησα νὰ καταπείσω αὐτὸν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα του, ἀλλ' ἀπέβη ἀδύνατον· διότι δὲν εἶχεν ἐκπληρώσει τὴν ἀποστολήν του, δὲν εἶχεν ἀνακαλύψει τὰς ΒΑ. χώρας τῆς λίμνης Ταγκανίκα καὶ βεβαιώσει ἂν αὐτόθι κἦνται αἱ πηγαὶ τοῦ Νείλου. Οὐχ ἧττον κατεπείσθη νὰ ἔλθῃ μέχρι Κουϊχάρας, ἔνθα εὗρεν ἐμπορεύματα καὶ ζωοτροφίας, ἃς εἶχον πέμψει αὐτῷ· εἰς ταῦτα προσέθηκεν ὁ Στάνλεϋ βαμβακερὰ ὑφάσματα, σύρματα μετάλλινα, ὅπλα, τροφὰς, χιλίας λίτρας μαργαριτῶν, ἐνδύματα, ἐργαλεῖα κτλ., ὅπως δυνηθῇ νὰ ἐπαναλάβῃ τὰς ἐρεύνας του ἀνετώτερον καὶ συντηρήσῃ τοὺς 60 ἄνδρας, οὓς εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ ἐπὶ τέσσαρα ἔτη.

Ἡ ἡμέρα τοῦ ἀποχωρισμοῦ τῶν δύο αὐτῶν εὐγενῶν ἀνδρῶν, ὧν αἱ γενναῖαι καρδίαι ἀνεγνωρίσθησαν ἐν μέσῳ τοσούτων σκληρῶν δοκιμασιῶν, ὑπῆρξεν ὀδυνηρά.

Ὁ διδάκτωρ, λέγει ὁ Στάνλεϋ, ἠθέλησε νὰ μὲ συνοδεύσῃ λεύγας τινὰς πέραν τῆς Κουϊχάρας, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ χωρισθῶμεν.

— Διδάκτορ, ἐπροχωρήσατε πολύ.

— Πιθανόν· ἄφετε ὅμως νὰ σᾶς εἴπω ὅτι ἐπράξατε ἔργον, ὅπερ ὀλίγοι ἄνθρωποι δύνανται νὰ πράξωσι. Σᾶς εἶμαι εὐγνώμων. Εἴθε ὁ Θεὸς νὰ ἐπιδαψιλεύσῃ ὑμῖν τὰς εὐλογίας του.

Ἐτείναμεν τὰς δεξιάς. Ἀπέσπασα ἐμαυτὸν τῶν περιπτύξεων. Ὁ Σουζὶ, ὁ Χουμὰκ, ὁ Χαϋμοτὰχ ἐφίλησαν τὰς χεῖράς μου. Ἐπροδόθην ἐκ τῆς συγκινήσεως.

— Χαῖρε, διδάκτορ, φίλτατε..........

— Χαῖρε.

Ὁ Στάνλεϋ ἤρχισε τὴν κάθοδόν του ἐν μέσῳ τῶν αὐτῶν κινδύνων καὶ ἔφθασεν εἰς Ζανζιμπὰρ, τὸν δὲ Ἰούλιον τοῦ 1872 ἀφίκετο εἰς Μασσαλίαν. Ἡ φήμη τῆς ἐπιτυχίας τῆς ὁδοιπορίας ταύτης εἶχε πολὺ προπορευθῆ. Ἡ Γεωγραφικὴ Ἑταιρία τοῦ Λονδίνου ἐτίμησεν αὐτὸν διὰ χρυσοῦ μεταλλίου, ἡ δὲ βασίλισσα Βικτωρία ἐδωρήσατο ταμβακοθήκην κεκοσμημένην ὑπὸ ἀδαμάντων.

Αἱ τελευταῖαι ἀνακαλύψεις τοῦ Λιβιγκστῶνος ὡς πρὸς τὰς πηγὰς τοῦ Νείλου εἰσὶ μεγάλης σπουδαιότητος. Διὰ τῶν περιηγήσεων τοῦ Σπέκε, τοῦ Γραντ καὶ τοῦ Βάκερ αἱ πηγαὶ τοῦ Νείλου ἐτέθησαν μεσημβρινώτερον παρ' ὅσον τέως ἐνομίζετο καὶ ἐπιστεύετο, ὅτι δηλ. αἱ λίμναι τῆς Βικτωρίας καὶ τοῦ Ἀλβέρτου ἦσαν ἡ ἀφετηρία τοῦ ποταμοῦ τούτου, ἀλλ' αἱ ἔρευναι τοῦ περιωνύμου ἡμῶν ἱεραποστόλου ἔθεσαν τὴν κεφαλὴν τοῦ ὀνομαστοτέρου τῶν ποταμῶν ἔτι πρόσω κατὰ 300 ἢ 400 λεύγας πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Ἰσημερινοῦ. Ὁ σπουδαιότερος τῶν βραχιόνων τοῦ Νείλου ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τοῦ Λιβιγκστῶνος μεταξὺ τῆς 11 καὶ 12° πρὸς τὴν λίμνην Βαγκονεολῶ.

Ἡ γεωγραφία τῶν πηγῶν τούτων, ὡς παρίσταται ἡμῖν σήμερον, ὁμοιάζει πρὸς τὴν τοῦ Πτολεμαίου καὶ πρὸς τὴν τῶν χαρτογράφων τῶν ἀκμασάντων περὶ τὰ τέλη τοῦ μέσου αἰῶνος. Ἡ ὁμοιότης αὕτη εἶναι ὄντως ἐκπληκτικὴ καὶ δεικνύει ὅτι οἱ ἀρχαῖοι εἶχον περὶ τῆς Ἀφρικῆς γνώσεις ἀκριβεστέρας ἡμῶν. Πῶς ὅμως συμβαίνει ν' ἀγνοῶμεν κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα ἐκεῖνο ὅπερ ἐγίνωσκον κατὰ τὸν μέσον; Ἴσως πρέπει ν' ἀναγάγωμεν ἀφ' ἑνὸς τὴν ἀρχὴν τῶν γνώσεων τούτων εἰς τοὺς ἀρχαίους Πορτογάλλους τῶν χρόνων τοῦ πρίγκιπος Ἐρρίκου, τοῦ Διάζ, τοῦ Γκάμα, καὶ ἀφ' ἑτέρου ν' ἀποδώσωμεν τὴν ἐπελθοῦσαν ἄγνοιαν, τὴν καλύψασαν διὰ πυκνοῦ πέπλου τὰς περὶ τὸν Ἰσημερινὸν χώρας, εἰς τὴν χαλάρωσιν τῶν σχέσεων τὴν ἐπελθοῦσαν ἐκ τῆς ἐξαλλαγῆς τοῦ γένους τῶν Πορτογάλλων ἀποίκων. Αἱ σχέσεις αὐται καθόλου σκοπὸν εἶχον τὸ ἀνόσιον τῶν δούλων ἐμπόριον· σήμερον ὅμως ἕτερον ἐλατήριον κινεῖ τοὺς ἐρευνητὰς, ἡ κατάλυσις τοῦ ἀτίμου τούτου κέρδους, ἡ ἐπέκτασις τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ὁ ἔρως

Digitized by Google

πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα καὶ τὴν ἐπιστήμην. Τιμὴν λοιπὸν ἀποδώσωμεν εἰς τὸν Λιβιγκστῶνα, τὸ πρωτότυπον τῶν περιηγητῶν· εἰς αὐτὸν ἦτο πεπρωμένον νὰ λύσῃ ἐνδόξως τὸ γεωγραφικὸν πρόβλημα, τὸ ὁποῖον κατεῖχε τὸν νοῦν τῶν ἐπιστημόνων πρὸ τοσούτων αἰώνων.

Ὁ Λιβιγκστὼν ὅτε παρεσκευάζετο νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Ἀγγλίαν προσβληθεὶς ὑπὸ δυσεντερίας ἐτελεύτησεν ἐν τῇ Κεντρικῇ Ἀφρικῇ, χώρᾳ ἀγνώστῳ τέως καὶ μυστηριώδει, ἔνθα ἀφιέρωσε 33 ἐτῶν μόχθους καὶ ἐργασίαν.

Αἱ τελευταῖαι ἐν τῷ ἡμερολογίῳ του σημειώσεις ἐγράφησαν τῇ 27 Ἀπριλίου 1873. Οἱ συνοδεύοντες αὐτὸν νέοι, οὓς αὐτὸς εἶχεν ἀναθρέψει, διενοήθησαν νὰ φυλάξωσι τὸ λείψανόν του· διὸ ἐκβαλόντες τὰ ἐντόσθια καὶ κλείσαντες ἐν κασσιτερίνῳ κιβωτίῳ ἐνεταφίασαν ὑπὸ μέγα δένδρον ἐφ' οὗ ἐχάραξαν τὰς λέξεις «*Διδάκτωρ Λιβιγκστών. Ἀπέθανε τῇ 4 Μαΐου 1873.*» Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν δὲ ἔγραψαν τὸ ὄνομα τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς συνοδίας Σουζά. Τὸ δὲ σῶμα ἐπιπάσαντες ἅλατι ἐξέθηκαν ἐπὶ 12 ἡμέρας εἰς τὸν ἥλιον. Εἶτα θέσαντες ἐν θήκῃ ἐκ φλοιῶν δένδρων κατασκευασθείσῃ ἐκόμισαν ἐπ' ὤμων ἀπὸ τοῦ μέρους ἔνθα ἀπεβίωσε μέχρι τῆς Οὐνιανιεμπέ. Ἡ πορεία αὐτῶν διήρκεσεν ἓξ μῆνας· τὸ ἑσπέρας ἀνεπαύοντο ἐπὶ ὑψωμάτων παραφυλάσσοντες ὅπως μὴ ἴδωσιν αὐτοὺς οἱ ἐγχώριοι καὶ ἀναρπάσωσι τὸ σῶμα, καθότι ἐθεώρουν τὸν Λιβιγκστῶνα ὡς ὂν ὑπερφυσικὸν καὶ ἔλεγον ὅτι ἡ ἀπουσία αὐτοῦ ἤθελεν ἐμβάλλει τὴν χώραν των εἰς μεγάλας συμφοράς. Ἐπὶ τέλους ἐκομίσθη ὁ νεκρὸς εἰς Ζανζιμπὰρ μετὰ τῶν σημειώσεων, ἐνδυμάτων καὶ ἐργαλείων, καὶ ἐντεῦθεν εἰς Ἀγγλίαν, ἔνθα ἀναγνωρισθὲν ἐτάφη ἐν Βεστμίνστερ, ἐκεῖ ἔνθα ἀναπαύονται τὰ ὀστᾶ τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν τῆς Ἀγγλίας.

Περὶ τοῦ περιωνύμου τούτου ὁδοιπόρου δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι προσέθηκε μίαν ἤπειρον εἰς τὴν ἀνθρωπότητα. Ἀπέδειξεν ὅτι τεταρτημόριον τοῦ κόσμου τέως θεωρούμενον ἄγονον καὶ ἄγριον, εἶναι τοὐναντίον κῆπος ἀπέραντος, θαυμασίως ποτιζόμενος, καὶ κατοικούμενος ὑπὸ φυλῆς μειλιχίου καὶ ἀβλαβοῦς, καὶ ὅτι δὲν ὑπολείπεται παρὰ ἡ εἴσοδος τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοῦ ἐμπορίου εἰς τὰς χώρας ταύτας, ὅπως δώσωσιν εἰς τὸν κόσμον νέα πλούτη.

Ὅ,τι δὲ καθιστᾷ τὴν μνήμην τοῦ Λιβιγκστῶνος προσφιλῆ εἶναι ὁ ἔνθερμος ἐνθουσιασμὸς ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐφλέγετο. Σκοπὸς αὐτοῦ δὲν ἦτο μόνον ἡ ἀνακάλυψις νέων γεωγραφικῶν γνώσεων περὶ τῶν χωρῶν ἃς ἐπεσκέπτετο, ἀλλὰ καὶ ἡ βελτίωσις τῶν κατοίκων αὐτῶν.

Διηγοῦνται ὅτι οὐδέποτε ἐφόνευσεν ἄνθρωπον καίτοι ἡ συνοδία αὐτοῦ πολλάκις συνῆψε μάχας. Εἶχεν ἐμπνεύσει συμπάθειαν καὶ σέβας τοιοῦτον εἰς τοὺς συντρόφους αὐτοῦ, ὥστε οὗτοι ἔπραξαν ἔργον ὄντως πρωτοφανὲς δι' Ἀφρικανούς, τὸ νὰ φέρωσιν ἐπ' ὤμων εἰς διάστημα 480 λευγῶν τὸν νεκρὸν Εὐρωπαίου, ὅπως ἀποδώσωσιν εἰς τὴν πατρίδα του.

Α. Μηλιαρακης.

ΤΟ ΝΑΥΑΓΙΟΝ

Ἐκ τῶν τοῦ Καρόλου Δίκενς.

Ἦτον ἡ 5η Νοεμβρίου 18. .

Σφοδρὸς βορειοδυτικὸς ἄνεμος πνέων ἀπὸ πρωΐας διώθει βιαίως τὰ ἁλιευτικὰ καὶ τὰ ἀνθρακοφόρα πλοιάρια τὰ συχνάζοντα εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Φίλεϋ. Οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου, συνηγμένοι εἰς τὰ παράθυρα τῶν οἰκιῶν, ἐθεῶντο τὴν συσσώρευσιν τῶν πλοίων ἐντὸς τοῦ λιμένος. Διεκρίνοντο δέ, εἰς μεγάλην ἀπόστασιν, ἄνθρωποι τινές, παλαίοντες κατὰ τοῦ ἀνέμου ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων, καὶ προσπαθοῦντες ν' ἀναγνωρίσωσι τὰ μεμακρυσμένα εἰσέτι πλοῖα, καὶ τοὺς ἀπειλοῦντας αὐτὰ κινδύνους: Λυπηρά τις προαίσθησις κατεῖχε τὴν καρδίαν ἑκάστου τῶν θεατῶν. Καὶ πράγματι, ὁ ἄνεμος οὗτος, ὅταν πνέῃ σφοδρῶς, ῥίπτει μετ' ἀπεριγράπτου ὁρμῆς τὰ ἀναγόμενα πλοῖα ἐπὶ τῶν βράχων τῆς παραλίας. Μετ' οὐ πολὺ ἀναρίθμητα πορθμεῖα ἔσπευσαν, ζητοῦντα καταφύγιον ἐντὸς τῶν λιμένων τοῦ Σκάρβωρου καὶ τοῦ Φίλεϋ, διότι πλὴν τῶν δύο τούτων, καὶ ἑτέρου τινὸς ἧττον ἀσφαλοῦς λιμένος, ἡ παραλία ἐκτείνεται ἀπρόσιτος ἐπὶ μέγιστον διάστημα.

Προέβαινεν ἡ ἡμέρα νεφελώδης καὶ ἀπειλητική· τοιαύτη ἡμέρα δὲν ἠδύνατο νὰ παρέλθῃ ἄνευ δεινῆς συμφορᾶς. Ἤδη, πρὸς τὴν μεσημβρίαν, ἡ θάλασσα ἐξηγριωμένη ἐκάλυπτε τοὺς ὑψηλοτέρους βράχους διὰ τοῦ ἀφροῦ τῶν ὑπερμεγέθων αὐτῆς κυμάτων, οἱ δὲ φοβεροὶ μυκηθμοὶ τῶν ἀνέμων ἐκλόνιζον τὴν ἀτμοσφαῖραν. Μετὰ μεγίστης δυσκολίας εἰσήρχοντο τὰ πλοῖα ἐντὸς τοῦ λιμένος, ἀφ' οὗ διὰ μόνης τῆς δραστηριότητος τῶν ναυτῶν ἀπέφευγον τὴν παραλίαν καὶ τὴν ἄφευκτον ἐπ' αὐτῆς ἀπώλειαν.

Ἓν ἐκ τῶν ἁλιευτικῶν πλοιαρίων, τῶν ζητούντων καταφύγιον ἐντὸς τοῦ λιμένος τοῦ Φίλεϋ, ἦτον ἰδιοκτησία νέου τινὸς καλουμένου Γεωργίου Ἴολιφ. Ὁ Γεώργιος, υἱὸς ἁλιέως, κατώρθωσε διὰ τῆς δραστηριότητός του καὶ τῆς μικρᾶς πατρικῆς κληρονομίας, ν' ἀποκτήσῃ τὸ πλοιάριον ἐκεῖνο· ἔχων δὲ καὶ τέσσαρας ναύτας ὑπ' αὐτόν, ἔζη σχεδὸν ἐν ἀνέσει. Ἀλλὰ ταῦτα ἀπετέλουν τὸ σύνολον τῆς περιουσίας τοῦ Γεωργίου, καὶ ἐνίοτε, κατὰ τὰς μακρὰς ὥρας τῆς νυκτός, ἐν ᾧ ἐφύλαττε τὰ ἐντὸς τῆς θαλάσσης δίκτυα, μετὰ τρόμου ἀνελογίζετο ὁποία περιέμενεν αὐτὸν τύχη, ἐὰν ποτε συνέβαινε δυστύχημά τι εἰς τὴν *Ὡραίαν Σωσάννην*. Ἡ λέμβος

Digitized by Google

ἔφερε τὸ ὄνομα τῆς συζύγου του, καὶ ὅταν ἐνεθυμεῖτο τὴν φαιδρὰν καὶ καθαρὰν κατοικίαν, κειμένην εἰς δρομίσκον τοῦ Σκάρδωρου, ὅπου διέμενεν ἡ ὡραία καὶ καλὴ Σωσάννη μετὰ τῶν δύο αὐτοῦ τέκνων, φρίκην ᾐσθάνετο ἀναλογιζόμενος μόνον, ὅτι ἡ λέμβος ἠδύνατο νὰ πάθη τι. Εὐτυχῶς αἱ τοιαῦται σκέψεις ἦσαν διαβατικαὶ καὶ ἐπηύξανον μόνον τὴν δραστηριότητα καὶ τὸ ἄγρυπνον τοῦ ἁλιέως.

Πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν εἶχε μεταβῆ εἰς γνωστήν τινα ἑρμάδα πρὸς ἁλίευσιν τῆς μουρούνας, ὅτε ἐφάνη αὐτῷ ἀπειλητικὴ ἡ ὄψις τοῦ οὐρανοῦ. Ἀμέσως ἀνέσυρε τὰ δίκτυα, ἡτοίμασε τὰ ἱστία καὶ ἔπλευσε πρὸς τὸν λιμένα, κυβερνῶν, κατὰ τὸ σύνηθες, λίαν ἐπιδεξίως. Τὸ παράδειγμα τοῦτο ἠκολούθησαν ταχέως οἱ λοιποὶ ἁλιεῖς, καὶ τὰ πλοιάρια ἐσχημάτισαν στολίσκον διευθυνόμενον πρὸς τὴν παραλίαν. Ἀλλ' ὁ ἄνεμος κατέστη λίαν σφοδρὸς πρὶν φανῇ εἰσέτι ἡ ξηρά, καὶ ὅτε ἐπλησίασεν, ἦτο εὔκολον νὰ ἐννοήσῃ ὁ Γεώργιος ὅτι δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ φθάσῃ τὸν λιμένα τοῦ Σκάρδωρου, καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ θεωρηθῇ εὐτυχὴς ἐὰν εἰσήρχετο εἰς τὸν τοῦ Φίλεϋ. Κατώρθωσε τέλος, πρὸς τὴν ἑσπέραν τῆς 5ης Νοεμβρίου, νὰ εὕρῃ τὸ ποθούμενον καταφύγιον καὶ μετὰ πολλοὺς καὶ δεινοὺς κόπους ἔρριψε τὴν ἄγκυραν ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἄλλων ξένων πλοίων. Κεκοπιακότες, καταβεβρεγμένοι, ἐξηντλημένας ἔχοντες τὰς δυνάμεις, οἱ τέσσαρες σύντροφοι τοῦ ἁλιέως ἀνέβαινον μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ χωρίον τοῦ Φίλεϋ, ὅτε πλῆθος ναυτῶν καὶ ἁλιέων, συνηθροισμένων πέριξ τοῦ φάρου, καὶ μετὰ μεγίστου ἐνδιαφέροντος πρὸς τὴν θάλασσαν διευθυνόντων τὰ δίοπτρα, ἐκίνησε τὴν περιέργειαν αὐτῶν. Στραφέντες ἀμέσως, ἐννόησαν τὴν αἰτίαν. Ὡραῖον ἐμπορικὸν πλοῖον ἄνευ ἱστῶν, καὶ πιθανῶς μὴ ὑπακοῦον πλέον εἰς τὸ πηδάλιον, ἐκυλίετο φερόμενον βιαίως πρὸς σύμπλεγμα ἀποκρήμνων σκοπέλων, ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης κειμένων, καὶ ὀνομαζομένων «Σπίκτα»· βράχος ἀπαίσιος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου τοσαῦτα πλοῖα διερράγησαν.

«Οὐδεὶς δύναται νὰ τοὺς σώσῃ τώρα», εἶπον τινές, μετὰ τοσαύτης κατὰ τὸ φαινόμενον ἀπαθείας, ὥστε ξένος τις ἤθελεν ὑπολάβει τὴν ἀπάθειαν ταύτην ὡς ἀπόδειξιν ἀναισθησίας. Ἀλλ' ἤδη κίνησίς τις ἐφαίνετο εἰς τὸ πλῆθος. Ὁ Γεώργιος καὶ οἱ σύντροφοί του ἐννόησαν τὴν σημασίαν τῆς κινήσεως· τινὲς τῶν ἀγαθῶν τούτων ἀνθρώπων, ἡτοιμάζοντο ὅπως προσπαθήσωσι τοὐλάχιστον νὰ σώσωσι τοὺς ἐν τῷ πλοίῳ εὑρισκομένους, διότι οὐδεμία ἀνθρωπίνη δύναμις ἠδύνατο πλέον νὰ προλάβῃ τὴν ἀπώλειαν τοῦ σκάφους. Μικρὰν μόνον ἐλπίδα σωτηρίας εἶχον οἱ ἐπιβάται, διότι ὁ βράχος ἐξετείνετο ἐφ' ἱκανὰ μίλια εἰς σχῆμα καθέτου τοίχου ἔχοντος ὕψος διακοσίων ποδῶν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου συνεθλίβοντο μετὰ πατάγου τὰ βρυχώμενα κύματα. Καίτοι κεκμηκώς, ὁ Γεώργιος ἀπεφάσισεν ἀμέσως νὰ συμπράξῃ μετ' ἐκείνων οἵτινες ἐσκόπουν νὰ σώσωσιν, εἰ δυνατόν, τὴν πεφοβισμένην ὁμάδα, τὴν συσσωρευμένην ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, ἢ τοὐλάχιστον ν' ἀποδείξωσιν ὅτι δὲν ἔμενον ἀδιάφοροι θεαταὶ τοιαύτης συμφορᾶς.

Ἔτρεξε τότε εἰς τὸ πλησιέστερον οἰνοπωλεῖον, ἔπιε ποτήριον ζύθου, καὶ ἐπήδησεν ἐντὸς κάρρου ὅπερ διηυθύνετο πρὸς τὴν παραλίαν, φέρον ἤδη πολλοὺς ἁλιεῖς. Ἐκ τῶν συντρόφων του εἷς μόνος ἀπεφάσισε νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ, ὁ νεώτερος αὐτοῦ ἀδελφός. Οἱ τρεῖς ἐπίλοιποι διέμειναν ὀπίσω, λέγοντες ὅτι ἦσαν ἡμιθανεῖς ἐκ τῶν κόπων.

Τὸ κάρρον ἔτρεχε δρομαίως καὶ ἄπειροι ἄνθρωποι πεζοὶ ἠκολούθουν ἐπίσης ταχέως τὸν αὐτὸν δρόμον. Συγχρόνως οἱ νεώτεροι τῶν ναυτῶν, πηδῶντες ἀπὸ βράχου εἰς βράχον, προσεπάθουν διὰ τῆς συντομωτέρας ταύτης ὁδοῦ νὰ φθάσωσι ταχύτερον πρὸς τὴν σκηνὴν τοῦ δυστυχήματος. Ὁ Γεώργιος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἔφθασαν εἰς μέρος ἔνθα ἐγκατέλειπον τὸ κάρρον, ἵνα βαδίσωσι πρὸς τὴν παραλίαν φέροντες σχοινία καὶ ἐνδύματα διὰ τοὺς ναυαγήσαντας. Ἠκούετο κατὰ διαλείμματα ὁ κρότος τοῦ τηλεβόλου τοῦ κινδυνεύοντος πλοίου. Ἐπὶ μίαν στιγμὴν ἠδύνατό τις νὰ ἐλπίσῃ ὅτι ναῦται καὶ ἐπιβάται εἶχον πιθανότητα τινὰ νὰ ὁδηγήσωσι τὸ πλοῖον πλησίον τῆς ξηρᾶς, καὶ τότε ν' ἀγκυροβολήσωσιν· ἀλλ' ἡ πραγματικὴ κατάστασις τῆς ὀλεθρίας αὐτῶν θέσεως ἐγένετο αἰφνιδίως καταφανὴς εἰς τὰ θύματα, οἱ δὲ θεαταὶ τῆς καταστροφῆς ἐπετάχυνον ἀδημόνως τὴν πρὸς τοὺς βράχους πορείαν, καθόσον ἀντήχει συχνότερον ὁ κρότος τοῦ βοήθειαν ἐπικαλουμένου τηλεβόλου.

Περὶ δείλην ὀψίαν ἔφθασαν ὁ Ἴολιφ καὶ οἱ σύντροφοί του εἰς τοὺς βράχους· ὁ ἄνεμος ἔπνεεν ἐπίσης σφοδρός, καὶ ἡ θάλασσα ἐφαίνετο ὡς ἀπέραντον χάος. Φοβερὰ ἦτο ἡ ταραχὴ τῆς φύσεως, καὶ τὸ πλῆθος σκυθρωπόν, ἐν βαθείᾳ σιγῇ ἐθεώρει τὸ πλοῖον. Εἷς τῶν ἱστῶν ἔκειτο τεθραυσμένος ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, ὅπου ὀλίγοι μόνον διεκρίνοντο ἄνθρωποι· οὗτοι ἔτεινον ἱκέτιδας χεῖρας πρὸς τοὺς ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ναύτας, ἐπικαλούμενοι βοήθειαν, ἣν οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ προσφέρῃ. Κατὰ τὴν στιγμὴν καθ' ἣν τὸ ἀδιοίκητον πλοῖον ἐπλησίαζε τοὺς βράχους ἐπῆλθε βιαία παλίρροια τῶν κυμάτων, ἅτινα ἐπέστρεφον ταραχωδῶς ἀφ' οὗ προσήγγιζον τὴν ξηράν, καὶ τὸ ταλαίπωρον σκάφος κατακλινόμενον ἐτινάσσετο τῇδε κἀκεῖσε μὴ δυνάμενον πλέον νὰ κυβερνηθῇ.

Τὰ κύματα ἐκάλυπτον τὸ κατάστρωμα, παρασύροντα καὶ τοὺς ἐπιβάτας, ὧν ἠκούοντο αἱ ἀγωνιῶσαι φωναὶ δυνατώτεραι καὶ τῶν μυκηθμῶν τῆς θυέλλης. Οἱ φρίττοντες θεαταί, συνηγμένοι ἐπὶ τῆς παραλίας, ᾐσθάνοντο ὅτι πᾶσα προσπάθεια ἔμελλε νὰ μείνῃ ἀνωφελής. Καὶ

Digitized by Google

ὅμως δὲν ἠδύναντο ν' ἀποστρέψωσι τὰ βλέμματα ἀπὸ τὸ φοβερὸν θέαμα· ἐν ἀπελπισίᾳ καὶ τρόμῳ παρετήρουν τὸ πλοῖον πλησιάζον τάχιστα πρὸς ἀναπόφευκτον ὄλεθρον, ὅτε αἴφνης διέκριναν γέροντα τινὰ, γυμνὴν ἔχοντα τὴν κεφαλὴν, τὰς λευκὰς τρίχας καταῤῥεούσας ἀφρῷ, περιπλεκόμενον περὶ τὸν μέγαν ἱστὸν, τείνοντα τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανὸν, καὶ πρὸς τοὺς ναύτας ἀτενίζοντα ὡς ἂν ἤλπιζεν εἰσέτι ἀνθρωπίνην βοήθειαν. Συνεκινήθη τὸ πλῆθος, ἀλλὰ τότε ἠγέρθη διὰ μιᾶς τὸ πλοῖον ὑπεράνω τῶν κυμάτων καὶ ἔπειτα κατῆλθεν ἐντὸς τῆς ἀβύσσου εἰς μικρὰν ἀπόστασιν τῶν βράχων. Ὀλίγα λεπτὰ εἰσέτι καὶ ἡ καταστροφὴ ἐπήρχετο! Ἐῤῥίφθησαν σχοινία ἀπὸ τῆς παραλίας, ἀλλ' ἡ μεγάλη ἀπόστασις καὶ ἡ ἀντίδρασις τοῦ ἀνέμου ἐματαίωσαν τὸν σκοπόν. Τὰ σχοινία ἔπιπτον ἐπὶ τῆς ξηρᾶς καὶ οὐδὲν ἔφθανε μέχρι τοῦ πλοίου. Ἐπὶ τέλους, μετὰ πολλὰς ἀποπείρας ἠδυνήθη ὁ γέρων ν' ἁρπάσῃ ἓν σχοινίον.

Γενικὴ κραυγὴ ἠκούσθη, ἂν καὶ τὸ δυσχερὲς τῆς θέσεως ἀπηγόρευε καὶ τὴν ἐλαχίστην ἐλπίδα. Ὁ σκόπελος ἐπερίμενε τὸ θῦμά του ὅπως τὸ συντρίψῃ. Ἅπαντες προσεπάθουν ἀσθμαίνοντες νὰ ἴδωσιν ἐὰν ὁ γέρων κατώρθωσε νὰ προσδεθῇ εἰς τὸ σχοινίον. Προφανῶς, εἰς τοῦτο κατεγίνετο, κρατούμενος ὅμως εἰς τὸν ἱστὸν ὅπως μὴ παρασυρθῇ ὑπὸ τῶν κυμάτων. Ἀλλ' αἱ δυνάμεις του ἐφαίνοντο ἐξηντλημέναι καὶ οἱ θεαταὶ ἐν θλίψει ἐψιθύριζον· «Ἀδύνατον! δὲν θὰ τὸ ἐπιτύχῃ!» Ἀκριβῶς τότε, μέγιστον κῦμα ἐπῆλθε καὶ ἐκάλυψε τὸν δυστυχῆ, ὅστις ἐκράτει ἀκόμη τὸν ἱστόν· μετ' ὀλίγον ἀνεφάνη, καὶ σπογγίσας διὰ τοῦ βραχίονος τὸ πρόσωπόν του ἀπηύθυνε τελευταῖον βλέμμα πρὸς τὸν οὐρανόν. Ἔσφιγγε σπασμωδικῶς τὸ σχοινίον εἰς τὰς χεῖρας, μὴ δυνάμενος, ὁ ἀτυχὴς, νὰ περιζωσθῇ δι' αὐτοῦ.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν τὸ πλοῖον κατεῤῥίφθη, μετὰ φοβερᾶς ὁρμῆς καὶ ἀπαισίου κρότου, ἐπὶ τῆς ὑφάλου, ἐδονήθη ἐπ' ὀλίγον καὶ σχεδὸν ἐτάφη εἰς τὴν ἄβυσσον· ὑπέστη τελευταίαν πρὸς τὰ ἔμπροσθεν ὤθησιν, κατὰ τὴν ὁποίαν μετὰ πατάγου κατέπεσεν ὁ μεγάλος ἱστὸς καὶ τὸ σκάφος ἠνεῴχθη κατὰ μῆκος. Διὰ τελευταίαν φορὰν ἐφάνη ἄνω τῶν κυμάτων ἡ μέλαινα πρύμνα τοῦ πλοίου, καὶ τέλος κατέδυσεν εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης· ἄμορφα τεμάχια καὶ συντρίμματα, μόνα λείψανα τῆς καταστροφῆς, ἔπλεον καὶ συνωθοῦντο πρὸς τὴν ἀφιλόξενον παραλίαν.

Τὴν ἐπαύριον κατέπεσεν ὁ ἄνεμος καὶ, ἀπὸ πρωΐας, ἄπειρα πλοιάρια ἐξῆλθον τοῦ λιμένος πρὸς ἀναζήτησιν τῶν λειψάνων τοῦ ναυαγίου. Ὁ Γεώργιος ἀνεχώρησεν ἐκ τῶν πρώτων, διότι δὲν ἠδύνατο νὰ λησμονήσῃ τὴν ὄψιν καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἀτυχοῦς γέροντος ὃν εἶχεν ἴδει τὴν προτεραίαν. Δι' ὅλης τῆς νυκτὸς, ἡ ἀνάμνησις αὕτη τὸν ἐτάραξε, καὶ ἐν ᾧ οἱ λοιποὶ ἁλιεῖς ἐζήτουν λείαν τινὰ, ἐκεῖνος κατεσκόπευε τὴν θάλασσαν ἔχων τὴν ἐλπίδα ν' ἀνεύρῃ τὸ σῶμα τοῦ θύματος. Ἦτον ἐπικίνδυνον ὅμως νὰ πλησιάσῃ τοὺς βράχους, διότι ὁ μὲν ἄνεμος εἶχεν ἐλαττωθῆ, ἀλλ' ἡ θάλασσα ἔμεινε ταραχώδης. Μετ' ὀλίγον, ἅπασαι αἱ λέμβοι ἐσταμάτησαν ὅπως συλλέξωσι παντοειδῆ λείαν· μόνος ὁ Γεώργιος ἐπέμενεν εἰς τὴν ἔρευνάν του, καὶ τέλος κατώρθωσε νὰ διακρίνῃ εἰς μεγάλην ἀπόστασιν τὸν ἱστὸν ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐστηρίζετο τὴν προτεραίαν ὁ γέρων. Ἀμέσως ἔπλευσε πρὸς τὸ ξύλον καὶ ἐπείσθη ὅτι ἡ ὅρασίς του δὲν ἠπατήθη.

Πράγματι, οἱ σύντροφοι τοῦ Γεωργίου ὡς καὶ ἐκεῖνος, πλησιάζοντες εἶδον βραχίονα κρατοῦντα, ὡς ἐν τελευταίᾳ ἀγωνίᾳ, μίαν ἄκραν τοῦ ἱστοῦ. Ἥρπασαν τὰς κώπας καὶ τάχιστα εὑρέθησαν παρὰ τῷ πλέοντι ξύλῳ. Μετὰ μεγάλης δυσκολίας, ἕνεκα τοῦ σάλου τῶν κυμάτων, ἔδεσαν σχοινίον περὶ τὴν χεῖρα τοῦ πνιγμένου καὶ διὰ μαχαίρας ἔκοψαν τὰ συνδέοντα τὸ σῶμα μὲ τὸν ἱστὸν δεσμά. Τότε, ἀνεβίβασαν ἐντὸς τῆς λέμβου τὸ λείψανον ἐκείνου, ὅστις κατὰ τὴν παρελθοῦσαν νύκτα τοσοῦτον ἀνωφελῶς ἐπεκαλέσθη τὴν συνδρομὴν αὐτῶν. Ὅτε εἶδον τὸν ἄνθρωπον κείμενον ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, ἐθαύμασαν τὸ ἀνάστημα καὶ τὴν εὐγενῆ ἔκφρασιν τοῦ προσώπου αὐτοῦ· δὲν ἦτο, καθὼς μακρόθεν ἐφαίνετο, μικροῦ ἀναστήματος, ἀλλ' ἀπεναντίας ἠδύνατο νὰ καταταχθῇ μεταξὺ τῶν ὑψηλοτέρων καὶ τῶν μᾶλλον ῥωμαλέων ἀνθρώπων. Τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καίτοι ἀναμφιβόλως ἑβδομηκοντούτου, ἐξέφραζε ζωηρὰν νοημοσύνην καὶ εὐγένειαν σπανίαν.

— Ἀληθινὸς εὐγενὴς πρέπει νὰ ἦναι οὗτος, εἶπεν ὁ Γεώργιος, καὶ βαθὺ πένθος θὰ παραγάγῃ ὁ θάνατός του.

Λέγων ταῦτα, παρετήρησεν ὅτι ὁ γέρων ἐφόρει δακτυλίδια τινὰ μεγάλης ἀξίας· τὰ ἀφήρεσε προσεκτικῶς καὶ τὰ ἔθεσε κατὰ μέρος, ἀφ' οὗ εἶπε πρὸς τοὺς ἀνθρώπους του,

— Παρατηρήσατε πόσα εἶναι!

Συγχρόνως εἶδεν ὅτι ἐκρέματο ἀπὸ τῆς παχείας ζώνης τοῦ γέροντος δερμάτινόν τι σακκίον, ὅπερ ἠνέῳξε· περιεῖχε δὲ χονδρὴν τετυλιγμένην εἰς δέρμα καὶ ἐσφραγισμένην δέσμην, καθὼς καὶ χαρτίον μετὰ προσοχῆς δεδιπλωμένον· τὸ χαρτίον εἶχε βραχῆ, ὥστε δυσκόλως τὸ ἐξεδίπλωσεν, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἀνέγνωσε τὴν διεύθυνσιν μεγάλου ἐμπορικοῦ οἴκου ἐν γείτονι πόλει.

— Ἐγὼ ὁ ἴδιος, εἶπεν ὁ Γεώργιος, θέλω ἐγχειρίσει τὰ πράγματα ταῦτα εἰς τοὺς ἐμπόρους.

— Καλά! καὶ τὸ μερίδιόν μας; ἀνεφώνησαν οἱ σύντροφοί του.

— Δὲν μᾶς ἀνήκει τὸ εὕρημα, ἐπανέλαβεν ὁ

Digitized by Google

Γεώργιος· ἐὰν τύχῃ νὰ λάβωμεν κάποιαν ἀμοιβὴν διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντος, θέλω βεβαίως σᾶς δώσει μερίδιον. Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰ πράγματα ταῦτα, καὶ τὴν ζωήν μου θέλω θυσιάσει ὅπως μείνωσιν ἄθικτα. Ἂς ἴδωμεν τώρα, ἐὰν ὑπάρχῃ λεία τις ἣν δυνάμεθα ν' ἀποκτήσωμεν.

Οἱ ναῦται, ὠργισμένοι κατ' ἀρχάς, παρηγορήθησαν ἀκούοντες τὰς τελευταίας τοῦ Γεωργίου λέξεις, καὶ ἐπανέλαβον τὰς ἐρεύνας. Ἔδεσαν τὸν ἱστὸν εἰς τὴν πρύμναν τῆς λέμβου καὶ ἐντὸς ὀλίγων ὡρῶν ἐσύναξαν ἀληθινὸν πλοῦτον. Ὁ Γεώργιος, πρὸς ἀποφυγὴν πάσης ἀναμίξεως τῆς ἀστυνομίας ἢ τοῦ λιμενάρχου εἰς τὰς ὑποθέσεις τοῦ γέροντος, ἔκρυψε τὸν σάκκον ὑπὸ τὸν ἐπενδύτην του, καὶ ἐξῆλθε τῆς λέμβου εἰς ἔρημόν τι μέρος τοῦ κόλπου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἠδύνατο ἀπαρατήρητος νὰ φθάσῃ εἰς τὴν μεγάλην ὁδόν. Εὐτυχῶς συνήντησε τὸ λεωφορεῖον, ὥστε τὴν αὐτὴν ἑσπέραν ἀφίχθη εἰς τὴν πόλιν. Τὴν ἐπαύριον μετέβη εἰς τὸν ἐμπορικὸν οἶκον, κατὰ τὴν διεύθυνσιν τὴν σημειωμένην ἐπὶ τοῦ χαρτίου τοῦ μακαρίτου, καὶ διηγήθη εἰς τοὺς διευθυντὰς ὅ,τι συνέβη. Ὅτε ἤκουσαν τὴν περιγραφὴν τοῦ ἀποθανόντος καὶ εἶδον τὸν σάκκον καὶ τὰ χαρτία, ἐφάνησαν κατατεταραγμένοι οἱ ἔμποροι· προσέβλεπον ἀλλήλους καὶ τέλος ἀνέκραξεν ὁ εἷς·

— Θεέ μου! βεβαίως εἶναι ὁ Κύριος Ἄρκφορδ!

Ἠνέῳξαν τὴν δέσμην, συνωμίλησαν ἐπί τινα χρόνον καὶ ἀπευθυνόμενοι πρὸς τὸν ἁλιέα,

— Ἡ διαγωγή σου, εἶπον, σὲ περιποιεῖ μεγάλην τιμήν, καὶ θέλομεν τὴν ἀνταμείψει προσηκόντως. Μεγάλην ἀξίαν ἔχουσι δι' ἡμᾶς τὰ χαρτία ταῦτα καὶ δὲν σὲ κρύπτομεν ὅτι ἔσωσες σπουδαῖα συμφέροντα. Βαθεῖαν λύπην αἰσθανόμεθα διὰ τὸν θάνατον τοῦ γηραιοῦ μας φίλου καὶ συντρόφου. Εἷς ἐξ ἡμῶν θέλει σὲ συνοδεύσει ὅπως φροντίσῃ περὶ τῆς κηδείας του, ἀλλὰ λάβε πρῶτον δέκα λίρας διὰ σέ, καὶ ἄλλας τόσας διὰ τοὺς συντρόφους σου.

Ὁ Γεώργιος παρεκάλεσε τοὺς ἐμπόρους νὰ τῷ δώσωσι γραπτὴν ἀπόδειξιν διὰ τὴν παραλαβὴν τῶν δακτυλιδίων καὶ τῆς δέσμης, καὶ ἔπειτα ἠσχολήθη μετ' αὐτῶν εἰς τὰ τῆς ταφῆς, ἥτις ἐγένετο μεγαλοπρεπῶς.

Βαρύτατος ἐνέσκηψεν ὁ χειμὼν τοῦ ἔτους ἐκείνου, καὶ πρὸ τοῦ τέλους αὐτοῦ ἐναυάγησεν ὁ Γεώργιος. Ἡ *Ὡραία Σωσάννη* ἐχάθη ἐπὶ τῶν βράχων ἕνεκα παχείας ὁμίχλης· ὁ ἀδελφός του ἐπνίγη, καὶ ὁ ἴδιος μεθ' ἑνὸς μόνον τῶν συντρόφων του ἐσώθησαν ὡς ἐκ θαύματος. Ἡ δὲ σύζυγός του τοσοῦτον ἐταράχθη, ὥστε ἠσθένησε βαρέως καὶ ἐξηκολούθει πάσχουσα. Ὁ ἁλιεὺς ἐστερεῖτο παντὸς πόρου ζωῆς καὶ ἠναγκάσθη νὰ λάβῃ ὑπηρεσίαν ἐπὶ ξένου πλοίου, κοπιάζων μεγάλως ἀντὶ εὐτελοῦς μισθοῦ καὶ ὑποφέρων πολλὰς κακουχίας. Κυριακήν τινα τοῦ Ἀπριλίου, ἠδυνήθη διὰ πρώτην φορὰν νὰ ἐξέλθῃ εἰς περίπατον ἡ Σωσάννη, στηριζομένη ἐπὶ τοῦ βραχίονος τοῦ συζύγου της· ἡ δυστυχὴς γυνὴ μόλις εἶχε δύναμιν νὰ βαδίσῃ σύρουσα μεθ' ἑαυτῆς καὶ τὰ δύο μικρά της τέκνα. Ἐπέστρεφον ἤδη πρὸς τὴν οἰκίαν, ὅτε παρὰ τὴν θύραν εἶδον ξένον καὶ κομψὸν νέον, ὅστις συνδιελέγετο μετὰ τῆς γειτόνου των.

— Οὗτος εἶναι, εἶπεν ἡ γειτόνισσα ἰδοῦσα αὐτούς· ἰδοὺ ὁ Κύριος Ἴολιφ.

Ὁ ξένος ἐχαιρέτισε βαθέως καὶ μετὰ ζωηρᾶς συγκινήσεως εἶπε τῷ Γεωργίῳ·

— Ὀνομάζομαι Ἄρκφορδ.

— Ἆ! ἀνέκραξεν ὁ Γεώργιος, διότι ἐμάντευσεν αὐθωρεὶ ὅ,τι ἔμελλε νὰ τῷ ἀνακοινώσῃ ὁ ξένος.

— Εἶμαι, ἐπανέλαβεν ὁ νέος, ὁ υἱὸς ἐκείνου τοῦ ὁποίου ἀνεύρετε τὸ σῶμα· ἐπεθύμουν νὰ συνομιλήσωμεν ἐπ' ὀλίγον.

Ὁ Γεώργιος, συστελλόμενος, δὲν ἀπήντησεν, ἀλλ' ἡ Σουσάννη προθύμως ἠνέῳξε τὴν θύραν καὶ παρεκάλεσε τὸν Κύριον Ἄρκφορδ νὰ εἰσέλθῃ.

— Εἶσθε Ἄγγλος; ἠρώτησεν ὁ Γεώργιος ἀφ' οὗ ἐκάθισεν ὁ νέος.

— Ὄχι, ἀπήντησεν ἐκεῖνος, εἶμαι Δανός· ἀλλ' ἀνετράφην εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἣν θεωρῶ δευτέραν μου πατρίδα· καὶ ἂν δὲν εἶχον ἄλλους λόγους νὰ ἦμαι ὑπερήφανος διὰ τοιαύτην πατρίδα, ἡ διαγωγή σας, Κύριε Ἴολιφ, ἤθελε μὲ καταστήσει τοιοῦτον.

Ὁ Γεώργιος ἠρυθρίασεν, ἡ δὲ σύζυγός του περιχαρὴς καὶ ὑπερήφανος, δὲν ἔκρυπτε τὴν εὐχαρίστησίν της. Μετὰ σύντομον ὁμιλίαν, ἔμαθεν ὁ Ἄρκφορδ τὰ δυστυχήματα τῆς πτωχῆς οἰκογενείας, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ὁ Γεώργιος τοσοῦτον γενναίως ἐπανέφερε τὰ λείψανα τοῦ πατρὸς καὶ ἔσωσε τὴν περιουσίαν αὐτοῦ.

— Ὁ Θεός, εἶπεν ὁ νέος, ἠθέλησε νὰ μᾶς παράσχῃ εὐκαιρίαν ὅπως ἀποδείξωμεν τὴν εὐγνωμοσύνην μας. Ὅταν ἔμαθον τὸ θλιβερὸν συμβὰν ἤμην κεκλεισμένος, ἕνεκα τοῦ χειμῶνος, εἰς τὸ Ἀρχάγγελ, ἄλλως ἤθελον παρουσιασθῆ πρότερον. Ἀλλ' ἦλθον, καὶ ἐν ὀνόματι τῆς μητρός, τῶν ἀδελφῶν, τῆς συζύγου καὶ τῶν συντρόφων μου, σᾶς παρακαλῶ, Κύριε Ἴολιφ, νὰ δεχθῆτε τὸ καλλίτερον ἁλιευτικὸν πλοῖον ὅπερ εὑρίσκεται νῦν εἰς τὸν λιμένα πρὸς πώλησιν· ἐὰν οὐδὲν ὑπάρχῃ πρώτης τάξεως, πρέπει νὰ ναυπηγηθῇ ἐπίτηδες. Θέλετε ὁμοίως μὲ ὑποχρεώσει ἐὰν λάβητε 1000 λίρας, ὡς ἀσφαλιστικὸν κεφάλαιον, ἐν περιπτώσει δυστυχήματος, ἐξ ἐκείνων εἰς οὓς ὑπόκειται τὸ ἐπάγγελμά σας· ἀλλ' ἐάν ποτε συμβῇ τοιοῦτόν τι, μὴ λησμονῆτε ὅτι μικρὸν μόνον τεκμήριον εὐγνωμοσύνης σᾶς παρέχομεν σήμερον, καὶ ὅτι προθύμως θέλομεν δράτ-

Digitized by Google

τεσθαι πάσης εὐκαιρίας ὅπως φανῶμεν χρήσιμοι. Εἰδοποιήσατέ μας· δὲν θὰ ἦναι εἰς μάτην.

Περιττὸν νὰ περιγράψωμεν τὴν εὐτυχίαν τῶν κατοίκων τοῦ οἰκίσκου, μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Κ. Ἄρκφορδ, καὶ τὴν εὐχαρίστησιν τούτου ἐκπληρώσαντος τὸ καθῆκον. Ἡ Σωσάννη ταχέως ἀνέλαβε, καὶ ὁ Γεώργιος μετ' ὀλίγον ἐθαύμασε νέαν καὶ πραγματικῶς *Ὡραίαν Σωσάννην*, πλέουσαν ὑπερηφάνως καὶ ἀναπεταννύουσαν τὰ ἱστία της. Χάριν περιεργείας ἠρωτήσαμεν ἐσχάτως τί ἔγινεν ὁ Γεώργιος, καὶ ἐμάθομεν ὅτι διωρίσθη πλοίαρχος μεγάλου ἐμπορικοῦ πλοίου τοῦ Ἄρκφορδ, καὶ ὅτι ὁ υἱός του, νέος πλήρης ἀρετῶν καὶ νοημοσύνης, εἰργάζετο εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ αὐτοῦ οἴκου.

Ἐννοήσαμεν καὶ ἐχάρημεν, μαθόντες ὅτι ἡ ἐντιμότης τοῦ ἁλιέως ἐξετιμήθη δεόντως ὑπὸ γενναίων ψυχῶν.

Κα Ε. Μ.

ΤΟΥΡΚΕΣΤΑΝ

Μέχρι τοῦ 1863 αἱ ἡγεμονίαι τοῦ Τουρκεστὰν συγκατελέγοντο μεταξὺ τῶν ἀγνώστων καὶ ἀνεξερευνήτων χωρῶν. Ὁ ἄγριος τῶν κατοίκων φανατισμὸς καὶ ἡ ὠμότης αὐτῶν καθίστων ἀδύνατον τὴν προσπέλασιν Εὐρωπαίων περιηγητῶν, οὓς ἄλλως δὲν θὰ ἀπεμάκρυνον οὔτε εὐρεῖαι θαλασσῶν ἐκτάσεις οὔτε αὐχμηραὶ ἔρημοι. Ἐνίοτε μόνον τολμηροί τινες περιηγηταὶ ἀπεπειράθησαν νὰ εἰσχωρήσωσιν ἐν ταῖς χώραις ταύταις, οἵτινες ὅμως εἴτε ἠναγκάσθησαν νὰ ὀπισθοδρομήσωσιν, εἴτε ἐπλήρωσαν διὰ τῆς ζωῆς των τὴν τόλμην αὐτῶν.

Περὶ τῶν Σαμαρκάνδων, τῆς Βοχάρας καὶ τῆς Χίβας καὶ περὶ τῶν μνημείων καὶ τῶν καλλονῶν αὐτῶν εἴχομεν συγκεχυμένας τινὰς ἰδέας μόνον ἐκ περιγραφῶν ἀράβων μυθολόγων· περὶ δὲ τῆς γεωγραφίας αὐτῶν οὐδὲν ἕτερον ἐγνωρίζομεν ἐκτὸς τῶν ὀλίγων ὅσα ἀναφέρει ὁ διάσημος ἐνετὸς περιηγητὴς Μάρκος Πόλος, ὅστις εἶχε διέλθει ἐκεῖθεν κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα.

Κατὰ τὸ 1863 εἷς γενναῖος σοφὸς, ὁ Ἀρμίνιος Βάμβερη, Οὔγγρος τὸ γένος, ἀπεφάσισε νὰ διασχίσῃ τὸν πέπλον τὸν περικαλύπτοντα πᾶσαν τὴν μέσην Ἀσίαν. Κάτοχος πλείστων ἀνατολικῶν γλωσσῶν, ὁμιλῶν ἀπταίστως τὴν ἀραβικὴν, συνέλαβε τὸ σχέδιον νὰ μεταμφιεσθῇ εἰς δερβίσην καὶ ὡς τοιοῦτος νὰ εἰσχωρήσῃ μέχρι τῶν ἐνδοτέρων τοῦ Τουρκεστάν.

Οὐδαμῶς ἠγνόει τοὺς κινδύνους καὶ τὰς παντοειδεῖς δυσχερείας τοιούτου ταξειδίου· ἀπεφάσισεν ὅμως εὐτόλμως νὰ θυσιάσῃ τὴν ζωὴν αὐτοῦ χάριν τῆς ἐπιστήμης.

Εὑρισκόμενος ἐν Τεχεράνῃ, κατώρθωσε νὰ πλησιάσῃ συνοδίαν προσκυνητῶν ἐκ τοῦ σινικοῦ Τουρκεστὰν ἐπιστρεφόντων ἐκ τῆς Μέκκας εἰς τὴν πατρίδα των. Παρέστησεν εἰς αὐτοὺς ὅτι ἦτο τοῦρκος ἱερεὺς, ἐπιθυμῶν νὰ προσκυνήσῃ τὰ περιλάλητα ἱερὰ τῆς Βοχάρας καὶ τῶν Σαμαρκάνδων, κατώρθωσε δὲ νὰ τὸν δεχθῶσιν ὡς σύντροφόν των, μηδόλως μεταπεισθεὶς ἐκ τῶν προτροπῶν αὐτῶν, καταδεικνυόντων τὸ παράτολμον τοῦ σκοποῦ του καὶ πειρωμένων παντὶ σθένει νὰ τὸν ἀποτρέψωσιν αὐτοῦ.

Τὴν 28 Μαρτίου 1863 ὁ Βάμβερη κατέλιπε μετὰ τῶν συνοδοιπόρων του τὴν Τεχεράνην. Ἔφερε δὲ τὴν ἐνδυμασίαν δερβίσου ἐπαίτου, ῥάκη δηλονότι ῥυπαρὰ καὶ ἄθλια. Ἀλλ' αἱ ταλαιπωρίαι του δὲν περιωρίζοντο εἰς τοῦτο μόνον· μεθ' ἑαυτοῦ δὲν ἠδύνατο νὰ παραλάβῃ οὔτε ἀποσκευὰς οὔτε χρήματα, καὶ ἦτο ἠναγκασμένος νὰ διανύσῃ τὴν μακρὰν αὐτοῦ ὁδὸν πεζὸς ἢ ἐπὶ ὄνου, τρεφόμενος, ὡς οἱ ἐπαῖται, ἐκ τῆς ἐλεημοσύνης τοῦ λαοῦ.

Μετά τινας ἡμέρας ἡ μικρὰ συνοδία ἀφίκετο ἐν ταῖς μεσημβριναῖς ὄχθαις τῆς Κασπίας θαλάσσης, καὶ ἐπεβιβάσθη ὅπως διαπορθμευθῇ ἔν τινι ὅρμῳ τῆς τουρκομανικῆς ἀκτῆς, ἐν τῷ Γκεμουστέπε. Ἅμα ὁ Βάμβερη ἔφθασεν εἰς τὸ μέρος τοῦτο, ὁ ὄχλος, ἐκλαμβάνων αὐτὸν ὡς ἱερέα, προσέπιπτεν εὐλαβῶς εἰς τοὺς πόδας του κατὰ τὴν διάβασιν αὐτοῦ, ὅπως λάβῃ τὴν εὐλογίαν του. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης κατεῖδεν ὅτι ὤφειλε νὰ ὑποκρίνηται μετὰ τέχνης καὶ σοβαρότητος τὸν δερβίσην, καὶ νὰ συνεθισθῇ εἰς τὸν σεβασμὸν, τὸν ὁποῖον ἡ παρουσία του ἐπέβαλλεν εἰς τὰ πλήθη. Δὲν ἦσαν δὲ ταῦτα δύσκολα δι' αὐτὸν, διότι ἕνεκα μακρᾶς διαμονῆς ἐν Τουρκίᾳ καὶ Περσίᾳ εἶχεν ἐξοικειωθῆ πρὸς τὰ μουσουλμανικὰ ἔθιμα, γινώσκων δὲ κατὰ βάθος τὰ ἱερὰ βιβλία τῆς μωαμεθανικῆς θρησκείας ἠδύνατο δι' ἐδαφίων αὐτῶν καὶ διὰ προσευχῶν νὰ ὑποθάλπῃ τὸν ζῆλον τῶν πιστῶν καὶ νὰ καταισχύνῃ πάντα αἱρετικόν.

Ἐπὶ ὁλόκληρον μῆνα ἠναγκάσθη νὰ παραμείνῃ ἐν Γκεμουστέπε, μετὰ τῶν συνοδοιπόρων του, ἀναμένων τὴν ἀναχώρησιν κιρβανίου, μεταβαίνοντος εἰς Χίβαν. Ἐπωφελήθη δὲ ἐκ τῆς διαμονῆς του ἐν μέσῳ τῶν Τουρκομάνων ὅπως σπουδάσῃ τὰ ἤθη καὶ τὰς γλώσσας αὐτῶν.

Οἱ Τουρκομάνοι εἶναι νομάδες· κατοικοῦσι δ' ἐν σκηναῖς ὧν τὰ καλύμματα ὑποστηρίζονται ὑπὸ ξύλων, στηνομένων εὐκόλως καὶ εὐκόλως ἐπίσης μετακομιζομένων ἐπὶ καμήλων. Μόνη αὐτῶν ἀσχολία εἶναι ἡ λῃστεία, καὶ ποιοῦσι συνεχεῖς ἐπιδρομὰς ἐν τῇ περσικῇ καὶ ἐν τῇ ῥωσσικῇ χώρᾳ, ὁπόθεν ἁρπάζουσι ζῶα, ἔπιπλα καὶ ἄλλα τιμαλφῆ πράγματα, πρὸς δὲ καὶ ἀνθρώπους ἔτι. Καὶ τοὺς μὲν πρεσβυτέρους ἢ ἀσθενεῖς αἰχμαλώτους, οὓς δὲν δύνανται νὰ χρησιμοποιήσωσιν ἢ παρ' ὧν δὲν προσδοκῶσι λύτρα, στραγγαλίζουσι, τοὺς δ' ἐπιλοίπους ἀπάγουσιν εἰς δουλείαν. Οἱ ταλαίπωροι οὗτοι φέρουσιν ἁλύσσεις βαρυτάτας,

Digitized by Google

τὴν δὲ νύκτα ὅπως μὴ δραπετεύσωσι προσδένουσιν αὐτοὺς εἰς πάσσαλον διὰ σιδηροῦ κρίκου. Φυλάττουσι δ' αὐτοὺς οὕτως ἐπί τινα χρόνον ὅπως οἱ συγγενεῖς ἢ οἱ φίλοι των κατορθώσωσι νὰ συλλέξωσι τὰ πρὸς ἀπελευθέρωσιν αὐτῶν ἀπαιτούμενα λύτρα· τούτου δὲ μὴ γενομένου σύρουσι καὶ πωλοῦσιν αὐτοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς τῆς Χίβας καὶ τῆς Βοχάρας.

«Τὰ ὦτά μου, γράφει ὁ ἔνδοξος περιηγητής, δὲν ἠδύναντο νὰ συνειθίσωσι τὸν κρότον τῶν ἀποτροπαίων ἐκείνων ἁλύσσεων, κρότον ἀπαίσιον, ἀκουόμενον πάντοτε ἀπὸ τὴν σκηνὴν παντὸς Τουρκομάνου κατέχοντος θέσιν τινὰ ἐν τῇ φυλῇ... Δὲν παρήρχετο νὺξ καθ' ἣν πυροβολισμὸς ἐκ τῆς ἀκτῆς νὰ μὴ ἀναγγείλλῃ τὴν ἄφιξιν πειρατικοῦ τινος σκάφους, καταφόρτου ὑπὸ λείας.... Ἡ καρδία μου ἐσπαράσσετο πρὸ τῶν φρικτῶν ἐκείνων σκηνῶν· ἀλλ' ὤφειλον νὰ περιβάλλω αὐτὴν διὰ χάλυβος, ὅπως δυνηθῶ νὰ σπουδάσω τὰς ἀξίας τῷ ὄντι σπουδῆς καταπληκτικὰς ἀντιθέσεις ἀρετῆς καὶ κακίας, τυραννίας καὶ φιλανθρωπίας, τιμιότητος ἄκρας καὶ ἀχαλινώτου λῃστείας».

Καὶ ἀληθῶς, οἱ ἄγριοι ἐκεῖνοι νομάδες ἦσαν πρὸς τὸν Βάμβερη προσηνεῖς καὶ περιποιητικώτατοι· πανταχοῦ ὁ ψευδοδερβίσης ἐτύγχανεν εἰλικρινεστάτης καὶ γενναιοδώρου φιλοξενίας.

Κατὰ τὸ διάστημα τῶν τεσσάρων ἑβδομάδων καθ' ἃς διέμεινεν ἐν Γκαμουστέπε καὶ τοῖς πέριξ ἐγίνοντο ἀδιακόπως χάριν αὐτοῦ θρησκευτικαὶ τελεταὶ καὶ συμπόσια καὶ πανταχόθεν ἐδέχετο φιλικὰς προσκλήσεις. Εὐτυχῶς δὲ καθ' ὅλον τὸν χρόνον ἐκεῖνον δὲν διέφυγεν αὐτὸν οὔτε λέξις, οὐδὲ νεῦμα, δυνάμενα νὰ παράσχωσιν εἰς τοὺς καχυπόπτους νομάδας ὑπονοίας περὶ τοῦ ἀληθοῦς χαρακτῆρός του.

Τέλος κιρβάνιόν τι ἔμελλε ν' ἀναχωρήσῃ διὰ Χίβαν. Ὁ Βάμβερη μετὰ τῶν συνοδοιπόρων αὐτοῦ ἐπορεύθη εἰς τὸν τόπον τῆς γενικῆς συναθροίσεως, εἰς Ἐτρέκ, ἔνθα εἶναι τὸ στρατόπεδον τῶν Τουρκομάνων. Τὸ χωρίον κεῖται παρὰ τὰς ἐκβολὰς ὁμωνύμου ποταμίου, ἀπὸ τούτου δὲ καὶ πᾶσα ἡ γείτων χώρα φέρει τὸ αὐτὸ ὄνομα. Ἐκεῖ ὑπῆρχε τότε τὸ πρώτιστον κέντρον τῆς λῃστείας τοῦ Τουρκεστάν, καὶ τὸ ὄνομα Ἐτρὲκ μέχρι τοῦ νῦν ἐν ἁπάσῃ τῇ Περσίᾳ ἐπέχει τόπον κατάρας καὶ ἐμποιεῖ φρίκην· καὶ μόνον οἱ ἐξ ὑπερβολικῆς ὀργῆς παραφερόμενοι Πέρσαι ἐπιρρίπτουσι κατ' ἄλλου τὴν κατάραν *Ἐτρὲκ μπιουφτί!* (Νά σε σύρουν εἰς τὸ Ἐτρέκ!) Οἱ Ῥῶσσοι ἔθεντο τέρμα εἰς τὴν οἰκτρὰν ταύτην κατάστασιν καταλαβόντες τὴν κοιλάδα τοῦ Ἐτρέκ, παρὰ τὰς διαμαρτυρήσεις τῆς Περσίας, εἰς ἣν ἀνῆκε.

Μεταξὺ τοῦ Ἐτρὲκ καὶ τῆς Χίβας ἐκτείνεται ἔρημος αὐχμηρὰ καὶ ἀμμώδης, σπάνια δέ τινα φρέατα ἐν τῇ ὁδῷ παρέχουσι μόνα εἰς τοὺς ὁδοιπόρους ὕδωρ, ἀλλ' ἐφθαρμένον καὶ ἀηδές. Τὸ κιρβάνιον ὑπέφερε τὰ πάνδεινα μέχρις οὗ διέλθει τὴν ἔρημον ταύτην, ἐν ᾗ πρὸς τοῖς ἄλλοις διετέλει ἀδιαλείπτως ὑπὸ τὸν φόβον λῃστρικῶν ἐπιθέσεων.

Οἱ κάτοικοι τῆς Χίβας ὑπεδέξαντο τοὺς προσκυνητὰς μετ' ἐνδείξεων βαθυτάτου σεβασμοῦ. Συνωθοῦντο κατὰ τὴν διάβασιν αὐτῶν, τοῖς προσέφερον ἄρτον καὶ ὀπώρας καὶ προσεφώνουν αὐτοὺς διὰ τοῦ *Ἀμὰν ἐστσὲν γκελντὶν γίζ!* (Καλῶς ὡρίσατε). Ἀλλ' ὁ Βάμβερη καὶ ἐν μέσῳ τοιαύτης ὑποδοχῆς δὲν ἠδύνατο νὰ μὴ συλλογίζηται τοὺς κινδύνους οἵτινες ἀνέμενον αὐτὸν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ.

«Ἂς φαντασθῇ ἕκαστος, διηγεῖται, εἰς ποίαν κατάστασιν πνεύματος διετέλουν εὑρισκόμενος εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Χίβας. Εἴξευρον ὅτι ὁ χάνης τῆς Χίβας, οὗ ἡ ὠμότης καὶ αὐτοὺς ἔτι τοὺς Τουρκομάνους συνετάρασσε, θὰ ἐδείκνυτο πρός με ἀδυσώπητος, ἐὰν τὴν ἐλαχίστην συνελάμβανεν ὑπόνοιαν. Ἐλέγετο περὶ αὐτοῦ ὅτι συνείθιζε νὰ καταδικάζῃ εἰς δουλείαν πάντας τοὺς ὑπόπτους ξένους· πρὸ μικροῦ ἔτι κατεδίκασεν ἰθαγενῆ τινα τοῦ Ἰνδοστάν, ἀξιοῦντα ὅτι κατάγεται ἐξ ἡγεμόνων, εἰς βαρυτάτας ἐργασίας. Τὰ νεῦρά μου ἦσαν ὑπερβαλλόντως ἠρεθισμένα· ἐν τούτοις φόβος δὲν ἠδύνατο νά με καταλάβῃ προσοικειωθέντα πρὸς τοὺς κινδύνους ἐκ μακρᾶς ἕξεως. Ἀπὸ τριῶν ἤδη μηνῶν διηνεκῶς ἐθεώρουν ἐπικείμενον τὸν βίαιον θάνατον, μὴ ἀγνοῶν ἐν τούτοις ὅτι εἰς ἐπιχειρήσεις οἵα ἡ ἐμή, ὑπάρχουσι καὶ ἕτεροι φοβερώτεροι τούτου κίνδυνοι. Διὰ τοῦτο ἀντὶ νὰ τρομάξω, ἐσκεπτόμην μόνον διὰ τίνων μέσων θὰ ἠδυνάμην, ἂν κατηναγκαζόμην ἐκ τῶν περιστάσεων, ν' ἀποσοβήσω τὰς ὑποψίας βαρβάρου τυράννου». Ὁ περιηγητὴς ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ κεκρυμμένον ἐν ταῖς πτυχαῖς τοῦ ἐνδύματός του δραστήριον δηλητήριον, ὅπως ἐν ἀνάγκῃ διὰ θανάτου ἀνωδύνου διαφύγῃ τὰς φρικαλέας βασάνους.

Κρίνατε ἂν αἱ τοιαῦται σκέψεις ἔπρεπε νὰ παύσωσιν, ὅταν μόλις ἀφικόμενος εἰς τὸ *κιρβὰνσεράγι*, ἔνθα καταλύουσι συνήθως οἱ προσκυνηταί, εὗρεν ἐκεῖ ἕνα ὑπάλληλον τοῦ χάνη, ὅστις δὲν ἐδίστασε νὰ τὸν ἀποκαλέσῃ κατάσκοπον τῶν Ῥώσσων. Εὐτυχῶς οἱ σύντροφοί του συνηγόρησαν ὑπὲρ αὐτοῦ τοσούτῳ θερμῶς, ὥστε ἐπὶ τέλους κατώρθωσαν ν' ἀπομακρύνωσι πᾶσαν ὑποψίαν.

Ὁ Βάμβερη ἦτο ἐφωδιασμένος διὰ σουλτανικοῦ φιρμανίου, φέρων δὲ τὸ πολύτιμον τοῦτο ἔγγραφον ἐπορεύθη ἡμέρας τινὰς μετὰ τὴν ἄφιξίν του εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ χάνη τῆς Χίβας. Οἱ μουσουλμάνοι πασῶν τῶν ἀσιατικῶν καὶ ἀφρικανικῶν χωρῶν, ἐξαιρουμένων μόνον αἱρετικῶν τινῶν, θεωροῦσι τὸν σουλτάνον ὡς ἀντιπρόσωπον τοῦ Μωάμεθ, καὶ συνεπῶς ὡς ἀνώτατον ἀρχηγὸν τοῦ Ἰσλάμ. Δι' ὃ οἱ θεράποντες τῶν ἀνακτόρων ὑπεδέξαντο μετὰ σεβασμοῦ ἀ-

Digitized by Google

κρου τὸν κάτοχον τοῦ φιρμανίου ψευδοδερβίσην καὶ εἰσήγαγον αὐτὸν παρὰ τῷ χάνῃ.

«Ἀνύψωσαν τὸ παραπέτασμα, λέγει ὁ Βάμβερη, καὶ εἶδον πρὸ ἐμοῦ τὸν Σεῒδ Μεχεμὲτ Χὰν Παδισαχὶ Χαρὲζμ, ἢ ἐπὶ τὸ πεζότερον τὸν Χάνην τῆς Χίβας, ἐπί τινος ἐπιπέδου προεξοχῆς, στηρίζοντα μὲν τὴν ἀριστερὰν ἐπὶ προσκεφαλαίου ἐκ μεταξοπτίλου, διὰ τῆς δεξιᾶς δὲ κρατοῦντα χρυσοῦν σκῆπτρον. . . .

»Ἀκολουθῶν κατὰ γράμμα τὴν διαγεγραμένην ἐθιμοτυπίαν, ἀνύψωσα κατ' ἀρχὰς τὰς χεῖρας, τὴν δὲ χειρονομίαν μου ταύτην ἐμιμήθησαν ἀμέσως ὁ χάνης καὶ πάντες οἱ παρόντες· εἶτα ἀπήγγειλα ἐδάφιον τοῦ Κορανίου *(σουρᾶν)*. . . . πάντα δὲ ταῦτα ἐπεσφράγισα δι' ἑνὸς *ἀμὴν*, ὅπερ γεγωνυίᾳ τῇ φωνῇ ἐπρόφερα κρατῶν διὰ τῆς χειρὸς τὸ γένειον.

». . . . Ἐπλησίασα καὶ ὁ μονάρχης μοὶ ἔτεινεν ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας, ἀνταλλαγέντος δὲ μεταξὺ ἡμῶν τοῦ *μουσαφέχα* (χαιρετισμοῦ παραγγελλομένου ὑπὸ τοῦ Κορανίου), ὠπισθοδρόμησα κατά τινα βήματα, συμπληρωθέντων τῶν ὡρισμένων τύπων».

Ὁ Βάμβερη τοσοῦτον ἐντελῶς ὑπεκρίνετο τὸν δερβίσην, ὥστε οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ὑπόνοιαν συνέλαβεν ὁ χάνης. Εὐχαριστηθεὶς τοὐναντίον ἐκ τῆς συμπεριφορᾶς αὐτοῦ, ἐξέφρασε τὴν θέλησιν τοῦ νὰ τὸν φιλοξενήσῃ κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐν Χίβᾳ διαμονῆς του, καὶ τὸν ἀπέπεμψε διατάξας νὰ δοθῇ αὐτῷ ὡς δῶρον εἷς ὄνος. Οὕτω δὲ ἐξελθόντα τῶν ἀνακτόρων, τὸν ἡμέτερον περιηγητὴν ὑπεδέξατο ἐπευφημοῦν τὸ πλῆθος.

Ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης οὐ μόνον ἠδύνατο νὰ περιέλθῃ ἀσφαλῶς τὴν πόλιν, ἀλλὰ καὶ πανταχοῦ ὅπου παρουσιάζετο ἔβλεπεν ἀνθρώπους συνωθουμένους ὅπως ἀσπασθῶσι τὰ καλύπτοντα τὸ σῶμά του ῥάκη· πανταχόθεν ἐκόμιζον αὐτῷ προσφοράς, ὥστε κατὰ τὸ διάστημα τῆς διαμονῆς του ἠδυνήθη νὰ συλλέξῃ τὸ ποσὸν δεκαπέντε φλωρίων· θησαυρὸς πολύτιμος, συντελέσας πρὸς μετρίασιν τῶν σκληρῶν στερήσεων τῆς ὁδοιπορίας του.

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας ἐπορεύετο εἰς τὰ τζαμία, ἔνθα διὰ μακροτάτων συνεζήτει μετὰ τῶν ἱερέων περὶ τῶν ἐπουσιωδεστάτων τύπων τῆς μωαμεθανικῆς θρησκείας. Ὤφειλε πρὸς τούτοις νὰ δέχηται πολυαρίθμους προσκλήσεις, καὶ ἦτο ὑποχρεωμένος ὅπως μὴ προσβάλῃ τοὺς ξενίζοντας αὐτὸν κατοίκους νὰ γευματίζῃ ἑπτάκις ἢ ὀκτάκις τῆς ἡμέρας.

«Οὐδεὶς ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ λέγει ὅτι ἐχόρτασε, διηγεῖται ὁ Βάμβερη, διότι τοῦτο θεωρεῖται σημεῖον τῆς χειρίστης ἀνατροφῆς. Οἱ ἐν προσκυνηταῖς συνάδελφοί μου, χάρις εἰς τὴν ἐξαίρετον αὐτῶν ὄρεξιν, ἐδείκνυντο μᾶλλον ἐμοῦ καλοανατεθραμμένοι. Ἐξεπλησσόμην βλέπων αὐτοὺς καταβροχθίζοντας τοσαύτην ποσότητα πιλαφίου, ὥστε ὑπελόγιζον ὅτι ἕκαστος αὐτῶν θὰ ἔφερεν ἐν τῷ στομάχῳ του μίαν ὀκᾶν ὀρύζης καὶ ἡμίσειαν λίπους, μὴ συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν παρομαρτούντων ἐν τοῖς τοιούτοις ἀνατολικοῖς συμποσίοις λαχανικῶν καὶ ἄρτου».

Ἀλλὰ παρὰ τὰς ἁπλοϊκὰς ταύτας σκηνὰς πατριαρχικοῦ βίου, ἔβλεπεν ἀδιαλείπτως φρικαλέα θεάματα, δικαιοῦντα πληρέστατα τὴν ἀπαισίαν φήμην, ἧς ἀπολαύει ὁ ἄγριος τῆς Χίβας μονάρχης. Ἐπὶ ἑκάστης πλατείας πτώματα ἐταλαντεύοντο ἐν ἀγχόναις, κεφαλαὶ δὲ προσφάτως ἀποκοπεῖσαι ἐκόσμουν μορφάζουσαι τὰς πύλας τῆς πόλεως καὶ τῶν ἀνακτόρων· ἐν ταῖς τριόδοις ἐθάπτοντο ζῶσαι μέχρι τῶν ὤμων δυστυχεῖς γυναῖκες, ἐπὶ τῇ ἐλαχίστῃ ὑπονοίᾳ παραβάσεως τῶν συζυγικῶν καθηκόντων, καὶ ἐλιθοβολοῦντο ὑπὸ τοῦ ὄχλου.

Μίαν ἡμέραν εἶδεν ἔν τινι αὐλῇ τῶν ἀνακτόρων τριακοσίους δεσμώτας, καταδεδικασμένους εἰς θάνατον. «Ἐν ᾧ πολλοὶ τούτων ἐβάδιζον εἴτε πρὸς τὴν ἀγχόνην εἴτε πρὸς τὸ αἱματόφυρτον ἰκρίωμα, ἀφ' οὗ πολλαὶ κεφαλαὶ εἶχον ἤδη πέσει, εἶδον, διηγεῖται, ὀκτὼ ἐκ τῶν πρεσβυτέρων ἐξαπλουμένους, εἰς ἓν τοῦ δημίου νεῦμα, καὶ δεσμευομένους τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας· ἀκολούθως ὁ δήμιος, γονατίζων ἐπὶ τοῦ στήθους αὐτῶν, ἐβύθιζε τὸν ἀντίχειρα εἰς τὴν κόγχην τῶν ὀφθαλμῶν των καὶ μὲ τὴν μάχαιράν του ἀπέκοπτε τὰς κόρας τῶν ὀφθαλμῶν, προεκβαλλομένας διὰ τοῦ τρόπου τούτου· μετὰ πᾶσαν δὲ τοιαύτην ἐγχείρισιν ἐσπόγγιζε τὴν μάχαιράν του ἐπὶ τοῦ γενείου τοῦ βασανιζομένου».

Μετά τινας ἡμέρας παρευρέθη εἰς ἐπιθεώρησιν στρατιωτῶν ἐπανερχομένων ἔκ τινος ἐκστρατείας· οἱ στρατιῶται οὗτοι ἔφερον σάκκους, περιέχοντας κεφαλὰς τῶν ὑπ' αὐτῶν φονευθέντων ἐχθρῶν· ἕκαστος δὲ προσήρχετο πρό τινος ἐπὶ τούτῳ ἀξιωματικοῦ, ἐκένου τὸν σάκκον του, ὁ δὲ ἀξιωματικὸς μετρῶν τὰς κεφαλὰς ἐπλήρωνεν ἀνάλογον τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν ἀνταμοιβήν.

Παρὰ τὴν φρίκην ἣν ἐνέπνεον τὰ τοιαῦτα βάρβαρα ἔθιμα καὶ τὰ ἀποτρόπαια θεάματα, ὁ Βάμβερη ἔπρεπεν ἐν τούτοις νὰ θεωρῇ ἑαυτὸν εὐτυχῆ ἐπὶ τῇ ὑποδοχῇ, ἧς ἔτυχεν ἐν Χίβᾳ. Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του ἀπεχαιρέτισε τὸν χάνην, ὅστις παρεκάλεσεν αὐτὸν καὶ κατὰ τὴν ἐπάνοδόν του νὰ διέλθῃ διὰ τῆς πρωτευούσης. Χάρις εἰς τὴν γενναιοδωρίαν τῶν Χιβαίων ἐπανελάμβανε τὴν ὁδοιπορίαν του «ἔχων ἕνα ῥωμαλέον ὄνον, χρήματα ἀρκετὰ εἰς τὴν ζώνην του, ἐνδύματα πολλὰ καὶ ἀφθόνους ζωοτροφίας· ἐφωδιασμένος ἑνὶ λόγῳ ἄριστα πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ ἐπικινδύνου ταξειδίου του».

Ἀναχωροῦντες τῆς Χίβας ὁ Βάμβερη καὶ οἱ συνοδοιπόροι αὐτοῦ ἔλαβον τὴν πρὸς τὴν Βοχάραν ἄγουσαν. Εἶναι δ' ἡ Βοχάρα μία τῶν μεγί-

Digitized by Google

στων καὶ διασημοτάτων πόλεων τοῦ Τουρκεστὰν, καὶ πρωτεύουσα ἰσχυροῦ κράτους.

Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως αὐτοῦ, εἶχε καταστῆ γνωστὸν εἰς τὸν περιηγητὴν ὅτι ἐν Βοχάρᾳ θὰ ὑφίστατο πλείονας περιπετείας καὶ θὰ ἀπήντα μείζονας δυσχερείας ἢ ἐν Χίβᾳ· ἔμαθεν ὅτι ὁ ἐμίρης τῆς Βοχάρας, ἀνὴρ ὠμότατος καὶ αἱμοχαρὴς, ἦν ἀπηνέστατος διώκτης παντὸς ξένου, φοβούμενος ἐξ ἴσου τὴν ἐπίδρασιν ἀμφοτέρων τῶν κραταιῶν αὐτοῦ γειτόνων, τῶν Ἄγγλων καὶ τῶν Ῥώσσων. Κατὰ τὴν ἐποχὴν μάλιστα ἐκείνην εἶχε καθείρξει ἐν ταῖς φυλακαῖς τῆς πρωτευούσης του τρεῖς δυστυχεῖς Ἰταλοὺς ἀποπειραθέντας νὰ εἰσχωρήσωσι λάθρα ὑπὸ ἄλλο ἔνδυμα εἰς τὴν χώραν του. «Δὲν πρέπει νὰ ἐλπίζῃς, τῷ ἔλεγον, ὅτι ἡ μανία αὐτοῦ θὰ σεβασθῇ τὸν ἱερόν σου χαρακτῆρα· φαίνεται μισῶν τοὺς Εὐρωπαίους Τούρκους ὅσον καὶ τοὺς ἄλλους Εὐρωπαίους, καὶ ἐθανάτωσε πρό τινος ἀξιωματικὸν, ἀπεσταλμένον αὐτῷ παρὰ τοῦ σουλτάνου». Ἀλλὰ τὰ ἀπαίσια ταῦτα προοιωνίσματα ἐλαχίστην ἤσκουν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ πνεύματος τοῦ γενναίου σοφοῦ, ἀπόφασιν ἔχοντος νὰ ἐξακολουθήσῃ μέχρι τέλους τὴν ἐπιχείρησιν αὐτοῦ.

Εἰς μικρὰν ἀπὸ τῆς Χίβας ἀπόστασιν τὸ κιρβάνιον ἔστη πρὸ τοῦ Ὤξου, ὃν διεπέρασεν οὐχὶ ἄνευ δυσκολίας. Ὁ μέγας οὗτος καὶ ἐξαίσιος ποταμὸς, ὁ ἐπισημότερος τοῦ Τουρκεστὰν, ὅπερ διατρέχει καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ἔκτασιν, ἐκβάλλων εἰς τὴν λίμνην τοῦ Ἀρὰλ, εἶναι γνωστὸς εἰς τοὺς ἐγχωρίους ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀμοῦ-Δαρία.

Διαπεράσαντες εἰς τὴν ἀντίπεραν ὄχθην, οἱ προσκυνηταὶ ἐβάδισαν κατὰ μῆκος τοῦ ποταμοῦ πρὸς ἀνατολὰς μέχρι τῆς Σουραχάν. Ἡ πόλις αὕτη οὐδὲν ἔχει τὸ ἀξιοπαρατήρητον, ἐκτὸς ὅτι εἶναι ἡ μεγάλη ἀγορὰ, ἐν ᾗ οἱ Κιργίσιοι ἔρχονται ν' ἀνταλλάξωσι τὰ προϊόντα των μετὰ τῶν ἐμπόρων τῆς Χίβας.

Οἱ Κιργίσιοι εἰσὶ νομάδες καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς λέξεως, διατρέχοντες διαρκῶς τὰς εὐρείας πεδιάδας τοῦ βορείου Τουρκεστάν. Εἰσὶ κτηνοτρόφοι, ἐνίοτε δὲ καὶ γεωργοὶ, διακρινόμενοι τῶν Τουρκομάνων ἐκ τῶν ἡμέρων αὐτῶν ἠθῶν. Ἡ ἀνάγκη ἣν αἰσθάνονται τῆς κινήσεως, τὸ ἀεικίνητον αὐτῶν, εἰσὶ τοιαῦτα, ὥστε καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς Σουραχὰν ἔτι δὲν στέργουσι ν' ἀφιππεύσωσιν· οὕτω δὲ πωληταὶ καὶ ἀγορασταὶ ἔφιπποι συνομολογοῦσι τὰς συμφωνίας των. Γυνή τις Κιργισία ὥριζεν ὡς ἑξῆς τὸ τοιοῦτον αἴσθημα τῆς ἀνεξαρτησίας, ὅπερ φαίνεται ἔμφυτον εἰς τὰ τέκνα ταῦτα τῆς ἐρήμου· «Σὲ βεβαιόνω ὅτι ποτὲ δὲν θὰ ἴδῃ κανεὶς ἡμᾶς, ὡς σᾶς τοὺς *μολλάδες*, νὰ μείνωμεν πολὺν καιρὸν κατὰ συνέχειαν εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν. Ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη διὰ νὰ κινῆται, ὡς ὁ ἥλιος, ὡς ἡ σελήνη, ὡς οἱ ἀστέρες, τὰ ὕδατα, ὡς ὅλα τὰ ζῷα, τετράποδα καὶ πτηνὰ, ἄγρια καὶ ἥμερα».

Ἐπί τινας ἔτι ἡμέρας οἱ ταξειδιῶται ὡδοιπόρουν παρὰ τὰς εὐφόρους ὄχθας τοῦ Ὤξου μέχρι τοῦ σημείου, ὁπόθεν ἐκτείνεται ἡ ἔρημος ἡ χωρίζουσα τὸν ποταμὸν τοῦτον ἀπὸ τῆς Βοχάρας. Ἐκεῖ ἔμαθον ὅτι οἱ Τουρκομάνοι Τεκκὲ ἐδῄουν τὴν χώραν, προχωροῦντες μέχρι τῆς ἐρήμου, ὅπου ἐσταμάτων καὶ ἐλῄστευον ὅλα τὰ *κιρβάνια*. Οἱ Τουρκομάνοι ἐκεῖνοι συναριθμοῦνται μεταξὺ τῶν ἀγριωτάτων καὶ θρασυτάτων· τὰ στίφη αὐτῶν κυριαρχοῦσιν ἐπὶ τῶν πρὸς νότον τοῦ Ὤξου πεδιάδων καὶ εἰσχωροῦσι λεηλατοῦντα μέχρι τῶν ἐνδοτέρων τῆς Περσίας. Τρέμοντες ἤκουσαν οἱ προσκυνηταὶ τὴν εἴδησιν ταύτην, πολλοὶ δ' αὐτῶν, ὑπὸ πανικοῦ καταληφθέντες φόβου, ὑπέστρεψαν εἰς Χίβαν. Ὁ Βάμβερη, βλέπων ὅτι διὰ τῆς ὀπισθοδρομήσεως κατεστρέφοντο πᾶσαι αὐτοῦ αἱ ἐλπίδες, κατώρθωσε νὰ συγκρατήσῃ τοὺς ἀγαθοὺς καὶ πιστοὺς συντρόφους του, τοὺς προσκυνητὰς τῆς Μέκκας, καὶ μετ' αὐτῶν προεχώρησεν εἰς τὴν ἔρημον.

Ἡ μικρὰ συνοδία κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ τοὺς Τουρκομάνους, ἀλλὰ τρομερώτεροι κίνδυνοι ἠπείλουν αὐτὴν πανταχόθεν. Πῶς νὰ περιγραφῶσι τὰ δεινὰ τῶν ταλαιπώρων ἐκείνων, βαδιζόντων νυχθημερὸν ἐπὶ φλογερᾶς ἄμμου, ἐν ᾗ μέχρι γονάτων ἐβυθίζοντο, περικυκλουμένων ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ὑπὸ ἀνεμοστροβίλων, ὑφ' ὧν ἐκινδύνευον ν' ἀποπνιγῶσι, βλεπόντων τὴν ἀνεπαρκῆ ποσότητα τοῦ ὕδατός των ἐλαττουμένην σημέραι καὶ ἐπὶ τέλους ἐκλείπουσαν! Ἀπηυδηκότες καὶ ἐξηντλημένοι ἐσύροντο ἐναγωνίως· ἀλλὰ μετὰ ἑξαήμερον πορείαν ἀπώλεσαν τὰς δυνάμεις των, μὴ δυνάμενοι δ' ἐπὶ πλέον νὰ παλαίσωσι πρὸς τὸν θάνατον, ἀνέμενον ἀπέλπιδες αὐτόν. Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει εὑρισκόμενοι ἐσώθησαν ὑπό τινων Περσῶν δούλων, οἵτινες ἰδόντες αὐτοὺς προσέτρεξαν πρὸς βοήθειάν των καὶ τοῖς ἔδωκαν ὕδωρ νὰ πίωσι. Πόσον συγκινητικὴ ἦτο ἡ πρᾶξις τῶν ταλαιπώρων ἐκείνων δούλων ἐπιδαψιλευόντων φιλανθρώπους βοηθείας καὶ μεριμνώντων περὶ προσκυνητῶν *σουννιτῶν*, δύναται νὰ κρίνῃ ὁ γινώσκων ὁποῖον ἀδιάλλακτον μῖσος χωρίζει τοὺς *σουννίτας* ἀπὸ τῆς φυλῆς αὐτῶν.

Μετά τινας ἡμέρας οἱ ταξειδιῶται ἀφίκοντο εἰς Βοχάραν, τὴν εὐγενῆ Βοχάραν, ὡς ἀποκαλοῦσιν αὐτὴν οἱ κάτοικοι τοῦ Τουρκεστάν. Ἐκ συμπτώσεως εὐτυχεστάτης ὁ Βάμβερη ὡδηγήθη ὑπό τινος τῶν συνοδοιπόρων του ἐν μεγάλῳ τινὶ σχολείῳ τῆς πόλεως, ἔνθα μετὰ σεβασμοῦ ὑπεδέξαντο τὸν ψευδοδερβίσην καὶ προσεκάλεσαν αὐτὸν νὰ καταλύσῃ ἐκεῖ κατὰ τὴν ἐν Βοχάρᾳ διαμονήν του. Ἔπεσε χωρὶς νὰ τὸ ἐννοήσῃ ἐπὶ τοῦ πρωτίστου κέντρου τοῦ Ἰσλαμικοῦ φανατισμοῦ, οἱ δὲ φιλοξενοῦντες αὐτὸν, οἵτινες οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην συνέλαβον ὑποψίαν περὶ τοῦ ἱεροῦ χαρακτῆρός του, ἦσαν ἀρκούντως ἰσχυροὶ καὶ ἠδύναντο νὰ προστατεύσωσιν αὐτὸν καὶ κατ' αὐτοῦ

Digitized by Google

ἔτι τοῦ ἐμίρου. Ὁπωσδήποτε ὁ Βάμβερη ἤκουσε μετὰ μεγάλης εὐχαριστήσεως ὅτι ὁ ἐμίρης κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας ἔλειπεν ἐκ τῆς πρωτευούσης.

Χάρις εἰς τὴν προστασίαν τῶν φιλοξενούντων αὐτὸν καὶ εἰς τὴν ἀπουσίαν τοῦ ἐμίρου, ὁ ψευδοδερβίσης ἠδυνήθη νὰ περιεργασθῇ ἀνέτως πάντα τὰ ἀξιοθέατα τῆς Βοχάρας. Περιγράφει δὲ τὴν πόλιν ταύτην ὡς μεγάλην καὶ πληθυσμὸν πολὺν ἔχουσαν, ἀλλ' ἀθλίαν καὶ ἐλεεινήν. Κατοικεῖται δὲ ὑπὸ οὐχὶ εὐαρίθμων Περσῶν, Ἀφγάνων, Ἰουδαίων καὶ Ἰνδῶν, ἀλλὰ τὸ μέγιστον μέρος τῶν Βοχαριωτῶν ἀνήκει εἰς τὴν ταταρικὴν φυλήν.

Ὁ λαὸς καὶ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ὡς ἐν Χίβᾳ, συνωθεῖτο πανταχοῦ κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ ψευδοδερβίσου, ἐπιδαψιλεύων αὐτῷ δείγματα βαθυτάτου σεβασμοῦ καὶ εὐλαβείας. Οἱ προὔχοντες κατεφόρτιζον αὐτὸν διὰ προσκλήσεων εἰς γεύματα, οἱ δὲ *μολλάδες* (νομομαθεῖς καὶ πεπαιδευμένοι) προσήρχοντο ὅπως συζητήσωσι μετ' αὐτοῦ περὶ διαφόρων θρησκευτικῶν ζητημάτων. Ἀλλὰ καί τοι τοσοῦτος ἦν ὁ ἐνθουσιασμὸς τῶν κατοίκων, τὰ ὄργανα ἐν τούτοις τοῦ ἐμίρου δὲν ἔβλεπον μὲ εὐμενὲς ὄμμα τὴν παρουσίαν ξένου ἐν Βοχάρᾳ. Τούτου ἕνεκα ὁ διοικητὴς τῆς πόλεως ἀπεφάσισε νὰ προσαγάγῃ τὸν Βάμβερη ἐνώπιον συνεδρίου τῶν σοφωτάτων ἐκ τῶν ἱερωμένων τῆς πρωτευούσης· ἀλλ' ὁ ἡμέτερος περιηγητὴς τοσαύτην ἐπέδειξεν ἱκανότητα ἐν τῇ ἐξετάσει ἐκείνῃ, ὥστε ἅπαντες οἱ *μολλάδες* ἀνεκήρυξαν ὁμοφώνως αὐτὸν ὡς τὸν ἐνδοξότατον τῶν συναδέλφων των. Ὅπως ὅμως ἐξαφανίσῃ τὰς ὑποψίας τῶν ὀργάνων τῆς ἐξουσίας, αἵτινες ἐξηκολούθουν ὑφιστάμεναι, ἀνήγγειλεν ὅτι ἐσκόπει νὰ μεταβῇ εἰς Σαμάρκανδα, ἔνθα περιεμένετο ὁ ἐμίρης.

Μετὰ διαμονὴν εἴκοσι καὶ δύο ἡμερῶν ἐν Βοχάρᾳ, οἱ προσκυνηταὶ διηυθύνθησαν εἰς Σαμάρκανδα, ὅπου μετά τινας ἡμέρας ἔφθασαν ἀνενόχλητοι.

Τὰ Σαμάρκανδα εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν ἱερὰ πόλις τοῦ Τουρκεστὰν καὶ τὸ θρησκευτικὸν κέντρον τῆς μέσης Ἀσίας. Ἐν ταύτῃ ἐτάφη Τιμοὺρ ὁ μέγας πορθητής, ὁ ἐξαγαγὼν τῆς ἀφανείας τὴν ταταρικὴν φυλὴν καὶ κραταιοτάτην καταστήσας αὐτήν. Ἀλλ' ἡ ἔνδοξος αὕτη πόλις ἀπώλεσε πολὺ τῆς λαμπρότητός της, καὶ μέγα μέρος τῶν ἀρχαίων αὐτῆς μνημείων μετεβλήθη εἰς σωρὸν ἐρειπίων.

Ἡ πόλις ἑώρταζε, κατὰ τὴν ἄφιξιν τῶν προσκυνητῶν, διότι ἐπανηγυρίζετο μετὰ μεγάλης πομπῆς ἡ εἴσοδος εἰς αὐτὴν τοῦ ἐμίρου, ἐπιστρέφοντος νικηφόρου ἔκ τινος ἐκστρατείας.

Τὴν ἐπαύριον ὁ Βάμβερη ἔλαβε τὴν διαταγὴν νὰ προσέλθῃ παρὰ τῷ ἐμίρῃ, ὅστις ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ τὸν ἴδῃ μόνος.

«Ἀφ' οὗ ἐπὶ μίαν ὥραν περιέμενον, διηγεῖται, μὲ εἰσήγαγον ἔν τινι δωματίῳ, ἐν ᾧ εἶδον τὸν ἐμίρην ἀνακεκλιμένον ἐπὶ στρώματος ἐρυθροῦ καὶ περικεκυκλωμένον ὑπὸ πολλῶν χειρογράφων καὶ βιβλίων. Χωρὶς νὰ ταραχθῶ οὐδὲ πρὸς στιγμήν, ἀπήγγειλα σύντομον *σουρᾶν*, ἣν συνώδευσα διὰ τῆς ἐν χρήσει εὐχῆς ὑπὲρ εὐδαιμονίας καὶ μακροημερεύσεως τοῦ κυριάρχου· ἐπισφραγίσας δὲ ταῦτα δι' ἑνὸς *ἀμήν*, ὅπερ ἐπεῖπε καὶ ὁ ἐμίρης, ἐκαθέσθην πλησίον αὐτοῦ, καί τοι μὴ λαβὼν ποσῶς τὴν ἄδειάν του. Ἡ τολμηρὰ αὕτη, ἀλλὰ σύμφωνος πρὸς τὸν ἱερὸν χαρακτῆρα ὃν ἔλεγον ὅτι φέρω πρᾶξίς μου, οὐδαμῶς ἀπήρεσεν εἰς αὐτόν. Ἀπὸ πολλοῦ δὲ συνειθίσας πλέον νὰ μὴ ἐρυθριῶ, ὑπέστην μετὰ σταθερότητος καὶ τὸ βλέμμα ὅπερ ἀτενῶς προσήλωσεν ἐπ' ἐμοῦ, ὅπως μὲ ἐμβάλῃ εἰς ταραχὴν καὶ σύγχυσιν. . . .

»Εὐθὺς ἀμέσως ὁ ἐμίρης ἠρώτησέ με τότε περὶ πολλῶν σχετικῶν πρὸς τὸ ταξείδιόν μου καὶ περὶ τῆς ἐντυπώσεως, ἣν μοὶ παρήγαγον ἡ Βοχάρα καὶ τὰ Σαμάρκανδα. Αἱ παρατηρήσεις μου, ἃς ἀκαταπαύστως ἤρτυον δι' ἐδαφίων τοῦ Κορανίου καὶ διὰ περσικῶν γνωμικῶν, προδιέθεσαν αὐτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ, διότι ἀξιοῖ ὅτι εἶναι λόγιος, καὶ γινώσκει ἄριστα τὴν ἀραβικήν».

Ὁ ἐμίρης τοσοῦτον ἐθέλχθη ἐκ τοῦ πνεύματος τοῦ ψευδοδερβίσου, ὥστε πρὸ τοῦ ἐπιτρέψῃ αὐτῷ ν' ἀπέλθῃ διέταξε νὰ τῷ χορηγηθῇ πλήρης ἐνδυμασία καὶ ποσόν τι χρηματικόν, εἰκοσιδύο περίπου φράγκων, πρὸς δὲ προσεκάλεσεν αὐτὸν νὰ ὑπάγῃ νὰ τὸν ἴδῃ κατὰ τὴν ἐπάνοδόν του εἰς Βοχάραν.

Ὁ Βάμβερη ἀνεκοίνωσεν εἰς τοὺς συνοδοιπόρους αὐτοῦ τὰ κατὰ τὴν ὑποδοχήν, ἧς ἠξιώθη παρὰ τῷ ἐμίρῃ, ἀλλ' ἐκεῖνοι καὶ ἐκ τῆς τοιαύτης ἔτι δεξιώσεως δὲν ἐφάνησαν ἐνθαρρηθέντες, ἀλλὰ συνεβούλευσαν αὐτῷ ν' ἀναχωρήσῃ ἀμέσως τῶν Σαμαρκάνδων καὶ νὰ ἐξέλθῃ τὸ ταχύτερον τῶν ὁρίων τοῦ κράτους· ἐπειδὴ δὲ αὐτοὶ μὲν ἔμελλον νὰ ἐξακολουθήσωσι τὴν πορείαν των πρὸς ἄρκτον, ὅπως φθάσωσιν εἰς τὸ σινικὸν Τουρκεστάν, τὴν πατρίδα των, ἐν ᾧ ὁ Βάμβερη ἐσκόπει νὰ μεταβῇ διὰ τοῦ Ἀφγανιστὰν εἰς Περσίαν, οἱ καλοὶ ἐκεῖνοι ἄνθρωποι διηυθέτησαν τὰ πάντα διὰ τὴν ταχεῖαν ἀναχώρησιν τοῦ φίλου των, καὶ κατώρθωσαν νὰ συμπεριληφθῇ ἐν κιρβανίῳ προσκυνητῶν, ἀπερχομένων εἰς Μέκκαν.

«Ἦλθε λοιπὸν ἡ ὥρα τοῦ χωρισμοῦ, διηγεῖται ὁ Βάμβερη. Δὲν ἔχω λόγους ἐπαρκεῖς ὅπως ἐκφράσω πόσον σπαρακτικαὶ ἦσαν αἱ ἐντυπώσεις τῆς στιγμῆς ἐκείνης· ἡ θλῖψις ἦν ἴση ἑκατέρωθεν. Ἐπὶ ἓξ ὁλοκλήρους μῆνας συνεμερίσθημεν τὰς αὐτὰς στερήσεις, τοὺς αὐτοὺς κινδύνους, τὰς αὐτὰς ἀγωνίας, ζῶντες τὴν αὐτὴν ζωὴν καὶ στενώτερον συνδεόμενοι διὰ τῆς τοιαύτης κοινότητος τῶν φόβων καὶ κόπων, ἢ ἂν ἐπὶ μακρὸν συνεζῶμεν βίον εὐδαίμονα, βίον χαρᾶς καὶ συμποσίων.

»Οἱ ἀγαθοὶ σύντροφοί μου μὲ συνώδευσαν

Digitized by Google

μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου μέχρι τῆς πύλης τῆς πόλεως, ὅπου ἀνέμενεν ἡμᾶς ἡ φορτηγὸς ἅμαξα ἣν οἱ νέοι συνοδοιπόροι μου ἐμίσθωσαν ὅπως φέρῃ ἡμᾶς εἰς Κάρχι. Ἔκλαιον ὡς παιδίον, ὅταν, ἀποσπασθεὶς ἀπὸ τὰς ἀγκάλας των, ἔλαβον θέσιν ἐν τῷ βαναύσῳ ἐκείνῳ ὀχήματι. Ἔκλαιον ἐπίσης καὶ οἱ φίλοι μου, καὶ εἶδον αὐτοὺς ἐπὶ πολὺ —καὶ βλέπω αὐτοὺς ἔτι—, ὀρθίους ἐν τῇ αὐτῇ θέσει, ἀνατείνοντας τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανόν, καὶ ἐπικαλουμένους τὴν εὐλογίαν τοῦ Ἀλλὰχ εἰς τὸ μακρινὸν ταξείδιόν μου».

Ἀληθῶς δὲ ἡ ἀδιάσειςος πίςις τῶν φίλων του εἰς αὐτὸν καὶ ἡ θερμή των ἀφοσίωσις, ἐξίσου πρὸς τὸ θάρρος καὶ τὰς γνώσεις αὐτοῦ, συνετέλεσαν νὰ κατορθώσῃ ὅ,τι οὐδεὶς Εὐρωπαῖος πρὸ αὐτοῦ κατώρθωσε· νὰ ἴδῃ τὴν Χίβαν καὶ τὴν Βοχάραν καὶ ἔτι πρός, ν' ἀψηφήσῃ εἰς τὰ ἄντρα των αὐτὰ τοὺς δύο ἐκεῖ ἄρχοντας τυράννους.

Τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν ἐκ Σαμαρκάνδων ἀναχώρησίν των, οἱ ταξειδιῶται ἔφθασαν εἰς Κάρχι· εἶναι δὲ αὕτη ἡ δευτερεύουσα πόλις τοῦ χανάτου τῆς Βοχάρας, κειμένη ἐπὶ θέσεως σπουδαίας. Ἐκεῖθεν, ἑνωθέντες μεθ' ἑνὸς κιρβανίου, διευθύνθησαν εἰς Ἑράτ, πρωτεύουσαν μιᾶς τοπαρχίας τοῦ Ἀφγανιστάν.

Οὐδὲν σπουδαῖον συμβεβηκὸς συνέβη κατὰ τὸ ταξείδιον τοῦτο. Ἐν τούτοις ἐν Ἑράτ, ἐν τῷ τέρματι σχεδὸν τῆς περιηγήσεώς του, ὁ Βάμβερη ἐκινδύνευσε ν' ἀνακαλυφθῇ. Ὁ διοικητὴς τῆς πόλεως ἦν υἱὸς τοῦ Βασιλέως τῆς Καβοὺλ, γνωρίσας ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ πατρός του πολλοὺς Ἄγγλους. Ὅταν ὁ περιηγητὴς παρέστη ἐνώπιόν του καὶ ὑποκρινόμενος πάντοτε τὸν δερβίσην, ἤρξατο ἐκφέρων εὐχήν, ὁ νέος ἡγεμὼν ἠγέρθη ἀποτόμως τοῦ θρόνου καὶ ἀνέκραξε δακτυλοδεικτῶν αὐτόν· «Μὰ τὸν Ἀλλὰχ ὁρκίζομαι πῶς εἶσαι Ἄγγλος!» Εἶτα δ' ὁρμήσας πρὸς αὐτὸν καὶ κροτῶν περιχαρὴς τὰς χεῖρας, προσέθηκεν· «Ὁμολόγησέ το· δὲν εἶσαι Ἄγγλος μετημφιεσμένος;» Ὁ νέος ἡγεμὼν δὲν ἦτο ἐπικίνδυνος καὶ θὰ συνεχώρει ἀναμφιβόλως τὸν περιηγητὴν διὰ τὴν μεταμφίεσίν του, ἀλλὰ τοιαύτη ἀποκάλυψις ἠδύνατο νὰ ἐξεγείρῃ κατ' αὐτοῦ τὴν λύσσαν τοῦ φανατικοῦ ὄχλου καὶ τῶν νέων συντρόφων του. Χωρὶς λοιπὸν νὰ ταραχθῇ ποσῶς, ὁ Βάμβερη ἀπεκρίθη· «Ἀρκεῖ πλέον. Γνωρίζεις τὸ γνωμικόν: *Ὅστις ἔστω καὶ ἀστειζόμενος ἀποκαλεῖ ἄπιστον ἀληθῆ μουσουλμάνον εἶναι αὐτὸς ἄπιστος*. Δός μοι μᾶλλον κάτι τι εἰς ἀμοιβὴν τῆς *φατιχᾶς* μου (εὐλογίας), ὅπως δυνηθῶ νὰ ἐξακολουθήσω τὸν δρόμον μου». Ὁ ἡγεμὼν συγκεχυμένος τῷ ἐζήτησε συγγνώμην καὶ τῷ ἔδωσε δῶρόν τι ὅταν ἀπῆλθε.

Τὴν 28 νοεμβρίου 1863 ὁ Βάμβερη ἀφίκετο ἐν Μεχὲδ, πρωτευούσῃ περσικῆς τινος ἐπαρχίας, καὶ ἀπεξεδύθη τὸ πρῶτον τὸ ἔνδυμα ὅπερ ἐπὶ ὀκτὼ μῆνας ἔφερε καθημερινῶς. Οὕτω δὲ συνετέλεσεν ἔργον θαυμάσιον, ὅπερ ἄδηλον ἂν ἕτερός τις ἠδύνατο αἰσίως νὰ φέρῃ εἰς πέρας· ἐπὶ ἔτος σχεδὸν ὁλόκληρον ὑπεκρίνατο τὸν δερβίσην παρὰ λαῷ φανατικωτάτῳ καὶ καχυπόπτῳ, ὑπὸ φρικαλέων κινδύνων ἀπειλούμενος, οὐδέποτε προδοθεὶς διὰ λέξεώς τινος ἢ χειρονομίας, οὐδ' ἀποθαρρυνθεὶς ποτε κατ' ἐλάχιστον.

Ἦν ὁ πρῶτος, ὁ μόνος Εὐρωπαῖος ὁ ἰδὼν τὴν Χίβαν, τὴν Βοχάραν καὶ τὰ Σαμάρκανδα καὶ ἀντιμετωπίσας τοὺς δύο ἐπιφόβους κυριάρχας τῶν χωρῶν ἐκείνων. Ἐπὶ πλέον δὲ ἐπέπρωτο αὐτῷ νὰ παραστῇ καὶ ὁ τελευταῖος θεατὴς ἐποχῆς βαρβαρότητος καὶ θηριωδίας, ἐπὶ δέκα αἰῶνας ἐπικρατησάσης, ἀποτόμως δὲ ἐκλιπούσης διὰ τῆς κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος συντελεσθείσης ῥωσσικῆς κατοχῆς.

Κατὰ τὸ γαλλικόν. N.

Η ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΟΔΟΝΤΟΪΑΤΡΟΥ

Ἡ τέχνη τοῦ ὀδοντοϊατροῦ, λέγει ἡ *Βρεττανικὴ ἐξέτασις*, εἶνε ἀρχαιοτάτη. Ἡ χρύσωσις τῶν ἐν μέρει ἐφθαρμένων ὀδόντων ἦτο γνωστὴ καὶ καθ' οὓς χρόνους ᾠκοδομοῦντο αἱ πυραμίδες. Αἱ αἰγυπτιακαὶ μωμίαι τὸ ἀποδεικνύουσι. Τὸ αὐτὸ ῥητέον καὶ περὶ τῶν τεχνητῶν ὀδόντων.

Κατὰ τὰς ἡμέρας μας οἱ Ἀμερικανοὶ πλειότερον παντὸς ἄλλου ἔθνους προήγαγον τὴν τέχνην ταύτην. Τίς ἤθελε πιστεύσει ὅτι μόνον τὸ δημόσιον ταμεῖον εἰσπράττει ἐτησίως 1,500,000 δραχμῶν ἐκ τῆς ἐκεῖ γενομένης κατασκευῆς τεχνητῶν ὀδόντων; Καὶ ὅμως περὶ τούτου μᾶς βεβαιοῖ ἀμερικανική τις ἐπιστημονικὴ ἐφημερίς. Ἐν Ἀμερικῇ φαίνεται ὅτι ἐφευρέθησαν οἱ ἐξ ὀρυκτῶν τεχνουργούμενοι ψευδεῖς ὀδόντες. Ἡ ῥηθεῖσα ἐφημερὶς ποιεῖ γνωστὰ τὰ συστατικὰ στοιχεῖα αὐτῶν καὶ τὰ καθ' ἕκαστα τῆς κατασκευῆς. Οἱ μᾶλλον ἐν χρήσει τῶν τοιούτων ὀδόντων εἶνε ἐξ ἀγρολίθου (φελσπάθ), ἐκ χαλαζίου λίθου (στουρναρόπετρα) ἢ ἐκ καολίνης γῆς, οἵτινες περιβάλλονται διὰ σμάλτου. Τῇ βοηθείᾳ δὲ μεταλλικῶν ὀξειδίων λαμβάνουσιν οἱ τοιοῦτοι τεχνητοὶ ὀδόντες ἰδιαίτερα χρώματα. Τὸ ὀξείδιον τοῦ ἀργύρου π.χ. δίδει χροιὰν ἀχύρου ἢ ἀνοικτοῦ λεμονίου, τὸ ὀξείδιον τοῦ σιδήρου δίδει χροιὰν βαθυτέραν, τὸ κοβάλτιον παρέχει τὰς κυανᾶς ἀποχρώσεις, τὸ οὐράνιον τὰς κιτρίνας, κλ. Ἐνίοτε καὶ διὰ χρωστῆρος χρωματίζονται οἱ ὀδόντες, συχνότερον ὅμως χρωματίζεται ἡ μᾶζα ἐξ ἧς θ' ἀποτελεσθῶσιν οἱ ὀδόντες, πρὸ τοῦ αὕτη λάβῃ τὸ τοιοῦτον σχῆμα. Ἀκολουθοῦσι πολλαὶ ἄλλαι λεπτομέρειαι ἀποβλέπουσαι εἰς τὸ φρίξιμον, τὸ καθάρισμα κλ., αἵτινες καθιστῶσι τῷ ὄντι πολύπλοκον τὸν κλάδον τοῦτον ἱκανῆς παραδόξου βιομηχανίας.

Digitized by Google

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ

30.—Διατί ὅλα τὰ νέφη δὲν ἀνέρχονται εἰς τὸ αὐτὸ ὕψος ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ;

Διότι ἄλλα μὲν εἶναι πυκνότερα, ἄλλα δὲ ἀραιότερα. Ἡ ἀτμοσφαῖρα εἶναι πυκνοτέρα εἰς τὰ κατώτερα στρώματα διότι τὰ ἀνώτερα πιέζουσιν αὐτά. Τὰ νέφη ὅθεν ἐφ' ὅσον εἶναι ἀραιότερα ἐπὶ τοσοῦτον ἀνέρχονται, μέχρις ὅτου φθάσωσιν εἰς ἰσόπυκνα στρώματα τῆς ἀτμοσφαίρας, καὶ ἐκεῖ ἵστανται. Πυκνούμενα τοὐναντίον καταπίπτουσιν.

ΕΙΣ ΛΕΥΚΩΜΑ ΝΕΑΣ ΦΙΛΗΣ

Εἰς τοῦ κόσμου τὴν πορείαν ἀπαυδήσας ὁδοιπόρος,
πρὶν ὁ ἥλιός μου δύσῃ ζητῶ σκέπην νὰ καθήσω.
Μεθ' ἱδρῶτος ἀναβαίνω τῆς ζωῆς τὸ ξηρὸν ὄρος,
καὶ μετὰ δακρύων βλέπω τὰς κοιλάδας του ὀπίσω.
Μὴ θαυμάζῃς ἂν ἀκόμη πρὶν ἡ κόμη μου ἀσπρίσῃ
ἡ φωνή μου νουθεσίας λευκοῦ γέροντος σοὶ δίδῃ·
πολλὰ ἔπαθα καὶ εἶδα εἰς τὸ σύντομον ταξείδι,
κ' εἰς τοῦ μνήματός μου τώρα κάθημαι τὸ κυπαρίσσι·
τὴν νεότητά μου κλαίω εἰς τὸν ἀνοικτόν μου λάκκον,
καὶ παθῶν καὶ πείρας φέρω βαρυφορτωμένον σάκκον.
Μ' ἐλαφρὸν πετᾷς τὸν πόδα εἰς τῆς γῆς τοὺς παραδείσους,
καὶ μακράν σου εἶν' ἡ λύπη, καὶ τὸ γῆρας, καὶ ὁ τάφος·
παίζεις μ' αὔρας καὶ ζεφύρους, φορεῖς ῥόδα καὶ ναρκίσσους,
καὶ ἀμέριμνος κοιμᾶσαι εἰς τοῦ βίου μας τὸ σκάφος.
Τρέχε τὸν τερπνόν σου δρόμον, πλὴν μὲ προσοχὴν προχώρει.
Ῥόδον εἶν' ἡ εὐτυχία, ὡς τὰ ῥόδα πλὴν κεντρόνει·
καὶ ὁ στολισμένος κόσμος ποῦ τὰ βλέμματα θαμβόνει,
εἶν' ἀπατεὼν πανοῦργος μὲ λαμπρὸν ἐπανωφόρι.
Ὅλα φεύγουσι, καὶ μόνη λεπτὴ μνήμη των μᾶς μένει·
ἡ νεότης μας γηράσκει, ἐξατμίζεται τὸ πνεῦμα,
ἡ ἡμέρα νυκτοδύει, χύνεται τὸ ὑγρὸν ῥεῦμα,
καὶ μαραίνεται τὸ ἄνθος, καὶ ὁ ἄνθρωπος πεθαίνει.
Μὴ προσέξῃς εἰς τοὺς τόνους ποῦ τὰ ὦτα ἐξιππάζουν,
καὶ τὰ χείλη μὴ ἐγγίσῃς εἰς τὸ μέλι τῶν κολάκων·
εἰς τ' ἀθῶα βήματά σου ὑποσκάπτουν κρυπτὸν λάκκον,
καὶ μὲ ἄνθη τὸν σκεπάζουν.
Μὴ πιστεύῃς τῶν ἀνθρώπων τὸ πανοῦργον αὐτὸ γένος·
εἰς τὰ χείλη τῆς φιλίας μειδιᾷ ἡ δολιότης·
εἰς τῶν καρδιῶν τὰ βάθη εἶν' ὁ φθόνος φωλευμένος·
ὑπερόπτου φιλαυτίας εἶν' ὁ ἔρως συνωμότης.
Ἄνθος ἀρτιανοιγμένον, ὦ! φοβοῦ, φοβοῦ τὰ σμήνη
ὅσα πέριξ σου πετῶσι, καθὼς μέλισσαι εἰς ἄνθη.
Εἶδα ῥόδον κ' εὐωδίας καὶ ἀρώματα νὰ χύνῃ,
ἀπὸ μέλισσαν πλὴν μόλις ἐκεντήθη κ' ἐμαράνθη.
Μ' ἀρετὴν θωρακισμένην τὴν καρδίαν πάντα ἔχε·
ἀφημέν' εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ συντρόφου τῆς ζωῆς σου,
χωρὶς ἢ παθῶν ἢ φόβων εὐτυχὴς μαζῆ του τρέχε
τῆς ζωῆς τὸν τραχὺν δρόμον εἰς τὸ χεῖλος τῆς ἀβύσσου.
Καὶ ἂν σύννεφα μακρόθεν σοὶ μαντεύουν τρικυμίαν,
καὶ ἂν ἄδικ' ἀγριεύσῃ ἐναντίον σου ἡ τύχη,
εἰς τὰς συμβουλὰς ποῦ δίδουν οἱ ἀσκητικοί μου στίχοι
κ' εἰς τὴν ἄδολον ψυχήν σου θὰ εὑρίσκῃς εὐτυχίαν.[1]

1. Α. Ρ. Ῥαγκαβῆ.

Ὅτε ἐν ἀρχῇ τῆς πέμπτης ἑκατονταετηρίδος ἐπῆλθε κατὰ τῆς Ἑλλάδος, μετὰ στρατοῦ φοβεροῦ, ὁ μέγας τῆς Ἀσίας βασιλεὺς Ξέρξης, ηὐτομόλησαν πρὸς αὐτὸν, ἔτι περὶ Θεσσαλίαν διατρίβοντα, Ἀρκάδες τινὲς, τοὺς ὁποίους ἠρώτησαν οἱ περὶ τὸν Ξέρξην, τί πράττουσιν οἱ Ἕλληνες· αὐτοὶ δ' ἀπήντησαν, ὅτι ὀλύμπια ἄγουσι καὶ θεωροῦσιν ἀγῶνα γυμνικὸν καὶ ἱππικόν· πάλιν δὲ οἱ ξένοι ἠρώτησαν, καὶ τί εἶναι τὸ ἆθλον περὶ οὗ ἀγωνίζονται; οἱ δὲ αὐτόμολοι ἀπεκρίθησαν, ἐλαίας στέφανος. Τότε εἷς τῶν περὶ τὸν βασιλέα, ἀκούσας ὅτι τὸ ἆθλον εἶναι στέφανος, καὶ ὄχι χρήματα, ἐστράφη πρὸς Μαρδόνιον, τὸν κύριον τοῦ πολέμου αἴτιον, καὶ «Παπαὶ, Μαρδόνιε, ἀνέκραξε, ποίους ἐπ' ἄνδρας ἤγαγες μαχησομένους ἡμέας, οἳ οὐ περὶ χρημάτων τὸν ἀγῶνα ποιεῦνται, ἀλλὰ περὶ ἀρετῆς!»[1]

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

⁂ Ἔχομεν δύο τάξεις ἀνθρώπων εἰς τὴν κοινωνίαν, τοὺς ἰατροὺς καὶ τοὺς μαγείρους, ἐκ τῶν ὁποίων ἐκεῖνοι μὲν καταγίνονται ἀδιακόπως εἰς τὸ νὰ διαφυλάττωσι τὴν ὑγείαν μας, οὗτοι δὲ εἰς τὸ νὰ τὴν καταστρέφωσι, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν, ὅτι οἱ τελευταῖοι εἶνε πλέον βέβαιοι περὶ τοῦ ἀποτελέσματός των παρὰ οἱ πρῶτοι. (Diderot.)

⁂ Ἔσο εὐμενὴς ἀείποτε καὶ ἐν τοῖς ἐλαχίστοις· δύνασαι δὲ νὰ ἦσαι τοιοῦτος, ἂν καθ' ἣν στιγμὴν ὀργίζεσαι ἐναντίον τινὸς, ἀνακαλῇς ἐν τῇ μνήμῃ σου τὰς καλὰς ἰδιότητας, δι' ὧν ἀπολαύει αὐτὸς τῆς ὑπολήψεως καὶ τῆς φιλίας τῶν ἄλλων· διότι πᾶς ἄνθρωπος ἔχει τὸ μέρος αὐτοῦ τὸ λόγου ἄξιον. (Zschokke.)

⁂ Χορήγησον τὴν φιλοξενίαν καὶ εἰς τὸν ἐχθρόν σου· τὸ δένδρον δὲν ἀρνεῖται τὴν σκιάν του οὐδ' εἰς αὐτὸν τὸν ξυλοκόπον.

⁂ Ὁμίλει περὶ τοῦ ἑαυτοῦ σου πρὸς τὸν φίλον σου, πρὸς τὴν σύζυγόν σου, πρὸς τὰ τέκνα σου· ὁμίλει πρὸς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους περὶ τῶν προσωπικῶς ἐνδιαφερόντων αὐτοὺς, ἢ ἐνδιαφερόντων ὅλον τὸν κόσμον.

ΟΙΚΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Διατήρησις τοῦ ζωμοῦ τοῦ κρέατος.

Αἱ οἰκογένειαι εὑρίσκονται πολλάκις τὸ θέρος πολὺ στενοχωρημέναι μὴ δυνάμεναι νὰ διατηρήσωσι τὸν ζωμὸν τοῦ κρέατος ἀπὸ τῆς μιᾶς ἡμέρας εἰς τὴν ἄλλην ἕνεκα τοῦ ὑπερβολικοῦ θάλπους. Τὸ μέσον, δι' οὗ δύνανται νὰ ἐμποδίσωσι τὴν σῆψιν αὐτοῦ ἢ τὴν ἀνούσιον γεῦσιν, τὴν ὁποίαν ἀποκτᾷ, ὅταν διατηρῆται εἰς δροσερὰ ὑπόγεια, εἶναι ἡ χρῆσις μικροῦ τινος τεμαχίου ξυλάνθρακος καλῶς κεκαυμένου· τὸ τεμάχιον τοῦ ἄνθρακος πλύνεται πρῶτον καθαρῶς δι' ἁπλοῦ ὕδατος, ἔπειτα ἐμβάλλεται εἰς τὸν ζωμὸν, τοῦ ὁποίου ἐμποδίζει τὴν σῆψιν. Ἐμποδίζεται προσέτι ἡ σῆψις τοῦ ζωμοῦ τοῦ κρέατος ἂν τὸ πρωῒ καὶ τὴν ἑσπέραν θερμαίνηται μέχρι ζέσεως· τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι τόσον κατάλληλον καὶ ἀξιοσύστατον ὑπὸ τὴν οἰκονομικὴν ἔποψιν.[2]

1. Ἱστορ. τοῦ ἑλλ. ἔθν., ὑπὸ Κ. Παπαῤῥηγοπούλου.
2. Ταμεῖον ἐπιστ. γνώσεων, ὑπὸ Α. Κωνσταντινίδου.

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.

Digitized by Google

Ἀριθ. 26 – Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Πρῶτος — Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδ. φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχ. ἀπὸ 1 ἰαν. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι — Τιμὴ προηγ. φύλλων λ. 30 — Γραφ. τῆς Διευθύνσεως: Ὁδ. Σταδίου, 6. — 27 Ἰουνίου 1876

Μετὰ τοῦ παρόντος φυλλαδίου, συμπληρουμένου τοῦ Α΄ τόμου τῆς Ἑστίας, δίδοται τοῖς συνδρομηταῖς αὐτῆς ὁ «Πίναξ τῶν περιεχομένων» ἐν τῷ τόμῳ τούτῳ καὶ τὸ ἐξώφυλλον.

Ὁ Α΄ τόμος εὑρίσκεται ἐν τῷ γραφείῳ τῆς Ἑστίας καὶ πωλεῖται ἀντὶ φράγκων 6.

ΕΚ ΤΩΝ ΤΟΥ ΦΡΑΓΚΛΙΝΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ Κ. ΒΕΝΙΑΜΙΝ ΟΥΕΒ,

καὶ ἀποστολὴ δι' αὐτῆς δέκα χρυσῶν Λουδοβικείων.

Ἐν Τασσῇ, τὴν 22 ἀπριλίου 1784.

Φίλτατέ μου κύριε,

Ἔλαβα τὴν ἐπιστολήν σας τῶν 15 τρέχοντος, καὶ τὸ ἐν αὐτῇ ἐπισυνημμένον Ὑπόμνημα. Ἡ ἔκθεσις τῆς καταστάσεως τῶν αὐτόθι πραγμάτων μὲ λυπεῖ μεγάλως. Σᾶς στέλλω διὰ τῆς παρούσης μικρὸν συνάλλαγμα ἐκ δέκα χρυσῶν Λουδοβικείων. Δὲν ἐννοῶ ὅτι σᾶς δίδω αὐτὸ τὸ ποσόν, ἀλλὰ σᾶς τὸ δανείζω. Ὅταν ἐπανέλθετε, ἐν καλῇ ὑπολήψει, εἰς τὴν πατρίδα σας, δὲν θὰ λείψετε βεβαίως νὰ λάβετε μέρος εἰς ἔντιμον καὶ ἐπικερδῆ τινα ἐπιχείρησιν, ἥτις θὰ σᾶς βάλῃ εἰς θέσιν νὰ πληρώσετε ὅλα σας τὰ χρέη. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ἂν ἀπαντήσετε ἄνθρωπόν τινα τίμιον εὑρισκόμενον εἰς ἔνδειαν ὁμοίαν μὲ τὴν σημερινὴν ἐδικήν σας, θέλετε θεωρήσει ἐξωφλημένον τὸ πρὸς ἐμὲ χρέος σας, δανείζοντες εἰς αὐτὸν τὸ ποσὸν τοῦτο, καὶ παραγγέλλοντες αὐτὸν νὰ ἐξοφλήσῃ διὰ παρομοίας ἄλλης πράξεως τὸ χρέος του, ὅταν ἐπίσης εὑρεθῇ εἰς θέσιν νὰ τὸ πράξῃ, καὶ εὕρῃ ὡς ὑμεῖς τὴν εὐκαιρίαν. Ἐλπίζω ὅτι τὰ δέκα ταῦτα Λουδοβίκεια θὰ περάσουν οὕτως ἀπὸ πολλὰς χεῖρας πρὶν μεταβοῦν εἰς τὰς χεῖρας ἀνθρώπου τινὸς ἀχρείου διακόπτοντος τὴν πορείαν των. Τὸ μέτρον τοῦτο μεταχειρίζομαι, θέλων νὰ κάμω πολὺ καλὸν δι' ὀλίγων χρημάτων. Δὲν εἶμαι τόσον πλούσιος ὥστε νὰ δαπανήσω *πολλὰ* εἰς ἔργα θεάρεστα, καὶ διὰ τοῦτο καταφεύγω εἰς τὸ τέχνασμα τοῦτο ἐπιθυμῶν νὰ κατορθώσω δι' *ὀλίγων* ὅ,τι δὲν δύναμαι διὰ *πολλῶν*. Ἐπευχόμενος ὑμῖν τὰ βέλτιστα ὑπὲρ τῆς ἀγαθῆς ἐκβάσεως τοῦ Ὑπομνήματός σας καὶ τῆς μελλούσης εὐδαιμονίας σας, διατελῶ, φίλτατέ μου κύριε, μετὰ τῆς δεούσης ὑπολήψεως, ὅλως ὑμέτερος κτλ.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

συγγράψαντα κατὰ τῆς Θείας Προνοίας.[1]

Ἀνέγνων μετὰ προσοχῆς τινος τὸ χειρόγραφόν σας. Διὰ τοῦ ἐν αὐτῷ περιεχομένου ἐπιχειρήματος, δι' οὗ ἀρνεῖσθε τὴν ὕπαρξιν εἰδικῆς Προνοίας τοῦ Ὑψίστου Θεοῦ, καίτοι παραδεχόμενοι τὴν γενικὴν Πρόνοιαν Αὐτοῦ, ἀνασκάπτετε τὰς θεμελιώδεις βάσεις πάσης θρησκείας. Καὶ τῇ ἀληθείᾳ, ὅταν δὲν πιστεύωμεν εἰς εἰδικήν τινα Πρόνοιαν, ἀναγνωρίζουσαν, προστατεύουσαν, ὁδηγοῦσαν καὶ εὐνοοῦσαν τοὺς ἀνθρώπους, δὲν ἔχομεν πλέον ἀφορμὴν νὰ λατρεύωμεν τὴν Θεότητα, νὰ φοβώμεθα τὴν δυσαρέσκειαν καὶ νὰ ἐπικαλώμεθα τὴν προστασίαν Αὐτῆς. Δὲν ἐμβαίνω εἰς οὐδεμίαν συζήτησιν περὶ τῶν ἀρχῶν σας, ἂν καὶ φαίνεται ὅτι τοιαύτη εἶναι ἡ ἐπιθυμία σας. Πρὸς τὸ παρὸν, ἔχω μόνον νὰ σᾶς εἰπῶ ὅτι, κατὰ τὴν γνώμην μου, ἂν καὶ οἱ λόγοι σας ἦναι λίαν ἐπιτήδειοι, καὶ ἱκανοὶ ἴσως νὰ πείσωσί τινας ἀναγνώστας, δὲν θὰ κατορθώσετε νὰ μεταβάλετε, ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, τὰς πεποιθήσεις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Προσθέτω μάλιστα, ὅτι ἡ δημοσίευσις τοιαύτης συγγραφῆς δὲν θὰ ἔχῃ ἄλλο ἀποτέλεσμα, εἰμὴ νὰ προξενήσῃ πολὺ μῖσος καθ' ὑμῶν, καὶ νὰ βλάψῃ ὑμᾶς χωρὶς νὰ ὠφελήσῃ κανένα. Ὁ πτύων κατὰ τοῦ ἀνέμου πτύει τὸ πρόσωπόν του.

Ἂς ὑποθέσωμεν ὅμως ὅτι ἐπιτυγχάνετε. Καὶ τί καλὸν νομίζετε θὰ προξενήσετε; Ἴσως, καθ' ὅσον ἀφορᾷ ὑμᾶς προσωπικῶς, τὸ θεωρεῖτε εὔκολον νὰ ζήσετε ζωὴν ἐνάρετον χωρὶς τὴν συνδρομὴν τῆς θρησκείας, διότι εἶστε ἐνδομύχως πεπεισμένος περὶ τῶν πλεονεκτημάτων τῆς ἀρετῆς, καὶ τῶν ὀλεθρίων ἀποτελεσμάτων τῆς κακίας· ἐπειδὴ ἔχετε ἐν τῷ χαρακτῆρι σταθερότητα ἀποφάσεως, δι' ἧς δύνασθε ν' ἀντισταθῆτε εἰς τοὺς πειρασμούς, εἰς οὓς ὑπόκεινται οἱ κοινοὶ τῶν ἀνθρώπων. Ἔστω· ἀγαθῇ τύχῃ! Ἔχετε ὅμως κατὰ νοῦν πόσον σημαντικὸν μέρος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους σύγκειται ἐξ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἀμαθῶν καὶ ἀδυνάτων· πόση ἀμφοτέρων τῶν φύλων νεολαία εἶναι ἄπειρος καὶ ἀπερίσκεπτος· ὅτι ὅλοι ἔχουν ἀνάγκην τῆς θρη-

1. Δι' ἐπιστολῆς πρὸς τὸν δόκτωρα Στάϊλες, τῆς 9 Μαρτίου 1790, ὁ Φραγκλῖνος στέλλει πρὸς αὐτὸν ἀντίγραφον τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, γραφείσης πρὸ πολλοῦ, ἂν καὶ δὲν ἀναφέρῃ τὴν χρονολογίαν της.

Digitized by Google

σκείας πρὸς ἐνίσχυσιν αὐτῶν κατὰ τῆς διαφθορᾶς καὶ τῆς κακίας, ἰσχυροποίησιν αὐτῶν ἐν τῇ ἀρετῇ, καὶ διατήρησιν αὐτῶν ἐν τῇ ἀσκήσει αὐτῆς, ἕως ὅτου γείνῃ αὕτη εἰς αὐτοὺς *ἕξις*, ὅπερ εἶναι. τὸ μόνον μέγα μέσον εἰς τὸ νὰ καταστηθῇ διαρκής. Ὑμεῖς ὁ ἴδιος ἴσως εἰς μόνην τὴν θρησκευτικήν σας ἀνατροφὴν ὀφείλετε τὴν ἀπόκτησιν τῆς τοιαύτης ἕξεως ἐκ τῆς ὁποίας δικαίως σήμερον ὠφελεῖσθε.

Εὐκόλως δύνασθε νὰ μεταχειρισθῆτε καὶ ν' ἀναπτύξετε τὸ ὡραῖον προτέρημα τῆς διαλεκτικῆς σας εὐφυΐας εἰς ἄλλα πράγματα ὀλιγώτερον ἐπικίνδυνα, καὶ νὰ τεθῆτε οὕτως ἐν τῇ χορείᾳ τῶν διασημοτέρων ἡμῶν συγγραφέων. Παρ' ἡμῖν δὲν εἶναι ἀναγκαῖον, καθὼς παρὰ τοῖς Ὀττεντότοις, ὥστε οἱ νέοι, πρὶν ἢ γείνωσι δεκτοὶ εἰς τὴν τῶν ἀνδρῶν κοινωνίαν, νὰ δείξωσι τὴν ἀνδρικότητά των ξυλοκοποῦντες τὰς μητέρας των. Πιστεύσατέ με· μὴν ἀπολύετε τὴν τίγριν· καύσατε τὸ σύγγραμμά σας πρὶν τὸ ἰδῇ κάνεὶς ἄλλος, διότι θὰ σᾶς κάμῃ ἐχθρούς· καὶ οὕτω θ' ἀπαλλαχθῆτε πολλῶν κακώσεων, καὶ πολλῶν ἴσως μεταμελειῶν καὶ θλίψεων. Ἐὰν *μετὰ τῆς θρησκείας* οἱ ἄνθρωποι εἶναι τόσον κακοί, τί θὰ γείνωσιν *ἄνευ θρησκείας*;

Ἐλπίζω ὅτι θὰ θεωρήσετε τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ὡς *ἀπόδειξιν* φιλίας· διὸ καὶ δὲν προσθέτω οὐδεμίαν *διαμαρτύρησιν*, ὑποσημειούμενος, ἁπλῶς καὶ μόνον, ὅλως ὑμέτερος κτλ.

Σ.

ΠΕΡΙ ΑΛΗΘΕΙΑΣ

Ὅτε ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ἐνώπιον ὢν τοῦ Πιλάτου, εἶπεν· «Ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι καὶ »εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρ»τυρήσω τῇ ἀληθείᾳ», ὁ ἡγεμὼν ἐκεῖνος τὸν ἠρώτησε μέν· «Τί ἐστιν ἀλήθεια;» δὲν ἐστάθη δὲ καὶ ν' ἀκούσῃ τὴν ἀπόκρισιν αὐτοῦ.

Οὕτω πολλάκις συμβαίνει ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Πολλοὶ φαίνονται ζητοῦντες νὰ μάθωσι τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ὀλίγοι εἶναι διατεθειμένοι εἰς τὴν ἀκοὴν αὐτῆς, καὶ ἔτι ὀλιγώτεροι οἱ ποιοῦντες αὐτῆς πάντοτε χρῆσιν.

Καὶ ἐν τούτοις τὰ πάντα, ἐν ἡμῖν καὶ πέριξ ἡμῶν, λαλοῦσιν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, καὶ τὰ πάντα μᾶς ὠθοῦσι πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Τὴν ἀλήθειαν διψᾷ ἡ διάνοια· τὴν ἀλήθειαν ποθεῖ ἡ καρδία. Ὁ Θεός, ἡ ὕπαρξις τοῦ ἀνθρώπου, ἡ τοῦ κόσμου ὕπαρξις εἶναι ἀλήθεια. Ἐν τῇ ἀληθείᾳ ζῶμεν, ἐν τῇ ἀληθείᾳ εἴμεθα μέλη τῆς κοινωνίας, ἐν τῇ ἀληθείᾳ πιστεύομεν εἰς Θεόν, ἐν τῇ ἀληθείᾳ νυμφευόμεθα, ἐν τῇ ἀληθείᾳ τεκνοποιοῦμεν, ἐν τῇ ἀληθείᾳ διανοούμεθα, ἐν τῇ ἀληθείᾳ ἐνθυμούμεθα, ἐν τῇ ἀληθείᾳ ἀγαπῶμεν, ἐν τῇ ἀληθείᾳ μανθάνομεν, ἐν τῇ ἀληθείᾳ προοδεύομεν καὶ βελτιούμεθα, ἐν τῇ ἀληθείᾳ τέλος πάντων κλείομεν τοὺς ὀφθαλμοὺς κατὰ τὸ τέρμα τοῦ ἐπιγείου τούτου βίου. Πῶς λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος χωρίζεται ἀπὸ τῆς ἀληθείας;

Μία τῶν ἐμφύτων καὶ ἀναλλοιώτων τοῦ ἀνθρώπου ἐπιθυμιῶν εἶναι τὸ μὴ πλανᾶσθαι. Εἶναί ποτε ἄνθρωπος ἐν τῷ κόσμῳ θέλων νὰ ἐξαπατᾶται ὑπ' ἄλλου; Ἄρα δὲν εἶναι ἄνθρωπος μὴ θέλων νὰ γνωρίζῃ τὴν ἀλήθειαν. Πόθεν προέρχεται ὅτι ὑπάρχουσι τόσον πολλοὶ οἱ ψευδόμενοι; Νομίζουσιν ἆρά γε ὅτι ἡ ἀλήθεια δύναται νὰ ἦναι δικαίωμα χωρὶς νὰ ἦναι καθῆκον;

Κατὰ τρεῖς τρόπους, λέγει παλαιός τις συγγραφεύς, ὁ ἄνθρωπος ἀπομακρύνεται τῆς ἀληθείας, ἢ ἀπ' ἀρχῆς ψευδόμενος ἐν γνώσει· ἢ τότε μὲν μὴ ἔχων σκοπὸν νὰ ψευσθῇ, μετὰ ταῦτα δὲ μεταμελόμενος καὶ ἀναιρῶν τὰ λεχθέντα· ἢ μήτε ἀπ' ἀρχῆς μήτε μετὰ ταῦτα ψευδόμενος ἑκουσίως, ἀλλ' ἀναγκαζόμενος ἄκων νὰ παραβῇ τὴν ὑπόσχεσιν αὐτοῦ. Ἐμφαίνει δὲ οὕτως, ἢ φαύλην προαίρεσιν, ἢ ἀσθενῆ κρίσιν, ἢ ἐνδεᾶ δύναμιν. Καὶ κατὰ τὰς τρεῖς αὐτὰς περιστάσεις, οἰκτρὸν εἶναι τὸ ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου διαδραματιζόμενον πρόσωπον· ὅθεν, ἂν καὶ κατὰ τὰς δύο πρώτας ἦναι συνήθως καὶ κυρίως ἀξιοκατάκριτος, ὀφείλει ὅμως καὶ κατὰ τὴν τρίτην νὰ γνωρίζῃ ὅτι τότε μόνον δύναται νὰ δικαιολογηθῇ, ὅταν ἀποδείξῃ, καὶ εἰς τὸν κόσμον καὶ εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ συνείδησιν, ὅτι ἔπραξεν ὅ,τι ἀνθρωπίνως ἦτον εἰς αὐτὸν κατορθωτόν, ὅτι ἐξήντλησεν ὅλας αὐτοῦ τὰς δυνάμεις εἰς τὸ νὰ φανῇ ἀληθής, καὶ ὅταν ἀναγράψῃ εἰς τὰ χρονικὰ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ βίου, ὡς τὸ μέγιστον αὐτοῦ δυστύχημα, ὅτι ἠναγκάσθη νὰ ψευσθῇ.

Κατὰ γενικωτάτην λοιπὸν ἔννοιαν ἡ ἀλήθεια ἀνήκει μόνον εἰς τὸν Θεόν· καὶ ὅτε ὁ ὁμηρικὸς Ζεὺς ἐκφωνεῖ τοὺς μεγαλοπρεπεῖς ἐκείνους στίχους·

« . . . Οὐ γὰρ ἐμὸν παλινάγρετον, οὐδ' ἀπατηλόν,
» οὐδ' ἀτελεύτητον, ὅ,τι κεν κεφαλῇ κατανεύσω».

ἐκφράζει πᾶν ὅ,τι καθ' ὑπέρτατον βαθμὸν συνάδει πρὸς τὴν θείαν μεγαλειότητα. Ἐνταῦθα, λέγει ὁ αὐτὸς συγγραφεύς, ὁ Θεὸς καταδικάζει τὸ ψεῦδος καὶ κατὰ τὰς τρεῖς αὐτοῦ ἀφορμάς· τὴν μὲν φαύλην προαίρεσιν διὰ τοῦ *ἀπατηλόν*, τὴν δὲ ἀσθενῆ κρίσιν διὰ τοῦ *παλινάγρετον*, καὶ τὴν ἐνδεᾶ δύναμιν διὰ τοῦ *ἀτελεύτητον*.

Ἀλλ' ἂν εἰς τὸν ἄνθρωπον δὲν ἐδόθη ἡ πλήρης δύναμις, ἡ ἀπαιτουμένη ὥστε νὰ μὴ μείνῃ οὐδεὶς τῶν λόγων αὐτοῦ ἀτελεύτητος, ἐδόθη ὅμως εἰς αὐτὸν ἡ προαιρετικὴ ἀλήθεια, καὶ ἐδόθη εἰς βαθμὸν τοιοῦτον, ὥστε ἡ ἀλήθεια αὕτη νὰ ἦναι ἡ μόνη ἐφικτὴ εἰς τὸν ἄνθρωπον τελειότης. Καὶ ἀληθῶς, καθ' ὅλα τὰ ἄλλα τῆς ἀρετῆς εἴδη, ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐνάρετος μέχρι τινὸς βαθμοῦ. Ὁ βίος αὐτοῦ, χαρακτηριζόμενος δικαίως ὡς ἀγών, ἠμπορεῖ νὰ ἦναι βίος προόδου καὶ προα-

Digitized by Google

γωγῆς διηνεκοῦς πρὸς τὴν τελειότητα, ἀλλ' ἡ τελειότης αὐτὴ, κατὰ τὸ ὕψιστον αὐτῆς σημεῖον, εἶναι πάντοτε ἀνέφικτος. Μόνη ἡ ἀλήθεια εἶναι ἐφικτὴ μέχρι τοῦ ὑψίστου αὐτῆς βαθμοῦ. Οὐδεὶς δύναται νὰ ἦναι ἐντελῶς δίκαιος, ἐντελῶς μετριόφρων, ἐντελῶς ἐγκρατής· ἀλλ' ἕκαστος δύναται νὰ ἦναι ἐντελῶς ἀληθής. Διὰ μόνης ἄρα τῆς ἀληθείας δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ συμπαραβληθῇ πρὸς τὸ ὑπέρτατον Ὄν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Πυθαγόρας, ἐρωτηθεὶς τί ποιοῦσιν ἄνθρωποι θεοῖς ὅμοιον, ἀπεκρίθη· «Ἐὰν ἀληθεύωσι».

Καὶ θεία εἶναι τῳόντι ἡ ἀλήθεια, καὶ θεία ἡ δύναμις αὐτῆς καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐπὶ τῆς κοινωνίας, καὶ ἐν μέσῳ ἀκόμη τῶν ἀποπλανήσεων καὶ τῆς διαφθορᾶς τοῦ κόσμου. Ὁποίαν ἁγίαν ἡδονὴν αἰσθάνεται ἐν τῇ συνειδήσει ἑαυτοῦ ὁ ἄνθρωπος, ὁσάκις δύναται ἀκατακρίτως νὰ λέγῃ· Ποτὲ δὲν προδίδω τὴν ἱερὰν ἀλήθειαν. Δὲν εἶμαι πλούσιος, δὲν εἶμαι ἰσχυρὸς, δὲν εἶμαι σοφός· ἀλλὰ δὲν εἶπα ποτὲ ψεῦδος· δὲν ἐξηπάτησα ποτὲ οὐδένα! Ὁποία τιμὴ, ἁγνὴ καὶ ἀκηλίδωτος, ἡ περιβάλλουσα τὸν ἄνθρωπον, εἴς τε τὰ ὄμματα αὐτοῦ καὶ εἰς τὰ ὄμματα τοῦ κόσμου, ὅταν ὁ λόγος αὐτοῦ πιστεύεται παρὰ πάντων, ὅταν κυκλοφορῶν εὑρίσκῃ πανταχοῦ ὑποδοχὴν, ὡς τὰ συναλλάγματα ἐκεῖνα τὰ ἀκλονίτου ἐμπορικῆς πίστεως, ὅταν καὶ φίλοι καὶ ἐχθροὶ αὐτοῦ ἀναγνωρίζωσιν ὅτι οὐδέποτε ἐψεύσθη!

Καὶ συνείδησις λοιπὸν, καὶ φρόνησις, καὶ καλῶς ἐννοούμενον συμφέρον ἀντιποιοῦνται ἐπίσης τὴν ἀλήθειαν. Ὑπάρχει στίχος τις τοῦ Ὁμήρου, τοῦ ὁποίου δὲν δυνάμεθα νὰ μὴν ἀναμνησθῶμεν γράφοντες περὶ ἀληθείας. Ὅτε ἡ Ἀθηνᾶ προτρέπει τὸν Τηλέμαχον νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν Νέστορα, καὶ νὰ μάθῃ παρ' ἐκείνου τὰς τύχας τοῦ πατρός του, λέγει πρὸς αὐτόν·

«Ψεῦδος δ' οὐκ ἐρέει, μάλα γὰρ πεπνυμένος ἐστίν».

Σήμερον ἠθέλαμεν εἰπεῖ, ἐν ὁμοίᾳ περιστάσει· Ψεῦδος δὲν θέλει εἰπεῖ, διότι εἶναι πολὺ τίμιος ἄνθρωπος· ἀλλ' ὁ θεσπέσιος Ὅμηρος λέγει· Ψεῦδος δὲν θέλει εἰπεῖ, διότι εἶναι πολὺ φρόνιμος ἄνθρωπος. Ὁποία ἰδέα καὶ ὁποία ἀλήθεια! Ἄφρων λοιπὸν ὁ νομίζων ὅτι ὠφελεῖται μεταχειριζόμενος τὸ ψεῦδος· ἄφρων καὶ μωρὸς ὁ μὴ γνωρίζων ὅτι, κατὰ τὸ ἀρχαῖον λόγιον·

«Ψευδόμενος οὐδεὶς λανθάνει πολὺν χρόνον».

Πολυειδῆ εἶναι τὰ ὠφελήματα τῆς ἀληθείας ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ. «Ἡμεῖς οἱ Ἄγγλοι», ἔλεγεν ὁ ἐπὶ πολλὰ ἔτη διατελέσας ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας Οὐάης, ἀνὴρ χρηστὸς, πολύπειρος καὶ πολυμαθὴς, «ἡμεῖς οἱ Ἄγγλοι »λύομεν τὸ περὶ ἀληθείας καὶ ψεύδους ζή»τημα καὶ διὰ τῶν ἀρχῶν ἀκόμη τῆς πολιτι»κῆς οἰκονομίας, διότι εἶναι ζήτημα οἰκονο»μίας χρόνου, ὅστις, κατὰ τὸ σύνηθες παρ' ἡ»μῖν λόγιον, εἶναι ἀργύριον. Ὅταν συνομι»λοῦντες γνωρίζωμεν ὅτι λέγομεν πρὸς ἀλ»λήλους ἀλήθειαν, ἀντιλαμβανόμεθα ταχέως »τῶν ὅσων ἔχομεν ν' ἀντιληφθῶμεν, καὶ οὕτω »μεταβαίνομεν εἰς ἀσχολίαν ἄλλην. Ὅταν ὅμως »εἰσχωρῇ μεταξὺ ἡμῶν ἡ δυσπιστία τοῦ ψεύ»δους, τότε ἑκάτερος ἡμῶν ἐπιπολὺ θέλει μένει »συλλογιζόμενος καὶ παντοιοτρόπως ἐρευνῶν· »Ὁ κύριος δεῖνα εἶπέ μοι τοῦτο· τί ἄρά γε »τοῦτο λέγων εἶχεν ἐν τῷ νῷ; Καὶ οὕτω, πόση »δαπάνη καὶ ἀπώλεια χρόνου!»

Ἀλλ' ὅπου ἡ ἀνάγκη τῆς ἀληθείας εἶναι πασιφανῶς μεγίστη, ὅπου ἡ παραγνώρισις αὐτῆς εἶναι ἀκαταλογίστων κακῶν πηγὴ, εἶναι αὐτὸ κυρίως τὸ κοινωνικὸν σῶμα. Ἴσως δὲν εἶναι τόσον σαφὴς, τόσον εὐκόλως εἰς ἅπαντας καταληπτὴ, ἡ ῥῆσις τοῦ Χριστοῦ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις· «Ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς»· καὶ ἴσως ἐξηγητική τις ἀνάπτυξις αὐτῆς δὲν ἤθελε κριθῇ περιττή. Ἂς πασχίσωμεν λοιπὸν νὰ καταστήσωμεν αὐτὴν ἐναργῆ ἐν ἐφαρμογῇ ἐπὶ κοινωνίας τινὸς ἢ πολιτείας. Ἂς ὑποθέσωμεν κοινωνίαν ἢ πολιτείαν τινὰ περιελθοῦσαν εἰς ἀμήχανον θέσιν. Ἂς ὑποθέσωμεν αὐτὴν στερουμένην ἀσφαλείας, εὐνομίας, εὐπορίας. Ἂς ὑποθέσωμεν ἐν αὐτῇ τὴν δικαιοσύνην παραβιαζομένην, τὴν ἀρετὴν καταφρονουμένην, χλευαζομένην τὴν ἠθικήν· τὴν δὲ διαφθορὰν ἐγείρουσαν θρασεῖαν τὴν κεφαλὴν, καὶ τὰ ὑλικώτερα τῶν συμφερόντων κανονίζοντα τὰς σχέσεις διοικουμένων πρὸς διοικοῦντας. Ἂς ὑποθέσωμεν προσέτι πολλὰς ἤδη γενομένας ἀποπείρας πρὸς διόρθωσιν τῶν πραγμάτων, καὶ μηδεμίαν ἐπιτυχοῦσαν, διότι οἱ πρότερον ἐκτὸς αὐτῶν εὑρισκόμενοι, καὶ τότε καταβοῶντες, περιερχόμενοι ἀκολούθως εἰς τὴν ἐξουσίαν, ὀλίγην ἢ οὐδεμίαν ἀπέδειξαν τὴν τοῦ κακοῦ διαφορὰν, εἴτε διότι ἐφάνησαν τὰς αὐτὰς σχεδὸν πράττοντες ἢ ἐπιτρέποντες πράξεις, εἴτε διότι διευκόλυναν, δι' ἀστόχου ἀντιδράσεως, τὴν ἐπάνοδον τῶν πρώτων. Ἐὰν ἦσαν ἐκεῖ τίμιοί τινες καὶ χρηστοὶ πολῖται, δυνάμενοι ἐν ἄλλοις καιροῖς νὰ κυβερνήσωσι τὸ κοινωνικὸν σκάφος, ἂς ὑποθέσωμεν αὐτοὺς μένοντας τότε, τὸ δὴ λεγόμενον, ἐν Καρὸς μοίρᾳ, μήτε ζητουμένους μήτε ζητοῦντας νὰ μετάσχωσι τῶν κοινῶν· καὶ ἂς ὑποθέσωμεν οὕτω τὴν κοινωνίαν ἢ τὴν πολιτείαν ἐκείνην πληρέστατα φαυλοκρατουμένην καὶ, ὡς ἐπίμετρον τῶν κακῶν, κιβδηλουμένους καθ' ἑκάστην τοὺς χαρακτῆρας, εἴτε ἐξ ἀδυναμίας, εἴτε ἐξ ἀποκαρτερήσεως, καὶ ὁρωμένους ἄνδρας χθὲς μὲν καὶ πρώην ἀποστρεφομένους καὶ στιγματίζοντας μεγαληγόρως τὴν διαφθορὰν, εἶτα δὲ συναλλαττομένους μετ' αὐτῆς εἰς τρόπον ὥστε νὰ γίνεται ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἢ ἐν τῇ πολιτείᾳ ἐκείνῃ τὸ χείριστον τῶν δεινῶν, νὰ διαστρέφεται δηλαδὴ ἡ κοινὴ συνείδησις, καὶ νὰ μὴ δύναται νὰ μορφωθῇ ἡ πολλαχοῦ σώτειρα ἐκείνη κοινὴ γνώμη, ἡ ἐνισχύουσα τοὺς ἀγαθοὺς καὶ καταπολεμοῦσα τοὺς κακούς,

Digitized by Google

ὡς σχηματιζομένης καὶ ἐπικρατούσης τῆς πεποιθήσεως ὅτι πάντες οἱ πράττοντες τὰ κοινὰ τῆς αὐτῆς εἶναι ζύμης, ὅτι πρόσχημα καὶ δέλεαρ εἶναι ἡ ἀρετὴ τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν, ὅτι πάντες πρὸς τὰ αὐτὰ τείνουσι, καὶ ὅτι τὸ «νόμῳ καλὸν, »νόμῳ κακὸν» εἶναι τὸ κατὰ πᾶσαν κρίσιν ἐπικρατοῦν ἀξίωμα, ἀφοῦ οἱ χθὲς ὡς ἐξώλεις τε καὶ προώλεις θεωρηθέντες θεωροῦνται σήμερον ὡς σωτῆρες, κατὰ τὸ συμφέρον τῶν κρινόντων. Ἂς ὑποθέσωμεν οὕτω καταρτισθέντα πλημμελῆ τινα καὶ ἀδιέξοδον κύκλον, μήτε τῶν ἀρχόντων τοὺς ἀρχομένους, μήτε τῶν ἀρχομένων τοὺς ἄρχοντας δυναμένων νὰ βελτιώσωσι. Προσθετέον δὲ τελευταῖον, πρὸς πληρεστέραν δεινολογίαν τῶν τῆς κοινωνίας ἢ τῆς πολιτείας ἐκείνης, ὅτι στερεῖται αὕτη τῆς εὐκαιρίας τοῦ νὰ σωθῇ διὰ μεγάλου τινὸς καὶ στιβαροῦ βραχίονος, διότι οὔτε ἀνὴρ μεγαλεπήβολος ἐν αὐτῇ ὑπάρχει, δυνάμενος διὰ τῆς ἰσχύος νὰ ῥυθμίσῃ αὐτὴν ὁπωσδήποτε, οὔτε τὰ δύω μεγάλα τῆς ἐξουσίας μέσα, τὰ χρήματα καὶ ἡ καλῶς διωργανωμένη δημοσία δύναμις, εὑρίσκονται. Ἀπόγνωσις οὕτω πανταχόθεν· παρὸν ἐλεεινὸν, καὶ οὐδεμία ἐλπὶς λογικῶς προβλεπομένου καλητέρου μέλλοντος.

Δούλη λοιπὸν εἶναι ἡ κοινωνία ἢ ἡ πολιτεία ἐκείνη· δούλη τῶν αἰσχροτέρων παθῶν, δούλη τῆς ἐσχάτης διαφθορᾶς, δούλη τῆς εἰδεχθεστέρας φαυλοκρατίας. Δούλη εἶναι, καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ ἐλευθερωθῇ, νὰ βελτιωθῇ, νὰ εὐδαιμονήσῃ. Πῶς, πόθεν, ποῖος ἔσται ὁ ἐλευθερωτής; Καὶ ἰδοὺ τότε ὁ Σωτὴρ Ἰησοῦς κραυγάζει· «Ἡ ἀλήθεια »ἐλευθερώσει ὑμᾶς». Ἄνθρωποι δυστυχεῖς καὶ πάσχοντες, οὐδεμίαν ἄλλην ἔχετε ἐλπίδα εἰ μὴ τὴν τῆς ἀληθείας. Ἔλθετε εἰς τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια μόνη δύναται νὰ σᾶς σώσῃ. Πρὸς σωτηρίαν ἀπαιτεῖται σύμπραξις, πρὸς σύμπραξιν ὁμοφροσύνη, πρὸς ὁμοφροσύνην συνάντησις ἐφ' ἑνός τινος σημείου. Τὸ δὲ σημεῖον τοῦτο οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ ἦναι εἰ μὴ ἡ ἀλήθεια· διότι μόνη ἡ ἀλήθεια εἶναι μία πρὸς πάντας, καὶ μόνη πρὸς πάντας γνωστή. Τὰ ψεύδη εἶναι ἄπειρα, ποικίλα, ἀπατηλά. Ἄλλο τὸ ψεῦδος τοῦ ἑνὸς, ἄλλο τὸ τοῦ ἑτέρου. Καὶ ὅταν ὁ εἷς θέλῃ νὰ ὑπερισχύσῃ τὸ ἴδιον ψεῦδος, διατί καὶ ὁ ἄλλος δὲν θέλει ἀπαιτήσει ὑπὲρ τοῦ ἰδίου ψεύδους τὸ αὐτὸ καὶ ὁ τρίτος ὡσαύτως; Καὶ τότε πῶς θέλετε συνεννοηθῇ, καὶ συνεννοούμενοι πῶς θέλετε συμφωνήσει; Ἄρα ἐν μόνῃ τῇ ἀληθείᾳ δύνανται οἱ πάσχοντες ἐκεῖνοι νὰ συναντηθῶσι· συναντώμενοι δὲ θέλουσιν εὐχερῶς εὑρεῖ ὡς πρώτην καὶ πασιφανῆ ἀλήθειαν, ὅτι τὸ ψεῦδος καὶ ἡ φαυλότης δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προαγάγωσι τὰ κοινὰ, καὶ πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὁποῖα θεωροῦνται καὶ ἐν τῷ ἰδιωτικῷ βίῳ. Πῶς εἶναι δυνατὸν, ὅ,τι κατ' ἰδίαν εἶναι ἄτιμον, νὰ μὴν ἦναι καὶ δημοσίως ἄτιμον; Εἰπέ μοι, καλέ μου γεῖτον, θέλουσι τότε ἐρωτήσει ἀλλήλους οἱ ἀφελεῖς ἐκεῖνοι τοῦ Εὐαγγελίου μαθηταὶ, συγκαλούμενοι εἰς σύσκεψιν ὑπὸ τῆς προσκλήσεως τοῦ Σωτῆρος, ἐμπιστεύεσαι τὰ ἰδιωτικά σου εἰς κακοὺς, συντροφεύεις μὲ φαύλους, παραγγέλλεις τι εἰς ἀνθρώπους ἀκαθάρτους ἔχοντας τὰς χεῖρας; Οὐχὶ βεβαίως. Διατί λοιπὸν πράττεις ταῦτα εἰς τὰ δημόσια; Ἔφθασαν νὰ σοὶ παραστήσωσιν ὅτι ἄλλα εἶναι τὰ μέτρα καὶ σταθμὰ τῶν ἰδιωτικῶν σχέσεων, καὶ ἄλλα τὰ τῶν δημοσίων; Σοὶ παρέστησαν πράγματα ψευδῆ· ἐπάνελθε εἰς τὴν ἀλήθειαν. Σ' ἔκαμαν νὰ πεισθῇς ὅτι ἡ χρῆσις τῆς διαφθορᾶς, ὅτι ἡ διὰ τῆς αἰσχροκερδείας προσέλκυσις τῶν ἀνθρώπων, εἶναι ἐπιδεξιότης, ἱκανότης, δυναμένη κἄτι καλὸν νὰ κατορθώσῃ; Σὲ ἠπάτησαν ἀπάτην οἰκτράν· εἶδες καὶ εἴδαμεν ποῦ κατηντήσαμεν, Ἂς ζητήσωμεν νὰ σωθῶμεν διὰ τῆς ἀληθείας. Ἂς ἀρχίσωμεν καλοῦντες τὴν σκάφην σκάφην καὶ τὰ σῦκα σῦκα. Ἂς ἀγαπήσωμεν τὴν ἠθικὴν, ἵνα ἔχωμεν τὴν πρὸς ἀλλήλους πίστιν καὶ ὑπόληψιν. Ἂς ἀγαπήσωμεν τὴν δικαιοσύνην, διότι μόνη ἡ δικαιοσύνη συμβιβάζει, μόνη συνδιαλλάττει, μόνη διατηρεῖ τὸν κοινωνικὸν δεσμόν. Ἂς δώσωμεν ὅλοι ὁμοῦ ἰσχὺν εἰς τοὺς νόμους, διότι ἐν τῇ ἰσχύϊ ταύτῃ ἔγκειται τὸ κοινὸν ἡμῶν συμφέρον καὶ ἡ ἕνωσις. Ἂς ἀρεσκώμεθα βλέποντες τὰ κοινὰ διοικούμενα ὑπὸ τῶν ἀρίστων, διότι πάντοτε καὶ ἐν πᾶσι τῶν ἀρίστων ἡ βοήθεια μᾶς ὠφελεῖ· τοῦ ἀρίστου ἰατροῦ ὅταν νοσῶμεν· τοῦ ἀρίστου διδασκάλου ὅταν διδασκώμεθα· τοῦ ἀρίστου πλοιάρχου ὅταν ναυτιλλώμεθα. Ἄλλως ζημιούμεθα ἀσυγκρίτως περισσότερον, παρ' ὅσον ἠθέλαμεν ζημιωθῇ ὀλιγωροῦντες τῶν ἀρίστων ἐν τοῖς ἰδιωτικοῖς. Ταῦτα ἀπαιτεῖ ἡ ἀλήθεια, καὶ ταῦτα πρέπει ν' ἀκολουθήσωμεν.

Ἐρωτῶμεν ἐνταῦθα· Εἶναι κανεὶς ὅστις ἀμφιβάλλει περὶ τῆς ἀκριβείας τῆς θείας ὑποσχέσεως; εἶναι κανεὶς ὅστις διστάζει ὅτι ἡ ἀλήθεια δὲν θέλει ἐλευθερώσει, δὲν θέλει σώσει τὴν πολιτείαν ἐκείνην, τὴν πάσχουσαν ἐκείνην κοινωνίαν, ὅταν εἰς αὐτὴν καταφύγῃ, καὶ ὅταν ἐμμείνῃ ἐν αὐτῇ! Ἀλλὰ διατί, ἤθελέ τις εἰπεῖ, ἀλλὰ διατί λοιπὸν δὲν σώζονται πάντοτε, διατί δὲν βελτιοῦνται εὐκόλως αἱ κοινωνίαι; Ἡ ἔνστασις βεβαίως δὲν ἀποτείνεται κατὰ τῆς ἀληθείας τοῦ Εὐαγγελίου, διότι ποτὲ δὲν θέλει ἀποδειχθῇ ὅτι ἡ ἀλήθεια δὲν ἠδυνήθη νὰ θεραπεύσῃ· ἡ ἔνστασις βεβαιοῖ μόνον ὅ,τι δυστυχῶς γνωρίζομεν, ὅτι δὲν γίνεται χρῆσις τῆς θεραπείας· ὅτι ἀπομακρυνόμεθα θέλοντες τῆς ἀληθείας· ὅτι δὲν συμφωνοῦσιν οἱ ἄνθρωποι εὐκόλως καὶ διαμιᾶς. Καὶ οὕτως ἡ φαυλοκρατία, τὸ δέλεαρ τῶν ὑλικῶν συμφερόντων, καὶ τὸ ὀλισθηρὸν κεκλιμένον πεδίον τῆς διαφθορᾶς, ἐκτελοῦσι τὸ ἔργον αὐτῶν ἀκωλύτως. Ἕν τι μένει πάντοτε ἀναντίῤῥητον, ὅτι ἐν τοιαύτῃ

Digitized by Google

περιστάσει ἡ ἀλήθεια πάντοτε σώζει· καθὼς καὶ ἄλλο τι ἀκόμη, ὡς ἀδιστάκτως πειθόμεθα, ὅτι ἢ ἡ κοινωνία ἢ πολιτεία ἐκείνη δὲν σώζεται, ἤ, ἂν σωθῇ, θέλει σωθῇ μόνον διὰ τῆς ἀληθείας.

Ἀλλ' ἐν τούτοις, καὶ ἂν δὲν θελήσωμεν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι μεγάλη ὁμὰς ἀνθρώπων, ἢ κοινωνία ὁλόκληρος, ἤθελε διαμιᾶς μεταβληθῆ, καὶ ὑψώσει, οὕτως εἰπεῖν, τὴν τῆς ἀληθείας σημαίαν, μήπως διὰ τῆς βελτιώσεως τῶν ἀτόμων, καὶ τῶν ἐκ ταύτης ἕξεων καὶ παραδειγματισμοῦ, ἡ κοινωνία δὲν θέλει τελευταῖον ὠφεληθῆ καὶ ῥυθμιζομένη εὐδαιμονήσει; Ποία τέλος πάντων ἡ ὠφέλεια τοῦ ψεύδους καὶ ποῖος ὁ ἐκ τῆς ἀληθείας κίνδυνος; Πανταχοῦ ἀκούομεν ὅτι ὁ χρηστὸς καὶ φιλαλήθης ἄνθρωπος κινδυνεύει νὰ γείνῃ θῦμα καὶ βορὰ τοῦ ψεύδους, τῆς διαφθορᾶς, τῆς κακίας τῶν ἀνθρώπων. Ἐν γένει ἡ βεβαίωσις αὐτὴ ἔχει τι ἀληθές· ἀλλ' ἂς προσέξωμεν μήπως διὰ τῆς γενικότητος καὶ τῆς ὑπερβολῆς ἐπέρχεται τῶν ἰδεῶν σύγχυσις. Οὔτε ἡ κακοπραγία τῆς ἀρετῆς, οὔτε ἡ εὐπραγία τῆς κακίας εἶναι μερίδες διακεκριμέναι, ὅσον συνήθως παριστάνονται, ἔστω καὶ ἐν τῷ μέσῳ φαύλης καὶ κακορρύθμου κοινωνίας. «Παλαίειν καὶ »πάσχειν», ἔλεγεν ὁ Ῥουσσώ, «ἰδοὺ ἡ τύχη τοῦ »ἐναρέτου ἀνδρὸς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ· ἀδικεῖν »καὶ πάσχειν, ἰδοὺ ἡ τοῦ κακοῦ τύχη». Καὶ ἂν διὰ τῆς ἀληθείας, καθὼς καὶ διὰ πάσης ἄλλης ἀρετῆς δὲν πρέπῃ τις νὰ περιμένῃ ἐν τῷ βίῳ τούτῳ πλήρη τὴν εἰς αὐτὸν ὀφειλομένην ἀμοιβήν, δὲν βλέπομεν, ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ βίῳ, οὔτε τόσον μεγάλας οὔτε τόσον σταθερὰς τὰς ἐκ τοῦ ψεύδους ὠφελείας.

Καὶ βεβαίως, ὅσον ἂν ἦναι διεστραμμένη ἡ κοινωνία, ὁ ψευδόμενος ἄνθρωπος εὑρίσκει πάντοτε ἀποστροφὴν καὶ δυσπιστίαν, ὥστε καὶ λέγων τὴν ἀλήθειαν δὲν πιστεύεται. Ἀπὸ τοῦ περὶ ποιμενόπαιδος καὶ λύκου αἰσωπείου μύθου, ὅστις εἶναι ἡ ἁπλουστέρα τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως ἔκφρασις, μέχρι τοῦ νομικοῦ ἀξιώματος· «Semel mendax, semper mendax», ὅπερ εἶναι ἡ διὰ τῆς ἐπιστήμης ἐπὶ τὸ τελειότερον ἀποκτηθεῖσα τῶν ἀνθρωπίνων ἠθῶν γνῶσις, μία καὶ ἡ αὐτὴ ἐπικρατεῖ σταθερὰ ἰδέα περὶ τῆς φυσικῆς τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ ψεῦδος ἀποστροφῆς. Καὶ ἂν ἡ τιμωρία καὶ ἡ ἀποσβέσις τοῦ εἰδεχθοῦς τούτου ἐλαττώματος δὲν ἐπέρχωνται πλήρεις, αἰτία εἶναι, λυπηρὸν νὰ τὸ ἐπαναλάβωμεν, ἡ ἐκφαυλισθεῖσα τῶν κοινῶν κατάστασις, καὶ ἡ ἐπικρατοῦσα ὀλεθρία ἰδέα περὶ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ ψεύδους, ὡς καὶ παντὸς ἄλλου εἴδους διαφθορᾶς, εἰς τὴν ἐν τῷ δημοσίῳ βίῳ προαγωγήν· διότι ἓν τῶν μεγαλητέρων τῆς ἐκφαυλίσεως ταύτης κακῶν εἶναι ὅτι δεινολογεῖ, μεγαλολογεῖ, ὑπερβολικεύεται αὐτὴ ἑαυτήν, καὶ ἑπομένως θεωρεῖ τὸν φίλον τῆς ἀληθείας ἄνθρωπον ὡς ξένον καὶ ἀλλότριον τῆς κοινωνίας· ὡς ἄξιον μὲν σεβασμοῦ καὶ ὑπολήψεως, ἀλλ' ἀνεπιτήδειον εἰς τὴν διοίκησιν τῆς κοινωνίας ταύτης, τῆς ὁποίας ἄλλοι εἶναι οἱ γνωρίζοντες τὸν σφυγμόν, καὶ τὰ μέσα δι' ὧν διευθύνεται καὶ κυβερνᾶται. Ἄλλος ἐνταῦθα ἐλεεινῶς σχηματίζεται πλημμελὴς κύκλος, προαγομένης τῆς διαφθορᾶς ἐκ τῆς πεποιθήσεως περὶ τῆς διαφθορᾶς, καὶ γεννωμένης τῆς περὶ διαφθορᾶς πεποιθήσεως ἐκ τῆς προαγωγῆς αὐτῆς τῆς διαφθορᾶς. Ἄπορον λοιπὸν δὲν εἶναι ἂν τὸ ψεῦδος, ἕδραν ἔχον τοιαύτην μεγάλην δεξαμενήν, πιτυλίζεται καὶ εἰς τὰς ὁδοὺς τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου, καὶ μολύνῃ αὐτὰς διὰ τοῦ ἰδίου βορβόρου.

Ἀλλ' ὅπως ἂν ἔχωσι τὰ περὶ τῶν κοινῶν, καὶ τὰ τῆς θᾶττον ἢ βράδιον ἐπερχομένης τιμωρίας τῶν κακῶν, ποῖον ἐν τούτοις εἶναι τὸ χρέος τοῦ τιμίου ἀνδρός, τοῦ χρηστοῦ πολίτου, τοῦ ἀληθοῦς χριστιανοῦ; Ὦ! βεβαίως, δὲν ἔχει εἰ μὴ νὰ περιχαρακωθῇ ἐντὸς τοῦ ἀσύλου τῆς ἰδίας αὐτοῦ συνειδήσεως, καὶ νὰ ἐννοήσῃ ὅτι πᾶν εἶδος καθήκοντος, πρὸς τὸν Θεόν, πρὸς ἑαυτόν, πρὸς τὸν πλησίον, ἡ ἀξία αὐτοῦ, ἡ τιμή του, ὑπαγορεύουσιν εἰς αὐτὸν τὸ πρὸς τὴν ἱερὰν ἀλήθειαν σέβας. Ἂς ἐνθυμηθῇ ὅτι, καθὼς ἡ θρησκεία, ἐκτὸς τῶν πρὸς ἄλλους καθηκόντων, διαγράφει καθήκοντα πρὸς τὸν χριστιανόν, καὶ λέγει πρὸς αὐτόν· Ἀνεξαρτήτως τῶν ὅσα ὀφείλεις πρὸς τὴν κοινωνίαν καὶ τοὺς ὁμοίους σου, ἐνθυμοῦ καὶ ὅ,τι ὀφείλεις πρὸς σεαυτόν. Μὴ ἐξευτελίζεσαι, μὴ περιφρονῇς καὶ ἄξιον καθιστᾷς περιφρονήσεως τὸν ἑαυτόν σου. Γνώριζε ὅτι εἶσαι ναὸς Θεοῦ· καὶ λοιπὸν τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ μὴ μολύνῃς. Οὕτω καθ' ὅλας αὐτοῦ τὰς σχέσεις, ἔν τε τῷ ἰδιωτικῷ καὶ τῷ δημοσίῳ βίῳ, ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει, ὅταν δὲν δύναται νὰ διορθώσῃ τοὺς ἄλλους, νὰ φυλάττῃ τοὐλάχιστον ἀκηλίδωτον ἑαυτόν. Ἂς ἐμμένῃ ἐν τῇ ἀληθείᾳ· ἂς μὴ μολύνεται ποτὲ διὰ τοῦ ψεύδους· ἂς ἔχῃ τὴν γλυκεῖαν καὶ ὑψηλὴν εὐχαρίστησιν τῆς συνειδήσεώς του, καὶ ἂς πιστεύῃ ὅτι ἐκτὸς τῶν ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν αὐτοῦ συμφερόντων, καὶ τὰ λοιπὰ καλῶς ἐννοούμενα αὐτοῦ συμφέροντα θέλουσι προαχθῆ, διὰ τῆς εὐλογίας τοῦ Ὑψίστου, καλῶς καὶ ἐντίμως.

Ναί· μὴν ἀμφιβάλῃς ποσῶς, φίλε ἀναγνῶστα, ὅτι, φορῶν τὸν σεβαστόν, τὸν ἱερόν, τὸν ἀνεπίληπτον τῆς ἀληθείας χιτῶνα, μένεις ἀπαραβίαστος, διατελεῖς ἀπρόσβλητος ἐκ τῶν βελῶν τῆς διαφθορᾶς καὶ τῆς κακίας. Ἀνακάλει προθύμως εἰς τὴν μνήμην σου τὸ παρελθόν σου, καί, εἰ μὲν ηὐτύχησας νὰ διαμείνῃς πάντοτε ἐν τῇ ἀληθείᾳ, ἐνθυμοῦ χαίρων καὶ τὴν ἐνδόμυχον εὐχαρίστησίν σου διότι δὲν ὠλίσθησας, καὶ τὴν πίστιν τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ. Εἰ δὲ δυστυχῶς παρεξετράπης, καὶ ἀνθρώπινον τὸ ἁμαρτάνειν, ἐνθυμοῦ καὶ τότε πρὸς διόρθω-

Digitized by Google

σιν καὶ τὴν ὁποίαν ὑπέστης συνειδότος τύψιν, καὶ τῶν ἀνθρώπων τὴν δυσπιστίαν, καὶ τὸν ἐκ τοῦ Θεοῦ φόβον. Λόγισαι δὲ τί ἐκέρδησας ψευδόμενος, καὶ εἴμεθα βέβαιοι ὅτι, ἂν δὲν ἔφθασας εἰς τὸ ἄκρον τῆς διαφθορᾶς καὶ τῆς πεπωρωμένης συνειδήσεως, ὅπερ δὲν πιστεύομεν, διότι δὲν ὑποθέτομεν ὅτι ἄνθρωπος τοιοῦτος λαμβάνει κἂν εἰς χεῖρας τὸ παρὸν τεῦχος καὶ ἀναγινώσκει μέχρι τῶν γραμμῶν τούτων διατριβὴν ἐπιγραφὴν φέρουσαν τὴν ἀλήθειαν, εἴμεθα βέβαιοι, λέγομεν, ὅτι δὲν θέλεις οὔτ' ἐπ' ὀλίγον ἀπατηθῇ συνειδὼς ἢ ὅτι ἐκ τῆς ἀληθείας ἀληθῶς ἐζημιώθης, ἢ ὅτι ἐκ τοῦ ψεύδους ὠφελήθης ἀληθῶς· ὥστε καὶ ἐκ τῆς ἐπιτυχίας καὶ ἐκ τῆς ἀποτυχίας ἔχεις ἐν τῇ συνειδήσει σου τὴν ἀπόδειξιν.

Ἐκτὸς ὅμως τούτων, δύω τινὰ ὀφείλουσιν οἱ τίμιοι ἄνθρωποι πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Πρῶτον, νὰ ἀποστρέφωνται πάντοτε καὶ ἐν πᾶσι τὸ ψεῦδος, καὶ νὰ μὴν ἀρέσκωνται δεικνύοντες οἱανδήποτε πρὸς τοὺς ψεύστας συγκατάβασιν. Καὶ δεύτερον, νὰ φροντίζωσιν ἐπιμελῶς καὶ ἀνενδότως ὥστε ἡ ἀποστροφὴ αὐτὴ νὰ ἐμπνέεται εἰς τὰς ἁπαλὰς ψυχὰς τῶν παιδίων ἀπὸ τῆς πρώτης ἡλικίας. Καὶ γονεῖς καὶ τροφοὶ καὶ διδάσκαλοι πρέπει νὰ ἔχωσι πάντοτε κατὰ νοῦν ὅτι οὐδὲν ἐλάττωμα εἰσδύει τόσον ὑπούλως καὶ κατὰ μικρὸν εἰς τὰ ἀνθρώπινα ἤθη, ὅσον ἡ ἀπεχθεστάτη τοῦ ψεύδους ἕξις. Ἂν περιμένωσιν οὗτοι νὰ διακρίνωσι πρότερον τὸ ἀθῶον λεγόμενον ψεῦδος ἐκ τοῦ βλαβεροῦ, καὶ ἔπειτα τὸ μὲν νὰ τιμωρήσωσι, τὸ δὲ νὰ παραβλέψωσιν, ἡ ἀθώα φύσις ἐδηλητηριάσθη, ἡ ἕξις ἐσχηματίσθη, τὸ κακὸν ἐρριζώθη. Οὐδενὸς εἴδους ψεῦδος δὲν πρέπει νὰ ἐπιτρέπεται ἰδίως εἰς τὴν μικρὰν ἡλικίαν, οὐδ' ὑπάρχει περίπτωσις καθ' ἣν ἡ ἐπιστήμη τῆς ἀνατροφῆς ὀφείλει, ὅσον κατὰ ταύτην, νὰ ἐξασκήσῃ περὶ τὴν εὐστοχίαν τῶν ἀμοιβῶν καὶ τῶν ποινῶν, τὰ εὐφυέστερα αὐτῆς μέσα.

Μένει ἴσως ἐνταῦθα νὰ ἐξετάσωμεν ἐὰν δὲν ἦναι καὶ περιστάσεις καθ' ἃς ἐπιτρέπεται ἢ δικαιολογεῖται τὸ ψεῦδος, καὶ τί πρέπει περὶ τῶν τοιούτων νὰ φρονήσωμεν. Βεβαίως, δὲν δύναταί τις ἀπολύτως νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι αἱ περιπλοκαὶ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου καὶ τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων δὲν καθιστῶσιν ἐνίοτε ἀναγκαῖον ἐπωφελές τι ψεῦδος, καὶ συχνότερον ἀκόμη τὴν τῆς ἀληθείας πρόσκαιρον ἢ διαρκῆ ἀποσιώπησιν. Ἀλλά, κατὰ πάσας τὰς περιστάσεις ταύτας, εἶναι τόσον εὔκολον νὰ διακρίνῃ τις τὴν ὑπαγόρευσιν τοῦ καθήκοντος, εἶναι τόσον προφανὲς ὅτι οὐδὲν συμφέρον ἴδιον κινεῖ τὸν ἀποκρύπτοντα τὴν ἀλήθειαν, καὶ τόσον αὐταπόδεικτον τὸ κοινὸν ἢ τὸ τοῦ πρὸς ὃν ἀποκρύπτεται συμφέρον, ὥστε κρίνομεν περιττὸν νὰ λεπτολογήσωμεν περὶ τῶν περιστάσεων τούτων. Περὶ τούτων ἐπεκράτησαν καὶ παρὰ τοῖς προγόνοις ἡμῶν ἰδέαι τινές, καθ' ἃς τὸ ψεῦδος φαίνεται ἐνίοτε ἐπιτετραμμένον. Οὕτω, παραδείγματος χάριν, εὑρίσκομεν τὸ τοῦ Σοφοκλέους·

«Καλὸν μὲν οὖν οὐκ ἔστι τὰ ψευδῆ λέγειν·
»ὅτῳ δ' ὄλεθρον δεινὸν ἀλήθει' ἄγει,
»συγγνωστὸν εἰπεῖν ἐστι καὶ τὸ μὴ καλόν».

Καὶ τὸ σωζόμενον τοῦ Μενάνδρου·

«Κρεῖττον δ' ἑλέσθαι ψεῦδος ἢ ἀληθὲς κακόν».

Καὶ τὸ τοῦ Πεισάνδρου·

«Οὐ νέμεσις καὶ ψεῦδος ὑπὲρ ψυχῆς ἀγορεύειν».

Ὁ σοφώτατος ὅμως Πλάτων δὲν νομίζει ἀκίνδυνον νὰ λαλήσῃ περὶ τούτου ἀορίστως. Κατ' αὐτόν, ἵνα ἐπιτραπῇ εἴς τινα νὰ μεταχειρισθῇ τὸ ψεῦδος, πρέπει οὗτος νὰ ἦναι ἐπιστήμων. Ἡ ἰδέα εἶναι εὐφυὴς καὶ ἡ ἀνάπτυξις αὐτῆς γόνιμος πολλῶν ἐπωφελῶν συμπερασμάτων. Καθὼς ὁ ἰατρός, λέγει, μόνον διότι ἐπίσταται, γνωρίζει πότε πρέπει νὰ τέμνῃ, νὰ καίῃ, νὰ ἰσχναίνῃ· καθὼς ὁ γεωργός, ἐπιστάμενος, ἠξεύρει πότε πρέπει νὰ σκάπτῃ, νὰ ἀροτριᾷ, νὰ φυτεύῃ· οὕτω μόνος ὁ ἐπιστάμενος κατανοεῖ πότε ψευδόμενος δύναται νὰ ὠφελήσῃ. Ποῖον πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ἐνταῦθα ὡς ἐπιστάμενον; Οὐχὶ βεβαίως τὸν ἰδιοτελῆ καὶ ἐπιτήδειον ῥαδιοῦργον, διότι περὶ αὐτοῦ ὑπάρχει, οὐχὶ ἀμφιβολία, ἀλλὰ βεβαιότης ὅτι ψεύδεται πρὸς ἴδιον ὄφελος. Ὁ ἐπιστάμενος πρέπει νὰ ἔχῃ ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν γενικὴν πεποίθησιν ὅτι εἶναι ἀνεπίδεκτος ἰδιοτελοῦς ψεύδους. Τί ἠθέλαμεν εἰπεῖ, παραδείγματος χάριν, περὶ ἰατροῦ, περὶ οὗ ἤθελεν ὑπάρχει μὲν πίστις ὅτι γνωρίζει καλῶς τὴν ἐπιστήμην του, ὑπάρχει δὲ καὶ ὑπόνοια ὅτι ἐναγὲς συμφέρον τὸν παρακινεῖ νὰ ἐπιβουλευθῇ τὴν ζωὴν τοῦ ἰατρευομένου παρ' αὐτοῦ; Ἠθέλαμεν καὶ τότε τῷ ἐπιτρέψει τὴν χρῆσιν τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ σιδήρου; Οὐχί, βεβαίως. Ἄρα ἐννοεῖται ἀφ' ἑαυτοῦ ὅτι ἐπιστήμη σημαίνει, ὁμοῦ μετὰ τῆς γνώσεως, καὶ τὴν ἀρετήν, τὴν ἄκραν ἀρετήν, τὴν ἀνεπίληπτον καὶ πάσης ὑποψίας ἀνωτέραν ἀρετήν. Μόνον ὁ τοιοῦτος θνητός, ὑπὲρ τῆς εἰλικρινείας καὶ ἀδόλου πίστεως τοῦ ὁποίου οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρξῃ ὑπόνοια, αὐτὸς καὶ μόνος ἠμπορεῖ νὰ μεταχειρισθῇ ἐν ὥρᾳ δεούσῃ ἀθῶον ψεῦδος πρὸς σωτηρίαν καὶ ἐκ βεβαίων κακῶν ἀπαλλαγήν, καὶ μεγάλων ἀγαθῶν πρόσκτησιν. Ἀλλὰ τότε, τόσον δὲν βλάπτεται ἡ ὑπόληψις αὐτοῦ, ὥστε, καὶ μετὰ τὸ ψεῦδος ἐκεῖνο, πάλιν ἀναγνωρίζεται γενικῶς καὶ ἀδιστάκτως ὡς λάτρις γνήσιος τῆς ἀληθείας, καὶ παντὸς δολίου ψεύδους ἀνεπίδεκτος.

Ἀλλ' ἂς ἀφήσωμεν τὰ ἔκτακτα ταῦτα, ἅπερ δὲν ὑπόκεινται εἰς μεγάλην προηγουμένην ἔρευναν, καὶ ἂς ἐπανέλθωμεν εἰς ἀλήθειαν ἐναργεστάτην καὶ αὐταπόδεικτον. Διὰ τοῦ ψεύδους δὲν προάγεταί τις ἰδιωτικῶς· διὰ τοῦ ψεύδους δὲν εὐδοκιμεῖ πολιτεία. Ἔχεις ἀκόμη περὶ τούτου, ἀναγνῶστα, ἀμφιβολίαν; Ἐρεύνησον τὴν συνείδησίν σου, ἐξέτασον τὰς γνώσεις σου, ἐρώτησον αὐτάς σου τὰς αἰσθήσεις. Εὐτυχεῖς ἀνήκων εἰς

Digitized by Google

καλῶς ἐρρυθμισμένην κοινωνίαν, εἰς πολιτείαν εὐνομουμένην; Πρόσεξον εἰς ὅλον αὐτῆς τὸν μηχανισμόν, καὶ πανταχοῦ θέλεις εὑρεῖ τὴν ἀλήθειαν. Ἀλήθειαν εἰς τὴν διοίκησιν, ἀλήθειαν εἰς τὴν δικαιοσύνην, ἀλήθειαν εἰς τὴν νομοθεσίαν, ἀλήθειαν πανταχοῦ. Ὅσῳ τελειότερον εἶναι πολιτεία τις ὠργανωμένη, τόσῳ βλέπεις ἐν πᾶσι, καὶ κοινοῖς καὶ ἰδίοις, τὴν ἀγάπην καὶ τὸ σέβας τῆς ἀληθείας. Ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ ψεῦδος εἶναι τὸ χειρότερον συστατικὸν οἱασδήποτε τάξεως ἀνθρώπου. Ὁ ψεύστης ἄνθρωπος περιφρονεῖται καὶ ἀποφεύγεται ὡς ὁ κλέπτης. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι πρώτη πάντων βαδίζει τὴν ὁδὸν ταύτην ἡ νῦν εὐκλεῶς βασιλεύουσα Βικτωρία, περὶ ἧς διηγοῦνται ὅτι τοσαύτην τρέφει πρὸς τὸ ψεῦδος ἀπέχθειαν, ὥστε πάντες οἱ περὶ αὐτὴν καὶ πάντες οἱ λαλοῦντες μετ' αὐτῆς, τρέμουσι μήπως ἐξ ἀπροσεξίας ἀναφέρωσί τι πρὸς τὴν Α. Μ. ὅπερ δὲν εἶναι ἐντελῶς σύμφωνον πρὸς τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων. Ὑπηρέτης, καταληφθεὶς ψευδόμενος, δὲν ἤθελε ποτὲ πλέον ἐμφανισθῆ ἐνώπιον τῆς ἀνάσσης. Ἂν δυστυχῆς ἀποτελῶν μέρος κοινωνίας καχεκτικῆς, πολιτείας κακονομουμένης, σκεπτόμενος θέλεις εὑρεῖ κατ' ὀλίγον ὅτι ῥιζικὴ τῶν κακῶν ἀφορμὴ εἶναι ἡ ἔλλειψις τῆς ἀληθείας, εἶναι ἐν πᾶσι καὶ κατὰ πάντα τὸ ψεῦδος.

Τὰ πάντα λοιπὸν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ συνηγοροῦσιν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας. Δὲν ὑπάρχει γενναῖον αἴσθημα ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ, ὅπερ δὲν ἀποκρίνεται εἰς τὴν πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἀφοσίωσιν. Δὲν ὑπάρχει ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ χορδὴ εὐγενής, ἥτις δὲν ἀντηχεῖ εἰς τὸ σεπτὸν τῆς ἀληθείας ὄνομα. Ὑφ' ὅλας, χρηστὲ ἄνθρωπε, τὰς ἐπόψεις καὶ καθ' ὅλας τὰς περιστάσεις τοῦ βίου σου, ὀφείλεις σεαυτὸν εἰς τὴν ἀλήθειαν. Εἶσαι χριστιανὸς εὐσεβὴς καὶ ἀνυπόκριτος; Ἀπεριόριστον πρέπει νὰ ἦναι τὸ σέβας σου πρὸς τὴν ἀρετὴν ταύτην, εἰς μαρτυρίαν τῆς ὁποίας ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶπεν ὅτι ἐγεννήθη καὶ ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον. Εἶσαι ἐπιστήμων καὶ πολυμαθής; Πρόχειρα ἔχεις τὰ μέσα ἵνα πεισθῇς περὶ τῆς ὑπεροχῆς τῆς ἀληθείας· τὴν ἀλήθειαν ζητεῖς ἐν ταῖς ἐπιστημονικαῖς σου ἐρεύναις· ἀλήθεια εἶναι ἡ ἐπιστήμη, ἀλήθεια ἡ φύσις τῶν ὄντων, καὶ ὁ λόγος τῶν ὄντων. Εἶσαι πολιτικὸς καὶ ἐν πολιτικοῖς ζητεῖς νὰ διαπρέψῃς; Γνώριζε ὅτι διὰ τῆς ἀληθείας κυβερνῶνται τὰ κράτη, καὶ ἡ ἀλήθεια μόνη ὑψοῖ καὶ δοξάζει τοὺς πολιτικοὺς ἄνδρας. Εἶσαι λάτρις τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀληθινῆς καὶ σώφρονος ἐλευθερίας; Μὴ λησμονήσῃς τὸ τοῦ ἀρχαίου ποιητοῦ· «Ἐλευθέρου ἀνδρὸς τἀληθῆ λέγειν». Εἶσαι φίλος τῆς τάξεως καὶ τῆς ἀταράχου εὐνομίας; Πίστευε ὅτι δὲν ὑπάρχει δημοσία τάξις ἄνευ ἠθικῆς, οὔτε ἠθικὴ ἄνευ ἀληθείας. Περιορίζεσαι εἰς τὸν ἀφανέστερον μέν, εὐδαιμονέστερον δ' ἐν πολλοῖς κύκλον τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου; εὐχαριστεῖσαι θηρεύων τὴν ἁπλῆν ὑπόληψιν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τιμίου ἀνδρός, ἐπιτηρῶν τὴν ἀνατροφὴν καὶ εὐδαιμονίαν τῶν φιλτάτων τέκνων σου καὶ ἐπιθυμῶν ν' ἀφήσῃς ἔντιμον εἰς αὐτὰ κληρονομίαν, ἀνεπίληπτον ὄνομα; Μὴ παύσῃς ἔχων κατὰ νοῦν ὅτι πρώτη βάσις τῆς καλῆς ὑπολήψεως εἶναι ἡ ἀλήθεια, πρῶτον παράδειγμα καλῆς ἀνατροφῆς εἶναι τὸ παράδειγμα τῆς φιλαληθείας σου, πρῶτον τιμαλφὲς εἰς τὰ τέκνα σου κληρονόμημα εἶναι ἡ κοινὴ μαρτυρία ὅτι ὁ πατὴρ αὐτῶν οὐδέποτε ἐφάνη τῆς ἀληθείας προδότης.

Τὴν ἀλήθειαν λοιπὸν ἀγάπα καὶ λάτρευε ἀκαταπαύστως· τὴν ἀλήθειαν ἔχε πάντοτε προσφιλὲς μέλημα, τὴν ἀλήθειαν ἐφόδιον ἀσφαλὲς τοῦ βίου σου κατὰ τὰς διαφόρους αὐτοῦ περιπετείας. Καὶ ὅταν ὁ Ὕψιστος εὐδοκήσῃ νὰ σὲ καλέσῃ πρὸς ἑαυτόν, τελευταίαν ἔχε παρηγορίαν ὅτι δὲν ἐγκατέλιπες ποτὲ τὴν κοινωνίαν τῆς ἀληθείας, καὶ τελευταίαν ἐλπίδα ὅτι ἡ ὑπόσχεσις τοῦ Σωτῆρος· «Ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς» θέλει ἐφαρμοσθῆ καὶ ἐπὶ τῆς τύχης τῆς ψυχῆς σου.[1]

Ε. Α. Σιμος.

ΧΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΔΙΑΚΟΠΑΣ

(Ὁμιλία τοῦ Ἐδ. Λαβουλαί, γενομένη ἔν τινι ἐκπαιδευτηρίῳ τῶν Βερσαλλιῶν κατὰ τὴν διανομὴν τῶν βραβείων.)

Τὸ θέμα τῆς παρούσης ὁμιλίας μου ἐξελεξάμην μὴ ἀποβλέψας εἰς τοὺς γονεῖς, ἀλλ' εἰς ὑμᾶς, μικροί μου φίλοι. Ἐσκέφθην ὅτι πάντοτε, καὶ εἰς τελετὰς οἷα ἡ προκειμένη, ἐκφωνοῦσι λόγους ἀπευθυνομένους εἰς τοὺς μεγάλους τὴν ἡλικίαν, οὐδέποτε δὲ εἰς τὰ παιδία, τὰ ὁποῖα μετ' εὐλόγου ἀνυπομονησίας ἀναμένουσι τὸ τέλος τῆς ἀγορεύσεως, διὰ νὰ λάβωσι τὰ βραβεῖά των.

Θὰ ὁμιλήσω λοιπὸν πρὸς ὑμᾶς περὶ ἀντικειμένου λαμπροῦ καὶ ὑπερμέτρως ἐνδιαφέροντος· περὶ τῆς χρήσεως τοῦ χρόνου κατὰ τὰς διακοπάς· εἰς τί δύνασθε νὰ καταγίνεσθε κατὰ τὰς διακοπάς. Πολὺ ὅμως φοβοῦμαι μή τις ἐξ ὑμῶν μὲ διακόψῃ, λέγων·

— Κύριε, ἂν ἀγαπᾶτε νὰ ὁμιλήσητε περὶ σπουδαίων ἀντικειμένων, θὰ σᾶς ἀκροασθῶμεν κατὰ τὸ σύνηθες· ἀλλὰ διὰ τὰς διακοπὰς δὲν ἔχομεν χρείαν τῶν συμβουλῶν σας· αἱ διακοπαὶ ἔγιναν διὰ νὰ διασκεδάζωμεν.

— Ἀλλὰ τί ἐννοεῖτε διασκέδασιν;

— Διασκέδασιν ἐννοοῦμεν, ἴσως θὰ μοὶ ἀπεκρίνοντό τινες τῶν τολμηροτέρων, νὰ μὴ κάμνωμεν τίποτε.

— Ἀλήθεια; Δοκιμάσατε λοιπὸν καὶ θὰ ἴδητε ὅτι εἶναι πολὺ δυσκολώτερον παρ' ὅσον φαντάζεσθε νὰ διέλθητε εὐχαρίστως τὰς διακοπάς, ὅταν δὲν ἔχετε σπουδάσει ἐπισταμένως ποῖα τὰ ἀσφαλέστερα μέσα διασκεδάσεως.

1 Εὐαγγ. Κῆρυξ.

Digitized by Google

Ἀγνοῶ ὁποῖά τινα εἶναι τὰ σημερινὰ παιδία, γνωρίζω ὅμως ὁποῖα ἦσαν τὰ παιδία τοῦ καιροῦ μου.

Κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τῶν διακοπῶν τὰ πάντα ἔβαινον καλῶς. Τὰ παιδία τὰ ὁποῖα εἶχον λάβει βραβεῖα, τὰ ἐδείκνυον εἰς τοὺς φίλους των, εἰς τοὺς συγγενεῖς των· τὰ ἀβράβευτα ἀπέφευγον τοὺς ἄλλους καὶ ἠρέσκοντο εἰς τὰ παράμερα μέρη. Τὴν ἐπαύριον, καί τοι ἀποφασίσαντα νὰ ἐξυπνήσωσιν ἀργὰ διὰ νὰ ἀπολαύσωσι περισσότερον τὸν ὕπνον, ἐξύπνων ὅμως ἐνωρίς, διότι ἦσαν συνειθισμένα ἀπὸ τὸ ἐκπαιδευτήριον. Ἂν εἶχον κῆπον κατέβαινον εἰς αὐτὸν διὰ νὰ ἴδωσιν ἂν εἶχον ἀπίδια αἱ ἀπιδέαι καὶ αἱ δαμασκηνέαι δαμάσκηνα. Δὲν παρήρχετο ὅμως μία ὥρα καὶ ὁ κηπουρός, κατηγανακτισμένος ἀπὸ τὴν θραῦσιν, τὴν ὁποίαν ἔκαμνον, ἔλεγε: Θεέ μου! πότε θὰ περάσουν αὐταὶ αἱ διακοπαί; Ἂν δὲν εἶχον κῆπον ἔμενον εἰς τὴν οἰκίαν των, καὶ ἐκεῖ ἐβασάνιζον ἢ τὸν γάττον ἢ τὸν σκύλον, ἔσπαζον πάντοτε κἄτι τι καὶ ἡ μαγείρισσα ἀνέκραζε: Θεέ μου! Δὲν θὰ τελειώσουν λοιπὸν αὐταὶ αἱ διακοπαί; Περὶ τὴν μεσημβρίαν ἀφήρουν τὸ πιλίδιόν των, ἔλυον τὴν ζώνην των, ἐχασμῶντο καὶ ἀνεφώνουν: Πόσον διεσκέδασα! Τί περίφημα διασκεδάζει κανείς! Ἐνίοτε ἡ μήτηρ ἔδιδε ἀγαθήν τινα συμβουλήν: «Παιδί μου, δὲν πιάνεις τὸ βιβλίον σου νὰ μελετήσῃς ὀλίγον;—Ὤ, ὄχι, μητέρα, εἶναι διακοπαί· θὰ διασκεδάσω καὶ ἐγώ.» Καὶ τὴν ἑσπέραν πατήρ τε καὶ μήτηρ ἀνέκραζον: «Τί χάλια εἶναι αὐτά! Καταντᾷ πλέον τὸ πρᾶγμα ἀνυπόφορον! Αὐταὶ αἱ διακοπαὶ διαρκοῦν παραπολύ!»

Προφανῶς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὰ παιδία δὲν ἤξευρον νὰ διασκεδάζωσι. Τώρα ἠξεύρουσι; Πολὺ ἀμφιβάλλω. Καὶ διὰ τοῦτο οἱ λόγοι μου δὲν θὰ ὦσι, πιστεύω, ἀνωφελεῖς. Ἀκροασθῆτέ με· θὰ σᾶς δείξω πῶς πρέπει νὰ κάμητε διὰ νὰ μὴ σᾶς καταλαμβάνῃ ἀηδία.

Ἡ διασκέδασις θεωρεῖται κοινῶς ἁπλούστατον πρᾶγμα. Οὐδαμῶς. Εἶναι διπλοῦν τι· δὲν εἶναι αἰτία, εἶναι ἀποτέλεσμα. Διατί αἰσθανόμεθα εὐχαρίστησιν ὅταν τρώγωμεν; διότι πεινῶμεν· ὅταν πίνωμεν; διότι διψῶμεν· ὅταν κοιμώμεθα; διότι νυστάζομεν. Διατί εἶναι εὐχάριστος ἡ διασκέδασις; διότι εἰργάσθημεν. Φαγητὸν ἄνευ πείνης, ποτὸν ἄνευ δίψης, ὕπνος ἄνευ τῆς πρὸς τοῦτο ἐπιθυμίας, βασανίζουσιν ἀντὶ νὰ εὐχαριστῶσιν. Οὕτω καὶ ἡ διασκέδασις, χωρὶς νὰ προηγηθῇ ἐργασία, ὑπάγεται εἰς τὸν αὐτὸν κανόνα, προκαλεῖ ἐπίσης ἀηδίαν. Ὁ ἐπιθυμῶν νὰ διασκεδάσῃ, ὀφείλει νὰ ἐργασθῇ. Κατὰ νόμον φυσικὸν ὁ κόπος συνδέεται μετὰ τῆς ἡδονῆς δι' ἀλύσεως ἀρρήκτου· εἰσὶν ἀχώριστα.

Ἀλλὰ πῶς νὰ ἐργάζηταί τις κατὰ τὰς διακοπὰς καὶ νὰ ἐργάζηται οὕτως, ὥστε ὄχι μόνον τὴν ἐργασίαν νὰ διαδέχηται διασκέδασις, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἐργασία νὰ καθίσταται διασκέδασις; Τὸ μυστικὸν αὐτὸ θὰ σᾶς ἀποκαλύψω.

Ἐν πρώτοις σᾶς ἀφίνω πλήρη ἐλευθερίαν παιγνιδίων καὶ περιπάτου· τρέχετε, παίζετε, πηδᾶτε· ὅλα ταῦτα ὠφελοῦσιν εἰς τὴν ὑγιείαν καὶ αἱ διακοπαὶ ἐγένοντο διὰ νὰ ἀνακτᾶται ὁ ἀπολεσθεὶς χρόνος. Ἀλλὰ δὲν ἐμπορεῖτε νὰ χοροπηδᾶτε δώδεκα κατὰ συνέχειαν ὥρας καθ' ἡμέραν. Μένουσι λοιπὸν πολλαὶ στιγμαὶ καθ' ἡμέραν, τὰς ὁποίας πρέπει ἀλλέως νὰ χρησιμοποιήσητε· καὶ περὶ τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν στιγμῶν τούτων θὰ σᾶς κάμω λόγον.

Ἐπεθύμουν μόνοι σας νὰ ἐμανθάνατε τρία πράγματα, τὰ ὁποῖα εἰς τὴν πατρίδα μας πολὺ ὀλίγον εἶναι γνωστά· ἐν μάλιστα ἀπὸ αὐτὰ τὰ τρία δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ὅτι σχεδὸν εἶναι ἄγνωστον. Τὰ τρία ταῦτα πράγματα εἶναι ἡ ἀνάγνωσις, ἡ γραφὴ καὶ ἡ ὁμιλία.

Ἀλλά, κύριε, θὰ μὲ εἴπητε, γνωρίζομεν ἀνάγνωσιν.—Ἐννοῶ καὶ ἐγὼ ὅτι ὅταν σᾶς δώσωσιν εἰς χεῖρας ἐν βιβλίον θὰ τὸ ἀναγνώσητε, χωρὶς νὰ συλλαβίζητε. Ἀλλ' ἀνάγνωσιν καλῶ τὴν συνήθειαν, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ λάβητε, ν' ἀφιερώνετε μίαν τοὐλάχιστον ὥραν καθ' ἑκάστην εἰς ἀνάγνωσιν ὠφελίμων συγγραμμάτων.

Πόσοι ἄνθρωποι γνωρίζουσι ν' ἀναγινώσκωσιν; Ἀγνοῶ· ἀλλὰ παρετήρησα, ὅτι ὁσάκις ταξειδεύω διὰ τοῦ σιδηροδρόμου μὲ ἄλλους, πάντες ἐν τῇ ἁμάξῃ κρατοῦμεν μίαν ἐφημερίδα ἀνὰ χεῖρας ἅμα ἐκκινῇ ἡ ἁμαξοστοιχία· μόλις ὅμως ὀλίγον προχωρήσῃ, καὶ ὕπνος βαρὺς καταλαμβάνει δύο ἢ τρεῖς, οὓς δὲν βραδύνουσι καὶ οἱ λοιποὶ συνοδοιπόροι των νὰ μιμηθῶσιν.

Εἶναι τοῦτο ἀποτέλεσμα τῆς ἐφημερίδος ἢ τῆς ἀναγνώσεως; Ἀγνοῶ· προφανῶς ὅμως ὅταν ὁ ἀναγινώσκων ἔχῃ διάθεσιν δὲν ἀποκοιμᾶται.

Ἵνα δέ τις ἀποκτήσῃ τὴν διάθεσιν ταύτην, πρέπει ν' ἀρχίσῃ ἀπὸ τὴν ἡλικίαν σας. Πρέπει νὰ τὸ λάβῃ συνήθειαν. Πρέπει καθ' ἑκάστην νὰ διατρέφῃ τὸ πνεῦμά του, ὡς διατρέφει τὸ σῶμά του. Καὶ πρέπει νὰ χορηγῇ εἰς αὐτὸ ἐκλεκτὴν τροφήν.

Χάρις τῷ Θεῷ, δὲν λείπουσι τὰ καλὰ βιβλία. Ἐκλέξατε ὅσα σᾶς ἀρέσκουσι. Καθ' ὅλον τὸ ἔτος κατεγίνατε εἰς ἐπιστημονικὰς καὶ βαρείας μελέτας· ἐπωφελήθητε τῶν διακοπῶν διὰ ν' ἀναγνώσητε ὀλίγα τερπνὰ φιλολογικὰ συγγράμματα· τοῦτο θὰ ἐνισχύσῃ τὸ πνεῦμά σας καὶ πολὺ θὰ σᾶς ὠφελήσῃ.

Ἠκούσατε πολλάκις νὰ γίνηται λόγος περὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ῥωμαίων, οὓς δὲν ἐλάβατε καιρὸν νὰ σπουδάσητε· γνωρίσατε αὐτούς· ἀναγνώσατε εἰς ἐκλεκτὰς μεταφράσεις τινὰ τῶν ἀριστουργημάτων, ἅτινα κατέλιπεν ἡμῖν ἡ ἀρχαιότης· θὰ εὐχαριστηθῆτε πλειότερον παρ' ὅσον στοχάζεσθε· θὰ ἐκπλαγῆτε, παραδείγματος χάριν, βλέποντες ὅτι τὰ ἔπη τοῦ Ὁμήρου ἐν μετα-

Digitized by Google

φράσει εἰσὶν ὅσον καὶ ὁ *Τηλέμαχος* εὐνόητα καὶ πολλῷ τούτου τερπνότερα. Ἐὰν ὁ γηραιὸς Ὅμηρος σᾶς φοβίζῃ, λάβετε τὸν *Ροβινσῶνα*, ὅςις εἶναι ἐξαίρετον ἠθικὸν βιβλίον. Ἐὰν ἀρέσκεσθε εἰς ποικιλώτερα ἀναγνώσματα, λάβετε ἓν περιοδικὸν σύγγραμμα· ἐν αὐτοῖς δύνασθε πολλάκις νὰ εὕρητε ἱκανὰ περίεργα, χρήσιμα καὶ ἐνδιαφέροντα ὑμᾶς.

Ἀναγινώσκετε λοιπὸν, ἀναγινώσκετε καλὰ βιβλία, μίαν ὥραν τὴν πρωΐαν, καὶ, προςθέτω, ἐὰν ἦσθε φρόνιμοι, καὶ μίαν ἀκόμη ὥραν τὴν ἑσπέραν. Τοῦτο εἶναι τὸ πρῶτον μέρος τῆς διδαχῆς μου.

Τὸ δεύτερον εἶναι νὰ μάθητε νὰ γράφητε· καὶ τοῦτο λέγων ἀποδίδω διττὴν σημασίαν εἰς τὴν λέξιν. Ἐννοῶ δηλαδὴ νὰ μάθητε νὰ χαράσσητε καλῶς τὰ γράμματα καὶ νὰ ἐκτίθεσθε τὰς ἰδέας σας ἐπὶ τοῦ χάρτου.

Πολλάκις βλέπομεν τετράδια τόσον κακογραφημένα καὶ *μουτζουρωμένα*, ὥστε νομίζει τις ὅτι κάμμία γάττα ἐμελάνωσε τοὺς πόδας της καὶ ἔτρεξεν ἐπάνω εἰς τὸ χαρτίον. Δὲν εἶναι ὡσαύτως καλὴ γραφὴ καὶ ἡ γραφομένη κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Ἀρλεκίνου τῆς κωμῳδίας. Ὅταν ὁ Ἀρλεκίνος, καθὼς λέγουσιν, ἔγραφεν ἐπιστολήν τινα, δὲν ἔθετεν οὔτε τόνους, οὔτε τελείας, οὔτε κόμματα· ἀλλ' ὡς τίμιος ἄνθρωπος προσέθετεν εἰς τὸ τέλος τῆς ἐπιστολῆς ἱκανὴν ποσότητα καὶ τόνων καὶ στιγμῶν καὶ ὑποστιγμῶν, παρακαλῶν τὸν ἀνταποκριτήν του νὰ τὰ θέσῃ ὅπου χρειάζονται. Πολλοὶ καὶ σήμερον ἀκόμη γράφουσι κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Ἀρλεκίνου, ἀλλὰ δὲν ἔχουσιν ὡς αὐτὸς τὴν εὐσυνειδησίαν νὰ προσθέτωσιν εἰς τὸ τέλος τὰ κόμματα καὶ τὰς τελείας.

Δὲν εἶναι ἴδιον κακῆς συμπεριφορᾶς νὰ στέλλῃς πρὸς οἱονδήποτε ἐπιστολὴν δυσανάγνωστον; Πῶς! ὅταν παρίστασθε ἐνώπιον τῶν γονέων σας καὶ τῶν προσώπων τὰ ὁποῖα ὑπολήπτεσθε προσπαθῆτε νὰ τηρῆτε εὐπρεπῆ στάσιν, ὅταν δὲ παρίστασθε πρὸ αὐτῶν δι' ἐπιστολῆς, ἥτις θεωρεῖται ὡς ἀντιπρόσωπός σας καθὸ ἐκφράζουσα τὰς ἰδέας καὶ τοὺς στοχασμούς σας, νομίζετε ὅτι σᾶς εἶναι ἐπιτετραμμένον νὰ δεικνύητε τὴν μεγαλειτέραν ἀκαταστασίαν καὶ ἀμέλειαν; Τοῦτο δεικνύει, ἐπαναλαμβάνω, ἔλλειψιν καλῆς ἀνατροφῆς. Συχνάκις λαμβάνω γράμματα ἐκ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, σᾶς βεβαιῶ δὲ ὅτι ἐκεῖ οὐδεὶς ἔχει κακὸν γραφικὸν χαρακτῆρα.

Ἂς ὁμιλήσωμεν ἤδη περὶ τῆς ὠφελείας τῆς γραφῆς πρὸς ἔκθεσιν τῶν πράξεων καὶ τῶν στοχασμῶν μας.

Οἱ Ἄγγλοι, οἱ Ἀμερικανοὶ, οἱ Γερμανοὶ καὶ πολλοὶ Ἑλβετοὶ γράφουσι τακτικῶς ἑκάστην ἑσπέραν ἐπὶ μικροῦ τετραδίου τί τοῖς συνέβη κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας· ἐν πολλαῖς δὲ οἰκογενείαις διατηροῦνται τοιαῦτα ἡμερολόγια παμπάλαια. Ἄριστον τοῦτο· καὶ οὐχὶ μόνον πρέπει νὰ γράφητε τί ἐπράξατε, ἀλλὰ καὶ νὰ συνοψίζητε ὅ τι ἀνεγνώσατε· διότι ἄλλως τὰ ἀναγνώσματα δὲν ἐντυποῦνται εἰς τὴν διάνοιάν σας. Ἐκτὸς ὅμως τούτου διὰ τῆς τοιαύτης ἐργασίας θὰ κατορθώσητε νὰ ἐννοῆτε εὐκολώτερον τοὺς συγγραφεῖς καὶ ἐμβαθύνητε εἰς τὸ πνεῦμα αὐτῶν. Πολλάκις ὑπολανθάνει εἰς φράσεις τινὰς λεπτή τις εἰρωνεία, ἄλλοτε πάλιν αἱ εἰκόνες καὶ αἱ μεταφοραὶ ἀπαιτοῦσι σκέψιν καὶ γνώσεις τινὰς πρὸς ἐντελῆ αὐτῶν κατανόησιν. Τοῦτο θὰ συντελέσῃ καὶ εἰς μόρφωσιν τῆς κρίσεως καὶ τοῦ χαρακτῆρός σας· ἐξήρτηται δὲ ἡ τοιαύτη μόρφωσις ἐξ ὑμῶν καὶ μόνον· ὁ διδάσκαλος δύναται νὰ σᾶς εἴπῃ πολλὰ χρήσιμα, νὰ σᾶς μεταδώσῃ διαφόρους γνώσεις, νὰ σᾶς διδάξῃ ἑνὶ λόγῳ· μόνοι ὅμως σεῖς δύνασθε νὰ μάθητε, ἤτοι νὰ χωνεύσητε τὰ διδαχθέντα καὶ νὰ τὰ ἀφομοιώσητε πρὸς ὑμᾶς αὐτούς.

Ἐνωρὶς λοιπὸν πρέπει ν' ἀρχίσητε νὰ σκέπτησθε. Ὁ ὀρθὸς λόγος κυριαρχεῖ τοῦ κόσμου· ἀλλ' ἐκ τίνος παράγεται ὁ ὀρθὸς λόγος; Ἐκ τῆς σκέψεως· ποῖον δὲ τὸ ἄριστον μέσον τοῦ σκέπτεσθαι; ἡ καθημερινὴ καταγραφὴ τῶν ἰδεῶν ἑκάστου.

Ἔχετε τρίτον ἀνάγκην νὰ μάθητε νὰ ὁμιλῆτε.

Ἴσως πολλαὶ μητέρες, ἀκούουσαι τοῦτο, ψιθυρίσωσιν· «Εἶναι περιττόν· ὁ υἱός μου τοὐναντίον ὁμιλεῖ πλειότερον παρ' ὅσον πρέπει.» Ἡ ἀπάντησις εἶναι προχειροτάτη· ἡμεῖς οἱ γραμματικοὶ διακρίνομεν διάφορα τῆς ὁμιλίας εἴδη· ὅταν τις λαλῇ χωρὶς οὐδὲν νὰ λέγῃ, λέγομεν ὅτι φλυαρεῖ· εἶναι τοῦτο κοινότατον καὶ οὐδεμίαν κέκτηται ἀξίαν. Ἀλλ' ὅταν εὐστόχως τις ὁμιλῇ καὶ ὅπως εἴπῃ τι ἄξιον λόγου, θεωροῦμεν τοῦτο προτέρημα σπουδαῖον· διότι ἐξαιρέσει προσώπων τινῶν πεπροικισμένων ἐκ φύσεως, σπάνιοι ἐν γένει εἰσὶν οἱ εἰξεύροντες νὰ ὁμιλῶσι. Τὸ κατ' ἐμὲ, ἐδέησε νὰ παρέλθωσι πολλὰ ἔτη, ὅπως μάθω νὰ ὁμιλῶ ὡς ὅλος ὁ κόσμος. Φαίνεται ὅτι εἶναι ἁπλούστατον πρᾶγμα, ἀλλ' εἰς τὴν δοκιμὴν καὶ αὐτοὶ οἱ πλέον παντὸς ἄλλου πεποιθότες εἰς ἑαυτοὺς, εὑρίσκονται πολὺ ἐστενοχωρημένοι.

Περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς ἀφηγηθῶ ἀνέκδοτόν τι, ἀρκούντως διδακτικόν.

Κατὰ τὴν γέννησιν τοῦ δουκὸς τῆς Βουργονδίας, Λοδοβῖκος ὁ ΙΔ' εὐηρεστήθη νὰ δεχθῇ τὰ συγχαρητήρια καὶ τῶν ἐπιτρόπων τῶν ἐν Βερσαλλίαις ἐκκλησιῶν. Οἱ ταλαίπωροι ἐπίτροποι, οἵτινες οὐδέποτε παρευρέθησαν εἰς ὁμοίαν τελετὴν, περιέστησαν εἰς δεινὴν ἀμηχανίαν, διότι δὲν εἴξευρον νὰ ὁμιλῶσιν. Ἐν τούτοις εὑρέθη μεταξὺ αὐτῶν καί τις πνευματώδης. Εἰσήχθη καὶ οὗτος μετὰ τῶν συναδέλφων του, ἰδοὺ δὲ τί ἐφαντάσθη νὰ κάμῃ. Ἅμα ἐπαρουσιάσθησαν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως, ὁ ἀρχιεπίτροπος ἔνευσεν εἰς τοὺς συναδέλφους του καὶ πάντες ἤρχισαν ἐν χορῷ νὰ ψάλλωσι τὸ *Πολυχρόνιον ποίησαι Κύριος ὁ Θεὸς τὸν βασιλέα*. Οἱ παριστάμενοι ἔδακνον τὰ χείλη,

Digitized by Google

ὅπως διατηρήσωσι τὴν σοβαρότητά των, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ΙΔ' Λοδοβῖκος μὲ τὴν μακράν του φενάκην ἐγέλασεν ὡς ἁπλοῦς θνητὸς κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, καθὼς βεβαιοῖ ἡ ἱστορία.

Μετὰ πεντήκοντα ἔτη, κατὰ τὴν γέννησιν τοῦ πρεσβυτέρου υἱοῦ Λοδοβίκου τοῦ ΙΕ', οἱ τότε ἐπίτροποι, φλεγόμενοι ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ συγχαρῶσι τῷ βασιλεῖ, ἐγένοντο καὶ πάλιν δεκτοί. Ἐτοποθέτησαν αὐτοὺς εἰς τὸ μέρος, ὅθεν ἔμελλε νὰ διαβῇ ὁ βασιλεύς, ἀλλ' ὅταν Λοδοβῖκος ὁ ΙΕ' ἐφάνη, ἕκαστος τῶν ἐπιτρόπων ἔθηκε τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς καρδίας, ἤνοιξε τὸ στόμα, ἀλλ' οὐδὲ λέξιν ἠδυνήθη νὰ εἴπῃ. Ὁ βασιλεὺς ἀφ' ἑτέρου, ὅστις ἦτο πολὺ νέος, καὶ δὲν εἴξευρε καὶ αὐτὸς νὰ ὁμιλῇ, ἐστάθη, τοὺς ἐκύτταξε καὶ διέβη χωρὶς νὰ εἴπῃ τίποτε.

Χρησιμώτατον λοιπὸν εἶναι νὰ μάθητε νὰ ὁμιλῆτε. Ἀλλὰ πῶς θὰ διδαχθῆτε τὴν τερπνὴν ταύτην τέχνην ; Ἡ συνταγή μου εἶναι ἡ ἀκόλουθος: Αἱ μητέρες καὶ οἱ πατέρες ἀκόμη, οἵτινες μένουσι τὴν ἑσπέραν οἴκαδε, μεγάλως θὰ ὠφελήσωσι τὰ τέκνα των, ὑποχρεοῦντες αὐτὰ ν' ἀναγινώσκωσι μεγαλοφώνως. Τοῦτο ἐκγυμνάζει αὐτὰ καὶ τὰ προπαρασκευάζει εἰς τὸ νὰ ἔχωσι πεποίθησιν εἰς ἑαυτά. Δίδετε εἰς τὰ παιδία ν' ἀναγινώσκωσιν ἐκλεκτά τινα δράματα καὶ κωμῳδίας· ἀφίνετε αὐτὰ δι' ἕκαστον πρόσωπον νὰ μεταχειρίζωνται τὸν προσήκοντα τόνον, καὶ θὰ ἴδητε ὅτι θὰ θέλγωνται ἐκ τῆς ἀναγνώσεως, καὶ ἂν δὲν ἀπατῶμαι καὶ σεῖς αὐτοὶ ἔτι θὰ εὑρίσκητε εἰς τοῦτο εὐχαρίστησίν τινα.

Μετὰ τοῦτο, ἄλλην τινὰ ἡμέραν προσκαλέσατε τὸ τέκνον σας νὰ σᾶς διηγηθῇ τί εἶδεν, ἢ τί ἀνέγνω. Ἀπόψε μάλιστα ἂν θέλετε ἐρωτήσατε τὰ τέκνα σας περὶ τίνος ὡμίλησα σήμερον. Πιθανώτατον εἶναι ὅτι θὰ εὑρεθῶσι πολλὰ τὰ ὁποῖα οὐδὲν ἄλλο θὰ δυνηθῶσι νὰ σᾶς ἀπαντήσωσιν ἢ τοῦτο·—Μᾶς εἶπεν ὅτι πρέπει νὰ μάθωμεν ν' ἀναγινώσκωμεν, νὰ γράφωμεν καὶ νὰ ὁμιλοῦμεν. Ἐπιμείνατε ὅμως, προσπαθήσατε νὰ προσθέσωσι πλειοτέρας λεπτομερείας· οὕτως ἀναγκάζετε αὐτὰ νὰ σκεφθῶσι· τὸ πνεῦμα ἄρχεται ἐνεργοῦν, ἅμα δὲ παραχθῇ ἡ ἰδέα, ὁ λόγος ἔρχεται ἀμέσως· ὅταν εἰξεύρωσι καλῶς τί θὰ εἴπωσιν, ἀδιάφορον πῶς θὰ τὸ εἴπωσι. Μικρὸν κατὰ μικρὸν θὰ συνειθίσωσι καὶ θὰ μάθωσι νὰ ὁμιλῶσιν, ὅπερ δὲν εἶναι ἀσήμαντον κέρδος.

Αὗται ἦσαν αἱ κυριώτεραι παραινέσεις μου. Κατὰ τὰς διακοπὰς μάθετε ν' ἀναγινώσκητε, νὰ γράφητε, νὰ ὁμιλῆτε.

Ἔχω ἀκόμη καὶ μερικὰς ἄλλας παρατηρήσεις νὰ προσθέσω.

Κατὰ τὰς διακοπὰς ἀπὸ ὑμᾶς ἐξήρτηται ἡ ἐκλογὴ τῶν διασκεδάσεών σας· ἐκλέξατε λοιπὸν τὰς ὠφελίμους διασκεδάσεις. Ἐὰν ὑπάγετε εἰς τὴν πανήγυριν δύνασθε βεβαίως νὰ παίξητε καὶ σεῖς φλογέραν, ἢ νὰ κρούσητε τύμπανα, ὡς συνειθίζουσι νὰ κάμνουν τόσα ἄλλα παιδία. Εἶναι διασκέδασις ἐπιτετραμμένη, ἓν μόνον ἔχουσα τὸ κακόν, ὅτι κουράζει φοβερὰ ὅλους ὅσοι σᾶς ἀκούουν. Ἀλλὰ τί θὰ σᾶς ἐναπολειφθῇ ; μηδέν, ἐκτὸς τῆς ἀναμνήσεως ὅτι ἐνωχλήσατε ὑπερμέτρως ὅλους ὅσοι ἦσαν πλησίον σας. Ἀναντιρρήτως ὑπάρχουσιν ἄλλαι διασκεδάσεις, ἐγκαταλείπουσαι ἴχνη μᾶλλον εὐάρεστα. Ἡ ἰχνογραφία, παραδείγματος χάριν, ἥτις θέλγουσα τὸν εἰς αὐτὴν καταγινόμενον, οὐδένα ἐνοχλεῖ.

Σᾶς ἀρέσκει ἡ ἰχνογραφία ; Ἐπωφελήθητε τῶν διακοπῶν, ὅπως ἐπιδοθῆτε εἰς αὐτήν, ἀκολουθοῦντες πάντοτε τὴν ἰδικήν σας κλίσιν καὶ καλαισθησίαν. Ἐν τῷ ἐκπαιδευτηρίῳ ἰχνογραφεῖτε ἐπὶ τῇ βάσει προτύπου, καὶ ἐσχεδιάζατε κυρίως βιομηχανικὰ ἀντικείμενα· κατὰ τὰς διακοπὰς μὴ περιορισθῆτε εἰς τοῦτο. Προσπαθήσατε νὰ ἐννοήσητε τί ἐστιν ἰχνογραφία. Ἡ ἰχνογραφία εἶναι γλῶσσα, ὁμιλοῦσα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, ἐπειδὴ δὲ οἱ ἀρχαῖοι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκάλουν παράθυρα τῆς ψυχῆς, ἡ ἰχνογραφία εἶναι ἡ παγκόσμιος γλῶσσα. Ἐρχόμενος ἐνταῦθα εἶδον στρατιώτας τινὰς ἀλγερίνους, οἵτινες κατὰ πᾶσαν πιθανότητα δὲν ἐννοοῦσι τὴν γλῶσσάν μας. Ἐὰν ζωγραφήσητε τὸν στρατῶνά των, ἀναμφιβόλως θὰ τὸν ἀναγνωρίσωσι, καίπερ ἴσως ἀγνοοῦντες τί σημαίνει ἡ λέξις στρατών. Ἡ ζωγραφικὴ λοιπὸν εἶναι γλῶσσα πλουσιωτάτη καὶ κοινὴ εἰς πάντας.

Ὅταν σᾶς δίδωσι πρότυπόν τι, προσπαθεῖτε νὰ τὸ ἀντιγράψητε πιστῶς· ἀλλὰ τὸ πρότυπον εἶναι καὶ τοῦτο ἰχνογράφημα, δὲν εἶναι αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ μετάφρασις οὕτως εἰπεῖν αὐτοῦ. Ἐπεθύμουν νὰ σᾶς ἔβλεπον ἰχνογραφοῦντας οὐχὶ κατὰ πρότυπον, ἀλλ' ἐκ φύσεως τὰ ἀντικείμενα. Δοκιμάσατε νὰ ζωγραφίσητε μίαν χρυσαλίδα, ἓν πτηνόν· προσπαθήσατε νὰ κατανοήσητε τὰ ἀποτελέσματα τῆς φωτοσκιάσεως, ἢ ν' ἀνεύρητε τὸν λόγον, δι' ὃν τὰ δένδρα τῆς δενδροστοιχίας φαίνονται ἑνούμενα εἴς τι σημεῖον· ἀντιγράφετε, μεταφράζετε τὴν φύσιν· ἐκ ταύτης θὰ μάθητε τὸ μυστήριον τῆς τέχνης. Εἰς τὸ ἑξῆς δέ, ὁσάκις σᾶς ἐπιδεικνύεται εἰκών τις, δὲν θὰ βλέπετε ἐν αὐτῇ εἰκόνα, ἀλλ' αὐτὸ τὸ ἀντικείμενον.

Ἔλθωμεν εἰς ἄλλας διασκεδάσεις. Ἀγαπᾶτε τὴν φυσικὴν ἱστορίαν, τὰ φυτά, τὰ ἄνθη ; Ὑπάρχουσιν ἐνταῦθα πολλοὶ κῆποι, τοὺς ὁποίους δύνασθε νὰ ἐπισκέπτησθε. Προσπαθήσατε ν' ἀποκτήσητε ἓν ἐπίτομον καὶ ἁπλοῦν ἐγχειρίδιον βοτανικῆς· μελετᾶτε δ' αὐτὸ ἐν ᾧ θὰ ἔχητε πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ φυτά. Ἐρευνᾶτε πόθεν ἕκαστον τῶν φυτῶν, ἅτινα βλέπετε, προέρχεται καὶ εἰς τί χρησιμεύει. Δὲν δύναταί τις νὰ φαντασθῇ πόσα τῇ βοηθείᾳ ἑαυτοῦ μόνον δύναται νὰ μάθῃ ! Ἓν ὀπωροπωλεῖον οὐδὲν λαλεῖ εἰς τὸν ἀδιαφόρως πρὸ αὐτοῦ διερχόμενον· ἐγὼ ὅμως οὐδέποτε δύναμαι νὰ ἴδω πάσας ἐκείνας τὰς ὀπώρας, τὰς συγκομισθείσας ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς, χωρὶς

Digitized by Google

ν' αναλογισθῶ μετὰ θαυμασμοῦ τὴν ἐργασίαν καὶ τὰς κατακτήσεις τοῦ ἀνθρώπου. Τὰ κεράσια, τὰ δαμάσκηνα, τὰ βερίκοκκα ἐκομίσθησαν ἐξ Ἀσίας ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων· πάτρὶς τοῦ ῥοδακίνου εἶναι ἡ Περσία, τοῦ σύκου καὶ τῆς σταφυλῆς ἡ Ἰταλία, τῶν πορτοκαλίων αἱ Ἰνδίαι. Πολὺ δὲ φοβοῦμαι μήπως ἂν θελήσωμεν νὰ πληροφορηθῶμεν τί ἀρχικῶς παρῆγεν ὁ τόπος μας, εὕρωμεν μόνον δρῦς καὶ βαλάνους, τὴν ἀρχαιοτάτην τῶν ἀνθρώπων τροφήν!

Τὰ φυτὰ ἔχουσιν ἰδίαν ζωήν· μελετήσατέ την. Ἐξετάσατε πῶς ἀναπτύσσονται, πῶς παράγουσιν ἄνθη καὶ ἐξ ἀνθέων καρπούς. Ὅταν μόνοι σας ἴδητε πάντα ταῦτα, θὰ γίνητε κάτοχοι τῶν στοιχειωδῶν γνώσεων τῆς φυσικῆς ἱστορίας. Ἂν παρακολουθήσῃ τις τὴν καλλιέργειαν τῶν φασολίων, διδάσκεται πλείονα περὶ τῶν κοτυληδόνων φυτῶν, παρὰ ἐὰν ἐμελέτα εἰς βιβλίον τὴν περὶ τούτων θεωρίαν.

Ὑπάρχει καὶ ἕτερον μέσον διασκεδάσεως, ὅπερ ἰδιαζόντως σᾶς συνιστῶ.

Ὅλοι σχεδὸν ὑμεῖς ἔχετε γονεῖς, οἵτινες ἀσχολοῦνται εἰς ἓν ἔργον. Ἄριστον ἀληθῶς πρᾶγμα εἶναι νὰ προσπαθήσητε κατὰ τὰς διακοπὰς νὰ διδαχθῆτε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πατρός σας καὶ νὰ σπουδάσητε πῶς ἐργάζονται οἱ ἄνθρωποι. Ἂν ὁ πατήρ σας ἦναι ἔμπορος, παρατηρήσατε πῶς γίνονται αἱ ἀγοραί, αἱ πωλήσεις, πῶς κερδίζονται τὰ χρήματα, καὶ τί κόπος χρειάζεται πρὸς τοῦτο. Ἐὰν δὲ ὁ πατήρ σας ἀσχολῆται εἰς βιομηχανικόν τι ἔργον, εἶναι ἀκόμη καλλίτερον ἂν κατορθώσητε νὰ ποιῆσθε χρῆσιν τῶν ἐργαλείων του· εἶναι πολὺ σπουδαῖον ἂν μάθητε νὰ μεταχειρίζησθε τὴν ῥίνην ἢ τὴν ῥυκάνην, διότι οὐχὶ σπανίως τοιαῦται γνώσεις ἐξασφαλίζουσι τὸν βίον σας καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν σας. Κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα, μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ῥουσσῶ, συνηθέστατον κατέστη νὰ διδάσκωνται τὰ παιδία τέχνην τινά. Ὑπῆρχον πολλοὶ πλουσιώτατοι καὶ ἐπισημοτάτην κατέχοντες κοινωνικὴν θέσιν, ἐκμαθόντες τὴν τορνευτικήν, τὴν λεπτουργίαν κλπ. Ἀρκοῦμαι μόνον νὰ σᾶς ἀναφέρω τὸ παράδειγμα τοῦ βασιλέως Λοδοβίκου τοῦ ΙϚ', ὅστις ἦτο ἐπιτηδειότατος κλειθροποιός.

Ὅταν μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1789 ἐπῆλθεν ἡ μετανάστευσις, πολλοὶ εὐγενεῖς καὶ πλούσιοι θ' ἀπέθνησκον τῆς πείνης ἐν τῇ ξενιτείᾳ, ἐὰν δὲν ἐπορίζοντο τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐκ τῆς τέχνης των. Μέλος δέ τι μιᾶς τῶν καλλιτέρων οἰκογενειῶν τῆς Γαλλίας ἀνέκτησεν ἐν Ἀγγλίᾳ τὴν περιουσίαν του, διότι ἦτο ἄριστος βιβλιοδέτης.

— Δὲν θὰ ἐξορισθῶμεν ἡμεῖς ποτέ, θὰ μὲ εἴπητε.—Φεῦ! αὐτὸ δὲν δύνασθε νὰ τὸ εἰξεύρητε. Ἀλλ' ὅπως καὶ ἂν ἦναι, ὅσοι εἶσθε προωρισμένοι διὰ τὴν βιομηχανίαν, σπουδάσατε χημείαν, φυσικήν, μηχανικήν, ἀρχιτεκτονικήν, καὶ οὐδέποτε θὰ χάσητε. Καὶ ἐὰν ἐπιβλέπητε ἐργάτας, πρὸ παντὸς ἄλλου δείξατε εἰς αὐτούς, ἂν θέλητε νὰ σᾶς σέβωνται, ὅτι γνωρίζετε νὰ μεταχειρίζεσθε τὰ ἐργαλεῖα καὶ δὲν ἀγνοεῖτε τὴν τέχνην των.

Θ' ἀποκατασταθῆτε σοφοὶ φυσιοδίφαι, διακεκριμένοι χημικοί; Ἡ ἐπιδεξιότης τῶν χειρῶν, ὅταν ἦναι γυμνασμέναι εἰς ἐργασίαν, θὰ σᾶς ὠφελήσῃ ὑπερμέτρως. Ἐὰν σᾶς ἐπέλθῃ νέα τις ἰδέα, εἴτε συλλογισθῆτε συνδυασμόν τινα, εἴτε κάμετε νέαν τινὰ ἐφεύρεσιν, πῶς θὰ τὰ πραγματοποιήσητε; πόσον θὰ συντελέσῃ ἂν ἦσθε οὐ μόνον καλὸς ἰχνογράφος, ἀλλὰ καὶ ἐπιδέξιος ἐργάτης! Πόσαι ἐφευρέσεις δὲν ἀπέτυχον διότι ὁ ἐφευρέτης δὲν κατώρθωσε νὰ ἐνσαρκωθῇ ἐμπράκτως ἡ ἰδέα του, ἀτελῶς κατασκευαζομένων τῶν μηχανημάτων ὑπὸ ἐργατῶν μὴ ἐννοούντων αὐτήν! Πόσαι πάλιν ἀνακαλύψεις ὀφείλονται εἰς τὴν χειρωνακτικὴν ἐπιδεξιότητα ἐπιστημόνων. Ὁ πρό τινος ἀποθανὼν σοφὸς Φουκῶ, ὅστις τοσοῦτον λαμπρῶς ἀπέδειξε τὴν θεωρίαν τῆς κινήσεως τῆς γῆς διὰ τῶν ταλαντεύσεων τοῦ ἐκκρεμοῦς, κατεσκεύαζε μόνος πάντα τὰ ἐργαλεῖά του· τοσούτῳ δ' ἦσαν ταῦτα τέλεια, ὥστε πολλοὶ ὑπεστήριζον ὅτι τὰ ἔξοχα πορίσματα τῶν ἐπιστημονικῶν αὐτοῦ παρατηρήσεων ὀφείλονται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν τελειότητα ταύτην τῆς κατασκευῆς.

Εἶναι λοιπὸν καὶ τοῦτο μέσον εὐχάριστον τῆς χρησιμοποιήσεως τοῦ χρόνου κατὰ τὰς διακοπάς.

Ἀλλ' ἅπασαι αἱ παρατηρήσεις, τὰς ὁποίας μέχρι τοῦδε σᾶς ἀπηύθυνα, εἰσὶ προσωπικαὶ καὶ ἀφορῶσιν εἰς ὑμᾶς μόνον. Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐπλάσθη διὰ νὰ ζῇ ἀπομεμονωμένος, ὡς ὁ Ῥοβινσὼν Κρούσος· εἶναι ἀναγκαίως ὂν κοινωνικόν, ἡ πρώτη δὲ κοινωνία εἶναι ἡ οἰκογένεια. Πρέπει λοιπὸν νὰ ζῇ διὰ τὴν οἰκογένειάν του. Θὰ ἐκπλαγῆτε ἴσως ἐὰν σᾶς εἴπω, ὅτι οὐδεὶς θὰ ἦτο εὐτυχὴς ἐὰν δὲν εἶχε νὰ ἐκπληρώσῃ καθήκοντα· οὐδὲν ὅμως ἀληθέστερον τούτου. Ὁ ἄνθρωπος, κατά τινα ἀπαράβατον θεῖον κανόνα, εἶναι ἀδύνατον νὰ ζῇ εὐτυχής, ὅταν ἦναι μόνος· ἡ εὐδαιμονία του ἐξήρτηται ἐκ τῆς εὐδαιμονίας τῶν ἄλλων. Δύνασθε νὰ καταστήσητε εὐδαίμονα τὸν πατέρα σας, τὴν μητέρα σας, ἀλλ' ὑμᾶς αὐτοὺς καὶ μόνους, εἶναι ἀδύνατον. Ὁ Θεὸς ἠθέλησεν ἵνα τὰ ἠθικὰ ἀγαθά, ὅπως καὶ τὰ ὑλικά, ἀνταλλάσσωνται.

Ἡ ἡδονὴ προϋποτίθησι πόνον, καὶ ἡ εὐδαιμονία ἐκπλήρωσιν καθήκοντος· πρέπει νὰ ἐπωφεληθῆτε τῶν δύο τούτων ἀληθειῶν κατὰ τὸ διάστημα τῶν διακοπῶν.

Παραδείγματος χάριν, ἔχετε ἴσως ἀδελφήν· δὲν εἰξεύρω τί συμβαίνει σήμερον μεταξὺ ἀδελφοῦ καὶ ἀδελφῆς, ἀλλ' εἰς τὸν καιρόν μου, ὅτε δὲν ἀνατρεφόμεθα τόσῳ καλῶς ὅσῳ σήμερον, πολλάκις ὁ ἀδελφὸς ἐκάθητο εἰς μίαν γωνίαν τῆς αἰθούσης καὶ ἀνεγίνωσκε βιβλίον τι· ἤρχετο ἡ ἀδελφὴ καὶ τὸν ἠρώτα· «Ἀδελφέ μου, τί δια-

Digitized by Google

βάζεις αὐτοῦ;—Ἄφησέ με ἥσυχον, μὴ με σκοτίζῃς.» Ἡ ἀδελφὴ ἀπήρχετο δυσαρεστημένη, καὶ ὁ ἀδελφὸς δὲν ἔμενε καὶ αὐτὸς εὐχαριστημένος.

Ἀλλὰ τί θὰ συνέβαινεν, ἂν τὰ πράγματα ἐγίνοντο ἀντιθέτως· ἂν ὁ ἀδελφὸς ἔλεγεν: — Ἡ ἀδελφή μου δὲν εἰξεύρει ν' ἀναγινώσκῃ, θὰ τὴν διδάξω· δὲν εἰξεύρει ν' ἀναγινώσκῃ μεγαλοφώνως μὲ τόνον, θ' ἀναγινώσκωμεν μαζί· ἡ ἀδελφή μου δὲν εἰξεύρει νὰ ἰχνογραφῇ, θὰ τὴν διδάξω ἰχνογραφίαν; Θὰ συνέβαινον δύο τινά· ὅτι καὶ ὁ ἀδελφὸς πολλὰ θὰ ἐδιδάσκετο, διότι δὲν δύνασθε νὰ φαντασθῆτε πόσα μανθάνει ὁ διδάσκων τοὺς ἄλλους· ἐπὶ τῆς ἀρχῆς μάλιστα ταύτης στηρίζεται ἡ ἀλληλοδιδακτικὴ μέθοδος. Ἀλλ' ἐπὶ πλέον θὰ ἦτο περιχαρὴς διὰ τὴν πρόοδον τῆς ἀδελφῆς του καὶ εὐχαριστημένος ἐξ ἑαυτοῦ, ὅπερ ἐστὶν ὁ πρῶτος ὅρος εὐδαίμονος βίου ἐν πάσῃ ἡλικίᾳ.

Πολλάκις τὰ παιδία εἶναι περιποιητικώτατα πρὸς τὴν μητέρα των, τὴν ἀσπάζονται τρυφερώτατα· εἶδον τοῦτο συχνά, ἀλλ' εἶπον:—Ἕκαστος μῦθος ἔχει καὶ τὸ ἐπιμύθιόν του· τὸ παιδίον τὸ ἀσπαζόμενον τόσον τρυφερῶς τὴν μητέρα του, κάτι ἔχει νὰ τὴν ζητήσῃ. Καὶ τί συνήθως ζητοῦσι τὰ παιδία παρὰ τῆς μητρός των; Πάντοτε σχεδὸν τίποτε ἀνόητον πρᾶγμα· γνωρίζουσιν ὅτι ὁ πατὴρ εἶναι αὐστηρὸς καὶ θ' ἀπεποιεῖτο· ἀλλ' ἡ μήτηρ εἶναι τόσον ἀγαθή· καὶ τὴν πείθουσι πολλάκις νὰ ἐνδίδῃ εἰς ἀδυναμίας, αἵτινες ἐνίοτε εἰσὶ καθεαυτὸ ἐλαττώματα.

Καὶ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἤθελον νὰ συμβαίνῃ τὸ ἀντίθετον, διότι εἶναι μὲν εὐάρεστον νὰ βλέπῃ τις μίαν μητέρα ἐπιδαψιλεύουσαν περιποιήσεις εἰς τὸ τέκνον της, νομίζω ὅμως ὅτι εἶναί τι ἄλλο ἔτι συγκινητικώτερον· τὸ νὰ βλέπῃ υἱὸν φροντίζοντα περὶ τῆς μητρός του, καὶ τοῦτο οὐχὶ τυχαίως καὶ ὅπως ἀπολαύσῃ τι, ἀλλ' ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν μετὰ τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς στοργῆς ἐκείνης, ἅτινα ἐκδηλοῦνται εἰς τοιαύτας φροντίδας καὶ περιποιήσεις.

Ὁ πατὴρ ἀφ' ἑτέρου ὑποφέρει καὶ βασανίζεται διὰ τὴν οἰκογένειάν του· ἐργάζεται ἐκτὸς τοῦ οἴκου καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν· τὴν ἑσπέραν ἐπιστρέφει κεκμηκώς, εἰξεύρει ὅτι διὰ τῶν κόπων του συντηρεῖ ὅλην τὴν οἰκογένειαν, νομίζει ὅτι ἀγαπᾶται, καὶ ἀρκεῖται εἰς τοῦτο.

Τοῦτο ὅμως δὲν πρέπει νὰ φαίνηται ἀρκετὸν εἰς ἀγαθὸν υἱόν. Πρέπει ὄχι μόνον νὰ τρέφῃ σέβας πρὸς τὸν πατέρα, ἀλλὰ καὶ νὰ συνδιαλέγηται μετ' αὐτοῦ καὶ νὰ καθίσταται τρόπον τινὰ ἐμπεπιστευμένος φίλος του. Ὁ πατήρ σας ὑπερτερεῖ ὑμᾶς μεγάλως κατὰ τοῦτο· εἶδε κατὰ τὸ διάστημα τοῦ βίου του πλῆθος πραγμάτων, τὰ ὁποῖα σεῖς ἀγνοεῖτε· δύναται νὰ σᾶς διδάξῃ ὅ τι δὲν διδάσκεται εἰς τὰ σχολεῖα καὶ νὰ σᾶς δείξῃ τὸν τρόπον τοῦ ζῆν. Κατὰ τὰς διακοπὰς λοιπὸν συνδιαλέγεσθε πολὺ μετὰ τοῦ πατρός σας· εἶναι ὁ στενώτερος καὶ ἀσφαλέστερος φίλος σας· θὰ κάμητε ἀρίστην χρῆσιν τῶν διακοπῶν ἂν λάβητε τὴν πεῖραν αὐτοῦ ὁδηγὸν τῶν πράξεών σας.

Ἐὰν ἀκολουθήσητε τὰς προτροπάς μου θὰ μάθητε συγχρόνως καὶ μίαν σπουδαιοτάτην ἀλήθειαν, περὶ ἧς ἀκόμη δὲν σᾶς ἔκαμα λόγον· ὅτι ὁλόκληρος ὁ βίος εἶναι διηνεκὴς ἐργασία καὶ διηνεκὴς ἐκπαίδευσις. Ἴσως νομίζετε ὅτι ἡ ἐκπαίδευσίς σας εἶναι ἐντελὴς ὅταν ἀποπερατώσητε τὰς σπουδάς σας. Οὐχί, τέκνα μου, ἡ ἐκπαίδευσις οὐδέποτε παύει. Ὅ τι σήμερον κάμνετε ἡσύχως ἄνευ περισπασμοῦ τινός, ἄνευ μηδεμιᾶς φροντίδος, θὰ τὸ κάμνετε πάντοτε· πάντοτε θ' ἀναγινώσκητε, θὰ γράφητε, θὰ ὁμιλῆτε, θὰ ἐργάζησθε· ἀργότερα ὅμως δὲν θὰ ἔχητε πλησίον σας πατέρα καὶ μητέρα ὅπως σᾶς συντρέχωσι καὶ σᾶς ἐνθαρρύνωσι, καὶ ἡ θέσις σας αὕτη θὰ ᾖ ἐπαχθεστέρα.

Ἐπωφελήθητε λοιπὸν τῆς νεότητός σας, ἐπωφελήθητε τῶν διακοπῶν σας· ἐγκύψατε εἰς τὴν σπουδὴν νῦν ὅτε σᾶς εἶναι τοῦτο εὔκολον, ἐν ἡλικίᾳ καθ' ἣν τὰ πάντα προςμειδιῶσιν ὑμῖν. Εἴθε τὰ μαθήματα τῶν διδασκάλων σας καὶ αἱ νουθεσίαι τοῦ πατρός σας νὰ καταστήσωσιν ὁμαλὴν καὶ εὐθεῖαν τὴν ὁδὸν τοῦ ὑμετέρου βίου.

Ν.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΓΚΟΜΕΤΡΟΥ Η ΨΥΧΟΜΕΤΡΟΥ ΤΟΥ Dr MOSSO

Ἐκ μεταφράσεως διασκευασθέν.

Ὑπάρχει μέσον δι' οὗ δυνάμεθα νὰ μετρῶμεν τοὺς βαθμοὺς τῆς διανοητικῆς ἐργασίας, ἢ ἐργαλεῖον ὅπερ νὰ μᾶς δηλοῖ τὰς σκέψεις καὶ τὰ ὄνειρα τῆς ψυχῆς, ἢ μὲ ἄλλας λέξεις δυνάμεθα τρόπον τινὰ νὰ ἴδωμεν πῶς ἐργάζεται ὁ ἐγκέφαλος;

Τοιαύτη ἐρώτησις θέλει φανῆ βεβαίως ἀλλόκοτος· ἐν τούτοις τὸ ὄργανον τὸ ἐφευρεθὲν ὑπὸ τοῦ ἐν Ταυρίνῳ φυσιολόγου κυρίου Dr Mosso εἶνε τοιοῦτον ψυχόμετρον.

Εἶνε γνωστὸν ὅτι ὁ ὄγκος μέρους τινὸς τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος αὐξάνει διαστελλομένων τῶν αἱματοφόρων ἀγγείων καὶ πληρουμένων αἵματος, ἐλαττοῦται δὲ συστελλομένων καὶ ἀπωθουμένου τοῦ αἵματος ἐξ αὐτῶν. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἐχρησίμευσεν εἰς τὸν κ. Mosso ὡς ἀρχὴ πρὸς τὴν ἐφεύρεσιν καὶ κατασκευὴν τοῦ νέου φυσιολογικοῦ ὀργάνου, ὅπερ ὠνομάσθη *ὀγκόμετρον (volumètre)* ἢ ψυχόμετρον.

Συνίσταται δὲ τοῦτο ἐξ ὑαλίνου ἢ μεταλλίνου κενοῦ σωλῆνος, ὅστις στεγανῶς ἐφαρμόζεται εἰς τὸν ἀγκῶνα καὶ εἶνε ἀρκετὰ εὐρύχωρος, ὥστε νὰ χωρῇ ἐν αὐτῷ εὐκόλως ὁλόκληρον τὸ ἀντιβράχιον μετὰ τῆς ἄκρας χειρός. Διὰ ἰδιαιτέρου πόρου δύναται νὰ πληρωθῇ ὕδατος· συνέχεται δὲ ἐξωτερικῶς μετ' ἄλλου μικροῦ ὑαλίνου σωλῆνος φέροντος ὡς τὰ θερμόμετρα βαθμολογημένην κλίμακα. Ὅταν τὸ ἐργαλεῖον ἦνε εἰς ἐνέργειαν,

Digitized by Google

δηλαδὴ ὅταν τὸ ἀντιβράχιον ἦνε κεκλεισμένον ἐντὸς τοῦ κυλίνδρου καὶ οὗτος ἦνε πλήρης ὕδατος μέχρι τοῦ ἐξωτερικοῦ σωλῆνος, τί θέλομεν παρατηρήσει; Θέλομεν ἰδεῖ ὅτι αὐξάνοντος τοῦ ὄγκου τοῦ ἀντιβραχίου τὸ ὕδωρ θέλει προχωρήσει ἐκ τοῦ μεγάλου σωλῆνος εἰς τὸν συνεχόμενον μετ' αὐτοῦ μικρόν· ἀπ' ἐναντίας δὲ ὅταν ὁ ὄγκος ἐλαττοῦται τὸ ὕδωρ θέλει καταβῇ ἐντὸς τοῦ μικροῦ σωλῆνος, ἐπανερχόμενον εἰς τὸν μεγάλον, εἰς τὸν ὁποῖον ἕνεκα τῆς ἐλαττώσεως τοῦ ὄγκου τοῦ βραχίονος ἔγεινε κενόν. Καὶ πραγματικῶς θέλομεν παρητηρήσει ἀκατάπαυστον ταλαντώδη κίνησιν τοῦ ὕδατος ἐντὸς τοῦ ὑαλίνου σωλῆνος, ἥτις εἶνε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς συῤῥοίας καὶ ἀναῤῥοίας τοῦ αἵματος ἐν τοῖς αἱματοφόροις ἀγγείοις συνεπείᾳ τῶν διαστολῶν καὶ συστολῶν τῆς καρδίας καὶ τῆς ἐνεργείας τῆς ἀναπνοῆς. Ἡ ταλαντώδης ὅμως αὕτη κίνησις εἶνε πολὺ μικρά.

Ἄς ἐξετάσωμεν τώρα τί γίνεται ὅταν ὁ πειραματιζόμενος ἄνθρωπος ἀποκοιμηθῇ. Διὰ μιᾶς βλέπομεν τὸ ῥευστὸν ἐντὸς τοῦ σωλῆνος ἀναβαῖνον ταχέως· εἶνε ἡ στιγμὴ τῆς ἀποκοιμήσεως καὶ τῆς ἐπελεύσεως τῆς διακοπῆς τῆς συνειδήσεως· ἕκαστος τῶν μετὰ ταῦτα σφυγμῶν ὠθεῖ τὴν στήλην τοῦ ὕδατος πρὸς τὰ ἄνω. Ἡ καρδία παρεχώρησε κατὰ τὸν ὕπνον αἷμα εἰς τὸν βραχίονα, ὥστε ὁ ὄγκος αὐτοῦ ηὐξήθη. Ἐὰν πλησιάσωμεν φῶς εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ κοιμωμένου, ἢ θίξωμεν αὐτὸ διὰ πτεροῦ, ἢ ἐὰν κάμωμεν δυνατὸν θόρυβον, ἀμέσως ἡ στήλη τοῦ ὕδατος καταβαίνει· διότι μέρος τοῦ αἵματος ἀπεχώρησεν ἐκ τοῦ βραχίονος. Ἐν καιρῷ βαθυτάτου ὕπνου ἡ ῥευστὴ στήλη φθάνει εἰς τοὺς ὑψηλοτέρους βαθμοὺς τῆς κλίμακος· ὅσον δὲ ἐλαφρότερος εἶνε ὁ ὕπνος τόσον περισσότερον καταβαίνει ἡ στήλη, ἕως ὅτου, ὅταν ἐξυπνήσῃ τὸ πειραματιζόμενον πρόσωπον, ἐπανέρχεται εἰς τὸν αὐτὸν βαθμόν, εἰς ὃν εὑρίσκετο πρὸ τῆς ἀποκοιμήσεώς του. Καὶ τὰ ὄνειρα δὲ τοῦ πειραματιζομένου, τὰ ὁποῖα γνωρίζονται εὐκόλως ἐκ τῆς ἐκφράσεως τοῦ προσώπου ἢ ἐκ τοῦ παραλαλήματος, παράγουσι ταλαντεύσεις τῆς στήλης.

Ἐὰν ὁ πειραματιζόμενος ἦνε ἐγρηγορὼς καὶ καταγίνεται εἰς διανοητικήν τινα ἐργασίαν, π.χ. εἰς λύσιν ἀριθμητικῶν προβλημάτων ἢ μετάφρασιν κτλ., θέλομεν παρατηρήσει ἐπίσης τὴν στήλην τοῦ ὕδατος νὰ καταβῇ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐργασίας, ν' ἀναβῇ δὲ αὖθις μετὰ τὸ πέρας αὐτῆς. Καὶ περὶ τοῦ βαθμοῦ δὲ τῶν καταβαλλομένων δυνάμεων τοῦ νοὸς δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἐν τοιαύτῃ περιστάσει· οὕτω νέος τις, ὅστις ἐχρησίμευσεν εἰς τὸν Dr Mosso ὡς ἀντικείμενον τῶν πειραματικῶν ἐρευνῶν του, ὅταν μετέφραζεν ἐκ τοῦ λατινικοῦ εἰς τὸ ἰταλικὸν ἡ στήλη τοῦ ὕδατος κατέβαινεν ὀλιγώτερον παρὰ ὅταν μετέφραζεν ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ, διότι εἰς τὴν τελευταίαν περίστασιν κατέβαλε μεγαλήτερον διανοητικὸν ἀγῶνα, καθ' ὅσον ἐδυσκολεύετο πολὺ περισσότερον νὰ μεταφράσῃ ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ παρὰ ἐκ τοῦ λατινικοῦ. Τὰ προϊόντα λοιπὸν τῆς ἐργασίας τοῦ νοός, αἱ σκέψεις, ἀφαιροῦσιν αἷμα ἐκ τῶν ἄκρων καὶ ἕλκουσιν αὐτὸ εἰς ἄλλο τι ὄργανον τοῦ σώματος· ἀλλὰ ποῖον εἶνε τὸ ὄργανον τοῦτο, ὅπερ δέχεται τὸ αἷμα καὶ τὸ ἀποδίδει πάλιν εἰς τὰ ἄκρα κατὰ τὸν ὕπνον καὶ τὴν ἀνάπαυσιν τοῦ νοός; Ὁ *ἐγκέφαλος*, ἡ μόνη ἕδρα τῆς συνειδήσεως· αὐτὸς παράγει δι' ἀφαιρέσεως καὶ παραχωρήσεως αἵματος τὰς περὶ ὧν ὁ λόγος μεταβολὰς εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ σώματος, καὶ εἶνε ἡ αἰτία τῶν φαινομένων, τὰ ὁποῖα περιεγράψαμεν, καὶ τὰ ὁποῖα διὰ τοῦ νέου ὀγκομέτρου τοῦ κ. Mosso δυνάμεθα νῦν νὰ παρατηρήσωμεν καὶ νὰ ἐκτιμήσωμεν μετ' ἐπιστημονικῆς ἀκριβείας. Πᾶσα σκέψις, πᾶσα ψυχικὴ ταραχὴ γίνεται αἰτία προσρύσεως μεγαλειτέρου ποσοῦ αἵματος ἀπὸ τῆς περιφερείας τοῦ σώματος πρὸς τὸν ἐγκέφαλον· συνεπείᾳ δ' αὐτῆς καὶ ἡ θερμασία τῆς κεφαλῆς καὶ τὸ ἐξέρυθρον τοῦ προσώπου κατὰ τὴν λύσιν δυσκόλου διανοητικοῦ προβλήματος. *Ὁ ἐγκέφαλος ἐργάζεται* καὶ ἔχει ὡς πᾶν ἐργαζόμενον ὄργανον ἀνάγκην μεγαλητέρας προσρύσεως αἵματος. Τὸ ὀγκόμετρον (ἢ ψυχόμετρον) τοῦ κ. Mosso *ὄχι μόνον καθιστᾷ ἡμῖν ὁρατὴν τὴν ἐργασίαν τοῦ ἐγκεφάλου, ἀλλὰ πρὸς τούτοις δεικνύει πότε καὶ πόσον ἐργάζεται.*

Ἐπὶ τοῦ βαθυτάτου ὕπνου τὸ ψυχόμετρον δεικνύει ἡμῖν, ὅτι πλεῖστον τοῦ αἵματος ἐγκαταλείπει τὸν ἐγκέφαλον καὶ ῥέει πρὸς τὰ ἄκρα. Ἡ τοιαύτη κατάστασις εἶνε βεβαίως ἡ μεγίστη ἀνάπαυσις τοῦ ἀνθρωπίνου νοός, καὶ οὔτε δι' ὀνείρων διαταράσσεται τότε ὁ ὕπνος οὗτος, διότι τὸ διὰ τὴν παραγωγὴν ὀνείρων ἀπαιτούμενον ποσὸν τοῦ αἵματος δὲν ὑπάρχει τότε ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ. Ἐρεθισθεισῶν ὅμως τῶν αἰσθήσεων τοῦ κοιμωμένου, ἀμέσως ποσόν τι αἵματος ῥέει πρὸς τὸν ἐγκέφαλον, ὡς ἐπίσης βεβαιοῖ τὸ ψυχόμετρον, καθ' ἃ εἴδαμεν ἀνωτέρω, καὶ τότε παράγονται ὄνειρα, δηλαδὴ ἀτελεῖς σκέψεις, ἀποτελέσματα ἀτελοῦς ἐνεργείας τοῦ ἐγκεφάλου. Ὁ κρότος π.χ. κλειομένης θύρας φαίνεται εἰς τὸν ὀνειρώττοντα ὡς ἦχος πυροβόλου, ὁ τρυγμὸς μηχανῆς ὡς τὸ μορμυρίζον ὕδωρ καταῤῥάκτου, κτλ. Ὅταν αἰφνιδίως ἐγερθῶμεν ἐκ τοῦ ὕπνου τρομάζομεν καὶ ὁ νοῦς ἡμῶν δὲν δύναται ἀμέσως νὰ σκεφθῇ καθαρῶς καὶ ὀρθῶς, διότι ὁ ἐγκέφαλος δὲν παρέλαβεν εἰσέτι τὸ κανονικὸν ποσὸν τοῦ αἵματος, τὸ ἀπαιτούμενον διὰ τὴν διανοητικὴν ἐργασίαν.

Τέλος εἰς τὴν διανομὴν τοῦ κανονικοῦ ποσοῦ τοῦ αἵματος εἰς τὰ διάφορα ἐργαζόμενα ὄργανα ὑπάρχει ἀξιοθαύμαστος μηχανισμός. Πάντα τὰ ὄργανα τοῦ σώματος συνδέονται διὰ νεύρων ὡς διὰ τηλεγραφικῶν συρμάτων μετὰ τοῦ κέντρου

Digitized by Google

τοῦ νευρικοῦ συστήματος, δηλαδὴ μετὰ τοῦ προεδρεύοντος αὐτοῦ ἐγκεφάλου. Τηλεγραφικῶς ἀναγγέλλεται διὰ τῶν νεύρων ἐκ τοῦ κέντρου πᾶσα ἀνάγκη αἵματος, ἣν ἔχει τὸ δεῖνα μέλος, καὶ ἀμέσως συνεργείᾳ ἄλλων νεύρων διευθύνεται ἡ διανομὴ τοῦ αἵματος, εἰς τρόπον ὥςε τὸ ἐν λόγῳ ἐργαζόμενον ὄργανον νὰ λάβῃ τὸ ἀπαιτούμενον ποσόν.

Ἐκ τῶν φυσιολογικῶν τούτων παρατηρήσεων ἐξάγεται σπουδαῖον καὶ γενικὸν γεγονός, ὅτι δηλαδὴ ὑπάρχει ἀλληλουχία ἢ μᾶλλον ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ τῆς λειτουργίας τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τῶν ἄλλων ὀργάνων τοῦ σώματος. Ἡ ἐνεργὸς σύρροια τοῦ αἵματος ἐν τῷ πρώτῳ φέρει ἀνάλογον ἀναιμίαν τῶν ἄλλων, καὶ τοῦτο μᾶς ἐξηγεῖ διάφορα γνωστὰ φαινόμενα, ὡς π.χ. τὴν πραϋντικὴν ἐνέργειαν τῶν διανοητικῶν ἐνασχολήσεων ἐπὶ τῶν φυσικῶν λειτουργιῶν καὶ τῆς ἐμφύτου ῥοπῆς· τὴν ἐξασθενωτικὴν ἐπίδρασιν τῶν διανοητικῶν ἐργασιῶν ἐπὶ τῆς ὅλης ἰδιοσυστασίας τοῦ σώματος· τὴν δυσκολίαν νὰ ἦνέ τις συγχρόνως ἄνθρωπος πρακτικῆς ἐνεργείας καὶ ἄνθρωπος τοῦ νοός, (homme d'action et homme de pensée).

Τὸ ψυχομετρικὸν ἐργαλεῖον τοῦ Dr Mosso εἶνε ἐπιτυχεστάτη ἐφαρμογὴ τῆς φυσιολογίας εἰς τὴν σπουδὴν τῶν λειτουργιῶν τοῦ ἐγκεφάλου.

Βεβαίως δεῖται περαιτέρω ἔτι τελειοποιήσεως καὶ δύναται ν' ἀποβῇ ὠφελιμώτατον ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης.

Θ. ΔΕ ΧΕΛΔΡΑΪΧ.

Η ΕΟΡΤΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ

Τὴν 24 Ἰουνίου ἥ τε ἀνατολικὴ καὶ ἡ δυτικὴ ἐκκλησία τελοῦσι τὴν μνήμην τῶν γενεθλίων τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Τὴν προηγουμένην δὲ τῆς ἑορτῆς νύκτα καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα συνειθίζουσι ν' ἀνάπτωσι πολυπληθεῖς πυράς, ὑπὲρ ἃς εὐθύμως παιδία καὶ γέροντες καὶ μητέρες μετὰ τῶν τέκνων των πηδῶσιν, εἴτε ὀρχοῦνται κύκλῳ, διάφορα ᾄσματα ψάλλουσαι. Ἡ αὐτὴ δὲ συνήθεια ἐπικρατεῖ καὶ παρ' ὅλοις τοῖς Εὐρωπαϊκοῖς λαοῖς· ὁ Ἄγγλος Brandt, συγγραφεὺς σπουδαιοτάτης μελέτης περὶ τῶν δημωδῶν ἀρχαιοτήτων τῆς πατρίδος του, ἀφιεροῖ εἰς ἐξέτασιν αὐτῆς πολυσέλιδον κεφάλαιον, Ἱσπανὸς δέ τις κληρικός, ὁ Μαρτῖνος Ἀρελάτος, κατέτασσεν αὐτὴν μεταξὺ τῶν ἀποσκορακιστέων δεισιδαιμονιῶν ἔν τινι συγγράμματί του τῷ 1544 ἐκδοθέντι. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτων καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων ἐτελοῦντο παραπλήσια κατὰ τὴν 24 Ἰουνίου, ὡς ἀναφέρει ὁ ἅγιος Ἐπιφάνιος ἐν τῷ περὶ αἱρέσεων, καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς Σαρακηνοῖς ἐπεκράτει ἀρχαιόθεν ἀνάλογόν τι ἔθιμον, ἂν ἔχηται ἀκριβείας ἡ μαρτυρία τοῦ ἁγίου Βερνάρδου, καὶ παρ' Ἑβραίοις καὶ ἄλλοις σημιτικοῖς λαοῖς, ὡς κατωτέρω θέλομεν ἴδει.

Ἡ τοιαύτη διάδοσις τοῦ ἐθίμου τούτου, καὶ παρὰ λαοῖς ἔτι διαφέρουσιν ἀλλήλων κατά τε τὴν καταγωγὴν καὶ τὰς παραδόσεις, καταδεικνύουσι προδήλως τὴν μεγίστην αὐτοῦ ἀρχαιότητα. Τινὲς τῶν ἀρχαιολόγων εὗρον ἐν αὐτῷ ἴχνη τῆς ῥωμαϊκῆς ἑορτῆς τῶν Παλιλίων ἢ Παριλίων, κατὰ τὸν Πρέλλερ, τελουμένων τὴν 21 Ἀπριλίου πρὸς τιμὴν τοῦ ἀγροτικοῦ θεοῦ ἢ θεᾶς Πάλητος (Pales), καθ' ἣν καὶ πυραὶ ἀνήπτοντο καὶ πολλὰ ἐγίνοντο ὅμοια πρὸς τὰ νῦν. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἑορτὴ αὕτη δύναται κάλλιστα νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀπορρέουσα ἐπίσης ἐξ ἀρχαιοτέρας καὶ γενικωτέρας συνηθείας. Διὰ τοῦτο ἕτεροι ἰσχυροὺς φέρουσι λόγους πρὸς ἀπόδειξιν τῆς γνώμης ὅτι τὰ κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τελούμενα εἰσὶ λείψανα τῆς ἑορτῆς τῶν ἡλιοστασίων, ὁ δὲ σοφὸς Γάλλος Βυρνούφ, ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ περὶ τοῦ ἀρχαίου μύθου τῶν Ἀθηνῶν, κατέδειξε πληρέστατα τὸν ὅλως ἡλιακὸν χαρακτῆρα τῆς ἑορτῆς ταύτης, συμπιπτούσης μετὰ τοῦ θερινοῦ ἡλιοστασίου. Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν Μάνῃ ἡ ἑορτὴ καλεῖται «τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ *Λιτροπίου*», ὅπερ οὐδεμίαν ἀφίησιν ἀμφιβολίαν περὶ τῆς ὀρθότητος τῆς γνώμης ταύτης. Ἐκτὸς δὲ τούτου κρατύνουσιν αὐτὴν προσέτι καὶ ἴχνη τῆς λατρείας τοῦ συροφοινικικοῦ θεοῦ Βάαλ ἢ Βὴλ (ἀντιστοιχοῦντος πρὸς τὸν ἥλιον), περισωθέντα παρὰ τοῖς ἀρκτῴοις λαοῖς καὶ συνδεόμενα μετὰ τῆς τελετῆς τῶν πυρῶν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου· διότι τὴν ἑορτὴν ταύτην ἐν Ἰρλανδίᾳ καλοῦσι Baaltin καὶ ἐν Σκωτίᾳ Beltin, αἱ δὲ λέξεις αὗται, ὡς καὶ ἡ γερμανικὴ Welt (κόσμος) καί τινες ἄλλαι, καταφανῶς παράγονται ἐκ τοῦ Βάαλ. Ἕτερος διακεκριμένος ἀρχαιολόγος, ὁ Ῥαούλ-Ῥοσέτ, κατέδειξεν ἐπίσης τὴν σχέσιν τῶν πυρῶν τῶν ἡλιοστασίων πρὸς τὴν λατρείαν τοῦ ἀσσυριακοῦ ἢ φοινικικοῦ Ἡρακλέους, καὶ ὁ γερμανὸς μυθολόγος Βράουν τὴν τῶν πυρῶν πρὸς τὴν φοινικικὴν θεότητα Μολώχ.

Ἐκ τῆς Βίβλου μανθάνομεν ὅτι πρὸς τιμὴν τοῦ Βάαλ οἱ Χαναναῖοι ἧπτον πυράς, ἃς ἐπήδων (Δευτερονομ. ΙΗ', 10)· ὡς δ' ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν Βασιλειῶν ἀναφέρεται, ὁ βασιλεὺς Μανασσῆς, ἐθνικὰ ἀκολουθῶν ἔθιμα, ἤτοι τελῶν ἀναμφιβόλως λατρείαν τῷ Βάαλ, «διῆγε τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ ἐν πυρὶ καὶ ἐκληδονίζετο καὶ οἰωνίζετο».

Παρὰ τοῖς Βυζαντίοις φαίνεται ὅτι ἦσαν μεγάλως διαδεδομέναι αἱ τοιαῦται τελεταί, καὶ διὰ τοῦτο ἀπηγόρευσεν αὐτάς, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος, ἡ ἐν Τρούλλῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἕκτη οἰκουμενικὴ σύνοδος (680 μ. Χ.) «Τὰς ἐν ταῖς νουμηνίαις ὑπό τινων πρὸ τῶν οἰκείων ἐργαστηρίων ἢ οἴκων ἀναπτομένας πυράς, κελεύει ὁ ξε' κανὼν αὐτῆς, ἃς καὶ ὑπεράλλεσθαί τινες κατά τι ἔθος ἀρχαῖον ἐπιχειροῦσιν, ἀπὸ

Digitized by Google

τοῦ παρόντος καταργηθῆναι προστάσσομεν. Ὅστις οὖν τοιοῦτό τι πράξει, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη καθαιρείσθω, εἰ δὲ λαϊκὸς ἀφοριζέσθω». Ὁμοίαν ἀπαγόρευσιν ἐξήνεγκε καὶ ὁ κατὰ τὸν ἕβδομον ἐπίσης αἰῶνα ζήσας ἅγιος Eloi τῶν καθολικῶν. «Οὐδενὶ ἔξεστι, κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἢ ἄλλων ἁγίων ἑορτάς, τελεῖν τὰ ἡλιοστάσια διὰ χορῶν καὶ ᾀσμάτων διαβολικῶν».

Ὁ κατὰ τὴν πέμπτην μετὰ Χριστὸν ἑκατονταετηρίδα ζήσας ἐπίσκοπος Κύρου Θεοδώρητος, σημειοῖ εἰς τὸ περὶ Μανασσῆ χωρίον τῆς Βίβλου τὰ ἑξῆς, δεικνύοντα ὅτι ὅμοια καὶ κατὰ τὴν ἐποχήν του εἰθίζοντο: «Εἶδον γὰρ ἔν τισι πόλεσιν ἅπαξ τοῦ ἔτους ἐν ταῖς πλατείαις ἁπτομένας πυράς, καὶ ταύτας τινὰς ὑπεραλλομένους, οὐ μόνον παῖδας, ἀλλὰ καὶ ἄνδρας. Τὰ δέ γε βρέφη παρὰ τῶν μητέρων παραφερόμενα διὰ τῆς φλογός· ἐδόκει δὲ τοῦτο ἀποτροπιασμὸς εἶναι καὶ κάθαρσις». Οἱ δὲ ὑπομνηματισταὶ τῶν συνοδικῶν κανόνων παρέχουσιν ἡμῖν ἱκανὰς περιέργους λεπτομερείας. Τούτων ὁ Ζωναρᾶς ἀποκαλεῖ τὰς ἔμπροσθεν ἐργαστηρίων καὶ οἰκιῶν ἀναπτομένας πυρὰς καὶ τὰ πηδήματα αὐτῶν «ἔθη ἑλληνικά τε καὶ ἐθνικά»· ὁ δὲ Βαλσαμὼν ἀνάγει τὴν ἀρχὴν αὐτῶν εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ Ἰουδαίους, καὶ ἀναφέρει δεισιδαιμονίαν τινά, συνδεομένην μετὰ τοῦ ἐθίμου τούτου, ἥτις καὶ παρ' ἡμῖν ἔτι σώζεται καὶ παρὰ τοῖς χωρικοῖς τῆς Γαλλίας· «Ἐπήδων ἐπάνω τῶν πυρῶν, λέγει, νομίζοντες διὰ τοῦτο τὰ προσυμβαίνοντα ἴσως αὐτοῖς δυσχερῆ κατακαίεσθαι καὶ ἑτέροις ἀγαθοῖς ἐπιτυγχάνειν». Τοῦτο ἀναφέρει καὶ ἕτερος ὑπομνηματιστής, Ματθαῖος ὁ Βλάσταρις. Οἱ Ῥωμαῖοι, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ὀβιδίου, ἐπήδων τὰς κατὰ τὰ Παλίλια ἀναπτομένας πυράς, κατὰ δὲ τὴν ἐπέτειον ἑορτὴν τῆς κτίσεως τῆς Ῥώμης διῆγον διὰ τῶν πυρῶν κατοικίδια ζῶα, ὅπερ καὶ παρ' ἡμῖν ἔτι καὶ ἐν Γαλλίᾳ διατηρεῖται κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, πρὸς προφύλαξιν αὐτῶν ἀπὸ διαφόρων δυστυχημάτων.

Ὁ διάσημος Βυζάντιος φιλόσοφος καὶ θεολόγος καὶ νομοδιδάσκαλος καὶ δαιμονογράφος Μιχαὴλ ὁ Ψελλὸς (ΙΑ' αἰών) φέρει πρὸς ἐξήγησιν τῶν ἐθίμων τούτων ἀλλόκοτόν τινα θεωρίαν, ἣν περιεργείας χάριν ἀναγράφομεν ἐνταῦθα. Κληδὼν εἶναι, λέγει, ὡς καὶ τὸ ὄνομα δηλοῖ, δαιμόνων πονηρῶν πρόσκλησις. Τελεῖται δὲ ὅτε ἄρχεται ὁ ἥλιος τρεπόμενος πρὸς νότον, μειῶν μὲν τὴν ἡμέραν, αὔξων δὲ τὴν νύκτα. Ἐπειδὴ δέ, ὡς οἱ Ἕλληνες δοξάζουσιν, οὐδεὶς τῶν ἐνύλων δαιμόνων τολμᾷ νὰ ὑποστῇ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, ὅταν ὁ ἥλιος ἦναι βορειότερος νυκτιλοχοῦσιν, ἀδυνατοῦντες νὰ ἐπιφαίνωνται τὴν ἡμέραν· ὅταν ὅμως τραπῇ πρὸς νότον, καὶ ὁ περὶ ἡμᾶς ἀὴρ καταστῇ τρόπον τινὰ ζοφερώτερος (!), παραχρῆμα ἐμφαίνουσι προεξάλματά τινα καὶ οὕτως εἰπεῖν προκυλινδήματα τῆς κακίας αὐτῶν, καὶ καλούμενοι ὑπακούουσιν εἰς τὴν πρόσκλησιν. Οἱ γόητες λοιπὸν περιέγραφον κύκλους καὶ περὶ αὐτοὺς ἀνῆπτον πυράς, δεσμεύοντες οὕτω τοὺς δαίμονας, ὅπως μὴ πέραν τοῦ κύκλου ἐξέλθωσιν, ἀλλὰ συγκρατῶνται ἐν αὐτῷ ἐφ' ὅσον θέλει ὁ καλῶν. «Ἀλλ' οἵ γε νῦν τῆς τελετῆς προεξάρχοντες, προστίθησιν ὁ Ψελλός, τὴν μὲν τῆς κλήσεως οὐκ ἴσασιν ἐπῳδήν, μηδὲ εἰδοῖέν ποτε· παρὰ δὲ πολλὰ κύκλῳ τινὶ περιγράφοντες ἐξάλλονται τῆς φλογός». Τοιαύτη ἡ πρὸς ἐξήγησιν τῶν πυρῶν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου θεωρία τοῦ εἰς τὰ ὕπατα ἐν τῇ βυζαντινῇ αὐτοκρατορίᾳ ἀνελθόντος πολιτικὰ ὑπουργήματα καὶ σοφωτάτου ἐπικληθέντος Μιχαὴλ τοῦ Ψελλοῦ!

Ν. Γ. Π.

ΛΥΣΙΣ ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΩΝ ΑΠΟΡΙΩΝ

Οὐ παντὸς πλεῖν εἰς Κόρινθον.

Ὀλίγους λανθάνει ἡ ἔννοια τῆς δημοτικῆς ταύτης παροιμίας. Ἀλλὰ πόθεν ἐπείσθησαν οἱ ἀρχαῖοι ὅτι ἡ Κόρινθος εἶναι τόσον δυσπρόσιτος; Συνήθης καὶ παραδεδεγμένη ἐξήγησις εἶναι ὅτι ἡ πλουσία αὕτη πόλις ἔβριθε τόσων δελεασμάτων καὶ παραλυσίας, ὥστε καὶ οἱ φρονιμώτεροι ἄνθρωποι, μόλις ἀποβαίνοντες εἰς τὴν ξηράν, ἐγίνοντο ἄλλοι ἐξ ἄλλων, ἐμαγεύοντο ὑπὸ τοῦ κάλλους τῶν γυναικῶν, παρεδίδοντο εἰς παντοειδεῖς ἀκολασίας καὶ ἀπήρχοντο τέλος κενὸν ἔχοντες τὸ βαλάντιον καὶ καταρώμενοι τὴν ἀπερισκεψίαν των. Ἔπασχον δηλονότι οἱ παλαιοὶ ταξειδιῶται ἐν Κορίνθῳ ὅ,τι οἱ σημερινοὶ ἐν Παρισίοις. Ἐπειδὴ δὲ ὀλίγιστοι εἶχον τόσους θησαυρούς, ὥστε νὰ ἐπαρκέσωσιν εἰς τὸν πολυδάπανον βίον τῆς Κορίνθου, ἢ τόσην σύνεσιν, ὥστε νὰ διαφύγωσι πάντας τοὺς κινδύνους, ἐπαναλαμβάνοντες τὸ λόγιον τοῦ Διογένους· «δὲν ἀγοράζω τόσον ἀκριβὰ μεταμέλειαν», καθιερώθη τὸ ἀξίωμα ὅτι δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Κόρινθον ὁ πρῶτος τυχών.

Τινὲς ὅμως παρατηροῦσιν ὅτι δὲν εἶχε μόνον ἡ Κόρινθος τοὺς πειρασμοὺς τούτους, ἀλλ' ὅτι καὶ ἄλλαι πόλεις ἦσαν περιλάλητοι ἐπὶ παραλυσίᾳ ἠθῶν καὶ γυναικείοις δόλοις. Ἐὰν ἡ Κόρινθος εἶχε, φέρ' εἰπεῖν, τὴν Λαΐδα, αἱ Ἀθῆναι εἶχον τὴν Φρύνην. Πρὸς τί λοιπὸν ἡ διακριτικὴ αὕτη μνεία περὶ μόνης τῆς Κορίνθου; Οἱ προτείνοντες τοὺς δισταγμοὺς τούτους πιστεύουσιν ὅτι ἡ παροιμία ἐγεννήθη μᾶλλον ἐκ τοῦ φρουρίου, ἢ ἐκ τῆς πόλεως Κορίνθου. Ὁ Ἀκροκόρινθος, λέγουσιν, εἶναι βράχος ὑψηλὸς καὶ ἀπότομος, καὶ ἐπειδὴ πολλάκις ἐκαλεῖτο διὰ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος καὶ ἡ πόλις, ἐπεκράτησεν ἡ συνήθεια νὰ λέγωσι περὶ δυσχερῶν πραγμάτων ὅτι δὲν εἶναι εὔκολον νὰ ὑπάγῃ τις εἰς Κόρινθον. Ἡ λατινικὴ μετάφρασις τῆς παροιμίας ἴσως ἐπιτρέπει τὴν βεβιασμένην ταύτην ἑρμηνείαν· ἀλλ' ἡ λέξις *πλεῖν*

Digitized by Google

ἑλληνιστὶ ἀντίκειται, ὡς μᾶς φαίνεται, εἰς πᾶσαν ἀπὸ τῆς παραδεδεγμένης γνώμης παρεκτροπήν. Α. Σ. Β.

Τὸ ἑπόμενον φανταστικὸν ἠθικὸν διηγημάτιον ἐδημοσιεύθη κατὰ τὸ 1795 ὑπὸ τῆς Φιλοσοφικῆς Δεκάδος.
Σ. τ. Δ.

ΕΝ ΟΝΕΙΡΟΝ

Ὠνειρευόμην ὅτι ἀνῆκον εἰς ἔθνος, ἕτοιμον νὰ θεραπευθῇ ἀπὸ τὸν ἐγωϊσμόν, ὅστις ἦτο ἡ βάσις τοῦ καθόλου χαρακτῆρός του, καὶ ὅτι ἀντ' αὐτοῦ ἀπεφάσισε νὰ θέσῃ ὡς βάσιν τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀγάπην.

Τὸ ἔθνος τοῦτο ἐξέλεξε σοφόν τινα, καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν· «Σὲ διορίζομεν καθηγητὴν τῆς ἠθικῆς· δίδαξέ μας νὰ ἤμεθα ἐνάρετοι».

Συγχρόνως δὲ προπαρεσκευάσθη αἴθουσα μεγάλη, ἐντὸς τῆς ὁποίας ὑπῆρχον ἀπέραντα θρανία, ἀπέναντι δὲ τῶν θρανίων τούτων ὑπῆρχεν εἶδός τι βήματος, ἕδρα ὑψηλὴ διὰ τὸν καθηγητήν.

Ἐπὶ τῆς πύλης ἀνεγινώσκετο ἡ ἐπιγραφὴ *Σχολὴ ἠθικῆς*. Εἶδον δὲ καὶ πολλὰς εἰδοποιήσεις τοιχοκολλημένας, αἵτινες προανήγγελλον τὴν ἔναρξιν τῶν παραδόσεων τῆς ἠθικῆς.

Ὁ λαὸς συνέρρευσεν ἐκεῖ παμπληθεί, μετὰ τοῦ πλήθους δὲ καὶ ἐγώ, ἐπειδὴ εἶχα πολλὴν ἐπιθυμίαν ν' ἀκούσω τὰ μαθήματα τοῦ διδασκάλου, ὅστις εἶχε μεγάλην φήμην.

Αἱ παραδόσεις ἔμελλον νὰ συναποτελέσωσιν εἴκοσι μαθήματα τοὐλάχιστον. Ἀπεφάσισα νὰ μὴ λείψω καὶ ἀπὸ τὰ εἴκοσιν. Ὁ καθηγητὴς ἐπὶ τέλους ἐνεφανίσθη καὶ ἀνέβη εἰς τὴν ἕδραν, ἥτις εἶχε προετοιμασθῆ δι' αὐτόν.

Δύο κλητῆρες ἦσαν διωρισμένοι διὰ νὰ ἐπιβάλλωσι σιωπὴν εἰς τὸ ἀκροατήριον, ἀλλὰ τοῦτο μόλις καὶ μετὰ βίας κατωρθώθη, ὅπως εἰς ὅλας τὰς πολυπληθεῖς συναθροίσεις.

Ἐπὶ τέλους ὁ καθηγητής, νομίζων ὅτι ἠδύνατο πλέον ν' ἀκουσθῇ, εἶπε ταῦτα: «Κάμνετε διὰ τοὺς ἄλλους ὅ,τι θέλετε νὰ κάμνωσι καὶ οἱ ἄλλοι διὰ σᾶς». Μεθ' ὃ οἱ κλητῆρες ἀνήγγειλαν ὅτι τὸ μάθημα ἐτελείωσεν.

Ἔκθαμβον τὸ ἀκροατήριον διελύθη, ἕκαστος δὲ ἀπεφάσισε νὰ ἐπανέλθῃ καὶ εἰς τὸ ἀκόλουθον μάθημα.

Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ὁ καθηγητὴς ἀνέβη εἰς τὴν ἕδραν, καὶ ἀφ' οὗ τὸ ἀκροατήριον ἐσιώπησε καὶ ἡσύχασε, «Κάμνετε, εἶπε, διὰ τοὺς ἄλλους ὅ,τι θέλετε νὰ κάμνωσι καὶ οἱ ἄλλοι διὰ σᾶς».

Καὶ κατέβη.

Ὑπῆγα καὶ εἰς τὰ εἴκοσι μαθήματα. Εἰς ὅλα ἐπανέλαβε τὰς ἰδίας λέξεις.

Καθ' ἣν στιγμὴν ἐξηρχόμην ἀπὸ τὸ εἰκοστὸν μάθημα, ἐξύπνησα. . . . .

Δύνασθε νὰ μὲ εἴπητε εἰς ποῖον ἔθνος εἶναι δυνατὸν νὰ συνέβῃ τοῦτο; Δ.

Η ΔΙΑΝΟΜΗ ΤΗΣ ΓΗΣ

«Τὸν κόσμον λάβετ'», ἔκραξεν ὁ Ζεύς, περὶ τὸν θρόνον
καλῶν τὰ πλήθη τῶν θνητῶν.
»Κλῆρός σας ἔστω διαρκὴς δι' ὅλων τῶν αἰώνων,
σεῖς διανείματε αὐτόν».

Καὶ σπεύδουν ὅλοι ἄπληστοι, . . . τὰς χεῖράς του ὀργῶν
νέος καὶ γέρων πᾶς προτάσσει·
καὶ δίδονται οἱ θερισμοὶ τῆς γῆς εἰς γεωργόν,
εἰς νέον κυνηγὸν τὰ δάση.

Κέρδη ὁ ἔμπορος πολλὰ εἰς ἀποθήκας κλείει,
καὶ οἶνον ὁ ἀββᾶς γλυκύν,
καὶ πᾶσα γέφυρα, ὁδός, εἰς ἄρχοντ' ἀποτίει
δεκάτην ἡγεμονικήν.

Τέλος μακρόθεν ἔφθασεν ἀργὰ ὁ ποιητής,
πλὴν ἦσαν ὅλα μοιρασμένα,
οὐδὲν πλέον ἐλείπετο ἔτι νὰ λάβῃ τίς,
καὶ εἶχε πᾶν δεσπότην ἕνα.

«Ἀλλοίμονον! πάντων ἐγὼ ἐλησμονήθην μόνον,
ὁ μᾶλλον σοῦ πιστὸς υἱός!»
ἀνέκραξεν ὁ ποιητής, βαθὺν ἐκχύσας στόνον,
κ' ἐρρίφθ' εἰς πόδας τοῦ Διός.

«Ἂν εἰς ὀνείρων ἔτρεχες τὰς μαγικὰς ὁδούς,
τί σ' ὠφελεῖ τόρα ὁ θρῆνος;
Ποῦ ἦσο, τάλαν, πρὶν τὸ πᾶν διαμοιράσω δούς;»
«Ἐγγύς σου ἤμην», εἶπ' ἐκεῖνος.

»Τυφλὸς πρὸς τ' ἄλλα, μόνον σὲ ἔβλεπ' ὁ ὀφθαλμός μου,
σὲ ἤκουον πρὸς πᾶν κωφός·
συγχώρει ἂν μ' ἀφήρπασε τοῦ ὑπολοίπου κόσμου
τὸ θεῖον τ' οὐρανοῦ σου φῶς».

«Πλὴν τόρα πλέον, εἶπ' ὁ Ζεύς, κτῆμα δὲν εἶν' ἐμοῦ
καὶ γῆ καὶ θάλασσα καὶ θήρα·
ἂν θέλῃς εἰς τὸν οὐρανὸν νὰ ζήσωμεν ὁμοῦ,
ἐλθέ, σ' εἶν' ἀνοικτὴ ἡ θύρα». SCHILLER.[1]

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

⁂ Εἰς τὰ ἔθνη, ὅπου ἡ παιδεία δὲν εἶνε ἐξαπλωμένη καὶ ἡ ἐπιστήμη δὲν φωτίζει τοὺς νέους, οἱ γέροντες ἔχουν τὰ πρωτεῖα τῆς γνώσεως· ὅποιος εἶδε πρωϊμώτερα τὸν ἥλιο, ἔχει καὶ πρᾶξιν περισσότερη τῆς ζωῆς. (Γέρο-Κολοκοτρώνης.)

⁂ Μόνος ὁ μὴ ἔχων νὰ ὀνειδίσῃ τι ἑαυτῷ καταμόνας, οὐδαμῶς πτοεῖται ἐκ τῶν ξένων ἐπιτιμήσεων καὶ οὐδέποτε ἐξαγοράζει τὴν ἐπιείκειαν ἢ τὴν σιωπὴν τῶν ἄλλων δι' ἀτίμου ἢ καὶ ἐγκληματικῆς σιωπῆς. (Zschokke.)

⁂ Τὸ μεθυστικώτερον πάντων τῶν ποτῶν, καὶ ἐν ταῖς χώραις ἐκείναις ὧν ὁ οἶνος προξενεῖ πλείστην καρηβαρίαν, εἶνε ἀναντιρρήτως . . . τὸ ὕδωρ τῆς Αὐλῆς.

⁂ Προτιμᾷ τις πολλάκις νὰ κακολογῆται παρὰ νὰ μὴν ἀναφέρεται.

ΟΙΚΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Μυιῶν ἐξάλειψις.

Αἱ μυῖαι ἐν ὥρᾳ θέρους καταντῶσιν, εἴς τινας τόπους μάλιστα, μάστιξ ἀληθής· ἐξαλείφονται δὲ διὰ μικρῶν τεμαχίων ξύλου κουασσίας, ἐκτιθεμένων μεθ' ὀλίγου ὕδατος ἐντὸς πινακίων, ἐπὶ τῶν ἄκρων τῶν ὁποίων ῥίπτεται κόνις σακχάρου ὡς δέλεαρ τῶν μυιῶν.

[1] Μετάφρ. Ἀγγέλου Βλάχου.

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.

Digitized by Google

ΕΣΤΙΑ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

1876

[ΙΟΥΛΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ]

ΤΙΜΑΤΑΙ ΦΡ. 6. — ΔΕΔΕΜ. ΦΡ. 8.

FOREIGN
BODL: LIBR.
PERIODICALS

ΑΘΗΝΗΣΙ

Γραφεῖον τῆς Ἑστίας: Ὁδὸς Σταδίου, 6.

1876.

Digitized by Google

Digitized by Google

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἀνατροφή, ἐκπαίδευσις.

Γυμναστικὴ (ἡ) ἐν Γερμανίᾳ 555. Γυνὴ (ἡ) ἐν τῷ οἰκογενειακῷ βίῳ 635. Ἑορτὴ (ἡ) τῶν μαθητῶν ἐν Γενεύῃ 428. Ἐργατῶν (ἐκπαίδευσις) ἐν Ἑλλάδι 510. Ἐπιστολὴ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς πρὸς τοὺς διατελοῦντας ἐφόρους τῆς δημοσίας ἀγωγῆς 417. Ἰαπωνικῶν (περὶ τῶν) βιβλίων 557. Πῶς πρέπει νὰ ἀναγινώσκῃ τις 701. Συμβουλαὶ (τελευταῖαι) πατρὸς πρὸς τὰ τέκνα του 794.

Ἀρχαιολογικά.

Παρθενὼν (ὁ) 453, 471, 489, 503.

Βιογραφίαι.

Ἄνδερσεν (Χὰνς Χριστιανὸς) 517. Διδότος (Ἀμβρόσιος Φιρμῖνος) 682. Εὐδοκία (ἡ αὐτοκράτειρα) 435. Λεβροὺν (Πέτρος) 775. Παπαφλέσσας 599. Πέτρος ὁ Β' τῆς Βρασιλίας 646.

Γεωργικά, βιομηχανικά, ἐμπορικά, δημόσια ἔργα.

Ἀγγελιαφόροι (αἱ) περιστεραὶ καὶ αἱ μικροσκοπικαὶ ἐπιστολαὶ 484. Ἅλας (τὸ) 522. Ἀλεξιβρόχιον (τὸ) 734. Ἀνδριὰς (μέγιστος) 798. Βαρόμετρα (τὰ) τοῦ χωρίου 556. Βιομηχανικὴ χρῆσις τῆς ἡλιακῆς θερμότητος 423, 440. Δένδρων (περὶ γιγαντιαίων) 572. Εὐφυὴς πρόποσις 768. Κακάο (περὶ) καὶ σοκολάτας 791. Καφὲς (ὁ) 745. Κίνας (περὶ) ἢ Περουβιανοῦ φλοιοῦ 554. Κοραλλίου (ἁλιεία τοῦ) 831. Κόπρος (ἡ) τῶν ἵππων ὡς τροφὴ τῶν βοῶν 688. Λυχίσκου (περὶ) καὶ ζύθου 459. Μελιτοπαραγωγὴ 800. Μηχανῶν (ἡ διὰ τῶν) προσγινομένη οἰκονομία τοῦ χρόνου 527. Παγκόσμιος παραγωγὴ τῶν πολυτίμων μετάλλων ἰδίως μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς Ἀμερικῆς 510. Παροιμίαι (δημώδεις) καὶ παραγγέλματα περὶ τῶν μηνῶν τοῦ ἔτους: Ἰούλιος 428, Αὔγουστος 526, Σεπτέμβριος 640, Ὀκτώβριος 686, Νοέμβριος 749, Δεκέμβριος 794. Πῖπαι (αἱ ἐκ θαλασσίου ἀφροῦ) 670. Πτηνῶν (ἡ χρησιμότης τῶν) 587. Σιδηροδρόμων (ἀρχὴ τῶν) 783. Σῖτος (ὁ) ἐν τῷ Μεξικῷ 479. Σουὲζ (διώρυξ τοῦ) 663. Σταφιδοκάρπου (ἐξαγωγὴ) ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὰ ἔτη 1861-1875, 768. Ταρίφα 496. Τεΐου (περὶ) 779. Τυπογραφεῖον ἐν ἁτμαμάξῃ 800. Τυπογραφίας (ἐφεύρεσις τῆς) 808. Ὑποβρυχίου σύριγγος (σχέδιον) μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας 729.

Γεωγραφία καὶ περιηγήσεις.

Ἄγγλοι (οἱ) εἰς τὸν βόρειον πόλον 752. Ἐθνικὸς (ὁ) παράδεισος τῶν Ἡνωμένων πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς 551. Ἐκδρομὴ εἰς τὰς τοῦ Λονδίνου συνοικίας τῶν πενήτων 786, 803. Ναύπλιον (τὸ) κατὰ τὸ 1828, 621. Νικοβάριαι (αἱ νῆσοι 535. Πεκίνου (ἡ ἐπιφάνεια τοῦ) 606. Σερβίας (γεωγραφία τῆς) 617.

Ἐπιστημονικά.

Ἀνακαλυφθέντος ἀστέρος (περὶ τοῦ τῇ 12)24 Νοεμβρίου 1876 ἐν Ἀθήναις) ἐν τῷ ἀστερισμῷ τοῦ κύκνου 814. Γαστροτομίας (περὶ), ἤτοι ἡ δι' ἐγχειρίσεως εἰσαγωγὴ τροφῆς εἰς τὸν στόμαχον 829. Διαρκείας (περὶ τῆς) τῆς ἡμέρας 747. Δύναταί τις νὰ ζῇ ἄνευ σπληνός; 799. Ἐξήγησις τῶν καθημερινῶν φαινομένων 428, 447, 671. Μουσικὴ (ἡ) τῶν ὑδάτων 606. Ὄργανα (τὰ νεωστὶ ἐφευρεθέντα) πρὸς διάσωσιν τῶν ναυαγῶν 826. Περίεργον πρόβλημα ἀνατοκισμοῦ 670. Πτητικὴ μηχανὴ 831. Ταφῆς (περὶ προώρου) 797.

ΖΩΟΛΟΓΙΑ.—Ἄρκτων (πάλη λευκῶν) 798. Ἔντομα βλαβερά: Φυτόφθειρα ἡ ῥοδόδιος 425, Νοημοσύνη τῶν λύκων 751. Πόθεν πηγάζει τὸ αἴσθημα τοῦ καλοῦ ἐν τῷ γένει τῶν ζώων 782.

ΦΥΣΙΚΗ.—Ἀερόστατα ναυαγήσαντα ἐν θαλάσσῃ 445. Βαρομέτρου (περὶ) 762. Πριέστλεϋ καὶ Λαβοαζιὲ ἢ ἡ ἀνακάλυψις τοῦ ὀξυγόνου 475.

ΧΗΜΕΙΑ.—Ἱστορία ἑνὸς κηρίου 450, 466, 482, 498, 514, 530, 546, 562, 577, 594, 610, 626, 642, 658, 674, 691, 707, 723.

Ἤθη καὶ ἔθιμα.

Ἅγιος (ὁ) Ἠλίας 460. Ἐσωτερικὸν (τὸ) τῶν οἰκιῶν ἐν Ῥωσσίᾳ κατὰ τὸν χειμῶνα 702. Ἰνδοὶ (οἱ) γόητες 639. Μαυροβουνία (ἡ) γυνὴ 712. Πένθος (τὸ) ἐν Κίνᾳ 751. Χαιρετισμὸς δι' ἑκατὸν καὶ ἑνὸς κανονοβολισμῶν 703. Χριστούγεννα (τὰ) ἐν Ἀγγλίᾳ 823. Χριστουγέννων (πόθεν ἤρξατο ἡ τῶν) ἑορτὴ 821.

Καλλιτεχνία.

Θέατρον (τὸ Ἀγγλικὸν) ἐπὶ Σαικσπείρου 622.

Κοινωνικά, πολιτειακά, στατιστική.

Βουλευτῶν (ἀναλογία) ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ 816. Δαπάναι ὑπέρ τινων πολέμων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος 539. Διοικητικὴ διαίρεσις τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους 477. Λαοὶ ἀποταμιευτικοὶ 621. Λονδίνου (μεγαλεῖον τοῦ) 703. Λόρδου δημάρχου (ἡ τελετὴ τοῦ) ἐν Λονδίνῳ 780. Μεγαλήτερος (ὁ) κάτοχος δημο-

Digitized by Google

σίων χρεωγράφων ἐν Γαλλίᾳ 752. Παράσημον (τὸ) τοῦ Κνημιδοδέσμου 525. Πλύντριαι ἐν Παρισίοις 703. Πόσοι φονεύονται καὶ πόσοι τραυματίζονται εἰς μίαν μάχην 575. Πρακτικὴ οἰκονομία 449, 465, 481, 497, 513, 529, 545, 561, 577, 593, 609, 625, 641, 657, 673, 689, 705, 721, 737, 753, 769, 785, 801, 817. Σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ ἐν Τουρκίᾳ 799. Στρατιωτικαὶ δυνάμεις τῆς Σερβίας 568. Ταχυδρομικὴ (στατιστικὴ) 752. Τηλεβόλον 150 τόνων 752. Φθίσεως (ἐπέκτασις τῆς) 799.

Οἰκιακὴ οἰκονομία.

Ἀμμωνίας (οἰκιακὴ χρῆσις τῆς) 448. Ἀραίωσις πηκτῆς μελάνης 496. Καθάρισις τῶν κρυσταλλίνων φιαλῶν 464. Κρέατος (διατήρησις τοῦ) 480. Νέον οἰκιακὸν μέσον πρὸς καθαρισμὸν μεμολυσμένων χώρων καὶ διατήρησιν φαγητῶν 608.

Ποικίλα.

425, 434, 452, 495, 512, 557, 558, 560, 579, 592, 607, 622, 656, 669, 688, 690, 717, 725, 735, 747, 750, 752, 753, 765, 768, 769, 778, 785, 786, 800, 801, 814, 816, 817, 825, 828, 832.

Πρακτικαὶ γνώσεις.

Γράφειν (μέσον τοῦ) ἐπὶ λινῶν ὑφασμάτων 656. Κατοικίας (ἐκλογὴ) 496. Παγωτῶν (περὶ τῆς χρήσεως τῶν) 528. Πασσάλων καὶ λοιπῶν ξύλων (διατήρησις) 448. Πραγματικὴ ἀπόδειξις τῆς λήξεως τόκος, ἤτοι 1000 δραχμαὶ ἐν διαστήματι 75 ἐτῶν πρὸς 10 τοῖς 0)0 ἀνατοκιζόμεναι 432. Ὕδατος (πρόχειρος δοκιμασία τῆς ποσιμότητος τοῦ) 608. Ὠὰ (ποῖα τὰ κατάλληλα) πρὸς παραγωγὴν καλῶν ὀρνίθων 672.

Ὑγιεινή.

Ἀτμοσφαιρικοῦ (περὶ τοῦ) ἀέρος ὑπὸ ὑγιεινὴν ἔποψιν 718. Γάλακτος (ἀπομίμησις τοῦ) 832. Δηλητηριασμένα ῥοδάκινα 557. Ἐγρηγόρσεως (περὶ τῆς) 559. Ἐμβολισμοῦ (ὁ νέος περὶ) νόμος τῆς Πρωσσίας 631. Θαλασσίων λουτρῶν (περὶ) 430. Κατεψυγμένου (κατάχρησις) ὕδατος 751. Κοιτῶνος (περὶ τῆς καταλληλοτέρας τοῦ) διαθέσεως καὶ περὶ κλίνης 687. Λειποθυμοῦντας (περὶ τῆς πρὸς) προσηκούσης συνδρομῆς 800. Λύσσης (περὶ) 511. Ὀδόντων (προφυλακτικὰ μέσα τῶν) 496. Οἰνοπνευμάτων (κατάχρησις) 799. Πνιγομένων θεραπεία 543. Ὑγείας (ἐπίδρασις τῶν σωματικῶν ἀσκήσεων ἐπὶ τῆς) 830. Ὕπνον (περὶ τῆς καταλληλοτέρας πρὸς) θέσεως τοῦ σώματος 656, (περὶ τοῦ καταλληλοτέρου πρὸς) χρόνου κατὰ τὰ κλίματα καὶ τὰς ὥρας τοῦ ἐνιαυτοῦ 592, (περί τινων μέσων καταλλήλων νὰ προκαλέσωσι τὸν) 704. Ὕπνου (περὶ τοῦ) 576, (περὶ τῆς διαρκείας τοῦ) κατὰ τὰς ἡλικίας, τὸ φῦλον, τὰς κράσεις κτλ. 623.

Φιλολογία, ἠθολογία, φιλοσοφία.

Ἀκτὶς (μία) τοῦ ἡλίου 749. Ἀλήθειαι 429, 448, 464, 480, 496, 511, 527, 543, 559, 575, 591, 607, 622, 640, 656, 672, 686, 702, 720, 736, 750, 768, 784, 795, 816, 829. Ἄνανδροι πράξεις 495. Ἀνδρούτσου (χαρακτηρισμὸς τοῦ Ὀδυσσέως) 736. Ἀποριῶν (λύσις διαλεκτικῶν): Ἀπονίπτομαι τὰς χεῖρας 447, Γόρδιος δεσμὸς 429, Διαβαίνειν τὸν Ῥουβίκωνα 591, Οὐκ ἐᾷ με καθεύδειν τὸ τοῦ Μιλτιάδου τρόπαιον 479, Σαρδάνιος ἢ Σαρδόνιος γέλως καὶ Σαρδάνιον ἢ Σαρδόνιον γελᾷν 462, Συκοφάντης 495. Ἀριστουργήματος (ἡ τιμὴ ἑνὸς) 831. Βασανιστήρια ἐν Κρήτῃ ἐπὶ Ἐνετῶν 491. Βενιαμὶν Φραγκλίνου (ἀπόσπασμα ἐκ τῆς διαθήκης τοῦ) 433. Γυναικῶν (ἡ ἀξία τῶν) ἐν τῇ Ἀνατολῇ 752. Δεκάλογος τῆς συναναστροφῆς 479. Ἐθνικὰ ᾄσματα (τὰ ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως) 671. Εἰλικρινείας (ἐκτίμησις) 558. Ἑλληνισμὸς (νεώτερος) 653. Ἐπισκέψεις (αἱ) 479. Ζαΐμη (χαρακτηρισμὸς τοῦ) 793. Θείας (περὶ) εὐσπλαγχνίας 417. Ἱστορίας (μία σελὶς τῆς ἑλληνικῆς) 439. Καποδιστρίου (χαρακτηρισμὸς τοῦ) 570. Κατήχησις (μανιατικὴ) 794. Κολοκοτρώνη (χαρακτηρισμὸς τοῦ) 793. Κουντουριώτου (χαρακτηρισμὸς τοῦ Λαζάρου) 826. Λόντου (χαρακτηρισμὸς τοῦ) 793. Μητρότητος (τὸ αἴσθημα τῆς) 494. Ὄθων (ὁ βασιλεὺς) ἐπὶ ἑλληνικῆς γῆς 585. Πατρίδος (περὶ ἀγάπης τῆς) 697. Πατρὶς (τί ἐστι) 720. Πατριωτισμὸς (τί ἐστιν ἀληθὴς) 811. Πίστεως (οἱ τρεῖς λόγοι τῆς) 701. Πυρκαϊαὶ (αἱ) ἐν Κωνσταντινουπόλει 666. Πύλη (ἡ) τοῦ Παραδείσου 417. Σέρβων (ἐθνογραφία τῶν) 508. Συστατικαὶ ἐπιστολαὶ 463. Ψεύδους (θεωρία τοῦ) 732.

ΑΝΕΚΔΟΤΑ. — Ἀφελὴς ἐξήγησις τοῦ συντάγματος 655. Ἀφῃρημένος (ὁ) σοφὸς 464. Βέλος (τὸ) τοῦ Πάρθου 464. Ἰδιοκτήτης καὶ ἐνοικιαστὴς 464. Μπαρπέρης (ὁ) καὶ ὁ παπαγάλλος του 703. Πολυάσχολοι ὑπηρέται 464. Πόρισμα τῆς πείρας 464. Ῥικὸρδ (ὁ) καὶ τὸ ἀψίνθιον 591.

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ, ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΑΙ ΣΚΗΝΑΙ. — Ἀλήθεια (ἡ) ἐπὶ μίαν μόνην ἡμέραν 738, 754, 770. Διαθήκη ἑκατομμυριούχου 668. Ἱστορία μιᾶς φιάλης 455. Λευκαὶ (αἱ) τρίχες μιᾶς βασιλίσσης 418. Λίκνον (παρὰ τὸ) 501. Λύκος (ὁ λοχαγὸς) 765. Μελλόνυμφοι (οἱ) τῆς Σπιτζεβέργης 531, 548, 563, 580, 595, 613, 628, 644, 660, 677, 693, 709, 725. Μητρὸς δοκιμασία 819. Μικρὰ (ἡ) φωσφοροπῶλις 824. Μουρίλλος (ὁ) καὶ ὁ μαῦρός του 468.

ΜΥΘΟΙ. — Τσίντσικας (ὁ) καὶ ὁ γρύλλος 463.

ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ. — Οἶνος (ὁ) καὶ ὁ Μωάμεθ 828. Σοφὸς (ὁ) καὶ τὸ κοράσιον 558.

ΠΟΙΗΣΕΙΣ — Ἀσμάτιον (ἓν) 510. Ἑαυτὸν (εἰς) 795. Ἔκθετον (τὸ) 543. Ἐπαίτης (ὁ) 767. Ἐπάνοδος (ἡ) 672. Μελαγχολικὴ παραβολὴ 816. Ναύτης (ὁ) τοῦ Ἰονίου 828. Ναυτόπουλο (τὸ) 767. Παλαιὸς (ὁ) καιρὸς 767. Πρωτομαρτιὰ (ἡ) ἢ τὸ χελιδόνι 480. Σιγάρον (τὸ) 750. Τυρταίου (τὸ τραγοῦδι τοῦ) 702. Ὕμνος τελευταῖος τῶν εἰς τὸν Μάϊον 640. Χάμκως (ὁ θάνατος τῆς) 527. Χαρὰ (ἡ) 784. Χάρος (ὁ) καὶ οἱ ἀποθαμένοι 447. Ψαρᾶς (ὁ) καὶ ἡ βαρκοῦλά του 686. Ὠδὴ πρὸς τὸν ποιητὴν Ἀθανάσιον Χριστόπουλον κατὰ τὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἄφιξίν του 607.

Digitized by Google

'Αριθ. 27 – Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Δεύτερος | Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδ. φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχ. ἀπὸ 1 ἰαν. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι — Τιμὴ προηγ. φύλλων λ. 30 — Γραφ. τῆς Διευθύνσεως: Ὁδ. Σταδίου, 6. | 4 Ἰουλίου 1876

ΕΚ ΤΩΝ ΤΟΥ ΦΡΑΓΚΛΙΝΟΥ

Η ΠΥΛΗ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΥ[1]

Διήγημα.

Ἦτον μίαν φορὰν ἀξιωματικός τις ἐνάρετος, καλούμενος Μοντρεζὼρ, καὶ αὐτὸς ἐνόσησεν ἐπικινδύνως. Ὁ πνευματικός του, φοβούμενος μὴν ἀποθάνῃ, τὸν ἐσυμβούλευσε νὰ ἐξομολογηθῇ καὶ νὰ κοινωνήσῃ, ἵνα γείνῃ δεκτὸς εἰς τὸν παράδεισον.

— Περὶ τούτου δὲν ἔχω πολλὴν ἀνησυχίαν, εἶπεν ὁ Μοντρεζὼρ· διότι, τὴν περασμένην νύκτα εἶδα ὄνειρον, καὶ οὕτως ἡσύχασα ὁλοτελῶς.

— Καὶ τί ὄνειρον εἶδες; ἠρώτησεν ὁ πνευματικός.

— Εἶδα, εἶπε, πῶς ἤμην τάχα εἰς τὴν πύλην τοῦ παραδείσου, καὶ πάμπολλοι ἄνθρωποι μετ' ἐμοῦ, οἵτινες ὅλοι ἐστριμώνοντο ποῖος πρῶτος νὰ εἰσέλθῃ. Ὁ ἅγιος Πέτρος ἠρώτα ἕκαστον αὐτῶν ποίας θρησκείας ἦτον. Ὁ μὲν εἶπεν· Εἶμαι καθολικὸς Ῥωμαῖος. Καλὰ, εἶπεν ὁ ἅγιος Πέτρος· εἴσελθε, καὶ λάβε θέσιν ἐκεῖ, μεταξὺ τῶν καθολικῶν. Ὁ δὲ εἶπεν· Εἶμαι ἀνατολικὸς Ὀρθόδοξος. Καλὰ, εἶπεν ὁ ἅγιος Πέτρος· εἴσελθε, καὶ λάβε θέσιν ἐκεῖ, μεταξὺ τῶν ὀρθοδόξων. Ἄλλος εἶπεν· Εἶμαι διαμαρτυρόμενος Ἀγγλικανός. Καλὰ, εἶπεν ὁ ἅγιος Πέτρος· εἴσελθε, καὶ λάβε θέσιν μεταξὺ τῶν ἀγγλικανῶν. Καὶ οὕτω καθεξῆς. Τέλος πάντων, ἠρώτησε καὶ ἐμὲ ποίαν θρησκείαν εἶχα. Ἀλλοίμονον! εἶπα· κατὰ δυστυχίαν, ὁ ταλαίπωρος Ἰάκωβος Μοντρεζὼρ δὲν ἔχει κἀμμίαν. Κρῖμα! εἶπεν ὁ ἅγιος Πέτρος· δὲν ἠξεύρω τώρα ποῦ νὰ σὲ τοποθετήσω. Μολαταῦτα, εἴσελθε, καὶ οἰκονομήσου ὅπως ἠμπορέσῃς.

ΠΕΡΙ ΘΕΙΑΣ ΕΥΣΠΛΑΓΧΝΙΑΣ[2]

Μοὶ γράφετε ὅτι ὁ φίλος μας Βενιαμὶν Κὲντ μετέβη εἰς τὴν ἄλλην ζωήν. Ἐλπίζω ὅτι θὰ καταταχθῇ ἐν σκηναῖς δικαίων, στηρίζω δὲ τὴν ἐλπίδα μου ταύτην εἰς τὸ ὅτι, χωρὶς νὰ ἦναι τόσον ἀκριβῶς ὀρθόδοξος, ὅσον σεῖς καὶ ἐγὼ, ἦτον ἄνθρωπος τίμιος καὶ εἶχεν ἀρετάς. Ἂν εἶχεν ὀλίγην ὑποκρισίαν, ἡ ὑποκρισία του ἦτον ἀντίθετος τῆς ὑποκρισίας πολλῶν ἄλλων· ἦτον ἡ ὑποκρισία ἀνδρὸς, ὅστις δὲν ἦτον τόσον κακὸς, ὅσον ἐφαίνετο. Καθ' ὅσον εἶναι περὶ τῆς εὐδαιμονίας τοῦ μέλλοντος κόσμου, δὲν δύναμαι κατ' οὐδένα τρόπον νὰ φαντασθῶ ὅτι τὸ πλῆθος αὐτὸ τῶν ἐκ διαφόρων θρησκευμάτων πιστῶν οἵτινες, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Κρίσεως, θὰ τρέχουν νὰ ἴδοῦν οἱ μὲν τοὺς δὲ κολαζομένους, δὲν θὰ ψευσθῇ εἰς τὰς προσδοκίας του, καὶ δὲν θὰ περιορισθῇ εὐχαριστούμενον εἰς τὴν ἰδίαν του σωτηρίαν.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ ΧΕΙΡΟΣ

πρὸς τοὺς διατελοῦντας ἐφόρους τῆς δημοσίας ἀγωγῆς.

Ἀποτείνομαι πρὸς ὅλους τοὺς φίλους τῆς νεολαίας, καὶ τοὺς ἐξορκίζω νὰ ῥίψωσι βλέμμα ἐλέους πρὸς τὴν ἀθλίαν μου τύχην, καθικετεύουσα αὐτοὺς νὰ διασκεδάσωσι τὰς προλήψεις τῶν ὁποίων γίνομαι θῦμα. Εἴμεθα, κύριοι, δύω ἀδελφαί· οἱ δύω ὀφθαλμοὶ τοῦ ἀνθρώπου οὔτε περισσότερον ὁμοιάζουν, οὔτε ἐν πλειοτέρᾳ ἁρμονίᾳ διατελοῦν, παρ' ὅσον ἠθέλαμεν ζῇ αἱ ἀδελφαὶ ἡμεῖς μετ' ἀλλήλων, ἄνευ τῆς μεροληψίας τῶν γονέων μας, καὶ τῆς ὑβριστικῆς διακρίσεως τὴν ὁποίαν πρὸς ἡμᾶς μεταχειρίζονται. Ἀπὸ τῶν νηπιακῶν μου χρόνων, κύριοι Ἔφοροι, ἀνετράφην θεωροῦσα τὴν ἀδελφήν μου ὡς ἔχουσαν βαθμὸν ἀνώτερον τοῦ ἐδικοῦ μου. Μὲ ἄφησαν νὰ μεγαλώσω ἄνευ τῆς παραμικρᾶς παιδείας, ἐνῷ διὰ τὴν ἀνατροφὴν τῆς ἀδελφῆς μου ποῖοι κόποι καὶ ποῖαι θυσίαι δὲν ἔγειναν! Ἔδωκαν εἰς αὐτὴν διδασκάλους καλλιγραφίας, ζωγραφίας, μουσικῆς καὶ τόσων ἄλλων μαθημάτων· ἐγὼ δὲ, ἐὰν ἐτύχαινέ ποτε νὰ πιάσω κονδύλιον, μολυβδοκόνδυλον, βελόνην, μὲ ὠνείδιζαν καὶ μὲ ὕβριζαν· καὶ ποσάκις ἔπειτα δὲν μ' ἐρράβδιζαν, τιμωροῦντές με ἐπὶ ἀδεξιότητι καὶ ἐλλείψει καλῆς συμπεριφορᾶς! Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἡ ἀδελφή μου ἐζήτει καὶ ἐλάμβανε τὴν συνδρομήν μου εἰς πολλὰς περιστάσεις· ἤθελεν ὅμως ἡ φαντασμένη νὰ ἔχῃ αὐτὴ τὴν ὑπερτάτην διεύθυνσιν, νὰ μὴ μὲ προσκαλῇ εἰμὴ ἐν ὥρᾳ ἀνάγκης, καὶ νὰ μ' ἔχῃ πάντοτε ὡς ὑπηρέτριαν.

Μὴ νομίσητε ὅμως, κύριοι Ἔφοροι, ὅτι, ταῦτα γράφουσα καὶ οὕτω παραπονουμένη, κινοῦμαι ἀπὸ αἴσθημα ματαιοφροσύνης. Ὄχι· τὰ βά-

1. Τὸ διήγημα τοῦτο συνεγράφη ὑπὸ τοῦ συγγραφέως γαλλιστί. Ὁ Παρνῆς, θελήσας νὰ τὸ στιχουργήσῃ, τὸ κατέστρεψε.

2. Ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς ἐκ Φιλαδελφείας πρὸς τὴν δεσποσύνην Πάρτριδζ, τῆς 26 νοεμβρίου 1788.

Digitized by Google

σανά μου προέρχονται ἐκ πηγῆς σπουδαιοτέρας. Εἰς τὴν οἰκογένειάν μας, αἱ φροντίδες ὅλαι τῆς συντηρήσεως τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ εἶναι ἀνατεθειμέναι εἰς ἐμὲ καὶ τὴν ἀδελφήν μου. Τί θὰ γείνῃ, κύριοι Ἔφοροι, ἂν ἡ ἀδελφή μου προσβληθῇ, ὃ μὴ γένοιτο! ὑπό τινος αἰφνιδίας νόσου;—Καί, σᾶς τὸ λέγω ἐνταῦθα ἐν πάσῃ ἐμπιστοσύνῃ, συχνὰ προσβάλλεται ἀπὸ ῥευματισμούς, ἀρθρίτιδας, κράμπας, χωρὶς ν' ἀναφέρω διάφορα ἄλλα περιστατικά.—Ποία λοιπὸν θὰ ἦναι τότε τῆς ἀθλίας οἰκογενείας μας ἡ τύχη; Δὲν θὰ κλαίουν καὶ θὰ ὀδύρωνται τότε οἱ δυστυχεῖς γονεῖς μας, πικρῶς μετανοοῦντες διότι ἐφέρθησαν μὲ τόσην μεγάλην διαφορὰν πρὸς δύω ἀδελφὰς τόσον ἐντελοῦς ὁμοιότητος; Δυστυχία μας! Θ' ἀποθάνωμεν ἀπὸ τὴν πεῖναν, καὶ δὲν θὰ δυνηθῶ οὔτε παρομοίαν ταπεινὴν ἀναφορὰν νὰ κακογράψω ζητοῦσα βοήθειαν, διότι καὶ διὰ τὴν παροῦσαν, τὴν ὁποίαν εὐλαβῶς σήμερον σᾶς ὑποβάλλω, ἠναγκάσθην νὰ καταφύγω εἰς ξένην χεῖρα.

Καταδέχθητε, κύριοι Ἔφοροι, νὰ κάμετε τοὺς γονεῖς μου νὰ κατανοήσουν τὴν ἀδικίαν μιᾶς τοιαύτης μεροληπτικῆς διαγωγῆς, καὶ τὴν ἀνάγκην δικαίας καὶ ἴσης μεταξὺ τῶν τέκνων αὐτῶν διανομῆς τῶν τε φροντίδων καὶ συμπαθειῶν αὐτῶν.

Διατελῶ, κύριοι Ἔφοροι, μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ,

ταπεινοτάτη ὑμῶν δούλη
Η ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΧΕΙΡ.

Σ.

Οὐδεὶς βεβαίως τῶν ἀναγνωστῶν τῆς Ἑστίας ἀγνοεῖ τὰ τραγικὰ παθήματα τῆς ἀτυχοῦς βασιλίσσης τῆς Γαλλίας Μαρίας Ἀντουανέτας, ἥτις ἐλθοῦσα εἰς Γαλλίαν ἐν ἀκμῇ νεότητος καὶ κάλλους, ὡς νυμφία τοῦ τότε μὲν ἐπιδόξου κληρονόμου, μετέπειτα δὲ βασιλέως Λουδοβίκου ΙΣΤ', ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι ἔμελλε νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀῤῥαβὼν συμφιλιώσεως μεταξὺ τῶν δύο πολεμίων οἴκων, τοῦ αὐστριακοῦ καὶ τοῦ γαλλικοῦ, μόλις ἐβασίλευσεν ἔτη τινὰ πλήρη περιπετειῶν καὶ κινδύνων καὶ ἔπεσεν ὑπὸ τὸν πέλεκυν τῆς αἱμοχαροῦς ἐπαναστάσεως τοῦ 1789, ἀφοῦ ἐθρήνησε πρότερον τὸν δι' ὁμοίου θανάτου ἀποθανόντα σύζυγόν της. Πολλοὶ ἔξοχοι συγγραφεῖς διετραγῴδησαν μέχρι τοῦδε τὴν ἐλεεινὴν τύχην τῆς περικαλλεστάτης ταύτης ἡγεμονίδος, ἥτις, ἐὰν ὡς βασίλισσα ἐφάνη πείσμων καὶ ἀγέρωχος καὶ ὡς γυνὴ ἐπιῤῥεπὴς εἰς φιλαρέσκειαν καὶ ἰδιοτροπίας, ἀπέδειξεν ὅμως ἐν ταῖς συμφοραῖς ἡρωϊκὸν μέγεθος ψυχῆς καὶ ἀπέθανεν ὡς μάρτυς. Ἐκ τῶν πολλῶν τούτων ἀφηγήσεων προετιμήσαμεν νὰ μεταφράσωμεν σελίδας τινὰς ἄρτι ἐκδοθείσας τοῦ διασήμου ἐπὶ λεπτότητι καὶ εὐστροφίᾳ καλάμου γάλλου ἀκαδημαϊκοῦ Jules Janin, σελίδας σπαρακτικωτάτας ἐν τῇ ἁπλότητι αὐτῶν. Ὁ ἀπαράμιλλος ἐπιφυλλιδογράφος, παρατρέχων τὰ προγενέστερα γεγονότα, περιγράφει τὰς βασάνους τῆς βασιλίσσης κατὰ τὰς τελευταίας μόνον ἡμέρας τῆς φυλακίσεως, μετὰ τὴν εἰς τὴν Conciergerie μεταφορὰν αὐτῆς.

Α. Σ. Β.

ΑΙ ΛΕΥΚΑΙ ΤΡΙΧΕΣ ΜΙΑΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ

Τὴν νύκτα τῆς α' αὐγούστου τοῦ 1793 ὁ θυρωρὸς τῆς φυλακῆς Conciergerie ἠσχολεῖτο εὐπρεπίζων στενὸν κελλίον κείμενον εἰς τὸ ἄκρον μακροῦ καὶ σκοτεινοῦ διαδρόμου. Τὸ κελλίον ἦτο ζοφερόν, ὑγρόν, νοσηρόν· μόλις δὲ ἐφώτιζεν αὐτὸ ὁ ἥλιος διερχόμενος μετ' ἀπεχθείας διὰ μέσου τῶν πυκνῶν καὶ ἐσκωριασμένων κιγκλίδων. Ἐν μέσῳ τῶν τεσσάρων τούτων ὑγρῶν τοίχων ὁ δεσμοφύλαξ ἔστησε στρατιωτικὴν κλίνην καὶ ἐπ' αὐτῆς ἔῤῥιψε δύο στρώματα καὶ ἓν σκέπασμα· ἐγγὺς δὲ τῆς κλίνης ἔθηκε λεκάνην καὶ σκαμνίον. Βεβαίως σπουδαῖόν τι πρόσωπον περιεμένετο, ἀφοῦ ὁ δεσμοφύλαξ κατεγίνετο εἰς τοιαύτας ἑτοιμασίας. Φεῦ! Τὸ κελλίον τοῦτο ἔμελλε νὰ φιλοξενήσῃ τὴν βασίλισσαν τῆς Γαλλίας, τὴν θυγατέρα Μαρίας Θηρεσίας τῆς Αὐστριακῆς!

Ἦτον ἡ τρίτη πρωϊνὴ ὥρα καὶ ἔβαφεν ἤδη τὸν οὐρανὸν τὸ ῥόδινον ἐκεῖνο χρῶμα τοῦ αὐγούστου. Δὲν ἦτο πλέον νύξ, ἀλλὰ καὶ δὲν εἶχεν ἀκόμη ἀνατείλει ἡ ἡμέρα. Πολλάκις κατὰ τὴν ὥραν ταύτην ἡ βασίλισσα τῆς Γαλλίας, ἀνοίγουσα τὰ παράθυρα τῶν ἐν Βερσαλίαις δωμάτων της, μόνη, σιωπηλὴ καὶ εὐδαίμων, περιέμενε τὰς πρώτας ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου καὶ τὰ πρῶτα κελαδήματα τοῦ πτηνοῦ. Πόσον ὡραῖοι ἦσαν, κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην, οἱ κῆποι τῶν Βερσαλιῶν! Τὰ κρυστάλλινα ὕδατα ἐμόρμυρον ῥέοντα ἠρέμα διὰ μέσου τῆς ἠνθισμένης χλόης, τοῦ πλήθους τῶν ἡδυπαθῶς κοιμωμένων ἀγαλμάτων καὶ τῶν γηραιῶν δένδρων, ἅτινα ἐσκίασαν τὸν μέγαν βασιλέα καὶ τὸν μέγαν αἰῶνα. Εἰς τὸ βάθος τῆς σκιερᾶς δενδροστοιχίας, ὑφ' ἣν περιεπάτει ὁ Βοσσουέτος, διεφαίνετο τὸ μικρὸν Τριανόν, ἡ μαρμάρινος ἐκείνη καλύβη, ἧς ἡ βασίλισσα ἦτον ἡ ποιμενίς. Τοιοῦτον ἦτο τότε τὸ πρωϊνὸν ἐκεῖνο θέαμα!

Ἀλλὰ σήμερον, τὴν τρίτην ὥραν τῆς πρωΐας, ἡ βασίλισσα ἀφυπνίζεται ἀποτόμως. «Σήκω! Σήκω!» Ἀνάγκη νὰ μεταβῇ ἀπὸ τοῦ Ναοῦ εἰς τὸ δεσμωτήριον, διότι ἡ μέχρι τοῦδε φυλακὴ εἶναι πολὺ ἠπία δι' αὐτήν. Ἐγείρεται λοιπόν, ἐπὶ παρουσίᾳ δύο χωροφυλάκων, καὶ εἰσέρχεται μετ' αὐτῶν εἰς ἀγοραίαν ἅμαξαν. Τὰ παραπετάσματα καταβιβάζονται. Οὕτως ἡ βασίλισσα οὔτε διὰ τῶν ῥυπαρῶν ὑάλων τῆς ἁμάξης θὰ δυνηθῇ νὰ ἴδῃ τὴν ὡραίαν αὐγήν. Δὲν ὑπάρχει πλέον διὰ τὴν βασίλισσαν οὔτε αὐγή, οὔτε οὐρανός, οὔτε πτηνὸν ᾆδον, οὔτε φύλλον πρασινίζον. Ὑπάρχει μόνον ὁ δήμιος.

Ὅτε ἔφθασεν εἰς τὴν Conciergerie, ἡ θύρα ἐκλείσθη ὄπισθέν της· ἀλλ' αὕτη φαίνεται ὡς γινώσκουσα πάσας τὰς περιστροφὰς τῆς νέας ταύτης εἱρκτῆς. Τόσον ἀπταίστως διέρχεται τοὺς σκοτεινοὺς ἐκείνους διαδρόμους! Διέρχεται διὰ τοῦ μελανοῦ ἐκείνου δαιδάλου, γαλήνιος, ὡς ἐὰν διήρχετο τὴν στοὰν τοῦ Lebrun, ὅπως μεταβῇ εἰς τὸν θάλαμον τοῦ βασιλέως. Αἴφνης ἐκ τῆς χθαμαλότητος τῆς θύρας, ἐκ τῆς δεινῆς αὐτῆς προσόψεως, ἐκ τῶν παρὰ τὰς κιγκλίδας ἱσταμένων κατασκόπων, ἐμάντευσε τὸ δι' αὐτὴν προητοιμασμένον κελλίον καὶ εἰσῆλθεν.

Digitized by Google

Ἔφερον πρὸς αὐτὴν τὸ πρωτόκολλον τῆς φυλακῆς καὶ τὸ ὑπέγραψε δι' εὐσταθοῦς χειρός· ἔπειτα δὲ ἐξήγαγε τοῦ θυλακίου της λευκὸν ῥινόμακτρον καὶ ἐσπόγγισε δὶς καὶ τρὶς τὸ ὡραῖόν της μέτωπον, ἀνάπλεων ἱδρῶτος ὡς ἐκ τῆς ὁδοιπορίας ἐκείνης ἐντὸς κλειστῆς ἁμάξης, ἐν μέσῳ δύο χωροφυλάκων. Μετὰ μικρὸν ἔστρεψε τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ πρὸς τοὺς ὑγροὺς ἐκείνους τοίχους. Δι' ἑνὸς βλέμματος κατέμαθε πᾶσαν ταύτην τὴν νέαν ἐλεεινότητα. Εἶδε καὶ τὰς λιθίνους βαθμῖδας καὶ τὴν σιδηρᾶν θύραν καὶ τὸν θόλον καὶ πᾶσαν τὴν γυμνότητα τοῦ τάφου τούτου. Ἐφοβήθη πρὸς στιγμὴν, ἀλλὰ ταχέως συνῆλθεν ἡ βασιλικὴ ἐκείνη ψυχή. Ἐξήγαγε τοῦ κόλπου της μικρὸν ὡρολόγιον, οὗ εἶχον φεισθῆ παραδόξως, καὶ εἶδεν ὅτι ἡ ὥρα ἦτο τετάρτη. Ἀνήρτησε τὸ ὡρολόγιον εἰς καρφίον, ὅπερ ἀνεκάλυψεν ἐπὶ τοῦ τοίχου, καὶ ἐπειδὴ εἶχε προσευχηθῆ τὴν προτεραίαν, πρὶν κατακλιθῇ, εἰς τὴν ἄλλην φυλακὴν, ἐξεδύθη, ὅπως κοιμηθῇ ἐπὶ τῆς στρατιωτικῆς ἐκείνης κλίνης.

Παρὰ τὴν βασίλισσαν ἵσταντο ἡ γυνὴ τοῦ δεσμοφύλακος καὶ ἡ ὑπηρέτρια τῆς γυναικὸς ταύτης. Ἡ ὑπηρέτρια αὕτη ἦτο χρηστὴ χωρικὴ βρεταννίς. Ἐλυπήθη τὴν βασίλισσαν καὶ ἠθέλησε νὰ τὴν βοηθήσῃ νὰ ἐκδυθῇ. Ἡ βασίλισσα ἐκπλαγεῖσα, ἠτένισε τὴν νεαρὰν ἐκείνην κόρην, καὶ ἰδοῦσα τὸ ἐλεῆμον τῆς μορφῆς, δὲν ἠδύνατο νὰ πιστεύσῃ τοὺς ὀφθαλμούς της. «Κόρη μου, εἶπε πρὸς τὴν βρεταννίδα, εἶναι πολὺς καιρὸς τόρα ὅπου ὑπηρετῶ μόνη τὸν εαυτόν μου.» Καὶ ἔπεσεν εἰς τὴν κλίνην. Δύο χωροφύλακες ἠγρύπνουν ἐντὸς τοῦ κελλίου· ὠνομάζοντο δὲ Δυφρὲν καὶ Γιλβέρτος.

Ἔζησεν οὕτω τεσσαράκοντα ἡμέρας, ὁμοίας ἐν τῇ ἐλεεινότητι αὐτῶν, χήρα καὶ μόνη. Δὲν ἔμαθε τίποτε περὶ τοῦ υἱοῦ της βασιλέως τῆς Γαλλίας· τίποτε περὶ τῶν τέκνων της· τίποτε περὶ τῆς Κυρίας Ἐλισσάβετ! Οὐδὲν ἄλλο ἤκουεν, ἢ τὸν κρότον τῶν σιδηρῶν θυρῶν καὶ τὸν κρότον τῆς ἁμάξης, ἥτις μετέφερεν ἀνὰ πᾶσαν πρωΐαν τὴν καθημερινὴν προμήθειαν εἰς τὸν δήμιον.

Ἀλλὰ περὶ τὰ μέσα σεπτεμβρίου, ἦλθεν εἰς τὴν φυλακὴν τῆς βασιλίσσης ὁ Φουκιὲ Τεμβὶλ, ἀφρίζων ἐκ λύσσης.

Ὁλόκληρος ἡ Δημοκρατία ἠγρύπνει τεταραγμένη πέριξ τοῦ δωματίου ἐκείνου. Ἤλλαξαν οἱ φύλακες, ὁ δεσμοφύλαξ ἐφυλακίσθη, ἔθηκαν σκοπὸν ἐνώπιον τοῦ παραθύρου τῆς δυστήνου γυναικὸς καὶ ὁ σκοπὸς ἐκεῖνος περιεπάτει ἡμέραν καὶ νύκτα. Συνέβη, βλέπετε, κάτι σπουδαῖον. Ἔρριψαν εἰς τοὺς πόδας τῆς βασιλίσσης ἓν *γαρόφαλλον*.

Ὑπέστη, χωρὶς νὰ μεμψιμοιρήσῃ, τὰς νέας ταύτας ὕβρεις. Ἦτον ἀπαθὴς ὡς τὸ ὡραῖον ἐκεῖνο μάρμαρον, τὸ εἰκονίζον τὴν Νιόβην. Ἦτο τόσον γαλήνιος καὶ τόσον σκυθρωπὴ, ὥστε οἱ χυδαιότατοι δεσμοφύλακες ἐσιώπων πλησιάζοντες πρὸς αὐτὴν καὶ ἀπεκαλύπτοντο ἄκοντες. Μετ' ὀλίγον, καὶ αὐτὸς ὁ σκοπὸς, ὁ φρουρῶν ὑπὸ τὰ παράθυρά της, δὲν ἐτόλμα πλέον νὰ ἴδῃ ἐντὸς τῆς φυλακῆς, διότι ἐξ αὐτῆς ἀπέπνεεν ἱερός τις τρόμος, ὅστις παρέλυε τοὺς ὁρῶντας.

Ἡμέραν τινὰ εἶπε πρὸς τὴν ὑπηρέτριάν της· «Ῥοζαλία, κτένισέ με»· καὶ συγχρόνως ἔτεινε πρὸς τὴν κόρην τὴν ὡραίαν ἐκείνην κεφαλὴν, ἥτις μετὰ μικρὸν ἔμελλε νὰ πέσῃ, καὶ τοὺς ὡραίους βοστρύχους, οἵτινες ἐνέπνευσαν πάντας τοὺς ποιητὰς τοῦ κόσμου, καὶ πρῶτον τὸν Μεταστάσιον.

Ἀλλ' ὁ δεσμοφύλαξ δὲν ἐπέτρεψεν εἰς τὴν Ῥοζαλίαν νὰ κτενίσῃ τὴν βασίλισσαν. Εἶπεν ὅτι τοῦτο ἦτο δικαίωμά του, καὶ ἡτοιμάζετο νὰ ἀνασηκώσῃ αὐτὸς τοὺς πλοκάμους· ἀλλ' ἡ βασίλισσα προετίμησε νὰ κτενισθῇ μόνη. Μόνος ὁ δήμιος εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ τὴν ἐγγίσῃ.

Ἀφοῦ αὐτὴ ἡ ἰδία ἀνεβίβασε καὶ ἐχώρισεν εἰς δύο ἐπὶ τοῦ μετώπου τὴν ὡραίαν ἐκείνην ξανθὴν κόμην, ἥτις περιέστεφε τὴν κεφαλήν της διὰ τόσον φυσικῆς χάριτος καὶ μεγαλειότητος, ἐπέπασεν ἐπ' αὐτῆς ἐλαφρῶς εὐώδη κόνιν· ἔπειτα δὲ ἐπέθηκεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μικρόν τινα κεκρύφαλον, ὃν ἔφερεν ἀπὸ δώδεκα ἡμερῶν. Ἀλλὰ τὴν ἐπαύριον, ἐν στιγμῇ ἐπιεικείας, ἡ Δημοκρατία ἐπέτρεψε νὰ μετακομίσωσιν ἐκ τοῦ Ναοῦ εἰς τὴν βασίλισσαν χιτῶνας ἐκ *βατίστας*, μεταξωτὰ περικνήμια, λευκὰ ῥινόμακτρα, λευκόν τι πρωϊνὸν ἔνδυμα, νυκτερινοὺς κεφαλοδέσμους καὶ κομμάτιά τινα λευκῶν ταινιῶν. Ἡ βασίλισσα ἐμειδίασε θλιβερῶς λαμβάνουσα τὰ λείψανα ταῦτα τοῦ παρελθόντος μεγαλείου της. «Ἆ! εἶπεν· ἀναγνωρίζω τὴν εὐγένειαν τῆς ἀδελφῆς μου.» Καὶ τῷ ὄντι ἡ Κυρία Ἐλισσάβετ ἔστελλε τὰ ἐνδύματα ταῦτα εἰς τὴν ἀδελφήν της.

Τότε, βλέπουσα ἡ βασίλισσα τὴν ἀπροσδόκητον ταύτην δαψίλειαν, ἐτόλμησε νὰ ζητήσῃ καὶ δεύτερον πένθιμον κεφαλόδεσμον. Ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν εἶχε χρήματα νὰ τὸν πληρώσῃ, ἐσκέφθη ὅτι ὁ εἷς κεφαλόδεσμος εἶχεν ἀρκετὸν ὕφασμα, ὥστε νὰ κατασκευάσῃ ἐξ αὐτοῦ δύο. Εἴπετέ μου, ποῖον ἄλλο πένθος ὑπῆρξε μεγαλείτερον ἐκείνου καὶ εἰς ποῖον ἄλλο ἐδαπανήθησαν ὀλιγώτερα χρήματα;

Ἦτο διατεταγμένον νὰ μὴ δίδωσιν εἰς τὴν αἰχμάλωτον οὔτε βιβλία οὔτε χάρτην, προσέτι δὲ, οὔτε κλωστὴν, οὔτε ψαλίδιον· τοῦτο δὲ προδήλως ἵνα οὐδὲν ἀποσπᾷ αὐτὴν ἀπὸ τῶν ὀδυνηρῶν σκέψεων. Ἀλλ' αὕτη ἐξήλωνε τὰς κλωστὰς ἐργοχείρου τινὸς καὶ δι' αὐτῶν ἔπλεκεν. Ἐνίοτε, τὴν Κυριακὴν, ὁ δεσμοφύλαξ τῇ ἔφερεν ἄνθη τινὰ ἐντὸς πηλίνου ἀγγείου καὶ τότε ἡ αἰχμάλωτος ἐμειδία ἡδέως. Ἠγάπα τόσον τὰ ἄνθη! Ποῦ εἶναι τὰ ὡραῖα ἄνθη τοῦ Τριανοῦ, οἱ σεμνοὶ σύντροφοι τῆς ἀργίας της! Ποῦ τὰ ὡραῖα ῥόδα, ἅτινα ἐκαλλιέργει διὰ τῶν χειρῶν της! Ποῦ τὰ

Digitized by Google

ὡραῖα *γαρόφαλλα*, ἅτινα ἔφερον τὸ ὄνομά της! Ποῦ τὰ τρυφερὰ λευκάνθεμα, τὰ διαγελῶντα ὑπὸ τὴν θωπευτικὴν πνοὴν τῆς βασιλίσσης των, ὑπὸ τὴν γλυκεῖαν δρόσον χιλίων πιδάκων κελαρυζόντων καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν! Ποῦ ὁ λειμὼν, ὅπου ἔτρεχε σκιαζομένη ὑπὸ ψιάθινον πῖλον! Ποῦ αἱ λευκαὶ δαμάλεις, αἵτινες ἤρχοντο νὰ φάγωσιν ἐκ τῶν λευκῶν χειρῶν της! Ὡραῖαι ἡμέραι, ποῦ ἐφύγατε;

Ἀλλὰ μετὰ μικρὸν ὁ δεσμοφύλαξ ἔπαυσε νὰ φέρῃ ῥόδα. Τοῦτο ηὐχαρίστει πολὺ τὴν δεσμώτιδα καὶ ἐφοβοῦντο τὸν Φουκιὲ Τεμβίλ. Ἡ βασίλισσα ἠγάπα προσέτι τὸ γλυκὺ πρόσωπον, τὸ τρυφερὸν βλέμμα, τὸ ἀφελὲς καὶ φιλεύσπλαγχνον ὕφος τῆς βρεταννίδος ὑπηρετρίας. Διάφραγμά τι ἐχώρισε τὴν βασίλισσαν ἀπὸ τῆς ὑπηρετρίας. Μόλις ἡ Ῥοζαλία ἠδύνατο ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νὰ αἴρῃ τὴν κεφαλὴν ὑπὲρ τὸ διατείχισμα ἐκεῖνο, ὡς διὰ νὰ εἴπῃ εἰς τὴν βασίλισσαν «Κυρία, ἐδῶ εἶμαι!» Καὶ αἱ στιγμαὶ αὗται ἦσαν τόσον βραχεῖαι!

Ὄπισθεν τοῦ διαφράγματος ἐκάθηντο οἱ χωροφύλακες καὶ μετὰ τῶν χωροφυλάκων κακοῦργός τις ἀπολελυμένος. Ἡ βασίλισσα τοῦτον μόνον τὸν κατάδικον, ὀνόματι Βαρασσῖνον, εἶχε θαλαμηπόλον· καὶ ὅτε οὗτος ἐξήρχετο, παρεκάλει τὴν Ῥοζαλίαν νὰ καπνίσῃ τίποτε διὰ νὰ καθαρισθῇ ὁ ἀήρ.

Ἡ Ῥοζαλία εἶχε λάβει τὴν ἄδειαν νὰ καθαρίζῃ τὰ ὑποδήματα τῆς βασιλίσσης. Ἦσαν ὡραῖα μικρὰ ὑποδήματα ἐκ μαύρου ὑφάσματος, ἥκιστα διαφέροντα τῶν ἐμβάδων τῆς *Σταχτοπούττας*. Ὁλόκληρος ἡ Γαλλία εἶχε γονυπετήσει ἐνώπιον τῶν δύο ἐκείνων ποδῶν, οὓς θὰ ἐλάτρευον οἱ ἄνθρωποι καὶ ἂν δὲν ἦσαν ἀκόμη πόδες βασιλίσσης. Τὸ ψῦχος καὶ ἡ ὑγρασία τῆς φυλακῆς προσεκολλῶντο εἰς τὰ ἐλαφρὰ σανδάλια, ὡς ὁ πηλὸς τοῦ χειμῶνος. Ἡμέραν τινὰ μάλιστα εἷς δημοκρατικὸς χωροφύλαξ ἐλυπήθη βλέπων εἰς τοιαύτην κατάστασιν τὰ ὑποδήματα ἐκεῖνα. Ἔσυρε τὴν σπάθην του καὶ ἐκαθάρισεν ἐπιμελῶς τὴν σαπρείαν, ἥτις εἶχε προσκολληθῇ κάτωθεν.

Ἐν τούτοις, εἰς τὴν γειτονικὴν αὐλὴν, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχοντες ἀτενεῖς ἐπὶ τῆς κιγκλίδος, ἥτις τοὺς ἀπεχώριζεν ἀπὸ τῆς ἡγεμονίδος των, ἔζων οἱ δεσμῶται τοῦ Ναοῦ, βασιλικοὶ προωρισμένοι εἰς θάνατον. Ἦσαν γέροντες ἱερεῖς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, γέροντες ἀξιωματικοὶ τοῦ Φοντενουὰ, εὐπατρίδαι τινὲς, οὓς ἐβράδυνε νὰ θερίσῃ ἡ λαιμητόμος. Πάντες οὗτοι ἐλησμόνουν τὴν αἰχμαλωσίαν των, τὴν παροῦσαν αὐτῶν ἐλεεινότητα, τὸν βέβαιον θάνατον καὶ ἐμερίμνων μόνον περὶ τῆς βασιλίσσης, τῆς κεκλεισμένης ἐκεῖ εἰς τὸ ἀντικρὺ δωμάτιον. Ὅτε οἱ δυστυχεῖς οὗτοι εἶδον τὸν χωροφύλακα καθαρίζοντα τὰ ὑποδήματα τῆς βασιλίσσης, ἔτειναν τὰς χεῖρας σιωπηλῶς ἱκετεύοντες καὶ ὁ χωροφύλαξ ἔδωκεν αὐτοῖς τὸ ὑπόδημα· ἐκεῖνοι δὲ, ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον, προσήγαγον αὐτὸ εἰς τὰ χείλη των μεθ' ἱεροπρεποῦς σεβασμοῦ.

Τὴν μεσημβρίαν ὁ φύλαξ ἔφερεν ἐπὶ δίσκου τὸ δεῖπνον τῆς βασιλίσσης, ἡμίσειαν ὄρνιθα, ὀλίγα χορταρικὰ καὶ περόνην ἐκ κασσιτέρου. Ἡ βασίλισσα ἐκάθητο εἰς τὴν τράπεζαν οὐδένα ἔχουσα παρ' αὐτῇ τὸν ὑπηρετοῦντα. Πολλοὶ δεσμῶται περιέμενον νὰ τελειώσῃ τὸ πτωχὸν τοῦτο γεῦμα, ὅπως ἀθροίσωσι ψιχία τινὰ ἐκ τῆς βασιλικῆς τραπέζης. Εὐτυχὴς καὶ ὑπερήφανος ἦτον ὁ δυνάμενος νὰ πίῃ ἐκ τοῦ ποτηρίου τῆς βασιλίσσης· τότε δὲ ὁ δυστυχὴς εὐπατρίδης ἀπογυμνῶν τὴν κεφαλὴν, ἔπινεν εἰς ὑγείαν τῆς Αὐτῆς Μεγαλειότητος.

Εἰς τὴν φυλακὴν δὲν ὑπῆρχεν οὔτε σκευοθήκη, οὔτε ἑρμάριον, οὔτε καθρέπτης. Μετὰ πολλὰς παρακλήσεις, ἡ βασίλισσα κατώρθωσε τέλος νὰ ἀποκτήσῃ θήκην ἐκ νασοχάρτου, ὅπως ἐναποθέσῃ τὰ ἀσπρόρρουχά της, καὶ ἕνα μικρὸν καθρέπτην, ὃν ἀνήρτησεν ἐκ τοῦ αὐτοῦ καρφίου, ὅπου εἶχε κρεμάσει καὶ τὸ ὡρολόγιόν της. Καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἦτο τόσον ὑπερήφανος, ὡς ἐὰν εἶχε λάβει τὸν ὡραιότερον καθρέπτην τῆς Βενετίας καὶ τὸ ὡραιότερον ἔπιπλον τοῦ ἀρίστου ἐργοστασίου.

Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἐντελεῖ ταύτῃ ἐγκαταλείψει καὶ ἐν μέσῳ τῆς φοβερᾶς ταύτης πτωχείας, ὑπὸ τὸ βάρος τοσούτων θλίψεων, ἀνεύρισκέ τις ἀκόμη τὴν βασίλισσαν καὶ τὴν γυναῖκα, τὴν μεγίστην βασίλισσαν καὶ τὴν ὡραιοτάτην γυναῖκα τοῦ κόσμου. Ἔτεινε πρὸς τὸν πήλινον πῖθον τὸ χάλκινόν της ποτήριον, ὡς ἐὰν ἐκράτει κύλικα χρυσῆν.

Οὐδὲν ἀνθρώπινον στόμα δύναται νὰ περιγράψῃ τὰς λευκὰς ἐκείνας καὶ ψυχρὰς χεῖρας, τὴν ὡραίαν ἐκείνην καὶ ἤρεμον κεφαλὴν, τὴν βεβυθισμένην εἰς τὸ ὠχρὸν σκιόφως, τὸ κομψὸν ἐκεῖνο καὶ συγχρόνως μεγαλοπρεπὲς ἀνάστημα, τὴν σιγὴν ἐκείνην τὴν πλήρη αὐταπαρνήσεως. Ἀλλὰ μικρὸν κατὰ μικρὸν ἐμαραίνετο ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῆς κακῆς τροφῆς, τοῦ κακοῦ ἀέρος, τῆς λύπης καὶ τῆς ἐγκαταλείψεως· ἀλλ' ἐμαραίνετο, χωρὶς νὰ παραπονῆται. Ἀπέθνησκε βραδέως. Ἐπειδὴ δὲν εἶχεν ὅσα ἐχρειάζετο πανικὰ, ἐζήτει κρυφὰ ἀπὸ τὴν Ῥοζαλίαν καὶ ἡ Ῥοζαλία ἐξέσχιζε τοὺς χιτῶνάς της, ὅπως κάμῃ τὸ ἔλεος τοῦτο εἰς τὴν Αὐτῆς Μεγαλειότητα.

Δὲν ἤξευρε πλέον καὶ τὰς ὥρας, ἐὰν μὴ τὴν ὥραν τῆς λαιμητόμου τὴν πρωΐαν, τῶν καταδικαστικῶν ἀποφάσεων τὴν μεσημβρίαν καὶ τῶν νέων φυλακίσεων τὴν ἑσπέραν. Ἤξευρε μόνον τὰς ἀπαισίας ὥρας τῆς φυλακῆς ταύτης, τῆς βριθούσης ἐκ παντοειδοῦς ἐλεεινότητος. Τὸ ὡρολόγιον ἐκεῖνο, ὅπερ ἀνήρτησεν εἰς τὸ καρφίον εἰσελθοῦσα, ἀνηρπάγη. Ἦτον ἁπλοῦν κόσμημα χρυσοῦν καὶ ἐσμαλτωμένον δωρηθὲν αὐτῇ ὑπὸ τῆς

Digitized by Google

μητρός της, ὅτε ἦτον ἀκόμη κοράσιον ἄπειρον τῆς ζωῆς. Οὐδέποτε εἶχεν ἀποχωρισθῆ τοῦ ὡρολογίου ἐκείνου τοῦ ἀναπολοῦντος τόσον γλυκείας ὥρας. Ἐπίδοξος διάδοχος καὶ βασίλισσα τῆς Γαλλίας, ἐν Βερσαλίαις καὶ ἐν τῷ πύργῳ τοῦ Ναοῦ, δὲν ἐγνώρισεν ἄλλο ὡρολόγιον. Τὸ κόσμημα τοῦτο ἀνηρπάγη *ἐν ὀνόματι τοῦ ἔθνους*· ἔκλαυσε δὲ πολὺ ὅτε παρέδωκεν εἰς τὸν ἐπίτροπον τῆς Δημοκρατίας τὸ δῶρον Μαρίας Θηρεσίας τῆς Αὐστριακῆς.

Ἀφήρεσαν ὁμοίως ἀπ' αὐτῆς καὶ δύο ὡραίους δακτυλίους ἀδαμαντοκολλήτους, τὸ τελευταῖον λείψανον τοῦ παρῳχημένου πλούτου. Ηὐχαριστεῖτο στολίζουσα τοὺς δακτύλους της διὰ τῶν μικρῶν ἐκείνων κοσμημάτων καὶ μεταφέρουσα αὐτὰ ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα. Οἱ δύο ἀδάμαντες ἔλαμπον εἰς τοὺς τορνευτοὺς δακτύλους της, ὡς ὁ γλαυκὸς ὀφθαλμὸς ἐν τῇ ὠχρότητι τοῦ προσώπου της. Ἀλλ' ἔστω· ἔκλεψαν τοὺς ἀδάμαντάς της· ἀλλὰ νὰ ἀποσπάσωσι διὰ τῆς βίας ἀπὸ τῆς χειρός της καὶ τὸν δακτύλιον τοῦ γάμου της, τὸν ἀρραβῶνα, ὃν ἔλαβε παρὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας, τὸ τελευταῖον καὶ σπαρακτικὸν ἐνθύμημα τοῦ μάρτυρος βασιλέως! Οἱ βάρβαροι! οἱ ἄφρονες!

Ἀλλὰ τὸν χρυσοῦν αὐτὸν δακτύλιον, ὃν ἡρπάσατε, δὲν τὸν ἠγόρασεν ἀρκετὰ ἀκριβὰ ἡ δύστηνος αὐτὴ γυνή; Πρὸς πληρωμὴν τοῦ δακτυλίου τούτου ἔδωκε τὸ κάλλος της, τὴν νεότητά της· ἔδωκε τὴν κεφαλήν της. Ὁ χρυσοῦς αὐτὸς δακτύλιος τὴν ἔκαμε βασίλισσαν τῆς Γαλλίας· καὶ ποίας Γαλλίας; βασίλισσαν ἑνὸς ἡφαιστείου! Ὁ δακτύλιος οὗτος τὴν ἐκάθισεν ἐπὶ ἑνὸς θρόνου, θρόνου καταρρέοντος. Τῆς ἤνοιξε τὰς πύλας ἑνὸς ἀνακτόρου, ἀνακτόρου κρημνιζομένου. Ὁ δακτύλιος οὗτος τὴν ἀνεβίβασεν εἰς κλίνην βασιλικήν, κλίνην βασιλικήν, ἣν ὁ λαὸς κατέξανε διὰ λογχῶν αἱματοφύρτων. Ὁ χρυσοῦς οὗτος δακτύλιος τὴν ἥνωσε μετὰ βασιλέως, βασιλέως σφαγέντος. Ὁ χρυσοῦς οὗτος δακτύλιος τὴν ἔκαμε μητέρα βασιλέως, βασιλέως ὃν παρέδωκαν εἰς ἕνα σκυτοτόμον, ὅστις τὸν ἐφόνευσε διὰ λακτισμάτων. Ὁ χρυσοῦς οὗτος δακτύλιος τὴν ἔκαμεν ἀδελφὴν μιᾶς Ἁγίας, τῆς ἁγίας Ἐλισσάβετ, ἁγίας ἐξυβρισθείσης καὶ ὑποστάσης μυρία ὀνείδη. Ὁ χρυσοῦς οὗτος δακτύλιος τῆς ἔδωκε φίλους, φίλους διωχθέντας ἐκ τῆς Γαλλίας, ἢ ἀπολέσαντας τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῆς λαιμητόμου, καὶ μίαν φίλην σφαγεῖσαν καὶ ἀτιμασθεῖσαν, ἧς τὴν καρδίαν κατεβρόχθισαν οἱ καννίβαλοι.

Ἐὰν οἱ σφαγεῖς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐγνώριζον καλὰ τὸ βασανιστικὸν ἐπάγγελμά των, ἀντὶ νὰ ἁρπάσωσιν, ἤθελον τοὐναντίον ἀναρτήσει ἐνώπιον αὐτῆς νύκτα καὶ ἡμέραν τὸν χρυσοῦν ἐκεῖνον δακτύλιον!

Ἐὰν ἤξευρον οἱ βάρβαροι ὅτι ἡ χήρα τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ' ἔφερεν ἐπὶ τῆς καρδίας της τρίχας τοῦ βασιλέως ἐντὸς λοβίσκου, καὶ ὅτι τὰς κατεφίλει τὴν νύκτα καὶ τὴν ἡμέραν, πρὶν προσευχηθῇ, οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι θὰ ἤρχοντο νὰ ζητήσωσι τὰς τρίχας τοῦ βασιλέως ἐπὶ τῆς καρδίας τῆς βασιλίσσης. Ἀλλ' ὁ Θεὸς τὴν ἀπήλλαξε τῆς ὕβρεως ταύτης, τῆς μόνης ἧς τὴν ἀπήλλαξεν ὁ Θεός!

Καθ' ἑκάστην, ἀνὰ πᾶσαν ὥραν, νέοι κατάσκοποι ἤρχοντο νὰ ταράξωσι τὴν ἀνεκτικὴν ἐκείνην σιωπήν, τὰς διαπύρους ἐκείνας προσευχάς. Ἦσαν ἀρχιτέκτονες, θηρία φέροντα ἐρυθροὺς σκούφους, θηρία ἀγριωπά, ἅτινα ἤρχοντο νὰ ἐξετάσωσι τὰς κιγκλίδας, τοὺς μοχλούς, τὰς θύρας, τοὺς τοίχους, τὰς κεράμους, τὰ σίδηρα, τοὺς λίθους, τοὺς θόλους, τοὺς δεσμοφύλακας, τοὺς ἐπιθεωρητάς. Λέων ἀλυσσόδετος ἐντὸς ποιμνοστασίου δὲν θὰ παρεῖχε τόσας φροντίδας, ὅσας παρεῖχεν ἡ βασίλισσα εἰς τοὺς δημίους της.

Ἐκείνη, ἐν τούτοις, ἐκείνη ὁσημέραι καθίστατο μᾶλλον ἀνεξίκακος. Ἐκ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν βαρβαροτήτων ἐνόει ὅτι προσήγγιζεν ἡ τελευταία της ὥρα· δὲν εἶχε δὲ ἄλλην ἐνασχόλησιν, ἢ νὰ προσεύχηται πρὸς Θεόν.

Ἡμέραν τινά, καθ' ἣν προσηύχετο γονυπετής, εἶδεν εἰς τὸ ἀντικρὺ δωμάτιον καλογραίαν τινὰ δεομένην μετ' ἀπαραμίλλου ζέσεως. Ἡ καλογραία αὐτὴ προσηύχετο ὑπὲρ τῆς βασιλίσσης. Αἱ δύο αἰχμάλωτοι ἐμάντευσαν ἀλλήλας ἐν τῷ βυθῷ τῆς ἀβύσσου ἐκείνης καὶ ἔτειναν ἀμφότεραι τὸν δάκτυλον πρὸς τὸν οὐρανόν.

Τὰς θλιβερὰς καὶ καυστικὰς ἡμέρας τοῦ αὐγούστου διεδέχθησαν αἱ θλιβεραὶ καὶ ψυχραὶ ἡμέραι τοῦ σεπτεμβρίου. Αἴφνης τὸν ναυτιώδη καύσωνα τῆς φυλακῆς διεδέχθη βροχερὸν ψῦχος. Τὸ πυκνὸν νέφος τῆς εἱρκτῆς κατέπεσε βαρὺ εἰς τὴν στενὴν δίοδον καὶ περιέζωσε τὴν αἰχμάλωτον ἡ διὰ τῶν τοίχων διαρρέουσα δυσώδης ὑγρασία.

Ἡ βασίλισσα ἐκρύωνε τόσον, ὥστε παρεπονήθη. Ἀλλ' εἰς τίνα; Μόνη ἡ νεαρὰ βρεταννὶς τὴν ἐλυπήθη καὶ ἐπήγαινε νὰ θερμαίνῃ εἰς τὸ πῦρ τοῦ θυρωροῦ τὸ ἐσωκάρδιον τῆς βασιλίσσης· ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸ βαθὺ ἐκεῖνο σκότος δὲν ἐπέτρεπον εἰς τὴν αἰχμάλωτον νὰ ἀνάπτῃ κηρίον, οὐδὲ νὰ ἔχῃ ἄλλο φῶς, πλὴν τοῦ φανοῦ τῆς αὐλῆς, ὅστις διέχεεν ἐπικήδειον λάμψιν, οἵαν ἀνάπτουσιν ἐπὶ τῶν νωπῶν τάφων, ἐξ οἴκτου πρὸς τὴν βασίλισσαν, παρέτεινε τὰς ἑσπερινὰς αὐτῆς ἐργασίας, ὅπως ἡ βασίλισσα βλέπῃ καίοντα τὸν λύχνον της ἐπί τινα λεπτὰ πλειότερον.

Οὕτω διῆλθον δώδεκα ἡμέραι· ἀλλὰ τὴν δωδεκάτην ἦλθον οἱ δικασταὶ καὶ ἐπελήφθησαν προκαταρκτικῆς τινος ἀνακρίσεως. Τὴν ἡμέραν ἐκείνην εἷς ἀξιωματικὸς ἐκοιμήθη ἐν τῷ βασιλικῷ θαλάμῳ. Ἡ βασίλισσα δὲν κατεκλίθη.

Τῇ 15 ὀκτωβρίου, τὴν ὀγδόην ὥραν τῆς

Digitized by Google

πρωΐας, ἦλθον νὰ τὴν μεταφέρωσιν εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ δικαστηρίου. Ἐκοιμᾶτο· τὴν ἐξύπνισαν ἀποτόμως· ἦτο νῆστις· τὴν ἀφῆκαν νῆστιν. Ὡμίλησεν ὡς ὁμιλοῦσιν οἱ ἄγγελοι! Ἡ καρδία της τὴν ἐδίδαξε τὴν *ἔκκλησιν πρὸς τὰς μητέρας*, ἥτις ἔκαμε νὰ ὠχριάσωσι τοὺς ἥρωας τοῦ σεπτεμβρίου καὶ ἐκίνησε τὰ δάκρυα καὶ τὰς χειροκροτήσεις τῶν μεγαιρῶν τῶν θεωρείων. Τὴν τετάρτην μ. μ. διεκόπη ἡ συνεδρίασις καὶ τότε εἷς τῶν δεσμοφυλάκων ἐνεθυμήθη ὅτι ἡ βασίλισσα δὲν εἶχε φάγει τίποτε μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης. Ἐπὶ ἐννέα ὥρας ἐπάλαιεν ἡ ταλαίπωρος κατὰ τῶν δημίων τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ'. Ἔδωκαν εἰς τὴν βρεταννίδα ὑπηρέτριάν της Ῥοζαλίαν νὰ τῆς φέρῃ ὀλίγον ζωμόν. Ἀλλ' ἐνῷ διήρχετο διὰ τῆς αἰθούσης, ὅπως ἔλθῃ πρὸς τὴν βασίλισσαν, εἷς ὑπαστυνόμος ἥρπασε τὸ κύπελλον ἀπὸ τῶν χειρῶν τῆς Ῥοζαλίας. Ὁ ὑπαστυνόμος οὗτος, ὀνόματι Λαβουζιέρος, ἦτο σιμὸς καὶ κυφός· εἶχε δὲ ἐρωμένην ἄθλιόν τι πλάσμα, ὅπερ εἶχε τοποθετήσει ἐπὶ τοῦ πρώτου θρανίου, ὅπως ἴδῃ καλλίτερον τὴν χήραν Καπέτου.

Ἡ Ῥοζαλία ἐνόμισε κατ' ἀρχὰς ὅτι ὁ Λαβουζιέρος δὲν ἤθελε νὰ πίῃ ἡ βασίλισσα τὸν ζωμὸν ἐκεῖνον, οὗ εἶχε τόσην ἀνάγκην. Ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἐμελέτα φοβερώτερον ἔγκλημα. Ἐσκέφθη ὅτι ἡ εὐκαιρία ἦτο καλή, ὅπως τὸ ἐλεεινὸν ἐκεῖνο γύναιον ἴδῃ ἐκ τοῦ πλησίον τὴν βασίλισσαν, καὶ διὰ τοῦτο ἀπέσπασε τὸ κύπελλον ἐκ τῶν χειρῶν τῆς ὀδυρομένης Ῥοζαλίας. Ἡ ἐρωμένη τοῦ Λαβουζιέρου, φέρουσα τὸν ζωμόν, ἔχυσε καθ' ὁδὸν τὸν ἥμισυν. Ἑκάστη σταγὼν τοῦ χυθέντος ἐκείνου ζωμοῦ ἠλάττου κατὰ μίαν σταγόνα τὸ εἰς τὰς φλέβας τῆς βασιλίσσης αἷμα!

Ἰδού, τῷ ὄντι, ὡραῖον θέμα ζωγραφίας ἀξίας νὰ παρατεθῇ παρὰ τὸν μεστὸν ὄξους καὶ χολῆς σπόγγον, ὃν προσήγαγον εἰς τὰ χείλη τοῦ Σωτῆρος ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ. Ἡ ἐρωμένη τοῦ Λαβουζιέρου δίδουσα νὰ πίῃ εἰς τὴν Μαρίαν Ἀντουανέταν τὴν Αὐστριακήν, ὅπως τὴν ἴδῃ καλλίτερον!

Ἡ βασίλισσα κατεδικάσθη αὐθημερὸν εἰς θάνατον καὶ ὁ Λαβουζιέρος ἐδείπνησε μετὰ τῆς ἐρωμένης του.

Πρὸ τῆς ἀποφράδος ἡμέρας ἡ βασίλισσα ἐζήτησεν ἱερέα· ἡ Δημοκρατία ἔπεμψε πρὸς αὐτὴν ἕνα τῶν ἰδικῶν της ἱερέων. Δὲν ὑπελείφθη ἄλλο εἰς τὴν βασίλισσαν, ἢ νὰ γονυπετήσῃ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

Ἀνέτειλε τέλος ἡ ἡμέρα τῆς ἀπολυτρώσεως. Ἀπὸ τῆς προτεραίας τὸ θῦμα διώρθωσεν ἰδίαις χερσὶ τὴν μέλαιναν ἐσθῆτα, ἣν ἠθέλησε νὰ φορέσῃ ἐπὶ τῆς λαιμητόμου. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὴν προτεραίαν ἐφάνη ὡραία καὶ μεγαλοπρεπὴς ὑπὸ τὴν πένθιμον ἐκείνην περιβολήν, οἱ δικασταὶ δὲν ἐπέτρεψαν νὰ ἐνδυθῇ οὕτω τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου της. Ἐβάδισε λοιπὸν πρὸς τὸ ἰκρίωμα, φέρουσα τὸ λευκὸν πρωϊνὸν ἔνδυμα, τὸ πεμφθὲν αὐτῇ ὑπὸ τῆς Ἐλισσάβετ. Διηυθέτησε τὸ ὕστατον τὴν ὡραίαν κόμην της καὶ ἔφριξεν ἰδοῦσα αἴφνης κατάλευκον τὴν κεφαλήν της, κατάλευκον ἐντὸς εἴκοσι τεσσάρων ὡρῶν!... Συνεπλήρωσε τὸν καλλωπισμόν της περιβαλοῦσα τοὺς πόδας της μελανὰ περικνήμια καὶ τὰ αὐτὰ ἐκεῖνα μικρὰ σανδάλια, ὧν δὲν εἶχε φθείρει τὸν τύπον ἐπὶ ἑβδομήκοντα ἡμέρας.

Νὰ τολμήσω νὰ ἐπαναλάβω ὅ,τι διηγεῖται ἡ Ῥοζαλία; Ἡ βασίλισσα κεκρυμμένη μεταξὺ τοῦ τοίχου καὶ τῆς κλίνης, συνεσπειρώθη κατὰ γῆς ὅπως ἀλλάξῃ ἐνδύματα. Ὁ φρουρῶν χωροφύλαξ ἔκυψεν, ὅπως ἴδῃ τί πράττει ἡ βασίλισσα, καὶ ματαίως ἡ Α. Μ. στρέψασα πρὸς αὐτὸν ὄμματα δακρύβρεκτα, τὸν παρεκάλεσεν ἐν ὀνόματι τῆς χρηστότητος, νὰ ἀποστρέψῃ τὴν κεφαλήν. Ὁ χωροφύλαξ ἀπεκρίθη ὅτι τοιαύτην διαταγὴν εἶχε λάβει. Καὶ ἀφ' οὗ δὲ ἐνεδύθη ἡ βασίλισσα, ὑπὸ τοιαύτης κατείχετο αἰδημοσύνης, ὥστε ἐτύλιξε μετὰ προσοχῆς τὴν ἐσθῆτα, ἣν ἀπέβαλε, καὶ ἔκρυψεν αὐτὴν ὑπὸ τὸ στρῶμα τῆς κλίνης. Καὶ ὁ δήμιος περιέμενε!

Καὶ ὡς νὰ ἐφοβεῖτο τὸ ἔθνος μήπως ἐκ τῆς εἱρκτῆς ταύτης ἀναβλαστήσῃ θαῦμά τι ἐκδικήσεως, μόλις ἡ βασίλισσα ἐξῆλθεν, ὅπως πορευθῇ εἰς τὸν θάνατον, καὶ οἱ δεσμοφύλακες εἰσορμήσαντες συνήγαγον πᾶν ὅ,τι ἀνῆκεν εἰς τὴν βασίλισσαν, ἔρριψαν αὐτὰ φύρδην μίγδην ἐντὸς τῆς σινδόνος τῆς κλίνης καὶ τὰ μετέφεραν ἄγνωστον ποῦ.

Εἰξεύρετε προσέτι ὅτι ὁ δήμιος ἔδεσε βαναύσως καὶ σφιγκτότατα τὰς χεῖρας τῆς βασιλίσσης, ὅτι ἔκοψε τὸν κεφαλόδεσμόν της, ὃν τόσον ἐκοπίασε νὰ διορθώσῃ, ὅτι ἔκοψε τὴν κόμην της καὶ ἔθηκε τοὺς βοστρύχους εἰς τὸ θυλάκιόν του διὰ νὰ τοὺς καύσῃ!

Καὶ τὸ παιδίον ἐκεῖνο, τὸ λευκὸν καὶ ῥοδόχρουν, ὅπερ ἔτεινε τὰς μικράς του χεῖρας πρὸς τὸ σεβάσμιον θῦμα καὶ ἔκαμε τὴν βασίλισσαν νὰ νομίσῃ ὅτι εἶναι τὸ τέκνον της, τὸ μαρτυρικὸν παιδίον, ὅπερ δὲν ἔμελλε πλέον νὰ ἐπανίδῃ εἰμὴ εἰς τὸν οὐρανόν!

Εἰξεύρετε ὅτι οἱ φρουροῦντες αὐτὴν δύο χωροφύλακες ἐκάπνιζον καὶ ἐβωμολόχουν πρὸς ἀλλήλους.

Εἰξεύρετε ὅτι ἔγραψε κρυφίως τὴν διαθήκην της, ὑπὸ τὸ σκέπασμα τῆς κλίνης καὶ ὅτι ἡ διαθήκη αὐτὴ ἐπεδόθη εἰς τὸν Φουκιὲ Τεμβίλ.

Τέλος, εἰξεύρετε τὸν θάνατόν της καὶ ἐλπίζω ὅτι δὲν περιμένετε νὰ σᾶς διηγηθῶ καὶ τοῦτον.. Δὲν ἀντέχω πλέον.

Digitized by Google

Χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τῆς Ἑστίας μετεφράσαμεν ἐκ τῆς «Ἐπιθεωρήσεως τῶν δύο Κόσμων» τὸ ἑπόμενον περιεργότατον ἄρθρον περὶ τῆς βιομηχανικῆς χρήσεως τῆς ἡλιακῆς θερμότητος.

Τὴν τελειοποίησιν καὶ πρακτικὴν ἐφαρμογὴν ταύτης πρέπει ἡμεῖς μάλιστα νὰ ἐπευχώμεθα, ἡμεῖς οἵτινες στερούμεθα παντελῶς τοῦ λιθάνθρακος, τῆς πηγῆς ἐκείνης τοῦ πλούτου καὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς αὐξήσεως τῆς εὐημερίας τῶν ἐθνῶν, ἐν ᾧ ἀφ' ἑτέρου ἡ φύσις ἐδώρησεν ἡμῖν αἴθριον οὐρανὸν καὶ ἥλιον ὅστις γενναίως καταπέμπει ἡμῖν τὴν φωτοβόλον δέσμην τῶν ἀκτίνων του.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΟΡΔΕΛΛΑΣ.

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΧΡΗΣΙΣ ΤΗΣ ΗΛΙΑΚΗΣ ΘΕΡΜΟΤΗΤΟΣ

Ἡ ἱστορία τῶν ἐκ χαλκοῦ ἐμπρηστικῶν κατόπτρων τυγχάνει γνωστή. Ἐν Ῥώμῃ ἥναπτον τὸ ἱερὸν πῦρ διὰ τοιαύτης συσκευῆς, καὶ ὁ Ἀρχιμήδης ἐνέπρησε τὰ πλοῖα, ἅτινα ἐπολιόρκουν τὰς Συρακούσας, συγκεντρῶν ἐπ' ἐκείνων τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου διὰ μεγάλου ἀντανακλάστρου (réflecteur). Ὁ Βυφφὼν ἐπανέλαβε λίαν ἐπιτυχῶς τὰ πειράματα τοῦ Ἀρχιμήδους. Διὰ κατόπτρου μικρᾶς κοιλότητος, συγκειμένου ἐκ πολλῶν κατόπτρων κεκασσιτερωμένων, ἔκαυσε μακρόθεν σανίδας πεύκης, αἰγείρου, ἔτακε τὸν κασσίτερον, τὸν ἄργυρον, μεταλλεύματα, καὶ ἐπυράκτωσε τὸν σίδηρον. Μετὰ τοῦτον ὁ Σωσσὺρ ἠδυνήθη ν' ἀθροίσῃ δι' ὑαλοφράκτων κλωβίων συνεπιτεθειμένων τὴν θερμότητα τοῦ ἡλίου μέχρι θερμοκρασίας ὑπερβαινούσης οὐσιωδῶς τὴν τοῦ βράζοντος ὕδατος, καὶ ὁ ἀστρονόμος Ἰωάννης Ἕρσχελλος ἐπανέλαβε τὰ αὐτὰ πειράματα ἐν τῷ Εὐέλπιδι ἀκρωτηρίῳ ἀπὸ τοῦ 1834 μέχρι τοῦ 1838.

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ὁ γάλλος φυσικὸς Πουλλιὲ ἐμέτρει ἐν Παρισίοις τὴν θερμογόνον ἔντασιν τῆς ἡλιακῆς ἀκτινοβολήσεως καὶ ἔφθασεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ ἐκ τοῦ ἡλίου πεμπομένη θερμότης καὶ ἐπιχυνομένη ἐπὶ τὴν σφαῖραν ἐπὶ ἓν ἔτος δύναται νὰ διαλύσῃ περίβλημα ἐκ πάγου περὶ τὴν γῆν τριάκοντα μέτρων παχύτητος. Περὶ τὸ 1860 ὁ κύριος Μουσώ, τότε μαθητὴς τῶν μαθηματικῶν ἐν τῷ Λυκείῳ τῆς Ἀλανσῶνος, παρακινούμενος ἐκ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Πουλλιέ, τῶν τοῦ Μελλόνη, τοῦ ἱκανωτάτου τῶν Ἰταλῶν φυσικῶν, ὅστις ἔκαμε πειράματα περὶ τῆς διαβιβάσεως τοῦ θερμογόνου μετ' ἀπαραμίλλου ἀκριβείας, ἥπτετο θαρραλέως τοῦ προβλήματος τῆς χρησιμοποιήσεως τῆς ἡλιακῆς θερμότητος. Ἡ μηχανικὴ δύναμις τῆς θερμότητος ἐπὶ τέλους προσδιωρίσθη.

Χάρις τῷ Μελλόνῃ ἐγίνωσκον τὴν ποσότητα τοῦ θερμογόνου, ἣν διάφορα σώματα λεπτυνθέντα εἰς λεπτὰς πλάκας, οἷον ὑάλου, ἀφίνουν νὰ διέλθῃ, καὶ τὴν διαφορὰν τῶν δυνάμεων τῶν ἀντανακλάστρων, τῶν ἐςιλβωμένων μεταλλικῶν ἐπιφανειῶν κατὰ τὴν φύσιν τῶν μετάλλων. Τὸ νὰ καταμετρῇ τις θησαυροὺς τῆς δυνάμεως ἣν ὁ ἥλιος πέμπει καθ' ἑκάστην εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐκεῖνο ὅπερ θέλει φανῆ ὡς φαντασιῶδες εἰς πολλοὺς ἀνθρώπους, τὸ νὰ συγκεντροῖ διὰ μικρᾶς δαπάνης τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας διὰ νὰ κάμῃ ὥστε νὰ παράγωνται ἐξ αὐτῶν πάντα τὰ δυνατὰ ἀποτελέσματα, ἦτο εἰς τὸ ἑξῆς ἐπιθυμητόν τι τοῦ ὁποίου τὴν πραγματοποίησιν ἠδύναντο νὰ ἐπιχειρήσωσι μετὰ βεβαιότητος, ἐν ᾧ ὁ Βυφφὼν καὶ ὁ Σωσσὺρ δὲν εἶχον εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῶν ἐπὶ τούτῳ ἄλλο ἢ διδόμενα ἀνεπαρκῆ. Σήμερον τὸ ζήτημα καταντᾷ εἰς ἁπλοῦν ὑπολογισμόν, εἰς ἐφαρμογὴν φυσικῶν νόμων ἀπὸ τοῦδε καλῶς ἐγνωσμένων.

Ἵνα συγκεντροῖ τις ἐπωφελῶς τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, ἔδει νὰ ἔχῃ ἀποδοχέα οὔτε ὑπερμέτρου ὄγκου οὔτε πολυδάπανον. Μετά τινας ἀναψηλαφήσεις, καὶ μετὰ τὰ πρῶτα πειράματα συσκευῆς ἀναλόγου τῇ τοῦ Σωσσύρου, ὁ κύριος Μουσὼ ἐπινοεῖ πρὸς τοῦτο λέβητα κάθετον ἐκ χαλκοῦ, μεμελανωμένον ἐξωτερικῶς, καὶ περιβεβλημένον μὲ τρεῖς ὑαλίνους συγκεντρικοὺς κώδωνας, ἱστάμενον δὲ ἐπὶ σώματος δυςθερμαγωγοῦ, οἷον τῆς ἄμμου, τῶν ἀπτοπλίνθων, τοῦ ξύλου. Μετ' οὐ πολὺ ἐπαυξάνει τὴν δύναμιν τῆς συσκευῆς αὐτοῦ διὰ μεταλλικοῦ ἀντανακλάστρου, ὅπερ τῷ ἐπιτρέπει ἵνα χρῆται ἑνὶ μόνῳ τῶν τριῶν ὑαλίνων κωδώνων. Ὑψώνει οὕτως οὐσιωδῶς τὴν θερμοκρασίαν τοῦ ἐν τῷ λέβητι ὕδατος, ὅπερ μεταβάλλει εἰς ἀτμόν, τήκει τὸ θεῖον ὅπερ τήκεται ἐν θερμοκρασίᾳ 116 βαθμῶν καὶ ἐπιφέρει ἐν διαστήματι εἴκοσι λεπτῶν ἡλιάσεως ἐν τῷ λέβητι 200 βαθμῶν θερμοκρασίαν. Διὰ τοῦ ἐν λόγῳ ἀντανακλάστρου ἐν ὀλίγοις δευτερολέπτοις ἧναψε σωρὸν σχιζῶν καὶ ξυλίνην σανίδα. Ἐντὸς ὑαλίνου ἀγγείου τεθειμένου ἐν τῷ συναυγασμῷ (ἤτοι ἑστίᾳ) τοῦ ἀντανακλάστρου, καὶ περιβεβλημένου δι' ὑαλίνου καλυπτῆρος ἔτακεν ἐν διαςήματι δύο λεπτῶν ἓν χιλιόγραμμον κασσιτέρου, τὴν αὐτὴν δὲ ποσότητα μολύβδου ἐν διαστήματι πέντε λεπτῶν, καὶ ψευδαργύρου ἓξ λεπτῶν. Αἱ πρὸς τῆξιν τῶν καθ' ἕκαστον μετάλλων τούτων ἀπαιτούμεναι θερμοκρασίαι εἰσὶ 235, 335 καὶ 475 βαθμῶν. Διὰ τῶν σφαιρικῶν ἢ παραβολικῶν κατόπτρων ἐν οἷς ἡ ἑστία συνίσταται ἐξ ἑνὸς σημείου καὶ οὐχὶ ἐκ μιᾶς γραμμῆς ὡς παρὰ τοῖς κωνικοῖς καὶ κυλινδρικοῖς κατόπτροις, οἷς ἐχρῶντο διὰ τὰ εἰρημένα πειράματα, ἡ συγκέντρωσις τῆς ἡλιακῆς θερμότητος ἤθελεν εἶναι ἔτι ἰσχυροτέρα.

Ἐν ᾧ χρόνῳ ὁ ἀγχίνους δοκιμαστὴς ἐπιχειρεῖ τὰ νέα ταῦτα πειράματα θέτει εἰς ἐνέργειαν τὴν ἡλιακὴν αὐτοῦ χύτραν, συνισταμένην ἔκ τινος κρυσταλλίνης βαυκάλεως, ἐν τῷ πυθμένι τῆς ὁποίας εἰσάγει κυλινδρικὸν ἀγγεῖον ἐκ χαλκοῦ ἢ ἐκ σφυρηλάτου σιδήρου, ἐξωτερικῶς μεμελανωμένον. Ἡ ὅλη συσκευὴ καλῶς κεκλεισμένη δι' ὑαλίνου καλυπτῆρος ἀποδέχεται τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας διὰ κυλινδρικοῦ ἀντανακλάστρου ἐπαργύρου.

Digitized by Google

Δι' αὐτῆς ἐντὸς τεσσάρων ὡρῶν ἐκτελεῖται μαγείρευμα ἐξ ἑνὸς χιλιογράμμου βοείου κρέατος καὶ λαχανικῶν, ἅτινα ψήνονται ἐντελέστατα. Τὸ μαγείρευμα τοῦτο τοσοῦτον ἐστὶν εὐαρεστότερον τὴν γεῦσιν ὅσον διὰ μείζονος κανονικότητος παράγεται ἡ θέρμανσις.

Ἐν τῇ προχείρῳ ταύτῃ χύτρᾳ ἣν ὁ εὑρέτης ἀναπληροῖ σήμερον δι' ἁπλοῦ ὑαλίνου ἀγγείου, τεθειμένου ἐν τῷ συναυγασμῷ κωνικοῦ ἀντανακλαστικοῦ κατόπτρου ἐξ ὀρειχάλκου ἐπαργύρου, ψήνονται ἐντελέστατα αἱ ὀπῶραι, τὰ γεώμηλα, τὰ λάχανα, τὰ κρέατα, οἱ καρποὶ κτλ. Ἐκ τοῦ προχείρου δύναταί τις νὰ κατασκευάσῃ ἔγχυμα τεΐου ἢ καφὲ ἢ οἱονδήποτε ἀφέψημα, ἀρκεῖ δὲ πρὸς τοῦτο ἡ χρῆσις βαυκάλεως ὑαλίνης χρωματιστῆς, ἐν ᾗ τίθεται ὁ ζῦθος τοῦ Λουγδούνου. Διὰ νὰ ὀπτήσῃ τις ταχέως τὰ λαχανικὰ ἢ τὰ σιτηρὰ δύναται νὰ προβῇ κατ' ἄλλον τρόπον. Τίθεται εἰς τὴν ἑστίαν τοῦ ἀντανακλάστρου δοχεῖον κεκλεισμένον περιέχον ὕδωρ, εἶτα δὲ ἀφοῦ ἀρχίσῃ νὰ βράζῃ τὸ ῥευστὸν, θέτουσιν εἰς συγκοινωνίαν, διὰ σωλῆνος, τὸ ἀνώτερον μέρος τοῦ δοχείου μὲ τὸν πυθμένα ἑτέρου δοχείου, περιέχοντος τὰ λαχανικὰ ἢ τὰ σιτηρὰ, καὶ ταῦτα δὲν χρειάζονται ἢ βραχύτατον χρόνον ἵνα ψηθῶσι διὰ τοῦ ἀτμοῦ.

Πρὸς μετασχηματισμὸν τῆς ἡλιακῆς χύτρας εἰς κάμινον, τίθεται ὑπὸ τὸν ὑάλινον καλυπτῆρα δίσκος ἐκ σφυρηλάτου σιδήρου καὶ εἰς ὀλιγώτερον τῶν τριῶν ὡρῶν ψήνεται τοιουτοτρόπως ἓν χιλιόγραμμον ἄρτου, ὅστις κατ' οὐδὲν διαφέρει τοῦ τῶν ἀρτοποιῶν. Ὁ φλοιὸς αὐτοῦ εἶναι σκληρὸς, κυταλοειδὴς, ἡ ψὶξ εἶναι ἐλαφρὰ καὶ σπογγώδης ὅπως ἐν τῇ συνήθει καμίνῳ.

Τῆς ἐψήσεως τοῦ κρέατος μὴ ἀπαιτούσης τόσην θερμότητα ὅσην ἡ ἐξάτμισις τοῦ αὐτοῦ βάρους ὕδατος, δύναταί τις νὰ ὀπτήσῃ αὐτὸ ἐν ὑπαίθρῳ ὑπὸ μόνην τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἡλιακοῦ ἀντανακλάστρου, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου εἶναι ἐστημένος ὀβελὸς μὲ τεμάχιον κρέατος. Εἰς ὀλιγώτερον ἡμισείας ὥρας (ἐν ᾧ πρότερον ἐχρειάζοντο τρεῖς ὧραι) ἔχει τις τοιουτοτρόπως ἑψητὸν ὡραιότατον τὴν ὄψιν. Πρέπει ν' ἀποφύγῃ τις τὴν χρῆσιν βουτύρου, διότι αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου χημικῶς ἐπενεργοῦσαι μεταδίδουσιν εἰς τὸ ἑψητὸν ὀσμὴν καὶ γεῦσιν ἀνυπόφορον, μεταβάλλουσαι τὸ βούτυρον εἰς βουτυρικὸν ὀξύ. Ἐὰν τεθῇ πρὸ τοῦ ἑψητηρίου ὕαλος κιτρίνη ἢ ἐρυθρὰ ἀφαιροῦνται αἱ χημικαὶ ἀκτῖνες αἱ προξενοῦσαι τὴν ἀναζύμωσιν ταύτην, καὶ τὸ ἑψητὸν ὡς καὶ ὁ ὀπὸς αὐτοῦ εἰσὶν ἄριστα. Ἀντικαθιστῶντις τὰ δύο ἐπικαλύμματα τῆς ἡλιακῆς χύτρας δι' ἑνὸς τῶν κεφαλῶν τοῦ ἄμβικος (λαμπίκου), τοῦ ἐπικαλουμένου tête de More, ἕνεκα τῆς στρογγύλης μορφῆς αὐτοῦ καὶ λείας, ἐὰν ἐφαρμόζηται ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς χύτρας, μετασχηματίζεται αὕτη εἰς συσκευὴν ἀποστακτικήν. Τὸ ἐπικάλυμμα ἢ ἄμβιξ τίθεται ἐπὶ τούτῳ εἰς συγκοινωνίαν διὰ σωλῆνος ὁριζοντίου πρὸς ὀφειοειδῆ, ὅστις καταβαίνει ἑλικοειδῶς εἰς διηνεκὲς ῥεῦμα ψυχροῦ ὕδατος, ἐν ᾧ τὸ μεταλλικὸν ἀγγεῖον περιέχον δύο λίτρας οἴνου τίθεται εἰς τὴν βαύκαλιν ἐν τῇ ἑστίᾳ τοῦ ἀντανακλάστρου. Οὕτω λαμβάνει τις οἰνόπνευμα μετὰ τεσσαράκοντα λεπτῶν ἡλίασιν. Ἐπειδὴ ἡ συσκευὴ θερμαίνεται βραδέως καὶ διηνεκῶς τὸ οἰνόπνευμα εἶναι συμπεπυκνωμένον καὶ περιέχει ἄρωμα τὰ μάλιστα εὐάρεστον.

Δι' ὅλα τὰ προηγούμενα πειράματα μετεχειρίσθησαν κατὰ πρῶτον κάτοπτρα κοῖλα ἐπάργυρα, σχήματος κυλινδροπαραβολικοῦ, τουτέστι κάτοπτρα κυλινδρικὰ τῶν ὁποίων ἡ γραμμὴ τῆς βάσεως εἶναι ἡ ἀνοικτὴ ἐκείνη καμπὴ, ἥτις ὁμοιάζει πολὺ πρὸς ἡμιέλλειψιν λίαν ἐπιμήκη καὶ ἥτις ὀνομάζεται παραβολή. Ἡ ἀντανακλαστικὴ δύναμις τῶν κυλινδρικῶν κατόπτρων αὐξάνει κατὰ λόγον τοῦ ἀνοίγματος αὐτῶν, καὶ ἑπομένως ὁ χρόνος ὃν ἀπαιτεῖ μία λίτρα ὕδατος ἵνα φθάσῃ εἰς βαθμὸν βρασμοῦ εἶναι εἰς ἀντίστροφον λόγον τῶν κατόπτρων, τουτέστιν εἶναι τοσοῦτον βραχύτερος ὅσον τὸ ἄνοιγμα εἶναι μέγα. Ἐπὶ τέλους ὁ ἐφευρέτης χρῆται μόνον κωνικοῖς κατόπτροις, δι' ὧν ἡ ἐπιφάνεια τῆς ἡλιάσεως τετραπλασιάζεται, ὅταν ἡ διάμετρος διπλασιασθῇ. Ὁ κύριος Μουσὼ δὲν περιώρισεν ἐνταῦθα τὰ πειράματά του. Διενοήθη νὰ κατορθώσῃ μηχανικὰς ἐνεργείας διὰ τῆς ἡλιακῆς θερμότητος· διὸ ἐν Παρισίοις τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ αὐγούστου 1866 ἔθεσεν εἰς ἐνέργειαν τὴν πρώτην τοῦ εἴδους τούτου ἐν τῷ ἐργοστασίῳ τῶν σπουδῶν τῆς Μευδῶνος, συντηρουμένῳ τότε διὰ τοῦ ἰδιαιτέρου ταμείου Ναπολέοντος τοῦ Γ', καὶ διευθυνομένῳ ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ τοῦ πυροβολικοῦ Reffye. Ἐνταῦθα ἐγένοντο κυρίως πειράματα βαλλιστρικὰ (ἐκσφενδονισμοῦ). Ὁ αὐτοκράτωρ, ὅστις πάντοτε συνείθιζε νὰ περιβάλλῃ τὰς μηχανικὰς σπουδὰς μὲ εἶδος μυστικισμοῦ καὶ ἀγάπης τοῦ θαυμασίου, τοῦθ' ὅπερ ἀπετέλει τὴν βάσιν τοῦ χαρακτῆρός του, δὲν εἶδεν ἄνευ θαυμασμοῦ μεμιγμένου μεθ' ἡδονῆς τὰ πειράματα τοῦ σοφοῦ Γάλλου, ὃν ἄλλως τε εἶχε παραλάβει ἵνα ἐργάζηται εἰς Μευδῶνα ἀπὸ τοῦ ἔτους 1862.

Ἐν ᾧ ἐγίνοντο τὰ διάφορα ταῦτα πειράματα, ἄνθρωπός τις οὗ τινος ἡ μηχανικὴ μεγαλοφυΐα φημίζεται ἐν ἀμφοτέροις τοῖς ἡμισφαιρίοις, πρὸ πάντων δὲ ἐν Ἀμερικῇ, τῇ δευτέρᾳ πατρίδι αὐτοῦ, ὁ Σουηδὸς Ἐριξὼν, ὁ ἐφευρέτης τῆς μηχανῆς τοῦ θερμοαέρος τῶν πυργωτῶν πλοίων, ἐνησχολεῖτο ὡσαύτως εἰς τὴν σπουδὴν τῶν ἡλιακῶν μηχανῶν, χωρὶς οὐδὲν νὰ γινώσκῃ περὶ τῶν πειραμάτων ἅτινα ἤδη ἐξεθέσαμεν, καθ' ὅσον ταῦτα δὲν εἶχον ἀκόμη δημοσιευθῆ. Ὁρμώμενος ἐκ γεγονότων συλλεχθέντων ἐκ τοῦ Ἐρσχέλλου καὶ Πουλλιὲ, ὁ Ἐριξὼν ὑπολογίζει ὅτι ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἡλίου ἐπὶ ἐπιφανείας 9 μέ-

Digitized by Google

τρων τετραγωνικῶν εἶναι ἱκανὴ νὰ ἐξατμίσῃ 8 λίτρας ὕδατος, καὶ ἑπομένως ἀντιστοιχεῖ πρὸς ἑνὸς ἵππου δύναμιν. Ἐντεῦθεν ἔχει τὰ ἐκπληκτικὰ ἐξαγόμενα, ἐν οἷς καὶ τὸ ὅτι ἡ ἐπὶ τὰς στέγας μόνον τῆς Φιλαδελφείας πίπτουσα ἡλιακὴ θερμότης ἠδύνατο νὰ θέσῃ εἰς κίνησιν 5,000 ἀτμομηχανὰς ἐχούσας ἀνὰ 20 ἵππων δύναμιν ἑκάστη.

Εἶτα δὲ, προσδιορίσας ὅτι ἡ ἐφ' ἑνὸς τετραγωνικοῦ μιλίου καταπεμπομένη θερμότης ἐκ τῆς ἀκτινοβολήσεως τοῦ ἡλίου, καίτοι ἀφιερωμένου τοῦ ἡμίσεος τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ εἰς τὰς οἰκοδομὰς, ὁδοὺς κτλ., ἠδύνατο νὰ κινήσῃ 64,800 ἀτμομηχανὰς ἐξ ἑκατὸν ἵππων δυνάμεως ἑκάστην, προσθέτει τὰς ἀξιομνημονεύτους ταύτας λέξεις· «Ὁ Ἀρχιμήδης περατώσας τοὺς ὑπολο»γισμοὺς αὐτοῦ περὶ τῆς δυνάμεως τοῦ μοχλοῦ »ἔλεγεν ὅτι ἠδύνατο νὰ κινήσῃ τὴν γῆν (δός μοι »παστῶ καὶ τὰν Γᾶν κινήσω)· ἐγὼ δὲ ἀξιῶ, ὅτι »ἡ συγκέντρωσις τῆς ἀκτινοβολουμένης θερμό»τητος τοῦ ἡλίου ἠδύνατο νὰ παραγάγῃ δύνα»μιν ἵνα ἀναχαιτίσῃ τὴν κίνησιν τῆς γῆς!» Καὶ ἔτι περαιτέρω: «Ἐν Ἀγγλίᾳ ἤδη ὑπολογίζουσι »τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν θὰ ἐκλείψῃ ὁ λιθάνθραξ, εἰ »καὶ τὰ μεταλλεῖα τῆς εὐφλέκτου ταύτης ὕλης »οὐχὶ πρὸ πολλοῦ χρόνου ἐξορύττονται.»

Ὀλίγαι χιλιετηρίδες, σταγόνες ἐν τῷ Ὠκεανῷ τοῦ χρόνου, θέλουσιν ἐξαντλήσει τὰ ἀνθρακωρυχεῖα τῆς Εὐρώπης, εἰ μὴ ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ προσλάβωσι καὶ τὴν τοῦ ἡλίου ἐπικουρίαν. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου δὲν φθάνουσι πάντοτε μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, ἀλλ' ὅταν ἀνοίξῃ ἡ μεγάλη ἀποθήκη ἡ δίδουσα δωρεὰν τὴν θέρμανσιν, ὁ προβλεπτικὸς μηχανικὸς θὰ δύνηται νὰ ἐφοδιάζῃ τὴν τῆς ἀποταμιεύσεως ἀποθήκην διὰ τὰς νεφελώδεις ἡμέρας. Σημειωτέον ἐνταῦθα ὅτι μέγα μέρος τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς φωτίζεται δι' ἡλίου ἀείποτε ἀκτινοβόλου. Ὁ κύκλος τῆς ἐνεργείας τῶν ἡλιακῶν μηχανῶν καθίσταται τοσοῦτον μέγας ὅσον εἶναι μεγάλη καὶ ἡ μηχανικὴ αὐτοῦ δύναμις.

Ὁ κύριος Ἐριξὼν, ὅστις συνδέει μετὰ τῆς εὐφυΐας του περιουσίαν καὶ μεγάλην πεῖραν, θὰ ἐπαναλάβῃ ποτὲ ἀναμφιβόλως, ἐὰν τύχῃ σχολάζων, τὰς μελέτας του περὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἡλιακῆς θερμότητος. Ἐν τούτοις ἐπέστη ὁ χρόνος ἵνα εἴπωμεν ἐνταῦθα ἐκεῖνο ὅπερ Γάλλος τις κατώρθωσεν ἤδη ἐπὶ τῷ σκοπουμένῳ.

Ἕπεται τὸ τέλος.

Ἐὰν λάβωμεν ὡς μέσον ὅρον 70 παλμοὺς κατὰ λεπτὸν τῆς ὥρας, ἡ καρδία ἀνθρώπου ζήσαντος 90 ἔτη, ἐνήργησε κατὰ τὸ ἐννενηκονταετὲς διάστημα τῆς ζωῆς του 3,012,280,000 παλμούς.

ΕΝΤΟΜΑ ΒΛΑΒΕΡΑ

ΦΥΤΟΦΘΕΙΡΑ Η ΡΟΔΟΒΙΟΣ

Τὸ ζωάριον, ὅπερ παριστᾷ ἡ παρατεθειμένη εἰκὼν, φαίνεται βεβαίως ἄγνωστον εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῆς *Ἑστίας* καὶ ἴσως πρωτοφανές· καὶ ὅμως προλαμβάνοντες λέγομεν, ὅτι εἶνε αὐτοῖς τοσούτῳ γνώριμον καὶ κοινὸν, ὥστε ἀμφιβάλλομεν ἂν ὑπάρχῃ εἷς ὁ ἀγνοῶν. Φαντάσθητε τὸ εἰκονιζόμενον ζῷον μικρὸν ὡς ψύλλον, ἔχον χρῶμα πράσινον ἢ ὑπομέλαν, ἀντὶ δ' ἑνὸς ὑποθέσατε ἑκατοντάδας αὐτοῦ ἐστιβασμένας πλησίον ἀλλήλων ἐπὶ τῶν φύλλων, τῶν τρυφερῶν κλώνων τῶν φυτῶν, τῶν ἀνθέων, καὶ τότε θὰ ἀναγνωρίσητε ἀκόπως τὴν κατάρατον καὶ ἀπεχθῆ

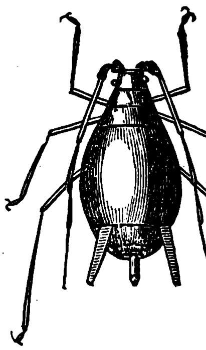

ψώραν τῶν φυτῶν ἢ *μελίγχραν*, τῆς ὁποίας τοσάκις ἐσκέφθητε τὴν καταστροφὴν καὶ ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τῆς ῥοδῆς, τῆς ῥοιᾶς, τοῦ νηρίου καὶ τῶν λοιπῶν φυτῶν τοῦ κήπου σας.

Ἡ ἀνωτέρω μεμεγεθυσμένη εἰκὼν ἀπαλλάσσει ἡμᾶς τῆς λεπτομεροῦς περιγραφῆς τοῦ ἐντόμου. Ὡς βλέπει δὲ ὁ ἀναγνώστης τὸ λεπτοφυέστατον ἑξάπουν σῶμα δὲν ἔχει πτέρυγας ἐν τῇ εἰκόνι ἡμῶν· θέλομεν ἰδεῖ ὅμως, ὅτι εἰς ἐποχήν τινα τοῦ βίου φέρει τοιαύτας. Ἔχει κεφαλὴν μικρὰν, πλατεῖαν μᾶλλον ἢ μακρὰν, καὶ φέρουσαν ὄπισθεν τῆς ῥίζης τῶν κεραιῶν τοὺς ὀφθαλμούς. Ἀπὸ τοῦ προσθίου καὶ κάτω ἄκρου τῆς κεφαλῆς ἐκφύεται μακρὰ προβοσκὶς ἢ προνομαία[1] ἐγκλειομένη εἰς τρίαρθρον θήκην. Ἡ προβοσκὶς αὕτη δὲν φαίνεται ἐν τῇ εἰκόνι, διότι δι' αὐτῆς εἰκονίζονται μόνον τὰ πρανῆ (ἡ ῥάχις) τοῦ ζῴου. Ἐπὶ τοῦ ὀπισθίου ἄκρου τῆς κοιλίας ὑπάρχει οὐρίδιον, πλαγιόθεν δ' αὐτοῦ δύο πρὸς τὰ πρόσω διευθυνόμενοι λεπτοφυεῖς σωλῆνες, οἱ καλούμενοι *χυμοφόροι αὐλοί*.

Ἡ προβοσκὶς ἢ τὸ ῥύγχος τὸ κεκαμμένον πρὸς τὸν θώρακα, αἱ χαρακτηριστικαὶ πτέρυγες, ὅταν ὑπάρχωσι, καὶ ὁ τρόπος τῆς μεταμορφώσεως τῆς ψώρας τάσσουσιν αὐτὴν μετὰ τῶν τεττίγων, κόρεων κ.τ.λ., εἰς τὴν τάξιν δηλ. τῶν *ἡμιπτέρων*, καὶ εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν *ἀφιδιδῶν* ἢ *φυτοφθειριδῶν* (Aphidina), ἧς τὸ γένος τῶν *φυτοφθειρῶν* ἢ *ἀφίδων* εἶνε τὸ πάντων πολυπληθέστερον. Αἱ διαφοραὶ δὲ, τὰς ὁποίας τὰ διάφορα εἴδη τῶν φυτοφθειρῶν δεικνύουσι, συνίστανται εἰς τὸ χρῶμα τῶν ἐντόμων, εἰς τὸ διάφορον δένδρον

1. Οἱ θέλοντες πλειοτέρας ἐπεξηγητικὰς διασαφήσεις τῶν μορίων τῶν ἐντόμων καὶ τῶν ἐπιστημονικῶν ὅρων εὑρίσκουσιν ἐν τῇ ὑφ' ἡμῶν μεταφρασθείσῃ Φυσικῇ ἱστορίᾳ τοῦ Koppe, 1875.

Digitized by Google

ἐν ᾧ βιοῦσι καὶ εἰς μικρὰς τοῦ σώματος αὐτῶν παραλλαγάς. Οὕτως ἔχομεν: *Φυτόφθειραν τὴν ῥοδόφιλον* (Aphis rosae) ἀπανταχοῦ κοινοτάτην, καὶ παρ' ἡμῖν πάγκοινον, διατρίβουσαν ἐπὶ τῶν ῥοδῶν ἢ καὶ ἐπὶ ἄλλων θάμνων καὶ δένδρων, τὴν φαιοπράσινον *Φυτ. τῆς κράμβης* (A. brassicae), τὴν ἀσθενῶς πρασινίζουσαν *Φυτ. τῆς μηλέας* (A. mallus) καὶ πλῆθος ἄλλων εἰδῶν.

Ἡ φυτόφθειρα εἶνε ζῷον συναγελαστικόν, βιοῦν, ὅπως ἅπασα ἐν γένει ἡ τῶν ἀφιδιδῶν οἰκογένεια, *παρασιτικῶς* ἐπὶ διαφόρων λαχάνων καὶ δένδρων ἐν μεγίστῃ πληθύϊ. Δὲν πηδᾷ, ἀλλὰ βαδίζει νωθρῶς, σπανίως δὲ μόνον ἵπταται ἢ μεταφέρεται διὰ τοῦ ἀνέμου ἢ ἄλλως πως, μεταναστεύουσα ἀπὸ δένδρου εἰς δένδρον. Αἱ φυτόφθειραι κάθηνται συνήθως κατὰ σωρείας, προτιμῶσαι πάντοτε τὰ ὕπτια τῶν φύλλων καὶ τὰ σκιερὰ μέρη τῶν φυτῶν, ὧν διατρυπῶσαι κοπιωδῶς τὴν ἐπιδερμίδα μυζῶσι διὰ τῆς ἀναμυζητικῆς καὶ εὐκινήτου προβοσκίδος τὸν χυμόν. Ἐπὶ τοῦ μέρους δὲ ἔνθα τοιαῦτα ζωΰφια συναθροίζονται, εὑρίσκεται πάντοτε καὶ ὑγρόν τι κολλῶδες, διαφανές, γλυκὺ καὶ μελιτῶδες τὴν γεῦσιν, καλούμενον *μελιτώδης δρόσος*. Τὸ ὑγρὸν τοῦτο τὸ ἐπικαλύπτον τὰ φύλλα ὡς στίλβον γάνωμα (βερνίκιον) δὲν ἐκκρίνουσιν αἱ φυτόφθειραι, ὡς ἐνομίζετο πρὸ πολλοῦ, διὰ τῶν χυμοφόρων αὐλῶν, ἀλλὰ προχέουσιν ἐκ τῆς ἕδρας των.

Ἐκ τῆς ἀποκλειστικῆς τροφῆς τῶν φυτοφθειρῶν διὰ τοῦ θρεπτικοῦ φυτικοῦ χυμοῦ τὰ φυτὰ ἐξασθενοῦσι καὶ ἀποκωλύονται τῆς φυσικῆς ἀναπτύξεως. Πλὴν τούτου δὲ διὰ τῆς ἀπ' αὐτῶν ἐκκρινομένης ὕλης ἀποφράσσονται τὰ στόμια δι' ὧν τὸ φυτὸν ἀναπνέει καὶ ἐπέρχεται οὕτως ἡ δύσπνοια καὶ ὁ μαρασμὸς τοῦ μέρους ἐκείνου. Ἰδοὺ τὰ αἴτια, διὰ τὰ ὁποῖα τὰ φύλλα, οἱ βλαστοί, τὰ ἄνθη ἀποβάλλουσι τὸ φυσικὸν αὐτῶν χρῶμα ἢ συστρέφονται. Διὸ καὶ βλέπομεν, ὅτι τῶν ψωριώντων φυτῶν τὰ φύλλα περιελίσσονται ἐν ἑαυτοῖς, οἱ βλαστοὶ κάμπτονται, ἡ αὔξησις καὶ ἀνάπτυξις αὐτῶν ἀποκωλύεται, τὰ ἄνθη καταπίπτουσι κ.τ λ.

Αἱ φυτόφθειραι πλὴν τῆς σημασίας, ἣν ἔχουσι διὰ τὴν γεωργίαν καὶ γεωπονίαν, ἠξιώθησαν καὶ ἰδιαιτέρας προσοχῆς ὑπὸ τῶν ζῳολόγων καὶ φυσιολόγων δι' ἔκτακτόν τι καὶ ἰδιάζον αὐταῖς καί τισιν ἄλλοις ἐντόμοις ζωικὸν φαινόμενον.

Εἶνε γνωστὸν ἐκ τῆς ζῳολογίας, ὅτι ὅλα τὰ ἔντομα γεννῶσιν ᾠὰ μετὰ προηγουμένην ἀπαραίτητον ὁμιλίαν τῶν ἀῤῥένων καὶ τῶν θηλέων. Ἐκ τῶν οὕτω γονιμοποιουμένων ᾠῶν ἐξέρχονται νεογνὰ ἔχοντα ἄλλην μορφὴν ἢ τὸ γεννῆσαν τὰ ᾠὰ ἔντομον· ὅπως π.χ. αἱ κάμπαι τοῦ μεταξοσκώληκος δὲν ὁμοιάζουσι ποσῶς μὲ τὰς ψυχὰς αὐτοῦ. Τὰ νεογνὰ ταῦτα εἶνε σκωληκοειδῆ, ἕρπουσι διὰ πολλῶν ζευγῶν ποδῶν, τρώγουσι πολύ, αὐξάνονται ταχέως, ἀποβάλλουσι κατὰ διαφόρους καιροὺς τὸ ἐξωτερικὸν δέρμα των (*γδύνονται τὸ ὑποκάμισον*, ὅπως κοινῶς λέγεται) καὶ τέλος μετὰ τὴν τελευταίαν ἀποδορὰν ἀλλοιοῦνται μεταβαλλόμενα εἰς ἄλλα πλάσματα, ἀνόμοια, ἔχοντα τὸ δέρμα σκληρὸν καὶ κεράτινον, μὴ φέροντα πόδας, μὴ τρώγοντα, ἀλλὰ κείμενα νεναρκωμένα καὶ ἀκίνητα ὡς νεκρά. Μετὰ βραχὺν ἢ μακρὸν κατὰ τὸ εἶδος τοῦ ἐντόμου χρόνον τὸ κεράτινον κέλυφος ῥήγνυται, καὶ ἐξέρχεται ἐκ τῆς στενῆς αὐτοῦ κατοικίας τὸ τέλειον ἔντομον, ὅμοιον μὲ τὸ πρῶτον ᾠοτοκῆσαν. Τὸ ἔντομον αὐτὸ συνήθως φέρει πτέρυγας, ἔχει πόδας, πετᾷ, εἶνε ζωηρόν, ἀνήκει πάντοτε εἰς γένος τι ἄῤῥεν ἢ θῆλυ καὶ ἑπομένως πολλαπλασιάζει τὸ εἶδός του καὶ θνήσκει.

Κατὰ τὰς διαδοχικὰς ταύτας μεταμορφώσεις τὸ ἔντομον φέρει ἴδια ὀνόματα. Κατὰ τὴν πρώτην περίοδον, ἅμα τοῦ ᾠοῦ ἐξελθόν, καλεῖται *κάμπη* (ἐὰν δὲ ἡ κάμπη αὕτη δὲν φέρῃ πόδας, ὡς τοῦτο συμβαίνει εἴς τινα ἔντομα, *σχαδών*.) Κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον, ὅτε ἀκινητεῖ, καλεῖται *χρυσαλλὶς* ἢ *νύμφη*, τέλος δὲ κατὰ τὴν τρίτην *ψυχὴ* ἢ *τέλειον ἔντομον*.

Οὗτος εἶνε ὁ τύπος τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἐντόμων· εἰσὶν ὅμως καί τινα ἐξ αὐτῶν, ἅτινα ἐξέρχονται τοῦ ᾠοῦ ὡς ψυχαὶ καὶ ἄλλα ἅτινα οὐδεμίαν ἄλλην μεταμόρφωσιν λαμβάνουσιν εἰμὴ τὴν ἔκφυσιν τῶν πτερύγων.—Ἐξαίρεσιν ἀπὸ τοῦ τύπου τούτου ὅλως ἰδίαν ἀποτελεῖ ἅπαν τὸ γένος τῶν περὶ ὧν ἡμῖν ὁ λόγος φυτοφθειρῶν. Τὰ ζῷα δηλ. ταῦτα καὶ ᾠοτοκοῦσι καὶ ζωοτοκοῦσι, τοῦ πολλαπλασιασμοῦ αὐτῶν γινομένου εἰς ὡρισμένον μὲν χρόνον τοῦ ἔτους δι' ᾠῶν, εἰς ὡρισμένον δὲ διὰ ζώντων νεογνῶν. Τὸ δὲ περιεργότερον εἶνε, ὅτι ὅταν μὲν αἱ θήλειαι γεννῶσιν ᾠὰ ὑπάρχουσι καὶ ἄῤῥενες, ὁπόταν δὲ ζῶντα νεογνά, μόνον θήλεις. Κατὰ *τὸ τέλος* δηλ. *τοῦ θέρους* ἢ κατὰ τὸ φθινόπωρον τὰ θήλεα προσομιλοῦντα μετὰ τῶν ἀῤῥένων τίκτουσιν ᾠὰ ἐπὶ τῶν κλάδων τῶν δένδρων, μεταξὺ τῶν χαραγῶν καὶ λεπίδων τοῦ φλοιοῦ, ἢ ἐπὶ ἀπεξηραμένων φύλλων. Αὐτόθι τὰ ᾠὰ διαχειμάζουσι, μέχρις οὗ τὸ ἐαρινὸν θάλπος διαχυθῇ καθ' ὅλην τὴν φύσιν. Τότε δὲ τῶν ᾠῶν ῥηγνυμένων ἐξέρχονται ἄπτεροι φυτόφθειραι, πᾶσαι θήλειαι, *οὐδεμία* δὲ ἄῤῥην. Αἱ θήλειαι, ἀπεκδυθεῖσαι τετράκις τὸν χιτῶνα καὶ αὐξηθεῖσαι, γεννῶσιν ἄνευ ἀῤῥένων (διότι τοιοῦτοι δὲν ὑπάρχουσι) ζώσας θηλείας, *τροφοὺς* καλουμένας, ἐπαναλαμβανομένης τῆς γεννήσεως ταύτης ἀνὰ δεκατέσσαρας ἡμέρας μέχρι τέλους τοῦ θέρους, ὅτε ἡ προτελευταία γενεὰ γεννᾷ καί τινας ἄῤῥενας, μεταξὺ τῶν ὁποίων τινὲς εἶνε πτερωτοί· μετὰ τῶν ἀῤῥένων τούτων προσομιλοῦσαι νῦν αἱ θήλειαι γεννῶσι τὰ ᾠά, ἅτινα εἴδομεν, ὅτι διαχειμάζουσι, καὶ οὕτω καταλήγει ἡ ἐπέτειος ὕπαρξίς των. Τὸ ἀξιοθαύμαστον τοῦτο εἶδος τῆς ἄνευ ἀῤῥένων γεννήσεως ἐκάλεσαν οἱ φυσιολόγοι

Digitized by Google

παρθενογένησιν, καὶ περὶ τὴν ἐξήγησιν αὐτοῦ ἐπὶ πολὺ ἠσχολήθησαν, μέχρις οὗ διὰ τῶν παρατηρήσεων τῶν ἀκαμάτων καὶ σοφῶν παρατηρητῶν Zierzon τοῦ μελισσουργοῦ, Leucart καὶ v. Siebold ἐξηγήθη εὐκρινέστατα, ὅπως θέλομεν ἰδεῖ εἰς τὸ περὶ μελισσῶν, περὶ ὧν ἐν τῇ *Ἑστίᾳ* ἄλλοτε θὰ πραγματευθῶμεν ἐκτενῶς.

Αἱ φυτόφθειραι εἰσὶ ζωδάρια πολυτόκα· ἡ πολυτοκία δ' αὐτῶν καὶ ἀνάπτυξις αὐξάνεται ἀναλόγως τοῦ ἀφθόνου τῆς τροφῆς καὶ τῆς θερμότητος τοῦ καιροῦ. Δυνάμεθα δὲ νὰ φαντασθῶμεν τὴν πληθὺν αὐτῶν μανθάνοντες, ὅτι ἑκάστη μήτηρ ἢ τροφὸς ἐν ἑκάστῃ γεννήσει παράγει 70-90 τέκνα, καὶ ὅτι μετὰ πέντε γενεὰς ὅλοι οἱ ἀπόγονοι αὐτῆς εἰσὶ πλείονες τῶν 5,000,000, εἰς ἓν δὲ ὁλόκληρον θέρος τοὐλάχιστον 6,000 ἑκατομμυρίων!

Τὸ γένος τῶν φυτοφθειρῶν εἶνε πολυαριθμότατον. Ὅλα ὅμως τὰ εἴδη αὐτοῦ ὁμοιάζουσι λίαν κατὰ τὸν τρόπον τοῦ ζῆν μετὰ τοῦ ἄνω περιγραφέντος καὶ ἐπιφέρουσι τὰς αὐτὰς ἐπὶ τῶν φυτῶν βλάβας.

Τοιαύτη τις εἶνε ἐν συνόψει ἡ περιγραφὴ τοῦ βίου τῶν φυτοφθειρῶν ἢ ὀρθότερον ἡ *ἱστορία* αὐτῶν. Ὑπολείπεται ἤδη νὰ εἴπωμεν ὀλίγα καὶ περὶ τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν.

Ἀνωτέρω εἴδομεν, ὅτι ἡ ψώρα προχέει χυμόν τινα ἰξώδη. Ὁ χυμὸς οὗτος εἶνε οὐ μόνον ἔδαφος καταλληλότατον πρὸς ἀνάπτυξιν μικροσκοπικῶν παρασιτικῶν φυτῶν, (τοῦ εὐρῶτος π.χ., κοινῶς μούχλας), ἀλλ' εἶνε καὶ ἀγαπητὴ τροφὴ ἄλλων ἐντόμων, μελισσῶν, μυρμήκων κ.τ.λ. Οἱ μύρμηκες πρὸς τὰ φυτὰ ἔνθα ἐπιδημοῦσι φυτόφθειραι ὀρύττουσιν ἐκ τῶν μυρμηκυιῶν των ὁδοὺς ὑπογείους καὶ στοιχηδὸν ἀνέρχονται τὰ δένδρα διατρέχοντες ὅλους τοὺς κατοικουμένους κλάδους. Μεγάλοι μύρμηκες, μικροί, μέλανες, ἐρυθροί, ἅπαντα αὐτῶν τὰ εἴδη διέρχονται τὰ φυτὰ ἰχνηλατοῦντες φυτοφθείρας. Ἀνευρόντες δὲ ἢ ῥοφῶσι μετ' ἀπληστίας τὸν κεχυμένον ἐπὶ τῶν φύλλων χυμόν, ἢ πιέζοντες διὰ τῶν σιαγόνων των τὸ σῶμα τῶν φυτοφθειρῶν ἀμέλγουσιν αὐτὰς ἀγελάδων δίκην ἢ προβάτων. Ἄλλοι, καὶ οὗτοι ἴσως εἶνε οἱ προνοητικώτεροι, ἁρπάζουσιν αὐτὰς ἀπὸ τοῦ μέσου καὶ σύρουσι πρὸς τοὺς ὑπογείους σταύλους των.

Ἕτεροι ἐχθροὶ φονικώτεροι εἶνε οἱ *Ἀφιδόβιοι* (Aphidius L.), μικρὰ ἔντομα διατρυπῶντα διὰ τοῦ ἰσχυροῦ αὐτῶν τρυπανοπυγίου τὸ κέλυφος τῶν ᾠῶν τῶν φυτοφθειρῶν καὶ καταθέτοντα ἐντὸς ἑκάστου αὐτῶν ἀνὰ ἓν ᾠόν. Αἱ κάμπαι ἑπομένως τῶν ἀφιδοβίων ἐξερχόμεναι ἀπὸ τῶν ᾠῶν των φυσικῷ τῷ λόγῳ πρώτην τροφὴν θὰ γευθῶσι τὰς ζώσας σάρκας τῶν ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ἀναπτυχθεισῶν φυτοφθειρῶν, μέχρις οὗ ἐντελῶς καταστρέψωσιν αὐτάς. Παράσιτα ἐντὸς παρασίτων.

Ἔτι μείζονα καταστροφὴν ἐπιφέρει *Ἡμερόβιος ὁ χρυσώψ* ἢ *ὁ μαργαροειδής*, ἔντομον νευρόπτερον, ἔχον χρυσολαμπεῖς ὀφθαλμούς, οὗ τινος ἡ κάμπη ζῇ ἐπὶ τῶν φυτῶν καὶ προσομοιάζει τῷ μυρμηκολέοντι. Οἱ ἡμερόβιοι τρώγοντες τὰς φυτοφθείρας μετὰ μεγάλης ἀδηφαγίας ῥίπτουσιν εἶτα τὰ ἐναπομένοντα δέρματα ἐπὶ τῆς ῥάχεως αὐτῶν καὶ οὕτω μετὰ τῆς κόπρου καὶ τῶν ἀκαθαρσιῶν σχηματίζουσιν εἶδος ἐνδύματος ἀλλοιοῦντος ὅλην τὴν φυσικὴν αὐτῶν ὄψιν. Ἄλλος ἐπίσης ἐπικίνδυνος ἐχθρὸς εἶνε τὸ πασίγνωστον ἐκεῖνο καὶ μικρὸν ἔντομον, τὸ ἡμισφαιροειδὲς δίκην χελώνης, τὸ φέρον ἐπὶ τῶν ἐρυθρῶν καὶ στιλπνῶν νώτων του ἑπτὰ ἢ πλείονα στίγματα, καὶ τὸ ὁποῖον ἡ μὲν κοινὴ γλῶσσα προπάντων ἡ παιδικὴ ἐκάλεσε *παππαδιὰν* ἢ *πάσχα*, ἅτε ὑποτιθεμένου ὡς αὐτοῦ φέροντος τὸ Πάσχα, ἡ δὲ ἐπιστήμη *Κοχινελλίδα τὴν ἑπτάστικτον*. Ἡ κάμπη τοῦ ζωϋφίου τούτου τρώγει μετ' ἀδηφαγίας τὰς φυτοφθείρας, καὶ ὅπου πολλαὶ τοιαῦται εὑρίσκονται, ἔστω τις βέβαιος, ὅτι θὰ εὕρῃ καὶ ψυχὰς ἢ ᾠὰ κοχινελλίδων.

Πλὴν τούτων καὶ οἱ *Σύρφοι* (εἶδος μυιῶν) καὶ πολλὰ ἐντομοφάγα πτηνὰ ἐπαυξάνουσι τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐχθρῶν. Τί δὲ ἀντιτάσσουσι κατ' αὐτῶν πρὸς ὑπεράσπισιν αἱ ὅλως ἄοπλοι καὶ πρὸς φυγὴν ἔτι ἀνίκανοι φυτόφθειραι; Εὐτυχῶς ἢ δυστυχῶς μόνον τὴν πολυτοκίαν των.

Τεχνητὰ μέσα πρὸς ἐντελῆ αὐτῶν ἐξαφανισμὸν ὁ ἄνθρωπος ἐφεῦρε διάφορα. Πρὸς τοῦτο ἡ γεωργικὴ πεῖρα δίδει ἡμῖν κανόνας τινὰς προφυλακτικοὺς καὶ φάρμακα φυτοφθειροκτόνα, ἅτινα εἰς πολλὰς περιστάσεις ἀρκοῦσι πρὸς ἐντελῆ κάθαρσιν τῆς βλαστήσεως ἀπὸ τῶν τόσων ἐπιβλαβῶν ζωϋφίων.

Πρῶτον εἶνε ἀνάγκη νὰ κωλύσωμεν τὴν μετοίκησιν τῆς ἀποικίας ἢ τὴν ἐναπόθεσιν τῶν ᾠῶν, ν' ἀπομακρύνωμεν τὰ ἄγρια φυτὰ ἢ καὶ τὰ ἥμερα ἀπὸ τῶν μήπω καταληφθέντων ὑπὸ τοῦ κακοῦ. Εἰς δένδρα, ὧν περιωρισμένα μέρη κατελήφθησαν ὑπὸ ψώρας, εὐδοκιμεῖ ἡ προσεκτικὴ ἀποτομὴ τῶν μερῶν αὐτῶν, καὶ ἡ καταστροφὴ τῶν ἐντόμων. Ἂν τὸ δένδρον βρίθῃ φυτοφθειρῶν, ἡ πλύσις τῶν φύλλων δι' ἀφεψήματος ἀψίνθου ἢ φύλλων νικοτιανῆς (καπνοῦ), ἡ ἐπίπασις διὰ κόνεως νικοτιανῆς ἢ γύψου ἢ τέφρας εἶνε ἐκ τῶν ὠφελιμωτάτων μέσων. Ἡ ἐπίπασις δὲ αὕτη δέον νὰ γίνεται, ὅταν τὰ φυτὰ ἦνε ἔτι νενοτισμένα ὑπὸ τῆς δρόσου ἢ μετὰ βροχήν. Τέλος ἐὰν κατὰ τὸ φθινόπωρον, κλαδευομένων τῶν δένδρων ἀνακαλυφθῶσιν ἐπὶ τῶν νεαρῶν κλάδων μικρά, ὄρφνινα (καφετιὰ) ἢ μελανίζοντα καὶ σωρηδὸν κείμενα ᾠὰ περιτετυλιγμένα συνήθως ὡς ὑπὸ βάμβακος, νὰ συνθλίβωνται ταῦτα ἢ νὰ χρίωνται διὰ χρίσματος πηλοῦ ἢ τιτάνου κεκαυμένης (ἀσβέστου).

Ὅλα ὅμως τὰ μέσα ταῦτα πολλάκις εἰσὶ

Digitized by Google

δυσεξέργαστα. Εὐκολωτέρα, δραστηριωτέρα καὶ εὐθηνοτέρα φυτοφθειροκτόνος μέθοδος εἶνε ἐκείνη καθ' ἣν ὑποκαπνίζομεν τὰ φυτὰ διὰ φύλλων νικοτιανῆς κεκομμένων ἢ μὴ, θέτοντες αὐτὰ ἐν κεραμίῳ μετ' ἀνθράκων. Κατ' ἀρχὰς ὅλη ἡ ἀποικία τῶν φυτοφθειρῶν διεγείρεται εἰς ταραχὴν, εἶτα πολλαὶ ἀποβάλλουσι τὴν εὐστάθειαν, κλονίζονται καὶ καταπίπτουσιν· ἄλλαι μένουσαι ἐπὶ τῶν κλάδων ἢ πίπτουσαι ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ζῶσαι θνήσκουσι μετ' ὀλίγον καίπερ παύσαντος τοῦ καπνίσματος. Φυτὸν καπνισθὲν δεικνύει ἐπὶ τῶν γωνιῶν τῶν φύλλων ἢ ἐπὶ τῶν τριχῶν καὶ ἀλλαχοῦ τὰς νεκρὰς συνερικνωμένας φυτοφθείρας, σημεῖα τῆς προϋπαρξάσης ἐκεῖ ἀγέλης τῶν παρασίτων.

Σ. Μηλιαρακης.

Η ΕΟΡΤΗ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΕΝ ΓΕΝΕΥΗ

Ἐν Γενεύῃ, ὡς καὶ εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλβετίαν, ἡ κυβέρνησις ἀφιέρωσε πρὸ πολλοῦ μίαν ἑορτὴν διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς προκαταρκτικῆς καὶ μέσης ἐκπαιδεύσεως ἀμφοτέρων τῶν φύλων, καὶ αὕτη θεωρεῖται μία ἀπὸ τὰς μεγαλειτέρας τῶν ἐθνικῶν των ἑορτῶν· εἶναι δὲ αὕτη, ἡ ἡμέρα τῆς διανομῆς τῶν βραβείων καὶ τοῦ διδομένου εἰς αὐτοὺς γεύματος ἐκ μέρους τῆς Πολιτείας.

Ἡ κυβέρνησις ἐν Γενεύῃ βραβεύει τοὺς διακριθέντας μαθητὰς ἐπὶ τῇ χρηστῇ ἀγωγῇ καὶ ἐπιμελείᾳ εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔτους· γίνεται δὲ ὡς ἑξῆς·

Κατὰ τὸ πέρας τῶν ἐνιαυσίων ἐξετάσεων, ὁρίζεται ἡ πρώτη ἑβδομὰς τῶν βραβείων διὰ τοὺς ἄρρενας καὶ ἡ δευτέρα διὰ τὰ κοράσια. Παρευρίσκονται δὲ εἰς τὸ ἐπὶ τούτῳ ὡρισμένον μέρος, ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ὁ ὑπουργὸς τῆς Παιδείας μετὰ τῶν λοιπῶν μελῶν τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ἅπαν τὸ Βουλευτικὸν σῶμα, τὸ σῶμα τῶν καθηγητῶν καὶ διδασκάλων, οἱ ἐξετασταὶ (jury d'examen), οἱ γονεῖς καὶ οἱ κηδεμόνες καὶ πολλοὶ ξένοι, δι' εἰσιτηρίου. Ὁ ὑπουργὸς τῆς Παιδείας κατὰ πρῶτον ἀναγινώσκει ἀκριβῆ ἔκθεσιν περὶ τῆς καταστάσεως ἐν γένει τῶν σχολείων, ὡς καὶ ἄλλων ζητημάτων ἀφορώντων τὴν ἐκπαίδευσιν· ἀποπερατώσας δὲ τὴν προκαταρκτικὴν ταύτην ἐργασίαν ἀπευθύνει ἐπὶ τέλους προσλαλιὰν πρὸς τοὺς μαθητὰς, καὶ ἀκολούθως ἄρχεται παρὰ τοῦ ἰδίου ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας ἡ διανομὴ τῶν βραβείων, ἐκφωνοῦντος τὰ ὀνόματα τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Κολλεγίου, ἅτινα εἰσὶ τετυπωμένα ἐν φυλλαδίῳ. Μετὰ ταῦτα ἡ Πολιτεία δίδει γεῦμα εἰς τοὺς μαθητὰς, εἰς τὸ ὁποῖον λαμβάνει ὡσαύτως μέρος ἅπαν τὸ προμνημονευθὲν ἀνωτέρω προσωπικὸν ἐν μεγάλῃ στολῇ. Ἔμπροσθεν δὲ τοῦ καταστήματος τούτου, τοῦ χρησιμεύοντος καὶ ὡς Βουλευτηρίου, ὑπάρχει μεγάλη πλατεῖα ἀνθοστόλιστος προωρισμένη πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, ἔνθα γίνονται διάφορα γυμνάσια ὑπὸ τῶν μαθητῶν, ἐκεῖθεν δὲ ἐν σώματι διατρέχουσιν ἅπασαν τὴν πόλιν, προηγουμένης καὶ παιανιζούσης τῆς μουσικῆς· ἕπονται δὲ, ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ὁ ὑπουργὸς τῆς Παιδείας, τὰ λοιπὰ μέλη τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, οἱ καθηγηταὶ, οἱ διδάσκαλοι, οἱ ἐξετασταὶ, τὸ Βουλευτικὸν σῶμα, καὶ ἐπὶ τέλους οἱ μαθηταὶ, προηγουμένων τῶν βραβευθέντων, πάντες ἐν τάξει ἀνὰ δύω, μηδενὸς ἐξαιρουμένου, καὶ αὐτῶν τῶν ὑπουργῶν καὶ βουλευτῶν, διότι οὐδὲν ἐν ἀταξίᾳ πράττεται ἐν Ἑλβετίᾳ. Τὸ αὐτὸ ἐπαναλαμβάνεται καὶ διὰ τὰ κοράσια.

Ἐγὼ οὐδὲν δύναμαι νὰ εἴπω περὶ τῆς ἀληθοῦς πατρικῆς ταύτης μερίμνης ἐκ μέρους τῆς Ἑλβετικῆς κυβερνήσεως· μόνον τοῦτο προσθέτω, ὅτι καθ' ἣν στιγμὴν ἔβλεπα τὸ λαμπρὸν καὶ συγκινητικὸν ἐκεῖνο θέαμα, τὸ ὁποῖον τοσαύτην μοὶ ἐνεποίησεν ἐντύπωσιν, ἀναλογισθεὶς τὰ ἡμέτερα, κατελήφθην ὑπὸ τρομερᾶς ἀθυμίας![1]

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ

31.—Διατί οἱ ἰχθύες δύνανται νὰ κατέρχωνται καὶ ν' ἀνέρχωνται ἐντὸς τῆς θαλάσσης;

Διότι ἐξογκοῦσιν ἢ συστέλλουσι τὴν νηκτικὴν αὐτῶν κύστιν (φοῦσκαν), ἐκτοπίζουσι δὲ κατὰ βούλησιν πλειότερον ἢ ὀλιγώτερον ὕδωρ, χάνουσιν ἑπομένως μικρότερον ἢ μεγαλήτερον μέρος τοῦ βάρους των. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἀπόλυτον βάρος αὐτῶν μένει σταθερὸν, βυθίζονται ἢ ἀνέρχονται ἐντὸς τῆς θαλάσσης.

ΔΗΜΩΔΕΙΣ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΜΗΝΩΝ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ

Τῆς ἁγιᾶς Μαρίνας σῦκο,
τ' ἅι 'Λιοῦ σταφύλι,
καὶ τὸν Αὔγουστο μαντῆλι.

Ἤτοι κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς ἁγίας Μαρίνης (17 Ἰουλίου) εἰσὶν ὥριμα τὰ σῦκα, κατὰ δὲ τὴν τοῦ προφήτου Ἠλιοῦ (20 Ἰουλίου) αἱ σταφυλαί. Τὸ τελευταῖον τῆς παροιμίας μέρος φαίνεται ἡμῖν ἀνεξήγητον, ἐκτὸς ἐὰν ἐννοῇ ὅτι αἱ σταφυλαὶ, ὧν ἡ ὡρίμανσις ἄρχεται ἀπὸ τοῦ τέλους Ἰουλίου, εἰσὶν ἄφθονοι κατὰ τὸν Αὔγουστον καὶ δύναταί τις νὰ πληρώσῃ μανδήλια ἐξ αὐτῶν.

*

Ὁ Προκόπης κόφτ' ἀγγούρια,
ἡ ἁγιὰ Μαρίνα σῦκα
κι' ὁ ἅι 'Λιᾶς τὰ σταφυλάκια
μέσ' 'ς τὰ βεργοπανεράκια.

[1] Περὶ Ἐκπαιδ. ἐν Ἑλβετίᾳ, ὑπὸ Β. Ν. Βουλγάρεως.

Digitized by Google

Ταυτόσημος τῇ ἀνωτέρῳ. Ἡ ἑορτὴ τοῦ ἁγίου Προκοπίου, καθ' ἣν οἱ σικυοὶ (ἀγγούρια) ὡριμάζουσι, τελεῖται τὴν 8 Ἰουλίου.

*

Τ' ἅι Ἀιοῦ τὸ καρύδι,
τοῦ Σωτῆρος τὸ σταφύλι
καὶ τῆς Παναγιᾶς τὸ σῦκο.

Ἡ παροιμία αὕτη λέγεται ἐν Ἠπείρῳ, ἡ δὲ ἀσήμαντος ἀσυμφωνία πρὸς τὰς προλαβούσας εἰς τὸν προςδιορισμὸν τῆς ὡριμάνσεως τῶν σταφυλῶν καὶ τῶν σύκων προέρχεται ἴσως ἐκ τῆς διαφορᾶς τοῦ κλίματος. Τοῦ Σωτῆρος εἶναι ἡ ἑορτὴ τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος, τελουμένη τὴν 6 Αὐγούστου, τῆς Παναγιᾶς δὲ ἡ τῆς Κοιμήσεως τῆς Παναγίας (15 Αὐγούστου).

*

Ἀπὸ τὰ σῦκα ὡς τὰ σταφύλια.

Ἐπὶ βραχυτάτων χρονικῶν διαστημάτων.

*

Τὸν Ἁλωνάρη ἔβρεχε 'ς τὸν ποντισμένον τόπο.

Ἐπιζημία ἡ βροχὴ κατὰ τὸν Ἰούλιον. *Ἁλωνάρης* λέγεται ὁ Ἰούλιος διότι εἶναι ὁ μὴν καθ' ὃν ἀλωνίζονται τὰ γεννήματα, ὡς *Θεριστὴς* λέγεται ὁ Ἰούνιος, καὶ *Τρυγητὴς* ὁ Σεπτέμβριος. *Ποντισμένος* δὲ σημαίνει τὸν ἐπάρατον καὶ δυστυχῆ τόπον.

*

Ἔτσι τὤχει τὸ λινάρι,
νὰ ἀνθῇ τὸν Ἁλωνάρη.

Παροιμία σμυρναϊκὴ σαφής, ἀλλ' ἀνακριβής. Διότι κατὰ τὰς παρατηρήσεις πολλῶν βοτανικῶν ἐν Ἑλλάδι τὸ λίνον ἀνθεῖ τὸν Μάρτιον καὶ τὸν Ἀπρίλιον.

* * *

ΛΥΣΙΣ ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΩΝ ΑΠΟΡΙΩΝ

Γόρδιος δεσμός.

Ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος διέτριβεν εἰς Γόρδιον (κατὰ φεβρουάριον ἢ μάρτιον τοῦ 333) ἔκοψε τὸν λεγόμενον γόρδιον δεσμόν, ἐξ οὗ παρήχθη τὸ τοσοῦτον πολυθρύλητον γενόμενον περὶ τοῦ δεσμοῦ τούτου λόγιον· συνέβη δὲ τὸ γεγονὸς ὡς ἑξῆς. Εἰς τὴν ἄκραν τῆς πόλεως ἐκείνης ἐφυλάσσετο ἅμαξα, ἥτις, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἀνῆκέ ποτε εἰς τὸν γεωργὸν Γόρδιον καὶ τὸν παῖδα αὐτοῦ Μίδαν, τοὺς πρώτους βασιλεῖς τῆς Φρυγίας· ὁ δεσμὸς ὅστις συνῆπτε τὸν ζυγὸν τῆς ἁμάξης ταύτης μετὰ τοῦ ῥυμοῦ ἦτο ἐκ φλοιοῦ κρανέας, καὶ τοιουτοτρόπως συμπεπλεγμένος, ὥστε οὔτε τέλος οὔτε ἀρχὴ αὐτοῦ ἐφαίνετο, ἡ δὲ λύσις ἐνομίζετο ἀκατόρθωτος· καὶ ἐν τούτοις χρησμὸς ἀρχαῖος ἔλεγεν, ὅτι ὁ λύσας τὸν δεσμὸν τοῦτον θέλει ἄρξει τῆς Ἀσίας. Ὅτε λοιπὸν ὁ Ἀλέξανδρος ἀνέβη εἰς τὴν ἄκραν ἵνα παρατηρήσῃ τὸ ἱερὸν τοῦτο τῆς ἀρχαιότητος λείψανον, ἅπαντες οἱ περὶ αὐτὸν, Φρύγες τε καὶ Μακεδόνες, περιέμενον ἀνυπομόνως νὰ ἴδωσιν, ἐὰν ὁ περὶ Γρανικὸν νικητὴς καὶ ὁ δορυκτήτωρ τοῦ Ἀλικαρνασσοῦ θέλει περιποιήσει ἑαυτῷ τὴν ἐπαγγελλομένην κυριαρχίαν, κατισχύων τῶν δυσχερειῶν τοῦ δεσμοῦ. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος περιῆλθε μὲν κατ' ἀρχὰς εἰς πολλὴν ἀμηχανίαν, ἐπὶ τέλους ὅμως ἐν τῇ ὁρμῇ αὐτοῦ ἔκοψε διὰ τοῦ ξίφους τὸ σύναμμα· καὶ τοῦτο ἐθεωρήθη παρὰ πάντων ὡς λύσις τοῦ προβλήματος, ἐξασφαλίζουσα τὸ δικαίωμα αὐτοῦ ἐπὶ τῆς κυριαρχίας τῆς Ἀσίας.[1]

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

⁂ Ἐὰν ἀληθῶς πιστεύωμεν, ὅτι τὸ ἀντιπροσωπικὸν καὶ συνταγματικὸν πολίτευμα εἶνε τὸ μόνον πολίτευμα, τὸ ἐξασφαλίζον τὴν εἰρηνικὴν ἡμῶν πρόοδον, ὀφείλομεν, πρὸ πάσης μεταῤῥυθμίσεως, νὰ μεταῤῥυθμίσωμεν τὰς ἰδέας καὶ τὰς ἕξεις ἡμῶν, κατανοοῦντες, ὅτι ὁ Βουλευτὴς δὲν εἶνε ἀντιπρόσωπος τῶν ἰδιωτικῶν ἡμῶν ὑποθέσεων, οὐδὲ τὸ δημόσιον Ταμεῖον, ταμεῖον τοῦ Ἀντιπροσώπου τῆς ἐπαρχίας ἡμῶν. Προσέτι δὲ, ὅτι οἱ Βουλευταὶ, ἀντιπροσωπεύοντες, κατὰ τὸ ἄρθρον 67 τοῦ Συντάγματος, τὸ Ἔθνος καὶ οὐχὶ μόνον τὴν ἐπαρχίαν, ὑπὸ τῆς ὁποίας ἐκλέγονται, δὲν δύνανται ν' ἀπαιτῶσι παρὰ τῆς Κυβερνήσεως παραχωρήσεις, ἀντιβαινούσας εἰς τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα, καθόσον, οὕτω πολιτευόμενοι, παραγνωρίζουσι τὴν ἀποστολὴν αὐτῶν καὶ ἀπεκδύονται τῆς ἐξουσίας, τὴν ὁποίαν περιεβλήθησαν ὑπὸ τοῦ Συντάγματος, τοῦ ἐξελέγχειν τὰς ὑπουργικὰς πράξεις. Ἀλλ' ὅπως, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Πολιτείας λειτουργοῦν τὸ πολίτευμα, ἔτι μᾶλλον ἑδραιωθῇ ἐν τῇ ἐθνικῇ συνειδήσει, καὶ περιφρουρηθῇ συνάμα ἡ διοίκησις κατὰ τῆς ῥαγδαίας εἰσβολῆς τῶν ἰδιωτικῶν ἀξιώσεων, δέον οἱ ἀνερχόμενοι εἰς τὰς ὑπουργικὰς ἕδρας νὰ ἐνθυμῶνται, πρῶτον μὲν, τὴν συμβουλὴν ἣν ἐδίδεν ὁ Σωκράτης πρὸς τὸν Γλαύκωνα, *εἰ οὖν ἐπιθυμεῖς εὐδοκιμεῖν τε καὶ θαυμάζεσθαι ἐν τῇ πόλει, πειρῶ κατεργάσασθαι ὡς μάλιστα τὸ εἰδέναι ἃ βούλει πράττειν·* καὶ δεύτερον, ὅτι ὁ δόκιμος Κυβερνήτης δὲν εἶνε ὁ δίδων, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀρνούμενος, δὲν εἶνε ὁ ὑποχωρῶν, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀνθιστάμενος, δὲν εἶνε ὁ εὔπλοων οὐριοδρομοῦντος τοῦ πλοίου, ἀλλὰ καὶ ὁ δυνάμενος νὰ θαλασσοπορῇ καὶ νὰ διευθύνῃ τὸ σκάφος πρὸς τὸν πρὸς ὃν ὅρον αὐτοῦ, ἐν μέσῳ κλυδωνιζομένου πελάγους. (Ι. Α. Σοῦτσος.)

⁂ Ἐὰν ἡ τυραννία τῶν προϊσταμένων σου σὲ πιέζῃ, σιώπα, ποίει τὰ προσταττόμενα καὶ λάθε βιώσας. Ὁ σοφὸς, ὑπὸ τειχίον ἀποστὰς, κρύπτεται καὶ ἡσυχίαν ἄγει ἐν ἡμέραις θυέλλης. Οὐδόλως βαίνει ἐναντίον τοῦ ῥεύματος ὁρμητι-

1. Ἱστορ. τοῦ ἑλλην. ἔθνους, ὑπὸ Κ. Παπαῤῥηγοπούλου.

κοῦ χειμάῤῥου, ἐναντίον ἰσχυρῶν προσταγμάτων· δὲν ζητεῖ τὴν δόξαν αὐτοῦ ἐν ματαίοις ἐλέγχοις κακῶν διατάξεων· γινώσκει δὲ ἀρκούντως, ὅτι τὸ κακὸν ἀφ' ἑαυτοῦ ἐπὶ τέλους ἀπόλλυται, καὶ ὅτι μόνος ὁ προνοητικὸς σώζει ἑαυτὸν διὰ τῆς φρονήσεως ἐκ τοῦ καθολικοῦ ναυαγίου. (Zschokke.)

⁂ Εἶνε μέγα δυστύχημα νὰ μὴ ἔχῃ τις ἀρκετὸν πνεῦμα ἵνα ὁμιλῇ καλῶς, οὔτε ἀρκετὴν κρίσιν ἵνα σιωπᾷ. (La Bruyère.)

⁂ Ἡ σοφία εἶνε εἰς τὸ στόμα τῶν γερόντων ὡς τὸ μέλι εἰς τὸ στέλεχος παλαιοῦ δένδρου.

ΥΓΙΕΙΝΗ

ΠΕΡΙ ΘΑΛΑΣΣΙΩΝ ΛΟΥΤΡΩΝ

Ἡ χρῆσις τῶν θαλασσίων λουτρῶν κατήντησε πάγκοινος. Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτῶν οὐ μόνον οἱ παράλια οἰκοῦντες *δροσίζονται* λουόμενοι καὶ κολυμβῶντες ἐν τῇ θαλάσσῃ, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν μεσογείων οὐχὶ ὀλίγοι καταβαίνουσιν εἰς τὰ παραθαλάσσια ἐπίτηδες διὰ τὰ λουτρά. Πολλοὶ ἀποκαμόντες ἐκ τῆς ἐν καιρῷ τοῦ χειμῶνος ἐργασίας, ἢ διάγοντες ὡς ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτῶν βίον καθέδριον καὶ ὁπωσδήποτε ἐξασθενήσαντες, ἐπιζητοῦσι κραταίωσιν καὶ ἐμπέδωσιν τῆς κλονουμένης αὐτῶν ὑγείας καὶ ἔρχονται ν' ἀντλήσωσιν ἀπὸ τῶν λουτρῶν ἐνίσχυσιν πρὸς νέους κόπους. Ἀλλὰ καὶ ἄῤῥωστοι ἐκ διαφόρων νόσων παραγγέλλονται ὑπὸ τῶν ἰατρῶν νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς τὴν διὰ θαλασσίων λουτρῶν θεραπείαν, πρὸ πάντων δὲ χοιραδικὰ παιδία καὶ χλωρωτικαὶ κόραι καὶ ἀναιμικαὶ καὶ ὑστερικαὶ γυναῖκες καὶ ἐν γένει οἱ λεγόμενοι νευρικοί. Εἶνε τάχα ἄξια τῆς φήμης καὶ δικαιολογεῖ τὴν τόσον διαδεδομένην χρῆσιν αὐτῶν προφανὴς ὠφέλεια, ἢ καὶ τὰ θαλάσσια λουτρά, ὅπως καὶ τόσα ἄλλα, ἐπιβάλλει ὁ συρμὸς καὶ ὑπαγορεύει ἡ συνήθεια, ἀντὶ δὲ ὠφελείας γίνονται πρόξενα βλάβης καὶ παθῶν πολλάκις βαρέων;

Ὅπως ἀπαντήσωμεν εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο, ἀνάγκη προηγουμένως νὰ εἴπωμεν ὀλίγα περὶ τοῦ θαλασσίου λουτροῦ καθόλου καὶ τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ.

Ἡ ἐν θαλάσσῃ λοῦσις δὲν ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἁπλῆν ψυχρολουσίαν, οὐδὲ τὸ θαλάσσιον λουτρὸν εἶνε ἁπλοῦν ψυχρὸν λουτρόν, ἀλλ' ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν καλουμένων ἰαματικῶν ἢ κοινότερον μεταλλικῶν λουτρῶν ὡς ἐκ τῶν ἁλατωδῶν τοῦ θαλασσίου ὕδατος συστατικῶν, ὧν ἐξέχει τὸ μαγειρικὸν ἅλας. Μετὰ τῶν ἐνεργειῶν λοιπὸν τοῦ ψυχροῦ λουτροῦ τὸ θαλάσσιον λουτρὸν συνενοῖ καὶ εἰδικωτέραν ἐνέργειαν ὡς ἐκ τῆς χημικῆς αὐτοῦ συνθέσεως, οὐ μόνον ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τὸ σῶμα καθόλου διὰ τῆς εἰς αὐτὸ εἰσαγωγῆς θαλασσίων ἁλάτων. Πλὴν ὅμως τῆς χημικῆς συνθέσεως καὶ τῆς ὡς ἐκ ταύτης μεγάλης πυκνότητος καὶ ἄλλαι περιστάσεις καὶ ἰδιότητες τοῦ θαλασσίου ὕδατος συντελοῦσιν εἰς τὴν εἰδικωτέραν αὐτοῦ ἐνέργειαν, ὧν κυριώταται εἶνε ὁ διηνεκὴς κυματισμὸς καὶ ἡ θερμοκρασία. Ἡ θερμοκρασία τοῦ θαλασσίου ὕδατος διὰ τὴν πυκνότητα αὐτοῦ εἶνε ἧττον εὐμετάβλητος ἢ ἡ τῶν γλυκέων ὑδάτων· αὐξάνει δὲ τὸ θέρος οὐχὶ ἀποτόμως ἀλλὰ βαθμηδόν, καὶ φθάνουσα εἰς τὸ μέγιστον αὐτῆς περὶ τὰ τέλη Ἰουλίου, διατηρεῖται ἐπί τινα χρόνον σχεδὸν σταθερά, ἐλαττοῦται δὲ πάλιν βαθμηδὸν κατὰ τὸ φθινόπωρον. Δυστυχῶς παρ' ἡμῖν δὲν ἐγένοντο εἰσέτι παρατηρήσεις οὔτε περὶ ἄλλων, οὔτε περὶ τῆς θερμοκρασίας τῶν θαλασσίων μερῶν, ἅτινα χρησιμεύουσιν εἰς λουτρά. Ὡς πρὸς τὰς καθ' ἡμέραν μεταβολὰς τῆς θερμοκρασίας δυνάμεθα καθόλου νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἡ θάλασσα εἶνε ψυχροτέρα τὴν πρωΐαν, θερμοτέρα δὲ γίνεται ἀπὸ τῆς μεσημβρίας πρὸς τὴν δείλην, πολλάκις μάλιστα ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε τὸ θαλάσσιον λουτρὸν ἀντὶ ψυχροῦ καταντᾷ σχεδὸν χλιαρόν.

Εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ θαλασσίου λουτροῦ συντελεῖ καὶ ὁ ἀὴρ τῆς θαλάσσης, ὅστις εἶνε καθαρώτερος, πλέον ζωογόνος καὶ διεγερτικὸς τῶν λειτουργιῶν τοῦ σώματος.

Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ θαλασσίου λουτροῦ εἶνε ἢ ἄμεσα καὶ ἐν αὐτῷ τῷ λουτρῷ ἐκδηλούμενα, ἢ ἐπακόλουθα καὶ μετὰ ταῦτα παρατηρούμενα.

Τὸ σπουδαιότατον ἄμεσον ἀποτέλεσμα ἔχει τὸ θαλάσσιον λουτρὸν κοινὸν μετὰ παντὸς ψυχροῦ λουτροῦ· εἶνε δὲ τοῦτο ἡ αἴσθησις ψύχους, ἡ φρικίασις, ἢ τὸ λεγόμενον πρῶτον ῥῖγος, καθ' ὃ συσπᾶται τὸ δέρμα καὶ ἀπωθοῦνται τὰ ὑγρὰ ἀπὸ τῆς περιφερείας τοῦ σώματος πρὸς τὰ ἐσωτερικὰ ὄργανα. Τὸ πρῶτον ῥῖγος μετ' ὀλίγον ἐκλείπει καὶ ἐπανέρχεται κατόπιν ἄλλο καλούμενον δεύτερον ῥῖγος. Ἡ σφοδρότης τοῦ πρώτου ῥίγους, ἡ πρὸς αὐτὸ ἀντίστασις καὶ τὸ μεταξὺ τούτου καὶ τοῦ δευτέρου χρονικὸν διάστημα τοσοῦτον ποικίλουσιν, ὥστε δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς βάσις ὅπως διακρίνωμεν τοὺς λουομένους εἰς διαφόρους κατηγορίας, προσδιορίζωμεν τὴν προσήκουσαν διάρκειαν ἑκάστου λουτροῦ καὶ συμπεραίνωμεν ἂν ἔχομεν νὰ προσδοκῶμεν ὠφέλειαν ἐκ τῶν λουτρῶν.

Τῶν λουομένων οἱ μὲν οὐδεμίαν σχεδὸν αἰσθάνονται ἐντύπωσιν εἰσερχόμενοι εἰς τὴν θάλασσαν καὶ δύνανται νὰ μείνωσιν ἐν αὐτῇ, ἐὰν μάλιστα κολυμβῶσιν, ἡμίσειαν ἢ καὶ ὁλόκληρον ὥραν χωρὶς νὰ αἰσθανθῶσι τὸ δεύτερον ῥῖγος. Τοῦτο παρατηρεῖται ἐπὶ νέων ὑγιῶν καὶ ῥωμαλέων, καὶ μάλιστα τῶν εἰθισμένων εἰς τὴν ψυχρολουσίαν. Ἄλλοι τοὐναντίον, καὶ οὗτοι εἶνε οἱ πλεῖστοι, καταλαμβάνονται ὑπὸ ζωηρᾶς αἰσθήσεως τοῦ ψύχους, ὑπὸ πε-

Digitized by Google

ρισφίγξεως καὶ καταπιέσεως τοῦ στήθους καὶ τοῦ ἐπιγαστρίου, ὠχριῶσι, συσπῶσι τοὺς χαρακτῆρας τοῦ προσώπου, σκοτοδινιῶσιν, ἔχουσι παλμοὺς καὶ αἰσθάνονται καῦσιν ἐσωτερικὴν ἐν τῷ θώρακι καὶ ἐλαφρὸν βῆχα. Ταῦτα πάντα παρέρχονται θᾶττον ἢ βράδιον κατὰ τὰ πρόσωπα καὶ ἐπακολουθοῦνται μάλιστα ὑπὸ εὐφορίας· συντελοῦσι δὲ εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς εὐφορίας καὶ ἡ πυκνότης τοῦ θαλασσίου ὕδατος καὶ ἡ ὁμαλὴ καὶ μὴ εὐμετάβλητος αὐτοῦ θερμοκρασία καὶ ὁ διηνεκὴς κυματισμός. Εἰς τὴν εὐφορίαν ἕπεται τὸ δεύτερον ῥῖγος βραδύτερον μὲν ἐπὶ νέων εὐεκτούντων, ταχύτερον δὲ ἐπὶ ἐξησθενημένων ἐκ καθεδρίου βίου, ἐξ ἠθικῶν περιπετειῶν κτλ.

Ὑπάρχουσι καί τινες καταλαμβανόμενοι ὑπὸ σφοδροτάτου ῥίγους ἅμα εἰσελθόντες εἰς τὴν θάλασσαν, ὥστε ἀφίνουσι κραυγάς· ἡ χροιὰ αὐτῶν ἀποβαίνει κυανῆ· οἱ χαρακτῆρες τοῦ προσώπου ἐξαλλοιοῦνται βαθέως· παρὰ τούτοις τὸ ῥῖγος ὁτὲ μὲν ἐκλείπει, ἀλλ' ἐπανέρχεται μετὰ τρία ἢ τέσσαρα λεπτὰ τῆς ὥρας, ὁτὲ δὲ ἐξακολουθεῖ κατέχον αὐτοὺς ἐν τῇ δυσαρέστῳ ἐκείνῃ καταστάσει ἐνόσῳ διαμένουσιν ἐν τῷ ὕδατι· ἐξέρχονται δὲ τῆς θαλάσσης ῥιγοῦντες καὶ φρικιῶντες καθ' ὅλον τὸ σῶμα καὶ συγκρούοντες τοὺς ὀδόντας. Οἱ τοιοῦτοι οὐχὶ σπανίως καὶ ἀφοῦ τρίψωσι τὸ σῶμα ἐπιμελῶς καὶ ἐνδυθῶσι καὶ πίωσι ζεστόν τι ἢ οἶνον, ἐξακολουθοῦσιν ἐπί τινα χρόνον αἰσθανόμενοι περίψυξιν γενικὴν καὶ ἔχοντες ἐξηλλαγμένην τὴν χροιάν. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγονται οἱ κατ' ἐξοχὴν νευρικοὶ λεγόμενοι, οἱ προσεγγίζοντες εἰς τὸ γῆρας καὶ οἱ ἀρχόμενοι τῶν θαλασσίων μετὰ τὴν χρῆσιν θερμῶν λουτρῶν.

Ὑπάρχουσι δὲ καὶ οἱ μὴ ἀνεχόμενοι τὰ θαλάσσια λουτρὰ ἐξ ἰδιοσυγκρασίας. Ἡ συνήθεια ἐξαλείφει βαθμηδὸν ἢ ἐλαττώνει τὴν τοιαύτην διάθεσιν καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς ἀντιπάθειαν πρὸς τὰ θαλάσσια λουτρά, ὅπως τοῦτο παρατηρεῖται ἰδίᾳ ἐπὶ χλωρωτικῶν· καὶ τὸ κολύμβημα δὲ συντελεῖ εἰς τοῦτο βραχύνον τὴν διάρκειαν τοῦ πρώτου ῥίγους καὶ βραδύνον τὴν εἰσβολὴν τοῦ δευτέρου.

Οἱ πλεῖστοι τῶν ἐν θαλάσσῃ λουομένων μετὰ τὰ πρῶτα λουτρὰ αἰσθάνονται κόπωσιν γενικὴν καὶ κάματον τοῦ τε σώματος καὶ τῆς διανοίας, ὀκνηρίαν καὶ ὑπνηλίαν ἐν καιρῷ τῆς ἡμέρας, πρὸ πάντων μετὰ τὸ φαγεῖν· τὴν δὲ νύκτα κοιμῶνται βαθέως καὶ βαρύτερον τοῦ συνήθους. Μεθ' ὅλον ὅμως τὸν κάματον τοῦτον μετά τινας ἡμέρας ἡ χροιὰ αὐτῶν γίνεται καταφανῶς εὐανθεστέρα, βαθμηδὸν δ' ἐξαλείφονται τὰ φαινόμενα τῆς καταπτώσεως καὶ παρατηρεῖται ζωηρότης τῶν τε σωματικῶν καὶ τῶν ψυχικῶν δυνάμεων. Ὁ κάματος ὅμως οὗτος παρ' ἄλλοις αὐξάνει εἰς τοσοῦτον βαθμόν, ὥστε ἀφ' ἑαυτῶν διακόπτουσι τὰ λουτρά, αἰσθανόμενοι κόπον τῶν μελῶν ἀναγκάζοντα αὐτοὺς νὰ κατακλιθῶσιν, ἐκ διαλειμμάτων δὲ στενοχωρίαν καὶ βάρος κατὰ τὸ στῆθος, κεφαλαλγίαν ἢ σκοτοδινίας, καὶ συμφορήσεις πρὸς τὴν κεφαλήν· ὁ ὕπνος γίνεται ταραχώδης καὶ διακεκομμένος. Καὶ ἀπὸ τῆς κοιλίας ἐπέρχονται φαινόμενα: ἀνορεξία, δυσκοιλιότης, διάῤῥοια. Ἐκ τοῦ δέρματος κνησμὸς καὶ ἐξανθήματα. Ἡ φυσιολογικὴ ἐνέργεια τῶν λουτρῶν ἐκδηλοῦται συχνάκις καὶ ὑπὸ πυρετοῦ ἐφημέρου. Ταῦτα πάντα ἐλαττοῦνται βαθμηδὸν ἐκ τῆς συνηθείας, ἐνίοτε δὲ καὶ παραμένουσι. Τέλος τὸ σταθερώτερον ἀποτέλεσμα τοῦ λουτροῦ συνίσταται εἰς τὴν λεγομένην *ἀντίδρασιν*. Τὸ σῶμα κρατύνεται, ἡ ἰσχὺς τῶν ὀργάνων ἐντείνεται, οἱ ἱστοὶ τονοῦνται, τοῦ πεπτικοῦ συστήματος ἡ ἐνέργεια αὐξάνει, ἡ κινητικότης τῶν μυῶν καὶ αἱ λειτουργίαι τοῦ νευρικοῦ συστήματος γίνονται ζωηρότεραι.

Τοιαύτη διὰ βραχέων εἶνε ἡ ἐπὶ τοῦ σώματος ἐνέργεια τῶν θαλασσίων λουτρῶν· καὶ κατὰ ταῦτα τὰ θαλάσσια λουτρὰ εἶνε ἄξια τῆς φήμης αὐτῶν τῆς μεγάλης καὶ δικαίως χρησιμεύουσι καὶ ὡς ὑγιεινὸν καὶ ὡς θεραπευτικὸν μέσον. Ἀλλ' ὅμως καὶ ὀλέθρια ἐξ αὐτῶν ἐπέρχονται πολλάκις ἀποτελέσματα διὰ τὰς ἐσωτερικὰς συμφορήσεις, ἃς συνεπάγουσι, καὶ πάθη πολλὰ γεννῶνται κατὰ διάφορα ὄργανα ἐκ τῆς ἀκαταλλήλου ἢ κακῆς αὐτῶν χρήσεως. Ἰδίως δὲ παρατηρεῖται τοῦτο ἐπὶ γυναικῶν. Πολλαὶ τούτων μετὰ τὰ λουτρὰ γίνονται νευρικώτεραι, ἢ προσβάλλονται ὑπὸ πάθους τινὸς τῆς μήτρας, ὑφ' οὗ ταλαιπωροῦνται διὰ χρόνου μακροῦ.

Ἐκ τῶν εἰρημένων γίνεται φανερόν, ὅτι τὸ θαλάσσιον λουτρὸν δὲν εἶνε μέσον ἀδιάφορον, οὐδ' ἐνεργεῖ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εἰς πάντας, οὐδ' ἀνέχονται αὐτὸ ἐξίσου πάντες. Ἠθέλομεν ὑπὲρ τὸ δέον ἐκτείνει τὸν λόγον καὶ ἠθέλομεν ὑπερβῇ τὰ ὑπὸ τῆς *Ἑστίας* διαγεγραμμένα ὅρια, ἂν ἐξητάζομεν λεπτομερέστερον τὸ περὶ θαλασσίων λουτρῶν ζήτημα. Ἠρκέσθημεν εἰς βραχεῖαν διαγραφὴν τῆς φυσιολογικῆς ἐνεργείας τῶν λουτρῶν τούτων, ἐξ ἧς εὐκόλως καταφαίνεται ἡ σπουδαιότης τοῦ θαλασσίου λουτροῦ. Ἐννοεῖται ὅτι αἱ τόσον σπουδαῖαι κατ' αὐτὸ μετακινήσεις τῶν ὑγρῶν τοῦ σώματος ἀπὸ τῆς περιφερείας πρὸς τὰ ἐσωτερικὰ ὄργανα, καὶ ἡ τῆς θερμοκρασίας τῆς ἐπιφανείας τοῦ σώματος μεταλλαγή, καὶ ἡ ἐντύπωσις ἐπὶ τοῦ νευρικοῦ συστήματος ἡ κατὰ πρόσωπα διάφορος, ῥυθμιζόμεναι καταλλήλως καὶ ἐφαρμοζόμεναι ὅπου ἡ πεῖρα ἀπέδειξεν ὅτι συμφέρει νὰ ἐφαρμόζωνται, συνεπάγουσιν αἴσια καὶ σωτηριώδη ἀποτελέσματα, ἀλλὰ δὲν δύνανται νὰ ἐπιβληθῶσιν ἀτιμωρητί, ὅταν ἐπιβάλλωνται ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν.

Ὅπως μὴ καρπωθῇ βλάβην ἀντὶ ὠφελείας ὁ λουόμενος ἐν θαλάσσῃ ἀνάγκη νὰ ὑποβάλλεται

Digitized by Google

εἰς προφυλάξεις τινὰς καὶ πρὸ τοῦ λουτροῦ καὶ ἐν αὐτῷ καὶ μετ' αὐτό.

Ὅτι δὲν πρέπει νὰ εἰσέρχεταί τις εἰς τὴν θάλασσαν κάθιδρος ἢ εὐθὺς μετὰ τὴν τράπεζαν, τοῦτο εἶνε πασίγνωστον· σημειωτέον ὅμως ὅτι δὲν εἶνε ἀπαραίτητον νὰ ἔχῃ τις τὸ δέρμα κατάξηρον καὶ ψυχρὸν ἵνα εἰσέλθῃ εἰς τὴν θάλασσαν.

Ὡς πρὸς τὴν στολὴν τῶν λουομένων παρατηρητέον μόνον, ὅτι ἐν γένει πρέπει νὰ εἶνε ἐκ λεπτοῦ ὑφάσματος καὶ οὐχὶ στενή, ἀλλὰ κατὰ τὸ δυνατὸν πλατεῖα, μὴ παρεμποδίζουσα τὴν ἐλευθέραν τῶν μελῶν κίνησιν, μηδὲ τὴν εὔκολον τούτων διαβροχὴν διὰ τοῦ ὕδατος· αἱ γυναῖκες δὲν πρέπει νὰ καλύπτωσι τὴν κεφαλὴν δι' ὑφάσματος πυκνοῦ, ἀλλὰ νὰ ἔχωσιν αὐτὴν ἀσκεπῆ καὶ μόνον τὴν κόμην νὰ κρατῶσι δι' ἁπλοῦ δικτυωτοῦ.

Ὡς πρὸς τὴν ὥραν, καθ' ἣν συμφέρει νὰ γίνεται τὸ λουτρὸν, ἀνάγκη νὰ ἐρωτᾶται ὁ ἰατρός. Ἐννοεῖται ὅτι ἐνταῦθα ὁ λόγος δὲν πρόκειται περὶ κολυμβητῶν ἐξ ἐπαγγέλματος καὶ συνηθείας, ἀλλὰ περὶ τῶν χάριν τῆς ὑγείας αὐτῶν λουομένων. Ὁ ἰατρὸς ἀποβλέπων εἰς τὴν πρὸς τὸ ψῦχος εὐαισθησίαν, τὴν ἰδιοσυγκρασίαν, τὴν γενικὴν τοῦ σώματος κατάστασιν ἢ εἰς ὑπάρχον τι πάθος, προσέτι δὲ εἰς τὴν τοποθεσίαν τῶν λουτρῶν, ἢ εἰς τοὺς πνέοντας ἀνέμους, καθόσον νομίζει ὡς καταλληλότερον τὸ ψυχρότερον ἢ τὸ ἧττον ψυχρὸν λουτρὸν, τὸ κυματῶδες ἢ τοὐναντίον, προσδιορίζει ὥραν πρωϊνὴν ἢ περὶ τὴν δείλην καὶ τὸ ἑσπέρας. Φρόνιμον δὲ εἶνε ν' ἀρκῆταί τις ἐν γένει εἰς ἓν λουτρὸν τὴν ἡμέραν.

Ἡ εἰς τὴν θάλασσαν εἴσοδος γίνεται ταχεῖα καὶ ἡ ἐμβάπτισις τοῦ σώματος ὁλοκλήρου διὰ μιᾶς, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς κεφαλῆς. Εἰσελθών τις εἰς τὴν θάλασσαν δὲν πρέπει νὰ μένῃ ἀκίνητος, οὐδὲ νὰ ἔχῃ τὸ ἥμισυ τοῦ σώματος ἐντὸς τοῦ ὕδατος καὶ τὸ ἕτερον ἐκτεθειμένον εἰς τὸν ἀέρα, ἀλλὰ νὰ κινῆται ἐμβεβαπτισμένος ἐν τῷ ὕδατι, ἀπομιμούμενος τὰς κολυμβητικὰς κινήσεις ἢ ἀφινόμενος εἰς τὴν φορὰν τῶν κυμάτων, ὅταν ταῦτα εἶνε μεγάλα.

Ἡ διάρκεια ἑκάστου λουτροῦ ὁρίζεται ἐκ πολλῶν περιστάσεων, οἷον ἐκ τῆς ἡλικίας, τοῦ φύλου, τῆς σωματικῆς καταστάσεως, τῆς συνηθείας, ἐξ ὑπάρχοντός τινος πάθους, ἐκ τῆς εἰς τὸ ψῦχος εὐαισθησίας καὶ ἄλλων. Κατ' ἀρχὰς ἡ διάρκεια τοῦ λουτροῦ ἔστω βραχεῖα· πολλάκις μάλιστα εἶνε ἀνάγκη νὰ περιορισθῇ τις εἰς ἕνα καταβυθισμὸν καὶ νὰ ἐξέλθῃ παρευθύς. Συνήθως τὰ πρῶτα λουτρὰ ἔστωσαν 3-5 λεπτῶν διαρκείας, κατόπιν παρατείνονται μέχρι 10 λ. ἢ καὶ $\frac{1}{4}$ τῆς ὥρας. Ἐν γένει δὲ ἔστω κανὼν νὰ μὴ περιμένῃ τις τὸ δεύτερον ῥῖγος, ὅπερ θεωρητέον ὡς κριτήριον τοῦ ὅτι τὸ λουτρὸν διήρκεσεν ὑπὲρ τὸ δέον. Ἀναλόγως δὲ τῆς θερμοκρασίας τῆς θαλάσσης καὶ κατὰ τοὺς λουομένους τὸ λουτρὸν δύναται νὰ παραταθῇ καὶ ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν καὶ πλέον. Σημειωτέον, ὅτι ἡ συχνοτέρα αἰτία δυσαρέστων συμβεβηκότων, ἐπερχομένων ἐκ τῶν θαλασσίων λουτρῶν, εἶνε ἡ μὴ ἀκριβὴς προσοχὴ εἰς τὴν κατάλληλον διάρκειαν τοῦ λουτροῦ. Αἱ μεταβολαὶ τοῦ καιροῦ, τῆς θαλάσσης καὶ τῆς καταστάσεως τοῦ λουομένου πρέπει νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν προκειμένου περὶ τῆς διαρκείας τοῦ λουτροῦ, ἥτις διὰ τοῦτο δὲν εἶνε φρόνιμον ἐκ τῶν προτέρων ὁρισθεῖσα ἐφάπαξ νὰ τεθῇ ὡς κανὼν δι' ὅλην τὴν ἐποχὴν τῶν λουτρῶν.

Ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἐξέρχεταί τις ἐπίσης ταχέως ὅπως καὶ εἰσέρχεται· ἀπαγορεύεται δὲ τὸ ἐπανειλημμένως ἐξέρχεσθαι καὶ εἰσέρχεσθαι. Ἅμα ἐξελθὼν ὁ λουσθεὶς περιτυλίσσεται ἐπιμελῶς καὶ καθ' ὁλοκληρίαν ἐντὸς σινδόνος, δι' ἧς τριβόμενος ἀφαιρεῖ τὴν ὑγρασίαν ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ σώματος· ἐνδύεται δὲ ταχέως καὶ κινεῖται, εἰ δυνατὸν, ἐν ὑπαίθρῳ, ἐπὶ ἓν τέταρτον τῆς ὥρας τοὐλάχιστον, ἢ ποιεῖ ἐλαφρὰς ἀσκήσεις γυμναστικῆς. Ἐὰν δὲ εἶνε ἐξ ἐκείνων, παρ' οἷς διαρκεῖ ἡ τοῦ ψύχους αἴσθησις, πίνει ὀλίγον οἶνον ἢ ζεσόν τι ποτόν. Δὲν τρώγει δὲ, εἰμὴ μετὰ παρέλευσιν ἡμισείας ὥρας τοὐλάχιστον. Ἡ κόμη ἀποστεγνοῦται ταχέως καὶ καθ' ὁλοκληρίαν προστριβομένη διὰ φλανέλλας ἢ ὀθονίου λίαν ξηροῦ καὶ ἔπειτα ἀφινομένη ἐπί τινα χρόνον λυτή· ἀπαγορεύεται δὲ ἡ χρῆσις ἐλαίου ἢ χρίσματος πρὸ τῆς τελείας τῶν τριχῶν στεγνώσεως.

Ἐν γένει δὲ καθ' ὅλην τὴν ἐποχὴν τῶν θαλασσίων λουτρῶν ὁ ποιῶν τούτων χρῆσιν καλὸν εἶνε νὰ μὴ παρεκτρέπεται τῆς συνήθους διαίτης καὶ ν' ἀπέχῃ συμποσίων καὶ εὐωχιῶν καὶ ἄλλων καταχρήσεων. Ὁ λουόμενος ἐν θαλάσσῃ ἐπὶ οἱῳδήποτε σκοπῷ ἂς μὴ λησμονῇ, ὅτι τὸ θαλάσσιον λουτρὸν δὲν εἶνε ἀδιάφορον ὑγιεινὸν μέσον, καὶ ὅτι ὁ περιπίπτων εἰς παραπτώματα κατὰ τὴν χρῆσιν αὐτοῦ, βλάπτεται τὴν ὑγείαν πολλάκις διὰ παντός.

γ.—

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

Πραγματικὴ ἀπόδειξις τῆς λέξεως ΤΟΚΟΣ πρὸς γνῶσιν ἑκάστου, ἤτοι 1000 δραχμαὶ ἐν διαστήματι 75 ἐτῶν πρὸς 10 τοῖς °/₀ ἀνατοκιζόμεναι.[1]

Ἔτος 5	δρ.	1,610.51	Ἔτος 45	δρ.	72,890.39
— 10	»	2,593.74	— 50	»	117,390.70
— 15	»	4,177.24	— 55	»	189,058 89
— 20	»	6,727.49	— 60	»	304,481.24
— 25	»	10,834.69	— 65	»	490,370.08
— 30	»	17,449.39	— 70	»	789,745.92
— 35	»	28,102.41	— 75	»	1,271,893.70
— 40	»	45,259.20			

ἤτοι 1000 δραχμαὶ ἐν διαστήματι 75 ἐτῶν πρὸς 10 τοῖς $^0/_0$ ἀνατοκιζόμεναι γίνονται 1,271,893.70!!! Σημειωτέον δὲ ὅτι πᾶσα ποσότης ἀνατοκιζομένη πρὸς 7 $\frac{1}{4}$ τοῖς $^0/_0$ διπλασιάζεται μετὰ 10 ἔτη. Π. χ. 100 δρ. ἀνατοκιζόμεναι πρὸς 7 $\frac{1}{4}$ γίνονται μετὰ 10 ἔτη δρ. 201.30.

1. Τοκολόγιον, ὑπὸ Σεργίου Χ. Ῥαφτάνη.

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.

Digitized by Google

'Αριθ. 28 – Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Δεύτερος — Συνδρομὴ ἐτησία: 'Εν 'Ελλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδ. φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχ. ἀπὸ 1 ἰαν. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι — Τιμὴ προηγ. φύλλων λ. 30 — Γραφ. τῆς Διευθύνσεως: 'Οδ. Σταδίου, 6. — 11 'Ιουλίου 1876

ΕΚ ΤΩΝ ΤΟΥ ΦΡΑΓΚΛΙΝΟΥ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΕΚ ΤΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ ΤΟΥ ΒΕΝΙΑΜΙΝ ΦΡΑΓΚΛΙΝΟΥ

'Εγεννήθην ἐν Βοστῶνι, καὶ ὀφείλω τὰ πρῶτα τῆς παιδείας μου μαθήματα εἰς τὰ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἄμισθα γραμματικὰ λεγόμενα σχολεῖα. "Οθεν ἀφίνω εἰς τοὺς ἐκτελεστὰς τῆς διαθήκης μου ἑκατὸν λίρας στερλίνας, τὰς ὁποίας οὗτοι, ἢ ὁ ἐπιζῶν ἐξ αὐτῶν, θέλουν πληρώσει εἰς τοὺς κυβερνήτας ἢ διευθυντὰς τῶν εἰρημένων ἀμίσθων τῆς πατρίδος μου σχολείων, ἵνα τεθῶσι παρ' αὐτῶν, ἢ τῶν κατὰ καιρὸν ἐπιμελητῶν ἢ διευθυντῶν αὐτῶν, εἰς τοκισμὸν διηνεκῆ. Διὰ τοῦ τόκου τῶν χρημάτων τούτων θέλω ν' ἀγοράζωνται ἀργυρᾶ μετάλλια, τὰ ὁποῖα νὰ διανέμωνται παρὰ τῶν διευθυντῶν ὡς ἀμοιβαὶ εἰς τοὺς εὐδοκιμοῦντας μαθητάς, καθ' ὃν καταλληλότερον τρόπον κανονίσωσιν οἱ πρόκριτοι τῆς πόλεως.

Καθ' ὃν καιρὸν ἔτυχε νὰ ἐξασκῶ διάφορα ἐν τῷ βίῳ μου ἐπαγγέλματα, ὡς χαρτοπώλης, τυπογράφος καὶ ταχυδρομικὸς ἐπιστάτης, ἔμεινε νὰ μοὶ χρεωστῶνται πολλαὶ μικραὶ ποσότητες ἐκ διαφόρων τυπώσεων, πωλήσεων χάρτου καὶ βιβλίων, ταχυδρομικῶν καὶ ἄλλων τινῶν πραγμάτων. Τὰ ποσὰ ταῦτα δὲν εἶχα προφθάσει νὰ τὰ εἰσπράξω, ὅτε, κατὰ τὸ 1757, ἀπεστάλην παρὰ τῆς Συνελεύσεως τῆς Πενσυλβανίας, ὡς πράκτωρ αὐτῆς, εἰς 'Αγγλίαν, ὅπου νεώτεραι διαταγαὶ μ' ἐκράτησαν μέχρι τοῦ 1775. Κατὰ τὴν ἐν τῷ ἔτει τούτῳ ἐπιστροφήν μου, μὲ κατέλαβαν ἀμέσως αἱ ἀσχολίαι τῆς Συνόδου· ἔπειτα, κατὰ τὸ 1776, ἀπεστάλην εἰς Γαλλίαν, ὅπου καὶ ἔμεινα ἐννέα ἔτη, καὶ δὲν ἐπέστρεψα εἰμὴ κατὰ τὸ 1785. Αἱ ἀνωτέρω λοιπὸν πιστώσεις, μὴ ζητηθεῖσαι παρ' ἐμοῦ καθ' ὅλον τὸ μακρὸν αὐτὸ διάστημα, ἔμειναν ὡς παραγεγραμμέναι, ἂν καὶ μοὶ χρεωστοῦνται νομίμως, μετενεχθεῖσαι εἰς τὸ μέγα βιβλίον τῶν δοσοληψιῶν μου ὑπὸ στοιχ. Ε. "Ολα τὰ ποσὰ ταῦτα χαρίζω καὶ κληροδοτῶ εἰς τὸ νοσοκομεῖον τῆς Πενσυλβανίας, ἐλπίζων ὅτι ὅσοι τῶν ὀφειλετῶν μου, ἢ τῶν κληρονόμων των, ἠδύναντο νὰ φέρωσιν ἐνστάσεις εἰς τὴν ἐξόφλησιν τοσοῦτο παλαιῶν χρεῶν, θέλουν ἤδη εὐαρεστηθῆ νὰ τὰ πληρώσωσι, λόγῳ φιλανθρωπίας καὶ συνδρομῆς, εἰς τοιοῦτο εὐεργετικὸν κατάστημα. 'Ηξεύρω ὅτι τινὲς τῶν εἰσπράξεων εἶναι ἀκατόρθωτοι· πλὴν ἐλπίζω ὅτι θὰ κατορθωθῇ νὰ εἰσπραχθῇ ἀρκετὸν ποσόν. Πιθανὸν προσέτι εἶναι νὰ εὑρεθῶσι μερικοὶ οἵτινες εἶναι μὲν σημειωμένοι εἰς τὸ βιβλίον μου ὡς ὀφειλέται, ἔχουν δὲ ἄλλας κατ' ἐμοῦ ἀπαιτήσεις. 'Εν τοιαύτῃ περιπτώσει, οἱ διοικηταὶ τοῦ εἰρημένου νοσοκομείου θέλουν ἐνεργήσει ὅλας τὰς δεούσας ἐκπτώσεις, καὶ πληρώσει μάλιστα τὴν διαφορὰν, ἐὰν τοῦτο ἀποδειχθῇ δίκαιον.

Παρετήρησα ὅτι, μεταξὺ τῶν τεχνιτῶν, οἱ καλοὶ μαθητευόμενοι γίνονται συνήθως καλοὶ πολῖται. 'Εγὼ αὐτὸς ὑπῆρξα μαθητευόμενος τῆς τυπογραφικῆς, ἐν τῇ πατρίδι μου, καὶ μετὰ ταῦτα, διὰ δανείων τινῶν δοθέντων μοι ὑπὸ δύω ἀγαθῶν μου φίλων, ἐγκατεστάθην ἐν Φιλαδελφείᾳ, καὶ τοῦτο ἐγένετο ἀρχὴ τῆς τύχης μου καὶ τῆς τυχὸν ὠφελιμότητος τοῦ βίου μου. 'Επιθυμῶ λοιπὸν νὰ πράξω τὸ καλὸν, καὶ μετὰ τὸν θάνατόν μου, ἂν ἦναι δυνατὸν, συντελῶν εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ τὴν πρόοδον νέων ἄλλων, δυναμένων νὰ ὠφελήσωσι τὴν πατρίδα των εἰς τὰς δύω ταύτας πόλεις· καὶ, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, ἀφιερόνω δύω χιλιάδας λιρῶν, ἐκ τῶν ὁποίων δίδω τὸ ἥμισυ εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Βοστῶνος καὶ τὸ ἕτερον ἥμισυ εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Φιλαδελφείας, παραγγέλλων νὰ χρησιμεύσωσιν ἀμφότερα τὰ ποσὰ ταῦτα εἰς τὴν ἀνωτέρω δηλωθεῖσαν χρῆσιν.

'Εὰν οἱ κάτοικοι τῆς Βοστῶνος δεχθῶσι τὸ εἰρημένον ποσὸν τῶν χιλίων λιρῶν, θέλουν διαχειρισθῆ αὐτὸ διὰ πολιτῶν τῆς ἐκλογῆς των, συμπραττόντων μετὰ τῶν ἐφημερίων τῶν ἀρχαιοτέρων ἐκκλησιῶν, ἐπισκοπικῆς, συνοδικῆς καὶ πρεσβυτερικῆς, τῆς πόλεως, δανείζοντες αὐτὸ, ἐπὶ τόκῳ πέντε τοῖς ἑκατὸν κατ' ἔτος, εἰς νέους τεχνίτας ἐγγάμους, ἡλικίας κατωτέρας τῶν εἰκοσιπέντε ἐτῶν, οἵτινες ἐμαθήτευσαν ἐν τῇ εἰρημένῃ πόλει, καὶ ἐξεπλήρωσαν τὰ καθήκοντα καὶ τὰς ὑποχρεώσεις τῆς μαθητείας των, λαβόντες ἀποδεικτικὰ φιλοπονίας καὶ χρηστοηθείας, ὑπογεγραμμένα τοὐλάχιστον ὑπὸ δύω χρηστῶν πολιτῶν. Οἱ δύω οὗτοι πολῖται θέλουν συγχρόνως ἐγγυηθῆ διὰ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ χρέους ἐν τῇ λήξει τῆς προθεσμίας, ὡς καὶ διὰ τὴν ἀπότισιν τῶν τόκων. "Ολα τὰ τοιαῦτα ὁμόλογα

Digitized by Google

θέλουν διαλαμβάνει τὸ ὀφειλόμενον ποσὸν εἰς ἱσπανικὰ δίστηλα, ἢ εἰς κυκλοφοροῦντα χρυσᾶ νομίσματα. Οἱ δὲ διευθυνταὶ θέλουν κρατεῖ ἓν ἢ πλειότερα βιβλία, ἐν οἷς θέλουν ἐγγράφει τὰ ὀνόματα τῶν ζητούντων καὶ τῶν λαμβανόντων δάνεια, τὰ ὀνόματα τῶν ἐγγυητῶν, τὸ ποσὸν τοῦ δανείου, τὴν χρονολογίαν, καὶ οἱανδήποτε ἄλλην σημείωσιν ἀναγκαίαν εἰς τὴν τάξιν καὶ τὴν ἀσφάλειαν τῆς διαχειρίσεως. Ἐπειδὴ τὸ κεφάλαιον τοῦτο σκοπὸν ἔχει τὴν πρὸς ἐγκατάστασιν συνδρομὴν νέων τεχνιτῶν ἐγγάμων, τὰ εἰρημένα δάνεια θέλουν εἶσθαι ἀνάλογα πρὸς τὰς ἀνάγκας των, κατὰ τὴν κρίσιν τῶν διευθυντῶν, προσδιοριζομένων ὡς ἀνωτάτου μὲν ὅρου τῶν ἑξήκοντα, ὡς κατωτάτου δὲ τῶν δεκαπέντε λιρῶν πρὸς ἕκαστον τεχνίτην. Ἐὰν ὁ ἀριθμὸς τῶν αἰτούντων καὶ συμμορφουμένων πρὸς τὰ ἀνωτέρω ἦναι τοιοῦτος ὥστε δὲν ἀρκεῖ τὸ διαθέσιμον ποσὸν εἰς τὸ νὰ δοθῇ εἰς ἕκαστον τὸ μέρος ὅπερ ἤθελε, κατὰ τὰ ἀνωτέρω, κριθῇ εὔλογον, ἡ ἐλάττωσις θέλει γίνεσθαι κατ' ἀναλογίαν, καὶ εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ μείνῃ οὐδεὶς ἀβοήθητος.

Μικραὶ θὰ ἦναι κατ' ἀρχὰς αἱ βοήθειαι αὗται· ἐπειδὴ ὅμως τὸ κεφάλαιον θέλει αὐξάνει ἐκ τῆς προσθήκης τῶν τόκων, ἡ ἐν τῷ μέλλοντι ὠφέλεια θὰ ἦναι μεγαλητέρα. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ ὠφελῶνται διαδοχικῶς περισσότεροι νέοι τεχνῖται, καὶ νὰ εὐκολύνεται ἡ ἐπιστροφὴ τῶν δανείων, πᾶς ὀφειλέτης πρέπει νὰ ὑποχρεωθῇ νὰ πληρόνῃ, μετὰ τῶν ἐνιαυσίων τόκων, καὶ ἓν εἰκοστημόριον τοῦ κεφαλαίου, σχηματιζομένου οὕτω ποσοῦ ἀνωτέρου, πρὸς χορηγίαν νέων δανείων.

Ἐπειδὴ εὐτυχῶς πιστεύεται ὅτι θὰ εὑρίσκωνται πάντοτε ἐν Βοστῶνι πολῖται ἐνάρετοι καὶ ἀγαθοεργοί, διατεθειμένοι νὰ ἀφιερώσωσιν ἓν μέρος τοῦ καιροῦ των πρὸς ὄφελος τῆς νέας γενεᾶς, καὶ ἀναλάβωσι τὴν ἐποπτείαν καὶ διαχείρισιν τοῦ καθιδρύματος τούτου δωρεάν, ἐλπίζω ὅτι κἀνὲν μέρος τοῦ εἰρημένου ποσοῦ δὲν θὰ μείνῃ ἐπιπολὺ ἀργόν, οὔτε θ' ἀποτραπῇ εἰς ἄλλας χρήσεις, ἀλλὰ τοὐναντίον θὰ αὐξάνῃ πάντοτε διὰ τῶν τόκων.

Διαλογιζόμενος εἰς ποῖα ἀπρόοπτα περιστατικὰ αἱ ὑποθέσεις καὶ οἱ σκοποὶ τῶν ἀνθρώπων εἶναι ὑποκείμενοι ἐν διαστήματι τόσον μακροῦ χρόνου, στοχάζομαι ὅτι ἐφάνην ἴσως ὑπὲρ τὸ δέον αἰσιόδοξος, φαντασθεὶς ὅτι αἱ παροῦσαι διατάξεις μου, ἂν ἐπιχειρηθῇ ἡ ἐκτέλεσις αὐτῶν, μέλλουν νὰ ἐξακολουθήσωσιν ἄνευ διακοπῆς, καὶ παραγάγωσι τὰ παρ' ἐμοῦ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα. Ἐλπίζω μολαταῦτα ὅτι, ἂν οἱ κάτοικοι τῶν δύω πόλεων δὲν κρίνωσι καλὸν νὰ προβῶσιν εἰς τὴν εἰρημένην ἐκτέλεσιν, θὰ θεωρήσωσι τοὐλάχιστον τὴν προσφορὰν τῆς παρούσης δωρεᾶς ὡς ἀπόδειξιν τῆς καλῆς μου θελήσεως, ὡς δεῖγμα τῆς εὐγνωμοσύνης μου, καὶ ὡς μαρτύριον τῆς ἄκρας μου ἐπιθυμίας τοῦ νὰ φανῶ πρὸς αὐτὰς ὠφέλιμος καὶ μετὰ τὸν θάνατόν μου. Ἐπιθυμῶ ἐκ βάθους καρδίας νὰ δοκιμάσωσιν ἀμφότεραι νὰ πραγματώσωσι τὸ σχέδιόν μου, διότι φρονῶ ὅτι, ἂν ἐγερθῶσιν ἀκολούθως δυσκολίαι οἱαιδήποτε, θὰ εὑρεθῶσι συγχρόνως καὶ τὰ μέσα τῆς ὑπερνικήσεως αὐτῶν, καὶ ὅτι τελευταῖον τὸ σχέδιόν μου τοῦτο δὲν θὰ θεωρηθῇ δυσεκτέλεστον. Ἐὰν ἡ μία ἐκ τῶν δύω εἰρημένων πόλεων δεχθῇ τὸ κληροδότημα μετὰ τῶν ἐκτεθειμένων ὅρων, ἡ δὲ ἑτέρα τὸ ἀποποιηθῇ, θέλησίς μου εἶναι νὰ παραχωρηθῇ τὸ ὅλον ποσὸν τῶν δισχιλίων λιρῶν εἰς ἐκείνην ἐκ τῶν δύω ἥτις θὰ τὸ δεχθῇ, καὶ οὕτω νὰ διατεθῇ καὶ διαχειρισθῇ τὸ ὅλον καθ' ὃν τρόπον ἐκτίθεται ἀνωτέρω δι' ἕκαστον ἥμισυ τοῦ εἰρημένου ποσοῦ. Ἐὰν δὲ καὶ αἱ δύω ἀποποιηθῶσι, τότε τὸ ποσὸν θὰ συναριθμηθῇ μετὰ τοῦ λοιποῦ μέρους τῆς κληρονομίας μου, καὶ ἡ διάθεσις τοῦ ὅλου θὰ κανονισθῇ διὰ τῶν ὅρων τῆς διαθήκης μου τῆς 17 Ἰουλίου 1788.

Ἐπιθυμῶ νὰ ἐνταφιασθῶ πλησίον τῆς συζύγου μου, ἂν ἦναι δυνατόν, καὶ ὁ τάφος ἡμῶν νὰ καλυφθῇ διὰ μαρμάρου, λελαξευμένου ὑπὸ τοῦ Τσάμβερς, ἓξ ποδῶν μήκους καὶ τεσσάρων πλάτους, ἄνευ ἄλλου κοσμήματος, εἰμὴ μετὰ μικροῦ κύκλῳ θριγκοῦ, καὶ μετὰ τῆς ἑξῆς ἐπιγραφῆς·

ΒΕΝΙΑΜΙΝ ΦΡΑΓΚΛΙΝΟΣ

καὶ

ΔΕΒΟΡΑ ΦΡΑΓΚΛΙΝΟΥ

17 . .

Ἐν Φιλαδελφείᾳ, τὴν 23 Ἰουνίου 1789.

. . . .

Χαρίζω τὴν ἐξ ἀγριομηλέας ὡραίαν ῥάβδον μου, φέρουσαν ἐπὶ κεφαλῆς μῆλον ἐκ χρυσίου, φιλοτέχνως ἐξειργασμένον ὡς πῖλον ἐλευθερίας, εἰς τὸν φίλον μου, τὸν φίλον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, τὸν στρατηγὸν Οὐασσιγκτῶνα. Ἂν ἦτον σκῆπτρον, θὰ ἦτον ἄξιον αὐτοῦ, καὶ καλῶς ἡρμοσμένον εἰς τὰς χεῖράς του. Ἡ ῥάβδος αὕτη εἶναι δῶρον πρὸς ἐμὲ ἀξιολόγου κυρίας, τῆς κυρίας Δὲ Φορβάχ, ἐπικλήρου δουκίσσης τῶν Δύω-Γεφυρῶν.[1] Στίχοι τινές, εἰς τὸ δῶρον τοῦτο ἀναφερόμενοι, πρέπει νὰ συνοδεύσωσι τὸ κληροδότημα.

Ἐν Φιλαδελφείᾳ, τὴν 23 Ἰουνίου 1789.

Σ.

Μαθὼν ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Φραγκῖσκος Α' τὸν θάνατον τοῦ ἐν τῇ Αὐλῇ αὐτοῦ περιωνύμου ζωγράφου Λεονάρδου Βίγκη, ἐγένετο περίλυπος· ὅθεν οἱ περὶ αὐτὸν αὐλικοὶ καὶ μεγιστᾶνες, θέλοντες νὰ παρηγορήσωσιν αὐτόν, τῷ ἔλεγον ὅτι δὲν ἁρμόζει νὰ θρηνῇ τὸν θάνατον ἀνδρὸς μικρᾶς καὶ ποταπῆς καταγωγῆς. Εὐγενεῖς

1. Οἱ δύω υἱοὶ τῆς δουκίσσης τῶν Δύω-Γεφυρῶν εἶχαν ἀγωνισθῇ, ὑπὸ τὸν Λαφαγέτην, ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Ὁμοσπόνδων Πολιτειῶν.

Digitized by Google

καὶ πρίγκιπας, ἀπεκρίθη ὁ νουνεχὴς βασιλεύς, δημιουργῶ καθ' ἑκάστην ὅσους καὶ ἂν θέλω, ἀλλ' ἄλλον Λεονάρδον Βίγκη μόνος ὁ Θεὸς δύναται νὰ πλάσῃ, αὐτὸς μάλιστα ὅστις δὲν πλάσσει τοιούτους ἄνδρας συνεχῶς.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

Η ΑΥΤΟΚΡΑΤΕΙΡΑ ΕΥΔΟΚΙΑ

Ἐν τῇ μεγάλῃ πάλῃ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τοῦ χριστιανισμοῦ, τῇ ἀναπτυχθείσῃ ἰδίᾳ κατὰ τὸν Δ' ἀπὸ Χριστοῦ αἰῶνα, τρεῖς ὑπῆρχον διάφοροι καὶ ἀλλήλοις ἀντιμέτωποι γνῶμαι· οἱ μὲν ἐπεθύμουν τὴν ἀναβίωσιν τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς γνώμης ταύτης ὀπαδοὶ ἦσαν πολλοὶ φίλοι τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ὧν προεξῆρχεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουλιανὸς ὁ ἐπικληθεὶς Παραβάτης· ἕτεροι δὲ τυφλῶς προσκεκολλημένοι πρὸς τὸν χριστιανισμὸν ἐζήτουν τὴν παντελῆ ἐξαφάνισιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἀλλ' ἀμφοτέρων τῶν γνωμῶν τούτων οἱ ὀπαδοὶ ἀδύνατόν τι διενοοῦντο· διότι οὔτε ὁ Ἑλληνισμὸς ἦτο δυνατὸν ν' ἀναβιώσῃ ἀνθιστάμενος οὕτω πρὸς τὰς αἰωνίας τοῦ Ὑψίστου βουλάς, οὔτε ὁ χριστιανισμὸς ἄνευ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅστις συνετέλεσε πλεῖστον εἰς τὴν διάδοσιν αὐτοῦ. Ἀμφοτέρων τῶν γνωμῶν τούτων ἀποτυχουσῶν δὲν ἔμενε πλέον ἢ ἡ μέση ὁδός, ὁ ἁρμονικὸς δηλονότι συνδυασμὸς τοῦ Ἑλληνισμοῦ μετὰ τοῦ χριστιανισμοῦ. Τὸν συνδυασμὸν τοῦτον καὶ τὴν ἄμεσον συμβίωσιν τῶν δύο τούτων στοιχείων παρεδέχθησαν καὶ ἀνέπτυξαν λίαν ἐπιτυχῶς οἱ Βασίλειοι, οἱ Γρηγόριοι, οἱ Χρυσόστομοι, οἱ Συνέσιοι, οἱ μέγιστοι οὗτοι φωστῆρες τῆς τρισηλίου θεότητος, οἵτινες μεγίστους ἀγῶνας ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ παγιώσεως τῶν ὑπερφυῶν αὐτοῦ δογμάτων κατέβαλον, κύριον μέλημα σχόντες τὴν ἠθικότητα τῆς κοινωνίας καὶ τὴν διὰ τοῦ χριστιανισμοῦ πρὸς τὰ πρόσω ὀρθοπορείαν αὐτῆς. Ὅτι δὲ τὰ ἔξοχα ταῦτα πνεύματα ἐπροστάτευσαν τὴν διάμεσον ταύτην γνώμην τρανῶς ἀποδείκνυσιν ὁ περίφημος ἐκεῖνος τοῦ μεγάλου Βασιλείου λόγος, ἡ πρὸς τοὺς νέους παραίνεσις, ἐν ᾗ ἐκτίθησιν ὁ μέγας τῆς Καισαρείας ἱεράρχης τίνα τῶν συγγραμμάτων τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος ὀφείλει πᾶς χριστιανὸς νὰ ἐκλέγῃ πρὸς ἠθικὴν αὐτοῦ μόρφωσιν καὶ τὴν τῆς ψυχῆς χριστιανικὴν διάπλασιν. Ἡ ἁρμονικὴ συμβίωσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ χριστιανισμοῦ παρήγαγε τὸν μεσαιωνικὸν καλούμενον Ἑλληνισμὸν ἢ Βυζαντισμόν, ἡ πρὸς σχηματισμὸν τοῦ ὁποίου τάσις ἀπὸ τοῦ Δ' ἀρξαμένη αἰῶνος ἀνεπτύσσετο μέχρι τοῦ Θ'. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο τῶν πέντε αἰώνων ὁ Ἑλληνισμὸς ἐκαθαρίζετο ὁλονὲν διὰ τῶν ὑγιῶν ἀρχῶν τοῦ χριστιανισμοῦ, οἱ δὲ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου, τούτου τοῦ χριστιανισμοῦ ἀνεδείκνυντο προστάται. Τὴν πρὸς συνδύασιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ μετὰ τοῦ χριστιανισμοῦ ταύτην τάσιν ἀνεζωπύρησε καὶ ἡ εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον τοῦ Βυζαντίου ἀνάβασις ἀθηναίας αὐτοκρατείρας.

Ἡ αὐτοκράτειρα αὕτη εἶναι ἡ Εὐδοκία, μία τῶν μεγαλητέρων αὐτοκρατειρῶν τοῦ Βυζαντίου, ἓν τῶν ἐξοχωτέρων πνευμάτων τοῦ μεσαιῶνος, μία τῶν σπουδαιοτέρων μετὰ Χριστὸν φιλοσόφων. Καὶ μὴ θαυμάσῃ τις βλέπων τοιαύτην γυναῖκα ἐν τῷ Βυζαντινῷ κράτει· ναὶ μὲν εἶναι ἀληθὲς ὅτι δὲν ὑπῆρξαν καὶ ἄλλαι πολλαὶ ὅμοιαι τῇ Εὐδοκίᾳ, ἀλλ' ὅμως ἡ Εὐδοκία δὲν εἶναι ἔκτακτόν τι φαινόμενον, ἔχει καὶ τὰς ὁμοίας της. Ἐν τῇ εὐρείᾳ Βυζαντινῇ αὐτοκρατορίᾳ, ἥτις πάντοτε σχεδὸν εἶχε ν' ἀντιπαλαίσῃ πρὸς τὰ ἐκ τῆς Εὐρώπης ἢ ἐκ τῆς Ἀσίας προερχόμενα ξίφη, καὶ ἐν τῇ ἐσωτερικῇ διοικήσει συνεχῶς κατεταράσσετο εἴτε τῆς πτώσεως ἕνεκα τοῦ δεῖνος αὐτοκράτορος, εἴτε τῆς ἐμφανίσεως τῆς δεῖνα αἱρέσεως, αἱ γυναῖκες αὗται ἔλαβον σπουδαίαν θέσιν ὑπερασπίζουσαι πάντοτε σχεδὸν ἐπιτυχῶς τὰ συμφέροντα, τῶν ὁποίων ἐτίθεντο ἢ αὐτοβούλως ἀνεδείκνυντο προστάτριαι. Τοιαύτας γυναῖκας δυνάμεθα νὰ ἀναφέρωμεν Εὐδοξίαν τὴν σύζυγον τοῦ Ἀρκαδίου, Πουλχερίαν τὴν ἀδελφὴν Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ, Ἀριάδνην τὴν θυγατέρα Λέοντος τοῦ Α', Θεοδώραν τὴν σύζυγον τοῦ Ἰουστινιανοῦ, τὴν Ἀθηναίαν Εἰρήνην, σύζυγον Λέοντος τοῦ Δ', Θεοδώραν τὴν σύζυγον τοῦ Θεοφίλου, Ζωὴν τὴν τετάρτην σύζυγον Λέοντος τοῦ ΣΤ', Θεοφανὼ τὴν σύζυγον Ῥωμανοῦ τοῦ Β', Ζωὴν τὴν σύζυγον Ῥωμανοῦ τοῦ Ἀργυροῦ, Θεοδώραν τὴν ἀδελφὴν τῆς προηγουμένης, Εὐδοκίαν τὴν μακρεμβολίτισσαν, σύζυγον Ῥωμανοῦ τοῦ Διογένους, καὶ Ἄνναν τὴν Κομνηνήν, τὴν τοῦ Νικηφόρου Βρυεννίου σύζυγον. Πολλαὶ δ' ἐξ αὐτῶν διεκρίθησαν καὶ ἐπὶ πολυμαθείᾳ, τὰ δὲ προϊόντα τῶν πνευματικῶν αὐτῶν ἐργασιῶν ἀρίστην κατέχουσι θέσιν μεταξὺ τῶν προϊόντων τῆς Βυζαντινῆς φιλολογίας. Ἡ Ἰωανιὰς λ.χ. Εὐδοκίας τῆς μακρεμβολιτίσσης, ἡ Ἀλεξιὰς Ἄννης τῆς Κομνηνῆς καὶ ἄλλα ἄλλων ἔργα οὐκ ὀλίγον ἐπαινοῦνται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας.

Μεταξὺ τῶν γυναικῶν τούτων διακρίνεται καὶ ἡ σύζυγος Θεοδοσίου τοῦ Β', ἡ Εὐδοκία. Ἡ Ἑλλάς, ἡ κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν παραγωγὸς τοσούτων μεγάλων πνευμάτων, δὲν ἐστείρευσε παντελῶς καὶ κατὰ τὸν μεσαιῶνα· ἡ Εὐδοκία κατήγετο ἐξ Ἀθηνῶν. Ὠνομάζετο πρότερον Ἀθηναῒς καὶ ἦτο θυγάτηρ τοῦ σπουδαίου Πλατωνικοῦ φιλοσόφου Λεοντίου, ὃν τινὲς τῶν Βυζαντινῶν χρονογράφων Ἡράκλειον ἀποκαλοῦσιν. Ἔσχε δὲ καὶ δύο ἀδελφούς, τὸν Οὐαλεριανόν, ἢ κατά τινας Οὐαλέριον, καὶ τὸν Γενέσιον ἢ Γέσιον. Γεννηθεῖσα τῷ 394 καὶ ἀνατραφεῖσα ἐν τῷ γάλακτι τῆς εἰδωλολατρείας, καθότι δὲν εἶχεν εἰσέτι καθ' ὁ-

Digitized by Google

λοκληρίαν ἀντικαταστήσει ὁ σαυρὸς τὴν ἐν τῇ Ἀκροπόλει ἐλαίαν ἐν τῇ πόλει τῆς Παλλάδος, ἔσχε διδασκάλους δύο ἐπισήμους φιλοσόφους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τὸν Ὠρίωνα καὶ Ὑπερέχιον. Προικισθεῖσα ὑπὸ δώρων τῆς φύσεως ἐξωτερικῶν καὶ ἐσωτερικῶν καὶ τυχοῦσα παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτῆς ἐλευθερίου ἀνατροφῆς, κατέστη τῷόντι ἀνταξία τῶν ἐνδόξων αὐτῆς προγόνων. Ὁ Γάλλος ἱστορικὸς Poujoulat ἀξιολόγως πλέκει τὸν στέφανον αὐτῆς διὰ τῶν ἑξῆς κομψῶν φράσεων· «Ἡ Ἀθηναῒς ἐμεγαλύνθη ὡς ὡραῖον κρῖνον ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν κήπων τοῦ Ἀκαδήμου, παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Κηφισσοῦ, ἔνθα ὁ πατὴρ αὐτῆς ἐδίδασκε τὴν ῥητορικήν. Ἡ μορφὴ αὐτῆς ἔφερεν ἐν ἁπάσῃ τῇ τελειότητι τὸν ἑλληνικὸν τύπον, παρεμφερὴς οὖσα πρὸς τοὺς ἀρχαίους ἐκείνους ἀνδριάντας οὓς ἐλάξευσεν ἡ χεὶρ τοῦ Φειδίου. Εἶχε τὸ πρόσωπον καὶ τὰς χεῖρας λευκὰς ὥσπερ μάρμαρον λεῖον τῆς Πάρου καὶ τοῦ Πεντελικοῦ· οἱ δὲ μεγάλοι μέλανες αὐτῆς ὀφθαλμοί, οἱ πολυπληθεῖς βόστρυχοι τῆς κόμης αὐτῆς καταπίπτοντες περὶ τὸν λαιμόν της ηὔξανον ἔτι μᾶλλον διὰ τοῦ ἐβενίνου αὐτῶν χρώματος τὴν λάμψιν τῆς χροιᾶς τοῦ προσώπου της. Βάδισμα εὔτολμον καὶ ὑποκεχαρισμένον, στάσις βασιλική, εὔστροφον καὶ ἐλαφρὸν σῶμα, ἁρμονία γλυκείας φωνῆς, περικοσμοῦντα τὴν Ἀθηναΐδα, ἀνεκάλυπτον ἐν αὐτῇ προνομιοῦχον φύσιν ἐξελθοῦσαν μὲν ἐκ ταπεινῆς καλύβης, ἀλλὰ ζῶσαν εἰς τὰ μεγαλείτερα ὕψη εἰς τὰ ὁποῖα δύναται νὰ φθάσῃ ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια.» Ἡ διδασκαλία τῶν ῥηθέντων διδασκάλων ἀφ' ἑνός, ἡ σύντονος τοῦ πατρὸς αὐτῆς φροντὶς πρὸς ἐμπρέπουσαν ἀνατροφὴν ἀφ' ἑτέρου, καὶ ἐξ ἄλλου ἡ φυσικὴ αὐτῆς πρὸς πᾶν ἀγαθὸν ῥοπὴ ἀνέδειξαν αὐτὴν βαθύνουν φιλόσοφον, σπουδαίαν γραμματικήν, εὔγλωττον ῥήτορα καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις ἀξιολογωτάτην ποιήτριαν. Ἡ εὐφάνταστος αὐτῆς διάνοια, τείνουσα πάντοτε πρὸς τὴν ποίησιν, ἐνετρύφα ἐν τοῖς ἀριστουργήμασι τῶν ἀρχαίων ποιητῶν· διὸ καὶ καθημένη πολλάκις ὑπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ Ὑμηττοῦ καὶ ἐμπνεομένη ὑπὸ τῆς αὔρας τῆς ἐμπνευσάσης ἄλλοτε τοὺς θεσπεσίους τῆς ἀρχαιότητος ποιητάς, ἔψαλλε μετὰ μεγίστης ἡδύτητος ἡ καλλικέλαδος αὕτη ἀηδὼν τὰ κατορθώματα τῶν ἡρώων τοῦ Ὁμήρου καὶ τοὺς θριάμβους τῶν ἀνδρείων προγόνων τοῦ Μαραθῶνος καὶ τῶν Πλαταιῶν. Ἡ ἐξαισία αὐτῆς καλλονή, ἡ ἐπιμεμελημένη ἀνατροφὴ καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις ἡ παιδεία καὶ ἡ μάθησις καθίστων αὐτὴν ἀξίαν σύζυγον μεγάλου ἀνδρός. Καὶ πραγματικῶς ὁ Λεόντιος ἀπέθανε, καὶ ἀποθνήσκων ἀφῆκε διὰ διαθήκης εἰς μὲν τοὺς δύο υἱούς του ἅπασαν τὴν περιουσίαν, τῇ δὲ Ἀθηναΐδι ἑκατὸν μόνον χρυσᾶ νομίσματα (1500 περίπου φράγκα), γράψας ἐν τῇ διαθήκῃ, ὅτι στηριζόμενος ἐπὶ τῶν φυσικῶν αὐτῆς χαρισμάτων, ἐνόμισεν ὅτι τοιαύτη κόρη δὲν ἔχει ἀνάγκην πλειοτέρων *χρημάτων*. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λεοντίου ἡ Ἀθηναΐς, μείνασα οὕτως ὀρφανὴ καὶ δυστυχής, παρεκάλει τοὺς δύο αὐτῆς ἀδελφοὺς ὅπως τῇ παραχωρήσωσι τὸ τρίτον τοὐλάχιστον τῆς περιουσίας, λέγουσα πρὸς τοῖς ἄλλοις ὅτι: «Καὶ ὑμεῖς γινώσκετε πῶς διεκείμην πρὸς τὸν κοινὸν ὑμῶν πατέρα καὶ οὐκ οἶδα διατί ἄπορον μὲ κατέλιπε μέλλων τελευτᾶν καὶ εὐπορίας τυχεῖν μετὰ τὴν αὐτοῦ νέκρωσιν οὐκ ἐχαρίσατό μοι.» Ἀλλὰ δυστυχῶς οὐδόλως συνετέλεσαν τὰ δάκρυα ταῦτα νὰ κάμψωσι λιθίνους καρδίας· διὸ καὶ οὐ μόνον δὲν παρέσχον αὐτῇ τὸ ζητούμενον, ἀλλὰ καὶ ἀπεδίωξαν τῆς πατρικῆς στέγης. Ἡ Ἀθηναΐς, μείνασα οὕτως ἀνέστιος, κατέφυγεν εἰς τὴν ἐκ μητρὸς θείαν της, ἥτις μετά τινα καιρὸν παραλαβοῦσα τὴν νεαρὰν κόρην ἔφερεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἵνα ἐκθέσῃ τὰ παράπονα ἐνώπιον τοῦ αὐτοκράτορος. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐβασίλευεν ἐν Βυζαντίῳ Θεοδόσιος ὁ Β' ἢ μικρός, ὅστις τῷ 408 διεδέξατο τὸν πατέρα αὐτοῦ Ἀρκάδιον· ἐπειδὴ ὅμως ἦτο εἰσέτι ἀνῆλιξ, ἐπετροπεύετο ὑπὸ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Πουλχερίας, γυναικὸς σώφρονος καὶ συνετῆς. Ἡ Ἀθηναΐς παρουσιάζεται ἐνώπιον τῆς Πουλχερίας καὶ ἐκτίθησι τὰς ἀδικίας τῶν ἀδελφῶν της· ἡ Πουλχερία ἰδοῦσα αὐτὴν ἐθαύμασε τὸ κάλλος καὶ τὴν εὐγλωττίαν, τὴν σύνεσιν καὶ κοσμιότητα δι' ὧν ἦτο πεπροικισμένη ἡ ὀρφανή, καὶ ἐπειδὴ ὁ Θεοδόσιος προὐτίθετο νὰ νυμφευθῇ παρουσιάζεται αὐτῷ καὶ λέγει: «Εὗρον νεωτέραν, καθαράν, εὔστοχον, λεπτοχαράκτηρον, εὔριν, ἀσπροτάτην ὡσεὶ χιών, μεγαλόφθαλμον, ὑποκεχαρισμένην, οὐλοξανθόκομον, σεμνόποδα, ἐλλόγιμον, ἑλλαδικὴν παρθένον.» Εἰς τοὺς λόγους τούτους πεισθεὶς ἔσπευσεν ἵνα ἴδῃ διά τινος παραπετάσματος τὴν ἐν τῷ παρακειμένῳ θαλάμῳ καθημένην κόρην, καὶ τοσοῦτον κατεθέλχθη ἐκ τῆς καλλονῆς τοῦ ὡραίου τούτου πλάσματος, ὥςε ἀμέσως ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ τὴν νυμφευθῇ· ἐπειδὴ δὲ ἦτο εἰδωλολάτρις, ἐβαπτίσθη ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἀττικοῦ καὶ ὠνομάσθη Εὐδοκία· οἱ δὲ γάμοι ἐτελέσθησαν μετὰ μεγίστης πομπῆς τῇ 7 Ἰουνίου 421. Καὶ οὕτως ἡ ὀρφανὴ Εὐδοκία ἀνεδείχθη σύζυγος αὐτοκράτορος, ὁ δὲ τίτλος τῆς Αὐγούστης ἐδόθη αὐτῇ ὅτε τῷ 423 ἐγέννησε θυγατέρα ὀνομασθεῖσαν Λικινίαν Εὐδοξίαν.

Αἱ τιμαὶ αὗται καὶ βασιλικαὶ δόξαι οὐδόλως ἴσχυσαν νὰ ἐξαλείψωσιν ἐκ τῆς νεαρᾶς συζύγου τὸν πρὸς τὰ γράμματα ἔρωτα· τὸ πρῶτον καὶ κυριώτερον ἔργον αὐτῆς ἦν ἡ τῶν γραμμάτων καλλιέργεια· διὸ προσεκάλεσε περὶ αὐτὴν πλείστους πεπαιδευμένους περιβαλοῦσα αὐτοὺς διὰ μεγίστων τιμῶν, καὶ ἐμόρφωσεν, οὕτως εἰπεῖν, ἀκαδημίαν τινὰ ἐν τῷ παλατίῳ, ἐν ᾗ ἐνετρύφα τὸ πνεῦμα τῆς θυγατρὸς τοῦ Λεοντίου. Ἀλλὰ τὰς μεγαλητέρας τιμὰς προσέφερε τῷ αὐλικῷ Παυλίνῳ, ὅστις μάλιστα ἦν καὶ παράνυμφος τοῦ

Digitized by Google

αὐτοκρατορικοῦ ζεύγους, ἀναδείξασα αὐτὸν μάγιστρον, καὶ τῷ ἐπάρχῳ τῆς πόλεως Κύρῳ, διότι οἱ ἄνδρες οὗτοι ἦσαν ἐγκρατεῖς τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας, πάντες δὲ οἱ τοιοῦτοι ἦσαν οἱ προσφιλέστεροι τῇ Εὐδοκίᾳ.

Δεύτερον μέλημα αὐτῆς, ἅμα ἀναβάσης τὸν θρόνον, ἦν ἡ πρόσκλησις τῶν ἀδελφῶν της εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἡ εἰς μεγάλα ἀξιώματα ἀνύψωσις αὐτῶν· διότι οὗτοι μαθόντες τὴν τοιαύτην αἰφνιδίαν ὕψωσιν αὐτῆς ἐκρύβησαν· ἀλλ' αὕτη κατώρθωσε νὰ ἀνακαλύψῃ αὐτοὺς καὶ νὰ φέρῃ ἐνώπιόν της. Ἰδόντες οὗτοι τὴν πρότερον διωκομένην ἀδελφήν των κατέχουσαν τὸ ὕπατον τῶν ἀξιωμάτων, καθημένην ἐπὶ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θρόνου κρατοῦσαν τὸ χρυσοῦν σκῆπτρον καὶ ἐστεμμένην διὰ βασιλικοῦ στέμματος, ἔμεινον ἔκθαμβοι καὶ τρέμοντες ἐκ τοῦ φόβου μὴ ἡ Εὐδοκία ἐκδικήσῃ τὴν προτέραν ἀπάνθρωπον διαγωγήν των. Ἡ συνέντευξις τῶν τριῶν ἀδελφῶν ἀναπολεῖ εἰς τὴν μνήμην ἑκάστου τὴν σκηνὴν ἐκείνην τῆς Π. Διαθήκης τὴν μεταξὺ τοῦ Ἰωσὴφ καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ λαβοῦσαν χώραν. Ἡ Εὐδοκία, ἀτενίσασα πρὸς τοὺς ἀδελφούς της ἐδάκρυσε καὶ ἀνεφώνησε: «Εἰμὶ Ἀθηναῒς ἡ ἀδελφὴ ὑμῶν. Προσεγγίσατε, ἐναγκαλίσθητε τὴν ὑμετέραν ἀδελφήν.» Ἀκούσαντες οὗτοι τοὺς λόγους τούτους ἐθαύμασαν ἀληθῶς διότι περιέμενον ἐκδίκησιν, ἡ δὲ Εὐδοκία λύουσα τὴν ἀπορίαν αὐτῶν, λέγει: «Εἰ μὴ ὑμεῖς κακῶς ἐχρήσασθέ μοι οὐκ ἂν ἠναγκαζόμην ἐλθεῖν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ βασιλεῦσαι. Τὴν οὖν ἐκ τῆς γεννήσεώς μου βασιλείαν ὑμεῖς ἐχαρίσασθε, ἡ γὰρ ἐμὴ ἀγαθὴ τύχη ὑμᾶς ἀπειθεῖς ἐποίησε καὶ οὐχ ἡ ὑμετέρα πρὸς ἐμὲ γνώμη.» Λόγοι καταδεικνύοντες τὸν ἀληθῶς φιλόσοφον χαρακτῆρα τῆς γυναικός· δὲν ἐξεδικήθη τὴν ἀγνώμονα διαγωγὴν τῶν ἀδελφῶν της, ἀλλ' ὡς πιστὴ τοῦ Χριστοῦ ὀπαδὸς τὸν μὲν Οὐαλεριανὸν μάγιστρον ἀνέδειξε, τὸν δὲ Γενέσιον ἔπαρχον Ἰλλυριῶν διώρισεν. Ὁ ἱστορικὸς Γεώργιος Κωδινὸς ἀναφέρει ὅτι συνῆλθον τῇ Εὐδοκίᾳ ἐξ Ἀθηνῶν ἑπτὰ φιλόσοφοι, οἱ ἑξῆς: Κράνος, Πέλωψ, Κάρος, Ἀπελλῆς, Συλβανός, Κύρβας καὶ Νερούας, ἐξ ὧν ὁ Κράνος καὶ λογιστὴς τῆς Ἀθηναίων φιλοσοφίας ἐλέγετο. Ἀλλ' ὁ ἀνώνυμος συγγραφεὺς τῶν *συντόμων χρονικῶν παραστάσεων* ἀναφέρει ὅτι «οἱ αὐτάδελφοι (τῆς Εὐδοκίας) τὸ ξένον τῆς συγγόνου ἀκηκοότες εὐτύχημα ἀπελθεῖν συνεπειρῶντο σὺν φιλοσόφοις ζ' καὶ τῇ τύχῃ ἐξ εὐτυχίας ἐδεήθησαν ἐλασθῆναι.»

Τῷ 438 μετέβη ἡ Εὐδοκία εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς προσκύνησιν τῶν ἁγίων τόπων ἐκπληροῦσα εὐχήν, ἐκεῖθεν δ' ἐπιστρέφουσα μετὰ ἓν ἔτος μετήνεγκε τὰ ἱερὰ ὀστᾶ τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου, καθὰ ἀναφέρουσιν οἱ πλεῖστοι τῶν ἱστορικῶν καὶ ὁ Μαρκελλῖνος. Ἐπιστρέφουσα ἐξ Ἱεροσολύμων διῆλθε διὰ τῆς Ἀντιοχείας· ἡ Εὐδοκία ἐπισκεφθεῖσα τὴν Ἀντιόχειαν εἰσῆλθε μεγαλοπρεπῶς εἰς τὴν πόλιν, τυχοῦσα ἐνθουσιώδους ὑποδοχῆς· κατ' ἀρχὰς διηυθύνθη εἰς τὸ βουλευτήριον, ἔνθα καθημένη ἐπὶ χρυσοῦ δίφρου ἐξεφώνησε λόγον ἐγκωμιαστικὸν μεγάλως καταθέλξαντα τὸ ἄπειρον τῶν ἀκροατῶν πλῆθος. «Εἶμαι εὐτυχής, ἀνέκραξε περατοῦσα τὸν λόγον, εὑρισκομένη ἐν τῷ μέσῳ ὑμῶν· ἡ καταγωγή μου εἶναι ἡ αὐτὴ τῇ ὑμετέρᾳ· τὸ αὐτὸ αἷμα ῥέει εἰς τὰς φλέβας ἡμῶν· οἱ πατέρες ὑμῶν ἐξῆλθον ἐκ τῶν προσφιλῶν ἀκτῶν, ἐν αἷς εἶδον τὸ πρῶτον τὸ φῶς τῆς ἡμέρας· εἴμεθα τέκνα τῆς αὐτῆς πατρίδος. Πατρὶς τῆς καρδίας μου, οὐδέποτε θέλω σὲ λησμονήσει». Ἐκ τούτου τοῦ λόγου καὶ τῶν δωρεῶν, ἃς προσήνεγκεν ὑπὲρ τῆς οἰκοδομῆς ναῶν καὶ ἄλλων ἀγαθοεργῶν καταστημάτων ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῆς Συρίας, τοσοῦτον ηὐχαριστήθησαν οἱ Ἀντιοχεῖς, ὥςε ἔστησαν πρὸς τιμὴν αὐτῆς ἀνδριάντα ἐν τῷ βουλευτηρίῳ, καθὰ λέγει ὁ Εὐάγριος: «Καὶ εἰκόνι ἐκ χαλκοῦ τεχνικῶς ἠσκημένῃ παῖδες Ἀντιοχέων αὐτὴν τετιμήκασιν, ἣ καὶ μέχρις ἡμῶν σώζεται».

Ἐξ ὅσων μέχρι τοῦδε ἀνεφέραμεν εἴδομεν ὅτι ἡ Εὐδοκία, καίτοι ἀναδειχθεῖσα Αὐγούστα, οὐδόλως ἀνεμίχθη εἰς τὰ πολιτικά· ἀπὸ τοῦ 443 ὅμως ἄρχεται εἰς ταῦτα ἀναμιγνυομένη. Ἀλλὰ πρὸ τοῦ νὰ ἐξετάσωμεν τὰ περὶ τούτου, εἴπωμεν ὀλίγα τινὰ περὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ συζύγου της Θεοδοσίου.

Ὁ Θεοδόσιος ἦτο ἀνὴρ λίαν ἀνάξιος τῆς αὐτοκρατορικῆς ἕδρας· καθότι ἀντὶ ν' ἀσχολῆται περὶ τὰ δημόσια, κατεγίνετο τὴν ἡμέραν μὲν περὶ τὴν θήραν, τὸ δὲ ἑσπέρας περὶ τὴν ζωγραφικὴν καὶ καλλιγραφίαν, διὸ καὶ *καλλιγράφος* ἐπωνομάσθη. Τοιοῦτος αὐτοκράτωρ ἕπεται ὅτι περιεστοιχίζετο ὑπὸ τῶν τὰ πάντα ἐν τῇ Βυζαντινῇ αὐλῇ κρατούντων εὐνούχων, ὁποῖοι κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἦσαν ὁ Καλαπόδιος, ὁ Λαῦσος καὶ ὁ Χρυσάνθιος ἢ Χρυσάφιος, ὅςις ἰδίᾳ τὰ πάντα διεχειρίζετο κατὰ τὸ δοκοῦν, ἄγων καὶ φέρων τὸν αὐτοκράτορα· ὁ κυριώτερος ὅμως σκοπὸς τοῦ Χρυσαφίου ἦτο νὰ κατορθώσῃ ν' ἀπομακρύνῃ τῶν πολιτικῶν τὴν Πουλχερίαν· τὸ ἀπεφάσισε καὶ τὸ κατώρθωσε. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀνεφάνη εἰς τὸ μέσον ἡ αἵρεσις τοῦ Εὐτυχοῦς, ὅστις, ὡς γνωστόν, ἐδογμάτιζεν ὅτι κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος ἐνανθρώπησιν ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἀπερροφήθη ὑπὸ τῆς θείας καὶ οὕτω διέκρινεν ἐν αὐτῇ μίαν, τὴν θείαν. Ὁ Εὐτυχὴς ἵνα ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ προσεκολλήθη τῷ Χρυσαφίῳ, ὅστις κατέπεισεν αὐτὸν τὸν αὐτοκράτορα ὅπως ἐπιτρέψῃ τῷ Διοσκούρῳ Ἀλεξανδρείας, ὁμόφρονι τοῦ Εὐτυχοῦς, ἵνα συγκαλέσῃ σύνοδον παρόντος καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως Φλαβιανοῦ, ἄκρου ὑπερασπιστοῦ τῆς ὀρθοδοξίας, ὅπως βασανίσῃ τὴν τοῦ Εὐτυχοῦς δοξασίαν. Ἡ σύνοδος προσεκλήθη τῷ 449, ἀλλ' ὁ Διόσκουρος ἐ-

Digitized by Google

χων φίλον τὸν Χρυσάφιον ἔφερεν ἐνόπλους στρατιώτας ἐν τῇ συνόδῳ ἵνα ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ὑπερασπίσωσι τὸν Διόσκουρον καὶ τοὺς ὀπαδούς του. Ἐν τῇ συνόδῳ ταύτῃ, ἐπειδὴ δὲν ἠδύναντο ἄλλως νὰ ὑπερισχύσωσιν οἱ Εὐτυχιανοί, ἐξύλισαν τὸν δυστυχῆ Φλαβιανὸν καὶ καθὰ λέγει ὁ Ζωναρᾶς, «οἷά τις ἄγριος ὄνος ἀναθορῶν ὁ Διόσκουρος λὰξ τῷ στέρνῳ ἀνέθορε τοῦ εὐσεβοῦς ἐκείνου ἀνδρὸς καὶ πὺξ αὐτὸν κατὰ κόρρης τύπτων ἕως τοῦ συνεδρίου ἐξώθησεν.» Ὁ αὐτοκράτωρ ἀκούσας ταῦτα ὠργίσθη μέν, ἀλλ' ὁ πανοῦργος Χρυσάφιος ἔπεισε πάλιν αὐτὸν ὅπως εὐδοκήσῃ ἵνα χειροτονηθῇ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως ὁ Εὐτυχιανὸς Ἀνατόλιος· καὶ οὐ μόνον τοῦτο ἀλλὰ καὶ τὴν Πουλχερίαν κατώρθωσε νὰ γυμνώσῃ τῆς αὐτοκρατορικῆς πορφύρας. Εἰς τοῦτο φαίνεται ὅτι ἔλαβε μέρος καὶ ἡ Εὐδοκία, ἥτις μετὰ τὴν ἀποπομπὴν τῆς Πουλχερίας μείνασα μόνη, ἤρχισε νὰ λαμβάνῃ μέρος εἰς τὴν τῶν πολιτικῶν διοίκησιν. Καὶ ὅμως καί τοι πραγματικῶς αὐτοκράτειρα ἀνεδείχθη νῦν ἡ Εὐδοκία, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἤρχισε νὰ δύῃ ὁ ἀστήρ, ὅστις εἶχε πρότερον ἀνατείλῃ τῇ θυγατρὶ τοῦ Λεοντίου. Καὶ ἰδοὺ διὰ τί· ὁ Θεοδόσιος ἐλθὼν εἰς ἑαυτὸν καὶ ἀναλογισθεὶς τὰ κατὰ τὴν μιαιφονίαν τοῦ δυστυχοῦς Φλαβιανοῦ καὶ τὰ κατὰ τὴν Πουλχερίαν, καὶ ἐννοήσας ὅτι αἴτιος πάντων τούτων ἦν ὁ εὐνοῦχος Χρυσάφιος, τοῦτον μὲν ἐξώρισε καὶ τὴν περιουσίαν αὐτοῦ ἐδήμευσε, προσκαλέσας δὲ τὴν ἀδελφὴν ἐζήτησε συγγνώμην παρ' αὐτῆς καὶ οὕτω πάλιν κατέστησε ταύτην μέτοχον τῆς βασιλείας. Καὶ ὅμως ἐννόησε καὶ τὴν ἐνοχὴν τῆς Εὐδοκίας καὶ ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἤρχισε νὰ δείκνυται κάπως ψυχρὸς πρὸς αὐτήν, τὴν δὲ ψυχρότητα ταύτην ἐπηύξησεν ἔτι μᾶλλον καὶ τὸ ἑξῆς γεγονός, ὅπερ ὅμως ὁ Ἄγγλος ἱστορικὸς Γίββων θεωρεῖ μῦθον· ἐν ᾧ ἡμέραν τινὰ ὁ αὐτοκράτωρ εὑρίσκετο ἐν τῷ ναῷ, ἐλθών τις προσήνεγκεν αὐτῷ ὑπερμέγεθες μῆλον, ὅπερ ὅμως οὗτος ὡς λίαν περίεργον ἀπέστειλε τῇ συζύγῳ αὐτοῦ Εὐδοκίᾳ· λαβοῦσα τὸ μῆλον ἡ Εὐδοκία ἐδωρήσατο τῷ προσφιλεῖ αὐτῆς Παυλίνῳ, ὅστις αὖθις ἀγνοῶν τὰ γενόμενα ἀπέστειλε τῷ αὐτοκράτορι. Αἱ περὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ ὑποψίαι ηὐξήθησαν διὰ τούτου καὶ ἀμέσως προσέταξεν ὅπως ἐξορισθῇ εἰς Καππαδοκίαν ὁ εὐνοούμενος οὗτος τῆς Εὐδοκίας Παυλῖνος καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐθανατώθη. Ἡ Εὐδοκία στερηθεῖσα τοῦ στερεοῦ αὐτῆς ἐρείσματος καὶ περιπεσοῦσα εἰς τὴν τοῦ συζύγου αὐτῆς δυσμένειαν, ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ ἄδειαν ὅπως ἀναχωρήσῃ εἰς Ἱεροσόλυμα. Ἡ ἄδεια τῇ παρεχωρήθη· ἡ δὲ αὐτοκράτειρα Εὐδοκία ἀντὶ τῆς βασιλικῆς πορφύρας περιβληθεῖσα τὸν μοναχικὸν τρίβωνα ἐπορεύθη εἰς τὴν Ἁγίαν Γῆν ὅπως μονάσῃ· σημειωτέον ὅτι αὐτόσε ἐπορεύθη ὡς βασίλισσα. Ἐν τούτοις ἡ συκοφαντία ἐξηκολούθησε καταδιώκουσα τὴν θυγατέρα τοῦ Λεοντίου· ἐπειδὴ ἐκ τῶν ἀκολουθησάντων αὐτὴν ὁ ἱερεὺς Σεβῆρος καὶ ὁ διάκονος Ἰωάννης ἐξηκολούθουν συχνάκις ἐπισκεπτόμενοι αὐτήν, ὁ ὕποπτος Θεοδόσιος ἀπέστειλεν ἕνα τῶν αὐλικῶν, Σατωρνῖνον τοὔνομα, ὅστις ἐφόνευσεν ἀμφοτέρους. Ἡ Εὐδοκία, ὀργισθεῖσα ἕνεκα τῶν ἀκρίτως γενομένων τούτων φόνων, διέταξε τὸν θάνατον τοῦ Σατωρνίνου· ἐξετελέσθη· ἀλλ' ἡ ἐσχάτη πλάνη ἦτο χείρων τῆς πρώτης. Ἡ Εὐδοκία ἀπεγυμνώθη πάσης βασιλικῆς ἐξουσίας καὶ κλεισθεῖσα ἔν τινι μονῇ ἔκλαιε τὰς ἁμαρτίας της. Τοιαῦτα τὰ ἀνθρώπινα!! Οὕτως ἔζη μέχρι τοῦ 461, ὅτε ἀπέθανεν. Ἀποθνήσκουσα ἡ Εὐδοκία ἀνέκραξε τὰς ἑξῆς ἀξιοσημειώτους λέξεις: «Ἀποθνήσκω ἀθῴα καὶ θῦμα τῆς ἐσχάτης προδοσίας.» Ἡ ἐν Ἱεροσολύμοις διαμονὴ τῆς Εὐδοκίας ἀνεγράφη μετ' ἐπαίνων ἐν τῇ ἱστορίᾳ, καθότι οὐ μόνον πολλὰ συνέστησεν ἐνταῦθα ἀγαθοεργὰ καταστήματα, οὐ μόνον ἔκτισε ναοὺς καὶ μονάς, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ τείχη τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀνεκαίνισε κατηρειπωμένα ὄντα. Τινὲς τῶν βυζαντινῶν χρονογράφων ἀμφιβάλλουσι περὶ τῆς ὀρθοδοξίας τῆς Εὐδοκίας κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ἀναφέροντες ὅτι μόλις κατώρθωσαν δι' ἐπιστολῶν ὅ τε Συμεὼν ὁ Στυλίτης καὶ ἡ Πουλχερία νὰ ἐπαναφέρωσιν αὐτὴν εἰς τὴν εὐθεῖαν ὁδόν.

Οὕτως ἐσβέσθη ὁ ἀστήρ, ὅστις τοσοῦτον λαμπρὸς ἀνέτειλεν ἐν τῇ Βυζαντινῇ ἱστορίᾳ. Ἡ φιλόσοφος Εὐδοκία, ἥτις ἀπὸ τῆς πτωχείας ὑψώθη τοσοῦτον ταχέως εἰς τὴν ὑψίστην περιωπὴν περιβληθεῖσα οὕτως ἐνδόξως τὴν βασιλικὴν χλαμύδα, ἐξέπεσε καὶ αὖθις εἰς ἣν καὶ πρότερον εὑρίσκετο θέσιν. Ἡ Βυζαντινὴ ἱστορία μετὰ πλείστων ἐπαίνων ἀναφέρει τὸ ὄνομα αὐτῆς, ἡ δὲ Βυζαντινὴ φιλολογία πλεῖστα αὐτῇ ὀφείλει. Διότι καίπερ ἀναρθεῖσα εἰς τὸ ὕπατον τῶν ἀξιωμάτων, οὐδόλως κατέλιπε τὰς προσφιλεῖς αὐτῇ μελέτας ἡ φιλόσοφος αὐτοκράτειρα, ἀλλ' ἐνησχολεῖτο συγγράφουσα, τῶν δὲ συγγραμμάτων αὐτῆς μετὰ μεγίστων ἐπαίνων μνημονεύει ὁ μέγας Φώτιος. Ἔγραψε *Μετάφρασιν τῆς ὀκτατεύχου* ἐν στίχοις, περὶ ἧς γράφει ὁ Φώτιος· «τὸ μέτρον, ὅπερ ὅτι καὶ γυναικὸς καὶ βασιλείᾳ τρυφώσης καὶ οὕτω καλόν, ἄξιον θαυμάσαι», *μετάφρασιν προφητικῶν λόγων, τοῦ τε θεσπεσίου Ζαχαρίου καὶ τοῦ κλεινοῦ Δανιήλ, λόγους τρεῖς εἰς τὸν μάρτυρα Κυπριανόν, ἐγκώμιον εἰς Θεοδόσιον*. Ἀλλὰ τὸ ἀξιολογώτερον τῶν συγγραμμάτων αὐτῆς εἶναι τὰ *Ὁμηρόκεντρα*. Ὁποία εὐφυΐα, ὁποία μνήμη, ὁποία πολυμάθεια! Κατώρθωσε ἵνα συγγράψῃ τὸν βίον τοῦ Ἰησοῦ δι' Ὁμηρικῶν στίχων. Εἰ καί τινες ἀποδίδουσι ταῦτα ἑτέρᾳ Εὐδοκίᾳ, οὐχ ἧττον ὅμως περισσότεροι λόγοι εἰσὶν οἱ πείθοντες ἡμᾶς ὅτι ἀνήκουσι τῇ ἡμετέρᾳ.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΘΩΜΑ.

Digitized by Google

ΜΙΑ ΣΕΛΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ἀπόσπασμα λόγου ἐκφωνηθέντος ὑπὸ τοῦ κ. Α. Ρ. Ῥαγκαβῆ εἰς τὸ μνημόσυνον τὸ τελεσθὲν κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1855 ὑπὸ τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου ὑπὲρ τοῦ Γ. Γενναδίου καὶ Ἰωάννου Βενθύλου.

Εἶχε πέσει τὸ Μεσολόγγιον, εὐγενὴς ἀπαρχὴ τῆς ἐλευθερίας, καὶ οἱ ἡρωϊκοὶ αὐτοῦ πρόμαχοι, ὅσοι διέφυγον τὰς φλόγας καὶ τοὺς ἐχθρούς, οἰκτρὰ θύματα τοῦ λιμοῦ καὶ τῆς ταλαιπωρίας, εἶχον συῤῥεύσει εἰς χιλιάδας εἰς Ναύπλιον, καὶ ἐζήτουν παρὰ τῆς κυβερνήσεως, ὡς μόνην ἀμοιβὴν τῆς ἐνδόξου θυσίας των, ξηρὸν ἄρτον διὰ νὰ τραφῶσι, καὶ πυρίτιν διὰ νὰ πολεμήσωσιν. Ἀλλ' ἡ κυβέρνησις ἦν ἐν ἀπορίᾳ ἐσχάτῃ, τὸ ταμεῖον κενόν, καὶ δεινὴ τῶν πραγμάτων ἡ θέσις. Τὸ Μεσολόγγιον πυρποληθὲν, ἐφάνη λάμψαν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος ὡς ἐπικηδεία δᾲς τοῦ ἀγῶνός της, ἡ Στερεά, μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ προμαχῶνος τούτου, ἠσθάνθη τὰς δυνάμεις της παραλυθείσας ἐνώπιον τοῦ φρονηματισθέντος ἐχθροῦ, ἡ Πελοπόννησος ἐδῃοῦτο, ἄνευ σχεδὸν ἀντιστάσεως, ὑπὸ τοῦ Αἰγυπτίου, καὶ ὁ κίνδυνος ἦν περὶ τῶν ὅλων. Γενικὴ καταστροφὴ καὶ διάλυσις ἐπέκειτο, ἂν δὲν ἐξεπέμπετο στρατὸς ἀναχαιτίσων τοὺς πολεμίους, καὶ ἐμψυχώσων τοὺς προμάχους τῆς ἐλευθερίας. Κατηφὴς καὶ περίτρομος συνέῤῥευσεν ὁ λαὸς τῆς Ναυπλίας εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς πόλεως, καὶ συνῆλθον ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ οἱ πειναλέοι στρατιῶται, ἀπειλητικοὶ ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ των. Ἀλλ' οὐδεὶς ἐτόλμα, οὐδεὶς ἤξευρε τί νὰ προτείνῃ. Τότε ὁ Γεννάδιος, προκύψας τοῦ ὄχλου, ἀνεπήδησεν εἰς τὴν ῥίζαν τῆς ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πλατείας ὑψουμένης πλατάνου, καὶ ἐκεῖθεν, φλογερὸν τὸ βλέμμα ἐπὶ τὸ πλῆθος πλανῶν, μετὰ φωνῆς στεντορίου, καὶ μετ' εὐγλωττίας παντοδυνάμου, διότι ἦτο τῆς καρδίας ἡ εὐγλωττία, —Ἡ πατρίς, ἀνέκραξε, καταστρέφεται, ὁ ἀγὼν ματαιοῦται, ἡ ἐλευθερία ἐκπνέει. Ἀπαιτεῖται βοήθεια σύντονος· πρέπει οἱ ἀνδρεῖοι αὐτοί, οἵτινες ἔφαγον πυρίτιν καὶ ἀνέπνευσαν φλόγας, καὶ ἤδη ἀργοὶ καὶ λιμώττοντες μᾶς περιστοιχίζουσι, νὰ σπεύσωσιν ὅπου νέος κίνδυνος τοὺς καλεῖ. Πρὸς τοῦτο ἀπαιτοῦνται πόροι, καὶ πόροι ἐλλείπουσιν. Ἀλλ' ἂν θέλωμεν νὰ ἔχωμεν πατρίδα, ἂν εἴμεθα ἄξιοι νὰ ζῶμεν ἄνδρες ἐλεύθεροι, πόρους εὑρίσκομεν. Ἂς δώσῃ ἕκαστος ὅ,τι ἔχει καὶ δύναται. Ἰδοὺ ἡ πενιχρὰ εἰσφορά μου. Ἂς μὲ μιμηθῇ ὅστις θέλει!»

Καὶ ἐπικροτοῦντος τοῦ πλήθους, ἐκένωσε κατὰ γῆς τὸ ἰσχνὸν διδασκαλικόν του βαλάντιον... «Ἀλλ' ὄχι, ἐπανέλαβε μετ' ὀλίγον· ἡ συνεισφορὰ αὕτη εἶναι οὐτιδανή! Ὀβολὸν ἄλλον δὲν ἔχω νὰ δώσω, ἀλλ' ἔχω ἐμαυτόν, καὶ ἰδοὺ τὸν πωλῶ! Τίς θέλει διδάσκαλον ἐπὶ τέσσαρα ἔτη διὰ τὰ παιδιά του; Ἂς καταβάλῃ ἐνταῦθα τὸ τίμημα!» Αἱ γενναῖαι αὗται λέξεις ἐξῆψαν ἀκάθεκτον ἐνθουσιασμόν, καὶ πάντες μετὰ δακρύων ἔσπευδον προσφέροντες οἱ μὲν χρήματα, οἱ δέ, οὐδ' αὐτῶν ἐξαιρουμένων τῶν ὑπὸ πενίας καὶ πείνης κατατρυχομένων στρατιωτῶν, ὅ,τι ἕκαστος ἢ ὅπλον ἢ κόσμημα εἶχε τίμιον· ὥστε ἐν μικρῷ χρόνῳ συνελέγη ποσότης ἐπαρκὴς πρὸς θεραπείαν τῶν πρώτων καὶ μᾶλλον ἐπειγουσῶν ἀναγκῶν. Ἀπεφασίσθη δὲ νὰ συνέλθωσι καὶ τῇ ἐπαύριον εἰς τὰς ἐκκλησίας, ὅπου προσελθοῦσαι καὶ αἱ κυρίαι, νὰ προσφέρωσι τὸ κατὰ προαίρεσιν καὶ αὐταί.

Ἀπὸ βαθέως ὄρθρου ὁ Γεννάδιος περιέμενεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἀλλ' ἡ λειτουργία ἀπέλυσε, καὶ αἱ κυρίαι, ἴσως πτοηθεῖσαι τὴν συῤῥοὴν τῶν ξένων στρατιωτῶν, δὲν ἐφάνησαν, ἢ ὀλίγαι μόνον ὑπήκουσαν εἰς τὴν κλῆσιν. Τότε τὸ αἷμά του αἰσθανθεὶς ὑπὸ γενναίας ἀγανακτήσεως ἀναβράζον, καὶ ἀναβλέψας πρὸς τοὺς ἐκεῖ παρισταμένους μαθητὰς τῶν δημοτικῶν σχολείων, «Δυστυχῆ παιδία, ἀνέκραξε μὲ φωνὴν κλονίσασαν τοὺς θόλους τῆς ἐκκλησίας· δυστυχῆ παιδία, σᾶς ἐγκατέλιπον αἱ μητέρες σας! Ἠξεύρουσιν ὅτι ὁ Ὀθωμανὸς σφάζει καὶ ἀνδραποδίζει, ὅτι αὔριον θὰ ἔλθῃ νὰ σύρῃ καὶ σᾶς εἰς αἰχμαλωσίαν, ἀλλ' ἀδιαφοροῦσι, φειδωλευόμεναι ὀλίγου χρυσίου. Ἄλλος προστάτης δὲν σᾶς μένει ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ τὸν κοινὸν προστάτην ἐκεῖ ἐπάνω. Πέσατε εἰς τὰ γόνατα νὰ τὸν παρακαλέσητε!» Καὶ τὰ παιδία, μὴ τολμήσαντα νὰ παρακούσωσι τὴν ἐπιτακτικὴν ἐκείνην φωνήν, ἐγονάτισαν ὅλα. Ἀποκαλύψας δ' ἐκεῖνος τὴν κεφαλήν του, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑψώσας πρὸς οὐρανόν, «Ὕψιστε Θεέ, ἀνεφώνησε, Σὺ ὁ προστάτης τῶν ἀθώων καὶ τῶν μὴ ἐχόντων καταφυγήν, μὴ ἐγκαταλίπῃς καὶ Σὺ τὰ παιδία ταῦτα, τὰ προσπίπτοντά Σοι. Σῶσον αὐτὰ ἀπὸ αἰχμαλωσίας δεσμά. Οἱ ἄνθρωποι τὰ παρήτησαν· ἐπίβλεψον ἐπ' αὐτά, καὶ ἐπίβλεψον ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος, καθ' ἧς πάντες ἐξανέστησαν, ἣν παρορῶσιν, ἣν προδίδουσιν αὐτὰ της τὰ τέκνα. Δός, παρὰ τὰς βουλὰς τῶν ἀνθρώπων, νὰ ἐπιλάμψῃ ἐπ' αὐτῆς πάσης ὁ ἥλιος τῆς ἐλευθερίας, καὶ νὰ τελειωθῇ ἡ Σὴ δύναμις, τὰ δὲ παιδία ταῦτα, πολῖται ἐλεύθεροι, νὰ τὴν ὑπηρετήσωσι ποτὲ ἐν πίστει καὶ εἰλικρινείᾳ, πρὸς σωτηρίαν αὐτῆς καὶ πρὸς δόξαν Σου αἰωνίαν! Ἢ ἄν, ὁ πάνσοφος Σύ, γινώσκῃς ὅτι πέπρωται, εἰς ἀγενῆ τραφέντα αἰσθήματα, εἰς ἰδιοτέλειαν αὐξηθέντα καὶ φιλαρχίαν, νὰ γίνωσι ποτὲ αὐτὰ δεινῶν τῇ πατρίδι παραίτια, παράδος τα μᾶλλον εἰς τῆς μαχαίρας τὸ στόμα, καὶ παράδος καὶ ἐμὲ εἰς αὐτό, πρὶν ἴδω ἐκ νέου τῆς Ἑλλάδος τὴν δουλικὴν ἡμέραν καὶ ταπείνωσιν!»

Καὶ τοιαῦτα εὐξάμενος, ἐῤῥίφθη ἔξω τῆς ἐκκλησίας, ἀφεὶς τὸν λαὸν καταπεπληγμένον καὶ δακρυῤῥοοῦντα, καὶ αἱ συνεισφοραὶ ἐπανελήφθησαν ῥαγδαιότεραι ἢ τὴν χθές, καὶ αἱ κυρίαι ἔπεμπον μετὰ πάσης προθυμίας οὐ μόνον χρημάτων ποσότητας, ἀλλὰ καὶ αὐτούς των τοὺς νυμφικοὺς δακτυλίους, καὶ αὐτοὺς τοὺς κόσμους τῶν κεφαλῶν των. Τοιοῦτο ἦν τότε τὸ αἴσθημα τοῦ πατριωτι-

Digitized by Google

σμοῦ, ἐξ οὗ ἐβλάστησεν ἡ τῆς Ἑλλάδος ἀνεξαρτησία· ἀλλὰ καὶ τοιαύτη ἡ τοῦ εὐγενοῦς τούτου πατριώτου ἐπιῤῥοὴ εἰς τὸ ἐξάπτειν καὶ ἀναπτύσσειν αὐτὸ εἰς ἔργα ἀφοσιώσεως, ὥστε δι' αὐτῆς οὐ μόνον τὴν ἕδραν τῆς κυβερνήσεως, καὶ τὴν κυβέρνησιν αὐτὴν ἔσωσε, πόρους ἀνευρὼν πρὸς περίθαλψιν χιλιάδων στρατιωτῶν, οὓς αἱ πρὶν κακουχίαι καὶ αἱ παραχρῆμα στερήσεις ἐδύναντο νὰ παραγάγωσιν εἴς τι ἀπογνώσεως τόλμημα, ἀλλὰ δυνάμεθα θαῤῥούντως καὶ τὸν ἀνώτατον ἔπαινον σωτῆρος τῆς ὅλης πατρίδος εἰς τὴν περίστασιν ταύτην νὰ τῷ ἀπονείμωμεν, διότι διὰ τῶν αὐτῶν πόρων ἐξωπλίσθη καὶ ἐξεπέμφθη ὑπὸ τὸν ἔνδοξον Καραϊσκάκην στρατὸς ἐπανορθώσας τὸν σχεδὸν ἤδη ἀπεγνωσμένον ἀγῶνα, καὶ ἐπαναγαγὼν τὴν νίκην ὑπὸ τὰς τεταπεινωμένας τῶν Ἑλλήνων σημαίας. Ὅπως ὅμως ᾖ πλήρης ἡ ἐκστρατεία, ἀνεγνωρίσθη ἡ ἀνάγκη μορφώσεως καὶ ἱππικοῦ τάγματος, καὶ τοῦτο ἐγένετο ἀφορμὴ νέου δημοτικοῦ θριάμβου τοῦ Γενναδίου.

Ὑπὸ κηρύκων συγκληθείς, συνῆλθεν αὖθις ὁ λαὸς ὑπὸ τὴν πλάτανον, ἀνυπόμονος ν' ἀκούσῃ τὸν ἀγαπητὸν ῥήτορά του γενναῖόν τι καὶ ὠφέλιμον συμβουλεύοντα. Οὗτος δέ, ἀφ' οὗ ἐξέθηκε τῶν κοινῶν πραγμάτων τὸν κίνδυνον καὶ τὴν θέσιν, καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς μορφώσεως ἱππικοῦ, «Ἀλλὰ ποῦ, εἶπε, θέλομεν εὕρει τοὺς ἵππους; Ἐδῶ βλέπω πολλοὺς καὶ προὔχοντας καὶ ὁπλαρχηγούς, τρέφοντας ἀνὰ δύω καὶ τρεῖς ἵππους, καὶ κομπάζοντας ἐπὶ τούτῳ ἐν ταῖς ὁδοῖς. Ὅστις ἔχει ἵππον διὰ τρυφὴν καὶ ἐπίδειξιν, καὶ δὲν τὸν προσφέρει εἰς τῆς πατρίδος του τὴν ἀνάγκην, εἶναι ἀνάξιος νὰ λέγηται αὐτῆς προὔχων, ἢ νὰ φέρῃ τὸ ξίφος τοῦ ἀρχηγοῦ. Διὰ τῶν ἵππων τούτων δυνάμεθα νὰ μορφώσωμεν ἱππικόν· τοὺς λαμβάνομεν;

—«Τοὺς λαμβάνομεν», ἀνέκραξε μιᾷ φωνῇ ὁ λαός.—«Καὶ ἂν δὲν μᾶς τοὺς δώσωσι, τοὺς λαμβάνομεν διὰ τῆς βίας;»—«Τοὺς λαμβάνομεν διὰ τῆς βίας», ἀπεκρίθησαν χιλιάδες στομάτων.—«Ἄγετε λοιπόν», διέταξεν ὁ κινῶν τὸν λαὸν ἐκεῖνον, ὡς ἡ λαῖλαψ κινεῖ τὰ κύματα. Ἀλλὰ πρὶν ἢ προφθάσῃ νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ δεινὴ ἐντολή, τριακόσιοι πεντήκοντα ἵπποι εἶχον κομισθῆ εἰς τὴν πλατεῖαν ἐκ συνεισφορᾶς ἑκουσίου. Τότε καλέσας ἐκ τοῦ πλήθους ὀνομαστὶ τὸν Χατζῆ Μιχάλην, «Σύ, τῷ εἶπεν ὁ Γεννάδιος, εἶσαι ἄξιος νὰ διευθύνῃς τὸ ἱππικόν. Λάβε τοὺς ἵππους τούτους, ὀργάνισον αὐτούς, καὶ ἀναχώρησον ὅσον τάχος.»

Οὕτως ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις τῶν ἐσχάτων κινδύνων, οἵτινες ἀναδεικνύουσι τῶν ἀνδρῶν τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ἀρετήν, ὁ Γεννάδιος διὰ τῆς ἀτρομήτου παῤῥησίας ἣν τῷ ἐνέπνεεν ἡ συναίσθησις τοῦ καθήκοντος, καὶ διὰ τῆς λάβρου του εὐγλωττίας, ἥτις ἐξεχεῖτο ἐκ καθαρᾶς πηγῆς, τῆς ἐνθουσιώδους καὶ ἐναρέτου καρδίας του, κατέστη δύναμις, ἥτις στρατηγοὺς ἐνεκαθίστα, τὸν λαὸν δι' ἑνὸς λόγου ἦγε καὶ ἔφερε, τῷ στρατῷ ἐπεβάλλετο, ἀντετάττετο κατὰ μέτωπον τοῖς ὁπλαρχηγοῖς καὶ τοῖς προὔχουσι, καὶ ὑψοῦτο ὑπὲρ αὐτὴν τὴν τότε ἀνίσχυρον καὶ κλονιζομένην κυβέρνησιν.

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΧΡΗΣΙΣ ΤΗΣ ΗΛΙΑΚΗΣ ΘΕΡΜΟΤΗΤΟΣ

Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε σελ. 423.

Ὁ περιηγητὴς ὁ ἐπισκεπτόμενος τὴν ἐν Τουρώνῃ (Tours) βιβλιοθήκην ἐγκατεσταμένην ἐν παλαιῷ τινι οἴκῳ, παρατηρεῖ εἰσερχόμενος εἰς τὴν αὐλὴν συσκευήν τινα παραδόξου ὄψεως ὁμοιάζουσαν πρὸς μέγιστον στέλεχος κώνου, ἢ πρὸς γιγαντιαῖον φωτοσκεπὲς λυχνίας, ἔχον τὸ κοῖλον αὐτοῦ ἀνεστραμμένον πρὸς τὸν οὐρανόν. Τὸ ἔξωθεν αὐτοῦ ἐστιν ἐκ χαλκοῦ, τὸ δὲ ἔσωθεν ἐκ λεπτοῦ φύλλου ἀργυροῦ. Ἐπὶ τῆς μικρᾶς βάσεως τοῦ στελέχους τοῦ κώνου κλειομένου διὰ πλακὸς χυτοῦ σιδήρου διατρύτου κεῖται κύλινδρος χαλκοῦς μεμελανωμένος ἔξωθεν, τοῦ ὁποίου ὁ κάθετος ἄξων εἶναι κοινὸς μὲ τὸν τοῦ κώνου. Ὁ κύλινδρος οὗτος ὅστις εὑρίσκεται οὕτω περιβεβλημένος ὡσανεὶ διὰ μεγάλου περιτραχηλίου, λήγει ἄνωθεν δι' ἐπικαλύμματος ἡμισφαιρικοῦ, εἰς τρόπον ὥστε ὁμοιάζει πρὸς ὑπερμεγέθη δακτυλήθραν ῥαπτικῆς, καὶ εἶναι πάλιν ἐπικεκαλυμμένος διὰ κώδωνος ὑαλίνου τοῦ αὐτοῦ σχήματος.

Ἡ τοσοῦτον ἀσυνήθη μορφὴν ἔχουσα συσκευὴ παριστᾷ ἡλιακὸν ἀποδοχέα, τουτέστιν εἶδος ἀτμοποιοῦ λέβητος ἐν ᾧ παράγεται τὸ σημεῖον τοῦ βρασμοῦ τοῦ ὕδατος, καὶ πλέον τούτου διὰ μόνης τῆς ἐπιδράσεως τῶν θερμογόνων ἀκτίνων τοῦ ἡλίου, ἃς πέμπει ἐπὶ τὸν κύλινδρον ἡ ἐσωτερικὴ πλὰξ τοῦ κωνικοῦ ἀντανακλάστρου, πεποιημένη ἐξ ἀργύρου λείου καὶ στιλπνοῦ. Διά τινος εἰσαγωγοῦ σωλῆνος καὶ δι' ἀντλητῆρος πληροῦνται δι' ὕδατος τὰ δύο τρίτα ὡς ἔγγιστα τοῦ ὕψους τοῦ λέβητος. Ὑάλινος σωλὴν καὶ μανόμετρον συγκοινωνοῦσι μὲ τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ λέβητος, στηρίζονται δὲ ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς περιφερείας τοῦ μεταλλικοῦ ἀντανακλάστρου, καὶ χρησιμεύουσιν ἵνα δεικνύωσι τὸ ὕψος τοῦ ὕδατος καὶ τὴν τάσιν τοῦ ἀτμοῦ ἐν τῷ λέβητι.

Ὑπάρχει δὲ πρὸς τούτοις ἀσφαλιστικὴ δικλὶς τεθειμένη εἰς τρόπον ὥστε ν' ἀπαλλάσσηται ὁ λέβης τοῦ ἀτμοῦ, ἐὰν ἡ τάσις ἤθελεν ὑπερβῆ τὸ ὁρισθὲν ποσὸν τῶν ἀτμοσφαιρῶν. Οὕτω τὸ μηχάνημα αὐτὸ κέκτηται πᾶσαν ἐπιθυμητὴν ἀσφάλειαν, καὶ δύναται νὰ ἐφοδιασθῇ διὰ πάντων τῶν παρεπομένων παρασκευασμάτων, ἅτινα ἀπαιτοῦνται εἰς ἀτμολέβητα.

Τὸ ἀντανάκλαστρον ἢ μεταλλικὸν κάτοπτρον, κύριον μέλος τοῦ ἀτμολέβητος, ἔχει ἐν μὲν τῇ μεγάλῃ βάσει αὐτοῦ μέτρα 2,60 διάμετρον, ἐν δὲ τῇ μικρᾷ 1 μέτρον καὶ 80 ἑκατοστόμετρα

Digitized by Google

ὕψος, τοῦθ' ὅπερ παρέχει τεσσάρων τετραγωνικῶν μέτρων ἐπιφάνειαν ἀνταναχλάσεως ἢ ἡλιάσεως. Αἱ ἐσωτερικαὶ παρειαὶ εἰσὶν ἐξ ἀργύρου ἐστιλβωμένου, διότι ὁμολογουμένως τοῦτο τὸ μέταλλον ἀποπέμπει κάλλιστα τὰς θερμογόνους ἀκτῖνας. Ἀλλὰ καὶ ὁ ὀρείχαλκος ἐλαφρῶς ἐπαργυρούμενος δύναται ἐπίσης νὰ χρησιμεύῃ. Ἡ κλίσις τῶν παρειῶν ἐπὶ τοῦ ἄξονος τῆς συσκευῆς εἰσὶ 45 μοιρῶν. Οἱ ἀρχαῖοι ἐγίνωσκον ἤδη ὅτι τοῦτο ἐστὶ τὸ ἄριστον σχῆμα ὅπερ δύναταί τις νὰ δώσῃ εἰς τοιούτου εἴδους μεταλλικὰ κάτοπτρα τὰ ἔχοντα γραμμικὴν ἑστίαν, διότι αἱ ἀκτῖνες αἱ προσπίπτουσαι παραλλήλως τῷ ἄξονι ἀνταναχλῶνται τότε καθέτως ἐπ' αὐτόν, καὶ σχηματίζουσιν ἑστίαν τῆς μεγίστης ἐντάσεως.

Ὁ λέβης εἶναι χαλκοῦς διότι τὸ μέταλλον τοῦτο μεταξὺ τῶν κοινῶν μετάλλων ἐστὶ τὸ εὐθερμαγωγότατον. Ἐμελάνθη ἔξωθεν διότι τὸ μέλαν ἔχει τὴν ἰδιότητα τοῦ ἀποῤῥοφᾷν ἁπάσας τὰς θερμογόνους ἀκτῖνας ὅπως τὸ λευκὸν ἔχει τὴν τοῦ ἀνταναχλᾷν αὐτὰς καὶ ἐπεκαλύφθη διὰ περιβλήματος ὑαλίνου, ἐπειδὴ τὸ σῶμα τοῦτο ἐστὶ τὸ διαθερμαντικώτατον πάντων, τουτέστι τὸ εὐκόλως διαπερώμενον ὑπὸ τῶν ἀκτίνων τῆς φωτεινῆς θερμότητος. Ὁ ὕαλος ἔχει πρὸς τούτοις τὴν ἰδιότητα τοῦ ἀνθίστασθαι εἰς τὴν ἔξοδον αὐτῶν τούτων τῶν ἀκτίνων, ἅμα μεταμορφωθῶσιν εἰς ἀκτῖνας ἀμυδράς, τοῦθ' ὅπερ συμβαίνει ἐνταῦθα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ λέβητος. Πᾶσαι αὗται αἱ ἐφαρμογαὶ τῶν φυσικῶν νόμων δὲν εἶναι νέαι, οἱ λαοὶ ὁρμεμφύτως τὰς ἔθεσαν εἰς ἐνέργειαν πρὶν ἢ οἱ σοφοὶ δυνηθῶσι νὰ ἐξηγήσωσι τὰ αἴτια, καὶ ἡ μαγειρικὴ τέχνη, ἡ κηπουρική, ἡ θέρμανσις τῶν οἰκιῶν, δὲν περιέμενον ἐπὶ τούτῳ τὰ πειράματα τῶν φυσικῶν. Ὁ Σωσσὺρ ὡρμᾶτο καὶ αὐτὸς ἐκ τῶν διδομένων τούτων ἐν τοῖς πειράμασιν αὐτοῦ. Ἀλλ' οἱ ἐφευρέται δὲν δύνανται νὰ ἐργάζωνται δι' ἀναψηλαφήσεως καὶ ἐχρειάζοντο αἱ ἀνακαλύψεις τῆς συγχρόνου φυσικῆς ἵνα δοθῇ εἰς τὰς ἐφαρμογὰς ταύτας κανὼν αὐστηρὸς καὶ οὕτως εἰπεῖν μαθηματικός.

Ὁ κυρίως εἰπεῖν ἀτμολέβης τῆς ἡλιακῆς μηχανῆς τῆς Τουρώνης σύγκειται ἐκ δύο συγκεντρικῶν κωδώνων χαλκῶν, ἐξ ὧν ὁ μὲν μεγαλήτερος καὶ ὁρατὸς ἴσος κατὰ τὸ ὕψος τοῦ κατόπτρου ἔχει 80 ἑκατοστόμετρα, ὁ δὲ δεύτερος ἤτοι ὁ ἐσωτερικὸς 50 καὶ οἱ καθέκαστα διάμετροι αὐτῶν εἰσὶ 28 καὶ 22 ἑκατοστομέτρων. Ἡ παχύτης τοῦ χαλκοῦ εἶναι 3 χιλιοστομέτρων. Τὸ χορηγούμενον ὕδωρ τίθεται ἐν τῷ διαμέσῳ τῶν δύο περιβλημάτων ἢ χαλκῶν κωδώνων, εἰς τρόπον ὥστε νὰ σχηματίζῃ δακτυλιοειδῆ κύλινδρον ἔχοντα τρία ἑκατοστόμετρα πλάτους. Ὁ ὄγκος τοῦ ὑγροῦ συνίσταται ἐξ 20 λιτρῶν καὶ ἐκ 10 διὰ τὸν ἀτμοποιὸν θάλαμον. Ὁ ἐσωτερικὸς κώδων μένει κενός· εἰς τοῦτον διέρχονται ὁ ἀτμαγωγὸς σωλὴν καὶ ὁ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ ὕδατος εἰς τὸν λέβητα. Ἐπὶ τοῦ ἀτμαγωγοῦ σωλῆνος εἰσὶ τεθειμένα τὰ πρὸς ἀσφάλειαν παρασκευάσματα, τὸ μανόμετρον καὶ ἡ δικλίς. Ὑάλινος κώδων ὅστις περικαλύπτει τὸν λέβητα, τοὺς χαλκοῦς κώδωνας, ἔχει 85 ἑκατοστόμετρα ὕψους, 40 διαμέτρου καὶ 5 χιλιοστημόρια πάχους, τουτέστι τὸ πάχος κοινοῦ κατόπτρου. Σχηματίζει δὲ μόνιμον διάμεσον ἐκ 5 ἑκατοστομέτρων μεταξὺ τῶν παρειῶν αὐτοῦ καὶ τῶν τοῦ λέβητος, διάμεσον, ὅπερ κατέχεται ὑπὸ ῥεύματος ἀέρος θερμοτάτου. Εἶναι δὲ προσκεκολλημένος ἐπὶ τοῦ πυθμένος τοῦ κατόπτρου μόνον διὰ τῆς βάσεώς του.

Ἕνεκα τῆς ἡμερησίας καὶ τῆς ἐτησίας περιφορᾶς τῆς γῆς, αὕτη δὲν ἔχει τὴν αὐτὴν πρὸς τὸν ἥλιον θέσιν ἀνὰ πᾶσαν ὥραν τῆς ἡμέρας καὶ τοῦ ἔτους.

Οὕτως ἐχόντων τούτων, ὁ λέβης ἐστὶ διατεθειμένος εἰς τρόπον ὥστε νὰ περιγράφῃ γωνίαν 15 μοιρῶν ἢ τὸ εἰκοστὸν τέταρτον τῆς περιφερείας καθ' ὥραν, στρεφόμενος περὶ ἄξονα παράλληλον τῷ ἄξονι τῆς γῆς, τουτέστι νὰ ἀκολουθῇ τὴν ἡμερησίαν καὶ φαινομένην οὕτως εἰπεῖν περιφορὰν τοῦ ἡλίου, καὶ νὰ κλίνῃ ἐπίσης βαθμηδὸν περὶ τὸν ἄξονα τοῦτον ὡς ἐκ τῆς ἡλιακῆς καλουμένης ἀποκλίσεως. Οὕτως ἡ ἔντασις τῆς καρπουμένης θερμότητος ἐστὶν ὡς ἔγγιστα ἡ αὐτὴ πάντοτε, οἱαιδήποτε καὶ ἂν ἦναι αἱ ὧραι τῆς ἡμέρας καὶ τοῦ ἔτους, διότι ἡ συσκευὴ οὖσα οὕτω διατεθειμένη ἀνταναχλᾷ μὲ ὅσον οἷόν τε ἐλάσσονα ἀπώλειαν ἅπασαν τὴν τοῦ ἡλίου ἀκτινοβολίαν. Ἡ διττὴ κίνησις ἣν ὀφείλει νὰ ἔχῃ ὁ λέβης ἐπιτυγχάνεται διὰ δύο ἐμπλοκῶν ἢ ἀλληλουχιῶν τροχῶν, καὶ δι' ἑνὸς στροφάλου, ἡ μὲν πρώτη ἀνὰ ἑκάστην ἡμίσειαν ὥραν, ἡ δὲ δευτέρα ἀνὰ ὀκτὼ ἡμέρας. Ἡ ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς κίνησις, ἥτις ἐπιτελεῖται διὰ τῆς φαινομένης πορείας τοῦ ἡλίου, δύναται ν' ἀποκατασταθῇ αὐτόματος ἄνευ μεγάλης δαπάνης, τὸ αὐτὸ δὲ δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ καὶ διὰ τὴν δευτέραν. Ἐνταῦθα πρόκειται ἁπλῶς περὶ λύσεως ζητήματος ὡρολογοποιΐας τοῦ ὀγκωδεστέρου εἴδους· ἴδε τὸν περιστροφικὸν ὀβελόν, καὶ ἡ λύσις αὕτη δὲν εἶναι οὔτε δύσκολος οὔτε πολυδάπανος.

Δαπάνῃ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ νομοῦ Ἴνδρου καὶ Λείγηρος ὁ κύριος Μουσῶ ἐγκατέστησε πρὸ τριετίας ἐν Τουρώνῃ τὸν ἄνω περιγραφέντα λέβητα, ὅστις παρήγαγε περίεργα ἀποτελέσματα, ἐξ ὧν τινὰ εἰσὶν ἄξια μνείας. Ὡραίαν τινὰ ἡμέραν τῆς ὀγδόης Μαΐου, περὶ τὴν ὀγδόην καὶ ἡμίσειαν πρωϊνὴν ὥραν, 20 λίτραι ὕδατος 20 βαθμῶν θερμοκρασίας εἰσαχθεῖσαι εἰς τὸν λέβητα παρήγαγον ἐν διαστήματι τεσσαράκοντα λεπτῶν ἀτμὸν τάσεως 2 ἀτμοσφαιρῶν, τουτέστιν 121 βαθμῶν θερμοκρασίας, ἤτοι 21 βαθμοὺς ἄνω τοῦ βράζοντος ὕδατος.

Digitized by Google

Ἡ τάσις τοῦ ἀτμοῦ ὑψουμένη ταχέως ἀνῆλθεν εἰς 5 ἀτμοσφαίρας, ὥστε καὶ ἂν ἤθελον ἀποπειραθῇ νὰ ὑπερβῶσι τὸ σημεῖον τοῦτο, ἐπειδὴ αἱ παρειαὶ τοῦ λέβητος εἶχον μόνον 3 χιλιοστομέτρων πάχος, καὶ ἡ δι' αὐτῶν ὑποβασταζομένη ὁλικὴ διάτασις ἦτο ἤδη 40,000 χιλιόγραμμα,. δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ πράξωσι τοῦτο ἄνευ κινδύνου, τὸ δὲ σύνολον τῆς συσκευῆς ἤθελε μετὰ πατάγου κατακερματισθῆ. Περὶ τὰ μέσα τῆς αὐτῆς ἡμέρας μὲ 15 λίτρας ὕδατος ἐν τῷ λέβητι ὁ ἐξ 100 βαθμῶν θερμότητος ἀτμὸς, ἤτοι τάσεως μιᾶς ἀτμοσφαίρας, ὑψώθη ἐντὸς ἐλάσσονος τοῦ τετάρτου τῆς ὥρας εἰς 5 ἀτμοσφαίρας. Ἐπὶ τέλους τῇ 22 Ἰουλίου περὶ τὴν 1 ὥραν μ. μ. διά τινος ἐκτάκτου θερμότητος, ἡ συσκευὴ ἐξήτμιζεν ἀνὰ πᾶσαν ὥραν 5 λίτρας ὕδατος, τοῦθ' ὅπερ ἀντιστοιχεῖ πρὸς παραγωγὴν ἀτμοῦ 140 λιτρῶν ἀνὰ ἕκαστον λεπτὸν, καὶ ὡς ἔγγιστα ἡμίσεως ἵππου δύναμιν.

Ἑκάστη ἀτμομηχανὴ συνίσταται ἐκ δύο οὐσιωδῶν μερῶν, δηλαδὴ τοῦ ἀτμολέβητος καὶ τοῦ κινητηρίου. Ἐννοεῖ τις, ὅτι διὰ τοῦ λέβητος τῆς Τουρώνης δύναται νὰ χρῆται συνήθει κινητηρίῳ ἐκ τῶν κοινῶν λεβήτων, τοῦτο δέ ἐστι τὸ μέγα πλεονέκτημα τῶν διὰ τῆς θερμάνσεως τοῦ ἡλίου λεβήτων, μὴ ἀπαιτούντων ἰδιαίτερον κινητήριον. Ὁ ἐφευρέτης μετεχειρίσθη κατ' ἀρχὰς διὰ τὰς ἀποδείξεις του ταύτας διττουργικὴν μηχανὴν, ἔχουσαν δηλονότι διττὴν ἐνέργειαν, ἄνευ συμπυκνώσεως καὶ ἀραιώσεως τοῦ ἀτμοῦ, ἧς ὁ κύλινδρος ἑδραῖος ὢν ἐκύβιζεν ἓν τρίτον ὡς ἔγγιστα τῆς λίτρας. Ἡ μηχανὴ αὕτη ἔπαλλεν ὀγδοήκοντα παλμοὺς ἀνὰ πᾶν λεπτὸν, καὶ ἐχρῆτο ἀτμῷ ἔχοντι διαρκῆ τάσιν μιᾶς ἀτμοσφαίρας. Ἐκινεῖτο δὲ καὶ δι' ἡλίου ἐλαφρῶς νεφελώδους. Βραδύτερον ἀντεκατέστησε ταύτην διὰ περιστροφικῆς μηχανῆς, τουτέστι μηχανῆς ἐχούσης κυλίνδρους περιστρόφους, τοῦθ' ὅπερ ἀπαλλάττει τῆς μεταδοτικῆς κινήσεως· ἀλλ' ὅμως τὸ σύστημα τοῦτο εἶναι λίαν πλημμελές. Ἐν τούτοις ὅμως αὕτη ἐνήργει ἀξιόλογα, καὶ ἐκίνει μὲ μεγάλην ταχύτητα μικρόν τινα ἀντλητῆρα πρὸς ὕψωσιν τοῦ ὕδατος. Εἶναι λυπηρὸν ὅτι ὁ ἐφευρέτης οὐδέποτε κατεμέτρησε τὴν διὰ τῆς μηχανῆς αὐτοῦ παραχθεῖσαν θετικὴν ἐργασίαν διά τινος δυναμομέτρου, ἐξ ὧν τὰ τοῦ Προνὺ καὶ Οὐὰτ εἰσὶ τὰ μάλιστα ἐν χρήσει.

Ἐπειδὴ τὸ ἡλιακὸν ἀντανάκλαστρον πρὸ παντὸς ἄλλου παρέχει ἑστίαν ἀδαπάνου καυσίμου ὕλης, δὲν χρησιμεύει μόνον εἰς τὸ παράγειν κινητικὴν δύναμιν. Δύναταί τις νὰ ἐφαρμόσῃ αὐτὸ καὶ εἰς τὰ πλεῖστα τῆς βιομηχανίας εἴδη, οἷον εἰς τὴν ἀπόσταξιν τοῦ ὕδατος, εἰς τὴν συγκέντρωσιν καὶ κρυστάλλωσιν τῶν ἀλκαλικῶν διαλύσεων, καὶ εἰς τὴν προπαρασκευὴν τοῦ οἰνοπνεύματος. Ἀρκεῖ νὰ διευθύνῃ τις τὸν ἀτμὸν τῆς συσκευῆς εἰς τὴν ἑστίαν ἀποσταλακτῆρός τινος, ὅπως ἀποσταλάξῃ 5 λίτρας οἴνου ἐντὸς τετάρτου τῆς ὥρας. Ἡ κατασκευὴ τοῦ οἰνοπνεύματος ἐκ τῶν καρπῶν, τοῦ ζακχαροκαλάμου, ἢ τῶν τευτλοῤῥιζῶν (κοκκινογουλίων) δὲν θὰ ἦτο πλέον δυσχερής.

Ὁ κύριος Μουσὼ κατεσκεύασε μικρὰς ἡλιακὰς χύτρας ὅλως διαφερούσας τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἀτμοποιοῦ λέβητος. Ἀπὸ τοῦδε λοιπὸν, οἱ θηρευταὶ, οἵτινες ἐν ἐλλείψει φωσφορίων ἢ πυρείων ἐχρῶντο τῷ ἡλίῳ ὑποκαίοντες δι' ὑαλίνου φακοῦ τὸ ἀγαρικὸν (ὕσκαν) διὰ τὰς καπνοσύριγγάς των, δύνανται ἤδη διὰ τοῦ ἡλίου νὰ ἑτοιμάζωσιν ἐν τῇ ἐξοχῇ τὸ γεῦμα αὐτῶν, καὶ νὰ ἑψήνωσι τὴν ἄγραν των, καὶ οἱ περιηγηταὶ τῶν μεγάλων ἐρήμων δὲν θὰ μεταχειρίζωνται πλέον τὴν κόπρον τῶν καμήλων καὶ τῶν βουβάλων ἵνα θερμαίνωσι τὸ λιτὸν αὐτῶν φαγητόν.

Εἰς ὁποίας καὶ ὁπόσας χρήσεις ἠδύνατο ἡ περίεργος αὕτη ἐφεύρεσις νὰ χρησιμεύσῃ! Καὶ αὐτὰ ἔτι τὰ ἀερόστατα δύνανται ἐπωφελῶς νὰ προςφύγωσιν εἰς αὐτὴν, πρὸ πάντων διὰ νὰ διεγείρωσιν ἄνευ οὐδενὸς κινδύνου ἐκρήξεως τὰ ἐλατήρια τοῦ ἐναερίου σκάφους· γνωστὸν δὲ ὅτι ἡ ἡλιακὴ ἀκτινοβολία αὐξάνει παραδόξως καθόσον ἀναβαίνει τις. Αἱ δὲ διὰ θερμοῦ ἀέρος ἢ ἀμμωνιακοῦ κινούμεναι μηχαναὶ ὁπόσον δὲν θέλουσιν ὠφεληθῆ χρώμεναι τῷ ἡλίῳ; Ἀλλὰ πρὸ πάντων ἐν ταῖς τροπικαῖς χώραις, ἐφ' ἃς ὁ ἥλιος διευθύνει τοσοῦτον γενναίως καθ' ἑκάστην τὴν δέσμην τῶν καυστηρῶν ἀκτίνων του, θὰ εὕρῃ ταχεῖαν ἐφαρμογήν. Δηλαδὴ κίνησιν τῶν μηχανῶν ἐν ταῖς φυτείαις τοῦ ζακχαροκαλάμου ἢ τοῦ βάμβακος, ἀπόσταξιν τῶν ἀκαθάρτων ὑδάτων ἵνα τρέπῃ αὐτὰ εἰς πόσιμα, κρυστάλλωσιν τῶν ἁλατούχων καὶ ζακχαρούχων διαλύσεων, ὕψωσιν τῶν ὑδάτων τῆς ἀρδεύσεως, κατασκευὴν τοῦ πάγου διὰ τῆς συσκευῆς τοῦ Καῤῥὲ κ.τ.λ. Εἰς ταύτας ἰδίως τὰς χώρας ἡ καύσιμος ὕλη ἐλλείπει, τὰ καύσιμα ξύλα εἰσὶν ἐνταῦθα σπάνια καὶ ὁ λιθάνθραξ ὃν πρέπει νὰ κομίζῃ τις μακρόθεν, συχνὰ δὲ καὶ ἐκ τῶν ἀγγλικῶν μεταλλείων, φθάνει εἰς τιμὰς ὑπερόγκους. Ἤδη ἐν ταῖς μεσημβριναῖς χώραις δὲν ἀποκτᾶται διὰ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων τὸ θαλάσσιον ἅλας; Ἐν Χιλῇ καὶ ἐν τῇ νήσῳ Μαυρικίου διὰ νὰ ἐνεργῶσι τὴν ἐξάτμισιν τῶν ὑδάτων ἐκάλυψαν τὰ ἁλατοῦχα ἕλη δι' ὑαλίνων φραγμῶν. Αἱ περίφημοι νιτρίαι τῆς Ἰκουϊκῆς ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Περοῦ δύνανται ὡσαύτως νὰ κρυσταλλώσωσι τὸ ἅλας των διὰ μόνης τῆς θερμότητος τοῦ ἡλίου. Καὶ ταῦτα μόνον περὶ τῶν ἐφαρμογῶν τοῦ θερμογόνου· ἀλλ' ὑπάρχουσι καὶ δι' ἁπάσας τὰς χώρας ἐφαρμογαὶ μηχανικαὶ, ὧν ὁ κατάλογος ἐστὶν, οὕτως εἰπεῖν, ἀπέραντος. Ὁποία ἐπίσημος οἰκονομία θὰ κατορθωθῇ ὡσαύτως διὰ τῆς χρήσεως τῆς ἀμίσθου ταύτης δυ-

Digitized by Google

νάμεως, οἱονεὶ ἐπιφυλαττομένης ἡμῖν ὑπὸ τῆς μητρικῆς, γενναίας καὶ φιλοστόργου φύσεως!

Ἡ ἀξία ἡλιακῆς συσκευῆς, ὡς ἡ τῆς Τουρώνης, συνισταμένης ἐξ ἡμίσεως ἵππου δυνάμεως, δὲν ὑπερβαίνει τὰς 1700 δραχμάς· θέλει ὅμως κατὰ πολὺ μετριασθῇ ἡ δαπάνη ὅταν ἡ κατασκευὴ τῶν μηχανῶν τούτων ἀποκαταστῇ εὐχερής, καὶ ὁ ἐφευρέτης ἐπενέγκῃ εἰς αὐτὰς ἁπάσας τὰς τροποποιήσεις ἃς διορᾷ ἤδη. Ἐὰν ἀντικαταστήσῃ τις τὴν ἀργυρᾶν πλάκα, κυρίαν δαπάνην τοῦ ἀντανακλάστρου, δι' ὀρειχαλκίνης ἐπαργύρου, ἐνεργούσης σχεδὸν ἐπίσης καλῶς ὅσον ἡ ἀργυρᾶ, θὰ ἐπέλθῃ δι' αὐτῆς καὶ μόνης τῆς τροποποιήσεως ἱκανὴ οἰκονομία. Ἄλλως τε, ἐπειδὴ διπλασιαζομένης τῆς διαμέτρου τοῦ κατόπτρου ἡ ἐπιφάνεια τῆς ἡλιάσεως καὶ ἐπομένως ἡ δύναμις τῆς συσκευῆς τετραπλασιάζεται, ἡ κατασκευὴ μεγάλων λεβήτων ἔσεται ῥᾳδία χωρὶς νὰ καταστῇ μᾶλλον πολύπλοκος καὶ δαπανηρὸς ὁ μηχανισμός.

Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει πρέπει τις ν' ἀποφύγῃ τὸν σκόπελον τῆς μεγάλης ἐντάσεως τῆς προσγενομένης θερμότητος. Δὲν δύναταί τις νὰ κατηγορήσῃ τὸ κωνικὸν ἀντανάκλαστρον διὰ τὸν χῶρον ὃν καταλαμβάνει, διότι ἀτμομηχανὴ συνήθης ἀπαιτεῖ πολὺ μείζονα τούτου μὲ τοὺς μακροὺς λέβητας καὶ τὴν ὑψηλὴν καπνοδόχον. Τὸ δὲ κινητήριον κυρίως λεγόμενον καὶ τὰ μέσα τῆς μεταδόσεως τῆς κινήσεως ἔσονται τὰ αὐτὰ ἐν ἀμφοτέροις.

Αἱ σφοδρόταται πνοαὶ τῶν ἀνέμων, τοὐλάχιστον εἰς τὰ ἡμέτερα κλίματα, οὐδαμῶς ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τῆς δυνάμεως τῆς ἀντανακλωμένης θερμότητος, οὐδὲ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ κατόπτρου, ὅπερ δὲν κατορθόνουν νὰ διασαλεύσωσιν. Ἐν χώραις ἐν αἷς αἱ θύελλαι εἰσὶ σφοδρότεραι ἢ παρ' ἡμῖν, δύναταί τις ἐν τέλει νὰ ὑπερείδῃ τὸ ἀντανάκλαστρον διὰ σιδηροῦ τινος στηρίγματος, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀνθίσταται τοῦτο καὶ εἰς τὰς βιαιοτέρας λαίλαπας. Ἐντεῦθεν ἄρα οὐδεμία δυσχέρεια, ἀλλ' οὐδ' ἀλλοθί που, διότι ἐπεβεβαιώθη ἤδη, ὅτι ὁ ὑάλινος κώδων, καί τοι θερμαινόμενος διὰ τῆς ἀμέσου ἀκτινοβολίας τοῦ λέβητος, δὲν διατρέχῃ τὸν κίνδυνον τοῦ νὰ διαρραγῇ δι' ὄμβρου πεπηγότος, ἀλλ' οὐδὲ διὰ χαλάζης καθ' ἧς ἤδη ἐδοκιμάσθη. Πλὴν τούτου σήμερον ὅτε ἡ στόμωσις τῆς ὑάλου θεωρεῖται ἐφικτή, ἀποκαθιστῶσα αὐτὴν σχεδὸν ἄθλαστον (ἀδιάρρηκτον), εὐκόλως θὰ ἔχωμεν κώδωνα δυνάμενον ἀρκούντως ν' ἀντέχῃ.

Ἡ πεῖρα θὰ ὑποδείξῃ ἐφεξῆς, ὡς τοῦτο ἐγένετο καὶ διὰ τὰς ἀτμομηχανάς, πλείστας τελειοποιήσεις, ἃς ἤδη δὲν δύναταί τις νὰ ὑπονοήσῃ. Ὅπως δὲ νῦν ἔχει ἡ ἡλιακὴ μηχανὴ τῆς Τουρώνης, δύναται νὰ θεωρηθῇ ἑτοίμη ἵνα ἀπὸ τοῦδε ἐκ τῆς ἐπιστημονικῆς θεωρίας μεταβῇ εἰς τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογήν. Οὔτε πολυδαπανός ἐστιν, οὔτε πρὸς ἐγκατάστασιν δύσκολος, ἀλλ' οὔτε κινδυνώδης καὶ ἀκροσφαλὴς πρὸς χρῆσιν· ὥστε ὑφ' ὁποιανδήποτε ἔποψιν καὶ ἂν τὴν ἐξετάσῃ τις, ἀποκρίνεται θριαμβευτικῶς πρὸς ἁπάσας τὰς ἐνστάσεις. Δυνάμεθα δὲ νὰ εἴπωμεν ὅτι αὕτη παρέχεται πρὸς ἁπάσας τὰς βιομηχανικὰς χρήσεις εἰς ἃς δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ ἡλιακὴ θερμότης, ἰδίως δὲ ἐν ταῖς τροπικαῖς χώραις ἐν αἷς γίνεται ἤδη ἐπαισθητὴ ἡ ἔλλειψις πάσης ἄλλης καυσίμου ὕλης διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς βιομηχανίας, ἐκτὸς τοῦ ἡλίου. Ἐν μέλλοντι, ὅπερ δύναταί τις νὰ ὑποθέσῃ ὡς λίαν προσεχές, δὲν θὰ ὑπάρχῃ ἄλλη καυστικὴ ὕλη ἐκτὸς τοῦ ἡλίου, καὶ ἄλλαι μηχαναὶ πλὴν ἐκείνων αἵτινες θὰ κινῶνται διὰ τῆς θερμότητος τοῦ φωστῆρος τούτου. Τότε θὰ εὕρωσι βεβαίως τὰ μέσα πρὸς ταμίευσιν τῆς ἡλιακῆς ταύτης θερμότητος, διότι δὲν δύναταί τις νὰ ἔχῃ πάντοτε ἀνέφελον οὐρανόν.

Πιθανὸν νὰ φανῇ ἀστεία παραδοξολογία τὸ νὰ εἴπῃ τις ὅτι εἰς τὸν ἥλιον οἱ μέλλοντες αἰῶνες, ὅταν τὰ ἀνθρακωρυχεῖα ἐξαντληθῶσι, θὰ προσφύγωσι διὰ θερμότητα καὶ δύναμιν, ὧν ἡ βιομηχανία καὶ ἡ οἰκιακὴ οἰκονομία δέονται.

Οὐδὲν ὅμως μᾶλλον τούτων εὐαπόδεικτον. Σήμερον ὅτε εἶναι πιθανὸν ὅτι ἡ δύναμις, ἡ κίνησις, ἡ βαρύτης, ἡ θερμότης, τὸ φῶς, ὁ ἠλεκτρισμός, ὁ μαγνητισμὸς δὲν εἶναι ἄλλο ἢ τὸ ἀποτέλεσμα τροποποιήσεων μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς, καὶ τὸ ἀποτέλεσμα κυμάνσεων τοῦ ἀκατανοήτου ἢ ἀβαροῦς τούτου ῥευστοῦ, τοῦ ἐπικαλουμένου αἰθέρος, σήμερον τοιαύτη βεβαίωσις ὅτι ὁ ἥλιος εἶναι ἡ μόνη θερμαντικὴ ὕλη, ἡ μόνη δύναμις, δὲν πρέπει πλέον νὰ διεγείρῃ ἐν οὐδενὶ τὸ μειδίαμα καὶ τὴν δυσπιστίαν. Ἀπὸ τοῦδε πᾶσα καύσιμος ὕλη, πᾶσα δύναμις δέον νὰ νομίζηται ὡς μερὶς τῆς ἡλιακῆς θερμότητος. Τί ἐστιν ὁ λιθάνθραξ; ὀρυκτὸς ἄνθραξ· ὁ δὲ ἄνθραξ οὗτος δὲν ἐνεβλήθη εἰς τὰ φυτὰ διὰ τῆς θερμότητος τοῦ ἡλίου, οὗτινος ἐστὶν τὸ ἰσοδύναμον; Τὸ ἀνθρακικὸν ὀξὺ τοῦ ἀέρος βοηθούμενον ὑπὸ τῆς ἡλιακῆς ἀκτινοβολίας ἀποσυντίθεται ἐν τῇ ἐπαφῇ τῶν φυτῶν. Ὁ ἄνθραξ ἐμβάλλεται εἰς τὸ φυτόν, καὶ τὸ ὀξυγόνον ἐπιστρέφει εἰς τὸν ἀέρα, ἵνα ἀναμιχθῇ μετ' ἐκείνου ὅστις ἐν αὐτῷ ἤδη ὑπάρχει, καὶ χρησιμεύει εἰς ἀναπνοὴν τῶν ζώων. Λοιπὸν ἄνευ τοῦ ἡλίου οὐδεμία βλάστησις, ἄνευ δὲ βλαστήσεως οὐδεὶς ἄνθραξ, ἄνευ ἄνθρακος οὐδὲ λιθάνθρακες. Καιόμενος ὁ λιθάνθραξ ἀποδίδει τὴν θερμότητα τοῦ ἡλίου, ἥτις εἶχεν ἐναποταμιευθῆ ἐν αὐτῷ, καὶ διὰ τοῦτο ὁ μέγας μηχανικὸς Ῥοβέρτος Στιφενσών, δημιουργὸς τῶν πρώτων σιδηροδρόμων ἐν Ἀγγλίᾳ, ἔλεγε βλέπων ἀτμομηχανὴν προχωροῦσαν: Δὲν κινεῖ τὴν ἀτμομηχανὴν ταύτην ὁ λιθάνθραξ, ἀλλ' ἡ θερμότης τοῦ ἡλίου ἥτις ἐνέβαλλε τὸν ἄνθρακα εἰς τὸν λιθάνθρακα πρὸ

Digitized by Google

χιλιάδων αἰώνων. Αἱ ἀτμάμαξαι οὐδὲν ἄλλο εἰσὶν ἢ τοῦ ἡλίου ἵπποι. Παρομοίαν σύγκρισιν δύναται νὰ κάμῃ τις τοῦ οἴνου καὶ τοῦ οἰνοπνεύματος, ὅπερ ἐμπεριέχει, οἱ δὲ Βορδιγαλλινοὶ δὲν χρῶνται ἁπλῶς σχήματι ῥητορικῷ ὅταν παραβάλωσι τὸν ἐξαίσιον αὐτῶν οἶνον τῆς Σωτέρνης, χρώματος χρυσοῦ στάχυος, πρὸς ἥλιον ἐγκεκλεισμένον εἰς φιάλην.

Ὅταν τὸ ὕδωρ ἀνυψωθῇ εἰς τὸν ἀέρα ἐν εἴδει ἀτμοῦ, τίς τὸ ἀνύψωσεν; ἡ θερμότης τοῦ ἡλίου. Ὅταν τοῦτο καταπίπτῃ ὡς βροχὴ μεταβαλλόμενον εἰς χειμάῤῥους καὶ ῥύακας, οὓς διοχετεύοντες διευθύνομεν ὑπὸ τὸν ὑδραυλικὸν τροχὸν, τίς κινεῖ τὸν τροχὸν τοῦτον; ὁ ἥλιος, διότι οὗτος ἀνύψωσε πρῶτον τὸ ὕδωρ. Ὅταν ὁ ἄνεμος πνέῃ ἐπὶ τὰς πτέρυγας μύλου, ἐπὶ τὰ ἱστία πλοίου, τίς κινεῖ τὸν μύλον καὶ τὸ πλοῖον; ὁ ἥλιος, διότι τί ἐστιν ἄνεμος; ῥεῦμα προελθὸν ἐκ τῆς θερμάνσεως στρώματος ἀέρος, ὅπερ ἀραιωθὲν ὑπὸ τοῦ ἡλίου, ζητεῖ νὰ τεθῇ εἰς ἰσοῤῥοπίαν μὲ στρώματα τῆς αὐτῆς πυκνότητος· διὸ ἀνυψοῦται, κινεῖται, ἐν ᾧ ἄλλος ὄγκος ἀέρος ἧσσον θερμὸς καταλαμβάνει τὴν θέσιν αὐτοῦ.

Αἱ παλίῤῥοιαι τῶν ὁποίων σκέπτονται νὰ χρησιμοποιῶσι τὴν ὠθητικὴν δύναμιν, τί εἰσιν αὐταί; μερὶς θερμότητος ἡλιακῆς, ἐπειδὴ αἱ θάλασσαι ἀποτελοῦνται ἐκ τοῦ ἀθροίσματος ὅλων τῶν χειμάῤῥων, ὅλων τῶν ποταμῶν, οἵτινες καταβαίνουσιν εἰς τὴν κοινὴν δεξαμενὴν αὐτῶν, τουτέστι τὸν Ὠκεανὸν, ὅστις καλύπτει τὰ τρία τέταρτα τῆς ἐπιφανείας τῆς σφαίρας. Πλὴν τούτου δὲν παράγονται αἱ παλίῤῥοιαι αὗται ὑπὸ τῆς ἡνωμένης ἕλξεως τῆς σελήνης καὶ τοῦ ἡλίου ἐπὶ τῆς γῆς; Οὕτω λοιπὸν πάντοτε καὶ πανταχοῦ ὁ ἥλιος.

Οὐδόλως λοιπὸν παράδοξον ν' ἀποκαλέσωμεν τὸν ἥλιον μέλλουσαν ἀποθήκην καυσίμου ὕλης, καὶ ταμιευτήριον δυνάμεως, εἰς ὃ αἱ ἐπερχόμεναι γενεαὶ μέλλουσι μετ' οὐ πολὺ ν' ἀπευθύνωνται. Καὶ διὰ τοῦτο οἱ σοφοὶ καὶ οἱ μηχανικοὶ πάσης ἐποχῆς, ὁ Εὐκλείδης, ὁ Ἀρχιμήδης, ὁ Ἑρῶν, ὁ Σολομὼν δὲ Κάους, ὁ Βυφφὼν, ὁ Σωσσὺρ, ὁ Βελιδὼρ, ὁ Ἔρτχελλος, ὁ Πουλλιὲ, ὁ Ἐριξὼν ἐφρόντισαν περὶ τοῦ τρόπου δι' οὗ δύναταί τις ἐπωφελῶς νὰ ἀφαρπάσῃ ἀπὸ τοῦ λαμπτῆρος τούτου μέρος τοῦ θερμογόνου του διὰ τὰς χρείας τῆς πτωχῆς ταύτης γῆς.

Ὁ κόσμος δὲν θ' ἀπωλεσθῇ δι' ἔλλειψιν λιθάνθρακος· ἀλλ' ὁ λιθάνθραξ θὰ ἐκλείψῃ ταχέως καὶ πολὺ τάχιον ἢ ὅσον ὑπελόγισεν ὁ Ἐριξὼν, διότι ἡ ἐξορυσσομένη ποσότης προχωρεῖ διπλασιαζομένη πανταχοῦ κατὰ μέσον ὅρον ἀνὰ πᾶσαν δεκαετίαν ἢ δεκαπενταετίαν. Οὐχὶ πλέον κατὰ χιλιάδας ἐτῶν πρέπει νὰ ὑπολογίζῃ τις διὰ τὴν Εὐρώπην, ὅπως συνείθιζον πρὸ πολλοῦ νὰ κάμνωσιν, ἀλλὰ κατὰ αἰῶνας, ὧν ὁ ἀριθμὸς εἶνε πολὺ μικρός. Ἤδη ἡ Ἀγγλία ὑπολογίζει κατόπιν ἐρευνῶν, ἀντιφατικῶν ὅμως, γενομένων μετὰ φροντίδος ἐπιμελοῦς, αἵτινες τέως ἔληξαν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ μέγα ὑπόγειον κράτος αὐτῆς κενωθήσεται μετὰ δύο ἢ τρεῖς αἰῶνας τὸ πολύ. Τὸ Βέλγιον, ἡ Γερμανία, ἡ Γαλλία καὶ αἱ λοιπαὶ λιθανθρακοῦχοι χῶραι τῆς Εὐρώπης δὲν θὰ ἔχωσιν ἐπὶ πλείονα χρόνον. Αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Βορείου Ἀμερικῆς καὶ ἡ Κίνα, πλουσιώτεραι κατὰ τοῦτο, θὰ ἔχωσιν ἴσως ἐπὶ χιλιετηρίδα προμήθειαν λιθανθράκων, καὶ πλέον οὔ. Μετὰ ταῦτα ποῦ ν' ἀποταθῶμεν; εἰς τὸν ἥλιον.

Ἀκούω τινα ἀποκρινόμενον· «Θὰ ἔχητε τὸν ἠλεκτρισμόν». Ὁ ἠλεκτρισμὸς εἶνε πολυδάπανος ὡς μηχανικὴ δύναμις. Δέον μετὰ τῶν ἠλεκτρικῶν στηλῶν νὰ καίωμεν οὕτως εἰπεῖν χαλκὸν, ψευδάργυρον καὶ νὰ καταναλίσκωμεν ὀξέα. Ἀλλ' ἓν χιλιόγραμμον χαλκοῦ, ψευδαργύρου, ὀξέων, παριστῶσιν ἕκαστον ἐν τῇ δαπάνῃ των καὶ πρὸ πάντων πολλὰ χιλιόγραμμα λιθάνθρακος, ἅτινα ἐδέησε νὰ δαπανηθῶσι διὰ ν' ἀποκτηθῶσι ταῦτα. Ἐν τῇ μεθόδῳ τῆς καμινείας τοῦ χαλκοῦ ἐν χρήσει ἐν Οὐαλίᾳ καίουσι μέχρι 16 χιλιογράμμων ἄνθρακος πρὸς ἀπόκτησιν 1 χιλιογράμμου χαλκοῦ. Λοιπὸν περιστρεφόμεθα εἰς πλημμελῆ κύκλον, ὑποθέτοντες ὅτι αἱ ἠλεκτρικαὶ μηχαναὶ θὰ δυνηθῶσι ν' ἀντικαταστήσωσι χρησίμως καὶ οἰκονομικῶς τὰς ἀτμομηχανάς. Μία μόνον περίπτωσις δύναται νὰ μᾶς κλονίσῃ, δηλαδὴ ἡ τῆς θερμοηλεκτρικῆς στήλης, δι' ἧς σχεδὸν ἀνεξόδως δυνάμεθα ν' ἀποσυνθέσωμεν τὸ ὕδωρ εἰς τὰ δύο αὐτοῦ στοιχεῖα, τὸ ὀξυγόνον καὶ τὸ ὑδρογόνον. Τὸ ὕδωρ, ὅπερ τοσοῦτον ἀφθόνως ὑπάρχει διακεχυμένον ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς σφαίρας καὶ εὑρίσκεται ἁπανταχοῦ.

Διὰ τοῦ μέσου τούτου τὸ πρόβλημα θὰ ἐλύετο διότι θὰ ἔθετεν εἰς τὴν διάθεσιν πάντων σχεδὸν ἀντ' οὐδενὸς τὰς δύο μεγίστας πηγὰς τοῦ φωτὸς, τῆς θερμότητος καὶ τῆς δυνάμεως, τὸ ὀξυγόνον καὶ τὸ ὑδρογόνον. Ἀλλ' ἔτι καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τίς ἤθελεν ἐπενέγκει τὴν τοσοῦτον ἀπροσδόκητον λύσιν τοῦ ζητήματος; Ὁ ἥλιος, διότι διὰ τῆς θερμοηλεκτρικῆς στήλης ὑποθέτομεν ὅτι δύναται νὰ παραχθῇ ὁ ἠλεκτρισμὸς τῆς ἡλιακῆς θερμότητος, ὥστε νὰ δύναται ὠφελίμως ν' ἀποσυντίθηται τὸ ὀξυγόνον καὶ τὸ ὑδρογόνον· εἰ δὲ μὴ θὰ ἐχρειάζετο τοὐλάχιστον τόση θερμότης διὰ τὴν ἀποσύνθεσιν αὐτῶν ὅσην θὰ ἔδιδον ταῦτα ἀνασυντιθέμενα. Νέα ἐπιδίωξις ἀρχῆς, ἣν δὲν διορῶσιν οἱ ἀφελεῖς ἐφευρέται, οἵτινες ἐπιμένουσιν ἐπιδιώκοντες διὰ τῶν συνήθων στηλῶν τὴν λύσιν τοῦ μεγάλου προβλήματος, τῶν οἰκονομικῶν κινητηρίων μηχανῶν, καὶ τῆς καυσίμου ὕλης τοῦ μέλλοντος.

Ὅσον δὲ διὰ τὴν ἄμεσον ἀποταμίευσιν τῆς ἡλιακῆς θερμότητος διὰ σωμάτων εὐθερμαγωγῶν ἢ ἀποῤῥοφητικῶν εἶτα δὲ ἀπομονουμένων, π.χ. διὰ λίθων μελάνων σπογγωδῶν ἐκτιθεμένων εἰς

Digitized by Google

τὸν ἥλιον, καὶ ῥιπτομένων ἐκεῖθεν εἰς μέγα δοχεῖον ὅπως ἐπισωρεύωσι τὴν χιόνα εἰς τὰ παγοποιεῖα, οὐδὲν ὑπάρχει ἀδύνατον ὡς πρὸς τοῦτο. Θὰ ἐῤῥίπτοντο οἱ λίθοι εἰς τὸ ὕδωρ ἐν ἀνάγκῃ καὶ οὕτω θὰ παρήγετο εὐκόλως ἡ θερμοκρασία τοῦ βρασμοῦ τοῦ ὕδατος καί τι πλέον. Οἱ Ἰνδοὶ τῆς Καλλιφορνίας βράζουσι τοιουτοτρόπως τὸ ὕδωρ ἐντὸς καλαθίων λύγου (λυγαριᾶς), τοσοῦτον λεπτῶς πεπλεγμένων, ὥστε οὐδεμία ῥανὶς ῥευστοῦ δύναται νὰ ἐκφύγῃ, καὶ διὰ τοῦτο ῥίπτουσιν εἰς τὸ ὕδωρ λίθους πεπυρακτωμένους ἐν τῷ πυρί. Τὸ ἄχυρον, τὰ ἐκπρίσματα τοῦ ξύλου, τὸ ἔριον, τὸ πτερόν, ὁ περιωρισμένος ἀὴρ εἰσὶ σώματα ἀπομονωτικά, διατηροῦντα τὴν θερμότητα. Ἠδύνατό τις νὰ περικυκλώσῃ διὰ διπλοῦ περικαλύμματος τοῦ εἴδους τούτου τὴν δεξαμενὴν τὴν περιέχουσαν τοὺς ἐν τῷ ἡλίῳ θερμανθέντας λίθους ἡμῶν, καὶ θὰ εἶχεν οὕτως ἀποθήκευσιν θερμότητος ἡλιακῆς, ὅπως ἀποθήκευσιν πάγου. Εἴτε περὶ διατηρήσεως τοῦ ψύχους πρόκειται εἴτε τῆς διατηρήσεως τῆς θερμότητος, τὸ πρόβλημα εἶνε τὸ αὐτό. Λοιπὸν ὁ πάγος διατηρεῖται πολὺ καλά, ἔτι δὲ καὶ ἐπὶ τῶν πλοίων, ἅτινα καθ' ἑκατοντάδας χιλιάδων τόννων κατ' ἔτος τὸν μεταφέρουσιν ἐκ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἰδίως δὲ ἐκ τοῦ λιμένος τῆς Βοστῶνος, δι' ὅλων τῶν τροπικῶν θαλασσῶν. Αἱ ἀνατολικαὶ Ἰνδίαι, ἡ Νότιος Ἀμερικὴ δέχονται οὕτω τὴν τοῦ πάγου προμήθειαν αὐτῶν, ἥτις φθάνει εἰς αὐτοὺς σχεδὸν ἄνευ ἐκροῆς. Ὀλίγα ἐκπρίσματα ξύλου καὶ ὀλίγη στίβασις παράγουσιν ὅλον τὸ θαῦμα. Τὸ αὐτὸ ἔςαι προκειμένου ν' ἀποθηκεύωμεν ἢ καὶ ἐν ἀνάγκῃ νὰ μετακομίζωμεν τοὺς περιέχοντας τὴν ἡλιακὴν θερμότητα ὄγκους. Ἐνταῦθα ἡμεῖς δίδομεν ἁπλῶς τὸ ἔμβρυον τῆς ἰδέας, εἶμαι ὅμως βέβαιος, ὅτι ἐν καιρῷ τῷ δέοντι θὰ ἐμφανισθῇ σοφός τις, ὅστις θὰ εὕρῃ τὴν πρακτικὴν μορφὴν αὐτῆς, τὸν τρόπον δηλονότι τῆς βιομηχανικῆς ἐφαρμογῆς.

Φαίνεται λοιπὸν βέβαιον ὅτι ὁ ἥλιος μέλλει νὰ εἶναι ἡ καύσιμος ὕλη τῆς αὔριον, καὶ νομίζω ὅτι ὁ μέγας ἐγκυκλοπαιδειακὸς τοῦ μεσαιῶνος, ὁ Δάντης, προέβλεπε τοῦτο ὅτε ἀνεφώνει ἐν τῷ ἀπαραμίλλῳ ποιήματι αὐτοῦ: Guarda il calor del sol che si fa vino—Ἰδὲ τὴν θερμότητα τοῦ ἡλίου ἥτις μεταβάλλεται εἰς οἶνον, ὡς νὰ ἔλεγεν: *εἰς πᾶν ὅ,τι δύναμις, πᾶν ὅ,τι ζωή, πᾶν ὅ,τι φῶς.*

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΟΡΔΕΛΛΑΣ.

ΑΕΡΟΣΤΑΤΑ ΝΑΥΑΓΗΣΑΝΤΑ ΕΝ ΘΑΛΑΣΣΗι

Μετάφρασις Ν. Δ. Λεβίδου.

Ὀλίγαι ἀναβάσεις δι' ἀεροστάτου ἐφείλκυσαν τόσῳ πολὺ τὴν προσοχὴν τῶν ἀνθρώπων, ὅσον ἡ γενομένη τῇ 31 Αὐγούστου 1874 ἐν τῷ πορθμῷ τοῦ Καλαί, (μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας), ὑπὸ τοῦ ἀεροναύτου Δυρυὸφ, ὃν ἠκολούθησεν εἰς τὴν ἀνάβασιν καὶ ἡ σύζυγός του. Ἀλλὰ καὶ εἰς ὀλίγας ἀναβάσεις τοιαύτας συνέβησαν τόσῳ πολὺ δραματικὰ ἐπεισόδια· ἐπειδὴ δὲ ὁλόκληρος ὁ τύπος ἐπραγματεύθη τὰς περιπετείας τῆς συγκινούσης ταύτης ὑποθέσεως, ἡμεῖς συντομώτατα θέλομεν γράψει περὶ αὐτῆς.

Τῇ Δευτέρᾳ τὴν 31 Αὐγούστου ἔπνεεν ἐν τῷ Καλαὶ ἄνεμος λίψ, καὶ τὰ κύματα τοῦ ἀέρος ὠθοῦντο πρὸς τὴν Βόρειον θάλασσαν. Τὸ *Τρίχρωμον* ἀερόστατον ἦτο ἕτοιμον πρὸς ἀνάβασιν ἐν τῷ μέσῳ τῆς πλατείας τοῦ Καλαί, πληθὺς δὲ ἀνθρώπων μεγάλη παρίστατο μετ' ἀγωνίας εἰς τὰς προπαρασκευαστικὰς ἐργασίας τῆς ἀναβάσεως. Περὶ τὴν πέμπτην ὥραν ὁ ἄνεμος, ὅστις δὲν εἶχε μεταβληθῆ, ἔμελλε νὰ διευθύνῃ, ὡς ἦτο πεπρωμένον, τοὺς ἀεροναύτας πρὸς τὰς ἀπείρους ἐκτάσεις τοῦ Ὠκεανοῦ· ὁ δήμαρχος ὅμως καὶ αἱ Ἀρχαὶ τῆς πόλεως ἐναντιοῦνται εἰς ἀνάβασιν, ἧς ἡ ἔκβασις προμηνύεται φανερῶς ὀλεθρία. Ὁ Δυρυὸφ ἀφ' ἑτέρου ὑποχωρεῖ εἰς τὰς ἐπιμόνους παρακλήσεις αὐτῶν, ἀφίνων τὸ ἀερόστατον πεπληρωμένον μέχρι τῆς ἐπαύριον, οἱ θεαταὶ ἀναχωροῦσιν ἄνευ θορύβου καὶ δυσαρεσκείας, οἱ πλεῖστοι μάλιστα χαίρουσιν, ἀναλογιζόμενοι, ὅτι οἱ ἀεροναῦται δὲν διακινδυνεύουσι τὴν ζωὴν χάριν τῆς ματαίας εὐχαριστήσεως τοῦ ὄχλου.

Ἀνεχώρησε λοιπὸν καὶ ὁ Δυρυὸφ μετὰ τῆς συζύγου του ἀπὸ τῆς πλατείας· ἀλλὰ κατὰ τὴν ὥραν τοῦ γεύματος περικυκλοῦται αἴφνης ὑπό τινων νέων, οἵτινες εἰρωνεύονται αὐτὸν ἐπὶ δειλίᾳ, ἐμπαίζουσιν αὐτὸν μετὰ πικρίας καὶ κατηγοροῦσι μάλιστα, ὅτι δῆθεν ἠθέλησε νὰ κρατήσῃ ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὸ ἀντίτιμον τῶν πωληθέντων εἰσιτηρίων. Βεβαίως ἄνθρωπος ἀνδρεῖος καὶ θαρραλέος δὲν πρέπει νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν ὕβρεις τοσοῦτον πικρὰς ὅσον καὶ ἀδίκους· ἀλλ' οἱ σύζυγοι Δυρυὸφ, ἐπειδὴ ἐνόμισαν, ὅτι ἡ τιμὴ αὐτῶν προσεβάλλετο, ἐπιστρέφουσιν εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Καλαί, καὶ ἐν ἀγνοίᾳ πάντων τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ἀρχίζουσι νὰ ἀναβαίνωσιν εἰς τὸν οὐρανὸν τῇ 7 ὥρᾳ μ.μ.

Μόλις ὅμως τὸ ἀερόστατον εἶχεν ἀναχωρήσει, καὶ εὐθὺς ἡ εἴδησις διεδόθη ἀνὰ πᾶσαν τὴν πόλιν. Ἀμέσως χιλιάδες θεατῶν σπεύδουσι πρὸς τὴν προκυμαίαν καὶ συνοδεύουσι διὰ τῶν βλεμμάτων ἐκπεπληγμένοι τὸ ἀερόστατον, ὠθούμενον ὑπὸ τῶν ἀνέμων πρὸς τὸ πέλαγος. Ἐγὼ δὲ, ὁ διηγούμενος ταῦτα, εὑρεθεὶς τότε μεταξὺ τῶν θεατῶν, οὐδέποτε θέλω λησμονήσει τὴν συγκίνησιν, ἥτις κατέλαβε τὸν λαὸν, ὅτε ἐθεώρει τοὺς δυστυχεῖς ἐκείνους νεαροὺς συζύγους σπεύδοντας ἴσως πρὸς τὸν ὀδυνηρότατον τῶν θανάτων !

Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας οὐδεμία εἴδησις περὶ τῶν ἀνδρείων ἀεροπόρων· πάντες νομίζουσιν αὐτοὺς καταποντισθέντας εἰς τὰ βάθη τοῦ Ὠκεανοῦ, ὅτε ἐξαίφνης ὁ δήμαρχος τοῦ Καλαὶ λαμβάνει ἐξ

Digitized by Google

Ἀγγλίας τὸ ἑξῆς τηλεγράφημα: «Ὁ ἀεροναύτης Δυρυὸφ καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ ἔφθασαν σήμερον εἰς Γριμσβάϋ (ἐν Ἀγγλίᾳ). Ἐσώθησαν ὑπὸ ἁλιευτικοῦ πλοίου, ἀφοῦ ἐπὶ δύο ὥρας διέμειναν ἐντὸς τοῦ ὕδατος». Κατόπιν εἴδομεν καὶ ἡμεῖς τὸν Δυρυὸφ, ἐμάθομεν δὲ παρ' αὐτοῦ τούτου τὰς δραματικὰς περιπετείας τοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ ταξειδίου του.

Τῇ $7\frac{1}{2}$ μ. μ., ὅτε ἡ νὺξ ἀρχίζει νὰ καλύπτῃ τὰ πάντα, ὁ ἀεροναύτης ἐν τῷ σκαφιδίῳ τοῦ ἀεροστάτου αὐτοῦ φαίνεται ἄνωθεν τῆς θαλάσσης. Βλέπων δὲ ὅτι διευθύνεται πρὸς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος, ἀποφασίζει παρευθὺς νὰ κρατῇ τὸ ἀερόστατον εἰς ὕψος οὐχὶ πολὺ ἀπὸ τῶν κυμάτων τοῦ Ὠκεανοῦ, καὶ τοῦτο διὰ νὰ εὑρίσκηται πάντοτε ἐντὸς τῆς ἀτμοσφαίρας· (ἐπειδὴ εἶναι γνωστόν, ὅτι πολὺ ὑψηλὰ ἡ ἀτμόσφαιρα ἐκλείπει, ἄνευ αὐτῆς δὲ ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ ζήσῃ). Καὶ αὐτὸς καὶ ἡ σύζυγός του εἶναι ἀτάραχοι καὶ θαρραλέοι. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἡ νὺξ καλύπτει μὲ σκότη φοβερὰ τὸν ὁρίζοντα, πρὶν ἢ δὲ ὁ ἥλιος διαλύσῃ αὐτά, θέλουσι παρέλθει ὧραι μακραὶ μέχρι πρωΐας. Καὶ ὅμως οἱ ἀεροναῦται δὲν ἀποβάλλουσι τὰς περὶ σωτηρίας ἐλπίδας· διότι, διακρίνοντες μακρόθεν τοὺς φάρους τῆς Ἀγγλίας, νομίζουσιν, ὅτι τὰ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἀναπτόμενα ἐκεῖνα φῶτα εἶναι καλοὶ οἰωνοί. Ἡ θάλασσα εἶναι ὀλίγον φωσφορολαμπής, καὶ ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν ἀνέμων οἱ σύζυγοι ἀδιακόπως παρατηροῦσι τὴν ταραχὴν τῶν κυμάτων. Ἐνίοτε διακρίνουσι τὴν νυκτερινὴν ἀναπήδησιν πλήθους δελφίνων, διασκεδαζόντων ἐν μέσῳ ἀφριζόντων κυμάτων· καὶ ἄλλοτε πάλιν ὁ ἐρυθρὸς φανὸς ἁλιευτικοῦ πλοιαρίου μόλις ἀναφαίνεται εἰς τὸν ὁρίζοντα. Ὁ Δυρυὸφ τοσοῦτον εἶναι καταβεβλημένος ἐκ τοῦ κόπου, ὥστε ὁ ὕπνος καταλαμβάνει αὐτόν, καὶ ἂν ἡ σύζυγος δὲν παρακινῇ αὐτὸν νὰ ἐπιτηρῇ τὴν πορείαν τοῦ *Τριχρώμου*, θέλει ἀποκοιμηθῇ ἐντὸς τοῦ σκαφιδίου.

Τέλος πάντων αἱ ὧραι παρέρχονται, τὰ πυκνὰ σκότη διαλύονται, αἱ πρῶται τοῦ ἡλίου ἀκτῖνες ῥίπτουσι τὴν θερμότητα αὐτῶν, ... ἡ ἡμέρα πρόκειται νὰ ἀνατείλῃ. Εἶναι πέμπτη ὥρα τῆς πρωΐας, πρὸ δέκα δὲ ὡρῶν οἱ ἀεροναῦται ἵπτανται ἄνωθεν τοῦ ὠκεανοῦ, διευθυνόμενοι ἀδιακόπως ἀρκτικοδυτικῶς. Ὁ Δυρυὸφ ἀρχίζει νὰ ἀναγνωρίζῃ τὴν διεύθυνσιν, καὶ εἶναι βέβαιος, ὅτι φέρεται πρὸς τὰς ἀκτὰς τῆς Νορβεγίας· πόσον ὅμως ἀπέχει; Τὸ ἀερόστατον θέλει τάχα δυνηθῇ νὰ κρατηθῇ ἐπὶ πολὺ εἰς τὸν ἀέρα, ἵνα κατορθώσωσι νὰ φθάσωσιν εἰς τὴν παραλίαν;

Καθ' ἣν στιγμὴν αἱ σκέψεις αὗται ἐγεννῶντο ἐν τῇ κεφαλῇ τοῦ Δυρυὸφ, βλέπει οὗτος ἁλιευτικὸν πλοιάριον, ὅπερ λοξοδρόμει καὶ ἐφαίνετο ὡσεὶ ἤθελε νὰ πλησιάσῃ πρὸς τὸ ἀερόστατον. Τὸ πλοιάριον ἐκεῖνο εἶναι ἡ σωτηρία. Ὁ Δυρυὸφ δὲν ἀμφιβάλλει πλέον· ἕλκει λοιπὸν τὸ γλωσσίδιον, ὅπερ ἐμποδίζει τὴν εἰσβολὴν τοῦ ἀέρος εἰς τὸ ἀερόστατον, παρευθὺς τὸ ἀερόστατον καταπίπτει μεθ' ὁρμῆς, καὶ τὸ σκαφίδιον μετ' οὐ πολὺ ἀρχίζει νὰ κτυπᾷ τὸν ἀφρὸν τῶν κυμάτων. Ἐπὶ δύο ὅλας ὥρας ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία Δυρυὸφ σαλεύονται τοιουτοτρόπως ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ Ὠκεανοῦ. Τὸ σκαφίδιον καλύπτεται ὑπὸ τῶν ὑδάτων, ἡ δὲ κυρία Δυρυὸφ εὑρίσκεται αὐτόχρημα ὑπὸ τὸ ὕδωρ· μόνον ἡ κεφαλὴ αὐτῆς φαίνεται ἐπιπλέουσα· ἐνίοτε ὅμως κύματα ὡς βουνὰ κατασκεπάζουσι καὶ τὴν κεφαλὴν ἐπὶ δευτερόλεπτα, ἅτινα φαίνονται εἰς τὴν κυρίαν Δυρυὸφ ὁλόκληροι ὧραι. Ὁ Δυρυὸφ ἀφ' ἑτέρου δεικνύει εἰς τὴν σύντροφόν του τὸ πλησιάζον πλοιάριον, τὴν λέμβον ῥιπτομένην εἰς τὴν θάλασσαν καὶ δύο ῥωμαλέους κωπηλάτας, πηδῶντας ἐντὸς αὐτῆς, ὅπως σπεύσωσιν εἰς βοήθειαν τῶν ναυαγούντων. Ἡ μικρὰ λέμβος τοῦ ἁλιευτικοῦ, μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας καὶ μεγάλους κινδύνους, ἁρπάζει τέλος τὸ κινούμενον σχοινίον τοῦ ἀεροστάτου· ἐκυριεύθη λοιπὸν τὸ ἀερόστατον ὑπὸ τῶν ναυτῶν· παρασυρόμενον ὅμως ὑπὸ ὁρμητικοῦ ἀνέμου, ἰδοὺ θέλει ἀνατρέψει τὴν ἐπιβίβασιν τῶν ἀεροναυτῶν. Ἡ στιγμὴ εἶναι φοβερὰ καὶ κινδυνώδης, πρόκειται περὶ τῆς ζωῆς τεσσάρων ἀνδρείων. Τότε ὁ Δυρυὸφ σύρει τὴν μάχαιράν του καὶ κόπτει τὰ σχοινία, τὰ ὁποῖα ἐκράτουν τὸ σκαφίδιον ἀπὸ τοῦ ἀεροστάτου. Ἐν ἀκαρεῖ ἡ ἀποκαμοῦσα σύζυγος ἀνασύρεται παρὰ τῶν ναυτῶν ἀπὸ τῆς θαλάσσης· ὁ δὲ Δυρυὸφ πίπτει καὶ αὐτὸς ἐν τῇ λέμβῳ, ὅλως ἐξησθενημένος.

Τὸ ἁλιευτικὸν πλοιάριον, τὸ διασῶσαν τοὺς ναυαγοὺς ἀεροναύτας, διηυθύνετο παρ' ἄγγλου ναυτικοῦ, εἰς ὃν οἱ σύζυγοι Δυρυὸφ ὀφείλουσι τὴν ζωήν των.

Δὲν παρεσύρθη ὅμως μόνον ὁ Δυρυὸφ ὑπὸ τῶν ἀνέμων ἐπὶ τῶν ὑδάτων τοῦ Ὠκεανοῦ. Διότι τῇ 7 Ἰανουαρίου 1785 ὁ Βλανκὰρ διεπέρασε τὸν πορθμὸν τοῦ Καλαί· ὁ Ζαμβεκκάρης ἐν 1812 ἔτει ἔπεσεν ἐν τῇ Ἀδριατικῇ θαλάσσῃ μετὰ τοῦ ἀεροστάτου· ὁ Ἀρβὰν ἐν 1846 ἔτει μικροῦ δεῖν ἐπνίγετο κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐν τῇ Μεσογείῳ. Οἱ δύο δὲ τελευταῖοι ἐσώθησαν, ὡς ὁ Δυρυὸφ, ὑπὸ πλοίων, λυτρωσάντων αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ φοβερωτάτου τῶν θανάτων. Ἀλλὰ καὶ οἱ δύο πάλιν ἐγένοντο κατόπιν θύματα τῆς ἀνδρίας αὐτῶν, καὶ ὁ Ὠκεανός, ὃν κατὰ πρῶτον διέφυγον, ἐπέπρωτο νὰ γείνῃ ὁ τάφος αὐτῶν.

Ὁ ἀεροναύτης Γρήν, ὁ ἐκτελέσας 1400 ἀναβάσεις καὶ δὶς διαπεράσας τὸν πορθμὸν τῆς Μάγχης ἀπὸ τῆς Ἀγγλίας εἰς τὴν Εὐρώπην, πολλάκις ἔπεσεν ἐν τῇ θαλάσσῃ, ὅτε διέσχιζε τοὺς ἀνέμους. Τὸ ἀερόστατον τοῦ Γρήν, ὠθούμενόν ποτε ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, ἐπέπλεεν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν κυμάτων· ὅτε δὲ ἀνυψοῦτο ὀλίγον, ὁ ἄνεμος παρέσυρεν αὐτὸ βιαίως. Μετὰ πολλῶν ὡρῶν τοιοῦτον πλοῦν, ὁ Γρὴν διακρίνει μακρόθεν

Digitized by Google

γῆν, καὶ ὡς ἐκ θαύματος τὸ ἀερόστατον αὐτοῦ ῥίπτεται ἐπὶ τῆς παραλίας, οὐχὶ μακρὰν τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ταμέσεως ποταμοῦ.

Ἀλλὰ καὶ ὁ γράφων τὰ ὀλίγα ταῦτα παρεσύρθη ποτὲ ὑπὸ σφοδροῦ ἀνέμου, καὶ μάλιστα μετὰ τοῦ ἀεροναύτου Δυρυὸφ, ὅστις κατέστη ὁ ἥρως τῶν ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἀναβάσεων. Συνέβη δὲ τοῦτο ἐν 1868 ἔτει. Ἀνέβημεν λοιπὸν ἀπὸ τοῦ Καλαὶ μὲ ἄνεμον πνέοντα ἀπὸ τῆς ξηρᾶς. Εἰς ὕψος 2,000 μέτρων εὑρισκόμενοι, καὶ ἀφοῦ διεσχίσαμεν νέφη τινὰ οὐχὶ μεγάλα, παρετηρήσαμεν, ὅτι τὸ ῥεῦμα τοῦ ἀνέμου εἶχε ῥίψει ἡμᾶς ἄνωθεν τῆς Βορείας θαλάσσης. Ὁ ἄνεμος ἔπνεε σφοδρῶς, καὶ μετ' ὀλίγον εὑρέθημεν ἐν τῷ πελάγει, εἰς ἀπόστασιν 28,000 μέτρων ἀπὸ τῆς παραλίας. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ τὸ ἀερόστατον διηυθύνθη πρὸς τὰ κατώτερα στρώματα τῆς ἀτμοσφαίρας, ὅπου τὸ ῥεῦμα τῶν ἀνέμων διευθύνεται πρὸς τὸ ἀντίστροφον τῶν ὑψηλοτέρων ῥευμάτων, τοιουτοτρόπως δὲ εὑρέθημεν πάλιν ἄνωθεν τοῦ Καλαί, ἀφ' ὅπου πλῆθος θεατῶν μετ' ἀγωνίας ἠκολούθει τὸν πλοῦν ἡμῶν διὰ τῶν βλεμμάτων. Περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ἀφοῦ ὑψώθημεν 1,200 μέτρα, τὸ ἀερόστατον ἐκ νέου διηυθύνθη πρὸς τὸν Ὠκεανόν, ἄνωθεν τοῦ ὁποίου, ὑψηλότατα εὑρισκόμενοι, εἴδομεν τὸ μεγαλοπρεπὲς θέαμα τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου. Ῥεῦμα δὲ πάλιν κατώτερον ἐγένετο ἡ αἰτία τῆς ἀποβιβάσεως ἡμῶν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς.

Καὶ ἄλλας ἐκ τῆς θαλάσσης ἀναβάσεις ἐξετέλεσεν ὁ Δυρυὸφ, πάντοτε δὲ ἐσώθη ἐκ τῶν κινδύνων· εἶναι ὅμως ἀναμφισβήτητον, ὅτι αἱ ἐκ τῆς θαλάσσης ἀναβάσεις ἐκθέτουσι τὸν ἀεροναύτην εἰς τοὺς μεγίστους τῶν κινδύνων. Αἱ ὑπὲρ τὴν ξηράν, ὅταν διευθύνωνται ὑπὸ πηδαλιούχου πεπειραμένου καὶ συνετοῦ, δὲν εἶναι τοσοῦτον ἐπικίνδυνοι βεβαίως· ἀλλ' αἱ ὑπεράνω τοῦ Ὠκεανοῦ ἐπαπειλοῦσι κατὰ τοῦ ἀεροναύτου καταστροφὴν ἐντὸς τῆς ἀπείρου ἀβύσσου τῆς θαλάσσης.

Ἐπὶ τῆς πολιορκίας τῶν Παρισίων ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἐσχάτως δύο ἀερόστατα ἀπωλέσθησαν εἰς τὰ βάθη τοῦ Ἀτλαντικοῦ. Ὁ Πρίγγιψ δὲ καὶ ὁ Λακάζ, (οὕτως ὠνομάζοντο οἱ ἀεροναῦται), δὲν ἀνευρέθησαν πλέον.

GASTON TISSANDIER.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ

32.—Διατί ὅταν φυσήσωμεν διὰ τοῦ στόματος λυχνίαν ἢ φλόγα λαμπάδος, αὕτη σβέννυται;

Διότι ἀνανεοῦμεν ἀδιακόπως τὸν ἀέρα ὅστις περιβάλλει τὴν φλόγα καὶ ἀφαιροῦμεν τὴν θερμότητα αὐτῆς, αὕτη δὲ ἀποψυχομένη σβέννυται. Διὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ δὲ ἡ καῦσις τῶν ἀερίων ἅτινα παράγονται ἐκ τῆς τήξεως τοῦ κηροῦ καὶ τῆς ἀποσυνθέσεως αὐτοῦ, ἀπαιτεῖται ὑψηλὴ θερμοκρασία, τὴν ὁποίαν πολὺ καταβιβάζομεν φυσῶντες τὴν φλόγα ὀλίγον ἰσχυρῶς.

ΛΥΣΙΣ ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΩΝ ΑΠΟΡΙΩΝ

Ἀπονίπτομαι τὰς χεῖρας.

Οἱ ἀρχαῖοι, θέλοντες νὰ ἀποδείξωσι δι' ὁρατοῦ τινος σημείου, ὅτι δὲν μετέσχον ἀπρεποῦς τινὸς πράξεως, ἢ καὶ φόνου, συνείθιζον νὰ πλύνωσι τὰς χεῖρας ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ λαοῦ. Τοῦτο μεταφορικῶς ἐσήμαινεν ὅτι εἶχον τὰς χεῖρας ἁγνάς, ὅτι ἦσαν ἀθῶοι. Ἐντελῆ παράστασιν τῆς συνηθείας ταύτης περιέχει τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, ἀφηγούμενον τὴν ἀκουσίαν συναίνεσιν τοῦ Πιλάτου εἰς τὴν καταδίκην τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

«Τί ποιήσω Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν; Λέγουσιν αὐτῷ πάντες, Σταυρωθήτω. Ἰδὼν δὲ ὁ Πιλάτος ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ, ἀλλὰ μᾶλλον θόρυβος γίνεται, λαβὼν ὕδωρ, ἀπενίψατο τὰς χεῖρας ἀπέναντι τοῦ ὄχλου, λέγων, Ἀθῶός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου· ὑμεῖς ὄψεσθε.»

Ἐκ τῆς συνηθείας ταύτης προῆλθεν ἡ παροιμιώδης χρῆσις τῆς φράσεως *ἀπονίπτομαι τὰς χεῖρας*, ἐχούσης οἵαν ἔννοιαν αἱ κοιναὶ ἐκφράσεις, «δὲν εἶμαι ἔνοχος», «δὲν ἀναλαμβάνω καμμίαν εὐθύνην», «οὐδὲν πρὸς ἐμέ.»

Λ. Σ. Β.

Τὸ κατωτέρω δημοσιευόμενον ᾆσμα συναριθμεῖται μεταξὺ τῶν ἀρίστων προϊόντων τῆς δημώδους μούσης διὰ τὸ ὑψηλὸν τῶν εἰκόνων καὶ τὴν βαθυτάτην μελαγχολίαν καὶ περιπάθειαν αὐτοῦ. Καί τοι δέ τινες ἐθεώρησαν τοῦτο ἄηθες καὶ ξενότροπον καὶ πρὸς τὰς ἰδέας καὶ τὴν ποίησιν τῶν βορείων λαῶν συμφωνότερον, οὐδὲν ἧττον ὅμως εὐχερῶς διαγινώσκει ἕκαστος τὴν γνησίαν ἑλληνικὴν αὐτοῦ ἔμπνευσιν, ἐκ τοῦ ζωηρότατα ἐκδηλουμένου αἰσθήματος τῆς πρὸς τὴν ζωὴν ἀγάπης, ὅπερ ὁμοίως καὶ πολλὰ ἕτερα δημοτικὰ ᾄσματα ἐκφράζουσι, καὶ ἐκ τῆς ἀπεικονίσεως τοῦ ζοφεροῦ ἱππέως, τοῦ ἀνηλεοῦς τῶν ψυχῶν ἅρπαγος Χάρου, ἧς ἀναλόγους εὑρίσκομεν ἐν πολλοῖς μυρολογίοις. Τὸ προκείμενον ᾆσμα μετεφράσθη εἰς πλείστας εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, καὶ εἰς τὴν γερμανικὴν ἐμμέτρως ὑπὸ τοῦ περικλεοῦς Γκαῖτε, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ φιλέλληνος Γερμανοῦ Θειρσίου ἀπεικόνισεν ἐπιτυχῶς ἐν ἰδίῳ πίνακι τὴν περιγραφομένην ἐν αὐτῷ σκηνήν.

Π.

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ

Ο ΧΑΡΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΠΟΘΑΜΕΝΟΙ

Γιατ' εἶναι μαῦρα τὰ βουνὰ καὶ στέκουν βουρκωμένα;
μὴν ἄνεμος τὰ πολεμᾷ, μηνὰ βροχὴ τὰ δέρνει;
Κι' οὐδ' ἄνεμος τὰ πολεμᾷ, κι' οὐδὲ βροχὴ τὰ δέρνει,
μόνε διαβαίνει ὁ Χάροντας μὲ τοὺς ἀποθαμένους.
Σέρνει τοὺς νιοὺς ἀπὸ 'μπροστά, τοὺς γέροντας κατόπι,
τὰ τρυφερὰ παιδόπουλα 'ς τὴ σέλλ' ἀραδιασμένα.
Παρακαλοῦν οἱ γέροντες, τ' ἀγόρια γονατίζουν·
—«Χάρε μου, κόνεψ' εἰς χωριό, κόνεψ' εἰς κρύα βρύσι,
νὰ πιοῦν οἱ γέροντες νερό, κι' οἱ νιοὶ νὰ λιθαρίσουν,
καὶ τὰ μικρὰ παιδόπουλα νὰ μάσουνε λουλούδια.»
—«Κι' οὐδ' εἰς χωριὸ κονεύω 'γώ, κι' οὐδὲ 'σὲ κρύα βρύσι·
ἔρχοντ' ἡ μάναις γιὰ νερό, γνωρίζουν τὰ παιδιά των,
γνωρίζονται τ' ἀνδρόγυνα καὶ χωρισμοὺς δὲν ἔχουν.»

Digitized by Google

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

—

*** Πρὸ πολλῶν αἰώνων φαντάζονται οἱ ἄνθρωποι ὅτι ἡ εὐτυχία εἶνε μέγας λίθος πολύτιμος, ὁ ὁποῖος εἶνε ἀδύνατον νὰ εὑρεθῇ, καὶ ζητεῖται πάντοτε ἄνευ ἐλπίδος. Ἀλλ' ὄχι· ἡ εὐτυχία εἶνε μᾶλλον μωσαϊκὸν συγκείμενον ἐξ ἀπείρων μικρῶν λίθων, οἱ ὁποῖοι καθ' ἑαυτοὺς μὲν μικρὰν ἔχουσιν ἀξίαν, ἀλλ' ἑνούμενοι ὁμοῦ καλλιτέχνως, ἀποτελοῦσι χάριεν σύνολον. Ὅταν κατορθώσῃ τις νὰ ἐκτιμήσῃ τὰς στιγμιαίας ἀπολαύσεις, ἃς ὁ οὐρανὸς ἀποστέλλει εἰς πάντας, ἡ ζωὴ καθίσταται εὐχάριστος. Διατί νὰ ἀτενίζωμεν πάντοτε μακρὰν πρὸς τὸν ὁρίζοντα, ἐνῷ ὑπάρχουσι τόσα ὡραῖα ῥόδα εἰς τὸν κῆπον, ὃν κατοικοῦμεν; Κατ' ἐμὲ ἡ αἰτία δι' ἣν δὲν εὑρίσκομεν τὴν εὐτυχίαν, εἶνε ἴσως διότι τὴν ζητοῦμεν. (Mme de Girardin.)

*** Μετὰ τοὺς ἀδάμαντας, ἡ κρίσις εἶνε τὸ σπανιώτατον τῶν κειμηλίων. (La Bruyère.)

*** Μὴ διψᾷς μεγάλων ἔργων, ἢ ὀρθότερον εἰπεῖν μὴ ἀποκάλει ἔργα μεγάλα τὰ πολύκροτα καὶ κατ' ἐπιφάνειαν λάμποντα. Ἀληθῶς μέγας ἐστὶν ὁ ὠφέλιμος ἄνθρωπος· τὸ δ' ἀγαθόν, ὅπερ σὺ ἐντὸς τοῦ κύκλου τῆς ἐνεργείας σου παρήγαγες, ἀποτελεῖ τὸ μόνον καὶ ἀληθὲς μεγαλεῖόν σου. (Zschokke.)

*** Ἂν ἐπρόκειτο ν' ἀρχίσω τὴν ζωήν μου, γινώσκων ὅσα τώρα γνωρίζω, δὲν θὰ ἐζήτουν τὴν εὐτυχίαν, διότι ἠξεύρω ὅτι δὲν ὑπάρχει, ἀλλὰ θὰ ἐζήτουν ἐπιμόνως τὴν ἀφάνειαν καὶ τὴν σιωπήν, τὰς δύο θεότητας αἵτινες φυλάττουσι τὸ κατώφλιον τῶν εὐτυχιῶν. (Lamartine.)

*** Ὁ λῃστὴς σὲ δολοφονεῖ μὲ τὴν μάχαιραν· ὁ συκοφάντης μὲ τὴν γλῶσσαν. Ποία διαφορὰ ὑπάρχει μεταξὺ τῶν δύο τούτων; Μία καὶ μόνη: Ὁ λῃστὴς χρειάζεται ἀνδρίαν, ἐν ᾧ ὁ συκοφάντης εἶνε ἄνανδρος.

*** Ὁ τόπος τότε διοικεῖται καλῶς,

Ὅταν τὰ μὲν ξίφη ἦνε κεκαλυμμένα ὑπὸ σκωρίας, τὰ δὲ ἄροτρα στίλβωσιν.

Ὅταν αἱ σιταποθῆκαι ἦνε πλήρεις καὶ τὰ δεσμωτήρια κενά.

Ὅταν οἱ ἀρτοποιοὶ ἐποχῶνται ἐπὶ πολυτελοῦς φορείου, οἱ δὲ ἰατροὶ περιπατῶσι πεζοί.

Ὅταν τῶν μὲν ναῶν αἱ κλίμακες ἦνε κατετριμμέναι, τῶν δὲ δικαστηρίων πλήρεις χόρτου. (Κινεζικὸν ἀπόφθεγμα.)

ΟΙΚΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

—

Οἰκιακὴ χρῆσις τῆς ἀμμωνίας.

Εὐχρηστοτάτη εἰς πάντα καθαρισμὸν εἶναι ἡ ἀμμωνία εἰς ὑγρὰν κατάστασιν, ἡ δὲ εὐθηνὴ αὐτῆς τιμὴ προσθέτει οὐχὶ ὀλίγον εἰς τὰ πλεονεκτήματά της. Ἐξαλείφει πᾶσαν κηλῖδα, κυρίως δὲ ποιοῦνται χρῆσιν αὐτῆς εἰς καθαρισμὸν τῶν μαύρων μαλλίνων ὑφασμάτων, τῶν ὁποίων ἀποκαθιστᾷ ζωηρότερον τὸ χρῶμα, ἐν ᾧ τοὐναντίον ἀμαυροῖ τὸ τῶν βαμβακερῶν.

Αἱ ἀκαθαρσίαι καὶ αἱ κηλῖδες τῶν κατόπτρων καὶ τῶν ὑέλων ἐξαλείφονται εὐκολώτατα διὰ πανίου ἐμβραχέντος εἰς ἀμμωνίαν.

Εὐκολώτατα ἐπίσης καθαρίζονται αἱ ἐλαιογραφίαι καὶ αἱ κεχρωματισμέναι θύραι καὶ τὰ παράθυρα. Ἀρκεῖ πρὸς τοῦτο ἓν τεμάχιον φλανέλλας εἰς τὸ ὁποῖον, ἀφ' οὗ βραχῇ μὲ θερμὴν σαπωνάδα, νὰ προστεθῇ μικρὰ ποσότης ἀμμωνίας.

Τὰ φυτὰ καὶ τὰ ἄνθη εἴτε εἰς γάστρας εἴτε καὶ εἰς τὴν γῆν, προσλαμβάνουσιν ἔκτακτον ἀκμὴν καὶ ζωηρότητα ὅταν ποτίζωνται δι' ὕδατος περιέχοντος δέκα ἢ δώδεκα σταγόνας ἀμμωνίας ἀνὰ ἑκάστην ὀκᾶν.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

—

Διατήρησις πασσάλων καὶ λοιπῶν ξύλων.

Ὁ ἄνθραξ εἰς τὴν συνήθη θερμοκρασίαν εἶναι ἀναλλοίωτος ἐν τῇ μετὰ τοῦ ἀέρος ἐπαφῇ. Ἐκ τούτου ἐννοεῖ ἕκαστος τὸν λόγον, δι' ὃν ἡ μελάνη καὶ αἱ μελανοῦ χρώματος εἰκόνες, τῶν ὁποίων τὸ χρῶμα κυρίαν βάσιν ἔχει τὸν ἄνθρακα, διατηροῦνται πάντοτε ζωηραὶ καὶ ἀμετάβλητοι, ὡς ἀποδεικνύουσι τὰ χειρόγραφα, τὰ ἀνακαλυφθέντα εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ Ἡρακλείου. Πάντες δὲ οἱ χαρακτῆρες τούτων εἶναι λίαν εὐδιάκριτοι, ἂν καὶ παρῆλθον ἔκτοτε περίπου δύο χιλιάδες ἐτῶν, διότι ἐχαράχθησαν διὰ μελάνης, ἥτις ἦτο μίγμα ἄνθρακος καὶ ὕδατος κομμώδους.

Ὁ ἄνθραξ διαμένει ἀναλλοίωτος ἐντὸς τοῦ ὑγροῦ ἐδάφους καὶ διὰ τοῦτο συνειθίζουσι νὰ καίωσι τὴν ἐπιφάνειαν τῶν μεγάλων δοκῶν, τὰς ἄκρας τῶν πασσάλων καὶ τῶν λοιπῶν ξύλων, τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ μένωσιν ἐπὶ πολὺ ἐντὸς τοῦ ἐδάφους ἢ τοῦ ὕδατος. Οἱ ἀρχαῖοι ἐγίνωσκον καλῶς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς διατηρήσεως τῶν ξύλων ἐντὸς τοῦ ἐδάφους, ὡς μαρτυροῦσι τὰ ἑξῆς παραδείγματα, διότι ἐξάγοντες ἐκ τοῦ ἐδάφους τοὺς πασσάλους τοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος ἐν Ἐφέσῳ, παρετήρησαν ὅτι ἦσαν ἐν πλείστῳ μέρει ἐξηνθρακωμένοι. Πρὸ ἑβδομήκοντα περίπου ἐτῶν εὗρον εἰς τὴν Μεγάλην Βρετανίαν πλῆθος πασσάλων εἰς τὴν κοίτην τοῦ Ταμίσου ποταμοῦ κεχωσμένων εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο, ὅπου ὁ Τάκιτος ἀναφέρει ὅτι οἱ Βρετανοὶ ἐνέβαλον αὐτούς, ἵνα ἐμποδίσωσι τὴν διάβασιν τοῦ Καίσαρος. Οἱ πάσσαλοι οὗτοι ἦσαν εἰς καλλίστην κατάστασιν καὶ πολὺ ἀκόμη ἀντεῖχον κατὰ τὴν ἐξόρυξιν, διότι ἦσαν ἀρκούντως κεκαυμένοι κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν. Ἂν δὲ δι' ἀσφάλτου ζεούσης ἔτι ἐπιχρίσωμεν τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ κεκαυμένου ξύλου, ἡ διατήρησις αὐτοῦ ἐπὶ μακρὸν χρόνον εἶναι ἔτι ἀσφαλεστέρα.[1]

1. Ταμεῖον ἐπιστ. γνώσεων, ὑπὸ Α. Κωνσταντινίδου.

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 1.

Digitized by Google

'Αριθ. 29 — Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Δεύτερος | Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδ. φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχ. ἀπὸ 1 ἰαν. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι — Τιμὴ προηγ. φύλλων λ. 30 — Γραφ. τῆς Διευθύνσεως: Ὁδ. Σταδίου, 6. | 18 Ἰουλίου 1876

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΑΥΡΙΚΙΟΝ ΒΛΩΚ1.

Πρόλογος.

Ἐκτὸς σπανίων τινῶν ἐξαιρέσεων, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἐργάζονται, οἱ μὲν διανοητικῶς, οἱ δὲ διὰ τῶν χειρῶν, πᾶσα δὲ χρήσιμος ἐργασία ἀξίζει καὶ λαμβάνει ἀντιμισθίαν.

Τὰ προϊόντα τῆς ἐργασίας ἀλλάσσονται καὶ φθάνουν ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τὸν καταναλωτήν. Ὁ προορισμὸς τῶν προϊόντων εἶναι ἡ κατανάλωσις.

Ἐργάζεταί τις λοιπὸν διὰ νὰ ζῇ, καὶ δύναταί τις ἴσως νὰ εἴπῃ, ὅτι ζῇ διὰ νὰ ἐργάζηται.

Ἡ ἐργασία καὶ τὰ προϊόντα αὐτῆς ἔδωκαν ἀφορμὴν διαφόρων σπουδῶν εἰς τοὺς οἰκονομολόγους, αἵτινες εἶναι ἀνάγκη νὰ γείνουν γνωσταί.

Αἱ σπουδαὶ αὗται περιελήφθησαν εἰς τὰς ἑπομένας σελίδας. Ὁ συγγραφεὺς προσεπάθησε νὰ τὰς καταστήσῃ σαφεῖς καὶ εὐλήπτους διὰ τοὺς νέους καὶ δι' αὐτὰ ἀκόμη τὰ παιδία.

Οἱ νέοι μανθάνουσι πῶς πρέπει νὰ ἐργάζωνται. Ἀφοῦ ὑποχρεοῦνται νὰ ἐργάζωνται διὰ νὰ πορίζωνται τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ἀναγκαῖον εἶναι νὰ γνωρίζωσι τοὺς νόμους τῆς ἐργασίας, οἵτινες εἶναι οἱ νόμοι τῆς παραγωγῆς· πρέπει προσέτι νὰ γνωρίζωσι τὴν ὁδόν, ἣν τὰ προϊόντα διατρέχουσιν ἀπὸ τοῦ παραγωγέως μέχρι τοῦ καταναλωτοῦ.

Ἀφοῦ ἀναγνώσωσι καὶ μελετήσωσι τὸ βιβλίον τοῦτο, θὰ ἀποκτήσωσι τὰς περὶ τῶν πραγμάτων τούτων θεμελιώδεις γνώσεις, μὲ τὴν ἡλικίαν δὲ θὰ ἐμβαθύνωσι περισσότερον.

Θὰ ἀποκτήσωσιν ὀρθὰς ἰδέας, ὁποίας ἡ πεῖρα τὰς ἀπεταμίευσε· δι' αὐτῶν δὲ θὰ ἐννοήσωσι τὰ λάθη ἅτινα οἱ ἀμαθεῖς διαδίδουσι. Θὰ κατανοῶσι καλλίτερον τὰς πράξεις των, καὶ θὰ ἐκτιμῶσιν ἐπίσης καλλίτερον τὰς συνεπείας αὐτῶν, καὶ ἐὰν ἠξεύρωσι νὰ χρησιμοποιῶσι τὰς οἰκονομικάς των γνώσεις, θὰ μένωσιν εὐχαριστημέναι, διότι θὰ γείνωσιν ἐργατικοὶ καὶ οἰκονόμοι.

Ἡ ἐργασία καὶ ἡ οἰκονομία θὰ τοὺς εὐκολύνωσιν εἰς τὴν ἐξάσκησιν πολλῶν ἄλλων ἀρετῶν.

Ἡ χρῆσις καὶ ἡ ἀξία.

Ὁ Ἰωάννης μετὰ τὴν εἰς τὸ χωρίον ἐπιστροφήν του δὲν ἠδύνατο νὰ λησμονήσῃ ὅτι εἶδε νὰ πωλοῦν ὕδωρ εἰς Παρισίους.

Οἱ φίλοι του δὲν ἤθελαν νὰ τὸν πιστεύσουν· «Εἶναι ἀδύνατον, ἔλεγον· τὸ ὕδωρ δὲν στοιχίζει τίποτε.»

Ὁ Λεωνίδας, ὁ εὐπαιδευτότερος πάντων, προσέθετε μὲ σπουδαῖον ὕφος· «Τὰ γεώμηλα, τὸ σιτάρι, τὰ βώδια, τὰ ἄροτρα καὶ τὰ ὑποδήματα ἀγοράζονται, ὄχι ὅμως καὶ τὸ ὕδωρ! Τὸ παίρνει κανεὶς ἀπὸ τὴ βρύσι ἢ τὸ βγάζει ἀπὸ τὸ πηγάδι.»

Καὶ ὅλοι οἱ φίλοι ἐπεριγέλων τὸν Ἰωάννην.

Ἀλλ' ὁ Ἰωάννης ἐπέμενε. «Τὸ ὕδωρ, ἔλεγεν, ἦτον ἐντὸς μεγάλου βαρελίου καὶ τὸ βαρέλι εἰς ἓν μεγάλον κάῤῥον συρόμενον ὑφ' ἑνὸς ἵππου· ἄνθρωπός τις δὲ ἐγέμιζε δύο μεγάλους κάδους καὶ τοὺς ἐπωλοῦσε 20 λεπτά.»

Τὸ ζήτημα καθυπεβλήθη εἰς τὸν διδάσκαλον.

— Ὁ Ἰωάννης ἔχει δίκαιον, εἶπεν ὁ διδάσκαλος.

Οἱ φίλοι ἔμειναν ἔκθαμβοι.

— Ἀκούσατέ με, τέκνα μου, ἐπανέλαβεν ὁ διδάσκαλος· ἠμπορεῖτε νὰ κάμετε χωρὶς ὕδωρ;

— Ὄχι, ὄχι! ἔκραξαν πανταχόθεν.

— Εἶναι λοιπὸν χρήσιμον, ἀναπόφευκτον μάλιστα. Ἀλλὰ διατί δὲν τ' ἀγοράζετε;

— Διότι τὸ ἔχομεν χάρισμα, λέγει ὁ Φίλιππος, ἕτοιμος πάντοτε εἰς τὰς ἀπαντήσεις.

— Ἀληθῶς, ἀπήντησεν ὁ διδάσκαλος. Ἀλλ' ἐὰν δὲν τὸ εἴχετε χάρισμα, θὰ τὸ ἐπληρώνατε. Καλά, βλέπετε ὅτι μέγας ποταμὸς διασχίζει τοὺς Παρισίους, ὅλος ὁ κόσμος ἠμπορεῖ νὰ λάβῃ, καὶ ὅμως πληρώνουν τὸν ὑδροφόρον. Πράγματι ὅμως, πληρώνουν τὸ ὕδωρ.

— Τὸν ὑδροφόρον, ἀνέκραξεν ὁ Φίλιππος.

— Ἀληθῶς, τὸν ὑδροφόρον, ἢ μᾶλλον τὴν ἐρ-

1. Ὁ κ. Μαυρίκιος Βλὼκ (Maurice Block) εἶναι ἐκ τῶν λίαν διακεκριμένων Γάλλων οἰκονομολόγων. Ἀνήκει εἰς τὴν ἐλευθέραν σχολήν· ἐκτὸς δὲ τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων ἄλλων προτερημάτων του γνωρίζει καὶ τὰς κυριωτέρας εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, δι' ὧν οὐ μόνον παρακολουθεῖ τὰς προόδους τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας παρὰ τοῖς ἄλλοις ἔθνεσιν, ἀλλὰ καὶ γνωστοποιεῖ αὐτὰς εἰς τὴν Γαλλίαν. Καί τοι νέος, ἐδημοσίευσεν οὐκ ὀλίγα συγγράμματα, ὧν τὰ κυριώτερά εἰσι τὰ ἑξῆς: Dictionnaire général de la politique, Dictionnaire de l'Administration française, Statistique de la France, L'Europe politique et sociale, πολλοὺς τόμους; τοῦ Annuaire de l'Economie politique. καὶ σωρείαν ἄρθρων εἰς πολλὰ περιοδικὰ καὶ μάλιστα εἰς τὸ Journal des Economistes. Ἅπαντα τὰ ἔργα τοῦ οἰκονομολόγου τούτου διακρίνονται ὄχι μόνον διὰ τὴν γαλατικὴν αὐτῶν σαφήνειαν καὶ τάξιν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν βαθύνοιαν καὶ πρακτικότητα, μάλιστα δὲ δι' ἀκαταμάχητόν τινα μέθοδον λογικῆς συζητήσεως, γινομένης, οὕτως εἰπεῖν, μεταξὺ τοῦ ἀναγνώστου καὶ τοῦ συγγραφέως, καὶ δι' ἧς ἐκλείπει πᾶσα ἀντίῤῥησις καὶ ἀμφιβολία. Α. Β.

Digitized by Google

γασίαν του· διὰ τὸν κόπον του καὶ τὸν καιρὸν ποῦ ἐξώδευσε διὰ νὰ φέρῃ τὸ ὕδωρ τοῦ δίδουν 20 λεπτά. Ἀλλὰ δὲν ἔχομεν ἀνάγκην νὰ ὑπάγωμεν εἰς Παρισίους διὰ νὰ ἴδωμεν νὰ πληρώνουν τὸ νερὸν, ἀφοῦ τὸ πληρώνουν ἐδῶ, εἰς τὸ χωρίον μας, ἂν καὶ ἔχομεν ἕνα μικρὸν ποταμόν.

Ὁ διδάσκαλος ὡμίλει μὲ πολὺ σοβαρὸν ὕφος καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ ἐκληφθοῦν οἱ λόγοι του ὡς ἀστειότης. Ὥστε οἱ παῖδες ἠτένιζον πρὸς ἀλλήλους σιωπηλῶς.

Μετὰ μίαν στιγμὴν ἠρώτησε:—Ἀπὸ ποῦ λαμβάνετε τὸ ὕδωρ;

Πολλοὶ συγχρόνως:—Ἀπὸ τὸ φρέαρ.

— Τὸ φρέαρ γίνεται μόνον του;

— Τὸ ἤνοιξαν, εἶπεν ὁ Ἰωάννης· τὸ φρέαρ μας ἐστοίχισεν 100 δραχμάς.

—Καλά! ἐὰν τὸ φρέαρ ἐστοίχισεν 100 δρ., καὶ ἐὰν διαρκέσῃ 20 ἔτη, τὸ ὕδωρ πόσον στοιχίζει;

Πολλοί:— Τὸ 20 εἰς τὸ 100 5 φοράς· 5 δρ. τὸν χρόνον.

—Καὶ δὲν λογαριάζομεν οὔτε τὰ σχοινία, οὔτε τοὺς κάδους.

—Τὰ πράγματα διὰ τὰ ὁποῖα πληρώνει τις, δηλ. ποῦ ἀγοράζει, εἶπεν ὁ διδάσκαλος τελευτῶν, ἔχουν ἀξίαν· διὰ τοῦτο ἐρωτῶμεν πόσον ἔχει τὸ δεῖνα πρᾶγμα, ἢ ποία εἶναι ἡ ἀξία του. Τὰ πράγματα ὅμως τὰ ὁποῖα ἔχει τις χάρισμα, ὡς τὸν ἀέρα, τὴν βροχὴν, τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, εἶναι *χρήσιμα*, χωρὶς νὰ ἔχουν *ἀξίαν*.

Ἕπεται συνέχεια. — Α. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΚΗΡΙΟΥ

ΚΑΤΑ ΦΑΡΑΔΑΙΗ[1]

ΣΥΝΔΙΑΛΕΞΙΣ ΠΡΩΤΗ

Τὸ κηρίον.—Ἡ φλόξ. Αἰτία, σχῆμα, εὐκινησία, λάμψις αὐτῆς.

Εἰς τὰς συνδιαλέξεις μου ταύτας ὁ σκοπός μου εἶναι νὰ σᾶς διηγηθῶ τὴν χημικὴν ἱστορίαν ἑνὸς κηρίου. Ἡ ὑπόθεσις αὐτὴ καὶ θὰ σᾶς ἀρέσῃ καὶ θὰ σᾶς διδάξῃ πολλὰ, διότι συνδέεται διαφοροτρόπως μεθ' ὅλων τῶν κλάδων τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Εἰς τὰ φαινόμενα ὅσα παρουσιάζει ἓν μόνον κηρίον ἀπαντῶνται ὅλοι οἱ νόμοι ὅσοι διέπουσι τὸν ἡμέτερον κόσμον.

Πρὶν ἀρχίσω, ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς εἰπῶ ὅτι τὸ ἀντικείμενον μὲν εἶναι εὐρὺ, καὶ ἐπιθυμῶ νὰ τὸ ἐξακριβώσωμεν, καὶ νὰ τὸ πραγματευθῶ σπουδαίως καὶ φιλοσοφικῶς· καὶ ὅμως οἱ λόγοι μου δὲν θ' ἀποτείνωνται εἰς τοὺς μᾶλλον ἡλικιωμένους μεταξὺ ὑμῶν, καὶ, ἂν μ' ἐπιτρέπητε, θὰ σᾶς ὁμιλήσω ὡς ἂν δὲν ἤμην πρεσβύτερός σας. Ἠξεύρω ὅτι θὰ ἐκδοθοῦν αὐταί μου αἱ ἀγορεύσεις· ἀλλὰ τοῦτο δὲν θὰ μ' ἐμποδίσῃ νὰ ὁμιλήσω γλῶσσαν ἁπλῆν, θέλων νὰ γίνω καταληπτὸς εἰς τοὺς νέους μαθητὰς καὶ τὰς μαθητρίας, καὶ φανταζόμενος ἐπὶ μίαν στιγμὴν ὅτι εἶμαι εἷς ἐξ αὐτῶν, καὶ οὐχὶ ὁ διδάσκαλός των.

Ἀφ' οὗ περὶ τούτου συνενοήθημεν, τώρα, φίλτατοι, θὰ σᾶς ἐξηγήσω ποῖα εἶναι τὰ συστατικὰ τοῦ κηρίου. Ἰδοὺ, ἐδῶ ἔχω τινὰ τεμάχια ξύλων, κλαδία δένδρων τινῶν ἐχόντων τὴν ἰδιότητα εὐκόλως νὰ φλογίζωνται. Ἔχω δὲ καὶ τοῦτο, τὸ λεγόμενον *κηρόξυλον*, παράδοξον οὐσίαν εὑρισκομένην ἐντὸς τοῦ *καυσοχώματος*, ἢ τῶν καυσίμων γαιῶν τῆς Ἰρλανδίας. Εἶναι ξύλον ξηρὸν, στερεὸν, ἀξιόλογον, πολὺ δυνατὸν καὶ ἀντέχον, ἀλλὰ συγχρόνως τόσον εὐφλόγιστον, ὥστε, ὅπου εὑρίσκεται, κατασκευάζουσιν ἐξ αὐτοῦ λαμπάδας, διότι καίει καὶ φωτίζει ἀπαραλλάκτως ὡς τὰ κηρία.

Ἀλλ' ἃς ἴδωμεν τὰ συνήθη κηρία, ὅσα πωλοῦνται διὰ τοῦ ἐμπορίου. Ἰδοὺ, αὐτὰ εἶναι τὰ *βαπτὰ* κηρία. Τὰ ὀνομάζω δὲ οὕτω διὰ τὸν τρόπον τῆς κατασκευῆς των. Δέματα κλωστῶν διπλουμένων σχηματίζουν εἰς τὸ μέρος ὅπου διπλοῦνται θηλείαν· δι' αὐτῆς διαπερᾶται μία ράβδος, καὶ ἔπειτα αἱ κλωσταὶ βάπτονται ἢ βυθίζονται εἰς βράζον ἄλειμμα. Ἀφ' οὗ δὲ τὸ δέμα ἀλειμματωθῇ, τὸ ἐξάγουσι, τὸ ἀφήνουσι νὰ κρυώσῃ, καὶ ἔπειτα τὸ βυθίζουσι πάλιν καὶ πάλιν εἰς τὸ ἀναλελυμένον ἄλειμμα, ἕως ὅτου νὰ γίνῃ τοῦτο ἱκανῶς χονδρὸν περὶ τὴν *θρυαλλίδα* ἢ τὸ φυτίλιον. Τὰ δείγματα ὅσα ἔχω ἐδῶ θὰ σᾶς διδάξουν ὁποῖα καὶ πόσων εἰδῶν προϊόντα δύναται νὰ παράξῃ οὗτος ὁ τρόπος τῆς κατασκευῆς. Βλέπετε ὅτι εἶναι μικρότατα. Αὐτὰ εἶναι τὰ κηρία ὅσα μεταχειρίζονται, ἢ μᾶλλον μετεχειρίζοντο

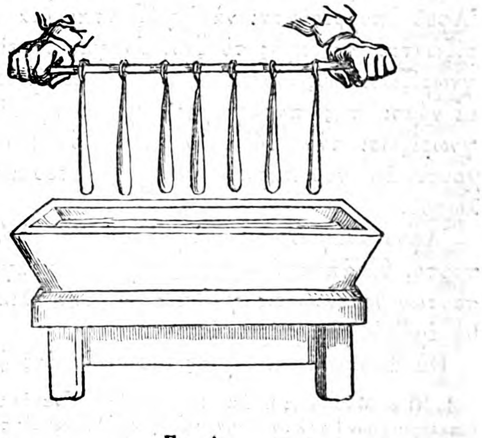

Σχ. 1.

1. Φαραδαίης, ὁ ἐπισημότερος τῶν συγχρόνων φυσιοδιφῶν, εἶναι Ἄγγλος τὴν πατρίδα, γεννηθεὶς κατὰ τὰ 1791. Ἦτον ἐργάτης εἰς βιβλιοδετεῖον, ὅτε ἤκουσε τὰ μαθήματα τοῦ περιφήμου Ὕμφρη Δαίβη, καὶ ἔγινεν ὀπαδὸς καὶ ἄξιος διάδοχος αὐτοῦ. Ἔγραψε πολλὰ περὶ χημείας καὶ φυσικῆς, καὶ ἠσχολήθη ἰδιαιτάτως εἰς τὰ ζητήματα τοῦ μαγνητισμοῦ καὶ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, εἰς τὰ τῶν ὀπτικῶν ὑέλων, καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐφεύρεσιν τοῦ ἀεροφωτος, μεθ' ἧς σχέσιν ἔχουσι κατὰ μέρος καὶ αἱ παροῦσαι δημοτικαὶ αὐτοῦ συνδιαλέξεις. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη διετέλεσε καθηγητὴς τῆς Φυσικῆς ἐν Κανταβριγίᾳ, ὅπου καὶ ἐτελεύτησε. Α. Ρ. Ρ.

Digitized by Google

εἰς τὰ ἀνθρακωρυχεῖα, διότι εἶχον τὴν ἰδέαν ὅτι ὅσον μικρότερα ἦσαν τὰ κηρία, τόσον ὀλιγώτερος ἦτον ὁ κίνδυνος τῶν ἐπικινδύνων ἐκρήξεων τῶν ἀτμίδων αἵτινες συμβαίνουσιν εἰς τὰς ὑπογείους σύριγγας. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον λοιπὸν, καὶ δι' οἰκονομίαν οἱ μεταλλευταὶ μετεχειρίζοντο τὰ μικρότατα ταῦτα κηρία, ἐξ ὧν εἴκοσι, τριάκοντα, τεσσαράκοντα ἢ καὶ ἑξήκοντα ἀποτελοῦσι μίαν λίτραν. Ἔκτοτε ὅμως ἀντικατέστησαν αὐτὰ οἱ λύχνοι τοῦ Δαίδυ καὶ ἄλλαι ὅμοιαι ἐφευρέσεις. Ἰδοὺ δὲ καὶ ἄλλο δεῖγμα, περίεργον καὶ αὐτὸ, ὃ ὁ συνταγματάρχης Πασλέϋ, ὡς ἔμαθα, ἀνέσυρεν ἀπὸ τοῦ πλοίου τοῦ Βασιλέως Γεωργίου λεγομένου.[1] Πολλὰ ἔτη ἔμεινεν εἰς τὸν πυθμένα τῆς θαλάσσης, καὶ ἐκτεθειμένον εἰς τὸ ἁλμυρὸν νερόν· ὥστε βλέπομεν πόσον καιρὸν τὸ κηρίον ἠμπορεῖ νὰ διατηρηθῇ. Εἰς πολλὰ μέρη, ὡς βλέπετε, τοῦτο ἐσχίσθη, καὶ ὀλίγον ἐθραύσθη· ὅμως καίει τακτικώτατα, καὶ τὸ ἄλειμμα, ἅμα ἀναλυθῇ, ἐπανέρχεται εἰς τὴν πρώτην του κατάστασιν.

Παρά τινος ἐργοστασιάρχου ἔλαβον ἀξιόλογα δείγματα κηρίων καὶ τῶν ὑλῶν ὅσαι χρησιμεύουσιν εἰς κατασκευὴν αὐτῶν. Ἂς τὰ ἐξετάσωμεν· Πρῶτον ἰδοὺ τὸ *λίπος* ἢ πάχος τοῦ βοὸς, καὶ τὸ ἄλειμμα τῆς Ῥωσσίας, νομίζω, ἐξ οὗ κατασκευάζονται τὰ *βαπτὰ* κηρία, ὡς σᾶς τὰ περιέγραψα. Ὁ Γαι-Λυσσάκ, καὶ ἄλλος τις χημικὸς, ὀπαδὸς αὐτοῦ,[2] κατώρθωσαν νὰ μεταβάλωσι τὴν ὕλην ταύτην εἰς ὡραίαν τινὰ οὐσίαν, ἣν ὠνόμασαν *στεατίνην* (σπερματσέτον). Ἠξεύρετε ὅτι κηρίον ἐκ στεατίνης δὲν εἶναι πρᾶγμα ἀειδὲς, καὶ παχὺ, ἀλλὰ καθαρώτατον, καὶ ὅτι τὴν σταγόνα του ἠμπορεῖτε ν' ἀφαιρέσετε ξύνοντες αὐτὴν εἰς σκόνιν, χωρὶς νὰ κηλιδωθῇ τὸ ὕφασμα ὅπου ἔσταξεν. Ἰδοὺ δὲ ποῖον τρόπον τῆς κατασκευῆς ἐφεῦρον οἱ σοφοὶ οὗτοι. Πρῶτον βράζεται τὸ πάχος τοῦ βοὸς ὁμοῦ μὲ ἄσβεστην, ὥστε μεταβάλλεται εἰς σάπωνα· ἔπειτα ἀναλύεται ὁ σάπων αὐτὸς εἰς ὑγρὸν ὀνομαζόμενον *θειϊκὸν ὀξύ*· αὐτὸς δὲ ἀφαιρεῖ τὴν ἄσβεστον, καὶ ἀφήνει τὸ πάχος μεταβεβλημένον εἰς *στεατικὸν ὀξὺ*, ἀφήνει δὲ συγχρόνως καὶ ποσότητά τινα *γλυκερίνης*, ἥτις εἶναι ζάχαρις, ἢ ὕλη ζαχαρώδης, χωριζομένη ἀπὸ τοῦ αλείμματος κατὰ τὴν χημικὴν αὐτὴν ἐργασίαν. Τότε πιέζεται ἡ στεατίνη διὰ νὰ στραγκίσῃ ὅσον ἔλαιον περιέχει. Βλέπετε τὰ κομμάτια ταῦτα κατὰ σειρὰν, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον πεπιεσμένα. Ἐξ αὐτῶν παρατηρεῖτε ὅτι ὅσον μεγαλητέρα εἶναι ἡ πίεσις, ὅσον περισσότερον ἐστραγκίσθη τὸ ἔλαιον, τόσον ὀλιγωτέραν ἔχουν ἀκαθαρσίαν, μέχρις ὅτου μένῃ μία οὐσία καθαρὰ καὶ ὁμογενὴς, τὴν ὁποίαν ἀναλύοντες, κατασκευάζουσιν ἐξ αὐτῆς κηρία καθὼς αὐτά. Τοῦτο τὸ δεῖγμα ὃ κρατῶ κατεσκευάσθη ἐκ στεατίνης, ἥτις ἔγινεν ἐξ ἀλείμματος, καθὼς σᾶς εἶπα. Ἀλλ' ἰδοὺ καὶ κηρίον κατασκευασμένον ἐκ λευκώματος κήτους, ἤτοι ἐκ λίπους ἢ ἐλαίου στερεοῦ, ἐξαγομένου ἐκ τῶν ἐγκεφαλικῶν μεμβρανῶν τοῦ κήτους. Ἰδοὺ δὲ καὶ τὰ συνήθη ἁγιοκήρια, καὶ ἄλλα καθαρὰ κηρία κατεσκευασμένα ἐπίσης ἐκ κηροῦ τῶν μελισσῶν καθαρισθέντος. Μεταξὺ δ' ὅσων εὐηρεστήθησαν νὰ μοὶ στείλωσιν οἱ φίλοι μου πρὸς διδασκαλίαν σας, εὑρίσκω καὶ παράδοξόν τινα ὕλην, ἣν ἐκάλεσαν *παραφίνην*, καὶ ἥτις παράγεται εἰς τῆς Ἰρλανδίας τὰ καυσοχώματα, καὶ κηρία ἐξ αὐτῆς κατεσκευασμένα, καὶ προσέτι εἶδός τι κηροῦ στελλόμενον εἰς τὴν Εὐρώπην ἐξ Ἰαπωνίας, ἀφ' ὅτου μᾶς ἠνοίχθησαν αἱ πύλαι τοῦ μεμακρυσμένου καὶ περιέργου ἐκείνου τόπου, μέλλον νὰ χορηγήσῃ νέαν ὕλην εἰς τὰ ἐργοστάσια τῆς κηροποιΐας.

Σᾶς εἶπα πῶς κατασκευάζονται τὰ *βαπτὰ* κηρία. Ἤδη θὰ σᾶς εἰπῶ πῶς γίνονται τὰ *χυτά*. Ἂς ὑποθέσωμεν ὅτι λαμβάνομεν ὕλας αἱ ὁποῖαι ἠμποροῦν νὰ χυθοῦν. Νὰ χυθοῦν; θὰ εἰπῆτε. Ἀλλ' ἀφ' οὗ τὸ κηρίον ἀναλύεται τόσον εὐκόλως, πρέπει εὐκολώτατα καὶ νὰ χύνηται. Καὶ ὅμως παντάπασι. Ἄπειρα καὶ ἀπροσδόκητα εἶναι τὰ ἐμπόδια ὅσα ὁ τεχνίτης ἔχει νὰ νικήσῃ εἰς τὴν χύσιν τῶν κηρίων, ὅση καὶ ἂν εἶναι ἡ ἐπιμέλειά του διὰ τὴν εὕρεσιν τῶν καλητέρων μεθόδων, καὶ ὅσαι καὶ ἂν εἶναι τῆς τέχνης αἱ πρόοδοι. Κοινὸν κηρίον δὲν ἠμπορεῖ πάντοτε νὰ χυθῇ εἰς τύπον, καὶ ἁγιοκήριον ποτέ· ἀλλὰ κατασκευάζεται κατὰ τρόπον τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ σᾶς ἐξηγήσω. Ὁ κηρὸς τῶν μελισσῶν, τὸ ἁγιοκήριον, ἂν καὶ τόσον καλῶς καίει, καὶ τόσον εὐκόλως ἀναλύεται πλησίον εἰς τὸ φτύλιον, δὲν εἶναι ὅμως κατάλληλος διὰ νὰ χυθῇ εἰς τύπον. Ἂς λάβωμεν ἄλλην τινὰ ὕλην πλέον εὐμεταχείριστον. Βλέπετε αὐτὴν τὴν σανίδα· ἔχει τρύπας κατὰ σειρὰς, καὶ εἰς

Σχ. 2.

ἑκάστην τρύπαν εἶναι εἷς τύπος ἐφηρμοσμένος. Πρὸ παντὸς ἄλλου πρέπει νὰ βάλωμεν τὴν θρυαλ-

1. Τὸ ἀγγλικὸν πλοῖον ὁ Βασ. Γεώργιος ἐναυάγησε τὴν 29 Αὐγ. 1782 ἐντὸς τοῦ Ἀγγλικοῦ λιμένος Spithead. Ἀνείλκυσε δὲ τὸ ναυάγιον ἀπὸ τοῦ πυθμένος ὁ Πασλέϋ κατὰ τὸν Αὔγουστον 1839· ὥστε τὰ κηρία ἃ ἐδείκνυεν ὁ Φαραδαίης εἰς τοὺς ἀκροατάς του εἶχον μείνει 59 ἔτη ὑπὸ τὴν θάλασσαν.

2. Ὁ Γάλλος Σεβρὲλ (Chevreul.)

Digitized by Google

λίδα (τὸ φτύλιον), καὶ ἰδοὺ μία πλεκτὴ, καὶ μὴ ἔχουσα ἀνάγκην νὰ κόπτηται.[1] Εἰς τὸ ἄκρον ἔχει ἐλαφρὸν τεμάχιον σύρματος, καὶ δι' αὐτοῦ καταβαίνει ἕως εἰς τὸ βάθος τοῦ τύπου, ὅπου στερεοῦται ὅταν κλείηται ἡ ὀπὴ διὰ νὰ μὴ ἐκρέῃ τὸ ὑγρόν. Εἰς τὸ ἐπάνω δὲ χεῖλος τοῦ τύπου ὑπάρχει μικρὰ ῥάβδος ἢ βελόνη, τεθειμένη ὁριζοντίως διὰ νὰ τεντόνῃ τὴν θρυαλλίδα ἐντὸς τοῦ τύπου, ὅστις γεμίζεται ἀπὸ ἄλειμμα θερμὰν καὶ ἀναλελυμένον. Μετ' ὀλίγον δὲ, ἀφ' οὗ ψυχρανθῶσιν οἱ τύποι, χύνουσιν ἀπὸ μίαν γωνίαν τῆς τρυπητῆς τραπέζης τὸ περισσεῦον τοῦ λίπους, καὶ κόπτουσι τὴν ἄκραν τῆς θρυαλλίδος. Ἔπειτα δέ, ἀρκεῖ νὰ στραφοῦν ἄνω κάτω οἱ τύποι, καὶ τὰ κηρία πίπτουσι μόνα των, διότι κατασκευάζονται κωνικά. Εἶναι λοιπὸν στενώτερα ἐπάνω παρὰ κάτω, καὶ διὰ τοῦτο, καὶ διότι ὅταν ψυχρανθῶσι συστέλλονται, ἐξέρχονται εὐκόλως, καὶ χωρὶς πολὺ νὰ κινηθῶσιν οἱ τύποι. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον κατασκευάζονται καὶ τὰ κηρία τῆς στεατίνης καὶ τῆς παραφίνης.

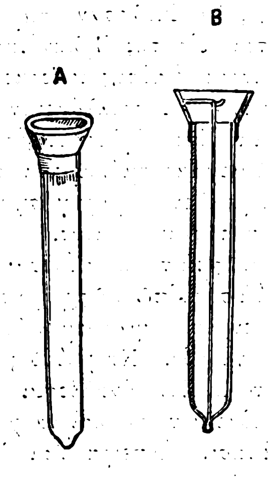

Σχ. 3.

Ὁ δὲ τρόπος καθ' ὃν γίνονται τὰ ἁγιοκήρια[2] θὰ σᾶς φανῇ βεβαίως παράδοξος. Κρεμοῦν εἰς σχοινία, ἢ στηρίζουν εἰς ξύλινον στήριγμα κύκλον ξύλινον ὁριζόντιον. Εἰς τὴν περιφέρειαν δὲ τοῦ κύκλου κρεμοῦν εἴς τινα ἀπόστασιν ἀπ' ἀλλήλων δέματα κλωστῆς, ὧν ἡ ἄνω ἄκρα τίθεται εἰς μικροὺς κυλίνδρους μεταλλίνους, διὰ νὰ μὴ καλύπτηται ὑπὸ τοῦ κηροῦ. Ὁ κύκλος αὐτὸς φέρεται ἔπειτα, οὕτω παρεσκευασμένος, πλησίον τοῦ μέρους ὅπου θερμαίνεται ὁ κηρός· καὶ ἐπειδὴ, ὡς κρέμαται εἰς τὸ σχοινίον, στρέφεται εὐκόλως καθὼς ὁ τροχὸς περὶ τὸν ἄξωνά του, εἷς ἐργάτης, κρατῶν μέγα κοχλιάριον πλῆρες ἀναλελυμένου κηροῦ, χύνει αὐτὸν εἰς τὰ δέματα τὸ ἓν μετὰ τὸ ἄλλο, στρέφων τὸν κύκλον βαθμηδόν. Ἂν, ἀφ' οὗ τελειώσῃ ἡ πρώτη στροφὴ, ἐψυχράνθη ὁ χυθεὶς κηρὸς, χύνει δεύτερον ἐπ' αὐτοῦ, καὶ οὕτως ἐξακολουθεῖ, ἕως ὅτου τὰ κηρία του νὰ λάβωσι τὸ ἀπαιτούμενον πάχος. Αὐτὰ ἠμποροῦμεν νὰ τὰ ὀνομάσωμεν *ἐπίχυτα* κηρία. Ἀφ' οὗ δὲ λάβωσι τὰς ἀπαιτουμένας χύσεις, καὶ ὅσον πάχος χρειάζεται, ἐκκρεμῶνται, καὶ τρίβονται κυλιόμενα εἰς στιλπνότατον λίθον· ἡ δὲ κορυφή των γίνεται κωνοειδὴς δι' ἑνὸς ἐργαλείου, τοῦ *κεφαλοκόπτου*, καὶ ἔπειτα κόπτεται καὶ ὁμαλύνεται καὶ τὸ κάτω μέρος. Ταῦτα δὲ ὅλα γίνονται μετὰ τόσης ἀκριβείας, ὥστε ὅταν ὁ ἐργάτης εἶναι καλὸς, σᾶς δίδει ἀκριβῶς τέσσαρα, ἕξ, ἢ ὅσα ἀποφασίσῃ κηρία εἰς τὴν λίτραν.

Σχ. 4.

1. Μάλιστα ἂν ἐβράχῃ εἰς βορικὸν ὀξὺ ἢ ἅλας φωσφορικὸν, διότι τότε ἡ στάκτη αὐτῆς τήκεται.
2. Οὕτω λεγόμενα, διότι, ὡς ἐκ καθαρωτέρας ὕλης κατασκευασμένα, καίονται ἔμπρος τῶν ἁγίων εἰκόνων.

Ἀλλ' ἀρκοῦσιν αὐτὰ περὶ τῆς κατασκευῆς τῶν κηρίων, διότι ἔχω πολλὰ ἀκόμη νὰ σᾶς ἐκθέσω περὶ τοῦ φωτισμοῦ. Δὲν σᾶς ἀνέφερα ἀκόμη τὰ κηρία τῆς πολυτελείας· διότι εὑρέθη τρόπος νὰ εἰσχωρήσῃ ἡ πολυτέλεια ἀκόμη καὶ εἰς τὰ κηρία. Ἰδέτε καὶ θαυμάσατε πόσον λαμπρὰ χρώματα ἔχουσιν αὐτὰ τὰ κηρία, ἄλλα ἐρυθρά, ἄλλα κίτρινα, ἄλλα πράσινα, ἄλλα κυανᾶ, καὶ ὅλα τὰ χρώματα τῆς Ἴριδος. Πρὸς κατασκευὴν αὐτῶν χρησιμεύουσιν ὅλαι αἱ χημικαὶ βαφαὶ, εἴτε ἀρχαίας εἴτε νέας ἐφευρέσεως. Βλέπετε δὲ ὅτι τοῖς δίδουσι καὶ διάφορα πολλάκις σχήματα. Ἰδοὺ ὡραία ῥαβδωτὴ στήλη. Ἰδοὺ ἄλλα κηρία κατάκοσμα, ὡς ἂν ἦσαν πολυτελῆ σινουργήματα. Ὅταν αὐτὰ καίουν, λέγετε ὅτι μικρὸς ἥλιος λάμπει ἐπὶ ἀνθοδέσμης. Τὸ ὡραῖον ὅμως δὲν εἶναι πάντοτε καὶ καλὸν, καὶ τὰ ῥαβδωτὰ αὐτὰ κηρία, ἂν καὶ ἀρέσκωσιν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς, δὲν φωτίζουσιν ὅμως ὡς τὰ ἄλλα, καὶ εἰς τοῦτο πταίει αὐτὴ ἡ χάρις τοῦ σχήματός των. Λυπηρὸν βεβαίως εἶναι ὅτι, στολιζόμενα, γίνονται ὀλιγώτερον χρήσιμα.

Ἕπεται συνέχεια. Α. Ρ. Ραγκαβης.

Ὁ ἐν τῇ παρακμῇ τῶν πολιτικῶν ἀρετῶν τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ ἀριστεύσας ἐπὶ μεγαλοψυχίᾳ καὶ πρᾳότητι Ἀριστόνικος ἀφαιρεθεὶς διὰ καταδικαστικῆς ἀποφάσεως τὰ πολιτικὰ δικαιώματα, ἐπέδωκε, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Δημοσθένους, τὸ πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἐπιτιμίας συνειλεγμένον αὐτῷ ἀργύριον εἰς τὰς δημοσίους ἀνάγκας, προτιμήσας ἐν τῷ μεγαλείῳ τῆς αὐταπαρνήσεώς του νὰ ὠφελήσῃ διὰ γενναίας πράξεως τὴν πατρίδα, καὶ νὰ μείνῃ αὐτὸς ὑπὸ τὸ βάρος τῆς καταδίκης.

Digitized by Google

Ο ΠΑΡΘΕΝΩΝ

Μετάφρασις Ι *

Μεταξὺ τῆς μικρᾶς σειρᾶς τῶν ὀρέων Κορυδαλλοῦ, Ἰκάρου καὶ τοῦ ἐπιμήκους Ὑμηττοῦ ἐκτείνεται ἡ πεδιὰς τῶν Ἀθηνῶν, ἀνοικτὴ μὲν πρὸς δυσμὰς ἀπὸ μέρους τῆς θαλάσσης, περιωρισμένη δὲ βορειανατολικῶς ὑπὸ τοῦ Πεντελικοῦ ὄρους, τὸ ὁποῖον φαίνεται ὡς ἀετὸς ἔχων ἀναπεπταμένας τὰς πτέρυγας. Μεταξὺ τοῦ Κορυδαλλοῦ καὶ τοῦ Ἰκάρου φαίνεται μακρόθεν ἡ κορυφὴ τοῦ Κιθαιρῶνος, πρὸς βορρᾶν δὲ ὁ ὀγκώδης Πάρνης παρουσιάζει ἐκτεινόμενος πρὸς τὴν Ἐλευσῖνα τὰς κυανολεύκους αὐτοῦ φάραγγας.

Ἡ Σαλαμὶς φαίνεται ὡσεὶ προσψαύουσα τὴν παραλίαν καὶ ἑνουμένη πρὸς τὴν Αἰγιάλειαν. Ἡ Αἴγινα, ἡ τῶν τεχνῶν πατρίς, κεῖται ἀπέναντι τοῦ λιμένος τοῦ Φαλήρου, καὶ ὁ ἀτμώδης ὁρίζων τῆς θαλάσσης κλείεται τρόπον τινὰ παρὰ τῶν ὑψηλῶν ἀκτῶν τῆς Ἀργολίδος.

Ἐν μέσῳ λοιπὸν τῆς πεδιάδος ταύτης τῆς τοσοῦτον κανονικῶς παρὰ τῆς φύσεως περικεκλεισμένης, ὑψοῦται σειρὰ λόφων διευθυνομένων ἀπὸ τοῦ Πεντελικοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν. Τὸ ὕψιστον σημεῖον εἶναι ὁ ὑπὸ βράχων ἐστεμμένος Λυκαβηττός. Ἀπὸ δὲ τῆς μεσημβρινῆς αὐτοῦ ὑπωρείας ἄρχεται ἡ νέα πόλις τῶν Ἀθηνῶν, ἥτις ἐκτεινομένη πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ὑψοῦται πάλιν πρὸς τοὺς λόφους τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου, σχηματίζοντας τὰ μεσημβρινὰ αὐτῆς ὅρια.

Οἱ λόφοι οὗτοι ἀπετέλουν ποτὲ μακρὰν συνεχῆ σειράν· σεισμὸς τὴν διέσπασε καὶ σήμερον ἡ Ἀκρόπολις κεῖται ὡσεὶ μεμονωμένη ἐν τῇ πεδιάδι. Ἐν τῷ μέσῳ σχεδὸν τοῦ ᾠοειδοῦς αὐτῆς ἐπιπέδου ὑψοῦνται τὰ ἐρείπια τοῦ Παρθενῶνος. Ὁ ναὸς οὗτος σχηματίζει ἐπίμηκες τετράγωνον, οὗ αἱ μικρότεραι πλευραὶ εἶναι αἱ προσόψεις. Ἡ κυρία πρόσοψις ἦτο ἡ πρὸς τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ἐστραμμένη. Δὲν εἶναι αὕτη ἡ συνήθης διεύθυνσις τῶν ἀρχαίων δωρικῶν ναῶν, ἐκείνων τοὐλάχιστον, οἵτινες ἐκτίζοντο ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων. Ὁ Βιτρούβιος ἀναφέρει ὅτι ἦτο συνήθεια νὰ τίθηται ἡ κυρία εἴσοδος πρὸς δυσμάς, ὅπως τὸ ἄγαλμα τοῦ Θεοῦ φαίνηται ὑψούμενον ἐπὶ τῆς πόλεως ἅμα τῇ ἐμφανίσει τῆς αὐγῆς. Τὸ μῆκος τοῦ ναοῦ εἶναι $71\frac{1}{2}$ περίπου γαλλικῶν μέτρων· τὸ ὕψος αὐτοῦ $30\frac{1}{2}$ μέτρων. Εἶναι δὲ ῥυθμοῦ δωρικοῦ· οἱ κίονες ἔχουσι βαθείας ῥαβδώσεις, ὅπως τοῦτο παρ' ὅλοις τοῖς ἐν Ἑλλάδι ναοῖς ἀπαντᾶται. Εἶναι ὅλος ἐκ Πεντελησίου μαρμάρου· ὁ Περικλῆς ἐξελέξατο τὸ ὡραιότερον μάρμαρον τῶν ἐν Πεντέλῃ λατομείων· πολλὰ τεμάχια αὐτοῦ ἐξηρέθησαν ἢ διότι εἶχον ἐλάττωμά τι ἢ διότι κακῶς εἶχον κοπῆ, καὶ μέχρι σήμερον πέριξ τοῦ ναοῦ καὶ ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς Ἀκροπόλεως φαίνονται τεμάχια κιόνων, ὧν αἱ ῥαβδώσεις δὲν ἦσαν ἐπεξειργασμέναι ἐντελῶς. Ὁ ναὸς ὑψοῦται ἐπὶ τριῶν στρώσεων τοῦ ἐδάφους ἀποτελουσῶν σήμερον τρεῖς βαθμίδας, μεταξὺ τῶν ὁποίων φαίνονται τὰ ἴχνη δύο μικροτέρων βαθμίδων. Οἱ ναοὶ τῶν ἀρχαίων εἶχον πάντοτε περιττὸν ἀριθμὸν βαθμίδων, ἵνα κατὰ τὸν Βιτρούβιον ὁ δεξιὸς πούς, ἀρχίζων πρῶτος τὴν ἀνάβασιν τῆς κλίμακος, φθάνει πρῶτος ἐπὶ τῆς τελευταίας βαθμίδος. Οἱ κίονες τῆς προσόψεως εἶναι ὀκτώ, οἱ δὲ τῶν πλευρῶν δεκαοκτὼ τὸν ἀριθμόν. Εἶναι δὲ τοῦτο τὸ μόνον παράδειγμα ὀκταστήλου δωρικοῦ ναοῦ τῶν ἀρχαίων. Τὸ ἁπλοῦν τοῦτο περιστήλιον περικλείει τὸ οἰκοδόμημα καὶ σχηματίζει μετὰ τῶν τοίχων τοῦ ναοῦ κομψὴν στοάν. Δευτέρα δὲ σειρὰ ἐξ ἓξ κιόνων, ὑψουμένων ὄπισθεν τῶν πρώτων ἐπὶ στηλοβατῶν, ἐκτείνεται ἐφ' ἑκάστης προσόψεως καὶ ἀφίνει μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ τοίχου τοῦ οἰκοδομήματος χῶρον ἐλεύθερον, ὅστις διὰ μὲν τὴν ἀνατολικὴν πρόσοψιν λέγεται *πρόναος*, *ὀπισθόδομος* δὲ διὰ τὴν πρὸς τὸν Πειραιᾶ πρόσοψιν. Καὶ ὁ πρόναος καὶ ὁ ὀπισθόδομος ἐκλείοντο ὑπὸ κιγκλίδων προσηρμοσμένων εἰς τοὺς κίονας, μὴ ἀνοιγομένων εἰμὴ μόνον ἐν ἡμέραις ἑορτασίμοις. Τὸ ἐμβαδὸν τοῦ ναοῦ ἦτο διῃρημένον εἰς δύο ἄνισα μέρη διὰ τοίχου καθέτου ἔχοντος θύραν συγκοινωνίας. Τὸ μεγαλείτερον τῶν δύω τούτων μερῶν εἶναι ὁ λεγόμενος *σηκός*, ὅστις ὡδήγει πρὸς ἀνατολὰς εἰς τὸν πρόναον· ὁ σηκὸς ἦτο ὁ κυρίως ναός, ἐν ᾧ εὑρίσκετο τὸ ἄγαλμα τῆς θεᾶς. Ἡ ἄλλη δὲ αἴθουσα ἐκαλεῖτο ὁ *ὀπισθόδομος*, ἔνθα ἔκειτο συνήθως ὁ δημόσιος θησαυρός, μένων οὕτως ὑπὸ τὴν φρούρησιν τῆς Ἀθηνᾶς. Ἐκ τῶν τοίχων οἵτινες ἀπετέλουν τὸν ναόν, δὲν σώζονται σήμερον εἰμὴ μόνον οἱ τοῦ ὀπισθοδόμου, καὶ οὗτοι ἐν μέρει καταῤῥεύσαντες. Οἱ τοῖχοι τοῦ σηκοῦ ἐξηφανίσθησαν, καὶ τὰ ἐρείπια αὐτῶν κεῖνται διεσπαρμένα περὶ τὸν Παρθενῶνα. Ἐπίσης καὶ οἱ ἐν τῷ σηκῷ ἐσωτερικὸν περιστήλιον ἀποτελοῦντες κίονες δὲν σώζονται πλέον· τοῦτο μόνον γνωρίζομεν ὅτι ἦσαν δωρικοῦ ῥυθμοῦ. Τέσσαρες κίονες ὑπεστήριζον τὴν ζωφόρον καὶ τὴν ὀροφὴν τοῦ ὀπισθοδόμου, καὶ οὗτοι κατεστράφησαν· ἀγνοεῖται δὲ εἰς τίνα ἀνῆκον ῥυθμόν, ἀλλ' ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι εἰς τοὺς τοιούτους ναοὺς τῆς Ἑλλάδος, τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Σικελίας, οἱ κίονες ἦσαν ἰωνικοῦ ῥυθμοῦ, εἶναι πιθανὸν ὅτι τοιούτου ῥυθμοῦ ἦσαν καὶ ἐν τῷ Παρθενῶνι. Ὁ Λὴκ ὑποθέτει ὅτι ἦσαν ῥυθμοῦ κορινθιακοῦ, διότι ἐν τοῖς ἐρειπίοις τοῦ Παρθενῶνος εὑρέθη κιονόκρανον μετὰ φύλλων ἀκάνθης (κορ. ῥυθμοῦ), ἀλλ' ὁ σοφὸς οὗτος συγγραφεύς, ὅστις δὲν εἶχεν ἴδει τὸ κιονόκρανον, ἠγνόει ὅτι τοῦτο ἦτο ῥωμαϊκῶν χρόνων, καὶ μάλιστα χρόνων τῆς παρακμῆς τῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Ἐκτὸς τούτου ὁ κορινθια-

Digitized by Google

κὸς ρυθμὸς εἶναι σπάνιος ἐν Ἑλλάδι, καὶ σχεδὸν ἀσυνήθης κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Περικλέους, ὀλίγον δ' ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς τὸν σοβαρὸν καὶ αὐστηρὸν χαρακτῆρα τῆς θυγατρὸς τοῦ Διός.

Μετὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως παρὰ τῶν Ἑνετῶν, ὁ Παρθενών, κατεστραμμένος περὶ τὸ μέσον, ἀφίνει ἀνοικτὴν τὴν εἴσοδον εἰς τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου. Μετὰ τῆς κυρίας προσόψεως τὰ ἐρείπια τοῦ ἀνατολικοῦ μέρους περιλαμβάνουσι τρεῖς μὲν κίονας τοῦ πρὸς βορρᾶν μέρους, πέντε δὲ τοῦ πρὸς νότον. Τὸ πρὸς δυσμὰς σύμπλεγμα περιλαμβάνει τὴν ἑτέραν πρόσοψιν μετὰ ἓξ κιόνων ἑκατέρωθεν, ἑνωμένων καὶ τούτων διὰ τεμαχίων τῶν στυλοβατῶν καὶ τοῦ ἀετώματος.

Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῶν δύο τούτων σωρῶν ἐρειπίων ἐκτείνεται εὐρὺς χῶρος, ἐν τῷ ὁποίῳ δὲν σώζονται ὀρθὰ ἢ τύμπανά τινα τῶν κιόνων τοῦ περιστυλίου. Ἐπὶ δὲ τῶν δύο μακρῶν πλευρῶν τοῦ ναοῦ παρατηρεῖται ὅτι τὰ δύο τεμάχια τῶν στηλοβατῶν δὲν ἀποτελοῦσιν εἰμὴ μίαν μόνην εὐθεῖαν γραμμήν· καὶ ὅμως οἱ ὑποστηρίζοντες αὐτὰς κίονες δὲν μετετοπίσθησαν, οὐδὲ τὸ ἔδαφος ὑπεχώρησε· τοῦτο εὐκόλως καταφαίνεται ἐκ τῆς ἀκριβοῦς ἐφαρμογῆς τῶν τυμπάνων καὶ εἰς τὸ ἀμετακίνητον τῶν μερῶν τοῦ κρηπιδώματος καὶ τῶν βαθμίδων τοῦ ναοῦ.

Πρὸς τούτοις δὲ ἐὰν κατὰ τὴν ἐκκοπὴν τῶν μαρμάρων ἢ συνεπείᾳ τοῦ χρόνου αἱ δύο προσόψεις ὑπεχώρουν ἀπ' ἀλλήλων, συμπαρασύρουσαι καὶ τοὺς πλησίον κίονας, ὅλοι οἱ κίονες οὗτοι ἔπρεπε νὰ λάβωσι κλίσιν πρὸς τὰ ἔξω· ἄνευ καταμετρήσεως δύναταί τις νὰ πεισθῇ ὅτι τὸ ἐναντίον συμβαίνει καὶ ὅτι οἱ κίονες ἔχουσι κλίσιν πρὸς τὰ ἔσω. Ἐκ τούτου εἰκάζομεν ὅτι τὸ κρηπίδωμα τοῦ Παρθενῶνος δὲν ἐσχημάτιζε μίαν εὐθεῖαν γραμμήν, ἀλλ' ὅτι ἔκλινε πρὸς τὰ δύο μέρη, στρέφον τὴν καμπυλότητα αὐτοῦ πρὸς τὸν οὐρανόν.

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ σήμερον σωζόμενα ἐκ τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ μέρους τοῦ Παρθενῶνος· τὰ λοιπὰ τοῦ οἰκοδομήματος μέρη κεῖνται ἐσπαρμένα πέριξ τοῦ ναοῦ· ἀναμὶξ βλέπεις κιονόκρανα, τύμπανα, ὀγκολίθους τοῦ θριγκοῦ καὶ τῶν τοίχων. Ὅθεν ὁ ναὸς κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι κατεστραμμένος. Ἀλλ' ὅμως ὅ,τι πρὸ πάντων ὑπεκίνησε τὸν φανατισμὸν ἢ τὴν πλεονεξίαν εἶναι τὰ ἔργα τοῦ Φειδίου. Ἡ ἀνατολικὴ ζωφόρος κατεστράφη καὶ οὕτως εἰπεῖν ἀπετεφρώθη κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1667 συμβᾶσαν ἔκρηξιν (ἐπὶ τῆς πολιορκίας τῶν Ἑνετῶν)· σώζεται μόνον ἠκρωτηριασμένη καὶ ἀγνώριστος κεφαλὴ ἑνὸς τῶν ἵππων τοῦ Ἡλίου.

Ἡ δυτικὴ ζωφόρος, ἥτις κατὰ τὸ πλεῖστον εἶχε διατηρηθῆ, μαυρίζει σήμερον ἐν μέσῳ τῆς ὁμίχλης τοῦ Λονδίνου· τὸ ἓν τῶν ἀγαλμάτων ἀφῃρέθη παρὰ τῶν Ἑνετῶν, καὶ τὰ λείψανα τῶν δύο ἄλλων φαίνονται ἔτι εἰς τὰ ἄκρα τῆς ζωφόρου ταύτης.

Ὑπῆρχον 92 μετόπαι, ὧν 14 σώζονται ἐπὶ τῶν δύο προσόψεων τοῦ οἰκοδομήματος· 15 ἀφῃρέθησαν παρὰ τοῦ λόρδου Ἐλγίνου, ὅστις οὐδὲ κἂν τῶν τριγλύφων, ἐν αἷς περιεκλείοντο, ἐσεβάσθη· μία τῶν μετοπῶν τοῦ νοτιοδυτικοῦ μέρους εὕρηται ἐν τῷ μουσείῳ τῶν Παρισίων, δύο δὲ σώζονται ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως· τῶν λοιπῶν οὐδὲ ἴχνος ὑπάρχει. Ἐν τῷ Βρετανικῷ Μουσείῳ διατηρεῖται ὁλόκληρον τὸ μέρος τῆς ζωφόρου, τὸ μὴ καταστραφὲν παρὰ τῶν βομβῶν τοῦ Ἑνετοῦ Μοροζίνη.

Πρῶται αἱ γραφαί, αἱ κοσμοῦσαι τὸν ναὸν καὶ ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς, ὑπέκυψαν εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ πανδαμάτορος χρόνου. Δὲν ὑπάρχουσι σήμερον ἢ μόνον ἴχνη τινὰ κεκαλυμμένα ὑπὸ τοῦ κιτρίνου ἢ φαιοῦ χρώματος, τοῦ προερχομένου ἐκ τῆς ἐπηρείας τῶν ἀνέμων, τῶν βροχῶν καὶ τοῦ ἡλίου. Τὸ κυανοῦν χρῶμα εὕρηται ἐπὶ τῶν τριγλύφων, τὸ κίτρινον ἐπὶ τῶν κιόνων καὶ ἐπὶ τῆς πρώτης στρώσεως τοῦ θριγκοῦ· τὸ μήνιον (ἐρυθροῦν χρῶμα) ἐκόσμει τὸ ἐμβαδὸν τῶν μετοπῶν τῆς ζωφόρου καὶ τῶν ἀετωμάτων· τὸ πράσινον τέλος ἦτο τὸ χρῶμα τῶν ἐνδυμάτων διαφόρων γεγλυμμένων προσώπων.[1] Ἅπαντα δὲ τὰ χρώματα ταῦτα εἶναι μεταλλικά, καὶ ὁ χρόνος δὲν ἤθελε τὰ φθείρει· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπετίθεντο ἐγκαυστικῶς ἐπὶ τοῦ μαρμάρου κατ' εὐθεῖαν, ὑπέστησαν ταχεῖαν βλάβην, διότι ἐὰν μέρη τινὰ τοῦ χρώματος ἀπεσπῶντο, ἡ βροχὴ καταπίπτουσα ἐπὶ τοῦ γυμνοῦ μαρμάρου εἰσέδυεν εἰς τὰς κατωτέρας ἐκ κηρίου ἐπιστρώσεις, καὶ τὸ στρῶμα τοῦ χρώματος ἐξηραίνετο καὶ κατέπιπτε.

Σήμερον δὲ τὸ γενικὸν χρῶμα τοῦ Παρθενῶνος εἶναι τὸ χρῶμα, τὸ ὁποῖον δίδει ὁ ἥλιος εἰς ὅλους τοὺς μαρμαρίνους λόφους τῆς Ἀττικῆς· τὰ κάθετα μέρη ἔχουσι χρῶμα κασανόχρουν χρυσοῦν, τὸ ὁποῖον ἐξέχει καθαρῶς ἀπὸ τῆς λάμψεως τοῦ οὐρανοῦ. Τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου αἱ ἀκτῖνες χρωματίζουσι διὰ ῥοδίνης ἰώδους χροιᾶς τὰ γυμνὰ ὄρη τῆς Σαλαμῖνος καὶ τὰ παράλια τῆς Ἐπιδαύρου. Ἡ χερσόνησος τῆς Μουνυχίας λαμβάνει χρῶμα πυρός· μετ' ὀλίγον αἱ ζωηραὶ ἀκτῖνες ψαύουσι τὰς κορυφὰς τῆς Πνυκὸς καὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου, καὶ καταλήγουσιν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου, ἐφ' οὗ ἵσταται ὁ ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς. Περὶ τὸ ἑσπέρας δὲ αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου, ἐκτεινόμεναι ἀπὸ τοῦ Πειραιῶς ἐπὶ τῆς πεδιάδος, χρυσοῦσι καὶ φλογίζουσι τὸν Παρθενῶνα. Εἶναι δὲ αὗται αἱ μόναι στιγμαὶ καθ' ἃς τὸ θέρος δύναται νὰ προσβλέψῃ τις ἀτιμωρητὶ

1. Ἐν τοῖς πολυχρόοις κοσμήμασι τοῦ Παρθενῶνος ἀριθμητέα καὶ τὰ διάφορα ὅπλα καὶ ἐργαλεῖα κεχρυσωμένα, τὰ ὁποῖα ἐκράτουν εἰς τὰς χεῖρας πλεῖστα τῶν παριστανομένων προσώπων.

Digitized by Google

εἰς τὰ ἐρείπια ταῦτα· διότι ἐν μέσῃ ἡμέρᾳ τὸ φῶς πίπτον κατακορύφως ἐκτείνει ἐπὶ τῶν κιόνων τὰς μελαίνας σκιὰς τῶν κιονοκράνων καὶ τῶν ζωφόρων· τὰ δὲ λοιπὰ μέρη ἀποδίδουσι λάμψιν, ἣν ὁ ὀφθαλμὸς δὲν δύναται νὰ ὑποφέρῃ. Ἕκαστον τεμάχιον, ἕκαστον μέρος ἀνοικτὸν, ἕκαστος κίων, ὅστις ἄλλοτε ἐκαλύπτετο ὑπὸ τῶν παρακειμένων οἰκημάτων, ἵσταται τώρα ἐν ὅλῃ τῇ θαμβωτικῇ λευκότητι καὶ ἀναδίδει ἀκτῖνας ὡς μέταλλον τηκόμενον. Κατὰ τὰς σπανίας δὲ ἡμέρας, καθ' ἃς ὁ οὐρανὸς εἶναι συννεφώδης, ὁ Παρθενὼν φαίνεται σταχτόχρους καὶ ἔρημος ὡς νὰ μὴ εἶχε κατοικηθῆ παρὰ τῆς θεᾶς, ἢ ὡς νὰ εἶχεν ἐγερθῆ διὰ τὰς Εὐμενίδας· ἀλλ' ὅταν ὁ Ἑλληνικὸς οὐρανὸς ἀναλάβῃ τὴν λάμψιν του, τὰ ἐρείπια ταῦτα μακρόθεν βλεπόμενα καὶ πρὸ πάντων περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, φαίνονται ἀναλαμβάνοντα ζωὴν ὡς ἐν ταῖς πρώταις αὐτῶν ἡμέραις· τὸ καθαρὸν φῶς μεταδίδει αὐτοῖς τὴν κίνησιν καὶ τὴν ζωήν του. Ἐὰν δὲν ἦσαν ἐρείπια, ἡ θεὰ βεβαίως θὰ ἐκατοίκει ἀκόμη ἐν αὐτῷ τῷ ναῷ της.

Ἕπεται συνέχεια.

EMILE BURNOUF
Πρώην Διευθυντὴς τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς Σχολῆς.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΙΑΣ ΦΙΑΛΗΣ

Διήγημα τοῦ Ἄνδερσεν.

Ἔν τινι μικρᾷ, στενῇ καὶ σκολιᾷ ὁδῷ παρετηρεῖτο μεταξὺ πολλῶν ἄλλων πενιχρῶν οἰκίσκων καί τις οἰκία ὑψηλὴ, ἀλλ' ἑτοιμόρροπος καὶ παντὶ ἀνέμῳ ἀναπεπταμένη. Ἡ οἰκία αὕτη κατῳκεῖτο μόνον ὑπὸ πτωχῶν, καὶ πανταχοῦ ἐν αὐτῇ, ἰδίως δ' ἐν τῷ ὑποστέγῳ ὑπερῴῳ, ἔβλεπες τὴν δυστυχίαν καὶ τὴν γυμνότητα.

Εἰς τὸ παράθυρον τοῦ ὑπερῴου ἐκρέματο παλαιόν τι κλωβίον, τὸ ὁποῖον οὔτε κυαθίσκον εἶχε διὰ τὸ νερὸν τοῦ πτηνοῦ· ἀντ' αὐτοῦ ὑπῆρχε λαιμὸς φιάλης ἀνεστραμμένος καὶ ἐπωμασμένος κάτωθεν.

Μία γραῖα ἤνοιξε τὴν θυρίδα τοῦ κλωβίου καὶ εἰσήγαγε τὴν τροφὴν τῆς ὑπολαΐδος, ἥτις ἐπήδα καὶ ἐκελάδει ἐν αὐτῷ εὐθύμως καὶ χαριέστατα.

— Ναὶ, τὸ ἠξεύρω καὶ ἐγὼ, εἶπεν ὁ λαιμὸς τῆς φιάλης, ἢ μᾶλλον ἐσκέφθη, διότι ἓν τεμάχιον φιάλης δὲν ὁμιλεῖ παντελῶς, δὲν τῷ εἶναι ὅμως καὶ ἀπηγορευμένον νὰ σκέπτηται. Ναὶ, τὸ ἠξεύρω καὶ ἐγὼ, κελαδεῖς σὺ, ἀφ' οὗ ἔχεις σῶα καὶ ἀβλαβῆ ὅλα σου τὰ μέλη· θὰ ἐβλέπαμεν ὅμως ἐὰν θὰ ἐκελάδεις καὶ θὰ ἐπήδας ὅπως τώρα, ἂν σοῦ ἔλειπε τὸ περισσότερον μέρος τοῦ σώματός σου, καὶ δὲν σοῦ ἔμενε παρὰ μόνον ὁ λαιμὸς καὶ τὸ ράμφος, καὶ ἐκεῖνο βουλωμένον! Ἔτσι εἶναι, πρέπει νὰ ὑπάρχουν καὶ εὐτυχεῖς εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον. Ἐγὼ δὲν ἔχω καμμίαν ἀφορμὴν νὰ κελαδῶ, ἀλλὰ καὶ ἂν ἤθελα δὲν θὰ ἠμποροῦσα. Ἦτο καιρὸς, ὅταν ἤμην ὁλάκαιρη φιάλη, ὅπου ἐγνώριζα καὶ ἐγὼ νὰ συρίζω πολὺ νόστιμα, μόλις μὲ ἐγέμιζον καὶ ἔβαλλον τὸ πῶμα εἰς τὰ χείλη μου. Ἤμην πολὺ φαιδρὰ τότε καὶ διεσκέδαζα ὅλους. Παρευρέθην καὶ εἰς τὴν περίφημον ἐκείνην ἐξοχικὴν διασκέδασιν διὰ τοὺς ἀρραβῶνας τῆς κόρης τοῦ κοσμηματοπώλου. Ἐνθυμοῦμαι τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὡς νὰ ἦτο χθές. Πόσα πράγματα δὲν εἶδα, πόσα βάσανα δὲν ἐπέρασα εἰς τὸ διάστημα τῆς ζωῆς μου! Διῆλθον διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος· καὶ θέσεις λαμπροτάτας κατέλαβα καὶ εἰς τὸν βόρβορον ἐκυλίσθην· τώρα εἶμαι κρεμασμένη εἰς ἓν κλωβίον καὶ ἐκτεθειμένη εἰς τὸν ἀέρα καὶ τὸν ἥλιον. Ἀληθινὰ ἡ ἱστορία μου ἀξίζει τὸν κόπον νὰ τὴν ἀκούσῃ κανεὶς, ἀλλὰ δὲν εἶμαι ἀπὸ ἐκείνας ὁποῦ τρέχουν καὶ καυχῶνται εἰς τὸν ἕνα καὶ τὸν ἄλλον δι' ὅσα εἶδαν καὶ ἔπαθαν· ἔπειτα καὶ ἂν ἤθελα νὰ ὁμιλήσω δὲν θὰ ἠδυνάμην.

Οὕτω δὲ, ἐν ᾧ τὸ μικρὸν πτηνὸν ἐκελάδει εὐθύμως τὸ ᾆσμά του, καὶ ἐν ᾧ εἰς τὸν δρόμον κάτω ἕκαστος ἐπήγαινε καὶ ἤρχετο, συλλογιζόμενος τὰς ὑποθέσεις του, τὰς διασκεδάσεις του, συχνάκις δὲ καὶ μὴ συλλογιζόμενος τίποτε, ἡ φιάλη, τῆς ὁποίας εἶχε μείνει μόνον ὁ λαιμὸς, παρεδόθη εἰς βαθυτάτας σκέψεις.

Ἐσυλλογίζετο τὴν φλογερὰν κάμινον τοῦ ὑελουργείου, ἐν ᾗ τολμηρὰ πνοὴ τῇ ἐδωρήσατο τὴν ζωήν. Ἐνθυμεῖτο πόσον κατ' ἀρχὰς ἐλυπήθη ἀποχωριζομένη τῆς μεγάλης καὶ ζωογόνου θερμότητος τοῦ χωνευτηρίου, καὶ πῶς εἶτα συνειθίσασα τὴν νέαν κατάστασίν της ἐχάρη εὑρεθεῖσα ἐν τῷ μέσῳ τάγματος ὁλοκλήρου φιαλῶν, ἐκ τῆς αὐτῆς ἐξελθουσῶν καμίνου, καὶ τῶν ὁποίων αἱ ὡραιότεραι ἦσαν προωρισμέναι νὰ γεμισθῶσι διὰ καμπανίτου καὶ αἱ κοινότεραι διὰ ζύθου. Καὶ δύναται μὲν ἐνίοτε νὰ συμβῇ φιάλη ζύθου νὰ περικλείῃ οἶνον πολυτιμώτατον, *Δάκρυα Χριστοῦ*, καὶ φιάλη καμπανίτου ἐμετικόν· ἀλλ' ἡ γέννησις καταφαίνεται πάντοτε ἐκ τῆς ἐξωτερικῆς μορφῆς, καὶ ἡ εὐγένεια μένει εὐγένεια καὶ ὅταν ἔτι εἰς τὰς φλέβας αὐτῆς κυκλοφορῇ αἷμα καχεκτικὸν καὶ διεφθαρμένον.

Ἡμέραν τινὰ πᾶσαι αἱ φιάλαι ἐτοποθετήθησαν ἐντὸς κιβωτίων, καὶ ἡ ἡμετέρα μετ' αὐτῶν. Ποῦ νὰ συλλογισθῇ τότε ὅτι μίαν ἡμέραν θὰ καταντήσῃ εἰς τὸ κλωβίον ἑνὸς πτηνοῦ!

Ὅτε ἐπανεῖδε τὸ φῶς—φῶς ὅμως πολὺ ἀμαυρὸν—εὑρέθη ἐν τῷ ὑπογείῳ οἰνεμπόρου. Ἐκεῖθεν τὴν ἐξήγαγον ἐκ τοῦ κιβωτίου μετὰ τῶν ἄλλων συντρόφων της, καὶ τὴν ἐρρίνισαν διὰ πρώτην φοράν. Ἐρριμμένη κατὰ γῆς, κενὴ καὶ ἄνευ πώματος, μεγάλην ὁμολογουμένως ᾐσθάνετο ἐνόχλησιν· ᾐσθάνετο ὅτι κἄτι τι τῆς ἔλειπε· τὸ κἄτι τι ὅμως αὐτὸ δὲν ἠδύνατο νὰ τὸ ὁρίσῃ. Ἀλλ' ὅταν ἐπληρώθη οἴνου παλαιοῦ καὶ γενναίου, ὅταν τῆς

Digitized by Google

έθεσαν ἓν πῶμα καὶ μίαν ἐπιγραφὴν εἰς τὴν ῥάχιν μὲ τὰς λέξεις *Πρώτης ποιότητος*, τότε ᾐσθάνθη ἑαυτὴν εὐτυχῆ, ὡς ἐὰν ἔδιδεν ἐξετάσεις καὶ ἐλάμβανε τὸν βαθμὸν ἄριστα. Τῇ ἐφαίνετο ὅτι ἤκουεν ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς φωνὴν ᾄδουσαν πράγματα καθ' ὁλοκληρίαν ἄγνωστα αὐτῇ. Ἡ ἐνδόμυχος τῆς φιάλης φωνὴ ἔψαλλε τὸν πλοῦτον τῶν εὐφόρων ἀμπελώνων, τοὺς χρυσανθεῖς ἀγροὺς καὶ τὰς χλοερὰς κοιλάδας, τὰ θέλγητρα τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς φιλίας ἀπαραλλάκτως ὡς ἡ ἐνδόμυχος φωνὴ τῶν νέων ποιητῶν οἵτινες πολλάκις καλὰ-καλὰ δὲν ἔχουσι συναίσθησιν τοῦ τί ψάλλουσι.

Πρωΐαν τινὰ ἡ φιάλη μας ἐπωλήθη εἰς τὸν ὑπάλληλον τοῦ κοσμηματοπώλου, ὅστις ἦλθε ν' ἀγοράσῃ οἶνον πρώτης ποιότητος. Ἐτέθη ἀκολούθως ὑπὸ τῆς ὑπηρετρίας εἰς καλάθιον πλῆρες χοιρομηρίου, ἀλάντων, ὁλλανδικοῦ τυροῦ, νωποῦ βουτύρου καὶ ἄρτου λευκοτάτου. Ἡ κόρη τοῦ κοσμηματοπώλου ἦτο νέα καὶ ὡραία. Οἱ μεγάλοι μέλανες ὀφθαλμοί της ἦσαν πλήρεις πυρὸς καὶ εὐγλωττίας· μειδίαμα χαριέστατον ἐπλανᾶτο ἐπὶ τῶν χειλέων της· αἱ χεῖρές της ἦσαν μικραί, ἁβραὶ καὶ λευκαί, ἀλλ' ὁ τράχηλος καὶ οἱ ὦμοί της λευκότεροι ἔτι. Ἦτο ἑνὶ λόγῳ θελκτικώτατον καὶ ἁγνότατον πλάσμα.

Ἐν ᾧ ἡ οἰκογένεια τοῦ κοσμηματοπώλου ἐπορεύετο εἰς τὴν ἐξοχήν, ἡ φιάλη εἶχεν ἐξαγάγει τοῦ καλαθίου τὸν δι' ἐρυθροῦ ἱσπανικοῦ κηροῦ ἐσφραγισμένον λαιμόν της καὶ ἠδύνατο ἀνέτως νὰ περιεργάζηται τὰ περὶ αὐτήν. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἡ νέα κόρη ἔρριπτεν ἓν βλέμμα πρὸς νέον ναυτικόν, καθήμενον παρ' αὐτήν. Ὁ νέος οὗτος εἶχεν ἀνατραφῆ παρὰ τῷ κοσμηματοπώλῃ, καὶ πρὸ μικροῦ εἶχε λάβει θέσιν πρωρέως ἔν τινι πλοίῳ. Τὴν ἐπαύριον ἔμελλε ν' ἀποπλεύσῃ διὰ μεμακρυσμένας χώρας, ἡ δὲ συνδιάλεξις περιεστρέφετο περὶ τὰ τοῦ ταξειδίου του.

Ἡ ἅμαξα ἐσταμάτησεν ἐν τῷ δάσει. Μόλις κατῆλθον οἱ ἐν αὐτῇ καὶ ἀμέσως ἐκάθησαν ἐπὶ τῆς χλόης, ὁ δὲ πατὴρ ἔλαβεν ἀμέσως τὴν φιάλην καὶ τὸν κοχλίαν, ὅπως ἐξαγάγῃ τὸ πῶμα αὐτῆς. Φαντάζεσθε τὰς ἐντυπώσεις καὶ τὰ αἰσθήματα φιάλης, τὸ πρῶτον ἐκπωματιζομένης; Οὐχί, οὐδέποτε θὰ λησμονήσῃ τὴν ἐπίσημον ἐκείνην στιγμήν, καθ' ἣν ἀποσπασθέντος τοῦ πώματος αὐτῆς ἐκρότησε, ὡσεὶ ἐκπέμπουσα ἐκπλήξεως κραυγήν, καὶ καθ' ἣν ἐκ τῶν στέρνων της ἐξέρρευσεν ὁ οἶνος φαιδρῶς μορμυρίζων.

— Εἰς ὑγίειαν τῶν μελλονύμφων! προέπιεν ὁ πατήρ. Ἅπαντα δὲ τὰ ποτήρια ἐκενώθησαν ὁμοθυμαδόν· εἶτα ὁ νέος ναυτικὸς ἠσπάσατο τὴν εὐειδῆ μνηστήν του.

Τὰ ποτήρια ἐπληρώθησαν ἐκ νέου.

— Καλῶς νὰ σᾶς εὕρω μετὰ ἓξ μῆνας καὶ νὰ ἑορτάσωμεν τοὺς γάμους, εἶπεν ὁ νέος.

Καὶ ἀφ' οὗ ἔπιεν, ὕψωσε τὴν φιάλην.

— Παρέστης μάρτυς, ἀνεκραύγασε, τῆς εὐδαιμονεστέρας ἡμέρας τοῦ βίου μου· δὲν θέλω νὰ σὲ μεταχειρισθῇ πλέον κανείς.

Καὶ τὴν ἐσφενδόνισε μακράν. Αὕτη δὲ διαγράψασα παραβολὴν ἔπεσεν εἰς ἀπόστασιν ἑκατοντάδος βημάτων ἐντὸς μικροῦ ἕλους ἐν μέσῳ καλαμώνων καὶ ἄλλων ὑδροχαρῶν φυτῶν.

Ἡ κόρη τοῦ κοσμηματοπώλου οὐδὲ κἂν βεβαίως ἐσυλλογίζετο ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ τὴν ἐπανίδῃ πλέον. Καὶ ἐν τούτοις πόσα πράγματα ἀπροσδόκητα συμβαίνουσιν εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον.

— Τοὺς ἐκέρασα οἶνον καὶ πρὸς ἀνταμοιβὴν μὲ πετῶσιν εἰς τὰ ἕλη, ἐσκέφθη ἡ φιάλη. Ἀλλὰ τοὐλάχιστον ἡ πρόθεσίς των δὲν ἦτο κακή.

Δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ἴδῃ οὔτε τοὺς μελλονύμφους, οὔτε τοὺς γέροντας γονεῖς, τοὺς ἤκουεν ὅμως ᾄδοντας ἐπὶ πολὺ ἀκόμη.

Τὴν ἑσπέραν δύο παιδία ἐκ τοῦ παρακειμένου χωρίου τὴν ἀνεῦρον ἐν μέσῳ τοῦ καλαμῶνος, τὴν ἐπῆραν καὶ τὴν ἔφερον εἰς τὴν κατοικίαν των. Ὁ πρεσβύτερος ἀδελφός των ἦτο ὡσαύτως ναυτικός· τὴν προτεραίαν εἶχε μεταβῆ εἰς τὴν πόλιν, ἡ δὲ μήτηρ των ἡτοίμαζε τὸν ὁδοιπορικὸν σάκκον, ὃν ὁ πατήρ των ἐσκόπευε νὰ κομίσῃ εἰς τὸν ταξειδιώτην συνοδεύων αὐτὸν μετὰ τῶν τελευταίων ἀποχαιρετισμῶν τῆς οἰκογενείας.

Εἶχεν ἤδη θέσει ἡ μήτηρ εἰς τὸν σάκκον φιαλίδα πλήρη τονικοῦ τινος ποτοῦ, ὅτε ἦλθον τὰ παιδία φέροντα τὴν φιάλην. Ἡ χωρητικότης τῆς τελευταίας ταύτης ἦτο διπλασία τῆς ἄλλης· τούτου ἕνεκα τὸ ποτὸν μετηγγίσθη εἰς αὐτήν. Τὸ ποτὸν ἐκεῖνο δὲν ἦτο πλέον οἶνος· ἦτο πικρόν, ἀλλ' ἐν τούτοις καλόν, ἂν οὐχὶ εἰς τὴν γεῦσιν, εἰς τὸν στόμαχον ὅμως.

Οὕτω δὲ ἡ φιάλη μας ἐπεβιβάσθη ἐπὶ τοῦ πλοίου ὅπερ κατὰ παράδοξον συγκυρίαν ἦτο τὸ αὐτό, ἐφ' οὗ ἐπέβαινε καὶ ὁ μελλόνυμφος τῆς θυγατρὸς τοῦ κοσμηματοπώλου. Ἀλλ' ἐκεῖνος δὲν τὴν εἶδε, καὶ ἂν τὴν ἔβλεπε, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα δὲν θὰ τὴν ἀνεγνώριζε.

Ἐπὶ τοῦ πλοίου τὴν ἐβάπτισαν, καὶ ἕνεκα τῶν θεραπευτικῶν ἰδιοτήτων τοῦ ἐν αὐτῇ περιεχομένου ποτοῦ, ἐξ οὗ πολλοὶ ὠφελήθησαν, τὴν ὠνόμασαν *Φαρμακοποιόν*· καὶ ἀληθῶς μέχρι τελευταίας σταγόνος αὐτῆς ἦτο ἀνταξία τοῦ ὀνόματος τούτου. Ἡ ἐποχὴ ἐκείνη ἦτο εὐτυχεστάτη δι' αὐτήν. Πολλάκις οἱ ναυτόπαιδες τὴν ἐλάμβανον εἰς χεῖρας καὶ τὴν ἐξεπωμάτιζον, αὕτη δὲ ἐκελάδει καὶ ἐσύριζε φαιδρῶς προστριβομένου τοῦ πώματος εἰς τὰ χείλη της.

Παρῆλθον ἔκτοτε πολλοὶ μῆνες, καθ' οὓς ἔμεινε κενὴ καὶ λησμονημένη ἔν τινι γωνίᾳ, ὅτε— κατὰ τὸ διάστημα τοῦ ταξειδίου των εἰς τὰ ξένα συνέβη τοῦτο ἢ κατὰ τὴν ἐπάνοδον ἐκεῖθεν; τὸ ἠγνόει διότι δὲν εἶχεν ἀποβιβασθῆ—ἠγέρθη δεινὴ τρικυμία. Κύματα γιγαντιαῖα καὶ

Digitized by Google

λυσσώδη ὕψουν τὸ πλοῖον καὶ τοσούτῳ σφοδρῶς τὸ ἔπληττον, ὥστε ἔτριζον πᾶσαι αὐτοῦ αἱ συναρμογαί. Μετὰ μικρὸν οἱ ἱστοὶ ἐθραύσθησαν, ἤρξατο εἰσδύον ὕδωρ, ὅπερ δὲν κατορθώθη νὰ ἐκρεύσῃ διὰ τῶν ἀντλιῶν, καὶ τὸ πλοῖον ἐβυθίσθη ἐν νυκτὶ ζοφερᾷ καὶ φρικώδει.

Κατὰ τὴν κρισιμωτάτην ἐκείνην στιγμὴν ὁ μελλόνυμφος τῆς κόρης τοῦ κοσμηματοπώλου ἔγραψεν ἐπί τινος χαρτίου τὰς ἑξῆς λέξεις· «Θεέ μου, οἴκτειρον ἡμᾶς. Ἀπολώλαμεν!» Προσέθηκεν ἕνα ἀποχαιρετισμὸν πρὸς τὴν μελλόνυμφόν του, τὸ ὄνομά του, τὸ τοῦ πλοίου, τὴν χρονολογίαν, εἰσήγαγε τὸ χαρτίον εἰς τὴν κενὴν φιάλην, εἶτα δὲ ἑρμητικῶς πωμάσας αὐτὴν τὴν ἔρριψεν εἰς τὰ κύματα.

Οὐδόλως ἐφαντάζετο, φεῦ! ὅτι ἡ φιάλη ἡ φέρουσα τὴν ἀγγελίαν τοῦ θανάτου του ἦν αὐτὴ ἐκείνη, ἐξ ἧς ἔπιεν ἐπευχόμενος ὑπὲρ τῶν γάμων καὶ τῶν ἐλπίδων του.

Ἅπαντες οἱ ἐπιβάται καὶ τὸ πλήρωμα ἀπωλέσθησαν μετὰ τοῦ πλοίου. Μόνον ἡ φιάλη ἐπέπλεε κούφη ὡς πτηνὸν προσψαῦον διὰ τῶν πτερύγων του τὴν ἐπιφάνειαν τῶν κυμάτων.

Ὁ ἥλιος ἀνέτειλε καὶ ἔδυσε. Ἡ λαμπρὰ τοῦ λυκόφωτος ἀνταύγεια ἀνεμίμνησκεν εἰς τὴν ταξειδεύτριαν τὴν φλογερὰν κάμινον, ἣν ἔσχεν ὡς κοιτίδα, καὶ τῇ ἐπέφερε νοσταλγίαν. Ἐν τούτοις ἐξηκολούθει τὸν δρόμον της, χωρὶς νὰ προσκρούσῃ ἐπὶ τῶν βράχων, χωρὶς νὰ καταποθῇ ὑπὸ τῶν καρχαριῶν.

Ἔπλευσεν οὕτω πολλὰς ἡμέρας καὶ μῆνας, ἀκολουθοῦσα τὸ ῥεῦμα, ὁτὲ μὲν πρὸς βορρᾶν, ὁτὲ δὲ πρὸς νότον. Ἦτο ἐλευθέρα καὶ ἀνεξάρτητος· ἀλλ' ὅλα τὰ βαρύνεταί τις καὶ αὐτὴν τὴν ἐλευθερίαν, ὡς φαίνεται, κάποτε.

Τὸ μικρὸν τεμάχιον χάρτου, ὁ τελευταῖος τοῦ νεανίου ἀποχαιρετισμὸς πρὸς τὴν μνηστὴν αὐτοῦ, δὲν θὰ ἐγίνετο πρόξενος στυγερᾶς ἀπελπισίας περιερχόμενον εἰς χεῖρας τῆς δυστυχοῦς νεάνιδος; Ἔπειτα ποῦ ἦτο αὐτή; Ποῦ ἦσαν αἱ λευκόταται καὶ ἁβρόταται αὐτῆς χεῖρες; Ποῦ ἦτο ὁ τόπος της; Ἡ φιάλη, ὡς ἦτο ἑπόμενον, ἠγνόει πάντα ταῦτα. Ἐξηκολούθει ὅμως πλέουσα μέχρις οὗ προσήραξεν εἴς τινα ἀκτήν. Εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο ὡμίλουν γλῶσσαν ἐντελῶς ἀκατάληπτον εἰς αὐτήν, οὐδὲν δ' ὁμολογουμένως εἶναι ἐνοχλητικώτερον ἀπὸ τὸ νὰ μὴ καταλαμβάνῃς τὴν γλῶσσαν ἐκείνων μεθ' ὧν συμβιοῖς.

Εὗρον τὴν φιάλην, τὴν ἐξεπωμάτισαν, ἐξήγαγον τὸ γραμμάτιον καὶ ἐξήτασαν αὐτὸ μετὰ προσοχῆς· ἀλλ' οὐδεὶς ἠδυνήθη νὰ ἐννοήσῃ τὰς λέξεις, τὰς ὁποίας περιεῖχε· ἐμάντευον μόνον ὅτι θὰ προήρχετο ἐκ πλοίου ναυαγήσαντος· ἀλλ' οὐδὲν πλέον. Ὅθεν μὴ γινώσκοντες τί νὰ τὸ κάμωσι, τὸ ἔθηκαν εἰς ἓν κιβώτιον.

Ἑκάστοτε, ὁσάκις ξένος τις ἤρχετο, τῷ ἐπεδεικνύετο τὸ γραμμάτιον τοῦτο· ἐκ τῆς πολλῆς δὲ χρήσεως οἱ χαρακτῆρες αὐτοῦ, οἵτινες ἦσαν γεγραμμένοι διὰ μολυβδογραφίδος, κατέστησαν ἐπὶ τοσοῦτον δυσδιάκριτοι, ὥστε ἐπὶ τέλους οὐδὲ νὰ ὑποθέσῃ τις ἠδύνατο ὅτι τὸ χαρτίον ἐκεῖνο εἶχέ ποτε γράμματα.

Ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἡ φιάλη ἔμενεν εἰς τὸ κιβώτιον, μέχρις οὗ ἡμέραν τινὰ τὴν ἀνεβίβασαν εἰς τὴν ὑπὸ τὴν στέγην ἀποθήκην, ἔνθα κατεκαλύφθη ὑπὸ κονιορτοῦ καὶ ἀραχνῶν. Πόσον ἐθλίβετο τότε ἐνθυμουμένη τὴν εὐδαίμονα ἡμέραν, καθ' ἣν ἐκέρασε τὸν οἶνον τῶν ἀρραβώνων ἐν τῷ δάσει, καὶ ἐκείνας καθ' ἃς πλέουσα ἐπὶ τῶν κυμάτων ἔφερε τὸν ὕστατον ἀποχαιρετισμὸν μνηστῆρος εἰς τὴν προσφιλῆ αὐτοῦ μνηστήν!

Ἐν τούτοις εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο ἔμεινεν ἐπὶ εἴκοσιν ὁλόκληρα ἔτη, καὶ θὰ ἔμενεν ἴσως μέχρι τοῦδε, ἂν ἡ οἰκία δὲν κατηδαφίζετο. Ὅτε ἀφῃρέθη ἡ στέγη τὴν ἀνεκάλυψαν, καὶ εἶδεν ὅτι ἀσχολοῦνται περὶ αὐτῆς, ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ τί ἔλεγον.

— Ἐὰν ἔμενον κάτω εἰς τὸ δωμάτιον, ἐσκέφθη, θὰ ἐμάνθανα τὴν γλῶσσαν αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλ' εἰς μίαν ἀποθήκην πῶς νὰ μάθῃ κἀνεὶς ξένας γλώσσας;

Ἐπλύθη καὶ ἐρρινίσθη διότι θὰ τὴν ἐχρειάζοντο βεβαίως. Εὐτυχὴς διότι ἀποκατέστη καθαρὰ καὶ διαφανής, ἐνόμισεν ὅτι ἐπανῆλθεν εἰς τοὺς νεανικοὺς αὐτῆς χρόνους· μόνον ἡ κολακευτικὴ ἐπιγραφὴ τῆς ἔλειπε.

Τὴν ἐπλήρωσαν ἔκ τινος εἴδους σπόρου, ἀγνώστου αὐτῇ, ἀκολούθως δὲ τὴν ἐπώμασαν καὶ τὴν περιετύλιξαν τοσούτῳ καλῶς, ὥστε δὲν ἠδύνατο νὰ διακρίνῃ οὔτε τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, οὔτε τὸ τῶν λύχνων, καὶ ἔτι ὀλιγώτερον τὸ τῶν ἀστέρων. Οὕτω προετοιμασθεῖσαν τὴν ἔθεσαν ἐντὸς κιβωτίου, ὅπως τὴν ἀποστείλωσιν πολὺ μακράν, καίτοι κατηγανακτισμένην διότι ἐταξείδευεν εἰς τὰ σκοτεινά, οὐδὲν βλέπουσα ἢ ἀκούουσα τῶν περὶ αὐτήν.

Ὅταν ἔφθασεν εἰς τὸν πρὸς ὅρον αἱ πρῶται λέξεις ἃς ἤκουσεν ἦσαν αἱ ἑξῆς· «Μὲ πόσην φροντίδα τὴν περιετύλιξαν καὶ τὴν ἔθεσαν εἰς τὸ κιβώτιον! ὁπωσδήποτε ὅμως, ἂς παρατηρήσωμεν μήπως ἔσπασε.» Καὶ ἦτο αὐτὴ ἐκείνη ἡ γλῶσσα ἣν τὸ πρῶτον ἤκουσεν, ἐν τῷ ὑελουργείῳ, ἐν τῇ ἀποθήκῃ τοῦ οἰνεμπόρου, ἐν τῷ δάσει, ἐπὶ τοῦ πλοίου· ἡ μόνη γλῶσσα ἣν κατελάμβανε! Ἐπέστρεψε λοιπὸν εἰς τὴν γενέθλιον αὐτῆς χώραν! Ἐν τῇ παραφορᾷ τῆς χαρᾶς ἣν ᾐσθάνθη ὀλίγον ἔλειψε νὰ ἐξολισθήσῃ τῶν χειρῶν, αἵτινες τὴν ἐκράτουν. Ἐκπωματισθεῖσα καὶ κενωθεῖσα ἐτέθη εἰς ἓν ὑπόγειον, ἔνθα διήνυσεν ἐν ἡσυχίᾳ πολλὰ ἔτη τῶν γηρατείων της, εὐτυχὴς λογιζομένη, διότι ἔζη ἐν μέσῳ συμπατριωτῶν.

Ἑσπέραν τινὰ ὁ κῆπος τῆς οἰκίας ἐκοσμήθη δι' ἑορτήν. Ἀπὸ δένδρου εἰς δένδρον δᾷδες πολλαὶ ἀνημμέναι ἐσχημάτιζον στέφανον φωτεινόν,

Digitized by Google

φανοὶ δὲ χάρτινοι καὶ ποικιλόχρωμοι ἐφαίνοντο ὡς χονδρὰ ἄνθη ἐν μέσῳ τοῦ φυλλώματος τῶν δένδρων. Ὁ οὐρανὸς ἦτο αἴθριος καὶ ἀστερόεις· ἡ δὲ σελήνη ἐσκόρπιζε μεγαλοπρεπῶς τὰς γλυκείας αὐτῆς ἀκτῖνας. Εἰς τὰς πυκνοφύλλους σκιάδας τοῦ κήπου εἶχον τεθῇ φιάλαι, δίκην κηροπηγίων φέρουσαι ἀνημμένα κηρία· μεταξὺ αὐτῶν συγκατηριθμεῖτο καὶ ἡ ἡμετέρα, ἥτις ἦτο κατενθουσιασμένη βλέπουσα ἑαυτὴν ἐν τῇ χλοερᾷ ἐκείνῃ ἐκτάσει, καὶ περὶ αὐτὴν πλῆθος εὐθύμων ἀνθρώπων, ὧν οἱ πλεῖστοι ἐχόρευον εἰς τὸν ἦχον λαμπρᾶς μουσικῆς. Τὸ θέαμα ἐκεῖνο ἦτο ἱκανὸν νὰ τὴν κάμῃ νὰ λησμονήσῃ τὰ εἴκοσιν ἔτη, τὰ ὁποῖα εἰς ξένην γῆν διῆλθεν ἐν σκοτεινῇ ἀποθήκῃ.

Ἔστιν ὅτε νέος τις καὶ νεᾶνις ἐκάθηντο οὐχὶ μακρὰν αὐτῆς, ἀναμιμνήσκοντες αὐτῇ τὸν νέον ναυτικὸν καὶ τὴν κόρην τοῦ κοσμηματοπώλου. Οἱ στοχασμοί της εἶχον τινὰ ἀναλογίαν μετὰ τῶν στοχασμῶν γηραιᾶς τινος κόρης, εὑρισκομένης μεταξὺ τῶν προσκεκλημένων, ἥτις δὲν ἠδύνατο νὰ κρατήσῃ τὴν θλίψιν της ἀναπολοῦσα τὴν εὐδαιμονεστέραν τοῦ βίου της ἡμέραν, τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ὁ μνηστὴρ αὐτῆς—νέος ναυτικὸς—προέπιεν ἐν μέσῳ ἑνὸς δάσους, ὑπὲρ τοῦ προσεχοῦς γάμου των. Ἐν τούτοις δὲν ἀνεγνώριζε τὴν φιάλην, ἥτις ἀφ' ἑτέρου οὐδὲ κἂν ὑπωπτεύετο ὅτι ἡ γραῖα ἐκείνη καὶ ἡ ὡραία κόρη τοῦ κοσμηματοπώλου ἦσαν ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον.

Οὕτω συχνὰ συμβαίνει εἰς τὸν κόσμον· οἱ ἄνθρωποι ἀποχωρίζονται, καὶ ὅταν μετὰ παρέλευσιν χρόνου συναντηθῶσι, δὲν ἐνθυμοῦνται ἂν εἶδον ποτὲ ἀλλήλους.

Ἡ φιάλη ἐπανέκαμψε παρὰ τῷ οἰνοπώλῃ ὅστις τὴν ἐγέμισεν ἐκ νέου καὶ τὴν ἐπώλησεν εἰς ἕνα ἀεροναύτην, μέλλοντα τὴν ἐπομένην κυριακὴν ν' ἀνέλθῃ δι' ἀεροστάτου· ἐτέθη δὲ εἰς καλάθιον μετά τινος κονίκλου, τρέμοντος ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ ὅτι ἐκ μεγίστου ὕψους θὰ κατήρχετο δι' ἀλεξιπτώτου. Κατὰ τὴν ὡρισμένην ὥραν, τὸ ἀερόστατον ἐπληρώθη ἀερίου· εἶτα τὰ συνέχοντα αὐτὸ σχοινία ἐκόπησαν, καὶ ὁ ἀεροναύτης, τὸ καλάθιον, ἡ φιάλη καὶ ὁ κόνικλος ἀνῆλθον εἰς τοὺς ἀέρας· κάτωθεν αὐτῶν ἡ μουσικὴ ἐπαιάνιζε, τὸ δὲ πλῆθος ἐπευφήμει.

— Τί ἀλλόκοτον ταξείδιον, ἐσκέπτετο ἡ φιάλη· δὲν φοβεῖται κανεὶς νὰ προσκρούσῃ εἰς βράχους—θάλασσα χωρὶς ὑφάλους!

Μυριάδες ἀνθρώπων ἐθεῶντο τὸ ἀερόστατον ἀνερχόμενον· καὶ ἡ γραῖα τοῦ κήπου, ὀρθία εἰς τὸ παράθυρον τοῦ ὑπερῴου της, ὅπου ἐκρέματο κλωβίον περιέχον μίαν ὑπολαΐδα, παρηκολούθει μετὰ προσοχῆς τὰς κινήσεις αὐτοῦ.

Ἀνελθὼν μέχρι τινὸς ὕψους, ὁ ἀεροναύτης ἔρριψε τὸν κόνικλον μετ' ἀλεξιπτώτου· εἶτα, λαβὼν τὴν φιάλην, ἔπιεν εἰς ὑγίειαν πάντων τῶν θεατῶν καὶ ἐσφενδόνισεν αὐτὴν εἰς τὸ διάστημα.

Ἡ γραῖα τοῦ ὑπερῴου ἐσκέφθη ἴσως ὅτι εἶδε καὶ ἄλλοτε, κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν ἀρραβώνων της, ἐν τῷ δάσει σφενδονιζομένην φιάλην· ἀλλὰ φυσικῷ τῷ λόγῳ δὲν ἠδύνατο νὰ φαντασθῇ ὅτι ἦτο ἡ ἰδία.

Ὁ κόνικλος κατήρχετο βραδέως καὶ ἐπάτησε τὴν γῆν σῶος καὶ ἀβλαβής, ἐπικροτοῦντος τοῦ πλήθους. Δὲν συνέβη ὅμως τὸ αὐτὸ δυστυχῶς εἰς τὴν φιάλην· μετά τινας ἀτάκτους ἐν τῷ ἀέρι κυβιστήσεις ἔπεσε τέλος ἐπὶ τῆς στέγης μιᾶς οἰκίας, ἀλλὰ μετὰ τοσαύτης ὁρμῆς, ὥστε συνετρίβη εἰς μυρία τεμάχια, διασκορπισθέντα πανταχόσε. Ἦτο φοβερὰ ἡ στιγμὴ ἐκείνη. Μόνος ὁ λαιμὸς ἔμεινεν ἀκέραιος· εἶχε δὲ κατὰ τύχην θραυσθῇ οὕτως, ὥστε ἐφαίνετο ὅτι εἶχε κοπῇ τεχνικῶς εἰς τὸν τροχόν. Γείτων τις τὸν ἔλαβε καὶ τὸν ἐδωρήσατο εἰς τὴν γραῖαν, ὅπως τὸν μεταχειρισθῇ ὡς κυαθίσκον διὰ τὸ κλωβίον τῆς ὑπολαΐδος, τῆς συντρόφου ἐν τῇ μοναξίᾳ της.

— Ναί, κελάδει σύ, ἐσκέπτετο ὁ λαιμὸς τῆς φιάλης, ἀκούων τοὺς εὐθύμους ἁρμονικοὺς φθόγγους τοῦ μικροῦ πτηνοῦ. Ἐγὼ κανεὶς δὲν εἰξεύρει τί ἠμποροῦσα νὰ εἴπω· τὰ παθήματά μου εἶναι ἄγνωστα· ἠξεύρουν ἴσως μόνον περὶ ἐμοῦ ὅτι ἀνέβην μὲ ἀερόστατον, καὶ κατῆλθον· ἀλλοίμονον! ἐγὼ εἰξεύρω πῶς.

Μίαν ἡμέραν ἐπεσκέφθη τὴν γραῖαν μία φίλη της· συνδιελέγοντο οὐχὶ περὶ τῆς φιάλης, ἀλλὰ περὶ μιᾶς μύρτου, ἀνθούσης παρὰ τὸ κλωβίον.

— Δὲν θέλω νὰ ἐξοδεύσῃς τέσσαρας δραχμὰς διὰ τὴν ἀνθοδέσμην τῆς κόρης σου, ἔλεγεν ἡ γραῖα οἰκοδέσποινα· ἔχω ἐκεῖ μίαν μυρτιὰν ἀνθισμένην,[1] κύτταξε πόσον εἶναι ὡραία· εἶναι ἀπὸ τὸν σπόρον ἐκείνης, τὴν ὁποίαν μοὶ ἐχάρισες τὴν ἐπαύριον τῶν ἀρραβώνων μου διὰ νὰ κατασκευάσω ἀπὸ τὰ ἄνθη της τὴν ἀνθοδέσμην τῶν γάμων μου· ἀλλ' οὐδέποτε ἦλθεν ἡ ὥρα ἐκείνη δι' ἐμέ. Ἐκεῖνος ὅστις ἔμελλε νὰ γίνῃ ἡ χαρὰ καὶ ἡ εὐλογία τοῦ βίου μου, δὲν ὑπάρχει πλέον· κοιμᾶται τὸν ὕπνον τὸν αἰώνιον εἰς τὰ βάθη τοῦ Ὠκεανοῦ.

Καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς δυστυχοῦς γραίας ὑγράνθησαν ἐκ δακρύων. Καίτοι τοσαῦτα εἶχον παρέλθει ἔτη, οὐδὲν ὅμως ἐλησμόνησεν, οὔτε τοὺς τρυφεροὺς τοῦ μνηστῆρός της ἀποχαιρετισμούς, οὔτε τὴν πρόποσίν του, οὔτε τὸν πρῶτον ἀσπασμὸν ὃν παρ' αὐτοῦ ἔλαβε. Πᾶσαι αὗται αἱ ἀναμνήσεις διετηροῦντο ὡσεὶ βαλσαμωμέναι ἐν τῇ καρδίᾳ της, ἐσυλλογίζετο δὲ τοὺς παρελθόντας χρόνους, μηδαμῶς ὑποπτευομένη ὅτι πλησίον αὐτῆς εὑρίσκετο μάρτυς τῆς εὐδαίμονος ἐκείνης ἐποχῆς, ὁ λαιμὸς τῆς φιάλης, ἥτις τοσοῦτον φαιδρῶς ἐσύριζε καὶ ἐμορμύριζε κατὰ τὴν διὰ παντὸς ἀπελθοῦσαν ἡμέραν τῶν ἀρραβώνων της.

1. Παρὰ τοῖς λαοῖς τῆς Ἄρκτου ἡ γαμήλιος ἀνθοδέσμη τῶν νεανίδων πλέκεται ἐξ ἀνθέων μύρτου.

Digitized by Google

Οὔτε ὁ λαιμὸς τῆς φιάλης ἀφ'ἑτέρου τὴν ἀνεγνώριζε. Οὕτω δ' ἕκαςος ἀπερροφᾶτο καθ' ὁλοκληρίαν ὑπὸ τῶν ἰδίων ἀναμνήσεων. Ὁ ζῶν ἐν ταῖς ἀναμνήσεσι τοῦ παρελθόντος πρὸς οὐδὲν λογίζεται τὸ παρόν. Βεβαίως δὲν κατηγορῶ τὴν γραῖαν κόρην διότι ἔμεινε πιστὴ εἰς τὸν ἀποθανόντα μνηστῆρά της, οὔτε τὴν ἠκρωτηριασμένην φιάλην διότι ἀνεπόλει τὰ ταξείδια καὶ τὰ παθήματα τῆς νεανικῆς της ἡλικίας· ἀλλ' οὐχ ἧττον δὲν πρέπει νὰ περιφρονῶμεν καὶ τὸ παρόν. Τὰ κελαδήματα τῆς ὑπολαΐδος, ἡ ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου, ἡ φυομένη χλόη, ἡ ἐπάνοδος τῆς γλυκείας ἀνοίξεως, ἔχουσι τὴν ἀξίαν των ἐν πάσῃ ἡλικίᾳ, οἱαιδήποτε καὶ ἂν ὦσιν αἱ δοκιμασίαι ἃς ὑπέστημεν.

Ν. Γ. Π.

ΠΕΡΙ ΛΥΚΙΣΚΟΥ ΚΑΙ ΖΥΘΟΥ

Ἐράνισμα ὑπὸ Σ. Μ**

Εἰς πάσας τὰς βορείας χώρας τῆς Εὐρώπης, ἔνθα ὁ ἥλιος δὲν ἔχει ἀρκοῦσαν τὴν δύναμιν νὰ πεπάνῃ τὴν σταφυλήν, ἀναπληροῦσι τὸν οἶνον διὰ τοῦ ζύθου, τοῦ ὁποίου κυριώτατον συστατικὸν ἀποτελεῖ τὸ φυτὸν τοῦ *λυκίσκου*.

Ὁ λυκίσκος εἶναι φυτὸν ὑπαγόμενον βοτανικῶς εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν κνιδοειδῶν, καλεῖται δὲ Humulus Lupulus *λυκίσκος ὁ γνήσιος* (κοινῶς ἀγριόκλημα. Γαλλ. Houblon. Γερμ. Hopfen). Διὰ τῶν παλαμοσχιδῶν αὐτοῦ φύλλων τῶν προσκεκολλημένων ἐπὶ εὐκάμπτου στελέχους, διὰ τοῦ τρόπου, δι' οὗ ἕρπει ἐπὶ τῶν τοίχων ἢ τῶν στύλων, ὅπου παρεμπλέκει τὰς ὄστλιγγας αὐτοῦ, ἀναπολεῖ εἰς τὸν νοῦν τὴν ἄμπελον· ἀλλ' ἀντὶ ὡς αὕτη νὰ παράγῃ καρπὸν χυμώδη, παράγει εἶδός τι κώνων ἀσάρκων, ἀφορήτου πικρότητος, οἵτινες εἶναι ἄνθος μᾶλλον ἢ καρπὸς καὶ καλοῦνται *στρόβιλοι*, οὗτοι δὲ δίδουσι τὰ ἀναγκαῖα στοιχεῖα πρὸς κατασκευὴν ζύθου.

Παρ' ἡμῖν ὁ *λυκίσκος*, καθ' ἃ ἀναφέρει ὁ κ. Δε Ἑλδράϊχ ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ «Περὶ τῶν ὠφελίμων φυτῶν τῆς Ἑλλάδος», φύεται εἰς ὀρεινὰς χώρας, π.χ. κατὰ τὴν Λεβάδειαν, ἐν Εὐβοίᾳ, Ἀρκαδίᾳ, ἐπὶ τοῦ Πάρνωνος (Μαλεβοῦ), καλούμενος ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων *ἀγριόκλημα*. Ἡ καλλιέργεια αὐτοῦ θὰ ἦτο, λέγει, συμφερωτάτη εἴς τινα μέρη τῆς Ἑλλάδος, ἀφοῦ ἤδη καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἀττικῇ, ἔνθα ἐκαλλιεργήθη τὸ φυτόν, ἐπέδωσεν εἰς αὔξησιν καὶ πλουσίως ἐκαρποφόρησε.

Ἐν Ἀλσατίᾳ, ἔνθα ὁ λυκίσκος ἀποτελεῖ μίαν τῶν βάσεων τοῦ ἐγχωρίου πλούτου, ἡ συγκομιδὴ αὐτοῦ εἶναι ἐν ἑκάστῳ χωρίῳ ἀληθὴς ἑορτή. Οἱ ἐργάται ἐμβαίνοντες εἰς τοὺς λυκισκῶνας ἐν φωναῖς καὶ ἀλαλαγμοῖς ῥίπτουσι χαμαὶ τοὺς ὑψηλοὺς ἐλατίνους πασσάλους, περὶ τοὺς ὁποίους εἰσὶ περιειλιγμένοι χαριέντως οἱ κληματοειδεῖς λυκίσκοι, πλήρεις ἀνθέων, καὶ ἀποκόπτοντες ἐπιμελῶς τοὺς στροβίλους στιβάζουσιν εἰς σάκκους ἢ εἰς μεγάλα κιβώτια. Ἡ ἐργασία δὲ αὕτη εἶναι κοπιώδης, διότι ὁ λυκίσκος εἶναι δυσπρόσιτος ὡς ἐκ τοῦ λασίου καὶ ἀκανθώδους χνοὸς τοῦ στελέχους του, ἐκ τούτου δὲ ἅμα τῇ προσαφῇ τὸ δέρμα ἐρυθριᾷ προκαλοῦν πόνους.

Τὰ ἄνθη τοῦ λυκίσκου συγκομισθέντα ξηραίνονται πρὶν γίνῃ αὐτῶν χρῆσις.

Ὑπάρχουσί τινες νομίζοντες ὅτι ὁ ζῦθος κατασκευάζεται ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τῶν στροβίλων τοῦ λυκίσκου· τοῦτο δὲν εἶναι ἀληθές· ὁ λυκίσκος εἶναι μὲν ἀπαραίτητος εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ ζύθου παρέχων αὐτῷ τὸ ἄρωμα καὶ τὴν ἰδιάζουσαν γεῦσιν, δὲν ἀποτελεῖ ὅμως καὶ τὴν βάσιν τοῦ ποτοῦ τούτου.

Ὁ ζῦθος εἶναι ποτὸν ἐλαφρῶς οἰνοπνευματῶδες, προκύπτον ἐκ τῆς ζυμώσεως τῆς κριθῆς ἢ ἄλλων δημητριακῶν καρπῶν καὶ γνωστὸν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ἀπαντῶμεν τὸ *ἐκ κριθῆς κατασκευαζόμενον πόμα* κατὰ Διόδωρον, τὴν *πτισάνην* κατὰ Διοσκορίδην, τὸ *κρίθινον πόμα* κατὰ Στράβωνα, τὸν *κρίθινον οἶνον* ἢ *βρῦτον* ἢ *πῖνον* κατὰ Ἀθήναιον καὶ τὸν *ζῦθον*· πάντα ταῦτα ἦσαν εἴδη ζύθων, περὶ ὧν δὲν εἶναι ἐνταῦθα τόπος νὰ πραγματευθῶμεν.

Εἴπωμεν ἤδη ὀλίγα τινὰ περὶ τῆς σημερινῆς κατασκευῆς τοῦ ζύθου. Αἱ κυριώτεραι ἐργασίαι, εἰς τὰς ὁποίας ὑποβάλλονται αἱ πρὸς τὴν κατασκευὴν τοῦ ζύθου χρησιμεύουσαι ὗλαι, εἰσὶ τρεῖς: ἡ *ἐκβύνησις* (le maltage), ἡ *ἐκσακχάρωσις* (le brassage) καὶ ἡ τοῦ *λυκίσκου ἀνάμιξις* (l'houblonnage). Ἡ πρώτη τῶν ἐργασιῶν τούτων, ἡ ἐκβύνησις, σκοπεῖ ν' ἀναπτύξῃ ἐν τοῖς κόκκοις τῆς κριθῆς οὐσίαν τινὰ εἰδικήν, ἀζωτοῦχον, ἀσαφοῦς χημικῆς συνθέσεως, καλουμένην *διάστασιν*, ἔχουσαν τὴν δύναμιν διὰ τῆς χημικῆς αὐτῆς ἐπιδράσεως νὰ μετατρέπῃ τὸ ἄμυλον τῆς κριθῆς εἰς σάκχαριν. Πρὸς τοῦτο βρέχεται ἡ κριθὴ καὶ μεταφέρεται εἰς ὑπόγαιον, ἔνθα ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῆς θερμότητος καὶ τῆς ὑγρασίας βλαστάνει· ὅταν δὲ τὸ φύτρον γίνῃ ἀρκούντως μακρὸν ξηραίνουσι τοὺς κόκκους τῆς κριθῆς εἰς θερμὸν ἄνεμον ἢ φρύγουσιν, ἀφαιροῦσιν ἀπ' αὐτῶν τὰ ῥιζίδια καὶ ἀλήθοντες εἰς μύλους ἀπολαμβάνουσιν ἐκ τούτου οὐσίαν καλουμένην *βύνην*.

Ἡ βύνη αὕτη ὑποβάλλεται κατόπιν εἰς τὴν ἐκσακχάρωσιν τιθεμένη εἰς κάδους πλήρεις ὕδατος θερμοῦ ἀνακυκωμένου ἀδιαλείπτως, συνήθως διὰ μηχανήματός τινος. Διὰ τῆς ἐργασίας ταύτης ἡ διάστασις δρᾷ ἐπὶ τοῦ ἀμύλου τῆς κριθῆς καὶ μεταβάλλει αὐτὸ εἰς σάκχαριν· διαλυομένης δὲ ταύτης ἐν τῷ θερμῷ ὕδατι παράγεται τὸ *γλεῦκος τοῦ ζύθου* (moût).

Ἐνταῦθα ἄρχεται ἡ σειρὰ τοῦ λυκίσκου· τὰ ἄνθη αὐτοῦ ῥίπτονται εἰς τὸ γλεῦκος τοῦ ζύθου, τὸ ὁποῖον μετὰ ταῦτα βράζεται ἐπὶ πολλὰς ὥ-

Digitized by Google

ρας, καθ' ἃς παραλαμβάνει ἐκ τοῦ λυκίσκου τὴν ἀπαιτουμένην πικρότητα. Τὸ γλεῦκος ἀναμιχθὲν οὕτω μετὰ τοῦ λυκίσκου διηθεῖται καὶ μεταγγίζεται εἰς κάδους, ἔνθα ἀφεθὲν ἤρεμον ὑφίσταται ἄλλην βραχεῖαν ζύμωσιν, τὴν καλουμένην οἰνοπνευματώδη, δι' ἧς ἡ σάκχαρις μεταβάλλεται εἰς οἰνόπνευμα.

Μετὰ τὴν τελευταίαν ταύτην ζύμωσιν μεταγγίζεται αὖθις τὸ ὑγρὸν μετὰ προσοχῆς καὶ παραδίδεται εἰς κατανάλωσιν, ἕτοιμος πρὸς πόσιν ἤδη ζῦθος γενόμενον.

Ὁ ζῦθος εἶναι ποτὸν τῆς ψυχροτέρας Εὐρώπης, ἐν χρήσει ἐκεῖ ἀντὶ τοῦ οἴνου. Ἀπό τινων χρόνων ἡ ζυθοποσία καὶ παρ' ἡμῖν ἐπεξετάθη καὶ δὴ ἐν Ἀθήναις, θεωρουμένη ὡς τέρψις μὴ ἐνέχουσα τὸ ταπεινὸν καὶ χυδαῖον τῆς οἰνοποσίας, ἀλλ' εὐγενεστέρα τις οὖσα διὰ τὸ ἧττον μεθυστικὸν, καὶ τὸ πολὺ τῆς ἀξίας τοῦ ζύθου.

Ὁ ζῦθος εἶναι ποτὸν περιέχον πολλὰ θρεπτικὰ ςοιχεῖα, ἰδίως δεσάκχαριν, λεύκωμα, ἄμυλον καὶ διάφορα ἅλατα, πρὸς δὲ τούτοις καὶ διάφορα ὀξέα, ὧν σημαντικώτερον τὸ ἀνθρακικὸν, καὶ μόρια λυκίσκου πικρὰ καὶ αἰθεριώδη· ὅλα δὲ ταῦτα περιέχονται ἐντὸς πολλοῦ ὕδατος οὗ τινος ἡ ἀναλογία πρὸς τὰς οὐσίας ταύτας εἶναι 99-95 %. Ἐκτὸς τούτων περιέχει ὁ ζῦθος καὶ οἰνόπνευμα διαφόρου ποσότητος, κατὰ τὸ εἶδος τοῦ ζύθου. Οὕτως ὁ αὐστηρὸς ἀγγλικὸς ζῦθος περιέχει 9-8 % οἰνοπνεύματος, τὰ γερμανικὰ εἶδη 4 %.

Ὁ λίαν ἀφρίζων ζῦθος παράγεται προστιθεμένων ἐν ταῖς κλεισταῖς φιάλαις σακχάρεως ἢ σταφίδων, δι' ὧν ἐξακολουθεῖ ἡ ζύμωσις καὶ ἡ παραγωγὴ ἀνθρακικοῦ ὀξέος.

Ὁ ζῦθος λοιπὸν, ὡς ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ οὐσιῶν, τρέφει μικρὸν τὸ σῶμα ἡμῶν, διεγείρει τὴν κυκλοφορίαν διὰ τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος καὶ τονώνει τὸν στόμαχον διὰ τῆς πικρᾶς οὐσίας τοῦ λυκίσκου· ἀλλὰ πλὴν τούτου ἐνεργεῖ ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ ὅλως ἰδιαζόντως, ὥσπερ καὶ ὁ οἶνος, διὰ τοῦ σπουδαιοτέρου τῶν συστατικῶν αὐτοῦ, τοῦ οἰνοπνεύματος. Παραλείποντες τὴν θεωρίαν, περὶ τῆς ἐνεργείας τοῦ οἰνοπνεύματος ἐπὶ τοῦ σώματος, μνημονεύομεν ἐνταῦθα τῶν λόγων τοῦ Moleschott λέγοντος, ὅτι, ὅςις τρώγει ὀλίγον καὶ πίνει *μετρίως* οἰνόπνευμα ἔχει τὸ αὐτὸ ποσὸν αἵματος καὶ ἱστῶν πρὸς τὸν τρώγοντα πολὺ μὴ πίνοντα δὲ ζῦθον, ἢ οἰνόπνευμα κεκραμμένον. Ἐντεῦθεν, λέγει ὁ Moleschott, εἶναι σκληρὸν ν' ἀποστερῶμεν τὸν ἐργάτην, τὸν ἐν ἱδρῶτι τοῦ προσώπου ἀπολαμβάνοντα λιτὸν δεῖπνον, τῶν οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν, ὅ ἐστι τοῦ μέσου ἐκείνου δι' οὗ διατηρεῖ ἐπὶ πολὺν χρόνον τὴν ἐλλιπῆ αὐτοῦ τροφήν. Ἐὰν εἶχε δαψιλεςέραν τροφὴν ἠδυνάμεθα νὰ ἀποστερήσωμεν αὐτὸν τοῦ οἰνοπνεύματος· ἐνόσῳ ὅμως δὲν ληφθῇ φροντὶς ὅπως τρέφηται ἐκ τῆς ἐργασίας αὐτοῦ ὁ ἐργαζόμενος, εἶναι σκληρὸν ν' ἀφαιρῶμεν ἀπ' αὐτοῦ ἓν ἀγαθὸν διὰ μόνον τὸν λόγον, ὅτι ἡ χρῆσις αὐτοῦ φέρει εἰς κατάχρησιν.

Παρ' ἡμῖν ὁ ἐργάτης ὁ πορευόμενος εἰς κοπιώδη ἐργασίαν, καὶ δὴ τὴν ἐν τοῖς ἀγροῖς, καὶ φέρων ἀνηρτημένην εἰς τοὺς ὤμους αὐτοῦ πλήρη ἐκ ῥητινίτου τὴν *τσότρα*, κομίζει μεθ' ἑαυτοῦ σωτήριον μέσον δι' οὗ θὰ συντηρήσῃ τὰς ὀλίγας δυνάμεις, ἃς θὰ δώσῃ αὐτῷ ξηρὸς ἄρτος, ἐλαῖαι, τυρὸς, ὀπωρικὰ καὶ τὰ παρόμοια, ἅτινα πορίζεται ἐκ τοῦ εὐτελοῦς ἡμερομισθίου, ὅπερ εἶναι ἀνεπαρκὲς νὰ συντηρήσῃ ἑαυτὸν καὶ τὴν οἰκογένειάν του. Εἶναι ἀληθὲς, ὅτι ἡ χρῆσις πολλάκις φέρει τὴν κατάχρησιν καὶ καταλήγει εἰς τὴν συνήθη μέχρι μέθης οἰνοποσίαν καὶ ζυθοποσίαν, ἥτις ἐπιφέρει ὀλέθρια ἀποτελέσματα εἰς ἰδιώτας καὶ οἰκογενειάρχας· κατὰ τῶν κακῶν ὅμως τούτων ἐπιφέρει θεραπείαν αὐτὴ ἡ κοινωνία διὰ τῆς διδασκαλίας, διὰ τῆς ἐν τῷ σχολείῳ ἀγωγῆς, διὰ τοῦ συνετοῦ παραδείγματος τῶν σωφρόνων καὶ νηφαλίων πολιτῶν, καὶ διὰ τῆς συστάσεως ἑταιριῶν σκοπουσῶν τὴν διάδοσιν ἠθικῶν ἀρχῶν εἰς τὰς κατωτάτας τάξεις τῆς κοινωνίας.

Ο ΑΓΙΟΣ ΗΛΙΑΣ

Ἐπὶ τῆς δυναστείας τοῦ Ἀχαάβ, οὗ ὁ ζυγὸς κατέστη βαρὺς καὶ ἀφόρητος ἐν Ἰουδαίᾳ, διὰ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς λατρείας τοῦ θεοῦ τῶν φοινίκων Βαὰλ καὶ τὴν περιφρόνησιν καὶ τοὺς διωγμοὺς τῆς ἰσραηλιτικῆς θρησκείας, ὁ προφήτης Ἠλιοὺ ὁ Θεσβίτης ἀντετάχθη εὐτόλμως κατ' αὐτῆς, στηλιτεύων τὰς παρεκτροπὰς τοῦ βασιλεύοντος οἴκου καὶ προασπίζων τὰ καταπατούμενα τοῦ λαοῦ δικαιώματα. Ἐκ τῶν προφητῶν, οἵτινες ἐν τῇ ἰουδαϊκῇ κοινωνίᾳ ἐξεπροσώπησαν πάντοτε τὴν κατὰ τοῦ καθεστῶτος ἀντιπολίτευσιν, ἐναπέμενε μόνος αὐτός· ἡ αἱμοχαρὴς τοῦ Ἀχαὰβ σύζυγος εἶχεν ἤδη ἐξολοθρεύσει πάντας τοὺς πρὸ αὐτοῦ τότε προφητεύσαντας, ἐπεδαψίλευε δ' ἀφ' ἑτέρου ἀφθόνους τιμὰς καὶ ἐν εὐνοίᾳ μεγάλῃ εἶχε τοὺς ἱερεῖς τοῦ Βαάλ. Ἀλλὰ τὸ κενὸν, ὅπερ ἡ καταστροφὴ τῶν προφητῶν κατέλιπεν, ἐπλήρωσεν ὁ ἔκτακτος ἀληθῶς ἀνὴρ οὗτος, ὅστις διὰ τοῦ θερμοῦ αὐτοῦ ζήλου ὑπὲρ ἀνορθώσεως τῆς πατρῴας θρησκείας, διὰ τῆς μισαλλοδοξίας, ὑφ' ἧς ἐνεφορεῖτο καὶ τοῦ ἀμειλίκτου μίσους καὶ τῆς ὠμότητος, ἣν πρὸς τοὺς ἀσεβεῖς ἐδείκνυε, διὰ τοῦ ἀξέστου καὶ εὐθαρσοῦς χαρακτῆρός του, παρέχων τύπον ἐντελῆ θεολήπτου Ἰουδαίου, κατώρθωσε νὰ συνασπίσῃ περὶ ἑαυτὸν ἅπαν τὸ ἐθνικὸν στοιχεῖον καὶ νὰ ἐπενέγκῃ τὴν κατάλυσιν τῆς λαομισήτου τυραννίδος.

Ἕνεκα τῆς σπουδαίας θέσεως ἣν ἐν τῇ ἰουδαϊκῇ ἱστορίᾳ κατέχει καὶ τῶν τελεσφόρων αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς θρησκείας ἀγώνων, ὁ προφήτης Ἠλίας δὲν ἐβράδυνε νὰ προσλάβῃ μυθικόν τινα

Digitized by Google

χαρακτῆρα. Καθ' ἣν ἐποχὴν συνετάχθησαν αἱ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ἱστορικαὶ βίβλοι τῶν Βασιλειῶν, αἱ πλεῖσται τῶν εἰς αὐτὸν ἀναφερομένων εὐλαβῶν παραδόσεων εἶχον ἤδη διαπλασθῆ, μὴ ἐξαιρουμένης μηδ' αὐτῆς τῆς προδήλως ὑστερωτέρας περὶ ἀναλήψεως τοῦ προφήτου εἰς οὐρανοὺς ἐν ἅρματι πυρός. Αἱ τοιαῦται παραδόσεις ἀναπτυσσόμεναι βαθμηδὸν συνεταυτίσθησαν ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων Ἰουδαίων μετὰ τῶν δοξασιῶν περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Μεσσίου· ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐνομίζετο ὅτι τοῦ Μεσσίου προηγηθήσεται ὁ Ἠλίας ἐν τῷ κόσμῳ, οὕτως ἐξηγουμένης περικοπῆς τινος τοῦ προφήτου Μαλαχίου (δ',5), ἣν ὅμως οἱ μὲν εὐαγγελισταὶ Ματθαῖος (ιά, 14. ιζ', 11) καὶ Μάρκος (θ', 11) θεωροῦσιν ὡς προφητείαν περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Ἰησοῦ, ἐννοοῦσαν Ἰωάννην τὸν Πρόδρομον διὰ τῆς ὀνομασίας τοῦ Ἠλίας, τινὲς δὲ τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας προσεπάθησαν ν' ἀποδείξωσιν ὡς ἀναφερομένην εἰς τὴν δευτέραν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ. «Προφῆται.... τῆς δευτέρας (παρουσίας) πρόδρομον λέγουσι τὸν Ἠλίαν ἔσεσθαι», λέγει ὁ Χρυσόστομος. Ἐκ τούτου ἐν τοῖς ὕμνοις τοῖς ψαλλομένοις ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ τῇ εἰκοστῇ Ἰουλίου, ὅτε τελεῖται ἡ μνήμη αὐτοῦ, ὁ προφήτης Ἠλίας ἀποκαλεῖται «ὁ τῆς δευτέρας τοῦ Χριστοῦ ἐλεύσεως θεῖος πρόδρομος», «ὁ δεύτερος πρόδρομος τῆς παρουσίας Χριστοῦ», προστίθεται δ' ὅτι ὡρίσθη αὐτῷ «μὴ ἰδεῖν τὸν θάνατον, ἕως ἂν κηρύξῃ τὴν τῶν πάντων συντέλειαν.» Κατὰ δὲ τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον, θὰ ἐπιφανῇ ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ κόσμου συγχρόνως μετὰ τοῦ Ἀντιχρίστου, ἐξουδετερῶν οὕτω τὰ ἐκ τῆς παρουσίας τούτου κακά. Ἐν γένει δὲ ἡ χριστιανικὴ θρησκεία ἔταξεν αὐτὸν μεταξὺ τῶν ἐξεχόντων προφητῶν καὶ ἁγίων· ἐν τοῖς ὕμνοις ἐπικαλεῖται ἐπίγειος ἄγγελος καὶ οὐράνιος ἄνθρωπος, ὡς δ' ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἀναφέρει, «ἀνελήφθη εἰς οὐρανοὺς διότι «ὁ κόσμος οὐκ ἦν ἀντάξιος αὐτοῦ.»

Ὁ μυθικὸς τοῦ προφήτου Ἠλία χαρακτὴρ ἀνεπτύχθη, ὡς εἰκός, μεγάλως ἐκ τῶν τοιούτων ἰδεῶν, ἐπὶ τέλους δέ, προςλαβὼν πάντα σχεδὸν τὰ στοιχεῖα ἡλιακῆς ἢ τοῦ πυρὸς θεότητος, συνεταυτίσθη πρὸς τὸν Ἥλιον. Εἰς τοῦτο δ' οὐ μικρὸν συνέτεινον καὶ αἱ ἀπεικονίσεις τοῦ προφήτου, πρὸ πάντων δ' αἱ παριστῶσαι τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάβασιν αὐτοῦ, εὑρισκόμεναι δ' ἰδίως ἐπὶ χριστιανικῶν σαρκοφάγων τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν εἰσέτι ἤκμαζεν ἡ πολυθεΐα καὶ ἦτο εὔκολον εἰδωλολατρικαὶ δοξασίαι νὰ συγχωνευθῶσι μετὰ χριστιανικῶν. Ὁ προφήτης Ἠλίας ἀπεικονίζεται ἐν αὐταῖς ἀπαραλλάκτως ὡς ὁ ἥλιος, τὸ δὲ τέθριππον αὐτοῦ ὡς τὸ τοῦ ἡλίου. Ἐν ἀπεικονίσεσι προσέτι τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὁ Ἠλίας παρίστησι τὸν ἥλιον, καὶ ὁ Μωσῆς τὴν σελήνην, ὡς τοῦτο προδήλως καταδείκνυται ἐκ πολλῶν συμβολικῶν εἰκόνων τῆς Μεταμορφώσεως, εἰς τοὺς πρώτους τοῦ χριστιανισμοῦ χρόνους ἀνερχομένων, ἐν αἷς ὁ μὲν Χριστὸς παρίσταται διὰ σταυροῦ, τὸν δὲ Μωσῆν ἀντικαθίστησιν εἰκὼν μιᾶς τῶν φάσεων τῆς σελήνης ἢ τὸ λατινικὸν αὐτῆς ὄνομα Luna, καὶ τὸν Ἠλίαν ἥλιος ἢ ἡ λέξις Sol (ἥλιος). Τῶν τοιούτων παραστάσεων τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν ἐξήγησιν ὁ κ. Αἰμίλιος Βυρνοὺφ εὑρίσκει ἐν τῇ Ἰνδικῇ θρησκείᾳ· ἐν τῇ ἱερᾷ βίβλῳ Βέδᾳ πολλοὶ ὕμνοι παριστῶσι τὸν θεὸν τοῦ πυρὸς Agni μεταμορφούμενον ἐπὶ βωμοῦ ἢ ἐπὶ λόφου ἐν μέσῳ «τῶν δύο μεγάλων αὐτοῦ συγγενῶν», τοῦ ἡλίου δῆλον ὅτι καὶ τῆς σελήνης (*μᾶς* ἢ *μᾶσα* σανσκριτιστί), ἐπισκοτίζοντα δὲ διὰ τῆς λάμψεώς του τὴν λάμψιν ἐκείνων.

Ἐκ τῆς τοιαύτης ἀναλογίας τῶν συμβόλων καὶ τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ Ἡλίου καὶ τοῦ προφήτου Ἠλίου καὶ ἐκ τῆς ὁμοιότητος τοῦ ὀνόματος, τὰ ἱερὰ τῷ Ἡλίῳ ἀντικατέστησαν παρὰ τοῖς ἐκχριστιανισθεῖσιν Ἕλλησιν ἐκκλησίαι πρὸς τιμὴν τοῦ ἁγίου Ἠλίου, οὗ ἡ μνήμη τελεῖται τῇ εἰκοστῇ Ἰουλίου, ἐν ὥρᾳ δῆλον ὅτι τοῦ ἔτους προσφορωτάτῃ πρὸς λατρείαν ἡλιακῆς θεότητος, τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου τότε ἐκπεμπουσῶν πλείονα θερμότητα καὶ φῶς. Αἱ κορυφαὶ τῶν ὀρέων, αἵτινες τὸ πάλαι ἀφιεροῦντο εἰς ἡλιακὰς θεότητας καὶ ἰδίως τῷ Ἡλίῳ, εἰσὶ νῦν ἱεραὶ τῷ προφήτῃ Ἠλίᾳ· οὐδ' ὑπάρχει κορυφὴ ὄρους, μὴ ἔχουσα παρεκκλήσιον καθιερωμένον τῇ μνήμῃ αὐτοῦ. Τὸ γνωστότατον δὲ καὶ ἐπισημότατον μέρος, ἔνθα ἡ τοῦ ἁγίου τούτου προσκύνησις ἀντικατέστησε τὴν λατρείαν τοῦ Ἡλίου, εἶνε τὸ ὄρος τῆς Λακωνικῆς Ταΰγετον, *Ἅγιος Ἠλίας* μετωνομασθέν.

Ταΰγετον τὸν ἔλεγαν οἱ παλαιοὶ Σπαρτιᾶται
καὶ μακρυνὸν τὸν λέγουσιν Ἠλίαν οἱ Μανιᾶται,

ὡς λέγει ὁ Μανιάτης ποιητὴς τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος Νικήτας Νηφάκης. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτοῦ ἦν κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἱερὸν Ἡλίου, εἰς ὃν ἔθυον ἵππους, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Παυσανίου· νῦν δ' ὑπάρχει ἐκκλησίδιόν τι πρὸς τιμὴν τοῦ ἁγίου Ἠλίου, καὶ κατὰ τὴν ἑορτὴν αὐτοῦ προσκυνηταὶ μετὰ κόπου ἀναρριχώμενοι μέχρι τῆς κορυφῆς, προσφέρουσι σωρείας λιβάνου, εἰς ἃς ἐμβάλλουσι πῦρ, πολυπληθεῖς πυρὰς οὕτω σχηματίζοντες, ἀνακαλούσας τὸν ἀρχαῖον τρόπον τῆς λατρείας τῶν ἡλιακῶν θεοτήτων.

Κατά τινα παράδοσιν ὁ ἅγιος Ἠλίας θεωρεῖται κύριος τῆς βροχῆς καὶ διαμένων ἔτι ἐπὶ τῆς γῆς. Ἀφιέρωνται δ' αὐτῷ τὰ ὑψηλὰ μέρη, διότι ἐκεῖ νομίζουσιν ὅτι συνήθως ἐνδιαιτᾶται καὶ ἐκεῖθεν εὐκολώτερον δύναται νὰ ἐξαποστείλῃ βροχὴν ὁσάκις οἱ πιστοὶ μετὰ συντριβῆς ἱκετεύουσιν αὐτόν. Καὶ ἐν Γερμανίᾳ κατὰ τὸν μεσαίωνα

καὶ ἐν Σερβίᾳ ὁ ἅγιος Ἠλίας ἐθεωρεῖτο κύριος τῆς βροχῆς καὶ λιτανείας ἐποίουν αὐτῷ ἐν ἀνομβρίαις· προῆλθε δ' ἀναμφιβόλως ἡ τοιαύτη δοξασία ἐκ τῶν ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ἱστορουμένων περὶ ξηρασίας καὶ ὑετῶν τῇ διαταγῇ τοῦ Προφήτου τούτου ἀποστελλομένων ἐπὶ τὴν γῆν. Ἐπεκράτει δ' ὁμοίως καὶ παρὰ τοῖς Βυζαντίοις, ὡς καταδεικνύει χειρόγραφόν τι ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Λέσβῳ μονῆς τοῦ Λειμῶνος κατακείμενον, ἀναγράφον δὲ τὰς περὶ τῶν φυσικῶν φαινομένων ἰδέας αὐτῶν. Ἐκ τοῦ περιεργοτάτου καὶ ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις ἀρκούντως ἐνδιαφέροντος χειρογράφου τούτου ἀποσπῶμεν τὴν ἑπομένην περικοπήν, ἐν ᾗ, ἐκτὸς τῆς ἐν λόγῳ δοξασίας, ἐκτίθενται καί τινες ἄλλαι συναφεῖς προλήψεις:

«*Ἐπιφάνιος* εἶπεν· Ἆρα ἀληθεύουσιν οἱ λέγοντες ὅτι ὁ προφήτης Ἠλίας ἐστὶν ἐν τῷ ἅρματι βροντῶν καὶ ἀστράπτων ἐν ταῖς νεφέλαις καὶ ὅτι δράκοντα διώκει;[1]

»*Ἀνδρέας*. Μὴ γένοιτο! Ἐσχάτης ἀνοίας τοῦτό ἐστι καὶ ἀκοῇ παραδέξασθαι, ἄνθρωποι φρενοβλαβεῖς, ἐξ οἰκείας διανοίας ταῦτα συνεγράψαντο, ὥσπερ ὅτι καὶ στρουθία ὁ Χριστὸς, ἐνώπιον τῶν Ἰουδαίων ἐκ πηλοῦ διέπλαττεν, εἰς τὸν ἀέρα ἐπέρριπτε καὶ ἐπέταντο καὶ χειμὼν ἄλευρος ἐχρημάτιζεν, ὥσπερ γὰρ ταῦτά ἐστι ψεῦδος, οὕτω καὶ αὐτὰ ψεῦδος καθεστήκασι καὶ ὁπόσα οἱ αἱρετικοὶ νοθεύσαντες ἀλλόκοτα ἐδογμάτισαν. . . .

»Ἠλίας οὖν εἰς τοὺς οὐρανοὺς οὐκ ἀνέβη, μὴ γένοιτο οὔτε ἐπὶ ἅρματος καθέζεται· *χάριν δὲ ἔχει ἐπὶ τοῦ ὑετοῦ, τοῦ παρακαλεῖν τὸν Θεόν, ὅπως ἐν καιρῷ ἀνύδρῳ δώσῃ τῇ γῇ ὑετόν*. . .

»Ζῇ τοίνυν ὁ Ἠλίας καί ἐστιν ἐπὶ τῆς γῆς, κἂν μηδεὶς ὁ γνωρίζων αὐτόν, ζῇ δὲ καὶ ὁ Ἐνὼχ καὶ μέσῳ πολλῶν ἀποστρέφεται καὶ οὐδείς ἐστιν ὁ γνωρίζων αὐτόν. Ζῇ δὲ καὶ ὁ Ἰωάννης, καὶ ἔστιν εἰς τὸν κόσμον ὥσπερ μαργαρίτης, ἐν μέσῳ τοῦ θορύβου, ἀφεθεὶς τοῦ εἶναι ἐν σαρκὶ ἀντιπρόσωπος Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἱλάσκεσθαι ἡμῶν τὰς ἁμαρτίας.»

Ν. Γ. Πολίτης.

ΛΥΣΙΣ ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΩΝ ΑΠΟΡΙΩΝ

Σαρδάνιος ἢ Σαρδόνιος γέλως καὶ Σαρδάνιον ἢ Σαρδόνιον γελᾶν.

Ὅτι ἡ παροιμιώδης αὕτη ἔκφρασις ἐδήλου γέλωτα σαρκαστικὸν καὶ χλευαστικὸν ἀποδέχονται οἱ παραδεχόμενοι τὴν ἀρχὴν τῆς λέξεως *Σαρδάνιος* ἐκ τοῦ *σαίρειν*, ἀνοίγειν τὸ στόμα, ἐξ οὗ ὁ παρακείμενος σέσηρα, καὶ ἡ μετοχὴ σεσηρώς, ὁ χλευαστικῶς γελῶν. Ἐντεῦθεν τὸ ῥῆμα *σεσηρέναι* εὕρηται μετὰ τοῦ *χλευάζειν*, τὸ τοὺς *ὀδόντας φαίνειν ἐπὶ διακωμῳδήσει* κατὰ τὸν Φώτιον· καὶ *σέσηρε, γελᾷ δολίως*, κατὰ τὸν Ἡσύχιον. Τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχει καὶ ὁ Εὐστάθιος παράγων τὸν Σαρδάνιον γέλωτα ἐκ τοῦ *σεσηρέναι τοῖς ὀδοῦσι*, ἢ ἄκροις χείλεσι. Ἐκ τοῦ *σαίρειν* παρῆκται τὸ ῥῆμα *σαρδάζειν*, τουτέστι μετὰ πικρίας γελᾶν, σαρκάζειν.

Ἀλλ' ἐπειδὴ φέρεται ἡ παροιμία καὶ ἄλλως, λέγεται δῆλα δὴ καὶ γέλως *Σαρδόνιος*, οἱ ἀρχαῖοι διάφορον ἐξήνεγκον περὶ τούτου γνώμην. Κατὰ τὸν Ἀλεξανδρῖνον, τὸν παροιμιογράφον Αἰσχύλον, ἡ παροιμία ἔσχεν ἀρχὴν ἔκ τινος ἀήθους καὶ ὠμοτάτης συνηθείας, οὔσης ἐν χρήσει παρὰ τοῖς κατοίκοις τῆς νήσου Σαρδοῦς. Οἱ Σαρδῷοι εἶχον παραλαβόντες παρὰ τῶν Καρχηδονίων, ὧν ἦσαν ἄποικοι, τὴν ἀπανθρωποτάτην τῶν συνηθειῶν, νὰ θύωσι τῷ Κρόνῳ τοὺς ὑπὲρ τὰ ἑβδομήκοντα ἔτη γεγονότας γονεῖς αὐτῶν, καὶ τοῦτο ποιοῦντες ἐγέλων καὶ ἠσπάζοντο ἀλλήλους. Κατὰ τὸν Αἰσχύλον λοιπὸν τοῦτον τὸν γραμματικὸν ὁ προσποίητος καὶ οὐχὶ ἐξ εἰλικρινείας γιγνόμενος γέλως Σαρδόνιος ἐκλήθη. Πρὸς τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Αἰσχύλου συμφωνοῦσι καὶ ἄλλοι τῶν παλαιῶν, ὡς Γρηγόριος ὁ Κύπριος, ὁ Ἡσύχιος, ὁ Σχολιαστὴς τῆς Ὀδυσσείας καὶ ἄλλοι.

Κατὰ τὸν γραμματικὸν Τίμαιον οἱ τῆς νήσου Σαρδοῦς κάτοικοι ἱστάντες τοὺς γονεῖς αὐτῶν παρὰ τοὺς βόθρους, εἰς οὓς ἔμελλον νὰ ῥίψωσιν αὐτούς, ἔπαιον διὰ ῥοπάλων καὶ ὕστερον ἐκρήμνιζον. Οἱ γονεῖς οὕτως ἀποθνήσκοντες ἐγέλων! Τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Τιμαίου ἐκτίθησιν ὁ σχολιαστὴς τοῦ Πλάτωνος. Τοῦ ἔθους τούτου μνημονεύει καὶ ὁ Αἰλιανός. Κλείταρχος ὁ ἱστοριογράφος ἀποδίδωσι μὲν τὴν ἀρχὴν τῆς παροιμιώδους ταύτης φράσεως οὐχὶ εἰς τοὺς Σαρδῴους, ἀλλ' εἰς τοὺς Φοίνικας καὶ Καρχηδονίους, οἵτινες ἔκαιον τὰ τέκνα αὐτῶν τῷ Κρόνῳ ἐν καιροῖς δυστυχίας, ἐξηγεῖται ὅμως τὴν λέξιν φυσικώτερον. Κατ' αὐτὸν δῆλα δὴ ἡ φλὸξ συνεῖλκε τὰ μέλη καὶ τὸ στόμα ἐφαίνετο σεσηρός, τουτέστιν ἀνοικτὸν καὶ χάσκον, παρομοίως πρὸς τοὺς γελῶντας.

Ὅτι δὲ ἡ παροιμία δὲν φαίνεται ληφθεῖσα ἐκ τοῦ παρὰ Σαρδῴοις ἐθίμου τοῦ φονεύειν τοὺς γονεῖς, γίγνεται πιστευτόν, νομίζομεν, ἐὰν ἐνθυμηθῶμεν, ὅτι τὸ ἄγριον καὶ ἀπάνθρωπον ἔθιμον τοῦ φονεύειν τοὺς γεγηρακότας γονεῖς ὑπῆρχε καὶ καὶ παρ' ἄλλοις λαοῖς. Οὕτω κατὰ Αἰλιανὸν οἱ Δερβίκται ἢ Δέρβικες, λαὸς Σκυθικός, τοὺς ὑπὲρ τὰ ἑβδομήκοντα ἔτη γεγονότας, εἰ μὲν ἦσαν ἄνδρες ἔθυον, εἰ δὲ γυναῖκες ἀπηγχόνιζον. Καὶ οἱ Μασσαγέται καὶ Τιβαρηνοὶ τὸ αὐτὸ ἔπραττον κατὰ τὸν Πορφύριον. Καὶ ἄλλοι δὲ λαοὶ κατὰ τὸν Εὐσέβιον τοιαύτην εἶχον συνήθειαν. Τὸ δὲ

1. Νῦν ὁ λαὸς δοξάζει περὶ τῆς βροντῆς ὅτι προέρχεται ἐκ τοῦ θορύβου ὃν ποιοῦσιν οἱ νεκροὶ διώκοντες ἀλλήλους· ὁμοίως οἱ Πυθαγόρειοι, κατὰ Ἰωάννην τὸν Λυδὸν, ἀπεδίδον τὸν κεραυνὸν εἰς συμπλοκὴν τῶν δαιμόνων ἐν τῷ αἰθέρι. Ἀνάλογος εἶναι καὶ ἡ ἑτέρα τῶν Πυθαγορείων δοξασία περὶ σεισμοῦ, ὅν, ὡς ἀναφέρει ὁ Αἰλιανός, «ἐγενεαλόγουν οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ σύνοδον τεθνεώτων.» Τὴν δὲ ἰδέαν τῶν Βυζαντίων ὅτι ὁ κεραυνὸς διώκει δράκοντα, ἀναφέρει καὶ πολεμεῖ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός.»

Digitized by Google

περιεργότατον εἶνε ὅτι καὶ ἐν τῇ νήσῳ Κέω (Τζιᾶς) οἱ γέροντες ἐλάμβανον κώνειον. Τίνος λοιπὸν ἕνεκα ἡ παροιμία ἐλήφθη ἐκ τῶν κατοίκων τῆς Σαρδοῦς καὶ οὐχὶ ἐξ ἄλλου τινὸς ἔθνους; Ἐντεῦθεν ἴσως ἄλλοι λαβόντες τὸ ἐνδόσιμον ὑπετόπασαν, ὅτι ἡ παροιμία ἐλήφθη ἔκ τινος χόρτου, φυομένου ἐν τῇ νήσῳ τῶν Σαρδῴων. Οὕτως ὁ διάσημος παροιμιογράφος Λούκιος ἢ Λουκίλιος ὁ Ταρραῖος ἀπεδέξατο τὴν γνώμην, ὅτι οἱ γευσάμενοι τοῦ φυτοῦ ἐκείνου ἀπέθνησκον μετὰ σπασμοῦ καὶ γέλωτος. Ἦτο δὲ τὸ χόρτον ἐκεῖνο ἡδὺ, σελίνῳ ἐμφερὲς, ὡς ἀναφέρουσιν ὁ Σουΐδας, ὁ Ἡσύχιος, ὁ Φώτιος καὶ ἄλλοι.

Ἐν τῇ Δύσει φαίνονται ἀσπαζόμενοι τὴν γνώμην, ὅτι ὁ Σαρδάνιος γέλως παρήγετο ἐκ τοῦ φυτοῦ. Οὕτως ὁ Σαλβιανὸς ὁ τῆς Μασσαλίας πρεσβύτερος παραβάλλει τὸν ῥωμαϊκὸν λαὸν πρὸς τοὺς γευσαμένους τῆς σαρδωνίου βοτάνης. Πρὸς τοὺς γευσαμένους τῆς βοτάνης ταύτης παραβάλλουσι τοὺς ἐπὶ τῆς ἐποχῆς αὐτῶν καὶ ἄλλοι.

Ἐξ ὅσων παρεθέσαμεν πειθόμεθα ἀδιστάκτως, ὅτι ὁ Σαρδάνιος ἢ Σαρδόνιος γέλως δὲν προῆλθεν οὔτε ἐκ τοῦ σκληροῦ καὶ ἀπανθρώπου ἐθίμου τοῦ φονεύειν τοὺς γεγηρακότας, οὔτε ἐκ τῆς ἐν Σαρδοῖ φυομένης βοτάνης, ἀλλ' ἐκ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν οἱ γελῶντες γελῶσι, καὶ οὐδὲν ἄλλο ἐμφαίνοντα ἢ τὸν σαρκαστικώτατον καὶ πικρίας γέμοντα γέλωτα.

Κωνστ. Νεστοριδης.

ΣΥΣΤΑΤΙΚΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Ποία ἡ δύναμις τῆς συστατικῆς ἐπιστολῆς! Διευκολύνει ὅλους τοὺς δρόμους, χορηγεῖ ὅλας τὰς θέσεις, καὶ θέτει εἰς κίνησιν ὅλον τὸν κόσμον ὑπὲρ ἐκείνου, τὸν ὁποῖον ἡ καλή του τύχη ἐξησφάλισεν ἅπαξ μὲ τὸ θαυμάσιον τοῦτο περίαπτον.

Συστατικὴ ἐπιστολή! ὄνειρον γοητευτικὸν, ἐπὶ τῶν πτερύγων τοῦ ὁποίου εταξειδεύσαμεν βέβαια ὅλοι μας.

Τίς δὲν ἐζήτησε μίαν συστατικὴν ἐπιστολήν; Τίς, ἀφ' οὗ τὴν ἀπέκτησε—καὶ ἀποκτᾶται εὐκολώτατα, διότι δύναται νὰ γράψῃ τις αὐτὴν μὲ τόσον ὀλίγην καὶ δαπάνην καὶ εὐθύνην!—δὲν ἐνόμισεν ἕτοιμον τὸ στάδιόν του, ἐξησφαλισμένον τὸ μέλλον του!

Ἡ Κα Σιμιάνη, ἡ ἀξία τῆς Κας Σεβινιὲ ἔγγονη, ἐπικρίνει θεωρητικῶς ἅμα καὶ ἐμπράκτως τὰς συστατικὰς ἐπιστολὰς, δι' ἰδίας αὐτῆς χαριεστάτης συστατικῆς, ἐχούσης ὡς ἑξῆς: «Κύριε,—γράφει ἐπιστέλλουσα πρὸς ἰσχυρόν τινα τῆς ἡμέρας,—μὴ λείψετε, ἅμα λαβόντες τὴν παροῦσάν μου, νὰ διορίσητε εἰς θέσιν τινὰ τὸ πρόσωπον, οὗ τινος τὴν σημείωσιν εὑρίσκετε ἐσώκλειστον ἐνταῦθα. Τὸ ὄνομα τοῦ προσώπου τούτου εἶνε σβυσμένον, ἀλλὰ τοῦτο δὲν σημαίνει τίποτε· μὴ λείψετε ἀπὸ τοῦ νὰ εἰσακούσετε τὴν αἴτησίν του, διότι πρόκειται περὶ νεανίου ὡραιοτάτου. Οὔτε τὸν εἶδα ποτὲ οὔτε τὸν ἐγνώρισα· μοῦ συσταίνεται δὲ ἀπὸ πρόσωπον, τὸ ὁποῖον οὐδέποτε εἶδα οὐδ' ἐγνώρισα, πάντα δὲ ταῦτα μοὶ ἀνετέθησαν ὑπὸ τοῦ ἀββᾶ τοῦ Σαίντ-Ἀνδεόλ, ἐξαδέλφου μου πρώτου. Χάριν λοιπὸν τοῦ ἐξαδέλφου μου τούτου σᾶς παρακαλῶ νὰ μοὶ γράψετε σπουδαίως εἰς ἀπάντησιν ὅτι ὅ,τι σᾶς ζητῶ εἶνε ἀδύνατον, διὰ νὰ δυνηθῶ νὰ ἐπιδείξω καὶ ἀναγνώσω πρὸς αὐτὸν τὴν ἐπιστολήν σας.»

Πόσαι ἔκτοτε συστατικαὶ ἐπιστολαὶ δὲν ἐχύθησαν εἰς τὸν ἴδιον τύπον, ἐν τῷ τυπικῷ τούτῳ κόσμῳ!

Ὁσάκις ὁ μέγας γεωμέτρης Λαπλὰς διηγεῖτο τὰς ἀρχὰς τοῦ σταδίου του ἐν Παρισίοις, οὐδέποτε παρέλειπε τὸ ἑξῆς ἀνέκδοτον:

«Εἶχα ἀναχωρήσει ἀπὸ τὸ χωρίον μου μὲ πολλὰς συστατικὰς πρὸς τὸν διάσημον Δαλεμβὲρτ, ὅστις τότε ἦτο ἡ Πυθία τοῦ σοφοῦ κόσμου. Ἀλλ' εἰς μάτην ἀπέβησαν ὅλαι αἱ προσπάθειαί μου νὰ παρουσιασθῶ πρὸς αὐτόν. Ἡ θύρα ἦτο πάντοτε κλειστὴ δι' ἐμὲ, ἂν καὶ εἶχα κατορθώσει νὰ ἐπιδοθῶσι πρὸς αὐτὸν αἱ παντοδύναμοι ἐκεῖναι συστατικαὶ, αἵτινες ἔμελλον νὰ ἑλκύσωσι πρὸς ἐμὲ ὅλην τὴν εὔνοιαν καὶ ὑπόληψιν τοῦ διασήμου ἀνδρός.

»Ἐφαντάσθην τότε νὰ ἐπιστείλω πρὸς αὐτὸν ὄχι ἱκετευτικὴν ἐπιστολὴν, ὄχι αἴτησιν ἀκροάσεως, ἀλλ' ἐπιστολὴν *περὶ τῶν γενικῶν ἀρχῶν τῆς μηχανικῆς*.

»Τὴν ἐπαύριον ἔλαβον γραμμάτιον, διαλαμβάνον τὰ ἑξῆς:

«Κύριε, βλέπετε ὅτι πολλὰ ὀλίγον λαμβάνω »ὑπ' ὄψιν τὰς συστατικὰς ἐπιστολὰς, καὶ οὐδε»μίαν εἴχετε σεῖς ἀνάγκην αὐτῶν. Πολὺ καλλί»τερα κατεστήσατε γνωστὸν τὸν ἑαυτόν σας σεῖς »ὁ ἴδιος, καὶ τοῦτο μοὶ ἀρκεῖ. *Ἡ ὑποστήριξίς »μου σᾶς ὀφείλεται.* Ἔλθετε, σᾶς περιμένω.»

»Μετ' ὀλίγας ἡμέρας διωρίσθην καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν εἰς τὴν στρατιωτικὴν Σχολὴν —παρὰ τὰς συστατικάς μου ἐπιστολάς. Μόλις ἤμην τότε δεκαεννέα ἐτῶν.»

**

ΜΥΘΟΙ

Ο ΤΣΙΝΤΣΙΚΑΣ ΚΑΙ Ο ΓΡΥΛΛΟΣ

Εἶπε μιὰ νύχτα ὁ Τσίντσικας τοῦ Γρύλλου·
Δὲν πᾷς καὶ σὺ καϋμένε νὰ ἡσυχάσῃς,
Ποῦ ὅλοι κοιμῶνται, κ' εἶσαι σὺ μονάχος
Ὁποῦ περνᾷς τὴ νύχτα τραγουδῶντας;
Ἄσωτε, ἀσώτου τέκνο, ποῦ ἀσωτεύεις
Ἕνα πολύτιμον καιρὸ, ποῦ ἐμπόρῃες
Νὰ τὸν οἰκονομᾷς γιὰ νὰ κοιμᾶσαι;
Ναὶ, λέει ὁ Γρύλλος, ἴσια κουβεντιάζεις,
Ἂς τὴν ἀλήθεια· καὶ θαυμάζω μόνον
Πῶς, Τσίντσικας ἐσὺ, 'μιλεῖς γιὰ γνῶσι,
Γιὰ οἰκονομία καιροῦ, καὶ γιὰ ἡσυχία!
Δὲν εἶσαι σὺ ποῦ ὁλημερὶς στὸν ἴσκιο
Ἑνὸς πράσινου δένδρου, τριζονίζεις

Τραγούδια βαρετὰ καὶ δίχως τέλος;
Καὶ κουφαίνεις τοὺς κάμπους; καὶ ἀλαλιάζεις
Τοὺς ἐργάτες ποῦ κάνουν' τὴ δουλειά τους;
Κ' ἐσπατάλησες πάντα τὸν καιρό σου
Τραγουδῶντας ἀμέριμνα ὅλη-'μέρα;
Πῶς ἦλθες τώρα ἀπάνου 'ς τὸ κλαρί σου
Νὰ διδάξῃς ἐμᾶς σιωπή, ἡσυχία,
Οἰκονομία καιροῦ, φρόνησι, γνῶσι;
Ὦ, Τσίντσικά μου! καὶ συμπάθησέ με,
Συμπάθησέ με, στὸ λέω πάλε, μά. . . .
Θέλεις νἄχῃς δικαίωμα νὰ ὁρμηνεύῃς;
Κάνε σὺ πρῶτος ὅσα συμβουλεύεις.[1]

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

⁂ Ἡ ὁμόνοια προαπαιτεῖ αὐταπαρνησίαν, προαπαιτεῖ ἐπικράτησιν δημοσίου πνεύματος, προϋποθέτει τὴν ἡγεμονίαν τοῦ *Γνῶθι σαυτόν*. Ναί, ναί, χιλιάκις ναί, χωρὶς τοῦ Γνῶθι σαυτὸν, ἡ ὁμόνοια ἀπομένει ἁπλοῦς λεξικογραφικὸς διάκοσμος. (Σ. Ζαμπέλιος.)

⁂ Διατί δὲν ζητεῖς παρὰ τοῖς ὁμοίοις σου τὰς ἀρετὰς αὐτῶν μετὰ τῆς αὐτῆς προθυμίας, μεθ' ἧς ἀνακαλύπτεις τὰς κακίας αὐτῶν; Μανθάνων νὰ ἐκτιμᾷς τὰς ἀρετὰς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, θέλεις δυνηθῇ ν' ἀγαπήσῃς αὐτούς. Ἐνθυμούμενος δὲ ἐν τῇ πρὸς αὐτοὺς συμπεριφορᾷ τὴν μερίδα τῶν ἐν αὐτοῖς ἀγαθῶν, θέλεις εὐκολώτερον συγχωρεῖ αὐτοῖς τὰς ἀδυναμίας των καὶ ὑπομένει τὰ τέως λυποῦντά σε ἐλαττώματα αὐτῶν. (Zschokke.)

⁂ Ὑπάρχουσι τρία εἴδη φίλων: ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους βλέπομεν καθ' ἑκάστην, ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους βλέπομεν ἐνίοτε, καὶ ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους καθόλου δὲν βλέπομεν. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι εἶνε συχνότατα καὶ σταθερότεροι. (Arnould Fremy.)

⁂ Οἱ κατασκευασταὶ τῶν προρρήσεων ἐκτυλίσσουσι τὸ μέλλον κατὰ τὴν θέλησιν τῆς φαντασίας των, οἱ ποιηταὶ διαθέτουσιν ἐπίσης τὸ παρελθὸν, ὁ δὲ τρόπος, κατὰ τὸν ὁποῖον οἱ δημοσιογράφοι περιγράφουσι τὸ παρὸν, δὲν διαφέρει καὶ οὗτος παρὰ πολὺ τῶν ἀνωτέρω.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Τὸ βέλος τοῦ Πάρθου.

Μία μαγείρισσα πρὸς τὴν Κυρίαν της, ἡ ὁποία τὴν ἀπέπεμψε.

— Τώρα ὅπου φεύγω, Κυρά, σᾶς λέγω ὅτι τὸ κλειδὶ τοῦ μαγειρειοῦ πηγαίνει καὶ εἰς τὴν κλειδωνιὰ τοῦ ὑπογείου, ὅπου εἶναι τὰ κρασιά.

Ἡ Κυρία μένει μὲ ἀνοικτὰ μάτια.

Πόρισμα τῆς πείρας.

Ὅταν ὕφασμά τι φέρῃ ἐπιγεγραμμένην τὴν λέξιν *μαλλί*, ἐνίοτε περιέχει καὶ βαμβάκι. Ὅταν ὅμως ἔχῃ τὰς λέξεις *καθαρὸ μαλλί*, τότε νὰ ἦσαι βέβαιος ὅτι ἔχει καὶ βαμβάκι.

[1] Ι. Α. Λασκαράτος.

Ἰδιοκτήτης καὶ ἐνοικιαστής.

Κύριός τις ἐπισκέπτεται οἰκίαν διὰ νὰ τὴν ἐνοικιάσῃ.

— Ἡ θέα δὲν μὲ ἀρέσει τόσον, λέγει.

— Καλὲ τί λέτε, Κύριε! ἀνακράζει ὁ ἰδιοκτήτης. Δὲν βλέπετε ὅτι ἔχετε ἀποκάτω τὸν σταθμὸν τοῦ σιδηροδρόμου;

— Τὸ εἶδα· ἀλλὰ δὲν βλέπω τί κερδίζω μὲ αὐτό.

— Δὲν εἰξεύρετε τί διασκεδαστικὸν ποῦ εἶναι! Βλέπει κανεὶς ὅλους ποῦ δὲν προφθαίνουν τὸν σιδηρόδρομον.

Ὁ ἀφηρημένος σοφός.

Εἶναι γνωστὸν πόσον οἱ σοφοὶ καὶ ἰδίως οἱ μαθηματικοὶ εἶναι ἀφηρημένοι.

Ὁ Κ. Χ., εἷς τῶν ἀρίστων χημικῶν, ἀπέδειξεν ἀρτίως διὰ μυριοστὴν φορὰν τὴν ἀλήθειαν τοῦ ἀξιώματος τούτου.

Ἐνῷ αὐτὸς ἐσχάτως ἔλειπεν εἰς ταξείδιον, ἡ σύζυγός του ἀπέπεμψε τὴν θαλαμηπόλον καὶ προσέλαβεν ἀντ' αὐτῆς ἄρρενα ὑπηρέτην.

Ὁ Κ. Χ. ἐπανῆλθε πρὸ μιᾶς ἑβδομάδος, ἀλλ' εἰσέτι δὲν ἐνόησε τὸν ἀλλαγὴν καὶ ἀνὰ πᾶσαν πρωΐαν λέγει πρὸς τὸν ὑπηρέτην του·

— Μαρία, δός μου τὸ *καπέλλον* μου καὶ τὸ ῥαβδί μου.

Πολυάσχολοι ὑπηρέται.

Ὁ ἑξῆς διάλογος ἐλάμβανεν ἐσχάτως χώραν μεταξὺ τοῦ κυρίου Β*, ἐργαζομένου εἰς τὸ σπουδαστήριόν του, καὶ τῶν δύο ὑπηρετῶν του, εὑρισκομένων εἰς τὸν ἀντιθάλαμον. — Σὺ εἶσαι, Πέτρε; — Ναί, αὐθέντα. — Τί κάμνεις; — Τίποτε, αὐθέντα. — Καὶ σὺ, Ἰωάννη, αὐτοῦ εἶσαι; — Μάλιστα, αὐθέντα. — Τί κάμνεις; — Αὐθέντα βοηθῶ τὸν Πέτρον. — Καλά! ὅταν τελειώσετε ἔλατε νὰ μοῦ δώσητε τὰ ὑποδήματά μου. Α.

ΟΙΚΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Καθάρισις τῶν κρυσταλλίνων φιαλῶν.

Μετὰ μακρὰν χρῆσιν ἀπομένει ἐν ταῖς φιάλαις ἐκ τοῦ πηγαίου ὕδατος ὑποστάθμη τις δυσαπόξεστος λευκή, ἥτις οὔτε εἰς τὴν μετὰ κόνεως, ἄνθρακος ἢ *σκαγιῶν* ἀνατάραξιν ὑποχωρεῖ. Σταγόνες δέ τινες ἀραιοῦ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος ἐν ἀκαρεῖ καθαίρουσι τὴν φιάλην, μεθ' ὃ ἀποπλυνέσθω δι' ἀφθόνου ὕδατος. Σημειωτέον δ' ἐνταῦθα ὅτι τὰ *σκάγια*, τὰ τόσον εὔχρηστα παρ' ἡμῖν πρὸς καθάρισιν τῶν φιαλῶν, ἀποδοκιμάζονται, διότι περιέχουσι σημαντικὴν ποσότητα ἀρσενικοῦ, ἐπίτηδες διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῆς σφαιρικῆς μορφῆς προστιθεμένου· ὁπόταν δὲ μείνωσιν ἐν ταῖς φιάλαις, καὶ μάλιστα εἰς ἐπαφὴν μετὰ διαλυτικῶν τοῦ μολύβδου καὶ τοῦ ἀρσενικοῦ ὑγρῶν, ἐπιφέρουσι δηλητηριάσεις.

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΥΗΣΙΩΝ, 4.

Digitized by Google

'Αριθ. 30—Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Δεύτερος

Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδ. φρ. 20 —Αἱ συνδρομαὶ ἄρχ. ἀπὸ 1 ἰαν. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι— Τιμὴ προηγ. φύλλων λ. 30 —Γραφ. τῆς Διευθύνσεως: Ὁδ. Σταδίου, 6.

25 Ἰουλίου 1876

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΑΥΡΙΚΙΟΝ ΒΛΩΚ

Συνέχεια· ἰδὲ σελ. 449.

Χρησιμότης πραγματική, χρησιμότης ἰδανική.

«Ὁ ἀὴρ, ἡ βροχὴ, αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου εἶναι χρήσιμα χωρὶς νὰ ἔχουν ἀξίαν, ἔλεγεν ὁ Λεωνίδας ἐνθυμούμενος τοὺς λόγους τοῦ διδασκάλου. Δὲν ἔχουν ἀξίαν; Οἱ βῶλοί μου ὅμως οἱ ὁποῖοι δὲν εἶναι χρήσιμοι ἔχουν ἀξίαν, ἀφοῦ τοὺς ἠγόρασα. Ὑπάρχουσι λοιπὸν πράγματα τὰ ὁποῖα ἔχουν ἀξίαν, χωρὶς νὰ ἦναι χρήσιμα;»

Τὸ ἑσπέρας, ὅταν ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος τὸν προσεκάλεσαν νὰ παίξωσι βώλους, ἐνεθυμήθη τὴν ἀπορίαν ταύτην καὶ ἠρώτησε τοὺς φίλους του.

Δὲν ἤξευραν τί νὰ ἀπαντήσουν.

Εὐτυχῶς ὁ διδάσκαλος διήρχετο ἐκεῖθεν.—Διδάσκαλε, τῷ εἶπεν ὁ Λεωνίδας ἀφοῦ τὸν ἐχαιρέτησεν, οἱ βῶλοι ἔχουν ἀξίαν;

—Δι' ἐμὲ ὄχι, ἀφοῦ δὲν παίζω, ἀπεκρίθη.

—Καὶ ὅμως ὁ γείτων μας ὁ Μακρῆς δὲν παίζει οὔτ' ἐκεῖνος, εἶπεν ὁ Πέτρος, καὶ ὅμως ἀγοράζει.

—Διὰ νὰ τοὺς μεταπωλήσῃ, εἶπεν ὁ Λεωνίδας.

—Ὁ κ. Μακρῆς, ἐπανέλαβεν ὁ διδάσκαλος, ἀγοράζει τοὺς βώλους εἰς τοὺς Παρισίους, καὶ τοὺς μεταπωλεῖ εἰς τὰ παιδία ὀλίγον ἀκριβώτερα διὰ νὰ ἀποζημιωθῇ διὰ τοὺς κόπους του· καὶ μὲ τὸ κέρδος ἀγοράζει χρήσιμα εἰς αὐτὸν πράγματα.

—Ἡμεῖς ὅμως, εἶπον τὰ παιδία, ἀγοράζομεν τοὺς βώλους διὰ νὰ παίζωμεν.

—Εἰς τὰς ὥρας τῆς ἀναπαύσεως, ἀπήντησεν ὁ διδάσκαλος, τὰ παιγνίδια εἶναι συγχωρημένα· σᾶς εὐχαριστοῦν, καὶ διὰ τοῦτο εἴσθε διατεθειμένοι νὰ ἐξοδεύσητε χάριν τῆς διασκεδάσεως ταύτης. Διὰ τοῦτο, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον προξενεῖ εὐχαρίστησιν δύναται ἐπίσης νὰ ἔχῃ καὶ ἀξίαν. Ἡ διασκέδασις ἔχει ἐπίσης τὴν χρησιμότητά της· χρησιμότητα κατωτέρας τάξεως καὶ τῆς ὁποίας, ἀναμφιβόλως, πρέπει νὰ κάμνωμεν μετρίαν χρῆσιν καὶ μόνον δι' ἀνάπαυσιν μετὰ τὴν ἐργασίαν. Ὑπάρχουν μάλιστα πράγματα τὰ ὁποῖα ἔχουν ἀξίαν, ἂν καὶ σεῖς καὶ ἐγὼ δὲν τὰ εὑρίσκομεν οὔτε εὐχάριστα, οὔτε χρήσιμα· ἀλλ' ὑπάρχουσιν ἄλλοι ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι τὰ ἐπιθυμοῦν διὰ τοῦτον ἢ δι' ἐκεῖνον τὸν λόγον, καὶ ἀφοῦ οἱ ἄνθρωποι οὗτοι εἶναι διατεθειμένοι νὰ τὰ ἀγοράσωσι, τὰ ἀντικείμενα ταῦτα ἔχουν ἀξίαν.

Λεωνίδας.—Ὥστε ὅ,τι πωλεῖται ἢ ἀγοράζεται ἔχει ἀξίαν;

Διδάσκαλος.—Εἴπωμεν μᾶλλον ὅτι πᾶν ἀντικείμενον, ἢ πᾶσα ὑπηρεσία, ἣν ἐπιθυμεῖ τις νὰ προμηθευθῇ διὰ πληρωμῆς, ἔχει ἀξίαν. Ὀνόμασέ με ἀντικείμενα, ἅτινα ἀγοράζει τις εὐχαρίστως.

Πέτρος.—Ἄρτον, ἐνδύματα, βιβλίον, ἵππον, καὶ πολλὰ ἄλλα.

Διδάσκαλος.—Ὀνόμασέ με τώρα ὑπηρεσίας, ἃς προμηθεύεταί τις διὰ πληρωμῆς.

Παῦλος.—Τὸ σκάψιμον, τὸ θέρισμα, τὸ ράψιμον.

Λεωνίδας.—Ὅλαι αἱ ἐργασίαι, ὅλοι οἱ ἐργάται πληρώνονται.

Διδάσκαλος.—Ἀνέφερες ἐργασίας διὰ τῶν χειρῶν γινομένας· ἀλλ' ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι ἐργασίαι, ἃς πληρώνει τις.

Λεωνίδας.—Πληρώνονται αἱ ἐπισκέψεις τοῦ ἰατροῦ.

Διδάσκαλος.—Καὶ ἡ μάθησις, δὲν ἔχει ἀξίαν;

Λεωνίδας.—Ὢ! Ἐγὼ εἶμαι πολὺ εὐτυχὴς διότι γνωρίζω νὰ ἀναγινώσκω.

Πέτρος.—Καὶ ἐγὼ διότι ἠξεύρω νὰ λογαριάζω. Ἡ μητέρα μὲ βάζει καὶ κάνω ὅλους τοὺς λογαριασμούς.

Διδάσκαλος.—Ἐπαναλαμβάνω λοιπὸν, ὅτι τά τε πράγματα καὶ αἱ ἐργασίαι, αἱ φανταστικὴν ἔχουσαι τὴν ὠφέλειαν—πράγματα ἀρεσκείας ἁπλῆς—ἔχουν ἀξίαν, ἅμα ὑπάρχουν ἄνθρωποι πρόθυμοι νὰ τὰ ἀποκτήσουν διὰ χρημάτων.

Ἡ ἰδιοκτησία.

Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν συνομιλίαν ταύτην, ζωηρὰ συζήτησις ἠγέρθη ἐν τῇ αὐλῇ τῆς σχολῆς κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀναπαύσεως μεταξὺ τοῦ Λεωνίδα καὶ τοῦ Δημητρίου. Ὁ Λεωνίδας εὗρεν ἕνα βῶλον καὶ ἐπειδὴ ὁ Δημήτριος εἶχε χάσει ἕνα, τὸν ἐζήτει ὡς ἀνήκοντα εἰς αὐτόν. Ἀλλ' ὁ Λεωνίδας ὑπεστήριζεν ὅτι πολλοὶ βῶλοι χάνονται, ὅτι ἔχασε καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος, καὶ ὅτι εὗρε μᾶλλον ἕνα ἐκ τῶν ἰδικῶν του.

Ὁ Φίλιππος τότε ἐσκέφθη νὰ ἐρωτήσῃ τὸν Δημήτριον ἐὰν ὁ βῶλος τὸν ὁποῖον ἔχασεν ἦτον μικρὸς ἢ μέγας.

Digitized by Google

—Ἦτο μεγάλος, ἀπήντησεν ὁ Δημήτριος.

Ἀλλ' ἀπεδείχθη ὅτι ὁ εὑρεθεὶς βῶλος ἦτον μικρὸς καὶ ὁ Λεωνίδας τὸν ἐκράτησε.

Ὁ διδάσκαλος, ὁ ὁποῖος ἤκουσε πάντα ταῦτα ἀπαρατήρητος, ἐπλησίασε τότε, ἵνα ἐκ τοῦ μικροῦ τούτου συμβάντος ἐξαγάγῃ τὴν πρέπουσαν διδασκαλίαν.

— Εἶδον, εἶπεν, ὅτι ἐννοεῖτε τὸ δικαίωμα τῆς ἰδιοκτησίας, χωρὶς νὰ σᾶς τὸ μάθῃ τις. Ἐὰν τις ἐξ ὑμῶν ἔκαμνεν ἕνα ἀετόν, ἢ ἐὰν ὁ πατήρ του τῷ ἔδιδε μίαν σβοῦραν, εἴτε ἕνα βῶλον, θεωρεῖ τὸν ἀετὸν τοῦτον, τὴν σβοῦραν, τὸν βῶλον, ὡς ἰδιοκτησίαν του, ἣν δύναται νὰ κάμῃ ὅ,τι θέλει. Εἶναι ἀπόλυτος κύριος, καὶ ἐν ἀνάγκῃ θὰ ὑπερασπίζετο γενναίως τὸ δικαίωμά του, ὅπως θὰ ὑπερασπίζεται τὰ ὦτά του, ἐὰν κανεὶς ἤθελε νὰ τοῦ τὰ κόψῃ.

Καὶ πρέπει νὰ γείνηται τοῦτο.

Διατί;

Διότι ἡ βεβαιότης τῆς ἀπολαύσεως παντὸς κεκτημένου πράγματος σᾶς δίδει μεγάλην ἐνέργειαν καὶ ἐπιμονήν· θέλει τις νὰ αὐξήσῃ ὅ,τι ἔχει, καὶ ἡ ἰδιοκτησία καταντᾷ οὕτω τὸ αἴτιον τῆς διπλασιάσεως, καὶ πολλάκις τῆς δεκαπλασιάσεως καὶ ἑκατονταπλασιάσεως τῆς παραγωγῆς· ἐκεῖ ἔνθα ἄλλοτε ἑκατὸν ἄγριοι ἐκοπίαζον νὰ εὕρωσι τὴν τροφήν των, βλέπει τις σήμερον δέκα χιλιάδας οἰκογενείας, ἐκ τῶν ὁποίων ἑκάστη ἔχει τὴν ἰδιοκτησίαν καὶ βιομηχανίαν της, ζῶσας ἐν ἀφθονίᾳ.

Ἐὰν ἡ ἰδιοκτησία δὲν ὑπῆρχε, οὐδεὶς θὰ ἐφύτευε δένδρον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἄλλος ἠδύνατο νὰ ἔλθῃ νὰ κόψῃ τοὺς καρπούς, οὐδεὶς θὰ ἔκτιζεν οἰκίαν, τὴν ὁποίαν ἄλλος ἠδύνατο νὰ κατοικήσῃ ἀντ' αὐτοῦ, οὐδεὶς θὰ ἀνέτρεφεν ἵππον, ἐὰν ὁ γείτων του ἠδύνατο νὰ τὸν οἰκειοποιηθῇ, οὐδεὶς θὰ ἔσπειρε λινάριον, διὰ νὰ κατασκευάσῃ ἐξ αὐτοῦ ὕφασμα ὁ τυχὼν διαβάτης.

Δύνασθε, τέκνα μου, νὰ φαντασθῆτε τόπον ἔνθα ἕκαστος θὰ ἠδύνατο νὰ λαμβάνῃ ἀτιμωρητεὶ τὰ πράγματα τῶν ἄλλων; Ὁ Ἰωάννης θὰ ἠδύνατο νὰ ἁρπάζῃ τὴν σβοῦραν τοῦ Πέτρου, καὶ ὁ Φίλιππος τὴν στεφάνην τοῦ Ἰακώβου. Ἐπεθυμούσατε νὰ ζήσητε εἰς ἕνα τοιοῦτον τόπον;

—Ὄχι, ὄχι, ὄχι, ἀνέκραξαν τὰ παιδία.

—Ἴδωμεν τώρα πῶς δύναταί τις νὰ προμηθευθῇ ἰδιοκτησίαν, δηλ. ἀντικείμενόν τι, βιβλίον, βοῦν, οἰκίαν, γῆν, ἀνήκοντα ἤδη εἰς ἄλλον;

—Ἀγοράζει, ἀπήντησεν ὁ Φίλιππος.

—Δηλαδὴ δίδει τίς τι εἰς ἀντάλλαγμα, λέγει ὁ διδάσκαλος. Καὶ πῶς ἀκόμη;

—Τὸ λαμβάνει ὡς δῶρον, ἀπήντησεν ὁ Ἰωάννης.

—Ὑπάρχουν ἄλλοι τρόποι ἀκόμη;

—Νὰ τὸ λάβῃ τις διὰ κληρονομίας, λέγει ὁ Πέτρος.

—Δύναται νὰ τὰ εὕρῃ τις ἀκόμη, ἀλλὰ δικαιοῦται νὰ τὰ οἰκειοποιηθῇ μόνον, ὅταν τὰ εὑρεθέντα δὲν ἀνήκωσιν εἰς οὐδένα. Ὑπάρχουσι χῶραι ἄνευ κατοίκων. Δύναταί τις εἰς τὰς χώρας ταύτας νὰ περιτειχίσῃ γαίας, νὰ τὰς καλλιεργῇ, νὰ κτίσῃ οἰκίαν καὶ νὰ τὴν κατοικῇ, καὶ αἱ γαῖαι αὗται καὶ ἡ οἰκία αὕτη καταντῶσι νομίμως ἡ ἰδιοκτησία τοῦ κατασκευάσαντος διὰ τῆς ἐργασίας του ταῦτα.

Τὸ ὕδωρ ἐπίσης τὸ ὁποῖον εἶναι ὑπὸ τὴν γῆν δὲν ἀνήκει εἰς οὐδένα, ἀλλ' ἐὰν κατασκευάσω φρέαρ, τὸ ἐν τῷ φρέατι εἰσερχόμενον ὕδωρ μοὶ ἀνήκει, καὶ δύναμαι νὰ τὸ δώσω, ἢ ἐν ἀνάγκῃ καὶ νὰ τὸ πωλήσω. Οἰκειοποιήθην τὸ ὕδωρ τοῦτο διὰ τῆς ἐργασίας μου, ἤ, ὅπερ τὸ αὐτό, δι' ἐμμίσθου ἐργασίας, ἤτοι διὰ χρημάτων ἅτινα ἐκέρδισα δι' ἄλλου τρόπου, καὶ ὅ,τι μοὶ ἀνήκει, δύναμαι νὰ τὸ διαθέσω ὅπως θέλω, σεβόμενος πάντοτε τοὺς νόμους τῆς ἠθικῆς.

Α. Βερναρδακης.

Ἕπεται συνέχεια.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΚΗΡΙΟΥ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 450.

Ἂς ἴδωμεν τώρα τὸν φωτισμόν. Θ' ἀνάψω ἓν κηρίον ἢ δύω, διὰ νὰ ἐκπληρώσωσι τὸ ἔργον τοῦ προορισμοῦ των. Τὸ κηρίον καὶ ὁ λύχνος εἶναι, τὸ ἠξεύρετε, δύω διάφορα πράγματα. Διὰ νὰ κατασκευάσητε λύχνον γεμίζετε δι' ἐλαίου ἓν δοχεῖον, ἔπειτα θέτετε ἐπ' αὐτοῦ ὀλίγον βαμβάκιον ἐπίτηδες ἡτοιμασμένον, καὶ τέλος ἀνάπτετε τὸ ἄνω ἄκρον ταύτης τῆς θρυαλλίδος. Ὅταν ἡ φλὸξ καταβῇ μέχρι τοῦ ἐλαίου, τότε σβύνει ἐκεῖ, ἐξακολουθεῖ δὲ νὰ καίῃ εἰς τὸ ἐπάνω μέρος. Ἴσως μ' ἐρωτήσητε πῶς τὸ ἔλαιον, ἀφ' οὗ δὲν καίει μόνον του, ἀναβαίνει εἰς τὸ βαμβάκιον, καὶ καίει ἐκεῖ; Ἀμέσως θὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τούτου. Ἀλλὰ δὲν σᾶς φαίνεται ἀκόμη θαυμαστότερον πῶς καίει ἓν κηρίον; Διότι αὐτὸ εἶναι οὐσία στερεά, καὶ δὲν περιέχεται ἐντὸς δοχείου. Πῶς ἡ στερεὰ αὕτη οὐσία ἀναβαίνει εἰς τὸ μέρος ὅπου εἶναι ἡ φλόξ; Πῶς, ἐν ᾧ δὲν εἶναι ῥευστή, καὶ πῶς, ὅταν γίνηται ῥευστή, ἐξακολουθεῖ νὰ συνέχηται; Τοῦτο εἶναι ἀληθῶς θαυμαστὸν εἰς τὸ κηρίον.

Ὑπάρχουσιν εἰς τὴν αἴθουσαν ταύτην ῥεύματα ἀέρος ἅτινα θὰ μᾶς βοηθήσωσιν εἰς μερικὰ τῶν πειραμάτων ἡμῶν, εἰς ἄλλα ὅμως θὰ μᾶς ἐνοχλήσωσι. Διὰ ν' ἀποφύγωμεν τοῦτο θὰ προσπαθήσω νὰ κατορθώσω φλόγα ἥσυχον καὶ κανονικήν, διότι δὲν ἠμποροῦμεν νὰ σπουδάσωμεν ἓν ἀντικείμενον ὅταν παρουσιάζωνται προσκόμματα ξένα πρὸς αὐτό. Ἂς μεταχειρισθῶμεν τὸν τρόπον ὃν μεταχειρίζονται ὅσοι ἀνάπτουσι κηρία εἰς τὸ ὕπαιθρον, εἰς τοὺς ἐξώστας ἢ εἰς τὰ

Digitized by Google

παραπήγματα πλουσίων ὀψοπωλείων. Ἰδοὺ ὁ ὑάλινος αὐτὸς κύλινδρος. Αὐτὸς τίθεται περὶ τὸ κηρίον, καὶ ἠμπορεῖ, ὡς βλέπετε, κατὰ θέλησιν νὰ καταβιβάζηται ἢ νὰ σύρηται ὑψηλότερον. Ἐντὸς αὐτοῦ ἡ φλὸξ τοῦ κηρίου δὲν κινεῖται, καὶ ἠμποροῦμεν ἀνέτως νὰ τὴν ἐξετάσωμεν.

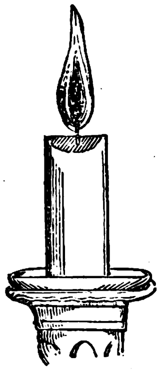

Σχ. 5.

Κάτω, ὡς βλέπετε, ὑπὸ τὸ καιόμενον φτίλλιον σχηματίζεται ἓν κανονικὸν κύρτωμα· ἂς τὸ ὀνομάσωμεν *κοτύλην*. Ἡ θερμότης τῆς φλογὸς ἀποτελεῖ ῥεῦμα, καὶ ὁ ἀὴρ αὐτοῦ, πνέων εἰς τὴν ἐξωεπιφάνειαν τοῦ κηροῦ ἢ τοῦ ἀλείμματος, καθιστᾷ τὰ χείλη τῆς κοτύλης ψυχρότερα παρὰ τὸ ἐντὸς αὐτῆς. Τοῦτο λοιπὸν τὸ ἐντὸς ἀναλύεται ὑπὸ τῆς φλογός, ἥτις καταβαίνει διὰ τοῦ φτιλλίου ἕως ὅπου δὲν ἠμπορεῖ νὰ προχωρήσῃ περαιτέρω χωρὶς νὰ σβύσῃ· τὸ ἔξω ὅμως μέρος δὲν ἀναλύεται. Ἂν ἀποτελέσω ῥεῦμα ἀέρος πρὸς τὰ δεξιὰ ἢ πρὸς τ' ἀριστερά, ἡ κοτύλη μου θὰ διαῤῥαγῇ, καὶ ἡ ἀναλελυμένη ὕλη θὰ καταῤῥεύσῃ εἰς τὴν πλευρὰν τοῦ κηρίου. Ἡ δύναμις τῆς βαρύτητος, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπόκειται ὁ κόσμος ὁλόκληρος, διατηρεῖ τὸ ῥευστὸν τοῦτο εἰς ὁριζόντιον θέσιν· ἅμα ὅμως ἡ κοτύλη παύσῃ οὖσα ἡ ἰδία ὁριζόντιος, χύνεται φυσικῶς καὶ τὸ ῥευστὸν διὰ τῆς ἀνοιγομένης ὑδροῤῥόης. Ἡ κοτύλη λοιπὸν σχηματίζεται διὰ τοῦ κανονικοῦ ῥεύματος τοῦ ἀέρος, τοῦ ἐπενεργοῦντος εἰς ὅλα ἐνταυτῷ τὰ σημεῖα, καὶ προφυλάττοντος τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν ἀπὸ τῆς θερμότητος. Καμμία καύσιμος ὕλη δὲν εἶναι κατάλληλος πρὸς κατασκευὴν κηρίου ἂν δὲν ἔχῃ τὰς ἰδιότητας αἵτινες τῇ ἐπιτρέπουσι νὰ σχηματίζῃ ταύτην τὴν κοτύλην. Ἐξαιρεῖται μόνον ἓν εἶδος ξύλου σπογγοειδοῦς, εὑρισκομένου εἰς τῆς Ἰρλανδίας τὰ καυσοχώματα, καὶ περιέχοντος ἐντός του τὴν ὕλην ἥτις τρέφει τὴν φλόγα. Τώρα ἐννοεῖτε διατὶ αἱ ὡραῖαι ῥαβδωταὶ ἐκεῖναι λαμπάδες, τὰς ὁποίας σᾶς ἔδειξα, δὲν εἶναι καλὰ κηρία· διότι ἡ κοτύλη αὐτῶν δὲν ἔχει τὸ ὡραῖον ἐκεῖνο λεπτὸν καὶ καταστρόγγυλον χεῖλος. Βεβαίως ἐννοήσατε μέχρι τοῦδε ὅτι ἡ ὡραιότης τῶν πραγμάτων συνίσταται εἰς τὴν ἐντέλειαν, δηλαδὴ τὴν χρησιμότητα αὐτῶν. Ἐντελὲς πρᾶγμα δὲν εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μᾶς τέρπει τὴν ὅρασιν, ἀλλ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐκτελεῖ καλήτερα τὸν σκοπόν του. Τὸ κηρίον τοῦτο σᾶς φαίνεται ὡραῖον, ἀλλὰ δὲν καίει καλῶς, διότι προξενεῖ ῥεῦμα ἀνώμαλον, καὶ ἑπομένως ἀνώμαλος εἶναι καὶ ἡ κοτύλη αὐτοῦ. Τοῦ ἀναβαίνοντος ῥεύματος θὰ ἴδῆτε τ' ἀποτελέσματα, καὶ σᾶς παρακαλῶ νὰ τὰ παρατηρήσετε, ὅταν μικρὸς ῥύαξ ἀλείμματος ἐκχειλίζει ἀπὸ ἓν μέρος τῆς κοτύλης, ῥέει εἰς τὴν πλευρὰν τοῦ κηρίου, καὶ καθιστᾷ αὐτὸ χονδρότερον ἀπὸ τὸ ἓν μέρος. Ὅταν καίηται τὸ κηρίον, ἡ προσθήκη αὐτὴ μένει ὡς μικρὸς στύλος ὀρθός, παράλληλος πρὸς τὸ φτίλλιον, καὶ δὲν καίεται. Ἐπειδὴ ὑψοῦται ὑπεράνω τῆς λοιπῆς καυσίμου ὕλης, περικυκλοῦται εὐκολώτερον ὑπὸ τοῦ ἀέρος, καὶ διὰ τοῦτο ψυχραίνεται περισσότερον, καὶ ἠμπορεῖ ν' ἀνθέξῃ εἰς τὴν θερμότητα τῆς ἑστίας, δηλαδὴ τῆς φλογὸς ἥτις εἶναι πλησιεστάτη. Τὰ μεγαλήτερα λάθη ὅσα γίνονται εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν κηρίων, ἢ καὶ ὅπου δήποτε, μᾶς διδάσκουσι πολλάκις πράγματα τὰ ὁποῖα ποτὲ δὲν θὰ ἐμανθάνομεν, ἂν δὲν ἐγίνετο κανὲν σφάλ-

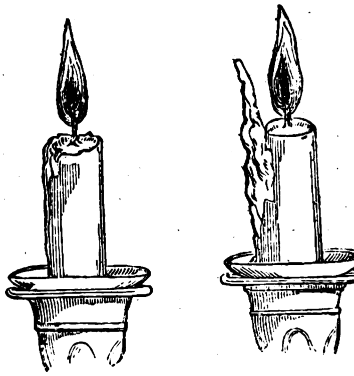

Σχ. 6.

μα. Σπουδάζομεν διὰ νὰ γίνωμεν φιλόσοφοι, καὶ ἐλπίζω ὅτι ὁσάκις σᾶς ἐκπλήττει κανὲν ἀποτέλεσμα, ἂν εἶναι μάλιστα νέον αὐτό, ποτὲ δὲν θὰ λησμονῆτε νὰ ἐρωτᾶτε: «Ἀλλὰ διατί τοῦτο; Τίς εἶναι ἡ αἰτία;» Μέχρι τέλους θὰ εὑρίσκετε τὴν ἀπόκρισιν.

Ὡς πρὸς τὰ κηρία ἀναγκαῖον εἶναι νὰ ἐξηγήσωμεν καὶ ἄλλο τι. Πῶς τὸ ῥευστὸν ἐξέρχεται ἐκ τῆς κοτύλης, πῶς ἀναβαίνει ὡς ἐκεῖ ὅπου φλογίζεται; Ἠξεύρετε ὅτι ἡ φλὸξ τοῦ κηρίου, εἴτε ἄλειμμα, εἴτε κηρὸς ἢ ἁγιοκέριον, εἴτε στεατίνη, εἴτε κήτους λεύκωμα εἶναι ἡ ὕλη αὐτοῦ, ποτὲ δὲν καταβαίνει μέχρι τῆς οὐσίας ἥτις τὸ τρέφει, ἀλλὰ μένει πάντοτε εἰς τὴν ἰδίαν ἀπόστασιν ἀπ' αὐτῆς, καὶ δὲν τὴν ἀναλύει ὅλην. Πάντοτε ἀπέχει ὀλίγον ἀπὸ τοῦ ῥευστοῦ, καὶ μόνον σύρει πρὸς ἑαυτὴν τὰ χείλη τῆς κοτύλης. Δὲν ἠμπορῶ νὰ φαντασθῶ ὡραιότερον φυσικὸν συνδυασμὸν ἐκείνου, καθ' ὃν τὰ διάφορα μέρη τοῦ κηρίου τούτου ἀλληλουχοῦνται καὶ ἀλληλοβοηθοῦνται. Μία τῶν εὐφλογιστοτέρων ὑλῶν καιομένη βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον, χωρὶς νὰ τὴν καταλάβῃ ὅλην ἡ φλόξ, θὰ σᾶς φανῇ πρᾶγμα πολὺ παράδοξον, ὅταν συλλογισθῆτε ποία εἶναι ἡ δύναμις τῆς φλογός, καὶ πόσον ὀλίγος καιρὸς τῇ χρειάζεται ὑπὸ ἄλλας περιστάσεις διὰ νὰ καταστρέψῃ τὸν κηρὸν ὅστις τὴν τρέφει. Ἠξεύρομεν πόσον εὐκόλως θὰ ἠνάγκαζε τὴν καύσιμον ὕλην ν' ἀλλάξῃ μορφήν, ἂν πολὺ τὴν ἐπλησίαζε.

Digitized by Google

Ἀλλὰ πῶς ἡ φλὸξ κυριεύει τὴν καύσιμον ὕλην; Τοῦτο μᾶς φέρει εἰς ἓν τῶν περιεργοτάτων ζητημάτων τῆς φυσικῆς, εἰς τὴν τριχώδη ἕλξιν· «Τὴν τριχώδη ἕλξιν;» λέγετε. Τί σχέσιν ἔχουσιν αἱ τρίχες; Ἀδιάφορον τὸ ὄνομα. Ἂς μὴ ἐπιμείνωμεν εἰς αὐτό. Ἐφευρέθη εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν δὲν ἦτον ἀκόμη ἀκριβῶς γνωστὴ ἡ δύναμις αὕτη. Ὅπως δήποτε, δι' αὐτῆς ἡ ὕλη ἥτις τρέφει τὴν φλόγα σύρεται καὶ ἐναποτίθεται εἰς τὸ μέρος ὅπου γίνεται ἡ φλέξις, καὶ τοῦτο οὐχὶ ὅπου τύχῃ, ἀλλ' εἰς αὐτὸ τὸ κέντρον τῆς καύσεως. Ἂς σᾶς δώσω ἓν ἢ δύω παραδείγματα τῆς τριχώδους αὐτῆς ἐνεργείας, ἤτοι τῆς ἕλξεως δι' ἧς δύω οὐσίαι, ἐξ ὧν ἡ μία δὲν διαλύει τὴν ἄλλην, συνδέονται. Ὅταν πλύνετε τὰς χεῖράς σας, τὰς βρέχετε ἐντελῶς, καὶ λαμβάνετε ὀλίγον σαπώνιον διὰ ν' αὐξήσετε τὴν προσκόλλησιν τοῦ ὕδατος, καὶ ἔπειτα τὸ δέρμα σας μένει ὑγρόν. Τοῦτο εἶναι ἀποτέλεσμα ταύτης τῆς ἕλξεως. Μάλιστα ἂν αἱ χεῖρές μας εἶναι ὅλως διόλου καθαραί,—ὅπερ σπανίως συμβαίνει, διότι εὐκόλως λερώνονται,—ὅταν βυθίσωμεν τὸν δάκτυλον εἰς τὸ νερόν, τὸ νερὸν ἀνέρπει ἢ ἀναβαίνει ὀλίγον ὑψηλότερον εἰς αὐτόν. Ἰδοὺ ἄλλο. Ἐδῶ ἔχω οὐσίαν τινὰ ἱκανῶς πορώδη, μίαν στήλην ἅλατος. Τὴν θέτω ὀρθὴν εἰς τὸ πινάκιον, καὶ εἰς αὐτὸ χύνω ὄχι ἁπλοῦν νερόν, ὡς φαντάζεσθε, ἀλλὰ ῥευστόν τι περιέχον ὅσον ἅλας ἠμπορεῖ νὰ περιλάβῃ· ὥστε ὅ,τι θὰ ἴδῆτε δὲν θὰ προέλθῃ ἐξ ἀναλύσεώς τινος τῆς στήλης τοῦ ἅλατος. Φαντασθῆτε ὅτι τὸ πινάκιον παριστᾷ ἓν κηρίον, ἢ τὴν κοτύλην αὐτοῦ, ἡ στήλη ἁλὸς τὸ φτίλλιον, καὶ τὸ ὑγρὸν τοῦτο τὸν ἀναλελυμένον κηρόν. Ἐχρωμάτισα τὸ ὑγρὸν διὰ νὰ ἠμπορέσετε καλήτερα νὰ ἴδῆτε πῶς ἐνεργεῖ. Ἰδέτε ὅτι ὅσον τὸ χύνω εἰς τὸ πινάκιον, εἰσέρχεται καὶ ἀναβαίνει εἰς τὴν στήλην τοῦ ἅλατος.

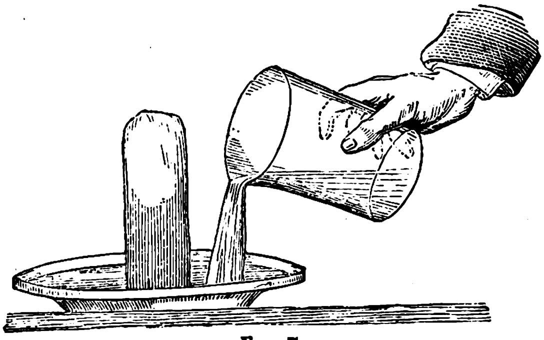

Σχ. 7.

Ἂν τὸ κυανοῦν αὐτὸ ὑγρὸν ἦτον καύσιμον, καὶ ἂν ἐθέτομεν φτίλλιον εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ἅλατος, τὸ ὑγρὸν θὰ ἀνέβαινεν εἰς τὸ βαμβάκιον καὶ θὰ ἔκαιε. Περιεργοτάτη εἶναι αὕτη ἡ ἐνέργεια καὶ ὅλα τὰ κατ' αὐτήν. Ὅταν νίπτεσθε λαμβάνετε τὸ χειρόμακτρον, καὶ αὐτὸ ἀποῤῥοφᾷ τὸ νερόν. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, δηλαδὴ διὰ τῆς ἰδίας ἕλξεως τὸ ἄλειμμα ποτίζει τὸ φτίλλιον τοῦ κηρίου. Συμβαίνει ἐνίοτε ἐξ ἀπροσεξίας ἓν μικρὸν παιδίον (εἶδα πολλάκις καὶ μεγάλους, ἔχοντας πολλὴν τάξιν εἰς ὅλας τὰς πράξεις, νὰ γίνωνται ἔνοχοι αὐτῆς τῆς ἀπροσεξίας), ἀφ' οὗ νιφθῇ, ῥίπτει τὸ προσόψιον εἰς τὸ χεῖλος τῆς λεκάνης, ὥστε ἡ μία ἄκρα αὐτοῦ βρέχεται. Ἠξεύρετε τί συμβαίνει; Τὸ προσόψιον ἐχρησίμευσεν ὡς σίφων, ἀποῤῥοφᾷ ταχέως ὅλον τὸ νερὸν τῆς λεκάνης, καὶ τὸ χύνει κατὰ γῆς. Διὰ νὰ διακρίνετε καλήτερα πῶς αἱ οὐσίαι ἐνεργοῦσιν ἡ μία ἐπὶ τῆς ἄλλης, ἔφερα ἐδῶ ἓν ἀγγεῖον κατεσκευασμένον ἐξ ὑφάσματος μεταλλικοῦ, καὶ περιέχον νερόν. Ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀγγείου τούτου δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς τὴν ἐνέργειαν τοῦ βάμβακος ἢ τοῦ βαμβακεροῦ ὑφάσματος· ὥστε καὶ ἐνίοτε κατασκευάζονται μεταλλικὰ φτίλλια. Βλέπετε ὅτι τὸ ἀγγεῖόν μου εἶναι πορῶδες· διότι ἂν χύσω νερὸν ἀπ' ἐπάνω, τὸ νερὸν ἐκρέει κάτωθεν. Δύσκολον θὰ σᾶς ἦτον νὰ μοὶ ἀποκριθῆτε ἂν σᾶς ἠρώτων εἰς ποίαν κατάστασιν εἶναι τὸ ἀγγεῖον τοῦτο, τί περιέχει, καὶ διατί ὅ,τι περιέχει μένει ἐντὸς αὐτοῦ. Εἶναι πλῆρες νεροῦ· καὶ ὅμως βλέπετε ὅτι τὸ νερὸν ἐμβαίνει εἰς αὐτὸ καὶ ἐξέρχεται, ὡς ἂν ἦτον κενόν. Ἀρκεῖ νὰ τὸ κενώσω διὰ νὰ σᾶς τὸ ἀποδείξω. Ἰδοὺ δὲ ὁ λόγος τούτου τοῦ μυστηρίου. Τὸ μεταλλικὸν ὕφασμα, ὅταν ἅπαξ βραχῇ, μένει βρεγμένον· εἶναι δὲ τόσον πυκνῶς ὑφασμένον, ὥστε τὸ ὑγρὸν σύρεται ἀπὸ τὸ ἓν εἰς τὸ ἄλλο μέρος μετὰ δυνάμεως τοσαύτης, ὥστε μένει ἐντὸς τοῦ ἀγγείου, ἂν καὶ εἶναι πορῶδες αὐτό. Οὕτω καὶ τὰ μόρια τοῦ ἀναλελυμένου ἀλείμματος ἀναβαίνουσιν εἰς τὸ βαμβάκιον, καὶ φθάνουσιν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ φτιλλίου. Ἄλλα μόρια ἔρχονται κατόπιν αὐτῶν, συρόμενα ὑπὸ ἀμοιβαίας ἕλξεως, καὶ καθ' ὅσον φθάνουσι πλησίον τῆς φλογός, ἀνάπτουσι.

Α. Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗΣ.

Ἕπεται συνέχεια.

Ο ΜΟΥΡΙΛΛΟΣ ΚΑΙ Ο ΜΑΥΡΟΣ ΤΟΥ

Ἦτο ὡραία θερινὴ πρωΐα τοῦ ἔτους 1630. Ἡ Σεβίλλη, πόλις τῆς Ἱσπανίας, ἔλαμπεν ἐν ὅλῃ τῇ μεσημβρινῇ αὐτῆς μεγαλοπρεπείᾳ. Νέοι τινὲς διηυθύνοντο εὐθύμως ᾄδοντες πρὸς τὴν οἰκίαν τοῦ διασήμου ζωγράφου Μουρίλλου, ἔνθα ἐδιδάσκοντο τὴν ζωγραφικήν. Ἦσαν οὗτοι ὁ Κάρλος, ὁ Φερνάνδες, ὁ Μένδες, ὁ Ἰστρουΐζ, ὁ Γονζάλες καὶ ὁ Κορδόβας, νέοι ζωηροὶ καὶ πλήρεις σεβασμοῦ καὶ θαυμασμοῦ πρὸς τὸν μέγαν αὐτῶν διδάσκαλον.

Ἀνέβησαν ἐν σώματι τὴν εὐρεῖαν κλίμακα καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς σχολῆς.

Ὁ διδάσκαλος δὲν εἶχεν ἔλθει ἀκόμη· καὶ ἐν τοσούτῳ οἱ μαθηταὶ ἡτοίμαζον τοὺς πίνακάς των καὶ ἐξήταζον τὰς ἐργασίας των.

Digitized by Google

«Μὰ τὸν ἅγιον Ἰάκωβον, ἀνέκραξεν αἴφνης ὁ Ἰστρουίζ· ποῖος ἐξ ὑμῶν ἔμεινε χθὲς τὸ ἑσπέρας τελευταῖος ἐν τῷ σχολείῳ;

«Κοιμᾶσαι, ἀπεκρίθη ὁ Κορδόβας, ἢ δὲν ἐνθυμεῖσαι ὅτι ὅλοι ἐξήλθομεν ὁμοῦ;

«Καὶ ὅμως, εἶπεν ὁ Ἰστρουίζ ἀνυπομόνως, χθὲς τὸ ἑσπέρας ἐκαθάρισα ἐπιμελῶς τὸν πίνακά μου, καὶ σήμερον ἰδού τον πάλιν πλήρη χρωμάτων, ὡς ἐὰν καθ' ὅλην τὴν νύκτα νὰ ἔγεινε χρῆσις αὐτοῦ.

«Περίεργον πρᾶγμα, ἀνεβόησεν ὁ Κάρλος, πάλιν ἕνα ἀνθρωπίσκον ἐπὶ τοῦ πινακός μου, καὶ σᾶς βεβαιῶ, δὲν εἶναι εὐκαταφρόνητος ἡ εἰκών· ἐπεθύμουν ὅμως νὰ μάθω, τίς διασκεδάζει καθ' ἑκάστην ζωγραφίζων ἐπὶ τοῦ τοίχου ἢ ἐπὶ τοῦ πινακός μου· χθὲς μάλιστα ὑπῆρχεν ὡραία κεφαλὴ ἐπὶ τοῦ πίνακος τοῦ Φερνάνδες.

«Στοιχηματίζω, εἶπεν ὁ Φερνάνδες, ὅτι ὁ Ἰστρουίζ εἶναι ὁ ἐνασμενιζόμενος εἰς ταῦτα.

«Σοὶ ὁρκίζομαι ὅτι οὐδὲ ἐπλησίασά ποτε τὸν πίνακα ἑνὸς ἄλλου.

«Μὴ ὁρκίζεσαι, Ἰστρουίζ, σὲ πιστεύομεν· δὲν εἶσαι οὔτε ἱκανὸς νὰ ζωγραφίσῃς τόσον καλά.

«Οἱ χρωστῆρές μου εἶναι ὅλοι ἠφανισμένοι, ἀνέκραξεν ὁ Γονζάλες. Μὰ τὸν προστάτην τῆς Ἱσπανίας, ἐνταῦθα συμβαίνει τι μυστηριῶδες.

«Μήπως καὶ σὺ πιστεύεις, ὡς ὁ μαῦρός μας ὁ Σεβαστιανός, ὅτι ὁ πράττων τὰ παράδοξα ταῦτα εἶναι ὁ Ζόμβης, τὸ φάντασμα τῶν Ἀράβων;

«Τῇ ἀληθείᾳ, ἐὰν ὁ Ζόμβης ἦναι ὁ ἐκτελῶν τὰς ὡραίας ταύτας εἰκόνας, εἶπεν ὁ Μένδες, ἔπρεπε τοὐλάχιστον νὰ μοῦ τελειώσῃ τὴν κεφαλὴν τῆς Παναγίας μου, τὴν ὁποίαν μὲ ὅλας τὰς προσπαθείας μου δὲν δύναμαι νὰ κατορθώσω.

Καὶ ταῦτα λέγων ὁ Μένδες ἐπλησίασεν εἰς τὸν πίνακά του, ὅτε αἴφνης ἔμεινεν ὠχρὸς καὶ ἄναυδος.

Ὡραία κεφαλὴ Παναγίας, πρὸ μικροῦ μὲν σχεδιασθεῖσα, ἀλλὰ θαυμασία τὴν ἔκφρασιν, διέλαμπεν ὡς οὐράνιόν τι πλάσμα ἐν μέσῳ τῶν λοιπῶν τοῦ πίνακός του προσώπων.

«Τί συμβαίνει; τί ἵστασθε ὅλοι ἀκίνητοι ἐνώπιον τοῦ πίνακος τοῦ Μένδες; ἠρώτησε φωνὴ τραχεῖα καὶ διδασκαλική. Οἱ μαθηταὶ ἐταράχθησαν, καὶ ἐχαιρέτισαν μὲ σέβας τὸν ἄνδρα, ὅστις αὐστηρὸς ἐστάθη εἰς τὸ μέσον αὐτῶν. Ἦτο οὗτος ὁ Μουρίλλος, ὁ διδάσκαλός των.

«Ἰδέτε, διδάσκαλε, ἰδέτε τὴν ὡραίαν αὐτὴν κεφαλήν, ἀνέκραξαν ὅλοι, δεικνύοντες τὴν κεφαλὴν τῆς Παναγίας ἐπὶ τοῦ πίνακος τοῦ Μένδες.

«Ποῖος ἐζωγράφισε τὴν κεφαλὴν ταύτην; ἠρώτησεν ὁ Μουρίλλος. Καὶ ἐπειδὴ ὅλοι ἐσιώπων· —Εἴπετέ μοι λοιπόν, προσέθηκε, ποῖος ἐσχεδίασε καὶ ἐζωγράφισεν αὐτὴν τὴν κεφαλήν; Ὁ ζωγραφίσας αὐτὴν θέλει ποτὲ γείνει ὅλων ἡμῶν διδάσκαλος! Ὁποία χάρις! ὁποία φυσικότης! ὁποία θαυμασία ἔκφρασις!—Μένδες, εἶναι ἔργον σου τοῦτο;

«Ὄχι, διδάσκαλε, ἀπεκρίθη ὁ Μένδες.

«Ἰδικόν σου ἔργον εἶναι, Ἰστρουίζ; ἰδικόν σου, Κορδόβα; ἰδικόν σου, Φερνάνδες;

Πάντες ἠρνήθησαν.

«Ἐν τοσούτῳ, εἶπεν ὁ Μουρίλλος, ἡ κεφαλὴ αὕτη δὲν ἔπεσεν ἀφ' ἑαυτῆς ἐπὶ τοῦ πίνακος.

«Καλὰ λέγω, εἶπεν ὁ Φερνάνδες, ὁ νεώτερος πάντων· ἐνταῦθα συμβαίνει τι μυστηριῶδες, καὶ πολὺ φοβοῦμαι ὅτι φαντάσματα ἔχουν ἐδῶ τὴν οὐράν των.

«Καὶ τί, παρακαλῶ, συμβαίνει; ἠρώτησεν ὁ Μουρίλλος, χωρὶς νὰ ἀποσπάσῃ τοὺς ὀφθαλμούς του ἀπὸ τοῦ πίνακος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦτο ἐζωγραφισμένη ἡ κεφαλὴ τῆς Παναγίας.

«Κατὰ τὰς διαταγὰς ὑμῶν, εἶπεν ὁ Φερνάνδες, ἡμεῖς οὐδέποτε ἀπομακρυνόμεθα τὸ ἑσπέρας τῆς αἰθούσης ταύτης χωρὶς νὰ τακτοποιήσωμεν τὰ πάντα, νὰ καθαρίσωμεν τοὺς πίνακας, νὰ ἐναποθέσωμεν τὰ χρώματα εἰς τὴν οἰκείαν θέσιν, νὰ ξηράνωμεν τοὺς χρωστῆρας, ὥστε τὴν ἐρχομένην ἡμέραν, ὅταν ἐρχόμεθα, νὰ εὕρωμεν τὰ πάντα εὐκόλως. Ἐν τούτοις ὅμως ὅλα τὰ εὑρίσκομεν ἄνω κάτω, χρωστῆρας ἀκαθάρτους, πίνακας βεβαμμένους, κ.τ.λ. Προσέτι δὲ εὑρίσκομεν ἐδῶ μὲν ἀνθρωπίσκον ἀπεικονισμένον, ἐκεῖ δὲ κεφαλὴν ἀγγέλου, ἀλλαχοῦ πάλιν πρόσωπον νεανίου ἢ γέροντος, καὶ τὰ πάντα τόσον ἐντέχνως, ὥστε βεβαίως, ἐὰν δὲν εἶσθε ὑμεῖς ὁ ἐργαζόμενος ἐνταῦθα τὴν νύκτα, πρέπει ἀφεύκτως νὰ ἦναι ὁ διάβολος, ἤ τις τῶν ὀπαδῶν του.

«Εἴθε, φίλοι μου, νὰ ἤμην ἐγώ! βεβαίως δὲν θὰ ᾐσχυνόμην διὰ τοιαῦτα ἔργα. Εἶτα δὲ ὑψώσας τὴν φωνήν· Σεβαστιανέ, εἶπε, Σεβαστιανέ!

Εἰσῆλθε τότε νέος μαῦρος, δεκαπενταετὴς περίπου τὴν ἡλικίαν, ὅστις δεδειλιασμένος ἐστάθη ἔμπροσθεν τοῦ διδασκάλου.

«Δὲν σοῦ εἶπον, Σεβαστιανέ, εἶπεν ὁ Μουρίλλος πρὸς τὸν εἰσελθόντα μαῦρον, νὰ κοιμᾶσαι τὴν νύκτα εἰς τὴν αἴθουσαν ταύτην;

«Ναί, ἀπεκρίθη ὁ παῖς.

«Καὶ κοιμᾶσαι;—Μάλιστα, κύριε.

«Τότε λοιπόν, εἰπέ μοι, τίς εἰσῆλθε τὴν νύκτα ἢ τὴν πρωΐαν πρὸ τῶν μαθητῶν εἰς τὸ δωμάτιον τοῦτο; . . .—Διατί δὲν ὁμιλεῖς, ἀνδράποδον; προσέθηκεν ὀργίλως ὁ Μουρίλλος, βλέπων τὸν μαῦρον ἱστάμενον τεταραγμένον καὶ σιωπηλόν. Εἰπέ μοι ποῖος εἰσῆλθεν ἀπόψε εἰς τὸ δωμάτιον τοῦτο;

«Οὐδείς, κύριε.—Ψεύδεσαι.—Οὐδείς, σᾶς ὁρκίζομαι, εἶπεν ὁ Σεβαστιανὸς γονυπετῶν ἐν τῷ μέσῳ τῆς αἰθούσης καὶ ἱκετικῶς τείνων πρὸς τὸν κύριόν του τὰς χεῖρας.

«Ἄκουσον, Γομές, εἶπεν αὐστηρᾷ τῇ φωνῇ

Digitized by Google

ὁ Μουρίλλος, θέλω ἐξ ἅπαντος νὰ μάθω ποῖος ἐζωγράφισεν αὐτὴν τὴν κεφαλὴν τῆς Παναγίας, καὶ ποῖος σχεδιάζει τὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα οἱ μαθηταὶ εὑρίσκουν τὴν πρωΐαν ἐπὶ τῶν πινάκων των. Ἑπομένως τὴν ἐρχομένην νύκτα, ἀντὶ νὰ κοιμηθῇς, θ' ἀγρυπνήσῃς, καὶ ἐὰν αὔριον δέν μοι ὀνομάσῃς τὸν ἔνοχον, ἀλλοίμονον εἰς τὴν ῥάχιν σου! θὰ λάβῃς εἰκοσιπέντε ῥαβδισμούς. Μ' ἐννοεῖς, Σεβαστιανέ! Τώρα, Κύριοι, εἰς τὸ ἔργον μας!

Τὸ μάθημα ἤρχισεν ὡς συνήθως μὲ τὴν αὐτὴν τάξιν καὶ ἡσυχίαν, ὡς νὰ μὴ συνέβη τι, διότι ὁ Μουρίλλος, τεχνίτης καθ' ὅλην τὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως, καὶ ἀφωσιωμένος εἰς τὸ ἔργον του, δὲν ὑπέφερε νὰ ἀπασχολῶνται οἱ μαθηταὶ εἰς ξένα ἀντικείμενα.

Μετὰ τὸ τέλος τοῦ μαθήματος καὶ ἀφ' οὗ ὁ Μουρίλλος ἐξῆλθεν, ἐπανέφερον αἱ μαθηταὶ τὸν λόγον ἐπὶ τοῦ πρωϊνοῦ ἐπεισοδίου, καὶ ἀποτεινόμενοι εἰς τὸν ὑπηρετοῦντα αὐτοὺς Σεβαστιανὸν, τὸν ἐχλεύαζον.

«Πρόσεξε, μαῦρε, εἶπεν ὁ Μένδες, πρόσεξε νὰ ἀνακαλύψῃς αὔριον τὸν ἔνοχον, διότι, μ' ἐννοεῖς... Δός μοι τὸ κίτρινον χρῶμα.

«Λάβετε, κύριε Μένδες. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἔνοχον, σᾶς λέγω ὅτι εἶναι ὁ Ζόμβης.

«Παῦσε μὲ τὸν Ζόμβην σου, εἶπεν ὁ Ἰστρουΐζ.

«Ἐν τούτοις, προσέθηκεν ὁ Σεβαστιανὸς, οὐδεὶς ἄλλος ἢ ὁ Ζόμβης ἠδύνατο νὰ σχεδιάσῃ τοιουτοτρόπως αὐτὸν τὸν βραχίονα τοῦ ἁγίου σας Ἰωάννου.

«Ἐνίοτε αὐτὸς ὁ μαῦρος, εἶπεν ὁ Κορδόβας, κάμνει ὀρθοτάτας παρατηρήσεις. Ἰδέτε πόσον ὡραῖα σχεδιασμένος εἶναι ὁ βραχίων οὗτος τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἐπὶ τοῦ πίνακος τοῦ Ἰστρουΐζ.

«Πῶς νὰ μὴ κάμῃ ἐνίοτε ὀρθὰς παρατηρήσεις, εἶπεν ὁ Μένδες, ἀφ' οὗ ὅλην τὴν ἡμέραν δὲν βλέπει ἄλλο ἢ σχέδια καὶ εἰκόνας, καὶ δὲν ἀκούει ἄλλο τι ἢ μαθήματα ζωγραφικῆς;

Μεταξὺ τῶν μαθητῶν τοῦ Μουρίλλου καὶ τοῦ μαύρου Σεβαστιανοῦ, ὅστις τοὺς ὑπηρέτει, εἶχε σχηματισθῇ οἰκειότης τις, ἥτις ἐπέτρεπεν ἐνίοτε εἰς τὸν δοῦλον ν' ἀναμιγνύηται εἰς τὴν ὁμιλίαν τῶν μαθητῶν, καὶ οὗτοι πάλιν, οἵτινες τὸν ἠγάπων διὰ τὴν νοημοσύνην καὶ τὴν εὐπείθειάν του, διεσκέδαζον πολλάκις χλευάζοντες ἢ ἄλλως πειράζοντες αὐτόν. Τὴν ἑσπέραν ἐκείνην, ἀναχωροῦντες τῷ εἶπον ὅλοι·—Πρόσεξε καλὰ, Σεβαστιανὲ, νὰ συλλάβῃς τὸν Ζόμβην, διότι ἄλλως θὰ τὸ αἰσθανθῇ ἡ ῥάχις σου.

Ὁ ἥλιος εἶχε δύσει, καὶ ἡ αἴθουσα, ἐν ᾗ ὁ μέγας τῆς Σεβίλλης ζωγράφος ἐδίδασκε τὴν θείαν αὐτοῦ τέχνην, εἶχε γείνει ἔρημος καὶ σιωπηλή. Μικρὸς μόνον λύχνος ἔκαιεν ἐπὶ μαρμαρίνης τραπέζης, καὶ πλησίον αὐτῆς ἵστατο παῖς μαῦρος τὸ χρῶμα, τοῦ ὁποίου ἡ ὄψις συνεχέετο μὲ τὸ χρῶμα τῆς νυκτὸς, ἀλλ' οἱ ὀφθαλμοί του ἔλαμπον ὡς ἀδάμαντες. Ἵστατο ἀκίνητος καὶ σύννους τοσοῦτον, ὥστε ὁ κρότος τῆς ἀνοιγομένης θύρας καὶ τὸ ὄνομά του δὶς ἐπαναληφθὲν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τὸν ἀποσπάσωσιν ἀπὸ τῶν συλλογισμῶν του. Ὁ εἰσελθὼν τὸν ἐπλησίασε καὶ ἔψαυσεν ἐλαφρὰ τὸν βραχίονά του. Ὁ Σεβαστιανὸς ὕψωσε τὴν κεφαλὴν καὶ εἶδεν ἔμπροσθέν του μαῦρον ὑψηλὸν ἔχοντα τὸ ἀνάστημα.

«Τί θέλεις αὐτὴν τὴν ὥραν, πατέρα; τὸν ἠρώτησεν ὁ Σεβαστιανὸς μελαγχολικῶς.

«Ἦλθα, υἱέ μου, διὰ νὰ μὴ μείνῃς μόνος.

«Κοιμήσου, πατέρα, ἐγὼ θὰ ἀγρυπνήσω· σὺ κοπιάζεις ὅλην τὴν ἡμέραν, καὶ εἶναι δίκαιον ν' ἀναπαύησαι τὴν νύκτα.

«Καὶ ἐὰν ἔλθῃ ὁ Ζόμβης; εἶπεν ὁ γέρων Γομές.

«Δὲν τὸν φοβοῦμαι, ἀπήντησεν ὁ Σεβαστιανὸς μειδιῶν.

«Ἀλλ' ἐὰν σ' ἐπάρῃ ὁ Ζόμβης, τότε ὁ πτωχὸς μαῦρος Γομὲς δὲν θὰ ἔχῃ πλέον παρηγορίαν εἰς τὴν σκληράν του δουλείαν!

«Ἄχ! ἡ δουλεία, πατέρα μου, πόσον σκληρὸν καὶ ἄδικον πρᾶγμα εἶναι!

«Τί νὰ κάμωμεν, τέκνον μου, οὕτως ἠθέλησεν ὁ Θεός.

«Ὁ Θεὸς, πατέρα; Ὦ! ἐγὼ τὸν παρακαλῶ καθ' ἑκάστην, καὶ τὸν παρακαλῶ μὲ ὅλην μου τὴν καρδίαν, ὥστε ἔπρεπε πλέον νὰ μὲ εἰσακούσῃ καὶ νὰ μᾶς κάμῃ εὐτυχεῖς. Πλὴν, πατέρα μου, κοιμήσου ὀλίγον.

«Ἀλλ' εἰπέ μου τὴν ἀλήθειαν, Σεβαστιανὲ, δὲν φοβεῖσαι τὸν Ζόμβην;

«Ὁ Ζόμβης, πατέρα, εἶναι ἀνύπαρκτόν τι· εἶναι ἀποτέλεσμα τῶν προλήψεων τῆς πατρίδος μας.

«Καὶ διατί λοιπὸν, ὅταν σ' ἐρωτοῦν οἱ μαθηταὶ ποῖος εἶναι ὁ ζωγραφίζων ἐπὶ τῶν πινάκων, τοὺς ἀπαντᾷς πάντοτε, ὅτι εἶναι ὁ Ζόμβης;

«Θέλω νὰ τοὺς γελάσω, καὶ νὰ διασκεδάσω ὀλίγον μὲ αὐτούς.

«Ὁ Θεὸς νὰ σὲ φυλάττῃ, παιδί μου, εἶπεν ὁ γέρων Γομές· καὶ ἐξῆλθε τοῦ δωματίου.

Ἅμα ὁ Σεβαστιανὸς ἔμεινε μόνος, πλησιάσας εἰς τὸν πίνακα ἀνέκραξε·—Τώρα, ἐμπρός! Εἰς τὴν ἐργασίαν! Ἀλλ' αἴφνης διακόπτεται πάλιν καὶ λέγει·—Καὶ οἱ ῥαβδισμοὶ, ἐὰν δὲν φανερώσω τὸν ἔνοχον; Θεέ μου! Θεέ μου! βοήθειαν!

Καὶ ἐρρίφθη γονυπετὴς καὶ ἔνδακρυς ἐπὶ τῶν ὀλίγων ἀχύρων, τὰ ὁποῖα ἀπετέλουν τὴν πενιχρὰν αὐτοῦ κοίτην. Μετ' ὀλίγον δὲ βαθύτατος καταλαμβάνει τὸν δυστυχῆ παῖδα ὕπνος.

Μόλις εἰσέδυσεν ἡ πρώτη τῆς αὐγῆς ἀκτὶς εἰς τὸ δωμάτιον, ὁ Σεβαστιανὸς ἠγέρθη· ἦτο ἡ τρίτη μετὰ τὸ μεσονύκτιον ὥρα. Πλήρης ζήλου καὶ προθυμίας ἤρχισεν ὁ Σεβαστιανὸς τὴν ἐργασίαν του. — Θάῤῥος! Θάῤῥος! Σεβαστιανὲ, ἔλεγε καθ' ἑαυτόν! Ἔχεις ἔμπροσθέν σου τρεῖς ὁλοκλήρους ὥρας· συλλογίσου ὅτι αἱ λοιπαὶ ὧραι

Digitized by Google

τῆς ἡμέρας ἀνήκουν εἰς τὸν κύριόν σου. Δοῦλε, ἔσο τοὐλάχιστον κύριος τῶν τριῶν τούτων ὡρῶν.

Λαβὼν τότε τὸν χρωστῆρα ἐπλησίασεν εἰς τὸν πίνακα ὅπου ἦτο ἀπεικονισμένη ἡμιτελὴς ἀκόμη ἡ ὡραία κεφαλὴ τῆς Παναγίας. Ἡ κεφαλὴ αὕτη φωτιζομένη ὑπὸ τῶν πρώτων ἀκτίνων τῆς ἡμέρας ἐφαίνετο πολὺ ὡραιοτέρα καὶ ἐκφραστικωτέρα ἀκόμη. «Νὰ τὴν ἐξαλείψω;—Ὄχι, ὄχι· προτιμῶ νὰ ὑποστῶ τὴν τιμωρίαν· προτιμῶ νὰ ἀποθάνω! —Νὰ τὴν ἐξαλείψω; Ἀλλ' οὐδεὶς ἐτόλμησε νὰ τὸ κάμῃ, καὶ ἐγὼ θὰ τὸ κάμω; Ποτέ! Ποτέ! Ἡ κεφαλὴ αὕτη ζῇ. Ἂν τὴν ἐξαλείψω θὰ νομίσω ὅτι θὰ ἴδω ἐκχυνόμενον τὸ αἷμά της, θὰ μοὶ φανῇ ὅτι τὴν φονεύω. Ὄχι, ὄχι! καλλίτερον νὰ τὴν ἀποπερατώσω.»

Καὶ ἑτοιμάσας χρωστῆρας καὶ χρώματα ἐβυθίσθη εἰς τὴν ἐργασίαν.

Ἡ ἡμέρα ἐν τοσούτῳ ἐπροχώρει καὶ ὁ Σεβαστιανὸς ἐξηκολούθει νὰ ἐργάζηται, λησμονῶν ἐντελῶς ποῖος ἦτο καὶ ποῦ εὑρίσκετο.

—Ἀκόμη μίαν στιγμήν, ἔλεγεν ἐργαζόμενος, ἀκόμη αὐτὸ τὸ μικρὸν σημεῖον— ἐδῶ εἰς τὰ χείλη τὴν μικρὰν αὐτὴν γραμμήν. — Θεέ μου! πόσον μ' ἐνθουσιάζουν οἱ ὀφθαλμοί της! Πόσον ὡραία εἶναι ἡ Παναγία μου!—Καὶ ὁ Σεβαςιανὸς καὶ τὴν προχωροῦσαν ἡμέραν ἐλησμόνει, καὶ τὸν κύριόν του, καὶ τοὺς ῥαβδισμοὺς καὶ τὰ πάντα.

Αἴφνης ὅμως ψυχρὸς τὸν περιέχυσεν ἱδρώς, ὅτε στραφεὶς εἶδε πλησίον του ὅλους τοὺς νέους μαθητὰς ἱσταμένους καὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν τὸν Μουρίλλον αὐτόν. Ὁ πτωχὸς μαῦρος ἔκυψε τὴν κεφαλὴν καὶ ἵστατο ἄναυδος περιμένων τὴν τιμωρίαν. Ὅλοι ἐσιώπων· ὁ Μουρίλλος τέλος προσβλέπων αὐστηρῶς τὸν μικρὸν δοῦλόν του· «Ποῖος εἶναι, τῷ εἶπεν, ὁ διδάσκαλός σου, Σεβαστιανέ;

«Σεῖς, κύριε, ἀπήντησεν ὁ μαῦρος μὲ φωνὴν σχεδὸν ἀκατάληπτον.

«Ποῖος σ' ἐδίδαξε τὴν ζωγραφικήν, Σεβαστιανέ; ἠρώτησε πάλιν ὁ Μουρίλλος.

«Σεῖς, κύριε.

«Ἀλλ' ἐγὼ οὐδέποτε σοὶ ἔδωκα μαθήματα.

«Ὅταν ἐδιδάσκετε τοὺς ἄλλους ἐγὼ ἐπρόσεχον.

«Καὶ μὰ τὸν ἅγιον Ἰάκωβον! ὠφελήθης. Τώρα ὅμως, προσέθηκεν ὁ Μουρίλλος στραφεὶς πρὸς τοὺς μαθητάς του, εἰπέτε μοι, φίλοι μου, ὁ παῖς οὗτος εἶναι ἄξιος τιμωρίας ἢ... ἀμοιβῆς;

«Ἀμοιβῆς, ἀπήντησαν ὅλοι μιᾷ φωνῇ.

«Καὶ τίνος ἀμοιβῆς;

Ὁ δυστυχὴς Σεβαστιανὸς ἤρχισε ν' ἀναπνέῃ.

«Δέκα τάλληρα τοὐλάχιστον, εἶπεν ὁ Μένδες.

«Δεκαπέντε, εἶπεν ὁ Φερνάνδες.

«Ἢ κάλλιον πλούσιον ἔνδυμα διὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Παναγίας, προσέθηκεν ὁ Γονζάλες.

«Εἰπὲ καὶ σύ, Σεβαστιανέ, τί θέλεις, εἶπεν ὁ Μουρίλλος· βλέπω ὅτι τοιούτου εἴδους ἀμοιβὴ δὲν σ' εὐχαριστεῖ. Εἰπὲ ἐλευθέρως τὴν γνώμην σου. Εἶμαι τόσον εὐχαριστημένος ἀπὸ σέ, εἶμαι πόσον κατεγοητευμένος ἀπὸ τὴν ὡραίαν σου ταύτην Παναγίαν, ὥστε εἶμαι διατεθειμένος νὰ σοὶ δώσω ὅ,τι θέλῃς. Εἰπέ, μὴ φοβεῖσαι!

«Ἄχ, κύριέ μου, ἂν ἐτόλμων... Δάκρυα ἔῤῥεον ἐπὶ τῶν παρειῶν τοῦ παιδός, καὶ ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ διέλαμπε παράκλησις, ἣν ἡ δειλία ἐκράτει δεσμευμένην εἰς τὰ χείλη του.

Οἱ μαθηταί, θέλοντες νὰ τὸν ἐνθαῤῥύνωσι τῷ ἐψιθύριζον.

«Ζήτησε χρήματα, Σεβαστιανέ.

«Ζήτησε πολυτελῆ στολήν.

«Παρακάλεσε τὸν διδάσκαλον νὰ σὲ παραλάβῃ μαθητήν του.

«Ὁ διδάσκαλος, εἶπεν ὁ Φερνάνδες, ἔχει σήμερον τὴν διάθεσιν νὰ πράξῃ καλόν τι· ζήτησέ του τὴν ἐλευθερίαν σου.

Βαθεῖα συγκίνησις ἐπεχύθη ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ Σεβαστιανοῦ, ὅτε ὑψῶν τὰς χεῖράς του πρὸς τὸν Μουρίλλον εἶπε·

«Κύριε τὴν ἐλευθερίαν τοῦ πατρός μου, τοῦ πτωχοῦ πατρός μου τὴν ἐλευθερίαν!

«Καὶ τοῦ πατρός σου τὴν ἐλευθερίαν, καὶ τὴν ἰδικήν σου, Σεβαστιανέ, εἶπεν ὁ Μουρίλλος, ὅστις μὴ δυνάμενος πλέον νὰ κρατήσῃ τὴν συγκίνησίν του, ὕψωσε τὸν μαῦρον παῖδα εἰς τὰς ἀγκάλας του καὶ τρυφερῶς τὸν κατησπάσθη. Ὁ χρωστήρ σου, προσέθηκε, σὲ ἀνέδειξε τεχνίτην· ἡ αἴτησίς σου δὲ σὲ ἀναδεικνύει ἄνδρα μὲ ἀγαθὴν καρδίαν. Ἀπὸ τοῦδε, Σεβαστιανέ, εἶσαι οὐχὶ μόνον μαθητής μου, ἀλλὰ καὶ υἱός μου.—Εὐτυχὴς Μουρίλλε, σήμερον δύναμαι νὰ εἴπω, ὅτι ἔκαμα ὄχι μόνον εἰκόνας, ἀλλ' ὅτι ἀνέδειξα καὶ ζωγράφον.

Ὁ Μουρίλλος ἐτήρησε τὴν ὑπόσχεσίν του, καὶ ὁ Σεβαστιανὸς Γομὲζ, γνωστότερος ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Μαύρου τοῦ Μουρίλλου, ἐγένετο εἷς τῶν διασημοτέρων τῆς Ἱσπανίας ζωγράφων. Σήμερον ἀκόμη θαυμάζουσιν οἱ περιηγηταὶ ἐν τοῖς ναοῖς τῆς Σεβίλλης τὰ ἀριστουργήματά του, τὴν Παναγίαν μὲ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν εἰς τὰς ἀγκάλας, τὴν ἁγίαν Ἄνναν, τὸν ἅγιον Ἰωσήφ, τὴν θαυμασίαν αὐτοῦ εἰκόνα τοῦ Σωτῆρος ἐπὶ κίονος στηριζομένου καὶ ἔχοντος παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ τὸν ἅγιον Πέτρον.

Ι. Π.

Ο ΠΑΡΘΕΝΩΝ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 463.

1. Ἡ ἀρχιτεκτονική.

Ἓν τῶν σπουδαιοτέρων χαρακτηριστικῶν τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ Παρθενῶνος, ὡς ἐν γένει τοῦ δωρικοῦ ῥυθμοῦ, εἶναι ἡ ἔλλειψις κοινοῦ μέτρου μεταξὺ τῶν διαφόρων μερῶν τοῦ οἰκοδομήματος. Διὸ καὶ ὁ Βιτρούβιος ἀναφέρει ὅτι εἰδήμονες ἄνδρες τῆς ἐποχῆς του προγράφουσιν ἐντελῶς

Digitized by Google

τὸν δωρικὸν ῥυθμὸν ὡς ἐστερημένον ἀναλογίας.

Κακῶς ἠνόουν οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι τὰς ἀναλογίας ἐν ταῖς οἰκοδομαῖς, διότι διὰ τὰ ἔργα τῆς τέχνης ὡς καὶ διὰ τὰ φυσικὰ φαινόμενα, ἡ ἁρμονία δὲν συνίσταται εἰς τὴν ἀκριβῆ ὑποδιαίρεσιν τῶν μερῶν μεταξύ των. Τοῦτο δὲ εἶναι τόσον ἀληθές, καθ' ὅσον ὁ Παρθενών, τοῦ ὁποίου αἱ ἀναλογίαι, ἐναντίον πάντων τῶν ἀρχιτεκτονικῶν κανόνων, οὐδεμίαν ἔχουσι μεταξύ των σχέσιν, εἶναι καὶ ἔσεται κατὰ τὴν γνώμην πάντων τὸ λαμπρότερον ἀρχιτεκτονικὸν ἔργον πασῶν τῶν ἐποχῶν. Ὁ Ἄγγλος Λὴκ μόλις ἔθιξε τὸ ζήτημα τοῦτο δι' ἀνεπαρκοῦς τινος φράσεως. Ὁ κύριος Πακὰρ (Pacard) μετὰ πλείστης ὅσης ἀκριβείας ἔλαβεν ἐσχάτως τὰ μέτρα τοῦ Παρθενῶνος· οὐδεμίαν λεπτομέρειαν παρέλειψε· τὰ πάντα πιστῶς ἀντέγραψε. Ἕκαστος δύναται καὶ ἐν Γαλλίᾳ εὑρισκόμενος νὰ πεισθῇ ἀφ' ἑαυτοῦ, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἁπλῆ τις ἀναλογία μεταξὺ τῆς διαμέτρου καὶ τοῦ ὕψους τῶν κιόνων, ὡς καὶ μεταξὺ τῶν δύο τούτων μέτρων καὶ τοῦ ὕψους τῶν θριγκῶν καὶ τῶν ἀετωμάτων. Τίς λοιπὸν ἡ ἀρχή, ἡ ὁδηγήσασα τὸν Φειδίαν εἰς τὴν ἀνέγερσιν τοῦ ναοῦ τούτου; Τίς ἡ ἑνότης τοῦ μέτρου, ἣ ἐχρήσατο; Εἶχεν ἑνότητα μέτρου; Ἰδοὺ τὸ πρόβλημα, τὸ ὁποῖον δέον νὰ λύσῃ ἡ ἀρχιτεκτονική, πρόβλημα ἐνδιαφέρον ἐπίσης τὴν τέχνην ὡς καὶ τὴν ἐπιστήμην. Καὶ πραγματικῶς, πῶς μὲ τοιαύτας πρωτοτύπους ἀναλογίας, τοσοῦτον δυσνοήτους, κατώρθωσεν ὁ Ἕλλην ἀρχιτέκτων τοσοῦτον καταπληκτικὸν ἀποτέλεσμα; Ἢ εἶχεν ἀρχήν τινα, ἥτις μᾶς διαφεύγει, ἢ εἶχεν ἔξοχόν τινα τέχνην ὅπως συναρμολογήσῃ ἐκ τῶν προτέρων μέτρα τοσοῦτον ξένα πρὸς ἄλληλα καὶ συλλάβῃ τὴν λαμπρότητα τοιούτου οἰκοδομήματος.

Ὁ τὴν Ἑλλάδα, τὴν μεσημβρινὴν Ἰταλίαν ἢ τὴν Σικελίαν διατρέχων τεχνίτης ἐκπλήττεται βλέπων τοὺς ἀρχαίους ναοὺς τοσοῦτον ἀνωτέρους κατὰ τὴν ὡραιότητα τῶν ναῶν ἐκείνων, οὓς οἱ νεώτεροι ἀνεγείρουσι κατὰ τὸ ἀρχαῖον σχέδιον. Βέβαιον εἶναι ὅτι ἡ ἐντύπωσις τῶν ἐρειπίων καὶ τοῦ παρὰ τοῦ ἡλίου δοθέντος αὐτοῖς χρωματισμοῦ προστίθεται εἰς τὴν τῆς ἀρχιτεκτονικῆς· ἀλλ' ὡραῖος ναὸς εἶναι πάντοτε ὡραιότερος ἢ τὰ ἐρείπια αὐτοῦ, τὰ ὁποῖα δὲν μᾶς συγκινοῦσιν εἰμὴ μόνον διὰ τῶν ἀναμνήσεων, ἃς ἐν ἡμῖν διεγείρουσι. Ὅθεν δὲν εἶναι δίκαιον νὰ εἴπωμεν ὅτι καὶ οἱ ναοὶ τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἀνώτεροι τῶν ἐν Γαλλίᾳ· τοῦτο προέρχεται μόνον ἐκ τῆς ἰδέας ὅτι ὁ ἄνθρωπος τὰ παρελθόντα θεωρεῖ πάντοτε καλλίτερα τῶν παρόντων.

Τὴν ἀπάτην ταύτην διασκεδάζει εὐκόλως ἡ ἀνάλυσις τοῦ ἔργου. Ὡς πρὸς τὸν Παρθενῶνα δὲ ἡ ἀνάλυσις ἀνακαλύπτει ἐν αὐτῷ νέας καλλονάς, ἃς ἐπιπόλαιον βλέμμα δὲν δύναται νὰ ἐννοήσῃ. Ὁ Φειδίας θέλων ἐν τῷ ναῷ τῆς Παλλάδος νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἰδέαν τῆς διαρκείας, ἔδωκεν εἰς τὸ σύνολον τοῦ οἰκοδομήματος τὸ σχῆμα τὸ παριστῶν τῷ ὀφθαλμῷ τὴν ἐντελεστάτην στερεότητα. Τὸ σχῆμα, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ ἀκαταλληλότατον νὰ δώσῃ τὴν ἰδέαν τῆς στερεότητος εἶναι ἐκεῖνο, τοῦ ὁποίου ἡ βάσις εἶναι στενὴ καὶ τὸ ἄνω μέρος ἐκτείνεται. Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ αἰσθανώμεθα ἡσυχίαν πνεύματος ὅταν ὀγκώδεις βράχοι φαίνονται ἐπικαθήμενοι ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἡμῶν καὶ ἐπαπειλοῦντες ἡμῖν διὰ τῆς πτώσεώς των καταστροφήν; Καὶ διὰ τὸν ὀφθαλμὸν καὶ διὰ τὴν ἐπιστήμην, ἡ στερεότης τῶν σωμάτων αὐξάνει διὰ τῆς πλατύνσεως τῆς βάσεως αὐτῶν· ἡ δρῦς εἶναι στερεωτέρα τοῦ ἰσχνοῦ κορμοῦ τοῦ φοίνικος, καὶ αἱ πυραμίδες παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Νείλου εἶναι αἰώνιαι συγκρινόμεναι πρὸς τὰ ἐφήμερα κωδωνοστάσια τῶν ὄχθῶν τοῦ Ἄρνου. Ὁ Φειδίας ἔδωκεν εἰς τὸν ναὸν αὐτοῦ σχῆμα πυραμίδος κεκομμένης (κολοβῆς), ἔδωκεν εἰς τοὺς κίονας κλίσιν πρὸς τοὺς τοίχους τοῦ σηκοῦ καὶ τοῦ ὀπισθοδόμου· οἱ κίονες τοῦ περιστυλίου καὶ αὐτοὶ ἔλαβον κλίσιν πρὸς τὰ ἔνδον, καὶ πρὸ πάντων οἱ ἀκρογωνιαῖοι κίονες, ἐφ' ὧν κυρίως φαίνεται ἐρειδόμενον τὸ ὅλον οἰκοδόμημα. Ὁ ζητῶν ἐνώπιον τοῦ Παρθενῶνος νὰ συλλάβῃ καθαρὰν ἰδέαν περὶ τοῦ συνόλου τοῦ ναοῦ, δύναται νὰ φαντασθῇ δέμα εὐθειῶν γραμμῶν, αἵτινες ἀκολουθοῦσι τὰς γωνίας τῶν τοίχων καὶ διέρχονται διὰ τοῦ ἄξονος τῶν κιόνων· αἱ γραμμαὶ αὗται, ἐκτεινόμεναι κατὰ διάνοιαν ὑπεράνω τοῦ οἰκοδομήματος, προσεγγίζουσιν ἀλλήλαις καὶ ἑνοῦνται ὑψηλὰ ἐν τῷ αἰθέρι· ἀντιστρόφως δὲ πάλιν εἰσδύουσιν εἰς τὴν γῆν χωριζόμεναι ἀπ' ἀλλήλων καὶ φαίνονται ὡσεὶ προσηλωμέναι διὰ παντός. Ἡ κλίσις τῶν τοίχων καὶ τῶν κιόνων εἶναι αἰσθητὴ τῷ ὀφθαλμῷ· κεχωρισμένον ἕκαστον μέρος ἤθελε φαίνεσθαι ἑτοιμόρροπον· ἡνωμένα δὲ ὅλα τὰ μέρη ἀποτελοῦσι σύνολον ἀκλόνητον.

Ὁ Λὴκ καὶ ἄλλοι Ἄγγλοι ἐπιστήμονες κακῶς ὑποθέτουσιν ὅτι ὁ Φειδίας εἶχεν ὑπ' ὄψιν τὴν πραγματικὴν στερεότητα καὶ διάρκειαν τοῦ ἔργου του. Οὐδέποτε πρέπει νὰ λησμονῇ τις ὅτι οἱ νόμοι τῆς στατικῆς (ἐπιστήμης τῆς ἰσορροπίας τῶν σωμάτων) δὲν ἐφαρμόζονται ποτὲ αὐστηρῶς εἰς οἰκοδόμημα ἐκ μεγάλων ὀγκολίθων συνηρμοσμένων ἄνευ ἀσβέστου καὶ ἐνίοτε ἐστιλπνωμένων· ἡ μεγαλητέρα πραγματικῶς στερεότης κατορθοῦται ὅταν ἕκαστον μέρος ἐπικάθηται μόνον ἐπὶ τοῦ στηρίζοντος αὐτὸ τεμαχίου, καὶ δὲν ἐνεργῇ εἰμὴ διὰ τῆς καθέτου μόνον.

Ἀνάγκη ἦτο νὰ ἐνδιατρίψωμεν εἰς τὰ ζητήματα ταῦτα, διότι τὰ συγγράμματα ἀνδρῶν σοφῶν μέν, ἀλλ' ὑπὲρ τὸ δέον ἴσως προκατειλημμένων ὑπὸ μιᾶς ἰδέας, διέδωσαν τὴν ἐσφαλμένην γνώμην, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἀπέβλεπον

Digitized by Google

πρὸ παντὸς ἄλλου εἰς τὴν στερεότητα τῶν οἰκοδομῶν των.

Βεβαίως ἐν τῷ πνεύματι τῶν Ἑλλήνων ἔγκειται νὰ φροντίσωσι πρότερον περὶ τῆς ὡραιότητος· μὴ παρορῶντες τὴν στερεότητα, ἠθέλησαν νὰ δώσωσιν εἰς τὰ μνημεῖα αὐτῶν τὸ φαινόμενον μᾶλλον τῆς στερεότητος ἢ τὴν στερεότητα αὐτήν. Ἔχομεν πρὸς τοῦτο ἀνάγκην τρανωτέρου παραδείγματος τοῦ ναοῦ τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς;

Τὸ μεγαλεῖον τὸ παρουσιαζόμενον ἐν τῷ συνόλῳ τοῦ Παρθενῶνος εὕρηται καὶ ἐν τοῖς μέρεσιν αὐτοῦ, εὕρηται εἰς τοὺς κίονας, εἰς τὰ κιονόκρανα, εἰς τὰ ἀετώματα, καὶ εἰς αὐτὰς τὰς πύλας ἀκόμη. Ἡ διάτασις τῶν κιόνων τοῦ Παρθενῶνος ἀπομακρύνεται ἀπὸ τοῦ κυλινδροειδοῦς σχήματος καὶ πλησιάζει τὸν κῶνον· στενώτεροι πρὸς τὸ ἄνω μέρος, ἔχουσι βάσιν πλατεῖαν καὶ στερεὰν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Τὸ πνεῦμα τοῦ Ἕλληνος τεχνίτου ἐνόησεν, ἀπὸ τῆς ἀρχαιοτάτης ἤδη ἐποχῆς, ὅτι κίων πλησιάζων τὸ σχῆμα τοῦ κυλίνδρου, ὅπως φαίνηται στερεός, ἔχει ἀνάγκην βάσεως πλατυτέρας αὐτοῦ. Ἔδωκε λοιπὸν στυλοβάτην εἰς τὸν Ἰωνικὸν καὶ εἰς τὸν Κορινθιακὸν ῥυθμόν· ἀλλ' ὁ δωρικὸς κίων ἀρκεῖ αὐτὸς ἑαυτῷ καὶ δύναται ἄνευ ξένης βοηθείας νὰ ἵσταται ὀρθὸς καὶ εὐθύς. Ἑπομένως μεγαλεῖον περισσότερον ὑπάρχει ἐν τῷ δωρικῷ κίονι, ἢ ἐν τοῖς κίοσι τῶν δύο ἄλλων ῥυθμῶν· διότι οὗτοι μὲν φαίνονται πράγματι τεθειμένοι ἐπὶ τῆς λιθοστρώσεως τοῦ ναοῦ, ἐν ᾧ τοὐναντίον αἱ ῥαβδώσεις τοῦ δωρικοῦ κίονος, λοξῶς κατερχόμεναι καὶ στηριζόμεναι ἐπὶ τοῦ γυμνοῦ ἐδάφους, φαίνονται ὡσεὶ εἰσδύουσαι ἐντὸς τῆς γῆς, ἐκτεινόμεναι, καὶ μὴ δυνάμεναι πλέον ν' ἀποσπασθῶσι.

Ἐπίσης καὶ τὸ δωρικὸν κιονόκρανον εἶναι σοβαρώτερον τοῦ τῶν ἑτέρων δύο ῥυθμῶν. Ὁ Βιτρούβιος λέγει ὅτι οἱ ἀρχαῖοι συνέλαβον τὸν Ἰωνικὸν κίονα, ἀκολουθοῦντες τὰς ἀναλογίας τοῦ γυναικείου σώματος, ἐπιμηκέστερον καὶ ἀσθενέστερον, στηριζόμενον ἐπὶ τῆς βάσεώς του ὡς ἐπὶ κρηπῖδος καὶ κεκοσμημένον διὰ κομψοῦ κιονοκράνου, ὡς ἡ κεφαλὴ τῆς γυναικὸς κοσμεῖται διὰ τῶν βοστρύχων.

Τίς δὲν ἀνέγνωσε παρὰ τῷ Ῥωμαίῳ τούτῳ συγγραφεῖ τὴν χαρίεσσαν ἱστορίαν τῆς Κορινθίας γυναικός; Αὐτὴ ἀπέθανε πρόωρως· ἡ τροφὸς αὐτῆς ἔφερεν ἐπὶ τοῦ τάφου της τὰ ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα ἠγάπα ζῶσα. Τὸ κάνιστρον τεθὲν ἐπὶ τῆς ῥίζης ἀκάνθης ἐκύρτωσε τὰ νεαρὰ αὐτῆς φύλλα, τὰ ὁποῖα περιεκάλυψαν αὐτό. Ὁ Καλλίμαχος συνέλαβεν ἐκ τούτου τὴν ἰδέαν τοῦ Κορινθιακοῦ κιονοκράνου. Ἀλλ' οὐδέτερος τῶν δύο τούτων ῥυθμῶν συμφέρει τῇ σοβαρᾷ Ἀθηνᾷ· αὐτῆς τὴν κεφαλὴν περικαλύπτει ἡ περικεφαλαία, καὶ τὴν αἰγίδα προτιμᾷ τοῦ κανίστρου. Οἱ θριγκοὶ τοῦ Παρθενῶνος εὑρίσκονται μετὰ τῶν ἐπιλοίπων μερῶν τοῦ ναοῦ ἐν πλήρει ἁρμονίᾳ· διαιροῦνται δὲ εἰς δύο στρώσεις, ὧν ἡ μὲν κατωτέρα κοσμεῖται διὰ χρυσῶν ἀσπίδων καὶ ἐπιγραφῶν, ἡ δὲ ἀνωτέρα χωρίζεται διὰ τῶν τριγλύφων, καὶ περιεῖχεν ἀνάγλυφα. Τὰ ἐπιστύλια ἐστηρίζοντο ἐπὶ τῶν τετραγώνων πινακιδίων τῶν κιονοκράνων καὶ τῶν στερεῶν κιόνων τοῦ περιστυλίου. Καὶ ἐνταῦθα πρέπει νὰ θαυμάσῃ τις μίαν πρόοδον τῆς τέχνης παρὰ τοῖς Ἕλλησι· οἱ θριγκοὶ τοῦ Παρθενῶνος ἔχουσιν δύναμιν καὶ οὐχὶ βάρος· ἡ δύναμις αὕτη δὲν εἶναι ἡ δύναμις θεοῦ οἷος ὁ Ζεὺς ἢ ὁ Ποσειδῶν, εἶναι ἡ δύναμις θεᾶς, ἥτις ἐμπνέει καὶ ἀπονέμει ἐνίοτε τὸ δίκαιον, ἥτις ὅμως καίτοι κρατοῦσα τὸ δόρυ καὶ τὴν ἀσπίδα, διατηρεῖ οὐχ ἧττον τὴν μορφὴν παρθένου.

Εἰς ἀρχαιοτέραν ἐποχὴν ἡ τέχνη δὲν διέκρινεν ἀκόμη τὴν ἔμφρονα δύναμιν ἀπὸ τῆς ζῳώδους ῥώμης. Τοιαύτη σύγχυσις ὑπάρχει ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ποσειδῶνος ἐν Κορίνθῳ. Τοῦ ναοῦ τούτου δὲν σώζονται εἰμὴ ἑπτὰ λίθινοι κίονες, ἠκρωτηριασμένοι, μὲ πλατείας ῥαβδώσεις, μὲ κιονόκρανα παχέα καὶ βαρέα· οἱ πέντε ἐξ αὐτῶν ὑποστηρίζουσι τὴν πρώτην βάσιν θριγκοῦ, ὅστις φαίνεται ὡς καταθλίβων αὐτούς. Οἱ κίονες οὗτοι ἐμπρέπουσιν ἀναμφιβόλως εἰς τὸν Ποσειδῶνα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, θεὸν ἰσχυρὸν μέν, ἀλλὰ βάρβαρον ἔτι· δὲν ἁρμόζουσιν ὅμως πλέον εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Φειδίου.

Ἀνάλογος σύγκρισις θέλει καταδείξει τὴν ὡραιότητα τῶν εἰσόδων τοῦ Παρθενῶνος. Γνωστὸν εἶναι τὸ δωρικὸν οἰκοδόμημα τῶν Μυκηνῶν, περὶ οὗ εἰσέτι ἐρίζουσιν οἱ ἀρχαιολόγοι, ὁ λεγόμενος τάφος τοῦ Ἀγαμέμνονος. Ἡ κυρία αἴθουσα ἔχει τὸ σχῆμα κυψέλης· λελαξευμένος ἐντὸς λόφου λαμβάνει τὸ φῶς διὰ θύρας ἐχούσης τρίγωνον ἄνοιγμα, τὸ ὁποῖον ἴσως περιεῖχεν ἄλλοτε ἀνάγλυφον. Αἱ τρεῖς θύραι τοῦ Παρθενῶνος ἔχουσι καὶ αὐταὶ τὸν δωρικὸν ῥυθμόν· διὰ νὰ συμφωνήσωσι πρὸς τὸ κωνικὸν σχῆμα τῶν κιόνων καὶ τὴν κλίσιν τῶν τοίχων, ἔπρεπε νὰ ἦναι πλατύτεραι πρὸς τὰ κάτω· οὕτω θὰ ἀπέκτων πλάτος καὶ μεγαλοπρέπειαν, ἣν δὲν ἔχουσιν αἱ εὐθεῖαι γραμμαὶ τῶν νεωτέρων θυρῶν. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα φόβος ἦτο μὴ ὁ δωρικὸς ῥυθμὸς συγχύσῃ τὴν σοβαρότητα μὲ τὸ βαρύ. Αἱ θύραι τῶν Μυκηνῶν εἶναι πολὺ ταπειναί, ὥστε οὔτε χάριν οὔτε κομψότητα ἔχουσι. Ὁ Φειδίας ὅμως, συλλαβὼν ἐν τῇ προστάτιδι τῶν Ἀθηνῶν θεᾷ τὴν εὐγένειαν τῆς θυγατρὸς τοῦ Διὸς καὶ τὴν χάριν ἀθανάτου παρθένου, ἠθέλησε νὰ τῇ δώσῃ οἴκημα, οὗ τινος ὅλα τὰ μέρη νὰ τῇ ἦναι εὐχάριστα· ἑπομένως ἔδωκεν εἰς τὰς εἰσόδους τοῦ ναοῦ τὸ μεγαλεῖον τῶν θυρῶν τοῦ δωρικοῦ ῥυθμοῦ· ἀλλὰ διὰ νὰ δώσῃ εἰς αὐτὰς τὴν κομψότητα, συνέσφιγξεν ὀλίγον τὰς ὑπὲρ τὸ δέον κεκλιμένας πλευρὰς καὶ ηὔξησε τὸ ὕψος αὐτῶν.

Digitized by Google

Οὕτως ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Περικλέους ἡ τέχνη, ἡ θρησκεία καὶ ἡ καλαισθησία ἐνέπνευσαν εἰς τοὺς μεγάλους ἄνδρας ἔργα ἐντελῆ καὶ ἐν τῷ συνόλῳ καὶ ἐν τοῖς μέρεσιν αὐτῶν. Ὁ αἰὼν τοῦ Περικλέους οὐδεμίαν τέχνην ἐφεῦρε, πλὴν ὅλας ἐτελειοποίησε, καὶ αὐτὰ τὰ ἐμπόδια καὶ αὐτὰ τὰ ἐλαττώματα τῶν ἀρχαιοτέρων ἐγένοντο ἀφορμαὶ μείζονος ἀναπτύξεως καὶ προόδου, καὶ ἐν ᾧ οἱ κίονες, τὰ ἐπιστύλια, αἱ θύραι ἐλάμβανον σχήματα κομψότερα, τὸ ἀδύνατον τοῦ συνδυάζειν μετόπας ὁμοίας μετὰ κιόνων ἐν ὁμοίᾳ ἀποστάσει, ἡ δυσκολία αὕτη, ἡ ἐνυπάρχουσα ἐν τῷ δωρικῷ ῥυθμῷ, ἥτις ἀπήλπιζε τοὺς Ῥωμαίους ἀρχιτέκτονας, ὑπῆρξε διὰ τοὺς Ἕλληνας ἀφορμὴ νὰ δώσωσιν εἰς τοὺς ναοὺς αὐτῶν καὶ μεγαλοπρέπειαν καὶ δύναμιν μεγαλειτέραν.

Τοιαῦτα εἶναι ἐν συνόλῳ καὶ ἐν τοῖς μέρεσι τὰ κυριώτερα προτερήματα τοῦ Παρθενῶνος, δι' ὧν ὑψοῖ τὸν νοῦν μας καὶ γεννᾷ ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν τὴν ἰδέαν τῆς θείας δυνάμεως καὶ τῆς αἰωνιότητος. Πρέπει ὡσαύτως νὰ μάθωμεν τί ἐν τῷ ναῷ τούτῳ τέρπει καὶ συγκινεῖ ἡμᾶς. Τὸ κάλλος δὲν εἶναι ἁπλῶς ἐντέλειά τις τῆς θεότητος, διακεκριμμένη καὶ κεχωρισμένη ἀπὸ τῶν ἄλλων· ὅλη ἡ φύσις της εἶναι ὡραία, καὶ τὸ πνεῦμά μας εὐχαριστεῖται εἰς τὸ συλλαμβάνειν αὐτήν.

Ἐὰν ἡ Ἀφροδίτη ἦναι ἡ προσωποποίησις τοῦ κάλλους, δὲν ἕπεται ὅτι καὶ ὁ Ζεύς, ὁ πατὴρ τῶν θεῶν, ἡ Ἀθηνᾶ, ὁ Ἀπόλλων, ἡ Ἄρτεμις εἶναι ἐστερημένοι κάλλους· οἱ μὲν ἔχουσι τὸ ἀνδρικὸν κάλλος μὲ τὰς τολμηρὰς καὶ διαγεγραμμένας μορφάς, οἱ δὲ τὸ γυναικεῖον κάλλος μὲ γραμμὰς ἠπίας καὶ στρογγύλας. Οἱ Ἕλληνες πρὸ πολλοῦ εἶχον ἐννοήσει ὅτι καὶ ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ, ὡς ἐν ἁπάσαις ταῖς τέχναις, αἱ καμπύλαι γραμμαὶ καὶ αἱ στρογγύλαι ἐπιφάνειαι εἶναι ὡραιότεραι τῶν εὐθειῶν καὶ ἐπιπέδων γραμμῶν· ἐνόμισαν λοιπὸν ὅτι δίδουσιν εἰς τοὺς ναούς των ἀρκετὴν ἀκρίβειαν, ἐὰν αἱ ὑποθετικαὶ γραμμαί, αἱ ἀποτελοῦσαι τὸ σχῆμα, ὡς αἱ κλίσεις τῶν τοίχων καὶ οἱ ἄξονες τῶν κιόνων, αὗται μόνον ἦσαν εὐθεῖαι γραμμαί· θείᾳ ἐμπνεύσει ἐκαμπύλωσαν τὰ πραγματικὰς γραμμὰς τῶν ἐπιστυλίων, τῶν βαθμίδων, τῶν ζωφόρων.

Ἐκ τούτου προῆλθεν ὅτι ἐν ᾧ τὸ γενικὸν σχῆμα τοῦ Παρθενῶνος εἶναι σχῆμα ἠκρωτηριασμένης πυραμίδος, αἱ γωνίαι αὐτῆς τῆς πυραμίδος εἶναι γραμμαὶ καμπύλαι, καὶ ἐξαιρέσει μερῶν τινων ἢ ἐσωτερικῶν ἢ πολὺ μικρῶν ὥστε νὰ φανῇ μεγάλη καμπύλη, ἐν τῷ Παρθενῶνι δὲν ὑπάρχουσιν εὐθεῖαι γραμμαί.

Συνειθισμένοι εἰς τὰς εὐθείας γραμμὰς ἀποροῦμεν βλέποντες τοὺς πρωτοτύπους ναοὺς τῆς Ἑλλάδος καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν διατὶ προξενοῦσιν ἡμῖν τοσαύτην εὐχαρίστησιν· ὁ ὀφθαλμὸς ἡμῶν τέρπεται ἐκ πρώτης ἀρχῆς καὶ διατρέχει ἀπροσκόπτως τὰς βαθμίδας, τὰ ἐπιστύλια, τὰς ζωφόρους. Ὁ ἀρχιτέκτων μετρᾷ κατόπιν τὰ διάφορα μέρη καὶ εὑρίσκει τάχιστα τὴν μυστηριώδη ταύτην πηγὴν τῆς τέρψεως.

Ἡ Ἑλληνικὴ τέχνη, γεννηθεῖσα ἐκ τῆς φύσεως καὶ ἐξ ἀρχῆς παρ' αὐτῆς ἐμπνευσθεῖσα, ἐκαμπύλωσε τὰς βαθμίδας καὶ τὸ ἔδαφος τῶν ναῶν, τοὺς θριγκοὺς καὶ τὰ γεῖσα, ὅπως ἡ φύσις ἐκαμπύλωσε τὴν θάλασσαν, τὸν ὁρίζοντα καὶ τὰς ῥάχεις τῶν ὀρέων. Οἱ κεκλιμένοι τοῖχοι τοῦ σηκοῦ καὶ τοῦ ὀπισθοδόμου εἶναι καὶ αὐτοὶ ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ ναοῦ.

Οὕτως ἡ ἑλληνικὴ τέχνη ἔφθασε βαθμηδὸν εἰς τὴν ἐντέλειαν, ἀφ' οὗ ἀπὸ τῶν πρώτων αὐτῆς χρόνων κατέδειξεν ὅλην αὐτῆς τὴν δύναμιν. Ὅ,τι ἡ ἐργασία αἰώνων προσέθηκεν εἰς τὰ ἀρχιτεκτονικὰ ἔργα εἶναι κυρίως ἡ ἀκρίβεια ἐν ταῖς ἀναλογίαις, ἐξ ἧς προῆλθεν ἡ χάρις. Τὸ αὐτὸ δύναταί τις νὰ παρατηρήσῃ καὶ εἰς τὰ ἔργα τῆς γλυπτικῆς, τὰ ὁποῖα ἐν ἀρχῇ, ὅτε ἀπέβλεπον οἱ τεχνῖται κυρίως εἰς τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν, ἦσαν τραχέα καὶ σκληρά· κατόπιν τὰ μέλη τοῦ σώματος ἔχασαν τὸ τραχύ, αἱ μορφαὶ ἔγειναν στρογγυλότεραι, αἱ κινήσεις κατέστησαν μαλακαὶ καὶ φυσικαί· καὶ αὐτὴ ἡ δύναμις τοῦ Ἡρακλέους δὲν ἐξαιρεῖ τὴν χάριν. Οὕτω διὰ νὰ διατηρήσωσι τὴν δύναμιν ὁμοῦ μετὰ τῆς χάριτος, οἱ δωρικοὶ κίονες ἔπρεπε νὰ ὁμοιάσωσι πρὸς λίαν ἐπιμήκεις κώνους· ἐὰν παραβάλλωμεν μεταξὺ αὐτῶν τοὺς ἐν Ἑλλάδι σωζομένους τοιούτους κίονας, θέλομεν πεισθῆ ὅτι οὐδέποτε ἔλειψεν ἐξ αὐτῶν ἡ δύναμις καὶ ὅτι πρὸ πάντων ἀπέκτησαν χάριν. Ἐὰν ἡ δύναμις ἦναι ἐν τῇ βραχύτητι, ἡ κομψότης τοὐναντίον εἶναι ἐν τῷ ὕψει καὶ τῇ ἐλαφρότητι τῆς στήλης. Οἱ κίονες τοῦ ἐν Κορίνθῳ ναοῦ τοῦ Ποσειδῶνος ἔχουσιν ὕψος δύο ἥμισυ μόνον φορὰς περισσότερον τοῦ κιονοκράνου· τὸ αὐτὸ ὕψος εἶχον καὶ οἱ δωρικοὶ κίονες, ὧν τεμάχια κεῖνται ἐν ταῖς ὁδοῖς τῶν Μεγάρων. Οἱ κίονες οὗτοι κατὰ πολὺ ἀρχαιότεροι τοῦ Παρθενῶνος ἔχουσι περισσοτέραν δύναμιν τῶν τοῦ Φειδίου· ἀλλ' εἶναι αὕτη δύναμις ὀλίγον βάρβαρος, ἥτις ἔγκειται τόσον εἰς τὸν ὄγκον ὅσον καὶ εἰς τὸ σχῆμα, ὅπως ἡ δύναμις τῶν Κυκλωπείων τειχῶν τῆς Τίρυνθος ἢ τῶν Μυκηνῶν παραβαλλομένη πρὸς τὸ μεγαλεῖον τῶν κανονικῶν ὀγκολίθων τῆς Πνυκός. Ὁ νοῦς ὁ συλλαβὼν τὸ μέγα ἐλεφάντινον τῆς Ἀθηνᾶς ἄγαλμα ἠδυνήθη νὰ ἑνώσῃ ἐν τοῖς κίοσι τοῦ ναοῦ αὐτῆς τοὺς δύο χαρακτῆρας τῆς θεᾶς, τὸ ἀνδρικὸν μεγαλεῖον τοῦ πνεύματος καὶ τὴν χάριν τοῦ γυναικείου κάλλους.

Οἱ Ἕλληνες ἀφιέρουν εἰς τὴν θεότητα τὰ ἀριστουργήματα τοῦ πνεύματός των, καὶ ἐξ ὅλων τῶν ἀριστουργημάτων οἱ ναοὶ τῶν Θεῶν

Digitized by Google

ὑπερέχουσι κατά τε τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν. Οἱ ἄνθρωποι ὅ,τι οἰκοδομοῦσιν οἰκοδομοῦσι δι' ἑαυτούς· οὕτω πρὸς διέγερσιν ἐν ταῖς ἰδίαις αὐτῶν ψυχαῖς τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος ἀφιεροῦσιν εἰς τὴν θεότητα ναούς, ὧν αὐτὴ οὐδαμῶς χρήζει. Ἡ ψυχὴ ὑψοῦται πρὸς τὴν θεότητα διὰ τοῦ αἰσθήματος καὶ τῆς ἰδέας, καὶ ἡ τέρψις τῆς ἀκοῆς ἢ τῆς ὁράσεως συντελεῖ καὶ αὐτὴ εἰς τὴν ὡραιότητα τῶν ναῶν καὶ εἰς τὴν ἐντύπωσιν τῶν θρησκευτικῶν τελετῶν. Οἱ Ἕλληνες τεχνῖται ἐγνώριζον πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ τέρψῃ τὴν ὅρασιν. Τὸ φῶς εἶναι ὡραιότερον τοῦ σκότους· τὸ φῶς εἶναι ἡ εἰκὼν τῆς εὐφυΐας. Ὁ Φειδίας πρὸς τιμὴν τῆς Ἀθηνᾶς συνέλαβε τὸ σχέδιον ναοῦ ἀνοικτοῦ, ἐν ᾧ ν' ἀντανακλᾶται ἐλευθέρα ἡ καθαρὰ τοῦ ἡλίου λάμψις. Ὁ σηκός, τὸ κατοικητήριον τῆς θεᾶς, ἐσχημάτιζεν ὑπὸ τὸν οὐράνιον θόλον ἀνοικτὸν χῶρον, καὶ τὸ ἄγαλμα τῆς θεᾶς ἦτο ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ. Ἑκατέρωθεν ὑψοῦντο δύο σειραὶ δωρικῶν κιόνων, ὧν οἱ τῆς κάτω σειρᾶς ἦσαν δὶς ὑψηλότεροι τῶν τῆς ἄνω· ἐχωρίζοντο δὲ δι' ἐπιστυλίου κομψῶς κεκοσμημένου· ἐπιστύλιον ἔστεφεν ὡσαύτως τοὺς κίονας τῆς δευτέρας σειρᾶς· εἰς τὸ βάθος τοῦ σηκοῦ ὄπισθεν τοῦ ἀγάλματος τῆς θεᾶς δὲν ὑπῆρχον κίονες, ἀλλ' εἷς κίων ἵστατο ἑκατέρωθεν τῆς εἰσόδου, καὶ οὕτω συνεπληροῦτο τὸ περιστύλιον. Αἱ δύο αὗται σειραὶ τῶν κιόνων ἐσχημάτιζον στοὰν μεγαλοπρεπῆ καὶ κομψὴν συνάμα, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀνηρτῶντο ἀναμφιβόλως αἱ ὑπὸ τῶν εὐσεβῶν ἀφιερούμεναι εἰκόνες καὶ αἱ εἰκόνες μεγάλων τινῶν ἀνδρῶν, σωτήρων τῆς πατρίδος. Ὁ Βιτρούβιος ἀναφέρει ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἐπολλαπλασίαζον τὰς ῥαβδώσεις τῶν ἐσωτερικῶν κιόνων, διότι οἱ κίονες οὗτοι ἦσαν μικρότεροι τῶν ἄλλων· οὕτως ὁ ὀφθαλμὸς διέτρεχε περισσοτέρας καμπύλας γραμμάς, καὶ τὸ οἰκοδόμημα ἀπέκτα περισσότερον μεγαλεῖον καὶ κομψότητα. Ὡσαύτως οἱ Ἕλληνες τεχνῖται ἔδιδον περισσότερον πάχος εἰς τοὺς γωνιαίους κίονας τῶν ναῶν, ὄχι ὡς λέγει ὁ Κ. Wilkins διὰ νὰ ἐξασφαλίσωσι τὴν στερεότητα αὐτῶν, ἀλλά, ὡς ἀναφέρει ὁ Βιτρούβιος, ἐπειδὴ οἱ γωνιαῖοι κίονες ἐσμικρύνοντο ὡς ἐκ τῆς λάμψεως τοῦ οὐρανοῦ. Ἡ ἐντέλεια αὕτη τῶν μερῶν συνετέλει κυρίως εἰς τὴν χάριν τοῦ συνόλου. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον μετὰ τῆς μεγαλειτέρας ἀκριβείας ἐφηρμόζοντο οἱ σπόνδυλοι τῶν κιόνων· οὐδεὶς ἀγνοεῖ ὅτι πρὸς ἐξάλειψιν τῶν ἑνώσεων τῶν τεμαχίων τοῦ κίονος, οἱ σπόνδυλοι ἐλειοῦνται ὡς μαρμαρίνη πλάξ· συνεδέοντο δὲ τὰ τμήματα τοῦ κίονος δι' ἄξονος ἐκ ξύλου κέδρου ἢ ἐλαίας, περὶ τὸν ὁποῖον ἐστρέφοντο τὰ τεμάχια· λεπτὴ ἄμμος χυνομένη μεταξὺ τῶν δύο τεμαχίων καθίστα τὰς ἐπιφανείας λείας καὶ ὁμοίας· ὁ κίων ἐφαίνετο ὡς μονόλιθος, καὶ σήμερον ἀκόμη καὶ ὁ ἐξησκημένος ὀφθαλμὸς μετὰ δυσκολίας ἀνακαλύπτει ὅλας. τὰς συναρμογάς.

EMILE BURNOUF

Πρώην Διευθυντὴς τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς Σχολῆς.

Ἕπεται συνέχεια.

ΠΡΙΕΣΤΛΕΫ ΚΑΙ ΛΑΒΟΑΖΙΕ

Η Η ΑΝΑΚΑΛΥΨΙΣ ΤΟΥ ΟΞΥΓΟΝΟΥ

Μετάφρασις Σ. Μ**

Ὁ περιφανὴς Ἀραγὼ ὀρθῶς εἶπεν, ὅτι αἱ μεγάλαι ἀνακαλύψεις καίπερ ἔχουσαι σπουδαιότατα ἀποτελέσματα δὲν συνεπισύρουσι πάντοτε τὴν προσοχὴν τοῦ κοινοῦ. Τὰ πολιτικὰ γεγονότα καὶ αἱ μεγάλαι στρατιωτικαὶ πράξεις ἐγχαράσσονται συνήθως βαθύτερον εἰς τὴν μνήμην τῶν ἀνθρώπων παρὰ τὰ εἰρηνικὰ ἔργα τῶν ἐπιφανῶν σοφῶν, ἅτινα συντελοῦσιν εἰς τὴν αὔξησιν τῆς εὐημερίας τῶν κοινωνιῶν.

Ἡ κατὰ τῆς τοιαύτης τάσεως τῶν ἀνθρώπων ἀντίδρασις δὲν εἶναι ἀνωφελής, διὸ εἶναι ἄξιοι συγχαρητηρίων οἱ κάτοικοι τῆς Ἀγγλικῆς πόλεως Βιρμιγκάμ, οἵτινες τῇ α΄ Αὐγούστου τοῦ 1874 δι' ἑορτῆς λαμπρᾶς ἑώρτασαν τὴν ἑκατονταετηρίδα τῆς μεγάλης ἐπιστημονικῆς ἐφευρέσεως τοῦ συμπολίτου αὐτῶν Πριέςλεϋ (Priestley), τῆς γενομένης τῇ α΄ Αὐγούστου τοῦ 1774. Ἐν τῇ εἰρημένῃ πόλει ἐπιτροπὴ συστᾶσα τῇ φροντίδι τοῦ βιομηχάνου Ἄγγλου S. Timmins καὶ συλλέξασα τὰ ἀναγκαῖα χρήματα, ἀνίδρυσεν ἀνδριάντα τοῦ μεγάλου χημικοῦ τοῦ ἀνακαλύψαντος τὸ *ἀέριον τοῦ ὀξυγόνου*. Τελετὴ δὲ σοβαρὰ ἀνεκάλεσεν εἰς τὴν μνήμην τῶν ἑορταζόντων χρονολογίαν ἀνεξάλειπτον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ἐπιστημῶν καὶ ἐπανήγαγεν οἱονεὶ ἐν τῇ ζωῇ ἀνακάλυψιν, ἧς τὰ πολύτιμα ἀποτελέσματα εἶναι ἄξια πάσης προσοχῆς.

Τὸ ὀξυγόνον εἶναι τὸ ζωοποιὸν ἀέριον τῆς ἀτμοσφαίρας, ἐν ᾗ εὑρίσκεται μεμιγμένον μετ' ἀζώτου, ἀερίου ἀδρανοῦς, ἔχοντος οὕτως εἰπεῖν ἀντιθέτους πρὸς τὰς τοῦ ὀξυγόνου ἰδιότητας. Τὸ ὀξυγόνον συντηρεῖ τὴν ζωὴν τῶν ζῴων, ζωπυρεῖ τὴν καῦσιν, ἐνῷ τὸ ἄζωτον θανατοῖ τὸ εἰσπνέον αὐτὸ ἔμψυχον ὄν, καὶ σβύνῃ τὴν ἐντὸς αὐτοῦ τεθειμένην φλόγα. Τὰ ἀόρατα κύματα τοῦ ἀέρος, τοῦ ὠκεανοῦ τούτου ἐν ᾧ εἴμεθα βεβυθισμένοι, περιέχουσιν εἰς στρογγύλον ἀριθμὸν 21 ὄγκους ὀξυγόνου καὶ 79 ἀζώτου.

Ὀλίγοι γινώσκουσι τὰς δοκιμασίας, ἃς ὑπέστη ἡ ἀνακάλυψις τῶν δύο τούτων ἀερίων διὰ μέσου τῶν αἰώνων, καὶ τὴν μεγίστην ἀξίαν τοῦ κτήματος τούτου, ὅπερ ἀπέκτησεν ἡ ἐπιστήμη διὰ τῆς ἀνακαλύψεως αὐτῶν. Βραχεῖα ἐξιστόρησις τούτων θέλει καταδείξει εἰς τοὺς ἀναγνώστας διὰ τί ὁ Πριέστλεϋ καὶ ὁ Λαβοαζιὲ ἐθεωρήθησαν ἄξιοι ἀνδριάντος, καὶ πλειότερον λέγομεν ἐθεωρήθησαν ἄξιοι τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ τοῦ σεβασμοῦ τῶν μεταγενεστέρων.

Digitized by Google

Οἱ ἀρχαῖοι εἶχον ἀλλοκότους δοξασίας περὶ τοῦ ἀέρος τοῦ περικυκλοῦντος τὴν γῆν δι' ἀοράτου καλύμματος. Δὲν ἐγνώριζον δὲ καὶ τὰ ἀέρια οὐδ' ἔσχον ἀκριβῆ γνῶσιν τῆς ἀτμοσφαίρας, ἣν ἐθεώρουν ὡς στοιχεῖον. Τὰ ἀέρια ταῦτα εἶναι γνωστὰ ἡμῖν σήμερον καίτοι ἀόρατα· γνωστὸν π. χ. ὅτι τὸ φωταέριον (gaz) καίει ἀναδίδον φλόγα λαμπράν, χρησιμεῦον ἤδη πρὸς φωτισμὸν τῶν πόλεων· γνωστὸν ὡσαύτως ὅτι τὸ ἀνθρακικὸν ὀξὺ εἶναι ἕτερον εἶδος ἀερίου δηλητηριώδους, ἐκπεμπόμενον κυρίως ἐκ τῶν οἰνοφόρων πίθων καὶ ἀγγείων, ἐν οἷς ζυμοῦται ὁ οἶνος· γνωστὸν τοῖς πᾶσιν ὅτι οἱ ἀνημμένοι ἄνθρακες τιθέμενοι ἐν δωματίῳ κεκλεισμένῳ προξενοῦσιν ἀσφυξίαν, καὶ ὅτι αὕτη προέρχεται διότι ἡ καῦσις ἐκπέμπει τὸ ὀξείδιον τοῦ ἄνθρακος, ἕτερον τοῦτο εἶδος θανατηφόρου ἀερίου. Ταῦτα πάντα, τὰ τοῖς πᾶσι γνωστὰ σήμερον, πρό τινων αἰώνων ἠγνοοῦντο. Πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς ἀεραντλίας καὶ τοῦ βαρομέτρου ἠγνόουν ἂν ὁ ἀήρ, αὐτὸ τὸ σύνθετον ἀέριον, περὶ οὗ ἤδη γράφομεν, εἶχε βάρος καὶ ὁποία ἦτο ἡ φύσις τῶν συστατικῶν αὐτοῦ.

Οἱ ἀλχημισταὶ ἐν τούτοις εἶχον ἤδη ποιήσει παρατηρήσεις, δι' ὧν ἠδύναντο νὰ ὁδηγηθῶσιν εἰς τὴν εὕρεσιν τῶν συστατικῶν τοῦ ἀέρος καὶ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ ὀξυγόνου. Εἶχον παρατηρήσει ὅτι μέταλλά τινα πυρακτούμενα ἐπὶ παρουσίᾳ ἀέρος, ὡς π. χ. ὁ κασσίτερος, ηὔξανον κατὰ τὸ βάρος καὶ μετεμορφοῦντο εἰς σῶμα εὔτριπτον· αὕτη δὲ ἡ αὔξησις τοῦ βάρους ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐφαίνετο δυσεξήγητος. Ἐὰν ἐγνώριζον ὅτι ὁ ἀὴρ εἶχε βάρος, ἤθελον νοήσει, ὅτι μέρος τούτου κατετέθη ἐν τῷ πυρακτωθέντι μετάλλῳ· ἀλλ' οἱ ἀρχαῖοι χημικοὶ ἀντὶ νὰ ἐξηγήσωσι τὸ φαινόμενον τοῦτο διὰ τῆς προσθήκης ἑνὸς τῶν στοιχείων τοῦ ἀέρος ἐπὶ τοῦ μετάλλου, παρεδέχοντο ἑτέραν γνώμην· ἔλεγον, ὅτι τὸ μέταλλον πυρακτούμενον ἀπέβαλε ἰδιαίτερόν τι ῥευστόν, τὸ *φλογιστόν*, ὅπερ κατ' αὐτοὺς ἦτο οὐσία μυστηριώδης ἀβαρής, καθιστῶσα ἐλαφρότερον τὸ σῶμα μεθ' οὗ εὑρίσκετο συνηνωμένη. Ἡ θεωρία αὕτη τοῦ φλογιστοῦ ἐπεκράτει καὶ κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα. Ὁ Πριέστλεϋ ταύτην πρεσβεύων δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐγκαταλίπῃ, καίτοι τοιαύτην ἀνακάλυψιν ἐποιήσατο. Θέλομεν παρακατιόντες καταδείξει, ὅτι ὁ Λαβοαζιὲ κατέρριψεν ὁλόκληρον τὸ οἰκοδόμημα τῶν ἀρχαίων δοξασιῶν καὶ κατέθεσε τὰς βάσεις τῆς νέας χημείας· εἰς τοῦτο δὲ κυρίως συνετέλεσεν ἡ ἀνακάλυψις τοῦ ὀξυγόνου.

Ἴδωμεν ἤδη πῶς ὁ χημικὸς Ἄγγλος Πριέστλεϋ ἐκθέτει αὐτὸς οὕτος τὸ ἀξιομνημόνευτον αὐτοῦ πείραμα.

«Τῇ 1 Αὐγούστου, λέγει ὁ Πριέστλεϋ, ἀποπειρώμενος νὰ ἐξαγάγω ἀέρα ἐκ τοῦ ἐρυθροῦ ὀξειδίου τοῦ ὑδραργύρου, παρετήρησα ὅτι διὰ τοῦ φακοῦ μου ἐξήγαγον τοιοῦτον· (ἀέρα ἐνταῦθα ὁ Πριέστλεϋ ὀνομάζει τὸ ἀέριον, gaz). Συλλέξας ἐκ τοῦ ἀέρος τούτου τριπλάσιον ἢ τετραπλάσιον ὄγκον τῆς ὕλης, ἣν μετεχειριζόμην, προσέθηκα ὕδωρ καὶ παρετήρησα, ὅτι δὲν ἀπερροφᾶτο· ἐξεπλάγην δὲ ὅτε θέσας λυχνίαν ἐν τῷ ἀέρι ἐκείνῳ εἶδον ὅτι ἔκαιε μετὰ ἰσχυρᾶς ἐντάσεως· τεμάχιον ξύλου ἀνημμένον ἐσπινθηροβόλει ὡς χάρτης ἐμβεβαμμένος εἰς διάλυσιν νίτρου».

Τοιαύτη ἦτο ἡ μεγάλη ἀνακάλυψις τοῦ Πριέστλεϋ. Ἀπεμόνωσε τότε πρῶτον τὸ ζωοποιὸν τοῦ ἀέρος ἀέριον, καὶ ἔμαθεν, ὅτι ἐν στερεᾷ καταστάσει εὑρισκόμενον ἐν τῷ ὀξειδίῳ τοῦ ὑδραργύρου προήρχετο ἐκ τοῦ ἀερώδους ὄγκου ἐν ᾧ ζῶμεν. Δὲν ἠδυνήθη ὅμως νὰ ἐξαγάγῃ συνεπείας ἐκ τοῦ πειράματος ὡς πρὸς τὴν σύστασιν τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ ν' ἀνακαλύψῃ κυρίως τὴν ὕπαρξιν τοῦ ἀζώτου. Ὁ Σουηδὸς χημικὸς Σχέλε (Scheele) ἐβάδισεν ὁδὸν ἐρευνῶν γονιμωτέρων· ἐπέπρωτο ὅμως εἰς τὸν Γάλλον Λαβοαζιὲ (Lavoisier) ν' ἀποκαλύψῃ νέας καὶ σπουδαίας ἀληθείας.

Ὁ Λαβοαζιὲ μετὰ πολλὰς ἀποπείρας κατώρθωσε καθαρῶς νὰ ἴδῃ τὴν ὕπαρξιν τοῦ ὀξυγόνου καὶ τὴν φύσιν τοῦ ἀέρος δι' ἀξιομνημονεύτου πειράματος, ὅπερ περιγράφομεν. Ἔλαβε φιάλην ὑαλίνην, τῆς ὁποίας τὸ στόμα καὶ ὁ λαιμὸς κεκυρτωμένος ἐν εἴδει κέρατος ἀπέληγεν ὑπὸ κώδωνα ὑάλινον ἐμβεβυθισμένον ἐντὸς λεκάνης πλήρους ὑδραργύρου. Ἐν τῇ φιάλῃ ἔρριψεν ὑδράργυρον, καὶ ἔθεσεν αὐτὴν εἰς τὸ πῦρ μετὰ τοῦ ἐν αὐτῇ ὑδραργύρου. Τούτου γενομένου παρετήρησεν ὁ Λαβοαζιὲ ὅτι ὁ ὑδράργυρος ἐκαλύφθη ὑπὸ ἐπανθίσματος ἐρυθροῦ, ἐνταυτῷ δὲ ὁ ἐν τῷ κώδωνι ἀὴρ ἠλαττώθη κατὰ τὸ $\frac{1}{5}$. «Αὐτὸς ὁ ἀὴρ τοῦ κώδωνος, λέγει ὁ Λαβοαζιέ, ἔσβυνε τὸ ἐν αὐτῷ προσαγόμενον φῶς καὶ ἐφόνευε τὰ τιθέμενα ἐντὸς ζῷα». Ἐκ τούτου συνεπέρανεν, ὅτι τὸ ζωογόνον μέρος τοῦ ἀέρος ἀπωλέσθη. Ἀλλὰ τί ἐγένετο; Ὁ Λαβοαζιὲ ἐσκέφθη, ὅτι θὰ προσεκολήθη εἰς τὸν ἐν τῇ φιάλῃ ὑδράργυρον καὶ ἐσχημάτισε τὸ ἀναφανὲν κατὰ τὴν πυράκτωσιν ἐρυθρὸν ἐπάνθισμα· συνέλεξε λοιπὸν αὐτό, ἐπυράκτωσεν ἐκ νέου ἐν τῇ αὐτῇ συσκευῇ καὶ ἐξήγαγεν οὕτω τὸ ὀξυγόνον ἐν τῷ ὁποίῳ ἡ φλὸξ ἔκαιε μετ' ἐπιτάσεως καὶ τὰ ζῷα ἀνέπνεον ζωηρῶς. Ἡ ἕνωσις τοῦ ὀξυγόνου τούτου πρὸς τὸ ἐν τῷ κώδωνι κατὰ τὸ πρῶτον πείραμα ὑπολειφθὲν ἄζωτον ἤθελε παραγάγει τὸν πρῶτον ἀέρα. Διὰ τοῦ πειράματος τούτου ἡ σύνθεσις τοῦ ἀέρος, ἡ θεωρία τῆς καύσεως καὶ τῆς ἀναπνοῆς ἐξηγοῦνται, ἐντεῦθεν δὲ ἄρχονται τὰ ἐγκαίνια τῆς νέας χημείας, διότι οἱ σοφοὶ ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὰ ἀποτελέσματα τοσούτου σπουδαίου πειράματος μετεχειρίσθησαν αὐτὰ πρὸς ἑτέρας ἀνακαλύψεις.

Ἀποδίδοντες τιμὴν τῇ μεγαλοφυΐᾳ τοῦ Λαβοαζιὲ θὰ ἦτο ἄδικον νὰ ζητήσωμεν νὰ ἐλαττώσωμεν τὴν ἀξίαν τοῦ μεγάλου ἄγγλου χημικοῦ, οὗ τινος αἱ ἐργασίαι θὰ μένωσιν ἀνεξάλειπτοι

Digitized by Google

ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς χημείας· ὁ Πριέςλεϋ εἶχε γενναῖον τὸ ἦθος καὶ εὐρεῖαν τὴν διάνοιαν, ἡ δὲ μετριοφροσύνη αὐτοῦ εἶχέ τι τὸ ἔκτακτον· πάντοτε ἐζήτει νὰ καταβιβάσῃ τὴν ἀξίαν του. Ἀνεμίχθη ἐμπαθῶς εἰς τὰς θεολογικὰς ἔριδας καθ᾽ὅλον σχεδὸν αὐτοῦ τὸν βίον, οἱ δὲ ἀγῶνες, οὓς ἀνέλαβε κατὰ τῆς ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας, ἐπήνεγκον τὴν καταστροφήν του, τὴν ἐξορίαν του καὶ τὸν θάνατον μακρὰν τῆς πατρίδος ἐπὶ τῆς γῆς τῆς Ἀμερικῆς. Ὁ μέγας Λαβοαζιὲ ὑπῆρξε δυστυχέστερος ἔτι, διότι οὗτος ἐτελεύτησεν ἐπὶ τῆς λαιμητόμου τῷ 1793.

Ἀλλ᾽ ἂς ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ ἀέριον τοῦ ὀξυγόνου, καὶ ἂς δώσωμεν ὡς πρὸς τοῦτο ἐξηγήσεις ἔτι τινάς. Τὸ ἀέριον τοῦτο ἄχρουν, ἄοσμον, ὅπερ ὁ Πριέστλεϋ καὶ Λαβοαζιὲ παρεσκεύαζον ἑκάτερος δι᾽ἰδιαιτέρας μεθόδου, σήμερον παρασκευάζεται ὡς ἑξῆς. Ἐντὸς πηλίνου ἀποςακτικοῦ σκεύους (ἄμβικος) πυροῦσι μίγμα διττοξειδίου τοῦ μαγγανίου ἢ τήκουσι χλωριοῦχον κάλιον καὶ παραλαμβάνουσι τὸ ὀξυγόνον διὰ λεκάνης πλήρους ὕδατος ἐντὸς φιαλῶν. Ἐὰν ἐν τῷ ὀξυγόνῳ θέσωμεν ἄνθρακα ἀνημμένον ἢ θεῖον, παράγεται λαμπρὰ λάμψις, καιομένων τῶν σωμάτων τούτων μετὰ ἐπιτάσεως. Αἱ ὗλαι αὗται ἑνούμεναι μετὰ τοῦ ὀξυγόνου παράγουσιν ὀξέα, καὶ ὁ μὲν ἄνθραξ παράγει τὸ ἀνθρακικὸν ὀξύ, τὸ δὲ θεῖον τὸ θειϊκὸν ὀξύ.

Ἐκ τῶν ἰδιοτήτων τούτων τοῦ ὀξυγόνου ὁδηγηθέντες κατεσκεύασαν φυσητῆρα δι᾽ οὗ διασταυροῦντες ῥεῦμα ὀξυγόνου πρὸς ῥεῦμα κοινοῦ φωταερίου καιομένου παράγουσι τὴν μεγαλητέραν θερμότητα, τὴν ὁποίαν ἡ ἐπιστήμη μέχρι τοῦδε παρήγαγε. Διὰ τοῦ μέσου τούτου ῥευστοποιοῦσι σήμερον τὰς μᾶλλον πυρομάχους οὐσίας, τὰς θεωρουμένας πρότερον ὡς ἀτήκτους. Διὰ τοῦ φυσητῆρος τούτου τήκουσιν ὡσαύτως τὰ τεμάχια τῆς πλατίνης, ἅτινα χρησιμεύουσι πρὸς κατασκευὴν τῶν διεθνῶν μέτρων.

Ταῦτα καταδεικνύουσιν ὅτι αἱ μεγάλαι ἐφευρέσεις παρέχουσι τάχιον ἢ βράδιον τὴν συνδρομὴν αὐτῶν εἰς τὸν πρακτικὸν βίον. Ταύτην δὲ τὴν ἄμεσον σπουδαιότητα ὑπάρχουσί τινες, οἵτινες οὐδόλως αἰσθάνονται, οὐδὲ ἐννοοῦσιν ὅτι αἱ ἀνακαλύψεις μεγάλως συντελοῦσιν εἰς τὸ εὖ εἶναι τῆς ἀνθρωπότητος, διὰ τῆς παροχῆς νέων πηγῶν καὶ τρόπων ἐνεργείας ἰσχυροτέρων τῶν ἀσθενῶν τοῦ ἀνθρώπου δυνάμεων καὶ μέσων. Ὀφείλομεν λοιπὸν νὰ τιμῶμεν τὴν μνήμην ἀνθρώπων, οἷοι ὁ Πριέστλεϋ καὶ ὁ Λαβοαζιέ, ὡς ἀγαθῶν ἡμῶν εὐεργετῶν.

Ὁ Λαβοαζιὲ εἶχε πλήρη συναίσθησιν τῶν ὑπηρεσιῶν, ἃς προσήνεγκε τῇ ἑαυτοῦ πατρίδι· *δὲν εἶναι*, γράφει, *ἀπαραίτητον ὅπως ἀξιωθῇ τις τῶν τιμῶν τοῦ κόσμου καὶ ὅπως πληρώσῃ τὸν ὀφειλόμενον τῇ πατρίδι αὐτοῦ φόρον, νὰ κληθῇ εἰς τὰς δημοσίας λειτουργίας τὰς πλήρεις πομπῆς, αἵτινες συντρέχουσιν εἰς τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν ἀναγέννησιν τῶν κρατῶν. Ὁ περὶ τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας ἀσχολούμενος δύναται ἐπίσης ἀποτελεσματικῶς νὰ ἐργασθῇ ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἐν τῇ σιγῇ τοῦ ἐργαστηρίου του.* Δύναται νὰ ἐλπίσῃ ὅτι διὰ τῆς ἐργασίας του θέλει ἐλαττώσει τὰ δεινὰ τὰ καταμαστίζοντα τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ ὅτι θέλει αὐξήσει τὴν εὐημερίαν αὐτοῦ καὶ εὐτυχίαν. Καὶ ἂν δὲ δὲν ἤθελε συντελέσει διὰ τῶν νέων ἀνακαλύψεών του παρὰ νὰ μηκύνῃ ἔστω καὶ ἐπὶ μίαν ἡμέραν τὴν μέσην ζωὴν τῶν ἀνθρώπων, πάλιν δύναται δικαίως νὰ ὀνομασθῇ εὐεργέτης τῆς ἀνθρωπότητος.

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΟΥ ΟΘΩΜΑΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Μετάφρασις **

Μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1873 γενομένην ἐν Βιέννῃ Παγκόσμιον Ἔκθεσιν συνέστη σύλλογός τις ἐξ ἀνδρῶν πολιτικῶν, δημοσιογράφων, γλωσσομαθῶν, ἐμπόρων κλ., σκοπὸς τοῦ ὁποίου εἶνε νὰ περισυνάξῃ πᾶσαν πληροφορίαν καταστατικήν, οἰκονομικήν, ἐμπορικήν, βιομηχανικήν, κλ. περὶ τῆς Ἀνατολῆς καὶ ν᾽ ἀναπτύξῃ κατ᾽ ἀκολουθίαν τὰς πρὸς τὴν Ἀνατολὴν σχέσεις.

Ὁ σύλλογος οὗτος συνέστησε μουσεῖον, ἔνθα ἀνάκεινται προϊόντα καὶ δείγματα ἀνατολικά, ἔχει βιβλιοθήκην ὁσημέραι πλουτιζομένην καὶ τέλος ἴδιον δημοσιογραφικὸν ὄργανον τὴν Μηνιαίαν ἀνατολικὴν Ἐπιθεώρησιν (Monatsschrift für den Orient), περιέχουσαν πᾶσαν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ συλλόγου ὠφέλιμον εἴδησιν ὑπὸ καταλλήλων ἀνδρῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ οἰκούντων γεγραμμένην, ἢ τοὐλάχιςον δυναμένων νὰ ἔχωσιν ἀκριβεῖς πληροφορίας.

Ἐκ τοῦ μνημονευθέντος περιοδικοῦ ἀποσπῶμεν τὰ ἑξῆς.

Οἱ γεωγραφικοὶ τῆς Τουρκίας χάρται εἶνε ἐν γένει πολὺ ἀτελεῖς καὶ αὐτὸς ὁ τοῦ Κειπέρτου πολλὰ ἔχει τὰ ἀνακριβῆ καὶ πολλὰ τὰ ἐλλείποντα. Ἐν τῇ Βιενναίᾳ Ἐκθέσει οὐδὲ εἷς χάρτης τῆς Τουρκίας ὑπῆρχεν ἐμφαίνων ἀκριβῶς τὴν πολιτικὴν διαίρεσιν τῆς χώρας. Ὅθεν δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι αἱ μεγάλαι ἐκεῖναι τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας ἐπαρχίαι, ἂν καὶ πλησιάζουσαι πρὸς τὸ κέντρον καὶ ἂν καὶ πολλαὶ περιγραφαὶ αὐτῶν ἔχωσι γείνει ὑπὸ περιηγητῶν καὶ πολλαὶ περὶ αὐτῶν ἐπίσημοι ἐκθέσεις ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων προξένων, εἶνε ὑπό τινας ἐπόψεις ὀλιγώτερον γνωσταὶ ἢ ἄλλαι χῶραι μᾶλλον ἀπομεμακρυσμέναι.

Αἱ νέαι ἐπαρχίαι, ἃς ἐν τῷ κέντρῳ τῆς Ἀσίας κατέκτησεν ἡ Ῥωσσία, ἐμφαίνονται ἤδη εἰς τοὺς γεωγραφικοὺς χάρτας μὲ ὅλας των τὰς λεπτομερείας. Πλὴν δὲ τούτου οὐδεὶς ἐκ τῶν ὑπαρχόντων γεωγραφικῶν τῆς Τουρκίας πινάκων

Digitized by Google

δεικνύει τὴν πολιτικὴν διαίρεσιν τῆς χώρας εἰς βιλαέτια. Καὶ τοῦτο καὶ διότι ὀλίγιστα ἡ διοίκησις ἔκαμεν ἔργα ἐν Τουρκίᾳ γεωγραφικὰ καὶ καταστατικὰ καὶ διότι καὶ ἄν που ἔγεινέ τι δὲν δύνανται νὰ τὸ ἐπωφεληθῶσιν οἱ Εὐρωπαῖοι διὰ τὴν ἄγνοιαν τῆς τουρκικῆς.

Ἀπό τινων ἐτῶν μεταβολαὶ λίαν σημαντικαὶ ἐγένοντο καθ' ὅσον ἀποβλέπει εἰς τὴν διαίρεσιν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, περὶ ἧς καὶ μόνης θὰ εἴπωμέν τινα τώρα. Τοιαῦται μεταβολαὶ λ.χ. εἶνε ἡ κατάργησις τῆς διοικήσεως τοῦ Σκουτάρεως καὶ τῆς Πρεσρένης καὶ ἡ ἀνίδρυσις τοῦ βιλαετίου τῶν Βιτωλίων.

Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία πλὴν τῶν ὑποτελῶν χωρῶν καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν περὶ αὐτήν, ἥτις ἀποτελεῖ ἄλλην διαίρεσιν, διαιρεῖται εἰς ἓξ βιλαέτια.

Α' Ἡ Βοσνία, ὑποδιαιρουμένη εἰς 7 σαντζάκια, ἐν οἷς ἡ Ἑρζεγοβίνη. Β' Τὸ βιλαέτι τῶν Βιτωλίων, περιλαμβάνον τὸ πλεῖστον τῶν ὀρεινῶν μερῶν τῆς Ἀλβανίας καὶ ἐκτεινόμενον ἀπὸ τῆς Ἀδριατικῆς μέχρι τοῦ Αἰγαίου. Τὸ βιλαέτι τῶν Βιτωλίων ὑποδιαιρεῖται εἰς 6 σαντζάκια. Γ' Τὸ βιλαέτι τῶν Ἰωαννίνων, περιλαμβάνον τὴν ἀρχαίαν Ἤπειρον καὶ Θεσσαλίαν καὶ ὑποδιαιρούμενον εἰς 5 σαντζάκια. Δ' Τὸ βιλαέτι τῆς Θεσσαλονίκης, περιλαμβάνον τὴν ἀρχαίαν Μακεδονίαν καὶ ὑποδιαιρούμενον εἰς 3 περιφερείας. Ε' Τὸ βιλαέτι τῆς Ἀδριανουπόλεως, περιλαμβάνον τὴν ἀρχαίαν Θράκην καὶ ὑποδιαιρούμενον εἰς 5 περιφερείας. ΣΤ' Τὸ βιλαέτι τοῦ Δουνάβεως, περιλαμβάνον πᾶσαν τὴν χώραν, ἣν περικλείουσιν ὁ Δούναβις καὶ ὁ Αἷμος ἀφ' ἑνὸς καὶ τὰ ἀνατολικὰ σύνορα τῆς Σερβίας καὶ ἡ Μαύρη θάλασσα ἀφ' ἑτέρου. Ὑποδιαιρεῖται τὸ βιλαέτι τοῦ Δουνάβεως εἰς 7 σαντζάκια.

Εἰς τὰς πρωτευούσας τῶν βιλαετίων τούτων δημοσιεύονται κατ' ἔτος τὰ *Σαλναμὲ* ἤτοι ἐπίσημα Ἡμερολόγια, ὅθεν ἀρυόμεθα τὰς πληροφορίας ταύτας. Αἱ ἐπετηρίδες αὗται περιέχουσι πλὴν τῶν ὀνομάτων τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν καὶ καταστατικὰς πληροφορίας περὶ ἑκάστης ἐπαρχίας. Τινὰ ἐκ τῶν βιλαετίων ὅμως στεροῦνται τοιούτων δημοσιεύσεων.

Ἡ Κωνσταντινούπολις, ὡς εἴπομεν, ἀποτελεῖ ἰδίαν περιφέρειαν, ἥτις δὲν ἐκτείνεται πολὺ πέραν αὐτῆς τῆς πόλεως ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς καὶ τῆς ἀσιατικῆς ἀκτῆς. Ἡ περιφέρεια αὕτη ἔχει ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς ἔκτασιν 46 χιλιάδων τετραγωνικῶν μιλλίων καὶ πληθυσμὸν 680,000 ψυχῶν, εἶνε δὲ τὸ μᾶλλον κατῳκημένον μέρος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας. Ἔρχεται ἔπειτα ἡ Ἀδριανούπολις μὲ πληθυσμὸν ἀναλογοῦντα πρὸς 2,168 κατοίκους ἀνὰ τετραγωνικὸν μίλλιον, τὰ Ἰωάννινα μὲ 2,153, ἡ Θεσσαλονίκη μὲ 1,227, ἡ Βοσνία μὲ 1,095, τὰ Βιτώλια μὲ 1,015, τὸ βιλαέτι τοῦ Δουνάβεως μὲ 960. Πασῶν τῶν χωρῶν τούτων ὁ πληθυσμὸς εἶνε κατώτερος τοῦ τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν, ἔνθα ἀναλογοῦσι κατὰ μέσον ὅρον 1696 κάτοικοι ἀνὰ τετραγωνικὸν μίλλιον. Ἐν τῇ Ἱσπανίᾳ, ἀραιῶς κατοικουμένῃ, ὑπολογίζονται 1804 ψυχαὶ ἀνὰ τετραγ. μίλλιον καὶ ἐν τῇ Σουηδίᾳ, ἧς ἐπίσης εἶνε ἀραιὸς ὁ πληθυσμός, 1600. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ πληθυσμοῦ ἡ Ῥωσσία μόνον καὶ ἡ Ἑλλὰς εἶνε κατώτεραι τῆς Τουρκίας, διότι ἐν μὲν τῇ Ῥωσσίᾳ ὑπολογίζονται 732, ἐν δὲ τῇ Ἑλλάδι 421 κάτοικοι ἀνὰ τετραγ. μίλλιον. Προσθετέον ὅμως, διὰ νὰ ἤμεθα δίκαιοι, ὅτι εἶνε εὐφορωτάτη ἡ γῆ τῆς Τουρκίας καὶ ὅτι πολὺ συμβάλλονται εἰς αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς τὸ μεσημβρινόν της κλίμα καὶ ἡ ἐπὶ τριῶν θαλασσῶν γεωγραφική της θέσις.

Εἰς τὰς ἐπετηρίδας, περὶ ὧν ἀνωτέρω ἔγινε λόγος, σημειοῦται ὅσον ἔνεστιν ἀκριβῶς ὁ ἀρσενικὸς πληθυσμὸς ἑκάστης ἐπαρχίας, ὄχι ὅμως καὶ ἡ φυλὴ τῶν κατοίκων· μόνον περὶ τῆς θρησκείας αὐτῶν γίνεται μνεία. Ὅσον καὶ ἂν εἶναι ἀτελὴς καὶ ἡ καταστατικὴ αὕτη, εἶνε ὅμως ἀξιοπιστοτέρα τῶν ἀριθμῶν, οὓς δίδουσιν οἱ ἑκάστοτε περιηγηταὶ ἢ ἄλλοι ἰδιῶται.

Κατὰ τὰς νεωτάτας λοιπὸν τῶν ἐπετηρίδων τούτων, αἵτινες ὅμως δὲν εἶνε πᾶσαι τοῦ αὐτοῦ ἔτους, οἱ κάτοικοι τῆς Τουρκίας ἐξεταζόμενοι κατὰ θρησκεύματα ἔχουσιν, εἰς τὰ διάφορα βιλαέτια, ὡς ἑξῆς·

1. Βοσνία· μωαμεθανοὶ 309,522, μὴ μωαμεθανοὶ 306,707.

2. Βιτώλια· μωαμεθανοὶ 485,993, μὴ μωαμεθανοὶ 467,601.

3. Ἰωάννινα· μωαμεθανοὶ 250,749, μὴ μωαμεθανοὶ 467,601.

4. Θεσσαλονίκη· μωαμεθανοὶ 124,828, μὴ μωαμεθανοὶ 124,127.

5. Ἀδριανούπολις· μωαμεθανοὶ 235,587, μὴ μωαμεθανοὶ 401,140.

6. Δούναβις· μωαμεθανοὶ 455,768, μὴ μωαμεθανοὶ 715,938.

Κατὰ τὴν καταστατικὴν ταύτην ὁ ἀρσενικὸς πληθυσμὸς εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς ἐπαρχίας τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας συμποσοῦται εἰς 6,295,804, ἐξ ὧν 3,862,447 μωαμεθανοὶ καὶ 2,433,357 μὴ μωαμεθανοί. Ὁ μωαμεθανικὸς πληθυσμὸς ὑπερτερεῖ εἰς 11 μόνον σαντζάκια· εἰς τὰ 22 ἄλλα οἱ χριστιανοὶ εἶνε πλειότεροι. Ἔχει λοιπὸν λόγον ὁ χριστιανικὸς πληθυσμὸς πρὸς τὸν μωαμεθανικὸν ὡς 57 πρὸς 43.

Πρέπει πρὸς τούτοις νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι φυσικῶς εἰς τὰς καταστατικὰς ταύτας, τὰς ὑπὸ τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν γενομένας, θὰ ἦνε μᾶλλον ἐξωγκωμένοι οἱ ἀριθμοὶ οἱ δηλοῦντες τὸν μουσουλμανικὸν πληθυσμόν. Εἰς τοῦτο δὲ δὲν ἀνθίστανται βεβαίως οἱ χριστιανοί, διότι οὕτω δύνανται νὰ πληρώνωσιν ὀλιγωτέρους φόρους. Δι-

Digitized by Google

καίως ὅθεν πρέπει νὰ ὑπολογίσωμεν ὅτι ἂν κατὰ τὰς ἐπισήμους τουρκικὰς καταστατικὰς ὑπερβαίνουσιν οἱ χριστιανοὶ τοὺς Τούρκους κατὰ τὸ ἕβδομον, πράγματι ἡ ὑπεροχὴ αὕτη θὰ ἦνε πολὺ μεγαλητέρα.

Εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Τουρκίαν ἀνάγονται πλὴν τῆς περιφερείας τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἡ Κρήτη καὶ ἄλλαι νῆσοι τοῦ Αἰγαίου.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει, τοὐλάχιστον εἰς τὸ Εὐρωπαϊκὸν μέρος, οἱ Χριστιανοὶ εἶνε πλειότεροι· εἶνε πρὸς τοὺς μουσουλμάνους ὡς 54 πρὸς 46.

Ἡ Κρήτη κατοικεῖται σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου ὑπὸ Χριστιανῶν.

Καὶ εἰς τὰς λοιπὰς τῆς Τουρκίας νήσους, αἵτινες ὁμοῦ μὲ μέρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀποτελοῦσιν ἰδίαν γενικὴν διοίκησιν, οἱ χριστιανοὶ ὑπερτεροῦσι· πόσον ὅμως δὲν δυνάμεθα οὔτε κατὰ προσέγγισιν νὰ ὁρίσωμεν, διότι ἐκεῖ δὲν δημοσιεύονται καταστατικαὶ πληροφορίαι ὡς εἰς τὰ βιλαέτια.

ΛΥΣΙΣ ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΩΝ ΑΠΟΡΙΩΝ

Οὐκ ἐᾷ με καθεύδειν τὸ τοῦ Μιλτιάδου τρόπαιον.

Νέος ἔτι ὢν ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ διαφλεγόμενος ἐξ ἀκοιμήτου φιλοδοξίας, ἠδημόνει ἀκούων συνεχῶς ἐπαινούμενον τὸν νικητὴν τοῦ Μαραθῶνος Μιλτιάδην καὶ διηνεκὲς εἶχε μέλημα κατὰ τίνα τρόπον ἠδύνατο νὰ ὑπερτερήσῃ ἐκείνου κατὰ τὴν δόξαν. Ὁσάκις οἱ φίλοι βλέποντες αὐτὸν σύννουν καὶ περίφροντιν, ἠρώτων τί ἔχει, ὁ μέλλων σωτὴρ τῆς Ἑλλάδος ἀπήντα στερεοτύπως· «Δὲν μὲ ἀφίνει νὰ κοιμηθῶ τὸ τρόπαιον τοῦ Μιλτιάδου.»

Ἐκ τῶν εἰρημένων εὐνόητον καθίσταται, διατὶ καὶ σήμερον μεταχειριζόμεθα τὴν αὐτὴν φράσιν, ὁσάκις θέλομεν νὰ δηλώσωμεν μεταφορικῶς, ὅτι νέος τις ὀργᾷ πρὸς τὰ μεγάλα ἐκ σφοδροῦ αἰσθήματος ἁμίλλης καὶ φιλοτιμίας.

Λ. Σ. Β.

ΔΕΚΑΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΣΥΝΑΝΑΣΤΡΟΦΗΣ

1.- Ἄκουε πολλά, ὁμίλει ὀλίγα, μὴ διακόπτῃς ποτέ.
2.- Ἔσο φυσικὸς καὶ εἰς τὸν τόνον καὶ εἰς τὰς ἰδέας σου.
3.- Ἡ φωνήσου ἂς μὴ εἶνε μήτε τόσον χαμηλή, ὥστε νὰ κοπιάζουν διὰ νὰ σὲ ἀκούσουν, μήτε τόσον ὑψηλή, ὥστε ν' ἀποκάμνουν ἀκούοντές σε.
4.- Ὁμίλει πρὸς ἕκαστον περὶ τοῦ ὅ,τι γνωρίζει ἢ ὅ,τι ἀγαπᾷ καλίτερα· μὴ ἀποκινδυνεύσῃς δὲ ν' ἀποφανθῇς περὶ μηδενὸς ἐνώπιον ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους δὲν γνωρίζεις.
5.- Ἐὰν διηγῆσαι, τὰ διηγήματάσου καλὸν εἶνε νὰ ἐνδιαφέρωσιν ὅλους· ἀπὸ τὰ καλίτερα δὲ ἀπομάκρυνε τὰς ὀχληρὰς λεπτομερείας.
6.- Ἐπὶ πάσης δήποτε ὁμιλίας προλάμβανε τὸν κόρον.
7.- Πάσχιζε ν' ἀρέσκῃς μᾶλλον παρὰ νὰ διαπρέπῃς· ἀπόφευγε τὴν ἐπίδειξιν· ἐξαίρει δὲ τὸν ἑαυτόν σου ἀπὸ τοὺς ἐπαίνους, ὅσους μοιράζεις, καὶ μὴ δώσῃς ἀφορμὴν εἰς τὸ νὰ νομίσουν ὅτι τοὺς ἐπαίνους σου δίδεις ἐπὶ ἐπιστροφῇ.
8.- Ἔσο εἰς τοὺς λόγους σου μήτε εἰς ἄκρον αὐστηρός, μήτε εἰς ἄκρον χαλαρός.
9.- Ἐπιδείκνυε σεαυτὸν εὐμενῆ ἄνευ κολακείας, εἰλικρινῆ ἄνευ τραχύτητος, καὶ προφυλάττου ἀπὸ τὸ νὰ προσβάλῃς τινά. Μεταχειρίζου τὸ σκῶμμα, μηδέποτε τὴν κακολογίαν.
10.- Οἰκονόμει τὰς γνώμας τῶν ἄλλων, καὶ αὐτὰς ἀκόμη τὰς προλήψεις των· δέχου ἀσμένως τὴν ἀντίρρησιν, καὶ ἐὰν ἀνασκευάζῃς, μὴ φιλονεικῇς.

Δ.

ΑΙ ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ

Ὁ Λαβριγαῖρος ἐν τῷ κατωτέρῳ χωρίῳ ὑπαινίττεται ἰδίως τὰς μεταξὺ γυναικῶν ἀνταλασσομένας ἐπισκέψεις ἀνακράζων:

«Ἐπίπονος συνήθεια, ὑποδούλωσις ἀνιαρά! Αἱ γυναῖκες ἐπισκέπτονται ἀλλήλας ἐπὶ τῇ ἐλπίδι νὰ μὴ συναντηθῶσι. Ἂν δὲ τύχῃ τις οὖσα κατ' οἶκον, ἡ συνέντευξις δαπανᾶται εἰς ἀφήγησιν πραγμάτων τὰ ὁποῖα ἀμφότεραι γνωρίζουσιν ἢ περὶ ὧν ἐξ ἴσου ἀδιαφοροῦσι. Ἡ εἰσερχομένη εἰς αἴθουσάν τινα πρὸς ἐπίσκεψιν περὶ οὐδενὸς ἄλλου σκέπτεται ἢ πῶς νὰ ἐξέλθῃ· ἡ ὁλόκληρον τὸ ἀπόγευμα εἰς ἐπισκέψεις δαπανήσασα, οὐδὲν ἄλλο κέρδος ἐκαρπώθη ἐκ τῆς πενταώρου ἐκδρομῆς εἰμὴ ὅτι εἶδε τὴν στολὴν τριῶν ἢ τεσσάρων θυρωρῶν καὶ τὸ πρόσωπον φίλης τὴν ὁποίαν μόλις γνωρίζει καὶ ἑτέρας τὴν ὁποίαν ἀποστρέφεται. Ἂν ἐσκέπτοντο πόσον πολύτιμος εἶναι ὁ χρόνος καὶ πόσον ἡ ἀπώλεια αὐτοῦ ἀνεπανόρθωτος, αἱ κοσμικαὶ δέσποιναι ἤθελον κλαύσει πικρῶς.»

**

Ο ΣΙΤΟΣ ΕΝ ΤΩι ΜΕΞΙΚΩι

Ἅπασα σχεδὸν ἡ νότιος Ἀμερικὴ εἶναι σήμερον ἀπέραντος σιτοφόρος ἀγρός, καὶ πάντες οἱ πλούσιοι οὗτοι στάχυες προέρχονται ἐκ *τριῶν κόκκων* σίτου, οὓς πτωχός τις δοῦλος εὗρε μεταξὺ τῆς ὀρύζης, τῆς σταλείσης ἐξ Ἱσπανίας πρὸς συντήρησιν τῆς στρατιᾶς τοῦ Φερδινάνδου

Digitized by Google

Κορτές. Ὁ δοῦλος ἔσπειρε τοὺς τρεῖς τούτους κόκκους, καὶ ἔπειτα τοὺς τρεῖς ἐξ αὐτῶν βλαστήσαντας στάχυας, καὶ οὕτως ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν ἐπληθύνθη ὁ ἄγνωστος εἰς τὰς χώρας ἐκείνας σῖτος.

**

Τὸ ἑπόμενον ποίημα ἐγράφη κατὰ Μάρτιον τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους ὑπὸ τοῦ κ. Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου καὶ ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ Κορίννῃ, συνοδευθὲν δι' ἐπιστολῆς τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν ποιητοῦ πρὸς τὸν γηραιὸν διδάσκαλον κ. Π. Χιώτην, ἐξ ἧς ἀποσπῶμεν τ' ἀκόλουθα: «Ὅλος ὁ κόσμος γνωρίζει ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς δίδει εἰς τὴν ἐπάνοδον τῶν χελιδόνων σημασίαν πολὺ σπουδαιοτέραν ἐκείνης, τὴν ὁποίαν συνήθως δίδουσιν οἱ Εὐρωπαῖοι. Τὸ χαριέστατον τοῦτο πτηνὸν δὲν ἦτο μόνον διὰ τὸν Ἕλληνα ὁ πρόδρομος τοῦ ἔαρος, ὁ ἄγγελος τῆς χαρᾶς, ὁ παλαιὸς οἰκογενειακὸς φίλος, ἀλλ' ἦτο καὶ τὸ σύνθημα τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐχθροπραξιῶν κατὰ τῶν προαιωνίων ἐχθρῶν μας. Διὰ τοῦτο ἡ δημοτικὴ ποίησις ἐξύμνησε τὴν ἐπάνοδον τῶν χελιδόνων περιπαθέστατα· διὰ τοῦτο τὸ γλυκύφωνον πτηνὸν ἐθεωρεῖτο καὶ θεωρεῖται ὡς ἱερὸν, ἀφίνεται δὲ ἐλεύθερον νὰ κτίζῃ τὴν φωλεάν του εἴτε ἐν τοῖς ναοῖς, εἴτε ἐν ταῖς οἰκίαις, χωρὶς ποτε νὰ παρενοχλῆται παρ' οὐδενός· διὰ τοῦτο ὁ ἐν πολέμῳ πίπτων μαχητὴς διέταττε τοὺς συμμαχητὰς ν' ἀφίνωσι θυρίδα ἀνοικτὴν εἰς τὸν τάφον του, ὅπως ἐκεῖθεν ἐλευθέρως εἰσέρχηται ἡ φίλη χελιδὼν καὶ ἀναγγέλλῃ εἰς τὸν ὑπὲρ πατρίδος πεσόντα τὴν ἔλευσιν τῆς ἀνοίξεως, καὶ μετὰ τῆς ἀνοίξεως τὸ κελάδημα τῶν κλέφτικων πυροβόλων καὶ τὴν κλαγγὴν τῶν ἐθνικῶν ὅπλων.

»Ὅλα ταῦτα τὰ γνωρίζεις, καὶ δὲν προσμένεις βεβαίως νὰ τὰ μάθῃς παρ' ἐμοῦ. Ἠθέλησα μόνον νὰ σοῦ εἴπω διατί τὸ χελιδόνι μοὶ ἐνέπνευσε τὴν ᾠδὴν τὴν ὁποίαν σοῦ ἀποστέλλω καὶ διατί, ἐν ταῖς σημεριναῖς τοῦ ἔθνους περιστάσεσι, τὸ παρέστησα ὡς ἀγγελιαφόρον τῶν ἐγκαρδίων πόθων μας.»

Σ. τ. Δ.

Η ΠΡΩΤΟΜΑΡΤΙΑ Ἤ ΤΟ ΧΕΛΙΔΟΝΙ

Καλῶς μᾶς ἦλθες ἄκακο, πουλὶ χαριτωμένο,
Καλῶς μᾶς ἦλθες τοῦ Μαρτιοῦ πρωτόλουβο λουλοῦδι !
Μὲ πόση νἄξερες κρυφὴ λαχτάρα περιμένω
Ν' ἀκούσω μὲς 'ς τὰ σύγνεφα τὸ πρῶτό σου τραγοῦδι !
Τώρα συνείθισα ὁ πτωχὸς νὰ βλέπω κάθε μέρα
Χαραὶς κ' ἐλπίδαις νὰ πετοῦν, νὰ πνίγωνται 'ς τὸ ρέμμα
Τοῦ χρόνου τ' ἀνυπότακτου, πάκόμ' ἀκόμα ψέμμα
Μοῦ φαίνετ' ὅτι σὲ θωρῶ νὰ σχίζῃς τὸν αἰθέρα
Μὲ τὰ σπαθάτα σου φτερά... Γλυκό μου χελιδόνι,
Μᾶς ἔφερες καλοκαιριά ; . . Ὄψιμο θἄλθῃ χιόνι ; . .

. . . .

Μᾶς ἔπιασε λιγοψυχιά, πουλὶ ξενιτεμένο,
Καὶ νύστα κι' ἀποκάρωμα... Κανεὶς μας δὲν ἀκούει
Τοῦ γείτονα τ' ἀπόφωνα. . . τὸ αἷμα πετρωμένο
'Σ τὴν κλειδωμένη μας καρδιὰ, πουλάκι μου, δὲν κρούει
Πόθος κανεὶς, οὔτ' ὄνειρα. . . Δὲ νείρεται ἡ ψυχή μας
Παρὰ καθάριους οὐρανοὺς, ἀστροφεγγιαὶς καὶ κύματα
Χωρὶς ἀφροὺς νὰ 'ξεψυχοῦν 'ςὲ περιγιάλια μνήματα !
Καθὼς ἡ νεκροθάλασσα κ' ἡ ἄκαρπ' ἡ ζωή μας
Ἔχει βουβὸ παραδαρμό. . . Γιὰ μιὰ στιγμὴ φουσκώνει,
Ξερνᾷ τὰ φύκη τὰ νεκρὰ κ' ὕστερα μαρμαρώνει.

. . . .

Πέτα, πουλάκι μου, γοργὰ, μὴ βαρεθῇς τὸ δρόμο.
Κι' ἂν εὕρῃς σκέπη πτωχικὴ καὶ πλούσιο παραθύρι
Κλειστὸ σὰ μάτι βάρυπνο, δίπλωσ' εὐθὺς 'ς τὸ ὦμο
Τὰ χρυσοπράσινα φτερὰ καὶ γίνου ξυπνητῆρι. . .
Καὶ πὲς ὅτ' ἦλθ' ἡ ἄνοιξι, κι' ὅτ' ἄνοιξι δὲν εἶναι
Νὰ κελαδοῦν οἱ πέρδικοι σιμὰ 'ς τὴ σαστικιά τους
Οὔτε νὰ νανουρίζουνε τ' ἀηδόνια τὴ φωλιά τους.
Δὲν εἶναι γάργαρα νερὰ, ὄχι, πουλὶ, δὲν εἶναι
Οὔτε φλογέρα πιστικοῦ, οὔτε χλωρὰ τριφύλλια. . .
Πὲς ὅτ' ἐδῶ τὴν ἄνοιξι τὴ φέρνουν καρυοφύλλια. . .

. . . .

Κι' ἂν 'ς τὴ φωνή σου τὴ γλυκειὰ δὲ σηκωθοῦν οἱ εὐνοῦχοι,
Πάρε, πουλάκι μου, φτερὸ, ναὕρῃς παληὰ λημέρια.
Σύρε νὰ ἰδῇς τὸν Ὄλυμπο, τὴν Γκιώνα, τὸ Βελοῦχι,
Χαιρέτισε τὴ Λιάκουρα καὶ φώναξ' ὡς τ' ἀστέρια.
Κι' ἂν μείνῃ ἡ Κιάφα ἀκίνητη κι' ὁ βράχος τοῦ Ζαλόγγου
Δὲ θυμηθῇ τὸ ζωντανὸ, τὸν ἄγριο καταρράχτη
Ποῦ ἐπάνωθέ του ἐμούγκρισε..' Ἂν μὲς 'ς τὸ Κοῦγγι ἡ στάχτη
Τοῦ Σαμουὴλ δὲ θερμαθῇ, κι' ἂν τὰ κλαριὰ τοῦ λόγγου
Δὲ φορτωθοῦν μὲ φλάμπουρα καὶ δὲ σεισθῇ ἡ Χειμάρα,
Φύγε, πουλί μου, γρήγορα κ' εἶναι Θεοῦ κατάρα. . .

. . . .

. . . .

Καὶ τὸ πουλὶ ἀνυπόμονο, γοργὸ σὰν τὴν ἐλπίδα
Ἁρπάζει ἀπὸ τὸν ἥλιο μας μιὰ λάμψι, μιὰν ἀχτίδα
Γιὰ νὰ τὴν ἔχῃ συντροφιὰ 'ς τὸ σκοτεινό του δρόμο,
Καὶ χάνεται μισουρανής... Πές μου γιατί μὲ τρόμο
Τὸ γύρισμά σου καρτερῶ, γλυκό μου χελιδόνι ; . .
Θὰ νἄχωμε καλοκαιριά ; . . Ὄψιμο θἄλθῃ χιόνι ; . .

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Ἂν θέλῃς νὰ μείνῃ κρυφὸν τὸ μυστικόν σου, μὴ τὸ εἴπῃς εἰς κανένα, διότι πῶς θέλεις ὁ ξένος νὰ ἦνε διὰ τὰς ὑποθέσεις σου μᾶλλον ἐχέμυθος παρὰ σύ; Ἡ ἐκμυστήρευσίς σου εἶνε ἤδη δι' αὐτὸν ἓν κακὸν παράδειγμα καὶ μία δικαιολόγησις. (G. Farcy.)

*** Ὁμίλει ὡς φρονεῖς, διατάσσει ἡ ἀρετή. Μὴ λέγε ὅλα ὅσα σκέπτεσαι, παραγγέλλει ἡ φρόνησις. Αἱ ὀλίγαι αὗται λέξεις περικλείουσιν ὁλόκληρον πλοῦτον σοφίας πρὸς χρῆσιν τοῦ βίου. (Zschokke.)

*** Τὸ ἀνάγνωσμα ὅπερ σοὶ ὑψοῖ τὴν διάνοιαν καὶ σοὶ ἐμπνέει εὐγενῆ καὶ ἀρρενωπὰ αἰσθήματα, μὴ ζήτει ἄλλον κανόνα ἵνα τὸ κρίνῃς· εἶνε καλὸν καὶ χειρὸς καλλιτέχνου. (La Bruyère.)

*** Λέγε πάντοτε τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ λέγε αὐτὴν μετὰ τρόπου εὐαρέστου. Ἡ ἀλήθεια εἶνε εἰκονογραφία, ὁ δὲ τρόπος, καθ' ὃν ἐκφέρεται, εἶνε τὸ πλαίσιον τὸ συντελοῦν εἰς αὔξησιν τῆς καλλονῆς τῆς εἰκονογραφίας.

*** Ὁ φιλάργυρος ὁμοιάζει πρὸς τὸν χοῖρον, ὅστις χρησιμεύει μόνον ὅταν σφαγῇ.

*** Τὸν ἥλιον ὡς καὶ τὸν θάνατον οὐδέποτε ἀσκαρδαμυκτὶ ἀτενίζομεν.

ΟΙΚΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Διατήρησις τοῦ κρέατος.

Κόψον τὸ κρέας εἰς τεμάχια μιᾶς, ἤ, τὸ πολὺ, μιᾶς καὶ ἡμισείας ὀκάδος, θὲς αὐτὰ ἐντὸς χύτρας πηλίνης ἢ κάδου ξυλίνου, λάβε δ' ἔπειτα ἄνθρακα ἀρτίως διαπυρωθέντα καὶ κοπανισμένον εἰς κόνιν, ἐκ χονδρῶν μορίων, καὶ πασπάλισον τὸ κρέας ἕως νὰ σκεπασθῇ καλῶς. Οὕτω διατηρεῖται τὸ κρέας ὑπὲρ τὴν ἑβδομάδα, εἰ καὶ ἐν ὥρᾳ θέρους καὶ μεγάλου καύσωνος· μετὰ μίαν ἑβδομάδα τὸ εὑρίσκεις νωπὸν, ὡς ἂν τὸ ἐλάμβανες ἀπὸ τοῦ κρεοπώλου κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν. Σημείωσαι, ὅτι ἡ κόνις τῶν ἀνθράκων φράττει τὸν ἀέρα καὶ ἐμποδίζει τὴν σῆψιν, ὥστε ὅσον παχύτερον εἶνε τὸ στρῶμα τῆς κόνεως (δύο ἢ τριῶν δακτύλων), τοσοῦτον ἀσφαλεστέρα καθίσταται ἡ διατήρησις.

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.

Digitized by Google

'Αριθ. 31 – Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Δεύτερος — Συνδρομὴ ἐτησία: 'Εν 'Ελλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδ. φρ. 20 —Αἱ συνδρομαὶ ἄρχ. ἀπὸ 1 Ιαν. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι— Τιμὴ προηγ. φύλλων λ. 30 —Γραφ. τῆς Διευθύνσεως: 'Οδ. Σταδίου, 6. — 1 Αὐγούστου 1876

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΑΥΡΙΚΙΟΝ ΒΛΩΚ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 465.

Τί σημαίνει τὸ ἐργάζεσθαι.

Προχθὲς ἕνας εὔρωστος ἄνθρωπος ἦλθε νὰ ζητήσῃ ἐλεημοσύνην ἀπὸ τὸν κ. Σάββαν, πλούσιον ἰδιοκτήτην τῆς γειτονίας. «Πῶς, τῷ λέγει, δὲν ἐντρέπεσαι νὰ ἐπαιτῇς;—'Επαιτῶ διότι δὲν ἔχω ἐργασίαν, ἀπήντησεν οὗτος.—Νὰ σὲ δώσω, ἀπήντησεν ὁ κ. Σάββας. Φέρε μου τὸν σωρὸν ἐκεῖνον τῶν ξύλων τῆς αὐλῆς ἀπὸ τὰ ἀριστερὰ εἰς τὰ δεξιὰ καὶ θὰ λάβῃς δύο δραχμάς.» 'Εντὸς ὀλίγων ὡρῶν τὰ ξύλα μετεκομίσθησαν καὶ ὁ κ. Σάββας πληρώνων προσέθηκε:

«'Εὰν δὲν ἔχῃς ἐργασίαν αὔριον, ἐλθὲ νὰ μ' εὕρῃς.» 'Ο ἄνθρωπος ἦλθε καὶ ὁ κ. Σάββας τῷ εἶπε νὰ φέρῃ τὰ ξύλα ἀπὸ τὰ δεξιὰ εἰς τὰ ἀριστερά, καὶ ἀκολούθως τὸν ἐπλήρωσε. 'Επί τινας ἀκόμη ἡμέρας τὰ ξύλα ἐξηκολούθησαν νὰ μεταφέρωνται ἀπὸ τὰ ἀριστερὰ εἰς τὰ δεξιὰ καὶ ἀπὸ τὰ δεξιὰ εἰς τὰ ἀριστερά, ἀλλ' ἀκολούθως ὁ ἄνθρωπος δὲν ἦλθε πλέον, ἂν καὶ ἐπληρώθη τακτικῶς τὴν συμφωνηθεῖσαν τιμήν.

'Ο κ. Σάββας εἶπε: «Δὲν εἶναι ἔντιμον νὰ λαμβάνῃ τις χρήματα τὰ ὁποῖα δὲν ἐκέρδισε, καὶ δὲν πρέπει νὰ ἐνθαρρύνεται ἡ ἐπαιτεία.»

'Ο ἄνθρωπος ὅστις κατεγίνετο εἰς τὴν μεταφορὰν τῶν ξύλων εὗρεν ἐπὶ τέλους ἀνυπόφορον νὰ κοπιάζῃ ἄνευ οὐδενὸς χρησίμου ἀποτελέσματος.

'Εγένετο πολὺς λόγος ἐν τῷ χωρίῳ, καὶ ὅλος ὁ κόσμος εὕρισκεν ὅτι *ἡ ἐργασία* δὲν συνίσταται μόνον εἰς τὴν κίνησιν τῶν χειρῶν καὶ ποδῶν. Δύναταί τις νὰ κοπιάσῃ καὶ νὰ καταβάλῃ πολλοὺς ἀγῶνας καὶ διὰ νὰ παίξῃ, ἀφοῦ ὑπάρχουσι παιγνίδια ἐπιδεξιότητος. 'Η ἐργασία πρέπει νὰ ἔχῃ πάντοτε ἕνα χρήσιμον σκοπόν, ὁ ὁποῖος εἶναι *ἡ παραγωγή*. Οἱ μὲν παράγουσι, καλλιεργοῦντες τὴν γῆν, συνάζοντες γεωργικὰ προϊόντα· ἄλλοι ἐργαζόμενοι τὸν σίδηρον, τὴν ξυλικήν, τὰ ὑφάσματα καὶ μυρία ἄλλα πράγματα καὶ παράγοντες βιομηχανικὰ προϊόντα· ἄλλοι ἐργάζονται μετακομίζοντες ἐμπορεύματα, περιτυλίσσοντες καὶ συσκευάζοντες αὐτά, ἐπειδὴ δὲ παρέχουσιν ὑπηρεσίας, πληρόνονται. Πῶς θὰ εἴχαμεν τὸν καφὲν τῆς Βραζιλίας, τὸ πέπερι τῶν Ἰνδιῶν, τὰς θερμὰς μηλωτὰς τῆς 'Ρωσσίας ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν ἐμπόριον;

Ἅμα ἤκουσαν τὴν ἀνωτέρω διδασκαλίαν τὰ παιδία εἶπον μεταξύ των: «Καὶ ἡμεῖς ἐργαζόμεθα. Τί παράγομεν;»

— Τί παράγετε; ἀπήντησεν ὁ διδάσκαλος ὅστις ἤκουσε τὴν ἐρώτησιν. Παράγετε τὴν μάθησιν καὶ τὴν σοφίαν ἅτινα θὰ σᾶς καταστήσουν καλοὺς καὶ ἀγαθούς, καὶ δι' ὧν θὰ κερδίζετε εὐκολώτερον τὰ πρὸς τὸ ζῆν, θὰ ζῆτε ἐντίμως καὶ θὰ ἦσθε χρήσιμοι εἰς ὑμᾶς αὐτοὺς καὶ εἰς τὸν πλησίον σας. 'Εγὼ δὲ ἐργάζομαι διδάσκων σας ὡς ὁ ἰατρὸς ὅταν σᾶς θεραπεύῃ· ὑπάρχουσι μάλιστα τέχναι καὶ ἄνθρωποι κατασκευάζοντες ἀντικείμενα διασκεδάσεως, διὰ τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται πολλοὶ ἀγορασταί, διότι ὅπως ὁ ἄνθρωπος ἐργάζεται εἶναι καλὸν νὰ ἔχῃ καὶ τὰς ὥρας τῆς ἀναπαύσεώς του.

'Η ἐργασία εἶναι μία τῶν ἀναγκῶν.

— Εἶναι ἀληθὲς, ἠρώτησε μίαν τῶν ἡμερῶν ὁ Παῦλος, ὅτι ἄλλοτε ὁ σῖτος ἐφύτρωνε μόνος του καὶ ὅτι δὲν ἦτον ἀνάγκη οὔτε αὐτὸς νὰ σπαρῇ, οὔτε ἡ γῆ νὰ καλλιεργηθῇ;

— Τοῦτο θὰ ἐγίνετο, ἀπήντησεν ὁ διδάσκαλος μειδιῶν, τὸν καιρὸν καθ' ὃν ὁ σῖτος ἐθερίζετο καὶ μόνος του, ἐπήγαινε μόνος του εἰς τὸν μύλον διὰ νὰ ἀλεσθῇ καὶ τέλος ὅταν τὸ ἄλευρον ἐγίνετο ἄρτος χωρὶς νὰ ζυμωθῇ καὶ χωρὶς νὰ ψηθῇ.

— 'Ο λεγόμενος λοιπὸν *χρυσοῦς αἰὼν* εἶναι παραμύθι; εἶπεν ὁ Παῦλος.

— Βεβαίως.

— Τὰ δένδρα ὅμως φυτρώνουν μόνα των, εἶπεν ἓν ἄλλο παιδίον.

— 'Αναμφιβόλως, ἀπήντησεν ὁ διδάσκαλος, ἀλλ' οἱ καρποί των εἶναι μικροὶ καὶ ἀνούσιοι. Διὰ νὰ κάμνουν καλοὺς καρπούς, τὰ δένδρα πρέπει νὰ ἐμβολιάζωνται, νὰ καθαρίζωνται, πᾶσαι δὲ αὗται αἱ περιποιήσεις ἀπαιτοῦσιν ἐργασίαν.

— 'Εμβολιάζουν καὶ τὸ σιτάρι; ἠρώτησεν ὁ νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ Παύλου.

— Ὄχι, ἀπήντησεν ὁ διδάσκαλος, ἀλλὰ καλλιεργοῦσι τὴν γῆν, τὴν παχύνουσι διὰ λιπασμάτων καὶ σπείρουσι τοὺς καλοὺς καὶ ἐκλεκτοὺς κόκκους τοῦ σίτου. 'Απαιτοῦνται δὲ καὶ ἄλλαι φροντίδες ὅπως οἱ στάχεις γείνωσι μεγάλοι καὶ οἱ κόκκοι χονδροί. 'Εὰν ἡ γῆ δὲν ἐ-

Digitized by Google

καλλιεργεῖτο κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἴσως θὰ παρῆγε μὲν ὀλίγους καχεκτικοὺς στάχεις, ἀλλ' οὐδέποτε ὅσους ἀναγκαιοῦσι δι' ὅλον τὸν κόσμον.

— Ἔπειτα, παρετήρησεν ὁ Παῦλος, τὰ ἐνδύματα, αἱ οἰκίαι, τὰ βιβλία καὶ πολλὰ ἄλλα πράγματα δὲν θὰ ὑπῆρχον, ἐὰν δὲν κατεσκευάζοντο.

— Ἀληθῶς! ἀπήντησαν ὅλα ὁμοῦ τὰ παιδία.

— Τὸ βλέπετε, προσέθηκεν ὁ διδάσκαλος, ἡ ἐργασία εἶναι μία τῶν ἀναγκῶν. Ἄνευ τῆς ἐργασίας οὔτε ἡ τροφὴ θὰ ἦτον ἀρκετή, οὔτε τὰ ἐνδύματα, οὔτε μυρία ἄλλα πράγματα, τὰ μὲν χρησιμώτερα τῶν δέ.

Α. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ.

Ἕπεται συνέχεια.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΚΗΡΙΟΥ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 366.

Ἰδοὺ ἄλλη ἐφαρμογὴ τῆς ἰδίας ἀρχῆς. Βλέπετε τοῦτο τὸ βοῦρλον; Πολλάκις ἀπήντησα παιδάρια εἰς τὸν δρόμον ἔχοντα ἐν τοιοῦτον βοῦρλον καιόμενον εἰς τὸ στόμα, διὰ νὰ φαίνωνται τάχα ὡς μεγάλοι, καπνίζοντες σιγάρον. Τὸ πρᾶγμα εἶναι εὔκολον, διότι τὸ ξύλον τοῦτο διαβρέχεται διὰ τῆς τριχώδους δυνάμεως. Ἂν θέσω τὸ τεμάχιον τοῦτο τοῦ βούρλου εἰς πινάκιον περιέχον *καμφίνην* (ἥτις εἶναι οὐσία ἀνάλογος πρὸς τὴν παραφίνην), θὰ ἴδωμεν τὸ ρευστὸν ν' ἀναβῇ εἰς τὸ ξύλον καθὼς τὸ κυανοῦν ἐκεῖνο νερὸν ἀνέβη εἰς τὸ ἅλας μέχρι τῆς κορυφῆς. Ἐπειδὴ δὲ τὸ καλάμιον τοῦτο ἔχει ἔξωθεν ἐπιφάνειαν μὴ πορώδη, τὸ ρευστὸν δὲν ἠμπορεῖ νὰ διέλθῃ δι' αὐτῆς, καὶ ἐπομένως ἀναβαίνει ἐσωτερικῶς. Ἰδού, ἔφθασεν ἤδη ἕως τὸ ἀνώτατον σημεῖον τοῦ βούρλου. Ὡς βλέπετε, τὸ ἀνάπτω τώρα, καὶ τὸ βοῦρλον ἔγινε κηρίον. Τὸ ρευστὸν ἀνέβη διὰ τῆς τριχώδους ἕλξεως τοῦ καλαμίου, καθὼς ἀναβαίνει εἰς τὸ βαμβακερὸν φτίλλιον τοῦ κηρίου.

Διατί δὲ ἡ φλὸξ δὲν μεταδίδεται εἰς ὅλον τὸ φτίλλιον; Διότι ὅταν φθάσῃ μέχρι τινός, τὴν σβύνει τὸ ἀναλελυμένον ἄλειμμα ἢ ὁ κηρός. Οὗτος εἶναι ὁ μόνος λόγος. Ἠξεύρετε ὅτι ἂν ἀναστρέψητε ἄνω κάτω ἓν κηρίον, ὥστε τὸ ἄλειμμα νὰ ρεύσῃ εἰς τὸ φτίλλιον, σβύνεται τὸ κηρίον. Τοῦτο δέ, διότι ἡ φλὸξ δὲν ἐπρόφθασε νὰ θερμάνῃ τὴν καύσιμον ὕλην εἰς βαθμὸν ὥστε νὰ ἠμπορῇ ν' ἀνάψῃ, ὡς τοῦτο γίνεται ὅτε τὸ ἄλειμμα φθάνῃ εἰς τὸ φτίλλιον κατὰ μικρὰς ποσότητας μόνον, αἵτινες ἐθερμάνθησαν.

Καὶ εἰς ἄλλο τι πρέπει νὰ ἑλκύσω τὴν προσοχήν σας ὡς πρὸς τὰ κηρία, τὴν πτησιμότητα τῆς καυσίμου ὕλης. Διὰ νὰ μ' ἐννοήσητε, θὰ κάμω ἓν μικρὸν καὶ ὡραῖον πείραμα, ὡραῖον, ἂν καὶ εἶναι κοινότατον. Ἂν ἐπιτηδείως φυσήσητε διὰ νὰ σβύσητε ἓν κηρίον, θὰ ἴδητε νὰ ὑψωθῇ μικρότατον σύννεφον ἀτμοῦ. Βεβαίως πολλάκις ἠσθάνθητε τὴν ὀσμὴν τοῦ ἀτμοῦ κηρίου ὅταν σβεσθῇ, ὀσμὴν πολὺ δυσάρεστον. Ὡς ὅμως σᾶς ἔλεγον, ἂν τὸ σβύσητε ἐπιτηδείως, θὰ παρατηρήσετε εὐκόλως τὸν ἀτμὸν ὅστις εἶναι αὐτὴ ἡ στερεὰ οὐσία τοῦ ἀλείμματος μεταμορφωθεῖσα.

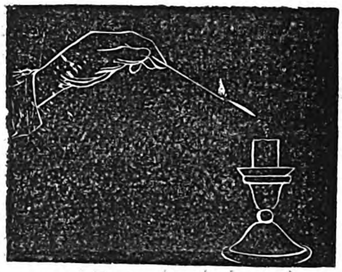

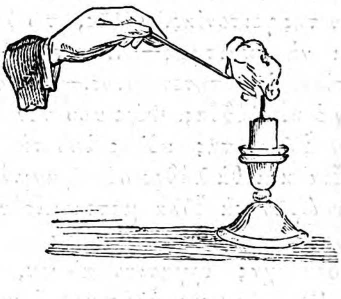

Σχ. 8.

Ἰδού, σβύνω ἓν ἐκ τῶν κηρίων τούτων, προσέχων νὰ μὴ ταράξω τὸν πέριξ ἀέρα. Πρὸς τοῦτο φυσῶ ἡσύχως καὶ διαρκῶς. Ἔγινε! Τώρα ἂν ἀνάψω ἓν ἔναυσμα εἰς δύω ἢ τριῶν δακτύλων ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ φτιλλίου, θὰ ἴδητε μίαν γραμμὴν φλογός, ἥτις διέρχεται τὸν ἀέρα, φθάνει εἰς τὸ κηρίον καὶ τὸ ἀνάπτει. Πρέπει ὅμως νὰ μὴ βραδύνω, διότι ἂν ψυχρανθῇ ὁ ἀτμός, γίνεται πάλιν σῶμα ὑγρὸν ἢ στερεόν, ἢ τὸ ρεῦμα τῆς καυσίμου ὕλης ἀλλάσσει διεύθυνσιν.

Ἂς ἔλθωμεν ἤδη εἰς τῆς φλογὸς τὸ σχῆμα· διότι σπουδαῖον εἶναι νὰ γνωρίσωμεν τίνα μεταβολὴν ἔλαβεν ἡ ὕλη τοῦ κηρίου εἰς τὴν κορυφὴν τῆς θρυαλλίδος, ὅπου δίδει τόσον ἐξαίσιον λάμψιν. Λάμπουσι καὶ ὁ χρυσὸς καὶ ὁ ἄργυρος, καὶ οἱ ἀδάμαντες καὶ οἱ σμάραγδοι. Ἀλλὰ κανενὸς πράγματος ἡ λάμψις δὲν εἶναι ἴση πρὸς τὴν τῆς φλογός. Ποῖος ἀδάμας δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς αὐτήν; ἢ πῶς ἄλλως λάμπει ὁ ἀδάμας τὴν νύκτα, παρὰ ἀντανακλῶν τὰς ἀκτῖνας ὑπὸ τῶν ὁποίων φωτίζεται; Ἡ φλὸξ ὅμως λάμπει ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σκότους· καὶ ἐν ᾧ τὸ φῶς τοῦ ἀδάμαντος παύει ἂν δὲν λάβῃ ἐλεημοσύνην ξένου φωτός, τὸ κηρίον λάμπει ἀφ' ἑαυτοῦ, δι' ἑαυτό, καὶ δι' ἐκείνους οἵτινες παρεσκεύασαν τὴν ὕλην του. Ἂς σπουδάσωμεν τώρα ὀλίγον τὸ σχῆμα τῆς φλογός, ὡς τὴν βλέπομεν ὑπ' αὐτὸ τὸ ὑαλίον, ὅπου ὀλίγον κινεῖται, δίδει δὲ ἴσον καὶ ὁμαλὸν φῶς, καὶ παρουσιάζεται ὡς

Digitized by Google

φαίνεται ἐπὶ τῆς εἰκόνος. Καὶ διαφέρει μὲν ὁπωσοῦν κατὰ τὸ μέσον, τὰ ῥεύματα καί τινα μελανώτερα καὶ τὸ πάχος τοῦ κηρίου· ἀλλ' ἐν μέρη πρὸς γένει εἶναι τὴν βάσιν λαμπρὸς ἐπιμήκης τοῦ φτιλλίου, ὅπου ἡ καῦσις γίκῶνος, φωνεται ὀλιτεινότερος γώτερον ἐντελῶς παρὰ πρὸς τὰ ἐπάνω παρὰ εἰς τὴν κοπρὸς τὰ κάρυφήν. Ἔχω τω, ἔχων τὸ ἐδῶ ἓν διάφτίλλιον εἰς γραμμα

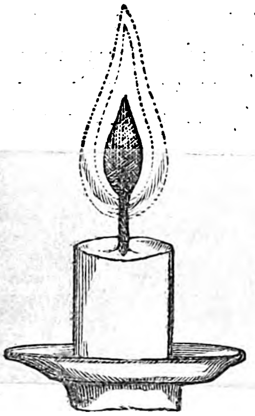

Σχ. 9.

σχεδιασθὲν ὑπὸ τοῦ σοφοῦ Οὔκερ. Καὶ παριστᾷ μὲν αὐτὸ τὴν φλόγα λύχνου, ἠμπορεῖ ὅμως ἐπίσης νὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ εἰς φλόγα κηρίου. Ἡ κοτύλη τοῦ κηρίου εἶναι ὁ λύχνος ἢ ἡ δεξαμενή, τὸ ἀναλυτὸν ἄλειμμα εἶναι τὸ ἔλαιον, καὶ φτίλλιον ἔχουσι καὶ ὁ λύχνος καὶ τὸ κηρίον. Ὑπὲρ τὸ φτίλλιον ὑψοῦται μικρὰ φλόξ, καὶ ἔπειτα, πέριξ αὐτῆς τῆς φλογὸς ποσότης τις ὕλης τῆς ὁποίας ἀγνοεῖτε βεβαίως τὴν ὕπαρξιν. Ὁ ζωγράφος πολὺ καλὰ ἐσχεδίασε τὰ πέριξ μέρη τῆς ἀτμοσφαίρας, ὅσα εἶναι ἀναπόφευκτα διὰ νὰ παραχθῇ ἡ φλόξ, καὶ τὴν συνοδεύουσι πάντοτε. Τῷ ὄντι ἀποτελεῖται ἓν ῥεῦμα σύρον ἐπάνω τὴν φλόγα. Βλέπετε τὴν φλόγα αὐτήν; Τὸ ῥεῦμα τὴν σύρει ἐπάνω, καὶ εἰς μέγα ὕψος μάλιστα, ὡς τὸ δεικνύει ἡ ἐπέκτασις τὴν ὁποίαν ἐχάραξεν εἰς τὸ σχέδιον. Ἂν θέλετε νὰ πεισθῆτε καλήτερα, ἀνάψατε κηρίον, καὶ στήσατέ το μεταξὺ τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου καὶ φύλλου χαρτίου, ὅπου νὰ πίπτῃ ἡ σκιά του. Περιεργότατον εἶναι ὅτι σῶμα τόσον λαμπρὸν, ὥστε σᾶς δίδει τὴν σκιὰν παντὸς ἄλλου σώματος, ἀναγκάζεται νὰ ῥίψῃ καὶ αὐτὸ τὴν ἰδίαν σκιάν του εἰς τὸ χαρτίον ἢ ἄλλον τινὰ πίνακα, ὥστε νὰ βλέπητε νὰ ἐξέρχεται περὶ τὴν φλόγα ἄλλο τι, μὴ ἀποτελοῦν μέρος τῆς φλογὸς, ἀλλὰ ἀναβαῖνον παρ' αὐτὴν, καὶ ἀναγκάζον καὶ αὐτὴν ν' ἀναβαίνῃ. Ἐπειδὴ τώρα δὲν ἔχομεν τὸν ἥλιον, θὰ τὸν μιμηθῶ, ἐφαρμόζων τὴν βολταϊκὴν στήλην εἰς λύχνον ἠλεκτρικόν. Ἰδοὺ, ἔχομεν τὸν ἥλιον ἡμῶν λαμπρότατον. Θέτοντες τὸ καῖον κηρίον μεταξὺ τοῦ τεχνητοῦ τούτου ἡλίου καὶ τοῦ πίνακος, ἔχομεν τὴν σκιὰν τῆς φλογός. Βλέπετε τὴν σκιὰν τοῦ κηρίου καὶ τοῦ φτιλλίου. Ἔπειτα εἶναι τὸ σκοτεινὸν μέρος, ὡς εἴδατε αὐτὸ καὶ εἰς τὴν ἰχνογραφίαν, ἔπειτα ἄλλο μέρος καθαρώτερον. Περίεργον πρᾶγμα! Τὸ μέρος αὐτὸ τὸ φαινόμενον σκοτεινότερον εἰς τὴν σκιάν, εἶναι ἀληθῶς τὸ λαμπρότερον. Ἐδῶ δὲ βλέπετε καὶ τὸ θερμὸν ῥεῦμα τοῦ ἀέρος, τὸ ὑποστηρίζον καὶ ἀναβιβάζον τὴν φλόγα, δίδον τροφὴν εἰς αὐτὴν, καὶ ψυχραῖνον τὰ χείλη τοῦ κυπέλου τοῦ περιέχοντος τὸ ἀναλελυμένον ἄλειμμα.

Ἄλλοτε πεῖραμα θὰ σᾶς δείξῃ πῶς ἡ φλὸξ ἀναβαίνει καὶ καταβαίνει κατὰ τὰ ῥεύματα τοῦ ἀέρος. Ἰδοὺ μία φλὸξ,—δὲν εἶναι φλὸξ κηρίου,—ἀλλὰ βεβαίως εἴσθε εἰς κατάστασιν νὰ ἐφαρμόζητε τὰ μερικὰ εἰς τὰ γενικὰ, καὶ ν' ἀντιπαραβάλλητε. Ὁ σκοπός μου εἶναι ν' ἀντικαταστήσω τὸ ῥεῦμα τὸ ἀναβιβάζον αὐτὴν τὴν φλόγα δι' ἄλλου ῥεύματος ἀναγκάζοντος αὐτὴν νὰ καταβῇ. Εὔκολον εἶναι τοῦτο διὰ τούτου τοῦ τρόπου. Ἡ φλὸξ, ὡς σᾶς εἶπα, δὲν εἶναι τοῦ κηρίου, ἀλλὰ φλὸξ οἰνοπνεύματος, διότι αὐτὴ δὲν δίδει πολὺν καπνόν. Προσθέτω μίαν ἄλλην οὐσίαν μόνον διὰ νὰ τὴν χρωματίσω, καὶ νὰ ἠμπορῆτε καλῶς νὰ τὴν βλέπετε· διότι ἄλλως θὰ σᾶς ἦτον σχεδὸν ἀόρατος. Ἀνάπτω λοιπὸν τὸ οἰνόπνευμα, καὶ ἔχομεν φλόγα. Παρατηρεῖτε ὅτι εἰς τὸν ἐλεύθερον ἀέρα ἀναβαίνει φυσικῷ τῷ λόγῳ, διότι τὴν σύρει ἄνω τὸ ῥεῦμα τὸ παραγόμενον ἐκ τῆς καύσεως. Τώρα φυσῶ εἰς τὴν φλόγα, καὶ τὴν ἀναγκάζω νὰ καταβῇ εἰς αὐτὴν τὴν μικρὰν καπνοδόχον, διότι ἤλλαξε τοῦ ῥεύματος ἡ διεύθυνσις. Πρὶν τελειώσω τὰς παρούσας συνδιαλέξεις, θὰ σᾶς δείξω ἕνα λύχνον εἰς τὸν ὁποῖον ἡ φλὸξ ἀναβαίνει ἐν ᾧ ὁ καπνὸς καταβαίνει, καὶ ὁ καπνὸς ἀναβαίνει ὅταν χαμηλοῦται ἡ φλόξ. Βλέπετε λοιπὸν ὅτι εὑρέθη ὁ τρόπος νὰ ποικίλωνται τὰ ῥεύματα.

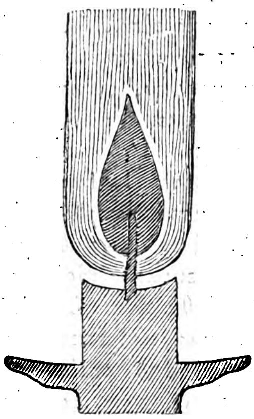

Σχ. 10.

Καὶ ἄλλα τινὰ ἀκόμη ἔχω νὰ σᾶς ἐξηγήσω. Αἱ περισσότεραι αὐταὶ φλόγες ἂς βλέπετε ἀλλάζουσιν ἀδιακόπως σχῆμα διότι ὑπὸ διαφόρων ῥευμάτων προσβάλλονται πανταχόθεν. Ἀλλ' ἂν

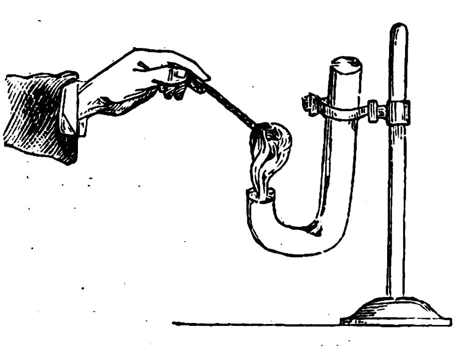

Σχ. 11.

θέλωμεν καλήτερα νὰ τὰς μελετήσωμεν, ἠμποροῦμεν νὰ κατορθώσωμεν τινὲς αὐτῶν νὰ φαί-

Digitized by Google

νωνται ὡς στερεαί. Προσέτι δύσκολον δὲν μᾶς εἶναι καὶ νὰ πὰς φωτογραφήσωμεν, ὥστε νὰ τὰς ἔχωμεν ἀληθῶς στερεάς. Ἀλλὰ δὲν ἤθελον μόνον τοῦτο νὰ σᾶς εἰπῶ. Ἂν λάβω μίαν φλόγα ἱκανῶς ἀνεπτυγμένην, δὲν θὰ ἔχῃ τὴν ὁμοειδῆ ἐκείνην μορφήν, τὸ κανονικὸν τῆς περιφερείας τὸ ὁποῖον ἔχει ἡ φλὸξ τοῦ λύχνου ἢ τοῦ κηρίου, ἀλλὰ ἐκχειλίζει οὕτως εἰπεῖν πανταχόθεν, ἐκρήγνυται μετὰ ζωτικῆς δυνάμεως ἀληθῶς θαυμασίας. Θὰ μεταχειρισθῶ τώρα νέον εἶδος καυσίμου ὕλης, ἥτις ὅμως θὰ μιμῆται ἄριστα τοῦ κηρίου τὸ ἄλειμμα. Ἰδοὺ καὶ μία σφαῖρα βαμβακίου. Αὐτὴ θὰ εἶναι τὸ φτίλλιον. Τὴν βυθίζω εἰς οἰνόπνευμα, καὶ ἔπειτα τὴν ἀνάπτω. Κατὰ τί διαφέρει ἀπὸ κηρίον σύνηθες; Κατὰ τοῦτο, ὅτι ἔχει δύναμιν, ζωηρότητα, εὐκινησίαν, ἥτις δὲν ὑπάρχει εἰς τὸ κηρίον. Ἰδέτε πῶς ἐκτοξεύονται αὐταὶ αἱ λαμπραὶ γλῶσσαι πυρός. Ἡ γενικὴ διάθεσις τῆς φλογὸς, ἥτις καὶ ἐδῶ ἀναβαίνει, εἶναι ἡ ἰδία ὡς καὶ εἰς τὸ κηρίον· ἀλλὰ τὸ κηρίον δὲν ἔχει αὐτὰς τὰς γλώσσας αἱ ὁποῖαι ἐδῶ ἐκτινάσσονται. Πόθεν αὐτὴ ἡ διαφορά; Θὰ σᾶς τὴν ἐξηγήσω· καὶ ὅταν τὴν γνωρίσητε θὰ ἠμπορῆτε νὰ ἐννοήσητε καλλίτερον καὶ ὅ,τι ἔχω νὰ σᾶς εἰπῶ κατόπιν. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὰ παιδία πολλάκις παίζουσι τὸ ἑξῆς παιγνίδιον. Εἰς πινάκιον περιέχον σταφύλια ἀνάπτουσιν οἰνόπνευμα, καὶ ἔπειτα προσπαθοῦσι ν' ἁρπάσωσιν ἀπὸ αὐτὸ ῥώγας, χωρὶς νὰ καύσωσι τοὺς δακτύλους των. Ἰδοὺ τὸ πινάκιον. Ἔπρεπε κυρίως νὰ θερμάνω καὶ αὐτὸ, καὶ τὰ σταφύλια καὶ τὸ οἰνόπνευμα πρὶν τὸ ἀνάψω. Ἀλλ' ἀδιάφορον, ἐπειδὴ τὸ πείραμα ἡμῶν δὲν θὰ διαρκέσῃ πολὺ, καὶ γίνεται μόνον διὰ νὰ ἐννοήσητε τὴν θεωρίαν τῆς φλογός. Τὸ πινάκιον λοιπὸν καὶ τὸ οἰνόπνευμα εἶναι ἡ κοτύλη καὶ ἡ καύσιμος ὕλη· τὰ σταφύλια ἐπέχουσι τὸν τόπον τῶν φτιλλίων. Ἰδοὺ, ὡς ἀνάπτω τὸ ὑγρὸν πόσαι πολλαὶ καὶ ὡραῖαι γλῶσσαι φλογὸς ὑψοῦνται! Καὶ αὐτῶν αἰτία εἶναι ὁ ἀὴρ, ὅστις ἐξ αἰτίας τῆς θερμότητος τῆς φλογὸς φθάνει εἰς αὐτὴν ὑπὲρ τὰ χείλη τοῦ πινακίου. Ἀλλὰ διατί αἱ πολλαὶ γλῶσσαι; Διότι τὸ πινάκιον παριστᾷ ὄχι ἓν κηρίον, ἀλλὰ πολλὰ κηρία ὁμοῦ· ἑκάστη ῥώγα σταφυλίου εἶναι ἓν φτίλλιον, καὶ ἑπομένως τὸ ῥεῦμα πνέει ὅλως ἀτάκτως, καὶ δίδει εἰς ἑκάστην γλῶσσαν ἰδιαιτέραν ὕπαρξιν, μὴ ἀφῆνον νὰ σχηματισθῇ μία φλὸξ μονοειδής. Δὲν πρέπει ὅμως, ὅταν βλέπετε ὅλας αὐτὰς τὰς γλώσσας ὁμοῦ, νὰ φαντάζεσθε ὅτι τοῦτο τὸ ἰδιαίτερον σχῆμα ἔχει ἡ φλόξ. Τοιαύτη ἀπαράλλακτος φλὸξ ποτὲ δὲν ὑπάρχει εἰς δεδομένην στιγμήν. Ἡ φλὸξ, ὡς ἐκείνη τὴν ὁποίαν εἴδατε ὅτι ἐξέπεμπεν ἡ σφαῖρα τοῦ βάμβακος, ποτὲ δὲν ἔχει ὁποῖον σχῆμα φαίνεται ὅτι ἔχει· διότι σύγκειται ἐκ παμπόλλων διαφόρων φλογῶν, αἱ ὁποῖαι γεννῶνται καὶ σβύνουσι τόσον ταχέως ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην, ὥστε ὁ ὀφθαλμὸς μόνον τὸ σύνολον αὐτῶν διακρίνει.

Ἀνέλυσα ἐπίτηδες ἄλλοτε μίαν φλόγα ἔχουσαν τὸν γενικὸν αὐτὸν χαρακτῆρα, καὶ τοῦτο αὐτῆς τὸ διάγραμμα σᾶς δεικνύει τὰ διάφορα μέρη ἐξ ὧν σύγκειται. Ὡς σᾶς εἶπα, δὲν πα-

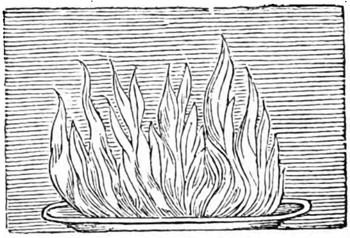

Σχ. 12.

ρουσιάζονται ὅλα ταὐτοχρόνως, ἀλλὰ φαίνονται ὡς σύγχρονα μόνον διότι τάχιστα ἀντικαθιστῶσι τὰ μὲν τὰ δέ.

Λυποῦμαι καὶ ἐντρέπομαι ὅτι τόσον ὀλίγον ἐπροχωρήσαμεν εἰς τὸ θέμα ἡμῶν, καὶ ὅτι πρέπει τώρα νὰ χωρισθῶμεν, χωρὶς κἂν νὰ φάγωμεν τὰ σταφύλια, ἀφ' οὗ τὰ ἐκαύσαμεν. Ἀλλὰ κατ' οὐδένα λόγον δὲν θέλω νὰ σᾶς κρατήσω περισσότερον ἀπὸ τὴν προσδιωρισμένην ὥραν. Τὸ μάθημα ὅμως τοῦτο θὰ μὲ χρησιμεύσῃ ἄλλοτε, καὶ εἰς τὸ ἑξῆς θὰ κάμνω ὀλιγώτερα πειράματα, καὶ θὰ σᾶς λέγω περισσότερα περὶ τοῦ ζητήματος.

Α. Ρ. Ραγκαβης.

Ἕπεται συνέχεια.

ΑΙ ΑΓΓΕΛΙΑΦΟΡΟΙ ΠΕΡΙΣΤΕΡΑΙ ΚΑΙ ΑΙ ΜΙΚΡΟΣΚΟΠΙΚΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Ἐράνισμα ὑπὸ Σ**

Πρὸ δύο περίπου χιλιάδων ἐτῶν, ἡ Ῥώμη, πρωτεύουσα τότε τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου, εἶχε κυριευθῆ ὑπὸ βαρβαρικῶν στιφῶν, τὰ ὁποῖα εἶχον δεκατίσει τὸν ῥωμαϊκὸν ςρατὸν παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἀλία. Μόνον τὸ Καπετώλιον, ὅπου οἱ κάτοικοι εἶχον καταφύγει, ἀνθίστατο ἔτι πεισματωδῶς εἰς τὰς προσπαθείας τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ αὐτὸ ἐπὶ τέλους ἐπρόκειτο νὰ ἁλωθῇ ὑπὸ τὸ σκότος ζοφερᾶς νυκτὸς, ὅτε αἴφνης αἱ ἱεραὶ τῆς Ἥρας χῆνες ἀφύπνισαν τοὺς κοιμωμένους φύλακας. Ὁ Μάνλιος συλλέγει τοὺς στρατιώτας του

Digitized by Google

καὶ δραστηρίως ἀποκρούει τοὺς Γαλάτας, ἀναγκασθέντας νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν.

Ἐπὶ εἴκοσι τώρα αἰῶνας παραμένει ἡ μνήμη τῶν χηνῶν τοῦ Καπετωλίου· ὅπως ἐκεῖναι δὲ οὕτω καὶ αἱ περιστεραὶ τῆς τελευταίας πολιορκίας τῶν Παρισίων δὲν θὰ λησμονηθῶσι.

Θὰ ἐνθυμῶνται ἐπὶ μακρὸν χρόνον οἱ ἄνθρωποι τὰς θαυμασίας ὑπηρεσίας ἃς προσέφερον εἰς τὴν Γαλλίαν διαρκούσης τῆς πρωσσικῆς εἰσβολῆς οἱ πτερωτοὶ οὗτοι ἀγγελιαφόροι, καὶ ὅταν μετὰ αἰῶνας τὰ καθ' ἡμᾶς συμβάντα ἀποτελέσωσιν ἱστορίαν παλαιὰν πλέον ἢ καὶ μυθικήν, καὶ τότε ἀκόμη θὰ φέρηται φήμη ὅτι δύο ἑκατομμυρίων πολιορκουμένων αἱ ἐλπίδες ἐξηρτήθησάν ποτε ἀπὸ τῆς πτέρυγος πτηνοῦ.

Τόσον δὲ μεγάλαι εἶναι αἱ ὑπηρεσίαι, ἅς, καθὼς εἴπομεν, προσέφεραν τὰ πτηνὰ ταῦτα ἐπὶ τῆς πολιορκίας τῆς γαλλικῆς πρωτευούσης, ὥστε ὁ ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν ὑπουργὸς ἀπεφάσισεν ὁριστικῶς νὰ ὀργανώσῃ πραγματικὸν ἐναέριον ταχυδρομεῖον. Ἐζητήθη περὶ τούτου ἡ συμβουλὴ ἀνδρῶν εἰδικῶν καὶ ἀπεφασίσθη, εἰς τὸ ἑξῆς πᾶσα ὀχυρὰ πόλις καὶ πᾶν φρούριον νὰ διατηρῇ περιστερεῶνα, ἐν τῷ ὁποίῳ νὰ τρέφωνται πολυάριθμοι ἀγγελιαφόροι περιστεραί. Ἐν περιπτώσει πολιορκίας, ἀερόστατα κυβερνώμενα ὑπὸ πεπειραμένων ἀεροπόρων θὰ φέρωσιν ἔξω τῆς πόλεως τοιαύτας περιστεράς, αἱ ὁποῖαι ἔπειτα θὰ ἐπανέρχωνται εἰς τὴν φωλεάν των κομίζουσαι τὰς ἐπιστολὰς καὶ τὰς εἰδήσεις τὰς ἐμπιστευθείσας εἰς αὐτάς. Ἐκτὸς τούτου τὰ ἐν στρατείᾳ στρατιωτικὰ σώματα θὰ παραλαμβάνωσιν ἐκ τῶν προτέρων ἀγγελιαφόρους περιστερὰς ἀνατραφείσας εἰς τὰ κυριώτερα φρούρια, καὶ οὕτω θὰ ἔχωσιν οἱ ἀρχηγοὶ τὴν εὐκολίαν ν' ἀνταποκρίνωνται μὲ τοὺς φρουράρχους εἰς ὁποιανδήποτε κατάστασιν καὶ ἂν εὑρίσκωνται διαρκοῦντος τοῦ πολέμου τὰ ὑπ' αὐτῶν διοικούμενα φρούρια. Δὲν προσέφυγαν ὅμως μόνον οἱ Γάλλοι εἰς τὰ εὐεργετήματα τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ παρέξωσι τὰ ἐναέρια ταχυδρομεῖα, οἱ Γερμανοὶ ἐπωφελήθησαν ἐπίσης τὰ μαθήματα τὰ ὁποῖα ἤντλησαν ἐν Γαλλίᾳ, αἱ δὲ ἐφημερίδες των γέμουσι λεπτομερειῶν περὶ τῶν ὀργανισμῶν, τοὺς ὁποίους θέλουσι νὰ ἐφαρμόσωσιν ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου.

Πρέπει ἄλλως τε νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι πολὺ πρὶν τῆς πολιορκίας τῶν Παρισίων ἐγίνετο παρομοία χρῆσις ἀγγελιαφόρων περιστερῶν, ἡ ἰδέα μάλιστα τῆς ἐφαρμογῆς ἐναερίων ταχυδρομείων ἀνήκει εἰς παναρχαίους χρόνους.[1] Οἱ αἰγύπτιοι θαλασσοπόροι, εἰς ἐποχὴν πολὺ ἀπομεμακρυσμένην, παρελάμβανον περιστερὰς εἰς τὰ ταξείδιά των, τὰς ὁποίας ἔπειτα ἄφινον νὰ πετάξωσιν ἀπὸ τῆς θαλάσσης διὰ νὰ ἀναγγείλωσιν εἰς τοὺς ἰδικούς των τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἔφθανον εἰς τὸν λιμένα.

1. Ὁ Αἰλιανὸς (Ποικιλ. Ἱστ. βιβλ. Θ', 2) λέγει ὅτι «ἐν Αἰγίνῃ ἐξ Ὀλυμπίας αὐθημερὸν διηγγέλη ἡ νίκη τοῦ Ταυροσθένους τῷ πατρὶ αὐτοῦ ὑπὸ φάσματός φασιν. Ἄλλοι δέ φασι, περιστερὰν τὸν Ταυροσθένην ἐπάγεσθαι, ἀπολιποῦσαν τοὺς ἑαυτῆς νεοσσοὺς ὑγροὺς ἔτι καὶ ἀπτῆνας. Νικήσαντα δὲ ἀφεῖναι τὴν πελειάδα, προσάψαντα πορφύραν αὐτῇ· τὴν δὲ, ἐπειγομένην πρὸς τοὺς νεοττούς, ἀπαυθημερίσας ἐκ Πίσης εἰς Αἴγιναν.»

Καὶ πολὺ ἀργότερον εἰς χρόνους πλησιεστέρους πρὸς ἡμᾶς, διάφορα κατορθώματα ὀφείλονται εἰς τὰ ἀγγελιαφόρα πτηνά. Κατὰ τὸ ἔτος 1572 ἡ πόλις Λεύδη τῆς Ὁλλανδίας, κηρυχθεῖσα κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας Φιλίππου, ἐπολιορκήθη ὑπὸ τοῦ ἱσπανοῦ στρατηγοῦ Φραγκίσκου Βαλδέη. Ὁ Βαλδέης, στρατηγὸς δραστήριος, ἀποφασιστικὸς καὶ πλήρης ὑπομονῆς, κατεσκεύασεν ἑξήντα δύο χαρακώματα περὶ τὴν πόλιν καὶ ἠδυνήθη οὕτω νὰ τὴν περικυκλώσῃ, σκοπεύων νὰ τὴν ὑποτάξῃ διὰ τῆς πείνης. Τὴν ὁλλανδικὴν πόλιν γενναίως ὑπερησπίζετο ὁ Ἰανὸς Δούζας, ὁ ὁποῖος προσεπάθει νὰ ἀναπτερώσῃ τὸ θάρρος τῶν πολιορκουμένων ἂν καὶ ἐστεροῦντο τροφῶν καὶ τοὺς ἐδεκάτιζεν ὁ λοιμός. Οὐχ ἧττον τὰ μαρτύρια τὰ ὁποῖα ὑπέφερον εἶχον καταντήσει ἀνυπόφορα πλέον καὶ ἐσκέπτοντο νὰ παραδοθῶσιν, ὅτε αἴφνης διαδίδεται ἡ εἴδησις ὅτι περιστεραὶ ἀγγελιαφόροι εἶχον εἰσέλθει ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς πόλεως. Αἱ περιστεραὶ ἔφερον γράμματα τοῦ πρίγκηπος τῆς Ὀράνζης, γνωστοποιοῦντα εἰς τοὺς κατοίκους ὅτι τὰ πέριχωρα ἔμελλον νὰ πλημμυρίσωσιν ἕνεκα τῆς γενομένης κατασκαφῆς τῶν προχωμάτων τοῦ ποταμοῦ Μόσα, ὅτι ὁ ἱσπανικὸς στρατὸς θὰ διεσκορπίζετο διὰ τὸ αἰφνίδιον τῆς πλημμύρας καὶ ὅτι στολίσκος πλοιαρίων θὰ ἐκόμιζε τροφὰς εἰς τὴν πάσχουσαν πόλιν.

Ἀπερίγραπτος ἦτο ἡ χαρὰ τῶν κατοίκων τῆς Λεύδης, πάντες εὐλογοῦσι τὰς σωτηρίους περιστεράς. Τῇ ἐπαύριον ὁ ἱσπανὸς στρατηγὸς ἔπεμψεν ἀπεσταλμένον πρὸς τοὺς πολιορκουμένους μὲ προτάσεις νὰ παραδοθῶσι. «Εἰπὲ εἰς τὸν ἀρχηγόν σου, ἀπήντησαν οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς πόλεως, ὅτι παρὰ νὰ παραδοθῶμεν προτιμῶμεν νὰ φάγωμεν τὸν ἀριστερόν μας βραχίονα· μᾶς ἀρκεῖ ὁ δεξιὸς πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς πόλεώς μας». Μετ' ὀλίγας ἡμέρας τὰ προχώματα κατεστρέφοντο, ἡ πόλις περιεκυκλώθη ὑπὸ λίμνης, οἱ πολιορκοῦντες ἐφυγαδεύθησαν, ἡ Λεύδη τέλος ἐσώθη ὑπὸ τῶν περιστερῶν.—Καὶ κατὰ τὰ 1849 οἱ Βενετοὶ πολιορκούμενοι ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν συνεκοινώνουν μετὰ τῶν ἐκτὸς διὰ περιστερῶν ἀγγελιαφόρων, τὰς ὁποίας εἶχον ἐκ τῶν προτέρων τὴν πρόνοιαν νὰ προετοιμάσωσι πρὸς τοῦτο.

Πολὺ πρὸ τῆς τελευταίας πολιορκίας τῶν Παρισίων πολυάριθμοι περιστεραὶ ἐτρέφοντο, ἐν Βελγίῳ[1] μάλιστα, ὅπου ὄχι ὀλίγοι ἰδιῶται δι' ἰ-

1. Μόνη ἡ ἐπαρχία τῆς Liège ἀριθμεῖ 200 χιλιάδας ταχυδρόμων περιστερῶν, ὧν ἡ τιμὴ ποικίλει ἀπὸ 500 ἄχρι 10 φράγκων· ὑπολογίζων τις αὐτὴν κατὰ μέσον ὅρον εἰς 30 φράγκα, εὑρίσκει ὅτι ἡ ὁλικὴ ἀξία τῶν κατοίκων τῶν περιστερεώνων ἀνέρχεται εἰς τὸ οὐχὶ εὐκαταφρόνητον ποσὸν ἐξ

Digitized by Google

δίαν τέρψιν τὰς ἔκαμνον νὰ πετῶσιν ἀπὸ μέρους εἰς μέρος, ὅπως τώρα γίνεται διὰ τοὺς ἵππους εἰς τὰ ἱπποδρόμια. Αἱ οὕτως εἰπεῖν περιστεροδρομίαι αὗται εἶνε καὶ τώρα ἀκόμη ἐν χρήσει, ἀναπτύσσουσαι διὰ τῆς συνηθείας τὰς φυσικὰς ἰδιότητας τῶν πτηνῶν τούτων. Λαμβάνουσι μίαν περιστερὰν παρ' ἑκάστου τῶν εἰς τοῦτο καταγινομένων ἰδιωτῶν πόλεώς τινος τοῦ Βελγίου, τῶν Βρυξελλῶν παραδείγματος χάριν, ἐγκλείουσιν ἔπειτα ὅλους τοὺς πτερωτοὺς ἀεροπόρους εἰς μέγα καλάθιον, τὸ ὁποῖον ἄνθρωπος ἐπὶ τούτῳ ὡρισμένος μεταφέρει ἔπειτα εἰς πόλιν απομεμακρυσμένην, εἰς Καλαὶ, εἰς Παρισίους κλ. Πολλαὶ ἀπολύσεις τοιούτων περιστερῶν ἐγένοντο πρὸ τριῶν ἐτῶν εἰς Παρισίους πρὸ τοῦ Βιομηχανικοῦ μεγάρου. Μόλις τὸ καλάμινον σκέπασμα τοῦ καλαθίου ἀνεσηκώνετο, ὅλαι αἱ περιστεραὶ ἐπέτων, ἐνόμιζες ὅτι ἦσαν βέλη καὶ ἑκάστη διηυθύνετο πρὸς τὸ μέρος, ὅπου εὑρίσκετο ἡ φωλεά της. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦ ταξειδίου τινὰ ἐκ τῶν πτηνῶν ἀπομακρύνονται τῆς συνοδείας των, ἄλλα ἀποπλανῶνται, ἄλλα ἀποσταίνουσι, τοῦτο δὲ ἐξάγεται διότι δὲν ἐπιστρέφουσιν ὅλα ὁμοῦ. Τινὰ χάνονται καὶ δὲν αναφαίνονται πλέον, ἀλλὰ τοῦτο εἶνε σπάνιον. Ἡ περιστερὰ, ἥτις πρώτη ἐπανέρχεται κερδαίνει τὸ βραβεῖον, ὁ δὲ ἰδιοκτήτης της λαμβάνει τὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα ἔχουσιν ἐκ τῶν προτέρων κατατεθῆ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν ἄλλων περιστερῶν.

Ὑπάρχουσι διάφορα εἴδη ἀγγελιαφόρων περιστερῶν. Περιστερά τις διακρινομένη διὰ τὴν νοημοσύνην της καὶ ἀνήκουσα εἰς τὸν κ. Δερουὰρ ἐκ Παρισίων, εἶχε τοιαύτας παραδόξους τύχας, ὥστε θὰ μεταδώσωμεν εἰς τοὺς ἡμετέρους ἀναγνώστας περίληψιν τῆς ἱστορίας της. Διαρκούσης τῆς πολιορκίας ἐξήχθη τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ ἀεροστάτου τοῦ ὀνομασθέντος Γεωργία Σάνδη, μετὰ τρεῖς ἡμέρας δὲ ἐπανῆλθεν εἰς Παρισίους. Πεντάκις ἐξῆλθε τοιουτοτρόπως δι' ἀεροστάτων, ἐπανήρχετο δὲ τακτικὰ εἰς τὸν περιστερεῶνα κομίζουσα ἐπιστολὰς καὶ ἄλλα ἔγγραφα ἔξωθεν. Τῇ 23 Δεκεμβρίου ἐτραυματίσθη εἰς τὰ περίχωρα τῶν Παρισίων ὑπὸ πρωσσικῆς σφαίρας καὶ ἐπιάσθη ὑπὸ γάλλου χωρικοῦ, ὁ ὁποῖος τὴν παρέδωκε μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου πρὸς τὸν κ. Δερουάρ. Ἄλλη περιστερὰ, ἐπίσης διακριθεῖσα διὰ τὴν νοημοσύνην της, πεντάκις ἔκαμε παρόμοια ταξείδια κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πολιορκίας καὶ ἐφονεύθη τὴν 9 Νοεμβρίου εἰς Βολβαροῦ ὑπὸ γάλλων χωρικῶν, οἵτινες νοήσαντες τὸ σφάλμα των ἔστειλαν πρὸς τὸν νομάρχην τὸ πτῶμα τοῦ μικροῦ ἀγγελιαφόρου. Μετὰ τὸν πόλεμον, ὁ ἰδιοκτήτης αὐτοῦ κ. βὰν Ῥώζεβεκ, ἐβαλσάμωσε τὸ ἀτυχὲς πτηνόν.

Πρὸ τῆς πολιορκίας τῶν Παρισίων, πρὸ ἀκόμη καὶ αὐτῆς τῆς ἐφευρέσεως τοῦ ἠλεκτρικοῦ τηλεγράφου, οἱ κερδοσκόποι ἐπιτηδείως μετεχειρίζοντο τὰς ἀγγελιαφόρους περιστεράς. Ὑπῆρχε τακτικὴ ὑπηρεσία ὠργανωμένη μεταξὺ Παρισίων καὶ Βρυξελλῶν, διὰ τῆς ὁποίας ἐμάνθανον οἱ ἐν Βρυξέλλαις ἐνδιαφερόμενοι τὰς τρεχούσας τιμὰς κατὰ τὸ κλείσιμον τοῦ ἐν Παρισίοις χρηματιστηρίου καὶ οὕτως ἠδύναντο ἀσφαλῶς νὰ ἐμπορεύωνται.

Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Βατερλῶ, κατὰ τὰ 1815, λέγεται ὅτι ὁ Ῥοσχὶλδ, ὅστις εἶχεν ἀποκτήσει ἀγγλικὰς περιστερὰς, τὰς ἀπέλυσεν εἰς τὸ Βέλγιον, ἅμα ἔμαθεν ὅτι ἐνικήθη ὁ γαλλικὸς στρατός. Ὁ ἐν Λονδίνῳ ἐμπορικὸς οἶκος Ῥοσχὶλδ ἔμαθε τὴν εἴδησιν τῆς καταστροφῆς πολὺ πρὸ τῶν ἄγγλων κερδοσκόπων καὶ ἠδυνήθη νὰ ἀγοράσῃ ἄπειρα χρεώγραφα μὲ μεγάλην ὑποτίμησιν, τὰ ὁποῖα ἔπειτα, ὅταν ἡ εἴδησις ἔγεινε κοινῶς γνωστὴ, μετεπώλησε κερδήσας ἐκ τῆς ἐπελθούσης ὑπερτιμήσεως σημαντικώτατα ποσά. Σήμερον ἡ κοινὴ χρῆσις τῶν τηλεγράφων δὲν ἐπιτρέπει πλέον εἰς τοὺς κερδοσκόπους νὰ μεταχειρίζωνται τοιαῦτα μέσα· χάρις εἰς τὸν τηλέγραφον ἡ ἐμπορικὴ αὕτη πάλη γίνεται πλέον εὐτυχῶς δι' ὁμοίων ὅπλων.

Ὅλαι αἱ ἀγγελιαφόροι περιστεραὶ δὲν κατέχουσιν εἰς τὸν αὐτὸν βαθμὸν τὴν νοημοσύνην τοῦ νὰ ἐπανέρχωνται εἰς τὸν περιστερεῶνά των. Τὰ πτηνὰ ταῦτα πρέπει νὰ τρέφωνται μὲ λαθούρια καὶ μὲ ῥόβι· ἐνίοτε ἠμπορεῖ τις νὰ τοὺς δίδῃ καὶ ὀλίγον σῖτον, τὸν ὁποῖον πολὺ ἀγαπῶσι.

Δύσκολον εἶνε νὰ ἐξηγήσῃ τις τὴν θαυμαστὴν καὶ ὅλως ἰδιάζουσαν τάσιν, τὴν ὁποίαν ἔχουσι τὰ ζῶα ταῦτα εἰς τὸ νὰ ἐνθυμῶνται καὶ νὰ ἐπανευρίσκωσι τὰ γνωστά των μέρη χωρὶς νὰ ἀποπλανῶνται. Πολλοὶ πιστεύουσιν ὅτι συνδυάζουσι ταῦτα μεγάλην ὀξυδέρκειαν καὶ θαυμαστὸν μνημονικὸν καὶ ὅτι ὁρίζουσιν ἐπὶ τῆς γῆς διάφορα καταφανῆ σημεῖα διὰ νὰ μὴ χάνωσι τὸν δρόμον των.

Ἐμπορεῖ τις ὅμως ν' ἀναφέρῃ γεγονότα ἀποδεικνύοντα ὅτι ἡ γνώμη αὕτη εἶνε ἐσφαλμένη. Εἶνε ὁμολογούμενον, ὅτι ἀγγελιαφόροι περιστεραὶ, αἱ ὁποῖαι εἶχον συνεθίσει νὰ κάμνωσι μόνον τὸ ταξείδιον τῶν Παρισίων εἰς Βρυξέλλας, μεταφερθεῖσαι ἔξαφνα εἰς Λιβερπούλ, εἰμπόρεσαν νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὸν περιστερεῶνά των χωρὶς νὰ χάσωσι τὸν δρόμον, ἂν καὶ δὲν ἦσαν συνειθισμέναι εἰς αὐτόν. Ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, εἶνε βέβαιον ὅτι ἡ ἀγγελιαφόρος περιστερὰ ἔχει πολὺ μνημονικὸν, αἰσθάνεται δὲ τρόπον τινὰ ἀφοσίωσιν πρὸς τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς της. Καὶ ὁλόκληρον ἔτος ἂν κρατηθῇ

ἑκατομμυρίων φράγκων. Πολλῶν οἰκογενειῶν ὁ μόνος πλοῦτος εἶνε ὁ περιστερεών· ὁσάκις δ' ἀποθάνῃ γνωστός τις κάτοχος ἐκλεκτῶν περιστερῶν, ἡ πώλησις τοῦ περιστερεῶνός του ἔχει τὴν αὐτὴν σημασίαν, ἣν ἐν ἄλλαις χώραις ἡ πώλησις περιφήμου συλλογῆς εἰκόνων ἢ βιβλίων ἢ νομισμάτων.

ἄλλου, πάλιν ἐμπορεῖ νὰ ἐπανεύρῃ τὴν φωλεάν της.

Διὰ νὰ συνεθίσωσι τὰς ἀγγελιαφόρους περιστεράς, τὰς γυμνάζουσιν, ὅπως περίπου τοὺς ἵππους τοὺς ὡρισμένους εἰς τὰ ἱπποδρόμια, νὰ κάμνωσι πρῶτον μὲν μικρὰ ταξείδια, ἔπειτα δὲ βαθμηδὸν μεγαλήτερα, ἕως ὅτου κατορθόνουσι νὰ μορφώσωσιν αὐτὰς ἐντελῶς· τότε ἐμποροῦν νὰ διατρέχωσιν ἑκατοντάδας λευγῶν καὶ ἐπανέρχωνται εἰς τὸν τόπον ἀπὸ τοῦ ὁποίου τὰς ἀπέλυσαν. Εἶνε δὲ περίεργος ἡ ταχύτης τῆς πτήσεως τῶν περιστερῶν τούτων· εἰς μίαν ὥραν διατρέχουσι δώδεκα ἕως δεκαπέντε λεύγας. Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι τοῦτο ἐξαρτᾶται πολὺ καὶ ἐκ τοῦ ἀνέμου, ὁ ὁποῖος πνέει· ἂν τὸ πτηνὸν ἔχει τὸν ἄνεμον ἐναντίον θὰ κάμῃ τὸ ταξείδιόν του πολὺ ἀργότερον. Ὅταν ἦνε καλὸς ὁ καιρὸς καὶ δὲν ὑπάρχῃ οὔτε ὁμίχλη οὔτε χιών, δύναταί τις ἀσφαλῶς νὰ παραβάλῃ τὴν ταχύτητα τῶν περιστερῶν πρὸς τὴν τοῦ τηλεγράφου. Ἄνδρες σοφοὶ ἔχουσιν εἰδικῶς μελετήσει τὴν τάσιν τῶν ἀγγελιαφόρων περιστερῶν τοῦ νὰ ἐπανέρχωνται εἰς τὸν συνήθη εἰς αὐτὰς τόπον, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη ἀκόμη ἡ ἐπιστήμη νὰ φθάσῃ εἰς βέβαιόν τι καὶ ἀσφαλὲς συμπέρασμα, διότι ὅταν λέγῃ τις ὅτι αἱ περιστεραὶ αὗται ἔχουσι φυσικὴν πρὸς τοῦτο τάσιν, χωρὶς ἄλλως πως νὰ ἐξηγῇ τὸ πρᾶγμα, δὲν πράττει ἄλλο εἰμὴ σιωπηλῶς νὰ ἀνομολογῇ ἀμάθειαν.

Εἴπομεν ἀνωτέρω ὅτι ἡ διὰ περιστερῶν συνεννόησις εἶνε ταχυτάτη καὶ ἀσφαλεστάτη, ὅταν αἱ ἀτμοσφαιρικαὶ περιστάσεις τύχωσιν εὐνοϊκαί. Διὰ νὰ κατασταθῇ ὅμως καὶ πρακτικῶς ὠφέλιμος ἡ ἵδρυσις τοιούτων εναερίων ταχυδρομείων καὶ νὰ χρησιμοποιηθῇ οὕτως ἡ φυσικὴ τῶν πτηνῶν τούτων ἀρετή, ἔπρεπε νὰ ἐξευρεθῇ μέσον, διὰ τοῦ ὁποίου νὰ ἐμπορῇ τις νὰ ἐμπιστεύηται εἰς αὐτὰ ὅσῳ τὸ δυνατὸν πλειότερα ἀγγέλματα εἰς μικρότερον ὄγκον. Ἂν λόγου χάριν ἡ περιστερὰ ἐφορτόνετο μὲ βάρος ὑπέρτερον τοῦ ἑνὸς γραμμαρίου, ἠδύνατο τότε ἡ πτῆσις αὐτῆς νὰ καταστῇ βραδυτέρα ἕνεκα τοῦ κόπου, τὸν ὁποῖον τὸ βαρὺ σχετικῶς φορτίον ἤθελεν ἐπιφέρει εἰς αὐτὴν καὶ ἐκ τούτου νὰ λείψῃ ἡ ἀπαιτουμένη βεβαιότης ὅτι τὸ ταξείδιον θὰ διεξαχθῇ ἀσφαλῶς. Ἂν πάλιν δὲν εἰμπόρει τις νὰ προσαρτήσῃ εἰς τὴν οὐρὰν ἢ εἰς τὸν πόδα τοῦ πτηνοῦ εἰμὴ φύλλον χαρτίου ὄχι μεγαλήτερον ἐπισκεπτηρίου, πῶς θὰ κατωρθόνετο εἰς τόσον μικρὸν τόπον νὰ γραφῶσι τόσα πράγματα, ὅσα εἰς δεινὰς περιστάσεις εἶνε ἀνάγκη νὰ γράφωνται; Τὸ ζήτημα τοῦτο φυσικῶς παρουσιάσθη κατὰ τὴν πολιορκίαν τῶν Παρισίων, εὐθὺς ἅμα ἔγεινε σκέψις νὰ χρησιμοποιηθῶσιν αἱ ἀγγελιαφόροι περιστεραί, ἐλύθη δὲ ἐπιτυχῶς. Διὰ τῆς φωτογραφίας δηλαδὴ κατωρθώθησαν θαύματα· ἀγγέλματα συγκείμενα ἐξ ἓξ χιλιάδων τυπογραφικῶν γραμμάτων περιεστάλησαν εἰς χαρτίον μικρὸν ὅσον τὰ συνήθη σιγαρόχαρτα καὶ εὐκολώτατα προσηρτήθησαν εἰς τὰς περιστεράς.

Εἰς τὸ ἑξῆς ἡ ὀργάνωσις εναερίων ταχυδρομείων θὰ ἔχῃ ὡς ἀπαραίτητον συμπλήρωμα τὴν λεγομένην μικροσκοπικὴν φωτογραφίαν· ὅθεν κρίνομεν ἀναγκαῖον νὰ εἴπωμεν ὀλίγα τινὰ ἐνταῦθα περὶ τοῦ τόσον περιέργου τούτου κλάδου μιᾶς ἐκ τῶν θαυμαστοτέρων ἐφαρμογῶν τῆς φυσικῆς ἐπιστήμης, κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους.

Κατὰ τὸ ἔτος 1859 ἐπωλήθησαν κατὰ πρῶτον εἰς τὸ λεγόμενον Βιομηχανικὸν Μέγαρον τῶν Παρισίων πολλαὶ χιλιάδες μικρῶν κοσμημάτων, ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα συνήθως κρεμῶνται εἰς τὰς ἁλύσεις τῶν ὡρολογίων. Τὰ μικρὰ ταῦτα κοσμήματα ἐμαρτύρουν τὴν θαυμαστὴν λεπτότητα, εἰς τὴν ὁποίαν δύνανται νὰ φθάσωσι τὰ φωτογραφικὰ δοκίμια· εἶχον σχῆμα μικρῶν μικροσκοπίων ἐχόντων εἰς τὸ ἓν ἄκρον ἀνάλογον μεγεθυντικὸν φακόν, εἰς δὲ τὸ ἄλλο τετραγωνίδιον χαρτίου, τοῦ ὁποίου τὸ μέγεθος δὲν ὑπερέβαινε κεφαλὴν καρφίδος. Ἂν τις ἁπλῶς παρετήρει τὸ κοσμημάτιον δὲν διέκρινεν ἐπὶ τοῦ μικροῦ χαρτίου, ὅπερ ἦτο κολλημένον ἐπὶ λεπτοτάτης ὑαλίνης λεπίδος, εἰμὴ κηλῖδα φαιὰν ὅλως ἄμορφον, ἅμα ὅμως τὸ ἔβλεπεν εἰς τὸ φῶς ἐκ τοῦ ἄλλου μέρους διὰ τοῦ μικροῦ φακοῦ διέκρινε καθαρώτατα διάφορα ἀντικείμενα διὰ τῆς φωτογραφίας εἰκονισμένα.

Ὁ μηχανικὸς κ. Δαγρὼν καταλέγεται μεταξὺ τῶν μᾶλλον συντελεσάντων εἰς τὸ νὰ καταστῇ κοινὴ καὶ πρακτικῶς ὠφέλιμος ἡ τόσον περίεργος τέχνη ἡ ὀνομασθεῖσα μικροφωτογραφία. Πρὸ αὐτοῦ, κατὰ τὸ ἔτος 1858, ἄλλος τις ἐν Μάγχεστερ τῆς Ἀγγλίας συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ ἐφαρμόσῃ εἶδός τι ἀντικειμενικοῦ μικροσκοπίου (objectif-microscope) εἰς τὸν σκοτεινὸν θάλαμον τῆς φωτογραφικῆς μηχανῆς καὶ κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ φωτογραφικά τινα δοκίμια σημαντικῶς σμικρυμμένα. Διὰ τοῦ μέσου τούτου κατωρθώθη κατὰ τὴν πολιορκίαν τῶν Παρισίων νὰ φορτόνουσι τὰς ἀγγελιαφόρους περιστερὰς μὲ τόσα ἀγγέλματα, ὅσα δὲν θὰ ἠδύνατο ἄνθρωπος νὰ βαστάσῃ, ἂν ταῦτα ἐγράφοντο κατὰ τὴν κοινὴν γραφήν. Ἔγραφον π.χ. εἰς Τοὺρ ἅπαντα τὰ δημόσια ἔγγραφα καὶ τὰς ἰδιωτικὰς ἐπιστολὰς ἐπὶ μεγάλου φύλλου χάρτου τῆς ζωγραφικῆς, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐτυποῦντο ἕως εἴκοσι χιλιάδες γράμματα. Ὁ κ. Δαγρών, ἐξελθὼν τῶν Παρισίων, περιέστελλε τὸ μέγα αὐτὸ φύλλον εἰς φωτογραφικὴν πλάκα, τῆς ὁποίας τὸ μέγεθος ἦτο ὅσον τὸ τέταρτον τῆς ἐπιφανείας συνήθους παιγνιοχάρτου, ἐκ δὲ τῆς πλακὸς ταύτης ἐτυποῦντο τὰ δοκίμια ἐπὶ λεπτοτάτου φύλλου χαρτίου καὶ βραδύτερον ἐπὶ φλούδας κολλοδίου, ἥτις ἂν καὶ δὲν ἐζύγιζε πλειότερον τῶν 5 ὑφεκατογράμμων περιεῖχε τόσην ὕλην, ὅσην δύνα-

Digitized by Google

ται ὁλόκληρος ἐφημερὶς νὰ περιλάβῃ. Αἱ φλοῦδαι αὗται, περιέχουσαι πλῆθος ἀγγελμάτων, ἐτυλίσσοντο καὶ ἐνεκλείοντο εἰς μικρὸν σωλῆνα πτεροῦ, μεγέθους ὀδοντογλυφίδος καὶ προσηρτᾶτο ἔπειτα τὸ παράδοξον τοῦτο γραμματοκιβώτιον εἰς τὴν οὐρὰν τῆς περιστερᾶς. Πλὴν τοῦ φορτίου του τὸ πτηνὸν ἔφερε καὶ σφραγῖδα, τὴν ὁποίαν ἐφρόντιζον νὰ σφραγίζωσιν ἐπὶ τῆς πτερυγός του καὶ κατὰ τὴν ἀναχώρησιν καὶ κατὰ τὴν ἄφιξίν του τὰ δύο συνεννοούμενα μέρη, ὡς ἀπόδειξιν τῆς ἀποστολῆς καὶ τῆς λήψεως.

470 σελίδας τυπωμένας περιέστειλε τοιουτοτρόπως ὁ κ. Δαγρὼν καὶ ὁ συνεργάτης του κ. Φερνίκ. Ἑκάστη σελὶς περιεῖχε 1500 περίπου γράμματα, ἤτοι περὶ τὰ 200 ἀγγέλματα. 16 ἐκ τῶν σελίδων τούτων ἐχώρουν εἰς φλοῦδαν 3 ὑφεκατομέτρων μήκους καὶ 5 πλάτους μὴ ζυγίζουσαν πλέον τῶν 5 ὑφεκατομέτρων. Ἡ περιστολὴ ἐγίνετο κατὰ σμίκρυνσιν $\frac{1}{800}$.

Ἑκάστη περιστερὰ ἔφερεν ἐντὸς σωλῆνος πτεροῦ εἴκοσι περίπου τοιαύτας φλούδας, βάρους ἐν συνόλῳ ὄχι πλέον τοῦ 1 γραμμαρίου. Αἱ εἴκοσιν αὗται φλοῦδαι ὁμοῦ ἀπετελοῦντο ἐκ 300,000 γραμμάτων, ὅσην δηλαδὴ ὕλην περιλαμβάνουσιν 120 σελίδες ἐφημερίδος. Τῶν φωτομικροσκοπικῶν ἀγγελμάτων ἐγίνοντο 30 ἕως 40 ἀντίτυπα καὶ ἐστέλλοντο διὰ μιᾶς διὰ τοσούτων περιστερῶν. Περὶ τὰς ἑκατὸν χιλιάδας ἀγγελμάτων ἐστάλησαν οὕτως εἰς Παρισίους διαρκούσης τῆς πολιορκίας. Ἂν ὅλα ταῦτα τὰ ἔγγραφα ἤθελέ τις τυπώσει διὰ κοινῶν χαρακτήρων θὰ ἀπετέλει βιβλιοθήκην ἐκ 500 τόμων! Καὶ ὅλους αὐτοὺς τοὺς τόμους διεβίβασαν αἱ περιστεραί!

Ἅμα τὸ τηλεγραφικὸν γραφεῖον ἐλάμβανε τὸν σωλῆνα, προέβαινεν ὁ κ. Μερκαδιὲ εἰς τὴν ἄνοιξιν αὐτοῦ διὰ μαχαιριδίου. Αἱ φωτογραφημέναι φλοῦδαι μετὰ μεγίστης προσοχῆς ἐτίθεντο ἐντὸς μικρᾶς λεκάνης περιεχούσης ὕδωρ καὶ μικρὰν ποσότητα ἀμμωνίας. Διὰ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ὑγροῦ τούτου οἱ μικροὶ κύλινδροι ἐξετυλίσσοντο· ἐξήραινον ἔπειτα τὰς φλούδας καὶ ἔθετον αὐτὰς μεταξὺ δύω ὑαλίων, οὐδὲν ἄλλο δὲ ἔμενε πλέον ἢ νὰ τεθῶσιν αὗται ἐπὶ τοῦ ἀγωγοῦ (porte-objet) φωτοηλεκτρικοῦ μικροσκοπίου. Ἡ φλοῦδα τοῦ κολλοδίου ἀντηνακλᾶτο ἐπί τινος ἐπιφανείας διὰ τῆς ἐπενεργείας τῆς φωτοηλεκτρικῆς μηχανῆς, ὁμοιαζούσης πρὸς τὸ μηχάνημα τὸ κοινῶς λεγόμενον μαγικὸς φανός. Τὰ πρὶν σχεδὸν ἀόρατα γράμματα ἤρχιζον ἀρκετὰ νὰ μεγεθύνωνται, ὥστε οἱ ἀπέναντι τῆς ἐπιφανείας ἐκείνης καθήμενοι ἀντιγραφεῖς νὰ ἠμποροῦν εὐκόλως νὰ μεταφέρωσιν ἐπὶ τοῦ χάρτου τὰ γραφόμενα.

Ὅταν ἦσαν πολλὰ τὰ ἀγγέλματα, ἡ ἀνάγνωσις προέβαινε λίαν βραδέως, συχνάκις ὅμως κατεμερίζετο ἡ ἐργασία διότι ἡ φλοῦδα περιεῖχε πολυάριθμα τετραγωνίδια ἢ σελίδας, τὰ ὁποῖα εὐκόλως ἠδύναντο νὰ διαχωρισθῶσι καὶ οὕτω νὰ γείνῃ πολλῶν ταὐτοχρόνως ἡ ἀνάγνωσις διὰ τῆς βοηθείας πολλῶν μικροσκοπίων.

Οἱ κκ. Κορνὺ καὶ Μερκαδιὲ ἐτελειοποίησαν τὸν τρόπον τοῦ ἀναγινώσκειν διὰ μικροσκοπίου τοιαῦτα ἀγγέλματα. Παρενέβαλον δηλαδὴ τὴν φλοῦδαν τοῦ κολλοδίου μεταξὺ δύο κομματίων ὑάλου καὶ ἔθετον αὐτὴν εἰς μικρὸν ὑαλοφόρον περβάζι, τὸ ὁποῖον διὰ μηχανισμοῦ ἐλάμβανε διπλῆν κίνησιν, ὁριζόντειον καὶ κάθετον. Ἕκαστον μέρος τοῦ ἀγγέλματος διήρχετο βραδέως διὰ τῆς ἑστίας τοῦ μικροσκοπίου· ὅθεν ἐπὶ τῆς ἀπέναντι ἐπιφανείας τὰ γράμματα ἀνεπτύσσοντο ἀρκετὰ μεγάλα, ὥστε νὰ ἠμποροῦν ν' ἀναγνωσθῶσι καὶ ν' ἀντιγραφῶσι.

Τέσσαρες ὧραι ἐχρειάζοντο διὰ τὰς προπαρασκευαστικὰς ἐργασίας τῆς τοιαύτης ἀναγνώσεως τῶν ἀγγελμάτων, ἡ δὲ ἀντιγραφὴ αὐτῶν ἀπήτει ὥρας τινὰς ἀκόμη. Οἱ κκ. Κορνὺ καὶ Μερκαδιὲ προσεπάθησαν νὰ φωτογραφήσωσιν ἀπ' εὐθείας τοὺς ἐν μεγεθύνσει ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ἀπεικονιζομένους χαρακτῆρας, ἀλλὰ δὲν ἐπέτυχον αἱ πρῶται προσπάθειαί των. Βεβαίως καὶ ὁ τρόπος τῆς ἀναγνώσεως τῶν ἀγγελμάτων τούτων ἤθελε πολὺ προοδεύσει, ἂν ὁ χειμὼν καὶ τὸ ψῦχος δὲν ἐπήρχοντο, ἅτινα κατέστησαν ὁσημέραι σπανιωτέραν τὴν ἄφιξιν ἀγγελιαφόρων περιστερῶν.

Ἡ κακοκαιρία δὲν εἶνε τὸ μόνον ἐμπόδιον, τὸ ὁποῖον νὰ παραβλάπτῃ τὴν τακτικὴν τῶν περιστερῶν ἀλληλογραφίαν· τὰ ἀγγελιαφόρα πτηνὰ ὑπόκεινται καθ' ὁδὸν καὶ εἰς ἄλλους κινδύνους, φοβερώτατοι δὲ ἐχθροί των εἶνε τὰ ἁρπακτικὰ πτηνά. Ὑποτίθεται ὅτι ἐκ τῶν περιστερῶν, αἵτινες δὲν ἐπανέρχονται εἰς τὸ σύνηθες μέρος των, πολλαὶ γίνονται καθ' ὁδὸν θῦμα ἐναερίων πειρατῶν, τῶν ἱεράκων. Οἱ Κινέζοι, οἵτινες συχνὰ διακρίνονται διὰ τὸ εὐφυὲς τῶν ἐφευρέσεών των, ἐπενόησαν περίεργον τρόπον διὰ νὰ προφυλάξωσιν ἀπὸ τῶν ἁρπακτικῶν πτηνῶν τὰς ἀγγελιαφόρους περιστεράς, τὰς ὁποίας πολὺ μεταχειρίζονται εἰς τὸ Οὐράνιον Κράτος. Προσαρτῶσιν εἰς τὴν οὐράν των ἐλαφροτάτην σφυρίκτραν ἐξ ἰνδικοῦ καλάμου. Ὅταν δὲ πετᾷ τὸ πτηνόν, ὁ ἀὴρ εἰσέρχεται εἰς τοὺς μικροὺς σωλῆνας, ὅπου ὑπόκειται εἰς δονήσεις παραγούσας ὀξὺν καὶ παρατεταμένον ἦχον. Ἐὰν δὲ αἱ περιστεραὶ ταξειδεύωσιν ἀγεληδόν, ὅλαι τότε αἱ σφυρίκτραι ἀποτελοῦσιν ὁμοῦ θορυβώδη συναυλίαν, ἥτις μακρὰν ἀκουομένη ἀπομακρύνει τὰ ἁρπακτικὰ πτηνὰ φοβισμένα. Πολλοὶ ἄνθρωποι ζήσαντες εἰς Κίναν καὶ μάλιστα εἰς τὸ Πεκῖνον, ἀναφέρουσιν ὅτι πολλάκις ἔτυχε νὰ ἀκούσωσιν εἰς τοὺς ἀγροὺς ὀξύτατον συριγμόν, προερχόμενον ἐκ τῶν μικρῶν σωλήνων τῶν ἀγγελιαφόρων περιστερῶν, χωρὶς κατ' ἀρχὰς νὰ ἐμποροῦν νὰ νοήσωσι τί ἦτο

Digitized by Google

ὁ παράξενος ἐκεῖνος ἦχος, ὅστις ἐφαίνετο ὅτι ἤρχετο ἐκ τοῦ οὐρανοῦ.

Νομίζομεν ὅτι ἡ ἐπινόησις αὕτη εἶνε ἀξία νὰ προσελκύσῃ τὴν προσοχὴν τῶν ἁρμοδίων καὶ ὅτι, ἂν πρόκηται νὰ συστηθῶσι τακτικὰ ἐναέρια ταχυδρομεῖα, δὲν πρέπει νὰ παραμεληθῇ αὕτη, ὡς δυναμένη τὰ μέγιστα νὰ συντελέσῃ εἰς τελειοποίησιν τῆς τακτικῆς διὰ περιστερῶν συγκοινωνίας, ἧς ἐπιδιώκεται ἡ σύστασις.[1]

Ο ΠΑΡΘΕΝΩΝ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 471.

2. Τὰ ἀνάγλυφα.

Ἐν τοῖς προηγουμένοις ἀνεφέρομεν τὰ στοιχεῖα, ἐξ ὧν συνέκειτο ἡ τοῦ Παρθενῶνος ἀρχιτεκτονική. Τὸ ἐξωτερικὸν περιστύλιον ἐκοσμεῖτο, ἐκτὸς τῶν χρυσῶν ἀσπίδων χωριζομένων ὑπὸ ἐπιγραφῶν γράμμασιν ὀρειχαλκίνοις, καὶ δι' ἀναγλύφων ἢ μετοπῶν. Αἱ μετόπαι αὗται ἦσαν ἔργα αὐτοῦ τοῦ Φειδίου ἢ τοὐλάχιστον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ τούτων ἐξόχων τεχνιτῶν, οἵτινες εἶχον ἐκτελέσει αὐτὰς κατὰ τὰ σχέδια τοῦ διδασκάλου. Ἀπετέλουν δὲ αὗται, ἐννενήκοντα δύο τὸν ἀριθμόν, σειρὰν τετραγώνων ἐπιπέδων, ὧν ἕκαστον περιεῖχε διάφορα πρόσωπα. Ἐπὶ ἑκάστης προσόψεως αἱ μετόπαι ἦσαν δεκατέσσαρες, ἐπὶ ἑκάστης δὲ πλευρᾶς τοῦ ναοῦ τριάκοντα δύο.

Παρίστων δὲ τὰ μὲν τῶν ἀναγλύφων τούτων διάφορα ἐπεισόδια τοῦ πολέμου τῶν Κενταύρων, τὰ δὲ τὴν Ἀθηνᾶν μαχομένην κατὰ τῶν Γιγάντων ἢ δαμάζουσαν τὸν Πήγασον, οὗ ἐπρόκειτο νὰ ἐπιβῇ ὁ ἥρως Βελλεροφόντης· ἄλλα πάλιν παρίστων τὸν κατὰ τῶν Ἀμαζόνων πόλεμον, ἐν ᾧ οἱ Ἀθηναῖοι, ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς βοηθούμενοι, λαμπρὰν ἤραντο νίκην.

Τὰ ἀνάγλυφα ταῦτα ἀπετέλουν τὸ κυριώτερον τῶν ἐξωτερικῶν τοῦ ναοῦ κοσμημάτων· ἡ περιγραφὴ ὅμως αὐτῶν δὲν δύναται νὰ γείνῃ μετὰ πάσης ἀκριβείας, διότι καὶ πρὸ τῆς ἐκρήξεως τῆς πυριταποθήκης ἀκόμη καὶ πρὸ τῆς καταστροφῆς τοῦ κέντρου τοῦ ναοῦ, αἱ μετόπαι ἦσαν ἠκρωτηριασμέναι. Οἱ Τοῦρκοι συγχέοντες ἐν τῷ αὐτῷ μίσει τὰ λείψανα τῆς ἀρχαίας τῶν Ἑλλήνων θρησκείας καὶ τὰς οἰκοδομὰς τοῦ χριστιανισμοῦ, προσέθηκαν τὰς καταστροφὰς των εἰς τὰς τοῦ πανδαμάτορος χρόνου· εἶχον καταῤῥίψει τὰς κεφαλὰς καὶ ἀφαιρέσει ἄλλα ἐξέχοντα μέρη, τὰ ὁποῖα πίπτοντα ἐκ τοῦ ὕψους ἐθραύοντο. Τὸ μέρος, τοῦ ὁποίου περισσότερον ἐφείσθη ὁ χρόνος καὶ ἡ χεὶρ τῶν βαρβάρων, εἶναι τὸ νότιον, τὸ πρὸς τὸ Φάληρον ἐστραμμένον.

Ὁ Γάλλος Carrey ἀπεικόνισεν αὐτὸ ὁποῖον εἶναι, ὅπως ἀκριβῶς καταδείξῃ τὴν σημερινὴν τῶν μετοπῶν κατάστασιν. Καίτοι κατὰ τὸ πλεῖστον ἠκρωτηριασμένα τὰ ἀνάγλυφα ταῦτα, εἶναι ἀριστουργήματα καὶ ὑπερέχουσι παντὸς γνωστοῦ γλυπτικοῦ ἔργου. Ὁ χρόνος καὶ οἱ βάρβαροι κατέστρεψαν ἢ ἠκρωτηρίασαν τὰ ἀγάλματα τοῦ Φειδίου· ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτοῖς ἔτι τοῖς λειψάνοις ἐννοεῖ τις τὴν θαυμασίαν τοῦ γλύπτου τέχνην. Τὸ μέσον τοῦ ἀνατολικοῦ ἀετώματος ἐξηφανίσθη διὰ παντός, καὶ οὐδὲν ἴχνος αὐτοῦ σώζεται· ἐκεῖ παρίστατο ὁ Ζεὺς καθήμενος ἐπὶ θρόνου, καὶ ἡ Ἀθηνᾶ ἱπταμένη ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ. Ἀπὸ τοῦ ἑνὸς μέρους ὁ Ὑπερίων ἐξήρχετο τῆς θαλάσσης κομιστὴς τῆς ἡμέρας, ἀπὸ τοῦ ἑτέρου δὲ τὸ ἅρμα τῆς Νυκτὸς ἐβυθίζετο πρὸς δυσμὰς εἰς τὴν θάλασσαν. Οἱ ἵπποι τῆς ἡμέρας χρεμετίζουσιν ἐξ ἀνυπομονησίας, λέγει ὁ Βισκόντης.

Περὶ τῶν ἵππων τῆς Νυκτὸς λέγει ὁ λατῖνος Μαρτιάλης τὰς ἐκφραστικὰς ταύτας λέξεις· «Πρόσθες ὕδωρ καὶ θὰ νήχωνται.» Ὁ Ἡρακλῆς κατακεκλιμένος ἐπὶ βράχου, καὶ παρ' αὐτῷ ἡ Δήμητρα καὶ ἡ Περσεφόνη, καθήμεναι πλησίον ἀλλήλων, ἀντικρύζουσι τὰς τρεῖς Μοίρας. Ἡ Ἶρις, ὀρθὴ παρὰ τὴν Δήμητραν, ἑτοιμάζεται νὰ δώσῃ τὴν εἴδησιν τῆς γεννήσεως τῆς Ἀθηνᾶς, ἐν ᾧ ἡ Νίκη μένει διὰ νὰ ἦναι ἡ ἀχώριστος αὐτῆς σύντροφος.

Ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ ἀετώματος παρίσταντο ὁ Ποσειδῶν καὶ ἡ Ἀθηνᾶ μαχόμενοι περὶ τοῦ τίς ἔσται ὁ προστάτης τῆς Ἀττικῆς. Ὁ θεὸς τῆς θαλάσσης ἀποσύρεται ἡττημένος, καὶ ἡ Ἀθηνᾶ ἑτοιμάζεται νὰ ἐπιβῇ τοῦ ἅρματός της. Δὲν σώζεται εἰμὴ ὁ κορμὸς τοῦ Ποσειδῶνος, καὶ ἡ Ἀθηνᾶ, κατὰ τὸ πλεῖστον κατεστραμμένη, ἀπολέσασα τὴν ἐκ κεχρυσωμένου ὀρειχάλκου πανοπλίαν της. Ὁ χρόνος ἠκρωτηρίασε τὰ δύο ταῦτα ἀγάλματα, ἀλλὰ ἀφῆκεν αὐτοῖς τὰ ἴχνη τῆς ἀρχικῆς αὐτῶν ὡραιότητος. Ἀριστερᾷ ἡ Ἄπτερος Νίκη ὁδηγεῖ τὸ ἅρμα τῆς θεᾶς, καὶ ἀντικρύζει γυμνὸν πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἴσως παριστᾷ τὸν Κέκροπα, τὸν βασιλέα τῶν Ἀθηνῶν. Παρακάθηνται τῇ Νίκῃ ὁ Ἥφαιστος καὶ ἡ Ἀφροδίτη, καὶ εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ἀετώματος ὁ Ἰλισσός, ἐστηριγμένος ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ αὐτοῦ βραχίονος, φαίνεται περιχαρὴς ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ τοῦ θριάμβου τῆς Ἀθηνᾶς. Δεξιᾷ δὲ ἦσαν οἱ τῷ Πο-

1. Ἐν Παρισίοις σήμερον αἱ ταχυδρόμοι περιστεραὶ χρησιμεύουσιν εἰς τὸν τύπον· ὑπάρχει δ' ἐπίτηδες ταχυδρομεῖον διὰ περιστερῶν ἔχον ὑποκατάστημα ἐν Βερσαλίαις. Καθ' ἑκάστην ἑσπέραν αἱ περιστεραὶ ἀποστέλλονται διὰ τοῦ σιδηροδρόμου ἐντὸς κλωβῶν εἰς Βερσαλίας. Αὐτόθι οἱ ἀνταποκριταὶ τῶν ἐφημερίδων, μετὰ τὸ πέρας τῶν συνεδριάσεων τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, συντάττουσι περίληψιν τῶν πρακτικῶν ἐπὶ λεπτοτάτου χάρτου καὶ παραδίδουσι τὸ γράμμα εἰς τὸν φύλακα τοῦ περιστερεῶνος, ὅστις προσαρτᾷ αὐτὸ εἰς τὴν πτέρυγα τοῦ πτηνοῦ καὶ τὸ ἀφίνει ἐλεύθερον. Μετὰ ἡμίσειαν τὸ πολὺ ὥραν οἱ ἐναέριοι ταχυδρόμοι φθάνουσιν εἰς Παρισίους· μετ' ὀλίγα δὲ λεπτὰ τὰ διάφορα γράμματα διανέμονται εἰς τὰς ἐφημερίδας, αἵτινες οὕτω δύνανται νὰ μεταδίδωσι τάχιστα εἰς τὸ δημόσιον τὰς ἐκ Βερσαλιῶν εἰδήσεις.

Digitized by Google

σειδῶνι εὐνοϊκοὶ θεοί, ἡ Ἀμφιτρίτη, ὁ Παλαίμων, ἡ Λευκοθέα, καὶ ἡ Λητὼ κρατοῦσα ἐπὶ τῶν γονάτων της τοὺς Διοσκούρους.

Γνωστὸν εἶναι ὅτι ἡ ζωφόρος παρίστα ἐν ἀναγλύφῳ τὴν μεγάλην πομπὴν τῶν Παναθηναίων. Ἡ πομπὴ αὐτὴ διῃρεῖτο εἰς δύο στίχους, ὧν ὁ μὲν συνέκειτο ἐξ ἀνδρῶν, ὁ δὲ ἐκ γυναικῶν· ἀμφότεροι δὲ οἱ στίχοι ἐβάδιζον ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς ἑκατέρωθεν τοῦ ναοῦ καὶ συναπηντῶντο ὑπεράνω τῆς ἀνατολικῆς πύλης τοῦ ναοῦ.

Ἐν τῷ μέσῳ ἵσταται ἡ ἱέρεια τῆς Ἀθηνᾶς, σύζυγος τοῦ ἄρχοντος βασιλέως, καὶ αὐτὸς ὁ ἄρχων βασιλεύς, ἐπιβλέπων τὰς θυσίας. Τῶν δύο τούτων προσώπων τὸ μὲν λαμβάνει παρὰ δύο κανηφόρων τὰ πρὸς τὴν τέλεσιν τῆς θυσίας ἀναγκαιοῦντα πράγματα, τὸ δὲ ἕτερον λαμβάνει τὸν πέπλον ἐκ τῆς χειρὸς χλαμυδοφόρου ἐφήβου. Ἐπὶ ἓξ ἑδρῶν δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ κάθηνται δώδεκα θεοὶ ἢ ἥρωες, ὁ Ζεύς, ὁ πατὴρ τῶν θεῶν, ἡ Ἀθηνᾶ μετὰ τῆς πτερωτῆς Νίκης, ὁ Τριπτόλεμος, ἡ Δήμητρα καὶ οἱ Διόσκουροι ἀφ' ἑνός· ὁ Ἀσκληπιὸς μετὰ τῆς θυγατρός του Ὑγιείας, ὁ Ποσειδῶν, αἱ δύο θυγατέρες τοῦ Κέκροπος, ἡ Ἄγλαυρος καὶ ἡ Πάνδροσος μετὰ τοῦ βασιλέως Ἐρεχθέως ἀφ' ἑτέρου.

Ὅλα τὰ πρόσωπα ταῦτα ὑπερέχουσι κατὰ τὸ ἀνάστημα τῶν ἀδυνάτων θνητῶν. Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς πομπῆς πορεύονται οἱ τῶν διαφόρων φυλῶν Φύλακες καὶ ἓξ νεάνιδες κρατοῦσαι ἐν χερσὶ λυχνίας· ὄπισθεν αὐτῶν ἔρχονται αἱ Ἀθηναῖαι παρθένοι φέρουσαι ἀγγεῖα καὶ ὅλα τὰ πρὸς τὴν θυσίαν ἀναγκαῖα· ὁ τεχνίτης ἔδωκεν αὐταῖς διαφόρους στάσεις καὶ θαυμασίως ἐτοποθέτησεν αὐτάς. Εἰς τὰ δύο ἄκρα τοῦ ναοῦ ἕπονται πρόσωπα ὁδηγοῦντα ταύρους καὶ κριούς, πεμπομένους παρ' ὅλων τῶν δήμων τῆς Ἀττικῆς· μετ' αὐτὰ δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν ἔρχονται οἱ μέτοικοι, ξένοι κατοικοῦντες ἐν τῇ πόλει καὶ γινόμενοι δεκτοὶ εἰς τὰς θρησκευτικὰς πομπάς. Αἱ γυναῖκες αὐτῶν φέρουσι τὰ καθίσματα, τὰ ὡρισμένα διὰ τοὺς προπορευομένους αὐτῶν νέους Ἀθηναίους. Οἱ τὸν αὐλὸν καὶ τὴν λύραν παίζοντες ἀποκρίνονται εἰς τὰ ᾄσματα τῶν παρθένων· τέλος ἔρχονται οἱ γέροντες, κρατοῦντες κλάδους ἐλαίας ἐν χερσὶ καὶ προπορευόμενοι τῶν ἁρμάτων. Τὰ ἅρματα ταῦτα ἐσύροντο ὑπὸ δύο, τριῶν ἢ τεσσάρων ἵππων, καὶ ἀπετέλουν μέρος τῆς πομπῆς διευθυνόμενα παρὰ τῶν ἐν τοῖς ἀγῶσι τῆς Ἑλλάδος νικησάντων. Ὄπισθεν δὲ τῶν ἁρμάτων, ὑπὸ τὴν δυτικὴν τοῦ ναοῦ πρόσοψιν, συνωθεῖται τὸ πλῆθος τῶν πολιτῶν.

«Τὰ διάφορα ταῦτα συμπλέγματα, λέγει ὁ Βιτρούβιος, πλέον τῶν τεσσαράκοντα τὸν ἀριθμόν, ἀποτελοῦσι μέρος τῆς μεγαλειτέρας ὅλων τῶν συνθέσεων, ἅς ποτε τεχνίτης ἐπενόησε.»

Ἐπιχειρήσαντες νὰ δώσωμεν ἰδέαν τινὰ περὶ τῶν ἀναγλύφων τοῦ Παρθενῶνος, ἠθελήσαμεν μόνον νὰ καταδείξωμεν μὲ πόσην τέχνην ὁ Φειδίας συνηρμολόγησε τὰ κοσμήματα ταῦτα πρὸς τὴν ὅλην τοῦ ναοῦ θέαν. Δὲν εἶναι ταῦτα ἀνάγλυφα κεχωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων, τὰ ὁποῖα ἠδύνατό τις νὰ τοποθετήσῃ ἐπὶ οἱουδήποτε ἄλλου οἰκοδομήματος· ἀλλ' ἀποτελοῦσι σύνολον καὶ ἀνάγονται πάντα εἰς τὴν λατρείαν τῆς θεᾶς.

Μέγα ἐλάττωμα τῶν νεωτέρων γοτθικῶν ναῶν εἶναι ὅτι ἔχουσιν ἐπ' αὐτῶν σωρείαν παντοειδῶν κοσμημάτων οὐ μόνον ἀτέχνως ἐπεξειργασμένων, ἀλλὰ πολλάκις καὶ ὅλως ξένων πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ ἀσυμβιβάστων πρὸς αὐτήν. Ἡ βυζαντινὴ τέχνη, ἧς ἡ νεωτέρα Ἑλλὰς πολλὰ παρέχει δείγματα, ἧττον πρωτότυπος τῆς γοτθικῆς, διετήρησε παραδόσεις τινὰς τῆς ἀρχαίας τῶν Ἑλλήνων τέχνης καὶ φαίνεται ὡσεὶ κακότροπον αὐτῆς βλάστημα· ἔχει ἡ βυζαντινὴ τέχνη τάξιν τινὰ ἐν τοῖς κοσμήμασιν αὐτῆς· ἔχει θέσιν δι' ἑκάστην παράστασιν. Κολοσσιαία εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ κατέχει τὸ ἐμβαδὸν ὅλου τοῦ κυριωτέρου θόλου· ὑπεράνω τοῦ θυσιαστηρίου εἶναι ἡ Παναγία, ἡ μήτηρ τοῦ Θεοῦ· ἐπὶ δὲ τῶν τοίχων δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ εἶναι αἱ εἰκόνες τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν μαρτύρων· ὑπεράνω τῆς μεγάλης πύλης εἰκὼν τῆς Δευτέρας Παρουσίας. Ἐν γένει δὲ τὰ πρόσωπα καλύπτουσιν ὅλους τοὺς τοίχους τοῦ ναοῦ. Ὑπάρχει μέσος τις ὅρος μεταξὺ τῆς ἰδιοτροπίας ἥτις τὰ πάντα ἀναμιγνύει καὶ τοῦ πνεύματος τῆς ἐμπειρίας, τὸ ὁποῖον δὲν ἀφίνει θέσιν εἰς τὴν εὐφυΐαν. Πεποιθότως δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι μόνον ἡ ἑλληνικὴ τέχνη εὗρε τὸ ἀκριβὲς τοῦτο μέτρον. Ἔθος ἦτο, τὰ ἀνάγλυφα τοῦ ναοῦ νὰ παριστάνωσι συμβάντα ἀναγόμενα εἰς τὴν λατρείαν τῆς θεότητος· ἔργον ὅμως τοῦ Φειδίου ἦτο νὰ ἐκλέξῃ τὰ ἀντικείμενα καὶ νὰ τὰ τοποθετήσῃ ἐπὶ τοῦ ναοῦ κατὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ σχεδιασθεῖσαν τάξιν καὶ ἁρμονίαν. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ παραστήσῃ ἐπὶ τοῦ Παρθενῶνος πᾶν ὅ,τι ἀπετέλει κυρίως τὴν λατρείαν τῆς Ἀθηνᾶς, καὶ ἀντὶ νὰ ἐπισωρεύσῃ ἀδιακρίτως μικρὰ ἀντικείμενα καὶ νὰ παραστήσῃ εἶδος χρονικοῦ ἢ ἀπομνημονεύματα, ἐξέθηκε μεγαλοπρεπῶς τὰς κυριωτέρας βάσεις τῆς θρησκείας τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ Αἰσχύλος διηγεῖται ὡς ποιητὴς τὴν γέννησιν τῆς Ἀθηνᾶς· ὁ Πλάτων ἐκθέτει ὡς φιλόσοφος πῶς ἡ ἰδέα τοῦ Θεοῦ, ἄϋλος, ἀγέννητος, εἶναι θυγάτηρ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ Πατρὸς τῶν Πάντων, τῆς αἰωνίας Προνοίας, τῆς τὸν κόσμον διεπούσης. Ὁ δὲ Φειδίας ἐκφράζει τὴν αὐτὴν ἰδέαν διὰ τῆς ἀφώνου μέν, ἀλλὰ καθαρᾶς καὶ σαφοῦς γλώσσης τῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ τῆς γλυπτικῆς. Ἐν τῷ ἀριστουργήματι αὐτοῦ εὑρίσκει τις τὴν αὐτὴν δύναμιν, τὴν αὐτὴν ἁπλότητα, τὴν αὐτὴν χάριν, ὁποίαν ἐν τοῖς στίχοις τοῦ ποιητοῦ καὶ ἐν τοῖς διαλόγοις τοῦ φιλοσόφου. Ἐν τῷ Παρθενῶνι εὑρίσκει τις τὴν αὐτὴν ἰδέαν, κατα-

Digitized by Google

λαμβάνεται ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ αἰσθήματος· εἶναι τὸ θεῖον πνεῦμα τῶν χρόνων τοῦ Περικλέους.

Emile Burnouf

Πρώην Διευθυντὴς τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς Σχολῆς.

Ἕπεται τὸ τέλος.

Ἐν τοῖς Ἱστορικοῖς σκηνογραφήμασιν αὐτοῦ, ὁ κ. Σ. Ζαμπέλιος μετὰ γλαφυρότητος καὶ δυνάμεως λόγου ἀνέλιξε σελίδας τινὰς τῆς ἱστορίας τῶν δεινοπαθημάτων τῆς Κρήτης ἐπὶ Ἑνετῶν πρὸ τῆς καταλύσεως τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Βυζαντίου. Ὡς συνέχεια τοῦ ἔργου τούτου δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν οἱ Κρητικοὶ γάμοι, ὧν ὅμως τὸ σχέδιον εἶνε πολλῷ εὐρύτερον, ὑπὸ τὴν μορφὴν μυθιστορήματος ἐπιληφθέντος τοῦ συγγραφέως νὰ παράσχῃ πλήρη καὶ τελείαν εἰκόνα τῆς καταστάσεως τῆς νήσου κατὰ τὸ 1570, ὁπότε ἐξερράγη ἡ ὑπὸ τὸν Καντανολέον ἐξέγερσις τῶν κατοίκων, ἡ διὰ καταχθονίων μηχανορραφιῶν τῶν Ἑνετῶν οἰκτρῶς καταπνιγεῖσα. Οἱ Κρητικοὶ γάμοι, ἐξ ὧν ἐλήφθη καὶ ἡ κατωτέρω δημοσιευομένη περιγραφὴ τῶν ἐν Κρήτῃ βασανιστηρίων, δύνανται νὰ θεωρηθῶσι πρότυπον ἱστορικοῦ ἑλληνικοῦ μυθιστορήματος, ἐξέχοντες ἐπί τε τῇ διαγραφῇ τῶν χαρακτήρων, τῇ τοπικῇ χροιᾷ (couleur local) καὶ τῇ ἱστορικῇ ἀκριβείᾳ.

Σ. τ. Δ.

ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΑ ΕΝ ΚΡΗΤΗι ΕΠΙ ΕΝΕΤΩΝ

Τὸ μέγαρον τοῦ ἀντιβασιλέως — μορμὼ τῆς Κρήτης — ἐπεῖχεν εἰς Μεγαλόκαστρον τὴν αὐτὴν ὡς ἔγγιστα περιωπήν, ἣν εἰς τὴν ἄκραν τοῦ Βοσπόρου ἐπέχει τὸ Σεράγιον. Κτισθὲν πρὸ περίπου διακοσίων ἐτῶν, ἀλλ' ἐσχάτως συνεπείᾳ πυρκαϊᾶς καινουργηθέν, ἀναμιμνήσκει, εἰ μὴ κατὰ τὸ μέγεθος, τοὐλάχιστον χάριν τοῦ παμμιγοῦς του ὕφους, τὸ ἐν Βενετίᾳ παλάτιον τῶν Δουκῶν. Κάτοχον τῆς περιφανεστέρας θέσεως, βλέπει ἔωθεν μὲν πρὸς τὸ εὐρύχωρον καὶ δενδρόφυτον πεδίον τῶν στρατιωτικῶν γυμνασμάτων, δυσμόθεν δὲ πρὸς τὴν θάλασσαν. Βερωναῖός τις καλλιτέχνης ἐσχεδίασε τὴν οἰκοδομήν, Ἰταλοὶ δὲ οἱ ζωγράφοι οἱ τὸ ἐσωτερικὸν κοσμήσαντες. Ἂν καὶ μίγμα ἰδιότροπον βυζαντινῆς καὶ γοτθικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ὅμως εἰς τὰς εὐρύθμους ἀναλογίας προτεκμαίρει τὰς ἀπαρχὰς τῆς ἰταλικῆς φιλοκαλίας, εἰς δὲ τὴν ἐναρμόνιον τῶν θόλων διάταξιν, εἰς τὴν περίθεσιν τῶν τόξων, τῶν κωρωνίδων, τῶν περιστύλων στοῶν οὐδόλως προσβάλλουσι τὴν ὅρασιν τὰ ἴχνη τῆς ἀθεμιτογαμίας αὐτῆς, ἥτις εἰς αἰῶνα προγενέστερον συνήρμοσε τὰ ὀξυγώνια μέτρα τῆς Γερμανίας πρὸς τὸ πολύθολον ὕφος τοῦ Βυζαντίου. — Ἐνταῦθα ἔσχον τὴν ἕδραν οἱ κατὰ καιροὺς Δοῦκες ἢ Πρίγκηπες Κρήτης. Ἐνταῦθα συγκεντροῦνται καὶ συγκοινωνοῦσι πρὸς ἄλληλα τ' ἀνώτερα γραφεῖα τοῦ βασιλείου. Ἐνταῦθα ἀφανὴς τοῖς πᾶσιν ἀγρυπνεῖ ἡ παντεπίσκοπος τῆς ἀστυνομίας Ἔμπουσα. Ἐνταῦθα αἱ εἱρκταὶ τῶν εἰς θάνατον ὁριζομένων, ἀφεγγῆ τάφου προεισόδια, διπήχη μόνον τὸ μῆκος. Ἐνταῦθα, τέλος, αἱ νυκτεριναὶ ἀνακρίσεις, τὸ ἐρεβῶδες κριτήριον τοῦ σχοινίου, οἱ φωλεοὶ τῶν δημίων, οἱ πολυθρύλητοι λάκκοι, τὰ βασανιστήρια.

Χάριν τῆς πανηγύρεως, τὸ παλάτιον ηὐτρεπίσθη μὲ περιττὴν κόσμου δαψίλειαν, ἐν δὲ τῇ προσδοκίᾳ τῆς ὑποδοχῆς σμῆνος ὅλον οἰκετείας καὶ ὑπαλληλίας ἐμβαίνει, ἐκβαίνει, περιέρχεται τὰς ἐξόδους πολυάσχολον καὶ ἐν δουλικῇ στολῇ. Ἀπὸ τῆς στοᾶς, ἔνθα λόχος ὑπασπιστῶν καὶ διαγγελέων γαυριᾷ, κωδωνίζων ἐπὶ τοῦ λιθοστρώτου ἐδάφους ξίφη καὶ πτερνιστῆρας, ὁ ξένος διέρχεται αὐλὴν τετράγωνον, εἰς ἑκάστην γωνίαν τῆς ὁποίας ἀναβλύζει κελαρύζων ὑψίβατος κρουνός, ἀφοῦ δ' ἐντεῦθεν ἀναβῇ κλίμακα μαρμαρίνην καὶ μυρτοστόλιστον, διαβιβάζει ἔγγραφον τ' ὄνομά του πρὸς τοὺς ἐκεῖ παρακαθημένους δύο φενακοφόρους ὑποτελεστάρχας, οἵτινες ἄλαλοι καὶ ἀφώνητοι παραλαμβάνουσι τὸ ἐπισκεπτήριον. Ἡ αἴθουσα, ὅπου εἰσάγεται ἀκολούθως, καὶ ἔνθα ὀφείλει, ἄλαλος καὶ αὐτὸς ἐκ περιτροπῆς, νὰ ἀναμείνῃ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ ὀνόματός του, κατεσκευάσθη πρὸς ἔκπληξιν τῶν εἰσερχομένων, καὶ καλεῖται Αἴθουσα della Signoria. Τὸ θρησκευτικὸν τοῦ τόπου οὐδὲ βῆχα ἐπιτρέπει, οὐδὲ πταρμόν, οὐδὲ ἀπομύξημα. Ὁ παραβάτης ἀποπέμπεται ἀμέσως, ὁ δὲ ἀσεβήσας εἰς βαθμὸν τοιοῦτον, ὥστε νὰ μολύνῃ τὸ ἱερὸν ἔδαφος μὲ πτύσμα, ἐκτὸς ὅτι ἀποθυροῦται παραυτίκα, ἀναγκάζεται περιπλέον ν' ἀπομάξῃ τὸ ἀπόχρεμμα μὲ τὸ ἴδιον μανδήλιον. Ἡ Αἴθουσα della Signoria φωτίζεται ἄνωθεν μὲν ἀπὸ ἕνα μέγαν καὶ ἀπὸ δύο πλαγίους θόλους ὑελίνους μικροτέρας διαστάσεως, ἐκ δὲ τῆς πλατείας ἀπὸ πελώρια παράθυρα ἐπίκυρτα, ἀναγλύφοις ἔσωθέν τε καὶ ἔξωθεν κεκοσμημένα. Ἐκ τοῦ μέσου καὶ ὑψηλοτέρου τῶν παραθύρων αὐτῶν ὀφείλει ὁ Ὑψηλότατος νὰ τιμήσῃ μὲ τὸν ἐμφανισμόν του, καὶ νὰ παρηγορήσῃ μὲ νεῦμα χειρὸς τὸν ἀγόμενον εἰς τὸ ἰκρίωμα τῆς ἀγχόνης. Οἱ τοῖχοι, κατεστρωμμένοι μὲ κυματοειδῆ τινα ἁλουργίδα, ἔργον γενουητικῆς ὑφαντικῆς, περιστέφονται εἰς τὰ ἄνω ἀπὸ χρυσοδαίδαλον κωρωνίδα, τὸ δὲ φάτνωμα, ἐπινόημα, ὡς ᾄδεται, τοῦ Brunelleschi, στίλβει διαπρυσίως κεκαλλωπισμένον ἀπὸ ποικιλόμορφα χρυσανάγλυφα, ἀπὸ ἀραβικὰς ῥωπογραφίας, ἀπὸ ψηφιδώματα βυζαντινά, ἐν δὲ τῷ μέσῳ τοῦ θολοειδοῦς κοιλώματος ἐπικοσμεῖται ἀπὸ τοιχογραφίας τοῦ Γουαρέντου, παριστανούσας τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἀνακομιδὴν τῶν λειψάνων τοῦ ἁγίου Μάρκου, τὸν ἅγιον Θεόδωρον, ἀναγορευόμενον προστάτην Βενετίας, καί τινα τῶν θαυμάτων τοῦ ἁγίου Τίτου, πάτρωνος καὶ ἀποστόλου Κρήτης.

Ἔτι μᾶλλον ἐπιμήκης καὶ βρίθουσα κόσμου πολυδαπάνου διαπρέπει ἡ λεγομένη χρυσῆ Αἴθουσα, ἔνθα τετράκις τοῦ ἔτους γίνεται ὁρατὸς καὶ προσκυνητὸς ὁ ὕπατος ἄρχων τοῦ βασιλείου. Ἡ ὄντως βασιλικὴ αὕτη ἐξέδρα εἶνε ἐμπεπετασμένη μὲ διάχρυσα ὑφάσματα, καὶ διαιρεῖται εἰς τρεῖς νάρθηκας διὰ δύο πλαγίων ἀψίδων, στηριζομένων ἐπὶ ὀφιοειδῶν στηλῶν ἐκ πορφυρίτου.

Digitized by Google

Τέσσαρα ἀγάλματα συμβολικά, ἡ Δημοτικότης, ἡ Φιλελευθερία, ἡ Οἰκονομία καὶ ἡ Δικαιοσύνη —ἀρεταὶ ἡγεμονικαὶ—πληροῦσι τὰ κενὰ εἰς τὰς γωνίας. Καὶ ἐντεῦθεν μὲν τῆς εἰσόδου στολίζει τῆς αἰθούσης τὴν πλευρὰν ὑπερμέγεθες εἰκονογράφημα ἀνδρός, φέροντος ἀρχιερατικόν τινα μανδύαν ἐπὶ τῶν ὤμων, καὶ τὸ λιθοκόλλητον κέρας τῆς ἐξουσίας ἐπὶ κεφαλῆς. Ἐν τῷ πίνακι αὐτῷ ὁ ξένος ἀναγνωρίζει τὸ ὁμοίωμα τοῦ νῦν ἡγεμονεύοντος Δουκὸς Βενετίας Λορεδάνου. Ἀντικρὺ δέ, εἰς τὸ πέρας τῆς αἰθούσης, ἵσταται ὁ θρόνος τοῦ ἀντιβασιλέως, εἶδός τι μεγαλοπρεποῦς στασιδίου πατριαρχικοῦ, ὅπερ ἄνωθεν μὲν ἐπισκεπάζεται ἀπὸ φοινικοβαφῆ καὶ θυσανωτὴν σκιάδα, ἑκατέρωθεν δὲ καὶ ἐν τῷ μέσῳ παριστάνει τρία ἐμβλήματα χρυσοκέντητα, τὸ τοῦ πτερωτοῦ λέοντος, καὶ τὰ οἰκόσημα τῶν δύο δουκῶν. Δώδεκα πολύφωτοι λυχνίαι, προϊὸν τῆς βενετικῆς ὑελουργίας θαυμάσιον, δώρημα δὲ τοῦ ἐμπορικοῦ συλλόγου τῆς Βενετίας, διαχέουσιν εἰς τὴν ἀπέραντον αἴθουσαν περιφέγγειαν ἀμαυροῦσαν τὴν αἴγλην τῆς ἡμέρας, φῶς ἄλλως τε μυριάκις ἐπαντανακλώμενον ἀπὸ τὰ περίστιχα κάτοπτρα καὶ ἀπὸ τὸν περιλαμπῆ τῶν τοίχων καλλωπισμόν.

Οἵα καταπληκτική, οἵα ἀπερρωγυῖα μετάβασις ἀπὸ τῆς ὑπεραυγοῦς ταύτης φωταψίας εἰς τὰ σκότη τῶν ἰσογείων καὶ τῶν ὑπογείων τοῦ παλατίου, εἰς τὰ ἀόμματα αὐτὰ δωμάτια, ἅπερ ἡ κοινὴ συνήθεια καλεῖ *Πηγάδια*, ἔνθα, καθάπερ νυκτερίδες ὑπὸ τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς ἀποτυφλούμεναι, ἐμφωλεύουσι τὰ βασανιστήρια, τὸ κριτήριον τῆς ἐξετάσεως, αἱ ἀποθῆκαι τῶν ἁλύσεων, τῶν φιμώτρων, τῶν χειροδέσμων!

Ἐξ ὅλων τῶν ἐν Ἑλλάδι λατινικῶν κτημάτων μόνη ἡ Κρήτη ἔσχε τόπον βασανιστηρίου εἰδικόν, δυσαλγέστατον τῆς μεσαιωνικῆς ὠμότητος πλεονέκτημα. Ἀπὸ Λουθήρου μεταρρυθμίσεως, ὁ Ῥώμης ἀρχιερεὺς ἔσπευσεν ἐκ τῶν πρώτων νὰ εἰσάξῃ ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ του, καὶ νὰ ὀξύνῃ ἐπὶ τὸ βαρβαρικώτερον τὰς περόνας τῶν ἰσπανικῶν βασάνων. Ἐπὶ τρεῖς ὅλας ἑκατονταετηρίδας κατεσπάραξεν ἡ μάστιξ τοῦ Ἁγίου Ὀφφικίου τὰ ὑγιέστερα μέλη τῆς Ἰταλίας. Μόνος ὁ σύρφαξ τῆς Νεαπόλεως, εἰ καὶ στενάζων πρὸ πολλοῦ ὑπὸ τὸν διπλοῦν τῆς Μαδρίτης καὶ τῆς Ῥώμης ζυγόν, ἀπέρριψεν ἑκάστοτε μετ' ἀγανακτήσεως πᾶσαν ἀπόπειραν στρεβλωτηρίου. Ἀλλ' ἡ Βενετία, ἡ δημοκρατουμένη Βενετία, ἡ χώρα τοῦ Παρούτα καὶ τοῦ Σάρπη, ἡ Βενετία δὲν ἠρυθρίασε νὰ συμφιλονεικήσῃ καὶ αὐτὴ πρὸς τοὺς Δαρβωὰς καὶ τοὺς Τορκουεμάδας τὰ ἆθλα τῆς βαρβαρότητος. Ἐν Ῥώμῃ μὲν οἱ δεκατρεῖς Καρδινάλεις, ἐν Βενετίᾳ δὲ ἡ ἀόρατος Δεκανδρία· ἐκεῖ μὲν ὁ ἀρχικατάσκοπος τοῦ Ὀφφικίου, ἐνταῦθα δὲ εἷς Χριστόφορης, διεμιλλήθησαν ἀλλήλοις περὶ τοῦ τίς τάχιον νὰ ἐξαχρειώσῃ διὰ βασάνων τὸ εὐγενέστερον πλάσμα τῆς θεότητος. Τὰ δοκιμαστήρια τῆς Βενετίας ἀπεθησαύρισαν, ὡς ἐν μουσείῳ, σύνολα τὰ ἐργαλεῖα, ὅσα οἱ Καλιγούλαι καὶ Νέρωνες τῆς Παδούης, τῆς Μοδένης, τῆς Βερώνης εἶχον ἐπινοήσει πρὸς σφακελισμὸν τῶν θυμάτων· οἱ δὲ κοσμήτορες τῶν μουσείων αὐτῶν κατεβασάνισαν περιτροπάδην τὴν φαντασίαν των πρὸς ἀπαρτισμὸν καὶ τελειοποίησιν τοιαύτης μηχανικῆς. Γνωστὴ πρὸς τοὺς ἐπισκεφθέντας τὸν ἐν Βενετίᾳ ναύσταθμον ἡ καθέδρα ἐκείνη, ἐφ' ἧς ὁ ὕποπτος ἐκαθέζετο, καὶ ἥτις δι' ἀφανῶν ἐλατηρίων, βραδύτατα συστελλομένων, περιέσφιγγε τὸν τράχηλον κατὰ βαθμούς, ἕως ὅτου, μετὰ μίαν ὥραν αὐξυνθείσης ἄγξεως, ὁ πνιγόμενος, ὑπὸ διττὴν πίεσιν ἐξεταστῶν καὶ ἐλατηρίων διατελῶν, ᾐσθάνετο ἐλλείπουσαν τὴν ὑστέραν πνοήν. Οὐχ ἧττον δὲ γνωστὴ ἡ σιδηρᾶ καλύπτρα, ἥτις περιεστέγαζε τὴν κεφαλὴν ἕως τραχήλου, ἀφίνουσα μόνας τρεῖς ὀπὰς παρὰ τὰ ὄμματα καὶ παρὰ τὸ στόμα, περὶ δὲ τὴν ἐπιφάνειαν φέρουσα μυτεροὺς ἕλικας. Ὁ δήμιος, μηχανικὸς τὴν καρδίαν πεπωρωμένος, εἰς δὲ τὴν σκληρίασιν ἐντριβέστατος, ἔστρεφε προβάδην τοὺς ἕλικας, ὥστε αἱ γλωχίδες τούτων, εἰσχωροῦσαι κατ' ὀλίγον ἐντὸς τῆς σαρκός, ἔληγον τρυπανίζουσαι τὸ περιόστεον τοῦ κρανίου, σκούζοντος τοῦ θύματος ἕως οὐρανοῦ.— Τίς δὲ ὁ μὴ φρικάζων καὶ ἐπὶ τῇ ἀναμνήσει τῆς *Τεθλιμμένης Παναγίας* (Madre Dolorosa), ἀγάλματος χαλκοτεύκτου, χάριν ψυχαγωγήσεως στηθέντος ἐν τῇ προαιθούσῃ τοῦ βασανιστηρίου; Ὁ ὑπόδικος, ἀθῷος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, βλέπων τὴν Θεοτόκον ἀνοίγουσαν τὰς ἀγκάλας, ἐρρίπτετο ἀπηλπισμένος ἐντὸς αὐτῶν, ὡς εἰς ἔσχατον καταφύγιον. Ἀλλ' ὢ τῆς πλάνης! Ἡ ἐλεήμων μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ συνέκλειεν αἴφνης τοὺς βραχίονας, καταμέστους ἔσωθεν κέντρων καὶ περονῶν. Τοιουτοτρόπως ὁ ἱκέτης, ἐν ἐλλείψει σωτηρίας σωματικῆς, ἐγεύετο τοὐλάχιστον τὴν ψυχοσώτειραν ἱκανοποίησιν, ὅτι ἐξέψυχεν εἰς τοὺς κόλπους τῆς δεσποίνης τῶν ἀγγέλων.

Ἡ διὰ τῆς στρεβλώσεως δοκιμασία ἐκαλεῖτο *Προκαταρκτική*, εἰσήχθη δὲ εἰς Κρήτην τὸ 1260. Κατ' ἀρχὰς μὲν ἐγκαθιδρύθη ἐντὸς τοῦ φρουρίου, εἴς τι χαμηλὸν δωμάτιον τῆς ἀστυνομίας. Προϊούσης ὅμως ἐν τῇ νήσῳ τῆς ἀποστατικῆς ῥοπῆς, τὰ μὲν ὄργανα τῆς στρέβλης ηὔξησαν καὶ εἰς ἀριθμὸν καὶ εἰς λειτουργίας, τὸ δὲ βασανιστήριον μετεκομίσθη εἰς τόπον εὐρυχωρότερον. Τὸ κριτήριον τῆς ἐξετάσεως συνήρχετο ἐπὶ τοῦ παρόντος ὑπὸ τὸ δουκικὸν παλάτιον, ἔν τινι ἰσογείῳ, ἀπὸ δυτικοῦ παρεκκλησίου μεταβληθέντι εἰς τόπον κολάσεως. Τὸ φῶς ἡλιολαμποῦς μεσημβρίας ηὔγαζεν ἐνταῦθα τοσοῦτον μόνον, ὅσον δείλη συννεφὴς κατὰ Δεκέμβριον. Καὶ ἡ μὲν συσκευὴ τοῦ στρεβλωτηρίου ἐπλήρου τὸ παρακείμενον καὶ πλατύτερον δωμάτιον, ἐκ δὲ τῶν ἐργαλείων τῆς βασάνου τὰ μὲν ἐκρέμαντο ἀπὸ τῆς ὀροφῆς, ἢ ἀπὸ πλαγίων δοκῶν, τὰ δὲ ἵσταντο ὄρθια ἐπὶ στυλο-

Digitized by Google

βατῶν, ἄλλα δ' ἔκειντο παρατεταγμένα ἐπὶ ἀβάκων, καὶ πάλιν ἄλλα ἐνέφραττον τὸ δάπεδον.

Μία τράπεζα ἐπιμήκης καὶ ἐπεστρωμμένη μὲ μέλαν ὕφασμα, ἓξ σητόβρωτοι καθέδραι, μία κλεψύδρα, ἓν σῶμα χειρόγραφον τῆς Νέας Διαθήκης, κάλαμοι καὶ καλαμάρια, ἰδοὺ τὸ ὅλον οἰκοκυράτον τοῦ δικαστηρίου. Λησμονοῦμεν εἰς τὴν καταρίθμησιν τὸν Χριστὸν, καὶ ὅμως δέον νὰ τὸν προσλάβωμεν. Ὁ ἐσταυρωμένος οὗτος ἦτο χάλκειος, ὑψηλὸς ὡς τρεῖς σπιθαμὰς, ἵστατο δὲ καταντικρὺ τῆς καθέδρας τοῦ προέδρου ἐμπεπηγμένος εἴς τι σιδηροῦν ἡμισφαίριον. Ἐπ' αὐτοῦ ἔδιδον τὴν ὁρκωμοσίαν οἱ κατηγορούμενοι. Ὁσάκις ἐν τῇ συνειδήσει τῶν ἐξεταστῶν ἡ καταδίκη προηγεῖτο τῆς διαδικασίας, τοῦθ' ὅπερ συνέβαινεν ἐννενηκοντάκις ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν, ὁ ἐσταυρωμένος ἐπυρακτοῦτο,καὶ προσεφέρετο περιφλεγὴς εἰς τοῦ ὑποδίκου τὸν ἀσπασμόν. Καεὶς ἀπροσδοκήτως ἐπὶ τὰ χείλη, ὁ ἔνοχος ἢ ἐξεσφενδόνιζεν ἔντρομος τὸν σταυρὸν, ἢ ἄφινεν αὐτὸν νὰ πέσῃ.—Κακοῦργε! ἐφώναζε τότε ὁ πρόεδρος, βλέπεις, ὅτι ἀποτροπιάζεται τὰ μιαρά σου χείλη καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ ἀνώτατος δικαστὴς τῶν οὐρανῶν.—Εἰς τὰς βασάνους! προσέλεγεν ὁ συνάδελφος.—Εἰς τὸ Ἱππάριον τὸν ἀσεβῆ, εἰς τὸ Ἱππάριον! ἔσπευδον νὰ φωνάξωσιν οἱ ἄλλοι.

Εἴπομεν, ὅτι τὰ ἐργαλεῖα ἦσαν καὶ παντοδαπὰ καὶ πολυάριθμα. Προσθέτομεν ὅτι, κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν, ἐβαθμολογοῦντο ἀναλόγως πρὸς τὴν ἐπίμονον ἐχεμυθίαν, ἢ πρὸς τὰς ἐξαγορεύσεις τοῦ ἐνόχου. Ὑπεννοεῖται, ὅτι ὁ βασανιζόμενος ἐβιάζετο συνήθως νὰ ὁμολογήσῃ ὅ,τι ἤτουν καὶ ἀπήτουν οἱ βασανιστῆρές του. Ὁ βιασμὸς ἤρχιζεν ἀπὸ τὴν καλουμένην προπαρασκευαστικὴν δοκιμασίαν (monentibus indiciis). Προοίμιον χαριτωμένον! Ἐσταλλάζετο ζέουσα πίσσα ἐπὶ τοῦ μετακαρπίου τοῦ δεσμώτου, ἢ διὰ σιδηρῶν λαβίδων συνεθλίβετο ὁ μεταξὺ τῶν ῥωθώνων χόνδρος, ἢ ἐφηρμόζετο ὁ Φάλαγξ (ligature canubis), ξύλινός τις κύλινδρος, οἱ λῶροι τοῦ ὁποίου, συσφίγγοντες σφοδρῶς τοὺς δακτύλους, προεξένουν σπασμωδικὰς ὠδύνας, ἐὰν μὴ ἐστρέβλων καὶ τὰς φάλαγγας.—Ἤρχετο κατόπιν (ἐν εἴδει προοιμίου πάντοτε) ἡ βάσανος τοῦ Ἱππαρίου. (Cavalletto). Συνίςατο τοῦτο ἐκ δύο δοκῶν, συνημμένων σταυροειδῶς, καὶ δίκην τραπέζης στηριζομένων ἐπὶ τοῦ πατώματος. Ἑκάστη τῶν ἄκρων τῆς δοκοῦ ἔφερε μίαν τροχαλίαν μὲ σχοινίον, λίπῳ κεχρισμένον καὶ ὑπὸ στροφείου διατεινόμενον, ἡ δὲ ῥάχις τοῦ Ἱππαρίου ἐπετίθετο μᾶλλον ἢ ἧττον ὀξυγώνιος, κατὰ τὸ βάρος τῆς ἐνοχῆς. Ὁ ἔνοχος, εἴτε ἀνὴρ, εἴτε γυνὴ, κατετείνετο ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, χεῖράς τε πόδας τε περιδεδεμένος ἀπὸ τὰ σχοινία. Μετ' ὀλίγον, ἡ βαθμιαία ἐπίτασις τῶν δεσμῶν διέκοπτε τὸ δέρμα, κατέθλα τοὺς μυῶνας, ἐξήρθρου τὰ μέλη τοῦ τυραννουμένου, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου τὰ κοπτερὰ νῶτα τῶν δοκῶν διεσπάραττον πλάτας καὶ νεφρούς του. Τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ Ἱππαρίου θὰ ἦσαν λίαν ἀξιαφήγητα. Εἰς τὸ Ἱππάριον καὶ ὁ Μακιαβέλλης ἐξαπλωθεὶς, ἐδιδάχθη νὰ μὴ διδάσκῃ τὸν ὀλέθριον ἐκεῖνον ἀφορισμὸν «*Κακὴ πρᾶξις τελειωμένη, πρᾶξις θεία κ' εὐλογημένη*».

Τὴν σειρὰν τῶν κατ' ἰδίαν βασάνων ἐνεκαινίαζεν ἡ Στρέβλα. Ἰδοὺ εἰς τί καὶ αὕτη συνίστατο. Συνεδεσμεύοντο οἱ βραχίονες διὰ σχοινίου, τὴν ἄκραν τοῦ ὁποίου ἐδέχετο μεγάλη τις τροχαλία, οὕτω πως καθηλωμένη εἰς τὴν ὀροφὴν, ὥστε, διατρέχοντος τοῦ σχοινίου, νὰ στραγγαλίζωνται οἱ βραχίονες ἀντιστρόφως πρὸς τὴν φυσικὴν στάσιν. Καὶ τὸ μὲν σῶμα ἀφίετο ἀπηωρημένον εἰς τοιαύτην θέσιν κατὰ τὸ δοκοῦν τοῦ προέδρου, πρὸς ἐπισκλήρυνσιν δὲ κακώσεως, ὁ βασανιστὴρ προσήρμοζεν εἰς τοὺς πόδας τοῦ ὑποδίκου λίθους βαρεῖς, μεταδίδων ἐκ διαλειμμάτων πρὸς τὸν στρεβλούμενον καὶ κλονήματα, ἐξ ὧν ἐνίοτε θάνατος προήρχετο. Τίνος καρδίαν δὲν θὰ ἐκίνουν εἰς ἔλεος οἱ γόοι τοῦ πάσχοντος; Αἱ φωναί του ἤθελον ἴσως ἐπικάμψει καὶ θηρίου σπλάγχνα. Καὶ ὅμως οἱ τῶν θηρίων θηριωδέστεροι τοῦ Χάνδακος ἐξετασταὶ συνῆπτον ἐν ἐπιμέτρῳ καὶ τὴν δοκιμασίαν τοῦ Σμίλακος (taxillus). Ξύλινος ἧλος διατόρος, ἐμβεβαμμένον εἰς πίσσαν, ἐνεπηγνύετο ἀναμέσον ῥιζωνυχίας καὶ σαρκὸς τῶν δύο μεγαλητέρων δακτύλων τῶν ποδῶν. Τῆς καυσίμου ὕλης ἀφθείσης, ὁ ὀβελίσκος ἐβασάνιζε τὸ θῦμα διττῶς· ἐνῷ διετίτραινε τὸ εὐαίσθητον ἐκεῖνο μέλος, ἐκαυτηρίαζε καὶ τὸ κρέας, βραδέως φλεγόμενος.—Ἄλλοτε πάλιν, ἀντὶ τοῦ Σμίλακος, ἐφηρμόζετο ἡ Τριχοκρεμάλα (tortura capillorum), ςυγερωτέρα τῆς Στρέβλης ἀδελφή· Τότε ὁ πάσχων δὲν ἐκρεμᾶτο ἀπὸ τὰς μασχάλας, ἢ ἀπὸ τοὺς βραχίονας, ἀλλ' ἀπὸ τὴν κόμην, ἥτις συνεπλέκετο εἰς τὸ σχοινίον τῆς τροχαλίας. Σιδηροῖ σταθμοὶ προσεκολλῶντο εἰς τοὺς μεταρσίους πόδας του, ἐνῷ ὁ δήμιος ἐφραγγέλου τὰ νῶτά του μὲ μαστίγιον ἀστραγαλωτόν. Ἡ Τριχοκρεμάλα διέτρεφεν εὔνοιαν ἰδιαιτέραν εἰς τοὺς μακροὺς πλοκάμους τοῦ ὡραίου φύλου. Ὑπέστησαν αὐτὴν ἡ σύζυγος καὶ ἡ θυγάτηρ τοῦ ἀρχοντορωμαίου Βλαστοῦ, τοῦ καὶ Σιφίου καλουμένου, ὅπως ὁμολογήσωσι τὰ πρόσωπα καὶ τὰς συνδιαλέξεις τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτῶν συνελθόντων συνωμοτῶν. Ἡ δεκαπενταετὴς παρθένος, ἰσοκαλλὴς πρὸς τὴν παρὰ τοῦ Πάπα σφαγιασθεῖσαν ἐν Ῥώμῃ Βεάτρικα, ἀπέθανεν ὑπὸ τοὺς αἰκισμοὺς τῆς βασάνου, ἀφοῦ κατεκερμάτισε τὴν γλῶσσαν ὀδυνοσπάς.—Τῇ ἑσπέρᾳ τῆς 17 Αὐγούστου 1531 τέσσαρες πολῖται ἵσταντο παρατηροῦντες τὸν κομήτην, ὅστις ἔφεγγε πρὸς τὴν μεσημβρινὴν ζώνην τοῦ οὐρανοῦ. Δύο ἐξ αὐτῶν ἐπανέλαβον ἀσκόπως καὶ ἀπρομελετήτως τὸ λεγόμενον, ὅτι ὁ ἐμφανισμὸς κομήτου εἶνε οἰωνὸς πολέμου, πρόδρομος δυναστικῶν μεταβο-

Digitized by Google

λων. Οἱ δύο ἕτεροι ὑπήγοντο εἰς τὸ τάγμα τῆς σιγῆς. Διὰ μόνον τὸν λόγον ἐκεῖνον οἱ πρῶτοι καθυπεβλήθησαν αὐτονυκτὶ εἰς τὰς ὠμοτέρας βασάνους τῆς δεράγχης.

Ὀλίγοι τῶν δοκιμαζομένων ἀντεῖχον εἰς τοιαῦτα προοίμια. Οἱ πλεῖστοι ἐπειθαναγκάζοντο νὰ μαρτυρήσωσι καὶ ὅσα ἐγίνωσκον, καὶ ὅσα ἠγνόουν, ἐβιάζαντο νὰ ὁμολογήσωσι καὶ Θεὸν καὶ Σατανᾶν, καὶ εἴ τινα ἄλλην στύγιον δύναμιν ἤθελον ὑπαγορεύσει αἱ ὕαιναι τοῦ δικαστηρίου. Ἐν περιπτώσει ἐπιμενούσης σιγῆς, προσελαμβάνετο εἰς βοήθειαν ἡ Ἀγρυπνία, τιμωρία ἐκτελουμένη διὰ νυκτὸς, καὶ ἐπαναλαμβανομένη τρὶς ἢ τετράκις κατὰ συνέχειαν. Ὁσάκις ὁ τροχαλιζόμενος, καταπεπονημένος ἀπὸ τὴν μακρὰν ἀπαιώρησιν, ᾐσθάνετο ἀπόλυτον χρείαν ἀναπαύσεως, ἄλλως δὲν ἠδύνατο ν' ἀνακουφισθῇ, ἢ στηρίζων τοὺς νεφροὺς ἐπὶ τῆς κόψεως ὀξυτενοῦς καὶ κωνοειδοῦς διφρίσκου. Τὴν στιγμὴν αὐτὴν, δονευθέντος ὑπὸ βρόχου τοῦ σώματός του, οἱ νεφροὶ κατεσχίζοντο ἀπὸ τὴν κεντρώδη κόψιν. Μάτην ὁ μάρτυς ἀπηύδα, ἐπικαλούμενος μιᾶς καὶ μόνης στιγμῆς εὐσπλαγχνίαν. Πρὸς πᾶσαν ἀπάντησιν, ὁ στρεβλωτὴρ, ἀνασφενδονίζων τὸ σῶμα μετάρσιον, ἄφινεν αὐτὸ νὰ ἐπαναπέσῃ κατὰ κάθετον ἐπὶ τοῦ αἱμοσταγοῦς ὀβελοῦ. Ἡ τῆς διαδονήσεως καὶ τῆς καταπτώσεως ἐργασία ἐπανελαμβάνετο ὁσάκις ὁ ἀνασφαδάζων, ἀνίκανος πλέον ν' ἀνθέξῃ εἰς τὴν χρείαν στιγμιαίας τινὸς ἀνακουφίσεως, ἔκλινεν ἀθελήτως τὰ νῶτα πρὸς τὸν διφρίσκον.

Ἀλλὰ πάσης ἄλλης βασάνου σκληροτέρα ἦτο ἡ κατ' εὐφημίαν κληθεῖσα Ἀνθοδέσμη, αὐτὴ τὴν ὁποίαν ἡ Ἐξέτασις τοῦ Χάνδακος ὠνόμαζεν ἰταλιστὶ Regina delle prove, ἤτοι βασιλίδα τῶν δοκιμασιῶν. Εἰς τὸ εὔοσμόν της πλέγμα ἡ Ἀνθοδέσμη συμπεριελάμβανεν ἀθρόα τὰ μαρτύρια· τὴν ἀπαιώρησιν, τὸν διονυχισμὸν, τὴν μαστίγωσιν, τοὺς σπαραγμοὺς, τὸν καυτηριασμὸν, τὴν ἐξάρθρωσιν, καὶ ὅσας ἄλλας ταρταρείας κακώσεις ἔδρεπεν εἰς τοὺς κήπους τῆς ἀπανθρωπίας ἡ δαιμονιόπληκτος φαντασία τῶν κριτῶν. Μὲ τὸ βλέμμα καθηλωμένον ἐπὶ τῆς κλεψύδρας, μὲ καρδίαν ἐκ τιγρώδους ἡδονῆς ἀναπάλλουσαν ὁ ἐξομολογητὴς ἐνήλλαττε συνοχηδὸν τὴν ἐπίθεσιν τοῦ τυραννίσματος μὲ τὸ προσάρτυμα τῆς εἰρωνείας.—Ἀρκεῖ τοσαύτη χλόη, Δομένικε! ἔλεγε πρὸς τὸν βασανιστῆρα βενετιστί. Κόψε μου τώρα καὶ τριαντάφυλλα!—Μετ' ὀλίγον· Ἐλησμόνησες, imbecille, τὸν ὑάκινθον... Καὶ τὴν ῥοδοδάφνην; Ἄ, Δομένικε, κατέστης παντάπασιν ἀνίκανος, θὰ ἀναφέρω τὴν ἀνανδρίαν σου πρὸς τὸν Σὲρ Μέμον.—Ὁ δήμιος ἐρρόφα τότε τὸ τελευταῖον ποτήριον ῥακῆς, ἐσπόγγιζεν ἐκ τοῦ μετώπου τὸν ἱδρῶτα μὲ τὸ αὐτὸ κανναβόπανον, ὅπερ εἶχε πρό τινος καθαρίσει τὸ δάπεδον ἀπὸ τὴν αἱμαῤῥοίαν τοῦ σφαγίου, εἶτα δὲ, τρίβων τὰς παλάμας καλὰ καλὰ, καὶ ἐμπτύων τρὶς, ἐπανέδραττε τὸν κάλων μὲ πυρετώδους φιλοτιμίας παροξυσμόν.—Δόλιε, δωροδέκτα, birbante, ἀνεκραύγαζεν ἐμμανέστερος ὁ πρόεδρος ἐπὶ τῇ ἐπισπεύσει τοῦ δημίου. Θὰ μοῦ τὸν θανατώσῃς κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Λείπουν ἀκόμη τὰ πέντε λουλούδια.... Γνέθε τὴν κλωστὴν σιγότερα!—Ἐλεημονέστερος τοῦ δικαστοῦ τυχὼν ἐνίοτε ὁ βασανιστὴρ, ἀνέλαβεν ὑπὸ εὐθύνην του ν' ἀπαλλάξῃ τὸν πάσχοντα ἀπὸ τὸ ἐπικαλλώπισμα τῶν λοιπῶν λουλουδίων. Τότε, δοὺς τὴν ἐντονωτέραν δόνησιν, διεπέρανε μιᾷ βολῇ καὶ τὰς ὠδῖνας, καὶ τὴν ζωὴν τοῦ ψυχοῤῥαγοῦντος.

Ὑπεβλήθησαν εἰς τὴν Ἀνθοδέσμην οἱ πλεῖστοι τῶν ἐνοχοποιηθέντων ἐπὶ ἀνταρσίᾳ. Μεταξὺ τούτων διαπρέπει ὁ ἀείμνηστος Λέων Καλλέργης, ὄνομα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἡμετέρας ἀναγεννήσεως προσφιλέστατον, ἥρως, ποιῶν μετὰ τοῦ αὐταδέλφου του ζεῦγος μοναδικὸν εἰς τὴν φιλοτύραννον πολίτευσιν τῆς οἰκογενείας.

Ἀπὸ Σολομῶντος καὶ Φαλάρεως ἄχρι τοῦ ἀναμαρτήτου πολιτάρχου, ὅστις ποῦ μὲν καλεῖται πάπας, ποῦ δὲ συνταγματικὸς βασιλεὺς, τὰ ἀνάκτορα ἔχουσιν ἰδιαίτερον τοῦτο, ὅτι ἐξ αὐτῶν ἐμφαίνονται καὶ τοῦ ἄρχοντος αἱ ῥοπαὶ, καὶ τῶν ἀρχομένων τὰ ἤθη.

ΤΟ ΑΙΣΘΗΜΑ ΤΗΣ ΜΗΤΡΟΤΗΤΟΣ

Ἐκ τῶν τοῦ Ἐρνέστου Λεγουβέ.

Παρὰ τοῖς ζώοις, μόνον ἡ μητρότης ὁμοιάζει πως πρὸς αἴσθημα· ἐκ τῆς μητρότητος προσκτῶνται τρυφερότητα, ἀφοσίωσιν, προβλεπτικὸν πνεῦμα καὶ ἡρωϊσμὸν ἔτι. Ἡ λέαινα, ἂν ἁρπάσωσι τὸ νεογνόν της, καθίσταται τρομερωτέρα τοῦ λέοντος. Ἔτυχον μάρτυς τοῦ θάρρους ὑπολαΐδος μητρός· εἶχον κατασκευάσει τὴν φωλεάν των εἴς τινα φράκτην, ἔνθα κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν χαριέντων τούτων πτηνῶν, ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ ἀλληλοδιαδόχως ἐπώαζον. Ἐὰν ἐπλησίαζον καθ' ἣν στιγμὴν ἐπώαζε τὸ ἄρσεν, τὸ ἄρσεν ἐγκατέλιπε τὴν φωλεάν του ἱστάμενον πρὸς τοὺς ὑψηλοτέρους κλάδους, κραυγάζον μὲν καὶ ταρασσόμενον, ἀλλ' ὁπωσδήποτε τὴν ἐγκατέλιπε. Ἐν ᾧ τοὐναντίον ἐὰν ἦτο τὸ θῆλυ, ἔμενε. Ἔβλεπον τὴν μικράν της καρδίαν πάλλουσαν ἰσχυρῶς ὑπὸ τὸ πτέρωμά της, τὸν μέλανα ὀφθαλμόν της μηκυνόμενον καὶ λάμποντα ἐκ τρόμου· ἀλλ' ἀδιάφορον, ἔμενε. Καὶ αἴσθημά τι βεβαίως τὴν ἠνάγκαζε πρὸς τοῦτο· εἶχε θάρρος, ἀφ' οὗ ἐφοβεῖτο, ἀφοσίωσιν, ἀφ' οὗ ὑφίστατο θυσίαν. Διὰ τῆς μητρικῆς στοργῆς τὸ ζῶον ἐξικνεῖται σχεδὸν μέχρι τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, καὶ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις μέχρι τῆς θείας.

Καὶ τῷ ὄντι, τίς πατὴρ ἤθελε τολμήσει νὰ συγκρίνῃ τὴν τρυφερότητα αὐτοῦ πρὸς τὴν τρυφερότητα μητρός; Βεβαίως οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον

Digitized by Google

δύναμαι ν' ἀρνηθῶ τὴν πρὸς τὰ τέκνα ἀγάπην τῶν πατέρων· ἀλλὰ διὰ τὰς γυναῖκας τὸ αἴσθημα τῆς μητρότητος εἶναι αὐτὴ ἡ ζωή. Οἱ ἀμφισβητοῦντες ἔτι τὴν δημιουργικὴν αὐτῶν δύναμιν, οὐδέποτε λοιπὸν εἶδον μητέρα λαμβάνουσαν εἰς τὰς ἀγκάλας τὸ ἀρτιγέννητον τέκνον της; Οὐδέποτε λοιπὸν ἐθεώρησαν τὸ πρῶτον θεῖον ἐκεῖνο βλέμμα, ὅπερ ἐκ τῆς τρυφερᾶς τοῦ Ῥαφαὴλ μεγαλοφυΐας πρὸς στιγμὴν ἐμπνευσθεὶς ὁ τραχὺς Ῥοῦβενς ἀπεικόνισεν ἐν τῇ φυσιογνωμίᾳ τῆς Μαρίας τῶν Μεδίκων; Οὐδέποτε λοιπὸν παρετήρησαν μητέρα παρακολουθοῦσαν τὰ πρῶτα βήματα τοῦ τέκνου της, ἀκούουσαν τὰ πρῶτα αὐτοῦ ψελλίσματα, καὶ δεχομένην, φεῦ! τὸν τελευταῖον αὐτοῦ στεναγμόν; Ὅταν παιδίον τι ἀποθνήσκῃ, ὁ πατὴρ θρηνεῖ· ἀλλ' ὁ χρόνος συμπαρασύρει παρ' αὐτῷ καὶ τὴν λύπην ταύτην ὡς τόσας ἄλλας· ὁ θάνατος ὅμως τοῦ τέκνου της εἶναι διὰ τὴν μητέρα πληγή, μηδέποτε θεραπευομένη. Βλέπομεν ἐνίοτε γυναικείας φυσιογνωμίας φερούσας ἰδίαν τινὰ σφραγῖδα ἀπογνώσεως· ἡ ὠχρότης αὐτῶν, ἡ γλυκύτης των, ἡ ἀσθενὴς καὶ συμπαθὴς φωνή των, τὸ πρὸς τὸ στῆθος κλῖνον μέτωπον θλίβουσι τὴν καρδίαν, προδίδοντα ὀδύνην βαθυτάτην, ἐξ ἀπωλείας ἀνεπανορθώτου προερχομένην· ἐξετάσατε τὸ αἴτιον τῆς θλίψεώς των καὶ θὰ μάθητε ὅτι εἶναι μητέρες, ἀπολέσασαι τέκνον των εἰς τὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας του. Γυνή τις, προσβληθεῖσα ὑπὸ θανασίμου ἀσθενείας, ἐξ ἧς πρὸ δεκαετίας ἀπέθανεν ὁ υἱός της, ἀνεκραύγασεν ἐν μέσῳ τῶν πόνων καὶ τῆς ἀγωνίας της: «Ἆ! πόσον θὰ ὑπέφερε τὸ ταλαίπωρον παιδί μου!» Βασανιζομένη ὑπὸ τῆς ἰδίας ὀδύνης, ἐσυλλογίζετο μόνον τὰς ὀδύνας τοῦ ἀποθανόντος τέκνου της.

Τοιαύτη ἡ μητρικὴ στοργή. Μὴ ἔχουσά τι προσόμοιον ἐν ὁλοκλήρῳ τῷ κόσμῳ, γεννᾶται ἐν μιᾷ στιγμῇ ἀπείρῳ, ἀνυπολογίστῳ, τοσούτῳ ἰσχυρά, ὥστε ἡ αἰσθανομένη αὐτὴν ὑπερπηδᾷ τοὺς νόμους τῆς φύσεως, θεωροῦσα ἡδονὴν τὴν ὀδύνην καὶ χαρὰν τὰς στερήσεις, καὶ τοῦτο οὐχὶ προσκαίρως καὶ ἐκ στιγμιαίας ὁρμῆς, ὡς ἐν τῷ ἔρωτι συμβαίνει, ἀλλὰ πάντοτε, ἀκαταπαύστως. Δὲν ἐξαλείφει αὐτὴν ὁ χρόνος, οὐδὲ τὴν ἐξασθενίζει τὸ γῆρας· διότι διατηρεῖται πάντοτε ἡ αὐτή, οὔτε εἰς παρακμὴν ὑποκειμένη, οὔτε εἰς πρόοδον, τὸ ἕτερον τοῦτο τῆς ἀτελείας σημεῖον. Ἀνεφάνη τὴν πρώτην τῆς δημιουργίας ἡμέραν ὅσῳ καὶ σήμερον τελεία, καὶ Εὔα ἦτο ἐπίσης μήτηρ, ὡς ἡ Ἑκάβη καὶ ἡ βασίλισσα Λευκή. Ἀλλ' εἰς ταῦτα μόνον περιορίζεται; Οὐχί. Ὡς τελευταῖον αὐτῆς θαῦμα ἐπιφέρει τὴν ἀνανέωσιν τῆς ὑπὸ ταύτης ἐμφορουμένης γυναικὸς καὶ ἐπέχει παρ' αὐτῇ τόπον ἀνατροφῆς. Διὰ ταύτης ἡ φιλάρεσκος ἀποκαθίσταται σοβαρά, ἡ ἀπερίσκεπτος συνετή· φωτίζει, καὶ ἐξαγνίζει· εἶναι ταυτόσημος οὐ μόνον τῇ αὐταπαρνήσει, ἀλλὰ καὶ τῇ ἀρετῇ καὶ τῇ νοημοσύνῃ. Συγκεντροῖ ὁλόκληρον τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν!

Ν.

ΛΥΣΙΣ ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΩΝ ΑΠΟΡΙΩΝ

Συκοφάντης.

Συνηθεστάτη εἶναι ἡ χρῆσις τῆς λέξεως ταύτης παρά τε τοῖς παλαιοῖς καὶ τοῖς νεωτέροις Ἕλλησι, ὅσον συνήθης δυστυχῶς καὶ ἡ δι' αὐτῆς ὑποδηλουμένη κακία· ἀλλ' ἴσως ὀλίγοι γινώσκουσι πόθεν ἡ σύνθεσις αὐτῆς καὶ ἐκ τίνος παραδόξου συμπτώσεως τὰ ἀθῷα σῦκα κατήντησαν νὰ σημαίνωσι πρᾶγμα βδελυκτὸν καὶ ἀποστροφῆς ἄξιον. Τὸ ἱστορικὸν τῆς λέξεως ἔχει ὡς ἑξῆς·

Ἡ συκῆ ἐτιμᾶτο λίαν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων. Ῥωμαῖοι καὶ Ἕλληνες ἀπένεμον αὐτῇ εἶδός τι θρησκευτικῆς λατρείας, καὶ τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν καὶ τὰς ἰδίας αὐτῶν κεφαλὰς στέφοντες πολλάκις ἐν δημοσίαις τελεταῖς διὰ φύλλων, ἢ διὰ κλάδων συκῆς. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐτιμώρουν διὰ θανάτου τοὺς ἐξάγοντας σῦκα ἐκ τῆς Ἀττικῆς, ὡς καὶ τοὺς δρέποντας τοὺς καρποὺς συκῶν ἀφιερωμένων εἰς θεότητας· πρὸς ἐκτέλεσιν δὲ τοῦ νόμου εἶχον τάξει ἀμοιβὰς ὑπὲρ τῶν καταγγελλόντων πᾶσαν ὑπεξαίρεσιν ἢ λαθρεμπόριον σύκων. Ὠφελούμενοι ἐκ τῆς αὐστηρότητος ταύτης τοῦ νόμου ἄνθρωποι μηδὲν ἱερὸν καὶ ὅσιον ἔχοντες ἔκλεπτον αὐτοὶ τὰ σῦκα καὶ κατεμήνυον μετέπειτα ὡς ἐνόχους τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν, λαμβάνοντες τὴν τεταγμένην ἀμοιβήν. Οἱ ἀπατεῶνες οὗτοι ἐκαλοῦντο ὡς ἐκ τοῦ καταδοτικοῦ αὐτῶν ἔργου συκοφάνται (σῦκα-φαίνειν)· οὐδὲν δ' ἄπορον ὅτι βαθμηδὸν ἡ λέξις κατήντησε νὰ σημαίνῃ πάντα διαβολέα, ψεύστην καὶ ὑποκριτήν.

Δ. Σ. Β.

ΑΝΑΝΔΡΟΙ ΠΡΑΞΕΙΣ

Ἀνώνυμοι ἐπιστολαί.

Ὑβριστικοὶ λόγοι ἐπὶ τοίχων γραφόμενοι.

Λοιδορίαι πρὸς ἄνθρωπον διερχόμενον ἐπὶ ὀχήματος, ἢ διακείμενον εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ δύναται ν' ἀπαντήσῃ.

Αὐθάδεια πρὸς ἀσθενεστέρους ἐν ἀπουσίᾳ μαρτύρων, ἢ πρὸς ὑπηρέτας φοβουμένους ν' ἀπαντήσωσι μήπως ἀπολέσωσι τὴν θέσιν των.

Αἰκισμοὶ πρὸς γυναῖκας ἢ παιδία

Σιωπὴ τηρουμένη πρὸς ἀποφυγὴν εὐθύνης ἐπὶ ἰδίων πταισμάτων.

Πᾶσα κατάχρησις δυνάμεως καὶ ἐξουσίας.[1]

Ὁ Ἰωσὴφ Βρόθερτον, μέλος τοῦ Ἀγγλικοῦ Κοινοβουλίου, ἀφῆκε τὸ ἑπόμενον ὡραῖον ἐπίγραμμα

1. Μυριάδια.

Digitized by Google

ὅπως τεθῇ ἐπὶ τοῦ τάφου του: «Τὰ πλούτη μου δὲν συνίσταντο εἰς τὴν ἔκτασιν τῶν κτημάτων, ἀλλ' εἰς τὴν μετριότητα τῶν ἀναγκῶν μου.»

ΤΑΡΙΦΑ

Ἡ λέξις ταρίφα (δασμολόγιον) παράγεται ἐκ τῆς ὁμωνύμου πόλεως Ταρίφης ἐπὶ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Γιβραλτὰρ, οὗ τὰς δύο ὄχθας κατέχοντες οἱ Μαυριτανοὶ ἐπέβαλλον φόρον ἐπὶ τῶν εἰσπλεόντων εἰς τὴν Μεσόγειον πλοίων. **

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Οὐαὶ τοῖς λαοῖς, οἵτινες οὐδεμίαν ἔχουσιν ἱστορίαν. Ὁ μέγιστος τῶν ποιητῶν τῆς Γερμανίας εἶπεν· «ὁ μὴ φαγὼν τὸν ἄρτον του ἐν δακρύοις, ὁ μὴ γρηγορήσας καὶ δακρύσας περίφροντις ἐπὶ τῆς κλίνης του, δὲν γινώσκει ὑμᾶς, οὐράνιαι δυνάμεις.» Οὕτω καὶ οἱ λαοὶ, οἱ μήτε παθόντες καὶ πενθήσαντες, μήτε στενάξαντες καὶ δακρύσαντες, δὲν εἶνε ἄξιοι νὰ γινώσκωσι, νὰ ἀγαπῶσι καὶ νὰ ἐξυπηρετῶσι τὴν ἐλευθερίαν. Ὁ ἐρεθισμὸς δὲν εἶνε πάντοτε ἄγονόν τι, ἀλλ' ὑπεμφαίνει ζωήν· οἱ δὲ ἐρεθιζόμενοι λαοὶ ὁμοιάζουσι πρὸς τὸ τηκόμενον μέταλλον, ἐξ οὗ θὰ προέλθῃ ὁ ἀνδριάς. (John Lemoinne.)

*** Ἐξέταζε τὰς διαφόρους κλίσεις σου, ἰδίως ἐκείνας, ὅσαι ῥᾳδίως δύνανται νὰ σὲ ὠθήσωσιν ἢ καὶ τυχὸν σὲ ὤθησαν ἤδη εἰς ἀθέμιτον ἢ ἀνοίκειόν τινα πρᾶξιν, δι' ἣν ἤθελες ἐρυθριάσει, ἂν ἐγίνετο γνωστή, καὶ καταπολέμει τὰς κλίσεις ταύτας, ἀφαιρῶν ἀπ' αὐτῶν πᾶσαν τροφὴν καὶ ἀποφεύγων πᾶσαν περίστασιν, δυναμένην νὰ διεγείρῃ αὐτάς· μᾶλλον δὲ πράττε τὸ ἐναντίον ἐκείνου, ὅπερ σὲ συμβουλεύει νὰ πράξῃς τὸ ἀγενές σου πάθος. (Zschokke.)

*** Ὁ ἄνθρωπος τοσοῦτον ὀλίγον χρόνον ἔχει ἐν τῷ βίῳ πρὸς τὸ ἐργάζεσθαι τὸ ἀγαθὸν, ὅσον ἔχει ὁ ἁλιεύων τοὺς μαργαρίτας: στιγμάς τινας μόνον.

*** Ὅσῳ ἐμβριθέστερον σκέπτεται ὁ νοῦς, τόσῳ ὀλιγώτερον λαλεῖ ἡ γλῶσσα, καὶ ὅσῳ προσεκτικώτερον ἐξετάζωμεν τὰ πράγματα, τόσῳ δυσκολώτερον ἐκφέρομεν γνώμην.

ΥΓΙΕΙΝΗ

Προφυλακτικὰ μέσα τῶν ὀδόντων.

Α.ον—Καθάριζε καθ' ἑκάστην, πρωῒ καὶ ἑσπέρας, τοὺς ὀδόντας σου παρατρίβων αὐτοὺς μὲ ἁπαλὴν βοῦρτσαν βεβρεγμένην εἰς ὑδατῶδες ὀδοντόσμιγμα ἢ ἔχουσαν ὀδοντότριμμα ξηρὸν ἢ ἐκλειγματῶδες, ἵνα ἐξαλειφθῇ ἡ ἀκαθαρσία ἥτις ἐσχηματίσθη κατὰ τὸ διάστημα τῆς νυκτὸς ἢ τῆς ἡμέρας.

Β.ον—Πλύνε τὸ στόμα σου μετὰ τὸ φαγητόν.

Γ.ον—Μὴ μεταχειρίζεσε εἰμὴ ξυλίνας ἢ ἐκ πτεροῦ ὀδοντογλυφίδας, ἀπόφευγε δὲ τὰς μεταλλίνας, χρυσᾶς, ἀργυρᾶς κλ.

Δ.ο—Ἀπόφευγε τὴν ζέστην καὶ τὸ ψῦχος, καὶ μάλιστα τὴν αἰφνιδίαν μετάβασιν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἄλλο.

Ε.ον—Μὴ προσπαθῇς ποτὲ νὰ συντρίψῃς σκληρὸν σῶμα, οἷον καρύδια κλ. διὰ τῶν ὀδόντων, μήτε νὰ κόψῃς δι' αὐτῶν κλωστήν.

ΟΙΚΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Ἀραίωσις πηκτῆς μελάνης.

Ἵνα καταστήσῃς τὴν μελάνην σου ῥευστοτέραν πρὸς τὸ γράφειν ταχύτερον, ἀραίωσον αὐτὴν διὰ κράματος ἐκ χολῆς βοὸς καὶ ὄξους. Σημείωσαι ὅτι εἶνε ἀνάγκη νὰ πλύνεται ἐνίοτε τὸ μελανοδοχεῖον, ἰδίᾳ κατὰ τοὺς μῆνας τοῦ θέρους, ὅπως μὴ καθίσταται πηκτὴ ἡ μελάνη.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

Ἐκλογὴ κατοικίας.

Ἡ ἐπιτυχὴς ἐκλογὴ κατοικίας εἶναι ἔργον μεγάλης σπουδαιότητος. Πρῶτος ὅρος ὃν ἐπιβάλλει ἡ ὑγιεινὴ εἶναι τὸ νὰ κατοικῇ τις οἰκίαν εὐάερον καὶ ἔχουσαν παράθυρα πρὸς μεσημβρίαν διὰ τὸν χειμῶνα καὶ πρὸς βορρᾶν διὰ τὸ θέρος. Τὸν ἥλιον δὲν θέλομεν μόνον διὰ τὴν θερμότητα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ φῶς, τὸ ὁποῖον συντείνει πολὺ εἰς τὴν ὑγιεινότητα τῶν οἰκιῶν. Σκοτεινὸν κατάλυμα εἶναι ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν καὶ ἐπομένως νοσηρόν. «Ὅπου ὁ ἥλιος καὶ ἐπομένως τὸ φῶς δὲν εἰσέρχεται, ἐκεῖ εἰσέρχεται ὁ ἰατρὸς», λέγει παροιμία τις, καὶ εἶναι ἀληθεστάτη, διότι χωρὶς καθαρὸν ἀέρα καὶ χωρὶς φῶς τὰ πάντα μαραίνονται, ὡς τὰ φυτὰ, τὰ κλειόμενα εἰς σκοτεινὰ μέρη. Εἰς τὰς κατοικίας μας λοιπὸν πρέπει νὰ ἔχωμεν πολλὰ παράθυρα καὶ πρὸ πάντων νὰ τὰ ἀερίζωμεν συχνὰ, ὥςε ν' ἀνανεοῦται εὐκόλως ὁ ἀὴρ τῶν κατοικουμένων δωματίων. Μόνη ἡ ἀναπνοὴ ἐντὸς μέρους κεκλεισμένου εἶναι ἀφορμὴ τῆς μεταβολῆς ἐπὶ τὸ νοσηρώτερον τοῦ ἀέρος. Διὰ τοῦτο τὰ πολλὰ παράθυρα χρησιμεύουν ἀνοιγόμενα ὅπως εἰσέλθῃ νέος καθαρὸς ἀὴρ καὶ διωχθῶσι τὰ παραχθέντα μιάσματα. Ὅσῳ δὲ ἡ κατοικία εἶναι μικροτέρα, τόσῳ ἡ φροντὶς τοῦ ἀερισμοῦ εἶναι ἀναγκαιοτέρα. Ἐντὸς τῶν μεγάλων πόλεων προτιμῶνται εἰσὶν αἱ συνοικίαι ὅπου εὑρίσκονται πλατεῖαι, κῆποι καὶ μεγάλα δένδρα, μεγάλως συντελοῦντα εἰς τὸν καθαρισμὸν τῆς ἀτμοσφαίρας.[1]

1. Ἐραν. ἐκ τῆς Οἰκ. οἰκονομίας Σ. Κ. Θεοχάρους.

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ὁδὸς ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.

Digitized by Google

'Αριθ. 32 – Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Δεύτερος — Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδ. φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχ. ἀπὸ 1 Ιαν. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι — Τιμὴ προηγ. φύλλων λ. 30 — Γραφ. τῆς Διευθύνσεως: Ὁδ. Σταδίου, 6. — 8 Αὐγούστου 1876

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΑΥΡΙΚΙΟΝ ΒΛΩΚ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 481.

Ὅτι ἡ ἐργασία εἶναι ἔντιμον πρᾶγμα.

Ὁ Παῦλος, συλλογισθεὶς πρὸς στιγμὴν ἐφ' ὅσων ἤκουσεν, ἀνέκραξε: «Σκληρὸν ὅμως πρᾶγμα ἡ ἐργασία!»

Ὁ Διδάσκαλος.—Ἀληθῶς εἶναι κοπιαστικὸν πολλάκις νὰ ἐργάζηταί τις, ἀλλὰ μόνον οἱ ὀκνηροὶ εὑρίσκουσι βαρεῖαν τὴν ἐργασίαν.

—Καὶ ἡ ὀκνηρία εἶναι ἐλάττωμα, λέγει ὁ Πέτρος.

—Βέβαια, ἐπανέλαβεν ὁ διδάσκαλος. Μόνον τὴν ἐργασίαν ἣν δὲν ἀγαπᾷ τις εὑρίσκει ἀνυπόφορον· πολλοὶ ὅμως ἄνθρωποι ἐργάζονται μετὰ προθυμίας, καὶ ἴσως καὶ μετ' εὐχαριστήσεως.

Ἀλλ' ἴδωμεν τί θὰ συνέβαινεν ἐὰν ἡ γῆ δὲν ἐκαλλιεργεῖτο πλέον;

Γεώργιος.—Θὰ ἀπεθνήσκομεν τῆς πείνης.

Ὁ Διδάσκαλος. Ἐὰν δὲν κατεσκευάζομεν πλέον οἰκίας, ἐνδύματα;

Λεωνίδας.—Θὰ ἠσθενούσαμεν ἀπὸ τὸ ψῦχος.

Ὁ Διδάσκαλος.—Καὶ ἐὰν δὲν ἰάτρευον τοὺς ἀσθενεῖς, πολλοὶ θὰ ἐξηκολούθουν νὰ πάσχουν· ἐὰν δὲν ἐδίδασκον τὰ παιδία, θὰ ἦσαν ἀγράμματα καὶ κακά. Μὲ μίαν λέξιν, ὅλοι ὅσοι ἐργάζονται, εἴτε διὰ τῶν χειρῶν των, εἴτε διανοητικῶς, εἰσὶ χρήσιμοι, παρέχουσιν εἰς τὴν κοινωνίαν ὑπηρεσίας καὶ πρέπει νὰ τιμῶνται.

Πέτρος.—Ἐὰν ἡ ὀκνηρία εἶναι ἐλάττωμα, ἡ ἐργασία εἶναι ἀρετή, δὲν ἔχει οὕτως;

Ὁ Διδάσκαλος.—Βεβαιότατα. Πολλάκις ἡ ἐργασία εἶναι κοπιαστική, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐπαχθής· εἶναι ὅμως ἀνάγκη νὰ ἐργαζώμεθα. Ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι μὴ δυνάμενοι νὰ ἐργασθῶσιν, οἱ δ' ἀντ' αὐτῶν ἐργαζόμενοί εἰσιν οἱ εὐεργέται των. Τοιουτοτρόπως οἱ γονεῖς εἰσιν οἱ εὐεργέται τῶν τέκνων των.

Λεωνίδας.—Ἀλλ' ὅταν ἡ ἐργασία πληρώνεται;

Ὁ Διδάσκαλος.—Ἡ πληρωνομένη ἐργασία δὲν εἶναι εὐεργεσία, ἀλλὰ χρησιμοποίησις. Δεχόμεθα τὰς εὐεργεσίας, ὅταν ἀδυνατῶμεν νὰ πράξωμεν ἄλλως, καὶ τότε ἀμείβομεν αὐτὰς δι' *εὐγνωμοσύνης*· ἀλλ' εἶναι ζήτημα τιμῆς διὰ τὸν ἄνθρωπον νὰ ἀποδώσῃ ὑπηρεσίαν ἀντὶ ὑπηρεσίας καὶ ἀντικείμενον χρήσιμον ἀντὶ χρησίμου ἀντικειμένου. Ἠδύνατό τις σχεδὸν νὰ εἴπῃ ὅτι ἐργαζόμεθα διὰ νὰ πληρώσωμεν τὴν ἐργασίαν τῶν ἄλλων, διότι πρέπει νὰ ἐργάζωνται πολλοὶ ἄνθρωποι, ἵνα ἐκπληρῶνται ἅπασαι αἱ ἀνάγκαι μας.

Καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας. 1ον Τὰ ἔργα.

Τὰ παιδία ἐφαίνοντο ἔκπληκτα. Δὲν ἠδύναντο νὰ ἐννοήσωσι τὸν καταμερισμὸν τῆς ἐργασίας ὡς ἀναγκαῖον εἰς θεραπείαν τῶν καθημερινῶν ἀναγκῶν τοῦ βίου. Ὁ διδάσκαλος ἐνόμισε καλὸν νὰ εἰσέλθῃ εἰς λεπτομερείας τινάς. «Λάβωμεν ἓν μόνον παράδειγμα. Φορεῖτε πανταλόνιον ἐξ ἐριούχου, βλούζαν βαμβακερήν, λινὸν ὑποκάμισον, ὑποδήματα, κτλ. Ἔλθωμεν πρῶτον εἰς τὸ ἐριοῦχον. Πόθεν γίνεται;»

Πέτρος.—Ἀπὸ τὸ μαλλὶ τῶν προβάτων.

Ὁ Διδάσκαλος.—Χρειάζονται λοιπὸν γεωργοί, ποιμένες πρὸς διατροφὴν καὶ περιποίησιν τῶν προβάτων. Ὅταν δὲ τὸ μαλλὶ κουρευθῇ, πλυθῇ καὶ καθαρισθῇ,

Ἰωσήφ.—Κλώθεται.

Ὁ Διδάσκαλος.—Ἄλλοτε ἐκλώθετο εἰς τὰς οἰκίας, τόρα ὅμως χρειάζονται μηχαναὶ διὰ τὰς ὁποίας εἶναι ἀναγκαῖος σίδηρος, ξύλα καὶ δέρμα. Πόσοι ἄνθρωποι χρειάζονται διὰ νὰ ἑτοιμάσωσι τὰς ὕλας ταύτας καὶ στήσωσι τὴν κλωστικὴν μηχανήν;

Ἀλλ' ἂς παραλίπωμεν τόρα ταῦτα. Τὸ νῆμα εἶναι ἕτοιμον, πρέπει νὰ βαφῇ. Τίς βάφει τὸ ἐριοῦχον;

Λεωνίδας.—Ὁ βαφεύς.

Ὁ Διδάσκαλος.—Μὲ τί; Μὲ χρωματιστικὰς ὕλας, ἐξ ὧν τινες, ὡς τὸ ἰνδικόν, ἔρχονται μακρόθεν, πάντοτε δὲ πρέπει νὰ παραχθῶσι, διότι δὲν φυτρώνουν μόναι.

Ἀφοῦ τὸ νῆμα βαφῇ, πρέπει νὰ ὑφανθῇ. Ὁ ὑφαντὴς ἔχει ἀνάγκην ὑφαντηρίου· τὸ ὑφαντήριον σύγκειται ἐκ ξύλων, σιδήρου καὶ σχοινίων, ἅτινα κατεσκευάσθησαν ἕνα ἕκαστον αὐτῶν ἀπὸ διαφόρους ἐργάτας.

Τέλος τὸ ἐριοῦχον προπαρασκευάζεται, διπλώνεται καὶ φθάνει εἰς τὸν ῥάπτην . . . ὁ ὁποῖος ἔχει ἀνάγκην ψαλιδίου, βελονῶν καὶ κλωστῆς. Πόσοι ἄνθρωποι δὲν χρειάζονται διὰ νὰ κατασκευάσωσι τὰ πράγματα ταῦτα; Ἂς ὁμιλήσωμεν τώρα διὰ τὴν βλούζαν.

Λεωνίδας.—Τὸ βαμβάκιον, ἐξ οὗ κατασκευά-

Digitized by Google

ζεται, ἔρχεται ἀπὸ τὴν Ἀμερικήν· δὲν εἶναι οὕτω, διδάσκαλε;

Ὁ Διδάσκαλος.—Ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν, τὰς Ἰνδίας, τὴν Αἴγυπτον καὶ ἄλλους τόπους κειμένους πέραν τῆς θαλάσσης. Πῶς ταξειδεύει τις εἰς τὴν θάλασσαν;

Πέτρος.—Μέσα εἰς ἕνα μεγάλον πλοῖον.

Ὁ Διδάσκαλος.—Ἐντὸς μεγάλου πλοίου. Καὶ πόσοι ἄνθρωποι δὲν χρειάζονται διὰ νὰ κατασκευάσωσιν ἓν πλοῖον! Πόσοι διὰ νὰ προμηθεύσωσι τὴν ξυλείαν, τὸν σίδηρον, τὸν χαλκὸν, τὰ σχοινία, τοὺς ἱστοὺς, καὶ τὰς ἀναποφεύκτους ζωοτροφίας! Πόσοι ἄνθρωποι συνέλεξαν παρατηρήσεις, ἐσπούδασαν, ἠγρύπνησαν, ὑπελόγισαν, εἰργάσθησαν μυριοτρόπως, μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ἡ ἐπιστήμη ἠδυνήθη νὰ ὁδηγῇ ἀπροσκόπτως πλοῖόν τι διὰ μέσου τῶν θαλασσῶν!

Ἀκούσατε· σᾶς ὡμίλουν περὶ τοῦ σιδήρου, ἀλλὰ μόνον διὰ νὰ ἀποκτήσῃ τις ἓν καρφίον, τὸ ὁποῖον μεταχειρίζονται εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ πλοίου,—ἢ ἀκόμη καὶ ἓν καρφίον ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἔχετε εἰς τὰ ὑποδήματά σας,—χρειάζονται ἑκατοστύες ἴσως χιλιάδων ἀνθρώπων.

Πρέπει νὰ σκάψῃ τις τὴν γῆν διὰ νὰ εὕρῃ τὸ μέταλλον. Χρειάζονται ἁμάξια καὶ ἵπποι διὰ νὰ μετακομισθῇ τὸ μετάλλευμα εἰς τὸ ἐργοστάσιον (διὰ τὸ ὁποῖον πόσοι ἄνθρωποι δὲν ἐχρειάσθησαν!) Εἰς τὸ ἐργοστάσιον τὸ μετάλλευμα τήκεται μὲ τοὺς λιθάνθρακας (πόσοι ἄνθρωποι δὲν ἐχρειάσθησαν διὰ νὰ ἀνορύξωσι τοὺς λιθάνθρακας!) Ὁ τετηγμένος σίδηρος μεταμορφοῦται εἰς ῥάβδους ἐν ταῖς καμίνοις. Αἱ ῥάβδοι φθάνουσιν εἰς τὸν ἡλοποιὸν δεόντως προητοιμασμέναι. Τὸ ἐργαστήριον τοῦ ἡλοποιοῦ, τὸ φυσερόν του, τὰ σφυρία, αἱ λαβίδες καὶ τὰ ἄλλα ἐργαλεῖά του δὲν κατεσκευάσθησαν μόνα των. Τέλος χρειάζονται ἄνθρακες οὓς ἐξήγαγον ἐκ τοῦ βάθους τῆς γῆς, καὶ ἴσως ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος.

Ἐν μιᾷ λέξει, ἐὰν ἠδύνατο νὰ ἀπαριθμήσῃ τις ἀκριβῶς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους οἵτινες συνετέλεσαν εἰς τὴν παραγωγὴν τῶν ἐνδυμάτων, ἅτινα εἷς ἐξ ὑμῶν φέρει, θὰ εὕρισκεν ἴσως 100,000· περισσοτέρους, ὄχι ὀλιγωτέρους. Ἂς ἴδωμεν τώρα διατί ἡ ἐργασία διαιρεῖται οὕτω.

Α. Βερναρδακης.

Ἕπεται συνέχεια.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΚΗΡΙΟΥ

Συνέχεια· ἰδὲ σελ. 482.

ΣΥΝΔΙΑΛΕΞΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

Κηρίον. Λάμψις τῆς φλογός.—Ἀὴρ ἀναγκαῖος εἰς τὴν καῦσιν.—Σχηματισμὸς τοῦ ὕδατος.

Κατὰ τὴν παρελθοῦσαν συνδιάλεξιν ἐσπουδάσαμεν τὸν γενικὸν χαρακτῆρα τοῦ ῥευστοῦ μέρους τοῦ κηρίου, καὶ πῶς τὸ ῥευστὸν φθάνει ἕως ἐκεῖ ὅπου γίνεται ἡ καῦσις. Εἴδετε ὅτι ὅταν τὸ κηρίον καίῃ τακτικῶς, καὶ χωρὶς νὰ προσβάλληται ὑπὸ τοῦ ἀτμοῦ, δίδει φλόγα σχήματος ἱκανῶς κανονικοῦ, ἀλλὰ περιέργου. Σήμερον θὰ ἐξετάσωμεν διὰ ποίων τρόπων ἀνακαλύπτομεν τί γίνεται εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς φλογὸς, διατί τοῦτο γίνεται, καὶ τίνες ἐν τούτοις μεταβολαὶ συμβαίνουσι. Θὰ ἴδωμεν τί καταντᾷ μέχρι τέλους τὸ κηρίον· διότι ἠξεύρετε ὅτι ὅταν καίῃ κανονικῶς, τέλος πάντων τελειόνει καὶ χάνεται χωρὶς ν' ἀφήσῃ καμμίαν ἀκαθαρσίαν εἰς τὸ κηροπήγιον. Τοῦτο δὲ εἶναι πολὺ παράδοξον. Διὰ νὰ ἠμπορέσωμεν ὅμως νὰ ἐξετάσωμεν αὐτὸ τὸ κηρίον μετὰ πάσης προσοχῆς καὶ ἐπιμελείας, ἔφερα ἐδῶ τινα ἐργαλεῖα, καὶ θὰ σᾶς εἰπῶ ταχέως τὴν χρῆσίν του. Ἀνάπτω λοιπὸν τὸ κηρίον. Τὴν ἄκραν τοῦ ὑαλίνου

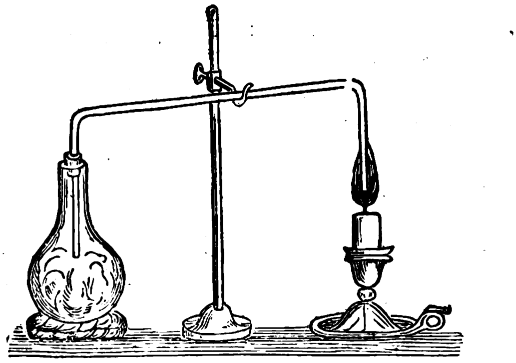

Σχ. 13.

αὐτοῦ σωλῆνος θὰ βάλω εἰς τὴν φλόγα, εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο αὐτῆς τὸ ὁποῖον ὁ Οὔκερ παρέστησε μελανώτερον εἰς τὸ σχέδιόν του. Σᾶς εἶναι εὔκολον νὰ τὸ ἴδῆτε εἰς ὁποῖον δήποτε κηρίον, ἂν τὸ παρατηρήσετε μετὰ προσοχῆς ὅταν καίῃ κανονικῶς. Ἂς ἐξετάσωμεν κατὰ πρῶτον αὐτὸ τὸ μελανὸν μέρος. Ἐβύθισα εἰς αὐτὸ τὴν ἄκραν τοῦ κυρτοῦ μου σωλῆνος, καὶ βλέπετε ἀμέσως ὅτι κἄτι ἀποσπᾶται ἀπὸ τὴν φλόγα, καὶ ἐξέρχεται διὰ τοῦ ἄλλου πέρατος τοῦ σωλῆνος. Ἂν εἰς τὸ ἄλλο τοῦτο πέρας θέσω μίαν φιάλην, θὰ ἴδῆτε ὅτι τὸ κἄτι ἐκεῖνο τὸ ἀποσπώμενον ἀπὸ τοῦ κέντρου τῆς φλογὸς, προχωρεῖ βαθμηδὸν εἰς τὸν σωλῆνα καὶ διὰ τοῦ ἄλλου ἄκρου εἰσέρχεται εἰς τὴν φιάλην, ὅπου ὅμως δὲν φέρεται ὡς εἰς τὸν ἐλεύθερον ἀέρα, ἀλλὰ πίπτει εἰς τῆς φιάλης τὸν πυθμένα, διότι εἶναι σῶμα βαρύ. Τῷ ὄντι τοῦτο εἶναι τὸ ἀναλελυμένον ἄλειμμα ἢ κηρίον, ἀναλελυμένον δὲ οὐχὶ εἰς ἀέριον, ἀλλ' εἰς ὑγρὸν μεταβληθὲν εἰς ἀτμόν. Πρέπει νὰ μάθετε τίς ἡ διαφορὰ μεταξὺ ἀερίου καὶ μεταξὺ ἀτμοῦ. Τὸ πρῶτον μένει πάντοτε εἰς τὴν ἰδίαν κατάστασιν, ἐν ᾧ ὁ ἀτμὸς ἠμπορεῖ νὰ πυκνωθῇ. Ὅταν σβύνητε τὸ κηρίον, αἰσθάνεσθε πολὺ κακὴν ὀσμὴν, προερχομένην ἐκ τῆς συμπυκνώσεως τούτου τοῦ ἀτμοῦ. Ἄλλο λοιπὸν αὐτὸς, καὶ ἄλλο τὸ ἐξωτερικὸν μέρος τῆς φλογός· καὶ διὰ νὰ σᾶς τὸ ἀποδείξω καλήτερα,

Digitized by Google

θὰ παραγάγω καὶ θ' ἀνάψω περισσότερον ἀκόμη ἀτμόν. Διότι, ἀφ' οὗ εἴπομεν ὅτι εἴμεθα φιλόσοφοι, πρέπει νὰ ἠμπορῶμεν νὰ παραγάγωμεν ἐν μεγάλοις ὅ,τι τὸ κηρίον μᾶς δίδει ἐν μικροῖς. Οὕτω θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ σπουδάσωμεν καλήτερα τὸ μέρος του. Ὁ βοηθός μου θὰ μοὶ δώσῃ ἑστίαν θερμότητος, καὶ θὰ σᾶς δείξω ἀμέσως τί εἶναι ὁ ἀτμὸς οὗτος. Ἰδοὺ εἰς αὐτὴν τὴν φιάλην ἔχω κηρόν, καὶ θὰ τὸν θερμάνω εἰς τὸν ἴδιον βαθμὸν τῆς κεντρικῆς φλογὸς τοῦ κηρίου τούτου, εἰς τὸν ἴδιον βαθμὸν τῆς ῥευστῆς ὕλης ἥτις εἶναι εἰς τοῦ κηρίου τὴν κοτύλην. *(Ὁ καθηγητὴς θέτει κηρὸν ἐντὸς εἰς φιάλην, καὶ θερμαίνει τὴν φιάλην εἰς τὴν φλόγα λύχνου.)* Τώρα νομίζω ὅτι ἱκανῶς ἐθερμάνθη. Βλέπετε ὅτι ὁ κηρὸς ἔγινε ῥευστός, καὶ ὅτι ἐξέρχεται καὶ ὀλίγος καπνός. Ἂς τὸν θερμάνωμεν ὀλίγον περισσότερον, διότι θέλω νὰ ἔχω ἀρκετὸν ἀτμὸν καὶ νὰ τὸν χύσω εἰς τὸ δοχεῖον τοῦτο, καὶ νὰ τὸν ἀνάψω. Ἰδοὺ λοιπὸν ἀτμὸς ἐντελῶς ὅμοιος πρὸς ἐκεῖνον ὅστις εἶναι εἰς τὸ μέσον τῆς ἑστίας τοῦ κηρίου. Διὰ νὰ μὴ ἀμφιβάλλητε δὲ διόλου, ἂς δοκιμάσωμεν ἂν ἐντὸς εἰς αὐτὴν τὴν φιάλην δὲν ὑπάρχει ἀτμὸς ἀληθῶς καύσιμος, ἐξαχθεὶς ἐξ αὐτῆς τῆς ἑστίας. *(Ὁ καθηγητὴς λαμβάνει τὴν φιάλην εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε βυθίσει τὴν ἄκραν τοῦ ὑαλίνου σωλῆνος, καὶ βυθίζει εἰς αὐτὴν λεπτὸν κηρίον ἀναμμένον.)* Ἰδέτε πῶς ὁ ἀτμὸς καίει. Εἶναι δὲ αὐτὸς ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον ἐλάβομεν ἀπὸ τοῦ κέντρου τῆς ἑστίας τοῦ κηρίου. Πρὸ παντὸς εἶναι ἀναγκαῖον νὰ σπουδάσωμεν τοῦτο καλῶς, μελετῶντες τὰς μεταμορφώσεις τοῦ καιομένου κηροῦ. Θέλω βυθίσει μετὰ προσοχῆς ἄλλον σωλῆνα εἰς τὴν φλόγα, καὶ ἂν δὲν τὸ κάμω ὅλως διόλου ἀνεπιτηδείως, εἶμαι βέβαιος ὅτι ὁ ἀτμὸς θὰ προχωρήσῃ βαθμηδὸν ἕως εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον τοῦ σωλῆνος, ὅπου θὰ ἐμπορέσωμεν νὰ τὸν ἀνάψωμεν, καὶ θὰ ἔχωμεν ἐντελῶς τὴν ἰδίαν φλόγα ἥτις λάμπει ὀλίγον κατωτέρω εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον. Ἰδέτε, δὲν εἶναι ὡραῖον πείραμα; Ἂς μὴ μᾶς φημίζουν πλέον

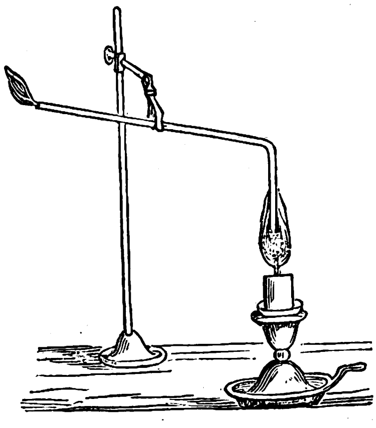

Σχ. 14.

τοὺς σωλῆνας τοῦ ἀερόφωτος· ἰδοὺ, κατεσκευάσαμεν σωλῆνα κηρίου. Βλέπετε ὅτι ἔχομεν ἐδῶ δύω ἐνεργείας· πρῶτον τὴν παραγωγὴν τοῦ ἀτμοῦ, καὶ ἔπειτα τὴν καῦσίν του, ἑκάστην ἰδιαιτέρως.

Τὸ κἀὲν μέρος τοῦ ἀτμοῦ δὲν δίδει ἄλλον ἀτμὸν πλέον. Ἂν ὑψώσω ὀλίγον τὸν σωλῆνά μου, ὥστε νὰ ἐγγίζῃ ὑψηλότερον μέρος τῆς φλογός, ἅμα ἐξαντληθῇ ὁ ἀτμὸς ὅσον περιέχει, τὸ ἐπίλοιπον ὅ,τι εἰσέρχεται εἰς αὐτὸν δὲν θὰ εἶναι πλέον καύσιμον, διότι ἤδη ἐκάη. Πῶς τοῦτο; Ἁπλούστατον. Ὁ καύσιμος ἀτμὸς εἶναι εἰς τὸ κέντρον τῆς φλογός, ὅπου φαίνεται τὸ φτίλλιον. Ἔξωθεν δὲ τῆς φλογὸς ἔρχεται ὁ ἀήρ, καὶ χωρὶς ἀέρος, ὡς θὰ ἴδωμεν μετ' ὀλίγον, ἡ καῦσις εἶναι ἀδύνατος. Μεταξὺ δὲ τῶν δύω, τοῦ καυσίμου ἀτμοῦ καὶ τοῦ ἀέρος, ἀποτελεῖται ἰσχυρὰ χημικὴ ἐνέργεια τοιαύτη, ὥστε καθ' ἣν στιγμὴν παράγεται τὸ φῶς, ὁ ἀτμὸς μηδενίζεται. Ἂν ζητήσητε ποῦ κυρίως ὑπάρχει ἡ θερμότης εἰς τὸ κηρίον, θὰ εὕρετε τὴν θέσιν αὐτῆς παράδοξον. Ὑποθέσατε ὅτι κρατῶ φύλλον χαρτίου ὑπεράνω καὶ πλησιέστατα τῆς φλογός· ποῦ εἶναι τῆς φλογὸς αὐτῆς ἡ θερμότης; Ὅτι δὲν εἶναι εἰς τὸ κέντρον, τὸ βλέπετε· ἀλλὰ σχηματίζει δακτύλιον ἀκριβῶς ὅπου σᾶς εἶπα ὅτι ὑπάρχει ἡ θέσις τῆς χημικῆς ἐνεργείας. Ἂν καὶ τὸ πείραμά μου δὲν γίνηται μετὰ πολλῆς ἀκριβείας, θὰ ἴδητε ὅμως τὸν δακτύλιον εἰς τὸν χάρτην, ἂν ὁ ἀὴρ πολὺ δὲν κινῆται. Ὡραῖον πείραμα, καὶ ἠμπορεῖτε καὶ οἱ ἴδιοι νὰ τὸ ἐπαναλάβητε. Λάβετε ὀλίγον χαρτίον, φροντίσατε νὰ μὴ ὑπάρχῃ ῥεῦμα εἰς τὸ δωμάτιον, θέσατε τὸ χαρτίον σας

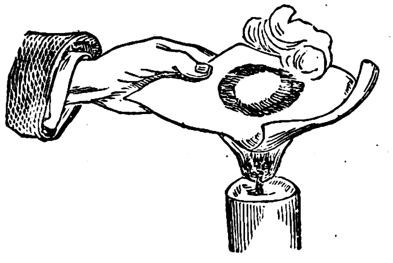

Σχ. 15.

ὁριζοντίως ἐπ' αὐτοῦ τοῦ κέντρου τῆς φλογὸς (δὲν πρέπει ὅμως νὰ ὁμιλῶ ὅταν κάμνω ὁ ἴδιος τὸ πείραμα, διὰ νὰ μὴ ταράττῃ ἡ πνοή μου τὸν ἀέρα), καὶ θὰ ἴδητε ὅτι ὁ χάρτης θὰ καῇ εἰς δύω, δηλαδὴ εἰς τὸ κέντρον δὲν θὰ καῇ διόλου, ἢ ὀλίγον. Ἀφ' οὗ τὸ ἐπαναλάβητε δὶς καὶ τρίς, ὥστε νὰ ἐπιτυγχάνητε καθὼς ἐγώ, θὰ εὐχαριστηθῆτε νὰ γνωρίσητε ἐξ ἰδίας πείρας ποῦ εἶναι ἡ θερμότης, καὶ ὅτι εἶναι ἐκεῖ ὅπου ἡ καύσιμος ὕλη ἀπαντᾷ τὸν ἀέρα.

Ἀλλ' εἶναι ἀνάγκη νὰ βεβαιωθῶμεν περὶ τούτου πρὶν προβῶμεν περαιτέρω. Ὁ ἀὴρ εἶναι ἀναπόφευκτος διὰ τὴν καῦσιν· καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλ' εἶναι ἀναγκαῖον δι' αὐτὴν καὶ νὰ ἀνα-

Digitized by Google

νεοῦται ὁ ἀήρ. Ἰδοὺ εἷς ὑάλινος κώδων. Αὐτὸς περιέχει ἀέρα. Θέτω αὐτὸν ἐπὶ κηρίου καίοντος, καὶ βλέπετε ὅτι ἐξακολουθεῖ νὰ καίῃ ἄριστα, ὥςε σᾶς εἶπα τὴν ἀλήθειαν. Ἀλλ' ἰδέτε τώρα τὴν μεταβολήν. Ἡ φλὸξ ἐκτείνεται πρὸς τὰ ἄνω, ἔπειτα ὠχριᾷ, καὶ φαίνεται ἑτοίμη νὰ σβεσθῇ. Διατί νὰ σβεσθῇ; Ὄχι διότι ὁ ἀὴρ τῇ λείπει· ὁ κώδων περιέχει ὅσον περιεῖχε καὶ πρίν· ἀλλὰ διότι ὁ ἀὴρ οὗτος δὲν εἶναι πλέον καθαρός.

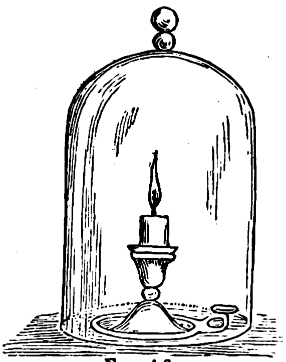

Σχ. 16.

Ὁ κώδων εἶναι πλήρης ἀέρος εἰσέτι, καὶ τοῦ ἀέρος τούτου μόνον ἓν μέρος μετεποιήθη· καὶ ὅμως δὲν εἶναι πλέον ἱκανὸς ὁ ἀὴρ διὰ νὰ καίῃ ἡ φλὸξ ἐντὸς αὐτοῦ. Ὅλα ταῦτα εἶναι ἄξια παρατηρήσεως, νέοι κύριοι χημικοί, καὶ πρέπει νὰ προσέξωμεν εἰς αὐτά. Ἂν σπουδάσωμεν ὀλίγον ἐγγύτερον ταύτην τὴν ἐνέργειαν, θὰ φθάσωμεν εἰς περιεργότατα συμπεράσματα. Παραδείγματος χάριν, ἰδοὺ εἷς λύχνος. Θὰ μᾶς εἶναι χρησιμώτατος εἰς τὰ πειράματα ἡμῶν. Θὰ τὸν μεταβάλω εἰς κηρίον. *(Ὁ καθηγητὴς ἐμποδίζει τὴν κυκλοφορίαν τοῦ ἀέρος εἰς τὸ κέντρον τῆς φλογός.)* Ἰδοὺ τὸ βαμβάκιον· ἰδού, τὸ ἔλαιον ἀναβαίνει, καὶ ἰδοὺ ἡ φλὸξ ἔλαβε σχῆμα κώνου. Δὲν καίει πολὺ καλῶς, διότι κατὰ μέρος τῇ ἀφήρεσα τὸν ἀέρα, δὲν ἀφῆκα νὰ τῇ ἔρχηται εἰμὴ ἐξωτερικῶς μόνον, καὶ φαίνεται ὡς νὰ ἐπιθυμῇ περισσότερον. Τὸ φτίλλιον εἶναι, ὡς βλέπετε, μέγα· ἑπομένως περισσότερον ἀέρα ἐξωτερικῶς δὲν ἠμποροῦμεν νὰ τῇ δώσωμεν. Ἀλλά, κατὰ τὴν ἀγχινουστάτην ἐφεύρεσιν φυσιοδίφου τινὸς Ἀργάντου λεγομένου, ἂς ἀνοίξω εἰς τὸν ἀέρα δίοδον εἰς τὸ κέντρον τῆς φλογός. Ὅταν διέρχηται δι' αὐτῆς, θὰ ἴδῃτε πόσον εἶναι λαμπροτέρα. Διατί ἆρά γε; Ἐδῶ ἔχομεν νὰ ἐξετάσωμεν πῶς καίει τὸ κηρίον, διατὶ σβύνει ὅταν δὲν ἔχῃ ἀέρα, καὶ εἰς τί συνίσταται ἡ ἀτελὴς καῦσις. Τὸ τελευταῖον τοῦτο πρὸ πάντων εἶναι μελέτης ἄξιον, καὶ ἐπιθυμῶ καλῶς νὰ τὸ ἐννοήσητε. Θ' ἀνάψω μεγάλην φλόγα, διὰ νὰ εἶναι αἱ ἀποδείξεις μου εὐκολώτεραι. Ἰδού, λαμβάνω μέγα φτίλλιον. *(Ὁ καθηγητὴς ἀνάπτει σφαῖραν βαμβακίου, ἀφ' οὗ τὴν βρέχει εἰς τερεβινθίνην.)* Βαμβάκιον ἢ φτίλλιον, τὸ ἴδιον εἶναι. Ὅταν μεταχειριζώμεθα μέγα φτίλλιον, μᾶς χρειάζεται καὶ μέγα ῥεῦμα ἀέρος· ἄλλως ἡ καῦσις δὲν θὰ εἶναι τόσον ἐντελής. Ἰδέτε τὴν μελανὴν αὐτὴν οὐσίαν ἥτις ἀναβαίνει εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν, ὡς ἀληθὲς πένθιμον πυροτέχνημα, τὸ ὁποῖον δὲν διακόπτεται. Εὗρον τὸν τρόπον νὰ διώξω τὰ μόρια ταῦτα, τὰ ὁποῖα κακῶς καίουν, καὶ θὰ μᾶς ἦσαν ὀχληρά. Ἰδέτε τὴν *λιγνὺν* ἢ καπνιὰν ἥτις ἐξέρχεται ἐκ τῆς φλογός, καὶ πόσον ἡ καῦσις εἶναι ἀτελής, διότι δὲν εὑρίσκει ἱκανὸν ἀέρα. Τί λείπει λοιπὸν εἰς τὸ φτίλλιον ἡμῶν, καὶ διατί παραπονεῖται; Τῷ λείπουν τινὰ πράγματα, χωρὶς τῶν ὁποίων ἓν κηρίον ποτὲ δὲν καίει καλῶς· διὰ τοῦτο τ' ἀποτελέσματα δὲν εἶναι ἐντελῆ· ἐν ᾧ ηὑρίσκομεν τί συμβαίνει εἰς κηρίον καῖον ὑπὸ εὐνοϊκὰς περιστάσεις. Ὅταν σᾶς ἔδειξα εἰς τὴν μίαν ἐπιφάνειαν τοῦ χαρτίου τὰ ἴχνη τοῦ δακτυλίου τῆς φλογός, ἂν ἔστρεφον τὸ χαρτίον, εἰς τὴν ἄλλην του ἐπιφάνειαν θὰ σᾶς ἐδείκνυον τὴν ἀπόδειξιν ὅτι ἡ καῦσις τοῦ κηρίου παράγει καὶ αὐτὴ καπνιάν, δηλαδὴ ἄνθρακα.

Ἀλλὰ πρὶν προβῶμεν εἰς τοῦτο, εἶναι ἀνάγκη, ἂν καὶ ἔλαβον τὸ κηρίον ὡς παράδειγμα, καὶ αὐτοῦ τὴν φλόγα σᾶς ἔδειξα ὡς ἀποτέλεσμα τῆς καύσεως ἐν γένει, ἀνάγκη εἶναι νὰ σᾶς ἐξηγήσω ὅτι ἡ καῦσις γίνεται κατὰ διαφόρους τρόπους, καὶ ἡ φλὸξ δὲν παρουσιάζεται πάντοτε ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὅρους. Τοῦτο εἶναι ἀναγκαῖον νὰ τὸ γνωρίζωμεν. Ἀφ' οὗ ἀπεφασίσθη ὅτι ἐδῶ εἴμεθα ὅλοι νέοι, ὁ καλήτερος τρόπος διὰ ν' ἀποδείξω τὸν λόγον μου, εἶναι νὰ σᾶς δείξω κἀνὲν ὡραῖον πείραμα πάλιν. Ἰδού, ἐδῶ ἔχω ὀλίγην πυρῖτιν πυροβόλου. Ἠξεύρετε ὅτι ἡ πυρῖτις παράγει φλόγα, δηλαδὴ ὅτι δύναται ἄριστα νὰ ὀνομασθῇ φλόξ, καὶ περιέχει ἄνθρακα καὶ ἄλλας ὕλας, αἵτινες, ἡνωμέναι, δίδουσι λάμψιν παροδικήν. Ἰδοὺ προσέτι σιδηρόκονις, ἢ ῥινίσματα σιδήρου. Σκοπὸν ἔχω νὰ καύσω τὰ δύω ὁμοῦ, ἀφ' οὗ τὰ συμμίξω εἰς τὸ μικρὸν τοῦτο ἰγδίον. Πρὶν ὅμως ν' ἀρχίσω, πρέπει νὰ σᾶς ἐκφράσω τὴν ἐλπίδα μου ὅτι οὐδεὶς σας θὰ δοκιμάσῃ νὰ ἐπαναλάβῃ τὸ πείραμα, διότι αἱ οὐσίαι αὗται εἰσὶ πολὺ ἐπικίνδυνοι χωρὶς τῶν μεγίστων προφυλάξεων, καὶ εὐκόλως ἠμπορεῖ νὰ συμβῇ τι ἀπευκταῖον. Ἰδοὺ λοιπόν, εἰς τὸ μικρὸν τοῦτο ξύλινον ἀγγεῖον ῥίπτω ὀλίγην πυρῖτιν, καὶ ὁμοῦ καὶ ὀλίγα σιδηρορρινίσματα, θέλων ὥστε ἡ πυρῖτις ν' ἀνάψῃ τὰ ῥινίσματα, ὅταν ἡ ἰδία θὰ καῇ εἰς τὸν ἀέρα, καὶ οὕτω νὰ ἴδῃτε τίς διαφορὰ ὑπάρχει μεταξὺ τῶν σωμάτων ὅσα καίονται φλογιζόμενα, καὶ ὅσα μὴ φλογιζόμενα. Ἰδοὺ τὸ μίγμα. Ὅταν θὰ τὸ ἀνάψω, παρατηρήσατε καλῶς τὴν καῦσιν, καὶ θὰ ἴδῃτε ὅτι γίνεται κατὰ δύω διαφόρους τρόπους. Θὰ ἴδῃτε ὅτι ἡ πυρῖτις φλογίζεται, ἐν ᾧ τὰ ῥινίσματα σφενδονίζονται εἰς τὸν ἀέρα, καὶ ὅτι αἱ δύω ὕλαι καίονται ἑκάστη ἰδιαιτέρως. *(Ὁ καθηγητὴς ἀνάπτει διὰ τοῦ κηρίου τὸ μίγμα.)* Ἴδατε τὴν φλόγα τῆς πυρίτιδος, καὶ ὅτι ἐτίναξεν εἰς τὸν ἀέρα τὴν σιδηρόκονιν. Ἐννοεῖτε λοιπὸν τώρα τὴν διαφοράν. Ἐκ τῶν δύω τούτων εἰδῶν τῆς καύσεως ἐξαρτᾶται ὁ βαθμὸς τῆς καλλονῆς καὶ τῆς ὠφελείας τῆς φλογὸς ἥτις μᾶς φωτίζει. Ὁσάκις μεταχειριζόμεθα ἔλαιον, ἀέριον ἢ κηρίον ὁ φωτισμὸς εἶναι ἐντελέ-

Digitized by Google

στερος ἢ ἀτελέστερος ὡς ἐκ τῶν διαφόρων τούτων τρόπων τῆς καύσεως.

Α. Ρ. Ραγκαβης.

Ἕπεται συνέχεια.

ΠΑΡΑ ΤΟ ΛΙΚΝΟΝ

Τὸ δρᾶμα τοῦτο εἶναι λίαν μικρὸν, διότι σύγκειται ἐκ μιᾶς μόνον σκηνῆς καὶ ἑνὸς προσώπου· ἀλλὰ τὸ πρόσωπον τοῦτο φέρει ὁλόκληρον τὸ βάρος τῆς παραστάσεως. Τὸ μοναδικὸν τοῦτο πρόσωπον, ἡ ἡρωΐς μου, δημιουργηθὲν διὰ τὴν Κυρίαν Δελαπὸρτ[1] καὶ παρασταθὲν ὑπ' αὐτῆς ἐν τῇ αὐλῇ καὶ ταῖς συναναστροφαῖς τῆς Ῥωσσίας, εἶναι ἡλικίας εἴκοσιν ἐτῶν καὶ ἔχει σύζυγον καὶ τέκνα. Ἡ ἡρωΐς μου καὶ ἐν μέσῳ τῶν νέων αἰσθημάτων, ἅτινα παρήγαγον ἐν αὐτῇ ὁ γάμος καὶ ἡ μητρότης, διετήρησε τὸν τύπον ἐκεῖνον τῆς ἀθωότητος, ὅστις συνήθως εἶναι ὁ κλῆρος μόνον τῶν νεανίδων.

Μικρὰ αἴθουσα. Μικρὰ τράπεζα ἐργασίας. Εἰκὼν ἐπὶ τῆς τραπέζης. Ἐπενδύτης πρωϊνὸς ἐπὶ καθίσματος. Εἰς τὸ βάθος θύρα. Παράθυρον βλέπον εἰς κῆπον. Ἑτέρα θύρα ἄγουσα εἰς ἄλλο δωμάτιον.

ΜΑΡΙΑ

(Ἀνυψουμένης τῆς αὐλαίας φαίνεται ὀρθία εἰς τὸ κατώφλιον τῆς πρὸς τὰ ἀριστερὰ θύρας καὶ ὁμιλεῖ πρὸς πρόσωπον ἀόρατον. Τὸ πρόσωπον τοῦτο εἶναι μικρὸν παιδίον λικνιζόμενον ἐντὸς τοῦ γειτονικοῦ δωματίου.)

Ἔλα τόρα! Φρόνιμα, κύριε! Κοιμήσου. (Καταβαίνει εἰς τὴν σκηνήν.) Δὲν εἶναι ἀκόμη δύο ἐτῶν, καὶ εἶναι ἀπὸ τόρα αὐθέντης. Τόσον τὸ καλλίτερον. Αὐτὸ θὰ εἰπῇ, ὅτι θὰ ἔχῃ θέλησιν.

Ἀγαπῶ πολὺ τοὺς ἀνθρώπους μὲ θέλησιν. (Ἑτοιμάζουσα τὴν ἐργασίαν της ἐπὶ τῆς τραπέζης)· Εἶναι ἀπίστευτον, τί βλέπει κανεὶς ἀπὸ τόρα ἐπὶ τῆς φυσιογνωμίας του. Πρῶτον εἶμαι βεβαία, ὅτι θὰ εἶναι πολὺ τίμιος. Ἓν βλέμμα τόσον διαυγές!.... Καὶ συγχρόνως πονηρὸς ... διπλωμάτης! Ἆ, ἂν εἰσέλθῃ ποτὲ εἰς τὴν διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν, θὰ κάμῃ τὴν τύχην του. Ἂς ἴδωμεν, ἐὰν ἀπεκοιμήθη. (Πηγαίνει πλησίον τῆς θύρας καὶ παρατηρεῖ τὸ παιδίον)· Ναί! μάλιστα! τὰ μάτια του εἶναι ἀνοικτὰ ὡσὰν τὴν Πύλην τῆς Ἀγορᾶς. (Κατ' ἰδίαν)· Εὐγέ του ὅμως ὅπου δὲν ἐφώναξε! (Παρατηρεῖ ἐκ νέου)· Ὦ τὸν κακοῦργον! —ναί... ναί... ἐννόησα. Θέλει νὰ τὸν σηκώσω καὶ νὰ φέρω τὴν κούνιαν του ἐδῶ. (Ὁμιλοῦσα πρὸς αὐτόν)· Ὄχι, κύριε, ὄχι· θὰ μείνετε εἰς τὸ δωμάτιόν σας. (Στρέφουσα ὀλίγον)· Κάμετέ μου τὴν χάριν νὰ παρατηρήσητε αὐτὰ τὰ παρακλητικὰ βλέμματα. Ἔχει ἕνα τόσον παραπονετικὸ ὕφος, ποῦ δὲν ἠξεύρω πῶς θὰ κατορθώσουν αἱ γυναῖκες νὰ τοῦ ἀντισταθοῦν. (Ὁμιλεῖ πρὸς αὐτόν)· Μοῦ ὑπόσχεσθε, κύριε, ἐὰν σᾶς φέρω ἐδῶ, νὰ κοιμηθῆτε ἀμέσως... ἀμέσως; Ναί· γνωρίζω τὰς ὑποσχέσεις· αὐτὸ δὲν σᾶς κοστίζει τίποτε. Καλά, ἂς ἴδωμεν· θὰ δοκιμάσω. Ἀλλὰ θὰ κλείσω τὴν κουνουπιέραν σου. Εἴμεθα σύμφωνοι; Ἔφθασα.

(Εἰσέρχεται εἰς τὸ δωμάτιον καὶ ἐπανέρχεται σύρουσα μικρὸν λίκνον, τοῦ ὁποίου τὰ παραπετάσματα εἶναι κλεισμένα.) Τί βαρὺς ὅπου εἶναι! ... Θὰ εἶναι πολὺ δυνατός. Οὔφ! (Ἀνοίγει τὸ παραπέτασμα μόνον τόσον, ὥστε νὰ περάσῃ τὴν κεφαλήν της.) Ἀκούετε· οὔτε λέξιν καὶ ὕπνον ἀμέσως! Τί θέλετε; Νὰ σᾶς φιλήσω; Ἆ, τοῦτο τὸ κάμνω εὐχαρίστως. (Τὸν φιλεῖ, κλείει τὸ παραπέτασμα καὶ κάθεται παρὰ τὴν τράπεζαν τῆς ἐργασίας.) Θὰ ἐργασθῶ δι' αὐτόν. Θὰ τοῦ κάμω μίαν μικρὰν σκούφιαν. (Ἀρχίζει τὴν ἐργασίαν.) Ὅταν ἄλλοτε ἐσυλλογιζόμην τὸ μικρὸν ἀγόρι, τὸ ὁποῖον θὰ ἀποκτήσω, διότι ἤμην βεβαία, ὅτι θὰ κάμω ἀρσενικὸν, τὸ ἐφανταζόμην τεσσάρων ἐτῶν. Τόρα, τὸ ἀγαπῶ χιλιάκις περισσότερον δύο ἐτῶν. Εἶναι ἤδη ἀγόρι, καὶ εἶναι ἀκόμη μικρὰ κόρη. Καὶ ἡ ἀπόδειξις εἶναι, ὅτι ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ τοῦ φορῇ ἀκόμη σκούφια. Αὐτὴ θὰ γείνῃ πολὺ ὡραία. Ἐκινήθη!... (Ἐγείρεται καὶ πλησιάζει τὸ λίκνον.) Ὄχι!... Ἐκοιμήθη μὲ τὰ σωστά του. Τί ὡραῖο πρᾶγμα παιδίον, τὸ ὁποῖον κοιμᾶται! Σοῦ παίρνουν κάτι θέσεις τόσον νόστιμαις! (Παρατηροῦσα αὐτόν)· Ἰδέτε, σᾶς παρακαλῶ, ὀλίγον αὐτὸ τὸ μικρὸν πόδι, ποῦ ἐξέφυγεν ἀπὸ τὸ σκέπασμα, καὶ αὐτὸ τὸ κεφάλι, τὸ ὁποῖον, καθὼς εἶναι γυρισμένον κάτω ἀπὸ τὸν λαιμὸν, σοῦ ἐνθυμίζει τὸ πουλὶ μέσα εἰς τὴν φωλεάν του. Καὶ αὐτὴ ἡ μικρὰ κνήμη τόσον ῥοδοκόκκινη, τόσον παχουλή... Καὶ ὅταν λέγω κνήμη ... Ἆ! Μάλιστα! Ἡ κνήμη ἑνὸς παιδιοῦ.... Ἀναβαίνει πολὺ ὑψηλά!... Ἆ! ναί, μὰ παρὰ πολὺ ὑψηλά! Ἰδοὺ ὅτι κινηθεὶς.. ἔκαμε νά.. «Κύριε, αἲ κύριε!.. τοῦτο εἶναι shoking!» Μπᾶ, ὄχι, δὲν εἶναι ἀληθές! Δὲν εἶναι shoking! Τὰ παιδιὰ δὲν εἶναι ποτὲ shoking! Τοὺς πηγαίνει καλά, νὰ εἶναι γυμνά. Δὲν σὲ φέρουν ποτὲ εἰς δύσκολον θέσιν... Ἡ γυμνότης των εἶναι μάλιστα ἁγνότης, διότι εἶναι ἐνδεδυμένα ἀθωότητα καὶ ἀφέλειαν. Δὲν εἶναι γυμνά, εἶναι χωρὶς κάλυπτρον, ὅπως ἡ ἀκτὶς τοῦ ἡλίου, ὅτε ἐξέρχεται τῆς ὁμίχλης, ὅπως τὸ ἄνθος, ὅταν ἐξέρχεται τοῦ κάλυκος. (Γελᾷ.) Ἆ, Θεέ μου, ἰδοὺ τόρα γίνομαι ποιητής!

Τί πρᾶγμα εἶναι αὐτὰ τὰ μικρὰ τέρατα!... Δὲν ἠξεύρω πῶς κάμνουν αἱ γυναῖκες, αἱ ὁποῖαι δὲν ἔχουν παιδιά. (Διακοπτομένη)· Ὡμίλησα πολὺ δυνατά. Τὸν ἐξύπνησα!.. (Πλησιάζει τὸ λίκνον)· Ὄχι· οἱ ὀφθαλμοί του εἶναι πάντοτε κλεισοί. Μειδιᾷ. Πῶς τοῦ ὁμοιάζει! (Ἐπανέρχεται εἰς τὴν τράπεζαν καὶ ἐπαναλαμβάνει τὴν ἐργασίαν. Ἔπειτα, μετὰ μικρὰν σιωπήν)· Καὶ πῶς νὰ μὴ τοῦ ὁμοιάζῃ; Πρὸ τριῶν σχεδὸν ἐτῶν, ὅπου ὑπανδρεύθην μὲ τὸν Παῦλον, δὲν παρῆλθεν οὔτε ὥρα,

1. Γαλλὶς ἠθοποιός.

οὔτε ἡμίσεια ὥρα, χωρὶς νὰ τὸν συλλογισθῶ. Ἐμπρός μου τὸν ἔχω πάντοτε καὶ ὅταν εἶναι ἀπών, καὶ ὅταν εἶναι ἐδῶ. (Μικρὰ σιωπή.) Εἶναι ἄξιος τόσου ἔρωτος;... Καλά, ἰδοὺ πάλιν μὲ κυριεύει τὸ ἐλάττωμά μου.... Ὁ Παῦλος λέγει ὅτι εἶμαι ὀλίγον ζηλότυπος! Ζηλότυπος... Ἆ! ὄχι! ὄχι! Τὸ νὰ εἶναι κανεὶς ζηλότυπος, θὰ εἴπῃ, ὅτι ἔχει κακὸν χαρακτῆρα... ὅτι βασανίζει τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ὁποίους ἀγαπᾷ.... Εἶδον μίαν ἡμέραν μίαν εἰκόνα τῆς Ζηλοτυπίας. Ἦτο φρικώδης!.. Δὲν θέλω νὰ εἶμαι ζηλότυπος! Ἡ ζηλοτυπία... εἶναι ἔρως ὁ ὁποῖος ὁμοιάζει μῖσος· ἀλλὰ .. ἀλλά.. ἀγαπῶ τὸν Παῦλον τόσον πολύ, ὥστε πάντοτε φοβοῦμαι μήπως μοῦ τὸν πάρουν. Δὲν εἶναι κακὸν αὐτό· εἶναι ἁπλούστατον! Πρῶτον ὁ Παῦλος εἶναι τόσον εὔμορφος, ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ τὸν προσέξουν ὅλαι αἱ γυναῖκες. Ἔπειτα αἰσθάνομαι, ὅτι ἐγὼ ἀνήκω τόσον ὁλόκληρος εἰς αὐτόν, ὥστε ἐπιθυμῶ νὰ ἀνήκῃ καὶ αὐτὸς ὁλόκληρος εἰς ἐμέ! Οὕτω, παραδείγματος χάριν, ἐὰν εἰσήρχετο τόρα καὶ μοὶ ἔλεγε· «θὰ ἀναχωρήσωμεν ἀμέσως καὶ θὰ ὑπάγωμεν δύο χιλιάδες μίλια μακράν, θὰ μένωμεν πάντοτε ἐκεῖ, ὁλωσδιόλου μόνοι, ἄνευ τῶν φίλων μας, ἄνευ τῶν συγγενῶν μας, δὲν θὰ βλέπεις παρὰ τὸν υἱόν σου καὶ ἐμὲ», θὰ ἤμην δυστυχής;.. Αὐτό, τὸ ὁποῖον θὰ εἴπω, εἶναι πολὺ κακόν, διότι τέλος θὰ ἐγκατέλειπον τὴν μητέρα μου. Καὶ ὅμως ὄχι! Θὰ εἶχον τύψεις συνειδότος, διότι δὲν θὰ ἤμην πλέον λυπημένη... ἀλλὰ κατὰ βάθος, θὰ ἤμην ἀπείρως εὐτυχής, διότι θὰ εἶχον καὶ τοὺς δύο. (Δεικνύουσα τὸ λίκνον)· Αὐτόν!... (Δεικνύουσα τὸ παράθυρον τὸ πρὸς τὸν κῆπον)· Καὶ ἐκεῖνον! Εἶναι ἐκεῖ κάτω! Τὸ καταλαμβάνω ἀπὸ τὴν ὀσμὴν τοῦ σιγάρου του. Ὅτε συλλογίζομαι, ὅτι εὑρίσκω ὅτι ὁ καπνός του μυρίζει εὔμορφα! (Ἀναστενάζει.) Εἶναι καὶ αὐτὸς τὸ ἴδιον; ὄχι! Καὶ ἡ ἀπόδειξις εἶναι, ὅτι, ὅταν κάμω κἀνὲν λάθος εἰς τὸ κλειδοκύμβαλον, τὸ παρατηρεῖ πάντοτε. Θεέ μου! Γνωρίζω, ὅτι οἱ ἄνδρες δὲν δύνανται νὰ ἀγαπήσουν, ὅπως ἡμεῖς. Ἀλλὰ διατί νὰ μὲ κακομάθῃ εἰς τὴν ἀρχήν; Ὅταν μοὶ ἔγραφε... πρὸ τοῦ γάμου· «ἐὰν δὲν γείνῃς ἰδική μου, θὰ φονευθῶ!» θὰ τὸ ἔκαμνε τότε! Καὶ τώρα ἠμποροῦσε νὰ μοῦ τὸ γράψῃ, ἀλλὰ δὲν θὰ τὸ ἔκαμνε. (Μικρὰ σιωπή.) Πάντοτε ἔχω εἰς τὸν νοῦν μου τὴν... τὴν ὡραίαν ἐκείνην χήραν, τὴν κυρίαν Βερδέρη,... καὶ ὅταν βλέπω τὸν Παῦλον νὰ τὴν πλησιάζῃ... (Ἐγείρεται.) Αὐτὴ ἡ κυρία Βερδέρη!... μία γυναῖκα βαμμένη, ἡ ὁποία εἶναι πέντε ἔτη μεγαλειτέρα ἀπὸ ἐμέ!.. Εὑρίσκουν τοὺς ὀφθαλμούς της ὡραίους... ἐγὼ δὲν βλέπω νὰ ἔχουν τίποτε ξεχωριστόν. Ἆ, ναί, εἶναι ὡραῖοι· περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἰδικούς μου; Καὶ ἔπειτα εἶναι ὑψηλή. Καὶ ὁ Παῦλος εἶπε προχθές, ὅτι τοῦ ἀρέσκουν αἱ ὑψηλαὶ γυναῖκες.

Θεέ μου, τί νὰ κάμω, διὰ νὰ ὑψηλώσω, μόνον (δεικνύει πρῶτον τὴν ἄκραν τοῦ δακτύλου της, καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὁλόκληρον τὸν δάκτυλον) τόσον. Βεβαίως χρειάζεται ὁλόκληρος δάκτυλος. Ἔπειτα ὁ Παῦλος εἶναι τόσον φιλάρεσκος! Πάντοτε ἔχουν νὰ κάμνουν μὲ τὴν φιλαρέσκειαν τῶν γυναικῶν. Ἀλλὰ οἱ ἄνδρες ἔχουν χιλίων εἰδῶν φιλαρέσκειαις. Ἡμεῖς περιοριζόμεθα μόνον εἰς τὸ πρόσωπον. Ἐκεῖνοι εἶναι φιλάρεσκοι καὶ ὡς πρὸς τὸ πνεῦμα, τὴν ἀνδρίαν, τὴν εὐαισθησίαν, τὴν ἀφοσίωσιν.... τὰ πάντα! Καὶ ὅταν βλέπω τὸν Παῦλον νὰ πλησιάζῃ εἰς τὸ κάθισμα τῆς Κυρίας Βερδέρη καὶ νὰ τῇ ὁμιλῇ μ' ἓν μειδίαμα.... (Διακοπτομένη)· Ὄχι!... Δὲν θέλω πλέον νὰ τὰ συλλογίζωμαι αὐτά!... Ἐν πρώτοις, μοῦ κάμνει πολὺ κακόν... Ἔπειτα εἶναι ἄδικον. Εἶμαι βεβαία... Δὲν ὑπάρχει τίποτε μεταξύ των!... Ἂς ἐργασθῶ! ἂς ἐργασθῶ δι' αὐτόν. Πρὸ ὀλίγου μοὶ ἔδωσε τὸν ἐπενδύτην του καὶ μὲ παρεκάλεσε νὰ τοῦ ῥάψω ἓν κομβίον. Δουλειά! (Λαμβάνει τὸ ἔνδυμα καὶ ἑτοιμάζεται νὰ ἐργασθῇ.) Πλησίον τῆς κούνιας αὐτῆς! Βλέπουσα τὸν υἱόν του! Ἡ καρδία μου εἶναι ἡσυχωτέρα. Ἡ βελόνη διώχνει ταῖς κακαῖς ἔννοιαις. (Μετὰ μικρὰν σιωπήν)· Εἰς ποῖον νὰ ἔγραψε χθὲς μετὰ τόσης προσοχῆς! (Ἐργαζομένη πάντοτε)· Εἶχεν ἐξέλθει μετὰ τὸ γεῦμα, διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν λέσχην. Εἰς τὰς δέκα δὲν εἶχεν ἀκόμη ἐπιστρέψει. Ἤρχιζα ν' ἀνησυχῶ. Αὐτὸ μοῦ συνέβαινε πάντοτε... Δέκα καὶ ἡμίσεια... Ἕνδεκα. Δὲν ἐπανέρχεται. Ἤμην ἐκεῖ προσπαθοῦσα νὰ ἀναγνώσω, χωρὶς νὰ τὸ κατορθώσω, συγκινουμένη εἰς πάντα θόρυβον βημάτων, πηγαίνουσα ἀδιακόπως ἀπὸ τῆς θέσεώς μου εἰς τὸ παράθυρον... Τέλος εἰς τὰς ἕνδεκα καὶ ἡμίσειαν ἀκούω τὴν φωνήν του εἰς τὸ βάθος τῆς κλίμακος. Ἐπειδὴ πάντοτε μὲ ἐπιπλήττει, ὁσάκις κλαίω, καὶ εἶχον κλαύσει ὀλίγον, ῥίπτομαι εἰς τὴν κλίνην μου, μὲ τὰ μισά μου ἐνδύματα, καὶ προσποιοῦμαι, ὅτι κοιμῶμαι. Εἰσέρχεται, σκύπτει ἐπάνω μου, διὰ νὰ βεβαιωθῇ, ὅτι κοιμῶμαι. Ἡ καρδία μου ἔπαλλε. Ἀλλ' ἔμενον ἀκίνητος, διότι ᾐσθανόμην, ὅτι ἐὰν τῷ ὡμίλουν, θὰ μὲ ἔπαιρνον τὰ δάκρυα. Ἔκαμα τόσον κακὰ ὄνειρα ζηλοτυπίας ὅλην τὴν ἑσπέραν! Τότε ἐκάθισε παρὰ τὴν μικρὰν αὐτὴν τράπεζαν. Δὲν μοὶ διέφευγε καμμία κίνησίς του, ἂν καὶ εἶχον τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμικλείστους. Βλέπει κανεὶς πολὺ καλὰ διὰ μέσου τῶν βλεφαρίδων. Λαμβάνει κονδύλιον, χάρτην, καὶ ἀρχίζει νὰ γράφῃ.... Πρὸς ποῖον; Ὄχι βεβαίως πρὸς ἄνδρα. Ἐμειδία. Δὲν μειδιᾷ κανείς, ὅταν γράφῃ πρὸς ἄνδρα. Ἀρχίζει δὶς ἢ τρὶς τὴν ἐπιστολήν, βλέπων πάντοτε πρὸς τὸ μέρος μου, διὰ νὰ βεβαιωθῇ καλῶς, ἐὰν κοιμῶμαι. Ἔπειτα λαμβάνει ἱσπανικὸν κηρόν, τὴν μικρὰν σφραγῖδα, τὴν ὁποίαν φέρει εἰς τὴν ἅλυσσόν του... (μετά τινος συγκινήσεως) σφραγῖδα, τὴν ὁποίαν τῷ ἔδωσα ἐγώ· καὶ πάντοτε μειδιῶν μὲ ἔκφρασίν τινα τοῦ προσώπου, ἡ ὁποία μοὶ

Digitized by Google

ἐπροξένησε πολὺ κακόν. (Μετὰ λύπης)· Ἆ, ναί, ναί, ἔχει δίκαιον. Εἶναι μέγα κακὸν μία φαντασία ὡσὰν τὴν ἰδικήν μου. Ἀλλὰ τί νὰ κάμω; Πῶς νὰ διορθωθῶ; Μεταχειρίζομαι ὅλα τὰ μέσα, τὰ ὁποῖα ὑποθέτω τὰ καλλίτερα· τὸν λόγον, τὴν προσευχήν, τὴν ἀνάμνησίν του. Δὲν τὸ κατορθόνω. Εἶναι ὡς ἂν ἤθελον νὰ διορθωθῶ ἀπὸ τὸ νὰ τὸν ἀγαπῶ. (Ἀκροᾶται, καὶ σπογγίζει τοὺς ὀφθαλμούς της.) Μοὶ φαίνεται, ὅτι μὲ καλεῖ... Ναί· ἐμὲ φωνάζει... (Πηγαίνει εἰς τὸ παράθυρον)· Παῦλε! Μὲ ἐφώναξες; Θέλεις τίποτε; Ἆ, ναὶ καταλαμβάνω... τὸ ἔνδυμά σου. Τί; Τί μὲ ἐρωτᾷς; Ἐὰν ἔρραψα τὸ κομβίον; Ναί, κύριε, μάλιστα. Ἡ σύζυγός σου κάμνει πάντοτε ὅ,τι τῇ λέγεις νὰ κάμῃ. (Ἀκροωμένη)· Τί;... Δὲν ἀκούω. Τί εἶπες; ...Ἆ, ναί· θέλεις νὰ σοὶ τὸ ρίψω ἀπὸ τὸ παράθυρον!... Ἰδού, λάβετο. (Ῥίπτει τὸ ἔνδυμα διὰ τοῦ παραθύρου. Χαρτίον τι πίπτει ἐκ τοῦ θυλακίου.) Ἓν χαρτίον;... μία ἐπιστολή;.. (Τὴν λαμβάνει.) Ἡ ἐπιστολὴ τῆς παρελθούσης νυκτός!... Ναί, αὐτὴ εἶναι, τὴν ἀναγνωρίζω... Ἰδοὺ ὁ ἱσπανικὸς κηρός, ἰδοὺ ἡ σφραγίς!... Ὦ, πτωχή μου καρδία!... (Ὀσφραίνεται τὴν ἐπιστολήν.) Χάρτης εὐώδης! Δὲν γράφει ποτὲ ἐπὶ τοιούτου χάρτου! Καὶ αὐτὴ ἡ ἡμιτελὴς ἐπιγραφή!... «Πρὸς τὴν Κυρίαν..» Χωρὶς ὄνομα!... Διατί;... (Παρατηρεῖ πανταχόθεν τὴν ἐπιστολήν.) Πόσον φόβον εἶχε, μήπως τὴν ἀναγνώσῃ κανείς. Ὁ κηρὸς δὲν τοῦ ἤρκεσεν... Ἔκλεισε τὴν ἐπιστολὴν πανταχόθεν καὶ μὲ κόμμι. (Παρατηρεῖ πάλιν τὴν ἐπιστολὴν μετὰ περισσοτέρας προσοχῆς.) Τί βλέπω!... Τὸ πρῶτον γράμμα τοῦ ὀνόματος εἶναι γεγραμμένον κατὰ τὸ ἥμισυ!... Αὐτὸ εἶναι Β... Εἶναι δι' ἐκείνην! Εἶναι διὰ τὴν Κυρίαν Βερδέρη! Αἴ, ἡ νόμιμος ἄμυνα δικαιολογεῖ τὰ πάντα! Ὅταν ληστὴς εἰσέρχεται εἰς τὴν οἰκίαν σου, ἔχεις τὸ δικαίωμα νὰ ὁπλισθῇς ἐναντίον του... Καὶ θὰ τὸ κάμω... (Σχίζει βιαίως τὸν φάκελλον, ἀνοίγει τὴν ἐπιστολήν, τὴν ἀναγινώσκει, καὶ πίπτει ἐπὶ ἑνὸς καθίσματος, κρατοῦσα τὴν κεφαλὴν διὰ τῶν δύο χειρῶν της.—Μετὰ μακρὰν σιωπήν, ἐγείρει τὴν κεφαλήν, καὶ μὲ σιγανὴν φωνήν)· Ὦ, ὕψιστε Θεέ!.. Τί ἐντροπή!.. Εἶμαι βεβαία, ὅτι εἶναι ἐκεῖ κάτω ὑπὸ τὸ παράθυρον καὶ μὲ περιπαίζει. (Ἀναγινώσκουσα τὴν ἐπιστολήν)· «Ἆ, σὲ συνέλαβον ἐπ' αὐτοφώρῳ· ζουλιάρα!» (Μεταξὺ δακρύων καὶ γέλωτος)· Αἴ, τὸ τέρας. Πῶς με γνωρίζει! Ἐμάντευσεν, ὅτι θὰ τὴν ἀναγνώσω! Καλὰ μοῦ τὴν ἔπαιξε!.. Ἔχει τόσον πνεῦμα! (Ἀναγινώσκουσα ἐκ νέου τὴν ἐπιστολήν)· «Ἆ, σὲ συνέλαβον ἐπ' αὐτοφώρῳ, ζουλ...» Δὲν θὰ τολμήσω ποτὲ νὰ ἐμφανισθῶ ἐνώπιόν του. (Ἐγείρεται ἥσυχα ἥσυχα καὶ πηγαίνει εἰς τὸ παράθυρον, βλέπουσα ὄπισθεν τῶν παραπετασμάτων, χωρὶς νὰ φαίνεται.) Εἶχα δίκαιον! Ἐκεῖ εἶναι! Ἔχει τὰ βλέμματα ἐστραμμένα πρὸς τὸ παράθυρον! Γελᾷ ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸν μύστακά του, τὸν ὡραῖόν του μύστακα... (Ἐξερχομένη διὰ μιᾶς εἰς τὸ παράθυρον ἄνευ προφυλάξεως, καὶ πέμπουσα πρὸς αὐτὸν φιλήματα)· Αἴ καλά, γέλα· περίπαιζέ με! μοῦ εἶναι ἀδιάφορον... Εἶμαι τόσον εὐτυχής! (Στρεφομένη πρὸς τὸ λίκνον)· Ὁ υἱός του ἐξυπνᾷ!... (Κράζουσα τὸν σύζυγόν της)· Ἐλθέ, ἐλθέ, νὰ σὲ ἐναγκαλισθῶ καὶ νὰ σοῦ ζητήσω συγγνώμην ἐπάνω εἰς τὴν κούνιαν του.... Ἐλθὲ λοιπόν!... Ἆ, μὰ τὴν ἀλήθειαν! Δὲν ἀντέχω! ... Πηγαίνω νὰ τὸν ζητήσω! (Τρέχει πρὸς τὸν κῆπον. Πίπτει ἡ αὐλαία.)

E. Legouvé.

Ο ΠΑΡΘΕΝΩΝ

Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε σελ. 489.

3. Οἱ χρωματισμοί.

Μεταβαίνομεν ἤδη εἰς τὸ δυσκολώτερον καὶ τὸ σκοτεινότερον μέρος τῶν ἀρχαίων ναῶν· εἰς τὴν συνήθειαν δηλ. τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων νὰ χρωματίζωσι τὰ ἱερὰ αὐτῶν οἰκοδομήματα. Δὲν ὑπάρχει σήμερον λόγιος, ὅστις νὰ μὴ γνωρίζῃ περὶ τῆς ἀρχαίας ταύτης συνηθείας καὶ νὰ μὴ παραδέχεται αὐτὴν ὡς ὑπάρξασαν· ἀλλ' ἡ γνῶσις αὕτη δὲν κατέστη ἀκόμη δημοτική. Ἡμεῖς δὲν θέλομεν ἀναφέρει ἐνταῦθα πάντα τὰ χωρία τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, τὰ ὁποῖα πραγματεύονται περὶ τοῦ χρωματισμοῦ τῶν ναῶν· ἀναφέρομεν μόνον τὸν Δικαίαρχον, ὅστις ὁμιλεῖ περὶ τῶν ἐγκαυστικῶν χρωμάτων τῶν κοσμούντων τὰς προσόψεις καὶ τὰς στοὰς τῶν οἰκιῶν τῆς Τανάγρας· τὸν Ἰώσηπον, διϊσχυριζόμενον ὅτι τὰ φατνώματα τῶν ναῶν ἦσαν κεχρωματισμένα ἢ γεγλυμμένα· τὸν Βιτρούβιον, ἐκθέτοντα ὅτι αἱ τρίγλυφοι ἦσαν χρώματος κυανοῦ, καὶ τὸν Πλίνιον, ὅστις ἀναφέρει ὅτι ὁ Πρωτογένης ἐχρωμάτισε τὰ Προπύλαια. Πάντα τὰ χωρία ταῦτα συνελέγησαν μετὰ πλείστης ὅσης ἐπιμελείας παρὰ τῶν σημερινῶν λογίων μας.

Ὁ Raoul Rochette μετὰ πολλὰς συζητήσεις ἠναγκάσθη νὰ παραδεχθῇ ὅτι οἱ ναοὶ ἦσαν κεχρωματισμένοι διὰ τῆς ἐγκαυστικῆς μεθόδου. Τὸ καλλίτερον ὅμως καὶ ἀσφαλέστερον μέσον πρὸς βεβαίωσιν τοῦ χρωματισμοῦ τῶν ἀρχαίων ναῶν εἶναι ἡ ἐπιτόπιος ἐξέτασις. Ὁ δοὺξ Serra di Falco συνέλεξε πλῆθος χρωματισμῶν ἐπὶ τῶν ἐν Σικελίᾳ ἀρχαίων ναῶν, καὶ ἐξέθηκε τὰς ἀνακαλύψεις του εἰς τὸ σπουδαῖον σύγγραμμά του «Περὶ τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς Σελινοῦντος.»

Μελέται ὡσαύτως ἐπὶ αὐτοῦ τοῦ ἀντικειμένου ἐγένοντο ἐν Ἑλλάδι, ἐν Ἀσίᾳ καὶ πρὸ πάντων ἐν Ἀθήναις. Ὁ ἐν Ἀθήναις ναὸς τοῦ Θησέως παρουσιάζει πλεῖστα ὅσα ἴχνη χρωματισμῶν. Τοιαῦτα εὑρίσκονται καὶ ἐπὶ τῶν Προπυλαίων. Τέλος ὁ κ. Pacard ἐσημείωσε λεπτομερέστατα ὅλα τὰ μέρη τοῦ Παρθενῶνος, ἐφ' ὧν σώζονται ἀκόμη ἴχνη χρωματισμοῦ. Ὁ κ. Pacard εὗρε

Digitized by Google

τὴν κιτρίνην ὤχραν ἐπὶ τῶν κιόνων, τὸ κυανοῦν χρῶμα ἐπὶ τῶν τριγλύφων, τὸ βαθὺ ἐρυθροῦν εἰς τὸ βάθος τῶν μετοπῶν καὶ τῶν ἀετωμάτων, τὸ πράσινον ἐπί τινων ἐνδυμάτων· εἶδε κεχαραγμένα διὰ τῆς σμίλης ἐπὶ τοῦ μαρμάρου τὰ σχεδιογραφήματα πάντων τῶν κοσμημάτων μὲ τὰ ἴχνη τῶν ἀρχικῶν αὐτῶν χρωμάτων. Ἑπομένως τὸ σκοτεινὸν τοῦτο μέρος τῆς ἀρχαίας τέχνης δὲν ἐπιδέχεται πλέον ἀμφιβολίαν. Ὡς πρὸς τοὺς ἐσωτερικοὺς χρωματισμοὺς δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίσωμεν τὴν διακόσμησιν εἰμὴ μόνον ἐξ ὑποθέσεως καὶ παραβολῆς πρὸς τοὺς ἄλλους ἀρχαίους τῆς Ἑλλάδος ναούς. Βεβαίως καὶ τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Παρθενῶνος ἦτο ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς τὸ ἐξωτερικόν· καὶ τοῦτο φωτιζόμενον ἐπίσης κατ' εὐθεῖαν ὑπὸ τοῦ φωτὸς τοῦ ἡλίου, εἶχε βεβαίως τοὺς αὐτοὺς χρωματισμούς.

Οὕτω λοιπὸν δὲν δύναται πλέον ν' ἀμφισβητηθῇ ἡ συνήθεια τοῦ χρωματίζειν τοὺς ναοὺς κατὰ τὴν Ἑλλ. ἀρχαιότητα. Ἐν τῇ νεωτέρᾳ Εὐρώπῃ, ἔνθα δὲν ἔχομεν τὴν συνήθειαν νὰ χρωματίζωμεν ἐξωτερικῶς τοὺς ναούς μας, τὰ μέγαρά μας καὶ τὰς οἰκίας μας, ἐκπληττόμεθα, ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Σοφοκλέους, τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Πραξιτέλους, ἐξῆλθε τῶν χειρῶν τοῦ Φειδίου ναὸς καταφορτωμένος μὲ χρώματα, περιέχων ἄγαλμα ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος, κεκαλυμμένον ἐνίοτε ὑπὸ κεντημένου μανδύου, ἄγαλμα, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἡ λευκότης τοῦ μαρμάρου εἶχε καλυφθῇ ὑπὸ διαφόρων χρωμάτων.

Ὅταν, θέλοντες νὰ λάβωμεν ἰδέαν τινὰ περὶ τῶν κεχρωματισμένων ναῶν τῆς Ἑλλάδος, βλέπωμεν ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐν Ἰταλίᾳ μὲ πόσην ὀλίγην χάριν ἀφ' οὗ ἐχρωματίσθησαν οἱ τοῖχοι καὶ οἱ θόλοι τῶν ἐκκλησιῶν, ἐνδύουσι προσέτι καὶ τὰ ἀγάλματα τῆς Παρθένου καὶ τῶν ἁγίων, τὸ πνεῦμα ἡμῶν προκαταλαμβάνεται δυσμενῶς· νομίζομεν ὅτι ἡ Ἑλλὰς θέλει παρουσιασθῇ ἡμῖν ὑπὸ ἄλλην ὄψιν καὶ ὅτι ὁ παλαιὸς ἡμῶν ὑπὲρ αὐτῆς ἐνθουσιασμὸς θέλει διαλυθῇ. Πλὴν ἑκάστη χώρα ἔχει τὴν φύσιν της, ἔχει τὴν γενικὴν αὐτῆς ὄψιν, ἔχει τὸ ἴδιον αὐτῆς φῶς. Ἡ θέσις τῶν ὀρέων μὲ τὰς ἐκτεταμένας αὐτῶν ὑπωρείας, μὲ τὰς ἀποτόμους αὐτῶν καὶ βαθείας φάραγγας· τὰ χρώματα, δι' ὧν τὰ ὄρη ταῦτα καλύπτονται κατὰ τὰς διαφόρους τῆς ἡμέρας ὥρας· αἱ γυμναὶ αὐτῶν καὶ φλεγόμεναι ὑπὸ τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου πλευραί, αἱ στρογγύλαι αὐτῶν καὶ μακραὶ κορυφαί, ἡ κάτωθεν αὐτῶν πεδιάς, ὁ καλύπτων αὐτὰ οὐρανός· ἡ θάλασσα· πάντα τῆς φύσεως τὰ φαινόμενα δίδουσιν εἰς τὰ ἀντικείμενα διάφορον χαρακτῆρα. Τὸ μόνον ἴσως, τὸ ὁποῖον ἔχει μονότονόν τινα ποικιλίαν ἐπὶ τῆς γῆς, εἶναι ἡ διανομὴ τοῦ φωτὸς καὶ τῆς θερμότητος, ζωηροτέρας εἰς τὰς μεσημβρινὰς χώρας καὶ ἀμυδροτέρας εἰς τὰς βορείους. Ἀναμφιβόλως ἡ Ἑλλὰς δὲν εἶναι ἡ χώρα, ἔνθα αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου εἶναι πασῶν ζωηρότεραι, καὶ ἂν καὶ ἡ μέση θερμοκρασία ἐν Ἑλλάδι ἦναι ὑψηλοτέρα ἢ ἐν Γαλλίᾳ, οἱ μεγάλοι τοῦ θέρους καύσωνες δὲν εἶναι ἐν Ἑλλάδι ἰσχυρότεροι τῶν μεσημβρινῶν τῆς Γαλλίας ἐπαρχιῶν καὶ θερινῶν τινων ἡμερῶν ἐν Παρισίοις· ἀλλ' ὁ χειμὼν ἐν Ἑλλάδι εἶναι θερμότερος, τὸ θέρος μακρότερον, τὰ ὄρη ξηρότερα καὶ πλησιέστερα εἰς τὴν θάλασσαν, ἐν ἑνὶ δὲ λόγῳ ὁ ἀὴρ εἶναι κατὰ πολὺ ξηρότερος καὶ ἡ ἀτμοσφαῖρα καθαρωτέρα. Ὁ ἐν καιρῷ τῶν κυνικῶν καυμάτων μεταβαίνων ἐκ Παρισίων εἰς Ἀθήνας καὶ ἀναγινώσκων ἐν τῇ Πολιτείᾳ τοῦ Πλάτωνος τὰς πρώτας σελίδας τοῦ ἑβδόμου βιβλίου, ὑποθέτει ἀναμφισβητήτως ὅτι ἀναγινώσκει τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἱστορίαν καὶ ὅτι εἶναι ὁ ἐν τῷ σπηλαίῳ ἄνθρωπος.

Ἀφ' οὗ διήλθομεν τὸ ἥμισυ τοῦ βίου μας παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Σηκουάνα καὶ ὑπὸ τὰς σκιὰς τοῦ Γαλλικοῦ οὐρανοῦ, οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν, συνειθισμένοι εἰς τὸ ἀμυδρὸν τοῦ φωτὸς καὶ εἰς τὰς ὑπὸ τῶν ἀναθυμιάσεων τῆς ἀτμοσφαίρας ἐσκοτισμένας ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, δυσκόλως ὑποφέρουσι τὴν λάμψιν νέου φωτός· πᾶσα λευκὴ ἐπιφάνεια, ὁ καθαρὸς οὐρανός, τὸ ξηρὸν καὶ πετρῶδες ἔδαφος, πᾶν ὅ,τι στίλβει ἐν τῇ πεδιάδι τῶν Ἀθηνῶν πληγόνει τὴν ἀσθενῆ ὅρασιν τῶν κατοίκων τῶν βορείων χωρῶν. Πλὴν καὶ αὐτοὶ οἱ Ἕλληνες δὲν αἰσθάνονται ὀλιγώτερον τὴν λάμψιν τοῦ φωτός, καὶ τὸ θέρος κλείονται ἐντὸς τῶν οἰκιῶν των ὄχι μόνον διὰ ν' ἀποφύγωσι τὸν καύσωνα τῆς ἡμέρας, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ εὕρωσι φῶς ἠπιώτερον καὶ ἧττον προσβάλλον τοὺς ὀφθαλμούς.

Ὅθεν δὲν πρέπει ν' ἀπορῶμεν ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐχρωμάτιζον τοὺς ναούς των· ἔπραττον τοῦτο διὰ νὰ γλυκάνωσι τὴν λάμψιν. Τὸ λεπτὸν αὐτῶν πνεῦμα, τὸ τοσοῦτον κατάλληλον νὰ εὕρῃ τὰ αἴτια τῶν φαινομένων, ἐπροσωποποίησε μέγα μέρος αὐτῶν· οὐδὲν ἔθνος ἐπροώδευσε πλέον τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων εἰς τὴν μεταφυσικὴν τῆς τέχνης. Ποῖός ποτε τεχνίτης περιέγραψε κάλλιον τοῦ Πλάτωνος τὴν πορείαν τῆς ψυχῆς, ἥτις ἐρριμμένη ἐν μέσῳ τῶν φυσικῶν ἀντικειμένων, μεταχειρίζεται αὐτὰ ὡς βαθμίδας, ὅπως φθάσῃ εἰς τὴν καθαρὰν ἰδέαν, εἰς τὴν ἄϋλον καὶ θείαν ἰδέαν; Οὐδὲν ἐναντιώτερον εἰς τὴν ἐλευθέραν τοῦ πνεύματος ἐνέργειαν ἢ ὁ πόνος, καὶ ἐκεῖνος εἶναι εἰς τὴν χειροτέραν θέσιν διὰ νὰ συλλάβῃ τὴν ἰδέαν τοῦ κάλλους, ὅστις αἰσθάνεται πόνον εἰς τὸ ὄργανον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὀφείλει ν' ἀντιληφθῇ τοῦ κάλλους, (τὸν ὀφθαλμὸν δηλ.), καὶ δι' αὐτοῦ τούτου τοῦ ἀντικειμένου τὸ ὁποῖον τὸ παριστᾷ. Ἐὰν αὕτη ἦτο ἡ μόνη αἰτία, ἐὰν δὲν εὑρίσκοντο καὶ εἰς ἀρχαίους συγγραφεῖς καὶ ἐπὶ τῶν ἀρχαίων αὐτῶν μνημείων φανεραὶ ἀποδείξεις ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ναοὶ ἦσαν κεχρωματισμένοι, ἡ ἰδέα αὕτη θὰ ἦτο ἀρκοῦσα ἀπόδειξις διὰ τὸν τεχνίτην, ὅστις εἰσδύων εἰς τὸ πνεῦμα τῶν ἀρ-

Digitized by Google

χαίων, θὰ ἔκρινε περὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς αὐτῶν.

Διὸ δὲν δυνάμεθα νὰ λάβωμεν κατὰ γράμμα τὴν γνώμην τοῦ Raoul Rochette καὶ τοῦ Quatremère de Quincy, ὧν ὁ μὲν πρῶτος διϊσχυρίζεται ἄνευ ἀποδείξεων, ὅτι ὁ ἐπὶ ξύλου χρωματισμὸς κατεῖχεν ἐν τοῖς ἀρχαίοις ναοῖς πολὺ μεγαλειτέραν θέσιν τῆς τοιχογραφίας ὡς πρὸς τὴν διακόσμησιν τῶν δημοσίων οἰκοδομῶν, ὁ δ' ἕτερος ἀποδίδει περισσοτέραν σπουδαιότητα εἰς τὴν γλυπτικὴν ἢ τὴν ζωγραφικὴν καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν διακόσμησιν τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν ναῶν.

Ὁ ἐπὶ ξύλου χρωματισμός, ἂν τοιοῦτος ὑπῆρχεν ἐν τῷ Παρθενῶνι, συνίστατο βεβαίως μόνον εἰς μικρὸν ἀριθμὸν εἰκόνων, ἀνηρτημένων ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ σηκοῦ καὶ ἴσως καὶ τοῦ ὀπισθοδόμου, ἐν ᾧ αὐτοὶ οἱ τοῖχοι, καὶ ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς, οἱ κίονες, οἱ θριγκοί, τὰ ἀνάγλυφα, ἑνὶ δὲ λόγῳ ὁλόκληρος ὁ ναὸς ἦτο κεκαλυμμένος ὑπὸ τοιχογραφιῶν, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐξηφανίζετο ἐξ ὁλοκλήρου ἡ λευκότης τοῦ μαρμάρου.

Ἄλλωςτε πρέπει νὰ μὴ ἔζησέ τις εἰμὴ εἰς ψυχρὰς βορείους χώρας, νὰ ἐσυνείθισε τὴν ὅρασίν του εἰς τὴν νύκτα, διὰ νὰ παραδεχθῇ ὅτι ἐν Ἑλλάδι ναὸς ἠδύνατο νὰ μένῃ λευκὸς καὶ ἀχρωμάτιστος. Ἀρχαῖος Ἕλλην, εἰς ὃν θὰ ἔλεγέ τις περὶ ἀχρωματίστων ναῶν, θὰ ἐδείκνυε τὴν αὐτὴν ἀπορίαν, ἣν δεικνύομεν ἡμεῖς σήμερον εἰς τὴν ἰδέαν ναοῦ ἐξωτερικῶς κεχρωματισμένου. Ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τῶν Ἀθηνῶν, ἡ ἰσχυρὰ φύσις τῆς Ἑλλάδος κυριεύει ἡμᾶς ἐν ῥοπῇ ὀφθαλμοῦ, ἀποῤῥοφᾷ ἡμᾶς τρόπον τινὰ καὶ μᾶς δίδει τὴν ζωήν της· τὸ πνεῦμά μας συνειθίζει ὡς καὶ τὰ ὄργανά μας εἰς τὰς ξηρὰς αὐτὰς καὶ καταφώτους πεδιάδας, εἰς τὰ γυμνὰ αὐτὰ ὄρη, ἐπὶ τῶν ὁποίων, ὡς ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι, βαδίζει ὁ ἥλιος, εἰς τὴν διαφανῆ αὐτὴν ἀτμοσφαῖραν, ἥτις πλησιάζει τὰ ἀντικείμενα, τὴν ὁποίαν οἱ κυματισμοὶ τῆς θερμότητος καθιστῶσιν ὁρατὴν καὶ ὡσεὶ ψηλαφητήν. Πανταχοῦ ἐπὶ τῶν ἐρήμων πεδιάδων τῆς Ἀττικῆς καὶ ἐπὶ τῶν μαρμαρίνων αὐτῆς ὀρέων ὑπάρχει ζωή· καὶ τίς ζωή; Δὲν εἶναι ἡ ψυχρὰ καὶ ἄτονος ζωὴ τῶν βορείων ἡμῶν χωρῶν, ἥτις γεννηθεῖσα ἐν μέσῳ τῶν ὑδάτων καὶ τραφεῖσα ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν νεφῶν, συσφίγγεται καὶ ναρκοῦται ὑπὸ τὰς χιόνας τοῦ χειμῶνος· ἡ ζωὴ τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἡ ζωογονοῦσα τὰ φυσικὰ προϊόντα τῶν θερμῶν κλιμάτων, ἡ δίδουσα εἰς τὰ ζῶα καὶ εἰς τὰ φυτὰ χρώματα πλούσια καὶ ζωηρά, ἡ ἀναπτύσσουσα εἰς τὸ ἔπακρον τὸ ὁρμέμφυτον τῶν μὲν καὶ τὰ προτερήματα τῶν δέ, ἡ ζωὴ αὕτη εἶναι ἐν ἑνὶ λόγῳ τὸ φῶς καὶ ἡ θερμότης. Ὁ ὑπὸ τῆς ζωῆς ταύτης κυριευθεὶς δὲν δύναται ἢ νὰ πιστεύσῃ ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνικοὶ ναοὶ δὲν ἦσαν ἄνευ χρωματισμῶν. Διατί ν' ἀπαιτῶμεν, οἱ ἄνθρωποι ἐν ἁπάσαις ταῖς χώραις νὰ σκέπτωνται κατὰ τὴν γνώμην μας; Ὀφείλομεν νὰ παραδεχώμεθα καὶ τὰς σκέψεις τῶν ἄλλων, ὅπως αὗται, εἶναι καὶ ὅπου εἶναι.

Κατηγορήθη ὁ λόρδος Ἐλγῖνος διότι ἀφήρεσε τὰ ἀνάγλυφα τοῦ Παρθενῶνος καὶ ἐγύμνωσε τὸν ναὸν χάριν ἰδίου συμφέροντος· κατηγορήθη ὁ Μοροζίνης διότι ἔθραυσεν ἓν τῶν ἀετωμάτων ὅπως τὸ μεταφέρῃ εἰς τὴν Βενετίαν.

Αἱ πράξεις αὗται ἦσαν ἀκρωτηριασμὸς οἰκοδομήματος σχεδὸν καταῤῥέοντος, ἀλλ' ἡ δικαιοτέρα κατηγορία τῶν δύο τούτων ἀνδρῶν θὰ ἦτο βεβαίως, ὅτι ἠθέλησαν νὰ φανῶσι θαυμασταὶ τῶν ὡραίων τεχνῶν χωρὶς νὰ ἦναι ἀληθῶς τοιοῦτοι, καὶ ὅτι ἐνόμισαν ὅτι προσέθετον εἰς τὴν δόξαν τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Βενετικῆς Δημοκρατίας νὰ ἐκτεθῶσιν ἐνώπιον τῶν λαῶν των τὰ ἔργα τοῦ Φειδίου, ὡς ἐὰν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ τις τοιαῦτα ἔργα μακρὰν τῆς χώρας, ἔνθα αὐτὰ παρήχθησαν.

Ἡ τέχνη δὲν εἶναι ὡς ἡ ἐπιστήμη, ἥτις ἐργάζεται διὰ τῶν ἰδεῶν καὶ δὲν ἔχει ἀνάγκην αἰσθήματος διὰ νὰ ἐπιφέρῃ τὰ συμπεράσματά της. Εἰς μάτην θὰ κοπιάσῃς νὰ συλλέξῃς ἅπαντα τὰ χωρία τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, εἰς τὰ ὁποῖα γίνεται λόγος περὶ τοῦ χρωματισμοῦ τῶν ναῶν καὶ τῶν δημοσίων κτιρίων· ἐὰν δὲν ἔζησες ἐν μέσῳ τῶν οἰκοδομῶν τούτων, ἐὰν ἡ φύσις ἡ ἐμπνεύσασα τοὺς ἀρχιτέκτονας αὐτῶν δὲν σ' ἐκυρίευσε καὶ σ' ἐνέπνευσε, θὰ ἦσαι ἀναμφιβόλως λόγιος ἀνήρ, ἀλλὰ δὲν θὰ κρίνῃς περὶ τῶν ἔργων τούτων ὡς τεχνίτης.

Ἐπειδὴ μεταξὺ τῶν κοσμημάτων τοῦ Παρθενῶνος τὰ γλυπτικὰ ἔργα ἀναφέρονται ἐν τοῖς συγγράμμασι τῶν ἀρχαίων συχνότερον ἢ τὰ τῆς ζωγραφικῆς, θὰ συμπεράνωμεν ὅτι τὰ τελευταῖα ταῦτα ἦσαν ὀλιγώτερον σπουδαῖα τῶν πρώτων ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἀρχιτεκτονικῇ; Βεβαίως ὄχι.

Τὰ ἀνάγλυφα τοῦ Φειδίου ὤφειλον ἀναντιῤῥήτως νὰ ἑλκύσωσι τὴν προσοχήν, διότι ἦσαν ἔργα μοναδικὰ εἰς τὸ εἶδός των, ἀλλὰ ποίαν σημασίαν θὰ εἶχε διὰ Ἕλληνας ἢ Ῥωμαίους ἀναγνώστας ἡ περιγραφὴ ᾠῶν, ζωνῶν καὶ ἄλλων κοσμημάτων χαραχθέντων διὰ τοῦ διαβήτου καὶ περιστεφόντων ὁμοτόνως τὸ οἰκοδόμημα;

Τοιαῦτα κοσμήματα ἔβλεπέ τις εἰς ἕκαστον βῆμα εἴτε ἐν Ἑλλάδι εἴτε ἐν Ἰταλίᾳ, διότι χρωματισμοὶ τοιοῦτοι ἐκόσμουν καὶ τὰς ἰδιωτικὰς ἀκόμη οἰκίας. Ἀλλ' ὅμως ἡ τοιχογραφία ἀπετέλει σπουδαῖον κλάδον τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, τὰ ζωηρὰ χρώματα τὰ ὁποῖα κατεκάλυπτον τοὺς ναοὺς αὐτῶν, τοῖς ἔδιδον χαρακτῆρα πρωτότυπον, καὶ τοῖς ἀφῄρουν πᾶσαν ὁμοιότητα πρὸς τὰ ἐν Εὐρώπῃ κατὰ τὸ σχέδιον αὐτῶν ἀνεγερθέντα κατόπιν κτίρια. Δὲν ἐλλείπουσι τὰ παραδείγματα. Οὐδὲν ψυχρότερον ἀληθῶς τῆς ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Μαγδαληνῆς ἐν Παρισίοις· τὸ λευκὸν καὶ ἀλαμπὲς χρῶμα

Digitized by Google

τῶν λίθων της, αἱ τραχεῖαι αὐτῆς γραμμαί, καὶ πρὸ πάντων τὸ θολὸν φῶς, τὸ ὁποῖον σβέννυται ἐντελῶς ὑπὸ τοὺς κίονάς της, τὴν παριστάνουσιν ὡς μέγα σῶμα ἄψυχον, ἐν ᾧ οὐδέποτε ὑπῆρξε ζωή.

Καὶ ὅμως καὶ ἡ ἐκκλησία ἐκείνη ἐκτίσθη κατὰ τὸ σχέδι ον τῶν ἀρχαίων ναῶν καὶ κυρίως τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς ἐν Ἀθήναις. Διατί λοιπὸν οἱ κίονες αὐτοῦ καταφαγωμένοι ὑπὸ τοῦ ἀέρος τῆς θαλάσσης καὶ ἠκρωτηριασμένοι ὑπὸ τῶν χειρῶν τῶν ἀνθρώπων, εἶναι καὶ σήμερον ἔτι τοσοῦτον ποιητικοὶ καὶ μεγαλοπρεπεῖς; Ἔχουσιν ἀναντιῤῥήτως ὡραιότερον σχῆμα καὶ ἀναλογίας καλλιτέρας· ἀλλ' ὅμως πλεῖστον μέρος τῆς ὡραιότητος αὐτῶν ὀφείλουσιν εἰς τὸ φῶς, τὸ ὁποῖον τοὺς περιβάλλει καὶ εἰς τὸ χρυσοῦν χρῶμα, δι' οὗ τοὺς περιεκάλυψεν ὁ χρόνος.

Ἐν μεγάλῃ ἀπάτῃ διατελοῦσιν οἱ νομίζοντες ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνικοὶ ναοὶ ἦσαν λευκοὶ καὶ ἔχουσι σήμερον τὸν φυσικὸν τοῦ μαρμάρου χρωματισμόν. Ἐὰν τὸ μάρμαρον ἠδύνατο ὑπ' αὐτὸν τὸν στίλβοντα οὐρανὸν νὰ διατηρῇ τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ λευκότητα, θὰ ὑπῆρχον ἐν Ἑλλάδι πλεῖστα ὄρη στιλβούσης λευκότητος, διότι ἐνταῦθα τὰ μάρμαρα ἀπαντῶνται τόσον συχνὰ ὅσον ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ Εὐρώπῃ οἱ σχιστόλιθοι καὶ οἱ γρανῖται. Ὁ ξηρὸς Ὑμηττὸς εἶναι πλήρης μαρμάρων λευκῶν ἢ σταχτοχρόων, ὡσαύτως καὶ ὁ Πάρνης, τὸ δὲ Πεντελικὸν εἶναι μέχρι σήμερον ὀνομαστὸν διὰ τὰ ὡραῖα αὐτοῦ μάρμαρα· ἀλλ' ὁ ἥλιος, ὅστις προσβάλλει τοὺς βράχους τούτους, ἐχρωμάτισε τὰ μάρμαρα διὰ τῶν χρωμάτων του, καὶ ὁλόκληρος ἡ φύσις τῆς Ἑλλάδος ἐχρωματίσθη μὲ τὰ χρώματα ταῦτα. Ἐν μέσῃ τῇ ἡμέρᾳ αἱ πλευραὶ τῶν ὀρέων λαμβάνουσι τὸ χρῶμα τῶν ὡρίμων στάχεων καὶ καρπῶν, καὶ φαίνεται ὅτι ὁ ἥλιος περικαλύπτων τὰς στρογγύλας ἐπιφανείας των ὡς διὰ πέπλου, ἀφίνει ἐπ' αὐτῶν τὰ χρώματά του καὶ τὴν διαφάνειάν του. Διὰ τοῦτο τὰ μάρμαρα τῆς Ἀττικῆς δὲν διατηροῦνται λευκά, καὶ ἐὰν οἱ Ἕλληνες δὲν εἶχον χρωματίσει τοὺς ναούς των, ἡ φύσις θὰ τὸ ἔκαμνεν ἀντ' αὐτῶν. Οἱ ἀρχαῖοι χρωματισμοὶ ἐπὶ τῶν στιλπνῶν ἐπιφανειῶν ἐξηφανίσθησαν, τὰ μάρμαρα μείναντα λευκὰ ἔλαβον τὸ φυσικὸν αὐτῶν χρῶμα, καὶ οὕτω ζωηρῶς καὶ λαμπρῶς κεχρωματισμένα περιῆλθον μέχρις ἡμῶν. Αὐτὸς ὁ λαμπρὸς χρωματισμὸς δίδει ἀπαράμιλλον ὡραιότητα εἰς τὰ ἀρχαῖα αὐτὰ μνημεῖα· αἱ στῆλαι τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς δὲν ἔχουσι τὴν καθαρότητα τῶν κιόνων τοῦ Παρθενῶνος, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, τὸ φῶς τὸ φωτίζον τὰς κεχρυσωμένας αὐτὰς ῥαβδώσεις καὶ καθιστῶν αὐτὰς διαφανεῖς, ὡς τοὺς δακτύλους τῆς χειρός, διεγείρει ἐν τῇ ψυχῇ τὴν ζῶσαν ἰδέαν τοῦ ὡραίου.

Ὅσον ὅμως λαμπρὸν καὶ ἂν ἦναι τὸ χρῶμα, δι' οὗ ἡ φύσις περιέβαλε τὰ ἀρχαῖα ταῦτα μνημεῖα, ἐννοεῖται ὅτι οἱ Ἕλληνες, ᾐσθάνθησαν τὴν ἀνάγκην νὰ συμπληρώσωσι τὴν διακόσμησιν διὰ τῶν χρωματισμῶν. Καὶ οὕτω τὸ χρῶμα τῶν ἐρειπίων εἶναι πάντοτε τὸ χρῶμα τῶν μερῶν, ὅπου αὐτὰ εὑρίσκονται, καὶ αὐτῆς τῆς φύσεως, ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς ὁποίας πάλιν περιῆλθον· ἀλλ' ἡ φύσις δὲν ἀρκεῖ εἰς τὸν ἄνθρωπον· ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀνάγκην νὰ παράγῃ κατὰ τὸν τρόπον του, καὶ νὰ καταστήσῃ τρόπον τινὰ ζῶσαν ἐν ἑνὶ ἀντικειμένῳ τὴν ὡραιότητα, ἧς τοὺς χαρακτῆρας εὑρίσκει διεσπαρμένους περὶ ἑαυτόν. Φαίνεται ὅτι οἱ Ἕλληνες ᾐσθάνθησαν τὴν ἀνάγκην ταύτην πλέον παντὸς ἄλλου λαοῦ, εἴτε διότι ὁ Θεὸς ἔπλασεν αὐτοὺς ἐξ ἀρχῆς διαφόρους τῶν ἄλλων, εἴτε, ὅπερ πιθανώτερον, διότι ἡ χώρα των παρέχει αὐτοῖς καθαρωτέραν τὴν ἰδέαν τοῦ ὡραίου. Καὶ οὕτως ὑπήκουσαν τῇ φύσει, καὶ ὅπως ἐν Ἑλλάδι τὰ πάντα εἶναι κεχρωματισμένα, ζωηρά, λαμπρά, ἔκτισαν καὶ τοὺς ναούς των κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦτο.

Καὶ ἐν τούτοις, γλυκαίνοντες τὴν λάμψιν τῶν ἱερῶν κτιρίων, οἱ Ἕλληνες δὲν ἠθέλησαν νὰ σβέσωσιν ἀπ' αὐτῶν τὸ φῶς, ὅπως τοῦτο σβέννυται ἐπὶ τοῦ θολοῦ βρύου τῶν κτιρίων τῶν βορείων κλιμάτων. Τὸ καθαρὸν μέλαν χρῶμα ἀποῤῥοφᾷ τὰς ἀκτῖνας, καὶ δὲν γίνεται καταφανὲς εἰμὴ μόνον διὰ τῶν στιλπνῶν ἀντικειμένων, τὰ ὁποῖα τὸ περικυκλοῦσιν, ὥστε τὰ πάντα χάνονται ἐν τῷ μέσῳ τῆς νυκτός. Οἱ ἀρχαῖοι, ἐρασταὶ τοῦ φωτός, ἀφιέρουν τὰ σκότη εἰς τοὺς θεοὺς τοῦ Ἅδου.

Τὸ μέλαν εἶναι τὸ χρῶμα τοῦ πένθους καὶ τῆς θλίψεως· ἡ Πολυξένη δὲν φοβεῖται τὸν θάνατον ἢ μόνον διὰ τὸ σκότος, τὸ ὁποῖον τὸν περιβάλλει, καὶ ἡ νέα Ἀντιγόνη, συρομένη ζῶσα εἰς τὸν τάφον κλαίει διότι δὲν θὰ βλέπει πλέον τὸ λαμπρὸν τῆς ἡμέρας φῶς, τὸ «ἀγλαὸν φάος», τὸ φαιδρὸν «ἡλίου σέλας», τὸ ὁποῖον οὐδεμία γλῶσσα δύναται νὰ μεταφράσῃ.

Ἡ ἡμέρα εἶναι ἱερὰ εἰς τὰ ὄμματα τῶν Ἑλλήνων· ἔχει τοὺς βωμούς της ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν μερῶν, διώκει τὴν σκοτεινὴν νύκτα ἀπὸ ὄρους εἰς ὄρος, ὅπως βραδύτερον, πατῶν ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν ὀρέων ὁ ἥλιος, ὁ λαμπρῶς ἐνδεδυμένος προφήτης, θὰ καταδιώξει τὸν μαῦρον δαίμονα. Ἡ Παλλὰς εἶναι θεὰ τοῦ Ὀλύμπου, καὶ αὐτὴ ἀγαπᾷ τὸ φῶς· ἔχει τοὺς ναούς της ἐπὶ τῶν κορυφῶν, καὶ τὸ ἀγαπητότερον αὐτῆς ἐνδιαίτημα εἶναι ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν. Ἀπὸ τῆς φαεινῆς δὲ αὐτῆς κατοικίας προστατεύει τὸν ἀγαπητόν της λαόν, ἀπομακρύνει «τὰς μαύρας κόρας τῆς Νυκτός, τὰς Εὐμενίδας, αἵτινες κατοικοῦσι τὰ ὑπόγεια τοῦ Ταρτάρου σπήλαια, καὶ οὐδέποτε φοροῦσι τὰ λευκὰ ἐνδύματα τῆς χαρᾶς.»

Αἱ Εὐμενίδες αὗται ἔχουσι τὸν ναόν των ἐν τῷ βάθει τῆς κοιλάδος τοῦ Κηφισσοῦ, ὑπὸ τὸν λόφον τοῦ Κολωνοῦ. Ἐκεῖ «ἀποστάζουσι τὸ μαῦ-

Digitized by Google

ρον αὐτῶν δηλητήριον.» Εἰς αὐτὰς σπένδουσι σπονδὰς ἄνευ οἴνου, τελοῦσιν ἑορτὰς νυκτερινὰς ἐν ὥρᾳ, καθ' ἣν οὐδέποτε ἐπικαλεῖταί τις τοὺς ἄλλους θεούς». (Αἰσχύλου, Εὐμενίδες).

Ἡ Παλλὰς δέχεται τὴν λατρείαν τῶν ἀνθρώπων ἐν μέσῃ τῇ ἡμέρᾳ· ἡ ἱερὰ πομπὴ προχωρεῖ ἐπὶ τῶν ἀνθοστεφῶν ὀχθῶν τοῦ Ἰλισσοῦ· ἄνδρες καὶ γυναῖκες φοροῦσι πλούσια ἐνδύματα· ἡ χαρὰ λάμπει ἐπὶ τοῦ προσώπου των· ἡ λύρα καὶ ὁ αὐλὸς συνοδεύουσι τὰ ᾄσματά των· φθάνουν παρὰ τὸν βωμὸν τῆς θεᾶς ὡς παραζαλισμένοι ὑπὸ τῆς λάμψεως τοῦ ἡλίου.

Οὕτως οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἔθετον ἐν ἁρμονίᾳ τοὺς ναοὺς καὶ τὰς τελετάς των πρὸς τὸν χαρακτῆρα τῶν θεῶν αὐτῶν. Μὲ ἀπορίαν μας ὀλίγα βλέπομεν παρ' αὐτοῖς παραδείγματα τοῦ Κορινθιακοῦ ῥυθμοῦ, ὡς ἐὰν ἡ κατά τι ἐπιτετηδευμένη χάρις τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ τούτου ῥυθμοῦ δὲν περιεῖχεν ἀρκετὸν μεγαλεῖον καὶ ἀρκετὴν εὐγένειαν εἰς τὰ ὄμματά των, καὶ δὲν ἥρμοζεν ἀρκούντως εἰς τὰς θεότητάς των. Τὸ πολὺ πολὺ ὁ ῥυθμὸς οὗτος ἥρμοζεν εἰς ἥρωας ἢ ἡμιθέους, οἵτινες ἐκ τῆς ἀνθρωπότητος ἐξελθόντες δὲν ἠδύναντο νὰ πλησιάσωσι τὴν θεῖαν μεγαλειότητα.

Ὁ δωρικὸς ῥυθμὸς ἦτο κυρίως ὡρισμένος διὰ θεοὺς καὶ θεάς, ὧν τὸ κυριεῦον χαρακτηριστικὸν ἦτον ἡ δύναμις καὶ τὸ μεγαλεῖον. Ὁ ἰωνικὸς ῥυθμὸς ἥρμοζεν εἰς ἐκείνους τοὺς θεούς, ὧν τὰ πρώτιστα προσόντα ἦσαν ἡ χάρις καὶ ἡ γλυκύτης. Καθ' ὃν χρόνον ἐκτίζετο ὁ Παρθενών, οἱ Ἕλληνες, ἐντριβεῖς εἰς τὴν φιλοσοφίαν καὶ ἔτι μᾶλλον εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῶν θρησκευτικῶν αὐτῶν δογμάτων, εἶχον συλλάβει περὶ τοῦ Θείου μεγάλην ἰδέαν· οἱ σοφώτεροι αὐτῶν—καὶ οἱ τεχνῖται ἀνῆκον εἰς τὴν χορείαν ταύτην—εἶχον ἀναλύσει καὶ ἐμβαθύνει εἰς τὴν φύσιν τῆς θεότητος, καὶ ἀπαλλάττοντες αὐτὴν τῆς ὕλης εἶχον πλάσει τὸν ἰδανικὸν τύπον τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ὡραίου. Ἀλλ' ὅμως, ἐπειδὴ ἐν Ἑλλάδι ὁ ἄνθρωπος ἀποτυποῦται ὁλόκληρος εἰς ὅλα αὐτοῦ τὰ ἔργα, ὁ «νοῦς» οὗτος, ὅστις παρὰ Καρτεσίῳ καὶ Λεϊβνιτίῳ συλλαμβάνει τόσον εὐκόλως τὴν ἰδέαν ἄνευ μορφῆς καὶ ἄνευ ὕλης, δὲν ἀπεχωρίζετο εὐκόλως ἀπὸ τῆς φαντασίας καὶ τῶν αἰσθήσεων αὐτοῦ· πᾶσα ἰδιότης, πᾶσα πρᾶξις τῆς θεότητος ἐλάμβανεν ἀμέσως μορφὴν αἰσθητήν· ὅπως ἐννοηθῇ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων καὶ δώσῃ ζωὴν εἰς τὴν φύσιν, ἔπρεπε παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἡ θεότης νὰ λάβῃ τὴν μορφήν των καὶ νὰ διαμείνῃ ἐν μέσῳ αὐτῶν.

Ἐξ ὅλων τῶν ναῶν τῆς Ἑλλάδος, ὁ ναὸς ὅστις καὶ ἐν τῷ συνόλῳ καὶ ἐν τοῖς μέρεσιν αὐτοῦ ἐκφράζει κάλλιον παντὸς ἄλλου τὸν θεῖον τοῦτον χαρακτῆρα, εἶναι ἀναμφισβητήτως ὁ Παρθενών. Τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς ὑψοῦτο ἐντὸς περιβόλου ἐπιχαρίτως κεκοσμημένου καὶ πλουσίου ὡς ἡ κατοικία τοῦ πατρὸς αὐτῆς· ἡ θεὰ παρουσιάζετο ἐν τῷ μέσῳ λαμπρὰ καὶ κατάφωτος, καθαρὰ καὶ ἀνέφελος ὡς ἡ θεία Ἰδέα, ἣν ἐκφράζει. Ἀνεγνώριζέ τις ἐν αὐτῇ τὸν αἰώνιον «νοῦν» ὅστις τὰ πάντα γινώσκει καὶ περὶ πάντων σοφῶς κρίνει. «Δὲν εἶχε αὐτὴ τραφῆ ἐν τῷ σκότει τοῦ μητρικοῦ κόλπου.» Καὶ ὄντως ποία θεὰ ἠδύνατό ποτε νὰ γεννήσῃ τοιοῦτον πλάσμα;

Ἐν ἑορτασίμοις ἡμέραις ἡ μαλλίνη ἐρυθρᾶ χλαμύς, κεντηθεῖσα ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων παρθένων, ἐκόσμει τὸ ἄγαλμα τῆς θεᾶς, καὶ τὰ κενὰ μεταξὺ τῶν κιόνων τοῦ ναοῦ ἐστολίζοντο δι' ἀνθέων. Καθ' ἣν δὲ στιγμὴν ἠνοίγετο ὁ Πρόναος καὶ ὁ λαὸς ἔβλεπεν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σηκοῦ τὴν θεὰν ἀπαστράπτουσαν ὑπὸ τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας, καὶ κατέχουσαν ἐν ὅλῃ τῇ μεγαλειότητι τὴν πλουσίαν αὐτῆς κατοικίαν, τίς δὲν θὰ ἐλάτρευε τὴν θυγατέρα τοῦ Διός;

Ὁ δωρικὸς ῥυθμός, ὁ ἁρμόζων μᾶλλον εἰς τοὺς θεοὺς ἢ εἰς τὰς θεὰς ἕνεκα τοῦ σοβαροῦ καὶ ἐμβριθοῦς αὐτοῦ, ἦτο παντὸς ἄλλου καταλληλότερος διὰ τὴν Ἀθηνᾶν. Καὶ πράγματι δὲν λέγει αὐτὴ ἡ Ἀθηνᾶ περὶ ἑαυτῆς· «Δὲν ἔχω μητέρα, ἥτις μ' ἐγέννησε· προτιμῶ τὸ ἀνδρικὸν γένος», θέλουσα, κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἀρχαίων, νὰ ἐκφράσῃ διὰ τούτου, ὅτι ἡ ὑπερτάτη εὐφυΐα εἶναι αἰωνία, ὡς αὐτὸς ὁ Θεός, τοῦ ὁποίου εἶναι ἡ πρώτη ἰδιότης; Τοσαύτη εἶναι ἡ ἐμβρίθεια τῆς θεᾶς ταύτης, ὥστε διοικεῖ τοὺς στρατοὺς καὶ ἐξασφαλίζει τὴν προστασίαν τοῦ πατρός της εἰς ἐκείνους, τοὺς ὁποίους σκεπάζει διὰ τῶν πτερύγων της. Διὸ καὶ τὸ κολοσσιαῖον ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς ἦτο ὡπλισμένον διὰ τῆς ἀσπίδος καὶ τοῦ δόρατος, καὶ ἐκράτει ἐν τῇ χειρὶ τὴν Νίκην. Ὁ Φειδίας μάλιστα εἶχε γλύψει ἐπὶ τοῦ ἐλέφαντος καὶ τοῦ χρυσοῦ τῶν ἐνδυμάτων της ἀντικείμενα ἀνάλογα ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἐκόσμουν τὸν ναόν. Ἑπομένως ὁ δωρικὸς ῥυθμὸς ἥρμοζε παντὸς ἄλλου καλλίτερον εἰς τὴν θεὰν τῆς Σοφίας, τὴν Ἀθηνᾶν.

Δυσκόλως δύναταί τις νὰ εὕρῃ ἀρχιτεκτονικὴν πλέον συνᾴδουσαν πρὸς τὸν χαρακτῆρα τῆς θεότητος καὶ ἐκφράζουσαν τὴν φύσιν αὐτῆς, ἢ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τοῦ Παρθενῶνος. Ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ θρησκεία, μὲ ὅλας τὰς ἀτελείας, εἶχεν ὅμως τὸ μέγιστον προτέρημα νὰ προσωποποιῇ τὰς ἰδιότητας τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ συγχωρῇ τοῖς τεχνίταις νὰ παραστήσωσιν ἑκάστην τῶν ἰδιοτήτων τούτων ὑπὸ μορφὴν καθαρῶς διαγεγραμμένην. Ἑπομένως ἠδύνατο ἡ τέχνη νὰ προσδιορίσῃ δι' ἕκαστον μῦθον μίαν παράδοσιν, ἥτις βαθμηδὸν ῥυθμιζομένη ἔφθανεν εἰς τὴν ἐντέλειάν της ὅταν ἡ ἰδέα τοῦ Θεοῦ ἔφθανεν εἰς τὸ φαεινότερον αὐτῆς σημεῖον. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον βεβαίως ὁ αὐτὸς αἰὼν τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας εἶδε παραγόμενα τὰ λαμπρότερα ἔργα εἰς ὅλους τοὺς κλάδους. Διὰ τοὺς νεωτέρους τοὐναντίον, παρ' οἷς ἡ θρησκεία στερεῖ τὴν ἰδέαν τοῦ Θεοῦ πάσης αἰ-

Digitized by Google

σθητῆς μορφῆς, μήτε ὁ γλύπτης, μήτε ὁ ζωγράφος, μήτε ὁ ἀρχιτέκτων δύναται νὰ παραστήσῃ αὐτήν. Ἐὰν ὁ ἀρχιτέκτων ἐκφράσῃ τὴν δεῖνα ἰδιότητα τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ δεῖνα μέρος τοῦ ναοῦ του, καταστρέφει τὴν ἑνότητα τοῦ ἔργου του· ἐὰν δὲ ἔν τινι κτιρίῳ δὲν ἐκφράσῃ ἢ μίαν μόνην ἰδιότητα τοῦ Θεοῦ, πίπτει εἰς ἀντίφασιν πρὸς τὰς θρησκευτικὰς τελετάς, ἐν αἷς ὁ Θεὸς ὅλος ὑμνεῖται, καὶ τὸ ἔργον του εἶναι ἔργον εἰδωλολάτρου. Τέλος δέ, ὡς συνήθως συμβαίνει, ἐὰν ἐκφράσῃ τὸ πᾶν ἐν παντί, ὅλον τὸν Θεὸν ἐν ὅλῳ τῷ ναῷ, καταργεῖ τὴν ἰδέαν τοῦ Θεοῦ, τὴν καθιστᾷ σκοτεινὴν καὶ δίδει ἀμυδρὰν ἔννοιαν τοῦ Θείου. Ἑπομένως δικαίως δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι τὸ πᾶν εἶναι ἀμφίβολον καὶ σκοτεινὸν εἰς τὴν γοτθικὴν καὶ βυζαντινὴν ἀρχιτεκτονικήν, ἐν ᾧ τοὐναντίον ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἀρχιτεκτονικῇ τὰ πάντα εἶναι καθαρῶς διαγεγραμμένα.

Αὕτη μὲν φθάνει εἰς τὴν ἐντέλειάν της ἐν χερσὶ τοῦ Φειδίου καὶ τοῦ Ἰκτίνου, ἐκεῖναι δὲ ὁρίζουσι τοὺς χρόνους τῆς παρακμῆς καὶ τῆς βαρβαρότητος· ἡ μὲν γεννᾶται ἐν τῷ φωτί, αἱ δὲ εἶναι κόραι τῆς νυκτός. Καὶ ὅμως πρέπει νὰ μᾶς παρηγορῇ ἡ ἰδέα, ὅτι ἐξ ὅλων τῶν ἀρχιτεκτονικῶν ῥυθμῶν ὁ ἀρχαῖος Ἑλληνικὸς εἶναι ὁ ὀλιγώτερον πάντων συμβιβαζόμενος πρὸς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν· ἀλλὰ ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν μίαν ἀλήθειαν, ὅτι ὁ Παρθενὼν δὲν εἶναι μόνον τὸ ἀριστούργημα τῶν ἀρχαίων ναῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ λαμπρότερον μνημεῖον τῆς θρησκευτικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, τὸ ὁποῖον παρήγαγέ ποτε ἡ Εὐρώπη.

EMILE BURNOUF
Πρώην Διευθυντὴς τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς Σχολῆς.

ΕΘΝΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΣΕΡΒΩΝ

(Κατὰ τὸν G. LEJEAN)

Οἱ Σλαῦοι, ὧν τὸ ὄνομα μνημονεύει πρῶτος ὁ Πτολεμαῖος, εἰσῆλθον εἰς τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος κατὰ τὸν Ε′ αἰῶνα, κατόπιν τῶν Γότθων, τῶν Ἀβάρων καὶ τῶν Οὔννων· ἔκτοτε δὲ μνημονεύονται κατέχοντες τὴν Δακίαν ὑπὸ τὸ ὄνομα Σκλαβηνοί, ἐκ τῆς ὁποίας διαπερῶντες συνεχῶς τὸν Δούναβιν ἐλεηλάτουν τὴν Μοισίαν. Μερὶς τούτων προβᾶσα ἀποκατέστη ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Μικρᾶς Σκυθίας, τῇ σημερινῇ Δόβρουτζᾳ (χώρᾳ μεταξὺ τῆς Μαύρης θαλάσσης καὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Δουνάβεως), ἑτέρα δὲ μεταξὺ τῶν Βουλγάρων, ἐν αἷς οἱ Σεβερῖνοι. Οἱ Σκλαβηνοὶ ἀπεδιώχθησαν ὕστερον ἐκ τῆς Δακίας ὑπὸ τῶν Κουμάνων καὶ Πατσινάκων ἢ Πετσενέγων, δύο τουρκικῶν φυλῶν· οὐχ ἧττον ἱστορεῖται ὅτι ἐν ἀρχῇ τοῦ Ζ′ αἰῶνος τὸ πλεῖστον τῆς Ἰλλυρίας κατέλαβον δύο μεγάλαι ἀποικίαι σλαυϊκαί, οἱ Σέρβοι καὶ οἱ Χρωβάται.

Οἱ Βυζαντῖνοι δὲν ὁρίζουσιν ἀκριβῶς πόθεν οἱ λαοὶ οὗτοι ὡρμήθησαν καὶ ποία ἦτο ἡ ἀρχικὴ αὐτῶν πατρίς· μεγάλη δὲ διαφωνία ἐπικρατεῖ ὡς πρὸς τοῦτο παρὰ τοῖς ἀσχολουμένοις περὶ τὰς σλαυϊκὰς ἀρχαιότητας.

Οἱ Κροᾶται περὶ τὸν Ε′ αἰῶνα κατῴκουν τὰς ὑπωρείας τῶν μεσημβρινῶν ὀρέων τῶν διαχωριζόντων τὴν Βοεμίαν τῆς σημερινῆς Πρωσσίας. Ἐπὶ Ἡρακλείου δὲ μερὶς αὐτῶν ἡγουμένων πέντε ἀδελφῶν Κλούκ, Λόβελ, Κόζεντς, Μοῦχλο καὶ Χορβάτ, εἰσήλασεν εἰς Δαλματίαν (634—638), ἀπεδίωξε μετὰ μακρὸν ἀγῶνα τοὺς αὐτόθι οἰκοῦντας Ἄβαρας καὶ κατέλαβε τὴν ἀπὸ Ἰστρίας μέχρι Κετίνης (Ζεντίνης κατὰ Πορφυρογέννητον) χώραν, περικλείσασα ἐν ἑαυτῇ τὰ ἐναπομείναντα λείψανα τῶν Ἀβάρων, ἅτινα καὶ διέμειναν ἀναλλοίωτα ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας κατόπιν. Οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου ἀνίσχυροι ὄντες ν' ἀποδιώξωσιν αὐτοὺς ἐδέχθησαν ὡς ἀποίκους ὑποτελεῖς. Ἀλλὰ κατὰ τὴν Θ′ ἑκατονταετηρίδα ἀνέκτησαν οἱ ἄποικοι οὗτοι τὴν ἐλευθερίαν των.

Ἡ ἀποδοχὴ τῶν Κροατῶν ἐντὸς τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους κατέστησε μιμητὰς τοὺς Σέρβους. Οἱ Σέρβοι (Σερβλοὶ τῶν Βυζαντίνων) κατῴκουν τὴν πρὸς Ἀνατολὰς τῶν Κροατῶν χώραν, ἔνθα ἦσαν γνωστοὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα Σοραβοί, ὅπερ φέρουσιν ἔτι λείψανα αὐτῶν παραμείναντα ἐν Λουσατίᾳ (Lusatia, Lausitz), ὡς μαρτυρεῖ ἡ σύγκρισις τῆς γλώσσης τούτων πρὸς τὴν ἐκείνων. Οἱ μετὰ τοὺς Κροάτας δὲ ἄποικοι Σέρβοι ἐξηπλώθησαν ἀπὸ τοῦ Δουνάβεως καὶ τοῦ Σαύου μέχρι Δυρραχίου.

Μετὰ τοῦ κυρίου σώματος τῶν ἀποίκων Σέρβων συναπῆλθον καὶ ἕτεραι φυλαὶ ἐπίσης σερβικαί, καθ' ἃ ἱστορεῖ ὁ Κωνσταντῖνος Πορφυρογέννητος, οἱ Ζαχλοῦμοι, οἱ Ναρεντανοί, οἱ Τερβουνιάται. Οἱ Ζαχλοῦμοι ὡρμῶντο ἐκ τῆς χώρας τοῦ Χέλμ (Πολωνία) καὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Οὐϊστούλα, εἰσὶ δὲ οἱ πρόγονοι τῶν Σλαύων τῆς σημερινῆς Ἑρζεγοβίνης. Οἱ Ναρεντανοί, (Ἀρεντανοὶ τοῦ Πορφυρογεννήτου), οὕτω καλούμενοι ἐκ τοῦ ποταμοῦ (Ναρέντα—Ἀρέντα—Νάρωνος ἐν Δαλματίᾳ), περὶ τὸν ὁποῖον ᾤκησαν, τὴν Δαλματίαν καὶ τὴν περὶ τὸ Μοστὰρ χώραν. Οἱ Τερβουνιάται ὠργάνωσαν ἡγεμονίαν, ἧς τὸ ὄνομα διετήρησεν ἡ πόλις Τρεβίγνη (Trebuniun, Trebigne, Τρεβούνιον). Ἑτέρα σλαυϊκὴ φυλὴ ἀναφέρεται ἡ τῶν Διοκλεωτῶν, οὕτω κληθέντων ἐκ τῆς Διοκλείας, μητροπόλεως τῆς χώρας, περὶ τὴν ὁποίαν ἐσκήνωσαν, δηλαδὴ τοῦ σημερινοῦ Μαυροβουνίου.

Ἡ πρώτη ἀποίκισις τῶν Σέρβων κατεῖχε πλειοτέραν τῆς σημερινῆς ἔκτασιν, ἅτε ἐκτεινομένη μέχρι Δυρραχίου. Βραδύτερον, ὁπότε ἡ πρὸς μεσημβρίαν πορεία αὐτῶν ἀνεχαιτίσθη καὶ ὠπισθοχώρησεν, οἱ Ἀλβανοὶ ἀπώθησαν αὐτοὺς εἰς τὰ ἴδια· οὐχ ἧττον διέμειναν ἐν μέσῳ τῶν Σκιπητάρων ἴχνη λαῶν σερβικῶν καὶ δὴ περὶ τὸ Δυρ-

Digitized by Google

ράχιον, πρὸς δυσμὰς τῆς λίμνης Ὄχριδος καὶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Πρέσπας (πόλεως Μακεδονικῆς παρὰ τῇ λίμνιδι Ὄχριδι καὶ παρὰ τῇ ὁμωνύμῳ λίμνῃ). Ἴσως οἱ λαοὶ οὗτοι, οἱ πρόσκοποι οὗτοι Σλαῦοι ἐναπελείφθησαν ἐκ τῶν ἐνδοξοτέρων χρόνων τοῦ σερβικοῦ κράτους· διότι γνωστὸν ὅτι ἐξ ἀθροίσματος Ζουπανιῶν [ἢ φυλῶν κυβερνωμένων ὑπὸ ἀρχηγῶν καλουμένων Ζουπάνων] ἡ Σερβία ἐγένετο βασίλειον, ἔπειτα αὐτοκρατορία ὑπὸ Τσάρους, ὡς τὸν Νεμάγα, Στέφανον Δουσχάν, κτλ., περιελθοῦσα δὲ πάλιν εἰς κατάστασιν Βασιλείου, ὑπέκυψε κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα εἰς τοὺς Τούρκους.

Σήμερον οἱ Σέρβοι τῆς Τουρκίας, μὴ λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν διαλεκτικῶν διαφορῶν, διαιροῦνται 1) εἰς τοὺς κυρίως Σέρβους τοὺς ἀνακτήσαντας τὴν αὐτονομίαν αὐτῶν ὑπὸ τοὺς Καραγεώργην καὶ Μιλόσχ ἐν ἀρχῇ τοῦ παρόντος αἰῶνος, ἀριθμουμένους εἰς 885,000 ψυχὰς καὶ τῶν ὁποίων ἡ ἡγεμονία ἔχει ὅρια πρὸς Ἀν. τὸ διαμέρισμα τοῦ Βιδινίου καὶ μέρος τοῦ Δουνάβεως, πρὸς Βορρ. τὸν ποταμὸν τοῦτον καὶ μέρος τοῦ Σαύου, πρὸς δυσμὰς τὸν Δρῖνον, τὸν διαχωρίζοντα αὐτὴν καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸ μῆκος ἀπὸ τῆς Βοσνίας, καὶ πρὸς Νότ. τὰ διαμερίσματα τοῦ Κρούσαβατς ἢ Ἀλατζὰ-Χισσὰρ καὶ τοῦ Νόβι-Παζὰρ ἢ Γενι-Παζάρ.—2)Τοὺς Βοσνίους τοὺς οἰκοῦντας τὴν Βοσνίαν ἢ τὴν ἀρχαίαν Βόζονα, τὴν περιλαμβάνουσαν σήμερον καὶ τὴν τουρκικὴν Κροατίαν.—3) Τοὺς Ῥαΐτσας ἐν τῷ ἀρχαίῳ Βασιλείῳ τῆς Ῥασκίας, δηλαδὴ πέριξ τοῦ Νόβι-Παζάρ.—4)Τοὺς Ἑρζεγοβινίους καὶ τοὺς Μαυροβουνιώτας. Κατὰ τὸν Σάφαρικ (Schafarik) τὸ σύνολον τῶν λαῶν τούτων ἀποτελεῖ πληθυσμὸν 1,490,000 ψυχῶν, κατὰ δὲ τὸν Λεζὰν (Lejean) 1,660,000.

Οἱ Κροᾶται (Χωρβάτ, Κερβάτ) δὲν εἶναι στοιχεῖον κατὰ πολὺ διάφορον τῆς φυλῆς τῶν γιουγκο-Σλὰβ ἢ τῶν νοτίων σλάβων. Σλαβισταὶ διάσημοι ὁμολογοῦσιν ὅτι καίτοι ἡ διάλεκτος τῶν Κροατῶν ἐξηφανίσθη, ἡ φυλὴ αὐτῶν ἀνευρίσκεται κατὰ φυσιολογικὰς παρατηρήσεις παρὰ τοῖς οἰκοῦσιν ἀπὸ τῆς Γλαβώκας μέχρι τῆς Βιχὰτς (πόλεων τῶν πρὸς τὴν Δαλματίαν καὶ Αὐστριακὴν Κροατίαν συνόρων τῆς Βοσνίας). Ὡς πρὸς τοὺς Ἄβαρας, τοὺς εὑρισκομένους κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα μεταξὺ τῶν Κροατῶν, ὡς λαὸς ὑποτελής, συγγραφεῖς τινές, ἐν οἷς ὁ Engel ἀπεφήναντο, οὐχὶ πιθανῶς, ὅτι οὗτοι εἶναι οἱ Μορλάκοι, ἢ Μορλιάκοι (μόρε-βλάκ), δηλ. θαλάσσιοι ποιμένες οἱ μὴ ὄντες οὔτε Τάταροι, οὔτε Βλάχοι. Ὁ Λεζὰν παραδέχεται ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο τῶν Μορλάκων προέκυψεν ἐκ παραδόσεως καὶ ὅτι οἱ σημερινοὶ Μορλάκοι τῆς Βοσνίας καὶ Δαλματίας κατ' οὐδὲν διαφέρουσι τῶν Σέρβων.

Τὰ αὐτὰ λεκτέον καὶ περὶ τῶν Ῥαΐτσῶν ἢ Ῥασκῶν, τῶν ὀνομασθέντων, καθ' ἃ ἱστοροῦσιν, ἐκ τοῦ ποταμοῦ Ῥάσκα. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἔνδοξον κατὰ τὸν μεσαιῶνα, ἀπέμεινε τανῦν ἱστορικὴ μόνον ἀνάμνησις. Καὶ οἱ κάτοικοι δὲ τοῦ βασιλείου τῆς Ῥασκίας δὲν βιοῦσι σήμερον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ αὐτῶν πατρίδι, ἥτις σχεδὸν ἐκενώθη διὰ τῶν πολυαρίθμων μεταναστεύσεων τῶν πέραν τοῦ Σαύου γενομένων.

Οἱ ἐν Οὐγγαρίᾳ Σέρβοι εἶναι ἀπόγονοι τῶν Σέρβων τῶν μεταναστευσάντων ἐκ τῶν συνόρων τῆς Ἀλβανίας πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ ζυγοῦ τῶν Ὀθωμανῶν. Παραλείποντες τὰς μεταναστεύσεις τοῦ ΙΕ' αἰῶνος μνημονεύομεν τῶν γενομένων τῷ 1690 καὶ 1740 ὑπὸ τῶν πατριαρχῶν τοῦ Ἰπὲκ Ἀρσενίου Γ' καὶ Δ', τῇ προτροπῇ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας, διατελοῦντος τότε εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς Τούρκους. Κατὰ τὴν πρώτην τῶν εἰρημένων μεταναστεύσεων εἰσῆλθον εἰς τὴν Οὐγγαρίαν 37,000 σερβικῶν οἰκογενειῶν, ὀλιγώτεραι δὲ κατὰ τὴν δευτέραν. Ἡγουμένων τοῦ πατριάρχου καὶ τῶν τριῶν ἐπισκόπων Νύσσης, Νόβι-Παζὰρ καὶ Οὐσχὶτς, κατέλιπον πανοικὶ τὸ λεκανοπέδιον τῆς βουλγαρικῆς Μοραβίας καὶ τὰ περίχωρα τοῦ Ἰπέκ, ἀλλὰ προσβληθέντες καθ' ὁδὸν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐφονεύθησαν καὶ ᾐχμαλωτίσθησαν περὶ τὰς 80,000.

Τοὺς φυγάδας Σέρβους ἀντικατέστησαν οἱ Τουρκαλβανοί, καὶ τοῦτο ἐπεξηγεῖ τὴν ὕπαρξιν τῶν Ἀρναουτῶν ἐν Νόβι-Παζὰρ καὶ μεταξὺ Πριστίνας καὶ Δέσκοβατς. Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ χώρᾳ πάντα τὰ γεωγραφικὰ ὀνόματα εἶναι σερβικά, ἐνῷ οἱ κάτοικοι εἶναι Σκιπητάροι.

Τὸ σερβικὸν στοιχεῖον οὐχ ἧττον ἐκτείνεται πρὸς τὴν Ἀλβανίαν μέχρι τῆς φυλῆς ἢ κοινότητος τῶν Ζουβὶ παρὰ τὸν Δοῖνον· πέραν τούτου εὑρίσκονται μεμονωμένα χωρία ἢ ὁμάδες χωρίων ἐν μέσῳ τῶν Ἀλβανῶν καὶ τῶν Βουλγάρων. Αἱ ὑπὸ τῶν βασιλέων τῆς Σερβίας ἐπὶ τοῦ Ἄθω κτισθεῖσαι μοναὶ εἶναι τὸ ἀκρότατον ΝΑ. σημεῖον ὅπερ κατῴκησεν ἡ φυλὴ τῶν Σέρβων, διότι ἐκ τῆς Μακεδονίας ἐξέλιπεν. Ἐν Βλαχίᾳ ὑπάρχουσι πολλαὶ σερβικαὶ ἀποικίαι, ὧν τινες ἀπεστάλησαν ὑπὸ τοῦ Μιλόσχ Ὀβρένοβιτζ, ὁ ὁποῖος ἔχων αὐτόθι γαίας, ἀπῴκισε τινὰς οἰκογενείας ἐκ τῶν ἡγεμονικῶν οἴκων.

Ἡ Βοσνία ἐθνογραφικῶς Σερβικὴ διατελεῖ οὖσα ὑπὸ ἰδιαζούσας κοινωνικὰς περιστάσεις· διότι ἐν μὲν τῇ Σερβίᾳ τὸ τιμαριωτικὸν σύστημα, τὸ κατὰ μίμησιν τῆς Δύσεως αὐτόθι ἀναπτυχθέν, ἐξέλιπε διὰ τῶν ἐθνικῶν συμφορῶν, οἱ δὲ τιμαριῶται περιῆλθον εἰς τὴν τάξιν τοῦ ῥαγιᾶ· διὸ καὶ πρό τινων ἐτῶν Σέρβος τις τῶν αὐτονόμων ἐρωτηθείς, ἂν ὑπάρχωσιν εὐγενεῖς ἐν Σερβίᾳ, ἀπήντησεν «εἴμεθα πάντες εὐγενεῖς». Ἐν δὲ τῇ Βοσνίᾳ τοὐναντίον συνέβη· οἱ εὐγενεῖς ἠσπάσθησαν τὸν Μωαμεθανισμὸν ὅπως διατηρήσωσι τὰ τιμάριά των, ἀποτελοῦσι δὲ ἓν τῶν μᾶλλον ὀπισθοδρομικῶν καὶ τιμαριωτικῶν στοιχείων

Digitized by Google

τῆς Τουρκίας, διαρκῶς σχεδὸν καὶ ἐνόπλως διαμαρτυρούμενοι κατὰ τῶν μεταρρυθμίσεων τῶν Σουλτάνων. Οἱ ἀριστοκράται τῆς Βοσνίας πρεσβεύουσι μὲν τὸ μωαμεθανικὸν θρήσκευμα, οὐδόλως ὅμως εἶναι Τοῦρκοι· διαφυλάττουσι τὰ ἔθιμα, τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ οἰκογενειακὰ ὀνόματα τῆς φυλῆς των· οἱ ἐν Βοσνίᾳ δὲ ῥαγιάδες, πιεζόμενοι ὑπὸ τῶν δοσιμάτων καὶ τῶν παρανόμων φορολογιῶν, δράττονται τῶν ὅπλων, ἐν ὀνόματι τῆς πίστεως καὶ τοῦ Χάτι-Χουμαγιοῦν· οὕτω δὲ πόλεμος κοινωνικὸς διαρκὴς κατέστησεν ἀραιὸν τὸν πληθυσμὸν τῆς Βοσνίας, τῆς Κροατίας, κυρίως δὲ τῆς Ἑρζεγοβίνης, ἧς οἱ Χριστιανοὶ πολυαριθμότεροι ὄντες ἐνθαρρύνονται καὶ ὑπὸ τῆς γειτνιάσεως τοῦ Μαυροβουνίου.

Τὸ Μαυροβούνιον, σλαυϊστὶ Τσερναγόρα (ὄρος μέλαν, ἢ ὄρος τῶν προγεγραμμένων), τουρκιστὶ Καρα-τάγ, ἀλβανιστὶ Μαλισίς, ἓν τῶν τελευταίων λειψάνων τοῦ ἀρχαίου σερβικοῦ κράτους, ἀπὸ τοῦ 1804 περίπου διατελεῖ αὐτόνομον τὸ πρῶτον ὑπὸ ἡγεμόνας ἐπισκόπους. Οἱ ἡγεμόνες οὗτοι διωχθέντες ἐκ τῆς πεδιάδος τῆς Κάτω Μοράτσας, ἀπεσύρθησαν εἰς τὰ ὄρη τοῦ Μαυροβουνίου, ἔνθα ἀντέσχον ἐν μέσῳ τῶν ἐπιγενομένων συμφορῶν. Ὁ πληθυσμὸς τοῦ Μαυροβουνίου παραδόξως κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας προώδευσε· διότι ἐνῷ ὁ ἀρχικὸς πυρὴν τῆς ἐνοικούσης κυρίας φυλῆς ἦτο λίαν περιωρισμένος, ὕστερον ηὐξήθη ταχέως διὰ τῶν Σέρβων φυγάδων τῆς Ἑρζεγοβίνης εὐθὺς ἅμα ἡ τοῦ Μαυροβουνίου αὐτονομία κατέστησε τὸ ἄσυλον τοῦτο ποθητὸν ἐνδιαίτημα εἰς τοὺς μὴ θέλοντας νὰ ζῶσιν ὑπὸ τὴν τυραννίαν τῶν Ὀθωμανῶν. Τῷ 1606 κατὰ τὸ ἐνετικὸν χειρόγραφον τοῦ Μαριανοῦ Βολιτσᾶ τὸ Μαυροβούνιον περιεῖχε 93 χωρία καὶ 8,027 πολεμιστάς, ἤτοι περίπου 33,000 ψυχῶν· τῷ 1687, ὁ Βόσνιος Βούτχκοβιτς ἐκ Λίβνου ἀποκατέστη ἐν τῇ Κατούνσκᾳ μετὰ 400 οἰκογενειῶν, ὀνομαζομένων Κραΐχνιτζῶν (ἀνθρώπων τῶν συνόρων)· τὴν ἀποίκισιν ταύτην παρηκολούθησαν ἕτεραι ἧττον πολυπληθεῖς, ὥστε ἐν ἀρχῇ τοῦ παρόντος αἰῶνος ὑπελόγιζον 53,000 ψυχὰς ἐν Μαυροβουνίῳ, σήμερον δὲ 120,000 περίπου.

Πλὴν τῶν φυλῶν τῶν κατοικούντων τὸ Μαυροβούνιον, ἐν αὐτῷ ὑπάρχουσι καί τινα χωρία ἀλβανικά, ὡς ἡ Φουνδίνα καὶ τὸ Κότσι καὶ φυλή τις ἀλβανική, οἱ Τρίπσχοι ἢ Ζάτριβατζ. Ἡ συνθήκη δὲ τέλος τοῦ 1858 ἀπέδωκεν αὐτῷ καὶ τὰς γαίας τὰς οἰκουμένας ὑπὸ τῶν Οὐσκὸξ ἢ φυγάδων, ἄλλων παρὰ τοὺς Οὐσκόκους, τοὺς διαβοήτους ἐν τῇ ἐνετικῇ ἱστορίᾳ πειρατάς. Οἱ Οὐσκὸξ τῆς Ἑρζεγοβίνης εἶναι χριστιανοὶ φυγάδες ἐπὶ τῶν ὀρέων τοῦ Μαυροβουνίου, εἰς ἀδιάλειπτον σχεδὸν πόλεμον διατελοῦντες πρὸς τοὺς Τούρκους. Οἰκοῦσι δὲ μέρος μὲν περὶ τὰς πηγὰς τῆς Μορίτσας, καὶ μέρος τὰς τῆς Ῥουνδίνας Μ.Δ. τῆς πεδιάδος τοῦ Νίξιχ.

Α. Μ.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΕΡΓΑΤΩΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Ὁ ὁλικὸς ἀριθμὸς τῶν ἐργατῶν τῶν ἐν Ἑλλάδι βιομηχανικῶν καταστημάτων ὑπελογίσθη εἰς 7,342, ἐξ ὧν ἄνδρες 4,959, γυναῖκες 1,230, παῖδες 629 καὶ κοράσια 524. Ὁ ἀριθμὸς οὗτος τῶν ἐργατῶν διανέμεται μεταξὺ 136 ἐργοστασίων.

Μετὰ τὸ Λαύριον, ἔνθα συγκεντροῦται ὁ ἀνώτερος ἀριθμὸς τῶν ἐργατῶν, ἀσχολουμένων ἁπάντων εἰς μεταλλευτικὰς ἐργασίας, ὁ Πειραιεὺς ἔχει τὸν ἀνώτερον ἀριθμὸν ἐργατῶν, 1,662. Μετ' αὐτὸν δὲ ἔρχεται ἡ Σῦρος, ἧς τὰ ἐργοστάσια περιλαμβάνουσι 1,416 ἐργάτας.

Οἱ 7,342 ἐργάται τῶν ἡμετέρων ἐργοστασίων διαιροῦνται ὡς ἕπεται κατὰ τὴν ἐκπαίδευσιν αὐτῶν:

	Ἐγγράμματοι	Ἀγράμματοι
Ἄνδρες	1,732	2,909
Γυναῖκες	278	953
Παιδία	331	311
Κοράσια	73	437
	2,414	4,610

Ἡ κατάστασις αὕτη, εἰς ἣν δὲν περιελήφθησαν 318 ἄνδρες, ἀσχολούμενοι εἰς μεταλλευτικὰς ἐργασίας καὶ ὧν ἡ ἐκπαίδευσις δὲν ἐξηκριβώθη, καταδεικνύει, εἰ αἱ πληροφορίαι ἡμῶν εἰσὶν ἀκριβεῖς, ὅτι πλέον τοῦ διπλασίου τῶν περὶ ὧν πρόκειται ἐργατῶν εἰσὶν ἀγράμματοι, ἤτοι 68 τοῖς 100, καὶ ὅτι τὸ ἕτερον τῶν φύλων καθυστερεῖ δι' ἔτι μεγαλητέρων ἀναλογιῶν, καθόσον ἐπὶ μὲν τῶν γυναικῶν ἀγράμματοί εἰσιν 89 τοῖς 100, ἐπὶ δὲ τῶν κορασίων ἀγράμματοί εἰσιν 86 τοῖς 100!

Καὶ ἐν μὲν τῇ Σύρῳ τὰ 2/3 τῶν ἐργατῶν εἰσὶν ἀγράμματοι, ἐν δὲ τῷ Πειραιεῖ τὸ ἥμισυ.[1]

ΕΝ ΑΣΜΑΤΙΟΝ

Κοιμῶνται τ' ἄγρια βουνά,
Ἡ ῥάχες ἡσυχάζουν,
Ὡς καὶ τ' ἀγρίμια σταῖς φωλεαῖς
Ζευγαρωτὰ κουρνιάζουν.

Ἔπαψ' ὁ κοῦκκος στὸ κλαρί,
Πλαγιάζει τ' ἀκρογιάλι,
Λὲς καὶ κοιμᾶτ' ἡ θάλασσα
Στοῦ βράχου τὴν ἀγκάλη.

Μόνος ἐγὼ νυχτομαχῶ,
Προσκέφαλο δὲν ἔχω,
Σὰν ξωτικό, 'σὰ φάντασμα
Τὰ δάση παρατρέχω.

Τρέχω λαγκάδια καὶ κρεμνοὺς
Πάει καὶ σὲ λησμονήσω·
Ἀλλ' ὅσο φεύγω, τόσ' ὁ νοῦς
Σὲ σὲ γυρίζ' ὀπίσω.

Σὲ βλέπω 'δῶ, σὲ βλέπω 'κεῖ,
Σὲ φέρνει ὁ λογισμός μου

1. Ἀπ. πληρ. περὶ τῶν ἐν Ἑλλ. Βιομ. Κατ. ὑπὸ Α. Μανσόλα.

Digitized by Google

'Μέρα καὶ νύχτα ὀπίσω μου,
Νύχτα καὶ 'μέρα ἐμπρός μου.

Σ' ἀκούω στὴν πεύκα ὅταν φυσᾷ,
Στὴν καλαμιὰ ὅταν τρύζει,
Σ' ἀκούω στὸ ῥέμμα ποῦ περνᾷ,
Καὶ τ' ἄνθη ἀναμερίζει. . .

Γιὰ τὸ τριφύλλ' εἶν' ἄνοιξις,
Γιὰ τὸ λουλοῦδι ἀπρίλις·
Θέ, καὶ γιὰ 'μέ, τὸ πλάσμα σου,
Τί θεραπεία θὰ στείλῃς![1]

Σ. Ζαμπελιος.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

⁂ Εἶδον πολλὰς ἐπαναστάσεις καὶ γνωρίζω τόρα τί πρέπει νὰ φρονῶ περὶ τῆς ἐπιρροῆς των ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς ἀναπτύξεως. Δὲν κρατοῦν τὸ σκῆπτρον τοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὰς χεῖράς των, ἀλλὰ τὴν ῥάβδον τῆς Κίρκης, τὴν μεταβάλλουσαν τοὺς ἀνθρώπους εἰς θηρία καὶ κτήνη. (Charles Nodier.)

⁂ Ἴσως θέλγεσαι ὑπὸ τῆς ἐλπίδος τιμητικῶν θέσεων καὶ διακρίσεων. Ἀλλὰ διατί προσηλόνεις τοσοῦτον τοὺς ὀφθαλμούς σου εἰς τὰ ἔξωθεν λάμποντα; Καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει, ὅτι πραγματικῶς εἶσαι ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἄξιος ὑψηλῶν τιμῶν, ἄξιος ν' ἀντικαταστήσῃς τὸν παρὰ σοῦ ζηλευόμενον, ἀγνοεῖς ὅτι ὁ φθόνος καὶ τὸ μῖσος τῶν πονηρῶν ἀκολουθοῦσι πρὸ πάντων τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ ἀπολαμβάνοντας διακρίσεις καὶ τιμάς; Ἡ σκιὰ ἔν τε τῇ τέχνῃ καὶ ἐν τῇ φύσει δὲν εἶναι μᾶλλον σκοτεινὴ ἐκεῖ ὅπου προσεγγίζει τὸ ζωηρότερον φῶς; Ἂν αἱ δυσαρέσκειαι, αἱ θλίψεις, αἱ μέριμναι δὲν ἦσαν στενῶς συνδεδεμέναι μετὰ τῶν ὑψηλῶν κοινωνικῶν θέσεων καὶ τιμῶν, διατί τοσάκις πλεῖστοι ἐνάρετοι καὶ ἔξοχοι ἄνδρες, ἀπαυδήσαντες ἐν τῷ θορύβῳ τῶν δημοσίων πραγμάτων, ἐγκατέλειψαν τὰς ὑψηλὰς θέσεις καὶ ἐπανῆλθον χαίροντες εἰς τὸν ἄσημον ἰδιωτικὸν βίον; Διατί τοσοῦτοι ἡγεμόνες οἰκειοθελῶς κατέθεσαν τὸ στέμμα αὐτῶν ἵνα ἄγνωστοι βιώσωσι μακρὰν τοῦ κόσμου; (Zschokke.)

⁂ Ἡ φωτογραφία εἶνε διὰ τὰ κοινὰ πρόσωπα, ὅτι ἡ τυπογραφία διὰ τὰ μέτρια συγγράμματα· πολλαπλασιάζει δηλαδὴ αὐτά, ἀλλὰ δὲν τὰ σώζει ἀπὸ τῆς λήθης καὶ τῆς περιφρονήσεως.

ΥΓΙΕΙΝΗ

ΠΕΡΙ ΛΥΣΣΗΣ

Γνωστὸν εἶνε ὅτι ἡ ἐπιστήμη δὲν ἠδυνήθη εἰσέτι νὰ ἀνεύρῃ τὴν αἰτίαν τῆς λύσσης, ἥτις πρὸ πάντων ἐνσκήπτει εἰς τοὺς κύνας. Ὁ νοσογόνος ἰὸς λέγεται ὅτι ἐνυπάρχει εἰς τὸ σίελον τοῦ πάσχοντος ζώου, εἰς τοὺς σιελοποιοὺς ἀδένας, εἰς τὸ αἷμα, ἴσως δὲ καὶ εἰς ἄλλα στερεὰ καὶ ῥευστὰ μόρια, καὶ ὅτι εἶνε πάντοτε μόνιμος, οὐδέποτε δὲ πτητικός.

Ὁ Πλούταρχος ἀπέδιδε τὴν λύσσαν εἰς ἐγκεφαλικὴν διατάραξιν τοῦ κυνός, ὁ Καβάνης παραδέχεται ὅτι ἡ ἐπενέργεια ὡρισμένων τινῶν κλιμάτων παράγει αὐτήν, εἶνε δὲ καί τινες νομίζοντες ὅτι αἰτία αὐτῆς εἶνε ἐφθαρμένη ἢ ἀνεπαρκὴς τροφή.

Καθ' ἡμᾶς ἡ τελευταία αὕτη γνώμη εἶνε ἡ μᾶλλον τῆς ἀληθείας ἀπέχουσα· διότι πασίγνωστον, ὅτι πολλάκις προσβάλλονται ὑπὸ λύσσης κύνες, περὶ ὧν μεγίστη καταβάλλεται φροντὶς καὶ ἐπιμέλεια.

Ἡ λύσσα λέγεται ἀναπτυσσομένη αὐτομάτως εἰς τοὺς κύνας, τοὺς αἰλούρους, τοὺς λύκους καὶ τὰς ἀλώπεκας, εἰς δὲ τὰ ἄλλα ζῶα καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον πάντοτε ἐκ μεταδόσεως. Οἱ σπουδαιότεροι ἐν τούτοις τῶν παρατηρητῶν ἀποκρούουσι τὴν αὐτόματον τῆς νόσου γένεσιν.

Ἡ ἐκ μεταδόσεως λύσσα εἶνε ἀποτέλεσμα τῆς ἐναποθέσεως τοῦ λυσσογόνου ἰοῦ εἴς τι μέρος τοῦ σώματος γυμνὸν ἐπιδερμίδος. Ὁ ἰὸς οὗτος μεταβαίνων εἰς τὸ αἷμα παράγει γενικὸν μολυσμὸν ἐν διαστήματι *ἀορίστου* χρόνου. Ἡ λύσσα ὁπωσδήποτε ἀναπτυχθεῖσα ἐκφαίνει πολλὰς καὶ μεγάλας ποικιλίας καὶ διαφορὰς παρὰ τοῖς κατοικιδίοις ζώοις. Παρὰ τῷ κυνὶ παρατηροῦνται τρεῖς περίοδοι τῆς νόσου, ἤτοι ἡ προδρομικὴ καλουμένη καὶ μελαγχολική, ἡ μανιακὴ καὶ ἡ παραλυτική. Κατ' ἀρχὰς τὸ ζῶον καθίσταται στυγνὸν καὶ κρύπτεται εἰς τὰ μᾶλλον ἀπομεμακρυσμένα μέρη, διστάζει νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν φωνὴν τοῦ κυρίου του, συστέλλεται, κρύπτει τὴν κεφαλὴν ἐντὸς τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν. Μετ' οὐ πολὺ εἰς τὸν ἀσυνήθη τοῦτον τρόπον προστίθεται ἀνησυχία τις καὶ ταραχὴ ἔκτακτος καὶ διαρκής. Τὸ ζῶον καταντᾷ ἀεικίνητον· ἔπειτα ἔρχεται ἡ παραφορά, ἣν χαρακτηρίζουσι παράξενα κινήματα ἐκδηλοῦντα ὅτι τὸ ζῶον ἀκούει φωνὰς ἀνυπάρκτους, βλέπει πράγματα φανταστικά. Καὶ ὁτὲ μὲν μένει μέχρι τινὸς ἀκίνητον καὶ ἔπειτα διὰ μιᾶς ἐγείρεται καὶ δάκνει εἰς τὸν ἀέρα ὡς ἂν ἐδίωκε ἀόρατόν τι· ὁτὲ δὲ ὁρμᾷ ὠρυόμενον κατ' ἀνυπάρκτου κωλύματος. Τότε ἄρχεται ἡ τάσις πρὸς τὸ δάκνειν, καὶ πρῶτον κατ' ἀψύχων πραγμάτων. Ἡ ὄρεξις μεταβάλλεται, τὰ βρώματα οὐδόλως τέρπουσιν αὐτὸ καὶ δάκνει πρῶτον μὲν ἑαυτό, ἔπειτα ἄλλα ζῶα, καὶ τέλος τὸν ἄνθρωπον. Δὲν αἰσθάνεται τὰ δήγματα καὶ τοὺς πόνους· μαίνεται ἐπὶ τῇ θέᾳ ἄλλου κυνός.

Παράξενοι εἶνε καὶ αἱ ὑλακαί του. Ἀντὶ νὰ ἔχωσιν αὗται τὴν συνήθη λαμπρότητα, ἀποβαίνουσι τραχεῖαι καὶ ὑπόκωφοι. Μετὰ τὴν πρώτην ὑλακὴν ὠρύεται κατὰ τρόπον ἀλλόκοτον.

Τὰ διάφορα ταῦτα συμπτώματα αὐξάνουσι βαθμηδὸν καὶ ἐντείνονται. Τὸ βλέμμα ἔχει τότε στυγνήν τινα λάμψιν ἐμπνέουσαν τρόμον. Μα-

1. Κρητικοὶ γάμοι.

Digitized by Google

νιωδῶς δὲ δάκνει ὁ κύων καὶ κατειλημμένος ὑπὸ τῆς λύσσης, ὄχι ὅμως καὶ διαρκῶς· ἔχει καὶ στιγμὰς ἡσυχίας. Τέλος καταλαμβάνεται ὑπὸ κοπώσεως, αἱ παραφοραὶ γίνονται σπανιώτεραι, ἐπέρχεται ἡ παραλυσία καὶ οὕτω θνήσκει.

Ἐνίοτε ἡ νόσος διατρέχει διὰ τῶν συμπτωμάτων τῆς πρώτης περιόδου τῆς μελαγχολικῆς, ἥτις ἀπολήγει εἰς τὴν παραλυτικὴν καὶ τὸν θάνατον, χωρὶς νὰ φανῶσι φαινόμενα μανίας.

Πλανῶνται οἱ νομίζοντες ὅτι ὁ λυσσῶν κύων φοβεῖται τὸ ὕδωρ ἢ ὅτι τεκμήριον τῆς λύσσης εἶνε ὁ περὶ τὸ στόμα ἀφρὸς, πλανῶνται ἐπίσης καὶ οἱ νομίζοντες ὅτι τὰ ζῶα εἶνε μᾶλλον ἐπιρρεπῆ εἰς τὴν λύσσαν κατὰ τὸ θέρος ἢ κατὰ τὸν χειμῶνα.

Πάντες οἱ ἁρμόδιοι ν' ἀποφανθῶσι περὶ τοιούτων πραγμάτων ὁμοφώνως λέγουσιν, ὅτι δὲν ὑπάρχει θεραπεία κατὰ τῆς λύσσης. Δὲν εὑρέθη ἀκόμη τὸ μέσον, δι' οὗ νὰ καταπολεμηθῇ ἡ φοβερὰ αὕτη πληγή. Πάντα τὰ πρὸς τοῦτο προταθέντα μέσα ἀπέτυχον, ἂν δὲ τυχόν τινα ἐξ αὐτῶν ἐφάνη ὅτι ἐπέδρασαν αἰσίως, τοῦτο προῆλθεν ἴσως διότι ὁ λυσσογόνος ἰὸς δὲν εἶχεν ἀκόμη εἰσχωρήσει εἰς τὸν ὀργανισμόν.

Τὸ κυριώτατον πάντων ἀμέσως μετὰ τὸ δῆγμα εἶνε ἡ καυτηρίασις, καυτηρίασις ὅμως ἄμεσος καὶ βαθεῖα διὰ πεπυρακτωμένου σιδήρου.[1]

Ἂν ἐκ πείρας δὲν εἴχομεν διδαχθῇ πόσον πρέπει τις νὰ διστάζῃ πρὸ τοῦ ἀποφανθῇ ὁριστικῶς περὶ παντὸς ἀφορῶντος εἰς τὴν ἰατρικὴν, ἠθέλομεν ἴσως εἴπει, ὅτι εὑρέθη ἡ θεραπεία τῆς λύσσης. Τοῦτο τοὐλάχιστον ἀριδήλως ἐξάγεται ἐκ τῆς ἐπιστολῆς, ἣν ἀπηύθυνε πρὸς τὸν Δρ. Γοῦβλερ, καθηγητὴν τῆς θεραπευτικῆς ἐν Παρισίοις, ὁ Δρ. Grzymala (ἐκ Κρίβε Ὄζερο ἐν Ποδολίᾳ). «Ἐλάβομεν, λέγει ὁ καθηγ. Γοῦβλερ ἐν τῇ ἐφημερίδι τῆς θεραπευτικῆς, παρ' ἑνὸς τῶν ἀξιοτίμων καὶ διακεκριμένων ἡμῶν συναδέλφων, τοῦ Δρ. Grzymala, ἐπιστολὴν, ἣν, ἕνεκα τοῦ γνωστοῦ ἡμῖν χαρακτῆρος τοῦ ἐπιστέλλοντος, νομίζομεν ἀξίαν πάσης προσοχῆς».

Τὸ θεραπευτικὸν μέσον, ὅπερ ὁ Δρ. Grzymala συνιστᾷ, εἶνε φυτόν τι ἐπιστημονικῶς καλούμενον ἀκανθῶδες Ξάνθιον (Xanthium spinosum), ὅπερ ἐν τῇ μεσημβρινῇ Γαλλίᾳ, ἄφθονον δὲ εὑρίσκεται ἐν Ποδολίᾳ.[2] «Ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, γράφει ὁ Κ. Grzymala, ἐπιτυχῶς κάμνω χρῆσιν τοῦ φυτοῦ τούτου· οὐδὲ ἅπαξ ἀπέτυχον, ἂν καὶ ἑκατοντάκις τοὐλάχιστον τὸ μετεχειρίσθην καὶ ἐπὶ ἀνθρώπων καὶ ἐπὶ ζώων δηχθέντων ὑπὸ κυνῶν ἢ ὑπὸ λύκων λυσσώντων».....

Ὁποῖα τώρα εἶνε τὰ φυσιολογικὰ ἀποτελέσματα τοῦ *ξανθίου*; Εἶνε ἱδρωτικὸν, σιελαγωγὸν, καὶ ὀλίγον διουρητικὸν, οὐ ὅμως ἡ ἐπενέργεια εἶνε πολὺ πλέον ἰσχυρὰ ἢ ἡ τοῦ Ἰαβοράνδου. Τὸ φάρμακον τοῦτο εἰς τινας μὲν προκαλεῖ ἱδρῶτα, εἰς ἄλλους δὲ σίελον· ἡ θερμοκρασία τοῦ σώματος ὑψοῦται ὀλίγον καὶ ταχύνεται συνήθως ἡ κυκλοφορία.

Τὸ *ξάνθιον* δίδει ὁ ῥηθεὶς ἰατρὸς εἰς κόνιν, τρεῖς δόσεις ἐξ 60 ὑφεκατογράμμων καθ' ἑκάστην διὰ τοὺς ἐφήβους ἐπὶ τρεῖς ἑβδομάδας. Εἰς τὰ παιδία τὰ μικρότερα τῶν δώδεκα ἐτῶν δίδει τὸ ἥμισυ τῆς δόσεως ταύτης. Οὐδεμίαν δὲ ποιεῖται χρῆσιν τῆς καυτηριάσεως.

Πρὸ ἐτῶν δώδεκα κύων τις ἀνήκων εἰς τὸν κ. Grzymala, καταληφθεὶς ὑπὸ λύσσης ἔδηξεν ἕνα βοῦν, ἕνα χοῖρον, ἕνα κύνα, ἕνα αἴλουρον καὶ ἕνα ἡμερωμένον γέρανον. Ὁ βοῦς, ὁ χοῖρος καὶ ὁ κύων ἰάθησαν ἐντελῶς διὰ τοῦ ξανθίου. Ὁ γέρανος καὶ ὁ αἴλουρος ἀφεθέντες ἄνευ ἰατρικῆς βοηθείας ἀπέθανον ἐκ λύσσης ὁ μὲν τρεῖς, ὁ δὲ ἕνδεκα ἡμέρας μετὰ τὸ δῆγμα. Κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον δώδεκα πρόσωπα ἀνήκοντα εἰς τὴν αὐτὴν οἰκογένειαν ἐδήχθησαν ὑπὸ λυσσῶντος λύκου. Ἓξ ἐκ τῶν προσώπων τούτων, εἰσελθόντα εἰς τὸ νοσοκομεῖον τῆς Ὀλσούκας (ἐν Ποδολίᾳ) καὶ τυχόντα τῆς θεραπείας τοῦ Δρ. Grzymala ἰάθησαν, τὰ ἄλλα ἓξ ὑποστάντα τὴν διὰ καυτηριάσεως, διὰ κανθαρίδων κλ. θεραπείαν ἀπέθανον μετ' ὀλίγας ἡμέρας.

Πολλὰ καὶ ἄλλα παραδείγματα τοιαῦτα ἀνθρώπων καὶ ζώων πάσης ἡλικίας ἀναφέρει ὁ ῥηθεὶς ἰατρὸς, καθ' ἃ πάντα ἐπέτυχε τὸ *ξάνθιον*. Εἰς τὰ μεγάλα ζῶα ἡ δόσις πρέπει ν' αὐξάνηται μέχρις 96 γραμμ., ἤτοι 3 οὐγκιῶν καθ' ἑκάστην ἐπὶ τέσσαρας ἑβδομάδας.

Βεβαίως ὁ ἀξιότιμος ἰατρὸς ἀναφέρει γεγονότα καὶ δύναται, ὡς ὁ ἴδιος γράφει, νὰ ἐπιβεβαιώσῃ πολλαχῶς τοὺς λόγους του. Ὑπολείπεται ὅμως νὰ γείνῃ γνωστὸν, ἂν τὸ *ξάνθιον* θὰ εἶνε τελεσφόρον εἰς ἄλλας χώρας πλὴν τῆς Ποδολίας. Εὐχόμεθα τὸ ταχύτερον νὰ ἐρευνηθῇ τὸ πρᾶγμα καὶ ν' ἀποδειχθῇ, ὅτι ὄντως εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους καὶ τοῦτο ἀκόμη ἐπετεύχθη, ἡ θεραπεία τῆς λύσσης.

***

Ἐρωτηθείς ποτε Ἀμερικανός τις πρόεδρος, ὁποῖον εἶνε τὸ οἰκόσημόν του, ἐνεθυμήθη ὅτι ἐχρημάτισε ξυλοκόπος ἐν τῇ νεότητί του καὶ ἀπεκρίθη ἀμέσως· «δύο γυμνοὶ βραχίονες.»

1. Συνειθίζουσι παρ' ἡμῖν νὰ φονεύωσι παρευθὺς πάντα κύνα, ὅστις ἤθελε δήξει τινὰ, πρὸ πάντων ἐν ὥρᾳ θέρους. Ὁ δάκνων κύων πρέπει νὰ περιορίζεται ἐν τόπῳ ἀσφαλεῖ καὶ ἀκινδύνῳ, μέχρις οὗ βεβαιωθῇ, ἂν εἶνε λυσσαλέος ἢ ὄχι, καὶ ἔπειτα νὰ φονεύεται. Παρετηρήθη, ὅτι πολλοὶ δηχθέντες ὑπὸ κυνὸς οὐχὶ λυσσῶντος, ἀλλ' εὐθὺς μετὰ τὸ δῆγμα φονευθέντος, ὑπέστησαν διὰ πολὺν χρόνον δεινὴν ἀγωνίαν, φανταζόμενοι ἑαυτοὺς ἀπειλουμένους ὑπὸ λύσσης. Καὶ ὁ ἰατρὸς δὲ πολὺ δραστηριώτερον καὶ προσεκτικώτερον θεραπεύει τὸν δηχθέντα, ἅμα ἐξετάσας τὸν κύνα πεισθῇ ἢ καὶ μόνον ὑποπτεύσῃ, ὅτι πρόκειται περὶ λύσσης.

2. Τὸ φυτὸν τοῦτο, καθὰ ἐν τῇ Ἀ λ η θ ε ί ᾳ (φύλλ. τῆς 3 Μαΐου 18˙6) ἔγραψεν ὁ καθηγητὴς τῆς Βοτανικῆς κ. Ὀρφανίδης, σπάνιον εἰς ἄλλα τῆς Ἑλλάδος μέρη, εἶνε κοινότατον περὶ τὰς Ἀθήνας καὶ ἐν Πελοποννήσῳ, ὅπου καλεῖται «Χ ρ υ σ ά γ κ α θ ο ν».

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.

Digitized by Google

'Αριθ. 33—Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Δεύτερος — Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδ. φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχ. ἀπὸ 1 Ιαν. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι — Τιμὴ προηγ. φύλλων λ. 30 — Γραφ. τῆς Διευθύνσεως: Ὁδ. Σταδίου, 6. — 15 Αὐγούστου 1876

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΑΥΡΙΚΙΟΝ ΒΛΩΚ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 497.

Καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας.—2ον Ὁ λόγος.

Ἡμέραν τινά, εἰσερχόμενος εἰς τοῦ γείτονός του, ὁ διδάσκαλος ἀκούει τὸν Παῦλον λέγοντα εἰς τὸν πατέρα του: «Ἐὰν δὲν πρέπῃ νὰ ἐξοδεύωμεν τὰ χρήματά μας ἄνευ ἀνάγκης, διατί δὲν κατασκευάζομεν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι τὰ φορέματά μας, τὰ ὑποδήματά μας, τὰ ἄροτρα καὶ τὰς δικέλλας μας;»

Ὁ πατὴρ ἀπεκρίθη: «Διότι δὲν εἰξεύρομεν νὰ κατασκευάσωμεν ὅλα ταῦτα τὰ πράγματα.»

— Δὲν εἶναι μόνον ὁ λόγος οὗτος, προσέθηκεν ὁ διδάσκαλος, ἀλλὰ προσέτι διότι τὰ πράγματα ταῦτα θὰ μᾶς στοιχίσωσι περισσότερον.

Καὶ ἐπειδὴ οἱ παρευρισκόμενοι ἐφάνησαν ἐκπεπληγμένοι, ὁ διδάσκαλος ἀπετάθη εἰς τὴν μητέρα τοῦ Παύλου: «Ἂς ἴδωμεν, γείτων, πόσος καιρὸς σᾶς χρειάζεται διὰ νὰ κλώσητε τὸ ἔριον, νὰ τὸ ὑφάνητε καὶ νὰ τὸ κατασκευάσητε ἐνδύματα δι' ὅλην σας τὴν οἰκογένειαν;»

— Διακόσιαι ἴσως ἡμέραι.

— Καὶ πόσον ἀξίζει ἡ ἡμέρα;

— 1 δραχμὴν καὶ 50 λεπτά.

— 200 ἡμέραι, κάμνουν λοιπὸν 300 δραχμάς.

Ἀγοράζουσα δὲ τὰ ἐνδύματα ταῦτα θὰ δαπανήσητε 100 δρ.

Καὶ ἐὰν ἐνήθετε, ὑφαίνετε καὶ ἐρράπτετε ὅλην τὴν ἡμέραν, τίς θὰ ἐκαθάριζε τὴν οἰκίαν σας, τίς θὰ ἐμαγείρευε, τίς θὰ ἐπεριποιεῖτο τὰ ζῶά σας;

Καὶ σύ, γεῖτον, θὰ κατεσκεύαζες τόσον γρήγορα ἓν ἄροτρον ὅσον ὁ σιδηρουργός;

— Ὄχι βεβαίως.

— Καὶ ποῦ θὰ ἀγοράζετε τὸν σίδηρον; Θὰ τὸν κατεσκεύαζετε ὡς καὶ τὸν χαλκὸν καὶ τὰ ἄλλα μέταλλα, ὧν ἠδύνασθε νὰ ἔχητε ἀνάγκην;

Εἶναι λοιπὸν εὐτύχημα, ἐξηκολούθησεν ὁ διδάσκαλος, ὅτι ἡ ἐργασία εἶναι οὕτως διῃρημένη μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ὥστε οἱ μὲν νὰ κατασκευάζωσι δικέλλας, οἱ δὲ ἄροτρα, οἱ ἄλλοι ὡρολόγια, βιβλία, ὑποδήματα. Ὅστις κατασκευάζει πάντοτε τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, τὸ κατασκευάζει καλῶς καὶ ταχέως.

— Διὰ τοῦτο μὲ κάμνετε καὶ γράφω πολλάκις τὴν αὐτὴν φράσιν, εἶπεν ὁ Παῦλος.

— Βέβαια, ἀπήντησεν ὁ διδάσκαλος μειδιῶν. Ὅστις θὰ εἶχε νὰ γράψῃ πολλὰς φράσεις διὰ νὰ τὰς πωλήσῃ, θὰ ἐφεύρισκε τὴν τυπογραφίαν, ἢ καὶ τὰς χαλυβδίνας μόνον γραφίδας. Ὁ κάμνων πάντοτε τὴν αὐτὴν ἐργασίαν σκέπτεται νὰ καταστήσῃ τὴν ἐργασίαν ταύτην εὐκολωτέραν ἢ παραγωγικωτέραν· ἐφευρίσκει ἐργαλεῖα, ὕστερον μηχανάς· διὰ τῶν μηχανῶν κατασκευάζει χιλιάκις ἢ καὶ δεκάκις χιλιάκις περισσότερα, ἢ διὰ τῶν χειρῶν.

Ἄλλοτε, ὁ ἄνθρωπος ἔφερεν ὁ ἴδιος τὰ βάρη του· ὕστερον ἐξημέρωσε τὸν ἵππον, ὁ ὁποῖος φέρει τὸ διπλοῦν ἢ τὸ τριπλοῦν βάρος· ἀκολούθως ἐφευρέθη ἡ ἅμαξα, ἥτις φέρει δεκαπλάσιον βάρος· καὶ τέλος ἡ ἀτμάμαξα, ἡ ὁποία σύρει χιλιοπλάσιον βάρος τρέχουσα.

— Πῶς λέγονται, ἠρώτησεν ἓν παιδίον, οἱ κατασκευάζοντες τὰς ἀτμαμάξας;

— Μηχανικοί! εἶπεν ὁ Παῦλος. Ἀτμαμάξας λοιπὸν κατασκευάζει ὁ μεγαλήτερος ἀδελφὸς τοῦ Πέτρου;

— Ὄχι μόνος του, λέγει ὁ διδάσκαλος. Ἐκεῖνος, ὅστις ἐσπούδασε τὰ μαθηματικὰ καὶ τὴν μηχανικὴν—λέγεται μηχανικὸς—κάμνει τὸ σχέδιον. Ὁ πρωτοπλάστης κάμνει τὸ πρότυπον ἐν σμικρῷ, ὕστερον διαιροῦσι τὴν μηχανὴν εἰς διάφορα μέρη καὶ ἕκαστος ἐργάτης κατασκευάζει ἓν μέρος, πάντοτε τὸ αὐτό, διὰ νὰ τὸ κατασκευάζῃ καλῶς· ὑπάρχουσιν ἐπίσης προσαρμοσταὶ καὶ ἄλλοι ἐργάται εἰς πᾶν μηχανουργεῖον.

— Καθὼς εἰς ἕνα μεγάλον κτῆμα, εἶπεν ὁ πατὴρ τοῦ Παύλου, ὑπάρχει βουκόλος, ποιμήν, εἷς ἢ πολλοὶ ζευγηλάται, νέαι διὰ τὸν ὀρνιθῶνα καὶ ἄλλοι διάφοροι ἐργάται, ἔχων ἕκαστος τὴν εἰδικότητά του, καὶ ὅλοι οὗτοι οἱ ἄνδρες καὶ αἱ γυναῖκες διευθύνονται ὑπὸ τοῦ ἰδιοκτήτου, ἢ τοῦ ἐνοικιαστοῦ, ἢ καὶ τοῦ ἐπιστάτου, ὁ ὁποῖος χωρὶς νὰ ἀσχολῆται εἴς τι διὰ τῶν χειρῶν, ἔχει οὐ μικρὰν ἐργασίαν.

— Διατί λοιπόν, Παῦλε, ἐπανέλαβεν ὁ διδάσκαλος, ὑπάρχει ὁ καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας;

— Ἵνα ἕκαστος δύναται νὰ παράγῃ καλλήτερον, ταχύτερον καὶ εὐθηνότερον.

Ἡμέρας τινὰς μετὰ ταῦτα, ὁ Παῦλος ἀπέδει-

Digitized by Google

ξεν ἔν τινι εὐκαιρίᾳ εἰς τοὺς συμμαθητάς του ὅτι ὠφελήθη ἐκ τῆς συνδιαλέξεως ταύτης.

Ἡ ἀνταλλαγή.

Ἦτον ἡ ἡμέρα τῆς πανηγύρεως καὶ ὁ καιρὸς τῶν παύσεων. Ὁ Ἰωάννης, μὲ τὰ θυλάκια πλήρη βώλων, ἐξήρχετο τῆς οἰκίας, ζητῶν τινὰ νὰ παίξῃ. Ἀπήντησε τὸν Πέτρον, ὁ ὁποῖος ἐγύριζε τὴν σβοῦράν του. Ὁ Ἰωάννης τῷ προσφέρει βώλους διὰ νὰ λάβῃ τὴν σβοῦράν του. Ἀλλ' ὁ Πέτρος προτιμᾷ νὰ μὴν τὴν ἀλλάξῃ διότι ἔχει μόνον μίαν. Ὁ Ἰωάννης τῷ προσέφερε διαδοχικῶς δέκα, δέκα πέντε, εἴκοσι βώλους, ἀλλ' εἰς μάτην. Ὁ Παῦλος, ὅστις ἔφθασε τὴν στιγμὴν ἐκείνην, τὸν ἤκουσε· καὶ ἐπειδὴ ἔχει τρεῖς σβούρας ὄχι ὅμως καὶ βώλους, δέχεται τὴν ἀλλαγήν, καὶ οἱ τρεῖς φίλοι προσπαθοῦσι τίς αὐτῶν νὰ γυρίσῃ κάλλιον τὴν σβοῦράν του.

Ἀλλὰ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ παίξῃ τις ἡσύχως τὴν ἡμέραν ἐκείνην· διότι κάθε στιγμὴν διήρχοντο τῆς ὁδοῦ ἄνθρωποι καὶ ἅμαξαι, καὶ μετ' ὀλίγον ὁ Ἰωάννης, ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος ἔθεσαν τὰς σβούρας εἰς τὰ θυλάκιά των καὶ ἠκολούθησαν τὸν κόσμον μέχρι τῆς ἀγορᾶς.

Ὑπῆρχον πολλὰ πράγματα ἐκτεθειμένα. Εἰς τοὺς μὲν ἐπώλουν ὑποδήματα, εἰς τοὺς ἄλλους τσαρούχια, ἐδῶ περικνημῖδας, ἐκεῖ μαχαίρια, γλυκύσματα, βιβλία, ἐπενδύτας, πτυάρια καὶ μυρία ἄλλα πράγματα. Μακρύτερον ἦτον ἡ ἀγορὰ τῶν ζώων, καὶ ἀριστερὰ σχοινοβάται καὶ οἰνοπῶλαι, οἵτινες εἶχον στήσει ἐν ὑπαίθρῳ τὰς σκηνάς των.

Τὰ ἐκθέματα ἐνθύμισαν εἰς τὸν Παῦλον ὅ,τι περὶ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας ἤκουσεν εἰς τὴν οἰκίαν των, καὶ τὸ ἐδιηγήθη εἰς τοὺς συμμαθητάς του. Ἐννόησαν πάραυτα ὅτι, ἅμα κατασκευάσῃ τις περισσότερα πράγματα τῶν ὅσων ἔχει ἀνάγκην ὁ ἴδιος, τὰ ἀνταλλάσσει μὲ πράγματα τὰ ὁποῖα δὲν ἔχει ἢ δυσκόλως παράγει· μήπως ὑπὸ τοιούτους ὅρους πρὸ ὀλίγου δὲν ἀντηλλάγησαν οἱ βῶλοι;

Ἀλλά, φεῦ! οὐδεὶς θὰ τοῖς ἔδιδεν εἰκόνας, γλυκύσματα διὰ τοὺς βώλους ἢ τὰς σβούρας των!

Διατί;

Δὲν εἶχον ἀνάγκην ἐξηγήσεως. Τί θὰ ἔκαμνεν ὁ ζαχαροπλάστης τὰ παιγνίδιά των;

— Ὦ! ἐὰν εἴχομεν χρήματα!

— Ὅταν μεγαλώσωμεν θὰ κερδίζωμεν.

— Ἀλλὰ διατί μὲ τὰ χρήματα ἀγοράζει τις ὅ,τι θέλει; λέγει ὁ Ἰωάννης.

— Ναί, διατί; ἐπανέλαβον οἱ ἄλλοι.

— Ὁ διδάσκαλος εἶναι ἐκεῖ κάτω, λέγει εἷς ἐξ αὐτῶν, ὑπάγωμεν νὰ τὸν ἐρωτήσωμεν.

Καὶ ἔτρεξαν πρὸς αὐτόν.

— Διδάσκαλε, διατί ἀγοράζει τις ὅ,τι θέλει μὲ τὰ χρήματα;

— Πρῶτον, ἀπήντησεν ὁ διδάσκαλος, δὲν ἀγοράζει τις ὅ,τι θέλει μὲ τὰ χρήματα· π. χ. πωλεῖς τὰ ὦτά σου;

— Ὢ ὄχι, ἀπήντησαν ἅπαντα μιᾷ φωνῇ.

— Καλῶς. Ἀγοράζει τις λοιπὸν ὅ,τι πωλεῖται. Καὶ διατί ὁ μαχαιροποιὸς ἐκεῖνος θέλει νὰ πωλήσῃ τὰ μαχαιριά του;

— Διὰ νὰ ἔχῃ χρήματα.

— Καὶ τί νὰ κάμνῃ τὰ χρήματα; Θὰ τὰ φάγῃ; Δοκίμασε νὰ φάγῃς τὸ τάλληρον τοῦτο.

— Δὲν θὰ φάγῃ τὰ χρήματα, ἀλλὰ θὰ ἀγοράσῃ ἄρτον καὶ κρέας, ἀπήντησεν ὁ Ἰωάννης.

— Ἢ καὶ ἐνδύματα, προσέθηκεν ὁ διδάσκαλος, ἢ θὰ πληρώσῃ τὸ ἐνοίκιόν του, ἢ θὰ ἀγοράσῃ σίδηρον, ἢ ἄλλο τι.

Πράγματι, οὐδ' αὐτὸς τὸ γνωρίζει ἀκόμη. Ἔχει πιθανῶς ἀνάγκην πολλῶν πραγμάτων, καί, ὅταν θὰ ἔχῃ τὰ χρήματα, θὰ σκεφθῇ τί χρῆσιν αὐτῶν πρέπει νὰ κάμῃ.

Πολλοὶ ἄνθρωποι ἦλθον νὰ ὁμιλήσωσι μὲ τὸν διδάσκαλον, ὁ ὁποῖος ἠναγκάσθη νὰ ἀφήσῃ τὰ παιδία. Ἀπερχόμενος δὲ τὰ προέτρεψε νὰ ὑπάγωσι τὸ ἑσπέρας εἰς τὴν οἰκίαν του μετὰ τῶν συμμαθητῶν των, διὰ νὰ ἐξακολουθήσωσι τὴν ὁμιλίαν ταύτην.

Α. Βερναρδακης.

Ἕπεται συνέχεια.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΚΗΡΙΟΥ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 498.

Φλόγες τινὲς παρουσιάζονται ὅλως ἰδιοτρόπως, ὥστε χρειάζεται πολλὴ ἐπιτηδειότης καὶ λεπτότης παρατηρήσεως ὅπως ἐννοήσωμεν εἰς ποῖον εἶδος καύσεως ἀνήκουσι.

Οὕτως ἔχω ἐδῶ μίαν κόνιν, τὴν κιτρίνην ταύτην, ἥτις εὐκολώτατα φλογίζεται, καὶ σύγκειται ἐκ μορίων κεχωρισμένων. Καλεῖται *λυκοπόδιον*, ὡς καὶ τὸ φυτὸν ἐξ οὗ ἐξάγεται, καὶ ἕκαστον τῶν μορίων τούτων ἃ βλέπετε ἀποτελεῖ ἰδιαιτέραν φλόγα καὶ ἰδιαίτερον καπνόν· ἂν ὅμως τὰ ἴδῆτε νὰ καίωνται, θὰ νομίσετε ὅτι τὸ ὅλον παράγει μίαν μόνην φλόγα. Ἂς ἀνάψωμεν ὀλίγην ποσότητα, διὰ νὰ ἴδῆτε τὸ ἀποτέλεσμα. Εἴδετε· εἴχομεν μίαν καὶ μόνην φλόγα, ὡς ἐφαίνετο· ἠκούσατε ὅμως καὶ κρότους, οἵτινες σᾶς ἀπεδείκνυον ὅτι ἡ καῦσις δὲν ἦτον οὔτε συνεχὴς οὔτε κανονική. Τὴν σκόνιν αὐτὴν μεταχειρίζονται εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν πυροτεχνημάτων, καὶ εἰς τὸ θέατρον ὅταν θέλωσι νὰ μιμηθῶσι τὴν ἀστραπήν, καὶ ἡ μίμησις εἶναι πολὺ ἐπιτυχής. *(Ὁ καθηγητὴς ἐπαναλαμβάνει δὶς τὸ πείραμα, φυσῶν τὸ λυκοπόδιον διὰ ὑαλίνου σωλῆνος εἰς τὴν φλόγα λύχνου οἰνοπνεύματος.)* Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς καύσεως δὲν εἶναι τὸ ἴδιον ὡς τὸ τῶν ῥινισμάτων, εἰς ὃ θὰ ἐπανέλθωμεν.

Ἂν λάβωμεν κηρίον καὶ ἐξετάσωμεν τὸ μέρος τῆς φλογὸς τὸ φαινόμενον ὡς λαμπρότερον, εὑρίσκομεν τὰ μικρὰ ἐκεῖνα μελανὰ μόρια, τὰ ὁ-

Digitized by Google

ποῖα πολλάκις εἴδετε ἐκπεμπόμενα ἐκ τῆς φλογός. Θὰ ἴδωμεν νὰ τ' ἀποχωρίσωμεν κατ' ἰδιαιτέραν τινὰ μέθοδον. Λαμβάνω λοιπὸν τὸ κηρίον τοῦτο. 'Αφαιρῶ ὅσον μέρος *ἔτρεξεν* ἐξ αἰτίας τοῦ ῥεύματος. Τώρα ἂν λάβω σωλῆνα ὑάλινον, καὶ τὸν βυθίσω, ὡς εἰς τὸ πρῶτον ἡμῶν πείραμα, εἰς τὸ λαμπρὸν μέρος τῆς φλογός, ἀλλ' ὀλίγον ὑψηλότερον, θὰ ἴδῆτε τὶ θὰ συμβῇ. Τὴν πρώτην φορὰν εἴδατε νὰ ἐβγαίνῃ λευκὸς ἀτμός. Τώρα θὰ τὸν ἴδῆτε μαῦρον. Βλέπετε; 'Ιδού, ἔρχεται, μαῦρος ὡς τὴν μελάνην. Οὐδόλως ὁμοιάζει τὸν πρῶτον ἐκεῖνον, καὶ ἂν πλησιάσωμεν εἰς αὐτὸν τὸ κηρίον, θὰ τὸ σβύσῃ, ἀντὶ ν' ἀνάψῃ ὁ ἴδιος. Αὐτὰ λοιπὸν τὰ μόρια, ὡς σᾶς εἶπον, εἶναι ὁ καπνὸς τοῦ κηρίου, καὶ ἤκουσα ὅτι ἄτακτα παιδία,—ἠξεύρω ὅμως ὅτι κανὲν ἀπὸ σᾶς δὲν εἶναι ἐξ αὐτῶν,—διασκεδάζουν ἐνίοτε περιφέροντα τὸ κηρίον ὑπὸ τὴν ὀροφὴν τοῦ δωματίου ὅταν εἶναι ἀρκετὰ χαμηλή, καὶ γράφουν εἰς αὐτὴν διὰ τοῦ καπνοῦ. 'Αλλὰ τί εἶναι κυρίως αὐτὴ ἡ μαύρη οὐσία; Τίποτε ἄλλο, παρὰ ὁ ἄνθραξ

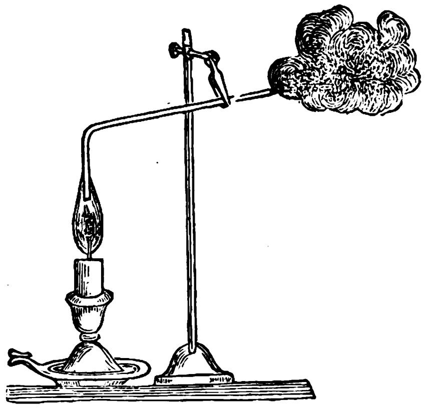

Σχ. 17.

ὅστις εἶναι εἰς τὸ κηρίον. Καὶ πῶς λοιπὸν ἐξέρχεται; Βέβαιον εἶναι ὅτι ὑπάρχει ἐντὸς τοῦ κηρίου, διότι ἄλλέως θὰ ἦτον ἀδύνατον νὰ τὴν συνάξωμεν, καὶ νὰ τὴν κλείσωμεν καὶ εἰς φιάλην. Προσέξατε διὰ νὰ μ' ἐννοήσητε. Δὲν φαντάζεσθε πιστεύω ὅτι ὅλα ἐκεῖνα τὰ μελανὰ μόρια, τὰ ἄτομα τῆς καπνιᾶς ὅσα πετοῦν εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν τῶν πόλεων, μάλιστα ὅπου ὑπάρχουσι πολλὰ ἐργοστάσια, αὐτὰ ἀποτελοῦσι τὴν ζωὴν καὶ τὴν ὡραιότητα τῆς φλογός, καιόμενα εἰς αὐτὴν ὡς εἴδομεν νὰ καίωνται τὰ ῥινίσματα τοῦ σιδήρου. 'Ιδοὺ τὸ μεταλλικὸν αὐτὸ ὕφασμα. Εἶναι τόσον πυκνόν, ὥστε ἡ φλὸξ δὲν διέρχεται

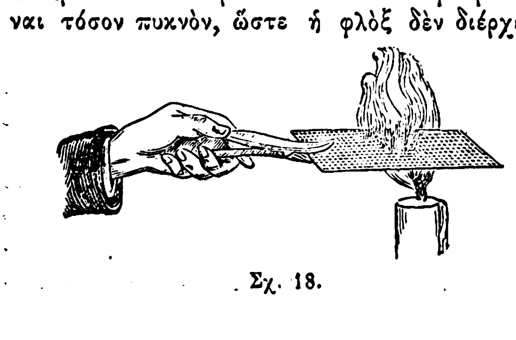

Σχ. 18.

δι' αὐτοῦ. Ὅταν τὸ καταβιβάσω μέχρι τοῦ μέρους τοῦ λαμπροτέρου τοῦ κηρίου, θὰ ἴδῆτε ὅτι θὰ νικήσῃ τὴν φλόγα, καὶ μόνον σύννεφον καπνοῦ θὰ διέλθῃ δι' αὐτοῦ.

Πρέπει νὰ σᾶς εἰπῶ ὅτι ὅταν ὕλη τις καίηται καθὼς τὰ σιδηροῤῥινίσματα εἰς τὴν πυρῖτιν χωρὶς νὰ ἐξατμισθῇ, καὶ εἴτε γίνεται ῥευστή, ἢ μένῃ στερεά, τότε ἀποκτᾷ μεγίστην λάμψιν. Λαμβάνω καὶ ἄλλα τινὰ παραδείγματα, ἐκτὸς τοῦ κηρίου, διὰ νὰ πεισθῆτε περὶ τούτου· διότι ὅ,τι ἔχω νὰ σᾶς εἰπῶ, ἐφαρμόζεται εἰς ὅλας τὰς οὐσίας, εἴτε καίονται εἴτε καὶ ὄχι. Ὅλαι εἶναι λαμπρόταται ἂν μένωσι στερεαί, καὶ τὴν λαμπρότητα δίδουσιν εἰς τὴν φλόγα τὰ στερεὰ μόρια τὰ εὑρισκόμενα εἰς αὐτήν.

'Ιδοὺ τοῦτο τῆς πλατίνης τὸ σύρμα. Ἡ πλάτινα εἶναι σῶμα μὴ διαλυόμενον εἰς τὸ πῦρ. Βλέπετε, ὅταν τὸ θερμαίνω εἰς τὴν φλόγα, πόσον λαμπρὸν γίνεται. Θὰ ἐλαττώσω τὴν φλόγα, ὥστε νὰ λάμπῃ ἀσθενῶς, καὶ θὰ ἴδῆτε ὅτι ἡ πλάτινα, ἂν καὶ ὀλίγον ἐθερμάνθη, δίδει ὅμως πολὺ λαμπρότερον φῶς. Εἰς τὴν φλόγα αὐτὴν περιείχετο ἄνθραξ. Τώρα θὰ μεταχειρισθῶ ἄλλην, ὅπου ἄνθραξ νὰ μὴ ὑπάρχῃ. 'Ιδέτε, εἰς τὸ ἀγγεῖον τοῦτο περιέχεται ὕλη τις καύσιμος, ἀτμὸς ἢ ἀέριον, ἢ ὅπως θέλετε νὰ τ' ὀνομάσητε, ἥτις καίει χωρὶς κανὲν στερεὸν ἄτομον. Εἰς αὐτὴν τώρα ῥίπτω τὴν στερεὰν ταύτην οὐσίαν, καὶ βλέπετε πόσον ἰσχυρὰν θερμότητα λαμβάνει διὰ μιᾶς ἡ φλόξ, καὶ πῶς λάμπει ὅ,τι εἰς αὐτὴν ἔρριψα.—Οὗτος ἐδῶ εἶναι ὁ σωλὴν ὅστις χρησιμεύει ὡς ἀγωγὸς εἰς τὸ ἀέριον τὸ καλούμενον *ὑδρογόνον*. Περὶ αὐτοῦ περισσότερα θὰ εἴπωμεν μίαν ἄλλην ἡμέραν. Τοῦτο δὲ εἶναι ἄλλη τις οὐσία, ὀνομαζομένη *ὀξυγόνον*, δι' ἧς ἠμποροῦμεν νὰ καύσωμεν τὸ ὑδρογόνον. Ἂν καὶ ἡ μίξις των δίδει θερμότητα πολὺ ἀνωτέραν ἀφ' ὅσην παράγει τὸ κηρίον, φῶς ὅμως δίδει ὀλίγον. Ἂν ὅμως προσθέσωμεν στερεόν τι σῶμα, θὰ ἔχωμεν ἀμέσως μεγάλην λάμψιν. 'Ιδού, ἂς λάβω ὀλίγην τίτανον, ἄσβεστην, ὕλην ἥτις δὲν καίεται, δὲν ἐξατμίζεται ὑπὸ τῆς θερμότητος, καὶ διὰ τοῦτο μένει στερεὰ καὶ διατηρεῖ τὴν θερμότητά της· θὰ ἴδῆτε τὶ θὰ γίνῃ. Τὸ ὑδρογόνον, ἑνούμενον μετὰ τοῦ ὀξυγόνου, ἀναπτύσσει μεγίστην θερμότητα, ἀλλὰ φῶς μέχρι τοῦδε πολὺ ὀλίγον, οὐχὶ διότι λείπει ἡ θερμότης, ἀλλὰ διότι λείπουν μόρια δυνάμενα νὰ μείνωσι στερεά. Θέλετε νὰ σᾶς τὸ ἀποδείξω; Ἂς θέσωμεν τὸ τεμάχιον τοῦτο τῆς ἀσβέστου εἰς τὴν φλόγα τοῦ ὑδρογόνου τοῦ καίοντος ἐντὸς τοῦ ὀξυγόνου. 'Ιδέτε λάμψιν! Θαυμάσιον φῶς, οὐχὶ κατώτερον τοῦ ἠλεκτρικοῦ φωτός, καὶ ἴσον σχεδὸν πρὸς τὴν λαμπρότητα τοῦ ἡλίου. Ἔχω ἐδῶ καὶ ἓν τεμάχιον ξυλάνθρακος. Καιόμενον καὶ αὐτὸ ἐκεῖ, θὰ μᾶς φωτίσῃ ἀπαραλλάκτως ὡς ἂν ἦτον εἰς ἑστίαν κηρίου. Ἡ θερμότης τῆς φλογὸς τοῦ κηρίου ἀποσυνθέτει

Digitized by Google

τὸν ἀτμὸν τοῦ κηροῦ ἢ ἀλείμματος καὶ ἐλευθερόνει τὰ μόρια τοῦ ἄνθρακος. Αὐτὰ δὲ ἀνάπτονται τότε καθὼς τὰ συνιστῶντα τὸ τεμάχιον τοῦτο τοῦ ξυλάνθρακος, καὶ ὑψοῦνται εἰς τὸν ἀέρα. Καιόμενα ὅμως, ποτὲ ὑπὸ σχῆμα ἄνθρακος δὲν μακρύνονται ἀπὸ τοῦ κηρίου, ἀλλὰ ἀφανίζονται εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν, μεταβαλλόμενα εἰς ἀόρατόν τινα οὐσίαν, περὶ ἧς θὰ σᾶς εἰπῶ ἄλλοτε.

Δὲν σᾶς φαίνεται θαῦμα αὐτὴ ἡ μεταμόρφωσις; Δὲν ἀπορεῖτε νὰ βλέπετε τὸν μαῦρον καὶ ῥυπαρὸν αὐτὸν ἄνθρακα νὰ γίνεται τόσον λαμπρός; Ἰδοὺ ἐν συνόψει τὸ πρᾶγμα. Πᾶσα λαμπρὰ φλὸξ περιέχει στερεὰ μόρια. Τὸ ζωηρὸν φῶς μᾶς δίδεται ὑπὸ παντὸς σώματος τὸ ὁποῖον παράγει τὰ στερεὰ μόρια εἴτε ἐν ᾧ καίεται, ὡς τὸ κηρίον, εἴτε εὐθὺς μετὰ ταῦτα, ὡς εἴδομεν εἰς τὸ πείραμα τῆς πυρίτιδος καὶ τῶν σιδηροῤῥινισμάτων.

Ἂς σᾶς δώσω καὶ ἄλλα τινὰ παραδείγματα. Ἰδοὺ τεμάχιον φωσφόρου. Ἡ φλὸξ τὴν ὁποίαν παράγει εἶναι λαμπρά. Ἐκ τούτου λοιπὸν πρέπει νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τῶν προτέρων ὅτι ὁ φωσφόρος, εἴτε ὅταν καίηται, εἴτε ἀμέσως μετὰ ταῦτα, παράγει στερεὰ μόρια. Ἀνάπτω τὸν φωσφόρον μου, καὶ τὸν καλύπτω διὰ ὑαλίνου κώδωνος, διὰ νὰ μὴ μὲ διαφύγῃ κἀνέν του μέρος. Τί εἶναι λοιπὸν ὅλος οὗτος ὁ καπνός; Ὁ καπνὸς εἶναι αὐτὰ τὰ στερεὰ μόρια, τὰ παραγόμενα ὑπὸ τῆς καύσεως τοῦ φωσφόρου. Ἰδοὺ δύω ἄλλαι οὐσίαι, χλωρικὸν ἅλας ποτάσσης, καὶ ἔνθειον στίμμι. Θὰ τὰς ἀναμίξω ὀλίγον, καὶ θὰ καύσωσι κατὰ διαφόρους τρόπους. Ἂς τὰς ἐγγίσωμεν πρῶτον διὰ μιᾶς σαγόνος θειϊκοῦ ὀξέος, διὰ νὰ σᾶς δώσω καὶ ἓν παράδειγμα χημικῆς ἐνεργείας, καὶ εὐθὺς θ' ἀνάψωσι. *(Ὁ καθηγητὴς ἀνάπτει τὸ μίγμα καθ' ὃν τρόπον εἶπε.)* Ἰδέτε μόνον, καὶ θὰ ἐννοήσητε ἂν ἡ καῦσις παράγῃ ἢ ὄχι στερεὰ μόρια. Σᾶς εἶπα τοὺς λόγους δι' ὧν ἠμπορεῖτε νὰ κρίνητε τί συμβαίνει καὶ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην. Ἠξεύρετε ὅτι ἡ λαμπρὰ αὕτη φλὸξ εἶναι τὰ στερεὰ μόρια τὰ μεταβαίνοντα εἰς τὸν ἀέρα.

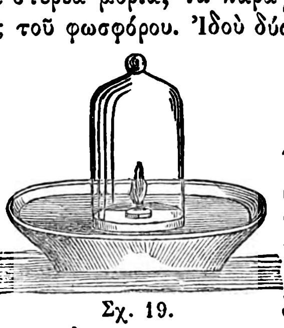

Σχ. 19.

Ὁ προπαρασκευαστής μου ἡτοίμασεν ἐκεῖ εἰς τὴν ἑστίαν του ἓν θερμότατον χωνευτήριον. Ἂν ῥίψω εἰς αὐτὸ ὀλίγα ῥινίσματα ψευδαργύρου, θὰ δώσωσι φλόγα ὡς τὴν τῆς πυρίτιδος. Σᾶς δεικνύω αὐτὸ τὸ πείραμα, διότι εὔκολον σᾶς εἶναι νὰ τὸ ἐπαναλάβητε οἱ ἴδιοι. Παρετηρήσατε τὶ ἀποτέλεσμα δίδει ἡ καῦσις τούτου τοῦ ψευδαργύρου. Βλέπετε, καίει σχεδὸν ὅσον λαμπρῶς καὶ τὸ κηρίον. Ἀλλὰ τί εἶναι οὗτος ὁ καπνός, τί εἶναι ὅλαι αὐταὶ αἱ μικραὶ κλωσταὶ ὡς τρίχες, αἱ ὁποῖαι πετοῦν πρὸς σᾶς, ἀφ' οὗ σεῖς δὲν ἠμπορεῖτε νὰ ἔλθητε πρὸς αὐτάς; Καὶ εἰς τὸ χωνευτήριον μᾶς μένει πολλὴ ἐξ αὐτῆς τῆς τριχοειδοῦς ὕλης. Λαμβάνω ἓν τεμάχιον ψευδαργύρου πάλιν, διὰ νὰ σᾶς δείξω ἄλλο ἁπλούστερον πείραμα. Τὸ ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι τὸ ἴδιον. Ἰδοὺ ὁ ψευδάργυρος, ἰδοὺ καὶ ἡ ἑστία. *(Ὁ καθηγητὴς δεικνύει φλόγα ὑδρογόνου ἐκ σωλῆνος ἐξερχομένην.)* Ἂς προσπαθήσωμεν νὰ καύσωμεν τὸ μέταλλον. Ἰδοὺ ἀνάπτει. Ἰδοὺ ἡ καῦσις, καὶ ἰδοὺ ὅτι παράγει οὐσίαν λευκήν. Οὕτως, ἂν παραβάλω τὴν φλόγα τοῦ ὑδρογόνου πρὸς κηρίον, καὶ σᾶς δείξω οὐσίαν ὡς τὸν ψευδάργυρον καίουσαν εἰς τὴν φλόγα, θὰ ἐννοήσετε ὅτι ἡ οὐσία αὐτὴ καίει μόνον ἐν ὅσῳ ἐπενεργεῖ ἐπ' αὐτῆς ἡ θερμότης, ἐν ὅσῳ εἶναι θερμή. Τώρα λαμβάνω φλόγα ὑδρογόνου, καὶ προσθέτω εἰς αὐτὴν τὴν λευκὴν ταύτην οὐσίαν διὰ τοῦ ψευδαργύρου. Ἰδέτε πόσον ἡ οὐσία αὕτη τώρα λάμπει μόνον διότι εἶναι στερεά.

Θὰ μεταχειρισθῶ πάλιν φλόγα ὡς αὐτὴν ἣν εἴχομεν καὶ ὡς τώρα, καὶ θὰ ἐλευθερώσω τὰ μόρια τοῦ ἄνθρακος. Ἐδῶ ἔχω *καφίνην*, ὕλην ἥτις καιομένη δίδει καπνόν. Δι' αὐτοῦ τοῦ σωλῆνος θὰ στείλωμεν τὰ μόρια ταῦτα τοῦ καπνοῦ ν' ἀπαντήσωσι τὴν φλόγα τοῦ ὑδρογόνου. Θὰ ἴδητε ὅτι θ' ἀνάψωσι καὶ θὰ γίνωσι φωτεινά, διότι ἐκ δευτέρου τὰ ἐθερμάναμεν. Ἰδού, φλογίζονται· τὰ μόρια τοῦ ἄνθρακος ἀνάπτουσι πάλιν. Διὰ νὰ διακρίνητε ὅτι εἶναι χωριστὰ ἄτομα, ἀρκεῖ ὄπισω αὐτῶν νὰ θέσητε φύλλον χαρτίου. Αὐτά, εἰσερχόμενα εἰς τὴν φλόγα, ἀνάπτονται ὑπὸ τῆς θερμότητος, καὶ ἀναφθέντα παράγουσι τὴν μεγάλην ταύτην λάμψιν. Ὅταν τὰ μόρια δὲν εἶναι κεχωρισμένα, δὲν λάμπουσι παντελῶς. Ἡ φλὸξ τοῦ γαιάνθρακος εἶναι λαμπρά, διότι καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐκπέμπονται μόρια ἄνθρακος καθὼς καὶ ἐκ τοῦ κηρίου. Ὅλ' αὐτὰ ἠμπορῶ νὰ τ' ἀλλάξω. Ἰδοὺ φέρ' εἰπεῖν ὡραία φλὸξ ἀερίου. Ἂν εἰς αὐτὴν προσθέσω ἀρκετὸν ἀέρα ὥστε νὰ καύσῃ τὸν ἄνθρακα πρὶν ἀναπτυχθῶσιν αὐτὰ τὰ μόρια, ὁμοίαν λάμψιν δὲν θὰ ἔχω. Πρὸς τοῦτο ἀρκεῖ νὰ θέσω ὑπὲρ τὸ ἀέριον καλύπτραν μεταλλικοῦ ὑφάσματος. Ὅταν ἀνάψω ὑπὲρ τὴν καλύπτραν τὸ ἀέριον, καίει ἄνευ λάμψεως, διότι ἔλαβε πολὺν ἀέρα πρὶν φθάσῃ ἐκεῖ ὅπου καίει. Ἂν δ' ἀνασηκώσω τὴν καλύπτραν, θὰ ἴδῃτε ὅτι ὑπ' αὐτὴν τίποτε δὲν καίει. Τὸ ἀέριον περιέχει ἀρκετὸν ἄνθρακα· ἀλλὰ καίεται πρὶν ὁ ἀὴρ φθάσῃ καὶ μιχθῇ μετ' αὐτοῦ· διὰ τοῦτο ἡ φλὸξ μένει κυανῆ καὶ ὠχρά. Ἂν καὶ εἰς αὐτὸ ἐδῶ τὸ λαμπρὸν ἀέριον φυσήσω μετὰ τοσαύτης δυνάμεως, ὥστε νὰ καταναλωθῇ ὅλος αὐτοῦ ὁ ἄνθραξ πρὶν ἢ θερμανθῇ ἱκανῶς καὶ ἀνάψῃ, θὰ μᾶς δώσῃ καὶ αὐτὸ κυανῆν φλόγα. Ὁ μόνος λόγος δι' ὃν δὲν ἔχω λαμπρὰν φλόγα ὅταν φυσῶ εἰς τὸ ἀέριον, εἶναι ὅτι ὁ ἄνθραξ αὐτοῦ, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ ἀέρος,

Digitized by Google

καταναλίσκεται πρὶν ἀναπτυχθῇ εἰς τὴν φλόγα ἐλεύθερος ἢ διαλελυμένος εἰς μόρια. Ἡ μόνη διαφορὰ εἶναι ὅτι τὰ στερεὰ μόρια δὲν χωρίζονται πρὶν καῇ τὸ ἀέριον, καὶ ἑπομένως δὲν ἠμποροῦσι νὰ καῶσιν εἰς αὐτὸ κεχωρισμένα.

Παρετηρήσατε ὅτι ὑπάρχουν τινὰ προϊόντα προκύπτοντα ἐκ τῆς καύσεως τοῦ κηρίου, καὶ ὅτι μερικὰ ἐκ τῶν προϊόντων τούτων δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἄνθραξ ἢ ὡς καπνιά· προσέτι δὲ ὅτι, καίοντες καὶ τὸν ἄνθρακα, ἔχομεν πάλιν ἄλλο προϊόν. Σπουδαῖον εἶναι νὰ μάθωμεν τί εἶναι τὸ νέον προϊὸν τοῦτο. Σᾶς ἔδειξα ὅτι κἄτι πετᾷ εἰς τὸν ἀέρα, καὶ θέλω νὰ ἐννοήσετε ὅτι τὸ κἄτι τοῦτο δὲν εἶναι ὀλίγον. Διὰ νὰ τὸ κατορθώσωμεν, ἂς ἐξετάσωμεν τὴν καῦσιν εἰς μεγαλητέρας ἀναλογίας. Ὁ ἀὴρ, θερμαινόμενος, ἀναβαίνει ὑπεράνω αὐτοῦ τοῦ κηρίου, καὶ δύω ἢ τρία πειράματα θὰ σᾶς δείξουν τὸ ῥεῦμα τοῦτο τὸ πρὸς τὰ ἄνω. Ἀλλὰ διὰ νὰ ἴδητε καὶ τὴν ποσότητα τῆς ὕλης ἥτις ἀναβαίνει μετ' αὐτοῦ, θὰ προσπαθήσω δι' ἑνὸς πειράματος νὰ συλλάβω καὶ φυλακίσω μερικὰ ἐκ τῶν προϊόντων αὐτῆς τῆς καύσεως. Πρὸς τοῦτο ἔχω ἐδῶ τὴν μικρὰν αὐτὴν κύστιν ἢ φούσκαν, ἥτις θὰ μᾶς χρησιμεύσῃ εἰς τὸ νὰ μετριάσωμεν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς προκειμένης καύσεως. Τώρα θὰ παράγω τὴν φλόγα ἥτις μᾶλλον ἀνταποκρίνεται εἰς τὸν παρόντα σκοπόν μου. Τὸ πινάκιον τοῦτο παριστᾷ τὴν κοτύλην τοῦ κηρίου· τὸ οἰνόπνευμα τοῦτο εἶναι ἡ καύσιμος ἡμῶν ὕλη. Ἔπειτα θὰ θέσω τὴν καπνοδόχον ταύτην ἄνωθεν, διὰ νὰ μὴν ἀφήσωμεν τὰ διάφορα μέρη νὰ πλανηθοῦν ὅπου θέλουν. Ὁ προπαρασκευαστής μου θ' ἀνάψῃ τὴν καύσιμον ὕλην, καὶ ἐκεῖ ἐπάνω θὰ ἴδωμεν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς καύσεως. Ὅ,τι εὑρίσκομεν ἐκεῖ εἰς τοῦ σωλῆνος τὴν ἄκραν, εἶναι τὸ αὐτὸ, ἐν γένει τοὐλάχιστον, μετὰ τοῦ προϊόντος τῆς καύσεως τοῦ κηρίου· ἐκτὸς ὅτι ἐδῶ δὲν ἔχομεν λαμπρὰν φλόγα, διότι μεταχειριζόμεθα ὕλην ἥτις δὲν περιέχει πολὺν ἄνθρακα. Ἰδέτε, θὰ κρατήσω αὐτὸ τὸ μικρὸν ἀερόστατον ὑπὲρ τὴν καπνοδόχον, ὄχι διὰ νὰ τὸ ἀφήσω νὰ πετάξῃ εἰς τὸν οὐρανὸν, ἀλλὰ διὰ νὰ σᾶς δείξω τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἀναθυμιάσεων τοῦ κηρίου, διότι εἶναι ὅμοιαι πρὸς τὰς ἀναθυμιάσεις αὐτῆς τῆς φλογός. *(Ἡ κύστις τίθεται ὑπὲρ τὸν σωλῆνα τῆς καπνοδόχου, καὶ ἀρχίζει ἀμέσως νὰ φουσκώνῃ.)* Βλέπετε πῶς θέλει νὰ πετάξῃ· ἀλλὰ πρέπει νὰ τὸ κρατήσωμεν, διότι ἠμπορεῖ νὰ ἔλθῃ εἰς συνάφειαν πρὸς τὸ φωταέριον τὸ καῖον ἐκεῖ ἐπάνω, καὶ τοῦτο θὰ ἦτον κακόν. *(Κατὰ διαταγὴν τοῦ καθηγητοῦ σβύνουσι τὸ φωταέριον τὸ καῖον εἰς λύχνους ὑψηλότερα, καὶ τότε ἀφήνει τὴν κύστιν νὰ ὑψωθῇ.)* Τοῦτο δὲν σᾶς ἀποδεικνύει ὅτι πολλὴ ὕλη ἐξήρχετο ἐκ τῆς φλογός; Τώρα θὰ περάσωμεν διὰ τούτου τοῦ σωλῆνος *(θέτει ὑάλινον σωλῆνα ὑπεράνω κηρίου)* ὅλα τὰ προϊόντα τοῦ κηρίου τούτου, καὶ θὰ ἴδητε ὅτι ὁ σωλὴν θὰ σκοτισθῇ, δὲν θὰ εἶναι διαφανής. Ἂς λάβω τώρα ἄλλο κηρίον καὶ ἂς θέσω ἐπάνω του ὑάλινον ἀγγεῖον· ἂς θέσω δὲ φῶς εἰς τὸ ἀπέναντι μέρος, μόνον διὰ νὰ ἴδητε τί συμβαίνει. Βλέπετε ὅτι ἡ ἐπιφάνεια τοῦ κώδωνος γίνεται νεφελώδης, καὶ ὅτι τὸ φῶς καίει ἀσθενέστερον. Τὰ ἐμποδίζοντα τὴν λαμπρότητα τοῦ φωτὸς εἶναι τὰ προϊόντα τῆς καύσεως, καὶ αὐτὰ ἀφαιροῦσι τὴν διαφάνειαν τῆς ἐπιφανείας τοῦ κώδωνος. Ἂν ὅταν ἐπιστρέψετε εἰς τὴν οἰκίαν σας λάβετε ἓν κοχλιάριον ἐκτεθειμένον εἰς τὸν ἀέρα, καὶ τὸ κρατήσητε ὑπεράνω κηρίου, ὄχι ὅμως οὕτως ὥστε νὰ τὸ μαυρίσητε, θὰ τὸ ἴδητε νὰ θαμβωθῇ καθὼς αὐτὸς ὁ κώδων. Ἂν κατορθώσητε νὰ λάβητε ἀργυροῦν πινάκιον, ἀκόμη καλήτερα θὰ ἐπιτύχῃ τὸ πείραμα.

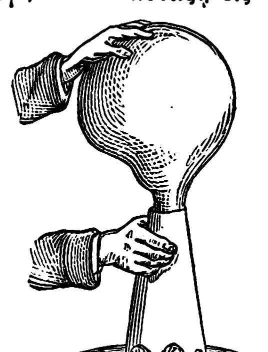

Σχ. 20.

Καὶ τώρα, διὰ νὰ ἔχητε καιρὸν νὰ σκεφθῆτε περὶ τοῦ ἀντικειμένου τῆς προσεχοῦς ἡμῶν συνδιαλέξεως, θὰ σᾶς εἰπῶ μόνον ὅτι τὴν θαμβότητα ταύτην προξενεῖ τὸ ὕδωρ. Εἰς τὴν προσεχῆ ἡμῶν συνέντευξιν θὰ σᾶς δείξω ὅτι τὸ ὕδωρ τοῦτο ἠμποροῦμεν χωρὶς πολλῆς δυσκολίας νὰ τὸ καταστήσωμεν πάλιν ῥευστόν.

Α. Ρ. Ραγκαβης.

Ἕπεται συνέχεια.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

ΧΑΝΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ ΑΝΔΕΡΣΕΝ

Κατὰ τὸν MARC-MONNIER

Α'

Ὁ Χὰνς Χριστιανὸς Ἄνδερσεν ἀπέθανε τῇ 4 Αὐγούστου 1875. «Ὁ βίος μου, γράφει ὁ περιλάλητος οὗτος τῆς Δανίας διηγηματογράφος, εἶνε νοστιμώτατον διήγημα. Ἂν ὅτε μικρὸς, πτωχὸς καὶ ὁλομόναχος εἰσῆλθον εἰς τὸν κόσμον ἤθελον ἀπαντήσει παντοδύναμόν τινα Μοῖραν καὶ αὐτὴ μοὶ ἤθελεν εἴπει· ἔκλεξον τὸ στάδιόν σου καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ βίου σου, θὰ σὲ προστατεύσω, θὰ σοῦ δείξω τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν, ἂν ταῦτα μοὶ ἤθελεν εἴπει, ἀληθῶς ὁ βίος μου δὲν θὰ ἦτο εὐτυχέστερος οὔτε κάλλιον διατεταγμένος παρ' ὅσον πράγματι ἐγένετο. Τὰ κατὰ τὸν βίον μου θὰ διδάξωσι καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ὅ,τι ἐδίδαξαν καὶ εἰς ἐμὲ αὐτὸν, ὅτι δῆλα δὴ ὑπάρχει Θεὸς ἐλέους διοικῶν τὰ πάντα ὡς ἄριστα».

Digitized by Google

Ἡ Δανία εἶνε χώρα ποιητική, χώρα παλαιῶν παραδόσεων καὶ δημοτικῶν ᾀσμάτων, εἶνε Βενετία τις μεγάλη, ἧς αἱ νῆσοι ἔχουσι δάση ἀντὶ παλατίων, καὶ πεδία χρυσίζοντα καὶ λειμῶνας πρασίνους· εἶνε κῆπος κάλλιστος.

Ἐπὶ μιᾶς τῶν νήσων τούτων ὑψοῦται ἡ πόλις ἐν ᾗ ἐγεννήθη ὁ Ἄνδερσεν, ἡ Ὀδενσέη, τηρήσασα τοῦ Ὄδεν τὴν μνήμην καὶ τὸ ὄνομα. Ἐκεῖ ἐν ἔτει 1805, ἔζων ἐν πενιχρῷ δωματίῳ εἷς νέος καὶ μία νέα· ἠγαπῶντο τρυφερῶς. Οὐδὲν ἄλλο περιεῖχε τὸ δωμάτιον παρὰ μίαν κλίνην, ἓν ἀνάκλιντρον, καὶ ὑποδηματοποιοῦ σύνεργα. Εἰκόνες ἐκάλυπτον τοὺς τοίχους καὶ ὀλίγα καὶ ταπεινὰ *ῥάφια* ὑψηλά που κρεμασμένα ὑπεβάσταζον βιβλία καὶ τετράδια μουσικῆς. Ἦτο εἰκοσιδύο ἐτῶν ὁ νέος ἐργάτης καὶ εἶχε μόνος του κατασκευάσει τὰ ἔπιπλά του καὶ μόνος του ἐκ χονδρῶν σανίδων εἶχε πήξει τὴν νυμφικὴν παστάδα. Ἐπ' αὐτῆς ἐγεννήθη τῇ 2 Ἀπριλίου 1805 βρέφος πλῆρες ζωῆς, ἀλλὰ κλαῖον ἡμέραν νύκτα, ὅπερ βαπτισθὲν ἐπεκλήθη Χὰνς Χριστιανός. Ἄνδερσεν ἦτο τὸ οἰκογενειακὸν ὄνομα τοῦ νέου ὑποδηματοποιοῦ.

Μετὰ ἑβδομήκοντα ἔτη, τῇ 2 Ἀπριλίου 1875 ἡ ἐπέτειος τῶν γενεθλίων τοῦ υἱοῦ τοῦ ὑποδηματοποιοῦ ἑωρτάσθη ἐν Δανίᾳ ὡς ἡμέρα ἐθνικὴ καὶ χαρμόσυνος· ὁ Χὰνς Χριστιανὸς Ἄνδερσεν ἦτο μέγας ἀνήρ. Καὶ τὸ ἑσπέρας τῆς ἡμέρας ἐκείνης, καθ' ἣν ἠναγκάσθη τόσα νὰ ἴδῃ ὁ γέρων καὶ εἰς τόσα νὰ παρευρεθῇ, ἔπιπτε κατάκοπος ἐπὶ τοῦ ἀνακλίντρου του ἀνακράζων· «εἶμαι κατάκοπος ἀλλ' εὐτυχέστατος!»

Καὶ πῶς ἀπὸ τοσοῦτον εὐτελῶν ὁρμώμενος ἤρθη εἰς τηλικοῦτον ὕψος; Ὁ πατὴρ τοῦ Ἄνδερσεν ἂν καὶ τεχνίτης εἶχέ τινα ἀνάπτυξιν· ἀνεγίνωσκεν εἰς τὸν μικρὸν υἱόν του κωμῳδίας ἢ διηγήματα, σφόδρα δ' ἐλυπεῖτο διότι δὲν εἶχε τύχει τῆς δεούσης ἀγωγῆς. Ὀλίγον συνανεστρέφετο τοὺς ἀνθρώπους τῆς τάξεώς του καὶ τὴν Κυριακὴν ἐπορεύετο πρὸς περίπατον εἰς τὰ δάση, ἔνθα ἐπὶ ὥρας ἔμενε σιγῶν. Ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ δὲν εἶχε γνωρίσει εἰμὴ δυστυχίαν ἐν τῷ βίῳ.

Ὁ μικρὸς Ἄνδερσεν εἶχε πρὸς τούτοις γηραιὰν μάμμην, ἥτις εἶχε τὴν ἐπιστασίαν τοῦ κήπου τοῦ φρενοκομείου. Πολλάκις τὴν ἐπεσκέπτετο καὶ ἠρέσκετο εἰς τὸ νὰ παρατηρῇ τοὺς τρελλοὺς περιδιαβάζοντας εἰς τὴν αὐλήν, τοὺς ἤκουε περίφοβος ἅμα καὶ περίεργος συνομιλοῦντας καὶ πολλάκις ἐτόλμα νὰ τοὺς παρακολουθῇ ἵνα ἀκούῃ τὸ τέλος τῆς συνομιλίας των. Μετὰ πολλῆς λαμπρότητος διηγεῖται που τὴν ἐντύπωσιν ἣν διὰ παντὸς ἐνεποίει αὐτῷ ἡ ἀνάμνησις τοῦ τρόμου, εἰς ὃν τὸν εἶχεν ἐμβάλλει τρελλή τις γυνή, ὅτε ποτὲ εἶχε παρὰ πολὺ τολμήσει. Ἦτο ἄλλως ὁ Ἄνδερσεν, ὡς πάντες οἱ ἔχοντες λίαν ἀνεπτυγμένον τὸ φανταστικόν, πολὺ ὑποκείμενος εἰς τὸν φόβον. Ποτὲ δὲν ἐτόλμα, ὅτε ἦτο παιδίον, νὰ ἐξέλθῃ μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου τῆς οἰκίας του, ἐνόμιζεν ὅτι ἔβλεπε λιτανείας γιγάντων εἰς τὰς δενδροστοιχίας. Τὸ ἑσπέρας ἐκάθητο παρὰ τοὺς πόδας τῆς κλίνης του καὶ ἐκεῖ ἔξυπνος ὢν, παρηκολούθει φανταστικὰς εἰκόνας διελαυνούσας, μεθ' ὧν τάχιστα ἐσχετίζετο τρέμων πάντοτε ὑπὸ φόβου. Ἡ τάσις αὕτη πρὸς τὸν τρόμον τὸν ἐβασάνισε καθ' ὅλον τὸν βίον του. Ἡ ζάλη ἐκείνη, ἣν τόσον ἐντέχνως περιέγραψεν εἰς τὴν *Παρθένον τῶν Παγετώνων*, τὸν κατελάμβανε παραχρῆμα, ἅμα ἀνέβαινεν ἔστω καὶ ἐπὶ ἐλαχίστου ὑψώματος. Φίλος τις αὐτοῦ διηγεῖται ὅτι διάσημος ἤδη γενόμενος ὁ μέγας τῆς Δανίας συγγραφεὺς καὶ ποιητής, ὅτε ποτὲ ἠθέλησεν ἐν τῇ Ἑλβετίᾳ νὰ τὸν ἐπισκεφθῇ κατετρόμαξεν ἀκούσας κύνα ὑλακτοῦντα παρὰ τὴν εἴσοδον τῆς οἰκίας καὶ ἀπῆλθεν ἄπρακτος καὶ ἔφυγε μέχρι τῆς Νικαίας. Ὅθεν δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι δὲν εἶνε πάντοτε ἥρωες οἱ ἐν τοῖς γράμμασι διαλάμποντες· ἂς προσθέσωμεν ὅμως ὅτι εἶνε εὐκολώτερον πρᾶγμα νὰ ἦνέ τις ἥρως παρὰ νὰ γράφῃ διηγήματα ὡς ὁ Ἄνδερσεν.

Κατὰ τὰ δεκαπέντε πρῶτα ἔτη τῆς παρούσης ἑκατονταετηρίδος, ὅτε δὲν ὑπῆρχον τὰ ἀτμόπλοια καὶ οἱ σιδηρόδρομοι, ἡ Ὀδενσέη ἦτο ἀκόμη πόλις ἀρχαϊκὴ καὶ ὅλως ἀρχαϊκαὶ ἦσαν καὶ τοῦ μικροῦ Χὰνς αἱ τέρψεις. Χαρά του ἦτο νὰ ἁπλώνῃ τὴν χρωματιστὴν ποδιὰν τῆς μητρός του ἐπὶ δύο πασσάλων ἐνώπιον μικρᾶς φραγκοσταφυλιᾶς, τὴν ὁποίαν εἶχεν αὐτὸς φυτεύσει εἰς τὸν κῆπον, καὶ νὰ θαυμάζῃ τοὺς ζωηροὺς χρωματισμούς, οὓς ὁ ἥλιος ἔρριπτεν ἐπὶ τοῦ φυλλώματος. Ἦτο παιδίον ῥεμβῶδες καὶ ἀλλόκοτον. Συχνάκις ἐπορεύετο ἀφηρημένον μὲ κλειστοὺς τοὺς ὀφθαλμούς, ὥστε πολλοὶ τὸ ἐνόμιζον τυφλόν. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦ θερισμοῦ ἔτρεχεν εἰς τοὺς ἀγροὺς μετὰ τῆς μητρός του διὰ νὰ σταχυολογῇ. Ἡμέραν τινὰ τὸν συνέλαβεν ἐκεῖ αὐστηρός τις ἐπιστάτης. Ἵνα τὸν ἀποφύγῃ ἤρχισε νὰ τρέχῃ τόσον, ὥστε ἔχασε τὰ ὑποδήματά του καὶ ἐπορεύετο γυμνόπους, καὶ ὅτε ἐκεῖνος τὸν ἔφθασεν ἐν ᾧ ἤδη εἶχεν ὑψωμένην τὴν μάστιγα· «Πῶς τολμᾷς νὰ μὲ δείρῃς, τῷ λέγει, ἐν ᾧ εἶνε παρὼν ὁ Θεός;» Καὶ ἐκεῖνος συνεκινήθη, τὸν ἠρώτησε νὰ τῷ εἴπῃ τὸ ὄνομά του καὶ τῷ ἔδωκεν ἀργυροῦν νόμισμα.

Ἦτο μικρὸς ἀκόμη ὅτε ἀπώλεσε τὸν πατέρα του. Ὁ καλὸς ὑποδηματοποιὸς ἐγένετο στρατιώτης τοῦ Ναπολέοντος καὶ ἐφαντάζετο ὅτι θὰ κατακτήσῃ τὸν κόσμον, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ προβῇ πέραν τοῦ Ὅλσταϊν· εἶχε γίνει εἰρήνη καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰ ἴδια, φέρων ὅμως μεθ' ἑαυτοῦ τὰ σπέρματα ἀσθενείας, ἥτις τὸν ἤγαγεν εἰς τὸν τάφον.

Ἡ ἀνατροφὴ τοῦ Χὰνς δὲν προεχώρει πολύ. Κατ' ἀρχὰς ἐνόμισεν ὅτι εἶχε μεγάλην κλίσιν πρὸς τὸ θέατρον, καὶ ἐπειδὴ δὲν τῷ ἦτο δυνατὸν

Digitized by Google

νὰ πορεύηται συχνὰ εἰς αὐτὸ, συνεδέθη μετά τινος πωλητοῦ θεατρικῶν προγραμμάτων. Δεκατετραέτης τὴν ἡλικίαν ἐπορεύθη εἰς τὴν Κοπεγχάγην πλήρης ἐλπίδων διότι μάγισσά τις τῷ εἶχε προειπεῖ ὅτι ἡ Ὀδενσέη θὰ φωταγωγηθῇ ποτὲ πρὸς τιμήν του. Εἶχε συστατικὴν ἐπιστολὴν πρός τινα χορεύτριαν τοῦ θεάτρου, ἀλλ' ἐκείνη ἐξέλαβε τὸν Ἄνδερσεν ὡς παράφρονα καὶ τὸν ἐξεδίωξεν. Ὁ διευθυντὴς τοῦ θεάτρου, πρὸς ὃν παρουσιάσθη κατὰ δεύτερον λόγον ζητῶν ἐργασίαν, τὸν ἀπέβαλε καὶ αὐτὸς διότι δὲν τὸν εὕρισκεν, ὡς ἔλεγε, πολὺ ἰσχνόν. Εἰσῆλθε λοιπὸν τὸ ἀπροστάτευτον παιδίον, ἐκεῖνος ὅστις ἔμελλέ ποτε νὰ καταστῇ τὸ καύχημα τῆς Δανίας, παρά τινι ξυλουργῷ. Ἀλλ' ἦτο δειλὸς καὶ αἰδήμων ὡς κόρη, παρὰ τῷ ξυλουργῷ δὲ πόσα δὲν ἤκουε καθ' ἑκάστην νὰ λέγωνται! Εὐτυχῶς οἱ στίχοι, οὓς ἤρχισε τότε νὰ ποιῇ, συνεκίνησάν τινας τῶν ποιητῶν τῆς Δανίας. «Σοὶ προλέγω, τῷ εἶπεν ὁ Βάγγεσεν, ὅτι θὰ γείνῃς κάτι τι», ὁ δὲ Γοῦλδβεργ τὸν ἐβοήθησε διὰ χρημάτων.

Ἀλλ' ἡ καλή του Μοῖρα δὲν εἶχεν ἀκόμη φανῆ. Ἠθέλησε νὰ καταταχθῇ ὡς μαθητὴς εἰς τὸ Ὠδεῖον διότι εἶχεν ἱκανῶς μελῳδικὴν τὴν φωνὴν, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖθεν μετ' οὐ πολὺ ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ διότι ἡ φωνή του εἶχε μεταβληθῆ, προσελήφθη δὲ εἰς τὸν χορὸν μικροῦ τινὸς θεάτρου. Ἔπειτα ἡ φωνὴ τῷ ἐπανῆλθε πάλιν καὶ προσελήφθη εἰς χορὸν μελοδράματος. Ἀλλ' εἶχε καὶ τὸ ἀτύχημα νὰ θέλῃ νὰ ποιῇ κωμῳδίας. Ὁ διευθυντὴς ὄχι μόνον ἀπέρριψεν αὐτὰς, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον τὸν ἀπέβαλε διὰ τὴν τόλμην του.

Πολλαὶ καὶ ποικίλαι εἶναι αἱ περιπέτειαι τοῦ βίου του μέχρι τοῦ ἔτους 1828, ὅτε μετὰ πολλοὺς μόχθους κατώρθωσεν εἴκοσι καὶ τριῶν ἐτῶν τὴν ἡλικίαν νὰ ἐγγραφῇ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον ὅπως σπουδάσῃ περὶ τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν φιλολογίαν. Ἔκτοτε ἤρχισε νὰ γράφῃ τὰ τόσον φημισθέντα διηγήματά του[1] καὶ τὰ ποιήματά του.

Β'

Ἦτό ποτε εἰς τὴν Ἑλβετίαν παῖς τις ὀνομαζόμενος Ῥούδης. Ὁ Ῥούδης οὗτος ἦτο αἰγοβοσκὸς, οὐδέποτε δὲ αἰγοβοσκὸς ἠδυνήθη νὰ ἀνέρπῃ καλλίτερά του. Εἰς τὰ ἀποτομώτερα ὕψη προεπορεύετο πάντοτε τῶν ζώων του. Εἰς τὸν καλόν μας Ῥούδην ἤρεσκε πολὺ ν' ἀκούῃ διὰ νὰ μανθάνῃ· ἤκουεν ὅλους καὶ πρὸ πάντων τοὺς γέροντας. Ἀλλὰ δὲν τῷ ἤρκουν οἱ ἄνθρωποι, ἐπεθύμει νὰ διδάσκηται καὶ παρὰ τῶν ζώων, παρὰ τοῦ Ἀγιόλα, τοῦ μεγάλου σκύλου του, μάλιστα δὲ παρ' ἑνὸς μεγάλου γάτου ὅστις τὸν εἶχε διδάξει καὶ τὴν τέχνην τοῦ ν' ἀνέρπῃ. Καὶ ἰδοὺ πῶς·

«Ἀνάβα μαζί μου ἐπὶ τῆς στέγης, τῷ εἶχεν εἰπεῖ ὁ γάτος, καθαρώτατα καὶ εὐνοητότατα, διότι τὰ παιδία ὅταν δὲν ἠμποροῦν νὰ ὁμιλήσουν ἐννοοῦν κάλλιστα τὴν γλῶσσαν τῶν πετεινῶν λ. χ. ἢ τῶν χηνῶν· ὅταν εἴμεθα παιδία οἱ σκύλοι καὶ οἱ γάτοι μᾶς ὁμιλοῦν τόσον εὐκρινῶς ὅσον οἱ πατέρες ἢ αἱ μητέρες μας, ἀρκεῖ νὰ ἦνέ τις πολὺ μικρός. Ἡ ῥάβδος τοῦ πάππου δύναται ἐνίοτε νὰ χρεμετίσῃ καὶ νὰ μεταβληθῇ εἰς ἵππον μὲ κεφαλὴν, πόδας, οὐράν. Εἰς μερικὰ παιδία ἡ ἀντίληψις αὐτὴ παραμένει ἐπὶ πολὺν καιρὸν καὶ τότε λέγομεν ὅτι τὰ παιδία ἐκεῖνα ἔμειναν πολὺν καιρὸν παιδία. Καὶ τί δὲν λέγομεν;»

Οὕτως ὁμιλεῖ εἰς ἕν του διήγημα ὁ Ἄνδερσεν, ὁ ὁποῖος, ὡς πρὸς τοῦτο, ἦτο *παιδὶ* καθ' ὅλον του τὸν βίον. Ὅσοι ηὐτύχησαν νὰ συμπεριπατήσωσι μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν ἐξοχὴν διηγοῦνται ὅτι καθ' ὁδὸν διεσκέδαζε χώνων τὴν ῥάβδον του εἰς ὅλας τὰς ὀπὰς καὶ εἰς ὅλα τὰ κοιλώματα. εὐχαριστεῖτο νὰ ἀνασηκώνῃ ἢ νὰ σπρώχνῃ ἐνώπιόν του ὅ,τι εὕρισκεν εἰς τὸν δρόμον του. «Πᾶν τὸ προστυχὸν, κομμάτιον παλαιοῦ καθρέπτου, μαραμένον ἄνθος, ἡμιφαγωμένον ἔντομον, τὰ πάντα εἵλκυον τὴν προσοχήν του. Ἴσατο τότε, ἐμάζευε μὲ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου του τὸ εὕρημα, τὸ ἐστριφογύριζε μετὰ περιεργείας καὶ ἔπειτα ἔκυπτε συμπαθῶς καὶ μὲ τὰ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς διηγεῖτο τὰς φανταστικὰς περιπετείας τοῦ συντετριμμένου καθρέπτου, τοῦ μαραμένου ἄνθους ἢ τοῦ νεκροῦ ἐντόμου. Διηγεῖτο τὰς τύχας των, τὰς εὐτυχίας καὶ τὰς δυστυχίας των καὶ ποία μοῖρα τὰ εἶχε φέρει μέχρι πρὸ τῶν ποδῶν του».

Μικρὸν κοράσιον, ἡ Μαρία, δὲν ἤθελέ ποτε νὰ φάγῃ τὴν σοῦπάν της, διότι, ἔλεγε, τὰ δαυκιὰ ἦσαν πολὺ ξηρά. Κατὰ γενικὸν κανόνα δὲ εἰς τὴν Δανίαν δὲν δίδουν εἰς τὰ παιδία ἄλλο φαγητὸν ἂν δὲν φάγουν πρότερον τὴν σοῦπάν των. Ἀλλὰ τὰ δαυκιὰ ἦσαν τόσον ξηρὰ, ὥστε ἡ μικρὰ Μαρία προετίμα νὰ μείνῃ νηστική. Ὁ Ἄνδερσεν, ὅστις παρεκάθητο εἰς τὴν τράπεζαν καὶ παρετήρει τὴν οἰκογενειακὴν ταύτην σκηνὴν τρίβων τὸ πηγούνιον, κύπτει πρὸς τὴν μικρὰν καὶ τῇ λέγει· «Φάγε, Μαρία μου, τὴν σοῦπάν σου καὶ μετὰ τὸ γεῦμα θὰ σοὶ διηγηθῶ μίαν ὡραίαν ἱστορίαν διὰ τὰ δαυκιά».

Ἡ μικρὰ Μαρία ἀμέσως ἔφαγε τὴν σοῦπάν της καὶ ἤκουσε παρὰ τοῦ Ἄνδερσεν τὴν ἑξῆς ἱστορίαν·

«Ἦτό ποτε κῆπός τις εἰς μίαν χώραν, ἥτις περιεῖχε πολλὰ ὡραῖα πράγματα, εἰς ἓν δὲ ἀπόκεντρον μέρος τοῦ κήπου τούτου ἔζη ἡσύχως κρυ-

1. Ἐκ τῶν διηγημάτων τοῦ Andersen ἔχομεν μεταπεφρασμένα εἰς τὴν Ἑλληνικήν· τὴν ὑπὸ Βικέλα ἐκδοθεῖσαν Συλλογὴν, Μία μητέρα ὑπὸ Σ. Ν. Βασιλειάδου (Ἀττ. Ἡμερολ. 1867 καὶ Ἐθν. Βιβλ.), Αἱ πηλοβατίδες τῆς εὐτυχίας ὑπὸ Ν. Γ. Πολίτου (Παρθενῶνος τόμ. Β'), Ἡ ἀηδὼν (ἐν Ἑπταλόφῳ Κωνσταντινουπόλεως), Ἡ Σκιὰ ὑπὸ Ἰωάννου Καμπούρογλου (Ἐθν. Βιβλ. τόμ. ϛ'), Τὸ ἀπόβλητον ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ (Καζαμίας Κορομηλ. 1873), Μητρὸς ἐπάνοδος, μίμησις Ἀχ. Παράσχου (ἐν Βύρωνι τόμ. Β' καὶ Ἑστίᾳ), Τὰ ἐνδύματα τοῦ μεγάλου Δουκὸς (πολλαχοῦ καὶ ἐν συλλογῇ Βικέλα). Βιογραφίαι δὲ τοῦ Ἄνδερσεν ἐγράφησαν ἐν Χρυσαλλίδ. τόμ. Β' καὶ ἐν ταῖς ἐφημερίσι Νεολόγῳ καὶ Ἐφημερίδι (Αὐγούστου 1875). Τὴν σημείωσιν ταύτην χρεωστῶ εἰς τὴν καλωσύνην τοῦ φίλου Ν. Γ. Πολίτου.

Digitized by Google

μένη ὑπὸ τὴν γῆν ἔντιμός τις οἰκογένεια· ὁ Κ. Δαυκῆς, ἡ Κ. Δαυκῆ καὶ ἡ κόρη των, ἡ δεσποινὶς Δαυκῆ. Καὶ τὰ τρία ταῦτα πρόσωπα τῆς οἰκογενείας ἦσαν πολὺ φρόνιμα καὶ ἐξετέλουν πιστότατα τὰ καθήκοντά των. Ἂς εἴπωμεν δὲ ἀμέσως ὅτι ἡ δεσποινὶς Δαυκῆ εἶχε ἰδιαίτερόν τι θέλγητρον, ἦτο ὑψηλή, εἶχεν ὡραῖον ἀνάστημα, δροσερώτατον χρῶμα καὶ ἐφόρει τὸ ὡραιότερον πράσινον περιλαίμιον, τὸ ὁποῖον δύναταί τις νὰ φαντασθῇ. Ὅλοι λοιπὸν οἱ γείτονες τὴν περιετρογύριζον καὶ τὴν ἐζήτουν εἰς γάμον. Ἀλλ' ὁ μπαμπᾶς ἐκαμάρωνεν· εἶχεν ὑποσχεθῆ τὴν κόρην του εἰς ἕνα ἀσχημόγερον, κατοικοῦντα ἐκεῖ που πλησίον, ὅςις τὴν εἶχε ζητήσει ὅτε ἦτο ἀκόμη μικρά.

Ἡ καϋμένη ἡ Ῥοζέτα (οὕτως ὠνομάζετο ἡ δεσποινὶς Δαυκῆ) τὸ ἤξευρε καὶ ἐλυπεῖτο πολύ, διότι αὐτὴ ἠγάπα περιπαθῶς ὡραῖόν τινα νέον, τὸν ὁποῖον ἐγνώριζε. Δὲν ἤλπιζεν ὅμως διὰ τῶν δακρύων της νὰ μαλακύνῃ οὔτε τὴν καρδίαν τοῦ πατρός της, οὔτε τὴν τοῦ ἀσχήμου καὶ γέροντος μνηστῆρός της. Ὅσα καὶ ἂν ἔκαμε δὲν ἠδυνήθη νὰ κατορθώσῃ ἄλλο εἰμὴ τὴν ἐπιτάχυνσιν τῶν γάμων της μετὰ τοῦ ἀποτροπαίου ἐκείνου ὄντος· ἤδη εἶχον ἀγορασθῆ τὰ δακτυλίδια καὶ εἶχον παραγγελθῆ τὰ γλυκύσματα. Τόσον ἦτο ἐγωϊστὴς ὁ γέρων!

Ἡ Ῥοζέτα ἐκάθητο εἰς μίαν γωνίαν καὶ ἔκλαιε καὶ ὠδύρετο ἀκατάπαυστα, τόσον πολὺ ὥστε κατήντησεν ἰσχνὴ ἰσχνή. Τέλος ἔφθασεν ἡ ὡρισμένη ἡμέρα. Συνήχθησαν οἱ προσκεκλημένοι, παρουσιάσθη δὲ ἡ δεσποινὶς Δαυκῆ ἐστολισμένη μὲ τὰ νυμφικά της, ἔχουσα πλησίον της κορδωμένον ὑπέρποτε τὸν γέροντα νυμφίον. Ἀλλὰ καθ' ἣν στιγμὴν ἀκριβῶς ἡ μικρά μας ἄπελπις πλέον ἠτένιζε συμπαθῶς δι' ἐσχάτην φορὰν εἰς τὸν ἀγαπητόν της μικρὸν φίλον, ἠκούσθη τριγμὸς ὑπεράνω αὐτῶν καὶ πρὸ τοῦ νοήσωσι τί τρέχει ὁ νυμφίος ἔγεινεν ἄφαντος ἁρπασθεὶς ἄνωθεν ἀπὸ τῆς πρασινιζούσης κόμης του. Ὅλοι εὐχαριστήθησαν διότι οὕτως ἠδύνατο πλέον ἡ Ῥοζέτα νὰ νυμφευθῇ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν της. Καὶ ἠξεύρεις, μικρά μου Μαρία, τί ἔγεινεν ὁ νυμφίος; Τὸν ἐξερρίζωσεν ὁ μάγειρος, τὸν ἔκοψε μικρὰ μικρὰ κομμάτια τὸν κακὸν γέροντα καὶ .. εἶνε ἐκεῖνο τὸ δαυκί, τὸ ὁποῖον εὗρες εἰς τὴν σοῦπάν σου, τὸ τόσον ξηρόν».

Ἂν ὄχι πᾶσαν τὴν εὐφυΐαν, τοὐλάχιςον τὸ εἶδος τοῦ πνεύματος τοῦ Ἄνδερσεν μᾶς δεικνύει ἡ ἀφελής, ἡ παιδικὴ αὕτη διήγησις. Ἦτο μάγος ὁ Ἄνδερσεν, ἤξευρε νὰ δίδῃ ζωὴν εἰς τὰ πάντα, οὐδὲν ἦτο ξένον εἰς αὐτόν, οὐδὲν ἀδιάφορον. Μόλις εἰσήρχετο εἰς ἓν δωμάτιον ἤρχιζε νὰ συνομιλῇ ὄχι μόνον μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ ἄλλα ὄντα, τὰ κατώτερα· ἀντήλλασσε ςίχους μὲ τὸ πτηνόν, ὅπερ ἐκελάδει εἰς τὸ κλωβίον του, καὶ αὐτὴ δὲ ἡ πετῶσα μυῖα ἐδίδασκεν αὐτὸν πολλὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα ἠρέσκετο ἔπειτα νὰ διηγῆται. Καὶ τὰ παλαιὰ ἔπιπλα ἐνεπιστεύοντο τὰ μυστικά των εἰς τὴν ἀγαθὴν καὶ ἀφελῆ καρδίαν τοῦ Ἄνδερσεν, καὶ τῶν μικρῶν παιδίων τὰ παιγνίδια ἐξεμυστηρεύοντο εἰς αὐτὸν τὰς περιπετείας των. Μίαν ἡμέραν εἶδεν ἐντὸς ἑνὸς συρταρίου ἕνα σβοῦρον καὶ μίαν σφαῖραν· ἐφαντάσθη ὅτι τὰ δύο αὐτὰ παιγνίδια, προωρισμένα νὰ παρέχωσι διασκέδασιν εἰς τὰ αὐτὰ παιδία, ἠδύναντο ν' ἀποτελέσωσι ζεῦγος ἐρωμένων, ἀλλ' ἡ σφαῖρα περιενδεδυμένη μαροκῖνον, δὲν ἤθελεν οὔτε ν' ἀκούσῃ τὸν κακόμοιρον τὸν σβοῦρον. Τὸν ἐχρωμάτισαν λοιπὸν κίτρινον καὶ κόκκινον, τὸν ἐκόσμησαν μὲ ὡραῖο κεφαλάκι καὶ μὲ στίλβουσαν μεταλλίνην αἰχμήν, ἀλλὰ καὶ οὕτως μόλις ἐφαίνετο ἡμερωτέρα ἡ ὑπερήφανος σφαῖρα. «Καὶ τί ἐνόμισες; τῷ λέγει, δὲν ἤξεύρεις ἴσως ὅτι ὁ πατήρ μου καὶ ἡ μήτηρ μου ἦσαν ἓν ζεῦγος ἐμβάδων ἐξ ἀληθινοῦ μαροκίνου καὶ ὅτι ἐγὼ ἡ ἰδία ἔχω εἰς τὸ σῶμα ἓν κομμάτιον ἱσπανικοῦ φελλοῦ;—Καὶ ἐγὼ λοιπόν; ἀπεκρίθη δακρύων ὁ σβοῦρος, ἐγὼ εἶμαι ἀπὸ καρυδιὰν καὶ μὲ ἐτόρνευσαν χεῖρες δημαρχικοῦ παρέδρου.—Ἔ; ἀληθινὰ λέγεις; τῷ εἶπεν ἡ σφαῖρα δυςπιστοῦσα.—Ἂν σοῦ λέγω ψεύματα νὰ μὴ ὀνομάζωμαι πλέον σβοῦρος!—Τὸ βέβαιον εἶνε, ἀπήντησεν ἡ κομψευομένη ὀλίγον πραϋνθεῖσα, ὅτι εἶνε εὐχάριστος ἡ συναναστροφή σου, ἀλλὰ δὲν ἠμπορῶ νὰ σοῦ εἴπω τὸ ναὶ διότι ἔχω δώσει σχεδὸν τὸν λόγον μου, καὶ νὰ ἤξευρες, καϋμένε, εἰς τί ὡραῖον σπουργίτην! Ἄχ! Ὁσάκις ὑψόνομαι εἰς τὸν ἀέρα ἐκβάλλει τὴν ὡραίαν μικρὰν κεφαλήν του ἐκ τῆς φωλεᾶς του καὶ μοὶ λέγει σιγὰ σιγά· «μὲ θέλεις;...» ὥστε, βλέπεις, εἶμαι σχεδὸν ἀρραβωνισμένη, τοῦτο ὅμως δὲν μὲ ἐμποδίζει ἀπὸ τὸ νὰ σοὶ ὑποσχεθῶ ὅτι ποτὲ δὲν θὰ σὲ λησμονήσω». Καὶ οὕτως ἐφεξῆς.

Μίαν ἡμέραν τὴν ἔρριψαν τόσον ὑψηλὰ τὴν σφαῖραν, ὥστε δὲν κατέβη πλέον. Ποῦ ἦτο τάχα; Ὁ σβοῦρος μόνος τὸ ἤξευρεν· ἦτο εἰς τὴν φωλεὰν τοῦ σπουργίτου. Φεῦ! μετὰ καιρὸν τὴν συνήντησε πάλιν, ἀλλὰ παλαιωμένην, ἐλεεινήν, χαλασμένην, μουχλιασμένην ἀπὸ τὴν βροχήν· πέντε ἔτη εἶχε μείνει εἰς μίαν ὑδρορρόην. Τὸν σβοῦρον κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο τὸν εἶχον χρυσώσει καὶ δὲν κατεδέχετο πλέον ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν παλαιὰν φίλην του!

Ἀλλὰ τὴν φύσιν πρὸ πάντων καλῶς γινώσκει ὁ Ἄνδερσεν, τὴν φύσιν ἁπλῆν, οἵαν αὐτὴν ἔπλασεν ὁ Πανάγαθος. Εἰς τοὺς ἀγροὺς ἐδιδάχθη πολὺ πλειότερα πράγματα ἢ εἰς τὰς πόλεις καὶ εἰς τὰ σχολεῖα. Ἰδοὺ πῶς ἄρχεται ἓν ἐκ τῶν διηγημάτων του·

«Τὸ φύλλον τῆς ἀπαρίνης (κολητσίδα) εἶνε βεβαιότατα τὸ μέγιστον, τὸ μεγαλοπρεπέστατον πάντων ὅσα παράγει τὸ πλῆθος τῶν φυτῶν τῆς ἡμετέρας χώρας. Ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ποδιά· ἂν ἐν καιρῷ βροχῆς καλυφθῇς δι' αὐτοῦ, θὰ ἔχῃς ἄριστον ἀλεξιβρόχιον· τόσον εἶνε

Digitized by Google

πλατύ. Ποτὲ ἡ ἀπαρίνη δὲν φύεται μονήρης. Ἅμα φυῇ ἓν ἐκ τῶν φυτῶν τούτων ἀμέσως θὰ βλαστήσωσι πλησίον καὶ ἄλλα τῆς αὐτῆς ὁμοιογενείας. Εἶνε δεῖγμα σπάνιον παρ' ἡμῖν λαμπρᾶς καὶ ἰσχυρᾶς βλαστήσεως. Ὅλη δ' αὕτη ἡ μεγαλοπρέπεια οὐδένα ἄλλον φαίνεται ἔχουσα σκοπὸν εἰμὴ τὴν διατροφὴν καὶ συντήρησιν τοῦ γένους τῶν κοχλιῶν. Ἐκ φύλλων ἀπαρίνης τρέφονται οἱ μεγάλοι λευκοὶ κοχλίαι τοῦ εἴδους ἐκείνου, ὅπερ ἄλλοτέ ποτε οἱ ἄνθρωποι οἱ εὖ ἠγμένοι παρέθετον εἰς τὰς τραπέζας των καὶ περὶ τῶν ὁποίων ἔλεγον· «Ἆ! τί νόστιμον φαγητόν!» Διότι πράγματι εἶχεν ἔλθει ποτὲ εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἡ ἰδέα νὰ εὑρίσκωσι νοστίμους τοὺς κοχλίας. Ἄλλοτε λοιπὸν ἐσπείροντο ἀγροὶ ὁλόκληροι ἀπαρίνης. Τοιοῦτοι δὲ ἀγροὶ ὑπῆρχον εἰς ἀρχαῖόν τι κτῆμα, οὗ οἱ κάτοικοι δὲν ἔτρωγον πλέον κοχλίας· τὸ ἰξῶδες λοιπὸν καὶ κερατιοφόρον γένος εἶχεν ἐκλείψει, ἀλλ' ἡ ἀπαρίνη ἐξηκολούθει νὰ φύηται. Καὶ ὄχι μόνον ἐφύετο, ἀλλ' ηὔξανε τόσον, ὥστε κατεκυρίευε καὶ τοὺς διαδρόμους, καὶ τὰς πρασιὰς καὶ τὸν λαχανόκηπον, ἀδύνατον δὲ ἦτο νὰ ἐμποδίσωσιν οἱ ἄνθρωποι τὴν διάδοσιν τῆς ἀπαρίνης. Τὰ πάντα εἶχον καταντήσει δάσος, δάσος μεγαλοπρεπὲς καὶ μυστηριῶδες ἀπαρίνης. Ποῦ καί που ἔβλεπες μηλέαν τινὰ ἢ δαμασκηνέαν, τεκμήριον ὅτι ὑπῆρξέ ποτε κῆπος ἐκεῖ. Ἡ ἀπαρίνη πυκνὴ ἐκάλυπτε τὴν γῆν καὶ ὑπὸ τοὺς πρασινίζοντας θόλους της ἔζη ἥσυχον καὶ ἀτάραχον γηραιὸν ζεῦγος κοχλιῶν, ἔσχατον λείψανον κόσμου λαμπροῦ ποτὲ καὶ εὐδαίμονος. Καὶ εἶχον τόσον πολὺ γηράσει οἱ δύο μας κοχλίαι, ὥστε δὲν ἤξευρον πλέον πόσων χρόνων ἦσαν· ἦσαν ἐσχατόγηροι. Ἐνεθυμοῦντο ὅμως καλὰ ὅτι εἶχεν ὑπάρξει ποτὲ καιρὸς καθ' ὃν ἦτο πολυάριθμος ἡ κοινότης των, ἐκ παραδόσεως δ' ἤξευρον ὅτι κατήγοντο ἐξ ἀλλοδαπῆς οἰκογενείας καὶ ὅτι ὁλόκληρον τὸ δάσος εἶχε φυτευθῆ δι' αὐτοὺς καὶ διὰ τοὺς συγγενεῖς των. Ποτὲ δὲν εἶχον ἐξέλθει τοῦ δάσους ἐκείνου, ἐγνώριζον ὅμως κάλλιστα ὅτι ὑπάρχει καὶ ἄλλος κόσμος ἐκτὸς αὐτοῦ, καὶ ὅτι ὁ ἄλλος αὐτὸς κόσμος ἦτο ὁ πύργος τοῦ Κυρίου, ὅτι ἐκεῖ ποτὲ κοχλίας δὲν εἰσήρχετο εἰμὴ διὰ νὰ μαγειρευθῇ, δῆλα δὴ διὰ νὰ γείνῃ ἀπὸ λευκοῦ μαῦρος, νὰ τεθῇ ἐπὶ ἀργυρᾶς παροψίδος καὶ ἔπειτα.... τὸ ἔπειτα αὐτὸ οὔτε τὸ ἤξευρον οἱ καλοί μας κοχλίαι, οὔτε ποτὲ ἠδυνήθησαν νὰ τὸ μάθωσι. Δὲν ἠδύναντο νὰ σχηματίσωσιν ἀκριβῆ ἰδέαν περὶ τοῦ τί ἐστι μαγείρευμα καὶ τί θὰ αἰσθάνηται ὁ κοχλίας εὑρισκόμενος ἐν τῇ ἀργυρᾷ παροψίδι. Ἐφαντάζοντο ὅμως ὅτι ὅλα ταῦτα θὰ ἦσαν βεβαίως τι ἄξιον λόγου. Ὁ βάτραχος, ὁ σκώληξ, ὁ κάνθαρος ἐρωτηθέντες ποίαν ἰδέαν ἔχουσι περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, δὲν ἠδυνήθησαν οὐδεμίαν πληροφορίαν νὰ δώσωσι, διότι οὐδεὶς οὐδέποτε ἐκ τοῦ γένους των εἶχε μαγειρευθῆ καὶ τεθῆ ἐπὶ ἀργυρᾶς παροψίδος».

Κατὰ τοιοῦτον τρόπον κατορθόνει ὁ ποιητὴς ἡμῶν νὰ εἰσδύῃ εἰς τὰ μυχαίτατα τοῦ κόσμου τῶν κοχλιῶν. Ἀλλὰ μήπως τῷ διαφεύγουσιν αἱ περιηγήσεις τῶν κανθάρων ἢ οἱ ἔρωτες τῆς χρυσαλλίδος, ἥτις πετᾷ ἀπὸ ἄνθους εἰς ἄνθος καὶ ἐπὶ τέλους γηράσκει ἄνυμφος; Καὶ δὲν εἶνε ἀπίθανον τὸν ἑαυτόν του νὰ εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτε τοιαύτην τινὰ χρυσαλλίδα περιέγραφεν ὁ Ἄνδερσεν· καὶ αὐτὸς ἔμεινεν ἀνυμέναιος, ὄχι διότι εἶχε τῆς χρυσαλλίδος τὴν ἀστασίαν, ἀλλὰ μᾶλλον τὰ πτερά. Δὲν εὐχαριστεῖτο νὰ μένῃ ἐπὶ πολὺ εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν· ἡ Ἰέννη Λινδ θὰ ἠδύνατο πιθανῶς νὰ τὸν προσηλώσῃ εἰς ἓν μέρος, ἂν ἤθελεν, ἀλλὰ δὲν ἠθέλησε καὶ ἴσως ὀρθῶς ἔπραξε.

Εἰς τὰ πάντα λοιπὸν κατορθόνει νὰ δίδῃ ζωήν, μικρὰ καὶ μεγάλα. Ὅταν προσωποποιῇ τῶν Ἄλπεων τὰ πνεύματα, τὴν σκοτοδίνην, τὴν φοβερὰν τῶν παγετώνων μοῖραν, ἀληθῶς τότε τὸ διήγημά του ἀνυψοῦται βαθμηδὸν καὶ προςλαμβάνει ἐπικὸν τόνον καὶ ἀνατριχιᾷς ὡς ἀνετριχίας ἐνώπιον τοῦ γίγαντος Ἀδαμάστορος, ὅτε ἀνεγίνωσκες τοῦ Κάμοενς τοὺς Λουσιάδας. Ἀλλὰ μὴ φοβοῦ, αἱ ἀνατριχιάσεις καὶ οἱ φόβοι δὲν διατηροῦνται ἐπὶ πολὺ παρὰ τῷ Ἄνδερσεν· τὰ διηγήματά του ταχέως σὲ ἐπαναφέρουν εἰς τὸν κόσμον τὸν πραγματικόν. Διὰ νὰ γείνῃ τις ἀρεστὸς εἰς τὰ παιδία (καὶ ὅταν ἦνε ἀρεστὸς εἰς τὰ παιδία εἶνε καὶ εἰς τὸν κόσμον ὅλον) πρέπει νὰ ἔχῃ πολλὴν φαντασίαν βέβαια, πρὸ πάντων ὅμως πρέπει νὰ συγκινῆται, καὶ τοῦτο μάλιστα διακρίνει τὸν Ἄνδερσεν, τὸν κατ' ἐξοχὴν συμπαθῆ καὶ ἀφελῆ συγγραφέα, ὃν ἠδύνατό τις κατὰ βάθος νὰ γνωρίσῃ ἂν μόνον συνανεστρέφετο μετ' αὐτοῦ ἐπὶ ἓν τέταρτον τῆς ὥρας. Μετὰ πόσης ἀφελείας δὲν διηγεῖτο ὁ γέρων ὅτι ἀπερχόμενόν ποτε ὁ βασιλεὺς μετὰ τῆς οἰκογενείας του κατέβη εἰς τῶν ἀνακτόρων τὰ ἰσόγαια ἵνα τὸν ἀποχαιρετίσῃ, διότι ὡς ἐκ τῆς ἡλικίας του θὰ ἐκοπίαζε ν' ἀναβῆ τὴν κλίμακα, καὶ ὅτι πάντες τῷ προσήνεγκον ἀνθοδέσμην! Ἠγάπα τὰς περιποιήσεις ἡ παιδική του καρδία καὶ τοὺς ἐπαίνους καὶ τὰ παράσημα. Καὶ ὅτε τῷ ἔλεγον ὅτι ἡ εὐφυΐα του εἶνε πολὺ ἀνωτέρα πάντων τούτων· «Ναί, ἀπήντα, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ μὲ εὐχαριστοῦν». Εἰς τὰ ποιήματά του ὑψοῖ πάντοτε τὴν φωνὴν ὑπὲρ τῶν ταπεινῶν, τῶν πτωχῶν, τῶν δυστυχῶν, καὶ συχνότατα περιπαίζει τοὺς ἡγεμόνας, οἵτινες δι' ἑνὸς παρασήμου τὸν καθίστων τόσον εὐτυχῆ. Ἔσχον ποτὲ τὴν τιμὴν νὰ συμφάγω μετ' αὐτοῦ, λέγει ὁ Marc-Monnier, ἐξ οὗ ἀπανθίζομεν τὸ ἄρθρον τοῦτο· ὁ φίλος του Ὑούργενσεν μοὶ συνέστησε νὰ μὴ τῷ δίδω ἀφορμὴν νὰ ὁμιλῇ πολύ, διότι ἔπασχεν, εἶχε μάλιστα διέλθει πολὺ κακὴν νύκτα. Ἀλλὰ μόλις ταπεινῇ τῇ φωνῇ εἶχον ἀρχίσει νὰ κάμνω λόγον περὶ Ὁμήρου τοῦ Δανοῦ, ὁ Ἄνδερσεν μὲ διέκοψε. Μοὶ ὡμίλησε περὶ ἱπποτῶν, μοὶ παρέστησεν ὡς παλαιοὺς γνωρίμους τὸν Ῥολάνδον καὶ τὸν μέγαν

Digitized by Google

Κάρολον, διέτρεξε μετ' αὐτῶν τὴν Γερμανίαν, τὴν Ἱσπανίαν, τὴν Ἰταλίαν, τὴν Ἑλλάδα, τὴν Ἀνατολὴν, ἔκαμε μυρίας παρεκβάσεις, ἔφερε τὸν λόγον ἐπὶ τῆς γαλλικῆς στιχουργίας... ὡμίλησεν ἐπὶ δύο ὥρας τέλος πάντων καὶ εἰς διαφόρους γλώσσας, ἃς διεσπάραττεν ἀνηλεῶς. Ἀλλὰ τὸν ἐνόουν θαυμασίως. Ὁ τόνος τῆς φωνῆς του, αἱ χειρονομίαι, ἡ νευρικὴ ταραχὴ ὑφ' ἧς κατείχετο, ἐξέφραζον ἄριστα τὰ νοήματά του. Καὶ θλίβων ἔπειτα τὴν χεῖρά μου μ' εὐχαρίστησε διότι τῷ εἶχα σώσει, ὡς ἔλεγε, τὴν ζωήν. Τοιοῦτος πάντοτε ἐνθουσιασμὸς κατελάμβανε τὴν ἀγαθήν του ψυχήν. Διότι ἦτο κατ' ἐξοχὴν ἀγαθὸς ὁ Ἄνδερσεν καὶ οὐδείς ποτε τὸν ἤκουσε νὰ κακολογῇ· ὅθεν καὶ πάντας εἶχε φίλους. Ἄγνωστα κοράσια καθ' ἑκάστην τῷ ἔγραφον ἐπιστολὰς καὶ τὸν εὐχαρίστουν διὰ τὰ διηγήματα, τὰ ὁποῖα συνέγραφε. Ἦτο δὲ πρὸς τούτοις καὶ εὐσεβέστατος ἂν καὶ εἶχεν ἀμφιβολίας τινὰς περί τινα ζητήματα τῆς θεολογίας. Περὶ τὴν ὥραν τὴν ἐσχάτην, εὑρισκόμενος ἐπὶ τῆς κλίνης τοῦ θανάτου προσεκάλεσε παρ' αὐτῷ καθηγητήν τινα τῆς θεολογίας καὶ τῷ ἐξέφρασε τὰς ἀμφιβολίας του ἐρωτῶν αὐτὸν ἂν καὶ οὕτως ἠδύνατο νὰ σωθῇ. Ὁ καθηγητὴς τὸν διεβεβαίωσεν ὅσον ἠδύνατο, προσθεὶς ὅτι δὲν σώζει μόνον ἡ πίστις, ἀλλὰ καὶ ἡ εἰλικρίνεια. «Μ' ἐλάφρυνες ἀπὸ μεγάλου βάρους», τῷ εἶπεν ὁ Ἄνδερσεν καὶ ἐκοιμήθη τὸ ὕστατον.

Ἀπέθανε τῇ 4 Αὐγούστου 1875 ἐκ νοσήματος τοῦ ἥπατος εἰς τὴν ἐξοχικὴν οἰκίαν φίλου τινος, ὅςις πολὺ τὸν περιεποιήθη κατὰ τὰς ἐσχάτας του ἡμέρας.

Δὲν θὰ περιγράψω τὴν κηδείαν του· λέγω μόνον ὅτι ὁ θάνατός του ἐνομίσθη κοινὸν πένθος. Οἱ Δανοὶ πάντες, ἀπὸ τοῦ βασιλέως μέχρι τῶν τέκνων τοῦ ἐπαίτου, ἀνήρτησαν ςεφάνους ἀνθέων περὶ τὸ φέρετρον τοῦ πολυκλαύστου νεκροῦ. Καὶ τότε ἐγνώσθη ὅτι ἀλήθειαν ἔλεγεν ὅταν ἔλεγε μετὰ τόσης χαρᾶς καὶ ἀφελείας· Ὅλοι μὲ ἀγαποῦν.

Σ. Κ. Σ.

ΤΟ ΑΛΑΣ

Ἐράνισμα ὑπὸ **

Δὲν φαντάζονται ἴσως ἐπακριβῶς οἱ ἡμέτεροι ἀναγνῶσται ὁποῖον σπουδαῖον μέρος κατέχει καθ' ὅλου ἐν τῇ ἡμετέρᾳ διατροφῇ τὸ ἅλας. Τὸ ἅλας, λέγουσιν ἴσως τινὲς, εἶνε ἓν ἄρτυμα ὅπως τόσα ἄλλα, ὅπως τὸ πεπέρι π. χ., τοῦ ὁποίου ἡ μᾶλλον ἢ ἧττον εὐάρεστος γεῦσις καθιστᾷ τὰ φαγητὰ νοστιμώτερα καὶ οὐδὲν πλέον· ἡ χρῆσις αὐτοῦ εἶνε μᾶλλον πολυτέλεια παρὰ ἀπολύτου ἀνάγκης ἀπαίτησις.

Καὶ ὅμως, εἶνε ἀποδεδειγμένον ὅτι τὸ ἅλας εἶνε ἀπολύτως ἀπαραίτητον εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ τόσον ἀπαραίτητον ἴσως, ὅσον ὁ ἀὴρ ἢ τὸ ὕδωρ, διότι ἂν θελήσῃ τις νὰ τραφῇ διὰ φαγητῶν παντάπασιν ἐστερημένων ἅλατος ἐπὶ πολὺν χρόνον, θὰ ἀδυνατίζῃ βαθμηδὸν καὶ τέλος θ' ἀποθάνῃ.[1]

Δὲν ὡρίσθη μὲν εἰσέτι καθαρῶς τίνι τρόπῳ ἐπιδρᾷ τὸ ἅλας ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου ὀργανισμοῦ, ἀπεδείχθη ὅμως ὅτι εἶνε ἀδύνατον ἄνευ αὐτοῦ νὰ ζήσωμεν.

Ταῦτα τοῦ ἅλατος τὰ προσόντα ἐγνώσθησαν ἀπὸ τῶν παναρχαίων χρόνων καὶ ὑπὸ πάντων τῶν λαῶν τῆς γῆς, διὰ τοῦτο καὶ τὸ ἅλας ἐθεωρήθη ἀνέκαθεν ὥς τι πρᾶγμα πολλῆς τιμῆς ἄξιον. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὡς καὶ σήμερον παρ' ἡμῖν καὶ τοῖς λοιποῖς λαοῖς τῆς Ἀνατολῆς, τὸ ἅλας ἐθεωρήθη ὡς σύμβολον τῆς φιλοξενίας. «Ἐφάγαμεν μαζὶ ψωμὶ καὶ ἁλάτι», λέγει καὶ τὸ κοινὸν λάγιον.

Εἰς τὰς χώρας, ἔνθα εἶνε σπάνιον τὸ ἅλας, μεταχειρίζονται αὐτὸ ὡς νόμισμα· ἐκ τούτου δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ περὶ τῆς ἀποδιδομένης αὐτῷ ἀξίας. Εἴς τινα μέρη τοῦ Σουδὰν λ. χ. αἱ συναλλαγαὶ γίνονται διὰ τεμαχίων ἅλατος. Ἀλλ' ἡ Θεία Πρόνοια, ἡ περὶ παντὸς ὅ,τι ἀναγκαιοῖ εἰς τὸν ἄνθρωπον πατρικῶς μεριμνῶσα, πανσόφως ἐγκατέσπειρε τόσον ἀφθόνως ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς τὸ πολύτιμον τοῦτο προϊὸν καὶ ὀλίγισται εἶνε αἱ χῶραι αἱ στερούμεναι αὐτοῦ. Καὶ πρῶτον μὲν ἡ θάλασσα ἐγκλείει ἐν ἑαυτῇ ἀνεξάντλητον προμήθειαν, ἔπειτα αἱ πηγαὶ καὶ αἱ λίμναι αἱ ἁλμυραὶ, αἱ συχνὰ ἀπαντώμεναι εἰς τὰ μέρη τὰ πολὺ ἀπέχοντα τῆς θαλάσσης, τέλος ὑπὸ τὴν γῆν εὑρίσκομεν ἄπειρα κοιτάσματα ὀρυκτοῦ ἅλατος. Ἐπειδὴ παρ' ἡμῖν ἀποκλειστικῶς θαλάσσιον ἅλας καταναλίσκεται, πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν διὰ βραχέων πῶς τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τῶν θαλασσίων ὑδάτων.

Τὸ ἅλας εὑρίσκεται ἐν τῷ ὕδατι διαλελυμένον, ἐξάγεται δὲ διὰ τῆς ἐξατμίσεως. Πρέπει λοιπὸν ἡ ἐξάτμισις αὕτη νὰ γείνῃ κατὰ τρόπον ὅσον ἐνδέχεται οἰκονομικὸν καὶ τοῦτο γίνεται εἰς τὰς ἁλυκάς.

Ἀλλὰ πρὶν ἢ ὁμιλήσωμεν περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἐξάγεται τὸ ἅλας, καλὸν νομίζομεν νὰ παρενείρωμεν ἐνταῦθα τὰ περὶ τῶν ἁλυκῶν καθ' ὅλου παρ' ἡμῖν, ἐρανιζόμενοι ταῦτα ἐν ὀλίγοις ἐκ τῶν παρὰ τοῦ κ. Γ. Λοιδωρίκη, εἰσηγητοῦ ἐν τῷ παρὰ τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Οἰκονομικῶν τμήματι τῶν Μεταλλείων, κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐκδοθεισῶν Στατιστικῶν πληροφοριῶν περὶ τῶν ἐξορυσσομένων ὀρυκτῶν καὶ μεταλλευμάτων ἐν Ἑλ-

1. «Τὸ ἅλας, λέγει ὁ ἰατρὸς Τριπιέ, εἶνε τὸ κάλλιστον ἄρτυμα.»

Ἄλλως τε εἰς τὰς φυλακὰς παρετηρήθη ὁποῖα ἀποτελέσματα δύναται νὰ ἐπιφέρῃ ἡ στέρησις τοῦ ἅλατος. Φυλακισμένος τις ἐπὶ δύο μῆνας στερηθεὶς ἅλατος ἐφθειρίασε. Μία δ' ἐκ τῶν αἰτιῶν αἵτινες ἠνάγκασαν τοὺς πολιορκουμένους ἐν Μὲτς κατὰ τὸ 1870 νὰ παραδοθῶσιν ἦτο καὶ ἡ στέρησις τοῦ ἅλατος, οὗ τινος μία λίτρα ἔφθασε κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς πολιορκίας ἀπὸ 90 λεπτὰ εἰς 18 φράγκα.

Digitized by Google

λάδι, ἐν αἷς γίνεται λόγος καὶ περὶ τοῦ θαλασσίου ἅλατος.

Ἡ καλλιέργεια τῶν ἐν Ἑλλάδι ἁλυκῶν ἐνηργεῖτο δι' ἐκμισθώσεως μέχρι τοῦ ἔτους 1833, ὁπότε ἀνέλαβε ταύτην τὸ δημόσιον ἀπ' εὐθείας, ἀπαγορευθείσης τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰσαγωγῆς ξενικοῦ ἅλατος. Τὸ δημόσιον καλλιεργεῖ κατ' ἔτος τὰς ἑξῆς ἁλυκάς· Ἀναβύσσου (Ἀττικῆς), Δομβραίνης (Θηβῶν), Θερμησίας (Σπετσῶν), Λαμίας ἢ Γαντζοῦς (Φτιώτιδος), Μεσολογγίου, Νάξου καὶ Μήλου. Ἡ ἐκ τῶν ἁλυκῶν τούτων ἐτησία παραγωγὴ τοῦ ἅλατος ἀνέρχεται εἰς 10,000,000 ὀκάδας, ὧν ἡ ἀξία συμποσοῦται εἰς 1,000,000 δραχμῶν. Ὑπολογιζομένων δὲ τῶν δαπανῶν τῆς καλλιεργείας καθ' ὅλου εἰς 200,000 δραχμῶν, μένει εἰς τὸ δημόσιον καθαρὸν εἰσόδημα ἐκ τῶν ἁλυκῶν 800,000 δραχμῶν ἐτησίως.

Ἡ καλλιέργεια τῶν ἁλυκῶν ἄρχεται περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου ἑκάστου ἔτους καὶ περατοῦται περὶ τὸν μῆνα Σεπτέμβριον, διευθύνουσι δ' αὐτήν, ἐν ἑκάστῃ ἁλυκῇ, εἷς ἐπιστάτης καὶ εἷς ἀρχιτεχνίτης.

Σημειωτέον δὲ ὅτι πλὴν τῶν δημοσίων τούτων ἁλυκῶν, ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι ἐν Ἑπτανήσῳ (ἐν Λευκάδι μάλιστα), καλλιεργούμεναι δαπάναις καὶ πρὸς ὄφελος τῆς ἐγχωρίου περιουσίας τῶν Ἰονίων νήσων. Ἐξάγεται δὲ τὸ ἅλας κατὰ τὸν ἑξῆς περίπου τρόπον· ἀνασκάπτεται εἰς τὴν παραλίαν μικρὰ ἀβαθὴς λίμνη (καζάνι, γκιόλι), εἰς ἣν διὰ χάνδακος μετοχετεύεται ἐκ τῆς θαλάσσης τὸ ὕδωρ, ἔνθα τοῦτο ἐναποτίθησι πάσας τὰς ξένας ὕλας, ἃς ἤθελε περιέχει. Ἐκεῖθεν μετοχετεύεται τὸ ὕδωρ ἢ εἰς τοὺς λεγομένους θερμαστῆρας (παρακάζανα), ἂν ἦνε ἀνάγκη καὶ πάλιν νὰ καθαρισθῇ ἤ, ἄλλως, ἀπ' εὐθείας εἰς τὰ ἁλατοπήγια (τηγάνια). Εἶνε δὲ ταῦτα κατὰ σειρὰν κείμενα καὶ τετραγωνικὰ περίπου κοιλώματα, ἔνθα τὸ ὕδωρ ἀφίνεται τῇ ἐπενεργείᾳ τοῦ ἀέρος καὶ τοῦ ἡλίου νὰ ἐξατμισθῇ. Τὰ ἁλατοπήγια συγκοινωνοῦσι πρὸς ἄλληλα δι' ὀχετῶν, τὸ δὲ ἐν τῷ μεταξὺ αὐτῶν διάστημα, ἔχον φυσικῶς ὑψηλοτέραν ἐπιφάνειαν, καλεῖται τράπεζα (τραπέζι). Ἐπὶ τῶν τραπεζῶν τούτων σχηματίζονται οἱ *σωροὶ* τοῦ ἅλατος, ἅμα τοῦτο παρασκευασθῇ προσηκόντως εἰς τὰ ἁλατοπήγια.

Ἀλλὰ τοῦ ἅλατος ἐκείνου τῶν σωρῶν δὲν δύναται ἀκόμη νὰ γείνῃ χρῆσις, διότι εἶνε πικρὸν τὴν γεῦσιν καὶ τοῦτο ἕνεκα τοῦ μαγνησιακοῦ ἅλατος, ὅπερ πάντοτε περιέχεται εἰς τὸ θαλάσσιον ὕδωρ. Ἵνα λοιπὸν καθαρισθῶσιν οἱ σωροὶ πρέπει νὰ μείνωσιν εἰς τὸ ὕπαιθρον ἐπί τινα χρόνον καὶ τότε μόνον καθίσταται τὸ ἅλας λευκὸν καὶ ἀποβάλλει τὴν προτέραν πικρίαν. Διαχωρίζουσιν ἔπειτα τὸ ἅλας εἰς λευκὸν καὶ εἰς μαῦρον, ὅπερ διατηρεῖ εἰσέτι ποσόν τι μαγνησιακοῦ ἅλατος καὶ παρὰ τὴν κοινὴν δόξαν ἁλατίζει πολὺ ὀλιγώτερον ἢ τὸ λευκόν, διὰ τὸν λόγον ὅτι εἶνε ὀλιγώτερον καθαρόν.

Τοιαύτη τις περίπου καὶ ἐν ὀλίγοις γίνεται ἡ καλλιέργεια τῶν ἁλυκῶν παρ' ἡμῖν, ἠθέλομεν δὲ χωρήσει ἔξω τοῦ σκοποῦ τοῦ προκειμένου ἄρθρου, ἂν ἐπεχειροῦμεν νὰ διαλάβωμεν καὶ περὶ τῶν ἐργαλείων, ὧν γίνεται χρῆσις, καὶ περὶ ἄλλων, ἥττονος λόγου ἀξίων λεπτομερειῶν.

Καὶ ἐν Γαλλίᾳ θαλάσσιον σχεδὸν μόνον ἅλας καταναλίσκεται, ἡ δὲ καλλιέργεια τῶν ἁλυκῶν ἐνεργεῖται κατὰ τρόπον παρεμφερῆ πρὸς τὰ παρ' ἡμῖν γινόμενα, πλὴν ὅτι καὶ ἐν τούτοις, ὡς εἶνε φυσικόν, τὰ ἐκεῖ εἶνε πολὺ τεχνικώτερα.

Ὑπάρχουσι δὲ ἐν Γαλλίᾳ καὶ πηγαὶ καὶ φρέατα ἁλμυροῦ ὕδατος, ἐξ ὧν ἀπὸ χρόνων ἤδη πολὺ παλαιῶν ἐξάγεται ἅλας. Ἵνα ἐξατμίσωσι τὸ ὕδωρ τῶν πηγῶν καὶ φρεάτων τούτων μετεχειρίζοντο ἄλλοτε τὸ πῦρ, τὰ νῦν ὅμως ἐνεργοῦσι τὴν ἐξάτμισιν κατὰ τρόπον ἄλλον, πολὺ εὐκολώτερον, τὸν ὁποῖον μεταχειρίζονται καὶ διὰ τὸ θαλάσσιον ὕδωρ εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ ἥλιος δὲν εἶνε ἱκανῶς καυστικός, ὥστε νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὴν ἐξάτμισιν. Ἐπιχύνουσι δῆλα δὴ ἐλαφρῶς τὸ ἁλμυρὸν ὕδωρ εἰς δέσμας ἀκανθῶν, τὰς ὁποίας περικλείουσι δια ξυλίνων κιγκλίδων καὶ ἐπιστεγάζουσιν ἔπειτα αὐτάς. Τοιούτῳ τρόπῳ τελεῖται αὐτομάτως ἡ ἐξάτμισις, ὥστε μετά τινα χρόνον τὸ ἐπιχυθὲν ὕδωρ περιέχει ἕως 14—20 % ἅλατος, τότε δὲ θέτουσιν αὐτὸ εἰς λέβητας, ἔνθα ὁλοσχερῶς ἐξατμίζεται μέχρις ἀποκρυσταλλώσεως.

Εἴπομεν ἀνωτέρω ὅτι πλὴν τοῦ θαλασσίου ὑπάρχει καὶ τὸ ὀρυκτὸν ἅλας, ὅπερ εὑρίσκεται εἰς κοιτάσματα ὑπὸ τὴν γῆν καὶ ἐκεῖθεν ἐξάγεται ὡς καὶ τὰ λοιπὰ ὀρυκτά.

Ὅταν τὸ ὀρυκτὸν ἅλας εὑρίσκηται εἰς μεγάλους συμπαγεῖς ὄγκους, ἐξορύσσεται ὅπως καὶ οἱ ὀρυκτοὶ ἄνθρακες. Ὀρύσσονται δῆλα δὴ φρέατα ἄγοντα μέχρι τοῦ κοιτάσματος καὶ ἐξάγεται τὸ ἅλας διὰ τῆς σκαπάνης· πρὸς διευκόλυνσιν δὲ τῆς ἐξαγωγῆς διατρυπῶνται ὑπόγειαι στοαὶ διὰ μέσου τοῦ ὀρυκτοῦ.

Τὸ οὕτως ὅμως ἐξαχθὲν ὀρυκτὸν ἅλας οὐδέποτε εἶνε ἀρκούντως καθαρόν, ὥστε ἀμέσως νὰ δύνηται νὰ παραδοθῇ εἰς κατανάλωσιν. Συνήθως παρουσιάζεται ὑπὸ τὴν μορφὴν κρυσταλλικῆς οὕτως εἰπεῖν μάζης, ἧς τὸ χρῶμα ποικίλλει ἀπὸ τοῦ ἐλαφροῦ ῥοδίνου μέχρι τοῦ μαύρου. Δὲν δύναταί τις λοιπὸν νὰ μεταχειρισθῇ τὸ τοιοῦτον ἅλας πρὶν ἢ τὸ διαλύσῃ εἰς τὸ ὕδωρ καὶ τὸ καθαρίσῃ διὰ τῆς ἐξατμίσεως.

Ὅταν τὸ κοίτασμα δὲν ἔχῃ ἱκανὸν πάχος, ὥστε νὰ ἦνε δυνατὸν νὰ γείνωσι στοαί, ἀνοίγουσιν ὀπὴν ἄγουσαν μέχρι τοῦ κοιτάσματος καὶ ἐκεῖθεν ἀφίνουσι νὰ ῥεύσῃ εἰς τὰ ἐντὸς τὸ ὕδωρ πλησιοχώρου τινὸς ῥυακίου.

Τὸ ὕδωρ τοῦτο, ἀφ' οὗ ἐμπλησθῇ ἅλατος, ἐ-

Digitized by Google

ξάγεται δι' ἀντλίας ἐκ τοῦ ὀρυχείου καὶ ὑποβάλλεται εἰς ἐξάτμισιν.

Ἐν Γαλλίᾳ ὑπάρχουσι κοιτάσματά τινα ὀρυκτοῦ ἅλατος, τὰ ὁποῖα ἐξορύσσονται εἴτε διὰ στοῶν ὑπογείων, εἴτε, ὡς εἴπομεν, διὰ τῆς εἰσροῆς τοῦ ὕδατος. Τὰ κυριώτατα τῶν κοιτασμάτων τούτων ὑπάρχουσιν ἐν τοῖς νομοῖς τῶν κάτω Πυρηναίων, τοῦ Μοσέλλα, τῆς Μέρθης καὶ ἀλλαχοῦ.

Ἀλλὰ ταῦτα οὐδὲ κἂν δύνανται νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὰ θαυμαστὰ κοιτάσματα τοῦ ὀρυκτοῦ ἅλατος τῆς Γαλλικίας. Ἐκεῖ τὸ ἅλας σχηματίζει στρώματα πολλῶν ἑκατοντάδων μέτρων πάχους καὶ κατέχει ἀπέραντον ἔκτασιν. Τὰ ἐν Wieliczka μεταλλεῖα τοῦ ἅλατος ἐκτείνονται ἐπὶ 3 χιλιομέτρων μῆκος καὶ πλέον τοῦ ἑνὸς χιλιομέτρου πλάτος, τὸ δὲ ἐν αὐτοῖς συμπαγὲς κοίτασμα τοῦ ἅλατος ἔχει πάχος 310 μέτρων. Ὁμοίας περίπου διαστάσεις ἔχουσι καὶ τὰ μεταλλεῖα τὰ ἐν Bochnia. Καὶ ἐν Wieliczka καὶ τὰ ἐν Bochnia μεταλλεῖα εἶνε ἰδιοκτησία τοῦ Αὐστριακοῦ στέμματος, παράγουσι δὲ ἐτησίως πολλὰς χιλιάδας κανταρίων ἅλατος.

«Ὑπελογίσθη, λέγει ὁ κ. Badin ἐν τῷ περὶ ἄντρων καὶ σπηλαίων περισπουδάστῳ αὐτοῦ συγγράμματι, ὅτι διὰ νὰ ἐπισκεφθῇ τις τοὺς ἀτελευτήτους λαβυρίνθους τῶν στοῶν, τῶν αἰθουσῶν, τῶν ἀποθηκῶν, ἃς ἐγκλείουσι τὰ μεταλλεῖα τῆς Wieliczka, ἔπρεπε νὰ διατρίψῃ τέσσαρας ἑβδομάδας ὑπὸ τὴν γῆν καὶ νὰ περιπατῇ ὀκτὼ ὥρας καθ' ἑκάστην. Τὸ ὁλικὸν μῆκος πασῶν τῶν στοῶν ὑπολογίζεται εἰς 432 χιλιόμετρα.

»Ἓν ἐκ τῶν περιεργοτέρων ἐντὸς τῶν ἀχανῶν ἐκείνων κοιλωμάτων, ἅτινα ἀντανακλῶσι πανταχόθεν ὡς τὸ κρύσταλλον τὴν λάμψιν τῶν λύχνων καὶ τῶν λαμπάδων, εἶνε τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγ. Ἀντωνίου, κείμενον εἰς τὸ πρῶτον πάτωμα. Τὸ παρεκκλήσιον τοῦτο εἶνε ἐσκαμμένον ἐν αὐτῷ τῷ μεταλλείῳ καὶ σύγκειται ὅλον ἐξ ἅλατος· ἡ ἁγία τράπεζα, τὰ ἀγάλματα, αἱ στῆλαι, ὁ ἄμβων, τὰ κοσμήματα, τὰ πάντα εἶνε ἐξ ἅλατος.

»Εἰς τὸ δεύτερον πάτωμα, (μεταχειριζόμεθα τὴν λέξιν *πάτωμα* ἵνα εὐκρινέστερον δηλωθῇ τὸ πρᾶγμα), βλέπει τις λίμνην 160 μέτρων μήκους καὶ 12 βάθους, σχηματισθεῖσαν ἐξ ἐνσταλαγμῶν. Οἱ ἐπισκεπτόμενοι τὰ μεταλλεῖα οὐδέποτε παραλείπουσι νὰ διατρέξωσιν ἐν λέμβῳ τὴν λίμνην ταύτην. Τὸ ἐν τῷ μέσῳ ψηλαφητοῦ σκότους ὑποτρέμον φῶς τῶν λαμπάδων, ἡ ἐν σιγῇ ἐπὶ τῶν ἀκινήτων ὑδάτων οἱονεὶ ὀλισθαίνουσα λέμβος, αἱ ἐκρήξεις τῆς πυρίτιδος διαρρηγνυούσης καὶ ἀποκοπτούσης μεγάλους ὄγκους ἅλατος, διεγείρουσιν ἐν τῇ ψυχῇ τὴν ἰδέαν ὑποχθονίου τινὸς κόσμου καὶ τρόμου θρησκευτικοῦ καὶ μυστηριώδους πληροῦσιν αὐτήν.

»Πολλάκις ἔσχον χώραν ἐν τοῖς ἐν Wieliczka μεταλλείοις λαμπραὶ ἑορταὶ καὶ πανηγύρεις, ἐξ ὧν εἶνε μάλιστα μνήμης ἀξία ἡ γενομένη ἐν ἔτει 1624, ἕνεκα τοῦ γάμου τῆς βασιλίσσης Σοφίας, συζύγου Βλαδισλάου τοῦ Ἰαγελλῶνος. Ὁσάκις ἄλλως μέλος τι τοῦ Αὐτοκρατοκοῦ Οἴκου τῆς Αὐστρίας ἐπισκέπτεται τὰ λαμπρὰ ἐκεῖνα ἁλατορυχεῖα, τὰ κοσμοῦσι πολυτελέστατα διὰ τὴν περίστασιν καὶ λαμπρῶς τὰ φωτίζουσι. Κάτοπτρα, πολυέλαιοι, παραπετάσματα διατίθενται ἐν εὐρυτάτῃ καὶ κανονικῇ αἰθούσῃ· κυκλοτερὴς στοὰ ὑποβασταζομένη ὑπὸ στηλῶν ἐξ ἅλατος εἶνε ὡρισμένη διὰ τὴν μουσικὴν, ἧς τὰ γλυκύφθογγα μέλη ἐμποιοῦσι παράδοξον ἐντύπωσιν ὑπὸ τοὺς ἠχήεντας ἐκείνους θόλους.

»Ἡ ζωηροτέρα φαντασία δύναται μόλις νὰ συλλάβῃ ἰδέαν τοιούτου θεάματος, ὅπερ βλέπων τις νομίζει ὅτι ἐγένοντο πρᾶγμα τὰ παραμύθια τῶν *Νεράϊδων*.»

Ὅθεν τὰ μεταλλεῖα ταῦτα ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς πολλὰς καὶ πολυειδεῖς δημοτικὰς παραδόσεις. Διηγεῖτο ὁ λαὸς ὅτι οἱ ἐκεῖ ἐργαζόμενοι ἦσαν μοιραίως καταδεδικασμένοι νὰ μὴ ἐπανίδωσι τοῦ ἡλίου τὸ φῶς. Ὅτι μόλις ὑπὸ τὴν γῆν καταβάντες αὐτοί τε καὶ αἱ οἰκογένειαί των ἀπετέλουν φυλὴν ὑποχθόνιον ἥτις ἐγεννᾶτο, ἔζη καὶ ἀπέθνησκεν ἐκεῖ κάτω, εἰς τὸ σκότος τὸ βαθύτατον.

Ἄγνωστον εἶνε πότε πρῶτον ἀπεκαλύφθησαν τὰ κοιτάσματα ταῦτα τῶν Καρπαθίων· ἠξεύρομεν μόνον ὅτι ἐξωρύσσετο ἐκεῖθεν ἅλας ἤδη κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα. Δημοτική τις παράδοσις, ἣν ἀναφέρει ὁ Ἀδὰμ Στρέλλερ, ἀποδίδει τὴν πρώτην αὐτῶν εὕρεσιν εἰς περίεργον συμβεβηκός.

«Ἡ ἡγεμονὶς τῆς Οὐγγαρίας Κουνηγόνδη, μνηστὴ Βολεσλάου τοῦ Ἁγιοῦ, βασιλέως τῆς Πολωνίας, δὲν ἠθέλησε νὰ δεχθῇ οὐδεμίαν προῖκα παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτῆς οὔτε εἰς χρυσὸν, οὔτε εἰς ἄργυρον, πορευομένη ὅμως εἰς Πολωνίαν διέβη διὰ τῶν μεταλλείων τῶν ἁλάτων τῆς Οὐγγαρίας καὶ ἔρριψεν ἐκεῖ τὸν νυμφικόν της δακτύλιον. Μόλις ἔφθασεν εἰς τὴν Κρακοβίαν, ἡ Κουνηγόνδη ἐζήτησε νὰ τὴν ὁδηγήσωσιν εἰς Wieliczka καὶ διέταξε ν' ἀνασκάψωσι τὴν γῆν ἐνώπιόν της. Ἡ διαταγὴ ἐξετελέσθη, ἀπεκαλύφθη δὲ μεταλλεῖον ἅλατος πλουσιώτατον. Εἰς τὸ πρῶτον τεμάχιον ἅλατος, ὅπερ ἐξωρύχθη, ἀνευρέθη ὁ δακτύλιος τῆς ἡγεμονίδος.»

Ἐν Ἰνδίαις ὑπάρχουσι κοιτάσματα ὀρυκτοῦ ἅλατος σπουδαιότερα ἔτι τῶν ἐν Γαλλικίᾳ· καλοῦνται δὲ ταῦτα Σειρὰ τοῦ Ἅλατος καὶ ἀποτελοῦσι πράγματι σειρὰν ὀρέων 200 χιλιομέτρων μήκους.

Τὸ ἅλας λοιπὸν, τὸ ἀπαραίτητον τοῦτο εἰς τὸν ἄνθρωπον ἄρτυμα, τόσον ἀφθόνως διεχύθη ἐπὶ τῆς γῆς, ὥστε οὐδεὶς εἶνε φόβος μήποτε τυχὸν ἐκλείψῃ.

Digitized by Google

ΤΟ ΠΑΡΑΣΗΜΟΝ ΤΟΥ ΚΝΗΜΙΔΟΔΕΣΜΟΥ[1]

Τὸ παράσημον τοῦ Κνημιδοδέσμου εἶναι τὸ ἀρχαιότατον τῆς Ἀγγλίας παράσημον. Τὸ ὁμώνυμον Ἱπποτικὸν Τάγμα, τὸ *Εὐγενέστατον Τάγμα τοῦ Κνημιδοδέσμου* (The most honourable Order of the Garter), ἱδρύθη τῇ 19 Ἰανουαρίου 1350, παρὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἐδουάρδου Γ', κατ' ἀπομίμησιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ στρατιωτικῶν ταγμάτων τῆς ἠπειρωτικῆς Εὐρώπης. Κατὰ τὸν Ἄγγλον ἱστορικὸν Hume, ὁ βασιλεὺς Ἐδουάρδος, «οὗ ἡ ἔμφρων «διαγωγὴ καὶ οἱ στρατιωτικοὶ θρίαμβοι ἐξῆψαν «τὸ πολεμικὸν πνεῦμα καὶ τὴν ἅμιλλαν τῆς ἀγγλικῆς Εὐγενείας, συνέστησε τὸ Τάγμα τοῦ Κνη«μιδοδέσμου, ὅπως ἔτι μᾶλλον κρατύνῃ τὸ πνεῦ«μα τοῦτο τῆς ἁμίλλης καὶ τῆς ὑποταγῆς τῷ «Ἡγεμόνι». Ἀλλὰ παράδοσίς τις ἄλλως ἀναφέρει τὴν ἀρχὴν τοῦ παρασήμου καὶ τοῦ τάγματος τοῦ Κνημιδοδέσμου. Κατὰ τὴν παράδοσιν αὐτὴν, ἥτις ὅμως ἐπ' οὐδεμιᾶς στηρίζεται αὐθεντείας, ἀλλ' ἥτις οὐχ ἧττον πιστεύεται γενικῶς, ἐν τῇ ἀκμῇ χοροῦ τινος ἐν τῇ ἀγγλικῇ Αὐλῇ, ἡ ὡραία κόμησσα τῆς Σαλίσβουρυ ἄφησε τὸν κνημιδόδεσμον αὐτῆς νὰ πέσῃ· ὁ βασιλεὺς Ἐδουάρδος, ὅστις, φαίνεται, ἐνδιεφέρετο νὰ παρακολουθῇ τῆς κομήσσης τὰ βήματα, καὶ οὗ τὴν προσοχὴν οὐδὲν ἐκ τῶν συμβαινόντων αὐτῇ διέφευγε, κύψας ἔλαβε τὸν κνημιδόδεσμον. Τινὲς ἐκ τῶν Αὐλικῶν ὑπεμειδίασαν. Ὁ Ἐδουάρδος διέκρινε τὰ μειδιάματα, οὐδ' ἠπατήθη ἐπὶ τῆς ἐννοίας αὐτῶν· στραφεὶς πρὸς τούτους εἶπε: Honni soit qui mal y pense. Τοῦτο, κατὰ τὴν κυρίαν καὶ ἁπλῆν ἔννοιαν αὐτοῦ μεταφραζόμενον, καὶ κατὰ τὴν ἀβρότητα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐξελληνιζόμενον, σημαίνει, ἐπιτραπείτωσαν ἡμῖν αἱ λέξεις, *Τὴν κακή του ὅποιος κακοβάλλει* κατὰ τὴν ἁβροτέραν καὶ τεχνικωτέραν φράσιν τῆς σήμερον, ἑλληνιςὶ δύναται νὰ μεταφρασθῇ: *Ἐῤῥέτω ὁ ἐπὶ τούτῳ κακὰ ὑπονοῶν*. Ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, τοιαύτην τινα ἡ παράδοσις ἀναγράφει τὴν ἀρχὴν τοῦ τάγματος τοῦ Κνημιδοδέσμου. Ἡ σιωπὴ δὲ τῶν Ὀργανικῶν Διαταγμάτων τοῦ Τάγματος ἐπὶ τῆς ἐννοίας τῆς φράσεως, ἥτις ἀναγέγραπται ἐπὶ τῆς λωρίδος τοῦ Κνημιδοδέσμου, τῆς ὡς ἀνωτέρω φράσεως τοῦ Ἐδουάρδου, τὰ ἀνειμένα ἤθη τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν συνέστη τὸ Τάγμα, καὶ ἡ δυσκολία τῆς ἄλλως ἀνεξηγήτου φράσεως, καὶ τοῦ ἔτι μᾶλλον ἀνεξηγήτου παρασήμου, παρέχουσι κῦρος εἰς τὴν κοινὴν παράδοσιν περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ τάγματος τῶν Κνημιδοδεσμοφόρων, ὅτι δηλαδὴ ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἀπό τι τέλος διφορούμενον, καὶ ἐκ τῆς λήθης τοῦ Ἐδουάρδου, ὅτι ἦν Βασιλεύς· ἐνώπιον τῆς Σαλίσβουρυ, ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας ἀπεδείχθη ἀνὴρ ἁπλῶς, ἐνώπιον ὡραίας καὶ ἀγαπωμένης γυναικός· καὶ ὁ σκῆπτρον καὶ ξίφος κρατῶν Βασιλεὺς καὶ Στρατιώτης ἔκυψε προθύμως, ὅπως συλλέξῃ τὴν ταινίαν, τὴν δένουσαν τὴν κνημῖδα ἀγαπητῆς γυναικός.

Ἀλλ' οἱαδήποτε ἂν ᾖ ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ γένεσις τοῦ παρασήμου τοῦ Κνημιδοδέσμου, δὲν ἐβράδυνε τοῦτο νὰ καταστῇ τὸ πρωτεῦον τῶν τῆς Ἀγγλίας· οἱ δὲ μετὰ τὸν Ἐδουάρδον Βασιλεῖς τῆς Ἀγγλίας συνεπλήρωσαν τὰ πρῶτα περὶ αὐτοῦ ὀργανικὰ Διατάγματα. Οὕτως ὁ μὲν Ἑῤῥῖκος Η' ἐδημοσίευσε τῇ 23 Ἀπριλίου 1522 νέον Διάταγμα, συμπληροῦν τὸ τοῦ Ἐδουάρδου Γ', ὅπερ ἰσχύει μέχρι τοῦ νῦν, ἄλλοι δ' ἀκολούθως προσέθηκαν εἰς τοῦτο ἄρθρα ἕτερα. Τὸ παράσημον τοῦ Τάγματος κατ' ἀρχὰς ἦν ἁπλοῦς τις κνημιδόδεσμος, ἐκ βελούδου βαθυκυάνου, ἔχων χρυσοῖς γράμμασι κεντημένας τὰς λέξεις Honni soit qui mal y pense, καὶ δενόμενος εἰς τὴν ἀριστερὰν κνήμην. Ὁ Ἑῤῥῖκος Ζ' προσέθετο τὸ τριάκοντα οὐγγίας ζυγίζον ἐκ χρυσοῦ περιδέραιον, ἀφ' οὗ κρέμαται ἐκ μετάλλου μιλτωμένου ἀγαλμάτιον τοῦ ἁγίου Γεωργίου, φονεύοντος τὸν δράκοντα, ἀκολούθως δὲ καὶ τὴν κυανῆν ταινίαν, ἀφ' ἧς κρέμαται ἐπίσης μετάλλιον χρυσοῦν, φέρον ἀναγεγλυμμένον τὸν ἅγιον Γεώργιον· τέλος ὁ Κάρολος Α' προσέθετο τὸν ἀστέρα. Τέσσαρα οὕτω μερικὰ παράσημα φέρει ὁ πλῆρες θέλων νὰ φέρῃ τὸ παράσημον τοῦ Κνημιμοδέσμου. Εἶναι δὲ κεκανονισμένη καὶ ἰδιαιτέρα ἐνδυμασία, μετὰ χλαμύδος, ἣν πρέπει νὰ φορῇ ὁ τοῦ Κνημιδοδέσμου Ἱππότης.

Ἡ τελετὴ τῆς περιβολῆς τῶν παρασήμων τοῦ Τάγματος τοῦ Κνημιδοδέσμου, ἢ μᾶλλον τῆς χειροτονίας, οὕτως εἰπεῖν, τινὸς, ὡς Ἱππότου τοῦ ὁμωνύμου Τάγματος, τελεῖται πανηγυρικωτάτη, καὶ καθ' ὅλας τὰς μεσαιωνικὰς διατυπώσεις. Παραλείποντες τὰ καθ' ἕκαστον τῆς τελετῆς, σημειοῦμεν ἐνταῦθα τοὺς λόγους, οὓς ὁ τοῦ Τάγματος Καγγελάριος, ὅστις εἶναι ὁ Ἐπίσκοπος τοῦ Ὄξφωρ, ἀπαγγέλλει, περιβάλλων τὸν νέον Ἱππότην ἕκαστον τῶν παρασήμων.

Δένων περὶ τὸ ἀνώτερον μέρος τῆς ἀριστερᾶς κνήμης αὐτοῦ τὸν Κνημιδόδεσμον, λέγει: «Πρὸς «τιμὴν τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ καὶ εἰς μνήμην «τοῦ εὐτυχοῦς μάρτυρος Ἁγίου Γεωργίου, δένω «περὶ τὴν κνήμην σου, διὰ τὴν δόξαν σου, τὸν εὐ«γενέστατον αὐτὸν κνημιδόδεσμον. Φέρε τοῦτον

1. Ἑπόμενοι τῇ συνηθείᾳ, ἐν προηγουμένῳ φύλλῳ ἀπεκαλέσαμεν ἑλληνιστὶ παράσημον τῆς Περικνημῖδος τὸ παράσημον τῆς Jarretière· μελετήσαντες ὅμως ἀκολούθως εὕρομεν, ὅτι ἀκριβέστερον ἑλληνιστὶ δυνάμεθα ἴσως νὰ γράψωμεν «Κνημιδόδεσμος». Ἡ λέξις δ' αὕτη ἀκριβῶς ὁρίζει τὸ πρᾶγμα· διότι ὁ δεσμὸς ἢ ἡ ταινία αὕτη δένει καὶ συγκρατεῖ τὴν «Κνημῖδα», ἤτοι τὸ καλτσοῦνι, οὔτε περιβάλλει δὲ τὴν κνήμην ὅλην, ἵνα κληθῇ Περικνημὶς, ἄλλο δὲ ἡ Περικνημὶς, ἥτις εἶναι τὸ τουρκιστὶ «Τουζλοῦκι», οὔτε δένει τὸ γόνυ, καθόσον τίθεται κάτωθεν αὐτοῦ, οὔτε χρησιμεύει εἰς δέσιν τοῦ γόνατος, ὅπως ὀνομασθῇ «Γονατόδεσμος». Ἄλλως τε καὶ ἡ κοινὴ γλῶσσα ἀκριβέστερον καὶ ὀρθότερον ὁρίζει τὸ πρᾶγμα, «Καλτσοδέταν» λέγουσα, ἤτοι δεσμὸν ἢ ταινίαν, δένουσαν τὴν κάλτσαν, ἢ κνημῖδα.

Digitized by Google

«ὡς σύμβολον τοῦ ἐνδοξοτάτου τούτου Τάγμα-«τος, καὶ μὴ λησμόνει μήτε παραμέλει αὐτόν· «οὗτος ἀναμιμνήσκει σοι, ὅτι ὀφείλεις νὰ ἦσαι «θαῤῥαλέος, καὶ, εἰς πόλεμον δίκαιον ἐμπλεκό-«μενος, νὰ διατελῇς σταθερὸς, ἀνδρεῖος καὶ νι-«κητής». Περιβάλλων τῷ νέῳ Ἱππότῃ τὸ περιδέραιον καὶ τὴν ταινίαν, ὁ αὐτὸς Ἐπίσκοπος λέγει: «Φέρε, περὶ τὸν τράχηλόν σου, τὴν ται-«νίαν αὐτὴν, τὴν κεκοσμημένην τῇ εἰκόνι τοῦ «εὐτυχοῦς μάρτυρος καὶ στρατιώτου τοῦ Χριστοῦ «ἁγίου Γεωργίου. Ὑπὸ τοῦ παραδείγματος αὐτοῦ «παρορμώμενος, θριάμβευε καὶ τῶν εὐτυχῶν καὶ «τῶν δυστυχῶν περιστάσεων, ὅπως, νικήσας εὐ-«τόλμως τοὺς ἐχθροὺς τοῦ σώματός σου καὶ τῆς «ψυχῆς σου, δυνηθῇς οὐ μόνον ν' ἀπολαύσῃς τὴν «δόξαν τῆς κοσμικῆς μάχης αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ἐ-«πιστεφθῇς ἔτι τῇ δάφνῃ τῆς αἰωνίου νίκης». Περιβάλλων τῷ νέῳ Ἱππότῃ τὸν μανδύαν, τῷ λέγει, πάντοτε ὁ αὐτὸς Ἐπίσκοπος τῆς Ὀξφωρ: «Λάβε τὸν ὑσγινοβαφῆ (cramoisie) μανδύαν «τοῦτον, εἰς αὔξησιν τῆς εὐτυχίας σου, ὡς ἐνέ-«χυρον καὶ σημεῖον τοῦ ἐντιμοτάτου Τάγματος «εἰς ὃ εἰσῆλθες. Τεθωρακισμένος τούτῳ, ἔσο ἀν-«δρεῖος, ὅπως οὐ μόνον πολεμῇς ἰσχυρῶς, ἀλλὰ «καὶ προσφέρῃς τὸ αἷμά σου ὑπὲρ τῆς Πίστεως «τοῦ Χριστοῦ, ὑπὲρ τῶν ἐλευθεριῶν τῆς Ἐκκλη-«σίας, καὶ ὑπὲρ τῆς δικαίας καὶ ἀναποδράστου ἀ-«μύνης τῶν καταπιεζομένων καὶ τῶν ἐνδεῶν». Ἐπὶ τέλει, ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ φέρων τὴν χλαμύδα, ὁ Ἐπίσκοπος λέγει τῷ προχειριζομένῳ: «Δέχθητι τὴν χλαμύδα αὐτὴν τὴν οὐρανόχρουν, «διδομένην παρὰ τοῦ ἐξοχωτάτου Τάγματος, εἰς «αὔξησιν τῆς εὐτυχίας σου, πεπλουτισμένην τῷ «θυρεῷ καὶ τῷ ἐρυθρῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν. «Τῇ δυνάμει αὐτῆς εἴθε ἀσφαλῶς νὰ διασπᾷς «τὰς τάξεις τῶν ἐχθρῶν σου, καὶ ἐσαεὶ ἀναδεί-«κνυσαι νικητής· καὶ, πληρωθεὶς δόξης ἐν τῷ «ἐγκοσμίῳ πολέμῳ τούτῳ, διὰ πράξεων ἡρωϊ-«κῶν καὶ ἐξόχων, δυνηθῇς ν' ἀπολαύσῃς τὸν «θρίαμβον καὶ τὴν αἰωνίαν χαράν».

Τοιαῦται εἰσιν αἱ εὐχαί, ἃς ἀπαγγέλλει ὁ Καγγελάριος τοῦ Τάγματος· ἀγνοοῦμεν ὅμως, ἐὰν καὶ εἰς τὸν Σουλτάνον Ἀζὶζ, ἱππότην τοῦ Κνημιδοδέσμου γενόμενον, ἀπηγγέλθησαν αἱ αὐταὶ εὐχαί. Τὸ ἐφ' ἡμῖν ὀφείλομεν νὰ εἴπωμεν, ὅτι σπανίως καταλληλότερον ἐῤῥέθησαν αὗται ἢ σήμερον, ὅτε ὁ Ἐπίσκοπος ἀπηύθυνε ταύτας πρὸς τὸν Βασιλέα τῶν Ἑλλήνων. Εἴθε δὲ αἱ εὐχαὶ αὗται νὰ γίνωσι σάρξ, ἐν ἡμέρᾳ προσεχεῖ.

Ἀλλ' ἂν ἡ τελετὴ τῆς περιβολῆς τῶν παρασήμων τοῦ Κνημιδοδέσμου θυσίαν αἵματος ἀμέσως μὴ φέρῃ, φορολογεῖ ὅμως τὸ ταμεῖον τοῦ προχειριζομένου Ἱππότου. Κατὰ τὰ Ὀργανικὰ Διατάγματα, ἐὰν ὁ νέος Ἱππότης ἦναι Βασιλεὺς ξένος, ὀφείλει νὰ καταβάλλῃ χειροτονούμενος: α') λίρας 20 ἢ φράγκα 500, ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τῶν Κληρικῶν καὶ τῶν στρατιωτικῶν Ἱπποτῶν τοῦ Οὐΐνδσωρ. Τὸ ποσὸν τοῦτο πρέπει νὰ καταβάλληται, ἅμα τῆς τελετῆς τῆς χειροτονίας γενομένης, ἀπαγορεύεται δὲ ῥητῶς παρὰ τῶν Κανονισμῶν ἡ πρόοδος εἰς τὰς ἄλλας διατυπώσεις, πρὸ τῆς πληρωμῆς τοῦ ποσοῦ τούτου· β') 16 λίρας (φράγκα 400) ὑπὲρ τῶν ἐκκλησιαρχῶν, τῶν ψαλτῶν καὶ τῶν κωδωνοκρουστῶν· γ') λίρας 13 (φρ. 325) εἰς ἓξ ἢ ἑπτὰ ὑπαλλήλους· δ') λίρας 60 (φρ. 1500) διὰ τὴν ἐνδυμασίαν του· ε') λίρας 30 (φρ. 750) ὡς δωρεὰν ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ· ς') λίρας 20 (φρ. 500) ὑπὲρ τοῦ Κλητῆρος τῆς μελαίνης ῥάβδου· ζ') λίρας 12 (φρ. 300) εἰς τοὺς σαλπιγκτὰς τοῦ Βασιλέως· η') λίρας 2 (φρ. 50) εἰς τοὺς ἀρχισαλπιγκτάς· θ') λίρας 16 (φρ. 400) εἰς τοὺς μουσικούς· ι') λίρας 4 (φρ. 100) τοῖς τυμπανισταῖς· ια') λίρας 3 (φρ. 75) τοῖς μαγείροις τοῦ Βασιλέως· ιβ') λίρας 3 (φρ. 75) τοῖς θαλαμηπόλοις τοῦ Βασιλέως· ιγ') λίρας 6 (φρ. 150) τῷ ὀψοφυλακίῳ καὶ τῷ ταμείῳ τοῦ Βασιλέως. Εἶναι ἀληθές, ὅτι βραδύτερον οἱ ξένοι βασιλεῖς ἀπαλλάγησαν πασῶν τῶν καταβολῶν τούτων, ἀναβαινουσῶν εἰς ὑπερπεντακισχίλια φράγκα· ἀλλ' ὅμως οἱ ἀντιπροσωπεύσαντες τούτους εἰς τὴν τελετὴν τῆς χειροτονίας πάντοτε προσήνεγκον τῷ Τάγματι δῶρα, σχεδὸν ἴσου ποσοῦ.[1]

ΔΗΜΩΔΕΙΣ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΜΗΝΩΝ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

Ὁ Αὔγουστος ἐπλάκωσε, ἡ ἄκρα τοῦ χειμῶνος.

Διότι ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου ὁ καιρὸς ἄρχεται ἀποκλίνων πρὸς τὸ ψυχρότερον· θεωρεῖται δὲ ὁ Αὔγουστος ἀρχὴ τοῦ χειμῶνος, ὡς ὁ Μάρτιος, κατὰ τὴν ἀκόλουθον παροιμίαν, ἀρχὴ τοῦ θέρους:

Ἀπὸ Μαρτιοῦ καλοκαιριάζει
κι' ἀπ' Αὔγουστο χειμωνιάζει.

Ἢ ἄλλως:

Ἀπὸ Μαρτιοῦ καλοκαίρι, κι' ἀπ' Αὔγουστο χειμῶνα.

Καὶ ἀντιθέτως:

Μήτ' ὁ Μάρτης καλοκαίρι,
μήτ' ὁ Αὔγουστος χειμῶνας.

*

Ἦλθεν ὁ Αὔγουστος, 'πάρε τὴν κάππα σου.

Διότι τὸ ψῦχος κατὰ τὸν μῆνα τοῦτον ἄρχεται καθιστάμενον ἐπαισθητόν.

*

Τ' Αὐγούστου τὰ βοριάσματα τὸ Μάϊ ἀναθυμοῦνται.

Βοριάσματα εἶναι οἱ κατὰ τὸν Αὔγουστον πνέοντες ἐτησίαι, οἵτινες καθιστῶσι τὸν μῆνα τοῦτον ἐπίσης εὐάρεστον, ὡς τὸν Μάϊον.

*

Ὁ ἥλιος τοῦ Μαγιοῦ, τ' Αὐγούστου τὸ φεγγάρι.

Ὁ ἥλιος τοῦ Μαΐου καὶ τὸ φεγγάρι τοῦ Αὐ-

1. Αἰών.

γούστου, ἀναφέρονται καὶ ἐν δημοτικῷ τινι ᾄσματι πρὸς παράστασιν τῶν καλλονῶν τῆς φύσεως. Ὁ Κωσταντῆς, οὗ τὴν μνηστὴν δολοφονεῖ ὁ Χάρος, ἐπιστρέφων ἐκ πανηγύρεως καὶ εὑρίσκων νεκρὰν αὐτὴν, λέγει πρὸς τὸν σκάπτοντα τὸν τάφον της γέροντα:

Φκιάστο πλατὺ τὸ μνῆμά της, μακρὺ γιὰ δυὸ νομάτους,
κι' ἀπὸ τὴ δέξια τὴ μεριὰ ν' ἀφήσῃς παραθύρι,
νὰ 'μπαίνῃ ὁ ἥλιος τοῦ Μαγιοῦ, τ' Αὐγούστου τὸ φεγγάρι.

*

Αὔγουστε, καλέ μου μῆνα, νάσουν δυὸ φοραῖς τὸ χρόνο.

Ἀποκαλεῖται οὕτως ὁ Αὔγουστος, ὡς παρέχων τὰς πλείστας προσόδους· διότι κατ' αὐτὸν συγκομίζονται εἰς τὰς ἀποθήκας τὰ γεννήματα καὶ ἄλλοι καρποί, καὶ βρίθουσι σταφυλῶν αἱ ἄμπελοι· δύναται ἑνὶ λόγῳ νὰ θεωρηθῇ, κατὰ τὴν ἔκφρασιν ἑτέρας παροιμίας, ὡς ὁ *μῆνας 'ποῦ τρέφει τοὺς ἕνδεκα*.

*

Αὔγουστος ἄβροχος, μοῦστος ἄμετρος.

*

Τοῦ Σωτῆρος τὰ λελέκια, τοῦ Σταυροῦ τὰ χελιδόνια.

Παροιμία ἠπειρωτική· οἱ πελαργοὶ ἐγκαταλείπουσι τὰ βόρεια τῆς Ἑλλάδος μέρη, μετανιστάμενοι εἰς θερμότερα κλίματα, τὴν 6 Αὐγούστου, ἑορτὴν τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος, κατὰ τὴν προκειμένην παροιμίαν, ἢ ἡμέρας τινὰς βραδύτερον, κατὰ τὰς παρατηρήσεις τινῶν φυσιοδιφῶν. Αἱ δὲ χελιδόνες μετανίστανται συνήθως μικρὸν πρὸ τῆς ὑπὸ τῆς παροιμίας τασσομένης ἡμέρας (14 Σεπτεμβρίου)· ἐν Ἀττικῇ μέσος χρόνος τῆς μεταναστάσεως αὐτῶν εἶναι ἡ 6 Σεπτεμβρίου.

*

Εὐγῆκε τὸ ῥοδάκινο, ἄρχισε τὸ νυχτέρι.

Συνειθίζουσιν οἱ ἐργοστασιάρχαι, ὅταν ὡριμάσῃ τὸ ῥοδάκινον (κατὰ τὰ τέλη περίπου Αὐγούστου) νὰ προσφέρωσιν ἐξ αὐτῶν εἰς τοὺς ἐργάτας των, ὑποσημαίνοντες ὅτι ἐπέστη ἡ ἐποχὴ, καθ' ἣν ἡ ἐργασία δέον νὰ παρατείνηται μέχρι νυκτός.

*

Κάθε πρᾶγμα 'ς τὸν καιρόν του κι' ὁ κολοιὸς τὸν Αὔγουστο.

Καιρὸς παντὶ πράγματι. *Κολοιός*, ἰχθὺς τοῦ εἴδους τῶν σκόμβρων.

*

Λιγοθυμιὰ τ' Αὐγούστου.

Ἀκατανόητος.

**

Η ΔΙΑ ΤΩΝ ΜΗΧΑΝΩΝ ΠΡΟΣΓΕΝΟΜΕΝΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ

Πρὸ ἑνὸς περίπου αἰῶνος μόλις τετρακόσιοι ἐργάται ἔκλωθον ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τόσον νῆμα βαμβακίου ὅσον σήμερον κλώθει εἷς ἐργάτης κατὰ τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα· καὶ διὰ νὰ ἀλεσθῇ μία ὡρισμένη ποσότης σίτου ἀπῃτοῦντο ἑκατὸν πεντήκοντα χεῖρες πλειότερον παρ' ὅ,τι σήμερον, ἑκατοντάκις δὲ περισσότεραι χεῖρες διὰ νὰ πλεχθῇ ἡ αὐτὴ ποσότης τριχάπτου (δαντέλλας). Πρὸς διΰλισιν τῆς ζακχάρεως ἀπαιτοῦνται σήμερον τόσαι ἡμέραι ὅσοι πρὸ τριάκοντα ἐτῶν ἀπῃτοῦντο μῆνες. Ἄλλοτε μόλις ἐν διαστήματι ἓξ μηνῶν ἐπέθετον τὸν ὑδράργυρον ἐπὶ τῶν κατόπτρων, ἐνῷ σήμερον ἡ αὐτὴ ἐργασία περατοῦται ἐντὸς τεσσαράκοντα λεπτῶν τῆς ὥρας· ἡ δὲ μηχανὴ ἑνὸς πολεμικοῦ δικρότου σιδηροφράκτου πρώτης τάξεως ἐκτελεῖ ἐργασίαν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ὅσην τεσσαράκοντα δύο χιλιάδες ἵπποι δύνανται νὰ ἐργασθῶσι.[1]

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Ἡ ἀλήθεια εἶνε ὡς σπέρμα ἀόρατον, τὸ ὁποῖον πετᾷ εἰς τὸν ἀέρα, καὶ μετὰ ταῦτα πίπτει τίς οἶδε ποῦ. Θάπτεται ὑπὸ τὴν κοπρίαν, καὶ μίαν ἡμέραν ἐξέρχεται ἐκεῖθεν ὑπὸ τὴν μορφὴν λεπτοῦ χόρτου. Διαβάτης τις τὴν παρατηρεῖ, γίνεται κύριος αὐτῆς, καὶ τὴν δεικνύει εἰς ὅλον τὸν κόσμον. (A. de Musset.)

*** Ἔσο πιστὸς καὶ ἀκριβὴς ἐν τοῖς σμικροῖς καὶ ἐν τοῖς κατὰ τὸ φαινόμενον μᾶλλον ἀσημάντοις πράγμασι τοῦ καθημερινοῦ βίου. Ἐκ μικρῶν σταγόνων ὕδατος ἀποτελεῖται ὁ μέγας ὠκεανός· ἐξ ἐλαχίστων στιγμῶν συνίσταται ὁ βίος· ἀπὸ διηνεκοῦς συμπλοκῆς χρηστῶν καὶ γενναίων φρονημάτων ἐν τοῖς σμικροῖς τὸ μέγα τῆς ἀρετῆς φρόνημα ἐν τοῖς μεγάλοις κατορθοῦται, καὶ ἀπὸ τῆς εὐαρεστήσεως ἑκάστης στιγμῆς παράγεται ἡ τοῦ ὅλου βίου ἐνδόμυχος εὐδαιμονία. (Zschokke.)

*** Δὲν ὑπάρχει ῥεῦμα δυσκολιῶν τόσον βαθὺ καὶ ὁρμητικὸν, ὥστε νὰ μὴ δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ τὸ περάσωμεν, ἐὰν ἔχωμεν θάῤῥος νὰ πηδαλιουχῶμεν καὶ δύναμιν νὰ κωπηλατῶμεν.

*** Δὲν ἔχει μεγάλην ἀξίαν τὸ νὰ δεικνύῃ τις συμπεριφορὰν καλὴν πρὸς ἀνθρώπους καλῆς συμπεριφορᾶς. Ἀλλὰ τὸ νὰ δείξῃ τις καλὴν συμπεριφορὰν πρὸς ἀνθρώπους κακῆς συμπεριφορᾶς, τοῦτο εἶνε ἀρχὴ τῆς ἀρετῆς.

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΗΣ ΧΑΜΚΩΣ

Τί τρόμος ἐπλάκωσε
Τὸ ἔρμο Τεπλένι ;
Σκιασμένος ὁ ἥλιος
Στὰ ὄρη προβαίνει·
Ὁλόγυρα 'σκόνωνται
Βλασφήμιαις, χαραῖς,
Κατάραις καὶ κλάϋματα,
Καὶ τρόμου φωναῖς.

Στὸ μαῦρο κρεββάτι της
Μὲ λύσσα σπαρνάει·
Γιὰ ἰδὲς, μὲ τὸ θάνατο
Βαρειὰ πολεμάει·
Ἀκόμη 'ς τὰ στήθεια
Τὴν ἄγρια ψυχὴ
Βαστάει μὲ τὰ 'δόντια
Ἡ μάνα τοῦ Ἀλῆ.

Ι. Χρυσαλλ(ης).

Digitized by Google

Σηκώνει τὸ πρόσωπο,
Γυρίζει τὸ 6λέμμα,
'Ποῦ ὁ χάρος ἐθόλωσε,
Καὶ στάζει τὸ αἷμα.
Καὶ ποῖον εἰς τὴν ὕστερη
Στιγμὴ ἀποζητᾷ;
Τηράει καὶ ἀγωνίζεται
Νὰ 'βγάλῃ μιλιά.

Ἄ! Θάνατε, σβύσε της
Τὸ λόγο εἰς τὸ στόμα·
Γιὰ ἰδὲς, δὲν ἐχόρτασε
Τὰ αἵματα ἀκόμα·
Ἄ! λόγια τρομάρας
Κ' ὀλέθρου θὰ 'πεῖ,
Φαρμάκια, μαχαίρια
Θ' ἀφήσει τοῦ 'Αλῆ.

—Παιδί μου, 'ποῦ 'βρίσκεσαι,
Καὶ μ' ἄφησες μόνη;
Ἄ! τρέξε, καὶ ὁ θάνατος
Γοργὰ μὲ πλακώνει.
'Στὰ μαῦρά μου στήθη
Παγόνει ἡ καρδιὰ,
Καὶ εἶν' ἄλλαις γιομάταις
Ζωὴ καὶ χαρά.

Ὁ πόνος τὰ κόκκαλα
Μοῦ λυόνει 'ς τὸ σῶμα·
'Ανθεῖ σ' ἄλλα πρόσωπα
Τοῦ ῥόδου τὸ χρῶμα·
Γιὰ 'μένα παντέρημο
Κρεββάτι 'ς τὴ γῆ,
Καὶ γι' ἄλλαις τραγούδια,
Στεφάνια, χοροί....

Ἄ! κάμε, παιδάκι μου,
'Ερμιὰ τὸ Γαρδίκι,
Πλατὺ κοιμητήριο
Νὰ βόσκουν οἱ λῦκοι·
Ἄ! πνίξτε στὰ αἵματα
Μανάδες, παιδιὰ,
Παρθέναις καὶ γέροντες·
Μαχαῖρι, φωτιά!

Φωτιὰ καὶ μαχαίρια!
'Σ τὴν ἔρημη ἀγκάλη
Τῆς κόρης, συντρίψτε
Τοῦ νιοῦ τὸ κεφάλι·
Τὸ βρέφος 'ποῦ τρέμοντας
Βαστάει 'στὸ βυζὶ,
Σφαμμένο 'στὰ πόδια της
Ἡ μάνα νὰ ἰδῇ.

Μαχαῖρι! Κι' ἀφῆστέ τους
Χαραῖς ἐδῶ κάτου
'Αργὰ ξεψυχίσματα,
Λαχτάραις θανάτου.
Φωτιὰ καὶ μαχαίρια!
Μιὰ πλάκα νὰ κλῇ,
Καὶ γάμου στεφάνια,
Καὶ κόρη νεκρή.

Φωτιὰ καὶ μαχαίρια!...
Τί πάγος μὲ ζώνει;
'Ανάθεμα, ἀνάθεμα!
Ὁ ἥλιος θολόνει.—
Ποιὰ τρόμου φαντάσματα
'Εμπρός μου θωρῶ;....
'Ακέφαλα λείψανα
Τί θέλετε ἐδῶ;

'Αϊμὲ! στὸ κρεββάτι μου
Σιμόνουν ἀγάλια....
Ἄ! ῥίχνουν ἀπάνω μου
Τ' ἀχνά τους κεφάλια·
Προφέρουν τὰ στόματα
Φοβέρα φρικτή·

Ἄ! φύγετε, ἀφῆστέ με
'Αδέλφια τ' 'Αλῆ!

Μαχαῖρι θεήλατο
Κρυφὰ φοβερίζει.
Φυλάξου! 'στὸ κάστρο σου
Ὁ χάρος γυρίζει!
'Ωϊμέναν' ἐσίμωσαν,
'Εμπῆκαν, ὁρμοῦν,
'Ωϊμένα τὸ αἷμά σου
Παιδί μου διψοῦν.

Ἄ! ἔπεσε, ἔπεσε
Ὁ πρῶτος σφαμμένος·
Κλονίζεται ὁ δεύτερος
Βαρειὰ λαβωμένος.....
'Απάνω του ῥίχνονται
Σωρὸς τὰ σπαθιά...
Ὦ θάνατε, κλεῖσέ μου
Τὰ 'μάτια γοργά.

Λυπήσου με θάνατε...
'Ακόμη δὲν φθάνει;
'Στ' ἀέρι σηκώνεται
Γυμνὸ γιαταγάνι...
'Ωϊμένα τὸν ἅρπαξαν
'Απ' τ' ἄσπρα μαλλιὰ,
Τὸν σέρνουν ἀλύπητα...
Ὦ τρόμου θωριά!—

Σταθῆτε!—ἕνα γόγγυσμα
Θανάτου 'γροικιέται!..
'Ωϊμὲ τὸ κεφάλι του
Στὸ χῶμα πετιέται!
'Εγδίκησι, ἐγδίκησι,
Μουχτὰρ καὶ Βελῆ...
Ὦ ποιὸς τὰ κεφάλια τους
Κομμένα κρατεῖ;

Ἡ γῆς ἐσκοτείνιασε
Ὁ ἅδης μουγκρίζει·
Τί τέρας τῆς κόλασις
Φρικτὰ φοβερίζει;
Ἄ! ῥίχνεται ἀπάνω μου...
Ἄ! μ' ἔπνιξε... 'Αλῆ...
—Ὁ χάρος τῆς ἅρπαξε
Τὴν ἄγρια ψυχή.[1]

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

Περὶ τῆς χρήσεως τῶν παγωτῶν.

Ἡ χρῆσις τοῦ πάγου καὶ τῶν πεπαγωμένων ποτῶν ἐν ὥρᾳ θέρους εἶναι ἀβλαβής, ὁσάκις ἡ χρῆσις δὲν καταντᾷ εἰς κατάχρησιν. Τὸ ἑσπέρας εἶναι ὁ ἁρμοδιώτερος χρόνος πρὸς χρῆσιν τῶν παγωτῶν, ὅτε ἡ χώνευσις προέβη ἀρκούντως, ἢ καὶ εὐθὺς μετὰ τὸ γεῦμα. Τὰ παγωτὰ λαμβανόμενα ἐν στιγμῇ καθ' ἣν εἶναί τις ἔφιδρος εἶναι ἐπικινδυνότατα. Οἱ γέροντες, τὰ παιδία καὶ οἱ λεπτῆς κράσεως πρέπει ν' ἀπέχωσι τῶν παγωτῶν, τοὐναντίον δὲ εἰσὶν ὠφέλιμα εἰς τὰ ῥωμαλαῖα πρόσωπα ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Τὸ αἰφνίδιον ψῦχος, τὸ προξενούμενον εἰς τὰ πεπτικὰ ὄργανα, παρακολουθεῖ ἀντίδρασις ὑγιεινή· ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀντίδρασις αὐτὴ δὲν συμβαίνει εἰς τὰ ἀσθενοῦς κράσεως πρόσωπα, διὰ τοῦτο παρ' αὐτοῖς τὰ παγωτὰ φέρουσι βλάβην.

1 Ἰούλιος Τυπάλδος.

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.

Digitized by Google

Ἀριθ. 34 – Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Δεύτερος | Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδ. φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχ. ἀπὸ 1 ἰαν. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι — Τιμὴ προηγ. φύλλων λ. 30 — Γραφ. τῆς Διευθύνσεως: Ὁδ. Σταδίου, 6. | 22 Αὐγούστου 1876

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΑΥΡΙΚΙΟΝ ΒΛΩΚ

Συνέχεια· ἰδὲ σελ. 513.

Τὸ νόμισμα.

Τὰ παιδία δὲν ἐλησμόνησαν τὴν συνέντευξιν, καθόσον δὲν εἶχον καὶ ἐννοήσει καλῶς πῶς δύναταί τις νὰ ἀγοράζῃ ὅ,τι θέλει μετὰ χρήματα.

Ὁ διδάσκαλος, βλέπων αὐτὰ ἐρχόμενα, ἔλαβε δύο κουβάρια κλωστὴν καὶ τοῖς εἶπε: Πῶς νὰ κάμωμεν διὰ νὰ εὕρωμεν ποῖον τῶν κουβαρίων τούτων εἶναι μακρύτερον;

Τὰ παιδία.—Πρέπει νὰ τὰ μετρήσωμεν.

—Μὲ τί πρέπει νὰ τὰ μετρήσωμεν;

Ὅλοι.—Μὲ τὸν πῆχυν.

Ἐμέτρησαν καὶ εὗρον ὅτι τὸ μὲν ἕνα κουβάριον ἐμπεριεῖχεν ἕνδεκα μέτρα κλωστῆς, τὸ δὲ δέκα μόνον.

Ὁ διδάσκαλος ἐπαναλαμβάνει: Ἰδοὺ δύο κάδοι· ὁ μὲν εἶναι πλατύτερος, ὁ δὲ ὑψηλότερος· τίς δύναται νὰ μὲ εἴπῃ τίς τῶν κάδων περιέχει περισσότερον ὕδωρ;

Ἐπειδὴ αἱ γνῶμαι ἦσαν διάφοροι, ἐδέησε νὰ καταφύγωσιν εἰς τὸ μέτρημα· ἔλαβον μίαν ὀκᾶν καὶ εἶδον ὅτι ὁ μὲν ἠδύνατο νὰ χωρέσῃ δέκα τρεῖς, ὁ δὲ δεκατέσσαρας ὀκάδας.

—Εἰξεύρετε τώρα διατί ἀγοράζει τις μὲ τὰ νομίσματα; ἠρώτησεν ὁ διδάσκαλος.

Τὰ παιδία ἐκυττάζοντο, διότι δὲν εἶχον ἀκόμη ἐννοήσει.

Ὁ διδάσκαλος λέγει: Νὰ σᾶς βοηθήσω. Ἰδοὺ ἕνα τραπέζιον καὶ ἕνα φόρεμα· ποῖον ἐξ αὐτῶν ἀξίζει περισσότερον; Τὸ φόρεμα κάμνει 50 δρ., καὶ τὸ τραπέζιον 40 δρ.

Ποῖον ἀξίζει περισσότερον;

Τὰ παιδία.—Τὸ φόρεμα.

Ὁ διδάσκαλος.—Καὶ κατὰ πόσον;

Τὰ παιδία.—Κατὰ 10 δραχμάς.

Ὁ διδάσκαλος.—Βλέπετε ὅτι μετεχειρίσθην τὴν δραχμὴν, δηλ. τὸ νόμισμα, διὰ νὰ μετρήσω ἢ νὰ καταδείξω τὴν ἀξίαν τῶν πραγμάτων τούτων.

Ὁ Ἰωάννης ἐσχολίασεν ὅ,τι ἤκουσε κατὰ τὸν τρόπον του: «Μία σβοῦρα ἔχει 10 λεπτὰ, καὶ μὲ δέκα λεπτὰ ἀγοράζομεν 12 βώλους· ὥστε τὸ πρωῒ ἔδωκα 8 βώλους περισσότερον εἰς τὸν Παῦλον, ἀφοῦ τῷ ἔδωκα 20. Ἐὰν τὸ εἴξευρον!»

Ὁ Παῦλος ἐφαίνετο λυπημένος, διότι ἐφοβεῖτο μὴν ὑποχρεωθῇ νὰ ἀποδώσῃ τοὺς 8 βώλους.

Ὁ διδάσκαλος τὸν ἀπήλλαξε τοῦ φόβου τούτου. Ἀνταλλαγὴ ἐλευθέρως συνομολογουμένη καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη εἶναι ὁριστικὴ καὶ ἔγκυρος, λέγει, καὶ οὐδεὶς δύναται νὰ τὴν ἀκυρώσῃ.

Ἡ νομιμότης ἤρκει εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ Παύλου, ἀλλὰ αὐτὴ μόνη πάντοτε δὲν ἀρκεῖ. Πρέπει νὰ ἦναί τις ἐν τάξει ὄχι μόνον μὲ τὸν νόμον, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν δικαιοσύνην.

Ἄλλως, ὡς θὰ ἴδωμεν ἄλλοτε, ἡ ἀξία ἀντικειμένου τινὸς μεταβάλλεται συχνὰ, καὶ ἡ τιμὴ δὲν δεικνύει τὴν ἀξίαν τοῦ πράγματος εἰς πάντα χρόνον, ἀλλὰ τί ἤξιζε τὴν στιγμὴν τῆς ἀγορᾶς ἢ τῆς ἀνταλλαγῆς.

— Πλὴν διατί λαμβάνουν χαλκοῦν, ἀργυροῦν ἢ χρυσοῦν νόμισμα διὰ νὰ μετρήσουν τὴν ἀξίαν; ἠρώτησεν ὁ Παῦλος.

—Ἡ ἐξήγησις εἶναι εὔκολος, ἀπήντησεν ὁ διδάσκαλος. Ἄλλοτε ἔλεγον: Τὸ δεῖνα πρᾶγμα ἀξίζει 3 πρόβατα, 4 πρόβατα, ἢ 2 βόας, 3 βόας. Τὸ νόμισμα τοῦτο ἦτον ἥκιστα εὔχρηστον. Πρῶτον, ὄχι μόνον δὲν ἐτίθετο ἐντὸς τοῦ θυλακίου καὶ ἦτον δυσμετακόμιστον, ἀλλ' ἔπρεπε καὶ νὰ τρέφῃ τις τὸ νόμισμα τοῦτο· ἠδύνατο δὲ νὰ φθαρῇ, καὶ τέλος ἦτον ἀδιαίρετον. Ἐὰν κόψῃς τὸ πρόβατον εἰς 2, εἰς 4 ἢ 8 τεμάχια, δὲν διατηρεῖται οὔτε δι' ἕνα μῆνα.

Σήμερον ἀκόμη ὑπάρχουσι μέρη εἰς τὰ ὁποῖα μεταχειρίζονται ὄστρακόν τι λεγόμενον *κώρις* ἀντὶ νομίσματος. Ἐπειδὴ δὲ ὑπάρχουσι πολλὰ, χρειάζεται ἕνας γεμάτος σάκος διὰ νὰ ἀγοράζῃ τις ἕνα βοῦν, ὅπερ ὄχι εὔχρηστον, ἐνῷ τὰ μέταλλα δὲν εὑρίσκονται ἐν μεγάλῃ ποσότητι, καὶ ἀποκτῶνται διὰ μακρᾶς καὶ ἐπιπόνου ἐργασίας, διατηροῦνται ἐπὶ μακροτάτους χρόνους, καὶ διαιροῦνται εἰς μικρότατα τεμάχια ἀξίας ἀναλόγου τοῦ βάρους των.

Ἐννοεῖτε τώρα; ἠρώτησεν ὁ διδάσκαλος;

—Κάλλιστα, ἀπήντησεν ὁ Ἰωάννης. Μετρεῖται ἡ σημερινὴ ἀξία πράγματός τινος;

—Εἰπὲ κάλλιον, λέγει ὁ διδάσκαλος, ὅτι γίνεται γνωστὴ ἡ ἐν ἐνεργείᾳ ἀξία, ἀφοῦ ἡ ἀξία ὑπόκειται εἰς μεταβολήν. Ἀλλ' ἂς μὴν ἐπιμείνωμεν εἰς τὴν λέξιν.

—Ἔπειτα, φυλάττει τις τὸ νόμισμα μέχρις ὅτου λάβῃ ἀνάγκην νὰ ἀγοράσῃ τι.

Digitized by Google

—Ὅλος ὁ κόσμος τὸ λαμβάνει, ἐπαναλαμβάνει ὁ διδάσκαλος, διότι εἶναι ἓν τῶν μέσων τῶν διευκολυνόντων τὴν συναλλαγήν· τὰ ἄλλα προϊόντα δὲν θὰ παρεῖχον τὴν αὐτὴν ὑπηρεσίαν, καὶ διὰ μόνον τὸν λόγον ὅτι δὲν φέρουν ἐντετυπωμένην σφραγῖδά τινα, δεικνύουσαν ἀκριβῶς τὴν ἀξίαν.

Α. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ.

Ἕπεται συνέχεια.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΚΗΡΙΟΥ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 511.

ΣΥΝΔΙΑΛΕΞΙΣ ΤΡΙΤΗ

Προϊόντα τῆς καύσεως. Ὕδωρ ἐκ τῆς καύσεως προερχόμενον. Φύσις τοῦ ὕδατος. Τὸ ὕδωρ δὲν εἶναι σῶμα ἁπλοῦν. Ὑδρογόνον.

Ἐνθυμεῖσθε βεβαίως ὅτι μετὰ τὴν τελευταίαν συνδιάλεξιν ἐχωρίσθημεν ὅτε ἤρχισα νὰ σᾶς λέγω περὶ τῶν προϊόντων τῆς καύσεως τοῦ κηρίου· καὶ εἴδομεν ὅτι μετ' ὀλίγης ἐπιτηδειότητος ἠμποροῦμεν ν' ἀναγκάσωμεν ἓν κηρίον νὰ μᾶς δώσῃ διαφόρους ὕλας. Εἴδομεν ὅτι ὑπάρχει καὶ μία ὕλη ἣν δὲν ἠμποροῦμεν νὰ λάβωμεν ὁσάκις τὸ κηρίον καίει καλῶς. Εἶναι δὲ ἡ ὕλη αὕτη ὁ καπνὸς ἢ ὁ ἄνθραξ. Προσέτι ἐμάθομεν ὅτι ὑπάρχει καὶ ἄλλη οὐσία, ἥτις ὑψοῦται ὑπεράνω τῆς φλογὸς, δὲν διακρίνεται τόσον καλῶς, καθὼς ὁ καπνὸς, καὶ ὑπὸ μορφὴν διάφορον, ἀποτελεῖ μέρος τοῦ γενικοῦ ῥεύματος, τὸ ὁποῖον, ὑψούμενον πέριξ τοῦ κηρίου, γίνεται ἀόρατον καὶ χάνεται. Ἀλλὰ δὲν ἀνεγνωρίσαμεν τούτων μόνον τῶν προϊόντων τὴν παρουσίαν. Ἐνθυμεῖσθε ὅτι εἰς τὸ ἀναβαῖνον ῥεῦμα, τὸ πηγάζον ἐκ τοῦ κηρίου, εὕρομεν καὶ μέρος δυνάμενον νὰ πυκνωθῇ εἰς τὸ κοχλιάριον, εἰς τὸ πινάκιον, καὶ εἰς πᾶν ἄλλο ψυχρὸν ἀντικείμενον, καὶ ἄλλο μέρος μὴ πυκνούμενον.

Ἂς ἴδωμεν πρῶτον τὸ δυνάμενον νὰ πυκνωθῇ. Θὰ τὸ ἐξετάσωμεν, καὶ μετ' ἐκπλήξεως θὰ ἴδωμεν ὅτι τὸ μέρος τοῦτο εἶναι οὐδὲν ἄλλο παρὰ νερόν. Εἰς τὸ τέλος τῆς παρελθούσης συνδιαλέξεως σᾶς ὡμίλησα περὶ τούτου ἐν παρόδῳ, καὶ σᾶς εἶπα ὅτι καὶ τὸ νερὸν εἶναι ἓν ἀπὸ τὰ προϊόντα τοῦ κηρίου ὅσα συμπυκνοῦνται. Σήμερον θέλω νὰ προσέξωμεν περισσότερον εἰς τοῦτο, καὶ νὰ ἐξετάσωμεν τὸ νερὸν καὶ ὡς πρὸς τὴν γενικὴν αὐτοῦ ὕπαρξιν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἰδιαιτέρως ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον τῆς σπουδῆς ἡμῶν.

Ἔλαβον τὰ μέτρα μου ὅπως κατορθώσω διὰ πειράματος νὰ συμπυκνώσω τὸ ὕδωρ τὸ περιεχόμενον ἐντὸς τῶν προϊόντων τοῦ κηρίου, καὶ τότε θὰ σᾶς δείξω τὸ ὕδωρ τοῦτο. Ἐκ τῶν καλητέρων τρόπων διὰ νὰ καταστήσω τὴν ὕπαρξιν τοῦ ὕδατος ἐπαισθητὴν εἰς τόσους ἀκροατὰς ἐνταυτῷ θὰ εἶναι νὰ σᾶς ἐξηγήσω ὁρατήν τινα δρᾶσιν τοῦ ὕδατος, καὶ ἔπειτα νὰ ἐφαρμόσωμεν τὸ πείραμα εἰς τὴν σταγόνα ἥτις θὰ σχηματισθῇ ὑπὸ τοῦτο τὸ ἀγγεῖον. Ἔχω ἐδῶ χημικήν τινα οὐσίαν, ἀνακαλυφθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ὕμφρυ Δάβυ, καὶ ἐνεργοῦσαν δραστηριώτατα ἐπὶ τοῦ ὕδατος. Θὰ τὴν μεταχειρισθῶ λοιπὸν διὰ νὰ μᾶς δείξῃ τὴν παρουσίαν τοῦ ὕδατος. Ἡ οὐσία αὕτη καλεῖται ποτάσσιον, διότι ἐξάγεται ἐκ τῆς ποτάσσης, τοῦ ἀλκαλικοῦ ἅλατος. Λαμβάνω λοιπὸν ὀλίγην ποσότητα ἐξ αὐτῆς, καὶ τὴν ῥίπτω εἰς αὐτὴν τὴν λεκάνην. Βλέπετε· ἀμέσως ἀνάπτει, διότι ἡ λεκάνη περιέχει ὕδωρ. Βλέπετε ὅτι ἐπιπλέει καὶ παράγει κυανῆν ἢ γαλανὴν φλόγα. Τὸ ποτάσσιον λοιπὸν καίει εἰς τὸ νερόν. Τώρα ἂς ἀφαιρέσω τὸ κηρίον τὸ καῖον ὑποκάτω τοῦ ἀγγείου τούτου. Τὸ ἀγγεῖον περιέχει πάγον καὶ ἅλας, διὰ νὰ πυκνόνῃ διὰ τοῦ ψύχους τοὺς ὑδατώδεις ἀτμοὺς οἱ ὁποῖοι παράγονται ἀπὸ τὸ κηρίον, καὶ κολλῶνται εἰς τὸ ἀγγεῖον. Θὰ ἴδητε μίαν σταγόνα νεροῦ, προϊὸν συμπεπυκνωμένον τῆς καύσεως, νὰ κρέμαται ὑπὸ τὴν κάτω ἐπιφάνειαν τοῦ ἀγγείου. Θὰ ἴδητε ὅτι καὶ εἰς τὴν σταγόνα ταύτην τὸ ποτάσσιον ἀνάπτει καθὼς καὶ ἐντὸς τοῦ νεροῦ τῆς λεκάνης. Ἰδοὺ, καίει ἀπαραλλάκτως ὡς ἐκεῖ. Λαμβάνω ἄλλην σταγόνα εἰς τὴν πλάκα ταύτην τοῦ ὑαλίου. Ἅμα πλησιάσω τὸ ποτάσσιον θὰ γνωρίσητε ὅτι εἶναι νερὸν ἢ σταγών· εἶναι δὲ τὸ νερὸν τοῦτο προϊὸν τοῦ κηρίου. Ὁμοίως ἂν θέσω τὸν λύχνον τοῦ οἰνοπνεύματος ὑπὸ τὸ ἀγγεῖον τοῦτο, θὰ ἴδητε πάχνην νὰ κολλήσῃ εἰς αὐτὸ καὶ νὰ τὸ ὑγράνῃ, καὶ ἡ πάχνη αὕτη εἶναι ἐπίσης τὸ προϊὸν τῆς καύσεως. Πιστεύω ὅτι ὅταν ἴδητε νὰ πίπτωσιν ἀπὸ τοῦ ἀγγείου σταγόνες εἰς τὸ φύλλον τοῦτο τοῦ χαρτίου τὸ ὁποῖον ἁπλόνω ὑπ' αὐτὸ, θὰ σᾶς ἀποδείξουν ὅτι ἡ καῦσις παράγει ἱκανὴν ποσότητα ὕδατος.

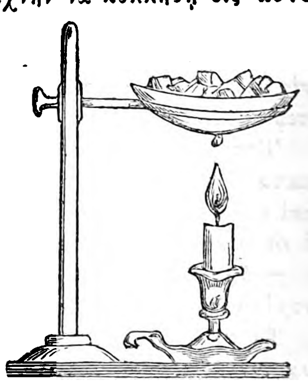

Σχ. 21.

Ἂς προσμείνωμεν. Θὰ ἴδητε ἀμέσως ἂν παρήχθη πολὺ νερόν. Τώρα, ἂν λάβω σωλῆνα φωταερίου, καὶ ὑπὲρ αὐτὸν θέσω δοχεῖον περιέχον μίγμα τι ψυκτικὸν, δηλαδὴ παράγον ψῦχος, θὰ παραγάγω ὑπὸ τὸ δοχεῖον νερὸν, διότι καὶ τοῦ φωταερίου ἡ καῦσις ἐπίσης παράγει νερόν.

Ἰδοὺ τώρα φιάλη περιέχουσα ποσότητά τινα ὕδατος, ὕδατος καθαρωτάτου, ἀπεσταγμένου, παραχθέντος ἐκ καύσεως φωταερίου. Κατ' οὐδὲν αὐτὸ διαφέρει τοῦ ὕδατος τοῦ ποταμοῦ, τῆς θαλάσσης, τῆς βρύσεως, ὅταν καὶ ἐκεῖνο

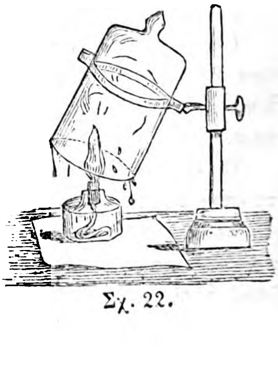

Σχ. 22.

τὸ ἀποστάξωμεν καὶ τὸ καθαρίσωμεν. Τὸ νερὸν εἶναι πανταχοῦ τὸ ἴδιον. Ἐνίοτε ἠμποροῦμεν δι' ἐπιτηδείων τρόπων νὰ προσθέσωμεν εἰς αὐτὸ κἀνὲν ξένον σῶμα δι' ὀλίγον καιρόν, ἢ ἠμποροῦμεν καὶ ν' ἀφαιρῶμεν ἀπ' αὐτοῦ διαφόρους διαλυθείσας ὕλας. Ἀλλὰ τὸ νερὸν μένει πάντοτε τὸ ἴδιον, εἴτε στερεὰν ἂν ἔχῃ μορφήν, εἴτε ὑγράν, ἢ ἀερώδη. Ἰδοὺ *(δεικνύει ὁ καθηγητὴς ἄλλην φιάλην)* νερὸν παραχθὲν ἀπὸ τῆς καύσεως συνήθους λύχνου. Μία λίτρα ἐλαίου, ἂν ἡ καῦσις ἔγινε καλῶς, παράγει ὀλίγον περισσότερον μιᾶς λίτρας νεροῦ. Ἐδῶ ἔχω ἄλλο δεῖγμα νεροῦ, παραχθέντος διὰ μικροῦ πειράματος ἐκ κηρίου ἁγιοκηρίνου. Ἠμποροῦμεν νὰ δοκιμάσωμεν τὰς περισσοτέρας καυσίμους ὕλας, καὶ πάντοτε θὰ ἰδῆτε ὅτι, ὅταν παράγωσι φλόγα, παράγουσι καὶ νερόν. Εὔκολον σᾶς εἶναι νὰ κάμετε καὶ οἱ ἴδιοι τοιαῦτα πειράματα· πρὸς τοῦτο ἠμπορεῖ νὰ σᾶς χρησιμεύσῃ τὸ μέγα κοχλιάριον τοῦ ζωμοῦ, ἢ πᾶν ἄλλο τοιοῦτο ἀντικείμενον. Ἂν εἶναι καθαρά, καὶ ἂν εἶναι καλὸς ἀγωγὸς τῆς θερμότητος, διὰ νὰ μὴ συγκεντρόνηται ἡ θερμότης εἰς ἓν μέρος καὶ ἐμποδίζῃ τὴν πύκνωσιν, θὰ ἰδῆτε τὸ νερὸν νὰ πυκνόνηται ὑπεράνω τοῦ κηρίου.

Τώρα δέ, θέλων νὰ προχωρήσω περαιτέρω εἰς τὴν θεωρίαν τῆς παροδόξου αὐτῆς παραγωγῆς τοῦ νεροῦ διὰ τῶν καυσίμων ὑλῶν καὶ τῆς καύσεως, πρέπει πρὸ παντὸς νὰ σᾶς εἰπῶ ὅτι τὸ νερὸν ἠμπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ εἰς διαφόρους καταστάσεις. Ἴσως τὸ γνωρίζετε ἤδη ὑφ' ὅλας του τὰς μορφάς. Πρέπει ὅμως νὰ προσέξητε ὀλίγον εἰς ὅ,τι σᾶς λέγω, διὰ νὰ πεισθῆτε ὅτι ὑπὸ ὅλας τὰς μεταμορφώσεις του μένει πάντοτε τὸ ἴδιον, ἐντελῶς καὶ ἀπολύτως τὸ ἴδιον, εἴτε κηρίου προϊὸν εἶναι, εἴτε ἐκ τῆς θαλάσσης ἢ ἀλλαχόθεν λαμβάνεται.

Α. Ρ. Ραγκαβης.

Ἕπεται συνέχεια.

Τὸ ἑπόμενον περιπαθὲς καὶ διδακτικὸν μυθιστόρημα ἐστέφθη ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, πλεῖσται δ' ἀνατυπώσεις αὐτοῦ ἐγένοντο ἐν Γαλλίᾳ.

Σ. τ. Δ.

ΟΙ ΜΕΛΛΟΝΥΜΦΟΙ ΤΗΣ ΣΠΙΤΖΕΒΕΡΓΗΣ

Α'

Πρωΐαν τινά, ὁ ἀξιότιμος Κ. Βανσκὲπ, πλούσιος ναύκληρος τῆς Δουνκέρκης, ἠγέρθη μετὰ σπουδῆς ἀσυνήθους εἰς τὸν τακτικὸν καὶ ἤρεμον αὐτοῦ βίον.

Ἦτο ἀνὴρ σχεδὸν προβεβηκὼς τὴν ἡλικίαν ὁ Κ. Βανσκὲπ, παχύς, βραδυκίνητος καὶ ἀπαθής.

Κατὰ τὴν νεότητά του εἶχεν ἐργασθῆ συντόνως καὶ μεθ' ὑπομονῆς, ὅπως δὰ οἱ Φλαμανδοὶ ἐργάζονται, ἵνα παρασκευάσῃ εἰς ἑαυτὸν τὴν περιουσίαν, τὴν ὁποίαν εἶχε. Διεκρίθη εἰς τὸ ἐμπορικὸν στάδιον καὶ διὰ τῆς τιμιότητός του κατώρθωσε νὰ ἐφελκύσῃ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν προϊσταμένων του, δὲν ἐστερεῖτο δὲ καὶ φυσικῆς τινος εὐφυΐας· ὅθεν κατ' ἀρχὰς μὲν ηὐτύχησεν εἰς τὰς μικρὰς ἐργασίας, ἃς εἶχεν ἐπιχειρήσει, τέλος δὲ συνέστησε καὶ ἴδιον ἐμπορικὸν οἶκον ἀξιόλογον καὶ ἐξήρτυε πλοῖα διὰ τὴν ἁλιείαν τοῦ ὀνίσκου εἰς Ἰσλανδίαν καὶ διὰ τὴν τῆς φαλαίνης εἰς τὰς θαλάσσας τῆς Γροενλάνδης. Ἀπέστελλεν εἰς τὸ Ἀμβοῦργον, εἰς τὴν Κοπεγχάγην, εἰς τὴν Χριστιανίαν τὰ προϊόντα τοῦ τόπου του καὶ ἀντ' αὐτῶν ἐλάμβανε φορτία ξύλων, δερμάτων, στεάτων, τὰ ὁποῖα ἐμπορεύετο.

Εἶχε χάσει εὐθὺς κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς εὐτυχίας του τὴν ἀγαθὴν καὶ ἐνάρετον σύζυγόν του ἥτις ἐγκαρδίως εἶχε συμμετάσχει τῶν πρώτων του ἐργασιῶν. Πικρῶς τὴν εἶχε κλαύσει καὶ ἂν καὶ ἦτο ἀκόμη νέος καὶ ἠδύνατο νὰ συνάψῃ ἀξιόλογον γάμον, οὐδέποτε ἐσκέφθη τὸ τοιοῦτον, ἀλλὰ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν στοργὴν τὴν εἶχε συγκεντρώσει εἰς τὴν μονογενῆ του θυγατέρα, τὴν φιλτάτην του Ῥόζαν Μαρίαν.

Πάντες ἀνωμολόγουν ὅτι ἐκέκτητο ἱκανὴν περιουσίαν, οἱ ἐπισημότατοι δὲ τῶν τραπεζιτῶν ὡμίλουν περὶ αὐτοῦ μετὰ τῆς προσηκούσης ὑπολήψεως. Οἱ ἔμποροι τῆς Δουνκέρκης τὸν εἶχον πολλάκις τιμήσει διὰ τῆς ψήφου των καὶ οἱ καλλίτεροι πλοίαρχοι ἐθεώρουν τιμήν των νὰ κυβερνῶσι τὰ πλοῖά του. Ἂν καὶ ἦτο δὲ πλουσιώτατος δὲν ἔζη λίαν πολυτελῶς· δὲν εἶχεν οὔτε ἵππους, οὔτε ἁμάξας, οὔτε ἐπαύλεις, σπανίως δὲ μόνον ἐδιδέ τινα γεύματα. Ἤθελεν ὅμως εἰς τὰ γεύματά του καὶ εἰς τὰς δημοτελεῖς ἑορτὰς τῆς Δουνκέρκης νὰ παρουσιάζηται ἡ πεφιλημένη του Ῥόζα Μαρία ἐστολισμένη μὲ τὰ πολυτιμότατα ὑφάσματα καὶ τὰ λεπτότατα τρίχαπτα. Δὲν τὸν ἔμελλε διὰ τὸν ἑαυτόν του· ἤθελεν ἥσυχος καὶ τακτικὸς ὡς ἐκκρεμὲς ὡρολογίου νὰ ῥέῃ ὁ βίος του καὶ εὐχαριστεῖτο συναισθανόμενος τὴν εὐζωΐαν, ἧς ἀπήλαυε. Πρὸ πάντων δὲ ἄκρα ἦτο ἡ εὐδαιμονία του ὅτε, τὸ ἑσπέρας, ἐχώνετο εἰς τὰ μαλακά του προσκεφάλαια, τὰ ὁποῖα ἦσαν πλήρη πτερῶν πτηνῶν θαλασσίων καὶ ὅτε, τὴν πρωΐαν, κατὰ τὸ ἥμισυ ἐγρηγορὼς καὶ κοιμώμενος κατὰ τὸ ἥμισυ, διήρχετο ὥρας τινὰς ἀργὸς καὶ ἐξηπλωμένος ὡς ἀληθὴς συβαρίτης. Κατὰ μὲν τὸ θέρος δὲν ἐπείθετο νὰ ἐγερθῇ τῆς κλίνης εἰμὴ πολλὴν ὥραν ἀφ' οὗ ὁ ἥλιος ἤθελεν εἰσχωρήσει διὰ τῶν ἡμικλείστων παραθύρων του, κατὰ δὲ τὸν χειμῶνα δὲν ἤνοιγε τὰ παραπετάσματα τῆς κλίνης του πρὶν ἢ ὁ ὑπηρέτης ἤθελεν ἀνάψει τὴν θερμάστραν του. Τότε ἐκάθητο, ἔκλινε τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ μέρος τῆς θύρας καὶ περιέμενε. . . . . . Περιέμενε τὸ ἐλαφρὸν βάδισμα, τὸ ὁποῖον ἀπὸ πολλῶν ἤδη ἐτῶν ἠκούετο καθ' ἑκάστην εἰς

Digitized by Google

τὸν διάδρομον καὶ καθ' ἑκάστην καθήδυνε τὰ πατρικά του ὦτα! Μόλις διέκρινε τὸ βάδισμα ἐκεῖνο ἐῤῥίπτετο πάλιν εἰς τὴν κλίνην καὶ προσεποιεῖτο ὅτι κοιμᾶται, ὁ ὑποκριτής! Καὶ ἐκείνη εἰσήρχετο, ἐκείνη, πρὸς ἣν ἔτεινεν ὁ πρῶτός του λογισμός· εἰσήρχετο ἡ ὡραία του Ῥόζα Μαρία θαῤῥαλέα καὶ μὴ πιστεύουσα πλέον εἰς τοὺς πατρικοὺς δόλους. Χωρὶς νὰ διστάσῃ, ἔσυρε τὰ παραπετάσματα. Ὡς ζῶσα χαραυγὴ ἐπέχυνεν ἐπ' αὐτοῦ τὸ πρῶτον φῶς, ἔπειτα τὸν ἠσπάζετο ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ προσέφερεν εἰς αὐτὸν τὸν καφὲν, τὸν ὁποῖον εἶχε μόνη της παρασκευάσει. Ἐνίοτε δὲ διὰ νὰ διασκεδάσῃ τὸν πατέρα της ἡ κόρη προσεποιεῖτο καὶαὐτὴ ὅτι τὸν ἐνόμιζε κοιμώμενον καὶ ἐν σιγῇ ἐκάθητο παρὰ τῇ κλίνῃ. Τότε ἐγέλα ἄσβεστον γέλωτα ὁ ἀγαθὸς πατὴρ, ὡς μαθητὴς ἀπατήσας τὸν διδάσκαλόν του, ἔπινεν ἔπειτα τὸν καφέν του ἀτενῶς προσβλέπων εἰς τὴν θυγατέρα του καὶ ἠρώτα αὐτὴν περὶ τῶν πρακτέων κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας, ἂν καὶ ἤξευρε καλῶς ὥραν πρὸς ὥραν τί αὕτη ἔμελλε νὰ πράξῃ· ἔπειτα ὄχι ἄνευ πόνου τὴν παρεκάλει ν' ἀποσυρθῇ, ἐνεδύετο, ἤναπτε τὴν πίπαν του καὶ κατέβαινεν εἰς τὸ γραφεῖόν του.

Λέγει που ὁ Σατωβριανδ παραδοξολογῶν ἴσως ὅτι ἡ τάξις εἰς τὰς συνηθείας μας μᾶς ἐμποδίζει ἀπὸ τοῦ νὰ τρελλαθῶμεν. Χωρὶς ποτὲ ν' ἀναγνώσῃ τὰ ἔργα τοῦ μεγαλωνύμου συγγραφέως τῆς Ἀταλᾶς καὶ τοῦ Ῥεναίου, ὁ Κ. Βανσκὲπ εἶχε περίπου τὴν αὐτὴν γνώμην. Ἦτο πεπεισμένος ὅτι ἡ τάξις καὶ ἡ ἀκρίβεια ἐν παντὶ πράγματι προφυλάττουσι κατ' ἐξοχὴν ἀπὸ παντὸς ἐπικινδύνου διανοήματος, ἀπὸ πάσης τολμηρᾶς ἐπιχειρήσεως, ἀπὸ τῆς βαρυθυμίας, συντελοῦσι δὲ εἰς τὴν ἡσυχίαν τοῦ πνεύματος καὶ εἰς τὴν ὑγείαν.

Τάξιν λοιπὸν καὶ ἀκρίβειαν ἀπῄτει αὐστηρῶς παρὰ τῶν ὑπαλλήλων του, παρὰ τῶν ὑπηρετῶν του καὶ παρ' αὐτῆς τῆς ἀγαπητῆς του Ῥόζας Μαρίας, ἥτις ἂν καὶ ἐμειδία ἐνίοτε διὰ τὰς λεπτολόγους διατάξεις τοῦ πατρός της, ὑπήκουεν οὐδὲν ἧττον ἐν παντὶ προθύμως καὶ μετὰ σεβασμοῦ. Τὴν δεῖνα ὥραν ὁ Κ. Βανσκὲπ διένειμε τὴν ἐργασίαν εἰς τοὺς ὑπαλλήλους του, τὴν δεῖνα ὥραν ἐδέχετο τοὺς πράκτοράς του καὶ ὅτε τὸ παλαιὸν τῆς Δουνκέρκης ὡρολόγιον ἐσήμαινε μεσημβρίαν, ὁ Κ. Βανσκὲπ ἔπρεπε νὰ εὑρεθῇ εἰς τὴν τράπεζαν, εἰς τὴν θέσιν του, μὲ τὴν *πετσέταν* του περὶ τὸν τράχηλον, κατὰ τὴν παλαιὰν συνήθειαν. Τὸ φαγητόν του ἦτο καὶ αὐτὸ κανονισμένον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν αὐτῶν συστηματικῶν ἀρχῶν κατὰ τὰς ὥρας τοῦ ἔτους καὶ τὰς ἐντολὰς τῆς Ἐκκλησίας· διότι ἦτο εὐσεβὴς καθολικὸς καὶ ἀγογγύστως ὑπέβαλλεν ἑαυτὸν εἰς τὰς περὶ νηστείας ἐκκλησιαστικὰς διατάξεις. Ἔχων δὲ τὸ πάθος τοῦτο τῆς τάξεως, ὅπερ ἔβαινε κατ' ἔτος αὐξανόμενον καὶ ἐνίοτε ὡμοίαζε πρὸς ἀληθινὴν μανίαν, θὰ κατήντα ἴσως νὰ ζυγίζῃ τὴν τροφὴν καὶ τὸ ποτόν του ὡς ὁ δανὸς ποιητὴς Ὄλβεργ, ἂν δὲν εἶχε καί τινας πρὸς τὴν ἡδυπάθειαν τάσεις, ἕνεκα τῶν ὁποίων ἀφελῶς ἐμέμφετο ἑαυτὸν χωρὶς νὰ δύνηται ν' ἀντιστῇ εἰς αὐτάς. Ἠγάπα νὰ ῥοφᾷ κατὰ μικρὸν, στηρίζων ἐπὶ τῆς τραπέζης τοὺς ἀγκῶνας, φιάλην βορδιγαλείου οἴνου συνομιλῶν ἅμα καὶ ἀστεϊζόμενος μετὰ τῆς θυγατρός του, εὐχαριστεῖτο πολὺ ἐν ᾧ ἐκάπνιζε τὴν πίπαν του ν' ἀπογεύηται ἡδέως κυαθίσκον ἐκλεκτοῦ καφὲ, ἐν ᾧ ἐνέχυνε καὶ σταγόνας τινὰς πνευματώδους ποτοῦ καὶ τότε, τῇ ἐπιδράσει τῶν γαστρονομικῶν τούτων ἡδονῶν, καθηδύνοντο τὰ διανοήματά του καὶ εὐρύνετο ἡ καρδία του τόσον, ὥστε ἠδύνασο νὰ ὑπολάβῃς ὅτι ὁ Κ. Βανσκὲπ ἦτο φιλόσοφος ἀκολουθῶν τοῦ Ἐπικούρου τὰ δόγματα.

Τοιαύτας στιγμὰς ἐξέλεγεν ἡ ἀγαθή του κόρη ἵνα τὸν παρακαλέσῃ νὰ βοηθήσῃ πτωχήν τινα οἰκογένειαν, ἢ νὰ ἐλεήσῃ δυστυχῆ τινὰ ὀφειλέτην καθυστεροῦντα τὸ χρέος του, ἢ νὰ συγχωρήσῃ ναύτην τινα πταίσαντα· περὶ ἑαυτῆς οὐδὲν εἶχε νὰ ζητήσῃ. Ὁ πατήρ της δὲν τὴν ἄφινε νὰ ἐπιθυμήσῃ τίποτε, προλαμβάνων καὶ τὰς ἐλαχίστας αὐτῆς εὐχάς.

Πρωΐαν τινὰ ὁ ἥσυχος, ὁ ἀπαθὴς, ὁ ἀμετάβλητος Κ. Βανσκὲπ ἠγέρθη τῆς κλίνης χωρὶς νὰ περιμείνῃ οὔτε νὰ ἀνάψουν τὴν θερμάστραν του, ἂν καὶ ἐμέσαζεν ὁ χειμὼν καὶ ἦτο δριμύτατος κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο, οὔτε νὰ προσέλθῃ ἡ θυγάτηρ του ἡ ἀγαπητή. Ἐνεδύθη τὸ πρωϊνόν του ἱμάτιον, περιεπάτησεν ὀλίγον ἐν τῷ κοιτῶνί του καὶ τρίβων διὰ τῆς χειρὸς τὸ μέτωπον ὡς ἂν ἤθελε νὰ τακτοποιήσῃ τὰς ἰδέας του·

«Ναὶ, εἶπε, εἶνε πολὺς καιρὸς ἀφ' ὅτου τὸ σχέδιον αὐτὸ μὲ ἀπασχολεῖ, καὶ ἂν καὶ συνήθως εἶμαι κύριος τοῦ ἑαυτοῦ μου, καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἀπόψε δὲν ἠδυνήθην νὰ κλείσω τοὺς ὀφθαλμούς· πρέπει νὰ τὸ ἐκτελέσω..... Ἂς ἴδωμεν, ἐπανέλαβεν ἀφ' οὗ ἐσκέφθη ὀλίγον· διὰ τί νὰ διστάζω; ἡ φάλαινα κατέλιπεν ἀληθῶς τὰς ἀκτὰς τῆς Σπιτζεβέργης, ὄχι ὅμως καὶ ἐντελῶς· ἐκτὸς δὲ τούτου ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα ζῶα ἐξ ὧν δύναταί τις νὰ ἐξαγάγῃ ἔλαιον καλλίτερον καὶ τοῦ τῆς φαλαίνης, ὑπάρχουσι δέρματα, τὰ ὁποῖα πολὺ ἐπιζητοῦνται καὶ ὀδόντες, οἵτινες ἀξίζουσιν ὅσον τὸ ἐλεφαντοκόκκαλον. Ὁ ἐν Κοπεγχάγῃ ἀνταποκριτής μου χθὲς ἀκόμη μοὶ ἔγραφεν ὅτι οἱ ἁλιεῖς τοῦ Χάμμερφες καὶ τοῦ Ἀρχαγγέλου ἐκέρδησαν ἄπειρα ἐκ τοῦ τοιούτου ἐμπορίου. Διὰ τί νὰ μὴ δοκιμάσω καὶ ἐγὼ αὐτὴν τὴν ἐπιχείρησιν; Ἀρκεῖ νὰ ἐξαρτύσω τὸ νέον πλοῖον, τὸ ὁποῖον ἐναυπήγησα καὶ τὸ ὁποῖον θὰ ἦνε βεβαίως εὐτυχὲς διότι ἔδωκα εἰς αὐτὸ τὸ ὄνομα τῆς κόρης μου... εἶνε λαμπρὸν πλοῖον, στερεὸν καὶ τὸ κυβερνᾷ ἐκεῖνος ὁ ἀτρόμητος Βλονδὼ, ὁ ὁποῖος τοσάκις ἐταξείδευσεν εἰς τὴν Γροενλανδίαν· θὰ τῷ δώσω ὡς ὑποπλοίαρχον τὸν Μαρσὲλ, παλληκάρι μιὰ φορά...

Digitized by Google

Καὶ ἔπειτα τὸν προστατεύει καὶ ἡ κόρη μου τὸν νέον αὐτὸν ὑποπλοίαρχον· μοὶ φαίνεται μάλιστα, ... ἆ! τί λέγω.... ἀνοησίας! Ἡ καϋμένη ἡ Ῥόζα Μαρία εἶνε τόσον φρόνιμος· στοιχηματίζω ὅτι οὔτε τῆς ἐπέρασεν ἀπὸ τὸ μυαλὸ ὁ γάμος· ὅταν ἔλθῃ δὲ ἡ ὥρα ἐγὼ θὰ τῆς ἐκλέξω σύζυγον..»

Καὶ ταῦτα λέγων ὁ καλὸς Κ. Βανσκὲπ ἔτριψε τοὺς ὀφθαλμούς του ὡς διὰ ν' ἀποδιώξῃ ὀχληράν τινα εἰκόνα. Πολλάκις, ναί, εἶχε σκεφθῇ ὅτι ἦτο πλέον εἴκοσιν ἐτῶν ἡ Ῥόζα Μαρία καὶ ἔπρεπε νὰ φροντίσῃ νὰ ἐκλέξῃ δι' αὐτὴν κατάλληλον ἄνδρα, ἀλλὰ πάντοτε ἡ ἰδέα αὕτη ἦτο ὀδυνηρὰ δι' αὐτὸν καὶ ἐπέχυνε νέφος ἐπὶ τῆς διαυγοῦς του ψυχῆς. Πολλαὶ καὶ καλαὶ προτάσεις τῷ εἶχον ἤδη γείνει περὶ τούτου, χωρὶς δὲ νὰ ἠξεύρῃ τὸ διὰ τί ἠρνεῖτο πάντοτε. Πῶς ν' ἀφήσῃ εἰς ἄλλον τὸν γλυκὺν θησαυρόν του; Εἶνε πολὺ εὐνόητος ὁ πατρικὸς οὗτος ἐγωϊσμὸς καὶ τίς δύναται νὰ τὸν καταδικάσῃ;

«Ἰδοὺ λοιπὸν, ἐπανέλαβε, τὸ πλοῖόν μου θὰ κυβερνᾶται ὑπὸ δύο ἀνδρῶν, εἰς οὓς ἔχω πᾶσαν ἐμπιστοσύνην.

»Πρέπει ὅμως νὰ ἔχω καὶ καλοὺς ναύτας διὰ τὸ ταξείδιον αὐτὸ τῆς Σπιτζεβέργης... θὰ προσλάβω τοὺς καλλιτέρους μου, θὰ αὐξήσω τὴν μισθοδοσίαν των.... καὶ ἐπὶ τέλους ἂν ἀποτύχῃ ἡ ἐπιχείρησις, ἔχω δόξα τῷ Θεῷ ἱκανὴν περιουσίαν ἀκόμη, ὥστε νὰ μὴ αἰσθανθῶ τὴν μικρὰν αὐτὴν ζημίαν....»

Ἡ Ῥόζα Μαρία διέκοψε τὸν μονόλογον. Ἔστη εἰς τὴν θύραν ἔκπληκτος διότι ἔβλεπε τὸν πατέρα της σηκωμένον τόσον ταχέως καὶ φοβηθεῖσα μήπως εἶχέ τι.

Ὁ Κ. Βανσκὲπ τὴν ἔλαβεν ἐκ τῆς χειρὸς καὶ τὴν ὡδήγησεν εἰς τὸ παράθυρον·

—Βλέπεις, τῇ λέγει, τὸ πλοῖόν μας ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔχει τὸ ὄνομά σου, κόρη μου; οὐδέποτε καλλίτερον πλοῖον ἐξῆλθε τῶν ναυπηγείων τῆς Δουνκέρκης. Θὰ τὸ ἐξαποστείλω εἰς τὰ ἔσχατα τῆς γῆς, ἡ πόλις ὅλη θὰ ὁμιλῇ περὶ τοῦ ταξειδίου του, θὰ γείνῃ λόγος περὶ τούτου καὶ εἰς τὰς ἐφημερίδας τοῦ νομοῦ μας καὶ ἴσως εἰς τὰς τῶν Παρισίων, καὶ τὸ ὄνομα *Ῥόζα Μαρία* θὰ δοξασθῇ.

—Δὲν εἶμαι τόσον φιλόδοξος, ἀπήντησεν ἡ κόρη. Ἀλλὰ ποῦ θὰ τὸ στείλῃς; διότι, ὡς εἶπες, μοῦ εἶνε ἀγαπητὸν, εἶμαι ἡ ἀνάδοχός του.

—Ποῦ; εἰς τὴν Σπιτζεβέργην.

—Εἶνε πολὺ μακρὰν ἡ Σπιτζεβέργη; ἠρώτησεν ἡ Ῥόζα Μαρία, ἥτις δὲν ἤξευρε πολὺ καλὰ τὴν γεωγραφίαν. Δὲν εἶνε, νομίζω, χώρα ἀκατοίκητος ἐν τῷ μέσῳ τῶν πάγων;

—Ναί.

—Καὶ εἰς ποῖον θ' ἀναθέσῃς τὴν διοίκησιν τοῦ πλοίου;

—Εἰς τὸν Βλονδῶ, τὸν ὁποῖον γνωρίζεις, καὶ εἰς τὸν Μαρσὲλ Κοντοᾶ, τὸν ὁποῖον τοσάκις μοὶ ἐσύστησας, ἀπήντησεν ὁ πατὴρ ἀσκαρδαμυκτεὶ παρατηρῶν τὴν θυγατέρα του.

—Ἆ! ἐφώνησεν ἡ Ῥόζα Μαρία κάτω νεύουσα.

Ἐσίγησεν ἐπὶ μικρὸν, ἔπειτα δὲ διὰ φωνῆς προδιδούσης ἐσωτερικὴν ταραχὴν, εἶπεν·

—Ἀλλὰ τὸ ταξείδι αὐτὸ δὲν εἶνε πολὺ ἐπικίνδυνον;

—Ἐπικίνδυνον! ἐπικίνδυνον! Βέβαια ὅταν πηγαίνῃ κἀνεὶς εἰς τὰς πολικὰς θαλάσσας δὲν εἶνε ὡς νὰ ἔπλεε μέσα εἰς μίαν λίμνην, ἀλλὰ ἐγὼ δὲν τὸ θεωρῶ τόσον πολὺ ἐπικίνδυνον ἀφ' οὗ διὰ τούτου ῥιψοκινδυνεύω σπουδαῖον μέρος τῆς περιουσίας μου.

—Καὶ διὰ τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων, ἀνταπήντησε δειλὴ ἡ Ῥόζα Μαρία, ἥτις εἶνε ἀσυγκρίτως πολυτιμοτέρα τῶν τραπεζικῶν γραμματίων, ἐσκέφθης;

—Βεβαιότατα, κόρη μου. Πολλοὶ ὑπῆγαν εἰς τὴν Σπιτζεβέργην καὶ ἦλθαν ὀπίσω. Ἁπλοῖ ἁλιεῖς κάμνουν αὐτὸ τὸ ταξείδι κατ' ἔτος.

—Καλὰ, πάτερ. Ἠξεύρω πόσον εἶσαι ἀγαθὸς καὶ ὅτι εἰς ὅλας σου τὰς ἐπιχειρήσεις φιλανθρώπως φροντίζεις περὶ ἐκείνων, οὓς ἔχεις εἰς τὴν ὑπηρεσίαν σου· ἀλλ' ὅμως θὰ ἐπροτίμων νὰ μὴ ὑπάγῃ τόσον μακρὰν ἡ *Ῥόζα Μαρία*.

—Ἔλα, παιδί μου, μὴ φοβῆσαι καὶ ἔσο βεβαία ὅτι ἐγὼ δὲν κάμνω τίποτε χωρὶς νὰ σκεφθῶ προτήτερα. Τώρα δὲ πρέπει νὰ σ' ἀφήσω καὶ πολὺ πιθανὸν νὰ μὴ σ' ἐπανίδω πρὸ τῆς μεσημβρίας.... Ἀλήθεια, ἑτοίμασε μετὰ τῆς γραίας μας Βέρθας τὴν τράπεζαν διὰ δύο ἀκόμη. Θὰ προσκαλέσω τὸν Βλονδῶ καὶ τὸν Μαρσὲλ διὰ νὰ ὁμιλήσωμεν καὶ περὶ τοῦ ταξειδίου.

—Καλὰ, ἀπήντησεν ἡ Ῥόζα Μαρία καὶ ἔτεινε τὰς παρειάς της πρὸς τὸν καλόν της πατέρα, ὅστις τὴν ἠσπάσθη τρυφερῶς· ἔπειτα κατέβη τὴν κλίμακα ὄχι ὡς τὸ σύνηθες ταχεῖα, ἀλλὰ μᾶλλον περίφροντις.

Τὴν ἀπησχόλει καὶ τὴν ἐτάραττε τὸ ταξείδιον αὐτὸ τῆς Σπιτζεβέργης.

Ὀλίγας ὥρας μετὰ τὴν συνδιάλεξιν ταύτην, ὁ Βλονδῶ καὶ ὁ Μαρσὲλ Κοντοᾶ εἰσήρχοντο εὔθυμος καὶ φιλικῶς περὶ τὴν μεσημβρίαν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Βανσκέπ. Οἱ δύο οὗτοι ἄνδρες ἠγαπῶντο εἰλικρινῶς καὶ ὅμως πολὺ διέφερον ἀλλήλων. Ἀλλ' ἀπατᾶται ὁ ἀποδίδων τὴν ἀγάπην τὴν συνδέουσαν δύο πρόσωπα εἰς τὴν ὁμοιότητα τῶν συναισθημάτων αὐτῶν· αἱ ἀσφαλέστεραι τοὐναντίον, ἂν ὄχι αἱ κάλλισται φιλίαι συνδέουσιν ἀνομοίους χαρακτῆρας. Εἶνε νόμος τῆς φύσεως, ὅστις ἔν τε τῷ ἠθικῷ καὶ τῷ φυσικῷ κόσμῳ τείνει εἰς τὸ νὰ φέρῃ εἰς ἁρμονίαν τὰ ἀσύμφωνα, νὰ πλησιάσῃ τὸν νευρικὸν εἰς τὸν λυμφατικὸν, νὰ ἐνεργήσῃ ἐπὶ τῶν πνευμάτων καὶ ἐπὶ τῶν κράσεων συνδυασμὸν ἑτερογενῶν στοιχείων, χάρις εἰς τὸν ὁποῖον μεταβάλλονται τὰ ἄτομα καὶ ἀμοιβαίως συμπληροῦνται.

Digitized by Google

Καὶ βαδίζοντας μόνον ὁμοῦ ἄν τις ἤθελεν ἴδει τὸν Βλονδὼ καὶ τὸν Μαρσὲλ εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς Δουνκέρκης, θὰ ἐνόει ἀμέσως πόσον διάφοροι ἦσαν κατὰ πάντα. Παχὺς καὶ βραχὺς ὁ Βλονδὼ ἐκρέματο ἀπὸ τοῦ βραχίονος τοῦ κομψοῦ Μαρσὲλ καὶ ἐφαίνετο στιβαρὸς χωρικὸς αὐτὸς παρὰ λεπτοφυεῖ νεανίᾳ.

Ἦτο πεντηκοντούτης ὁ Βλονδὼ, ἥσυχος καὶ ὅμοιος πάντοτε πρὸς ἑαυτὸν, εὐκολοοικονόμητος τόσον, ὥστε οἱ ναῦταί του προσεφέροντο πρὸς αὐτὸν ὡς πρὸς ὅμοιον· ὅθεν καὶ παρέβαινον οὕτως ἐνίοτε τοὺς αὐστηροὺς τῆς πειθαρχίας κανόνας. Εἶχε γείνει πλοίαρχος ἀπὸ ναύτου καὶ ἦτο ἤδη ἀπὸ εἴκοσιν ἐτῶν πλοίαρχος.

Ὁ Μαρσὲλ Κοντοᾶ ἦτο κομψὸς, εὔμορφος καὶ εὐκίνητος νέος. Ἡ φυσιογνωμία του ἐδείκνυε γλυκύτητα ἅμα καὶ θάῤῥος. Ἦτο ἁπλοῦς καὶ ἀπέριττος περὶ τὴν ἐνδυμασίαν, ἀλλὰ καθαρώτατος. Ὁ Μαρσὲλ ἦτο υἱὸς γεωμέτρου· πολὺ μικρὸς τὴν ἡλικίαν ἔμεινεν ὀρφανὸς καὶ ἀνετράφη ὑπὸ θείας του τινος, ἤκουσε δὲ μαθήματα εἰς τὴν ναυτικὴν σχολὴν τῆς Βρέστης· ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἐπέδιδε πολὺ εἰς τὰ μαθηματικὰ, ἠναγκάσθη νὰ ὑπηρετῇ εἰς τὸ ἐμπορικὸν ναυτικόν.

Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ δύο ἄνδρες, οἵτινες ἀδελφικῶς εἰσήρχοντο εἰς τοῦ πλουσίου ναυκλήρου τὸν οἶκον. Ἤδη ὁ Κ. Βανσκὲπ περιέμενε τοὺς συνδαιτυμόνας του εἰς τὸ ἑστιατόριον, ἔνθα εἶχεν ἤδη παρατεθῆ τράπεζα κεκαλυμμένη ὑπὸ λεπτοτάτης καὶ καταλεύκου ὁλλανδικῆς ὀθόνης καὶ φορτωμένη ὑπὸ πλήθους ἀργυρωμάτων, διότι ἠρέσκετο νὰ ἐπιδεικνύῃ πολλὴν πολυτέλειαν ὁσάκις προσεκάλει τινὰ εἰς τὴν τράπεζάν του ὁ πλούσιος ναύκληρος καὶ πολὺ ἠγάπα, ὡς εἴπομεν, εἰς τοιαύτας περιστάσεις νὰ βλέπῃ τὴν καλὴν Ῥόζαν Μαρίαν ὅσῳ τὸ δυνατὸν καλλίτερον ἐστολισμένην. Ἀλλὰ διὰ τί τάχα κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἡ κόρη ἐδίστασε τόσον νὰ ἐκλέξῃ ἓν μεταξὺ τῶν πολλῶν της φορεμάτων; Διὰ τί τοσάκις ἐκτενίσθη καὶ ἐξεκτενίσθη καὶ τέλος ἐπεκαλέσθη τὰς συμβουλὰς τῆς Βέρθας, τῆς φρονίμου τροφοῦ της; Ἤθελε νὰ ἦνε ὡραία τὴν ἡμέραν ἐκείνην, δὲν εἶχεν ὅμως ἐν ἑαυτῇ τὸ συναίσθημα τῆς ἀληθοῦς κομψότητος, τῇ ἔλλειπεν ἰδίως τὸ συναίσθημα τῆς ἁρμονίας τῶν χρωμάτων, τῆς μουσικῆς ταύτης τοῦ βλέμματος· κατὰ τοῦτο δὲ ἐλάχιστα ἦτο ἡ Βέρθα ἁρμοδία νὰ τὴν βοηθήσῃ. Καὶ κατέβη εἰς τὸ ἑστιατόριον τόσον ποικίλη κατὰ τὰ χρώματα καὶ τόσον φορτωμένη ὑπὸ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, ὥστε ὡμοίαζε πρὸς εἴδωλον ἰνδικόν. Ὁ Μαρσὲλ, ἀφ' οὗ εὐγενῶς ἐχαιρέτισεν αὐτὴν, ἀπέστρεψε τὴν κεφαλὴν ὡς ἂν ἡ πλήμμυρα ἐκείνη τοῦ χρυσοῦ, τοῦ ἀργύρου, τοῦ κοραλλίου καὶ τῶν χρωμάτων νὰ προσέβαλλε τοὺς ὀφθαλμούς του. Ὁ Βλονδὼ ἤνοιξε μεγάλους τοὺς ὀφθαλμούς του καὶ τὴν εὗρε ὡραίαν, ἐξαισίαν. Ἀλλ' ἐκείνη συνησθάνθη οἵαν ἐντύπωσιν εἶχε κάμει εἰς τὸν Μαρσὲλ καὶ ἐταράχθη τόσον, ὥστε δυσκόλως ἠδυνήθη νὰ γείνῃ κυρία ἑαυτῆς.

Καὶ ἀληθῶς δὲν ἦτο ἄσχημος τοῦ Βανσκὲπ ἡ κόρη, ἀλλ' εἶχε τὴν χονδρὴν καλλονὴν τῶν εἰκόνων τοῦ Ῥοῦβενς. Εἶχε πρὸς τούτοις ἰσχυροτέραν τοῦ δέοντος τὴν φωνὴν καὶ ἄναρθρον καὶ χαῦνον τὸν λόγον. Ἂς προσθέσωμεν δὲ ὅτι ὀλίγιστον καιρὸν εἶχεν ἀφιερώσει εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὸν στολισμὸν τοῦ πνεύματός της. Δὲν εἶχεν ἀναγνώσει εἰμὴ συνοπτικήν τινα ἱστορίαν καὶ γεωγραφίαν, ἅπαξ δὲ τυχαίως ὀλίγας σελίδας τοῦ περιπαθοῦς τοῦ Σαινπιὲρ ἔργου «Τὰ κατὰ Παῦλον καὶ Βιργινίαν», ὅπερ κατὰ τρόπον τόσον παράξενον τὴν εἶχε ταράξει, ὥστε ἔσπευσε νὰ κλείσῃ τὸ βιβλίον καὶ νὰ ἐξομολογηθῇ τὴν συγκίνησίν της εἰς τὸν πνευματικόν της. Δὲν ἐγνώριζεν οὔτε τὰ τρυφερὰ τοῦ Θωμᾶ Μοὺρ ᾄσματα, οὔτε τὰ ἐπικίνδυνα ποιήματα τοῦ Βύρωνος, οὔτε τὰ διασημότερα τῶν ἔργων τῆς γαλλικῆς μυθιστοριογραφίας· καὶ ἂν τὴν ἠρώτας τί εἶνε ὁ Γκαῖτε, δὲν θὰ ἤξευρε νὰ σοῦ ἀπαντήσῃ ἂν ἦνε ἄνθρωπος ἢ πόλις.

Ἀλλὰ δὲν ἦτο χυδαία ἡ Ῥόζα Μαρία διότι ἡ ἀληθὴς ἀγαθότης οὐδέποτε δύναται νὰ ἦνε χυδαία, ἡ δὲ Ῥόζα Μαρία ἦτο αὐτὴ ἡ ἀγαθότης. Πάντες ὅσοι ἐγνώριζον αὐτὴν τὴν ἠγάπων. Ὁ Βλονδὼ, ὅστις τὴν ἐγνώριζεν ἀπὸ τῆς μικρᾶς αὐτῆς ἡλικίας, τὴν ἐθεώρει ὡς τὸ πρότυπον ἀνθρωπίνης τελειότητος. Ὁ Μαρσὲλ ᾐσθάνετο πρὸς αὐτὴν σεβασμὸν καὶ εὐγνωμοσύνην διότι ἤξευρεν ὅτι πολλάκις αὐτὴ αὐτοθελήτως εἶχε μεσολαβήσει ἵνα τῷ δώσῃ ὁ πατήρ της ὑπηρεσίαν ὑπὸ ὅσον τὸ δυνατὸν καλλιτέρους ὅρους. Ἂν ἤθελε τύχει νὰ ἦνε ὁ Μαρσὲλ ὀλιγώτερον ἰδανικὸς ἢ νὰ ἔχῃ πλειοτέραν πεῖραν τοῦ κόσμου, θὰ ἐξετίμα κάλλιον τὰ ἐξαιρετικὰ πλεονεκτήματα τῆς νεαρᾶς προστατρίας του, θὰ ἀνεγνώριζε καὶ θὰ ἐθαύμαζε τὴν ἀθωότητα, τὴν ἀφοσίωσιν, τὴν ἀρετήν της καὶ τότε....

Ἀλλ' εἰς ποῖον τάχα δὲν συνέβη νὰ πλανηθῇ εἰς τὰς νεφελώδεις τρίβους τοῦ βίου, ὡς ὁ ὁδοιπόρος ὅστις ἀποπλανᾶται εἰς ἀτραποὺς, ἃς τὸ σκότος τῆς νυκτὸς ἐπικαλύπτει, νὰ μὴ διακρίνῃ ἐν τῇ πορείᾳ του τὸ εὐνοϊκὸν φῶς ἑστίας, παρὰ τῇ ὁποίᾳ θὰ εὕρισκε σωστικὸν καταφύγιον, ἀλλὰ ν' ἀποπλανᾷ αὐτὸν ἡ ἀπατηλὴ λάμψις φωτεινοῦ τινος μετεώρου; Δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος, πιστεύομεν, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ἡ Θεία Πρόνοια νὰ μὴ ἔθεσεν ἅπαξ τοὐλάχιστον κατὰ τὸν βίον του πρόσωπον, ὅπερ θὰ ἠδύνατο νὰ τὸν καταστήσῃ εὐτυχῆ· πολλοὶ ὅμως δὲν τὸ βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦτο, καὶ ἂν τὸ βλέπωσι ἀποτυφλοῦνται ἑκόντες καὶ τρέπονται πρὸς ἄλλα.

Πλὴν τῶν δύο ναυτικῶν ὁ Κ. Βανσκὲπ εἶχε προσκαλέσει εἰς τὴν τράπεζάν του καὶ φίλον τού τινα τραπεζίτην μετὰ τῆς θυγατρός του, ἥτις ἦτο τῆς αὐτῆς μὲ τὴν Ῥόζαν Μαρίαν ἡλικίας.

Digitized by Google

Ὁ τραπεζίτης οὗτος, ἄνθρωπος κατ' ἐξοχὴν μάταιος καὶ ἀπαιτητικός, ἐθεώρει τὸν ἑαυτόν του εὐφυέστατον καὶ λίαν ἐπιχειρηματικόν· ἡ φύσις, ἐνόμιζε, τὸν εἶχεν ἀδικήσει καταστήσασα αὐτὸν ἔμπορον. Μόλις ἐκάθησεν εἰς τὴν τράπεζαν ἤρχισε νὰ διηγῆται ποῖα ταξείδια ἐπεθύμει νὰ κάμῃ. Ἐπεθύμει νὰ περιέλθῃ τὸν κόσμον μετὰ τοῦ Λαπλακίου, μετὰ τοῦ Μοντραβέλου νὰ πλεύσῃ εἰς τὸν ποταμὸν τῶν Ἀμαζόνων, νὰ χωθῇ εἰς τοὺς πάγους τῆς Ἀδελίας μὲ τὸν Δουμὸν Δυρβὶλλ, νὰ.. νὰ... Καὶ ταῦτα λέγων ἀπετείνετο μάλιστα πρὸς τὸν Βλονδῶ, ὃν μάτην προσεπάθει νὰ παρασύρῃ εἰς τοιαύτας συζητήσεις. Ὁ πλοίαρχος ἦτο ὅλως ἐναντίου χαρακτῆρος· σιγηλός, μετριόφρων, ἥσυχος. Εἶχε μάθει πολλὰ ἰσπανικὰ γνωμικά, refranos, καὶ δι' αὐτῶν ἀπήντα.

Ἐν ᾧ ὁ τραπεζίτης προσεπάθει νὰ θαυμασθῶσιν ὑπὸ τοῦ πλοιάρχου αἱ γεωγραφικαὶ γνώσεις του, ἡ θυγάτηρ του, ζωηρὰ καὶ ἱκανῶς ὡραία, ἂν θέλῃς καὶ κομψευομένη ὀλίγον, ἐπειρᾶτο νὰ προσελκύσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ νεαροῦ ὑποπλοιάρχου. Ἀλλ' ὁ καλὸς Μαρσὲλ δὲν ἐφαίνετο πολὺ πρόθυμος· τὴν ἤκουε μὲ πολλὴν ἀπροσεξίαν καὶ μὲ πολλὴν ἀπάθειαν τὴν παρετήρει. Ἤκουε τὴν περὶ ταξειδίων ὁμιλίαν τοῦ τραπεζίτου, καὶ ἂν καὶ ἀνεγνώριζε πόσον ἀνόητος καὶ ματαιόδοξος ἦτο ὁ λέγων, οὐδὲν ἧττον ἐξήπτετο ἡ φαντασία του.

Μετά τινας στιγμὰς σιγῆς ὁ τραπεζίτης ἀποτεινόμενος πάλιν πρὸς τὸν πλοίαρχον τῷ λέγει·

—Θὰ ἐπιχειρίσητε τώρα νέον πλοῦν, ὅστις, ἐλπίζω, θὰ ἦνε εὐτυχέστατος καὶ διὰ σᾶς καὶ διὰ τὸν παλαιόν μου φίλον Βανσκὲπ, ἀλλ' ὅστις, ὁμολογῶ, δὲν στερεῖται κινδύνων. Δὲν φοβεῖσθε;

— Quien sembra a Dios espera, ὅστις σπείρει ἐλπίζει εἰς τὸν Θεόν, ἀπήντησεν ἀτάραχος ὁ Βλονδῶ.

Ἡ ἀπάθεια καὶ ἡ βραχυλογία τοῦ πλοιάρχου ἀπεθάῤῥυνον τὸν τραπεζίτην, ὅστις στραφεὶς τότε πρὸς τὸν Μαρσὲλ τῷ λέγει·

—Καὶ σεῖς, κύριε, εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ ἔχητε εἰς τὸν νοῦν σας ἴσως καλήν τινα ἀνακάλυψιν;

—Ἀνακάλυψιν! ἀπήντησεν ὁ νέος ἀνασκιρτήσας, διότι ὁ λόγος οὗτος ἔψαυσε τὴν εὐαισθητοτέραν χορδὴν τῆς καρδίας του· παρῆλθεν ὁ καιρὸς τῶν μεγάλων γεωγραφικῶν ἀνακαλύψεων.

Καὶ ταῦτα λέγων ὁ Μαρσὲλ διεξῆλθεν εὐγλώττως καὶ διὰ μακρῶν τὴν ἱστορίαν οὕτως εἰπεῖν πάσαν τῶν μέχρι τῶν ἡμερῶν μας γεωγραφικῶν ἀνακαλύψεων. Ἔπειτα δὲ σιγήσας ἔκλινε τὴν κεφαλὴν ὡς ἂν ἠσχύνετο διότι ἐπὶ τόσην ὥραν εἶχεν ὁμιλήσει.

Ἡ Ῥόζα Μαρία ἀκουμβισμένη εἰς τὴν γωνίαν τῆς τραπέζης τὸν ἤκουε μετὰ θρησκευτικῆς σιγῆς. Ἂν καὶ δὲν ἐνόει πάντα ὅσα ἔλεγεν ὁ νέος, ᾐσθάνετο ἑαυτὴν ὡς ἂν δεδεμένην πρὸς τὴν γλυκεῖαν ἐκείνην γλῶσσαν. Ἡ κομψοπρεπὴς Ἔμμα ἤκουε καὶ αὐτή. Ἀλλ' ἔστρεφεν ἐνίοτε τὸ βλέμμα πρὸς τὸν εὔγλωττον ὑποπλοίαρχον καὶ ἐνόμιζες ὅτι τὸν παρεκάλει δι' αὐτοῦ ν' ἀπευθύνῃ πρὸς αὐτὴν τὰς ποιητικὰς φράσεις του.

Ὁ τραπεζίτης ἀπεμνημόνευσεν ὅσας ἠδυνήθη φράσεις ἵνα κάμῃ χρῆσιν ἐν καιρῷ τῷ δέοντι.

Καὶ ὁ Κ. Βανσκὲπ ἐθαύμαζε καὶ ὁ Βλονδῶ ὁ ἀπαθής. Ἀλλ' οὗτος παρατηρήσας τὴν φυσιογνωμίαν τῆς Ῥόζας· «μὰ τὸν Θεόν, εἶπε, δὲν ἀπατῶμαι». Εὐθὺς δὲ ἅμα ἠγέρθησαν τῆς τραπέζης· «εἰς τὰς πέντε, εἶπε πρὸς τὸν Μαρσὲλ, ἔσο εἰς τὸ καφφενεῖον, ἔχω νὰ σοὶ ὁμιλήσω».

XAVIER MARMIER
Μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας.

Ἕπεται συνέχεια.

ΑΙ ΝΙΚΟΒΑΡΙΑΙ ΝΗΣΟΙ

Ἐκ γερμανικοῦ συγγράμματος, προσφάτως ἐκδοθέντος.

Περὶ τοῦ συμπλέγματος τούτου τῶν νήσων τῶν κειμένων πρὸς βοῤῥᾶν τῆς νήσου Σουμάτρας (ἄνωθεν τῆς Αὐστραλίας) καὶ οὐχὶ μακρὰν τῶν παραλίων τῆς Βιρμανίας πολλάκις ἐγένετο λόγος.

Αἱ νῆσοι αὗται, αἵτινες ἐγένοντο ἀντικείμενον ἐρευνῶν καὶ περιηγήσεων, ἦσαν ἀποικία τῶν Δανῶν μέχρι τοῦ 1848, ὅτε οἱ Δανοὶ τὰς ἐγκατέλιπον ὡς ὅλως ἀχρήστους αὐτοῖς. Τῷ 1869 τὰς κατέλαβον οἱ Ἄγγλοι, οἵτινες ἐπὶ τῆς μεγαλητέρας αὐτῶν, τῆς Καμόρτας, ἐσύστησαν ἀποικίαν καταδίκων καὶ τακτικὴν ἀτμοπλοϊκὴν συγκοινωνίαν. Ἦλθον δὲ οἱ Ἄγγλοι εἰς συνάφειαν πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν νήσων, οἵτινες ἕνεκα τῶν πολλῶν πειρατῶν ἐφοβοῦντο τοὺς ξένους. Διὰ τῶν Ἄγγλων ἐξεπολιτίσθησαν ὀλίγον αἱ νῆσοι αὗται.

Ἀντικρὺ τῆς Καμόρτας κεῖνται αἱ δύο νῆσοι Ναγκώρη καὶ Τριγκούτη, αἵτινες σχηματίζουσιν ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν ἀσφαλέστατον λιμένα, ἔχοντα δύο ἐξόδους.

Αἱ τρεῖς αὗται νῆσοι εἶναι αἱ ἐπισημότεραι τοῦ ὅλου ἀρχιπελάγους τῶν Νικοβαριῶν.

Τὸ ἀρχιπέλαγος τοῦτο, ὀλίγον ἀπέχον ἀπὸ τῶν Ἀνδαμανίων νήσων, διαιρεῖται εἰς τρία τμήματα· α' τμῆμα, τὸ καὶ μεγαλείτερον, τὸ πρὸς μεσημβρίαν, περιέχον τὰς νήσους Μεγάλην καὶ Μικρὰν Νικοβαρίαν, ὧν ἡ πρώτη ἔχει ἔκτασιν 20 περίπου γεωγραφικῶν λευγῶν, ἡ δευτέρα δὲ τὸ τρίτον μόλις αὐτῆς· β' τμῆμα, τὸ μεσαῖον, περιέχον ὀκτὼ νησίδια, ὧν τὸ μεγαλείτερον, ἡ Καμόρτα, ἔχει μῆκος μὲν τριῶν καὶ πλάτος 1 ½ γεωγρ. λευγῶν· τὸ γ' τμῆμα εἶναι τὸ βόρειον, περιέχον τρία νησίδια. Αἱ νῆσοι Νικοβάριαι εἶναι βουνώδεις, εὔφοροι, καὶ κατοικοῦνται ὑπὸ φυλῆς, κρατούσης τὸ μέσον μεταξὺ Μαλέων καὶ Βουρμάννων· ἔχουσι τὸ δέρμα καστανάχρουν ἀ-

Digitized by Google

νοικτόν, κόμην μαύρην καὶ λεῖαν, γένειον ἀραιόν, καστανόχρους ὀφθαλμούς, ῥῖνα πλατεῖαν, χείλη παχέα· τὸ ἀνάστημά των εἶναι ἀνάλογον, καὶ ὅμοιον τοῦ τῶν Εὐρωπαίων. Ὡς πολλαὶ ἄγριαι φυλαί, οὕτω καὶ οἱ Νικοβάριοι παραμορφώνουν τὰ σώματά των, πλατύνοντες τὸ κρανίον τῶν νηπίων, τρυπῶντες τὰ ὦτά των, τὰ χείλη, τὴν ῥῖνα διὰ ξύλων, πανίων, ὑέλων καὶ κεκαυμένων φυσεκίων.

Ὁ πληθυσμὸς τῶν νήσων εἶναι πολὺ ἀραιός. Πλούτη καὶ κτήσεις εἶναί τι σπάνιον. Θεωρεῖται πλούσιος ἀνὴρ ὁ ἔχων 400 ῥουπίνας (1 ῥουπίνα δρ. 2.60), ὁ ἔχων πολλοὺς χοίρους, πολλοὺς κοκοφοίνικας καὶ πολλὰ τέκνα.

Ἀξιοπερίεργος εἶναι ἡ ὀλιγοτεκνία· πλεῖσται ὅσαι οἰκογένειαι δὲν ἔχουν κανὲν τέκνον, ἄλλαι δύο μόνον ἢ τὸ πολὺ τρία. Οἰκογένεια ἔχουσα τέσσαρα τέκνα εἶναί τι σπανιώτατον. Ὀλιγώτερα εἶναι τὰ θήλεα ἢ τὰ ἄρρενα· διὸ καὶ ἐν ταῖς νήσοις ταύταις πολὺ πλέον ἐκτιμᾶται ἡ γυνὴ ἢ παρὰ τοῖς ἄλλοις λαοῖς τῆς Ἀνατολῆς. Πολυανδρία ὅπως ὑπάρχει ἐν τῇ νήσῳ Σεϋλάνῃ, δὲν ὑπάρχει ἐν ταῖς Νικοβαρίαις, ἡ δὲ πολυγαμία εἶναί τι φυσικῶς ἀδύνατον.

Ἡ σωματικὴ ἀνάπτυξις γίνεται πρωΐμως· αἱ κόραι ὑπανδρεύονται μεταξὺ τοῦ 13ου καὶ τοῦ 15ου ἔτους τῆς ἡλικίας των· ὁ γάμος δὲν γίνεται διὰ διαπραγματεύσεως, ἀλλὰ δι' ἔρωτος καὶ συμπαθείας. Ἡ προὶξ τῶν γυναικῶν σύγκειται συνήθως ἐκ χοίρων, καὶ κοκοφοινίκων. Παραδόξως πως ὅμως δὲν εἶναι ἡ γυνὴ ἡ μεταβαίνουσα εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀνδρός, ἀλλ' ὁ ἀνὴρ μετοικεῖ εἰς τὴν καλύβην τῶν γονέων τῆς νύμφης. Διὸ καὶ οἱ γονεῖς, οἱ ἔχοντες μόνον υἱούς, βλέπουσι βαθμηδὸν τὴν καλύβην των ἐρημουμένην, ἐν ᾧ τοὐναντίον ὁ πατὴρ πολλῶν θυγατέρων βλέπει αὐξάνοντα καθ' ἑκάστην τὸν κύκλον τῶν φιλτάτων του.

Πλήρης ἐλευθερία δίδεται εἰς τὴν γυναῖκα· μήτε κρύπτεται ἐν γυναικωνίτῃ μήτε καλύπτει τὸ πρόσωπόν της· περιφέρεται, ὡς ὁ ἀνήρ, ἐλευθέρως πανταχοῦ καὶ ἀγαπᾶται πολὺ παρὰ τῶν τέκνων της. Ἀποθανόντος τοῦ ἀνδρός, ἡ γυνὴ γίνεται κυρία τῆς οἰκίας. Συγκινητικὴ ὄντως εἶναι τῆς ἐγκύου γυναικὸς ἡ περιποίησις· τόσον αὐτὴ ὅσον καὶ ὁ σύζυγός της ἀπαλλάττονται ἀπὸ πάσης ἐργασίας· αἱ ἡμέραι των ὅλαι εἶναι ἑορτάσιμοι, καθ' ἃς ἐπισκέπτονται τοὺς συγγενεῖς των· ὅπου ἐμφανίζονται ἐπικρατεῖ χαρά, πρὸς τιμὴν αὐτῶν σφάζεται ὁ παχύτερος χοῖρος, καὶ συνήθως προσκαλεῖται ἡ γυνὴ νὰ σπείρῃ ἰδίαις χερσὶ σπόρους εἰς τοὺς κήπους· ὑπάρχει ἡ ἰδέα ὅτι ὁ σπόρος οὗτος, ὁ διὰ χειρὸς ἐγκύου γυναικὸς σπειρόμενος, ἰδιαιτέραν θὰ ἔχῃ εὐφορίαν.

Πάντα ταῦτα ἐκπηγάζουσιν ἐκ τῆς μεγάλης ἀγάπης, ἣν τρέφουσιν οἱ Νικοβάριοι πρὸς τὰ τέκνα· αὐτὰ θεωροῦσι τὸν ὕψιστον τῶν ἐπιγείων ἀγαθῶν.

Εἰς τὰς καλύβας των δέχονται μετὰ μεγίστης προθυμίας οὐ μόνον συγγενικὰ τέκνα, ἔχοντα ἀνάγκην περιθάλψεως, ἀλλὰ καὶ ὅλως ξένα παιδία, ἐνίοτε δὲ μικροὺς μαύρους ναυαγούς, ἐρριμμένους ἀπόρους καὶ ἐλεεινοὺς εἰς τὰ παράλιά των.

Ὁ Εὐρωπαῖος, ὁ βλέπων τὴν ἀτελῆ αὐτῶν ἐνδυμασίαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν περὶ τὴν σχέσιν τῶν δύο φύλων, ἠδύνατο νὰ πιστεύσῃ ὅτι τὰ ἤθη αὐτῶν εἶναι ἀρκούντως ἐλεύθερα. Τοῦτο ὅμως δὲν συμβαίνει· καὶ σπανιώτατον φαινόμενον παρὰ τοῖς Νικοβαρίοις εἶναι ἄπιστος γυνή. Συχνότερα εἶναι παρ' αὐτοῖς τὰ διαζύγια συνεπείᾳ διχονοίας. Ὅταν δὲ τὸ ἓν τῶν διαζευχθέντων μερῶν συνάψῃ νέον γάμον, τὰ τέκνα τοῦ πρώτου γάμου δὲν μεταβαίνουσι παρὰ τῷ νέῳ ἀνδρογύνῳ, ἀλλὰ παραδίδονται εἰς συγγενεῖς.

Ὅλως πρωτότυπον εἶναι τὸ πολίτευμά των. Παρ' αὐτοῖς δὲν ὑπάρχει ἡγεμὼν καὶ ὑπήκοοι κατὰ τὴν ἔννοιαν ἡμῶν.

Ἐν πολλοῖς χωρίοις εὑρίσκονται ἀρχηγοί τινες, φέροντες ὀνόματα διάσημα· οἷον Νέλσων, Ἰόνσων, Λούδων. Ἀλλ' οὗτοι εἶναι προϊὸν Ἀγγλικὸν καὶ χρησιμεύουσι ὡς μεσῖται τρόπον τινὰ μεταξὺ τῶν Ἄγγλων καὶ τῶν ἐντοπίων.

Γνωρίζουσι δὲ οὗτοι τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν καὶ εἶναι ἄνθρωποι νοήμονες, ἐπωφελούμενοι τῆς θέσεώς των πρὸς τὸ ἴδιον αὐτῶν συμφέρον. Εἷς τούτων, Λούδων ὀνόματι, ἀρχηγὸς τοῦ χωρίου Μαλάκκας, ἦτο υἱὸς ναυαγοῦ Ἀφρικανοῦ καὶ εἶχε τὰ χείλη παχέα καὶ τὴν κόμην δασεῖαν. Ἐθεωρεῖτο ἐν τῷ χωρίῳ αὐτοῦ ἀνὴρ πλούσιος καὶ ἱερεύς· ἔμπειρος δὲ καὶ περὶ τὴν ἰατρικήν. Ὁ ἀνὴρ οὗτος εἰργάζετο ὡς οἱ λοιποὶ ἄνδρες, ἐκαλλιέργει τοὺς ἀγροὺς ἰδίαις χερσὶ καὶ ἐν γένει ἐξετέλει ἔργα χειρώνακτος ἀγογγύστως καὶ ἄνευ τινὸς ὑπερηφανίας. Ἐνώπιον Εὐρωπαίων εὐχαριστεῖτο νὰ φορῇ εἶδός τι στολῆς, κεκοσμημένης διὰ φαντασιωδῶν παρασήμων, καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του ἐφόρει πῖλον ὑψηλὸν εὐρωπαϊκόν, πλήρη λίπους καὶ κηλίδων.

Ἀστυνομία δὲν ὑπάρχει· διότι οἱ Νικοβάριοι ὡς ἐκ τοῦ ἠπίου αὐτῶν χαρακτῆρος οὐδεμίαν ἀνάγκην αὐτῆς ἔχουσι· μήτε κλέπτουσί ποτε, μήτε φονεύουσι, μήτε ψεύδονται· τιμῶσι δὲ τοὺς πρεσβυτέρους των· ἐν ἑνὶ δὲ λόγῳ τηροῦσι τὰς δέκα ἐντολάς, ἃς ἐντελῶς ἀγνοοῦσι, κάλλιον ἡμῶν, τῶν γινωσκόντων αὐτάς.

Περιηγητής τις, ἐρωτήσας Νικοβάριον, πῶς θὰ ἐτιμωρεῖτο ἐν τῇ χώρᾳ του ἔγκλημα, ἀπήντησεν ἀφελῶς· Ἡμεῖς δὲν ἐγκληματοῦμεν, εἴμεθα ὅλοι καλοὶ ἄνθρωποι· εἰς τὰς χώρας σας ὅμως πρέπει νὰ ἦναι πολλοὶ κακοὶ ἄνθρωποι· διότι πρὸς τί ἄλλο θὰ εἴχετε τόσα κανόνια καὶ

Digitized by Google

τουφέκια; Ὁσάκις συμβῇ κλοπή τις, ὅπερ σπανιώτατον, παραδίδεται ὁ κλέπτης εἰς τὴν γενικὴν περιφρόνησιν, καὶ εἶναι ἠναγκασμένος ν' ἀποφεύγῃ τὰ χωρία. Διαφοραὶ λύονται διὰ τῶν συγγενῶν, καὶ ὁ ἔχων ἄδικον ὀφείλει νὰ δώσῃ γεῦμα συμφιλιώσεως. Ῥήξεις καὶ ξυλοκοπήματα διαλύονται διὰ τῆς παρεμβάσεως τῶν γυναικῶν, καὶ καταλήγουσι πάλιν δι' ἑορτῆς. Πάντα ταῦτα ἀποδεικνύουσι τὴν ἀγαθότητα τῆς φυλῆς ταύτης. Εὑρέθη ἔν τινι νήσῳ Εὐαγγέλιον, ἀγγλιστὶ γεγραμμένον, ἐν ᾧ ὁ πλοίαρχος Green εἶχε τὴν ἑξῆς σημείωσιν· Καθ' ὅλας τὰς μακράς μου θαλασσοπλοΐας ἐπὶ 38 ὅλα ἔτη, εὗρον τοὺς Νικοβαρίους τὸ ἐναρετώτατον πάντων τῶν ἐθνῶν. Βεβαίως ἐάν που σώζεται ἀκόμη ὁ χρυσοῦς αἰών, τοῦτο εἶναι ἐν ταῖς Νικοβαρίαις νήσοις.

Ἁπλοϊκή, ὡς τὰ ἤθη των, εἶναι καὶ ἡ θρησκεία των. Πιστεύουσιν εἰς κακὸν δαίμονα (Ἴβι καλούμενον), εἰς ὃν ἀποδίδουσιν ὅ,τι κακὸν τοὺς συμβῇ· προσφέρουσι δὲ αὐτῷ θυσίας συγκειμένας ἐκ μικρῶν τεμαχίων φαγητοῦ, ὀλίγου ποτοῦ, καρπῶν, τὰ ὁποῖα πάντα τεθειμένα ἐπὶ μικρᾶς σανίδος κρέμανται ὑπεράνω εἰκόνος ἐν ἑκάστῃ καλύβῃ. Ἡ εἰκὼν αὕτη παριστᾷ πρὸς τὸ ἄνω μέρος τὸν ἥλιον, τὴν σελήνην, πτηνὰ πετῶντα, κάτωθεν δὲ οἰκήματα καὶ φοίνικας· ἐν τῷ μέσῳ δὲ χοίρους καὶ ὄρνιθας καὶ ἰχθύας. Ἐνίοτε κάτωθεν τῶν εἰκόνων τούτων κρέμανται μορφαὶ χορευόντων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ἢ ἀτέχνων ξυλίνων ἰχθύων, κροκοδείλων ἢ νυκτερίδων. Εἰς τὸν ἥλιον καὶ εἰς τὴν σελήνην ἀποδίδουσιν ἐνέργειαν ὑπερφυσικήν.

Ἐν καιρῷ μεγάλης ἡλιακῆς ἐκλείψεως, διηγεῖται περιηγητής τις, ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς Μαλάκκας ἐν θρήνοις καὶ φωναῖς ἐπήδησαν εἰς τὸ ὕδωρ.

Πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ κακοῦ δαίμονος (τοῦ Ἴβι) τελοῦσιν ἰδιαιτέρας ἑορτάς, καθ' ἃς μικρὸν πλοιάριον, πλῆρες ἀνθέων ὠθεῖται ἐν φωναῖς καὶ ἀλαλαγμοῖς εἰς τὴν θάλασσαν, ὅπως πᾶν κακὸν ὁμοῦ μετὰ τοῦ πλοιαρίου φύγῃ ἐκ τοῦ χωρίου καὶ βυθισθῇ εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης. Ἐὰν ὅμως τὸ πλοιάριον τοῦτο ἕνεκα τοῦ πνέοντος ἀνέμου ἢ τῶν ῥευμάτων προσορμισθῇ εἰς τὴν παραλίαν ἄλλου τινὸς χωρίου, θεωρεῖται τοῦτο ὡς κάκιστος οἰωνός, καὶ τὸ χωρίον, ἔνθα προσωρμίσθη τὸ πλοιάριον, ὀφείλει νὰ κινήσῃ πόλεμον κατὰ τοῦ χωρίου, ἐξ οὗ τὸ πλοιάριον ἀνεχώρησεν· ὁ δὲ πόλεμος διαλύεται, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, διὰ τῆς παρεμβάσεως τῶν γυναικῶν.

Ἐντοσούτῳ πᾶσαι αἱ προσπάθειαι τῶν ἱεραποστόλων πρὸς μεταφύτευσιν τοῦ χριστιανισμοῦ εἰς τὰς νήσους ταύτας ἀπέτυχον ἐντελῶς. Ἀπὸ τοῦ 1768-87 εἰκοσιτέσσαρες ἱεραπόστολοι ἐθυσίασαν τὴν ζωὴν των ἄνευ τινὸς ἀποτελέσματος. Τὰ χριστιανικὰ δόγματα ἀπήρεσκον εἰς τοὺς Νικοβαρίους· δὲν ἠρκοῦντο εἰς τὰς διηγήσεις τῶν ἱεραποστόλων περὶ θαυμάτων, ἀλλ' ἀπήτουν παρ' αὐτῶν τῶν ἱεραποστόλων νὰ κάμωσι τὰ θαύματα, ὅπως πεισθῶσι καὶ πιστεύσωσιν.

Οἱ Νικοβάριοι εἶναι ἀρκούντως ἀνεπτυγμένοι διανοητικῶς· ἀλλὰ δὲν ἔχουσιν ἀφορμὴν περαιτέρω ἀναπτύξεως, διότι ἡ φύσις παρέχει πάντα τὰ ἀναγκαιοῦντα αὐτοῖς ἐν μεγίστῃ ἀφθονίᾳ καὶ αὐτοὶ δὲν ἔχουσι τὴν ἀνάγκην νὰ σκεφθῶσι περὶ εὑρέσεως τῶν πρὸς τὸ ζῆν πόρων. Ἀγαπῶσι πολὺ τὴν μουσικήν, καὶ ἡ σύζυγος τοῦ Ἄγγλου διοικητοῦ τοὺς ἐδίδαξε τὸν Ἀγγλικὸν βασιλικὸν ὕμνον, ὃν ᾄδουσι μὲ φωνὴν ἀρκετὰ καλὴν καὶ μὲ λέξεις νικοβαρίας.

Ἡ τροφὴ τῶν ἐντοπίων εἶναι ἁπλῆ. Ἂν καὶ ἔχωσιν ἐν ἀφθονίᾳ χοίρους καὶ ὄρνιθας, δὲν τρώγουσιν ἐκ τούτων εἰμὴ μόνον εἰς ἐπισήμους καὶ ἑορτασίμους περιστάσεις. Ἡ καθημερινή των τροφὴ εἶναι ὁ μυελὸς τῶν κοκοφοινίκων, ὀρύζιον, τὸ ὁποῖον δι' ἀνταλλαγῆς ἀγοράζουσι παρὰ τῶν ἐμπόρων τῆς Βιρμανίας, καὶ ἰχθῦς. Ἁλιεύουσι τὴν νύκτα βοηθείᾳ πυρῶν καὶ διὰ καμακίων· ἑκατοντάδες λέμβων μὲ τοὺς πυρσούς των περιστέφουσι τὴν νύκτα τὰς νήσους χάριν ἁλιείας.

Τὸ κυριώτερον αὐτῶν ποτὸν εἶναι τὸ γάλα τῶν κοκοφοινίκων, τὸ ὁποῖον εἶναι διττῶς αὐτοῖς εὐεργετικόν, διότι καὶ τὰ φρέατα εἶναι σπάνια, καὶ τὸ ὕδωρ φέρει πυρετούς· ἐκ δὲ τοῦ χυμοῦ τοῦ ἄνθους τῶν κοκοφοινίκων παρασκευάζουσι πνευματῶδες ποτόν. Ἀφθονώτατοι εἶναι ἐν ταῖς Νικοβαρίαις νήσοις οἱ κοκοφοίνικες· οἱ φλοιοὶ τῶν καρπῶν τούτων χρησιμεύουσιν ὡς τροφὴ τῶν χοίρων.

Ὁ κοκοφοῖνιξ εἶναι τὸ κυριώτερον τῶν δένδρων. Αὐτὰ σχηματίζουσιν ὡς περιφράγματα τῶν χωρίων, τὰ ὁποῖα πάντα κεῖνται παρὰ τὴν θάλασσαν. Ὁ καρπὸς αὐτῶν τῶν δένδρων εἶναι τὸ κυριώτερον προϊὸν τῆς ἐξαγωγῆς τοῦ ἀρχιπελάγους τούτου. Ἑκατὸν κοκοφοίνικες (καρποὶ) ὑπολογίζονται ἀντὶ ἑνὸς ταλλήρου· σπανίως ὅμως πληρόνονται διὰ χρημάτων, ἀλλὰ συνήθως ἀνταλλάσσονται ἀντὶ πελέκεων, ἐνδυμάτων, μαχαιρῶν ἢ καὶ ῥουμίου, τὸ ὁποῖον οἱ Νικοβάριοι ὑπερβολικῶς ἀγαπῶσιν. Ἐπίσης ἀρεστώτατον ἐμπόρευμα ἀνταλλαγῆς εἶναι τὰ πυρεῖα (σπίρτα). Παρ' αὐτοῖς εἶναι ἀκόμη ἐν χρήσει, ἀλλ' ἤδη σπανιώτερον, ἡ διὰ τῆς τριβῆς δύο ξύλων παραγωγὴ τοῦ πυρός. Πρὸς τοῦτο ἔχουσι δύο μεθόδους· ἢ τρίβουσι τὸ ὀξὺ μέρος τοῦ ξύλου ἐπὶ τοῦ ἑτέρου ξύλου, κάτωθεν τοῦ ὁποίου κεῖνται ῥινίσματα· ἢ σχηματίζουσιν ὀπὴν ἐντὸς τοῦ ἑνὸς τῶν ξύλων, ἐν τῇ ὁποίᾳ στρέφουσι λεπτὸν τεμάχιον ἑτέρου ξύλου, μέχρις οὗ ἐκ τῆς τριβῆς ἀναπτυχθῇ ἡ θερμότης καὶ κατόπιν ἡ ἀνάφλεξις. Ἀπαιτεῖται ὅμως εἰς τοῦτο μεγάλη

Digitized by Google

ἐπιτηδειότης· καὶ Εὐρωπαῖοι δοκιμάσαντες τοῦτο ἀπέτυχον.

Εὐεργετικὸς ὡς καὶ ὁ κοκοφοῖνιξ εἶναι καὶ ὁ πάνδανος, φυτόν, τὸ ὁποῖον παρέχει τοῖς Νικοβαρίοις τὸν ἄρτον. Τὸ δένδρον τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἐν μεγίστῃ ἀφθονίᾳ φύεται εἰς τὰς Νικοβαρίας νήσους, ἔχει ὅλως ἰδιαίτερον καὶ πρωτότυπον τὸ σχῆμα.

Ἐπὶ βάσεως ἐναερίων ῥιζῶν, αἵτινες φαίνονται μακρόθεν ὡς σύμπλεγμα μεγάλων πασσάλων, ἐπικάθηται λεπτὸς κορμός, ὅστις εἰς τὸ ἄνω μέρος αὐτοῦ φέρει ἀλλόκοτον σύμπλεγμα κλάδων μετὰ μακρῶν λεπιδομόρφων φύλλων καὶ ἐπιμήκων καρπῶν.

Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῶν οἰκιῶν των· εἶναι αἱ οἰκίαι αὗται, ὡς αἱ κατοικίαι τῶν προϊστορικῶν ἀνθρώπων, ἐκτισμέναι ἐπὶ πασσάλων παρὰ τὴν θάλασσαν, τὸ μὲν ὅπως μὴ ὦσιν ἐκτεθειμέναι εἰς τοὺς κινδύνους τῶν πλημμυρούντων κυμάτων, τὸ δὲ ὅπως ἀποφεύγωσιν οἱ ἄνθρωποι τὰ μιάσματα τοῦ ἐδάφους, τὰ γεννῶντα τοὺς πυρετούς. Περὶ προφυλάξεως ἀπὸ ἄγρια θηρία δὲν σκέπτονται, διότι αἱ νῆσοί των εἶναι ἐντελῶς ἀπηλλαγμέναι τούτων. Πρὸς ἀποφυγὴν τῶν πυρετῶν ἔκτισαν καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι τὰς οἰκίας των ἐπὶ πασσάλων κατὰ τὸ σύστημα τῶν ἐγχωρίων.

Αἱ καλύβαι τῶν ἐγχωρίων εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον στρογγύλαι, καὶ κεῖνται δέκα περίπου πόδας ὑπεράνω τοῦ ἐδάφους. Ἀπέναντι τῆς εἰσόδου εἰς τὸ βάθος κεῖται ἡ ἑστία, ἥτις ὅμως δὲν ἔχει καπνοδόχον· διὸ καὶ ὅλαι αἱ καλύβαι εἶναι ἐσωτερικῶς μελαναὶ ἐκ τοῦ καπνοῦ. Ἄνωθεν τῆς ἑστίας κρέμανται οἱ ἐκ τοῦ καρποῦ τοῦ πανδάνου ζυμωμένοι ἄρτοι πρὸς ξήρανσιν, ὡς καὶ τὰ ἐκ τοῦ φλοιοῦ τῶν κοκοφοινίκων ἀγγεῖα· ἀριστερᾷ εὑρίσκεται τὸ εἰκονοστάσιον, ὅπως τὸ περιεγράψαμεν ἀνωτέρω, δεξιᾷ δὲ μία ἢ περισσότεραι ξύλιναι μορφαί. Δόρατα, μάχαιραι καὶ τὰ οἰκιακὰ σκεύη εἶναι ἀνηρτημένα πλησίον τῆς εἰσόδου. Ἐξαιρέσει τοῦ καπνοῦ τάξις καὶ καθαριότης ἀρκετὴ ἐπικρατεῖ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῶν μικρῶν τούτων οἰκίσκων. Κάτωθεν τῆς θολωτῆς στέγης ὑπάρχει εἶδος ἀποθήκης (σοφίτας), ἔνθα ἐναποτίθενται τὰ τρόφιμα.

Τὰ χωρία δὲν εἶναι μεγάλα· μόλις μετροῦσι 16 καλύβας. Τὰ μέρη τῆς παραλίας, τὰ ὁποῖα ἕνεκα τῶν ὑφάλων εἶναι ἐπικίνδυνα διὰ τὰς λέμβους, σημειοῦνται δι' ὑψηλῶν ἱστῶν ἐμπεπηγμένων ἐντὸς τῆς θαλάσσης.

Αἱ λέμβοι τῶν Νικοβαρίων εἶναι κορμοὶ δένδρων ἐσκαμμένοι διὰ τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ πελέκεως· τὸ μῆκος αὐτῶν εἶναι πλέον τῶν 20 ποδῶν· τὸ δὲ πλάτος των οὐδέποτε μεγαλείτερον τῶν δύο ποδῶν. Τὰ κωπία εἶναι μικρὰ καὶ κομψότατα εἰργασμένα. Αἱ λέμβοι αὗται εἶναι τόσον ἐλαφραί, ὥστε συχνάκις μετακομίζονται διὰ ξηρᾶς ὑπὸ δύο μόνον ἀνθρώπων ἀπὸ τοῦ ἑνὸς μέρους τῆς νήσου εἰς τὸ ἄλλο. Ἐν καιρῷ τῆς ἀμπώτιδος τὰ ὕδατα ἀποσύρονται τόσον πολύ, ὥστε εὐρωπαϊκὴ λέμβος μόλις εἰς 500 βημάτων ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς παραλίας φθάνει· αἱ ἀβαθεῖς τῶν ἐγχωρίων λέμβοι φθάνουσιν ἀπροσκόπτως μέχρι τῆς παραλίας.

Ἡ ἐνδυμασία τῶν Νικοβαρίων εἶναι ἀτελεστάτη. Κάλυμμα περὶ τὴν ὀσφὺν εἶναι τὸ μόνον σχεδὸν ἔνδυμά των. Τῶν γυναικῶν τὸ κάλυμμα εἶναι πλατύτερον τοῦ τῶν ἀνδρῶν. Ἀγαπῶσιν ὅμως εἰς ὑπερβολὴν τὴν εὐρωπαϊκὴν ἐνδυμασίαν, καὶ πολλάκις ἕνεκα τῆς μανίας των ταύτης συνέβησαν κωμικώταται σκηναί, ἅμα ἠγγέλλετο ἡ ἐμφάνισις Εὐρωπαίων· ὁ μὲν ἐξήρχετο γυμνὸς φορῶν μόνον ὑψηλὸν εὐρωπαϊκὸν πῖλον, ὁ δὲ μόνον φράκον, ἄλλος πάλιν μὲ μόνας περικνημίδας· ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ γυναῖκες φοροῦσαι ὅλως εὐρωπαϊκὴν ἐνδυμασίαν.

Ὁ βίος τῶν ἐγχωρίων εἶναι συνήθως βραχύς. Ὅταν ἀποθάνῃ ἀνήρ, θάπτεται πλησίον τοῦ χωρίου, ἐπὶ δὲ τοῦ τάφου συντρίβονται παρὰ τῶν συγγενῶν τὰ δόρατα καὶ τὰ οἰκιακὰ σκεύη τοῦ ἀποθανόντος, καὶ τὰ συντρίμματα συσσωρεύονται ἐπὶ τοῦ τάφου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐμπήγνυται πάσσαλος, ἔνθα ἀναρτῶνται ῥάκη ἐκ τῆς ἐνδυμασίας τοῦ ἀποβιώσαντος. Τρεῖς μῆνας δὲ μετὰ τὸν θάνατον ἐκθάπτεται τὸ σῶμα, καὶ ἡ πλησιεστέρα τῶν συγγενῶν γυναικῶν αὐτοῦ πίπτει θρηνοῦσα καὶ κλαίουσα ἐπὶ τοῦ πτώματος καὶ τίλλει τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς της. Μεθ' ὃ θάπτεται ἐκ δευτέρου ὁ νεκρός. Τὸ πένθος διαρκεῖ ἐπὶ δύο μῆνας, καὶ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο μήτε τραγούδια, μήτε χοροὶ ἐπιτρέπονται ἐν τῷ χωρίῳ· οὐδεὶς χοῖρος σφάζεται· καὶ οἱ πλησιέστεροι συγγενεῖς φυλάττουσιν ἐντελῆ ἀποχὴν καὶ ῥουμίου καὶ τοῦ καπνοῦ αὐτοῦ, ὃν καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες καθ' ὑπερβολὴν καπνίζουσι.

Μεταξὺ τῶν τοσούτων προτερημάτων τῶν ἀποκέντρων τούτων νησιδίων ὑπάρχει ἓν φοβερὸν κακόν, οἱ πυρετοί. Τὸ μίασμα τοῦτο ἀναπτύσσεται ἐκ τῶν μεγάλων ἑλῶν τῶν παρὰ τὴν παραλίαν. Οὐδεὶς σχεδὸν ἀποφεύγει τὸ μίασμα καὶ πρὸ πάντων προσβάλλονται οἱ ξένοι. Καὶ αὐτοὶ οἱ χοῖροι καὶ οἱ κύνες προσβάλλονται ὑπὸ τῶν πυρετῶν τούτων. Ἐκ τῶν 250 καταδίκων κατάκεινται συνήθως 50 πυρέσσοντες.

Ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἐπροσπάθησε μετὰ πολλῆς ἐπιμονῆς νὰ καταστρέψῃ τὰς ἐν ταῖς νήσοις ταύταις ἑστίας τοῦ μιάσματος, ὅπως κατώρθωσε τοῦτο ἐν Σιγγαπόρῃ, ἐν Πενάγγῃ καὶ ἀλλαχοῦ. Ἐνταῦθα ὅμως ἄνευ ἀποτελέσματος· διὸ καὶ ἐσχάτως ἀπεφάσισε νὰ καταργήσῃ πάλιν τὰς φυλακὰς ἐν ταῖς Νικοβαρίαις νήσοις, καὶ ν' ἀφήσῃ ἐν αὐταῖς μόνον μικρὸν στρατιωτικὸν

Digitized by Google

ἀπόσπασμα ἐπὶ τῆς νήσου Καμόρτας, χάριν τῆς κατοχῆς.

Ι. Π.ος

ΔΑΠΑΝΑΙ ΥΠΕΡ ΤΙΝΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ ΤΟΥ ΙΘ' ΑΙΩΝΟΣ

Κατὰ τὴν παρουσιασθεῖσαν ἔκθεσιν ἐν τῇ Ἐθνικῇ Συνελεύσει τῆς Γαλλίας ἡ χώρα αὕτη ἐδαπάνησεν ὑπὲρ τοῦ κατὰ τῆς Γερμανίας πολέμου 9 δισεκατομμύρια καὶ 288 ἑκατομμύρια φράγκων. Ἐδαπανήθησαν λοιπὸν ὑπὲρ τοῦ πολέμου διὰ μιᾶς περισσότερα τῶν ὅσα δαπανῶνται ἐπὶ πέντε ἔτη δι' ἐτησίων προϋπολογισμῶν, καὶ μάλιστα ἐξωγκωμένων. Ἐὰν τώρα ἀφαιρεθῶσιν ἐκ τῶν 9 τούτων δισεκατομμυρίων καὶ 288 ἑκατομμυρίων φράγκων οἱ δύο προϋπολογισμοὶ τοῦ πολέμου (οἵτινες ὑπελογίσθησαν κατὰ κανονικόν τινα μέσον ὅρον) τῶν ἐτῶν 1870 καὶ 1871, μένει ποσὸν ἐξ 7 δισεκατομμυρίων καὶ 912 ἑκατομμυρίων φράγκων, ὅπερ ὅμως σχετικῶς εἶναι μέτριον, ὅταν μάλιστα ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ μακρὰ διάρκεια τοῦ πολέμου καὶ τὸ ἀδιάλλακτον μῖσος, μεθ' οὗ διεξήχθη, ἔτι δὲ καὶ ἡ δαπάνη πρὸς συντήρησιν πολλῶν ἑκατοντάδων χιλιάδων στρατιωτῶν γερμανῶν ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ ἐδάφους.

Τὸ γαλλικὸν Ὑπουργεῖον ὑπελόγισε τὰς δαπάνας καὶ τὰς ἀπωλείας, τὰς προελθούσας ἐκ τοῦ πολέμου· παρέλειψεν ὅμως μόνον νὰ προσθέσῃ ἐν τῷ καταλόγῳ τὴν ἀξίαν τοῦ ἐδάφους τῶν δύο παραχωρηθεισῶν ἐπαρχιῶν, ἥτις ἀναβαίνει μέχρι 4 δισεκατομμυρίων καὶ 333 ἑκατομμυρίων φράγκων. Ἐὰν ἑπομένως εἰς τὰ 9 δισεκατομμύρια καὶ 288 ἑκατομμύρια τῆς ἐκθέσεως προσετίθεντο τὰ 4 ταῦτα δισεκατομμύρια καὶ 333 ἑκατομμύρια, συνεκεφαλαιοῦντο δὲ καὶ τὰ εἰσοδήματα τοῦ ἔτους, ἤθελεν εὑρεθῇ, ὅτι ὁ σήμερον προϋπολογισμὸς τῆς Γαλλίας ὑπερβαίνει τοὺς ἐπὶ Ναπολέοντος τοῦ Γ' περίπου κατὰ 20 δισεκατομμύρια φράγκων.

Οἱ δὲ Γερμανοὶ ἐδαπάνησαν ὑπὲρ τοῦ πολέμου προφανῶς ὀλιγώτερα, διότι οἱ στρατοὶ αὐτῶν ἐμάχοντο ἐν ἐχθρικῇ χώρᾳ, διότι δὲν ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ τροφοδοτῶσι πόλεις, καὶ διότι παρὰ τοῖς Γερμανοῖς ἡ διατροφὴ τοῦ στρατοῦ καὶ ἡ παράδοσις τῶν προμηθειῶν ἐγίνοντο μετὰ πολὺ μείζονος τάξεως καὶ οἰκονομίας, ἢ παρὰ τοῖς Γάλλοις.

Ἀλλ' οὐδέποτε ἐγνώσθη ἀκριβῶς πόσα ἐδαπάνησεν ἡ Γερμανία ὑπὲρ τοῦ πολέμου. Ὁ ἀρχιγραμματεὺς ἐδήλωσεν, ὅτι ἡ Βορεία Ὁμοσπονδία ἐδαπάνησεν 1,148 ἑκατομμύρια φράγκων. Τὰ δὲ ταμεῖα τῶν Γερμανικῶν Κρατῶν ἦσαν ἐντελῶς κενὰ καθ' ἣν στιγμὴν ὑπεγράφετο ἡ ἀνακωχὴ ἐν Βερσαλλίαις τῇ 15 Φεβρουαρίου 1871· καὶ ἄνευ τοῦ ἐπιβληθέντος τῇ πόλει τῶν Παρισίων φόρου καὶ τῆς πληρωμῆς τῆς πρώτης δόσεως ἐκ τῆς λόγῳ τοῦ πολέμου ἀποζημιώσεως, ἡ Γερμανία δὲν ἤθελέ ποτε δυνηθῆ ν' ἀποφύγῃ τὴν ἀνάγκην δανείου. Εἶναι ἄρα πρόδηλον, ὅτι τὰ 40 ἑκατομμύρια ταλλήρων, ἤτοι 150 ἑκατομμύρια φράγκων, τὸ ὑπόλοιπον τοῦ ὑπὲρ τοῦ πολέμου Ταμείου τῆς Γερμανίας, ὡς ἐπίσης καὶ τὰ 390 ἑκατομμύρια ταλλήρων, τὰ προερχόμενα ἐκ τῶν δανείων τοῦ 1870-1871 ἔτους, ἤτοι 1,198 ἑκατομμύρια φράγκων, εἶναι, λέγομεν, πρόδηλον, ὅτι ταῦτα πάντα ἐδαπάνησεν ἡ Γερμανία ὑπὲρ τοῦ πολέμου.

Δύναται λοιπὸν νὰ λεχθῇ, ὅτι αἱ ὑπὲρ τοῦ πολέμου δαπάναι ἀμφοτέρων τούτων τῶν ἐθνῶν δὲν ἦσαν ὑπέρογκοι· ἐν πολέμοις τῶν νεωτέρων χρόνων ἐδαπανήθησαν ποσὰ πολὺ ἀνώτερα.

Ὀλίγῳ πρότερον ἡ Βρασιλία εἶχε κηρύξει πόλεμον κατὰ τῆς Παραγουάης, παρέταξε δὲ δυνάμεις πολὺ κατωτέρας. Καὶ ὅμως ὑπὲρ τοῦ πολέμου ἐκείνου ἐδαπανήθησαν οὐχὶ ὀλιγώτερα τῶν 375 ἑκατομμυρίων φράγκων.

Κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας πόλεμον αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι ἐδαπάνησαν 12 δισεκατομμύρια καὶ 280 ἑκατομμύρια φράγκων.

Ὑπὲρ τῶν κατὰ Ναπολέοντος τοῦ Α' πολέμων ἡ Ἀγγλία κατέβαλε 12 δισεκατομμύρια καὶ 300 ἑκατομμύρια φράγκων, καὶ ὑπὲρ τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου περὶ τὰ 5 δισεκατομμύρια φράγκων.

Κατὰ τὸν πρὸς τὴν Ἀβυσσινίαν πόλεμον, ὅστις ὑπῆρξεν οὕτως εἰπεῖν στρατιωτική τις ἐκδρομή, διαρκέσασα ὀλίγας μόνον ἑβδομάδας, ἐδαπανήθησαν 245 ἑκατομμύρια φράγκων. Ὑπὲρ δὲ τοῦ κατὰ τῶν Ἀσχαντίων πολέμου κατεβλήθησαν 27 ἑκατομμύρια φράγκων. Αἱ δαπάναι τοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1870-1871 πολέμου φαίνονται ἔτι μετριώτεραι, καθόσον ὑπολογίζονται ἐν αὐταῖς αἱ πρὸς ἰδιώτας καταβληθεῖσαι ἀποζημιώσεις, αἵτινες ἀνέρχονται ὡς πρὸς μὲν τοὺς Γερμανοὺς εἰς 174 ἑκατομμύρια φράγκων, ὡς πρὸς δὲ τοὺς Γάλλους εἰς 574 ἑκατομμύρια φράγκων.

Ἀλλ' ἐὰν αἱ δαπάναι τοῦ πολέμου ἐξωφλήθησαν πλέον ἢ τρὶς διὰ τῶν καταβληθέντων φόρων, τίς ὅμως θέλει ἀναπληρώσει τὴν ζωὴν 300,000 ἀνδρῶν καὶ πλέον, πεσόντων ἐν ταῖς μάχαις ἑκατέρωθεν, ἢ γογγυζόντων ἐν τοῖς νοσοκομείοις;

Ἐδαπανῶντο καθ' ἑκάστην ὑπὲρ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ κατὰ τὸν πόλεμον 10 ἑκατομμύρια φράγκων.

Ἠδύνατο βεβαίως ἡ Γαλλία νὰ δαπανήσῃ κατὰ τὸν πόλεμον πολὺ ὀλιγώτερα, ἐὰν ἡ ἐξέγερσις τοῦ Δήμου δὲν ἐπηύξανεν ἐπαισθητῶς τὰ δαπανηθέντα. Ὡς ἐκ τῆς ἐξεγέρσεως τοῦ Δήμου, κατὰ τοὺς ὑποβληθέντας τῇ Συνελεύσει πίνακας, ἐδαπανήθη 1 δισεκατομμύριον φράγκων, μὴ συμπεριλαμβανομένης τῆς ἀξίας τῶν πυρποληθεισῶν οἰκιῶν καὶ τῶν καταστραφέντων δημοσίων οἰκοδομημάτων. Ἵνα δὲ γενικῶς εἴπωμεν, αἱ ἐπαναστάσεις εἶναι πολὺ τῶν πολέμων ἐπιβλαβέστεραι.

Digitized by Google

Ἡ Ἐπανάστασις τοῦ Φεβρουαρίου ἐν τῇ Γαλλίᾳ, κατὰ τὰς πληροφορίας τῆς Συνελεύσεως, ἐπήνεγκε ζημίαν τῇ χώρᾳ ἐκ 10 δισεκατομμυρίων φράγκων. Κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1848 ἔτους 11,000 μικρεμπόρων ἐπτώχευσαν. Τὸ μεταλλικὸν ἐναποταμίευμα τῆς Τραπέζης ἀπὸ 226 ἑκατομμυρίων περιωρίσθη εἰς 49 ἑκατομμύρια μόνον.

Ὥστε λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὰ κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1848 ἔτους γενόμενα ἐν τῇ Γαλλίᾳ, συγκρίνοντες δὲ ταῦτα πρὸς ὅσα συνέβησαν κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1870-1871 ἔτους, εὑρίσκομεν, ὅτι κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν ἡ Γαλλία ὑπέστη γενικῶς δυστυχίας μεγαλειτέρας. Διότι ἐν 1848 ἔτει αἱ ὑποθέσεις καὶ τὰ συμφέροντα τῶν ἰδιωτῶν εἶχον παραλύσει ὡς ἐκ τοῦ γενικοῦ φόβου, ἐνῷ κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1870-1871 αἱ ὑποθέσεις καὶ τὰ συμφέροντα ἐκείνων ἐβάδιζον σχεδὸν ὡς συνήθως.

Ἡ Γαλλία ἐπλήρωσεν εἰς τὴν Γερμανίαν λόγῳ ἀποζημιώσεως ἐπὶ τῷ τελευταίῳ πολέμῳ 5 δισεκατομμύρια φράγκων, ποσὸν ὅπερ οὐδενὸς λαοῦ ἡ ἱστορία ἀναφέρει ὡς πληρωθὲν ἐκ τοιαύτης αἰτίας.[1] Καὶ ὅμως τὸ γαλλικὸν ἐμπόριον δὲν συνεταράχθη ἐκ τῆς τοιαύτης καταβολῆς, ἐνῷ ἡ Γερμανία, ἡ τὰ 5 ταῦτα δισεκατομμύρια παραλαβοῦσα, ὑπέστη κρίσιν νομισματικὴν δεινοτάτην. Αἰτία τούτου εἶναι ὁ πλοῦτος τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ· περὶ τοῦ πλούτου δὲ τούτου τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ πρὸ ἡμίσεως περίπου αἰῶνος ὁ διάσημος Ἄγγλος Ῥοβέρτος Πὴλ ἔλεγεν: «Ἐὰν ἐν τῇ Ἀγγλίᾳ ἐπὶ δέκα ἀνθρώπων κερδιζόντων, πέντε ἐναποταμιεύωσιν, ἐν τῇ Γαλλίᾳ ὅμως ἐπὶ δέκα ἐναποταμιεύουσιν οἱ ἐννέα.»

Ποῖον λοιπὸν εἶναι νῦν τὸ ἡμέτερον συμπέρασμα; Ὅτι, ἐὰν ὁ ἀναγνώστης προσθέσῃ τὰ ποσὰ τὰ δαπανηθέντα ὡς ἐκ τῶν πολέμων ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος, θέλει εὕρει, ὅτι κατεδαπανήθησαν ἀπειράριθμα δισεκατομμύρια φράγκων οὐχὶ ὑπὲρ τῆς εὐτυχίας καὶ τῆς προόδου τῆς ἀνθρωπότητος, ἀλλὰ τοὐναντίον πρὸς καταστροφήν, δυστυχίαν καὶ ὄλεθρον αὐτῆς. Διὰ τοσούτων χρημάτων, εἰς τὰ ὁποῖα δὲν συνυπολογίζεται ἡ ζωὴ τοσούτων ἀνθρώπων θυσιασθέντων, ἡ καταστροφὴ τοσούτων ἀριστουργημάτων τῆς τέχνης καὶ πολυτίμων πραγμάτων ἐξαφανισθέντων, διὰ πάντων τούτων πόσα ἠδύνατο ἡ ἀνθρωπότης νὰ κατορθώσῃ! Διὰ τοῦτο δύναται νὰ λεχθῇ, ὅτι ἐὰν οἱ λαοὶ δικαιῶνται νὰ μεμψιμοιρῶσι, πρέπει νὰ μέμφωνται τοὺς κυβερνῶντας καὶ πολὺ περισσότερον τὴν πανουργίαν καὶ τὴν ὑπερφροσύνην τῶν συμβουλευόντων τοὺς κυβερνῶντας.

Ν.

1. Τὴν εὐχολίαν, μεθ' ἧς ἡ Γαλλία ἐξεπλήρωσε τὰς ἐπαχθεστάτας οἰκονομικὰς αὐτῆς ὑποχρεώσεις ἀποκαλεῖ ὁ γνωστὸς γάλλος οἰκονομολόγος Βολόφσκη, ἔν τινι πραγματείᾳ αὐτοῦ, «θρίαμβον τῆς βιομηχανίας, τῆς φειδοῦς καὶ ὑγιοῦς χρηματολογικοῦ συστήματος.»

ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗ

τῶν πολυτίμων μετάλλων ἰδίως μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς Ἀμερικῆς.

Κατὰ τὸ ἔτος 1620 ἀνεκαλύφθη εἰς τὸ Περοὺ τὸ περιφημότερον τῶν ἐν Ἀμερικῇ μεταλλείων, ὀνομασθὲν Ποτόκι. Ὑπολογίζουσιν, ὅτι ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης ἐξήχθησαν ἔκτοτε μέχρι σήμερον περὶ τὰ ἑπτὰ δισεκατομμύρια φράγκων εἰς ἄργυρον. Ὀλίγον πρότερον εἶχον ἀρχίσει κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἤτοι περὶ τὰ 1558, αἱ ἐργασίαι εἰς τὸ τμῆμα τοῦ Μεξικοῦ Ζακατέκας καὶ εἰς τὴν περίφημον ἀρτηρίαν τοῦ Γουαναξουάτου. Τὸ τελευταῖον τοῦτο μέρος ἐθεωρήθη ὑπερτεροῦν ὅλα τ' ἄλλα, ἀφοῦ περιέχῃ τὴν Βαλεντιανήν, παράγουσαν καὶ ἀρκετὰ μεγάλην ποσότητα χρυσοῦ ἀπὸ τοῦ 1760 καὶ ἐντεῦθεν.

Ἐκ τῶν μερῶν τούτων ἐξακολουθεῖ ἄφθονος καὶ ἀδιάλειπτος ἡ ῥοὴ τῶν πολυτίμων μετάλλων εἰς τὴν παγκόσμιον κυκλοφορίαν των μέχρι τέλους τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος. Ἀλλὰ ἡ μεγάλη ἐπανάστασις καὶ αἱ πολιτικαὶ ἀνωμαλίαι, ἃς ἐπροξένησεν εἰς τὴν Εὐρώπην ἡ Γαλλία περὶ τὰ τέλη τῆς ἑκατονταετηρίδος ταύτης, ἀντήχησαν μετ' ἀποτελεσμάτων καὶ εἰς τοὺς ἀντίποδας ἡμῶν ἐν Ἀμερικῇ. Ἡ εἰσβολὴ τῶν στρατιῶν τοῦ αὐτοκράτορος Ναπολέοντος εἰς τὴν Ἱσπανίαν παρέλυσε τὴν μεταλλουργίαν ἐν ταῖς ἀποικίαις αὐτῆς· ὅτε δὲ ἤχησεν ἡ φωνὴ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀπὸ τῶν ὀχθῶν τοῦ Ῥιοβράβου μέχρι τῆς Γῆς τοῦ Πυρός, ἐγκατελείφθη ἡ ἐξόρυξις καὶ αὐτῶν τῶν πλουσιωτάτων πηγῶν τῆς Βαλεντιανῆς καὶ τοῦ Γουαναξουάτου.

Μετὰ τὴν πρόσκαιρον ταύτην ἀνεμοζάλην, καθ' ἣν ὁ ἐτήσιος τόκος διὰ τοὺς μεταλλουργοὺς ἐν Ἀμερικῇ ἔφθασεν εἰς 100-120 τοῖς %, ἐπῆλθον δαψιλότεροι οἱ καρποὶ τῆς γαλήνης ἀπὸ τοῦ 1825, ὑπερβάσης τῆς ἐτησίας παραγωγῆς τὰ 200 ἑκατομμ. φράγκων, ἤτοι περὶ τὰς 700,000 χιλιόγραμμα ἀργύρου καὶ τὰς 15,000 χιλιόγραμμα χρυσοῦ.

Εἰς τοῦτο τὸ σημεῖον εὑρισκομένης τῆς παραγωγῆς τῶν πολυτίμων μετάλλων ἐν Ἀμερικῇ ἐπῆλθεν ἡ ἀνακάλυψις τῶν μεταλλείων τῆς Καλιφορνίας περὶ τὰ μέσα τοῦ παρόντος αἰῶνος, ταράξασα ῥιζηδὸν τὰς μέχρι τότε μεταλλικὰς σχέσεις τοῦ κόσμου. Τὸ μέταλλον εὑρίσκετο σχετικῶς ἄφθονον ἐπὶ τῶν προσχώσεων τῶν ποταμῶν, ἐπὶ τῆς ὄψεως τῶν ὀρέων μετὰ τὰς βροχάς, καὶ παντοῦ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς ἢ τὸ πολὺ μέχρι τινῶν ποδῶν βάθους. Οἱ ἀναζητηταὶ ἐργατικοὶ περιωρίζοντο τὸ κατ' ἀρχὰς νὰ ἀνακινῶσι τὴν γῆν δι' αἰχμηρᾶς ῥάβδου καὶ νὰ συλλέγωσι τὰ ὁρατὰ τεμάχια· εὑρίσκοντο σπανιώτερον καὶ τεμάχια ζυγίζοντα λίτρας τινάς. Οὕτως ἐκφράζονται οἱ πρῶτοι περιηγηταί. Ὀλίγους δὲ μῆνας μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν ταύτην ἐπέτυχον

Digitized by Google

αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι ἀπὸ τὸ Μεξικὸν τὴν παραχώρησιν τῆς ἐπαρχίας ταύτης, ὅτε ὁσονούπω ὁ ἑλβετὸς ἀξιωματικὸς Σοῦττερ ἀνεκάλυψεν ἐκ τύχης τὰς χρυσοῤῥόους ὄχθας τοῦ Σακραμέντου. Ἡ ἐκεῖ πόλις τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου, ἀριθμοῦσα τὸ κατ' ἀρχὰς περὶ τὰς 200 ψυχάς, ἀριθμεῖ σήμερον ἴσως 200,000 ψυχῶν, πολλαπλασιασμόν, ὃν δὲν ηὐτύχησεν οὐδεμία ἄλλη πόλις ἐν τῷ κόσμῳ εἰς τόσον βραχὺ διάστημα. Τὸ ἡμερήσιον κέρδος ἑκάστου ἐργάτου ἔφθασε πολλάκις 50 δολλάρια καὶ μέχρις 80 (δρ. 300-480). Χρόνου δὲ προϊόντος ἐσυστηματοποιήθη ἡ ἐργασία καὶ εἰργάζοντο οἱ ἀναζητηταὶ ἀνὰ τέσσαρες, ἐξ ὧν ὁ εἷς συνέλεγε τὸν κατάλληλον χοῦν ἐκ τοῦ ποταμοῦ, ὁ ἕτερος τὸν μετεκόμιζεν εἰς τὴν καλύβην των, ὁ τρίτος ἔστρεφε μικρὰν ξυλίνην μηχανὴν καὶ ὁ τέταρτος ἔχυνεν ἐπ' αὐτῆς ὕδωρ διὰ τὸ πλύσιμον τῶν ἐλαφροτέρων ἑτερογενῶν οὐσιῶν· μετὰ τοῦτο ἀπεξήραινον τὴν πλυμμένην κόνιν καὶ διὰ φυσήματος ἔμενε μόνη ἡ χρυσόκονις,ἀφαιρουμένων τῶν ἄλλων στοιχείων. Οὕτω δὲ παρήγετο κέρδος κατὰ μέσον ὅρον ἑκατὸν δολλαρίων καθ' ἑκάστην διὰ τοὺς τέσσαρας. Ἡ ἀξία παντὸς πράγματος ἦτο τὸ κατ' ἀρχὰς μυθώδης εἰς τὸν τόπον τοῦτον, ἕως οὗ τὸ ἐμπόριον ἐσυσχέτισε τὴν ἀξίαν τῶν πραγμάτων κατὰ τὰς ὡραίας μὲν ἀλλ' ἀξένους ἐπὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ δυτικὰς ἀκτὰς τῆς βορείου Ἀμερικῆς μὲ τὴν ἐν τῷ λοιπῷ κόσμῳ. Ἰατρικὴ ἐπίσκεψις ἐτιμᾶτο τὸ κατ' ἀρχὰς ἓξ ὅλας οὐγγίας χρυσοῦ, οἱ Ἰνδοὶ ἐπλήρωνον μίαν οὐγγίαν χρυσοῦ δι' ἓν ἁπλοῦν ὑποκάμισσον ἐργατικοῦ κτλ. Ἐκ δὲ τῆς ἀφθονίας ταύτης ἐσυμπέραινον, ὅτι αὐταὶ αἱ πηγαὶ τοῦ χρυσοῦ καλύπτονται ἐν τοῖς κόλποις τῶν σειρῶν τῆς Σιέρας-Νεβάδας, ὅθεν ἀποῤῥέουσιν οἱ χρυσόῤῥοες ποταμοί.

Ἐκτὸς τῆς Ἀμερικῆς τὰ ὀνόματα *Côte d'or* (χρυσῆ παραλία) καὶ τῆς Γουϊνέας, ἧς τὸ ὄνομα ἔφερον τὰ παλαιὰ χρυσᾶ ἀγγλικὰ νομίσματα, ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ἡ Εὐρώπη ἀπὸ ἀρχαίων ἤδη χρόνων ἐπρομηθεύετο τὸν χρυσὸν τῶν μερῶν τούτων. Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος ὑπελογίζετο ἡ ἐτησία παραγωγὴ περὶ τὰ 2,000 χιλιόγραμμα· μ' ὅλας ὅμως τὰς κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα προσπαθείας τῆς Ἀγγλίας πρὸς αὔξησιν τῆς παραγωγῆς ταύτης δυσκόλως δύναταί τις νὰ παραδεχθῇ, ὅτι αὕτη μέχρι σήμερον ἐδιπλασιάσθη.

Πρὸς τὸν ἄφθονον πλοῦτον τῆς Ἀμερικῆς ἀνταποκρίνονται μόνα τὰ χρυσορυχεῖα τῆς βορείου Ῥωσσίας, τὰ περὶ τὸν Οὐράλην, τὸν χωρίζοντα τὴν εὐρωπαϊκὴν ἀπὸ τὴν ἀσιατικὴν Ῥωσσίαν, καὶ τὰ καθ' ὅλην τὴν Σιβηρίαν· ἀλλὰ μέχρι σήμερον ἡ ἐτησία τῆς Ῥωσσίας νομισματοποίησις καὶ ἡ συγκέντρωσις μεγάλης ποσότητος μεταλλικοῦ εἰς τὰ ταμεῖα τῆς Τραπέζης τοῦ ἐκτεταμένου κράτους πρὸς ἀντιπροσώπευσιν τοῦ κυκλοφοροῦντος χαρτονομίσματος δὲν ἐπέτρεψαν, ὅπως ἐπιδράσῃ ἡ παραγωγὴ αὕτη ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀγορῶν τοῦ κόσμου. Ἤδη ὁ ἀρχαῖος Ἡρόδοτος βεβαιοῖ, ὅτι τὰ βόρεια ταῦτα μέρη ἐπρομήθευον χρυσὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα (Ἰσσηδόνιοι, Μασσαγέται κλ.)· περὶ δὲ τὸν δέκατον ἕβδομον αἰῶνα Ἕλλην τις ἐργατικὸς ἐκόμισε πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τεμάχια ἀργύρου, ἅτινα οὗτος ἐξήγαγεν ἀπὸ τῶν ἀποκρήμνων ὀρέων τῆς Σιβηρίας. Ἀπὸ τὰς ἀρχὰς ὅθεν τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος ἤρξατο ἡ μεταλλικὴ παραγωγὴ τῆς Σιβηρίας, ἥτις κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος ὑπερτέρησε κατὰ πολὺ καὶ αὐτὴν τὴν παραγωγὴν τῆς Ἀμερικῆς ὡς πρὸς τὸν χρυσόν. Τὰ ὄρη Ἀλτάϊ (χρυσᾶ ὄρη) καὶ οἱ τρεῖς κατὰ συνέχειαν ποταμοὶ Ὄβις, Ἰενισσέης καὶ Λένας, ἐκβάλλοντες εἰς τὸν βόρειον παγωμένον Ὠκεανὸν μέχρι τῆς Καμτσιάκκας, περιέχουσι ποσότητα χρυσοῦ τόσην, ὥςε,χάρις καὶ εἰς τὰς τελειοτέρας μεθόδους τὰς ἐφαρμοσθείσας ἀπὸ τὸ ἐπὶ τῶν μεταλλείων μηχανικὸν σῶμα τῶν ἀξιωματικῶν τῆς Ῥωσσίας, ἡ ἐτησία παραγωγὴ ἀνεβιβάσθη ἀπὸ 983 κιλόγραμμα κατὰ τὸ 1823 εἰς 30,000 κιλόγραμμα κατὰ τὸ 1850, ἤτοι πλέον τῶν 100 ἑκατομμ. φράγκων ἐτησίως.

Ἐν ἑνὶ λόγῳ μέχρι σήμερον ἀληθεῖς πηγαὶ τῶν πολυτίμων μετάλλων ἐν τῷ κόσμῳ φαίνονται τὸ Μεξικόν, τὸ Περού, ἡ Ῥωσσία καὶ ἡ Καλλιφορνία.

Ἐν Εὐρώπῃ ἐκτὸς τῆς Ῥωσσίας ἀξίαν μικροῦ τινος λόγου παραγωγὴν παρέχουσιν ὡς πρὸς μὲν τὸν χρυσὸν αἱ κοῖται τοῦ Ῥήνου περὶ τὴν Μανχάϊμ καὶ τοῦ Δουνάβεως κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ αὐτοῦ πρὸς τὰς πηγάς του, ὡς πρὸς δὲ τὸν ἄργυρον ἡ χερσόνησος τῆς Ἰσπανίας, τῆς ὁποίας ἡ παραγωγὴ ἀπὸ τοῦ 1835 κατέστη λίαν σημαντική. Μετὰ τὰ ἰσπανικὰ μεταλλεῖα εὐλόγως δύναταί τις νὰ κατατάξῃ τὸ ἐσχάτως ἀναβιῶσαν ἡμέτερον Λαύριον, οὕτινος ὅμως τὴν τύχην κατέστησε πρὸς προφανῆ ζημίαν τοῦ τε κοινοῦ καὶ τοῦ Δημοσίου προβληματικὴν ἡ περὶ τὸ κινδυνῶδες τῶν τοιούτων ἐπιχειρήσεων ἀπειρία καὶ ἡ ὑπέρμετρος πολιτικὴ ῥαδιουργία, τὸ μὲν ὑπερτιμήσασα δυσαναλόγως τὴν ἀξίαν του, τὸ δὲ ἐπιβαρύνασα τὴν παραγωγήν του μὲ ὑπερόγκους φόρους, καὶ ἐπὶ τέλους παραδοῦσα αὐτὸ εἰς οὐχὶ ἐπιτηδείαν ἐκμετάλλευσιν. Ἀλλ' ἂν καὶ ἡ χώρα τῆς Εὐρώπης ἦναι πενιχροτάτη ὡς πρὸς τὰς μεταλλικὰς πηγάς, οὐχ ἧττον ἡ ἐξάσκησις ἑνὸς μόνου ἐκ τῶν μικροτέρων κλάδων τῆς βιομηχανίας της κατέστη μεταλλεῖον, οὕτινος τὴν σημαντικότητα δὲν δύνανται νὰ παρίδωσιν οἱ οἰκονομολόγοι. Τὰ ἐργαστήρια τῆς ἐκκαθαρίσεως ἐν Γαλλίᾳ, Ἁμβούργῳ, Ἀμστελοδάμῳ, Βρυξέλλαις καὶ Πετρουπόλει παράγουν ἐτησίως περὶ τὰ 1,600 ἕως 2,000 κιλόγραμμα χρυσοῦ ἐμπεριεχομένου εἰς τὸν καθαριζόμενον ἄργυρον.

Digitized by Google

Ἡ ὁλικὴ παγκόσμιος παραγωγὴ τῶν πολυτίμων μετάλλων ὑπελογίσθη περὶ μὲν τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος εἰς 900,000 κιλόγραμμα ἀργύρου, ἀξίας 200,000,000 φράγκων, καὶ εἰς 24,000 κιλόγραμμα χρυσοῦ, ἀξίας 80 περίπου ἑκατομμυρίων φράγκων, περὶ δὲ τὰ μέσα τοῦ αἰῶνος εἰς 1,000,000 κιλόγραμμα ἀργύρου, ἀξίας 220 ὡς ἔγγιστα ἑκατομμ. φράγκων, καὶ εἰς 70,000 κιλόγραμμα χρυσοῦ, ἀξίας 250 ὡς ἔγγιστα ἑκατ. φράγκων. Ὥστε ἡ ἐτησία παραγωγὴ ἀμφοτέρων τῶν μετάλλων ἀνήρχετο εἰς ἀξίαν ἡμίσεος περίπου δισεκατομμυρίου φράγκ. περὶ τὰ μέσα τοῦ παρόντος αἰῶνος, ἤδη δὲ περιστρέφεται εἰς τὰ 700,000,000 πρὸ πάντων ἐξ αἰτίας τῆς ἀφθονωτέρας παραγωγῆς τοῦ ἀργύρου.

Ἐκ πρώτης ὄψεως ἴσως φαίνεται μικρὸν τὸ ποσὸν τῆς ἐτησίας παγκοσμίου παραγωγῆς ἀμφοτέρων τῶν μετάλλων ἐξ 700 ἑκατομμ. φράγκ., ἀλλὰ δὲν εἶναι μικρὸν, ἐὰν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν του, ὅτι ὅλον τὸ ποσὸν τὸ ὑπάρχον εἰς τὸν κόσμον πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς ὑπελογίσθη εἰς 1,600 μόνον ἑκατομμύρια καὶ ὅτι ὅλον τὸ ποσὸν, ὅπερ ὑπῆρχε κατὰ τὸ 1830 ἐν τῷ κόσμῳ, ἀνήρχετο εἰς 28 ἕως 33 δισεκατομμύρια. Παράδειγμα τῆς σπάνιος τῶν μετάλλων ἐν Εὐρώπῃ κατὰ τὸν μεσαίωνα εἶναι, ὅτι ὁ μὲν Λουδοβῖκος ὁ ἅγιος ἐπροίκισε τὴν κόρην του ὑπανδρευθεῖσαν τὸν βασιλέα τῆς Καστιλίας μὲ 114,000 φράγκων, ὁ δὲ Ἐδουάρδος Γ' ἔδωκεν εἰς τὴν κόρην του ἐτήσιον εἰσόδημα 2,700 φράγκων.

Ὁ κ. Michel Chevalier ὑπολογίζει πρὸ 25 ἐτῶν, χάριν περιεργείας ἁπλῆς, ὅτι ὅλος ὁ χρυσὸς ὁ παραχθεὶς ἀπὸ τὸν νέον κόσμον μόλις ἤθελε σχηματίζει ὄγκον 150 κυβικῶν μέτρων, ἤτοι τὸ ἥμισυ τοῦ χώρου μιᾶς μετρίας αἰθούσης τῶν Παρισίων.

Τὰ νομισματοκοπεῖα δὲν δύνανται νὰ μᾶς χορηγήσωσι καμμίαν πληροφορίαν βάσιμον, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐξ αἰτίας τῶν ἀνατυπώσεων καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐξ αἰτίας τῆς κατὰ τὴν κυκλοφορίαν μεγάλης ἀπωλείας τῶν πολυτίμων μετάλλων, ἥτις συμβαίνει ἄφθονος μ' ὅλην τὴν φιλαργυρίαν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἥτις ὑπερβαίνει κατὰ τοὺς καταστατικολόγους πάντα ὑποθετικὸν ὑπολογισμόν. Ὁ οἰκονομολόγος Ἰακὼβ ἐξετίμησεν ἐπὶ θετικῶν δεδομένων εἰς ἓν τριακοσιοστὸν καὶ ἑξηκοστὸν ταύτην τὴν ἐτησίαν ἀπώλειαν, ὁ δὲ Μακκουλὼχ μᾶλλον ὑπερβολικῶς εἰς ἓν ἑκατοστόν.

Ὑπολογίζων τις τὴν ἄφθονον ἐτησίαν παραγωγὴν τῶν πολυτίμων μετάλλων, ἥτις προστίθεται εἰς τὸ ὑπάρχον ποσὸν, εὐκόλως δύναται νὰ φθάσῃ εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι τὰ πολύτιμα μέταλλα χρόνου προϊόντος θὰ φθάσωσιν εἰς τόσον μέγαν ἐκπεσμὸν, ὥστε δυσκόλως νὰ ἐκπληρῶσι τὰς σημερινὰς λειτουργίας των. Τὴν γνώμην ταύτην ὑποβοηθεῖ καὶ ἡ ἑτέρα σκέψις, ὅτι ἡ πρόοδος τοῦ πολιτισμοῦ ἐλαττοῖ τὴν χρῆσιν τῶν μετάλλων διὰ τοὺς σκοποὺς τοῦ χρήματος. Εἰς τοιοῦτον ὅμως ἐξευτελισμὸν δὲν εἶναι φόβος, ὡς ἐξεφράσθησάν τινες συγγραφεῖς, ὅτι δύνανται νὰ ὑποκύψωσι τὰ πολύτιμα μέταλλα. Καὶ πρῶτον μὲν ἡ ἀνόρυξις τῶν μετάλλων τούτων δεῖται δαπάνης οὐ σμικρᾶς· παρετηρήθη δὲ ὅτι ἡ βαθμιαία ὑποτίμησις ἐπιφέρει τὴν παῦσιν τῶν ἐργασιῶν τῶν πτωχοτέρων μεταλλείων καὶ ὁ *Economist* τοῦ Λονδίνου ὑπελόγιζε τελευταῖον, ὅτι ἡ μέχρις 20 τοῖς % ἔκπτωσις τοῦ ἀργύρου κάτω τῆς σημερινῆς ἀξίας του ἤθελε σταματήσει τὴν περαιτέρω παραγωγὴν καὶ αὐτῶν τῶν πλουσιωτάτων μεταλλείων τῆς Καλλιφορνίας. Δεύτερον δὲ ἡ παραμικρὰ ἐλάττωσις τῆς ἀξίας τῶν πολυτίμων μετάλλων συνεπάγεται κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πυραμίδος τοῦ *Jean Babtiste Say* τὴν χρῆσίν των καὶ πρὸς ἄλλους σκοποὺς, τῆς τε πολυτελείας καὶ μηχανικούς· καθόσον ἡ βαθμιαία ἐλάττωσις τῆς τιμῆς πράγματός τινος αὐξάνει τὴν κατανάλωσιν καὶ κατὰ συνέπειαν τὴν ζήτησίν του καθ' ὃν λόγον πλατύνει ἡ πυραμὶς ἀπὸ τὴν κορυφὴν πρὸς τὴν βάσιν της. Κατὰ συνέπειαν εἶναι μᾶλλον χιμαιρικὸς ὁ φόβος τοῦ ἐπ' ἄπειρον ἐκπεσμοῦ αὐτῶν. Τελευταῖος δὲ λόγος κατὰ τοῦ εἰρημένου φόβου εἶναι καὶ τὸ ὅτι, ναὶ μὲν περιττεύει τὸ μεταλλικὸν ὁπωσοῦν ἐν Εὐρώπῃ, ἀλλ' ἵστανται κεχηνότα ἄπειρα ἑκατομμύρια τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς, τὰ ὁποῖα ὁλονὲν ἄρχονται τὸ πρῶτον στάδιον τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, ὅπερ ἔχει ἀνάγκην τῆς μεγαλειτέρας ποσότητος τῶν μετάλλων διὰ τὴν νομισματικὴν κυκλοφορίαν. Καὶ αὐτὸς ἔτι ὁ πρὸ δύω περίπου ἐτῶν ἀρξάμενος ταχὺς ἐκπεσμὸς τοῦ ἀργύρου φαίνεται μᾶλλον συνέπεια τῆς ἀποφάσεως τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας νὰ διατηρήσῃ μόνην τὴν ἐκ χρυσοῦ βάσιν· τιθεμένου δὲ ὡς ἐκ τούτου ἡμίσεος δισεκατομμυρίου φράγκων ἀργύρου ἐκτὸς τῆς γερμανικῆς κυκλοφορίας, ἑπόμενον εἶναι νὰ ἐπέλθῃ μέγας κλονισμὸς εἰς τὴν τιμήν του μεχρισότου ἀποῤῥοφηθῇ ὁπωσδήποτε εἰς τὴν παγκόσμιον κατανάλωσιν. Παρεκτὸς τῆς Γερμανίας συνετέλεσεν εἰς τὸν ἀνωτέρω ἐκπεσμὸν ἡ ἐν γένει τάσις καὶ ἄλλων ἐθνῶν πρὸς παραδοχὴν ἑνιαίας ἐκ χρυσοῦ βάσεως, ὁ περιορισμὸς τῆς νομισματοποιήσεως τοῦ ἀργύρου ὑπὸ τῶν συμβαλλομένων εἰς τὴν λατινικὴν ἕνωσιν τοῦ 1865, καὶ ἡ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἄφθονος παραγωγὴ τῶν ἐν Ἀμερικῇ μεταλλείων, ἀφοῦ, κατὰ τὸν *Economist*, ἡ ἐτησία παραγωγὴ τοῦ ἀργύρου ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις, περιστρεφομένη κατὰ μέσον ὅρον εἰς μόνον 10,000 λίρ. στερλίνας περὶ τὰ μέσα τῆς παρούσης ἑκατονταετηρίδος, ἔφθασε 2,500,000 τὸ 1870 καὶ 7,000,000 τὸ 1874.

Ἡ διαφορὰ τοῦ τρόπου τῆς παραγωγῆς τῶν δύω πολυτίμων μετάλλων συνίσταται κυρίως εἰς δύω τινά· ὁ μὲν χρυσὸς εὕρηται εἰς κόνιν ἢ μι-

Digitized by Google

κρὰ τεμάχια ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κατὰ τὴν κοίτην ποταμῶν, σπανίως δὲ εὑρέθη εἰς μεγάλα τεμάχια μεγέθους καρύου ἢ γρόνθου· ἐξαιρετικῶς ἀνεκαλύφθη κατὰ τὸ 1821 ἐν Καρολίνᾳ ἓν τεμάχιον βάρους 22 κιλογράμμων. Κατὰ συνέπειαν ἡ εὕρεσις τοῦ χρυσοῦ εἶναι μᾶλλον ἀποτέλεσμα τῆς προσωπικῆς ἐνεργείας καὶ τῆς τύχης, ὅπερ τὸν καθιστᾷ πολυτιμότερον. Ὁ δὲ ἄργυρος εὑρηται εἰς ἀρτηρίας ἐπεκτεινομένας εἰς μεγαλειτέρας διαστάσεις ἐντὸς τοῦ ἐδάφους, ὡς παρὰ τὰς Ἄνδεις τῆς Ἀμερικῆς, καὶ ἡ ἐξαγωγὴ αὐτοῦ ἐνεργεῖται διὰ μηχανισμῶν, τῶν ὁποίων μεγάλα μὲν τὰ προαπαιτούμενα κεφάλαια, ἀλλ' ἡ τελειοποίησις αὐξάνουσα τὴν παραγωγὴν ἐπὶ τὸ οἰκονομικώτερον καθιστᾷ τὸ μέταλλον εὐθηνότερον. Εἶναι ἐν τούτοις γνωστόν, ὅτι τὰ μὲν μεταλλεῖα τοῦ χρυσοῦ εἶναι πανταχοῦ πενιχρότατα κατὰ τὸ ποσόν, τὰ δὲ τοῦ ἀργύρου ἀσυγκρίτως ἀφθονώτερα· τὴν δὲ ἐν Σιβηρίᾳ ἀφθονωτέραν παραγωγὴν τοῦ χρυσοῦ καρποῦται αὐτὴ ἡ Κυβέρνησις τῆς Ῥωσσίας διὰ βαρυτάτων φόρων, καθιστώντων ἀκριβώτερον τὸ παραγόμενον μέταλλον ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἀγορᾷ.

Ἐκ τούτων τῶν τε φυσικῶν καὶ τεχνητῶν αἰτίων προέρχεται ἡ διαφορὰ τῆς σχετικῆς τιμῆς καὶ ἡ βαθμιαία ὑποτίμησις τοῦ ἑνὸς μετάλλου πρὸς τὸ ἕτερον. Ὁ μέγας Humboldt ἐξέφρασεν, ὅτι «ἐν γένει ἡ ἀφθονία τοῦ ἀργύρου εἶναι τοσαύτη κατὰ τὴν ἅλυσιν τῶν Ἄνδεων, ὥστε οἱ Εὐρωπαῖοι μόλις ἤρχισαν νὰ γεύωνται τοῦ ἀνεξαντλήτου πλούτου». Ὅθεν ἐξάγομεν, ὅτι ὁ ἄργυρος θὰ ἐκπίπτῃ πάντοτε μᾶλλον τοῦ χρυσοῦ ἐφ' ὅσον συγχωρῶσιν αἱ δαπάναι τῆς παραγωγῆς του· καὶ τοῦτο πραγματικῶς συμβαίνει καὶ ἀπέναντι τῶν ἄλλων ἐμπορευμάτων καὶ ἀπέναντι τοῦ χρυσοῦ.[1]

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

⁂ Θέριζε ἐγκαίρως τὸν στάχυν τῆς εὐτυχίας, ἄλλως μαραίνεται καὶ τὸν χάνεις. Ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα τοῦ ἄνθους καὶ σχισθῇ τοῦ κόμπου τὸ κάλυμμα, κόψε το πρὶν ἡ ὀσμή του ἐξατμισθῇ, κόψε το πρὶν ἀπανθίσῃ. Ἡ εὐκαιρία φεύγει ὡς τὸ ταχὺ κῦμα τοῦ ποταμοῦ· ὡς ἐκεῖνο δὲν ἐπιστρέφει ὀπίσω. (Βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας Λουδοβῖκος Α'.)

⁂ Ἡ ἀναβολὴ εἶνε ὁ ὀκνηρότατος τρόπος τοῦ δαπανᾶν τὸν χρόνον. Ἡ κακίστη αὐτὴ συνήθεια αὐξάνει ὁσημέραι δολίως ὑφέρπουσα καὶ ἐπὶ τέλους καθίσταται πανίσχυρος. Τὸ κακὸν δὲν εἶνε μόνον, ὅτι ἀντὶ πράξεων πλάττομεν σχέδια καὶ δαπανῶμεν τὸν χρόνον εἰς ἀποφάσεις ὁπότε ὀφείλομεν νὰ μεταχειριζόμεθα καὶ τὰς στιγμὰς αὐτὰς ἐπ' ἀγαθῷ ἡμῶν τε καὶ τῶν ὁμοίων ἡμῶν, ἀλλ' ἡ δειλία αὕτη ἡ διανοητικὴ μᾶς ἀφαιρεῖ ἐπὶ τέλους ἐντελῶς τὴν δύναμιν τοῦ ἀποφασίζειν, καὶ ὅταν ἀκόμη ὁ δισταγμὸς ἄγει εἰς προφανῆ κίνδυνον καὶ ἦνε ἀναπόφευκτος μία ἀπόφασις, ἔστω καὶ πεπλανημένη.

⁂ Οἱ γέροντες, καθὼς αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδία, οὐδέποτε πρέπει νὰ καταχρῶνται τοῦ προνομίου τῆς ἀδυναμίας των.

1. Ἐσταχ. ἐκ τῆς περὶ Χρήματος μελέτης τοῦ κ. Ι. Σ. Ζωγράφου.

ΤΟ ΕΚΘΕΤΟΝ

Ψυχρὸς ἐσύριζε βορρᾶς, βαθὺ τὸ σκότος ἦτο,
  Καὶ ὕπνωττεν ἡ συμφορὰ μετὰ τῆς εὐτυχίας·
Ὁ ἀγρυπνῶν τὴν σιωπὴν ἐκείνην ἐφοβεῖτο
  Καὶ ἔβλεπε τὸν θάνατον ἐν μέσῳ τῆς σκοτίας.

Ὀλολυγμὸς ἀντήχησεν, ὀλολυγμὸς νηπίου·
  Ἦτο ἓν ἔκθετον·—ἀγνὸς υἱὸς τῆς ἁμαρτίας·—
Καὶ κλαίει τὸ ταλαίπωρον πρὸ τοῦ βρεφοκομείου,
  Κ' εἶδε τὴν νύκτα, πρὶν ἴδῃ τὴν χάριν τῆς πρωΐας.

Ὤ! τὴν πρωΐαν τῆς ζωῆς ποτὲ δὲν θὰ γνωρίσῃ,
  Μὲ φρίκην τὴν νεότητα αὐτοῦ θὰ ἐνθυμῆται·
Ἆσμα κανὲν φιλόστοργον δὲν θὰ τὸ νανουρίσῃ·
  Κ' ἔχει μητέρα ἄγνωστον, ἥτις γυνὴ καλεῖται...

Πῶς σπλάγχνα ἔδωκε μητρὸς ὁ Πλάστης εἰς ἓν τέρας,
  Καὶ χείλη διὰ φίλημα καὶ γάλα εἰς τὰ στήθη;
Πῶς τὴν εἰκόνα ἑαυτοῦ δωρῶν εἰς τὰς μητέρας
  Κἂν τῶν θηρίων τὴν στοργὴν εἰς ταύτην ἀπηρνήθη;

Ἐν μέσῳ ζάλης συλληφθὲν ἐρώτων ἀθεμίτων,
  Ἐνῷ οὐδεὶς ἐσκέπτετο τὴν σκοτεινήν του μοῖραν,
Τοσοῦτον χρόνον τῆς μητρὸς ἡ ἀτιμία ἦτον,
  Κ' ἐρρίφθη ἤδη ἔρημον εἰς τῆς ζωῆς τὴν θύραν.

Καὶ πέραν ὕβρεις ἀγενεῖς καὶ στίγμα ἀτιμίας,
  Ἐγείρεται πολέμιος, ἀμείλικτος ἡ φύσις,
Οὐδεὶς δεσμὸς τὸ συγκρατεῖ μετὰ τῆς κοινωνίας,
  Δὲν ἔχει κἂν νεότητα, δὲν ἔχει ἀναμνήσεις.

Πόσαι ὑπάρχουν Μήδειαι ἐντὸς τῆς κοινωνίας
  Καλύπτουσαι τὰ αἴσχη των μὲ παιδοκτόνου σκότη
Καὶ τὴν τιμήν των σώζουσαι διὰ ψυχρᾶς κακίας!
  Τί χρησιμεύει ἡ τιμὴ ἂν ἡ στοργὴ ὑπνώττῃ;

Καὶ ἤδη τίς θὰ ἀσπασθῇ τὸ δυστυχὲς παιδίον,
  Καὶ τίς ἐκ τῶν ὀμμάτων του τὸ δάκρυ θὰ σπογγίσῃ;
Ἀφοῦ καρδία μητρικὴ δὲν ἀγρυπνεῖ πλησίον,
  Τίς θ' ἀπωθῇ τὸν θάνατον ἂν αἴφνης προσεγγίσῃ;

Καὶ διὰ ποῖον τὸ γλυκὺ μειδίαμα ἐκεῖνο
  Τοσούτων πόνων ἀμοιβὴ πρὸς τὴν καλὴν μητέρα;
Τὸ δυστυχές· θὰ βαπτισθῇ ἀώρως ἐν τῷ θρήνῳ,
  Καὶ ἄνευ τῆς ἀνατολῆς ἐπῆλθεν ἡ ἑσπέρα.

Ἂς ἀποθάνῃ κάλλιον, ἀφοῦ νεκρὸν θὰ κλίνῃ,
  Ὁπόταν κράξῃ, μῆτέρ μου, χωρὶς ν' ἀποκριθῶσι·
Τὸ εὔθραυστον ἀνθύλλιον, εἴπετε, τί θὰ γίνῃ,
  Αἱ ῥίζαι τοῦ στελέχους του ἐὰν ἀποκοπῶσι;[1]

ΥΓΙΕΙΝΗ

ΠΝΙΓΟΜΕΝΩΝ ΘΕΡΑΠΕΙΑ

Ποτὲ δὲν πρέπει ν' ἀπελπιζώμεθα ἐπὶ πνιγμένου, ἐνόσῳ δὲν βλέπομεν εἰς αὐτὸν ἐπελθοῦσαν τὴν *νεκρικὴν ἀκαμψίαν* τῶν μελῶν, προσέχοντες μὴ ἐκλάβωμεν ὡς τοιαύτην τὴν *νευρικὴν συστολήν*.

Ἀλλὰ πῶς διακρίνονται ταῦτα;

Διακρίνονται ἀλανθάστως. Διάνοιξον διὰ βίας τὸ στόμα ἀνθρώπου πνιγμένου, εἰς ὃν ἐπῆλθεν

1. Δ. Παπαρρηγόπουλος.

Digitized by Google

ἡ νεκρικὴ ἀκαμψία, καὶ θὰ μείνῃ ἀνοικτόν. Διάνοιξον διὰ βίας τὸ στόμα ἀνθρώπου, εἰς ὃν ἐπῆλθε μόνον ἡ νευρικὴ συστολή· ἅμα ἀφαιρεθέντος ἀπὸ τῶν ὀδόντων αὐτοῦ τοῦ ἐργαλείου δι'οὗ διηνοίχθησαν, οἱ ὀδόντες πάλιν θὰ κλεισθῶσι.

Κατά τινας, τὰ προφανῆ συμπτώματα τῶν ὑπὸ ἀσφυξίας ἀποθανόντων εἶνε τὰ ἑπόμενα. Ἡ ἀναπνοὴ καὶ τῆς καρδίας ἡ λειτουργία παύουσιν ὅλως διόλου· τὰ βλέφαρα ἡμικλείονται· αἱ κόραι τῶν ὀμμάτων πλατύνονται· αἱ *σιαγόνες συσφίγγονται*· οἱ δάκτυλοι ἡμισυστέλλονται· ἡ γλῶσσα πλησιάζει πρὸς τὰ χείλη καὶ πληροῦται αὐτή τε καὶ οἱ ῥώθωνες ὑπὸ παγετώδους καὶ γλοιώδους τινὸς ὕλης. Ἡ δ'ἐπιφάνεια τοῦ σώματος εἶνε ψυχρὰ καὶ ὠχρά.

Εἰς δημόσιόν τινα κῆπον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὁποίου ἔκειτο δεξαμενὴ πολλοῦ ὕδατος, ἠκούσθησαν αἰφνιδίως φωναὶ ὀξεῖαι· ὅλοι ἐστράφησαν πρὸς αὐτὰς ἐπτοημένοι. Παιδίον πενταετὲς εἶχε πέσει εἰς τὸ ὕδωρ καὶ δυστυχῶς εἶχε πέσει πρὸ δέκα λεπτῶν, καὶ οὐδεὶς εἶχε προσέξει, ἕως οὗ ἔτυχε νὰ διαβῇ τις πλησίον τῆς δεξαμενῆς, ὅστις ἰδὼν τὴν χεῖρα τοῦ παιδίου ἔξω τοῦ ὕδατος, ἔβαλε πρῶτος φωνήν.

Εἶχε πέσει πρὸ δέκα λεπτῶν· ἐδέησε δὲ νὰ διατρέξωσιν ἕτερα πέντε ἕως νὰ εὑρεθῇ ξύλον τι μακρὸν, διὰ τοῦ ὁποίου νὰ σύρωσιν ἔξω τὸ παιδίον· ἰδοὺ λεπτὰ δεκαπέντε ὡς ἔγγιστα.

Ἐν τούτοις, ἕως νὰ ἔλθῃ ἰατρός, ὃν ἔτρεξαν νὰ καλέσωσιν, εὑρέθη ἐκεῖ ἄνθρωπός τις, ὁ ὁποῖος εἶπε καὶ ἐγύμνωσαν τὸ παιδίον, καὶ τὸ ἐτύλιξαν ἐντὸς θερμοῦ ἐφαπλώματος μαλλίνου.

Ἡ ἀναπνοὴ καὶ τῆς καρδίας ἡ λειτουργία ἦσαν ἤδη πεπαυμένα ὅλως διόλου, τὰ βλέφαρα ἡμίκλειστα, αἱ κόραι τῶν ὀμμάτων πεπλατυμμέναι, αἱ σιαγόνες συνεσφιγμέναι, οἱ δάκτυλοι ἡμισυνεσταλμένοι, κτλ.

Εἶχεν ἔλθει δὲ καὶ ὁ πατὴρ εἰδοποιηθείς, καὶ ἐκράτει τὸ τέκνον του εἰς τὰς ἀγκάλας του ἀπηλπισμένος.

Ἔλεγε μόνον θρηνῶν· «Ἔχασα τὸ παιδί μου! 'πάγει τὸ παιδί μου!»

Ὁ ἰατρὸς ἐπρόφθασεν.

Ἐξετάζει, βεβαιοῦται περὶ τῆς συστολῆς τῶν σιαγόνων, καὶ λέγει πρὸς τὸν πατέρα θαῤῥαλέως·

—Λανθάνεσθε· τὸ παιδὶ δὲν ἀπέθανε!

Καὶ τότε, ἐνῷ ὁ πατὴρ τὸ ἐκράτει ἐν τῷ μέσῳ τῶν θεατῶν, ὁ ἰατρὸς, καταβαλὼν ὅλην τὴν δύναμιν τῆς εὐρώστου χειρός του, κατώρθωσε νὰ εἰσάξῃ ἐκ πλαγίου τοῦ στόματος τοῦ παιδίου, ἀπὸ τοῦ κυνόδοντος καὶ μέσα, τὸν ἐκ ξύλου πύξου μοχλὸν, τὸν πρὸς τοῦτο ἐπιτήδειον ἐπὶ πνιγμένων.

Τόσον συνεσφιγμένοι ἦσαν οἱ ὀδόντες, ὥστε ἐθραύσθησαν τέσσαρες αὐτῶν ἀνοιγομένου τοῦ στόματος.

Ἦτο μικρὸν τὸ στόμα τοῦ πτωχοῦ παιδίου, καὶ ὁ ἰατρὸς δὲν ἠδυνήθη νὰ εἰσάξῃ ἐντὸς αὐτοῦ τὸν διαστολέα (speculum)· εἰσῆξε λοιπὸν μόνον τὸν δάκτυλόν του μετὰ σπόγγου τινὸς προδεδεμένου εἰς τὴν ἄκραν φαλαινοκοκκάλου, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἶχε προσλάβει εὐτυχῶς· ἔπειτα ἔσυρεν ἐπιτηδείως πρὸς τὰ ἔξω τὴν γλῶσσαν, καὶ οὕτως ἠνοίχθη τὸ ἄνω τοῦ λάρυγγος.

Τὸ παιδίον τότε ἔκαμεν ὀλίγην ἔμεσιν, καὶ συγχρόνως ἔβαλε φωνήν.

Καὶ ὁ ἰατρὸς, στραφεὶς πρὸς τὸν πατέρα, δακρύοντα ὑπὸ χαρᾶς ἀῤῥήτου,—Σᾶς εἶπα, τῷ λέγει, ὅτι ὁ υἱός σας δὲν ἀπέθανε.

Τοσοῦτος τρόμος εἶχε καταλάβει τὸν πτωχὸν ἐκεῖνον πατέρα, ὥστε ἐπῆραν τὸ παιδίον ἀπὸ τῆς ἀγκάλης του, καὶ τὸ μετέφεραν εἰς τὴν οἰκίαν.

Ἐκεῖ ἐξηκολούθησεν ἡ θεραπεία.

Ὁ ἰατρὸς ἥπλωσε τὸ παιδίον ἐντὸς θερμῶν σκεπασμάτων, καὶ πλησίον του ἔθεσε δύο φιάλης ζέοντος ὕδατος· συγχρόνως δὲ ἄλλοι ἔτριβον δυνατὰ τὰ μέλη του, χεῖρας καὶ πόδας.

Ἐξηκολούθησε δὲ ὁ ἰατρὸς ν'ἀνοίγῃ ἐκ διαλειμμάτων συνεχῶν τὸ στόμα διὰ τοῦ μοχλοῦ ἐκείνου, καὶ, κρατῶν τὴν γλῶσσαν πρὸς τὰ ἔξω, νὰ εὐκολύνῃ οὕτω τὴν εἴσοδον τοῦ ἀέρος εἰς τὰ ὄργανα τῆς ἀναπνοῆς.

Ὥστε ἤρχισε μετ' ὀλίγον νὰ καθίσταται ἐπαισθητὸς ὁ σφυγμὸς, ὡς καὶ νὰ ἐνδυναμοῦνται βαθμηδὸν οἱ παλμοὶ τῆς καρδίας· ἀλλὰ μόλις μετὰ μιᾶς καὶ ἡμισείας ὥρας τοιαύτας ἀδιαλείπτους προσπαθείας ἠδυνήθησαν νὰ παραιτήσωσι τὸ παιδίον ἥσυχον, βέβαιοι ὅτι ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ζωήν.

Ὅταν οἱ γείτονες τὸ εἶδον εἰς τὴν θύραν τῆς οἰκίας του ἔβαλον φωνὰς θαυμασμοῦ καὶ ἐγκαρδίου χαρᾶς.

Ἔζησε λοιπὸν, καίτοι εἶχε μείνει *δεκαπέντε λεπτὰ* ὑπὸ τὸ ὕδωρ!

Ἐγράψαμεν ταῦτα ὅπως, καὶ ἄνευ ἰατροῦ, γινώσκει ἕκαστος τί νὰ πράττῃ πρὸς βοήθειαν ἀνθρώπου ἐκπνεύσαντος ὑπὸ ἀσφυξίας.[1]

Πολλοὶ τῶν ἀσφυκτούντων, νεκροὶ ἐκλαμβανόμενοι, διάκεινται εἰς ἁπλῆν λειποθυμίαν· ὅτε πρόκειται νὰ ἐπαναγάγωμεν εἰς τὸ ζῆν ἄνθρωπον πνιγέντα δὲν πρέπει ν' ἀποκάμωμεν βοηθοῦντες αὐτὸν, οὐδὲ ν' ἀποβάλωμεν τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ ἐλπίδα διότι ἔμεινε δεκαπέντε ἢ εἴκοσι λεπτὰ, ἢ καὶ μίαν ὥραν ἐντὸς τοῦ ὕδατος.[2]

1. Ὁ Ἀλφόνσος Κάῤῥ, ἐν τῇ εὐφυεῖ του πραγματείᾳ «Προλήψεις καὶ πλάναι τοῦ λαοῦ» ἐπιγραφομένῃ, καὶ ἧς μετάφρασιν ἐδημοσίευσεν ἡ Ἑστία (ἀριθμ. 11), λέγει περὶ τῶν πνιγομένων· «Κακίστη συνήθεια ὑπάρχει ν' ἀνασηκόνουν τὸν πνιγμένον ἀπὸ τὰ ποδάρια διὰ νὰ ἀποβάλῃ ὅσον νερὸν ἔπιεν! Ὁ πνιγμένος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οὔτε τρία ποτήρια νεροῦ ἔχει εἰς τὸν στόμαχόν του· πρέπει νὰ χαλαρώσωμεν τὰ φορέματά του, νὰ τὸν ἐξαπλώσωμεν ἀνάσκελα, μὲ τὴν κεφαλὴν ὀλίγον ὑψωμένην καὶ κλίνουσαν εἰς τὰ πλάγια, νὰ τρίψωμεν τὸ στῆθος, τὴν κοιλίαν καὶ τὰς κνήμας του μὲ μάλλινον ὕφασμα, καὶ νὰ προσκαλέσωμεν ἰατρόν.»

2. Ἐρανισθ. ἐκ τῶν Μυρίων Ὄσων.

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.

Digitized by Google

'Αριθ. 35—Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Δεύτερος. Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδ. φρ. 20 —Αἱ συνδρομαὶ ἄρχ. ἀπὸ 1 Ἰαν. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι— Τιμὴ προηγ. φύλλων λ. 30 — Γραφ. τῆς Διευθύνσεως: Ὁδ. Σταδίου, 6. 29 Αὐγούστου 1876

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΑΥΡΙΚΙΟΝ ΒΛΩΚ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 520.

Ἡ ἀξία.—Τὰ ἔξοδα τῆς παραγωγῆς.

—Εἰξεύρετε τώρα, ἐξηκολούθησεν ὁ διδάσκαλος, ὅτι μὲ τὸ νόμισμα ἀγοράζεται πᾶν εἶδος ἐμπορεύματος, ἀρκεῖ μόνον νὰ ἦναι σύμφωνός τις ὡς πρὸς τὴν τιμὴν μετὰ τοῦ πωλητοῦ.

Ἐσκέφθητέ ποτε νὰ ἐρωτήσητε διατί ὅλα τὰ πράγματα δὲν ἔχουν τὴν αὐτὴν τιμήν; διατί ἡ τιμὴ ἀνυψοῦται ἢ πίπτει;

Τὰ παιδία δὲν ἐσκέφθησαν, ἀλλ' ἐννόησαν πάραυτα ὅτι ὁ βοῦς εἶναι ἀκριβώτερος τοῦ προβάτου καὶ ἓν τραπέζιον ἀκριβώτερον μιᾶς σβούρας.

Ἀλλὰ διατί;

Εἶδον πρῶτον ὅτι τὸ ἓν τῶν ἀντικειμένων τούτων εἶναι μεγαλείτερον τοῦ ἄλλου, ὕστερον, ὅτι ἐχρειάζετο περισσότερος καιρὸς καὶ περισσοτέρα ἐργασία διὰ νὰ κατασκευασθῇ μία τράπεζα παρὰ μία σβοῦρα.

—Καὶ περισσότερον ξύλον, καὶ ἡ ξυλεία εἶναι ἀκριβὴ τώρα, προσέθηκεν ὁ υἱὸς ξυλουργοῦ τινος, ὅστις βεβαίως ἦτον ἐνήμερος εἰς τὰ τοιαῦτα.

—Βλέπετε, εἶπεν ὁ διδάσκαλος, ὅτι διὰ νὰ κατασκευασθῇ μία τράπεζα, χρειάζεται ξυλεία ἡ ὁποία ἔχει χρήματα, καὶ ὅτι ἀπαιτεῖται ἐργασία ἐπί τινα χρόνον, κατὰ τὸν ὁποῖον τρώγει τις, πίνει, φθείρει ἐνδύματα, καὶ τέλος κοιμᾶται· ἅπαντα δὲ ταῦτα δὲν ἀποκτᾷ τις ἄνευ χρημάτων.

Τοῦτο συμβαίνει διὰ παντὸς εἴδους πράγματα· οὐδὲν παράγεται ἄνευ ἐξόδων· ὑπάρχουσί τινα ὧν ἡ παραγωγὴ δὲν ἀπαιτεῖ μεγάλην δαπάνην καὶ τοὐναντίον. Π. χ. ἓν ζεῦγος τσαρουχίων, ἢ κοχλιάρια ξύλινα χειροποίητα τιμῶνται ὀλιγώτερον ἑνὸς προβάτου, διότι χρειάζεται μικρὰ ποσότης ξύλου διὰ νὰ κατασκευασθῇ ἓν κοχλιάριον καὶ δύναταί τις νὰ κατασκευάσῃ πολλὰ τὴν ἡμέραν, ἐνῷ ἀπαιτοῦνται δύω ἢ τρία ἔτη καὶ πολὺ χόρτον διὰ νὰ τραφῇ ἓν πρόβατον. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ὁ βοῦς εἶναι ἀκριβώτερος τοῦ προβάτου διότι καταναλίσκει περισσότερον χόρτον ἕως ὅτου μεγαλώσῃ ἀπὸ τὸ πρόβατον καὶ δύναται νὰ θρέψῃ περισσότερον χρόνον τοὺς ἀγοράσαντας αὐτόν. Καὶ ἐὰν συγκρίνωμεν τὸ μικρὸν τοῦτο μὲ τὸ μεγάλο ἐκεῖνο βιβλίον, εἰξεύρομεν ἀμέσως διατί τοῦτο ἀξίζει 25 δραχμὰς καὶ ἐκεῖνο 25 λεπτά.

Ὥστε, ὅταν βλέπομεν εἰς τὴν ἀγορὰν ἐμπόρευμα τοῦ ὁποίου ὑπολογίζομεν τὴν ἀξίαν κατὰ νοῦν, ἀρχίζομεν νὰ ὑπολογίζωμεν τὰ ἔξοδα τῆς παραγωγῆς, ἤτοι τὴν τιμὴν τῆς ἀξίας αὐτοῦ.

Διατί;

Παῦλος.—Διότι δὲν πωλεῖται ὀλιγώτερον τοῦ ὅ,τι ἐστοίχισεν.

Ὁ διδάσκαλος.—Ἀληθῶς. Ἡ τιμὴ τῆς ἀξίας του εἶναι ὅ,τι τὸ ἐμπόρευμα στοιχίζει εἰς τὸν παραγωγέα του· ἐὰν τὸ πωλῇ κατώτερον τῆς τιμῆς ταύτης, χάνει καὶ καταστρέφεται. Πάντοτε λοιπὸν πρέπει νὰ ζητῇ τις νὰ ἐννοήσῃ τί ἕκαστον προϊὸν ἐστοίχισεν.

Ἡ ἀξία.— Ἡ αἴτησις καὶ ἡ προσφορά.

Γείτων τις, ὅστις καθ' ὃν καιρὸν ὁ διδάσκαλος ἐξήγει ταῦτα, εἰσῆλθεν ἡσύχως, ἀνέκραξε τότε: «Ἀλλ' ἡ τιμὴ τῆς δαπάνης[1] ἑκάστου πράγματος δὲν εἶναι ἡ τιμὴ εἰς ἣν πωλεῖται. Πῶς θέλετε νὰ πωλήσω ἄνευ κέρδους;»

—Ἀναμφιβόλως, ἀπήντησεν ὁ διδάσκαλος, καὶ τώρα ἐσκόπευον νὰ ὁμιλήσω περὶ τούτου. Οὐδείς, ἀληθῶς, εὐχαριστεῖται, εἰμὴ ἐν ἀνάγκῃ μόνον, νὰ λάβῃ μόνον τὰ ἔξοδά του. Ὅταν παράγῃ τις πρᾶγμά τι χρήσιμον, τὸ κέρδος εἶναι δίκαιον. Πλήν, πόσον πρέπει νὰ ἦναι τὸ κέρδος;

Ὁ γείτων.—Ἕκαστος ζητεῖ νὰ κερδίσῃ ὅσον δύναται περισσότερα.

Ὁ διδάσκαλος.—Ἐντίμως, ἐννοεῖται.

Ὁ γείτων.—Ἐννοεῖται. Ὅταν πωλῶ πρέπει νὰ ζητήσω περισσότερον τῆς τιμῆς εἰς ἣν πωλῶ ἀφοῦ καὶ ὁ ἀγοραστὴς ζητεῖ πολλάκις νὰ ἀγοράσῃ εἰς μικροτέραν τιμὴν ἐκείνης εἰς ἣν δύναμαι νὰ πωλήσω. Ὁ κόπος μου διὰ νὰ παραγάγω καὶ νὰ πωλήσω δὲν ἔχει ὡρισμένην ἀξίαν καὶ εἶναι φυσικὸν νὰ προσπαθῶ ἵνα ὁ κόπος μου οὗτος ἀμειφθῇ καλὰ παρὰ κακά. Ἐὰν ἀντὶ νὰ κερδίσω 5 δρ. τὴν ἡμέραν, δύναμαι νὰ κερδίσω 6 ἢ 7, τόσῳ τὸ καλλήτερον δι' ἐμέ. Μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ὁ ἀγοραστὴς προσπαθεῖ νὰ δώσῃ ὅσον ὀλιγώτερα δύναται. Προτιμᾷ νὰ πληρώσῃ τὸ ἐμπόρευμα 3

1. Ἡ τιμὴ ἑκάστου τεχνικοῦ ἢ φυσικοῦ πράγματος δὲν ὑπολογίζεται μόνον ἐκ τῶν ἐξόδων τῆς παραγωγῆς του καὶ τοῦ κέρδους ἀλλὰ καὶ τῆς προσωπικῆς ὑπηρεσίας. Ἡ τιμὴ τῶν ὑποδημάτων σύγκειται ἐξ ἁπάντων τῶν ἐξόδων, τῆς προσωπικῆς ἐργασίας τοῦ πωλοῦντος ταῦτα ἐμπόρου καὶ τοῦ κέρδους, ὅπερ πραγματοποιεῖ.

Digitized by Google

παρὰ 4 δρ. Ὅταν ἦναι σπάνιον, ὑποχρεοῦται νὰ δεχθῇ τοὺς ὅρους μου ἐὰν ἐπιμένῃ εἰς τὴν ἀπόκτησιν τοῦ ἐμπορεύματος· ἀλλ' ὅταν ὑπάρχῃ ἀφθονία αὐτοῦ, ὑποχωρῶ ἐγώ, διότι θὰ ὑπάγῃ εἰς ἄλλον, καὶ ὑπάρχουν πάντοτε ἔμποροι οἵτινες ἔχουν ἀνάγκην νὰ πωλήσουν, καὶ οἱ ὁποῖοι θὰ ἐδέχοντο κατωτέραν τιμήν. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ θὰ φυλάξω τὸ ἐμπόρευμά μου, ὅπερ δὲν συμφέρει εἰς ἐμέ· κατὰ συνέπειαν ὑποχωρῶ, ἐνόσῳ ἔχω τὸν καιρόν.

—Ἰδοὺ τί καλεῖται αἴτησις καὶ προσφορά, λέγει ὁ διδάσκαλος.

Ὁ Παῦλος διηγήθη τότε ὅτι τὴν πρωΐαν ἔμπορός τις ἐφώναζεν ἐν τῇ ὁδῷ μίαν δραχμὴν τὴν ὀκὰν τὰ καρύδια.

Ἐπλησίασε μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ ἀγοράσῃ καὶ τὸν ἠρώτησε πόσον τὰ καρύδια; Ὁ ἔμπορος ἀπήντησε μίαν δραχμὴν καὶ εἴκοσι λεπτά, ἀλλ' ἐπὶ τέλους τὰ ἄφησε μίαν δραχμήν.

Ὥστε, ἐνόσῳ δὲν ἐζήτουν, τὰ προσέφερεν εἰς κατωτέραν τιμήν.

Ἐὰν ὅμως πολλοὶ τῶν συμμαθητῶν σου ἤρχοντο νὰ ζητήσουν συγχρόνως, προσέθηκεν ὁ γείτων, ὁ ἔμπορος θὰ ἐπέμενεν εἰς τὴν μίαν καὶ εἴκοσι, διότι τὸ ἐμπόρευμα θὰ εἶχε μεγάλην ζήτησιν. Ἐὰν ὅμως οὐδεὶς ἤρχετο, ἴσως ἐπὶ τέλους θὰ σοὶ τὰ ἄφηνε καὶ ὀλιγώτερον.

Ἐντεῦθεν βλέπομεν, ἐπανέλαβεν ὁ διδάσκαλος, ὅτι τὰ ἐμπορεύματα ὑπερτιμῶνται, ὅταν ὀλιγοστεύσουν, καὶ ἡ τιμή των ἐλαττοῦται, ὅταν ὑπάρχῃ ἀφθονία αὐτῶν· ὅταν δὲ ἡ τιμὴ τῆς πωλήσεως ἐκπίπτει κατώτερον τῶν ἐξόδων τῆς παραγωγῆς, οὐδεὶς θέλει νὰ παραγάγῃ, διότι οὐδεὶς θέλει νὰ ἐργάζηται μὲ ζημίαν. Καὶ τοιοῦτον ἐμπόριον δὲν δύναται νὰ ἐξακολουθήσῃ ἐπὶ μακρόν, χωρὶς νὰ ἐπιφέρῃ πτώχευσιν.

—Ἐὰν ἡ τιμὴ τοὐναντίον ὑψοῦτο πολύ, ἠρώτησεν ὁ Ἰωάννης, τί θὰ συνέβαινεν;

—Καὶ ἐὰν μία σβοῦρα ἐτιμᾶτο 20 δραχμάς; ἠρώτησεν ὁ διδάσκαλος.

—Δὲν θὰ ἠδυνάμην πλέον νὰ τὴν ἀγοράσω, ἀπήντησεν ὁ Ἰωάννης.

—Αὐτὸ τοῦτο συμβαίνει πάντοτε, ἀπήντησεν ὁ διδάσκαλος. Ὅταν τὸ ἐμπόρευμα ἀκριβαίνῃ, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀγοραστῶν δηλ. ἡ αἴτησις ἐλαττοῦται καὶ αἱ τιμαὶ ἀρχίζουν νὰ ἐλαττοῦνται ἐπίσης.

Λάβωμεν ἓν παράδειγμα.

Ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ ἔμπορος τῶν καρυδίων ἔχει 10 ὀκάδας τὰς ὁποίας προσφέρει διὰ 1 δρ. τὴν ὀκάν· παρουσιάζονται εἴκοσιν ἀγορασταί, ἡ τιμὴ ἀμέσως ὑψοῦται διότι βλέπει ὅτι ὅλος ὁ κόσμος δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ ἀγοράσῃ· ὁ μὲν προσφέρει 1 δρ. καὶ 20 λ., ὁ ἄλλος 1,25, ὅπερ βλέπων ὁ πωλητὴς ζητεῖ 1,50· εἰς τὴν τιμὴν ταύτην μένουν μόνον ἓξ ἀγορασταὶ καὶ ὁ πωλητὴς περιορίζεται νὰ πωλήσῃ μόνον 6 ὀκάδας. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὑπάρχουσι περισσότερα κάρυα ἀπὸ ὅσα οἱ ἀγορασταὶ θέλουν, ὑπάρχει λοιπὸν σχετικὴ ἀφθονία. Ἡ τιμὴ ἐκπίπτει τότε ἐκ νέου καὶ μέχρι τοῦ σημείου ἐκείνου, ἔνθα πωλῆται καὶ ἀγορασταὶ δύνανται νὰ μένωσιν ἐπίσης εὐχαριστημένοι.

Α. Βερναρδακης.

Ἕπεται συνέχεια.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΚΗΡΙΟΥ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 530.

Πρῶτον, τὸ ὕδωρ, ὅταν φθάσῃ εἰς βαθμόν τινα ψύχους (τὸ 0 τοῦ θερμομέτρου τοῦ Ῥεωμύρου), γίνεται πάγος. Ἡμεῖς οἱ σοφοί,—ἐλπίζω ὡς πρὸς τοῦτο ὅτι εἴμεθα σύμφωνοι ὅτι εἴμεθα σοφοί,—δίδομεν τὸ ἴδιον ὄνομα εἰς τὸ ὕδωρ, εἴτε εἰς στερεάν, εἴτε εἰς ὑγράν, εἴτε εἰς ἀερώδη κατάστασιν παρουσιάζεται. Ὑπὸ χημικὴν ἔποψιν εἶναι πάντοτε ὕδωρ. Σύγκειται δὲ τὸ ὕδωρ ἀπὸ δύω οὐσίας. Ἐξ αὐτῶν τὴν μίαν μᾶς ἔδωκε τὸ κηρίον· τὴν δὲ ἄλλην, ἀλλαχοῦ τὴν εὑρίσκομεν. Τὸ ὕδωρ λοιπὸν παρουσιάζεται ἐνίοτε ὑπὸ σχῆμα πάγου, ὡς τὸ βλέπετε ἐνίοτε τὸν χειμῶνα. Ὁ πάγος πάλιν γίνεται νερόν, ὅταν ἔλθῃ ὁ ἥλιος καὶ ἀναλύσῃ τὸν πάγον, ὅταν δηλαδὴ αὐξήσῃ ἡ θερμότης. Τὸ νερὸν μεταβάλλεται πάλιν εἰς ἀτμόν, ὅταν ἡ θερμότης αὐξήσῃ περισσότερον. Ἐδῶ τὸ νερὸν τοῦτο ἐπυκνώθη διὰ τοῦ ψύχους ὅσον ἦτον δυνατὸν περισσότερον. Ἂν ὅμως καὶ ἤλλαξε τὸ βάρος του, τὸ εἶδός του, τὸ σχῆμά του, ἂν καὶ κατὰ πολλὰ μετεβλήθη, μένει ὅμως πάντοτε νερόν, εἴτε διὰ τοῦ ψύχους γίνῃ πάγος, εἴτε διὰ τῆς θερμότητος γίνῃ ἀτμός. Καὶ εἰς τὰς δύω αὐτὰς περιστάσεις αὐξάνει μεγάλως ὁ ὄγκος του. Λαμβάνω παραδείγματος χάριν τὸν μετάλλινον αὐτὸν κύλινδρον, καὶ χύνω εἰς αὐτὸν ὀλίγον νερόν, τόσον ὀλίγον, ὥστε νὰ σᾶς εἶναι εὔκολον νὰ ἐννοήσετε πόσον εἶναι. Βλέπετε· ὡς δύω δακτύλων βάθος ἔχει. Θὰ μεταβάλω τώρα τὸ νερὸν τοῦτο εἰς ἀτμόν, διὰ νὰ σᾶς δείξω πῶς ὑπὸ τὰ διάφορά του σχήματα ἀλλάζει ὁ ὄγκος του.

Ἕως ὅτου νὰ γίνῃ ὁ ἀτμός, ἂς δοκιμάσωμεν ἄλλο πείραμα: ἂς παγώσωμεν τὸ ὕδωρ. Πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ τὸ θέσω ἐντὸς πάγου κοπανιστοῦ καὶ ἅλατος· ὅταν δὲ παγώσῃ, θὰ ἴδῆτε πῶς αὐξάνει ὁ ὄγκος του. Αὐταὶ αἱ φιάλαι (*τὰς δεικνύει*) εἶναι σιδηραῖ, καὶ στερεώταται, διότι ὁ σίδηρος ἔχει, νομίζω, πάχος ἑνὸς τρίτου τοῦ δακτύλου. Τὰς ἐγέμισα νερόν, καὶ δὲν περιέχουν διόλου ἀέρα· ἔπειτα δὲ τὰς ἔκλεισα ἑρμητικῶς διὰ βιδωθέντος καλύμματος. Ὅταν τὸ νερὸν θὰ παγώσῃ εἰς αὐτὰς τὰς φιάλας, θὰ ἴδῆτε ὅτι δὲν θὰ εἶναι ἱκανῶς στερεαὶ διὰ τὸν πάγον ὅστις θὰ εἶναι ἐντός των, καὶ ὅτι αὐτὸς ἐκτεινόμενος θὰ τὰς θραύσῃ εἰς τεμάχια ὡς τὰ σιδηρᾶ ταῦτα. Καὶ αὐταὶ ἦσαν φιάλαι ὅμοιαι, καὶ ἐθραύσθη-

Digitized by Google

σαν. Ἰδοὺ, τὰς δύω αὐτὰς τὰς γεμίζω ὕδωρ, καὶ τὰς θέτω εἰς τὸν πάγον καὶ τὸ ἅλας, διὰ νὰ ἴδῆτε ὅτι ὅταν παγώσῃ τὸ ὕδωρ, ὁ ὄγκος του θὰ αὐξήσῃ παραδόξως.

Ἂς ἀφήσωμεν αὐτὸ νὰ παγώσῃ λοιπὸν, καὶ θαυμάσατε τὴν μεταβολὴν τοῦ νεροῦ τὸ ὁποῖον ὑπεβάλαμεν εἰς θερμότητα. Δὲν εἶναι πλέον ῥευστὸν, ὡς δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἐκ δύω ἢ τριῶν περιστάσεων. Ἐκάλυψα τὴν τρύπαν τοῦ ἀγγείου τούτου, ὅπου βράζει τὸ ὕδωρ, δι' ἑνὸς ὑαλίνου ὡρολογίου. Τί συμβαίνει; Τὸ ὑαλίον τοῦ ὡρολογίου κάμνει τοῦτον τὸν κρότον διότι ὁ ἀτμὸς τοῦ βράζοντος ὕδατος, ἅμα ἔχει ἀρκετὴν δύναμιν, ἀνεγείρει τὸ σκέπασμα διὰ νὰ ἐξέλθῃ. Βλέπετε ὅτι ὁ ἀτμὸς γεμίζει τὸ ἀγγεῖον· ἄλλως δὲν θὰ ἐξήρχετο. Βλέπετε ἐπίσης ὅτι τὸ ἀγγεῖον περιέχει ἐκτὸς τοῦ νεροῦ καὶ ἄλλο τι, πολὺ ὀγκωδέστερον τοῦ νεροῦ, διότι ὁ ἀτμὸς ἐξακολουθεῖ πάντοτε νὰ γεμίζῃ ὁλόκληρον τὴν φιάλην, ἂν καὶ ἀδιακόπως ἐξέρχονται μικρὰ σύννεφα. Καὶ ὅμως δὲν βλέπομεν ἀκόμη νὰ ὠλιγόστευσεν ἐπαισθητῶς τὸ νερόν. Ἐκ τούτου ἐννοεῖτε πόσον μεγάλη εἶναι ἡ αὔξησις τοῦ ὄγκου, ὅταν ὅλον τὸ νερὸν μεταβάλλεται εἰς ἀτμόν.

Ἂς ἐπιστρέψωμεν εἰς τὰς σιδηρᾶς φιάλας· τὰς ἔθεσα ἐντὸς εἰς τὸ μίγμα τοῦ πάγου καὶ τοῦ ἅλατος, διὰ νὰ μὴν ἔχετε ἀμφιβολίαν τί συμβαίνει. Βλέπετε ὅτι δὲν ὑπάρχει κάμμία συγκοινωνία μεταξὺ τοῦ νεροῦ ἐντὸς τῶν ἀγγείων καὶ τοῦ πάγου πέριξ αὐτῶν. Ἀλλ' ἡ θερμότης μεταβαίνει ἀπὸ τοῦ νεροῦ εἰς τὸν πάγον, καὶ ἂν τὸ πείραμα ἐπιτύχῃ,—διότι τὸ ἐκάμαμεν ὄχι μεθ' ὅλης τῆς ἀπαιτουμένης ἐπιστασίας,—εἶμαι βέβαιος ὅτι ἀμέσως, ἅμα τὸ ψῦχος καταλάβῃ τὰς φιάλας καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτῶν, θ' ἀκούσωμεν μικρὸν κρότον, προερχόμενον ἐκ τοῦ ὅτι θὰ ῥαγίσῃ τὸ μέταλλον τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης φιάλης. Ὅταν δ' ἔπειτα θὰ ἐξετάσωμεν τὰς φιάλας ταύτας, θὰ εὕρωμεν ὅτι τὸ περιεχόμενον αὐτῶν μετεβλήθη εἰς πάγον, καὶ ὅτι τὸ σιδηροῦν ἀγγεῖον δὲν ἐδύνατο πλέον νὰ χωρέσῃ αὐτὸν, διότι ὁ ὄγκος του ηὔξησε. Ἠξεύρετε ὅτι ὁ πάγος ἐπιπλέει εἰς τὸ νερόν. Ὅσοι παγοδρομοῦντες, ἢ εἰς ποταμοὺς παγωμένους πλέοντες, πέσουν εἰς τὸ νερὸν, προσπαθοῦν ν' ἀναβοῦν εἰς τεμάχιον πάγου, καὶ νὰ σωθοῦν πλέοντες. Διατί ἐπιπλέει ὁ πάγος; Σκεφθῆτε. Διότι εἶναι ἐλαφρότερος τοῦ νεροῦ· δηλαδὴ καταλαμβάνει περισσοτέραν ἔκτασιν παρὰ ὅταν ἦτον νερόν.

Τώρα ὀπίσω πάλιν, ἂς ἔλθωμεν εἰς τὸν μετάλλινον κύλινδρον ὅπου θερμαίνομεν τὸ νερόν. Ἰδέτε πόσος ἀτμὸς ἐξέρχεται! Ἐννοεῖται ὅτι ἂν ὁ κύλινδρος δὲν ἦτον ὅλος πλήρης ἀτμοῦ, δὲν θὰ ἐξήρχετο εἰς τοσαύτην ποσότητα. Ἀλλὰ, καθὼς μεταβάλλεται τὸ νερὸν εἰς ἀτμὸν διὰ τῆς θερμότητος, οὕτω διὰ τοῦ ψύχους ὁ ἀτμὸς γίνεται πάλιν νερόν. Ἂν λάβωμεν ποτήριον, ἢ οἱονδήποτε ἄλλο ψυχρὸν ἀντικείμενον, καὶ τὸ κρατήσωμεν ὑπὲρ αὐτὸν τὸν ἀτμὸν, θὰ ἴδῆτε ὅτι θὰ ὑγρανθῇ. Ἐπ' αὐτοῦ πυκνοῦται ὁ ἀτμὸς, καὶ ῥέει ὡς νερὸν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας του, ἕως ὅτου νὰ θερμανθῇ τὸ ἴδιον. Ἂς δοκιμάσωμεν ἄλλο πείραμα, διὰ νὰ ἴδωμεν μετὰ πόσης εὐκολίας τὸ ὕδωρ ἀπὸ τῆς ἀτμώδους καταστάσεως μεταβαίνει εἰς τὴν ῥευστήν. Εἴδετε ἤδη ὅτι ὁ ἀτμὸς ὁ παραγόμενος ἀπὸ τὸ

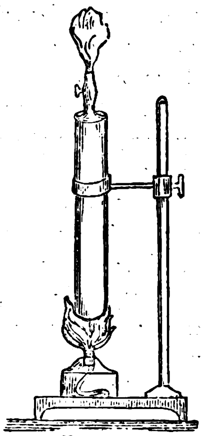
Σχ. 23.

κηρίον πυκνοῦται ὑπὸ τὸ ψυχρὸν ἀγγεῖον, καὶ ἀποτελεῖ σταγόνα νεροῦ. Διὰ νὰ σᾶς πείσω ὅτι τὸ ἴδιον γίνεται καὶ εἰς μεγάλας ποσότητας, λαμβάνω τὸν κύλινδρον τοῦτον τοῦ κασσιτέρου ἢ *πάφιλα*, τὸν θέτω ὑπὲρ τὸν ἀτμὸν τοῦτον τοῦ βράζοντος νεροῦ, ὥστε ὅλον τὸ ἐμβαδόν του νὰ πληρωθῇ ἀτμοῦ, ὡς βλέπετε. Ἔπειτα τὸν κλείω καλῶς. Τώρα ἂς ἴδωμεν τί θὰ γίνῃ ὅταν βιάσω τὸ νερὸν ἢ τὸν ἀτμὸν τὸν περιεχόμενον εἰς αὐτὸν νὰ λάβῃ πάλιν τὴν ῥευστήν του μορφὴν, καὶ πρὸς τοῦτο βρέξω διὰ ψυχροῦ νεροῦ ἔξωθεν τὸν κύλινδρον. (*Ὁ καθηγητὴς βρέχει τὸν κύλινδρον ἔξωθεν διὰ ψυχροῦ ὕδατος, καὶ ἡ περιφέρεια τοῦ κυλίνδρου ἀμέσως συστέλλεται).* Βλέπετε τί συμβαίνει. Ἂν κλείων καλῶς αὐτὴν τὴν θήκην, εἶχον ἐξακολουθήσει νὰ τὴν θερμαίνω, θὰ διεῤῥήγνυτο, διότι ὁ ἀτμὸς ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐκτεινόμενος θὰ τὴν ἔσκανε. Ὅταν δὲ ὁ ἀτμὸς μεταβάλλεται εἰς ῥευστὸν, καταπίπτουσι τὰ πλευρὰ τοῦ κυλίνδρου, διότι ὁ ἀτμὸς ἐξ ἐναντίας ἐπυκνώθη, καὶ ἀφῆκε μέρος κενὸν ἐντός. Διὰ τῶν πειραμάτων τούτων ἠθέλησα νὰ σᾶς δείξω ὅτι ὅπως δήποτε καὶ ἂν ἀλλάζῃ μορφὴν, τὸ νερὸν ὅμως μένει πάντοτε νερὸν, καὶ ἂν πάγος ἢ ἀτμὸς ἢ ὅ,τι ἄλλο ὀνομάζεται. Πυκνούμενον τὸ νερὸν διὰ τοῦ ψύχους εἶχεν

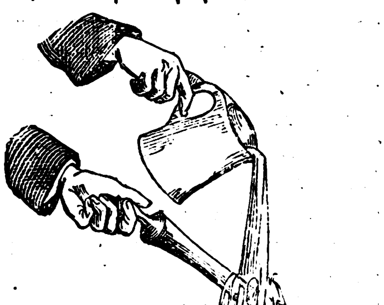
Σχ. 24.

ὡς ἀποτέλεσμα τὴν συστολὴν τῶν πλευρῶν τοῦ κυλίνδρου· ἂν διὰ τῆς θερμότητος ἐξηκολούθουν ν' ἀναπτύσσω τὸν ἀτμὸν, θὰ ἐξετείνετο αὐτὸς, καὶ τὸ ἀγγεῖον θὰ ἔσκανε.

Καὶ ἠξεύρετε τίς εἶναι ὁ ὄγκος αὐτοῦ τοῦ νε-

Digitized by Google

ρου, ὅταν γίνεται ἀτμός; Βλέπετε αὐτὸν τὸν κύβον; (*Ὁ καθηγητὴς δεικνύει κυβικὸν πόδα*). Πλησίον του βλέπετε αὐτὸν τὸν μικρόν· εἶναι κυβικὸς δάκτυλος· καὶ οἱ δύω ἔχουσι τὸ ἴδιον σχῆμα, τὸ σχῆμα τῶν κύβων τοῦ ζατρικίου· ἡ διαφορὰ μόνον εἶναι ὡς πρὸς τὸ μέγεθος. Ἂν σωρεύσετε 1728 ἐκ τῶν μικρῶν, θὰ ἔχετε τὸν μέγαν. Ἑνὸς λοιπὸν κυβικοῦ δακτύλου νερὸν δίδει ἑνὸς κυβικοῦ ποδὸς ἀτμὸν, δηλαδὴ 1728 φορὰς περισσότερον, καὶ ἐξ ἐναντίας ἑνὸς κυβικοῦ ποδὸς ἀτμὸς πυκνοῦται εἰς ἑνὸς κυβικοῦ δακτύλου νερόν. (*Μία τῶν σιδηρῶν φιαλῶν θραύεται*). Ἆ! ἰδοὺ μία ἀπὸ τὰς φιάλας ἡμῶν ὡμίλησε, καὶ, βλέπετε, εἰς ὅλον τὸ μῆκος τῆς μιᾶς της πλευρᾶς ἔχει ῥῆγμα ἢ σκάσιμον πλατὺ ὡς ἓν ὄγδοον δακτύλου. (*Θραύεται καὶ ἡ δευτέρα φιάλη, καὶ τινάσσουσα σκορπίζει πέριξ τὸ περιεχόμενόν της*). Εὖγε! Καὶ ἡ ἄλλη φιάλη δὲν ἀντέσχε. Ὁ ἐσωτερικὸς πάγος διέρρηξε τὸν σίδηρον, καίτοι ἔχοντα ἡμίσεως δακτύλου πάχος. Αὐτὰ συμβαίνουσι πανταχοῦ ὅπου ὑπάρχει νερὸν, καὶ δὲν εἶναι πάντοτε ἀνάγκη τεχνητῶν μέσων διὰ τὰς μεταβολὰς ταύτας. Μετεχειρίσθην τεχνητὰ μέσα, διότι ἔπρεπε νὰ κατορθώσω παροδικὸν καὶ πρόχειρον χειμῶνα πέριξ αὐτῆς τῆς φιάλης, ὄχι χειμῶνα διαρκῆ καὶ τραχύν. Ἂν ὅμως κανείς σας ὑπάγῃ εἰς τὴν Κανάδαν τῆς βορείου Ἀμερικῆς, ἢ εἰς τὰ πολικὰ κλίματα, θὰ ἰδῇ ὅτι ἐκεῖ ἡ φυσικὴ θερμοκρασία ἐντὸς τῶν οἰκιῶν ἐνεργεῖ ἀπαραλλάκτως καὶ αὐτὸ τὸ ψυχραντικὸν μίγμα.

Ἂς ἐπανέλθωμεν εἰς τὰς σκέψεις ἡμῶν· καθ' ὅσα εἴδομεν, δὲν θὰ μᾶς ἀπατήσωσι πλέον αἱ διάφοροι μεταβολαὶ τοῦ νεροῦ. Ἠξεύρομεν τώρα ὅτι, ὅπου καὶ ἂν τὸ ἀπαντήσωμεν, εἶναι πάντοτε τὸ ἴδιον, εἴτε ἀπὸ τὴν θάλασσαν τὸ λάβωμεν, εἴτε διὰ τῆς φλογὸς τοῦ κηρίου τὸ παραγάγωμεν. Ἀλλὰ ποῦ ἦτον αὐτὸ τὸ νερὸν τὸ παραγόμενον ὑπὸ τοῦ κηρίου; Ἐννοεῖται ὅτι, κατὰ μέρος τοὐλάχιστον, προέρχεται ἐκ τοῦ κηρίου. Ὑπάρχει λοιπὸν ἐντὸς τοῦ κηρίου; Ὄχι· οὔτε ἐντὸς τοῦ κηρίου ὑπάρχει, οὔτε ἐντὸς τοῦ ἀέρος ὅστις περιζοιχίζει τὸ κηρίον καὶ εἶναι ἀναγκαῖος εἰς τὴν καῦσιν αὐτοῦ. Οὔτε εἰς τὸ ἓν οὔτε εἰς τὸ ἄλλο εὑρίσκεται, ἀλλὰ προέρχεται ἐκ τῆς κοινῆς ἐνεργείας τῶν δύω ὁμοῦ. Τὴν διπλῆν λοιπὸν αὐτὴν ἐνέργειαν θὰ παρακολουθήσωμεν διὰ νὰ ἐννοήσωμεν καλῶς τὴν χημικὴν ἱστορίαν τοῦ κηρίου τοῦ καίοντος ἔμπρὸς ἡμῶν. Πῶς ὅμως ν' ἀνακαλύψωμεν τὸ μυστήριον αὐτῆς τῆς ἐργασίας; Ἐγὼ, ἠξεύρω πολλοὺς τρόπους· ἀλλ' ἐπιθυμῶ νὰ τὸ εὕρητε μόνοι σας μεθ' ὅσα σᾶς εἶπα, διὰ σειρᾶς συμπερασμάτων ἐξ ὅσων ἠξεύρομεν.

Νομίζω ὅτι ἔχω ἐδῶ ὅ,τι χρειάζεται διὰ νὰ ὁδηγήσῃ τὴν κρίσιν σας. Πρὸ ὀλίγου μετεχειρίσθημεν τὸ ποτάσσιον, καὶ εἴδομεν ὅτι κατὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ Ὕμφρη Δαίβη αὐτὸ ἔχει ἰδιαιτέραν τινὰ ἐνέργειαν ἐπὶ τοῦ ὕδατος, καὶ καίει ἐντὸς αὐτοῦ. Ἐπαναλαμβάνω τὸ πείραμα εἰς αὐτὸ τὸ πινάκιον. Χρειάζεται προσοχὴ, διότι ἂν ἤθελε βραχῆ τὸ ἐλάχιστον μέρος αὐτῆς τῆς ὕλης, θ' ἀνάψῃ ἀμέσως, καὶ ὅλη θὰ καῇ, ἂν τῇ ἀφήσωμεν ἀρκετὸν ἀέρα. Εἶναι μέταλλον λαμπρὸν καὶ ὡραῖον, ἀλλοιούμενον ταχέως εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν, καὶ ἔτι ταχύτερον εἰς τὸ νερὸν, ὡς τὸ εἴδετε. Θέτω λοιπὸν ὀλίγον ἐξ αὐτοῦ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ τοῦ νεροῦ, καὶ εὐθὺς σχηματίζει θαυμάσιον πλέοντα λύχνον. Ἀφ' ἑτέρου ἂν ῥίψωμεν εἰς τὸ νερὸν ὀλίγα σιδηρορρινίσματα, θ' ἀλλοιωθῶσι καὶ αὐτὰ, ὄχι ὅσον τὸ ποτάσσιον, ἀλλ' ὅπως δήποτε θ' ἀλλάξωσι μορφήν. Θὰ σκωριάσωσι, καὶ θὰ μᾶς ἀποδείξωσιν οὕτως ὅτι καὶ αὐτὰ ἐπενεργοῦσιν ἐπὶ τοῦ ὕδατος, ἂν καὶ ὀλιγώτερον παρὰ τὸ ποτάσσιον. Τώρα συνδυάσατε αὐτὰ τὰ φαινόμενα εἰς τὸ πνεῦμά σας. Ἰδοὺ, ἔχω καὶ ἄλλο τι μέταλλον, ψευδάργυρον (ζίγκον). Ὅταν ἐξητάσαμεν τὸ μέταλλον τοῦτο ὡς πρὸς τὴν στερεὰν ὕλην τὴν ὁποίαν παράγει ἡ καῦσίς του, εἴχομεν ἀφορμὴν νὰ ἰδῶμεν ὅτι καίεται καὶ αὐτό· καὶ ἂν λάβω τὴν μικρὰν ταύτην ταινίαν τοῦ ψευδαργύρου, καὶ τὴν κρατήσω ὑπὲρ τὸ κηρίον, θὰ ἴδητε τὸ ἀποτέλεσμα ὅτι εἶναι μέσος τις ὅρος μεταξὺ τῆς καύσεως τοῦ ποτασσίου εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ τῆς ἐνεργείας τοῦ σιδήρου. Βλέπετε ὅτι ὑπάρχει εἶδος καύσεως. Τὸ μέταλλον ἐκάη, καὶ ἀφῆκε τέφραν ἢ στάκτην λευκήν. Τοῦτο μᾶς ἀποδεικνύει ὅτι καὶ τὸ μέταλλον τοῦτο ἐνεργεῖ ἐπίσης μέχρι τινὸς ἐπὶ τοῦ ὕδατος.

Α. Ρ. Ραγκαβης.

Ἕπεται συνέχεια.

ΟΙ ΜΕΛΛΟΝΥΜΦΟΙ ΤΗΣ ΣΠΙΤΖΕΒΕΡΓΗΣ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 531.

Β'

Ἐσκέπτετο ἀληθῶς ὁ καλὸς Βλονδῶ νὰ διαλευκάνῃ τὰ πράγματα, ἀλλ' ὅτε εὑρέθη τὴν ὡρισμένην ὥραν ἐν τῷ καφφενείῳ πρὸ τοῦ φίλου του δὲν ἤξευρε πῶς ν' ἀρχίσῃ τὴν συνδιάλεξιν, ἂν καὶ εἶχε πρὸς τοῦτο ἐκ τῶν προτέρων δεόντως παρασκευασθῆ. Ἵνα ἀναλάβῃ θάρρος ἢ ἵνα λάβῃ καιρὸν νὰ συντάξῃ ὁπωσοῦν τὰς ἰδέας του, ἐξήγαγεν ἀπὸ τοῦ θυλακίου τὴν *πίπαν* του καὶ ἂν καὶ ἡ θεραπαινὶς εἶχε σπεύσει νὰ τῷ φέρῃ φωσφόρα προσεπάθει διὰ τῆς πέτρας ν' ἀνάψῃ τὴν ἴσκαν του, ἀλλὰ, πρᾶγμα περίεργον, ἔτρεμεν ἡ στιβαρά του χεὶρ καὶ μόνον ἀνωφελεῖς σπινθῆρες ἀνεδίδοντο.

Ὁ Μαρσὲλ παρετήρει σιγῶν καὶ βλέπων τὴν σύγχυσιν τοῦ φίλου, χωρὶς νὰ προβλέπῃ καὶ τὴν αἰτίαν αὐτῆς· περιέμενεν ἡσύχως ν' ἀναλάβῃ ὁ Βλονδῶ τὴν φυσικήν του ἀταραξίαν.

Τέλος κατώρθωσεν ὁ πλοίαρχος ν' ἀνάψῃ, ἐκάπνισεν ἀπλήστως καὶ στρεφόμενος πρὸς τὸν Μαρσέλ·

Digitized by Google

—Λοιπόν! λέγει, θὰ ἐπιχειρήσωμεν μακρυνὸν ταξείδιον;

—Ναί, ἀπήντησε περιχαρῶς ὁ νεαρὸς ναυτικός.

—Ἐπικίνδυνον...

—Δὲν βαρύνεσαι!

—Ἐπικίνδυνον, σοῦ λέγω!

—Ἔ! καὶ τί πειράζει; τόσον καλλίτερα ἂν ὑπάρχουν δυσκολίαι! Τόσον μεγαλητέρα θὰ ἦνε ἡ εὐχαρίστησις ἂν τὰς ὑπερνικήσωμεν.

—Ἀλλὰ ἠμπορεῖ νὰ χαθῶμεν.

—Καὶ ἀπὸ πότε, παρακαλῶ, ὁ ἀτρόμητος Βλονδὼ ἤρχισε νὰ συλλογίζεται τοιαῦτα πράγματα; Ποία θὰ ἦτο τότε ἡ τιμὴ καὶ ἡ ἀξία τοῦ ναύτου ἂν δὲν ὑπῆρχον καὶ μόχθοι, οὓς πρέπει οὗτος νὰ ὑποστῇ καὶ δυσχέρειαι νὰ ὑπερνικήσῃ;

—Δὲν πιάνεται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, εἶπε καθ' ἑαυτὸν κλίνων τὴν κεφαλὴν ὁ Βλονδώ, δὲν ἔπρεπε νὰ τῷ ὁμιλήσω περὶ κινδύνων, γνωρίζω ἀπὸ πολλοῦ ὅτι δὲν τὸν τρομάζουν οἱ κίνδυνοι! Ἂς προσπαθήσω ἄλλως πως..... Ἔχεις δίκαιον, λέγει δυνατά· πραγματικῶς δὲν ἠξεύρω τί λέγω. Ἀλλ' εἰπέ μου εὐχαριστήθης χθὲς εἰς τὸ γεῦμα;

—Πολύ, ἀπήντησεν ὁ Μαρσὲλ ἀρχίζων κάπως νὰ ἐννοῇ ποῦ ἔτεινεν ὁ φίλος του.

—Ὡμίλησες ὡραῖα χθές.

—Πλειότερον παρ' ὅσον ἔπρεπεν ἴσως. Μετενόησα διότι παρεξετράπην εἰς μακροὺς λόγους.

—Θὰ εἶχες ἄδικον ἂν ἔπραττες ἄλλως. Ἂν ἤξευρα καὶ ἐγὼ νὰ ὁμιλῶ ὅπως σύ, πόσον ὡραῖα πράγματα θὰ ἔλεγα! Ἀπέδειξες εἰς τὸν τραπεζίτην τί θὰ εἴπῃ ἄνθρωπος ἀγαπῶν ἀληθῶς τὰ ταξείδια. Συνήθως ὁ τραπεζίτης δὲν ἀφίνει τὸν ἄλλον νὰ εἴπῃ λέξιν, ἀλλὰ χθὲς τὸν κατέβαλες καὶ σὲ ἤκουε μὲ τόσην προσοχήν.

—Εὐγένειά του ἦτον.

—Ἀλλὰ κάποιος ἄλλος σὲ ἤκουε μὲ μεγαλητέραν προσοχὴν ἀκόμη.

—Ὁ Κ. Βανσκέπ;

—Ὄχι, ἡ κόρη του.

—Ἆ!

—Ὡραία κόρη, Μαρσέλ.

—Ναί.

—Πολὺ ὡραία. Μοῦ ἐνθυμίζει ἓν τραγουδάκι τῆς πατρίδος μου, τὸ ὁποῖον λέγει ὅτι ὅποιος θέλει ὡραῖαν γυναῖκα

νὰ πάρῃ πρόσωπο ἀγγλικὸ
καὶ ἀπὸ τὴν Φλάνδρα σῶμα.

—Ἔχεις τὸ κεφάλι γεμάτο ἀπὸ ῥητά. Αὐτοὶ οἱ στίχοι ὅμως ἁρμόζουν εἰς τὴν δεσποινίδα Ῥόζαν Μαρίαν.

—Καὶ εἶνε ὄχι μόνον ὡραία, ἀνέκραξεν ἐνθουσιασμένος ὁ Βλονδώ, ἀλλὰ ἀγαθή, γενναία, ἔχει ὅλας τὰς ἀρετάς.

—Τὸ πιστεύω.

—Πόσον ὁμιλεῖς ψυχρά.

—Ἀπ' ἐναντίας, ὁμιλῶ μετὰ σεβασμοῦ.

Ὁ Βλονδὼ νικηθεὶς διὰ τῶν βραχειῶν ἀπαντήσεων τοῦ φίλου του ἐσίγησεν ἐπ' ὀλίγον, ἤναψε πάλιν τὴν σβεσθεῖσαν πίπαν του καὶ ἤρχισε πάλιν ὡς κύων κυνηγετικός, ὁ ὁποῖος ἀφ' οὗ ἔχασε τὰ ἴχνη τοῦ ζώου προσπαθεῖ νὰ τὰ ἀνεύρῃ ἀλλαχοῦ.

—Ὁ πατήρ της, λέγει, εἶνε πολὺ καλὸς ἄνθρωπος.

—Κάλλιστος.

—Ἐπλούτησε διὰ τῆς ἐργασίας του. Ἐνθυμεῖται τὴν πτωχὴν καταγωγήν του καὶ προστατεύει ἐκείνους, οἵτινες, ὡς αὐτός, ἀρχίζουν μετὰ θάρρους τὸ στάδιόν των. Πολλάκις ἐσκέφθην ὅτι ἂν ἡ κόρη του ἠγάπα ἐργατικόν τινα καὶ τίμιον νέον μὴ ἔχοντα περιουσίαν, θὰ τῷ τὴν ἔδιδεν εὐχαρίστως.

—Πιθανόν, ἀπήντησεν ἀταράχως ὁ νεαρὸς ὑποπλοίαρχος.

Εἰς τὴν ἀπαθῆ ταύτην ἀπάντησιν, ὁ Βλονδὼ δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατήσῃ τὴν ὑπομονήν του.

—Ἆ διάβολε, ἀνέκραξε διὰ φωνῆς ἠχηρᾶς καὶ κτυπῶν ἅμα διὰ τοῦ γρόνθου τὴν τράπεζαν εἰς τρόπον ὥστε ἀνεσκίρτησαν αἱ φιάλαι καὶ τὰ ποτήρια. Εἶμαι λοιπὸν κτῆνος, πέτρα, ξύλο, κούτσουρο! Ἔχω τώρα μίαν ὥραν ὁποῦ ὑποκρίνομαι· χώνομαι ἀπ' ἐδῶ, παραστρατῶ ἀπ' ἐκεῖ καὶ δὲν ἠξεύρω ἐπὶ τέλους οὔτε τί λέγω, οὔτε τί κάμνω! Εἰς τὸν διάβολον ὅλα αὐτὰ τὰ δικηγορικὰ σοφίσματα, τὰ ὁποῖα δὲν κάμνουν ἄλλο παρὰ νὰ σκοτίσουν τὰ πράγματα. Εἶσαι ἔντιμος νέος, θὰ σοῦ ὁμιλήσω καθαρά. Ἰδού... Σκέπτομαι ὅτι ἂν ἡ Ῥόζα Μαρία σὲ.... ἤθελε καὶ ἄν... ἤθελες καὶ σύ, ἠδύνασο νὰ τὴν πάρῃς.... Οὔφ! Αὐτὸ εἶνε τὸ μυστικόν μου... εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ!

Καὶ ταῦτα εἰπὼν ὁ πλοίαρχος ἔστη ὡς ἄνθρωπος κεκοπιακὼς καὶ θέλων νὰ πάρῃ τὴν ἀναπνοήν του. Ἀλλὰ κρύφα παρετήρει τὸν φίλον του· περιέμενε νὰ τὸν ἴδῃ ἀνασκιρτῶντα ὑπὸ χαρᾶς. Πόσον ὅμως ἐξεπλάγη ἰδὼν ἀπ' ἐναντίας τὸν Μαρσὲλ τακτοποιοῦντα τὰ ποτήρια, στηρίζοντα τοὺς ἀγκῶνας ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ μὲ φωνὴν εἴπερ ποτὲ καὶ ἄλλοτε ἀτάραχον ἀρχόμενον νὰ ὁμιλῇ οὕτω·

—Σ' εὐχαριστῶ, καλέ μου φίλε, διὰ τὰς ἀγαθὰς ὑπὲρ ἐμοῦ ἰδέας σου καὶ διὰ τὴν πρὸς ἐμὲ ἐμπιστοσύνην σου, ἥν, ἔσο βέβαιος, δὲν θὰ προδώσω. Εἶμαι εὐγνώμων πρὸς τὴν δεσποινίδα Ῥόζαν Μαρίαν διὰ τὴν εὔνοιαν, ἣν κατὰ διαφόρους περιστάσεις εὐηρεστήθη νὰ ἐκδηλώσῃ ὑπὲρ ἐμοῦ. Δὲν πιστεύω νὰ ἔχῃ πρὸς ἐμὲ ἄλλο αἴσθημα εἰμὴ ἐκεῖνο, ὅπερ ἡ ἀγαθὴ καὶ γενναία καρδία της ἔχει διὰ πάντα γνωστόν της ἔχοντα χρείαν προστασίας. Ἂν ἄλλως εἶχε τὸ πρᾶγμα, βαθύτατα θὰ ἐλυπούμην διότι δὲν δύναμαι νὰ τὴν νυμφευθῶ.

—Τί λέγεις! ἐψιθύρισε βραδέως ὁ καλὸς πλοίαρχος. Ἀγαπᾷς λοιπὸν ἄλλην!

—Οὔτε ἔρωτα ἄλλον ἔχω, οὔτε καὶ ἁπλῆν συμπάθειαν πρὸς ἄλλην. Ἀλλά, ὁμολογῶ, ὅταν ἐνίοτε μοὶ συμβαίνῃ νὰ ὀνειροπολήσω εἰκόνα κό-

Digitized by Google

ρης, ἣν θὰ ἠδυνάμην ν' ἀγαπήσω, ἡ εἰκὼν αὐτὴ οὐδόλως ὁμοιάζει πρὸς τὴν δεσποινίδα Ῥόζαν Μαρίαν.

—Εἶσαι τρελλός. Αἱ ἀνοησίαι τὰς ὁποίας καθ' ἡμέραν διαβάζεις, τὰ ποιήματα, τὰ μυθιστορήματα σοῦ ἐχάλασαν τὸ κεφάλι! Ἐγὼ τὴν εἶδα νὰ γεννηθῇ τὴν κόρην αὐτὴν, ηὔξησεν, ἀνετράφη ἐμπρὸς εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου. Οὔτε καλλιτέραν οὔτε ὡραιοτέραν αὐτῆς θὰ εὕρῃς εἰς τὸν κόσμον. Τὴν γνωρίζω, γνωρίζω καὶ σέ· ἂν καὶ ἦσαι ἐνίοτε ἀδάμαστος εἶμαι βέβαιος ὅτι ἐπλάσθητε ὁ εἷς διὰ τὸν ἄλλον. Πρέπει νὰ μὲ πιστεύσῃς διότι εἶμαι παλαιὸς φίλος σου· οἱ Ἱσπανοὶ λέγουν ὅτι δὲν ὑπάρχει καλλίτερος καθρέπτης τοῦ παλαιοῦ φίλου.

—Σ' εὐχαριστῶ καὶ πάλιν, ἀγαπητέ μου Βλονδῶ, εἶπεν ὁ Μαρσὲλ θλίβων τὴν χεῖρα τοῦ φίλου του. Ἔσο πάντοτε φίλος μου, περὶ πολλοῦ ποιοῦμαι τὴν φιλίαν σου καὶ δὲν θὰ δειχθῶ ποτὲ ἀνάξιος αὐτῆς. Ἂς ἀφήσωμεν ὅμως κατὰ μέρος πρόσωπον δι' ὃ τόσον αἰσθάνομαι σεβασμὸν, ὥστε νομίζω ὅτι τὸ μολύνομεν προφέροντες αὐτὸ ἐνταῦθα. Ἄκουσόν με· δὲν ἀπεφάσισα ἀκόμη νὰ νυμφευθῶ· δὲν ἀγαπῶ παρὰ τὴν θάλασσαν. Εἶνε δυνατὸν τὰ θέλγητρα τοῦ οἰκιακοῦ βίου νὰ προσηλώσωσιν ἄνθρωπον ἀφοσιωμένον ψυχῇ τε καὶ σώματι εἰς τὰ ταξείδια, εἰς τὸν βίον τὸν ναυτικόν; Σὺ ὁ ἴδιος πῶς δὲν ἐνυμφεύθης;

—Ὡς πρὸς ἐμὲ διαφέρει τὸ πρᾶγμα. Κορμὶ ὡς τὸ ἰδικόν μου δὲν ἠδύνατο νὰ γείνῃ ἄλλο τι παρὰ ναύτης, παρὰ θαλασσοποῦλι. Ποτὲ δὲν θὰ ἠδυνάμην ὡς σὺ νὰ διεγείρω τρυφερὸν αἴσθημα εἰς τὴν καρδίαν ὡραίας κόρης καὶ... ν' ἀπαλλάξω τῆς ἀγαμίας ῥεμβῶδές τι πλάσμα. Ὄχι, ὁμολογῶ, δὲν εἶμαι ἐγὼ πλασμένος διὰ τοιαῦτα πράγματα. Καὶ ὅμως, ποσάκις ἐπιστρέφων ἀπὸ μακρᾶς θαλασσοπλοΐας δὲν ᾐσθάνθην βαρεῖαν τὴν καρδίαν μου ἀναλογιζόμενος ὅτι μόνος καὶ ἔρημος θὰ εἰσέλθω εἰς τὸ μονῆρες καὶ ἔρημον δωμάτιόν μου! Ποσάκις δὲν ἐζήλευσα τὴν τύχην τοῦ ναύτου, τὸν ὁποῖον ἔνδακρυς καὶ ἀνήσυχος περιμένει εἰς τὴν ἀκτὴν ἡ τρυφερά του σύζυγος καὶ τὰ μικρά του τέκνα! Δὲν δύναται ἄλλο μεγαλήτερον δῶρον νὰ χαρίσῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἡ Θεία Πρόνοια εἰς τὸν μάταιον αὐτὸν κόσμον παρὰ ἐνάρετον γυναῖκα! Ἐκείνη παρηγορεῖ τοὺς πόνους μας, ἐκείνη στηρίζει τὸ γῆράς μας. Ὤ! πολλάκις τὸ ἐσκέφθην.

—Ἔχεις δίκαιον. Ἀλλ' ἐγὼ δὲν σκέπτομαι παρὰ πῶς νὰ ἐπιβιβασθῶ τὸ ταχύτερον εἰς τὸ πλοῖόν μου ὅταν τύχῃ περίστασις, πῶς νὰ ῥιφθῶ εἰς τὰς θαλάσσας, νὰ ταξειδεύσω, νὰ ἴδω ξένας παραλίας, νὰ θαυμάσω εἰς ἀμφότερα τὰ ἡμισφαίρια τὰ μεγαλοπρεπῆ τῆς φύσεως θεάματα, τὰ ὁποῖα τόσον πάθος ἐμβάλλουσιν εἰς ἐμέ. Λησμονῶ τότε ὅλας τὰς φιλοδοξίας τῶν κοινῶν ἀνθρώπων. Ἀπὸ τῶν παιδικῶν μου χρόνων ἤδη, ἀγαπητὲ Βλονδῶ, ἐθαυμαλίσθην μὲ ᾄσματα θαλασσινὰ, μετὰ προσοχῆς ἤκουον νὰ διηγῶνται τῶν παλαιῶν θαλασσοπόρων τὰ κατορθώματα. Ἡ γραῖά μου θεία, χήρα καὶ αὐτὴ ναυτικοῦ, συχνὰ μοὶ ἀνέφερε τὰ ὀνόματα τοῦ Γωθιὲ, τοῦ Γονδσφριὲνδ, πρὸ τοῦ ὁποίου ἔτρεμον οἱ ἐχθροὶ τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ μεγάλου Ἰωάννου Βάρτ. Ὄνειρόν μου ἦτο νὰ φέρω τὰς ἐπωμίδας ἀξιωματικοῦ ἐπὶ πολεμικοῦ πλοίου.

—Πάει πάλιν, τὸν ἔχασα, ἐψιθύρισεν ὁ Βλονδῶ μετὰ λύπης ἂν καὶ ἐνεποίει καὶ εἰς αὐτὸν αἴσθησιν ἡ ποιητικὴ ἔξαψις τοῦ Μαρσέλ. Ἀλλὰ, φίλε μου, ἀνέκραξε θέλων νὰ κάμῃ ἐσχάτην τινὰ προσπάθειαν, δὲν εἴμεθα πλέον εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Ἰωάννου Βάρτ, δὲν ἔχομεν τώρα πολέμους, οὔτε ἐπαπειλεῖ τὴν πατρίδα μας ξένον τι ναυτικόν. Τώρα ψαρεύομεν μόνον, ὡς βλέπεις, καὶ φέρομεν φορτία ξύλων. Ποῦ βλέπεις τὴν δόξαν εἰς αὐτὰ τὰ πράγματα; Νομίζω ὅτι μέχρις οὗ δοθῇ εὐκαιρία νὰ ἐπιδείξῃς τὴν ἀνδρίαν σου δύνασαι νὰ λάβῃς γυναῖκα ὡς ἐκείνην, τὴν ὁποίαν σοὶ ὑποδεικνύω καὶ τὴν περιουσίαν τοῦ πατρός της.

—Περιουσίαν! Καὶ τί εἶνε αἱ τόσον φημιζόμεναι περιουσίαι αὗται παραβαλλόμεναι πρὸς τοὺς θησαυροὺς τῆς φαντασίας μου! Εἶμαι εἰκοσιπέντε ἐτῶν, εἶμαι νέος. Ἔχω τὴν μαγικὴν ῥάβδον, τοῦ Ἀλαδὶν τὸν λύχνον, δύναμαι νὰ καθυποτάξω τὰ στοιχεῖα. Ὅταν ἦσο εἰκοσιπέντε ἐτῶν, Βλονδῶ, δὲν ἔτυχε ποτὲ νὰ ὀνειροπολήσῃς καὶ σὺ ὅτι θὰ δυνηθῇς μίαν ἡμέραν ν' ἀνάψῃς ὡς ὁ Ἰωάννης Βὰρτ τὴν πίπαν σου ἐντὸς ἑνὸς ἀνακτόρου;

—Ποτέ! ἀπήντησεν ἀφελῶς ὁ Βλονδῶ. Καὶ ἔμεινε σιγηλὸς καὶ ἀκίνητος· ἔκλινε τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ στῆθος, ἀνακύψας δ' αἴφνης ἔπειτα καὶ ἀτενίζων πρὸς τὸν ἐνθουσιῶντα ὑποπλοίαρχον μὲ φωνὴν γλυκεῖαν ἅμα καὶ λυπηράν·

—Βλέπω, τῷ λέγει, ὅτι ὅλα εἶνε χαμένα. Καὶ ὅμως εἶχα ὡραῖον σχέδιον! Ἀλλ' ἂς παύσωμεν πλέον, ἂς λησμονήσωμεν τὰ λεχθέντα, ἴσως ἤμην ἠπατημένος καὶ ἐγώ. Ἂς ἑτοιμασθῶμεν διὰ τὴν Σπιτζεβέργην.

Οἱ δύο φίλοι κατέλιπον τὸ καφφενεῖον· ὁ πλοίαρχος ἐπορεύθη εἰς τὰς ὑποθέσεις του, ὁ ὑποπλοίαρχος εἰς τὰ βιβλία του. Τῇ ἐπαύριον ἔμελλον νὰ συναντηθῶσιν ἐπὶ τοῦ πλοίου των.

Ἡ ἐξάρτυσις τοῦ πλοίου ἠργοπόρησε πολὺ πλειότερον ἢ ὅσον κατ' ἀρχὰς ἐνόμιζον, ἂν καὶ ὁ πλοίαρχος εἶχε καταβάλλει πᾶσαν αὐτοῦ τὴν πεῖραν καὶ ὁ Μαρσὲλ πᾶσάν του τὴν δραστηριότητα. Ὁ Κ. Βανσκὲπ περὶ πολλοῦ ἐποιεῖτο τὴν νέαν ταύτην ἐπιχείρησιν. Ὄχι μόνον ἐσκέπτετο ὅτι θὰ κάμῃ, ὡς λέγουσιν οἱ ἔμποροι, *καλὴν δουλειάν*, ἀλλ' ἤλπιζε πρὸς τούτοις, ὡς προείπομεν, ὅτι θ' ἀνοίξῃ νέους πόρους εἰς τὸ ἐμπόριον τῆς Δουνκέρκης, ὅτι θὰ καταστήσῃ ἑαυτὸν ἔτι μᾶλλον σεβαστὸν παρὰ τοῖς συμπολίταις του καὶ ὅτι θὰ κατέκτα ἴσως τὸ μικρὸν ἐκεῖνο τεμάχιον ταινίας, ὅπερ ἔλειπεν ἀπὸ τοῦ μαύρου φορέματός του. Οὐδὲν παρημέλει πρὸς πραγματοποίησιν τῶν ἐλπίδων

Digitized by Google

του. Ἡ *Ρόζα Μαρία* ἦτο μὲν λαμπρὸν πλοῖον μὲ τρεῖς ἱστοὺς καὶ κάλλιστα ναυπηγημένον, ἀλλ' ὁ Κ. Βανσκὲπ ἐνόμισε καλὸν νὰ τὸ καταστήσῃ στερεώτερον ἔξωθεν μὲν δι' ἰσχυρῶν σιδηρῶν ἐλασμάτων καὶ ἔσωθεν διὰ πλαγίων ξυλίνων δερμάτων. Ἐσκέφθη πρὸς τούτοις ὅτι ἂν καὶ ἡ *Ρόζα Μαρία* δὲν ἐξέπλεε κυρίως πρὸς ἄγραν φαλαινῶν, δὲν ἦτο ἀπίθανον νὰ συναντήσῃ τοιαύτας ἐν Σπιτζεβέργῃ· διὰ τοῦτο ἐφωδίασε τὸ πλοῖόν του μὲ λέμβους καταλλήλους πρὸς τοῦτο, τὰς καλουμένας φαλαινοθήρας, μὲ ἁρπάγας, καμάκια κλ. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἠθέλησε νὰ συμπεριληφθῇ εἰς τὸ πλήρωμα καὶ ὁ Τρομπών. Ὁ Τρομπὼν οὗτος ἦτο ἄνθρωπος ἔχων ἡράκλειον δύναμιν, βλοσυρὸν τὸ βλέμμα καὶ μακρὸν γένειον ὁμοιάζον πρὸς χαμόκλαδα. Εἶχεν ὑπηρετήσει ἐπὶ διαφόρων πλοίων καὶ πολεμικῶν καὶ ἐμπορικῶν, παντοῦ δὲ εἶχε γείνει γνωστὸς διὰ τὸν ἀλαζονικόν του χαρακτῆρα καὶ τὸ ἀκόλαστον καὶ ἀγριωπὸν ἦθός του. Τὸ γνωστὸν μέρος τοῦ βίου του δὲν ἦτο τοιαύτης φύσεως, ὥστε νὰ κινήσῃ ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν εὔνοιαν τῶν τιμίων ἀνθρώπων. Πλὴν δὲ τούτου ἡ ὕπαρξίς του εἶχε καὶ σκοτεινήν τινα φάσιν, ἧς οὐδεὶς μὲν ἐγίνωσκε τὸ μυστήριον, οὐδεὶς δὲ ἐτόλμα δὶς περὶ αὐτῆς νὰ τὸν ἐρωτήσῃ, διότι τότε συνωφρυοῦτο φοβερά, ἔσφιγγε τοὺς γρόνθους καὶ τόσον ἄγριος καθίστατο, ὥστε ἐνόμιζες ὅτι ἐζήτει θῦμά τι ἵνα κορέσῃ τὴν λύσσαν του. Τὸ ἀληθὲς του ὄνομα ἦτο Λανιέρος. Ἀλλ' ἡμέραν τινὰ εἶχε διηγηθῆ μετ' ἐμφάσεως εἰς ὅμιλον ναυτῶν συνηγμένων περὶ αὐτὸν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος πῶς εἶχε φονεύσει ἄλλοτε μὲ τὸ *τρομπόνι* του ἄγγλον ἀξιωματικὸν τολμήσαντα νὰ τῷ ἀντισταθῇ. Ἔκτοτε ἐκεῖνοι μὲν τὸν ἐπωνόμασαν Τρομπών, αὐτὸς δὲ ἐγαυρία ἐπὶ τούτῳ.

Ὁ Βλονδὼ ἀνετριχίαζε χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ ἀνθρώπου τούτου. Ὁ Μαρσὲλ δὲν ᾐσθάνετο μὲν τὸν αὐτὸν φόβον, ἀλλ' ἡ κτηνώδης ἀγριότης τοῦ Κανιβάλου ἐκείνου κατετάραττε τὸ λεπτοφυές του ἦθος. Καὶ ὁ Βλονδὼ καὶ ὁ Μαρσὲλ ὅμως, μετά τινας φρονίμους παρατηρήσεις ἐνέδωκαν εἰς τὴν ἐπιμονὴν τοῦ ναυκλήρου, ὅστις προσεπάθει νὰ τοὺς πείσῃ ὅτι ὁ Τρομπὼν ἦτο πρώτης τάξεως ἀκοντιστὴς τοῦ καμακίου καὶ ὅτι σταθερὰ ἐπίβλεψις ἠδύνατο νὰ συγκρατήσῃ τὴν πονηρὰν ἐκείνην φύσιν. Ὁ Τρομπὼν ἐνεγράφη λοιπὸν μεταξὺ τῶν πρώτων ἐν τῷ πληρώματι. Μόλις ἔμαθε τοῦτο ἐζήτησε παρὰ τοῦ Κ. Βανσκὲπ προκαταβολὴν ἐπὶ τοῦ μισθοῦ του, λαβὼν δὲ ταύτην ἐθεάθη τρέχων μὲ τὸν σκοῦφόν του στραβὰ καὶ μὲ ἀνοικτὰ τὰ στήθη ἀπὸ οἰνοπωλείου εἰς οἰνοπωλεῖον, ᾄδων μὲ φωνὴν ἀγρίαν παλαιόν τι ᾆσμα ναυτικόν.

Ἑσπέραν τινὰ ὁ πλοίαρχος καὶ ὁ ὑποπλοίαρχος τὸν ἀπήντησαν εἰς τὴν προκυμαίαν μεθύοντα. Τῷ ἔκαμον τὰς δεούσας παρατηρήσεις καὶ ἠθέλησαν νὰ τὸν ὑποβοηθήσωσιν ἵνα κρατηθῇ εἰς τοὺς πόδας, ἀλλ' ἐκεῖνος ὠρθώθη ἀμέσως ἐνώπιόν των, ἐλύγισε τοὺς βραχίονας ὡς ἂν ἤθελε νὰ γρονθοκοπήσῃ καὶ ἀπεχώρησε βλασφημῶν καὶ καταρώμενος.

Εὐτυχῶς οἱ δύο ἀξιωματικοὶ τῆς *Ρόζας Μαρίας* ἐπρόκειτο νὰ συμπαραλάβωσι μεθ' ἑαυτῶν καὶ καλλιτέρας φύσεως ναύτας, ἰδίως δὲ τὸν πηδαλιοῦχον Φραισνοά, τὸν εὐκίνητον κωπηλάτην Δαμπελὲν καὶ ἄλλους. Ὁ Μαρσὲλ εἶχε συμπαραλάβει ὡς ναυτόπαιδα καὶ μικρὸν ὀρφανὸν καλούμενον Φρισκέ, τὸν ὁποῖον εἶχεν εὕρει ἡμέραν τινὰ ἐπαιτοῦντα εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς Δουνκέρκης καὶ τὸν εἶχεν ἐλεήσει.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔαρος τὰ πάντα ἦσαν τέλος πάντων ἕτοιμα. Εἰς τὰς συνήθεις προμηθείας τοῦ πλοίου ὁ Κ. Βανσκὲπ γενναίως φερόμενος προσέθηκε καὶ ἓν βαρέλιον οἰνοπνεύματος καὶ δύο ζύθου τῆς Φλάνδρας, ἔπειτα δὲ παρεκάλεσε πολὺ τὸν Βλονδὼ νὰ ἀράξῃ εἰς Χάμμερφεστ καὶ νὰ παραλάβῃ ἐκεῖθεν ἐπὶ οἱοισδήποτε ὅροις ἔμπειρον *πιλότον* διὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Σπιτζεβέργης.

Τῇ 1 Μαΐου, ἅμα τῇ ἀνατολῇ τοῦ ἡλίου, ἡ *Ρόζα Μαρία* ἐσήκωνε τὴν ἄγκυραν καὶ μεγαλοπρεπὴς ἔπειτα προεχώρει εἰς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος, ἐν ᾧ ἔπνεε ὡραιοτάτη καὶ ζωογόνος νοτιοδυτικὴ αὔρα.

Καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς ὥραν, εἰς τὴν μικρὰν τῶν Δουνῶν ἐκκλησίαν, ἥτις εἶνε τόσον σεβαστὴ εἰς τὴν Δουνκέρκην, ὅσον τὸ ναΐδιον τῆς Παναγίας τῆς Γάρδης εἰς τὴν Μασσαλίαν καὶ τὸ τῆς Παναγίας τῆς Χάριτος εἰς τὸ Ὁμφλέρ, ἐγονάτισε πρὸ τῆς ἁγίας εἰκόνος τῆς Παναγίας νέα κόρη. Καὶ ἅμα ἐτελείωσε τὴν προσευχήν της ἐναπέθηκεν εὐλαβῶς χρυσοῦν νόμισμα εἰς τὴν χεῖρα πολιοῦ ἱερέως καὶ παρεκάλεσεν αὐτὸν νὰ εἴπῃ λειτουργίας τινὰς ὑπὲρ τῶν ἐν θαλάσσῃ πλεόντων. Καὶ ἐξελθοῦσα τοῦ ἱεροῦ περιβόλου ἔστρεψε δακρυβρέκτους τοὺς καλοὺς ὀφθαλμούς της πρὸς τὸ πέλαγος τὸ ἀχανές, ἔνθα τὸ πρὸ ὀλίγου ἐκπλεῦσαν πλοῖον ταχέως ηὐλάκωνε τὴν θάλασσαν προχωροῦν. Ἔπειτα κατεβίβασε πρὸ τοῦ προσώπου τὸ κάλυμμά της καὶ ἐπέστρεψεν οἴκαδε μὲ σκεπτικὸν τὸ μέτωπον καὶ μὲ πάλλουσαν καρδίαν.

Ἦτο ἡ Ῥόζα Μαρία.

XAVIER MARMIER
Μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας.

Ἕπεται συνέχεια.

Ο ΕΘΝΙΚΟΣ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Πρό τινων ἐτῶν, ὅτε ἐγίνοντο αἱ προπαρασκευαστικαὶ ἐργασίαι διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ σιδηροδρόμου, ὅστις ἔμελλε νὰ διασχίσῃ τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας ἀπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ μέχρι τοῦ Εἰρηνικοῦ, διεδόθη, τότε κατὰ πρῶτον, ὅτι ὑπάρχει χώρα τις θαυμασία καὶ

Digitized by Google

μόνον όχι μαγευμένη, ήτις εύρίσκετο κεκρυμμένη μεταξύ τών όρέων, τά όποία περικυκλοΰσι τάς πηγάς τών ποταμών Μισσούρη καί Κιτρινολίθου (Yellowstone). Μόνον κυνηγοί άγρίων θηρίων, έλέγετο, είχον έως τότε είσδύσει είς τό μέρος έκεΐνο τό θαυμαστόν, κατά τό λέγειν δ' αύτών ή άγνωστος χώρα συνήνωνε τοσαύτας καί τόσον θαυμασίας φυσικάς καλλονάς, ώστε άδύνατον ήτο νά εύρεθή παρόμοιος τόπος έπί τής γής.

Κατ' άρχάς αί διαδόσεις αύται δέν έτυχον πολλής προσοχής καί έκαστος ένόμιζεν ότι ό θρυλούμενος ούτος έπίγειος παράδεισος ούδέν άλλο ήτο είμή μυθικόν τι πάλιν καί φανταστικόν 'Ελδοράδον, έξ έκείνων, τά όποία τόσον πολύ είχον ζαλίσει τούς πρώτους τής 'Αμερικής κατακτητάς.

Τέλος, ή Βουλή τών 'Ομοσπόνδων Πολιτειών άπεφάσισε νά έξαποστείλη νά έξερευνήσωσι κατά πόσον τά θρυλούμενα ήσαν άληθή. 'Η έκθεσις δέ, ήν ύπέβαλον τά άποσταλέντα άρμόδια πρόσωπα, όχι μόνον δέν διέψευδε τάς διασπαρείσας φήμας, άλλά καί έβεβαίου ότι αύται ήσαν κατώτεραι τής άληθείας. Κατ' αύτήν, πάσα ή περί τάς πηγάς τοΰ Κιτρινολίθου χώρα ήδύνατο νά θεωρηθή ώς τό περιεργότερον καί θαυμαστότερον μέρος τής ύδρογείου σφαίρας. Όθεν ή Βουλή άπεφάσισεν έν έτει 1871, ότι ή χώρα αύτη άποτελοΰσα μέγα όρθογώνιον μήκους 110 τετραγωνικών χιλιομέτρων καί πλάτους 90, θά θεωρήται κτήμα τοΰ 'Αμερικανικοΰ λαοΰ καί θ' άποτελή τοΰ λοιποΰ 'Εθνικόν Παράδεισον (parc), ού θά έπιτρέπηται ή είσοδος είς τούς θέλοντας νά τόν περιεργασθώσι.

Έκτοτε πολλαί έπιστημονικαί άποστολαί έγένοντο πρός έξέτασιν τοΰ παραδείσου τούτου, τοΰ όποίου ή πρώτη διερεύνησις είχε γείνει έπιπολαίως μόνον. Τά άποτελέσματα δέ τών έρευνών, άς έποίησαν αί άποστολαί αύται, μαρτυροΰσιν ότι ούδέν μεγαλοπρεπέστερον καί περιεργότερον τών παρά τάς πηγάς τοΰ Μισσούρη άνακαλυφθεισών καλλονών.

'Η χώρα αύτη τών θαυμάτων βρίθει παντοίων πηγών ύδάτων άναπηδώντων, έκ δέ τών ύδάτων τούτων άλλα κοχλάζουσι καί άλλα είνε θειοΰχα. Τά είς τό είδος τοΰτο περιβόητα geyser τής 'Ισλανδίας ούδέ μακρόθεν δύνανται νά παραβληθώσι πρός τά θαυμάσια τοΰ 'Εθνικοΰ Παραδείσου τής 'Αμερικής. Τινές έκ τών πηγών τούτων άναρρίπτουσιν είς ύψος 200 ποδών καί πλέον στήλας ύδατος, έχούσας όκτώ έως δέκα μέτρων διάμετρον. Όταν δέ οί χείμαρροι ούτοι άναβλύζωσιν ούρανομήκεις, άκούεται ή βοή είς πολλών χιλιομέτρων άπόστασιν, ό δέ όγκος των καταπίπτων πάλιν μετά καταπληκτικής δυνάμεως έπί τής γής, διασείει αύτήν ούτως, ώστε μακράν νομίζει τις ότι σεισμός είνε τό γινόμενον. Τά ύδατα διαχεόμενα καταλείπουσι κάτω τάς άναλελυμένας μεταλλικάς ούσίας, ύφ' ών ταΰτα είνε πεπληρωμένα, οί τιτανώδεις δέ καί θειϊκοί ούτοι όγκοι σχηματίζουσι σπήλαια, πύργους, πυραμίδας, γιγαντώδεις κρατήρας ή κώνους παντοίους, άποτελοΰντας θέαμα άπροσδοκήτου καί έξαισίας ώραιότητος. Καί πάντα ταΰτα χρωματιζόμενα κατά τρόπον ύπερβαλλόντως λαμπρόν καί παράξενον, έχουσί τι άληθώς ύπεράνθρωπον καί άπαράμιλλον. 'Αλλοΰ, ήφαίστεια βορβόρου κατακαλύπτουσιν έπί μήνας ή καί έπί έτη όλα άπέραντα διαστήματα, έκατομμυρίων κυβικών μέτρων, μέ βόρβορον, τόν όποΐον έξεμοΰσι· έπειτα παύουσιν άπό τοΰ νά ήνε έν ένεργεία, καθίεται ό κρατήρ των καί ή βλάστησις άρχίζει ν' άναφαίνηται έκεΐ, όθεν ζέοντος βορβόρου χείμαρροι τήν είχον άποδιώξει. 'Αλλοΰ, καταρράκται άνώνυμοι μέν, άλλά παρά πολύ πλέον άξιοθαύμαστοι παρά οί τών Άλπεων ή τών Πυρηναίων, μετά πατάγου καταπίπτουσιν είς σκοτεινάς φάραγγας. Μόλις ίσως φυλή τις άγρίων ή συνοδεία εύρωπαίων κερδοσκόπων, κυνηγών άγριμίων ή χρυσοθηρών, έπάτησέ ποτε είς τά άπροσπέλαστα έκεΐνα μέρη.

'Εκεΐ, τέλος, όρη, ών δέν έμετρήθη μέν έπακριβώς τό ύψος, άλλά τά όποΐα είνε τόσον ύψηλά, όσον αί γνωσταί κορυφαί τών Άλπεων, ή καί ύψηλότερα, περικλείουσιν έκεΐ πλησίον τήν χώραν έκείνην, ήτις διά τήν τερπνότητα αύτής έπωνομάσθη ύπό τών έκ Νέας 'Υόρκης καί έξ Ουασιγκώνος περιηγητών 'Αμερικανική 'Ελβετία. Δέν λείπει άλλο άπό τοΰ θαυμαστοΰ τούτου τόπου είμή μόνον ξενοδοχεΐα, ίνα έχωσι ποΰ νά καταλύωσιν οί περιηγηταί. Καί ταΰτα όμως βεβαίως θά γείνωσι μετ' ού πολύ.

Μεταξύ τών θαυμάτων τοΰ 'Εθνικοΰ Παραδείσου, έν έκ τών κυριωτέρων είνε ή καλουμένη *Άβυσσος τοΰ Πυρός* (Fire-hole)· πρωτοφανεΐς καί πρός ούδέν έπί τής γής γνωστόν όμοιάζουσαι είνε αί έκεΐ πηγαί τών θερμών ύδάτων.

'Η κοιλάς αύτη είνε τριγωνική περίπου, διαρρέει δ' αύτήν ποταμός. Τά έκ μαύρης λάβας όρη, άτινα τήν περικυκλοΰσιν, έχουσι 500 μέτρων ύψος καί είνε δασώδη καί άπόκρημνα. Τό μέσον τής κοιλάδος διατρυπάται, ούτως είπεΐν, ύπό άναριθμήτων σχεδόν πηγών (geysers), έξ ών άναβλύζουσι θερμά ύδατα, δι' άμφότερα άξιοθαύμαστα καί διά τήν άπίστευτον καί ώς άν μαγικήν ώραιότητα τών κρατήρων των καί διά τήν μεγαλοπρέπειαν, μεθ' ής άναρρίπτουσιν είς ύψος μέγα χειμάρρους προσομοιάζοντας πρός γιγαντώδη δράγματα άσταχύων.

'Από τοΰ χείλους τοΰ κρατήρος καί κάτω, οί βράχοι είνε πλήρεις κοιλωμάτων κατά σειράν διατεταγμένων, ώς εί ήσαν έπάλξεις, καί σχηματιζόντων ώς μεγάλας λεκάνας, τής μιάς ύπέρ τήν άλλην· κρασπεδοΰνται δ' αύται ύπό

Digitized by Google

χαλαζίου λίθου ἀργυροχρόου. Τὰ κοιλώματα ταῦτα, ἀνώμαλα καὶ ποικίλα τὴν μορφήν, εἶνε πάντοτε πλήρη ὕδατος, διατάσσονται δέ πως ἐν αὐτοῖς καὶ στρώματα εἴδους τινὸς κοραλλίου λαμπροῦ ὡς ὁ κρόκος. Σχηματίζονται δὲ περὶ τὰ χείλη αὐτῶν ὑπὸ βραχώδους τινὸς οὐσίας καὶ κροσσοί τινες δυνάμενοι νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὴν λεπτοτέραν δαντέλλαν. Ἀπὸ τοῦ βάθους τῶν κοιλωμάτων ὑψοῦνται μικραὶ στῆλαι ἀπολήγουσαι εἰς στεφάνην· νομίζεις ὅτι εἶνε ἔνυδρα φυτά. Τινὰ ἐκ τῶν κοιλωμάτων εἶνε πλήρη χαλίκων, οἵτινες λάμπουσιν ἐκ τῆς λευκότητος, ἄλλα γέμουσιν ὑαλοειδοῦς τινος κιτρίνης ὕλης, ἥτις ὑψοῦται σχηματίζουσα σταλακτίτας. Ὅσῳ δὲ ἀπέχουσι τοῦ κρατῆρος, τόσῳ τὰ κοιλώματα ταῦτα καθίστανται βαθμηδὸν μεγαλήτερα, τὸ δὲ ὕδωρ, καθιστάμενον καὶ αὐτὸ ψυχρότερον, μεταβάλλει τό τε χρῶμα καὶ τὴν φύσιν τῶν διαφόρων ἐκεῖ ὑποστάσεων (dépôts). Οὕτω δὲ μεταμορφοῦνται αὗται εἰς τιτανώδη κρύσταλλα, ποῦ μὲν λευκά, ποῦ δὲ ποικιλόχροα.

Τῶν πηγῶν τὸ ὕδωρ εἶνε ἄχρουν, ἄοσμον καὶ ἄνοστον. Αἱ μνημονευθεῖσαι δὲ ὑποστάσεις κατά τε τὴν ἐξύφανσιν καὶ τὸ χρῶμα ὁμοιάζουσι πρὸς πτερὸν χρυσαλλίδος, ἀλλ' εἶνε στερεαί· οὐδὲ ποῦς ἀνθρώπου δύναται νὰ τὰς συντρίψῃ. Πρὸς τῇ θαυμασίᾳ αὐτῶν φυσικῇ κατασκευῇ ἂν τις ἀναλογισθῇ ὅτι νέφη ἀτμῶν καὶ βροχαὶ ποικίλαι βράζοντος ὕδατος ἀδιακόπως καλλύνουσι τὰ θαύματα ἐκεῖνα τῆς φύσεως, δύναται μόλις νὰ φαντασθῇ τὸ μεγαλεῖον τοῦ πράγματος. Ἀπιστεῖ τις πρὸς τοὺς ἰδίους του ὀφθαλμοὺς τοιαῦτα βλέπων καὶ προσπαθεῖ διὰ τῆς ἀφῆς νὰ βεβαιωθῇ ἂν ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα βλέπει ἦνε ἀληθῆ καὶ πραγματικά, καὶ θέλει νὰ θέσῃ τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ χείλους τῶν κρατήρων καὶ διὰ τῆς ῥάβδου νὰ ἐξετάσῃ τὸ βάθος αὐτῶν. Πᾶν ὅ,τι δύναταί τις νὰ φαντασθῇ ὡραιότερον, πᾶν ὅ,τι ἤκουσέ τις θρυλούμενον περὶ τῶν περιβοήτων μωαμεθανικῶν παραδείσων, ἐν τῷ παραδείσῳ τούτῳ τῷ πραγματικῷ καὶ ἐπιγείῳ τὸ εὑρίσκει κατώτερον, ὑποδεέστερον τῆς πραγματικότητος. Οὐδὲν παρόμοιον ἀναμφιλέκτως δύναταί τις νὰ εὕρῃ ἐπὶ τῆς γῆς.

Παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ, ὅστις, ὡς εἴπομεν, καλεῖται Ἄβυσσος τοῦ Πυρός, ὑπάρχουσιν ἑλώδη μέρη ἔνθα φαίνονται αἱ κορυφαὶ κρατήρων κατακεχωσμένων. Οἱ κρατῆρες οὗτοι βράζουσι μετὰ πολλῆς δυνάμεως, χύνονται δὲ ἐξ αὐτῶν ἡσύχως ὕδατα θερμά, ἀλλὰ δὲν ἀναβλύζουσι. Δυτικώτερον, ὑπάρχει λίμνη ἔχουσα ἑκατὸν περίπου ποδῶν διάμετρον, ὑπεράνω δ' αὐτῆς κυματίζουσιν ἀτμοί. Τῆς λίμνης ταύτης τὰ ὕδατα ἀφίνουσιν ὑπόστασιν κιτρίνην, ἀποτελοῦσαν στρῶμα πλειόνων ποδῶν πάχους. Ἀντικρύ, εἰς πεντήκοντα μέτρων ἀπόστασιν, φαίνεται μακρά τις σχισμάς, δύο μέτρων πλάτους, ἀγνώστου δὲ βάθους, ἐφ' ἧς ὑπάρχουσι φυσικὰ γεφύρια, ἐσχηματισμένα ὑπὸ τοῦ βράχου. Εἰς τὴν σχισμάδα ταύτην, ἐξ ἧς ἀναδίδονται ποῦ καί που ἀτμοί, ῥέει πλατὺς ῥύαξ θερμοῦ ὕδατος, ὁρμητικῶς διευθυνόμενος πρὸς ἀνατολάς. Ἐπὶ 300 μέτρων ἀποστάσεως δύναταί τις νὰ παρακολουθήσῃ τὴν κοίτην του, διότι ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους διακρίνεται ἡ βοὴ τῶν ὑποχθονίων ὑδάτων του. Εἰς ἄλλας πηγάς, κειμένας πλησίον εἴς τι δάσος, ἀπαντᾷ τις δένδρα πεσόντα εἰς τοὺς κρατῆρας. Τὰ δένδρα ταῦτα τὰ ἔχει περιβάλλει λευκόν τι στρῶμα τιτανολίθου, ὡς τις λίθινος φλοιός· εἶνε σχεδὸν ἀπολιθωμένα. Λεπτότατα καὶ κομψότατα ἔχουσι κατὰ παρόμοιον τρόπον ἀπολιθωθῆ ἢ μᾶλλον ἐπιπλακωθῆ καὶ φύλλα καὶ κλαδία δένδρων καὶ κυπαρισσόμηλα καὶ ἀκρίδες καὶ πᾶν ὅ,τι, τέλος, ἔτυχε νὰ πέσῃ εἰς τὸ ὕδωρ. Εἰς τὰς πηγὰς ταύτας βλέπει τις καὶ τιτανώδεις ὑποστάσεις εἰς σχῆμα μανιταρίων. Αἱ κεφαλαὶ των ὑπερέχουσι τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος, φθάνουσι δὲ πολλάκις εἰς μέγεθος δεκαπέντε ποδῶν διαμέτρου καὶ ὑποβαστάζονται ὑπὸ στελέχους, ὕψους δέκα ποδῶν καὶ πάχους δύο. Ὅλα ταῦτα εἶνε στερεώτατα ὡς βράχος.

Παρὰ τὰς ὄχθας τῆς Ἀβύσσου τοῦ Πυρὸς εὑρίσκονται αἱ μέγισται πηγαὶ (geysers). Ἡ κυριωτάτη πασῶν εἶνε ἡ ἐπικληθεῖσα Ὠχυρωμένος Πύργος. Τὸ ἐκ τιτανολίθου ὕψωμα ἐφ' οὗ ὑπάρχει ἔχει 15 μέτρων ὕψος καὶ 1000 περίπου τετραγωνικῶν μέτρων ἔκτασιν. Ἐν τῷ μέσῳ ὑψοῦται ὁ κρατήρ· οἱ ἀνώμαλοι τοῖχοί του, κοσμούμενοι ὑπὸ σφαιρικῶν ἀπολιθώσεων, ἔχουσι σχῆμα πυργίσκου, ἔχοντος ὕψος μὲν 15 μέτρων, περιφέρειαν δὲ πρὸς τὴν βάσιν 70. Ἡ κορυφὴ ἔχει ὁλόγυρα ἐσκαμμένα κουφώματα διαχωριζόμενα διὰ χονδρῶν ῥόζων τοῦ βράχου, ῥοδίνου χρώματος. Εἰς τὸ κέντρον ὑπάρχει κρατήρ, ἔχων ἑνὸς μέτρου διάμετρον· κοσμοῦνται δὲ τὰ χείλη αὐτοῦ ὑπὸ κροκοχρόου κλιτύος. Ὀλίγον παρέχει, νομίζεις ὅτι βλέπεις φεουδαλικὸν πύργον ἡμιερειπωμένον. Ὁ κρατὴρ διαρκῶς ἀναδίδει ἀτμούς, ἕνεκα τῆς συμπυκνώσεως τῶν ὁποίων πίπτουσι πάντοτε σταγόνες ὕδατος κατὰ μῆκος τῶν ἐξωτερικῶν τοίχων τοῦ κώνου, ὅστις οὕτω μένει ἀείποτε ὑγρός. Ἡ σχηματιζομένη ὑπόστασις εἶνε ἀργυρόφαιος μὲν τὸ χρῶμα, περιεργοτάτη δὲ τὴν μορφήν, τῆς ὁποίας ἡ τελειότης ἅμα καὶ ἡ λεπτότης καθιστῶσιν ἐκστατικὸν τὸν θεατήν. Παρὰ τοῦ πυργίσκου τὴν βάσιν ἔκειτο μέγας κλάδος πεύκης· ὁ τιτανόλιθος τὸν εἶχε καὶ αὐτὸν παραδόξως ἐπιπλακώσει, ὥστε ἐφαίνετο ὅλος ἀπολιθωμένος, ἦτο δὲ ἱκανῶς παχὺς καὶ ἔλαμπεν ὑπὸ τῆς λευκότητος.

Καὶ ἄλλην ἀναβλύζουσαν πηγὴν ἀναφέρουσιν οἱ ἐρευνήσαντες τὸν τόπον ὡς μάλιστα ἀξίαν λόγου, τὴν τοῦ Γίγαντος. Ἀναρρίπτει αὕτη εἰς

Digitized by Google

60 μέτρων ὕψος στήλην βράζοντος ὕδατος 2 μέτρων διαμέτρου. Ἔρχεται ἔπειτα ἡ πηγὴ τοῦ Σπηλαίου, τῆς ὁποίας περιεργότατος πάλιν εἶνε ὁ κρατήρ.

Ἐν συνόλῳ δυνατὸν εἰπεῖν ὅτι ὁ Ἐθνικὸς Παράδεισος δύναται νὰ καταλεχθῇ μεταξὺ τῶν θαυμάτων τοῦ κόσμου, ἐντὸς ὀλίγου δὲ, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, θὰ προσελκύσῃ ἄπειρον πλῆθος περιηγητῶν ἐξ ὅλων τῶν ἐθνῶν. **

ΠΕΡΙ ΚΙΝΑΣ Ἢ ΠΕΡΟΥΒΙΑΝΟΥ ΦΛΟΙΟΥ

Ὁ βασιλεὺς Λουδοβῖκος ΙΔ' εἶχέ ποτε προσβληθῆ ὑπὸ διαλείποντος πυρετοῦ, πάντα δὲ τὰ θεραπευτικὰ μέσα, τὰ ὁποῖα μετεχειρίσθησαν οἱ παρ' αὐτῷ διασημότεροι τῶν ἰατρῶν ἀπέβησαν ἀνωφελῆ. Ἄγγλος τις τότε ὀνόματι Ταλβότ, νεωστὶ ἀφικόμενος εἰς Βερσαλλίας, προσελθὼν εἰς τοὺς αὐλικοὺς εἶπεν ὅτι δύναται ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν νὰ θεραπεύσῃ τὴν νόσον τοῦ βασιλέως διὰ φαρμάκου, ὅπερ αὐτὸς εἶχεν. Οἱ ἰατροί, οἱ κληθέντες νὰ ἐξετάσωσι τὸ προταθὲν φάρμακον ὑπὸ τοῦ ἀγνώστου ἐκείνου ἀνδρός, εἶπον ὅτι συνίστατο ἐξ ἁπλοῦ αὐστηροῦ οἴνου τῆς Ἱσπανίας, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχε ῥίψει φυτὸν τέως ἄγνωστον, ἀφορήτου πικρότητος. Ὁ Λουδοβῖκος ΙΔ' ἀπεφάσισεν οὐχ ἧττον νὰ πίῃ τὸ φάρμακον καὶ πρὸς κοινὴν ἔκπληξιν μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐθεραπεύθη.

Τούτου γενομένου ὁ βασιλεὺς ἀπένειμεν εἰς τὸν Ταλβὸτ πρὸς ἀνταμοιβὴν τὸν τίτλον τοῦ εὐγενοῦς καὶ τὸ μονοπώλιον τῆς τε κατασκευῆς καὶ τῆς χρήσεως τοῦ θαυμασίου αὐτοῦ φαρμάκου. Μετὰ παρέλευσιν ὅμως ὀλίγων ἐτῶν θέλων ὁ Λουδοβῖκος νὰ μεταδώσῃ καὶ εἰς τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ τὰ ἀγαθὰ τῆς ἐφευρέσεως, ἠγόρασεν ἀπὸ τοῦ Ταλβὸτ τὸ μυστικὸν τοῦ φαρμάκου καὶ τότε ἐγνώσθη, ὅτι ὁ νοήμων ἐκεῖνος Ἄγγλος ἐν αὐστηρῷ οἴνῳ ἀνεμίγνυε κόνιν γνωστὴν ἐν Ἱσπανίᾳ πρὸ πολλοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα *κόνις τῆς κομήσσης*, τῆς ὁποίας ὅμως τὴν χρῆσιν οἱ ἰατροὶ τῆς Γαλλίας οὐδόλως παρεδέχοντο.

Ἡ κόνις αὕτη ἦτο λειοτετριμμένος φλοιὸς δένδρου ἀνήκοντος εἰς τὴν χλωρίδα τῆς μεσημβρινῆς Ἀμερικῆς καὶ καλουμένου ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων **Κινὰ-Κινὰ** ἢ Κιν-κινά. Ἡ κόμησσα Δε-Κινχὼν (de Cinchon) ἀντιβασίλισσα τοῦ Περοῦ, προσβληθεῖσα ὑπὸ διαλείποντος πυρετοῦ καὶ θεραπευθεῖσα τῷ 1638 διὰ τοῦ φλοιοῦ ἐκείνου, κατέστησεν αὐτὸν γνώριμον τὸ πρῶτον εἰς τὴν Ἱσπανίαν· πρὸς ἀνάμνησιν δὲ τοῦ γεγονότος τούτου ὁ περιώνυμος βοτανικὸς Λινναῖος ὠνόμασε βραδύτερον *κιγχόνας* (Cinchona) τὰ φυτὰ τῆς οἰκογενείας, τὰ παράγοντα τὸν πολύτιμον περουβιανὸν φλοιόν.

Τὸ νέον φάρμακον, οὗτινος τὴν διάδοσιν καὶ προστασίαν ἀνέλαβεν ὁ Λουδοβῖκος ΙΔ', ἐγένετο τάχιστα πάγκοινον ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἐπεξετείνετο ἡ διάδοσις αὐτοῦ. Πρῶτος δὲ ὁ ἀκαδημαϊκὸς Λα Κονδαμὶν (La Condamine) διέγραψεν ἀκριβῶς τὰ περὶ τῶν παραγωγικῶν τῆς κίνας δένδρων, καὶ τὰ περὶ τῶν χωρῶν, ἐν αἷς φύονται.

Ἡ κίνα εἶναι δένδρον τῆς οἰκογενείας τῶν ἐρυθροδανιδῶν, μιᾶς τῶν σπουδαιοτέρων καὶ πολυτιμοτέρων τοῦ φυτικοῦ βασιλείου, διότι εἰς αὐτὴν ὑπάγεται καὶ ὁ καφὲς καὶ τὸ ἐρυθρόδανον (ῥιζάριον). Τὰ ἄνθη τῆς κίνας εἶναι διατεταγμένα κατ' ἀνθήλας, ἔχουσι στεφάνην λευκήν, ῥοδινὴν ἢ πορφυρᾶν καὶ παράγουσι καρπὸν κάψας διχώρους, ἐν αἷς εἶναι ἐγκεκλεισμένοι οἱ σπόροι. Αἱ θαυμασταὶ ἰδιότητες τῆς κίνας περιέχονται ἐν τῷ φλοιῷ τοῦ δένδρου, ἐξ οὗ καὶ παράγεται τὸ πολυτιμότερον τῶν φαρμάκων, ἅτινα ἡ Πρόνοια ἐδωρήσατο τοῖς ἀνθρώποις.

Τὰ δένδρα τῆς κίνας φύονται ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν κοιλάδων τῶν Ἄνδεων, τοῦ Περοῦ καὶ τῆς Βολιβίας, σχηματίζοντα ζώνην περίπου 3,000 χιλιομέτρων μήκους, κειμένην ὑπεράνω τοῦ ἐπιπέδου τῆς θαλάσσης ποῦ μὲν 1,000 μέτρα, ποῦ δὲ ὑπὲρ τὰς 3,000. Ἡ συγκομιδὴ τοῦ φλοιοῦ γίνεται ὧδέ πως κατὰ τὸν Παῦλον Μάρκοῦ (P. Marcoy), τὸν διάσημον ἐρευνητὴν τῶν *κινοφόρων κοιλάδων*.

Ἅμα ἐντὸς ζώνης δασῶν ἀνευρεθῶσι τὰ ἀλεξιπύρετα δένδρα, καὶ γνωσθῇ τὸ εἶδος αὐτῶν, καὶ τὸ δυνάμενον νὰ παρέλθῃ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον κέρδος, οἱ ὑλοτόμοι ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν προϊσταμένου ἐκλέγουσιν εἰς τὰ ἄκρα τοῦ δάσους ἢ καὶ ἐντὸς τούτου, κατὰ τὰς τοπικὰς περιστάσεις, τὸ μέρος ἔνθα θὰ κατοικίσωσι, καὶ αὐτόθι ἐν πρώτοις κατασκευάζουσι καλύβας καὶ παραπήγματα, ὅπως προφυλάττωσιν ἑαυτούς τε καὶ τὸν συλλεχθησόμενον φλοιόν. Τούτου γενομένου διαχαράττουσιν ἐν τῷ δάσει μίαν ἢ πλείονας ἀτραποὺς πρὸς διευκόλυνσιν τῆς συγκοινωνίας τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς μεταφορᾶς τοῦ φλοιοῦ. Ἐὰν ὁ τόπος τῆς συλλογῆς κεῖται ἐγγὺς πολυανθρώπου πόλεως καὶ ὑπάρχωσιν ὁδοὶ ἐν καλῇ καταστάσει, ἡ μετακόμισις γίνεται δι' ἡμιόνων· συνηθέστερον ὅμως ἡ ῥάχις τοῦ Ἰνδοῦ ἀντικαθιστᾷ τὴν τῶν ζῴων, καίτοι πολλάκις διάστημα 10 ἢ 15 λευγῶν διαχωρίζει τὸ μέρος τῆς συλλογῆς ἀπὸ τῆς πόλεως ἢ τοῦ ἐμπορείου, ἔνθα πρόκειται νὰ γίνωσι τὰ τελευταῖα δέματα.

Μετὰ τὴν προετοιμασίαν ταύτην ἐπερχομένου τοῦ χρόνου τῆς ἐκκοπῆς, οἱ φλοιοτόμοι φέροντες ἐπ' ὤμου πέλεκυν, μακρὰν μάχαιραν ἐν τῇ ζώνῃ καὶ τὰ πρὸς τροφὴν ἐπιτήδεια, ἅτινα καθ' ἑβδομάδα πορίζονται, εἰσέρχονται εἰς τὸ δάσος, καὶ ἢ ἰνὰ εἷς ἢ καθ' ὁμάδας ἄρχονται τῆς ἐπομένης κοπιώδους ἐργασίας. Δοθέντος τοῦ δένδρου, ὅπερ πρόκειται νὰ καταρρίψωσιν, ἀνοίγουσι περὶ τὴν ῥίζαν λάκκον βάθους 40 ἢ 60 ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου, καὶ τοῦτο ἵνα μὴ ἀπωλεσθῇ οὐδὲν μέρος τοῦ φλοιοῦ· εἶτα διὰ τοῦ πελέκεως ῥίπτουσι χα-

Digitized by Google

μαὶ τὸ δένδρον, ὡς πράττουσι συνήθως διὰ τὰ λοιπὰ δένδρα οἱ ὑλοτόμοι τῶν δασῶν. Τοῦ δένδρου πεσόντος κλαδεύουσι τοὺς κλάδους καὶ προβαίνουσιν εἰς τὸν ἀποφλοιϊσμόν. Διὰ μικροῦ ῥοπάλου ἢ διὰ ξυλίνου σφυρίου, ἢ διὰ τῆς ῥάχεως τοῦ πελέκεως ἐκρίπτουσι τὸ ἐξώτατον καὶ ξηρὸν μέρος τοῦ φλοιοῦ τοῦ κορμοῦ, τὴν *ἐπιδερμίδα*, ἐπικρούοντες αὐτὴν, μέχρις οὗ ἐναπομείνῃ ὁ χλωρὸς φλοιός. Ἐπὶ τούτου δὲ κατόπιν διὰ μαχαιρῶν ἢ τομέων, ἢ διὰ ῥυκάνης ποιοῦσι τομὰς ὁριζοντίας καὶ καθέτους καὶ ἀποσπῶσι τεμάχια, ἅτινα συνήθως ἔχουσι μῆκος 40 ἢ 50 ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου καὶ 10 ἢ 12 πλάτος, καλούμενα ἱσπανιστὶ *ταβλάς*. Τὸν φλοιὸν τῶν κλάδων ἀποσπῶσι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον· ἐπειδὴ ὅμως, ἐξαιρέσει τῶν παχυτέρων κλάδων, οἱ μικρότεροι δὲν ἔχουσι ξηρὰν ἐπιδερμίδα, τὸν φλοιὸν τούτων ἀποσπῶσιν ὡς ἔχει.

Ἡ ποσότης τοῦ φλοιοῦ τοῦ λαμβανομένου ἐκ δένδρου διαμέτρου 70 ἢ 80 ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου ὑπελογίσθη κατὰ μέσον ὅρον εἰς 110 χιλιόγραμμα.

Ὁ φλοιὸς οὕτω συλλεχθεὶς κομίζεται εἰς τὸ μέρος τῆς κατοικίας τῶν φλοιοτόμων, ἔνθα κατὰ στρώματα ςιβαζόμενος, ἐκτίθεται εἰς τὸν ἥλιον καὶ ξηραίνεται. Ἐπὶ τῶν στιβάδων, αἵτινες ἔχουσι μῆκος 3 ἢ 4 μέτρων καὶ ὕψος 1-2, θέτουσι βάρη λίθων ἢ ξύλων, ἵνα ἐμποδίσωσι τὴν κύρτωσιν καὶ τὴν διασκόρπισιν τῶν τεμαχίων τοῦ φλοιοῦ, αἵτινες καθιστῶσι μετὰ τὴν ἀποξήρανσιν δύσκολον τὸν σχηματισμὸν δεμάτων. Καθ' ἑκάστην δὲ ἢ ἀνὰ πᾶσαν δευτέραν ἡμέραν ἀφαιροῦσι τὰ βάρη ταῦτα, ἵνα διευκολύνωσι τὴν εἴσοδον τοῦ ἀέρος καὶ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων· τοῦτο δὲ πράττουσι μέχρι τῆς ἐντελοῦς ἀποξηράνσεως.

Τὸν φλοιὸν τῶν κλάδων δὲν πιέζουσι διὰ βαρῶν, ἀλλ' ἐξαπλόνουσι κατὰ γῆς, ἔνθα ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ ἡλίου συστρέφεται καὶ σχηματίζεται κατὰ κυλίνδρους, οὓς οἱ φλοιοκόπται ὀνομάζουσι πρὸς διάκρισιν τῆς ταβλάς, *κάνουλο*.

Τοῦ φλοιοῦ ξηρανθέντος, σχηματίζουσι μικροὺς σωροὺς ἰσοβαρεῖς, οὓς περικαλύπτουσι διὰ *βαγετόν*, εἴδους μαλλίνου ὑφάσματος, στερεοῦ, ἐγχωρίας κατασκευῆς καὶ ἀποστέλλουσι δι' ἀνθρώπων, ὄνων ἢ ἡμιόνων εἰς τὰ πλησίον ἐκεῖ ἐμπορεῖα. Αὐτόθι δὲ τὰ φορτία ταῦτα ἑνοῦσι καὶ σχηματίζουσι δέματα βάρους 125-180 λιτρῶν· ἐπὶ τοῦ πρώτου δὲ καλύμματος προσθέτουσι δεύτερον ἐκ βοείου δέρματος προσφάτου ἢ διαβρόχου, ὅπερ ῥάπτουσι διὰ ῥάμματος ἐπίσης δερματίνου. Ἡ ῥαφὴ δὲ καὶ τὸ δέρμα ἀποξηραινόμενα συσφίγγονται καὶ σκληρύνονται ὡς λίθος· ὑπὸ τοιαύτην δὲ μορφὴν τὰ δέματα μεταβιβάζονται εἰς Εὐρώπην.

Ἡ κίνα διαιρεῖται εἰς διάφορα εἴδη ὡς ἐκ τοῦ χρώματος τοῦ φλοιοῦ ἢ καὶ αὐτῶν τῶν κεχρωματισμένων φλεβῶν, αἵτινες διέρχονται τὸν φλοιόν. Εὑρίσκεται κίνα ἐρυθρά, χρυσοειδής, ἰόχρους, φαιά, κυρίως ὅμως τρία εἴδη διακρίνομεν· τὴν ξανθήν, τὴν φαιὰν καὶ τὴν ἐρυθράν.

Τὴν κίναν μεταχειρίζονται κατὰ μικρότατα τεμάχια τεθλασμένην ἐν ἰγδίῳ, εἴτε ὡς ἀφέψημα, εἴτε ὡς ἔγχυμα. Μεταχειρίζονται δὲ αὐτὴν σήμερον καὶ διὰ τοῦ οἴνου, καὶ τὸ παρασκεύασμα τοῦτο καλεῖται *οἶνος κινίτης*. Τὸ ποτὸν τοῦτο εἶναι τονικὸν καὶ κατασκευάζεται ὡς ἑξῆς· Λαμβάνουσι 64 γράμματα κίνας φαιᾶς λειοτετριμμένης ἐφ' ἧς ἐπιχύνουσιν 128 γράμματα οἰνοπνεύματος λειψύδρου· μετά τινας ὥρας προσθέτουσιν ἓν χιλιόγραμμα (εἴτε ὀλίγον τι πλειότερον τῆς λίτρας) οἴνου αὐστηροῦ· μετὰ 8 δὲ ἡμέρας τοῦ μίγματος κατεργασθέντος διηθοῦσι καὶ μεταχειρίζονται. Ἂν τις ἀντὶ τοῦ συνήθους οἴνου λάβῃ οἶνον Μαδέρας ἢ Μαλάγας δύναται νὰ παραλίπῃ τὸ οἰνόπνευμα. (Οἱ μὴ δυνάμενοι νὰ ὑπολογίσωσι κατὰ τὰ ἀνωτέρω μέτρα, ἃς λάβωσι τὰ μίγματα κατὰ τὴν ἑξῆς ἀναλογίαν· 2 μέρη κίνας, 4 μέρη οἰνοπνεύματος καὶ 32 μέρη οἴνου).

Σ. Μ.

Η ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗ ΕΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑ.

Ὁ Λουκιανὸς λέγει ἐν τῷ Ἀναχάρσει ἢ ἐν τῇ περὶ γυμνασίων μελέτῃ αὐτοῦ, ὡς ἐκ μέρους τοῦ Σόλωνος τὰ ἑξῆς· «Πρὸ πάντων δὲ τούτου λαμβάνομεν πρόνοιαν ὅπως οἱ πολῖται καθίστανται τὴν μὲν ψυχὴν ἀγαθήν, ἰσχυροὶ δὲ τὸ σῶμα. Διότι τοιοῦτοι γενόμενοι δύνανται ἐν εἰρήνῃ μὲν νὰ διάγωσι καλῶς ἀπὸ κοινοῦ πολιτευόμενοι, ἐν πολέμῳ δὲ νὰ σώζωσι τὴν πόλιν καὶ νὰ διαφυλάττωσιν ἐλευθέραν καὶ εὐδαίμονα. Πρὸς τοῦτο δὲ ἔχομεν ἄλλα μὲν μαθήματα πρὸς γύμνασιν τῆς ψυχῆς, ἄλλα δὲ πρὸς γύμνασιν τοῦ σώματος· διότι δὲν ἐνομίσαμεν ὅτι εἶναι ἀρκετὸν νὰ μείνῃ ἕκαστος ὅπως ἐγεννήθη κατὰ τὸ σῶμα ἢ κατὰ τὴν ψυχήν, ἀλλ' ὅτι ὑπῆρχεν ἀνάγκη ἀσκήσεως καὶ μαθημάτων ἵνα οἱ μὲν καλῶς ἔχοντες ἀποβῶσι καλλίτεροι, οἱ δὲ κακῶς μετακοσμηθῶσι πρὸς τὸ βέλτιον».

Τοὺς ἡμετέρους προγόνους, γράφει ὁ ἀείμνηστος Δ. Σ. Μαυροκορδάτος ἐν τῷ *Ὑπομνηματίῳ* αὐτοῦ περὶ *ἐκπαιδεύσεως τοῦ λαοῦ*, ἀπεφάσισαν νὰ μιμηθῶσιν οἱ Γερμανοί, καὶ τὴν ἀπόφασιν αὐτῶν κατώρθωσαν νὰ πραγματοποιήσωσι. Τανῦν ἐν Γερμανίᾳ αἱ σωματικαὶ τῶν παίδων καὶ τῶν νέων ἀσκήσεις κατ' οὐδὲν κατώτεραι τῶν διανοητικῶν ἐκτιμῶνται καὶ ἐπίσης ὡς αὗται ἀναγκαῖαι ἀναγνωρίζονται πρὸς τὴν τελείαν ἀνατροφήν, ἥτις δὲν δύναται νὰ προκύψῃ εἰμὴ ἐκ τῆς συγχρόνου καὶ ἁρμονικῆς ἀναπτύξεως ὅλων τῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου, ἤτοι καὶ τῶν σωματικῶν καὶ τῶν ψυχικῶν. Ἡ γυμναστικὴ ἀποτελεῖ σήμερον καθ' ἅπασαν σχεδὸν τὴν γερμανικὴν ἐπικράτειαν μάθημα ὑποχρεωτικὸν τῶν γυμνασίων, τῶν προτεχνολογικῶν σχολείων, τῶν διδασκαλείων καὶ τῶν δημοτικῶν σχολείων ἐν ταῖς πόλεσιν, ἐνιαχοῦ δὲ εἰσήχθη καὶ ἐν τοῖς δημοτικοῖς

Digitized by Google

σχολείοις τῆς ἐξοχῆς. Καὶ ἐκτὸς δὲ τῶν ἐκπαιδευτηρίων εἰς σωματικὰς ἀσκήσεις σπουδαίως ἀσχολοῦνται ἀπὸ πολλοῦ καὶ νέοι καὶ ἄνδρες χάρις εἰς τοὺς πανταχοῦ συστηθέντας γυμναστικοὺς συλλόγους, ὧν ὁ μὲν ἀριθμὸς κατὰ τὰς νεωτάτας εἰδήσεις ἔφθανεν ἐν ἔτει 1869 περιλαμβανομένων καὶ τῶν ἐν τῇ γερμανικῇ Αὐστρίᾳ εἰς 1,546, ὁ δὲ ὀργανισμὸς καὶ αἱ ἐνέργειαι οὐκ ὀλίγον συνετέλεσαν εἰς τὴν καθ' ὅλας τὰς τάξεις διάδοσιν τῆς γυμναστικῆς. Ἐν γένει δὲ διδακτικωτάτη ἐστὶν ἡ ἱστορία τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς προόδου τῆς γυμναστικῆς ἐν Γερμανίᾳ. Καὶ ἐνταῦθα, ὡς εἰς πάντα τὰ ἔργα αὐτῶν, μεγάλα παρήγαγεν ἀποτελέσματα οὐχὶ ἡ εὐφυΐα, ἀλλ' ἡ σιδηρᾶ θέλησις τῶν Γερμανῶν. Ἀπὸ τῶν πρώτων ἀτελῶν δοκιμίων ὑπὸ τὸν Guths-Muths καὶ τὴν σχολὴν τῶν Φιλανθρωπίνων ἕως τῶν ἐνθουσιαστικῶν ἐν Βερολίνῳ ἐνεργειῶν τοῦ πατρὸς τῆς νεωτέρας γυμναστικῆς, τοῦ Jahn, ἐναντιουμένης ἢ προσκόμματα παρεμβαλλούσης τῆς πρωσσικῆς κυβερνήσεως, καὶ ἀπὸ τούτων μέχρι τῆς ἐποχῆς καθ' ἥν, εἰσποιηθείσης παρὰ τοῦ ἔθνους τῆς γυμναστικῆς, καὶ ἰδιῶται καὶ κυβερνήσεις ὑπὲρ αὐτῆς ἐργάζονται, ἡ ἱστορία αὕτη ἀπαρτίζει ὅλην σειρὰν διηνεκῶν προσπαθειῶν καὶ ἀληθῶς θαυμαστῆς ἐπιμονῆς ἀνδρῶν εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ψυχῇ τε καὶ σώματι ἀφωσιωμένων. Ὡς ἀπὸ τοῦ 1840 ὑπὸ τοῦ Spiess μετερρυθμίσθη καὶ ὡς ἀκολούθως ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν τοῦ συστήματος ἐκείνου ἐτελειοποιήθη, ἡ τῶν σχολείων γυμναστικὴ οὐ μόνον συντελεῖ εἰς τὴν σωματικὴν ἀνάπτυξιν τῶν παίδων καὶ παρέχει αὐτοῖς ὑγείαν καὶ εὐεξίαν, ἀλλὰ καὶ ἀπεργάζεται τὰ σώματα αὐτῶν δι' ἅπαντα τὸν βίον ῥωμαλέα, σκληροπαγῆ, εὐκίνητα καὶ ἐπιδέξια. Ἀπεδείχθη ὑπὸ ἀρκούσης πείρας ὅτι ὁ στρατιώτης, ὅστις παιδιόθεν ἐξησκήθη διὰ τῆς γυμναστικῆς, καὶ ταχύτατα μανθάνει τὰ στρατιωτικὰ γυμνάσια καὶ εὐκολώτατα ὑφίσταται τὰ βαρέα τοῦ πολέμου ἔργα. Μετὰ τὴν ἐν Σαδόβᾳ μάχην, αναζητηθέντων τῶν αἰτίων τῆς νίκης τοῦ πρωσσικοῦ στρατοῦ, πλὴν ἄλλων εὑρέθη ὡς ἀναντίρρητον πλεονέκτημα τῶν Πρώσσων ἡ παρ' αὐτοῖς πρὸ πολλοῦ γενικὴ χρῆσις τῆς γυμναστικῆς· ὁ δὲ Λουδοβῖκος Ναπολέων, κατὰ συνέπειαν ἀποστολῆς εἰς Γερμανίαν εἰδικοῦ ἀνδρὸς πρὸς μελέτην τῶν κατὰ τὴν γερμανικὴν γυμναστικήν, εἴτε σπουδάζων εἴτε μόνον πρὸς τὸ θεαθῆναι, διέταξε δι' αὐτοκρατορικοῦ ψηφίσματος, ἐκδοθέντος κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1869, τὴν εἰς ἅπαντα τὰ σχολεῖα τῆς Γαλλίας εἰσαγωγὴν τῆς γυμναστικῆς ὡς μαθήματος ὑποχρεωτικοῦ. Ἕν τι μόνον εἶχε λησμονήσει ὁ δυνάστης τῆς δυστήνου ἐκείνης χώρας, ἂν εἰλικρινῶς προὐτίθετο νὰ προικίσῃ αὐτὴν διὰ τοῦ λαοσωτηρίου τούτου κατασκευάσματος, εἶχε λησμονήσει ὅτι πρὶν ἢ διατάξῃ ἵνα οἱ μαθηταὶ διδαχθῶσιν, ὤφειλε νὰ ἔχῃ διδασκάλους ἵνα διδάξωσιν. Ἡ γυμναστικὴ δὲν εἶναι τέχνη ἐκ τῶν βαναύσων, ἣν εἰκῇ καὶ ἐκ τοῦ προχείρου δύναταί τις νὰ μάθῃ καὶ νὰ διδάξῃ· εἶνε τέχνη στηριζομένη ἐπὶ γνώσεων ἐπιστημονικῶν· κακῶς δὲ διδασκομένη, ἀντὶ νὰ ὠφελήσῃ, βλάπτει καὶ πολλάκις μάλιστα πολλοῦ κακοῦ γίνεται πρόξενος. Οἱ Γερμανοὶ ἐγκαίρως ἐννοήσαντες τοῦτο, παρεκτὸς τῆς ἐν τοῖς διδασκαλείοις καταλλήλου παρασκευῆς τῶν μελλόντων δημοδιδασκάλων εἰς τὰ τῆς γυμναστικῆς μαθήματα, καὶ εἰδικὰ σχολεῖα πρὸς μόρφωσιν εἰδικῶν διδασκάλων τῆς γυμναστικῆς, ἐν Βερολίνῳ, ἐν Δρέσδῃ καὶ ἐν Στουτγάρδῃ ἵδρυσαν, ἐν οἷς μετὰ τῆς πρακτικῆς διδασκαλίας διδάσκονται ἡ ἀνατομία, ἡ φυσιολογία καὶ ἡ διαιτητικὴ ἐφ' ὅσον αὗται εἰσιν ἀναγκαῖαι τῇ γυμναστικῇ. Ἡ ἐν τοῖς γερμανικοῖς ἐκπαιδευτηρίοις νῦν ἐπικρατοῦσα μέθοδος πρὸς διδασκαλίαν τῆς γυμναστικῆς εἶνε ἡ τοῦ Spiess καὶ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ· αὕτη δέ, μὴ ἀποκλείουσα τὰ κατὰ τὸν Jahn γυμνάσματα, τὰ μόνα γνωστὰ ἐν Ἑλλάδι, δίδει ὑπεροχὴν εἰς τὰς καθ' ὁμάδα ἀσκήσεις αἵτινες ἐκτελοῦνται ἐν ῥυθμῷ, ἢ καὶ ψαλλομένων ὕμνων. Ἀλλὰ καὶ αἱ κατ' ἄνθρωπον καὶ αἱ καθ' ὁμάδας ἀσκήσεις εἰσὶ λίαν ποικίλαι καὶ ἄριστα κεκανονισμέναι πρὸς τὰς δυνάμεις τοῦ τε ἀτόμου καὶ τοῦ πλήθους, ἐφαρμόζονται δὲ μετὰ πάσης προσοχῆς κατὰ λόγον τῆς ἡλικίας, τοῦ γένους, τῆς κράσεως ἢ καὶ τῆς παθήσεως ἑκάστου παιδὸς ἢ νέου. Τὰ δὲ γυμνάσια γίνονται συνήθως ἐν τῇ ἐπιταυτοῦ παρὰ τῇ σχολῇ κατεσκευασμένῃ αἰθούσῃ τῆς γυμναστικῆς. Τοιαύτας πρὸς γυμναστικὴν αἰθούσας καταλληλοτάτας καὶ ἐν χειμῶνι καὶ ἐν θέρει ἔχουσι πᾶσαι αἱ νέαι σχολείων οἰκοδομαί. Ἐν ἐλλείψει δὲ τοιαύτης αἰθούσης, οἱ παῖδες μεταβαίνουσιν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ διδασκάλου εἰς τὸ κοινὸν τῆς πόλεως *γυμναστήριον*. Ὅτι δὲ πάσης γερμανικῆς πόλεως μέλημα εἶνε ἡ ἀνέγερσις κοινοῦ γυμναστηρίου ἦτο περιττὸν νὰ εἴπω ἂν μὴ ἤθελον νὰ προσθέσω, ὅτι πολλὰ ἐκ τῶν γυμναστηρίων τούτων εἰσὶν ὡραῖα οἰκοδομήματα, ἀληθῆ μέγαρα πρὸς χρῆσιν καὶ τῶν πλουσίων καὶ τῶν πτωχῶν.

ΤΑ ΒΑΡΟΜΕΤΡΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Τὰ πάντα ἐν τοῖς χωρίοις δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ἀντὶ βαρομέτρου.

Ἐκ τῶν κατοικιδίων πτηνῶν αἱ περιστεραὶ παντὸς ἄλλου κάλλιον δεικνύουσι τὸν καιρόν. Ὅταν ἵστανται ἐπὶ τῆς στέγης χορτοβολῶνος μὲ τὸν πρόλοβον *(γοῦσα)* πρὸς ἀνατολάς, εἶναι σημεῖον ὅτι θὰ βρέξῃ τὴν ἐπαύριον, ἂν δὲν βρέξῃ κατὰ τὴν νύκτα.

Ἐὰν ἀργὰ ἐπιστρέφωσιν εἰς τὸν περιστερεῶνα, ἐὰν βόσκωσι μακρὰν αὐτοῦ εἰς τοὺς ἀγρούς, σημεῖον καλοῦ καιροῦ. Ἐὰν τοὐναντίον δὲν απομακρύνωνται πολὺ τῆς φωλεᾶς των καὶ ἐνωρὶς

Digitized by Google

ἐπιςρέφωσιν εἰς αὐτὴν, ἐπίκειται ἄφευκτος βροχή.

Ἐπίσης βέβαιά εἰσι τὰ ἐκ τῶν ὀρνίθων προγνωστικά· ὅταν κυλίωνται ἐν τῷ κονιορτῷ καὶ τὰ πτερὰ αὐτῶν ὀρθοῦνται, προμηνύεται προσεχὴς καταιγίς.

Ὁμοίως προμηνύεται καταιγὶς καὶ ὅταν αἱ νῆσσαι καταδύωσιν ἐν τῷ ὕδατι, τύπτωσι τὰς πτέρυγάς των καὶ διώκωσιν ἀλλήλας παίζουσαι εἰς τὰ τενάγη.

Ἐὰν καλοῦ ὄντος τοῦ καιροῦ ὁ χωρικὸς ἴδῃ τὴν δάμαλίν του λείχουσαν τοὺς τοίχους τοῦ σταύλου, ἂς σπεύσῃ νὰ εἰσαγάγῃ τὸ ἐν ὑπαίθρῳ χόρτον καὶ τ' ἄλλα προϊόντα του, διότι τὴν ἐπαύριον θὰ βρέξῃ. Οἱ τοῖχοι ἐκ τῆς ὑγρασίας ἀπολύουσι νίτρον, ὅπερ λείχει ἡ δάμαλις.

Βροχὴ ὡσαύτως ἐπίκειται καὶ ὅταν αἱ μέλισσαι ἐπιστρέφωσιν εἰς τὰς κυψέλας των πολὺ πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου.

Τὸ αὐτὸ προμηνύουσι καὶ οἱ κόρακες, ὅταν ἐξυπνῶσιν ἐνωρὶς καὶ κρώζωσι πλέον τοῦ συνήθους. Τοὐναντίον ὅταν οἱ στρουθοὶ ἐξυπνῶσιν ἐνωρὶς καὶ ἦναι λαλίστατοι, σημεῖον ὅτι θὰ ἦναι καλὸς καιρὸς τὸ δειλι.

Ὅταν αἱ χελιδόνες ἵπτανται ἐγγύτατα τοῦ ἐδάφους, ἐπίκειται καταιγίς· ὑψούμεναι δ' εἰς τὰ νέφη προμηνύουσι καλοκαιρίαν. Ὁμοίως, καὶ ὅταν αἱ ἀηδόνες κελαδῶσι καθ' ὅλην τὴν νύκτα, τὴν ἐπαύριον ὁ καιρὸς θὰ ἦναι ὡραῖος. Τοὐναντίον οἱ βάτραχοι κοάζοντες ἀδιακόπως, αἱ γλαῦκες κικιβίζουσαι καὶ αἱ σεισοπυγίδες πηδῶσαι χάνδακας, προμηνύουσι κακοκαιρίαν.

Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν ζώων καὶ τῶν πτηνῶν καὶ ἀλλαχόθεν οἱ χωρικοὶ ἀρύονται προγνωστικὰ τῶν μεταβολῶν τοῦ καιροῦ.

Ἐὰν τὴν πρωΐαν ἡ λεπὶς τοῦ δρεπάνου μένῃ ξηρά, καλὸν σημεῖον· ἂν δὲ νοτίζηται καὶ προςλαμβάνῃ κυανόχρουν καὶ ῥοδίνην χροιάν, τάχιστα θὰ ἐπέλθῃ βροχή.

Ὁ ὑλοτόμος πορευόμενος εἰς τὸ δάσος συμβουλεύεται τὸν πέλεκύν του, ὡς ὁ θεριστὴς τὸ δρέπανόν του· ἐὰν ἦναι καθαρὸς καὶ στίλβων, ὁ οὐρανὸς ἔσται αἴθριος· ἀλλ' ἐὰν ἦναι ἀμαυρὸς καὶ ἡ λαβὴ δὲν ὀλισθαίνῃ ἐν τῇ χειρί, ὁ καιρὸς θὰ τραπῇ ἐπὶ τὸ χεῖρον.

Κατὰ τὸ φθινόπωρον ἡ πάχνη προμηνύει βροχήν, ἡ δὲ δρόσος καλοκαιρίαν.

Ἐξαίρετον βαρόμετρον εἶναι καὶ ἡ σελήνη. Περικυκλουμένη ὑπὸ ὠχροῦ γύρου δεικνύει βροχήν, ὑπὸ ἐρυθροῦ δὲ ἄνεμον· ἐὰν τὸ φῶς αὐτῆς ἦναι καθαρὸν καὶ ζωηρόν, ὁ καιρὸς ἔσται καλός.

Ἡ ἑπομένη βαθεῖα συμβουλὴ πρὸς τοὺς νέους ὑπάρχει ἐγγεγραμμένη ἐπὶ τοῦ ὡρολογίου τοῦ ἐν Ὀξωνίᾳ σχολείου· «Periunt et imputantur», ἤτοι «ἀπόλλυνται αἱ ὧραι καὶ εἴμεθα ὑπεύθυνοι δι' αὐτάς!»

ΔΗΛΗΤΗΡΙΑΣΜΕΝΑ ΡΟΔΑΚΙΝΑ

Ἀγγλική τις ἐφημερὶς ἀφηγεῖται τὸ ἑξῆς παράδοξον συμβάν. Δύο ἐντόπιοι κηπουροὶ καὶ μικρόν τι παιδίον κατελήφθησαν αἴφνης ὑπὸ σπασμῶν, εἰς οὓς ἐπηκολούθησεν ἀφρὸς περὶ τὸ στόμα ἀναφανείς, τοῦτο δὲ εὐθὺς ἀφ' οὗ ἔφαγάν τινα ῥοδάκινα. Ὁ Ἄγγλος ἰδιοκτήτης τοῦ κήπου, ὑπόπτως ἕνεκα τοῦ φαινομένου τούτου διατεθείς, διέταξε ν' ἀναλύσωσι τοὺς καρποὺς τούτους, ἐξεπλάγη δὲ λίαν μαθὼν ὅτι ὁ χυμὸς τῶν ὀπωρικῶν περιεῖχεν ἐν μεγάλῃ ἀναλογίᾳ δηλητήριον. Φυσικὰ εἰς τὴν ἀποκάλυψιν ταύτην ἔπρεπε ν' ἀκολουθήσῃ ἡ ἔρευνα τοῦ δένδρου· τοῦτο δὲ καὶ ἔγεινε. Ἐξητάσθησαν τὰ φύλλα, οἱ καρποὶ καὶ αὐτὸς ὁ φλοιός, ἀλλ' εἰς οὐδὲν ἀποτέλεσμα ἔφθανον περὶ τοῦ πόθεν προήρχετο τὸ δηλητήριον. Τέλος εἷς ἐκ τῶν ἐρευνώντων προέτεινε νὰ ἐξετάσωσι καὶ τὰς ῥίζας, τούτου δὲ γενομένου ἀπεκαλύφθη καθαρὰ ἡ αἰτία τοῦ κακοῦ. Οἱ κηπουροὶ δηλαδὴ θελήσαντες νὰ καταστήσωσιν εὐφορώτερον τὸ ἔδαφος εἶχον θάψει ἐκεῖ που πλησίον, μεταξὺ τῶν δένδρων, πτώματα σκύλων· ὑπὸ τὰς ῥίζας δὲ τῆς ῥοδακινέας ἔκειντο τὰ λείψανα σκύλου, ὅστις, κατὰ πᾶσαν ἔνδειξιν, εἶχεν ἀποθάνει ἐξ ὑδροφοβίας. Οὐδεμία πλέον ὑπῆρχεν ἀμφιβολία. Τὸ μόλυσμα εἶχεν ἐμποτίσει τὴν γῆν, ἐκεῖθεν μετεδόθη εἰς τὰς ῥίζας, ἐκ τῶν ῥιζῶν εἰς τὸ δένδρον, ἕως οὗ ἐδηλητηριάσθησαν καὶ αὐτοὶ οἱ καρποὶ τοῦ δένδρου. Φαίνεται ὅμως ὅτι τοῦτο ἦτο πλέον πολὺ ἐξησθενισμένον, διότι οἱ προςβληθέντες κηπουροὶ τυχόντες καταλλήλου θεραπείας ἰάθησαν μετ' οὐ πολύ.

M**

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΙΑΠΩΝΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Ὀλίγοι λαοὶ ἔχουσι τόσῳ πολλὴν κλίσιν πρὸς τὰ βιβλία, καὶ πρὸ πάντων πρὸς τὰ περιέχοντα εἰκονογραφίας, ὅσην οἱ Ἰάπωνες. Δυνάμεθα μάλιστα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ὡς πρὸς τοῦτο οὐ μόνον προηγήθησαν ἡμῶν κατὰ πολλοὺς αἰῶνας, ἀλλ' εἶναι καὶ ἀνώτεροι τῶν Εὐρωπαίων ἔν τισι κλάδοις τῆς βιομηχανίας ταύτης.

Ὅτε, μόλις πρὸ ἐτῶν τεσσαράκοντα, ἔφθασαν τὸ πρῶτον εἰς Εὐρώπην ἰαπωνικὰ βιβλία, ἡ ἐμφάνισις αὐτῶν κατέπληξε γενικῶς τοὺς βιβλιοφίλους. Ἡ λεπτότης τοῦ χάρτου, ἡ κομψὴ διάταξις τῶν γραμμάτων κατὰ μεγέθη ὅμως λίαν ἄνισα, τέλος δὲ κυρίως αἱ πολυάριθμοι εἰκόνες, ταῦτα πάντα ἦσαν ἀνώτερα τῶν ἐν Εὐρώπῃ τοιούτων.

Ἔκτοτε, δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι αἱ Ἰαπωνικαὶ χαλκογραφίαι καὶ ζωγραφίαι τοσοῦτον ἐπηρέασαν τοὺς Εὐρωπαίους ζωγράφους, ὥστε ἔν τισι

Digitized by Google

χώραις, ἐν τῇ Ἀγγλίᾳ π. χ. καὶ ἐν τῇ Ἀμερικῇ, αἱ ἐφημερίδες καὶ τὰ περιοδικὰ φαίνονται, ὅτι ὡς πρὸς τὰς εἰκονογραφίας ἐτυπώθησαν μᾶλλον ἐν Ὑέδῳ, ἥτις εἶναι ἡ πρώτη πόλις τῆς Ἰαπωνίας, ἢ ἐν Λονδίνῳ καὶ ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ.

Σπανίως τὰ ἰαπωνικὰ βιβλία εἶναι σπουδαιότερα τῶν ἁπλῶν φυλλαδίων, αἱ δὲ εἰκονογραφίαι σχεδὸν πάντοτε εἶναι ἀνώτεραι τοῦ κειμένου. Αὗται δὲ αἱ εἰκονογραφίαι, αἱ τοσοῦτον ἀξιοθαύμαστοι, παρίστανται εἰς τὰ ὄμματα ἡμῶν, κατά τινα μέθοδον μηχανικήν, ὑπὸ χρώματα λαμπρά, θαυμασίως συνδυαζόμενα, καὶ τῶν ὁποίων τὸ μυστήριον ἀγνοοῦσιν οἱ ἐν Εὐρώπῃ χρωματογράφοι.

Δυνάμεθα νὰ βεβαιώσωμεν, ὅτι ἐν Ἰαπωνίᾳ, ἐκτὸς ὀλιγίστων τινῶν ἀνθρώπων ἐκ τῆς κοινωνίας ἀποβεβλημένων, πάντες γνωρίζουσι νὰ ἀναγινώσκωσι καὶ νὰ γράφωσι· τὰ δὲ βιβλία οὐ μόνον εἶναι λίαν διαδεδομένα, ἀλλὰ καὶ παραπολὺ ἀγαπῶνται ὑπὸ τοῦ λαοῦ.

Ἡ πόλις τῆς Ὑέδου, ἥτις εἶναι ἡ ἐμπορικὴ πρωτεύουσα τοῦ Κράτους, περιλαμβάνει πληθὺν βιβλιοπωλείων, ἐντὸς τῶν ὁποίων ὑπάρχουσιν ἐναποταμιευμένοι σωροὶ βιβλίων θαυμαστῶν, δυναμένων νὰ ὑπερευχαριστήσωσιν εὐρωπαῖον βιβλιόφιλον, ἐκτὸς τῶν ἐν αὐτοῖς εὑρισκομένων ἐπίσης ἀλφαβηταρίων μετ' εἰκονογραφιῶν, κλασικῶν συγγραφέων, συλλογῶν δημοτικῶν ποιήσεων, ᾀσμάτων, κλπ.

Συγγραφεύς τις, περιγράφων μετ' ἐνθουσιασμοῦ βιβλιοθήκην τινὰ τῆς Ὑέδου, ἣν ἐπεσκέφθη, λέγει: «Ἐδῶ μὲν ἔκειτο σύγγραμμά τι ἀρχαίας ἐγκυκλοπαιδείας, πεπλουτισμένον δι' εἰκόνων, αἵτινες ἐνόμιζες ὅτι ἐξῆλθον ἐκ τῶν γερμανικῶν σπουδαστηρίων τοῦ μέσου αἰῶνος· ἐκεῖ δὲ ὑπῆρχον λευκώματα (albums) περιέχοντα σχέδια μὲ μελάνην τῆς Κίνας καὶ ἐκτετυπωμένα ἐπὶ ξύλων κατὰ καταπληκτικὴν ὁμοιότητα· συλλογαὶ μύθων καὶ παραστάσεων τοῦ λαοῦ, κοσμούμεναι δι' εἰκόνων διχρόων κατὰ μέθοδον ἐντελῶς εἰς ἡμᾶς ἄγνωστον. Πλῆθος ζωγραφιῶν, αἵτινες παρίστων τὰς γεφύρας, τὰς ἀγοράς, τὰ θέατρα, πάντας τοὺς τόπους τῶν συνεντεύξεων καὶ πάντας τοὺς τόπους τῶν μορφῶν τῶν ἐργατικῶν τάξεων καὶ τοῦ λαοῦ τῆς Ὑέδου.» Ν.

ΕΚΤΙΜΗΣΙΣ ΕΙΛΙΚΡΙΝΕΙΑΣ

Ὁ πατὴρ τοῦ περιφανοῦς Βασιγκτῶνος περὶ πολλοῦ ἐποιεῖτο τὴν εἰλικρίνειαν τοῦ υἱοῦ του. Ἡμέραν τινὰ ὁ νέος Βασιγκτών, ἑξαέτης μόλις τότε, ἀπέκοψε διά τινος μικροῦ πελέκεως τὸν φλοιὸν κερασέας σπανίου εἴδους, εἰς ἣν μεγάλην ἀξίαν ἀπέδιδεν ὁ πατήρ του. Τὴν ἐπαύριον οὗτος, βλέπων τὴν ἀνεπανόρθωτον ἐκείνην ζημίαν, ἐλυπήθη σφόδρα·—Πέντε λίρας δίδω, προσέθηκε, διὰ νὰ μάθω τὸν ἔνοχον.—Ἐγὼ εἶμαι πατέρα, εἶπε μετά τινα δισταγμὸν ὁ υἱός του· ἐγὼ ἔκοψα τὸν φλοιὸν μὲ τὸν πέλεκύν μου. —Ἔλα φίλησέ με, παιδί μου, ἀνεκραύγασεν ἀμέσως ὁ πατήρ· ἐκτιμῶ τὴν εἰλικρίνειάν σου περισσότερον ἀπὸ χιλίας κερασέας.

ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ

Ο ΣΟΦΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΚΟΡΑΣΙΟΝ

Εἰς ἓν πενιχρὸν δωμάτιον ἔζη γέρων τις σοφός, ὁ ὁποῖος τόσῳ βαθείας μελέτας ἔκαμνεν, ὥστε ὅλος ὁ κόσμος ἔλεγεν ὅτι δὲν ὑπῆρχε πρᾶγμα τὸ ὁποῖον νὰ μὴ εἴξευρεν.

Ὁ σοφὸς δὲν συνεμερίζετο αὐτὴν τὴν ἰδέαν, ἀλλὰ τοὺς ἄφινε νὰ λέγωσι καὶ ἐξηκολούθει τὰς μελέτας του.

Τὸν καιρὸν ἐκεῖνον δὲν ἥναπτον τόσον εὔκολα πῦρ, διότι δὲν εἶχον ἀκόμη ἐφευρεθῆ τὰ φωσφορικὰ πυρεῖα· ὥστε συχνὰ οἱ γείτονες ἐδανείζοντο μεταξύ των πῦρ.

Μίαν χειμερινὴν ἑσπέραν ὁ σοφὸς ἐκάθητο παρὰ τὴν ἑστίαν του, ἀναγινώσκων ἓν μέγα βιβλίον, ὅτε ἤκουσε νὰ κρούσωσι τὴν θύραν του.

— Εἰσέλθετε, ἐφώνησε.

Ἡ θύρα ἤνοιξε καὶ εἰσῆλθε μικρὸν κοράσιον, οὗ ἡ φυσιογνωμία ἐνέφαινεν ἀθωότητα καὶ ἁπλότητα.

— Κύριε σοφέ, εἶπε τὸ κοράσιον, μ' ἔστειλεν ἡ μητέρα μου καὶ σὲ παρακαλεῖ νὰ μοῦ δώσῃς ὀλίγη φωτιὰ ν' ἀνάψωμεν τὴν ἰδικήν μας.

— Εὐχαρίστως, μικρά μου· ἀλλ' ἔφερες τίποτε διὰ νὰ βάλῃς τὴν φωτιάν;

— Ὦ, ἔφερα, κύριε σοφέ.

— Ποῦ εἶναι;

— Νά! τὰ χέρια μου.

— Τὰ χέρια σου; ἀλλὰ θὰ καῇς.

— Ἄ, δὲν καίομαι, κύριε σοφέ, θὰ ἰδῇς.

Καὶ τὸ κοράσιον, κύψαν πρὸ τῆς ἑστίας, ἐπλήρωσε τέφρας τὴν παλάμην του καὶ ὤθησεν ἐπιτηδείως ἐπ' αὐτῆς δύο ἢ τρεῖς μικροὺς ἀνημμένους ἄνθρακας.

— Εὐχαριστῶ, κύριε σοφέ, εἶπε προσκλίνουσα χαριέντως· καληνύκτα, κύριε σοφέ.

Καὶ ἀπῆλθεν ἡσύχως, κρατοῦσα χωρὶς νὰ καῇ τὸ πῦρ ἐπὶ τῆς χειρός της.

Τότε ὁ γέρων ἀνεφώνησε, τύπτων διὰ τῆς χειρὸς τὸ μέτωπον·

— Ἰδοὺ καὶ ἄλλο πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἠγνόουν, καὶ τὸ ὁποῖον μ' ἐδίδαξε τὸ ἀμαθὲς αὐτὸ κοράσιον! Ἄ! ἡ ἐπιστήμη! ἡ ἐπιστήμη εἶναι ἀπέραντος ὡς ὁ κόσμος, καὶ ἄπειρος ὡς ὁ Θεός· μόνον ὁ Θεὸς κατέχει αὐτὴν ὁλόκληρον· οἱ ἄνθρωποι ἐλάχιστον μόλις μέρος αὐτῆς ἠδυνήθησαν νὰ λάβωσι.

*

Ὁ περιβόητος Γλάδστων, ὁ πρὸ μικροῦ πρωθ-

Digitized by Google

υπουργὸς τῆς Ἀγγλίας, θέλων νὰ βεβαιώσῃ ἐμπράκτως τὰ λόγια τοῦ Ἡσιόδου, ὅτι δηλαδὴ οὐδὲν ἔργον φέρει ὄνειδος, ἀλλ' ὅτι μόνη ἡ ἀργία εἶνε παντὸς ὀνείδους πηγή, μετὰ τὰς καθημερινὰς περὶ Ὁμήρου καὶ φιλοσοφίας μελέτας αὐτοῦ, χάριν ἀναψυχῆς ὑλοτομεῖ εἰς τὰ ἴδια αὐτοῦ δάση, ἢ καὶ εἰς ξένα. Ἔκοψε δ' ἐπ' ἐσχάτων ἐνώπιον συρροῆς λαοῦ ἐν διαστήματι ἓξ περίπου ὡρῶν φηγὸν ὑψηλοτάτην, δεκατριῶν ποδῶν περιφέρειαν καὶ ἐννέα τόνων βάρος ἔχουσαν, ἣν μόλις ἑπτὰ ἵπποι ἠδυνήθησαν νὰ μετακομίσωσιν ἀπὸ τοῦ δάσους εἰς τὸν πλησιέστερον σιδηρόδρομον.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

⁂ Τῆς ἐλευθερίας τελικὸς μὲν σκοπὸς εἶνε τὸ κοινὸν συμφέρον, ὅπλον δὲ καὶ ὄργανον, ὁ λόγος· καὶ πανταχοῦ ὅπου αὕτη ἤνθησεν, ὑπῆρξαν μὲν ἄνδρες ἐπιτήδειοι νὰ παραστήσωσι διὰ τοῦ λόγου τὸ κοινὸν συμφέρον, ὑπῆρξαν δὲ λαοὶ ἐπιτήδειοι νὰ ἐκτιμήσωσι τὸν περὶ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος λόγον. (Κ. Παπαρρηγόπουλος.)

⁂ Θέλεις νὰ ἦσαι ἐντελῶς εὐτυχὴς ἐν τῇ τάξει, ἐν ᾗ ἔτυχες τεταγμένος; Μάθε νὰ στέργῃς αὐτήν. Οὐδεμία ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ εὐτυχία χωρὶς αὐταρκείας, ἢ κάλλιον εἰπεῖν, ἡ αὐτάρκειά ἐστιν αὐτὴ ἡ εὐδαιμονία. (Zschokke.)

⁂ Φρόντιζε μόνον περὶ τοῦ παρόντος καὶ περὶ μόνου σεαυτοῦ, ἰδοὺ ἡ φωνὴ τοῦ αἰῶνος ἡμῶν· φρόντιζε μᾶλλον περὶ τοῦ μέλλοντος καὶ περὶ τοῦ πλησίον σου ὅσον περὶ σεαυτοῦ, ἰδοὺ τί ἤθελον ἐγὼ νὰ ἴδω πραγματοποιούμενον. (Κα Necker.)

⁂ Προτιμώτερον εἶνε νὰ ἐμπιστευθῇ τις ἑαυτὸν εἰς ἵππον ἀχαλίνωτον ἢ εἰς τὸν ἀπερισκέπτως λαλοῦντα. (Θεόφραστος.)

⁂ Ποτὲ μὴ ἀνάβαλε τὴν εὐεργεσίαν, τὴν ὁποίαν μελετᾷς νὰ κάμῃς. Μιᾶς ὥρας καθυστέρησις δύναται νὰ καταστήσῃ αὐτὴν ἄχρηστον, καὶ οἱ δυστυχεῖς δὲν ἔχουν καιρὸν νὰ περιμένουν.

Τὸ ἑπόμενον ἀρθρίδιον, ὡς καὶ τὰ προσεχῶς δημοσιευθησόμενα περὶ τοῦ ὕπνου, ἐσταχυολογήθησαν, χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τῆς Ἑστίας, ἐκ τῶν ἀνεκδότων μαθημάτων τοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καθηγητοῦ τῆς ὑγιεινῆς κ. Σ. Μπαλάνου.

Σ. τ. Δ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΓΡΗΓΟΡΣΕΩΣ

Ὁ πάνσοφος Δημιουργὸς ἐπέβαλεν εἰς ἅπαντα τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ἔμψυχα ὄντα τὸν εὐεργετικὸν νόμον τῆς ἐγρηγόρσεως καὶ τοῦ ὕπνου, τὰς λίαν ἀναποφεύκτους ταύτας καταστάσεις πρὸς τὴν εὐεξίαν καὶ τὴν διατήρησιν τῆς ὑγείας, καταστάσεις ὀφειλομένας εἰς τὴν τακτικῶς ἀμοιβομένην διάλειψιν, ἢ τὴν περιοδικότητα τῶν λειτουργιῶν τοῦ νευρικοῦ συστήματος. Ἀξιοπαρατήρητον δὲ εἶναι, ὅτι μόναι αἱ ζωϊκαὶ λειτουργίαι ὑπόκεινται εἰς τὴν διάλειψιν ταύτην, ἐνῷ ἡ ἀναπνοή, ἡ πέψις, ἡ θρέψις ἐκτελοῦνται καὶ καθ' ὕπνον, ἂν καὶ κατά τι ἀσθενέστερον ἢ κατὰ τὴν ἐγρήγορσιν.

Ἡ ἐγρήγορσις ἀμοιβομένη μετὰ τοῦ ὕπνου ἀνακαινίζοντος τὸν ὀργανισμὸν σύμπαντα, ἐστὶν ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ πρὸς διατήρησιν τῆς ὑγείας· διαρκεῖ δὲ αὕτη εἰς τοὺς εὖ ἔχοντας, καὶ τοὺς κατὰ τοὺς νόμους τῆς φύσεως ζῶντας, κατὰ τὰ τρία τέταρτα περίπου τῆς ἡμέρας, προωρισμένου τοῦ ὑπολειπομένου τετάρτου διὰ τὸν ὕπνον. Διαρκεῖ δηλονότι ἡ ἐγρήγορσις ἀπὸ τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ὁ ἥλιος ὑψοῦται ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος μέχρι τῆς δύσεως αὐτοῦ· ἀπὸ τῆς στιγμῆς δὲ ταύτης μέχρι τῆς ἀνατολῆς αὐτοῦ πᾶν τὸ ἐν τῇ φύσει καθεύδει, καὶ μόνον ὁ ὑπὸ τοῦ πολιτισμοῦ διαστραφεὶς ἄνθρωπος, παρορῶν τοὺς νόμους τῆς φύσεως, ἀφιεροῖ τὰς ὥρας τοῦ ὕπνου εἰς τὰς ἡδυτέρας αὐτοῦ τέρψεις, πρὸς μεγίστην τῆς ὑγείας αὐτοῦ βλάβην. Ἂν παραβάλωμεν τοὺς ἀγροδιαίτους πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν πόλεων θέλομεν ἰδεῖ τὴν ἀνθηρὰν ἐν γένει τῶν πρώτων ὑγείαν σφόδρα ἀντικειμένην συνήθως πρὸς τὴν καχεκτικὴν τῶν δευτέρων κατάστασιν· ἡ δὲ διαφορὰ αὕτη δὲν ὀφείλεται ἀποκλειστικῶς βέβαια εἰς τὰς ἀτμοσφαιρικὰς καὶ τὰς ἐπιτοπίους καταστάσεις, ἀλλὰ πρὸ πάντων εἰς τὴν ἀκριβῆ τήρησιν τῶν νόμων τῆς φύσεως. Δὲν πρέπει ἆρά γε ν' ἀποδώσωμεν εἰς τὴν αἰτίαν ταύτην τὴν ἀνθηροτέραν ὑγείαν καὶ τὴν μακροβιότητα τῶν πατέρων μας;

Ἐν γένει ὅμως ἐπὶ τῆς διαρκείας τῆς ἐγρηγόρσεως οὐδένα δυνάμεθα νὰ δώσωμεν ὡρισμένον κανόνα, καθότι καὶ ἂν περιορισθῶμεν εἰς τοὺς ὑπὸ τῆς φύσεως αὐτῆς ἐπιβληθέντας ἡμῖν νόμους, καὶ παραβλέψωμεν ἐντελῶς τὰς ὑπὸ τοῦ πολιτισμοῦ εἰσαχθείσας πλείστας ὅσας ἀνωμαλίας, παρατηροῦμεν, ὅτι ἡ διάρκεια αὐτῆς τροποποιεῖται οὐ μόνον σχετικῶς πρὸς τὴν διάρκειαν τῶν ἡμερῶν πρὸς τὰς νύκτας κατὰ τὰς διαφόρους τοῦ ἐνιαυτοῦ ὥρας, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ κλίμα, τὴν ἡλικίαν, τὸ φῦλον κτλ.

Λίαν ἐπιβλαβὴς ἀποβαίνει τῷ ὀργανισμῷ ἡ παρατεταμένη ἐγρήγορσις· ἂν δὲ μάλιστα αὕτη ἀποκαταστῇ συνήθης, παραβλάπτει αὐτὸν θανασίμως. Ἀποτέλεσμα τῶν ἀγρυπνιῶν εἶναι ἀδυναμία, ἴσχνανσις, πρόωρον γῆρας· καὶ ἐὰν ὁ ὕπνος λείψῃ ἐντελῶς, πυρετός, παραφροσύνη, θάνατος. Τὰ δὲ ἀποτελέσματα ταῦτα ἐκτείνονται ἔτι μᾶλλον διὰ τῆς ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ ἐπιβλαβοῦς ἐπιρροῆς τοῦ τεχνητοῦ φωτός, τῆς βεβλαμμένης ἀτμοσφαίρας τῶν αἰθουσῶν ἢ τῶν ἐργοστασίων, τῆς ἐν καιρῷ νυκτὸς καταστάσεως τῆς ἀτμοσφαίρας κ.τ.λ. Εἰς τὰς ἐν ὥρᾳ νυκτὸς συναναστροφὰς καὶ τοὺς χορούς, ἡ θερμοκρασία

Digitized by Google

τοῦ χώρου, αἱ ἀπόπνοιαι τῶν σωμάτων, τῶν ἀνθέων καὶ τῶν φώτων, ἡ διὰ τῶν στολισμῶν, τῶν μύρων, καὶ τῆς μουσικῆς πρόκλησις τῶν αἰσθήσεων, αἱ παντοῖαι συγκινήσεις ἐπισπεύδουσι τὴν ἐξάντλησιν τοῦ ὀργανισμοῦ, τὴν ὁποίαν ἤθελεν ἐπιφέρει ἀφ' ἑαυτῆς ἡ τοῦ ὕπνου στέρησις.

Οὐδεμία τάξις ἀνθρώπων δύναται νὰ ἀνθέξῃ εἰς παρατεταμένην ἀϋπνίαν. Ἐκ τῶν ἀρτοποιῶν λ.χ., ἂν καὶ τὸ ἐπιτήδευμα αὐτῶν δὲν ἀπαιτεῖ πολλοὺς κόπους, ἀποθνήσκουσι προώρως πολλοί· μόνον δὲ οἱ λίαν ἰσχυρᾶς κράσεως ἐξ αὐτῶν ἀπολαύουσι καλῆς ὑγείας. Καὶ ἐν γένει οἱ μετερχόμενοι ἐπιτηδεύματα ὧν ἕνεκα ἀναγκάζονται ν' ἀγρυπνῶσι, παραβλάπτονται ἔτι μᾶλλον ἐκ τῆς μὴ ἀναλόγως διὰ τῆς τροφῆς ἀντικαθισταμένης μείζονος ἀπωλείας τῶν δυνάμεων αὐτῶν· τὰ δὲ οἰνοπνευματώδη ποτά, εἰς τὰ ὁποῖα οὗτοι συνήθως προσδράμουσι, παρέχουσιν αὐτοῖς ἀπατηλὴν ῥώμην, ἐνῷ συγχρόνως αἱ ἐκ τῶν ἐπιτηδευμάτων αὐτῶν παρατεινόμεναι πλημμελεῖς στάσεις τοῦ σώματος βασανίζουσι τά τε ἀναπνευστικὰ καὶ κυκλοφορικὰ αὐτῶν ὄργανα.

Εἰς τὴν αὐτὴν ὑπόκεινται τύχην καὶ οἱ διανοητικῶς τὴν νύκτα ἐργαζόμενοι. Δὲν ἀντιτείνομεν, ὅτι ἡ ἡσυχία τῆς νυκτὸς ἐστὶν ἡ καταλληλοτέρα ὥρα πρὸς τὰς φιλολογικὰς ἐμπνεύσεις καὶ τὰς ἐπιστημονικὰς ἐρεύνας, καὶ ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν συγγραφέων συνέγραψαν τὰ ἀριστουργήματα αὐτῶν ἐν ὥρᾳ νυκτός. Ὁ ἐγκέφαλος κατὰ τὴν ὥραν ταύτην διεγείρεται ἐπὶ μᾶλλον, ἡ δὲ ἐπικρατοῦσα ἡσυχία, μὴ ἀπασχολοῦσα τὰς λοιπὰς αἰσθήσεις, συγκεντρόνει ἁπάσας τὰς δυνάμεις εἰς τὸν ἐγκέφαλον, οὗ ἕνεκα καὶ ἀνετώτερον καὶ ὀρθότερον τὸ ὄργανον αὐτὸ σκέπτεται. Ἀλλ' ὡς ἐκ τοῦ διαρκοῦς αὐτοῦ ἐρεθισμοῦ τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τῆς ἐλαττωματικῆς ἀντικαταστάσεως, περιπίπτουσιν οἱ τοιοῦτοι θᾶττον ἢ βράδιον εἰς τὴν ἐναύρωσιν· τὸ δὲ χείριστον, ὅτι χάνουσι βαθμηδὸν τὴν ἕξιν τοῦ γνησίου, ἐντελοῦς καὶ ἡσύχου ὕπνου, τουτέστι τοῦ κυριωτέρου μέσου τῆς παρατάσεως, τῆς ἀνακαινίσεως, καὶ τῆς διατηρήσεως τῆς ζωῆς. Ἔξαψις νοσηρὰ τῆς φαντασίας, συνήθης ἀϋπνία, ἰδοὺ ἡ τύχη των. Παλαίστρα τῆς πάλης ταύτης ἐναντίον τῶν νόμων τῆς φύσεως ἐστὶν ὁ ἐγκέφαλος, σφόδρα ἐπὶ τέλους παραβλαπτόμενος, ὡς δυστυχῶς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν χρονικῶν τῶν φρενοβλαβιῶν. Συνηθέστερον ὅμως αἱ διαταράξεις τοῦ ἐγκεφάλου καταδηλοῦνται διὰ τῆς ὑποχονδρίας καθ' ἁπάσας αὐτῆς τὰς μορφάς. Ἀλλ' ἡ ἀνεπάρκεια αὕτη τοῦ ὕπνου ἀλλοιοῖ ἐπὶ τέλους, πλὴν τοῦ ἐγκεφάλου, καὶ ἕτερα σπλάγχνα, καὶ ἰδίως τὸν στόμαχον, τὴν καρδίαν, καὶ τοὺς πνεύμονας, πρὸς δὲ καὶ τὴν κρᾶσιν αὐτὴν τοῦ αἵματος, ὥστε νοσήματα διάφορα μέν, ὑπὸ τῆς αὐτῆς ὅμως παρασκευασθέντα αἰτίας, ἁφαρπάζουσι προώρως τοσούτους ἐξόχους ἄνδρας.

Αἴτια τῶν ἀγρυπνιῶν, ἀνεξάρτητα τῆς ἡμετέρας θελήσεως, εἰσὶ φυσικὰ καὶ ἠθικά. Ἅπασαι αἱ ὁπωσοῦν βίαιαι κινήσεις, διατηροῦσαι τὸν ὀργανισμὸν εἰς συνεχῆ τινα ταραχήν, ἀποτρέπουσιν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὕπνου, ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε οὐδὲ τὴν ἀνάγκην αὐτοῦ αἰσθάνεται· ἀλλ' ἡ παρὰ φύσιν αὕτη κατάστασις οὐδέποτε διαρκεῖ ἐπὶ πολύ, ἡ ἐπιβλητικὴ ἀνάγκη τοῦ ὕπνου καθίσταται πάραυτα ἐπαισθητή, καὶ τοιαύτη εἶναι ἡ ἰσχὺς αὐτῆς, ὥστε καὶ ἐν μέσῳ τῶν ἐργωδεστέρων αὐτῶν ἀσκήσεων, ἀναγκαζόμεθα νὰ δοθῶμεν τῷ ὕπνῳ. Οἱ ἠθικῶς ὅμως πάσχοντες ἀντέχουσι πολὺ εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ ὕπνου. Ἅπαντα τὰ ψυχικὰ πάθη, οἱασδήποτε καὶ ἂν ὦσι φύσεως, τὰ σφόδρα διαταράσσοντα τὸν ὀργανισμόν, τὰ ἐπὶ τοῦ ἐγκεφάλου ἐνεργοῦντα καὶ διατηροῦντα αὐτὸν εἰς σφοδρὰν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον διέγερσιν, ἀπωθοῦσιν ἐντελῶς πολλάκις τὸν ὕπνον. Οἱ ὑπὸ τῆς φιλοδοξίας κατατρυχόμενοι, οἱ ὑπὸ τοῦ ἔρωτος φθειρόμενοι δὲν κοιμῶνται, ἀγρυπνοῦσι, φθίνουσιν. Ὁ κακοῦργος δὲν δύναται ν' ἀπολαύσῃ τὰς ἡδύτητας τοῦ ὕπνου, συλλογίζεται, τεκταίνει τὰς ἐγκληματικὰς αὐτοῦ προθέσεις· ἐγρηγορεῖ ἐνῷ τὸ πᾶν περὶ αὐτὸν καθεύδει, καὶ μόνους συντρόφους ἔχει τὰς τύψεις τῆς συνειδήσεώς του· ἐὰν δὲ ἀπολαύσῃ στιγμὰς τινὰς ἡσυχίας διὰ τεχνητῶν μέσων, ὁ ὕπνος του ταράσσεσαι ὑπὸ ἐπιπόνων ἐνυπνίων ἐπαυξανόντων τὰς βασάνους αὐτοῦ. Ὅπως δήποτε τὰ διάφορα ταῦτα αἴτια ἐνεργοῦσιν ἀναλόγως τοῦ ἐρεθισμοῦ ἐν ᾧ διατηροῦσι τὸν ἐγκέφαλον. Προφανὲς δέ, ὅτι ἀφ' ἧς στιγμῆς τὸ προϊστάμενον τῶν λειτουργιῶν ἡμῶν ὄργανον ἐγρηγορεῖ, ἡ ὑπὸ τὴν ἐπιῤῥοὴν αὐτοῦ ὑποκειμένη ἡμετέρα ὕπαρξις διάκειται ἐν τῇ αὐτῇ καταστάσει.

Ἅπαντα τὰ διαθερμαίνοντα καὶ διερεθίζοντα ποτά, ἐπισπεύδοντα τὴν κυκλοφορίαν, διεγείρουσι τὸν ἐγκέφαλον καὶ τὸ μυϊκὸν σύστημα καὶ εἰσὶν αἴτια ἀγρυπνίας. Τὸ αὐτὸ ἐπιφέρουσιν ἀποτέλεσμα καὶ τὰ πνευματώδη ποτά, ἀλλὰ πρὸς τοῦτο δέον ὅπως γίνηται μετρία αὐτῶν χρῆσις, ἄλλως ἐπέρχεται τὸ ἀντίθετον ἀποτέλεσμα. Ὁ καφὲς θεωρεῖται ἀπολαύων τὴν ἰδιότητα ταύτην εἰς τὸν ἀνώτερον βαθμόν· ὥστε πάντες οἱ καταγινόμενοι εἰς ἔργα, ὧν ἕνεκα ἀναγκάζονται ν' ἀγρυπνῶσι τὴν νύκτα μεταχειρίζονται αὐτὸν κατὰ κόρον, διὸ καὶ θεωρεῖται ὡς ποτὸν τῶν διανοητικῶς ἐργαζομένων.

Ἡ ζημία ἣν ἡ Γαλλία ὑπέστη ἐκ τοῦ τελευταίου πολέμου καὶ τοῦ Δήμου ἀνῆλθεν εἰς 13 δισεκατομμύρια φράγκων, ὑπελογίσθη δὲ ὅτι διὰ τοῦ ποσοῦ τούτου θὰ διετρέφετο ὑπὲρ τὰ 6 ἔτη ὁ ἐκ 36 ἑκατομμυρίων ψυχῶν συγκείμενος γαλλικὸς λαός.

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.

Digitized by Google

'Αριθ. 36 — Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Δεύτερος — Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδ. φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχ. ἀπὸ 1 ἰαν. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι — Τιμὴ προηγ. φύλλων λ. 30 — Γραφ. τῆς Διευθύνσεως: Ὁδ. Σταδίου, 6. — **5 Σεπτεμβρίου 1876**

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΑΥΡΙΚΙΟΝ ΒΛΩΚ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 545.

Ἡ τιμή.—Τίς ἐπηρεάζει περισσότερον τὴν τιμήν, ὁ ἀγοραστὴς ἢ ὁ πωλητής;

Ἡ συνομιλία αὕτη ἐκίνει πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν παιδίων, καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν ἐπεθύμει νὰ μάθῃ ἐὰν ὁ ἀγοραστὴς ἢ ὁ πωλητὴς ὑποχωρῇ συχνότερον.

Ὁ γείτων, ὁ ὁποῖος συχνάζει εἰς τὴν ἀγοράν, νομίζει ὅτι ὁ πωλητὴς ὑποχωρεῖ συνηθέστερον.

— Τὸ πρᾶγμα βεβαίως πρέπει νὰ ἔχῃ οὕτως, λέγει ὁ διδάσκαλος. Ἴδωμεν, Ἰωάννη, ὁ ἀπὸ τῆς πρωίας μέχρι τῆς ἑσπέρας ἐργαζόμενος ἐργάτης, τὸ πράττει χάριν διασκεδάσεως, ὡς καὶ ὁ ἔμπορος ὁ ὁποῖος ἀνοίγει τὸ κατάστημά του;

Ἰωάννης.—Ὄχι, ἀλλὰ διὰ νὰ κερδίσῃ τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἵνα ἐξ αὐτῶν ζήσῃ ἑαυτὸν καὶ τοὺς περὶ αὐτόν.

— Καὶ ὁ ἀγοραστής, ἐπαναλαμβάνει ὁ διδάσκαλος, ἀγοράζει διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν ἔμπορον; Ἂς ἀπαντήσῃ ὁ Παῦλος.

Παῦλος.—Καθόλου, ἀγοράζει τις ὅ,τι ἔχει ἀνάγκην.

— Καὶ ὕστερον ἀπὸ αὐτά, προσέθηκεν ὁ Φίλιππος, καί τινα πράγματα διασκεδάσεως, ἐνθυμούμενος πράγματά τινα ἅτινα ἠγόρασεν ἐντὸς τῆς ἡμέρας.

— Πολὺ ὀρθά, λέγει ὁ διδάσκαλος. Εἶναι φανερὸν ὅτι ἕκαστος ἀγοράζει ὅ,τι τὸν συμφέρει καὶ ὄχι διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ ἄλλου. Πράγματι, ὅταν συμφωνῇ τις ἀντικείμενόν τι, εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς νὰ ἔκαμνε τὴν ἑξῆς ὁμιλίαν·

Ἀγοραστής.—Πόσον τὸ πρᾶγμα τοῦτο;

Πωλητής.—5 δραχμάς.

Ἀγοραστής.—Τοῦτο δι' ἐμὲ δὲν ἀξίζει 5 δραχμάς.

Πωλητής.—Εἰργάσθην μίαν ἡμέραν καὶ ἐκτὸς τούτου ἐδαπάνησα δραχμάς τινας διὰ τὴν ἀγορὰν τῶν πρώτων ὑλῶν· κατὰ συνέπειαν, ἐὰν πωλήσω πρὸς 5 δραχμάς, ἡ ἀμοιβή μου εἶναι ἤδη ἐλαχίστη καὶ δὲν δύναμαι νὰ τὴν ὀλιγοστεύσω περισσότερον.

Ἀγοραστής.—Δὲν πταίω ἐγὼ ἐὰν τὰ ἔξοδα τῆς παραγωγῆς σου εἶναι πολὺ μεγάλα. Ἐὰν ἦσουν τόσον ἄφρων διὰ νὰ ἐργασθῇς δέκα ἡμέρας, μεταχειριζόμενος καὶ 20 δραχμῶν πρώτας ὕλας, καὶ τὸ προϊὸν τῆς ἐργασίας σου ἤξιζε δι' ἐμὲ μίαν δραχμήν, θὰ σ' ἔδιδα μόνον μίαν δραχμήν, οἱαδήποτε καὶ ἂν ἦσαν τὰ ἔξοδα τῆς παραγωγῆς σου.

Πωλητής.—Καὶ ὅμως δὲν εἶναι δίκαιον νὰ ἐργάζωμαι δωρεάν.

Ἀγοραστής.—Ἐὰν κοπιάζῃς ἄνευ χρησιμότητος, τόσῳ τὸ χειρότερον διὰ σέ. Οὔτε τὸν κόπον σου οὔτε τὴν ἐργασίαν σου πληρώνω ἐγώ, ἀλλὰ τὴν ὑπηρεσίαν ἣν μοὶ παρέχεις, τὴν χρησιμότητα ἣν ἀπολαμβάνω. Ἐὰν θὰ ἐχρειάζετο ἓν ἔτος διὰ νὰ κατασκευάσῃς πρᾶγμά τι ὅπερ δύναμαι νὰ ἔχω διὰ 5 λεπτά, καὶ τὸ ὁποῖον δι' ἐμὲ δὲν ἀξίζει περισσότερον, διατί νὰ σὲ δώσω 1000 δρ. διὰ τὸν κόπον σου; Καὶ ἐὰν κατασκευάζῃς πρᾶγμά τι ἐντελῶς ἄχρηστον, πρέπει νὰ τὸ πληρωθῇς καὶ αὐτό; Ποτὲ δὲν θὰ ἔχω ἀρκετὰ χρήματα διὰ νὰ ἀγοράζω τοιαῦτα πράγματα.

Πωλητής.—Πρέπει λοιπὸν νὰ κάμω ὅ,τι θέλεις. Πόσον τὸ πρᾶγμα τοῦτο ἀξίζει διὰ σέ;

Ἀγοραστής.—Τὸ πολὺ 4 δραχμάς. Ἐὰν τὸ ἀντικείμενον αὐτὸ ἦναι ἀκριβώτερον, δύναμαι νὰ μὴν τὸ ἀγοράσω, καὶ δὲν θὰ τὸ ἀγοράσω.

Πωλητής.—Λάβε το.

Δὲν ἔχω ἀνάγκην νὰ ἐπαναλάβω, προσέθηκεν ὁ διδάσκαλος, ὅτι ἡ συνομιλία αὕτη εἶναι ἰδανική, ὅτι ποτὲ δὲν ὁμιλεῖ τις κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀλλὰ σκέπτεται καὶ αἰσθάνεται ὅμως οὕτως. Καὶ ὁ πωλητὴς ἐννοεῖται ὅτι δὲν ὑποχωρεῖ εἰς τὸν τυχόντα ἀγοραστήν· πρέπει πρῶτον νὰ πεισθῇ ὅτι ὅλος ὁ κόσμος δὲν θέλει νὰ ἀγοράσῃ τὰ ἐμπορεύματά του εἰς τὴν τιμὴν ταύτην καὶ τότε μόνον ὑποχωρεῖ.

Ὑποθέσωμεν τώρα τοὐναντίον, δηλ. ὅτι ὁ ἀγοραστὴς θέλει νὰ ἀγοράσῃ καὶ ὅτι δὲν δύναται νὰ πράξῃ ἄλλως· ἡ ὑποθετικὴ συνομιλία θὰ μετετρέπετο οὕτω. Πρόκειται, παρ. χ., περὶ ἑνὸς καλοῦ σκεπάσματος κλίνης.

Ἀγοραστής.—Πῶς ἠμπορεῖτε νὰ ζητῆτε 20 δρ., ἀφοῦ 15 δρ. ἀρκοῦν καὶ σᾶς ἀφίνουν καὶ ἀρκετὸν κέρδος.

Πωλητής.—Ζητῶ εἴκοσι δραχμάς, διότι ἡ ὑπηρεσία ἣν σοὶ παρέχω μὲ τοιοῦτον ψῦχος εἶναι μεγάλη, καὶ ἄλλοι θὰ τὸ ἀγοράσουν εἰς τὴν τιμὴν ταύτην. Σὺ ὁ ἴδιος μάλιστα θὰ προτιμήσῃς τὸ σκέπασμα ἀπὸ τὰς 20 σου δραχμάς.

Digitized by Google

Ἀγοραστής.—Ἀφοῦ τόσον ἐπιμένης, ἰδοὺ τὰς 20 δραχμάς.

Ἰωσήφ.—Δὲν εἶναι τοῦτο κακία νὰ ζητῇ τόσα χρήματα ὁ πωλητὴς διὰ τὸ σκέπασμα;

Διδάσκαλος.—Ἡ κατάχρησις εἶναι πάντοτε κατακριτέα· ὁ πωλητὴς δὲν πρέπει νὰ καταχρᾶται ὅταν ὑπάρχῃ ἔλλειψις ἐμπορευμάτων, καὶ νὰ ὑψώνῃ τὴν τιμὴν πολύ· ἀλλ' οὔτε ὁ ἀγοραστὴς δὲν πρέπει νὰ καταχρᾶται τῆς ἀφθονίας καὶ νὰ ἐκπίπτῃ τόσον τὴν τιμήν. Πρέπει νὰ ἦναί τις μέτριος καὶ ἐν τῇ μιᾷ καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ περιπτώσει.

Ὁ γείτων.—Πολλάκις τὸ ἐμπόρευμα σπανίζει, διότι ἡ παραγωγὴ αὐτοῦ εἶναι ἀκριβή.

Ὁ διδάσκαλος.—Ἐν συνόψει, ὁ παραγωγεὺς ἐργάζεται διὰ τὸν καταναλωτήν· ἐὰν καλῶς ὑπελόγισε τὰς ἀνάγκας τοῦ τελευταίου, ἡ ἐργασία του ἀμείβεται καὶ τὰ προϊόντα του ἀγοράζονται· ἐὰν ἠπατήθη, τιμωρεῖται διὰ τῆς ἀπωλείας τῶν ἐμπορευμάτων του. Ἐαν ὑποδηματοποιός τις μὲ κατεσκεύαζε πράσινα ὑποδήματα, διότι τὰ εὑρίσκει ὡραιότερα ἀπὸ τὰ μαῦρα, θὰ τὰ ἐδεχόμην; οὐδαμῶς.

Ὁ καταναλωτὴς λοιπόν, ἐπὶ τέλους, ἀποφασίζει τὴν ἀξίαν τῶν ἐμπορευμάτων, ἀφοῦ οὗτος τὰ πληρώνει, καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐπηρεάζει περισσότερον τὴν ἀξίαν αὐτῶν ἀπὸ τὸν πωλητήν.

Α. Βερναρδακης.

Ἕπεται συνέχεια.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΚΗΡΙΟΥ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 546.

Βαθμηδὸν ἀνεκαλύψαμεν πῶς δυνάμεθα νὰ μεταβάλωμεν τὴν ἐνέργειαν τῶν διαφόρων τούτων ὑλῶν, καὶ νὰ τὰς βιάσωμεν νὰ μᾶς διηγηθῶσιν ὅ,τι θέλομεν νὰ μάθωμεν. Ἂς ἀρχίσωμεν μὲ τὸν σίδηρον. Εἰς τὰς περισσοτέρας χημικὰς ἀντενεργείας, ὅταν παράγηται τοιούτου εἴδους ἐνέργεια, παρατηροῦμεν ὅτι ἡ θερμότης αὐξάνει τὸ παραχθὲν ἀποτέλεσμα. Ἂν θέλωμεν δὲ νὰ ἐξετάσωμεν ἐπιμελῶς καὶ ἀκριβῶς τὴν ἐπάλληλον ἐνέργειαν τῶν σωμάτων, πρέπει πολλάκις νὰ ἐρευνῶμεν κατὰ πόσον ἡ θερμότης ἔχει ἐπιῤῥοὴν ἐπ' αὐτῶν. Ἠξεύρετε, νομίζω, ὅτι τὰ σιδηροῤῥινίσματα καίουσιν ἐντελῶς εἰς τὸν ἀέρα. Θὰ σᾶς τὸ ἀποδείξω ὅμως καὶ πάλιν δι' ἄλλου πειράματος, διὰ νὰ χαραχθῇ εἰς τὸν νοῦν σας ὅ,τι ἔχω νὰ σᾶς εἰπῶ περὶ τῆς ἐνεργείας τοῦ σιδήρου ἐπὶ τοῦ ὕδατος. Λαμβάνω λοιπὸν μίαν φλόγα, καὶ τὴν καθιστῶ κοίλην· ἠξεύρετε διατί; διὰ νὰ τῇ δώσω περισσότερον ἀέρα. Ἔπειτα ῥίπτω εἰς αὐτὴν ὀλίγα σιδηροῤῥινίσματα, καὶ βλέπετε πῶς ἀμέσως αὐτὰ καίουσιν. Ἡ καῦσις αὕτη εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς χημικῆς ἐνεργείας ἥτις ἐνεργεῖται ὅταν ἀνάπτωμεν αὐτὰ τὰ μόρια. Θ' ἀσχοληθῶμεν λοιπὸν περὶ τὰ διάφορα αὐτὰ ἀποτελέσματα, καὶ θὰ ἴδωμεν τί συμβαίνει ὡς πρὸς τὸν σίδηρον ὅταν ἀπαντᾷ τὸ νερόν. Τὴν ἱστορίαν του τὸ ἴδιον θὰ σᾶς τὴν διηγηθῇ, καὶ τότε μετὰ τοσαύτης χάριτος, τοσαύτης γλυκύτητος, τοσαύτης τάξεως, ὥστε βέβαιος εἶμαι ὅτι αἱ ἐξηγήσεις του θὰ σᾶς φανῶσι πολὺ περίεργοι.

Ἔχω ἐδῶ ἕνα κλίβανον. Δι' αὐτοῦ διέρχεται σωλὴν σιδηροῦς, ὅμοιος σχεδὸν πρὸς τὸν τοῦ τουφεκίου. Τὸν σωλῆνα τοῦτον ἐγέμισα σιδηροῤῥινίσματα λαμπρότατα, καὶ τὸν ἔθεσα εἰς τὴν φωτίαν διὰ νὰ τὸν πυρώσω. Εἰς τὸν σωλῆνα ἠμπορῶ νὰ στείλω ἢ ἀέρα ἢ ἀτμόν. Ὁ ἀτμὸς ἔρχεται ἀπὸ τὸν μικρὸν αὐτὸν λέβητα, καὶ αὐτὸς ἐδῶ ὁ στρόφιγξ μοὶ ἐπιτρέπει ν' ἀφήσω ν' ἀπαντήσῃ ὁ ἀτμὸς τὰ ῥινίσματα ὅταν θέλω. Εἰς τὰς ὑαλίνας δὲ αὐτὰς φιάλας ἔχω νερόν, καὶ τὸ ἐχρωμάτισα διὰ νὰ ἠμπορέσητε νὰ ἴδῆτε καλήτερα τί θὰ συμβῇ. Γνωρίζετε ὅτι ἂν εἶχον τὸν σωλῆνα ἐντὸς ψυχροῦ νεροῦ, καὶ διήρχετο δι' αὐτοῦ ὁ ἀτμός, ὁ ἀτμὸς θὰ ἐπυκνοῦτο· διότι εἴδετε ὅτι εἰς ἀερώδη κατάστασιν μένει μόνον ἐν ὅσῳ εἶναι θερμός. Ἐνθυμεῖσθε πῶς συνεστάλη, ὥστε κατέλαβε μικρὰν μόνον θέσιν ὅταν ἐψυχράνθη, καὶ πῶς κατέπεσαν τὰ πλευρὰ τοῦ κυλίνδρου

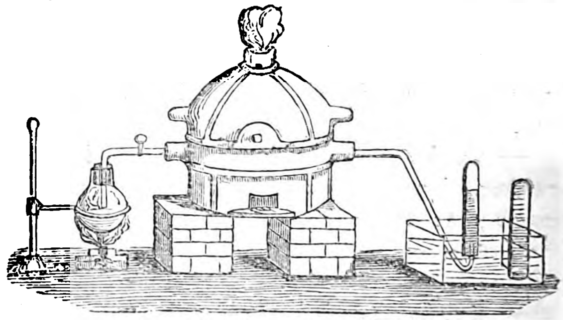

Σχ. 25.

τούτου. (*Ὁ καθηγητὴς δεικνύει τὸν κύλινδρον τὸν κατασκευασμένον ἀπὸ πάφιλαν, τὸν ὁποῖον εἶχε μεταχειρισθῆ εἰς προηγούμενον πείραμα.*) Ἂν λοιπὸν ἀφήσω νὰ εἰσέλθῃ ἀτμὸς εἰς τὸν σωλῆνα τοῦτον, καὶ ὁ σωλὴν εἶναι ψυχρός, ὁ ἀτμὸς θὰ συσταλῇ. Διὰ τοῦτο ἔπρεπε νὰ θερμανθῇ ὁ σωλὴν διὰ νὰ μᾶς χρησιμεύσῃ. Θὰ ἀφήσω νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτὸν ὁ ἀτμὸς κατ' ὀλίγον, καὶ ὅταν ἐξέρχεται διὰ τοῦ ἄλλου πέρατος, θὰ ἴδῆτε ἂν ἐπυκνώθη ἢ ὄχι. Διὰ νὰ πυκνώσω τὸν ἀτμόν, ὡς εἴπομεν, διὰ νὰ τὸν καταστήσω ῥευστόν, ἀρκεῖ νὰ ἐλαττώσω τὴν θερμοκρασίαν· τοῦ ἀερίου ὅμως τούτου, τοῦ ἐξερχομένου διὰ τοῦ σωλῆνος, καὶ τὸ ὁποῖον συνάγω εἰς τὴν φιάλην ταύτην, ὅσον καὶ ἂν ἐλαττώσω τὴν θερμοκρασίαν, καὶ ἂν τὸ περάσω διὰ ψυχροῦ ὕδατος, ἡ ἀερώδης κατάστασίς του διόλου δὲν μεταβάλλεται. Ἀλλὰ θὰ δοκιμάσω καὶ κατ' ἄλλον τρόπον αὐτὸ τὸ ἀέριον, διὰ νὰ ἴδῆτε ἂν εἶναι πάντοτε ὁ ἴδιος ἀτμός. Τὴν φιάλην ὅπου συνάγεται,

Digitized by Google

τὴν στρέφω ἄνω κάτω· ἄλλως τὸ ἀέριον θὰ ἔφευγε. Εἰς τὸ στόμιον αὐτῆς πλησιάζω φωτίαν, καὶ ἀμέσως τὸ περιεχόμενον φλογίζεται μετ' ἐλαφροῦ κρότου. Τοῦτο ἀρκεῖ εἰς ἀπόδειξιν ὅτι τὸ ἐξερχόμενον δὲν εἶναι ἀτμός· διότι αὐτὸ ἐφλογίσθη, ἐν ᾧ ὁ ἀτμὸς ὄχι μόνον δὲν καίει, ἀλλὰ καὶ σβύνει τὴν φωτίαν. Αὐτὴν τὴν ἰδίαν οὐσίαν εὑρίσκομεν καὶ εἰς τὴν φλόγα τοῦ κηρίου, ἐν ᾧ, ὡς εἴδετε, παράγεται καὶ δι' ἄλλων τρόπων. Ὅταν παράγεται διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ σιδήρου εἰς τὸν ὑδατώδη ἀτμὸν, τότε τὸ σίδηρον ἐκεῖνο μένει εἰς κατάστασιν πολὺ ὁμοίαν πρὸς τὴν τῶν σιδηρορρινισμάτων ἀφ' οὗ καῶσι. Τὸ σίδηρον γίνεται τότε βαρύτερον ἀφ' ὅ,τι ἦτον πρὸ τοῦ πειράματος. Ἐν ὅσῳ τὸ σίδηρον μένει ἐντὸς τοῦ σωλῆνος, εἴτε θερμαίνεται εἴτε ψυχραίνεται, ἀρκεῖ μόνον νὰ μὴ τεθῇ εἰς συνάφειαν μετὰ τῆς ἀτμοσφαίρας ἢ μετὰ ὕδατος, τὸ βάρος του δὲν μεταβάλλεται. Ὅταν ὅμως τὸ ῥεῦμα τοῦ ἀτμοῦ διῆλθε διὰ τοῦ σιδήρου, τοῦτο ἔγινε βαρύτερον· ἐδανείσθη λοιπὸν ὕλην τινὰ παρὰ τοῦ ἀτμοῦ, ἐν ᾧ ἰδοὺ ἐδῶ ἡ ἄλλη αὐτὴ ὕλη, ἡ καύσιμος, ἥτις ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ. Ἐγέμισεν ἐξ αὐτῆς καὶ τὸ δεύτερον τοῦτο ἀγγεῖον, καὶ ἠμπορῶ τώρα νὰ δοκιμάσω ἐν περιεργότατον πείραμα. Καύσιμον λοιπὸν εἶναι τὸ ἀέριον τὸ ἐξερχόμενον ἐκ τοῦ σωλῆνος τούτου· τὸ ἠξεύρομεν, καὶ θὰ μοὶ ἦτον εὔκολον νὰ τὸ ἀνάψω εὐθὺς, καὶ νὰ σᾶς τὸ δείξω καὶ πάλιν. Ἀλλὰ προτιμῶ νὰ τὸ φυλάξω διὰ νὰ σᾶς ἀποδείξω ἄλλο τι, ἂν ἠμπορῶ, ὅτι δηλαδὴ τὸ καύσιμον τοῦτο ἀέριον εἶναι καὶ ἐλαφρότατον. Ὁ ἀτμὸς πυκνοῦται· ἀλλὰ τὸ ἀέριον τοῦτο ὑψοῦται εἰς τὸν ἀέρα, καὶ δὲν δύναται νὰ πυκνωθῇ. Ἂς λάβω καὶ δεύτερον ἀγγεῖον, περιέχον μόνον ἀέρα. Διὰ νὰ βεβαιωθῶ ὅτι ἀληθῶς ἀὴρ μόνον εἶναι, βάζω ἐντὸς τὸ κηρίον καὶ τὸ ἐξετάζω. Εἰς τὴν χεῖρά μου λαμβάνω τώρα τὸ ἀγγεῖον τοῦτο ὅπου περιέχεται τὸ ἀέριον, καὶ κάμνω ὡς ἂν ἦτον ῥευσόν. Κρατῶ καὶ τὰ δύω ἀγγεῖα ἀνεστραμμένα, διὰ νὰ μὴ φύγῃ τὸ ἐλαφρὸν ἀέριον. Ἔπειτα στρέφω ἐκεῖνο ὅπου εἶναι τὸ ἀέριον ἐλαφρῶς πρὸς τὸ στόμιον τοῦ ἄλλου, τοῦ περιέχοντος ἀέρα. Τί περιέχει τώρα; Ἀέριον καύσιμον, ὡς τὸ ἐξερχόμενον καὶ ἐκ τοῦ κηρίου, διότι αὐτὸ ἐχύθη, ἢ, ὡς ἐλαφρότερον, ἀνέβη εἰς τὸ ἄλλο ἀγγεῖον, διώξαν τὸν ἀέρα.

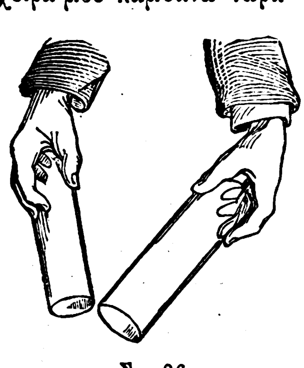

Σχ. 26.

Αὐτὸ δὲ τὸ ἴδιον ἀέριον τὸ παραχθὲν ἐκ τῆς ἐνεργείας τοῦ σιδήρου ἐπὶ τοῦ ἀτμοῦ μᾶς τὸ δίδουσι καὶ ἄλλα σώματα ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα εἴδετε ὅτι ἐπενεργοῦν δραστηρίως ἐπὶ τοῦ νεροῦ. Ἂν μεταχειρισθῶ ὀλίγον ποτάσσιον, καὶ λάβω καλῶς τὰ μέτρα μου, θὰ παραχθῇ τὸ ἴδιον ἀέριον. Ὁμοίως ἂν ἐντὸς τοῦ ποτασσίου μεταχειρισθῶ ψευδάργυρον ἢ *ζίγκον*, τὸ ἀποτέλεσμα μὲν δὲν θὰ εἶναι τὸ ἴδιον, ἐπίσης ἰσχυρὸν καὶ διαρκὲς, ἂν ὅμως καλῶς παρατηρήσωμεν, θὰ ἐννοήσωμεν ὅτι ἡ διαφορὰ προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι τοῦ νεροῦ ἡ ἐνέργεια ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ καλύπτῃ τὸν ψευδάργυρον διὰ λεπτῆς ἐπιφανείας ἥτις τὸν προστατεύει, ὥστε ψευδάργυρος μόνος ῥιπτόμενος εἰς νερὸν δὲν παράγει ἰσχυρὸν ἀποτέλεσμα. Ἂν ὅμως διὰ τῆς χρήσεως ὀξέος τινὸς ἀφαιρέσω αὐτὴν τὴν ἐπαλοιφὴν, τὴν ἐπιφάνειαν αὐτὴν ἥτις ἐμποδίζει τὴν ἐνέργειαν τοῦ ψευδαργύρου ἐπὶ τοῦ νεροῦ, βλέπω ὅτι ὁ ψευδάργυρος, εἰς τὴν συνήθη θερμοκρασίαν, ἐνεργεῖ ἀπαραλλάκτως ὡς ὁ καίων σίδηρος. Τὸ ὀξὺ οὐδόλως μεταβάλλεται, ἐκτὸς καθ' ὅσον συνδέεται μετὰ τοῦ παραχθέντος ὀξυδίου τοῦ ψευδαργύρου. Ἔχυσα τὸ ὀξὺ εἰς τὸ ποτήριον, καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξε τὸ ἴδιον ὡς ἂν εἶχε γίνει βράσις διὰ θερμότητος. Ἰδοὺ οὐσία τις ἀφθονωτάτη, ἥτις ἐξέρχεται ἐκ τοῦ ψευδαργύρου, καὶ δὲν εἶναι ἀτμός. Αὐτὴ ἐγέμισε τὸ ἀγγεῖον τοῦτο τὸ ἀνεστραμμένον, καὶ ἀμέσως θὰ ἴδητε ὅτι εἶναι ὕλη καύσιμος, ἀπαράλλακτος πρὸς ἐκείνην τὴν ὁποίαν μοὶ ἔδωκε τὸ ἄλλο πείραμα, ὅταν ἐπύρωσα τὸν σωλῆνα. Αὐτὴ ἡ οὐσία, ἢ αὐτὸ τὸ ἀέριον παράγεται ἀπὸ τὸ νερὸν, καὶ αὐτὸ τὸ ἴδιον παράγεται καὶ ἀπὸ τὸ κηρίον.

Α. Ρ. Ραγκαβης.

Ἕπεται συνέχεια.

ΟΙ ΜΕΛΛΟΝΥΜΦΟΙ ΤΗΣ ΣΠΙΤΖΕΒΕΡΓΗΣ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 548.

Γ'

Τὸ πλοῖον τοῦ Κ. Βανσκὲπ διασχίζον μετ' ἀξιοθαυμάστου ταχύτητος τὰ κύματα ἐξηκολούθει ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας τὸν δρόμον του. Οἱ ναῦται, ἐκ φύσεως προληπτικοὶ ἄνθρωποι, ἐθεώρουν τὸν οὔρειον ἄνεμον ὡς καλὸν οἰωνὸν διὰ τὸ λοιπὸν τοῦ ταξειδίου των, ὁ δὲ Τρομπὼν πίνων τὸ οἰνόπνευμά του ἠρέσκετο νὰ ἀστεΐζηται, μαρτύριον ὅτι ἦτο εὐδιάθετος.

«Φαίνεται, θαλασσοπούλια μου, ἔλεγεν εἰς τοὺς συντρόφους του, ὅτι κἀνεὶς δὲν παρέβη τὸ καθῆκόν του εἰς τὴν ξηρὰν, ὅτι κἀνεὶς δὲν παρήκουσεν εἰς τὸν μπαμπᾶ του ἢ εἰς τὴν μαμμά του, κἀνεὶς δὲν ἔκαμε νὰ κλαύσῃ ἡ Νινέτα του, κἀνεὶς δὲν ἔκλεψε τὸν ξενοδόχον του, δι' αὐτὸ ἔχομεν καλὸν καιρόν».

Δὲν ὡμολόγει ὅμως ὅτι ἦτο καταχρεωμένος εἰς ὅλα τῆς Δουνκέρκης τὰ οἰνοπωλεῖα, ὅτι χάρις εἰς τοὺς γρόνθους του εἶχε διαφύγει τὴν κα-

ταδίωξιν ἑνὸς δανειστοῦ του καὶ ὅτι δὲν ἐσώθη ἀπὸ τῆς κατάρας γραίας τινος ξενοδόχου εἰμὴ ὑποσχόμενος εἰς αὐτὴν δώδεκα δέρματα λευκῆς ἄρκτου.

«Ἔλα ἐδῶ, μικρέ μου, ἐκραύγαζε πρωΐαν τινὰ πρὸς τὸν Φρισκέ, πλησίασε». Καὶ ἀφοῦ μὲ τὰς στιβαράς του χεῖρας ἔπιασεν ἀπὸ τὰ αὐτία τὸ δυστυχὲς ὀρφανόν· «εἶσαι εὐτυχισμένον, τῷ λέγει, ὁποῦ ἔχομεν καλὸν καιρόν, διαφορετικὰ θὰ σὲ ἐπετοῦσα εἰς τὴν θάλασσαν, πουλάκι μου, διὰ νὰ ἐξιλεώσω τὴν *Ἀμφιτρίαν* ὁποῦ ἀγαπᾷ τόσον τὰ καλὰ παιδάκια ὡσὰν ἐσέ».

Ἀφ' ἧς στιγμῆς ὁ μικρὸς Φρισκὲ εἶχεν ἐπιβιβασθῇ ἐπὶ τοῦ πλοίου ὁ Τρομπὼν τὸν εἶχε πάρει ἀπὸ κακό· ἅμα ὁ ναυτόπαις τὸν ἔβλεπεν ἔτρεμεν ὅλος.

Διῆλθον τοιουτοτρόπως ἡμέρας τινὰς καὶ ἡ *Ῥόζα Μαρία* εὐθαρσῶς εἶχεν ὑπερβῆ τὸν πολικὸν κύκλον. Ἀλλ' ὅταν ἔφθασε παρὰ τὰς νήσους Λοφόδεν, κατελήφθη ὑπὸ ἀνέμου τόσον αἰφνιδίου καὶ ὁρμητικοῦ, ὥστε τὸ καλλίτερον πλοῖον δυσκόλως θὰ ἀνθίστατο εἰς αὐτόν. Κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ Βλονδῶ εὑρίσκετο κατάκοιτος εἰς τὸν κοιτωνίσκον του πάσχων ὑπὸ ἰσχιάδος νόσου, ἥτις τὸ πρῶτον τὸν εἶχε προσβάλει εἰς ἕν του ταξείδιον εἰς Γροενλανδίαν. Ὁ Μαρσὲλ διέταξε νὰ μαζεύσωσι τὰ ἱστία καὶ νὰ ἀνακωχεύσωσι τὸ πλοῖον. Ἀντήχει ὡς ἦχος μετάλλου ἡ ἰσχυρὰ καὶ σταθερὰ φωνή του ἐν τῷ μέσῳ τοῦ θορύβου καὶ τῶν μυκηθμῶν τῆς τρικυμίας καὶ ἑκάστη διαταγή του ἀκριβὴς καὶ καθαρὰ προέδιδεν ἐμπειρίαν ἅμα ναύτου καὶ αὐθεντίαν ἀρχηγοῦ.

«Ἂς ποῦμε τὴν ἀλήθειαν, ἔλεγεν ὁ Τρομπὼν ἀναβαίνων εἰς τὰ σχοινία τῶν ἱστῶν, ἐκεῖνος ὁ παληοϋποπλοίαρχος δὲν κυβερνᾷ ἄσχημα. Ἀλλὰ ... μὲ προσέβαλε ἐκεῖνο τὸ βράδυ καὶ θὰ μοῦ τὸ πληρώσῃ. Θά... μοῦ... τό.... πλη...ρώσῃ..» ἐψιθύριζε σφίγγων σπασμωδικῶς τὸ κοντόσχοινον τοῦ μέσου ἱστίου, ὡς ἂν ἔσφιγγε μὲ τὰς σιδηρᾶς του χεῖρας τὸν λαιμὸν τοῦ ὑποπλοιάρχου.

Μὲ ὅλην τὴν ἱκανότητα τοῦ Μαρσὲλ κατὰ τὴν περίστασιν ἐκείνην ἀπώλεσεν ἡ *Ῥόζα Μαρία* τὸν πρὸς τὴν πρώραν πλάγιον ἱστόν της καὶ τὴν λέμβον της. Τοιαῦται ἀπώλειαι ἐπὶ πολεμικοῦ πλοίου τάχιστα ἐπανορθοῦνται, τὰ ἐμπορικὰ ὅμως οὔτε ἄνδρας πολλοὺς ἔχουσιν οὔτε ἱκανὸν ὑλικὸν πρὸς τοῦτο. Εὐτυχῶς ἐκόπασε μετ' ὀλίγον ἡ τρικυμία καὶ τὸν ἄνεμον, ὅστις ἀκατάσχετος ἔπνεεν ἀπὸ τοῦ βάθους τοῦ Βορρᾶ, διεδέχθη ἤρεμος νότιος ἄνεμος. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἡ *Ῥόζα Μαρία* ἠγκυροβόλει πρὸ τοῦ Χάμμερφεστ. Ἔκθαμβοι ἐδείκνυον πρὸς ἀλλήλους οἱ ναῦται τὴν βορειοτάτην ταύτην πόλιν, περὶ ἧς τόσα διελέγοντο ἀφ' ὅτου εἶχον καταλίπει τὴν Δουνκέρκην καὶ ἧς ἐν τῇ ἀμαθείᾳ των εἶχον πλάσει καθ' ἑαυτοὺς θελκτικωτάτην εἰκόνα.

Ἐν τῷ πλήθει τῶν ὄντων, ἅτινα κατέχουσι τὴν ὑδρόγειον σφαῖραν, μόνος ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ ζήσῃ εἰς πάντα τὰ κλίματα, εἰς τὰς θέρμας τῆς διακεκαυμένης ζώνης καὶ εἰς τοὺς φοβεροὺς χειμῶνας τῶν βορείων χωρῶν· σημεῖον καὶ τοῦτο τῆς ὑπεροχῆς του. Τὰ ἄλλα ζῶα δὲν δύνανται ἐπὶ πολὺ ν' ἀποχωρήσωσιν ἀπὸ τοῦ σημείου, ἔνθα ἡ φύσις τὰ ἔταξε καὶ αὐτὰ δὲ τὰ μᾶλλον ἀποδημητικὰ ὑπείκουσιν εἰς ὡρισμένους τινὰς νόμους διέποντας τὰς ἀποδημίας των. Ὁ ἄνθρωπος παντοῦ δύναται νὰ κατασκευάσῃ τὴν καλύβην του ἢ νὰ πήξῃ τὴν σκηνήν του. Ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανὸν εἰς στέγην καὶ εἰς βασίλειον τὴν γῆν.

Ἀλλὰ καθὼς ὁ φυσιοδίφης ὁρίζει εἰς τὰς κλιτύας τῶν ὀρέων καὶ εἰς τὰς βορείους ἀκτὰς ἔσχατά τινα πέρατα τοῦ φυτικοῦ ἐδάφους, οὕτω δύναταί τις λογικῶς νὰ ὁρίσῃ εἰς τοὺς διαφόρους τόπους πέρας τι καὶ ὅριον εἰς τὴν δύναμιν, ἣν ἔχει ὁ ἄνθρωπος τοῦ νὰ ἐγκληματίζηται.

Εἰς δύο σημεῖα λίαν ἀπ' ἀλλήλων ἀπέχοντα ὑπάρχουσι δύο πόλεις, αἵτινες εἶνε οὕτως εἰπεῖν ἡ ἐκδήλωσις τοῦ ὁρίου, τὸ ὁποῖον ἡ ἀνθρωπίνη φύσις δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ· τὸ Κέρο-δὶ-Πάσκο καὶ τὸ Χάμμερφεστ. Τὸ Κέρο-δὶ-Πάσκο κεῖται ὑψηλὰ ὡς φωλεὰ κόνδωρος ἐπὶ τῶν Ἄνδεων 13, 673 πόδας ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, τόσον ὑψηλά, ὅσον ἡ κορυφὴ τοῦ Λευκοῦ Ὄρους, τὸ δὲ Χάμμερφεστ κεῖται πέραν τῆς 70 μοίρας πλάτους, 19 ½ μοίρας ἐντεῦθεν τοῦ ἀρκτικοῦ πόλου.

Τὰ μεταλλεῖα καὶ τὰ πολύτιμα μέταλλα, ἡ auri sacra fames κατὰ τὸν χρυσοῦν Ὁράτιον, προσείλκυσε πλῆθος ἐργατῶν καὶ μαστευτῶν παρὰ τὸ περουβιανὸν ἐκεῖνο ὄρος, ὅπερ οἱ Ἰνδοὶ ὠνόμασαν Puna, τουτέστιν ἐρημωμένον.

Τῆς ἁλιείας τὰ προϊόντα προσείλκυσαν παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς νήσου τῆς Φαλαίνης (Hvaloë), ἐπὶ ἀγόνου ἐδάφους, παρὰ τοὺς πόδας ὀρέων γυμνῶν πάσης φυτείας, πλησίον εἰς τοὺς παγετῶνας τῆς Σεϊλάνδης, ἑκατοντάδας τινὰς γενναίων λεμβούχων καὶ τινας οἰκογενείας ἐμπόρων. Οἱ μὲν ἔκτισαν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἀναμέσον τῶν βράχων τὰς ξυλίνας καλύβας των, οἱ δὲ τὰς οἰκίας καὶ τὰ ἐργαστήριά των. Ἔπειτα ᾠκοδομήθη ἐκκλησία ἐν τῷ μέσῳ τῶν οἰκημάτων καὶ ἱερεύς, πρὸς ὃν πληρώνουσιν οἱ ἁλιεῖς τὸ δέκατον τῆς ἄγρας των, διδάσκει εἰς τὸ ἀπόκεντρον ἐκεῖνο τῆς γῆς μέρος τοῦ Εὐαγγελίου τὰ δόγματα.

Τὸ θέρος, ἐπὶ δύο περίπου μῆνας, εἶνε ζωηροτάτη ἡ μικρὰ πόλις. Τότε φθάνουσιν ἐκεῖ πλοῖα ῥωσσικά, νορβηγικά, δανικά, ἐνίοτε δὲ καὶ ἀγγλικά, ἄλλα μὲν προερχόμενα ἐκ Σπιτζεβέργης μὲ φορτία ὀνίσκων καὶ γουναρικῶν, ἄλλα δὲ καταφθάνοντα μὲ εὐρωπαϊκὰ προϊόντα, τὰ ὁποῖα ἀνταλλάσσουσιν ἀντὶ ἐμπορευμάτων τῶν βορείων ἐκείνων χωρῶν. Καὶ τότε εἶνε λίαν ἀπησχολημένοι οἱ ἔμποροι καὶ ἀκούει τις εἰς τὸν λιμένα καὶ

Digitized by Google

εἰς τὰ οἰνοπωλεῖα νὰ ἀντηχῶσι γλῶσσαι παντοῖαι ὡς εἰς τὸν πύργον τῆς Βαβέλ.

Καὶ συνάμα ἡ ψυχρὰ ἐκείνη γῆ τοῦ Βορρᾶ φαίνεται ὡς ἂν ἐπεζήτει νὰ στολισθῇ ἵνα ὑποδεχθῇ τοσούτους ξένους. Δὲν δύνανται μὲν αἱ κορυφαὶ τοῦ Σέϊλανδ ν' ἀποτινάξωσι τὸν λευκὸν μανδύαν, ὅστις τὰς περιβάλλει, οὐδὲ ἡ Τύβεφειλδ νὰ κοσμήσῃ ἑαυτὴν μὲ χλοάζουσαν φυτείαν, διότι οὐδεμία φυτικὴ γῆ ἐπικάθηται ἐπὶ τῶν γρανιτικῶν ὄχθῶν της, ἀλλὰ ὑπὸ τὸ λαμπρὸν φῶς τοῦ ἡλίου ἀντανακλῶσιν αἱ χιονοσκεπεῖς ἄκραι καὶ φαίνονται ὡς ἀργυραῖ ὀθόναι. Λάμπει ἡ μαύρη τῆς Τύβεφειλδ ἐπιφάνεια ὡς ἀπέραντον ἔλασμα βασάλτιδος, ἡ θάλασσα εἶνε κυανῆ ὡς ἑλβετικὴ λίμνη, τὰ δὲ οἰκήματα καὶ ἡ ἐκκλησία, κεκονιαμένα μὲ ὤχραν, νομίζεις ὅτι εἶνε πορφυρᾶ. Καὶ εἰς τῆς κοιλάδος τὰ κολπώματα—ἰδὲ—αἱ μικρόκορμοι σημύδαι ὑψοῦσι ζωηραὶ τοὺς κλαδίσκους των ὑπεράνω τοῦ ἐδάφους καὶ καλύπτονται μὲ φύλλα καὶ φαίνονται ὡς νὰ ἔχαιρον διότι τὸ θάλπος τὰς ζωογονεῖ, διότι τὰς φωτίζει τὸ φῶς μετὰ τὸν μακρὸν ὕπνον τοῦ χειμῶνος. Παρέκει παρὰ τὸν λιμένα—ἄκουσον—ἐν τῷ μέσῳ τῶν τραχειῶν κραυγῶν τῶν ναυτῶν διακρίνονται αἱ ἠχηραὶ φωναὶ τῶν ἐμπόρων· ἔτι πλέον, διακρίνεται γλυκὺς καὶ δροσερὸς ψίθυρος: εἶνε μικρὸς ῥύαξ, ὅστις ὁρμητικὸς καταβαίνει διὰ τῶν τραχυτήτων τοῦ βουνοῦ, πηδᾷ ὡς χαρωπὸν παιδίον ἐπὶ τῶν βράχων καὶ μαλακὰ ῥέει πρὸς τὴν θάλασσαν ἐντὸς μικρᾶς κοίτης, τὴν ὁποίαν παρυφαίνουσι πρασίνη πόα καὶ μυοσωτίδες.

Τὰ πλεῖστα τῶν ἀνθέων καὶ τῶν θάμνων ἔχουσιν ἐμβληματικήν τινα ἱστορίαν καὶ σημασίαν. Ὁ ἄνθρωπος βλέπων αὐτὰ φυόμενα πλησίον του, τὰ συνέδεσεν, ἀναλόγως τῆς ἑαυτῶν φύσεως, πρὸς τὴν χαράν του ἢ πρὸς τὴν λύπην του. Τὸ κρίνον τὸ ἐδόξασεν ἡ Ἁγία Γραφὴ καὶ ἡ ἱστορία τῆς Γαλλίας, τὸν λωτὸν τὸν κατέστησαν ἱερὸν οἱ Ἰνδοί, τὸ ῥόδον, τὸ σύμβολον τοῦ ἔρωτος, τὸ ἔψαλλεν ὁ Ἀνακρέων καὶ οἱ Πέρσαι ποιηταί, ὁ ὑάκινθος καὶ ἡ ἀνεμώνη ἔχουσι μακρὰν ἐν τῇ μυθολογίᾳ παράδοσιν, ὁ κυπάρισσος, τὸ δενδρολίβανον καὶ ἡ πεύκη εἶνε πένθους σύμβολα, τὸ γαρύφαλλον καὶ ὁ νάρκισσος ἀνακαλοῦσιν εἰς τὴν μνήμην τὴν ἐν τοῖς ἀγροῖς εὐδαιμονίαν καὶ ἡ τολύπη τῶν Ὁλλανδῶν τὸ ἐμπόριον.

Οἱ Φινλανδοὶ δὲν παύουσιν ἀνυμνοῦντες εἰς τὰ ἀφελῆ των ποιήματα τὴν σημύδαν, ἂν ἔχωσι δὲ ποίησιν οἱ Γουαρανοὶ οἱ οἰκοῦντες τοῦ Ὀρενώκου τὰς ὄχθας τί δὲν θὰ λέγωσι τάχα πρὸς ἐξύμνησιν τοῦ δένδρου ἐκείνου, ὅπερ ἐδωρήσατο εἰς αὐτοὺς ἡ Θεία Πρόνοια ὡς μοναδικὸν σχεδὸν μέσον ὑπάρξεως;

Ἔχει καὶ ἡ μυοσωτὶς παράδοσιν, τρυφερὰν καὶ μελαγχολικὴν ἐν Γερμανίᾳ παράδοσιν. Ὡραία κόρη, καθ' ἣν στιγμὴν ἀφαρπασθεῖσα ὑπὸ χειμάρρου ὁρμητικοῦ ἐπνίγετο, ἔρριψε πρὸς τὸν ἐραστὴν της τὸ ἄνθος τοῦτο κραυγάζουσα· «μή με λησμόνει!...» Δίκαιον ἔχουσιν οἱ πιστεύοντες εἰς τὴν παράδοσιν ταύτην. Ἀπὸ τῶν ὄχθῶν τῶν ῥυακίων μας μέχρι τῶν κορυφῶν τῶν Ἀλταΐων, μέχρι τῶν πάγων τοῦ Βορρᾶ, πανταχοῦ τὸ τρυφερὸν ἀνθύλλιον προσβλέπει πρὸς τὸν ὁδοιπόρον μὲ τοὺς μικροὺς γλαυκοὺς ὀφθαλμούς του καὶ φαίνεται ὡς νὰ τῷ λέγῃ «μὴ λησμόνει τὴν γεννέτειραν γῆν σου καὶ τοὺς φιλτάτους, οὓς ἐκεῖ ἀφῆκας». Φυσιοδίφης τις διηγεῖται ὅτι μετὰ τὴν ἐν Βατερλῷ μάχην ἄπειροι μυοσωτίδες ἐφύησαν αἴφνης ἐπὶ τῆς γῆς ἐκείνης, ἣν τόσον αἷμα εἶχε ποτίσει. Καὶ ἐν ᾧ οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες καὶ οἱ στρατηγοὶ διώρθωνον τὸν χάρτην τῆς Εὐρώπης, τὸ συμπαθὲς ἀνθύλλιον ἐκόσμει μὲ τοὺς γλαυκοχρύσους του κάλυκας τὸν τάφον τοῦ στρατιώτου καὶ ἔλεγε πρὸς τοὺς ἐπισκεπτομένους τὸν ἀπαίσιον τόπον, ὥς τις μελῳδία τοῦ Θωμᾶ Μούρ, ὥς τι ᾆσμα τοῦ Δελαβίγν· «μὴ λησμονεῖτε ἐκείνους, οἵτινες ἀπέθανον ἐνταῦθα, ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ ἔθνους των!»

Διὰ τοῦτο πόσον πανταχοῦ καὶ παρὰ πάντων εἶνε ἀγαπητὸν τὸ μικρὸν ἄνθος! Μόνοι οἱ βοτανικοὶ τὸ ὀνομάζουσι μὲ τὸ χονδρὸν ὄνομα, τὸ δηλοῦν τοῦ *μυὸς* τὰ *ὦτα*· οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι τὸ ἀποκαλοῦσι μὲ συμπαθέστερον ὄνομα. Αἱ ξανθαὶ κόραι τῆς μελαγχολικῆς Γερμανίας τὸ ὀνομάζουσι «μή με λησμόνει» (Vergissmeinnieht), τὰ δὲ ἄλλα ἔθνη μεταφράζουσι τοῦτο ἕκαστον κατὰ τὴν φύσιν τῆς ἰδίας γλώσσης.

Κατὰ τὴν ὥραν ὅμως τοῦ ἔτους, καθ' ἣν τὸ πλοῖον τῆς Δουνκέρκης ἔφθανεν εἰς Χάμμερφεστ, οὐδεμία μυοσωτὶς δὲν ἐφαίνετο εἰς τῶν ποταμίων τὰς ὄχθας, οὐδεμία σημύδα δὲν ἐπρασίνιζε. Ὁ χειμών, ὁ βαρὺς καὶ ἐπίμονος χειμών, περιέσφιγγεν ἔτι τὴν βορείαν κωμόπολιν εἰς τὰς ψυχρὰς ἀγκάλας του. Ἦτο σκοτεινὴ ἡ θάλασσα, ὁμιχλώδης ὁ οὐρανός, χιονοσκέπαστος ἡ γῆ. Αἱ ἡμέραι μόνον ἤρχιζον νὰ γείνωνται μεγαλήτεραι καὶ οἱ κάτοικοι μετὰ χαρᾶς ἐχαιρέτιζον τὴν ἐκ νέου ἐμφάνισιν τοῦ φωτός, ὅπερ ἐπὶ πολλοὺς μῆνας τοὺς εἶχε καταλίπει.

Ἤδη τὰ ἁλιευτικὰ πλοῖα εἶχον ἐκπλεύσει διὰ τὴν Σπιτζεβέργην. Τὰ ξένα δὲν εἶχον φθάσει ἀκόμη· οἱ ἔμποροι μὴ ἔχοντες ἐργασίαν ἔμενον οἴκοι, περιμένοντες δὲ τὸν καλὸν καιρὸν διημέρευον παίζοντες τὰ χαρτία. Ἦτο μελαγχολικὴ καὶ σιγηλὴ ἡ μικρὰ πόλις. Ἐδῶ καὶ ἐκεῖ μόνον ἔβλεπέ τις ἐνίοτε οἰκογένειαν Κουαινέρων ἢ Λαπώνων ἐκ τῶν περιχώρων, ἥτις ἤρχετο νὰ πωλήσῃ δέρματα ταράνδων, ἀλλ' ἐνίοτε ἄφινε τὸ φορτίον εἰς τὰ οἰνοπωλεῖα.

Ἡ ἀπροσδόκητος ἄφιξις τοῦ ὡραίου πλοίου τῆς Δουνκέρκης ἀφύπνισεν αἴφνης τὸ ναρκωμένον Χάμμερφεστ. Οἱ ἔμποροι ἔσπευσαν ν' ἀνοίξωσι τὰ καταστήματά των, αἱ οἰνοπώλιδες παρέταξαν φιάλας οἰνοπνεύματος καὶ *πόρτερ*, ὁ λιμενάρχης ἐκπληρῶν καὶ τελώνου καθήκοντα ἐνεδύθη τὴν

Digitized by Google

ἐπίσημον στολήν του καὶ ἐπέβη τῆς *Ῥόζας Μαρίας*. Μετ' ὀλίγον ὅλαι αἱ γυναῖκες τῆς μικρᾶς πόλεως προέβαλον εἰς τὰ παράθυρα διὰ νὰ ἴδωσι διερχομένους τὸν Βλονδῶ καὶ τὸν Μαρσὲλ, οἵτινες διηυθύνοντο πρὸς τὴν οἰκίαν τοῦ Κ. Σπάρμαν, τοῦ δραστηριωτέρου ἐμπόρου καὶ κυριωτέρου τραπεζίτου τοῦ Φίνμαρκ.

Οἱ δύο ναυτικοὶ ὡδηγήθησαν εἰς ἐπιμελῶς εὐπρεπισμένην αἴθουσαν, ὁποίαν δὲν θὰ ἀπηξίου οἱοσδήποτε κτηματίας τῆς Γαλλίας. Τῆς βιομηχανίας τὰ προϊόντα εἰσελαύνουσι καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἐκ φύσεως πτωχὰς χώρας· διὰ τοῦτο ἔβλεπέ τις εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Κ. Σπάρμαν τοὺς τοίχους καταλλήλως ἐστολισμένους διὰ χαρτίνων ταπήτων, αὐλαίας ἐκ μαλλίνου δαμασκηνοῦ ὑπὸ χρυσωμένον γείσωμα, ἀνάκλιντρα καὶ λαμπρὰς ἕδρας. Εἰς τὴν γεγυμνωμένην ἐκείνην γῆν τοῦ Hvaloë παρὰ τὴν παγωμένην θάλασσαν οἱ ξένοι μετ' ἐκπλήξεως εὕρισκον συνηνωμένα ἐπὶ τὸ αὐτὸ τὰ εἴδη τῆς πολυτελείας διαφόρων ἀπομεμακρυσμένων χωρῶν. Αἱ ἕδραι ἦσαν κατασκευασμέναι ἐκ καρυδιᾶς τῶν Ἀντιλλῶν ὑπὸ σουηδοῦ ἐπιπλοποιοῦ, τὰ χαρτία τὰ ἐν εἴδει ταπήτων κοσμοῦντα τοὺς τοίχους εἶχον χρωματισθῇ ἐν Γαλλίᾳ, αἱ δὲ αὐλαῖαι ἦσαν προϊόντα βιομηχανικῶν καταστημάτων τῆς Ἑλβετίας καὶ τῆς Γερμανίας. Πάντα δὲ ταῦτα ἀδροῖς ἀναλώμασιν εἶχον μετακομισθῆ ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μέχρι τῆς Δρόνθειμ καὶ ἐκεῖθεν ἀποσταλῆ διὰ τοῦ ἀτμοπλοίου, ὅπερ καθ' ἕκαςον θέρος ἀποπλέει διὰ τὸ Βόρειον ἀκρωτήριον.

Χάρις εἰς τὰ ἐξωτικὰ ταῦτα προϊόντα ἡ αἴθουσα τοῦ Κ. Σπάρμαν εἶχε χαρακτῆρα διακεκριμένον· λιθογραφικαί τινες εἰκόνες ἦσαν πρὸς τούτοις ἐκεῖ ἀνηρτημέναι παριστάνουσαι σκηνὰς τοῦ λαπωνικοῦ βίου, μία προσωπογραφία τοῦ Βερναρδότου, ἄλλη τοῦ βασιλέως τῆς Σουηδίας Καρόλου τοῦ ΙΒ'. Ἡ ὀροφὴ ἦτο χαμηλὴ ἵνα προφυλάσσηται κάλλιον ἡ αἴθουσα ἀπὸ τοῦ ψύχους, πρὸς τοῦτο δὲ ὑπῆρχεν ἡ μεγάλη θερμάστρα καὶ διπλᾶ παραθυρόφυλλα. Διεκρίνοντο δὲ εἰς τὰ παράθυρα καὶ τεχνητὰ ἄνθη δι' ἔλλειψιν φυσικῶν, τῶν ὁποίων τὴν βλάστησιν καὶ ἀνάπτυξιν ἐκώλυε τὸ κλίμα.

Ὁ Κ. Σπάρμαν ὑπεδέξατο τοὺς δύο ναυτικοὺς μετὰ τῆς ἐγκαρδίου ἐκείνης εὐγενείας τῆς χαρακτηριζούσης τοὺς κατοικοῦντας τὰς χώρας τοῦ Βορρᾶ καὶ τοῖς ἀπέτεινε γαλλιστὶ τὸν λόγον.

Πρὸ τοῦ δυνηθῶσι νὰ ἐξηγήσωσι πρὸς τὸν τραπεζίτην τὴν αἰτίαν τῆς ἐπισκέψεώς των, οἱ δύο φίλοι ἠναγκάσθησαν πρῶτον νὰ παρακαθήσωσιν εἰς τὴν τράπεζαν.

«Εἶνε συνήθεια τοῦ τόπου μας, τοῖς εἶπεν ὁ οἰκοδεσπότης μειδιῶν· τὸ αἷμά μας ῥέει βραδύτερον ἢ τὸ τῶν κατοίκων τῆς Μεσημβρίας, διὰ τοῦτο εἶνε ἀνάγκη νὰ τὸ ἐνεργοποιῶμεν. Εἰς οἱανδήποτε οἰκίαν τῆς πόλεώς μας καὶ ἂν παρουσιασθῆτε, θὰ σᾶς προσφέρωσι πρῶτον τονωτικόν τι ποτόν».

Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐπλησίασε πρὸς τὴν θύραν καὶ ἔδωκε τὰς ἀναγκαίας διαταγὰς σιγαλῇ τῇ φωνῇ πρὸς τὸν περιμένοντα ὑπηρέτην.

Μετά τινας στιγμὰς ἡ ὑπηρέτρια ἔφερεν ἐπὶ τῆς τραπέζης φέτας καπνιστοῦ σολομοῦ, γλώσσας ταράνδων καὶ χαβιάριον, ἔπειτα δὲ ἦλθεν αὐτὴ ἡ κόρη τοῦ Κ. Σπάρμαν καὶ προσέφερε πρὸς τοὺς ξένους *πόρτερ* καὶ οἶνον τῆς Μαδέρας καὶ μετὰ τοῦτο ἀπεχώρησε.

Οἱ βόρειοι λαοὶ διετήρησαν τὴν ἀφέλειαν καὶ τὴν ἁπλότητα τῆς ἀρχαίας φιλοξενείας. Οἱ Ῥῶσσοι ἐξυμνοῦσιν εἰς τὰ δημοτικά των ᾄσματα τὴν προσφορὰν τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ ἅλατος (χλιέμπ' ἢ σάλ), οἱ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Μουονίου οἰκοῦντες Φλαμανδοὶ, ὅταν τὰ γεωργικά των ἔργα τοὺς ἀναγκάζωσι νὰ καταλείψωσι τὰς κατοικίας των, ἀφίνουσιν ἀνοικτὴν τὴν θύραν καὶ παρὰ τὴν ἑστίαν ἐναποθέτουσι γάλα καὶ ἄρτον διὰ νὰ φάγῃ ὁ ξένος, ὅστις ὁδοιπορῶν ἤθελε διέλθει ἐκεῖθεν. Ἐκεῖ, ἔνθα εἶνε βαρὺ τὸ κλίμα καὶ ἄγονος ἡ γῆ, ὁ δὲ πληθυσμὸς ὀλίγος καὶ ἀραιὸς, ὁ ἄνθρωπος ζωηρότερον συναισθάνεται τὴν ἀνάγκην τῆς ἀλληλοβοηθείας. Ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκην τοῦ ἀνθρώπου, λέγει τὸ Χάβαμαλ, τὸ παλαιὸν ἐκεῖνο ἰσλανδικὸν ποίημα, ὅπερ οἱ παλαιοὶ Σκανδιναυοὶ ἀπέδιδον εἰς τὸν ὑπέρτατον θεόν των, τὸν Ὄδιν.

Ἀφ' οὗ οἱ δύο φίλοι μας ἔπιον ἀρκούντως, καὶ ἐκάπνισαν σιγάρα τοῦ Ἀμβούργου, ἔλαβεν ὁ Βλονδῶ τὸν λόγον καὶ ἀπηύθυνε πρὸς τὸν Κ. Σπάρμαν αἰτήσεις τινὰς, ἃς ἐκεῖνος ἤκουσε μετὰ προσοχῆς, ἔπειτα δὲ ἀπήντησεν·

--Εὐχαρίστως θὰ σᾶς προμηθεύσω πᾶν οὗτινος ἔχετε ἀνάγκην ἵνα ἐπισκευάσητε τὸ πλοῖόν σας. Εὐτυχῶς δὲν στερούμεθα ὑλικοῦ, ἐργάτας μόνον πολλοὺς δὲν ἔχομεν καὶ πιθανὸν εἶνε νὰ μὴ τελειώσῃ πολὺ ταχέως ἡ ἐπισκευή. Ὡς πρὸς τὸν *πιλότον*, τὸν ὁποῖον θέλετε, δὲν ὑπάρχει ἴσως ἀπὸ ἐδῶ μέχρι τοῦ Βέργεν καλλίτερος τοῦ γηραιοῦ Λάξ. Ἀπό τινων ἐτῶν ὁ γέρων Λὰξ κάμνει τακτικὰ καθ' ἕκαστον θέρος τὸ ταξείδιον τῆς Σπιτζεβέργης. Κανεὶς δὲν γνωρίζει καλλίτερά του τὰς ἀκτὰς ἐκείνας, ἀμφιβάλλω ὅμως ἂν θὰ δυνηθῆτε νὰ συνεννοηθῆτε μετ' αὐτοῦ.

—Καὶ διὰ τί; ἠρώτησεν ὁ Βλονδῶ. Ἂν πρόκηται περὶ χρημάτων, ἔχω διαταγὰς νὰ μὴ ἦμαι φειδωλός.

—Τὸ ζήτημα τῶν χρημάτων, ἀπήντησεν ὁ τραπεζίτης, εἶνε δευτερεῦον. Ὁ Λὰξ δὲν ζητεῖ πολλὰ χρήματα οὔτε ἔχει ἀνάγκην χρημάτων, ἀλλ' ἔχει ἄλλην τινὰ ἀπαίτησιν, εἰς ἣν πολὺ ἐπιμένει. Δὲν ἐννοεῖ νὰ ταξειδεύσῃ ἂν δὲν ἔχῃ μετ' αὐτοῦ τὴν κόρην του.

—Ποίαν ἡλικίαν ἔχει ἡ κόρη του;

—Εἶνε εἴκοσι ἐτῶν περίπου.

Digitized by Google

—Εἴκοσι! ἐψιθύρισεν ὁ πλοίαρχος. Ὄχι, ὄχι· ἀδύνατον εἶνε νὰ τὴν παραλάβωμεν μαζί μας. Εἶνε ἀνάρμοστον νὰ ἔχωμεν μίαν νέαν εἰς τὸ πλοῖόν μας. Ἂν ἦτο μικροτέρα καλά, ἀλλὰ εἴκοσι ἐτῶν! ..... ἀδύνατον.

—Ἐννοῶ πολὺ καλὰ τοὺς δισταγμούς σας, ἀπήντησεν ὁ Κ. Σπάρμαν. Οἱ ἁλιεῖς μας οἵτινες ἐξέπλευσαν πρό τινων ἑβδομάδων εἶχον τὴν αὐτὴν ἰδέαν. Κἀνεὶς δὲν ἠθέλησε νὰ συμπαραλάβῃ τὸν Λὰξ μετὰ τῆς θυγατρός του, ἂν καὶ πάντες ἀνομολογοῦσι τὴν μεγάλην του ἐμπειρίαν.

—Ἀλλὰ τί ἰδέα εἶνε αὐτὴ πάλιν τοῦ γέρω Λὰξ νὰ ἔχῃ αἰωνίως τὴν κόρην του μαζί του!

—Εἶνε παράδοξος ἀληθῶς, ἀλλὰ προέρχεται ἐκ πατρικῆς φροντίδος, τὴν ὁποίαν πρέπει τις νὰ σεβασθῇ.

—Φοβεῖται μήπως ἀναπτυχθοῦν τίποτε αἰσθήματα κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀπουσίας του;

—Καθόλου. Ἡ δεσποινὶς Καρίνα (οὕτως ὀνομάζεται) εἶνε τύπος φρονήσεως καὶ ἀρετῆς.

—Λοιπόν;

—Ὁ Λὰξ συνοικεῖ μὲ τὴν ἀδελφήν του, χήραν ἄκληρον. Ἡ ἀξιόλογος αὐτὴ γυνὴ ἀγαπᾷ καθ' ὑπερβολὴν τὴν ἀνεψιάν της· ἠδύνατο λοιπὸν ἡ δεσποινὶς Καρίνα νὰ μένῃ ἐδῶ χωρὶς ὁ πατήρ της νὰ ἔχῃ τὸν παραμικρὸν φόβον. Ἀλλ' ἰδοὺ τί τρέχει. Ἡ δεσποινὶς Καρίνα εἶνε πολὺ ἀδυνάτου κράσεως, ὁ δὲ Λάξ, ὅστις ὑπεραγαπᾷ τὴν μονογενῆ τοῦ θυγατέρα, φοβεῖται πολὺ μήπως πάθῃ τι διότι καὶ ἡ μήτηρ της ἀπέθανε νέα. Ἀνέγνωσε δὲν ἠξεύρω ποῦ ὅτι τὰ ταξείδια πρὸς τὰ βόρεια μέρη καὶ ὁ ψυχρὸς ἀὴρ ἐνδυναμοῦσι τὰς λεπτοφυεῖς κράσεις. Διὰ τοῦτο, ἂν καὶ ἦνε Σουηδός, ἦλθε καὶ ἀποκατεστάθη εἰς τὴν πόλιν μας. Τώρα νομίζει πάλιν ὅτι τὸ κλίμα τοῦ Χάμμερφεστ εἶνε σχετικῶς θερμόν, ὅτι ἐκνευρίζει καὶ θέλει νὰ ὁδηγήσῃ τὴν κόρην του εἰς τοὺς πάγους τῆς Σπιτζεβέργης.

—Εἶνε πράγματι, εἶπεν ὁ Μαρσέλ, λίαν συγκινητικὴ ἡ ἰδέα αὐτὴ τοῦ γηραιοῦ πατρός, νομίζω ὅμως ὅτι εἶνε λανθασμένη. Ἐξ οἴκτου πρὸς τὸν δυστυχῆ αὐτὸν ἔπρεπε νὰ τὸν μεταπείσωμεν, νὰ τὸν κάμωμεν νὰ νοήσῃ ὅτι πλανᾶται.

—Πολλάκις προσεπάθησα νὰ πράξω τοῦτο, εἶπεν ὁ τραπεζίτης, ἀλλ' εἰς μάτην. Οὐδὲν ἧττον θὰ προσπαθήσω καὶ πάλιν. Ἔλθετε ἀπόψε νὰ συμφάγωμεν· μέχρις ἐκείνης τῆς ὥρας θὰ ἴδω τὸν Λὰξ καὶ θὰ σᾶς ἀναγγείλω τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐνεργειῶν μου.

—Ἀφ' οὗ εἶνε τόσον ἱκανὸς θὰ τῷ δώσω οἱανδήποτε ἀμοιβήν, εἶπεν ὁ Βλονδώ.

—Καὶ ἐγὼ πολὺ θὰ χαρῶ, προσέθηκεν ὁ Μαρσέλ, ἂν μάθω ὅτι ἐφωτίσθη περὶ τῶν καθηκόντων τῆς καρδίας του.

—Καὶ ἐγὼ ἐπίσης θὰ χαρῶ, εἶπεν ὁ Κ. Σπάρμαν, διότι καὶ αὐτὸς καὶ ἡ κόρη του πολὺ μ' ἐνδιαφέρουσι. Θὰ μεταχειρισθῶ ὅλην μου τὴν εὐγλωττίαν.

Οἱ δύο ἀξιωματικοὶ ἀπεχώρησαν εὐχαριστοῦντες τὸν ἔμπορον διὰ τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν εὐγένειαν, ἣν πρὸς αὐτοὺς εἶχε δείξει.

Τὸ ἑσπέρας κατὰ τὴν ὡρισμένην ὥραν ἐπανῆλθον. Ἡ τράπεζα ἦτο ἤδη ἑτοίμη χάρις εἰς τὰς φροντίδας τῆς δεσποινίδος Σπάρμαν. Ἐπὶ μεγάλης ἀργιλλοπλάστου λοπάδος πετεινὸς ἐψημένος ἐκάπνιζε καὶ εἰς τὰ δύο ἄκρα τῆς τραπέζης ἔλαμπον τὰ ἀργυρωμένα πώματα δύο φιαλῶν καμπανίτου. «Λοιπόν!» ἀνέκραξεν ὁ Βλονδώ, πλησιάζων πρὸς τὸν Κ. Σπάρμαν μετ' ἀσυνήθους ζωηρότητος.

—Λοιπόν! ἀπήντησεν ὁ τραπεζίτης, δὲν ἔκαμα τίποτε. Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος εἶνε ἐπίμονος ὅσον ὁ διάβολος. Ὄχι μόνον δὲν μεταπείθεται αὐτός, ἀλλὰ κατώρθωσε νὰ πείσῃ καὶ τὴν κόρην του ὅτι θὰ ὠφεληθῇ εἰς τὴν Σπιτζεβέργην καὶ ἐπιμένει τώρα καὶ αὐτὴ πλειότερον τοῦ πατρός της. Ἂν παραδέχησθε νὰ συμπαραλάβητε τὴν κόρην του, ἀπαιτεῖ διὰ τὴν δεσποινίδα Καρίναν κατάλληλον κοιτωνίσκον εἰς τὸ ὄπισθεν τοῦ πλοίου καὶ σᾶς ζητεῖ πρὸς τούτοις νὰ παρακάθηται αὐτὴ μαζί σας εἰς τὴν τράπεζαν. Ὡς πρὸς τὸν ἑαυτόν του δώσατέ του ὅ,τι θέλετε καὶ ἀναμίξατέ τον μὲ τοὺς ναύτας, ἀδιαφορεῖ. Προσέθηκε δὲ ὅτι ἂν δὲν εὕρῃ ἐφέτος νὰ κάμῃ τὸ ταξείδιον αὐτό, θὰ ναυλώσῃ πλοῖον μόνος του τὸ ἐπόμενον ἔτος καὶ θὰ ὑπάγῃ τέλος πάντων εἰς τὴν Σπιτζεβέργην.

—Εἶνε λοιπὸν κεφάλι ἀγύριστο! ἐκραύγασεν ὁ Βλονδώ. Ἂς εὕρωμεν ἄλλον πιλότον.

—Οἱ καλλίτεροι ἀνεχώρησαν. Μένουν δύο, εἰς τοὺς ὁποίους, ὁμολογῶ, δὲν ἔχω πολλὴν ἐμπιστοσύνην. Δὲν θὰ τοὺς προσελάμβανον εἰμὴ εἰς τὴν ἐσχάτην ἀνάγκην.

—Κακὴ δουλειά! ἐψιθύρισεν ὁ πλοίαρχος· ἄκται ἄγνωστοι.... ὕφαλοι.... διαταγὴ τοῦ Κ. Βανσκὲπ νὰ πάρωμεν πιλότον ὁπωσδήποτε... καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ κόρη τοῦ γέρω Λάξ.... καὶ μέσα εἰς τὸ πλοῖον εἴκοσι πέντε ἄνδρες! Ἆ διάβολε! Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐταξείδευα εἰς τὸ Κάδιξ, εἶχα καὶ τότε μίαν γυναῖκα.... Ἐγὼ ἠξεύρω τί ἐτράβιξα, τί φροντίδας εἶχα ἕως ὅτου νὰ φθάσω... Ἀλλά, τέλος πάντων, τί λογῆς εἶνε αὐτὸ τὸ διαβολοκόριτσο;

—Θελκτική, ἀπήντησεν ὁ Κ. Σπάρμαν. Ὡραία, χαριτωμένη, μὲ καλὴν ἀνατροφήν, μὲ διακεκριμένον ἐξωτερικόν, κομψή, ὁμιλεῖ λαμπρὰ τὴν γαλλικήν. Ἐδῶ, ἂν καὶ ἦνε κόρη πιλότου, ὅλοι τὴν μεταχειρίζονται μὲ τὸ μεγαλήτερον σέβας. Ἡ ἱστορία τῆς κόρης αὐτῆς εἶνε περίεργος, θὰ σᾶς τὴν διηγηθῶ· ἐξ αὐτῆς θὰ γνωρίσητε καὶ τὸν ἀκατάβλητον χαρακτῆρα τοῦ πατρός.

Ὁ Λάξ, ὡς σᾶς εἶπον, εἶνε Σουηδός. Μικρὸς ἔτι εἰσῆλθεν εἰς τὸ πολεμικὸν ναυτικὸν τῆς Σουηδίας. Ἦτο τριακοντούτης ὅτε εὑρέθη ἐπὶ πλοίου

Digitized by Google

τινος, ὅπερ ἐναυάγησε παρὰ τὰς νήσους Ἀλλάνδ. Τὸ πλήρωμα καὶ οἱ ἐπιβάται ἔδραμον πρὸς τὰς λέμβους. Ὁ Λάξ, ὅστις μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς εἶχε μείνει πιστὸς εἰς τὸ καθῆκόν του πλησίον εἰς τὸν πλοίαρχον, ἐρρίφθη τέλος εἰς μίαν λέμβον, ἀλλ' αὕτη ἦτο τόσον γεμάτη, ὥστε ἀφεύκτως ἔμελλε νὰ βυθισθῇ διὰ τῆς προσθήκης ἑνὸς ἀνθρώπου ἀκόμη.

—«Ἔλεος! ἐφώναζε μὲ φωνὴν κατασπαράττουσαν εἷς ἐπιβάτης.... δυστυχισμένη γυναῖκά μου.... παιδί μου!» Ὁ Λὰξ ἐστράφη πρὸς τὸν ἀπηλπισμένον. Ἦτο νεαρός τις κόμης καλούμενος Φέρσεν, ὅστις ὑπηρέτει ὡς ὑπολοχαγὸς εἰς τὸν πόλεμον τῆς Φινλανδίας καὶ τραυματισθεὶς ἐπανήρχετο εἰς τὴν Στοκχόλμην.

Ὁ Λὰξ τὸν ἐλυπήθη καὶ ἀπεκδυθεὶς τὰ ἐνδύματά του· «ἐγὼ δὲν ἔχω, ἀνέκραξεν, οὔτε γυναῖκα, οὔτε τέκνον», καὶ ἐρρίφθη εἰς τὰ κύματα. Ἡ λέμβος ἠλαφρώθη, ἐσώθη.

Ἀλλὰ καὶ ὁ γενναῖος Λὰξ δὲν ἤθελε ν' ἀποθάνῃ. Ζωηρὸς καὶ εὐκίνητος κατώρθωσε κολυμβῶν νὰ καταφθάσῃ μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας ἐρημόνησόν τινα, ὅθεν ἁλιευτικόν τι πλοιάριον τὸν ἔσωσε.

Ἐπανελθὼν μετά τινα χρόνον εἰς τὴν Στοκχόλμην ἀνεῦρε τὸν κόμητα Φέρσεν καὶ ἐνυμφεύθη τὴν κόρην τοῦ κηπουροῦ του. Τρία ἔτη μετὰ τὴν γέννησιν τῆς Καρίνας ἡ σύζυγος τοῦ Λὰξ ἀπέθνησκε. Ἡ κόμησσα, ἥτις δὲν ἠδύνατο νὰ λησμονήσῃ τὴν ἀφοσίωσιν τοῦ Λάξ, ἐζήτησε τὴν μικρὰν Καρίναν, ὑποσχομένη νὰ τὴν ἀναθρέψῃ ὡς κόρην της. Ὁ Λὰξ δὲν ἠδύνατο ν' ἀρνηθῇ, ἡ κόμησσα ἐτήρησε τὴν ὑπόσχεσίν της. Δυστυχῶς δὲν ἔζησε πολλὰ ἔτη, ἀλλὰ καὶ ἀποθνήσκουσα δὲν ἐλησμόνησε τὴν Καρίναν καὶ τῇ ἐκληροδότησεν, ἂν ὄχι μεγάλην προῖκα, τοὐλάχιστον ἱκανὸν ποσὸν ἵνα μὴ ὑποφέρῃ στερήσεις.

Ὁ Λὰξ ἐν τούτοις περιέμενε προβιβασμόν. Προετιμήθησαν ἄλλοι κατώτεροί του καὶ αὐτὸς ὡρκίσθη ἅμα λήξῃ ἡ θητεία του νὰ καταλίπῃ τὸ πολεμικὸν ναυτικόν. Οὐδεὶς ἠδυνήθη νὰ τὸν μεταπείσῃ, οὔτε ὁ Κ. Φέρσεν.

Ἡ πικρία διότι τὸν εἶχον παραγκωνίσει, ὁ θάνατος τῆς κομήσσης, ἡ ἀνησυχία του διὰ τὴν ἔκτοτε ἀδύνατον κρᾶσιν τῆς θυγατρός του, ἡ πεποίθησις ὅτι ψυχρότερον κλίμα θὰ συνέτεινεν εἰς τὴν ἐνδυνάμωσίν της τὸν πειθηνάγκασαν νὰ ἔλθῃ νὰ ἀποκατασταθῇ ἐδῶ. Καὶ ἐδῶ ὅμως ἂν καὶ προεχώρησε πλέον ἡ ἡλικία του δὲν δύναται νὰ ζήσῃ ἥσυχον βίον. Ἤρχισε τὰ ταξείδια τῆς Σπιτζεβέργης καὶ τώρα θέλει πάλιν νὰ πλεύσῃ ἐκεῖ διὰ τὸν λόγον, τὸν ὁποῖον ἠξεύρετε.

— Μὰ τὸν Θεόν, εἶπεν ὁ Βλονδῶ, ὁ Λὰξ εἶνε τίμιος καὶ γενναῖος ἄνθρωπος! Ἐπιθυμῶ νὰ τὸν γνωρίσω καὶ νὰ παραδεχθῶ ὅ,τι θέλει. Τί λέγεις, Μαρσέλ;

— Θέλω ὅ,τι ἀποφασίσετε, ἀπήντησε. Κατὰ βάθος δὲ ᾐσθάνετο πολλὴν συμπάθειαν διὰ τὸν Λὰξ ἂν καὶ ὀλίγον ἐφρόντιζε περὶ τοῦ ταξειδίου τῆς θυγατρός του.

— Καλά, θὰ σκεφθῶμεν λοιπὸν μετὰ τὸ φαγητόν. Ὁπωσδήποτε θέλω νὰ γνωρίσω τὸν Λάξ.

— Καὶ ἐγὼ ἐπίσης, εἶπεν ὁ Μαρσέλ.

— Πρὸ πάντων, προσέθηκεν ὁ πλοίαρχος ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Κ. Σπάρμαν, μὴ λησμονεῖτε τὴν ἐπισκευὴν τοῦ πλοίου μας.

— Ὄχι, ὄχι. Αὔριον τὸ πρωῒ θὰ ἦνε ἕτοιμον τὸ ὑλικόν.

— Σᾶς εὐχαριστῶ καὶ πάλιν καὶ καλὴν νύκτα!

— Καλὴν νύκτα! Εἶμαι πάντοτε εἰς τὰς διαταγάς σας.

— Λαμπρὸς τόπος! ἐψιθύριζεν ἀπερχόμενος ὁ Βλονδῶ, ὅστις ὅταν ἔπινε δύο φιάλας καμπανίτου, ἤθελε νὰ ἐναγκαλισθῇ, εἰ δυνατόν, ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος· λαμπροὶ ἄνθρωποι! περιποιητικοί!

Xavier Marmier
Μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας.

Ἕπεται συνέχεια.

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΤΗΣ ΣΕΡΒΙΑΣ

Α'

Μόνιμος στρατός. (Ἰανουάριος τοῦ 1876).

4	τάγματα πεζικοῦ (ἐκ 4 λόχων ἕκαστον)	1920	ἄνδρες.
2	ἶλαι ἱππικοῦ	240	»
17	πεδιναὶ κανονοστοιχίαι	1190	»
5	ὀρειναὶ »	350	»
1	τάγμα μηχανικοῦ (ἄνευ τῶν βαθμολόγων ἀξιωματικῶν)	300	»
1	τάγμα γεφυροποιῶν	300	»
1	στρατιωτικὴ ἀκαδημία.		

Διεύθυνσις τεχνικῶν καταστημάτων τοῦ πυροβολικοῦ.

(Κραγιουεβάτζ) (établissements techniques):

1.ον Ὁπλοποιεῖον.
2.ον Χωνευτήριον ὀρειχαλκίνων πυροβόλων καὶ σιδηρῶν βλημάτων.
3.ον Ξυλουργεῖον, κιλλιβαντοποιεῖον, ἁμαξοπηγεῖον, σφυροκοπεῖον, ἐργοστάσιον κατασκευῆς δερματίνων εἰδῶν, ἱπποσκευῶν, ζευγοσκευῶν, ἡμιονοσκευῶν κτλ., πρίων ἀτμοκίνητος κτλ.
4.ον Ἐργοστάσιον διὰ τὴν κατασκευὴν σωλήνων μεταλλίνων φυσιγγίων πεζικοῦ, πυροσωλήνων βλημάτων τοῦ πυροβολικοῦ.
5.ον Πυριτεχνουργεῖον ...... 200 ἄνδρες.
6.ον Σχολεῖον μαθητευομένων τεχνιτῶν.
7.ον Πυριτιδοποιεῖον (Ἀστραγάρ).

Δύο μεγάλαι ἀποθῆκαι πολεμικοῦ ὑλι-

Digitized by Google

κοῦ (Βελιγράδιον, Κραγιουεβάτζ), *εἴκοσι καὶ μία* ἀποθῆκαι πυρίτιδος εἰς *δεκατρία* διάφορα σημεῖα τῆς χώρας.

1.ον Ζευγῖται διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν πολεμεφοδίων.

2.ον Διάφοροι κλάδοι στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας. Ὁλικὴ δύναμις 5000 ἄνδρες μετ' ἀναλόγου ἀριθμοῦ ἵππων.

Εἰς τὴν δύναμιν ταύτην μόνοι οἱ πυριτεχνουργοὶ καὶ οἱ μαθητευόμενοι τεχνῖται περιλαμβάνονται, οὐχὶ δὲ καὶ οἱ λοιποὶ τεχνῖται τῶν τεχνικῶν καταστημάτων τοῦ πυροβολικοῦ.

Σημείωσις.—Εἰς τὴν Οὔζιτζαν ὑπάρχει εἰδικὸν ἐργοστάσιον διὰ τὴν κατασκευὴν μαλλίνων σκεπασμάτων πρὸς χρῆσιν τῶν στρατ. νοσοκομείων, ὡς καὶ διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ὑποσαγμάτων τῶν ἵππων.

Β′

Στρατὸς κατὰ τὸ Ὑψ. Διάταγμα τῆς 12 Ἀπριλίου.

Αη Μοῖρα παρὰ τὸν Δρῖνον ποταμὸν πρὸς τὰ σύνορα τῆς Βοσνίας, ἔχουσα ἕδραν Ἀρχηγείου τὸ *Βαλίεβον*.

α.ον 13 τάγματα πεζικοῦ.

β.ον 5 ἴλαι ἱππικοῦ.

γ.ον Πυροβολικὸν ἀπαρτιζόμενον ἐκ 12 ὀρεινῶν καὶ 16 πεδινῶν τηλεβόλων.

δ.ον 1 τάγμα μηχανικοῦ. Μία πλήρης γεφυροσκευή.

ε.ον Πυροβολικὸν ταξιαρχιῶν. 12 ὀρεινὰ τηλεβόλα.

ς.ον Ὡρισμένος ἀριθμὸς ἰατρῶν, φαρμακοποιῶν, κτηνιάτρων, νοσοκόμων, κλινῶν, ζευγιτῶν, διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν πολεμεφοδίων, τῶν σιτίων, τῶν σκευῶν, κτλ., κλιβανοποιῶν, ἀρτοποιῶν, τηλεγραφητῶν καὶ ταχυδρόμων.

Βη Μοῖρα παρὰ τὸν Δυτικὸν Μοράβαν, ἔχουσα ἕδραν Ἀρχηγείου τὸ *Τζατζάκ*.

α.ον 13 τάγματα πεζικοῦ.

β.ον 5 ἴλαι ἱππικοῦ.

γ.ον Πυροβολικὸν ἐξ 24 πεδινῶν καὶ 8 ὀρεινῶν τηλεβόλων.

δ.ον 1 τάγμα μηχανικοῦ.

ε.ον Πυροβολικὸν ταξιαρχιῶν. 12 ὀρεινὰ τηλεβόλα.

ς.ον Ὡς ἡ προηγουμένη Μοῖρα, πρὸς δὲ 1 λόχος γεφυροδοποιῶν.

Γη Μοῖρα παρὰ τὸν Νότιον Μοράβαν, ἔχουσα ἕδραν Ἀρχηγείου τὸ *Κιουπρί*.

α.ον 12 τάγματα πεζικοῦ.

β.ον 5 ἴλαι ἱππικοῦ.

γ.ον Πυροβολικόν. 24 πεδινὰ τηλεβόλα.

δ.ον Τάγμα μηχανικοῦ.

ε.ον Πυροβολικὸν ταξιαρχιῶν. 12 πεδινὰ τηλεβόλα.

ς.ον Ὡς ἡ προηγουμένη Μοῖρα, μὲ γεφυροσκευὴν διὰ δύο γεφύρας.

Δη Μοῖρα πρὸς τὸν Τιμὸκ ποταμόν, ἔχουσα ἕδραν Ἀρχηγείου τὸ *Ζαΐτσάρ*.

α.ον 13 τάγματα πεζικοῦ.

β.ον 5 ἴλαι ἱππικοῦ.

γ.ον Πυροβολικόν. 24 πεδινὰ τηλεβόλα.

δ.ον 1 τάγμα μηχανικοῦ.

ε.ον Πυροβολικὸν ταξιαρχιῶν. 12 πεδινὰ τηλεβόλα.

ς.ον Τὰ λοιπὰ ὡς ἀνωτέρω, μὲ μίαν μικρὰν γεφυροσκευήν.

Εη Μοῖρα πρὸς τὸν Δούναβιν, ἔχουσα ἕδραν Ἀρχηγείου τὸ *Ποζαρεβάτζ*.

α.ον 14 τάγματα πεζικοῦ.

β.ον 6 ἴλαι ἱππικοῦ.

γ.ον Πυροβολικόν. 24 πεδινὰ τηλεβόλα.

δ.ον 1 τάγμα μηχανικοῦ.

ε.ον Πυροβολικὸν ταξιαρχιῶν. 12 πεδινὰ τηλεβόλα.

ς.ον Ὡς τ' ἀνωτέρω.

ΣΤη Μοῖρα κατὰ τὴν *Σουμαδίαν* (κέντρον τῆς Σερβίας), ἔχουσα ἕδραν Ἀρχηγείου τὸ *Κραγιουεβάτζ*.

α.ον 15 τάγματα πεζικοῦ.

β.ον 7 ἴλαι ἱππικοῦ.

γ.ον Πυροβολικόν. 24 πεδινὰ τηλεβόλα.

δ.ον 1 τάγμα μηχανικοῦ.

ε.ον Πυροβολικὸν ταξιαρχιῶν. 12 πεδινὰ τηλεβόλα.

ς.ον Τὰ λοιπὰ ὡς ἀνωτέρω.

Κατὰ τὸν ἀνωτέρω ὀργανισμὸν τῆς 12 Ἀπριλίου ἀπαιτοῦνται 60 ἀξιωματικοὶ τῶν Γενικῶν ἐπιτελῶν. Δὲν ὑπάρχουσιν εἰς τὸν στρατὸν εἰμὴ μόνον 24.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

	Τάγματα Πεζικοῦ	Ἴλαι Ἱππικοῦ	Πυροβόλα Πεδινὰ	Πυροβόλα Ὀρεινὰ	Τάγματα Μηχανικοῦ
Α′ Μοῖρα	13	5	16	24	1
Β′ Μοῖρα	13	5	24	20	1
Γ′ Μοῖρα	12	5	36	—	1
Δ′ Μοῖρα	13	5	36	—	1
Ε′ Μοῖρα	14	6	36	—	1
Ϛ′ Μοῖρα	15	7	36	—	1
	80	33	184	44	6

Γ′

Στρατὸς συμπληρωθεὶς κατὰ τὴν κινητοποίησιν (mobilisation) καὶ ἐνισχυθεὶς μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου. Συνεκροτεῖτο τὴν 19ην Ἰουλίου 1876.

ΠΕΖΙΚΟΝ

	Ἄνδρες
120 τάγματα πεζικοῦ· ὀνομαστικὴ ὀργανικὴ δύναμις	120,000
Ἐθελονταὶ Σέρβοι καὶ Βούλγαροι	12,000

ΙΠΠΙΚΟΝ

32 ἴλαι. Πραγματικὴ δύναμις	3,200

	'Εκ μεταφορᾶς		135,200
	ΠΥΡΟΒΟΛΙΚΟΝ *Παρατάξεως*:		
24	κανονοςοιχίαι πεδιναὶ (τῶν 12 καὶ τῶν 4 λιτρῶν), ἐξ 8 τηλεβόλων ἑκάςη. *Πυροβόλα ῥαβδ.*	192	
21	κανονοστοιχίαι (τῶν 4 λιτρῶν) ἐλαφραὶ (τῶν ταξιαρχιῶν), ἐκ τεσσάρων πυροβόλων ἑκάστη	84	6,500
9	ὀρειναί, ἐκ τεσσάρων πυροβόλων ἑκάστη	36	
		312	
	ΠΥΡΟΒΟΛΙΚΟΝ *Θέσεων*: Διαφόρων ὁλκῶν καὶ διαφόρων συστημάτων διὰ τὴν ἐξόπλισιν τῶν ὀχυρωτικῶν ἔργων	250 ἕως 300	
	ΜΗΧΑΝΙΚΟΝ		
6	τάγματα καὶ λόχοι γεφυροποιῶν		3,000
			144,700

Οἱ ἀκόλουθοι τοῦ στρατοῦ διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν πολεμεφοδίων, τῶν σκευῶν τῶν σιτίων, φορητῶν νοσοκομείων, καὶ οἱ διὰ τ' ἀρτοποιεῖα, νοσοκομεῖα κτλ. ὑπελογίσθησαν ἐπακριβῶς, ἡ δ' ἀναλογία τῶν διαφόρων τούτων ἀπαραιτήτων κλάδων τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας ὁμοῦ λαμβανομένων εἶναι 23 ἐπὶ ἑκατὸν μαχίμων. Οὕτως ἔχομεν

100 : 23 : : 145,000 : X καὶ X = 33,350 ςρατιωτικοὺς ὑπαλλήλους, οἵτινες ἔχουσιν εἰς τὴν διάθεσιν καὶ διαχείρισιν αὐτῶν 25,000 τετράτροχα ὀχήματα συρόμενα ὑπὸ δύο ἵππων ἢ καὶ δύο βοῶν, ὡς καὶ 5,000 σαγματοφόρους ἵππους.

Τεχνῖται τῶν τεχνικῶν καταστημάτων τοῦ πυροβολικοῦ	500	1000
'Εργάται ὡς καὶ ἐργάτιδες καὶ κατάδικοι διὰ τὴν κατασκευὴν φυσιγγίων	500	
'Ράπται, κατάδικοι ῥάπται καὶ ῥάπτριαι διὰ τὴν κατασκευὴν στρατιωτικῶν ἐνδυμασιῶν		1000

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

Μάχιμοι	144,700
Στρατιωτικοὶ ὑπάλληλοι	35,350
	180,050

Εἰς τούτους δὲ δὲν συμπεριλαμβάνονται οἱ ἀστυνομικοὶ κλητῆρες καὶ ὑπάλληλοι, ὡς καὶ οἱ τῶν πόλεων νυκτοφύλακες καὶ τελωνοφύλακες, οἵτινες ἐν Σερβίᾳ ἔχουσι στρατιωτικὸν ὀργανισμόν.

ΠΑΝΟΣ Θ. ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ
Λοχαγὸς τοῦ Πυροβολικοῦ.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΟΥ

'Η φύσις εἶχε προικίσει ἀφθόνως τὸν κόμητα Καποδίστριαν διὰ τῆς πνευματικῆς ἐκείνης εὐκινησίας καὶ γοργότητος, ἥτις ἰδιάζει εἰς πάντας τοὺς νεωτέρους ἕλληνας, καὶ οὐδείς ποτε δύναται ν' ἀρνηθῇ, ὅτι ἔπραξε πᾶν τὸ κατ' αὐτὸν, ὅπως ἀναπτύξῃ τὰ δῶρα ταῦτα. Τὴν ἔλλειψιν μεγάλης παιδεύσεως κατώρθου νὰ ἀναπληροῖ δι' ἐνδελεχοῦς ἀναγνώσεως καὶ ἀσυνήθους μνήμης, ἥτις εἶχε πρόχειρον πάντοτε λογιόν τι ἔκ τε τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων χρόνων. Ἔγραφε μὲν δυσκόλως τὴν ἑλληνικὴν, ἀλλ' ἐλάλει αὐτὴν ὅμως εὐχερῶς καὶ ταχέως. 'Οσάκις ἐστερεῖτο ἐπιχειρημάτων, κατέφευγεν εἰς ἀξιώματα· πολλάκις δὲ τοῦ αἰσθήματος ἡ θερμότης συνεκάλυπτε τὴν ἔλλειψιν πεποιθήσεως· τοὐναντίον ὅμως κατεῖχε τὴν ὑπέροχον ἐκείνην κοινωνικὴν εὐστοχίαν καὶ σύνεσιν, ἣν παρέχει ἡ ἐν αὐλαῖς ἀναστροφὴ, τὸ πανταχοῦ σπάνιον προτέρημα τοῦ ἐν δέοντι σιγᾷν καὶ ἀκούειν, καὶ πρὸ παντὸς ἀπίστευτον δεξιότητα νὰ προσαρμόζῃ τὴν ὁμιλίαν αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, λαλῶν μὲν εἰς τὸν χωρικὸν περὶ τοῦ ποιμνίου του, εἰς τὸν ἱερέα δὲ περὶ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸν πεπαιδευμένον περὶ τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος, καὶ εἰς τὰς κυρίας περὶ ποιήσεως. 'Εν γένει ἐγνώριζεν ὁ Καποδίστριας νὰ κολακεύῃ λεπτότατα τὴν κοινὴν γνώμην. 'Εννοῶν δὲ, πόσον σπουδαῖον εἶνε τὸ ἐξωτερικὸν τοῦ ἄρχοντος, καὶ ὅτι πολλάκις ἐν εὐκαίρῳ σεβαστότερον εἶνε κοινόν τι φόρεμα ἢ στολαὶ καὶ παράσημα, ἐφαίνετο ἐν ἁπλουστάτῃ ἐνδυμασίᾳ περιπατῶν ἐν ταῖς ὁδοῖς τοῦ Ναυπλίου, καὶ μόνον αὐτοῦ κόσμημα φέρων τὸ κυανοῦν περιλαίμιον, ὅπερ εἶχε κεντήσει αὐτῷ ἡ κυρία 'Εϋνάρ. Μόνον δὲ κατὰ τὴν ἐν Πελοποννήσῳ ὁδοιπορίαν του ἀπεφάσισε νὰ φορέσῃ στολὴν, ἀφοῦ συνεβούλευσε τοῦτο ὁ Κολοκοτρώνης, παρατηρῶν αὐτῷ, ὅτι ὁ λαὸς ἐγονυπέτει ἐνώπιον τοῦ προηγουμένου ἱππέως, ὃν ἐξελάμβανεν ὡς Κυβερνήτην ἕνεκα τῆς λαμπρᾶς αὐτοῦ ἀναβολῆς. 'Εν Ναυπλίῳ κατῴκει πενιχρὸν οἰκίσκον, σκοτεινὴν ἔχοντα τὴν αὐλὴν καὶ ξυλίνην τὴν κλίμακα· οὐδεμία δὲ ἵστατο πρὸ αὐτοῦ φρουρὰ, ὡς ἂν ἡ ἀγάπη τοῦ λαοῦ ἦν ἡ καλλίςη προςασία τοῦ Κυβερνήτου. Τὸ κύριον κόσμημα τῆς πρὸς ὑποδοχὴν αἰθούσης του ἀπετέλει ὁ ἥλιος· κυκλικόν τι δὲ ἀνάκλιντρον καὶ ἓν γραφεῖον ἦσαν τὰ μόνα της ἔπιπλα. Εὐχαρίστως ἐλάλει ὁ πρώην ὑπουργὸς τοῦ 'Αλεξάνδρου περὶ τοῦ λιτοῦ αὐτοῦ βίου. Πῶς εἶνε δυνατὸν, ἔλεγε, νὰ τραπῶ εἰς τὴν πολυτέλειαν, ὅταν ἡ 'Ελλὰς καταστρέφεται σχεδὸν ἐκ τῆς παντελοῦς της πενίας; Οὕτω δὲ καὶ ἡ δίαιτα αὐτοῦ ἦν ἁπλουστάτη. Ὅ,τι ἀπαύστως ἐφώνει πρὸς τοὺς ἕλληνας: «τὰν σκάφαν σκάφαν, καὶ τὰν μάζαν μάζαν» ἐφαίνετο θέλων εἰς ἑαυτὸν πρῶτον νὰ ἐφαρμόσῃ. 'Εν μέσῳ

Digitized by Google

λαοῦ ὀλιγαρκοῦς ἔζη καὶ αὐτὸς ὀλιγαρκέστατος, διὰ πολλῆς ἔχων φροντίδος, πῶς ν' ἀναπληρώσῃ διὰ νηφαλιότητος καὶ τακτικοῦ βίου τὰς ἀδυναμίας τῆς κράσεώς του. Οἱ ἀναταμόντες τὸ πτῶμά του ἰατροὶ εὗρον ἐν αὐτῷ πάντα τὰ πρὸς βαθὺ γῆρας ἀπαιτούμενα.

«Οὐδέποτ' ἐν νεότητ' εἰς τὸ αἷμά μου»

ἠδύνατο νὰ εἴπῃ καυχώμενος ὁ Κυβερνήτης

«ἔμιξα πίνων πυρετοῦ ἐρεθισμούς·
»οὐδέποτε μ' ἀναίσχυντον τὸ μέτωπον
»ἐδίωξα τὴν νόσον κ' ἐξασθένωσιν.
»Οὕτω τὸ γῆρας εἶνε δι' ἐμὲ χειμὼν
»δροσώδης, ἀναψύχων, ὄχι παγερός.»

Καὶ αὐτοὶ οἱ ἀδιαλλακτότατοι τῶν πολεμίων του δὲν ἐτόλμων νὰ προσβάλωσι τὴν καθαρότητα ταύτην τοῦ ἰδιωτικοῦ του βίου. Μετὰ τῆς ἁπλότητος δὲ καὶ νηφαλιότητος τοῦ ἀνδρὸς συνεδέετο τὸ φειδωλὸν ἐκεῖνο καὶ οἰκονόμον πνεῦμα, ὅπερ πρωϊμότατα ἤδη διεβόησαν ὡς φιλαργυρίαν οἱ ἐχθροί του. Ἀλλ' ἡ φειδωλία τοῦ κόμητος δὲν ἦτο κενὴ μόνον καὶ ἐγωϊστική. Ἐδείκνυτο πάντοτε συμπαθὴς πρὸς τοὺς χρείαν ἔχοντας, οἰκτίρμων δὲ πολλάκις μέχρις ἀδυναμίας, ὥστε νὰ βοηθῇ καὶ τοὺς ἀναξίους συνδρομῆς. Τοὐναντίον δὲ μετὰ πολλῆς εὐστοχίας ἐπεχείρει τὴν ἐκπλήρωσιν δημοσίων καὶ πατριωτικῶν σκοπῶν. Χαρμόσυνον προὐξένησεν ἔκπληξιν, ὅτι ἀπεποιήθη τὴν ψηφισθεῖσαν αὐτῷ ὑπὸ τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως ἀντιμισθίαν, ὅτι δὲν ἐφείσθη τῆς ἰδίας αὐτοῦ περιουσίας, προκειμένου περὶ ἀγαθῶν καὶ πατριωτικῶν σκοπῶν, ὅτι ἀνέλαβε τὴν ἰδίᾳ δαπάνῃ ἐκπαίδευσιν νέων ἀπόρων ἑλλήνων, καὶ μετέσχεν ἐκ τοῦ γλίσχρου βαλαντίου του τῆς ἑλληνικῆς ἐθνικῆς τραπέζης καὶ τῆς ἐν Σύρῳ ἀσφαλιστικῆς εταιρίας. Ὥς ποτε ὁ μέγιστος τῆς ἀρχαιότητος πολιτικός, ἠδύνατο εὐθαρσῶς νὰ προκαλέσῃ τοὺς ἐναντίους του, ἂν ἐτόλμων νὰ ἐπιρρίψωσιν αὐτῷ τὸ ἐθνικώτατον πάντων τῶν ἐλαττωμάτων, τὴν τοῦ χρήματος κατάχρησιν. Ἐπιμελῶς δ' ἀπέφευγε νὰ παράσχῃ τροφὴν εἰς τὴν ὑπόνοιαν, ὅτι ἐκαρποῦτο δῆθεν τὴν ὑψηλὴν αὐτοῦ θέσιν, ὅπως ἐκμεταλλεύηται τὸ κράτος, καὶ βαθύτατα ἐλύπει αὐτὸν ἡ ἰδιοτέλεια τῶν ἐπισήμων ἑλλήνων.

Ἡ λύπη καὶ ἡ ἀγανάκτησις τοῦ Κυβερνήτου ἐπὶ τῇ ἐκμεταλλεύσει τοῦ κράτους καὶ τῶν μικρῶν ὑπὸ τῶν μεγάλων ἐγέννησαν αὐτῷ προθέσεις σωστικάς, ὧν ὅμως, ἐννοεῖται, δὲν ἐπεφυλάσσετο αὐτῷ ἡ ἐκτέλεσις. Ἐπῆλθεν αὐτῷ ἡ σωτήριος ἀπόφασις τῆς διανομῆς τῆς ἐθνικῆς γῆς, τὸν Ἰούλιον δὲ τοῦ 1831 προσεπάθησε νὰ πείσῃ τοὺς Γερουσιαστάς, ὅπως ψηφίσωσι νόμον περὶ διανομῆς τῶν ἐθνικῶν γαιῶν. «Ἕνα ἄρθρον περὶ Βολιβάρ,» εἶπεν αὐτοῖς, κρατῶν φύλλον ἐφημερίδος, «μοῦ ἔδωκεν αἰτίαν νὰ σᾶς κράξω· ὀκνεύετε εἰς τὸ νομοσχέδιον περὶ διανομῆς γῆς, διότι δὲν θέλετε τὴν διανομήν, ὅπως τὴν ἔχω, διότι δὲν ἀγαπᾶτε τὴν ἰσότητα. Θέλετε ἡ διανομὴ νὰ καταβαίνῃ ἀπὸ τοὺς μεγάλους εἰς τοὺς μικρούς, ἐνῷ τὸ σχέδιόν μου ἀποβλέπει τόρα τοὺς μικρούς. Θὰ ἔλθῃ καὶ ἡ 'δική σας ἀράδα· ἐνεργεῖτε, ἐνεργεῖτε, ὅσον εἶμαι ζωντανός· ἠμπορεῖ νὰ ἐλθῆτε μίαν ἡμέρα, καὶ νὰ μ' εὑρῆτε κρύο κουφάρι. Θὰ ἔλθῃ ἄλλος (βασιλεύς, ἐννοεῖται), μὲ τὸν ὁποῖον δὲν θὰ ἔχετε τὴν εὐκολίαν νὰ ἐξηγῆσθε καθὼς μ' ἐμένα. Εἰς αὐτὸν θέλω νὰ σᾶς παραδώσω ὡς ἐλεύθερα καὶ λογικὰ ὄντα, τουτέστιν ἰδιοκτήτας.»

Κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ διὰ τῆς Πελοποννήσου ὁδοιπορίαν ἔφθασεν ὁ Κυβερνήτης πλησίον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

«— Ποῦ θὰ καταλύσωμεν ἀπόψε;» ἠρώτησε τὸν πάριππον στρατάρχην τῆς Πελοποννήσου.

»— Εἰς τοῦ Δεσπότου.

»— Πρέπει λοιπὸν νὰ φροντίσω, ἐπανέλαβε μετὰ βραχεῖαν σιωπήν, νὰ πληρωθῶσιν ὅλα τὰ ἔξοδα.

»— Ποῖα ἔξοδα; ἠρώτησεν ὁ γέρων.

»— Τῆς τροφῆς μας, τῆς τροφῆς τῶν ἀλόγων, καὶ καθεξῆς.

»— Καὶ ποῖος, *ὑπερεξοχώτατε*, πληρώνει τοιαῦτα ἔξοδα; Ὁ Δεσπότης μάλιστα εἶνε ἄνθρωπος ἀγαπῶν τὴν καλὴν βοῦκαν, καὶ θὰ ἔχῃ πολλὰ καὶ καλὰ φαγητὰ νὰ μᾶς δώσῃ.

»— Δὲν τὰ πληρώνετε σεῖς, ἀνεφώνησεν ὀργίλως ὁ Κυβερνήτης, καὶ διὰ τοῦτο παραπονεῖται ἐξ αἰτίας σας ὁ λαός.

»— Καὶ τί ἔχει νὰ κάμῃ, *ὑπερεξοχώτατε*, ὁ λαὸς μὲ τὸ φαγητὸν τοῦ Δεσπότου;

»— Τί ἔχει νὰ κάμῃ; ἀνέκραξεν ἐντόνως ὁ Κυβερνήτης, προσβλέψας βλοσυρῶς τὸν ἐρωτήσαντα. Μόλις αὔριον θ' ἀναχωρήσωμεν καὶ θὰ ρίψουν ἔρανον εἰς τοὺς χωρικοὺς διὰ τὰ ἔξοδα τοῦ Κυβερνήτου, καὶ τὸ χειρότερον θὰ τὰ συνάξουν διπλᾶ. Οὕτω πως εἴσθε συνειθισμένοι *σεῖς*.

»— Ἠξεύρεις πῶς τὸ πάγει ἡ *ὑπερεξοχότης σου*; εἶπε γελῶν ὁ Κολοκοτρώνης. Μίαν φορὰν ἔπεσ' ἕνας ποντικὸς μέσα εἰς ἕνα πιθάρι λάδι κ' ἐπνίγηκεν. Ὁ οἰκοκύρης τὸν εὗρε μετὰ δύο ἡμέρας, κ' ἐνῷ τὸν ἀνέσυρεν, ἐφώναζεν ἡ οἰκοκυρά: Πρόσεχε μὴ στάξ' ἡ οὐρά του καὶ βρωμίσῃ τὸ λάδι.»

»— Δὲν ἐννοῶ ποίαν σχέσιν ἔχει ὁ μῦθός σου μὲ τὰ ἔξοδα τοῦ Δεσπότου, εἶπεν ἀδημονῶν ὁ Κυβερνήτης.

»— Μεγάλην, *ὑπερεξοχώτατε*· διότι, εἴτε πληρώσωμεν, εἴτε δὲν πληρώσωμεν, ὁ Δεσπότης θὰ συνάξῃ τὰ γρόσια. Τὰ ἐδικά μας τὰ ἔξοδα εἶνε τὸ λάδι τῆς οὐρᾶς τοῦ ποντικοῦ.»[1]

Ὁ Καποδίστριας οὐδὲν ἀπήντησε, καὶ τὴν ἐπιοῦσαν ἐπλήρωσε μέχρι λεπτοῦ τὰ δαπανηθέντα. Ἐν τοιαύταις στιγμαῖς ᾐσθάνετο βεβαίως, ὅτι δύσκολον ἦτο νὰ θεραπεύσῃ τὰ βαθέως ἐρριζωμένα κακὰ τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας, καὶ νὰ πείσῃ τοὺς περὶ αὐτὸν πεπωρωμένους ἁρματωλούς, ὅτι

1. Ὁ διάλογος οὗτος ἐλήφθη ἐκ τῶν Ἱστορ. Ἀναμν. τοῦ κ. Ν. Δραγούμη.

Digitized by Google

τὸ κράτος δὲν εἶχε προορισμὸν νὰ θεραπεύῃ τὰς ἰδιωτικὰς αὐτῶν ὀρέξεις. Ἐπετρέπετο δ' ἀληθῶς αὐτῷ νὰ αἰσθάνηταί τινα ὑπερηφάνειαν, ὁσάκις παρέβαλλεν ἑαυτὸν πρὸς τοὺς χριστιανοὺς ἐκείνους *πασσάδες*.

Ἀπὸ πρωΐας μέχρις ἑσπέρας παρὰ τὸ γραφεῖον αὐτοῦ καθήμενος, ἀναίσθητος ὅλως ἐφαίνετο ὁ κόμης πρὸς τὰς διασκεδάσεις, δι' ὧν ἄλλος τις ἄρχων ἤθελεν ἀρτύσει τοὺς κόπους τῆς ἀρχῆς. Αἱ σοβαραὶ δημόσιαι ἀσχολήσεις του εἶχον ἀληθῶς καταπνίξει τὸ αἷμά του καὶ τὰ πάθη του, ξένος δὲ καὶ ἀπρόσιτος ἦτο πρὸς πᾶσαν ἡδονὴν καὶ παρεκτροπήν.

Ἐνῷ δὲ ἡ ἁπλότης καὶ τὸ ἄμωμον τοῦ ἰδιωτικοῦ αὐτοῦ βίου ἦσαν πρόσφοροι νὰ γεννήσωσι τὸν πρὸς τὸν Κυβερνήτην θαυμασμὸν ἔν τε τῇ Ἑλλάδι καὶ τῇ ἀλλοδαπῇ, ηὔξανεν ἔτι οὗτος τὴν ἀπ' αὐτῶν ἐντύπωσιν, συμμορφούμενος πιστῶς πρὸς τοὺς τύπους τῆς καθεστώσης θρησκείας, εὐλαβῶς τὰ θρησκευτικὰ νόμιμα ἐπιτελῶν καὶ ἐνδελεχῶς τοῦτο ἐπιδεικνύμενος. Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πολιτικῇ ἀνεμίγνυε τύπους θρησκευτικούς, ἡ δὲ τῆς Θείας Προνοίας ἐπίκλησις εἶνε στερεότυπος ἐν ταῖς ἐπισήμοις αὐτοῦ ἐπιστολαῖς καὶ ὁμιλίαις. Κατ' αὐτὰ ἤδη τῆς νεότητός του τὰ ἔτη συνέδεσαν λεπτοὶ ἀλλ' ἰσχυροὶ δεσμοὶ τὸν εὐσεβῆ ἄνδρα καὶ τὸν πολιτικόν. Ἡ πρὸς τὴν γαλλικὴν ἐπανάστασιν διάστασις, ἣν πανταχοῦ ἐκήρυσσεν ὁ Κυβερνήτης, ἦν πρὸ παντὸς διάστασις πρὸς τὰς ἀντιθρησκευτικὰς ἰδέας τοῦ 1789. Οὕτω δὲ ὁ Καποδίστριας εἶνε εἷς τῶν ἐξοχωτάτων πολιτικῶν ἀνδρῶν, οἵτινες ἐν πάσῃ σχεδὸν εὐρωπαϊκῇ αὐλῇ διεκρίθησαν ἀπὸ τῆς παλινορθώσεως διὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάσεως τοῦ πνεύματός των. Εἰς τὴν ἐκκλησιαστικοπολιτικὴν ταύτην διάθεσιν περιέβαλεν αἴγλην ἐπιχάριτος ἀλλὰ σκοτεινῆς καὶ ἀσαφοῦς θρησκομανίας ἡ ἀναστροφὴ τοῦ κόμητος πρὸς τὴν κυρίαν Κρύδενερ,[1] τὸν Βάδερ[2] καὶ τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον. Βραδύτερον δὲ προσετέθη καὶ ἡ ἐπίδρασις τῆς αὐστηρᾶς ἀλλὰ ψευδευλαβοῦς κοινωνίας ἐν Γενεύῃ. Οὕτω παραδοξότατα συνεφύρθησαν εἰς ἓν τὰ διάφορα στοιχεῖα: πολιτική, μυστικισμός, καλβινιστικὴ καὶ ἀνατολικὴ πρὸς τοὺς τύπους εὐλάβεια. Ὅπως δήποτε ὅμως καὶ ἂν κρίνῃ τις περὶ τοῦ κράματος τούτου, ἀναντίρρητον εἶνε, ὅτι ἡ εὐλάβεια, ἢ τοὐλάχιστον ἡ αὐστηρὰ ἐκπλήρωσις τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων, ἦν σπουδαιότατον ἀπαιτούμενον δι' ἄνδρα θέλοντα νὰ κυβερνήσῃ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος. Καθότι, πλὴν τῆς γλώσσης καὶ τῶν δημοτικῶν θεσμῶν τῶν ἑλλήνων, ὁ κλῆρος ὑπῆρξεν ἡ συντηρητικὴ δύναμις, ἥτις ἐπὶ μακραίωνα δουλείαν προὐφύλαξε τοὺς ἕλληνας ἀπὸ τῆς διασπάσεως καὶ τοῦ ὀλέθρου.

Ὁ Καποδίστριας ἦν βεβαίως κοινωνικὸς ἀνὴρ εὐαρεστότατος τοὺς τρόπους, πνευματώδης καὶ προσηνής, προσωπικῶς ἄμωμος, ἁπλοῦς δὲ καὶ νηφάλιος τὴν δίαιταν, καὶ ἄψογος τὸν βίον· ἦν δὲ πρὸς τούτοις ἀκάματος ἐργάτης καὶ διπλωμάτης τέλειος. Ἐκ τῶν δύο δὲ κατηγοριῶν, εἰς ἃς διακρίνει τὸν διπλωματικὸν κόσμον ὁ ἀρχιγραμματεὺς τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας, ἤτοι τῆς μεγάλης ὁμάδος τῶν «θηρευόντων ὕδνα καὶ μεγαλοσταύρους» καὶ τῶν ὀλίγων διπλωματῶν, οἵτινες διάθεσιν ἔχουσι νὰ ἐργασθῶσιν ἀληθῶς ὑπὲρ τῆς πολιτείας, καὶ πιστῶς τὰ ἑαυτῶν καθήκοντα ἐκπληροῦντες «τιμὴν αὐτῶν λογίζονται νὰ ἦνε τὰ μισητότατα πάντων πρόσωπα,» ὁ Καποδίστριας δὲν ἀνῆκε βεβαίως εἰς τοὺς πρώτους. Εἰργάζετο ἀκαμάτως, καὶ οὐδόλως εἰς ὑλικὴν ἀμοιβὴν ἀποβλέπων, οὐδενὸς δὲ ὑπελείπετο κατὰ τὴν δεξιότητα καὶ τὴν γραφικὴν εὐχέρειαν. Ἀλαζὼν τις φιλοδοξία, ἣν οὐδέποτε δύναται νὰ ἐννοήσῃ ὁ ὄχλος, κατεῖχε καὶ ἐζωογόνει αὐτόν. Ἠγάπα τὴν πατρίδα του· ἂν δ' ἐσφάλη κατὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν μέσων, μομφῆς ἀξία εἶνε ἡ κρίσις του, οὐχὶ δὲ τὸ φρόνημά του.[1]

1. Διάσημος διὰ τῆς θρησκομανίας καὶ θεοπληγίας αὐτῆς καταστᾶσα γυνή, πολλὰ δὲ παθοῦσα ἕνεκα τῶν προσηλυτικῶν αὐτῆς ἐνεργειῶν, καὶ ἀποθανοῦσα ἑξηκοντοῦτις τὸ 1824. Σημ. τ. Μετ.

2. Ὀνομαστὸς φιλόσοφος, ἢ κάλλιον εἰπεῖν θεόσοφος τῆς Γερμανίας, τὴν ὀρυκτολογίαν κατ' ἀρχὰς σπουδάσας καὶ εἰς ταύτην ἀσχοληθείς, εἶτα δέ, μεσῆλιξ ἤδη, τραπεὶς ἐπὶ τὴν φιλοσοφίαν. Ἐγεννήθη τὸ 1765, ἀπέθανε δὲ τὸ 1841. Σημ. τ. Μετ.

1. Μέρος δεύτερον τῆς ὑπὸ Καρόλου Μενδελσῶνος Βαρθόλδη Ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος. Μετάφρασις Ἀγγ. Βλάχου·

ΠΕΡΙ ΓΙΓΑΝΤΙΑΙΩΝ ΔΕΝΔΡΩΝ

Μετάφρασις Ν. Δ. Λεβίδου.

Ἀπ' ἀρχῆς τοῦ κόσμου πάντοτε ὁ ἄνθρωπος ἔτρεφεν εἶδός τι σεβασμοῦ πρὸς τὰ γηραιότατα δένδρα. Καὶ οἱ μὲν ἄνθρωποι τῆς ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς, εἰς οὓς πολλὴν ἐντύπωσιν ἐπροξένουν τὰ παλαιὰ ἐκεῖνα δένδρα, ἅτινα δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν *βασιλεῖς* τῶν δασῶν, συνείθιζον νὰ λατρεύωσιν αὐτά· οἱ δὲ ἄγριοι τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῶν Ἰνδιῶν, ἀκόμη καὶ σήμερον, ἀναρτῶσι τὰς εἰκόνας τῶν θεῶν αὐτῶν ἀπὸ τῶν κλάδων δένδρων θαυμαστῶν ὡς ἐκ τῆς ἡλικίας· καὶ οἱ Γαλάται, κάτοικοι τῆς ἀρχαίας Γαλλίας, τέλος ἐξετέλουν τὰς θρησκευτικὰς τελετὰς ὑπὸ τὴν σκιὰν ἀρχαίων δρυῶν, ὅπως κατόπιν οἱ βασιλεῖς τῶν Φράγκων, οἵτινες ἦσαν ἁπλουστάτων ἠθῶν, συνείθιζον ἐκεῖ ὑπὸ τὴν σκιὰν νὰ δικάζωσι τοὺς ὑπηκόους.

Καὶ τί ὡραιότερον ἀληθῶς, τί μεγαλοπρεπέστερον δένδρου παλαιοῦ, ἀλλὰ καὶ πλήρους ζωῆς συγχρόνως, ὅπερ ἀνυψοῖ ὑπερηφάνως τὸν στερεὸν αὐτοῦ κορμόν, τὸν ἐστεμμένον ὑπὸ πυκνῶν φύλλων; Δὲν εἶναι τάχα τὸ τοιοῦτο δένδρον ἐκ τῶν ἀξιοθαυμάστων ἔργων τῆς φύσεως, ἐνώπιον τῶν ὁποίων τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων ἔχουσί τι τὸ ἄχαρι, τὸ ἄψυχον, τὸ προσωρινόν;

Digitized by Google

Ἀλλὰ καὶ οὐδὲν τῶν ἔργων τῆς ἐνοργάνου φύσεως ἀναγκάζει τὸν ἄνθρωπον νὰ μένῃ τόσον ἔκπληκτος ἐνώπιον τῆς ἰδέας τοῦ χρόνου, ὅσον τὰ παλαιὰ ἐκεῖνα δένδρα, ὧν οἱ κλάδοι ἐξήπλωσαν τὴν σκιὰν ἐπὶ πολλῶν γενεῶν ἀνθρώπων. Τὸ ὑψηλὸν καὶ ἀκίνητον ἐκεῖνο δένδρον ἔχει τι τὸ μυστηριῶδες καὶ τὸ ἑλκύον τοὺς ὀφθαλμούς· οὐδέποτε ἠννόησα ζωηρότερον τὴν συντομίαν τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, εἰμὴ ὅταν κατ' ἔτος, ἐν καιρῷ τοῦ ἔαρος, παρετήρουν τὴν φύσιν, κοσμοῦσαν πάντοτε μὲ νέα πλήρη ζωῆς φύλλα πελώριον δένδρον, ἐνῷ ἡ ζωὴ ἡμῶν κατ' ἔτος γίνεται ἀσθενεστέρα. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι τὰ μνημεῖα, ἅτινα κατασκευάζονται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, διασώζονται πλειότερον ἢ τὰ δένδρα χρόνον· δὲν ἐμψυχοῦνται ὅμως τὰ μνημεῖα ταῦτα ὑπὸ τῆς ζωῆς, τὴν ὁποίαν ἐμφυσᾷ καὶ ἐμπνέει ἡ φύσις. Τὰ ὄρη ἐπίσης παρέστησαν μάρτυρες καὶ θεαταὶ τῶν μεταβολῶν πολλῶν αἰώνων· ἀλλὰ καὶ τὰ ὄρη δὲν ἔχουσι τὴν ἰδιότητα ἐκείνην, ὡς ἐκ τῆς ὁποίας νὰ δυνηθῶμεν νὰ ἔλθωμεν εἰς συνάφειαν καὶ συνεννόησιν μετ' αὐτῶν.

Τὰ μνημεῖα λοιπὸν καὶ τὰ ὄρη εἶναι μὲν ἀρχαῖα, ἀλλὰ καὶ νεκρά. Τὸ δένδρον ὅμως ἀπεναντίας, ὡς καὶ τὸ ἄνθος, εἶναί τις ὕπαρξις ζῶσα καὶ βλέπουσα ἡμᾶς. Πολὺ πρὶν ἢ ἡμεῖς γεννηθῶμεν, τὸ δένδρον ἐκεῖνο ὑφίστατο καὶ εἶχεν ἰδεῖ τοὺς πρὸ ἡμῶν αἰῶνας. Πλεῖστοι πρὸ ἡμῶν, αὐτοὶ οἱ πρόγονοι, διέβησαν παρὰ τοὺς πόδας ἐκείνου· ὅταν δὲ ἀποθάνωμεν, αὐτὸ τοῦτο τὸ δένδρον, ἀκίνητον καὶ σιωπηλὸν ὅπως σήμερον, θέλει ἀνθεῖ κατὰ τὸ ἔαρ, νέαι δὲ γενεαὶ θέλουσιν ἔλθει νὰ διασκεδάσωσιν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ, ὡς καὶ ἡ ἰδική μας.

Οἱ ἀρχαῖοι λαοὶ ἐπίστευον, ὅτι δένδρα τινὰ ζῶσιν αἰωνίως· ὁ Πλίνιος π. χ. καὶ ὁ Τάκιτος βεβαιοῦσιν, ὅτι αἱ δρῦς εἰσὶν ἀθάνατοι· οὐδέποτε, λέγει ὁ πρῶτος, ἐκτύπησε πέλεκυς τὰ μεγάλα ταῦτα δένδρα, ἅτινα εἶναι τόσον ἀρχαῖα, ὅσον καὶ ὁ κόσμος, ἀπολαμβάνουσι δὲ εἴδους τινὸς ἀθανασίας ὡς ἐκ μυστηρίου ἀνεξηγήτου.

Ὅσῳ δὲ παράδοξοι καὶ ἂν φαίνωνται ἡμῖν αἱ τοιαῦται ἰδέαι τῶν ἀρχαίων περὶ τῶν δένδρων τούτων, ἡ νεωτέρα ἐν τούτοις ἐπιστήμη, κατόπιν παρατηρήσεων ἀναμφισβητήτων, ἐπικυροῖ ὅσα οἱ ἀρχαῖοι εἶχον μαντεύσει.

Πρὸ ἑνὸς λοιπὸν περίπου αἰῶνος τυχαία τις περίστασις ἔδωκεν ἀφορμήν, ὅπως γνωσθῇ ὁ ἀκριβὴς τρόπος τῆς αὐξήσεως καὶ τῆς διαρκείας τῆς ζωῆς τῶν δένδρων. Καὶ ἡ περίστασις αὕτη εἶναι ἡ ἑξῆς.

Ὁ περίφημος φυσιολόγος Ἄδανσων εὗρεν ἐπὶ τῶν νήσων τοῦ Πρασίνου Ἀκρωτηρίου τεράστιόν τι δένδρον, καλούμενον *βαοβάβ*, δι' οὗ ἐλύθη τὸ ἐπὶ πολὺν χρόνον μυστηριῶδες ζήτημα περὶ τῆς μακροβιότητος τῶν δένδρων. Ἀφοῦ λοιπὸν κατέρριψαν τὸ δένδρον τοῦτο, ὁ Ἄδανσων ἀνεκάλυψεν ἐντὸς τοῦ κορμοῦ ἐπιγραφὴν διατηρουμένην ἀκεραίαν, ἣν ἄγγλοι ναῦται εἶχον χαράξει ἐπ' αὐτοῦ πρὸ τριῶν αἰώνων. Ἡ ἐπιγραφὴ εἶχε καλυφθῆ ὑπὸ παχυτάτου κορμοῦ ξύλου. Τότε ὁ φυσιολόγος, ἀφοῦ ἠρίθμησε τὰ διάφορα στρώματα τοῦ παχέως φλοιοῦ, ἀπὸ τοῦ πρώτου στρώματος μέχρις ἐκείνου, ἐφ' οὗ εἶχε χαραχθῆ ἡ ἐπιγραφή, εὗρεν, ὅτι τὰ στρώματα ἦσαν τόσα, ὅσα ἔτη εἶχον παρέλθει ἀπὸ τῆς χρονολογίας τῆς ἐπιγραφῆς μέχρι τῆς ἀνευρέσεως. Ἕκαστον λοιπὸν στρῶμα τοῦ περικαλύπτοντος τὸν κορμὸν φλοιοῦ ἔχει ἡλικίαν ἑνὸς ἔτους.

Ἐπὶ τῆς παρατηρήσεως ταύτης βασιζόμενος ὁ Ἄδανσων, ἐμέτρησε τὰς διαμέτρους πολλῶν μεγαλειτέρων *βαοβάβ*, καὶ εὗρεν, ὅτι ὑπῆρχον δένδρα ἐκ φλοιοῦ 5,000 στρωμάτων ἐπιτεθειμένων. Συνεπέρανε λοιπόν, ὅτι πολλοὶ *βαοβάβ* εἶχον ἡλικίαν περίπου 5,000 ἐτῶν.

Κατόπιν ὅμοια περιστατικὰ συνέβησαν πολλά, ἐξ ὧν ἐβεβαιώθη ἡ θεωρία τοῦ Ἄδανσων, καθ' ἣν ἡ ἡλικία τοῦ δένδρου εὑρίσκεται ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν στρωμάτων τοῦ φλοιοῦ, ἀριθμουμένων ἀπὸ τῆς καρδίας τοῦ κορμοῦ πρὸς τὰ ἔξω.

Τοιουτοτρόπως ἔν τινι αἰθούσῃ τοῦ Μουσείου τῆς φυσικῆς ἱστορίας ἐν Παρισίοις ὑπάρχει τεμάχιον κορμοῦ ἐκ φηγοῦ *(ὀξυᾶς)*, κοπείσης τῷ 1805 ἔτει, ἐντὸς δὲ τοῦ κορμοῦ ὑπάρχει χρονολογία τοῦ 1750 ἔτους. Ὥστε πᾶς τις δύναται νὰ βεβαιωθῇ, ὅτι 55 στρώματα φλοιοῦ καλύπτουσι τὰ γράμματα τῆς ἐπιγραφῆς, ἅτινα εἶναι εὐαναγνώστως κεχαραγμένα.

Ἐξ ἄλλων δένδρων βλέπομεν πράγματα ἔτι μᾶλλον ἐκπλήσσοντα καὶ τῆς αὐτῆς φύσεως· τοιουτοτρόπως ἐντὸς τῶν κτημάτων τοῦ δουκὸς Κρουὰ ἐν Ὁλλανδίᾳ ἔσχισαν κορμὸν φηγοῦ διὰ νὰ κατασκευασθῶσι σανίδες, ὅτε παρετηρήθη ἐπὶ τῶν διασχισθεισῶν πλευρῶν τοῦ κορμοῦ σταυρός τις ἐζωγραφημένος, οὗτινος κάτωθεν ἦσαν δύο ὀστᾶ εἰς σχῆμα σταυροῦ ἡνωμένα. Φαίνεται λοιπόν, ὅτι ἀσκητὴς ἐν τῷ δάσει ἄλλοτε εἶχε κοιλάνει τὸ δένδρον, ἵνα διαφυλάξῃ ἐντὸς τὰ ἀντικείμενα ἐκεῖνα, ἅτινα ἐτίμα.

Ἡ δὲ ἀνακάλυψις τοῦ Ἄδανσων κατέστησε δυνατὸν νὰ ὁρισθῇ ἡ διάρκεια τῆς ζωῆς τῶν κυριωτέρων εἰδῶν τῶν δένδρων, ἅτινα ὑπάρχουσιν εἰς τὰς χώρας ἡμῶν. Ὅθεν ἡ πεύκη καὶ ἡ καστανέα δύνανται νὰ ζήσωσιν ἐπὶ τέσσαρας ἢ πέντε αἰῶνας. Αἱ πεῦκαι π. χ. τῆς νήσου Τενερίφφης, καίτοι ἐφυτεύθησαν κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα, εἶναι εἰσέτι σήμερον πλήρεις ζωῆς, καὶ ἡ ὑγρὰ αὐτῶν οὐσία (ὁ ὀπὸς) κυκλοφορεῖ ἀφθόνως ἐντὸς τῶν σεβασμοῦ ἀξίων κορμῶν των. Ἡ ἐλάτη τῆς Θουριγγίας ἐν Γερμανίᾳ ἔχει περὶ τὰ 700 στρώματα φλοιοῦ, εὐκόλως διακρινόμενα ἐν τοῖς τεμαχίοις κορμῶν. Καὶ ἡ ἐλαία ζῇ ἔτι περισσότερον χρόνον· καθὰ δὲ ὁ Πλίνιος ἀναφέρει, ὑπῆρχεν ἔτι ἐπὶ

Digitized by Google

τῆς ἐποχῆς του τὸ περίφημον δένδρον, ὅπερ ὁ Ἡρακλῆς εἶχε φυτεύσει ἐν Ὀλυμπίᾳ. Καὶ ἐπειδὴ ὁ μὲν Ἡρακλῆς εἶναι πρόσωπον τῆς μυθικῆς ἐποχῆς τῆς Ἑλλάδος, ὁ δὲ Πλίνιος ἤκμασε περὶ τὰ μέσα τοῦ πρώτου μ. Χ. αἰῶνος, δύναταί τις εὐκόλως νὰ ἐννοήσῃ τὴν ἀρχαιότητα τῆς ἐν Ὀλυμπίᾳ ἐλαίας.

Ἡ μακροβιότης τῆς δρυὸς εἶναι ἔτι μᾶλλον καταπληκτική· ὑπάρχουσι καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐν Γαλλίᾳ δρῦς ἡλικίας πέντε ἢ ἓξ αἰώνων. Ἔν τινι χώρᾳ τῆς Ἀγγλίας εὑρίσκεται δρῦς, ἧς ἡ περίμετρος εἶναι 12 μέτρων, ἐντὸς δὲ τοῦ κορμοῦ ὑπάρχει χῶρος διὰ πολλοὺς συγχρόνως ἀνθρώπους.

Ἀλλὰ καὶ ἡ καστανέα αὐξάνει τεραστίως· ἐπὶ τῆς Αἴτνας π. χ. ὑψοῦτο πρὸ εἴκοσι μόλις ἐτῶν καστανέα ὑπερμεγέθης μέτρων 60, ἐκεῖ δὲ πλησίον ὑπάρχει ἔτι καὶ σήμερον ἄλλη, ἧς ἡ περίμετρος εἶναι 18 μέτρων.

Γενικῶς δὲ γιγαντιαῖα δένδρα δὲν εὑρίσκονται πολλὰ πλησίον ἀλλήλων, ὥστε τὰ ὑπάρχοντα φαίνονται πλησίον τῶν ἄλλων τοῦ αὐτοῦ γένους ὡς σπάνιαι καὶ ἐκπλήττουσαι ἐξαιρέσεις. Ὑπάρχει ὅμως καί τις χώρα, ὅπου τὰ γιγαντιαῖα δένδρα ἀποτελοῦσιν αὐτόχρημα δάσος. Ἐν τῇ Καλιφορνίᾳ δηλ. ὑπάρχουσι δάση ἐκ δένδρων ὀνομαζομένων *σεκοά* καὶ γιγαντιαίων, ὧν τινα εἶναι ὑψηλότερα καὶ 100 μέτρων. Ὁ *σεκοά*, οὗτινος ὁ καρπὸς ἔχει σχῆμα κώνου, ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειαν τῆς πεύκης καὶ τῆς κυπαρίσσου, ἀποτελῶν ὅμως εἶδος ἰδιαίτερον. Ἀναμφιβόλως εἶναι τὸ ὑψηλότερον δένδρον τῆς γῆς.

Τὸ περιφημότερον δὲ δάσος ἐκ *σεκοά* εἶναι τὸ τῆς Καλαβέρας. Πολλὰ δένδρα τούτου ἔχουσι περίμετρον 15 μέχρις 20 μέτρων, ὕψος δὲ 100.

Ὅτε κατὰ πρῶτον ἐγένετο λόγος ἐν Εὐρώπῃ περὶ τοῦ ὕψους τῶν δένδρων τούτων, ὁ ἀριθμὸς 100 μέτρων ἐφάνη τόσῳ πολὺ ἀπίθανος, ὥστε ὁ σοφὸς ἄγγλος, ὅστις εἶχεν ἀνακαλύψει τὸ περίφημον ἐκεῖνο δάσος, ἀπεφάσισεν, ἵνα πείσῃ καθ' ὁλοκληρίαν τοὺς συμπολίτας του, νὰ μεταφέρῃ ἐκεῖθεν ἓν δένδρον εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ μεταφορὰ ὁλοκλήρου δένδρου ἦν πολὺ δύσκολος, ἠρκέσθησαν νὰ μεταφέρωσι τμῆμά τι ἐκ τοῦ φλοιοῦ, δι' οὗ ἐκάλυψαν ἐν τῷ Κρυσταλλίνῳ Παλατίῳ κατασκεύασμα κοῖλον ἐκ ξύλων 40 μέτρων ὕψους. Τὸ δὲ σχηματισθὲν κενόν, τὸ περικαλυπτόμενον ὑπὸ τοῦ φλοιοῦ, ἀπετέλεσε δωμάτιον 10 μέτρων διαμέτρου καὶ 26 περιφερείας. Δυστυχῶς ὅμως τὸ ἀξιοθαύμαστον τοῦτο ἀντικείμενον κατεστράφη ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς τῷ 1868.

Ἀκόμη καὶ σήμερον ὑπάρχει ἐν τῷ δάσει τῆς Καλαβέρας τὸ δένδρον ἐκεῖνο, οὗτινος ἀφήρεσαν τὸν φλοιόν, ἱστάμενον ζωηρὸν καὶ ὄρθιον. Ὀνομάζεται δὲ *Μήτηρ τοῦ δάσους*, καὶ ἔχει ὕψος 110 μέτρων περίπου.

Περὶ τὴν βάσιν ἑνὸς τῶν δένδρων τούτων κατεσκευάσθη ἐντὸς τοῦ κορμοῦ *κιόσκι*, ὅπου δεκαὲξ ἄνθρωποι δύνανται νὰ χορεύσωσι *καδρίλλιαν* μετὰ πολλῆς ἀνέσεως.

Τὸ δάσος τῆς Καλαβέρας ἐκηρύχθη Ἐθνικόν, φύλαξ δὲ φροντίζει περὶ τῆς ἀσφαλείας αὐτοῦ. Ὅπως δὲ ἐν Ἑλβετίᾳ λίθοι τινὲς θεωροῦνται σήμερον ὡς ἰδιοκτησία τοῦ Κράτους, καὶ δικαίως, διότι τὰ ἔργα ταῦτα τῆς φύσεως σχετίζονται πρὸς τὴν προϊστορικὴν ἐποχὴν τῆς χώρας, τοιουτοτρόπως καὶ τὰ γιγαντιαῖα ἐκεῖνα δένδρα ἐν τῇ Καλιφορνίᾳ θεωροῦνται ἰδιοκτησία τοῦ Δημοσίου.

Δένδρα τινὰ τοῦ δάσους τῆς Καλαβέρας ἐπυρπολήθησαν ὁλοσχερῶς ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν, ἢ ὑπὸ τοῦ κεραυνοῦ· ἄλλα πάλιν κατέπεσαν ὡς ἐκ τῆς ἡλικίας. Ἐντὸς δὲ ἑνὸς τοιούτου κορμοῦ πεσόντος δύναταί τις νὰ προχωρήσῃ ἔφιππος εἰς διάστημα τριάκοντα μέτρων. Ἄλλο δένδρον καταπεσὸν εὑρέθη ὕψους 450 ποδῶν, ἤτοι περίπου 140 μέτρων, ἰσοδυναμούντων πρὸς τὸ ὕψος μὲ τὸ ὀκταπλάσιον μεγάλης οἰκίας ἐκ πέντε ὀροφῶν. Ἄλλο πάλιν, οὗτινος ὁ κορμὸς ἀπεγυμνώθη τοῦ φλοιοῦ, ἔχει περὶ τὴν βάσιν διάμετρον 32 ποδῶν, καί τινα τέλος εἶναι ὕψους 300 καὶ 315 ποδῶν. Πέριξ δὲ τῶν μεγάλων τούτων *σεκοά* φύονται πάντα τὰ εἴδη τοῦ αὐτοῦ γένους, πεύκη, ἐλάτη, κέδρος, κυπάρισσος κλπ., πάντα ἐπίσης γιγαντιαῖα.

Ἡ ἐντύπωσις ὅμως, ἣν γεννᾷ τὸ δάσος, δὲν εἶναι οἵαν νομίζει τις αὐτήν, διότι αἱ διαστάσεις τῶν δένδρων εἶναι ἀνάλογοι. Ἡ παχύτης π. χ. τοῦ κορμοῦ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸ ὕψος αὐτοῦ. Τοιουτοτρόπως δὲ καὶ ἐν τῷ Ναῷ τοῦ Ἁγίου Πέτρου ἐν Ῥώμῃ δὲν ἐκπλήττεταί τις ὡς ἐκ τῶν διαστάσεων τοῦ οἰκοδομήματος καὶ ὡς ἐκ τοῦ πάχους τῶν στηλῶν, διότι τὸ ὕψος τῶν θόλων εἶναι ἀνάλογον.

Διὰ τῆς ἐξετάσεως τῶν στρωμάτων τοῦ ξύλου τῶν *σεκοά* ἐβεβαιώθη, ὅτι ἡ ἡλικια αὐτῶν εἶναι ἀνωτέρα τῶν 3,000 ἢ 4,000 ἐτῶν. Καὶ ὅμως ὑπάρχουσιν ἐπὶ τῆς γῆς δένδρα ἔτι ἀρχαιότερα.

Τὸ πρεσβύτερον τῶν σημερινῶν δένδρων εἶναι, ὡς πιστεύεται, ἡ περίφημος κυπάρισσος, ἡ ὀνομαζομένη *Νὺξ τεθλιμμένη*, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Βέρα-Κρούζ ἐν Μεξικῷ. Ὁ κορμὸς αὐτῆς ἔχει 36 μέτρων περίμετρον, ἐπειδὴ δὲ αὐξάνει πολὺ βραδέως, σοφός τις παραδέχεται, ὅτι ἔχει ἡλικίαν περίπου 6,000 ἐτῶν. Ὁ φυσιολόγος οὗτος, ὅπως καὶ ὁ ἀρχαῖος Πλίνιος, νομίζει, ὅτι ἡ ζωὴ τῶν δένδρων δὲν ἔχει ὅρια· ὅτι δὲν παύει, εἰμὴ ὅταν ἡ γῆ παύσῃ νὰ τρέφῃ τὰς ῥίζας, ἢ τυχαῖον συμβὰν καταστρέψῃ τὴν ζωὴν τοῦ δένδρου.

P. Vincent.

Digitized by Google

ΠΟΣΟΙ ΦΟΝΕΥΟΝΤΑΙ ΚΑΙ ΠΟΣΟΙ ΤΡΑΥΜΑΤΙΖΟΝΤΑΙ ΕΙΣ ΜΙΑΝ ΜΑΧΗΝ

Τὸ κατὰ πρώτην ὄψιν παράξενον τοῦτο πρόβλημα ἐπειράθησαν νὰ λύσωσι δύο στρατιωτικοὶ ἰατροὶ Γάλλοι, οἱ ΚΚ. Ἀμεδαῖος Chassagne καὶ Emery-Desbrousses ἐν τῷ «Πρακτικῷ ἰατρικῷ Ὁδηγῷ τοῦ ἀξιωματικοῦ».

Καὶ πρῶτον μὲν παρετήρησαν ὅτι μὲ ὅλην τὴν σημερινὴν τελειοποίησιν τῶν φονικῶν ὅπλων δὲν ηὔξησεν ὁ ἀριθμὸς τῶν φονευομένων καὶ τῶν τραυματιζομένων. Τοῦτο δὲ βεβαίως ἕνεκα τῆς ἀλλαγῆς τῆς ἐν ταῖς μάχαις τακτικῆς. Οὕτω λ. χ. οἱ Γερμανοὶ μέχρι τῆς ἐν Σεδὰν μάχης, ἐντὸς ἓξ ἑβδομάδων, ἔχασαν 68,000 ἄνδρας, ἐν ᾧ πλειοτέρους ἔχασαν οἱ Ῥῶσσοι ἐν διαστήματι τριῶν ἑβδομάδων τὸν Αὔγουστον τοῦ 1812 καὶ οἱ σύμμαχοι ἐν διαστήματι ἑνὸς μηνὸς τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1813.

Ἐξετάζοντες δὲ τὰς σχετικὰς ἀπωλείας τῶν πολέμων τῆς Κριμαίας (1854-56), τῆς Ἰταλίας (1859) καὶ τῆς Γαλλίας (1870-71), εὑρίσκουσι τὰς ἑξῆς ἀναλογίας·

Ἐν Κριμαίᾳ	ἐφονεύθη	1	ἐπὶ 33 ἀνδρῶν
Ἐν Ἰταλίᾳ	—	1	— 45 —
Ἐν Γαλλίᾳ	—	1	— 53 —

Ὡς πρὸς τοὺς τραυματισμένους παρετήρησαν ὅτι κατὰ τοὺς τρεῖς πολέμους ἡ ἀναλογία μένει ἡ αὐτή· εἷς ἐπὶ ἑπτὰ ἀνδρῶν.

Ὅθεν κατὰ τὰς παρατηρήσεις ταύτας δι' ἕκαστον μαχητὴν ὁ κίνδυνος τοῦ νὰ φονευθῇ πρὸς τὴν ἐλπίδα τοῦ νὰ σωθῇ εἶνε ὡς 1 πρὸς 44. Διὰ τὸν τραυματισμὸν ἡ ἀναλογία εἶνε ὡς 1 πρὸς 6. Ἐξάγουσι δὲ καὶ τὸ ἑξῆς πόρισμα. Ὁ στρατηγὸς δύναται περίπου νὰ μάθῃ κατὰ πόσον ἐξησθένισε τὸν ἐχθρὸν ἂν πολλαπλασιάσῃ ἐπὶ 7 τὸν ἀριθμὸν τῶν νεκρῶν οὓς εὗρεν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Παράδειγμα, 200 νεκροὶ $\times 7$ $=$ 1400 ἐκτὸς μάχης.

Ἐξετάζοντες ἔπειτα οἱ δύο ἰατροὶ τὸ εἶδος τῶν τραυμάτων καθ' ὅπλον, εὑρίσκουσιν ὅτι ὁσημέραι ἐλαττοῦνται τὰ ἐξ ἀγχεμάχων ὅπλων (ξιφῶν, λογχῶν κ.τ.τ.) τραύματα. Ἐν Κριμαίᾳ π.χ. 17 ἐτραυματίσθησαν ὑπὸ σφαίρας ἐπὶ 1 τραυματισθέντος ὑπὸ ξίφους ἢ λόγχης, καὶ ἐν Ἰταλίᾳ 27 ἐπὶ 1. Καὶ περὶ τῆς σφαίρας τοῦ ὅπλου καὶ τοῦ κανονίου παρετηρήθη ὅτι ἐν Ἰταλίᾳ 17 ἐτραυματίσθησαν ὑπὸ σφαίρας ὅπλου ἐπὶ 4 τραυματισθέντων ὑπὸ σφαίρας κανονίου. Ἐν Κριμαίᾳ, ὅπου ἦτο πολιορκητικὸς ὁ πόλεμος ἡ ἀναλογία εἶνε ὡς 1 $\frac{1}{2}$ πρὸς 1. Ὅθεν, τὸ καταστρεπτικώτερον ἐν πολέμῳ σῶμα εἶνε τὸ πεζικόν.

Οἱ ῥηθέντες ἰατροὶ ἐποίησαν λίαν ἐνδιαφερούσας παρατηρήσεις περὶ τῆς θέσεως τῶν τραυμάτων καὶ τῆς ἀνατομικῆς αὐτῶν ἀναλογίας. Παρὰ τὴν κοινὴν δόξαν, ἡ κεφαλὴ καὶ τὰ μέλη πάσχουσι πλειότερον τοῦ κορμοῦ, καὶ τοῦτο διότι παρετηρήθη ὅτι ὁ στρατιώτης τουφεκίζει πάντοτε ἢ πολὺ ὑψηλὰ ἢ πολὺ χαμηλά.

Βασιζόμενοι οἱ δύο ἰατροὶ ἐπὶ τῶν καταστατικῶν δεδομένων τῶν πολέμων τῆς Κριμαίας, τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ἀμερικῆς, κατέστρωσαν τὸν ἑξῆς πίνακα, καθ' ὃν ὑπάρχει ἐν πολέμῳ κίνδυνος

34	τοῖς 100 νὰ τραυματισθῇ	τις	εἰς τὰ κάτω μέλη
31	— — —	— —	ἄνω —
12	— — —	— —	εἰς τὴν κεφαλὴν
10	— — —	— —	εἰς τὸ στῆθος
7	— — —	— —	πρὸς τὰ κάτω τοῦ κορμοῦ
5	— — —	— —	εἰς τὴν κοιλίαν
1	— — —	— —	εἰς τὸν λαιμόν.
100			

Εὐτύχημα λοιπὸν εἶνε ὅτι τὰ πλεῖστα τραύματα λαμβάνουσιν οἱ πολεμοῦντες εἰς τὰ μέλη, ὧν εὐχερεστέρα εἶνε ἡ θεραπεία.

**

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Ἂν ἠδυνάμεθα νὰ μετρήσωμεν πάντα ὅσα ἀγνοεῖ ὁ σοφώτατος τῶν ἀνθρώπων, ἠθέλομεν ἀμέσως ἐννοήσει ὅτι ἡ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀμαθεστάτου διαφορὰ εἶνε ὅλως ἀσήμαντος. (Droz.)

*** Ὅστις γινώσκει νὰ ζῇ ἐν τῷ παρόντι καὶ νὰ συλλέγῃ ἐν αὐτῷ τὰ χρήσιμα καὶ τὰ ὡραῖα ἄνθη, διακρίνων αὐτὰ ἀπὸ τῶν ἀκανθῶν καὶ ἀπὸ τῶν τριβόλων, δυσκόλως ἀπὸ ἀηδίας καταλαμβάνεται. Μόνον εἰς ἐκεῖνον φαίνεται ὁ χρόνος μακρὸς καὶ ἐπαχθής, ὅστις ὀλιγωρῶν τοῦ παρόντος, τὰ πάντα μόνον ἀπὸ τοῦ μέλλοντος προσδοκᾷ. Ὁ σοφὸς ὁ πραγματικός, ἀντὶ νὰ παραδοθῇ εἰς διαλογισμοὺς καὶ ὀνειροπολήσεις, εἰς προσδοκίας καὶ φροντίδας, εὑρίσκει ἡδονὴν καὶ διδασκαλίαν εἰς πᾶν ὅ,τι βλέπει καὶ ἀκούει. Ὁ σοφὸς ῥοφᾷ βραδέως καὶ κεκλεισμένοις χείλεσι τὸ ποτήριον τῆς ζωῆς. Ὁ δὲ χυδαῖος ἄνθρωπος, διψῶν πάντοτε, χανδὸν καταπίνει καὶ ἀνωφελῶς διαχέει τὸ εὐγενὲς πνευματικὸν ποτόν. Οὐδὲν ἀπὸ τοῦ ποτοῦ αὐτοῦ ἀπολαμβάνων, πίνει αὐτό, οὐχὶ πρὸς κατάπαυσιν τῆς δίψης του, ἀλλὰ πρὸς νάρκωσιν ὅλων τῶν δυνάμεων αὐτοῦ. (Zschokke.)

*** Οἱ ἄνδρες θέλουσιν εἶνε πάντοτε τοιοῦτοι, οἵους ἂν θέλωσιν αἱ γυναῖκες· ἂν θέλετε νὰ γίνωσι μεγάλοι καὶ ἐνάρετοι, διδάξατε τὰς γυναῖκας τί εἶνε μεγαλεῖον καὶ ἀρετή. (J. J. Rousseau.)

*** Ἡ ἀργία εἶνε ἡ σκωρία τῆς ψυχῆς. (De Levis.)

*** Ἡ πολυτέλεια ἐκκαίει τὸν φθόνον χωρὶς νὰ ἐπισύρῃ τὸ σέβας. (Boiste.)

*** Τὰ χρήματα εἶνε καλὸς ὑπηρέτης καὶ κακὸς κύριος. (Βάκων.)

*** Εὐφραδεστάτη εἶνε ἡ γυνὴ ὁσάκις ἢ ἐπαι-

Digitized by Google

νεῖ τὸν ἄνδρα της ἢ παραπονεῖται κατὰ τῆς πενθερᾶς της. (Σινικὸν λόγιον.)

⁂ Ὁ λαμπρότερος τῆς Ἀγγλίας ἥλιος εἶνε ὁ γαιάνθραξ τοῦ Νεουκάστελ. (H. Walpole.)

⁂ Δύναταί τις νὰ εἴπῃ περὶ ἀνθρώπου μηδὲν πράττοντος, ὅτι πράττει τὸ κακόν. (Ἀγγλικὴ παροιμία.)

ΥΓΙΕΙΝΗ

Περὶ τοῦ ὕπνου.

Ὁ ὕπνος ἐστὶν ἀναπόφευκτος καὶ εὐεργετικώτατος τῷ ὀργανισμῷ· ἐνισχύει, ζωογονεῖ, ἀνακαινίζει αὐτόν. Τὰ ἡμέτερα ὄργανα, ἀδιαλείπτως κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ἀσκούμενα, ταχέως ἤθελον ἀποκάμει ἄνευ τῆς διὰ τοῦ ὕπνου ἀντικαταστατικῆς ἀναπαύσεως, δι' ἧς προσκτῶνται νέας ῥώμης.

Ἡ ἀνάγκη τοῦ ὕπνου ἐστὶ, καθὼς καὶ ἡ τῆς τροφῆς, ἀνάγκη διατηρήσεως· μὴ ἐκπληρουμένη, καθίσταται ἐπιβλητικὴ, ὥςε οἱαδήποτε καὶ ἂν ᾖ ἡ ὥρα καὶ ἡ στιγμὴ, δὲν δυνάμεθα ἢ νὰ ὑποκύψωμεν εἰς αὐτήν.

Ἐν τῇ φυσικῇ καταστάσει ἡ ἀνάγκη τοῦ ὕπνου ἀναφαίνεται μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, καὶ διαρκεῖ μέχρι τῆς ἀνατολῆς αὐτοῦ, τροποποιεῖται δὲ ἄλλως τε ἐξ ὅσων καὶ ἡ ἐγρήγορσις αἰτίων· κυρίως ὅμως καθυποτάσσεται εἰς τὴν ἕξιν, ἀναφαινομένη καὶ παύουσα κατὰ τὰς αὐτὰς ὥρας· παρουσιάζει ἐπομένως, καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην, μεγίστην τὴν ἀναλογίαν πρὸς τὴν ἀνάγκην τῆς τροφῆς.

Ὁ ὕπνος κατ' εὐθεῖαν ἀνάλογος ὢν πρὸς τὴν διάρκειαν τῆς ἐγρηγόρσεως, τῶν κατ' αὐτὴν κόπων, καὶ τοῦ ποσοῦ τῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ἀπωλειῶν τοῦ σώματος, ἐστὶ βαθύτερος ἐν ἀρχῇ, βαθμηδὸν δὲ καθίσταται ἥσυχος καὶ γαλήνιος· πολὺ δὲ ἐλαφρότερος ὢν περὶ τὰ τέλη, διακόπτεται ἕνεκα τῆς ἐλαχίστης πολλάκις αἰτίας.

Ἡ εἰς τὰ σκότη καὶ τὴν ἡσυχίαν τῆς νυκτὸς εὔκολος ἐπέλευσις τοῦ ὕπνου ὀφείλεται ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν κόπωσιν τοῦ ὀργανισμοῦ ὡς ἐκ τῶν κατὰ τὴν ἡμέραν κόπων, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν κατάπαυσιν τῆς διεγέρσεως τῶν ὀργάνων τῆς ὁράσεως καὶ τῆς ἀκοῆς. Ἀλλ' ἡ ἕξις καθιστᾷ τὴν κατάςασιν ταύτην ὅλως περιττὴν ἢ καὶ ἐπιβλαβῆ. Ὁ μυλωθρὸς ὑπνώττει ἡσύχως εἰς τὸν θόρυβον τοῦ μυλῶνος καὶ ἀφυπνοῖ μόλις ὁ θόρυβος παύσῃ· οἱ πλησίον κωδωνοστασίων, ἢ πολυανθρώπων καὶ θορυβωδῶν ὁδῶν κατοικοῦντες δὲν κοιμῶνται ἡσύχως, ὅταν ἀπομακρυνθῶσι τῶν μερῶν αὐτῶν· πολλοὶ, μὴ δυνάμενοι νὰ κοιμηθῶσιν εἰς τὸ σκότος, ἀφυπνοῦσι μόλις τὸ φῶς σβεσθῇ.

Πρὸς ἐπέλευσιν μὲν τοῦ ὕπνου ἐστὶν ὠφέλιμος ἡ προσήκουσα τῶν ὀργάνων ἄσκησις, καθότι πᾶν μὴ ἀπαυδῶν ὄργανον δὲν ἔχει ἀνάγκην ἀναπαύσεως, ἀλλ' ἡ ἐπιφέρουσα μεγίστην κόπωσιν καὶ σκληρὸν αἴσθημα παρατεταμένη ἄσκησις ἐμποδίζει τὸν ὕπνον, διατηροῦσα τὸν ἐρεθισμὸν τῶν ὀργάνων, εἴτε ἡ ἄσκησις αὕτη περιορίζεται μόνον εἰς τὰ κινητικὰ ὄργανα, ὡς παρατεταμένη βάδισις, εἴτε ἐκτελεῖται ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ, οἷον σφοδρά τις διανοητικὴ ἐργασία ἢ σφοδρόν τι ψυχικὸν πάθος.

Ὁ ἐπαρκὴς ὕπνος διατηρεῖ τὴν ζωὴν, προφυλάσσει τὸ σῶμα ἀπὸ τῶν ἐν νυκτὶ ἐπιβλαβῶς ἐνεργούντων ἐπ' αὐτοῦ ἐξωτερικῶν αἰτίων· βραδύνων τὰς πλαστικὰς λειτουργίας ἐλαττόνει τὴν ἐκ τῆς παρατεταμένης αὐτῶν ἐνεργείας δαπάνην τοῦ ὀργανισμοῦ· ἐξασθενῶν, ἀμβλύνων τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἐγκεφάλου, προφυλάσσει, πρὸς καιρὸν τοὐλάχιστον, τὴν θρέψιν ἐξ ἀπείρων διαταράξεων, εἰς ἠθικὰς ἢ διανοητικὰς αἰτίας ὀφειλομένων. Ἀλλ' ὅπως παράσχῃ ὁ ὕπνος τὰς ὠφελείας ταύτας, ἀπαιτεῖται νὰ ἦναι τέλειος καὶ νὰ διαρκέσῃ τὸν κατάλληλον χρόνον, ὡς παρακατιόντες θέλομεν εἰπεῖ. Ὁ ἀνεπαρκὴς ὕπνος λίαν ἀτελῶς ἀντικαθιστᾷ τὰς ἀπωλείας τῶν ὀργάνων, ἐναπομένει δὲ εἰς ταῦτα ἐρεθισμός τις, ἀποτέλεσμα τοῦ ὁποίου εἶναι ἡ ἐξάντλησις αὐτῶν. Ἄλλως τε οἱ κατὰ τὴν ἐγρήγορσιν κόποι, ἐκτὸς τῶν ὑλικῶν ἀπωλειῶν ἃς συνεπιφέρουσιν, ἐμποδίζουσι καὶ τὴν ἐν τῇ ὑφῇ τῶν ἡμετέρων ὀργάνων ἀντικατάστασιν τῶν ἀπωλειῶν αὐτῶν διὰ νέων ὀργανικῶν στοιχείων. Φθείρεται ἐπομένως ὁ ὀργανισμὸς, ἀδυνατῶν νὰ ἀντικαταστήσῃ τὰς δαπάνας αὐτοῦ, ἐξ οὗ προκύπτει μεγίστη ἴσχνανσις, συνοδευομένη συνήθως ἐξ ἀλλοιώσεως ὀργάνου τινός. Ἡ ἀνεπάρκεια τοῦ ὕπνου ἐπισπεύδει ἐκπληκτικῶς τὴν πορείαν τῆς ζωῆς, καὶ οὐδὲν καταλληλότερον τούτου πρὸς τὴν ἐπέλευσιν προώρου γήρατος. Μεγάλως δὲ ἀπατῶνται οἱ νομίζοντες, ὅτι διπλασιάζουσι τὴν διάρκειαν τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν, συντέμνοντες τὰς διὰ τὸν ὕπνον προσδιωρισμένας ὥρας. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἐπὶ πολὺ παρατεινόμενος ὕπνος ἐστὶν ὅλως ἀσύμφορος, καθὸ ἐπιφέρων ἐπὶ τῶν ὀργάνων τ' ἀποτελέσματα τῆς παρατεταμένης ἀκινησίας. Οἱ ἐπὶ πολὺ κοιμώμενοι εἰσὶ συνήθως πολύσαρκοι, ἐξωδημένοι, ἀδύνατοι. Ὁ ἐγκέφαλος αὐτῶν ἐστὶ βεβαρημένος· τὰ αἰσθητήριά των ἀμβλύνονται. Ἡ φυσικὴ καὶ ἠθικὴ τῶν τοιούτων κατάστασις μεταβάλλεται· εἰσὶ νωθροὶ, ὀκνηροὶ, παράξενοι, δύσκολοι.

Ὁ ὕπνος ἐστὶν ἐπίσης ἀναπόφευκτος μετὰ τοὺς διανοητικοὺς κόπους ὅσον καὶ μετὰ τοὺς σωματικούς· ἴσως μάλιστα μετὰ τοὺς πρώτους ἐςὶ πολλῷ εὐεργετικώτερος καὶ μᾶλλον ἀναπόφευκτος, καθότι αἱ σωμασκίαι ἐπηρεάζουσιν ὠφελίμως τὴν ἀφομοίωσιν, ἐνῷ ἡ ἐκ τῆς ἀκινησίας νωθρότης τῆς λειτουργίας ταύτης ἐπαυξάνεται ἐκ τῆς παρατάσεως τῆς ἐγρηγόρσεως. Εὐκόλως περὶ τούτου πείθεται πᾶς τις παραβάλλων τοὺς διανοητικῶς κοπιῶντας πρὸς τοὺς μετερχομένους ἐπιτηδεύματα, ὧν ἕνεκα ἀσκεῖται τὸ σῶμα αὐτῶν.

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.

Digitized by Google

'Αριθ. 37 – Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Δεύτερος — Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδ. φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχ. ἀπὸ 1 Ἰαν. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι — Τιμὴ προηγ. φύλλων λ. 30 — Γραφ. τῆς Διευθύνσεως: Ὁδ. Σταδίου, 6. — 12 Σεπτεμβρίου 1876

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΑΥΡΙΚΙΟΝ ΒΛΟΚ

Συνέχεια· ἰδὲ σελ. 561.

Ὁ χρυσὸς καὶ ὁ πλοῦτος.

Μίαν ἡμέραν ἐπρόκειτο περὶ τοῦ νομίσματος, ὁ δὲ διδάσκαλος διηγήθη τὰ ἑξῆς:

«Πρὸ πολλῶν αἰώνων, ἰσχυρός τις μονάρχης, ἄγων μέγαν στρατὸν, ἀνεχώρησε διὰ νὰ ὑποτάξῃ μεμακρυσμένους τόπους, καὶ ἔφθασεν εἰς μικράν τινα χώραν ἧς ἠγνόει καὶ τὸ ὄνομα. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς χώρας ταύτης τῷ προσέφερεν ἄρτον χρυσοῦν, κρέας χρυσοῦν καὶ ὀπώρας χρυσᾶς.

— Εἰς τὸν τόπον σας τρώγουν τὸν χρυσόν; ἠρώτησεν ὁ μονάρχης.

— Ὄχι, ἀπεκρίθη ὁ ἀρχηγὸς, ἀλλ' ἄρτον, κρέας καὶ ὀπώρας φυσικάς· ἀλλ' ἐξ αὐτῶν εὑρίσκετε βεβαίως εἰς τὸν τόπον σας, καὶ δὲν ἔχετε ἀνάγκην νὰ ἔλθητε ἕως ἐδῶ διὰ νὰ φάγητε τοιαύτας.»

— Ποῖον εἶναι τὸ ἐπιμύθιον τοῦ διηγήματος τούτου; ὅλα τὰ παιδία ἔκραξαν συγχρόνως.

— Ὅτι ὁ χρυσὸς δὲν τρώγεται.

— Ἀναμφιβόλως, καὶ δὲν κάμνουν οὔτε ἐνδύματα οὔτε οἰκίας χρυσᾶς. Καὶ ὅμως διατί ὁ χρυσὸς ἔχει ἀξίαν;

— Διότι χρησιμεύει εἰς τὴν κατασκευὴν κοσμημάτων, εἶπε τὸ ἕν.

— Καὶ διὰ τὰ νομίσματα, εἶπεν ἓν ἄλλο.

— Καὶ μὲ τὰ νομίσματα, εἶπεν ὁ διδάσκαλος, ἀγοράζει τις ὅ,τι ἔχει ἀνάγκην. Ἀλλ' ἐὰν εὑρίσκετό τις μόνος ἔν τινι νήσῳ, ὡς ὁ Ῥοβινσὼν, καὶ εὕρισκεν ὡς ἐκεῖνος μέγα τεμάχιον χρυσοῦ, ἀξίας ὑποθέσωμεν 100,000 δρ., τί θὰ τὸ ἔκαμνε;

Τὰ παιδία δὲν ἤξευραν τί νὰ ἀπαντήσουν.

— Θὰ ἔκαμνεν ὅ,τι ὁ Ῥοβινσὼν, ἐξηκολούθησεν ὁ διδάσκαλος· θὰ τὸ ἐλάκτιζε μὲ τὸν πόδα του λέγων· ὦ! ἂν ἦτον σίδηρος. Ὁ σίδηρος τοὐλάχιστον θὰ ἐχρησίμευεν εἴς τι. Κατασκευάζονται ἐξ αὐτοῦ πελέκεις, μάχαιραι, καρφία. Ἐννοεῖται λοιπὸν, καὶ σημειώσετε καλὰ ὅ,τι σᾶς λέγω, ὁ χρυσὸς αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ἔχει ἐλαχίστην ἀξίαν, δὲν εἶναι οὔτε ἀναγκαῖος, οὔτε χρήσιμος, εἶναι μόνον εὐχάριστος. Ὁ χρυσὸς ζητεῖται ἵνα δι' αὐτοῦ τις προμηθεύηται χρήσιμα πράγματα, διότι δι' αὐτοῦ κατασκευάζονται νομίσματα.

Ὑποθέσωμεν τώρα ὅτι ἕνας ἄνθρωπος ἔχει χρυσὸν ἓν, ὡς τοῦτο, δωμάτιον, καὶ ὅτι πρὸς τροφὴν μόνον ξηρὸν ἄρτον ἢ ὀπώρας προμηθεύεται, ὅτι τὰ ἐνδύματά του σύγκεινται ἐκ δερμάτων κακῶς προπαρασκευασμένων, ὅτι κοιμᾶται ἐν σπηλαίῳ ἐπὶ σωροῦ ξηρῶν φύλλων, ἐν μιᾷ λέξει ζῇ ὡς ἄγριος· ὑποθέσατε ἐπίσης ὅτι ἕνας ἄλλος ἄνθρωπος δὲν ἔχει οὔτε ἓν ψῆγμα χρυσοῦ, ἀλλ' ὅτι κατοικεῖ τὸ μὲν θέρος δροσερὰν οἰκίαν καὶ θερμὴν τὸν χειμῶνα, ἔχει καλὴν κλίνην, ἐνδύματα ἀξιόλογα, τροφὴν ποικίλην, διὰ νὰ μὴ ἀναφέρωμεν τὰ πράγματα τὰ χρησιμεύοντα καθαρῶς πρὸς διασκέδασιν· τίς τῶν δύο τούτων ἀνθρώπων εἶναι πλουσιώτερος, ὁ ἔχων, ἢ ὁ μὴ ἔχων χρυσόν;

Τὰ παιδία ἐννόησαν ὅτι ὁ χρυσὸς αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν δὲν ἦτο πλοῦτος, καὶ ὅτι ὁ ἄγριος δὲν ἦτο καὶ ὁ πλουσιώτερος. Ἐννόησαν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὁ ἔχων οἰκίαν, γαίας, ἐνδύματα, τροφὴν κτλ., δὲν ἔχει ἀνάγκην χρυσοῦ διὰ νὰ ἀγοράσῃ ταῦτα. Ἐννόησαν προσέτι ὅτι ὁ χρυσὸς εἶναι ἐμπόρευμα εὔχρηστον, συντηρούμενον καλῶς, ἔχον μεγάλην ἀξίαν ὑπὸ μικρὸν ὄγκον, δυνάμενον νὰ διαιρεθῇ εἰς μικρὰ τεμάχια χωρὶς νὰ χάσῃ τι ἀπὸ τὴν ἀξίαν του (ὅταν μία φιάλη θραυσθῇ, τὰ τεμάχιά της δὲν ἔχουν πλέον ἀξίαν), ἐν μιᾷ λέξει, ὅτι ὁ χρυσὸς, ὡς τὸ νόμισμα, δὲν εἶναι αὐτὸς ὁ πλοῦτος, ἀλλὰ μέσον δι' οὗ προμηθεύεταί τις ὅ,τι ἀπαρτίζει τὸν πλοῦτον.

Α. Βερναρδάκης.

Ἕπεται συνέχεια.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΚΗΡΙΟΥ

Συνέχεια· ἰδὲ σελ. 562.

Ἂς προχωρήσωμεν περαιτέρω διὰ νὰ εὕρωμεν μέχρι τέλους ποῦ στηρίζεται αὐτὴ ἡ ταυτότης. Τὸ παραχθὲν τοῦτο ἀέριον λέγεται *ὑδρογόνον*, οὕτως ὀνομασθὲν, διότι, συνδεόμενον μετ' ἄλλου τινὸς σώματος, *γεννᾷ* ἢ παράγει τὸ ὕδωρ. Κατατάττεται δὲ ὑπὸ τῶν χημικῶν μετὰ τῶν *στοιχείων*, ὡς αὐτοὶ ὀνομάζουσιν ὅλα τὰ *ἁπλᾶ σώματα*, τὰ μὴ ἐπιδεχόμενα ν' ἀναλυθῶσιν εἰς ἄλλα ἁπλούστερα. Τὸ κηρίον φέρ' εἰπεῖν δὲν εἶναι στοιχεῖον, δὲν εἶναι σῶμα ἁπλοῦν, ἐπειδὴ εἴδομεν ἤδη ὅτι παράγει ἄνθρακα καὶ ὑδρογόνον, ἢ τὸ ὕδωρ ἐξ οὗ τὸ ὑδρογόνον παράγεται.

Ὁ προπαρασκευαστής μου μᾶς ἡτοίμασεν

Digitized by Google

ἤδη δύω ἢ τρεῖς φιάλας τοῦ ἀερίου τούτου. Θὰ τὰς μεταχειρισθῶ λοιπὸν διὰ νὰ σᾶς δείξω πῶς ἠμπορεῖτε νὰ κάμνητε καλῶς αὐτὰ τὰ πειράματα. Σᾶς δίδω τὸ παράδειγμα, καὶ σᾶς προτρέπω νὰ τὸ ἀκολουθήσητε, ἀλλὰ μετὰ πολλῶν προφυλάξεων, καὶ ἀφ' οὗ ζητήσετε τὴν ἄδειαν τῶν μεγαλητέρων σας. Καθ' ὅσον ἀποκτῶμεν περισσοτέρας χημικὰς γνώσεις, γνωρίζομεν οὐσίας αἱ ὁποῖαι, χωρὶς μεγάλης προσοχῆς, δὲν εἶναι ἀκίνδυνοι πάντοτε. Οὕτω τὰ ὀξέα, ἡ θερμότη ς, αἱ φλογιζόμεναι ὗλαι ἠμποροῦν νὰ ἐπιφέρωσι δυστυχήματα ἂν εἰς τὴν χρῆσίν των εἴμεθα ἀμελεῖς ἢ ἀνεπιτήδειοι.

Ἂν θέλετε νὰ παραγάγητε ὑδρογόνον, εὔκολον σᾶ ς εἶναι, ἀρκεῖ νὰ ἔχετε ὀλίγον ψευδάργυρον, καὶ ὀλίγον *θειϊκὸν* ὀξὺ, ἢ τὸ λεγόμενον *ἁλυκὸν ὀξὺ* (mariatique)· καὶ ἀμέσως νὰ σᾶς διδάξω νὰ κατασκευάζητε καὶ τὸν λεγόμενον «*φιλοσοφικὸν λύχνον*.» Εἶναι φιάλη κεκλεισμένη ἄνωθεν, καὶ διὰ τοῦ φελλοῦ ὅστις τὴν κλείει διέρχεται σωλήν. Ἐντὸς αὐτῆς θέτω ὀλίγα τεμάχια ψευδαργύρου, καὶ κατασκευάζω ἐργαλεῖον ὠφελιμώτατον εἰς τὰς ἀποδείξεις μας, διότι θέλω νὰ σᾶς διδάξω πῶς νὰ παράγετε οἱ ἴδιοι ὑδρογόνον εἰς τὴν οἰκίαν σας ἂν οἱ γονεῖς σας σᾶς τὸ ἐπιτρέπουν, καὶ ἂν σᾶς διασκεδάζῃ.

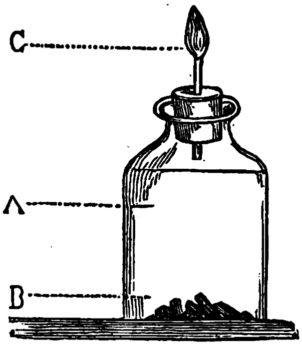

Σχ. 27.

Ἀφ' οὗ θέσω τὸν ψευδάργυρον, γεμίζω τὴν φιάλην νερόν· ὄχι ἐντελῶς ὅμως ἀλλὰ σχεδόν. Διατί τοῦτο; Διότι τὸ ἀέριον, τὸ σχηματιζόμενον ἐκ τῆς διαλύσεως τοῦ νεροῦ ὅταν ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν ψευδάργυρον, τόσον εὐκόλως φλογίζεται εἰς τὸν ἀέρα, ὥστε φοβοῦμαι ὅτι, ἂν ὅσον μέρος τῆς φιάλης ἀφήνω κενὸν δι' αὐτὸ περιέχῃ ἀκόμη καὶ ἀέρα, καὶ δὲν τὸν διώξῃ ὅλον, ἠμπορεῖ νὰ φλογισθῇ αἴφνης ὅταν πλησιάσω τὸ κηρίον, καὶ νὰ συμβῇ κἀνὲν δυστύχημα. Τώρα χύνω εἰς τὸ νερὸν καὶ ὀλίγον θειϊκὸν ὀξὺ, διὰ ν' ἀφαιρέσω τὴν ἐπιδερμίδα ἥτις, ὡς σᾶς εἶπα, σχηματίζεται περὶ τὸν ψευδάργυρον. Ἔλαβον δὲ ὀλίγην ποσότητα ἐκ τοῦ μετάλλου τούτου, καὶ πολὺ νερὸν καὶ πολὺ ὀξὺ, διότι θέλω νὰ διαρκέσῃ πολλὴν ὥραν τὸ πείραμα, καὶ ἤλλαξα τὰς ποσότητας εἰς τρόπον ὥστε νὰ κατορθώσω κανονικὸν ἀποτέλεσμα, καὶ τὸ ἀέριον νὰ μὴ παραχθῇ οὔτε πολὺ ταχέως οὔτε πολὺ βραδέως. Λαμβάνω λοιπὸν ποτήριον, καὶ τὸ κρατῶ ἀνεστραμμένον ὑπεράνω τοῦ σωλῆνος. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ὑδρογόνον εἶναι, ὡς σᾶς εἶπα, ἐλαφρὸν, διὰ τοῦτο ἔχω τὴν βεβαιότητα ὅτι ἀφ' οὗ ἅπαξ εἰσέλθῃ εἰς τὸ ποτήριον, θὰ μείνῃ ὀλίγον τοὐλάχιστον καιρὸν εἰς αὐτό. Ἂς δοκιμάσωμεν. Νομίζω ὅτι ἀληθῶς ἔχομεν ὀλίγον ἐδῶ. (*Ὁ καθηγητὴς πλησιάζει τὸ κηρίον εἰς τὸ ποτήριον.*) Ἰδοὺ, βλέπετε, ἐφλογίσθη. Τώρα ἂς πλησιάσω τὸ κηρίον εἰς τὴν ἄκραν τοῦ σωλῆνος. Βλέπετε ὅτι ἐδῶ τὸ ὑδρογόνον καίει χωρὶς διακοπῆς. Τοῦτο εἶναι ὁ φιλοσοφικὸς λύχνος. Θὰ εἰπῆτε ὅτι δὲν ἔχει λαμπρὰν τὴν φλόγα. Ἀλλὰ σπανίως ὑπάρχει κοινὴ φλὸξ ἔχουσα τόσην θερμότητα. Ἐν ᾧ καίει τακτικῶς, ἂς τὴν ὑποβάλωμεν εἰς μερικὰς δοκιμὰς, διὰ νὰ ἐξετάσωμεν τ' ἀποτελέσματα, καὶ νὰ ἴδωμεν τί ἠμποροῦμεν νὰ μάθωμεν. Τὸ κηρίον, ὡς ἐμάθατε, παράγει νερὸν, τοῦτο δὲ τὸ ἀέριον γεννᾶται ἐκ τοῦ νεροῦ. Ἂς ἐξετάσωμεν τί παράγει ἡ φιάλη αὕτη διὰ τῆς καύσεως ἥτις εἶναι ὡς ἡ τοῦ κηρίου καίοντος εἰς τὸν ἀέρα. Πρὸς τοῦτο θέτω τὸν λύχνον ὑπὸ τὸν κώδωνα τοῦτον τὸν περατούμενον δι' ἑνὸς κυλίνδρου. Θὰ ἴδητε μετ' ὀλίγον ὅτι τὸ προϊὸν

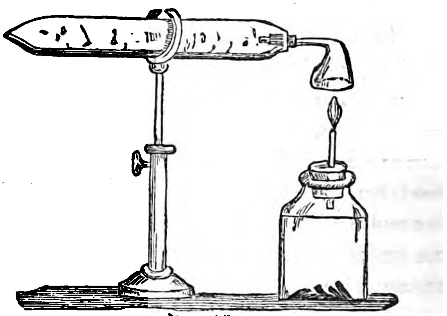
Σχ. 28.

τῆς καύσεως, πυκνούμενον εἰς τὸν κώδωνα, καὶ μεταβαῖνον εἰς τὸν κύλινδρον, θὰ καταστήσῃ αὐτὸν ὑγρὸν ἐσωτερικῶς, καὶ ὅτι ἐντὸς ὀλίγου νερὸν θ' ἀρχίσῃ νὰ τὸν βρέχῃ. Τὸ νερὸν τοῦτο εἶναι προϊὸν τῆς φλογὸς τοῦ ὑδρογόνου, καὶ ἔχει τὰς αὐτὰς χημικὰς ἰδιότητας ὡς πᾶν ἄλλο, διότι ὁ γενικὸς τρόπος τῆς παραγωγῆς του εἶναι ὁ ἴδιος. Εἶναι δὲ ὡραία οὐσία τὸ ὑδρογόνον τοῦτο ἀέριον, καὶ τόσον ἐλαφρὸν, ὥστε σηκόνει καὶ ἄλλα σώματα. Εἶναι πολὺ ἐλαφρότερον τῆς ἀτμοσφαίρας. Θὰ σᾶς τὸ δείξω διὰ πειράματος τὸ ὁποῖον ἠμπορεῖτε νὰ κάμετε καὶ σεῖς, τοὐλάχισταν ὅσοι εἶσθε ἐπιτήδειοι. Εἰς αὐτὴν τὴν λεκάνην ἔχω σαπωνάδα. Τὸν εὐλύγιστον τοῦτον σωλῆνα ἐλαστικοῦ κόμμιος θέτω εἰς κοινωνίαν μετὰ τῆς φιάλης ἥτις μᾶς παράγει τὸ

Σχ. 29.

ὑδρογόνον, καὶ εἰς τὴν ἄλλην ἄκραν ἐφαρμόζω

Digitized by Google

ἑστίαν *(λουλάν)* πίπας. Τώρα, ἂν εἰς τὴν σαπωνάδα φυσήσω διὰ τῆς πνοῆς μου, καθὼς πολλάκις τὸ κάμνετε μεταξὺ εἰς τὰς δύω σας χεῖρας, γίνονται φοῦσκαι καὶ ὑψοῦνται, ἀλλὰ μετὰ μίαν στιγμὴν πίπτουσι πάλιν κατὰ γῆς. Ἂν ὅμως βάλω τὴν ἑστίαν τῆς πίπας εἰς τὴν σαπωνάδα καὶ ἀφήσω νὰ διέλθῃ διὰ τοῦ σωλῆνος τὸ ὑδρογόνον, ἰδέτε τὴν διαφορὰν, καὶ πῶς αἱ φοῦσκαι αἵτινες περιέχουσιν αὐτὸ ἀναβαίνουσι μέχρι τῆς ὀροφῆς. *(Ὁ καθηγητὴς παράγει τοιαύτας φούσκας.)* Τοῦτο σᾶς ἀποδεικνύει πόσον ἐλαφρὸν εἶναι τὸ ἀέριον τοῦτο. Ὑψοῖ, βλέπετε, ὄχι μόνον τὴν φούσκαν τοῦ σαπωνίου, ἀλλὰ καὶ τὸ πλεῖστον μέρος μεγάλης σταγόνος ὕδατος, ἥτις εἶχε κολληθῆ εἰς αὐτήν. Νομίζω ὅτι ἠμπορῶ νὰ σᾶς δώσω καὶ ἄλλην καλητέραν ἀπόδειξιν τῆς ἐλαφρότητός του. Ἠμπορεῖ νὰ ὑψώσῃ πολὺ μεγαλητέρας σφαίρας. Ἄλλοτε δι' αὐτοῦ ἐγέμιζον καὶ τὰ ἀερόστατα. Ὁ προπαρασκευαστής μου θὰ προσαρμόσῃ τώρα τὸν σωλῆνα εἰς τὴν φιάλην ἥτις παράγει τὸ ἀέριον, καὶ διὰ τοῦ ῥεύματος αὐτοῦ τὸ ὁποῖον θὰ μᾶς δώσῃ θὰ ὑψώσωμεν τὴν σφαῖραν ταύτην τοῦ κολλοδίου. Καὶ οὕτω καὶ φροντίζω νὰ ἐξαγάγω ὅλον τὸν ἀέρα αὐτῆς, διότι ἠξεύρω ὅτι τὸ ὑδρογόνον θὰ ἔχῃ τὴν δύναμιν νὰ τὴν ὑψώσῃ καὶ μὲ ὅσον ἀέρα ἀκόμη θὰ περιέχῃ. *(Φουσκόνει δύω σφαίρας κολλοδίου, ἐξ ὧν ἡ μία κρατεῖται διὰ κλωστῆς.)* Ἰδοὺ λοιπὸν σφαῖρα μεγάλη, ἐκ λεπτῆς ὅμως μεμβράνης κατασκευασμένη. Ἅμα ἐγέμισεν ἐπέταξε, καὶ ἀναβαίνουσι καὶ αἱ δύω εἰς τὸν ἀέρα ἕως ὅτου νὰ φύγῃ ἐξ αὐτῶν ὅσον ἀέριον περιέχουσι.

Καὶ ποῖον εἶναι τὸ βάρος τοῦ ἀερίου τούτου; Ἓν λίτρον ὕδατος βαρύνει χίλια γραμμάρια· ἓν δὲ ὑδρογόνου βαρύνει 0 γρ. 089. Ἡ διαφορὰ εἶναι μεγίστη.

Τὸ ὑδρογόνον δὲν παράγει καμμίαν οὐσίαν ἥτις δύναται νὰ γίνῃ στερεὰ εἴτε ὅταν καίηται, εἴτε ἔπειτα. Καιόμενον, παράγει μόνον νερὸν, καὶ ἂν θέσωμεν ψυχρὸν ποτήριον ὑπὲρ τὴν φλόγα, τὸ ποτήριον ἀμέσως ὑγραίνεται, καὶ τόσον νερὸν παράγεται, ὥστε ἠμποροῦμεν νὰ τὸ ἰδῶμεν. Ἡ καῦσις λοιπὸν τοῦ ὑδρογόνου παράγει μόνον νερὸν, ὡς τὸ παραγόμενον ὑπὸ τῆς καύσεως τοῦ κηρίου. Πρέπει δὲ νὰ σᾶς εἰπῶ ὅτι τὸ ὑδρογόνον εἶναι ἡ μόνη οὐσία τῆς ὁποίας ἡ καῦσις τίποτε ἄλλο δὲν παράγει παρὰ νερόν.

Ἂς προσπαθήσωμεν ἤδη νὰ εὕρωμεν νέαν τινὰ ἀπόδειξιν τοῦ γενικοῦ χαρακτῆρος τῆς συνθέσεως τοῦ νεροῦ. Δύω ἢ τρία λεπτὰ ἀκόμη θὰ σᾶς κρατήσω ἐδῶ, διὰ νὰ σᾶς εἰπῶ ὅ,τι εἰς τὴν προσεχῆ μας συνδιάλεξιν θὰ σᾶς καταστήσῃ εὐκολωτέραν τὴν σπουδὴν τοῦ ζητήματος.

Εἴδομεν ὅτι ὁ ψευδάργυρος ἐνεργεῖ ἐπὶ τοῦ νεροῦ. Ὑπάρχει τρόπος δι' οὗ νὰ κατορθώσωμεν νὰ συγκεντρόνωμεν ὅλην του τὴν ἐνέργειαν εἰς ὁποιον σημεῖον θέλομεν. Ἐδῶ ὀπίσω μου ἔχω μίαν βολταϊκὴν στήλην, καὶ θὰ περιορισθῶ, πρὶν περατώσω ταύτην τὴν συνδιάλεξιν, νὰ σᾶς εἰπῶ τὴν φύσιν καὶ τὴν δύναμίν της, ὥστε τοὐλάχιστον νὰ τὴν ἰδῆτε νὰ ἐνεργῇ πρὸ τῆς προσεχοῦς ἡμῶν συνεντεύξεως. Διὰ τῶν μεταλλικῶν τούτων

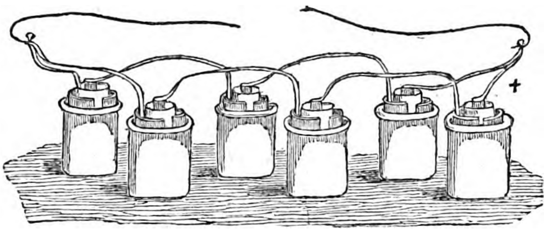

Σχ. 30.

συρμάτων, ὧν λαμβάνω τὰ ἄκρα εἰς τὰς χεῖράς μου, ἠμπορῶ νὰ μεταφέρω ἐμπρός μου τὴν δύναμιν ταύτην ὅταν θελήσω νὰ ἐνεργήσῃ ἐπὶ τοῦ νεροῦ. Γνωρίζομεν ἤδη ποία καυστικὴ δύναμις ἐνυπάρχει εἰς τὸ ποτάσσιον, εἰς τὸν ψευδάργυρον, εἰς τὰ σιδηρορρινίσματα. Ἀλλὰ κἀνὲν τῶν σωμάτων τούτων δὲν ἔχει τὴν δραστηριότητα τῆς βολταϊκῆς στήλης. *(Ὁ καθηγητὴς συνενῶν τὰ δύω σύρματα, παράγει λαμπρὰν ἀστραπήν.)* Τὸ φῶς τοῦτο προέρχεται ἐκ πηγῆς καύσεως τεσσαρακοντάκις ἰσχυρωτέρας παρὰ τὸν ψευδάργυρον, καὶ τὴν δύναμιν ταύτην περιφέρω κατὰ θέλησιν διὰ τῶν μεταλλικῶν τούτων συρμάτων. Ἂν ὅμως ἐξ ἀπροσεξίας τὴν περιέφερον καὶ εἰς τὸ σῶμά μου, θὰ μ' ἐφόνευεν ἀμέσως, διότι ἔχει φοβερὰν τὴν δραστηριότητα. Ἡ δύναμις ὅσην θ' ἀναπτύξῃ ἕως ὅτου νὰ μετρήσετε *πέντε, (ὁ καθηγητὴς συνδέει τὰ σύρματα, καὶ παράγει ἠλεκτρικὸν σπινθῆρα)*, εἶναι ἴση πρὸς τὴν δύναμιν πολλῶν καταιγίδων. Καὶ διὰ νὰ ἰδῆτε καὶ οἱ ἴδιοι ἀπόδειξιν τῆς δραστηριότητός της, προσεγγίζω πάλιν προσάλληλα τὰ ἄκρα τῶν μεταλλικῶν συρμάτων, δι' ὧν ἡ δύναμις αὐτὴ ἐξέρχεται ἐκ τῶν βολταϊκῶν στηλῶν, καὶ, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, θὰ ἀρκέσῃ ὅπως καύσῃ τὸ σιδηροῦν τοῦτο ῥινίον. Εἰς τὴν προσεχῆ ἡμῶν συνεδρίασιν θὰ ἐφαρμώσω εἰς τὸ νερὸν τὴν χημικὴν ταύτην δύναμιν, καὶ θὰ σᾶς δείξω τ' ἀποτελέσματα αὐτῆς.

Α. Ρ. Ραγκαβησ.

Ἕπεται συνέχεια.

Ἐν Γαλλίᾳ δὲν σφάζονται ἀπό τινος οἱ βόες. Ὁ βοῦς, μετακομισθεὶς ζῶν εἰς τὸ σφαγεῖον, ἐνδύεται δερμάτινον προσωπεῖον, ὅπερ ἔχει ἐν τῷ μέσῳ δίσκον χαλκοῦν, ἐν ᾧ ὑπάρχει, ἐν εἴδει ἐμβόλου, καρφίον σιδηροῦν ὀξύτατον, οὗ τινος τὸ ἄκρον ψαύει μόλις τὸ δέρμα τοῦ μετώπου τοῦ ζώου. Εἷς κτύπος σφύρας πηγνύει κατὰ τοῦ μετώπου του τὸ σιδηροῦν καρφίον, τὸ ὁποῖον διεισδύεται μέχρι τοῦ ἐγκεφάλου, καὶ τὸ τάλαν ζῶον πίπτει ἐν ἀκαρεῖ ὡς κεραυνόπληκτον χαμαὶ, μὴ

Digitized by Google

ἀφίνον μηδὲ κραυγὴν ὀδύνης, καὶ μὴ ἀποβάλλον μηδὲ σταγόνα αἵματος.

ΟΙ ΜΕΛΛΟΝΥΜΦΟΙ ΤΗΣ ΣΠΙΤΖΕΒΕΡΓΗΣ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 563.

Δ΄

Ἐπὶ δεκαπέντε ἡμέρας εἰργάζοντο οἱ ξυλουργοὶ τοῦ κ. Σπάρμαν πρὸς ἐπισκευὴν τοῦ πλοίου καὶ μάτην ὁ Μαρσὲλ προσεπάθει νὰ ἐπιταχύνῃ τὸ ἔργον, διότι τῶν βορείων χωρῶν οἱ ἐργάται ἔχουσιν ἴδιον τοῦ ἐργάζεσθαι τρόπον, βραδὺν, συστηματικὸν, ἀφ' οὗ οὐδεμία θέλησις δύναται νὰ τοὺς ἀποτρέψῃ.

Ὁ νεαρὸς ὑποπλοίαρχος κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα ἐνησχολεῖτο μελετῶν τὸν τόπον ἐκεῖνον, ἐν ᾧ κατ' ἀνάγκην διέμενε. Τὸ ἐμπόριον τῆς μικρᾶς πόλεως, ἡ ναυπηγεία της, τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα αὐτῆς ἦσαν τὸ μέλημά του. Παντοῦ μετὰ χαρᾶς τὸν ὑπεδέχοντο καὶ τῷ ἔδιδον πάσας τὰς πληροφορίας ἃς ἐζήτει. Ὅτε δὲ ἐπέστρεφεν εἰς τὸν κοιτωνίσκον του ἐλάμβανεν ἀνὰ χεῖρας τοὺς ἀγαπητούς του συντρόφους, τὰ βιβλία του. Διὰ μόνης τῆς ἐπιμελείας του καὶ ἄνευ διδασκάλου εἶχεν ἐκμάθει τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν, ὥστε νὰ δύναται εὐχερῶς ν' ἀναγινώσκῃ πᾶν ἀγγλικὸν βιβλίον ἀναγόμενον εἰς τὰς μελέτας του.

Ἐνίοτε ἔκαμνε μόνος μακροὺς περιπάτους περὶ τὸ Χάμμερφεστ. Πρωΐαν τινὰ εἶδε τὴν κορυφὴν τοῦ Τύβεφειλδ γυμνωθεῖσαν τοῦ χιονίνου μανδύου της καὶ ἀπεφάσισε ν' ἀναβῇ εἰς τὸ ὄρος. Ὁ ἥλιος ἀνέτελλεν ἐν λαμπρᾷ μεγαλοπρεπείᾳ· αὔρα πρωϊνὴ γλυκυτάτη ἐρρυτίδωνε τὴν θάλασσαν, εἰς τὰς κυματώδεις πτυχὰς τῆς ὁποίας ἐγκατοπτρίζοντο πορφυραῖ ἀκτῖνες. Ἡ χιὼν ἡ κατακαλύπτουσα τὰ πεδία ἔστιλβεν ὡς σωρὸς ἀδαμάντων. Ἦτο ὡς τὸ πρῶτον τῆς ἀνοίξεως χαμόγελον εἰς τὴν βορειοτάτην ἐκείνην ἀκτήν. Ἐνόμιζες, κατὰ τὴν ὡραίαν ἔκφρασιν ποιητικοῦ τινος συγγραφέως τῆς Σουηδίας, ὅτι τὰ στοιχεῖα τῆς χώρας ἐλυποῦντο διὰ τὴν πτωχείαν των καὶ ὠλοφύροντο διὰ τὴν σκληράν των μοῖραν. Ἔλεγον πρὸς τὸν Πλάστην· «καὶ ἡμεῖς ἔχομεν θάρρος καὶ εὐχαρίστησιν νὰ ζήσωμεν, ἀγαπῶμεν τὰς λίμνας καὶ τὰ δάση καὶ τοῦ ἡλίου τὸ φῶς, ἀλλ' ὁ ἥλιός μας δὲν ἔχει θάλπος, παραλύει τὸ ψῦχος τὰς πτέρυγάς μας, δὲν ἀκούεται περὶ ἡμᾶς τῶν πτηνῶν τὸ κελάδημα καὶ κανὲν πλᾶσμα ζωντανὸν δὲν ἐγκατοπτρίζεται εἰς τὰ κύματά μας».

Μόνος καὶ μελαγχολικὸς ἀνέβαινεν ὁ Μαρσέλ. Οὐδὲν δενδρύλλιον δὲν ὑψοῦτο πλησίον του, οὐδὲν ἄνθος δὲν παρουσιάζετο εἰς τὰ καταπεπονημένα του βλέμματα, οὐδὲν ἔντομον δὲν ἐπλήρου τὸν ἀέρα διὰ τοῦ βόμβου του. Ἀλλ' ἡ χιὼν ἤρχιζεν ἤδη νὰ τήκεται σχηματίζουσα ἠχήεντας ῥύακας. Εἰς τῶν βράχων τὰ ῥήγματα, γυμνωθέντα πλέον τοῦ χιονίνου σαβάνου των, διεφαίνοντο φυλλάδες κρυπτογάμων καὶ ἐπὶ τῶν κλιτύων ὁ κιτρινωπὸς λειχὴν ὡμοίαζε πρὸς στρῶμα κροκοβαφές........

Ὁ Μαρσὲλ δὲν ἔφθασεν ἄνευ πολλοῦ κόπου ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Τύβεφειλδ, διότι ἐγλύστρων συχνάκις οἱ πόδες του εἴτε ἐπὶ χιονίνων ὄγκων εἴτε ἐπὶ λίθων ἀπεσπασμένων τῆς βάσεώς των, οἵτινες ἐκυλινδοῦντο καὶ κατέπιπτον εἰς τὴν πεδιάδα. Ἀλλ' ὅτε εἶδεν ἑαυτὸν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους, ὅπερ ὡς πυραμὶς ὑψοῦται τριακόσια εἴκοσι μέτρα ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, δὲν μετενόησε διὰ τοὺς κόπους, οὓς εἶχε καταβάλει, διότι ἐπλανῶντο τότε τὰ βλέμματά του ἐπὶ εἰκόνος, ἧς ἦτο παράξενον καὶ ἐπιβλητικὸν ἅμα τὸ κάλλος. Πανταχόθεν διεκρίνετο σειρὰ ἀγρίων λόφων καὶ βράχοι ἀπόκρημνοι καὶ βάραθρα. Ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ἐπὶ τῶν κλιτύων ἢ ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν λόφων ἔστιλβον ὑπὸ τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου παγωμέναι λίμναι. Ἐδῶ τὰ γλαυκὰ κύματα τοῦ Ὠκεανοῦ, ἐκεῖ, τὰ γιγαντώδη ὄρη τοῦ Σόρου καὶ οἱ παγετῶνες τῆς Σεϊλάνδης ἀπαστράπτοντες ὡς χάλυβος παμμεγέθη ἐλάσματα, παρέκει, εἰς ἀτμῶδες σκιόφως, τὸ ὀροπέδιον τοῦ Βορείου Ἀκρωτηρίου, τοῦ ἐσχάτου πέρατος τῆς εὐρωπαϊκῆς Ἠπείρου, καὶ εἰς τὸ διάστημα ἐκεῖνο τὸ ἀχανὲς οὐδεμία βλάστησις, οὐδὲν ἄλλο σημεῖον ἀνθρωπίνης ζωῆς, εἰμὴ λέμβοι τινὲς ἁλιέων ἐπιπλέουσαι εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἡ ἄκρα τοῦ κωδωνοστασίου τοῦ Χάμμερφεστ μὲ τὰ περὶ αὐτὸ ξύλινα οἰκήματα!...

Καταβαίνων εἰς τὴν πεδιάδα ὁ νεαρὸς ὑποπλοίαρχος εἶδε δύο γυναῖκας παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Χάμμερφεστ καθημένας πλησίον ἐπί τινος βράχου. Ἡ ξενότροπος ἐνδυμασία των προσείλκυσε τὴν προσοχήν του καὶ διηυθύνθη πρὸς αὐτάς. Ἡ μία ἦτο Λαπωνὶς ἐνδεδυμένη βαρὺ δέρμα ταράνδου καὶ περιεζωσμένη ζώνην δερματίνην. Ἦτο ὑποδεδεμένη βαρέα ὑποδήματα δερμάτινα, ὁμοιάζοντα πρὸς *τσαρούχια* καὶ καλούμενα *κομαγέρ*. Ποικιλόχρους καὶ ὑψηλὸς ἦτο ὁ ἰδιότροπος σκοῦφός της. Ἡ ἄλλη ἦτο νέα κόρη, μαύρην ἐξ ἐριούχου ἐσθῆτα ἐνδεδυμένη. Μικρὸν ἐπανωφόριον ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὑφάσματος ἐκάλυπτε τοὺς ὤμους της καὶ χαριέντως διέγραφε τὴν ὡραίαν της μέσην. Τὸ πρόσωπόν της ἦτο κατὰ τὸ ἥμισυ κεκαλυμμένον ὑπὸ πρασίνου *σαλίου*, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀτημελήτως κομβωμένον ὑπὸ τὸ πηγούνιον καὶ κατέπιπτε μέχρι τῶν ὤμων.

Ἡ Λαπωνὶς ἐκράτει ἐπὶ τῶν γονάτων της μικρὸν ξύλινον λίκνον ἀρχαϊκοῦ σχήματος, ἐν ᾧ ἐκοίμνει παιδίον σχεδὸν κοιμισμένον ὑπάδουσα διὰ τοῦ λάρυγγος ᾆσμά τι παραπονητικόν.

Ὁ Μαρσὲλ ἔστη καὶ ἤκουε τὸ ᾆσμα, τοῦ ὁποίου δὲν κατελάμβανε μὲν τὰς λέξεις, τὸν ἔτερπεν ὅμως ὁ παράδοξος τόνος. Μὴ ἠξεύρων τὴν γλῶσσαν τοῦ τόπου ἐσκέπτετο μετ' ὀλίγας στιγμὰς ν' ἀπομακρυνθῇ, ὅτε αἴφνης ἡ νέα κόρη, ἠ-

Digitized by Google

τις ἐν σιγῇ τὸν παρετήρει, τῷ λέγει γαλλιστί·

— Βλέπω ὅτι εἶσθε περίεργος νὰ ἴδητε Λαπωνίδα. Πλησιάσατε ἀφόβως. Ἂν θέλητε πληροφορίας περὶ τῶν πτωχῶν κατοίκων τοῦ τόπου μας προθύμως θὰ σᾶς δώσω.

— Ἆ! ἀνέκραξε ζωηρῶς ὁ Μαρσὲλ θελχθεὶς διότι ἤκουσε τόσον κομψῶς καὶ χαριέντως λαλουμένην τὴν μητρικήν του γλῶσσαν, εἶσθε βέβαια ἡ δεσποινὶς Λάξ;

— Ναί.

— Τί εὐτυχὴς συνάντησις! Σεῖς λοιπὸν εἶσθε ἥτις θέλετε νὰ ὑπάγετε εἰς Σπιτζεβέργην; καὶ δὲν φοβεῖσθε τοὺς κόπους καὶ τοὺς κινδύνους τοιούτου ταξειδίου;

— Ἐγεννήθην, ἀπήντησεν ἡ Καρίνα, εἰς πόλιν ὅπου αἱ γυναῖκες πάντοτε διεκρίθησαν διὰ τὴν γενναιότητά των. Διῆλθον μέρος τῆς παιδικῆς μου ἡλικίας εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Σμαλάνδης, ἔνθα, ὅταν μία κόρη νυμφεύεται, πορεύεται ὑπερήφανος εἰς τὴν ἐκκλησίαν μὲ τελαμῶνα στρατιωτικὸν καὶ προπορεύονται δύο τυμπανισταί. Αἱ γυναῖκες τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης παρέλαβον τὸ ἔνδοξον τοῦτο δικαίωμα παρὰ τῶν προμητόρων, αἵτινες ἄλλοτε, ἐν ᾧ ἦσαν ἀπόντες οἱ ἄνδρες των, ἔδραξαν γενναίως τὰ ὅπλα καὶ ἀμυνόμεναι ὑπὲρ τῆς οἰκογενειακῆς ἑστίας ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τὸ στράτευμα τὸ ξενικόν.

Καὶ ταῦτα λέγουσα ἡ Καρίνα, εἶχεν ἀπωθήσει τὰς πτυχὰς τοῦ *σαλίου*, ὅπερ ἐκάλυπτε τὴν κεφαλήν της, καὶ τὸ πολεμικὸν ὕφος τῆς νεαρᾶς Σουηδῆς, ἥτις ἐξίστατο ἀναμιμνησκομένη τῶν γενναίων γυναικῶν τῆς Βαρένδης καὶ τῆς ἡρωϊκῆς Χριστίνας Γυλλενστιέρνας,[1] παραδόξως ἀντετίθετο πρὸς τὴν παιδικὴν γλυκύτητα καὶ τὴν συμπαθητικὴν ἔκφρασιν τῆς φυσιογνωμίας της.

Τὸ πρόσωπόν της δὲν ἦτο ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα εὐθὺς καταθέλγουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς διὰ τοῦ ἁρμονικοῦ των συνόλου ἢ τοὐλάχιστον διὰ τῶν ὡραίων των χαρακτηριστικῶν. Ἦτο ὠοειδές πως τὸ πρόσωπόν της καὶ ὀλίγον μικρόν, ἀκανόνιστοι δὲ οἱ χαρακτῆρές της. Εἶχε τὴν ῥῖνα πολὺ λεπτὴν καὶ πολὺ βραχὺ τὸ πηγούνιον, ἀλλὰ πυκνὴ καὶ μαύρη κόμη ἐστόλιζε τὴν κεφαλήν της καὶ ὑπὸ τὰ ὡραῖά της ὀφρύδια ἔλαμπον δύο κυανοῖ ὀφθαλμοὶ γλυκύτατοι.

Ποιητής τις ὡς ὁ Ἄττερβομ ἢ ὁ Τέγνερ θὰ παρέβαλλε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκείνους πρὸς λίμνην σουηδικὴν περιστεφομένην ὑπὸ σημυδῶν. Ἐντύπωσιν ἔκαμνε καὶ ἡ ἀναλογία, ἥτις ἐχαρακτήριζε τὴν κόρην, οἱ ὡραῖοι πόδες της καὶ αἱ λεπταὶ καὶ ἀριστοκρατικαὶ χεῖρές της. Ὁ Μαρσὲλ ἐν ἀκαρεῖ ὄχι ἄνευ ἐνδομύχου εὐχαριστήσεως, ἀλλὰ μὲ ἱκανὴν ψυχρότητα παρετήρησε πάντα ταῦτα.... Πλησιάσας πρὸς τὴν κόρην τὴν ἠρώτησε ποία ἦτο ἡ μετ' αὐτῆς γυνή. Ἡ Καρίνα ἀπήντησεν·

— Εἶνε σύζυγος Λάπωνός τινος, ὅστις ἀπό τινων ἡμερῶν σταθμεύει ἐδῶ πλησίον βόσκων τοὺς ταράνδους του. Εἶνε νέα ἀκόμη ἂν καὶ φαίνεται ῥυτιδωμένη. Πρὸ τεσσάρων ἐτῶν ἔχασεν ἓν τέκνον της, τὸ ὁποῖον εἶνε τεθαμμένον εἰς τὸ κοιμητήριόν μας, καθ' ἕκαστον δὲ θέρος ἔρχεται διὰ νὰ ἴδῃ τὸν τάφον του. Ἐφέτος ὅμως εἶχε καὶ ἄλλον λόγον διὰ νὰ ἔλθῃ. Ἡ πενθερά της εἶνε βαρέως ἀσθενὴς καὶ ἦλθε νὰ συμβουλευθῇ τὸν ἰατρόν μας, τὸν Κ. Βάλτερ. Γνωρίζω πρὸ πολλοῦ τὴν πτωχὴν αὐτὴν γυναῖκα καὶ σήμερον ἐπειδὴ τὴν εἶδον πολὺ μελαγχολικὴν προσπαθῶ νὰ τὴν παρηγορήσω.

Ἡ κόρη ἐσίγησε. Ὁ Μαρσὲλ τὴν ἤκουεν ἀκόμη. Ὁ τόνος, μεθ' οὗ ἐπρόφερε τὰς ὀλίγας ταύτας λέξεις δὲν ὡμοίαζε πρὸς τὸ ζωηρὸν ὕφος, ὅπερ εἶχε πρὸ ὀλίγου, ὅτε ἐξύμνει τὸ θάρρος τῶν γυναικῶν τῆς Σουηδίας. Ἐνόμιζες ὅτι ἤκουες γλυκύ τι ὄργανον, ὅπερ ἔκρουεν ἡ εὐσπλαγχνία. Ἦτο παιδικὴ ἅμα καὶ μελῳδικὴ ἡ φωνή της, ἦτο φωνὴ ἐξ ἐκείνων, ἃς ὁ Θεὸς ἐπέθηκεν ἐπὶ τῶν χειλέων τῆς γυναικός.

Ὁ Μαρσὲλ τὴν ἤκουε καὶ ἐνόμιζεν ὅτι ποτὲ κόρη δὲν ὡμίλησεν ὡς ἡ Καρίνα. Εἰς πόσους ἄνδρας ἡ φωνὴ ἡ κατὰ πρῶτον ἀκουσθεῖσα νεαρᾶς γυναικός, δὲν ἐγένετο πρόαγγελος νέας ὑπάρξεως ἀπαραλλάκτως ὡς οἱ φθόγγοι, οὓς ἀπέδιδε τὸ ἄγαλμα τοῦ Μέμνονος ἀνήγγελλον τὰς πρώτας τῆς πρωΐας ἀκτῖνας!

— Ἀλλά, ἀλήθεια, ἐπανέλαβεν ἡ Καρίνα, κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐδῶ διαμονῆς σας δὲν ἔχετε περιέργειαν νὰ ἴδητε κατασκήνωσιν Λαπώνων; Ὁ Κ. Βάλτερ θὰ ὑπάγῃ αὔριον εἰς τὴν τοῦ Σβένδσωμ, τοῦ συζύγου τῆς πτωχῆς ταύτης, δύνασθε νὰ ὑπάγητε μετ' αὐτοῦ.

— Πολὺ τὸ ἐπεθύμουν, ὑπέλαβεν ὁ ὑποπλοίαρχος. Ἀλλ' ἂν ὁ Κ. Βάλτερ δὲν ὁμιλῇ τὰ γαλλικά, ἐπειδὴ ἐγὼ δὲν ἔμαθον ἀκόμη τὴν ὡραίαν σκανδιναυϊκὴν γλῶσσάν σας, θὰ ἐκάμνομεν ἐλεεινὴν ὁδοιπορίαν.

— Πραγματικῶς, νομίζω ὅτι ὁ ἰατρός μας ἂν καὶ πολὺ λόγιος ἄνθρωπος δὲν ἠξεύρει γαλλικά· ἀλλὰ δὲν πειράζει, ἔρχομαι καὶ ἐγὼ μαζί σας καὶ οὕτω θὰ σᾶς χρησιμεύσω ὡς διερμηνεύς.

— Τί! θὰ ἔχητε τὴν καλωσύνην...;

— Διὰ τί ὄχι; Εἴμεθα πολὺ φιλόξενοι ἐδῶ εἰς τὸν τόπον μας καὶ εὐχαριστούμεθα πολὺ βοηθοῦντες τοὺς ξένους.

— Λοιπὸν δέχομαι μετ' εἰλικρινοῦς εὐγνωμοσύνης.... Τί ὥραν αὔριον;

— Σταθῆτε...

Ἡ Καρίνα ἐστράφη πρὸς τὴν Λαπωνίδα, ἥτις ἀτάραχος ἐξηκολούθει νὰ *κανουρίζῃ* τὸ τέκνον της καὶ ἀφ' οὗ συνεννοήθη μετ' αὐτῆς·

— Τὸ πρωῒ εἰς τὰς δέκα, εἶπεν. Ὁ Κ. Βάλτερ

1. Ἡ εὐγενὴς χήρα τοῦ Στὲν Στούρ, ἥτις τῷ 1520 ὑπερησπίσθη τὴν Στοκχόλμην κατὰ τῶν Δανῶν καὶ δὲν ἐνικήθη εἰμὴ διὰ προδοσίας.

Digitized by Google

κατοικεῖ πλησίον εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Θὰ ἔλθητε νὰ μὲ πάρητε καὶ πηγαίνομεν μαζί.

— Εὐχαριστῶ! εὐχαριστῶ πολύ!

Καὶ ἀνεχώρησε σκεπτόμενος ὁ Μαρσέλ. Ἀφ' οὗ ἐπροχώρησεν ὀλίγον ἐςράφη πάλιν εἰς τὰ ὀπίσω καὶ τὴν εἶδε σκεπάζουσαν τὸ τέκνον τῆς Λαπωνίδος. «Εἶνε ὡραία καὶ εὐσπλαγχνική, εἶπε καθ' ἑαυτόν· ἀλλ' ὁ πατήρ της εἶνε τρελλὸς θέλων νὰ τὴν ςείλῃ εἰς τὰ βορειότατα κλίματα. Κάλλιον νὰ τὴν ἔστελλεν εἰς τὴν Μαδέραν ἢ τοὐλάχιστον εἰς τὴν Ἱσπανίαν.»

Ε'

Ἐπιστρέφων εἰς τὸ πλοῖόν του ὁ ὑποπλοίαρχος εὗρεν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τὸν Βλονδῶ, ὅστις τὸν περιέμενε καπνίζων τὴν πίπαν του μὲ τὴν συνήθη του ἀταραξίαν. Ὁ Βλονδῶ οὐδέποτε ἐνησχολεῖτο εἰς μελέτας ὅπως ὁ Μαρσέλ, περιωρίζετο εἰς τὸ νὰ ἐξασκῇ ὅλως πρακτικῶς τὸ ἐπάγγελμά του. Ἀπῄτει πάντοτε νὰ διατελῶσιν οἱ ὑπ' αὐτὸν εἰς αὐστηρὰν πειθαρχίαν, νὰ ἐκτελῶσι μετ' εὐλαβείας καὶ μέχρι κεραίας τὸ καθῆκόν των εἴτε ἐπὶ πλοίου εἴτε ὅταν ἐπρόκειτο νὰ φορτώσωσι καὶ νὰ ἐκφορτώσωσιν ἐμπορεύματα. Ἐξετίμα ὅμως δεόντως τὰς ἀρετὰς τοῦ ὑποπλοιάρχου του, ἀνεγνώριζε τὴν ὑπεροχήν του καὶ εἰλικρινῶς τὸν συνεβουλεύετο εἰς τὰς δυσκόλους περιστάσεις. Πολλάκις ἐτέρπετο ἀκούων αὐτὸν συζητοῦντα περὶ ἐπιστημονικῶν πραγμάτων ἂν καὶ αὐτὸς δὲν ἐνόει τὰ πάντα, ὄχι δὲ σπανίως ἐξετέλει αὐτὸς ὅλην τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἡμέρας ἵνα ἀφίνῃ καιρὸν εἰς τὸν Μαρσὲλ νὰ μελετᾷ. Καὶ ὁ Μαρσὲλ ἀφ' ἑτέρου εἶχε πολλὴν ὑπόληψιν καὶ σχεδὸν υἱϊκὴν στοργὴν πρὸς τὸν Βλονδῶ, προσεπάθει δὲ πάντοτε νὰ μὴ καταχρᾶται τὴν καλωσύνην του, δι' ἣν ᾐσθάνετο πρὸς αὐτὸν βαθὺ εὐγνωμοσύνης αἴσθημα.

Τὴν ἡμέραν ὅμως ἐκείνην, ὁ Βλονδῶ εὕρισκεν ὅτι ὁ Μαρσὲλ εἶχε μείνει παρὰ πολλὰς ὥρας εἰς τὴν ξηρὰν καὶ παρετήρει ἀνυπόμονος πρὸς τὸ μέρος τοῦ Χάμμερφεστ δάκνων τὴν πίπαν του ἵνα τὸν ἴδῃ ἐρχόμενον. Εἶχε νέον τι νὰ τῷ ἀναγγείλῃ. Εἶχε κάμει μόνος του μεγάλην τινὰ ἀπόφασιν, ἥτις τὸν ἐτάραττεν ὀλίγον.

— Τέλος πάντων! ἀνέκραξεν ὅταν εἶδε τὸν Μαρσὲλ πηδῶντα ἐλαφρῷ τῷ ποδὶ ἐπὶ τοῦ πλοίου, ἦλθες· πλησίασε, ἔχω νὰ σοῦ ὁμιλήσω.

Ἐστράβηξεν ἐπανειλημμένως τὴν πίπαν του, ὡς διὰ νὰ παράσχῃ ἐλευθέραν εἴσοδον εἰς τὰς ἰδέας του καὶ προσέθηκεν·

—Ἐτελείωσεν....εἶδα τὸν Λάξ....λαμπρὸς ἄνθρωπος... καλὸς καὶ ἀληθινὸς ναυτικός.... ἔχει σιδηρᾶν θέλησιν, εἶνε ἔξυπνος. Ὁμιλεῖ καὶ τὰ γαλλικὰ ἀρκετὰ καλά. Οἱ ἄνθρωποι τοῦ τόπου τούτου ὁμιλοῦν ὅλας τὰς γλώσσας... Εἰς ὀλίγα λόγια, ἐσυμφωνήσαμεν... ἔρχεται μαζί μας.

— Λαμπρά, ἀπήντησεν ὁ Μαρσέλ· ἐγκατέλειψε λοιπὸν τὴν ἀνόητον ἰδέαν του τοῦ νὰ πάρῃ μαζί του τὴν κόρην του;

— Ἀνόητον! ἴσως, ὑπέλαβεν ὁ πλοίαρχος κλίνων τὴν κεφαλὴν ὡς ἂν νὰ ἐφοβεῖτο νὰ πιασθῇ εἰς τὴν παγίδα· δὲν τὴν ἐγκατέλειψεν ὅμως .... καί, μὰ τὸν Θεόν, δὲν εἶχα τὴν δύναμιν νὰ τοῦ ἀντισταθῶ. Αὐτὸς ὁ διαβολάνθρωπος ἔχει θέλησιν.... καὶ πείθει καὶ τοὺς ἄλλους. Ἐννοῶ τοὺς κινδύνους τοιαύτης πράξεως. Ἔχω πεποίθησιν εἰς τὸν ἑαυτόν μου καὶ εἰς σέ, διότι αὐτὴ ἡ κόρη δὲν φαίνεται νὰ σὲ συγκινῇ πολύ, ἀλλὰ τί θὰ κάμωμεν τοὺς ἄλλους! Πῶς θὰ καταστείλωμεν τὸν διάβολον ἐκεῖνον τὸν Τρομπών, ἂν τυχὸν ἡ κόρη τοῦ ἀρέσῃ!

— Καὶ εἶνε ὡραία! ἀνέκραξεν ὁ Μαρσέλ.

— Ἀλήθεια; Τὴν εἶδες λοιπόν;

— Ναί, τὴν συνήντησα τυχαίως καὶ τώρα ἐχωρίσθημεν.

— Χμ! ἐψιθύρισεν ὁ πλοίαρχος καπνίζων πάντοτε.

— Ὡραία, ἀλλ' ἀξιοπρεπὴς καὶ σταθερᾶς θελήσεως, ἐξηκολούθησεν ὁ Μαρσέλ. Μὲ ἀνησυχεῖ μόνον ἡ ἀδυναμία της... εἶνε τόσον ἀδύνατος... Δὲν ἐννοῶ πῶς ὁ πατήρ της...

— Τί τὰ θέλεις, αὐτὴ εἶνε ἡ ἰδέα του. Καὶ ἐπὶ τέλους γνωρίζει τὴν κόρην του καλλίτερα ἀπὸ ἡμᾶς καὶ καλλίτερα ἀπὸ ἡμᾶς πάλιν γνωρίζει καὶ τὴν ἐπιρροὴν τῶν βορείων κλιμάτων. Ἔχω ἀκούσει ὅτι Ἄγγλοι φθισικοὶ ἰατρεύθησαν ὡς ἐκ θαύματος ἱππεύοντες ἐπί τινας μῆνας εἰς τὰς ἐρήμους πεδιάδας τῆς Δυτικῆς Ἀμερικῆς. Πιθανὸν διὰ τοὺς ἀσθενεῖς τῶν μερῶν τούτων ἡ θερμοκρασία τῶν πάγων νὰ ἔχῃ παρόμοια ἀποτελέσματα. Ἐλπίζω λοιπὸν νὰ μὴ ἀπατᾶται ὁ δυστυχὴς αὐτὸς πατήρ. Ἐλεεῖ ὁ Θεὸς ἐκείνους οἵτινες μίαν μόνην χαρὰν ἔχουσιν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον. Ποτὲ δὲν κτυπᾷ καὶ μὲ τὰς δύο χεῖρας, No hiere Dios con dos manos, ὡς λέγουν οἱ Ἱσπανοί. Ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ, τὸ πρᾶγμα ἐτελείωσε. Πιστεύω ὅτι δὲν θὰ θυμώσῃς διότι τὸ ἀπεφάσισα χωρὶς νὰ ζητήσω τὴν γνώμην σου.

— Ἐγὼ νὰ θυμώσω! ἀγαπητέ μου Βλονδῶ, καὶ διὰ τί; πρῶτον δὲν ἔχω τὸ δικαίωμα, ἀλλὰ καὶ ἂν τὸ εἶχα, ἠξεύρω ὅτι πάντοτε καλὴ διάθεσις σὲ ἐμπνέει.

— Σ' εὐχαριστῶ, φίλε μου. Σοῦ προσθέτω τώρα ὅτι ἀπεφάσισα νὰ δώσω τὸ δωμάτιόν μου εἰς τὴν Καρίναν καὶ νὰ πάρω ἐγὼ τὸν κοιτωνίσκον, ὁ ὁποῖος εἶνε πλησίον εἰς τὸν ἰδικόν σου. Δὲν μοῦ χρειάζεται μεγαλήτερος.

— Ἀλλὰ δὲν θὰ ἦτο καλλίτερον ν' ἀφήσωμεν εἰς αὐτὴν καὶ εἰς τὸν πατέρα της ὅλον τὸ ὄπισθεν μέρος τοῦ καταστρώματος καὶ νὰ λάβωμεν ἡμεῖς τὸ μέρος τὸ περὶ τὴν πρῶραν;

— Ἔχεις δίκαιον, καλλίτερα θὰ ἦνε. Μὰ τὴν πίστιν μου θὰ ταξειδεύῃ ὡς βασίλισσα ἡ κόρη τοῦ γέρω Λάξ. Τὸ δωμάτιον τοῦ πλοιάρχου, τὸ

Digitized by Google

δωμάτιον τοῦ ὑποπλοιάρχου καὶ δύο ἄλλα ἀκόμη διὰ νὰ περιδιαβάζῃ.... Σωστὸ παλάτι! Ἡ καϋμένη ἡ Ῥόζα Μαρία θὰ ἦτο εὐτυχὴς νὰ τὸ κατεῖχε... ἀλλὰ δὲν θέλεις νὰ μ' ἀκούσῃς... Τώρα λοιπὸν, ἀγαπητέ μου, πιλότον ἔχομεν, πρέπει νὰ ταχύνωμεν τὸ ταξείδιον. Ὁ Λὰξ λέγει ὅτι ἤδη πολὺ ἐβραδύναμεν. Τὰ πλοῖα διὰ τὴν Σπιτζεβέργην ἀποπλέουσιν ἐδῶθεν τὸν Ἀπρίλιον καὶ τώρα εἶνε Ἰούνιος· ὁπωσδήποτε, ὁ καιρὸς εἶνε καλὸς καὶ φαίνεται ὅτι θὰ ἐξακολουθήσῃ.

— Ἂν θέλετε μένω ἐπὶ τοῦ πλοίου διὰ νὰ ἐπιβλέπω τοὺς ἐργάτας.

— Αὐτὸ εἶνε ἔργον ἰδικόν μου. Σὺ πήγαινε ἔξω εἰς τὴν ξηρὰν καὶ μεῖνε ὅσον θέλεις. Ἠξεύρω ὅτι εὐχαριστεῖσαι νὰ ἐξετάζῃς τὸν τόπον. Δι' ἐμὲ βασίλειόν μου εἶνε τὸ πλοῖόν μου.... Θ' ἀποκτήσῃς ἴσως ποτὲ καὶ σὺ τοιαύτας κλίσεις. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἂς πίωμεν ἓν ποτήριον καὶ ἂς κατακλιθῶμεν.

Τῇ ἐπαύριον ὅτε ὁ Μαρσὲλ ἐπορεύθη μετὰ τοῦ δόκτορος Βάλτερ εἰς τὸν οἶκον τοῦ πιλότου, ἐπλησίασε τὴν Καρίναν μὲ τὸ βαθὺ αἴσθημα ἀνδρὸς εὑρισκομένου ἐνώπιον προσώπου, πρὸς ὃ ἔχει καθῆκόν τι νὰ ἐκπληρώσῃ. Διελογίζετο ὅτι ἐπὶ πολλοὺς μῆνας ἡ κόρη αὕτη θὰ ἦνε σχεδὸν ὑπὸ τὴν προστασίαν του. Τότε παρατηρῶν αὐτὴν διέκρινε κάλλιον ἢ τὴν προτεραίαν τὴν καλήν της κόμην καὶ τῶν ὀφθαλμῶν της τὴν γλυκύτητα. Συνάμα ὅμως ἡ ἄκρα ὠχρότης της καὶ ἡ προφανὴς ἀδυναμία τοῦ ὀργανισμοῦ της τῷ ἐνεποίησαν ζωηρὰν αἴσθησιν.

Ἡ Καρίνα ὅμως ἦτο λίαν εὔχαρις· ἐχαιρέτησε μετὰ ζωηρότητος τὸν ἰατρὸν καὶ βαδίσασα πρὸς τὸν Μαρσὲλ τῷ ἔτεινε φιλικῶς τὴν μικράν της χεῖρα λέγουσα·

— Λοιπὸν, κύριε ὑποπλοίαρχε, ἀπεφασίσθη! κατεδικάσθητε εἰς τὸ νὰ μ' ἔχητε μαζί σας!

— Καταδίκη λέγεται; διαμαρτύρομαι διὰ τὴν ἔκφρασίν σας.

— Ναὶ, ναὶ, ὑπέλαβε γελῶσα, ἠξεύρω τί λέγω. Οὕτω πως μεταχειρίζονται οἱ ἄνδρες ἡμᾶς τὰς δυστυχεῖς γυναῖκας· θέλουν π. χ. νὰ συντρώγουν μαζί μας, νὰ χορεύουν, νὰ κάμουν ἕνα περίπατον, ἀλλ' ἅμα πρόκειται νὰ μᾶς συνοδεύσουν εἰς ἓν ταξείδιον, ἔ! τότε πάγει πλέον ἡ εὐγένεια! τότε ἐνοχλοῦμεν τοὺς κυρίους, ταράττομεν τοὺς κύκλους των!

— Εἴσθε ἄδικος, δεσποινὶς, ἀπήντησεν εὐγενῶς ὁ νέος· ἀδικεῖτε καὶ ἡμᾶς καὶ σᾶς τὴν ἰδίαν. Θὰ ἦτο ἐλεεινὸς ὁ ναυτικὸς ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἤθελεν ὑπολάβει ὅτι θὰ τῷ φέρητε ἐνόχλησιν. Ὡς πρὸς ἐμὲ, νομίζω εὐτυχίαν μου τὸ νὰ σᾶς συνοδεύσω καὶ εἰς τὰ πέρατα τοῦ κόσμου, ἀλλ' ὡς σᾶς ἔλεγον χθὲς, φοβοῦμαι.....

— Ἄ! ἐδῶ εἴμεθα. Νομίζετε καὶ σεῖς, ὡς ὁ πατήρ μου, ὅτι εἶμαι ἀδύνατος, φιλάσθενος, καὶ ἐν ᾧ ἐκεῖνος φρονεῖ ὅτι τὸ ταξείδιον αὐτὸ θὰ μὲ σώσῃ, σεῖς ἀπ' ἐναντίας ἔχετε τὴν ἰδέαν ὅτι δὲν θὰ δυνηθῶ νὰ ὑποφέρω τοὺς κόπους. Σᾶς λέγω λοιπὸν ὅτι εἶμαι πολὺ καλὰ, ὑγιεστάτη· δὲν ἔχει οὕτω, Κύριε Βάλτερ; ὀλίγον βῆχα μόνον ἔχω .... Δὲν δύναμαι μὲν ν' ἀφαιρέσω ἀπὸ τοῦ πατρός μου τὴν ἰδέαν ὅτι τὸ ταξείδιον αὐτὸ θὰ μὲ δυναμώσῃ, τὸ βέβαιον ὅμως εἶνε ὅτι τὸ ἐπιχειρῶ καὶ δι' ἰδίαν μου εὐχαρίστησιν. Ἀνέγνωσα, ὅταν ἤμην μικρὰ, τὸν *Ῥοβινσῶνα τῶν πάγων*, εἶχα δὲ καὶ βιβλία, τῶν ὁποίων αἱ εἰκόνες παρίστανον τὰ κυριώτερα φαινόμενα τῶν πολικῶν χωρῶν. Ἔκτοτε ἐγεννήθη εἰς ἐμὲ ἡ ἐπιθυμία νὰ ἴδω ἐν τῇ πραγματικότητι τὰς ὡραίας ἐκείνας σκηνὰς, αἵτινες ἐν εἰκόνι ἐτερπον τοὺς παιδικούς μου χρόνους. Σκιρτῶ ὑπὸ χαρᾶς ἀναλογιζομένη μόνον ὅτι θὰ ἴδω τὰς πυραμίδας ἐκείνας τῶν ἐπιπλεόντων πάγων, αἵτινες, ὡς λέγουν, στίλβουσιν ὡς σμάραγδοι, καὶ πολὺ ἐπεθύμουν νὰ γνωρίσω τὰς λευκὰς ἄρκτους.... ἀπὸ μακρὰν, ἐννοεῖται.

— Θὰ προσπαθήσωμεν, εἶπεν ὁ Μαρσὲλ, νὰ ἱκανοποιήσωμεν τὴν περιέργειάν σας προφυλάσσοντές σας ἀπὸ παντὸς κινδύνου.

— Ναί; ὑπέλαβε μετὰ παιδικῆς ἀφελείας ἡ Καρίνα· ἀφοσιοῦμαι λοιπὸν εἰς σᾶς. Ὁ πλοίαρχος πολὺ σᾶς ἐπήνεσεν εἰς τὸν πατέρα μου καὶ ὁ Κ. Σπάρμαν προσέθηκεν ὅτι ἔχει εἰς σᾶς πᾶσαν ἐμπιστοσύνην! Θὰ ἴδητε δὲ ὅτι καὶ ἐγὼ εἶμαι πολὺ καλὴ συνοδοιπόρος· δὲν εἶμαι διόλου ἀπαιτητικὴ καὶ δὲν θὰ σᾶς δυσαρεστήσω.

— Εἶμαι βέβαιος, ἀπήντησεν ὁ Μαρσὲλ, μειδιῶν διὰ τὰς ἀφελεῖς ἐκμυστηρεύσεις τῆς κόρης.

— Ἀλλ' ἂς ὑπάγωμεν, ἀνέκραξεν ἐκείνη, λαμβάνουσα τὸ *σάλιον* καὶ τὰ χειρόκτιά της. Οἱ Λάπωνές μας μᾶς περιμένουν καὶ ὑπεσχέθην εἰς τὸν πατέρα μου νὰ μὴ ἀργήσω... Σήμερον ἐγὼ θὰ σᾶς εἰσαγάγω εἰς ὡραίαν εἰκόνα τοῦ βίου τοῦ Βορρᾶ· ἐνθυμήθητε ὅτι χρεώνεσθε πρὸς ἐμέ.

— Ἀναγνωρίζω εὐχαρίστως ἐμαυτὸν ὀφειλέτην.

— Ὀφειλέτην! ἀνέκραξεν ἡ Καρίνα, φέρουσα αἴφνης τὴν χεῖρα εἰς τὸ μέτωπον διὰ τῆς αὐτομάτου ἐκείνης κινήσεως, ἣν παράγει ἀκαριαίως ἐπερχομένη ἰδέα. Τί ἀνόητος ὁποῦ εἶμαι! ἐνόμισα ὅτι θὰ σᾶς προσφέρω τὰς ὑπηρεσίας μου, ὅτι θὰ σᾶς χρησιμεύσω ὡς διερμηνεὺς παρὰ τῷ Κ. Βάλτερ καὶ τώρα συλλογίζομαι ὅτι πρὸ ὀλίγου σᾶς εἶδον συνομιλοῦντας. Δύνασθε λοιπὸν νὰ συνεννοῆσθε;

— Λαμπρότατα, ἀπήντησεν ὁ Μαρσέλ.

— Ἐσπούδασα ὀλίγον τὰ γαλλικὰ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Χριστιανίας, προσέθηκεν ὁ ἰατρὸς, καὶ ὁσάκις δύναμαι νὰ εὕρω γαλλικὰ βιβλία εὐχαρίστως τὰ ἀναγινώσκω.

— Ἄ λοιπόν! ἀπήντησεν ἡ κόρη μειδιῶσα, οἱ ἄνδρες, οὓς συνήθως κακολογοῦμεν, εἶνε χωρὶς ἄλλο μετριοφρενέστεροι ἡμῶν. Πέντε ἢ ἓξ ἔτη ἔχω τὴν εὐχαρίστησιν, ἀγαπητὲ δόκτορ, νὰ σᾶς γνωρίζω καὶ δὲν ἤξευρον καὶ τοῦτο ἀ-

Digitized by Google

κόμη τὸ προτέρημά σας. Ἀλλὰ δὲν ἐκάματε καλὰ νὰ μοὶ τὸ κρύψητε, διότι θὰ μοὶ παρείχετε τὴν εὐχαρίστησιν νὰ συνδιαλεγώμεθα εἰς τὴν ὡραίαν αὐτὴν γλῶσσαν, ἥτις τόσον μοὶ ἀρέσκει καὶ ἥτις μὲ ὑπενθυμίζει τὸν οἶκον τῆς καλῆς μου προστατρίας, ἐκτὸς δὲ τούτου θὰ σᾶς ἐδάνειζα καὶ μερικὰ γαλλικὰ βιβλία, τὰ ὁποῖα ἔχω. Τώρα λοιπὸν ἀντὶ νὰ σᾶς εἶμαι χρήσιμος ὡς διερμηνεὺς καταντῶ νὰ σᾶς ἐρωτήσω ἐὰν δέχησθε εἰς τὴν ἐκδρομήν σας ἀνωφελῆ σύντροφον.

— Τί λέγετε; ἀνέκραξαν ὁμοφώνως καὶ ὁ Μαρσὲλ καὶ ὁ ἰατρός, οἱονεὶ διαμαρτυρόμενοι κατὰ τῶν τελευταίων λέξεων τῆς Καρίνας.

— Καλὰ λοιπόν! ἔρχομαι..... Περιμείνατέ με, παρακαλῶ, ὀλίγον νὰ χαιρετίσω τὴν θείαν μου.

Καὶ ἐξῆλθε.

— Τί καλὴ κόρη, εἶπεν ὁ ἰατρὸς μετὰ στοργῆς.

— Πραγματικῶς πολὺ καλή, ὑπέλαβεν ἡσύχως ὁ Μαρσέλ. Ἀλλὰ σεῖς, ἰατρέ, τί νομίζετε περὶ τῆς καταστάσεώς της;

— Τῇ ἀληθείᾳ δὲν δύναμαι νὰ σᾶς δώσω θετικὴν ἀπάντησιν. Εἶνε μὲν ἀδυνάτου κράσεως καὶ συχνάκις ἐνοχλεῖται ὑπὸ βηχός, ἐνίοτε μάλιστα διακρίνω καὶ ἐρυθρᾶς κηλῖδας ἐπὶ τῶν παρειῶν της, μαρτύριον ὅτι ἔχει ἀσθενὲς τὸ στῆθος. Συνάμα ὅμως ἔχει τόσην γοργότητα πνεύματος καὶ τόσην ζωηρότητα εἰς τὰς κινήσεις της, ὥστε πείθομαι ὅτι ὑπάρχει πολλὴ ζωτικότης ἐν τῇ κόρῃ ταύτῃ. Ἔχει πρόθυμον τὸ πνεῦμα, ἀλλὰ τὴν σάρκα ἀσθενῆ. Γνωρίζετε ἴσως ὅτι πάντα τὰ ἀνθρώπινα ὄντα ὑπόκεινται κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον, κατὰ διαφόρους τοῦ βίου περιόδους, εἰς τὴν μυστηριώδη σύγκρουσιν τοῦ διπλοῦ των στοιχείου, εἰς τὸν μεταξὺ ὕλης καὶ πνεύματος ἀγῶνα, εἰς τὴν νυκτερινὴν τοῦ ἀγγέλου πρὸς τὸν Ἰακὼβ πάλην..... Εἰς τὴν νέαν ταύτην εἶνε μακρὸς καὶ ζωηρὸς ὁ ἀγών· ἀλλ' οὐδὲν θαυμαστὸν νὰ ὑπερνικήσῃ τὸ πνεῦμα ἕνεκα τῶν μυστικῶν δυνάμεων, ἃς ἐνέβαλεν ἐν αὐτῇ ἡ φύσις. Τὴν παρετήρησα πολλάκις καὶ μετὰ προσοχῆς· ὁ πατήρ της μὲ συνεβουλεύθη περὶ τοῦ προκειμένου ταξειδίου καὶ ἀφ' οὗ ἐπὶ πολὺ ἐσκέφθην, δὲν ἀντέστην εἰς αὐτό. Εἶνε πολὺ πιθανὸν αἱ συγκινήσεις, ἃς θὰ ἐμποιήσωσιν εἰς αὐτὴν τὰ λαμπρὰ τῆς φύσεως θεάματα, νὰ ἐπιδράσωσιν ἐπ' αὐτῆς ἀποτελεσματικῶς· πιθανὸν ἐπίσης ἡ μακρὰ θαλασσοπλοΐα, ὁ θαλάσσιος ἀὴρ ὁ τόσον ζωοποιητικός, ἡ ἀτμοσφαῖρα τῶν παγετωδῶν ἐκείνων ἀκτῶν νὰ ἔχωσι σωτήρια ἀποτελέσματα. Τί νὰ σᾶς εἴπω τέλος πάντων; Ὑπάρχουσι περιστάσεις, ὄχι σπάνιαι δυστυχῶς, καθ' ἃς ἀναγκαζόμεθα κλίνοντες τὴν κεφαλὴν ν' ἀναγνωρίζωμεν τὴν ἀδυναμίαν καὶ τὸ πεπερασμένον τῆς ἡμετέρας ἐπιστήμης, καθ' ἅς, ἀφ' οὗ ὡς ἄριστα ἐξετάσωμεν τὴν κατάστασιν τοῦ ἀσθενοῦς καὶ ἀναζητήσωμεν τὰ θεραπευτικὰ μέσα, τὰ ὁποῖα ἡ ἐπιστήμη διαγράφει, ἀναγκαζόμεθα, λέγω, ἡμεῖς τὰ ταπεινὰ αὐτῆς ὄργανα, νὰ ἐπαναλαμβάνωμεν τὸ ἀξίωμα τοῦ διασήμου σας χειρουργοῦ, τοῦ Ἀμβροσίου Παρέ· «Ἐγὼ σ' ἐνοσοκόμησα, ὁ Θεὸς σ' ἐθεράπευσε.»

— Εὐχαριστῶ! ἀπήντησε μετὰ ζέσεως ὁ Μαρσέλ· τὸ εἶχα ὡς βάρος εἰς τὴν συνείδησίν μου νὰ ἐνδώσω εἰς ἐπιθυμίαν, ἥτις μοὶ ἐφαίνετο λίαν ἀσυλλόγιστος ἢ μᾶλλον λίαν ἐπικίνδυνος. Σεῖς ἀναπαύετε τὴν συνείδησίν μου.

— Προσέχετε ὅμως, ἐπανέλαβεν ὁ ἰατρός, ὅταν τὴν βλέπετε πολὺ ζωηράν, τότε ἀκριβῶς ἔχει ἀνάγκην προφυλάξεως. Ἡ βαθυτάτη ἀγάπη, ἣν ἔχει πρὸς τὸν πατέρα της καὶ ὁ φόβος μὴ τύχῃ καὶ τὸν ἐνοχλήσῃ, συνείθισαν αὐτὴν τότε μάλιστα νὰ βιάζῃ ἑαυτὴν ἵνα φαίνηται ζωηροτέρα, ὅταν πάσχῃ. Οἱ δυστυχεῖς οἱ ἄνθρωποι ἔχομεν καὶ τὴν ἀλαζονίαν μας. Συγκινεῖται πολὺ ἡ Καρίνα διὰ τὰ παθήματα τῶν ἄλλων, ἀλλὰ αὐτὴ δὲν θέλει νὰ φαίνηται πάσχουσα καὶ μεταχειρίζεται δόλους ἵνα μὴ θέτῃ εἰς δοκιμασίαν τὴν πατρικὴν στοργήν.

— Ἄχ! ἀνέκραξεν ὁ Μαρσέλ. Εὐτυχεῖς οἱ δυνάμενοι ἐπὶ μακρὸν χρόνον νὰ βλέπωσιν ἀκτινοβολοῦν περὶ αὐτοὺς τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς τὸ βλέμμα, τὸ ἀληθὲς τοῦτο τοῦ βίου μας ἄστρον!

Καὶ ταῦτα λέγων, ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν καὶ ἔχυσεν ἓν δάκρυ ἐπὶ τῇ ἀναμνήσει τῶν γονέων του ὁ ὀρφανός! Ἤρχισεν ἔπειτα νὰ ἐξετάζῃ τὴν κατοικίαν τῆς Καρίνας.

Οὐδὲν ἄλλο εἶνε αἱ κατοικίαι μας, εἰμὴ, οὕτως εἰπεῖν, τὸ ἔνδυμα τοῦ ἐσωτερικοῦ μας βίου. Τὰς κτίζομεν καὶ τὰς κοσμοῦμεν συμφώνως πρὸς τὰς ἰδιαιτάτας ἡμῶν κλίσεις. Ἀκολουθοῦσι καὶ αὗται τὰς ἰδικάς μας συνηθείας καὶ ἔχουσι τὸν τύπον τοῦ ἰδικοῦ μας βίου. Καὶ καθὼς ὁ ὀρνιθολόγος παρατηρῶν μίαν φωλεὰν δύναται νὰ κρίνῃ περὶ τοῦ εἴδους τοῦ πτηνοῦ, ὅπερ τὴν ἔπηξε, τοιουτοτρόπως δύναταί τις, βλέπων τὴν ἐφήμερον τοῦ ἀνθρώπου φωλεάν, τὴν οἰκίαν, νὰ κρίνῃ περὶ τοῦ ἐν αὐτῇ οἰκοῦντος. Σωρεύει πλοῦτον καὶ χρυσίον καὶ ἔπιπλα πολυτελῆ καὶ ἐπιδεκτικὰ ὁ τραπεζίτης, περικυκλοῦται ὑπὸ βιβλιοθηκῶν ἢ εἰκόνων ἢ ἀγαλμάτων ὁ καλλιτέχνης καὶ ὁ λόγιος. Ὁ καλὸς οἰκοκύρης μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας διατηρεῖ τὰ παλαιά του σκεύη, ἀνάμνησιν παλαιὰν τῶν πατέρων του, οὐδέποτε δὲ λείπει τὸ ἐντὸς τοῦ κλωβίου καλλικέλαδον πτηνόν, ἵνα τέρπῃ τὰς ὥρας τῆς ἐργασίας της, ἀπὸ τοῦ παραθύρου τῆς ἐργάτιδος.

Ἀλλὰ μεταξὺ ὅλων τούτων τῶν οἰκημάτων ὑπάρχει ἓν τὸ ὁποῖον, εἰς ἁπάσας τῆς κοινωνικῆς κλίμακος τὰς βαθμίδας, ἔχει ἰδιαίτατόν τι θέλγητρον· τῆς κόρης τὸ δωμάτιον. Δὲν δύναταί τις ἄνευ μυστηριώδους εὐλαβείας νὰ εἰσέλθῃ πρώτην φορὰν εἰς αὐτό. Ἔστω τὸ δωμάτιον

Digitized by Google

τοῦτο πολυτελὲς ἢ πτωχικὸν, κομψοπρεπὲς ἢ γυμνὸν, ἀδιάφορον. Ἡ ἐκεῖ κατοικοῦσα, ἡ καλὴ καὶ χαριτωμένη κόρη τὸ στολίζει διὰ τῆς παρουσίας της, τὸ ζωοποιεῖ διὰ τοῦ μειδιάματός της, ἡ καθαρὰ της ἀναπνοὴ τῷ παρέχει εὐωδίαν. Ἡ ἁγνότης τῶν σκέψεών της καὶ τῶν ὀνείρων της ἡ παρθενία τὸ καθιστᾷ ἱερὸν καὶ ὅταν αὕτη ἀκόμη τὸ καταλείψῃ, νομίζεις ὅτι μένει ἀκόμη εἰς τὸ δωμάτιον τὸ ἄρωμα τῆς νεότητος τῆς δροσερᾶς. Εἶνε ἀληθινὴ φωλεὰ πτηνοῦ, τοῦ καλλίςου τῶν πτηνῶν.

Ὁ Μαρσὲλ περιέφερε κύκλῳ τὸ ἐταστικόν του βλέμμα καὶ ἐτέρπετο ἄρρητον τέρψιν παρατηρῶν τὰ περὶ αὐτόν. Τὰ πάντα ἦσαν ἁπλᾶ. Μία κλίνη, ἓν τραπέζιον καὶ τὸ καλάθιον τῆς ἐργασίας. Εἰς μίαν γωνίαν ἔβλεπες ἀγγεῖον πλῆρες τεχνητῶν ἀνθέων ἐνώπιον ξυλίνου Ἐσταυρωμένου, ἔργον ἁπλοϊκοῦ τινὸς γλύπτου τῆς Νορβηγίας. Ἀλλοῦ τὴν μικρὰν τῆς κόρης βιβλιοθήκην. Ἓν ἑρμάριον, ὀλίγαι ἕδραι, ὁ νιπτὴρ καὶ οὐδὲν πλέον. Τὰ πάντα ὅμως ἐν τάξει, τὰ πάντα καθαρά.

Ὁ Μαρσὲλ ἐπλησίασεπρὸς τὴν βιβλιοθήκην διὰ νὰ ἴδῃ τί βιβλία περιεῖχεν, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν ἡ Καρίνα ἐπανῆλθε.

—Ἆ! ἀνέκραξε, σᾶς συνέλαβον ἐπ' αὐτοφώρῳ. Ὠφελήθητε ἐκ τῆς ἀπουσίας μου διὰ νὰ σκαλίσετε τοὺς θησαυρούς μου. Καλὰ λοιπόν! θὰ τιμωρηθῆτε διὰ τὴν ἀδιακρισίαν σας καὶ ἡ τιμωρία εἶνε ὅτι δὲν θὰ ἴδητε τίποτε σήμερον...

— Μυρίας συγγνώμας, εἶπεν ὁ Μαρσέλ· ἀλλὰ μοὶ εἴπετε ὅτι ἔχετε γαλλικὰ βιβλία καὶ ἐννοεῖτε τὴν ἐπιθυμίαν μου....

— Καλά! καλά! ἀπήντησε γελῶσα. Θὰ σᾶς τὰ δείξω ἄλλοτε ἂν εἶσθε φρόνιμος. Τώρα εἶνε καιρὸς νὰ ὑπάγωμεν. Ἐμπρός.....

Καὶ ἐλαφρῷ τῷ ποδὶ ἐξῆλθε τῆς θύρας πρώτη, ἠκολούθουν δὲ ὁ Μαρσὲλ καὶ ὁ ἰατρός.

XAVIER MARMIER
Μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας.

Ἕπεται συνέχεια.

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΟΘΩΝ ΕΠΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΗΣ

Τὴν 6 Φεβρουαρίου 1833 περὶ τὴν μεσημβρίαν κατέλιπεν ὁ Ὄθων τὴν παρὰ τοῦ πλοιάρχου Λάϊονς κυβερνωμένην ἀγγλικὴν φρεγάταν Μαδαγασκάρ, ἐφ' ἧς εἶχε καταπλεύσει ἐκ Βρινδησίου, καὶ ἐπιβὰς βρετανικῆς λέμβου ἔπλευσε πρὸς τὴν ξηράν. Μεταξὺ τῆς ἀκολουθίας αὐτοῦ ἦσαν οἱ ἐν Μονάχῳ προσενεγκόντες αὐτῷ τὸ στέμμα ἀντιπρόσωποι τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὁ ὑδραῖος Μιαούλης, ὁ σουλιώτης Κώστας Μπότσαρης καὶ ὁ ἀλβανὸς Πλαπούτας. Ὁ ςόλος τῶν συμμάχων Δυνάμεων καὶ τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα ἐπυροβόλησαν χαιρετίζοντα· ἑκατοντάδες δ' ἑλλήνων ἵσταντο μέχρι ζώνης ἐν τῇ θαλάσσῃ, ὅπως πλησιάσωσιν εἰς τὸν ἡγεμόνα των καὶ προσφωνήσωσιν αὐτῷ εὐκρινῶς τὸ «Ζήτω!» Καθ' ἣν στιγμὴν ὁ βασιλεὺς ἡτοιμάσθη νὰ πατήσῃ ἐπὶ τῆς ξηρᾶς καὶ ὁ Μιαούλης ἔτεινεν αὐτῷ τὴν χεῖρα πρὸς ἀπόβασιν, ἐχαιρέτισαν πυροβολοῦντα τὰ φρούρια τοῦ Ναυπλίου, καὶ ἄμετρος ἀγαλλιάσεως κραυγὴ ἀντήχησεν ἀπὸ τοῦ αἰγιαλοῦ μέχρι τῶν πέριξ ὑψωμάτων καὶ παραλίων βράχων,οἵτινες ἐκαλύπτοντο ὑπ' ἀνθρώπων. Ἡ φύσις διέλαμπεν ἐν καλλίστῃ ἁρμονίᾳ πρὸς τὰς φαιδρὰς τοῦ πλήθους μορφάς. Τὸ ἑλληνικὸν ἔαρ ἔλουε δι' αἴγλης καὶ φωτὸς τὴν ὅλην σκηνήν· τὸ δὲ κῦμα φρίσσον ἐνίοτε ὑπὸ δροσώδη αὔρας πνοὴν, ἐλίκνιζε τὰ ἀναρίθμητα σκάφη, ἅτινα διωλίσθαινον μεταξὺ τῶν ἑορτασίμως κεκοσμημένων φρεγατῶν τοῦ συμμαχικοῦ στόλου.

Ἐπὶ ζωηροτάτου πίνακος, εὑρισκομένου ἐν τοῖς ἀνακτόροις τῶν Ἀθηνῶν,ὁ ζωγράφος Ἕσς παρέςησεν οὕτω πως τὴν εἰς Ναύπλιον εἴσοδον τοῦ Ὄθωνος.

Ὁ εὐρύχωρος λιμὴν τῆς ὀχυρᾶς πόλεως βρίθει πλοίων πολεμικῶν.Ὁ ἥλιος τῆς ἀνατολῆς ἀκτινοβολεῖ ἐν πάσῃ αὐτοῦ τῇ λαμπρότητι,τὰ διαφανῆ δὲ κύματα τοῦ ἀργολικοῦ κόλπου ἀντανακλῶσι διὰ φωτεινῆς ἀνταυγείας τὸν κυανοῦν τῆς Ἑλλάδος οὐρανόν. Ἴχνη κύκλῳ μεγάλου καὶ πολυμάχου παρελθόντος συμπληροῦσι τῆς τελουμένης σκηνῆς τὴν εἰκόνα. Τὰ τηλεβόλα τοῦ ἐπὶ ὑψικορύφου βράχου φοβερῶς ἐγειρομένου πελασγικοῦ φρουρίου Παλαμιδίου, τοῦ ταπεινότερον κειμένου ἐνετικοῦ φρουρίου Ἰτζ-Καλὲ, καὶ τοῦ ἐκ μέσης τῆς θαλάσσης, δίκην κολοσσιαίου φρουροῦ, πυργουμένου ἐπὶ μικρᾶς νήσου *Βουρτζίου*, ὅπερ ἀναμιμνήσκει τοὺς τυφῶνας τῆς προσφάτου φοβερᾶς ἐπαναςατικῆς ἐποχῆς, ἀνταποκρίνονται εἰς τοὺς χαιρετισμοὺς τῶν συμμάχων ςόλων. Νέφη καπνοῦ ἐκτείνονται ὑπὲρ τὴν ὅλην σκηνὴν, συσκοτίζοντα τὸν φωτεινὸν οὐρανὸν,τὸ θαλάσσιον κῦμα καὶ τὴν πέριξ διαφανῆ ἀτμοσφαῖραν. Ἐπὶ ἀφρίζοντος ἵππου βαίνει ὁ Ὄθων, κρατῶν διὰ τῆς ἀριςερᾶς τοὺς χαλινοὺς τοῦ δυσπειθοῦς ζώου, καὶ διὰ τῆς δεξιᾶς χαιρετίζων διὰ τοῦ πίλου του τὰ πλήθη. Φέρει τὴν κυανῆν βαυαρικὴν στολὴν, καὶ ἐπὶ τοῦ πίλου του ἀνεμοῦται ὁ κυανόλευκος λόφος. Παρ' αὐτῷ φαίνονται τὰ μέλη τῆς ἀντιβασιλείας, οἱ πρέσβεις καὶ πᾶσαι αἱ στρατιωτικαὶ καὶ πολιτικαὶ τῆς Ἑλλάδος ἀρχαὶ, εὐτυχεῖς λογιζόμεναι ὅτι κατώρθωσαν νὰ εὕρωσιν ἵππους ὅπως μετάσχωσι τῆς βασιλικῆς συνοδείας. Μεταξὺ τῶν διασημοτέρων ἀγωνιστῶν τοῦ ὑπὲρ ἐλευθερίας πολέμου διακρίνεται ὁ γέρων Κολοκοτρώνης ἐν τῇ ἰδιορρύθμῳ πολεμικῇ του στολῇ, κράνος φέρων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, λείψανον τῆς στολῆς, ἣν ἔφερεν ἄλλοτε ὡς συνταγματάρχης ἑλληνικοῦ σώματος, διατελέσαντος ἐν ὑπηρεσίᾳ τῆς ἰονικῆς κυβερνήσεως. Ὁ ὀξύνους πολιτικὸς Μαυροκορδάτος, κομψῶς κατὰ τὸν γαλλικὸν συρμὸν ἐνδεδυμένος καὶ χρυσᾶ φέρων

Digitized by Google

διόπτρα, ἀποτελεῖ πρόσφορον ἀντίθεσιν πρὸς τὴν φανταστικὴν πολεμικὴν εἰκόνα τοῦ γέροντος Θεοδώρου Κολοκοτρώνη. Ὅπου καὶ ἂν τραπῇ ὁ βασιλεύς, ἐνθουσιῶδες πλῆθος βρίθει πανταχοῦ, καλύπτον τὰς κορυφὰς τῶν βράχων καὶ τὰς οἰκίας, καὶ προσαγορεῦον αὐτὸν ὡς τὸν Μεσσίαν τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος. Χαρακτηριστικωτάτη ποικιλία ἐμφαίνεται πανταχοῦ κατά τε τὸν ἱματισμὸν καὶ τὰς φυσιογνωμίας. Ἐπὶ πολλῶν ὅμως μορφῶν φαίνεται ἐντετυπωμένη ἡ σφραγὶς τῶν στερήσεων, τῆς νόσου καὶ πάσης δυνατῆς φυσικῆς καὶ ἠθικῆς θλίψεως. Ὡραία τις γυνή, ὑψηλὴ καὶ ῥαδινὴ τὸ σῶμα, ἀλλὰ παραμεμορφωμένη ὑπὸ τῆς πενίας καὶ τῆς ταλαιπωρίας, περικεκαλυμμένη δὲ ὡς ἀρχαῖον θεᾶς ἄγαλμα διὰ ῥακῶν λαμπρᾶς ἄλλοτέ ποτε καὶ μεγαλοπρεποῦς ἐνδυμασίας, δακτυλοδεικτεῖ πρὸς τὸν μικρὸν ἐννεαετῆ της υἱὸν τὸν μονάρχην, καὶ φαίνεται λέγουσα αὐτῷ: «Ἰδοὺ ὁ σωτήρ μας!»

Μετὰ πολλῆς ἀληθῶς λεπτότητος καὶ τελειότητος ἀπέδωκεν ὁ καλλιτέχνης τὸ θέαμα τῆς 6 Φεβρουαρίου 1833, χαρακτηριστικώτατον τῆς ἐπὶ τὸ μέλλον ἐνθέρμου πεποιθήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Παρέστησεν ὅμως ἄλλο τι ἢ ἰδανικὴν ἐλπίδος εἰκόνα; Προσέσχεν ἆρά γε τὸν νοῦν ὁ νεαρὸς ἡγεμών, ὃν περιέβαλλε πᾶσα ἐκείνη ἡ χρυσῆ νεφέλη τοῦ πρώτου ἐθνικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, εἰς τοὺς κοίλους καὶ πλήρεις πόθου ὀφθαλμούς, οἵτινες ἠτένιζον ἐπ' αὐτόν; ἀνελογίσθη τὰ δεινά, τὰς εὐχὰς καὶ τὰς ἀξιώσεις ἔθνους τοσοῦτον κλυδωνισθέντος;

Ὁ Μαρῖνος Βρετὸς διηγεῖται, ὅτι μικρὸν πρὸ τῆς ὀκτωβριανῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1862 ἀπήντησε τυχαίως ἐν Παρισίοις γέροντα στρατιώτην παρευρεθέντα ἐν τῇ εἰς Πελοπόννησον ἐκστρατείᾳ, καὶ τυχόντα τὴν 6 Φεβρουαρίου ἐγγύτατα τοῦ βασιλέως κατὰ τὴν ἀπόβασιν αὐτοῦ.

Οὗτος διηγήθη αὐτῷ τὰ ἑξῆς:

«Καθ' ἣν στιγμὴν ὁ βασιλεὺς Ὄθων ἀπέβαινεν εἰς Ναυπλίαν, ὁ ἡμέτερος λόχος ἐσχημάτισε περίφραγμα ἐν τῇ παραλίᾳ, καὶ ἐγὼ ἔτυχον ἱστάμενος πλησιέστατα πρὸς τὸ μέρος, ὅπου ὁ βασιλεὺς ἀπέβη. Ἐν ᾧ δὲ ἔθηκε τὸν πόδα ἐπὶ τῆς γῆς, ὠλίσθησε... καὶ ἐγὼ ἔσπευσα εἰς ὑποστήριξιν αὐτοῦ· ἀλλ' ἐν τῇ σπουδῇ καὶ προθυμίᾳ, μεθ' ἧς ἔσπευσα εἰς ὑποστήριξιν τοῦ βασιλέως, κατέπεσε τὸ τουφέκιόν μου, καὶ τὸ κοντάκιον αὐτοῦ συνετρίβη εἰς δύο. Οἴμοι! ἐπλήρωσα τὴν ζημίαν ἐκ τοῦ μισθοῦ μου· ἡ δὲ ἑλληνικὴ Αὐτοῦ Μεγαλειότης οὐδὲν ἐσκέψατο περὶ τοῦ πτωχοῦ στρατιώτου, ὃς ἐπέσχεν αὐτὸν τοῦ νὰ καταπέσῃ ἐκτάδην ἐπὶ τῆς γῆς.»

Ὅτε μετά τινα ἔτη ἐνεκαινίσθησαν τὰ ἐν Ἀθήναις ἀνάκτορα διὰ τοῦ πρώτου χοροῦ, ὠλίσθησε καὶ πάλιν ὁ βασιλεὺς καὶ κατέπεσεν ἐπὶ τοῦ ἑτέρου τῶν γονάτων.

Τὰ μικρὰ ταῦτα γεγονότα ἐθεώρησεν ἡ δεισιδαιμονία ὡς κακοὺς οἰωνούς.

Τὸ καθ' ἡμᾶς θεωροῦμεν αὐτὰ ὡς συμπτώματα ἁπλῶς ἀώρου νεότητος, καὶ καθορῶμεν ἐν αὐτοῖς τὴν ἀστάθειαν ἐκείνην, ἥτις ἐν μικροῖς τε καὶ μεγάλοις ἔμελλε ν' ἀποβῇ τοσοῦτον ὀλεθρία εἰς τὸν ἡγεμόνα ἐκεῖνον.

Αἱ πρῶται εὐθὺς λέξεις, ἃς ἀπέτεινεν οὗτος ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἐδάφους πρὸς τοὺς νέους του ὑπηκόους, κατήλεγχον μεγίστην παιδικὴν ταραχὴν καὶ ἀτελῆ παρασκευὴν πρὸς τὴν νέαν αὐτοῦ ἀποστολήν. Ὅτε ἡ προσωρινὴ κυβέρνησις καὶ οἱ γραμματεῖς τῆς ἐπικρατείας προσηγόρευσαν αὐτὸν ἐπισήμως ἑλληνιστὶ καὶ ἀπέθηκαν ἐν χερσὶν αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν των, ηὐχαρίστησεν ὁ Ὄθων γερμανιστί, καὶ ἀπήντησεν, ὅτι «μεγίστην προσήνεγκε θυσίαν, χωρισθεὶς τῆς πατρίδος καὶ τῶν γονέων, καὶ παραιτηθεὶς ὡρισμένου βιωτικοῦ σχεδίου.» Εἶτα δὲ προήλασεν ἔφιππος, καὶ πᾶσα ἡ ποικίλη καὶ πολύχρους συνοδεία προυχώρησε πρὸς τὴν πόλιν τοῦ Ναυπλίου διὰ τῆς ὁδοῦ τοῦ Ἄργους, προηγουμένου λόχου βαυαρῶν ἀκροβολιστῶν, ἑπομένου τοῦ γραφικοῦ ὁμίλου τῶν ναυπλιέων μετὰ σημαιῶν, δαφνῶν καὶ κλάδων ἐλαίας, τῶν ἐξοχωτέρων προκρίτων καὶ ὁπλαρχηγῶν, τῶν μελῶν τῆς νέας κυβερνήσεως, τῶν αὐλικῶν, τῶν ὑπασπιστῶν καὶ τέλος τοῦ βασιλέως, τῆς ἀντιβασιλείας καὶ τοῦ βαυαρικοῦ ἐπιτελείου. Παρὰ τὴν πύλην τῆς πόλεως ἀνέμενον οἱ δημογέροντες καὶ ὁ φρούραρχος, ὅστις παρέδωκεν εἰς τὸν βασιλέα τὰς κλεῖς τῆς πόλεως. Τὰ βαυαρικὰ στρατεύματα καὶ οἱ ἕλληνες τακτικοὶ ἀνεπτύχθησαν κλιμακηδὸν μέχρι τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ὅπου ἀνέμενεν ὁ κλῆρος ἀναβεβλημένος τὰ ἑορτάσιμα αὐτοῦ ἄμφια. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κορινθίας, μετὰ πολλοῦ πάθους προσφωνήσας τὸν νεαρὸν ἡγεμόνα, προσηγόρευσε τὸν περίβλεπτον βλαστὸν τοῦ Μὰξ Ἐμμανουήλ, ἥρωος τοῦ Μοχάτζ καὶ τοῦ Βελιγραδίου καὶ ἐλευθερωτοῦ τῆς Βιέννης, ὡς τὸν ἱδρυτὴν τῆς ἀρραγοῦς ἐκκλησίας καὶ τὸν μέλλοντα νὰ ἐγκαινίσῃ νέον ἀσφαλῆ καὶ λαμπρὸν βίον εἴς τε τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὸ κράτος. Προσήνεγκε δὲ τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὸν βασιλέα, ὅστις ὑποσχεθεὶς εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν τὴν σοβαρὰν καὶ κραταιὰν προστασίαν του, ἔψαυσεν αὐτὸ διὰ τῆς χειρὸς καὶ τὸ ἠσπάσθη. Ἐν τῷ ναῷ εἶχεν ἐγερθῇ θρόνος, ὅπου, τελεσθείσης τῆς δοξολογίας καὶ ἐκφωνηθέντος τοῦ προσήκοντος λόγου, ἐδέξατο ὁ βασιλεὺς τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως τῶν νέων μελῶν τῆς κυβερνήσεως, τῶν στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν ἀρχῶν καὶ τῶν ἄλλων ἐπισήμων τῆς χώρας προσώπων.

Βασιλικὴ προκήρυξις, αὐθημερὸν ἐκδοθεῖσα, ἀνήγγειλεν εἰς τοὺς ἕλληνας, ὅτι ὁ νέος ἡγεμών, «προσκεκλημένος ἀπὸ τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν ἐνδόξων καὶ μεγαλοψύχων μεσιτῶν καὶ ἀπὸ τὴν ἰδίαν ἐλευθέραν ἐκλογὴν» τῶν ἑλλήνων, ἔμελλε «νὰ προστατεύῃ εὐσυνειδότως τὴν θρησκείαν αὐτῶν, νὰ διατηρῇ πιστῶς τοὺς νόμους, νὰ διανέμῃ

Digitized by Google

δικαιοσύνην πρὸς ἕνα ἕκαστον, καὶ νὰ διαφυλάττῃ ἀκέραια διὰ τῆς θείας βοηθείας ἐναντίον ὁποιουδήποτε τὴν ἀνεξαρτησίαν, τὰς ἐλευθερίας καὶ τὰ δικαιώματα αὐτῶν.»

«Παραδίδων, ἔλεγεν ὁ νέος ἡγεμὼν, εἰς λήθην τὰς εἰς τὸ παρελθὸν πολιτικὰς παραφορὰς, περιμένω πεποιθότως, ὅτι ἕκαστος ὑμῶν, ὦ ἕλληνες, νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὸ ἑξῆς τὴν προσήκουσαν ὑποταγὴν εἰς τοὺς νόμους καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς τὰς ἐπιτετραμμένας τὴν τούτων ἐκτέλεσιν καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰρηνικῶς εἰς τὴν ἑστίαν του. Τοιουτοτρόπως ἐλπίζω μετὰ βεβαιότητος, ὅτι θέλω ἴδει ἐμαυτὸν ἀπηλλαγμένον τῆς θλιβερᾶς ἀνάγκης τοῦ νὰ κάμω νὰ καταδιωχθῶσι μὲ ὅλην τὴν αὐστηρότητα τῶν νόμων οἱ ταράττοντες τὴν κοινὴν ἡσυχίαν καὶ οἱ ἀποστάται. Εἴθε ἡ Θεία Πρόνοια νὰ εὐλογήσῃ τοὺς κοινοὺς ἡμῶν ἀγῶνας, καὶ νὰ εὐδοκήσῃ νὰ ἐπανακμάσῃ λαμπρότερον ὁ ὡραῖος οὗτος τόπος, ὅστις καλύπτει τὴν κόνιν τῶν μεγίστων ἀνδρῶν καὶ τῶν μεγίστων πολιτικῶν, τῶν ὁποίων οἱ ἀρχαῖοι χρόνοι ἀποτελοῦσι μίαν τῶν ὡραιοτέρων ἐποχῶν τῆς ἱστορίας, καὶ τοῦ ὁποίου τόπου οἱ κάτοικοι εἰς τοὺς τελευταίους καιροὺς ἀπέδειξαν εἰς τοὺς συγχρόνους των, ὅτι ὁ ἡρωϊσμὸς καὶ τὸ εὐγενὲς φρόνημα τῶν ἀθανάτων προγόνων των δὲν ἀπεσβέσθησαν ἀπὸ τὰς καρδίας των.»

Τὸ Ναύπλιον ὅλον περιέστη εἰς ἔκστασιν ἀγαλλιάσεως, ἀκοῦσαν τὰς ἐπαγγελίας ταύτας. Ὡς δὲ πᾶς ἐν γένει βαιλεὺς εὐχερέστατα δύναται νὰ ἐγκαινίσῃ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ ὡς νέαν πολιτικοῦ βίου ἐποχὴν, ἐν μέσῳ γενικῆς ἐμπιστοσύνης καὶ μακαριότητος, οὕτως ὁ δεκαεπτέτης βασιλεὺς Ὄθων προσείλκυσε διὰ μιᾶς τῶν ναυπλιέων τὰς καρδίας διὰ μόνης αὐτοῦ τῆς παρουσίας. Ἔκλινε μὲν ὀλίγον πρὸς τὰ ὄπισθεν τὸ μικρὸν αὐτοῦ σῶμα, καὶ τὸ ἐξωτερικὸν αὐτοῦ οὔτε ὡραῖον οὔτε ἐπιβάλλον ἠδύνατο νὰ ὀνομασθῇ· ἦν ὅμως κομψὸς καὶ ῥαδινὸς ἐπὶ τοῦ ἵππου, ἀνήγειρεν ἐνίοτε τὴν κεφαλὴν, προσέβλεπεν εὐμενῶς καὶ ἐχαιρέτιζε δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ, ἡ νεανικὴ δὲ φαιδρότης καὶ ζωηρότης ἀνεπλήρουν πᾶν ἄλλο θέλγητρον.

«Ἀφ' ἧς στιγμῆς, διηγεῖται γερμανός τις περιηγητὴς, ἐπάτησεν ὁ νεαρὸς βασιλεὺς ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἐδάφους, παρηκολούθησεν αὐτὸν ἡ χαρμόσυνος ἰαχὴ τοῦ λαοῦ μέχρι τῶν πυλῶν τῆς καθέδρας τοῦ βασιλείου του, καὶ ἡ ἰαχὴ αὕτη παρετάθη μέχρι βαθείας νυκτὸς, τῆς πρώτης ἴσως καθ' ἣν ἀπὸ πολλῶν ἀλγεινῶν ἐτῶν μυριάδες ἑλλήνων κατεκλίθησαν φαιδροὶ καὶ ἀμέριμνοι. Τὴν ἀξιομνημόνευτον ἐκείνην ἡμέραν εἶδον πολλὰς πωγωνοφόρους μορφὰς ὑγρὰς ἐκ δακρύων, ἅτινα ἦσαν πολὺ ἐκφραστικώτερα ἢ μεμελετημέναι προσφωνήσεις, θριαμβικαὶ ἁψῖδες καὶ ἐπιβεβλημέναι φωτοχυσίαι. Εἴθε ἡ ἐντύπωσις τῆς ἀνεπιλήστου ἐκείνης ἡμέρας ἐξακολουθήσῃ διαρκῶς ἐπιδρῶσα ἐπὶ τοῦ εὐπαθοῦς μὲν ἀλλὰ καὶ εὐτραπέλου πνεύματος τῶν ἑλλήνων!»

Καὶ ἀληθῶς· σύμπαν τὸ πλῆθος, ἔνθουν καὶ μακάριον ἐξ ἐμπιστοσύνης, συνωθεῖτο περὶ τὸν Ὄθωνα, καὶ εὐτυχὴς ἐλογίζετο πᾶς ὁ δυνάμενος νὰ ψαύσῃ μόνον τὰ ἐνδύματά του ἢ τὴν ἱπποσκευὴν αὐτοῦ. Μητέρες ἀνέτεινον πρὸς αὐτὸν τὰ τέκνα των ἀπὸ τῆς ἀγκάλης, ὑπερχαρεῖς ὅτι ὁ βασιλεὺς ἔμελλε νὰ δημιουργήσῃ εὐήμερον εἰς τὰ νήπια βίον. Ἐκ βάθους καρδίας ἀνεδίδοντο εἰλικρινεῖς εὐχαὶ ὑπὲρ μακρᾶς καὶ αἰσίας κυβερνήσεως τοῦ βασιλέως Ὄθωνος τοῦ πρώτου. Ὅ,τι δὲ ὁ μονάρχης ἐπηγγέλλετο ἐν τῇ προκηρύξει του, τουτέστι ταφὴν καὶ λήθην τοῦ παρελθόντος, εἶχεν ἤδη συντελεσθῆ. Ἀναρχία καὶ τάξις συνδιηλλάγησαν· ἕλληνες δὲ καὶ βαυαροὶ, χωρικοὶ καὶ στρατιῶται, πελοποννήσιοι, ῥουμελιῶται καὶ νησιῶται ἐνηγκαλίζοντο ἀλλήλους, ὀλβίως ἐπὶ φαιδρῶν ἐλπίδων ὀχούμενοι. Λαμπρὸν προεμηνύετο τὸ μέλλον εἰς τὴν ἀναγεννηθεῖσαν Ἑλλάδα, καὶ βαυαροὶ ποιηταὶ ἔψαλλον:

«Ὦ ἥλιε τῆς Βαυαρίας, ἔνδοξε
τῶν Βιττελσβάχων ῥίζα! καὶ σὺ ἥλιε
νέας Ἑλλάδος, Βιττελσβάχων βλάστημα!..
Φωτίζετ' αἰωνίως τοὺς πλανήτας σας,
ὦ ζωηφόροι θάλπους καὶ φωτὸς πηγαί!»

Ἀλλ' ὁ διθύραμβος ἐψάλλετο προώρως.[1]

Η ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΣ ΤΩΝ ΠΤΗΝΩΝ

I

Ἐπιφανὴς φυσιοδίφης ἐκ τῶν νεωτέρων εἶπεν, ὅτι τὸ πτηνὸν δύναται νὰ ζήσῃ ἄνευ τοῦ ἀνθρώπου, οὐχὶ δὲ καὶ ὁ ἄνθρωπος ἄνευ τοῦ πτηνοῦ. Ἀληθῶς δὲ τὸ πτηνὸν εἶναι ὁ μόνος ἐπίκουρος ἡμῶν κατὰ τοῦ γονιμωτάτου κόσμου τῶν ἐντόμων, ὧν τὰ πυκνὰ στίφη προχωροῦσι θαῤῥαλέως «εἰς κατάκτησιν τοῦ ἔργου τοῦ ἀνθρώπου.»

Ἡ γεωργία ὑποφέρει μεγάλως ἐκ τῶν καταστροφῶν, τὰς ὁποίας προξενοῦσι τὰ παμπληθῆ τῶν ἐντόμων εἴδη, ἀπὸ τοῦ κιὸς καὶ τῆς φυλλοστρόφου μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν σμικροτάτων κολεοπτέρων. Ὁ ἄνθρωπος εὑρέθη ἀφωπλισμένος τρόπον τινὰ πρὸ τῆς ὀλεθριωτάτης ἐπιδρομῆς τῆς ἐπαπειλούσης τὰ δένδρα, τὰ σπαρτὰ καὶ τὰς ἀμπέλους αὐτοῦ.

Ἐκ τῆς ὁσημέραι παρατηρουμένης προόδου τοῦ ζοφεροῦ καὶ ὑποχθονίου κόσμου τῶν ἐντόμων, διαβλέπει ἕκαστος, ὅτι δυστυχῶς ὁ ἄνθρωπος διέῤῥηξε τὴν ἁρμονίαν τὴν ἀρχικῶς ὑφισταμένην μεταξὺ πάντων τῶν πλασμάτων, φονεύων πολλὰ τούτων, καὶ ὅτι ἡ διατάραξις αὕτη προὐκάλεσε τὰ πολυάριθμα κακὰ, τὰ δεκατί-

1. Μέρος δεύτερον τῆς ὑπὸ Καρόλου Μενδελσῶνος Βαρθόλδη Ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος. Μετάφρασις Ἀγγ. Βλάχου.

Digitized by Google

ζοντα ἡμᾶς καὶ ἐπολλαπλασίασεν ὑπερμέτρως τὸ ᾠΐδιον καὶ τὴν φυλλοξήραν καὶ πάντα τὰ βδελυρὰ ἐκεῖνα ζωΰφια, ἅτινα ἐξολοθρεύουσι τὰ στέγοντα καὶ διατρέφοντα ἡμᾶς φυτά.

II

Εἰς τὰ ἀπρόσιτα ἔτι δάση τῶν τροπικῶν αἱ ἐκ τῶν σηπωμένων φυτῶν ἐκπεμπόμεναι δηλητηριώδεις ἀναθυμιάσεις θὰ καθίστων ἀδύνατον τὴν ἐν αὐτοῖς διαμονὴν ζῴων ὑπερτέρας τινὸς τάξεως, ἐὰν ἔλειπον αἱ μυριάδες τῶν ἐντόμων, ἅτινα «διὰ τῆς συνεχοῦς καὶ ἀδιαλείπτου αὐτῶν ἐργασίας πρὸς καταστροφὴν εὐεργετοῦσι τὰς ἐπελευσομένας φυλάς.» Ἀλλ' ἐν ταῖς ἡμετέραις χώραις, τὰ ἔντομα διαφθείρουσι τὴν συγκομιδὴν ἡμῶν, ἐπιπίπτουσι κατὰ τῶν λαχανοκήπων, τῶν δασῶν καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν κατοικιῶν (ὡς ἐν Ῥοκέλλῃ τῆς Γαλλίας), διὰ τὴν σμικρότητα αὐτῶν ὑπεκφεύγοντα πᾶσαν καταδίωξιν.

Δὲν ἔχομεν λοιπὸν κατ' αὐτῶν, ὡς εἶπον, ἕτερον ἐπίκουρον πλὴν τοῦ πτηνοῦ, οὗ τὰ πεπτικὰ ὄργανα εἰσὶ τοιαῦτα, ὥστε δύναται νὰ καταβροχθίζῃ ἑκατοντάδας ἐντόμων, ὡς τακτικὴν αὐτοῦ τροφήν, ἡ δ' ὅρασίς του εἶναι τοσοῦτον ὀξεῖα ὥστε νὰ τὰ ἀνακαλύπτῃ ἐν τῇ ἐλαχίστῃ τῶν φύλλων πτυχῇ καὶ ἐντὸς ἀοράτων εἰς ἡμᾶς ὀπῶν, ἐν αἷς ἐκεῖνα εἰσχωροῦντα κρύπτονται.

III

Πρό τινων ἐτῶν σοφοὶ φυσιοδίφαι καὶ τὰ ἀγροτικὰ συνέδρια κατέδειξαν τὰς ὀλεθρίας συνεπείας τῆς βαθμηδὸν ἐπιτεινομένης ἐπιδρομῆς τῶν ἐντόμων. Ἐξετάσαντες δὲ τὴν αἰτίαν τοῦ κακοῦ ἀνεῦρον, ὅτι τὰ ἔντομα ἐπολλαπλασιάζοντο καθ' ὅσον ἠλαττοῦτο ὁ ἀριθμὸς τῶν πτηνῶν. Αἱ σπουδαιότεραι ἔρευναι καὶ μελέται τοῦ Γοδεφρείδου Σαὶντ-Ἱλαίρ, τοῦ Τυρρέλ, τοῦ Μισελὲ, τοῦ Τσούδη, τοῦ Γκλόγερ, τοῦ Τουσενὲλ, πρὸ πάντων δὲ τοῦ Λωρὰν-Πρεβῶ, ἀπεκάλυψαν πόσον ἐπιβλαβῆ καὶ ἐπίφοβα εἰσὶν εἰς τὸν ἄνθρωπον τὰ ἔντομα. Τὸ πόρισμα τῶν μελετῶν τούτων συνοψίζεται ἐν τῇ ἀκολούθῳ εὐγλώττῳ φράσει ἐκθέσεως ἀναγνωσθείσης ὑπὸ τοῦ Ζονκιὲρ-Ἀντωνὲλ ἐν τῇ Ζωολογικῇ ἑταιρίᾳ τοῦ ἐγκλιματισμοῦ. «Οἱ ἐχθροὶ, λέγει, πάντων ἡμῶν εὑ»ρίσκονται παρ' ἡμῖν καὶ παρ' ἡμῖν ἐγκατέστη»σαν· ὁ ἀριθμός των αὐξάνει μετὰ τάχους, καὶ »ἐὰν δὲν φροντίσωμεν νὰ ἀντιτάξωμεν σύντονον »καὶ ἀποτελεσματικὴν ἄμυναν, θὰ κατισχύσω»σιν ἡμῶν. Ἀνάγκη νὰ διοργανώσωμεν κατ' αὐ»τῶν πόλεμον περιεσκεμμένον καὶ ἀδιάλλακτον, »διότι ἀσυγκρίτως μειονεκτοῦμεν αὐτῶν κατὰ »τὸν ἀριθμόν.»

Ἐπὶ τῆς δευτέρας αὐτοκρατορίας ἐν Γαλλίᾳ τὰ ἀγροτικὰ συνέδρια ὑπέβαλον εἰς τὴν Γερουσίαν ἀναφορὰν, ἐξαιτούμενα νὰ ληφθῶσι μέτρα «πρὸς διάσωσιν τῶν πτηνῶν, τῶν καταστρεφόν»των τὰ ἐπιβλαβῆ εἰς τὴν γεωργίαν ἔντομα.» Τὴν δ' αἴτησιν ταύτην ἐπεδοκίμασαν καὶ ὑπεστήριξαν οἱ ἐπιστήμονες.

IV

Πρὶν ἢ διαλάβω περιληπτικῶς περὶ τῆς εἰς τὴν Γερουσίαν ὑποβληθείσης τῇ 24 Ἰουνίου 1861 ἐκθέσεως περὶ προφυλάξεως τῶν πτηνῶν, ἀνάγκη νομίζω νὰ εἴπω τινὰ περὶ τῆς καταστρεπτικῆς αὐτῶν δυνάμεως, ἀναφέρων πρὸς κύρωσιν τῶν λεγομένων παραδείγματα εἰλημμένα ἐκ τῶν συγγραφέων, οὓς ἀνωτέρω ἐμνημόνευσα.

«Ὁ ὀργανισμὸς αὐτῶν, λέγει ὁ κ. Ζυρσὲ, πρώην ἀξιωματικὸς ἐν τῷ γαλλικῷ ναυτικῷ, κέκτηται καταστρεπτικὴν δύναμιν θαυμασίαν. Ἓν εντομοφάγον πτηνὸν δύναται ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ νὰ καταβροχθίσῃ ποσότητα ἐντόμων βάρους ἴσου πρὸς τὸ βάρος τοῦ σώματός του.» «Ἡ κρίσιμος στιγμὴ, λέγει ὁ Μισελὲ, εἶναι ὅταν τὸ ἔντομον, ἀναπτυσσόμενον ὑπὸ τῆς θερμότητος, εὑρίσκεται ἀπέναντι τοῦ πτηνοῦ, ὅπερ μὴ ὂν γαλακτοφόρον διατρέφει τὴν πολυάριθμον αὐτοῦ οἰκογένειαν διὰ ζώσης ἄγρας, προϊόντος τῆς θήρας αὐτοῦ. Καθ' ἕκαστον ἔτος ὁ κόσμος ὁλόκληρος θὰ διέτρεχε κίνδυνον, ἐὰν τὸ πτηνὸν ἐγαλακτούχῃ καὶ ἐὰν ἁπλῆ τοῦ στομάχου αὐτοῦ λειτουργία ἐπήρκῃ νὰ κορέσῃ τοὺς ἐν τῇ φωλεᾷ δέκα ἢ δεκαπέντε νεοσσοὺς αὐτοῦ, οἵτινες θορυβωδῶς καὶ ἀπαιτητικώτατα ἐκζητοῦσι τὴν τροφὴν αὐτῶν.»

Ἔν τινι ὑποστέγῳ ἀνθοκομείῳ ἦσαν τρεῖς ῥοδαῖ κατακεκαλυμμέναι ὑπὸ στρώματος φυτοφθειρῶν (κ. ψώρας). Εἰσήχθη ἐν αὐτῷ τὸ πτηνὸν τὸ καλούμενον *Αἰγίθαλος ὁ σπιζίτης* καὶ μετά τινας ὥρας ἀπηλλάγησαν καθ' ὁλοκληρίαν τοῦ σμήνους τῶν ἐντόμων, ἅτινα περιέτρωγον αὐτάς.

Κατὰ τὸ 1848 εἶδός τι βόμβυκος, τὸ καλούμενον ἐπιστημονικῶς Βόμβυξ ὁ ἀνισομήκης, ἠφάνισεν ὅλα τὰ φυλλώματα τῶν δένδρων τῆς ἐν Πολωνίᾳ κομητείας Βοστσίκκι. Τὸ δὲ φθινόπωρον οἱ κορμοὶ καὶ οἱ κλάδοι εἶχον καλυφθῆ ὑπὸ μυριάδων ᾠῶν περιτετυλιγμένων ἐντὸς μεταξοειδοῦς χνοός. Ὁ ἰδιοκτήτης τῶν κτημάτων ἐκείνων ἀπεφάσισε νὰ καθαρίσῃ αὐτοὺς, ἀλλὰ κατενόησε ταχέως πόσον ἀνωφελὴς ἀπέβαινε πᾶσα προσπάθεια· ἐθεώρει δὲ ἄφευκτον τὴν ἀπώλειαν τῶν δένδρων. Ἀλλὰ κατὰ τὴν προσέγγισιν τοῦ χειμῶνος διῆλθον ἐκεῖθεν ἀγέλαι *βασιλίσκων* καὶ *αἰγιθάλων* καὶ τὰ ᾠὰ τῶν καμπῶν ἠλαττώθησαν ἐπαισθητῶς. Ἐξέλιπον δὲ ὁλοτελῶς τὰ ἔντομα, ὅτε τὸ ἔαρ ἐφώλευσαν εἴκοσι περίπου ζεύγη ἐκ τῶν πτηνῶν ἐκείνων· οὕτω δὲ τὸ ἑπόμενον ἔτος τὰ δένδρα ἀνεκτήσαντο πᾶσαν τὴν ἀνθηρότητα αὐτῶν.

Πρὸ εἴκοσι περίπου ἐτῶν αἱ κάμπαι τῆς φυλλοστρόφου ἐλυμαίνοντο τὰς ἀμπέλους τοῦ Βω-

Digitized by Google

ζολαί. Πρὸς θεραπείαν τοῦ κακοῦ οἱ ἀμπελοκτήμονες ἀπέλυσαν εἰς τὰς ἀμπέλους τὰς ὄρνιθάς των καὶ αἱ κάμπαι ἐξωλοθρεύθησαν. Παρετηρήθη δὲ ἐν τῇ οἰνοφόρῳ ἐκείνῃ χώρᾳ, ὅτι κατὰ τὴν ἄνοιξιν εἰσέβαλλον εἰς τὰς ἀμπέλους ἀγέλαι πτηνῶν, τὰ ὁποῖα παρεῖχον εἰς αὐτὰς τὰς ὠφελείας, τὰς ὁποίας οἱ δρυοκολάπται παρέχουσιν εἰς τὰς δρῦς.

Φρειδερῖκος ὁ μέγας διέταξέ ποτε νὰ καταστραφῶσιν αἱ κοιναὶ σπίζαι εἴτε οἱ στρουθοὶ (κ. σπουργίται) οἱ τολμήσαντες νὰ προσβάλωσι τὰς κερασέας του. Προεκήρυξε μάλιστα καὶ ἀμοιβὴν διὰ πᾶσαν κεφαλὴν στρουθοῦ. Ἕνεκα τῆς διαταγῆς ταύτης οἱ στρουθοὶ καταδιωχθέντες ἀπηνῶς ἐξέλιπον φονευθέντες ἢ μεταναστεύσαντες. Ἀλλ' ἐντὸς δύο ἐτῶν αἱ κερασέαι κατέστησαν ἄκαρποι καὶ ἀπεγυμνώθησαν καλυφθεῖσαι ὑπὸ καμπῶν. Ὁ Φρειδερῖκος ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ μετὰ τῶν στρουθῶν, οὕτω δὲ αἱ κερασέαι ἤνθησαν πάλιν ἐν τοῖς κήποις.

Ἐν Οὐγγαρίᾳ καὶ ἐν Βάδῃ προεκηρύχθη ἐπίσης ἀμοιβὴ διὰ πᾶσαν κεφαλὴν στρουθοῦ, ἀλλ' αἱ πεδιναὶ γαῖαι κατεκλύσθησαν ὑπὸ ἐντόμων. Τότε ἔπαυσε πλέον πᾶσα καταδίωξις καὶ οἱ προγραφέντες στρουθοὶ ἐπάλαισαν γενναίως κατὰ τῶν καμπῶν, ἀντὶ ὀλιγίστων κόκκων σίτου, θυσιαζομένων δι' αὐτούς. Ὑπελογίσθη δέ, ὅτι τρισχίλια ἔντομα μόλις ἀρκοῦσι πρὸς τροφὴν μιᾶς φωλεᾶς ἐν διαστήματι τεσσάρων ἢ πέντε ἡμερῶν.

V

Ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν ὑποβληθεῖσαν τῇ γαλλικῇ Γερουσίᾳ ἔκθεσιν, ἣν συνοψίζομεν προσθέτοντες μόνον τὰ ἀπαραίτητα πρὸς ἐξήγησιν ἢ συμπλήρωσιν αὐτῆς.

Πᾶν φυτὸν ἔχει καὶ ἀντίστοιχον εἶδος ἐντόμου, ζῶντος ἐκ τῆς καταςροφῆς του· ἡ δρῦς π.χ. ἔχει *Ἐλαφοκάνθαρον τὸν γνήσιον*, *Κεράμβυκα τὸν ἥρωα* κτλ., ἡ πτελέα *Σκόλυτον τὸν ἐρημωτήν*, αἱ πεῦκαι καὶ αἱ ἔλατοι τὰς *φαλαίνας*, *Βοστρύχους τοὺς τυπογράφους*, αἱ ἐλαῖαι τοὺς *φλοιοθρύπτας*, ἡ ἄμπελος τὴν *φυλλόστροφον*, τὴν *φυλλοξήραν*· οἱ δημητριακοὶ καρποὶ προσβάλλονται κατὰ μὲν τὰς ῥίζας των ὑπὸ τῶν καμπῶν τῆς *μηλολόνθης*, τὰ ἄνθη των ὑπὸ τῆς *κηκιδομυίας* καὶ οἱ κόκκοι των ὑπὸ τοῦ *κιὸς* (Σιτοφίλου τοῦ κοινοῦ, κ. ςαρόψειρας), ἡ κράμβη καὶ τὰ λοιπὰ σταυρανθῆ προσβάλλονται κατὰ τὰς ῥίζας ὑπὸ *Πηδητοῦ τοῦ λαχανοτρωγός*, οἱ δὲ κερατώδεις αὐτῶν καρποὶ ὑπὸ ἄλλων παρασίτων, ἅτινα αὐτόθι ἐκλέγουσι διαμονήν. Αἱ ῥίζαι ὅλων τῶν χεδρωπῶν (κ. ὀσπρίων) κατατρώγονται ὑπὸ τῶν *πρασοκουρίδων* (κ. πρασαγγούρων) καὶ τῶν λοιπῶν γαιωρύχων ἐντόμων, ἡ δὲ κάμπη τοῦ *πισοτρωγὸς* ἀφίνει εἰς ἡμᾶς μόνον τὸ θυλάκιον τῶν πίσων καὶ τὸ περικάρπιον.

Ἄλλα πάλιν φυτὰ προσβάλλονται καὶ ὑπὸ δύο καὶ τριῶν διαφόρων εἰδῶν ἐντόμων, ἀνυπολογίστους ἐπενεγκόντων καταστροφάς. Ὑπελογίσθη, ὅτι ἐπί τινα ἔτη πρὸ τοῦ 1856 τὸ ἥμισυ τῆς ἐν Γαλλίᾳ συγκομιδῆς μόλις ἐπήρκει πρὸς κορεσμὸν εἴδους τινὸς διπτέρου ἐντόμου, τῆς κηκκιδομυίας. Ἐν Γερμανίᾳ ὁλόκληρα δάση ἐξωλοθρεύθησαν ἐκ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν λεπιδοπτέρων ἐντόμων τῶν καλουμένων φαλαινῶν. Τῷ 1810 οἱ βόστρυχοι ἐκ τῶν κολεοπτέρων τοσοῦτον εἶχον πληθυνθῆ ἐν τῷ δάσει Τάμεσβουχ, ὥστε, ὅπως μὴ τὸ κακὸν ἐπεκταθῇ καὶ εἰς τὰ πλησιόχωρα δάση, ἠναγκάσθησαν οἱ κάτοικοι νὰ ἐκκόψωσιν ὁλόκληρον τὸ δάσος καὶ νὰ πυρπολήσωσι τὰ δένδρα ἐπιτοπίως. Οὐχὶ δὲ πρὸ μακροῦ χρόνου κατενόησαν ἐπίσης τὴν ἀνάγκην νὰ τάμωσιν ἐν τοῖς δάσεσι τοῦ Χάρτς ἐλάτας πλέον τοῦ ἑκατομμυρίου, διότι τὰ δένδρα ταῦτα προσβληθέντα κατὰ τὰς ῥίζας ὑπὸ ἐντόμων ἐξηραίνοντο, ἡ δὲ καταστροφὴ ἐφαίνετο ὅτι δὲν ἤθελε περιορισθῇ εἰς ταῦτα μόνον. Αἱ τερηδῶνες τῶν ξύλων ἐπαπειλοῦσι τὰ προχώματα τῆς Ὁλλανδίας καὶ πάντα τὰ ὁμοίας φύσεως ἔργα. Οἱ τερμῖται, ἄδωρα τῶν Ἰνδιῶν δῶρα, διατρυπῶσι τὰ ξηρὰ ξύλα, τὸν χάρτην, τὰ ὑφάσματα καὶ πόλεις ἔτι, ὡς ἡ Ῥοχέλλη καὶ τὸ Ῥοχεφόρτ, διατρέχουσι μέγαν κίνδυνον ἐκ τούτων ἂν ἀφεθῶσιν ἀνενόχλητοι· «Εἰσὶ λαοὶ ἀναρίθμητοι »τούτων, λέγει σοφός τις ἐντομολόγος, καὶ ἡ »βασίλισσα μιᾶς τερμίτων φωλεᾶς τίκτει καθ' ἑ»κάστην ὀγδοηκοντακισχίλια ᾠά!

»Ἐν τῷ ἀκαταμαχήτῳ τούτῳ στρατῷ, εἰσὶν »ὡρισμένα ἑκάστῳ ἡ ἐποχή, ὁ μήν, ἡ ἡμέρα, τὸ »δένδρον του, τὸ φυτόν του· ἕκαστος γινώσκει »τὴν ἐν τῇ μάχῃ θέσιν του, καὶ οὐδέποτε ἀπα»τᾶται ἢ ἐγκαταλείπει αὐτήν. Ἀπὸ τῶν παναρ»χαιοτάτων ἔτι χρόνων ὁ ἄνθρωπος θὰ ὑπέκυ»πτεν ἐν τῇ ἀνίσῳ ταύτῃ πάλῃ, ἐὰν ὁ Θεὸς δὲν »ἐδωρεῖτο αὐτῷ τὸ πτηνόν, ἐπίκουρον ἰσχυρὸν »καὶ πιστὸν σύμμαχον, ἐκληροῦν θαυμασίως »ἔργον ἀκατόρθωτον διὰ τὸν ἄνθρωπον. Ἡ εὐερ»γετικὴ αὕτη ἀποστολὴ τοῦ πτηνοῦ ἐθεωρεῖτο »ἐπὶ μακρὸν ὡς ὑπερβολὴ ποιητική· νῦν ὅμως ἐκ »τῶν ἐρευνῶν τῶν νεωτέρων φυσιοδιφῶν, ἰδίως »δὲ τοῦ Λωρὰν-Πρεβῶ, κατέστη ἀδιαφειλονείκη»τος ἡ ἀλήθεια αὕτη.»

Ὁ διακεκριμένος οὗτος ἐπιστήμων ἠδυνήθη τῷ ὄντι νὰ ὁρίσῃ οὐ μόνον τὸ ποσὸν τῶν ἐντόμων, ἐξ ὧν τὸ πτηνὸν τρέφεται, ἀλλὰ καὶ τίνα ἰδίως εἴδη ἐπιζητεῖ καὶ καταστρέφει, κατὰ συνέπειαν δὲ τίνα φυτὰ προστατεύει.

Ὁ Κ. Λωρὰν-Πρεβῶ διαιρεῖ εἰς τρεῖς γενικὰς τάξεις τὰ ἐν Γαλλίᾳ ἐπωάζοντα τριακόσια τριάκοντα εἴδη πτηνῶν.

Ἡ *πρώτη* τάξις περιλαμβάνει τὰ ἐπιβλαβῆ πτηνά, τὰ διώκοντα τὰ ἐντομοφάγα. Εἰσὶ δὲ ταῦτα τὰ γαμψώνυχα σαρκοφάγα, ὧν κρίνει ἀναγκαῖον τὸν ἀφανισμόν, ἐξαιρέσει *Τριόρχιδος*

Digitized by Google

τοῦ *κοινοῦ* (κοινῶς βαμβακίνας) καὶ τῆς *κορώνης*· διότι ὁ μὲν τούτων καταστρέφει τοὺς μῦς, ἡ δὲ τὰς λευκὰς κάμπας τὰς τόσον ἐπιζημίους τῇ γεωργίᾳ.

Ἡ *δευτέρα* τάξις περιλαμβάνει τὰ κοκκοφάγα ἢ μᾶλλον τὰ ἐκ διττῆς τροφῆς τρεφόμενα πτηνὰ (πλὴν τῆς περιστερᾶς καὶ ἄλλων τινῶν καθαρῶς κοκκοφάγων πτηνῶν). Πάντα ταῦτα τρέφονται ἐκ σπόρων ἢ ἐξ ἐντόμων κατὰ τὴν ὥραν τοῦ ἔτους. Ὁ κ. Γοδεφρεῖδος Σαίντ-Ἱλαὶρ ἐξέφραζεν ἀμφιβολίαν ἂν ἡ βλάβη ἣν τὰ πτηνὰ ταῦτα ἐπιφέρουσιν ἡμῖν ἀντισταθμίζεται πρὸς τὴν ὠφέλειαν ἣν μᾶς προξενοῦσιν· ἀλλ' ὁ κ. Λωρὰν-Πρεβὼ ἀποφαίνεται ἀδιστάκτως ὅτι «τὰ πλεο»νεκτήματα αὐτῶν ὑπερτεροῦσιν ἀσυγκρίτως τῶν »μειονεκτημάτων των», τὰ δὲ πράγματα φαίνονται κυροῦντα τὴν γνώμην του. Συνηγορῶν δὲ ὑπὲρ συμπάσης τῆς τάξεως ταύτης, οὐδόλως ἐξαιρεῖ τοὺς στρουθούς, καθ' ὧν ὁ ἀμαθὴς χωρικὸς ἔχει κηρύξει ἀμείλικτον πόλεμον, μὴ ἐννοῶν, ὅτι διὰ τῆς καταστροφῆς αὐτῶν πληθύνονται ἀνυπολογίστως αἱ κάμπαι αἱ διαβιβρώσκουσαι τὴν συγκομιδὴν αὐτοῦ καὶ τὰς ῥίζας τῶν φυτῶν καὶ ἀφανίζουσαι τοὺς στάχεις πρὶν ἔτι ὡριμάσωσιν.

Ἀλλ' ἂν τὰς δύο ἀνωτέρω τάξεις ἀνταμείβομεν ὀλίγον ἀκριβὰ διὰ τὰς ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας, τὰς ὁποίας μᾶς προσφέρουσιν, ἡ *τρίτη* παρέχει ἡμῖν ταύτας δωρεάν. Τὰ νυκτερόβια σαρκοφάγα ὄρνεα, ἅτινα πάντες σχεδὸν οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης ἐκ κοινῆς προλήψεως θεωροῦσιν ὡς δυσοίωνα καὶ καταδιώκουσιν ἀνοήτως, *Γλαὺξ ἡ βραχύωτος* (αἰγωλιός), *Γλαὺξ ἡ φλογώδης*, *Γλαὺξ ὁ νυκτοκόραξ ἢ βρύας*, *Γλαὺξ ὁ ὠτὸς* (κ. μποῦφος) εὐεργετοῦσι μεγάλως τὴν γεωργίαν, ἐξολοθρεύουσαι τὰ πολυπληθῆ εἴδη τῶν μεγάλων καὶ μικρῶν ἀρουραίων μυῶν, ἅτινα ἄνευ τῶν κατηραμένων τούτων, ὡς κοινῶς θεωροῦνται, ὀρνέων, ἤθελον ἀποβῆ ἐντὸς βραχυτάτου χρόνου μάστιγες ἀφόρητοι· διότι ὁ πολλαπλασιασμὸς αὐτῶν εἶναι ἀπίστευτος. Ὁ Βυφφὼν ἐν μιᾷ μόνῃ ἑβδομάδι συνέλαβε δισχιλίους καὶ πλέον αὐτῶν ἐντὸς μικρᾶς ἐκτάσεως γῆς. Ἄγγλος δέ τις φυσιοδίφης ὑπελόγισεν, ὅτι ζεῦγος Γλαυκὸς τῆς φλογώδους ἐξολοθρεύει ἐν μιᾷ νυκτὶ πεντήκοντα μῦς· ὥστε ὁ καλλίτερος αἴλουρος δὲν δύναται νὰ ἀνταγωνισθῇ πρὸς αὐτήν. Πλὴν δὲ τούτου τὰ ὄρνεα ταῦτα ἀποδιώκουσι τὰς νυκτίους καὶ ἑσπερίους ψυχάς, ὧν εἴδη τινὰ εἰσὶ βλαβερώτατα.

Εἰς ταῦτα προστίθενται ἕτερα μικρὰ ἐντομοφάγα πτηνά, οἱ *κοινοὶ κέρθιοι*, οἱ *αἰγοθῆλαι* (κ. βυζάσρες, πλάνοι, ἢ νυκτοβάτες), αἱ πολυάριθμοι παραλλαγαὶ τοῦ εἴδους τῶν *χελιδόνων*, πρὸ πάντων δὲ τὰ ἀναρίθμητα σμήνη τῶν ᾠδικῶν πτηνῶν τῶν ἀγρῶν, τῶν κοινῶς διακρινομένων διὰ τῶν περιληπτικῶν ὀνομάτων τῶν *ἀηδόνων*, τῆς *σεισοπυγίδος*, τοῦ *βασιλίσκου*, τοῦ *αἰγοθήλα* κ.τ.λ., ἅτινα πάντα πρὸς ἀνταμοιβὴν τῶν ἀπείρων εὐεργετημάτων τὰ ὁποῖα χορηγοῦσιν ἡμῖν σουβλίζομεν ἢ κάμνομεν *πιλάφιον*.

Αἱ βραχυσκελεῖς χελιδόνες, αἱ καλούμεναι *κύψελοι*, κοιναὶ πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης, εἶναι ἄξιαι ἰδιαιτέρας μνείας, οὐ μόνον ἕνεκα τῆς πεπτικῆς αὐτῶν δυνάμεως, ἀλλὰ καὶ διότι ἀκαταπαύστως θηρεύουσι μυριάδας ἐντόμων, ἅτινα εἰς ψυχὰς μεταμορφούμενα καταλείπουσι τὸ μέρος ἔνθα ἐξεκολάφθησαν καὶ διευθύνουσι πρὸς ἄλλα μέρη τὴν καταστρεπτικὴν αὐτῶν πτῆσιν. Ὁ κ. Λωρὰν-Πρεβὼ εὗρεν ἐν τῷ στομάχῳ ἑνὸς τῶν τοιούτων κυψέλων πεντακόσια τεσσαράκοντα ἔντομα, καταβροχθισθέντα ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ. Ἴσον ποσὸν ἐντόμων περίπου καταβροχθίζουσι καὶ ἄλλα ᾠδικά. Μεταξὺ δὲ τῶν ἐντόμων, ἅτινα ἠδυνήθησαν ν' ἀναγνωρίσωσιν ἐν τοῖς στομάχοις τῶν πτηνῶν τούτων, ἦσαν κίες, φυλλόστροφοι, μηλολόνθαι καὶ πλῆθος ἄλλων κολεοπτέρων ἐπιβλαβῶν.

Ἐκ τούτων μία μηλολόνθη τίκτει 60 μέχρις 100 ᾠῶν, ἅτινα βαθμηδὸν μετασχηματίζονται εἰς λευκὰς κάμπας, τρεφομένας ἐκ τῶν ἡμετέρων φυτῶν· τὸν αὐτὸν περίπου ἀριθμὸν ᾠῶν καταθέτει καὶ ὁ κὶς ἐπὶ ἑκάστου κόκκου σίτου· ἡ φυλλόστροφος καὶ ἡ φυλλοξήρα εἰσὶ γονιμώτεραι. Καὶ ἡ μὲν πρώτη καταστρέφει μόνον τὰς σταφυλάς, ἐνῷ ἡ δευτέρα προσβάλλει τὰς ῥίζας, τὸν κορμὸν καὶ τοὺς κλάδους τῆς ἀμπέλου. Ὑπελογίσθη δέ, ὅτι μία μόνη φυλλόστροφος καταστρέφει ἐν σπέρματι 100 ἕως 150 βότρεις σταφυλῶν.

Ἡ πρὸς τὴν γαλλικὴν Γερουσίαν ἔκθεσις περιγράφει ὡσαύτως τὰ ἀπάνθρωπα μέσα, ὧν ποιοῦνται χρῆσιν πρὸς καταστροφὴν τῶν χρησιμωτάτων πτηνῶν, ἅτινα διὰ τῶν μελῳδικῶν κελαδημάτων των φαιδρύνουσι τὰς ἡμετέρας ἐξοχάς. Ἀλλ' ὁ κ. Τουσενὲλ εἶπεν, ὁ ἄνθρωπος οὐδέποτε θὰ νοήσῃ ὅτι ἓν γεῦμα ἐκ πτηνῶν εἶναι πολυδαπανώτερον λουκουλείου συμποσίου.

VI

Τὰ παιδία πρὸ πάντων ἐπιφέρουσι τὴν μεγαλητέραν καταστροφὴν τῶν μικρῶν ἐντομοφάγων πτηνῶν. Ἐνθαρρυνόμενα ἐν μέρει καὶ ὑπὸ τῶν γονέων των στήνουσι παγίδας, ἰξούς, δίκτυα καὶ ἀναζητοῦντα πανταχόθεν φωλεὰς ἀφαιροῦσι τὰ ἐν αὐταῖς ᾠά.

Ἀφ' οὗ ἡ χρησιμότης τῶν ἐντομοφάγων πτηνῶν εἶναι ἀποδεδειγμένη ἐπιστημονικῶς, συνετὸν καὶ ὠφέλιμον θὰ ἦτο ἂν καταναγκαστικῶς ἐπεβάλλετο εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ μὴ προσβάλῃ αὐτά. Ἡ πρὸς τὴν Γερουσίαν ἔκθεσις τῶν ἀγροτικῶν συνεδρίων ὑποδεικνύει διάφορα ἁπλούστατα μέτρα, ὧν ἡ ἐφαρμογὴ εἶναι λίαν εὐχερής.

Digitized by Google

Τὰ μέτρα ταῦτα συνίστανται κυρίως εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς θήρας διὰ δικτύων, ἰξῶν καὶ παγίδων, δι' ὧν πρὸ πάντων συλλαμβάνονται τὰ ᾠδικὰ ἐντομοφάγα πτηνά, καὶ εἰς τὴν ἐν γένει ἀπαγόρευσιν παντὸς εἴδους θήρας κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐπωάσεως.

Εὐτυχῶς τοιαῦτα μέτρα ἤρξαντο ἤδη λαμβάνουσαι αἱ κυβερνήσεις τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Ἰταλίας. Πρό τινων μηνῶν ἀμφότεραι αἱ κυβερνήσεις συνωμολόγησαν σύμβασιν καθ' ἣν ἀπαγορεύεται ἐπὶ ποιναῖς αὐστηροτάταις ἡ θήρα τῶν ἐντομοφάγων πτηνῶν, καὶ ἡ πώλησις τοιούτων ἐν ταῖς δημοσίαις ἀγοραῖς. Ὁ αὐστριακὸς καὶ ὁ γερμανικὸς τύπος ἐπεδοκίμασαν ἐκθύμως τὴν σύμβασιν ταύτην, δι' ἧς περιστέλλεται ἡ ὀλεθρία καταδίωξις τῶν φαιδρῶν φίλων καὶ εὐεργετῶν τοῦ ἀνθρώπου. Μένει δ' ἡμῖν νὰ εὐχηθῶμεν ἀπὸ καρδίας ὅπως πᾶσα κυβέρνησις ἀκολουθήσῃ τὸ ἀξιόζηλον παράδειγμα τῆς Αὐςρίας καὶ τῆς Ἰταλίας, καὶ συμβάσεις διεθνεῖς προστατεύσωσι τὰ πτηνὰ ἀπὸ πάσης διώξεως.

VII

Οἱ ἐπιστήμονες κατέδειξαν τὸ μέγεθος τοῦ ἐκ τῶν ἐντόμων κινδύνου, καὶ τὴν ἀνάγκην μέτρων συντόνων καὶ ἀποτελεσματικῶν πρὸς καταστροφὴν αὐτῶν. Ἐὰν ἐξακολουθῶμεν θηρεύοντες, ὡς νῦν θηρεύομεν, τὰ πτηνά, θὰ ἐξορίσωμεν αὐτὰ τῶν ἡμετέρων κλιμάτων, καὶ δὲν θὰ δυνηθῶμεν νὰ παρακωλύσωμεν πλέον τὸν πολλαπλασιασμὸν τῶν ἐντόμων. Οὕτω δὲ ἐκ τῆς τοιαύτης διαταράξεως τῶν νόμων τῆς φύσεως θέλει ἐπέλθει, ὡς ὁ κ. Τσούδη παρατηρεῖ, ἡ καταστροφὴ τῶν ἀρκτῴων χωρῶν πρῶτον, καὶ τῶν ἐπιλοίπων εἶτα, ἐξακολουθούσης τῆς διώξεως τῶν πτηνῶν ὑπὸ τῶν κατοίκων τῶν μεσημβρινῶν.

Πότε θὰ ἐννοήσωμεν ὅτι ὁ κυνηγὸς τῶν πτηνῶν, οὐδὲν ἄλλο εἶναι, ὡς προσφυῶς τις παρετήρησεν, ἢ κατασκευαστὴς καμπῶν καὶ κωνώπων καὶ ἐχιδνῶν!

Α. Ζαννετακης Στεφανοπολις.

ΛΥΣΙΣ ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΩΝ ΑΠΟΡΙΩΝ

Διαβαίνειν τὸν Ῥουβίκωνα.

Ἡ ἱστορικὴν τὴν καταγωγὴν ἔχουσα φράσις αὕτη συνειθίζεται ὁσάκις θέλομεν νὰ σημάνωμεν ὅτι ἄνθρωπός τις ἔλαβε τολμηρὰν καὶ ἀμετάθετον ἀπόφασιν· χρονολογεῖται δὲ ἀπὸ τῆς στάσεως τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος κατὰ τῆς ῥωμαϊκῆς Συγκλήτου.

Ὁ Ῥουβίκων ἦτο ποταμὸς χωρίζων τὴν Ἰταλίαν ἀπὸ τῆς Γαλατίας. Ἡ Σύγκλητος, θέλουσα νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν Ῥώμην ἀπὸ τῶν στρατευμάτων τῆς Γαλατίας, εἶχεν ἐκδόσει τὸ περιβόητον ψήφισμα, δι' οὗ ἐκηρύσσετο ἱερόσυλος καὶ πατροκτόνος καὶ παρεδίδετο εἰς τοὺς καταχθονίους θεούς, πᾶς ὅστις ἤθελε τολμήσει νὰ διαβῇ τὸν Ῥουβίκωνα φέρων μεθ' ἑαυτοῦ μίαν λεγεῶνα, ἢ καὶ μίαν μόνον σπεῖραν. Ὅτε ὁ Καῖσαρ ἀπεφάσισε νὰ λύσῃ διὰ τῶν ὅπλων τὴν μετὰ τοῦ Πομπηΐου διαφοράν, στρατεύων κατὰ τῆς Ῥώμης, ἔστη περίφροντις καὶ διστάζων παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ τούτου. «Εἶναι ἀκόμη καιρὸς νὰ στραφῶμεν πρὸς τὰ ὀπίσω, εἶπε πρὸς τοὺς φίλους του· ἀλλ' ὅταν ἅπαξ διαβῶμεν τὴν μικρὰν ταύτην γέφυραν, ὁ σίδηρος θὰ ἀποφασίσῃ περὶ πάντων.» Ἴσως ἡ πρὸς τὸν ἐμφύλιον πόλεμον ἀπέχθεια θὰ κατίσχυεν ἐπὶ τέλους τῆς φιλοδοξίας, ἐάν, κατὰ τὸν Σουετώνιον, θαῦμά τι δὲν διέλυε τοὺς δισταγμοὺς τοῦ μέλλοντος Αὐτοκράτορος. Ἄνθρωπός τις εὐειδὴς τὴν ὄψιν καὶ μέγας τὸ ἀνάστημα ἐνεφανίσθη αἴφνης μικρὸν ἀπωτέρω παίζων τὸν αὐλόν. Πολλοὶ στρατιῶται, ἐν οἷς καί τινες σαλπιγκταί, ἔδραμον νὰ ἀκούσωσι τὸν αὐλητήν· ἐκεῖνος δ' ἁρπάσας αἴφνης μίαν σάλπιγγα, ὥρμησε πρὸς τὸν ποταμὸν καὶ σημαίνων τὸ πολεμικὸν μετέβη εἰς τὴν ἀντίπεραν ὄχθην. Ἰδὼν τοῦτο ὁ Καῖσαρ ἀνέκραξε· «Ἂς ὑπάγωμεν ὅπου μᾶς καλεῖ ἡ φωνὴ τῶν θεῶν καὶ ἡ ἀδικία τῶν ἐχθρῶν μας. Ἐῤῥίφθω κύβος!»

Διέβη λοιπὸν τὸν Ῥουβίκωνα καὶ ἀνατρέψας τὴν ῥωμαϊκὴν δημοκρατίαν, ἀφῆκε παροιμιώδη εἰς τοὺς μεταγενεστέρους τὴν ἀνάμνησιν τῆς διαβάσεως τοῦ ἱστορικοῦ ποταμοῦ.

Α. Σ. Β.

Ο ΡΙΚΟΡΔ ΚΑΙ ΤΟ ΑΨΙΝΘΙΟΝ

Ἠρώτησέ τις τὸν Ῥικὸρδ ὁποίαν γνώμην ἔχει περὶ τοῦ ἀψινθίου.

— Κακίστην, ἀπεκρίθη ὁ ἐπιφανὴς ἰατρός.

— Καὶ ὅμως ἀνοίγει τὴν ὄρεξιν.

— Πιθανόν· νομίζω ὅμως ὅτι τίποτε δὲν πρέπει τις *νὰ ἀνοίγῃ . . . . μὲ ἀντικλείδια.*

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Τὸ ἄρωμα τῆς ψυχῆς εἶνε ἡ ἀνάμνησις. Εἶνε τὸ εὐωδέστερον μέρος τῆς καρδίας, ἀποσπώμενον διὰ νὰ ἐναγκαλισθῇ ἑτέραν καρδίαν καὶ τὴν ἀκολουθήσῃ πανταχοῦ. (George Sand.)

*** Ἀρκοῦ τοῖς ὀλίγοις. Οὔτε οἱ μεγάλοι θησαυροί, οὔτε τὰ πολλὰ κτήματα ἀποτελοῦσι κυρίως τὸν πλοῦτον, ἀλλ' ἡ ἐκ τῆς δαπάνης οἰκονομία. Ὁ ἔχων εἰς τὴν διάθεσιν αὐτοῦ ἑκατομμύρια δύναται νὰ ἦνε πτωχότατος, ἐὰν πρὸς ταῦτα εὑρίσκηται εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ δανείζηται, ὅπως ἀναπαύῃ τὰς πεποιημένας ἀνάγκας του· ἀπ' ἐναντίας καὶ ὁ ἐπὶ μισθῷ ἐργαζόμενος δύναται νὰ ἦνε πλουσιώτατος, ὅταν δαπανᾷ ὀλιγώτερα τῶν ὅσα κερδίζει. (Zschokke.)

Digitized by Google

*** Ἐὰν ἡμεῖς ἐφυτεύσαμεν τὸ δένδρον τῆς ἐλευθερίας, ὡς ἀπαίδευτοι ὅμως εἴμεθα ἀνάξιοι καὶ νὰ καλλιεργήσωμεν αὐτό. (Γέρο-Κολοκοτρώνης).

*** Βλέπε πολλὰ, θαύμαζε ὀλίγα· ἄκουε πολλὰ, πίστευε ὀλίγα· ἐργάζου πολὺ, δαπάνα ὀλίγον.

*** Μὴ χάνῃς τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἴδῃς πᾶν ὡραῖον. Τὸ κάλλος εἶνε θεῖον μυστήριον, πλασθὲν ὑπὸ τῆς χειρὸς τοῦ Πλάστου, ἐπομένως ὀφείλεις μετὰ σεβασμοῦ νὰ χαιρετᾷς αὐτὸ εἰς πᾶν ὡραῖον πρόσωπον, εἰς πάντα ὡραῖον οὐρανὸν, εἰς πᾶν ὡραῖον ἄνθος, καὶ νὰ εὐχαριστῇς τὸν Θεὸν, τὴν πηγὴν πάσης χάριτος, ἀπολαύων τῆς θέας δι' ἀγαθοῦ καὶ ἀδόλου ὄμματος.

ΥΓΙΕΙΝΗ

Περὶ τοῦ καταλληλοτέρου πρὸς ὕπνον χρόνου κατὰ τὰ κλίματα καὶ τὰς ὥρας τοῦ ἐνιαυτοῦ.

Εἰς τὰ ἡμέτερα εὔκρατα κλίματα ἡ μόνη φυσικὴ καὶ καταλληλοτάτη ὥρα πρὸς ὕπνον ἐστὶν ἡ νὺξ, καθ' ἣν παύουσιν ἅπαντα τὰ διεγείροντα τὰ αἰσθητήρια αἴτια. Οἱ κοιμώμενοι τὴν ἡμέραν καὶ ἐγρηγοροῦντες τὴν νύκτα ἀνατρέπουσι τὴν φυσικὴν πορείαν τῶν ὀργανικῶν φαινομένων. Βιάζουσι τουτέστι τὰς λειτουργίας νὰ ἡσυχάσωσι καθ' ἃς ὥρας ἔχουσι τὴν πλήρη αὐτῶν ἐνέργειαν, καὶ διεγείρουσι ταύτας, ὅταν εὑρίσκωνται εἰς τὴν ἐλαχίστην αὐτῶν ἔντασιν. Ἄλλως τε ὁ ἐν ἡμέρᾳ ὕπνος οὐδέποτε ἀντικαθιστᾷ ἐντελῶς τὰς ἕνεκα τῆς στερήσεως τοῦ ὕπνου τῆς νυκτὸς ἀπωλείας τοῦ ὀργανισμοῦ. Οἱ στερούμενοι τοῦ εὐεργετικοῦ τῆς νυκτὸς ὕπνου κακουχοῦσιν, αἱ ἀπώλειαι αὐτῶν εἰσὶ λίαν ἐπαισθηταὶ, καὶ διότι τὰ αἰσθητήρια αὐτῶν κοπιῶσι περισσότερον ἕνεκα τῶν τεχνητῶν διεγειρόντων ταῦτα αἰτίων, καὶ διότι αἱ καταστάσεις τῆς νυκτὸς ἐνεργοῦσιν, ὡς προείρηται, ἐπιβλαβῶς ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ ὀργανισμοῦ. Ἄλλως τε οἱ κοιμώμενοι ἐν ἡμέρᾳ στεροῦνται τῆς εὐεργετικῆς ἐπιρροῆς τῆς θερμότητος καὶ τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς, τοῦ δροσεροῦ, καθαροῦ, καὶ περισσότερον ὀξυγόνον περιέχοντος ἀέρος τῆς πρωίας, ὅπερ καθιστᾷ τὰς ἀγρυπνίας ἐπιβλαβεστέρας. Οἱ τοιοῦτοι ἔχουσιν ἐπομένως ἀνάγκην ὕπνου μᾶλλον παρατεταμένου καὶ ἡσυχωτέρου τοῦ τῆς νυκτὸς, ὅπερ δυσκόλως ἐπιτυγχάνεται ἐν ἡμέρᾳ, ἐν ὥρᾳ δηλαδὴ καθ' ἣν ὑπάρχουσιν ἄπειρα αἴτια διεγέρσεως, ἐξ ὧν δυσκόλως δύνανται νὰ προφυλαχθῶσιν.

Ἂν ρίψωμεν βλέμμα εἰς τοὺς μεταβάλλοντας τὰς ἡμέρας εἰς νύκτας θέλομεν ἰδεῖ αὐτοὺς ὠχροὺς, ἀδυνάτους, ἐπὶ τοῦ προσώπου αὐτῶν προώρως ἔχοντας ἐγκεχαραγμένας τὰς ῥυτίδας τοῦ γήρατος, κυριευμένους ὑπὸ τῆς ὀκνηρίας, ἐνοχλουμένους ὑπὸ καρηβαρίας· θέλομεν εὕρει τὰς διανοητικὰς αὐτῶν λειτουργίας νωθρὰς, τὰ αἰσθητήρια αὐτῶν καὶ μάλιστα τὴν ὅρασιν ἀμβλέα, τὸ στόμα αὐτῶν πικρόν· ἀποχρῶσαι ἀποδείξεις, ὅτι ὁ ὕπνος τὸν ὁποῖον προκαλοῦσιν ὅταν ὁ ἥλιός ἐστιν ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος, οὐδέποτε ἀντικαθιστᾷ τοσοῦτον τὰς ἀπωλείας τοῦ ὀργανισμοῦ ὅσον ὁ τῆς νυκτός.

Μόνον εἰς τὰ θερμὰ κλίματα, κατὰ δὲ τὰς θερμὰς τοῦ ἐνιαυτοῦ ὥρας καὶ εἰς τὰ εὔκρατα, ἐπιτρέπεται ἡ παρέκβασις ἀπὸ τοῦ γενικοῦ αὐτοῦ κανόνος. Εἰς τὰς χώρας ταύτας, ἐν αἷς ἡ ὑπερβολικὴ θερμοκρασία ἐξαντλεῖ ταχέως τὰς δυνάμεις, πᾶσα δὲ ἐργασία καθίσταται ἕνεκα τούτου ἀδύνατος, ὁ μεσημβρινὸς ὕπνος καθίσταται ἐπιβλητικός. Ἄλλως τε αἱ συνήθως ἐπικρατοῦσαι γαλήνιαι, ἀστερωπαὶ καὶ δροσεραὶ νύκτες προκαλοῦσιν εἰς τὴν ἐγρήγορσιν καὶ ζωογονοῦσι τὸν ὀργανισμόν. Ὁ μεσημβρινὸς ὕπνος ἐστὶν ἐπίσης ἀναπόφευκτος καὶ μετὰ ὑπερβολικοὺς σωματικοὺς κόπους, ἢ καὶ μετὰ σφοδρὰς συγκινήσεις. Οὐδέποτε ὅμως συμφέρει νὰ παρατείνηται ἐπὶ πολὺ, καθότι εἰς τοιαύτην περίστασιν ἐναπομένει νωθρία τις γενικὴ, μικρὰ καρηβαρία καὶ πικρία τοῦ στόματος διαρκοῦσαι συνήθως μέχρι τοῦ τέλους τῆς ἡμέρας. Ἐν γένει δὲ παρατηροῦμεν ὅτι οὐδέποτε δυνάμεθα νὰ ἐκτελέσωμεν ἐν νυκτὶ τὰ ἔργα τῆς ἡμέρας διὰ τὸν λόγον, ὅτι ὁ κατ' αὐτὴν ὕπνος ἀντικαθιστᾷ ἀτελῶς τὰς ἀπωλείας τοῦ ὀργανισμοῦ.

Ἐπειδὴ εἰς τὰ θερμὰ κλίματα, ἢ τὰς θερμὰς τοῦ ἐνιαυτοῦ ὥρας δὲν δυνάμεθα νὰ κατακλιθῶμεν ἐνωρὶς, συμφέρει νὰ κανονίσωμεν τὰς ἕξεις μας οὕτως, ὥστε ἡ μὲν ὥρα τοῦ ὕπνου νὰ προσεγγίζῃ ὅσον τὸ δυνατὸν πρὸς τὸ μεσονύκτιον, ἡ δὲ τῆς ἐγρηγόρσεως νὰ μὴν ἀπέχῃ πολὺ τῆς πρωίας. Ἡ ἕξις αὕτη ἐστὶν ὠφέλιμος καὶ ἐν χειμῶνι διὰ τοὺς ὁπωσδήποτε κοπιῶντας εἰς τὸ τεχνητὸν φῶς. Οἱ τοιοῦτοι προφυλάσσουσι πολὺ καλλίτερον τοὺς ὀφθαλμοὺς των ἐργαζόμενοι τρεῖς ὥρας τὴν νύκτα καὶ ἄλλας τρεῖς τὴν πρωΐαν, ἢ ἓξ κατὰ συνέχειαν ὥρας τὴν νύκτα.

Οὐδέποτε δὲ συμφέρει νὰ ἐγειρώμεθα τῆς κλίνης βραδύτερον τῆς συνήθους ὥρας καὶ εἰς τὰς περιστάσεις αὐτὰς καθ' ἃς ὁ ὕπνος ἦτο τεταραγμένος ἕνεκα πολυφαγίας ἢ οἰνοπνευματώδους πολυποσίας, καθότι ἡ ἐκ τῆς καταχρήσεως ταύτης κακουχία διατηρεῖται ἐκ τῆς ἐν τῇ κλίνῃ διαμονῆς, καὶ τῆς ἐν αὐτῇ τηρουμένης ὁριζοντίας θέσεως, διαλύεται δὲ ἀπ' ἐναντίας διὰ τῆς καθέτου θέσεως, τοῦ δροσεροῦ τῆς πρωίας ἀέρος καὶ τῆς κινήσεως τῶν μελῶν, ἐνεργούσης, ὡς ἀντιπερισπαστικόν.

Δημόκριτος ἰδὼν φθονερὸν λυπούμενον εἶπεν· «Ἢ τούτῳ μέγα κακὸν συμβέβηκεν, ἢ ἑτέρῳ μέγα ἀγαθόν.»

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4

Digitized by Google

'Αριθ. 38—Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Δεύτερος — Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδ. φρ. 20 —Αἱ συνδρομαὶ ἄρχ. ἀπὸ 1 Ιαν. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι— Τιμὴ προηγ. φύλλων λ. 30 —Γραφ. τῆς Διευθύνσεως: Ὁδ. Σταδίου, 6. — 19 Σεπτεμβρίου 1876

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΑΥΡΙΚΙΟΝ ΒΛΩΚ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 577.

Χαρτονόμισμα.

Μίαν ἑσπέραν, ὁ διδάσκαλος εἰσέρχεται εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γέρω-Πέτρου, καθ' ἣν στιγμὴν οὗτος ἐδείκνυεν εἰς τὰ τέκνα του καὶ εἴς τινας φίλους του ἓν τραπεζικὸν γραμμάτιον τῶν 10 δραχμῶν τὸ ὁποῖον μόλις εἶχε λάβει. Ἦτον τὸ πρῶτον τὸ ὁποῖον εἶδον εἰς τὸ χωρίον.

— Ὑπάρχουσι λοιπὸν καὶ χάρτινα νομίσματα; ἠρώτησεν ὁ Φίλιππος.

— Ὑπάρχουσιν εἰς πολλὰ μέρη, ἀπήντησεν ὁ διδάσκαλος.

— Ὅλος ὁ κόσμος δύναται νὰ κατασκευάσῃ; ἠρώτησεν ὁ Ἰωάννης.

— Δὲν ἀρκεῖ, ἀπήντησεν ὁ γέρω-Πέτρος, νὰ τυπώσῃ τις ἐπὶ ἑνὸς τεμαχίου χάρτου τὴν λέξιν *νόμισμα* καὶ νὰ προσθέσῃ ἕνα ἀριθμόν, διὰ νὰ κάμῃ χαρτονόμισμα· χρειάζεται ἀκόμη νὰ τὰ δέχεται ἕκαστος εἰς πληρωμὴν χρέους ἢ ἐμπορεύματος.

— Ἡ κυβέρνησις, προσέθηκεν ὁ διδάσκαλος, εἶναι ἡ μόνη δυναμένη νὰ κόπτῃ νόμισμα. Ὅταν δὲν δύναται νὰ κόψῃ χρυσᾶ, ἀργυρᾶ, ἢ χάλκινα νομίσματα, κόπτει, εἴς τινας τόπους, χάρτινα· ἀλλὰ τοῦτο εἶναι δάνειον τὸ ὁποῖον συνάπτει μὲ τὸ κοινόν. Εἶναι ὡς νὰ ἔλεγε· λάβετε πρὸς τὸ παρὸν τὸ χαρτονόμισμα τοῦτο, καὶ ἅμα δυνηθῶ, θὰ τὸ λάβω ὀπίσω καὶ θὰ σᾶς δώσω νομίσματα ἐκ πολυτίμων μετάλλων.

Φίλιππος.— Εἰς ποῖον ἡ κυβέρνησις λέγει νὰ λάβῃ τὸ χαρτονόμισμα;

Διδάσκαλος.— Εἰς τοὺς πιστωτάς της. Ὅταν ἡ κυβέρνησις ἔχει νὰ κάμῃ ἔξοδα καὶ δὲν ἔχει χρήματα, πληρώνει εἰς χαρτονόμισμα, εἰς *γραμμάτια*, *ὁμόλογα*, ὀνομάσατέ τα ὅπως θέλετε. Λέγουν δὲ ἐπίσης: ἡ κυβέρνησις *ἐκδίδει* χαρτονόμισμα.

Λεωνίδας.— Καὶ πῶς πληρώνει τὸ χαρτονόμισμα τὸ ὁποῖον ἐξέδωκεν;

Διδάσκαλος.—Κατὰ διαφόρους τρόπους. Π.χ. δέχεται ἡ ἰδία, ὅταν ἔχῃ νὰ λάβῃ, τὸ χαρτονόμισμα ὅπερ ἐξέδωκε· δηλ. λαμβάνει τοὺς φόρους της εἰς χαρτονόμισμα καὶ ὄχι εἰς χρήματα· ἐὰν ἡ κυβέρνησις καταστρέψῃ μέρος τοῦ πληρωθέντος καὶ ὑπάρχοντος χάρτου ἐν τῷ ταμείῳ τοῦ Κράτους, εἶναι ὡς νὰ ἐπλήρωσε, διότι δὲν κυκλοφορεῖ πλέον.

Ἡ κυβέρνησις δύναται ἐπίσης νὰ προσκαλέσῃ τὸ κοινὸν νὰ τῇ ἐπιστρέψῃ τὸν χάρτην, μὲ τὴν ὑπόσχεσιν νὰ τὸν πληρώσῃ εἰς μεταλλικόν. Ὑπάρχουσι προσέτι καὶ ἄλλοι τρόποι διὰ νὰ ἀποσύρῃ τῆς κυκλοφορίας τὸν χάρτην.

Γέρω-Πέτρος.— Δὲν ἀγαπῶ τὸ χαρτονόμισμα, φοβοῦμαι πάντοτε μὴν ἐκπέσῃ.

Διδάσκαλος.— Ἡ ἀξία τοῦ χαρτονομίσματος ἐκπίπτει ὅταν ὑπάρχῃ πολὺ μεγάλη ποσότης. Ὅσον τὸ κράτος ἐκδίδει χαρτονόμισμα τόσον χρεώνεται· καὶ μετ' οὐ πολὺ τὸ κοινὸν χάνει τὴν ἐμπιστοσύνην του, προτιμᾷ τὰ μεταλλικὰ νομίσματα, καὶ ἐὰν δὲν ἠναγκάζετο ὑπὸ τοῦ νόμου δὲν θὰ ἐδέχετο τὸ χαρτονόμισμα· ἐκδιδόμενον δὲ ὑπὸ τοῦ Κράτους ἔχει πάντοτε *ἀναγκαστικὴν κυκλοφορίαν*, ὅπερ σημαίνει ὅτι ὅλος ὁ κόσμος ὑποχρεοῦται νὰ τὸ δέχηται· τότε ὅμως ἐκπίπτει τῆς ἀξίας του. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ λέγουν τὸ χαρτὶ ἐξέπεσεν ἢ ὑποτιμᾶται. Ἓν χαρτονόμισμα τῶν 10 δρ. δίδεται διὰ δρ. 9,50, δι' 9 ἢ καὶ ὀλιγώτερον, εἰς μεταλλικὰ νομίσματα.

Γείτων.— Ἔπειτα τὰ ξένα κράτη λαμβάνουν εὐχαρίστως εἰς πληρωμὴν τὸν χρυσόν, ὄχι ὅμως καὶ τὸ χαρτονόμισμα, ἢ δυσκόλως, ὅπερ εἶναι λίαν δυσχερὲς διὰ τὸ ἐμπόριον.

Διδάσκαλος.— Ἡ μεγαλητέρα δὲ δυσχέρεια ἐκ τοῦ χάρτου εἶναι ὅτι ἀναβιβάζει τὰς τιμάς.

Παῦλος.— Καὶ πῶς τοῦτο;

Διδάσκαλος.— Ὅταν ἓν γραμμάτιον τῶν 20 δρ. ὑποτιμηθῇ κατὰ 5 δρ. τότε ζητοῦν 25 δρ. εἰς χάρτην διὰ νὰ δώσουν 20 δρ. εἰς χρυσόν. Οὕτω καὶ ἔμπορος θὰ ζητήσῃ 25 δρ. π. χ. διὰ λύχνον τὸν ὁποῖον εἰς ἄλλην ἐποχὴν θὰ ἐπώλει 20 δρ.

Γείτων.— Καὶ εἶναι ἀναγκασμένος νὰ τὸ πράξῃ ἐὰν ἔφερε τὸν λύχνον τοῦτον ἀπὸ τὴν Εὐρώπην, διότι διὰ νὰ τὸν πληρώσῃ ἠναγκάσθη νὰ ἀγοράσῃ τὸ 20φραγκον 25 δραχμάς.

Α. Βερναρδακης.

Ἕπεται συνέχεια.

Digitized by Google

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΚΗΡΙΟΥ

Συνέχεια· ἰδὲ σελ. 577.

ΣΥΝΔΙΑΛΕΞΙΣ ΤΕΤΑΡΤΗ

Ὑδρογόνον τοῦ κηρίου.—Καιόμενον γίνεται ὕδωρ.— Τὰ ἄλλα μέρη τοῦ ὕδατος.— Ὀξυγόνον.

Βλέπω ὅτι ἀκόμη δὲν ἐβαρύνθητε σπουδάζοντες τὸ κηρίον μας, διότι ἄλλως δὲν θὰ ἤρχεσθε μετὰ προθυμίας νὰ μὲ ἀκούσετε.

Ἀνεκαλύψαμεν ὅτι ὅταν τὸ κηρίον καίῃ, παράγει νερὸν, ἐντελῶς ὅμοιον πρὸς τὸ σύνηθες νερόν. Ἔπειτα δὲ, ἐξετάσαντες εὕρομεν ὅτι τὸ νερὸν περιέχει τὸ περίεργον ἐκεῖνο ἀέριον τὸ ὀνομαζόμενον ὑδρογόνον. Δεῖγμα αὐτοῦ ἔχω ἀκόμη εἰς τὸ ἀγγεῖον τοῦτο. Ἔπειτα ἐγνωρίσαμεν ὅτι τὸ ὑδρογόνον φλογίζεται εὐκόλως, καὶ ὅτι τότε παράγει πάλιν νερόν. Σᾶς ἔδειξα, νομίζω, καὶ τὴν χρῆσιν τῶν βολταϊκῶν τούτων στηλῶν, δι' ὧν κατορθοῦται νὰ φθάνῃ εἰς τὰ ἄκρα τῶν συρμάτων τούτων χημική τις δύναμις δραστηριωτάτη, καὶ σᾶς εἶπα ὅτι διὰ τῆς δυνάμεως ταύτης θ' ἀποσυνθέσω τὸ νερὸν, διὰ νὰ ἴδωμεν τί ἄλλο περιέχει αὐτὸ ἐκτὸς τοῦ ὑδρογόνου· διότι ἐνθυμεῖσθε ὅτι ὅτε ἐπεράσαμεν τὸ νερὸν, ὑπὸ σχῆμα ἀτμοῦ, διὰ τοῦ σωλῆνος τοῦ περιέχοντος τὸ σίδηρον, ἀνεπτύχθη ἐξ αὐτοῦ μεγάλη ποσότης ἀερίου, ἀλλὰ τὸ νερὸν τὸ παραχθὲν ἐξ αὐτοῦ δὲν εἶχε πλέον τὸ αὐτὸ βάρος μετὰ τοῦ ἀτμοῦ, ὥστε μᾶς διέφυγε βεβαίως ἄλλη τις οὐσία ἐκ τῶν συστατικῶν τοῦ νεροῦ. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐξετάσωμεν τίς εἶναι ἡ οὐσία αὕτη. Διὰ νὰ ἐννοήσητε ὅμως καλίτερον τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν χρῆσιν τοῦ παρασκευάσματος ἢ ἐργαλείου τούτου, τῆς βολταϊκῆς στήλης, θὰ σᾶς δείξω ἓν ἢ δύω πειράματα. Ἂς λάβωμεν πρῶτον οὐσίας τινὰς γνωστὰς, καὶ ἂς ἴδωμεν τίς θὰ εἶναι ἐπ' αὐτῶν ἡ ἐνέργεια τοῦ ἐργαλείου τούτου. Ἰδοὺ χαλκὸς, καὶ τοῦτο εἶναι τὸ λεγόμενον νιτρικὸν ὀξὺ, ἔχον τόσην χημικὴν δύναμιν, ὥστε ὅταν ἑνόνηται μετὰ τοῦ χαλκοῦ, ἀναπέμπεται ἀτμὸς ὡραίου ῥοδίνου χρώματος. Ὁ ἀτμὸς ὅμως εἶναι πολὺ δυσάρεστος, καὶ δὲν μᾶς χρειάζεται εἰς τὸ πείραμα ἡμῶν· διὰ τοῦτο ὁ προπαρασκευαστής μου θὰ φυλάξῃ ὀλίγον καιρὸν τὸ δεῖγμα πλησίον τῆς ἑστίας, διὰ νὰ φύγῃ αὐτὸς, καὶ οὕτω νὰ ἠμπορέσωμεν ἀνενόχλητοι νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὸ καλὸν καὶ ὠφέλιμον πείραμα. Ὁ χαλκὸς ἐντὸς τῆς φιάλης θὰ διαλυθῇ, καὶ θὰ μεταβάλῃ τὸ ὀξὺ, καὶ τὸ νερὸν μεθ' οὗ τὸ ἔχω ἡνωμένον εἰς ῥευστὸν κυανοῦν, περιέχον χαλκὸν καὶ ἄλλας οὐσίας· καὶ τότε θὰ σᾶς δείξω πῶς θὰ ἐνεργήσῃ ἐπ' αὐτοῦ ἡ βολταϊκὴ στήλη. Ἐν ὅσῳ ὅμως περιμένομεν νὰ ἐξατμισθῇ ὁ ῥόδινος ἀτμὸς, θὰ ἑτοιμάσωμεν ἄλλο πείραμα, ἐξ οὗ νὰ ἐννοήσητε τὴν δύναμιν τοῦ ἐργαλείου. Βλέπετε τὸ ῥευστὸν τοῦτο; Νομίζετε ὅτι εἶναι νερὸν καθαρόν. Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀληθές. Περιέχει καὶ ἄλλην τινὰ οὐσίαν, τὴν ὁποίαν δὲν γνωρίζομεν ἀκόμη. Εἶναι ἓν εἶδος ἅλατος. Χύνω τὴν διάλυσιν αὐτοῦ εἰς φύλλον χαρτίου, καὶ τὴν ἐξαπλῶ εἰς αὐτό. Τώρα θὰ δοκιμάσωμεν ἐπ' αὐτῆς τῆς βολταϊκῆς στήλης τὴν ἐνέργειαν, καὶ θὰ ἴδῆτε τί θὰ γίνῃ. Θὰ ἴδῆτε δύω τρία ἀποτελέσματα, διδακτικὰ δι' ἡμᾶς. Τὸ χαρτίον λοιπὸν, ἀφ' οὗ τὸ ἔβρεξα, ὡς εἴδετε, εἰς τὴν διάλυσιν, τὸ ἐξαπλῶ εἰς μεταλλικὸν φύλλον. Εἶναι ἐκ τῶν λεπτῶν τούτων τὰ ὁποῖα θέτομεν ὀπίσω τοῦ ὑαλίου τοῦ καθρέπτου, κατασκευασμένον ἐξ ὑδραργύρου καὶ κασσιτέρου. Ἐδῶ χρησιμεύει εἰς τὸ νὰ ἐμποδίσῃ τὸ χαρτίον νὰ λερωθῇ, καὶ νὰ εὐκολύνῃ ἑπομένως τὴν ἐνέργειαν τῆς χημικῆς δυνάμεως τὴν ὁποίαν θὰ μεταχειρισθῶ. Ἡ ἀνάλυσις τοῦ ἅλατος ἐκείνη, διότι ἐχύθη εἰς τὸ χαρτίον καὶ εἰς τὸ μεταλλόφυλλον, βλέπετε ὅτι διόλου δὲν ἠλλοιώθη. Δὲν ἤγγισε κανὲν ἀντικείμενον δυνάμενον νὰ τὴν μεταβάλῃ, καὶ ἑπομένως τῆς στήλης ἡ ἐνέργεια εἰς αὐτὴν μόνην τὴν ἀνάλυσιν θὰ δοκιμασθῇ. Πρῶτον ὅμως ἂς ἴδωμεν ἂν ἡ στήλη εἶναι εἰς καλὴν κατάστασιν, καθὼς ὅταν τὴν ἐσχάτην φορὰν, ὅταν σᾶς τὴν ἔδειξα. Ἰδοὺ τὰ δύω σύρματα, τὰ ὁδηγοῦντα τὴν δύναμιν. Ἀλλὰ μάτην τὰ προσεγγίζω τὸ ἓν εἰς τὸ ἄλλο· κανὲν δὲν ἐπιφέρουσιν ἀποτέλεσμα. Ἡ δίοδος τῆς δυνάμεως ἥτις μᾶς χρειάζεται, καὶ ἥτις εἶναι ὁ ἠλεκτρισμὸς, εἶνε κλειστή· ἰδοὺ πόθεν ἡ ἀποτυχία. Ἆ! Ἰδοὺ, ὁ προπαρασκευαστής μου μοὶ στέλλει φωτεινὸν τηλεγράφημα, καὶ μοὶ ἀναγγέλλει ὅτι τὰ πάντα εἰσὶ τώρα ἐν τάξει. Ἀλλὰ πρὶν ἀρχίσω τὸ πείραμα, θὰ τὸν παρακαλέσω νὰ διακόψῃ καὶ πάλιν ἐπὶ στιγμὴν τὴν συγκοινωνίαν, διὰ νὰ θέσω ἓν σύρμα πλατίνης, καὶ συνδέσω δι' αὐτοῦ τοὺς δύω πόλους, δηλαδὴ τὰ ἄκρα τῶν δύω ὁδηγῶν συρμάτων. Ἂν ἴδῶ ὅτι φλογίζεται μέρος τῆς πλατίνης ταύτης, δὲν φοβοῦμαι ἀποτυχίαν τοῦ πειράματος. Εὐθὺς θὰ ἴδῆτε τὴν δύναμιν τοῦ ἐργαλείου. *(Τὸ σύρμα τῆς πλατίνης τίθεται μεταξὺ τῶν δύω πόλων, καὶ πυροῦται.)* Αὐτὸ τὸ διαβαῖνον διὰ τῆς πλατίνης καὶ ἀνάπτον αὐτὴν εἶναι ἡ ἠλεκτρικὴ δύναμις. Μετεχειρίσθην δὲ λεπτὸν σύρμα διὰ νὰ σᾶς δείξω εὐκολωτέρως τὴν ἰσχυρὰν ἐνέργειαν τῆς δυνάμεως ταύτης, διὰ τῆς ὁποίας θὰ ἠμπορέσωμεν ν' ἀναλύσωμεν τὸ ὕδωρ.

Ἐδῶ ἔχω δύω τεμάχια πλατίνης. Τὰ θέτω εἰς τὸ φύλλον τοῦτο τοῦ χαρτίου, τὸ ὁποῖον ἔβρεξα διὰ τῆς ἀναλύσεως, καὶ ἔθεσα ἐπάνω εἰς μεταλλόφυλλον, διὰ νὰ τὸ προφυλάξω καθαρόν. Ὡς τώρα, βλέπετε, καμμία ἐνέργεια, καμμία μεταβολὴ δὲν ἔγινε. Παρατηρήσατε ὅμως τώρα τί θὰ συμβῇ. Ἂν λάβω χωριστὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον ἐκ τῶν πόλων, ἐννοῶ ἐκ τῶν συρμάτων τούτων, καὶ τὸν ἐγγίσω εἰς τεμάχια πλατίνης, οὐδὲν εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα. Ἄλλως ὅμως ἔχει

Digitized by Google

τὸ πρᾶγμα ὅταν ἑνώσω τοὺς δύω πόλους. Ἰδέτε *(σημεῖον μελανὸν φαίνεται ὑπὸ τὸ πέρας ἑκάστου τῶν συρμάτων τῆς μηχανῆς)*. Βλέπετε τὸ θαῦμα τοῦτο, ὅτι ἐκ τῆς διαλύσεώς μου προῆλθε κἄτι τι μελανόν, καὶ ἀφῆκε τὸ ἴχνος του εἰς τὸν λευκὸν χάρτην; Ἐλπίζω μάλιστα ὅτι ἂν θέσω τὸ χαρτίον καταλλήλως, καὶ ἂν τὸν ἕνα πόλον θέσω ὀπίσω τοῦ μεταλλοφύλλου, θὰ κατορθώσω καὶ νὰ γράψω εἰς τὸ χαρτίον. Ἂς ἴδωμεν ἂν χωρὶς μελάνης καὶ χωρὶς κονδυλίου θὰ δυνηθῶμεν νὰ γράψωμεν—ἓν τηλεγράφημα, κύριοι! *(Ὁ καθηγητὴς θέσας τὴν ἄκραν τοῦ ἑνὸς σύρματος ὑπὸ τὸ χαρτίον, γράφει διὰ τοῦ ἄκρου τοῦ ἄλλου σύρματος εἰς τὴν λευκὴν ἐπιφάνειαν τὴν λέξιν «Νεότης».)* Ἰδοὺ λαμπρὸν ἀποτέλεσμα.

Ἐννοεῖτε λοιπὸν ὅτι ἐκ τῆς ἀναλύσεως ἐκείνης τοῦ ἅλατος ἐλάβομεν μίαν ὕλην ἥτις μᾶς ἦτον ἄγνωστος, αὐτὴν ἥτις κηλιδόνει τὸ χαρτίον καὶ γράφει. Τώρα, ἂς ἀφήσωμεν τοῦτο, καὶ ἂς λάβωμεν τὴν φιάλην αὐτὴν ἀπὸ τῆς χειρὸς τοῦ προπαρασκευαστοῦ μου, νὰ ἴδωμεν τί μᾶς λέγει καὶ αὐτή. Ἐνθυμεῖσθε ὅτι πρὸ ὀλίγου ἀφήσαμεν νὰ παραχθῇ τὸ ἐν αὐτῇ περιεχόμενον ῥευστὸν ἐκ χαλκοῦ καὶ νιτρικοῦ ὀξέος, ἐν ᾧ κατεγινόμεθα εἰς ἄλλα πειράματα. Βιάζομαι εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν πειραμάτων τούτων, καὶ φοβοῦμαι μήπως δὲν ἐνεργῶ πάντοτε ὅπως πρέπει. Καὶ ὅμως προτιμῶ νὰ κάμνω ὅλας τὰς ἐργασίας ἐμπρός σας, παρὰ νὰ τὰς προπαρασκευάζω πρότερον, χωρὶς νὰ ἠξεύρητε πῶς.

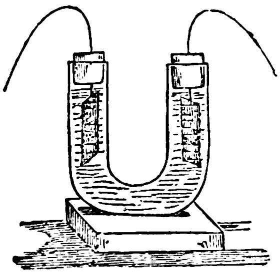

Σχ. 31.

Ἰδέτε τώρα τὰς συνεπείας. Αἱ δύω αὗται πλάκες τῆς πλατίνης ἀποτελοῦσιν, ἢ θ' ἀποτελέσωσι τὰ ἄκρα τῆς ἠλεκτρικῆς μηχανῆς μου. Ἂς ἐγγίσωσι τώρα τὸ ῥευστὸν τοῦτο, τὸ περιέχον τὸν χαλκὸν καὶ τὸ νιτρικὸν ὀξύ, ὡς πρὸ ὀλίγου εἶχον ἐγγίσει τὴν ἄλλην ἀνάλυσιν, ἐκείνην τοῦ ἅλατος. Ἀδιάφορον ἂν τότε τὴν ἤγγισαν ἀλειμμένην εἰς τὸ χαρτίον, καὶ ἂν τώρα τὴν βυθίζω εἰς τὸ ῥευστὸν ἐντὸς τῆς φιάλης. Ὅ,τι ἀπαιτεῖται εἶναι, αἱ ἀγωγαὶ τῆς μηχανῆς, δηλαδὴ τὰ ἄκρα τῶν συρμάτων νὰ ἐγγίζωσι τὸ ῥευστόν. Ἂν βυθίσω τὰς δύω πλάκας χωριστά, θὰ μείνουν εἰς τὸ ῥευστὸν καὶ θὰ ἐξέλθουν αὐτοῦ λευκόταται καὶ καθαρώταται καθὼς ἦσαν πρίν. Ἀλλ' ἰδέτε· ἂν φέρω εἰς συνάφειαν ἢ συνθέσω τὰ δύω ἄκρα τῶν συρμάτων τὰ φέροντα τὰς πλάκας, καὶ τὰ βυθίσω οὕτω συνδεδεμένα, ἡ μία ἐκ τῶν δύω πλακῶν φαίνεται ὡς μεταβαλλομένη ταχύτατα εἰς ἄλλο μέταλλον. Δὲν ὁμοιάζει τώρα ἀπαραλλάκτως χαλκός; Ἡ ἄλλη πλὰξ ἔμεινε καθαρὰ ὡς ἦτον. Ἂν ταῖς ἀλλάξω θέσιν, ὁ χαλκὸς θὰ μεταβῇ ἐκ τῶν δεξιῶν εἰς τ' ἀριστερά. Ἡ χαλκόχρους πλὰξ ἐξέρχεται τώρα κατάλευκος ἐκ τῆς φιάλης, ἡ δὲ λευκὴ ἐκαλύφθη ὑπὸ στρώματος χαλκοῦ. Τὸ πείραμα τοῦτο σᾶς δεικνύει ὅτι διὰ τοῦ ἐργαλείου τούτου ἠμποροῦμεν ν' ἀφαιρέσωμεν τὸν χαλκὸν ὅστις περιείχετο εἰς τὸ ῥευστὸν ἡμῶν ἀναλελυμένος.

Α. Ρ. Ραγκαβης.

Ἕπεται συνέχεια.

ΟΙ ΜΕΛΛΟΝΥΜΦΟΙ ΤΗΣ ΣΠΙΤΖΕΒΕΡΓΗΣ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 580.

ΣΤ'

—Ἔχετε λοιπὸν πελατείαν μεταξὺ τῶν Λαπώνων; εἶπεν ὁ Μαρσὲλ πρὸς τὸν ἰατρόν.

—Ναί, ἀπήντησεν ὁ Κ. Βάλτερ, ὅστις εὐχαρίστως ἀπήντα εἰς ὅλας τὰς ἐρωτήσεις τοῦ ὑποπλοιάρχου, διότι σπανίως ἐτύγχανεν εἰς αὐτὸν λόγιον ὄντα καὶ ὁμιλητικὸν περίστασις εἰς τὴν μικρὰν πόλιν Χάμμερφες ν' ἀναπτύσσῃ τὰς γνώσεις του. Ἄλλοτε, προσέθηκε, οἱ ἀθῶοι Λάπωνες ὀλίγον ἐφρόντιζον περὶ τῆς ἐπιστήμης μας. Ὁσάκις εἶχον ἀνάγκην συνεβουλεύοντο τοὺς μάγους των. Εἴτε ταξείδιον ἤθελον νὰ κάμωσιν, εἴτε ἄλλην ὑπόθεσιν νὰ ἐπιχειρήσωσιν ἠρώτων τὸν μάγον, ὅπως οἱ ἀρχαῖοι τὰ μαντεῖα, οἱ Γαλάται τὴν Βελλέδαν καὶ τὸν Σχαμαννὸν οἱ Τσερεμέσσαι. Ἂν τις ἐξ αὐτῶν ἠσθένει ἐνόμιζον ὅτι ἡ ἀσθένεια προέρχεται διότι ἔφευγεν ἡ ψυχή του πορευομένη ὑπὸ τὴν γῆν πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν προσφιλῶν του νεκρῶν. Τότε δὲ ἀνεκάλει τὴν ἀποχωρήσασαν ψυχὴν ὁ μάγος μὲ τὸ μαγικόν του τύμπανον καὶ ἐξώρκιζεν αὐτὴν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ νοσοῦν σῶμα, ὅπερ εἶχεν ἐγκαταλείψει.

—Ἀλήθεια; ἀνέκραξεν ἡ Καρίνα· εἶνε ποιητικωτάτη ἡ δοξασία αὕτη!

—Μάλιστα, ἐξηκολούθησεν ὁ Κ. Βάλτερ, καὶ ὅλως πνευματική. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἀνεγνώρισαν ὅτι ὁ μάγος διὰ νὰ κάμῃ τοὺς ἐξορκισμούς του ἔπινε πολὺ οἰνόπνευμα, ἐζήτει ἀμοιβὰς καὶ δὲν κατώρθωνε πάντοτε νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν φυγάδα. Τόρα λοιπὸν εὐχαρίστως συμβουλεύονται τὸν ἰατρόν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ζῶσι πλάνητες καὶ μεμονωμένοι εὑρίσκονται εἰς τὴν ἀνάγκην ἐνίοτε νὰ εὑρίσκωσι μόνοι των θεραπείαν διὰ τὰ δεινά των καὶ διὰ τοῦτο διατηροῦσιν ἐκ παραδόσεως φάρμακά των, ἀφ' ὧν εἶνε ἀδύνατον νὰ τοὺς ἀποτρέψῃ τις. Οὕτω λ. χ. διὰ νὰ θεραπεύσωσι τὴν αἱμορραγίαν τῆς ῥινὸς μεταχειρίζονται σίδηρον τεθερμασμένον εἰς τὴν στάκτην, ὅταν πάσχωσιν ἐκ κεφαλαλγίας ἐπιθέτουσιν ἐπὶ τοῦ μετώπου ἀνημμένην ἴσκαν. Ἂν θλασθῇ μέλος τι τοῦ σώματός των φονεύουσι κύνα, καὶ ἐπιθέτουσι τὸ αἱμοσταγὲς δέρμα του ἐπὶ τοῦ κατάγματος. Ὁ πυκνὸς καπνὸς τῶν σκηνῶν των καὶ ἡ ἀντανάκλασις τοῦ ἡλίου ἐπὶ

Digitized by Google

τῆς περιστοιχιζούσης αὐτοὺς χιόνος τοῖς ἐπιφέρουσι συχνὰ ὀφθαλμίαν, τὴν ὁποίαν θεραπεύουσι καθαρίζοντες τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ βλεφάρου δι' αἰχμῆς μαχαιρίου. Ἡ ἐγχείρισις αὕτη ἐπιφέρει μὲν ἐνίοτε παντελῆ ἀπώλειαν τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ ἐπιτυγχάνει.

— Ἀλλὰ τίς εἶνε ἡ φυσικὴ αὐτῶν κατάστασις; ἠρώτησεν ὁ Μαρσέλ. Ἀνέγνωσα πολλὰ περὶ Λαπώνων καὶ ἄγγλους καὶ γάλλους περιηγητὰς καὶ μάλιστα τὸν διάσημόν μας Ῥενιάρδ, δὲν ἠξεύρω ὅμως ἂν πρέπη εἰς ὅλα νὰ δίδω πίστιν.

— Πραγματικῶς, ἀπήντησεν ὁ δόκτωρ, πολλὰ ἐγράφησαν περὶ Λαπώνων ὄχι μόνον εἰς τὴν πατρίδα σας ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Νορβηγίαν καὶ εἰς τὴν Δανιμαρκίαν καὶ εἰς τὴν Σουηδίαν, εἰς χώρας, ὡς βλέπετε, πλησιεστάτας πρὸς τὴν ἀλλόκοτον ταύτην φυλήν. Οἱ πολιτισμένοι λαοὶ εὐχαριστοῦνται πολὺ ῥίπτοντες ἐταστικὸν βλέμμα ἐπὶ ἐκείνων, οἵτινες ἐν τῇ πορείᾳ τῶν ἐθνῶν ἔμειναν ὀπίσω καὶ οἵτινες, στάσιμοι αὐτοί, διετήρησαν τὴν κατάστασιν τὴν ἀρχαϊκήν. Τοὺς τοιούτους λοιπὸν τοὺς ἐξετάζουσιν οἱ πολιτισμένοι, ἀπαράλλακτα ὅπως ὁ ζωολόγος ἀπολιθωμένον τι ζῶον προϊστορικῆς ἐποχῆς. Παρατηρήσατε μετὰ πόσου διαφέροντος οἱ Ἄγγλοι θαλασσοπόροι σπουδάζουσι περὶ τοὺς Ἐσκιμώους, οὓς ἀπαντῶσιν ἐκπλέοντες εἰς Γροενλανδίαν, οἱ Ῥῶσσοι περὶ τὰ ἄγρια φῦλα τὰ διεσπαρμένα πρὸς ἀνατολὰς τοῦ ἀχανοῦς κράτους των ἐπὶ τῶν συνόρων τῆς Σινικῆς καὶ οἱ Ἀμερικανοὶ περὶ τὰ λείψανα τῶν Ἰνδικῶν ὀρδῶν τῶν ἀπεωσμένων ἕως εἰς τὰ ἔσχατα πέρατα τῆς Δύσεως καὶ τοῦ Βορρᾶ.

Ὅσον ἀποβλέπει εἰς τοὺς Λάπωνας τὰ κάλλιστα περὶ αὐτῶν βιβλία εἶνε τὰ τῶν Νορβηγῶν καὶ Σουηδῶν ἱεραποστόλων, οἵτινες ἐπεχείρησαν νὰ κατηχήσωσι τὴν γηραιὰν ἐκείνην καὶ ἀμαθῆ φυλήν, οἵτινες παρηκολούθησαν αὐτὴν ἀνὰ τὴν ἀπέραντον χώραν, ἐν ᾗ αὕτη ζῇ διεσπαρμένη, βραδύτερον δὲ καὶ ἀποκατεστάθησαν εἰς διάφορα μέρη συμπήξαντες χριστιανικὰς κοινότητας. Ἐπειδὴ δὲ οὔτε δύνασθε, διὰ τὴν ἄγνοιαν τῆς γλώσσης, ν' ἀναγνώσητε τὰ βιβλία ταῦτα, ἀλλ' οὔτε καὶ σκοπεύετε νὰ ἐμβαθύνητε εἰς τὰς περὶ Λαπώνων μελέτας, θὰ σᾶς ἀφηγηθῶ διὰ βραχυτάτων τὰ κυριώτερα τῶν κατ' αὐτούς.

Καὶ πρῶτον μὲν θὰ παρατηρήσητε ἅμα τοὺς ἴδητε ὅτι δὲν εἶνε τόσον βραχεῖς τὸ σῶμα, ὅπως συνήθως τοὺς εἰκονίζουσι. Οὔτε οἱ Λάπωνες εἶνε νᾶνοι οὔτε οἱ Παταγῶνες γίγαντες. Λίαν ἐπιπόλαιοι παρατηρήσεις ἢ καὶ ἡ φαντασία μόνον τῶν πρώτων περιηγητῶν παρήγαγον τὰς πλάνας ταύτας. Οἱ Λάπωνες εἶνε ἐν γένει μεσαίου ἀναστήματος, ὑπάρχουσι δὲ μεταξὺ αὐτῶν καί τινες, οἵτινες ἐξαίρετα ἠδύναντο νὰ καταταχθῶσιν εἰς τάγμα καραβινοφόρων ἢ εἰς ἴλην δραγώνων. Θὰ παρατηρήσητε πρὸς τούτοις ὅτι ἔχουσι μαύρην κόμην καὶ μαύρους ὀφθαλμούς. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς περικυκλούσης αὐτοὺς ξανθῆς εὐρωπαϊκῆς φυλῆς τὸ χρῶμα τοῦτο τοὺς διακρίνει καὶ εἶνε βέβαια σημεῖον τῆς καταγωγῆς των. Ἀλλὰ τίνος καταγωγῆς; πόθεν ἦλθον; πότε κατεσκήνωσαν εἰς τὰς βορείους χώρας; Πρὸς τίνα γλῶσσαν συναπτέα ἡ διάλεκτός των; Οὐδεὶς ἐθνογράφος, οὐδεὶς φιλολόγος ἠδυνήθη μέχρι τοῦδε νὰ λύσῃ τὰ σκοτεινὰ ταῦτα προβλήματα. Σοφοί τινες ἐπειράθησαν ν' ἀποδείξωσιν ὅτι ὑπάρχουσι σημαντικαὶ ἀναλογίαι χαρακτῆρος καὶ φυσιογνωμίας μεταξὺ τῶν Λαπώνων καὶ τῶν Ἑβραίων, εἷς μάλιστα δὲν ἐδίστασε ν' ἀποφανθῇ ὅτι κατάγονται οἱ Λάπωνες ἐκ μιᾶς τῶν φυλῶν τοῦ Ἰσραήλ, δουλωθεισῶν καὶ ἀπαχθεισῶν εἰς Ἀσσυρίαν ὑπὸ τοῦ Σαλμανάσαρ. Ἄλλοι ἐκ τῶν Σκυθῶν κατάγουσι τοὺς Λάπωνας· ἄλλοι εὑρίσκουσιν ὅτι ἔχουσι συγγένειαν πρὸς τοὺς Τούρκους, πρὸς τοὺς Ἄβαρας, πρὸς τοὺς Οὔγγρους. Ἀλλ' οὔτε ἔγγραφα, οὔτε παραδόσεις, οὔτε μνημεῖα ὑπάρχουσιν ἵνα ἐπιχέοντα φῶς διαλευκάνωσι τὸ πρᾶγμα.

Λίαν πιθανὸν ἀποβαίνει κατ' ἀκολουθίαν τῶν τελευταίων ἐρευνῶν φιλοπόνου καὶ εὐφυοῦς παρατηρητοῦ, τοῦ καθηγητοῦ Κ. Νίλσων, ὅτι ἡ φυλὴ αὕτη, ἄλλοτε πολὺ μᾶλλον πολυάνθρωπος καὶ εὐδαίμων ἢ τὰ νῦν, διεσπάρη πρὸς μεσημβρίαν τῆς Νορβηγίας καὶ μέχρι τῆς Σκανίας καὶ ὅτι ἐκεῖθεν κατ' ὀλίγον ἀπώθησεν αὐτὴν πρὸς βορρᾶν φυλὴ ἄλλη ἰσχυροτέρα. Φαίνεται δ' ὅτι διετήρησάν πως καὶ οἱ Λάπωνες ἀμυδράν τινα τούτου ἀνάμνησιν καὶ συχνάκις μάλιστα μεθ' ὑπερηφανείας ἐθνικῆς ἀναφέρουσι τὸ γεγονός. Ἦτο ποτὲ καιρός, λέγουσι, καθ' ὃν οἱ πρόγονοί μας καὶ οἱ τῶν Σουηδῶν δὲν ἀπετέλουν εἰμὴ ἕνα μόνον λαόν. Ἑσπέραν τινὰ ἐξερράγη φοβερὰ τρικυμία· φοβεῖται ὁ Σουηδὸς καὶ χώνεται ὑπὸ τὰς σανίδας· ὁ Λάπων γενναίως ἀνθίσταται εἰς τὴν κακοκαιρίαν. Ἔκτοτε ἔκτισε μὲν οἴκους ὁ Σουηδός, ἀνδρειότερος δὲ ζῇ ἐν ὑπαίθρῳ ὁ Λάπων.

— Καὶ οἱ δυστυχεῖς αὐτοί, διέκοψεν ἡ Καρίνα, τῶν ὁποίων οἱ πατέρες ἐκαλλιέργουν ἄλλοτε τὰ εὔφορα πεδία τῆς Σκανίας εἶνε τόρα τόσον ἄθλιοι!

— Ὀλιγώτερον ἴσως ἄθλιοι, ὑπέλαβεν ὁ ἰατρός, ἢ ὅσον κοινῶς νομίζεται... Ἀλλά, προσέθηκε παρατηρήσας παρ' αὐτῷ τὸν Μαρσὲλ καὶ τὴν Καρίναν, φοβοῦμαι μήπως σᾶς βαρύνω πλέον διηγούμενος.

— Ὄχι, ὄχι, ἀνέκραξεν ὁ ὑποπλοίαρχος. Μετὰ ζωηρᾶς ἐπιθυμίας σᾶς ἀκούω καὶ θὰ σᾶς εὐγνωμονῶ ἂν ἐξακολουθήσητε.

Καὶ ταυτοχρόνως ἡ νέα κόρη ἀτενίσασα τοὺς γλαυκοὺς ὀφθαλμούς της πρὸς τὸν Κ. Βάλτερ ἐξεδήλωσε τὴν αὐτὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὸ αὐτὸ τῆς εὐγνωμοσύνης αἴσθημα.

— «Ἀφ' οὗ λοιπὸν τὸ θέλετε, εἶπεν ὁ ἰατρός, ἐξακολουθῶ. Ἡ μεγάλη ἐκείνη ζώνη τῆς Σκαν-

Digitized by Google

διναυϊκῆς χερσονήσου, ἡ ἐκτεινομένη ἀπὸ τῆς ἑξηκοστῆς πέμπτης ἕως πέραν τῆς ἑβδομηκοστῆς μοίρας πλάτους, εἶνε ἡ πατρὶς τοῦ Λάπωνος. Δὲν εἶνε καθ' ὅλην τὴν ἔκτασίν της οὔτε τόσον ἄγονος οὔτε τόσον ἐλεεινὴ ὅσον κοινῶς νομίζεται. Οἱ ἰδόντες τὰ μεσημβρινὰ αὐτῆς μέρη ὁμολογοῦσιν ὅτι εὗρον ἐκεῖ κατοίκους ἐργατικούς, πεδία καλῶς καλλιεργημένα, ποταμοὺς πλεομένους ὑπὸ πλοιαρίων καὶ μικράς τινας πόλεις, εἰς ἃς ἀνέτως δύναταί τις νὰ παραμείνῃ. Τὸ κατοικήσιμον μέρος τῆς γῆς ἐκτείνεται, ὡς ἠξεύρετε, πολὺ μᾶλλον πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἀρκτικοῦ πόλου ἢ πρὸς τὸ τοῦ ἀνταρκτικοῦ. Εἰς τὸ ἡμέτερον ἡμισφαίριον δυνάμεθα νὰ προχωρήσωμεν μέχρι τῆς ὀγδοηκοστῆς μοίρας πλάτους χωρὶς νὰ μᾶς ἐμποδίσωσιν ἀδιάβατοι πάγοι, εἰς τὸ ἄλλο εὑρίσκει τις τοιούτους ἐνίοτε καὶ εἰς τὴν τεσσαρακοστὴν πέμπτην μοῖραν. Πλὴν δὲ τούτου ἡ Σκανδιναυϊκὴ χώρα, ἣν ὠνόμαζον vagina gentium κατὰ τὸν μεσαίωνα, διακρίνεται μεταξὺ ὅλων τῶν βορείων χωρῶν, ὡς τυχοῦσα ἐξιδιασμένης τινὸς εὐνοίας τῆς φύσεως. Οὕτω λ. χ. μέχρι τοῦ Ἐνοντέκη, εἰς τὴν ἑξηκοστὴν ὀγδόην μοῖραν, καλλιεργοῦνται δημητριακοὶ καρποί, ἐν ᾧ ἐν Σιβηρίᾳ ἡ καλλιέργεια αὐτὴ παύει εἰς τὴν ἑξηκοστὴν ἕκτην μοῖραν καὶ ἐν Καναδᾷ εἰς τὴν πεντηκοστὴν πρώτην.

Ἀλλὰ τὸ πλεῖστον τῆς σουηδικῆς, τῆς νορβηγικῆς καὶ τῆς ῥωσσικῆς Λαπωνίας σύγκειται ἐκ γῆς ὑγρᾶς ἀγόνου καὶ καλυπτομένης μόνον ὑπὸ ἐλεεινῶν τινων δενδρυλλίων, ὑπὸ ἀγρίων βοτανῶν καὶ ὑπὸ λειχῆνος. Ἐκεῖ σταθμεύει καθ' ὅλον τὸ ἔτος ὁ Λάπων, ἐκεῖ καθ' ἑκάστην τοῦ ἔτους ὥραν μονήρως ἐπιτελεῖ τὴν βραδεῖαν καὶ ἐπίπονον ἀποδημίαν του, τὸ μὲν ἔαρ, ἐπὶ χιονοσκεπῶν πεδίων, τὸ θέρος, ὑπὸ φοβερὸν καύσωνα, διὰ μέσου σκνιπῶν, αἵτινες διψῶσιν αἷμα, τὸ φθινόπωρον, ἐπὶ γῆς βορβορώδους καὶ τὸν χειμῶνα, διὰ σκοτεινῶν νυκτῶν καὶ μὲ ψῦχος, καθ' ὃ παγόνει ὁ ὑδράργυρος.

Δὲν ἔχει τοὐλάχιστον τὴν εὐχαρίστησιν τῶν ταξειδιωτῶν τῆς Ἀνατολῆς, νὰ προστίθηται εἰς ἓν *καραβάνιον*, οὔτε ἀπὸ σταθμοῦ εἰς σταθμὸν εὑρίσκει ἓν *καραβὰν σεράγι* ὡς οἱ πραγματευταὶ τῆς Βαγδάτης, καὶ οὐδεμία ὄασις δὲν τέρπει τὸν ὀφθαλμόν του, ὡς τέρπονται τοὐλάχιστον οἱ Βεδουΐνοι. Πορεύεται μόνος μὲ τὴν οἰκογένειάν του, ἀκολουθῶν τοὺς ταράνδους του· ἠξεύρει ὅτι εἰς τὴν μαύρην του ἔρημον, οὔτε θρεπτικὰ βότανα ὑπάρχουσι, οὔτε ὀπωρικά, οὔτε κόκκοι, οὔτε καταλύματα, οὔτε τίποτε. Καὶ φέρει λοιπὸν μεθ' ἑαυτοῦ τὴν σκηνήν του καὶ τὰ χονδροειδῆ του οἰκιακὰ σκεύη καὶ τὰς προμηθείας του. Ἂς ἔβλεπον τοὺς Λάπωνας οἱ κατοικοῦντες ἄλλα εὐδαίμονα κλίματα καὶ μεμψιμοιροῦντες καὶ διὰ τὴν ἐλαχίστην δυσκολίαν! Θὰ ἔβλεπον ἕως ποῦ δύναται νὰ φθάσῃ ἡ ἀνθρωπίνη ὑπομονὴ καὶ μέχρι τίνος βαθμοῦ δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ περιορίσῃ τὰς ἀνάγκας του.

Ἡ Λαπωνὶς τίκτει χωρὶς τῆς βοηθείας μαίας κρεμῶσα ἑαυτὴν διὰ τῶν βραχιόνων ἀπὸ σχοινίου τεταμένου μεταξὺ δύο πασσάλων. Δὲν ἔχει πλησίον της οὔτε νοσοκόμον οὔτε τροφόν, ἡ δὲ φαρμακευτικὴ τῇ εἶνε ἄγνωστον πρᾶγμα. Ἡ κοιτὶς ἔνθα σπαργανώνει τὸ τέκνον της εἶνε κοιλωμένος κορμὸς δένδρου καὶ ἀντὶ σπαργάνων καὶ ἄλλων ἀσπρορρούχων μεταχειρίζεται βρύα. . . .

Τὰς κατὰ περιόδους μεταναστάσεις του δὲν τὰς κάμνει ὁ Λάπων, ὅπως οἱ κύκνοι καὶ αἱ χελιδόνες, πρὸς ἰδίαν τέρψιν, ἵνα εὕρῃ κλίμα ἁρμοδιώτερον πρὸς τὴν ὥραν τοῦ ἔτους, ἀλλὰ χάριν τῶν ταράνδων του διὰ νὰ εὕρωσιν ἐκεῖνοι βοσκὴν ἢ διὰ ν' ἀπαλλαγῶσι ζωϋφίων τινων, ἅτινα ἐπωάζουσιν εἰς τὸ δέρμα των καὶ εἰς τοὺς μυκτῆράς των.

Εἰς τὰ μεσημβρινὰ τῆς Λαπωνίας μέρη εἶνε πολλαὶ ἐλεύθεραι γαῖαι. Ὁ θέλων νὰ τὰς καλλιεργήσῃ λαμβάνει παρὰ τῆς Κυβερνήσεως χρηματικόν τι βοήθημα, ὀλίγους σάκκους κόκκων ἢ γεωμήλων, γεωργικά τινα ἐργαλεῖα καὶ ἀτέλειαν ἐπὶ εἴκοσιν ἢ τριάκοντα ἔτη. Εἰς τοῦτο λοιπὸν καταγίνονται πολλοὶ Λάπωνες καὶ μὲ τὴν συνήθη των ὑπομονὴν καὶ δραστηριότητα ἀποκαθίστανται καλοὶ γεωργοί, οὓς ἀπομιμοῦνται καὶ ἄλλοι καὶ οὕτως ἡ κυρίως νομαδικὴ φυλὴ τῶν Λαπώνων ἐλαττοῦται ὁσημέραι. . . . Ἀλλὰ ἰδοὺ εἴμεθα πλησίον εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ Σβένδσων, προσέθηκεν ὁ ἰατρὸς στραφεὶς πρὸς τὸν Μαρσέλ. Θὰ ἴδητε τώρα ἰδίοις ὀφθαλμοῖς τὴν κατάστασιν τῶν Λαπώνων».

Εἰς τὴν παραλίαν, παρὰ τοὺς πόδας ἀποκρήμνου τινὸς λόφου ὑψοῦτο σκηνὴ ἀποτελουμένη ὑπὸ ῥακῶν φαιοῦ μαλλίνου ὑφάσματος καὶ δερμάτων ταράνδων, παρ' αὐτὴν δὲ ἓν *στάβουρ*, ἤτοι ξυλίνη τετράγωνος κόγχη, ἐν ᾗ ὁ Λάπων ἐναποθέτει μέρος τῶν προμηθειῶν του. Ἡ κόγχη αὐτὴ εἶνε τεθειμένη, ὡς περιστερεών, ἐπὶ πασσάλων δέκα ἢ δώδεκα ποδῶν τὸ ὕψος, διὰ νὰ μὴ δύνανται ν' ἁρπάζωσι τὰς τροφὰς οὔτε οἱ ἄνθρωποι οὔτε τὰ ζῷα.

Ἡ Καρίνα προυχώρησε ζωηρὰ πρὸς τὴν γυναῖκα τοῦ Σβένδσων, ἥτις τὴν περιέμενε κρατοῦσα εἰς τὰς ἀγκάλας τὸ τέκνον της καὶ εἰσῆλθε μετ' αὐτῆς εἰς τὴν σκηνήν· ἠκολούθησεν ὁ Μαρσέλ, ἀλλὰ παρ' ὀλίγον ν' ἀποπνιγῇ ἅμα εἰσελθὼν εἰς τὸ στενότατον ἐκεῖνο οἴκημα, εἰς ὃ μαῦρος καὶ πυκνὸς καπνὸς ἀκαταπαύστως ἐστροβίλιζε. Ὁ ἰατρὸς τὸν προέτρεψε νὰ κύψῃ κάτω. Οὕτω δὲ καὶ μόνον ἠδυνήθη ὁ Μαρσὲλ ν' ἀναπνεύσῃ, διότι ὁ καπνὸς ἦτο πρὸ πάντων πυκνὸς πρὸς τὰ ἄνω, ἔνθα ἡ σκηνὴ εἶχεν ἄνοιγμα. Εἶδε λοιπὸν ὁ Μαρσὲλ τὴν εἰκόνα, ἣν ἐπόθει νὰ ἴδῃ. Εἰκὼν ἐλεεινή! Τὸ ἔδαφος ὀλισθηρὸν καὶ βορβορῶδες, ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, σκεύη τινὰ καὶ ἐργαλεῖα,

Digitized by Google

ἐν τῷ μέσῳ στιβὰς θάμνων, οἵτινες ἦσαν τόσον κάθυγροι, ὥστε ἀδύνατον ἦτο νὰ φωτίσωσιν ἐπαρκῶς. Παρέκει ἐπὶ δέρματος ταράνδου ἔκειτο γραῖα· ἡ ἀσθενής. Ἦσαν οἰδαλέα τὰ μέλη της, κόκκινοι οἱ ὀφθαλμοί της καὶ αἱ παρειαί της κατερρυτιδωμέναι, ἐνόσει δὲ νόσον ἐνδημικὴν ἐν Ἰσλανδίᾳ καὶ Λαπωνίᾳ καὶ προερχομένην ἐκ τοῦ ψυχροῦ κλίματος καὶ τῆς κακῆς τροφῆς. Οἱ ἰατροὶ ὀνομάζουσι τὴν νόσον ταύτην *ἐλεφαντίασιν*, διότι ἐξοιδαίνεται καὶ σκληρύνεται τὸ δέρμα ὡς δέρμα ἐλέφαντος.

Ὁ ἰατρὸς ἐπλησίασε πρὸς τὴν νοσοῦσαν, τὴν ἠρώτησε περὶ τῆς καταστάσεώς της καὶ διώρισεν εἰς αὐτὴν φάρμακον, ὅπερ εἶχεν ὁ ἴδιος παρασκευάσει. Ἡ γραῖα τὸν εὐχαρίστησεν ἀφεῖσα βαθὺν στεναγμόν.

Ἡ Καρίνα εἶχε καθίσει χαμαὶ πλησίον εἰς τὴν νεκρὰν μητέρα καὶ ἐμειδία εἰς τὸ τέκνον της. Εἰς τὸ πρόσωπόν της ἦτο τότε ἐζωγραφισμένη ἀπερίγραπτος χάρις καὶ γλυκύτης. Ἡ νέα παρθένος ἄκουσα προῃσθάνετο τὰς συγκινήσεις τῆς μητρικῆς ἀγάπης.

Ὁ Μαρσὲλ δὲν ἠδύνατο ν' ἀποσπάσῃ ἀπ' αὐτῆς τοὺς ὀφθαλμούς του. Εἰς τὸ ἐλεεινὸν ἐκεῖνο οἴκημα, ἐν τῷ μέσῳ νεφέλης καπνοῦ τῷ ἐφαίνετο ὡς νὰ ἔβλεπε εὐεργετικήν τινα μοῖραν, ἐξ ἐκείνων, τὰς ὁποίας περιγράφουσιν εἰς τὰ μικρὰ παιδία, ἢ οὐράνιόν τινα ἄγγελον. Τὴν ἔβλεπε μετὰ μακαριότητος, ἣν οὐδέποτε ἄλλοτε εἶχεν αἰσθανθῆ ἐνώπιον γυναικός.

— Ἄκκα, ἀνέκραξεν αἴφνης ἡ ἀσθενὴς μετὰ κόπου στρεφομένη ἐπὶ τῆς κλίνης της, κρυόνω, βάλε ξύλα εἰς τὴν φωτιάν.

— Πρέπει νὰ ὑπακούσω, εἶπεν ἡ νεαρὰ μήτηρ σιγὰ πρὸς τὸν ἰατρόν, ἄλλως παραπονεῖται εἰς τὸν υἱόν της καὶ ἐκεῖνος μὲ κακομεταχειρίζεται.

Καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἀφῆκε τὸ τέκνον της εἰς τὰ γόνατα τῆς Καρίνας καὶ ἐξῆλθεν ἵνα φέρῃ θάμνους.

—Εἶνε λοιπὸν ἄδικος καὶ σκληρὸς ὁ σύζυγός της; ἠρώτησεν ὁ Μαρσὲλ τὸν ἰατρόν, ὅστις τῷ εἶχεν ἐξηγήσει τὴν παρατήρησιν τῆς Ἄκκας.

— Ὄχι, ἀπήντησεν ὁ ἰατρός, ἀπ' ἐναντίας εἶνε πρᾴου χαρακτῆρος ὡς οἱ πλεῖστοι τῶν Λαπώνων, ἀλλ' ὡς ἐκεῖνοι εἶνε φιλοχρήματος. Ἄλλοτε οἱ Λάπωνες ἐπίστευον, ὅπως καὶ οἱ Σλαῦοι τῆς Πομερανίας, ὅτι μετὰ θάνατον ἐξηκολούθουν εἰς τὸν ἄλλον κόσμον τὸν βίον, ὃν εἶχον τελειώσει εἰς τὸν παρόντα. Διὰ νὰ δύνανται λοιπὸν εὐχερῶς νὰ κάμωσι τὸ ταξείδιον τῶν ὑποχθονίων χωρῶν ἔθαπτον πλησίον των ἴσκαν, καπνόν, οἰνόπνευμα καὶ ὅσα σκοῦδα τῆς Δανίας ἢ τῆς Σουηδίας ἠδύναντο νὰ πορισθῶσι. Ἂν καὶ ὁ Χριστιανισμὸς διεσκέδασε τὰς προλήψεις ταύτας τῆς εἰδωλολατρείας, ὑπάρχουσιν ἀκόμη Λάπωνες μένοντες πιστοὶ εἰς τὴν παλαιὰν ταύτην παράδοσιν. Ὁ Σβένδσων εἶνε πεπεισμένος ὅτι ἡ μήτηρ του ἔχει κεκρυμμένους θησαυροὺς καὶ προσπαθεῖ νὰ τὴν πείσῃ νὰ τῷ ὑποδείξῃ τοὺς θησαυροὺς τούτους. Διὰ τοῦτο δεικνύει τόσην ἀφοσίωσιν πρὸς αὐτὴν καὶ ἀναγκάζει πρὸς τοῦτο καὶ τὴν γυναῖκά του. Πρέπει δὲ νὰ προσθέσω ὅτι ὁ ἔρως εἶνε πρᾶγμα παντάπασιν ἄγνωστον εἰς τὸν ὅλως ὑλικὸν βίον τῶν Λαπώνων, οὐδὲ λέξιν ἔχουσι πρὸς ἔκφρασιν τοῦ αἰσθήματος τούτου, ἀλλὰ τὸ ἐκφράζουσι διὰ χυδαιοτάτου ὅρου, ὃν ἀδυνατῶ νὰ μεταφράσω. Καὶ εἰς τὴν ἀσύστατον ταύτην καὶ βάρβαρον κοινωνίαν, ὅπως συχνὰ εἰς τὰς πόλεις μας, τὸ χρῆμα κάμνει τὰ συνοικέσια!

Ὅταν λοιπὸν ὁ Λάπων ἀποφασίζῃ νὰ νυμφευθῇ προσπαθεῖ ν' ἀνεύρῃ ὄχι τὴν ὡραιοτέραν ἢ ἀγαθωτέραν νέαν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν νὰ κληρονομήσῃ πλειοτέρους ταράνδους ἢ πλειότερα σκεύη. Ἅμα τὴν εὕρῃ, πορεύεται εἰς τὴν οἰκίαν της μεθ' ἑνὸς ἐκ τῶν φίλων του. Ὁ φίλος εἰσέρχεται, ὁ δὲ γαμβρὸς μένει εἰς τὴν θύραν. Τότε ἀναγγέλλει ὁ φίλος εἰς τοὺς γονεῖς τῆς νέας τὸν σκοπὸν τῆς ἐπισκέψεώς του καὶ προσφέρει εἰς αὐτοὺς ποτήριον οἰνοπνεύματος. Ἂν ἐκεῖνοι τὸ δεχθῶσι, θεωρεῖται τοῦτο ὡς πρῶτον σύμβολον τῶν ἀρραβώνων καὶ προσκαλεῖται ὁ νέος νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν. Ἀφ' οὗ εἰσέλθῃ προσφέρει εἰς μὲν τὴν νύμφην δερμάτινον θυλάκιον καὶ χρυσωμένον ἀργυροῦν δακτύλιον, εἰς δὲ τοὺς γονεῖς της νέαν ἐνδυμασίαν. Ἂν τυχὸν βραδύτερον διαλυθῶσιν οἱ ἀρραβῶνες, οἱ γονεῖς ὀφείλουσι νὰ τῷ ἐπιστρέψωσι τὰ δῶρά του καὶ νὰ τῷ πληρώσωσι τὸ ποτήριον τοῦ οἰνοπνεύματος, τὸ ὁποῖον ἔπιον. Ἄλλως, ἔρχεται ὁ μνηστὴρ ἐπί τινας μῆνας πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς μνηστῆς του, φέρων ἑκάστοτε πρὸς αὐτὴν καπνὸν καὶ οἰνόπνευμα καὶ συνδιαλέγεται μετ' αὐτῆς περὶ τῆς μελλούσης εὐτυχίας του. Ὁ γάμος τελεῖται διὰ μεγάλου συμποσίου, ἐν ᾧ καταναλίσκονται πολλὰ ἀγγεῖα λίπους καὶ πλεῖστον οἰνόπνευμα. Ἐπὶ ἓν ἔτος ὁ γαμβρὸς διαμένει παρὰ τῷ πενθερῷ, ὡς ὁ Ἰακὼβ παρὰ τῷ Λάβαν, βόσκων τοὺς ταράνδους του, ἀφ' οὗ δὲ παρέλθῃ τὸ ἔτος λαμβάνει ταράνδους τινὰς καὶ ἀπέρχεται μετὰ τῆς Ῥαχὴλ του... Ἀλλ' ἀκούω τοὺς κύνας ὑλακτοῦντας· ἐπανέρχεται, φαίνεται, τὸ ποίμνιον ἐκ τῆς βοσκῆς. Δὲν εἶσθε περίεργος νὰ τὸ ἴδητε;

— Μάλιστα, ἀπήντησεν ὁ Μαρσέλ, ἔχω δὲ καὶ ἀνάγκην ν' ἀναπνεύσω καθαρὸν ἀέρα, διότι μ' ἔπνιξεν ὁ καπνός. Καὶ σεῖς, εἶπε στραφεὶς πρὸς τὴν Καρίναν, δὲν θέλετε νὰ ἐξέλθητε, δὲν σᾶς ἐνοχλεῖ ὁ καπνός;

— Εἶμαι συνειθισμένη, ἀπήντησεν ἡσύχως ἡ Καρίνα, ἄλλως τε δὲ πρέπει νὰ μείνω ἐδῶ νὰ ἐπιτηρῶ τὸ παιδίον, διότι ἡ μήτηρ του θὰ ἀμέλξῃ τοὺς ταράνδους.

Καὶ ἐξῆλθεν ὁ Μαρσὲλ ἄκων, ἀκολουθῶν τὸν ἰατρόν, ὅστις τὸν προσεκάλει.

Digitized by Google

Ἔξωθεν τῆς σκηνῆς ἠκούετο ὁ κρότος, ὃν ἀπετέλουν αἱ ἀρθρώσεις τῶν ποδῶν τῶν ἐρχομένων ταράνδων. Ὁποῖον ποίμνιον! Ἔχουσι δίκαιον οἱ Λάπωνες νὰ ὀνομάζωσι τὸ ποίμνιον *σάδα*, ὅπερ εἰς τὴν γλῶσσαν των δηλοῖ *θάλασσαν*, διότι πράγματι θάλασσα κυμαινομένη ἐφαίνοντο ἡ ποίμνη ἐκείνη τῶν ταράνδων. Ἂν μακρόθεν παρετήρεις τὰς κερασφόρους κεφαλὰς τῶν ζώων ὁμοῦ καὶ πυκνῶς κινουμένας, θὰ ἐνεθυμεῖσο τὸν Μάκβεθ καὶ θὰ ἔλεγες ὅτι εἶνε τοῦ Βιρνὰν τὸ κινούμενον δάσος....

Τὸ ποίμνιον συνηγελάσθη ἐντὸς μεγάλης μάνδρας, εἰς μίαν γωνίαν τῆς ὁποίας ὑψοῦτο πάσσαλος. Ἐκεῖ ἔμελλον νὰ ἀμελχθῶσιν αἱ θήλειαι. Ὁ Σβένδσων ἥρπαζε δι' ἑνὸς σχοινίου ἀπὸ τῶν κεράτων τὰς ταράνδους καὶ τὰς ἔδενε, προσήρχετο ἔπειτα ἡ Ἄκκα ἵνα ἀμέλξῃ. Μετὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην ὁ Σβένδσων προσεκάλεσε τὸν ἰατρὸν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν σκηνὴν ἵνα φάγῃ νωπὸν βούτυρον. Ἀλλὰ ἡ Καρίνα παρετήρησεν ὅτι αὐτὴ ἐβιάζετο νὰ ἐπιστρέψῃ οἴκαδε, ὁ δὲ Μαρσὲλ οὐδεμίαν ὄρεξιν εἶχε νὰ φάγῃ εἰς τὴν ῥυπαρὰν ἐκείνην σκηνήν.

— Καλὰ λοιπὸν, εἶπεν ὁ Λάπων, ἀφ' οὗ δὲν θέλετε νὰ μείνετε, θὰ σᾶς φέρω ἓν καλὸν τετάρτι ταράνδου.

— Ὄχι, ὄχι, σὲ εὐχαριστῶ, ἀπήντησεν ὁ ἰατρός.

— Βέβαια! καταφρονεῖς τὰ δῶρα τοῦ πτωχοῦ Λάπωνος.

Ὅτε ἐπέστρεφον εἰς Χάμμερφεστ ὁ Μαρσὲλ ἔσχε τὴν περιέργειαν νὰ ἐρωτήσῃ τὸν ἰατρὸν διὰ τί δὲν ἤθελε νὰ δεχθῇ τὸ δῶρον τοῦ Σβένδσων.

— Ἔ! φίλε μου, τῷ ἀπήντησεν ἐκεῖνος, δὲν ἠξεύρεις τὸν χαρακτῆρα τῶν Λαπώνων. Διὰ τὸ τετάρτι αὐτὸ θὰ τῷ εἶμαι ὑποχρεωμένος διὰ βίου. Εἰς πᾶσαν περίστασιν θὰ ἔχῃ χιλίας ἀπαιτήσεις παρ' ἐμοῦ καὶ θὰ μοὶ ὑπενθυμίζῃ αἰωνίως τὸ δῶρόν του....

Καὶ ἤρχισεν ὁ ἰατρὸς νὰ ὁμιλῇ περὶ τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς θρησκείας τῶν Λαπώνων μετὰ τοσαύτης ἀκριβείας καὶ πολυμαθείας, ὥστε ὁ Μαρσὲλ διακόπτων αὐτὸν,

— Σᾶς θαυμάζω, ἰατρὲ, τῷ εἶπε· φαίνεται ὅτι πολὺ καταγίνεσθε καὶ πολλὰ ἀναγινώσκετε.

— Ναὶ, ἀπήντησεν ἐκεῖνος, ἡ μελέτη καὶ μάλιστα ἡ ἀνάγνωσις ἐπιστημονικῶν βιβλίων εἶνε ἡ μόνη μου ἐνασχόλησις καὶ ἡ μόνη μου παρηγορία κατὰ τοὺς μακροὺς μάλιστα καὶ σιδηροῦς χειμῶνας τῶν κλιμάτων τούτων. Ἔκαμνον καὶ ἐγὼ πολλὰ σχέδια εἰς τὴν νεότητά μου, ὠνειροπόλησα πολὺ ὅτε ἤμην φοιτητὴς εἰς τὴν Χριστιανίαν. Ἀλλ' αἱ ἀνάγκαι μὲ ἔρριψαν ἐδῶ εἰς τὸ Χάμμερφεστ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός μου, ὁ ὁποῖος πολλὰ ἐθυσίασεν ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεώς μου, ἐνυμφεύθην ἀγαθὴν καὶ ἐνάρετον γυναῖκα, ἥτις ἠθέλησε νὰ συνταυτίσῃ τὴν τύχην της μετὰ τῆς ἰδικῆς μου. Ἀπέκτησα δύο τέκνα ἐκ τοῦ γάμου μου, ζῶ ἥσυχος καὶ, ἐλπίζω, τιμώμενος, διάγω δὲ τὸν βίον μου πράττων τὸ ἀγαθὸν ὅσον δύναμαι, ἀγαπῶν τὴν γυναῖκά μου καὶ τὰ τέκνα μου καὶ μελετῶν.

Οἱ λόγοι οὗτοι ἐνεποίησαν βαθυτάτην αἴσθησιν εἰς τὸν Μαρσέλ. Ἐσκέπτετο καὶ ἄκων ὅτι καὶ ὁ Βλονδῶ τὰ αὐτὰ ἐπρέσβευε. Οἱ δύο οὗτοι ἄνδρες, ὁ ἰατρὸς καὶ ὁ Βλονδῶ, οἱ τόσον διάφοροι τὸν χαρακτῆρα, τὰς ἕξεις καὶ τὴν παιδείαν, τὴν αὐτὴν εἶχον ἰδέαν περὶ τῆς ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας, ἀμφότεροι ἀνεύρισκον αὐτὴν ἐν τῷ ἡσύχῳ βίῳ καὶ τῇ οἰκογενείᾳ.

Καὶ ἐν ᾧ ταῦτα ἀνελογίζετο ἀνέβλεψε καὶ εἶδε τὴν Καρίναν, ἥτις ἀτενῶς τὸν παρετήρει. Καὶ ἐσκέφθη τότε ὅτι θὰ ἦτο ἴσως κάλλιον νὰ παραιτήσῃ διὰ παντὸς τὰ τολμηρά του σχέδια καὶ ἀκολουθῶν τὴν γυναῖκα ἐκείνην, ἣν ἡ Θεία Πρόνοια τῷ παρουσίαζε, νὰ ἀναζητήσῃ μετ' αὐτῆς ἀφανὴς καὶ ἥσυχος τὴν ἀληθινὴν εὐδαιμονίαν.

Ἐκείνη σιγηλὴ ἐβάδιζε πλησίον εἰς τὸν ἰατρὸν ἔχουσα τὸ πρόσωπον ἡμικεκαλυμμένον μὲ τὸ *σάλι* της. Ἐν τῇ σεμνῇ της ἠρεμίᾳ ὡμοίαζε πρὸς τὴν Μιλίτζαν ἐκείνην, ἣν περιγράφουσι τὰ δημοτικὰ τῆς Σερβίας ᾄσματα. Ὁ Μαρσὲλ τὴν ὡδήγησεν εἰς τὴν οἰκίαν της, συνώδευσε καὶ τὸν ἰατρὸν εἰς τὴν ἰδικήν του καὶ ἔμφροντις καὶ τεταραγμένος ἐπανῆλθεν εἰς τὸ πλοῖόν του.

XAVIER MARMIER

Μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας.

Ἕπεται συνέχεια.

Τὴν ἑπομένην διήγησιν ἐδημοσίευσεν ἐσχάτως γαλλιστὶ ἐν τοῖς Ὑ π ο μ ν ή μ α σ ι τ ῆ ς Ἀ κ α δ η μ ί α ς τ ῶ ν Ἐ π ι σ τ η μ ῶ ν, Γ ρ α μ μ ά τ ω ν κ α ὶ Τ ε χ ν ῶ ν τοῦ Λυῶν, ὁ ἐξ Ἑλλήνων ἕλκων τὸ γένος κ. Ε. Γεμενῆς, γνωστὸς πρὸ πολλοῦ γενόμενος διὰ τῶν συγγραφῶν αὐτοῦ, ὧν αἱ πλείους ὑπόθεσιν ἔχουσι τὰ τῆς Ἑλλάδος. Πολλὰ δὲ τῶν ἔργων τοῦ φιλογενοῦς καὶ πεπαιδευμένου ἀνδρὸς ἐξεδόθησαν εἰς φῶς εἴτε δι' ἰδιαιτέρων βιβλίων εἴτε διὰ τῆς Revue Des Deux Mondes καὶ ἄλλων περιοδικῶν συγγραμμάτων, περὶ ὧν ὅρα τὸν Κ' τόμον τῆς Π α ν δ ώ ρ α ς ἐν σελ. 192.

Ὁ συγγραφεὺς, ἐκθειάζων ὡς εἰκὸς τὴν ἐν Μανιάκι μάχην, τάσσει τὸν ἥρωα αὐτῆς μετὰ τῶν γενναίων ἐκείνων περὶ ὧν ὀλίγον ὁμιλεῖ ἡ ἱστορία· ἀλλ' ἂν ἡ ἱστορία δὲν ἠσθάνετο καὶ αὐτὴ προτιμήσεις, ὁ ἐνδόξως πεσὼν ἀρχιμανδρίτης θὰ ἀνεγράφετο διὰ τὸν λεωνίδειον θάνατον αὐτοῦ εἰς τὸ χρυσοῦν τέμενος εἰς ὃ ἐχαράχθη καὶ τοῦ Βότσαρη τὸ ὄνομα. Ὁμοία ἀδικία ἐγένετο καὶ πρὸς τὸν ἐν Κρήτῃ πεσόντα Χατζῆ Μιχάλην, τὸν ἀπαντήσαντα εἰς τὸν προτείναντα αὐτὸν νὰ φύγῃ τὸν ἀναπόφευκτον θάνατον· «Μίαν φορὰν ἐγεννήθηκα καὶ μίαν θ' ἀποθάνω.» Ν. Δ.

Ο ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ.

Ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἑλληνικοῦ ἀγῶνος.

Α'

Κατὰ τὰ μεταξὺ Μάνης καὶ Λακωνίας ὅρια ἀνυψοῦται γραφική τις κορυφὴ τοῦ Ταϋγέτου, διαιρουμένη ὑπὸ τῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ ὄρους εἰς τρία ὀροπέδια, δυσανάβατα μὲν, μάλιστα διὰ τὰ

Digitized by Google

περὶ αὐτὰ βάραθρα, οὐχὶ ὅμως καὶ ἀπρόσιτα· διὸ μὴ δίστασον ν' ἀναβῇς, εἴ ποτε ἐπισκεφθῇς τὰ μέρη ἐκεῖνα. Καὶ ναὶ μὲν ὁ κόπος πολὺς καὶ πλειοτέρα ἡ ζάλη, ἀλλὰ ἡ θέα τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου καὶ θελκτικωτάτου τῶν πανοραμάτων θέλει σὲ ἀποζημιώσει, καθόσον ὑπὸ μὲν τοὺς πόδας σου κεῖνται ἡ κοιλὰς τῆς Λακεδαίμονος, ἡ εὔφορος πεδιὰς καὶ ὁ μελαγχολικὸς κόλπος τῆς Μεσσηνίας, περαιτέρω δὲ αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου διαποικίλλουσαι ὡς ἀστέρες χρυσοῖ τὴν γλαυκὴν θάλασσαν, ἀπέναντί σου τὰ χλοερὰ ὀροπέδια τῆς Ἀρκαδίας, ἥ τε ἀνώμαλος καὶ ὀρεινὴ Πελοπόννησος καὶ ἐπὶ τέλους μικρὸν μέρος τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, ὄπισθεν τοῦ ὁποίου ἡ χιὼν τοῦ Παρνασσοῦ συμμίγνυται μετὰ τῶν πορφυρῶν ἀτμῶν τῆς ἀτμοσφαίρας. Τοιοῦτο δὲ τὸ θέαμα, ὥστε καὶ εἰς τὴν ἀσθενεστάτην μνήμην ἐγχαράττεται βαθέως. Καὶ οἱ μὲν γεωγράφοι ὀνομάζουσι τὸ ὄρος Μανιάκι, ὁ δὲ λαὸς *Τὰ ταμποῦρια τοῦ Παπαφλέσσα*, ἐκ τοῦ ὀνόματος ὁπλαρχηγοῦ, ὅς τις ἐπὶ τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος ἔπεσεν ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς ἐκείνης κορυφῆς μαχόμενος πρὸς τοὺς Τούρκους. Καὶ σήμερον ἔτι, ἀνακαλύπτων ὁ περιηγητὴς τὰ ὑπὸ τοὺς θάμνους ὀστᾶ, διστάζει νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἄνθρωπος συνέλαβε τὴν παράτολμον ἰδέαν νὰ προσελκύσῃ διὰ τῆς βίας εἰς τοσοῦτον ὕψος τὸν ἐχθρὸν καὶ νὰ συγκροτήσῃ μάχην ἐντὸς τοιαύτης φωλεᾶς.

Ἀνῆκε δὲ ὁ τολμητίας οὗτος εἰς τὴν πολυάριθμον φάλαγγα τῶν δευτερευόντων ἡρώων, περὶ ὧν μόλις ὁμιλεῖ ἡ ἱστορία, ἀλλὰ τῶν ὁποίων τὴν μνήμην σώζει ἐνίοτε ἓν μόνον ᾆσμα, αὐτοσχεδιασθὲν τὴν ἑσπέραν τῆς μάχης ὑπό τινος τῶν συντρόφων τοῦ φονευθέντος. Πολλάκις μάλιστα οὐδὲ εἰδήσεις ἀξιόπιστοι ὑπάρχουσιν, ἱκαναὶ νὰ διευκολύνωσι τὰς περὶ τῶν περιέργων καὶ ἐξαιρέτως λαοφιλήτων τούτων ἀνδρείων μελέτας. Εἰ δέ ποτε ἀποπειραθῇ τις νὰ γράψῃ περὶ αὐτῶν ἀναγκάζεται, ὅπως ἐννοήσῃ ἀκριβέστερον τὴν κατάστασιν τῶν ἠθῶν καὶ τῶν πνευμάτων τοῦ χρόνου καθ' ὃν ἤκμασαν, νὰ καταφύγῃ εἰς ῥαψῳδίας καὶ εἰς ἀφελῆ χρονικά. Οὕτω πως ἐπράξαμεν καὶ ἡμεῖς ἐπιχειρήσαντες νὰ διηγηθῶμεν ἐν ὀλίγοις τὰ κατὰ τὸν Ἀρχιμανδρίτην Δικαῖον τὸν ἐπονομαζόμενον Παπαφλέσσαν· ἐξελέξαμεν δὲ τοῦτον μεταξὺ πολλῶν ἄλλων, διότι καὶ οἱ ἱστορικοὶ περὶ αὐτοῦ ὁμιλοῦσιν ἐκτενέστερον.

Ὁ Δικαῖος ἐγεννήθη ἐν ἔτει 1788 ἐν Πολιανῇ, χωρίῳ τῆς ἐπαρχίας Μεγαλοπόλεως, κειμένῳ κατὰ τὸν Ταΰγετον, ὅπου ἡ ἀρχαιοτάτη αὐτοῦ οἰκογένεια ἔζειχε δι' ἐπιῤῥοῆς, τὴν ὁποίαν οὔτε οἱ Τοῦρκοι ἴσχυσαν νὰ κλονήσωσι. Καὶ τὴν μὲν πρώτην τοῦ νέου ἀγωγὴν ἀνέλαβέ τις καλόγηρος, διδάξας αὐτὸν ἐντὸς ὀλίγου ὅ,τι ἐγίνωσκεν, ἤτοι σχεδὸν μηδέν. Ἀφ' οὗ δὲ μετὰ ταῦτα ἐμαθήτευσεν εἰς τὸ γνωστὸν σχολεῖον τῆς Δημητσάνης, ἐβιάσθη νὰ εἰσέλθῃ εἰς μοναστήριον καὶ νὰ χειροτονηθῇ διάκονος. Ἦτο δὲ ὁ νεώτερος τῶν πέντε ἀδελφῶν, οἵ τινες ὑπεστήριζον τὴν τιμὴν καὶ τὴν ἐπιῤῥοὴν τῆς οἰκογενείας. Ἐναγκαλισθεὶς ἀκουσίως τὸν μοναχικὸν βίον, οὔτε τὰς ὁρμὰς τῆς φλογερᾶς κράσεως αὐτοῦ, οὔτε τὰ βίαια πάθη, οὔτε τὸν ἔρωτα τῆς ἐλευθερίας ἀπέβαλε. Διὸ ποτὲ μὲν ἤριζε πρὸς τὸν ἡγούμενον, ποτὲ δὲ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Μονεμβασίας καὶ ἄλλοτε πρὸς τοὺς κρατοῦντας. Καί ποτε ὁ ὀνομαζόμενος Χουσεῒν Ἀγᾶς, θελήσας ν' ἁρπάσῃ κτήματά τινα τοῦ μοναστηρίου, ὁ Δικαῖος ἀντέστη γενναίως καὶ κατώρθωσε νὰ ματαιώσῃ τὰς ἀξιώσεις τοῦ ἅρπαγος, ὅς τις ἠναγκάσθη μὲν νὰ ἀναβάλῃ, δὲν παρῄτησεν ὅμως καὶ τοὺς φιλεκδίκους σκοποὺς αὐτοῦ.

Ἀλλὰ δὲν ἐβράδυνε νὰ παρουσιασθῇ ἁρμοδιωτέρα εὐκαιρία, ὁ γάμος δηλαδὴ ἑνὸς τῶν ἀδελφῶν τοῦ ἡμετέρου ἥρωος. Προσκληθέντος αὐτοῦ ἵνα παρασταθῇ εἰς τὴν τελετήν, ὁ Χουσεΐν, ὅς τις κατεσκόπευε πάσας τὰς κινήσεις τοῦ ἀντιπάλου, δραμὼν μετὰ δυνάμεως περιέζωσε τὴν οἰκίαν εἰς ἣν εἶχεν εἰσέλθει· κατ' εὐτυχίαν ὅμως, καθὼς αἱ πλεῖσται τῶν οἰκιῶν τῶν ὁπλαρχηγῶν οὕτω καὶ αὐτὴ ἦτο μέγας πύργος ὀχυρός, ὅμοιος πρὸς τοὺς οἰκοδομηθέντας ὑπὸ τῶν ἐπὶ Βιλλαρδουΐνου βαρόνων. Κατὰ τοὺς θορυβώδεις ἐκείνους χρόνους ὅτε πάντα προεμήνυον προσεχῆ καὶ τρομερὰν θύελλαν, οἱ κάτοικοι τῶν πύργων, ἀληθεῖς δεσπόται τῶν πέριξ χωρῶν, ἦσαν διαρκῶς ἕτοιμοι πρὸς πόλεμον· ὅθεν καὶ ὁ Χουσεΐν εὗρε τοὺς Δικαίους παρεσκευασμένους καὶ τὸ φρούριον αὐτῶν ἐντελῶς ὠχυρωμένον· ἀλλὰ μὴ θέλων ν' ἀποχωρήσῃ ἄπρακτος συνεκρότησε μάχην. Ὁ δὲ νέος μοναχός, ἐννοήσας ὅτι αὐτὸν μόνον κατεδίωκον, ἀπέδρα διά τινος παραπυλίδος καὶ ἀναβὰς εἰς βράχον παρακείμενον εἰς τὸν πύργον, ἔκραξεν, ὡς ἄλλος Στέντωρ, τὰ ἑξῆς·

«Χουσεῒν μὴ πυροβολῇς πλέον, μὴ φονεύῃς ἀθώους καὶ μὴ κινδυνεύῃς τὴν ἰδίαν σου ζωήν· ἰδοὺ ἀναχωρῶ, ἀλλὰ θὰ ἐπιστρέψω μετ' ὀλίγον, καὶ τότε θὰ μὲ ἴδῃς ἢ ἐπίσκοπον ἢ πρωτοκλέφτην.» Καὶ μεταξὺ τῶν ἀποτόμων στενωπῶν τὰς ὁποίας ἐγίνωσκεν ἔκπαλαι ἐγένετο ἄφαντος.

Ἰδὼν δὲ ὅτι ἦτο ἀνάγκη ν' ἀναχωρήσῃ ἐπί τινα χρόνον, κατέβη εἰς Πάτρας, καὶ ἐμβὰς εἰς ἁλιάδα ἀπῆλθεν εἰς Ζάκυνθον· ἀλλὰ μόλις φθὰς ἤκουσε γινόμενον πολὺν λόγον περὶ συνωμοσίας τεκταινομένης ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐναντίον τοῦ Σουλτάνου καὶ ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ἀμέσως ἀνεχώρησεν εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς Τουρκίας ὅπως ἀνιχνεύσῃ τὸ μυστήριον, διότι ἡ φιλοπατρία καὶ ἡ ἀδάμαστος δραστηριότης αὐτοῦ προεμάντευον τὴν ἐπανάστασιν. Ἐπέβη δὲ εἰς πλοῖον πολεμικὸν φέρων συστατικὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἐπισκόπου Ζακύνθου, μὴ ἀγνοοῦντος τὸν μέχρι τοῦδε τρικυμιώδη βίον τοῦ τολμητίου Δικαίου.

Digitized by Google

Παρ' ὀλίγον ὅμως ἀπροσδόκητός τις περίστασις κατέστρεφε τὸ στάδιον αὐτοῦ καὶ ἐστέρει τὴν Ἑλλάδα ἑνὸς τῶν ἐνθερμοτέρων συνωμοτῶν· διότι ἐνῷ παρέπλεε τὸν Ἄθωνα, σφοδρὰ τρικυμία ἐπελθοῦσα ἀνέτρεψε τὸ πλοῖον τὸ φέρον τὸν Διάκονον καὶ τὴν τύχην αὐτοῦ. Ἀλλ' αὐτὸς, τὸν ὁποῖον οὐδέποτε ἐφόβησε κίνδυνος, ἔπεσεν ἀτρόμητος εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἁρπάσας ξύλον κυμαινόμενον ἔφθασε σῶος εἰς τὴν ἀκτήν. Καὶ πρῶτον πάντων ἐφρόντισε νὰ πεισθῇ μὴ ἀπωλέσθη ἡ πολύτιμος ἐπιστολή· εὑρὼν δὲ αὐτὴν ἀπεσφραγισμένην ἀνέγνω ἐκ περιεργείας τὸ περιεχόμενον. Καὶ τί νομίζετε ὅτι εἶδεν; Εἶδεν ὅτι ὁ ἐπίσκοπος περιέγραφεν αὐτὸν ὡς ἄνθρωπον ταραχοποιὸν καὶ ἐπικίνδυνον, καὶ ἠξίου νὰ ἐμποδισθῇ διὰ παντὸς τρόπου ἡ εἰς Πελοπόννησον ἐπάνοδος αὐτοῦ. Ὅθεν εὐχαριστήσας τὸν Θεὸν τὸν ἀποκαλύψαντα αὐτῷ τὴν παγίδα, ἔῤῥιψεν εἰς τὴν θάλασσαν τὴν ἐπιστολὴν καὶ παρεδόθη εἰς τὴν τύχην.

Ἐνόσῳ δὲ εὑρεθῇ εὐκαιρία ἵνα ἐπαναλάβῃ τὸν πλοῦν, ἐπεσκέφθη τὸ Ἅγιον Ὄρος· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ βίος τῶν μοναχῶν, μονότονος καὶ σχεδὸν ἀκίνητος, δὲν ἤρεσεν αὐτῷ, ἀνεχώρησε μετ' ὀλίγον καὶ, φθὰς εἰς τὴν βασιλεύουσαν, κατῴκησεν εἰς τὸ Φανάριον, ὅπου ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων. Τοσαύτην δὲ εἶχε τὴν εὐφυΐαν καὶ τοσοῦτον τὸ ἀντιληπτικὸν, ὥστε ὁ Πατριάρχης ὠνόμασεν αὐτὸν Ἀρχιμανδρίτην. Εἰ δὲ καὶ ἤνοιγε τὸ ἀξίωμα τοῦτο εὐρύτερον στάδιον εἰς τὸν πρώην διάκονον, ὁ προβιβασθεὶς ὅμως ἄλλα εἶχε κατὰ νοῦν, ἄλλου εἴδους φιλοδοξία ἐθέρμαινε τὴν καρδίαν αὐτοῦ· ἐπεθύμει νὰ ἀνακαλύψῃ τὰς ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας ἐνεργείας καὶ ἐπανερχόμενος εἰς Πελοπόννησον νὰ συντελέσῃ δραστηρίως εἰς προπαρασκευὴν ἐπαναστάσεως.

Σημειωτέον δὲ ὅτι τὸ ἔργον τῆς ἐξεγέρσεως εἶχεν ἀναλάβει ἀπὸ τοῦ 1815 ἔτους ἡ ἐπικληθεῖσα *Φιλικὴ Ἑταιρία*, τὴν ἕδραν ἔχουσα ἐν Φαναρίῳ καὶ ἕνα μόνον σκοπὸν θεραπεύουσα, τὸν τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος. Πρὸς τοῦτο δὲ συνήθροιζε χρήματα, πολεμεφόδια καὶ ὅπλα καὶ ἐπροσπάθει νὰ πείσῃ τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ῥωσίας ἵνα δώσῃ αὐτὸς τὸ σημεῖον τῆς ἐπαναστάσεως. Ὅθεν, πρὶν ἢ διασκορπισθῶσιν οἱ ἀπόστολοι τῆς Ἑταιρίας εἰς τὴν Πελοπόννησον, συνέῤῥεον εἰς τὰς παριστρίους ἡγεμονίας, εἰς τὴν Ῥωσίαν καὶ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ὁ ἐκ τῶν πρώτων ἑταίρων Παναγιώτης Ἀναγνωστόπουλος, γνωρίσας τὸν Δικαῖον καὶ θεωρήσας ἐπιτήδειον εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν ἔργου κατηχητοῦ, κατέταξε μετὰ τῶν ἄλλων ὀργάνων τῆς Ἑταιρίας καὶ ὠνόμασεν Ἁρμόδιον. Ἀλλ' ὁ νέος Ἁρμόδιος, σπεύδων νὰ μάθῃ τὰ μυστήρια ἵνα, μεταβὰς εἰς Πελοπόννησον, κατηχήσῃ τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ, καὶ δυσανασχετῶν πρὸς τὴν ἐκ τῶν ἀλλεπαλλήλων δοκιμασιῶν βραδύτητα, εἰσδύει διὰ νυκτὸς εἰς τὸν κοιτῶνα τοῦ Ἀναγνωστοπούλου καὶ κρατῶν ξίφος γυμνὸν, ἀπαιτεῖ νὰ ἀνακοινώσῃ αὐτῷ ἀμέσως ὁλόκληρον τὸ σχέδιον. Καὶ ἐκεῖνος φοβηθεὶς ἀποκαλύπτει τὰ πάντα, καὶ, χορηγήσας τῷ τολμητίᾳ χρηματικόν τι ποσὸν ἀπέστειλε πληρεξούσιον εἰς Πελοπόννησον.

Καὶ ἀμέσως τὴν ἐπιοῦσαν ἀνεχώρησεν ὁ ἀπόστολος εἰς Βλαχίαν ἵνα συνεννοηθῇ μετὰ τῶν κυριωτέρων ἑταίρων. Ἐκεῖ δὲ ἐξῆψεν ἔτι μᾶλλον τὸν ζῆλον αὐτοῦ ὁ Λεβέντης, διαβεβαιώσας περὶ τῆς ἀγαθῆς προαιρέσεως τῆς Ῥωσίας. Ἐκεῖ ἐγνώρισε καὶ τὸν Φαρμάκην καὶ τὸν Ὀλύμπιον, τοὺς μετ' ὀλίγον ἀπαθανατίσαντας τὸ ὄνομα αὐτῶν διὰ θανάτου ἡρωϊκοῦ. Καὶ ἔκτοτε, συνενωθέντες καὶ οἱ τρεῖς διὰ τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων καὶ ἐλπίδων, ἐπεσφράγισαν τὴν ἀμοιβαίαν φιλίαν δι' ὅρκου, καὶ διὰ τῶν ἄλλων διατυπώσεων ὅσαι συνδέουσι τοὺς Κλέφτας εἰς παρομοίας περιστάσεις. Εἰς τοῦτον δὲ τὸν σύνδεσμον ὀφείλεται καὶ ἡ ἐλευθερία ἴσως δὲ καὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ· διότι, προδοθεὶς ὑπὸ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀκριτομυθίας εἰς τὰς τουρκικὰς ἀρχὰς, ἐῤῥίφθη εἰς τὰς φυλακὰς, ἀφ' ὧν ἀπηλλάγη διὰ τῶν δύο φίλων. Ἀλλὰ μόλις ἐξῆλθε καὶ οἱ ἑταῖροι, ὑποπτεύοντες προδοσίαν, ἡτοιμάσθησαν νὰ ἐμπήξωσιν ἐγχειρίδιον εἰς τὸ στῆθος αὐτοῦ· ἀλλὰ καὶ πάλιν οἱ δύο φίλοι ἔσωσαν αὐτὸν καὶ ἀπέπεμψαν κρυφίως ἀπὸ τοῦ Βουκουρεστίου εἰς Πελοπόννησον. Κατὰ δὲ τὸν διεξοδικὸν αὐτοῦ πλοῦν διέδωκεν ἀκάματος τὰ τῆς Ἑταιρίας. Ἐν Σμύρνῃ ἐδαψιλεύθησαν αὐτῷ ὅπλα καὶ πυρῖτις τοσοῦτον ἄφθονα, ὥστε ἠναγκάσθη νὰ ναυλώσῃ πλοῖον κυβερνώμενον ὑπὸ πιστοῦ ἑταίρου ἵνα μετακομίσῃ εἰς Μάνην, τῆς ὁποίας οἱ ἀπότομοι βράχοι ἦσαν ἐπιτήδειοι ν' ἀποκρύπτωσι τὰ ἀποβιβαζόμενα.

Καὶ ὅμως ὁ χαρακτὴρ αὐτοῦ διετέλει ὢν πάντοτε ὀξύς. Μισῶν τὰς ἀναβολὰς καὶ τὰς περισκέψεις καὶ ἀφειδῶν ἑαυτοῦ οὔτε τῶν ἄλλων ἐφείδετο· ἀλλ' ὡς ἐπισπεύδων τὴν ἔκρηξιν καὶ αὐτὸς ἐῤῥιψοκινδύνει καὶ τοὺς ἄλλους ἔῤῥιπτε δωρεὰν εἰς κίνδυνον. «Ἂς χαθῶ, ἔγραφε πρὸς ἑταῖρον παραινοῦντα αὐτῷ φρόνησιν, ἂς χαθῇ καὶ ὁλόκληρος ἡ Ἑταιρία. Τί πρὸς τοῦτο ἂν ἡ Ἑλλὰς σωθῇ;»

Β'

Φθάσαντα δ' ἐπὶ τέλους εἰς Πελοπόννησον τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1821 ἔτους, ὑπεδέχθησαν οἱ πρὸ πολλοῦ περιμένοντες αὐτὸν ἀδελφοί, τῶν ὁποίων ὁ εἷς, ὁ Νικήτας, ἐνηγκαλίσθη ἐνθερμότερον. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης τὰ τῆς Ἑταιρίας προήχθησαν ταχύτερον, διότι ἐνησχολήθη παρευθὺς εἰς κατάκτησιν τῆς ἀγάπης τοῦ λαοῦ ὡς εὐκολώτερον ἠλεκτριζομένου, θέλων νὰ ἐξαναγκάσῃ δι' αὐτοῦ τοὺς προύχοντας ὅπως πα-

Digitized by Google

ρακολουθήσωσι τὴν κοινὴν ὁρμὴν, καταφρονοῦντες τὴν φρόνησιν τὴν κρατοῦσαν ἔτι αὐτοὺς ὑπὸ τὸν ζυγόν. Διὸ μόλις ἐλθὼν προσείλκυσε τὰ πλήθη μακρὰν τῶν χωρίων, μεταξὺ τῶν ὀρέων, καὶ ἤρχισε κηρύττων πόλεμον ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος. Μετέβαινε δὲ διὰ τοῦτο ἀπὸ Πατρῶν εἰς Αἴγιον, ἀπὸ Αἰγίου εἰς Κόρινθον καὶ ἀπὸ Κορίνθου εἰς Ἄργος. Οἱ βιογράφοι τοῦ τολμητίου τούτου παριστῶσιν αὐτὸν ἔχοντα τὰ προτερήματα τῶν μεγάλων δημεγερτῶν, ἤτοι ὑψηλὸν καὶ εὐγενὲς τὸ ἀνάστημα, ἐμφαντικὸν τὸ ἀνδρικὸν κάλλος, ἑλκυστικὸν τὸν λόγον καὶ ἀκατάσχετον τὴν ἀνδρίαν. Γενικὴ θέρμη ἐκυρίευε πάντας ὅπου καὶ ἂν μετέβαινε. Ἡ δὲ φαντασία τῶν ἀνθρώπων, ἡ ἀγαπῶσα τὰ ὑπερφυῆ, ἀπέδιδε μυστηριώδη καταγωγὴν εἰς τὸν ἀπόστολον αὐτὸν τῆς ἐλευθερίας. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους οἱ προὔχοντες συνεταράχθησαν· διότι, ἐπεπόθουν μὲν καὶ αὐτοὶ ὅπως καὶ ὁ λαὸς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος, ἀνελογίζοντο ὅμως τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα ὅσα θὰ παρέσυρε κατόπιν αὐτῆς ἄωρος ἐπανάστασις. Ἀνεπόλουν τὴν ἀποτυχίαν τῆς περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἐπαναστάσεως, τὴν αἰφνιδίαν ἐγκατάλειψιν τοῦ ὑπὸ τῶν Ῥώσων ὑποκινηθέντος ἀγῶνος καὶ μάλιστα τὰς ἀπανθρώπους ἀντεκδικήσεις, αἵτινες ἐπότισαν δι' αἵματος τὴν Πελοπόννησον. Συνελθόντες λοιπὸν εἰς μοναστήριον περὶ τὰς Καλάμας προσεκάλεσαν καὶ τὸν Δικαῖον· ἡ συνέλευσις δὲ αὕτη ὑπῆρξεν ἡ πρώτη καθ' ἣν ἐγένετο λόγος περὶ τῆς τύχης τῆς Ἑλλάδος. Οἱ προὔχοντες ἐπέπληξαν σφοδρῶς τὸν Δικαῖον ὡς προκαλοῦντα ἀδικαιολογήτους ἐλπίδας καὶ ἐμπνέοντα πόθους πλήρεις κινδύνων, ἀλλὰ καὶ πόλεμον κηρύττοντα πρὶν ἢ ἀκούσῃ τὴν γνώμην τῶν πρώτων τοῦ ἔθνους. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Πατρῶν Γερμανὸς, αὐτὸς ἐκεῖνος ὅς τις, παρασυρόμενος ὑπὸ τῶν ὁρμῶν τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος, ηὐλόγησε μετά τινας μῆνας τὸ κίνημα, ὠνόμασεν αὐτὸν διεφθαρμένον καὶ ἀπατεῶνα. Ὁ τολμηρὸς ὅμως Ἀρχιμανδρίτης δὲν ἐταράχθη· ἀλλ' ἀγχίνους ὡς συνήθως ἀπήντησεν ἐν ἀκαρεῖ· «Πάταξον μὲν, ἄκουσον δέ. Μὴ λησμονῇς ὅτι εἴμεθα ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ ὅτι πρέπει νὰ μιμηθῶμεν ἐκεῖνον τοῦ ὁποίου μὲ ἀναγκάζεις νὰ ἐπαναλάβω τὰ λόγια.» Μετὰ ταῦτα ἐπέδειξε τὰ πληρεξούσια αὐτοῦ ἐνώπιον τῆς συνελεύσεως, τὴν ὁποίαν εἶχε καταθέλξει ἡ γενναία ἀπάντησις. Τότε οἱ προὔχοντες ἠρώτησαν αὐτὸν ὁποῖον ἦτο τὸ σχέδιον τῆς ἐπαναστάσεως, ὁποίους πόρους εἶχε, τίς ἦτο ἡ γνώμη τῶν εἰς τὰ ξένα πεπαιδευμένων Ἑλλήνων καὶ ὁποῖαι αἱ προαιρέσεις τῆς Εὐρώπης πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Καὶ ἐκεῖνος, ἐνδίδων εἰς τὴν φυσικὴν αὐτοῦ ὁρμὴν, ἀπήντησεν εἰς τὰς συνετὰς ταύτας ἐρωτήσεις δι' ὑποσχέσεων τοσοῦτον ὑπερβολικῶν, ὥστε οἱ προεστῶτες, οἵτινες εἶχον δελεασθῆ κατ' ἀρχὰς, συνέλαβον ἐκ νέου τὰς αὐτὰς ὑποψίας. Καὶ διὰ τοῦτο, ἐξερχόμενον τῆς συνελεύσεως ἀπέστειλαν καλῶς φρουρούμενον εἰς Μέγα Σπήλαιον τὸν μεγαλοῤῥήμονα ἀρχιμανδρίτην.

Τὸ μοναστήριον τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου κεῖται περὶ τὴν μίαν ἡμέραν μακρὰν τοῦ κόλπου τῆς Κορίνθου εἰς τὰ βάθη τῶν στενῶν τοῦ ὄρους Κυλλήνης. Καὶ τὰ μὲν παρακείμενα εἰς τὸν κόλπον δασώδη ὄρη γυμνοῦνται, καθόσον μακρύνονται ἀπὸ τῆς θαλάσσης· ἀνάγκη δὲ μετὰ ὡρῶν τινων ὁδοιπορίαν νὰ εἰσέλθῃ ὁ ὁδοιπόρος εἰς στενὸν βαθμηδὸν συστελλόμενον· ἡ ἀπόκρημνος ἀτραπὸς στρέφεται ἑλικοειδῶς νῦν μὲν ἄνωθεν χειμάῤῥου, νῦν δὲ ἐξ ἴσου πρὸς αὐτὸν μεταξὺ δύο μελανῶν καὶ ὑγρῶν βράχων σχηματιζόντων στενωπὸν, ἀπρόσιτον πρὸς τὸν ἥλιον. Εἰς ἄκρον δὲ μελαγχολικὴ ἡ θέα τῶν τόπων τούτων· νομίζεις ὅτι μεταξὺ τῶν μυρίων περιστροφῶν τῆς μονοτόνου ταύτης ὁδοῦ πλανᾶσαι ὡς ἐκ μαγείας, ὅτε ὄρος ὑψηλὸν ἑπτακοσίους ἢ ὀκτακοσίους πόδας ἀνυψοῦται αἴφνης ἐνώπιόν σου καὶ κλείει ἀπροσδοκήτως τὴν σκοτεινὴν δίοδον. Καὶ κατὰ μὲν τοὺς πρόποδας αὐτοῦ ἐπικρατεῖ νὺξ βαθεῖα, ἡ δὲ κορυφὴ καταφλέγεται ἔτι ὑπὸ τῶν ἀκτίνων τοῦ δύοντος ἡλίου. Ἦχος κώδωνος βομβεῖ· φωναὶ ὑπόῤῥινοι ἀπαντῶσιν εἰς αὐτὸν, κρότος βημάτων, βοὴ συγκεχυμένη ἐξεγείρουσι τὴν ἠχὼ καὶ ὁ ὁδοιπόρος δὲν δύναται νὰ ἐννοήσῃ πόθεν ὁ αἰφνίδιος οὗτος κρότος. Ἀνυψοῖ τὴν κεφαλὴν καὶ παρατηρεῖ τριακοσίους πόδας ὑπὲρ αὐτήν. Εἰς τὸ ἥμισυ περίπου τοῦ ὕψους τοῦ ἀποκλείοντος τὴν ὁδὸν βράχου, ἐκεῖ ἄνω γίνεται ὅλος οὗτος ὁ θόρυβος· ἐκεῖ ἄνω κεῖται τὸ μοναστήριον τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου ὅπου οἱ καλόγηροι, βλέποντες τὸν ξένον, ἑτοιμάζονται νὰ ὑποδεχθῶσιν αὐτόν. Μετ' ὀλίγον ἔρχεταί τις τῶν μοναχῶν εἰς συνάντησίν σου, σὲ εἰσάγει εἰς στενὸν ὑπόγειον, τὸ μόνον συγκοινωνοῦν πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς μονῆς, καὶ σὲ ὁδηγεῖ, κρατῶν κηρίον ἀνημμένον, διὰ πολλῶν καὶ εὐρυχώρων φυσικῶν θαλάμων ἀλλεπαλλήλως κειμένων καὶ συγκοινωνούντων δι' εὐρέων κλιμάκων. Ἕνεκα δὲ τοῦ σκότους δὲν αἰσθάνεσαι σκοτιδινίαν διαρκούσης τῆς παραδόξου αὐτῆς ἀναβάσεως. Ἐπὶ τέλους φθάνεις εἰς τὰς ἀνωτέρας ὀροφὰς ὅπου εὑρίσκονται τὰ τριακόσια κελλία ἢ δωμάτια, τὰ παρεκκλήσια καὶ αἱ διάφοροι αἴθουσαι τοῦ μοναστηρίου. Πάντα δὲ ταῦτα εἰσὶν ἐσκαμμένα ἐντὸς τοῦ βράχου καὶ συγκοινωνοῦσι διὰ ξυλίνων στοῶν προσηρτημένων ἐξωτερικῶς εἰς τὰς πλευρὰς τοῦ καθέτου τοίχου. Διὰ τοῦ λεπτοῦ σανιδώματος βλέπεις ὅτι βαδίζεις ἐπὶ ἀβύσσου τριακοσίων ποδῶν καὶ φαίνεταί σοι ὅτι μία μόνη πνοὴ ἀνέμου ἐπὶ τοῦ ἐναερίου ἐκείνου ἐδάφους ἀρκεῖ ν' ἀναρπάσῃ αὐτὸ ὡς ξηρὸν φύλλον.

Τὸ μοναστήριον τοῦτο, τὸ σημαντικώτερον πάντων τῶν ἐν Ἑλλάδι, ᾠκοδομήθη τὸν ὄγδοον αἰῶνα τῇ ἐπινεύσει ἁγίας γυναικὸς ἐξ αὐτοκρατορικοῦ αἵματος, τῆς Εὐδοξίας, ὁδηγηθείσης ἐκεῖ

Digitized by Google

ὑπὸ θαυματουργοῦ εἰκόνος τῆς Θεοτόκου. Ἡ εἰκὼν δὲ αὕτη σώζεται καὶ σήμερον καὶ ἀποδίδεται εἰς τὴν γραφίδα τοῦ Ἀποστόλου Λουκᾶ.

Ἐννοεῖται ὅτι ἐκ τοιαύτης φυλακῆς ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐξέλθῃ ἄλλως πως ὁ ἡμέτερος ἀρχιμανδρίτης ἢ τῇ συγκαταθέσει τῶν φυλάκων. Καὶ ὅμως αὐτός, ἐνῷ ἔτι ἔβλεπε τὰς πύλας κλειομένας, ἀνεμέτρει κατὰ νοῦν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν καθ' ἃς θὰ ἡτοίμαζε τοὺς τρόπους τῆς δραπετεύσεως αὐτοῦ καὶ τῆς κατηχήσεως τῶν δεσμωτῶν. Ἐγίνωσκεν ὅτι ἀνέκαθεν οἱ καλόγηροι τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου ἀπεστρέφοντο τοὺς Τούρκους, ὅτι τὰ χρονικὰ τοῦ μοναστηρίου ἀνεκάλουν εἰς τὴν μνήμην τὰς πολυαρίθμους πολιορκίας τῆς μονῆς καὶ τὰς πρὸς τοὺς ἀπίστους μάχας τῶν μοναχῶν καὶ ὅτι θὰ ἦσαν πρόθυμοι νὰ κηρύξωσι μετ' αὐτοῦ νέαν σταυροφορίαν. Καὶ δὲν ἠπατᾶτο· διότι μόλις παρῆλθον ὀλίγαι ἡμέραι καὶ ἐγένετο ἄφαντος μετ' ἄλλων πεντήκοντα μοναχῶν, οἵτινες, διασκορπισθέντες πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος, ἐκήρυττον τὸν ἱερὸν πόλεμον. Αὐτὸς δέ, ποτὲ μὲν φέρων ἔνδυμα κλέφτου, ποτὲ δὲ ράσον ἐπαίτου δερβίσου, ἀναγκαζόμενος ν' ἀποφεύγῃ οὐ μόνον τοὺς Τούρκους ἀλλὰ καὶ τοὺς προεστῶτας, περιπατῶν τὴν νύκτα καὶ κρυπτόμενος τὴν ἡμέραν, διευθύνθη πρὸς τὴν Μάνην.

Ἦτο δὲ τότε ἀνεξάρτητος σχεδὸν διοικητὴς τῆς ἐπαρχίας ταύτης ἀνήρ τις ἀπολαύων μεγίστης δημοτικότητος, καὶ πρῶτος μεταξὺ τῶν πρώτων, ὁ Πέτρος Μαυρομιχάλης, γνωστότερος ἔν τε τῇ ἱστορίᾳ καὶ μεταξὺ τοῦ ἀγρίου καὶ ἀδαμάστου αὐτοῦ λαοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα Πετρόμπεης ἢ ἡγεμὼν τῆς Μάνης. Ἀλλὰ καὶ ἀρχηγὸς πολυαρίθμου καὶ ἀξιοθαυμάστου οἰκογενείας ἦτο, ἧς ὑπὲρ τὰ τριάκοντα μέλη ἔβαψαν διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος τὴν γῆν τῆς πατρίδος. Φιλόπατρις δὲ καὶ ἥρως, ἀγαπῶν τὸν χρυσὸν ἵνα μεταδίδῃ αὐτὸν ἀφειδῶς, χαρακτῆρα ἔχων ἔντιμον καὶ φαιδρόν, ὑπερεῖχε πάντων τῶν προυχόντων τοῦ ἔθνους διὰ τῆς ἐπιρροῆς αὐτοῦ. Καὶ θ' ἀνεδεικνύετο ἴσως καὶ βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος, ἂν εἶχε νοῦν μὲν πολιτικώτερον φιλοδοξίαν δὲ ὀλιγωτέραν.

Τοιοῦτος ἐκεῖνος πρὸς ὃν ἀπήρχετο ὁ Δικαῖος. Ὁ βιογράφος αὐτοῦ Φωτάκος, διηγούμενος τὰς περιπετείας τῆς λαθραίας ταύτης ὁδοιπορίας, ἀναφέρει καὶ τὸ ἑξῆς συμβάν, δεικνύον τὸν δεισιδαίμονα χαρακτῆρα τῶν Ἑλλήνων. Ἐνῷ ἐπλησίαζεν εἰς τὴν Μάνην ὁ Δικαῖος ἐξαπέστειλε πρὸ αὐτοῦ πιστόν τινα ὀπαδὸν ὀνομαζόμενον Δραγόναν, αὐτὸς δὲ κατέλυσε τὴν νύκτα ἐν καλύβῃ ποιμένων περὶ τὴν Πολιανὴν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Νικήτα· ἀλλ' ὁ ὕπνος ἔφευγε τὰ βλέφαρα αὐτοῦ. Αἴφνης ὁ Νικήτας, ὅς τις ἐκοιμᾶτο βαθέως, ἀναπηδήσας ἔκραξε· «Γρήγορα, ἀδελφέ, ἂς ἀναχωρήσωμεν, διότι κινδυνεύεις. Εἶδα εἰς τὸ ὄνειρόν μου ὅτι μαῦρος σκύλος ἔπεσε κατεπάνω σου καὶ σ' ἐδάγκασε θανασίμως.—Θὰ ἐκοιμήθης νηστικός, Νικήτα μου, ἀπεκρίθη ὁ Δικαῖος, καὶ διὰ τοῦτο εἶδες κακὸν ὄνειρον.» Μετὰ ταῦτα παρατηρήσας τὸν οὐρανόν, τὸν ὁποῖον ἐλεύκαινεν ἡ αὐγή, εἶδεν ἄνθρωπον ἐρχόμενον μετὰ σπουδῆς καὶ φοροῦντα μαύρην *καπόταν*. «Ἰδέ, εἶπεν ὁ Δικαῖος πρὸς τὸν ἀδελφόν· ἴσως ἔχεις δίκαιον· νὰ ὁ μαῦρος σκύλος.» Καὶ μετὰ μικρὸν ἔφθασεν ὁ ἐρχόμενος, ὅςτις ἦτο ὁ Δραγόνας. Ὁ δὲ Δικαῖος ἠρώτησεν αὐτόν· «Τί ἔχεις κατὰ νοῦν ἐρχόμενος εἰς τοιαύτην ὥραν; Ἔχεις βεβαίως κακοὺς σκοποὺς ἐναντίον μου.—Ὄχι, ἀπεκρίθη ὁ Δραγόνας. Εἶδα τοὺς ὁπλαρχηγοὺς τῆς Μάνης συνηγμένους εἰς τοῦ Πετρόμπεη· αὐτοὶ ἔχουν κακοὺς σκοποὺς διὰ σέ. Μ' ἔστειλαν νὰ σὲ φονεύσω· ἐγὼ ἔφυγα, ὄχι ὅμως μὲ τοιοῦτον σκοπὸν πίστευσέ με.» Εἶπε καὶ ἐγένετο ἄφαντος.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Δικαῖος, «Γρήγορα, ἀνέκραξε σύρων τὸν ἀδελφόν του, πρέπει ἀφεύκτως νὰ πηγαίνω σήμερον εἰς τοῦ Πετρόμπεη.» Ὁ κίνδυνος εἵλκυε τὸν Δικαῖον ὡς ὁ μαγνήτης τὸν σίδηρον, διότι ἐσκέφθη ὅτι ἀφ' οὗ ἅπαξ εἰσέλθῃ αἰφνιδίως εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μάνης καὶ ξενισθῇ παρ' αὐτοῦ, δὲν εἶχε πλέον κανένα φόβον. Πλὴν τούτου, γνωρίζων τὴν φιλοπατρίαν τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Μάνης, ἦτο βέβαιος ὅτι θὰ ἔπειθεν αὐτόν.

Καὶ πάραυτα, καταφρονῶν πάντα κίνδυνον διευθύνεται ἄγνωστος εἰς τὴν Μάνην, εἰσέρχεται ἀπροσδοκήτως εἰς τοῦ Πετρόμπεη καὶ δὲν βραδύνει νὰ πεισθῇ ὅτι καὶ αὐτὸς ἐκυριεύετο ὑπὸ τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων· καθόσον, ἐπιχειρηματίας ὢν ὑπὲρ πάντα ἄλλον, ἀνέμενε πρὸ πολλοῦ κατάλληλον εὐκαιρίαν ἵνα ἀποσείσῃ τὸν ζυγὸν τοῦ Σουλτάνου καὶ ν' ἀπαλλαχθῇ τοῦ φόρου τὸν ὁποῖον ἀπέτινε κατ' ἔτος. Διέθρυπτε δὲ ἰδίως τὴν φιλοδοξίαν αὐτοῦ ἡ ἰδέα, ὅτι πρῶτος θὰ ἀνέπτυσσε τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως. Ἐν τοσούτῳ ἡ Θεία Πρόνοια, ἥτις ἐνασμενίζει νὰ συντρέχῃ τὰ ὄργανα τῶν σκοπῶν αὐτῆς, προητοίμαζε περίστασιν ἐξ ἐκείνων αἵτινες εἶναι πειστικώτεραι καὶ τῶν πειστικωτέρων λόγων. Μόλις εἶχον ἀρχίσει νὰ συνεννοῶνται καί τις τῶν ὀπαδῶν τοῦ Δικαίου εἰσελθὼν ἔφερε τὴν εὐχάριστον εἴδησιν ὅτι τὸ πλοῖον τὸ φέρον ἐκ Σμύρνης ὅπλα καὶ πολεμεφόδια εἰσήρχετο εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ἀρμυροῦ. «Εἶναι λοιπὸν ψευδεῖς, ἀνέκραξεν ὁ Δικαῖος ὡς ἐν θριάμβῳ, αἱ ὑποσχέσεις μου; Δὲν εἶναι καιρὸς νὰ ἐνεργήσωμεν;» Ὁ Πετρόμπεης ἀπεκρίθη διὰ νεύματος καταφατικοῦ, καὶ οἱ δύο ὥρμησαν εἰς τὴν θάλασσαν. Τὸ πολύτιμον φορτίον ἀπεβιβάσθη ὑπ' αὐτὰ τὰ ὄμματα τῶν Τούρκων, πλησίον τῶν ὁποίων ἀπήχθησαν ὡς πίθοι ἅλατος οἱ περιέχοντες τὴν πυρίτιδα. Δυστυχῶς ὅμως περὶ τὰ τέλη τῆς μετακομίσεως πεσὼν κατὰ γῆς εἷς αὐτῶν διερράγη· οὕτω δὲ γενομένης γνωστῆς τῆς ἀληθείας Ἕλληνες καὶ Τοῦρκοι ἔτρεξαν εἰς τὰ ὅπλα. Ὁ πρῶτος οὗτος σπινθὴρ

Digitized by Google

ἤρκεσε νὰ ἐξάψῃ τὸ πῦρ, οὗ τινος τὰ σπέρματα εἶχεν ἀφήσει ὄπισθεν αὐτοῦ ὁ Δικαῖος. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐτελέσθη ἡ ἐπανάστασις, καὶ προκήρυξις ἔνθερμος ἀνήγγειλεν εἰς τὸν πεπολιτισμένον κόσμον τὰ δικαιώματα τῶν Ἑλλήνων εἰς ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας. Ἡ Εὐρώπη ἤκουσε τὴν ἀγγελίαν μετὰ συμπαθείας καὶ μετ' ἐνθουσιασμοῦ τοιούτου ὁποῖον ἴσως δὲν θὰ ᾐσθάνετο σήμερον. Πρὶν ἢ παρέλθῃ ἡ ἑβδομὰς ἡ καθέδρα τῆς Μεσσηνίας, αἱ Καλάμαι, ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Πέτρου Μαυρομιχάλη. Κατὰ παράδοξον δὲ σύμπτωσιν ἡ ἡμέρα τοῦ πρώτου τούτου θριάμβου, ἦτο αὐτὴ ἐκείνη τὴν ὁποίαν ἡ Ἑταιρία εἶχεν ὁρίσει πρὸ πολλοῦ εἰς ἀνακήρυξιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἔκτοτε, οὐδεὶς πλέον διενοήθη νὰ μεταχειρισθῇ τὸν Ἀρχιμανδρίτην ὡς ἄνθρωπον ἐπικίνδυνον καὶ διεφθαρμένον· ἀλλά, καὶ οἱ αὐστηρότερον πολιτευθέντες πρὸς αὐτὸν, ἀνεγνώρισαν ὅτι εἶχε δίκαιον, ὅτι ὁ Θεὸς ἐβοήθησε τὴν τόλμην αὐτοῦ καὶ ὅτι, ἄνευ τοῦ ὑπερβολικοῦ θράσους μεθ' οὗ διεκινδύνευσε τὰ πάντα, ὅπως σώσῃ τὰ πάντα, ἡ Ἑλλὰς θὰ περιέμενεν ἴσως ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὴν ὥραν τῆς ἀπελευθερώσεως.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ Ἀρχιμανδρίτης μετεβλήθη εἰς κλέφτην, τηρήσας μόνον τὸ δημοτικὸν αὐτοῦ ἐπώνυμον, τὸ τοῦ Παπαφλέσσα, καὶ τὸ ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτοῦ ἔθος τοῦ φέρειν ὁλόκληρον τὸν πώγωνα, ἐναντίον τῆς ἕξεως τῶν κλεφτῶν ἐχόντων μακρὸν τὸν μύστακα. Περιττὸν δὲ νομίζομεν νὰ παρακολουθήσωμεν αὐτὸν εἰς πάντα τὰ πεδία τῶν μαχῶν εἰς ἃ διεκρίθη διὰ μεγίστης ἀνδρίας. Λέγομεν μόνον ὅτι καὶ πλησίον ἀνδρῶν, οἷοι Κολοκοτρώνης, Ὀδυσσεὺς καὶ Νικήτας ὁ Τουρκοφάγος, διέπρεψε.

Ὅτε δὲ ἡ ἐν Ἄστρει συνέλευσις συνῆλθεν ὅπως καταρτίσῃ προσωρινὴν κυβέρνησιν, ἐδόθη καὶ εἰς τὸν Δικαῖον ὑπούργημα ἐκ τῶν ἀνωτέρων. Ἀλλὰ κατὰ παράδοξον σύμπτωσιν ὠνομάσθη ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν, αὐτὸς ὅς τις ἦτο τόσον ἀνεπιτήδειος περὶ τὰ τῆς διοικήσεως ὅσον ἦτο καὶ περὶ τὰ τοῦ μοναχικοῦ βίου. Ἀλλ' ἡ περίοδος ἐκείνη δὲν ἦτο ἐκ τῶν λαμπροτέρων τοῦ βίου αὐτοῦ, διότι, ἀπαρνηθεὶς τὸ φυσικὸν στοιχεῖον, τὸ τῶν στρατοπέδων, ἐξωλίσθησεν εἰς τὰς ῥᾳδιουργίας αἵ τινες διήρουν τότε τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ ἔθνους καὶ ἐνηγκαλίσθη ἀπερισκέπτως τὴν μερίδα τῶν πολιτικῶν ἐναντίον τῆς τῶν ἀρχαίων αὐτοῦ συντρόφων, τῶν στρατιωτικῶν. Παρεδόθη μάλιστα εἰς τὰς ἡδονὰς καὶ εἰς τὴν ἀσωτείαν μετὰ τῆς θέρμης ἥτις ἀνέφλεγεν αὐτὸν καὶ κατὰ τὰ λοιπά. Ἀμερικανός δέ τις φιλέλλην, ὁ Χάου, ὅς τις εἶδεν αὐτὸν μαχόμενον κατὰ τῶν Τούρκων, βεβαιοῖ ὅτι οὐδέποτε ἀπήντησεν ἕλληνα θαυμαστότερον τοῦ Δικαίου κατὰ τὰς μάχας. Ἐπανεῦρε δὲ αὐτὸν εἰς Ναύπλιον κατοικοῦντα ὥσπερ ἐν παλατίῳ, ἐνδεδυμένον ὡς πασᾶς, ἐξηπλωμένον τρυφηλῶς ἐπὶ μαλακῶν στρωμάτων, καπνίζοντα *ναργιλὲν*, ἑνὶ λόγῳ βεβυθισμένον εἰς ἡδονὴν καὶ εἰς τὴν μαλθακότητα ἐκείνην τὴν ὁποίαν οἱ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὀνομάζουσι *κέφι*. Διὸ καὶ ἔμεινεν ἐκστατικὸς, ἰδὼν τὴν τοιαύτην ἀλλοίωσιν τοῦ ἥρωος.

Γ'

Ὀκτὼ ἡμέρας μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν ταύτην ὁ φιλέλλην οὗτος, πλανηθεὶς μεταξὺ σκότους βαθέος, ἦλθεν εἰς τὰ στενὰ τοῦ Ταϋγέτου. Ἡτοιμάζετο δὲ, ὡς λέγει, νὰ περιμένῃ τὴν ἡμέραν ἵνα προχωρήσῃ ὅτε εἶδε λάμποντα μεγάλα πυρὰ εἰς ὕψος μέγα, εἰς τὴν κορυφὴν αὐτὴν τοῦ ὄρους περὶ τοὺς πρόποδας τοῦ ὁποίου εὑρίσκετο. Τότε διευθυνθεὶς πρὸς τὸ φῶς, εὑρέθη μεταξὺ ἑλληνικῶν προφυλακῶν καὶ ὡδηγήθη πρὸς τὸν ἀρχηγόν. Φαντάσθητε δὲ τὴν ἔκπληξιν αὐτοῦ, ὅτε ἀνεγνώρισε τὸν Δικαῖον, φέροντα τὸ ἀνδρικὸν ἔνδυμα τοῦ ἁρματωλοῦ, ἔχοντα τὸν ὀφθαλμὸν φλογερὸν καὶ τὴν χειρονομίαν ζωηρὰν ὡς κατὰ τὴν παραμονὴν μάχης, ἐκμυζῶντα ἐν οἰκειότητι μετὰ τῶν παλληκαρίων τὸ βραχὺ *τσιμπούκιον* τὸ ὁποῖον ἕκαστος κλέφτης φέρει πάντοτε εἰς τὴν ζώνην μεταξὺ *γιαταγανίου* καὶ πυροβόλου, τοιοῦτον ἑνὶ λόγῳ ὁποῖον εἶχε γνωρίσει κατὰ πρῶτον.

Τί δὲ εἶχε συμβῇ; Πόθεν ἡ νέα αὕτη καὶ αἰφνιδία ἀλλοίωσις; Βεβαίως θὰ συνέβη τι σπουδαιότατον, ἡ ἐμφάνισις τοῦ Ἰβραῒμ καὶ τῶν Αἰγυπτίων εἰς τὰ παράλια τῆς Μάνης. Ὁ Δικαῖος, τὸ βλέμμα ἔχων ἀληθοῦς στρατηγοῦ, ἐνόησεν εὐθὺς τὸν κίνδυνον ὅς τις ἠπείλει τὸν τόπον. Ὅτε κατὰ πρῶτον ἔμαθεν ἐν Ναυπλίῳ τὴν εἴδησιν ταύτην, ἥρπασε τὰ ὅπλα αὐτοῦ καὶ ἐξῆλθε παραυτὰ μετά τινων στρατιωτῶν, ἀφ' ὧν οὐδέποτε ἐχωρίζετο, καὶ δραμὼν ἀκατάσχετος πρὸς τὴν Λακωνίαν ἐστρατολόγησε καθ' ὁδὸν τρεῖς χιλιάδας ἀνδρῶν. Φθὰς δὲ εἰς Τρίπολιν ἐξώρκισε τὸν Πετρόμπεην νὰ παρακολουθήσῃ αὐτὸν μεθ' ὅλου τοῦ στρατοῦ. Ὅτε ὅμως ἔφθασεν εἰς τὴν κοιλάδα τῆς Λακεδαίμονος ἐπείσθη ὅτι ἀδύνατον ἦτο ν' ἀντιταχθῇ εἰς ἀνοικτὸν πεδίον πρὸς τὸν πολυάριθμον καὶ καλῶς ἠσκημένον στρατὸν τοῦ Ἰβραῒμ· ἔπρεπεν ὅμως νὰ ἐμποδίσῃ διὰ παντὸς τρόπου τὴν πρόοδον τοῦ ἐχθροῦ, ὅπως δώσῃ καιρὸν εἰς τοὺς Ἕλληνας στρατηγοὺς νὰ συνάξωσι τὰς δυνάμεις αὐτῶν.

Ὁ στρατηγικὸς τοῦ ἀνδρὸς νοῦς ἦλθεν ἀμέσως εἰς βοήθειαν καὶ ἰδοὺ ὁποῖον σχέδιον προσβολῆς συνέλαβεν· ἀπεφάσισε νὰ προσβάλῃ τὸν Ἰβραῒμ κατὰ τρόπον καλύπτοντα τὸ ἀνεπαρκὲς τῶν μικρῶν δυνάμεων τῶν Ἑλλήνων, νὰ προσελκύσῃ αὐτὸν εἰς τὰς ἀποτόμους πλευρὰς τοῦ Ταϋγέτου καὶ νὰ ἀναχαιτίσῃ τὴν πρόοδον αὐτοῦ μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ Πετρόμπεη, ὅτε ἤθελεν εὑρεθῇ μεταξὺ δύο πυρῶν. Καὶ πέμψας πρὸς τὸν

Digitized by Google

Μαυρομιχάλην πεζοδρόμους ἵνα διακοινώσῃ αὐτῷ τὸ σχέδιον καὶ νὰ προτρέψῃ νὰ ἔλθῃ τὸ ταχύτερον, ἐπεχείρισε κατὰ τῶν Αἰγυπτίων σειρὰν ζωηρῶν ἀκροβολισμῶν, νυκτερινῶν ἀπροσδοκήτων ἐπιθέσεων καὶ φονικῶν ἐνεδρῶν. Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ἔλαβε παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ Νικήτα, μὴ προφθάσαντος νὰ ἐκστρατεύσῃ συγχρόνως, ἐπιστολὴν δι' ἧς παρεκαλεῖτο νὰ μὴ διακινδυνεύσῃ εἰς μάτην τὴν ζωὴν αὐτοῦ· ἀλλ' ὁ Δικαῖος ἀπεκρίθη ὡς ἑξῆς· «Ἀγαπητέ μου Νικήτα, ὡρκίσθην ἄλλοτε νὰ χύσω τὸ αἷμά μου ὑπὲρ τῆς πατρίδος, σήμερον δὲ πιστεύω ὅτι ἔφθασεν ἡ ὥρα νὰ ἐκπληρώσω τὸν ὅρκον μου. Ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ εἶναι βεβαίως ἡ πρώτη καὶ ἡ τελευταία τὴν ὁποίαν σὲ γράφω. Φύλαξον αὐτὴν ἵνα τὴν ἀναγινώσκῃς ἐνίοτε κλαίων καὶ ἐνθυμούμενός με.» Ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης, ἐταράττετο μὲν ἡ ἀδάμαστος καρδία τοῦ Δικαίου ὑπὸ ἀπαισίων προαισθημάτων ὅτε ἔγραφεν, τὸ θάρρος ὅμως αὐτοῦ ἔμενεν ἄκαμπτον.

Ὅτε δὲ ἐνόμισεν ὅτι ἐξήγειρεν ὅσον ἔδει τὴν προσοχὴν τοῦ Ἰβραΐμ, συνεκέντρωσεν ἐν τάχει τοὺς τρισχιλίους ἀνδρείους αὐτοῦ κατὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Μανιάκι καί, δείξας πρὸς τοὺς ἀξιωματικοὺς τὴν κορυφήν, εἶπε· «Ἐκεῖ ἐπάνω πρέπει νὰ ἑλκύσωμεν τὸν Ἰβραΐμ. Ἐὰν ἐνόσῳ μαχώμεθα φθάσῃ ὁ Πετρόμπεης ἡ νίκη εἶναι βεβαία· ἐὰν δὲ ἀργοπορήσῃ οὐδεὶς ἡμῶν θὰ καταβῇ ζῶν. Εἴσθε λοιπὸν ἐλεύθεροι νὰ μείνετε ἢ νὰ φύγετε.» Ἀλλὰ πάντες ὡρκίσθησαν ν' ἀκολουθήσωσιν αὐτόν. Ἀμέσως δὲ τὸ ἑσπέρας ἐπεχείρησαν τὴν ἀνάβασιν· ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐπίπονον ἐκείνην νυκτερινὴν πεζοδρομίαν πολλαὶ καρδίαι ἐδειλίασαν· καὶ τοὺς πλέον ἀτρομήτους κατέλαβε δειλία καὶ μικρὸν κατὰ μικρὸν κατέλιπον τὸν ἀρχηγόν. «Ὑπάγετε, ἀνέκραξεν ὁ Δικαῖος, ὑπάγετε ἄνανδροι. Τοὐλάχιστον εἰδοποιήσατε τὸν Πετρόμπεην νὰ ἔλθῃ τὸ ταχύτερον.»

Ὅτε δὲ τὸ πρωῒ ἔφθασεν εἰς τὴν κορυφὴν παρηκολουθεῖτο ὑπὸ πεντακοσίων, ἢ τριακοσίων κατὰ τὸν βιογράφον αὐτοῦ, ὅστις συγκρίνει σεμνυνόμενος τὸν μικρότερον τοῦτον ἀριθμὸν τῶν ἀνδρείων πρὸς τοὺς τριακοσίους τῶν Θερμοπυλῶν καὶ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν πρὸς τὸν Λεωνίδαν.

Τούτους λοιπὸν τοὺς τριακοσίους διεμοίρασεν ὁ Δικαῖος εἰς τὴν τριπλῆν κορυφὴν τὴν ὁποίαν ὠχύρωσε διὰ χανδάκων καὶ προμαχώνων· τὸ δὲ ἑσπέρας ἧναψε κατὰ τὰ ἀνώτερα μέρη τοῦ ὄρους μέγιστα πυρά, σκοπὸν ἔχων ν' ἀπατήσῃ τὸν ἐχθρὸν ὅτι ὑπῆρχεν ἐκεῖ πολὺς στρατὸς καὶ νὰ προσελκύσῃ αὐτόν.

Καὶ ἐπέτυχε τὸ στρατήγημα, διότι ὁ Ἰβραΐμ, σκεφθεὶς ὅτι δὲν ἔπρεπε ν' ἀφήσῃ ὄπισθεν αὐτοῦ ἐχθρὸν ἐπικίνδυνον, ὥρμησεν ἅμα πρωΐας διὰ τῆς ὁδοῦ τὴν ὁποίαν ἐχάραξαν ἐπίτηδες οἱ Ἕλληνες· καὶ μετὰ εἰκοσιτέσσαρας ὥρας συνεκροτεῖτο εἰς τὸ ὕψος μάχη κρατερά. Δύο ἔφοδοι ἀπεκρούσθησαν, διότι οἱ Ἕλληνες ὄπισθεν τῶν ἀσθενῶν προμαχώνων διηύθυνον κατὰ τοῦ ἐχθροῦ φονικὸν πῦρ· τινὲς μάλιστα τούτων πηδῶντες ἐκτὸς τοῦ ὀχυροῦ ἀπέσπων καὶ ἔρριπτον κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ὀγκώδεις βράχους οἵ τινες, πίπτοντες μεθ' ὁρμῆς, κατασυνέτριβον ὁλοκλήρους τάξεις στρατιωτῶν. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἐφονεύοντο ἐνίοτε· πρὸς τούτους ὅμως αἱ ζημίαι ἦσαν ἀνεπανόρθωτοι. Ὁ δὲ Δικαῖος, ἀναβαίνων συνεχῶς ἐπὶ βράχων ὑψηλῶν, παρετήρει ἀγωνιῶν περὶ τὸν ὁρίζοντα, ἐλπίζων νὰ ἴδῃ παρὰ τὸ Μαίναλον τὰς λευκὰς φουστανέλας καὶ τὴν κυανόλευκον σημαίαν τῶν Ἑλλήνων τοῦ Μαυρομιχάλη. Ἐὰν τὴν ὥραν ἐκείνην ἐφαίνετο ὁ ἡγεμὼν τῆς Μάνης, ὁ ἐχθρὸς κατεστρέφετο· ἀλλ' ὁ Αἰγύπτιος ἔδωκε τὸ σημεῖον τῆς τρίτης ἐφόδου ἀφοῦ πρῶτον ἐτοποθέτησεν ὄπισθεν τῶν ταγμάτων αὐτοῦ στρατιώτας, μόνην ἐντολὴν ἔχοντας νὰ πυροβολῶσι κατὰ τῶν φευγόντων. Τὴν φορὰν ταύτην ἐκυρίευσαν τὸ ἓν τῶν ὀροπεδίων, οὗτινος πάντες οἱ πρόμαχοι ἔκειντο νεκροί· ἀλλὰ οἱ δύο ἄλλοι ἀντεῖχον εἰσέτι. Ὁ δὲ Ἰβραΐμ, αἰσχυνόμενος ὅτι ἀπέκρουεν αὐτὸν ἐλάχιστος ἀριθμὸς ἀνδρῶν, ἠθέλησε νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν μάχην, διότι καὶ ἡ νὺξ προεχώρει. Οἱ Αἰγύπτιοι, ἀναπαυθέντες ὀλίγον καὶ προσευχηθέντες περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ἡτοιμάσθησαν εἰς τελευταῖον ἀγῶνα, ὁ δὲ Δικαῖος, ἰδὼν μεταξὺ τῆς ἀσθενοῦς λάμψεως τοῦ λυκαυγοῦς τὸν ἐχθρὸν ἐπανερχόμενον, προῃσθάνθη τὸ τέλος καί, μετρήσας τοὺς ἐπιζήσαντας πεντήκοντα ἢ ἑξήκοντα ἔδειξεν εἰς αὐτοὺς στενωπὸν δι' ἧς ἐδύναντο ἂν ἤθελον νὰ φύγωσι συρόμενοι ἐπὶ καθέτου σχεδὸν ἀνωφερείας. «Παιδιά, εἶπε, τὸ ἔργον σας ἐτελείωσε, φύγετε, ἡ Ἑλλὰς δὲν ἔχει τι πλέον νὰ περιμένῃ ἀπὸ σᾶς.—Φεύγομεν, ἀπεκρίθησαν, ἀλλὰ δεῖξέ μας σὺ πρῶτος τὸν δρόμον καὶ σὲ ἀκολουθοῦμεν.» Ἐπειδὴ δὲ αὐτὸς ἀπήντησεν ἀνανεύσας ὡρκίσθησαν πάντες ν' ἀποθάνωσι μετ' αὐτοῦ. Μεγάλα πυρὰ ἔκαιον εἰσέτι περὶ τὰ χαρακώματα· ἐνόμιζέ τις ὅτι ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς καταφλεγομένης ἐκείνης κορυφῆς, τῆς ἀκτινοβολούσης ὡς ἐν καιρῷ πανηγύρεως ἀνὰ πᾶσαν τὴν πέριξ χώραν, ὁ Δικαῖος, μὴ δυνάμενος πλέον νὰ νικήσῃ, ἠθέλησε νὰ δείξῃ εἰς ὁλόκληρον τὴν Ἑλλάδα τὸ θέαμα τῆς τελευταίας μάχης καὶ τοῦ μεγάλου θανάτου αὐτοῦ. Ἔπεσαν δὲ καὶ πάντες οἱ Ἕλληνες, διότι, κατάκοποι καὶ πλήρεις τραυμάτων δὲν ἐδύναντο πλέον ν' ἀντισταθῶσι, πλὴν μόνον δύο, οἵτινες κατώρθωσαν νὰ διαφύγωσι τὸν θάνατον ἵνα ἀπελθόντες διηγηθῶσιν εἰς τοὺς συμπολίτας αὐτῶν τὴν ἱστορίαν τῆς ἀξιομνημονεύτου ἐκείνης ἡμέρας. Ὁ ἕτερος μάλιστα αὐτῶν, ζῶν μέχρις ἐσχάτων, ἐδείκνυε τὴν σημαίαν τοῦ στρατοῦ, ἣν περιέσωσε ζωσθεὶς αὐτὴν καὶ διασχίσας δρομαῖος τὸν ἐχθρικὸν στρατὸν μεταξὺ τῶν νυκτερινῶν βολῶν τῶν πολεμίων.

Digitized by Google

Ὅτε δὲ αἱ πρῶται ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου ἐχρύσωσαν τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων, πᾶς θόρυβος εἶχε παύσει· ὁ μὲν Ἰβραΐμ ἔσπευσε νὰ καταβῇ εἰς τὴν πεδιάδα, σιωπὴ δὲ καὶ ἐρημία ἐπανῆλθον διὰ παντὸς εἰς τὰ ὕψη ἐκεῖνα· μόνον δὲ μικρὰ νέφη πυρίτιδος περιελίσσοντο εἰσέτι ἀργὰ εἰς τὰς χαράδρας, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ διεσκεδάσθησαν ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου.

Ὁ ἱστορικὸς Φίνλεϋ, καί τοι αὐστηρὸς κριτὴς τοῦ Δικαίου, ὁμολογεῖ ὅτι διὰ τοῦ τοιούτου θανάτου ἐξηγόρασε πάσας τὰς παρεκτροπὰς αὐτοῦ καὶ ὅτι ἡ μάχη ἐκείνη ὑπῆρξεν ἡ θαυμασιοτέρα τῆς ἐκστρατείας. Ὁ δὲ Ἰβραΐμ, ὡς λέγεται, δὲν ἠθέλησε νὰ καταβῇ πρὶν ἢ ἴδῃ τὸν νεκρὸν τοῦ ἥρωος· καὶ εὑρὼν αὐτὸν διέταξε νὰ στηθῇ ὄρθιος ἐπὶ στελέχους. Ἀφοῦ δὲ παρετήρησε σιωπηλὸς τοὺς χαρακτῆρας αὐτοῦ διαμένοντας ἔτι ἀρρενωποὺς καὶ φοβεροὺς, ἠσπάσθη εὐλαβῶς καὶ τὰς δύο καθημαγμένας παρειὰς τοῦ πεσόντος καὶ ἀνέκραξε· «Ὦ γῆ τῆς Πελοποννήσου! Ἐὰν ἔχῃς καὶ ἄλλα τέκνα ὅμοια πρὸς τοῦτον, οὐδέποτε θὰ σὲ ἀνακτήσωμεν.»

Ἦτο ἄρα δυνατὸν νὰ ἐπιθυμήσῃ ὁ Ἀρχιμανδρίτης ὡραιότερον λόγον ἐπικήδειον; Γνωστὸν δὲ ὅτι τὰ πράγματα ἐπεκύρωσαν τὴν προφητείαν τοῦ Αἰγυπτίου.

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΤΩΝ ΥΔΑΤΩΝ

Περιεργότατον φυσικὸν φαινόμενον παρετηρήθη ἐν τῷ Βορνέῳ. Εἰς τὰς ἐκβολὰς τῶν ποταμῶν τῆς χώρας ἐκείνης ἀκούεται εἶδός τι ἁρμονίας, συνισταμένης ἐκ σειρᾶς ἤχων, ὁτὲ μὲν παρατεταμένων, ὁτὲ δ' ἀνωμάλων καὶ ἄλλοτε διακεκομμένων, οἵτινες φαίνονται ὡσεὶ ἐκπεμπόμενοι ἐκ τοῦ βάθους τοῦ ποταμοῦ. Οἱ πειραθέντες νὰ ἐξηγήσωσι τὸ φαινόμενον ἐπιστήμονες δὲν ἠδυνήθησαν νὰ εὕρωσι λόγον ἄλλον πειστικώτερον τοῦ ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν φερομένου. Οὗτοι νομίζουσιν ὅτι οἱ ἦχοι ἐκεῖνοι προέρχονται ἐκ τῆς δυσκολίας τῆς συγκεράσεως τῶν γλυκέων ὑδάτων τῶν ποταμῶν μετὰ τῶν θαλασσίων· ἔχουσι μάλιστα παρατηρήσει ὅτι ὅσῳ ἐνδότερον εἰσχωρεῖ ἡ θάλασσα εἰς τὴν κοίτην τῶν ποταμῶν, τοσούτῳ μᾶλλον εντεταμένη εἶναι ἡ μουσικὴ τῶν ὑδάτων.

Ὁλλανδός τις περιηγητὴς παρομοιάζει τὴν μουσικὴν τῶν ποταμῶν πρὸς τὸν ἦχον τῶν χορδῶν βαρυβαρβίτου. Εἰκάζει δ' ὅτι τὸ πλοῖον, ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ ὁποίου συνήθως ἤκουσε τοὺς ἁρμονικοὺς ἐκείνους ἤχους, συντελεῖ εἰς τὴν ἐπίτασιν αὐτῶν διὰ τῶν δονήσεων τῆς κοιλότητος καὶ τῶν σιδηρῶν πλευρῶν αὐτοῦ.

Ἐν τούτοις δὲν ἐξηγεῖται πάλιν πῶς τὸ ἐν λόγῳ φαινόμενον παράγεται ἀποκλειστικῶς ἐν ταῖς ἐκβολαῖς τῶν ποταμῶν μιᾶς μόνον χώρας, διότι, ἐκτὸς ἐὰν τὰ ὕδατα τῆς χώρας ἐκείνης διαφέρουσι τῶν ἄλλων (ὅπερ ὑπὸ οὐδεμιᾶς βεβαιοῦται παρατηρήσεως), καὶ εἰς ἄλλας χώρας καὶ ὑπὸ ἀναλόγους ὅρους συγκεράννυνται γλυκέα ὕδατα μετὰ θαλασσίων.

Ἐκ τούτου ὁρμώμενοι, εἰκάζουσιν ἕτεροι ὅτι ἡ μουσικὴ ἐκείνη προέρχεται ἔκ τινος εἴδους ἰχθύων, παρὰ τὰς ἀκτὰς τοῦ Βορνέου ἐνδιαιτωμένων. Ἀλλὰ ποίων, δὲν εἰξεύρουσιν. Ἡ εἰκασία ὅμως αὕτη στηρίζεται ἐπὶ γεγονότος, πληρέστατα βεβαιωμένου, τῶν ἤχων δηλονότι, οὓς ἐκπέμπουσι δύο ἢ τρία εἴδη γνωστῶν ἰχθύων, ἰδίως δὲ ἡ *σκιαινὶς* (ombrine) τῶν ἰταλικῶν παραλίων, ἧς τὴν φωνὴν οἱ ἁλιεῖς λέγουσιν ὅτι ἀκούουσι καὶ εἰς βάθος δεκαπέντε ἢ εἴκοσιν ὀργυιῶν καὶ οἱ *πωγωνίαι*, οἵτινες πλέουσι παρὰ τὰ πλοῖα, ἐκπέμποντες ἤχους, οὓς οἱ ἀκούσαντες προσομοιάζουσι πρὸς τυμπανισμοὺς ἢ κωδωνισμούς.

Ὅπως δήποτε ὅμως οὐδεμία βεβαία καὶ πειστικὴ ἐξήγησις εὑρέθη τοῦ περιέργου τούτου φαινομένου.

Η ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ ΤΟΥ ΠΕΚΙΝΟΥ

Ἐν τῇ εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Ἐπιστημῶν ὑποβληθείσῃ ἐκθέσει αὐτοῦ, ὁ κ. Φλεριχὶ, προϊστάμενος τῆς εἰς Πεκῖνον ἀποσταλείσης γαλλικῆς ἐπιτροπῆς πρὸς παρατήρησιν τῆς διαβάσεως τῆς Ἀφροδίτης διὰ τοῦ ἡλίου, γράφει τὰ ἑπόμενα περὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς πόλεως ἐκείνης·

«Κατὰ τοὺς δύο μῆνας τῆς καταναγκαστικῆς ἀργίας, οὓς διήγομεν ἕνεκα τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἐκ τῶν παγετῶν τοῦ ποταμοῦ Πεϊχῶ, ὁ κ. Λαπιὲ ἠδυνήθη νὰ καταρτίσῃ ἀκριβὲς διάγραμμα τῆς πόλεως.

»Τὸ ἔργον τοῦτο, εὐχερέστατον ἐν Εὐρώπῃ, ἐν Πεκίνῳ ἀπῄτησε μεγίστην περίσκεψιν καὶ ἐπιδεξιότητα. Μόλις καὶ μετὰ βίας ὁ κ. Λαπιὲ ἠδυνήθη ν' ἀποπερατώσῃ τὸ ἔργον του πληρώνων τοὺς φύλακας τῶν τειχῶν καὶ ἀποκρύπτων τὰ ἐργαλεῖα αὐτοῦ.

»Τὴν ἀκρίβειαν δὲ τῶν καταμετρήσεων κατωρθώσαμεν νὰ βεβαιώσωμεν δι' ἀποκλισιομέτρων καὶ τινων ἄλλων ἀστρονομικῶν παρατηρήσεων.

»Ἐκ τοῦ διαγράμματος τοῦ κ. Λαπιὲ προκύπτει ὅτι τὸ Πεκῖνον (ἡ ταταρικὴ καὶ ἡ σινικὴ πόλις ὁμοῦ) ἔχει μῆκος 8473 μέτρων κατὰ βορειομεσημβρινὴν διεύθυνσιν, καὶ μέσον πλάτος 7000 μέτρων.

»Τὸ τεῖχος, περιβάλλον ἅπασαν τὴν πόλιν ἄνευ διακοπῆς, ἔχει περιφέρειαν 33 χιλιομέτρων, ὕψος δὲ 13 μέτρων καὶ πλάτος 15· εἰς ἀπόστασιν 100 μέτρων ἀπ' ἀλλήλων ἐγείρονται προμαχῶνες ἄλλοι μὲν 12 μέτρων ὕψους ἐπὶ 12 πλάτους, ἄλλοι δὲ 25 ἐπὶ 25.

Digitized by Google

»Εἰς τὴν ταταρικὴν πόλιν εἰσέρχονται δι' ἐννέα διπλῶν κολοσσιαίων πυλῶν....»

Ἐκ τῶν πληροφοριῶν τούτων καταφαίνεται ὅτι ἡ σινικὴ ἐκείνη πόλις, ἣν πολλοὶ περιηγηταὶ παρίστων μείζονα πασῶν τῶν μεγάλων εὐρωπαϊκῶν πόλεων, ὑπολείπεται καὶ τῶν Παρισίων, ὧν ὁ περίβολος ἔχει περιφέρειαν 39 σχεδὸν χιλιομέτρων, καὶ τοῦ Λονδίνου, οὗ ὁ γύρος ἐὰν κατεμετρᾶτο δὲν θὰ εὑρίσκετο ἔλασσων τῶν 45 χιλιομέτρων.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

⁂ Ὦ θεοὶ ἀθάνατοι! οἱ ἄνθρωποι δὲν θέλουσι νὰ ἐννοήσωσι πόσον ὡραῖον εἰσόδημα εἶνε ἡ μετριότης τῶν ὀρέξεων. Ἡ περιουσία ὑμῶν περιλαμβάνει 600 sestertia,[1] ἐνῷ ἡ ἐμὴ μόλις 100. Ἀλλ' ὑμεῖς, θέλοντες ἐν ταῖς ἐξοχικαῖς ἐπαύλεσιν ὑμῶν ὀροφὰς ἀστραπτούσας ἐκ χρυσοῦ καὶ δάπεδα ἐκ μαρμάρου, συσσωρεύοντες ἀγάλματα, εἰκόνας, ἔπιπλα καὶ ἐνδύματα πολυτελῆ, δὲν εὑρίσκετε ἐν τῷ προμνησθέντι χρηματικῷ ὑμῶν ποσῷ, δὲν λέγω ὅ,τι ἀπαιτεῖται εἰς πληρωμὴν τῶν δαπανῶν ὑμῶν, ἀλλ' οὐδ' ὅ,τι εἶνε ἀπαραίτητον εἰς πληρωμὴν τῶν τόκων τοῦ δι' αὐτὰς κεφαλαίου· ἐνῷ δι' ἐμέ, ἐπειδὴ δὲν συντρίβομαι ὑπὸ καταστρεπτικῶν ὀρέξεων, τὸ μικρὸν χρημάτιόν μου παρέχει μοι περίσσευμα. Τίς λοιπὸν εἶνε πλουσιώτερος, ὁ στερούμενος χρημάτων ἢ ἐκεῖνος εἰς ὃν ταῦτα περισσεύουσιν; ὁ ἐν τῇ ἀνάγκῃ βιῶν ἢ ὁ ἐν τῇ ἀφθονίᾳ; Ποία εἶνε λαμπροτέρα οἰκονομικὴ κατάστασις, ἐκείνη ἥτις ὅσῳ μεγαλύνεται τόσῳ εἶνε ἀνεπαρκὴς εἰς ἑαυτήν, ἢ ἐκείνη ἥτις διατηρεῖται ἐκ τῶν ἰδίων πόρων; (Κικέρων.)

⁂ Ἐργάζου μετὰ σπουδῆς. Ἡ ἐργασία δὲν πρέπει νὰ ἦνε τέρψις ἢ παιδιὰ πρὸς κατατριβὴν χρόνου, ἀλλ' *ἐργασία* ἀκριβής, ἤτοι σύντονος ἐφαρμογὴ τῶν δυνάμεων πρὸς παραγωγὴν ὠφελίμων ἔργων. Μόνη ἡ μετὰ πόνου σπουδὴ φέρει καρποὺς καὶ ἐνταυτῷ τὴν πεποίθησιν τῆς τοῦ καθήκοντος ἐκπληρώσεως. (Zschokke.)

⁂ Ἐβδελύχθην πάντοτε τὴν ἀχαριστίαν· νομίζω δὲ ὅτι καὶ εἰς τὸν διάβολον ἂν εἶχον ὑποχρέωσίν τινα θὰ ἔλεγον καλόν τινα λόγον διὰ τὰ κέρατά του. (Βολταῖρος.)

⁂ Αἱ καλαὶ συμβουλαὶ εἶνε θησαυροί, οὓς προσποιεῖταί τις ὅτι ἀναζητεῖ, καὶ τοὺς ὁποίους ἀποποιεῖταί τις ἅμα τοὺς εὕρῃ.

⁂ Ἡ ἐλεημοσύνη εἶνε τὸ ἅλας, τὸ ἐμποδίζον τὴν ἀποσύνθεσιν τοῦ πλούτου.

⁂ Ἡ σκέψις ὑφαίνει, ὁ λόγος κεντᾷ.

Οὐδεμία ἐπικράτεια ἔχει τοσούτους σιδηροδρόμους, ὅσους αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1873 εἶχον 117,000 χιλιόμετρα σιδηρῶν ὁδῶν, ἤτοι τὰ δύο τρίτα σχεδὸν τῶν ἐν τῇ ὑφηλίῳ ὑπαρχουσῶν.

1. Ῥωμαϊκὸν νόμισμα.

Τὸν ἑπόμενον ἔμμετρον χαιρετισμὸν τοῦ κ. Α. Ρ. Ῥαγκαβῆ πρὸς τὸν ποιητὴν Ἀθανάσιον Χριστόπουλον κατὰ τὴν εἰς τὴν ἀπελευθερωθεῖσαν Ἑλλάδα ἄφιξίν του, δημοσιευθέντα τὸ πρῶτον ἐν τῇ Ἠοῖ τοῦ 1836, ἀναδημοσιεύομεν ὡς φωνὴν περιπαθῆ ἑλληνικῆς Μούσης ὑποδεχομένης ἐπὶ ἐδάφους ἐλευθέρου ἐρχομένην γηραιὰν ἀδελφήν, ἥτις εἶχε ψάλει προηγουμένως κατὰ τὰς ἀκτὰς τοῦ Βοσπόρου ἐπὶ ἀνακρεοντείου λύρας τὸν Βάκχον, τὸ κάλλος καὶ τὸν ἔρωτα, μετριάζουσα οὕτω τὴν ὀδύνην καὶ τὰς πικρίας δουλικῶν ἡμερῶν.

Σ. τ. Δ.

ΩΔΗ

πρὸς τὸν ποιητὴν Ἀθανάσιον Χριστόπουλον, κατὰ τὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἄφιξίν του.

Ἐπέρασ' ὁ χειμῶνας,
ἀνέλυσε τὸ χιόνι,
καὶ 'στοὺς παληοὺς ἀνθῶνας
ἐπέστρεψες ἀηδόνι,
πουλὶ τοῦ Παρνασσοῦ.
Τὸ θεῖον πῦρ ποῦ εἶχες,
Χριστόπουλ', ἐμαράνθη,
ἢ ταῖς λευκαῖς σου τρίχες
ἀκόμη στέφεις μ' ἄνθη
μυρσίνης καὶ κισσοῦ;

Σ' ἀνέγνωσ', Ἀνακρέον,
εἰς δουλικὰς ἡμέρας,
καὶ ἐφαντάσθην κλαίων
ἡμέρας ἐλευθέρας
ἐρώτων καὶ χαρᾶς.
Ἐνῷ ἐκελαϊδοῦσε
ἡ ἀργυρῆ σου λύρα,
ἐστέναζον αἱ Μοῦσαι,
καὶ ἡ πατρίς σου χήρα
ἐθρήνει συμφοράς.

Τὰ κάλλη τῶν Χαρίτων,
τὸν Βάκχον καὶ τ' ἀμπέλια
μᾶς ἔψαλλες· πλὴν ἦτον
ἀγέλαστα τὰ γέλοια
εἰς χείλη δουλικά.
Ψυχὰς γενναίας θλίβει
ἡ ἅλυσις ἡ ξένη,
καὶ ὅστις τὴν συντρίβει
ἢ εὐγενῶς πεθαίνει,
ἢ ἔνδοξα νικᾷ.

Αἱματηρὴ ταινία
'ς τὸν οὐρανὸν ἐφάνη,
καὶ ἡ ἐλευθερία
μ' ἀστέρινον στεφάνι
καὶ μ' ἔνδυμα θεᾶς,
κατέβη ὡπλισμένη
'ς τ' ἀρχαῖά μας ἐδάφη,
καὶ ὡς ἠλεκτρισμένοι
ἐσχίσθησαν οἱ τάφοι,
κ' ἐξέμεσαν σκιάς.

Digitized by Google

Εἰς κρότον πυροβόλων,
εἰς στεναγμοὺς τῆς φρίκης,
εἰς πυρπολήσεις στόλων
καὶ εἰς παιᾶνας νίκης
ἐξύπνησ' ἡ Ἑλλάς·
ἀφῆκε τὰς κοιλάδας
ἡ φοβισμένη Χάρις,
καὶ εἰς τὰς πεδιάδας
ἐθέριζεν ὁ Ἄρης
γενναίων κεφαλάς.

—

'Σ τῆς Θράκης τὸ περγιάλι,
'ς τὰ δένδρα, 'ς τὰ νερά του,
ποῦ εἶχες γλυκοψάλει,
ὀλέθρου καὶ θανάτου
ἐφύσησε πνοή·
'μαράθηκαν τὰ φύλλα
κ' ἡ λάμψις τῆς ἡμέρας,
καὶ ἄγρια μαυρίλλα
ἐχύθ' εἰς τοὺς ἀέρας,
καὶ ἔσβυσ' ἡ ζωή.

—

Τότ' ἔφυγες εἰς δάση,
'ς ἐρημωμένα μέρη,
κ' ἐπρόσμενες νὰ φθάσῃ
τὸ νέον καλοκαίρι
γιὰ νὰ μεταφανῇς.
Τῶν φίλων σου τὰ πάθη
πολλοὺς ἐθρήνεις χρόνους,
καὶ εἶχες ἀπομάθει
νὰ λαρυγκίζῃς τόνους
μελῳδικῆς φωνῆς.

—

Μὰ νὰ ποῦ ἀνθοφόρα
ἡ ἄνοιξις γυρίζει·
ἡ μάγισσα Πανδώρα
τοὺς λόφους μας στολίζει
μὲ τάπητας χλωρούς.
Ὦ! ἔλα! Μὲ κιθάραις,
ὁποῦ μὲ ρόδα στέφουν,
ἡ Μούσαις καὶ ἡ Χάρες
νά, πάλιν ἐπιστρέφουν
κ' ἀρχίζουν τοὺς χορούς.

—

Κυλᾷ ἡ Ἱπποκρήνη
καὶ πάλιν μελῳδίας,
κ' εἰς τὴν Ἑλλάδα χύνει
ποιήσεως πλουσίας
τὸν ἐνθουσιασμόν.
Ν' ἀρχίσῃς σὲ ζητοῦμεν
τῆς λύρας σου τὸν ἦχον·
μ' εὐλάβειαν θ' ἀκοῦμεν
κάθε χρυσόν σου στίχον
ὡς τῶν Μουσῶν χρησμόν.

—

Ἡ πολιά σου κόμη
ἂς στολισθῇ μὲ ῥόδα,
καὶ ῥύθμισε ἀκόμη
νεάζοντα τὸν πόδα
εἰς εὔθυμον χορόν.
Ἐνέπνεεν ὁ ἔρως
τὸν ποιητὴν τῆς Τέρυ·
κ' ἐκεῖνος ἦτον γέρος,
πλὴν φρένας εἶχε νέου,
καὶ γῆρας ἀνθηρόν.

—

Ὦ! νέος πάλιν γίνε,
μὲ τὴν Ἑλλάδα νέος·
κιθάριζε καὶ πίνε
χωρὶς μερίμνας, ἕως
τοῦ τέλους τοῦ γραπτοῦ.
Εἰς τὴν ἐλευθερίαν
ὡς ἡ Ἑλλὰς βαπτίσου,
κ' ὡς Φοίνιξ ἀπ' τὴν κρύαν
σποδὸν ἀναγεννήσου,
καὶ ψάλλε ὡς προτοῦ.

ΟΙΚΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Νέον οἰκιακὸν μέσον πρὸς καθαρισμὸν μεμολυσμένων χώρων καὶ διατήρησιν φαγητῶν.

Μία τῶν ἰσχυροτάτων οὐσιῶν, πρὸς καταστροφὴν ζωϊκῶν φυτικῶν ἀναθυμιάσεων, εἶνε ὁ *καβουρδισμένος καφές*. Οὐδέποτε πρέπει νὰ παραλείπωσιν αἱ οἰκοδέσποιναι κατὰ τὸ *καβούρδισμα* τοῦ καφὲ νὰ περιφέρωσιν ἀνεῳγμένον τὸ *καβουρδιστῆρι* (φρύγετρον) δι' ὅλης τῆς οἰκίας καὶ νὰ ἔχωσιν ὅλας τὰς θύρας τῶν δωματίων ἀνεῳγμένας. Συχνάκις αἱ ἀποθῆκαι τῶν οἰκιῶν ἕνεκα σηπωμένων οὐσιῶν (κρέατος, τυροῦ κ.τ.τ.) ὄζουσι κακῶς· *καβουρδισμένος* τότε καφὲς περιφερόμενος καταπαύει εὐθὺς τὴν κακοδμίαν. Κατὰ τοὺς καθαρισμοὺς καταβοθρῶν καὶ τῶν τοιούτων δι' ὁμοίων καπνισμάτων καταπαύει εὐθὺς ἡ κακὴ ὀσμή. Ὡσαύτως ὁ καφὲς εἶνε τὸ καλλίτερον θυμίαμα ἐν αἰθούσαις ἀσθενῶν καὶ ἐν γένει εἰς μολυσματικὰς νόσους, ἀνώτερον δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ χλωρίου καὶ φαινικοῦ ὀξέος, ὧν ἡ ὀσμὴ δύναται ἐνίοτε αὐτὴ καὶ μόνη νὰ ἐπιφέρῃ εἴς τινα ἀσθένειαν. Ἐὰν ἐπιπάσωμεν κρέας ὠμὸν ἢ θήραμα δι' ἀλεσμένου καφὲ διατηρεῖται πρόσφατον ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

Πρόχειρος δοκιμασία τῆς ποσιμότητος τοῦ ὕδατος.

Πλήρωσον φιάλην περιέχουσαν μίαν ὀκὰν ὕδατος ἐκ τοῦ δοκιμασθησομένου, ἐντὸς δ' αὐτῆς ἐμβάπτισον μικρὸν σακκίδιον ἐκ λινοῦ ὑφάσματος περιέχον τεμάχια τινὰ σακχάρεως. Μετὰ 3 ἢ 4 ὥρας ἐὰν τὸ ὕδωρ διατηρῆται καθαρὸν καὶ διαυγὲς εἶνε σημεῖον ὅτι εἶνε καλῆς ποιότητος καὶ πόσιμον· τοὐναντίον δὲ, ἐὰν φανῇ τεθολωμένον.

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4

Digitized by Google

'Αριθ. 39 – Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Δεύτερος — Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδ. φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχ. ἀπὸ 1 Ἰαν. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι — Τιμὴ προηγ. φύλλων λ. 30 — Γραφ. τῆς Διευθύνσεως: Ὁδ. Σταδίου, 6. — 26 Σεπτεμβρίου 1876

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΑΥΡΙΚΙΟΝ ΒΛΩΚ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 593.

Τὰ τραπεζικὰ γραμμάτια.—Ἡ Τράπεζα.

— Ἡ κυβέρνησις λοιπὸν κάμνει τὰ τραπεζικὰ γραμμάτια; ἠρώτησεν ὁ Ἰωάννης.

—Καθόλου, ἀπήντησεν ὁ γέρω-Πέτρος· ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα.

— Καὶ τί εἶναι ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα; ἠρώτησαν τὰ παιδία.

— Θὰ προσπαθήσω νὰ σᾶς κάμω νὰ τὸ ἐννοήσητε, εἶπεν ὁ διδάσκαλος. Λάβωμεν ὡς παράδειγμα τὸν ἀρτοποιόν. Μὲ τί κάμνει τὸν ἄρτον;

Τὰ παιδία, ὅλα ὁμοῦ.— Μὲ τὸ ἀλεῦρι.

Διδάσκαλος.— Καλά. Καὶ ποῦ εὑρίσκει τὸ ἀλεῦρι;

Τὰ παιδία.— Τὸ ἀγοράζει ἀπὸ τὸν μυλωνᾶν.

Διδάσκαλος.— Ἔστω, ἀλλὰ μὴν ἀπαντᾶτε ὅλα ὁμοῦ. Καὶ ποῦ ὁ μυλωνᾶς εὑρίσκει τὸ ἀλεῦρι, Φίλιππε;

Φίλιππος.— Ἀλέθει τὸ σιτάρι τὸ ὁποῖον ἠγόρασεν ἀπὸ τὸν γεωργόν.

Διδάσκαλος.— Ὁ ἀρτοποιὸς λαμβάνει τὸ ἀλεῦρι χάρισμα;

Ἰωάννης.— Τὸ ἀγοράζει.

Διδάσκαλος.— Ἐὰν δὲν ἔχῃ εἰς τὸ ταμεῖόν του χρήματα, πῶς θὰ τὸ πληρώσῃ;

Πέτρος.— Δίδει ἓν γραμμάτιον.

Διδάσκαλος.— Ὄχι πάντοτε. Πολλάκις ἀρκεῖται νὰ εἰπῇ μόνον εἰς τὸν μυλωνᾶν· δὲν ἔχω χρήματα τώρα, ἀλλ' εἰς ὀλίγας ἡμέρας, ὅταν θὰ πωλήσω τὸν ἄρτον τὸν ὁποῖον κατασκευάζω ἀπὸ τὸ ἄλευρόν σου, θὰ σὲ πληρώσω. Ἐὰν ὁ μυλωνᾶς ἀρκεσθῇ, ἔχει καλῶς· ἀλλ' ὁ μυλωνᾶς δύναται νὰ ἔχῃ ἀνάγκην χρημάτων διὰ νὰ ἀγοράσῃ σιτάρι, μάλιστα ἐὰν ἡ ποσότης τοῦ πωληθέντος ἀλεύρου εἰς τὸν ἀρτοποιὸν ἦναι μεγάλη. Τότε ὁ μυλωνᾶς ζητεῖ γραμμάτιον, δηλ. ἔγγραφον ὑπόσχεσιν δι' ἧς ὁ ἀρτοποιὸς ὑποχρεοῦται εἰς ὡρισμένην ἡμέραν νὰ πληρώσῃ τὸ συμφωνηθὲν ποσόν.

—Τί θὰ κάμῃ ὁ μυλωνᾶς τὸ γραμμάτιον τοῦτο;

— Δύναται κάλλιστα νὰ ὑπάγῃ εἰς ἕνα γεωργὸν καὶ νὰ τῷ εἰπῇ· Δός μοι 200 δρ. σιτάρι· ὁ ἀρτοποιός, τοῦ ὁποίου ἰδοὺ τὸ γραμμάτιον, θὰ σᾶς πληρώσῃ.

— Δύναται, Φίλιππε;

— *Φίλιππος*.— Νομίζω ναί.

Γέρω-Πέτρος.— Ἐὰν ὅμως ἔλθῃ εἰς ἐμὲ μὲ τὸ γραμμάτιόν του, θὰ ἰδῶ πρῶτον ποῖος εἶναι ὁ ἀρτοποιὸς ὅστις ὑπόσχεται· δὲν ἐμπιστεύομαι εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ἠπατήθην πολλὰς φοράς.

Διδάσκαλος.— Δὲν ἀρκεῖ. Δύνασαι νὰ ἴδῃς ὅτι ὁ ἀρτοποιὸς εἶναι ἀξιόχρεως καὶ ὅτι θὰ πληρώσῃ, καὶ ὅμως νὰ ἀρνηθῇς τὸ γραμμάτιον.

Γέρω-Πέτρος.— Ἀληθῶς, ἐὰν ἀμέσως ἔχω ἀνάγκην χρημάτων, τὸ δὲ γραμμάτιον λήγει ἐντὸς ἑνὸς ἢ δύο μηνῶν.

Διδάσκαλος.— Ἴδωμεν, καλέ μου γείτων, ἴσως ὑπάρχει καὶ ἄλλη τις περίπτωσις δυναμένη νὰ ἐμποδίσῃ τὴν παραδοχήν.

Γέρω-Πέτρος.— Ἀναμφιβόλως, ἐὰν τὸ γραμμάτιον ἦναι 200 δρ. καὶ ἐγὼ ἔχω μόνον 150 δρ. σιτάρι νὰ πωλήσω, τὸ πρᾶγμα δὲν γίνεται.

Διδάσκαλος.— Ἂς ἀνακεφαλαιώσωμεν λοιπὸν τοὺς λόγους μας· τὸ γραμμάτιον τοῦ ἀρτοποιοῦ δὲν κυκλοφορεῖ (δηλ. ὅλος ὁ κόσμος δὲν τὸ δέχεται) 1ον διότι δὲν γνωρίζουσι τὸ ἀξιόχρεον τοῦ χρεώστου· 2ον διότι εἶναι μικροπρόθεσμον· 3ον διότι τὸ ποσὸν τοῦ γραμματίου δὲν εἶναι ἐπάξιον τοῦ ἐμπορεύματος.

Τί κάμνει τότε ὁ μυλωνᾶς; Πηγαίνει εἴς τινα τραπεζίτην, δηλ. εἰς ἕνα ἄνθρωπον ὁ ὁποῖος ἐμπορεύεται τὰ γραμμάτια. Ἐὰν ὁ τραπεζίτης (οὕτω λέγεται) ἔχῃ ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν μυλωνᾶν, ἀγοράζει τὸ γραμμάτιόν του, ἀφαιρῶν μικρὸν ποσὸν διὰ τὸν κόπον ἢ τὸν τόκον τῶν χρημάτων του, ἤτοι τὸ προεξοφλεῖ. Ὁ τραπεζίτης δύναται νὰ περιμένῃ τὴν λῆξιν τῆς προθεσμίας. Ἐὰν δὲ πρὸ τῆς λήξεως λάβῃ ἀνάγκην, πηγαίνει εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν, ἡ ὁποία εἶναι μεγάλος Τραπεζίτης, ἐπιτηρούμενος ὑπὸ τοῦ Κράτους.

Γέρω-Πέτρος.—Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα εἶναι Ἑταιρία.

Διδάσκαλος.— Ἤθελα νὰ σᾶς τὸ εἰπῶ. Τὰ κεφάλαια τοῦ μεγάλου τούτου τραπεζίτου, ὃν ἀποκαλοῦσιν Ἐθνικὴν Τράπεζαν, ἀνήκουσιν εἰς ἀριθμόν τινα προσώπων, συνεταίρων ἢ μετόχων, καὶ αἱ ἐργασίαι διευθύνονται ὑφ' ἑνὸς διοικητοῦ καὶ δύο ὑποδιοικητῶν διοριζομένων ὑπὸ τῆς συνελεύσεως τῶν μετόχων, βοηθουμένων ὑφ' ἑνὸς συμβουλίου ἐκλεγομένου ἐπίσης ὑπὸ τῶν μετόχων.

Digitized by Google

Ἐνώπιον τοῦ συμβουλίου τούτου ὁ τραπεζίτης φέρει τὸ γραμμάτιον τοῦ ἀρτοποιοῦ. Ἀλλὰ πρὶν προχωρήσω, ἐπιθυμῶ νὰ μάθω ἐὰν ἐνθυμεῖσθε τὸν δρόμον τὸν ὁποῖον τὸ γραμμάτιον τοῦτο διέτρεξε.

Φίλιππος.— Ὁ ἀρτοποιὸς τὸ ἔδωκεν εἰς τὸν μυλωνᾶν, ὁ ὁποῖος τὸ ἔδωκεν εἰς τὸν τραπεζίτην.

Διδάσκαλος.— Καλά. Ὁ ἀρτοποιὸς ὑπόσχεται τὴν πληρωμήν, καὶ ὑπογράφει τὸ γραμμάτιον· ὁ μυλωνᾶς ἐγγυᾶται τὴν πληρωμήν, καὶ ὑπογράφει (ὄπισθεν, ὀπισθογράφει)· ὁ τραπεζίτης προσθέτει τὴν ἰδίαν αὑτοῦ ἐγγύησιν καὶ ὑπογράφει ἐπίσης, διότι ἡ Τράπεζα θέλει νὰ ἦναι βεβαία ὅτι θὰ πληρωθῇ, καὶ τῇ χρειάζονται δύο ὑπογραφαὶ διὰ νὰ δεχθῇ γραμμάτιον.

Καὶ ἀκόμη δὲν σοὶ δίδει χρήματα· ἀλλ' ἀλλάζει ἁπλῶς τὸ γραμμάτιον τοῦ ἀρτοποιοῦ μὲ τὰ ἰδικά της. Διότι δὲν θὰ ἔχει ἀρκετὰ χρήματα διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ ὅλον τὸν κόσμον, ἂν εἶχε καὶ ἑκατοντάδας ἑκατομμύρια! Ὅθεν, τὸ γραμμάτιον αὐτῆς, τὸ τραπεζικὸν γραμμάτιον, εἶναι καλήτερον τοῦ ἀρτοποιοῦ. Διατί;

Γέρω-Πέτρος.— Εἶναι εὔκολον.

Διδάσκαλος.—Πρὸς Θεοῦ, μὴν εἴπῃτε τίποτε, διὰ νὰ εὕρουν τὰ παιδία μόνα των τὴν ἀπάντησιν. Ἴδωμεν, Πέτρε, διατί δὲν λαμβάνουν τὸ γραμμάτιον τοῦ ἀρτοποιοῦ;

Πέτρος.— 1ον διότι δὲν εἶναι γνωστὴ ἡ φερεγγυότης αὐτοῦ· 2ον διότι ἡ λῆξις τῆς προθεσμίας εἶναι λίαν μεμακρυσμένη· 3ον διότι τὸ ποσὸν τοῦ γραμματίου δὲν εἶναι ἴσον τῆς ἀξίας τοῦ ἐμπορεύματος.

Διδάσκαλος.— Τὸ τραπεζικὸν γραμμάτιον εἶναι ὅλως διόλου τοὐναντίον: 1ον ὅλος ὁ κόσμος γνωρίζει τὴν φερεγγυότητα τῆς Τραπέζης· 2ον ἡ πτῶσις δὲν εἶναι ἀπομεμακρυσμένη ἀφοῦ ἡ Τράπεζα ἐξαργυρώνει τὰ γραμμάτιά της ἅμα τῇ ἐμφανίσει· καὶ ἅμα παρουσιασθῇ τις εἰς τὸ ταμεῖον ἐξαργυρώνει μὲ μεταλλικὸν τὰ τραπεζικά του γραμμάτια· 3ον διότι τὰ τραπεζικὰ γραμμάτια εἶναι διαφόρων τιμῶν, ἤτοι 500, 100, 25 καὶ 10 νέων δραχμῶν ἢ φράγκων. Τὰ τραπεζικὰ γραμμάτια τὰ δέχονται εὐχαρίστως, διότι ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα χαίρει τὸ ἀποκλειστικὸν δικαίωμα τῆς ἐκδόσεως καὶ κυκλοφορίας των. Εἰς ὁμαλὰς περιστάσεις, ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα ὑποχρεοῦται ν' ἀνταλλάξῃ διὰ μεταλλικοῦ ὅσα γραμμάτιά της τῇ παρουσιάζονται· εἰς ἐκτάκτους ὅμως περιστάσεις — ἐπαναστάσεως ἢ πολέμου — ἡ κυβέρνησις περιβάλλει ἐνίοτε τὰ γραμμάτια ταῦτα διὰ τῆς *ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας*, τότε δὲ εἶναι πράγματι χάρτινα νομίσματα ἢ χαρτονομίσματα καὶ δὲν δύναται ὁ φέρων αὐτὰ νὰ ἀπαιτήσῃ τὴν ἐξαργύρωσίν των παρὰ τῆς Τραπέζης.

Γέρω-Πέτρος.— Ἡ ἀναγκαστικὴ κυκλοφορία δὲν πρέπει νὰ διαρκῇ πολύ.

Α. Βερναρδάκης.

Ἕπεται συνέχεια.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΚΗΡΙΟΥ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 594.

Τώρα, ἂς ἀφήσωμεν κατὰ μέρος καὶ τὸ ῥευστὸν τοῦτο, καὶ ἂς δοκιμάσωμεν νὰ ἴδωμεν ποίαν ἐνέργειαν ἠμπορεῖ νὰ ἔχῃ ἡ μηχανὴ ἡμῶν αὕτη ἐπὶ τοῦ νεροῦ. Ἰδού, αὐτὰς τὰς δύω μικρὰς πλάκας θέλω νὰ τὰς κάμω τὰ πέρατα τῶν ἀγωγῶν, ἢ τῶν συρμάτων τῆς μηχανῆς. Τὸ μικρὸν δὲ τοῦτο ἀγγεῖον (Γ) εἶναι οὕτω κατασκευασμέ-

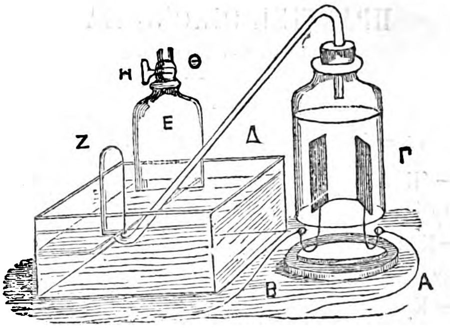

Σχ. 32.

νον ὥστε ἠμπορῶ νὰ τὸ διαλύω εἰς τὰ μέρη του, καὶ νὰ σᾶς ἐξηγήσω καλήτερον πῶς εἶναι συντεθειμένον. Εἰς δύω ποτήρια (Α καὶ Β) χύνω ὑδράργυρον, ἐγγίζοντα τὰ ἄκρα τῶν συρμάτων εἰς ἃ προσήρμοσα τὰς πλάκας τῆς πλατίνης. Εἰς τὸ ἀγγεῖον τοῦτο (Γ) χύνω νερόν, καὶ προσθέτω καὶ ὀλίγον ὀξύ, (μόνον διὰ νὰ διευκολύνω τὴν ἐνέργειαν.) Εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ ἀγγείου ἐφήρμοσα ἕνα κυρτὸν ὑάλινον σωλῆνα, ὡς εἶχον μεταχειρισθῆ εἰς ἄλλο πείραμα, ἂν ἐνθυμῆσθε, ἕνα μετάλλινον. Ὑπὲρ τὸ ἄλλο ἄκρον τοῦ σωλῆνος μου ἵσταται ἐντὸς δοχείου περιέχοντος ὕδωρ ψυχρὸν φιάλη (Δ). Οὕτως ἔχει τὸ ἐργαλεῖον. Νὰ ἴδωμεν τώρα ποία θὰ εἶναι ἡ ἐνέργεια ἐπὶ τοῦ ὕδατος τοῦ περιεχομένου. Εἰς προλαβὸν πείραμα, ἀφῆκα τὸ ὕδωρ νὰ διέλθῃ διὰ σωλῆνος πεπυρακτωμένου. Σήμερον ἐξ ἐναντίας θ' ἀφήσω τὸν ἠλεκτρισμὸν νὰ διέλθῃ διὰ τοῦ ὕδατος τοῦ ἀγγείου, καὶ ἴσως τὸ ὕδωρ ἀρχίσῃ νὰ βράζῃ. Τότε θὰ ἀναδώσῃ ἀτμόν. Ἐπειδὴ δὲ ἠξεύρετε ὅτι ὁ ἀτμὸς πυκνοῦται ὅταν ψυχραίνεται, θὰ σᾶς εἶναι εὔκολον νὰ ἴδῃτε ἂν ἀτμὸς παρήχθη, καὶ ἑπομένως ἂν τὸ ὕδωρ ἔβρασε. Ἴσως ὅμως ἔχομεν ἄλλο κἀνὲν ἀποτέλεσμα, ὁμοιάζον μόνον τὴν βράσιν. Νὰ ἴδωμεν. Θέτω τὸ ἓν τῶν ἀγωγῶν συρμάτων εἰς τὸ ἓν μέρος (Α), καὶ τὸ ἄλλο εἰς τὸ ἄλλο μέρος (Β). Ἂς ἐξετάσωμεν ἂν τὸ νερὸν θερμαίνεται. Τοὐλάχιστον φαίνεται ὅτι βράζει ἐντελῶς. Ἀλλὰ βράζει τῷ ὄντι; ἐξάγει ἀτμόν, ὡς ἔπρεπεν ἐὰν ἔβραζε; Ἂν ἐξάγῃ, τότε ὁ ἀτμὸς οὗτος θὰ πρέπει μετ' ὀλίγον νὰ γεμίσῃ τὴν φιάλην (Ε). Ἀλλὰ πῶς; ἂν τὸ ἐξαγόμενον ἦτον ἀτμός, διερχόμενος διὰ τοῦ ψυχροῦ ὕδατος, θὰ ἔπρεπε νὰ εἰσέρχεται πεπυκνωμένος εἰς τὴν φιάλην. Ἄρα τὸ εἰσερχόμενον εἰς αὐτὴν πρέ-

Digitized by Google

πει νὰ εἶναι ἀέριόν τι ἀμετάβολον. Μήπως εἶναι ὑδρογόνον; Ἂς τὸ ἐρωτήσωμεν νὰ μᾶς ἀποκριθῇ μόνον του. Ἂν εἶναι ὑδρογόνον, πρέπει νὰ φλογίζεται. (*Ὁ καθηγητὴς πλησιάζει κηρίον εἰς τὸ περιεχόμενον τῆς φιάλης, καὶ τοῦτο φλογίζεται.*)

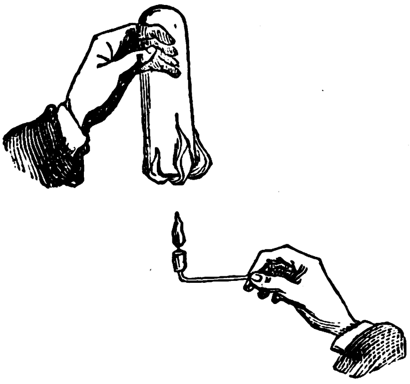

Σχ. 33.

Ἆ! ἀληθῶς ἐφλογίσθη· ὄχι ὅμως καθὼς τὸ ὑδρογόνον. Τὸ ἴδιον χρῶμα ἔχει ἡ φλόξ του, ἀλλὰ ἠκούσατε ὅτι ἐφλογίσθη μετὰ κρότου μικρᾶς ἐκρήξεως ὃν τὸ ὑδρογόνον δὲν ἀποτελεῖ. Ἔπειτα τὸ ὑδρογόνον καίει μόνον εἰς τὸν ἀέρα, ἐν ᾧ τοῦτο θὰ ἴδητε ὅτι καίει καὶ χωρὶς ἐπαφῆς μετὰ τοῦ ἀέρος. Ἐδῶ ἔφερα τὸ ἄλλο τοῦτο ὄργανον διὰ νὰ σᾶς ἀποδείξω αὐτὸ τὸ ὁποῖον λέγω. Ἀντὶ

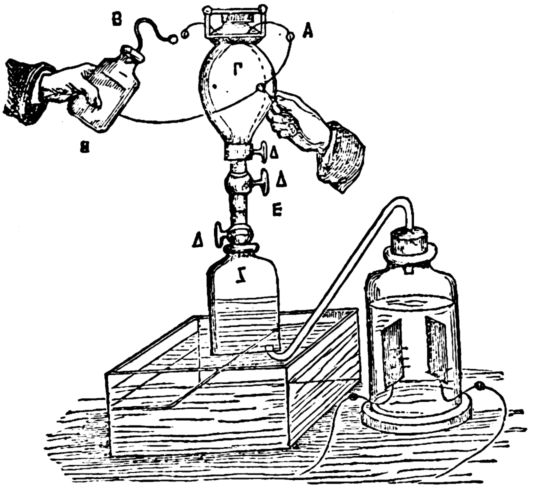

Σχ. 34.

ἀνοικτοῦ ἀγγείου ἔλαβον φιάλην κλειστήν, καὶ θὰ ἴδητε ὅτι τὸ ἀέριον τοῦτο, ὅ,τι δήποτε καὶ ἂν εἶναι, καίει καὶ χωρὶς ἀέρος, καὶ κατὰ τοῦτο διαφέρει ἀπὸ τὸ κηρίον. Εἰς τὸ ὑάλινον λοιπὸν τοῦτο ἀγγεῖον (Γ) ἐφαρμόζω δύο σύρματα πλατίνης (Α. Β), διὰ νὰ ἠμπορέσω δι' αὐτῶν νὰ μεταδώσω τὸν ἠλεκτρισμόν. Τὸ ἀγγεῖον δὲ τὸ θέτω ὑπεράνω πνευματικῆς ἀντλίας, μηχανῆς ἥτις χρησιμεύει εἰς τὸ ν' ἀφαιρῇ ὅλον τὸν περιεχόμενον ἀέρα· καὶ ἀφ' οὗ οὕτω καταστήσω τὸ ἐμβαδὸν αὐτοῦ ἐντελῶς κενὸν ἀέρος, καὶ τὸ κλείσω κάτωθεν ἐντελῶς διὰ στρόφιγγος ἢ βίδας, τὸ μεταφέρω, καὶ τὸ *βιδόνω* ὑπεράνω τῆς φιάλης (ὅρ. Σχ. 34) ἥτις ἀνοικτὴ κάτωθεν, ἵσταται ἐντὸς ὕδατος, καὶ περιέχει τὸ ἐξεταζόμενον ἀέριον, τὸ παραχθὲν διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, ἢ τῆς βολταϊκῆς στήλης ἐπὶ τοῦ ὕδατος, ἢ ὀρθότερον τοῦ ἀερίου τούτου εἰς ὃ τὸ ὕδωρ μετεσχηματίσθη· διότι δὲν μετεῤῥυθμίσαμεν μόνον τὴν σύνθεσιν τοῦ ὕδατος, ἀλλὰ μετεβάλομεν αὐτὸ ἀληθῶς εἰς οὐσίαν ἀεριώδη, καὶ ἔχομεν ἐδῶ ὅλον τὸ ρευστὸν ὅσον τὸ πείραμα ἡμῶν ἀπεσύνθεσε. Ἀσφαλίζω λοιπὸν διὰ στρόφιγγος, στερεῶς δηλαδὴ βιδόνω, ὡς εἶπα, τὸ κενόν μου ἀγγεῖον (Γ. Δ) ὑπεράνω τῆς φιάλης τοῦ ἀερίου (Ε), ἀνοίγω τοὺς στρόφιγγας (Δ Δ), οἵτινες χωρίζουσι τὰ δύω ἀγγεῖα, καὶ θὰ ἴδῆτε ὅτι τὸ ὑπὸ τὴν φιάλην ὕδωρ ὑψοῦται εἰς αὐτὴν (Ζ), ὅπερ δηλοῖ ὅτι τὸ ἀέριον ἀνέβη εἰς τὸ ὑπὲρ αὐτὸ κενὸν ἀγγεῖον. Τώρα κλείω τοὺς στρόφιγγας, ἀφ' οὗ εἰσῆλθεν εἰς αὐτὸ ὅσον ἀέριον δύναται νὰ περιλάβῃ, ὡς μᾶς ἀποδεικνύει τὸ νερόν, παῦσαν νὰ ὑψόνηται, καὶ ἑπομένως δύναται νὰ προκύψῃ κίνδυνος ἴσως ἐκρήξεως ἂν βιάσω περισσότερον νὰ εἰσέλθῃ. Τὸ μικρὸν τοῦτο φιάλιον (Η) ὃ λαμβάνω εἰς τὴν χεῖρά μου, ὀνομάζεται φιάλιον τοῦ *Λέϋδ* (Leyde), καὶ εἶναι μικρὰ μηχανὴ ἐκπέμπουσα ἠλεκτρισμόν. Πλησιάζων λοιπὸν αὐτὸ εἰς ἓν ἐκ τῶν συρμάτων ἡμῶν, θὰ πέμψω δι' αὐτοῦ τώρα εἰς τὸ ἀέριον τὸ περιεχόμενον ἐντὸς τοῦ ἀγγείου ἕνα ἠλεκτρικὸν σπινθῆρα. Εὐθὺς θὰ ἴδητε ὅτι τὸ ἀγγεῖον θὰ παύσῃ νὰ εἶναι καθαρὸν καὶ λαμπρόν. Κρότος δὲν ἀποτελεῖται, διότι τὸ ὑαλίον εἶναι στερεὸν καὶ ἐμποδίζει τὴν ἔκρηξιν, ἀποτελεῖται ὅμως ἡ μεγάλη αὕτη λάμψις τὴν ὁποίαν εἴδετε. (*Ὁ καθηγητὴς στέλλει σπινθῆρα ἠλεκτρικὸν εἰς τὸ ἀγγεῖον, καὶ τὸ ἀέριον ἀνάπτει.*) Ἀλλὰ τώρα, ἅμα πάλιν ἀνοίξω τοὺς στρόφιγγας, καὶ θέσω τὸ ἀγγεῖον εἰς κοινωνίαν μετὰ τῆς φιάλης ἥτις περιέχει τὸ ἀέριον, θὰ ἴδητε ὅτι τὸ ἀέριον τοῦτο θ' ἀναβῇ ἐκ δευτέρου εἰς τὸ ὑπεράνω αὐτοῦ ἀγγεῖον, ὅπου πρὶν δὲν ἐχώρει περισσότερον, καὶ θὰ τὸ ἐννοήσετε διότι τὸ νερὸν θὰ ὑψωθῇ εἰς τὴν φιάλην. Θ' ἀναβῇ δὲ τὸ ἀέριον, διότι τὸ πρὶν περιεχόμενον εἰς τὸ ἀγγεῖον ἐκάη, καὶ τοῦ ἀγγείου τὸ ἐμβαδὸν ἔμεινε πάλιν κενόν. Καὶ ἂν ἐπαναλάβωμεν τὸ πείραμα, (*ὁ καθηγητὴς τὸ ἐπαναλαμβάνει*), πάλιν καὶ πάλιν, μετὰ ἑκάστην καῦσιν θὰ γίνῃ τὸ κενὸν, καὶ τὸ ὕδωρ θὰ ἀναβαίνῃ, διότι τὸ ἀέριον καίεται διὰ τοῦ ἠλεκτρικοῦ σπινθῆρος, καὶ καιόμενον παράγει ὀλίγιστον πάλιν νερόν, ὥστε ὅταν ἐπαναληφθῇ πολλάκις τὸ πείραμα, θὰ ἴδητε τινὰς σταγόνας νεροῦ νὰ προσκολληθῶσιν ἐσωτερικῶς εἰς τὰ πλευρὰ τοῦ ἄνω ἀγγείου, καὶ νὰ ῥέωσι πρὸς τὰ κάτω.

Ὑπεβάλαμεν λοιπὸν τὸ νερὸν εἰς δοκιμασίαν εἰς τὴν ὁποίαν ἡ ἀτμοσφαῖρα μένει ἐντελῶς ξένη. Τὸ νερὸν τὸ παραγόμενον ἐκ τῆς καύσεως τοῦ κηρίου σχηματίζεται κατὰ μέρος διὰ βοηθείας

Digitized by Google

τῆς ἀτμοσφαίρας. Ἐδῶ τὸ κατωρθώσαμεν χωρὶς ἀέρος. Ἑπομένως ἡ ἄλλη ἐκείνη οὐσία ἥτις δίδεται ὑπὸ τοῦ ἀέρος εἰς τὸ κηρίον, καὶ συντιθεμένη μετὰ τοῦ ὑδρογόνου, παράγει τὸ νερὸν, αὐτὴ πρέπει νὰ εὑρίσκηται ἐντὸς τοῦ νεροῦ.

Πρὸ ὀλίγου εἴδετε τὸ ἓν ἐκ τῶν δύω περάτων τῆς μηχανῆς ἡμῶν ἔσυρεν εἰς ἑαυτὸ τὸν χαλκὸν ὅστις περιείχετο εἰς τὴν κυανῆν ἐκείνην ἀνάλυσιν. Τὸ σύρμα τοῦτο, ὁδηγῆσαν ἐκεῖ τὸν ἠλεκτρισμὸν, ἐπέφερε τὸ τοιοῦτον ἀποτέλεσμα· καὶ δυνάμεθα νὰ ἐλπίσωμεν ὅτι ἂν ὁ ἠλεκτρισμὸς τόσον ἰσχυρῶς ἐπενήργησεν εἰς τὸ ῥευςὸν ἐκεῖνο, ὥστε δι' αὐτοῦ νὰ τὸ συνθέσωμεν καὶ νὰ τὸ διαλύσωμεν, θὰ κατορθώσῃ καὶ τὴν ἀνάλυσιν τοῦ ὕδατος εἰς τὰ μέρη ἐξ ὧν συντίθεται. Ἰδοὺ λαμβάνω τοὺς δύω πόλους τῆς στήλης, τὰ δύω ἄκρα δηλαδὴ τῶν συρμάτων, καὶ ἂς ἴδωμεν ποίαν ἐπιῤῥοὴν θὰ ἔχωσιν ἐπὶ τοῦ νεροῦ τοῦ δοχείου τούτου. Οὕτω τὰ δύω σύρματα χωριστὰ, καὶ τὸ καθὲν διέρχεται διὰ μικροῦ τρυπητοῦ ξυλίνου

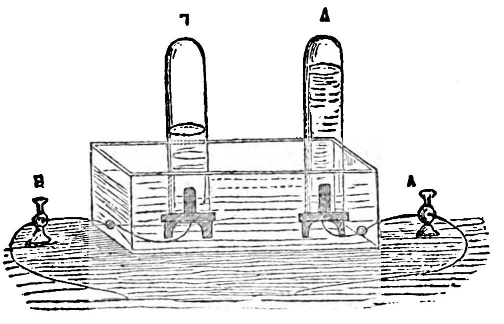

Σχ. 35.

βάθρου, ὥστε δὲν κοινωνοῦσι μεταξύ των, τὸ ἓν πρὸς τὸ μέρος τοῦ Α, τὸ ἄλλο πρὸς τὸ μέρος τοῦ Β. Οὕτω τὰ ἀέρια τὰ ἐξερχόμενα ἐκ τῶν δύω συρμάτων δὲν συγχέονται, ἀλλ' ἕκαστον παρουσιάζεται χωριστόν. Ὅτι τὸ ἐξερχόμενον ἐξ αὐτῶν δὲν εἶναι ἀτμὸς ἀλλ' ἀέριον, εἶναι περιττὸν νὰ τὸ ἐπαναλάβωμεν. Τὸ εἴδετε καὶ τὸ ηὑρήκατε. Βλέπετε τώρα ὅτι ὅπου εἶναι τὸ πέρας ἑκάστου σύρματος, ἐξέρχονται φυσκαλίδες. Ἄς τὰς συνάξωμεν, ἀλλὰ χωριστὰ τὰς τοῦ ἑνὸς σύρματος καὶ χωριστὰ τὰς τοῦ ἄλλου, καὶ ἂς τὰς ἐξετάσωμεν. Πρὸς τοῦτο καλύπτω τὸ πέρας τοῦ ἑνὸς δι' ἑνὸς ὑαλίνου κυλίνδρου Δ, κλειστοῦ ἄνωθεν, ἀνοικτοῦ κάτωθεν, καὶ τὸ πέρας τοῦ ἄλλου δι' ἄλλου ὑαλίνου κυλίνδρου Γ. Εἶναι δὲ ἀμφότεροι οἱ κύλινδροι πλήρεις ὕδατος, καὶ ἵστανται εἰς τὰ ξύλινα μικρὰ βάθρα περὶ ὧν σᾶς εἶπα. Τώρα, καθ' ὅσον ὁ ἠλεκτρισμὸς ὁ ἐξερχόμενος ἐκ τῶν περάτων τῶν δύω συρμάτων ἐνεργεῖ ἐπὶ τοῦ νεροῦ τοῦ περιεχομένου εἰς τὸ δοχεῖον, ἐκ τοῦ νεροῦ ἀναπτύσσονται ἀέρια, καὶ εἰσέρχονται εἰς τοὺς κυλίνδρους. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἀέριον εἶναι ἐλαφρότερον τοῦ νεροῦ, διὰ τοῦτο, καθ' ὅσον εἰσέρχεται εἰς τὸν κύλινδρον, ἀναβαίνει εἰς τὴν κορυφὴν αὐτοῦ, καὶ ἀναγκάζει τὸ νερὸν, ὡς βλέπετε, νὰ καταβαίνῃ, καὶ ἐξερχόμενον κάτωθεν τοῦ κυλίνδρου, νὰ ἐπιστρέφῃ εἰς τὸ νερὸν τὸ περιεχόμενον ἐντὸς τοῦ μεγάλου δοχείου (Α. Β), ὅπου οἱ κύλινδροι ἵστανται. Ὁ κύλινδρος Γ πληροῦται πολὺ ταχύτερον παρὰ ὁ Δ, καὶ ἐπειδὴ οἱ κύλινδροι εἶναι ἴσοι, βλέπετε ὅτι περιέχει ἤδη διπλάσιον σχεδὸν ἀέριον τοῦ ἄλλου. Καὶ τὰ δύω αὐτὰ ἀέρια εἶναι ἄχροα, καὶ τὰ δύω ἐπιπλέουσιν εἰς τὸ νερὸν χωρὶς νὰ πυκνωθῶσι, καὶ ὁμοιάζουσιν ἀπαράλλακτα, ἢ τοὐλάχιστον φαίνονται ὅτι ὁμοιάζουσιν. Ἀλλὰ ἂς τὰ ἐξετάσωμεν καλήτερον διὰ νὰ πεισθῶμεν. Ἔχομεν ἤδη ἀρκετὴν ποσότητα καὶ ἐκ τῶν δύω, ὥστε ἠμποροῦμεν νὰ προχωρήσωμεν εἰς πειράματα. Τὸ ἀέριον τὸ περιεχόμενον εἰς τὸν κύλινδρον Γ θὰ ἴδῆτε ὅτι εἶναι τὸ ὑδρογόνον.

Ἐνθυμεῖσθε ὅτι τὸ ὑδρογόνον εἶναι ἀέριον ἐλαφρὸν, μένον διὰ τοῦτο καὶ μὴ ἐξατμιζόμενον ἐντὸς τοῦ ἀνοικτοῦ ἀγγείου, ὅταν τὸ ἀγγεῖον εἶναι ἀνεστραμμένον, καὶ ἀνάπτον καὶ καῖον δι' ὠχρᾶς φλογὸς περὶ τὸ στόμιον τῆς φυλακῆς του. Τὸ ἀέριον λοιπὸν τοῦτο ἐδῶ εἶναι ὑδρογόνον, διότι, ὡς κρατῶ τὸν κύλινδρον ἀνεστραμμένον, μένει ἐντὸς αὐτοῦ, καὶ, ἰδοὺ *(ὁ καθηγητὴς πλησιάζει κηρίον ὑπὸ τὸν κύλινδρον, εἰς τὸ στόμιον αὐτοῦ)* καίει, καὶ παράγει φλόγα ὡς σᾶς τὴν εἶπα.

Τώρα νὰ ἴδωμεν τί περιέχει ὁ ἄλλος κύλινδρος. Ἠξεύρετε ὅτι σύγκειται τὸ νερὸν ἐκ δύω ἀερίων, καὶ ὅτι ὅταν μιγνύομεν τὰ δύω ὁμοῦ, ἀποτελοῦσι μίγμα ἐπιδεκτικὸν ἐκρήξεως. Ἐγνωρίσαμεν τὸ ἓν, τὸ ὑδρογόνον· μένει νὰ ἴδωμεν τί εἶναι τὸ ἄλλο, ἐντὸς τοῦ ὁποίου καίει τὸ ὑδρογόνον, καὶ τὸ ὁποῖον πρὸ τῆς ἀναλύσεως μὲν περιείχετο ἐντὸς τοῦ νεροῦ, τώρα δὲ εἶναι μεμονωμένον ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ κυλίνδρου. Εἰσάγω εἰς τὸν κύλινδρον τὸ ἀναμμένον αὐτὸ ξυλάριον, καὶ βλέπετε ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ὅλως ἄλλο. Τὸ ἀέριον δὲν ἀνάπτει, ὡς τὸ ὑδρογόνον, ἀλλὰ τὸ ξύλον καίει πολὺ ζωηρότερον. *(Ὁ καθηγητὴς ἀνάπτει μικρὸν τεμάχιον ξύλου καὶ τὸ εἰσάγει εἰς τὸν κύλινδρον.)* Ἴδετε πῶς τὸ ἀέριον τοῦτο αὐξάνει τὴν καῦσιν, πῶς τὸ ξύλον καίει ζωηρότερον παρὰ ὅτε τὸ κρατῶ εἰς τὸν ἀέρα. Τὸ ἀέριον λοιπὸν αὐτὸ εἴπομεν ὅτι περιείχετο εἰς τὸ νερόν. Ἡ σταγὼν λοιπὸν τοῦ νεροῦ ἡ προελθοῦσα ἐκ τῆς καύσεως τοῦ κηρίου, τὸ περιεῖχε καὶ αὐτή. Ἀλλὰ ποῦ τὸ ηὗρε; Τὸ ἐδανείσθη ἐκ τοῦ ἀέρος. Πῶς νὰ τ' ὀνομάσωμεν αὐτὸ τὸ ἀέριον; Θέλετε Α, Β, ἢ Γ; Ἄς τ' ὀνομάσωμεν Ο, ἢ μᾶλλον *Ὀξυγόνον*. Τὸ ὄνομα εἶναι ὡραῖον, εὔηχον, Ἑλληνικὸν, καὶ δὲν εἶναι φόβος μήπως τὸ συγχύσωμεν μετὰ τῶν ἄλλων. Τοῦτο λοιπὸν τὸ ὀξυγόνον κατέχει μέγα μέρος εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ νεροῦ.

Ἀφ' οὗ ἐμάθομεν τοῦτο, θὰ μᾶς εἶναι εὐκολώτερον νὰ ἐννοήσωμεν τὰ ἄλλα πειράματα καὶ

Digitized by Google

νὰ προχωρήσωμεν εἰς ἄλλας ἀνακαλύψεις. Ἅμα ἐξετάσωμεν ἅπαξ ἢ δὶς αὐτὰς τὰς οὐσίας, θὰ ἴδωμεν διατὶ τὸ κηρίον καίει εἰς τὸν ἀέρα. Ἀναλύσαντες τὸ νερὸν, δηλαδὴ χωρίσαντες αὐτὸ διὰ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ εἰς τὰ συστατικὰ αὐτοῦ μέρη, ἐλάβομεν ὑδρογόνον διπλάσιον τοῦ ἄλλου ἀερίου, τοῦ ὀξυγόνου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου καίει τὸ ὑδρογόνον. Ἰδοὺ, εἰς τὸν πίνακα τοῦτον σᾶς σημειῶ τὴν διαφορὰν τοῦ ὄγκου καὶ τῆς βαρύτητος τῶν δύω ἀερίων, καὶ βλέπετε ὅτι τὸ ὀξυγόνον εἶναι ἀσυγκρίτως (δεκαεξάκις) βαρύτερον τοῦ ὑδρογόνου·

1 Ὑδρογόνον.	8 ὀξυγόνον	ἤτοι βαρύτης ὀξυγόνου ὡς	88,9
		τοῦ διπλοῦ ὑδρογόνου »	11,1
		ὕδατος »	100,0

Ἐν ἄλλαις λέξεσιν, εἰς 100 μέρη νεροῦ, βαρύνοντα 100 κοτύλας, ἢ ὅ,τι ἄλλο θέλετε, περιέχονται 66 περίπου μέρη ὑδρογόνου, βαρύνοντα 11,1 κοτύλας, καὶ 33 μέρη ὀξυγόνου, βαρύνοντα 88,9 κοτύλας.

Α. Ρ. Ραγκαβης.

Ἕπεται συνέχεια.

ΟΙ ΜΕΛΛΟΝΥΜΦΟΙ ΤΗΣ ΣΠΙΤΖΕΒΕΡΓΗΣ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 595.

Ζ′

Τὴν ἐπομένην ἑβδομάδα τὸ ὡραῖον πλοῖον τῆς Δουνκέρκης ἔπλεε πρὸς τὴν Σπιτζεβέργην.

Ἡ Καρίνα ἐπιβᾶσα τοῦ πλοίου δὲν ἤθελε κατὰ πρῶτον νὰ δεχθῇ τὸ μέρος, ὅπερ τῇ εἶχον προορίσει, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ὁ Βλονδῶ καὶ ὁ Μαρσὲλ ἐπέμενον, ἡ μετριόφρων κόρη ὑπεχώρησε καὶ διεσκεύασε τὴν νέαν της κατοικίαν μετὰ πολλῆς χάριτος καὶ φιλοκαλίας τῇ βοηθείᾳ καὶ τοῦ Φρισκὲ, ὃν εὐγενῶς ὁ Μαρσὲλ εἶχε θέσει ὑπὸ τὰς διαταγάς της. Ἦτο αἴθριος ὁ οὐρανὸς καὶ ἀτάραχος ἡ θάλασσα, σπάνιον πρᾶγμα εἰς τὰς βόρεια πελάγη.

Τὴν πρωΐαν ἡ Καρίνα ἔμενε κεκλεισμένη ἐν τῷ κοιτωνίσκῳ της, κατὰ τὴν ὥραν τοῦ προγεύματος μετέβαινεν εἰς τὸ ἑστιατόριον. Μετὰ μεσημβρίαν περιεπάτει ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, ἀνεγίνωσκεν ἢ εἰργάζετο μέχρι τῆς ὥρας τοῦ γεύματος. Οἱ ναῦται ἐφέροντο μετ' εὐλαβείας πρὸς αὐτὴν ἐκτὸς τοῦ Τρομπῶν, ὁ ὁποῖος τὴν παρετήρει ἐνίοτε καὶ πολλὰς ὑπονοίας ἐξέφραζε περὶ τῶν προϊσταμένων του. Ἐτίμων δὲ πολὺ καὶ τὸν γέροντα Λὰξ, ὅστις μετὰ τοσαύτης οἰκειότητος συνδιελέγετο μετ' αὐτῶν τὸ ἑσπέρας. Καὶ ἡ Καρίνα δὲ ἠγάπα τὸ ἑσπέρας νὰ μένῃ ἐπὶ τοῦ καταστρώματος. Ὁ δυτικὸς ἄνεμος, ὅστις ἔπνεεν ἐλαφρῶς, θὰ ἐφαίνετο πολὺ ψυχρὸς εἰς πᾶσαν ἄλλην γυναῖκα μεσημβρινωτέρου κλίματος, ἀλλ' ἡ νεαρὰ κάτοικος τοῦ Χάμμερφεστ τὸν εὕρισκε πολὺ εὐχάριστον. Ἔπειτα ἦτο τότε ἡ ἀρχὴ τῆς μαγικῆς τοῦ ἔτους ὥρας, ἥτις δωροφορεῖ τὸν Βορρᾶν διὰ τῶν φωτεινῶν ἐκείνων νυκτῶν ἢ μᾶλλον διὰ τῶν ἀνύκτων ἐκείνων ἡμερῶν.

Οἱ ἐπιβάται τῆς *Ῥόζας Μαρίας* ἐτέρποντο διερχόμενοι τὰς ὡραίας ἐκείνας νύκτας. Πᾶν πλοῖον ἔχει τὴν ἀριστοκρατικήν του μερίδα καὶ τὸ δημοτικόν του στοιχεῖον.

Μετὰ τὸ γεῦμα, ὁ Λὰξ, ἀνάπτων τὴν πίπαν του ἐπορεύετο πρὸς τὸ ὄπισθεν μέρος τοῦ πλοίου καὶ ἐκάθητο ἐπὶ βαρελίου. Ἤρχιζε τότε τὰς διηγήσεις του. Πάντες ἤκουον μετὰ προσοχῆς, μηδὲ τοῦ Τρομπῶν ἐξαιρουμένου. Τοῖς ἐδιηγεῖτο περὶ τῶν τεράτων τῆς Ἄρκτου, περὶ τοῦ μεγάλου ὄφεως τῶν θαλασσῶν, περὶ τοῦ δράκοντος. Αἴφνης πίπτει κατὰ γῆς ἡ πίπα του καὶ συντρίβεται·

«Ἆ! διάβολε, ἀνακράζει, ἡ ὡραία πίπα, τὴν ὁποίαν μὲ τόσην προσοχὴν εἶχα φέρει ἀπὸ τὸ Δουνκέρκ! τὴν εἶχα μαυρίσει τόσον καλά!»

Ὁ Φρισκὲ, ὅστις εἶχε τελειώσει τὴν ὑπηρεσίαν του, ἐτριγύριζε καὶ αὐτὸς καὶ ἐπεθύμει νὰ ἀκούσῃ, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμα νὰ καθίσῃ.

«Πλησίασε, σκλάβε, τῷ φωνάζει στεντορείᾳ τῇ φωνῇ ὁ Τρομπῶν, πλησίασε καὶ ἐνθυμήσου ὅτι οἱ Τοῦρκοι λέγουν ὅτι ἅμα ἀκούσῃ κανεὶς πρέπει νὰ ὑπακούσῃ. Καταίβα κάτω, ξεύρεις, εἰς τὸ ἀρμάρι μου· πόσαις φοραῖς θὰ ἐσκάλισες ἴσως ἐκεῖ διὰ νὰ μὲ κλέψῃς, μαϊμοῦ· καταίβα καὶ φέρε μου μίαν πίπαν ὅπου ἔχω ἐκεῖ. Μὴν ἐγγίξῃς τὸ ῥουμί μου.... ἀκοῦς; διὰ τί σ' ἔφαγα. Σύρ' καὶ ἔλα γρήγωρα».

Ὁ Φρισκὲ ὑπήκουσε τρομασμένος, παρέδωκε τὴν πίπαν καὶ ἔφυγε φοβούμενος μὴ λάβῃ καὶ νέας διαταγάς. «Ἔλεγες λοιπὸν, ἐξηκολούθησεν ὁ Τρομπῶν ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Λὰξ, ὅτι ὑπάρχουν εἰς τὰς θαλάσσας μας ὀφείδια, ὅπου δὲν τὰ βλέπει κανεὶς, οὔτε εἰς τὰ δάση τῆς Ἀμερικῆς».

— Ναὶ, ἔχει ἓν ὀφεῖδι ὁ βόρειος Ὠκεανὸς, ὁποῦ δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὰ βγάλῃ πέρα μ' αὐτὸ οὔτε ὁ βόας οὔτε ὁ κροταλίας. Εἶνε δύο ἢ τρεῖς φοραῖς μακρύτερο ἀπὸ μία φρεγάτα. Τὸ κεφάλι του εἶνε 'σὰν μία βάρκα, ἡ γλῶσσά του λὲς κ' εἶνε κάρβουνο ἀναμένο καὶ τρέ...χει 'σὰν τὸ ἄλογο. Ἕνα μίλλι 'στὸ λεπτὸ πέρνει.

— Τόειδες αὐτὸ τὸ ζῶο; ἠρώτησεν εἰρωνικῶς ὁ Τρομπῶν.

— Ὄχι, ἀπεκρίθη εἰλικρινῶς ὁ πιλότος, δὲν τόειδα ποτέ μου. Ἀλλὰ μοῦ τὸ εἶπαν ἄνθρωποι 'ποῦ τόειδαν. Τὸ λέγει καὶ ἕνας δεσπότης εἰς τὴν Νορβηγία, ἕνας θεοσεβέστατος ἄνθρωπος.

— Ἂς ἔβλεπα ἐγὼ ἕνα τέτοιο νἄβλεπες πῶς τὸ σκότωνα.

— Καὶ ἄλλοι τἄλεγαν αὐτὰ, ἀλλὰ ἅμα τόειδαν, νά... τοὺς πῆγε, ὅπου φύγει φύγει. Αὐτὸ τὸ ζῶο τὸ φοβοῦνται καὶ τὰ ψάρια καὶ τὰ πουλιὰ ἀκόμη, 'ποῦ πετᾶνε καὶ φεύγουνε. Καὶ ποῦ ν' ἀκούσῃς ἀκόμη διὰ τὸν κρακῆ. Ἄλλο

Digitized by Google

ζῶο αὐτὸ, χειρότερο, ὁ κρακῆς. Εἶναι τόσο μεγάλο, ὁποῦ ἂν περάσῃ ἡ μπαλαίνα ἐπάνω του δὲν τὴ νοιώθει, ὅπως δὲν νοιώθει τὸ βόϊδι τὴ μυῖγα. Μερικοὶ θαλασσινοὶ ἐνόμισαν μιὰ φορὰ πῶς εἶχαν ἀνακαλύψει ἕνα νέο νησί· ἐπήγανε λοιπὸν καὶ τὸ σημείωσαν καὶ εἰς τὴ χάρτα. Καὶ ποῦ νησί! ἦταν ὁ κρακῆς ξαπλωμένος εἰς τὴ θάλασσα. Ἔχει καὶ κέρατα ὁ κρακῆς καὶ μ' αὐτὰ πιάνει τὰ καράβια.

Οἱ ἄλλοι ἤκουον, ἂν καὶ ἀμφιβάλλοντες ὀλίγον, μετὰ προσοχῆς. Ἀλλ' ὁ Τρομπὼν σείων εἰρωνικῶς τὴν κεφαλὴν καὶ καπνίζων,

—Καλὲ τί μᾶς λὲς αὐτοῦ, εἶπε, γέρω μου· τί πράμματα εἶνε αὐτὰ ὁποῦ μᾶς λὲς χωρὶς νὰ τὰ ἰδῇς. Ἄκουσε· νὰ σοῦ εἰπῶ καὶ ἐγὼ πράμματα ὁποῦ εἶδα. Εἶδα μία φρεγάτα ἀγγλικὴ μὲ σαρανταδύο κανόνια, ὁποῦ ἐκυνηγοῦσε ἕνα καράβι, ὁποῦ ἔπερνε μαύρους σκλάβους εἰς ταῖς Ἀντίλλαις. Τί κακὸ ἔκανε τὸ καράβι; δὲν μοῦ λές; τίποτε. Νά, αὐτὸ εἶνε πρᾶμμα, ὄχι τὰ φείδια σου, γέρω μου.

Ὀφείλομεν ἐνταῦθα ν' ἀναφέρωμεν ὅτι πολλοὶ καὶ σοφοὶ ἄνδρες ἐπίστευον κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα εἰς τὴν ὕπαρξιν τοῦ θαλασσίου ὄφεως καὶ τοῦ κρακῆνος. Πολλαὶ δὲ περιγραφαὶ αὐτῶν ἐγράφησαν καὶ ὑπὸ φυσιοδιφῶν ἔτι.

Ἐν ᾧ τοιαῦτα διελέγετο ὁ Λάξ, ἡ κόρη του, εἰς τὸ ἀντίθετον μέρος τοῦ πλοίου σιγηλὴ καὶ σκεπτικὴ παρετήρει πότε μὲν τὸν οὐρανόν, πότε δὲ τὴν θάλασσαν, ἣν μετὰ πολλῆς ταχύτητος ηὐλάκωνεν ἡ *Ῥόζα Μαρία*.

— Μετὰ τόσης προσοχῆς παρατηρεῖτε τὸν οὐρανόν! τῇ λέγει ὁ Μαρσὲλ πλησιάσας, μήπως μεταξὺ τόσων μυριάδων ἀστέρων ζητεῖτε τὸ ἄστρον τὸ ἰδικόν σας;

— Πτωχὴ καὶ ἀφανὴς κόρη, ὡς ἐγώ, ἔχει τάχα ἄστρον; Μοὶ ἀρέσκει νὰ θαυμάζω τοῦ Μεγαλοδυνάμου τὰ κτίσματα ἐν ἁπάσῃ τῇ λαμπρότητί των καὶ τῇ ἐπιβλητικῇ τῆς φύσεως ἠρεμίᾳ. Τὰ ἄστρα μοὶ φαίνονται ὡς ὀφθαλμοὶ ἀγγέλων μετ' ἀγαθότητος παρατηρούντων τὴν ἡμετέραν γῆν. Ἐνίοτε μάλιστα μοὶ φαίνεται ὅτι ἀποσπᾶται ἀπ' αὐτῶν εὐεργετική τις ἀκτὶς καὶ εἰσδύει εἰς τὴν καρδίαν μου. Τώρα δά, καθ' ἣν στιγμὴν μοὶ ἀπετείνατε τὸν λόγον ἐν ᾧ ἤμην βεβυθισμένη εἰς τὰς σκέψεις μου, ἐσυλλογιζόμην δύο στροφὰς γερμανικῆς τινος ἐλεγείας τὴν ὁποίαν εἶχόν ποτε ἀναγνώσει. Παριστᾷ ὁδοιπόρον πορευόμενον μόνον ἐν καιρῷ νυκτὸς ἐν ἀγνώστῳ χώρᾳ καὶ ἀποπλανώμενον· ἐν τῇ ἀβεβαίῳ πορείᾳ του, καταλαμβάνεται ὑπὸ τρόμου· ὑψόνει πρὸς τὸν οὐρανὸν τὰ ὄμματα καὶ ἀνακράζει· «Μικρά μου χρυσᾶ ἄστρα, εἶσθε πάντοτε ἀπομεμακρυσμένα ἀπ' ἐμοῦ καὶ ὅμως ἀγαπῶ νὰ σᾶς βλέπω, καὶ ὅμως ἔχω πίστιν εἰς σᾶς!» Αἴφνης νομίζει ὅτι φωτίζεται ὁ δρόμος του καὶ εἰς τὸν ψίθυρον τοῦ ῥύακος, εἰς τὸν θροῦν τῶν φύλλων, νομίζει ὅτι ἀκούει φωνὴν μυστηριώδη, τῶν ἄστρων τὴν φωνήν, ἥτις τῷ ἀποκρίνεται· «Ὄχι, δὲν θὰ ἦσαι πάντοτε ἀπομεμακρυσμένος ἀφ' ἡμῶν καὶ πολλάκις σὲ ἔχομεν εἰς τὸν νοῦν μας».

—Ὡραιοτάτη ἰδέα, ὑπέλαβεν ὁ Μαρσέλ! Εἴχετε δίκαιον νὰ τὴν ἐνθυμεῖσθε. Οἱ πρακτικοὶ λεγόμενοι ἄνθρωποι θὰ ὠνόμαζον τὰ τοιαῦτα φαντασιοπληξίας καὶ οἱ σοφοὶ θὰ ἐγέλων μὲ τὴν τοιαύτην προσωποποίησιν τῶν ἀστέρων ἀποδεικνύοντες διὰ θετικῶν ἀριθμῶν τὸ ὕψος καὶ τὸν ὄγκον των. Ἀλλ' ἆρά γε ἡ ἐπιστήμη παρέχει ἀληθῶς εἰς ἡμᾶς μεγάλας ὑπηρεσίας ὅταν ἀπεκδύηται τὴν ἰδανικὴν αὐτῆς αἴγλην; Τὸ κατ' ἐμὲ πολλάκις μετὰ πόθου ἀνεμνήσθην τῶν χρόνων ἐκείνων, καθ' οὓς δὲν ἐκώλυον τὴν παιδικήν μου φαντασίαν οὔτε τῶν γεωλόγων τὰ συστήματα, οὔτε τῶν ἀστρονόμων οἱ ὑπολογισμοί. Ἡμεῖς εἴμεθα τολμηρότεροι τοῦ πρωτοπλάστου· δὲν ἀρκούμεθα εἰς τὸ νὰ ἐγγίσωμεν διὰ τῶν χειλέων τὸ ξύλον τῆς γνώσεως, θέλομεν καὶ νὰ τὸ ἀνατάμωμεν καὶ πολλάκις ἡ ἀνατομή μας ἀποβαίνει ματαία· ἐν τῷ μέσῳ ἀπείρων χαρτίων καὶ βιβλίων δὲν δυνάμεθα νὰ ἀνεύρωμεν τὴν ἀλήθειαν.

Μεταξὺ τῶν παραδεισίων χρόνων καὶ τῶν σημερινῶν, τῶν φιλοσοφικῶν, ὑπῆρξαν καὶ ἄλλοι καθ' οὓς ἦτο εὐφαντασιότερος καὶ ἀφελέστερος ὁ ἄνθρωπος. Ἦτο τότε παιδίον καὶ τὴν παιδικήν του ἀθωότητα δὲν ἐπεσκότιζεν οὔτε ἡ ἀλαζονεία, οὔτε ἡ ἐπιστήμη. Τότε ἡ δρῦς τῷ ἐχρηστοδότει, τότε τὸν προεφύλαττεν ἀπὸ τοῦ κεραυνοῦ ἡ δάφνη καὶ οἱ πολύτιμοι λίθοι τῷ ἀπεκάλυπτον τὰ μυστήριά των. Σήμερον ἡ ἐπιστήμη ἐσχημάτισε κενὸν περὶ τὴν καρδίαν μας καὶ τὸ κενὸν τὸ φοβεῖται ἡ φύσις, κατὰ τὸ λέγειν ἑνὸς φιλοσόφου. Σήμερον οὔτε νύμφαι, οὔτε φαντάσματα, οὔτε γίγαντες, οὔτε πυγμαῖοι, οὔτε ποίησις...

— Πόσον ἠδύνομαι ἀκούουσα ὑμᾶς νὰ ὁμιλῆτε τοιουτοτρόπως! διέκοψε λέγουσα ἡ Καρίνα. Πόσον ἐπιτυχῶς ἐξηγεῖτε τὰς ἰδέας μου καὶ πόσον καταλλήλως ἀποκρίνεσθε εἰς τὰς ἀπορίας μου. Μάθετε ὅμως ὅτι ἡ ποίησις ἐκείνη, ἧς θρηνεῖτε τὴν ἀπώλειαν, ὑπάρχει, ὑπάρχει εἰς τὰς ἡμετέρας ἀρκτικὰς χώρας. Τὴν διέσωσαν οἱ χωρικοὶ τῆς Σουηδίας, τῆς Νορβηγίας καὶ τῆς Δανίας. Ἔχομεν ἀκόμη τὰς μαγείας καὶ τὰ θαύματα. Ζῶσιν εἰς τὰς πεδιάδας μας αἱ ἔλφαι μὲ τὸ γελαστόν των πρόσωπον, μὲ τὸ ἐλαφρόν των σῶμα καὶ χορεύουσι περὶ τὰ χλωρὰ χόρτα καὶ ὑφαίνουσι τὰ ἐνδύματά των μὲ ἀκτῖνας τῆς σελήνης. Εἰς τὰ ὄρη μας ὑπάρχουσι πυγμαῖοι, οἵτινες ὑπὸ τοὺς ἀδαμαντίνους θόλους των κατεργάζονται τὰ πολύτιμα μέταλλα. Ἐντὸς τῶν οἰκιῶν μας ὑπάρχουσι μικρά τινα καὶ ἀγαθὰ *στοιχειά*, τὰ ὁποῖα ἄλλο δὲν ζητοῦσι παρ' ὀλίγας σταγόνας γάλακτος. Αἱ λίμναι μας ἔχουσι τοὺς *στροιμκάλους* μὲ τὴν ἀργυρᾶν των ἅρπαν καὶ τὰ βάθη τῶν θαλασσῶν μας τοὺς *μεερμαίδους*....

Digitized by Google

— Ὁποία μυθολογία! διέκοψεν εἰπὼν ὁ Μαρσέλ· καὶ πιστεύετε εἰς αὐτήν;

— Βεβαιότατα πιστεύω.

— Εἶσθε λοιπὸν εἰδωλολάτρις;

— Ἀπ' ἐναντίας, εἶμαι καὶ ἐπιθυμῶ νὰ ἦμαι πιστοτάτη εἰς τὴν ἁγίαν ἡμῶν θρησκείαν. Τοῦτο ὅμως δὲν ἐμποδίζει ἀπὸ τοῦ ν' ἀρέσκωμαι εἰς τοὺς μύθους τούτους, τῶν ὁποίων τὴν ἐξαφάνισιν καὶ σεῖς ὁ ἴδιος πρὸ μικροῦ ἐθρηνεῖτε. Μήπως δὲν δύνανται οὗτοι νὰ συμβαδίζωσι πρὸς τὴν ἀλήθειαν τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας; Ὅταν ἦσθε παιδίον δὲν σᾶς ἤρεσκον τάχα τὰ παραμύθια; Καὶ ταὐτοχρόνως δὲν ἐκάμνετε πρωῒ καὶ ἑσπέρας εὐλαβέστατα τὴν προσευχήν σας εἰς τὰ γόνατα τῆς μητρός σας; Ταύτην τὴν παιδικὴν ἀθωότητα καὶ ἀφέλειαν ἐπεθύμουν νὰ διατηρῶσιν ὅσον τὸ δυνατὸν ἐπὶ μακρὸν οἱ ἄνθρωποι.

— Τί ὡραία διδασκαλία! ἀνεφώνησεν ὁ Μαρσὲλ προσπαθῶν νὰ δώσῃ τόνον ἀστειότητος εἰς τὴν φωνήν του. Ἀλλ' οἱ λόγοι καὶ ἡ φωνὴ τῆς Καρίνας ἐπροξένουν εἰς αὐτὸν αἴσθησιν, ἣν δὲν ἠδύνατο νὰ καταστείλῃ, καὶ προσήλωσεν ἐπ' αὐτῆς τοὺς ὀφθαλμούς του μετ' ἀσυνήθους ἐκφράσεως. Ἡ νέα κόρη συνήντησε τὸ βλέμμα του, ἀπέστρεψε τοὺς ὀφθαλμούς του. Ἔπειτα τῷ εἶπε ὅτι ᾐσθάνετο ψύχραν καὶ κατέβη εἰς τὸν κοιτωνίσκον της.

Ὁ ὑποπλοίαρχος ἔμεινεν ἀκίνητος καὶ σκεπτικὸς εἰς τὴν θέσιν του.

— Δὲν καπνίζεις, ἀγαπητὲ Μαρσέλ, τῷ ἐφώνησεν αἴφνης ὁ Βλονδῶ, ὅστις περιδιάβαζε κατὰ τὴν συνήθειάν του ἐπὶ τοῦ καταστρώματος.

— Εὐχαρίστως.

— Ἔλα λοιπόν, φίλε μου, διότι μετὰ τὸ φαγητὸν δὲν ὑπάρχει διὰ τὸν ναυτικὸν μεγαλητέρα εὐχαρίστησις τοῦ καπνίσματος.

Η'

Οὐδαμοῦ ἀλλοῦ ὁ χαρακτὴρ τοῦ ἀνθρώπου δύναται καλλίτερον νὰ δοκιμασθῇ, ὅσον κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πλοῦ ἱστιοφόρου πλοίου, μάλιστα δὲ εἰς ἐκεῖνα τὰ πελάγη, ἔνθα εὐμεταβλητότατοι εἶνε οἱ ἄνεμοι καὶ ἡ θάλασσα πολὺ σκληρά, κατὰ τὸ λέγειν τῶν ναυτικῶν. Ἐκεῖ αἱ βραδύτητες τῆς θαλασσοπλοΐας, τὰς ὁποίας ἐπιφέρουσι πότε μὲν τὰ ῥεύματα, πότε δὲ οἱ ἄνεμοι οἱ ἐναντίοι, ἐξάπτουσι τὰς ἐπιθυμίας καὶ φέρουσιν εἰς ἀπελπισμὸν τὴν ὑπομονήν. Αἱ βίαιαι τοῦ καιροῦ μεταβολαί, ἡ βροχή, ἡ τρικυμία, ἡ κόπωσις καὶ ἡ στέρησις διαθέτουσι λίαν δυσαρέστως τὴν ψυχήν. Πρόσθες εἰς πάντα ταῦτα τὴν ἀφόρητον ἐκείνην αἰχμαλωσίαν, ἀφ' ἧς δὲν δύναται νὰ λυτρώσῃ τὸν πλέοντα εἰμὴ ὁ λιμήν. Βλέπει τις ἐνώπιόν του εἰς τὸ πλοῖον καθ' ἡμέραν τὰ αὐτὰ πρόσωπα καὶ ἀναγκάζεται ἑκὼν ἄκων νὰ συναναστρέφηται καὶ μετ' ἐκείνων ἀκόμη, οἵτινες διεγείρουσι τὴν ἀποστροφήν του. Ὅθεν μίση καὶ πάθη ζωηρά.

Ἀφ' ὅτου εἶχον ἀποπλεύσει ἐκ Χάμμερφεστ ἡ Καρίνα δὲν εἶχεν ἴδει τρικυμίαν. Ὁ καιρὸς ἦτο λαμπρὸς καὶ ἡ θάλασσα γαληνιαία. Καὶ ὅμως μετά τινας ἡμέρας πλοῦ εὔκολον ἦτο νὰ διίδῃ τις ὅτι ἡ κόρη αὕτη θὰ ἠδύνατο μεθ' ὑπομονῆς νὰ ὑποφέρῃ οἱονδήποτε δυσάρεστον. Ἡ εἰλικρινὴς καὶ ἄδολος μετριοφροσύνη της τὴν προεφύλαττεν ἀπὸ πάσης ἀπαιτήσεως, ἣν γεννᾷ συνήθως ἡ ἀλαζονεία. Ἦτο τόσον ἀθῶα, ὥστε ἀδύνατον ἦτο νὰ διατεθῇ τις ὑπόπτως πρὸς αὐτήν. Ἐλησμόνει εὐκολώτατα ἑαυτὴν καὶ δὲν ἐφρόντιζεν εἰμὴ περὶ τῶν ἄλλων. Τάχιστα οἱ ναῦται ἀνεγνώρισαν τὰ προτερήματά της καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Τρομπῶν ἐνίοτε συνεκινεῖτο. Ὁ Φρισκὲ τὴν ὑπηρέτει μετὰ προθυμίας. Ὁ Βλονδῶ, ὅστις κατ' ἀρχὰς ἠρνεῖτο να τὴν παραλάβῃ μεθ' ἑαυτοῦ, εὐχαριστεῖτο τώρα βλέπων αὐτὴν ἐν τῷ πλοίῳ· ἤρχιζε μάλιστα νὰ σκέπτηται ὅτι ὅσον τελεία καὶ ἂν ἦτο ἡ Ῥόζα Μαρία, ὑπῆρχον καὶ ἄλλαι γυναῖκες δυνάμεναι νὰ παραβληθῶσι πρὸς αὐτήν.

Τὸν Μαρσὲλ τὸν ἥλκυεν ὁσημέραι πλειότερον ἡ νεαρὰ Σουηδή. Τὸ πρωῒ μετ' ἀνυπομονησίας περιέμενε νὰ τὴν ἴδῃ ἐξερχομένην τοῦ κοιτωνίσκου της. Τὴν περιεποιεῖτο ὅσον ἠδύνατο, εὐχαρίστως διέμενε παρ' αὐτῇ, καὶ τὸ ἑσπέρας, ὅτε ἡ κόρη ἀπεσύρετο, ἐνόμιζεν ὅτι ἀκτὶς φωτὸς τῷ εἶχεν ἀφαιρεθῇ.

Ἀλλὰ καὶ ἡ Καρίνα ἰδιαιτέραν ἐμπιστοσύνην ἀπεδείκνυε πρὸς τὸν ὑποπλοίαρχον. Συνεκίνουν αὐτὴν τὰ δείγματα τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς φροντίδος τοῦ Μαρσὲλ καὶ τὴν εὐχαρίστει ἡ συναναστροφή του.

Καθὼς δὲ εἴπομεν ὅτι ὁ ἐν θαλάσσῃ βίος τείνει φυσικὰ εἰς τὸ νὰ ἐξάπτῃ ἐνίοτε τὰ ἀμοιβαῖα πάθη τῶν ἀνθρώπων, οὕτω δυνάμεθα τώρα νὰ προσθέσωμεν ὅτι συντελεῖ οὗτος καὶ εἰς τὸ νὰ γεννηθῇ πολλάκις ἡ ἀμοιβαία συμπάθεια.

Ἄλλοτε μὲν ἐπὶ πολλὰς ὥρας καθήμενοι πλησίον ἀλλήλων διελέγοντο ὁ Μαρσὲλ καὶ ἡ Καρίνα, ἄλλοτε δὲ πάλιν ἐπερειδόμενοι πλησίον ἀλλήλων ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ πλοίου σιγηλοὶ παρετήρουν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν θάλασσαν, τὸ ἀχανὲς διάστημα, τὸ ὁποῖον ἐν τῇ μεγαλοπρεπεῖ αὐτῆς πορείᾳ διέτρεχεν ἡ *Ῥόζα Μαρία*.

Εἰς τὰ βόρεια πελάγη δὲν εὑρίσκει τις οὔτε τὴν μαγικὴν λαμπρότητα οὔτε τὴν ζωηρότητα τὴν διαγελῶσαν τῶν θαλασσῶν τῶν παρὰ τοὺς τροπικούς. Τὸ πλοῖον δὲν αὐλακώνει φωσφορίζοντα κύματα οὔτε παραμερίζει μυριάδας ζωαρίων, ἅτινα λαμπυρίζουσιν ὡς ἀστέρες ἢ ὡς λοφίσκοι φωτεινοί. Ὁ ὀφθαλμὸς δὲν διαβλέπει τὰ βάθη οὔτε διακρίνει τὰ πολύχρωμα ἐκεῖνα καὶ λαμπρὰ θαλάσσια ὄντα τῶν τροπικῶν, οὔτε νήσους κυμαινομένας παρατηρεῖ τις καὶ ἀειθαλεῖς, τὴν φυτικὴν λέγω ἐκείνην θάλασσαν, ἥτις εἶναι μία ἐκ τῶν περιεργοτέρων τοῦ Κολόμβου ἀνακαλύψεων καὶ ἥτις διετήρησε τὸ

Digitized by Google

ὄνομα, ὅπερ ἔδωκαν εἰς αὐτὴν οἱ Ἱσπανοί, καλουμένη θάλασσα τῆς Σαργάσσης. Εἰς τὰ πελάγη ἐκεῖνα τέλος δὲν ὑπάρχει τὸ θερμὸν φῶς, ὅπερ πανταχοῦ διαχέει λάμπων ὁ ἥλιος, ἡ ἀκτινοβόλησις ἐκείνη τῶν κυμάτων καὶ τῶν πορφυροχρόων νεφῶν, οὔτε ἡ λευκοτάτη ἐκείνη τοῦ ὁρίζοντος χροιά, ἡ συνάπτουσα ὡς ἀργυροῦς δακτύλιος τὸ κυανοῦν χρῶμα τοῦ πελάγους πρὸς τὸ κυανοῦν τοῦ οὐρανοῦ.

Εἰς τὰ πελάγη τῆς Ἄρκτου τὰ πάντα εἶνε βαρέα, σκοτεινὰ καὶ ἐνίοτε φοβερά. Καὶ ὅμως ἄφθονος εἶνε καὶ ἐκεῖ ζωϊκότης. Ἡ βολὶς βυθισθεῖσα εἰς βάθος ἓξ χιλιάδων ποδῶν ἀνέσυρεν ἄπειρα ζῳάρια καὶ οἱ πάγοι τῆς Σπιτζεβέργης ἐγκλείουσιν ὄντα γιγαντιαῖα. Ἀλλὰ πέραν τοῦ Βορείου Ἀκρωτηρίου δὲν ὑπάρχει ἀνθρωπίνη κατοικία, δύναται δέ τις ἑβδομάδας καὶ μῆνας ὅλους ἐκεῖ νὰ πλέῃ χωρὶς νὰ συναντήσῃ πλοῖον ἄλλο. Ἔρημος ἐκεῖ, ἔρημος ἐν τῇ θαλάσσῃ, ἔνθα ὑπὲρ πᾶν ἄλλο μέρος ὁ ναύτης ἀναλογιζόμενος τὴν σμικρότητά του δύναται ταπεινῶς ν' ἀναφωνήσῃ ὡς ὁ ταπεινὸς ἁλιεὺς τῆς Βρεττανίας· «Βοήθησόν μοι, Κύριε, διότι εἶνε πολὺ μικρὸν τὸ πλοιάριόν μου καὶ τὸ πέλαγος ἄπειρον!»

Ἡ Καρίνα καὶ ὁ Μαρσὲλ ἐθεῶντο τὸ θέαμα τοῦτο, πότε μὲν ἔκθαμβοι, πότε δὲ μετὰ θρησκευτικῆς κατανύξεως, καὶ συχνὰ τότε, χωρὶς νὰ ὁμιλῶσιν, ἐνόουν ὅτι ἐσκέπτοντο καὶ οἱ δύο τὰ αὐτά. Ἐνίοτε πάλιν ὁ ὑποπλοίαρχος ἀνεγίνωσκε πρὸς τὴν κόρην ἐκλέγων τὰ κατάλληλα μέρη, τὰ ὁποῖα ἐνόμιζεν ὅτι θὰ τὴν ἐνδιέφερον πλειότερον. Τὰ συνήθη του ἀναγνώσματα ἦσαν ἢ ἐξ ἱστορικῶν βιβλίων ἢ ἐκ περιηγήσεων ἢ ποίημά τι. Ἡ Καρίνα τὸν ἤκουε μετὰ προσοχῆς. Ἂν τὴν ἔβλεπες κεκλιμένην πρὸς αὐτὸν καὶ πρὸς αὐτὸν ἔχουσα τεταμένον τὸ οὖς καὶ τὴν διάνοιαν, θὰ ἐνόμιζες ὅτι βλέπεις πτηνὸν κεκλιμένον εἰς τῆς φωλεᾶς του τὸ χεῖλος καὶ ἀναπνέον τὴν γλυκύτητα τοῦ δροσεροῦ ἀέρος ἢ τοῦ δάσους τὰ ἀρώματα.

Πόσον ὠφέλιμος εἶνε ἡ ἀνάγνωσις, ἐννοῶ τῶν καλῶν βιβλίων! Τίποτε δὲν χάνεται εἰς τὸν κόσμον αὐτόν· ὅσον μικρὸν καὶ ἂν ἦνε ἔχει ὡρισμένην τὴν θέσιν του ἐν τῷ μεγάλῳ κατασκευάσματι. Ἐκείνου, ὅστις ῥίπτει βλέμμα εὐμενὲς καὶ ἐπὶ τὴν κέδρον τοῦ Λιβάνου καὶ ἐπὶ τὴν ὕσσωπον. Ἡ σταγὼν τοῦ ὕδατος, ἥτις στάζει διὰ τῆς στέγης τῆς καλύβης, προστίθεται εἰς ἄλλας σταγόνας, αἵτινες θὰ αὐξήσωσι τὸ ῥυάκιον. Οὕτω καὶ τοῦ συγγραφέως τὸ ἔργον πολλάκις μακράν, ὅσον μικρὸν καὶ ἂν ἦνε, δύναται νὰ διεγείρῃ γλυκεῖαν συγκίνησιν, νὰ παρηγορήσῃ τεθλιμμένην καρδίαν!

Ἡ Καρίνα ὅμως, ἂν καὶ πολὺ ἠρέσκετο εἰς τὰ γαλλικὰ βιβλία καὶ τὴν γαλλικὴν φιλολογίαν, ἣν πολὺ ἠγάπα, δὲν ἔπαυεν ἐπαινοῦσα τὰ σουηδικά. «Κρῖμα, εἶπεν ἡμέραν τινὰ πρὸς τὸν Μαρσέλ, νὰ μὴ ἠξεύρητε τὴν γλῶσσάν μου· θὰ ἀνεγινώσκομεν ὁμοῦ τοὺς ποιητάς, οὓς ἀγαπῶ καὶ ὧν δὲν δύναμαι νὰ σᾶς μεταφράσω τὸ κάλλος». Ἔπειτα δὲ αἴφνης κροτοῦσα τὰς χεῖρας ἀνέκραξε μετὰ παιδικῆς χαρᾶς·

—Νὰ μάθητε σουηδικά.

— Τὸ ἐπεθύμουν, ἀπήντησεν ὁ Μαρσέλ, ἀλλὰ θὰ ἦνε δύσκολα.

—Καθόλου, ἀφ' οὗ μάλιστα ἠξεύρετε ἀγγλικὰ καί, νομίζω, ὀλίγα γερμανικά. Αἱ δύο αὗται γλῶσσαι θὰ σᾶς βοηθήσουν νὰ μάθητε τὴν γλῶσσαν τῆς ἀγαπητῆς μου πατρίδος καὶ θὰ ἴδητε τί ὡραία γλῶσσα! Εἶνε γλῶσσα τῆς τιμῆς καὶ τῶν ἡρώων· καθὼς λέγει ὁ ποιητής μας Τέγνερ, ἠχεῖ ὡς ὁ ὀρείχαλκος καὶ λάμπει ὡς ὁ ἥλιος.

—Σᾶς ἤκουσα πολλάκις ὁμιλοῦσαν σουηδιστὶ μετὰ τοῦ πατρός σας καὶ ἀληθῶς μοὶ ἐνεποίησεν αἴσθησιν ἡ ἁρμονία τῆς γλώσσης σας. Ἔπειτα ἔχω πολλὴν εὐκολίαν εἰς τὸ νὰ μανθάνω ξένας γλώσσας. Οὐδέποτε ἐπεθύμησα νὰ εἶχον ὅλα τὰ ἔθνη μίαν γλῶσσαν, ὡς δὲν ἐπεθύμησα νὰ εἶχον τὴν αὐτὴν φυσιογνωμίαν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι καὶ νὰ ἔφερον τὸν αὐτὸν καρπὸν ὅλα τὰ δένδρα.

—Καὶ ὅμως, ὑπέλαβεν ἡ Καρίνα, θὰ ἦτο ὡραῖον νὰ ὡμίλουν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τὴν αὐτὴν γλῶσσαν.

— Διὰ τὸ ἐμπόριον θὰ ἦτο ὡραῖον βεβαίως, ὡς καὶ διὰ τὰς ὑλικὰς ἀνάγκας τοῦ βίου καὶ διὰ τὴν διάδοσιν πρακτικῶν γνώσεων· ἐπιβλαβέστατον ὅμως διὰ τὴν διάκρισιν τῶν ἐθνικῶν χαρακτήρων! Διότι, παρατηρήσατε, ἂν ὅπως τώρα φαίνεται ἀποδεδειγμένον, ὅλαι τῆς Εὐρώπης αἱ γλῶσσαι ἔχουσι κοινὴν ἀρχήν, εἶνε δῆλα δὴ κλάδοι φυέντες ἐκ τῶν μονοσυλλαβικῶν γλωσσῶν τῶν Ἰνδιῶν, αὗται διασπαρεῖσαι διεμορφώθησαν ὄχι μόνον σύμφωνα πρὸς τὰ ἤθη τῶν διαφόρων λαῶν, ἀλλὰ καὶ σύμφωνα πρὸς τὸ κλίμα, ὅπερ οὗτοι κατοικοῦσι. Εἰς τὴν Ἄρκτον εὑρίσκομεν γλώσσας ἀνδρικωτέρας, πολὺ τονισμένας, σύμφωνα λαρυγγοπρόφερτα, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸν σοφὸν φιλόλογον Al. Murray εἶνε τὰ ὀστᾶ τῶν γλωσσῶν. Εἰς τὴν Μεσημβρίαν ἁπαλὰ φωνήεντα καὶ πολλὴν εὐλυγισίαν. Αἱ γλῶσσαι τῶν βορείων ἐθνῶν εἶνε ὡς νὰ ἔγειναν ἐπίτηδες διὰ τὰ κλίματα ἐκεῖνα, διὰ τοὺς μηκυθμοὺς τῶν κυμάτων, διὰ τὰς τρικυμίας, αἱ τῶν μεσημβρινῶν διὰ τοὺς ἔρωτας, διὰ τὰ ᾀσμάτια, διὰ τὸν ὑπὸ τὰς ἠνθισμένας πορτοκαλλέας ψίθυρον. Ἡ γλῶσσα λοιπὸν ἔχει πολλὴν σχέσιν πρὸς τὴν ὅλην διαμόρφωσιν τοῦ λαλοῦντος αὐτὴν ἔθνους, ἐπιδρᾷ μάλιστα καὶ ἐπὶ τῆς διανοίας. Οὕτω λ. χ. διὰ νὰ γράψω ἐπιστολὴν θετικὴν καὶ ἀκριβῆ θὰ μετεχειριζόμην τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν, διὰ νὰ περιγράψω μίαν τοποθεσίαν τὴν ἀγγλικήν, διὰ τὴν ἐλεγείαν τὴν γερμανικήν, δι' ἓν ἱπποτικὸν ᾆσμα τὴν ἱσπανικὴν καὶ δι' ἓν ἐρωτικὸν ᾀσμάτιον τὴν ἰταλικήν.

Digitized by Google

—Ἀ! κύριε, δὲν ἠξεύρετε σουηδικά. Ἡ σουηδικὴ γλῶσσα συνενοῖ ὅλα αὐτὰ τὰ προτερήματα. Προσπαθήσατε νὰ τὴν μάθητε.

—Ἀλλὰ πῶς;

—Πῶς; ὀλιγόπιςε! Ἔχω ἐδῶ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα βιβλία, χρειάζεται δὲ ἐπιμέλεια καὶ ὑπακοή, κύριε.

— Δέχομαι λοιπὸν καὶ σᾶς διαβεβαιῶ ὅτι οὐδέποτε θὰ ὑπάρξῃ μαθητὴς εὐπειθέστερος.

Ἡ διδασκαλία ἤρχισεν αὐθημερόν. Ὁ ὑποπλοίαρχος καθήμενος παρὰ τῇ Καρίνᾳ ἤκουε μετὰ προσοχῆς τὰ μαθήματά της καὶ ἐδείκνυεν ἐπιμέλειαν καὶ ὑπακοὴν παραδειγματικήν.

«Πόσον γλυκὺ εἶνε, λέγει ὁ Βύρων, νὰ μανθάνῃ τις μίαν ξένην γλῶσσαν ἀπὸ τῶν χειλέων καὶ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν γυναικός, ὅταν νέα εἶνε ἡ διδάσκουσα, νέος καὶ ὁ μαθητής».

Καὶ ἦτο νέα καὶ ὡραία ἡ παραδίδουσα ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τῆς *Ῥόζας Μαρίας* τὴν γραμματικὴν καὶ τὴν σύνταξιν τῆς μητρικῆς της γλώσσης, νέος καὶ ὁ δι' ὃν ἐγίνετο ἡ διδασκαλία. Ἠπόρει καὶ αὐτὸς πῶς ἐφαίνοντο εἰς αὐτὸν τόσον γλυκεῖαι αἱ ὧραι τοῦ μαθήματος, πῶς τόσον διαυγὴς ἦτο ἡ σουηδικὴ γραμματικὴ καὶ πῶς τόσον μελῳδικὴ ἡ γλῶσσα τῆς Καρίνας.

Ὁ Βλονδὼ τὸν παρετήρει ἐνίοτε καὶ ἔλεγε καθ' ἑαυτόν, κατὰ τὴν παλαιάν του συνήθειαν, τὴν ἱσπανικὴν παροιμίαν· De pequena centella gran hoguera, δηλαδὴ *ἀπὸ μικροῦ σπινθῆρος μέγα πῦρ.*

XAVIER MARMIER
Μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας.

Ἕπεται συνέχεια.

Ἡ προκειμένη σύντομος γεωγραφία τῆς Σερβίας συνετάχθη ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ περὶ Σέρβων καὶ Σερβίας συγγράμματος τοῦ Ἄγγλου Denton, ὅπερ ὁ Γερμανὸς Coelln, ἱερεὺς τῆς ἐν Βελιγραδίῳ γερμανικῆς εὐαγγελ. κοινότητος ἐπεξεργασθεὶς ἐπὶ νέων πηγῶν καὶ νέων ἐρευνῶν τῆς χώρας, ἐξέδωκε γερμανιστὶ ἐκ νέου ἐν Βερολίνῳ τῷ 1865 ὑπὸ τὸν ἑξῆς τίτλον· Serbien und die Serben von Rev. W. Denton M. A.—Nach anderen Quellen und eigenen Erfahrungen κ.τ.λ. Ὅλαι δὲ αἱ σεσημειωμέναι πολιτειογραφικαὶ εἰδήσεις τοῦ ἔτους 1875, καθὼς καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἐπαρχιῶν ἐλήφθησαν ἐκ τῶν σημειώσεων ἕλληνος λοχαγοῦ τοῦ πυροβολικοῦ, πρὸ μικροῦ ἐπισκεφθέντος τὴν Σερβίαν καὶ χορηγήσαντος αὐτὰς προθύμως πάνυ εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς Ἑστίας.

Εἰς τὴν προκειμένην μελέτην εἴχομεν ὑπ' ὄψιν καὶ τὸν στρατιωτικὸν χάρτην τοῦ Γεωγραφικοῦ Στρ. Ἰνστιτούτου τῆς Αὐστρίας (τοῦ 1876).

Α. ΜΗΛΙΑΡΑΚΗΣ.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΣΕΡΒΙΑΣ

Ἡ σημερινὴ ἡγεμονία τῆς Σερβίας δὲν περιλαμβάνει ὅλας τὰς χώρας, τὰς κατοικουμένας ὑπὸ τῆς φυλῆς τῶν Σέρβων, οὐδ' ἔχει τὴν ἔκτασιν καὶ τὰ ὅρια τοῦ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ὑπάρξαντος σερβικοῦ κράτους, ὅπερ, ὡς γνωστόν, ἐξετείνετο ἀπὸ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης μέχρι τοῦ Εὐξείνου Πόντου, περικλεῖον τὴν Μακεδονίαν, Θεσσαλίαν, Βοσνίαν, Ῥαγοῦζαν, καὶ μέρος τῆς Ῥωμανίας, Βουλγαρίας, Δαλματίας καὶ Κροατίας. Ἐν ταῖς χώραις δὲ ταύταις κεῖνται καὶ τὰ κυριώτερα ἱστορικὰ μνημεῖα καὶ οἱ τάφοι τῶν πρώτων βασιλέων καὶ ἡρώων τῆς Σερβίας.

Ἡ Σερβία ὡς ἔχει τὰ νῦν εἶναι σμικρὰ τὴν ἔκτασιν· κειμένη μεταξὺ τῆς 43° καὶ 45° Β. πλάτους καὶ μεταξὺ τῆς 17° καὶ 20° 10' Ἀν. μήκους ἔχει *ὅρια* πρὸς Β. τὰς μεσημβρινὰς ὄχθας τοῦ Σαύου καὶ τοῦ Δουνάβεως, τὰς πρὸς τὴν Σλαβονίαν καὶ τὸ Βανάτ· πρὸς Δ. τὴν Βοσνίαν, ἀπὸ τῆς ὁποίας διαχωρίζει αὐτὴν ὁ Δρῖνος, ὁ ὁποῖος πηγάζων ἀπὸ τῶν ὀρέων τοῦ Μαυροβουνίου καὶ τῆς Ἑρζεγοβίνης καὶ ῥέων πρὸς Β. ἐκβάλλει παρὰ τὴν Μιτροβίτσαν εἰς τὸν Σαῦον· πρὸς Ἀν. τὴν Βλαχίαν καὶ Βουλγαρίαν, ἀφ' ὧν διαχωρίζεται διὰ τοῦ Δουνάβεως καὶ τοῦ Τιμὸκ καὶ πρὸς Ν. τὴν Ἀλβανίαν καὶ τὴν ἀρχαίαν Σερβίαν. Ἐκ τῶν συνόρων τούτων φυσικὰ εἶναι τὰ βόρεια καὶ δυτικά, τὰ μεσημβρινὰ δὲ καὶ μέρος τῶν ἀνατολικῶν εἶναι κακῶς διακεχαραγμένα, οὐδὲν παρέχοντα φυσικὸν ἀμυντήριον κατὰ τῆς Τουρκίας.

Ἡ *ἔκτασις* τῆς Σερβίας ἀπὸ Ἀν. πρὸς Δ. κατὰ τὸ πλατύτερον αὐτῆς μέρος εἶναι 41 γεωγρ. μιλίων, ἀπὸ τῆς βορείας δ' αὐτῆς βάσεως μέχρι τοῦ ἀκροτάτου σημείου πρὸς μεσημβρίαν 26 μιλ. Τὸ ὅλον δ' *ἐμβαδὸν* τῆς χώρας συνίσταται ἐξ 791 τετραγωνικῶν γεωγρ. μιλίων.

Οἱ σημαντικώτεροι τῶν *ποταμῶν* τῆς Σερβίας εἶναι ὁ *Δούναβις* καὶ ὁ *Σαῦος*. Ἐκ τῶν ΜΔ. ὁρίων πηγάζει ὁ σερβικὸς *Μοράβας*, ὁ ὁποῖος διαρρέων τὰς πόλεις Οὐσίτζαν καὶ Τσατσὰκ δέχεται ἐκ μεσημβρίας τὰ ὕδατα τοῦ *Ἰβὰρ* καὶ ἑνούμενος παρὰ τὸ Κρούσεβατς μετὰ τοῦ βουλγαρικοῦ Μοράβα, στρέφεται εἶτα πρὸς βορρᾶν διχοτομῶν τὴν Σερβίαν εἰς δύο σχεδὸν ἴσα μέρη, Ἄνω καὶ Κάτω Σερβίαν· ἐκβάλλει δὲ εἰς τὸν Δούναβιν παρὰ τὴν Σεμένδριαν. Εἰς τὸν Μοράβαν χύνονται ἕτεροι ποταμοί, ὧν κυριώτερος ἡ *Γιασσενίτσα* καὶ ἡ *Ῥεσσάβα*. Πλὴν τούτων δὲ εἰς τὸν Δούναβιν ἐκχέει ἡ *Μλάβα* ἐξ Ἀν. τῆς Σερβίας, ἀρδεύουσα μίαν τῶν θαλλερωτέρων κατὰ τὸ ἔαρ κοιλάδων τῆς Σερβίας. Αἱ πηγαὶ τῆς Μλάβα ὁμοιάζουσι πρὸς ἀρτεσιανὸν φρέαρ διαμέτρου 40 ποδῶν. Ἕτεροι ποταμοὶ εἶναι ὁ *Πέκ*, οὗτινος τὰ ὕδατα παρασύρουσι ψάμμον χρυσῆν, καὶ ὁ *Τιμὸκ*· πρὸς Δ. δὲ ῥέει ἡ *Κολουβάρα* ἐκβάλλουσα εἰς τὸν Σαῦον καὶ ὁ *Ζαδὰρ* εἰς τὸν Δρῖνον.

Ἡ χώρα τῆς Σερβίας ἔχει ἀφθονίαν ὑδάτων· πλὴν δὲ τῶν φυσικῶν ποταμῶν καὶ χειμάρρων, διατέμνεται καὶ ὑπὸ τεχνικῶν ὑδραγωγείων ῥωμαϊκῆς κατασκευῆς, δι' ὧν οἱ Ῥωμαῖοι τὸ πάλαι ἤρδευον τὰς πόρρω τῶν ποταμῶν κειμένας γαίας. Οἱ περὶ τοὺς ποταμοὺς λόφοι καὶ τὰ ὄρη εἶναι κατάφυτοι καὶ καρποφόροι, καὶ πλήρεις βοσκημάτων.

Digitized by Google

Τὰ *ὄρη* τῆς Σερβίας συνίστανται μᾶλλον ἐκ πληθύος μεμονωμένων κωνικῶν ὀρέων ὑψουμένων ἐκ τῶν πεδιάδων καὶ ἐξ ἀνωμάλων συμπλεγμάτων λόφων, ἢ ἐξ ὑψηλῶν ὀρέων. Τὸ ὑψηλότερον ὄρος τῆς Σερβίας *Κοπάονικ* δὲν ὑπερτερεῖ τὸ ὕψος τῶν 2000 μέτρων· οὐχ ἧττον δὲ παριστᾷ ἡ χώρα τὰς ἀγρίας ὄψεις ὀρεινῶν τόπων καὶ μάλιστα πρὸς τὰ ὅρια τῆς Βοσνίας. Οὐ μακρὰν τῶν Βουλγαρικῶν ὁρίων πρὸς Ἀν. τὰ Καρπάθια ὄρη διασταυροῦντα ἐντεῦθεν τῆς Οὐγγαρίας τὸν Δούναβιν καὶ σχηματίζοντα διὰ τῶν ἀποτόμων καὶ κατωφερῶν αὐτοῦ ὀχθῶν τὴν καλουμένην *Σιδηρᾶν πύλην* τοῦ Δουνάβεως, διαμερίζονται· ἐπὶ τῆς σερβικῆς ὄχθης εἰς πολλὰς σειρὰς ὀρέων διατεμνομένων ἐν τῷ νομῷ τοῦ Ποσάρεβατζ. Τὸ ὀρεινὸν τοῦτο σύστημα παρέχει μὲν εἰς τὴν χώραν μεγίστην γραφικὴν χάριν, διασπᾷ ὅμως αὐτὴν καὶ καθιστᾷ ἄβατον.

Οἱ λόφοι καὶ τὰ ὄρη ἔν τισι τόποις καλύπτονται ὑπὸ πυκνῶν δασῶν, τὸ πλεῖστον δρυῶν, ὀξυῶν, βουμελιῶν (κ. μελιῶν)· ἔνθα δὲ ταῦτα εἶναι ἐξηφανισμένα αἱ κλιτύες τῶν λόφων εἶναι καταπράσινοι ὑπὸ ἀμπελώνων καὶ σιτοφόρων ἀγρῶν.

Ἡ φυσικὴ *βλάστησις* ἐν Σερβίᾳ παριστᾷ ἰδιάζον τι φαινόμενον· διότι καίπερ τῆς χώρας κειμένης ὑπὸ τὸ αὐτὸ γεωγραφικὸν πλάτος μετὰ τῆς Ἄνω Ἰταλίας, ἡ βλάστησις ὁμοιάζει πρὸς τὴν τῆς μέσης Γερμανίας, τὸ μὲν ἕνεκα τῆς ἀνατολικωτέρας αὐτῆς θέσεως, τὸ δὲ διότι ὁ Αἷμος κεῖται μεσημβρινώτερον, ὥστε πνέουσιν ἰσχυρώτερον οἱ δριμεῖς βόρειοι ἄνεμοι, ἢ οἱ πραεῖς μεσημβρινοὶ κωλυόμενοι ὑπὸ τοῦ Αἵμου. Ἐπὶ τῶν ὁδῶν τῶν δασῶν καὶ τῶν ἐν τούτοις ὑπαίθρων μερῶν ἀπαντᾷ τις ἀφθονίαν χαμαικερασεῶν καὶ βάτων· τὸ δὲ λυπρὸν ἔδαφος βραχωδῶν τινῶν καὶ ἀποτόμων μερῶν βλέπει κεκαλυμμένον ὑπὸ μυρτίλλων. Τὰ ἄγρια φυτὰ καὶ τὰ ἄγρια ἄνθη, τὰ ἐνταῦθα φυόμενα, ὁμοιάζουσι τὰ τῆς Ἀγγλίας. Ἐκ τούτων ἴον τὸ εὔοσμον, τὸ κοινὸν λευκάνθεμον, ἴον τὸ τρίχρουν, τὸ εὐφόρβιον, τὸ κυκλάμινον, ἡ μυοσωτὶς (μὴ με λησμονῇς,) αἱ βερονίκαι, πολλὰ εἴδη τῶν ὀρχιδιδῶν, ἄγρια σκόροδα, κολχικόν, λυχνὶς καθωραΐζουσι τοὺς ἀγρούς. Αἱ αἱμασιαὶ τῶν ὀρέων καλύπτονται ὑπὸ λονισηρῶν, ὑπὸ κληματίδων, ὑπὸ ἀγρίων λυκίσκων καὶ ἀμπέλων, περιφράσσονται δὲ ὑπὸ γονατοθάμνων, βάτων, τῆς ἀκανθώδους προύμνης καὶ τῆς κραταίγου. Ἡ ἀγρία ἀπηδέα, ἡ κερασέα, ἡ κοκκυμηλέα καὶ ἡ μηλέα ἐνταῦθα εὐδοκιμοῦσιν, ὡς καὶ ἐν τοῖς δάσεσιν οἱ κύτισοι παρὰ τὰς ὁδούς, καὶ αἱ σύριγγες (κ. πασχαλέαι) ἐπὶ τῶν κλιτύων τῶν λόφων· περὶ δὲ τὸν Δρῖνον φύονται ὁλόκληρα δάση ἀγρίων καρυῶν καὶ μωρεῶν.

Ἐκ τῶν ἀμπελώνων τῆς Σεμενδρίας, τοῦ Ποσάρεβατζ, τοῦ Νεγοτὶν καὶ τῆς Ῥαβανίτζας παράγεται κάλλιστος οἶνος. Ἡ ἄμπελος δὲ εἰσήχθη εἰς Σερβίαν ἐπὶ τῆς κυριαρχίας τῶν Ῥωμαίων.

Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς Σερβίας αἱ οἰκίαι περικυκλοῦνται ὑπὸ κήπων καὶ ὀπωροφόρων δένδρων, ἐκ τῶν καρπῶν τῶν ὁποίων γίνεται μεγάλη ἐξαγωγή. Ἐκ τῶν κοκκυμήλων δὲ (κορομήλων) κατασκευάζουσι τὸ οἰνοπνευματῶδες ποτὸν *σλίβοβιτς*, σύνηθες καὶ ἀγαπητὸν τοῖς ἐγχωρίοις. Μέγα ἐμπόριον παρέχει τῇ Σερβίᾳ καὶ ἡ ἐξαγωγὴ τῶν βαλάνων τῶν χρησίμων τῇ βυρσοδεψίᾳ, ἡ ξυλεία καὶ οἱ ξυλάνθρακες.

Ἡ ἔλλειψις ὅμως λιμένος πρὸς τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν καὶ ἡ ἔλλειψις σιδηροδρομικῆς συγκοινωνίας μετὰ τῆς Εὐρώπης ἀποκλείουσι τὴν Σερβίαν ἀπὸ τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἀγορῶν καὶ καθιστῶσι τὰ ἐκτεταμένα αὐτῆς δάση καὶ τὰ πλούσια προϊόντα ἄνευ μεγάλης ἀξίας. Αἱ πελώριαι δρῦς τῆς Σερβίας δύνανται νὰ χρησιμεύσωσι πρὸς ναυπήγησιν τῶν μεγαλειτέρων πλοίων, τὰ νῦν ὅμως ἐξ ἐλλείψεως ἀγορᾶς σήπονται ἐπὶ τῶν ὀρέων ἢ χρησιμεύουσιν ἀντὶ καυσίμου ὕλης. Διὰ τοῦτο σήμερον ὁ πλοῦτος τῆς Σερβίας συνίσταται εἰς τὰς ἀπείρους ἀγέλας τῶν χοίρων τῶν τρεφομένων ὑπὸ τῶν βαλάνων, ὧν τὰ δένδρα καλύπτουσι πολλῶν μιλίων ἐκτάσεις. Ἐκ τῶν χοίρων τούτων 200,000 ἐτησίως ἐξάγονται εἰς Οὐγγαρίαν καὶ Γερμανίαν, πωλούμενοι ἀντὶ εὐτελοῦς μὲν τιμήματος, ἀλλ' οὐχ ἧττον ἐπωφελοῦς τοῖς πωληταῖς.

Τὰ δάση τῆς Σερβίας κρύπτουσιν ἄπειρα συνήθη κατὰ τὴν μέσην Εὐρώπην *ζῷα*, οἷον λαγωούς, ἐλάφους, πρόκας, ἀλώπεκας, ἀγριοχοίρους, ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν δὲ ὀρέων ἐναπομένουσιν ἔτι τινὲς ἄρκτοι καὶ λύγκες, αἵτινες ὅμως δὲν κατέρχονται μέχρι τῆς κατοικίας τῶν ἀνθρώπων. Μόνον κατὰ τὸ φθινόπωρον φαίνεται ἡ ἄρκτος σείουσα τὰς ἀγρίας κοκκυμηλέας καὶ ἁρπάζουσα χοίρους πρὸς κορεσμὸν τῆς πείνης της. Καὶ ὁ λύκος εἶναι σπάνιος ἐν τῇ χώρᾳ, ὡς καὶ ἡ ἄρκτος, θὰ κατελέγετο δὲ μετὰ τῶν ἐκλελοιπότων ζῴων τοῦ μέρους τούτου τῆς Εὐρώπης, ἐὰν δὲν κατήρχετο ἐκ τῆς Αὐστρίας ὅταν ὁ Σαῦος καὶ ὁ Δούναβις παγώνωσιν. Αἴγαγροι ἢ ὀρειναὶ αἶγες ζῶσιν ἐπὶ τῶν πετρωδῶν ὀρέων.

Ὡς πρὸς τὰ πτηνὰ δ' ἐπίσης ἡ χώρα εἶναι ἀρκούντως πλουσία· οἱ χονδρομύται, οἱ ὄρτυγες, οἱ σκολόπακες, αἱ ἄγριαι περιστεραί, οἱ γῦπες, οἱ ἀετοί, οὓς βλέπει τις ἱπταμένους ὑπὲρ τὰς λόχμας καὶ κατὰ μῆκος τῶν ποταμῶν διώκοντας λείαν, δίδουσι ζωὴν εἰς τὰ δάση, ἐν οἷς βιοῦσιν. Οἱ ποταμοὶ τῆς χώρας γέμουσιν ὡσαύτως διαφόρων ἰχθύων, ὧν συνηθέστερος ὁ ἀκηπίσκος τοῦ Δουνάβεως, ἡδεῖα τροφὴ καὶ συνήθης τῶν κατοίκων, παρέχων μετ' ἄλλου τινὸς εἴδους ἀκηπίσκου ἐξαίρετον μέλαν ᾠοτάριχος. Ἕτερα εἴδη μικρῶν ἰχθύων, π. χ. ὁ κυπρῖνος, ἡ πέρκα, ὁ

Digitized by Google

σαλομῶν, ἁλιεύονται ἐκ τῶν ποταμῶν, πωλούμενοι ἀλίπαστοι ἢ ξηροί.

Ἡ Σερβία περιέχει ὡσαύτως ἀφθονίαν μεταλλείων χαλκοῦ, μολύβδου, σιδήρου, χρυσοῦ, ἀργύρου, γύψου, ψευδαργύρου, πυρομάχου ἀργίλλου καὶ ὀρυχεῖα γαιανθράκων. Τὰ τοῦ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου δὲν εἶναι πλούσια. Ὁ σίδηρος τῆς Σερβίας κατὰ τὴν καθαρότητα καὶ τὴν ἀφθονίαν οὐδενὸς ἑτέρου μεταλλείου σιδήρου εἶναι ὑποδεέστερος. Ἐκμετάλλευσις δὲ σιδήρου ἐγένετο ἐνταῦθα ἔτι ἐπὶ Ῥωμαίων.

Οἱ γαιάνθρακες εὑρίσκονται πολλαχοῦ ἀπὸ τοῦ χωρίου Δόβρα ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως μέχρι τῆς μονῆς Ῥαβανίτζης παρὰ τὴν Τσούπριχ. Οἱ τῆς Δόβρας καίπερ κείμενοι 60 πόδας ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς ἰσοφαρίζουσι κατὰ τὴν ποιότητα πρὸς τοὺς τοῦ Νιουκάστελ τῆς Ἀγγλίας.

Ἰαματικὰ ὕδατα ὡσαύτως ὑπάρχουσι πολλαχοῦ. Τὴν διαχείρισιν δὲ αὐτῶν ἔχει ἡ Κυβέρνησις.

Ἡ *βιομηχανία* ἐν Σερβίᾳ διατελεῖ ἔτι οὖσα ἐν τῇ νηπιότητι αὐτῆς· οὐχ ἧττον οὐδεμία ἄλλη χώρα τῆς Εὐρώπης παρομοίας ἐκτάσεως παρέχει στάδιον εὐρὺ πρὸς καταβολὴν κεφαλαίων καὶ ἐργασίας. Ἐν τῇ πόλει Οὐσίτζᾳ ὑπάρχει ἐργοστάσιον μαλίνων στρατιωτικῶν σκεπασμάτων, παράγον ἐτησίως περὶ τὰς 8,000 τοιούτων.—Ἀτμόμυλοι ἐν ὅλῃ τῇ Σερβίᾳ ὑπάρχουσιν 9, ὧν 4 ἐν Βελιγραδίῳ.—Ἰδιωτικὰ πυριτιδοποιεῖα ὑπάρχουσιν ἐν Κρούσεβατς 3, ἐν Ῥεσάβᾳ 3 καὶ ἐν Οὐσίτζᾳ 4, παράγοντα ἐτησίως ἕως 120,000 ὀκ. πυρίτιδος. Τὸ νίτρον καὶ τὸ θεῖον προμηθεύονται ἐκ Τεργέστης.

Ἡ Σερβία διοικητικῶς διαιρεῖται εἰς 17 νομούς, ὑποδιαιρουμένους εἰς 62 ἐπαρχίας. Ἐκ τῶν νομῶν τούτων 12 κεῖνται περὶ τὰ σύνορα αὐτῆς, 5 δὲ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ. Περιγράφομεν ἤδη αὐτοὺς ἀρχόμενοι ἀπὸ τῶν περὶ τὴν ὁροθετικὴν γραμμήν.

1) Νομὸς Βελιγραδίου· περιέχει ἐν ὅλῳ κατοίκους 88,648. Ἐπαρχίαι τοῦ νομοῦ 5· Ποσάφσκη, Βρατσάρσκη, Γροτσάνσκη, Κολουβάρσκη, Κοσμαΐσκη. Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ *Βελιγράδιον* (κάτοικοι 24,768 καὶ οἰκίαι 3,478), πόλις ὀχυρὰ κειμένη ἐπὶ τῆς προεξοχῆς τῆς σχηματιζομένης ὑπὸ τῆς συμβολῆς τῶν ποταμῶν Σαύου καὶ Δουνάβεως. Ἐνταῦθα εἶναι ἡ ἕδρα τοῦ ἡγεμόνος, τῆς Κυβερνήσεως, τοῦ μητροπολίτου Σερβίας, καὶ τῶν ἀνωτέρων δικαστηρίων. Περιέχει 3 σερβικὰς ἐκκλησίας, 1 γερμανο-εὐαγγελικήν, 1 καθολικὸν ναΐσκον ἐν τῷ Αὐστριακῷ προξενείῳ, 11 τζαμία, 3 συναγωγάς, λύκειον, 2 γυμνάσια Α' καὶ Β' βαθμοῦ, θεολογικὴν σχολὴν καὶ ἐμπορικήν, σχολεῖον τῶν θηλέων, 8 προκαταρκτικὰ σχολεῖα, ὧν 1 ἑλληνικόν, 1 προτεσταντικὸν γερμανικόν, 1 καθολικὸν καὶ 1 ἰουδαϊκόν, ἀναγνωστήριον ἐφημερίδων, 3 τυπογραφεῖα, βιβλιοθήκην 20,000 τόμων, μουσεῖον, πολιτικὸν καὶ στρατιωτικὸν νοσοκομεῖον, φρενοκομεῖον. ΜΔ. τοῦ Βελιγραδίου κεῖται τὸ Τόψιδερ, τερπνὸν χωρίδιον ἐκ 30 οἰκιῶν μετὰ ἄλσους καὶ θηριοτροφείου. Τὸ ὅλον τῶν σχολείων τοῦ νομοῦ Βελιγραδίου ἀναβαίνει εἰς 74.

2) Σεμενδρίας· κάτ. 60,077. Ἐπαρχίαι 3· Ποδουνάφσκη, Γιασενίτσκη, Ὀράσκη. Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ *Σεμένδρια*, ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως, (κάτ. 5,122), ἔχουσα φρούριον κτισθὲν τῷ 1432 ὑπὸ Γεωργίου Βράνκοβιτς. Πόλεις Χασὰν-Πασᾶ-Παλάνκα (κάτ. 1300).

3) Ποσχάρεβατς· κάτ. 142,601. Ἐπαρχίαι 7· Ποσχαρεβάτσκη, Γολουβάτσκη, Σβίτσκη, Ὁμόλσκη, Μλάσβκη, Μοράβσκη, Ῥάμσκη. Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ *Ποσχάρεβατς* παρὰ τὸν Μοράβαν (κάτ. 6,909). Ἐνταῦθα κεῖνται καὶ τὰ ἡγεμονικὰ κτήματα. Πόλ. *Γραδίσχτη* ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως (κάτ. 2,200), καὶ *Σαγκουβίτσα*, ἔνθα ὑπάρχουσι μεταλλεῖα.

4) Κραΐνας· κάτ. 70,293. Ἐπαρχ. 4· Κραΐσκη, Πορέτσκη, Παλάνσκη, Κλούτσκη. Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ *Νεγγοτὶν* (κάτ. 4,325), πόλις ἐμπορική. Ἕτεραι πόλεις *Κλάδοβο* (1,300 κάτ.) ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως, ἀπέναντι τοῦ Τουρνο-Σεβερίνου. *Μιλάνοβατς* ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως (1,400 κάτ.). *Ἀδακάλη*, φρούριον ἐπὶ νήσου ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως παρὰ τὴν Ὄρσοβα. *Μαϊδαμπὲκ* (600 κάτ.)· περιέχει μεταλλεῖα σιδήρου καὶ ψευδαργύρου. Ἐκ τούτων δὲ προμηθεύεται ἡ Κυβέρνησις καὶ τὸν διὰ τὰς στρατιωτικὰς χρείας σίδηρον.

5) Τσερνορέτσκης· κάτ. 53,284. Ἐπαρχ. 2· Βολιεβάτσκη καὶ Σαΐτσάρκη. Πρωτ. *Σαΐστὰρ* ἐπὶ τοῦ Τιμὸκ (κάτ. 3,860).

6) Κνιάζεβατς· κάτ. 55,079. Ἐπαρχ. 2· Ζαγλαβάτσκη καὶ Ζβερλίτσκη. Πρωτ. *Κνιάζεβατς* ἐπὶ τοῦ Τιμὸκ (κάτ. 3,057). Πόλεις *Γραμάδα*· τελωνιακὸς σταθμός. Μίαν ὥραν μακρὰν ὑπάρχει τὸ φρούριον Σφρλὶκ, ἡ θέα τοῦ ὁποίου ἐκτείνεται μέχρι Νύσσης, εἰς τὴν ἀρχαίαν Σερβίαν.

7) Ἀλεξινάτς· κάτ. 48,136. Ἐπαρχ. 3· Βάνσκη, Ἀλεξινάτσκη, Μοράβσκη. Πρωτεύουσα *Ἀλεξινάτς* (κάτ. 3,954)· πόλις ἐμπορικὴ καὶ τελωνιακὸς σταθμός. Πόλεις *Βάργια*, ἐν ᾗ ὑπάρχουσιν ἰαματικὰ ὕδατα ἐξ ὕδατος καθαροῦ 60° θερμότητος. Οὐ μακρὰν ταύτης ἐπί τινος κορυφῆς τοῦ ὄρους Χρτάνι κατὰ τὸ θέρος εὑρίσκεται πάγος.

8) Κρούσεβατς· κάτ. 67,439. Ἐπαρχ. 4· Κοζνίτσκη, Γιοσάνσκη, Κρουσεβάτσκη, Τριστενίσκη. Πρωτεύουσα *Κρούσεβατς* παρὰ τὸν Μοράβαν· (κάτ. 3,022). Ἐνταῦθα ὑπάρχει ἐκκλησία βυζαντινὴ τοῦ Τσάρου Λαζάρου. Πρὸς Μ. κεῖται τὸ ὑψηλότερον ὄρος τῆς Σερβίας Κοπάονικ ἐκ τοῦ ὁποίου ἐκτείνεται μεγαλοπρεπὴς θέα μέχρι Μαυροβουνίου, Νοβὶ-Παζὰρ καὶ τοῦ περιωνύμου διὰ τὴν μάχην τοῦ 1389 Κοσυφοπεδίου.

9) Τιατσάκ· κάτ. 58,037. Ἐπαρχ. 4· Τσερ-

Digitized by Google

νάσκη, Στουδενίτσκη, Δραγασεβάτσκη, Καρανοβάτσκη. Πρωτεύουσα *Τσατσάκ* ἐπὶ τοῦ Μοράβα· (κάτ. 1922). Ἐντεῦθεν 3 ὥρας μακρὰν κεῖται τὸ ὄρος Ὀβτσὰρ ἔχον θέαν ἀξίαν λόγου καὶ περὶ αὐτὸ 6 μοναστήρια. Πόλεις *Καράνοβατς* ἐπὶ τοῦ Ἰβὰρ (κάτ. 1500). Ἐνταῦθα κεῖται ἡ μονὴ Τζίτζα ἔχουσα βυζαντινῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἐκκλησίαν, ἐν ᾗ ἐστέφοντο οἱ βασιλεῖς τῆς Σερβίας. Πόρρω τῆς πόλεως εἰς ἀπόστασιν ὁδοῦ μιᾶς ἡμέρας ὑπάρχει ἡ Μονὴ Στουδενίτσα μετὰ μεγαλοπρεποῦς ἐκκλησίας, ἐν ᾗ τέθαπται ὁ πρῶτος Βασιλεὺς τῆς Σερβίας Στέφανος Νεμάνγια.

10) Ουσχίτσας· κάτ. 104,377. Ἐπαρχ. 6· Ἀρίλσκη, Σατιβόρσκη, Μοράβσκη, Ποζέτσκη, Ῥατσάνσκη, Τσερνογκόρσκη. Πρωτεύουσα *Οὐσχίτσα* (κάτ. 3,163).

11) Ποδρίνσκας· κάτ. 48,827. Ἐπαρχ. 3· Γιαδράνσκη, Ἀσβουκοβάτσκη, Ῥαγιέβσκη. Πρωτ. *Λόσνιτσα* (κάτ. 2,039), ἐπὶ τοῦ Δρίνου. Πόλ. *Κρουπὰν* (400 κάτ.), ἔνθα καὶ μεταλλεῖα μολύβδου.

12) Σχάβατς· κάτ. 73,419. Ἐπαρχ. 3· Ματσβάνσκη, Ποσάβσκη, Ποσέρσκη. Πρωτ. *Σχάβατς* ἐπὶ τοῦ Σαύου (κάτ. 6,516), πόλις ἐμπορική. Πρὸς Β. κεῖται ἡ *Μάτσβα*, πόλις περίφημος διὰ τὴν ἀφθονίαν τῶν προϊόντων της.

Οἱ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ δὲ τῆς Σερβίας νομοὶ εἰσὶν οἱ ἑξῆς·

13) Βάλιεβο· κάτ. 83,483. Ἐπαρχ. 4· Ποδγκόρσκη, Ταμιάτσκη, Κολουβάρσκη, Ποσαύσκη. Πρωτεύουσα *Βάλιεβο* ἐπὶ τοῦ Κολουβάρα (κάτ. 3,066)· ἐνταῦθα γίνεται ἡ μεγαλειτέρα τῶν ἐμπορικῶν πανηγύρεων τῆς Σερβίας. Ἕτεραι πόλεις τοῦ νομοῦ τούτου εἶναι ἡ *Οὐβ* καὶ *Ὀβρένοβατς*.

14) Ῥουδνίσκη· κάτ. 47,567. Ἐπαρχ. 3· Τσερνογκόρσκη, Κατσέρσκη, Μοράβσκη. Πρωτεύουσα *Γκόρνι-Μιλάνοβατς* (κάτ. 858), οὕτω κληθεῖσα τῷ 1859 ὑπὸ τοῦ Μιλόσχ χάριν τοῦ ἀδελφοῦ του Μιλάνου, θανόντος τῷ 1810· ἐκαλεῖτο πρότερον Βρούγνιτζα. Ὁ νομὸς οὗτος περιέχει μεταλλεῖα σιδήρου, χαλκοῦ, μολύβδου καὶ χρυσοῦ.

15) Κραγιούγεβατς· κάτ. 98,240. Ἐπαρχ. 4· Κραγιουγιεβάτσκη, Γρουζάνσκη, Γιασενίτσκη, Λεπενίτσκη. Πρωτ. *Κραγιούγεβατς* (κάτ. 6,385), ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τοῦ 1839 ἕδρα τῆς Κυβερνήσεως. Ἐνταῦθα ὑπάρχει χυτήριον πυροβόλων, πυριτιδοποιεῖον καὶ ὁπλοποιεῖον.

16) Γιαγοδίνσκη· κάτ. 62,184. Ἐπαρχ. 3· Λεβάτσκη, Βελίτσκη, Τεμνίτσκη. Πρωτεύουσα *Γιαγοδίνα* (κάτ. 1,084). Ἐνταῦθα ὑπάρχει ὑελοποιεῖον.

17) Τσουπρίνσκη· κάτ. 55,848. Ἐπαρχ. 2· Παρακίνσκη καὶ Ῥεπαύσκη. Πρωτεύουσα *Τσούπρια* (κάτ. 2,439) ἐπὶ τοῦ Μοράβα. Πόλις ἑτέρα *Παρατσίν*· Μοναὶ 2· Ῥαβανίτσα θεμελιωθεῖσα ὑπὸ τοῦ Τσάρου Λαζάρου καὶ Μανασσία ὑπὸ τοῦ Στεφάνου Λαζάρεβιτς.

Οἱ κάτοικοι τῆς Σερβίας κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1875 συμποσοῦνται εἰς 1,333,455, ὧν 710,810 ἄρρενες καὶ 622,645 θήλεις. Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν δὲ τοῦ 1834 ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων ἦτο 668,592. Οἱ Σέρβοι φυλετικῶς ἀνήκουσιν εἰς τὰς σλαυϊκὰς φυλάς, κατοικοῦσιν ὅμως ἐν Σερβίᾳ καὶ Βλάχοι περὶ τὰς 220,000, Ἀθίγγανοι καὶ Ἰουδαῖοι.

Ἡ Σερβία *πολιτικῶς* εἶναι ἡγεμονία συνταγματικὴ καὶ κληρονομικὴ ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Πύλης καὶ ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τῶν συναλλαξαμένων δυνάμεων κατὰ τὴν ἐν Παρισίοις συνθήκην τοῦ 1854.—Τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν διαχειρίζεται ὑπεύθυνον ἑπταμελὲς ὑπουργεῖον, τὴν νομοθετικὴν δὲ ἡ Βουλὴ (Σκουπσίνα) καὶ ἡ Γερουσία (Σοβιέτ.) Ἡ Σκουπσίνα σύγκειται ἐξ 115 βουλευτῶν καὶ συνέρχεται κατ' ἔτος. Εἰς ἐκτάκτους δὲ περιστάσεις συνέρχεται καὶ ἡ μεγάλη καλουμένη Σκουπσίνα.—Ἡ Γερουσία σύγκειται ἐκ 17 μελῶν, ἑνὸς ἐξ ἑκάστου τῶν 17 νομῶν.

Τὰ τῆς *δικαιοσύνης* ἐν Σερβίᾳ διαχειρίζονται 1067 εἰρηνοδικεῖα, ἀνὰ ἓν εἰς ἕκαστον δῆμον, 18 πρωτοδικεῖα, 2 ἐμποροδικεῖα, ὧν ἓν ἑδρεύει ἐν Βελιγραδίῳ, τὸ ἕτερον ἐν Σεμενδρίᾳ, 1 ἐφετεῖον διαιρούμενον εἰς δύο τμήματα, ποινικὸν καὶ πολιτικόν, 1 Ἀκυρωτικὸν δικαστήριον ἐν Βελιγραδίῳ, 1 ἐλεγκτικὸν Συνέδριον ἐν Βελιγραδίῳ. Ὑπάρχει δικαστήριον ἐνόρκων δι' ὡρισμένα τινα ἐγκλήματα (πυρκαϊάς, λῃστείας κτλ.) Ἐτησίως καταδικάζονται περὶ τὰ δισχίλια ἄτομα, ὧν 250 διὰ φόνον.

Ἡ *ἐκκλησία* τῆς Σερβίας ἀνήκουσα εἰς τὴν ὀρθόδοξον ἀνατολικήν, εἶναι αὐτοκέφαλος. Διοικεῖται δὲ ὑπὸ 4 ἐπισκόπων, ὧν εἷς Μητροπολίτης ἑδρεύων ἐν Βελιγραδίῳ, οἱ ἕτεροι δὲ τρεῖς ἐξαρτῶνται ἀπὸ τούτου ἑδρεύοντες ἀνὰ εἷς ἐν Σχαβάτς, ἐν Νεγγοτίν, καὶ ἐν Καράνοβατς τῆς Ουσίτσας. Ἑκάστη δὲ τῶν 4 ἐπισκοπικῶν περιφερειῶν διαιρεῖται κατὰ τὴν πολιτικὴν διαίρεσιν τῶν 17 νομῶν εἰς 3 μέχρις 6 πρεσβυτερεῖα.

Τὸ ποσὸν τῶν *εἰσοδημάτων* κατὰ τὸ 1875 ἀνέβη εἰς 17,517,500 δραχμ., ὧν 8,608,320 ἐξ ἀμέσων φόρων καὶ 8,909,180 ἐξ ἐμμέσων.

Τὰ δημόσια κεφάλαια τῆς χώρας εἰσὶν εἶδος δημοσίου Τραπέζης καταρτισθείσης συνεπείᾳ τοῦ ἀπὸ 28 Αὐγούστου 1862 νόμου, ἥτις δανείζει ἐπὶ τόκῳ 6 τοῖς %. Πλὴν ταύτης ὑπάρχουσι καὶ ἕτερα 5 ταμεῖα δανείζοντα τοὺς ἰδιώτας, τὸ τῶν σχολείων, τὸ τῶν χηρῶν, τὸ τῶν ὀρφανῶν, τὸ τῶν δήμων, καὶ τὸ τῶν ἐκκλησιῶν.

Ἡ Σερβία ὡς ὑποτελὴς τῇ Τουρκίᾳ ἡγεμονία καταβάλλει αὐτῇ ἐτησίως φόρον ὑποτελείας 494,027 φράγκα.

Ἔχει 27 τελωνιακοὺς σταθμούς, ἐξ ὧν 13

Digitized by Google

πρὸς τὴν Αὐστρίαν, 13 πρὸς τὴν Τουρκίαν καὶ 1 πρὸς τὴν Ῥουμανίαν. Ὁδοὺς ἁμαξιτοὺς τῷ 1865 εἶχε 1854 χιλιομέτρων.

Τηλεγραφεῖα	22

ἐργαζόμενα διὰ σύρματος 972 χιλιομέτρων.

Ταχυδρομεῖα.	42

Αἱ κατὰ τὸ 1858 διαβιβασθεῖσαι ἐπιστολαὶ καὶ ἐφημερίδες συνεποσοῦντο εἰς 100,000, κατὰ δὲ τὸ 1875 ἔφθασαν εἰς 600,000.

Ἡ Σερβία περιέχει πόλεις	37
Κωμοπόλεις καὶ χωρία	2,155
Δήμους	1,067
Μονὰς	42
Μοναχοὺς	145
Σχολεῖα	514
Μαθητὰς	24,585
Μαθητρίας	3,301
Διδασκάλους	562
Διδασκαλίσσας	106
Ξενοδοχεῖα, καπηλεῖα, καφενεῖα	1,476
Δημοσίους ὑπαλλήλους	1,317
Φορολογουμένους	258,745

Αὐτοκτονίαι συμβαίνουσι κατ' ἔτος ἑκατόν.

ΛΑΟΙ ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΤΙΚΟΙ

Καθὼς ὑπάρχουσιν ἄτομα φειδωλὰ ἢ ἄσωτα, οὕτως ἀπαντῶνται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος καὶ λαοὶ μᾶλλον ἀποταμιευτικοὶ ἢ μᾶλλον καταναλωτικοί. Ὁ τελευταῖος γαλλογερμανικὸς πόλεμος ἀπέδειξε διὰ τῆς εὐχεροῦς πληρωμῆς τῶν εἰς δισεκατομμύρια ἀποζημιώσεων αὐτοῦ τὴν ἀποταμιευτικὴν τάσιν τοῦ Γαλλικοῦ ἔθνους μεθ' ὅλην τὴν ἐν τῇ πρωτευούσῃ αὐτοῦ ἐπικρατοῦσαν ἰσχυρωτάτην καταναλωτικὴν τάσιν. Οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ βόρειοι Ἰταλοὶ ἐπίσης διακρίνονται διὰ τὰς ἀποταμιευτικὰς αὐτῶν ἰδιότητας.

Ἀλλὰ μεταξὺ τῶν λαῶν τὰ πρωτεῖα, ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς φειδοῦς, πρέπει νὰ δοθῶσιν εἰς τοὺς Ὁλλανδοὺς καὶ τοὺς Ἑλβετούς. Ἐν Ὁλλανδίᾳ αἱ οἰκογένειαι ὁμοιάζουσι τὰς λοιπὰς τοῦ βίου ἐπιχειρήσεις. Ἐπειδὴ θὰ ζήσωσι διὰ τῶν οἰκογενειακῶν εἰσοδημάτων καὶ θὰ σωθῶσι διὰ τῶν ἐπ' αὐτοῖς ἀποταμιευμάτων, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐννοήσῃ ὁ Ὁλλανδὸς δαπάνας ἀπορροφώσας τὸ ἐνιαύσιον εἰσόδημά του. Ὅλαι τοιουτοτρόπως αἱ ἀνάγκαι αὐτοῦ κανονίζονται ἐπὶ τῆς βάσεως ταύτης, καὶ ὑπάρχουσι παραδείγματα τοιαύτης περὶ τὸ σύστημα τοῦτο ἐφαρμογῆς, ὥστε ἡ ἀναλογία τῆς δαπάνης πρὸς τὸ εἰσόδημα ἄρχεται ἐν Ὁλλανδίᾳ ἀπὸ τοῦ 1 : 10 καὶ φθάνει μέχρι τοῦ 1 : 120.

Περίφημοι εἶναι αἱ Ἑλβετικαὶ κοινότητες διὰ τὸ ἔξοχον οἰκονομικὸν αὐτῶν πνεῦμα. Καὶ μεταξὺ τῶν εὐπόρων ἔτι οἰκογενειῶν, τὰ ἐπὶ τῆς τραπέζης περισσεύοντα τεμάχια τοῦ ἄρτου συναθροίζονται, ἐνώπιον καὶ αὐτοῦ τοῦ ξένου, ὅπως χρησιμεύσωσι διὰ τὸ ῥόφημα τοῦ δείπνου τῆς ἐπιούσης. Ἐν Ἑλβετίᾳ καὶ οἱ υἱοὶ καὶ αἱ θυγατέρες τῶν πλουσίων οἰκογενειῶν πρέπει νὰ κερδίζωσιν ἐκ τῆς ἐργασίας αὐτῶν τὰ μικρὰ ἔξοδά των. Ὁποία διαφορὰ πρὸς τοὺς ἐν ἄλλαις χώραις συναδέλφους αὐτῶν, οἵτινες νομίζουσιν ὅτι αἱ διὰ τόσων πατρικῶν ἱδρώτων κατασκευαζόμεναι οἰκογενειακαὶ περιουσίαι πρέπει ἐξ ἅπαντος νὰ ἐπιτύχωσι μίαν ὥραν ταχύτερον εὑρεῖς πρὸς τὸ καταναλωτικὸν βάραθρον ἀγωγούς![1]

ΤΟ ΝΑΥΠΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΤΟ 1828

Κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1828 εἰσήλθομεν μετὰ τοῦ Κυβερνήτου εἰς Ναύπλιον. Τὸ Ναύπλιον ἦτο πόλις ὅλως τουρκική· αἱ μὲν ὁδοὶ ἦσαν στεναί, ἀνώμαλοι καὶ βορβορώδεις, αἱ δὲ οἰκίαι ξυλόκτιστοι, πολύθυροι καὶ πάντῃ ἄρρυθμοι. Ἀλλὰ καὶ τῶν κατοίκων ὁ βίος ἦτο ὡς καὶ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων ἀσιατικός. Ἀσιατικὸν δὲ λέγων δὲν ἐννοῶ τρυφηλόν, διότι ὅπου λείπει ἡ ἐπιούσιος τροφή, ἐκεῖ ἡ τρυφὴ ἄγνωστος· ἀλλ' ὅτι, πλὴν τῆς ἑλληνομόρφου φουστανέλλας, πάντα τὰ λοιπὰ ἐγίνοντο ὡς καὶ ἐπὶ Τουρκίας. Ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις οἱ πωληταὶ ἐκάθηντο διεσταυρωμένοι τοὺς πόδας κατὰ γῆς καί, ἀναμένοντες εἰς μάτην ἀγοραστάς, ἐμύζων κατηφεῖς τὴν ἄκραν τοῦ *τσιμπουκίου* αὐτῶν. Ἐπώλουν δὲ πέτρας πυροβόλων, πυρεκβόλα, σπάγγον, βελόνας, ῥάμμα, θειάφιον, πέτρας τῆς κολάσεως καὶ τὰ τοιαῦτα, πάντα ἄσημα καὶ πενιχρά. Παρέκειντο δὲ καὶ ἄλλα ἐργαστήρια, πολυτιμότερα καὶ ποικιλώτερα ἔχοντα ἐξ ἀνάγκης τὰ ἐμπορεύματα, οἷον παντοπωλεῖα, ῥαφεῖα καὶ καφενεῖα, ἅτινα καὶ πολλὰ ἦσαν καὶ πολλοὺς εἶχον τοὺς φοιτητάς· διότι, πλὴν τῶν πανταχόθεν μετοικησάντων εἰς Ναύπλιον ἕνεκα ἀσφαλείας, καὶ τῶν κηφήνων ὅσοι, γιλπνὰ μὲν καὶ βαρύτιμα *πιστόλια* φέροντες εἰς τὴν ζώνην, καρδίαν δὲ φιλάρπαγος ἢ λαγωοῦ κρύπτοντες εἰς τὰ στήθη, κατέκλυον τὴν πόλιν γαυριῶντες καὶ σειόμενοι, συνέρρευσαν διὰ τὴν παρουσίαν τοῦ Κυβερνήτου καὶ πλῆθος ἀγωνιστῶν ἐχόντων ἀπαιτήσεις ἢ προτεινόντων δικαιώματα, καὶ ἄλλοι ἀδικηθέντες ὑπὸ ἰσχυρῶν καὶ ἐπικαλούμενοι δικαιοσύνην. Ἐκ δὲ τῶν καφενείων δύο ἢ τρία ἐφημίζοντο ἐπὶ πολυτελείᾳ, τὰ κατὰ τὴν πλατεῖαν τῆς Πλατάνου, ὡς δίδοντα πλὴν τοῦ μόνου ποτοῦ, ὅπερ ὡς πάντα τὰ λοιπὰ ἔκαιε τὰ χείλη καὶ ἐπίκραινε τοὺς λάρυγγας, καὶ *ποῦντσι* καὶ *ραγιλέρ*· διὸ τῶν εἰς ταῦτα συνερχομένων ὁ ἀριθμὸς ἦτο πολύς. Καὶ ὅτε ἐκόπαζε τῶν ἀναρροφούντων χειλέων ὁ πάταγος, αἱ γλῶσσαι, διασπῶσαι τοὺς

1. Ἐρανισθ. ἐκ τῆς Οἰκονομ. Ἐπιθεωρήσεως.

Digitized by Google

χαλινούς, ἐκελάδουν μεγαλαυχεῖς τ' ἀνδραγαθήματα τῶν μηδέποτε ἀνδραγαθησάντων, ἢ καὶ ἠγωνίζοντο νὰ ἐλαττώσωσι τὴν ἀξίαν τῶν ἀληθῶν ἀνδραγαθημάτων. Ἕνεκα δὲ τούτου ἡ ἔρις, ἀναφυομένη ζωηρὰ τὸ κατ' ἀρχάς, ἐξητμίζετο μετ' οὐ πολὺ ὡς ὁ καπνὸς τῶν *ναργιλέδων*.

Καὶ ἡ κατ' οἶκον δὲ δίαιτα μετεῖχε τῶν πάλαι ἕξεων. Τὰ ἔπιπλα ἦσαν *σοφάδες*, *σιλτέδες*, *κουλτούκια*, ἐφ' ὧν τὴν μὲν ἡμέραν ἐκάθηντο, τὴν δὲ νύκτα κατεκλίνοντο οἵ τε οἰκοδεσπόται καὶ οἱ φιλοξενούμενοι. Ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῶν εὐάριθμοι ἦσαν οἱ πλουτοῦντες· οἱ πολλοὶ δὲ ἀνάκλιντρον, κλίνην, προσκεφάλαιον καὶ σκέπασμα εἴχομεν τὴν ἀχώριστον *καπόταν* μετὰ τῶν ἀχωρίστων αὐτῆς συγκατοίκων. Τινὲς δὲ ἐπλούτουν καὶ *σοφρᾶ* γευόμενοι. Καὶ ῥόφημα μὲν σπανίως παρετίθετο· παρατιθέμενον δ' ἐνίοτε ἐκ φασήλων, ἐρεβίνθων ἢ φακῆς, κατεβρόχθιζον οἱ συνδαιτυμόνες, οὐχὶ μετακενοῦντες εἰς ἰδιαίτερα τρυβλία, ἀλλ' ἐμβάπτοντες τὰ ξύλινα κοχλιάρια εἰς τὴν περιέχουσαν αὐτὰ *πινάκαν*. Ἐνίοτε δέ, διὰ τὴν ἔλλειψιν ἱκανοῦ ἀριθμοῦ κοχλιαρίων, διεπορθμεύοντο τὰ ὑπάρχοντα ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ ἔχοντος εἰς τὰ χείλη τοῦ ἀποροῦντος. Αἱ δὲ καθ' ἡμᾶς καθέδραι ἦσαν σχεδὸν ἄγνωστοι καὶ μόνον ὅτε ἀποκατέστημεν ἐν Ναυπλίῳ κατεσκεύασάν τινες χάριν τῶν *φραγκοφορεμένων* ξύλινα σκαμνία. Ὅτε δὲ τὸ 1831 Ἰθακήσιός τις πλοίαρχος, ἀρχαῖος φίλος τοῦ ἐμοῦ πατρός, ἐλθὼν ἐξ Ἐνετίας καὶ ἰδὼν τὴν γυμνότητα τῆς οἰκίας ἡμῶν, παρεχώρησεν αὐτῷ ἀντὶ μετρίας τιμῆς ἐξ ψιαθίνους καθέδρας, ἡ φήμη τῆς πολυτελείας διεδόθη πολύθρους ἀνὰ πᾶσαν τὴν πρωτεύουσαν, καὶ φθονοῦντες συνέρρεον οἱ ἐγκριτώτεροι ἵνα θαυμάσωσιν αὐτάς.

Αἱ δὲ οἰκίαι, διῃρημέναι πρὸ τῆς ἁλώσεως εἰς γυναικωνίτιδας καὶ ἀνδρῶνας, ἦσαν μὲν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εὐρύχωροι, ἀλλὰ καὶ ἐρείπια. Κατέλυσε δὲ ὁ Κυβερνήτης ἔν τινι τῶν εὐπρεπεστέρων, τῇ τοῦ Ἐμμ. Ξένου, ἀνδρὸς πλουσίου καὶ φιλοπάτριδος, πολλὰ μὲν θυσιάσαντος ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος, ἀποχωρήσαντος δ' ἐπὶ τέλους εἰς Τῆνον, ὅθεν μετακαλέσασα ἡ Ἀντιβασιλεία ὠνόμασε σύμβουλον τῆς Ἐπικρατείας· μικρὸν ὅμως ἐπέζησεν εἰς τὴν δικαίαν ταύτην ἀμοιβήν.[1]

Παρὰ τοῖς Ἄραψιν ἡ φιλοξενία ἔχει χαρακτῆρα ἱερόν. Τὸ δικαίωμα τοῦ ἀσύλου εἶνε ἀπαραβίαστον. Ξένος ἢ καὶ πολέμιος ἅμα ἐλθὼν εἰς σκηνὴν Βεδουΐνου, θεωρεῖται ἱερός. Ἀφ' οὗ ὁ Ἄραψ συναινέσῃ νὰ φάγῃ *ἄρτον καὶ ἅλας* μετὰ τοῦ ξένου οὐδεὶς δύναται νὰ ἐπιβουλεύσῃ αὐτόν, οὔτε αὐτὴ ἡ ἰσχὺς τοῦ Σουλτάνου δύναται ν' ἀποσπάσῃ φυγάδα ἀπό τινος φυλῆς, ἐκτὸς ἐὰν ἐξολοθρεύσῃ ὁλόκληρον αὐτήν.

---

1. Ἱστορ. Ἀναμνήσεις ὑπὸ Ν. Δραγούμη.

ΤΟ ΑΓΓΛΙΚΟΝ ΘΕΑΤΡΟΝ ΕΠΙ ΣΑΙΚΣΠΕΙΡΟΥ

(Ὁ Σαικσπεῖρος ἐγεννήθη τῷ 1564 καὶ ἀπέθανε τῷ 1616 μ. Χ.)

Τὰ δημόσια θέατρα ἦσαν κακῶς ἐκ ξύλων ᾠκοδομημένα καὶ ἄστεγη. Περὶ μὲν τὴν ἐνδυμασίαν τῶν ἠθοποιῶν μεγάλη κατεβάλλετο φροντίς· ἦτο δὲ αὕτη μεγαλοπρεπὴς καὶ συχνάκις πολυδάπανος· ἀλλὰ τὰ τῆς σκηνογραφίας ἦσαν πενιχρότατα. Ἐπὶ παραστάσεως τραγῳδιῶν μέλανα παραπετάσματα ἐκρέμαντο ἐπὶ τοῦ θεάτρου. Ἐπιγραφὴ δέ τις ἔφερε τὸ ὄνομα τοῦ χώρου, ὅπου οἱ θεαταὶ ὤφειλον νὰ φαντασθῶσιν ὅτι παρευρίσκονται· ὥστε καὶ πλοῖα εὐκόλως παρουσιάζοντο τοιουτοτρόπως ἐπὶ τῆς σκηνῆς, καὶ αἱ τοπογραφίαι διὰ μιᾶς μετεβάλλοντο. Ἰκρίωμά τι ἐν μέσῳ τῆς σκηνῆς ὑπελαμβάνετο ὡς πύργος, ἢ τεῖχος, ἢ ἐξώστης, ἢ παράθυρον. Αἱ γυναῖκες ἀπεκλείοντο ἀπὸ τῆς σκηνῆς. Παῖδες ἐξεπροσώπουν τὰς γυναῖκας. Τὸ τοιοῦτον δέ, ἐνῷ ἀφ' ἑνὸς ἀφῄρει πολλοὺς πειρασμοὺς καὶ ἐπὶ τῆς σκηνῆς καὶ ὄπισθεν αὐτῆς, ἐχρησίμευεν ἀφ' ἑτέρου ὡς σχολεῖον ἐπιτυχέστατον πρὸς μόρφωσιν ἀρίστων ἠθοποιῶν. Αἱ παρευρισκόμεναι εἰς τὰς θεατρικὰς παραστάσεις Κυρίαι ἔφερον προσωπίδας.[1]

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Ἡ ἐκδίκησις εἶνε καρπός, ὡς πολλοὶ ἄλλοι καρποί· γλυκὺς πρὶν τὸν δρέψῃς, πικρὸς ἀφοῦ τὸν γευθῇς. (Fery.)

*** «Οὐδέποτε ἔσῃ εὐτυχέστερος τῶν ἄλλων, ἐὰν δὲν κατασταθῇς κρείσσων αὐτῶν.» Τὸ λόγιον τοῦτον ἐγχάραξον βαθέως ἐν τῇ μνήμῃ σου· μνήσθητι δὲ αὐτοῦ ὁσάκις περιπίπτεις ἐν ἀνάγκαις καὶ ἐν ἐσχάτῃ ἀπορίᾳ ἕνεκεν ἰδίων ἁμαρτημάτων. Μνήσθητι αὐτοῦ, ὅταν τὰ ἐκ τῶν σφαλμάτων σου πηγάζοντα παθήματα ἀποσπῶσι δάκρυα ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν σου, ἢ τῶν πεπραγμένων ἡ μεταμέλεια σὲ φέρῃ εἰς ἀπόγνωσιν. Ἐνθυμήθητι αὐτοῦ, ὅταν προτιμᾷς τὸν δουλικὸν ζυγὸν ἀνοικείων παθῶν μᾶλλον, ἢ τὴν ἀληθῆ ἀνεξαρτησίαν σου, ὅταν ἐκλέγῃς ἀξιοκατάκριτον ἐλαφρόνοιαν, ἀντὶ τῆς φρονήσεως ἐν λόγοις καὶ ἐν ἔργοις, τοὺς δὲ ὀνειδισμοὺς ἐνόχου συνειδήσεως, ἀντὶ τοῦ αἰσθήματος τῆς ἀθωότητος, δι' ἧς ἀφικνεῖταί τις εἰς τὴν ἀληθῆ εὐδαιμονίαν. (Zschokke.)

*** Σπούδαζε τὴν ἀνατροφὴν τοῦ στήθους, ἥτις μόνη μορφόνει τοὺς ἀληθεῖς ἄνδρας καὶ τὰς ἀνδρείας γυναῖκας, παρὰ τὴν ἀνατροφὴν τῆς κεφαλῆς, ἀπὸ τὴν ὁποίαν πλάσσονται οἱ καταχρηστικῶς ὀνομαζόμενοι χρηστοήθεις καὶ ἐράσμιοι (aimables) καὶ κομψοὶ ἀνδριαντίσκοι. (Κοραῆς.)

---

1. Ἐσταχ. ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ κ. Δημητρίου Βικέλα μεταφρ. τῶν τραγῳδιῶν τοῦ Σαικσπείρου (Ῥωμαίου καὶ Ἰουλιέττας, Ὀθέλλου καὶ Βασιλέως Λήρ.)

Digitized by Google

*** Εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἄλλων τὰ ἐλαττώματά μας εἶνε σκιαί, αἵτινες αὐξάνουσι καὶ μεγεθύνονται καθ' ὅσον δύει ὁ ἥλιος τῆς εὐτυχίας μας. (Arsène Houssaye.)

ΥΓΙΕΙΝΗ

Περὶ τῆς διαρκείας τοῦ ὕπνου κατὰ τὰς ἡλικίας, τὸ φῦλον, τὰς κράσεις κ.τ.λ.

Ἡ ἀνάγκη τοῦ ὕπνου ἐστὶν ἐπὶ τοσοῦτον ἐπικρατεστέρα, ἐφ' ὅσον περισσότερον διεγείρονται τὰ αἰσθητήρια κατὰ τὴν ἐγρήγορσιν, ἐφ' ὅσον ἐπομένως αἱ ἀπώλειαι τοῦ ὀργανισμοῦ σημαντικώτεραι, αἱ δὲ πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν ἀπωλειῶν αὐτῶν ἐνέργειαι τῶν σπλάγχνων ἐπαισθητότεραι· ὥστε ὅτῳ νεώτερος εἶναί τις τοσοῦτον καὶ περισσοτέραν ἀνάγκην ὕπνου ἔχει. Ἅπαντες γινώσκομεν, ὅτι τὸ ἀρτίτοκον κοιμᾶται μόνον καὶ θηλάζει ἐπί τινα μετὰ τὸν τοκετὸν χρόνον, προϊούσης δὲ τῆς ἡλικίας αὐτοῦ καὶ ἐπαυξανομένων τῶν σχέσεών του μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, ἐλαττοῦται ἡ πρὸς τὸν ὕπνον ἀνάγκη. Ὁ ἔφηβος καθεύδει περισσότερον τοῦ ἀνδρός, οὗτος δὲ περισσότερον τοῦ γέροντος.

Ὁ Φρέλανδερ (Friedlander) ὑπελόγισεν, ὡς ἐν τῷ ἑπομένῳ πίνακι καταφαίνεται, τὸν κατὰ τὰς διαφόρους ἡλικίας ἀπαιτούμενον χρόνον τοῦ ὕπνου, τῆς ἀσκήσεως, τῆς ἐνασχολήσεως καὶ τῆς ἀναπαύσεως.

Ἡλικία.	Ὕπνος.	Ἄσκησις.	Ἐνασχόλησ.	Ἀνάπαυσ.
7 ἐτῶν	9-10 ὥρ.	8 ὥρ.	2 ὥρ.	4 ὥρ.
8 —	9 —	9 —	2—	4 —
9 —	9 —	8 —	3—	4 —
10 —	8-9 —	8 —	4—	4 —
11 —	8 —	7 —	5—	4 —
12 —	8 —	6 —	6—	4 —
13 —	8 —	5 —	7—	4 —
14 —	7 —	5 —	8—	4 —
15 —	7 —	4 —	9—	4 —

Ἀλλ' οἱ ἀνωτέρῳ ἀριθμοὶ δὲν ἐκφράζουσι τὸν γενικὸν κανόνα, καθότι οὗτος ὑπόκειται εἰς πλείστας ἐξαιρέσεις. Καὶ ἐν γένει ἀδύνατον εἶναι νὰ προσδιορισθῶσι τὰ ἀπόλυτα ὅρια τοῦ ὕπνου, παρατεινομένου ἰδίως κατὰ τὰς ἐν ἡμέρᾳ δαπανηθείσας δυνάμεις.

Ἡ παιδικὴ ἡλικία ἔχει ἀνάγκην ὕπνου μᾶλλον τῶν λοιπῶν ἡλικιῶν παρατεταμένου, καθότι ἡ κατ' αὐτὴν ταχεῖα τοῦ σώματος αὔξησις ἐκτελεῖται διὰ συνεχοῦς καὶ ἐπαισθητῆς φθορᾶς τῶν διαφόρων ὑλῶν τοῦ ὀργανισμοῦ, πρὸς ἀναπλήρωσιν τῆς ὁποίας τὰ σπλάγχνα διάκεινται εἰς ἀδιάλειπτον ἐνέργειαν, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἔχουσι ταῦτα ἀνάγκην καὶ περισσοτέρας ἀναπαύσεως· ἡ δὲ στέρησις τοῦ ὕπνου ἀποβαίνει κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην ἐπιβλαβεστάτη.

Ἂς παρατείνωσι τὰ παιδία τὸν ὕπνον τῆς νυκτὸς ἐφ' ὅσον θέλουσιν· οὕτως διευκολύνεται ἡ ἀνάπτυξις αὐτῶν, καὶ ἀναπαύεται ὁ ἐρεθισμὸς τῶν νεύρων ὁ προδιαθέτων ταῦτα εἰς τὰ ἐγκεφαλικὰ νοσήματα.

Τούτων ἕνεκα πρέπει νὰ κατακλίνωμεν τὰ παιδία ἐνωρὶς καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν πάντοτε ὥραν, καὶ ἔξυπνα ἂν τύχωσιν. Ἐπιβλαβὲς δὲ εἶναι νὰ παρατείνωμεν εἰς αὐτὰ τὴν ἐγρήγορσιν δι' ὑπερβολικῶν παιδιῶν, καὶ μάλιστα εἰς πολυάνθρωπον αἴθουσαν. Οὐδέποτε συμφέρει ν' ἀποκοιμίζωμεν ταῦτα εἰς τὰ γόνατα ἢ τὰς ἀγκάλας, καθότι οὕτως ἐπαυξάνεται ἡ θερμοκρασία αὐτῶν, ἐνῷ δὲ τίθενται εἰς τὴν κοιτίδα των, αἰσθάνονται τότε ψῦχος καὶ ἐξυπνοῦσι μετὰ κραυγῶν ὡς ἐκ τῆς ἀλλαγῆς τῆς θέσεως· αἱ δὲ πλημμελεῖς θέσεις τὰς ὁποίας λαμβάνουσιν ἀποκοιμιζόμενα εἰς τὰ γόνατα ἢ τὰς ἀγκάλας, ἐνδέχεται νὰ παραβλάψωσι τὴν κανονικὴν αὐτῶν ἀνάπτυξιν. Ἄλλως τε ἕξεις τοιαῦται δυσκόλως, μετὰ πολλῶν κόπων, καὶ μετὰ πολλὰ ἔτη πολλάκις ἀπομανθάνονται.

Συμφέρει ἆρά γε ν' ἀποκοιμίζωμεν τὰ παιδία, κινοῦντες ταῦτα ἐν τῇ κοιτίδι αὐτῶν; Πολλοὶ ἀπέδωκαν εἰς τὴν κίνησιν ταύτην πλεῖστα ἀτοπήματα καὶ σοβαροὺς μάλιστα κινδύνους. Κατ' αὐτοὺς αἱ τῆς κοιτίδος κινήσεις κατ' οὐδὲν διαφέρουσαι τῶν τῆς αἰώρας, ἢ τῶν ἐκ τοῦ σάλου τῶν πλοίων κινήσεων, ἐπιφέρουσι πολλάκις ἐμέτους, συμφορήσεις εἰς τὸν ἐγκέφαλον κ.τ.λ. Ὁ Δεζεσὰρ (Desessart) παραβάλλει τὸν ὕπνον ὃν ἐπιφέρει ἡ ἐν κοιτίδι κίνησις μετὰ τῆς νάρκης ἐν ᾗ ἐμβυθίζομεν τὸ ὀρνίθιον, θέτοντες τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ὑπὸ τὴν πτέρυγα καὶ κινοῦντες εἶτα σφοδρῶς αὐτὸ διὰ τῶν βραχιόνων. Ἕτεροι δὲ καὶ τὴν βλακίαν αὐτὴν ἀποδίδουσιν εἰς τὴν ἐν λόγῳ κίνησιν κ.τ.λ.

Κατὰ τὸν Φλερύ, τὴν γνώμην τοῦ ὁποίου συμμεριζόμεθα πληρέστατα, αἱ κατὰ τῆς κινήσεως ταύτης ἐγκλήσεις εἰσὶν ὅλως ἀδικαιολόγητοι. Ἡ μετρία τῆς κοιτίδος κίνησις, λέγει οὗτος, ἐκθέτει μόνον τὰ παιδία εἰς τὰς ἀπὸ τῆς κοιτίδος πτώσεις. Ἡ ἐκ τούτου ἕξις δυσκόλως ἀπομανθάνεται, οὗ ἕνεκα ἐπιβάλλεται τῇ μητρὶ ἢ τῇ τίτθῃ ὀχληρόν, τυραννικὸν καθῆκον, ὥστε εἶναι πολὺ προτιμώτερον νὰ μὴ συνειθίσωμεν οὕτω τὰ παιδία. Ταῦτα εἰσὶ τὰ μόνα τῆς κινήσεως ἀτοπήματα, σοβαροτέρου ἄλλου οὔπω ἀποδειχθέντος. Αἱ ἐνδεεῖς μάλιστα, αἱ κινοῦσαι τὴν κοιτίδα διὰ τοῦ ποδός, συμβιβάζουσιν οὕτω τὰς φροντίδας ἃς ἀπαιτεῖ τὸ τέκνον αὐτῶν, μετὰ τῆς ἐργασίας, δι' ἧς πορίζονται τὸν ἐπιούσιον ἄρτον.

Κατά τινας ἡ μετρία τοῦ παιδίου κίνησις ἐν τῇ κοιτίδι αὐτοῦ διευκολύνει τὴν πέψιν, καὶ ἐνισχύει τὰς εἰσέτι ἀσθενεῖς μυϊκὰς τοῦ βρέφους δυνάμεις διὰ τῶν διαφόρων κινήσεων τῶν μελῶν αὐτοῦ.

Συμφέρει δὲ νὰ συνειθίσωμεν τὰ παιδία νὰ

Digitized by Google

κοιμῶνται ἐν τῷ μέσῳ τοῦ θορύβου· κατὰ δὲ τὸν ἡμερήσιον αὐτῶν ὕπνον, νὰ εἰσερχώμεθα καὶ ἐξερχώμεθα τοῦ κοιτῶνος αὐτῶν ἄνευ προφυλάξεως, καὶ νὰ ὁμιλῶμεν δυνατῇ τῇ φωνῇ· οὕτω, λέγει ὁ Δοννὲ, τὰ παιδία δὲν ἐξυπνοῦσι καὶ δὲν τρομάζουσιν, ὅταν τυχαία τις αἰτία προξενήσῃ θόρυβον περὶ αὐτά.

Μέχρι τῆς ἡλικίας τῶν δέκα καὶ ὀκτὼ μηνῶν ἢ τῶν δύο ἐτῶν τὰ παιδία κοιμῶνται καί τινας ὥρας ἐν ἡμέρᾳ, πολλὰ δὲ διατηροῦσι τὴν ἕξιν αὐτὴν καὶ πέραν τῆς ἡλικίας ταύτης. Καὶ τὰ μὲν διετῆ οὐδόλως συμφέρει νὰ ἐμποδίζωμεν ἀπὸ τοῦ ἡμερησίου ὕπνου, ὁσάκις ἐκφράζουσι τὴν ἐπιθυμίαν αὐτήν· πέραν δὲ τῆς ἡλικίας ταύτης δὲν συμφέρει νὰ κοιμῶνται τὴν ἡμέραν, καὶ μάλιστα ἐν ὥρᾳ χειμῶνος, καθότι στεροῦνται οὕτω τῶν καταλληλοτέρων ὡρῶν τοῦ περιπάτου καὶ τῆς ζωογόνου ἐπιῤῥοῆς τοῦ καθαροῦ ἀέρος καὶ τοῦ ἡλίου. Τὰ διατηροῦντα τὴν ἕξιν τοῦ ἡμερησίου ὕπνου πέραν τῆς ἡλικίας ταύτης ὠχριῶσιν, ἐξασθενοῦσι, μαραίνονται, διάγουσιν ἀθλίας νύκτας, αὐξανόμενα δὲ ὑπόκεινται εἰς ἐνοχλήσεις τὰς ὁποίας ἤθελον ἀποφύγει καταλληλότερον διαιτηθέντα.

Οἱ ἐνήλικες κοιμῶνται ὀλιγώτερον τῶν παιδίων, διότι ὁ ὀργανισμὸς τῶν πρώτων καταναλίσκει ὀλιγώτερον, ἡ θρέψις παρ' αὐτοῖς ἐκτελεῖται βραδύτερον, ἡ δὲ ἀνακαίνισις τῶν δαπανηθεισῶν ὑλῶν ἐκτελεῖται νωθρότερον· διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ οἱ γέροντες κοιμῶνται ὀλιγώτερον τῶν ἐνηλίκων. Τινὲς ὅμως τούτων κοιμῶνται καὶ ἐν ὥρᾳ ἡμέρας μετὰ τὸ ἄριςον, ὁσάκις βιάσωσι τὸν στόμαχον αὐτῶν νὰ κοπιάσῃ περισσότερον τοῦ δέοντος, ὅτε τὸ σπλάγχνον αὐτὸ, πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν λειτουργιῶν του, ἀφαιρεῖ ἀπὸ τῶν λοιπῶν ὀργάνων τὰς διατηρούσας αὐτὰ ἐν ἐνεργείᾳ δυνάμεις. Τὴν ἐπιβλαβῆ ταύτην ἕξιν καταπαύομεν ἐλαττοῦντες τὸ ποσὸν τῶν τροφῶν, μετριάζοντες τὴν ὑπερβολικὴν χρῆσιν τοῦ οἴνου, ἢ ἀντικαθιστῶντες τὰς θρεπτικὰς τροφὰς δι' ἑτέρων ἧττον θρεπτικῶν.

Αἱ γυναῖκες κοιμῶνται ἐν γένει περισσότερον τῶν ἀνδρῶν· αἴτιον δὲ τούτου δὲν εἶναι βεβαίως ὁ ἀσθενέστερος αὐτῶν ὀργανισμός. Δὲν ἀρνούμεθα ὅτι τὸ μυϊκὸν τῆς γυναικὸς σύστημα καί τινα μέρη τοῦ ἐγκεφάλου αὐτῆς εἰσὶν ἀσθενέστερα τῶν τοῦ ἀνδρὸς, ἀλλ' αὕτη δὲν ἀσκεῖ τοὺς μῦς αὐτῆς ὅσον ὁ ἀνὴρ, ὥστε ἡ ἀσθένεια αὐτῶν ἀντισταθμίζεται διὰ τοῦ μικροτέρου αὐτῶν κόπου· νομίζομεν ὅθεν, ὅτι ἡ παρὰ τῇ γυναικὶ παράτασις τοῦ ὕπνου ὀφείλεται μᾶλλον εἰς τὴν ἕξιν, τὴν κανονίζουσαν τὴν διάρκειαν καὶ τὴν ἐποχὴν τοῦ ὕπνου, ὡς τοῦτο συμβαίνει καὶ εἰς τοὺς ἄνδρας, ἐξ ὧν τινὲς μὲν κοιμῶνται πολὺ, τινὲς δὲ ὀλίγον. Αἱ ἔγκυοι καὶ αἱ θηλάζουσαι, καὶ μάλιστα ἂν τύχωσι νευρικῆς κράσεως, ἔχουσιν ἀνάγκην ὕπνου μᾶλλον παρατεταμένου καὶ τελειοτέρου.

Οἱ ἀδύνατοι, οἱ φιλάσθενοι, οἱ νευρικῆς κράσεως, οἱ εὐερέθιστοι καὶ ἀεικίνητοι ταχέως ἐξαντλοῦντες τὰς δυνάμεις αὐτῶν, ἔχουσιν ἀνάγκην ὕπνου διαρκεστέρου· ὅσον περισσότερον χρόνον παραχωροῦσι τῷ ὕπνῳ, ἐπὶ τοσοῦτον καὶ ἀναπληροῦσι τὰς ἀπωλεσθείσας αὐτῶν δυνάμεις. Ἀπ' ἐναντίας οἱ ὑγιεῖς, οἱ εὔρωστοι, οἱ λυμφαντικῆς κράσεως, οἱ ἀπαθεῖς παρὰ τοῖς ὁποίοις ὁ ἐγκέφαλος δὲν εἶναι τοσοῦτον εὐαίσθητος, καὶ ἐνεργεῖ μετρίως, δύνανται νὰ παρατείνωσι τὴν ἐγρήγορσιν ἐπ' ἀρκετὸν χρόνον ἄνευ βλάβης. Οἱ αἱματώδους κράσεως, οἱ πληρωτικοὶ, οἱ πολύσαρκοι, οἱ ἔχοντες βραχὺν τὸν τράχηλον, μεγάλην τὴν κεφαλὴν καὶ πλατείας τὰς ὠμοπλάτας ἔχουσι μεγίστην πρὸς τὸν ὕπνον τάσιν, τὴν ὁποίαν ὅμως πρέπει νὰ καταπολεμῶσιν, ὡς προδιαθέτουσαν αὐτοὺς εἰς τὰς πρὸς τὸν ἐγκέφαλον συμφορήσεις καὶ τὰς ἀποπληξίας.

Οἱ πολυφάγοι, οἱ κρεωφάγοι, οἱ καταχρώμενοι τῶν οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν, οἱ ὡς ἐκ τοῦ ἐπιτηδεύματος αὐτῶν ἀσκοῦντες καθ' ὑπερβολὴν τὸ μυϊκὸν αὐτῶν σύστημα, οἱ εἰς παρατεταμένας διανοητικὰς ἐργασίας ἐγκύπτοντες, οἱ ὑποκείμενοι εἰς παντοίας καταχρήσεις, ἔχουσι πάντες ἀνάγκην ὕπνου μᾶλλον παρατεταμένου. Ἀπ' ἐναντίας οἱ ὀλιγοφάγοι, οἱ ἀνεπαρκῶς τρεφόμενοι, καὶ οἱ ποιούμενοι συνήθως χρῆσιν φυτικῶν οὐσιῶν αἰσθάνονται ἧττον τὴν ἀνάγκην τοῦ ὕπνου.

Ὁ ὕπνος ἐστὶ διαρκέστερος κατὰ τὴν ἀνάῤῥωσιν ἢ ἐν ὑγείᾳ, εἶναι δὲ ἐλαφρότατος καὶ διακόπτεται εὐκόλως, καὶ μόνον ὅταν οἱ ἀναῤῥωννύοντες ἀρχίσωσι νὰ ἀσκῶνται ἔχουσιν ὕπνον τέλειον καὶ διαρκῆ. Δι' αὐτοῦ ἀναλαμβάνουσιν οἱ τοιοῦτοι τὰς ὑπὸ τῆς νόσου ἐξαντληθείσας δυνάμεις αὐτῶν, καὶ βαίνουσι ταχύτερον πρὸς τὴν ἐντελῆ ἴασιν, ὥστε συμφέρει νὰ μὴ διακόπτεται ὁ τοιοῦτος ὕπνος.

Ὁ ὕπνος εἶναι ὠφελιμώτατος εἰς ἁπάσας τὰς νόσους, ἀπομονόνει τὸν νοσοῦντα ἀπὸ τὸν διαφόρων φυσικῶν καὶ ἠθικῶν ἐντυπώσεων, καὶ παρέχει αὐτῷ πλείονα ὠφέλειαν τῶν φαρμάκων. Ἐφησυχάζει ἁπάσας τὰς λειτουργίας, καὶ θεραπεύει οὕτω τὰς διαφόρους διαταράξεις τοῦ ὀργανισμοῦ τὰς ὀφειλομένας εἰς ἐρεθιστικὴν ἢ φλογιστικήν τινα κατάστασιν· ζωογονεῖ τὸ νευρικὸν σύστημα ὅπερ ἀντιδρᾷ μετὰ νέας ἰσχύος. Δέον ἑπομένως ν' ἀπομακρύνωμεν ἀπὸ τοῦ ἀσθενοῦς πᾶν τὸ δυνάμενον νὰ διαταράξῃ τὸν ὕπνον αὐτοῦ.

Περαίνοντες ἐπαναλαμβάνομεν, ὅτι ἡ διάρκεια τοῦ ὕπνου ἐξαρτᾶται κατὰ μέγα μέρος ἐκ τῆς ἕξεως, τῆς ἡλικίας, τῆς κράσεως κ.τ.λ., καὶ ὅτι δυσκόλως δυνάμεθα νὰ προσδιορίσωμεν τὰ ἀπόλυτα τοῦ ὕπνου ὅρια, ὅστις κατὰ μέσον ὅρον δέον νὰ διαρκῇ εἰς μὲν τοὺς παῖδας καὶ τοὺς ἐφήβους 9-10 ὥρας, 6-8 εἰς τοὺς ἄνδρας καὶ 6 μόνον ὥρας εἰς τοὺς γέροντας.

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.

Digitized by Google

'Αριθ. 40—Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Δεύτερος Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδ. φρ. 20 —Αἱ συνδρομαὶ ἄρχ. ἀπὸ 1 Ἰαν. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι— Τιμὴ προηγ. φύλλων λ. 30 —Γραφ. τῆς Διευθύνσεως: Ὁδ. Σταδίου, 6. **3 Ὀκτωβρίου 1876**

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΑΥΡΙΚΙΟΝ ΒΛΩΚ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 609.

—

Ἡ πίστωσις.

Παρατεινομένης τῆς συναναστροφῆς ὁ Γέρω-Πέτρος ἔλαβε καιρὸν νὰ εἰπῇ ὅτι δὲν τῷ ἤρεσκε νὰ κάμνῃ πίστωσιν εἰς τοὺς καταναλωτάς του, καὶ ὅτι ἐὰν ἡ πίστωσις ἦναι πολλάκις χρήσιμος, ἀναγκαία μάλιστα, εἰς τὸν παραγωγέα, εἶναι βλαβερά, ὀλεθρία εἰς τὸν καταναλωτήν.

Τὰ παιδία ἐννόησαν καλῶς τί σημαίνει πίστωσις (νὰ πωλήσῃ τις, ἤτοι νὰ παραδώσῃ ἀμέσως τὸ ἐμπόρευμα καὶ νὰ περιμένῃ τὴν πληρωμήν), δὲν ἔβλεπον ὅμως πῶς ἡ πίστωσις ἠδύνατο νὰ ἦναι χρήσιμος εἰς τοὺς μὲν καὶ βλαβερὰ εἰς τοὺς δέ. Ὁ Φίλιππος ἐζήτησεν ἐξηγήσεις καὶ ὁ διδάσκαλος ἐπεφορτίσθη νὰ δώσῃ ταύτας.

— Ἐνθυμεῖσθε ὅτι ὑπεθέσαμεν ἕνα ἀρτοποιὸν ἀγοράζοντα ἄλευρον διὰ γραμματίου.

— Ναί, μάλιστα, ἀπήντησαν ὁμοφώνως.

— Τὸ γραμμάτιον, ἐξηκολούθησεν ὁ διδάσκαλος, δὲν εἶναι χρήματα, ἀλλὰ μόνον ἔγγραφος ὑπόσχεσις νὰ δώσῃ τις χρήματα· ἐνίοτε, ἀγοράζων τις, περιορίζεται νὰ ὑποσχεθῇ προφορικῶς, διότι ἕνας τίμιος ἄνθρωπος, ἔχων χρήματα, πληρώνει, εἴτε ὑπέγραψεν, εἴτε δὲν ὑπέγραψε γραμμάτιον.

Νὰ κάμῃ τις πίστωσιν (ἤτοι νὰ πιστεύσῃ ὅτι ὁ δανειζόμενος θὰ θέλῃ καὶ θὰ δυνηθῇ νὰ πληρώσῃ) εἶναι ἔργον ἐμπιστοσύνης.

Νῦν, ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ μυλωνᾶς δὲν ἔχει ἐμπιστοσύνην καὶ δὲν τῷ πωλεῖ τὸ ἄλευρον μὲ πίστωσιν· τί θὰ κάμῃ ὁ ἀρτοποιός;

Φίλιππος.—Θὰ ὑπάγῃ εἰς ἄλλον.

Διδάσκαλος.—Καὶ ἐὰν ὅλοι οἱ μυλωνάδες δώσουν τὴν αὐτὴν ἀπάντησιν;

Πέτρος.—Δὲν θὰ ἔχῃ ἄλευρον καὶ δὲν θὰ κατασκευάσῃ ἄρτους.

Διδάσκαλος.—Καὶ ἐὰν δὲν κατασκευάσῃ ἄρτους, δὲν θὰ κερδίσῃ τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα. Ἡ πίστωσις λοιπὸν τῷ εἶναι χρήσιμος διὰ νὰ ἐργασθῇ καὶ ζήσῃ τὴν οἰκογένειάν του. Ἄνευ ἀλεύρου ὁ ἀρτοποιὸς θὰ σταυρώσῃ τὰς χεῖρας καὶ ὁ φοῦρνός του θὰ μείνῃ ἀργός.

Ἰωάννης.—Καὶ δὲν θὰ ἔχωμεν ἄρτον νὰ φάγωμεν.

Διδάσκαλος.—Ἀληθῶς, ὁ καταναλωτὴς θὰ ὑπέφερε, διότι θὰ ὑπῆρχεν ὀλιγώτερος ἄρτος. Καὶ δὲν εἶναι τοῦτο μόνον· ἐὰν ὁ μυλωνᾶς δὲν πωλῇ μὲ πίστωσιν τὸ ἄλευρόν του, καὶ ἐὰν δὲν εὕρῃ εὐκαιρίαν νὰ τὸ πωλήσῃ τοῖς μετρητοῖς, τί θὰ τὸ κάμνῃ;

Φίλιππος.—Τίποτε.

Γέρω-Πέτρος.—Καὶ μὲ τὸν καιρὸν τὸ ἄλευρον θὰ χαλάσῃ.

Διδάσκαλος.—Θὰ ἀλέθῃ ὀλιγώτερον. Διατί νὰ ἀγοράζῃ σῖτον ὃν δὲν θὰ εἰξεύρῃ πῶς νὰ χρησιμοποιήσῃ, καὶ νὰ κοπιάζῃ νὰ τὸν ἀλέθῃ, ἀφοῦ θὰ εἰξεύρῃ ὅτι ὁ κόπος του εἶναι χαμένος;

Γέρω-Πέτρος.—Καὶ ἐὰν ἠγόρασε τὸν σῖτον μὲ πίστωσιν, χωρὶς νὰ πωλήσῃ τὸ ἄλευρον πῶς θὰ πληρώσῃ; Καὶ ἐὰν ὁ γεωργὸς δὲν θέλῃ νὰ πωλήσῃ τὸν σῖτον μὲ πίστωσιν;

Διδάσκαλος.—Ἀναμφιβόλως, θὰ ἦτο καλήτερον ἐὰν ὁ γεωργὸς ἠδύνατο πάντοτε νὰ ἀγοράζῃ καὶ πωλῇ τοῖς μετρητοῖς, ἐννοεῖται μετὰ φρονήσεως. Τότε, ἰδοὺ τί θὰ συμβῇ· ὁ γεωργὸς πωλεῖ σῖτον εἰς τὸν μυλωνᾶν καὶ λαμβάνει ἓν γραμμάτιον καὶ τὸ φυλάττει μέχρι τῆς πτώσεώς του· ἐνίοτε δύναται νὰ τὸ μεταβιβάσῃ καὶ εἰς τραπεζίτην τινὰ τοῖς μετρητοῖς, ἢ εἰς τὸν ζωέμπορον ἐὰν οὗτος γνωρίζῃ τὸν μυλωνᾶν. Ὁ μυλωνᾶς ἐκ μέρους του θὰ ἀλέσῃ τὸν σῖτον καὶ θὰ πωλήσῃ τὸ ἄλευρον εἰς τὸν ἀρτοποιὸν δι' ἑνὸς γραμματίου· καὶ τέλος ὁ ἀρτοποιὸς θὰ κατασκευάσῃ ἄρτον καὶ θὰ τὸν πωλήσῃ εἰς τοὺς καταναλωτάς.

Ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ καταναλωτὴς πληρώνει τοῖς μετρητοῖς, ὅπως χρεωστεῖ, ὁ ἀρτοποιὸς θὰ ἔχῃ τὰ ἀναγκαῖα χρήματα διὰ νὰ πληρώσῃ τὸν μυλωνᾶν, ὁ ὁποῖος θὰ δυνηθῇ νὰ πληρώσῃ τὸν γεωργόν. Καὶ ἐὰν ὁ γεωργὸς μετεβίβασε τὸ γραμμάτιον εἰς τὸν ζωέμπορον, οὗτος θὰ πληρωθῇ κατ' εὐθεῖαν ἀπὸ τὸν μυλωνᾶν, ὥστε τὰ χρήματα τοῦ καταναλωτοῦ πληρώνουν ὁριστικῶς τὰ πάντα.

Ἰωάννης.—Ἀφοῦ τὰ πάντα γίνονται διὰ τὸν καταναλωτήν, πρέπει νὰ πληρώνῃ καὶ τὰ πάντα.

Διδάσκαλος.— Δικαίως. Εἴδομεν ὅτι ἡ πίστωσις εὐκολύνει τὴν παραγωγήν, μεταβιβάζουσα τὰς πρώτας ὕλας εἰς ἐκείνους οἵτινες εἶναι εἰς κατάστασιν νὰ τὰς ἐργασθῶσι. Εἰς τὸ παράδειγμά μας εἶναι ὡς ὁ μυλωνᾶς νὰ ἔλεγεν εἰς τὸν

Digitized by Google

γεωργόν· θὰ ἀλέσω τὸν σῖτόν σου· ὁ ἀρτοποιὸς θὰ πληρώσῃ τὸν κόπον μου. Ὁ ἀρτοποιὸς λέγει ἀκολούθως· θὰ κατασκευάσω ἄρτους, ὁ καταναλωτὴς θὰ μᾶ; πληρώσῃ ὅλους. Τώρα θὰ ἐρωτήσω διατί ὁ καταναλωτὴς πρέπει νὰ πληρώσῃ τοῖς μετρητοῖς;

Πέτρος.— Διὰ νὰ πληρωθῶσι καὶ οἱ παραγωγεῖς.

Γέρω-Πέτρος.— Ὁ μὲ πίστωσιν ἀγοράζων καταναλωτὴς εὐκόλως χρεώνεται, διότι δὲν δανείζεται διὰ νὰ παραγάγῃ, ἀλλὰ διὰ νὰ καταναλώσῃ· καὶ ὅ,τι καταναλίσκεται δὲν ὑπάρχει πλέον.

Διδάσκαλος.— Ναί· ἡ μόνη χρήσιμος πίστωσις εἶναι ἡ προτιθεμένη νὰ παραγάγῃ· πᾶσα ἄλλη εἶναι ἢ σφάλμα, ἢ δυστύχημα.

Α. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ.

Ἕπεται συνέχεια.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΚΗΡΙΟΥ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 610.

Ἀφ' οὗ σᾶς ἔδειξα πῶς ἠμποροῦμεν νὰ εὑρίσκωμεν τὸ ὀξυγόνον εἰς τὸ νερὸν, ἴσως καλὸν εἶναι νὰ μάθετε καὶ κατὰ ποῖον τρόπον δύνασθε νὰ τὸ ἀποκτᾶτε ἄφθονον. Τὸ ὀξυγόνον ἐννοεῖται ὅτι ὑπάρχει καὶ εἰς τὸν ἀέρα. Ἄλλως θὰ ἦτον ἀκατανόητον πῶς τὸ κηρίον, τὸ ἀναπτύσσον μόνον ὑδρογόνον, ὅταν καίῃ εἰς τὸν ἀέρα παράγει καὶ νερόν. Τὸ ἄλλο λοιπὸν συστατικὸν τοῦ νεροῦ, τὸ ὀξυγόνον, λαμβάνει ἐκ τοῦ ἀέρος. Ἄλλως δὲν θὰ ἐξηγεῖτο χημικῶς ἡ παρουσία τῆς σταγόνος ἐκείνης τὴν ὁποίαν εἴδομεν. Ἂς ἴδωμεν λοιπὸν ἂν δὲν ἠμπορῶμεν καὶ ἡμεῖς νὰ λάβωμεν τὸ ὀξυγόνον ἐκ τοῦ ἀέρος. Ὑπάρχουσι διὰ τοῦτο πολλαὶ μέθοδοι· ἀλλ' εἶναι δύσκολοι καὶ περιπεπλεγμέναι. Θέλω νὰ περιορισθῶμεν εἰς μίαν ἁπλουστέραν. Ὑπάρχει τις οὐσία καλουμένη ὀξύδιον μαγγανεσίου. Εἶναι τοῦτο τὸ κατάμαυρον ὀρυκτὸν χρησιμωτάτη οὐσία, διότι ὅταν πυρώσῃ, ἐξάγει πολὺ ὀξυγόνον. Εἰς τὴν μεταλλίνην ταύτην φιάλην ἔρριψα ὀλίγον ἐκ

Σχ. 36.

τοῦ μετάλλου τούτου, καὶ προσέθηκα καὶ ἕνα σωλῆνα. Ὁ λύχνος μου καίει· ἐπάνω του θέτω τὴν φιάλην. Ἐπειδὴ εἶναι μεταλλίνη, δὲν θὰ τὴν βλάψῃ ἡ φλόξ. Καὶ ὅμως, διὰ νὰ μὴ ἔχωμεν ἀνάγκην νὰ θερμάνωμεν τὸ μαγγανέσιον τόσον ὥστε νὰ πυρώσῃ, ἃς προσθέσωμεν εἰς αὐτὸ καὶ ὀλίγην χλωρικὴν πότασσαν, ἥτις σήμερον κατασκευάζεται εἰς μεγάλας ποσότητας, διότι τὴν μεταχειρίζονται εἰς λεύκανσιν, εἰς χημικὰς χρήσεις καὶ εἰς πυροτεχνήματα. Μετ' αὐτῆς ἡνωμένον, τὸ ὀξύδιον τοῦ μαγγανεσίου (ἂν θέλετε ἠμπορεῖτε νὰ λάβητε καὶ ὀξύδιον χαλκοῦ ἢ σιδήρου) καὶ διὰ πολὺ ὀλιγωτέρας θερμότητος θὰ ἐξαγάγῃ ὀξυγόνον. Πολὺ δὲν θὰ παραγάγω, διότι δὲν μᾶς χρειάζεται εἰς τὰ πειράματα ταῦτα. Ἐπειδὴ ὅμως ὅ,τι κατ' ἀρχὰς παράγεται εἶναι ἀναγκαίως ἀναμεμιγμένον μετὰ τοῦ ἀέρος ὅστις περιείχετο ἐντὸς τῆς φιάλης, διὰ τοῦτο θυσιάζω τὸ μέρος τοῦτο, καὶ τὸ ἀφήνω νὰ φύγῃ. Θὰ ἴδῆτε δὲ ὅτι, καθὼς διὰ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, οὕτω καὶ δι' ἁπλῆς φλογὸς τοῦ λύχνου τοῦ οἰνοπνεύματος δύνασθε νὰ παραγάγητε ὀξυγόνον, καὶ τώρα αὐτὴν θὰ μεταχειρισθῶμεν. Παρατηρήσατε πόσον εὐκόλως ἐξέρχεται τὸ ἀέριον ἐκ τοῦ ὀλίγου τούτου μίγματος. Ἂν ἐξετάσωμεν ποῖαι εἰσὶν αἱ ἰδιότητές του, θὰ εὕρωμεν ὅτι εἶναι ἐντελῶς αἱ ἴδιαι ἃς εἶχε καὶ τὸ ἐξαχθὲν διὰ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, δηλαδὴ θὰ εἶναι ἀέριον διαφανὲς, μὴ διαλυόμενον εἰς τὸ νερὸν, καὶ φαινόμενον ὅτι ἔχει δρατὰ προσόντα τῆς ἀτμοσφαίρας. Περιέχει λοιπὸν, εἴπομεν, τὸ ὀξυγόνον ὅσον κατ' ἀρχὰς παρήχθη καὶ ἀέρα προσέτι ἐντὸς τῆς φιάλης· διὰ τοῦτο, ἰδοὺ, ἀφήνω αὐτὸ νὰ ἐξέλθῃ, διὰ νὰ ἔχωμεν ἀέριον καθαρὸν, καὶ νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ἐξετάσωμεν αὐτὸ ἀσφαλῶς καὶ τακτικῶς. Ὅταν ἐβύθισα καιόμενον ξύλον εἰς τὸ ὀξυγόνον, εἴδετε πόσον λαμπρότερον ἔκαιεν. Ἰδέτε καὶ ἐδῶ· *(Ὁ καθηγητὴς βυθίζει κηρίον εἰς τὸν κύλινδρον.)* Τὸ κηρίον αὐτὸ καίει καλῶς εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν. Ἀλλ' ὅταν τὸ βυθίζω εἰς τὸ ἀέριον τοῦτο, βλέπετε πόσον μεγαλητέραν λάμψιν δίδει. Τὸ ἴδιον θὰ ἔκαμνε καὶ πᾶν ἄλλο καιόμενον ἀντικείμενον. Παρατηρεῖτε ἀκόμη ὅτι τὸ ἀέριον τοῦτο εἶναι βαρύ. Τὸ ὑδρογόνον ἀναβαίνει εἰς τὸν ἀέρα ἐλαφρότερον ἐντὸς ἀεροστατικῆς σφαίρας, διότι συμπαρασύρει καὶ τῆς σφαίρας ταύτης τὸ ὕφασμα, ἐν ᾧ τὸ ὕφασμα πίπτει ἐξ ἐναντίας, ὡς βλέπετε ἐνταῦθα. Ἰδοὺ, τὸν κύλινδρον κρατῶ ἔχοντα τὸ στόμιον πρὸς τὰ ἄνω, καὶ ὅμως τὸ ἀέριον δὲν φεύγει, διότι ἐντὸς αὐτοῦ βλέπετε ὅτι τὸ κηρίον καίει λαμπρά. Ὁ ὄγκος τοῦ ὑδρογόνου τοῦ ἐξερχομένου ἐκ τοῦ ὕδατος εἴπομεν ὅτι εἶναι διπλάσιος τοῦ ὑδρογόνου· οὐχὶ ὅμως καὶ τὸ βάρος· ἐξ ἐναντίας, ὡς σᾶς εἶπα ἄλλοτε, τὸ ὑδρογόνον εἶναι ὀκτάκις ἐλαφρότερον τοῦ ὀξυγόνου. Ἔχομεν τρόπον νὰ ζυγίζωμεν καὶ τὸν ἀέρα καὶ τὰ ἄλλα ἀέρια. Ἀλλ' ἀρκεῖ νὰ σᾶς εἰπῶ ὅτι λίτρα (χωρητικότητος) ὑδρο-

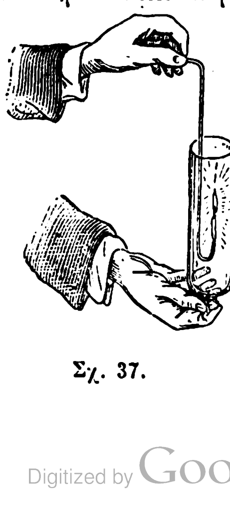

Σχ. 37.

γόνου βαρύνει 0 γρ. 089, λίτρα δὲ ὀξυγόνου βαρύνει 1 γρ. 430, ἢ ἄλλως κυβικὸν μέτρον ὑδρογόνου βαρύνει 89 γραμμάρια, ἐν ᾧ κυβικὸν μέτρον ὀξυγόνου, 1430. Ὥστε βλέπετε πόση καὶ πόσον μεγάλη εἶναι ἡ διαφορά.

Ἂς ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν ἰδιότητα τοῦ ὀξυγόνου, τοῦ νὰ καθιστᾷ ζωηροτέραν τὴν καῦσιν. Θὰ μεταχειρισθῶ κηρίον διὰ νὰ σᾶς δείξω τὸ πείραμα ὅσον τὸ δυνατὸν ἁπλούστερον. Βλέπετε πῶς καίει τὸ κηρίον εἰς τὸν ἀέρα. Ἰδέτε τώρα καὶ συγκρίνατε, ὅταν τὸ ἔθεσα εἰς αὐτὸ τὸ ποτήριον τὸ περιέχον ὀξυγόνον· δίδει τώρα λάμψιν ὡς ἐκείνην σχεδὸν τὴν ὁποίαν εἴδαμεν νὰ ἐξέρχεται ἐκ τῶν πόλων τῆς βολταϊκῆς στήλης. Ἐννοεῖτε πόσον δραστηρία εἶναι ἡ ἐνέργεια τοῦ ὀξυγόνου; Καὶ ὅμως τίποτε ἄλλο δὲν παράγεται ἀφ' ὅ,τι παρήγαγεν ἡ καῦσις εἰς τὸν ἀέρα. Σχηματίζεται μόνον νερόν· ἀλλὰ τὸ ἴδιον φαινόμενον εἴδομεν καὶ ὅταν καίῃ τὸ κηρίον εἰς τὸν ἀέρα.

Τώρα δέ, ἀφ' οὗ ἐγνωρίσαμεν τὴν νέαν ταύτην οὐσίαν, ἂς τὴν σπουδάσωμεν βαθύτερον, νὰ ἴδωμεν μήπως ἠπατήθημεν ὡς πρὸς τὰ γενικὰ ἡμῶν συμπεράσματα περὶ τοῦ μέρους τούτου τῶν προϊόντων τοῦ κηρίου. Θαῦμα εἶναι πόσην δραστικότητα δίδει τὸ ἀέριον τοῦτο εἰς τὴν καῦσιν. Οὗτος ὁ λύχνος φέρ' εἰπεῖν ἐδῶ εἶναι ἁπλούστατος. Τοιούτους μεταχειριζόμεθα εἰς κοινὰς χρήσεις, εἰς τὸν συνήθη φωτισμόν, εἰς τοὺς φάρους, καὶ ἀλλαχοῦ. Πῶς νὰ τὸν κάμωμεν νὰ φέξῃ καλήτερα; Ἁπλούστατον, θὰ εἴπῃτε· καθὼς τοῦ κηρίου ἡ λάμψις αὐξάνει ἐντὸς τοῦ ὀξυγόνου, οὕτω πρέπει ν' αὐξάνῃ καὶ τοῦ λύχνου τούτου τὸ φῶς· καὶ ἔχετε πληρέστατα δίκαιον. Ἐπίτηδες τὸν ἔχω νὰ καίῃ κακῶς. Ἀλλ' ὁ προπαρασκευαστής μου θὰ εὐαρεστηθῇ νὰ μοὶ δώσῃ τὸν σωλῆνα ὅςις κοινωνεῖ μετὰ τοῦ δοχείου τοῦ ὀξυγόνου, διὰ νὰ φέρω ὀλίγον ἀέριον εἰς τὴν φλόγα. Ἰδού, ἔρχεται τὸ ὀξυγόνον. Ποίαν ἐξαίσιον καῦσιν προκαλεῖ! Ἂς ἀφαιρέσωμεν τώρα τὰ ἐφόδια. Τί γίνεται ἡ φλόξ; *(Διακόπτει τὸ ῥεῦμα τοῦ ὀξυγόνου, καὶ ὁ λύχνος ἀμέσως θαμβοῦται.)* Τῷ ὄντι εἶναι ἀξιοθαύμαστον πῶς τὸ ὀξυγόνον παροξύνει τὴν καῦσιν! Δὲν ἐνεργεῖ δὲ οὕτως ἐπὶ μόνου τοῦ ὑδρογόνου καὶ τοῦ ἄνθρακος, δηλαδὴ ἐπὶ μόνου τοῦ κηρίου, ἀλλὰ εἰς πᾶσαν συνήθη καῦσιν. Ἂς δοκιμάσωμεν ὡς πρὸς τὸν σίδηρον. Εἴδετε ἤδη, καὶ ἠξεύρετε ὅτι τὸ σίδηρον καίει ὀλίγον εἰς τὸν ἀέρα.

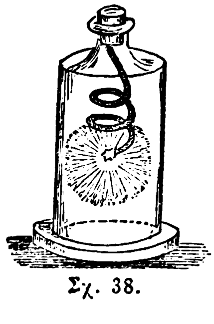

Σχ. 38.

Εἰς τὴν φιάλην ταύτην εἰσάγω σύρμα σιδήρου διὰ νὰ καῇ. Ἀντὶ σύρματος δοκὸν σιδήρου ἂν εἶχον χονδρὴν ὡς τὸν βραχίονά μου, ἐπίσης θὰ ἔκαιε. Εἰς τὸ ἄκρον τοῦ σιδήρου προσαρτῶ ὀλίγον ξύλον, τὸ ἀνάπτω, καὶ βυθίζω οὕτω τὸ ἄκρον τοῦτο εἰς τὸ ὀξυγόνον. Τοῦ ξύλου ἡ καῦσις γίνεται φυσικῷ τῷ λόγῳ, ὡς βλέπετε, δραςηριωτέρα ἐντὸς τοῦ ὀξυγόνου. Ἐντὸς ὀλίγου θὰ καύσῃ καὶ τὸ μέταλλον. Ἰδού, βλέπετε ὅτι ἐφλογίσθη καὶ αὐτό, καὶ ἐκπέμπει φλόγα λαμπράν, καὶ ἡ καῦσίς του δὲν θὰ παύσῃ ταχέως. Θὰ ἐξακολουθήσῃ ἐν ὅσῳ τῇ δίδομεν ὀξυγόνον, μέχρις οὗ καταναλωθῇ ὅλον τὸ μέταλλον.

Ἂς ἀφήσωμεν αὐτό, καὶ ἂς λάβωμεν ἄλλην οὐσίαν. Τοῦτο εἶναι θεῖον ἢ θειάφιον. Ἠξεύρετε ὅτι αὐτὸ καίει εἰς τὸν ἀέρα. Ἂν τὴν βυθίσωμεν εἰς τὸ ὀξυγόνον, θὰ ἴδῃτε καὶ πάλιν ὅτι ἐκεῖ ἡ καῦσίς του θὰ εἶναι πολὺ ζωηρωτέρα. Τὸ συμπέρασμα εἶναι ὅτι καὶ εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν τὸ ὀξυγόνον αὐτῆς εἶναι τὸ προκαλοῦν τὴν καῦσιν. Τὸ θεῖον καίει ἡσύχως εἰς τὸ ὀξυγόνον· εὐθὺς ὅμως βλέπετε ὅτι πολὺ διαφέρει ἡ καῦσις αὐτοῦ ἐδῶ καὶ εἰς τὸν ἀέρα.

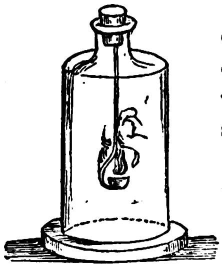

Σχ. 39.

Λαμβάνω ἤδη ἄλλην οὐσίαν, τὸν φωσφόρον. Ἀλλὰ δὲν σᾶς συμβουλεύω νὰ ἐπαναλάβῃτε τὸ πείραμα τοῦτο εἰς τὴν οἰκίαν σας. Δὲν εἶναι ἀκίνδυνον. Ἡ οὐσία αὐτὴ εἶναι εἰς ἀνώτατον βαθμὸν εὐφλόγιστος, καὶ ἀφ' οὗ τοσοῦτον καλῶς καίει εἰς τὸν ἀέρα, πῶς δὲν πρέπει νὰ καίῃ εἰς τὸ ὀξυγόνον! Δὲν θὰ σᾶς δείξω τὸ φαινόμενον εἰς ὅλην του τὴν λαμπρότητα, διότι δὲν θέλω νὰ διατρέξω τὸν κίνδυνον τοῦ νὰ θραύσω τὸ ἀγγεῖον. Καὶ ὅλημου ἡ προσοχὴ ὅμως δὲν ἠξεύρω ἂν θὰ μὲ ἀπαλλάξῃ τῆς ζημίας, καὶ ἂν ὁ φωσφόρος δὲν θὰ θραύσῃ τὴν φιάλην μου. Βλέπετε πῶς καίει ἡ οὐσία αὕτη εἰς τὸν ἀέρα. Βλέπετε τώρα, ἅμα τὴν εἰσάγω εἰς τὸ ὀξυγόνον πόση εἶναι ἡ λάμψις της! *(Ὁ καθηγητὴς εἰσάγει τὸν καίοντα φωσφόρον εἰς τὴν φιάλην τοῦ ὀξυγόνου.)* Ἰδέτε πῶς πετῶσι τὰ στερεὰ ταῦτα μόρια, καθιστῶντα τὴν καῦσιν τοσοῦτον θαυμασίως λαμπράν.

Ἱκανὰ ἐλάβομεν δείγματα τῆς δυνάμεως τοῦ ὀξυγόνου, καὶ τοῦ ὅτι προκαλεῖ ζωηρὰν καῦσιν εἰς τὰς ἄλλας οὐσίας. Ἂς ἐξετάσωμεν αὐτὸ ἀκόμη καὶ καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰς σχέσεις του πρὸς τὸ ὑδρογόνον. Ἐνθυμεῖσθε ἴσως ὅτι ὅταν ἡ ἀνάλυσις τοῦ νεροῦ μᾶς ἔδωκεν ὀξυγόνον καὶ ὑδρογόνον, καὶ ἔπειτα ἀνεμίξαμεν τὰ δύω ταῦτα ἀέρια, καὶ τὰ ἀνήψαμεν, ἔγινε μικρὰ ἔκρηξις· προσέτι δὲ καὶ ὅτι ἡ φλὸξ τῶν δύω αὐτῶν ἀερίων συναναμεμιγμένων μᾶς ἔδωκεν ὀλίγον φῶς, ἀλλὰ πολλὴν θερμότητα.

Θ' ἀναμίξω τὰ δύω ταῦτα ἀέρια καθ' ἣν ἀναλογίαν ἔχουσιν ἐντὸς τοῦ νεροῦ. Εἰς τοῦτο τὸ ἀγγεῖον ἔβαλα ὀξυγόνον, καὶ διπλάσιον αὐτοῦ ὑδρογόνον. Ὥστε τὸ μίγμα τοῦτο κατ' οὐδὲν διαφέρει ἐκείνου ὃ ἐλάβομεν ὅταν διὰ τῆς βολταϊ-

κῆς στήλης ἀνελύσαμεν τὸ νερὸν εἰς τὰ δύω συστατικὰ αὐτοῦ στοιχεῖα, καὶ ἔπειτα ἀνεμίξαμεν πάλιν τὰ δύω ἐκεῖνα ἀέρια. Θέλω ν' ἀνάψω τώρα τοῦτο τὸ μίγμα, διὰ νὰ ἴδωμεν ἂν καὶ κατὰ πόσον τὸ ὀξυγόνον βοηθῇ τὴν καῦσιν τοῦ ὑδρογόνου. Ἡ ποσότης ὅμως αὐτοῦ εἶναι μεγίστη, καὶ δὲν ἠμπορῶ νὰ τὴν ἀνάψω ὅλην, διότι θὰ εἴχομεν φοβερὰ δυστυχήματα. Ἀλλὰ πῶς νὰ κατορθώσω ν' ἀνάψω μικρὰ μέρη αὐτῆς χωρὶς κακῶν ἀποτελεσμάτων; Ἆ! ἠξεύρω τί θὰ κάμω. Θὰ περάσω τὸ μικτόν μου ἀέριον διὰ σαπουνάδας. Οὕτω θὰ γίνωσι φοῦσκαι ἐξ αὐτοῦ, καὶ θὰ καύσωμεν τὰς φούσκας αὐτάς. Εἰσάγω λοιπὸν εἰς τὴν σαπουνάδα τὸν σωλῆνα τοῦτον τῆς πίπας, ὅστις κοινωνεῖ μετὰ τοῦ δοχείου τῶν δύω ἀερίων, καὶ δι' αὐτοῦ παράγονται αἱ φοῦσκαι. Προσοχὴ ὅμως! Δὲν ἀνάπτω τὴν φοῦσκαν ὡς κρέμαται εἰς τοῦ σωλῆνος τὴν ἄκραν· ἠξεύρετε διατί; Διότι δι' αὐτῆς ἠμπορεῖ ν' ἀνάψῃ καὶ ὅλον τὸ μίγμα ἐντὸς τοῦ σωλῆνος καὶ ἐντὸς τοῦ ἀγγείου, καὶ τὸ ἀγγεῖόν μας τοὐλάχιστον νὰ γίνῃ τρίμματα. *(Ὁ καθηγητὴς διὰ τοῦ σωλῆνος παράγει φούσκας εἰς τὴν σαπουνάδα, καὶ τὰς δέχεται εἰς τὴν παλάμην του.)* Προτιμῶ νὰ καύσω τὴν φοῦσκαν εἰς τὴν παλάμην μου. Ὀλιγώτερον μὲν θὰ κροτήσῃ, ἀλλὰ τὸ πείραμα θὰ εἶναι ἀσφαλέστερον, καὶ θὰ τὸ ἴδῆτε καλήτερα. *(Ὁ καθηγητὴς ἀνάπτει φοῦσκαν εἰς τὴν παλάμην του.)* Εἴδετε καὶ ἠκούσατε τὴν ἔκρηξιν; Βλέπετε λοιπὸν ὅτι τὸ ὀξυγόνον, ἂν καὶ μόνον του δὲν καίῃ καὶ δὲν ἐκρήγνυται, ἐρχόμενον ὅμως εἰς ἐπαφὴν τοῦ ὑδρογόνου, ἐνεργεῖ ἐπ' αὐτοῦ, καὶ δαπανᾷ ὅλην του τὴν δύναμιν εἰς τὸ νὰ καταστρέψῃ τοῦ ὑδρογόνου τὰς ἰδιότητας.

Ἐξ ὅσων σᾶς εἶπα λοιπὸν, ἐλπίζω ὅτι ἐνοήσατε τὴν σχέσιν τοῦ νεροῦ πρὸς τὸν ἀέρα καὶ πρὸς τὸ ὀξυγόνον. Διατί τὸ ποτάσσιον ἀναλύει τὸ νερόν; Διότι ἀπαντᾷ ἐκεῖ ὀξυγόνον. Τίς εἶναι ἡ οὐσία ἥτις ἐξέρχεται ὅταν ῥίπτω τὸ ποτάσσιον εἰς τὸ νερόν; Εἶναι τὸ ὑδρογόνον, διότι τὸ ὀξυγόνον συνδέεται μετὰ τοῦ ποτασσίου, καὶ οὕτω τὸ ὑδρογόνον μένει ἐλεύθερον καὶ καίει. Τὸ τεμάχιον τοῦτο τοῦ ποτασσίου ἀναλύον τὸ νερὸν, ἂν θέλετε αὐτὴν τὴν σταγόνα τὴν σχηματισθεῖσαν ἐκ τῆς καύσεως τοῦ κηρίου, ἀποῤῥοφᾷ τὸ ὀξυγόνον ὅσον τὸ κηρίον ἀπεῤῥόφησεν ἐκ τῆς ἀτμοσφαίρας, καὶ ἐλευθεροῖ τὸ ὑδρογόνον. Ἀκόμη περισσότερον· ἂν λάβω ὀλίγον πάγον, καὶ θέσω ἐπ' αὐτοῦ ὀλίγον ποτάσσιον, ἡ θαυμασία συγγένεια ἥτις ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ ὑδρογόνου καὶ τοῦ ὀξυγόνου εἶναι τοιαύτη, ὥςε ὁ πάγος θ' ἀνάψῃ τὸ μέταλλον. Θὰ σᾶς δείξω καὶ τοῦτο τὸ πείραμα διὰ νὰ ἴδητε πόσον τ' ἀποτελέσματα δύνανται νὰ τροπολογῶνται ὑπὸ τῶν περιστάσεων. Ἰδού· τὸ ποτάσσιον καίει εἰς τὸν πάγον, καὶ παράγει ὡς μικρὸν ἡφαίστιον.

Εἰς τὴν προσεχῆ ἡμῶν συνδιάλεξιν, ἀφ' οὗ σᾶς ἔδειξα τὰς ἀνωμαλίας ταύτας, καθῆκόν μου θὰ θεωρήσω νὰ σᾶς ἐξηγήσω ὅτι κἀνὲν τῶν ἀλλοκότων καὶ παραδόξων τούτων φαινομένων, κἀμμία τῶν ἐκτάκτων καὶ ἐπιβλαβῶν τούτων ἐνεργειῶν δὲν παράγεται ὅταν καίωμεν ὄχι μόνον ἓν κηρίον, ἀλλὰ καὶ τὸ φωταέριον τῶν πόλεων, καὶ οἵαν δήποτε καύσιμον ὕλην τῶν ἑςιῶν, σεβόμεναι τοὺς νόμους οὓς διαγράφει ἡμῖν ἡ φύσις.

Α. Ρ. Ραγκαβης.

Ἕπεται συνέχεια.

ΟΙ ΜΕΛΛΟΝΥΜΦΟΙ ΤΗΣ ΣΠΙΤΖΕΒΕΡΓΗΣ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 613.

Θ'

Παρῆλθον οὕτω δύο ἑβδομάδες, καθ' ἃς ἐξηκολούθει νὰ πλέῃ ἡ *Ῥόζα Μαρία*. Ἡ ἀτμοσφαῖρα ἦτο ἤδη ψυχροτέρα ἀφ' ὅτου εἶχον περάσει τὴν νῆσον τῶν ἄρκτων (Βέερεν-Ἔϊλανδ), ἥτις φαίνεται οἱονεὶ ἀποκεκομμένη ἀπὸ τῆς Σπιτζεβέργης καὶ ἣν ἀνεκάλυψεν ὁ Ὁλλανδὸς Βάρεντζ. Ὅτε διήρχετο ἐκεῖθεν τὸ πλοῖον, ὁ Μαρσὲλ, προσπαθῶν νὰ διακρίνῃ τὴν μαύρην τῆς νήσου κορυφὴν, ἣν ὁ Βάρεντζ ὠνόμασε Ἰάμμερσβεργ, ἤτοι ὄρος τῆς ἀθλιότητος, ἐνεθυμήθη ὅτι ἐκεῖ ὀλίγον ἔλειψεν ὁ μέγας Νέλσων νὰ γείνῃ βορὰ ἄρκτου. «Ὁπόσον διαφορετικὴ ἴσως θὰ ἦτο τὰ νῦν ἡ τύχη τῆς Γαλλίας, διελογίζετο, ἂν ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχῇ τοῦ σταδίου του ὁ ἥρως τοῦ Ἀβουκὶρ καὶ τοῦ Τραφαλγὰρ, ὁ βάρβαρος καταστροφεὺς τοῦ στόλου τῆς Κοπεγχάγης, ἤθελε συντριβῆ ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ ὑπερβορείου τέρατος!»

Πρωΐαν τινὰ τὸ ἐν τῷ κοιτωνίσκῳ τοῦ πλοιάρχου θερμόμετρον κατέβη αἴφνης πολλοὺς βαθμούς. Ὁ ἄνεμος ἤρχισε νὰ πνέῃ βίαιος καὶ ψυχρὸς καὶ ὀλίγον παρέκει ἐφαίνοντο ἐπιπλέοντες ὄγκοι ἐστρογγυλωμένοι, ὡς δέρματα λευκὰ ἐπὶ τῶν σκοτεινῶν κυμάτων.

—Ἆ ἅ! ἀνέκραξεν ὁ Τρομπὼν, δὲν σοῦ φαίνεται πῶς εἶνε κοπάδι; Μήπως κἀνένας καλὸς βοσκὸς τῆς Σπιτζεβέργης μᾶς φέρει κρέας; Καλῶς νὰ ὁρίσῃ. Ἤρχισα νὰ βαρύνωμαι τὰ ξύγγια τοῦ Κ. Βανσκὲπ καὶ ἐπεθύμησα καμμίαν κοτελλέτα.

— Καλὴ κοτελέττα, ἔννοια σου, ὑπέλαβεν ὁ Λάξ. Εἶνε οἱ πρῶτοι πάγοι αὐτοὶ ὁποῦ βλέπεις, φίλε μου. Ὡς ἐδῶ καλὰ πᾶμε, ἀλλὰ ἂν ἔλθουν καὶ οἱ δεύτεροι!—Ἂν καὶ πολλὰ πολλάκις γαλλικὰ πλοῖα ἔπλευσαν μέχρι τῶν πολικῶν χωρῶν, ἂν καὶ ἤδη κατὰ τὸν δέκατον ἕβδομον αἰῶνα αἱ γαλλικαὶ φρεγάται ἔφθασαν μέχρι τῆς Σπιτζεβέργης ἵνα ὑπερασπισθῶσι τοὺς γάλλους ἁλιεῖς κατὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ τόσοι γάλλοι θαλασσοπόροι ἐξηρεύνησαν τὰ μέρη ἐκεῖνα, οὐδὲν ἧττον ἡ γαλλικὴ γλῶσσα δὲν δύναται νὰ δηλώσῃ

Digitized by Google

ἓν ἐκ τῶν κυριωτέρων φαινομένων τῶν χωρῶν ἐκείνων εἰμὴ διὰ τῆς ἐκφράσεως *ἐπιπλέοντες πάγοι*. Οἱ Ἄγγλοι ἀπ' ἐναντίας διὰ δεκατεσσάρων διαφόρων ἐκφράσεων δηλοῦσι τὰ διάφορα σχήματα καὶ τὰς διαφόρους κινήσεις τῶν τοιούτων πάγων.

Ἡ *Ῥόζα Μαρία* ὠλίσθαινεν ἐλαφρῶς τὸ πρῶτον μεταξὺ τῶν πάγων τούτων, οἵτινες ἐκυλινδοῦντο εἰς τὰ πλευρά της ὡς μεγάλαι σφαῖραι χιόνος ἢ ὡς ἀεροπόρα σφαιρώματα καὶ κατ' ὀλίγον ἐτήκοντο τριβόμενοι πρὸς τὰ κύματα. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ συνήντησεν ἄλλους ὄγκους ὑψηλοτέρους καὶ πλατυτέρους, ὁμοίους πρὸς γρανίτην. Κατ' ἐκείνων ἦτο ἐπικίνδυνον νὰ προσαράξῃ, δύο δὲ ναῦται τοποθετημένοι ἑκατέρωθεν τοῦ πλοίου κατεγίνοντο εἰς τὸ νὰ τοὺς ἀπομακρύνωσι διὰ μακρῶν δοράτων. Ἐνίοτε μάλιστα τῇ αἰτήσει τοῦ Λάξ, ὅστις ἵστατο εἰς τὸ πηδάλιον, ἡ *Ῥόζα Μαρία* ἤλλαζε διεύθυνσιν ἵνα τοὺς ἀποφύγῃ.

Καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν διήρκεσεν ἡ πολύμοχθος αὕτη ἐργασία. Νέφη σκοτεινὰ ἐκάλυπτον τὸν οὐρανόν, τὰ ὁποῖα ποῦ καὶ που διεπέρα ἀκτίς τις ἡλίου, κιτρίνη ὡς ἔλασμα ὀρειχάλκου. Ἄνεμος δυνατὸς ἀνεσήκωνε τὰ κύματα καὶ ἐσύριζε διὰ μέσου τῶν ἱστίων. Ἀπ' ἄκρου ἕως ἄκρου τοῦ πλοίου ἠκούετο ὁ ἀπαίσιος ψίθυρος, ὁ τόσον λυπηρὰν αἴσθησιν ἐμποιῶν εἰς ἐκείνους, οὓς οἱ γηραιοὶ ναυτικοὶ ὀνομάζουσι *ναύτας τοῦ γλυκοῦ νεροῦ*, ἔτριζε δὲ ὁλόκληρον τὸ σκάφος ὡς οἰκία ὑπὸ σεισμοῦ δονιζομένη.

Ὁ Μαρσὲλ παρετήρει μετὰ προσοχῆς ὅλας τὰς κινήσεις τοῦ πηδαλίου, ἐνίοτε δὲ συμμετεῖχε τῶν χειρισμῶν. Ἡ Καρίνα εἶχεν ἀποσυρθῆ εἰς τὸν κοιτῶνά της, ἐνίοτε δὲ μόνον ἀνέβαινεν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος καὶ σιγηλὴ παρετήρει τὸν ἄοκνον σύντροφόν της. Κατὰ τὴν πρώτην ταύτην τρικυμίαν κατεῖχε τὰς δύο νεαρὰς καρδίας ἅμα μὲν ἡ ἰδέα τῆς τιμῆς καὶ τοῦ καθήκοντος, ἅμα δὲ τὸ συναίσθημα τῆς ἐμπιστοσύνης. Καὶ ὁ Μαρσὲλ καὶ ἡ Καρίνα χωρὶς νὰ τὸ νοῶσι ἤθελον νὰ βλέπωνται, ἀμφότεροι δι' ἑνὸς βλέμματος ἐκοινώνουν πρὸς ἀλλήλους τὰ ἁγνά των αἰσθήματα.

Πρὸς τὸ ἑσπέρας ἔφθασαν πλησίον εἰς ὄγκον πάγου τεράστιον. Ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ μεγάλου ἱστοῦ ὁ ὀξυδερκὴς ὀφθαλμὸς τοῦ γέρω Λὰξ δὲν ἠδύνατο νὰ διακρίνῃ τὰς διαστάσεις του. Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀπεράντου τούτου παγετῶνος (field) ἠνοίγετο ἀκανόνιστον πέρασμα ἐκτάσεως πέντε ἢ ἓξ μιλλίων, τὸ ὁποῖον ἐφαίνετο διευθυνόμενον μακρὰν πρὸς δυσμάς, πρὸς ἐκεῖνο ἀκριβῶς τὸ μέρος, ὅπου ἤθελεν ὁ *πιλότος* νὰ διευθύνῃ τὸν πλοῦν. Ἀλλ' ὁ ἄνεμος ἦτο ἐναντίος καὶ πυκνὴ ὁμίχλη, ὁποίαν μόνον εἰς τὰς βορειοτάτας χώρας δύναταί τις νὰ ἴδῃ, ἐπέπεσεν αἴφνης ἐπὶ τοῦ στερεώματος καὶ διὰ παχυτάτου πέπλου κατεκάλυψε καὶ θάλασσαν καὶ ὁρίζοντα. «Πλοίαρχε εἰς τ' ἀνοικτά! ἐφώνησεν ὁ Λάξ. Ἂς στιγγάρουν τὰ πανιά. Δὲν ἠμποροῦμεν ἄλλο τίποτε νὰ κάμωμεν ὡς νὰ ξανοίξῃ αὐτὸς ὁ βρωμόκαιρος.»

Ἡ ἐντολὴ τοῦ Λὰξ ἐξετελέσθη. Καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἡ *Ῥόζα Μαρία* ἔμεινεν εἰς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος, ἀλλὰ χωρὶς ν' ἀπομακρυνθῇ τοῦ ἀνοικτοῦ περάσματος. Τὴν πρωΐαν ἐπανῆλθε. Ὁ ἥλιος εἶχε διασχίσει τὰ νέφη καὶ ἠδύνατό τις πλέον νὰ διακρίνῃ καθαρά. Ὁ ἄνεμος ὅμως ἐξηκολούθει νὰ ἦνε ἐναντίος, καὶ διὰ τοῦτο συχνάκις ἠναγκάζετο τὸ πλοῖον ν' ἀλλάσσῃ διεύθυνσιν.

Ὀκτὼ ἡμέρας διήρκεσεν ὁ διάπλους. Σπανίως μόνον ἐφαίνετο ὁ ἥλιος ἢ κατέπαυεν ὁ ἄνεμος, ἔπειτα πάλιν σκότος καὶ ἄνεμος καὶ χιὼν καὶ νέοι χειρισμοί. Τρὶς ἢ τετράκις τὸ πλοῖον διέκοψεν ἕνεκα τοῦ σκότους τὴν πορείαν του. Καὶ τότε οὐδαμοῦ ἐφαίνετο παρήγορον φῶς· οὐδὲν ἄστρον ἔλαμπεν εἰς τὸ στερέωμα. Δὲν ἤκουες εἰς τῆς ἀπαισίας ἐρήμου τὰ βάθη εἰμὴ τὸν μυκηθμὸν τῶν κυμάτων, ἅτινα συνετρίβοντο ἐπὶ τῶν πάγων ὡς ἐπὶ βράχων γρανιτικῶν καί, ἐνίοτε, τὴν ὀξεῖαν φωνὴν ἀγρίου τινὸς πτηνοῦ ἢ τὸ στέναγμα μικρᾶς φώκης ἀναζητούσης τὴν μητέρα.

«Τί πέρασμα! ἔλεγεν ὁ Βλονδῶ, longo y estrecho como anno malo, μακρὸν καὶ στενὸν 'σὰν τὸν κακὸν χρόνο!» Καὶ ὅμως δὲν εἶχε διαταραχθῆ ἡ ἠρεμία τῆς ψυχῆς του· ἐκάπνιζε μόνον ὀλίγον πλειότερον τοῦ συνήθους. «Ὁ καπνός, ἔλεγεν, εἶνε ὁ φίλος τοῦ ἀνθρώπου. Ὅσοι τὸν κατηγοροῦν δὲν ἠξεύρουν οἱ ἀνόητοι πόσον εἶνε χρήσιμος εἰς τὸν ναύτην.»

— Πρεσβευτής τις ὁ Ἰωάννης Νικότ, τῷ εἶπεν ἡμέραν τινὰ ὁ Μαρσέλ, τὸν εἰσήγαγε πρῶτον εἰς τὴν Γαλλίαν, εἰς δὲ τὴν Ἀγγλίαν ὁ ἔνδοξος εὐπατρίδης Βάλθερ Ῥάλαιγ.

— Πρεσβευτὴς καὶ εὐγενής! Ἔχει λοιπὸν τίτλους εὐγενείας καὶ ὁ καπνός. Εὖγε Νικὸτ καὶ Ῥάλαιγ. Πρὸς τιμήν σας θὰ καπνίσω αὐτὴν τὴν πίπαν καὶ οὐδέποτε θὰ λησμονήσω τὸ ὄνομά σας.

Ὅταν δὲν εἶχεν ὑπηρεσίαν ὁ Μαρσὲλ ἐλάμβανε παρὰ τῆς Καρίνας τὴν ἄδειαν νὰ μένῃ μετ' αὐτῆς εἰς τὸ ἑστιατόριον. Ἐκεῖ παρὰ τὴν θερμάστραν, ἐν ᾗ ἐκαίοντο γεάνθρακες καὶ ὑπὸ τὸ φῶς κρεμαστοῦ λύχνου, ὃν ἔσειεν ἀδιακόπως ἡ θαλασσοταραχή, ἀνεγίνωσκον ἢ συνδιελέγοντο.

Ἐν τῷ μέσῳ τῶν πάγων οἵτινες περιέσφιγγον τὸ πλοῖόν των, ὡμίλουν περὶ τῶν ὡραίων τῆς Γαλλίας ἢ τῆς Σουηδίας κοιλάδων, ὑπὸ βαρὺν καὶ ὁλοσκότεινον οὐρανὸν ἐνεθυμοῦντο τὸ λαμπρὸν φῶς καὶ τὰς πορφυροχρύσους ἀκτῖνας τῶν μεσημβρινῶν χωρῶν. Ἤκουον νὰ συγκρούωνται οἱ ἄνεμοι καὶ νὰ στενάζωσι συντριβόμενα τὰ κύματα καὶ ἀνεγίνωσκον ἁρμονικὰς στροφὰς δὲν ἠξεύρω τίνος ποιητοῦ... Πολλάκις ἐκρύωνεν ἡ κόρη καὶ ἐπλησίαζε πλειότερον εἰς τὴν θερμά-

Digitized by Google

στραν καὶ περιετυλίσσετο κάλλιον μὲ τὸν ἐπενδύτην της, ἀλλ' ὅταν ἔβλεπε τὸν Μαρσὲλ ν' ἀνησυχῇ διὰ τὰ κινήματα ταῦτα, ἤρχιζε νὰ γελᾷ καὶ ἐντρέπετο διότι ἦτο τόσον δύσριγος.

Εἰς τὴν Σπιτζεβέργην τὸ θέρος οὐδέποτε ἀναβαίνει τὸ θερμόμετρον πλέον τῶν δύο ἢ τριῶν βαθμῶν ὑπὲρ τὸ μηδενικόν. Ἀλλ' ὁ τότε πνέων βόρειος ἄνεμος τὸ εἶχε κάμει νὰ καταβῇ πέντε βαθμοὺς κάτω τοῦ μηδενικοῦ.

Ἐν τοσούτῳ ὁ Λὰξ καθήμενος πλησίον εἰς τοὺς ναύτας ἔλεγεν εἰς αὐτοὺς ὅτι ἡ πρώτη αὐτὴ δυσκολία δὲν ἔπρεπε νὰ τοὺς ἀποθαρρύνῃ, ὅτι τὸ πέρασμα, τὸ ὁποῖον διήρχοντο, τοὺς ἦγε πλησίον εἰς τὴν ἀκτήν, ἔνθα θὰ ἦτο πλέον εὔκολος ὁ πλοῦς, ὁ καιρὸς εὐνοϊκὸς καὶ πιθανὸν θὰ ἔκαμνον λαμπρὰν ἁλιείαν.

Οἱ πλεῖστοι ἤκουον ἥσυχοι καὶ εὐέλπιδες. Ὁ Τρομπὼν ἐβλασφήμει καὶ ἐψιθύριζε.

Τὴν ὀγδόην ἡμέραν εἶχον πλέον ἐντελῶς διέλθει τὸ πέρασμα καὶ εὑρίσκοντο εἰς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος. Ὡς ὁ γέρων Λὰξ εἶχε προείπει ὁ καιρὸς ἦτο καλλίτερος, ὁ οὐρανὸς αἴθριος καὶ ἐφαίνετο μακρὰν ἀμυδρῶς λευκὴ γραμμή, ἡ κορυφὴ τῶν χιονοσκεπῶν ὀρέων τοῦ Bell-Sound.

Οἱ ἄνδρες τοῦ πληρώματος ὄντες κατάκοποι ἵσταντο ἀκίνητοι ὁ εἷς παρὰ τὸν ἄλλον, τυλιγμένοι μὲ τοὺς μανδύας των, ἄλλοι κοιμώμενοι, ἄλλοι σιγηλοί.

«Τί διαβολοτέχνη! ἀνέκραξεν ὁ Τρομπὼν μετὰ φωνῆς ἀγρίας, νὰ πάρῃ ὁ διάβολος τοὺς Ἄγγλους! Αὐτοὶ εἶνε οἱ αἴτιοι ὁποῦ κυλιοῦμαι ἐγὼ τώρα εἰς αὐτὴν τὴν θάλασσα! Ἂν δὲν ἐμπόδιζον τὸ ἐμπόριο τῶν *νέγρων*, τὸ ἐντιμότερον ἐμπόριο ὁποῦ εὑρίσκεται, θὰ ἤμουν τώρα εἰς τὴν Ἀφρικὴ εἰς τὰς Ἀντίλλας, θὰ εἶχα ζέστη καὶ παράδες τώρα.....»

Ἐν ᾧ ἔλεγε ταῦτα ἀναμιμνησκόμενος τὸ παλαιόν του ἔργον, εἶδε πλησίον του τὸν Φρισκὲ κρατοῦντα ἀγγεῖον πλῆρες καπνίζοντος καφφέ. «Ἔλα ἐδῶ, μικρέ μου», τῷ εἶπε μὲ γλυκύτητα.

Ὁ ναυτόπαις ἐπλησίασε.

— Εἶσαι καλὸ παιδί, Φρισκέ· τὸ μάτι σου εἶνε ὅλο σπίρτο καὶ τὸ πρόσωπό σου 'μοιάζει 'σὰν τὸ μῆλο. Σὲ μαλώνω καμμίαν φορά, ἀλλὰ διὰ τὸ καλό σου. Τί ἔχεις αὐτοῦ, καφφέ; Δός μου 'λιγάκι, παιδί μου, θὰ μοῦ κάμῃ καλό.

— Δὲν ἠμπορῶ, ἀπήντησεν ὁ Φρισκέ, εἰς ὃν ἔκαμεν ἐντύπωσιν ὁ καλὸς τρόπος τοῦ Τρομπών, εἶνε ὁ καφφὲς τῆς Κυρίας Καρίνας, ἡ ὁποία μὲ περιμένει.

— Δός μου 'λιγάκι σοῦ λέγω!

Ὁ Φρισκὲ ἔντρομος ἤθελε νὰ φύγῃ.

«Ἆ! φειδάκι, τῷ λέγει ὁ Τρομπών, λαμβάνων αὐτὸν μὲ τοὺς χονδρούς του δακτύλους ἀπὸ τοῦ βραχίονος, φεύγεις, δὲν σέβεσαι τοὺς μεγαλητέρους σου, νομίζεις ὅτι κάτι εἶσαι ἐπειδὴ ἔγεινες τὸ σκυλάκι αὐτῆς τῆς γυναικὸς καὶ τοῦ κὺρ Μαρσέλ. Καλά! Πάρε λοιπὸν διὰ σέ, πάρε διὰ τὸν ὑποπλοίαρχον, πάρε διὰ τὴν κυρά σου, πάρε..... Κλαῖς, δειλέ.... πάρε καὶ διὰ τὰ κλάματά σου.» Καὶ ταῦτα λέγων ἐκολάφιζεν ἐπὶ τῆς παρειᾶς τὸ δυστυχὲς παιδίον, τὸ ὁποῖον ἔκλαιεν ἐλεεινὰ καὶ προσεπάθει νὰ διαφύγῃ ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ ναύτου. Ἀλλ' ἐν τῇ πάλῃ ταύτῃ ἔπεσε κατὰ γῆς. Τότε ὁ Τρομπὼν ἐπέπεσε πάλιν καὶ ἐκτύπα ὡς μανιώδης· ἐνόμιζέ τις ὅτι βεβαίως θὰ ἐφόνευε τὸν δυστυχῆ Φρισκέ. Οὗτος ἐξηκολούθει νὰ κραυγάζῃ γοερῶς, ἕως οὗ ἤκουσεν εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον τὰς κραυγὰς ὁ Μαρσέλ, ὅστις τότε ἐμελέτα τὸν χάρτην τῆς Σπιτζεβέργης, καὶ ἔτρεξε νὰ ἴδῃ... Εὐθὺς ἥρπασεν ἀπὸ τοῦ λαιμοδέτου τὸν μανιώδη ἐκεῖνον καὶ τὸν ἔρριψε τρία βήματα μακρὰν ὡς κορμὸν δένδρου, ἔπειτα ἔλαβεν εἰς τὰς ἀγκάλας του τὸν ναυτόπαιδα καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὸν κοιτωνίσκον του.

Ὁ Τρομπὼν ἠγέρθη τεταπεινωμένος καὶ μένεα πνέων.

Πλησίον του ἔκειτο μοχλὸς ἐργάτου (μποτζεργάτου)· τὸν ἔλαβε, καὶ μὲ αὐτὸν ἠθέλησε νὰ καταδιώξῃ τὸν Μαρσέλ, ἀλλ' ὁ Δαμπελὲν καὶ Φρανσνοᾶ τὸν ἐσταμάτησαν καὶ ἄλλοι δὲ ναῦται μετὰ σπουδῆς παρεκώλυσαν τὸ κίνημα τοῦ Τρομπών.

— Καλά, εἶπεν ἐκεῖνος, δὲν θέλω νὰ τὰ βάλω μὲ ὅλους σας, ἀλλά, μὰ τὴν πίστιν μου, ἀπὸ τὰ χέρια μου θὰ περάσῃ.

Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπεσύρθη ὡς τίγρις πορευομένη νὰ κρύψῃ ἐν τῷ σκότει τὰ τραύματά της, καὶ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν λέξιν δὲν ἐπρόφερε τὸ στόμα του.

Ὁ Μαρσὲλ παρέδωκε τὸν ναυτόπαιδα εἰς τὴν Καρίναν καὶ διηγήθη εἰς αὐτὴν τὸ συμβάν.

— Θεέ μου, Θεέ μου, ἀνέκραξεν ἐκείνη, εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπάρχωσιν ἄνθρωποι τόσον βάρβαροι! Ἔννοια σου, παιδί μου, μὴ κλαίῃς, θὰ σὲ θεραπεύσωμεν καὶ θὰ σὲ προστατεύσωμεν.»

Ταῦτα δὲ εἰποῦσα ἔχυσε ψυχρὸν ὕδωρ εἰς λεκάνην, ἐνέβαψεν εἰς αὐτὴν κομμάτιον πανίου, ἔπλυνε τοὺς κροτάφους τοῦ Φρισκέ, τῷ ἔκοψε τὰ μαλλία ἐκεῖ, ἔνθα ἔρρεε τὸ αἷμα, τῷ ἔδωκε νὰ πίῃ ὀλίγον οἶνον διὰ νὰ συνέλθῃ καὶ ἀφ' οὗ ἐπέδεσε τὰς πληγάς του τὸν ἐκάθισε πλησίον εἰς τὴν θερμάστραν.

Ἂν τὴν ἔβλεπες ἐκτελοῦσαν μετὰ τόσης φροντίδος καὶ ἀκριβείας πάντα ταῦτα, θὰ ἔλεγες ὅτι εἶνε νεαρὰ Ἀδελφὴ τοῦ Ἐλέους ἐν τῇ ἐξασκήσει τοῦ ἱεροῦ της ἐπαγγέλματος.

Ὁ Μαρσὲλ τὴν παρετήρει μετὰ τρυφερᾶς συγκινήσεως, ἀπεριόριστος δὲ ἦτο ἡ εὐγνωμοσύνη ἣν πρὸς αὐτὸν ἐδείκνυε τὸ ὀρφανόν.

— Κακὴ δουλειά, εἶπεν ὁ πλοίαρχος πρὸς τὸν Μαρσέλ, ὅτε ἔμαθε πάντα ταῦτα· ἐφέρθης ὡς τίμιος ἄνθρωπος, ἀλλὰ θὰ ἐμπλέξῃς μὲ αὐτὸ τὸ θηρίον. Ἐγὼ πταίω· ἔπρεπε νὰ ἀντισταθῶ εἰς

Digitized by Google

τὴν ἐπιμονὴν τοῦ Κ. Βανσκὲπ καὶ να μὴ δεχθῶ αὐτὸν τὸν ἀγριάνθρωπον εἰς τὸ πλοῖον.

— Μὴ σᾶς μέλει, ἀπήντησεν ὁ ὑποπλοίαρχος· εἶνε μόνος τοῦ εἴδους του ἐδῶ μέσα καὶ εὐτυχῶς ἔχομεν ἀνθρώπους νὰ μᾶς βοηθήσουν κατ' αὐτοῦ.

—'Ελπίζω, ἀλλὰ πρέπει ὁπωσδήποτε νὰ προσέχητε!

— Μείνατε ἥσυχος. Αἰσθάνομαι ἱκανὰς τὰς δυνάμεις μου διὰ νὰ ὑπερασπίσω τὸν ἑαυτόν μου. 'Αλλ' ἰδού, ἔρχεται ὁ Λάξ· φαίνεται ὅτι ἔχει τι σπουδαῖον νὰ μᾶς ἀναγγείλῃ.

XAVIER MARMIER

Μέλος τῆς Γαλλικῆς 'Ακαδημίας.

"Επεται συνέχεια.

'Η ἑπομένη πραγματεία ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Δρος Durenfurth ἐν τῷ «'Ημερολογίῳ τοῦ γερμανικοῦ κράτους» τῷ ἐκδιδομένῳ ὑπὸ ἑταιρίας ἐκ 4000 μελῶν ἀπαρτιζομένης, καὶ σκοπούσης τὴν διάδοσιν γνώσεων πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ λαοῦ. Τὴν μετάφρασιν τῆς καλῆς ταύτης πραγματείας, γραφείσης κατὰ τὸ τρέχον ἤδη ἔτος, ὀφείλομεν εἰς τὸν κ. Σ. Μηλιαράκην· ἐκρίναμεν δὲ ὠφέλιμον τὴν δημοσίευσιν αὐτῆς διότι συνεχῶς ἀναγινώσκομεν εἰς τὰς ἐφημερίδας, ὅτι ἡ νόσος εὐλογία κατὰ μικρὰς ἑστίας νέμεται διάφορα ἑκάστοτε μέρη τῆς 'Ελλάδος. Σ. τ. Δ.

Ο ΝΕΟΣ ΠΕΡΙ ΕΜΒΟΛΙΣΜΟΥ ΝΟΜΟΣ ΤΗΣ ΠΡΩΣΣΙΑΣ

'Υπάρχουσι πολλαὶ νόσοι ἐγχαράττουσαι βαθέως, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ ἀνεξαλείπτως τὰ ἴχνη τῆς διαβάσεώς των ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου σώματος. Οὕτως αἱ χοιράδες (κοιν. χελώνια), ἡ ἀρθρῖτις (κ. ρευματισμός, ποδάγρα), ὁ καρκῖνος, ἐξανθήματά τινα, διαφθείρουσιν οὐχὶ σπανίως κάκιστα τὸ ἡμέτερον δέρμα, τὰς σάρκας καὶ τὰ ὀστᾶ, καὶ διαστρέφουσι τὴν ὡραίαν τῶν μελῶν τοῦ σώματος συμμετρίαν. 'Η χειρίστη ὅμως πασῶν τῶν νόσων, ἡ προσβάλλουσα τά τε ἔσω καὶ ἔξω τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, εἶνε ἡ *εὐλογία*. 'Η νόσος αὕτη ἡ τέως θεωρουμένη ὡς ἀποβαλοῦσα τὸν ἐπίφοβον καὶ τρομερὸν αὐτῆς χαρακτῆρα, κατὰ τὸν τελευταῖον γαλλο-γερμανικὸν πόλεμον ἐπεχείρησε νέαν καταστρεπτικὴν ὁδοιπορίαν περὶ ὅλην τὴν οἰκουμένην. Διὸ καὶ ἀπαντῶμεν πάλιν ἐν ταῖς ὁδοῖς στίφη διεσπαραγμένων καὶ βοθριοειδῶν προσώπων, ἅτινα οἱ γέροντες ἐξ ἡμῶν αναμιμνήσκονται ὡς καθημερινὰ συναντήματα τῆς νεανικῆς αὐτῶν ἡλικίας.

'Εν τῇ ἱστορίᾳ τῶν νόσων τῆς ἀνθρωπότητος τὸ περὶ εὐλογίας ζήτημα εἶνε ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων καὶ δεινοτάτων. Οὐδεμία ἄλλη νόσος, οὔτε πόλεμος ἐπιφέρει μεγαλήτερον ταύτης ὄλεθρον. 'Ο ἀριθμὸς τῶν θυμάτων της κατὰ τὰ ἔτη 1870—72 ὑπολογίζεται εἰς πλείονα τῶν 100,000 μόνον ἐν Γερμανίᾳ.

'Η Κίνα καὶ αἱ ἀνατολικαὶ 'Ινδίαι θεωροῦνται ὡς αἱ ἀρχικαὶ οὐχ ἧττον δὲ καὶ ὡς αἱ σημεριναὶ παραγωγοὶ τῆς νόσου ἑστίαι. 'Η Εὐρώπη γινώσκει τὴν εὐλογίαν ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΣΤ' αἰῶνος, ἡ δὲ 'Αμερικὴ ηὐτύχησε νὰ δεχθῇ αὐτὴν ὅπως καὶ ἄλλα τοιαῦτα φιλοδωρήματα περὶ τὸ 1518. Αὐτόθι δέ, ἐπανειλημμένως ἐπιδημήσασα ἡ εὐλογία, ἐπήνεγκε φοβερωτάτας καταστροφάς, ἐξαφανίσασα ὁλοκλήρους φυλὰς ἰθαγενῶν· μόνον ἐν Μεξικῷ κατὰ τὸ ἔτος 1520 ἀφήρπασε περὶ τὰ 3,000,000 ἀνθρώπων. Κατὰ τὸν ΙΗ' δὲ αἰῶνα ἡ ἐτησία διὰ τῶν εὐλογιῶν προξενουμένη ἀπώλεια τῶν ἀνθρώπων μόνον ἐν Εὐρώπῃ ὑπολογίζεται κατὰ μέσον ὅρον εἰς ἥμισυ ἑκατομμύριον, δηλ. εἰς ἀριθμὸν ἴσον περίπου πρὸς τοὺς ἐπὶ τῶν ἐπιδημιῶν τῆς χολέρας ἀφαρπαζομένους. Παρατηρητέον δ' εἰς ταῦτα, ὅτι τότε ἡ Εὐρώπη ἦτο ἀραιῶς κατῳκημένη, μόλις ἀριθμοῦσα τὰ δύο τρίτα τῶν σημερινῶν αὐτῆς κατοίκων.

Εἰς τί συνίσταται ἡ οὐσία τοῦ ἰοῦ ἢ δηλητηρίου τῆς εὐλογίας καὶ πῶς εἰσδύει εἰς τὸ σῶμά μας μένει αἴνιγμα. 'Αφέντες τὰς ὑποθέσεις, ἂν ἡ οὐσία αὕτη συνίσταται εἰς κύτταρα μικροσκοπικῶν παρασιτικῶν ὀργανώσεων, τῶν κληθεισῶν μικροκόκκων κατὰ Hallier, ἢ ἄλλων ὀργανικῶν πλασμάτων κατὰ K. Weigert καὶ Ferd. Cohn, ἐξετάσωμεν ἀκριβέστερον τὰ τῆς εὐλογίας.

Τῆς νόσου ταύτης διακρίνομεν τρεῖς ἰδίας μορφάς, τὴν *γνησίαν εὐλογίαν*, τὴν *τροποπεποιημένην* καὶ τὴν *ψευδῆ* ἢ *ἀνεμοευλογίαν*, καὶ θεωροῦμεν πάσας ὡς τρεῖς διαφόρους ἀλλήλων νόσους. Περὶ τῆς τελευταίας δὲν ἐπείσθησαν ἄχρι τοῦδε οἱ ἰατροὶ ἂν ἔχῃ κοινόν τι μετὰ τῆς γνησίας εὐλογίας, καίτοι ἀμφότεραι τὰ μέγιστα ὁμοιάζουσιν ἐξωτερικῶς.

'Ως πρὸς τὴν γνησίαν δὲ καὶ τὴν τροποπεποιημένην εὐλογίαν ἐγένετο παραδεκτόν, ὅτι κατὰ τὴν σφοδρότητα καὶ διάρκειαν τῆς πορείας αὐτῶν εἰσὶ διάφοροι μορφαὶ τῆς φοβερᾶς ἐκείνης νόσου, τῆς χαρακτηριζομένης διὰ πυρετοῦ καὶ δι' ἀπείρων ἐφ' ὅλου τοῦ δέρματος ἐκφυομένων ἐμπύων φυσαλίδων, προπάντων δὲ διὰ τῆς μεγάλης αὐτῆς μολυσματικότητος ἢ κολλητικότητος. Διότι μόλις συμβῇ κροῦσμά τι ἔν τινι τόπῳ καὶ παραυτα νέον ἀναφαίνεται εἰς τὰ πέριξ, ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ προσβληθέντος, οὐχὶ σπανίως δὲ εἰς τὸ ἀντίθετον ἄκρον τῆς ὁδοῦ ἢ τὸ ἐγγὺς χωρίον. Τίς δύναται πάντοτε νὰ παρακολουθήσῃ τὸ πολύπλοκον νῆμα τοῦ μολυσμοῦ, τὰς ὅλως ἰδιαζούσας ὁδοὺς τῆς ἐπιμιξίας; Τὰ κρούσματα αὐξάνονται μέχρις οὗ μολυνθῇ μέγας κύκλος· ὁ κοινωνῶν μετὰ νοσοῦντος καὶ ἔχων διάθεσιν πρὸς τὴν νόσον ταύτην, προστίθεται εἰς τὸν ἀριθμόν. Οὕτως ἀφ' ἑνὸς καὶ μόνου οἴκου ἢ ἀφ' ἑνὸς προσώπου εἶνε δυνατόν, εὐνοϊκῶν οὐσῶν καὶ τῶν περιστάσεων, νὰ ἐπεκταθῇ ἡ νόσος εἰς μεγάλην περιφέρειαν Μέγαν ὄλεθρον ἐπιφέρει ἡ εὐλογία εἰς τὰ θηλάζοντα βρέφη, οὕτως ὥστε ἐξ 100 μὴ ἐμβολισθέντων καὶ προσβληθέντων εναπομένει μόνον τὸ ἥμισυ. Μετ' αὐτὰ ὑπόκεινται εἰς τὴν προσβολὴν πρόσωπα μεσόκοπα, ὡς ἐπὶ

Digitized by Google

τὸ πολὺ ἔγκυοι καὶ λεχῷ, γυναῖκες πλειότερον τῶν ἀνδρῶν· γέροντες ὑπὲρ τὰ 50 γεγονότες σπανιώτερον.

Τὸ φάσμα τῆς *τροποπεποιημένης* ἢ *νόθου εὐλογίας (εὐλογιοειδοῦς)* εἶνε ἐλπὶς, ὅτι θὰ ἐκλίπῃ ποτὲ ἀπὸ τῶν συγγραμμάτων τῆς ἐπιστήμης. Μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ Ἰεννέρου ἐνόμισαν οἱ ἄνθρωποι, ὅτι ἐθριάμβευσαν κατὰ τῶν εὐλογιῶν. Ὅταν ὅμως μετὰ παρέλευσιν ἐτῶν τινων ἤρξαντο ἀναφαινόμενα εἰς ἤδη ἐμβολισθέντας πρῶτον μὲν σποράδην, εἶτα δὲ πυκνότερον ἐξανθήματα ἀξιοσημειώτου ὁμοιότητος πρὸς τὰ τῆς εὐλογίας εἶπον πρὸς τιμὴν τοῦ ἐμβολισμοῦ διὰ δαμαλίδος, ὡς θέλομεν ἰδεῖ κατωτέρω, ὅτι ταῦτα πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ὅλως νέα δῆθεν νόσος. Οἱ ἰατροὶ κατέφυγον εἰς λεπτομερεστάτας διακρίσεις, διαιρέσαντες μίαν καὶ τὴν αὐτὴν νόσον εἰς δύο. Τὸ ἀληθὲς εἶνε ὅτι ὁ ἐμβολισθεὶς διὰ δαμαλίδος δὲν εἶνε ἐξησφαλισμένος διὰ παντὸς τοῦ βίου κατὰ τῶν εὐλογιῶν· μετὰ παρέλευσιν ἀορίστου ἀριθμοῦ ἐτῶν προσκτᾶται ἐκ νέου τὴν εὐπάθειαν εἰς προσβολὴν, ἠπιωτέραν ὅμως, ἅτε τοῦ σώματος διελθόντος ἤδη τεχνητῶς διὰ τοῦ ἐμβολισμοῦ προσομοίαν νοσηρὰν ἐπεξεργασίαν. Ἡ ἀσφαλεστέρα ἀπόδειξις τῆς ὁμοιότητος τῶν ἀνωτέρω μορφῶν τῆς εὐλογίας εἶνε τὸ ὅτι αἱ καλούμεναι νόθοι εὐλογίαι συμβαίνει οὐχὶ σπανίως νὰ ἔχωσιν ἔκβασιν θανατηφόρον, καὶ ἀναπτυσσόμεναι, εἴτε εἰς ἐμβολισθέντας εἴτε εἰς μὴ, προκαλοῦσι διὰ τοῦ μολυσμοῦ ὅλα τὰ συμπτώματα καὶ πλήρη τὴν κακοήθειαν τῶν γνησίων εὐλογιῶν.

Τὴν τρίτην μορφὴν τῆς εὐλογίας, τὴν *ἀνεμοευλογίαν*, ὑπέστησαν ἴσως οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων. Ἡ νόσος εἶνε ἐκ τῶν συχνοτέρων τῆς παιδικῆς ἡλικίας, καίτοι δὲ μολυσματικὴ, εἶνε τοσοῦτον καλοήθης ὥστε οὐδεὶς ποτε ἀπέθανεν ἐξ αὐτῆς, ὅλη δὲ ἡ θεραπεία συνίσταται εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ἐξόδου τῶν παίδων ἀπὸ τοῦ δωματίου.

Ὅπως εἴπομεν ἀνωτέρω οἱ ἰατροὶ ἀποροῦσιν εἰς ποίαν κλάσιν νὰ τάξωσι τὴν πραεῖαν ταύτην νόσον. Τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ ἀνεμοευλογία οὐδὲν τὸ κοινὸν ἔχει πρὸς τὰς γνησίας εὐλογίας, τὰς στενὰς αὐτῆς συγγενεῖς, διότι προσβάλλει ἀδιακρίτως ἀνεμβολίστους τε καὶ προσφάτως ἔτι ἐμβεβολισμένους, ἀποβάλλει τὴν ἀποδεικτικὴν αὐτοῦ δύναμιν ἐὰν σκεφθῶμεν ὅτι ἐν τῷ ὀργανισμῷ τῶν ζώων ἐν γένει μία καὶ ἡ αὐτὴ νόσος δύναται νὰ ἐπαναληφθῇ εἴτε καθ' ὅλην τὴν ἔντασιν αὐτῆς εἴτε καὶ ὅλως ἐξασθενωμένη. Ἔτι μᾶλλον δὲ φαίνεται συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς στενωτέρας ὁμοιότητος ὅλων ἐν γένει τῶν μορφῶν τῆς εὐλογίας τὸ πολλάκις παρατηρηθὲν γεγονὸς, ὅτι εἰς αἰθούσας νοσοκομείων περιπτώσεις ἀσήμαντοι ἀνεμοευλογίας προεκάλεσαν τὴν ἔκρηξιν γνησίων εὐλογιῶν.

Αὐτὴ αὕτη δὲ ἡ δοξασία τῆς στενῆς συγγενείας ὅλων τῶν μορφῶν τῆς εὐλογίας παρέσχε τὸ ἐνδόσιμον εἰς τοὺς ἐπιστήμονας νὰ κόψωσι διὰ παντὸς τὴν δύναμιν τῆς κακοήθους ταύτης νόσου. Δὲν θὰ προκαλέσῃ ἄρά γε, εἶπον οὗτοι καθ' ἑαυτοὺς, ἐλαφροτέραν μορφὴν εὐλογίας ὁ ἐμβολισμὸς διὰ λέμφου λαμβανομένου ἐξ ἠπιωτέρας μορφῆς εὐλογίας, γινόμενος εἰς ἄνθρωπον μὴ προσβληθέντα ἔτι ἐκ ταύτης, καὶ δὲν θὰ προφυλάξῃ ἑπομένως τὸ σῶμα κατὰ τῆς προσβολῆς ὑπὸ μορφῆς εὐλογίας κινδυνώδους;

Ἐν Περσίᾳ, Ἰνδίᾳ καὶ Κίνᾳ ἡ θεωρία αὕτη ἐπεκράτει πρὸ πολλοῦ. Ἐν τῇ τελευταίᾳ δὲ χώρᾳ οἱ ἰατροὶ ἐξετέλουν τὸν ἐμβολισμὸν ἐνθέτοντες ἐν τῇ ῥινὶ τῶν ἀνθρώπων βάμβακα ἐμπεποτισμένον δι' εὐλογιώδους ὕλης. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἕλλην ἰατρὸς, ὁ *Ἐμμανουὴλ Τιμόνης*,[1] εἰσήγαγε τὸν ἐμβολισμὸν δι' ἀνθρωπίνων εὐλογιῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἡ σύζυγος τοῦ τότε ἄγγλου πρεσβευτοῦ Λαίδυ Worthly Montague, λαβοῦσα γνῶσιν τοῦ πράγματος δὲν ἐφοβήθη δοῦσα νὰ ἐμβολίσωσι τὰ ἴδιά της τέκνα (κατὰ τὸ 1720). Μετὰ δὲ τὸ εὐτυχὲς ἀποτέλεσμα τοῦ ἐμβολισμοῦ ἐκήρυξε τὸν ἔπαινον αὐτοῦ μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἀντηχήσαντος καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην.

Ἐντούτοις δὲν δύναταί τις νὰ διισχυρισθῇ, ὅτι ὁ ἐμβολισμὸς ἐῤῥίζωσεν εἰς ὅλα τὰ στρώματα τοῦ λαοῦ· διετηρήθη ἀληθῶς μόνον εἰς μερίδα τινα ἀνεπτυγμένων καὶ εὐπόρων. Ἀλλ' ἦτο καὶ τὸ προφυλακτικὸν μέσον κινδυνῶδες. Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ Heusler ἐκ 400 εὐλογιώντων

1. Χάριν τῶν Ἑλλήνων ἀναγνωστῶν σημειοῦμεν ὧδε τὰ ἑξῆς περὶ τοῦ ἰατροῦ τούτου ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ Ἀνθίμου Μαζαράκη «Βιογραφίαι τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν τῆς νήσου Κεφαλληνίας. 1843»· «Εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην ἔκαμεν (ὁ Ἰάκωβος Πυλαρινὸς, ἰατρὸς), ὁμοῦ μὲ ἕτερον ἕλληνα ἰατροδιδάσκαλον, τὸν Ἐμμανουὴλ Τιμόνην, τὴν ἐπιστημονικὴν παρατήρησιν τῆς μεγάλης καὶ ἀνθρωποσωτηρίου ἀνακαλύψεως τοῦ κεντρώματος τῆς φυσικῆς εὐλογίας, ἥτις πρὸ τῆς δαμαλίδος ἔσωσεν ἀπὸ τὴν καταστροφὴν τῆς τρομερᾶς ἐκείνης νόσου τόσα μιλλιόνια ἀνθρώπους.» σελ. 123. Κατωτέρω δὲ, σελ 127· «Οἱ δύο οὗτοι ἰατροὶ εὑρεθέντες εἰς Κωνσταντινούπολιν, καθ' ὃν καιρὸν μία Θεσσαλὶς καὶ μία ἐκ Θεσσαλονίκης γυνὴ εἰς περιστάσεις φθοροποιοῦ ἐπιδημίας τῆς νόσου ἔκαμνον τεράστια διὰ τοῦ κεντρώματος, ἀφιέρωσαν τὴν προσοχήν των καὶ ἐξετάσαντες εὗρον τὴν ἀνακάλυψιν σωτηριώδη. . . . Μία ἀλληλοδιάδοχος σειρὰ πειραμάτων ἐβεβαίωσε τὸν μὲν Τιμόνην νὰ γράψῃ κατὰ τὸ 1713 ὡς μαθητὴς καὶ μέλος τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ὀξφὸρτ πρὸς τὸν Ἄγγλον ἰατροδιδάσκαλον Βόδβαρ περὶ τῆς ἐφευρέσεως ταύτης, τὸν δὲ Πυλαρινὸν νὰ τὴν κοινοποιήσῃ πρὸς ἕτερον Ἄγγλον φυσιολόγον καὶ ἱστορικὸν, τὸν Γουλιέλμον Σεράδ, ὄντα πρόξενον ἐν Σμύρνῃ, κ.τ.λ.» Ὁ Πυλαρινὸς ἐξέδωκε τότε καὶ πραγματείαν λατινιστὶ, ἐν ᾗ πραγματευόμενος τὰ κατὰ τὸν ἐμβολισμὸν, ἀπέδιδε τὴν ἐφεύρεσιν εἰς τοὺς Θεσσαλούς. Λέγει δὲ ἐν αὐτῇ, ὅτι ἐν Θεσσαλίᾳ ἐπροχώρησεν ἡ ἐφεύρεσις ἀπὸ χώρας εἰς χώραν μέχρι Κωνσταντινουπόλεως, ἔνθα ἔμεινεν ἐπὶ πολὺ ἀπόκρυφος, μέχρις οὗ τρομερὰ προσβολὴ τῆς νόσου παρεκίνησε τὰς εἰδήμονας γυναῖκας διὰ τὸ κέρδος νὰ τὴν ἐφαρμόσωσι. Τότε λέγει ὅτι τὴν ἐδιδάχθη καὶ αὐτός.—Περὶ τοῦ ἰατροῦ Τιμόνη ἴδε καὶ «Πραγματείαν ἰατρικῆς ὑπὸ Σεργίου Ἰωάννου», ἐν Κων]πόλει 1818, ἐν σελίδι 310 καὶ ἑξῆς. Σ. Μ.

Digitized by Google

εἷς ἀπέθνησκεν ἕνεκα τοῦ ἐμβολισμοῦ. Ἐν Γοτίγγῃ ἀπέθανόν ποτε 3 ἐπὶ 27. Ἐπειδὴ δὲ ἠδύνατο διὰ τοῦ ἐμβολισμοῦ δι' ἀνθρωπίνης εὐλογίας νὰ δοθῇ ἐφ' ἅπαξ ἡ ὤθησις πρὸς διάδοσιν τῶν γνησίων εὐλογιῶν, ἡ πρωσσικὴ κυβέρνησις, ἀνακαλυφθέντος βραδύτερον ἐνεργοῦ τινος μέσου πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ τῆς εὐλογίας, ἐτιμώρει τὸν διὰ τῶν ἀνθρωπίνων εὐλογιῶν ἐμβολισμὸν διὰ τριμήνου φυλακίσεως.

Τὴν ἐφεύρεσιν τοῦ μέσου τούτου ὀφείλομεν εἰς τὴν παρατήρησιν, ὅτι πρόσωπα ἀμέλξαντα εὐλογιώσας ἀγελάδας ἢ δαμάλεις δὲν προσεβλήθησαν ποσῶς ὑπὸ τῆς ἀνθρωπίνης εὐλογίας. Ἐκ τούτου δὲ παρακινηθεὶς καὶ ὁ ἄγγλος ἰατρὸς Edw. Jenner εἰς Barkeley ἠσχολήθη μετὰ ζήλου ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῶν εὐλογιῶν. Μετὰ πολυετεῖς δὲ παρατηρήσεις ἐπείσθη, ὅτι ἅπαντες οἱ εἰς κοινωνίαν μετὰ πύου εὐλογιωσῶν ἀγελάδων ἐλθόντες ἔμενον προπεφυλαγμένοι κατὰ τῆς εὐλογίας. Ὅ,τι λοιπὸν εὐτυχῶς κατὰ σύμπτωσιν ἐγένετο δὲν ἠδύνατο νὰ κατορθώσῃ καὶ ἡ τέχνη; Δὲν ἠδύνατο ἡ μεταφορὰ τῆς εὐλογίας τῶν ἀγελάδων ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου, νὰ γεννήσῃ νόσον προφυλάττουσαν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀλεθρίων ἀνθρωπίνων εὐλογιῶν;

Ὑπὸ τίνος ἁγίου αἰσθήματος κατελήφθη ἆρά γε ὁ μέγας ἰατρὸς, ὅταν τῇ 14 Μαΐου 1796 ἐνεμβόλισεν ἐκ τῆς δι' ἀγελαδίνου εὐλογίας μολυνθείσης χειρὸς τῆς γαλακτοπώλιδος Σάρρας Nelmes τὸν βραχίονα τοῦ ὀκταετοῦς Jannes Phipps; Καὶ ποίας ἡδονῆς δὲν ἐπλήρωσε τὴν καρδίαν του ἡ ἐπιτυχία τῆς δοκιμῆς, ὅταν ἐμβολισθέντος τοῦ αὐτοῦ παιδὸς διὰ πύου γνησίας εὐλογίας κατὰ τὴν 1 Ἰουλίου, διῆλθεν ἡ νόσος αὕτη ὅλως ἀβλαβῶς δι' αὐτοῦ;

Ὁ Jenner ἐξηκολούθησεν ἐπὶ μακρὸν ἔτι τὰ πειράματά του. Ἐνεμβόλιζε μεγάλους τε καὶ μικροὺς ἀπὸ βραχίονος εἰς βραχίονα, καὶ μόνον ὅταν ἐπείσθη τελείως περὶ τῆς ἀψευδοῦς προφυλακτικότητος τοῦ ἰοῦ τῆς δαμαλείου εὐλογίας, τοῦ κληθέντος δαμαλίδος (vaccine), ἐδημοσίευσε κατὰ τὸ 1798 τὰ πορίσματα τῆς πείρας του. Ἐνθουσιῶσα διεκήρυξεν ἡ πατρίς του, καὶ μετ' ὀλίγον ὅλη ἡ Εὐρώπη ἐπανέλαβε, τὴν σωτήριον ἀνακάλυψιν. Ἡ βουλὴ ἀντήμειψεν αὐτὸν δι' ἐθνικῆς ἀμοιβῆς 30,000 λιρῶν στερλινῶν, καὶ πανταχοῦ ἔνθα ὑπῆρχε πολιτισμὸς ἐξυμνήθη τὸ ὄνομά του ὡς ἑνὸς τῶν μεγαλητέρων εὐεργετῶν τῆς ἀνθρωπότητος.

Τὸ πρῶτον ἐν Βερολίνῳ ἐνεμβόλισε τῇ 1 Φεβρουαρίου 1800 ὁ διάσημος ἰατρὸς Heim διὰ λέμφου τὸν ὁποῖον ἡ πρωσσὶς πριγγίπισσα Λουΐζα Radziwill ἐπρομηθεύθη ἐκ Λονδίνου. Ταχέως δὲ καὶ εἰς ὅλας τὰς πρωτευούσας πόλεις τῆς Εὐρώπης[1] ἱδρύθησαν ἀλλεπαλλήλως ἐμβολιαστικὰ καταστήματα, ἐξ ὧν ἐλαμβάνετο ὁ λέμφος. Μάτην ἠντήχει ἡ κατηγορία ἰδιοτρόπων τινῶν ἰατρῶν κατηγορούντων τῆς δαμαλίδος ὡς συνεμβολιζούσης τι τὸ ζῳῶδες εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, μάτην παρενέβαλλε προσκόμματα ἡ ἀποδοκιμασία τῶν δεισιδαιμόνων ἱερέων, οἵτινες ὅπως πρότερον περὶ τῶν κεραυναγωγῶν, οὕτω καὶ νῦν περὶ τοῦ ἐμβολισμοῦ ἔλεγον ὅτι εἶνε θρασεῖα παρέμβασις εἰς τὰ βουλεύματα τοῦ Θεοῦ! Πανταχοῦ ἠγάλλοντο ἐπὶ τῇ σωτηρίῳ ἐφευρέσει, ἐξ ἧς ἡ φρικωδεστέρα τῶν πληγῶν τῆς ἀνθρωπότητος ἔχασε τὸ κέντρον της.

Πλὴν πρᾶγμα παράδοξον. Ἤδη κατὰ τὴν πρώτην δεκαετηρίδα ἀνεφάνησαν σποραδικαὶ προσβολαὶ εὐλογίας, αἵτινες τοῦ χρόνου προϊόντος ἐγίνοντο πολυπληθέστεραι, μέχρις οὗ ἕνεκα τοῦ πολέμου τοῦ 1870 ὁ φόβος τῶν εὐλογιῶν ἐξέπληξε σχεδὸν ὅλην τὴν οἰκουμένην. Περὶ τὰς 8,000 ἀπέθανον ἐν Βερολίνῳ, περὶ τὰς 5,000 ἐν Ἀμβούργῳ καὶ δὲν ὑπάρχει πολίχνιον τῆς Γερμανίας δυνάμενον νὰ καυχηθῇ, ὅτι ἀντέστη κατὰ τῆς νόσου.

Δὲν κέκτηται λοιπὸν ὁ ἐμβολισμὸς τὴν ἐλπισθεῖσαν προφυλακτικότητα καὶ σώτειραν ἐπίδρασιν; Καὶ εἶχον δίκαιον ὁ Nittinger ἐν Βυρτεμβέργῃ καὶ ὁ Arthur Lutze ἐν Καίθῃ ἀποπειραθέντες ν' ἀποσπάσωσι τὸν στέφανον ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ μετώπου τοῦ Ἰεννέρου, ἔτι δὲ καὶ νὰ καταμεμφθῶσι τῆς ἀνακαλύψεως αὐτοῦ ὡς ἄντικρυς βλαβερᾶς, ὡς αὐτῆς οὔσης τοῦ κυρίου αἰτίου τοσούτων κοκοήθων ἀσθενειῶν: χοιράδων, διφθερίτιδος, ὀστρακιᾶς, ἰλαρᾶς καὶ τύφου;—Ὁ Jenner, ὁ εὐεργέτης τῆς ἀνθρωπότητος, ἐπὶ τῆς ἕδρας τοῦ κατηγορουμένου! Τὸ ἐμβολιστικὸν νυστέριον αἴτιον τῆς πηρώσεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους!

Ἐὰν πρὸς καταφανῆ ἀπόδειξιν τῆς σφαλερότητος τῶν ἀνωτέρω μομφῶν δὲν ἐξαρκεῖ τὸ γεγονὸς, ὅτι οἱ ἡμέτεροι ῥωμαλαῖοι καὶ ἀνδρεῖοι στρατιῶται ἔπρεπε νὰ εἶνε μεμολυσμένοι διὰ τοιούτων ἐκνευριζουσῶν νόσων, εἰσέλθωμεν ἐγγύτερόν πως εἰς τὰς διὰ τῆς χαλκοστόμου τυρσηνικῆς σάλπιγγος διασαλπισθείσας κατηγορίας καὶ ἐξετάσωμεν κατὰ πόσον αὗται ἔχωνται ἀληθείας.

Ἐν πρώτοις θέλομεν συνομολογήσει, ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τῶν τρομερῶν ἐπιδημιῶν τῆς εὐλογίας συχνάκις ἀπετύγχανεν ὁ ἐμβολισμὸς, καὶ ἡ νόσος προσέβαλλεν ἐκείνους παρ' οἷς οὗτος δὲν ηὐδοκίμησεν, οἵτινες ὅμως ἐνόμιζον ἑαυτοὺς ἐλευθέρους κατὰ πάσης ἀπὸ τῆς νόσου προσβολῆς. Τοιαῦται δὲ περιστάσεις ἐπέφερον τὴν δυσπιστίαν πρὸς τὸν ἐμβολισμόν. Τὸ αἴτιον ὅμως τῆς μὴ εὐδοκιμήσεως ἔκειτο ἀλλαχοῦ

1. Ὁ διὰ δαμαλίδος ἐμβολισμὸς ἐν Ἑλλάδι εἰσήχθη κατὰ διαταγὴν τῆς Κυβερνήσεως ἤδη τὸ πρῶτον κατὰ τὸ ἔτος 1830. Μετὰ τὴν ἔλευσιν δὲ τοῦ Ὄθωνος, ἐξεδόθη διάταγμα «περὶ εἰσαγωγῆς τοῦ ἐμβολιασμοῦ τῆς δαμαλίδος» τῇ 4 Ἀπριλίου 1835. Σ. Μ.

Digitized by Google

τὸ μὲν εἰς τὸν ἀνεπαρκῆ ἀποθησαυρισμὸν τῆς δαμαλίδος ὕλης, τὸ δὲ εἰς τὴν κακὴν αὐτῆς ποιότητα. Ἑκατοντάδες συνωθοῦντο καθ' ἑκάστην περὶ τοὺς ἰατροὺς πρὸς ἐμβολισμόν· πόθεν δὲ ἠδύναντο τότε οὗτοι νὰ λαμβάνωσι τὴν ὕλην; Καὶ αὐτὰ τὰ δημόσια ἐμβολιστικὰ καταστήματα τοσοῦτον κατεκλύζοντο ὑπὸ παραγγελιῶν, ὥστε ἠδυνάτουν νὰ ἐπαρκέσωσιν εἰς αὐτάς. Συχνότατα οἱ ἰατροὶ ἵσταντο κεναῖς ταῖς χερσὶν ἀπέναντι τῶν τεταμένων καὶ ἐμβολισμὸν ζητούντων βραχιόνων. Μετὰ τῆς ἐλλείψεως δὲ ταύτης ἐπῆλθε καὶ ἐξασθένωσις τῆς πρὸς ἐμβολισμὸν ὕλης, διότι ἐζήτουν διὰ προσθήκης γλυκερίνης νὰ πληθύνωσι τὸ ποσὸν αὐτῆς, ὅπως πληθύνουσι τὸν ζωμὸν κρέατος ἐπιχέοντες ὕδωρ. Ἐὰν ἡ πολιτεία διὰ τῆς ἀνιδρύσεως ἐμβολιστικῶν καταστημάτων καὶ ἀγελαδοκομείων, ἐν οἷς ν' ἀνατρέφωνται δαμάλεις εὐλογιῶσαι, ἐφρόντιζε περὶ τῆς ὑπάρξεως ἀφθονίας λέμφου, ἤθελον ἐκλείψει αἱ μομφαὶ κατὰ τοῦ ἐλλιποῦς καὶ ἀνεπαρκοῦς τῆς ἐμβολιστικῆς ὕλης καὶ ἤθελον σωθῆ χιλιάδες θυμάτων.

Πρὸς τούτοις πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν καὶ τὸ ἑξῆς. Ἡ προφυλακτικὴ δύναμις τοῦ ἅπαξ μόνον γενομένου ἐμβολισμοῦ εἰς μέγαν ἀριθμὸν ἀνθρώπων *δὲν διατηρεῖται* δι' ὅλου τοῦ βίου, ἂν καὶ δι' ἄλλους ἐξαρκεῖ, πρᾶγμα ἀποδειχθὲν διὰ πολλῶν στατιστικῶν ἀπαριθμήσεων, καθ' ἃς πολὺ περισσότεροι μὴ ἐμβολισθέντες ἠσθένησαν καὶ ἀπέθανον ἢ ἐμβολισθέντες. Κατὰ τὴν τελευταίαν ἐν Breslauer ἐπιδημίαν προσεβλήθησαν 40 μὲν τοῖς ἑκατὸν ἐκ τῶν πρώτων, μόνον δὲ 13 ἐκ τῶν δευτέρων. Ὁ Πάπας μόνον ἐπαγγέλλεται τὸν ἀλάνθαστον, ἡ νόσος ὅμως εὐλογία οὐδεμίαν ἀξίωσιν ἔχει ἐπὶ τοῦ ἐπιθέτου τούτου. *Τὸ μόνον ἐνεργὸν προφυλακτικὸν μέσον κατὰ τῶν εὐλογιῶν εἶνε ἡ ἐπανάληψις τοῦ ἐμβολισμοῦ,— ὁ ἀναδαμαλισμός.*

Θέλετε καὶ ἀποδείξεις; ἰδού. Ἐν τῷ πρωσσικῷ στρατῷ, ἀπὸ τοῦ 1834, ἀφ' οὗ δηλ. χρόνου καθιερώθη εἰς αὐτὸν ὁ καταναγκαστικὸς ἐμβολισμὸς, μέχρι τοῦ 1852 ἐνεμβολίσθησαν 811, 402 ἄνδρες, τούτων δὲ εὐδοκίμως 457,581. Ἐκ τούτων ἐν ὅλῳ ἀπέθανον 4 ἐξ εὐλογίας.—Κατὰ τὸ ἔτος 1867 ἐνεμβολίσθησαν ἐν γένει ἐν τῷ στρατῷ 127,279· ἐκ τούτων ἐνόσησαν ἐξ εὐλογίας 164, ἀπέθανον δὲ 2. Ἀπὸ τοῦ 1834 μέχρι τοῦ 1867 ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐμβολισθέντων ἀνδρῶν ἦτο 1,735,346, τῶν νοσησάντων δὲ ὑπὸ εὐλογίας, ἐχούσης τὸ πλεῖστον τὴν ἐλαφρὰν μορφὴν τῆς ἀνεμοευλογίας, 3,601· ἐκ τούτων ἀπέθανον 113. Ἐὰν δὲ καὶ εἰς τοὺς νοσήσαντας τούτους ἐνηργεῖτο πρότερον καὶ ὁ ἀναδαμαλισμὸς καὶ ὁ μικρὸς οὗτος ἀριθμὸς τῶν θανάτων ἤθελεν ἐλαττωθῆ ἐπαισθητῶς.—Ἀναφέρομεν τέλος, ὅτι ἐκ τῶν 18,000 ἀνδρῶν τοῦ ΣΤ' (σιλεσιακοῦ) σώματος τοῦ στρατοῦ κατὰ τὴν δεινὴν ἐπιδημίαν τῆς εὐλογίας ἀπὸ τῆς 1 Ἰουλίου 1871 μέχρι τῆς 1 Αὐγούστου 1872 προσεβλήθησαν μόνον 135 ἄνδρες, καὶ ὅτι ἐκ τούτων τρεῖς μόνον, τυχαίως καὶ οὗτοι μὴ ἀναδαμαλισθέντες, ἀπέθανον. Κατὰ τὸν γαλλικὸν πόλεμον οἱ γερμανοὶ στρατιῶται ἔμειναν σχεδὸν ὅλως ἀπρόσβλητοι ὑπὸ τῆς εὐλογίας καίτοι συνεχῶς καὶ στενώτατα κοινωνοῦντες μετὰ κατοίκων εὐλογιώντων. Ὡσαύτως ἐν Πρωσσίᾳ, εἰς μέρη ἔνθα ἡ εὐλογία ἐπήνεγκε δεινοτάτας ἐρημώσεις, οἱ ἔφεδροι καὶ αἱ φρουραὶ ἔμειναν ἀπρόσβλητοι, ἐπειδὴ πάντες οἱ πρῶσσοι νεοσύλλεκτοι ἐμβολίζονται ἀναγκαστικῶς.

Ὑπολείπεται ἤδη νὰ κρίνωμεν καὶ τὴν μομφὴν, καθ' ἣν ὁ ἀπὸ βραχίονος εἰς βραχίονα ἐμβολισμὸς μεταφυτεύει εἰς τὸ σῶμα κακὰ μείζονα, καὶ δὴ, ὅτι ἐκ τούτου ἐπῆλθον πολλαὶ νόσοι εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, ἃς ἄλλως αὕτη ἤθελεν ἀποφύγει. Ἡ ἱστορία τῆς ἰατρικῆς διδάσκει ἡμᾶς, ὅτι αἱ πλεῖσται λοιμικαὶ νόσοι : ὀστρακιὰ, ἱλαρὰ, τύφος, διφθερῖτις, πολὺ ἔτι πρὸ τῆς ἰαννερείου ἀνακαλύψεως ἦσαν ἐπίσης φονικαὶ ὅπως καὶ σήμερον. Ἐὰν δὲ μᾶλλον σήμερον ἡ φθίσις καὶ χοιράδωσις ταλαιπωροῦσι τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἀποδοτέον τοῦτο εἰς τὰς ἀπείρους ἐξασθενωτικὰς ἐπιδράσεις τοῦ νεωτέρου πεπολιτισμένου βίου, π. χ. εἰς τὰ ἐκ τῶν ἐργοστασίων κακὰ, εἰς τὸν καθεστηκότα βίον, εἰς τοὺς ὑπερμέτρους διανοητικοὺς πόνους τῆς ἐν τοῖς σχολείοις νεότητος, εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἡδονῶν, εἰς τοὺς μεγάλους κόπους πρὸς ἐξοικονόμησιν τῶν ἀναγκῶν τῆς ζωῆς κτλ. — ὡς καὶ εἰς τὸ γεγονὸς, ὅτι ὁ ἀπὸ ἑβδομηκονταπενταετίας εἰσαχθεὶς ἐμβολισμὸς διετήρησε τὴν ζωὴν ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων, οἵτινες βεβαίως δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀποφύγωσι τὴν μοῖραν τῶν θνητῶν, τὰς νόσους καὶ τὸν θάνατον. Ἐὰν ἐδίδετο προσοχὴ μείζων εἰς τὰ παραγγέλματα τῆς ὑγιεινῆς ὡς πρὸς τὴν ἐνδυμασίαν, τὴν τροφὴν, τὸν ἀνεμισμὸν καὶ τὴν κατοικίαν καὶ ἀπεφεύγοντο αἱ ἀκολασίαι, αἱ ἐκνευρίζουσαι τὸ σῶμα καὶ δηλητηριάζουσαι τὸ αἷμα τῶν ἀπογόνων τῶν ἀσώτων, ἡ χοιράδωσις καὶ ἡ φυματίωσις θὰ ἐγίνοντο σπανιώτεραι.

Τὸ ζήτημα ἂν ἦνε δυνατὸν νὰ μεταδοθῶσι διὰ τῆς εὐλογιώδους ὕλης καὶ ἄλλαι νόσοι συγχρόνως (ἢ ὅπως κοινῶς λέγεται ἀκαθαρσίαι) ἀπὸ τοῦ ἑνὸς σώματος εἰς τὸ ἄλλο, ἐλύθη καταφατικῶς μόνον περὶ *μιᾶς* νόσου, στηριζομένης ἐπὶ τῆς διαφθορᾶς τῶν χυμῶν, τῆς συφιλίδος· ἐνταῦθα δὲ ὑπάρχει δυστυχῶς οὐχὶ μικρὸς, ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων ὅμως ἐξογκούμενος ἀριθμὸς περιπτώσεων ἀνιάτου μολυσμοῦ δι' ἀπροσέκτου ἐξ ἀσθενοῦς σώματος ἐμβολισμοῦ. Ὁ εὐσυνείδητος ὅμως ἰατρὸς πρέπει καὶ πάντως θὰ ἐρευνήσῃ ἐπιμελῶς τὸν ἐξ οὗ λαμβάνει τὴν ὕλην, ἐκλέγων τὸν ἀπολαύοντα πλήρους ὑγείας καὶ ὅλως ἐλεύθερον μεταδοσίμων ἀσθενειῶν. Ἀρκοῦσαν δὲ ἀσφάλειαν κατὰ τῆς ἐπιπολαιότητος καὶ τῶν κατὰ

Digitized by Google

τὸν ἐμβολισμὸν σφαλμάτων μοὶ φαίνεται, ὅτι ἐπιβάλλει ὁ νέος περὶ ἐμβολισμοῦ νόμος διὰ τοῦ 17 αὐτοῦ παραγράφου, λέγων :

«Ὁ ἀπροσέκτως ἔχων κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἐμβολισμοῦ τιμωρεῖται διὰ προστίμου μέχρι 500 μαρκῶν (625 φράγκων), ἢ διὰ καθείρξεως μέχρι τριῶν μηνῶν, ἐφ' ὅσον δὲν ἐπιβάλλεται αὐστηροτέρα ποινὴ ὑπὸ τοῦ ποινικοῦ κώδικος».

Ἡ ἱστορία θὰ ἐγκωμιάσῃ ποτὲ ὡς οὐχὶ μικρὸν ἔργον τοῦ νεοπαγοῦς γερμανικοῦ βασιλείου, τὸ ὅτι ὁ ἐμβολισμὸς ἀφαρπασθεὶς ἀπὸ τῆς προσωπικῆς θελήσεως ἐγένετο νόμιμον πολιτικὸν καθῆκον δι' ἕκαστον.

Πρᾶγμα ἀρκετὰ παράδοξον! Ἡ πρὸ καὶ μετὰ τὴν πολιτικὴν μεταβολὴν Πρωσσία, ἡ ἔχουσα πλῆθος ἀστυνομικῶν διατάξεων, ἐν τοῖς περὶ ἐμβολισμοῦ ἀφῆκε τοὺς χαλινοὺς χαλαροὺς καὶ ἐλευθέραν τὴν ἐκλογὴν εἰς τὸ περιωρισμένον τῶν πολιτῶν πνεῦμα. Νῦν δὲ ὅτε τὰ δεσμὰ τοῦ πατρῴου ἀπολυτισμοῦ ἐθραύσθησαν καὶ κατὰ μέγα μέρος ἀπερρίφθη ὁ ζυγὸς τῆς ἐπιτροπείας τῶν ἀρχῶν, θὰ εἰσαχθῇ ὁ ἀναγκαστικὸς ἐμβολισμός! Ἐὰν δὲ πρότερον ἡ ἀναπολόγητος ἀποχὴ ἀτόμου τινὸς ἐτιμωρεῖτο δι' εὐτελοῦς προστίμου καὶ κατ' ἀπαίτησιν ὁριστικὴν τῶν γονέων ἠδύνατο ἔτι καὶ νὰ παραλειφθῇ ὁ ἐμβολισμός, τὰ νῦν τιμωρεῖται αὐστηρότατα κατὰ τὸν 14 παράγραφον τοῦ περὶ ἐμβολισμοῦ νόμου τοῦ κράτους (8 Ἀπριλίου 1874) τὸν λέγοντα :

«........Γονεῖς, παιδοτρόφοι καὶ ἐπίτροποι, ὧν τὰ τέκνα καὶ οἱ τρόφιμοι παῖδες ἄνευ νομίμου αἰτίας καὶ παρὰ τὴν προτροπὴν ἐπιτετραμμένων λειτουργῶν δὲν ὑπεβλήθησαν εἰς τὸν ἐμβολισμὸν ἢ εἰς τὴν μετὰ τοῦτον ἑπομένην μετεξέτασιν, τιμωροῦνται διὰ προστίμου μέχρι 50 μαρκῶν, ἢ διὰ κρατήσεως μέχρι 3 ἡμερῶν».

Τὸ βαλάντιον εἶνε καὶ μένει πάντοτε εἰς ἀνθρώπους τινὰς τὸ εὐαισθητότερον τῶν ὀργάνων.

Διὰ τῶν πρώτων καὶ σπουδαιοτέρων παραγράφων τοῦ νόμου τούτου ἡ πολιτεία ἀπαιτεῖ ἤδη ὁριστικῶς καὶ μετὰ μεγάλης ἀκριβείας, ὅπως ἀπὸ τοῦ νῦν ὅλοι οἱ πολῖται εἰς δύο περιόδους τῆς νεότητος αὐτῶν ὑποβάλλωνται εἰς τὸν διὰ δαμαλίδος ἐμβολισμόν, καὶ δὴ ἅπαξ μὲν ἕκαστον παιδίον πρὸ τοῦ παρέλθῃ τὸ δεύτερον ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του ἔτος, εἶτα δὲ ἕκαστος τρόφιμος δημοσίου ἢ ἰδιωτικοῦ σχολείου ἐντὸς τοῦ 12 ἔτους, ἐξαιρουμένων τῶν τυχὸν ὑποστάντων κατὰ τὰ τελευταῖα 5 ἔτη τὰς φυσικὰς εὐλογίας.

Ὅσῳ ἀγαθὰ ἐν τούτοις καὶ ἂν ἦνε τὰ ἀποτελέσματα, ἅτινα θὰ ἐπιφέρῃ ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις ὁ γερμανικὸς οὗτος τῆς 8 Ἀπριλίου 1874 νόμος περὶ ἐμβολισμοῦ, *δὲν δυνάμεθα* δυστυχῶς νὰ περιμείνωμεν ἀπ' αὐτοῦ καὶ τὴν πολυπόθητον ἐξ ὁλοκλήρου καθησύχασιν ἀπὸ τῶν εὐλογιῶν, διότι ὁ νόμος μένει ἐν πολλοῖς ἡμιτελής. Ἐξ ἔρωτος πρὸς τὴν προσωπικὴν ἐλευθερίαν δὲν ἐτόλμησαν νὰ ἀναγράψωσι κατὰ τὴν ἔκρηξιν ἐπιδημίας εὐλογίας τὸν γενικὸν καταναγκαστικὸν ἐμβολισμόν, καὶ ἐφοβήθησαν νὰ ἐπεκτείνωσι τὴν ἐπανάληψιν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς παιδικῆς μέχρι τῶν ὀψιαιτέρων ἡλικιῶν, καίτοι εἶνε ἀποδεδειγμένον, ὅτι αὗται μάλιστα ἔχουσι μείζονα πρὸς τὰς εὐλογίας διάθεσιν. Ἐνῷ δὲ νομίζεται δίκαιον τὸ νὰ κατακρημνίζῃ ἡ ἐξουσία οἰκίας ἐν κινδύνῳ πυρκαϊᾶς, ἢ νὰ ἀπαιτῇ ἀπὸ τῶν πολιτῶν ἐν πολέμῳ τὴν περιουσίαν καὶ τὴν ζωήν, δὲν εἶνε ἐπίσης δίκαιον τὸ νὰ μεταχειρίζηται τὰ μόνα ἀσφαλῆ καὶ ὠφέλιμα μέσα, τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ἀναγκαστικοῦ ἐμβολισμοῦ εἰς τὰς κινδυνευούσας χώρας;

Ἐὰν δὲ ἡ προφυλακτικὴ τοῦ ἐμβολισμοῦ δύναμις δὲν ἐξαρκεῖ δι' ὅλου τοῦ βίου, διατί παύει ὁ καταναγκασμὸς κατὰ τὸν νέον νόμον ἀπὸ τοῦ 12 τῆς ἡλικίας ἔτους; Ἡ ἡλικία τοῦ γάμου π.χ. δὲν παρέχει εἰς τὴν πολιτείαν τὴν εὔκαιρον περίστασιν ν' ἀπαιτήσῃ ἐπανάληψιν τοῦ ἐμβολισμοῦ κατ' αὐτήν; Μὴ λησμονῶμεν, ὅτι ὁ ἀποτελεσματικῶς ἐμβολισθεὶς ὁμοιάζει στερεῷ τινι οἰκοδομήματι, ὅπερ οὐ μόνον αὐτὸ προφυλάσσεται ἀπὸ τῶν φλογῶν ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τὰ πέριξ παρέχει ἀσφάλειαν ἱκανήν· ὁ δὲ ἀνεμβόλιστος πλινθίνη καλύβη, ὑπ' ἀχύρων κεκαλυμμένη, ἐν ἑκάστῃ δὲ στιγμῇ κινδυνευούσῃ νὰ πυρποληθῇ καὶ νὰ ἐκθέσῃ καὶ τὰ γείτονα οἰκοδομήματα εἰς τὸν μέγιστον κίνδυνον.

Η ΓΥΝΗ ΕΝ ΤΩι ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΩι ΒΙΩι

Τόσον ζωηρῶς εἶνε ἐντετυπωμένη ἐν τῇ ἡμετέρᾳ καρδίᾳ ἡ ἀκράδαντος αὕτη πεποίθησις, ὅτι ἐν τῷ βίῳ τῷ οἰκογενειακῷ δὲν ὑπάρχουσιν ἀπόλυτοι δυστυχίαι καὶ ὅτι ἐκτὸς τῆς οἰκογενείας δὲν ὑπάρχει ἀληθινὴ εὐτυχία, πᾶσα δ' ἀρετή, πᾶσα χάρις, πᾶσα εὐχαρίστησις διὰ τὴν γυναῖκα φαίνονται ἡμῖν τόσον στενῶς συνδεδεμέναι πρὸς τὴν τύχην τῆς οἰκογενειακῆς ἑστίας, ὥστε πρώτιστον κοινωνικὸν μέλημα νομίζομεν τὸ ν' ἀποκατασταθῇ ἡ γυνὴ ὅσον ἔνεστιν ἀξιωτέρα τοῦ βίου τοῦ ἐσωτερικοῦ. Ἂς μᾶς ἐπιτραπῇ λοιπὸν νὰ σκιαγραφήσωμεν καθόλου καὶ δι' ὀλίγων τὸ ἠθικὸν μεγαλεῖον, ὅπερ δύναται νὰ ὀφείλῃ εἰς τὴν οἰκογένειαν ἡ γυνὴ καὶ εἰς τὴν γυναῖκα ἡ οἰκογένεια.

Ἐπὶ πολὺ ἡ ἱερὰ ἐπωνυμία τῆς μητρὸς τῆς οἰκογενείας οὐδὲν ἄλλο ἐξεπροσώπει εἰμὴ τὴν ἔννοιαν τῆς ἀφοσιώσεως καὶ τῆς τρυφερότητος. Ἀλλ' εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους, νομίζομεν, ἀπόκειται νὰ ἀποδείξωσιν ὅτι ἡ μήτηρ καὶ ἡ σύζυγος δὲν ἀρκεῖ μόνον ν' ἀγαπᾷ, πρέπει καὶ νὰ ἐργάζηται. Εἶνε καὶ ἡ μητρότης στάδιον, στάδιον δημόσιον ἅμα καὶ ἰδιωτικόν, ὁ γάμος εἶνε ἐπάγγελμα, ἔχον καὶ αὐτὸ ὡς πᾶν ἄλλο ἐλπί-

Digitized by Google

δας καὶ ἐνασχολήσεις. Καὶ τίς θὰ ἠδύνατο ν' ἀρνηθῇ τὴν ἀλήθειαν ταύτην; τί ἄλλο τάχα νοοῦμεν λέγοντες μητρικὴ ἀγωγή; Ἅπασα ἡ νεότης της δὲν ἐπαρκεῖ εἰς τὴν νεάνιδα ἵνα ἱκανῶς παρασκευασθῇ εἰς τὸ νὰ δυνηθῇ νὰ ἐκπληρώσῃ τῆς μητρὸς τὰ χρέη καὶ ἅπας ὁ βίος δὲν ἐπαρκεῖ εἰς τὴν ἔγγαμον γυναῖκα ἵνα προσηκόντως ἐξασκήσῃ αὐτά. Ὅταν λέγῃς εἰς τὴν γυναῖκα· ἀνάθρεψον τὰ τέκνα σου, δὲν εἶνε ὡς ἂν ἐπέτρεπες, ὡς ἂν ἐπέβαλλες εἰς αὐτὴν τὴν ἀπόκτησιν πάσης γνώσεως, ἅμα δὲ καὶ τὴν καλὴν μεταχείρησιν αὐτῶν; Ἂν διὰ τὴν καθηγεσίαν ἀπαιτεῖται ν' ἀφοσιωθῇ ἡ δραστικότης πᾶσα ἑνὸς ἀνθρώπου καὶ εἰς αὐτὴν καὶ μόνην νὰ περιορισθῇ, τί πρέπει νὰ εἴπῃ τις περὶ τῆς ἀγωγῆς, ἣν παρέχει εἰς τὰ ἴδια τέκνα ἡ μήτηρ, εἰς ἃ ἀφθόνως πρέπει νὰ μεταδίδῃ ὄχι μόνον τὰ πνευματικά της πλεονεκτήματα, ἀλλ' αὐτὴν τὴν ψυχὴν καὶ τὴν ζωήν της; Ἀνάβλεψον εἰς μητέρα διδάσκουσαν τὸ τέκνον της καὶ ἰδὲ τὴν φυσιογνωμίαν της, ἄκουσον τῆς λαλιᾶς της τὸν τόνον καὶ παράβαλλε, ἂν δύνασαι, τὴν δραστικότητα καὶ ζωτικότητα, οὕτως εἰπεῖν, ἣν αὐτὴ ἐπὶ μίαν ὥραν καταβάλλει πρὸς τὴν ἀδιάφορον ἐργασίαν τοῦ ἐμμίσθου καθηγητοῦ.[1]

Ἂν τὸ παιδίον ἐπιδίδῃ, ὑγραίνονται οἱ ὀφθαλμοί της, ἂν δὲ μή, ῥαγίζεται ἡ καρδία της. Ἐλπίς, ἀποθάρρυνσις, ἀνησυχία, πάντα τὰ συναισθήματα τὰ ἀποτελοῦντα τὰ μεγάλα πάθη ἀνευρίσκονται εἰς τὴν μητέρα κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην. Σκυμμένη ἐπὶ τοῦ τετραδίου τοῦ τέκνου της ὅταν γράφῃ, κρεμαμένη ἀπὸ τῶν χειλέων του ὅταν ἀπαντᾷ εἰς τὰ ἐρωτώμενα, ὑποβοηθεῖ τὴν μικράν του διάνοιαν, τὴν ἐξαναγκάζει εἰς κατανόησιν, τὴν διανοίγει, δίδει ζωὴν εἰς αὐτὴν τὸ δεύτερον. Ὡς πρὸς τὸν γάμον, ἂν οὗτος ἀποβῇ οἷος πρέπει νὰ ἦνε, ἡ γυνὴ δύναται ἐν αὐτῷ νὰ κάμῃ διπλῆν χρῆσιν τῆς ἐνεργείας της, τὸ μὲν διοικοῦσα τὸν οἶκον, τὸ δὲ καὶ ὡς σύντροφος περιπαθὴς τοῦ ἀνδρός της, ὅπερ εἶνε ἡ μοῖρα ἡ καλλίστη τοῦ βίου της. Ἵνα δὲ τοῦτο κατορθωθῇ καὶ καταστῇ πρᾶγμα καὶ ἀλήθεια ἐν τῇ κοινωνίᾳ δὲν εἶνε χρεία νέων νόμων, ἀρκεῖ νὰ προσαρμοσθῇ τι εἰς τὸν γάμον, ὅπερ φυσικῶς εἰς αὐτὸν ἀνήκει καὶ μετ' αὐτοῦ γίνεται πρόξενον εὐτυχίας, εἶνε δὲ παλαιὸν ἂν ὄχι ὅσον καὶ ὁ κόσμος, τοὐλάχιστον ὅσον καὶ ὁ πολιτισμός· ἐξηγοῦμαι.

1. Ὠφέλιμον ὅμως εἶνε νὰ παρατηρήσωμεν καὶ τόδε· αὐτὴ ἡ ζέσις τῆς μητρὸς πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν τέκνων της παρακωλύει ἐνίοτε τὴν ἐπίδοσίν των. Δὲν πρέπει νὰ στενοχωρῇ τις πολὺ τὰ παιδία, δὲν πρέπει ν' ἀπαιτῇ ὥστε πολὺ ταχέως νὰ νοῶσι καὶ νὰ νομίζῃ τοῦτο ἱκανοποιοῦν τὴν ἰδίαν φιλοτιμίαν. Ὁ μισθωτὸς διδάσκαλος ἔχει ἓν μέγα πλεονέκτημα ἴσα ἴσα διότι ἐργάζεται μετὰ πλειοτέρας σχετικῶς ἀδιαφορίας, δεχόμενος τὸν χρόνον ὡς συνεργάτην. Ὁμοιάζει πρὸς ἔμπειρον ἰατρὸν, ὅστις δὲν ἐπισπεύδει τὴν θεραπείαν ἵνα ἐντελῶς θεραπεύσῃ. Ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου ἡ μήτηρ ἔχει τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο πῦρ! Ὁ διδάσκαλος καὶ ἡ μήτηρ, ὁ μὲν διδάσκων, ἡ δὲ ἐπαναλαμβάνουσα καὶ ἐπιβλέπουσα, συμπληροῦσι θαυμασίως τοῦ τέκνου τὴν ἀγωγήν!

Οἱ ἄνδρες κατέλαβον πάντα τὰ ἐπαγγέλματα· δικάζουσι, συνηγοροῦσι, νομοθετοῦσι, διδάσκουσι, στρατεύονται, εἶνε ποιηταί· αὐτοὶ μόνοι πληροῦσι τὸν κόσμον. Καὶ οὕτω μὲν φαίνεται τὸ πρᾶγμα, ὑπάρχει ὅμως ἐνίοτε κρυφία τις πραγματικότης ἄλλη ὄπισθεν τῆς κατὰ τὸ φαινόμενον τοιαύτης, ἥτις περιορίζει ἢ τροποποιεῖ τὴν κατὰ τὸ φαινόμενον. Πάντες οἱ εὔγλωττοι λόγοι, δι' ὧν ὁ ῥήτωρ δοξάζεται, πᾶσαι αἱ λαμπραὶ πράξεις, δι' ὧν περιβάλλονται αἴγλην οἱ ἄνδρες οἱ πράττοντες τὰ πολιτικά, προέρχονται ἆρα ἐξ αὐτῶν καὶ μόνων, ἤ, μᾶλλον, ὄπισθεν τοῦ λαμπροῦ φωτός, ὅπερ ὑποδεικνύει αὐτοὺς μεγάλους εἰς τὸν θαυμασμὸν τῶν ἀνθρώπων, ὑπάρχει ἐνίοτε ἐν τῷ σκότει ἀδιόρατόν τι ὂν μυστηριῶδες, μιγνῦον, χωρὶς οὐδεὶς ν' ἀκούῃ, τὴν φωνήν του εἰς τὴν φωνὴν ἐκείνην τὴν διάσημον, κοινωνοῦν, χωρὶς οὐδεὶς νὰ βλέπῃ, τὴν ἰδίαν δύναμιν εἰς τὴν ὑψηλὴν ἐκείνην ἐνέργειαν; Οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει περὶ τούτου διὰ τὸν ἀκριβῶς τὰ τοιαῦτα παρατηροῦντα. Ἀναπόλησον ἐν τῷ νῷ σου τοὺς ἄνδρας τοὺς ἐξόχους, οὓς γνωρίζεις, καὶ πλειστάκις, εἰσδύων εἰς τ' ἀπόκρυφα τοῦ βίου των, θὰ ἀνεύρῃς γυναῖκα ὁδηγοῦσαν τὰ διαβήματά των· ἐκείνη εἶνε ἡ ἔμπνευσις, αὐτοὶ ἐνεργοῦσι μόνον. Καὶ ἂν τοῦτο ἀληθεύῃ ὁπωσδήποτε κατὰ πάντας τοὺς χρόνους, καθίσταται ὅμως κανὼν σταθερὸς ἀφ' ὅτου ἤρχισε νὰ ἐνισχύηται ἡ τῶν γυναικῶν ἀγωγή. Πλεῖσται ἀνδρικαὶ ὑπάρξεις εἶνε οὕτως εἰπεῖν διπλαῖ, ἐκπροσωποῦσαι τὰ δύο φῦλα, καὶ ὁ ἀνὴρ δὲν δύναται νὰ ἦνε τέλειος εἰμὴ μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ διὰ τῆς γυναικός.

Τὴν τοιαύτην δὲ γυναικείαν ἐπενέργειαν μόνος ὁ γάμος δύναται νὰ καταστήσῃ συνεχῆ καὶ ἁγνήν, διότι ἀδύνατον εἶνε νὰ ἀποβῇ ἐπὶ καλοῦ ἡ ἐπίδρασις γυναικός, ἣν δὲν ἠγάπησας χθὲς καὶ ἣν αὔριον δὲν θ' ἀγαπήσῃς. Ἄνευ ἀναμνήσεων καὶ ἄνευ ἐλπίδων ἡ ἀγάπη δὲν δύναται νὰ καταστῇ καὶ ἀγαθὸς σύμβουλος· συνειδυῖα τὸ βραχυχρόνιον αὐτῆς θὰ σπεύσῃ νὰ τεκμηριώσῃ τὴν ὕπαρξίν της διὰ βιαίας καὶ ἀλόγου κυριαρχίας, ἡ δὲ γυνὴ ἡ τοιαύτην ἀγάπην ἐμπνέουσα δὲν εἶνε σύντροφος τοῦ βίου, ἀλλὰ ταπεινὴ παλλακίς. Ἀλλ' ἐν τῷ γάμῳ ἡ γυνὴ ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι διήγαγε μέρος τοῦ βίου της μετὰ τοῦ ἀνδρός της καὶ μακρὸν ἔτι μετ' αὐτοῦ θὰ διαγάγῃ, ὅτι κοινὸν μετ' αὐτοῦ ἔχει τότε παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον, συλλογίζεται πρὸ πάντων τὰ τέκνα, τὰ τέκνα, τὰ ὁποῖα θ' ἀναθρέψῃ· πάντα ταῦτα δὲ καθιστῶσιν ἤρεμον καὶ σπουδαίαν τῆς συζύγου τὴν ἐπίδρασιν καὶ ἀποδεικνύουσι τὸν βίον τῆς ἐγγάμου γυναικὸς ἀληθινὸν ἐπάγγελμα. Καὶ ναὶ μὲν ὁ βίος οὗτος ἔχει τι τὸ σχετικὸν καὶ ὑποβάλλει εἰς θυσίας, ἀλλ' ἀκριβῶς διὰ τοῦτο καὶ προσαρμόζεται εὐτυχῶς εἰς τὴν γυναικείαν ἰδιοφυΐαν. Τὸ νὰ ζῇ χάριν ἄλλου, νὰ ἐξαφανίζηται

Digitized by Google

αὐτὴ ἐνώπιον μιᾶς δόξης ἢ μιᾶς ἀρετῆς, ἧς αὕτη εἶνε ἡ πρώτη ἀρχή, τὸ νὰ δεικνύῃ τὰς εὐεργεσίας χωρὶς νὰ φαίνηται ὁ εὐεργέτης, τὸ νὰ μανθάνῃ διὰ νὰ ἠξεύρῃ ἄλλος καὶ νὰ σκέπτηται διὰ νὰ ὁμιλῇ ἄλλος, νὰ ἀναζητῇ τὸ φῶς διὰ νὰ λαμπρύνηται ἄλλος, εἶνε καλλίστη μερὶς διὰ τὴν γυναῖκα, εἶνε δὲ καλλίστη, διότι οὐδὲν ἄλλο ταῦτα σημαίνουσιν εἰμὴ *ἀφοσίωσις*. Τί δὲ κάλλιον τῆς ἀφοσιώσεως ἢ πῶς ἄλλως συμφωνότερον πρὸς τὰς ἰδίας αὐτῆς ἀρετὰς δύναται νὰ διαγάγῃ τὸν βίον ἡ γυνή; Ἁρμόζει εἰς τὴν μετριοφροσύνην της ἡ ὑπολανθάνουσα αὕτη ἐπίδρασις, ἁρμόζει ἡ διαστηματικὴ αὕτη ἐνέργεια εἰς τὴν φυσικήν της ἀδυναμίαν, αἱ στιγμιαῖαι αὗται ὁρμαὶ εἰς τὸ εὐεπίφορον αὐτῆς, ἡ ἄοκνος αὕτη ἐπιμέλεια εἰς τὴν λεπτότητά της, ἐξόχως δὲ ἁρμοδία εἶνε ἡ ψυχή της εἰς τὸ νὰ παρηγορῇ! Πᾶσα σύζυγος, ἀξία τοῦ ὀνόματος τούτου, παρακολουθεῖ τὸν βίον τοῦ ἀνδρός της. Ἂς λάβωμεν σοφόν τινα ὡς παράδειγμα. Ἡ μεγαλοφυΐα τείνουσα ζωηρῶς εἰς τὴν τοῦ συνόλου τῶν ὄντων κατανόησιν φέρεται ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς ἕτερον τῆς ἐπιστήμης σημεῖον, καὶ ὁσάκις τὸ μεγαλόπραγμον πνεῦμά του εἰσδύει ἐκεῖ, ἔνθα οἱ ἄλλοι θνητοὶ δὲν δύνανται νὰ εἰσδύσωσιν, ἀνακαλύπτει νέους ὁρίζοντας. Ὁποία δόξα! θὰ εἴπῃς. Ναί, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ ὁποῖοι πόνοι! Ἡ λημῶσα μετριότης ἀρνεῖται ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀξίαν του, οἱ ὀξυδερκέστεροι φθονοῦσιν, ἄλλοι μὲν δὲν δύνανται νὰ τὸν νοήσωσι καὶ τὸν περιφρονοῦσιν, ἄλλοι δέ, φθονεροί, τὸν νοοῦσιν ἄριστα, ἀλλὰ τὸν καταδιώκουσι καὶ λογίζεται ὁ δυστυχὴς μετὰ τῶν ἀνοήτων· ὅθεν σκώμματα, ἀπελπισία, τέλος δὲ ἀμφιβάλλει καὶ αὐτὸς περὶ τῶν ἰδίων του δυνάμεων. Θὰ ὑποκύψῃ.... Ἀλλ' ὄχι, θὰ ζήσῃ, διότι παρ' αὐτῷ εὑρίσκεται γυνή τις, ἡ σύζυγός του, ἥτις ἐμάντευσε τί ἐγκλείει ἡ καρδία του καὶ τῷ ὑποδεικνύει τὸ μέλλον· «Ἐξήγησόν μοι, τῷ λέγει, τὰς σκέψεις σου, εἰπέ μοι τὰ σχέδιά σου, εἶμαι ἀμαθὴς ναί, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς δὲν ἀπηξίου τοὺς πτωχοὺς τῷ πνεύματι πλουσίους δὲ τὴν καρδίαν. Ὁμίλησον.» Καὶ ἀρχίζει ἐκεῖνος· αἱ ἰδέαι του, αἵτινες εἶχον νεκρωθῇ κατὰ τὴν ἀθυμίαν του, ζωογονοῦνται ἐνόσῳ τὰς ἐκφράζει. Ἡ ἀνάγκη τοῦ νὰ καταστήσῃ ταύτας καταληπτὰς εἰς πνεῦμα ὅλως ἀδαὲς τῶν τοιούτων τὸν κάμνει νὰ μεταχειρισθῇ γλῶσσαν ἁπλουστέραν καὶ ἥτις καθιστᾷ τὰ πράγματα καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον εὐληπτότερα. Δημιουργεῖ ἐκεῖνος διηγούμενος καὶ ἐκείνη μεγεθύνεται ἀκούουσα. Ἐνθουσιᾷ τότε ὁ ἄπελπις καὶ εὔελπις ἀποδύεται πλέον· εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ νικᾷ. Παρατηρητέον δ' ὅτι τὸ ῥηθὲν περὶ τοῦ σοφοῦ, περὶ τοῦ μεγαλοφυοῦς ἀνδρὸς δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ εἰς ὑποδεέστερον κύκλον (διότι σπανία εἶνε ἡ μεγαλοφυΐα) ἐπὶ παντὸς ὁπωσδήποτε περὶ μελέτας καταγινομένου. Ἐδείξαμεν μόνον τὴν ἀνωτάτην τῆς κλίμακος βαθμῖδα, ἀλλ' εὐχερῶς δύναταί τις τὰ αὐτὰ νὰ εἰκάσῃ καὶ περὶ τῶν λοιπῶν.

Ἀλλὰ καὶ ὁ καλλιτέχνης τί θὰ ἐγίνετο ἄνευ γυναικός; Ὁ Θεὸς ἔπλασε δυστυχέστατα τὰ σκεύη ταῦτα τῆς ἐκλογῆς, τοὺς καλλιτέχνας· τὸ συναίσθημα τοῦ ὡραίου καὶ ἡ βδελυγμία τοῦ αἰσχροῦ περιστοιχίζονται ὑπὸ πολλῶν βασάνων, τὰς ὁποίας ἀδυνατοῦσι καὶ νὰ νοήσωσιν οἱ μὴ ὑποφέροντες αὐτάς. Τὸ εὐπαθὲς ἐκεῖνο τὸ τόσον λεπτόν, ὅπερ ἐξεγείρεται ἐν τῇ ψυχῇ των διὰ μίαν φωτὸς ἀκτῖνα, ὅπερ μαλάσσεται ἐπὶ τῷ ἀκούσματι παθητικοῦ τινὸς λόγου, παραδίδει τοὺς καλλιτέχνας ἀνυπερασπίστους εἰς τὴν ἐπαφὴν καὶ τῆς τραχυτάτης τοῦ βίου πραγματικότητος. Εἶνε πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ὡς ἄνθρωποι γυμνοῖς τοῖς ποσὶ βαίνοντες ἐπὶ πετρῶν παρ' ἄλλοις στερεῶς ὑποδεδεμένοις. Γυναικεία δὲ μόνον χεὶρ ἔχει τὴν δέουσαν ἐλαφρότητα ὅπως μὴ προσβάλῃ τὴν φαντασίαν τῶν ἀσθενῶν ἐκείνων παιδίων. Τί ἔλειψεν ἀπὸ τοῦ Τάσσου; γυνή. Τί ἀπὸ τοῦ Κάμοενς; γυνή. Καὶ ἂν εἶχεν ὁ Γιλβέρτος γυναῖκα δὲν θὰ ἀπέθνησκεν ἐξ ἀπελπισίας οὔτε ἐκ πείνης ὁ Μαλφιλάτρης. Τοῦ δεῖνος ζωγράφου περιβοήτου σήμερον καταστάντος θὰ ἐσβέννυτο ἡ δόξα ἐν τῇ κακοδαιμονίᾳ, ἂν ἤθελε ζήσει μόνος. Ἰδέ τον· τὸ ἰδανικὸν εἶνε τὸ ὄνειρόν του, πᾶν ὅ,τι γήϊνον τῷ διαφεύγει, καὶ ὅμως πρέπει νὰ ζήσῃ ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης καὶ ζῇ διότι ἡ σύζυγός του ἀναλαμβάνει νὰ ἔχῃ τὸν νοῦν της εἰς πᾶν ὅ,τι ἐκεῖνος λησμονεῖ. Τῷ ἀφίνει τὰ ὑψηλά του ὄνειρα, τὴν ἀκατάπαυστον ἐπιδίωξιν τοῦ ὡραίου, τὴν ἐργασίαν, καὶ φροντίζει ἐκείνη περὶ τῶν ὑλικῶν ἀναγκῶν τοῦ οἴκου, περὶ τῶν μέσων τῆς ὑπάρξεως, περὶ τῆς τῶν τέκνων των ἀγωγῆς. Καθημένη ἡ καλὴ σύζυγος παρὰ τὴν θύραν τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ ἐνθουσιώδους καλλιτέχνου, ὅπερ θεωρεῖ ὡς ἱερόν, ἐπιβάλλει κύκλῳ σιγήν. Φροντίζει ὥστε οὐδεμία ἔξωθεν φωνὴ νὰ μὴ ταράξῃ τὸν ἄνδρα της δημιουργοῦντα ἐν σιγῇ κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην τίς οἶδε ὁποῖον καλλιτέχνημα. Νομίζει μὲν ὅτι ἐκράτησε δι' ἑαυτὴν ἡ γυνὴ ἐκείνη τὴν ἐπιπονωτέραν καὶ ἀμουσοτέραν τοῦ βίου μερίδα, ἀλλ' ἡ μερὶς αὕτη τοὐναντίον εἶνε ἡ ὡραιοτέρα καὶ ποιητικωτέρα, διότι ἡ ἀφοσίωσις εἶνε δρῶσα ποίησις.

Ἂν δὲ ἀφίνοντες τὰς τέχνας ἐξετάσωμεν τὴν ἐπίδρασιν τῶν γυναικῶν ἐπὶ τῶν ἀνδρῶν τῶν κατεχόντων δημοσίας θέσεις, ὁπόσον ὡραία δύναται πάλιν αὕτη νὰ ἦνε! Ἂς ὑποθέσωμεν πολιτικόν τινα ἄνδρα καὶ τοιοῦτον, οἷος πρέπει νὰ ἦνε ὁ πολιτικός, φιλότιμον δῆλα δὴ καὶ παντὶ σθένει ἐπιζητοῦντα τὸν θρίαμβον τῶν ἰδεῶν του διότι ἔχει πεποίθησιν εἰς τὸ ὀρθὸν αὐτῶν, ὄχι δὲ ἔχοντα τὴν κενὴν ἐκείνην φιλοδοξίαν τὴν ἰδιάζουσαν εἰς τοὺς μικροὺς καὶ ταπεινοὺς χαρακτῆρας. Ὁ τοιοῦτος ἔρχεται εἰς τὴν ἐξουσίαν,

Digitized by Google

γίνεται βουλευτὴς, γίνεται ὑπουργός. Τὰ σχέδιά του εἶνε ἀκόμη ἁγνὰ καὶ εἰλικρινῆ, ἀλλὰ ἡ ἀτμοσφαῖρα ἡ περιβάλλουσα τοὺς ὑπουργοὺς ἐπιδρᾷ ἐπ' αὐτῶν ὀλεθρίως. Ἕρπει περὶ αὐτὸν ὁ σκεπτικισμὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς πείρας, ὁ δεσποτισμὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς πολιτικῆς ἀνάγκης· ἡ ἀλαζονεία, τὸ κακὸν παράδειγμα, αὐτὴ ἡ ἐξουσία, ἧς τόσον σπανίως ἅπτεταί τις ἀποινεὶ, ὠθοῦσιν αὐτὸν ἀνεπαισθήτως εἰς τὸ νὰ προκρίνῃ τὸ ἴδιον συμφέρον τοῦ κοινοῦ. Τίς εἰς τὴν δύσκολον καὶ στενὴν ταύτην ἀτραπὸν θὰ τὸν ὑποβαστάσῃ ἵνα μὴ καταπέσῃ; Ἓν μόνον ὄν, ἡ γυνὴ καὶ μία μόνη γυνὴ, ἡ σύζυγός του. Αὕτη ἀτενῶς προσβλέπουσα εἰς τὸ ἰδανικὸν ἐκεῖνο, ὅπερ τοσάκις ὑπὲρ τοῦ ἀνδρός της ὠνειρεύθη, θὰ διακρίνῃ καὶ τὴν μικροτάτην κηλῖδα ἐν τῇ πορείᾳ του. Ἀπομεμακρυσμένη οὖσα τῶν πραγμάτων θὰ δυνηθῇ ἠρεμώτερον καὶ ἀπαθέστερον ἐκείνου νὰ κρίνῃ καὶ εἰς δύο τινὰ θ' ἀποβλέπῃ, πόθεν ὡρμήθη καὶ ποῦ θὰ φθάσῃ ὁ σύζυγός της. Ἂν τὸν ἴδῃ παρεκτρεπόμενον τῆς εὐθείας ὁδοῦ θὰ φωνάξῃ καὶ τὰ σοφίσματα δὲν θὰ δυνηθῶσι νὰ τὴν ἀπατήσωσι, διότι ἡ γυνὴ χάρις τῷ Θεῷ δὲν ἀκούει βεβιασμένα ἐπιχειρήματα, ἀλλ' αἰσθάνεται, ἔχει καρδίαν, καὶ ὅταν αὕτη τῇ εἴπῃ ὅτι ἔχει ἄδικον ὁ σύζυγός της, δὲν ἀκούει πλέον τίποτε, καὶ ὑποβοηθουμένη καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν μειονεκτημάτων ἴσως τοῦ φύλου της, ὑπὸ τῆς ὑπερβολικῆς καὶ ὁρμητικῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης της, θὰ τὸν σώσῃ εὐθὺς ἅμα πράξῃ τὸ πρῶτον λάθος, ὅπερ ἄνευ αὐτῆς θὰ τὸν ἦγεν ἴσως εἰς ἀπώλειαν.

Ἀλλὰ πλὴν τούτων καὶ ἄλλη τις ἰδιότης καθιστᾷ τὴν γυναῖκα ἀληθινὴν ὄντως βασίλισσαν, ἡ τῆς οἰκοδεσποίνης, τῆς *οἰκοκυρᾶς*. Ἀπ' αὐτῆς ἐξήρτηται ἡ ἐσωτερικὴ εὐημερία, ἡ ὑγεία τῶν τέκνων, ἡ εὐζωΐα τοῦ συζύγου. Ἐν τῷ οἴκῳ της ἡ γυνὴ ἀσχολεῖται περὶ τὸ ἀγαθὸν καὶ περὶ τὸ ὡραῖον, διότι καὶ ἡ καλὴ διάταξις τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς οἰκίας εἶνε καλλιτέχνημα, ὅπερ αὐτὴ καὶ δημιουργεῖ καὶ καθ' ἡμέραν ἀνανεόνει. Καὶ διὰ τοῦτο πρέπει ἡ καλὴ οἰκοδέσποινα νὰ ἔχῃ πάσας τὰς γυναικείας ἀρετὰς, νὰ ἦνε τακτικὴ, λεπτὴ, ἀγαθὴ, ἐπιμελὴς, γλυκεῖα, τοιαύτη δὲ οὖσα ἐπανορθοῖ τὴν τυχὸν κλονισθεῖσαν περιουσίαν καὶ ἠξεύρει νὰ μεταποιῇ τὴν εὐπορίαν εἰς πλοῦτον καὶ καθιστᾷ εὔπορον τὸν ἔχοντα μόνον τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα. Κυβερνᾷ ἑνὶ λόγῳ καὶ κυβερνᾷ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ σώσῃ καὶ μετὰ μείζονος ἐπιτυχίας ἢ οἱ ὑπουργοὶ καὶ οἱ βασιλεῖς. Διότι τίς βασιλεὺς, ὅσον ἱκανὸς κἂν ὑποτεθῇ, δύναται ν' ἀποσοβήσῃ ἀπὸ τοῦ βασιλείου του τὴν βροχὴν ἢ τὴν χάλαζαν ἢ τὸν πόλεμον ἢ νὰ διασώσῃ ἀπὸ τῶν μαστίγων τούτων τὰς ὁδοὺς ἢ τοὺς ἀγροὺς τοῦ βασιλείου του; Δύναται ὁ βασιλεὺς νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τῆς καρδίας τῶν ὑπηκόων του ἢ νὰ διατάξῃ αὐτοὺς νὰ ὁμιλήσωσιν ἢ νὰ σιγήσωσι; Ἀλλ' εἰς τὴν οἰκοδέσποιναν ἐδόθη πᾶσα ἐξουσία καὶ ἐπὶ τῶν κατοίκων καὶ ἐπὶ τῶν πραγμάτων τοῦ μικροῦ της βασιλείου.

Ἐξορίζει τὰς χυδαίας ἐκφράσεις καὶ τὰς ἀπρεπεῖς πράξεις, βελτιόνει τοὺς ὑπηρέτας καὶ τὰ τέκνα της καὶ οὐδεὶς πάσχων μάτην ἐπικαλεῖται τὴν βοήθειάν της. Δι' αὐτῆς εἶνε καθαρὰ τὰ σκεύη καὶ λευκὰ τὰ ἱμάτια καὶ τὸ πνεῦμά της ἐπιφέρεται ἐπὶ τοῦ οἴκου, ὃν πλάττει κατ' εἰκόνα ἑαυτῆς. Τίς ἐξ ἡμῶν διερχόμενος τὸ ἑσπέρας ἔν τινι χωρίῳ πρὸ οἰκίας χωρικοῦ καὶ διακρίνων διὰ τῶν ὑάλων τοῦ παραθύρου τὴν ἑστίαν φλέγουσαν καὶ ἐστρωμένον ἐπὶ τῆς πενιχρᾶς τραπέζης τὸ χονδρὸν, ἀλλ' ἀπαστράπτον ὑπὸ λευκότητος τραπεζομάνδυλον καὶ ἐπάνω ἀναδίδον καπνὸν τὸ ῥόφημα, τίς δὲν ἐσυλλογίσθη μετὰ συμπαθείας ἀληθῶς ποιητικῆς τὸν πτωχὸν ἐργάτην, ὅστις θὰ ἐπανέλθῃ ὅσον οὔπω εἰς τὴν οἰκίαν του κατάπονος ἀπὸ τῶν μακρῶν καὶ ἀηδῶν μόχθων τῆς ἡμέρας καὶ θὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ μικρὸν ἐκεῖνο καὶ ταπεινὸν, ἀλλὰ καθαρὸν δωμάτιον, καὶ ἐκεῖ θὰ εὕρωσιν ἀνάπαυσιν οἱ καταβεβλημένοι ὀφθαλμοί του καὶ ἡσυχίαν ἡ τάλαινα καρδία του; Ὢ βεβαίως ἀνέκφραστον θὰ αἰσθάνηται εὐχαρίστησιν τὴν ὥραν ἐκείνην ὁ πτωχὸς, χωρὶς ἴσως νὰ νοῇ τίς ὁ λόγος τῆς τοιαύτης του εὐχαριστήσεως. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἀνὴρ ὁ περὶ τὰ γράμματα καταγινόμενος, μετὰ μακρὰς καὶ ἀγόνους πολλάκις μελέτας δὲν ἀνευρίσκει τάχα οἱονεὶ ἀνακούφισιν θεώμενος τὰς οἰκιακὰς ἐνασχολήσεις, ἃς καὶ ἰδανικεύει; τὸ μαγειρεῖον, τὸ πλυσταρεῖον, τὸ στρώσιμον τῆς τραπέζης, ἡ παρασκευὴ τῶν *γλυκῶν* ἐμποιοῦσιν αὐτῷ ἠρεμόν τινα καὶ γλυκεῖαν ἐντύπωσιν, ὅπως πᾶν ὅ,τι εἶνε σχετικὸν πρὸς τὰς καλλονὰς τῆς φύσεως ἢ πρὸς τὴν οἰκογένειαν, ὅπως ἡ θέα βόσκοντος ποιμνίου ἢ χωραφίου θεριζομένου. Οἱ ἀρχαῖοι καὶ βαθύτατα ᾐσθάνοντο καὶ δαιμονίως ἐξέφραζον τὴν οἰκιακὴν ταύτην ποίησιν. Κάλλιστα τῆς Ὀδυσσείας μέρη εἶνε ἐκεῖνα, εἰς ἃ παριστάνεται οἱονεὶ δίδουσα ζωὴν ἡ καλὴ καὶ ἀφελὴς Ναυσικᾶ ἢ ἡ ἐνάρετος Πηνελόπη. Καὶ ὁ γλυκὺς Ξενοφῶν οὐδαμοῦ ἄλλοθι εἶνε περιπαθέστερος ἢ ἔνθα (ἐν τῷ Οἰκονομικῷ) περιγράφει τὰ οἰκιακὰ ἔργα νεαρᾶς μητρός. Οὕτω λοιπὸν καὶ αὐτὸ τοῦ οἴκου καὶ μάλιστα τῆς οἰκοδεσποίνης τὸ ὄνομα περίεργον καὶ θαυμασίαν ἐπὶ πάντων ἐξασκεῖ ἐπενέργειαν, τῆς οἰκοδεσποίνης τὸ ὄνομα δηλοῦν σύζυγον ἅμα καὶ μητέρα καὶ κυρίαν τοῦ οἴκου· τόσην πραγματικὴν αὐθεντίαν, οὕτως εἰπεῖν, κέκτηται, ὥστε τὸ ἀνευρίσκει τις φωτεινὴν αἴγλην περιβεβλημένον καὶ εἰς τὰ βάθη τῆς καρδίας ἐκείνων ἔτι, οἵτινες τὰ μάλιστα παρεγνώρισαν τὴν ὁσιότητα αὐτοῦ. Τεκμήριον δὲ τούτου ἐναργέστατον εἶνε, ὅτι καὶ τὰ ἐν ταῖς φυλακαῖς δυστυχέστατα καὶ ἀπόβλητα τῆς

Digitized by Google

κοινωνίας ἐκεῖνα ὄντα, εἰς ἃ πᾶσα παρηγορία φαίνεται ὕποπτος καὶ ψευδὴς πᾶσα περίθαλψις, ἄσμενα καὶ μετὰ δακρύων σεβασμοῦ βαθυτάτου καὶ ἄκρας εὐγνωμοσύνης δέχονται πᾶν βοήθημα ἀπὸ χειρὸς μητρὸς οἰκογενείας, καὶ μετ' εὐλαβοῦς προσοχῆς ἀκούουσιν αὐτὴν φέρουσαν παρηγορίαν εἰς τὰ δεινά των. Καὶ δὲν ἐφάνη μᾶλλον ἐλεήμων εἰς τὸν λεπρὸν ἡ χεὶρ τοῦ Θεανθρώπου ἢ ὅσον φαίνεται ἡ τῆς σεβασμίας οἰκοδεσποίνης εἰς τὰ ἀτυχῆ ἐκεῖνα πλάσματα.

E. LEGOUVÉ.

ΟΙ ΙΝΔΟΙ ΓΟΗΤΕΣ

Τὸ γερμανικὸν περιοδικὸν *Ausland* μεταδίδει τὰς ἑξῆς ἐνδιαφερούσας πληροφορίας περὶ τῶν γοήτων καὶ τῶν θαυματοποιῶν τῆς Ἰνδικῆς·

Εὐχέρεια, εὐκινησία, γοργότης πνεύματος καὶ μακροχρόνιος ἄσκησις εἶνε αἱ κυριώτεραι ἀρεταὶ τῶν ἀγυρτῶν τούτων. Ἔχουσι συνήθως ὡς σύντροφον πίθηκον φέροντα καλάθιον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Ἐν τῷ καλαθίῳ ὑπάρχουσιν εἷς ἢ καὶ πλείονες ὄφεις. Ὁ πίθηκος περιέρχεται ἐπί τινα χρόνον μὲ τὸ καλάθιόν του, ἕως οὗ αἴφνης ρίπτει αὐτὸ κατὰ γῆς μετὰ τῶν ὄφεων καὶ τότε χαῖρον συνωθεῖται τὸ πλῆθος περὶ τὸν γόητα.

Ἐνώπιον τοῦ χάσκοντος ὄχλου ὁ ἀγύρτης ἀφίνει ἕνα ὄφιν νὰ τὸν δαγκάσῃ καὶ ἔπειτα ἀρχίζει τὸ ἔργον. Κηρύττει ὅτι ἔχει μαγικοὺς λίθους, τῶν ὁποίων ἰδιότης εἶνε νὰ πίνωσι τὸν ἰὸν τοῦ φοβεροῦ ἑρπετοῦ. Τὸ πλῆθος πιστεύει καὶ ὁ ἀγύρτης πωλεῖ εἰς ἁδροτάτην τιμὴν τοὺς λίθους του. Εἶνε βέβαια φανερὸν ὅτι οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἔχουσι προφυλακτικόν τι κατὰ τοῦ δήγματος τῶν ὄφεων, τοῦτο δὲ εἶνε ἡ ρίζα τῆς νάγας· ταύτην ὅμως δὲν τὴν πωλοῦσι. Ἂν τις τὴν ζητήσῃ παμπόνηροι ὄντες προσποιοῦνται ὅτι τὴν δίδουσιν εἰς εὐτελεστάτην τιμήν, λάθρα ὅμως καθ' ἣν στιγμὴν πρόκειται νὰ τὴν παραδώσωσι τὴν ἀλλάζουσι δι' ἄλλης τινὸς κοινῆς ρίζης, τὴν αὐτὴν ἐχούσης ὄψιν, ὄχι ὅμως καὶ τὴν αὐτὴν ἰδιότητα.

Εἶνε ἔπειτα περίεργον θέαμα ἡ διὰ τῆς μουσικῆς γοητεία. Ἡμέραν τινά, λέγει ὁ γράφων ταῦτα, γόης τις μὲ τὴν *ἀσκομανδουράν* του καὶ μὲ δύο καλάθια ἦλθε καὶ ἐζήτησε παρ' ἐμοῦ τὴν ἄδειαν ν' ἀποδιώξῃ ὅλους τοὺς ὄφεις, οἵτινες μὲ ἔκαμνον τὴν τιμὴν νὰ ἐμφωλεύωσι, λανθάνοντες πάντα βέβηλον ὀφθαλμόν, εἰς τὴν οἰκίαν μου. Τῷ ἐπέτρεψα τοῦτο καὶ ἀμέσως ἤρχισε. Δὲν εἶχεν εἰς τὸ καλάθιον εἰμὴ μέγαν μαῦρον σκορπίον, ἵνα δὲ καλῶς βεβαιωθῶ ὅτι δὲν θὰ μὲ ἀπατήσῃ τὸν προσεκάλεσα νὰ κενώσῃ ἐντελῶς τὰ καλάθια καὶ νὰ ἀποβάλῃ τὰ ὀλίγα ἐνδύματα τὰ ὁποῖα εἶχε. Ἐβεβαιώθην ὅτι οὐδένα ὄφιν ἔκρυπτε.

Ἔλαβε τότε τὸ μουσικόν του ὄργανον καὶ ἐνεφύσησε. Τόσον ὀξεῖς καὶ ἀλλόκοτοι ἦσαν οἱ τόνοι, οἵτινες ἠκούσθησαν, ὥςτε καὶ ἄκων ἐφρικίασα. Ἤμην πάντοτε πλησίον του, περὶ ἡμᾶς δὲ πολλοὶ θεαταὶ ἔκ τε τῆς οἰκίας καὶ τῆς γειτονίας παντὸς χρώματος καὶ πάσης ἡλικίας, λίαν περίεργοι. Ἅμα ἔφθασεν εἰς τὴν γωνίαν τοῦ κήπου καὶ ἤρχισε νὰ ἐξαγάγῃ τόνους βαρεῖς ἐπὶ πέντε περίπου λεπτὰ τῆς ὥρας, ἔπειτα ἔκυψεν εὐθύς, ἔδειξέ τι διὰ τῆς χειρὸς καὶ ἠγέρθη κρατῶν ὄφιν ἐκ τῶν καλουμένων manddala naga δύο καὶ ἡμίσεως ποδῶν μήκους.

Ὁ καλός μας γόης ἐκράτει ἀπὸ μέσου τοῦ σώματος τὸν φαρμακερώτατον ἐκεῖνον ὄφιν, ἔπειτα δὲ ἄφησε νὰ τὸν δαγκάσῃ βιαίως εἰς ἓν ἐκ τῶν δακτύλων· τὸ αἷμα ἔρρευσε χωρὶς ὁ θαυματοποιὸς νὰ φανῇ ὅτι ἔδωκε προσοχὴν εἰς αὐτό. Περιετύλιξεν ἔπειτα ἐντὸς σάκκου τὸ ἑρπετόν, ἐναπέθηκε τὸν σάκκον ὑπό τι δένδρον καὶ ἤρχισε πάλιν τὴν γοητείαν. Ἐξήγαγε καὶ δεύτερον ὄφιν, ἀβλαβῆ ὅμως τοῦτον. Μόνον ἀφ' οὗ λαβὼν καὶ τοὺς δύο ἐναπέθηκεν αὐτοὺς εἰς ἓν τῶν καλαθίων ἀπεφάσισε νὰ φροντίσῃ περὶ τῆς πληγῆς του, ἣν ἔτριψε μὲ ρίζαν νάγας. Τὴν ρίζαν ταύτην ἐζήτησα νὰ ἴδω καὶ ἐπιμελῶς τὴν ἐξήτασα.

Μᾶς εἶπον τότε ὅτι ἐν τῷ κοιλώματι δένδρου τινὸς ἐνεφώλευεν ὄφις, *κόβρας*, ὃν οὐδεὶς οὐδέποτε εἶχε δυνηθῆ νὰ πιάσῃ. Ὁ γόης ἔτρεξεν εὐθὺς καὶ διακόψας τὴν μουσικήν του ἔχωσε τὴν χεῖρα εἰς τὸ κοίλωμα.

Ἡμεῖς ἀνεκραυγάσαμεν καὶ ἀνεπηδήσαμεν εἰς τὰ ὀπίσω ἰδόντες ἐξερχομένην τοῦ κοιλώματος τὴν χεῖρα ἐκείνην κρατοῦσαν ὄφιν πέντε ποδῶν ὕψους, μαινόμενον καὶ συρίζοντα φοβερῶς. Ὁ ἄνθρωπος ἐδήχθη περὶ τὴν πυγμήν· ἐνόμιζες ὅτι τῷ τὴν εἶχον κατακόψει διὰ μαχαίρας. Ἄφησε κάτω τὸν ὄφιν καὶ μετὰ μίαν στιγμὴν ἐν ᾧ ἠνωρθοῦτο ἵνα τὸν δήξῃ πάλιν, τὸν ἔλαβεν ἐκ τῆς κεφαλῆς καὶ ρίψας αὐτὸν τῷ ἤνοιξε διὰ ξύλου τὸ στόμα καὶ μᾶς ἔδειξε τοὺς φοβεροὺς ὀδόντας. Ἔλαβεν ἔπειτα τὸ ὄργανον καὶ πρὸς τὸν ἦχον αὐτοῦ ἤρχιζε νὰ χορεύῃ ὁ ὄφις, ὄχι ὅμως μὲ πολὺν χρόνον, ὡς συνήθως λέγουσιν ὅτι κάμνουσιν εἰς τοιαύτην περίστασιν οἱ ὄφεις. Ὅπου καὶ ἂν ἔστρεφε τὴν κεφαλὴν ὁ γόης, ἐκεῖ ἐστρέφετο καὶ ὁ ὄφις· ἐνόμιζες ὅτι ἐκρέματο τὸ ζῶον ἀπὸ τῶν χειλέων τοῦ ἀνθρώπου.

Καὶ πάλιν ὁ ἄνθρωπος ἐφρόντισε περὶ τῆς πληγῆς του καὶ πάλιν ἐξήγαγεν ἄλλους ὄφεις. Πάντας δὲ τοὺς ἐναπέθετεν εἰς τὰ καλάθια. Ἡ παράστασις ἐτελείωσε διὰ γενικοῦ χοροῦ τῶν ὄφεων.

Ἀγυρτεύων προσεποιεῖτο ἑκάστοτε ὅτι λέγει δῆθεν μαγικάς τινας ἰνδικὰς λέξεις· ἡ τέχνη του ὅμως ὅλη ἐνέκειτο εἰς τὴν μουσικήν του, εἰς τὸ βλέμμα του τὸ προσεκτικόν, εἰς τὰς ταχείας κινήσεις του, μάλιστα δὲ εἰς τὴν ρίζαν ἐκείνην τὴν τόσον δραστηρίαν, ἥτις εἶνε εἰσέτι ἄγνωστος εἰς τοὺς Εὐρωπαίους.

* * *

Digitized by Google

ΔΗΜΩΔΕΙΣ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΜΗΝΩΝ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ

Τὸν Τρυγητὴ σιτάρι σπείρῃς κι' ὅσο θέλεις σύρει.

Ἡ σπορὰ τοῦ σίτου εἶνε ὠφέλιμος τὸν Σεπτέμβριον γενομένη, ἀλλὰ μόνον εἰς τοὺς τόπους ἐκείνους τῆς Ἑλλάδος, ἔνθα τὰ *πρωτοβρόχια* συμβαίνουν κατὰ τὸν μῆνα τοῦτον. Συνήθως ὅμως ὁ σῖτος σπείρεται τὸν Ὀκτώβριον.

*

Τὰ πρωτόβροχα πρέπει νὰ εὕρουν τὰ λούπινα εἰς τὴν γῆν.

Παροιμία Μάνης, ὅπου κατ' ἐξοχὴν καλλιεργοῦνται τὰ *λούπινα* (οἱ θέρμοι τῶν ἀρχαίων.) Ὅτι ἡ σπορὰ αὐτῶν πρέπει νὰ γίνηται προτοῦ ἀρχίσωσιν αἱ πρῶται βροχαὶ τοῦ φθινοπώρου.

* *

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Ἐλευθέρως πρέπει μόνον καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ του τὸ ἐλεύθερον νὰ μορφώνεται. Ἀπὸ ἰδίαν δύναμιν ἀναφύεται ὁ πράσινος στάχυς. Ἀπὸ πεδίον μάχης ἐχθρικῶν δυνάμεων περνᾷ τὸ μονοπάτι πρὸς τὸν ναὸν τῆς ἐλευθερίας. (Βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας Λουδοβῖκος Α'.)

*** Καθὼς διὰ τῆς ἕξεως, ἀσυνέτως ὁδηγουμένης, ἀποκτῶνται παρὰ τῶν ἀνθρώπων πολλὰ κακά, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον διὰ τῆς ἕξεως, εὐσυνειδήτως πηδαλιουχουμένης, πολλὰ καλὰ γίνονται θηρατά.

*** Ὅστις δύναται νὰ κωλύσῃ τὰ κακὰ καὶ δὲν τὰ κωλύει, εἶνε μᾶλλον ἔνοχος παρ' ἐκεῖνον ὅστις τὰ πράττει. (Κοραῆς.)

*** Αἱ καλαὶ πηγαὶ διακρίνονται ἐν καιρῷ τῆς ξηρασίας καὶ οἱ καλοὶ φίλοι ἐν καιρῷ τῆς δυστυχίας. (Σινικὴ παροιμία.)

Γνωρίζουσι βεβαίως οἱ ἀναγνῶσται τῆς **Ἑστίας** τὸν πρὸ μικροῦ ἐπελθόντα ἐν Κωνσταντινουπόλει θάνατον τοῦ χαριεστάτου τῆς Ἰωνίας ψάλτου Ἠλία Ταντελίδου, ὅστις, ἀπὸ πολλῶν ἤδη ἐτῶν στερηθεὶς τῆς ὁράσεως, δὲν ἔγραφε πλέον, ἀλλ' ἐποίει καὶ ὑπηγόρευε τὰ ποιήματά του, παρέδιδε δὲ ἐν Χάλκῃ τοὺς ἕλληνας ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς, ἀπὸ τῆς εὐρείας αὐτοῦ μνήμης ἀντλῶν τὰ κείμενά των, καὶ διὰ τῆς λεπτοτάτης αὐτοῦ καλλαισθησίας, τῆς ὀξυδερκοῦς πάντοτε καὶ ἀσφαλοῦς, ἀναπτύσσων τὰς χάριτας τῶν παλαιῶν κλασσικῶν εἰς τοὺς ἀκροατάς του. Ἐν προσεχεῖ τινι φύλλῳ θέλει ἴσως δημοσιεύσει ἡ **Ἑστία** βιογραφικήν τινα σύντομον μελέτην περὶ τοῦ ποιητοῦ τῆς «Κεράτζας» καὶ τῆς «Πασχαλιᾶς.» Οὐχ ἧττον καθῆκον ἡμῶν νομίζομεν, ὀφειλόμενον τελοῦντες φόρον εἰς τὴν μνήμην τοῦ διακεκριμένου ποιητοῦ τῆς νέας Ἑλλάδος, νὰ ῥάνωμεν τὸν τάφον αὐτοῦ δι' ἑνὸς μελανοῦ ῥόδου, κοπέντος ἐκ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ ποιητικοῦ λειμῶνος, ὅπως οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει προέπεμψαν τὸ γήϊνόν του λείψανον εἰς τὸν τάφον μέλποντες τὸν παρ' ἐκείνου ποιηθέντα ἐπιτάφιον ὕμνον.

Τὸ κάτωθι δημοσιευόμενον ποίημα ἐγράφη ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν τύφλωσιν τοῦ ποιητοῦ, ἐν ἔτει 1849, ἐδημοσιεύθη δὲ τὸ πρῶτον ἐν τῷ Α' τόμῳ τῆς **Εὐτέρπης**. Περιττὴν νομίζομεν πᾶσαν εἰς αὐτὸ σημείωσιν, διότι πεποίθησιν ἔχομεν ὅτι θέλουσι σχολιάσει αὐτὸ κάλλιον οἱ ὑγρανθησόμενοι ὀφθαλμοὶ τῶν ἀναγνωστῶν μας.

Σ. τ. Δ.

ΥΜΝΟΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΤΩΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΑΪΟΝ

Τοὺς θυλάκους τῶν νέων σου δώρων
ἦλθες πάλιν λοιπὸν να σκορπίσῃς,
καὶ τὸν δίκαιον, Μάϊε, φόρον
ἐτησίου ᾠδῆς ν' ἀπαιτήσῃς.

Καθυστέρησα τρίτον τοῦτ' ἔτος,
δυστυχὴς τῶν Μουσῶν χρεωκόπος!
ἀλλὰ δέξαι με, Μάϊ', ἐφέτος,
προσφωνοῦντά σοι ὅσα καὶ ὅπως.

Ὦ πραγμάτων ἀλλοίως ἀλλοίων!
ὢ τοῦ χρόνου σιδήρεον κράτος!
ποῖος πρώην σ' ἀπήντων, καὶ ποῖον
μ' ἀπαντᾷς καὶ μ' ἀφίνεις ἐσχάτως!

Πρῶτος ὤρθριζον πάντοτε, πρῶτος
τῶν ἀπείρων σου, Μάϊε, φίλων,
ν' ἀπομάξω ἁγνάς, ἔτι σκότος,
τὰς Μαΐτιδας δρόσους τῶν φύλλων.

Πρὶν σὲ μέλψῃ φωνὴ ἀηδόνος,
πρὶν ἀκτὶς τὰς σκιὰς θορυβήσῃ,
νέου ᾄσματος ὤφειλε τόνος
ἐξ ἐμοῦ τὰς ἠχοὺς νὰ δονήσῃ.

Ἀπὸ θάμνου εἰς θάμνον μεταίρων
ἀγαλλόμενον, Μάϊε, πόδα,
μὲ χαρὰν χρυσαλλίδων εὐπτέρων
ἔτι κάλυκας ἔδρεπον ῥόδα.

Πλὴν ψαλὶς συμφορᾶς θεηλάτου,
ῥιζηδὸν τὰ πτερά μου τεμοῦσα,
μοχθηράν, ἀντ' εὐκταίου θανάτου,
μοὶ χαρίζει ζωήν, τιμωροῦσα.

Καὶ λοιπὸν ἡ πανήγυρις παύει
δι' ἐμὲ θυμηδίας ἁπάσης,
καὶ καθάπαξ ὁ βίος μου θραύει
τὰς γλυκείας ἐκείνας ἐκστάσεις.

Ἤδη δέ, ἀνθ' ὡραίου Μαΐου,
ἀπεχθῶς μοὶ παρίστασαι μέλας,
τῶν αὐγῶν μὲ στερεῖς τοῦ ἡλίου·
οὔτε πλέον γελᾷς ὡς ἐγέλας.

Ἐν ἐμοὶ δὲ τί βλέπεις; οὐκέτι
τὸν φιλάνθεμον πρὶν νεανίαν,
ἀλλὰ πτῶμα μὴ πνέοντος ἔτι
πλὴν πνοὴν στεναγμῶν ὀλεθρίαν.

Ῥικνὸς αἴφνης καὶ δύσχολος γέρων,
ἐπ' ἀδήλου προσκόπτων ἐδάφους,
βακτηρίαν δυσβάστακτον φέρων,
ποῦ βαδίζω, ἀλλ' ἢ πρὸς τοὺς τάφους;

Χωρισμοῦ διαζύγιον πλέον,
Μάϊέ μου, καὶ λάβε καὶ φέρε·
ἰδού, σήμερον, στένων καὶ κλαίων,
σοὶ φωνῶ τὸ πανύστατον **χαῖρε**!

Οὕτως ἄρα παρέρχεσαι πάντας·
ἡμεῖς φθίνομεν ἄλλοι πρὸς ἄλλοις,
ἀλλὰ σὺ μεθ' ἡμᾶς μεταστάντας
ζῇς, ἡβᾷς, ἐπανέρχεσαι, θάλλεις.

Πάντοτ' ἔχεις θιάσους ὑμνούντων,
τοὺς σφριγῶντας ἑκάστοτε νέους·
ἀλλ' ἐκείνων ἐν σοὶ εὐθυμούντων,
ἡμεῖς σπένδομεν δάκρυ ἐλέους.

Λάβετέ μου τὰ δάκρυα, φίλοι!
καὶ ῥαντίσατε τ' ἄνθη τῶν κήπων·
συγχωρήσατε δέ μου τὰ χείλη,
ἂν ἀνθ' ὕμνου παράπονα εἶπον.

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.

Digitized by Google

'Αριθ. 41 — Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Δεύτερος — Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδ. φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχ. ἀπὸ 1 Ἰαν. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι — Τιμὴ προηγ. φύλλων λ. 30 — Γραφ. τῆς Διευθύνσεως: Ὁδ. Σταδίου, 6. — 10 Ὀκτωβρίου 1876

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΑΥΡΙΚΙΟΝ ΒΛΩΚ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 625.

Τὸ κεφάλαιον.

Κυριακήν τινα μερικοὶ γείτονες ἐκάθηντο ὑπὸ τὴν σκιὰν μεγάλης τινὸς καρυᾶς, καὶ τὰ παιδία ἤκουαν τὴν ὁμιλίαν των μετ' ἐνδιαφέροντος. Διηγοῦντο τὴν ἱστορίαν πολλῶν κατοίκων τῆς πόλεως ἐκείνης καὶ τῶν περιχώρων, οἵτινες πτωχοὶ κατὰ τὴν παιδικήν των ἡλικίαν, διὰ τοῦ χρόνου καὶ τῆς οἰκονομίας ηὐπόρησαν καὶ μάλιστα ἐπλούτησαν.

Ὅτι εἶχεν ἀκουσθῆ μάλιστα ὅτι ὁ Γεώργιος, ὁ υἱὸς τοῦ ξυλουργοῦ, ἠγόρασεν ἕνα μικρὸν οἰκίσκον μὲ ἕνα ἀρκετὰ μεγάλον ἀγρὸν διὰ 3,000 δραχμῶν. Ἐπλήρωσε 2,000 δρ. μετρητὰ καὶ ὑπεσχέθη νὰ πληρώσῃ τὸ ὑπόλοιπον ἐντὸς ὡρισμένης προθεσμίας. Διότι ἐκέρδιζε δρ. 3.50 τὴν ἡμέραν καὶ ἐξώδευε μόνον 2 δρ.

Καὶ ἔλεγον ὅτι, ἐὰν ἐξακολουθῇ νὰ οἰκονομῇ τοιουτοτρόπως, θὰ κάμῃ τὴν τύχην του.

Ὅλα τὰ παιδία ἦσαν λίαν εὐδιάθετα νὰ γείνουν πλούσια.

— Ἀρκεῖ νὰ ἐργάζησθε καὶ νὰ οἰκονομῆτε, δηλ. νὰ μὴν ἐξοδεύητε πολλά, τοῖς εἶπεν ὁ Γέρω-Πέτρος.

— Νὰ οἰκονομῆτε προπάντων, ἀπήντησεν ὁ διδάσκαλος. Ὅσον πολὺ καὶ ἂν ἐργάζηταί τις, ἐὰν δαπανᾷ ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ ὅ,τι κερδίζει, ποτὲ δὲν θὰ ἔχῃ κεφάλαια. Διὰ τῆς ἐργασίας κερδίζει χρήματα, ἀλλὰ διὰ τῆς οἰκονομίας οὐ μόνον φυλάττει, ἀλλὰ καὶ αὐξάνει τὸ ποσόν.

— Τὸ κεφάλαιον εἶναι χρήματα; ἠρώτησεν ὁ Παῦλος.

— Βεβαίως! ἀνέκραξαν πολλοὶ τῶν παρακαθημένων συγχρόνως.

— Ὄχι πάντοτε, ἐπανέλαβεν ὁ διδάσκαλος.

Καὶ ἐπειδὴ ἐνόμισαν ὅτι ἠστεΐζετο: — Ἴδωμεν, εἶπεν, ἔχω 5 δραχμάς, αἱ ὁποῖαι βεβαίως εἶναι χρήματα· δὲν ἔχει οὕτως;

— Ναί, ναί!

— Καὶ ὅμως ἐὰν ἀγοράσω μὲ τὰ χρήματα ταῦτα ἄρτον διὰ νὰ φάγω, ἤτοι καταναλώσιμα πράγματα, αἱ 5 δρ. δὲν εἶναι πλέον κεφάλαιον· ἐὰν τοὐναντίον ἀγοράσω ἓν βιβλίον δι' οὗ θὰ διδάξω, ἠγόρασα ὄργανον ἐργασίας — τὸ βιβλίον δι' ἐμὲ εἶναι ἡ δίκελλα, τὸ πτύον, τὸ σφυρίον μου. — Τὰ ὄργανα ἢ ἐργαλεῖα τῆς ἐργασίας ἀποτελοῦσι μέρος τοῦ κεφαλαίου· τὰ χρήματα δὲ τὰ ὁποῖα δαπανᾷ τις διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν ἢ εὐχαρίστησιν τῶν ἀναγκῶν του δὲν εἶναι κεφάλαιον, ἀλλ' εἰσόδημα.

Ὅ,τι εἶπεν ὁ διδάσκαλος ἐστενοχώρησεν ὀλίγον τὸ ἀκροατήριον.

Ἐχρειάσθη λοιπὸν νὰ ἀρχίσῃ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὁ ἄργυρος αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν δὲν χρησιμεύει εἰς τίποτε, διότι δὲν τρώγεται, διὰ δὲ τοῦ ἀργύρου ἢ τοῦ χρυσοῦ δὲν δύναταί τις οὔτε νὰ γράψῃ, οὔτε νὰ σκάψῃ, οὔτε νὰ σχίσῃ, οὔτε νὰ ῥάψῃ, καὶ ὅτι τὰ χρήματα εἰσὶ χρήσιμα μόνον ὡς μέσον, διότι δι' αὐτῶν ἀγοράζει τις ὅ,τι χρειάζεται. Τὰ χρήματα λοιπὸν ἀντιπροσωπεύουσιν ὁτὲ μὲν ἄρτον, ὁτὲ δὲ ἐργαλεῖον, ἢ πᾶν ἄλλο πρᾶγμα.

Ἀφοῦ ἀνεκάλεσε τὰς εἰς ὅλον τὸν κόσμον γνωστὰς ταύτας ἀληθείας, ἐξηκολούθησεν, ἀπευθυνόμενος πρὸς ὑφαντήν τινα: — Κατασκευάζεις ὑφάσματα, γείτων Γέρω-Καλέ. Τί διὰ ταῦτα σοὶ χρειάζονται;

Ὁ γείτων Γέρω-Καλός. — Ὑφαντήριον καὶ νῆμα.

Διδάσκαλος — Ὥστε, αἱ χεῖρές σου καὶ ἡ ἐργασία σου δὲν ἀρκοῦν· σοὶ χρειάζεται ἀναποφεύκτως νῆμα, ὅπερ εἶναι ἡ πρώτη σου ὕλη, καὶ ὑφαντήριον, ὅπερ εἶναι τὸ ὄργανον ἢ ἡ μηχανή σου. Τὸ ὑφαντήριόν σου, λοιπόν, τὸ νῆμα, τὸ μέρος εἰς τὸ ὁποῖον ἔχεις τὸ ὑφαντήριόν σου, ὡς καὶ αἱ ἀναγκαῖαι προμήθειαι αἵτινες σοὶ ἐπιτρέπουν νὰ περιμένῃς τὴν πληρωμήν, ἀποτελοῦσι τὸ κεφάλαιόν σου. Δι' αὐτῶν παράγεις, καὶ κατασκευάζεις ὑφάσματα. Πᾶν ὅ,τι, ἐκτὸς τοῦ κεφαλαίου σου, εἶναι ἀναγκαῖον διὰ τὴν παραγωγήν, εἶναι κεφάλαιον.

Πέτρος. — Τὸ ἄροτρον, οἱ βόες καὶ τὰ πρόβατα εἶναι ἐπίσης κεφάλαια;

Διδάσκαλος. — Ἀναμφιβόλως.[1] Ὑποθέσωμεν

1. Ὄχι μόνον τὰ χρήματα ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ὄργανα τῆς ἐργασίας καὶ τὰ βιομηχανικὰ κεφάλαια παύουσι νὰ ὦσι κεφάλαια ἅμα διατεθῶσιν ὄχι πρὸς παραγωγήν, ἀλλὰ πρὸς δαπάνην καλῆς ἢ κακῆς συντηρήσεως. Τὸ ἄροτρον, οἱ βόες, τὰ πρόβατα, τὰ ἐργαλεῖα, τὰ κτήματα κινητά τε καὶ ἀκίνητα, ἅμα καταναλωθῶσιν ἢ ἐκποιηθῶσι διὰ νὰ θρέψωσιν ἢ συντηρήσωσι τοὺς κυρίους αὐτῶν, δὲν εἶναι πλέον κεφάλαια, διότι δὲν ἐδαπανήθη τὸ τίμημα αὐτῶν ἢ ὅ,τι ἀποφέρουσιν, ἀλλὰ μέρος αὐτῶν. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει τὰ κεφάλαια ὅσον μεγάλα καὶ ἂν ὦσιν, ἔχουσι πάντοτε τέλος, χάνονται·

Digitized by Google

ὅτι ἕνας νέος, ὁ ὁποῖος ἀρχίζει νὰ κερδίζῃ χρήματα, οἰκονομεῖ 1 δρ. καθ' ἑκάστην. Εἰς ἑκατὸν ἡμέρας, θὰ ἔχῃ 100 δρ. Αἱ 100 αὗται δρ. εἶναι κεφάλαιον; δὲν τὸ ἠξεύρομεν ἀκόμη, διότι ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν χρῆσιν αὐτῶν. Μέχρι τῆς στιγμῆς καὶ καθ' ὅσον ἐξακολουθοῦσι νὰ φυλάττωνται ὑπ' αὐτοῦ, εἰσὶ μόνον μέσον ἀγορᾶς καὶ οὐδὲν πλέον. Δύναται νὰ ἀποφασίσῃ νὰ τὰς ἐξοδεύσῃ πρὸς διασκέδασίν του· ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δὲν θὰ ἦσαν κεφάλαιον· ἀλλ' ἐὰν τὰς τοποθετήσῃ εἰς τὴν Τράπεζαν καὶ λαμβάνῃ τόκον 6 % κατ' ἔτος, τότε εἶναι κεφάλαιον, διότι παράγουσιν εἰσόδημα. Ἐάν, ἀκολούθως, προσθέσῃ καὶ ἄλλας οἰκονομίας καὶ κατορθώσῃ διὰ τῶν χρημάτων του νὰ προμηθευθῇ ἓν ὑφαντήριον καὶ νῆμα, μεταποιεῖ τὸ ἐκ χρημάτων κεφάλαιόν του εἰς βιομηχανικόν, ὅπερ, εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, εἶναι παραγωγικώτερον.

Ἡ οἰκονομία λοιπὸν κάμνει τὸ κεφάλαιον. Οἰκονομῶν τις, στερεῖται, ἀλλ' ὁ στερούμενος ἀποκτᾷ κἄτι τι. Μικρὸν κατὰ μικρὸν, τὸ πτηνὸν κάμνει τὴν φωλεάν του, καὶ τὰ ῥυάκια κάμνουν τοὺς ποταμούς. Δὲν εἶναι ἀνάγκη διὰ νὰ οἰκονομήσῃ τις νὰ κερδίζῃ πολλά· πάντοτε δύναταί τις νὰ οἰκονομῇ, ἀρκεῖ να δαπανᾷ ὀλιγώτερα τῶν ὅσων κερδίζει.

Α. Βερναρδακης.

Ἕπεται συνέχεια.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΚΗΡΙΟΥ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 626.

ΣΥΝΔΙΑΛΕΞΙΣ ΠΕΜΠΤΗ

Ὀξυγόνον εἰς τὸν ἀέρα.—Φύσις τῆς ἀτμοσφαίρας— Ἰδιότητες αὐτῆς.—Ἄλλα προϊόντα τοῦ κηρίου.—Ἀνθρακικὸν ὀξύ.—Ἰδιότητες αὐτοῦ.

Κατωρθώσαμεν νὰ ἐξαγάγωμεν ὑδρογόνον καὶ ὀξυγόνον ἐκ τοῦ ὕδατος τοῦ παραχθέντος ἐκ τοῦ κηρίου· καὶ τὸ μὲν ὑδρογόνον, ὡς ἠξεύρετε, προήρχετο ἐκ τοῦ κηρίου, τὸ δὲ ὀξυγόνον πιθανὸν φαίνεται ὅτι περιείχετο εἰς τὸν ἀέρα. Ἀλλ' ἠμπορεῖτε νὰ μ' ἐρωτήσετε· διατί τὸ ὑδρογόνον καὶ τὸ ὀξυγόνον δὲν βοηθοῦσιν ἐπίσης τὴν καῦσιν τοῦ κηρίου; Ἐνθυμεῖσθε τί συνέβη ὅταν ἔθεσα τὸ κηρίον ὑπὸ ἀγγεῖον πλῆρες ὀξυγόνου, καὶ ὅτι ἔκαιε πολὺ ζωηρότερον παρὰ εἰς τὸν ἀέρα. Διατί αὐτὴ ἡ διαφορά; Ἡ ἐρώτησις εἶναι σπουδαία, καὶ θὰ προσπαθήσω νὰ σᾶς ἀπαντήσω σαφῶς. Ἐξαρτᾶται ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τῆς ἀτμοσφαίρας, καὶ πρέπει νὰ μὴ τὴν ἀμελήσωμεν.

Ἔχομεν διαφόρους τρόπους πρὸς δοκιμασίαν τοῦ ὀξυγόνου ἐντὸς τῶν καυσίμων σωμάτων. Εἴδετε κηρίον νὰ καίῃ εἰς τὸ ὀξυγόνον ἢ εἰς τὸν ἀέρα. Εἴδετε φωσφόρον νὰ καίῃ εἰς τὸν ἀέρα ἢ εἰς τὸ ὀξυγόνον, καὶ σᾶς ἔδειξα σιδηρορρινίσματα καίοντα εἰς τὸ ὀξυγόνον. Ἀλλ' ἠμποροῦμεν νὰ ὑποβάλωμεν τὸ ἀέριον τοῦτο καὶ εἰς ἄλλας δοκιμασίας, αἵτινες ἔτι μᾶλλον θέλουσι μᾶς πείσει, καὶ θέλουσιν αὐξήσει τὴν πεῖράν σας. Ἰδού, τὸ ἀγγεῖον τοῦτο εἶναι πλῆρες ὀξυγόνου. Πρῶτον, νὰ σᾶς ἀποδείξω ὅτι ἀληθῶς περιέχει ὀξυγόνον. Ἀρκεῖ νὰ ῥίψω τεμάχιον καιομένου σώματος εἰς αὐτὸ, καὶ θὰ πεισθῆτε περὶ τούτου. Ἠξεύρετε, ἐξ ὅσων εἴδετε εἰς τὴν ἐσχάτην ἡμῶν συνδιάλεξιν, τί θὰ συμβῇ. Τῷ ὄντι, βλέπετε; ὑπάρχει τὸ ἀέριον. Ἡ ζωηρὰ καῦσις τοῦ καιομένου σώματος σᾶς τὸ ἀποδεικνύει. Ἄλλο πείραμα τώρα, περίεργον καὶ αὐτὸ καὶ ὠφέλιμον. Ἔχω τὰς δύω αὐτὰς φιάλας, αἵτινες περιέχουσιν ἑκάστη ἓν ἄλλο ἀέριον. Μία δὲ πλὰξ μεταξὺ τῶν δύω ἐμποδίζει τὰ ἀέρια νὰ συναναμιγῶσιν. Ἀφαιρῶ τὴν πλάκα, καὶ μίγνυνται. Τί συμβαίνει; θὰ εἴπῆτε. Ἡ μίξις των δὲν παράγει καῦσιν ὡς τὴν τοῦ κηρίου. Ὄχι· ἀλλὰ τὸ ὀξυγόνον, ὅταν μίγνυται μετὰ τοῦ ἄλλου ἀερίου, φαίνεται ἀμέσως καὶ λαμβάνει τὴν ὡραίαν ταύτην ἐρυθρὰν χροιάν. Δι' ἀναλόγου πειράματος ἂς μίξωμεν ἀέρα μετὰ τοῦ ἀερίου τούτου τοῦ καταγγέλλοντος τὴν παρουσίαν τοῦ ὀξυγόνου. Ἰδοὺ πάλιν δύω φιάλας. Ἡ μία περιέχει ἀέρα, ὡς πείθεσθε διότι ἐντὸς αὐτῆς καίει τὸ κηρίον κατὰ τὸν συνήθη τρόπον. Ἡ ἄλλη δὲ περιέχει διοξύδιον ἀζώτου, τὸ ἀέριον δηλαδὴ ἐκεῖνο, τὸ κοκκινίζον τὸ ἄζωτον. Ἀφήνω τώρα νὰ ἑνωθῶσι τὰ δύω ἀέρια ὑπεράνω τοῦ ὕδατος, καὶ ὅταν τὸ ἄζωτον εἰσρέῃ εἰς τὸν ἀέρα, ἰδοὺ τὸ ἐρυθρὸν χρῶμα, ἀποδεικνύον ὅτι ὑπάρχει ὀξυγόνον καὶ εἰς τὸν ἀέρα, ὡς ὑπάρχει καὶ εἰς τὸ νερὸν τὸ παραχθὲν ἐκ τοῦ κηρίου. Τότε λοιπὸν διατί τὸ κηρίον δὲν καίει ἐπίσης καλῶς εἰς τὸν ἀέρα καθὼς εἰς τὸ ὀξυγόνον; Θὰ προσπαθήσω νὰ σᾶς τὸ ἐξηγήσω.

Ἰδοὺ αὗται αἱ δύω φιάλαι. Περιέχουσιν ἀμφότεραι ἴσην ποσότητα ἀερίου, καὶ ὁμοιάζουσι τοσοῦτον, ὥστε δὲν ἠξεύρω ἀκόμη ποία περιέχει τὸν ἀέρα καὶ ποία τὸ ὀξυγόνον. Ἀλλ' ἔχομεν ἐδῶ τὸ καταγγέλλον ἀέριον, καὶ δι' αὐτοῦ θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ἰδῶμεν τὴν διαφοράν. Τὸ εἰσάγω εἰς τὴν μίαν φιάλην, καὶ, ὡς βλέπετε, τὸ περιεχόμενον γίνεται κόκκινον· λοιπὸν ἡ φιάλη περιέχει ὀξυγόνον. Τὸ εἰσάγω τώρα εἰς τὴν ἄλλην φιάλην, καὶ παράγεται χρῶμα πολὺ ἐλαφρότερον. Πλὴν τούτου νὰ σᾶς δείξω καὶ τοῦτο τὸ περίεργον. Ἂν λάβω τὰ δύω ταῦτα ἀέρια, καὶ κινήσω ἰσχυρῶς τὸ μίγμα προσθέσας καὶ ὀλίγον νερὸν, τὸ κόκκινον ἀέριον θ' ἀπορροφηθῇ· ἔπειτα ἂν προσθέσω νέαν δόσιν ῥευστοῦ, καὶ πάλιν κινήσω αὐτὴν, ἡ ἀπορρόφησις τῆς ὕλης θέλει ἐ-

τοὐναντίον, τὸ κεφάλαιον ὅσον μικρὸν καὶ ἂν ᾖ, ὅταν δαπανᾶται μόνον τὸ εἰσόδημά του, εἶναι διαρκές, ὅταν δὲ καὶ αὐξάνει διὰ νέων οἰκονομιῶν, τότε, σχετικῶς τοὐλάχιστον, εἶναι αἰώνιον. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ φθορὰ ἐν τῇ παραγωγῇ, ὡς ἡ τῶν ὀργάνων τῆς ἐργασίας, δὲν πρέπει νὰ καταλογισθῇ εἰς τὸ ἀνωτέρω εἶδος τῆς καταναλώσεως. Ἡ οἰκονομικὴ κατάπτωσις τῆς Τουρκίας ἔγκειται ἐν τῇ ἐξηγήσει ταύτῃ.

Σ. τ. Μ.

Digitized by Google

ξακολουθήσει ἐν ὅσῳ ὑπάρχει ἱκανὸν ὀξυγόνον ἵνα παράγῃ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο. Μάτην εἰσάγω ἀέρα· τὸ μίγμα ποτὲ δὲν μίνεται ἄχρουν. Ἀλλ' ἅμα εἰσαγάγω νερόν, τὸ ἐρυθρὸν χρῶμα ἀφανίζεται. Οὕτως ἠμπορῶ ν' ἀνανεῶ τὴν δόσιν τοῦ χρωματίζοντος ἀερίου καὶ νὰ τὴν οὐδετερῶ, μέχρις οὗ φθάσω εἰς κατάλοιπον μὴ χρωματιζόμενον πλέον ὅταν μίγνυται μετ' αὐτοῦ τὸ ἀέριον τὸ καθιστῶν ἐρυθρὸν τὸ ὀξυγόνον καὶ τὸν ἀέρα. Διατί τοῦτο; Τὸ ἐννοεῖτε εὐκολώτατα. Διότι τὸ ὀξυγόνον δὲν εἶναι τὸ μόνον πρᾶγμα τὸ μεῖναν ἐντὸς τῆς φιάλης. Ἂς εἰσάξω ὀλίγον ἀέρα. Ἂν κοκκινίσῃ, θὰ ἐννοήσητε ὅτι ὀλίγη ποσότης ἐκ τοῦ ἀερίου τοῦ χρωματίζοντος αὐτὸν ὑπάρχει ἀκόμη εἰς τὴν φιάλην, καὶ ὅτι τὸ κατάλοιπον δὲν ἔμεινεν ἄχρουν δι' ἔλλειψιν τοῦ ἀερίου τούτου.

Τώρα θ' ἀρχίσατε νὰ ἐννοῆτε ὅ,τι ἔχω νὰ σᾶς προσθέσω. Εἴδετε, ὅτε ἔκαυσα τὸν φωσφόρον εἰς τὴν φιάλην, ὅτι ἐν ᾧ συνεπυκνοῦτο ὁ καπνὸς ὁ παραγόμενος ὑπὸ τοῦ ὀξυγόνου τοῦ ἀέρος καὶ ὑπὸ τοῦ φωσφόρου, ἔμενε καὶ ποσότης τις ἀερίου μὴ καιομένη. Ἰδοὺ λοιπόν, καὶ ἐδῶ ἔχομέν τι τοῦ ὁποίου δὲν ἅπτεται τὸ κόκκινον τοῦτο ἀέριον. Εἶναι δὲ τοῦτο ἄλλο ἀέριον, ἐφ' οὗ ὁ φωσφόρος δὲν δύναται νὰ ἐνεργήσῃ, καὶ οὗ δὲν ἅπτεται τὸ ἡμέτερον ἀέριον· εἶναι τι μὴ ὂν ὀξυγόνον, ὂν ὅμως μέρος τῆς ἀτμοσφαίρας.

Εὕρομεν λοιπὸν τρόπον ν' ἀναλύσωμεν τὸν ἀέρα, καὶ νὰ χωρήσωμεν αὐτὸν εἰς τὰ δύω μέρη ἐξ ὧν σύγκειται, εἰς τὸ ὀξυγόνον, εἰς τὸ ὁποῖον καίουσι τὰ κηρία, ὁ φωσφόρος καὶ εἴ τι ἄλλο, καὶ εἰς τὴν ἄλλην ταύτην οὐσίαν, τὸ *ἄζωτον*, εἰς τὴν ὁποίαν αὐτὰ δὲν καίουσι. Τὸ μέρος τοῦτο τοῦ ἀέρος εἶναι τὸ πολὺ ἀφθονώτερον, καὶ εἶναι σῶμα περίεργον καὶ σπουδῆς ἄξιον. Ἴσως θὰ μοὶ εἴπῆτε ὅτι πολὺ δὲν σᾶς ἐνδιαφέρει, διότι ὁμιλοῦμεν περὶ καύσεως, καὶ αὐτὸ εἰς τὴν καῦσιν μένει ἐντελῶς ξένον. Ἂν θελήσω νὰ τὸ ἀνάψω, οὔτε θὰ καῇ, ὡς τὸ ὀξυγόνον, οὔτε, ὡς τὸ ὀξυγόνον, θὰ καταστήσῃ τὸ φῶς μου λαμπρότερον. Ὅλαι αἱ δοκιμαί μου ἀποβαίνουσι μάταιαι, καὶ τίποτε δὲν κατορθῶ. Οὔτε ν' ἀνάψῃ θέλει, οὔτε κἂν ν' ἀφήσῃ τὸ κηρίον μου νὰ καίῃ. Ὅπου εἶναι αὐτός, παύει ἡ καῦσις. Τίποτε δὲν καίει ἐντὸς τοῦ ἀζώτου, ὅταν εἶναι εἰς τὴν συνήθη αὐτοῦ κατάστασιν. Τὸ ἄζωτον δὲν ἔχει οὔτε ὀσμήν, οὔτε γεῦσιν, οὔτε ἀναλύεται εἰς τὸ ὕδωρ. Οὔτε ὀξὺ εἶναι οὔτε ἄλκαλι, καὶ ἐπὶ ὅλων τῶν ὀργάνων ἡμῶν παράγει ὅσον ἐνδέχεται ὀλιγώτερον ἀποτέλεσμα. Ἴσως σᾶς ἔρχεται ν' ἀνακράξητε· «Ἀλλ' αὐτὸ λοιπὸν δὲν εἶναι τίποτε. Δὲν ἀξίζει τὸν κόπον ὥστε νὰ ἑλκύσῃ τὴν προσοχὴν ἡμῶν τῶν χημικῶν. Τί ἐπῆγε καὶ ἐχύθη εἰς τὸν ἀέρα;» Ἐδῶ τώρα μᾶς ἀποκαλύπτει θαυμάσια ἀποτελέσματα ἡ φιλοσοφικὴ σκέψις καὶ παρατήρησις. Συλλογισθῆτε τί θὰ ἐγίνετο ἂν ἡ ἀτμοσφαῖρα, ἀντὶ νὰ σύγκειται ἐξ ἀζώτου καὶ ὀξυγόνου, περιεῖχε μόνον καθαρὸν ὀξυγόνον. Εἴδετε καὶ γνωρίζετε ὅτι ῥάβδος σιδηρᾶ ἀναπτομένη ἐντὸς ὀξυγόνου, καίεται ὁλόκληρος καὶ χωρὶς οὐδὲν μέρος αὐτῆς νὰ μείνῃ. Φαντασθῆτε τί θὰ ἐγίνετο ἡ σιδηρᾶ κιγκλὶς πρὸ τῆς ἑστίας σας, ὅπου συνήθως θερμαίνεσθε, ἂν ὁ ἀὴρ συνέκειτο ἐκ μόνου ὀξυγόνου. Θὰ ἐκαίετο ταχύτερον τοῦ γαιάνθρακος, διότι τὸ σίδηρον εἶναι εὐκαυστότερον τοῦ γαιάνθρακος, οὗ ἡ φλὸξ κυμαίνεται ἐντὸς τῆς ἑστίας σας. Τὸ πῦρ τῆς ἀτμομηχανῆς θὰ ἐγίνετο τὸ κέντρον ἀπεράντου πυρκαϊᾶς, ἂν περιεστοιχιζώμεθα μόνον ὑπ' ὀξυγόνου. Τὸ ἄζωτον λοιπὸν ἀφαιρεῖ μέρος τῆς δυνάμεως τοῦ ὀξυγόνου, πραΰνει αὐτό, καὶ τὸ καθιστᾷ χρησιμώτερον εἰς ἡμᾶς, καὶ προσέτι μᾶς ἀπαλλάττει τοῦ ἄνθρακος ὃν εἴδετε ἐξερχόμενον ἐκ τοῦ κηρίου, διότι διασπείρει αὐτὸν εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν, καὶ τὸν φέρει ὅπου δύναται νὰ γίνῃ ὠφελιμώτατος εἰς τὸν ἄνθρωπον, χρησιμεύων εἰς τὰ φυτά. Τὰ κατορθώματά του λοιπὸν εἶναι μεγάλα, ἂν καὶ ἔχετε ὄρεξιν νὰ εἴπῆτε ὅτι δὲν ἀξίζει τὸν κόπον νὰ τὸ σπουδάσητε. Εἰς τὴν συνήθη αὐτοῦ κατάστασιν τὸ ἄζωτον εἶναι στοιχεῖον ἀδρανές, καὶ χρειάζεται μεγίστη ἠλεκτρικὴ δύναμις ἵνα τὸ βιάσῃ νὰ συνδυασθῇ ἀμέσως, καὶ τότε πάλιν εἰς ἀπείρως ἐλαχίστας ποσότητας, μετὰ τοῦ ἄλλου στοιχείου τῆς ἀτμοσφαίρας, ἢ μετ' ἄλλων ὑλῶν αἵτινες τὸ περιστοιχίζουσιν. Εἶναι οὐσία ἐντελῶς ἀδιάφορος, καὶ διὰ τοῦτο παντάπασιν ἀβλαβής.

Πρὶν σᾶς εἰπῶ περισσότερα περὶ τοῦ ἀζώτου, πρέπει νὰ σᾶς ἐκθέσω τινὰς λεπτομερείας ἀκόμη περὶ τῆς ἀτμοσφαίρας, ἧς μέρος ἀποτελεῖ. Ἂν λάβωμεν ἑκατὸν μέρη ἀέρος ἀτμοσφαιρικοῦ, ὁ πίναξ οὗτος μᾶς δεικνύει τὰ συστατικὰ αὐτῶν:

	Ὄγκος	Βάρος
Ὀξυγόνου ········	20	21,3
Ἀζώτου ··········	80	79,7
Ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος	100	100.

Τοιαύτη εἶναι ἡ ἀκριβὴς ἀνάλυσις τοῦ ἀέρος ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον εἰς αὐτὸν ὀξυγόνον καὶ ἄζωτον. Ὡς ἐκ τῶν ἐρευνῶν ἡμῶν μανθάνομεν, πέντε μέρη ἀτμοσφαίρας περιέχουσι τέσσαρα πέμπτα ἀζώτου καὶ ἓν πέμπτον ὀξυγόνου. Ἡ ἀναλογία αὕτη περιορίζει τὸ ὀξυγόνον εἰς τὴν ποσότητα ἥτις προμηθεύει τὴν ἀναγκαίαν ὕλην πρὸς καῦσιν τοῦ κηρίου, καὶ παράγει ἀτμοσφαῖραν ἣν οἱ πνεύμονες δύνανται ν' ἀναπνεύσωσι χωρὶς κινδύνου διὰ τὴν ὑγείαν. Καὶ σπουδαῖον μὲν εἶναι δι' ἡμᾶς νὰ γίνεται ἡ μίξις τοῦ ὀξυγόνου τοιαύτη ὥστε νὰ ἠμπορῶμεν νὰ τὸ ἀναπνέωμεν, οὐχ ἧττον ὅμως εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἔχωμεν καὶ ἀτμοσφαῖραν εἰς ἣν νὰ ἠμπορῶσι νὰ καίωσι καλῶς τὰ ξύλα, οἱ ἄνθρακες καὶ τὰ κηρία.

Ἀλλ' ἂς ἐπανέλθω εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν. Εἴ-

Digitized by Google

δατε ἀνωτέρω τὸ σχετικὸν βάρος τῶν δύω ἀερίων ἐξ ὧν συντίθεται. Κατ' αὐτὸ, μία λίτρα ἀζώτου βαρύνει 1 γρ. 256· τὸ δ' ὀξυγόνον εἶναι ὀλίγον βαρύτερον, καὶ μία λίτρα αὐτοῦ βαρύνει 1 γρ. 430, ἐν ᾧ μία λίτρα ἀέρος βαρύνει 1 γρ. 294.

Τινὲς τῶν ἀκροατῶν μου μ' ἐρώτησαν πῶς ἠμποροῦμεν νὰ ζυγίζωμεν τὰ ἀέρια. Ἡ περιέργειά των μ' ἐχαροποίησε, καὶ θέλω νὰ τὴν εὐχαριστήσω. Θὰ σᾶς δείξω τὸν τρόπον. Εἶναι ἁπλοῦς καὶ εὔκολος. Ἰδοὺ μία πλάστιγξ, ἢ ζυγαρία, καὶ ἰδοὺ μία χαλκῆ φιάλη, ἐλαφροτάτη, ὅσον τὸ ἐπιτρέπει ἡ ἀπαιτουμένη στερεότης. Εἶναι τορνευτὴ, ἀδιαπέραστος εἰς τὸν ἀέρα, καὶ ἔχει κρουνὸν ὅστις ἀνοίγεται καὶ κλείεται κατὰ θέλησιν. Ἐπειδὴ τώρα εἶναι ἀνοικτὸς, ἡ φιάλη τώρα εἶναι πλήρης ἀέρος. Ἡ πλάστιγξ αὐτὴ εἶναι ἀκριβεστάτη, καὶ, ἂν θέσω τὴν φιάλην εἰς τὴν μίαν λεκάνην αὐτῆς, βλέπετε ὅτι ἰσορροπεῖ μετὰ τοῦ σταθμοῦ τοῦ τεθειμένου εἰς τὴν ἄλλην λεκάνην. Ἰδοὺ τώρα καὶ ἡ ἀντλία αὐτή.

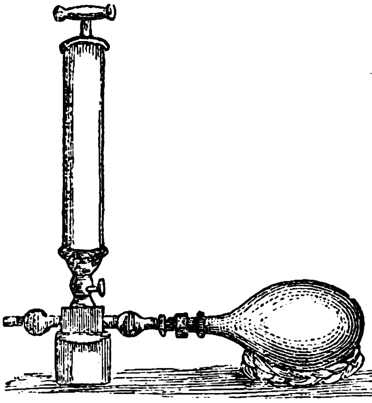

Σχ. 40.

Δι' αὐτῆς ἠμπορῶ νὰ συμπήξω τὸν ἀέρα ἐντὸς τῆς φιάλης. Θὰ εἰσάξω λοιπὸν ἱκανὸν ὄγκον ἀέρος εἰς τὴν φιάλην, καὶ ἡ ἀντλία μου εἶναι τοιαύτη, ὥστε νὰ μετρᾷ τὸν ἀέρα ἐν ᾧ διέρχεται. (*Ὁ καθηγητὴς εἰσάγει διὰ τῆς ἀντλίας εἴκοσι μέτρα ἀέρος εἰς τὴν φιάλην.*) Τώρα ἂς κλείσωμεν τὸν κρουνὸν, καὶ ἂς θέσωμεν πάλιν τὴν φιάλην ἐπὶ τῆς πλάστιγγος. Ἴδετε πῶς ἡ λεκάνη αὐτῆς καταβαίνει. Εἰς τί ν' ἀποδώσωμεν ὅτι ἔγινε βαρυτέρα; Εἰς τὸν ἀέρα τὸν εἰσαχθέντα. Δὲν περιέχει μὲν ἀέρα περισσότερον κατὰ τὴν ἔκτασιν, ἀλλ' ὁ περιεχόμενος εἶναι τώρα βαρύτερος διότι περισσοτέραν ποσότητα αὐτοῦ ἐπυκνώσαμεν ἐντὸς τῆς φιάλης. Ἤθελον νὰ σᾶς δώσω ἀκριβῆ γνῶσιν περὶ αὐτοῦ τοῦ ἀέρος. Ἰδοὺ αὐτὸς ὁ ὑάλινος κώδων, ἀνοικτὸς κάτωθεν, καὶ ἱστάμενος ἐντὸς νεροῦ, ἐν ᾧ νερὸν τὸν πληροῖ ὁλόκληρον. Ἄνωθεν ἔχει κρουνὸν, εἰς ὃν προσαρμόζεται καὶ βιδόνεται ἀκριβῶς ὁ κρουνὸς τῆς ἡμετέρας φιάλης. Ἂν τώρα ἀνοίξω τοὺς δύω στρόφιγκας, ὥϛε νὰ κοινωνῶσιν οἱ δύω κρουνοὶ, θὰ ἴδητε ὅτι τὰ εἴκοσι μέτρα ἀέρος τὰ συμπυκνωθέντα ἐντὸς τῆς χαλκῆς φιάλης θὰ σπεύσωσι νὰ ἐξορμήσωσι, διερχόμενα διὰ τοῦ νεροῦ. Ἰδοὺ, ἐξῆλθον ὅλα· καὶ διὰ νὰ πεισθῶμεν περὶ τούτου, καὶ ὅτι δὲν ἠπατήθημεν, ἂς θέσωμεν πάλιν τὴν χαλκῆν φιάλην εἰς τὴν πλάστιγγα. Τὸ βλέπετε· ἰσορροπεῖ πάλιν πρὸς τὸν σταθμὸν τῆς ἄλλης λεκάνης, καθὼς εἰς τὴν ἀρχήν. Ἑπομένως τὸ πείραμα ἡμῶν ἐπέτυχε. Ἐνοήσατε τώρα πῶς εὕρομεν τὸ βάρος τοῦ προσθέτου ἀέρος, τοῦ συμπυκνωθέντος ἐντὸς τῆς φιάλης. Οὕτω κατορθώνομεν νὰ μάθωμεν ὅτι ἓν κυβικὸν ὑποδεκάμετρον ἀέρος βαρύνει 1 γρ. 294.

Σχ. 41.

Ἀλλὰ τὸ μικρὸν τοῦτο πείραμα δὲν ἀρκεῖ ὅπως σᾶς δώσῃ ἰδέαν καθαρὰν καὶ θετικὴν τῆς βαρύτητος τοῦ ἀέρος. Ὁ ἀὴρ τῆς φιάλης ταύτης, ὅστις ἔχει ὄγκον ἑνὸς δεκάτου τοῦ κυβικοῦ μέτρου, βαρύνει 12 γρ. 24. Πόσον δὲ νομίζετε ὅτι βαρύνει ὁ ἀὴρ ἐντὸς τοῦ κιβωτίου ἐκείνου ἐκεῖ κάτω, ἐπίτηδες ὑπ' ἐμοῦ κατασκευασθέντος; Βαρύνει μίαν λίτραν· ἀκριβῶς μίαν λίτραν. Ὑπελόγισα δὲ καὶ τὸ βάρος τοῦ ἀέρος ὅστις μᾶς περιστοιχίζει ἐντὸς αὐτῆς τῆς αἰθούσης. Ἴσως δὲν τὸ φαντάζεσθε· βαρύνει ὁλόκληρον τόνον.

Α. Ρ. Ραγκαβής.

Ἕπεται συνέχεια.

ΟΙ ΜΕΛΛΟΝΥΜΦΟΙ ΤΗΣ ΣΠΙΤΖΕΒΕΡΓΗΣ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 628.

Γ'

— Κακὰ μαντάτα, εἶπεν ὁ *πιλότος* προσερχόμενος πρὸς τοὺς δύο ἀξιωματικούς.

— Τί τρέχει; ἠρώτησεν ὁ Βλονδώ.

— Νὰ τί τρέχει. Ἐλογάριαζα ὅτι θὰ ἠμπορούσαμεν νὰ ἀράξωμεν εἰς ἐκείνην τὴν ἀκτὴν καὶ ἤθελα νὰ σᾶς ὁδηγήσω εἰς τὸν ὅρμον τοῦ Βελλσόουνδ ὅπου ὑπάρχει ἀσφάλεια καὶ εὑρίσκει τις καὶ ῥυάκια γλυκοῦ νεροῦ, ἀλλὰ βλέπω ὅτι ὅλον τὸ μέρος περικλείεται ἀπὸ πάγους. Οἱ διαβολόπαγοι! Δὲν ἠξεύρετε τί ἰδιοτροπίαις ἔχουν! Μὰ τὸν Θεὸν, κοντεύω νὰ πιστεύσω ὅτι κατοικοῦνται ἀπὸ δαιμόνια, τὰ ὁποῖα τοὺς περιφέρουν δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ διὰ νὰ ζαλίζουν τοὺς *πιλότους*. Πότε μαζεύονται εἰς τὸ μεσημβρινὸν ἀκρωτήριον τῆς Σπιτζεβέργης, πότε πρὸς ἀνατολάς, πότε πρὸς δυσμάς. Ἡ δυτικὴ ἀκτὴ εἶνε συνήθως ἡ ἀσφαλεστέρα καὶ ἡ μᾶλλον συχναζομένη· ἐκεῖ ἐμαζεύοντο ἄλλοτε τὰ ὁλλανδικὰ πλοῖα καὶ ἐκεῖ προσπαθοῦν καὶ τώρα ἀκόμη νὰ ἀράζουν οἱ ψαράδες μας ἀπὸ τὴν Νορβηγίαν. Τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν, τὸ ἐναντίον, δὲν ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ

Digitized by Google

τὴν πλησιάσῃ· ἔχει ὑφάλους εἰς τοὺς ὁποίους τὸ πλοῖον ἠμπορεῖ νὰ γείνῃ κομμάτια 'σὰν καρυδόφλουδο.... Ἔχουν γείνει καταστροφαὶ ἐκεῖ! Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐκεῖ εὑρέθηκαν μόνοι τους ἐπάνω εἰς ἓν νησὶ αὐτῆς τῆς διαβολοθαλάσσης οἱ τέσσαρες Ῥῶσσοι ναῦται. Ἠξεύρετε τὴν ἱστορίαν.....

— Ποίαν ἱστορίαν; ἀνέκραξεν ὁ Μαρσέλ.

— Ἔπρεπε νὰ τὴν ἠξεύρετε σεῖς, ὁποῦ διαβάζετε τόσα βιβλία — κάθε ἡμέραν σᾶς ἐπαινεῖ διὰ τοῦτο ἡ κόρη μου. Εἶνε ἓν φυλλάδιον ὁποῦ τὴν περιέχει, τὸ μετέφρασαν καὶ σουηδικὰ καὶ ἰσλανδικὰ ἀκόμη, καὶ πιστεύω καὶ γαλλικά.

— Περίεργον! Πολλὰς περιηγήσεις ἀνέγνωσα, ἀλλὰ τὸ φυλλάδιον αὐτὸ δὲν τὸ ἠξεύρω· προθύμως δὲ θὰ ἤκουον τὴν ἱστορίαν τῶν τεσσάρων Ῥώσσων.

— Εὐχαρίστως θὰ τὴν διηγηθῶ· εἶχα μάλιστα κατὰ νοῦν νὰ τὴν διηγηθῶ καὶ εἰς τοὺς ναύτας. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι ὁμιλῶν πρὸς σᾶς θὰ ἦμαι συντομώτερος.

— Ἂς ὑπάγωμεν διὰ νὰ ἤμεθα ἡσυχότεροι ἐκεῖ εἰς τὴν πρώραν καὶ ἂς πίωμεν προτήτερα καὶ ἓν ποτηράκι ῥακί, εἶπεν ὁ Μαρσέλ.

— Διὰ τί ὄχι, ἀπήντησεν ὁ Λάξ· ἔχω μάλιστα ἀνάγκην διότι ἐπέρασα ἐκεῖ ἐπάνω δύο ὥραις διαβολεμέναις μ' ἐκεῖνον τὸν ἄνεμον, ὁποῦ ὀνομάζουν οἱ Ἀμερικανοὶ *μπαρμπέρι* καὶ ἔχουν δίκαιον, μὰ τὸν Θεόν, διὰ τί σὲ ξυρίζει, 'σὰν τὸ καλήτερον ξυράφι.

— Νὰ προσκαλέσωμεν καὶ τὴν Κυρίαν Καρίναν νὰ σᾶς ἀκούσῃ; ὑπέλαβεν ὁ Μαρσέλ.

— Ὄχι, περιττόν· αὐτὴ ἠξεύρει πολλὰς ἱστορίας τοιούτου εἴδους καλλίτερα ἀπὸ ἐμέ.

Οἱ τρεῖς φίλοι εἰσῆλθον εἰς τὸν κοιτῶνα τοῦ πλοιάρχου καὶ ἐκάθησαν κύκλῳ μικρᾶς τραπέζης.

— Ὡραῖον ῥακί! ἀνέκραξεν ὁ Λάξ, πίνων διὰ μιᾶς τὸ ποτήριον, τὸ ὁποῖον τῷ προσήνεγκεν ὁ Βλονδῶ. Εἰς τὸ Χάμμερφεστ δὲν εὑρίσκει τις παρόμοιον.

— Ἀκόμη ἕν! εἶπε μειδιῶν ὁ πλοίαρχος.

— Εὐχαρίστως. Μοῦ φαίνεται 'σὰν νὰ εἶχα πάγον εἰς τὸ στομάχι· αὐτὸ τὸ ποτὸν θὰ τὸν διαλύσῃ.

Ἀφ' οὗ ἔπιε τὸ δεύτερον ποτήριον καὶ ἤναψε τὴν πίπαν του, ὁ *πιλότος* ἐξηκολούθησεν ὡς ἑξῆς·

«Πρὸ πολλῶν ἐτῶν, πρὸ ἑκατόν, νομίζω, ἔμπορός τις τοῦ Μέζεν ἀπέστειλεν ἕν του ἁλιευτικὸν πλοῖον εἰς τὴν Σπιτζεβέργην. Ὁ πλοίαρχος, ἄνθρωπος ἱκανός, ἤθελε, καθὼς οἱ Ὀλλανδοί, νὰ πλεύσῃ πρὸς τὴν δυτικὴν ἀκτήν, ἀλλ' ἄνεμος φοβερός, πρὸς τὸν ὁποῖον δὲν ἠδύνατο ν' ἀντισταθῇ, τὸν ἔρριψε πρὸς ἀνατολὰς πλησίον εἰς μίαν νῆσον, τὴν ὁποίαν οἱ Ῥῶσσοι ὀνομάζουσι Μικρὰν Μελαγχροινὴν (Μάλοϊ Βρούνε), παράξενον νησάκι, ὅπως θὰ ἴδητε.

Σοφός τις ἀπὸ τὴν Χριςιανίαν, ὁ Κ. Κέϊλχαου, ὁ ὁποῖος ἐπεσκέφθη τὴν Σπιτζεβέργην καὶ τὸν ὁποῖον ἐγὼ εἶδα, ὅταν ἐπέρασεν ἀπὸ τὸ Χάμμερφεστ, μοῦ εἶπεν ὅτι νομίζει ὅτι ἡ Μελαγχροινὴ αὐτὴ εἶνε ἡ ἰδία ἐκείνη νῆσος τὴν ὁποίαν οἱ Ἄγγλοι σημειόνουσιν εἰς τὸν Χάρτην μὲ τὸ ὄνομα Χάφμουν· εὑρίσκεται εἰς τὴν ἑβδομηκοστὴν ὀγδόην μοῖραν, ἀλλ' ἀδιάφορον!

Μόλις τὸ πλοῖον εὑρέθη ἐκεῖ, μίαν περίπου λεύγαν μακρὰν ἀπὸ τὴν ξηράν, περιεκυκλώθη ἔξαφνα ἀπὸ σωρὸν πλεόντων πάγων· πουθενὰ δὲν ἔβλεπε κανεὶς μέρος διὰ νὰ ἐξέλθῃ.

Τότε ὁ ὑποεπιστάτης τοῦ πλοίου—ὠνομάζετο Χίμκωφ—εἶπεν εἰς τοὺς συντρόφους του ὅτι ἐνθυμεῖτο ὅτι ἄλλοι Ῥῶσσοι προτήτερα εἶχον κατασκευάσει μίαν καλύβην ἐπάνω εἰς αὐτὴν τὴν νῆσον, τὴν ὁποίαν καλύβην θὰ ἠδύναντο ἴσως νὰ ἀνεύρουν διὰ νὰ περάσουν τὸν χειμῶνα.

Αὐτὴ ἦτο βέβαια μία καλὴ εἴδησις, διότι ἡ θέσις των ἦτο φοβερά. Αὐτὸς ὁ ἴδιος προσεφέρθη νὰ ὑπάγῃ διὰ νὰ ἀναζητήσῃ τὴν καλύβην· ὑπῆγε λοιπὸν μὲ τὸν ἀναδεξημιόν του, τὸν Ἰβὰν Χίμκωφ, καὶ μὲ δύο ἄλλους ναύτας.

Ὁ δρόμος ἦτο δύσκολος, πάγοι παντοῦ· δὲν ἠμπόρεσαν λοιπὸν νὰ πάρουν μαζί των παρὰ μόνον τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα, διὰ μιᾶς ἡμέρας ἢ δύο, τὸ πολύ, ἀπουσίαν.

Στάσου νὰ ἐνθυμηθῶ τί ἐπῆραν· ἆ! ἓν τουφέκι, πυρίτιδα, σφαίρας, ἕνα πέλεκυν, καμμίαν εἰκοσαριὰν λίτρας ἀλεύρι, ἕνα τεντζερέν.... τίποτε ἄλλο... Ὄχι, ὄχι.... εἶχαν καὶ ἓν μαχαίρι, ἴσκαν, καπνόν, πίπας....

— Πολὺ φρόνιμα, διέκοψε λέγων ὁ Βλονδῶ γεμίζων τὴν πίπαν του, ὡς ἂν ἤθελε διὰ τοῦ ἰδίου παραδείγματος νὰ πιστώσῃ πόσον φρονίμως ἔπραξαν οἱ θαλασσοπόροι ἐκεῖνοι λαβόντες μεθ' ἑαυτῶν καὶ τὰ χρειώδη διὰ τὸ κάπνισμα.

— Οἱ τέσσαρές μας λοιπόν, ἐξηκολούθησεν ὁ Λάξ, ἀφ' οὗ ἐπεριπάτησαν μισῆς λεύγας δρόμον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς νήσου, ἀνεκάλυψαν ὅ,τι ἐζήτουν· μίαν ὡραιοτάτην καὶ καλοκαμωμένην καλύβην, μὲ δύο χωρίσματα, μὲ ἕνα φοῦρνον· μὲ ἄλλους λόγους ὅλον τὸ πλήρωμα ἠμποροῦσε νὰ κατοικήσῃ ἐκεῖ. Ἐπέρασαν καλὰ τὴν νύκτα καὶ τὸ πρωῒ τῆς ἄλλης ἡμέρας ἐξεκίνησαν νὰ ἀναγγείλουν εἰς τοὺς συντρόφους των τὴν ἀνακάλυψιν.

Φαντασθῆτε ὅμως τὴν ἔκπληξίν των, ὅταν παρατηρήσαντες ὁλόγυρα δὲν εἶδον οὔτε πλοῖον οὔτε πάγους, παρὰ τὰ κύματα τῆς θαλάσσης... Ὁ ἄνεμος εἶχε σαρώσει τὴν νύκτα τὴν θάλασσαν, καὶ τὸ πλοῖον πάγει μαζὶ μὲ τοὺς πάγους.... οὔτε ἴχνη εὑρέθηκαν ποτὲ πλέον....

Οἱ δυστυχισμένοι εὑρέθηκαν μόνοι των εἰς μίαν ἐρημόνησον· δὲν εἶχαν οὔτε λέμβον, οὔτε τίποτε.

Πρῶτον ἀπὸ ὅλα ἔπρεπε νὰ σκεφθοῦν διὰ

Digitized by Google

τροφήν. Εὐτυχῶς εἰς τὴν νῆσον ὑπῆρχον τάρανδοι, καὶ αὐτοὶ εἶχον τουφέκια. Ἐκυνήγησαν λοιπὸν, ἐσκότωσαν ὡς δώδεκα ταράνδους καὶ ἐξήρανον τὸ κρέας των διὰ νὰ τὸ ἔχουν. Ἔπειτα ἐδιόρθωσαν τὴν καλύβην των, τὴν ὁποίαν εἶχον ὀλίγον χαλάσει αἱ τρικυμίαι.... Εἰς τὴν Σπιτζεβέργην, καθὼς γνωρίζετε, δὲν ὑπάρχει οὔτε δένδρον οὔτε δενδράκι, ἀλλὰ τὰ ῥεύματα φέρουν ξύλα ἀπὸ ἄλλα μέρη, ἴσως ἀπὸ τὴν Ἀμερικήν.

— Ναὶ, διέκοψε λέγων ὁ Μαρσὲλ, ὅστις προθύμως ἐξήταζε πᾶν ζήτημα ἀναγόμενον εἰς τὴν φυσικὴν ἢ εἰς τὴν γεωγραφίαν· ἐκ τούτου δύναται μάλιστα ν' ἀποδειχθῇ ὅτι ὑπάρχει πρὸς βορρᾶν διάβασίς τις μεταξὺ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ καὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ. Ἐπεθύμουν νὰ ἴδω ἓν ἐκ τῶν τοιούτων ξύλων, τὰ ὁποῖα φέρονται ὑπὸ τοῦ ῥεύματος διὰ νὰ πεισθῶ, ἂν ἀληθῶς διακρίνει τις ἐπ' αὐτῶν, ὡς διατείνεται ὁ Σκορέσβης, κεντήματα εἴδους τινὸς ἐντόμων, μὴ ὑπαρχόντων εἰμὴ εἰς τὰς βορείους χώρας. Ἡ παρατήρησις αὕτη θὰ ἦνε σπουδαιοτάτη· καὶ ἂν ποτὲ πλεύσω πρὸς τὸν ἀνταρκτικὸν πόλον, θὰ ἐπεθύμουν πολὺ νὰ κατορθώσω νὰ πιάσω, ὅπως τοῦτο συνέβη εἴς τινας φαλαινοθήρας, ἓν ἐκ τῶν κητωδῶν ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἔχουσι μὲν κτυπηθῆ πρότερον διὰ καμακίου εἰς τὰς βορείους θαλάσσας καὶ κατέφυγον ἔπειτα εἰς τὸν Εἰρηνικὸν ὠκεανόν. Ἀλλὰ μὲ συγχωρεῖς, ἀγαπητὲ Λάξ, διὰ τὴν διακοπὴν ταύτην· ἐξακολούθησον, παρακαλῶ, διότι ἡ διήγησίς σου πολὺ μ' ἐνδιαφέρει.

— Ἐξακολουθῶ, εἶπεν ὁ Λάξ, ὅστις ἀφ' ὅτου εἶχεν ἐπιβῆ ἐπὶ τῆς *Ῥόζας Μαρίας* εἶχε συνεθίσει εἰς τὰς τοιαύτας διακοπὰς τοῦ ὑποπλοιάρχου.

Οἱ τέσσαρες Ῥῶσσοι, περιπλανώμενοι, ηὐτύχησαν νὰ εὕρωσιν ὀλίγα κομμάτια τοιούτων ξύλων καὶ κατώρθωσαν καὶ τὴν καλύβην των νὰ διορθώσωσι καὶ νὰ θερμανθῶσιν ὀλίγον. Πολὺ πλειότερον ὅμως ἐχάρησαν ὅτε εὗρον τὰ ναυάγια πλοίου τινος εἰς τὰ ὁποῖα ὑπῆρχον ὀλίγα καρφία καὶ ἄλλα σιδηρικά. Ἡ πυρῖτίς των εἶχε τελειώσει καὶ ἠμπόρεσαν μὲ αὐτὰ τὰ καρφία νὰ κατασκευάσουν λόγχας. Τὰ ἄλλα σίδηρα τὰ μετεχειρίσθησαν ὡς σφυρία καὶ κατώρθωσαν, τέλος πάντων, ὡς καὶ τόξον νὰ σχηματίσουν. Οὕτω λοιπὸν ὡπλισμένοι ἐσκότωσαν μίαν ἡμέραν μίαν ἄρκτον, ἡ ὁποία ἐπλησίαζεν εἰς τὸ οἴκημά των· τὸ κρέας της τὸ εἶχον διὰ τροφὴν, τὸ δέρμα της δι' ἐνδυμασίαν καὶ μὲ τὰ νεῦρά της ἔκαμον κλωσταῖς.

— Ἡ ἱστορία αὐτὴ ὁμοιάζει πρὸς τὴν τοῦ Ῥοβινσὼν, εἶπεν ὁ Μαρσέλ.

— Ῥοβινσὼν, δὲν βαρύνεσθε! ἀπήντησεν ὁ Λάξ, ὁ ὁποῖος ἐπειράχθη τώρα διὰ τὴν νέαν διακοπὴν τοῦ Μαρσὲλ καὶ τὴν ἐξέλαβε μάλιστα ὡς εἰρωνείαν. Ἐδιάβασα τὸν Ῥοβινσὼν, μεταφρασμένον σουηδικὰ, ἀλλὰ σᾶς λέγω ὅτι αὐτὸς ὁ Κύριος, ὁποῦ τὸν ἔκαμε, ἐνόμισε κουτοὺς ἐκείνους, ὁποῦ θὰ τὸν διαβάσουν. Ἔχει μέσα ἀρκετὰ ψεύδη, ἐνῷ ἐκεῖνα ὁποῦ σᾶς διηγοῦμαι ἐγὼ εἶνε ἡ μόνη ἀλήθεια.

— Δὲν ἀμφιβάλλω, ὑπέλαβεν ὁ Μαρσὲλ, διὰ νὰ καθησυχάσῃ τὸν Λάξ.

— Καὶ τέλος πάντων αὐτὸς ὁ Ῥοβινσὼν εἶχε ῥιφθῆ εἰς γῆν καρποφόρον, ὅπου κάλλιστα ἠμπόρει νὰ φυτεύσῃ· ἔπειτα εἶχε παντὸς εἴδους σκεύη κλπ.

— Μὲ συγχωρεῖς, φίλε μου, ὑπέλαβε πάλιν ὁ Μαρσὲλ, ἔκαμα πολὺ κακὰ νὰ σὲ διακόψω· ἀλλ' ἐξακολούθησον, θ' ἀκούω εἰς τὸ ἑξῆς μὲ ὅλην τὴν προσοχήν.

— Ἦλθε λοιπὸν ὁ χειμὼν, ἐξηκολούθησε λέγων ὁ Λάξ ἥσυχος πλέον, ὁ μαῦρος, ὁ φοβερὸς χειμὼν τῶν πολικῶν χωρῶν! Οἱ δυστυχεῖς μας Ῥῶσσοι, κλεισμένοι εἰς τὴν καλύβην των, ἐστέναζον διὰ τὸ σκότος, τὸ ὁποῖον τοὺς περιεκύκλωνεν. Ἀπεφάσισαν νὰ κάμωσιν ἕνα λύχνον μὲ ἄργιλον, τὸν ὁποῖον ἐξήραναν ἔπειτα, ἔθεσαν λίπος ταράνδου καὶ τὸν ἥναψαν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον οἰκονόμησαν ὅλας τὰς πρώτας ἀνάγκας των, διὰ πολλῆς δὲ σωματικῆς κινήσεως ἀπέφυγον τὴν ἀπονάρκωσιν καὶ τὸν θάνατον, ἀλλ' ὄχι ὅλοι, οἱ τρεῖς μόνον· ὁ εἷς ὑπέκυψεν ὁ δυστυχὴς καὶ ἐτάφη ἐντὸς τῆς χιόνος!

Ἓξ ἔτη παρῆλθον οὕτως, ἓξ ἔτη διέμειναν ἐκεῖ ταλαιπωρούμενοι, ἕως οὗ τέλος εἶδον μακρὰν εἰς τὸν ὁρίζοντα πανία. Πῶς νὰ ἐκφράσω τὴν χαράν των; Ὁ πλοίαρχος τοὺς παρέλαβε· μετὰ πέντε ἑβδομάδας ἦσαν εἰς τὸν Ἀρχάγγελον. Ἡ σύζυγος τοῦ Χίμκωφ ἐκόντευσε νὰ πνιγῇ· ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν νὰ τὸν ἀσπασθῇ.»

— Εὐχαριστῶ, ἀγαπητὲ Λάξ, εἶπεν ὁ Μαρσέλ· θὰ ἐνθυμῶμαι πάντοτε τὴν διήγησίν σου.

XAVIER MARMIER

Μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας.

Ἕπεται συνέχεια.

ΠΕΤΡΟΣ Ο Β' ΤΗΣ ΒΡΑΣΙΛΙΑΣ[1]

Κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς ΙΕ' ἑκατονταετηρίδος ὁ ναύαρχος Ἀλβάρος Καβράλ, χάσας τὸν δρόμον του πρὸς τὰς Ἰνδίας, προσήραξε κατὰ λάθος εἰς σκιερὰν καὶ ὁλοπράσινον παραλίαν, ἧς ἔλαβε κατοχὴν ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου αὐτοῦ Δὸν Ἐμμανουὴλ, βασιλέως τῆς Πορτογαλλίας.

Ἡ χώρα αὕτη ὠνομάσθη Βρασιλία ἐκ τοῦ ἐν αὐτῇ ἀφθονοῦντος πολυτίμου ἐρυθροῦ ξύλου, τοῦ γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα *βρασίλου*, ἀπαραλλάκτως ὡς ἡ χερσόνησος τοῦ Πέλοπος, Μωρέας, ἕνεκα τοῦ πλήθους τῶν μωρεῶν, καὶ ἡ πρωτεύουσα τῆς Πρωσίας Βερολῖνον, (Behr-lin), ἤτοι Ἀρκουδόπολις, ἐκ τοῦ ἤθους τῶν πρώτων αὐτῆς οἰκισῶν.

1. Προσεχῶς ἡ Ἑστία θὰ δημοσιεύσῃ σύντομον γεωγραφίαν τῆς Βρασιλίας. Σ. τ. Δ.

Digitized by Google

Κυριώτατος προορισμὸς τῆς νέας ἀποικίας ὑπῆρξεν ἐπὶ τρεῖς ὅλους αἰῶνας ν' ἀπαλλάττῃ τοὺς διαδόχους τοῦ Δὸν Ἐμμανουὴλ ἀπὸ τῆς ὀχληρᾶς ὑποχρεώσεως τοῦ νὰ κανονίζωσι τὰς δαπάνας των πρὸς τὰ εἰσοδήματα τῆς μικρᾶς αὐτῶν ἐπικρατείας. Μὴ ὑπαρχόντων δὲ εἰσέτι τότε οὔτε συνταγμάτων, οὔτε βουλευτικῶν ἀπαιτήσεων, οὐδὲ στρατιᾶς κηφήνων, οἱ θησαυροὶ τῆς Βρασιλίας ὑπερήρκουν πρὸς χορτασμὸν τοῦ τε ἀνωτάτου ἄρχοντος καὶ τῶν εὐαρίθμων αὐτοῦ εὐνοουμένων, ἄνευ ἐντελοῦς ἐρημώσεως τῆς χώρας, ἀποξηράνσεως τῶν ὑδραγωγείων, ἐμπρησμοῦ τῶν δασῶν ἢ παραχωρήσεως τῶν ἀκενώτων τοῦ τόπου ἐκείνου μεταλλείων εἰς μεταπράτας μετοχῶν.

Ἕτερον ὠφέλημα ἐκ τῆς νέας ἀποικίας ἦτο τὸ ν' ἀπαλλάττῃ τὴν μητρόπολιν ἀπὸ παντὸς κακούργου ἢ ταραξίου. Οἱ τοιοῦτοι συλλαμβανόμενοι ἄνευ φλυαρίας καὶ διατυπώσεων, περιετυλίσσοντο ὡς δέμα ἐμπορεύματος διὰ στερεῶν σχοινίων καὶ ἐστέλλοντο ἐκεῖ νὰ καλλιεργήσωσι τὴν γῆν ἢ νὰ χορτάσωσι τὰ θηρία τῶν δασῶν. Ἡ Βρασιλία ἦτο ἡ διακεκαυμένη Σιβηρία τῶν Πορτογάλλων, ἀπαλλάττουσα αὐτοὺς τῆς μάστιγος τῆς φυγοδικίας καὶ τῆς ὑποχρεώσεως νὰ συνθηκολογῶσι πρὸς τοὺς λῃστάς.

Ἐπειδὴ ὅμως οὐδὲν ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἀμιγὲς κακοῦ ἀγαθόν, ὁ ἀμύθητος πλοῦτος τῆς Βρασιλίας καὶ ἡ παρεπομένη τούτῳ πολυτέλεια ἔσχον τὸ πονηρὸν ἀποτέλεσμα νὰ ἐκθηλύνωσι τὰ ἤθη τῶν Πορτογάλλων. Τοὺς πρὶν κατακτητὰς τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Ἀφρικῆς κατέστησεν ἡ τρυφὴ ἀνικάνους καὶ τὰς ἰδίας αὐτῶν νὰ ὑπερασπίσωσιν ἑστίας. Οὕτως, ὅτε ὁ Ναπολέων Α' ἐπρότεινεν εἰς τοὺς Ἱσπανοὺς νὰ μοιράσωσιν ἀδελφικῶς ὡς πορτογάλλιον τὴν Πορτογαλλίαν, ὁ ἡγεμὼν αὐτῆς Δὸν Ἰωάννης, ἀντὶ νὰ σύρῃ τὸ ξίφος ὑπὲρ πατρίδος, ἐνόμισε φρονιμότερον ν' ἀποθέσῃ τὴν φροντίδα ταύτην εἰς τοὺς Ἄγγλους καὶ νὰ μεταβῇ οἰκογενειακῶς ὁ ἴδιος ἐκεῖ, ὅπου ἔστελλε πρότερον τοὺς ἄλλους.

Οἱ ἔρημοι βασιλέως Πορτοκαλιῶται ὑπέμειναν ἐπὶ δεκατέσσαρα ὅλα ἔτη τὴν στέρησιν ταύτην ἀγογγύστως. Ἐπὶ τέλους ὅμως ὁ βασιλικὸς αὐτῶν πόθος κατήντησε τοιοῦτος, ὥστε, ἀφοῦ ἀπέτυχον αἱ ἱκεσίαι, ἐξεδήλωσαν δι' ἐπαναστάσεως ὅτι ἀδύνατον ἦτο αὐτοῖς ν' ἀνθέξωσιν ἐπὶ πλέον εἰς τὴν πικρίαν τοῦ χωρισμοῦ. Οὕτως ὁ Δὸν Ἰωάννης ἠναγκάσθη νὰ πλεύσῃ καὶ πάλιν ἀπὸ τοῦ νέου εἰς τὸν παλαιὸν κόσμον, ὑπείκων εἰς τὰς εὐχὰς καὶ τὰ ὁδοφράγματα τῶν πιστῶν αὐτοῦ ὑπηκόων.

Ἀλλ' ἂν δὲν ἔστεργον νὰ μένωσιν ἀβασίλευτοι οἱ κάτοικοι τῆς Λισαβῶνος, καὶ οἱ Βρασιλιανοὶ ἀφ' ἑτέρου συνειθίσαντες νὰ νομίζωνται ἄξιοι βασιλικῆς παρουσίας, ἐθεώρουν ἤδη ὡς ταπείνωσιν τὸ ν' ἀσπάζωνται τὴν χεῖρα ἁπλοῦ τοποτηρητοῦ. Πρωΐαν λοιπόν τινα ἐξεγερθέντες κἀκεῖνοι ἐκήρυξαν ἑαυτοὺς ἀνεξαρτήτους ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ μείναντος παρ' αὐτοῖς βασιλόπαιδος Δὸν Πέτρου τοῦ Α', ὅστις ἐδέχθη τὸ δῶρον τῶν κατὰ τῆς πατρίδος του καὶ τοῦ πατρός του ἐπαναστατησάντων, ἐπὶ τῷ ἀξιεπαίνῳ σκοπῷ τοῦ *ν' ἀσφαλίσῃ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς ὡραίας ἐκείνης χώρας*, ὡς εἶπεν ἐν τῇ προσλαλιᾷ τῆς ἀποδοχῆς.

Γνωστὴ εἶναι ἡ γαλλικὴ παροιμία «*ὅσον τις τρώγει, τοσοῦτον ἡ ὄρεξίς του αὐξάνει.*» Οἱ πρώην ὑποτελεῖς τῆς Πορτογαλλίας, μὴ ἀρκεσθέντες εἰς τὴν ἀπόκτησιν ἀνεξαρτησίας καὶ αὐτοκράτορος, ἠθέλησαν μετ' οὐ πολὺ καὶ σύνταγμα. Παραχωρηθέντος δὲ τούτου, ἀπῄτησαν καὶ τὴν κατὰ γράμμα ἐφαρμογὴν τοῦ κοινοβουλευτικοῦ ἀξιώματος «*ὁ βασιλεὺς βασιλεύει καὶ δὲν κυβερνᾷ.*» Τὴν δὲ τοιαύτην αἴτησιν ὑπέβαλον κατ' ἐπανάληψιν οἱ Βρασιλιανοὶ πατριῶται εἰς τὸν αὐτοκράτορα διὰ τοιούτου ἀγροίκου καὶ ἀναγώγου τρόπου, ὥστε οὗτος, ἀφοῦ ἐπάλαισεν ἐπὶ δεκαετίαν κατὰ τῶν ἀγριανθρώπων ἐκείνων, ἀηδιάσας ἐπὶ τέλους τὰς φαρμακερὰς τοῦ στέμματός του ἀκάνθας, παρῃτήθη ἑσπέραν τινά, τὴν 7 Ἀπριλίου 1831, καὶ ἀπέπλευσε τὴν αὐτὴν νύκτα εἰς Εὐρώπην.

Ὀλίγας στιγμὰς πρὶν ἐγκαταλείψῃ τὸ Ῥίον Ἰανέϊρον ὁ φεύγων αὐτοκράτωρ, εἰσελθὼν ἀκροποδητὶ εἰς κοιτῶνά τινα τῶν ἀνακτόρων, ἠσπάσθη δακρύων τὸ μέτωπον κοιμωμένου πενταετοῦς παιδίου. Ὁ παῖς οὗτος ἦτο ὁ μετ' ὀλίγον ἐπισκεψόμενος ἡμᾶς ξένος, ὁ αὐτοκράτωρ Δὸν Πέτρος ὁ Β', εἰς ὃν ὀφείλει ἡ Βρασιλία τὴν σήμερον εὐδαιμονίαν της καὶ ἡμεῖς τὴν ἐπισκευὴν τῶν ὁδῶν τῆς ἡμετέρας πρωτευούσης.

*
* *

Τὴν κοιτίδα τῶν παιδίων, ὅσα μέλλουσι νὰ δοξασθῶσιν ἀνδρωθέντα, συνειθίζουσι νὰ κοσμῶσιν οἱ βιογράφοι διὰ σημείων προμηνυόντων τὴν μέλλουσαν ἀρετήν. Οὕτω καὶ περὶ τοῦ Δὸν Πέτρου λέγεται ὅτι ἦτο πρὶν ἀτίθασσος καὶ ζωηρὸς παῖς, προτιμῶν τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὰ παιγνίδια τῆς μελέτης· ὅτε ὅμως ἔλαβε τὴν εἴδησιν τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, διῆλθε τὴν νύκτα ἐκείνην κλαίων πικρῶς καὶ συλλογιζόμενος ὅτι ἔμενε μόνος, καὶ παρ' οὐδενὸς ἄλλου πλὴν ἑαυτοῦ εἶχέ τι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ νὰ ἐλπίζῃ. Τὴν ἐπιοῦσαν τῆς ὀδυνηρᾶς ἀγρυπνίας ὁ Δὸν Πέτρος ἦτο ἤδη ἀνήρ, καίτοι μόλις δεκαέτης τὴν ἡλικίαν. Ὡς ὁ Γαλιλαῖος δὲν ἠδύνατο νὰ ἴδῃ δονουμένην λυχνίαν, χωρὶς νὰ ἐρωτήσῃ διατί δονεῖται, καὶ μιμούμενος τὸν Σταγειρίτην ἀπεδίωκε περὶ μέσην νύκτα τὸν ὕπνον ἐκ τῶν βλεφάρων, ἵνα μελετήσῃ περὶ τῆς φύσεως τῶν ὄντων. Πλὴν τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν ἠγάπα ὁ νεανίσκος τὰς τέχνας καὶ τὴν φιλολογίαν· ταύτας ὅμως ἐθεώρει ἁπλοῦν ἐπιδόρπιον, ὡς παρατίθενται τὰ γλυκύ-

Digitized by Google

σματα καὶ αἱ σταφυλαὶ μετὰ τὸ εὔχυμον καὶ θρεπτικὸν κρέας.

Ἄξιος ἀγωγὸς τοιούτου παιδὸς ἦτο ὁ σεβάσμιος καὶ πολυμαθὴς ἐπίσκοπος Χρυσουπόλεως. Ἀλλ' ὁ ἀκράτητος πρὸς τὴν μελέτην ὀργασμὸς τοῦ μαθητοῦ περιώριζε συνήθως τὰ καθήκοντα τοῦ διδασκάλου εἰς τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐνθυμίζῃ αὐτῷ καθεκάστην ὅτι, πλὴν τῆς ἀποκτήσεως γνώσεων, ὁ ζῶν ἐν τῷ χοϊκῷ τούτῳ κόσμῳ ἔχει καὶ τρεῖς ἄλλας ὑποχρεώσεις, νὰ προγεύεται, νὰ δειπνῇ καὶ νὰ κοιμᾶται.

Ἐνῷ ὁ νεαρὸς ἡγεμὼν καθίστατο καθεκάστην ἀξιώτερος οὐ μόνον νὰ βασιλεύσῃ ἀλλὰ καὶ νὰ κυβερνήσῃ, τὰ πράγματα τῆς αὐτοκρατορίας δὲν ἠκολούθουν τὸν εὐθὺν δρόμον. Ὁ πληθυσμὸς τῆς χώρας συνίστατο μέχρι τοῦ ἔτους 1830 ἐξ Εὐρωπαίων ἀποίκων, γεωκτημόνων ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, καὶ ἐξ ἐντοπίων, μαύρων καὶ μιγάδων, ἡσύχως ἀσχολουμένων περὶ τὴν καλλιέργειαν καὶ τὸ ἐμπόριον τῆς σακχάρεως καὶ τοῦ καφέ. Μετὰ τὴν παραχώρησιν ὅμως συντάγματος, εἰς τὰς δύο ταύτας τάξεις φιλησύχων πολιτῶν προσετέθη καὶ ἑτέρα, ἥτις, ἀντὶ νὰ καλλιεργῇ ἢ νὰ πωλῇ τὸν καφέ, ἐπροτίμα νὰ τὸν πίνῃ ἕτοιμον, συζητοῦσα ἀπὸ πρωΐας μέχρι μεσονύκτων περὶ τοῦ μεγαλείου τῆς πατρίδος, τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἐλευθέρου πολίτου, τῆς διοικητικῆς ἀποκεντρώσεως καὶ τῆς ἀνάγκης ἀδόλου τοῦ συντάγματος ἐφαρμογῆς. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἀγγλία φαίνεται προωρισμένη νὰ χρησιμεύῃ ὡς πρότυπον εἴς τε τοῦ ἀρχαίου καὶ τοῦ νέου κόσμου τοὺς κοινοβουλευτικοὺς πιθήκους, οἱ θερμοὶ πατριῶται τῆς Βρασιλίας ἔκριναν εὔλογον νὰ διαιρεθῶσιν κἀκεῖνοι εἰς *τόρεις* καὶ *οὐΐγους*, ἐξ ὧν ἀπήλαυσεν ὁ τόπος ὡς πρῶτον εὐεργέτημα ἐμφύλιον πόλεμον, ποτίσαντα ἐπὶ πέντε συνεχῆ ἔτη δι' ἀφθόνου αἵματος τοὺς εὐδαίμονας ἐκείνους ἀγρούς, οὓς ἔβρεχε πρότερον μόνος ὁ γόνιμος ἱδρὼς τοῦ γεωργοῦ.

Ἐν τοιαύτῃ εὑρίσκοντο τὰ πράγματα δεινώσει, ὅτε μεσοῦντος τοῦ ἔτους 1840, οἱ λεγόμενοι *φιλελεύθεροι* ἡττηθέντες εἰς τὰς δῆθεν ἐκλογὰς καὶ μὴ ἀνεχόμενοι νὰ βλέπωσι τοὺς καλουμένους *συντηρητικοὺς* ἐντρυφῶντας ἐπ' ἄπειρον εἰς τὸν παχύχλοον λειμῶνα τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἐσκέφθησαν νὰ προσλάβωσιν ἀκούσιον σύμμαχον τὸν νεαρὸν ἡγεμόνα, κηρύττοντες ἐνήλικα παῖδα δεκατετραετῆ. Εὐτυχῶς ὁ παῖς οὗτος ἦτο ἡ ζῶσα ἐνσάρκωσις τοῦ ποιητικοῦ ὀνείρου τοῦ Πετράρχου :

Frutto viril su giovanil fiore,

ὥριμος δηλ. καρπὸς ἐπὶ ἄνθους ἐαρινοῦ.

*
* *

Τὰ ὅρια τῆς «*Ἑστίας*» δὲν συγχωροῦσιν ἡμῖν οὐδὲ κἂν τρέχοντες ν' ἀφηγηθῶμεν τὰ καθέκαστα τῆς τριακονταπενταετοῦς τοῦ Δὸν Πέτου βασιλείας. Ἀφίνοντες λοιπὸν τὴν χρονολογικὴν ἀφήγησιν, θέλομεν περιορισθῇ εἰς γενικάς τινας σκέψεις, ὑφ' ὧν καταλαμβάνεται πᾶς ὁ ἐπισκοπῶν τὸ ἑξῆς περίεργον ἐν Βρασιλίᾳ κοινωνικὸν φαινόμενον, τὴν τάξιν δηλ., τὴν εὐνομίαν, τὴν ἔξω ὑπόληψιν καὶ τὴν ὑλικὴν πρόοδον στερεουμένας ἐν βραχεῖ χρόνῳ διὰ τῆς θελήσεως ἑνὸς μόνου ἀνδρὸς ἐν χώρᾳ μαστιζομένῃ ὑπὸ ἐμφυλίων πολέμων, κατοικουμένῃ ὑπὸ μιγάδος καὶ διεφθαρμένου ὄχλου, καὶ ἐγκλειούσῃ εἰς τὸν ὑπέρτατον βαθμὸν ἀνεπτυγμένον πᾶν σπέρμα ἀποσυνθέσεως καὶ καταστροφῆς.

Οἱ τερπόμενοι εἰς ἱστορικοὺς παραλληλισμοὺς πολλὰς δύνανται νὰ εὕρωσιν ὁμοιότητας καὶ συμπτώσεις ἐν ταῖς τύχαις τῆς βρασιλιανῆς αὐτοκρατορίας καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλλάδος. Ἀμφότεραι ἐξηγέρθησαν ὑπὲρ ἐθνικῆς ὑπάρξεως κατὰ τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς ἔτος 1821. Ἀμφοτέρων τὸ ἐπιχείρημα ἐπολεμήθη ἐν ἀρχῇ ὑπὸ τῆς ἱερᾶς συμμαχίας τῶν ἐν Εὐρώπῃ ἡγεμόνων ὡς ἀποστασία κατὰ νομίμου καθεστῶτος. Ἡ ἔπειτα ἀναγνώρισις τῶν ἀποικιῶν τῆς νοτίου Ἀμερικῆς ἐχρησίμευσεν ὡς ἐπιχείρημα εἰς τὸν Σατωβριάνδον καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν φιλέλληνας, ἵνα διεκδικήσωσιν ὁμοίαν λύσιν ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος. Ἥ τε Βρασιλία καὶ ἡ Ἑλλάς, ἅμα τυχοῦσαι αὐθυπαρξίας, ἔσπευσαν νὰ ζητήσωσι καὶ συνταγματικὴν συνθήκην, οὐδόλως ἀναλογισθεῖσαι εἰς ποίαν εὑρίσκοντο χαοτικὴν κατάστασιν καὶ ἔκλυσιν κοινωνικήν. Τὸ αἰτούμενον ἀπέσπασαν ἀμφότεραι διὰ συνωμοσίας παρ' ἡγεμόνων ἐξίσου ἀγαπώντων τὸν τόπον, οἵτινες ἐζήτησαν μετ' ὀλίγον νὰ ἐξουδετερώσωσι διὰ τῶν αὐτῶν περίπου μέσων τὰ ὀλέθρια κατὰ τὴν γνώμην των ἀποτελέσματα τοιούτου ἀώρου δωρήματος. Ποτισθέντες πᾶσαν πικρίαν ἔλαβον ἀμφότεροι τὴν ἐξορίαν ὡς ἀμοιβὴν τῆς ἀφοσιώσεως αὐτῶν εἰς τὴν θετὴν πατρίδα. Μέχρι τοῦ σημείου τούτου ἡ σύγχρονος ἡμῶν ἱστορία καὶ ἡ τῆς Βρασιλίας βαδίζουσι παραλλήλως, ἔκτοτε ὅμως. . . . . ὁ μὲν Ὄθων ἔφυγεν ἄπαις, ὁ δὲ Πέτρος ὁ Α' ἀφῆκε φεύγων εἰς τοὺς Βρασιλιανοὺς Πέτρον τὸν Β'.

*
* *

Ὁ ὑπὸ τῶν λεγομένων φιλελευθέρων κηρυχθεὶς ἐνῆλιξ δεκαπενταέτης αὐτοκράτωρ εὑρέθη ἀναλαβὼν τὴν ἐξουσίαν εἰς τὴν διάκρισιν ἀληθοῦς κομματικοῦ θηριοτροφείου. Αἱ ἀντίπαλοι φατρίαι ἐπάλαιον πρὸς ἀλλήλας δι' ἐφημερίδων, ἀγορεύσεων ἐν ὑπαίθρῳ, συνωμοσιῶν, λιβέλλων καὶ καλπονοθεύσεων· οἱ δὲ ἡττώμενοι περὶ τὰς κάλπας κατέφευγον τὴν ἐπιοῦσαν εἰς τὰ ὅπλα. Εἰς τὴν ἐρημοῦσαν ἀπὸ πενταετίας τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Μεγαλορρίου (Rio-Grande) ἀνταρσίαν προσετέθησαν κατὰ τὸ 1842 οἱ ἐν Ἁγ. Παύλῳ καὶ Μηνᾷ σπαραγμοί. Ἡ ἀδελφοκτονία ἔληξε μετὰ τριετῆ πόλεμον διὰ τῆς κατατροπώσεως τῶν *ὁμοσπον-*

Digitized by Google

διακῶν, ὧν αἱ ἀρχαὶ εἶχον στενὴν συγγένειαν πρὸς τὰς τοῦ παρισινοῦ δήμου. Μετὰ τὴν καταστολὴν τῆς στάσεως ὁ θρίαμβος τοῦ συντηρητικοῦ κόμματος ἐφαίνετο ἐπί τινα χρόνον στερεωθείς, ὅτε αἴφνης οἱ ἀντίπαλοι κατώρθωσαν νὰ ὑφαρπάσωσι καὶ πάλιν τὴν ἐξουσίαν. Ἐκπεσόντες αὐτῆς τῷ 1848 κατέφυγον κατὰ τὸ σύνηθες εἰς τὰ ὅπλα πρὸς ἀνάκτησιν τῶν χαρτοφυλακίων, καὶ τὸ ὀλημέριον αὐτῶν ἔστησαν ἐν Περναμβούκῳ, ἀνθηρὰν καὶ παχύχλοον ἐπαρχίαν, μεταβληθεῖσαν κἀκείνην εἰς σφαγεῖον. Τοιαύτη ὑπῆρξε καθ' ὅλην τὴν ἀντιβασιλείαν καὶ τὰ πρῶτα ἔτη ἀπὸ τῆς δῆθεν ἐνηλικιώσεως τοῦ Δὸν Πέτρου Β' ἡ πένθιμος ἱστορία τῆς συνταγματικῆς παρῳδίας ἐν Βρασιλίᾳ, αἰσχρὸν φύραμα δόλου καὶ βίας, ζυμωμένον δι' αἵματος καὶ δακρύων.

Ἀλλ' ἐνῷ ἠσχημόνουν οὕτως αἱ φατρίαι, ὁ αὐτοκράτωρ ἠνδροῦτο καὶ μὴ ἀρκούμενος νὰ βασιλεύῃ ἐπεχείρει ἤδη καὶ νὰ κυβερνᾷ.

Ὑπάρχουσιν ἐν τῇ πολιτικῇ ἀξιώματά τινα λαβόντα τὴν τύχην νὰ καταστῶσι δημώδη, τὰ ὁποῖα ἐν τούτοις, ἐὰν ἀκριβέστερον ἐξετασθῶσιν, οὐδεμίαν ἄλλην φέρουσιν ὑπὲρ αὐτῶν αὐθεντίαν πλὴν μόνης τῆς ἀδιαλείπτου ἀναμασήσεως ὑπὸ σμήνους ψιττακῶν. Τοιοῦτόν τι εἶναι καὶ τὸ πολύκροτον ἀπόφθεγμα, τὸ ἐκφωνηθὲν ὑπὸ τοῦ Θιέρσου ἐν παραφορᾷ ἀντιπολιτεύσεως, «*ἐν συνταγματικῷ κράτει ὁ βασιλεὺς βασιλεύει καὶ δὲν κυβερνᾷ.*» Ἀληθὲς εἶναι ὅτι ὑπὸ τὸ κράτος ἐξαιρετικῶν περιστάσεων τοιοῦτόν τι σύστημα κατίσχυσεν ἐν Ἀγγλίᾳ, λαβὸν τὴν ἀρχὴν ἐκ μοναδικῆς ἐν τῇ ἱστορίᾳ σειρᾶς βλακῶν βασιλέων. Ἀλλ' ἂν αἱ περιπέτειαι τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ καὶ ἡ μακρὰ ἕξις κατέστησαν ἐν Ἀγγλίᾳ ἀνεπαίσθητον τὴν ἐν τῷ ῥητῷ τοῦ Θιέρσου περιεχομένην ἀντίφασιν, δὲν ἕπεται ἐκ τούτου ὅτι ἡ ἀντίφασις αὕτη ἔπαυσεν ὑπάρχουσα ἀναμφισβήτητος καὶ εἰς πάντα λογικὸν ἄνθρωπον καταφανής. Ἀνοίγων τις τὸ τυχὸν οἵας δήποτε γλώσσης λεξικόν, τὸ τοῦ φιλοσόφου Littré λ.χ., τῆς λέξιν *βασιλεύειν* εὑρίσκει ἑρμηνευομένην ὡς ἑξῆς: «*Βασιλεύω* σημαίνει »*κυβερνῶ* ἐπικράτειάν τινα, φέρων τὸν τίτλον βα»σιλέως, βασιλίσσης, αὐτοκράτορος, πρίγκηπος »ἢ ἄλλον τοιοῦτον.» Κατὰ τοὺς ὀπαδοὺς λοιπὸν τοῦ ἀνωτέρω ἀποφθέγματος δικαιούμεθα μετ' ἴσης λογικῆς νὰ εἴπωμεν ὅτι ἐν συνταγματικῷ κράτει ὁ βασιλεὺς *κυβερνᾷ* καὶ δὲν *κυβερνᾷ*, ἤ, ἀφίνοντες τὰς λέξεις, νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι, ἐπειδὴ ἐξαιρετικόν τι τέρας ἔτυχε βιώσιμον ἐν Ἀγγλίᾳ, τὸ τέρας τοῦτο δύναται ἐν πάσῃ χώρᾳ νὰ ἐγκλιματισθῇ καὶ ὑπὸ πάντα οὐρανὸν νὰ εὐδοκιμήσῃ. Ἀλλ' ὁ Δὸν Πέτρος ἠγάπα τὴν λογικὴν καὶ τοὺς ὑπηκόους του καὶ ἀπεστρέφετο τοὺς πιθήκους.

Πρὸς σωφρονισμὸν τῶν πιθήκων τούτων δὲν ἔκρινεν ἀναγκαῖον οὔτε εἰς ἔκνομα μέτρα νὰ καταφύγῃ οὔτε κἂν τὰς βασιλικὰς αὐτοῦ προνομίας νὰ μεταχειρισθῇ κατακόρως ἐναντίον αὐτῶν. Ἡ θέσις αὐτοῦ ἀπέναντι τῶν ἀσχημονούντων κομμάτων πολὺ ὡμοίαζε τὴν ὑπὸ τοῦ Ἁγ. Βασιλείου περιγραφεῖσαν τοῦ χριστιανοῦ ἐν μέσῳ τῶν ἐθνικῶν. Ὁδηγὸν ἔχων μόνην τὴν βασιλικὴν αὐτοῦ συνείδησιν, ἵστατο ὑψηλὰ *ἀκίνητος πρὸς πᾶσαν φαντασίαν καὶ ἐπαφήν*. Μετ' οὐδεμιᾶς συνεμάχει φατρίας θηρεύων αὔξησιν βασιλικῆς ἰσχύος καὶ ὡς ἐκ τούτου οὐδεμιᾶς εὑρέθη ποτε ἔχων συμφέρον νὰ κρύψῃ τὰ αἴσχη ὑπὸ τὰς πτυχὰς τῆς βασιλικῆς πορφύρας. Ἀνὰ μέσον αὐτοῦ καὶ ὑπουργοῦ, ἔστω καὶ πλειοψηφοῦντος, ὅστις ἐτόλμα νὰ ὑποβάλῃ αἴσχη εἰς τὴν βασιλικὴν ὑπογραφήν, καθίστα διαιτητὴν τὸν λαόν του, ἔχων ἀείποτε κατὰ νοῦν τὸ λόγιον τοῦ γάλλου ποιητοῦ «*ὅτι ὁλόκληρον ἔθνος ὁμοῦ λαμβανόμενον εἶναι τίμιος ἄνθρωπος.*» Οἱ οὕτως ἀσπλάγχνως εἰς τὸ βῆμα τῆς κοινῆς γνώμης συρόμενοι φατριάρχαι ἐσφάδαζον καὶ ἐλύσσων ὡς δαίμονες δι' ἁγιάσματος ῥαντισθέντες, ἐσυκοφάντουν πίπτοντες τὸν ἡγεμόνα, ἐκρήμνιζον ἐν τῇ Βουλῇ διὰ συνασπισμῶν τοὺς διαδόχους, ὕφαινον ἐν τῷ σκότει συνωμοσίας ἢ διήγειρον ἐν ταῖς ἐπαρχίαις στάσεις κατὰ τυράννου, μὴ στέργοντος νὰ μεταβληθῇ εἰς μηχανικὸν ὑπογραφέα τῶν ὑποβαλλομένων αὐτῷ πρὸς λῄστευσιν τοῦ λαοῦ χάριν τῆς σπείρας τῶν διαταγμάτων. Ὀκτὼ ὁλόκληρα ἔτη διήρκεσεν ἡ τοιαύτη πάλη, καθ' ἣν μόνον ὅπλον μετεχειρίσθη ὁ αὐτοκράτωρ τὴν ἄρνησιν εἰς πάντας ἄνευ διακρίσεως κόμματος ἢ προσώπου τῆς κυρώσεως παντὸς μέτρου, προφανῶς ἐπιζημίου εἰς τοὺς ὑπηκόους, καὶ τὴν ἔκκλησιν εἰς τὴν κοινὴν γνώμην. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην πυκναὶ διεδέχοντο ἀλλήλας αἱ πτώσεις κυβερνήσεων, τῶν Βουλῶν αἱ διαλύσεις καὶ αἱ κατὰ στασιωτῶν ἐκστρατεῖαι. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐπέλαμψεν ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν ἡ πανταχοῦ ὑπάρχουσα πλειονοψηφία τῶν ἐκ τῆς ἐργασίας καὶ τῆς τάξεως ἀποζώντων ἀπέστρεψε μετὰ βδελυγμίας τὸ πρόσωπον ἀπὸ τῶν φατριαστικῶν ὀργίων. Ἡ ἐν Περναμβούκῳ στάσις ὑπῆρξε τὸ κύκνειον ᾆσμα τοῦ θνήσκοντος φατριασμοῦ· κατασταλείσης δὲ αὐτῆς, ἀνιδρύετο τὴν ἐπιοῦσαν ἐν τῷ ἀκυβερνήτῳ ἐκείνῳ τόπῳ κυβέρνησις ἐκ τιμίων ἀνθρώπων, διαρκέσασα δεκατέσσαρα ὅλα ἔτη καὶ μεταβαλοῦσα εἰς ἀνθηρὸν καὶ εὐνομούμενον κράτος τὸ πρὶν πανδαιμόνιον τῶν κομμάτων. Ἀληθὲς εἶναι ὅτι τὸ τοιοῦτον κατόρθωμα οὐδόλως ἐμπόδισε τοὺς ζηλωτὰς τῆς ἀγγλικῆς ἐκπηδενίσεως τοῦ στέμματος νὰ ὀνομάσωσι τὴν ἀκοίμητον μέριμναν καὶ διηνεκῆ ἐργασίαν τοῦ ἡγεμόνος ὑπὲρ τῶν ὑπηκόων του ἀντισυνταγματικὸν σφετερισμὸν προνομίου, ἀνήκοντος εἰς μόνον τὸ ὑπουργεῖον καὶ τὴν πλειονοψηφίαν τοῦ κοινοβουλίου. Πρέπει ὅμως καὶ νὰ σημειώσωμεν ὅτι, ἂν τοιοῦτον σύστημα παρεδέχετο ὁ Δὸν Πέτρος ἐν Βρασιλίᾳ, ὁδηγὸς τῆς πορείας του ἔπρεπε νὰ ἦναι ὁ ἐ-

Digitized by Google

ξῆς συλλογισμός· «Ἀφοῦ οἱ ὑπήκοοί μου εἶναι ἀγέλη μὴ γνωρίζουσα νὰ μεταχειρισθῇ τὴν ψῆφόν της, συνταγματικόν μου καθῆκον εἶναι νὰ παραδώσω αὐτὴν ἀνυπεράσπιστον εἰς τοὺς κομματικοὺς λύκους.»

Στερεωθείσης τῆς τάξεως, ὁ αὐτοκράτωρ ἔστρεψεν ἅπασαν αὐτοῦ τὴν δραστηριότητα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἀνεξαντλήτων πόρων τῆς αὐτοκρατορίας, ὧν τὸ πλεῖστον μέρος ἔμενεν ἄχρηστον ἕνεκα τῆς παντελοῦς σχεδὸν ἐλλείψεως ὁδῶν καὶ διαπορθμεύσεως. Ἡ ἐγγύησις τόκου ἑπτὰ τοῖς ἑκατὸν ἤρκεσεν ἵνα καλυφθῇ ἐν βραχεῖ χρόνῳ ἡ ἀπέραντος ἐκείνη χώρα διὰ δικτύου σιδηροδρόμων, καὶ συνδεθῇ μετὰ τῆς Εὐρώπης δι' ἀτμοπλοϊκῆς ἑταιρίας, ἐνῷ στολίσκοι ἐλαφροτέρων σκαφῶν ἔσχιζον τὰ ὕδατα τῶν Ἀμαζώνων, τοῦ Μαδείρου καὶ τοῦ Μεγαλορρίου. Ἄμεσον εὐεργέτημα τῆς ἀρτισυστάτου συγκοινωνίας ὑπῆρξεν ὁ ἐν διαστήματι ὀλίγων ἐτῶν πενταπλασιασμὸς τῶν δημοσίων προσόδων. Οἱ πρὶν νωθροὶ Βρασιλιῶται κατελήφθησαν ὑπὸ πυρετώδους πρὸς τὴν ἐργασίαν, τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸν συνεταιρισμὸν ὀργασμοῦ, πολὺ ὁμοιάζοντος τὸν πρὸ τριετίας καταλαβόντα καὶ τὰς Ἀθήνας. Τὰ ἀποτελέσματα ὅμως αὐτοῦ ὑπῆρξαν ἐκεῖ πολὺ διάφορα τῶν παρ' ἡμῖν. Δὲν ἐννοῶ βεβαίως διὰ τούτου ὅτι, ἐν τῷ πλήθει τῶν συστηθεισῶν τότε ἑταιριῶν, δὲν ὑπῆρχον καὶ ἐν Ῥίῳ Ἰανεΐρῳ ὀλίγαι τινες ὁμοιάζουσαι τὰς Ἀθηναϊκάς· ἀλλ' ἐκ τῶν ἱδρυσάντων τὰς τοιαύτας πολλοὶ μὲν ἐφιλοξενήθησαν εἰς τὰς φυλακάς, οὐδεὶς δὲ ἐφάνη εἰς τὰς αἰθούσας τῶν ἀνακτόρων τοῦ Χριστοβὰν ἐπιδεικνύων τὸν ἀστέρα τοῦ Νοτίου Σταυροῦ. Ὁ Δὸν Πέτρος, ὠφελούμενος ἐκ τῆς πείρας τῶν ἀλλαχοῦ συμβάντων, καλῶς ἐγνώριζεν ὅτι τοῦ κερδοσκοπικοῦ ῥεύματος πρέπει ἐν κράτει ἀρτισυστάτῳ νὰ ἐπισκοπῆται ἡ διεύθυνσις καὶ νὰ ὀχυρόνωνται αἱ ὄχθαι, ἵνα μὴ μεταβληθῇ εἰς χείμαρρον ἐρημώσεως, ὡς συνέβη παρ' ἡμῖν.

Ἐνῷ τὸ πρὶν ἐνδιαίτημα τῶν κηφήνων μετεβάλλετο εἰς ἄοκνον κυψέλην μελισσῶν, ὁ αὐτοκράτωρ, ἀπαλλαχθεὶς τῶν πολιτικῶν περισπασμῶν, περιήρχετο τὴν Βρασιλίαν, ἵνα ἰδίοις ὄμμασιν ἐξετάσῃ τίνι τρόπῳ ἐδιοίκουν οἱ κύριοι νομάρχαι τὰς ἐπαρχίας. Ὁ ἐνθουσιασμὸς μεθ' οὗ ὁ λαὸς ὑπεδέχετο τὸν λυτρώσαντα αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀνύχων τοῦ φατριασμοῦ καὶ δοτῆρα εἰρήνης καὶ εὐνομίας ἦτο ὄντως ἀπερίγραπτος. Τὴν διάβασιν αὐτοῦ μετέβαλλε πανταχοῦ, ἄνευ τοῦ ἐλαχίστου ἀστυνομικοῦ προγράμματος, ἡ ἀγάπη τοῦ λαοῦ εἰς θριαμβευτικὴν πορείαν. Ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ ὀλίγιστον ἐδαπάνα χρόνον εἰς παρατάξεις, σταθμοὺς ὑπὸ ἁψῖδας καὶ προσλαλιῶν ἀνταλλαγάς. Ἔχων σημειωματάριον ἀνὰ χεῖρας συνέλεγεν ἀκριβῶς περὶ πάντων πληροφορίας, ἐξήταζε σχέδια ἐπαρχιακῶν βελτιώσεων ἢ ἠκροᾶτο παράπονα ἀδικηθέντων· καθότι πρώτιστον αὐτοῦ μέλημα ὑπῆρξεν ἀείποτε ἡ ἐν τῷ κράτει του ἄμεμπτος ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης καὶ ἐθεώρει ἑαυτὸν ὑπεύθυνον διὰ πᾶσαν ὑπὸ ὑπαλλήλου, οὗ ὑπέγραψε τὸν διορισμόν, γενομένην κατάχρησιν ἢ ἀδικίαν. Πολλάκις ἀναγινώσκοντες εἰς τὰς ἡμετέρας ἐφημερίδας τὰ ἐν Μεσσηνίᾳ ἆθλα τῶν ἐνόρκων, μαρτύρων, παρέδρων καὶ ὑπουργικῶν φυγοδίκων, τερπόμεθα ἀναλογιζόμενοι ὁποίαν σωτήριον ἐπιῤῥοὴν ἤθελεν ἀσκήσει μία μόνη εἰς τὰ κομματικὰ ἐκεῖνα καταγώγια μετὰ μάστιγος ἐμφάνισις τοιούτου ἀδεκάστου κριτοῦ.[1]

Ἡ ἀνέφελος αὕτη εὐημερία, ἡ ἀπὸ δέκα ἤδη ἐτῶν διαρκοῦσα, ἐταράχθη αἴφνης τῷ 1862 ὑπὸ τοῦ πρέσβεως τῆς Ἀγγλίας, αὐθαιρέτως ἀπαιτοῦντος ἀποζημίωσιν ἑξακισχιλίων λιρῶν, πολὺ ὁμοιάζουσαν τὴν παρ' ἡμῶν ὑπὲρ τοῦ Πασιφίκου ἀπαιτηθεῖσαν καὶ διὰ τῶν αὐτῶν μέσων εἰσπραττομένην, ἤτοι διὰ διαταγῆς εἰς τὸν ναύαρχον τῆς εἰς τὰ νότια ὕδατα ἀγγλικῆς μοίρας νὰ καταλαμβάνῃ βρασιλικὰ πλοῖα μέχρις ἐξοφλήσεως τοῦ ἄνω ποσοῦ. Ἡ ἀπαίτησις ἦτο τοσοῦτον προφανῶς ἄδικος καὶ τῆς εἰσπράξεως ὁ τρόπος αὐθαίρετος καὶ ἀγροῖκος, ὥστε ὁλόκληρος τῆς πρωτευούσης ὁ πληθυσμός, ὑπὸ ἀδιηγήτου καταληφθεὶς ὀργῆς, συνέῤῥευσεν ἀθρόος μετὰ σημαιῶν ὑπὸ τὰ ἀνάκτορα, προσφέρων εἰς τὸν ἡγεμόνα τὴν περιουσίαν καὶ τὸ αἷμά του πρὸς ἐκδίκησιν τῆς γενομένης ὕβρεως. Ἀλλὰ τὰ ἀπέραντα τῆς Βρασιλίας παράλια οὐδὲν ὑπῆρχε τότε νὰ ὑπερασπίσῃ ἀξιόμαχον πλοῖον, τὴν δὲ εὐθύνην καταστροφῆς βεβαίας οὐδεμία ἠδύνατο κυβέρνησις ν' ἀναλάβῃ. Ὁ αὐτοκράτωρ ἠναγκάσθη νὰ ὑποκύψῃ, διὰ τοῦ τρόπου ὅμως τῆς ὑποχωρήσεως κατήγαγεν ἀληθῆ θρίαμβον παρὰ τῇ κοινῇ γνώμῃ, διατάξας τὸν ἐν Ἀγγλίᾳ ἀντιπρόσωπον αὐτοῦ νὰ ῥίψῃ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἄγγλου ὑπουργοῦ ἑξακισχιλίας λίρας καὶ νὰ καταλίπῃ αὐθημερὸν τὸ Λονδῖνον.

Τὴν ἐπιοῦσαν τῆς ἀδόξου ταύτης ἀγγλικῆς νίκης, ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον τῆς Βρασιλίας μία ἀντήχει ὁμόφωνος κραυγή· «*Ἀπόκτησις στόλου δι' ἐθνικῆς συνεισφορᾶς*» καὶ αὐθημερὸν συνεστήθησαν ἐπιτροπαὶ πρὸς εἴσπραξιν ἐράνων. Ἡ αὐτοκρατορία εἶχε πρόσοδον διακοσίων ἑκατομμυρίων φράγκων, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ἐπιχορήγησιν μόνον δύο. Ἐκ ταύτης ἔσπευσε νὰ προσφέρῃ τὸ πέμπτον, ἤτοι τεσσαρακοντάκις μυρία φρ. ἐτησίως καὶ διαρκῶς ὑπὲρ τοῦ στόλου. Τὸ βασιλικὸν παράδειγμα ἐμιμήθησαν ἠλεκτρισθέντες οἱ αὐλικοί, οἱ ὑπάλληλοι πάσης τάξεως καὶ ἀξιωματικοὶ παντὸς βαθμοῦ, νομίζοντες ὅτι εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς πατρίδος πρέπει πρῶτοι νὰ συνεισφέρωσιν οἱ ἐκ τοῦ ταμείου αὐτῆς ἀποζῶν-

1. Ἡ ὑπόληψις τοῦ Πέτρου Β' ἐπὶ εὐθυκρισίᾳ εἶναι τοιαύτη, ὥστε ἐξελέχθη παρὰ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ὡς διαιτητὴς κατὰ τὴν πολύκροτον περὶ Ἀλαβάμας διαφοράν.

Digitized by Google

τες. Τῶν πλουσίων πολιτῶν αἱ συνεισφοραὶ ὑπῆρξαν ὄντως μυθώδεις, καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ πενέστεροι ἡμιλλῶντο ν' ἀναδείξωσιν ὅτι ἡ κακοπάθεια καὶ αἱ στερήσεις δὲν ἐμάραναν εἰς τὰ στήθη των τὸν πατριωτισμόν. Ἐν τούτοις ὁ αὐτοκράτωρ ἐπεσκέπτετο καθημερινῶς τὰ ναυπηγεῖα, τὰ ὁπλοστάσια, τοὺς λιμένας καὶ τοὺς νεωσοίκους, ἐκπλήσσων διὰ τῆς ποικιλίας καὶ τῆς εἰδικότητος τῶν γνώσεών του ἑκάστου κλάδου τοὺς μηχανικούς, τὰς δὲ ἑσπέρας ἐδαπάνα ἐξελέγχων τὴν διαχείρησιν τοῦ καθ' ἑκάστην ὀγκουμένου πατριωτικοῦ ἐράνου. Μετ' ὀλίγον εἰς τοὺς ὅρμους τῆς χθὲς ἀόπλου Βρασιλίας ἐσάλευον ἑξήκοντα ἀτμοκίνητα σκάφη, ἐν οἷς εἴκοσι θωρακωτά. Ὅτε δὲ ἐκ τοῦ στόλου τούτου, τοῦ διὰ τῆς βασιλικῆς πρωτοβουλίας καὶ δωρεᾶς κατὰ μέγα μέρος ναυπηγηθέντος, ἡ εὐγνώμων Βρασιλία ἠθέλησε ν' ἀποσπάσῃ ἓν μόνον πλοῖον, ἵνα προσφέρῃ αὐτὸ εἰς τὸν ἀποδημοῦντα αὐτῆς αὐτοκράτορα ὡς θαλαμηγόν, ὁ Δὸν Πέτρος ἀπεποιήθη θεωρήσας ἄσκοπον τὴν δαπάνην καὶ ἀπῆλθεν εἰς Εὐρώπην λαβὼν παρ' ἀτμοπλοϊκῆς ἑταιρίας εἰσιτήριον ὡς ἁπλοῦς ἐπιβάτης. Πιστεύομεν δὲ ὅτι, μετὰ τοιοῦτον βασιλικὸν παράδειγμα, οὐδεὶς ἐν Βρασιλίᾳ ὑπουργὸς ἐτόλμησε νὰ ἐκπέμψῃ εἰς περιοδείαν τὰ τέκνα ἢ τοὺς κηφῆνάς του διὰ δημοσίων ἀνθράκων.

Ὁ ἀρτιγέννητος στόλος ἔμελλε μετ' οὐ πολὺ νὰ δεχθῇ τὸ βάπτισμα τοῦ πυρός, πλέων πρὸς σωφρονισμὸν τοῦ θηριώδους Προέδρου τῆς Παραγουάης. Μὴ δυνάμενοι ἐν τῇ συνοπτικῇ ἡμῶν ἀφηγήσει ν' ἀκολουθήσωμεν τὰ πλοῖα καὶ τὰ τάγματα τοῦ Δὸν Πέτρου εἰς τὴν ὀκταετῆ ταύτην ἐκστρατείαν, τὴν ἀπολήξασαν διὰ τῆς ἐξοντώσεως τοῦ δημοκρατικοῦ τυράννου, περιοριζόμεθα εἰς μίαν μόνην ἐξ αὐτῆς ἀποῤῥέουσαν παρατήρησιν, ὅτι ἂν ἠλήθευε πρὶν ἡ παροιμία «Si vis pacem, para bellum,» οὐχ ἧττον ἀληθεύει σήμερον ὅτι τὰ ἔργα τῆς εἰρήνης εἶναι ἡ ἀρίστη πρὸς πόλεμον προπαρασκευή. Τὰ τρόπαια τῶν Βρασιλιανῶν ὀφείλονται μὲν καὶ εἰς τὴν καρτερίαν τοῦ στρατοῦ, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον εἰς τὴν διὰ τιμίας διαχειρήσεως δεκαπλασιασθεῖσαν πρόσοδον τῶν τελωνείων τῆς πρωτευούσης, ἥτις ἐπὶ ὀκτὼ κατὰ συνέχειαν ἔτη παρεῖχεν ἄνθρακας εἰς τὰ πλοῖα, σφαίρας εἰς τὰ πυροβόλα καὶ ἄρτον εἰς τὸν στρατιώτην. Ἂν τὸ πάλαι ὁ πόλεμος ἦτο σύγκρουσις ὄγκων σιδήρου καὶ ἀνθρωπίνης σαρκός, σήμερον κατέστη σύγκρουσις πρὸ πάντων ὄγκων χρυσίου, καθ' ἣν ἤθελεν ἡττηθῇ πιθανῶς ἡ Βρασιλία, ἂν ἀπεδύετο εἰς τὸν ἀγῶνα, ὅτε ὁλόκληρος αὐτῆς ὁ προϋπολογισμὸς μόλις ἐξήρκει εἰς τοὺς φατριάρχας πρὸς ἀγορὰν ἡμεροβίου πλειονοψηφίας.

Ἀπαλλάξας τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ ἀπὸ παντὸς ἐξωτερικοῦ ἢ ἐμφυλίου κινδύνου, ὁ αὐτοκράτωρ ἠδυνήθη ἔκτοτε ν' ἀσχοληθῇ ἀπερισπάστως πρὸς μεταβολὴν τοῦ κράτους του *εἰς πρότυπον βασιλείου ἐν τῇ Δύσει.* Κατήργησε τὴν δουλεμπορίαν, τὸ χειροφίλημα καὶ τὰς σωματικὰς ποινάς. Διὰ τῆς μεταῤῥυθμίσεως τοῦ ἐκλογικοῦ συστήματος ἐματαίωσε τὰς καλπονοθεύσεις, τὰς δὲ ἐπεμβάσεις κατώρθωσε νὰ περιστείλῃ διὰ νόμου, ἀπαγορεύοντος τὴν παροχὴν οἱουδήποτε διορισμοῦ εἰς ὑποψήφιον ἢ εἰς βουλευτὴν ἓξ μῆνας πρὸ τῶν ἐκλογῶν καὶ ἰσαρίθμους μετὰ ταύτας. Ἂν δὲ καὶ αἱ προφυλάξεις αὗται φανῶσιν αὐτῷ ἀνεπαρκεῖς κατὰ τοῦ φατριασμοῦ, ὁ Δὸν Πέτρος προτίθεται ν' ἀποταθῇ θαῤῥούντως εἰς τοὺς ὑπηκόους του, ζητῶν ἔτι ῥιζικωτέρας τοῦ συντάγματος μεταῤῥυθμίσεις, διότι θεωρεῖ κίνδυνον καὶ μόλυσμα τῆς πολιτείας τὴν ὕπαρξιν εἰκονικῶν νόμων, οὐδένα ἄλλον ἐχόντων προορισμὸν εἰμὴ μόνον νὰ νοθεύωνται καθ' ἑκάστην.

Ὁ λάτρις πάσης ἐπιστήμης ἡγεμὼν ἑπόμενον ἦτο ν' ἀναδειχθῇ ἔνθερμος τῆς παιδείας προστάτης. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦτο προτιμήσας τῆς ἐπιδείξεως τὴν οὐσίαν ἐνόησεν ὅτι ἐν κράτει συνταγματικῷ, ὅπου ἕκαστος πολίτης μετέχει διὰ τῆς ψήφου του τῆς πολιτείας, πρωτίστη παρίστατο ἀνάγκη νὰ ἠξεύρῃ ὁ μέτοχος οὗτος ν' ἀναγινώσκῃ, ἵνα μὴ ἡ ψῆφος αὐτῇ ἀποβῇ ξυράφιον εἰς χεῖρας πιθήκου. Πάσας λοιπὸν τὰς προσπαθείας ἐνέτεινεν εἰς ἐνθάῤῥυνσιν καὶ ἐπέκτασιν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, ὑπὲρ ἧς τοσαῦτα ἀνήγειρεν ἀπέραντα μεγαλοπρεπῆ σχολεῖα καὶ τοιαύτην ὥρισε λεόντειον μερίδα ἐκ τοῦ προϋπολογισμοῦ τῆς παιδείας, ὥστε παρέσχεν ἀφορμὴν πατριωτικῆς φλυαρίας εἰς τοὺς οἰκονομολόγους τῆς ἀντιπολιτεύσεως. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως κατέβαλλεν οὐχὶ ἐλάσσονας προσπαθείας, ἵνα τὴν ἀνωτέραν ἐκπαίδευσιν περιστείλῃ ἐντὸς εὐλόγων ὁρίων. Πρὸς τοῦτο ἤρκεσεν ἡ δικαία αὐτοῦ ἀπαίτησις μείζονος αὐστηρότητος καὶ εἰλικρινείας κατὰ τὰς ἀπολυτηρίους ἐξετάσεις, αἵτινες ἐπὶ τῆς παντοκρατορίας τῶν κομμάτων εἶχον καταντήσει οὐχ ἧττον τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν εἰκονικαί. Ἐκ τῆς εὐκολίας ταύτης ὠφελούμενοι, ἄφινον τὸ ἄροτρον ἵνα συῤῥεύσωσιν εἰς τὰς σχολὰς τοῦ Δικαίου καὶ τῆς Ἰατρικῆς στίφη φυγοπόνων, πρὸς ἀπόλαυσιν πτυχίου, χρησιμεύοντος αὐτοῖς, ὡς τὸ δίπλωμα εἰς τὰ καταδρομικὰ πλοῖα, πρὸς λῄστευσιν τῶν πολιτῶν ἢ ἀπαίτησιν ἄρτου παρὰ τῆς φατρίας. Ἡ μεταῤῥύθμισις αὕτη προὐκάλεσε θορυβώδεις διαδηλώσεις ὑπ' αὐτὰ τὰ παράθυρα τῶν ἀνακτόρων. Ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ ἔμεινεν ἀκράδαντος, φρονῶν ὅτι οὐδεμίαν ἔχει ἡ πολιτεία ὑποχρέωσιν ν' ἀπολύῃ ἀνὰ πᾶν ἔτος κατὰ τῆς κοινωνίας πτυχιοῦχον ἀγέλην ἀνορθογράφων θεσιθηρῶν· ἡ δὲ αὐστηρότης δὲν περιωρίσθη εἰς μόνους τοὺς φοιτητάς. Πρὶν ὑπογραφῇ οἱουδήποτε καθηγητοῦ ὁ διορισμός, παρακαλεῖται ὁ ὑποψήφιος νὰ τιμήσῃ τὸν αὐτοκράτορα δι' ἐπισκέψεως ἡμισείας ὥρας· λέ-

Digitized by Google

γεται δὲ, ὅτι οἱ πλεῖστοι ὑπερβαίνουσιν ὠχριῶντες τὴν φλιὰν τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου σπουδαστηρίου. Ταῦτα γράφοντες κάλλιστα γνωρίζομεν ὅτι τὸ συζητεῖν «de omni re scibili», ἤτοι ἡ πανδαημοσύνη εἶναι χίμαιρα μεσαιωνική, ὁ δὲ Δὸν Πέτρος, ὅσον σοφὸς καὶ ἂν ὑποτεθῇ, ἀδύνατον εἶναι ὅλα νὰ τὰ γνωρίζῃ. Οὐχ ἧττον ὅμως πιστεύομεν ὅτι διὰ τῶν ὀπῶν τοιούτου κοσκίνου δυσκόλως ἤθελον περάσει οἱ παρ' ἡμῖν ἀπὸ πανεπιστημιακῆς ἕδρας διδάσκοντες ὅτι «σκοπὸς τῶν ἀεροστάτων εἶναι ἡ ἐγγυτέρα ἐξέτασις τῶν ἀστέρων.»

Εἰς τοὺς ἀποροῦντας πῶς δύναται εἷς μόνος ἄνθρωπος εἰς τόσας φροντίδας νὰ ἐπαρκῇ, ἡ ἀπάντησις εἶναι ἁπλουστάτη. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐγείρεται καθεκάστην ἅμα τῇ αὐγῇ· ἐπειδὴ δὲ ἀνισότης ἡμερῶν δὲν ὑπάρχει ἐν τῇ εὐδαίμονι ἐκείνῃ χώρᾳ, ἡ ἔγερσις αὐτοῦ συμπίπτει τακτικῶς τὴν ἕκτην ὥραν, ἀπὸ ταύτης δὲ μέχρι τῆς κατὰ τὸ μεσονύκτιον κατακλίσεως μεσολαβοῦσιν ὧραι δεκαοκτὼ, τὰς ὁποίας ὁ Δὸν Πέτρος δαπανᾷ ἐργαζόμενος καὶ διασκεδάζων. Ἀλλ' αἱ ὧραι τῆς διασκεδάσεως, δαπανώμεναι εἰς περιπάτους εἰς τὰ ὀχυρώματα, ἐπισκέψεις βιομηχανικῶν καταστημάτων ἐμφανίσεις εἰς τοὺς συλλόγους καὶ τὰ σχολεῖα καὶ συνδιαλέξεις ἐν αἰθούσῃ χοροῦ μετα ξένων ἢ αὐτοχθόνων σοφῶν, οὔτε διὰ τὸν αὐτοκράτορα οὔτε διὰ τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ἀπολεσθεῖσαι. Τὸ τοιοῦτον σύστημα ἐνθυμίζει τὸν ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ Λόρδου Chesterfield πρὸς τὸν υἱόν του ὁρισμὸν τῆς διασκεδάσεως· «Ἡ διασκέδασις λογικοῦ ὄντος δὲν συνίσταται εἰς τὴν »ἀποχὴν ἀπὸ πάσης ἀσχολίας, ἀλλ' εἰς τὴν »μετάβασιν ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην.»

Τὸν τοιοῦτον ὄντα καὶ τοιαῦτα κατορθώσαντα βρασιλιανὸν ἡγεμόνα ἐνησμενίσθησαν οἱ βιογράφοι, ἐξετάζοντες ἕκαστος αὐτὸν ἀπὸ διαφόρου ἀπόψεως, νὰ παραβάλωσι πρὸς πλείστους πολὺ ἀλλήλων διαφέροντας μονάρχας τῆς ἀρχαιότητος. Οἱ μὲν πρὸς τὸν Οὐεσπασιανὸν, διότι ὡς ἐκεῖνος ἐπούλωσε τὰς πληγὰς τῆς πατρίδος, οἱ δὲ πρὸς τὸν Τίτον διὰ τὴν ἀγαθότητα τῆς καρδίας, ἄλλοι πρὸς τὸν Αὔγουστον διὰ τὴν πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας ἀγάπην. Ἀλλ' ἡμεῖς δὲν ἀγαπῶμεν τὰς τοιαύτας συγκρίσεις, εὑρίσκοντες πάντα τοιοῦτον, ἔστω καὶ δίκαιον, παραλληλισμὸν, ζῶντος ἀνδρὸς πρὸς Ἕλληνα ἢ Ῥωμαῖον, ἀπόζοντα σχολαστικότητος ἢ ὀρέξεως παρασήμου. Ἀντὶ λοιπὸν νὰ καταφύγωμεν πρὸς ἀνάδειξιν τοῦ ἐνδόξου ἡμῶν ξένου εἰς κλασσικὰς ἀναμνήσεις, προτιμῶμεν νὰ παραχωρήσωμεν τὸν λόγον εἰς τὴν εὐγλωττίαν τῶν γεγονότων καὶ τῶν ἀριθμῶν.

Ὅτε ἀνέβη ὁ Δὸν Πέτρος ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἡ Βρασιλία εἶχε πρόσοδον τεσσαράκοντα ἑκατομμυρίων, σήμερον δὲ διακοσίων. Τῷ 1831 μὴ ὑπάρχοντος οὐδὲ πήχεως ἁμαξιτῆς ὁδοῦ, μόνον μέσον συγκοινωνίας ὑπῆρχεν ἡ ῥάχις τοῦ ἡμιόνου· σήμερον ὁλόκληρος ἡ χώρα διασχίζεται ὑπὸ ἁμαξιτῶν λεωφόρων καὶ ὁ συριγμὸς τοῦ ἀτμοῦ ἀντηχεῖ εἰς τὰς ἐρημίας ὅπου χθὲς ἀντήχει μόνος ὁ τοῦ ψιττακοῦ καὶ τοῦ κροταλίου. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς βιομηχανίας, τοῦ ἐμπορίου, τῆς ναυτικῆς δυνάμεως, τῆς παιδείας καὶ τῆς εὐημερίας ἡ ἀρτιγέννητος Βρασιλιανὴ αὐτοκρατορία ἐλαττοῦται μόνων τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, τῶν πρεσβυτέρων αὐτῆς κατὰ ἥμισυν αἰῶνα, καὶ σπεύδει νὰ τὰς φθάσῃ. Τὴν ὁδὸν ταύτην πρὸς τὴν πρόοδον διήνυσεν ἡ Βρασιλία καὶ ἔφθασεν ἐκεῖ ὅπου σήμερον εἶναι, κατὰ τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς χρονικὴν περίοδον καθ' ἣν καὶ οἱ Ἕλληνες ἡμεῖς, ἀναχωρήσαντες ἐκ τοῦ αὐτοῦ σημείου ἐφθάσαμεν ὅπου σήμερον εὑρισκόμεθα. Ἐκθέσαντες ἤδη ἀνωτέρω κατὰ πόσον αἱ πολιτικαὶ περιπέτειαι, δι' ὧν διῆλθον ταὐτοχρόνως σχεδὸν τὰ δύο ἔθνη ὁμοιάζουσι πρὸς ἀλλήλας, διαφέρουσαι μόνον κατὰ τὴν λύσιν, μένει ἡμῖν μόνον νὰ προσθέσωμεν ὅτι ὁ μιγὰς τῆς Βρασιλίας πληθυσμὸς εἶναι ἀσυγκρίτως τοῦ τῆς Ἑλλάδος χείρων, πολὺ δὲ τῶν ἡμετέρων ἀγριώτεροι οἱ κομματάρχαι, τέσσαρας κατὰ σειρὰν ἐγείραντες αἱματηρὰς ἐπαναστάσεις, τὰς ὁποίας διεδέχθη ἐξωτερικὸς πόλεμος ὀκτὼ διαρκέσας ἔτη. Ἀλλὰ πάσας τὰς πληγὰς ἤρκεσε νὰ ἐπουλώσῃ ὁ ἅγιος ἱδρὼς τοῦ γεωργοῦ, ἅμα κατώρθωσεν ὁ αὐτοκράτωρ ν' ἀσφαλίσῃ τὸ προϊὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ὀνύχων τοῦ βδελυροῦ κηφῆνος. Ἡ ἐξασφάλισις αὕτη ἀποτελεῖ καθ' ἡμᾶς τὸν κάλλιστον τοῦ στέμματος τοῦ Δὸν Πέτρου μαργαρίτην. Τὴν Βρασιλίαν ἔσωσε καὶ ἐδόξασεν ὁ καφὲς, ὡς ἠδύνατο ἴσως νὰ σώσῃ καὶ τὴν Ἑλλάδα ἡ σταφὶς, ἂν εὑρίσκετο καὶ παρ' ἡμῖν ὁ δυνάμενος νὰ θέσῃ τὸν κηφῆνα πρὸ τοῦ διλήμματος, ἢ νὰ σκάψῃ ἢ ν' ἀποθάνῃ τῆς πείνης.

Φοβούμενοι μὴ καὶ πάλιν ἐκ παρεξηγήσεως κατηγορηθῶμεν ὡς ἀποκλίνοντες πρὸς τὸν ἀπολυτισμὸν, περαίνομεν τὴν βιογραφικὴν ταύτην μελέτην δι' ἐπιχειρήματος πηγάζοντος ἐξ αὐτῆς ὑπὲρ τῶν συνταγματικῶν θεσμῶν, τοῦ ἑξῆς: ὅτι ἐκ πάντων τῶν πολιτευμάτων μόνον τὸ κατὰ σύνταγμα, διχάζον εἰς δύο ἴσα μέρη τὴν ἐξουσίαν, σαλεύει τὰ ἔθνη ἐπὶ διπλῆς ἀγκύρας, ὧν μία μόνη, ἂν τύχῃ στερεὰ, ἀρκεῖ πρὸς σωτηρίαν. Διερχόμενοι τὰς δέλτους τῆς συγχρόνου ἱστορίας, βλέπομεν τὴν μὲν Ἀγγλίαν κατορθοῦσαν δι' ἀγαθοῦ κοινοβουλίου νὰ ὑψωθῇ εἰς τὸ ἄωτον τῆς εὐημερίας ὑπὸ τὸ σκῆπτρον αἰσχροῦ βασιλέως, τὴν δὲ Βρασιλίαν ἀναδύουσαν ἐκ τοῦ χάους διὰ τῆς ἀρετῆς ἑνὸς μόνου ἀνδρὸς, κατισχύοντος ὁλοκλήρου κομματικοῦ θηριοτροφείου. Ἀλλὰ τὰ δύο ταῦτα παραδείγματα, ἐνῷ τόσον εὐγλώττως ὑπὲρ τῶν ἐλευθέρων θεσμῶν συνηγοροῦσιν, ἀποδεικνύουσι συγχρόνως πόσον ἀδικαιολόγητος εἶναι συνταγματικὸς βασιλεὺς, ἀποδίδων τὴν ἀ-

Digitized by Google

ποτυχίαν του πρὸς βελτίωσιν τῶν κακῶς ἐχόντων εἰς τὴν αἰσχρότητα τῶν φατριῶν, ἢ βουλευτὴς ἐπιῤῥίπτων εἰς τὴν τύφλωσιν καὶ τὸ πεῖσμα τοῦ βασιλέως τὴν εὐθύνην τῆς κοινῆς δυσπραγίας.

Ε. Δ. Ροΐδης.

Τὸ κοινὸν γινώσκει ὅτι ὁ κ. Κ. Παπαρρηγόπουλος ἐκδίδει προσεχῶς ἐπίλογον τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους μετὰ ἀλφαβητικοῦ πίνακος τῶν κυρίων ὀνομάτων τῶν περιεχομένων εἰς τοὺς πέντε προηγουμένως δημοσιευθέντας τόμους τῆς ἱστορίας ταύτης. Ἐκ τοῦ νέου τούτου ἔργου ὁ συγγραφεύς, κατὰ παράκλησιν ἡμῶν, ἐπέτρεψε νὰ δημοσιευθῇ διὰ τῆς Ἑστίας ἡ εἰσαγωγὴ εἰς τὸ ἕβδομον κεφάλαιον τὸ ἐπιγραφόμενον :

Σ. τ Δ.

ΝΕΩΤΕΡΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

Ἔχει δὲ ἡ εἰσαγωγὴ αὕτη ὡς ἑξῆς·

Πολλὰ τῆς Εὐρώπης ἔθνη ἐγένοντο δορυάλωτα, ἀλλ' οὐδαμοῦ αὐτῆς συνέβη ὅ,τι ἐν τῇ Ἀνατολῇ διὰ τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως. Αἱ κυριώταται φυλαὶ αἱ ὑποκύψασαι ἐν τῇ ΙΕ' ἑκατονταετηρίδι εἰς τὸν ὀσμανικὸν ζυγόν, ἦσαν οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Σλαῦοι. Παρῆλθον ἔκτοτε τέσσαρες ἑκατονταετηρίδες καὶ μέχρι τῆς σήμερον Σλαῦοι καὶ Ἕλληνες σώζουσι τὴν ἰδίαν ἐθνότητα, ὁμιλοῦσι τὴν ἰδίαν γλῶσσαν, ἔχουσι τὴν ἰδίαν ἱστορίαν, τὰς ἰδίας πολιτικὰς ἐνεργείας καὶ τρέφουσιν ἀπαραμείωτον τὸν πόθον τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτῶν. Ὁποία διαφορὰ πρὸς τὰ ἐν Γαλλίᾳ, Ἱσπανίᾳ, Ἰταλίᾳ, Ἀγγλίᾳ καὶ Ἰρλανδίᾳ γενόμενα. Καὶ ἐκεῖ οἱ κάτοικοι κατεκτήθησαν ἐπὶ τοῦ μέσου αἰῶνος, ὑπὸ ἑτεροφύλων καὶ ἑτερογλώσσων, ἀλλὰ προϊόντος τοῦ χρόνου συγχωνευθέντες μετ' αὐτῶν ἀπετέλεσαν ἔθνος ἓν μετ' αὐτῶν καὶ ἐλάλησαν τὴν αὐτὴν πρὸς αὐτοὺς γλῶσσαν. Τοιαύτη συγχώνευσις οὔτε ἐγένετο, οὔτε ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ μεταξὺ Χριστιανῶν καὶ Τούρκων. Δύο δὲ τινὰ κατέστησαν ἀκατόρθωτον τὴν προσοικείωσιν αὐτῶν, ἡ γλῶσσα καὶ τὸ θρήσκευμα. Οἱ κατακτήσαντες τὰς ἄλλας Εὐρωπαϊκὰς χώρας Φράγκοι, Γότθοι, Λομβαρδοί, Νορμαννοὶ ἐλάλουν μὲν ὡσαύτως γλώσσας ἄλλας ἢ οἱ παρ' αὐτῶν χειρωθέντες λαοί, ἀλλ' ἐκεῖ αἱ γλῶσσαι τῶν ἐπηλύδων καὶ τῶν ἰθαγενῶν εἶχον ἀρχέγονόν τινα καὶ ῥιζικὴν πρὸς ἀλλήλας οἰκειότητα, καθὸ ὑπαγόμεναι ἑκάτεραι εἰς τὴν αὐτὴν τῶν ἰνδογερμανικῶν φυλῶν οἰκογένειαν. Ἐντεῦθεν ἠδυνήθησαν νὰ συνδυασθῶσι καὶ νὰ διασταυρωθῶσι, παράγοντες τρίτους γόνους. Ἡ δὲ τουρκικὴ γλῶσσα εἶναι παντελῶς ἀλλοτρία πρὸς τὰ ἰνδοευρωπαϊκὰ ἰδιώματα τῶν προτέρων τῆς Ἀνατολῆς κατοίκων. Ἀνήκουσα εἰς ἴδιον τῆς Καυκασικῆς φυλῆς σύμπλεγμα ἐθνῶν, τῶν λεγομένων φιννοουραλικῶν ἢ τουρανικῶν, οὐδεμίαν παρίστησιν ἀναλογίαν περί τε τὴν ὕλην καὶ τὸ εἶδος πρὸς τὰς ἰνδοευρωπαϊκάς, καὶ τούτου ἕνεκα πᾶσα μεταξὺ αὐτῶν συζυγία ἀντέβαινεν εἰς τοὺς θεμελιώδεις τῆς φύσεως τῶν γλωσσῶν νόμους. Ἀφ' ἑνὸς ἡ τουρκικὴ γλῶσσα καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ ἑλληνικὴ καὶ ἡ σλαυϊκὴ ἀπέβλεπον πρὸς ἀλλήλας μετὰ ἀνυπερβλήτου ἀποστροφῆς καὶ ἀπέκρουον πάντα ἀμοιβαῖον προσεγγισμόν.

Ἔτι δὲ μᾶλλον, εἰ δυνατόν, ἀδιάλλακτα ἐγένοντο τὰ δύο θρησκεύματα, τὸ μωαμεθανικὸν καὶ τὸ χριστιανικόν. Γνωσταὶ εἶναι αἱ ἀντίθετοι ἀρχαὶ τοῦ Κορανίου καὶ τοῦ Εὐαγγελίου. Τὸ Εὐαγγέλιον καθιέρου τὴν ἰσότητα τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην, οἱαδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ καταγωγὴ αὐτῶν, οἱονδήποτε τὸ δόγμα. Τὸ δὲ Κοράνιον προέτρεπε τοὺς πιστοὺς πρὸς καταπολέμησιν τῶν μὴ ἀποδεχομένων τὸ δόγμα τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, παρεκτὸς ἐὰν ὑποκύψωσιν εἰς τὴν πληρωμὴν τῶν ἐπιβληθέντων αὐτοῖς φόρων· ἤμοιβε τοὺς κατὰ τὸν ἀγῶνα ἐκεῖνον πίπτοντας ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ· ἤμοιβε τοὺς ἐπιζῶντας, παραδίδον τὴν περιουσίαν, τὴν τιμὴν καὶ τὴν ζωὴν τῶν νενικημένων εἰς τὴν διάθεσιν τῶν νικητῶν. Πλὴν τούτων, ἑκάτερον τῶν δύο θρησκευμάτων παρήγαγεν ἀστικὴν κοινωνίαν ἀλλοιόμορφον. Γάμος, οἰκογένεια, κοινωνικαὶ σχέσεις, ἡμερολόγιον, ἡμέρα ἀναπαύσεως, τὰ πάντα εἰς τὰς δύο ἐκείνας κοινωνίας κατ' ἀλλήλων ἀντεστρατεύοντο, οὐδεμίαν ἐπιτρέποντα ἀμοιβαίαν παραχώρησιν ἐπιτηδείαν νὰ ἐπαγάγῃ τὸν συνδυασμὸν αὐτῶν. Ἵνα κατασταθῇ πρόδηλον ὁπόσον τ' ἀνάπαλιν διευκολύνεται ἡ μεταξὺ κατακτητῶν καὶ κατακτηθέντων συγχώνευσις ἅμα ἡ ἀστικὴ ἀμφοτέρων κοινωνία εἶναι ἡ αὐτή, πρέπει νὰ ὑπομνήσωμεν τί συνέβη ἐν Ἰρλανδίᾳ. Ἡ διαμαρτυρομένη Ἀγγλία ἐπιβαλοῦσα ἄλλοτε τὸν ζυγὸν αὐτῆς εἰς τὴν καθολικὴν Ἰρλανδίαν, ἐψήφισε καὶ ἐξετέλεσε φοβερωτάτους ποινικοὺς νόμους κατὰ τῶν ἀντιδοξούντων, θρησκευτικοὺς καὶ πολιτικούς. Ἀλλ' οἱ μὲν θρησκευτικοὶ νόμοι ἔπεσον πρωϊμώτατα εἰς ἀχρηστίαν, μόναι δὲ ἐξηκολούθησαν ἐπὶ χρόνον μακρὸν ἀκριβῶς ἐκτελούμεναι αἱ διατάξεις ὅσαι ἠσφάλιζον εἰς τοὺς διαμαρτυρομένους τὸ προνόμιον τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων. Τελευταῖον ὅμως κατέπεσον βαθμηδὸν καὶ οὗτοι οἱ φραγμοί, τῷ δὲ 1829 ἐπετράπη εἰς τοὺς καθολικοὺς πλήρης καὶ ὁλοσχερὴς ἰσοπολιτεία. Διατί τοῦτο κατωρθώθη ἐν Ἰρλανδίᾳ, οὐχὶ δὲ ἐν Τουρκίᾳ; Διότι ἐν Ἰρλανδίᾳ μὲν κατακτηταὶ καὶ κατακτηθέντες εἶχον μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀστικὴν κοινωνίαν, ἐν Τουρκίᾳ δὲ ὅλως ἑτεροειδῆ. Εἶχον δ' ἐν Ἰρλανδίᾳ τὴν αὐτὴν ἀστικὴν κοινωνίαν, διότι ἐκεῖ δὲν προέκειτο κυρίως εἰπεῖν περὶ δύο θρησκευμάτων ἐχόντων ἀντιθέτους ἠθικὰς καὶ κοινωνικὰς ἀρχάς, ἀλλὰ μόνον περὶ διαφωνιῶν ὡς πρός τινα τῶν δογμάτων, διαφωνιῶν αἵτινες δὲν ἠδύναντο νὰ ἐπενεργήσωσιν εἰς τὸν πρακτικὸν βίον. Ὁπόσον δὲ ἡ ταὐτότης τῆς ἀστικῆς κοινωνίας ἦτο ἐπιτηδεία εἰς τὸ νὰ ἐπαναγάγῃ ἐπὶ τέλους τὴν ἰσοπολιτείαν, καταφαίνεται ἐκ τῶν διαφόρων περιπετειῶν τῆς μεταξὺ κατακτητοῦ καὶ κατακτηθέντων σχέσεως. Οἱ

Digitized by Google

καθολικοὶ τῆς Ἰρλανδίας οὐδέποτε ἀπεγυμνώθησαν στοιχειωδῶν τινων πολιτικῶν δικαίων· ἡ μετοχὴ εἰς τὰ ὁρκωτικὰ δικαστήρια, ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου, τὸ δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι, ἡ εὐθύνη τῶν δημοσίων λειτουργῶν, ἡ ἀτομικὴ ἀσφάλεια, ἦταν ἐγγυήσεις τὰς ὁποίας ἀείποτε εἶχεν ὁ ἔσχατος τῶν καθολικῶν, ὅπως καὶ ὁ ἰσχυρώτατος διαμαρτυρόμενος. Εἶναι περιττὸν δὲ νὰ προσθέσωμεν ὅτι οὐδέποτε οὐδεμίαν τῶν ἐγγυήσεων τούτων, οὐδὲ αὐτὴν τὴν στοιχειωδεστάτην πασῶν, τὴν προσωπικὴν ἀσφάλειαν, ηὐτύχησαν νὰ λάβωσιν οἱ ἐν Τουρκίᾳ Χριστιανοί, καί τοι τεσσαράκοντα παρῆλθον ἔτη ἀφ' ἧς τοσαῦται περὶ τούτου ἐδόθησαν ὑποσχέσεις ὑπὸ τῆς Υ. Πύλης εἴς τε τοὺς ὑπηκόους ἐκείνους καὶ εἰς σύμπασαν τὴν Εὐρώπην. Ὅσοι ἠμπόρεσαν μὲ τὰ ὅπλα εἰς τὰς χεῖρας νὰ κατατροπώσωσι τοὺς Τούρκους, ὅπως οἱ κάτοικοι τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος καὶ οἱ Σέρβοι, ἐκεῖνοι ἀνέκτησαν τὴν ἰδιότητα τοῦ ἀνθρώπου· πάντες δὲ οἱ ἄλλοι χριστιανοὶ ἐξακολουθοῦν νὰ λογίζωνται ὡς κτήνη ὑπὸ τῶν κατακτητῶν. Ὁπόσον διάφορος ἦτο ἡ ἔποψις ὑπὸ τὴν ὁποίαν οἱ διαμαρτυρόμενοι ἐθεώρουν τοὺς καθολικοὺς ἐν Ἰρλανδίᾳ πολὺ πρὶν νομοθετηθῇ ἡ ἰσοπολιτεία! Τῷ 1778 ἐν κοινῇ συνελεύσει τῶν πλουσιωτέρων καὶ ἰσχυροτέρων τῆς χώρας ἐκείνης διαμαρτυρομένων, ἐψηφίσθησαν τάδε· «Ὡς ἄνθρωποι, ὡς Ἰρλανδοί, ὡς χριστιανοὶ καὶ ὡς διαμαρτυρόμενοι, ἀγαλλόμεθα βλέποντες μετριαζομένους τοὺς ἐν ἰσχύϊ ποινικοὺς κατὰ τῶν συμπολιτῶν ἡμῶν καθολικῶν νόμους, καὶ προσδοκῶμεν ὅτι τὸ Κοινοβούλιον θέλει ἐπιψηφίσει τὰ βέλτιστα ὑπὲρ τῆς ἑνότητος καὶ τῆς εὐημερίας τῆς Ἰρλανδίας.» Ἐννοεῖται ὅτι τοιοῦτό τι οὐδέποτε ἠκούσθη ἐν Τουρκίᾳ. Ἑνὶ λόγῳ ἐν Ἰρλανδίᾳ διαμαρτυρόμενοι καὶ καθολικοὶ ἐλάλουν τὴν αὐτὴν γλῶσσαν καὶ ἀπετέλουν τὴν αὐτὴν κοινωνίαν· τούτου ἕνεκα προσήγγισαν ἐξ ἀρχῆς πρὸς ἀλλήλους καὶ ἀπετέλεσαν ἐπὶ τέλους ἔθνος ἕν. Ἐν Τουρκίᾳ τ' ἀνάπαλιν μωαμεθανοὶ καὶ χριστιανοὶ ἐλάλησαν ἑκάτεροι ἀείποτε ἰδίαν γλῶσσαν καὶ ἀπήρτισαν ἑκάτεροι ἀείποτε ἰδίαν κοινωνίαν. Τούτου δ' ἕνεκα ἀδύνατον ἀπέβη νὰ προσεγγίσωσι πρὸς ἀλλήλους καὶ ν' ἀποτελέσωσιν ἔθνος ἕν. Καὶ ἐκ τούτου καθίσταται ἐνταῦθα πρόδηλον ὁπόσον μάταιαι εἶναι αἱ ἐλπίδες τὰς ὁποίας τρέφει ἔτι ἡ ἑσπερία Εὐρώπη, ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτραπῇ ὑπὸ τῶν Τούρκων πραγματικὴ εἰς τοὺς χριστιανοὺς ἰσοπολιτεία. Δὲν ὑπάρχει ὑπόσχεσις, δὲν ὑπάρχει θέλησις τοῦ Σουλτάνου ἱκανὴ νὰ κατισχύσῃ τῶν δοξασιῶν καὶ τῶν ἕξεων ὅσας ἐμποιοῦσιν εἰς τὸν μουσουλμανικὸν λαὸν τὸ θρήσκευμα αὐτοῦ καὶ ἡ μακραίων κυριαρχία.

Ὁ μόνος δυνατὸς διαλλαγῆς τρόπος ἦτο ἡ ὁλοσχερὴς ἀπορρόφησις τῶν κατακτηθέντων ὑπὸ τῶν κατακτητῶν· καὶ τῷόντι οἱ Τοῦρκοι ἠγωνίσθησαν καὶ ἐπέτυχον νὰ προσελκύσωσιν οὐκ ὀλίγους χριστιανοὺς εἴτε διὰ τῆς βίας εἴτε διὰ τῶν προνομίων, ἅτινα αὐτοδικαίως ἐνέμετο πᾶς ὀπαδὸς τοῦ Ἰσλάμ. Εἰς τοῦτο προέτρεπεν αὐτοὺς οὐ μόνον ὁ θρησκευτικὸς ζῆλος, ἀλλὰ καὶ ἑτέρα τις ἀνάγκη. Οἱ Τοῦρκοι οἱ ἐν τῇ ΙΕ' ἑκατονταετηρίδι κατακτήσαντες τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἱδρύσαντες τὸ ἐν Εὐρώπῃ τουρκικὸν κράτος, ἤτοι οἱ Ὀσμανίδαι ἰδίως λεγόμενοι Τοῦρκοι, ἦσαν εὐαριθμότατοι, ὅτε τὸ πρῶτον περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΓ' ἑκατονταετηρίδος κατεστάθησαν ἐν Βιθυνίᾳ. Οἱ δὲ Σελτσουκίδαι, οἵτινες εἶχον πρὸ αὐτῶν, ἀπὸ τῆς ΙΒ' ἑκατονταετηρίδος, καταλάβει μέγα τῆς μικρᾶς Ἀσίας μέρος, καὶ ἐπιβάλει οὕτως ἢ ἄλλως τὸ θρήσκευμα αὐτῶν εἰς οὐκ ὀλίγους τῶν ἰθαγενῶν, ἀπέβησαν μετ' οὐ πολὺ πολέμιοι τῶν Ὀσμανιδῶν. Οἱ τελευταῖοι λοιπὸν οὗτοι, ἠναγκασμένοι νὰ μάχωνται οὐ μόνον πρὸς τοὺς χριστιανοὺς τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ὁμοδόξους, ἔδει νὰ πολλαπλασιάσωσι τὸν στρατὸν αὐτῶν, ἄλλον δὲ τρόπον ταχείας αὐτοῦ αὐξήσεως δὲν εἶχον εἰμὴ τὸν ἐξισλαμισμὸν τῶν χριστιανῶν, εἰς ὃν τούτου ἕνεκα ἐπεδόθησαν μετὰ πολλῆς ἐπιμονῆς καὶ ἐπιτηδειότητος. Καὶ ἂν τὸ σύστημα τοῦτο ἐπεδιώκετο ὁλοσχερέστερον, ἴσως ἠδύνατο νὰ εὐδοκιμήσῃ ἐν τῇ πρώτῃ ἐκείνῃ ἀκμῇ καὶ ὁρμῇ, καὶ νὰ ἀπαρτισθῇ οὕτως ἔθνος ἓν ἐν τῇ Ἀνατολῇ, τὸ Τουρκικὸν ἔθνος, ἀφανιζομένου ἐξ αὐτῆς παντὸς ἴχνους τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἀλλὰ πολλοὶ ἕτεροι λόγοι ἀπέτρεψαν τὸ ὀλέθριον τοῦτο ἀποτέλεσμα. Οἱ Τοῦρκοι ἦσαν τότε ἔθνος ἰδίως μὲν πρὸς πόλεμον ὠργανωμένον, ἐν εἰρήνῃ δὲ μηδὲν ἄλλο ἐπαγγελλόμενον εἰμὴ τὴν ἄεργον καὶ ἄνετον ἀπόλαυσιν τῶν διὰ τοῦ πολέμου κτηθέντων ἀγαθῶν. Εἶχον λοιπὸν ἀναπόδραστον ἀνάγκην ὑπηκόων ἐργαζομένων καὶ φορολογουμένων· τοιοῦτοι δὲ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἦναι εἰμὴ οἱ χριστιανοί. Πλὴν τούτου οἱ Ὀσμανίδαι ἐπρέσβευσαν, ὅτι ἡ μουσουλμανικὴ θρησκοληψία εἶναι ἰσχυροτάτη, μάλιστα παρὰ τοῖς νεοφύτοις, ἐξασθενοῦσα βαθμηδὸν παρὰ τοῖς ἀπογόνοις αὐτῶν. Ὅθεν ὁ περιοδικός, οὐχὶ δὲ ἀθρόος, ἐξισλαμισμὸς τῶν χριστιανῶν παρεῖχε πρὸς τοῖς ἄλλοις εἰς τοὺς μουσουλμάνους τὸ πλεονέκτημα τοῦ νὰ ὑποτρέφῃ ἀπαύστως τὴν κυριωτάτην ἐκείνην ἠθικὴν τῆς κοινωνίας αὐτῶν δύναμιν. Πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τούτου ὡρίσθη ἔτι ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Οὐρχάν, ὅτι ὁ στρατὸς τῶν Γενιτσάρων δὲν θέλει συγκροτεῖται εἰμὴ ἐκ χριστιανοπαίδων ἐξισλαμισθέντων καὶ ὅτι οὐδεὶς ἐκ γενετῆς μουσουλμάνος εἶναι δεκτὸς ἐν αὐτῷ. Βραδύτερον δὲ ὁ κατακτητὴς τῆς Κωνσταντινουπόλεως Μεχμέτης Β', ἐπιτείνων ἔτι μᾶλλον τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἀρχῆς ταύτης, ἔθετο ἑαυτῷ καὶ εἰς τοὺς διαδόχους κατεκληρονόμησε τὸν ἀπαράβατον κανόνα, ὅτι ἅπαντα τὰ ἀνώτατα τοῦ κράτους ἀξιώματα θέλουσι δίδονται κατὰ προτίμησιν εἰς χριστιανοὺς προσωπικῶς ἀρνησιθρήσκους. Καὶ εἶναι

Digitized by Google

ἄξιον σημειώσεως ὅτι, ἐν ὅσῳ οἱ Γενίτσαροι καὶ οἱ ὕπατοι λειτουργοί, μεγάλοι βεζῦραι, ἀρχιστράτηγοι, στρατηγοὶ καὶ ναύαρχοι, οὕτω πως ἐξελέγοντο, ἤτοι μέχρι τοῦ τέλους τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος, τὸ Ὀσμανικὸν κράτος διετέλεσε προαγόμενον καὶ ἀκμάζον. Ἅμα δὲ ἀπὸ τῶν χρόνων ἐκείνων διὰ ποικίλας αἰτίας, ἃς δὲν εἶναι τοῦ παρόντος νὰ ἐκθέσωμεν, κατέλαβον τότε κράτιστον τοῦ στρατοῦ καὶ τὴν κυβέρνησιν ἄνδρες ἐκ γενετῆς μουσουλμᾶνοι ὄντες, ἡ Τουρκία ἤρχισε νὰ μαραίνεται. Συνετέλεσαν βεβαίως εἰς τοῦτο καὶ ἄλλαι περιστάσεις· ἀλλ' ὅτι ἡ διὰ χριστιανῶν προσωπικῶς ἀρνησιθρήσκων διεξαγωγὴ τῶν πραγμάτων καὶ στρατολογία ὑπῆρξεν εἷς τῶν κυριωτάτων λόγων τῆς προτέρας ἐπιδόσεως, εἶναι γεγονὸς ἀναμφισβήτητον. Οἱ Τοῦρκοι λοιπὸν οὐδέποτε προέβησαν εἰς τὸν ἀθρόον τοῦ κατακτηθέντος ὑπηκόου ἐξισλαμισμόν, προετίμησαν δὲ νὰ νέμωνται τὸ φυτώριον τοῦτο, ὅπως οἱ ἐπιτήδειοι τῶν δασῶν κύριοι, οὐχὶ διὰ μιᾶς κόπτοντες αὐτά, ἀλλὰ διὰ κεκανονισμένων περιοδικῶν τομῶν ἐπιτρέποντες τὴν συντήρησιν αὐτῶν καὶ τὴν ἐκ νέου ὑλοτομίαν.

Τοιουτοτρόπως οὔτε συγχώνευσις κατακτητῶν καὶ κατακτηθέντων ἐγένετο ἐν τῇ Ἀνατολῇ, οὔτε ὁλοσχερὴς τῶν τελευταίων ἀπὸ τῶν πρώτων ἀπορρόφησις. Ἅμα δὲ οἱ Χριστιανοὶ παρέμειναν οὕτω κεχωρισμένοι ἀπὸ τῶν μουσουλμάνων, ἀναγκαίως διετήρησαν τὰς γλώσσας αὐτῶν καὶ τὴν ἐθνότητα καὶ τὰς χώρας ὅσας ἀνέκαθεν κατεῖχον. Ἀλλὰ καὶ ἄλλως συνετέλεσαν οἱ Τοῦρκοι εἰς τὸ νὰ καταστήσωσι τὸν χωρισμὸν τοῦτον πληρέστατον. Μηδεμίαν ἔχοντες ἔννοιαν τῶν καθηκόντων τοῦ κυβερνήτου, εἶναι περιττὸν νὰ ἐπαναλάβωμεν ὅτι οὔτε δικαιοσύνην ἐπεδαψίλευσαν εἰς τοὺς χριστιανούς, οὔτε ἀσφάλειαν ζωῆς καὶ περιουσίας, καὶ ἔτι ὀλιγώτερον ἐπρονόησαν ποτὲ περὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως αὐτῶν καὶ περὶ τῶν ἄλλων κοινωφελῶν διατάξεων δι' ὧν εὐκολύνεται καὶ προάγεται ἡ γεωργία, ἡ βιομηχανία, ἡ ἐμπορία. Ἀλλὰ τὸ παράδοξον εἶναι, ὅτι οὐδ' ὁπωσδήποτε ἠθέλησαν νὰ κυβερνήσωσι τοὺς χριστιανούς· ἀφῆκαν δὲ αὐτοὺς εἰς τὴν τύχην των ἐπὶ μόνῳ τῷ ὅρῳ τοῦ ὅτι θέλουσιν ἀπροφασίστως τελεῖ πάντας τοὺς ποικίλους, τοὺς αὐτογνώμονας, τοὺς καταθλιπτικοὺς φόρους, ὅσοι ἀπαιτηθῶσι παρ' αὐτῶν· ὅτι θέλουσι προθύμως παρέχει τὸ πέμπτον τοὐλάχιστον τῶν παίδων αὐτῶν καὶ ἰδίως τοὺς καλλίστους καὶ εὐρωστοτάτους πρὸς ἐξισλαμισμὸν καὶ ἀδιάκοπον ἀπαρτισμὸν τῆς στρατιᾶς τῶν Γενιτσάρων· ὅτι πρὸς ἐπὶ τούτοις θέλουσιν ἐν σιωπῇ ὑποκύπτει εἰς πᾶσαν βιαιοπραγίαν, ἥτις ἐπιβληθῇ εἰς αὐτοὺς οὐ μόνον ὑπὸ τῆς κεντρικῆς τοῦ Σουλτάνου κυβερνήσεως, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ τελευταίου ἀγᾶ, τοῦ τελευταίου σπαχῆ καὶ παντὸς ἑνὶ λόγῳ ἀνθρώπου φέροντος καβοῦκι, καθὼς ἔγραφε τῇ 18 σεπτεμβρίου 1821 ὁ ναύαρχος Ἀλγὰν πρὸς τὸ ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν Ὑπουργεῖον τῆς Γαλλίας. Τοιαύτας δὲ ὁρίσαντες τὰς σχέσεις αὐτῶν πρὸς τοὺς κατακτηθέντας, ἐπέτρεψαν τὸ ἔργον τῆς διοικήσεως καὶ τῆς φορολογίας αὐτῶν εἰς ἄρχοντας οὓς ἐξέλεγον αὐτοὶ οἱ χριστιανοί, περιβαλόντες μάλιστα τὸν ὕπατον τῆς ἐκκλησίας λειτουργόν, τὸν Οἰκουμενικὸν πατριάρχην, διὰ τοῦ ἀξιώματος τοῦ ὑπερτάτου ἐνταυτῷ πολιτικοῦ τῶν χριστιανῶν ἄρχοντος. Καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ἐπέτειναν τὸν τοιοῦτον θρησκευτικόν, ἐθνικὸν καὶ διοικητικὸν χωρισμὸν μεταξὺ τῶν δύο κοινωνιῶν, ὥστε οὐδέποτε ὑπέλαβον τοὺς χριστιανοὺς ὡς μέλος ὀργανικὸν τοῦ ὀσμανικοῦ κράτους, ἀλλὰ μόνον ὡς προσάρτημα αὐτοῦ ὑπήκοον καὶ ὑπόφορον· δι' ὅπερ καὶ διεξῆγον διὰ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργείου τὰς σχέσεις αὐτῶν πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον, ἤτοι τὸν ἐκκλησιαστικὸν καὶ πολιτικὸν ἡγεμόνα τοῦ ἔθνους τῶν χριστιανῶν. Ἐννοεῖται ὅτι ἅπαντες οὗτοι οἱ ἄρχοντες μικροί τε καὶ μεγάλοι, πολιτικοί τε καὶ ἐκκλησιαστικοί, δι' οὐδεμιᾶς περιεβάλλοντο ἐγγυήσεως· καθῃροῦντο, ἐξορίζοντο, ἐδημεύοντο καὶ ἐθανατοῦντο οὐ μόνον κατὰ τὸ δοκοῦν τῷ Σουλτάνῳ, ἀλλὰ κατὰ τὰς ὀρέξεις τοῦ τελευταίου τῶν τελευταίων Τούρκου. Καὶ ὅμως οἱ μὲν ἀπεριμμένοι ἐκεῖνοι χριστιανοὶ ἐπολλαπλασιάζοντο, οἱ δὲ ἀγέρωχοι αὐτῶν δυνάσται ἐλειπάνδρουν· οἱ μὲν ἐπλούτουν, οἱ δὲ ἐπτώχευον· οἱ μὲν ἐξεπαιδεύοντο, οἱ δὲ ἀπέβαινον ὁσημέραι ἀμαθέστεροι, μέχρις οὗ μετὰ 350 ἐτῶν παρέλευσιν καὶ μυρίας ἐν τῷ μεταξὺ ἐνόπλους διαμαρτυρίας, αἴφνης ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς ἐνεστώσης ἑκατονταετηρίδος, Σλαῦοι καὶ Ἕλληνες, ἀπὸ βορρᾶ καὶ ἀπὸ μεσημβρίας, ὁμοθυμότερον ἀγωνισθέντες καὶ πολλάκις τοὺς Τούρκους ἐκ παρατάξεως κατατροπώσαντες, ἠνάγκασαν μὲν τούτους εἰς ὑποχωρήσεις σπουδαίας, ἐξακολουθοῦσι δὲ ἐπιδιώκοντες τὴν ὁλοσχερῆ τοῦ κράτους αὐτῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ κατάλυσιν. Ἡ ἔκθεσις τῶν περιπετειῶν δι' ὧν ἐπῆλθεν αὕτη ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου καὶ ἡ δικαία τιμωρία τῶν κακουργημάτων τῆς τουρκικῆς τυραννίας, ἀποτελεῖ βεβαίως ἓν τῶν περιεργοτάτων καὶ διδακτικωτάτων ἅμα κεφαλαίων τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος. Ἀλλ' ἐνταῦθα θέλομεν περιορισθῆ εἰς μόνας τὰς τύχας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

ΑΦΕΛΗΣ ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Ὅτε ὁ Καποδίστριας, ἐν Ἑλλάδι εὑρισκόμενος, ἠρώτησέ ποτε περιφρονητικῶς, τί ἄρα ἐνόουν, *σύνταγμα* λέγοντες, ἄνθρωπός τις τοῦ λαοῦ ἔδωκεν αὐτῷ τὴν ταχεῖαν ταύτην καὶ ἀσφαλῆ ἀπάντησιν: «Ἐννοοῦμεν καὶ ἀπαιτοῦμεν τὴν συμφωνίαν, ἥτις διδάσκει ἡμᾶς τὰ καθήκοντά μας πρὸς σέ, καὶ σὲ τὰ καθήκοντά σου πρὸς ἡμᾶς.»

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Εἰς τὸν πρῶτον χρόνον τῆς ἐπαναστάσεως εἴχαμε μεγάλην ὁμόνοιαν, καὶ ὅλοι ἐτρέχαμε σύμφωνοι· ὁ ἕνας ἐπήγαινεν εἰς τὸν πόλεμον, ὁ ἀδελφός του ἔφερνε ξύλα, ἡ γυναῖκά του ἐζύμωνε, τὸ παιδί του ἐκουβαλοῦσε ψωμὶ καὶ μπαρουτόβολο εἰς τὸ στρατόπεδον. Ἀλλ' ἡ ὁμόνοια καὶ ἡ πρώτη προθυμία δὲν ἐβάσταξαν πολύ. Ἤρχισεν ἡ διχόνοια. Καὶ τοῦτο ἐγίνετο, ἐπειδὴ δὲν εἴχαμεν ἕναν ἀρχηγὸν καὶ μίαν κεφαλήν. Ἀλλὰ ἕνας ἔμπαινεν Πρόεδρος ἔξη μῆνες, ἐσηκόνετο ὁ ἄλλος καὶ τὸν ἔρριχνε, καὶ ἐκάθετο αὐτὸς ἄλλους τόσους· καὶ ἔτζι ὁ ἕνας ἤθελε τοῦτο, καὶ ὁ ἄλλος τὸ ἄλλο. Ἴσως ὅλοι ἠθέλαμεν τὸ καλὸ, πλὴν καθένας κατὰ τὴν γνώμην του. Ὅταν προστάζουνε πολλοὶ, ποτὲ τὸ σπῆτι δὲν κτίζεται, οὔτε τελειόνει. Ὁ ἕνας λέγει, ὅτι ἡ πόρτα πρέπει νὰ βλέπῃ εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος, ὁ ἄλλος, εἰς τὸ ἀντικρυνὸν, καὶ ὁ ἄλλος εἰς τὸν βορέαν, σὰν νὰ ἦτο τὸ σπῆτι εἰς τὸν ἀραμπᾶ, καὶ νὰ γυρίζῃ καθὼς λέγει ὁ καθένας. (Γέρο-Κολοκοτρώνης.)

*** Ἡ ἐργασία εἶνε τὸ γενικὸν ἀντίδοτον τῆς ἀνησυχίας, τῆς λύπης, τῆς πλήξεως, καὶ τῶν ἄλλων ἀσθενειῶν εἰς ἃς ὑπόκειται ἡ ἀνθρωπίνη ψυχή. Ἡ ἡδονὴ δύναται μὲν νὰ χρησιμεύσῃ ἐπί τινας στιγμὰς ὡς περισπασμὸς, οὐχὶ ὅμως καὶ ὡς διαρκὴς ἀσχολία. Μετὰ πᾶσαν διασκέδασιν, πολλάκις δὲ καὶ διαρκούσης αὐτῆς, αἰσθανόμεθα κενόν τι, τὸ ὁποῖον μόνον σπουδαία ἐνασχόλησις δύναται νὰ πληρώσῃ, βοηθοῦσα ἡμᾶς να διανύσωμεν τὸ στάδιον ἡμῶν ἄνευ ἀηδίας. (Κα d'Arconville.)

*** Ὀφείλει νὰ ἐξετάσῃ τις τὸν ἑαυτόν του πολὺν καιρὸν, πρὶν διανοηθῇ νὰ καταδικάσῃ τοὺς ἄλλους. (Μολιέρος.)

*** Δὲν ὑπάρχει ἀσθένεια χειροτέρα παρὰ τὸ νὰ μὴ εἶνέ τις εὐχαριστημένος ἀπὸ τὴν τύχην του.

ΥΓΙΕΙΝΗ

Περὶ τῆς καταλληλοτέρας πρὸς ὕπνον θέσεως τοῦ σώματος.

Ἡ ἐν τῇ κλίνῃ πρὸς ὕπνον θέσις τοῦ σώματος ἐξαρτᾶται κατὰ μέγα μέρος ἐκ τῆς ἕξεως· καταλληλοτέρα δὲ εἶναι ἐκείνη ἣν ἕκαστος λαμβάνει ἐν ἀγνοίᾳ αὐτοῦ μετά τινας αὐτομάτους κινήσεις, σκοπὸν ἐχούσας νὰ παράσχωσι τῷ σώματι ὅσον τὸ δυνατὸν μείζονα ἐπιφάνειαν ἀναπαύσεως. Ἡ θέσις δὲ αὕτη ἐστὶν ἡ ὁριζοντία, οὐδεμίαν ἀπαιτοῦσα προσπάθειαν πρὸς τήρησιν τῆς ἰσορροπίας καὶ ἐπιτρέπουσα τῷ σώματι νὰ στηρίζεται διὰ πλείστων σημείων ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ ἐφ' ἧς ἐκτείνεται. Οἱ ἔχοντες ἐπιπέδους τὰς ὠμοπλάτας καὶ μακρὰς τὰς κλεῖδας κατακλίνονται εὐχερέστερον ἐπὶ τῆς ῥάχεως, θέσιν τὴν ὁποίαν δὲν ὑποφέρουν ἀνέτως οἱ ἔχοντες στρογγύλας τὰς ὠμοπλάτας καὶ βραχείας τὰς κλεῖδας. Ἡ συνηθεστέρα ἐν τῇ κλίνῃ θέσις τοῦ σώματός ἐστιν ἡ ἐφ' ἑνὸς τῶν πλαγίων κατάκλισις, συνηθέστερον τοῦ δεξιοῦ, μετὰ τῶν σκελῶν ἡμικεκομμένων καὶ πρὸς τὰ πρόσω φερομένων. Τηρεῖ δὲ τὴν θέσιν ταύτην ὁ ἄνθρωπος ἐν ὥρᾳ θέρους τε καὶ χειμῶνος, ὥστε δὲν πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι πράττει τοῦτο μιμούμενος τὰ ζῶα, ἅτινα συμμαζεύουσι τὰ μέλη αὐτῶν ἵνα μὴ διασπείρωσι τὴν θερμότητά των ἐπὶ μεγάλης ἐπιφανείας, ἀλλὰ μᾶλλον, διότι, καθὼς παρατηρεῖ ὁ Λευΐ, διὰ τῆς ἡμικεκομμένης ταύτης θέσεως χαλῶσιν ἅπαντες οἱ μῦς, καὶ οὕτως ἀναπαύονται εὐκόλως· ἐνῷ διὰ τῆς ἐντελοῦς ἐκτάσεως τοῦ σώματος, χαλῶσι μόνον οἱ πρὸς τὴν ἔκτασιν τῆς ἀρθρώσεως ἀντιστοιχοῦντες μῦς, τῶν λοιπῶν ἁπάντων ἐκτεινομένων ἐφ' ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον. Ἡ ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ πλαγίου κατάκλισις διευκολύνει, κατά τινας φυσιολόγους, τὴν δίοδον τῶν τροφῶν ἀπὸ τοῦ στομάχου εἰς τὴν δωδεκαδάκτυλον, καὶ ἐμποδίζει τὴν διὰ τοῦ ἥπατος πίεσιν τοῦ στομάχου· ἡ ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ πλαγίου κατάκλισις δυσκολεύει τοὐναντίον τὰς κινήσεις τῆς καρδίας καὶ τὴν κυκλοφορίαν. Οἱ πληθωρικοὶ, οἱ προδιατεθειμένοι εἰς τὰς πρὸς τὸν ἐγκέφαλον συμφορήσεις, δέον νὰ ἔχωσι τὴν κεφαλὴν αὐτῶν ἐν ὥρᾳ ὕπνου μᾶλλον ὑψωμένην τοῦ λοιποῦ σώματος, καὶ ἐπὶ σκληροῦ προσκεφαλαίου, ὡς δυσθερμάντου. Τὸ παράγγελμα τοῦτο ἐφαρμόζεται ἰδίως εἰς τὰ παιδία καὶ τοὺς γέροντας, καὶ μάλιστα τοὺς τελευταίους, παρὰ τοῖς ὁποίοις αἱ παθητικαὶ συμφορήσεις ἐπέρχονται εἰς τὰ κεκλιμένα μέρη τοῦ σώματος μετὰ πολλῷ περισσοτέρας εὐκολίας ἢ εἰς οἱανδήποτε ἑτέραν ἡλικίαν τοῦ ἀνθρώπου.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

Μέσον τοῦ γράφειν ἐπὶ λινῶν ὑφασμάτων.

Ἀνάμιξον λεύκωμα ὠοῦ μὲ ἴσην ποσότητα ὕδατος καὶ κτύπησον καλῶς τὸ μίγμα τοῦτο· ἀκολούθως πέρασον τὸ ὑγρὸν διὰ λεπτοῦ τινος ὑφάσματος καὶ ῥίψε καὶ ἀνάμιξε λεπτὴν κόνιν κινναβάρεως (θειούχου ὑδραργύρου.) Διὰ τοῦ ὑγροῦ τούτου δύνασαι νὰ γράψῃς ἐπὶ τῶν λινῶν ὑφασμάτων. Ἀφοῦ δὲ ξηρανθῶσι τὰ γράμματα ἐὰν θέσῃς ἐπ' αὐτῶν θερμὸν τὸ σίδηρον διὰ τοῦ ὁποίου σιδερόνουσι, τὰ γράμματα ἀποκαθίστανται ἀνεξίτηλα.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ —Σελ. 600, στήλ. β', στίχ. 9ος καὶ 10ος διορθωτέον «Καὶ ὅτε ὁ ὀνομαζόμενος Χουσεῒν Ἀγᾶς ἠθέλησε ν' ἁρπάσῃ» ἀντὶ «Καί ποτε.... θελήσας.»—Σελ. 600, στήλ. β', στίχ. 40ος ἀντὶ «εὑρέων» διορθ. «εὑρειῶν.»

ΑΘΗΝΗΣΙ.— ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.

Digitized by Google

’Αριθ. 42 — Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Δεύτερος | Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδ. φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχ. ἀπὸ 1 ἰαν. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι — Τιμὴ προηγ. φύλλων λ. 30 — Γραφ. τῆς Διευθύνσεως: Ὁδ. Σταδίου, 6. | 17 Ὀκτωβρίου 1876

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΑΥΡΙΚΙΟΝ ΒΛΩΚ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 641.

Διάφορα εἴδη κεφαλαίων.

Ἡ συναναστροφὴ διεκόπη ἐπὶ στιγμὴν, διότι ἕκαστος ἐσκέπτετο περὶ ὅσων ἐλέχθησαν· ἀλλ' εἷς ἐκ τῶν γειτόνων δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ ὅτι τὸ νῆμα εἶναι κεφάλαιον ὅπως καὶ τὸ ὑφαντήριον, ἢ ὅτι ὁ σῖτος εἶναι ἐπίσης κεφάλαιον ὡς καὶ ὁ ἀγρὸς, καὶ οὕτω καθεξῆς.

Ὁ διδάσκαλος ἀπήντησε: «Καὶ ἄλλοι, ὅπως σεῖς, εἶπον, ὅτι ὑπάρχει διαφορὰ μεταξὺ τοῦ εἴδους τῶν κεφαλαίων τούτων. Διὸ καὶ τὰ διέκρινον διὰ τῶν ὀνομάτων κεφάλαιον πάγιον, καὶ κυκλοφοροῦν κεφάλαιον. Λάβωμεν ὡς παράδειγμα τὸ κεφάλαιον τοῦ ὑφαντοῦ, συγκείμενον κυρίως ἐκ τοῦ ὑφαντηρίου καὶ τοῦ νήματος· ἀποσιωπῶ τὰ ἄλλα ἐργαλεῖα ἢ πράγματα. Τὸ ὑφαντήριον μένει ἀκίνητον ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ, χωρὶς νὰ κινῆται· τὸ νῆμα, τοὐναντίον, ἔρχεται, καὶ μεταμορφούμενον εἰς ὕφασμα, ἀπέρχεται, καὶ ἀντικαθίσταται ὑπ' ἄλλου νήματος. Τὸ νῆμα, τὸ ὕφασμα, μεταβαίνουν ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα, ὅπως τὰ χρήματα· κυκλοφοροῦσιν, ὡς λέγουσι. Προσέξετε καλῶς, κυκλοφορία σημαίνει ἐνταῦθα: *ἀλλαγὴν ἰδιοκτήτου.*

Τὸ ὑφαντήριον λοιπὸν εἶναι *πάγιον κεφάλαιον*, τὸ δὲ νῆμα *κυκλοφοροῦν κεφάλαιον.*

Ἐννοεῖται, ὅτι τὸ ὑφαντήριον δὲν εἶναι τὸ μόνον πάγιον κεφάλαιον. Τίς δύναται νὰ μ' ἀριθμήσῃ ἄλλα ἀντικείμενα δυνάμενα νὰ καταταχθῶσιν εἰς τὰ πάγια κεφάλαια;

Πέτρος.— Τὸ ἐργαστήριον.

Λεωνίδας.— Ὁ ἀγρὸς, τὸ λειβάδι.

Φίλιππος.— Μία ἀτμομηχανή.

Διδάσκαλος.— Ἐν γένει τὰ ἀντικείμενα τὰ ὁποῖα δὲν ἀνανεώνονται συχνὰ καὶ τὰ ὁποῖα δὲν πωλοῦνται. Εἰς τὰ τῆς κυκλοφορίας κεφάλαια ὑπολογίζονται· ὁ ἰσχνὸς βοῦς π. χ., ὁ ὁποῖος ἀγοράζεται διὰ νὰ παχυνθῇ καὶ πωληθῇ, τὸ νῆμα τοῦ ὑφαντοῦ, τὰ δέρματα τοῦ ὑποδηματοποιοῦ, οἱ πρὸς θέρμανσιν ἄνθρακες τῆς μηχανῆς καὶ τὸ διὰ τὸ λάδωμα αὐτῆς ἔλαιον, τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὴν πληρωμὴν τῶν φόρων χρήματα, τὰ ἐνοίκια, ὁ μισθὸς τῶν ἐργατῶν, τὰ μηνιαῖα τῶν ὑπηρετῶν, οἱ πόροι καὶ πᾶσα ἀπρόοπτος δαπάνη.

Τώρα, θὰ σᾶς προτείνω ἕνα δύσκολον ζήτημα. Μία ἅμαξα εἶναι κεφάλαιον πάγιον ἢ κυκλοφοροῦν;

Πολλοί.— Κεφάλαιον κυκλοφοροῦν.

Διδάσκαλος.— Ἐκρίνατε ἀπὸ τὰ φαινόμενα. Ἐγὼ, πρὶν ἀπαντήσω, ἐσκέφθην εἰς ποῖον ἀνήκει καὶ εἰς τί χρησιμεύει. Ἐὰν μ' εἴπουν: ἀνήκει εἰς τὸν ἁμαξοκατασκευαστὴν, τότε ἠξεύρω ὅτι ἡ ἅμαξα εἶναι ἐμπόρευμα, δηλαδ. κεφάλαιον κυκλοφοροῦν. Ἡ ἰδιοκτησία μεταβαίνει ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα. Ἐὰν μὲ εἴπουν, τοὐναντίον, ὅτι ἡ ἅμαξα ἀνήκει εἰς ἕνα ἁμαξηλάτην, ἠξεύρω τότε ὅτι εἶναι πάγιον κεφάλαιον· διότι εἶναι ὄργανον ἐργασίας, διότι διὰ τῆς ἁμάξης του μὲ μεταφέρει, τὴν ὑπηρεσίαν δὲ ταύτην πληρώνω ἐγὼ, βεβαίως. Ἐὰν, τέλος, μάθω ὅτι ἡ ἅμαξα ἀνήκει εἰς τὸν πλούσιον γείτονά μας . . . τί θὰ μὲ κάμῃ νὰ ἀποφασίσω τὴν τάξιν τῶν κεφαλαίων εἰς ἣν πρέπει νὰ τὴν κατατάξω;

Οὐδεὶς ἀπεκρίθη.

Διδάσκαλος.— Δὲν εἰξεύρετε τί ν' ἀπαντήσητε καὶ ἔχετε δίκαιον· ἡ πρὸς εὐχαρίστησιν ἢ διασκέδασιν ἅμαξα δὲν εἶναι ποσῶς κεφάλαιον, διότι οὐδὲν παράγει. Εἶναι ἀντικείμενον καταναλώσεως. Ὁ ἰδιοκτήτης τῆς ἁμάξης τὴν μεταχειρίζεται μέχρις ὅτου κατασταθῇ ἄχρηστος· διότι ἡ λέξις καταναλίσκω δὲν σημαίνει μόνον *τρώγω*, ἀλλὰ καὶ *χρησιμοποιῶ.*

Γέρω-Πέτρος.— Ὥστε τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον δύναται νὰ ἦναι καὶ πάγιον κεφάλαιον, καὶ κεφάλαιον κυκλοφορίας, καὶ ἁπλῶς ἀντικείμενον καταναλώσεως· ἡ διάκρισις δὲ αὕτη προέρχεται ἐκ μόνης τῆς χρήσεως αὐτοῦ.

Διδάσκαλος.— Ἂς κάμωμεν τώρα μίαν ἄλλην ἐρώτησιν. Αἱ ἐπιστημονικαὶ γνώσεις τοῦ ἰατροῦ τί εἶδος κεφαλαίου εἶναι;

Ἀπορεῖτε πῶς αἱ γνώσεις ἢ ἡ μάθησις δύνανται νὰ ἦναι κεφάλαιον; Ἀλλὰ μήπως αἱ γνώσεις του αὗται δὲν εἶναι τὸ ὄργανον τῆς ἐργασίας του; Διὰ τῶν γνώσεών του τούτων σᾶς ἰατρεύει· παράγει τὴν ὑγείαν σας, καὶ πληρώνετε εὐχαρίστως καὶ εὐγνωμόνως τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην.

Τὸ κεφάλαιον τοῦ ἰατροῦ, τοῦ δικηγόρου, τοῦ διδασκάλου, τοῦ μηχανικοῦ, εἶναι διανοητικὸν κεφάλαιον (καὶ κατὰ συνέπειαν *ἄϋλον*) καὶ δι-

Digitized by Google

ναται νὰ συγκαταριθμηθῇ[1] μεταξὺ τῶν παγίων κεφαλαίων, ὡς τὰ πλεῖστα τῶν τῆς ἐργασίας ἐργαλείων.

Γέρω-Πέτρος.— Καὶ πράγματι οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα. Στέλλω τὸν υἱόν μου εἰς τὸ σχολεῖον, σπουδάζει ἐπὶ πολλὰ ἔτη καὶ δαπανῶ οὐκ ὀλίγα χρήματα. Ὁ υἱός μου, ἐκ μέρους του, ἐργάζεται, καὶ ἀποταμιεύει καθ' ἑκάστην ἐν τῷ μνημονικῷ του, ὄχι πεντάδραχμα, ἀλλὰ κόκκους γνώσεως καὶ ἐπιστήμης. Καὶ μετά τινα χρόνον, δύναται νὰ χρησιμοποιήσῃ καὶ ὠφεληθῇ ἀπὸ τὰς γνώσεις ταύτας. Βέβαια, τώρα ἐννοῶ, ὅτι καὶ ἡ μάθησις εἶναι ἓν κεφάλαιον ἐπίσης.

Διδάσκαλος.— Ὁ ἐργάτης ὁ καλῶς γινώσκων τὸ ἐπάγγελμά του καὶ ἔχων καὶ ἱκανότητα ἔχει ἐπίσης ἓν κεφάλαιον, διότι τὸν πληρώνουν καλήτερον ἀπὸ ἕνα ἐπιτήδειον, καὶ μάλιστα ἀπὸ ἕνα ἡμερομίσθιον ἐργάτην ὁ ὁποῖος μόνον τὰς δύο του χεῖρας δύναται νὰ προσφέρῃ.»

Α. Βερναρδάκης.

Ἕπεται συνέχεια.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΚΗΡΙΟΥ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 642.

Τώρα ἠξεύρομεν τὴν βαρύτητα τοῦ ἀέρος. Ἂς σᾶς ἐξηγήσω τινὰς τῶν συνεπειῶν τῆς βαρύτητος ταύτης· καί, ἂν θέλετε, θὰ σᾶς ὑποβάλω καί τινα πειράματα διὰ νὰ ἐννοήσετε μᾶλλον τί λέγω.

Ἰδοὺ πάλιν μία πνευματικὴ ἀντλία, ὡς ἐκείνη δι' ἧς πρὸ ὀλίγου ἐβίασα τὸν ἀέρα νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν φιάλην. Ἠμπορῶ νὰ θέσω τὴν χεῖρά μου

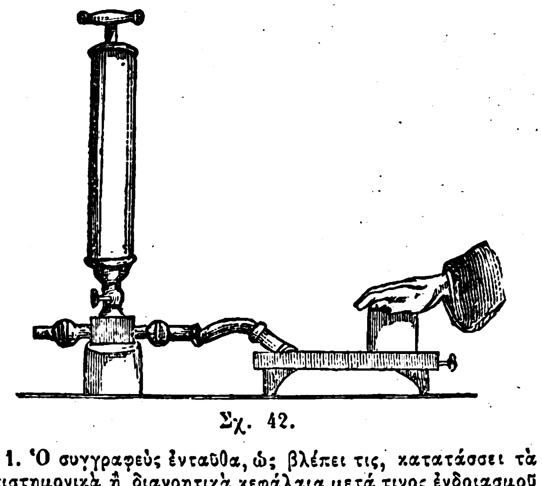

Σχ. 42.

εἰς τὸ μέρος τοῦτο τοῦ ὀργάνου, ὅθεν, ὅταν ἐργασθῇ ἡ ἀντλία, ἀφαιρεῖται ὁ ἀήρ. Πρὸς τὸ παρὸν ἡ χείρ μου εἶναι ἐντελῶς ἐλευθέρα, καὶ τὴν ἄγω καὶ τὴν φέρω ἐλευθέρως καὶ χωρὶς ἀντιστάσεως. Μόλις δὲ μετὰ μεγάλης ταχύτητος ὅταν τὴν κινῶ, αἰσθάνομαι ἐλαφράν τινα ἀντίστασιν τοῦ ἀέρος. Ἀλλ' ἅμα τὴν θέσω ἐνταῦθα εἰς τὸ ἐργαλεῖον καὶ ἀφαιρέσω τὸν ἀέρα, (*ὁ καθηγητὴς θέτει τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ μικροῦ δοχείου τοῦ προσηρτημένου τῇ ἀντλίᾳ, καὶ ἐξαντλεῖ τὸν ἀέρα*) βλέπετε τί γίνεται. Ἡ χείρ μου ὡς νὰ κολλᾶται εἰς τὸ μέρος τοῦτο, καὶ κολλᾶται τόσον, ὥστε ὅταν τὴν ἐγείρω, ἐγείρει καὶ τὸ ὄργανον. Πόθεν προέρχεται ὅτι μετὰ τόσης δυσκολίας δύναμαι νὰ τὴν ἐγείρω; Τὸ βάρος τοῦ ἀέρος τὴν στενοχωρεῖ, τὸ βάρος τοῦ ἀέρος τοῦ πιέζοντος ἄνωθεν ἐπ' αὐτῆς, ἐν ᾧ κάτωθεν ἀὴρ δὲν ὑπάρχει.

Νὰ σᾶς δώσω ἄλλο παράδειγμα εὐκαταληπτότερον. Ἐπὶ τοῦ δοχείου τῆς πνευματικῆς ἀντλίας ἐκτείνω καὶ δένω στερεῶς περγαμηνόν. Βλέπετε ὅτι εἶναι καλῶς τεντωμένον. Τώρα ἀρχίζω ν' ἀφαιρῶ ὑπ' αὐτὸ τὸν ἀέρα δι' ἐλαφρᾶς κινήσεως τῆς ἀντλίας. Παρατηρήσατε πῶς κοιλοῦται, πῶς βυθίζεται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον, καὶ φοβοῦμαι ὅτι θὰ σκάσῃ ὑπὸ τὸ βάρος τοῦ ἄνωθεν ἀέρος, διότι κάτωθεν ἀὴρ πλέον δὲν τὸ ὑποβαστάζει. (*Τὸ περγαμηνὸν σκάνει μετ' ἰσχυροῦ κρότου.*) Τοῦτο εἶναι ἁπλοῦν ἀποτέλεσμα τοῦ βάρους τοῦ ἀέρος, ὅστις πιέζει τὸ περγαμηνόν, καὶ ἐννοεῖτε πῶς τὸ πρᾶγμα συμβαίνει. Τὰ μόρια τοῦ ἀέρος εἶναι ἐστιβαγμένα εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν καθὼς

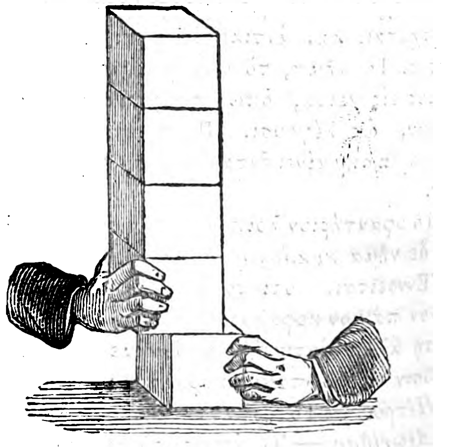

Σχ. 43.

οὗτοι οἱ πέντε κύβοι. Καθὼς λοιπόν, ἂν ἀφαιρέσω τὸν κατώτερον κύβον, ὅλοι οἱ ἄλλοι θὰ καταβοῦν, οὕτω καὶ εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν ὁ κατώτερος ἀὴρ στηρίζει τὸν ἀνώτερον, καὶ ὅταν κάτω γίνῃ τὸ κενόν, παράγεται τὸ ἀποτέλεσμα τὸ ὁποῖον συνέβη εἰς τὴν χεῖρά μου ὅταν τὴν ἔθεσα εἰς τὸ δοχεῖον τῆς πνευματικῆς ἀντλίας, ἢ τὸ ὁποῖον εἴδετε ὅταν διερράγη τὸ περγαμηνόν. Ἂς ἐπαναλάβωμεν τὸ πείραμα ἔτι ἐν-

1. Ὁ συγγραφεὺς ἐνταῦθα, ὡς βλέπει τις, κατατάσσει τὰ ἐπιστημονικὰ ἢ διανοητικὰ κεφάλαια μετά τινος ἐνδοιασμοῦ εἰς τὰ πάγια κεφάλαια. Τὰ κεφάλαια ταῦτα καθ' ἡμᾶς κατ' οὐδὲν διαφέρουσι τῶν ὑλικῶν κεφαλαίων, διὸ καὶ εἰσὶ πραγματικὰ πάγια κεφάλαια ὅταν, φυσικῷ τῷ λόγῳ, ἐκμεταλλεύωνται· κατὰ τοῦτο δὲ μόνον διαφέρουσιν, ὅτι εἰσὶν ἐπαγγέλματα ἢ ἐπιχειρήσεις à fonds perdu, ἤτοι συναπέρχονται μετὰ τῶν κατόχων αὐτῶν, λόγος δι' ὃν εἰσὶ καὶ ἀναφαίρετα. Εὐτυχῶς τοῦτο συμβαίνει μόνον διὰ τὴν οἰκογένειαν, ὄχι ὅμως καὶ διὰ τὴν κοινωνίαν ἢ τὸ ἔθνος, διότι ὄχι μόνον ποτὲ δὲν χάνονται διὰ τὸ ἔθνος, ἀλλὰ τοὐναντίον καὶ αὐξάνουν. Οἱ κάτοχοι λοιπὸν τῶν διανοητικῶν τούτων ἢ ἀναφαιρέτων κεφαλαίων πρέπει νὰ ὑπολογίζωσι τὸ κεφάλαιόν των χρεωλυτικῶς. Σ. τ. Μ.

Digitized by Google

τελέστερον. Εἰς τὸ στόμιον τοῦ δοχείου ἔδεσα κόμμι ἐλαστικόν. Ἀφαιρῶ τώρα τὸν ἀέρα ἐκ τοῦ δοχείου. Παρατηρῆτε τὸ κόμμι, τὸ χρησιμεῦον ὡς μεσότοιχον, καὶ χωρίζον τὴν ἔξωθεν ἀτμοσφαῖραν ἀπὸ τῆς ἀτμοσφαίρας τῆς ἐντὸς τῆς φιάλης. Ἐν ὅσῳ ἡ ἀντλία ἐργάζεται, βλέπετε πῶς αὐξάνει τῆς ἔξωθεν ἀτμοσφαίρας ἡ πίεσις. Τὸ κόμμι ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον γίνεται κοῖλον καὶ βυθίζεται εἰς τὴν φιάλην, ὥστε ἠμπορῶ ἤδη καὶ τὴν χεῖρά μου νὰ εἰσάξω εἰς αὐτήν. Τοῦτο εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ ἔξω ἀέρος, φαινόμενον ἐνταῦθα κατὰ τρόπον περιεργότατον.

Ἰδοὺ ἄλλο πρᾶγμα ἐδῶ, δύο χάλκινα ἡμισφαίρια, ἔσωθεν κοῖλα καὶ κενά, καὶ ἀκριβῶς τὸ ἓν εἰς τὸ ἄλλο ἐφαρμοζόμενα. Περιέχουσι μόνον ἀέρα, καὶ ἠμπορεῖτε ὅπως θέλετε καὶ εὐκόλως νὰ τὰ ἑνόνητε ἢ νὰ τὰ χωρίζητε. Ἀλλὰ ἂν δι' ἑνὸς σωλῆνος καὶ διὰ τῆς ἀντλίας, ἀφ' οὗ τὰ ἑνώσω, ἀφαιρέσω τὸν ἀέρα ἐντὸς αὐτῶν, κανεὶς σας δὲν θὰ ἠμπορέσῃ νὰ τὰ χωρίσῃ. Μετὰ τὸ τέλος τῆς συνδιαλέξεως ἡμῶν ἀγωνισθῆτε ὅσον θέλετε. Ἕκαστος τετραγωνικὸς δάκτυλος τῆς ἐπιφανείας τῶν δύω ἡμισφαιρίων βαστάζει βάρος δεκαπέντε λιτρῶν περίπου. Ὅταν θὰ δοκιμάσητε, θὰ ἴδῆτε ἂν ἠμπορῆτε νὰ νικήσητε τοιαύτην ἀτμοσφαιρικὴν πίεσιν.

Ἄς ἴδωμεν ἄλλο πείραμα. Τοῦτο θὰ σᾶς ἀρέσῃ, δὲν ἀμφιβάλλω, διότι εἶναι παιγνίδιον ἐφευρεθὲν ὑπὸ μαθητοῦ· ἐγὼ δὲ μόνον ἐτόλμησα νὰ τὸ τελειοποιήσω. Ἡμεῖς οἱ νέοι ἔχομεν, ἐν-

Σχ. 44.

νοεῖται, τὸ δικαίωμα νὰ κατασκευάζωμεν παιγνίδια διὰ νὰ παίξωμεν, καὶ νὰ τὰ στρέφωμεν συγχρόνως εἰς ὄφελος τῆς ἐπιστήμης. Τοῦτο τὸ παιγνίδιον πιστεύω ὅτι εἴς τινας τοὐλάχιστον ἀπὸ σᾶς δὲν εἶναι ἄγνωστον. Ἠξεύρετε ὅτι τὰ παιδία δένουσι πολλάκις εἰς ἄκραν σπάγγου στρογγύλα τεμάχια δέρματος, τὰ βρέχουσι, καὶ εἰς ὅποιον ἀντικείμενον ἂν τὰ κτυπήσωσι, κολλῶσιν εἰς αὐτό. Ἀπέκτησα δύω τοιαῦτα παιγνίδια· ἀντὶ δέρματος ὅμως ἐπροτίμησα τεμάχια ἐλαστικοῦ κόμμιος. Κτυπῶ τὸ ἓν εἰς τὴν τράπεζαν. Ἴδετε πῶς ἐκόλλησε. Πόθεν ἡ τόση ἀντίστασις; Ἠμπορῶ νὰ τὸ ἀναγκάζω νὰ γλυστρᾷ εἰς τῆς τραπέζης τὴν ἐπιφάνειαν· ὅταν ὅμως θέλω νὰ τὸ ἀποσπάσω καθέτως, φαίνεται ὡς ἂν θέλῃ μᾶλλον νὰ συμπαρασύρῃ καὶ τὴν τράπεζαν, παρὰ νὰ ξεκολλήσῃ, καὶ, διὰ νὰ τὸ ἀποσπάσω, ἀναγκάζομαι νὰ τὸ φέρω εἰς τῆς τραπέζης τὸ χεῖλος. Τὸ ἔχον αὐτὸ οὕτω κεκολλημένον εἶναι τὸ βάρος τοῦ ἀέρος τοῦ πιέζοντος αὐτό. Ἰδοὺ καὶ ἄλλο τεμάχιον κόμμιος. Τὸ συμπιέζω μετὰ τοῦ πρώτου, καὶ κολλῶσι στερεῶς. Τὸ παιγνίδιον τοῦτο δύνασθε νὰ μεταχειρίζεσθε καὶ διὰ νὰ κρεμᾶτε διάφορα ἀντικείμενα εἰς τοὺς τοίχους ἢ εἰς τὰ ὑαλία τῶν παραθύρων, ὅπου τὸ κόμμι θὰ μείνῃ κεκολλημένον ἐπὶ πολλὰς ὥρας.

Τὴν ἑπομένην ἀπόδειξιν περὶ τῆς πιέσεως τοῦ ἀέρος δύνασθε νὰ ἐπαναλάβητε εὐκόλως μόνοι σας κατ' οἶκον. Ἰδοὺ τὸ ποτήριον τοῦτο. Εἶναι πλῆρες ὕδατος. Ἠμποροῦσε νὰ εἶναι καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ μόνον πλῆρες. Ἐπ' αὐτοῦ θέτω χαρτίον καὶ τὸ ἀνατρέπω, καὶ — τὸ παράδοξον! — τὸ χαρτίον κρατεῖ τὸ νερὸν καὶ τὸ ἐμποδίζει νὰ χυθῇ, διότι τὸ χαρτίον ὑποστηρίζεται κάτωθεν ὑπὸ τοῦ ἀέρος. Ἐπάνω δὲ τοῦ χαρτίου, δηλαδὴ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ νεροῦ δὲν ὑπάρχει ἀήρ, διότι ἡ τριχοειδὴς ἕλξις προσκολλᾷ τὸ χαρτίον εἰς τὰ χείλη, καὶ ἐμποδίζει τὴν εἴσοδον τοῦ ἀέρος.

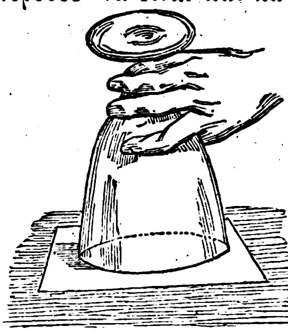

Σχ. 45.

Ὅτι δὲ ἡ ἀτμοσφαῖρα εἶναι ὕλη, εἶναι σῶμα, ἐλπίζω ὅτι ἠμπορεῖτε νὰ τὸ ἐννοήσητε ἐκ τοῦ κιβωτίου τούτου, ὅταν ἐνθυμηθῆτε, ὅτι περιέχει μίαν λίτραν ἀέρος, ὡς καὶ ὅτι τὸ δωμάτιον τοῦτο περιέχει ἕνα τόνον. Ἑπομένως ὁ ἀὴρ εἶναι σῶμα σπουδαίως βαρύ. Τὴν ἀντίστασιν τοῦ ἀέρος θέλω σᾶς δείξει καὶ κατ' ἄλλον τρόπον, δι' ἑνὸς πειράματος πρὸ πολλοῦ βεβαίως γνωστοῦ εἰς ὅλους ὑμᾶς. Ἴσως οἱ ἴδιοι πολλάκις ἐγίνατε ὁπλοποιοί, καὶ κατεσκευάσατε τοιαῦτα πυροβόλα, λαμβάνοντες σωλῆνα τινὰ ἢ κονδυλίου ἢ ἄλλον τινά· ἔπειτα ἐστουμπώσατε τὰ δύω ἄκρα διὰ δύω ὁποίων δήποτε κυλίνδρων, χαρτίου, ἢ ἄλλης τινὸς ὕλης ἀκριβῶς εἰς αὐτὰ ἐναρμοζομένων. Ἂν τώρα σπρώξητε τὸν ἕνα κύλινδρον πρὸς τὸν ἄλλον, θέλει προχωρήσει ὀλίγον, διότι ὁ μεταξὺ τῶν δύω ἀήρ, πιεζόμενος, θέλει συσταλῇ μέχρι τινός· ἀλλ' ἂν ἐξακολουθήσητε, ὅσην δύναμιν καὶ ἂν μεταχειρισθῆτε, θὰ σᾶς εἶναι ἀδύνατον νὰ φέρητε τὸν ἕνα κύλινδρον πλησιέστερον τοῦ ἄλλου, καὶ ὁ δεύτερος οὗτος θέλει τιναχθῇ ἔξω,

Digitized by Google

μετὰ δυνάμεως ἥτις ὁμοιάζει τὴν τῆς πυρίτιδος· διότι καὶ τῆς πυρίτιδος ἡ ἔκρηξις ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας προέρχεται.

Ἐσχάτως εἶδα ἓν πείραμα, καὶ εὐχαριστήθην πολύ, διότι ἐσκέφθην ἀμέσως νὰ τὸ μεταχειρισθῶ καὶ αὐτὸ εἰς ἀπόδειξιν τῶν ὅσων σᾶς λέγω. Πρὶν τὸ ἀρχίσω ἔπρεπε νὰ σιωπήσω ὀλίγα λεπτά, διότι ἡ ἐπιτυχία αὐτοῦ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς δυνάμεως τῶν πνευμόνων μου. Καταλλήλως μεταχειριζόμενος τὸν ἀέρα, προτίθεμαι ν'ἀνασηκώσω τὸ αὐγὸν τοῦτο ἀπὸ τῆς ὠοθήκης ὅπου ἵσταται, καὶ νὰ τὸ μεταβιβάσω εἰς τὴν ἄλλην αὐτήν, τὴν κενὴν ὠοθήκην. Δὲν σᾶς ὑπόσχομαι ὅτι θὰ ἐπιτύχω, διότι πάρα πολὺ ὡμίλησα, καὶ ἴσως μοὶ λείψῃ ἡ πνοή. Ἀλλὰ δὲν βλάπτει· θὰ νικηθῶ ἔχων τὴν συνείδησιν ὅτι ἠγωνίσθην τὸν ἀγαθὸν ἀγῶνα. *(Ὁ καθηγητὴς μεταθέτει, φυσῶν, τὸ αὐγὸν ἀπὸ τῆς μιᾶς ὠοθήκης εἰς τὴν ἄλλην.)*

Βλέπετε ὅτι φυσῶ τὸν ἀέρα, καὶ καταβαίνει μεταξὺ τοῦ αὐγοῦ καὶ τῆς ὠοθήκης κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ὑπὸ τὸ αὐγὸν σχηματίζει δυνατὸν ἀέρα, ἰσχύοντα νὰ ἐγείρῃ σῶμα βαρύ· διότι αὐγὸν πλῆρες εἶναι σῶμα βαρὺ ὡς πρὸς τὸν ἀέρα. Ἂν θέλετε νὰ ἐπαναλάβητε τὸ πείραμα, σᾶς συμβουλεύω τὰ αὐγά σας νὰ εἶναι βραστὰ καὶ ξηρά, διὰ νὰ μὴ συμβοῦν δυσάρεστα.

Ἕπεται συνέχεια· Α. Ρ. Ραγκαβης.

ΟΙ ΜΕΛΛΟΝΥΜΦΟΙ ΤΗΣ ΣΠΙΤΖΕΒΕΡΓΗΣ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 644.

ΙΑ′

Μετ' ὀλίγας στιγμάς, ἡ *Ῥόζα Μαρία* ἔτρεχεν ἐπὶ τῶν κυμάτων ἐλαφρῶς ὠθουμένη ὑπὸ ὡραίου ἀνέμου.

Ἡ Καρίνα ἐπανῆλθεν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος. Ὁ Φρισκὲ θεραπευθεὶς ὑπὸ τῶν εὐσπλαγχνικῶν φροντίδων τῆς κόρης, εἶχεν ἀναλάβει τὴν ὑπηρεσίαν του. Ὁ Τρομπὼν τὸν εἶδε διερχόμενον πλησίον του καὶ ἀπέστρεψε τὴν κεφαλήν, εἴτε διότι ἡ θέα τοῦ ναυτόπαιδος τῷ ὑπενεθύμιζε τὴν ἐσχάτως ἐπισυμβᾶσαν ταπείνωσίν του, εἴτε διότι ἐφοβεῖτο νὰ μὴ παρασυρθῇ καὶ πάλιν ὑπὸ νέας ὀργῆς· ἀπέστρεψε τὴν κεφαλήν, ἀλλὰ τὸ βλέμμα καὶ ἡ φυσιογνωμία του εἶχον ἀγρίαν ἔκφρασιν. Ὁ Λὰξ ἐπειδὴ προσεπάθησε νὰ τῷ κάμῃ φιλικῶς τινὰς παρατηρήσεις ἔτυχε τόσον κακῆς ὑποδοχῆς, ὥστε οὐδεμίαν ᾐσθάνετο ὄρεξιν νὰ ἀρχίσῃ καὶ πάλιν τὰς προσπαθείας του.

Δέκα περίπου λεύγας ἀπὸ τῆς ἀκτῆς ἔπλεεν ἡ *Ῥόζα Μαρία* καὶ δὲν συνήντα πλέον εἰμὴ ποῦ καί που πλάκας τινὰς πάγου διεσπαρμένας, αἵτινες γλυστρῶσαι ὑπὸ τὸ σκάφος οὐδεμίαν βλάβην ἠδύναντο νὰ ἐπιφέρωσιν εἰς αὐτό. Ἀλλ' ὅτε ἔφθασαν παρὰ τὴν νῆσον τοῦ Πρίγκηπος Καρόλου, ἡ νεκρὰ ἐπιβάτις, ἥτις ἵστατο παρὰ τὴν πρῴραν ἔχουσα πρὸς τὸν ὁρίζοντα προσηλωμένα τὰ βλέμματα, εἶδε νὰ λάμπῃ ἀσπρίζον τι φῶς, ὁμοιάζον πρὸς τὰς πρώτας τῆς αὐγῆς ἀκτῖνας ἢ πρὸς τὴν ἀντανάκλασιν τοῦ ἀργυρίζοντος δίσκου τῆς σελήνης.

— Κύριε Μαρσέλ, κύριε Μαρσέλ! ἀνέκραξε.

Ὁ ὑποπλοίαρχος, ὅστις, σταθμεύων ἐπὶ τοῦ καταστρώματος πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ παρατηρῇ τῶν ἀνέμων τὴν φορὰν εἶχεν ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν τὸ πνεῦμα καὶ τὸ οὖς ἐστραμμένον πρὸς τὴν Καρίναν, ἐπλησίασε πρὸς αὐτήν.

— Ἰδέτε ἐκεῖ κάτω ἀπέναντί μας, εἶπεν ἡ κόρη, τὸ παράξενον ἐκεῖνο φῶς· τί τάχα νὰ ἦνε;

— Ἀναμφιβόλως, ἀπήντησεν ὁ Μαρσέλ, ἡ ἀντανάκλασις τῶν πάγων (icebergs) φωτιζομένων ὑπὸ τοῦ ἡλίου.

— Ἐννοεῖτε τῶν ἐκ πάγου ὀρέων τῆς νήσου;

— Ὄχι· ἡ νῆσος αὐτὴ εἶνε μέν, τῇ ἀληθείᾳ, μεταξὺ πασῶν μᾶλλον ἀξιοπερίεργος ἕνεκα ἑπτὰ παμμεγίστων ἐκ πάγου ὀρέων, ἀλλ' εἴμεθα ἀκόμη πολὺ μακρὰν ὥστε νὰ δυνάμεθα νὰ τὰ διακρίνωμεν. Οἱ πάγοι, οὓς βλέπομεν λάμποντας, εἶνε πιθανώτατα πλέουσαι νῆσοι.

— Ἀλήθεια;

— Εἶμαι βεβαιότατος.

— Ἀλλ' ἡμεῖς ἐπλεύσαμεν πολὺ πλησιέστερον πρὸς τὴν γῆν· ἐπί τινας ἡμέρας ἤμεθα μάλιστα ἐν τῷ μέσῳ παχυτάτου στρώματος πάγου καὶ ὅμως δὲν εἴδομεν τοιοῦτο θέαμα.

— Ἐγὼ θὰ σᾶς ἐξηγήσω καὶ τοῦτο τὸ φαινόμενον, ἂν καί, νὰ σᾶς εἴπω τὴν ἀλήθειαν, διστάζω ὀλίγον. Διότι νομίζω ὅτι πρὸ τῶν μεγάλων τῆς φύσεως θεαμάτων πρέπει τις ἐν σιγῇ καὶ κατανύξει νὰ θαυμάζῃ χωρὶς νὰ σκέπτηται ν' ἀναζητῇ ἐπιστημονικὰς λύσεις. Αὗται τρέφουσι μὲν τὴν ἡμετέραν περιέργειαν, ἀλλ' ἀμβλύνουσι τὴν πτῆσιν τῆς ἡμετέρας φαντασίας..... Παρατηρήσατε τὸ ἀμαθὲς παιδίον πῶς θαυμάζει καὶ τὰ ἐλάχιστα πράγματα· ἡ χρυσαλλὶς καὶ ἡ χρυσόμυια εἶνε θαυμάσια δι' αὐτό, ἐν ᾧ ὁ σοφὸς γνωρίζει ὅτι ἡ καλὴ ἐκείνη χρυσαλλὶς ἐγεννήθη ὑπὸ συχχαμεροῦ ἐντόμου.

— Τί λοιπόν; συνηγορεῖτε ὑπὲρ τῆς ἀμαθείας σεῖς ὁ τόσον φιλαναγνώστης;

— Δυστυχῶς πολλάκις εὑρίσκομαι εἰς ἀντίφασιν πρὸς ἑαυτόν· ἐπεθύμουν νὰ εἰσχωρήσω εἰς τὰ ἄδυτα τῆς ἐπιστήμης, συχνάκις δὲ μὲ καταλαμβάνει πόνος δι' ὅ,τι ἡ ἐπιστήμη ἀποκαλύπτει πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου. Ἐρωτῶ πολλάκις πάλιν ἐμαυτὸν ἂν δὲν ἦνε εὐτυχέστερος τοῦ σοφοῦ τοῦ τὰ πάντα ἀνερευνῶντος ὁ ἁπλοῦς ἄνθρωπος, ὁ ἀρκούμενος εἰς ὅ,τι βλέπει καὶ εἰς ὅ,τι ἔμαθε παρὰ τῶν πατέρων του. Ὁ Σχίλλερ παρέστησεν εἰς ἓν του ποίημα νέον τινά, ὃν ὁ ἀκράτητος τῆς μαθήσεως πόθος ἄγει εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἐκεῖ, ἐν μυστηριώδει τινὶ περιβόλῳ, ἵσταται πρὸ κεκαλυμμένης εἰκόνος καὶ ὁ ἱερεὺς τῷ λέγει· «Ὄπισθεν τοῦ πέ-

Digitized by Google

πλου τούτου εἶνε ἡ ἀλήθεια· ἀλλοίμονον εἰς ὅν τινα θελήσει ν' ἀνασηκώσῃ τὸν πέπλον χωρὶς τῆς βοηθείας τοῦ θείου.» Ὁ νέος ζωηρὸς, παρὰ τὰ λόγια τοῦ ἱερέως, ἀνασηκώνει τὸν πέπλον καὶ πίπτει λιπόθυμος πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ ἀγάλματος τῆς Ἴσιδος. Τί εἶδε, τί ἤκουσεν οὐδεὶς δύναται νὰ εἴπῃ. Ἡ χαρὰ ἀπέπτη διὰ παντὸς ἀπ' αὐτοῦ καὶ μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν ὑπὸ μαρασμοῦ. Πρὸ πολλοῦ ἔχω ἀναγνώσει τὸ ποίημα τοῦτο, ἀλλὰ μοὶ ἔμεινεν ἐνετυπωμένον.... Ἀλλὰ πρὸς τί ὅλα ταῦτα; Ὁ λόγος ἦτο περὶ πάγων καὶ ἐπεθυμεῖτε νὰ σᾶς ἐξηγήσω τοὺς διαφόρους αὐτῶν σχηματισμούς.

—Ναὶ, ἀπήντησεν ἡ Καρίνα, ἥτις μεθ'ὑπομονῆς εἶχεν ἀκροασθῆ τὴν παράδοξον παρέκβασιν τοῦ Μαρσέλ. Ὁμολογῶ ὅτι ἐπεθύμουν νὰ μάθω τὰ περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν πάγων ἔσω καὶ ἂν ἐπρόκειτο, κατὰ τὰς ἰδέας, ἃς πρὸ μικροῦ ἔχετε ἐξενέγκει, νὰ παραβλάψῃ τοῦτο τὸ φαντασικόν μου.

—Ἔστω λοιπόν! Ὑπάρχουσιν εἰς τὰς χώρας ταύτας δύο εἴδη πάγων· πάγοι σχηματιζόμενοι παρὰ τὰς ἀκτὰς, εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, εἰς πέντε περίπου βαθμοὺς κάτω τοῦ σημείου τῆς πήξεως τοῦ ψυχροῦ ὕδατος· οὗτοι εἶνε ἰδιαίτεροι τὴν φύσιν, πορώδεις, ἀραιότεροι καὶ ὀλίγον διαφανεῖς, ἐκτείνονται δὲ μακρὰν εἰς τὰς ἀκτὰς, ἀλλ' εἶνε ἐφήμεροι· καὶ πάγοι, οὓς πάντας οἱ Ἄγγλοι δι' ἑνὸς ὀνόματος καλοῦσιν iceberg, ἤτοι βουνοὺς ἐκ πάγου· οὗτοι ἐκτείνονται εἰς μέγιστον διάστημα εἰς τὸ βάθος τῶν κοιλάδων, ὑψοῦνται παρὰ τὸν Ὠκεανὸν μεταξὺ Γροενλάνδης καὶ Σπιτζεβέργης. Τῶν πάγων τούτων τὰ πρῶτα στρώματα εἶνε πιθανῶς τόσον ἀρχαῖα, ὅσον καὶ τὸ ἔδαφος, ἐφ' οὗ κεῖνται· τὰ ἄλλα ἐσχηματίσθησαν βαθμηδὸν ἐν τῷ μακρῷ χρόνῳ ἀπὸ τῶν χιόνων, αἵτινες κατέπιπτον ἀπὸ τῶν ὀρέων τὸ θέρος. Ὑπάρχει εἰς τὴν ἄλλοτέ ποτε γαλλικὴν ἀποικίαν, τὸν Καναδᾶν, καταρράκτης καλούμενος τοῦ Μονμορανσῆ. Ἐνίοτε, ὅταν ἦνε βαρὺς ὁ χειμὼν, τὸν βλέπεις ὡς ἂν παραλελυμένον ὑπὸ τοῦ ψύχους, ἀκίνητον καὶ σιγηλὸν ὡς σταλακτίτην· ἀπαράλλακτα τὰ ἐκ χιόνος ῥυάκια τῆς Σπιτζεβέργης πήγνυνται ἐν ᾧ ῥέουσι. Κατὰ τὸ ἔαρ, ὁ καταρράκτης τοῦ Καναδᾶ ἀναλαμβάνει τὸν ἁρμονικόν του ψίθυρον καὶ τὰ σκιρτήματά του, ἀλλὰ τῆς Σπιτζεβέργης τὰ ῥυάκια — κατὰ τοῦτο εἶνε διάφορα — ὅταν παγώσωσιν οὐδεὶς ἥλιος δύναται πλέον νὰ τ' ἀναλύσῃ καὶ προστίθενται πάντοτε εἰς τὸ αἰώνιον τεῖχος, ὅπερ οἱ πάγοι ἔχουσι σχηματίσει καὶ ἀναπληροῦσι τὰ κενά. Διότι καθ' ἕκαστον ἔτος συμβαίνει τὸ ἑξῆς· τὰ κύματα τῆς θαλάσσης ἀδιακόπως πλήττουσι τὰς βάσεις τοῦ παγετῶνος καὶ τὸν διατρυπῶσιν ἐπὶ τέλους· τοιουτοτρόπως σχηματίζονται μεγάλα ὀρύγματα καὶ κοιλώματα, τὸ δὲ ὅλον τεῖχος τὸ πάγινον δι' ἔλλειψιν καλῆς βάσεως κινδυνεύει νὰ καταπέσῃ. Καὶ πράγματι τοιαῦτα τείχη ἄλλοτε μὲν θραύονται καταπίπτοντα, ἄλλα δὲ μένουσιν ἐν τῷ Ὠκεανῷ καὶ φαίνονται ὡς λόφοι. Εἰς τὰς θαλάσσας τῆς Γροενλάνδης ὁ Παρρὺ, ὁ Ῥὸςς καὶ ὁ πλοίαρχος Γράαχ εἶδον τοιούτους λόφους ἔχοντας ἑκατὸν ποδῶν ὕψος καὶ πλέον, ἦσαν δὲ βυθισμένοι εἰς τὴν θάλασσαν εἰς βάθος ἑπτακοσίων ἢ ὀκτακοσίων ποδῶν. Ἀπὸ τῶν θαλασσῶν τῆς Γροενλάνδης τὰ ῥεύματα μεταφέρουσι τὰ τεμάχη ταῦτα εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν, κατὰ μῆκος τῶν ἀκτῶν τοῦ Λαβραδὸρ παρὰ τὰς σύρτεις τῆς Νέας Γῆς, τοῦτο δὲ ἀποτελεῖ ἕνα ἐκ τῶν κινδύνων, οὓς διατρέχουσιν οἱ πλέοντες εἰς Νέαν Ὑόρκην. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὸ πρό τινων ἐτῶν ἀπολεσθὲν ἀτμόπλιον «ὁ Πρόεδρος» συνετρίβη παρὰ τὴν Νέαν Γῆν ὑπὸ τοιούτων πάγων, οἵτινες κατέβαινον ἀπὸ τῆς ἄκρας τοῦ Φάρεουελ..... Ἀλλὰ κρίνατε μᾶλλον μόνη σας περὶ τῆς ὄψεως τῶν πλωτῶν τούτων νήσων. Ἰδοὺ, προχωροῦσι βραδέως πρὸς ἡμᾶς. Μὴ φοβεῖσθε δὲ, δὲν εἶνε δύσκολον νὰ τὰς ἀποφύγωμεν.

Πράγματι, τὸ πλοῖον οὐδεμίαν στροφὴν ἔσχεν ἀνάγκην νὰ κάμῃ ἵνα ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τῶν ἀπείρων ἐκείνων κολοσσῶν, διότι οὗτοι ἔπλεον εἰς ἱκανὴν ἀπόστασιν, ὥστε οὐδεὶς φόβος ὑπῆρχε. Ὁλόκληρον τῆς *Ῥόζας Μαρίας* τὸ πλήρωμα ἐθεᾶτο μετ' ἐκπλήξεως καὶ θαυμασμοῦ τὸ λαμπρὸν ἐκεῖνο τῆς φύσεως φαινόμενον.

Ἀναμφιβόλως ἔκτακτός τις διατάραξις θὰ εἶχε συμβῆ εἰς τὴν νῆσον τοῦ Πρίγκηπος Καρόλου, διότι εἰς λεύγας ἀπόστασιν τὰ κύματα ἦσαν πλήρη τοιούτων ὄγκων τεραστίων τὸ μέγεθος καὶ τῶν ὁποίων ὁ ἱκανώτερος ζωγράφος δὲν θὰ ἠδύνατο ν' ἀποδώσῃ οὔτε τῆς μορφῆς τὴν ποικιλίαν, οὔτε τοῦ χρώματος τὴν λαμπρότητα. Οἱ πλωτοὶ πάγοι ἀληθῶς εἶνε ποικιλώτατοι τὸ σχῆμα. Ἄλλοι ὁμοιάζουσι πρὸς κωδωνοστάσια ἢ πρὸς πύργους, ἄλλοι πρὸς ἀψῖδας θριαμβικάς. Ἐκεῖ βλέπεις γοτθικὴν ἀρχιτεκτονικὴν, ἐκεῖ ἀραβουργήματα, ἐκεῖ σειρὰν κιόνων ὡς τῶν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἐλέφαντος ἐν Ἰνδίαις. Ἂν ἴδῃς τὰ τεράστια ἐκεῖνα κυμαινόμενα ἐπὶ τῆς ὑγρᾶς ἐπιφανείας θὰ νομίσῃς ὅτι ὁλοκλήρους πλευρὰς ἐκκλησιῶν, ὅτι τοίχους οἰκοδομημάτων ἀνήρπασε καὶ παρέσυρεν ἐκεῖ κάτω ὁ Ὠκεανός. Καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν γιγαντωδῶν ἐκείνων οἰκοδομῶν θὰ διακρίνῃς ἄλλα μικρότερα οὐχ ἧττον δὲ παράξενα πράγματα· ἄνθη καὶ φυτὰ παντοῖα καὶ δένδρα ὑψηλὰ καὶ σκεύη καὶ κλίνας. Διηγεῖται μάλιστα ὁ Σκορέσβης, ὁ διάσημος φαλαινοθήρας, ὅτι διέκρινέ ποτε τράπεζαν καθαρώτατα διαγεγραμμένην καὶ βαστάζουσαν φιάλας καὶ ποτήρια συμμετρικώτατα τοποθετημένα. Τοιαῦτα εἶνε τῆς φύσεως τὰ θαυμάσια, τὰ ὁποῖα βλέπων τις ἄγεται εἰς τὸ νὰ πιστεύσῃ εἰς νέαν τινὰ μυθολογίαν. Καὶ πάντα ταῦτα εἶνε μὲν ἄψυχα καὶ νεκρὰ, ἀλλ' ἀκτινοβολοῦσι θαυμασίως.

Digitized by Google

Ὑπάρχει παντοῦ φανερὰ συμφωνία μεταξὺ τῆς γεωγραφικῆς θέσεως ἑνὸς τόπου καὶ τῆς χροιᾶς τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζῴων του. Ὑπὸ τοὺς τροπικούς, ἔνθα αἰωνίως λάμπει τὸ ἀμετάβλητον φῶς τοῦ ἡλίου, τῶν φυτῶν τὸ φύλλωμα εἶνε βαθὺ πράσινον, τὰ ἄνθη καὶ οἱ καρποὶ ἔχουσι ζωηρότατον χρῶμα καὶ τὰ πτερὰ τῶν πτηνῶν εἶνε λαμπρὰ καὶ ποικίλα.

Εἰς τὰ ἀνατολικὰ μέρη τῆς Περσίας, ὁ λαὸς ἀποδίδει εἰς τὸ φῶς τοιαύτην ἐπίδρασιν, ὥστε νομίζει ὅτι ὁ κάλαϊς (περουζὲς) χρωματίζεται βαθμηδὸν ὑπὸ τοῦ ἡλίου ὡς τὰ κεράσια.

Εἰς τὰς εὐκράτους χώρας ὁ χρωματισμὸς τῶν διαφόρων φυσικῶν προϊόντων εἶνε ὀλιγώτερον ζωηρὸς καὶ ὅσον προχωρεῖ τις πρὸς Βορρᾶν τόσον ἐξασθενοῦται. Καθὼς δὲ ἔχομεν γεωγραφίαν τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζῴων τῶν διαφόρων χωρῶν τῆς γῆς, οὕτως ἠδυνάμεθα νὰ ἔχωμεν καὶ γεωγραφικὴν κλίμακα τῶν χρωμάτων. Τὸ ἀκρότατον σημεῖον τῆς λαμπρότητος ἐν τῇ κλίμακι ταύτῃ θὰ ἦτο εἰς τὸν ἰσημερινὸν τὸ κατώτατον περὶ τοὺς πόλους. Ἐξαίρεσιν ὅμως ἀπὸ τοῦ γενικοῦ κανόνος κάμνουσιν οἱ πολικοὶ πάγοι, διότι ὑπὸ τὰς ἀκτῖνας λαμπροῦ φωτὸς λάμπουσιν ὡς οἱ μυθευόμενοι θησαυροὶ τῆς Ἀνατολῆς, ἔχουσι τοῦ κρυστάλλου τὴν διαφάνειαν, τοῦ μαργαρίτου τὴν στιλπνότητα, τὸ ὡραῖον κυανοῦν χρῶμα τοῦ σαπφείρου, τοῦ σμαράγδου τὸ βαθὺ πράσινον καὶ ἐνίοτε τὴν λάμψιν τοῦ ἀνθρακίου (ρουμπίνι).

Πρό τινων ἐτῶν ζωγράφος λίαν δόκιμος, ὁ Κ. Μέγερ, ἐπιβὰς καὶ αὐτὸς τῆς *Recherche* πλευσάσης πρὸς τὰ μέρη ἐκεῖνα, ἔπεμψεν εἰς τὴν Ἔκθεσιν πολλὰς εἰκόνας ἃς μετὰ πολλῆς ἀκριβείας εἶχε γράψει ἐν Σπιτζεβέργῃ. Οἱ συνήθως ἐπικρίνοντες τὰς ἐκτιθεμένας εἰκόνας βλέποντες τόσον λαμπρὸν τὸν χρωματισμὸν τῶν πάγων, ἔκριναν καλὸν νὰ ψέξωσι τὸν ζωγράφον· ἂν, ὡς αὐτός, εἶχον ἴδει τὰς σκηνάς, ἃς παρίστων αἱ εἰκόνες ἐκεῖναι, θὰ ἐπῄνουν μᾶλλον τὸ ἀκριβὲς τῆς ἀντιλήψεως τοῦ καλλιτέχνου καὶ τῆς γραφίδος του τὸ πιστόν.

Ἡ Καρίνα ἐξίστατο ἐπὶ τῷ θεάματι, ὅπερ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν λαμπρότερον πάντοτε καὶ μεγαλοπρεπέστερον ἐξετυλίσσετο πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν της. Ἐπανειλημμένως ἐξεδήλου διὰ κραυγῶν τὸν θαυμασμόν της, ἐκρότει ὡς παιδίον τὰς χεῖρας διὰ τὴν φανταστικὴν ἐκείνην τῆς φύσεως παράστασιν καὶ ἐζήτει τὸ βλέμμα της τὸ βλέμμα τοῦ Μαρσὲλ διὰ νὰ θαυμάσωσιν ὁμοῦ.

Ἐν τούτοις ἡ προσέγγισις τῶν ὀγκωδῶν ἐκείνων πάγων εἶχεν ἐπαισθητῶς ψυχράνει τὴν ἀτμοσφαῖραν. Ἡ νέα κόρη ᾐσθάνετο τὴν ἀνάγκην νὰ περιτυλιχθῇ καί, ἂν καὶ προσεπάθει ὅσον ἠδύνατο ν' ἀντιστῇ, ἤρχισε νὰ βήχῃ. Ὁ ὑποπλοίαρχος ὡς ἀδελφὸς φιλόστοργος τὴν παρεκίνει ν' ἀπέλθῃ εἰς τὸν κοιτῶνά της καὶ αὐτὴ δὲ ἡ ἰδία ἐνόησε τὸ ὀρθὸν τῆς συμβουλῆς ταύτης.

—Ἄχ! ἐλεεινὴ ἀνθρωπίνη φύσις, ἐφώνησε μετὰ μελαγχολίας. Δὲν εἶνε τρόπος νὰ τὴν καταβάλῃ τις. Πόσον αὕτη ἐμποδίζει τὸ πνεῦμα· ἀλλὰ δόξα τῷ Θεῷ θὰ ἔλθῃ καιρός, ὅτε θὰ ἐλευθερωθῶμεν τοῦ ταπεινοῦ μας γηΐνου περικαλύμματος!

Ἀλλὰ καθ' ἣν στιγμὴν ἡτοιμάζετο νὰ καταβῇ εἰς τὸν κοιτωνίσκον της, ὁ πατήρ της, ὅστις ἵστατο φρουρὸς εἰς τὸ ὑψηλότερον μέρος τῆς πρῴρας, προσηλωμένους ἔχων εἰς τὸν ὁρίζοντα τοὺς ὀφθαλμούς, ἐβόησεν ἠχηρῶς· Βάλ! βάλ! Ἡ κραυγὴ αὕτη, ἣν οἱ ναυτικοὶ ἐδανείσθησαν παρὰ τῶν Ὁλλανδῶν, δηλοῖ ὅτι φάλαινα πλησιάζει. Μόλις δ' αὕτη ἀκουσθῇ ἀμέσως ὅλον τὸ πλοῖον τίθεται εἰς κίνησιν· ἄλλοι παρασκευάζουσι τὰς λέμβους, ἄλλοι τὰ ἐπιτήδεια ὄργανα πρὸς ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ θαλασσίου τέρατος.

Ἡ φάλαινα ἀπέχει ἥμισυ περίπου μίλλιον, ἀναφυσῶσα διὰ τῶν δύο ῥωθώνων της ἄφθονον ὕδωρ καταπίπτον εἰς κόνιν ὡς τὸ ὕδωρ καταρράκτου.

Ὁ Τρομπὼν ῥίπτεται εἰς μίαν λέμβον μεθ' ἑνὸς πηδαλιούχου καὶ τριῶν ἄλλων συντρόφων. Δευτέρα λέμβος παρασκευάζεται νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ ἵνα τὸν βοηθήσῃ καὶ τῷ παράσχῃ ἐν ἀνάγκῃ τὰ χρειώδη. Ὁ πλοίαρχος καὶ ὁ ὑποπλοίαρχος ἐπιστατοῦσιν εἰς τοὺς χειρισμοὺς τούτους. Ὁ γέρω-Λὰξ πηγαινοέρχεται καὶ ἡ Καρίνα μένει ἐπὶ τοῦ καταστρώματος διὰ νὰ ἴδῃ.

Ἡ φάλαινα ἐβυθίσθη πάλιν καὶ ἐπὶ δέκα περίπου λεπτὰ μένει εἰς τὸ βάθος, καθ' ἃ διατρέχει ἐνίοτε μακρὸν διάστημα. Ἡ πορεία της γίνεται κατάδηλος ἐκ τῆς βαθύτητος τῆς κοίτης, ἣν διορύσσει, ἐκ τοῦ ὁλκοῦ, ὃν, ὡς πλοῖον, διαγράφει, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐκ τῶν πτηνῶν, ἅπερ ἵπτανται ὑπεράνω αὐτῆς καὶ παρακολουθοῦσι τὰς κινήσεις της.

Ἡ ἀνάγκη τῆς ἀναπνοῆς τὴν ἀναγκάζει νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῶν ὑδάτων, ἔνθα μένει δύο περίπου λεπτά· τὴν στιγμὴν ἐκείνην πρέπει τις νὰ τὴν κτυπήσῃ. Ἡ φάλαινα ἔχει ὀξυτάτην τὴν ἀκοήν, διὰ τοῦτο δ' οἱ φαλαινοθῆραι προσπαθοῦσι νὰ ταχθῶσι παρὰ τὰς πλευρὰς τοῦ ζῴου.

Κωπηλατοῦντες μὲ ὅλην των τὴν δύναμιν οἱ λεμβοῦχοι τῆς *Ῥόζας Μαρίας* ἔφθασαν μετ' οὐ πολὺ παρὰ τὴν δίνην τοῦ ῥεύματος ἣν πλέον τὸ κῆτος εἶχε σχηματίσει. Ὁ Τρομπὼν ἵστατο ὄρθιος εἰς τὸ ὄπισθεν μέρος τοῦ πλοιαρίου κρατῶν μὲ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα τὸν βαρύν του κάμακα καὶ μὲ τὴν δεξιὰν τὴν ἁρπάγην καὶ τὰ λοιπά. Καὶ ἦτο τότε φοβερὸς καὶ ὡραῖος ἅμα, διότι εἶχε τὸ ἐπιβλητικὸν κάλλος ἀνδρὸς παρασκευαζομένου ν' ἀγωνισθῇ πρὸς δεινότατον ἀνταγωνιστήν.

Αἴφνης ὑψώθησαν τὰ κύματα καὶ ἑκατέρωθεν

Digitized by Google

διεχύθησαν ἀφροί. Ἡ φάλαινα ἐφάνη ὥς τις νῆσος κινητὴ ἐπὶ τῶν ὑδάτων. Ὁ Τρομπὼν ἔρριψε τὴν ἁρπάγην, ἧς ἡ αἰχμὴ εἰσέδυσεν εἰς τὸ πλευρὸν τοῦ τέρατος. Οἱ ἄλλοι ἐκρότησαν τὰς χεῖρας, ἡ Καρίνα ἀπέστρεψε τὴν κεφαλήν. Τὸ πλήρωμα ᾐσθάνετο τὰς αὐτὰς συγκινήσεις, ἃς οἱ Ἱσπανοὶ θεώμενοι ταυρομαχίαν· ἀλλ' ὁπόσον μεγαλοπρεπέστερον καὶ μᾶλλον θαυμάσιον τὸ θέαμα τοῦτο τῆς θήρας τῆς φαλαίνης!

Δυστυχῶς μὲ ὅλους τοὺς ἀγῶνάς του ὁ Τρομπὼν ἀπέτυχε· ἡ φάλαινα τραυματισμένη ἠδυνήθη νὰ σωθῇ. Ὁ φαλαινοθήρας ἐπανῆλθεν εἰς τὸ πλοῖον σιωπηλὸς καὶ μελαγχολικός· ἔπιε δύο ποτήρια οἰνοπνεύματος καὶ ἐψιθύρισε· «Ἦτο δι' ἐμὲ κατηραμένον αὐτὸ τὸ ταξείδιον· τὸ ἐνόησα εὐθὺς τὴν πρώτην ἡμέραν ὅτε, ἐν ᾧ μετέβαινα νὰ ἐπιβιβασθῶ, ἀπήντησα τὴν γρηὰ Βονεφόν. Κακόγρηα! ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην δὲν εἶδα καλόν!»

XAVIER MARMIER
Μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας.

Ἕπεται συνέχεια.

ΔΙΩΡΥΞ ΤΟΥ ΣΟΥΕΖ

Μετάφρασις Α. Μ.

Μεταξὺ τῶν θαυμασίων ἔργων, ἅτινα ἐξετέλεσεν ἡ τῶν νεωτέρων μεγαλοφυΐα, οὐδὲν ἴσως δύναται νὰ παραβληθῇ κατὰ τὴν σπουδαιότητα τῶν ἀποτελεσμάτων καὶ τὸ μέγεθος τῶν ὑπερνικηθέντων προσκομμάτων πρὸς τὸν μέγαν σιδηρόδρομον τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ,[1] τὸν διερχόμενον τὴν ἤπειρον τῆς Ἀμερικῆς καὶ συνδέοντα τὰ παράλια τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ πρὸς τὰ τοῦ Εἰρηνικοῦ.

Ὑπάρχει ἐν τούτοις ἕν, ἡ θαλασσία διῶρυξ τοῦ Ἰσθμοῦ τοῦ Σουὲζ, ὅπερ δὲν ὑπερτερεῖ μὲν ὡς πρὸς τὰ παρεμβληθέντα κωλύματα τοῦ εἰρημένου σιδηροδρόμου, ὑπερτερεῖ ὅμως ὡς πρὸς τὰς ὠφελείας, ἃς παρέσχεν εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὸν πολιτισμόν.

Ὄντως δὲ, ἐνῷ ὁ σιδηρόδρομος τοῦ Εἰρηνικοῦ καθιστᾷ συντομώτερον ἐπὶ ἡμέρας μόνον τινὰς τὸν περίπλουν τῆς γῆς, ἡ διῶρυξ τοῦ Σουὲζ παρέχει ὁδὸν ὀλίγων μόνον ἡμερῶν πρὸς συγκοινωνίαν τῆς Εὐρώπης μετὰ τῶν δυτικῶν παραλίων τῶν Ἰνδιῶν, ὁδὸν κατὰ $\frac{2}{3}$ βραχυτέραν τῆς διὰ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος τὸ πρότερον διερχομένης.

Πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν τῆς διωρυχῆς, ὁ Λεσσέψ, ὁ ἐπιφανὴς αὐτὸς ἡγήτωρ τοῦ μεγάλου τούτου ἔργου, εἶχεν ἀπαριθμήσει ὡς ἑξῆς τὰς μελλούσας ὠφελείας τῆς νέας ταύτης ὁδοῦ. «Διὰ τῆς τομῆς τοῦ Ἰσθμοῦ τοῦ Σουὲζ, θὰ ἔχωμεν, ἔλεγε, συγκοινωνίαν διὰ θαλάσσης μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως ἐντελῶς εὐθεῖαν. Ἡ πρὸς τὰς Ἰνδίας ὁδὸς θὰ κατασταθῇ συντομωτέρα κατὰ 2,800 λεύγας διὰ τὴν Βόρειον Ἀμερικὴν, κατὰ 3,000 λεύγας διὰ τὰ παράλια τῶν βορείων χωρῶν τῆς Εὐρώπης, κατὰ 4,000 δὲ διὰ τὰς πόλεις τῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου. Σήμερον τὸ πλοῖον τὸ ἀποπλέον ἐκ τῶν λιμένων τῆς Δύσεως ὑποχρεοῦται νὰ διατρέξῃ ὁδὸν 6,000 λευγῶν, νὰ διέλθῃ δὶς τὸν Ἰσημερινὸν, πρῶτον μεταξὺ τῆς μεσημβρινῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Ἀφρικῆς μέλλον νὰ κάμψῃ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος, καὶ δεύτερον, ὅπως προχωρήσῃ μέχρι τῆς Ταπροβένης (Ceylan). Ἡ συντομία αὕτη ἀπήρεσεν εἰς τὴν ἀγγλικὴν πολιτικὴν, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἡ Γαλλία ἐγγύτερον κειμένη τῶν Ἰνδιῶν, ἤθελεν ὠφεληθῆ πλειότερον τῆς Ἀγγλίας ἐκ τῆς διατομῆς τοῦ Ἰσθμοῦ, καὶ ἤθελεν οὕτως ἀφαιρέσει ἀπ' αὐτῆς μέγα μέρος τοῦ ἐμπορίου τῶν ἐσχατιῶν τῆς Ἀνατολῆς. Ἐκ τῆς δοξασίας ταύτης ἐμφορούμενοι οἱ ἡμέτεροι γείτονες ἤγειρον παντὸς εἴδους ἐμπόδια εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἐγὼ ὅμως ἤντλησα δυνάμεις ἐκ τῆς Γαλλίας, ἐν αὐτῇ ἀπήντησα ἐμπιστοσύνην, ἥτις θέλει μὲ ὁδηγήσει εἰς τὴν περάτωσιν τοῦ ἔργου. Ἡ Γαλλία δὲ εἵμαρται νὰ ἄρῃ τὴν δόξαν!»

Ὄντως δὲ δὲν ὑπάρχει ἐπιχείρησις, ἧς ἡ δόξα ἀποκλειστικῶς ἀπόκειται εἰς τὴν Γαλλίαν, ὅσον αὕτη. Ἐπενοήθη τὸ σχέδιον ὑπὸ Γάλλου, ὑπεστηρίχθη διὰ κεφαλαίων γαλλικῶν καὶ ἐξετελέσθη διὰ μηχανικῶν γάλλων.

Ἄνευ τῆς ἐπιμονῆς τοῦ Λεσσέψ, ἡ διῶρυξ δὲν ἤθελε γίνει, διότι οὐδὲν σχέδιον ὅσον αὐτὸ πλειότερον περιεφρονήθη, οὐδὲν ἐθεωρήθη ὡς γελοῖον, καὶ τέλος οὐδὲν τόσον κακοβούλως διεκωλύθη.

Πρὶν προβῶμεν εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς διώρυγος καὶ τῶν αὐτόθι ἔργων, ἐκθέτομεν βραχέα τινὰ περὶ τῆς τύχης, ἣν ἔσχον τὰ προγενέστερα σχέδια περὶ διατομῆς τοῦ Ἰσθμοῦ τούτου.

Ἀπὸ τῶν πρωϊμωτάτων ἔτι χρόνων, λέγει ὁ Φιγκιὲ (Figuier) ἐν τῇ ἀξίᾳ λόγου μελέτῃ αὐτοῦ ἐπὶ τῆς διώρυγος, τὰ συμφέροντα τοῦ ἐμπορίου εἵλκυσαν τὴν προσοχὴν τοῦ κόσμου εἰς τὴν ἕνωσιν τῆς Μεσογείου μετὰ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης. Ἀμφότεραι αἱ θάλασσαι αὗται χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων διὰ ἰσθμοῦ 30 λευγῶν· τὸ διάστημα δὲ τοῦτο ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν χρόνων βεβαίως ἦτο μικρότερον· κατὰ πᾶσαν δὲ πιθανότητα οὐδὲ θὰ ὑπῆρχε κατὰ τὰς πρώτας ἡλικίας τοῦ κόσμου, ὥστε αἱ δύο θάλασσαι ἀρχικῶς συνεκοινώνουν πρὸς ἀλλήλας· προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου ἐναπόθεσις ἄμμου καὶ προσχώσεις ὑπὸ τῶν ἑκατέρωθεν θαλασσῶν ῥιπτόμεναι εἰς τὸ διαχώρισμα ὕψωσαν μικρὸν κατὰ μικρὸν τὸν φραγμὸν, τὸν μεταξὺ Αἰγύπτου καὶ Ἀσίας.

Ἱστορικῶς εἶναι βέβαιον ὅτι διῶρυξ ἑνοῦσα τὴν Μεσόγειον μετὰ τῆς Ἐρυθρᾶς ὑπῆρχεν ἐν Αἰγύπτῳ ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτάτων ἔτι χρόνων, ἀλλ' ἐ-

1. Τὴν περιγραφὴν τοῦ μεγάλου σιδηροδρόμου τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ ἴδε ἐν τῷ α' τόμῳ τῆς Ἑστίας, σελ. 355.

Digitized by Google

πεχώσθη ἐκ τῆς ἀμελείας τῶν ἡμιβαρβάρων λαῶν τῶν χωρῶν τούτων.

Ἡ ἕνωσις ὅμως τότε τῶν δύο θαλασσῶν δὲν ἐγένετο ἀμέσως διὰ διώρυγος ἀπὸ τῆς μιᾶς θαλάσσης μέχρι τῆς ἑτέρας διηκούσης, ἀλλὰ διὰ τοῦ Νείλου, ληφθέντος τούτου ὡς διαμέσου, ὥςε ὁ πλοῦς ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην θάλασσαν ἐγίνετο διὰ τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ τούτου.

Τὴν κατασκευὴν τῆς ἀρχαίας ταύτης διώρυγος ἤρξατο ὁ Νεκώς, υἱὸς τοῦ Ψαμμητίχου (650 π. Χ.), ἐπεράτωσε δὲ τὸ ἔργον ὁ Δαρεῖος ὁ Ὑστάσπου μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Περσῶν κατάκτησιν τῆς Αἰγύπτου. Ὁ Ἡρόδοτος, μάρτυς τῶν ὅσων ἀφηγεῖται, εἶδε τὴν διώρυγα λειτουργοῦσαν 50 ἔτη μετὰ τὸν Δαρεῖον. Ἡ διῶρυξ ἤρχετο ἀπὸ τῆς Βουβάστου, πόλεως ἐπὶ τοῦ Νείλου, καὶ ἐτελεύτα εἰς τὸ Πάτουμον, πόλιν ἐπὶ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης. Οἱ Πτολεμαῖοι διετήρησαν αὐτὴν καὶ ἐβελτίωσαν. Ὁ Στράβων δὲ, ὁ ὁποῖος περιηγήθη τὴν Αἴγυπτον ὀλίγον πρὸ Χριστοῦ, εἶδεν ὡσαύτως τὴν διώρυγα διαπλεομένην ὑπὸ πλοίων. Οἱ Ῥωμαῖοι καὶ μάλιστα ὁ Ἀδριανὸς ἐπηύξησαν αὐτὴν καὶ νέα κατεσκεύασαν ἔργα, ἀλλ' οἱ Καλίφαι, οἵτινες κατ' ἀρχὰς ἐπεσκεύασαν αὐτὴν, κατόπιν ἐγκατέλιπον καὶ φαίνεται ὅτι ὁ δι' αὐτῆς πλοῦς διεκόπη ἐντελῶς ἀπὸ τοῦ 775. Ἔτι καὶ νῦν δ' ἐν Αἰγύπτῳ εὑρίσκονται καταφανῆ καὶ πολυάριθμα ἴχνη τῆς ἀρχαίας ταύτης θαλασσίας ὁδοῦ.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἐπροτάθη ἡ γνώμη τῆς διατομῆς τοῦ Ἰσθμοῦ· ὁ περιώνυμος Λεϊβνίτιος παρουσίασεν εἰς τὸν Λουδοβῖκον ΙΔ' σχέδιον τοιοῦτον, ἀλλὰ μάτην ὁ βασιλεὺς οὗτος ἐπὶ τοῦ προκειμένου προέβη εἰς ἐπανειλημμένας προτάσεις παρὰ τῷ σουλτάνῳ.

Κατὰ τὴν εἰς Αἴγυπτον γαλλικὴν ἐκστρατείαν ὁ Ναπολέων ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν τὸ σχέδιον τοῦτο καὶ διέταξεν ἐπιτόπιον μελέτην τοῦ μέρους, εἰς τοὺς λογίους τοὺς παρακολουθοῦντας αὐτῷ. Τότε ὅμως οὐ μόνον ἡ μικρὰ διάρκεια τῆς γαλλικῆς κατοχῆς διεκώλυσε τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου, ἀλλὰ καὶ πλάνη τις τῶν γάλλων ἐπιστημόνων κατεδείκνυε τὴν πραγμάτωσιν ἀδύνατον. Καθότι ἐπρέσβευον ὅτι ἡ ἐπιφάνεια τῶν ὑδάτων τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἦτο κατὰ 10 μέτρα ὑψηλοτέρα τῆς ἐπιφανείας τῆς Μεσογείου, ὥστε ἡ διατομὴ τοῦ Ἰσθμοῦ ἤθελε κατακλύσει τὴν Μεσόγειον διὰ τῶν ὑδάτων τῆς Ἐρυθρᾶς. Μεταγενέστεραι δ' ἔρευναι κατέδειξαν ὅτι ἡ διαφορὰ αὕτη τῆς ἰσοσταθμίας δὲν ὑπάρχει, καὶ κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Λαπλὰς (Laplace) ὅλοι οἱ ὠκεανοί, οἱ καλύπτοντες τὴν σφαῖραν, ἔχουσι τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον ἐπιφανείας.

Τῷ 1841 καὶ 1847 ἐπανελήφθη ἡ σκέψις περὶ διώρυγος συνδεούσης τὸν Νεῖλον καὶ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν. Τῷ 1854 ὅμως ὁριστικῶς ὁ Λεσσὲψ, ἀρχαῖος γενικὸς τῆς Γαλλίας πρόξενος ἐν Καΐρῳ, συνδεόμενος διὰ φιλίας πρὸς τὸν ἀντιβασιλέα Μωχαμὲδ-Σαΐδ, συνέλαβε τὸ μέγα σχέδιον καὶ ἦρε τὴν δόξαν τῆς ἐκτελέσεως. Ὁ Λεσσὲψ δὲν ἀπεδέχθη τὴν γνώμην τῆς συνενώσεως τοῦ Νείλου πρὸς τὴν Ἐρυθρὰν, ἀλλ' ἠθέλησε νὰ τάμῃ τὸν διαχωρίζοντα τὰς δύο θαλάσσας ἰσθμὸν, καὶ ἀνοίξῃ οὕτω πλωτὴν ὁδὸν διὰ πᾶν πλοῖον, οἱουδήποτε μεγέθους.

Ἐρευνήσας ἐπιςαμένως τὸ ἔδαφος τοῦ Ἰσθμοῦ, κατενόησεν, ὅτι οὐ μόνον εἶναι δυνατὴ ἡ ἐκτέλεσις, ἀλλὰ καὶ σχετικῶς εὔκολος.

Τὴν εὐκολίαν δὲ ταύτην τῶν ἐργασιῶν παρεῖχον αἱ πολλαὶ λίμναι, αἱ κείμεναι ἐπ' αὐτῆς τῆς ὁρισθείσης γραμμῆς τῆς διατομῆς τῆς διώρυγος. Ἡ πρώτη τῶν λιμνῶν τούτων, ἡ Μενζαλὲχ, εἶναι μέγα τέναγος, σχηματιζόμενον ὑπὸ τοῦ Νείλου πρὸς τὴν παραλίαν τῆς Μεσογείου· εἶτα κεῖται ἡ λίμνη Τιμσὰχ, οὖσα βαθὺ κοίλωμα τοῦ ἐδάφους, ὅπερ ὁ Λεσσὲψ μετεσχημάτισεν εἰς μεγαλοπρεπῆ λεκάνην, εἶτα ἔρχονται αἱ Πικραὶ λίμναι, αἵτινες ἡνοῦντο ἐπὶ τῶν Φαραὼ μετὰ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης.

Διὰ τῶν λιμνῶν τούτων τὸ μῆκος τοῦ Ἰσθμοῦ, συγκείμενον ἐξ 120 χιλιομέτρων, ἐμειοῦτο εἰς 80 χιλιόμετρα στερεᾶς γῆς πρὸς ἀνασκαφήν. Ἡ ἐργασία ὅμως αὕτη ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ ἐν μέσῳ χώρας ποῦ μὲν ἀμμώδους ποῦ δὲ βραχώδους, ἐντελῶς δὲ ἀνύδρου, καὶ σπανιζούσης ἐπιτηδείων· αἱ δὲ ἐλλείψεις αὗται ὑπὸ τὸν καυστικὸν ἥλιον τῶν μερῶν τούτων καθίστων τὴν ἐργασίαν ἀδύνατον εἰς τοὺς εὐρωπαίους ἐργάτας, κοπιωδεστάτην δὲ εἰς τοὺς ἐγχωρίους.

Ἐν τούτοις, διαχαραχθείσης ἐντελῶς τῆς γραμμῆς τῆς διώρυγος, τῇ 25 Αὐγούστου 1859 ὁ Λεσσὲψ ἐτέλεσεν ἐπισήμως τὰ ἐγκαίνια τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν, αὐτὸς πρῶτος δι' ἀξίνης σκάψας ἐπὶ τοῦ ἐρήμου ἐκείνου ἐδάφους, καὶ εἰπὼν εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν ἐργάτας· «Ἐν ὀνόματι τῆς Παγκοσμίου Ἑταιρίας τῆς θαλασσίας διώρυγος τοῦ Σουὲζ ἀρχόμεθα ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης τῆς σκαφῆς, διὰ τῆς ὁποίας θὰ ἀνοιχθῶσιν αἱ πύλαι τῆς Ἀνατολῆς πρὸς τὸ ἐμπόριον καὶ τὸν πολιτισμὸν τῆς Δύσεως.

»Ἕκαςος ὑμῶν ἂς δώσῃ τὸ πρῶτον κτύπημα τῆς σκαπάνης. Ἀναλογίσθητε ὅτι δὲν πρόκειται μόνον ἐνταῦθα νὰ ἀνακινήσητε τὸ χῶμα, ἀλλ' ὅτι αἱ ἐργασίαι ὑμῶν θὰ φέρωσι τὴν εὐημερίαν εἰς τὰς οἰκογενείας καὶ τὴν πατρίδα ὑμῶν.»

Ἐξελέξαντο δὲ ὡς σημεῖον ἀναστομώσεως τῆς διώρυγος πρὸς τὴν Μεσόγειον τὸ μέρος ἔνθα τὰ νῦν κεῖται ὁ ἀκμάζων λιμὴν τοῦ Πὸρτ-Σαΐτ. Αὐτόθι δὲ τὸ πρὶν ὑπῆρχε ταινία ἄμμου πλάτους 100-150 μέτρων, ὕψους δὲ μικρὸν ἄνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης καὶ τῆς λίμνης Μενζαλὲχ, ἔνθα ἔκειντο ἄθλιαί τινες καλύβαι ἁλιέων, τῶν μόνων κατοίκων τῶν ἐρήμων ἐκείνων παραλιῶν.

Digitized by Google

Ἀρξαμένων ἐντεῦθεν τῶν ἐργασιῶν, μετ' οὐ πολὺ τὸ πόσιμον ὕδωρ ἐξέλιπεν, οἱ δὲ ἐγχώριοι ἐργάται ἐλιποτάκτουν καθ' ὁμάδας. Ὁ Λεσσὲψ ἐκόμισεν ἀμέσως μηχανάς, δι' ὧν ἀπέσταζε τὸ ἀναγκαῖον ἐκεῖ ὕδωρ, οὕτω δὲ κατώρθωσε νὰ ἐπαναφέρῃ τοὺς ἐργάτας.

Κατὰ τὰ δύο πρῶτα ἔτη μικρὸν μόνον καὶ ἀσήμαντον τμῆμα τῆς διώρυγος ἀνεώχθη· διεκώλυσαν δὲ τὴν πρόοδον τῆς ἀνασκαφῆς αἱ προπαρασκευαστικαὶ ἐργασίαι, αἱ ἀπαιτούμεναι διὰ τοιοῦτον γιγάντειον ἔργον. Ἔπρεπε νὰ μελετηθῇ ἐπιμελῶς τὸ ἔδαφος, νὰ κατασκευασθῶσιν ἀποθῆκαι, ἐργοστάσια, παραπήγματα, ἀποθῆκαι ὑλικοῦ, κατασκηνώσεις, νοσοκομεῖα, οἰκήματα διὰ τοὺς εὐρωπαίους ὁδηγοὺς τῶν ἔργων, τέλος ἔπρεπε νὰ ἀνοίξωσι λατομεῖα, νὰ ὀρύξωσι φρέατα, καὶ νὰ συναθροίσωσιν ἄπειρον ὑλικὸν μηχανῶν καὶ προμηθειῶν παντὸς εἴδους. Ὅπως δώσωμεν δὲ γνῶσίν τινα τῶν προπαρασκευῶν, ἀρκεῖ νὰ σημειώσωμεν ὅτι τὸ μηχανικὸν πριονιστήριον τῶν ὑπὸ τῶν μηχανικῶν τῆς ἑταιρίας αὐτόθι ἱδρυθὲν ἔπρεπε νὰ κατασκευάσῃ ἐν διαστήματι ὀλίγων μηνῶν 13,800 μονότροχα ἁμάξια καὶ νὰ κόψῃ ὑπὲρ τὰς 20,000 χονδρὰς σανίδας, μαδέρια.

Τῷ 1861 κατώρθωσαν νὰ κατασκευάσωσι τὸν λιμένα (havre) τοῦ Πὸρτ-Σάϊτ, αὐτὸς δὲ ὁ τόπος, ὁ τὸ πρὶν ἔρημος, αἰφνιδίως κατῳκίσθη ὑπὸ 2,000 ψυχῶν. Αἱ ἐργασίαι μετὰ τοῦτο ἐπροχώρησαν πρὸς τὴν λίμνην Τιμσάχ.

«Ποτέ, γράφει περιηγητὴς ἐπισκεφθεὶς τὴν διώρυγα ἐπὶ τῶν ἐργασιῶν, ἡ εἰκὼν μυρμηκυιᾶς δὲν ἠδύνατο νὰ ληφθῇ ὡς παρομοίωσις ἢ ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ὅπως παραστήσῃ τὴν πληθὺν καὶ τὴν κίνησιν τῶν ἐργατῶν, τῶν ἀναβαινόντων καὶ καταβαινόντων ἐν τάξει τὰς κεκλιμένας παρειὰς τῆς διώρυγος.

»Οἱ ἐργάται εἰσὶ τὸν ἀριθμὸν 12,000, ἐργαζόμενοι ἐπὶ γραμμῆς τινων χιλιομέτρων· ἐκ τούτων οἱ μὲν σκάπτουσι τὴν κοίτην τῆς διώρυγος, οἱ δὲ ἀφαιροῦσι τὸ χῶμα διὰ κοφίνων, οὓς μεταβιβάζουσιν ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα.»

Αἱ ἐργασίαι ἐξηκολούθουν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός. Τὴν νύκτα οἱ ἐργαζόμενοι ἐφωτίζοντο ὑπὸ δᾳδῶν κατεσκευασμένων ὑπὸ κλάδων δένδρων περιαληλιμμένων ὑπὸ λίπους.

Τὸ πόσιμον ὕδωρ ἦτο τὸ κεφαλαιῶδες ζήτημα πάσης αὐτῆς τῆς ἐπιχειρήσεως, ἐν αὐτῇ, οὕτως εἰπεῖν, τῇ διακεκαυμένῃ ζώνῃ, καὶ ἐν μέσῳ τῶν ἀμμωδῶν ἐρήμων. Τούτου ἕνεκα ἀπὸ τοῦ 1861 ὁ Λεσσὲψ κατεσκεύασε διώρυγα 35 χιλιομέτρων μήκους, πλάτους 12 μέτρων καὶ βάθους ἑνὸς καὶ 20 ἑκατοστῶν, δι' ἧς διωχέτευσε τὸ πόσιμον ὕδωρ τοῦ Νείλου μέχρι τῆς λίμνης Τιμσάχ. Ἤρκει δὲ αὕτη καὶ μόνη ἡ διῶρυξ, ἡ κατασκευασθεῖσα ἐν βραχεῖ χρονικῷ διαστήματι, νὰ διεγείρῃ τὸν θαυμασμόν, ἂν δὲν παρέκειτο αὐτῇ ἡ τοῦ Σουέζ.

Τούτου γενομένου αἱ ἐργασίαι ἐπροχώρησαν ταχύτερον· τῇ δὲ 18 Νοεμβρίου 1862 δὲν ὑπελείπετο ἢ ἓν κτύπημα σκαπάνης ὅπως εἰσρεύσωσι τὰ ὕδατα τῆς Μεσογείου εἰς τὴν λίμνην Τιμσάχ. Τοῦτο δὲ ἐδόθη δι' ἐπισήμου τελετῆς παρόντων ἀπείρων θεατῶν προσκεκλημένων.

«Ἐν ὀνόματι τῆς Α. Ὑψηλότητος τοῦ Μωχαμὲδ-Σαΐδ, εἶπεν ὁ Λεσσὲψ, διατάσσω νὰ εἰσέλθωσι τὰ ὕδατα τῆς Μεσογείου εἰς τὴν λίμνην Τιμσάχ, τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ.»

Μόλις εἶπε τοῦτο ἀνεῴχθη διὰ τῶν σκαπανῶν τὸ διαχώρισμα, τὸ δὲ ὕδωρ ὥρμησε κοχλάζον εἰς τὴν νέαν ὁδόν. Τότε πάραυτα ἡ λίμνη Τιμσάχ, ἡ οὖσα τὸ πρὶν ἕλος νοσῶδες ἀπεξηραμένον, μετεσχηματίσθη εἰς μικρὰν θάλασσαν διαυγοῦς ἐπιφανείας, ἐφ' ἧς δύνανται νὰ πλέωσι τὰ μεγαλείτερα πλοῖα.

Μέχρι τοῦ χρόνου τούτου ἡ διῶρυξ εἶχε μῆκος 75 χιλιομέτρων, ὑπελείπετο δὲ νὰ ἀνασκαφῇ ὁ Ἰσθμὸς μέχρι τοῦ Σουέζ. Αἱ ἐργασίαι ἔκτοτε ἐδιπλασιάσθησαν, εἰργάζοντο δὲ ἐκ τῶν δύο ἀντιθέτων μερῶν οἱ μὲν ἐκ τῆς λίμνης Τιμσὰχ πρὸς τὰς Πικρὰς λίμνας, οἱ δὲ ἐκ τοῦ Σουὲζ ἀναβαίνοντες πρὸς τὸ αὐτὸ σημεῖον.

Τέλος τῇ 16 Αὐγούστου 1869, δέκα ἀκριβῶς ἔτη ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως, τὰ ὕδατα τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης καὶ τὰ τῆς Μεσογείου ἐρρίφθησαν εἰς τὰς Πικρὰς λίμνας. Μετὰ δέ τινας μῆνας ἡ διῶρυξ παρεδόθη εἰς τὴν ναυτιλίαν, καὶ ἤδη τὰ μεγαλείτερα πλοῖα τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν διέρχονται αὐτὴν ἀνέτως ἀπὸ τῆς μιᾶς θαλάσσης μέχρι τῆς ἑτέρας.

«Δέκα ἔτη, λέγει ὁ Φιγκιέ, ἤρκεσαν ὅπως μεταβάλωσιν ἔρημον τόπον εἰς χώραν διατεμνομένην ὑπὸ σιδηροδρόμων, καὶ διαπλεομένην ὑπὸ λέμβων καὶ πλοίων πάντων τῶν ἐθνῶν. Οἱ κάτοικοι τοῦ Ἰσθμοῦ, ἐλάχιστοι τὸ πρὶν τὸν ἀριθμόν, σήμερον ἀνέρχονται εἰς 43,000, ἐξ ὧν 23,000 Εὐρωπαῖοι. Τρεῖς σπουδαῖαι πόλεις ἐφύησαν οὕτως εἰπεῖν ἐκ τῆς γῆς, τὸ Πὸρτ-Σάϊτ καὶ τὸ Σουὲζ εἰς τὰ δύο ἄκρα τῆς διώρυγος, καὶ ἡ Ἰσμαϊλία ἐν τῷ μέσῳ παρὰ τὴν λίμνην Τιμσάχ.

»Τὸ μῆκος τῆς διώρυγος εἶναι 150 χιλιομέτρων, τὸ πλάτος δὲ 100 μέτρων. Διὰ πᾶσαν αὐτῆς τὴν ἀνόρυξιν ἐξωρύχθη χῶμα 75 ἑκατομμυρίων κυβικῶν μέτρων. Σύρματα τηλεγράφων, στῆλας πρὸς δέσιν τῶν κάλων τῶν πλοίων, οἰκήματα παντοῖα βλέπει τις καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς διώρυγος. Ἀντὶ τῆς σιωπῆς τῆς ἀρχαίας ἐρημίας εὑρίσκει τις σήμερον ἐκεῖ τὴν κίνησιν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὸν θόρυβον τῆς ζωῆς.»

Ἐν Πὸρτ-Σάϊτ τὰ πλοῖα εἰσὶν ἀσφαλῆ, φάρος δὲ αὐτόθι ἐγερθεὶς ὁδηγεῖ τὴν πορείαν των. Παρὰ τὰς ὄχθας δὲ τῆς λίμνης Τιμσάχ, ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ Ἰσθμοῦ, ἠγέρθη πόλις κληθεῖσα Ἰσμαϊ-

λία πρὸς τιμὴν τοῦ παρόντος Ἀντιβασιλέως, διὰ τῆς ὁποίας διέρχονται ἡ θαλασσία διῶρυξ, ἡ διῶρυξ τοῦ ποσίμου ὕδατος καὶ οἱ σιδηρόδρομοι τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τοῦ Καΐρου. Ἡ νέα πόλις εἶναι καθαρά, πλήρης ζωῆς, ὁμοιάζουσα πρὸς ὄασιν ἐν μέσῳ ἐρήμου. Ἂν δύναταί τις νὰ μαντεύσῃ, τὸ μέλλον τῆς πόλεως ταύτης ἔσται μέγα. Ἐπὶ τοῦ ἑτέρου δὲ ἄκρου τῆς διώρυγος πρὸς τὴν Ἐρυθρὰν κεῖται ἡ πόλις Σουὲζ, ἄλλοτε ἀφανὲς χωρίον, πτωχόν, κεκρυμμένον ἐν τῇ ἄμμῳ, ἀφθονοῦσα παντὸς ἀναγκαίου διὰ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν. Αὐτόθι δὲ καταλήγουσιν ἡ διῶρυξ τοῦ γλυκέος ὕδατος καὶ ὁ σιδηρόδρομος καὶ προσορμίζονται τὰ ἐξ Ἰνδιῶν καὶ Αὐστραλίας προερχόμενα πλοῖα. Ἡ πόλις αὕτη ὡς ἐκ τῆς θέσεώς της θ' ἀποβῇ τὸ κέντρον τοῦ διαμετακομιστικοῦ ἐμπορίου μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας.

Πάντα ταῦτα εἰσὶν ἔργον δέκα ἐτῶν, ἔργον παμμέγεθες, μόνον ἱκανὸν νὰ τιμήσῃ τὸν αἰῶνα ἐν ᾧ ἐτελέσθη, καὶ ὅπερ περιέβαλε δι' αἰωνίου δόξης τὸ ὄνομα τοῦ δημιουργοῦ αὐτοῦ, τοῦ περιφανοῦς Φερδινάνδου Λεσσέψ.

Ὁ Ἰσθμὸς τοῦ Σουὲζ γενόμενος ἤδη ἐμπορικὴ ὁδὸς μεταξὺ Ἀσίας καὶ Εὐρώπης εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν εὐημερίαν τοῦ κόσμου, ἡ δὲ κλεῖσις αὐτοῦ θέλει εἶσθαι συμφορὰ παγκοσμία.

* * *

Καταχωρίζομεν ὧδε πίνακα συγκριτικὸν τῆς ἀποστάσεως τῶν διαφόρων λιμένων τῆς Εὐρώπης *μέχρι Βομβάης* διὰ τῶν θαλασσίων ὁδῶν, τῆς διὰ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος καὶ διὰ τῆς διώρυγος τοῦ Σουέζ.[1]

Λιμένες	Διὰ τοῦ ἀκρωτηρ. τῆς Καλῆς Ἐλπίδος	Διὰ τῆς διώρυγος τοῦ Σουὲζ	Συντόμευσις ἀποστάσεων
	Λεῦγαι	Λεῦγαι	Λεῦγαι
Κωνσταντινούπολις	6,100	1,800	4,300
Σῦρος	5,930	1,630	4,300
Μελίτη	5,840	2,062	3,778
Τεργέστη	5,960	2,340	3,620
Μασσαλία	5,650	2,374	3,276
Γάδειρα	5,200	2,224	2,976
Λισσαβῶνα	5,350	2,500	2,850
Βουρδίγαλα	5,650	2,800	2,850
Ἄβρη	5,800	2,824	2,976
Λονδῖνον	5,950	3,100	2,850
Λιβερπούλη	5,900	3,050	2,850
Ἀμστελόδαμον	5,950	3,100	2,850
Πετρούπολις	6,550	3,700	2,850
Νέα Ὑόρκη	6,200	3,761	2,439
Νέα Αὐρηλία	6,450	3,724	2,726

1. Ἐλήφθη ἐκ τῆς μονογραφίας «Περὶ τοῦ Ἰσθμοῦ τοῦ Σουὲζ» τοῦ Μ. Π. Πανᾶ, πρώην ὑποπροξένου τῆς Ἑλλάδος ἐν Πόρτ-Σαΐτ. 1869.

ΑΙ ΠΥΡΚΑΪΑΙ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

Εἶνε μεσονύκτιον Δεκεμβρίου μηνός· αἱ τῆς χιόνος νιφάδες στοιβάζονται ἀλλεπάλληλοι ἐπὶ τῶν στενωπῶν τοῦ *Τσουκούρ* καὶ τοῦ *Σαρμασίκ*. Ἐπιστρέψας δὲ πρὸ μιᾶς ὥρας ἀπὸ τῆς λέσχης ἢ τοῦ θεάτρου, ἔκλεισας ἤδη τὸ βιβλίον σου, ἢ ἀπέθεσας ἐπὶ τῆς παρακλινιδίου τραπέζης τὸ journal, καί, σβέσας τὸν λύχνον σου, ἐχώθης ὅλος ὑπὸ τὸ παχὺ σκέπασμα τοῦ ἐγωϊσμοῦ σου (τῆς κλίνης σου ἤθελα νὰ εἴπω), καί, βαυκαλισθεὶς πρὸς ὀλίγον ὑπὸ τῶν ἀριθμητικῶν ὑπολογισμῶν τῶν ἐν τῷ κιβωτίῳ σου χιλιάδων, ἢ τῶν πολιτικῶν σου συνδυασμῶν, ἢ τῶν κερδοσκοπιῶν τῶν consolidés καὶ τῆς bourse, παρεδόθης ὅλος εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ Μορφέως, ἄφθονον καταχέοντος ἐπὶ τῶν βλεφάρων σου τὴν ναρκωτικὴν αὐτοῦ μήκωνα. Ἴσως ἤδη καὶ οἱ ὄνειροι ἐτοποθέτησαν πρὸ τῆς ἀκοιμήτου φαντασίας σου τὸ πολυποίκιλον αὐτῶν *καλειδοσκόπιον*, φιλοτιμούμενοι πρὸς ἀλλήλους τίς νὰ σὲ τέρψῃ ἀπατηλότερον, ὅταν αἴφνης φωνὴ τραχεῖα, φωνὴ Στέντορος, ἀποσοβεῖ ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ τὸν δειλὸν αὐτῶν ὅμιλον, καὶ τὸ τρομερὸν *γιαγκὶν βάρ* σὲ ἀνατινάζει ἐπὶ τῆς κλίνης· βλέπεις ὅτι τὸ δωμάτιόν σου δὲν φέγγει, καὶ ἀκροᾶσαι τοῦ φύλακος, προσαναγγέλλοντος τὸ ποῦ, καὶ ἐξαναπίπτεις ἐπὶ τῆς κλίνης σου, στρέφων ἀπὸ τοῦ ἄλλου μέρους· ἔχασας ἡμιώριον ὕπνου καὶ... τίποτε περισσότερον. Ἀλλὰ πολλάκις συμβαίνει τὸ ἐναντίον, καί, διϋπνισθεὶς ἔντρομος, ἐὰν καὶ διϋπνισθῇς ὅλως, βλέπεις φεγγοβολοῦντα τὸν κοιτῶνά σου· ἡ πυρκαϊὰ ἐξεῤῥάγη... τρεῖς οἰκίας παρέκει· ἄς μὴ εἴπω ἐντὸς αὐτῆς. Οἱ ὑπηρέται ἀναιβοκαταβαίνουσι τρέχοντες καὶ φωνάζοντες καὶ συμπατοῦντες ἀλλήλους, χωρὶς κανεὶς νὰ ἠξεύρῃ τί λέγει. (Σημειωτέον ὅτι ἕκαστος αὐτῶν ἡτοίμασεν ἤδη τὸ κιβώτιον καὶ τὸν στρωματόδεσμόν του). Ἡ γειτονία, ὅλη ἐπὶ ποδός, μεταφέρει τὰ ἔπιπλά της· ὁ μέν, ἀνυπόδητος ἢ ἑτεροσάνδαλος, φορῶν ἐξανάστροφα τὴν γοῦναν ἢ τὸν κοιτώνιον χιτῶνά του, σύρει ἀσθμαίνων τὸ *σεπέτιον* μετὰ τῶν ἀξιοτιμοτέρων του πραγμάτων· ὁ δέ, κρατῶν ἐν θριάμβῳ τὸν σκουπιδολόγον τῆς οἰκίας, ἢ σφίγγων ὑπὸ μάλης τὴν ἐσχάραν τοῦ μαγειρείου, ὅ,τι τοῦ ἔτυχε δηλαδὴ ἔμπρος, νομίζων ὅτι σώζει τὸ κειμηλιούχιόν του, τρέχει παραζαλισμένος, χωρὶς νὰ ἠξεύρῃ ποῦ· ἄλλος, φορτώσας ἤδη τρεῖς ἢ τέσσαρας ἀχθοφόρους, τοὺς ἀκολουθεῖ δεδεμένους πρός τε ἀλλήλους καὶ ἑαυτόν, μήπως παρεκφύγωσι, *κατὰ λάθος*, μετὰ τῶν πραγμάτων του· οὗτος εἶνε ὁ φρονιμώτερος. Ἀλλ' αἱ γυναῖκες; ἀλλὰ τὰ παιδία; ἀλλ' οἱ ἀσθενεῖς; ἀλλ' οἱ γέροντες;... Ἡ χιὼν ἐν τοσούτῳ ἐξακολουθεῖ· ὁ βοῤῥᾶς μαίνεται συρίζων· ὁ φρικώδης αὐτοῦ βρόμος κατασιγάζει τὰς ὀλολυγὰς τῶν γυναικῶν

Digitized by Google

καὶ τὰς οἰμωγὰς τῶν συζύγων. Οὗτος ἐδῶ ἐρωτᾷ διὰ τὴν γυναῖκά του, ἥτις ἐν τούτοις, ἡμίγυμνος, μετὰ τοῦ βρέφους ἐν ταῖς ἀγκάλαις καὶ δύο ἄλλων παρακολουθούντων καὶ κρατούντων αὐτὴν ἀπὸ τοῦ κρασπέδου, ἔλαβε τὴν ἐναντίαν ὁδὸν καὶ εὗρεν ἄσυλον ἐν οἰκίᾳ φίλης· ἐκεῖνος ἐκεῖ λογοπραγεῖ μετὰ τῶν πυροσβεστῶν διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς οἰκίας του, ἀπὸ τῆς ὁποίας μόλις ἐξῆλθον πρὸ μιᾶς ἑβδομάδος οἱ βαφεῖς. *Δέκα χιλιάδας γρόσια!* Σᾶς δίδω τρεῖς, ἢ τέσσαρας, ἕξ· συμφωνοῦσιν εἰς τὰς ἕξ, καὶ αἱ ἀντλίαι παρατάττονται περὶ τὴν οἰκίαν· ἀλλὰ ποῦ νερόν; ἂς χαίρουν οἱ ὑδροφόροι! Τρίτος ἄλλος, μεταφέρει, νέος Αἰνίας, τὸν ποδαγρὸν πατέρα του ἐπωμάδιον· ἄλλος βοηθούμενος ὑπὸ τριάκοντα-τεσσαράκοντα λεπτουργῶν, διέσωσεν ὄχι μόνον ὅλα του τὰ πράγματα, ἀλλὰ καὶ τὰ θυρώματα καὶ τὰ κάγκελλα καὶ τὰς κλίμακας καὶ τὰ ὑαλία καὶ τοὺς κεράμους πολλάκις τῆς οἰκίας του, καὶ ἀφῆκε θυσίαν εἰς τὸ πῦρ μόνον τὸν σκελετόν της· οὗτος εἶνε συνήθως ... *Κάλφας*. Ἀλλ' ἡ σύζυγος τοῦ μακαρίτου ἀρχιτέκτονος Κομνηνοῦ εἶχε μείνει εἰς τὸ ἐπάνω πάτωμα τῆς οἰκίας μόνη, ἐν ᾧ τὸ κάτω ἐκαίετο· τρέχει ἀπηλπισμένη καὶ ἐκτὸς ἑαυτῆς ἀπὸ τούτου πρὸς ἐκεῖνο τὸ παράθυρον· οἱ ἐργάται, ὑπὲρ τοὺς διακοσίους ὑποκάτωθεν, τὴν φωνάζουν: Πέσε, κερά! ἡμεῖς σὲ πιάνομεν εἰς τὰ χέρια! Προκύπτει ἀλλ' ἰλιγγιᾷ πρὸς τὸ ὕψος· ἡ οἰκία ἦτον τρίστεγος! ἡ φλὸξ ἐν τοσούτῳ ἀναλάμπει πρὸς τὸν ὄροφον, τὸ δάπεδον τρίζει, ὁ καπνὸς τὴν συμπνίγει, κλείει τοὺς ὀφθαλμούς, κράζει σταυροκοπουμένη: «Μνήσθητί μου, Κύριε!» καὶ ἀφίνει ἑαυτὴν ἀπὸ τοῦ παραθύρου εἰς τὸ κενόν· πεντακόσιαι χεῖρες, συγκρατοῦσαι στρώματα καὶ παπλώματα, τὴν ὑποδέχονται κάτωθεν, ἀναισθητοῦσαν, πλὴν ἀσινῆ. Δὲν εἶχες τὴν αὐτὴν τύχην, ἀξιοθρήνητε Ῥαλοῦ Μάνου! ἀρχηγέτις οἰκογενείας πολυαρίθμου, σεβαστὴ καὶ ὀνομαστὴ καὶ διὰ τὸ γένος (Ὑψηλαντὶς πατρόθεν), καὶ διὰ τὸν πλοῦτον, καὶ διὰ τὴν ἡλικίαν, καὶ διὰ τὴν φρόνησιν, καὶ διὰ τὰς ἀρετάς της, ὧν προεξῆρχεν ἡ πρὸς τὰ θεῖα εὐλάβεια, ἔγεινε πρὸ πεντήκοντα ἐτῶν παρανάλωμα τοῦ πυρὸς μετὰ δύω υἱῶν, μιᾶς θυγατρός, ὀκτὼ ἐγγόνων, μιᾶς νύμφης καὶ τεσσάρων οἰκογενῶν! καὶ τὰ Θεραπεῖα φρίττοντα εἶδον τὴν ἐπιοῦσαν δεκαεπτὰ ἀπηνθρακωμένα λείψανα, ἀνορυχθέντα ἐκ τοῦ καπνίζοντος ἀκόμη πελωρίου μεγάρου! Ἀλλ' ἐπανέλθωμεν τὴν ἐπιοῦσαν εἰς τὸ θέατρον τοῦ δεινοῦ· ἡ ὑστεραία πυρκαϊᾶς ἐν Κωνσταντινουπόλει εἶνε διὰ τὸν παρατηρητήν, διὰ τὸν φιλόσοφον, θέρος σκέψεων. Ὑποκάτωθεν σκηνῶν, ἢ ἐν τῷ ὑπαίθρῳ, μεταξὺ τοῦ κυπαρισσῶνος καὶ ... τῶν μνημάτων, μυρολογοῦσιν οἰκογένειαι ὁλόκληροι! Εὐδαίμων καὶ τρισευδαίμων, ὅστις, ἐν τοιαύταις συμφοραῖς, ἔχει καρδίαν χριστιανοῦ καὶ τὸ βαλάντιον πλῆρες! ἀλλ' ὁ ἐνδεής; αὐτὸς βλέπει καὶ ... κλαίει· κλαίει οἰκτείρων, κλαίει θαυμάζων. Ἂς ἔμβωμεν ἐντὸς τῆς πλησιεστέρας σκηνῆς· σπαραξικάρδιον θέαμα! ἡ γραία προμήτωρ, ὑπερεννενηκοντοῦτις, παραληρεῖ καὶ ζητεῖ νὰ φάγῃ· τρία-τέσσαρα κοράσια τρέμουσι περὶ τὴν μητέρα ὑποκάτωθεν παντοδαπῶν σκεπασμάτων, ἥτις ἐν τούτοις θηλάζει τὸ νεογνόν· κάτωχρος, ἡμιθανής, δὲν ἔχει δύναμιν οὔτε τὰ δάκρυά της νὰ ἀπομάξῃ, καὶ ἐρωτᾷ ἐκ διαλειμμάτων μετὰ φωνῆς διακοπτομένης ὑπὸ λυγμῶν περὶ τοῦ συζύγου της, ὅστις ὅμως, φιλονεικῶν πρὸς τὸ πῦρ καὶ τὸ τελευταῖόν του σκεῦος ... ἔμεινεν ἐντὸς τῆς οἰκίας! τίς τολμᾷ νὰ τὸ εἴπῃ εἰς τὴν σύζυγον; Ἂς ἐξέλθωμεν. Περὶ τὴν ῥίζαν μιᾶς κυπαρίσσου κεῖνται σεσωρευμένα τραπέζια πολυτελῆ, μεταβληθέντα εἰς τρίποδας, θρονία, τῶν ὁποίων ἐλλείπει τὸ ἐρεισίνωτον· σκεύη, τὰ ὁποῖα, μηδέποτε πρότερον γειτονεύσαντα, ἀποροῦσι πῶς εὑρέθησαν νῦν παρ' ἄλληλα· ὁ καθρέπτης παρὰ τὸ τήγανον, τὰ βιβλία ἐντὸς σκάφης, ὁ λέβης ὑπὸ τὸ κλειδοκύμβαλον. Τὰ βοηθήματα ἐν τοσούτῳ καταφθάνουσι πανταχόθεν· ἡ φιλανθρωπία μεγεθύνεται πρὸς τὸ ὕψος τοῦ δεινοῦ. Τὰ θρησκευτικὰ μίση σιωπῶσιν· ἐκεῖ δὲν ὑπάρχει διάκρισις φρονήματος· ἐγὼ σήμερον δι' ἄλλον, καὶ ἄλλος αὔριον δι' ἐμέ· μήπως τὸ πῦρ διακρίνει τὴν Ὀθωμανικὴν τῆς Ἰουδαϊκῆς οἰκίας; Οἱ ἐπίτροποι τῶν ἐκκλησιῶν, οἱ μουτεβελῆδες τῶν τζαμίων, τρέχουσιν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ὁμίλου πρὸς τὸν ἄλλον· οἱ πρωτομαγίστορες τῶν συντεχνιῶν, οἱ ἔφοροι τῶν Ἀδελφοτήτων, οἱ ἀρτοπῶλαι, οἱ κρεωπῶλαι, οἱ παντοπῶλαι, κανεὶς δὲν μένει ἀσυντελής· αἱ οἰκίαι ἀνοίγουσι πρόθυμοι τὰς θύρας των εἰς τὰ θύματα τοῦ δεινοῦ· αἱ γυναῖκες, αἱ γυναῖκες πρὸ πάντων, τὸ ἥμισυ τοῦτο εὐγενέστερον μέρος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἀνοίγουσι πρὸ τῶν ἑρμαρίων καὶ κιβωτίων τὰς καρδίας των, καὶ ἀπ' αὐτῶν ἀρύονται τὰς παρηγόρους ἐκείνας φράσεις, τὰς ὁποίας αὐταὶ μόναι γνωρίζουσι πῶς νὰ καταστήσωσι μειλιχιωτέρας· χιτώνια καθάρια, τροφὴ εὔχυμος, γλυκύσματα διὰ τὰ παιδία, τίποτε δὲν λησμονεῖ ἡ προμηθὴς γυναικεία συμπάθεια. Παρήγορον θέαμα, τὸ ὁποῖον ἂς μὴ σκοτίσωμεν, ἀναφέροντες τοὺς τρισαθλίους ἐκείνους, ὅσοι, ἕρμαιον ἡγούμενοι τὴν κοινὴν συμφοράν, τρέχουσιν, ὡς οἱ λύκοι ἐν καιρῷ καταιγίδος, ὅπως ὠφεληθῶσιν ἐκ τοῦ θορύβου, ὑφαιρούμενοι ὅ,τι εὕρωσι. Βεβαίως ὁ Βεελζεβοὺλ μειδιᾷ σεσηρὼς εἰς τὴν θέαν ταύτην, ἐν ᾧ ἀφ' ἑτέρου τὰ φωτεινὰ τῶν Ἀγγέλων πνεύματα ἀναφέρουσιν εἰς τὸν οὐρανὸν ὡς θυμίαμα τὰς παντοίας τῶν φιλανθρώπων ἀγαθουργίας. Τίς ἄρα ἔσται ἡ πανολβία ἐκείνη γενεά, εἰς ἣν ἀπόκειται νὰ ἴδῃ πεπληρωμένον τὸ εὐτυχῶς ἀπό τινων χρόνων ἀρχὴν λαβὸν ἔργον τῆς Κυβερνήσεως, καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀπηλλαγμένην τοῦ ἐγγενοῦς εἰς αὐτὴν δεινοῦ τῶν πυρκαϊῶν, δι' ἀναπεπτα-

Digitized by Google

μένων ὁδῶν, διὰ λιθοκτίστων συνοικιῶν, διὰ περιοχῶν καὶ πλατειῶν εὐρυχώρων, διὰ μεγάλων πρὸ πάντων δεξαμενῶν καὶ... *ἀφθόνου ὕδατος;*[1]

ΔΙΑΘΗΚΗ ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΟΥΧΟΥ

Ἐν Παρισίοις ἀπέθανε πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ὁ κ. Dupont. Ὁ προσηνοῦς καὶ ὁμιλητικοῦ χαρακτῆρος γέρων εἶχε περιουσίαν ἐν μετρητοῖς δύο τοὐλάχιστον ἑκατομμυρίων, καὶ πρὸς τούτοις ἔπαυλιν ἐν Passy διὰ καλλιτεχνικῶν ἔργων κάλλιστα διακεκοσμημένην. Ἐπειδὴ ὁ κ. Dupont πρὸ ἐτῶν ἀπώλεσε τὴν σύζυγόν του καὶ οὔτε τέκνα, οὔτε συγγενεῖς εἶχεν, οἱ πολυπληθεῖς αὐτοῦ φίλοι ἦσαν φυσικῶς λίαν περίεργοι διὰ τὸ περιεχόμενον τῆς διαθήκης. Ἡ περιέργεια δὲ ηὔξησε, διότι ὁ κ. Dupont κατὰ τοὺς τελευταίους πρὸ τοῦ θανάτου του μῆνας, πρὸς ἀγαπητοὺς φίλους ὡς καὶ πρὸς ἀπομεμακρυσμένους συγγενεῖς ἐξεφράσθη, ὅτι θὰ μάθωσί ποτε μετὰ πόσης προσοχῆς προσεπάθησε νὰ φανῇ εὐγνώμων πρὸς πᾶσαν ἐπιδειχθεῖσαν αὐτῷ *ἀληθῆ* συμπάθειαν.

Ὁ κ. Dupont ἦτο πάντοτε φιλόξενος, φίλοι δὲ καὶ συγγενεῖς ἐν περιστάσεσιν ἀληθοῦς καὶ ἀναιτίου στενοχωρίας εὕρισκον αὐτὸν πάντοτε προθυμότατον καὶ γενναιότατον προστάτην.

Τεσσαράκοντα γυναῖκες καὶ ἄνδρες διαφόρου ἡλικίας ἔλαβον εὐθὺς μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ κ. Dupont πρόσκλησιν παρὰ τοῦ συμβολαιογράφου Λ., τοῦ πολυετοῦς δικαστικοῦ συμβούλου του, ἵνα μεταβῶσι παρ' αὐτῷ καὶ ἀκούσωσι κατὰ τὴν ἀξίωσιν τοῦ διαθέτου τὸ περιεχόμενον τῆς διαθήκης. Κατ' αὐτὴν εἶχον ἐγκατασταθῆ γενικοὶ κληρονόμοι οἱ πτωχοὶ τῆς πόλεως τῶν Παρισίων, ἐλάμβανον δὲ κατὰ τοὺς ὅρους τῆς διαθήκης ἓν ἑκατομμύριον τοῖς μετρητοῖς καὶ τὸ τίμημα τῶν πωλητέων κινητῶν, ὅσα δὲν εἶχον διατεθῆ παρὰ τοῦ διαθέτου εἰς κληροδοτήματα.

Ἅπαντες καὶ οἱ τεσσαράκοντα, πρὸς οὓς ὁ κ. Dupont διετέλει εἰς φιλικὴν σχέσιν, ἐφιλοδωρήθησαν παρ' αὐτοῦ ἀφθόνως διὰ κληροδοτημάτων, ὁ δὲ ἀγαθὸς γέρων κατὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν δώρων εἶχε λάβει μετ' ἐπιμελείας ὑπ' ὄψιν τὰς κλίσεις καὶ τὰς ἀνάγκας τῶν φίλων του.

Κυρία, ἥτις πολλάκις ἐθαύμασε τὴν συλλογὴν τῶν πολυτίμων λίθων τοῦ κ. Dupont, ἔλαβε πολλοὺς λαμπροὺς ἐξ αὐτῶν, συγχρόνως δὲ καὶ τὸ ἀνάλογον ποσὸν ὅπως κατασκευάσῃ ἐξ αὐτῶν πολυτελῆ κοσμήματα. Νέος ζωγράφος ἔλαβεν ἓξ χιλιάδας φράγκων ἵνα ταξειδεύσῃ εἰς Ἰταλίαν· εἷς φίλος τῶν καλῶν τεχνῶν μίαν εἰκόνα καὶ λαμπρὰ ὑέλινα ἀγγεῖα τῆς Βενετίας· εἷς ἀπομεμακρυσμένος συγγενὴς ὅστις εἶχε μικρὸν κτῆμα ἔλαβε τὰς ἁμάξας καὶ τοὺς ἵππους τοῦ ἀποθανόντος· χήρα ἀξιωματικοῦ, ὡσαύτως ἐκ πλαγίου συγγενὴς τοῦ διαθέτου καὶ ζῶσα πενιχρῶς, ἔλαβε τὰ ἔπιπλα πρὸς διακόσμησιν τριῶν δωματίων, ἡ δὲ δεκαεπταετὴς κόρη της ἓξ χιλιάδας φράγκων ἵνα μορφωθῇ διδασκάλισσα μουσικῆς.

Ἅπαντα τὰ κληροδοτήματα ἦσαν κατὰ τὴν ἀξίαν σχεδὸν ἴσα, αἱ δὲ τεσσαράκοντα δωρεαὶ ὁμοῦ ἀνήρχοντο εἰς 240,000 φράγκων.

Ἐν τῇ διαθήκῃ του εὐχαριστεῖ προσέτι ὁ κ. Dupont φίλους καὶ συγγενεῖς ἐξ ὅλης καρδίας διὰ τὴν φιλικὴν συμπάθειαν τὴν ὁποίαν ἐπέδειξαν πρὸς αὐτόν, προσέθετε δὲ καὶ τὴν παράκλησιν ἵνα τηρήσωσιν αὐτοῦ φιλικὴν ἀνάμνησιν. Ὅτι καὶ τοὺς ὑπηρέτας πλουσιοπαρόχως ἐφιλοδώρησε δὲν εἶναι θαυμαστόν, ἀφοῦ πάντοτε ἐπεδείκνυεν ἀληθῆ φιλανθρωπικὰ πρὸς αὐτοὺς αἰσθήματα.

Ἀφοῦ ἀνεγνώσθησαν τὰ κληροδοτήματα, ἔμαθον οἱ παρόντες ἐκ μιᾶς νέας παραγράφου τῆς διαθήκης, ὅτι ὁ κ. Dupont κατέθεσεν ἀκόμη κιβώτιον ἐν τῇ Τραπέζῃ τῆς Γαλλίας, περιέχον ἓν ἑκατομμύριον φράγκων, καὶ ὅτι προσεκαλοῦντο ἅπαντες οἱ κληροδόχοι ἵνα μετὰ ἔτος (τῇ 10 Δεκεμβρίου) εὑρεθῶσι καὶ πάλιν παρὰ τῷ συμβολαιογράφῳ. Οὗτος ἔμελλε τότε νὰ ἀνοίξῃ τὸ κιβώτιον, καὶ τότε θὰ ἐμάνθανεν εἰς τίνα ἐξ αὐτῶν προωρίσθη ὁ περιεχόμενος πλοῦτος.

Ἔκπληκτοι εἶδον ἀλλήλους οἱ κληροδόχοι. Τίς ἄρα ἦτο ἐξ αὐτῶν ὁ εὐτυχής; Ἐκ τοῦ γράμματος τῆς διαθήκης δὲν ἠδύνατό τις οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ἔνδειξιν νὰ ἐξαγάγῃ, μετὰ διαφόρων δὲ αἰσθημάτων ἐξῆλθον τοῦ δωματίου τοῦ συμβολαιογράφου. Καί τινες μὲν ἐξ αὐτῶν ἦσαν εἰλικρινῶς εὐγνώμονες πρὸς τὸν κ. Dupont διὰ τὸ νέον τοῦτο δεῖγμα τῶν φιλικῶν αὐτοῦ διαθέσεων. Ἄλλοι δὲ ἐνόμιζον ὅτι ἐδικαιοῦντο νὰ λάβωσι σπουδαιοτέρας δωρεάς, καὶ δι' αὐτὸ ἐν ὀργῇ μετέβαινον εἰς τὰς οἰκίας των. Πόσον ἰδιότροπον εὕρισκον οἱ τοιοῦτοι τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ διαθέτου, τοῦ νὰ ἐμφανισθῶσι καὶ πάλιν παρὰ τῷ συμβολαιογράφῳ ἵνα ἐκτεθῶσιν ἴσως καὶ πάλιν εἰς τὴν δυσαρέσκειαν νὰ ἴδωσι ἄλλον προτιμώμενον ἀντ' αὐτῶν. Ἀλλ' ἐὰν ἄλλη τις ῥήτρα τῆς διαθήκης ἔδιδεν εἰς τὴν ἀκριβῆ ἐν καιρῷ ἐμφάνισιν σημασίαν, τότε; Ἔπρεπε ἑκὼν ἄκων νὰ ὑποβληθῇ καὶ εἰς τὴν διάταξιν ἵνα μὴ διακινδυνεύσῃ πιθανὸν μέγα κέρδος.

Ἡ εὐτυχεστάτη πάντων ἦτο ἡ Μαγδαληνή, ἡ νέα κόρη ἥτις ἔλαβεν ἓξ χιλιάδας φράγκων ἵνα μορφωθῇ διδασκάλισσα μουσικῆς. Ἡ μήτηρ της ἔπρεπε πάντοτε νὰ παλαίσῃ πρὸς φροντίδας, ὅπως διὰ τῆς εὐτελοῦς συντάξεως δυνηθῇ νὰ διατηρήσῃ ἀξιοπρεπῶς τὴν ἁπλῆν οἰκονομίαν της, μολονότι δὲ πρὸς τὸν κ. Dupont εἶχεν ἀπὸ μακρόθεν συγγένειαν, ἡ αἰδὼς ἐμπόδιζεν αὐτὴν νὰ ζητήσῃ βοήθειαν παρ' αὐτοῦ. Ἄξια λόγου δῶρα κατὰ τὸ νέον ἔτος ἦσαν τὰ μόνα τὰ ὁποῖα ἐλάμ-

1. Κωνσταντινούπολις, ὑπὸ Σ. Δ. Βυζαντίου.

Digitized by Google

βανε παρ' αὐτοῦ. Ἡ νέα κόρη, ἡ ὁποία εἶχεν ὡραίαν καὶ εὔστροφον φωνήν, ἐξεφράσθη ποτὲ ἐν παρόδῳ, ἀφοῦ ἔψαλεν ᾀσμάτιόν τι εἰς τὸν κ. Dupont, ὅτι θὰ ἦτο εὐτυχὴς ἐὰν τῇ ἦτο δυνατὸν νὰ διαμορφώσῃ τὴν μουσικήν της φύσιν καὶ οὕτω παρασκευάσῃ εἰς ἑαυτὴν ἀνεξάρτητον ὕπαρξιν. Τοῦτο διετήρησεν ἐν τῇ μνήμῃ του ὁ φιλάνθρωπος κύριος, ἡ δὲ Μαγδαληνὴ ηὐχαρίστει αὐτῷ ἀπὸ καρδίας οὐχὶ μόνον ὅτε ἔμαθε τὸ κληροδότημα, ἀλλὰ καὶ καθ' ἑκάστην ὅτε εὔθυμος ηὔξανε τὰς γνώσεις της καὶ ἤγγιζε πρὸς τὸν σκοπόν της.

Ἦτο ἔργον φυσικῆς εὐσεβείας ὅτε τὴν πρώτην αἰθρίαν Κυριακῆς πρωΐαν, ἔχουσα εἰς τὰς χεῖρας ὡραίαν ἀνθοδέσμην, μετέβη εἰς τὸ κοιμητήριον ἵνα κοσμήσῃ δι' αὐτῆς τὸν τάφον τοῦ εὐεργέτου της. Ἀλλὰ πόσον ἐξεπλάγη τὸ κοράσιον εὑρὸν τὸν τάφον τοῦ πλουσίου ἀνδρὸς εἰς κατάστασιν, ἡ ὁποία προφανῶς ἐμαρτύρει ὅτι ἀπὸ τῆς ταφῆς οὐδ' ἡ ἐλαχίστη ἐπιμέλεια ἐδαπανήθη ἐπ' αὐτοῦ.

Ἠρώτησε τὸν φύλακα τοῦ κοιμητηρίου, ὁ ὁποῖος ἐπετήρει τοὺς τάφους, ἐὰν οὐδεὶς φροντίζει περὶ τῆς διατηρήσεως τοῦ τελευταίου ἀναπαυτηρίου τοῦ ἀποθανόντος. Ἀλλ' οὗτος δὲν ἠδυνήθη νὰ τὴν πληροφορήσῃ· αὐτὸς τοὐλάχιστον δὲν ἔλαβεν οὐδεμίαν ἐντολήν.

Ἡ Μαγδαληνὴ μετέβη λοιπὸν εἰς τὸν συμβολαιογράφον, ὁ ὁποῖος εἶχε μετρήσει εἰς αὐτὴν τὸ κληροδότημα, καὶ τῷ κατέστησε γνωστὴν τὴν λυπηρὰν κατάστασιν τοῦ τάφου. Ὁ κύριος οὗτος ἀπήντησε σείων τοὺς ὤμους ὅτι ὁ κ. Dupont ἐν τῇ διαθήκῃ του προὐνόησε ἀκριβέστατα περὶ πάσης μελλούσης δαπάνης, καὶ ὥρισε τὰ δι' ἑκάστην ἀναγκαῖα χρήματα. Διὰ τὴν ἐπιμέλειαν ὅμως τοῦ τάφου οὔτε διέταξε τίποτε, οὔτε ὑπάρχει τι χρηματικὸν ποσὸν διαθέσιμον.

Οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς νέας κόρης ἐπληρώθησαν δακρύων· «Ὄχι», εἶπεν, «οὕτω δὲν πρέπει νὰ ἀναπαύηται ὁ ἀνήρ, ὅστις παρεσκεύασε τόσας χαρὰς καὶ κατεπράϋνε τόσας δυστυχίας· εἶναι καθῆκόν μου νὰ κοσμήσω τὸν τάφον καὶ νὰ ἐπιμεληθῶ αὐτοῦ».

Τὸ ἀξιαγάπητον κοράσιον ἐτήρησε τὸν λόγον του. Ἁπλοῦς σταυρὸς φέρων τὸ ὄνομα τοῦ ἀποβιώσαντος ἐκόσμει μετ' ὀλίγον τὸν τάφον, ἴα δέ, ἀμάραντος καὶ ῥόδα ἀνεφύησαν ὕστερον ἐπ' αὐτοῦ. Ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ μήτηρ μετέβαινον πολλάκις εἰς τὸν προσφιλῆ γενόμενον αὐταῖς τόπον καὶ ἐκαθάριζον καὶ ἐκόσμουν τὸν μοναχικὸν τάφον.

Μετὰ παρέλευσιν τοῦ ἔτους τὸ παρὰ τῇ Τραπέζῃ κατατεθὲν κιβώτιον, περιέχον ἓν ἑκατομμύριον φράγκων, ἠνεῴχθη ἐπὶ παρουσίᾳ πάντων τῶν κληροδόχων, εὑρέθη δ' ἐν αὐτῷ ἔγγραφόν τι ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ τοῦ Dupont ἔχον ὡς ἑξῆς·

«Δεκάκις ἴσως μετέβαλον τὴν διαθήκην μου χωρίς ποτε νὰ μείνω εὐχαριστημένος. Εἰς ὃν ὑπάρχει ἐμπεπιστευμένη μεγάλη περιουσία, οὗτος ἔχει καὶ ἠθικὰ καθήκοντα μεγάλης βαρύτητος. Ἐθεώρησα λοιπὸν ἐπιτετραμμένον μοι μέγα τῆς περιουσίας μου μέρος νὰ ἐμπιστευθῶ εἰς εὐγενεῖς χεῖρας καὶ τὸ ἐπ' ἐμοὶ νὰ φροντίσω ἵνα καὶ τοῦ λοιποῦ μετ' εὐλογίας διαχειρίζηται. Πολλὰ εὐπροσήγορα στόματα ἐδήλωσαν θερμοτάτην πρὸς ἐμὲ στοργὴν καὶ ἐπέδειξαν φιλανθρωποτάτην καρδίαν. Ἀλλὰ μόνος ὁ Θεὸς γνωρίζει τὰς καρδίας, ἐγὼ δὲ ἐκυμαινόμην ἐν ἀμφιβολίαις. Πασῶν τῶν ἀρετῶν μία τῶν ἀγνοτάτων καὶ σπανιωτάτων ἐφάνη μοι πάντοτε ἡ τῆς εὐγνωμοσύνης· διὰ τοῦτο μηδεὶς μειδιάτω ἐὰν τὸ μέρος τῆς περιουσίας, τὸ ὁποῖον προσωπικῶς δι' εἰλικρινοῦς φιλοπονίας καὶ ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ ἀπέκτησα, καταλείπω μόνον εἰς εὐγνώμονα καρδίαν. Πάντας, ὅσοι προσήγγιζον εἰς ἐμέ, ἐσπούδασα νὰ εὐχαριστῶ· ἐδικαιούμην λοιπὸν νὰ ἐλπίσω, ὅτι ἐν ἐκείνοις, οἵτινες πολλάκις ἦλθον πρὸς ἐμὲ καὶ πάντοτε φιλοφρόνως ἐγίνοντο δεκτοὶ παρ' ἐμοῦ, θὰ διεγείρετό ποτε ἡ ἐπιθυμία νὰ ἐπισκεφθῶσι τὸν τάφον, ὁ ὁποῖος ἐγκλείει πιστὸν φίλον.

»Κατὰ προτέραν μου διάταξιν ὁ τάφος μου θὰ μείνῃ ἀτημέλητος, βαίνων εἰς ταχεῖαν κατάπτωσιν, ἐὰν μηδεὶς ἀντιλάβηται αὐτοῦ αὐθορμήτως. Εἰς τοὺς φίλους λοιπόν, ὅσοι θὰ ἐτίμων τὴν μνήμην μου διὰ τῆς παροχῆς ἐπιμελείας τινὸς πρὸς τὴν τελευταίαν μου ἀνάπαυσιν, ἠθέλησα νὰ δώσω ἰδιαίτερον δεῖγμα τῆς ἐμπιστοσύνης καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης μου. Ὁρίζω λοιπόν, ἐὰν πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἀπὸ κοινοῦ μεριμνήσωσι περὶ τοῦ τάφου μου, ἵνα ἅπαντες διανεμηθῶσι τὸ ὑπάρχον ἑκατομμύριον φράγκων εἰς ἴσας μερίδας· ἐὰν δὲ εἷς μόνος μνησθῇ μου κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρόπον, ἵνα οὗτος λάβῃ τὸ ὅλον. Ἐὰν ὅμως μηδεὶς τῶν κληροδόχων ἐντὸς ἔτους ἀπὸ τοῦ θανάτου μου προθυμηθῇ πρὸς τοιαύτην χάριν, τότε καὶ τὸ ἑκατομμύριον τοῦτο νὰ ἀποδοθῇ εἰς τοὺς κληρονόμους μου, τοὺς πτωχοὺς τῶν Παρισίων».

Ἡ πτωχὴ χρηστὴ Μαγδαληνὴ ἀπέκτησε πρὸς ἔκπληξίν της τὸ ἀναμφήριστον ἀποκλειστικὸν δικαίωμα ἐπὶ τοῦ ἑκατομμυρίου φράγκων. Ἐδείχθη δὲ ἀξία κληρονόμος τοσοῦτον μεγαλοψύχου καὶ εὐσυνειδήτου ἀνδρός. Ὁ χρυσὸς ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῆς δὲν ἔμενε νεκρὸν μέταλλον, ἀλλὰ διέχεε πανταχόθεν εὐλογίαν.

* *

(Gartenlaube).

Ἐν Ἐλευσῖνι, ὅτε οἱ ὑπὸ τὸν Καραϊσκάκην στρατιῶται μαθόντες τὴν ἔλευσιν τοῦ Κιουταχῆ, ἤρχισαν νὰ λειποτακτῶσι, καὶ παρεκίνουν καὶ αὐτὸν νὰ φύγῃ, οὗτος ἀγανακτήσας, «Ὑπάγετε ὅπου θέλετε, ἀνέκραξεν, ὁ Καραϊσκάκης δὲν ἀφίνει τὴν θέσιν του. Καὶ ὅταν σᾶς ἐρωτήσουν τί ἐκάματε τὸν ἀρχηγόν σας, μὴ δυσκολευθῆτε

Digitized by Google

ν' ἀποκριθῆτε ὅτι τὸν παρεδώσαμεν εἰς τὸν ἐχθρὸν, διότι δὲν συγκατένευσε νὰ λειποτακτήσῃ».

ΠΕΡΙΕΡΓΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΑΝΑΤΟΚΙΣΜΟΥ

Ἀπὸ φυλλαδίου τινὸς τοῦ γαλλικοῦ περιοδικοῦ Illustration ἀποσπῶμεν τὸ ἑξῆς περὶ ἀνατοκισμοῦ λίαν περίεργον πρόβλημα ἐκ διατριβῆς τοῦ διακεκριμένου ἀστρονόμου Flamarion.

Ὁποῖον ἤθελεν εἶσθαι τὸ κεφάλαιον τὸ ἀποτελούμενον ἐκ τῶν συνθέτων τόκων πέντε λεπτῶν, κατατεθέντων ἅμα τῇ γεννήσει τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ;

Ἐὰν ὅλοι οἱ σιδηρόδρομοι τοῦ κόσμου ἦσαν κατειλημμένοι ὑπὸ φορτηγῶν ἁμαξῶν, δὲν ἤθελον ἐξαρκέσει νὰ μεταφέρωσι τὸ ποσὸν τοῦτο οὔτε εἰς ἄργυρον, οὔτε εἰς χρυσὸν, οὔτε ἀκόμη εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια. Ἐὰν αἱ Ἄλπεις καὶ τὰ Πυρηναῖα συνίσταντο ἐκ καθαροῦ χρυσοῦ μόνον, πάλιν δὲν θὰ ἤρκουν νὰ προμηθεύσωσι τοιαύτην ποσότητα. Ἐὰν ὁλόκληρος ἡ γῆ τέλος ἦτον ὄγκος χρυσοῦ, μόλις ἤθελεν ἰσοδυναμεῖ πρὸς μικρὸν κλάσμα τοῦ μυθώδους τούτου ποσοῦ.

5 λεπτὰ κατατεθέντα ἅμα τῇ γεννήσει τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ πρὸς 5 % καὶ ἀνατοκιζόμενα εἰς διάστημα 1873 ἐτῶν θὰ ἀπετέλουν κεφάλαιον 243,516,800,000,000,000,000,000,000,000,000,000,000 φράγκων, ἤτοι 243 ἑνδεκακισεκατομμύρια, 516 δεκακισεκατομμύρια καὶ 800 ἐννεακισεκατομμύρια φράγκων.

Ἀλλ' ἐπειδὴ ἓν χιλιόγραμμον χρυσοῦ ἰσοδυναμεῖ πρὸς 3,400 φράγκα, ἡ ἀνωτέρω ποσότης ἤθελε ζυγίζει 71,622,588,000,000,000,000,000,000,000,000,000, ἤτοι 71 δεκακισεκατομμύρια, 622 ἐννεακισεκατομμύρια, 588 ὀκτακισεκατομμύρια χιλιόγραμμα.

Ἀνωτέρω εἴπομεν ὅτι ἂν ὅλη ἡ γῆ ἦτο ἐκ χρυσοῦ δὲν θὰ ἤρκει πρὸς πληρωμὴν τοῦ ποσοῦ τούτου. Τῷόντι ἡ γῆ, 3,000 λευγῶν διάμετρον ἔχουσα, ζυγίζει 5,875 ἑξακισεκατομμύρια χιλιόγραμμα. Ἐὰν δὲ ἦτο ἐκ χρυσοῦ, θὰ ἦτο τρεῖς καὶ ἡμίσειαν φορὰς βαρυτέρα, ἐπομένως θὰ ἐζύγιζε 20,562 ἑξακισεκατομμύρια χιλιόγραμμα. Διὰ νὰ ἀποτελεσθῇ ὅθεν τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος καταπληκτικὸν κεφάλαιον πρέπει νὰ πολλαπλασιάσωμεν τὸν ἀριθμὸν τοῦτον ἐπὶ 3,486,100,000.

Τὰ 243 ἑνδεκακισεκατομμύρια φράγκων ἅτινα ἤθελον παραχθῇ ἐκ τῆς καταθέσεως 5 λεπτῶν, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Τιβέρου θὰ ἀπετέλουν βάρος 71 δεκακισεκατομμυρίων χιλιογράμμων χρυσοῦ, βάρος ἴσον πρὸς 12,190 ἑκατομμύρια φορὰς τὸ βάρος σφαίρας χρυσοῦ ἐχούσης τὰς διαστάσεις τῆς γῆς.

Ἐὰν λοιπὸν ὁ ἡμέτερος πλανήτης ἦτον ἐκ χρυσοῦ, διὰ νὰ ἀποτελέσωμεν τὴν ἀρκετὴν πρὸς πληρωμὴν τοῦ κεφαλαίου τούτου ποσότητα θὰ εἴχομεν ἀνάγκην *τριῶν δισεκατομμυρίων τετρακοσίων ὀγδοήκοντα ἓξ ὁμοίων σφαιρῶν.*

Ἡ γῆ κατοικεῖται ὑπὸ 1,300 ἑκατομμυρίων ψυχῶν· ὅθεν ἕκαστος τούτων, ἀνὴρ, γυνὴ, παιδίον, ἤθελε λάβει μετὰ γενόμενον διαμερισμὸν τὸν στρογγύλον ἀριθμὸν τῶν 187,320,610,000 δισεκατομμυρίων φράγκων.

Ἐὰν τέλος ὑποθέσωμεν ὅτι πίπτει ἐξ οὐρανοῦ καθ' ἕκαστον λεπτὸν ὄγκος χρυσοῦ ἔχων τὰς διαστάσεις τῆς γῆς, ἤθελον πέσει 1440 καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ 526,070 κατ' ἔτος. Τούτου τεθέντος, ἵνα ἀποτελεσθῇ τὸ ὁλικὸν κεφάλαιον ἔπρεπεν ἡ πτῶσις αὕτη νὰ ἐξακολουθήσῃ 6,626 ἔτη καὶ 8 μῆνας.[1]

ΑΙ ΕΚ ΘΑΛΑΣΣΙΟΥ ΑΦΡΟΥ ΠΙΠΑΙ

Γενικῶς πιστεύεται ὅτι αἱ ὑπὸ τὸ ὄνομα θαλασσίου ἀφροῦ (σηπίου) περιζήτητοι *πίπαι* κατασκευάζονται πραγματικῶς ἀπὸ τὸν ἀφρὸν τῆς θαλάσσης, ἐν ᾧ ἡ ὕλη ἐξ ἧς γίνονται ὑπάρχει ἐν τῇ γῇ. Ἡ ὕλη αὕτη ἐν γένει εἰπεῖν δὲν εἶνε σπανία. Εὑρίσκεται καὶ πλησίον τῶν Παρισίων, καὶ ἐν Ἱσπανίᾳ, ἔνθα ἀπὸ τοῦ 1830 μεγάλα λατομεῖα θαλάσσης ἀφροῦ ἐργάζονται ἐν Ἐσκουσὲ, Βαλακὰς καὶ Τολέδῳ. Ἀλλὰ κυρίως μεγίστη ποσότης αὐτοῦ ἐξάγεται ἐκ τοῦ Στρουβσχαῖτς καὶ τοῦ Ὀσλαβὰν ἐν Μοραβίᾳ, ὅπου εὑρίσκεται μεταξὺ παχέων στρωμάτων ὀφίτου. Ἐσχάτως δὲ καὶ ἡ Ῥωσσία ἤρχισεν ἐξάγουσα κάλλιστον θαλάσσης ἀφρὸν ἐκ τῆς Κριμαίας· ἀλλ' ὁ ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας προερχόμενος εἶνε ὁ ἄριστος. Πρό τινων ἐτῶν εὑρέθησαν στρώματα καὶ ἐν Νέᾳ Ζηλανδίᾳ, ἐν Παταγωνίᾳ καὶ ἐν Παλαιᾷ Καλιφορνίᾳ, αἱ δ' ἀνακαλύψεις αὗται πιθανῶς θέλουσιν ἐπενέγκει ἐλάττωσιν τῆς μέχρι τοῦδε ὑπερόγκου τιμῆς αὐτοῦ.

Ἐν Ἑλλάδι σήπιον ἀπαντᾶται εἰς τὴν κατὰ τὸ χωρίον *Οἱ Ἅγιοι Θεόδωροι* θέσιν, πλησίον τῶν Θηβῶν καὶ πλησίον εἰς τὸ ἐν Εὐβοίᾳ χωρίον *Ἀχμεταγᾶ*, ἐν εἴδει ἀκανονίστων τεμαχίων ἢ βώλων, μεγέθους ἀπὸ τοῦ κοινοῦ μέχρι τοῦ ἰνδικοῦ καρύου. Περιλαμβάνεται ἐντὸς στρώματος συμφύρματός τινος, συγκειμένου ἐκ τιτανολίθου καὶ ὀφίτου λίθου, ἐξ οὗ καὶ πιθανῶς διὰ τῆς ἀποσυνθέσεως τοῦ τελευταίου τούτου λίθου παρήχθη. Εἰς τὴν διαληφθεῖσαν πλησίον τῶν Θηβῶν θέσιν ἐγένοντο ἐπὶ Βαυαροκρατίας διάφοροι ἐργασίαι καὶ ἐξωρύχθη δι' ὑπονόμων στοῶν ἱκανὴ ποσότης τοῦ ἐν λόγῳ ὀρυκτοῦ, ἀλλὰ μετά τινα ἔτη αἱ ἐργασίαι διεκόπησαν ἀποδειχθέντος σπανίζοντος τοῦ ὀρυκτοῦ καὶ μετρίας ποσότητος ὄντος.

Ὁ θαλάσσιος ἀφρὸς εἶνε ὀρυκτὸν, ἀνῆκον εἰς

1. Δ. Δ. Καντακίδης: Βύρων.

Digitized by Google

τὸ εἶδος τῶν στεατιτῶν, τὸ γνωστότερον κοινῶς ὑπὸ τὸ ὄνομα *ξυγκόπετρα*(pierre de lard). Κατά τινα δὲ χημικὴν ἀνάλυσιν, περιέχει 50 τοῖς 100 πυριτικοῦ ὀξέος, 25 τοῖς 100 μαγνησίας καὶ 25 τοῖς 100 ὕδατος. Εἶνε πυκνός, πλήρης ἐξοχάδων· κοπτόμενος εἶνε γλισχρώδης, εἰς τὴν ἀφὴν λιπαρὸς καὶ κολλῶν εἰς τὴν γλῶσσαν. Τὸ εἰδικὸν αὐτοῦ βάρος εἶνε 1,2-1,6, τὸ δὲ χρῶμα αὐτοῦ κυμαίνεται μεταξὺ κιτρίνου καὶ λευκοῦ ὑποφαίου.

Ἀκάθαρτος ὤν, τίθεται ἐν τῷ ὕδατι καὶ ἀπορροφᾷ τὸ ὑγρὸν διὰ τῶν λεπτῶν αὐτοῦ πόρων μετὰ συριγμοῦ τινός. Καλεῖται δὲ θαλάσσης ἀφρὸς ἕνεκα τῆς ἐλαφρότητός του καὶ τοῦ γαλακτώδους αὐτοῦ χρώματος.

Αἱ *πίπαι*, ἀκατέργαστοι ἔτι ἐμβάπτονται εἰς μίγμα κηροῦ, ἐλαίου καὶ ἄλλων λιπαρῶν οὐσιῶν. Τὸ δὲ χρῶμα ὅπερ προσλαμβάνουσιν αὗται ὅταν καπνίζωνται, προέρχεται ἐκ τῆς ἀπορροφήσεως ὑπὸ τοῦ ἀφροῦ τοῦ κηροῦ καὶ τοῦ ἐλαίου. Ἐν ᾧ δὲ ἡ βραδεῖα θερμότης τοῦ ἀνημμένου καπνοῦ ἐπιφέρει ξηρὰν ἀπόσταξιν τῶν λιπαρῶν οὐσιῶν, αὗται ἀφ' ἑτέρου ἑνούμεναι μετὰ τῆς ἀποστάξεως τοῦ καπνοῦ, διαχέονται ἐν τῇ καμίνῳ τῆς *πίπας* καὶ παράγουσι τοὺς ἐπαλλήλους ἐκείνους χρωματισμούς, οὓς μεγάλως ἐκτιμῶσιν οἱ καπνίζοντες. Τῶν δὲ κατωτέρων ποιοτήτων ἢ τῶν κακῶς κατεσκευασμένων *πιπῶν* ἡ χροιὰ προέρχεται ἐκ τῆς νικοτίνης μόνον, οὐχὶ δὲ ἐκ τοῦ κηροῦ· ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει δὲν ἔχουσι τὸν ὡραῖον καστανόχροα χρωματισμόν, εἰς ὃν μεγίστην ἀποδίδουσιν ἀξίαν, ἀλλὰ μελανά τινα ἀκάθαρτον· ἐκκρίνουσι δ' ἐνίοτε αἱ τοιαῦται *πίπαι* καὶ ἐλαιώδη τινὰ οὐσίαν, καθιστῶσαν αὐτὰς γλοιώδεις καὶ δυσώδεις.

Αἱ ἄρισται τῶν ἐκ θαλάσσης ἀφροῦ *πίπαι* κατασκευάζονται ἐν Ruhla καὶ Βιέννῃ. Κατασκευάζεται δ' ἐν πᾶσι τοῖς ἐργοστασίοις ἴσος περίπου ἀριθμὸς γνησίων καὶ ψευδῶν· αἱ τελευταῖαι γίνονται ἐκ τῶν ἀποτριμμάτων τοῦ ὀρυκτοῦ, κοπανιζομένων ἐν ἀγγείοις μεθ' ὕδατος, καὶ ἀλεθομένων εἶτα δι' ἐπίτηδες μύλων.

Αἱ *πίπαι* αὗται ἔσχον ἀρκετὰ περίεργον τὴν ἀρχήν. Κατὰ τὸ ἔτος 1724 ἔζη ἐν Πέστῃ τῆς Οὐγγαρίας ὑποδηματοποιὸς Κάρλος-Κοβάτης καλούμενος, ὅστις διὰ τὴν μεγάλην του ἐπιδεξιότητα εἰς τὸ νὰ κατεργάζηται καὶ νὰ γλύφῃ τὸ ξύλον, εἶχεν ἔλθει εἰς σχέσεις πρὸς τὸν κόμητα Ἀνδράσην, πρόγονον τοῦ νῦν Ἀρχιγραμματέως τῆς Αὐστροουγγαρίας. Ἐπανελθὼν ποτε ὁ κόμης ἔκ τινος εἰς Τουρκίαν ἀποστολῆς, εἶχε φέρει μεθ' ἑαυτοῦ μέγα κομμάτιον ἀσπρίζοντος ἀργίλλου, ὅπερ τῷ εἶχε δωρηθῇ ἐκεῖ ὡς πρᾶγμα ἀξιοπερίεργον διὰ τὴν ἐλαφρότητά του. Τὸ κομμάτιον τοῦτο τὸ εἶδεν ὁ ὑποδηματοποιός, ἀμέσως δὲ συνέλαβε τὴν ἰδέαν ὅτι ἐκ τοιαύτης ὕλης θὰ ἠδύναντο κάλλιστα νὰ κατασκευάζωνται *πίπαι*, διότι καὶ ἡ κατεργασία του εὔκολος θὰ ἦτο καί, ἐπειδὴ τὸ σῶμα ἐκεῖνο εἶνε πορῶδες, θὰ ἔπινε τὴν νικοτιανήν. Ἔθηκεν εἰς ἐκτέλεσιν τὸ σχεδιασθὲν καὶ κατεσκεύασε δύο *πίπας*, μίαν διὰ τὸν κόμητα καὶ μίαν δι' ἑαυτόν. Ἀλλ' ἐν ᾧ ἐδούλευε τὰς δύο αὐτὰς *πίπας* συχνὰ συνέβαινε νὰ κολλᾷ ἐπάνω τεμάχιον κηρίου, τὸ ὁποῖον μετεχειρίζετο διὰ νὰ κηρόνῃ τὴν κλωστήν, διὰ τῆς ὁποίας εἰργάζετο· ἀντὶ δὲ ἡ *πίπα* νὰ κηλιδοῦται ὡς ἐκ τούτου, ἐγίνετο, μάλιστα κατὰ τὰ μέρη ὅθεν ὁ κηρὸς εἶχε διέλθει, στιλπνὴ καὶ ἀπέκτα ἀνοικτὸν φαιὸν χρῶμα ἀντὶ τοῦ προτέρου ἀλαμποῦς λευκοῦ. Ὡς βλέπετε, ὁ ὑποδηματοποιὸς εἶχεν ἀνακαλύψει, χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, τέχνην, ἥτις πολλοὺς ἔκτοτε ἐπλούτισε.

Ἡ πρώτη ἐκ σηπίου *πίπα*, ἣν κατεσκεύασεν ὁ Κοβάτης, εἶνε κατατεθειμένη εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Πέστης.

* * *

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΘΗΜ. ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ

33.—Διατί ἅμα ῥίψωμεν τεμάχιον σακχάρεως ἐντὸς ποτηρίου ὕδατος ἐξέρχονται φυσαλίδες ἀπὸ τῆς σακχάρεως, διαπερῶσι τὸ ὕδωρ καὶ διαῤῥήγνυνται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ;

Διότι ἡ σάκχαρις εἶνε ὕλη πορώδης, τουτέστι μεταξὺ τῶν μορίων αὐτῆς ὑπάρχουν ὀπαὶ πλήρεις ἀέρος. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ὕδωρ εἶνε πυκνότερον τοῦ ἀέρος εἰσέρχεται εἰς τὰς ὀπὰς ταύτας καὶ διώκει τὸν ἀέρα, ὅστις ἕνεκα τῆς εἰδικῆς του ἐλαφρότητος ἀνέρχεται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν καὶ διασκορπίζεται εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν.

34.—Διατί τὸ πῦρ διατηρεῖται ὑπὸ τὴν στάκτην;

Διότι ὁ ἀήρ, εἰσερχόμενος διὰ τῆς στάκτης ἐν μικρᾷ ποσότητι, παρέχει εἰς τὸ πῦρ τὸ ὀξυγόνον του καὶ τὸ διατηρεῖ· ἐπειδὴ ὅμως τὸ ὀξυγόνον εἶνε ὀλίγον, ἀπαιτεῖται πολὺς χρόνος διὰ νὰ καταναλωθῇ ὅλον τὸ πῦρ.

Τὰ ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως

ΕΘΝΙΚΑ ΑΙΣΜΑΤΑ

Κατὰ τὰς δουλικὰς ἡμέρας τῆς Ἑλλάδος ἤκουέ τις ᾀδόμενα καὶ κατὰ τὰς ἐσχατιὰς τῆς Ἑλλάδος τὸν «Θούριον» τοῦ Ῥήγα, τὸ «Παιδιὰ Ἑλλήνων τί καρτερεῖτε; τ' ἄρματα πιάστε, ἦλθε καιρὸς» τοῦ Στεφάνου Κανέλλου, τὸ «Ὡς πότε παλληκάρια» τοῦ Κοκκινάκη, κλπ. Τὰ ᾄσματα ταῦτα, ἅτινα καὶ τῶν νηπίων τὰ χείλη ἐψέλλισαν ἐνθουσιῶντα ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν, ἀνέφλεγον τὸν πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωτα καὶ ἐπέσπευδον τὴν ὥραν τῆς ἐκρήξεως.

Κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἐπαναστάσεως, ἀρχὰς δὲ τοῦ χειμῶνος, διηγεῖται ὁ κ. Α. Α. Χ. Ἀναργύρου εἰς τὰ «Σπετσιώτικα» του, παῖς ἔτι ἐγώ, προσελήφθην παρὰ τοῦ ἐμοῦ πατρὸς καὶ τοῦ θείου καὶ μετέβημεν ἐπὶ ἁλιάδος εἰς τὸν λιμένα Μάσητος, ἀπέναντι τῆς ἀρκτῴας ἄκρας τῆς νήσου Σπετσῶν, κείμενον ἐν τῇ Ἑρ-

Digitized by Google

μιονίδι, πρὸς ἐπιθεώρησιν τοῦ πατρῴου πλοίου *Περικλέους*, προσωρμισμένου τότε ἐκεῖ ἐν ἀφοπλισμῷ. Ἦτο σχεδὸν ἑσπέρα καὶ οἱ ἰδιοκτῆται διέταξαν τὰ τοῦ δείπνου· τούτων δ' ἑτοιμασθέντων, κατεκλίθημεν εἰς τὸ δειπνῆσαι. Σοβαροὶ ἦσαν οἱ γονεῖς, ἡ δὲ ἡσυχία τοῦ ὅρμου, ἡ ἔκτακτος ἐμφάνισίς μου εἰς πολεμικὸν πλοῖον ἐκράτουν καὶ ἐμὲ σύννουν καὶ σιωπηλόν. Ὑπηρέτει δ' ἐν τῷ δωματίῳ τῆς ἑστιάσεως συνομῆλιξ μ' ἐμὲ νεανίας (ὀκταετής), γοργότατα μὲν τὰ προστασσόμενα ἐκτελῶν, προθυμότατα δὲ τὴν κενουμένην φιάλην ἀναπληρῶν ἑκάστοτε. Μόλις ὀλίγους ἀνταλλάξαντες λόγους οἱ συνδαιτυμόνες μ' ἐρώτησαν περὶ τὸ πέρας τοῦ δείπνου, ἂν γνωρίζω ἐθνικὰ ᾄσματα· τοὺς ἀπήντησα ἀφελῶς, οὐχί. Τί λοιπὸν μανθάνεις εἰς τὸ σχολεῖον; μὲ λέγει ὁ πατὴρ θυμοειδῶς πως· τὸν Λουκιανόν, πάτερ, ἀπεκρίθην, καὶ ἤρχισα ἀπαγγέλλων «ἄρτι μὲν ἐπεπαύμην εἰς τὰ διδασκαλεῖα φοιτῶν ἔτι τὴν ἡλικίαν πρόσηβος ὢν κτλ.» Ἐφάνην παραδόξως ἀκατάληπτος καὶ εἰς τοὺς δύο· στρέψας τότε ἀμέσως ὁ πατὴρ τὸ πρόσωπόν του πρὸς τὸν ζωηρῶς ὑπηρετοῦντα παῖδα, «Σὺ δὲ τί ἠξεύρεις; τὸν ἐρωτᾷ, γνωρίζεις τραγούδια τῆς ἐπαναστάσεως; — Μάλιστα, ἀπήντησεν ὁ νεανίας.—Λέγε, λοιπὸν», ῥαγδαῖοι τὸν εἶπον καὶ οἱ δύο διὰ μιᾶς φωνῆς πρὸς αὐτὸν ἀμέσως ἐπιστήσαντες τὰ ὄμματα πρόκριτοι· ὁ δὲ ἐκχύσας τρομερὰν τραγουδίου φωνὴν διασαλπίζει πλατυστόμως·

Φίλοι μου συμπατριῶται,
Δοῦλοι νἄμεθα ὡς πότε
Τῶν ἀχρείων Μουσουλμάνων,
Τῆς Ἑλλάδος τῶν τυράννων! κτλ.

Δίχως νὰ χάσῃ μήτε στιγμήν, μεταστρέψας τότε πρὸς ἐμὲ ἔκθαμβον διὰ τοῦ νεανίου τὴν τόλμην καὶ τὰς γνώσεις, ὁ πατὴρ μὲ δίδει ἓν ῥάπισμα ἀπὸ τὰ σπανιώτατα.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Ἂν ὑπάρχῃ τι, τὸ ὁποῖον διδάσκει ἀσφαλῶς ἡ ἱστορία, εἶναι ὅτι ἡ χάρις, ἡ εὐφυΐα, ἡ ἀνδρία, ἡ τύχη καὶ αὐτὴ ἡ περιουσία δὲν εἶναι ἀγαθὰ ἀληθῆ εἰ μὴ καθ' ὅσον ῥυθμίζονται ὑπὸ τοῦ ἠθικοῦ αἰσθήματος. Τὸ ἠθικὸν αἴσθημα εἶναι ἐν τῷ βίῳ ὅ,τι τὸ αἴσθημα τοῦ καλοῦ εἶναι ἐν τῇ τέχνῃ. Καὶ καθὼς ἐκ καλλίστης ὕλης δύναται νὰ σχηματισθῇ σφόδρα ἀπειρόκαλον ἔργον, οὕτω ἐκ καλλίστων προτερημάτων δύναται νὰ προκύψῃ κακοηθέστατος ἄνθρωπος. (Κ. Παπαρρηγόπουλος.)

*** Θὰ ἤθελες νὰ εἶσαι βασιλεύς; Κακὴ φιλοδοξία κατὰ τὴν γνώμην μου· ἐὰν ὅμως τὸ ἐπιθυμῇς διακαῶς, τίς σὲ ἐμποδίζει νὰ λάβῃς ἓν σκῆπτρον; Ἔχεις ὁλόκληρον βασίλειον ἐντὸς τοῦ ἑαυτοῦ σου: βασίλευσε, καὶ πρὸ πάντων κυβέρνησε φρονίμως τὰ πάθη σου. (Gellert.)

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ

Η ΕΠΑΝΟΔΟΣ

Ἐρρόδισ' ἡ ἀνατολὴ καὶ ξημερών' ἡ δύσι·
Γλυκοχαράζουν τὰ βουνὰ κι' ὁ αὐγερινὸς τραβιέται,
Πᾶν' τὰ πουλάκια 'ς ταῖς βοσκαῖς κι' ἡ ὤμορφαις 'ς τὴ βρύσι,
Βγαίνω κ' ἐγὼ κι' ὁ μαῦρός μου μὲ τὰ λαγωνικά μου·
Βρίσκω μία κόρη πὤπλενε σὲ μαρμαρένια γοῦρνα,
Τὴ χαιρετάω, δὲ μοῦ μιλεῖ, τῆς κρένω, δὲ μοῦ κρένει·
«Κόρη γιὰ βγάλε μας νερό, τὴν καλὴ μοῖρα νἄχῃς,
Νὰ πιῶ κ' ἐγὼ κι' ὁ μαῦρός μου καὶ τὰ λαγωνικά μου.»
Σαράντα σίκλους ἔβγαλε, 'ς τὰ μάτια δὲν τὴν εἶδα,
Κι' ἀπάνω 'ς τοὺς σαράντα δυὸ τὴ βλέπω δακρυσμένη.
«Γιατί δακρύζεις λυγερὴ καὶ βαρυαναστενάζεις;
Μήνα πεινᾷς, μήνα διψᾷς, μὴν ἔχῃς κακὴ μάνα;»
«Μήτε πεινῶ, μήτε διψῶ, μήτ' ἔχω κακὴ μάνα·
Ξένε μου κι' ἂν ἐδάκρυσα κι' ἂν βαρυαστενάζω,
Τὸν ἄνδρα 'χω 'ς τὴν ξενιτειά, ἐδῶ καὶ δέκα χρόνους,
Κι' ἀκόμη τρεῖς τὸν καρτερῶ, πέντε τὸν παντεχαίνω,
Κι' ἀπὲ θὰ κόψω τὰ μαλλιά, καλόγρηα θὰ νὰ γένω,
Θὰ πάγω σ' ἔρημα βουνά, νὰ στήσω μοναστῆρι,
Ἐκειὸν νὰ τρώγ' ἡ ξενιτειὰ κ' ἐμὲ τὰ μαῦρα ῥάσα.»
«Κόρη ὁ καλός σου 'πέθανε, κόρη ὁ καλός σου 'χάθη,
Κ' ἐγὼ παπάδες πλέρωσα κ' εἶπε νὰ μὲ πλερώσῃς,
Κ' ἐγὤκαμα τὰ κόλυβα κ' εἶπε νὰ τὰ πλερώσῃς,
Τὸν ἔδωκα κ' ἕνα φιλὶ κ' εἶπε νὰ μοῦ τὸ δώσῃς.»
«Ἐσ' ἂν παπάδες πλέρωσες, διπλὰ νὰ σὲ πλερώσω,
Κι' ἂν ἔκαμες τὰ κόλυβα, διπλὰ νὰ σοῦ τὰ δώσω,
Μὰ γιὰ τ' ἐκεῖνο τὸ φιλί, τρέχα καὶ γύρευέ το.»
«Κόρη μου 'γὼμ' ὁ ἄντρας σου, ἐγὦμαι κι' ὁ καλός σου.»
«Πές μου σημάδια τοῦ σπιτιοῦ, καὶ τότε σοῦ πιστεύω.»
«Ἔχεις μηλιὰ 'ς τὴν πόρτα σου καὶ κλῆμα 'ς τὴν αὐλή σου,
Κ' ἔχεις καὶ μὲ τὰ χέρια σου μιὰ λεϊμονιὰ φτεμένη.»
«Κάποιος κακός μου γείτωνας σοῦ τἆπε καὶ τὰ ξέρεις·
Πές μου σουσούμια τοῦ κορμιοῦ, καὶ τότε σοῦ πιστεύω.»
«Ἔχεις ἐληὰ 'ς τὰ στήθια σου κ' ἐληὰ 'ς τὴν ἀμασκάλη,
Κι' ἀνάμεσα 'ς τὰ δυὸ βυζιὰ τ' ἀντροῦ σου φυλαχτάρι.»
«Ξένε μου σ' εἶσ' ὁ ἄντρας μου, ἐσὺ 'σαι κι' ὁ καλός μου.»

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

Ποῖα τὰ κατάλληλα ᾠὰ πρὸς παραγωγὴν καλῶν ὀρνίθων.

Οἱ περὶ τὴν ὀρνιθοτροφίαν ἀσχολούμενοι παρετήρησαν, ὅτι οἱ νεοσσοὶ τῶν ὀρνίθων ἢ ἀλεκτρυονίδων καὶ οἱ τῶν λοιπῶν οἰκιακῶν πτηνῶν, τοῦ ᾠοῦ ἐξελθόντες ἔχουσι βάρος κατὰ $\frac{1}{3}$ ὀλιγώτερον τοῦ βάρους τοῦ ᾠοῦ, ἤτοι $\frac{2}{3}$· διὸ συνεπέραναν λογικῶς, ὅτι τὸ μέγεθος τῶν ὀρνίθων ῥυθμίζεται κατὰ τὸ μέγεθος τοῦ ᾠοῦ. Ἐάν τις λοιπὸν θέλῃ νὰ παραγάγῃ βαρεῖς καὶ εὐτραφεῖς νεοσσοὺς μέλλοντας βραδύτερον ν' ἀναπτυχθῶσιν ἀναλόγως τῆς ἰσχύος τῆς βρεφικῆς αὐτῶν ἡλικίας, πρέπει νὰ ἐκλέγῃ πρὸς ἐπωασμὸν τὰ βαρύτερα ᾠά. Ἕκαστον ᾠὸν φαίνεται βεβαίως ὅμοιον πρὸς ἕτερον· ὡς πρὸς τὸ βάρος ὅμως καὶ τὸ μέγεθος διαφέρει οὐσιωδῶς. Ἐνῷ δὲ ἐκ τῶν μικρῶν ᾠῶν 16 μόνον ἀποτελοῦσι βάρος 186 δραμίων, ἐκ τῶν μεγάλων ἀρκοῦσι μόνον 7· τῶν τελευταίων ἑπομένως οἱ νεοσσοὶ θὰ ἐξέλθωσι κατὰ τὸ διπλάσιον μεγαλείτεροι, ὅπερ εἶναι οὐσιωδέστατον διὰ τὴν ὀρνιθοτροφίαν, διότι εἶναι ἀναντίρρητον, ὅτι τὰ ζῷα τὰ κατὰ τὴν νεαρὰν αὐτῶν ἡλικίαν ἰσχυρὰ ὄντα καὶ βραδύτερον δεικνύουσι μείζονα γονιμότητα καὶ ἀνάπτυξιν εὐρώστων ἀπογόνων.

ΑΘΗΝΗΣΙ.— ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.

Digitized by Google

'Αριθ. 43 – Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Δεύτερος | Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδ. φρ. 20 —Αἱ συνδρομαὶ ἄρχ. ἀπὸ 1 ἰαν. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι— Τιμὴ προηγ. φύλλων λ. 30 —Γραφ. τῆς Διευθύνσεως: Ὁδ. Σταδίου, 6. | 24 Ὀκτωβρίου 1876

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΑΥΡΙΚΙΟΝ ΒΛΩΚ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 657.

—

Ὁ τόκος τοῦ κεφαλαίου.

Μετά τινας στιγμὰς σκέψεως ὁ Γέρω-Πέτρος εἶπε γελῶν·—Τὸ διανοητικὸν κεφάλαιον ἔχει ἓν ἐλάττωμα, ὅτι δὲν δύναταί τις νὰ τὸ τοκίσῃ.

— Καὶ δὲν κλέπτεται ὅμως, ἀπήντησεν ὁ διδάσκαλος. Ἀρχαῖός τις σοφὸς, πλούσιος ἅμα καὶ σοφὸς, ὁ Βίας, ἀναγκασθεὶς νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν γενεθλίαν πόλιν του, ἣν ὁ ἐχθρὸς κατέλαβεν, ἀπῆλθε μὲ κενὰς τὰς χεῖρας. Οἱ γείτονες τῷ ἐξέφρασαν τὴν ἔκπληξίν των. «Τὰ πάντα φέρω μετ' ἐμοῦ, ἀπεκρίθη (ἐννοῶν τὰς γνώσεις του), ἤτοι τὴν περιουσίαν ἐκείνην ἣν οὔτε οἱ ἐχθροὶ οὔτε οἱ κλέπται δύνανται ν' ἀφαιρέσωσιν.»

— Τί σημαίνει τὸ τοκίζω; ἠρώτησεν ὁ Ἰωσήφ.

— Τοῦτο εἶναι ἁπλούστατον, τῷ εἶπεν ὁ πατήρ του, ὅστις ἦτο παρών. Ὅταν οἰκονομήσῃς 100 δραχμὰς, ἀντὶ νὰ ἀγοράσῃς ἐργαλεῖα ἢ πρώτας ὕλας, τὰς δανείζῃς εἰς ἕνα ἄλλον· ὁ δανειστὴς τὰς λαμβάνει διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὰς ἀνάγκας του καὶ εὐχαρίστως σοὶ δίδει 12 δρ. τὸ ἔτος, καὶ τοῦτο λέγεται τόκος. Εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς νὰ τῷ ἐνοικιάζῃς μίαν οἰκίαν· πληρώνει τὸ ἐνοίκιον τῶν δανεισθέντων χρημάτων.

Διδάσκαλος. —Τὸ ἐνοίκιον τοῦτο ἐπὶ χρημάτων λέγεται τόκος, ἐπὶ ἀκινήτων ἐνοίκιον, ἐπὶ γαιῶν μίσθωμα, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐπὶ προσώπων, καὶ οὕτω καθεξῆς.

— Ἤκουσα, εἶπεν ὁ Γρηγόριος, ὁ ὁποῖος εἰργάσθη χρόνον τινὰ εἰς τὴν πρωτεύουσαν, ὅτι δανείζουσι καὶ χρήματα χωρὶς νὰ ζητῶσι τόκον.

Διδάσκαλος. — Τοῦτο δύναται νὰ γείνῃ χάριν φιλίας ἢ συμπαθείας. Ἐὰν ὁ ἀδελφός σας ἔχασε τὴν περιουσίαν του καὶ τῷ δώσητε οἴκημα ἐν τῇ οἰκίᾳ σας, εἶναι ἔργον ἀδελφικὸν ἐκ μέρους σας· ἐὰν ὁ φίλος σας ἦναι στενοχωρημένος καὶ τὸν βοηθήσητε διά τινος χρηματικοῦ ποσοῦ, δανείζοντες αὐτῷ ἄνευ τόκου, ἢ καὶ χαρίζοντες αὐτῷ τοῦτο, θὰ εὐχαριστήσητε τὴν καρδίαν σας, καὶ ὅλος ὁ κόσμος θὰ σᾶς ἐπαινέσῃ. Ἀλλ' ἅπαντα ταῦτα δὲν εἶναι ἐργασίαι ἐμπορικαὶ ἢ βιομηχανικαὶ, δὲν παράγει τις οὔτω. Ἕκαστος ἔχει τὸ δικαίωμα καὶ συχνάκις τὸ χρέος νὰ ἀπολαμβάνῃ ἐντίμως ἐκ τῶν κεφαλαίων του ὅσον περισσότερον δύναται.

Γέρω-Πέτρος (εἰς τὸν ἀνεψιόν του Γρηγόριον). — Οἱ φίλοι σου, οἱ ὁποῖοι εἶναι τόσον καλοὶ, ἐργάζονται δωρεάν;

Γρηγόριος. — Τοῦτο διαφέρει. Ἡ ἐργασία κουράζει, ἔπειτα ὁ ἐργάτης ἔχει ἀνάγκην νὰ ζήσῃ· ἐνῷ ὅταν δανείζῃ τις δὲν κοπιάζει· ἔπειτα οἱ κεφαλαιοῦχοι εἶναι πάντοτε πλούσιοι.

Διδάσκαλος. —Ὁ ἐργάτης πληρώνεται διότι προσφέρει ὑπηρεσίαν, καὶ ὁ κεφαλαιοῦχος πληρώνεται ἐπίσης διότι προσφέρει ὑπηρεσίαν. Σεῖς οἱ ἐργάται βλέπετε μόνον τὴν χειροποίητον ἐργασίαν, ὡς νὰ μὴν ὑπῆρχεν ἄλλος τρόπος δι' οὗ νὰ ὑπηρετήσῃ τις τὸν ἄνθρωπον. Δύναταί τις, ἐκτὸς τῶν χειρῶν, νὰ ἐργασθῇ καὶ ἀλλέως, καὶ ἀρκετὰ σκληρὰ μάλιστα. Σᾶς βεβαιώνω ὅτι χωρὶς νὰ σκάψω, ῥάψω, ῥυκανίσω εἶμαι πολὺ κουρασμένος πολλάκις τὸ ἑσπέρας. Ἀλλὰ χωρὶς νὰ σᾶς ὁμιλήσω περὶ ἐμοῦ, ἴδετε π. χ. τὸν ἰατρὸν, τί θὰ ἔκαμνεν ἐὰν ἐζήτουν νὰ ἐπισκέπτηται τοὺς ἀσθενεῖς του δωρεάν;

Ἀκούσατε· προχθὲς ἤμην εἰς τὴν πρωτεύουσαν, καὶ ἐπῆγα εἰς ἑνὸς πλουσίου ἐμπόρου. Ἐπέρασα ἀπὸ πολλὰ γραφεῖα ἔνθα ὑπάλληλοι ἔγραφον μετὰ πολλῆς προθυμίας, καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸ γραφεῖόν του. Τὸ γραφεῖόν του τοῦτο συνεκοινώνει μὲ τὸν κοιτῶνά του. Ἡ τῆς συγκοινωνίας θύρα δὲν κλείει ποτέ. Τὰ ἔπιπλα τῶν δωματίων ἦσαν ἁπλᾶ. Αἱ θῆκαι ἦσαν πλήρεις ἐγγράφων, σημειώσεων· μικρά τις τράπεζα παρὰ τῇ κλίνῃ, πλήρης βιβλίων, ἐπιστολαὶ προερχόμεναι ἐκ διαφόρων μερῶν τοῦ κόσμου, ἐδείκνυον σαφῶς ὅτι ὁ ἔμπορος εἰργάζετο καὶ τὴν νύκτα.

Τίς νομίζετε ὅτι ἐργάζεται περισσότερον καὶ κοπιωδέστερον, ὁ ἔμπορος, ἢ οἱ ὑπάλληλοί του;

Γέρω-Πέτρος. —Εἰξεύρω ἐγὼ τὶ τρέχει, ὁ ἔμπορος.

Διδάσκαλος. —Ἀναμφιβόλως, τὸ ἑσπέρας ὁ ὑπάλληλος πηγαίνει εἰς τὴν οἰκίαν του, ἄνευ φροντίδος, ἀναπαύεται, κατακλίνεται καὶ κοιμᾶται ἡσύχως. Ὁ ἔμπορος ἐξακολουθεῖ νὰ σκέπτηται τί ἔκαμε, τί θὰ κάμῃ, καὶ τὴν ἡμέραν μάλιστα καθ' ἣν τὸν εἶδον, εἶχε χάσει σημαντικόν τι ποσόν· τίς εἰξεύρει ἐὰν ἀκόμη μία ἢ δύο τοιαῦται ζημίαι δὲν θὰ τὸν καταστρέψουν!

Digitized by Google

Πέτρος.—Ἀλλὰ τί λοιπὸν παράγει ὁ ἔμπορος ἐργαζόμενος;

Διδάσκαλος.—Πολλὰ πράγματα! Ἡ ἐργασία του μᾶς κάμνει νὰ ἔχωμεν καφὲν, ὀρύζιον, σάκχαρι, ἀρωματικὰ εὐθηνότερα, καὶ ἄλλα ἀκόμη πράγματα. Ἅπαντα δὲ ταῦτά εἰσιν ἐργασία διανοητική.

Γρηγόριος.—Ἀλλ' ὅσοι ἐργάζονται διανοητικῶς, δηλ. ὅσοι παρέχουσιν ὑπηρεσίας εἴτε διὰ τῆς διανοίας των εἴτε διὰ τῶν γνώσεών των, πληρώνονται οὕτως ἢ ἄλλως, ἐνῷ τὰ χρήματα δὲν ἐργάζονται. Διατί ἀμείβουσι τοὺς δανείζοντας (διατί τὸ κεφάλαιον φέρει τόκον);

Διδάσκαλος.—Τὸ σφυρίον δὲν ἐργάζεται, οὔτε ἡ βελόνη, ἀλλ' ἡ χεὶρ ἥτις κρατεῖ τὸ ἐργαλεῖον καὶ ὁ νοῦς ὁ ὁποῖος διευθύνει ἢ ὀφείλει νὰ διευθύνῃ τὴν χεῖρα. Ὥστε τὰ χρήματα εἶναι ὄργανον—ἢ ἀντιπροσωπεύουσι τὰ ὄργανα δι' ὧν δύναταί τις νὰ ἀγοράσῃ,—ἡ διάνοια ὅμως κανονίζει τὴν χρῆσιν.

Ἴδετε, π.χ., τὸν ἔμπορον περὶ τοῦ ὁποίου σᾶς ὡμίλουν· ἐγίνωσκεν ὅτι ὁ καφὲς θὰ λείψῃ· γράφει εἴς τινα παραγωγέα (φυτευτὴν) τοῦ καφὲ ἐν Βραζιλίᾳ, καὶ ἀγοράζει παρ' αὐτοῦ 100,000 δρ. καφέ. Φορτώνει τὸν καφὲν τοῦτον ἐπὶ πλοίου τινὸς διὰ νὰ τὸν μεταφέρῃ εἰς Εὐρώπην. Δυστύχημά τι θαλάσσιον καταστρέφει τόν τε καφὲν καὶ τὸ πλοῖον. Ἀγοράζων καὶ μεταφέρων ὁ ἔμπορος τὸν καφὲν προσέφερεν ὑπηρεσίαν, ἧς τὴν πληρωμὴν οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ ἀρνηθῇ· δὲν εἶναι δίκαιον νὰ ἀποζημιωθῇ ἐν μέρει διὰ τὴν ἀπώλειαν ταύτην;

Γέρω-Πέτρος.—Καὶ ἐὰν ὁ ἔμπορος δὲν ἔχῃ ἀρκετὰ χρήματα καὶ τὸν δανείσω, εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς νὰ ἐσυντρόφευα μετ' αὐτοῦ. Πολλάκις λέγουν: ἂς κάμωμεν ὁμοῦ τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην.

Διδάσκαλος.—Ἀληθῶς. Καὶ ὅταν συντροφεύσῃ τις οὕτως, συμφωνεῖ ὑπὸ τοὺς ἑξῆς ὅρους. Ἢ ὁ κάτοχος τοῦ κεφαλαίου ζητεῖ νὰ μοιράσῃ τὰ κέρδη καὶ τὰς ζημίας· ἢ λέγει· ἐπειδὴ θὰ διευθύνῃς τὴν ἐπιχείρησιν, καὶ ἐγὼ δὲ μόνον τὰ χρήματα προσφέρω, θὰ καταγίνωμαι δὲ συγχρόνως καὶ εἰς ἄλλας ἐργασίας, εὐχαριστοῦμαι μὲ 12 %. Ἐπειδὴ θὰ διευθύνῃς τὸ κεφάλαιον εἶναι δίκαιον νὰ λάβῃς (ἀφοῦ πληρώσῃς εἰς ἐμὲ 12 %) ὅλον τὸ κέρδος· ἐξ ἄλλου μέρους, ἐπειδὴ δὲν λαμβάνω μέρος εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐπιχειρήσεως, δὲν θέλω νὰ ἐκτεθῶ εἰς τὰς ζημίας ἃς ἡ ἀμέλεια ἢ ἡ ἀνικανότης σου δύναται νὰ ἐπιφέρῃ. Ὥστε ἰδοὺ τὰ κεφάλαιά μου· κερδίσῃς ἢ ὄχι, εἶναι τὸ αὐτὸ δι' ἐμὲ, διότι θὰ μοὶ δώσῃς πάντοτε 12 % κατ' ἔτος.

Γέρω-Πέτρος.—Ὁ ἰδιοκτήτης ποσοῦ 10,000 δρ. εἴτε ἀγοράσῃ κτῆμα, εἴτε οἰκίαν, εἴτε τὰς ἐμπορευθῇ, εἴτε δανείσῃ τὰς 10,000 ταύτας δραχμῶν εἰς ἄλλον τινὰ, πρέπει πάντοτε τὰ χρήματα ταῦτα νὰ τῷ ἀποφέρωσί τι, ἐνοίκιον, κέρδος ἢ τόκον· ἄλλως, ἢ οὐδεὶς θὰ οἰκονόμει τι, ἤ, ὅπερ λίαν λυπηρὸν, ἕκαστος θὰ ἔκρυπτε τὰ οἰκονομηθέντα χρήματα. Ὥστε, εἶναι βέβαιον ὅτι ἄνευ κεφαλαίου οὐδὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γείνῃ, καὶ ὅτι εἶναι εὐτύχημα νὰ ἔχῃ τις πίστωσιν, νὰ δύναται νὰ δανείζηται ὁπόταν θέλῃ καὶ νὰ πληρώνῃ τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην εὐχαρίστως.

Διδάσκαλος.—Μετὰ πολλῆς μάλιστα εὐχαριστήσεως, διότι ὁ ξυλουργὸς ὁ στερούμενος σανίδων, ὁ σιδηρουργὸς ὁ στερούμενος σιδήρου, πῶς θὰ εἰργάζοντο; Τὸ κεφάλαιον ὅπερ δανείζονται τοῖς ἐπιτρέπει νὰ παράγωσιν ἐμπορεύματα, ἤ, ὡς λέγουσι, νὰ κερδίζωσι χρήματα, καὶ δίδουσιν εὐγνωμόνως μικρὸν μέρος τοῦ κέρδους των εἰς ἀντάλλαγμα τοῦ δανείου, δι' οὗ ἠδυνήθησαν νὰ πραγματοποιήσωσι τὸ κέρδος τοῦτο. Τὸ ἀντάλλαγμα τοῦτο εἶναι πληρωμὴ ὑπηρεσίας. Ὁ τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην παρασχὼν, ἐστερήθη ἐπί τινα καιρὸν τοῦ κεφαλαίου του· ἡ στέρησις αὕτη ἀξίζει ἀποζημίωσιν. Ὁ ζητῶν νὰ δανεισθῇ χρήματα δωρεὰν (ἐκτὸς ἐὰν χάριν φιλίας πράξῃ τις τοῦτο), πράττει τὸ αὐτὸ ὡς νὰ ἐζήτει δωρεὰν ὑποδήματα: πᾶσα ἐργασία καὶ ὑπηρεσία ἔχει δικαίωμα ἀντιμισθίας.

Α. Βερναρδάκης.

Ἕπεται συνέχεια.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΚΗΡΙΟΥ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 658.

Ἀρκετὰ εἴπομεν περὶ τῆς βαρύτητος τοῦ ἀέρος. Πρέπει νὰ σᾶς ὁμιλήσω ἤδη καὶ περὶ ἄλλης αὐτοῦ ἰδιότητος. Ὅτε ἐσχάτως σᾶς ἐκανονοβόλησα διὰ τοῦ αὐτοσχεδίου μου πυροβόλου, εἴδετε ὅτι τὸ ἓν στούπωμα τοῦ σωλῆνος ἐσπρώχθη ἐντὸς αὐτοῦ ἥμισυν δάκτυλον, ἢ τρία τέταρτα τοῦ δακτύλου, πρὶν ἢ τὸ ἄλλο ἐκτιναχθῇ. Τοῦτο γίνεται διότι ὁ ἀὴρ εἶναι ἐλαστικός· καὶ δι' αὐτήν του τὴν ἐλαστικότητα κατωρθώσαμεν νὰ πυκνώσωμεν διὰ τῆς πνευματικῆς ἀντλίας τὰ ἀτμοσφαιρικὰ μόρια ἐντὸς τῆς χαλκῆς φιάλης. Θέλω νὰ σᾶς δώσω νέαν ἀπόδειξιν τῆς θαυμασίας ταύτης ἐλαστικότητος τοῦ ἀέρος. Λαμβάνω λοιπὸν ἓν περικάλυμμα, τὴν μεμβράναν ταύτην φέρ' εἰπεῖν, ἥτις δύναται νὰ περιλάβῃ ἀέρα, ἥτις δὲ δύναται καὶ νὰ συσταλῇ καὶ νὰ ὀγκωθῇ, καὶ ἑπομένως νὰ μᾶς δίδῃ τὸ μέτρον τῆς ἐλαστικότητος τοῦ περιεχομένου.

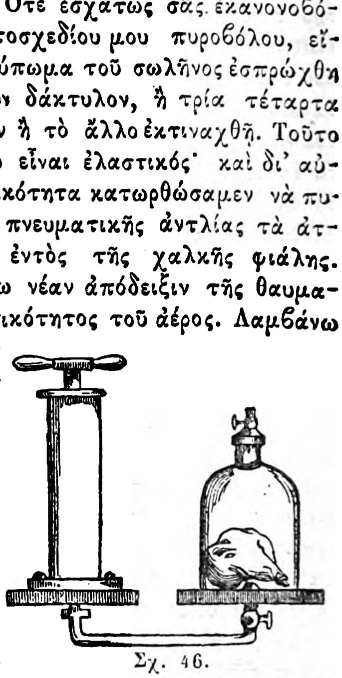

Σχ. 46.

Εἰς τὴν φοῦσκαν ταύτην ἐγκλείω ὀλίγην ποσότητα ἀέρος, καὶ τὴν θέτω ὑπὸ τὸν κώδωνα τῆς πνευματικῆς ἀντλίας. Καθ' ὅσον λοιπὸν ἀφαιρῶ τὸν ἐντὸς τῆς φούσκας ἀέρα, καὶ ἑπομέ-

Digitized by Google

νως ἐλαττῶ τὴν ἐπ᾽ αὐτῆς πίεσιν τοῦ ἀέρος ἐκείνου, κατὰ τοσοῦτον ὁ ἐντὸς τῆς φούσκας ἀὴρ ἐκτείνεται, καὶ ἐκτείνει αὐτὴν, εἰς βαθμὸν ὥστε νὰ πληρώσῃ ὅλον τὸν κώδωνα. Ἅμα δὲ ἀφαιρέσω τὸ κενὸν, συστέλλεται ἡ φούσκα καὶ συμμαζόνεται. Τοῦτο μᾶς δεικνύει τὴν ἐλαστικότητα τοῦ ἀέρος, ἤτοι τὴν ἰδιότητα καθ' ἣν ἠμπορεῖ νὰ πιέζεται ἢ νὰ ἐκτείνεται, καὶ ἥτις εἶναι χρησιμωτάτη εἰς τὴν οἰκονομίαν τῆς πλάσεως.

Ἂς μεταβῶμεν ἤδη εἰς ἄλλην ἐξέτασιν οὐχ ἧττον περίεργον. Εἴδομεν ὅτι τὸ κηρίον μᾶς δίδει διάφορα προϊόντα, τὴν καπνιὰν, τὸ ὕδωρ, καὶ ἄλλο τι, τὸ ὁποῖον μᾶς μένει ἀκόμη νὰ μελετήσωμεν. Τὸ νερὸν δὲν μᾶς διέφυγεν. Ἀλλὰ τὰ ἄλλα προϊόντα ἐπέταξαν εἰς τὸν ἀέρα, καὶ πρέπει νὰ προσπαθήσωμεν νὰ τὰ συλλάβωμεν καὶ αὐτά.

Τὸ ἀκόλουθον πείραμα θέλει μᾶς ὁδηγήσει. Θέτομεν τὸ κηρίον ἐπὶ βάθρου διαπνεομένου καὶ ὑπὲρ τὸ κηρίον θέτομεν καπνοδόχον, ἥτις δὲν τὸ ἐμποδίζει νὰ καίῃ, διότι ἀφήσαμεν νὰ διέρχηται ὁ ἀὴρ ἄνωθεν καὶ κάτωθεν. Κατ' ἀρχὰς βλέπετε ὀλίγην ὑγρασίαν. Εἶναι τὸ νερὸν, τὸ γνωρίζομεν, σχηματισθὲν ἐκ τῆς ἐνεργείας τοῦ ἀέρος ἐπὶ τοῦ ἀναπτυσσομένου ὑδρογόνου. Ἐκτὸς τούτου ὅμως ὑπάρχει καὶ ἄλλο τι ἐξερχόμενον ἐκ τοῦ σωλῆνος τῆς καπνοδόχου. Δὲν εἶναι ὑγρασία, δὲν εἶναι νερὸν, οὔτε οὐσία τις δυναμένη νὰ συμπυκνωθῇ. Πρέπει δὲ νὰ ἐξετάσωμεν καὶ τὴν οὐσίαν ταύτην, διότι περιέχει παραδόξους ἰδιότητας. Τὸ ἐξερχόμενον ἐκ τῆς καπνοδόχου θὰ ἴδητε ὅτι σχεδὸν ἀρκεῖ διὰ νὰ σβύσῃ τὸ φῶς ὅταν τὸ πλησιάζω εἰς τὸν σωλῆνα. Ἂν τὸ ἐκθέσω ἐντελῶς εἰς τὸ ρεῦμα τῆς οὐσίας ταύτης σβύνει ἀμέσως. Τὸ ἀέριον τὸ ἐναντίον εἰς τὴν καῦσιν ἠξεύρομεν ὅτι εἶναι τὸ ἄζωτον. Συμπεραίνετε ἑπομένως ὅτι τὸ ἐξερχόμενον ἐκ τῆς καπνοδόχου καὶ σβύνον τὸ φῶς, εἶναι ἄζωτον.

Ἀλλ' εἶναι μόνον ἄζωτον; Δὲν ὑπάρχει καὶ

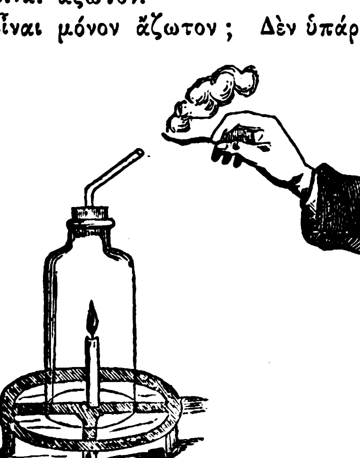

Σχ. 47.

ἄλλο τι σῶμα ἀναμεμιγμένον εἰς αὐτό; Ἂς ἐξετάσωμεν. Ἐπιτρέψατέ μοι ὅμως ἐδῶ νὰ μεταχειρισθῶ τρόπον ὃν μοὶ ἐδίδαξεν ἡ ἐπιστήμη μου, διὰ νὰ γνωρίσητε πῶς ἐξετάζονται τὰ τοιαῦτα ἀέρια. Λαμβάνω φιάλην κενὴν, καὶ κρατῶν αὐτὴν ὑπεράνω τῆς καπνοδόχου (ὅρ. Σχ. 47), συνάγω ἐντός της μέρος τῶν προϊόντων τῆς καύσεως τοῦ κηρίου. Ἐντὸς ὀλίγου θὰ ἴδωμεν ὅτι περιέχει ἀέρα ἀκατάλληλον εἰς τὴν καῦσιν, καὶ ἔχοντα ἄλλας ἰδιότητας.

Ἐδῶ λαμβάνω ὀλίγον ἀσβέστην, καὶ χύνω ἐπάνω του κοινὸν νερόν. Τὸ κοινὸν νερὸν ἀρκεῖ. Ταράττω τὸ μίγμα ἐπὶ ἓν λεπτὸν ἢ δύω, τὸ διϋλίζω ἢ στραγγίζω ἔπειτα διὰ πορώδους χαρτίου, καὶ λαμβάνω ἀμέσως νερὸν καθαρόν. Ἔχω ἀρκετὴν ποσότητα τοῦ ὑγροῦ τούτου εἰς ἄλλην φιάλην. Ἀλλὰ προτιμῶ νὰ μεταχειρισθῶ τοῦτο ὃ παρήγαγον ἐπὶ παρουσίᾳ σας. Ἂν τώρα χύσω ὀλίγον ἐκ τοῦ ἀσβεστονέρου τούτου, τοῦ μείναντος τόσον καθαροῦ εἰς τὴν φιάλην ἥτις περιέχει τὸ ἀέριον τὸ παραχθὲν ἐκ τοῦ κηρίου, θὰ ἴδητε ἀμέσως περίεργον ἀλλοίωσιν. Βλέπετε; Τὸ νερὸν ἔγινε κατάλευκον. Τοιοῦτο ἀποτέλεσμα διόλου δὲν συμβαίνει ἂν χύσητε τὸ ἀσβεστόνερον εἰς φιάλην περιέχουσαν μόνον ἀέρα. Ἰδοὺ, ἡ φιάλη αὕτη εἶναι πλήρης ἀέρος. Χύνω εἰς αὐτὴν ὀλίγον ἀσβεστόνερον. Ἀλλ' οὔτε τὸ ὀξυγόνον, οὔτε τὸ ὑδρογόνον τὸ περιεχόμενον ἐντὸς τοῦ ἀέρος τούτου δὲν ἐπιφέρουσι κανὲν ἀποτέλεσμα ἐπὶ τοῦ ὕδατος, καὶ τοῦτο μένει καθαρὸν ὡς πρίν. Ὅσον καὶ ἂν τὸ κινήσω καὶ τὸ ἀνακατώσω, οὐδεμία ἀλλοίωσις γίνεται. Ἅμα ὅμως διαθέσω τὴν φιάλην μου οὕτως ὥστε νὰ φέρω τὸ ἀσβεστόνερον εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν προϊόντων τῆς καύσεως τοῦ κηρίου, τὸ χρῶμά του τάχιστα ἀλλάζει, καὶ γίνεται γαλακτῶδες. Ὁ ἀσβέστης λοιπὸν, ὅστις ἀφανὴς περιέχεται εἰς αὐτὴν τὴν ἀνάλυσιν, συνδέεται μετά τινος τῶν προϊόντων τοῦ κηρίου. Τοῦτο λοιπὸν εἶναι τὸ ζητούμενον προϊὸν, περὶ οὗ θὰ σᾶς ὁμιλήσω. Ἡ ἀφανὴς οὐσία γίνεται φανερὰ διὰ τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ. Ἠξεύρομεν ὅτι τὸ ἀσβεστόνερον δὲν ἐνεργεῖ οὔτε ἐπὶ τοῦ ὀξυγόνου, οὔτε ἐπὶ τοῦ ἀζώτου, (τῶν δύω συστατικῶν τοῦ ἀέρος), οὔτε ἐπὶ τοῦ ὕδατος αὐτοῦ. Ἄρα τὸ ἀποτέλεσμα ὃ εἴδομεν ὀφείλεται εἰς ἄλλο τι προϊὸν τοῦ κηρίου. Λαμβάνοντες δὲ τὴν ὑποστάθμην, ἢ τὸ καταπάτιον, τοῦ γαλακτώδους αὐτοῦ μίγματος τοῦ ἀσβεστονέρου καὶ τοῦ ἀτμοῦ τοῦ κηρίου, καὶ ἐξετάζοντες αὐτὴν, εὑρίσκομεν ὅτι ὁμοιάζει πολὺ τὴν λεγομένην κρητίδα ἢ γαλλικὴν λευκογραφίδα γῆν (craie). Καὶ τῷ ὄντι, ἂν καλῶς ἐρευνήσωμεν, εὑρίσκομεν ὅτι εἶναι κρητίς. Οὕτω λοιπὸν σπουδάζοντες τὰ καθέκαστα τοῦ πειράματος τούτου, καὶ ἀνατρέχοντες εἰς τὰς πηγὰς τῆς παραγωγῆς τῆς κρητίδος ταύτης, κατωρθώσαμεν νὰ φθάσωμεν εἰς βεβαίαν γνῶσιν τῆς φύσεως τῆς καύσεως τοῦ κηρίου. Ἀνακαλύπτομεν δὲ ὅτι ἡ ὕλη αὕτη ἡ ἐξερχομένη ἐκ τῆς φλογὸς τοῦ κηρίου εἶναι ἐντελῶς ἡ αὐτὴ

Digitized by Google

πρὸς τὴν οὐσίαν ἥτις θὰ ἐξήρχετο ἐξ ὑγρᾶς κρητίδος ἥτις θὰ ἐπυρόνετο ἰσχυρῶς ἐντὸς χωνευτηρίου. Ἐντελὴς θὰ ἦτον ἡ ταυτότης τῶν δύω οὐσιῶν.

Ἀλλ' ἔχομεν καὶ εὐκολώτερον τρόπον τοῦ νὰ παραγάγωμεν τὴν οὐσίαν ταύτην εἰς μεγαλητέραν ποσότητα, ὥστε ἀκριβέστερον νὰ δυνηθῶμεν νὰ σπουδάσωμεν τὸν γενικὸν αὐτῆς χαρακτῆρα· διότι τὴν εὑρίσκομεν ἄφθονωτάτην εἰς πάμπολλα μέρη, ὅπου δὲν τὴν ὑποπτεύομεν. Ὅλοι οἱ ἀσβεστόλιθοι περιέχουσι πολὺ ἐκ τοῦ ἀερίου τούτου τοῦ ἐξερχομένου ἐκ τοῦ κηρίου. Οἱ χημικοὶ τὸ ὠνόμασαν *ἀνθρακικὸν ὀξύ*. Ἡ κρητίς, τὰ ὄστρακα, τὰ κοράλια περιέχουσι καὶ αὐτὰ πολὺν ἐκ τοῦ περιέργου τούτου ἀέρος, ὅστις γίνεται στερεὸς ἐντὸς τῶν ὀρυκτῶν τούτων· δι' ὃ καὶ χημικός τις (ὁ Βλὰκ) τὸ ὠνόμασεν «ἀέρα στερεοποιηθέντα», διότι ἐντὸς τοῦ μαρμάρου, ἐντὸς τῆς κρητίδος, συνδεόμενος, στερεῖται τῆς ἰδιότητος τοῦ ἀερίου, καὶ γίνεται στερεός. Ἐκ τοῦ μαρμάρου εἶναι εὔκολον νὰ ἐξαγάγωμεν τὸ ἀέριον τοῦτο. Ἰδοὺ ὀλίγον ἁλυκὸν ἢ ὑδροχλωρικὸν λεγόμενον ὀξὺ εἰς τὸ ἀγγεῖον τοῦτο. Τὸ λοιπὸν ὅλον εἶναι μέχρι τοῦ πυθμένος πλῆρες ἀέρος, μόνου ἀέρος, ὡς βλέπετε ὅταν εἰσάγω ἐντὸς αὐτοῦ τὸ ἀνημμένον κηρίον. Τὰ λιθάρια ταῦτα εἶναι μάρμαρον, ὡραῖον μάρμαρον. Τὰ ρίπτω ἐντὸς εἰς τὸ ἀγγεῖον, καὶ ἀμέσως βλέπετε ὡς μίαν βράσιν. Καὶ ὅμως οὐδεὶς ἀτμὸς ἀναπτύσσεται· ἂν δὲ βυθίσω ἐκ νέου τὸ φῶς εἰς τὴν φιάλην, θὰ ἔχω τὸ ἴδιον ἀποτέλεσμα ὃ εἶχα ὅτε ἐξέθεσα τὸ φῶς εἰς τὸν ἀέρα τὸν ἐξερχόμενον ἐκ τῆς καπνοδόχου τοῦ καιομένου κηρίου. Εἶναι δὲ τὸ ἀποτέλεσμα τὸ ἴδιον, διότι ἡ ἀναπτυσσομένη οὐσία εἶναι ἡ ἰδία. Οὕτως ἠμποροῦμεν νὰ παραγάγωμεν ἄφθονον ἀνθρακικὸν ὀξύ. Ἡ φιάλη μου εἶναι ἤδη πλήρης. Καὶ δὲν εἶναι μόνον τὸ μάρμαρον τὸ περιέχον αὐτὸ τὸ ἀέριον. Εἰς τοῦτο τὸ μέγα ἀγγεῖον ἐδῶ ἔχω ὀλίγην κρητίδα πλυθεῖσαν, ἀφ' οὗ δηλαδὴ διὰ τοῦ ὕδατος ἀφῃρέθησαν τὰ χονδρότερα αὐτῆς μόρια, τοιαύτην τέλος, ὁποίαν μεταχειρίζονται αὐτὴν οἱ καθαρισταὶ τῶν ὑαλίων. Εἰς τὸ ἴδιον ἀγγεῖον προσθέτω καὶ νερόν. Εἰς τὸ ἄλλο τοῦτο φιάλιον ἔχω θειϊκὸν ὀξὺ ὁπωσοῦν δυνατόν. Τοῦτο τὸ ὀξὺ ἔχετε νὰ μεταχειρισθῆτε ἂν θέλετε νὰ ἐπαναλάβητε αὐτὰ τὰ πειράματα. Πρέπει ὅμως νὰ σᾶς προειδοποιήσω, ὅτι τὸ προϊὸν τοῦ θειϊκοῦ ὀξέος, ἐνεργοῦντος ἐπὶ τῆς κρητίδος εἶναι ἀδιάλυτον, ἐν ᾧ τὸ ὑδροχλωρικὸν ἢ ἁλυκὸν ὀξὺ δίδει ὕλην διαλυτήν, μὴ πυκνουμένην εἰς τὸ νερόν. Θὰ μ' ἐρωτήσετε ἴσως διατί τότε μετεχειριζόμην ταύτην τὴν μέθοδον. Ὁ λόγος εἶναι διότι θέλω νὰ παραγάγω πολὺ ἀέριον διὰ τοῦ πειράματος. Σεῖς ἠμπορεῖτε νὰ τὸ ἐπαναλάβητε, ἂν θέλετε, εἰς μικροτέρας διαστάσεις. Τὸ γενικὸν ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι τὸ ἴδιον, καὶ τὸ μέγα τοῦτο ἀγγεῖον πληροῦται ἀνθρακικοῦ ὀξέος ἐντελῶς τοῦ αὐτοῦ καὶ ἔχοντος τὰς αὐτὰς ἰδιότητας ὡς τὸ παραγόμενον ἐκ τῆς καύσεως τοῦ κηρίου εἰς τὸν ἀέρα. Ἀδιάφορον εἶναι διὰ τίνων διαφόρων μεθόδων ἀπεκτήσαμεν τὸ ἀνθρακικὸν τοῦτο ὀξύ· ἀρκεῖ διὰ νὰ τὸ σπουδάσωμεν ὅτι, ὡς θέλετε πεισθῇ, εἶναι τὸ ἴδιον μετὰ τοῦ ἐξερχομένου ἐκ τοῦ κηρίου, καὶ οὐδόλως ἀλλάσσει, δι' ὁποίας δήποτε μεθόδου καὶ ἂν τὸ παραγάγωμεν.

Ἂς ἐξετάσωμεν τὸ ἀέριον τοῦτο διὰ νὰ γνωρίσωμεν καὶ αὐτοῦ τὴν φύσιν. Ἔχω πλῆρες ἀνθρακικοῦ ὀξέος τοῦ ἀγγεῖον τοῦτο. Ὡς καὶ τῶν ἄλλων, ἂς ἰδῶμεν καὶ τούτου τὴν καῦσιν. Βλέπετε· δὲν καίεται, οὔτε βοηθεῖ τὴν καῦσιν. Ὅτι εἰς τὸ ὕδωρ κυρίως δὲν διαλύεται τὸ εἰκάζετε, ἀφ' οὗ τὸ διατηρῶ εὐκόλως ἐνταῦθα ὑπεράνω τοῦ ὕδατος, καὶ μένει ἀμετάβολον. Ὅτι δὲ ἐπενεργεῖ ἐπὶ τοῦ ἀσβεστονέρου, καὶ καθιστᾷ αὐτὸ ἀδιαφανὲς καὶ λευκόν, σᾶς τὸ ἔδειξα. Ἐνθυμηθῆτε, παρακαλῶ, ὅτι ὅταν λευκαίνῃ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον τὸ ἀσβεστόνερον, παράγει ἀνθρακικὸν ἅλας τιτάνου, ἢ ἀσβεστόλιθον.

Πρέπει ὅμως νὰ σᾶς δείξω ὅτι πραγματικῶς καὶ μέχρι τινὸς διαλύεται εἰς τὸ νερόν, καὶ ἑπομένως ὅτι κατὰ τοῦτο διαφέρει τοῦ ὀξυγόνου καὶ τοῦ ὑδρογόνου. Διὰ τούτου τοῦ ὀργάνου ἐδῶ θὰ κατορθώσωμεν ταύτην τὴν ἀνάλυσιν. Εἰς τὸν πυθμένα τοῦ ὀργάνου ἔχω μάρμαρον καὶ ὀξύ· ὑπεράνω δὲ αὐτῶν ἔχυσα ψυχρὸν νερόν. Διέθεσα δὲ οὕτω τὰ ἀγγεῖα, ὥστε τὸ ἀέριον δύναται νὰ μεταβῇ ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἄλλο. Θὰ θέσω τὸ ὄργανον εἰς ἐνέργειαν, καὶ θὰ ἴδῆτε ὅτι τὸ ἀέριον θ' ἀναβαίνῃ κοχλάζον διὰ τοῦ νεροῦ, ὡς ἀνέβαινε δι' ὅλης τῆς νυκτός, διὰ νὰ ἔχωμεν τὸ πείραμα ἕτοιμον. Εὐθὺς θὰ σᾶς δείξω ὅτι μέρος τῆς οὐσίας ταύτης ἀληθῶς διελύθη εἰς τὸ νερόν. Ἰδοὺ χύνω ἐκ τοῦ νεροῦ τούτου ὀλίγον εἰς τὸ ποτήριον, καὶ τὸ δοκιμάζω. Εἶναι ὑπόξυνον εἰς τὴν γεῦσιν, διότι περιέχει ἀνθρακικὸν ὀξύ. Ἂς προσθέσωμεν ὀλίγον ἀσβεστόνερον, διὰ ν' ἀναγκάσωμεν τὸ ἀνθρακικὸν ὀξὺ, ἂν ὑπάρχῃ εἰς τὸ νερόν, νὰ φανερωθῇ. Τὸ βλέπετε· τὸ ἀσβεστόνερον ἔγινε θολὸν καὶ ὑπόλευκον. Ἰδοὺ ἀπόδειξις ὅτι τὸ νερὸν τοῦ ποτηρίου περιεῖχεν ἀνθρακικὸν ὀξύ.

Πρέπει νὰ σᾶς εἰπῶ προσέτι ὅτι τὸ ἀέριον τοῦτο εἶναι πολὺ βαρύ, βαρύτερον τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος. Εἰς τὸν πίνακα ὃν ἐδῶ σᾶς ἐκθέτω βλέπετε τὸ σχετικὸν βάρος τῶν ἀερίων ὅσα ἐξητάσαμεν.

Τὸ λίτρον	τοῦ ὑδρογόνου	βαρύνει	0,089	γραμμ.
»	ἀτμοσφ. ἀέρος	»	1,000	»
»	τοῦ ἀζώτου		1,256	»
»	τοῦ ὀξυγόνου		1,430	»
»	τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος		1,967	»

Ἓν λοιπὸν λίτρον ἀέρος βαρύνει ἓν γραμμάριον, ἓν δὲ ἀνθρακικοῦ ὀξέος σχεδὸν τὸ διπλάσιον. Περὶ τούτου δὲ δυνάμεθα νὰ πεισθῶμεν καὶ

Digitized by Google

διὰ πολλῶν πειραμάτων. Λαμβάνω ὑάλινον ἀγγεῖον περιέχον μόνον ἀέρα, καὶ ἐκ τούτου τοῦ ἀγγείου προσπαθῶ νὰ χύσω εἰς αὐτὸ ὀλίγον ἀνθρακικὸν ὀξύ. Ἆρά γε τὸ κατώρθωσα; Ἐπειδὴ καὶ αὐτὸ εἶναι διαφανὲς καὶ ἄχρουν ἀέριον ὡς καὶ ὁ ἀήρ, ἡ ὄψις δὲν μοὶ λέγει τίποτε. Ἀλλ' ἂς βυθίσω φῶς εἰς τὸ ποτήριον. Ἰδοὺ σβύνει· τὸ ποτήριον λοιπὸν περιέχει ἀνθρακικὸν ὀξύ· ἄρα τοῦτο εἶναι βαρύτερον τοῦ ἀέρος, ἀφ' οὗ ἐχύθη ἐκ τοῦ ἀγγείου εἰς τὸ ποτήριον. Ἂν ἤθελον καὶ εἰς ἄλλην δοκιμὴν νὰ ὑποβάλω τὸ περιεχόμενον

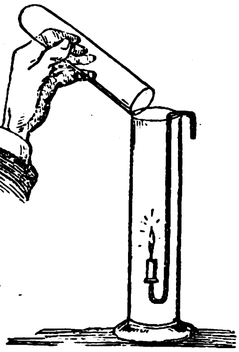

Σχ. 48.

τοῦ ποτηρίου, νὰ χύσω δηλαδὴ ἀσβεστόνερον εἰς αὐτό, θὰ σᾶς ἔπειθον ἐπίσης περὶ τῆς παρουσίας τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος. Ἰδοὺ καὶ τὸ μικρὸν τοῦτο φιάλιον. Βυθίζω αὐτὸ εἰς τὸ δοχεῖον τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος (δυστυχῶς ὑπάρχουσι πέριξ ἡμῶν πολλὰ φυσικὰ δοχεῖα ἀνθρακικοῦ ὀξέος), καὶ ἀντλῶ ἐξ αὐτοῦ. Ἂν τὸ ὀξὺ εἶναι βαρύτερον τοῦ ἀέρος, θὰ μείνῃ ἐντὸς τοῦ φιαλίου μου, καθὼς ἂν εἶχον ἀντλήσει νερὸν δι' αὐτοῦ. Ἂς ἴδωμεν. Βυθίζω κηρίον εἰς τὸ φιάλιον, καὶ τὸ κηρίον σβύνει. Ἄρα τὸ φιάλιον περιέχει ἀνθρακικὸν ὀξύ.

Δι' ἄλλου πειράματος μανθάνομεν τὸ βάρος του. Ἰδοὺ ἀγγεῖον κενὸν κρεμάμενον εἰς τὴν μίαν ἄκραν πλάστιγγος, καὶ ἰσορροποῦν μετὰ τῆς ἄλλης λεκάνης. Ἀλλ' ἅμα χύσω εἰς αὐτὸ ἀνθρα-

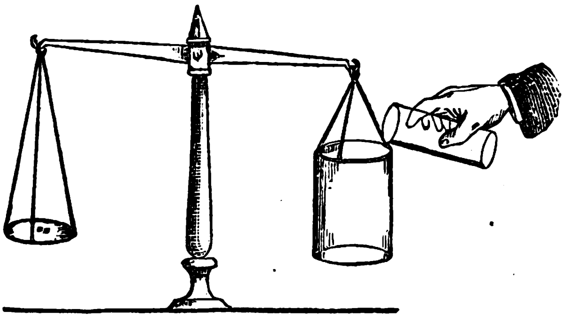

Σχ. 49.

κικὸν ὀξύ, τὸ βάρος αὐτοῦ ἀναβιβάζει τὴν ἄλλην πλάστιγγα. Καὶ διὰ τοῦ φωτὸς τώρα ἐξετάζων τὸ ἀγγεῖον τοῦτο, βλέπω ὅτι περιέχει ἀνθρακικὸν ὀξύ, διότι ἡ καῦσις παύει ἐντὸς αὐτοῦ. Ἂν φυσήσω σφαῖραν σαπωνίου, ἥτις, φυσικῷ τῷ λόγῳ, εἶναι πλήρης ἀέρος, καὶ τὴν ἀφήσω νὰ πέσῃ εἰς τὸ ἀγγεῖον τὸ περιέχον τὸ ἀνθρακικὸν ὀξύ, ἡ σφαῖρα θὰ ἐπιπλέῃ ἐπὶ τοῦ ἀερίου. Θὰ μεταχειρισθῶ πρῶτον μικρὸν σφαιρίδιον κολλωδίου. Δὲν ἠξεύρω ἀκριβῶς ὡς ποῦ ἀνέβη τὸ ἀνθρακικὸν ὀξύ, διότι δὲν φαίνεται. Τὸ σφαιρίδιον τοῦτο θὰ μᾶς τὸ δείξῃ, διότι ἐπιπλέει ἐπὶ τοῦ ἀερίου, καὶ ἀναβαίνει καθ' ὅσον αὐξάνω αὐτοῦ τὴν δόσιν. Τώρα τὸ ἀγγεῖον εἶναι σχεδὸν πλῆρες, καὶ νὰ ἴδωμεν ἂν ἠμπορέσω νὰ φυσήσω εἰς αὐτὸ σφαῖραν σαπωνίου, ἥτις ἐπίσης νὰ πλέῃ ἐντὸς αὐτοῦ. *(Ὁ καθηγητὴς φυσᾷ σφαῖραν σαπωνίου, καὶ τὴν ἀφήνει νὰ πέσῃ εἰς τὸ ἀνθρακικὸν ὀξύ.)* Πλέει περίπου εἰς τὸ μέσον τῆς φιάλης, διότι, εἰ καὶ ἔχουσα τὸ βάρος τοῦ περικαλύμματος τοῦ σαπωνίου, ἀλλὰ περιέχει ἀέρα, καὶ ὁ ἀὴρ εἶναι ἐλαφρότερος τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος.

Γνωρίζετε ἤδη τὰ κατὰ τὸ ἀέριον τοῦτο, τὴν παραγωγὴν αὐτοῦ ἐκ τοῦ κηρίου, τὰς φυσικὰς αὐτοῦ ἰδιότητας καὶ τὸ βάρος του. Εἰς τὴν προσεχῆ ἡμῶν συνδιάλεξιν θὰ σᾶς δείξω τὴν σύνθεσιν αὐτοῦ, καὶ πόθεν λαμβάνει τὰ στοιχεῖά του.

Α. Ρ. Ραγκαβης.

Ἕπεται συνέχεια.

ΟΙ ΜΕΛΛΟΝΥΜΦΟΙ ΤΗΣ ΣΠΙΤΖΕΒΕΡΓΗΣ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 66).

ΙΒ'

— Τέλος πάντων! ἀνέκραξε πρωΐαν τινὰ ὁ *πιλότος*, ἀφ' οὗ μετὰ προσοχῆς παρετήρησε τὸν ὁρίζοντα, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, ἡ θάλασσα θὰ ἦνε ἐλευθέρα πρὸς τὸ βορειανατολικὸν μέρος. Ἐλπίζω ὅτι εὐκόλως θὰ ἀποβιβασθῶμεν εἰς τὸν Μαγδαληνὸν ὅρμον καὶ ἐπειδὴ ἔχομεν οὔριον τὸν ἄνεμον θὰ δυνηθῶμεν νὰ πλησιάσωμεν πρὸς τὴν νῆσον τοῦ Πρίγκηπος.

— Ἀλλ' εἴμεθα ἤδη πλησίον, εἶπεν ὁ Βλονδῶ.

— Πλησίον! ἀπήντησεν ὁ Λάξ· ἔχετε καιρὸν ἀκόμη.

— Ἔχεις δίκαιον! ὑπέλαβεν ὁ πλοίαρχος, ἐλησμόνησα τὰς ὀπτικὰς ἐκείνας ἀπάτας, τὰς ὁποίας ἐδοκίμασα καὶ ἄλλοτε εἰς τὴν Γροενλάνδην.

Τῷ ὄντι, εἰς τὰς βορειοτάτας ἐκείνας χώρας ἡ ζωηρότης τῶν ἀντιθέσεων τῆς σκιᾶς καὶ τοῦ φωτός, τὸ ὕψος καὶ ἡ τραχύτης τῶν ἀκτῶν, ἀπατῶσι παραδόξως. Ἀπὸ ὀκτὼ λευγῶν ἀποστάσεως αἱ ἄκραι τῶν βράχων καὶ αἱ κορυφαὶ τῶν icebergs τόσον εὐκρινῶς διαγράφονται, ὥστε νομίζει τις ὅτι δύναται μετὰ μίαν στιγμὴν νὰ τὰ ψαύσῃ. Ὡς κάλλιστα παρετήρησεν ὁ φυσικὸς Κύριος Βὰν Βάερ, ἡ γυμνότης τοῦ ἐδάφους συντελεῖ ἀκόμη εἰς τὸ νὰ καθιστᾷ τὴν ἀπάτην μεγαλητέραν. Ἐκεῖ δὲν ὑπάρχουσιν οὔτε δένδρα, οὔτε θάμνοι, οὔτε οἰκίαι, οὔτε ἄλλο τι ἀντικείμενον, ὅπερ διὰ τῶν γνωστῶν εἰς τὸν ὀφθαλμὸν διαστάσεών του νὰ δύνηται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς σημεῖον συγκρίσεως, ὡς μέτρον.

Ἀναφέρεται εἰς τὰ ναυτικὰ χρονικὰ τῆς Δανιμαρκίας λίαν παράδοξον παράδειγμα τοιαύτης ἀπάτης. Ἀξιωματικός τις καλούμενος Ἕινσων εἶχεν ἀποσταλῆ παρὰ Φρειδερίκου τοῦ Β' εἰς

Digitized by Google

ἀναζήτησιν τῶν ἀπολεσθεισῶν ἀποικιῶν τῆς Γροενλάνδης· πάντες ἀνωμολόγουν ὅτι ὁ Ἕϊνσων ἦτο ναύτης δεξιὸς καὶ ἀληθῶς μετὰ θάρρους τότε καὶ συνέσεως εἶχεν ὑπερβῆ πολλὰς δυσκολίας καὶ ἐπιτυχῶς εἶχε πλεύσει πρὸς τὸν πρὸς ὃν ὅρον. Ἀφ' οὗ κατελήφθη ὑπὸ πολλῶν τρικυμιῶν καὶ διῆλθεν ἀπέραντα διὰ μέσου τεραστίων πάγων περάσματα, fields, ἔφθασε πρὸ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τῆς Γροενλάνδης. Ὁ ἄνεμος ἦτο οὔριος καὶ ἡ θάλασσα ἐλευθέρα πάγων. Μετ' ὀλίγας στιγμὰς ἐνόμιζεν ὅτι θὰ καταφθάσῃ τὴν ἀκτὴν, ἀλλ' ὅσον προὐχώρει τόσον ἡ φανταστικὴ ἐκείνη ἀκτὴ ἀπεμακρύνετο. Τέλος, ἐνόμισεν ὅτι ὑπερφυσική τις δύναμις τὸν ἐνέπαιζε· φόβος κατέλαβεν αὐτὸν καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Δανίαν λέγων ὅτι ἐν ᾧ ὁ ἄνεμος ἐφούσκονε τὰ ἱστία του ἀόρατοι δαίμονες ἐμπόδιζον τὸν πλοῦν. Ὁ καλὸς Ἕϊνσων δὲν ἐνόει ὅτι ἐγένετο θῦμα ὀπτικῆς ἀπάτης.

Οὕτως οἱ ναῦται τῆς *Ῥόζας Μαρίας*, οἵτινες δὲν εἶχον ἄλλοτε πλεύσει εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, ἐνόμιζον ὅτι μετ' οὐ πολὺ θὰ κατέφθανον τὴν ἄκραν τοῦ *Πρίγκηπος Καρόλου*, ἐξήγαγε δ' αὐτοὺς τῆς ἀπάτης ὁ Λάξ. Διέκρινον κάλλιστα τοὺς παγετῶνας τῆς νήσου ὑψουμένους παρὰ τῆς θαλάσσης τὴν ἀκτὴν ὡς κρυστάλλινα τείχη, τὰς τραχείας ἄκρας των καὶ μάλιστα τὴν ὀξεῖαν ἐκείνην καὶ γεγυμνωμένην ἄκραν, ἥτις ἐξέχει εἰς διακοσίων ποδῶν ὕψος καὶ καλεῖται ὁ *ἀντίχειρ τοῦ Διαβόλου*, ἀληθὴς τοῦ Σατανᾶ ἀντίχειρ ὀρθούμενος εἰς τὸ διάστημα ὡς τεραστία σιδηρᾶ βελόνη, χειρόκτιον τοῦ ὁποίου εἶνε τὰ μαῦρα νέφη τοῦ οὐρανοῦ.

Τὸ εὐμετάβλητον τοῦ ἀνέμου καὶ τῆς ἀτμοσφαίρας παρεῖχεν ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν νέαν ὄψιν εἰς τὴν παράξενον ἐκείνην χώραν.

Πότε δῖναι ἀτμοῦ τὴν περιεκάλυπτον πᾶσαν εἰς τὰς ἀπείρους δίπλας των, πότε οἱ αὐτοὶ οὗτοι ἀτμοὶ ὑψούμενοι ὥσπερ αὐλαία ἀπεκάλυπτον εἰς τὰ ὄμματα μακρὰν σειρὰν ὀρέων, τοῦ ἑνὸς ἐπὶ τοῦ ἄλλου ὡς ἂν ἦσαν βαθμῖδες ἀμφιθεάτρου ἢ τὰ κανονικὰ καθίσματα τῆς πυραμίδος τοῦ Χέοπος. Ἐνίοτε, ὅτε αἰφνίδιος ἐπεχύνετο ὁ ἥλιος, μέρος τῶν βραχωδῶν καὶ παγίνων τούτων προχωμάτων ἐφωτίζετο διὰ μιᾶς ὡς διὰ σπινθῆρος ἠλεκτρικοῦ. Ἔπειτα ῥεύματα ὁμίχλης ἐκάλυπτον πάλιν τὸν ἥλιον καὶ ἐσύριζε διὰ τῶν σχοινίων ὁ ἄνεμος καὶ ἔπιπτεν ἡ χιὼν εἰς γωνιώδεις κόκκους, ὁμοίους πρὸς ἀστέρας.

— Τί καιρός! ἔλεγέ τις ἐκ τῶν ναυτῶν γεννηθεὶς παρὰ τὴν Μεσόγειον, ὅταν συλλογίζωμαι ὅτι τώρα σκάζουν ἀπὸ τὴν ζέστην εἰς τὴν Γαλλίαν!

— Καὶ ὅτι, ἐπρόσθετεν ὁ ἄλλος, παρὰ τὸν ἰσημερινὸν λειόνει τὸ κατράμι ἀπὸ τὰ σανίδια τοῦ πλοίου. . . .

— Τί λαμπρὰ εἰκών! ἀνέκραξεν ἀφ' ἑτέρου ἡ Καρίνα μετ' εὐλαβοῦς ἐνθουσιασμοῦ. Ὁποῖα θαυμάσια ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ Δημιουργοῦ!

— Ναὶ, ἀληθῶς, ἐψιθύρισεν ὁ Βλονδῶ, «σύρε 'ς τὴν θάλασσα νὰ μάθῃς νὰ προσεύχεσαι», λέγουν καὶ οἱ Ἱσπανοί.

Καθὼς εἶχον πρότερον μακρόθεν διακρίνει τὴν νῆσον τοῦ *Πρίγκηπος Καρόλου*, οὕτω καὶ τώρα διέκρινον μακρὰν εἰς τὸν ὁρίζοντα τὴν νῆσον τοῦ *Ἀμστελοδάμου*, ἥτις πρὸς βορρᾶν εἶνε ὡς τὸ προπύργιον τοῦ Μαγδαληνοῦ ὅρμου, ἔπειτα δὲ τὸ ὀρεινὸν θέατρον (cirque) τοῦ ὅρμου τούτου, οὗ αἱ ὑπερεξέχουσαι ἄκραι δικαιολογοῦσιν ὡς καὶ πᾶσαι αἱ ἄλλαι αἱ ἐκεῖ πλησιόχωροι τὸ εἰκονικὸν ὄνομα, δι' οὗ οἱ Ὁλλανδοὶ ὠνόμασαν τὴν χώραν, καλέσαντες αὐτὴν Σπιτζεβέργην (μυτηρὰ βουνά).

Ὁ ἄνεμος ἐναντίος ἠνάγκαζε πάλιν τὸ πλοῖον νὰ λοξοδρομῇ, ἐπιπονώτατον δ' ἔργον ἦτο διὰ τὸ πλήρωμα νὰ χειρίζηται τὰ ὑπὸ τῆς χιόνος ἀπεσκληρυμένα σχοινία καὶ ν' ἀναβαίνῃ εἰς τοὺς ὀλισθηροὺς ἱστούς.

Ἂν καὶ ἦτο διαπεραστικὸν τὸ ψῦχος, ἡ Καρίνα ἐπέμενε νὰ μένῃ ἐπὶ τοῦ καταστρώματος καὶ πολὺ εὐχαριστεῖτο ὅτε ἀκτὶς ἡλίου διήνοιγε τοὺς πυκνοὺς ὄγκους τῆς ὁμίχλης. Ἀλλ' ὁ ὠχρὸς ἐκεῖνος ἥλιος τῶν πόλων, ὁ ἐπὶ τέσσαρας τοῦ ἔτους μῆνας ἐπιφαινόμενος, πόσον ὀλίγην δύναμιν ἔχει. Καθ' ἑκάστην στιγμὴν τὸν ἐπαπειλεῖ μέλας ἀτμὸς ὑψούμενος ἀπὸ τῶν ὑδάτων εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν ἢ αἰφνιδία τρικυμία καλύπτουσα μὲ μαῦρον σάβανον τὸ πρόσωπόν του. Καὶ ὅμως ἔχει ἐν τῇ ἀδυναμίᾳ του ἐπιμονὴν ἐρωμένου. Προσπαθεῖ ν' ἀπαλλαγῇ τῶν δεσμῶν του καὶ νὰ προσηλώσῃ τὰ βλέμματά του πρὸς τὴν γῆν ἐκείνην, ἥτις περίλυπος ὑψοῖ πρὸς αὐτὸν τοὺς χιονίνους βραχίονάς της εἰς τὴν ἠρημωμένην της κορυφήν. Πότε κατορθόνει δι' ὑπερμέτρου ἐνεργείας νὰ διαχύσῃ χειμάρρους φωτὸς εἰς τὰ ὄρη καὶ τὰς κοιλάδας· πότε ἀδυνατεῖ νὰ διασχίσῃ εἰς μακρὰν γραμμὴν τὴν καλύπτουσαν αὐτὸν ὁμίχλην καὶ σπινθηροβολεῖ ὡς ἔλασμα χάλυβος εἰς τεθραυσμένην θήκην. Ἐνίοτε ἐμφανίζεται ἐν τῷ μέσῳ πυκνῆς πυκνῆς καταχνιᾶς ὡς λύχνος κρεμάμενος ἀπὸ θόλου σκοτεινοῦ. Ἄλλοτε ἔχει τὸ ἀσπρειδερὸν φῶς τῶν μαγελλανικῶν νεφελῶν, τῶν περιέργων ἐκείνων νεφελῶν τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου, αἵτινες, κατὰ τὴν γνώμην ἀστρονόμων τινῶν, εἶνε σμήνη ἀστέρων τόσον ἀφ' ἡμῶν ἀπομεμακρυσμένων, ὥστε φαίνονται ὡς νεφέλαι. Ἄλλοτε τέλος πάντων φαίνεται ὡς ἂν ἐξηντλημένος καὶ ὁμοιάζει πρὸς ὀφθαλμὸν κουρασμένον καὶ ἄρρωστον, ἡμικεκλεισμένον ἐν τῷ ἀπαισίῳ κύκλῳ, ὅστις πιέζει τὸ κοίλωμά του.

Οἱ ἀρεσκόμενοι εἰς τὸ νὰ μελετῶσι τὰς μυθολογικὰς παραδόσεις θὰ εὕρισκον ἐν τῷ θεάματι τούτῳ τῶν μεταβολῶν τοῦ πολικοῦ οὐρανοῦ κατάλληλον εἰκόνα τῶν Κοσμογονικῶν ἐκείνων

Digitized by Google

ἀγώνων, οὓς περιγράφουσι τὰ πανάρχαια τῶν ἀρχαίων λαῶν χρονικά.

Ἦτο μεσονύκτιον περίπου, ὅτε ἡ *Ρόζα Μαρία* κάμψασα τὴν διπλὴν ἄκραν χερσονήσου τινὸς εἰσῆλθεν εἰς τὸν περίβολον τοῦ Μαγδαληνοῦ ὅρμου. Τὴν ἡμέραν ὅλην ἀπησχόλουν τὸν Μαρσὲλ οἱ δυσκολώτατοι χειρισμοί. Ἡ Καρίνα, ὀλίγον ἀδιάθετος, εἶχεν ἀποσυρθῆ εἰς τὸν κοιτωνίσκον της. Ὁ Μαρσὲλ ἐν τῷ μέσῳ τοσούτων ἀσχολιῶν εἶχε τὸν νοῦν του εἰς τὴν νέαν κόρην καὶ ἐκείνη πάλιν, μόνη εἰς τὸν κοιτωνίσκον της, ἐσυλλογίζετο τὸν Μαρσέλ. Διέκρινε τὰ βήματά του ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, διέκρινε τὴν φωνήν του, ἦτο σχεδὸν πλησίον του.

Ὅτε ἤκουσεν ἡ Καρίνα ἠχοῦσαν τὴν ἅλυσον τῆς ἀγκύρας ἀνέβη πάλιν ἐπάνω διὰ νὰ ἴδῃ τὸν τόπον, ἔνθα ἔμελλεν ἐπί τινας ἑβδομάδας νὰ διατρίψῃ.

Δὲν ἐφαίνετο πολὺ τερπνὸς ὁ ὅρμος ἐκεῖνος, ὃν μετὰ τοσούτους μόχθους εἶχον καταφθάσει! Οἱ ναῦται μελαγχολικοὶ τὸν παρετήρουν.

— Αὐτὸς λοιπὸν εἶνε; ἔλεγεν ὁ εἷς. Λαμπρός, μὰ τὸν Θεόν!

— Καὶ διὰ τί τὸ λέγουν Μαγδαληνόν;

— Διὰ τί; Κάπποια Μαγδαληνὴ φαίνεται ἦλθε ἐδῶ νὰ κλαύσῃ ταῖς ἁμαρτίαις της· καὶ ποῦ θαὔρισκε καλλίτερο μέρος... ἀπήντησε φιλοσκώμμων τις Προβηγκιανός.

— Μὰ τὸν Θεόν, ἔχει δίκηο ὁ Μόκος, λαμπρὸ μέρος διὰ τέτοια δουλειά.

Ὁ Τρομπὼν δὲν ἔλεγε τίποτε. Ἀφ' ὅτου εἶχεν ἀποτύχει μὲ τὴν φάλαιναν ἐσκυθρώπαζεν αἰωνίως. Ἐκάπνιζε μόνος τὴν πίπαν του, ἐθύμωνεν, ἐψιθύριζε καὶ δὲν ὡμίλει πρὸς οὐδένα.

Ἡ Καρίνα, ἀκολουθοῦντος τοῦ Μαρσέλ, ἐπορεύθη πρὸς τὴν πρῶραν διὰ νὰ ἴδῃ καλλίτερον.

Παχυτάτη ὁμίχλη κατεκάλυπτε τότε τὸν οὐρανὸν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον. Εἰς ἓν μόνον μέρος διέσχιζεν αὐτὴν ὁ ἥλιος καὶ ὠχρὸς καὶ κίτρινος ἐφώτιζε μὲ λάμψιν ἀπαισίαν μαῦρον ὄρος. Δὲν ἔβλεπες μακρὰν εἰμὴ χιόνα καὶ παγετῶνας.

Οὐδὲν ἴχνος φυτείας, οὐδὲν σημεῖον ζωῆς, οὐδεμία κίνησις, τίποτε. Ὁ ἄνεμος εἶχε κοπάσει, ἡ θάλασσα ἦτο ἀκίνητος. Σκηνὴ φοβερά, ἀπαισία, νεκρική, ἥτις κάμνει τὸν ἄνθρωπον νὰ κλίνῃ κάτω τὴν κεφαλὴν καὶ πιέζει τὴν διάνοιαν! Σκηνὴ μεγάλη καὶ τρομερά, ἥτις δὲν ἐμφανίζεται πρὸ τῶν ἐκστατικῶν ὀφθαλμῶν εἰμὴ ἐκεῖ, εἰς τὴν ἄκραν τοῦ κόσμου.

Ἀλλοῦ, ὅταν ἡσυχάζει, ὅταν κοιμᾶται ἡ φύσις, ἀκούει τις τοὐλάχιστον νὰ βομβῇ τὸ ἔντομον, νὰ ἵπταται ἡ μυῖα, νὰ ψιθυρίζῃ τὸ φύλλωμα ἢ τὰ ὕδατα τοῦ ῥύακος· αἰσθάνεταί τις πνοήν, ἀνεξήγητον ἴσως, ὡς ἐκείνην, ἥτις ἔπνευσε διὰ τοῦ μετώπου τοῦ Ἰὼβ καὶ τὸν ἔκαμε νὰ φρίσσῃ. Ἀλλ' ἐδῶ, οὐδεμία δόνησις, τίποτε. Σιδηροῦς οὐρανὸς καὶ μολυβδίνη θάλασσα καὶ τάφου σιγή! Καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς σιγῆς ταύτης βλέπων τοὺς ὄγκους ἐκείνους τῶν πάγων καὶ τῆς χιόνος θὰ ἔλεγες ὅτι ἄμορφος ἔτι καὶ ἀκατασκεύαστος εἶνε ἡ γῆ, ὅτι ἔχεις τὸ χάος πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν σου.

Ἐπίσης συγκεκινημένοι ἐθεῶντο ταῦτα ὁ Μαρσὲλ καὶ ἡ Καρίνα, χωρὶς οὐδὲ λέξιν νὰ προφέρωσιν, ὡς ἂν ἡ σιγὴ τοῦ θανάτου ἡ πιέζουσα ἐκεῖ τὸ σύμπαν νὰ ἐπίεζε καὶ αὐτούς, ὡς ἂν ἐφοβοῦντο ν' ἀκούσωσιν ἠχοῦσαν τὴν φωνήν των.

Πρῶτος ὁ Μαρσὲλ ἐτόλμησε νὰ εἴπῃ·— Σεῖς, ἥτις χωρὶς ἄλλο γνωρίζετε τὴν ἀρχαίαν σκανδιναυϊκὴν μυθολογίαν, εἰπέτε μου τὸ θέαμα τοῦτο δὲν σᾶς ὑπενθυμίζει τὸ σκοτεινὸν Νίφτχαϊμ; τὸν ᾅδην ἐκεῖνον μὲ τὰ μαῦρα σύννεφα, μὲ τὰς χαλάζας, μὲ τοὺς πάγους, ὃν δι' ὀλίγων χονδρῶν γραμμῶν εἰκονίζουσιν αἱ παλαιαὶ ἰσλανδικαὶ παραδόσεις; ἤ, ἂν θέλετε, δὲν σᾶς ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην τοὺς πρώτους τῆς Γενέσεως στίχους· «ἡ γῆ ἦν ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος καὶ σκότος ἐπάνω τῆς ἀβύσσου.»

— Ναί, ἀπήντησεν ἡ κόρη, ἐμαντεύσατε τὴν ἰδέαν μου... «καὶ πνεῦμα Θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος. Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· γεννηθήτω φῶς, καὶ ἐγένετο φῶς.»

Τὸ θεῖον ἐκεῖνο φῶς, ἰδού το, ἐνώπιόν μας, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους, καὶ ἰδέ, ἀνάπτει ὡς φάρος, ἀπαλλάσσεται τῶν νεφελῶν καὶ τοῦ σκότους, λάμπει. Ὢ! τί ἀκτινοβόλησις! τί οὐρανία μαγεία!

Καὶ ἀληθῶς κατὰ τὴν αὐτὴν ἐκείνην στιγμὴν ὡς διὰ μαγείας, συνήθους ἄλλως τε εἰς τὰς πολικὰς χώρας, ὁ ἥλιος, ὅστις τέως ὡμοίαζε πρὸς ἡμίσβεστον λαμπάδα ὑπὸ πένθιμον πέπλον, ἐνεφανίζετο μετὰ λαμπρότητος νέας, ἤναπτεν ὡς ἀνθρακιὰ καὶ διέχυνε μακρὰν ῥεύματα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, χειμάρρους φωτός. Ἕνεκα τοῦ αἰφνιδίου τούτου φωτὸς τὰ πτηνὰ τὰ ὑπνώττοντα ἐξύπνησαν κτυπῶντα τὰ πτερά των, ἡ κοιμωμένη αὔρα ἠγέρθη ὡς διὰ νὰ εἴπῃ τὸ χαῖρε πρὸς τὸν Δημιουργόν, ἐρρυτιδώθη ἡ τῶν ὑδάτων ἐπιφάνεια, ἐφάνησαν κύματα πορφυρᾶ τὸ χρῶμα, ὁ μαῦρος πέπλος ἐσχίσθη πανταχόθεν καὶ δὲν ἐφαίνοντο εἰμὴ κομμάτια μόνον αὐτοῦ εἰς τῶν ὀρέων τὰς κλιτύας καὶ ἔλαμψαν ὡς κρύσταλλοι καὶ ὡς σμάραγδοι οἱ πάγοι.

Ἦτο ὡς ἠὼς νέας ἡμέρας μετὰ τὸ σκότος, ἦτο κόσμος μετὰ τὸ χάος.

Ὁ Μαρσὲλ ἐνθουσιῶν ἐπὶ τούτοις ἔλαβε τὴν χεῖρα τῆς νέας κόρης καὶ τὴν ἔθλιψε περιπαθῶς. Ἐκείνης εἰς τὸ πρόσωπον ἐπεχύθη ἐν τῷ ἅμα ἡ πορφύρα τῆς αἰδοῦς, εἶτα τὸν ἠτένισεν ὡς ἀτενίζουσι τὰ πτηνὰ ὅταν δὲν φοβῶνται. Ἡ θλῖψις τῆς χειρὸς καὶ τὸ βλέμμα ἐκεῖνο ἦτο μία ἐξομολόγησις, πρὸς ἣν ἐμειδίασε διὰ τῆς αἰφνιδίας λαμπρότητος, ἣν περιεβλήθη, ἡ φύσις τῆς Ἄρκτου.

Digitized by Google

ΙΓ'

Ὑπάρχουσιν ἡμέραι, καθ' ἃς πάντα τὰ ἐν ἡμῖν σπέρματα τῆς χαρᾶς καὶ τῆς ἐλπίδος διανοίγονται ταὐτοχρόνως διὰ μυστηριώδους τινος δυνάμεως ὡς τὰ φυτὰ δροσερᾶς κοιλάδος ἐν ἐαρινῇ πρωΐᾳ· ἡμέραι, καθ' ἃς ἤθελέ τις εἴπει ὅτι ἔπνιξεν ἡ ψυχὴ εἰς τὰ ὕδατα τῆς λήθης τὰ βάσανα καὶ τοὺς πόνους τοῦ βίου, ὅτι ἔκλεισε τὰς πύλας τῶν κακῶν ὀνείρων διὰ νὰ χαρῇ ἥσυχος καὶ ἀτάραχος εἰς τὸ πέτασμα τῶν χρυσῶν της ὀνείρων, διὰ ν' ἀκτινοβολήσῃ ἐν τῷ μέσῳ τῶν λαμπροτήτων ἀνεφέλου ὁρίζοντος. Τότε φαίνεται ὡς ἄν, χάρις εἰς τὴν θείαν εὐσπλαγχνίαν, νὰ ἔβλεπεν ὁ δυστυχὴς θνητὸς καταπίπτουσαν τὴν πυρίνην ῥομφαίαν ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ ἀρχαγγέλου καὶ διανοιγομένην πάλιν τὴν Ἐδὲμ ἵνα τὸν ὑποδεχθῇ. Ὑψοῖ μετὰ πίστεως τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν οὐρανόν, περιφέρει κύκλῳ τὰ βλέμματα καὶ βλέπει εὐφρόσυνα τὰ πάντα· ἡ γῆ τῷ φαίνεται ὡς εὐρεῖα κοιλὰς ὑπὸ τὸν κυανοῦν θόλον, τὸ κῦμα ὡς κρυστάλλινος καθρέπτης. Νομίζει ὅτι ἄγνωστοι τέως ἁρμονίαι δονοῦσι τὸν ἀέρα καὶ αἰσθάνεται τὴν ζωὴν ὑπερεκχειλίζουσαν ἐν ἑαυτῷ.

Τοιαύτη τις ἡμέρα ἦτο διὰ τὸν Μαρσὲλ καὶ τὴν Καρίναν ἐκείνη, καθ' ἣν ᾐσθάνθησαν ἑαυτοὺς συνδεδεμένους δι' ἀμοιβαίου αἰσθήματος. Τὸ μεσονύκτιον εἶχον ἀποχωρισθῆ, τὴν ἐπαύριον ἐπανεῖδον ἀλλήλους μετ' ἐμπιστοσύνης. Ἔτεινον καὶ οἱ δύο τὴν χεῖρα ἐν σιγῇ· καὶ τί ἠδύναντο νὰ εἴπωσιν; Ἦσαν νέοι καὶ οἱ δύο καὶ ἠγαπῶντο· αἱ ψυχαί των ἐπέτων ὁμοῦ εἰς τὸ διάστημα ὡς αἱ λευκαὶ περιστεραί, περὶ ὧν λέγει ὁ δαιμόνιος Ἀλιγιέρης·

Quali colombe dal desio chiamate
Con l' ali aperte e ferme al dolce nido,
Volan per l' aer dal voler portate.

ἤγουν·

'Σὰν περιστέρια, 'ποῦ γοργὰ
πόθος γλυκὸς τὰ κράζει,
καὶ μ' ἁπλωμέν' ἀκίνητα
πτερὰ πετοῦν καὶ πᾶνε
εἰς τὴ φωλι', ἀπὸ μοναχὴ
τὴ θέλησι φερμένα.[1]

Ἦτο δὲ καὶ ἐλεύθερος τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ Μαρσέλ. Τὸ πλοῖον ἦτο ἠγκυροβολημένον ἐν τῷ ὅρμῳ, οἱ ναῦται ἡτοίμαζον τὰ διὰ τὴν ἁλιείαν πλοιάρια, τὴν δ' ἐπιστασίαν αὐτῶν εἶχεν ἀναλάβει ὁ Βλονδώ.

—Θέλετε, εἶπε πρὸς τὴν Καρίναν, νὰ σᾶς ὁδηγήσω εἰς τὴν ξηράν; μετὰ τόσων ἑβδομάδων πλοῦν, πιστεύω ὅτι θὰ ἐπιθυμεῖτε νὰ ἐξέλθητε τῆς στενῆς ταύτης φυλακῆς.

— Ναί, ἀληθῶς τὸ ἐπιθυμῶ, ἀλλ' ἄφετέ με πρότερον μετὰ προσοχῆς νὰ παρατηρήσω τὸ λαμπρὸν τοῦτο πανόραμα, ὅπερ ἐνώπιόν μας ἐκτυλίσσεται.

1. Κόλασι τοῦ Ντάντε, μετάφρασι Βεργωτῆ. Σ. Μ.

Καὶ ἀληθῶς τὸ θέαμα ἦτο λαμπρόν. Πανταχοῦ ἐφαίνετο σειρὰ ὀρέων μὲ ὀξείας κορυφὰς καὶ μὲ χιονοσκεπεῖς κλιτύας. Χιὼν πανταχοῦ· ὁ ὅρμος ὅμοιος πρὸς ἀκίνητον λίμνην. Ὁ ἥλιος ἔλαμπε κατ' ἐξαίρεσιν τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ διέχεε χρυσὸν καὶ πορφύραν. Ἂν παντελῶς σχεδὸν ἐκλείπει εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα ἡ φυτικὴ ζωὴ ἢ τοὐλάχιστον δὲν ἐκπροσωπεῖται εἰμὴ ὑπὸ ἀσημάντων τινῶν καὶ ταπεινῶν φυταρίων, ζῷα ἀπ' ἐναντίας εὑρίσκει τις ἰσχυρότατα, ἀναλόγως μάλιστα πρὸς τὴν γυμνότητα τοῦ ἐδάφους.

Ἐκεῖ, εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα ἐγένοντο αἱ πρῶται μεγάλαι ἁλιεῖαι τῆς φαλαίνης. Κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα εἰς διάστημα ἑνὸς θέρους διακόσια πλοῖα καὶ πλέον τῶν δέκα χιλιάδων ἀνδρῶν κατεγίνοντο εἰς τὴν θήραν τοῦ γίγαντος τούτου τῶν θαλασσῶν. Παρὰ τὸν Μαγδαληνὸν ὅρμον, ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Σμεερεμβέργης οἱ Ὀλλανδοὶ ἐπήγνυον σκηνάς, κατεσκεύαζον καλύβας, ἐκεῖ δὲ διεστάλαζον τὸ ἔλαιον τῆς φαλαίνης καὶ ἐσχημάτισαν κατ' ὀλίγον συνοικισμὸν βιομηχανικὸν τοιοῦτον, ὥστε ὠνομάσθη Οὐαταβία τῆς Ἄρκτου.

Ἡ φάλαινα ζωηρῶς καὶ ἀδιακόπως καταδιωκομένη ὑπὸ τῶν Βάσκων, τῶν Γάλλων, τῶν Ὀλλάνδων, θηρευομένη ὑπὸ τῶν ἁλιευτικῶν πλοίων, φοβισμένη ὑπὸ τῶν κανονίων τῶν πλοίων τῶν πολεμικῶν, κατέλιπε τέλος τὰ μέρη ἐκεῖνα, ἔνθα τὴν εἶχε μὲν τάξει ἡ φύσις, τὴν ἐπολέμησε δὲ ὁ ἄνθρωπος. Ὀλίγαι μὲν ἔμειναν εἰς τὴν φυσικὴν κοιτίδα καὶ τώρα οἱ φαλαινοθῆραι πορεύονται ἄλλοι μὲν εἰς τὴν Γροενλάνδην, ἄλλοι δὲ εἰς τὸν νότιον πόλον.

Ἐν τούτοις ἐξακολουθοῦν πάντοτε νὰ πορεύωνται πρὸς τὰς ἀρκτικὰς θαλάσσας ῥῶσσοι καὶ νορβηγοὶ ἁλιεῖς πρὸς ἁλιείαν τοῦ θαλασσίου καλουμένου ἵππου, morse, ἄλλου παμμεγέθους ζῴου, ἔχοντος ὑπὸ τὸ δέρμα βαθὺ στρῶμα πιμελῆς, ἐξ ἧς ἐξάγεται ἔλαιον καλλίτερον τοῦ τῆς φαλαίνης, εἰς δὲ τὴν ἄνω σιαγόνα δύο χαυλιόδοντας ποδιαίους τὸ μῆκος καὶ βάρους εἴκοσι λιτρῶν. Οἱ ὀδόντες οὗτοι ἔχουσι τὴν στερεότητα καὶ τὴν λευκότητα τοῦ ἐλεφαντοστοῦ. Τὰ τερατώδη ταῦτα ἀμφίβια ἐξέρχονται συχνάκις ἐκ τοῦ βάθους τῶν ὑδάτων. Τῇ βοηθείᾳ τῶν πλατέων αὐτῶν ποδῶν σύρονται εἰς τὴν ἄμμον, μεταχειριζόμενα δὲ τοὺς μακρούς των ὀδόντας ὡς ἁρπάγας ἀναβαίνουσιν εἰς τοὺς πάγους. Ἐκεῖ, συσσωρεύονται ἀνὰ ἑκατοντάδας τὸ ἓν ἐπὶ τοῦ ἄλλου καὶ διάγουσιν ἐπὶ ὁλοκλήρους ὥρας ἀκίνητα καὶ σιγηλὰ ὡς ἐν ληθάργῳ. Παρ' αὐτοῖς εἶνε ἡ φώκη, ἔχουσα ἐξωγκωμένον τὸ στῆθος ὥσπερ γυνὴ καὶ ἐξυρισμένην τὴν κεφαλὴν ὡς δυτικὸς καλόγηρος· ἡ φώκη ἔχει γλυκὺ καὶ τρυφερὸν τὸ βλέμμα ὡσὰν ἦτο κόρη, ἐδόξασαν δ' αὐτὴν τόσοι ποιηταὶ καὶ τόσαι ἀφελεῖς παραδόσεις. Οἱ μυθολόγοι τῆς ἀρχαιότητος τὴν μετέπλασαν εἰς σειρῆνα, τὰ συναξάρια τοῦ μεσαίωνος διέδοσαν ὅτι καλόγηρός τις ἕνεκα

Digitized by Google

μεγάλης ἁμαρτίας κατεδικάσθη εἰς τὴν κατὰ τὸ ἥμισυ ταύτην μεταμόρφωσιν, νὰ γείνη δῆλα δὴ φώκη, οἱ δὲ Ἰσλανδοὶ λέγουσιν ὅτι οὐδὲν ἄλλο εἶνε αἱ φῶκαι παρὰ λείψανα τῆς στρατιᾶς τοῦ Φαραώ.

Καὶ εἰς τὰ χιονισμένα πεδία τὰ περιβάλλοντα κύκλῳ τὰ ἔνυδρα ταῦτα ζῷα διακρίνει τις μακρὰν τὸν βασιλέα τῶν τετραπόδων τοῦ Βορρᾶ, τὴν λευκὴν ἄρκτον, μὲ τὸ μαῦρόν της ῥύγχος, μὲ κόκκινον τὸν ὀφθαλμόν. Ἔχει αὐτὴ τοὺς ὀδόντας παρεμφερεῖς πρὸς τοὺς τῆς ὑαίνης καὶ τὸν πόδα ἰσχυρὸν ὡς τὸν τῆς τίγρεως. Ἐκεῖ δύνασαι νὰ ἴδῃς καὶ τὸν ἄγριον τάρανδον, τὴν λευκὴν καὶ τὴν κυανῆν ἀλώπεκα . . .

Μυριάδων δὲ πτηνῶν ἡ φωνὴ ἀκούεται παρὰ τὴν ἀκτὴν καὶ ἐπὶ τῶν ὑδάτων. Ἐκεῖ εἶνε ἡ γοελάνδη μὲ τὰ λευκὰ πτερά της, ἐκεῖ ἡ χελιδὼν πετῶσα ἐπιψαύει τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, ἐκεῖ ὁ θαλασσοβάτης, ὁ πρόδρομος τῆς τρικυμίας, ὁ πτερωτὸς ἐκεῖνος πειρατὴς ὃν οἱ Ὁλλανδοὶ ἀπεκάλεσαν δήμαρχον (bourgmestre)...

— Τί πλῆθος ζώων, ἀνέκραξεν ἡ Καρίνα βλέπουσα σμῆνος φωκῶν καὶ ἵππων θαλασσίων ἐνοκλαζόντων ἐπὶ παγίνων ὑψωμάτων καὶ νέφη πτηνῶν κύκλῳ περιϊπταμένων. Τίς θὰ προσεδόκα ὅτι εἰς τὴν χώραν ταύτην τοῦ θανάτου θὰ εὕρισκε τόσα ὄντα ζωντανά; καὶ πῶς λοιπὸν τρέφονται;

Ὁ **Μ**αρσὲλ ἐπεθύμει μᾶλλον νὰ ὁμιλήσῃ περὶ τῶν αἰσθημάτων, ἅτινα τὸν κατεῖχον, παρὰ νὰ ἀρχίσῃ ν' ἀναπτύσσῃ ἓν ζήτημα τῆς φυσικῆς ἱστορίας, ἀλλ' οὐδαμῶς ἤθελε νὰ δυσαρεστήσῃ τὴν κόρην καὶ τῇ ἐξήγησεν ἐκεῖνο, ὅπερ ἐπεθύμει νὰ μάθῃ, ὅτι δηλαδὴ τὰ μεγάλα ζῷα, ὡς αἱ φῶκαι κλ., τρέφονται ἐκ διαφόρων ἰχθύων καὶ οὗτοι πάλιν ἐκ μικροτέρων ζωαρίων, οἷα εἶνε αἱ μέδουσαι πρὸ πάντων. Τοσαύτη δὲ ζωὴ εἶνε διεσπαρμένη εἰς τὰ ἄγονα ἐκεῖνα μέρη, ὥστε, ὡς βεβαιοῦται, αἱ ῥέγγαι, αἵτινες τρέφουσι τοσούτους ἀνθρώπους εἰς τόσας διαφόρους χώρας, προέρχονται πᾶσαι σχεδὸν ἐκ τῶν θαλασσῶν τῆς Γροενλάνδης. Οἱ ἰχθύες διευθύνονται πρὸς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἰσλανδίας καὶ φθάνουσιν ἐκεῖ περὶ τὸν μῆνα μάρτιον, ἐκεῖθεν δὲ διαιροῦνται εἰς δύο ὁμάδας, ὧν ἡ μὲν μία πορεύεται πρὸς τὰ ἀρκτικὰ μέρη τῆς Σκωτίας, διέρχεται διὰ τῆς Ἰρλανδίας καὶ φθάνει εἰς τὰς γαλλικὰς ἀκτάς, ἡ δὲ ἄλλη περιτρέχει τὴν Νορβηγίαν καὶ εἰσέρχεται εἰς τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν.

Τὰ ἀπομεινάρια τῶν δύο τούτων μεγάλων στρατιῶν ἐπανέρχονται μηνὶ ἰουλίῳ εἰς τὴν Γροενλάνδην. Φυσιοδίφαι τινὲς ὑπέθεσαν ὅτι αἱ ῥέγγαι κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην τοῦ ἔτους συνέρχονται ὡς ἐκ συνεννοήσεως εἰς ὡρισμένον μέρος ὡς καὶ τὰ ἀποδημητικὰ πτηνά. Οἱ Ὁλλανδοὶ ἐδόξασαν τὸ ὄνομα τοῦ πρώτου ἐπινοήσαντος τὸ ἀλάτισμα τῶν ἰχθύων ἐκείνων· ὠνομάζετο Γουλιέλμος Βέουκλετ, ἀπέθανε δὲ τῷ 1447 ἐν Οὐϊερβλειτ, ἔνθα τῷ ἐστήθη καὶ μνημεῖον, ὅπερ, διελθὼν ἐκεῖθεν Κάρολος ὁ Ε', ἠθέλησε νὰ ἴδῃ. Διηγοῦνται πρὸς τούτοις ὅτι αἱ ῥέγγαι ἀκολουθοῦσιν εἰς τὰς ἀποδημίας μίαν βασίλισσαν (ὅπως ἔχουσι καὶ αἱ μέλισσαι)· οἱ Ὁλλανδοὶ μάλιστα ἀναγνωρίζουσι τὴν βασίλισσαν ταύτην εὐκόλως καὶ τὴν ἀπολύουσιν ἵνα μὴ πάθῃ τι ἡ στρατιά. Ὁπωσδήποτε οἱ Ὁλλανδοί, οἱ Σχετλανδοὶ καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἁλιεῖς χρεωστοῦσι τὰς σημαντικωτάτας προσόδους των εἰς τὰ ψυχρὰ πελάγη τῆς Γροενλάνδης.

Ὄχι δὲ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ αἱ περίφημοι ἐκεῖναι χῆνες αἱ ἔχουσαι σταχτόχροα τὰ νῶτα, μαῦρον τὸν λαιμὸν καὶ λευκὸν τὸν αὐχένα, καὶ τῶν ὁποίων τὸ κρέας καθηδύνει τοὺς γαστριμάργους τῆς Γερμανίας, ἐκεῖθεν προέρχονται. Ἐπὶ πολὺ μάλιστα ἠγνοεῖτο ποῦ τὰ πτηνὰ ταῦτα ἐπωάζουσι καὶ κατὰ παράδοσίν τινα τοῦ λαοῦ αἱ χῆνες αὗται ἐγέννων δῆθεν τὰ ὠά των ἐπὶ τῶν κλάδων τῶν δένδρων καὶ ἐκρέμαντο ἐκεῖ ταῦτα ὡς ὀπωρικά, ἔπειτα δὲ ἔπιπτον εἰς τὸ ὕδωρ καὶ ἐζωογονοῦντο. Σύμφωνα δὲ πρὸς τὴν παράδοξον ταύτην πίστιν τοῦ λαοῦ, τὸ κρέας τῶν χηνῶν τούτων, αἵτινες καλοῦνται καὶ χῆνες βαρνάσσαι (barnaches), ἐθεωρεῖτο νηστεύσιμον φαγητόν.

Πανταχοῦ λοιπὸν ζωή, πανταχοῦ κίνησις καὶ εἰς αὐτὰ ἔτι τὰ ἄψυχα, τοὺς πάγους καὶ τὰς χιόνας. . . . .

— Τώρα, ἂν θέλετε, εἶπεν ἡ Καρίνα δυνάμεθα νὰ ἐξέλθωμεν εἰς τὴν ξηράν.

— Εὐχαρίστως, ἀπήντησεν ὁ ὑποπλοίαρχος, θὰ ἦμαι καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν εἰς τὰς διαταγάς σας, διότι εὐτυχῶς εἶμαι εὔκαιρος. Ὁποία δὲ εὐτυχία, φιλτάτη Καρίνα, νὰ διέλθω εἰς τὴν ἔρημον ταύτην γῆν τὴν ἡμέραν ὅλην μεθ' ὑμῶν, εἰς μέρος, ὅπου οὐδεμία ἄλλη ἴσως γυνὴ ἐπάτησε πρὸ ὑμῶν !

Οἱ λόγοι οὗτοι βαθεῖαν καὶ γλυκυτάτην ἐνεποίησαν αἴσθησιν εἰς τὴν Καρίναν, καὶ ἐφαίνοντο εἰς αὐτὴν ὡς ἂν νὰ ἐβόμβουν εἰς τὰ ὦτά της ὡς μουσικὴ ἁρμονία.

Ἐξῆλθον.

— Αὐτὸς λοιπόν, λέγει ἡ Καρίνα, εἶνε ὁ θερινός μας κῆπος· χιόνινος τάπης, καθίσματα ἐκ πάγου, κιόσκια ἐκ πάγου !

— Τίς οἶδε, φιλτάτη Καρίνα, ἴσως ἡ γῆ αὐτὴ μᾶς ἐπιφυλάττει τι ἐκπληκτικόν. Ἀνέγνωσα εἰς τὸν Μαρτὲνς καὶ εἰς τὸν Φὶψ περιγραφὴν διαφόρων φυτῶν τῆς Σπιτζεβέργης, ὁ συμπολίτης σας δὲ ὁ Κέϊλχαου ἐσημείωσεν εἰκοσιὲξ γένη φανερογάμων καὶ τρία γένη φυκῶν. Τίς οἶδε, λέγω, μήπως εὕρομέν τινα ἐξ αὐτῶν ;

— Θὰ ἦτο λαμπρὸν τοῦτο· καὶ ἐὰν μάλιστα ἀνεκαλύπτομεν τυχὸν καὶ τέταρτόν τι γένος φύκους, ὁποία τιμή ! ἔ;

— Βέβαια θὰ ἀπευθύναμεν περὶ τούτου λαμ-

Digitized by Google

πρὰν ἔκθεσιν πρὸς τὴν ἐν Στοκχόλμῃ Ἀκαδημίαν τῶν Ἐπιστημῶν καὶ θὰ ἔμενε τὸ ὄνομά σου ἀναγεγραμμένον εἰς τὰ χρονικά της.

— Ὄχι τὸ ἰδικόν μου, τὸ ἰδικόν σου.

— Καθόλου, τὸ ἰδικόν σου· θὰ σοῦ ἔπεμπον δὲ ἴσως καὶ χρυσοῦν μετάλλιον μὲ τὴν ἑξῆς ἐπιγραφὴν λατινιστί· «Πρὸς τὴν σοφήν, πρὸς τὴν γενναίαν Καρίναν Λάξ, ἥτις μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς της...»

— Μὲ περιπαίζεις, ἀλλὰ θὰ ἐκδικηθῶ.—Οὕτω πως δ' ἀστεϊζόμενοι ἤρχισαν νὰ περιδιαβάζωσιν, ἂν καὶ πολὺ δύσκολος ἦτο ἡ πορεία. Ἡ Καρίνα ἐβάδιζεν ἐρειδομένη ἐπὶ τοῦ βραχίονος τοῦ Μαρσέλ.

— Πάνε, λέγει αἴφνης, τὰ ὄνειρά μας καὶ τὰ χρυσᾶ μετάλλια, δὲν θὰ εὕρωμεν πιστεύω οὔτε . . . πῶς λέγουν ἐκεῖνα τὰ φυτά, περὶ τῶν ὁποίων ὁμιλεῖ ὁ συμπολίτης μου ὁ Κέϊλχαου;

— Φανερόγαμα.

— Οὔτε φανερόγαμα! Ὁμοιάζομεν πρὸς τὸ παιδίον ἐκεῖνο (τὸ ἀνέγνωσα εἰς ἓν παραμύθιον, ὅταν ἤμην μικρά), τὸ ὁποῖον ἀνεζήτει τὸ *ἄνθος τὸ ὁποῖον τραγῳδεῖ*. Μήπως ἡ δῆθεν φυτεία τῆς Σπιτζεβέργης εἶνε τὸ ἄνθος, τὸ ὁποῖον τραγῳδεῖ;

— Τὸ ἄνθος τὸ ὁποῖον τραγῳδεῖ, ὑπέλαβε ζωηρῶς ὁ Μαρσέλ, δὲν εἶνε μῦθος. Τὸ ἄνθος αὐτὸ εἶνε ἡ ἀγαπωμένη γυνή, τῆς ὁποίας ἀκούει τις τὴν μελῳδικὴν φωνήν.

—Καὶ ὅμως δὲν ἀπαντᾶτε εἰς τὴν ἐρώτησίν μου, ἀπήντησεν ἡ κόρη, γελῶσα ὡς παιδίον.

Αἴφνης ἐστάθη καὶ ἀφῆκε φωνὴν θαυμασμοῦ. Παρὰ τὰς ὄχθας ῥυακίου διέκρινε πράσινα φυτά. Ἐτάχυνε τὸ βῆμα ἵνα καταφθάσῃ τὴν μικρὰν ἐκείνην ὄασιν καὶ ἐπείσθη πλέον ὅτι ὑπάρχει καὶ εἰς τὴν Σπιτζεβέργην φυτεία. . . . .

XAVIER MARMIER
Μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας.

Ἕπεται συνέχεια.

ΑΜΒΡΟΣΙΟΣ ΦΙΡΜΙΝΟΣ ΔΙΔΟΤΟΣ

Ὀλίγων φιλελλήνων ὅλος ὁ βίος συνδέεται πρὸς τὴν Ἑλλάδα ὅσον ὁ τοῦ κατὰ τὸ τρέχον ἔτος ἀποθανόντος ἐν Παρισίοις Ἀμβροσίου Φ. Διδότου. Διὸ τὸν βίον τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ἑνὸς τῶν εἰλικρινεστέρων φίλων τῆς Ἑλλάδος, συνοψίσαντες ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ De Saint Hilaire γραφείσης βιογραφίας αὐτοῦ, δημοσιεύομεν ὡς πρὸς τὸ μέρος μόνον, καθ' ὃ σχετίζεται πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ἀνάγνωσμα ἄξιον μνήμης τοῖς ἀναγνώσταις τῆς *Ἑστίας* παρατιθέμενοι.

Ὁ Ἀμβρόσιος Φ. Διδότος, ἀπόγονος τῆς περιφανοῦς οἰκογενείας τῶν Διδότων, ἐγεννήθη ἐν Παρισίοις τῇ 7 Δεκεμβρίου 1790 ἐκ πατρὸς μὲν τοῦ Φιρμίνου Διδότου, τοῦ ἐφευρετοῦ τῆς στερεοτυπίας καὶ ἀνδρὸς διακριθέντος ἐπὶ φιλομαθείᾳ καὶ ἀόκνῳ προσπαθείᾳ διὰ τὴν πρόοδον τῆς τυπογραφικῆς τέχνης, ἐκ μητρὸς δὲ τῆς Διονυσίας Μαζιμὲλ, ἀνεψιᾶς τοῦ Μαζιμὲλ, δημάρχου τῆς πόλεως τῶν Παρισίων.

Ἐπὶ τῶν σπουδῶν αὐτοῦ ὁ Ἀμβρόσιος Διδότος περί τε τὰ γράμματα καὶ τὴν τυπογραφικὴν τέχνην καθωδηγεῖτο ὑπὸ τοῦ ἰδίου πατρὸς καὶ διετέλεσεν ἐκ παίδων ἔτι εἰς σχέσεις πρὸς τοὺς ἐξοχωτέρους ἄνδρας, ἰδίως πρὸς τὸν Βοασσονάδον, τὸν Τυρῶ (Thurot) καὶ ἄλλους σοφούς. Ὁ πατήρ του, μὴ ἀρκούμενος εἰς τὴν διδασκαλίαν ταύτην καὶ ἐπιθυμῶν ὁ υἱός του νὰ διδαχθῇ ὅσον οἷόν τε τελειότερον τὴν Ἑλληνικήν, ἔθετο τελευταῖον αὐτὸν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ σοφοῦ Κοραῆ.

Ὁ Κοραῆς, ὁ τοσοῦτον κοπιωδῶς ἀλλὰ καὶ τοσοῦτον ἀξιοπρεπῶς διελθὼν τοὺς ἐπαναστατικοὺς χρόνους ἐν Γαλλίᾳ, καθ' ἃ θέλουσι μαρτυρήσει αἱ δημοσιευθησόμεναι ὁσονούπω ἀνέκδοτοι αὐτοῦ ἐπιστολαί, ἦτο πενέστατος καὶ ὅμως τὴν ἐντολὴν τοῦ πατρὸς τοῦ Διδότου ἐδέχθη ἄνευ ἀμοιβῆς, ῥητὸν ὅρον τὸ τοιοῦτον προτείνας· διότι ὁ χαρακτὴρ καὶ ἡ μετριότης τοῦ μεγάλου τούτου τῆς Ἑλλάδος ἀνδρὸς ἦσαν ὑπεράνω τῆς ἐπιστήμης. Σώζεται δ' ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ Διδότου ἔτι ἀνέκδοτος ἡ ἐπιστολή, ἣν ὁ Κοραῆς ἔπεμψε τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ προκειμένου καὶ τῆς ὁποίας παραθέτομεν ὧδε τὴν μετάφρασιν·

«Κύριε,

Σᾶς παρακαλῶ νὰ μὲ συγχωρήσητε ἂν βραδέως ἀπαντῶ εἰς τὴν αἴτησίν σας· εἶχον ἀνάγκην μικρὸν ἐπὶ ταύτης νὰ σκεφθῶ· ὑποβάλλω δὲ ἤδη εἰς ὑμᾶς τὸ ἀποτέλεσμα τῶν σκέψεών μου.

Μετὰ μεγάλης χαρᾶς συναινῶ ὅπως ὁ υἱός σας ἔρχεται παρ' ἐμοὶ καθ' ἑκάστην πλὴν τῆς Παρασκευῆς καὶ Κυριακῆς, τὸν μὲν χειμῶνα ἀπὸ τῆς 8ης ὥρας μέχρι μεσημβρίας, τὸ δὲ θέρος ἀπὸ τῆς 7 μέχρι τῆς 11ης ἢ καὶ μέχρι τῆς μεσημβρίας, ἐὰν συμβῇ νὰ ἔχω ἀνάγκην τινα αὐτοῦ καὶ ἐὰν αὐτὸς οὕτος θέλῃ.

Ἐπιβεβαρυμένος ὢν ὑπὸ ἐργασιῶν, ἐπαρκῶ εἰς αὐτὰς διὰ μεγάλης οἰκονομίας τοῦ ὀλίγου χρόνου, ὃν ἐπισφαλὴς ὑγεία συγχωρεῖ νὰ μεταχειρίζωμαι. Ἀπό τινων ἐτῶν ᾐσθάνθην τὴν ἀνάγκην βοηθοῦ· καὶ θὰ ἐνθυμεῖσθε ἀναμφιβόλως τὸν νέον, ὃν ἤγαγον παρ' ὑμῖν ἅπαξ ἢ δὶς πρὸ τριῶν ἐτῶν περίπου, καὶ ὃν ἐξεπαίδευσα ἰδίαις δαπάναις ἐπὶ τῇ ἐλπίδι νὰ παρασκευάσω καλὸν ἑλληνιστήν, ἱκανὸν νὰ μὲ βοηθῇ. Δυστυχῶς ἀπώλεσα πᾶν ὅ,τι ἐδαπάνησα ὑπὲρ αὐτοῦ οὐδεμίαν ἐκ τούτου ὠφέλειαν πορισθείς. Ἀπό τινος χρόνου ζητῶ ἕτερον, ἀλλ' οὔπω ἐπέτυχον, ἴσως ἕνεκα τῶν προφυλάξεων, ἃς λαμβάνω περὶ τὴν ἀναζήτησιν, φοβούμενος μὴ ἐκτεθῶ καὶ δεύτερον εἰς δαπάνας ἀνωφελεῖς.

Θὰ ἐθεώρουν εὐτύχημα μέγα καὶ ἀπροσδόκη-

Digitized by Google

τον, ἐν χρόνῳ, καθ' ὃν δὲν ὀκνῶ νὰ δαπανήσω ὑπὲρ νέου θέλοντος ν' ἀσχοληθῇ πλησίον μου περὶ τὴν ἑλληνικὴν, τὴν προσφορὰν οὐ μόνον τοῦ υἱοῦ σας, ἀλλὰ περιπλέον καὶ χρηματικῆς ἀμοιβῆς διὰ τὴν διδασκαλίαν.

Ἐὰν ἐπιθυμῆτε, κύριε, ἵνα ἡ ὑμετέρα προσφορὰ ἀποβῇ ἀληθῶς ἀγαθὴ ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ σας καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ, πρέπει ν' ἀπογυμνώσητε αὐτὴν παντὸς συμφέροντος. Ἐγὼ οὔτε δίδω, οὔτε δέχομαι χρήματα. Θὰ πληρώσω τὸν νέον Διδότον μεταδίδων αὐτῷ ὅ,τι γνωρίζω μετὰ τῆς αὐτῆς στοργῆς, ἧς τυγχάνει παρὰ τῶν ἀξίων αὐτοῦ γονέων· ὁ δὲ νέος Διδότος τὸ καθ' ἑαυτὸν θὰ πληρώσῃ ἀρκούντως τὸν Κοραῆν, ἐὰν πρὸς αὐτὸν φέρεται εὐπειθῶς ὅπως καὶ πρὸς τὸν ἴδιον πατέρα. Θὰ μοὶ χρησιμεύσῃ (πάντοτε δὲ ὡς υἱὸς πρὸς πατέρα) ὡς γραμματεὺς, ἔργον πάροχον μεγάλης εἰς αὐτὸν ὠφελείας, διότι συνίσαται ὁλόκληρον εἰς τὸ νὰ ἀσκῆται γράφων τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν νέαν ἑλληνικήν.

Ἰδοὺ, κύριε, ὁ πρῶτος τῶν ὅρων, ὃν ἐνόμισα ἁρμόδιον νὰ ὑποβάλλω πρὸς ἀποδοχὴν τῆς προσφορᾶς σας· ἐλπίζω ὅτι δὲν θ' ἀπαρέσῃ εἰς ὑμᾶς, οὐδὲ εἰς τὸν υἱόν σας. Ὁ δεύτερος καὶ τελευταῖος εἶναι συνέπεια φυσικὴ τοῦ πρώτου· ἀλλὰ περὶ τούτου ἐγγυᾶται ἐμοὶ ἡ ἀνατροφὴ, ἣν ἔλαβε παρ' ὑμῶν ὁ υἱός σας. Πάσας τὰς ἐργασίας μου, δηλαδὴ πᾶν ὅ,τι ἀδοκίμως χαράσσω ἐπὶ τοῦ χάρτου εἴτε ἑλληνιστὶ, εἴτε εἰς ἄλλας γλώσσας, πρέπει ὁ υἱός σας νὰ θεωρῇ ἱερόν· διότι ὅπως δὲν ἀναμιγνύομαι εἰς τὰ ἔργα τῶν ἄλλων, οὕτως ἐπιθυμῶ καὶ οὐδεὶς νὰ γινώσκῃ περὶ τί ἀσχολοῦμαι. Ὁ νέος λοιπὸν Διδότος θὰ εἶναι ὁ φύλαξ παντὸς ὅ,τι πράττω, καθὼς καὶ παντὸς, ὅπερ προτίθεμαι νὰ πράξω.

Παρακαλῶ ὑμᾶς, κύριε, νὰ δεχθῆτε τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ ἄκρου πρὸς ὑμᾶς σεβασμοῦ.

Τῇ 24 Μαρτίου 1808.

ΚΟΡΑΗΣ.»

Εὐνόητον ἄρα ὅτι ὁ Ἀμβρόσιος Διδότος ἐν τοιαύταις περιστάσεσι παιδευθεὶς, καὶ ἐν μέσῳ τοιούτων ἐξόχων ἑλληνιστῶν καὶ δὴ τοῦ Κοραῆ τὰς διατριβὰς ποιησάμενος, ἐνωρὶς κατενόησε τὸ κάλλος τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης, καὶ ἀπέκτησεν ἀκριβῆ αὐτῆς γνῶσιν· διὸ καὶ ὁ νέος Ἀμβρόσιος συγκατελέχθη καὶ δικαίως ἐν τῇ χορείᾳ τῶν ἐξόχων ἑλληνιστῶν καὶ φιλελλήνων.

Τὸ 1814 μετὰ τὴν εἰρήνην ὁ Διδότος ἐπεσκέφθη τὴν Ἀγγλίαν, ἵνα αὐτόθι ἐξ αὐτοπτίας ἴδῃ τὰς προόδους τῆς χαρτοποιΐας καὶ τυπογραφικῆς. Πρῶτος δὲ εἰσήγαγεν εἰς Γαλλίαν τὸ χυτὸν πιεστήριον, ὅπερ ἐφεῦρεν ὁ λόρδος Στανώπ, οὗτινος φέρει καὶ τὸ ὄνομα, εἶτα δ' ἔσπευσε πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ πόθου νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Ἑλλάδα, ὑπὲρ τῆς ὁποίας ὁ Κοραῆς ἐνεφύσησεν αὐτῷ τὸν ἴδιον αὐτοῦ ἐνθουσιασμόν.

Φλεγόμενος, λέγει ὁ Διδότος, ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ ἐπισκεφθῶ τὴν χώραν, τὴν οἰκουμένην ὑπὸ τῶν ἀπογόνων λαοῦ, οὗτινος τὰ συγγράμματα καὶ ἡ τέχνη ἐγένοντό μοι παιδιόθεν ἔτι οἰκεῖα, τῇ φροντίδι πατρὸς, ὃν παιδεία καὶ σπάνιαι ἀρεταὶ περικοσμοῦσιν, ἐγκατέλιπον τοὺς Παρισίους τῇ 26 Μαρτίου 1816, ἀφοῦ πρῶτον περιπαθῶς ἀπεχαιρέτισα τὸν Σχοασὲλ Γκουφιέρον, ὃς, καίπερ τὴν ἡλικίαν προβεβηκὼς, ἐπιφθόνως ὡμίλει περὶ τῆς ἐμῆς εὐτυχίας πορευομένου πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ δοὺξ Ῥισχελιὲ μοὶ ἀπένειμε τὴν τιμὴν τοῦ ν' ἀποτελέσω μέρος τῆς πρεσβείας ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἡ δὲ θέσις αὕτη διευκόλυνέ με, εἰς τὸ νὰ λάβω εὐκόλως φιρμάνια καὶ ἄλλα ἀναγκαῖα ἔγγραφα πρὸς ἐλευθέραν πορείαν, καὶ χρήσιμα εἰς τοὺς περιηγουμένους χώρας διοικουμένας ὑπὸ βαρβάρων· διότι οὕτω πρέπει νὰ ὀνομάσῃ τις ἔθνος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου αἰῶνες διελθόντες οὐδεμίαν ἐπήνεγκον μεταβολὴν, οὐδεμίαν μετέδωκαν διδασκαλίαν, καὶ κατ' ἀκολουθίαν οὐδεμίαν βελτίωσιν.

Ὁ νέος Διδότος τὰ κατὰ τὴν περιήγησιν αὐτοῦ ἐδημοσίευσεν ἐν ἰδίᾳ βίβλῳ, περιέγραψε δὲ μετὰ πολλῆς ἀκριβείας καὶ προσοχῆς. Πλήρης ἐνθουσιασμοῦ διηγεῖται τὰς συγκινήσεις αὐτοῦ τε καὶ τῶν συνοδοιπόρων ὅτε τὸ πρῶτον εἶδον ἐκ τοῦ πλοίου τὰ παράλια τῆς Ἑλλάδος. Εἶχε καταλάβει αὐτοὺς, λέγει, μεγάλη σπουδὴ καὶ εὐγενὴς ἅμιλλα τοῦ τίς πρῶτος ν' ἀποβῇ ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἑλλάδος ἐδάφους· διὸ καὶ ὅταν ἀπεβιβάσθησαν εἰς Τένεδον οἱ κάτοικοι τῆς νήσου ὑπέλαβον αὐτοὺς διασωθέντας ἀπὸ μεγάλου κινδύνου· τοιαύτη ἦτο ἡ παρκφορὰ τῆς χαρᾶς ἐκ τῆς ὁποίας κατελήφθησαν.

Ἐπισκεφθεὶς ὁ Ἀμβρόσιος Διδότος ἐπανειλημμένως τὰ κλασσικὰς χώρας τῆς Ἀνατολῆς, τὴν Ἑλλάδα, τὴν Τουρκίαν, τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, τὴν Συρίαν, τὴν Παλαιστίνην καὶ τὴν Αἴγυπτον, ἐπορεύθη εἰς Κυδωνίας (Ἀϊβαλὶ) περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1817 καὶ κατετάχθη μαθητὴς εἰς τὸ σχολεῖον τῆς πόλεως ταύτης, ὅπως ἐν Ἕλλησι διατρίβων ἐκμάθῃ τὴν Ἑλληνικήν. Ὁ Κοραῆς εἶχε δώσει αὐτῷ συστατικὰ γράμματα πρὸς τὸν διδάσκαλον Θεόφιλον Καΐρην, διευθυντὴν τότε τοῦ σχολείου τῶν Κυδωνιῶν, τῆς πόλεως ταύτης, ἥτις ἐγένετο εἷς τῶν φαεινοτέρων πυρσῶν τῆς ἑλληνικῆς φιλοπατρίας.

Ἐν Κυδωνίαις γενναίως ἐφιλοξενήθη ὑπὸ τοῦ Θεοφίλου Καΐρη, περὶ τοῦ ὁποίου ἔγραψεν ὅτι ἡ μετέωρος εἰς τὰς ὑψηλὰς τῆς διανοίας χώρας ψυχή του ἐφλέγετο, ὡς καὶ ἡ τοῦ Κοραῆ, ὑπὸ τοῦ ἔρωτος τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ὑπὸ τῆς ὑψηλοτέρας φιλοσοφίας. Εὐφήμως δὲ μνημονεύει καὶ τῆς ἀδελφῆς τοῦ Καΐρη Εὐανθίας, γυναικὸς δυναμένης νὰ κατανοῇ τὰ ἐκεῖ διδασκόμενα φιλοσοφικὰ μαθήματα, ὁμιλούσης ὀρθῶς τὴν γαλλικὴν καὶ ἰταλικὴν, εἰδήμονος τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς καὶ τῶν μαθηματικῶν, ἀσχολουμένης

Digitized by Google

δὲ τότε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ της περὶ τὴν σπουδὴν τῶν κωνικῶν τομῶν τοῦ Νεύτωνος. Τίς ἠδύνατο νὰ φαντασθῇ, λέγει ὁ Διδότος, ὅτι ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ τῇ τέως ἀγνώστῳ τῆς Ἀσίας, πενιχρὰ οἰκία περιέκλειε τοιαῦτα ἔκτακτα διδάγματα;

Ἐπὶ πολὺν χρόνον αἱ Κυδωνίαι ἦσαν χωρίον οἰκούμενον ὑπ' Ἑλλήνων καὶ Τούρκων, μετέπειτα ὅμως ἡ ἐν αὐτῇ ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ φιλοπάτριδος Ι. Οἰκονόμου σχολή, ἐν ᾗ ἐδίδασκον ἐπὶ Διδότου τρεῖς ἔξοχοι διδάσκαλοι, ὁ Γρηγόριος Σαράφης, ὁ Θεόφιλος Καΐρης καὶ ὁ Εὐστράτιος Πέτρου, κατέστησε τὴν πόλιν ἐκείνην διάσημον ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα.

Ἐν ταύτῃ τῇ σχολῇ ὁ νέος Ἀμβρόσιος Διδότος ἐνεγράφη μαθητής, ἐπὶ δύο μῆνας φοιτήσας εἰς τὰς παραδόσεις τῶν διδασκάλων. Ὁ ζῆλος τῶν μαθητῶν καὶ ὁ θρησκευτικὸς σεβασμὸς αὐτῶν πρὸς τοὺς διδασκάλους διήγειρον τὸν θαυμασμόν του· ὅπως, λέγει, τὸ ἀρχαῖον *αὐτὸς ἔφα* τῶν Πυθαγορείων εἶχε χαρακτῆρα ἱερόν, οὕτως ἐν τῇ σχολῇ ἐκείνῃ καὶ τὰ ἐλάχιστα διδάγματα τῶν διδασκάλων ἐξελαμβάνοντο ἀξιώματα ὑπὸ τῶν μαθητῶν. Παρουσιαζομένου διδασκάλου εἰς ὁμήγυριν μαθητῶν, πάντες ἠγείροντο καὶ ἵσταντο ὄρθιοι σιωπηρῶς μέχρι τῆς διαβάσεώς του, πράττοντες τοῦτο σεβασμοῦ ἕνεκα καὶ οὐχὶ φόβου· διότι ὁ Διδότος βεβαιοῖ, ὅτι καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς ἐν Κυδωνίαις διαμονῆς του, οὐδέποτε ἤκουσεν ἐπίπληξιν διδασκάλου πρὸς μαθητήν.

Ἡ ἐκεῖ φοιτῶσα νεολαία, ἡ ἐλπὶς τῆς Ἑλλάδος, προσθέτει, ἐνεπνέετο ὑπὸ τῶν εὐγενεστέρων αἰσθημάτων καὶ κατεβιβρώσκετο ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ διδαχθῇ καὶ διαδόσῃ τὰ γράμματα. Ἐφιλοτιμεῖτο δὲ πρὸ πάντων μὴ παράσχῃ ἔστω καὶ τὴν ἐλαχίστην ἀφορμὴν εἰς τοὺς Τούρκους ὅπως προβῶσιν εἰς καταστροφὴν τῆς σχολῆς, ὡς τοῦτο ἔπραξαν τὸ προηγούμενον τότε ἔτος ἰδόντες γάλλον διδάσκαλον τῆς μουσικῆς πλήττοντα τὸν πόδα χάριν τοῦ χρόνου, καὶ ὑπολαβόντες ὅτι ἤσκει τοὺς μαθητὰς εἰς στρατιωτικὰ γυμνάσια. Τὰς φιλολογικὰς αὐτῶν ὁμηγύρεις ἢ τὰς παραστάσεις ἀρχαίων δραμάτων ἐποίουν ἐν ἀποκρύφοις δωματίοις, κεκλεισμένων τῶν θυρῶν· ἐπὶ τῆς κορυφῆς δὲ ὑψηλοῦ καὶ μονήρους λόφου ἀνέβαινον ὁπόταν ἤθελον ἐν χορῷ νὰ ψάλλωσι τὸν ὑπὲρ πατρίδος ὕμνον τοῦ Ῥήγα: «*Δεῦτε παῖδες τῶν Ἑλλήνων*.»

Ἐν Κυδωνίαις ὁ Διδότος ἐπεχείρησε νὰ καταπείσῃ τοὺς μαθητὰς νὰ ἐγκαταλίπωσι παντελῶς ἔν τε ταῖς ὁμιλίαις καὶ τῇ γραφῇ τὴν χυδαίαν ἑλληνικὴν καὶ νὰ παραδεχθῶσι τὴν ἀρχαίαν, ἡ τοιαύτη ὅμως ἀπόπειρα ἐπὶ μικρὸν πραγματωθεῖσα ἐναυάγησεν ἐπελθούσης μετ' ὀλίγον τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἧς ἕνεκα ἡ μὲν σχολὴ ἐντελῶς κατεστράφη, ἡ δὲ πόλις τῶν Κυδωνιῶν παρεδόθη τῷ πυρὶ τῇ 15 Ἰουνίου 1821.

Ὁ Διδότος καίπερ ὢν μάρτυς καὶ μύστης τοῦ ἐπαναστατικοῦ ἐρεθισμοῦ τῶν Ἑλλήνων, καίπερ βλέπων τὰ παλαιωθέντα ἤδη μίση ὑπεκκαιόμενα εἰς πάσας τὰς γωνίας τῆς Ἑλλάδος, ἐφρόνει ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐξεγειρόμενοι δὲν ἤθελον δυνηθῇ νὰ συντρίψωσι τὸν ζυγὸν τῶν Ὀθωμανῶν. Ἡ αἰφνιδία ἔκρηξις τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἡ ἀνισότης τῶν δυνάμεων ἐθεωρήθη καὶ ὑπ' αὐτῶν ἔτι τῶν εἰλικρινῶς ποθούντων τὴν ἀναγέννησιν τῆς ἑλληνικῆς ἐθνότητος ὅτι ἤθελε φέρει τὸν ὄλεθρον τῇ Ἑλλάδι. Ἡ Ἑλλὰς ὅμως ἐσώθη διὰ τοῦ ἡρωϊσμοῦ καὶ τῆς καρτερίας τῶν τέκνων της, διὰ τῆς ἐξεγέρσεως συμπάσης τῆς κοινῆς γνώμης τοῦ κόσμου, ὃν ἐξεπολίτευσαν τὰ ἀθάνατα ἔργα τοῦ ἀρχαίου ἑλληνισμοῦ. Ἡ παντοδύναμος ἀνάμνησις τῶν γραμμάτων καὶ τῆς τέχνης παρήγαγε θαύματα. Πανταχοῦ ἕκαστος ἐν Εὐρώπῃ ἀναπολῶν τὰς ἐντυπώσεις τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ὥρμησε διὰ τοῦ καλάμου, διὰ τοῦ λόγου, διὰ τῶν ἔργων εἰς ἀπελευθέρωσιν τῆς ἑλληνικῆς γῆς.

Ἡ πυρκαϊὰ τῆς σχολῆς τῶν Κυδωνιῶν καὶ τῆς πόλεως ἐξηφάνισεν οὐ μόνον τὰς ἀναμνήσεις τοῦ νέου ἡμῶν φιλέλληνος, ἀλλὰ καὶ τὰς τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ· διότι μετ' ἐκείνης συνεκατεστράφη καὶ νεαρὸν δένδρον, ὡς διηγεῖται ἐν «Ἄλδῳ Μανουτίῳ», ὅπερ εἶχε φυτεύσει ἐν τῇ μεγάλῃ αὐλῇ τῆς σχολῆς παρόντων τῶν καθηγητῶν καὶ εὐλογούντων τῶν ἑλλήνων ἱερέων, ὅταν ἔμαθεν ὅτι ἡ ἀδελφή του ἐγέννησεν υἱόν. Πλὴν τούτου δὲ κατέστρεψε καὶ ἕτερα δείγματα τῆς μεγαλοδωρίας του· διότι μετέβαλεν εἰς τέφραν τὴν πλουσίαν βιβλιοθήκην, ἣν ἔπεμψε τῇ σχολῇ ὡς ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης καὶ τεκμήριον μνήμης.

Προσθέτομεν δ' εἰς ταῦτα ὅτι ὁ Διδότος εἶχε πέμψει τῇ παρακλήσει τοῦ Καΐρη καὶ Γρηγορίου Σαράφη εἰς Κυδωνίας τυπογραφεῖον ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Κωνσταντίνου Τόμπρα, ὁ ὁποῖος ἐπὶ διετίαν εἶχε σπουδάσει ὅλους τοὺς κλάδους τῆς τυπογραφικῆς ἐν τῷ τυπογραφείῳ τοῦ πατρὸς Διδότου ἐν Παρισίοις. Μετὰ τὴν καταστροφὴν δὲ τῶν Κυδωνιῶν ὁ Τόμπρας μετέβη εἰς Πελοπόννησον, ἔνθα ἐτύπου τὰ δελτία τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, εἶτα δὲ διεύθυνε τὸ νέον τυπογραφεῖον ἐν Ὕδρᾳ, ὅπερ γενναίως ἀπέστειλεν ὁ Διδότος εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξεθόθη ἡ γνωστὴ ἐφημερὶς *Ὁ Φίλος τοῦ Νόμου*, τῷ 1824. Εἶτα τὸ τυπογραφεῖον τοῦτο ἐκομίσθη εἰς Ναύπλιον.

Ὁ Διδότος ὡσαύτως πρὶν ἢ ἀπέλθῃ εἰς Κυδωνίας εἶχε δωρήσει τῇ παρακλήσει τοῦ Κοραῆ καὶ ἑτέρων Ἑλλήνων εἰς τὴν σχολὴν τῆς Χίου, ἐν ᾗ ἐδίδασκον ὁ Βαρδαλάχος καὶ ὁ Βάμβας; τυπογραφεῖον πλῆρες, ὅπερ ἠφανίσθη κατὰ

Digitized by Google

τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως τῆς Χίου τῷ 1822 μετὰ τῆς ἐκεῖ βιβλιοθήκης, συγκειμένης ἐξ 20,000 τόμων. Ὡσαύτως ἕτερον τυπογραφεῖον τοῦ Διδότου συνέστη ἐν Μεσολογγίῳ.

Ὁπόταν ἐξερράγη ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις ὁ νέος Διδότος δὲν ἔμεινεν ἀδιάφορος εἰς τὸν μέγαν ἐξολοθρευτικὸν ἀγῶνα μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων, ἀλλ' ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἐν Εὐρώπῃ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων κινήσεως, καὶ πρῶτος δι' ἐντύπου προσκλήσεως ἐκάλεσεν εἰς συλλογὴν συνδρομῶν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων τοὺς ἐν Εὐρώπῃ δυναμένους. Ἡ πρόσκλησίς του δ' ἐκείνη ἁπανταχοῦ γενομένη ἀποδεκτὴ παρεσκεύασε τὸ περιβόητον Φιλελληνικὸν Κομητάτον τῶν Παρισίων, ὅπερ παρέσχε τῇ Ἑλλάδι μεγάλας ὑλικὰς καὶ ἠθικὰς ὑπηρεσίας. Ἰδοὺ δὲ καὶ τὰ ὀνόματα τῶν μελῶν αὐτοῦ, τῶν εὐγενῶν ἐκείνων ὑπερασπιστῶν, οἵτινες τυγχάνουσι τῆς ἀϊδίου εὐγνωμοσύνης τῶν Ἑλλήνων: Larochefoucauld-Liancour, de Chateaubriand, les ducs de Fitz-James, de Choiseul, de Dalberg, de Broglie, οἱ κόμητες de Saint-Aulaire, Mathieu Dumas, Sebastiani, Alexandre de la Barde, de Lameth, d'Hancourt, de Staël, Laffite, Villemain, Renamin, Delessert, Eynard, Laine de la Ville-l'Evêque, André Cottier καὶ Ternaux aîné. Ἐπὶ 5 ἔτη ὁ Τερνὼ ἦτο πρόεδος, ὁ δὲ Ἀμβρόσιος Φ. Διδότος γραμματεύς, ἐγγράψας συνδρομὴν 3,000 φράγκων.

Ἐν τῷ Κομητάτῳ τούτῳ, ὁ ἐνάρετος καὶ φιλόπατρις Κοραῆς δὲν ἐλησμονήθη· εἰς αὐτὸν ἀνετέθη ἡ διανομὴ τῶν βοηθημάτων. Σημείωσις δὲ συντεταγμένη ὑπὸ τοῦ Διδότου ἀναφέρει τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Κοραῆ. «Ὁ Κοραῆς, οὗτινος αἱ ἀρεταὶ εἰσὶ γνωσταὶ ἀνὰ πᾶσαν τὴν Εὐρώπην, πανταχοῦ ἐκτιμώμεναι, ἐπιφορτίζεται νὰ διανείμῃ τὰ βοηθήματα εἰς τοὺς ἐν Παρισίοις Ἕλληνας. Τὸ περίσσευμα δὲ θέλει χρησιμεύσει, ὅπως χορηγηθῇ τῷ Ἑλληνικῷ ἔθνει πᾶσα συνδρομή, ἣν ἤθελον ἀπαιτήσει αἱ πολιτικαὶ περιστάσεις.»

Ἡ τελευταία φράσις δὲν ἐτέθη ἀσκόπως, διότι καὶ ὁ Διδότος ἐπρέσβευεν ὅτι ἡ μετὰ τοσούτους κλονισμοὺς τῆς Εὐρώπης ἐπελθοῦσα ἑλληνικὴ ἐπανάστασις ἐξερράγη ἐν οὐ δέοντι χρόνῳ. Μετὰ φρονήσεως λοιπὸν ἔπρεπέ τις πολιτευόμενος νὰ πραΰνῃ τὰς ἀνησυχίας τῶν κυβερνήσεων, αἵτινες ἁπανταχοῦ, ἰδίᾳ δ' ἐν Γαλλίᾳ ἐφοβοῦντο ὅ,τι ἠδύνατο νὰ προκαλέσῃ ταραχὴν τῆς κοινῆς γνώμης. Ἔπρεπε δὲ νὰ προσελκύσωσι τὰ γενναῖα αἰσθήματα τοῦ Καρόλου Ι', καὶ νὰ συνδέσωσι τὸν καθολικὸν κλῆρον πρὸς ὑπόθεσιν οὐχὶ τοπικήν, ἀλλὰ κοινὴν τῆς ἀνθρωπότητος.

Ὁ Διδότος πλὴν τῶν τοιούτων προσπαθειῶν του ὑπηρέτησε τῇ Ἑλλάδι καὶ διὰ τῆς δημοσιεύσεως διαφόρων πολιτικῶν φυλλαδίων, ἐκδοθέντων ἐν τῷ τυπογραφείῳ του. Ἐπὶ τέλους οἱ ἀγῶνες τῶν Ἑλλήνων καὶ αἱ προσπάθειαι τῶν φιλελλήνων ἐστέφθησαν ὑπὸ τῆς ἐπιτυχίας. Ἡ Ἑλλὰς ἐκηρύχθη αὐτόνομος.

Ὁ Διδότος δὲν ἔπαυσεν ἔκτοτε μεριμνῶν ὑπὲρ τῆς εὐημερίας αὐτῆς. Τὸν οἶκον αὐτοῦ εἶχεν ἀνεῳγμένον παντὶ θέλοντι νὰ διδαχθῇ τὴν τυπογραφικὴν τέχνην. Ἐν τῷ τυπογραφείῳ αὐτοῦ ἠσκήθησαν οἱ πρῶτοι τῆς Ἑλλάδος τυπογράφοι, ἐν οἷς ὁ Ἀνδρέας Κορομηλᾶς. Ὅτε δὲ τῷ 1830 ἱδρύθη ἡ βασιλικὴ τυπογραφία, ὁ Διδότος ἐπρομήθευσε στοιχεῖα ἐκ τοῦ χυτηρίου του καὶ μηχανικὸν πιεστήριον.

Ὁ Διδότος πλὴν τούτων ὑπηρέτησε τῷ Ἑλληνισμῷ καὶ ὡς διευθυντὴς ἑνὸς τῶν μεγαλειτέρων τυπογραφείων τῆς Εὐρώπης, καὶ ὡς λόγιος ἀνήρ. Διότι ἐν τῷ τυπογραφείῳ αὐτοῦ ἐγένετο ἡ νέα ἔκδοσις τοῦ *Θησαυροῦ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης*, οὗτινος βάσις ἐχρησίμευσεν ὁ τοῦ Ἑρρίκου Στεφάνου. Κατὰ τὴν ἔκδοσιν ταύτην τὴν ἀρξαμένην τῷ 1821 καὶ περατωθεῖσαν τῷ 1865 εἰς 9 τόμους εἰς φύλλον, εἶχε παραλάβει συνεργάτας τοὺς διασημοτέρους ἑλληνιστὰς Γάλλους καὶ Γερμανούς, ἐν οἷς τὸν Ast, Boissonade, Cramer, Hase, Jacobs, Osann, Rost, Schœfer, Struve, Tafel καὶ ἄλλους, οἵτινες προσήνεγκον τὰς γνώσεις των ἐμψυχωθέντες ὑπὸ τοῦ ζήλου τοῦ ἐκδότου· οἱ ἀδελφοὶ δὲ Dindorff, καθηγηταὶ ἐν Λειψίᾳ, εἶχον τὴν διεύθυνσιν κοινῶς μετὰ τοῦ Hase τῆς ἐπιχειρήσεως, ἥτις τὸ πρῶτον ἤρξατο ὑπὸ τὸν Sinner καὶ Fix. Αὐτὸς δ' οὗτος ὁ Διδότος ἐξηρεύνησε τὰς σημειώσεις καὶ προσθήκας, ἃς ὁ Ἑρρῖκος Στέφανος ἰδιοχείρως εἶχε γράψει ἐπὶ ἀντιτύπου εὑρισκομένου νῦν ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Βιέννης.

Ὡσαύτως διὰ τῶν πλουσίων μέσων, ἅτινα διέθετεν, ἀνέλαβε τὴν ἔκδοσιν *Βιβλιοθήκης τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων*, εἰς ἣν εἰργάσθησαν ὡσαύτως ἑλληνισταὶ διάσημοι, καὶ ἧς ἄχρι τοῦδε ἐξεδόθησαν 22 τόμοι.

Αἱ φροντίδες καὶ ἀσχολίαι τοῦ Διδότου περὶ τὴν ἔκδοσιν τοιούτων συγγραμμάτων καὶ περὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ τυπογραφείου, δὲν ἀπεκώλυον αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ν' ἀσχολῆται περὶ φιλολογικὰ ἔργα. Οὕτω τῷ 1826 ἐδημοσίευσε τὰς σημειώσεις τῆς περιηγήσεως αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀνατολὴν (Note d'un voyage dans le Levant), ἔγραψε δὲ τὸ καὶ τὸ 144 κεφ. τῆς Περιηγήσεως εἰς Ἑλλάδα τοῦ Pouqueville, περιέχον περιγραφὴν τῆς Λακωνίας καὶ Σπάρτης. Τῷ 1833 ἐδημοσίευσε μετάφρασιν τοῦ Θουκυδίδου, ἣν ἤρξατο ν' ἀνατυπώνῃ μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου, δημοσιεύσας τὸν α' τόμον τῷ 1872.

Κατὰ τὸ παρελθὸν δ' ἔτος ἐδημοσίευσε τὸ σπουδαῖον αὐτοῦ σύγγραμμα *Ἄλδος Μανούτιος καὶ ὁ Ἑλληνισμὸς ἐν Ἐνετίᾳ*, περιέχον 650 σελ., ἐν ᾧ περιέχεται μεγάλη ἀλληλογραφία ἀνέκδο-

Digitized by Google

τος τῶν ἑλλήνων προσφύγων ἐν Ἰταλίᾳ, ἰδίᾳ δὲ ἡ τοῦ Μάρκου Μουσούρου. Τὸ τελευταῖον δὲ τοῦτο σύγγραμμα ἔγραψεν ὁρμηθεὶς ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ Egger *Ὁ Ἑλληνισμὸς ἐν Γαλλίᾳ*.

Ὁ Διδότος ὑπῆρξεν ὡσαύτως εἷς τῶν σπουδαιοτέρων θεμελιωτῶν τοῦ ἐν Παρισίοις συλλόγου πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν Γαλλίᾳ.

Τὸ φίλεργον τοῦ ἀνδρὸς τούτου καὶ ἡ φιλομάθεια ἔσχον τελευταῖον ἐπιφανῆ ἀνταμοιβὴν, διότι ἡ Ἀκαδημία τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν καλῶν τεχνῶν, ἔχουσα ὑπ' ὄψιν τὰ φιλολογικὰ ἔργα τοῦ ἀνδρὸς, ἐκάλεσεν εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Cherrier τῷ 1872, ἀλλὰ τῆς ἀνταμοιβῆς ταύτης καὶ τῆς χαρᾶς δὲν ἀπήλαυσεν ἐπὶ μακρὸν, διότι ὁ θάνατος ἀνήρπασεν αὐτὸν τῇ 22 Φεβρουαρίου 1876, ἄγοντα τὸ 86 ἔτος τῆς ἡλικίας του καὶ τὸ 66 τῆς ἀσκήσεως τοῦ ἐπαγγέλματός του.

Κατὰ τὴν κηδείαν του συνέρρευσεν ἄπειρον πλῆθος ὅπως κηδεύσῃ ἄνδρα εὐεργετικὸν, λόγιον, μετριόφρονα, ἔμπορον εὐθὺν καὶ ἔντιμον. Ἡ ἐν Παρισίοις ἑλληνικὴ κοινότης ἐκόμισε τῷ νεκρῷ στέφανον, ὁ δ' ἐπιτετραμμένος τῆς Ἑλλάδος ἐν Παρισίοις Δεληγιάννης ἐκράτει μίαν τῶν ταινιῶν τοῦ φερέτρου, καὶ ἀνέμνησε δι' ὀλίγων ἐπιταφίων λέξεων τὰς ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ὑπηρεσίας τοῦ ἀνδρός. Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις, μαθοῦσα τὸν θάνατον τοῦ φιλέλληνος, ἐπεφόρτισε τὸν ἐπιτετραμμένον νὰ ἐκφράσῃ ἐκ μέρους αὐτῆς καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους συλλυπητήρια εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ θανόντος.

Καὶ πολὺ ὅμως πρότερον τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, τὸ μηδέποτε ἐπιλανθανόμενον τῶν χορηγηθεισῶν αὐτῷ εὐεργεσιῶν, εἶχεν ἐκδηλώσει τὴν εὐγνωμοσύνην του πρὸς τὸν Ἀμβρόσιον Φ. Διδότον δι' ἐνθουσιώδους ὑποδοχῆς, ἣν παρεσκεύασεν αὐτῷ ἐπισκεφθέντι τῷ 1839 μετὰ τῆς γυναικός του τὰς Ἀθήνας, ἃς ἐπανέβλεπε μετὰ 20 ἔτη ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ περιηγήσεως· ὕστερον δὲ εἰς μίαν τῶν ὁδῶν τῶν Ἀθηνῶν ἐδόθη τὸ ὄνομα ὁδὸς Διδότου. Εἶχε δὲ απονεμηθῆ εἰς αὐτὸν ἀπὸ τοῦ 1835 ἔτι ἔτους καὶ τὸ ἑλληνικὸν παράσημον τοῦ χρυσοῦ Σταυροῦ τῶν ἱπποτῶν τοῦ Σωτῆρος.

Α. Μηλιαρακης.

ΔΗΜΩΔΕΙΣ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΓ. ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΜΗΝΩΝ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ

Ὀκτώβρι καὶ δὲν ἔσπειρες; ὀκτὼ σωροὺς δὲν ἔκαμες.

Ὁ Ὀκτώβριος θεωρεῖται ὁ καταλληλότατος μὴν πρὸς σπορὰν τῶν πρωΐμων δημητριακῶν καρπῶν, ἡ δὲ ἀργότερον γενομένη σπορὰ εἶναι, κατὰ τὴν παροιμίαν, ἄγονος.

*

Τ' ἁγιοῦ Λουκᾶ, σπεῖρε τὰ κουκιά.

Ἡ ἑορτὴ τοῦ ἁγίου Λουκᾶ τελεῖται τὴν 18 Ὀκτωβρίου.

*

Τὸ καλοκαιράκι τ' ἅι Δημητριοῦ,

ἢ:

Ἅι Δημητράκη, μικρὸ καλοκαιράκι.

Οὕτως ἀποκαλοῦνται ὀλίγαι ἡμέραι πρὸ καὶ μετὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Δημητρίου (26 Ὀκτωβρίου), καθ' ἃς ὁ καιρὸς εἶναι εὔδιος καὶ σχεδὸν θερινός. Αἱ *ἀλκυονίδες ἡμέραι* τῶν ἀρχαίων. Κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Δημητρίου οἱ ποιμένες μεταβαίνουσιν εἰς τὰς χειμερινὰς αὐτῶν νομὰς, ἃς καταλείπουσι κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Γεωργίου (23 Ἀπριλίου).

* * *

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Τὸ λαλεῖν πολλὰ καὶ καλῶς εἶνε τοῦ εὐφυοῦς πλεονέκτημα· τὸ λαλεῖν ὀλίγα καὶ καλῶς, χαρακτηριστικὸν τοῦ φρονίμου· τὸ λαλεῖν πολλὰ καὶ κακῶς, ἐλάττωμα τοῦ ἀδολέσχου· τὸ λαλεῖν ὀλίγα καὶ κακῶς, χαρακτηριστικὸν τοῦ ἀνοήτου. (Larochefoucauld.)

*** Μισητὴς ἐλευθερίας δὲν ἐφάνη κανεὶς ἀκόμη εἰς τὸν κόσμον· διότι ἡ ἐλευθερία εἶναι αἴσθημα ῥιζωμένον εἰς ὅλων τὰς ψυχὰς ἀπὸ τὸν ὅστις μᾶς ἔπλασεν αὐτεξουσίους· ἀλλ' ἀπὸ τοὺς ἐπαγγελλομένους φίλους αὐτῆς ὀλίγοι τὴν γνωρίζουν. Ἄλλοι τὴν ἐπιθυμοῦν διὰ μόνους ἑαυτούς· ἄλλοι τὴν συγχέουν μὲ τὴν ἀκολασίαν, νομίζοντες ἐλευθερίαν τὴν θρασύτητα νὰ μὴ σέβωνται τοὺς νόμους, μηδὲ νὰ πείθωνται εἰς τοὺς ὑπηρέτας τῶν νόμων, τοὺς ἄρχοντας. Ἂν ἐδιδάσκοντο παιδιόθεν εἰς τὰ σχολεῖα τὴν ἐπιστήμην αὐτῆς, ἤθελαν καταπεισθῆν ὅτι ἡ ἀληθινὴ ἐλευθερία περιέχεται εἰς τὰ ὀλίγα ταῦτα λόγια. «Ἀνθρώπων μηδενὸς μήτε τύραννον μήτε δοῦλον ἑαυτὸν καθιστάναι.» (Κοραῆς.)

Ο ΨΑΡΑΣ ΚΑΙ Η ΒΑΡΚΟΥΛΑ ΤΟΥ

Φύσα, φύσα, ζεφυράκη,
Μὲ φτερούγα δροσερή,
Φύσα, φύσα τὸ πανάκι
Τῆς βαρκούλας μου καὶ σύ.

Καθὼς σχίζουν τὰ κουπιά μου
Τ' ἀσημόχυτα νερὰ,
Τρέχα, σὺ περιστερά μου,
Ἐς τοῦ πελάου τὴν ἀγκαλιά....

Δὲν γυρεύ' ἐγὼ ὁ καϋμένος
Ἀπ' τὸν κόσμο θησαυρούς,
Πλούσιος εἶμαι, εὐτυχισμένος
Νὰ ψαρεύω 'ς τοὺς γιαλούς.

Digitized by Google

Φύσα, φύσα, ζεφυράκη,
Μὲ φτερούγα δροσερή,
Φύσα, φύσα τὸ πανάκι
Τῆς βαρκούλας μου καὶ σύ.

Δὲν μὲ σκιάζουν τὰ σκοτάδια
Καὶ τῆς θάλασσας ὁ ἀφρός,
Ἔχω τἄστρα συγγενάδια,
Εἰς τὰ βάθη τῆς νυχτός.

Ἔχω αὐτὸ τὸ φεγγαράκι,
Ποῦ μ' ἀγάπη ἀδελφική,
Τὸ φτωχό μου τὸ πανάκι
Λὲς ποῦ σκύφτει καὶ φιλεῖ.

Καὶ τ' ἀηδόνι, ὁποῦ μονάχο
Μὲ μελῳδικὴ λαλιά,
Ἀπ' τὸν ἔρημο τὸ βράχο
Μοῦ μαγεύει τὰ νερά.

Καὶ τὸ κῦμα, ὁποῦ φιλῶντας
Τῆς βαρκούλας τὸ πλευρό,
Καὶ αὐτὸ φεύγει, χαιρετῶντας
Μ' ἕνα φλίφλισμα γλυκό. . . .

Φύσα, φύσα, ζεφυράκη,
Μὲ φτερούγα δροσερή,
Φύσα, φύσα τὸ πανάκι
Τῆς βαρκούλας μου καὶ σύ.

Εἰς τὸ πέλαγο γυρίζω
Μέρα νύχτα τ' ὀρφανό. . . .
Μὲ τὸν ἵδρω μου ῥαντίζω
Τὸ ψωμὶ ποῦ θὰ γευθῶ. . . .

Δίνει ὁ γλάρος, ποῦ πετάει,
Εἰς ἐμὲ παρηγοριά,
Τὸ δελφῖνι, ποῦ βουτάει
Εἰς τὴν πλώρη μου ἐμπροστά. . . .

Ἀστὸ πανί σου τώρα ἀφίνει
Κάθε ἐλπίδα τὸ κουπί. . . .
Τρέχα, ὁ ζέφυρος τοῦ δίνει
Δροσερώτατη πνοή.

Μὲ τὸ κῦμα τώρα παῖξε,
Φίλε δέλφινα καὶ σύ,
Τρέξε γλάρε, ὀπίσω τρέξε
Ἀστὸ μικρό μου τὸ πανί.

Ἀγειά σας δένδρα καὶ λουλούδια,
Μοσκομύριστο γιαλό,
Τάχα τὤμορφα τραγούδια
Θὰ γυρίσω νὰ σᾶς πῶ;

Τρέχει, φεύγει τ' ἀκρογιάλι,
Φεύγει, 'σὰν τὴν ἀστραπή. . . .
Δὲν γροικᾷ πλειὰ τὸ πηδάλι,
Ἡ βαρκοῦλά μου ἡ φτωχή. . . .

Ἄστρα ὁλόχρυσα, βοηθᾶτε,
Φεγγαράκι μου λαμπρό,
Πέστε, ἀδέλφια, ποῦ μὲ πᾶτε; . . .
Μὴ μ' ἀφῆστε νὰ χαθῶ.

Ἄχ, βαστᾶτε αὐτὸ τὸ κῦμα
Ποῦ σηκόνεται ψηλά,
Αὐτό, νά, θὰ γένῃ μνῆμα,
Τοῦ καϋμένου τοῦ ψαρᾶ. . . .

Ποιὸς τὰ νιάτα σου θὰ κλάψῃ
Ποιός, ἀνίσως καὶ πνιγῇς;
Μαῦρα ῥοῦχα ποιὸς θὰ βάψῃ
Γιὰ τ' ἐσένα; . . . . ὠϊμέ, κανείς!

Χάρου, κόσμε, τὰ καλά σου,
Πλούτη, δόξαις, ὠμορφιαίς·
Ὁ φτωχὸς 'ς τὴν ἀγκαλιά σου
Μετρᾷ 'μέραις θλιβεραίς. . . .

Χάρου γῆ θεοπλασμένη
Γιὰ τὸν πλούσιο μοναχά. . . .
Μιὰ ψυχὴ βασανισμένη,
Φεύγει καὶ σὲ λησμονᾷ.[1]

ΥΓΙΕΙΝΗ

Περὶ τῆς καταλληλοτέρας τοῦ κοιτῶνος διαθέσεως καὶ περὶ κλίνης.

Ὁ κοιτών, ὁσάκις εἶναι ἐφικτὴ ἡ ἐκλογή, πρέπει νὰ ἐκλέγεται εὐρύχωρος, εὐάερος καὶ μακρὰν παντὸς θορύβου· ἡ δὲ πρὸς τὸν ὁρίζοντα θέσις αὐτοῦ ἐξαρτᾶται, ὡς εἴρηται, ἐκ τῶν ἰδιαιτέρων τῆς πόλεως φυσικῶν καταστάσεων. Τὰ παράθυρα αὐτοῦ πρέπει νὰ μένωσιν ἀνοικτὰ καθ' ἅπασαν τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας, νὰ κλείωνται δὲ ἔν τε ταῖς πόλεσι καὶ ταῖς ἐξοχαῖς ἐν ὥρᾳ μὲν χειμῶνος εὐθὺς μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, βραδύτερον δὲ ἐν ὥρᾳ θέρους· ἡ προφύλαξις δὲ αὕτη ἐστὶν ἰδίως ἀναπόφευκτος εἰς τὰς ἑλώδεις χώρας. Τοῦτο δὲ διότι ὁ ἀὴρ τῆς νυκτὸς ψυχρὸς ὤν, ὑγρός, συμπεπυκνωμένος, καὶ πεπληρωμένος ἐνίοτε ἀνθρακικοῦ ὀξέος, ἐνεργεῖ ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ λίαν ἐπιβλαβῶς καθ' ὕπνον· καθότι ἡ ἀπορρόφησίς ἐστι πολλῷ δραστηριωτέρα καθ' ὕπνον ἢ ἐν ἐγρηγόρσει· ἐπαυξάνεται μάλιστα ἡ ἐνέργεια αὐτῆς ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε λίαν ἐπικίνδυνον ἀποβαίνει νὰ κοιμηθῇ τις εἰς ἀτμοσφαῖραν νοσώδη, πλησίον ἕλους, εἰς ἀνατομικὸν θάλαμον κ.τ.λ. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον οἱ κοιτῶνες πρέπει νὰ κεῖνται εἰς ἀρκετὸν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ὕψος ἵνα προφυλάσσωνται ἐφ' ὅσον τὸ δυνατὸν ἀπὸ τῆς ὑγρασίας. Οὕτως ἀπαλλασσόμεθα ἀπὸ τῶν ῥευματισμῶν καὶ ἑτέρων νοσημάτων ὀφειλομένων εἰς τὴν ἐπενέργειαν τοῦ ὑγροῦ ψύχους. Ἐπὶ τέλους ἀνάγκη πᾶσα ν' ἀπομακρύνωμεν ἀπὸ τοῦ κοιτῶνος πᾶν ὅ,τι φθείρει τὸν ἀναπνεόμενον ἀέρα, ἢ διατηρεῖ περὶ τὴν κλίνην τὸν ἐκπνεό-

1. Α. Μανοῦσος.

μενον. Δὲν συμφέρει ἑπομένως νὰ θερμαίνωμεν τεχνητῶς τὸν κοιτῶνα, ἢ νὰ τηρῶμεν ἐν αὐτῷ ἀνημμένην λυχνίαν, ἢ φυτά, ἢ ἄνθη, ἢ ζῶα κ.τ.λ. Τὰ δὲ παραπετάσματα τῆς κλίνης διαμενέτωσαν ἀνοικτά.

Τὰ παιδία καὶ οἱ ἔφηβοι δέον νὰ κοιμῶνται ἐπὶ σκληρᾶς στρωμνῆς· οἱ διάγοντες καθεστηκότα βίον, καὶ μάλιστα ὅταν παρῆλθεν ἡ παιδικὴ αὐτῶν ἡλικία δύνανται νὰ κοιμῶνται ἐπὶ μαλακωτέρας στρωμνῆς. Ἁπασῶν δὲ τῶν στρωμνῶν προκριτωτέρα ἐστὶν ἡ διὰ τριχῶν καὶ ξηρῶν φυτικῶν οὐσιῶν πεπληρωμένη, ἤτοι φύλλων ἀραβοσίτου, ἀχύρου ἐκ βρώμου, φύλλων πτέριδος κ τ.λ. Δέον ὅμως ὅπως ἀλλάσσωνται αἱ φυτικαὶ αὗται οὐσίαι δὶς τοὐλάχιστον τοῦ ἔτους. Αἱ διὰ πτίλων πεπληρωμέναι στρωμναὶ εἰσὶν ἐπιβλαβεῖς· τὰ προσκεφάλαια ἔστωσαν ἐπίσης σκληρά, ὑψηλὰ κατὰ τὴν ἀνάγκην καὶ ἐκ τριχῶν πεπληρωμένα. Τὰ ὑφάσματα δι' ὧν καλύπτομεν ἐν ὕπνῳ τὸ ἡμέτερον σῶμα, ἤτοι ἐφαπλώματα καὶ τὰ τοιαῦτα, ἔστωσαν θερμὰ ἀναλόγως τῆς ὥρας τοῦ ἐνιαυτοῦ καὶ ἐλαφρὰ συνάμα, τὰ δὲ ἐνδύματα μεθ' ὧν κατακλινόμεθα δέον νὰ μὴ συσφίγγωσιν οὐδὲν τοῦ σώματος μέλος. Πρέπει νὰ ἐκθέτωμεν καθ' ἑκάστην εἰς τὸν καθαρὸν ἀέρα καὶ τὸν ἥλιον τὰς στρωμνάς, τὰ ἐφαπλώματα, τὰς σινδόνας καὶ τὰ λοιπὰ ὑφάσματα τὰ χρησιμεύοντα ἐν ὥρᾳ ὕπνου κ.τ.λ.

Κατὰ τὰ δύω πρῶτα τῆς ἡλικίας ἔτη οὐδόλως συμφέρει νὰ μεταχειριζώμεθα τὰς διὰ μαλλίων, καὶ μάλιστα τὰς διὰ πτίλων, πεπληρωμένας στρωμνάς· καθότι, πλὴν τῶν λοιπῶν ἐν τῷ περὶ ἐνδυμάτων κεφαλαίῳ ἐκτεθέντων λόγων, δυσκόλως δυνάμεθα νὰ τηρήσωμεν ταύτας ἀρκούντως καθαράς· ἄλλως τε δέον ὅπως συνειθίζωμεν ἀπὸ τῆς νηπιακῆς αὐτῆς ἡλικίας μετὰ τῶν ἐνισχυουσῶν τὴν κρᾶσιν ἕξεων. Ἡ κλίνη τοῦ παιδὸς πρέπει νὰ ἔχῃ τοιαύτην θέσιν εἰς τὸν κοιτῶνα, ὥστε τὸ φῶς νὰ προσπίπτῃ εἰς ταύτην ἐκ τῶν πρόσω. Τὰ παιδία πρέπει νὰ κοιμῶνται μετὰ γυμνῆς τῆς κεφαλῆς ἢ τοὐλάχιστον ἐλαφρῶς μόνον ἔχοντα κεκαλυμμένην αὐτήν· οὕτω προλαμβάνομεν τὰς ἀμυγδαλίτιδας, τὰς ὀδονταλγίας, τὰς ὀφθαλμίας καὶ λοιπὰ νοσήματα, εἰς τὰ ὁποῖα ὑπόκεινται τὰ συνειθίσαντα μετὰ κεκαλυμμένης τῆς κεφαλῆς, καὶ ἀναγκαζόμενα τυχαίως ν' ἀποκαλύψωσι ταύτην. Ἡ κακίστη συνήθεια τοῦ καλύπτειν τὴν κεφαλὴν τῶν παιδίων διὰ θερμῶν καλυπτρῶν, προκαλουσῶν τὴν ἐφίδρωσιν τοῦ μέρους αὐτοῦ τοῦ σώματος, ἐστὶ τὸ κυριώτερον αἴτιον τῶν κατὰ τὸ μέρος αὐτὸ ἐξανθημάτων, προδιαθέτει δὲ καὶ εἰς ἐγκεφαλικὰς συμφορήσεις κ.τ.τ.

Ἐρωτηθεὶς ὁ Πυθαγόρας «πῶς δεῖ ἀγνωμονούσῃ πατρίδι προσφέρεσθαι, ἀπεκρίνατο· ὡς μητρί.»

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

Ἡ κόπρος τῶν ἵππων ὡς τροφὴ τῶν βοῶν.

Πρὸ 150 ἐτῶν ἐν Σουηδίᾳ γηραιός τις γεωπόνος εἶχε συμβουλεύσει νὰ δίδεται εἰς τὰς ἀγελάδας πρὸς τροφὴν ἡ κόπρος τῶν ἵππων, *ὅπως παράγωσι πολὺ καὶ καλὸν γάλα.* Ἡ συμβουλὴ αὕτη, προϊὸν μακρᾶς πείρας, δὲν ἠξιώθη μεγάλης προσοχῆς. Νεωστὶ ὅμως ἐτέθη ἐν χρήσει ὑπὸ τοῦ Σβάρτζ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ὀσγόδλανδ τῆς Σουηδίας καὶ παρήγαγεν ἐξαίρετα ἀποτελέσματα. Ὁ κτηματίας οὗτος, συμβάσης κατὰ τὸ 1868 παντελοῦς ἀκαρπίας, ἐνῷ ἡτοιμάζετο, ὅπως πάντες οἱ ἐκεῖ γεωπόνοι, νὰ ἐλαττώσῃ σπουδαίως τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀγελάδων του, ἀνεμνήσθη τῆς συμβουλῆς περὶ τῆς χρησιμότητος τῆς ἱππείας κόπρου ὡς τροφῆς τῶν βοῶν, εἶχε δὲ καὶ αὐτὸς παρατηρήσει, ὅτι τινὲς τῶν βοῶν του ἔτρωγον ἐνίοτε ἱππείαν κόπρον, καίτοι ἦσαν κεκορεσμέναι τροφῆς. Ἀπεπειράθη λοιπὸν νὰ δώσῃ εἰς τὰς ἀγελάδας του τὴν νέαν ταύτην τροφὴν καὶ παρετήρησεν, ὅτι τινὲς μὲν τούτων εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ἄλλαι δὲ μετά τινας δισταγμούς, ἐπὶ τέλους δὲ ὅλαι ἀνεξαιρέτως ηὐχαριστοῦντο ἐκ τῆς τροφῆς ταύτης· οὕτω δὲ κατώρθωσε νὰ διατηρήσῃ τὰς ἀγελάδας του κατὰ τὴν ἀφορίαν τοῦ 1868, ἐξηκολούθησε δ' ἔκτοτε δίδων καθ' ἑκάστην εἰς αὐτὰς ποσὸν κόπρου ἴσον πρὸς $1\frac{1}{2}$ ὀκὰν ἀχύρου. Ἵππος δὲ καλῶς τρεφόμενος παρέχει καθ' ὃν χρόνον ἡσυχάζει εἰς 24 ὥρας κόπρον δυναμένην νὰ χρησιμεύσῃ διὰ πέντε ἀγελάδας. Κατὰ τὰ ἔτη καθ' ἃ ἡ τιμὴ τοῦ ἀχύρου αὐξάνει δύναται νὰ γίνῃ εὐδοκίμως χρῆσις τῆς ἱππείας κόπρου. Ὁ Σβάρτζ δὲ λέγει, ὅτι εὗρε τὴν κόπρον ταύτην καὶ διὰ τὰ εὔφορα ἔτη τόσον χρήσιμον, ὥστε οὐδόλως παραιτεῖται αὐτῆς. Βεβαιοῖ δὲ ὅτι οὐδέποτε παρετήρησε κατὰ τὴν χρῆσιν αὐτῆς βλαβερὰν ἐπίδρασιν οὔτε ἐπὶ τῆς ποιότητος τοῦ γάλακτος, οὔτε ἐπὶ τῆς ὑγείας τῶν ἀγελάδων.

Πρὸς τοὺς θέλοντας ν' ἀποπειραθῶσι τὴν χρῆσιν τῆς τροφῆς ταύτης διὰ τοὺς βόας, παρατηροῦμεν, ὅτι ἡ κόπρος ἀνάγκη νὰ συλλέγηται εἰς τὸν σταῦλον τῶν ἵππων καὶ νὰ δίδεται εἰς τοὺς βόας τὴν αὐτὴν ἢ τὴν ἑπομένην τὸ πολὺ ἡμέραν (πάντοτε πρόσφατος) μεμιγμένη μετ' ἄλλων τροφῶν ἢ ἀμιγής, πάντοτε ὅμως πεπασμένη διὰ μικροῦ ποσοῦ ἀχύρων. Κατ' ἀρχὰς πολλαὶ ἀγελάδες δὲν θέλουσι νὰ φάγωσι· τότε δίδεται ὀλίγη κόπρος μετὰ πολλῶν ἀχύρων, μικρὸν δὲ κατὰ μικρὸν μεταβάλλεται ἡ ἀναλογία, αὐξανομένου τοῦ ποσοῦ τῆς κόπρου. Παρετηρήθη δέ, ὅτι πολλαὶ ἀγελάδες τρώγουσιν αὐτὴν καὶ ὅλως ἀμιγῆ.

Σ. Μ.

ΑΘΗΝΗΣΙ.— ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.

Digitized by Google

’Αριθ. 44—Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Δεύτερος | Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδ. φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχ. ἀπὸ 1 ἰαν. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι — Τιμὴ προηγ. φύλλων λ. 30 — Γραφ. τῆς Διευθύνσεως: Ὁδ. Σταδίου, 6. | 31 Ὀκτωβρίου 1876

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΑΥΡΙΚΙΟΝ ΒΛΩΚ

Συνέχεια· ἰδὲ σελ. 673.

Ὁ τόκος τοῦ κεφαλαίου καὶ τὰ κέρδη.

Πολὺς λόγος ἐγένετο ἐν τῷ χωρίῳ περὶ τοῦ σιδηροδρόμου ὅστις ἔλεγον ὅτι θὰ κατασκευασθῇ, καὶ ὅσοι εἶχον οἰκονομήσει τι ἐπροτίθεντο νὰ τὸ διαθέσουν ὑπὲρ τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης.

Μίαν κυριακὴν ἑσπέρας, πολλοὶ γείτονες ἦλθον νὰ συμβουλευθοῦν τὸν διδάσκαλον συνοδευόμενοι καὶ ὑπὸ τῶν οἰκογενειῶν των, καὶ ἐπειδὴ ὁ καιρὸς ἦτον ὡραῖος ἐκάθησαν ὑπὸ τὴν φιλλύραν.

Τὸ ζήτημα ὅπερ ἐπρότειναν πρὸς λύσιν τῷ διδασκάλῳ ἦτο: «Πρέπει νὰ ἀγοράσωσι μετοχὰς ἢ ὁμόλογα (obligations) τοῦ σιδηροδρόμου;»

—Ἡ μετοχὴ εἶναι μερίδιον τῆς ἐπιχειρήσεως. Ὁ μέτοχος εἶναι σύντροφος. Καταβάλλει 100 δρ., ἢ 1,000, ἢ 10,000 δρ. εἰς τὸ κοινὸν ταμεῖον· ἐὰν ὑπάρχουν κέρδη, λαμβάνει μέρος αὐτῶν· ἐὰν δὲν ὑπάρχουν, δὲν λαμβάνει τίποτε. Τὸ μέρος τῶν κερδῶν τὸ ὁποῖον δίδεται εἰς ἕκαστον μέτοχον, λέγεται *μέρισμα*, διότι τὰ κέρδη μερίζονται εἰς ἴσα μέρη μεταξὺ ὅλων τῶν μετοχῶν, αἵτινες (ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιχειρήσει) ἔχουν τὴν αὐτὴν ἀξίαν. Ἑκάστη ἔχει 200, 500 ἢ 1,000 δρ., σπανίως περισσότερον· δύναταί τις ὅμως νὰ ἔχῃ πολλάς.

Τὸ ὁμόλογον ἀφ’ ἑτέρου εἶναι ἡ ἀναγνώρισις χρέους. Ὁ ἀγοράζων π. χ. ἓν ὁμόλογον ἀξίας πεντακοσίων δρ., γείνεται δανειστὴς τῆς εταιρίας διὰ τὸ ποσὸν τοῦτο, καὶ λαμβάνει τὸν συμπεφωνηθέντα ἢ ὁρισθέντα τόκον (8 ἢ 10 % κατ’ ἔτος), χωρὶς νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὰ κέρδη· δὲν τρέχει ὅμως καὶ τὸν κίνδυνον νὰ μὴν λάβῃ τίποτε, ὅταν δὲν ὑπάρχουν κέρδη. Ὁ τόκος τοῦ ὁμολόγου πληρώνεται πρὸ τοῦ μερίσματος τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ κέρδος τοῦ μετόχου, ὁ μέτοχος δὲ λαμβάνει περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον τοῦ τόκου, κατὰ τὸ ἔτος, ἀλλὰ—ἐὰν ἡ ἐπιχείρησις εἶναι καλὴ —τὸ μέρισμα εἶναι πάντοτε ἀνώτερον τοῦ τόκου, καὶ πρέπει νὰ ἦναι, ἀφοῦ ὑπάρχει κίνδυνος ζημιῶν.

Τώρα βλέπετε καθαρῶς τί εἶναι μετοχὴ καὶ τί ὁμόλογον· εἰς σᾶς τώρα πλέον ἐναπόκειται νὰ ἐξετάσητε ἐὰν προτιμᾶτε νὰ λάβητε μέρος εἰς τὴν ἐπιχείρησιν καὶ κατὰ συνέπειαν νὰ ἀγοράσητε μετοχάς, αἱ ὁποῖαι δυνατὸν νὰ ἀποφέρουν μέγα μέρισμα, ἢ νὰ εὐχαριστηθῆτε μὲ ὀλιγώτερον κέρδος, ἔχοντες ὅμως τὴν βεβαιότητα ὅτι ἡ πληρωμὴ τοῦ τόκου θὰ γείνῃ τακτικῶς εἰς ὡρισμένην ἐποχήν.

Συνεζήτησαν ἐπὶ μακρὸν τοῦτο, ἕκαστος εἶπε τὴν ἰδέαν του καὶ τὰς πιθανότητας τῆς ἐπιτυχίας τοῦ σιδηροδρόμου. Ὅσοι ἐπείσθησαν ὅτι θὰ κερδίσουν πολλά, ἠγόρασαν μετοχάς, ὅσοι δὲ ἐσκέπτοντο ὅτι τὰ κέρδη θὰ ἦσαν μέτρια, ἠγόρασαν μόνον ὁμόλογα.

Ὁ Γέρω-Πέτρος λέγει ἀκολούθως:—Ἐπειδὴ εἶναι ἀνάγκη νὰ γείνουν μεγάλαι ἰσοπεδώσεις, ἡ ἐργασία δὲν θὰ λείψῃ ἀπὸ τὸ χωρίον.

Γείτων Καλοτύχης.— Σκέπτομαι ἐὰν πρέπῃ νὰ ἀναλάβω ἰσοπεδώσεις. Θὰ ὑπάρχουν τεμάχια 1,000, καὶ 5,000 ἴσως μέτρων· τόσον δὲν δύναμαι νὰ ἀναλάβω μόνος μου, χρειάζομαι βοηθούς. Ἀλλ’ ἐὰν προσλάβω ἐργάτας, πρέπει νὰ τοὺς δώσω μισθόν, ἴσως 3 δρ. τὴν ἡμέραν, καὶ δὲν ἔχω ἀρκετὰ χρήματα. Ἴσως πρέπει νὰ δανεισθῶ, ἀλλὰ δὲν γνωρίζω κεφαλαιούχους, καὶ δὲν πιστεύω νὰ εὕρω πίστωσιν. Ὑπάρχει ὅμως, ἀληθῶς, ἀκόμη ἓν μέσον, δύναμαι νὰ συνεταιρισθῶ μὲ ἄλλους ἐργάτας.

Ἡ ἰδέα ἐφάνη καλή, καὶ ἐσκέφθησαν τίς ἠδύνατο νὰ συνεταιρισθῇ μὲ τὸν Γέρω-Καλοτύχην.

Ὁ μὲν ἐπρότεινε τὸν Ἰωάννην.

Ὁ δὲ ὑπέδειξε τὸν Δῆμον.

Καὶ τέλος πολλοὺς ἄλλους, ἀλλ’ εἶδον, ὅτι οἱ μὲν δὲν δύνανται, οἱ δὲ δὲν θὰ δεχθῶσι.

Πόθεν δὲ προήρχετο ἡ δυσκολία;

Αἱ ἰσοπεδώσεις πληρώνονται μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐργασίας, μετὰ τρεῖς π. χ. μῆνας· οἱ ἐργάται δὲ οὗτοι δὲν ἔχουν τὰ μέσα νὰ περιμένουν τόσον. Μόνον ἐὰν εἶχον μικρὸν κεφάλαιον, θὰ ἠδύναντο νὰ συνεταιρισθῶσι, μὴ λαμβάνοντες τακτικῶς τὸ ἡμερομίσθιον.

Ἄλλως τε, οἱ πλεῖστοι τῶν ἐργατῶν δὲν ἐπιθυμοῦν νὰ ἐκτίθηνται εἰς ἐνδεχομένας ζημίας, προτιμῶντες τὸ μικρὸν πλὴν βέβαιον κέρδος ἀπὸ τὸ μέγα πλὴν ἀβέβαιον.

—Ἐν συνόψει, λέγει ὁ διδάσκαλος, αἱ ἐργασίαι εἶναι ὅπως καὶ τὰ κεφάλαια. Δύναταί τις νὰ συντροφεύσῃ κατὰ δύο διαφόρους τρόπους· ἢ ἐκτίθεται εἰς τὰς περιπετείας τῆς ἐπιχειρήσεως, συμμεριζόμενος τὰ κέρδη καὶ τὰς ζημίας, ἢ δὲν ἐκτίθεται, προτιμῶν νὰ ἔχῃ μικρὸν πλὴν βέβαιον

Digitized by Google

εἰσόδημα, τότε δὲ τὸ κεφάλαιον ἀμείβεται διὰ τοῦ τόκου, ἡ δὲ ἐργασία διὰ τοῦ μισθοῦ.

Αἱ διάφοροι μορφαὶ τοῦ μισθοῦ.

Ὁ Γέρω-Πέτρος μετὰ μίαν στιγμὴν σιωπῆς ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν γείτονα Καλοτύχην:

—Ἴσως δυνάμεθα νὰ συνεταιρισθῶμεν διὰ τὴν ἐπιχείρησιν τῶν ἰσοπεδώσεων· θὰ ὁμιλήσω τὸν ἐξάδελφόν μου, καὶ ἐὰν συγκατανεύῃ νὰ ἔλθῃ μαζύ μας, θὰ ἔχωμεν ἀρκετὰ κεφάλαια. Τὸ ζήτημα μόνον εἶναι νὰ μάθωμεν πῶς ἐννοεῖς νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ ἐργασία.

Γείτων Καλοτύχης.— Συνήθως συνενοεῖταί τις μὲ τοὺς ἐργάτας καὶ τοῖς προσφέρει 3 δρ. τὸ ἡμερομίσθιον, καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς ἑβδομάδος, ἢ τῆς δεκαπενθημερίας, κατὰ τὴν συνήθειαν τοὺς πληρώνει.

Διδάσκαλος.—Ὑπάρχουσι δυστυχῶς ἐργάται οἱ ὁποῖοι δὲν ἐργάζονται μετὰ ζήλου, καὶ δὲν τελειοῦσιν ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας τὴν ἐργασίαν ἡ ὁποία εἶναι δίκαιον νὰ τελειώσῃ.

Γείτων Καλοτύχης.—Πραγματικῶς. Διὰ τοῦτο θὰ ἐπροτίμων τὴν κατ' ἀποκοπὴν ἐργασίαν (μὲ τὸ κομμάτι). Θὰ προσφέρω *τόσον* τὸ κοινὸν μέτρον, καὶ ἐνίοτε *τόσον* τὸ κυβικὸν μέτρον, καὶ θὰ πληρώσω ἕνα ἕκαστον ἀναλόγως τῆς ποσότητος τῆς παραδιδομένης ἐργασίας. Τοῦτο εἶναι συμφερώτερον.

Γέρω-Πέτρος.— Ἀναμφιβόλως. Μὲ τὴν διαφοράν, ὅτι ἡ μὲ τὸ ἡμερομίσθιον ἐργασία εἶναι βραδυτέρα, ἀλλὰ καὶ καλητέρα ἐν γένει, ἐνῷ ἡ κατ' ἀποκοπὴν ἐργασία συνήθως εἶναι κακή.

Διδάσκαλος.— Οἱ τοῦ σιδηροδρόμου μηχανικοὶ ἐξετάζουσι τὰς ἰσοπεδώσεις, καὶ τὰς δέχονται μόνον ὅταν ἔγιναν καλαί.

Γείτων Καλοτύχης.—Ἀλλ' ἐγὼ ὁ ἴδιος δὲν θὰ θεωρῶ τὴν ἐργασίαν ὡς τετελεσμένην, ἐὰν δὲν εἶναι καλή· ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ κατ' ἀποκοπὴν ἐργασία εἶναι ταχυτέρα ἀπὸ τὴν μὲ τὸ ἡμερομίσθιον ἐργασίαν διότι δύναταί τις νὰ ἀναλάβῃ τὴν παράδοσιν ἐργασίας τινὸς εἰς ὡρισμένην ἡμέραν.

Φίλιππος.—Οἱ μηχανικοὶ πληρώνονται μὲ τὴν ἡμέραν ἢ κατ' ἀποκοπήν;

Διδάσκαλος.—Κατὰ τὰς περιστάσεις. Ὑπάρχουσι μηχανικοὶ οἱ ὁποῖοι κάμνουν τὸ σχέδιον ἑνὸς ἐργοστασίου, μιᾶς διώρυγος, ἢ οἱονδήποτε ἄλλο σχέδιον· ἅμα ἐκτελέσῃ τὴν ἐργασίαν ταύτην, πληρώνεται ἀμέσως, καὶ ἡ δοσοληψία λήγει. Ὁ μηχανικὸς οὗτος πληρώνεται κατ' ἀποκοπὴν ἢ κατὰ τὴν ἐργασίαν. Ἄλλοι πληρώνονται μὲ τὸ ἔτος, καὶ εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς νὰ ἐργάζωνται μὲ τὴν ἡμέραν. Μισθὸς ἐτήσιος ἐκ 3600 δρ. ἰσοδυναμεῖ μὲ μισθὸν δεκάδραχμον τὴν ἡμέραν.

Ἰωσήφ.—Καὶ ὁ ἰατρός;

Διδάσκαλος.—Ὁ πολιτικὸς ἰατρὸς συνήθως πληρώνεται μὲ τὴν ἐπίσκεψιν· ὁ στρατιωτικὸς ἰατρὸς εἶναι μὲ τὴν ἡμέραν, ἀφοῦ ἔχει μισθόν.

Γέρω-Πέτρος.—Ὅταν τις ζητῇ ἀμοιβὴν *ὡρισμένην καὶ βεβαίαν*, πρέπει νὰ ἐργάζηται, ἢ κατ' ἀποκοπὴν ἢ μὲ τὴν ἡμέραν.

Φίλιππος.—Ὑπάρχουσι λοιπὸν ἀμοιβαὶ ἀόριστοι καὶ ἀβέβαιοι;

Διδάσκαλος.—Ὑπάρχουσι μάλιστα καὶ ἐπαγγέλματά τινα εἰς τὰ ὁποῖα ὁ ἐργάτης λαμβάνει μέρος τοῦ προϊόντος· π. χ. εἰς τὰς ἐν θαλάσσῃ ἁλιείας· ἀλλ' ὁ ναύτης (δηλ. ὁ ἐργάτης ἁλιεὺς) δὲν εὑρίσκει τὸν συνδυασμὸν τοῦτον ἐπικερδῆ. Ἡ ἐπιτυχία εἶναι πολὺ ἀβέβαιος. Ἡ ἐνοικίασις κτημάτων ἐπίσης· ὁ γεωργὸς ἐνοικιαστὴς μοιράζει τὸ προϊὸν μὲ τὸν ἰδιοκτήτην· ὁ μὲν παρέχει τὰς γαίας, ὁ δὲ τὴν ἐργασίαν. Ὑπάρχουσιν ἀκόμη πολλοὶ ὅμοιοι συνδυασμοί.

Πέτρος.—Οἱ θερισταὶ π. χ. λαμβάνουσιν ἓν εἰς τὰ δέκα ἢ δώδεκα δέματα σταχύων.

Διδάσκαλος.—Ἐνταῦθα δὲν ὑπάρχει, οὔτε ἀβεβαιότης, οὔτε κακὴ τύχη. Διότι ὁ θερισθησόμενος σῖτος ὑπάρχει ἐν τοῖς ἀγροῖς, ὑπάρχει εἰς μικρὰν μόνον ἢ μεγάλην ποσότητα, ἥτις ὅμως φαίνεται καὶ ὑπολογίζεται· καὶ ἐὰν μὲν ἡ ποσότης εἶναι μικρὰ καὶ ἡ ἐργασία εἶναι ἐπίσης μικρά. Ὥστε ἡ ἐργασία αὕτη εἶναι κατ' ἀποκοπήν, λαμβάνει τις τόσον τὸ στρέμμα, τὸ κοιλόν, ἢ δι' ἑκάστην ἑκατοστύαν δεμάτων. Μὲ τὴν διαφορὰν μόνον ὅτι ἀντὶ νὰ λάβῃ εἰς χρήματα τὴν ἐργασίαν, τὴν λαμβάνει εἰς φυσικὰ προϊόντα.

Γέρω-Πέτρος.—Ἡ συνήθεια ὅμως αὕτη ἐκλείπει. Ἄλλοτε τὰ χρήματα ἦσαν σπάνια, καὶ ἐπλήρωνον εἰς φυσικὰ προϊόντα. Καὶ ἡ πληρωμὴ αὕτη ἦτο πάντοτε ἀνάλογος τῆς ἐργασίας.

Διδάσκαλος.—Οἱαδήποτε καὶ ἂν ᾖ ἡ μορφὴ τοῦ μισθοῦ, ἡ τιμὴ τῆς ἐργασίας ὁρίζεται, συμφωνεῖται καὶ γείνεται παραδεκτὴ πάντοτε ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν μερῶν.

Γέρω-Πέτρος.—Καὶ τοῦτο εἶναι ὡς λόγος δι' ὃν τὰ ἡμερομίσθια ὁτὲ μὲν ἀναβαίνουν ὁτὲ δὲ καταβαίνουν. Ὅταν ἡ ἐργασία εἶναι κατεπείγουσα οἱ δὲ ἐργάται εἰσὶ σπάνιοι, τὰ ἡμερομίσθια ὑψοῦνται, ὅταν δὲ οἱ ἐργάται δὲν ἔχουν ἐργασίαν, δέχονται καὶ μικρότερον ἡμερομίσθιον.

Διδάσκαλος.—Ἀληθῶς· ἀλλὰ τὰ ἔκτακτα ἡμερομίσθια, ἤτοι τὰ πολὺ ἀκριβὰ ἢ τὰ πολὺ εὐθηνά, δὲν διαρκοῦν. Ὅταν τὰ ἡμερομίσθια εἶναι πολὺ ὑψωμένα, τὰ προϊόντα πωλοῦνται δυσκόλως, διότι στοιχίζουν πολύ· ὅταν δὲ τὰ ἡμερομίσθια εἶναι πολὺ εὐθηνά, οἱ ἐργάται δὲν ἐπαρκοῦν διὰ τοῦ μισθοῦ των εἰς τὰς ἀνάγκας των, καὶ ζητοῦν νὰ εὕρουν ἄλλας ἐπικερδεστέρας ἐργασίας.

Α. Βερναρδακης.

Ἕπεται συνέχεια.

Δίδομεν ἐνταῦθα περίεργον σημείωσιν περὶ τοῦ πλήθους, ὅπερ δύνανται νὰ περιλάβωσιν αἱ

Digitized by Google

μεγαλήτεραι ἐκκλησίαι τῆς Εὐρώπης· ὁ Ἅγιος Πέτρος τῆς Ῥώμης 54,000, ὁ δόμος τοῦ Μιλάνου 37,000, ὁ Ἅγιος Παῦλος τῆς Ῥώμης 25,000, ἡ Ἁγία Σοφία τῆς Κωνσταντινουπόλεως 23,000, ἡ Παναγία τῶν Παρισίων 21,000, ἡ μητρόπολις τῆς Πίσης 13,000, ὁ Ἅγιος Μάρκος τῆς Βενετίας 7,000 ἀνθρώπους.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΚΗΡΙΟΥ

Συνέχεια· ἰδὲ σελ. 674.

ΣΥΝΔΙΑΛΕΞΙΣ ΕΚΤΗ

Ὁ ἄνθραξ.— Ἀέριον προερχόμενον ἐκ τοῦ γαιάνθρακος.— Ἀναλογία μεταξὺ τῆς ἀναπνοῆς καὶ τῆς καύσεως κηρίου.—Συμπέρασμα.

Κυρία ἥτις τιμᾷ τὰς παρούσας συνδιαλέξεις διὰ τῆς παρουσίας της, ἐπηύξησε τὴν πρὸς αὐτὴν εὐγνωμοσύνην μου, πέμψασά μοι ἐσχάτως τὰ δύω ταῦτα ἰαπωνικὰ κηρία, κατεσκευασμένα ἐξ ὕλης καὶ κατὰ τρόπον περὶ οὗ ὡμιλήσαμεν ἤδη. Βλέπετε ὅτι εἶναι πλέον κατάκοσμα ἀκόμη παρὰ τὰ ὡραιότερα εὐρωπαϊκὰ κηρία. Θεωροῦνται, ὑποθέτω, καὶ εἰς τὴν Ἰαπωνίαν ὡς κηρία πολυτελείας, καὶ ἔχουσι τὸ ἑξῆς περίεργον, ὅτι τὸ φυτήλιον (ἡ θρυαλλὶς) αὐτῶν εἶναι ἐντὸς κενὸν, ὡς εἶναι τὸ τῶν νέων ἐλαιολύχνων. Οἱ ἐκ τῆς ἀπωτάτης ἀνατολῆς τοιαῦτα δῶρα λαμβάνοντες καλὸν εἶναι νὰ εἰξεύρωσιν ὅτι ὅταν ἡ ἐπιφάνεια τοιαύτης ὕλης λερωθῇ καὶ θαμβωθῇ, ἀρκεῖ νὰ τριβῇ ὀλίγον δι' ἐριούχου ἢ μεταξωτοῦ, καὶ ἐπαναλαμβάνει τὴν πρώτην αὐτῆς λαμπρότητα τῶν χρωμάτων. Ἔτριψα τὸ ἓν τῶν δύω τούτων κηρίων, καὶ βλέπετε τὴν διαφορὰν πρὸς τὸ ἄλλο, διότι ἐκεῖνο δὲν τὸ ἔτριψα. Θὰ μοὶ ἦτον δ' ἐπίσης εὔκολον ν' ἀποδώσω καὶ εἰς αὐτὸ τὴν ἰδίαν λαμπρότητα. Παρατηρήσατε δὲ καὶ ὅτι τὰ ἰαπωνικὰ ταῦτα κηρία εἶναι κωνικώτερα παρὰ τὰ εὐρωπαϊκὰ, διὰ νὰ ἐξέρχωνται εὐκολώτερον ἐκ τῶν τύπων.

Τὴν τελευταίαν φορὰν πολλὰ εἴπομεν περὶ τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος, καὶ ἀνεκαλύψαμεν ὅτι ἂν συλλέξωμεν εἰς φιάλην τὸν ἀτμὸν τὸν ἐξερχόμενον ἐκ κηρίου ἢ λύχνου, καὶ ὑποβάλωμεν αὐτὸν εἰς τὴν δοκιμὴν τοῦ ἀσβεστονέρου, τοῦ ὁποίου σᾶς ἐξήγησα τὴν σύνθεσιν, διὰ νὰ ἠμπορῆτε νὰ τὸ παράγητε καὶ μόνοι σας, σχηματίζεται τότε εἰς τὸ δοχεῖον ῥευστόν τι θολὸν καὶ ὑπόλευκον, περιέχον ὕλην τιτανώδη, τὴν αὐτὴν ἥτις ἀπαντᾶται καὶ εἰς τὰ ὄστρακα, εἰς τὸ κοράλιον, καὶ εἰς πολλὰ ὀρυκτά. Δὲν σᾶς ὡμίλησα ὅμως καθαρῶς καὶ ἐμπεριστατωμένως περὶ τῆς χημικῆς ἱστορίας τοῦ ἀερίου ἐκείνου, τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος, ὅπερ παράγεται ἐκ τῆς καύσεως καὶ ἐπιφέρει τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο. Ἂς ἐπανέλθωμεν, καὶ καθὼς ὅταν εὑρίσκομεν τὰ ἄλλα προϊόντα τὰ παραγόμενα ἐκ τοῦ κηρίου, ἐσπουδάζομεν τὴν φύσιν αὐτῶν, καθὼς ἐξητάσαμεν τὰ στοιχεῖα τοῦ νεροῦ τοῦ προερχομένου ἐκ τῆς καύσεως, ἂς ἴδωμεν τίνα εἶναι καὶ τὰ στοιχεῖα τοῦ ἀνθρακικοῦ τούτου ὀξέος, τοῦ ἐπίσης προερχομένου ἐκ τοῦ κηρίου, καὶ ἂς δοκιμάσωμέν τινα πειράματα.

Ἐνθυμεῖσθε ὅτι ὅταν τὸ κηρίον δὲν καίῃ καλῶς, καπνίζει, ὄχι δὲ καὶ ὅταν καίῃ καλῶς. Ἠξεύρετε δὲ προσέτι ὅτι ἡ φλὸξ εἶναι αὐτὸς ὁ καπνὸς καιόμενος. Ἰδοὺ ἓν πείραμα, διὰ νὰ πεισθῆτε πληρέστατα περὶ τούτου. Ὅσον ὁ καπνὸς μένει εἰς τὴν φλόγα τοῦ κηρίου καὶ καίεται, δίδει ὡραίαν λάμψιν, καὶ δὲν τὸν βλέπομεν διόλου ὑπὸ σχῆμα μελανῶν μορίων. Θ' ἀνάψω τώρα μίαν καύσιμον ὕλην, ἥτις καίει κατὰ παράδοξον τρόπον, θέλει ὅμως διὰ τοῦτο μάλιστα χρησιμεύσει εἰς τὴν ἀπόδειξίν μου. Χύνω εἰς σπόγγον ὀλίγην τερεβινθίνην καὶ τὴν ἀνάπτω. Βλέπετε ὅτι πολὺς καπνὸς ἐξέρχεται ἐξ αὐτῆς καὶ κυματεῖ εἰς τὸν ἀέρα. Ἐνθυμεῖσθε ὅτι ὁ τοιοῦτος καπνὸς ὁ ἐξερχόμενος ἐκ τοῦ κηρίου περιέχει τὸ ἀνθρακικὸν ὀξύ. Ἂν ἀμφιβάλλετε, ἰδού, εἰσάγω τὴν τερεβινθίνην ἥτις καίει ἐπὶ τοῦ σπόγγου εἰς φιάλην πλήρη ὀξυγόνου, καὶ βλέπετε ὅτι καίεται ὅλος ὁ καπνός. Ἐννοεῖτε ὅτι τὸ ὀξυγόνον βοηθεῖ τὴν καῦσιν ὅλου τοῦ ἄνθρακος τοῦ ἐξερχομένου ἐκ τοῦ κηρίου. Τὸ πείραμα εἶναι οὐχὶ ἐκ τῶν λεπτοτέρων, καὶ ὀλίγον διαρκεῖ. Ἀλλὰ μᾶς φέρει εἰς τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα ὡς καὶ τοῦ κηρίου ἡ καῦσις. Ἠθέλησα διὰ τοῦ ἁπλοῦ αὐτοῦ τρόπου νὰ σᾶς καταστήσω εὔκολον τὸ νὰ μ' ἐννοήσητε, ἀρκεῖ νὰ μοὶ χαρίζητε μόνον τὴν προσοχήν σας.

Ὅλος ὁ ἄνθραξ ὅστις καίει εἰς τὸ ὀξυγόνον ἢ εἰς τὸν ἀέρα, δίδει ἀνθρακικὸν ὀξύ· ὅσα δὲ μόρια δὲν καίονται, καίτοι εἰς τὸ ὀξὺ ἐκεῖνο περιεχόμενα μένουσιν ἁπλοῦς ἄνθραξ. Οὗτος εἶναι ὁ καθιστῶν τὴν φλόγα λαμπρὰν, ὅταν ὁ ἀὴρ εἶναι ἄφθονος ὥστε νὰ τὸν καίῃ· ὅταν ὅμως δὲν ὑπάρχῃ ἱκανὸν ὀξυγόνον ὅπως ὅλος καίῃ, τότε ἡ φλὸξ ἀφήνει μέρος αὐτοῦ ἀνέπαφον.

Πρέπει δὲ νὰ σᾶς ἐξηγήσω ὀλίγον σαφέστερον καὶ τὰ περὶ ἑνώσεως τοῦ ὀξυγόνου καὶ τοῦ ἄνθρακος, πρὸς παραγωγὴν ἀνθρακικοῦ ὀξέος. Σήμερον ἠμπορεῖτε νὰ μ' ἐννοήσητε καλήτερον παρὰ ἄλλοτε, καὶ σᾶς ἡτοίμασα τρία ἢ τέσσαρα πειράματα πρὸς ἀπόδειξιν.

Ἡ φιάλη αὕτη εἶναι πλήρης ὀξυγόνου, καὶ ἔθεσα ἄνθρακα ἐδῶ εἰς τὸ χωνευτήριον τοῦτο διὰ νὰ τὸν πυρώσω. Ἡ φιάλη μου οὐδεμίαν ὑγρασίαν περιέχει. Τὸ πείραμα θὰ σᾶς δώσῃ ἀποτέλεσμα ἀτελὲς ὑπό τινας ἐπόψεις, ἀλλὰ λαμπρότατον. Θ' ἀναμίξω τὸ ὀξυγόνον μετὰ τοῦ πεπυρακτωμένου ἄνθρακος, ὅστις εἶναι οὗτος ἐδῶ. Εἶναι σκόνη ξυλάνθρακος, καὶ τὸ ἐννοεῖτε βλέποντες πῶς καίει εἰς τὸν ἀέρα *(χύνει ὁ καθηγητὴς ἐκ τοῦ χωνευτηρίου ὀλίγον πεπυρωμένον ἄνθρακα.)* Ἂς τὸν χύσωμεν τώρα καὶ

Digitized by Google

εἰς τὸ ὀξυγόνον. Ἰδέτε τὴν διαφοράν! Μακρόθεν σᾶς φαίνεται ὅλος φλογιζόμενος. Δὲν εἶναι ὅμως ἀληθῶς φλὸξ, ἀλλ' ἕκαστον μόριον τοῦ ἄνθρακος καίεται ὡς σπινθὴρ, καὶ καιόμενον παράγει ἀνθρακικὸν ὀξύ. Θέλω διὰ δύω ἢ τριῶν πειραμάτων νὰ σᾶς ἀποδείξω ὅτι ὁ ἄνθραξ καίει ὡς σᾶς εἶπα, καὶ δὲν δίδει φλόγα. Περὶ τούτου ἀμέσως.

Ἀντὶ νὰ λάβω μόρια ἄνθρακος, λαμβάνω καὶ ἀνάπτω ἱκανῶς μέγα τεμάχιον αὐτοῦ, ὥστε νὰ ἠμπορῆτε νὰ ἰδῆτε τὸ μέγεθος καὶ τὸ σχῆμά του, καὶ νὰ κρίνητε ἀκριβέστερον περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς καύσεως. Εἰς τὴν φιάλην αὐτὴν, ἥτις περιέχει ὀξυγόνον, θέτω τεμάχιον ἄνθρακος, ἔχον προσδεδεμένον μικρὸν ξυλάριον, καὶ τὸ ξυλάριον τοῦτο ἀνάπτω διὰ ν' ἀνάψω δι' αὐτοῦ τὸν ἄνθρακα· διότι ἐκεῖνον δυσκόλως θὰ ἠδυνάμην ν' ἀνάψω ἀπ' εὐθείας. Ἰδοὺ τώρα· καίει ὁ ἄνθραξ· ἀλλὰ φλόγα δὲν δίδει σχεδὸν, ἡ δὲ ὀλίγη ἐκείνη τὴν ὁποίαν βλέπετε προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας σχηματίζεται ὀλίγον ὀξύδιον. Ὁ ἄνθραξ ἐξακολουθεῖ καίων, καὶ παράγει βραδέως ἀνθρακικὸν ὀξὺ διὰ τῆς ἑνώσεως αὐτοῦ μετὰ τοῦ ὀξυγόνου.

Ἐδῶ ἔχω ἄλλο τεμάχιον ξυλάνθρακος, ἐκ φλοιοῦ τινος, ὅστις ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ ῥήγνυται, ἢ νὰ σκάνῃ καὶ νὰ σκορπίζεται ὅταν καίῃ. Διὰ τοῦ πυρὸς λοιπὸν διαλύομεν τὸν ἄνθρακα τοῦτον εἰς μόρια ἀποπετῶντα. Καθ' ἓν ἐκ τῶν μορίων τούτων ὅμως καίει ἀπαραλλάκτως ὡς εἴδομεν πρὶν τὸν ὅλον ἄνθρακα, δηλαδὴ χωρὶς φλογός. Βλέπετε ἀπείρους μικρὰς καύσεις, φλόγα ὅμως οὐδαμοῦ. Τοῦτο τὸ πείραμα πληρέστατα μᾶς ἀποδεικνύει ὅτι ὁ ἄνθραξ καίει, οὐχὶ ὡς φλὸξ, ἀλλ' εἰς κατάστασιν σπινθήρων.

Ἰδοὺ λοιπὸν ἀνθρακικὸν ὀξὺ, παραχθὲν ἐκ τῆς ἑνώσεως τῶν στοιχείων αὐτοῦ. Παράγεται ἀμέσως, καὶ ἂν τὸ ἐξετάσωμεν διὰ τοῦ ἀσβεστονέρου, θ' ἀνακαλύψωμεν ὅτι ἔχομεν τὴν αὐτὴν ὕλην ἣν σᾶς περιέγραψα ἤδη. Συνενοῦντες 6 μέρη ἄνθρακος (ἀδιάφορον ἂν ἐκ τῆς σκόνης τοῦ ξυλάνθρακος ἢ ἐκ τῆς καύσεως τοῦ κηρίου) καὶ 16 μέρη ὀξυγόνου, θὰ ἔχωμεν 22 μέρη ἀνθρακικοῦ ὀξέος. Ταῦτα δὲ, συνενούμενα μετὰ 28 μερῶν ἀσβέστου, παράγουσιν, ὡς εἴδομεν, κοινὸν ἀνθρακοῦχον ἄσβεστον. Λάβετε τὸ ὄστρακον ὀστρειδίου, ἀποσυνθέσατέ το, καὶ ζυγίσατε τὰ διάφορα τῆς ἀναλύσεως προϊόντα· θὰ εὕρετε ὅτι ἐπὶ 50 μερῶν θὰ ὑπάρχωσιν 6 μέρη ἄνθρακος, 16 ὀξυγόνου, καὶ 28 ἀσβέστου. Ἀλλ' ἀφήνω τὰς λεπτομερείας ταύτας. Εἶναι ξέναι εἰς τὸ ἀντικείμενον ἡμῶν, καὶ θέλω εἰς αὐτὸ νὰ ἐμμείνωμεν.

Ἰδέτε μετὰ πόσον θαυμασίας κανονικότητος ἀναλύεται ὁ ἄνθραξ *(ὁ καθηγητὴς δεικνύει τὸ τεμάχιον ἄνθρακος τὸ ἐξακολουθοῦν νὰ καίῃ ἐν τῷ ὀξυγόνῳ.)* Φαίνεται ὡς ἂν διαλύεται εἰς τὸν ἀέρα ὅστις τὸν περιστοιχίζει. Ἂν ἦτον ἐντελῶς καθαρὸς, δὲν θὰ ἔμενεν οὐδὲν αὐτοῦ ἀπομεινάριον. Ὅταν μεταχειριζόμεθα ξύλον ἀκριβῶς καθαρισθὲν (καὶ εἶναι εὔκολον τοῦτο), ἡ καῦσις δὲν ἀφήνει στάκτην. Ὁ ἄνθραξ καίει ὡς τὰ πυκνὰ σώματα, ὧν μόνη ἡ θερμότης δὲν ἀρκεῖ ὅπως καταστρέψῃ τὴν στερεότητα, ἐξέρχεται ὅμως ὡς ἀτμὸς οὐδέποτε πυκνούμενος, οὐδέποτε γινόμενος οὔτε ῥευστὸς οὔτε στερεὸς εἰς τὰς συνήθεις περιστάσεις. Περίεργον δὲ εἶναι ὅτι τὸ ὀξυγόνον, ἀφ' οὗ δεχθῇ τὸν ἄνθρακα, οὐδόλως μεταβάλλεται ὡς πρὸς τὸν ὄγκον· οὔτε αὐξάνει, οὔτε ἐλαττοῦται, ἀλλὰ μένει ἀκριβῶς ὅσον ἦτον. Τὴν φύσιν μόνον μεταβάλλει, καὶ γίνεται ἀνθρακικὸν ὀξύ.

Θέλω νὰ σᾶς δείξω καὶ ἄλλο πείραμα διὰ νὰ ἐννοήσητε καλῶς τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος. Ἀφ' οὗ εἶναι σῶμα σύνθετον ἐξ ἄνθρακος καὶ ὀξυγόνου, πρέπει νὰ ἔχωμεν τρόπον τοῦ νὰ χωρίζωμεν τὰς δύω οὐσίας. Καὶ τῷ ὄντι δυνάμεθα ν' ἀναλύσωμεν καὶ τὸ ἀνθρακικὸν ὀξὺ ὡς ἀνελύσαμεν τὸ νερόν. Ὁ ταχύτερος καὶ ἁπλούστερος τρόπος θὰ εἶναι νὰ μεταχειρισθῶμεν τινὰ οὐσίαν δυναμένην ν' ἀποῤῥοφήσῃ τὸ ὀξυγόνον· διότι, ἅμα τοῦτο λείψῃ, πρέπει νὰ μείνῃ μόνος ὁ ἄνθραξ. Ἐνθυμεῖσθε ὅτι ὅταν ἔθεσα ὀλίγον ποτάσσιον εἰς τὸν πάγον, τὸ μέταλλον ἐκεῖνο ἐχώρισε τὸ ὀξυγόνον ἀπὸ τοῦ ὑδρογόνου. Ἂς προσπαθήσωμεν καὶ διὰ τὸ ἀνθρακικὸν τοῦτο ὀξὺ νὰ λάβωμεν ἀποτέλεσμα ἀνάλογον πρὸς τὸ παραχθὲν ἐπὶ τοῦ ὕδατος τοῦ πάγου. Ἰδοὺ ἀνθρακικὸν ὀξύ. Διὰ νὰ σᾶς ἀποδείξω τὴν παρουσίαν του δὲν θέλω ταύτην τὴν φορὰν νὰ μεταχειρισθῶ ἀσβεστόνερον, διότι ἠμπορεῖ νὰ βλάψῃ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ λοιποῦ πειράματος. Ἠξεύρετε ὅμως ὅτι τὸ ἀέριον τοῦτο εἶναι βαρὺ καὶ ὅτι σβύνει τὴν φλόγα. Διὰ τούτων τῶν ἰδιοτήτων αὐτοῦ θὰ πεισθῶμεν ἂν ἔχωμεν ἐδῶ ἀνθρακικὸν ὀξύ. Βυθίζω φλόγα εἰς τὸ ποτήριον τὸ περιέχον, ὡς φρονῶ, τοιοῦτο ἀέριον. Βλέπετε· ἡ φλὸξ ἔσβυσεν. Ἴσως μάλιστα τὸ ἀέριον εἶναι ἱκανῶς δυνατὸν, ὥστε νὰ σβύσῃ καὶ τὸν φωσφόρον, ὅστις ἠξεύρετε μετὰ πόσης δυνάμεως καίει. Ἰδού· τὸ τεμάχιον τοῦτο τοῦ φωσφόρου ἐθερμάνθη εἰς μέγαν βαθμόν. Τὸ βυθίζω εἰς τὸ ἀέριον, καὶ παύει νὰ καίῃ. Ὅταν τὸ ἐξαγάγω εἰς τὸν ἀέρα, ἡ καῦσις ἐπαναλαμβάνεται, διότι ὁ ἀὴρ παρέχει εἰς τὸν φωσφόρον τὴν τροφὴν ἥτις τῷ ἐλλείπει ἐντὸς τοῦ ποτηρίου. Πεπεισμένος λοιπὸν ἤδη ὅτι τὸ ποτήριόν μου περιέχει ἀνθρακικὸν ὀξὺ, λαμβάνω ὀλίγον ποτάσσιον, οὐσίαν ἥτις ἐνεργεῖ ἰσχυρῶς ἐπὶ τοῦ ἀερίου τούτου. Δύναται νὰ ἐνεργήσῃ καὶ ὅταν εἶναι εἰς τὴν συνήθη θερμοκρασίαν· ἀλλὰ τότε περιβάλλεται μετ' οὐ πολὺ ὑπὸ ἐπιδερμίδος ἥτις τὴν προστατεύει. Διὰ τοῦτο, ἂν τὴν θερμάνωμεν τόσον ὥστε νὰ καίῃ εἰς τὸν ἀέρα, καθὼς ἄλλως τε ἐθερμάναμεν καὶ τὸν φωσφόρον, θὰ εἴμεθα βεβαιότεροι περὶ

Digitized by Google

τοῦ ἀποτελέσματος τοῦ πειράματος ἡμῶν· θὰ ἴδητε ὅτι θὰ ἐξακολουθῇ νὰ καίῃ καὶ ἐντὸς τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος· ἀλλὰ διὰ νὰ καίῃ, θ' ἀπορροφήσῃ τὸ εἰς τὸ ἀέριον τοῦτο περιεχόμενον ὀξυγόνον, καὶ τότε θὰ ἴδωμεν τί θ' ἀφήσῃ ὀπίσω. Αὐτὴ ἡ καῦσις τοῦ ποτασσίου ἐντὸς τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος ἔσται ἡ ἀπόδειξις ὅτι αὐτὸ περιέχει καὶ ὀξυγόνον, διότι ἄλλως καῦσις δὲν θὰ ἦτον δυνατή. (*Ὁ καθηγητὴς θερμαίνει τεμάχιον ποτασσίου· ἀλλ' αὐτὸ ἐκρήγνυται.*) Πολλάκις συμβαίνει τεμάχια τινὰ ποτασσίου νὰ φέρωνται τόσον ἀναγώγως καθὼς αὐτό. Ἂς λάβωμεν ἄλλο. Ἰδού· τοῦτο ἐπύρωσεν ἡσύχως. Τὸ εἰσάγω εἰς τὸ ποτήριον τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος, καὶ βλέπετε ὅτι καὶ ἐκεῖ ἐξακολουθεῖ νὰ καίῃ ὡς εἰς τὸν ἀέρα, διότι τὸ ἀνθρακικὸν ὀξὺ περιλαμβάνει ὀξυγόνον, ἀπορροφώμενον ἤδη ὑπὸ τοῦ ποτασσίου. Τί δὲ ἔμεινεν ἀφ' οὗ ἀφῃρέθη τὸ ὀξυγόνον; Διὰ νὰ τὸ γνωρίσωμεν, ἂς βυθίσωμεν τὸ ἴδιον τοῦτο ποτάσιον εἰς τὸ ὕδωρ. Θὰ ἴδητε ὅτι ἐκτὸς τῆς ποτάσσης (ἥτις εἶναι τὸ ἀρχικὸν μέρος τοῦ ποτασσίου, καὶ ἐνταῦθα δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει), καταπίπτει καὶ ἱκανὴ ποσότης ἄνθρακος. Τὸ πείραμά μου ἔγινε ταχέως καὶ ἀνεπιτηδείως. Πιστεύσατέ μοι ὅμως ὅτι ἂν ἦτον δυνατὸν νὰ τὸ ἐκτελέσω μετὰ τῆς δεούσης ἐπιμελείας, ἂν ἀντὶ πέντε λεπτῶν ἀφιέρουν εἰς αὐτὸ ὁλόκληρον ἡμέραν, θὰ εὑρίσκετε εἰς τὸ ὕδωρ ἢ εἰς τὸ μέρος ὅπου ἀφῆκα τὸ ποτάσσιον ν' ἀποκαῇ, τὴν ἀναλογίαν τοῦ ἄνθρακος ἣν σᾶς εἶπα πρὸ ὀλίγου, ἤτοι 6 μέρη ἄνθρακος πρὸς 16 μέρη ὀξυγόνου, ὥστε ἀμφιβολία δὲν θὰ σᾶς ἔμενεν. Ἰδοὺ λοιπὸν ὁ ἄνθραξ ἐξαχθεὶς ἐκ τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος ὑπὸ τὴν μορφὴν μαύρης οὐσίας, ὡς ὅλοι τὸν γνωρίζομεν. Ἐλάβομεν λοιπὸν τώρα προφανῆ ἀπόδειξιν τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος, καὶ ὅτι σύγκειται ἐξ ἄνθρακος καὶ ἐξ ὀξυγόνου. Πρέπει ἀκόμη νὰ προσθέσω ὅτι ὅπου ὁ ἄνθραξ καίει ὑπὸ τὰς συνήθεις περιστάσεις, παράγει πάντοτε ἀνθρακικὸν ὀξύ.

Ἰδού, λαμβάνω τὸ ξύλον τοῦτο, καὶ τὴν φιάλην τὴν περιέχουσαν ἀσβεστόνερον. Ὅσον καὶ ἂν κινήσω τὴν φιάλην ἢ ταράξω διὰ τοῦ ξύλου τὸ ἀσβεστόνερον, αὐτὸ δὲν θολοῦται. Ἂν ὅμως καύσω τὸ ξύλον, τί θὰ εἶναι τὸ προϊόν; Ὀλίγον νερόν, τὸ ἠξεύρετε. Ἀλλὰ καὶ ἀνθρακικὸν ὀξύ; Ἂς εἰσαγάγωμεν τὸ καῖον ξύλον εἰς τὴν φιάλην. Βλέπετε· τὸ ἀσβεστόνερον ἐθολώθη, δηλαδὴ παράγεται ἀνθρακικὸν τιτανοῦχον ἅλας, ἐκ τῆς συνθέσεως τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος μετὰ τῆς τιτάνου ἢ ἀσβέστου, καὶ τὸ ἀνθρακικὸν ὀξὺ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ξύλου, καὶ τὸ αὐτὸ θὰ συνέβαινεν ἂν ἀντὶ ξύλου εἶχον μεταχειρισθῇ κηρίον ἢ ὁποίαν δήποτε ἄλλην καύσιμον ὕλην. Καὶ χωρὶς δὲ πολυπλόκων πειραμάτων τίς ἀπὸ σᾶς δὲν ἠξεύρει ὅτι ἄνθραξ περιέχεται εἰς τὸ ξύλον. Ἂν ἀνάψητε ξύλον, καὶ ἔπειτα ἀμέσως τὸ σβύσητε πρὶν γίνῃ στάκτη, τί ἔχετε; ἄνθρακα. Ὑπάρχουσιν ὅμως ἄλλαι οὐσίαι ὅπου ὁ ἄνθραξ δὲν προδίδεται τόσον εὐκόλως. Τὸ κηρίον φέρ' εἰπεῖν περιέχει ἄνθρακα, ἀλλ' αὐτὸς δὲν ὑποπίπτει ἀμέσως εἰς τὴν ὅρασιν. Ἰδοὺ φιάλη περιέχουσα φωταέριον γαιάνθρακος, ὅστις παράγει ἄφθονον ἀνθρακικὸν ὀξύ. Τὸν ἄνθρακα δὲν τὸν βλέπετε· μοὶ εἶναι ὅμως εὔκολον νὰ σᾶς τὸν καταστήσω ὁρατόν. Θὰ ἀνάψω τὸ περιεχόμενον τῆς φιάλης, καὶ ἐν ὅσῳ αὐτὴ περιέχει ἀέριον, ἡ καῦσις δὲν θὰ παύσῃ. Τὸν ἄνθρακα δὲν τὸν βλέπετε· βλέπετε ὅμως φλόγα, ἧς ἡ λαμπρότης ἀποδεικνύει τὴν παρουσίαν τοῦ ἄνθρακος. Ἠμπορῶ νὰ σᾶς ἀποδείξω αὐτὴν καὶ ἄλλως. Ἔχω εἰς ἄλλην φιάλην ποσότητά τινα τοῦ αὐτοῦ ἀερίου, ἀνεμεμιγμένην μετ' ἄλλου σώματος καίοντος τὸ ὑδρογόνον, ὄχι ὅμως καὶ τὸν ἄνθρακα τοῦ ἀερίου. Εἰσάγω κηρίον, καὶ βλέπετε ὅτι τὸ ὑδρογόνον καίεται, ἐν ᾧ ὁ ἄνθραξ μένει ὑπὸ τὸ σχῆμα πυκνοῦ καὶ μαύρου καπνοῦ.

Ἕπεται συνέχεια. Α. Ρ. Ραγκαβης.

ΟΙ ΜΕΛΛΟΝΥΜΦΟΙ ΤΗΣ ΣΠΙΤΖΕΒΕΡΓΗΣ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 677.

ΙΔ'

Ἐντὸς ὀλίγων ἑβδομάδων ὁ Μαρσὲλ ᾐσθάνετο ὅτι εἶχε γείνει ἐν ἑαυτῷ ἀληθὴς ἐπανάστασις· εἶχε μεταβάλει καὶ θέλησιν καὶ σχέδια. Εἶχεν ἀντιστῇ εἰς τὴν ἕλξιν τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν χρημάτων τῆς Ῥόζας Μαρίας καὶ δὲν ἠδύνατο ν' ἀποφύγῃ τὴν θυγατέρα τοῦ ἁλιέως! Εἶχεν εἴπει πρὸς τὸν Βλονδῶ· «δὲν νυμφεύομαι, μοὶ ἀρέσκουν τὰ ταξείδια, ἡ κίνησις, δὲν ἀγαπῶ τοὺς δεσμοὺς τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου» καὶ τώρα ἐπεθύμει νὰ ἐπιστρέψῃ ὅσον τάχιον διὰ νὰ νυμφευθῇ τὴν Καρίναν!

— Ναί, ἔλεγεν, ἡ Καρίνα εἶνε τὸ ἰδανικὸν ἐκεῖνο, ὅπερ διέβλεπον ἀμυδρῶς εἰς τὰ ὄνειρά μου. . . . Ὁ Θεὸς τὴν ἔθηκεν εἰς τὸν δρόμον μου. Δὲν θὰ ἔχωμεν οἶκον καὶ ἔπιπλα ὡς τὰ τοῦ Κ. Βανσκέπ, ἀλλὰ τί πειράζει; Δὲν θὰ δυνηθῶ νὰ δώσω ἀδάμαντας ὡς δῶρα νυμφικὰ εἰς τὴν Καρίναν, ἀλλὰ καὶ τὸ κρῖνον τοῦ ἀγροῦ εἶνε περιβεβλημένον ἔνδυμα πολυτιμότερον βασιλικοῦ.

Ὠνειροπόλει ἔπειτα καὶ ἀνελογίζετο ποίαν οἰκίαν θὰ ἐνοικιάσῃ εἰς τὴν Δουνκέρκην, τί ἔπιπλα θ' ἀγοράσῃ, πῶς αὐτὸς θὰ ταξειδεύῃ διὰ νὰ προσπορίζηται τὰ πρὸς τὸ ζῆν, πῶς θὰ ἀνευρίσκῃ ἐπανερχόμενος τὸν φύλακα τῆς οἰκιακῆς του ἑστίας, τὴν ἀγαπητήν του Καρίναν. Καὶ πρῶτον ἔκρινε δέον ν' ἀναγγείλῃ τὴν ἀπόφασίν του πρὸς τὸν Λὰξ καὶ πρὸς τὸν πλοίαρχόν του τὸν Βλονδῶ.

Ὁ Βλονδῶ ἐλυπεῖτο μὲν διότι δὲν εἶχε κατορθώσει νὰ τρέψῃ πρὸς τὴν Ῥόζαν Μαρίαν τὴν προ-

Digitized by Google

σοχὴν τοῦ Μαρσὲλ, χωρὶς ὅμως νὰ λέγῃ τίποτε, παρετήρει ἀπό τινων ἑβδομάδων τὴν μετὰ τῆς Καρίνας σχέσιν τοῦ ὑποπλοιάρχου· διὰ τοῦτο ἡ ἐξομολόγησις αὐτοῦ δὲν τὸν ἐξέπληξε.

— Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, εἶπε μόνον, γνωρίζεις ὅτι ἐγὼ εἶχον ἄλλα σχέδια διὰ σέ· ὁμολογῶ ὅμως ὅτι μετὰ τὴν κόρην τοῦ Κ. Βανσκὲπ δὲν εὑρίσκω συμπαθεστέραν καὶ καλλιτέραν κόρην τῆς Καρίνας. Ἐλπίζω ὅτι θὰ εὐτυχήσῃς μετ' αὐτῆς, ἂν καὶ οἱ δύο στερεῖσθε χρημάτων. . . . Ἔζησα πολὺν καιρὸν καὶ ἐγνώρισα πολὺν κόσμον καὶ πολλοὺς πλουσίους, ὥστε ἐπείσθην ὅτι δὲν φέρουν τὰ πολλὰ χρήματα τὴν εὐτυχίαν.

— Φίλε μου, ὑπέλαβεν ὁ Μαρσὲλ, θὰ ἔρχεσαι καθ' ἡμέραν νὰ περᾷς μαζί μας τὴν βραδειάν σου, ἡ σύζυγός μου θὰ σοῦ ἑτοιμάζῃ τὸ *ποῦντσι*. Σὺ δὲν ἔχεις οὔτε οἶκον οὔτε οἰκογένειαν, ὁ οἶκός μας λοιπὸν θὰ ἦνε ἰδικός σου. . . θὰ βαπτίσῃς καὶ τὸ πρῶτον τέκνον μας. Ἐπειδὴ σοὶ ἀρέσκουν αἱ ἱσπανικαὶ παροιμίαι σοὶ λέγω καὶ ἐγὼ τὴν ἑξῆς· Mas vale buen amigo que pariente ne primo, προτιμότερος εἶνε ὁ καλὸς φίλος παρ' ὁ συγγενὴς ἢ ὁ ἐξάδελφος.

— Καλὰ, καλά! θὰ ἴδωμεν, ἀπήντησεν ὁ πλοίαρχος ἀποστρέφων τὴν κεφαλὴν καὶ σπογγίζων λάθρα διὰ τῆς χειρὸς τὰ ὑγρανθέντα του βλέφαρα.

Μετὰ τοῦτο, ὁ Μαρσὲλ ἐγνωστοποίησεν εἰς τὸν Λὰξ τὰ σχέδιά του.

Ὁ γηραιὸς Λὰξ τὸν ἤκουσεν ἔχων κεκλιμένην τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ στῆθος, ἀκίνητος καὶ σιγηλός. Ἐφαίνετο ὡς ἄνθρωπος, ὃν ἐκπλήσσει εἴδησίς τις, ἣν αἰσθάνεται εἰσδύουσαν εἰς τὴν καρδίαν του καὶ ἀφαιροῦσαν ἀπ' αὐτοῦ τὸ λογικόν. Τέλος ἤγειρε τὴν κεφαλήν·

— Σᾶς ἀγαπᾷ λοιπόν; εἶπε βραδέως ἀλλ' ἐντόνως.

— Πιστεύω, ἀπήντησεν ὁ Μαρσὲλ φοβισμένος ὀλίγον διὰ τὴν ἐρώτησιν.

— Καὶ σεῖς τὴν ἀγαπᾶτε;

— Ναί.

— Ὅπως πρέπει τις ν' ἀγαπᾷ ἔντιμον καὶ καλὴν κόρην; ὅπως ὁ ἐνάρετος ἄνθρωπος ὀφείλει ν' ἀγαπᾷ τὴν γυναῖκά του;

— Ναὶ, μάλιστα.

— Ἠξεύρετε ὅτι δὲν ἔχει ἄλλην προῖκα παρὰ τὰ ὀλίγα ἐκεῖνα χρήματα τὰ ὁποῖα ἐκληροδότησεν εἰς αὐτὴν ἡ εὐεργέτριά της;

— Τὸ ἠξεύρω.

— Ὅτι εἶνε κόρη πτωχοῦ ναύτου, ὁ ὁποῖος δὲν ἠδυνήθη νὰ εὕρῃ προαγωγὴν εἰς τὸ Σουηδικὸν ναυτικόν;

— Τὸ ἠξεύρω.

— Καὶ νομίζετε ὅτι νέος καὶ ἀνεπτυγμένος ἄνθρωπος ὡς σεῖς δὲν θὰ μεταμεληθῇ διότι συνέδεσε τὴν τύχην του μετὰ ταπεινῆς ξένης, πτωχῆς καὶ ἀπροστατεύτου;

— Εἶμαι βέβαιος ὅτι δὲν θὰ μεταμεληθῶ.

— Κυττάξετέ με κατὰ πρόσωπον!

Ὁ Μαρσὲλ ἠτένισε τοὺς διαυγεῖς ὀφθαλμοὺς του πρὸς τὸν Λάξ· οἱ ὀφθαλμοί του ἐξήγουν τὴν εἰλικρίνειαν τῆς ψυχῆς του.

— Σᾶς πιστεύω, εἶπεν ἐκεῖνος, διότι ἂν τοιαύτη φυσιογνωμία ἐψεύδετο, τετέλεσται τότε! δὲν ἔπρεπέ τις νὰ πιστεύῃ τίποτε εἰς τὸν κόσμον. Σᾶς πιστεύω καὶ σᾶς ἐμπιστεύομαι ὅ,τι ἔχω τιμιώτατον εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, τὸν μόνον μου θησαυρὸν καὶ τὴν χαράν μου τὴν μόνην. Ἀγαπᾶτέ την. Νὰ τὴν ἀγαπᾶτε, νὰ ἦσθε καλὸς μὲ αὐτὴν, αὐτὸ, αὐτὸ καὶ μόνον ζητεῖ ὁ γέρων, ὁ πολυπαθὴς πατήρ της. Ἐστὲ ἐνίοτε καὶ εὐσπλαγχνικὸς δι' αὐτὴν ἂν τὴν ἴδητε ἀδύνατον καὶ πάσχουσαν. Θὰ σᾶς ἀγαπήσῃ, ναὶ, ὡς ἠγάπησε τὸν γηραιόν της πατέρα. Ποτὲ, ποτὲ δὲν θὰ παραβῇ τὰ πρὸς ὑμᾶς καθήκοντά της.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Μαρσὲλ ἠγέρθη ταχέως, ἔσφιγξε περιπαθῶς τὸν πιλότον εἰς τὰς ἀγκάλας του.

— Ἄκουσον, προσέθηκεν ὁ Λὰξ μετὰ συγκινήσεως, ἥτις καθίστα τρέμουσαν τὴν φωνήν του, μίαν ἀκόμη χάριν ἔχω νὰ σοῦ ζητήσω, νὰ πάρετε καὶ ἐμὲ μαζί σας. Ἠξεύρω πολὺ καλὰ ὅτι συχνὰ οἱ γέροντες γονεῖς δὲν εὐχαριστοῦσι τὰ νεαρὰ ζεύγη καὶ δὲν ἀρνοῦμαι ὅτι πολὺ θὰ αἰσθανθῶ τὴν ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τῆς πατρίδος μου, ἀπὸ τῶν συμπολιτῶν μου, ἀπὸ τῶν παλαιῶν μου ἕξεων· ἀλλ' ὅμως, ὄχι, ἀδύνατον εἶνε ν' ἀποχωρισθῶ ἐκείνης, ἥτις εἶνε ἡ μόνη τοῦ βίου μου παρηγορία. Δὲν θὰ σᾶς ἐνοχλῶ· μικρὰ γωνία εἰς τὸ σπίτι σας μοῦ ἀρκεῖ. Καὶ ὅταν θ' ἀναχωρῇς διὰ νὰ ταξειδεύῃς, θὰ εὐχαριστεῖσαι ἴσως ἀναλογιζόμενος ὅτι δὲν θὰ ἦνε μόνη ἡ Καρίνα, ὅτι θὰ ἦνε μετ' αὐτῆς ὁ πατήρ της, ὅτι θὰ τῆς ὁμιλεῖ περὶ σοῦ, ὅτι θὰ τὴν παρηγορεῖ ὅτε μακρὰν θ' ἀκούηται ἡ τρικυμία. Πάρετέ με μαζί σας, Μαρσέλ μου φίλτατε!

— Καὶ ἐνόμισες, ὑπέλαβεν ἐκεῖνος δακρύων, ὅτι θὰ διελογιζόμην κἂν νὰ πράξω ἄλλως; Ἡ Καρίνα θὰ ἐπείθετό ποτε ν' ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ σᾶς; Καὶ ἐγὼ, τάχα, δὲν ὀφείλω νὰ σᾶς ἀγαπῶ ὡς πατέρα;

— Εὐχαριστῶ, εἶσαι καλὸς καὶ εἰλικρινὴς, σὲ πιστεύω. Περίμεινε μίαν στιγμὴν, ἔρχομαι.

Καὶ ταῦτα εἰπὼν ὁ Λὰξ κατέβη κάτω.

Ὁ Βλονδῶ ἀνυπόμονος νὰ μάθῃ τὴν ἔκβασιν τῆς συνδιαλέξεως προυχώρησε πρὸς τὸν Μαρσὲλ ἅμα τὸν εἶδε μόνον.

— Ἐτελείωσεν, εἶπεν ὁ ὑποπλοίαρχος, ὁ πατὴρ συγκατετέθη. . .

— Σὲ συγχαίρω, ἀπήντησε ζωηρῶς ὁ πλοίαρχος, εὔχομαι νὰ ἦσθε εὐτυχεῖς.

— Ἐλπίζω, ὑπέλαβεν ὁ Μαρσὲλ, ὅλος περιχαρής.

Κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰσῆλθεν ὁ Λὰξ ἀ-

Digitized by Google

γων τὴν Καρίναν, ἥτις ἠκολούθει μετὰ δειλίας, κατακόκκινη καὶ κάτω βλέπουσα. Ἔλαβε τὴν χεῖρα τῆς κόρης του, τὴν ἔθηκεν εἰς τὴν χεῖρα τοῦ Μαρσὲλ καὶ ἀποκαλύπτων τὴν κεφαλήν του ὡς ἂν ἐπρόκειτο νὰ προσευχηθῇ·

— Ἡ εὐλογία τοῦ Κυρίου..., εἶπεν, ἀλλ' ἡ συγκίνησις δὲν ἐπέτρεψεν εἰς αὐτὸν νὰ ἐξακολουθήσῃ. Ἔπεσεν ἐπί τινος ἕδρας καὶ ἐξερράγη εἰς δάκρυα.

Ἡ Καρίνα πλησιάσασα τὸν ἠσπάσθη καὶ ἐλαφρῶς ἐπέθηκε τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ μετώπου του.

Ὁ γέρων ὕψωσε πρὸς αὐτὴν δακρυβρέκτους τοὺς ὀφθαλμούς του καὶ μετ' ὀλίγον·

— Πόσον ἀνόητος, εἶπεν, εἶμαι νὰ κλαίω ἐν ᾧ ἔπρεπε νὰ χαίρω διὰ τοιοῦτον εὐτύχημα! καὶ πρέπει μάλιστα νὰ τὸν πανηγυρήσωμεν λαμπρὰ αὐτὸν τὸν γάμον.

— Βεβαιότατα, ὑπέλαβεν ἡ Καρίνα.

— Θὰ τὸν πανηγυρήσωμεν εἰς τὸ Χάμμερφεστ· ἐκεῖ ὅλοι θὰ λάβουν μέρος, θὰ χορεύσω καὶ ἐγὼ ὡς ἂν ἤμην εἴκοσιν ἐτῶν.

— Ἐπὶ τοῦ παρόντος, πατέρα μου, θὰ ἦσαι εὐχαριστημένος διότι ἔχω πλησίον μου τὸν Fastman μου καὶ ἐγὼ εἶμαι ἡ Käraste[1] του.

— Allra Kärasta min[2], εἶπεν ὁ Μαρσὲλ ἐνθυμούμενος τὰ σουηδικά, τὰ ὁποῖα τῷ εἶχε διδάξει ἡ κόρη.

— Καλέ! ὁμιλεῖ λοιπὸν σουηδικά, ὑπέλαβεν ὁ Λάξ, αὐτὸς ὁ ναυτικὸς τῆς Δουνκέρκης· αὐτὸς εἶνε θησαυρός.

Ὁ Βλονδῶ ἔφερε τότε δύο φιάλας καμπανίτου καὶ ὁλόκληρος ἡ συντροφία ἔπιεν εἰς ὑγείαν τῶν μελλονύμφων.

ΙΕ'

Τῇ ἐπαύριον φαιδροὶ ἀπήρχοντο οἱ ναῦται εἰς τὴν ἁλιείαν. Μόνος ὁ Βλονδῶ ἔμεινεν εἰς τὸ πλοῖον μετὰ τοῦ Φρισκὲ καί τινων ἄλλων. Τρεῖς λέμβοι πρὸς φαλαινοθηρίαν ἐξέπλευσαν· τῆς μιᾶς ἐπέβαινεν ὁ Τρομπών, τῆς ἄλλης ὁ Λὰξ καὶ τῆς τρίτης ὁ Μαρσέλ.

Ἀπὸ πρωΐας εἶχεν ἐγερθῇ ἡ Καρίνα ὅπως παραστῇ εἰς τὸν ἀπόπλουν τῶν τριῶν λέμβων καὶ ἐφ' ὅσον ἠδύνατο νὰ τὰς διακρίνῃ ὁ ὀφθαλμός της ἔμενε προσηλωμένος ἐπὶ τῶν λέμβων τῶν φερουσῶν τὸν πατέρα της καὶ τὸν μνηστῆρά της.

Λαμπρὰ ἐφαίνετο ἡ ἡμέρα· ἦτο καθρέπτης ἡ θάλασσα, καθαρώτατος ὁ ὁρίζων καὶ ἔπνεεν ἐλαφρὸς νότιος ἄνεμος. Αἱ φῶκαι καὶ οἱ θαλάσσιοι ἵπποι τοιοῦτον καιρὸν ἐξέλεγον ἵνα ἐξέλθωσι τῆς θαλάσσης καὶ ἀναπαυθῶσιν ἐπὶ τῶν πάγων. Μετ' οὐ πολὺ ὅμως ἐκαλύφθη ὑπὸ νεφῶν ὁ οὐρανός, ὁ ἄνεμος ἤρχισε σφοδρῶς νὰ πνέῃ, ἀτμοὶ συνεπυκνώθησαν ἐν ἀκαρεῖ εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν καὶ νιφάδες χιόνος κατέπιπτον πυκναί.

— Κακὴ δουλειά, ἔλεγεν ὁ Λὰξ σείων τὴν κεφαλήν, αἱ φῶκαι ὁμοιάζουν πρὸς ὡραίας κυρίας, αἱ ὁποῖαι φοβοῦνται μὴ συναχωθοῦν, δὲν 'βγαίνουν μὲ τὴν βροχὴν καὶ μὲ τὸ χιόνι. Καὶ ὅμως ἡ φύσις τοῖς ἔδωκε καλὸν ἐπανωφόρι καὶ τὸ χιόνι εἶνε δι' αὐτὰς 'σὰν ἕν καλὸν μαξιλάρι. Ἀλλ' ἀδιάφορον, ἂς προχωρήσωμεν καὶ ἴσως εὕρωμεν τίποτε.

Καὶ ἐπροχώρουν τὰ πλοιάρια. Τῷ ὄντι ἅμα τῇ μεταβολῇ τοῦ καιροῦ τὰ ἀμφίβια ἐκεῖνα ἐχώνοντο εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ Τρομπὼν μὴ δυνάμενος τίποτε νὰ κατορθώσῃ ἔρριψε τὸ ὅπλον του εἰς τὸ βάθος τῆς λέμβου. Ὁ Μαρσὲλ ἀνεγνώρισε καὶ αὐτὸς τὸ ἀνωφελὲς τῶν προσπαθειῶν του. Ὁ Λὰξ μόνον ἠδυνήθη νὰ πιάσῃ θαλάσσιόν τινα ἵππον, ὑπομονητικώτερον καὶ ὀκνηρότερον τῶν ἄλλων. Τὸ ζῶον τοῦτο ἐκ τοῦ ἀργυρίζοντος δέρματός του ἐφαίνετο ὅτι ἦτο γηραλέον. Οἱ ναῦται τὸ κατέκοψαν εἰς τεμάχια, εἶχε δὲ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς εἰς τὴν οὐρὰν τριάκοντα ποδῶν μῆκος, περιφέρειαν δὲ ἐλέφαντος περὶ τὰ μέσα τοῦ σώματος. Ἀφ' οὗ τὸ ἐξέδαρον καὶ ἀφῄρεσαν τὸ παχὺ στρῶμα τοῦ λίπους, ὅπερ τὸ περιεῖχεν, ἔκοψαν τεμάχιά τινα, ἅτινα ἑψήσαντες εὗρον τόσον νόστιμα, ὅσον τὸ βόειον κρέας.

Ἡ Καρίνα ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον ἀπὸ τοῦ θεάματος τούτου, ὁ δὲ Μαρσὲλ καὶ ὁ Βλονδῶ συνεχάρησαν τὸν Λὰξ διὰ τὴν ἐπιτυχίαν του. Ὁ Τρομπὼν μελαγχολικὸς καὶ φοβερὸς ἵστατο μακράν.

— Δὲν ἔχω τύχην! ἐψιθύριζε γεμίζων τὴν πίπαν του σπασμωδικῶς. Διαβολοτάξειδο! πότε θὰ τελειώσῃ!

Ἡ κακοκαιρία ἐξηκολούθει. Τὸ πλήρωμα τῆς *Ῥόζας Μαρίας* ἔκαμεν οὐδὲν ἧττον καὶ νέας προσπαθείας ἀλλ' εἰς μάτην. Ὁ Βλονδῶ ἐλυπεῖτο διὰ τὴν ἀποτυχίαν ταύτην, ὄχι διὰ τὸν ἑαυτόν του, διότι αὐτὸς εὐχαριστεῖτο μὲ τὸν μισθὸν τοῦ πλοιάρχου, τὸν ὁποῖον εἶχεν, ἀλλὰ διὰ τοὺς ναύτας, οἵτινες θὰ ἐλάμβανον ἀνάλογον ἀμοιβήν, καὶ διὰ τὸν Κ. Βανσκέπ.

Τοὐλάχιστον παρηγοροῦντο ὅτι ἂν καὶ εἶχον ἀποτύχει εἰς τὴν ἁλιείαν, δὲν εἶχεν ὅμως συμβῆ εἰς αὐτοὺς ἕως τότε καὶ κανὲν ἀπευκταῖον, οἷα συνήθως ὑπὸ τὸν τρικυμιώδη ἐκεῖνον οὐρανὸν συμβαίνουσιν. Ἅπαξ μόνον παρὰ τὴν νῆσον τοῦ Ἀμστελοδάμου λέμβος τις κατελήφθη ὑπὸ αἰφνιδίας τρικυμίας καὶ παρ' ὀλίγον νὰ προσαράξῃ εἰς τοὺς βράχους, ἀλλὰ χάρις εἰς τὴν ἱκανότητα τοῦ Δαμπελέν, ἐσώθη. Ἄλλοτε νεκρός τις ναύτης, ὅστις εἶχεν ἀποβιβασθῆ εἰς τὴν ξηρὰν καὶ εἶχε καυχηθῆ ὅτι ἀνέβη εἰς μέρος τι ὑψηλὸν λίαν τραχὺ καὶ λίαν δύσβατον, εἶδεν αἴφνης ἐνώπιόν του ἄρκτον μὲ χάσκον τὸ στόμα καὶ φλογισμένον τὸν ὀφθαλμόν. Ὁ δυστυχὴς ἦτο μόνος καὶ ἄοπλος ἐνώπιον τοῦ θηρίου! Ἀλλ' εὐτυχῶς καὶ ἐκεῖνος ἐσώθη ἀναμνησθεὶς τοῦ στρατη-

1. Διὰ τῶν δύο τούτων λέξεων δηλοῦσι συνήθως ἐν Σουηδίᾳ τὸν μνηστῆρα καὶ τὴν μνηστήν.
2. Ἡ πασῶν φιλτάτη μου.

Digitized by Google

γήματος Ὁλλανδοῦ τινὸς εὑρεθέντος εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν· ἔρριπτεν ἐπανειλημμένως πρὸς τὸ θηρίον διάφορα ἐνδύματα καὶ ἄλλα πράγματα, ἅτινα εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ· τὸ θηρίον ἵστατο ὀσφραινόμενον ἑκάστοτε διὰ νὰ ἴδῃ ἂν ἦτο φαγώσιμον τὸ ῥιφθὲν καὶ τοιουτοτρόπως αὐτὸς ἠδυνήθη νὰ σωθῇ.

Τέλος ἡμέραν τινὰ εἶχε κοπάσει ἡ τρικυμία, οἱ ναῦται ἐξῆλθον πάλιν πρὸς θήραν, φαιδροὶ πάντες μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ Τρομπών, ἀλλὰ τὴν φαιδρότητα ἐκείνην ἔμελλε νὰ σκιάσῃ τὸ πένθος.

Τὰ τρία πλοιάρια εἶχον ὁμοῦ ἐξέλθει τοῦ Μαγδαληνοῦ ὅρμου καὶ ἀφοῦ ἐπί τινα χρόνον ἔπλευσαν παρουσιάσθη πρὸ αὐτῶν ὁλόκληρος ἀγέλη θαλασσίων ἵππων (morses) μικρῶν καὶ μεγάλων, κειμένων ἐπί τινος ἀπεράντου παγίνου ὑψώματος. Οἱ ναῦται ἐθορυβήθησαν ἐπὶ τῇ θέᾳ, ἀλλ' ὁ θόρυβος ἐκεῖνος ἀφύπνησε τὰ ζῷα, ἅτινα ἐχύθησαν διὰ μιᾶς εἰς τὰ κύματα πλὴν τριῶν. Τὰ τρία ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἦσαν θηλυκὰ καὶ εἶχον μαζί των καὶ τὰ μικρά των, ἐφαίνοντο ὡς νὰ μὴ εἶχον νοήσει τί τάχα ἦτο ἐκεῖνο, ὅπερ εἶχε ταράξει τὴν ἡσυχίαν τῶν ἄλλων καὶ ἔστρεφον περίεργα δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τὴν κεφαλήν των. Ὁ Δαμπελὲν καὶ Φραισνοᾶ, φοβούμενοι μὴ χάσωσι καὶ τὰ τρία ἐκεῖνα ἀκόμη, ἔρριψαν εὐθὺς τὰς ἁρπάγας, ἀλλ' αὗται δυστυχῶς ἐγλύστρισαν ἐπὶ τοῦ θωρακοειδοῦς δέρματος τῶν μητέρων καὶ ἐπλήγωσαν καιρίως δύο μικρά. Διπλῆ ἀτυχία, τὸ μὲν διότι ἔχανον τὰ μεγάλα, τὸ δὲ διότι ἔμελλον νὰ διατρέξωσι σπουδαιότατον κίνδυνον, ἐπειδὴ ἐξ ὅλων ἐν γένει τῶν ζῴων οὐδὲν ὑπερβαίνει τὸν θαλάσσιον ἵππον κατὰ τὴν πρὸς τὰ νεογνά του στοργήν. Καὶ τῷ ὄντι μόλις τὰ πληγωθέντα ἀφῆκαν στεναγμὸν ἡ μία μήτηρ ἔλαβε τὸ ἰδικόν της μὲ τοὺς ἐμπροσθίους πόδας καὶ ἐρρίφθη ἄπελπις εἰς τὴν θάλασσαν. Ἠδύνατό τις νὰ παρακολουθήσῃ τὸν δρόμον, ὃν εἶχε διατρέξει, διότι τὸν εἶχε βάψει τὸ αἷμα. Ἐνίοτε ἀνέβαινεν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ὡς διὰ νὰ ἀναπνεύσῃ τὸ ἀσθενές! Αἴφνης ἡ μήτηρ τὸ καταλίπει· εἶχεν ἀποθάνει... Ἐκείνη σπεύδει εἰς ἐκδίκησιν, συγχρόνως δὲ τρέχουσι καὶ αἱ δύο ἄλλαι μητέρες. Ἐπιπίπτουσι τρεῖς κατὰ τῆς λέμβου, ὁπόθεν εἶχον ἐξέλθει αἱ ἁρπάγαι αἱ πληγώσασαι τὰ τέκνα των. Δύναται νὰ φαντασθῇ τις οἷος τότε ἀγὼν συνήφθη ὑπὸ τῶν ναυτῶν πρὸς τὰ θηρία, θηρία, ἃ ἤλαυνεν ὁ πόνος καὶ ἡ μητρικὴ στοργή. Ἀλλὰ δὲν ἤρκεσε τοῦτο. Ὡς ἂν νὰ εἶχον ζητήσει αἱ μητέρες ἐκεῖναι βοήθειαν, ἐξ νέα θηρία ἀνέδυσαν ἀπὸ τῶν ὑδάτων καὶ ἦλθον εἰς βοήθειαν. Ἦτο πλέον πάλη ἣν ἐπέτεινεν ὁ ἀπελπισμός. Ὡμοίαζε πρὸς τὴν πάλην τῶν Ὁρατίων πρὸς τοὺς Κουριατίους, πρὸς τὴν τῶν τριάκοντα Βρεττανῶν κατὰ τῶν τριάκοντα Ἄγγλων ἔνθα ἐνεφανίσθη ὁ Βωμανοὰρ κραυγάζων· «Πίε τὸ αἷμά σου, Βωμανοάρ!» Ἀλλ' οὐδεὶς θεατὴς διὰ νὰ κροτήσῃ ὑπὲρ τοῦ νικητοῦ τὰς χεῖρας. Καὶ καθὼς εἰς τὰς καλουμένας δικαστικὰς μονομαχίας τοῦ μεσαίωνος ἐκ τῶν προτέρων ἐσκάπτετο ὁ τάφος ὁ μέλλων νὰ δεχθῇ τὸν ἡττηθέντα, ἔχασκε καὶ ἐδῶ διὰ τοὺς μέλλοντας νὰ ἡττηθῶσιν ὁ τάφος μαῦρος καὶ βαθὺς εἰς τῶν κυμάτων τὴν ἄβυσσον.

Τρία ἐκ τῶν ζῴων ἐκείνων περιέτρεχον τὴν λέμβον ὡς διὰ ν' ἀναγνωρίσωσι ποῦ εἶνε ἀσθενεστέρα. Ἅμα δὲ προσέβαλον αὐτὰ οἱ ναῦται ἐπέπεσον τὰ ἄλλα τέσσαρα, κατέλαβον διὰ τῶν ὀδόντων τὸ πλοῖον, ὡς τὰ πλοῖα τὰ ῥωμαϊκὰ κατελάμβανον κατὰ τοὺς πρώτους καρχηδονικοὺς πολέμους τὰ τῶν Καρχηδονίων μὲ τοὺς *κόρακας* καὶ τὰς *σιδηρᾶς χεῖρας*. Ὁ κίνδυνος ἦτο ἐνώπιόν των! Δὲν παρῆλθε πολλὴ ὥρα καὶ τριγμὸς ἀπαίσιος ἠκούσθη· ὁ εἷς τοῖχος τοῦ πλοιαρίου ἐνέδωκεν εἰς τὴν ὁρμὴν τῶν ὀδόντων ἑνὸς ἐκ τῶν θηρίων. Τὸ κῦμα ἔρρευσεν ἐντὸς τοῦ πλοίου ὅπερ μετ' οὐ πολὺ ἀνετράπη. Τρεῖς ἢ τέσσαρες ἐκ τῶν δυστυχῶν ναυτῶν ἐχάθησαν, οἱ ἄλλοι μάτην προσεπάθησαν νὰ σωθῶσι κολυμβῶντες. Ἐβάρυνον αὐτοὺς τὰ χειμερινά των ἐνδύματα καὶ ὑποδήματα, κατεδίωκον δὲ καὶ τὰ θηρία. Δὲν ἠδυνήθησαν νὰ καταφθάσωσι τὴν ἀκτήν. Ὑπερανθρώπους κατέβαλε προσπαθείας ὁ Μαρσὲλ ὅπως σώσῃ τοὺς ἄνδρας, μαθὼν τὰ γενόμενα παρὰ τοῦ Δαμπελὲν μόλις διασωθέντος· ἀδύνατον· ἐκ δέκα ἀνδρῶν, ἐπανέφερε τρία πτώματα· τῶν ἄλλων οὐδὲ τὰ πτώματα εὑρέθησαν· τὰ εἶχον παρασύρει ὁ ἄνεμος καὶ τὰ κύματα.

Τὸ πλήρωμα ἅπαν περίλυποι περιεσύναξαν τὰ πτώματα, τὰ ἔθαψαν εἰς τάφον βαθύν, ἵνα μὴ γείνωσι βορὰ τῶν ἄρκτων, ηὐχήθησαν ἐπ' αὐτῶν καὶ ἔστησαν σταυρὸν παρήγορον.

Καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς στιγμὴν ἡ θάλασσα ἐξέβρασε δύο ἄλλους νεκροὺς οἵτινες ἐφαίνοντο ὡς ἂν νὰ ἐζήτουν τὸ τελευταῖόν των ἄσυλον παρὰ τῶν ζώντων.

Οἱ ναῦται μετ' εὐλαβείας ἔθαψαν καὶ ἐκείνους, παρὰ τὸν τάφον τῶν συναδέλφων των καὶ ἐπέστρεψαν ἔπειτα πάντες περίλυποι καὶ σιγηλοὶ ἐπὶ τῆς *Ῥόζας Μαρίας*.

Εἰς τὸ ὄπισθεν μέρος τοῦ πλοίου ὁ Λὰξ καὶ ὁ Βλονδὼ ἐκάπνιζον.

Τῆς Καρίνας εἶχον κοκκινίσει οἱ ὀφθαλμοὶ ἐκ τῶν δακρύων.

— Τί δυστύχημα! ἐψιθύρισεν ὁ Βλονδώ.

— Φοβερόν! ἀπήντησεν ὁ Λάξ.

Καὶ ἐσίγησαν. Εἰς τὸν κοιτωνίσκον, ἔνθα ἐκάθηντο δὲν ἤκουέ τις εἰμὴ τὸν μονότονον κτύπον, τὸν δηλοῦντα ὅτι φεύγουσιν ἀνεπιστρεπτεὶ αἱ ὧραι καὶ τῆς θαλάσσης τὸν κυματισμόν.

XAVIER MARMIER

Μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας.

Ἕπεται συνέχεια.

Digitized by Google

Ὁ κλεινὸς τοῦ Γένους διδάσκαλος Κ. Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων, περιηγούμενος κατὰ τὸ 1819 τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἐπεσκέφθη καὶ τὰς Κυδωνίας· παρακληθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς ἑλληνικωτάτης ταύτης πόλεως, ἐξεφώνησεν ἐπ' ἐκκλησίας δύο λόγους, τὸν μὲν πρῶτον περὶ ΦΙΛΑΔΕΛΦΙΑΣ, τὸν δὲ δεύτερον περὶ ΑΓΑΠΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ. Ἐκ τοῦ δευτέρου τούτου λόγου, γεγραμμένου δι' ὕφους ἁπλοῦ ἀλλὰ πλήρους πατριωτικοῦ αἰσθήματος καὶ χάριτος, ἐκδοθέντος δ' ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ 1837, ἐσταχυολογήσαμεν τὰ ἀκόλουθα·

Σ. τ. Δ.

ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ

Ὅλοι λέγομεν ὅτι ἔχομεν Πατρίδα, ὀλίγοι ὅμως κατὰ δυστυχίαν καταλαμβάνουσι τί ἐστι Πατρίς. Τί εἶναι ἡ Πατρίς; Καὶ πῶς νὰ τὴν ὁρίσωμεν κατ' ἀξίαν; Πατρὶς εἶναι τὸ ἀντίτυπον τοῦ γηΐνου παραδείσου, εἰς τὸν ὁποῖον ἔβαλεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον κατ' ἀρχὰς νὰ τὸν ἐργάζηται καὶ νὰ τὸν φυλάττῃ. «*Καὶ ἔθετο ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον ἐν τῷ παραδείσῳ ἐργάζεσθαι αὐτὸν καὶ φυλάττειν*». Πατρὶς εἶναι τὸ ἐξαίρετον στάδιον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐτάχθη ὁ ἄνθρωπος παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ νὰ ἀγωνισθῇ τοὺς ἀγῶνας τῆς ἀρετῆς. Πατρὶς εἶναι τὸ ἀσφαλέστατον ἄσυλον ἀπὸ τῶν δυστυχιῶν, καὶ τὸ σταθερώτατον κέντρον τῆς εὐτυχίας του. Πατρὶς εἶναι ναὸς ἱερός, εἰς τὸν ὁποῖον βλέπει κατὰ πρῶτον ὁ ἄνθρωπος τὰ μεγάλα δημιουργήματα τοῦ τῆς φύσεως πλαστουργοῦ. Αὐτοῦ πρῶτα θεωρεῖ τὸν ἥλιον λάμποντα· αὐτοῦ τὸν μέγαν οὐρανὸν καὶ τὰ νυκτερινά του φέγγη· αὐτοῦ τῆς γῆς καὶ θαλάσσης καὶ ὅλου τοῦ κόσμου τὰ μέγιστα καὶ κάλλιστα φαινόμενα· αὐτοῦ ἀναπνέει τὸ πρῶτον τῶν ζωογόνων ἀστέρων τὰς αὔρας· αὐτοῦ κατὰ πρῶτον γνωρίζει τὰ πρόσωπα τῶν ἰδίων γονέων, καὶ ἀκούει τὴν γλυκεῖαν αὐτῶν φωνήν· αὐτοῦ μανθάνει τὴν πάτριον γλῶσσαν καὶ τοὺς νόμους τοὺς πατρῴους· αὐτοῦ παραλαμβάνει παρὰ τῶν προγόνων καὶ μεταδίδει εἰς τοὺς ἀπογόνους τὴν λαμπάδα τῆς ζωῆς, διὰ τῆς ὁποίας συνέχεται ἄσβεστος ἡ τοῦ γένους σειρά· αὐτοῦ συλλαμβάνει τὰς πρώτας καὶ ὑψηλὰς περὶ Θεοῦ καὶ θρησκείας ἐννοίας· αὐτοῦ ἀναγεννᾶται διὰ τῶν ὑπερφυεστάτων τῆς πίστεως μυστηρίων, καὶ γίνεται μέλος τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας· αὐτοῦ ἐν ἑνὶ λόγῳ διαπλάττεται καὶ μορφόνεται φυσικῶς καὶ ἠθικῶς, καὶ διδάσκεται ὅτι ἐγεννήθη τοῦ μεγάλου κόσμου πολίτης, ὅπως δουλεύῃ καὶ λατρεύῃ δοξάζων τὸν Θεὸν πρώτιστα καὶ μάλιστα εἰς τὴν ὁποίαν ἐγεννήθη γῆν. Ἐν ᾧ λοιπὸν ὑπάρχει τόσον μέγα δῶρον τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἡ Πατρίς, συμπεραίνετε, ὅτι ὑπάρχουσι καὶ μεγάλα τὰ χρέη τοῦ ἀνθρώπου τὰ πρὸς τὴν Πατρίδα· ὁ ἄνθρωπος, ὁ χριστιανὸς μάλιστα, χρεωστεῖ νὰ ἀγαπᾷ καὶ νὰ τιμᾷ καὶ νὰ εὐεργετῇ τῆς ἑαυτοῦ γεννήσεως τὴν χώραν. Τοῦτο εἶναι χρέος ἀπαραίτητον καὶ θρησκευτικόν, καὶ φυσικόν, καὶ πολιτικόν.

Λέγω πρῶτον, ὅτι χρεωστεῖς, χριστιανέ, καθὸ χριστιανὸς νὰ ἀγαπᾷς καὶ νὰ εὐεργετῇς τὴν Πατρίδα. Σὲ προστάζει ὁ θεῖος νόμος «*ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν*». Πλησίον σου εἶναι βέβαια πᾶς ἄνθρωπος, ἀλλὰ ποῖος δύναται νὰ ἦναι πλησιέστερός σου παρὰ τοὺς συγγενεῖς καὶ ὁμοπίστους καὶ συμπολίτας σου; Οὗτοι εἶναι ἀδελφοί σου, οἵτινες συγκατοικοῦσι μετὰ σοῦ εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν χώραν, ὡσὰν εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν οἰκίαν· οὗτοι ἔχουσι τὸν αὐτὸν καὶ σὺ πατέρα, τὸν Θεόν, τὴν αὐτὴν καὶ σὺ μητέρα, τὴν Ἐκκλησίαν, τὸ αὐτὸ γενέθλιον ἔδαφος, καὶ τὰς αὐτὰς τροφάς, τοὺς αὐτοὺς νόμους, τοὺς αὐτοὺς ἄρχοντας καὶ ποιμένας καὶ διδασκάλους, τὰς αὐτὰς πρὸς σὲ κοινὰς καὶ πανηγύρεις καὶ ἀπολαύσεις καὶ λύπας καὶ χαράς· ὅσον λοιπὸν εἰλικρινέστερον ἀγαπᾷς τοὺς συμπατριώτας καὶ τὴν Πατρίδα, τόσον βεβαιότερον ἐκπληρόνεις τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ· καὶ πάλιν ἐξ ἐναντίας, ὅσον ἀμελεῖς καὶ προδίδεις πολλάκις τῆς Πατρίδος τὰ συμφέροντα, τόσον ἐξελέγχεσαι παραβάτης τοῦ θείου νόμου, καὶ τοῦ πλησίον σου ἐχθρὸς χειρότερος ἀπίστου· «*εἴ τις τῶν ἰδίων καὶ μάλιστα τῶν οἰκείων οὐ προνοεῖ, τὴν πίστιν ἤρνηται, καὶ ἔστιν ἀπίστου χείρων*».

Ὅτε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸς ἔκλινε τοὺς οὐρανούς, καὶ ἐσαρκώθη, καὶ συνανεστράφη τοῖς ἀνθρώποις ἐπὶ τῆς γῆς, μεταξὺ τῶν ἄλλων παραδειγμάτων τῆς ἀρετῆς, τὰ ὁποῖα μᾶς ἀφῆκεν εἰς τὴν κατὰ σάρκα παναγίαν αὐτοῦ πολιτείαν, ἓν εἶναι καὶ ἡ πρὸς τὴν Πατρίδα του ἐξαίρετος ἀγάπη. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς γεννηθεὶς εἰς τὴν Βηθλεὲμ ηὔξησε καὶ ἀνετράφη σωματικῶς εἰς τὴν Ναζαρέτ· ἔχαιρε λοιπὸν ὁ Θεὸς τοῦ παντὸς νὰ ὀνομάζεται Ναζωραῖος ἢ Ναζαρηνός. Οὕτω προεκήρυξεν αὐτὸν ὁ Θεὸς διὰ τῶν προφητῶν ὅτι «*Ναζωραῖος κληθήσεται*»· οὕτω τὸν ὠνόμαζον οἱ Ἄγγελοι «*Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν Ναζαρηνὸν τὸν ἐσταυρωμένον*»· οὕτως ὠνόμασεν αὐτὸς ἑαυτόν, ὅτε τὸ πρῶτον ἐφάνη εἰς τὸν Ἀπόστολον Παῦλον «*ἐγώ εἰμι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος, ὃν σὺ διώκεις*». Διὰ τὴν πρὸς τὴν Πατρίδα καὶ τοὺς ὁμογενεῖς ἐξαίρετον ἀγάπην ἐκήρυξεν ὁ Θεάνθρωπος τὸ θεῖον Εὐαγγέλιον πρῶτον εἰς τοὺς ἀδελφοὺς ὁμογενεῖς αὐτοῦ κατὰ σάρκα, τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραήλ, «*οὐκ ἀπεστάλην εἰμὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ*»· εἰς αὐτοὺς ἀπέστειλε κατ' ἀρχὰς καὶ τοὺς Ἀποστόλους· «*πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ*»· διὰ τὴν αὐτὴν ἐξαίρετον ἀγάπην ἠγάπα καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ, ἥτις ἐθεωρεῖτο ὡς κοινὴ τῶν Ἰουδαίων Πατρίς, καὶ ἔδειξεν εἰς αὐτὴν ἀνέκφραστον πατρικῆς εὐμενείας συμπάθειαν· «*Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ, ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ἐπισυνάγει ὄρνις τὰ νοσσία ἑαυτῆς ὑπὸ τὴν πτέρυγα, καὶ οὐκ ἠθελήσατε*»· διὰ τὴν αὐτὴν ἐξαίρετον

Digitized by Google

ἀγάπην ἔκλαυσεν ὁ φιλανθρωπότατος Ἰησοῦς βλέπων ἀπὸ μακρόθεν τὴν ἀχάριστον αὐτοῦ Πατρίδα μέλλουσαν μετ' ὀλίγον νὰ πέσῃ εἰς τὸ φρικτὸν τῆς χριστοκτονίας ἁμάρτημα· «*καὶ ἰδὼν τὴν πόλιν ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῇ*». Τοιουτοτρόπως ὁ φιλανθρωπότατος Ἰησοῦς, ὁ παντὸς τοῦ κόσμου ποιητὴς καὶ σωτὴρ, ἔδειξεν ἰδιαιτέραν στοργὴν καὶ ἀγάπην πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ Πατρίδα. Τί ἄλλο χρεωστεῖ ὁ χριστιανὸς παρὰ νὰ μιμῆται ὅσον τὸ δυνατὸν καὶ εἰς τοῦτο, καθὼς καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἐναρέτους πράξεις, τὴν ἁγιωτάτην τοῦ Σωτῆρος ζωὴν, τὴν ὁποίαν μᾶς ἐπρόβαλεν ὡς παράδειγμα; «*Ὑπόδειγμα δέδωκα ὑμῖν, ἵνα καθὼς ἐγὼ ἐποίησα ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ποιῆτε*».

Τόσον ἱερὸν καὶ θεῖον δῶρον εἶναι ἡ Πατρὶς ὥστε ἓν τῶν μεγίστων σημείων τῆς κατὰ τῶν ἀνθρώπων δικαίας ὀργῆς τοῦ Θεοῦ γίνεται πολλάκις ἡ στέρησις τῆς Πατρίδος. Εἰδωλολάτρουν οἱ Ἰουδαῖοι· ποίαν ποινὴν τοὺς ἔστειλεν ὁ Θεός; Τὴν στέρησιν τὴν Πατρίδος. Μετενόουν διὰ τὰ ἁμαρτήματά των· τί τοὺς ἀντήμειβεν ὁ Θεός; Τὴν ἀπόλαυσιν τῆς Πατρίδος. Ἐσταύρωσαν τῆς δόξης τὸν Κύριον· πῶς τοὺς ἐτιμώρησεν ὁ Θεός; Διὰ τῆς ἐσχάτης καὶ ἀνεπιστρέπτου αἰχμαλωσίας τῆς Πατρίδος! Νὰ εἴπω τὸ μεγαλήτερον; Ζωὴν αἰώνιον, εὐφροσύνην ἀνεκλάλητον, παράδεισον, βασιλείαν οὐράνιον μᾶς ὑπόσχεται ὁ Θεὸς εἰς τὸν μέλλοντα βίον· πῶς τὴν ἐπονομάζει; *Πόλιν, Πατρίδα!* Οὔτε φυσικώτερον, οὔτε γλυκύτερον ἄλλο παρὰ τοῦτο τὄνομα ἤθελεν εὑρεθῆ νὰ εἰκονίσῃ τὴν αἰώνιον μακαριότητα, τῆς ὁποίας ἀτελεστάτην μὲν καὶ πρόσκαιρον καὶ ἐφήμερον, ἀλλ' ἱκανῶς ὁμοιάζουσαν σκιαγραφίαν βλέπομεν ἐπὶ τῆς γῆς μίαν καλῶς κυβερνωμένην Πατρίδα· «*ἡτοίμασε γὰρ αὐτοῖς πόλιν, κρείττονα πατρίδα!*»

Καὶ ἂν λοιπὸν ἡ Πατρὶς εἶναι τόσον σεβάσμιον, τόσον πολύτιμον, τόσον ἀγαπητὸν εἰς τὸν Θεὸν, φανερὸν ὅτι χριστιανὸς, ὅστις ἀγαπᾷ μάλιστα τὸν Θεὸν, καὶ τὸν πλησίον, χρεωστεῖ νὰ ἀγαπᾷ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ Πατρίδα· τοῦτο μᾶς διδάσκει ὁ θεῖος νόμος· τοῦτο τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ τὸ παράδειγμα· τοῦτο τῆς ἁγίας Γραφῆς αἱ μαρτυρίαι.

Εἶπα, ὅτι ἡ τῆς Πατρίδος ἀγάπη εἶναι χρέος τοῦ ἀνθρώπου φυσικόν. Ὄχι μόνον ὁ θεῖος νόμος, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ φύσις μᾶς προστάζει νὰ τιμῶμεν τοὺς γονεῖς, καὶ ἀντευεργετῶμεν τοὺς εὐεργέτας· ἀπὸ βάθους τῆς καρδίας πᾶς λογικὸς ἀκούει φωνὴν ἰσχυρὰν, ἥτις τῷ λέγει ἀδιακόπως «*τίμα τοὺς γονεῖς σου, οἵτινες σοὶ ἐχάρισαν τὸ εἶναι! ἀγαθοποίει τοὺς εὐεργέτας, ὅσοι σ' ἔκαμαν ὁτιδήποτε καλὸν, ἢ μεγάλον, ἢ μικρόν!*» Ἀλλὰ ποῖος πατὴρ ἢ εὐεργέτης ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ εἰς τὴν γῆν ἢ φιλοστοργώτερος, ἢ εὐεργετικώτερος παρὰ τὴν Πατρίδα; Ἡ Πατρὶς ἐχάρισε τὸ εἶναι εἰς τοὺς γονεῖς ἑνὸς ἑκάστου πολίτου· διὰ τοῦτο μάλιστα τῆς ἡμῶν γεννήσεως ἡ χώρα ὠνομάσθη Πατρὶς, καὶ παρ' ἄλλοις παλαιότερον, μητρὶς, καθὸ καὶ μήτηρ καὶ πατὴρ καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρός μας. Ἡ Πατρὶς μᾶς εὐεργετεῖ καθ' ἑκάστην τὰς μεγίστας εὐεργεσίας. Ἂν εἶναι ναοὶ, εἰς τοὺς ὁποίους ἀναγεννώμεθα γινόμενοι μέτοχοι τῶν μυστηρίων τῆς πίστεως, ἂν εἶναι σχολεῖα, ἐκ τῶν ὁποίων πηγάζει καθενὸς καὶ τοῦ γένους ὁ φωτισμὸς, ἂν εἶναι νοσοκομεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα εὑρίσκει τὴν θεραπείαν ἡ πάσχουσα ἀνθρωπότης, ἂν εἶναι ἱερεῖς, ποιμένες, προεστῶτες, ἄρχοντες, διοικοῦντες φρονίμως τὴν πολιτείαν, ἂν εἶναι νόμοι τιμωροῦντες τὴν κακίαν καὶ βραβεύοντες τὴν ἀρετὴν, ἂν εἶναι τιμὴ καὶ κλέος εἰς τοὺς ἀπογόνους ἐξ αἰτίας προγόνων μεγάλων γενομένων καὶ θαυμαστῶν εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ἂν εἶναι τέχναι συμβάλλουσαι καὶ πρὸς τροφὴν καὶ πρὸς τρυφὴν καὶ πολιτισμοῦ ἐπίδειξιν, ἂν εἶναι ἐμπόρια, διὰ τῶν ὁποίων κυκλοφοροῦσιν εἰς τὸ σῶμα τῆς πολιτείας, ὡς χυμοὶ ζωτικοὶ, αἱ τῶν τεχνικῶν καὶ φυσικῶν προϊόντων ἐπικερδεῖς μεταβολαὶ, ἂν εἶναι δημόσιαι πανηγύρεις καὶ χαραὶ καὶ παντοῖα τῆς κοινωνίας καλὰ, οἷον ἀγοραὶ, καὶ στοαὶ, καὶ πλατεῖαι, καὶ ῥύμαι, καὶ κῆποι, καὶ δάση, καὶ κτίρια, καὶ πηγαὶ, καὶ λιμένες, καὶ πᾶν ὅ,τι συμβάλλει καὶ πρὸς σύστασιν, καὶ πρὸς καλλωπισμὸν μιᾶς τινος χώρας ἀνθούσης διὰ τῶν κατοίκων τὴν εὐζωΐαν, παρὰ τίνος ἔχομεν ταῦτα; Παρὰ τῆς Πατρίδος. Εἰς τίνα θαῤῥοῦμεν διὰ βίου νὰ τ' ἀπολαύσωμεν; Εἰς τὴν Πατρίδα. Τίς μέλλει νὰ τὰ μεταφέρῃ καὶ εἰς τὰ τέκνα μας; Ἡ Πατρίς. Ἡ Πατρὶς εἶναι τὸ ἱερὸν θησαυροφυλάκιον ὅλων τῶν πραγματικῶν ἡμῶν καλῶν, καὶ τῶν ἐλπίδων. Δὲν ἀρνοῦμαι ὅτι ἐνίοτε ἡ Πατρὶς ἐξ ἀγνοίας ἀναγκάζει τινὰς νὰ παραπονῶνται, πλὴν οὔτε τῶν γονέων, οὔτε τῆς Πατρίδος τὴν ἀγάπην, ὅσον μᾶς ἀδικήσωσι, δυνάμεθα νὰ τὴν ἐξορίσωμεν ἀπὸ τῆς καρδίας, ἔξω μόνον ὅταν ἡ καρδία μας ἀπολιθωθῇ.

Ἡ ἀγάπη τῆς Πατρίδος εἶναι πάθος τῶν λογικῶν ψυχῶν εὐγενέστατον καὶ γλυκύτατον, φυτευθὲν εἰς αὐτὰς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Δημιουργοῦ· αὐτὸς ὁ Θεὸς, ὁ πλάσας τοὺς ἀνθρώπους κοινωνικοὺς, ἐνέπνευσεν εἰς τὴν ψυχὴν ἑκάστου γλυκεῖάν τινα κλίσιν, ἥτις τὸν κρατεῖ προσηλωμένον εἰς τὴν χώραν τῆς γεννήσεως αὐτοῦ. Ταύτην δὲ τὴν κλίσιν ἐντελῶς μὲν καὶ κυρίως αἰσθάνεται μόνος ὁ λογικὸς ἄνθρωπος, πλὴν καὶ εἰς τ' ἄλλα δημιουργήματα, ὅσα αἰσθάνονται ζωὴν, ἐνεφύτευσεν ἡ πανάγαθος Πρόνοια τῆς τοιαύτης κλίσεως ἀμυδρὰν εἰκόνα. Καὶ αὐτὰ τὰ θηρία, καὶ τὰ πτηνὰ, καὶ τὰ ἑρπετὰ, καὶ τὰ νηκτὰ, καὶ αὐτὰ τὰ φυτὰ φαίνονται ὅτι κατά τινα φυσικὴν ὁρμὴν ἀγαπῶσι τοὺς τόπους, ὅπου γεννηθῶσιν. Ὁ σοβαρὸς λέων χαίρει μάλιστα εἰς

Digitized by Google

τὰς ἐρήμους τῆς Νουμιδίας. Ὁ μεγαλοπρεπὴς ἐλέφας, ἀφ' οὗ πέσῃ αἰχμάλωτος, πολλάκις (καθὼς λέγουσι) δὲν γεννᾷ τέκνα εἰς ξένην γῆν, αἰσχυνόμενος τρόπον τινὰ καὶ νὰ ἀφήσῃ τέκνα δοῦλα! Ὁ μέγας ἀετὸς χαίρει κτίζων φωλεὰν καὶ τεκνογονῶν εἰς βράχους. Ἡ ἴβις, τὸ πτηνὸν τῆς Αἰγύπτου, ἐμφιλοχωρεῖ μάλιστα εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἰχθύων εἴδη πάμπολλα γνωρίζουσι σταθερὰς τὰς ἐνύδρους αὐτῶν κατοικίας. Αἱ ὑψηλαὶ κέδροι αὐξάνουσι μέχρι τῶν νεφῶν εἰς τὰ ὕψη τῶν ὀρέων. Ὅλα σχεδὸν τὰ ἔμψυχα ὄντα καὶ πολλὰ τῶν ἀψύχων ἔχουσιν ὡς ἄν τινας ἰδίας αὐτῶν Πατρίδας τὰ κλίματα ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὁποῖα φύσει ἀσμενίζονται νὰ διατρίβωσι. Καὶ αὐτοὶ οἱ ἀπλανεῖς ἀστέρες φαίνονται ὅτι φυλάττουσιν ὡς Πατρίδας τὰς ἰδίας αὐτῶν θέσεις, ὅπου τούτους ἔστησεν ἐξ ἀρχῆς ἡ φωτοπάροχος χεὶρ τοῦ Δημιουργοῦ!

Καὶ ἂν τὰ ἄλογα ὄντα ἔχουσιν ἐκ φύσεως τοσαύτην κλίσιν πρὸς τὴν καταχρηστικώτερον λεγομένην αὐτῶν Πατρίδα, ποία ἔπεται νὰ ἦναι ἡ τῆς λογικῆς τοῦ ἀνθρώπου ψυχῆς πρὸς τὴν γεννησαμένην καὶ θρέψασαν αὐτὸν γῆν; Θέλετε νὰ πληροφορηθῆτε τὸ πρᾶγμα ἐντελέστερον; Σκεφθῆτε τοιουτοτρόπως. Πολλοὶ ἀπὸ σᾶς ἐξενιτεύθητε αὐτοί, ἴδετε καὶ ἄλλους φρονίμους ξενιτευμένους· τί ἐκάμνετε σεῖς; τί κάμνουσιν οἱ τοιοῦτοι; Ἂν ἀποκτῶσι πλοῦτον, ἂν συνάγωσι γνώσεις, ἂν φιλοτιμῶνται νὰ ἀποκτήσωσι φήμην εἰς τὴν ξενιτείαν, ὅλα ταῦτα τὰ συναθροίζουσιν οὐ μόνον νὰ ἐπιδειχθῶσιν, ἀλλὰ μάλιστα καὶ νὰ ὠφελήσωσι τὴν Πατρίδα· καὶ μεγίστην ὕβριν ἕκαστος αὐτῶν νομίζει, ἂν ὀνομασθῇ παρὰ τῶν ἐντοπίων ἐκείνων ξένος καὶ πάροικος! Ὅταν δὲ κἀνεὶς ἐξ αὐτῶν ἀρρωστήσῃ, ἢ δυστυχήσῃ εἰς τὴν ξενιτείαν, ἡ Πατρὶς εἶναι τὸ πρώτιστον ἀντικείμενον τῆς ἐπιθυμίας του· τὴν Πατρίδα ποθεῖ· τῆς Πατρίδος τ' ὄνομα συχνάκις ἀνακαλεῖ· πρὸς ταύτην στρέφει καὶ μακρόθεν τὰ βλέμματα δακρυσμένα, φρίσσει, μὴ μετὰ θάνατον ἀκούῃ ξένος, κείμενος νεκρὸς εἰς ξένην γῆν· τοὺς πατρῴους τάφους φαντάζεται φλογιζόμενος εἰς τὴν ἀρρωστίαν, ἢ σκυθρωπάζων εἰς ἄλλην τινὰ δυστυχίαν. Κἂν δὲν ἀρρωστήσῃ ἄλλην ἀρρωστίαν, ἀρρωστεῖ πολλάκις τὴν νοσταλγίαν, αὐτὴν δηλονότι τὴν ἀκράτητον ἐπιθυμίαν τῆς εἰς τὴν Πατρίδα ἐπιστροφῆς (τόσον φρίσσει τὴν ξενιτείαν ἡ φύσις ἡ ἀνθρώπινος, ὥστε καὶ νόσον ἰδίαν ἐκ ταύτης νοσεῖ). Τώρα διψᾷ νὰ πίῃ ἀπὸ τοῦ δροσεροῦ καὶ κρυσταλλώδους τῆς Πατρίδος νεροῦ, καὶ τώρα εὔχεται νὰ ἦτον ὑποκάτω εἰς τῶν δένδρων αὐτῆς τὴν σκιάν, ἢ νὰ διέτριβεν εἰς τοῦτο, ἢ ἐκεῖνο τὸ χωρίον. Ὅσον ξηρὰ καὶ τραχεῖα καὶ ἄδοξος ἂν ἦναι ἡ Πατρίς, ταύτην προτιμᾷ παρὰ πολλὰς πόλεις εὐδαίμονας καὶ μεγάλας· καὶ μόνης τῆς οἰκίας, καὶ αὐτῆς αὐτοῦ τῆς καλύβης ὁ καπνὸς τὸν φαίνεται τερπνότερος παρ' ὅλα τὰ κάλλη τῆς ξενιτείας. Ὡς καὶ τὰ βουνὰ τῶν χιόνων τῆς Ἰσλανδίας, καὶ αὐτὸ τὸ καυστικὸν πέλαγος τῶν ἄμμων τῆς Ἀφρικῆς ἔχουσι καὶ ταῦτα τοὺς ἰδίους αὐτῶν κατοίκους ἐπίσης φιλοχωροῦντας. Ὁ ὑπερβόρειος παρωκεανίτης προκρίνει τοὺς αἰωνίους πάγους τῆς Πατρίδος του παρὰ τοὺς ἀνθηφόρους κήπους τῶν εὐκραεστάτων κλιμάτων, καὶ προτιμᾷ τὸ γλυπτὸν αὐτοῦ μονόξυλον παρὰ πάντα τὰ μεγαλοπρεπέστατα παλάτια τῆς Οἰκουμένης. Ὁ ὀρεινόμος ποιμὴν βλέπει τὰ χρυσᾶ τῶν πεδιάδων λήϊα μακρόθεν ἀδιάφορος, ἀγαπᾷ δὲ τῶν αἰγῶν αὐτοῦ τὸ γάλα, καὶ τὸν κρίθινον ἄρτον, περισσότερον παρὰ πάσας τὰς σιβαριτικὰς τοῦ κόσμου τραπέζας· καὶ ὅταν ἀντηχῶσιν αἱ φάραγγες ὑπὸ τὸν αὐλόν του, νομίζει ὅτι βασιλεύει εἰς ὅλην τὴν φύσιν. Κἂν ποτε καταβῇ εἰς τὰς πόλεις, βλέπει ταύτας ὡς φυλακάς· αἱ ὑψηλαὶ καὶ χρυσόροφοι στέγαι τὸν στενοχωροῦσιν εἰς ἄκρον· αἴθριον ζητεῖ τὸν οὐρανόν· ὁμοιάζει φυτόν, τὸ ὁποῖον, γεννημένον ἵνα ἔχῃ τὰς ῥίζας εἰς τοὺς βράχους, ἀρρωστεῖ, ὅταν δὲν δέρηται ὑπὸ τῶν βροχῶν καὶ τῶν ἀνέμων! Τόσον βαθέως ἐνεφύτευσε τὸ αἴσθημα τῆς Πατρίδος εἰς τὸν ἄνθρωπον ὁ Δημιουργός· καὶ τόσον θλίβεται ὅταν ἐξ ἀνάγκης διαμένῃ μακρὰν ἀπ' αὐτῆς εἰς τὴν ξενιτείαν. Ὦ Πατρίς, φωνάζει μετὰ τοῦ Δαβίδ, γλυκυτάτη Πατρίς μου! «*Ἐὰν ἐπιλάθωμαί σου, ἐπιλησθείη ἡ δεξιά μου! Κολληθείη ἡ γλῶσσά μου τῷ λάρυγγί μου, ἐὰν μή σου μνησθῶ!*» Ὅσοι δὲ πάλιν κατοικήσαντες ἐξ ἀνάγκης κατασταθῶσιν εἰς ξένην γῆν, κἂν ἔνδοξοι, κἂν πλούσιοι καὶ ἄλλως εὐδαίμονες ἀποβῶσι, μέγα ὄνειδος ἔχουσι τ' ὄνομα τῆς ξενιτείας! Κἂν ἐκεῖ πολιτογραφηθῶσι, τοῦτο νομίζουσιν ἄκραν εὐδαιμονίαν, τοῦτο μεγίστην τιμήν· διότι ἡ νέα αὕτη Πατρὶς παριστάνει τὴν εἰκόνα τῆς πρώτης, τῆς ἀρχαίας, τῆς γνησίας αὐτῶν Πατρίδος, τὴν ὁποίαν, κἂν εἰς τὰς ἐσχατιὰς κεῖται τῆς οἰκουμένης, οὐδέποτε λησμονοῦσιν, ἐφ' ὅσον αἰσθάνονται τὴν ἰδίαν αὐτῶν ὕπαρξιν· ὡς οὐδὲ τὴν φυσικὴν αὐτῶν μητέρα λησμονοῦσιν ὅσοι ἀντ' ἐκείνης ἀποκτήσωσι μητρυιάν! Καὶ εἰς τὰς τερπνοτάτας αὐτῶν συναναστροφὰς ἄρτυμα γλυκύτατον ἔχουσι τὰς ἱστορικὰς ἀναμνήσεις καὶ παραδόσεις τῆς φίλης Πατρίδος. Περὶ τούτων μάλιστα διαλέγεται πρὸς τοὺς ξένους ὁ ἀγαθὸς πατριώτης, διότι ἡ μνήμη τῆς Πατρίδος καὶ ἄκοντα τὸν κρατεῖ πάντοτε προσκολλημένον εἰς αὐτήν. Συχνάκις ἐνθουσιᾷ μεμνημένος τὰς εὐτυχίας της, δακρύει γλυκερὰ κατανύξεως δάκρυα ὅταν ἐνθυμῆται καὶ αὐτὰς αὐτῆς τὰς δυστυχίας. Καὶ ὅσον ἐπισημότεραι εἶναι κἀκεῖναι καὶ αὗται, τόσον βαθυτέραν ἐμποιοῦσιν εἰς αὐτὸν τὴν ἐκ τῆς ἀναμνήσεως κατάνυξιν καὶ γλυκυθυμίαν. Γνωρίζουσι τοῦτο τὸ ἱερὸν πάθος οἱ Ἕλληνες μάλιστα. Ναί· οἱ Ἕλληνες δικαίως αἰσθάνονται βαθύτατα

τὰς ἱστορικὰς τῆς Ἑλλάδος ἀναμνήσεις, ὅσον καὶ Πατρίδα ἔχουσι λαμπροτέραν παρὰ πάντα τὰ ἔθνη τῆς Οἰκουμένης. Πατρίδα κειμένην ὑπὸ τὸν κάλλιστον οὐρανὸν, καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν παμφορωτάτην ὅλων μὲν τῶν φυσικῶν καὶ καλλίστων προϊόντων, ὅλων δὲ τῶν ἀνθρωπικῶν καὶ μεγίστων ἀρετῶν! Πάντες οἱ ἄνθρωποι καυχῶνται δικαίως εἰς τὰ πάτρια καλά· ἀλλ' οὐδεὶς ἄλλος εὑρίσκει τόσα μνημεῖα μεγαλοδόξων καὶ εὐτυχιῶν καὶ δυστυχημάτων, ὅσα οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν γῆν τῶν μεγάλων αὐτῶν προγόνων. Ὅθεν καὶ ταύτην προτιμῶσι παρὰ πάντα καὶ τὰ ἐνδοξότατα τοῦ κόσμου βασίλεια. Καθόλου δὲ καὶ Ἕλληνες καὶ μὴ Ἕλληνες, οἱ γνήσιοι πατριῶται, καὶ κατοικοῦντες εὐτυχεῖς εἰς τὴν ξενιτείαν κεφάλαιον τῆς εὐδαιμονίας νομίζουσι τὴν τῆς Πατρίδος ἀπόλαυσιν. Ὦ ποσάκις οἱ τοιοῦτοι ἐπιθυμοῦσιν, ἂν ἦτο τρόπος, νὰ μετεφυτεύοντο μετ' αὐτῆς αὐτῶν τῆς εὐτυχίας εἰς τὴν Πατρίδα, καὶ νὰ ἴδωσι τὴν ἐσχάτην τῆς ζωῆς αὐτῶν ἡμέραν δύουσαν αὐτοῦ, ὅπου πρῶτον εἶδον τὸν ἥλιον ἀνατέλλοντα! Τοσαύτη εἶναι ἡ τῆς Πατρίδος ἀγάπη, πρὸς τὴν ὁποίαν ἐκ φύσεως ὁ ἄνθρωπος συνελαύνεται· ὥστε μόνος ὁ ἀναίσθητος καὶ ἀπάνθρωπος δύναται νὰ λησμονήσῃ τὴν πρὸς τὴν Πατρίδα στοργήν. Ὅταν τις παύσῃ ἀγαπῶν τοὺς γονεῖς, τότε παύει ἀγαπῶν καὶ τὴν Πατρίδα· καὶ τοιοῦτοι γίνονται μόνον ὅσοι ὑπὸ τῆς κακοηθείας καὶ τρυφῆς διεφθαρμένοι τὰς ψυχὰς ἀποβαίνουσιν ὅλοι σάρκες, νοῦ καὶ φρενῶν κενοί. Οἱ τοιοῦτοι μόνοι λέγουσι καὶ φρονοῦσι τὸ σαρδαναπάλιον καὶ περιφίλαυτον καὶ βάρβαρον ἐκεῖνο γνωμικόν:

«Τῷ γὰρ καλῶς πράσσοντι πᾶσα γῆ πατρίς!»

Εἶπα τελευταῖον, ὅτι ἡ τῆς Πατρίδος ἀγάπη εἶναι καὶ πολιτικὸν χρέος τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ φύσει κοινωνικὸς, καὶ ὡς τοιοῦτος ἀγαπᾷ νὰ συγκατοικῇ μετὰ τῶν ὁμοίων του, βοηθῶν καὶ βοηθούμενος ἀμοιβαίως ὑπ' αὐτῶν· διὰ τοῦτο ἔκτισαν οἱ ἄνθρωποι οἰκίας γειτονικάς· διὰ τοῦτο συνῴκησαν χώρας καὶ πόλεις κοινῶς, τὰς ὁποίας συγκατοικοῦμεν ὡς ἀδελφοί! Ἐπειδὴ τί εἶναι μία πόλις ἢ μεγάλη ἢ μικρά; Εἶναι μία εὐρυχωροτάτη οἰκία, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ πολῖται, ὡς μία καὶ ἡ αὐτὴ οἰκογένεια, ὑπηρετοῦσι καὶ συμβοηθοῦσιν ἀλλήλους, καὶ συναντιλαμβάνονται ἀμοιβαίως ὁ εἷς εἰς τοῦ ἄλλου τὴν εὐτυχίαν. Καθὼς λοιπὸν συμφέρει εἰς καθένα νὰ ἔχῃ οἰκίαν σταθεράν, καὶ νὰ συγκατοικῇ μετὰ τῶν ἰδίων συγγενῶν καὶ φίλων μᾶλλον, παρὰ μετὰ ξένων ἀγνωρίστων, τοιουτοτρόπως εἰς ἕκαστον συμφέρει καὶ νὰ συζῇ, καὶ νὰ συμπολιτεύεται μᾶλλον μετὰ τῶν ἰδίων συμπολιτῶν, παρὰ μετὰ ξένων ἀλλοφύλων. Οἱ συμπατριῶταί του εἶναι μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς μητρὸς τέκνα, τὰ αὐτὰ ἔχοντες ἔθιμα καὶ ἤθη, τὰ αὐτὰ κοινὰ συμφέροντα, τὴν αὐτὴν εἰς τὰ πλεῖστα ἀγωγὴν, τὰ αὐτὰ ἰδιώματα, τὰ αὐτὰ πολλάκις χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς μορφῆς· μετὰ τούτων λοιπὸν συζῶν, δύνατ' εὐκολώτερα καὶ τὴν εὐτυχίαν του νὰ μεγαλύνῃ, καὶ τὴν δυστυχίαν νὰ σμικρύνῃ, καὶ τὰ τέκνα νὰ ἐκπαιδεύσῃ, καὶ τὴν σωτηρίαν τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς του νὰ ἀπολαύσῃ. Ἀλλ' ἐὰν μέλλῃ νὰ συγκατοικῇ μετὰ τούτων ἀσφαλῶς, πρέπει καὶ νὰ φροντίζῃ προθύμως διὰ τὰ κοινὰ συμφέροντα τῆς Πατρίδος. Τὸ Κοινὸν τῆς πόλεως ὁμοιάζει τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος τὴν καρδίαν, ἐκ τῆς ὁποίας διαχέεται καὶ κυκλοφορεῖ τὸ αἷμα εἰς ὅλα τὰ τοῦ σώματος μέλη· καθὼς λοιπὸν συμφέρει εἰς καθένα νὰ ὑγιαίνῃ ἡ καρδία του, ἐὰν μέλλωσι νὰ ὑγιαίνωσι καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ σώματος μέλη, παρομοίως συμφέρει νὰ εὐρωστῇ καὶ τῆς πόλεως ἡ κοινότης, ὅπως εὐτυχῶσιν οἱ κατὰ μέρος πολῖται. Τῆς πόλεως τὰ κοινὰ συμφέροντα πρέπει νὰ φροντίζῃ καὶ νὰ διατηρῇ ἕκαστος πολίτης, ὅστις θέλει νὰ συζῇ μετὰ τῶν συμπολιτῶν εὐτυχής· καθὼς καὶ ὅταν θέλῃ νὰ συγκατοικῇ μετὰ τῶν συγγενῶν εὐτυχῶς εἰς τὴν πατρικήν του οἰκίαν, τὴν οἰκίαν πρέπει πάντοτε νὰ ἐπισκευάζῃ καὶ νὰ διαφυλάττῃ σαθερὰν καὶ ἄπτωτον καὶ ἀνθηράν, ἔχων πάντοτε τὰ κέρδη τὰ αὐτὰ, καὶ τὰς αὐτὰς, ἂν τύχῃ, ζημίας κοινὰ μετὰ τῶν συγγενῶν· εἰ δ' ἄλλα μὲν κέρδη συνάγῃ δι' ἑαυτὸν ὁ οἰκοδεσπότης, ἄλλα δὲ δι' ἑαυτὴν ἡ γυνὴ χωριστά, ἄλλα δὲ πάλιν τὰ τέκνα καὶ ὁ ἀδελφὸς, τὸ δὲ κοινὸν τῆς οἰκογενείας συμφέρον παντάπασιν ἀμελῶσι, τότε ἡ οἰκία ἐκείνη πίπτει καὶ ἀπόλλυται!

Πῶς ηὔξησαν τόσαι πόλεις, καὶ νεώτεραι καὶ παλαιαί; Πῶς ηὐτύχησαν οἱ κάτοικοί των; Πῶς ἄλλως, εἰ μὴ διότι ἠγάπων τὸ κοινὸν τῆς Πατρίδος εἰλικρινῶς, συνεργοῦντες προθύμως καὶ συμφώνως εἰς εὐτυχίαν της. Διότι τὰ κράτιστα καὶ συνεκτικώτατα πάσης πόλεως καὶ χώρας θεμέλια ὑπάρχουσιν εἰρήνη καὶ εὐνομία καὶ ἁρμονία τῶν πολιτῶν, οἵτινες κοινὰς ἔχοντες καὶ τὰς ἀπολαύσεις καὶ τὰς ἀνάγκας, συνδέονται πρὸς ἀλλήλους διὰ τῆς ὁμονοίας, καὶ συμπροάγουσιν ἕκαστος τὸ ἴδιον ἑαυτοῦ συμφέρον διὰ τῆς εἰλικρινοῦς καὶ μετὰ ζήλου σώφρονος ἐνεργουμένης διοικήσεως τοῦ κοινοῦ. Οὕτως ἀκμάζουσι καὶ εὐτυχοῦσι καὶ τιμῶνται παρὰ πᾶσιν αἱ κοινωνίαι τῶν ἀνθρώπων. Εἰς ὅλους τοὺς πολιτισμένους λαοὺς καὶ παλαιοὺς καὶ νεωτέρους, καὶ Ἕλληνας καὶ μὴ Ἕλληνας, ἡ ἀγάπη τῆς Πατρίδος ὑπάρχει καὶ ὑπῆρξε τῆς κοινῆς εὐδαιμονίας ἡ βάσις. Ὁ ἔρως τῆς Πατρίδος εἰς μὲν τὴν εἰρήνην αὐξάνει τὰς μυριάνδρους πόλεις, εἰς δὲ τοὺς πολέμους γεννᾷ τοὺς ἥρωας καὶ τὰς ἀνδραγαθίας, εἰς δὲ τὰς τέχνας ἐνεργεῖ θαύματα, καὶ εἰς αὐτὴν τέλος τὴν παιδείαν ἀναδείκνυσι Δημοσθένεις καὶ Ὁμήρους. Ταῦτα δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα τὰ δημόσια καλὰ δὲν ἀνήκουσιν ὀλιγώ-

Digitized by Google

τερον καὶ εἰς ἕκαστον κατὰ μέρος πολίτην· διότι καθεὶς τῶν πολιτῶν ἀπολαύει καὶ ἰδίᾳ τὸ ἀνῆκον μέρος ἐξ αὐτῶν· ὥστε τὸ ἴδιον συμφέρον σου καὶ τὴν ἰδίαν σου σωτηρίαν, ἀδελφέ μου, προνοεῖς καὶ ἐνεργεῖς, ὅταν ἀγαπῶν τὴν Πατρίδα συνεργῇς εἰς τὴν σωτηρίαν καὶ εὐτυχίαν τοῦ κοινοῦ· καὶ ὅσον ἀσφαλεστέραν ταύτην κατασκευάζεις, τόσον βεβαιοτέραν ἔχεις τὴν ἀτομικὴν ἀσφάλειαν καὶ εὐτυχίαν σου· «*ἀδελφὸς ὑπ' ἀδελφοῦ βοηθούμενος, ὡς πόλις ὀχυρά*», καὶ πόλις ὑπὸ πολιτῶν βοηθουμένη ἀποβαίνει τούτων σωτηρία ἀρραγής.

Καὶ ἂν λοιπὸν καθεὶς ἐξ ἡμῶν χρεωστεῖ νὰ ἀγαπᾷ τὴν Πατρίδα καὶ καθὸ χριστιανὸς καὶ καθὸ ἄνθρωπος καὶ καθὸ πολίτης, ποῖός τις ἕπεται νὰ ἦναι, ὅστις κατατρέχει τὴν ἰδίαν αὐτοῦ Πατρίδα; Ὅστις ἀνάπτει εἰς αὐτὴν στάσεις καὶ ταραχάς; Ὅστις διὰ τὰ τυφλά του πάθη προδίδει τὰ συμφέροντα τῶν συμπολιτῶν; Πῶς πρέπει νὰ ὀνομασθῇ ἄνθρωπος, ὅστις σηκόνει χεῖρα καὶ δέρει τὸν ἴδιον αὐτοῦ πατέρα; Πατραλοίας! Πῶς πρέπει νὰ ὀνομασθῇ ἄνθρωπος, ὅστις ἐμπήγει τὴν μάχαιραν εἰς τὰ σπλάγχνα τῆς ἰδίας αὐτοῦ μητρός; Μητροκτόνος! Καὶ τί ἄλλο παρὰ μητροκτόνος καὶ πατραλοίας πρέπει νὰ ὀνομασθῇ, ὅστις διὰ στάσεων καὶ ταραχῶν κατασχίζει τὰ σπλάγχνα τῆς ἰδίας αὐτοῦ Πατρίδος; Ἄνθρωπε στασιαστά, ὅστις καὶ ἂν ἦσαι, ποῖος δαίμων σὲ ἐσκότισεν; Ἢ ποῖος δράκων σὲ ἐγέννησε; Ποία τίγρις σὲ ἐγαλακτοτρόφησε; Ποῖος ἄκμων σοῦ ἐχάλκευσε τὴν μαύρην καὶ σιδηρᾶν καρδίαν; Τολμᾷς ποτὲ, τοιοῦτος ὤν, νὰ ὀνομάζησαι ἄνθρωπος, πολίτης, χριστιανός; Ἄπιστε υἱὲ τῆς Πατρίδος, ἐν ποίᾳ φωνῇ, ποίᾳ ψυχῇ, ποίας χεῖρας αἴρεις καὶ προσεύχεσαι ἐνώπιον τοῦ ὑψίστου Θεοῦ καὶ πατρός σου, ὁπότε γίνεσαι αἴτιος τῆς ἀπωλείας τῶν ἰδίων συμπατριωτῶν; Ποῖα στρέφων ὄμματα βλέπεις τὴν γῆν τῆς γεννήσεώς σου, ἥτις στενάζει ὑποκάτω εἰς τῶν ἀχαρίστων ποδῶν σου τὸ ἀνόσιον βάρος; Κακὴ κεφαλή!

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΛΟΓΟΙ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ

Τρεῖς λόγους ἔχω νὰ σᾶς εἴπω. Ἡ ἔννοιά των εἶνε βαθεῖα· ἀπὸ στόματος εἰς στόμα περιφέρονται· καὶ ὅμως ἀπὸ τὴν καρδίαν μόνην ἐξέρχονται καὶ μόνη ἡ καρδία τοὺς ἐννοεῖ. Ὁ ἄνθρωπος ὁ μὴ πιστεύων εἰς αὐτοὺς εἶνε ἀνάξιος τοῦ ἀνθρωπίνου ὀνόματος.

Πρῶτον.—*Ὁ ἄνθρωπος ἐγεννήθη ἐλεύθερος.* Ναί, ἐλεύθερος εἶνε καὶ εἰς τὰς ἁλύσους ἂν ἐγεννήθη. Ἂς μὴ ἐξαπατῶσιν ὑμᾶς αἱ κραυγαὶ τοῦ λαοῦ, οὐδὲ φοβίζωσιν αἱ καταχρήσεις ἀφρόνων τινῶν. Ἐνώπιον τοῦ δούλου τοῦ συντρίβοντος τὰ δεσμά του, ἐνώπιον τοῦ ἐλευθέρου ἀνθρώπου μὴ τρέμετε.

Δεύτερον.—*Ἡ ἀρετὴ δὲν εἶνε λόγος κενός.* Ἂς ἐξασκῇ ταύτην ὁ ἄνθρωπος ἐν τῷ κόσμῳ· καὶ ἂν δ' ἐκ ταύτης δυστυχῇ, ἂς μὴ παύσῃ ἐξασκῶν αὐτὴν ἀεννάως· πάντοτε αὐτὴ ἂς ἦνε ἀρχὴ καὶ τέλος τῶν πράξεών του. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον τὸ πνεῦμα δὲν βλέπῃ, βλέπει ἡ ψυχή, ἡ ἁπλῆ ἐν τῇ ἁπλότητί της.

Τρίτον.—*Ὑπάρχει Θεός.* Καὶ ἐὰν ἡ ἀνθρώπινος θέλησις ἐξασθενεῖ, ἀλλ' ὑπάρχει θέλησις ἱερά, ἀΐδιος καὶ αἰωνία. Ὑπεράνω τοῦ χρόνου καὶ τῆς ἐκτάσεως ζῶσα ἀείποτε περινοττεῖ ἡ μεγάλη ἰδέα· ἐὰν δὲ τὰ πάντα ἀπαύστως μεταβάλλονται καὶ πολλαχῶς, ἀλλ' ὅμως ἐν μέσῳ τῶν μεταβολῶν τούτων μένει ἀείποτε μόνιμον καὶ ἀμετάβλητον πνεῦμα.

Τηρεῖτε πάντοτε τοὺς τρεῖς τούτους λόγους καὶ τὸ στόμα τοῦ γεννήτορος ἂς τοὺς λέγῃ εἰς τὸ οὖς τοῦ παιδός. Ἀπὸ τὴν καρδίαν ἐξέρχονται καὶ μόνη ἡ καρδία τοὺς ἐννοεῖ. Ἐν ὅσῳ ὁ ἄνθρωπος πιστεύει εἰς αὐτοὺς δὲν θὰ γείνῃ ἀνάξιος τοῦ ὀνόματός του.

SCHILLER.

ΠΩΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΗι ΤΙΣ

Τὸ βιβλίον εἶνε ὅπως ὁ φίλος, ὅστις σοὶ ὁμιλεῖ πολὺ σιγὰ καὶ σχεδὸν εἰς τὸ οὖς, καὶ ὅστις, ὀλίγην μόνον τέχνην ἂν ἔχῃ, ὀλίγην ἐπιδεξιότητα καὶ εὐαρέσκειαν, ἀποκτᾷ τόσῳ κάλλιον τὴν ἐμπιστοσύνην σου, ὅσῳ ἡσυχώτερα καὶ βαθύτερα παρεισχωρεῖ εἰς τὴν ψυχήν σου. Ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν βιβλίων ὑπάρχουσι κακοὶ φίλοι, καὶ εἶνε καλὸν νὰ γνωρίζῃ τις νὰ τοὺς διακρίνῃ διὰ νὰ προφυλάττεται ἀπὸ αὐτούς. Τὸ κακὸν βιβλίον εἶνε κόλαξ, ἐχθρὸς κεκρυμμένος ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ καλοθελητοῦ. Εἶνε δὲ ἀνάγκη νὰ μὴ ἐξαπατηθῇ τις ἀπὸ αὐτόν, καὶ ἕκαστος ἔχει ἐν ἑαυτῷ ἓν μέσον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀσφαλὲς ἅμα καὶ εὔκολον: τὴν συνείδησιν. Πᾶν βιβλίον τὸ ὁποῖον προσβάλλει δυσαρέστως εἰς τὴν συνείδησιν, τὸ ὁποῖον ἐπομένως λαλεῖ κατὰ τῆς εὐσεβείας, κατὰ τῆς ἐλεημοσύνης, τῆς δικαιοσύνης, τῆς φρονήσεως, τῆς χρηστοηθείας, ὅσην ὕπουλον τέχνην ἄλλως καὶ ἂν ἔχῃ, εἶνε φαῦλον καὶ κακὸν βιβλίον· καθὼς πάλιν πᾶν βιβλίον, ὅπερ ἱκανοποιεῖ αὐτήν, καὶ ἐλάχιστον ἄλλως μέρος ἂν ἔχῃ ἐκ τῆς σπουδαίας ἐκείνης χάριτος, ἥτις δὲν ἀπᾴδει πρὸς τὴν τιμιότητα, εἶνε καλὸν καὶ ἀξιόλογον βιβλίον.

Ἀλλὰ διὰ νὰ δρέψῃ τις καρποὺς χρησίμους ἐκ τῶν ἀναγνώσεών του, δὲν ἀρκεῖ νὰ κάμνῃ καλὴν διάκρισιν καὶ ἐκλογὴν τῶν βιβλίων, ἀλλὰ πρέπει καὶ νὰ γνωρίζῃ νὰ ἀναγινώσκῃ, πρᾶγμα ὄχι τόσον εὔκολον, ὅσον ἤθελέ τις ὑποθέσῃ κατ' ἀρχάς. Καὶ τῳόντι ἀναγινώσκει, δηλ. ἀναγινώσκει καλῶς ἐκεῖνος, πρὸ πάντων ὅστις ἐννοεῖ, ἔπειτα ἐκεῖνος ὅστις κρίνει, ὅστις καθιστᾷ ἰδίας ἑαυτοῦ

Digitized by Google

τὰς ἰδέας τοῦ συγγραφέως, ὅστις ἐξ αὐτῶν κατασκευάζει οὕτως εἰπεῖν τὸ μέλι του, ὅπως αἱ μέλισσαι, καὶ ἀποθησαυρίζει αὐτὰς εἰς τὸ καθαρώτερον μέρος τῆς ψυχῆς του. Ἡ ἀνάγνωσις ὁμοιάζει ὀλίγον μὲ τὴν προσευχήν. Δὲν προσεύχεταί τις καλῶς παντοῦ καὶ πάντοτε. Διὰ νὰ προσευχηθῇ τις, χρειάζεται ἡ σεμνότης ἐκείνη, καὶ ἡ γαληνιότης καὶ ἡ ἐν τῇ πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπῃ ἁγνότης, ἅτινα κυρίως συναποτελοῦσι τὴν εὐσέβειαν. Ἀπαραλλάκτως προαπαιτεῖται ἡ συγκύρησις καὶ συνδρομὴ εὐνοϊκῶν τινῶν αἰτίων διὰ νὰ ἀναγνώσῃ τις, τουτέστι ν' ἀναγνώσῃ καλῶς, νὰ ἐπιδοθῇ δηλονότι εἰς τὴν ἐξαίρετον ταύτην ἄσκησιν, ταὐτὸν εἰπεῖν εἰς τὴν προσευχὴν ταύτην τῆς διανοίας ἐπιδιωκούσης τὴν ἀλήθειαν.

DAMIRON.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Δύο ὑπῆρξαν οἱ παντοδύναμοι μοχλοὶ δι' ὧν ἐσαλεύθησαν τὰ θεμέλια τῆς ὀθωμανικῆς κατακτήσεως· τὸ βροντόφωνον, τὸ πυρίπνουν καρυοφύλλι τοῦ Κλέφτη, καὶ τὸ βουβὸ μελανοδοχεῖον τοῦ Ἕλληνος διδασκάλου. Τὰ δύω ταῦτα στοιχεῖα ἐκ συμφώνου συνειργάσθησαν καὶ θὰ συνεργασθῶσι μέχρι συμπληρώσεως τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως. (Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης.)

*** Τὸ διακρῖνον τὴν πατρικὴν καὶ μητρικὴν στοργὴν ἀπὸ τῶν λοιπῶν αἰσθημάτων εἶνε ἡ περὶ τοῦ μέλλοντος πρόνοια. Ὁ ἐραστής, ὁ φίλος, ὁ ἀδελφὸς καὶ ὁ σύζυγος δύνανται μὲν ν' ἀγαπῶσι μεθ' ὅσης καὶ ὁ γονεὺς περιπαθείας, ἀλλὰ *ὁλόκληρος* σχεδὸν ἡ τρυφερότης αὐτῶν ἀντικείμενον ἔχει τὴν παροῦσαν ὥραν. Ἐν ᾧ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς ἡ μέριμνα οὐδέποτε περιορίζεται εἰς τὴν παροῦσαν ὑγείαν, τὴν παροῦσαν ἀρετὴν ἢ εὐδαιμονίαν τῶν τέκνων των, ἀλλὰ πάντοτε προνοεῖ πότε ἔσται καὶ μετὰ δέκα ἔτη ἡ κατάστασις αὐτῶν. Οἱ γονεῖς εἶνε οἱ φρουροὶ τοῦ μέλλοντος (E. Legouvé.)

*** Οὐδέποτε πρέπει νὰ πλήττῃ τις γυναῖκα, ἔστω καὶ δι' ἄνθους. (Ἰνδικὸν λόγιον.)

*** Μόνη ἡ γυνὴ θυσιάζεται ἐνθουσιωδῶς· πλάσμα λεπτοφυές, εὐκόλως διαφλέγεται διὰ πᾶν ὅ,τι τῇ παρίσταται γενναῖον, θεωρεῖ δόξαν της νὰ σφογγίζῃ τὰ δάκρυα καὶ νὰ παρηγορῇ τὴν ἀπελπισίαν. Ὅταν ὁ ἰατρὸς καὶ ὁ ἱερεὺς καταλείπωσι τὸν ἀγωνιῶντα, τίς μένει πρὸς τὴν κλίνην του; ἡ γυνή· αὕτη δὲν τὸν ἀφήνει, ἀκόμη οὐδ' ὅταν τὸν ἀφήσῃ ἡ ἐλπίς. (Γουερράτσης.)

*** Ἐὰν φοβεῖσαι τὸν ἄρχοντα ἐπὶ σοῦ, λυποῦ τὸν ἐφ' οὗ ἄρχεις.

*** Πολὺ ἀπατῶνται οἱ νομίζοντες ὅτι μόνον διὰ τοὺς ἀριστοκρατικοὺς ἔχει τὸ ὄνομα σημασίαν, ἐνῷ καὶ ὁ ἀφανέστερος τῶν πολιτῶν ἔχει τὸ γενεαλογικὸν αὐτοῦ δένδρον καὶ τὸ οἰκόσημον, ἐφ' οὗ, ἂν ἀναγινώσκηται καθαρῶς γεγραμμένη ἡ λέξις *τιμιότης*, ἀρκεῖ αὕτη νὰ τὸν κατατάξῃ ἐν τῇ ἀριστοκρατίᾳ τῶν τιμίων ἀνθρώπων.

Δημοσιεύομεν τὴν ὑπὸ τοῦ ἀφελοῦς ποιητοῦ τοῦ Δήμου, τοῦ φιλοπάτριδος Σπυρίδωνος Τρικούπη, ἔμμετρον μετάφρασιν τοῦ θουρίου ᾄσματος τοῦ Τυρταίου, σπανίαν ἤδη καταστᾶσαν καὶ σχεδὸν ἄγνωστον τοῖς πολλοῖς. Ὡς παρατηρεῖ ὁ ἀναγνώστης, ἡ μετάφρασις αὕτη καίτοι μὴ ἐντελῶς πιστή, περιέχει ὅμως ὡς ἄριστα τὴν δύναμιν καὶ τὴν γοργότητα τοῦ ἀρχαίου κειμένου. Τὴν μετάφρασιν ταύτην ἐποιήσατο ὁ Σ. Τρικούπης ἐν ἀρχῇ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, δηλαδὴ ἐν χρόνοις ἡρωϊκοῖς, ὁμοίοις πρὸς ἐκείνους, καθ' οὓς ἐψάλλοντο τὰ ᾄσματα τοῦ Ἀθηναίου ῥαψῳδοῦ. Ἑτέρα μετάφρασις ἑλληνικὴ τοῦ θουρίου τούτου ὑπὸ τοῦ Κοραῆ γενομένη εἰς στίχους πολιτικούς, ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ὀνησάνδρου, σελ. 198.

Σ. τ. Δ.

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΤΥΡΤΑΙΟΥ

(Ὁ Τυρταῖος ἐξ Ἀφιδνῶν τῆς Ἀττικῆς καταγόμενος ἤκμασε μεταξὺ τοῦ 685 καὶ 668 π. Χ.)

Τί τιμὴ 'ς τὸ παλληκάρι, ὅταν πρῶτο 'ς τὴ φωτιὰ
σκοτωθῇ γιὰ τὴν πατρίδα μὲ τὴ σπάθα 'ς τὴ δεξιά.
Πόσο λυπηρὸ ν' ἀφίνῃ τὴν πατρίδα τὴν γλυκειά,
τὰ παχειά του τὰ χωράφια, καὶ νὰ ζῇ μὲ διακονιά·
μὲ γονειὸ νὰ παραδέρνῃ, μὲ γυναῖκα ὡμορφωνειά,
μὲ γερόντισσα μητέρα καὶ μ' ἀνήλικα παιδιά·
καὶ ἀπ' τὴ στέρησι καὶ φτώχεια, ὅπου πάει, ὅπου σταθῇ,
νὰ γνωρίζῃ ὅτ' εἶναι εἰς ὅλους ἡ θωριά του μισητή·
νὰ ἐντροπιάζῃ τὴ γενειά του, νὰ ἐντροπιάζεται καὶ αὐτός,
καὶ ποτὲ νὰ μὴ τοῦ λείπῃ ἀπ' τὰ χείλια ὁ στεναγμός.
Τέτοιον ἄνθρωπο καθένας ζωντανὸ καταφρονᾷ,
οὐδ' ἀφοῦ 'ς τὸν τάφο πέσῃ, τὤνομά του μελετᾷ.
Εἰς τὴν μάχην ἂς χυθοῦμεν ὅλοι μ' ἄφοβη καρδιά,
ὁ καθένας ἂς πεθάνῃ γιὰ πατρίδα, γιὰ παιδιά.
Λεονταρόκαρδο τὸ στῆθος καθενὸς σας ἂς φανῇ,
τοὺς ἐχθρούς σας πολεμοῦντες μὴ ψηφᾶτε τὴ ζωή.
'Σ τὴ φωτιά, παλληκαράδες, γενῆτε ὅλοι ἕνα κορμί·
'ς τὴ φωτιά, μὴ ἐντροπιασθῆτε 'σὰν φυγάδες, 'σὰν δειλοί·
νὰ μὴ φύγετε καὶ ἀφῆστε τοὺς γερόντους 'ς τὴ φωτιά,
πὤχουν ἀχαμνὰ τὰ χέρια καὶ τὰ γόνατα βαρειά.
Ἐντροπή σας, ἐντροπή σας, ἀπ' ὀπίσω νἆναι ὁ νειός
καὶ ὁ ἀδύνατος ὁ γέρος ν' ἀποθαίνῃ ἐμπροστινός,
πὤχει κάτασπρα τὰ γένεια, κάτασπρη τὴν κεφαλή,
καὶ νὰ φτύσῃ 'ς τὸ μαῦρο χῶμα τὴν ἀδούλωτη ψυχή.
Ὅλοι οἱ κίνδυνοι, οἱ πόλεμοι, ὅλοι πρέπουν εἰς τὸν νειό,
εἰς τὸν νειὸ οἱ πόλεμοι πρέπουν, ποῦ τὸ σῶμα ἔχει ἀνθηρό·
σεβαστὸς εἶναι 'ς τοὺς ἄνδρας, 'ς ταῖς γυναῖκαις ποθητός,
εὔμορφος καὶ ἂν πρωτοπέσῃ εἰς τὸν πόλεμο νεκρός.
Ἂς προβῇ λοιπὸν 'ς τὴ μάχη, ἐμπρὸς 'ς τὸν γέρο ἂς ῥιχθῇ
καὶ τὰ χείλια του ἂς δαγκάσῃ καὶ ἄσειστος ἂς στυλωθῇ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Τὸ ἐσωτερικὸν τῶν οἰκιῶν ἐν Ῥωσσίᾳ κατὰ τὸν χειμῶνα.

Τὰ παράθυρα εἶναι διπλᾶ, τὸ δὲ χωρίζον αὐτὰ διάστημα πληροῦται κάτωθεν δι' ἄμμου λεπτοτάτης, πρὸς ἀπορρόφησιν τῆς ὑγρασίας καὶ παρακώλυσιν τῆς ἀποκρυσταλλώσεως τῶν ὑάλων ἐκ τοῦ παγετοῦ. Πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν τίθεται καὶ ἅλας εἴτε ἐντὸς χαρτίνων κώνων, εἴτε κεκαλυμμένον διὰ στρώματος βρύου.

Τὰ παράθυρα δὲν ἔχουσιν ἐξωτερικὰ κιγκλιδωτὰ θυριδόφυλλα, διότι ταῦτα εἰσὶν ἀνωφελῆ, ἀφ' οὗ καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα τὰ παράθυρα μένουσι διαρκῶς κεκλεισμένα. Μεγάλα παραπετά-

Digitized by Google

σματα ἐκ πυκνοῦ καὶ πλουσίου ὑφάσματος ἐξουδετεροῦσι τὴν διὰ τῶν ὑάλων τῶν παραθύρων μετάδοσιν τοῦ ψύχους, τεμάχια δὲ χάρτου προσκολλώμενα ἐπὶ πάσης ὀπῆς καὶ ἐπὶ παντὸς ἀνοίγματος ἐμποδίζουσι τὴν εἴσοδον καὶ τῆς ἐλαχίστης πνοῆς τοῦ ἀνέμου.

Αἱ οἰκίαι θερμαίνονται ἀποκλειστικῶς σχεδὸν διὰ μεγίστων θερμαστρῶν τετειχισμένων ἔξωθεν· τῶν ἀνοικτῶν ἑστιῶν ποιοῦνται χρῆσιν μόνον κατὰ τὸ ἔαρ καὶ τὸ φθινόπωρον. Κατὰ τὸν χειμῶνα αἱ θερμάστραι τῶν πλουσίων ἀποκρύπτονται σχεδὸν ὑπὸ ἀνθέων· διότι τὰ ἄνθη εἶσὶν ἐν μεγίστῃ χρήσει ἐν Ῥωσσίᾳ, καίτοι δαπανηροτάτη εἶναι ἡ ἀπόκτησις καὶ συντήρησις αὐτῶν. Ἕκαστον διάζωμα τῆς εὐρυτάτης κλίμακος κοσμοῦσι γάστραι ἀνθοφόροι, ἐν ᾧ ἰρλανδικὸς κισσὸς περιστέφει τὸ δρύφρακτον. Ἐν ταῖς γωνίαις τῶν παραθύρων βανανέαι ἐξαπλοῦσι τὰ πλατέα καὶ στιλπνότατα φύλλα των· ῥιπιδοφοίνικες τοῦ Μαδαγασκάρ, μαγνήλια καὶ καμελίαι ὡς δένδρα ὑψηλαὶ συμμιγνύουσι τὰ φυλλώματα αὐτῶν μετὰ τοῦ χρυσοῦ τῶν κωρωνίδων τῶν παραθύρων· ἄνωθεν δὲ ὡς χρυσαλίδες περίπτανται φυτὰ ὀρχεοειδῆ ἐπικρεμώμενα ἐν ἀγγείοις καλλιτεχνικωτάτοις κρυσαλλίνοις, ὀστρακίνοις ἢ ἐκ σινικῆς κεράμου. Λαμπρότατα φυτὰ τῶν θερμῶν κλιμάτων αὐξάνουσιν εἰς μεγάλα ἰαπωνικὰ κεράτινα ἀγγεῖα ἢ εἰς λεπτουργῆ βοημικὰ σκεύη· καὶ πᾶσα αὕτη ἡ ἀφθονία τῶν ἀνθέων διατηρεῖται ἐν ἀκμαίᾳ καταστάσει, ὡς ἂν ἐκαλλιεργεῖτο ἐν ὑελοσκεπεῖ ἀνθοκομείῳ. Ἔξω εἰς τὰς ὁδοὺς νομίζεις ὅτι εὑρίσκεσαι εἰς τὸν βόρειον πόλον, ἐν ᾧ εἰσερχόμενος ἐν ταῖς οἰκίαις νομίζεις ὅτι μετέβης εἰς τὰ θερμὰ τῶν τροπικῶν κλίματα.

—

Μεγαλεῖον τοῦ Λονδίνου.

Ἀκριβῆ ἰδέαν περὶ τοῦ μεγαλείου τοῦ Λονδίνου δίδωσιν οἱ ἑξῆς ἀριθμοί. Τὸ ἐμβαδὸν τῆς πόλεως ἔχει ἔκτασιν 700 ἀγγλικῶν τετραγωνικῶν μιλίων· κατοικοῦσι δ' ἐν αὐτῷ τέσσαρα ἑκατομμύρια ψυχῶν. Εἰς τὸν λιμένα εἰσέρχονται καθ' ἑκάστην χίλια πλοῖα. Ἀνὰ πάντα πέντε λεπτὰ τῆς ὥρας γεννᾶται εἷς ἄνθρωπος, ἀνὰ πάντα δὲ ὀκτὼ λεπτὰ συμβαίνει εἷς θάνατος. Ὑπάρχουσι 450,000 οἰκίαι καὶ 23,000 ὁδοί, ὧν τὸ ὁλικὸν μῆκος εἶναι ἴσον μὲ τὴν ἀπόστασιν ἀπὸ Λονδίνου μέχρι Τεχεράνης, 1,000 ἐκκλησίαι καὶ 4,500 καφενεῖα καὶ ζυθοπωλεῖα. Κατὰ μέσον ὅρον ἀνεγείρονται κατ' ἔτος 9,000 οἰκίαι καὶ στρώνονται νέαι ὁδοὶ ἔχουσαι ἔκτασιν 28 ἀγγλικῶν μιλίων. Μυθικὴ ἀληθῶς εἶναι ἡ τιμὴ τῶν οἰκοπέδων ἐν ταῖς κεντρικωτέραις συνοικίαις· τὸ ἐνοίκιον (ὡς γνωστὸν ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ γῆ δὲν πωλεῖται, ἀλλ' ἐνοικιάζεται δι' 99 ἔτη) ἑνὸς στρέμματος γῆς ἀνέρχεται εἰς 31,000 λίρας στερλίνας κατ' ἔτος. Τὸ ταχυδρομεῖον διανέμει κατ' ἔτος 238,000,000 ἐπιστολῶν. Ἡ ἀστυνομία τοῦ Λονδίνου ἀποτελεῖ στρατιὰν ὅλην ἐκ δεκακισχιλίων ἀνδρῶν· κατὰ τὴν δημοσιευθεῖσαν ἔκθεσιν τῶν κατὰ τὸ ἔτος 1874 ἐνεργειῶν της, ἐπεχείρησεν ἐν συνόλῳ 67,703 συλλήψεις· 25,000 ἄνθρωποι συνελήφθησαν ὡς «μεθύοντες καὶ ἀτακτοῦντες»· ἐν τοῖς καταλόγοις αὐτῆς ὑπάρχουσιν ἐγγεγραμμένοι 120,000 ἐγκληματίαι ἐξ ἐπαγγέλματος καὶ 96,000 πένητες· ἐκ τῶν πενήτων 36,000 διατρίβουσιν ἐν πτωχοκομείοις, οἱ δὲ λοιποὶ λαμβάνουσι βοηθήματα κατ' οἶκον. Καθ' ἕκαστον ἔτος τὸ δημαρχεῖον εἰσπράττει φόρους τεσσάρων ἑκατομμυρίων λιρῶν στερλινῶν· ὁ φωτισμὸς τῶν ὁδῶν ἀπαιτεῖ κατ' ἔτος 2,100,000· διὰ τὸ ὕδωρ πληρώνονται εἰς τὰς διαφόρους τῶν ὑδραγωγείων ἑταιρίας 1,090,000· ἐν συνόλῳ δαπανῶνται 7,000,000 λιρῶν, ἤτοι 175,000,000 νέων δραχμῶν. Οὔτε οἱ Παρίσιοι, οὔτε ἡ Βιέννη δύνανται νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὴν ἀγγλικὴν πρωτεύουσαν, ἧς ὁ πληθυσμὸς εἶναι τὸ ὄγδοον μέρος τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τῆς Μ. Βρετανίας, τῆς Σκωτίας καὶ τῆς Ἰρλανδίας.

—

Χαιρετισμὸς δι' ἑκατὸν καὶ ἑνὸς κανονοβολισμῶν.

Ἡ συνήθεια τοῦ χαιρετίζειν δι' ἑκατὸν καὶ ἑνὸς κανονοβολισμῶν τοὺς αὐτοκράτορας καὶ βασιλεῖς ἔλαβεν ἀρχὴν ἐκ τοῦ περιστατικοῦ τούτου· ὅτε ὁ αὐτοκράτωρ Μαξιμιλιανὸς ἐπανερχόμενος νικηφόρος εἰς Γερμανίαν ἔμελλε νὰ διέλθῃ διὰ τῆς Αὐγούστης, αἱ δημοτικαὶ ἀρχαὶ ἀπεφάσισαν νὰ ὑποδεχθῶσιν αὐτὸν μετὰ πολλῶν τιμῶν, καὶ μάλιστα δι' ἑκατὸν κανονοβολιῶν. Ἀλλὰ μετὰ τὸν χαιρετισμὸν ὁ φρούραρχος ἀμφιβάλλων ἂν αἱ κανονοβολίαι ἦσαν 100 ἢ 99, προσέταξε νὰ ῥίψωσιν ἔτι μίαν, ἵνα μὴ ἀποδώσῃ τῷ αὐτοκράτορι μικροτέραν τῆς παρὰ τοῦ δήμου ψηφισθείσης τιμῆς. Ἀπὸ τῆς Αὐγούστης ὁ αὐτοκράτωρ μετέβη εἰς Νυρεμβέργην, ἧς τινος οἱ κάτοικοι, μὴ θέλοντες νὰ ὑποδεχθῶσιν αὐτὸν μὲ ὀλιγωτέρας τιμάς, ἔρριψαν ἑκατὸν καὶ μίαν κανονοβολίας. Ἔκτοτε καθιερώθη πανταχοῦ ἡ συνήθεια αὕτη.

—

Πλύντριαι ἐν Παρισίοις.

Ὑπελογίσθη ὅτι ἐν Παρισίοις ὑπάρχουσι 15,000 πλύντριαι καὶ ὅτι εἰς τὴν πλύσιν τῶν ἐνδυμάτων δαπανῶσι κατ' ἔτος οἱ Παρίσιοι 60,000 000 φράγκων. Θὰ ἐδαπανῶντο δὲ χιλιάδες τινὲς ἔτι φράγκων ἐὰν ἔλειπε τὸ χάρτινον πανίον, ἐξ οὗ κατασκευάζονται ἄπειρα χάρτινα περιλαίμια (faux-cols.)

—

Ἰδοὺ καὶ φαιδρόν τι ἀνέκδοτον, τὸ ὁποῖον ἀποσπῶ ἔκ τινος λησμονηθέντος λόγου τοῦ ἀφελοῦς ποιητοῦ καὶ ῥήτορος Γ. Τερτσέτη, γεγραμμένον δὲ μετὰ πολλῆς χάριτος εἰς τὴν *παλαιϊνὴν γλῶσσαν τῶν γερόντων*.

Ὁ μπαρμπέρης καὶ ὁ παπαγάλλος του.

Εἰς τοὺς Παρισίους ἦτον ἕνας μπαρμπέρης,

Digitized by Google

εἶχε καὶ ἐμπρὸς εἰς τὴν θύραν τοῦ ἐργαστηρίου του ἕνα παπαγάλλον, θαῦμα τῶν παπαγάλλων· εἰς αὐτὸν ἅρμοζε ὁ στίχος:

Δὲν ἐκοιλάδιε σὰν πουλὶ, σὰν ὅλα τὰ πουλάκια,
Μὸν ἐκοιλάδιε κ' ἔλεγε, ἀνθρωπινὰ ὁμιλοῦσε.

Ἕνας ὠρέχτηκε νὰ τὸν κλέψῃ. Ἦτον χειμῶνας, καὶ συνήθεια τὸν χειμῶνα ἐκεῖνον νὰ φοροῦν μεγάλα πλατιὰ ἐπανωφόρια οἱ ἄνδρες, ταμπάρα· προμελέτησε ὁ ἐγκληματίας νὰ πράξῃ τὸ κακὸ, ὅταν ὁ μπαρμπέρης θὰ ἦτον πισόπλατα τῆς θύρας τοῦ ἐργαστηρίου, λούοντας μουστερῆ του· τὸ κλουβὶ μὲ τὸν παπαγάλλο ἦταν λίγο ἔξω τῆς θύρας, εἰς τὴν διάβα· ὡς λοιπὸν ἦλθεν εἰς τὸν ἐγκληματίαν βολικὸ τὸ τόλμημα, ξαμόνει τὸ χέρι, κατεβάζει τὸ κλουβὶ, χώνει κλουβὶ καὶ παπαγάλλο ἀποκάτου ἀπὸ τὸ ἐπανωφόρι, καὶ φεύγει· — τὸ εὐλόγιστο τοῦ μπαρμπέρη ἐπῆρεν ἀέρα τοῦ ἐγκλήματος· χύνεται ἔξω ἀπὸ τὸ ἐργαστῆρι, ἀφίνει τὸν μουστερῆ του μὲ ταῖς σαπουνάδαις εἰς τὴν μούρη, χύνεται φωνάζωντας au voleur, au voleur, δηλ. κηνυγᾶτε τὸν κλέφτη· ἐβγῆκαν ἀπὸ τὰ ἐργαστήριά τους ἄλλοι ἄνθρωποι, ἔλαχαν καὶ διαβάταις, καὶ ὅλοι ἐφώναζον au voleur, au voleur· ἀγνάντευσεν ὁ μπαρμπέρης πέρα πάτημα γοργὸ ἀνθρώπου καὶ ἐπανωφόρι φουσκωμένο, ἴδε τὸν Ἥλιο· βάνει φωνὴ μεγαλήτερη, τρέχει ὡς νὰ εἶχε πτερά· ἔτρεχε καὶ ὁ κλέφτης νὰ πιάσῃ κανένα σταυροδρόμι νὰ ἀναληφθῇ. καὶ θὰ τὸ ἐπιτύχαινε· σταυρωτοὶ δρόμοι πολλοὶ εἰς τοὺς Παρισίους. Ἀλλὰ τί συνέβη; μαντεύσετέ το. Ὁ παπαγάλλος ποῦ ἀκούει τὸν καλόν του νοικοκύρη νὰ φωνάζῃ au voleur, au voleur, ἄρχισε καὶ ἐκεῖνος ἀποκάτου ἀπὸ τὸ ἐπανωφόρι μέσα εἰς τὸ κλουβὶ νὰ φωνάζῃ au voleur, au voleur· ὁ κλέφτης ποῦ ἐνόησε τὴν προδοσίαν, καταδότης καὶ κλέφτης χεροπιασμένοι, πετᾷ ἀποσβολωμένος τὸ κλουβὶ, καὶ γίνεται ἄφαντος· ὁ μπαρμπέρης, ἀδιάφορος διὰ τὸ ἀθέμιτο τῆς πράξεως, σηκώνει ἀπὸ καταγῆς τὸ κλουβὶ, καὶ ἔστησε εἰς τὴν συνειθισμένην του θέσιν τὸ πολύλογο κοσμοαγαπημένο πετούμενο, ἐνδυμένο τὰ χρώματα τῆς ἐλπίδος.

. Εἷς Ἀναγνώστης.

ΥΓΙΕΙΝΗ

Περί τινων μέσων καταλλήλων νὰ προκαλέσωσι τὸν ὕπνον.

Τὰ καταλληλότερα πρὸς διατήρησιν καὶ πρόκλησιν τοῦ ὕπνου ὑγιεινὰ μέσα εἰσὶν ἡ κανονικότης τῶν διὰ τὸν ὕπνον ἀφιερωμένων ὡρῶν, ἡ ἐγκράτεια, ἡ μεταξὺ ἀσκήσεως καὶ τροφῆς ἀναλογία, ἡ καιρὸν τινὰ πρὸ τοῦ ὕπνου ἀποχὴ ἀπὸ τῶν διανοητικῶν κόπων ἢ συνδιαλέξεων διαταρασσουσῶν τὸν ἐγκέφαλον, ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τῶν διεγειρόντων τὰ αἰσθητήρια αἰτίων, καὶ ἡ ἕξις τῆς ἐν ὥρᾳ πρωΐας ἀφυπνώσεως.

Τινὲς δὲν δύνανται νὰ κοιμηθῶσι χωρὶς νὰ ἀναγνώσωσι στιγμάς τινας· ἡ ἕξις αὕτη οὐδὲν συνεπάγει ἀτόπημα· πρέπει ὅμως νὰ προσέχωσιν οἱ τοιοῦτοι ὅπως τὸ ἀναγινωσκόμενον σύγγραμμα μὴν ἦναι φύσεως τοιαύτης, ὥστε νὰ ἐπιφέρῃ διέγερσιν ἀποτρεπτικὴν καὶ ὄχι πρόξενον τοῦ ὕπνου. Ὁ ὕπνος προκαλεῖται ὡσαύτως καὶ δι' ὀλίγων βημάτων ἐν τῷ κοιτῶνι, καὶ μάλιστα ὁσάκις ὁ ἐγκέφαλος ταράσσεται ὑπό τινος ἐπικρατούσης ἰδέας, ἢ τῆς ἐρεύνης αἰτίου τινὸς, ἢ τῆς εὐχαριστήσεως τῆς ἐκ τῆς λύσεως ζητήματός τινος προερχομένης, ὅπερ πρὸ πολλοῦ ἐβασάνιζε τὸν ἐγκέφαλον. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ ὁριζοντία ἐν τῇ κλίνῃ θέσις διατηρεῖ μᾶλλον τὸν ἐρεθισμὸν τοῦ ἐγκεφάλου, τὰ δὲ πρὸ τοῦ ὕπνου ὀλίγα ἐν τῷ κοιτῶνι βήματα ἐνεργοῦντα ἀντιπερισπαστικῶς προκαλοῦσι τὸν ὕπνον.

Μνημονεύονται δὲ παρά τισι καὶ ἄλλα τινὰ προκλητικὰ τοῦ ὕπνου μέσα· ἀλλὰ τὰ μέσα ταῦτα ἐναντία ὅλως τῶν περὶ ὑγιεινῆς παραγγελμάτων, οὐχὶ μόνον οὐδεμιᾶς ἀπολαύουσιν ἰσχύος, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας εἰσὶ καὶ ἐπικίνδυνα κατὰ τὴν δόσιν ἐν ᾗ γίνεται χρῆσις αὐτῶν, ἢ τὴν κατάστασιν ἐν ᾗ διάκειται ὁ ὀργανισμός. Τὸ ὄπιον λ.χ. ἐκ τούτων καὶ ἡ νικοτιανὴ ὁτὲ μὲν διεγείρουσι τὸ νευρικὸν σύστημα, ὁτὲ δὲ μεθύσκουσι καὶ ἐπιφέρουσι τὸν ὕπνον. Ὁ ὑοσκύαμος, ἡ εὐθάλεια καὶ τὰ παραπλήσια τούτοις ὁτὲ μὲν ἐφησυχάζουσι διαρκῶς κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον τὸ νευρικὸν σύστημα, ὁτὲ δὲ ἐπιφέρουσιν ἀϋπνίαν καὶ μανιώδη μέθην. Ἡ μετρία χρῆσις τῶν οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν διεγείρει μᾶλλον τὸν ἐγκέφαλον, καὶ μόνον ἡ ὑπερβολικὴ αὐτῶν χρῆσις βυθίζει τοὺς μεταχειριζομένους αὐτὰ εἰς τὸν ὕπνον, διὰ τῆς πρὸς τὸν ἐγκέφαλον συσσωρεύσεως τοῦ αἵματος.

Παρά τισιν ἡ ὑπὸ τῶν τροφῶν ἐπέκτασις τοῦ στομάχου διευκολύνει τὸν ὕπνον· ἕτεροι ἀπεναντίας ἀδυνατοῦσι νὰ κοιμηθῶσιν, ἂν κατακλιθῶσιν εὐθὺς μετὰ τὸ δεῖπνον. Ἀλλ' ἡ ἕξις τῶν πρώτων ἐνεργεῖ ἐπιβλαβῶς ἐπὶ τῆς ὑγείας, καθότι παρετηρήθη, ὅτι ἡ πέψις τῶν κοιμωμένων εὐθὺς μετ' ἄφθονον μάλιστα ἄριστον ἐπισπεύδεται. Αἱ τροφαὶ μεταβαίνουσιν ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐν τοῖς λεπτοῖς ἐντέροις πρὶν ἢ χυμοποιηθῶσιν ἐντελῶς ἐν τῷ στομάχῳ· προκύπτει δὲ ἐκ τούτου διατάραξίς τις τῶν πεπτικῶν λειτουργιῶν καταφανὴς ἰδίως κατὰ τὴν ἀφύπνωσιν. Τὸ στόμα ἐστὶ τότε πικρίας μεστὸν, ἡ γλῶσσα ῥυπαρὰ, ἐν τῷ ἐντερικῷ σωλῆνι ἀναπτύσσονται δυσώδη ἀέρια, ἐπέρχονται συνεχεῖς ἐρευγμοὶ, ἐκλύονται αἱ δυνάμεις κ.τ.λ. Ὁ ὕπνος τοὐναντίον οὐδὲν συνεπάγει ἀτόπημα, ὁσάκις ἐπέρχεται μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς πρώτης περιόδου τῆς πέψεως. Ἐπέρχεται τότε ἀληθῶς μὲν βραδύτερον, ἀλλ' εἶναι ἡσυχώτερος καὶ ἀναπαυτικώτερος.

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.

Digitized by Google

'Αριθ. 45 – Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Δεύτερος | Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδ. φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχ. ἀπὸ 1 ἰαν. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι — Τιμὴ προηγ. φύλλων λ. 30 — Γραφ. τῆς Διευθύνσεως: Ὁδ. Σταδίου, 6. | 7 Νοεμβρίου 1876

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΑΥΡΙΚΙΟΝ ΒΛΩΚ

Συνέχεια· (ἴδε σελ. 68).

Οἱ σύνδεσμοι τῶν ἐργατῶν.—Αἱ ἀπεργίαι.

Ὁ Φίλιππος δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ ὅτι οἱ μισθοὶ δύνανται ν' ἀναβοκαταβαίνουν· τῷ ἐφαίνετο τοῦτο ἄδικον πρός τε τοὺς ἐργάτας καὶ τοὺς μισθωτὰς αὐτῶν καὶ ἐξέφρασε τὴν γνώμην του.

Διδάσκαλος.— Ἴδωμεν, Φίλιππε, ὅταν αἱ σβοῦραι ἦναι σπάνιαι δὲν ἀξίζουν δύω ἢ τέσσαρας βώλους περισσότερον ἀπὸ ὅ,τι ἀξίζουν, ὅταν ἦναι κοιναὶ καὶ ὅλος ὁ κόσμος ἔχει;

Φίλιππος.— Δὲν εἶναι τὸ αὐτὸ πρᾶγμα.

Διδάσκαλος.— Ἀναμφιβόλως, μία σβοῦρα δὲν εἶναι ἐργασία, ὁμιλοῦμεν περὶ τῆς τιμῆς τῆς ἐργασίας καὶ ὄχι περὶ τῆς τιμῆς τῆς σβούρας. Ἀλλ' ὑποθέσωμεν ὅτι ὑποδηματοποιός τις ὁ ὁποῖος ἔχει ἐργασίαν διὰ δύο μόνον ἐργάτας παρακαλεῖται νὰ προσλάβῃ καὶ τρίτον ἐργάτην· τί θὰ εἴπῃ;

Φίλιππος.— Θὰ εἴπῃ: Δὲν ἔχω ἀνάγκην τώρα ἀπὸ σέ. Ἔχω τοὺς ἐργάτας μου.

Διδάσκαλος.— Ὑποθέτω τώρα ὅτι ὁ ἐργάτης ἐπῆγεν εἰς πολλοὺς ὑποδηματοποιούς, καὶ ὅλοι εἶχον τοὺς ἐργάτας των· τί θὰ κάμῃ ὁ ἐργάτης;

Τοῦ Φιλίππου μὴ εἰξεύροντος τί νὰ ἀπαντήσῃ, ὁ Γέρω-Πέτρος προσέθεσε· τί θὰ κάμῃ διὰ νὰ μὴν ἀποθάνῃ τῆς πείνης;

Πέτρος.— Θὰ ζητήσῃ ἄλλην ἐργασίαν.

Γέρω-Πέτρος.— Θὰ ζητήσῃ λοιπὸν νὰ γείνῃ χρυσοχόος ἢ ἰατρὸς, δὲν ἔχει οὕτως;

Τὰ παιδία ἤρχισαν νὰ γελοῦν, καὶ ὁ διδάσκαλος ἐξήγησεν ὡς ἑξῆς τὴν ἀστειότητα τοῦ Γέρω-Πέτρου. Ὁ ἐργάτης ὅταν ἐμποδίζηται νὰ ἐξασκήσῃ τὴν τέχνην, ἢ τὸ ἐπάγγελμά του, ἀμέσως μόνον ἁπλουστάτην τινὰ ἐργασίαν δύναται νὰ κάμῃ, ἣν δύναταί τις νὰ μάθῃ ἄνευ διδασκαλίας. Ἀλλ' αἱ ἁπλούσταται ἐργασίαι ἃς ὅλος ὁ κόσμος ἠξεύρει νὰ κάμνῃ, πληρώνονται ἐλάχιστον. Ἄλλως τε, αἱ ἐργασίαι εἰς τὰς ὁποίας δὲν εἶναί τις συνειθισμένος εἰσὶ πολὺ κοπιαστικαί. Τέλος χάνει τις καιρὸν ζητῶν ἐργασίαν τοιαύτην ἣν ἀγνοεῖ ποῦ νὰ εὕρῃ. Διὰ τοὺς λόγους τούτους, ὁ ἐργάτης προτιμᾷ νὰ εἴπῃ εἰς τὸν ἐργοστασιάρχην τοῦ ἐπαγγέλματός του· δός μοι ἐργασίαν, καὶ πρὸς τὸ παρὸν σοὶ τὴν κάμνω εὐθηνότερα.

Ἀλέξανδρος.— Ὁ ἐργοστασιάρχης δὲν πρέπει εἰς τοιαύτας περιστάσεις νὰ ὠφελῆται ἀπὸ τὴν δυστυχίαν τοῦ ἐργάτου.

Γέρω-Πέτρος.— Δηλ. πρέπει νὰ τῷ εἴπῃ: Παλληκάρι μου, δὲν ἠμπορῶ νὰ πληρώσω τὴν ἐργασίαν σου εἰς τὴν συνήθη τιμήν της, καὶ κατὰ συνέπειαν, ἀπόθανε τῆς πείνης.

Διδάσκαλος.— Ὁ ἐργοστασιάρχης δὲν ἐπωφελεῖται τῆς δυστυχίας τοῦ ἐργάτου — ὅπερ θὰ ἦτο κακόν· — τοὐναντίον τὸν ὑποχρεώνει, ἐνίοτε μάλιστα καὶ ζημιώνεται, δίδων αὐτῷ ἐργασίαν εἰς μικροτέραν τιμὴν, ὅταν π. χ. *διαθέτῃ ὅσην ἐργασίαν δύναται.*

Ἀλέξανδρος.— Πῶς τοῦτο;

Διδάσκαλος.— Ἰδοὺ πῶς. Ὡμιλούσαμεν περὶ τοῦ ὑποδηματοποιοῦ, ἐξακολουθήσωμεν τὸ παράδειγμα τοῦτο. Πωλεῖ τὰ ὑποδήματα 20 δρ. τὸ ζεῦγος. Εἰς τὰς 20 ταύτας δρ. ὑπάρχει ἡ ἀγορὰ τῶν δερμάτων, ἡ πληρωμὴ τοῦ ἐργάτου, τὰ λοιπὰ ἔξοδα, τὸ δὲ ὑπόλοιπον εἶναι κέρδος. Τώρα ἐννοεῖται ὅτι ὁ ὑποδηματοποιὸς κατασκευάζει τόσα ζεύγη ὑποδημάτων ὅσα δύναται νὰ πωλήσῃ· ὑποθέσωμεν ὅτι πωλεῖ 1000 ζεύγη τὸ ἔτος. Ἔρχεται ἕνας ἐργάτης ὁ ὁποῖος τῷ λέγει· θέλω νὰ σὲ κατασκευάσω καὶ ἄλλα. Ὁ ὑποδηματοποιὸς τῷ ἀπαντᾷ: δὲν δύναμαι νὰ τὰ πωλήσω· κατασκευάζω ἤδη 1000 ζεύγη, ἅτινα μοὶ ἀρκοῦν. Ὁ ἐργάτης τῷ ἀπαντᾷ· ἔχω ἀνάγκην ἐργασίας διὰ νὰ ζήσω, θὰ ἐργασθῶ εὐθηνώτερον. Τότε ὁ ὑποδηματοποιὸς λέγει καθ' ἑαυτόν· τὰ πρόσθετα ταῦτα ὑποδήματα θὰ τὰ προσφέρω εἰς μικροτέραν τιμὴν, καὶ θὰ εὕρω ἴσως νέους ἀγοραστάς· καὶ δέχεται τὴν πρότασιν.

Γέρω-Πέτρος.— Ὑποχρεώνει μέρος τοῦ κεφαλαίου του (τὰ δέρματα, ὑλικὰ καὶ τὰ ἐργατικά)· καὶ ἐὰν δὲν κατορθώσῃ νὰ πωλήσῃ τὰ ὑποδήματα, τὸ κεφάλαιόν του οὐδὲν τῷ ἀποφέρει καὶ χάνει τοὺς τόκους.

Καλοτύχης.— Εἶδον πάντοτε ὅταν ὑπάρχῃ πολλὴ ἐργασία, ὅτι οἱ μισθοὶ ὑψοῦνται, καὶ ἐκπίπτουν ὅταν ὑπάρχῃ ὀλίγη ἐργασία· καὶ ὅτι οὔτε οἱ σύνδεσμοι τῶν ἐργατῶν οὔτε αἱ ἀπεργίαι συντελοῦν εἴς τι.

Ἰωάννης.— Τί εἶναι οἱ ἐργατικοὶ σύνδεσμοι καὶ αἱ ἀπεργίαι;

Digitized by Google

Καλοτύχης.— Οἱ ἐργατικοὶ σύνδεσμοι εἶναι ὅταν ἀριθμός τις ἐργατῶν τῆς αὐτῆς τέχνης ἢ τοῦ αὐτοῦ ἐπαγγέλματος συνενοοῦνται διὰ νὰ ζητήσουν αὔξησιν μισθοῦ, ἀπεργία δὲ, ὅταν ἐννοοῦν νὰ ἐργασθῶσι μόνον ὑπὸ τοὺς ὅρους οὓς ἀπαιτοῦν. Ἤτοι ἡ ἄρνησις, ἢ ἡ πραγματικὴ παῦσις τῆς ἐργασίας λέγεται *ἀπεργία* (grève.)

Ἀλέξανδρος.— Εἶναι δικαίωμά μας.

Γέρω-Πέτρος.— Ἀναμφιβόλως. Εἶναι δικαίωμά σας, ὄχι ὅμως πάντοτε καὶ κέρδος σας. Συχνότατα, ὁ ἐργάτης ὑποχρεοῦται νὰ ἐνδώσῃ ἀφοῦ δὲν ἐργασθῇ ἐπί τινας ἑβδομάδας ἢ καί τινας μῆνας. Ἐν τούτοις ὅμως ὄχι μόνον δὲν κατορθώνει τι ἀλλὰ καὶ δαπανᾷ τὰς οἰκονομίας του, ἐὰν ἔχῃ. Καὶ ἐὰν ἐπιτύχῃ μικράν τινα αὔξησιν, τὴν ἀγοράζει πολὺ ἀκριβὰ καὶ πάντοτε δὲν τὴν διατηρεῖ.

Διδάσκαλος.— Δὲν πρέπει νὰ λησμονήσωμεν ὅτι ὁ ἐργοστασιάρχης δὲν ἐργάζεται διὰ νὰ εὐχαριστηθῇ, ἀλλὰ διὰ νὰ πωλήσῃ. Ὁ ἀγοραστὴς ἢ ὁ καταναλωτὴς, ἀφ' ἑτέρου, δὲν ἀγοράζει διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν πωλητὴν, ἀλλὰ διότι ἐπιθυμεῖ νὰ προμηθευθῇ τὸ προσφερόμενον ἐμπόρευμα. Τὸ ἀγοράζει λοιπὸν εἰς τὴν δεῖνα τιμὴν, ὄχι ὅμως καὶ εἰς τὴν δεῖνα. Ἐὰν δὲν συγκατανεύῃ νὰ πληρώσῃ τιμήν τινα, ὁ πωλητὴς σπανίως δύναται νὰ τὸν ἀναγκάσῃ, ἐνῷ ὁ καταναλωτὴς σχεδὸν πάντοτε κατορθώνει τὸν πωλητὴν νὰ ἐκπέσῃ τὴν τιμήν. Κατὰ συνέπειαν, ὁ ἐργοστασιάρχης μὴ δυνάμενος νὰ ὑψώσῃ ὅσον θέλει τὴν τιμὴν τοῦ ἐμπορεύματος, δὲν δύναται ἐπίσης καὶ νὰ ὑψώνῃ πάντοτε τὰ ἡμερομίσθια.

Καλοτύχης.— Προτιμᾷ μᾶλλον νὰ κλείσῃ τὸ κατάστημά του παρὰ νὰ ἐργάζηται μὲ ζημίαν.

Ἀλέξανδρος.— Ἀλλ' ἐὰν ὁ ἐργάτης δὲν κερδίζῃ ἀρκετὰ διὰ νὰ ζήσῃ;

Καλοτύχης.— Ὅλοι οἱ ἐργάται δὲν ἔχουν ἀρκετοὺς μισθοὺς, τοῦτο εἶναι ἀληθές· πολλάκις ὅμως καὶ ὀκνηροί τινες δὲν ἐργάζονται ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι δὲν κερδίζουσιν ἀρκετά.

Γέρω-Πέτρος.— Καὶ αἱ ἀνωφελεῖς δαπάναι;

Διδάσκαλος.— Πρέπει νὰ εἰξεύρῃ τις νὰ ζῇ μὲ οἰκονομίαν, ἐὰν δὲν δύναται νὰ ἀλλάξῃ ἐπάγγελμα. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, μόνον ἐκ τῆς προόδου, τῆς ποσότητος καὶ ποιότητος τῆς κατασκευαζομένης ἐργασίας ὀφείλει νὰ περιμένῃ σπουδαίαν βελτίωσιν καὶ διαρκῆ ἐν τῇ θέσει του ἕκαστος.

Ὁ συνεταιρισμὸς ἢ ἡ συνεργασία.

Ἀλέξανδρος.—Δὲν πιστεύετε λοιπὸν εἰς τὴν συνεργασίαν;

Διδάσκαλος.—*Πιστεύω* μόνον ὅ,τι ἀφορᾷ τὰ θρησκευτικὰ πράγματα· ὅ,τι ἀφορᾷ τὰ λοιπὰ, φίλε μου, ἐπιθυμῶ νὰ *μανθάνω*· παρατηρῶ λοιπὸν τὰ πράγματα καὶ ἀποταμιεύω τὴν πεῖραν.

Παραδείγματος χάριν, ὅταν θέλω νὰ μάθω ἐὰν ἦναι ἀληθὲς ὅτι καίεταί τις ἐγγίζων τὸ πῦρ, πλησιάζω τὸν δάκτυλον· ἐὰν θέλω νὰ μάθω ἂν ἦναι προτιμότερον τὰ γεώμηλα νὰ φυτεύωνται ἀκέραια ἢ εἰς τεμάχια, φυτεύω καὶ κατὰ τοὺς δύο τρόπους καὶ συγκρίνω τὰ προϊόντα.

Τὸ αὐτὸ θὰ πράξω καὶ διὰ τὴν συνεργασίαν. Θὰ κρίνω ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων.

Πέτρος.—Τί εἶναι ἡ συνεργασία;

Διδάσκαλος.—Ἡ συνεργασία σημαίνει συνεταιρισμόν. Ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι συμβουλεύοντες τὴν συνεργασίαν. Νομίζουν ὅτι οἱ ἐργάται συνεταιριζόμενοι μεταξύ των, ἀντὶ νὰ ἐργάζωνται διὰ λογαριασμὸν ἐργολάβου τινος, θὰ ἐκέρδιζον περισσότερα καὶ θὰ ἦσαν εὐτυχέστεροι.

Γέρω-Πέτρος.—Ἐὰν ἡ βροχὴ καὶ ὁ καλὸς καιρὸς δὲν ἔρχωνται ὅταν πρέπῃ, ἡ συνεργασία θὰ ὡριμάσῃ τὰς ὀπώρας; Ὅταν γείνῃ πόλεμος, μήπως ἡ συνεργασία ἐμποδίζει τὴν πυρκαϊὰν τῆς οἰκίας;

Ἀλέξανδρος.—Εἰξεύρω ὅτι εἶσαι κατὰ τῆς συνεργασίας.

Γέρω-Πέτρος.—Μήπως σὺ εἶσαι ὑπὲρ αὐτῆς; Ὁμιλεῖς μόνον, ἀλλὰ δὲν λαμβάνεις μέρος εἰς συνεργατικήν τινα ἑταιρίαν. Ὑπάρχουσι πολλοὶ ἄνθρωποι ὅπως σὺ, οἱ ὁποῖοι συμβουλεύουν εἰς τοὺς ἄλλους ὅ,τι δὲν θέλουν νὰ πράξουν οἱ ἴδιοι.

Ἀλέξανδρος.—Διότι δὲν ἔχω ἀνάγκην νὰ λάβω μέρος.

Διδάσκαλος.—Εἶμαι ἐξ ἐκείνων οἵτινες ἀκολουθοῦν εὐχαρίστως τὸ λόγιον τοῦ Εὐαγγελίου: «Πάντα ἐξετάζετε τὸ καλὸν κατέχετε.» Ὥστε δὲν θέλω νὰ ὁμιλήσω περὶ τῆς συνεργασίας πρὶν γείνουν πολλαὶ ἐπ' αὐτῆς δοκιμαί. Ὀλίγοι ἐπέτυχον καὶ πολλοὶ ἀπέτυχον. Οὐχ ἧττον, ἴσως εἶναι ἀκόμη πολὺ ἐνωρὶς διὰ νὰ κρίνῃ τις· ἐὰν ὅμως θέλετε, σᾶς λέγω τὰς ἐπὶ τούτῳ σκέψεις μου.

Ὅλοι.—Ναὶ, ναὶ, νὰ μᾶς τὰς εἴπῃτε.

Διδάσκαλος.—Πρῶτον, ἐσκέφθην ὅτι συνεταιρίζεταί τις διὰ νὰ κάμνῃ μόνον τὰ πράγματα ἐκεῖνα ἅτινα μόνος του δὲν δύναται νὰ κατασκευάσῃ. Ἐὰν μόνος μου δύναμαι νὰ κατασκευάσω τι ὅπερ θὰ μ' ἀποφέρῃ 5 δρ. δὲν θὰ συνεταιρισθῶ μετ' ἄλλου διὰ νὰ μοιρασθῶ τὰς 5 ταύτας δραχμάς.

Ὁ συνεταιρισμὸς λοιπὸν προέρχεται ἐξ ἀνάγκης· εἴτε διότι δὲν ἔχει τις ἀρκετὰ χρήματα, εἴτε διότι δὲν ἦναι ἀρκετὰ ἰσχυρὸς, ἢ ἱκανὸς διὰ νὰ κατασκευάσῃ ἔργον τι μόνος του.

Οὐδεὶς ἀγαπᾷ τὸν συνεταιρισμὸν, διότι οἱ σύντροφοι εἶναι συγχρόνως καὶ κύριοι.

Ἔπειτα, ἐν τῷ συνεταιρισμῷ πολλάκις ἕκαστος θέλει καὶ νὰ διευθύνῃ, καὶ δὲν κατορθοῦται πάντοτε ἡ συνενόησις· βεβαίως εἷς πρέπει νὰ διευθύνῃ, ἀλλ' οὗτος πρέπει νὰ εἰξεύρῃ νὰ διευθύνῃ, νὰ κατασκευάζῃ καὶ νὰ πωλῇ.

Τέλος, εἰς τὰς ἑταιρίας ταύτας παραδέχον-

Digitized by Google

ται τὴν ἰσότητα τοῦ μισθοῦ, ὅπερ ἄδικον. Ἕκαστος πρέπει νὰ πληρώνηται ἀναλόγως τῆς ἐργασίας του.

Πέτρος.—Εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς νὰ ἐπλήρωνέ τις τὸ ἴδιον μίαν μεγάλην καὶ μίαν μικρὰν ἀγελάδα.

Καλοτύχης.—Ὅταν αἱ ἐργασίαι δὲν πηγαίνουν καλὰ δι' ὅλον τὸν κόσμον, πηγαίνουν κακὰ καὶ διὰ τὴν συντροφικὴν ἑταιρίαν.

Γέρω-Πέτρος.—Ἀλλ' ὁ ἐργοστασιάρχης πολλάκις δύναται νὰ περιμένῃ καλητέρας ἐποχὰς καὶ νὰ δίδῃ ἐργασίαν εἰς τοὺς ἐργάτας του, ὄχι ὅμως καὶ αἱ συντροφικαὶ ἑταιρίαι.

Καλοτύχης.—Τὰ δὲ προϊόντα των δὲν θὰ πωλῶνται ἀκριβώτερον τῶν ἄλλων.

Διδάσκαλος.—Βλέπετε, φίλτατε Ἀλέξανδρε, ὅτι οἱ γείτονές μας δὲν νομίζουν ὅτι αἱ συντροφικαὶ ἑταιρίαι δύνανται νὰ φέρουν τὴν εὐτυχίαν εἰς τὸν κόσμον. Οὔτε ὑπάρχουν οὔτε θὰ ὑπάρχουν ποτὲ καταστήματα ἅτινα θὰ καταστήσουν ὅλον τὸν κόσμον εὐτυχῆ. Πρέπει ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἕκαστος νὰ προπαρασκευάσῃ τὴν εὐτυχίαν του, καὶ διὰ τοῦτο ὑπάρχει μία ἀλάνθαστος συνταγή: Λάβε καλὴν δόσιν *ἐργασίας*, πρόσθεσε ἀναγκαίαν δόσιν *οἰκονομίας*, καὶ κάμνε χρῆσιν αὐτῆς καθ' ἑκάστην. Ἰδοὺ τὸ βεβαιότερον μέσον τοῦ νὰ προαχθῇ τις εἰς εὐχάριστον θέσιν.

Α. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ.

Ἕπεται συνέχεια.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΚΗΡΙΟΥ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 691.

Ἐλπίζω ὅτι διὰ τῶν τριῶν ἢ τεσσάρων τούτων πειραμάτων ἐμάθατε ν' ἀναγνωρίζητε τὴν παρουσίαν τοῦ ἄνθρακος, καὶ νὰ ἐννοῆτε τίνα εἰσὶ τὰ προϊόντα τῆς καύσεως, ὅταν ἀέριον ἢ ἄλλο τι σῶμα καίεται εἰς τὸν ἀέρα.

Πρὶν ἐγκαταλείψω τὸ ἀντικείμενον τοῦτο, θέλω σᾶς ὑποβάλει ἀκόμη τινὰς παρατηρήσεις καί τινα πειράματα περὶ τῆς θαυμασίας ἐνεργείας τοῦ ἄνθρακος εἰς τὴν καῦσιν. Σᾶς ἔδειξα ὅτι ὁ ἄνθραξ καίει μόνον ὡς σῶμα στερεόν, ἀλλὰ παύει ὢν εἰς στερεὰν κατάστασιν ἅμα ἀποκαῇ. Δὲν συμβαίνει τὸ αὐτὸ ὡς πρὸς πάσας τὰς καυσίμους ὕλας, ἀλλὰ μόνον ὡς πρὸς τὰς ἀνθρακώδεις, οἷον τοὺς γαιάνθρακας, τοὺς ξυλάνθρακας καὶ τὰ ξύλα. Πλὴν δὲ τοῦ ἄνθρακος δὲν γνωρίζω κάμμίαν πρώτην ἢ στοιχειώδη οὐσίαν καίουσαν κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον. Ἂν ἄλλως εἶχε τὸ πρᾶγμα, τί θὰ συνέβαινεν; Ἂν φέρ' εἰπεῖν ὅλαι αἱ καύσιμοι ὕλαι ἦσαν ὡς ὁ σίδηρος, ὅστις καίτοι καίων ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι στερεὸν σῶμα, ποτὲ δὲν θὰ εἴχομεν καῦσιν ὡς αὐτὴν ἥτις λάμπει εἰς τὴν ἑστίαν ταύτην.

Ἰδοὺ τώρα ἄλλο εἶδος καυσίμου ὕλης, ἥτις καίει ἄριστα, ἐπίσης καλῶς ὡς ὁ ἄνθραξ, ἢ καὶ καλήτερα. Ἀνάπτει, ὡς βλέπετε, μόνη της ὅταν ἐκτίθηται εἰς τὸν ἀέρα. (*Ὁ καθηγητὴς θραύει σωλῆνα πλήρη πυρφόρου μολύβδου.*) Εἶναι μόλυβδος παρασκευασμένος ἡ οὐσία αὕτη, καὶ βλέπετε ποίαν καυστικότητα ἔχει. Εἶναι πολὺ διῃρημένη, καὶ ὁμοιάζει κατὰ τοῦτο πρὸς γαιάνθρακα σεσωρευμένον ὑπὸ καπνοδόχον. Καίει δὲ, διότι ὁ ἀὴρ ἠμπορεῖ νὰ ἐγγίζῃ τὴν ἐπιφάνειαν, καὶ συγχρόνως νὰ διέρπῃ ἐντὸς αὐτῆς. Διατί δὲν καίει πλέον τώρα, ὅταν τὴν ἤνωσα εἰς ἕνα σωρόν; (*Ὁ καθηγητὴς ἐκένωσε τὸ περιεχόμενον τοῦ σωλῆνος εἰς σωρὸν ἐπὶ σιδηροῦ πίνακος.*) Μόνον καὶ μόνον διότι ὁ ἀὴρ δὲν ἠμπορεῖ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν μετὰ τῆς αὐτῆς εὐκολίας. Θερμότητα μὲν ἠμπορεῖ νὰ παραγάγῃ πολλήν, ὅσην χρειαζόμεθα ἐνίοτε εἰς τοὺς κλιβάνους καὶ λέβητας· ἀλλ' αἱ κατώτεραι στιβάδες τοῦ σωροῦ δὲν ἀνάπτουσι, διότι ὁ ἀὴρ δὲν εἰσχωρεῖ εἰς αὐτάς. Τίς ἡ διαφορὰ πρὸς τὸν ἄνθρακα, ὅστις, ἐν ᾧ καίει ὡς ὁ μόλυβδος οὗτος, καὶ ἀναπτύσσει μεγάλην θερμότητα ἐντὸς τῆς ἑστίας του, διαλύει τὸ προϊὸν τῆς καύσεώς του εἰς τὸν ἀέρα, καὶ ἀφήνει καθαρὸν τοῦ ἄνθρακος τὸ κατάλοιπον. Σᾶς ἔδειξα ὅτι εἰς τὸ ὀξυγόνον ὁ ἄνθραξ ἐντελῶς διαλύεται, χωρὶς ν' ἀφήνῃ στάκτην· ἐν ᾧ ἐδῶ, εἰς τὸν σωρὸν τοῦτον (*ὁ καθηγητὴς δεικνύει τὸν πυρφόρον*) ἔχομεν περισσοτέραν στάκτην παρὰ καύσιμον ὕλην, διότι τὸ κατάλοιπον, συνδεόμενον μετὰ τοῦ ὀξυγόνου, ἔγινε βαρύτερον. Βλέπετε λοιπὸν τὴν διαφορὰν ἥτις ὑφίσταται μεταξὺ τοῦ ἄνθρακος καὶ τοῦ μολύβδου, ἢ τοῦ ἄνθρακος καὶ τοῦ σιδήρου, ἂν προτιμᾶτε τὸ μέταλλον τοῦτο, τὸ παρέχον τόσα λαμπρὰ ἀποτελέσματα φωτὸς καὶ θερμότητος. Ἂν, ὅταν ὁ ἄνθραξ καίῃ, τὸ προϊὸν τῆς καύσεως ἐξήρχετο ὡς σῶμα στερεόν, θὰ ἐβλέπετε μὲ διαφανῆ οὐσίαν νὰ πληρώσῃ τοῦτο τὸ δωμάτιον, ὡς ὅταν καίῃ φωσφόρος. Ὅταν ἐξ ἐναντίας καίῃ ὁ ἄνθραξ, ὅλον τὸ προϊὸν τῆς καύσεως ἀνέρχεται καὶ μεταβαίνει εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν. Πρὸ τῆς καύσεως εἶναι στερεόν, καὶ φαίνεται σχεδὸν ἀδύνατον νὰ μεταβληθῇ. Ἀλλὰ μετὰ τὴν καῦσιν μεταβάλλεται εἰς ἀέριον, καὶ τὸ ἀέριον τοῦτο δυσκολώτατα (ἂν καὶ κατωρθώθη) μετατρέπεται εἰς ῥευστὸν ἢ εἰς στερεὸν σῶμα.

Μεταβαίνω ἤδη εἰς περίεργον μέρος τοῦ ζητήματος ἡμῶν, τὴν σχέσιν ἥτις ὑπάρχει μεταξὺ τῆς καύσεως κηρίου, καὶ τῆς ἄλλης ἐκείνης ζώσης καύσεως ἥτις ἐκτελεῖται ἐντὸς ἡμῶν. Ἐντὸς τοῦ σώματος ἑκάστου ἐξ ἡμῶν γίνεται εἶδος καύσεως, ἥτις ὁμοιάζει πολὺ πρὸς τὴν τοῦ κηρίου. Αὐτὴν θέλω νὰ σᾶς ἐξηγήσω. Τινὲς συγγραφεῖς παρομοιάζουσι τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς δαυλὸν καίοντα. Ἂν προσέξητε εἰς τὰς ἐξηγήσεις μου, θὰ ἴδητε ὅτι ἡ ποιητικὴ αὕτη μεταβολὴ πληρέστατα δικαιολογεῖται. Πρὸς τοῦτο κατεσκεύασα τὸ ἁπλούστατον τοῦτο ἐργαλεῖον,

Digitized by Google

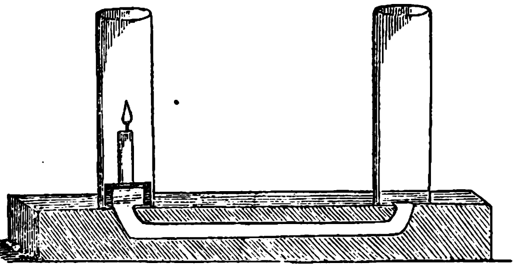

Σχ. 50.

τοῦ ὁποίου ἰδοὺ ἡ σύνθεσις. Τὴν σανίδα ταύτην ἐτρύπησα διὰ σωλῆνος, οὗ τὰ δύω ἄκρα ἀπολήγουσιν εἰς τὴν ἄνω αὐτῆς ἐπιφάνειαν. Ἐπάνω εἰς ἕκαστον ἐκ τῶν ἄκρων τούτων θέτω ἀνὰ ἕνα ὑάλινον κύλινδρον, ὥστε οἱ δύω κύλινδροι συγκοινωνοῦσι διὰ τοῦ σωλῆνος. Ἐντὸς τοῦ ἑνὸς κυλίνδρου θέτω κηρίον, καὶ βλέπετε ὅτι καίει ἄριστα, διότι ὁ ἀὴρ ὅστις τὸ τρέφει καταβαίνει διὰ τοῦ κενοῦ κυλίνδρου, διέρχεται διὰ τοῦ σωλῆνος, καὶ ἀναβαίνει εἰς τὸν ἄλλον κύλινδρον τὸν περιέχοντα τὸ κηρίον. Ἂν κλείσω τὴν ὀπὴν δι' ἧς διέρχεται ὁ ἀήρ, ἢ καλύψω ἄνωθεν τὸν ἄλλον κύλινδρον, βλέπετε ὅτι παύει ἡ καῦσις, διότι ἀφαιρῶ τὰ νέα ἐφόδια τοῦ ἀέρος. Τί συμπεραίνομεν ἐκ τούτου; ὅτι ἀπαιτεῖται ἀτμοσφαιρικὸς ἀὴρ διὰ τὴν καῦσιν. Εἰς ἓν προηγούμενον πείραμα σᾶς ἔδειξα τὸν ἀέρα ἑνὸς κηρίου μεταβαίνοντα εἰς ἄλλο κηρίον. Θὰ μοὶ ἐχρειάζετο ὄργανον πολὺ περιπεπλεγμένον διὰ νὰ εἰσαγάγω εἰς τὸν κενὸν κύλινδρον τὸν ἀέρα τὸν προερχόμενον ἐκ κηρίου καίοντος. Ἂν ἠμποροῦσα νὰ τὸ κατορθώσω, θὰ ἐβλέπετε τὸ κηρίον τοῦτο τὸ καῖον ἐντὸς τοῦ ἄλλου κυλίνδρου, νὰ σβεσθῇ. Διατί; διότι ὁ ἀὴρ ὃν θὰ εἰσῆγον εἰς τὸν κύλινδρον δὲν θὰ εἶχεν ὀξυγόνον· τὸ ὀξυγόνον αὐτοῦ εἶχε καῇ· τὸ δὲ κηρίον, στερούμενον ὀξυγονικοῦ ἀέρος, σβύνεται. Ἀλλ' ἐπίσης θὰ σβεσθῇ τὸ κηρίον καὶ ἂν εἰς τὸν κενὸν κύλινδρον εἰσαγάγω τὴν ἀναπνοήν μου· ὄχι ἂν φυσήσω τὴν φλόγα· αὐτὴ μόνη ἡ πνοή μου ἀρκεῖ ὅπως τὴν σβύσῃ. Θ' ἀνοίξω τὸ στόμα μου ἐπὶ τῆς ὀπῆς τοῦ κενοῦ κυλίνδρου· διόλου δὲν θὰ φυσήσω, ἀλλὰ μόνον θ' ἀφήσω νὰ εἰσέλθῃ ὁ ἀὴρ τῶν πνευμόνων μου. Ἰδοὺ τὸ ἀποτέλεσμα. Δὲν ἐφύσησα τὸ κηρίον· μόνον ἀπὸ τούτου τοῦ κυλίνδρου μετέβη εἰς τὸν ἄλλον ὁ ἀὴρ τοῦ στήθους μου, καὶ ἔσβυσε τὸ κηρίον. Λοιπὸν φαίνεται ὅτι καὶ ὁ ἀὴρ οὗτος δὲν ἔχει ὀξυγόνον διὰ νὰ θρέψῃ τὴν καῦσιν. Τὸ ὀξυγόνον αὐτοῦ τὸ ἀφῄρεσαν οἱ πνεύμονές μου. Εἴδετε ὅτι ἐχρειάσθη ὀλίγος καιρὸς ἕως ὅτου διαφθαρῇ ὁ ἀὴρ περὶ τὸ κηρίον. Αὐτὸ κατ' ἀρχὰς ἐξηκολούθει νὰ καίῃ· ἔσβυσεν ὅμως ἅμα ἔφθασε μέχρις αὐτοῦ ἡ πνοή μου.

Τώρα θὰ σᾶς δείξω ἄλλο ὅμοιον πείραμα, διότι πρόκειται περὶ σπουδαίου ἀντικειμένου. Ἰδοὺ κώδων κάτωθεν ἀνοικτὸς περιέχων καθαρὸν ἀέρα, ὡς δυνάμεθα νὰ πεισθῶμεν ἂν βυθί-

Σχ. 51.

σωμεν εἰς αὐτὸν ἢ κηρίον καῖον ἢ φωταέριον. Κλείω ἄνωθεν τὸν κώδωνα, καὶ θέτω μόνον εἰς τὸ πόμα μικρὸν σωληνίσκον, δι' οὗ νὰ ῥοφήσω τὸν ἀέρα. Πρὸς τοῦτο θέτω τὸν κώδωνα ἐντὸς ὕδατος—βλέπετε πῶς—καί, ἂν μόνον ὁ κώδων εἶναι ἄνωθεν καλῶς κεκλεισμένος, μοὶ εἶναι εὔκολον νὰ ῥοφήσω ὅλον τὸν ἀέρα ὃν περιέχει, καὶ ἔπειτα πάλιν νὰ τὸν ἐκπνεύσω ἐντὸς τοῦ ἰδίου ἀγγείου. Ἔπειτα τὸν ἐξετάζομεν, καὶ θὰ ἴδητε τὸ ἀποτέλεσμα. Ὅτι εἰσέπνευσα, καὶ ἔπειτα πάλιν ἐξέπνευσα τὸν ἀέρα, τὸ εἴδετε, διότι εἴδετε ὅτι τὸ νερὸν ὑψώθη εἰς τὸν κώδωνα, καὶ ἔπειτα πάλιν κατέβη. Τώρα ἂς θέσωμεν φῶς εἰς τὸν ἀέρα τοῦτον, διὰ νὰ γνωρίσωμεν τὴν φύσιν αὐτοῦ. Τὸ φῶς ἐσβέσθη! Μία μόνη εἰσπνοὴ εἴδετε ὅτι ἐντελῶς ἠλλοίωσεν αὐτὸν τὸν ἀέρα, ὥστε εἶναι περιττὸν νὰ τὸν εἰσπνεύσω καὶ ἐκ δευτέρου, καὶ θὰ μοὶ ἦτον καὶ ἐπικίνδυνον. Θὰ ἀνέπνεον ἀέρα ἐξ οὗ οἱ πνεύμονές μου ἀφῄρεσαν ἤδη τὸ ὀξυγόνον, ὅστις δὲν ἔχει ἄλλο ὀξυγόνον νὰ δώσῃ εἰς αὐτούς, καὶ ἑπομένως θανατηφόρον. Ἀφ' οὗ εἴδετε αὐτὸ τὸ ἀποτέλεσμα, ἐννοεῖτε τώρα διατὶ εἶναι ἀναγκαῖον φροντὶς νὰ γίνεται ὥστε αἱ πτωχαὶ οἰκογένειαι νὰ μὴ κατοικῶσιν, ὡς πολλάκις συμβαίνει, εἰς ὑπόγεια μὴ διαπνεόμενα, ὅπου ἀναπνέουσι πολλάκις τὸν ἴδιον ἀέρα, διαφθειρόμενον ὑπὸ τῆς ἀναπνοῆς των. Ἀφ' οὗ μία μόνη εἰσπνοὴ τόσον διαφθείρει τὸν ἀέρα, ἐννοεῖτε πόσον ὁ καθαρὸς ἀτμοσφαιρικὸς ἀὴρ εἶναι ἀναγκαῖος εἰς τὸν ἄνθρωπον.

Ἂς ἐξακολουθήσωμεν τὰς ἐρεύνας ἡμῶν, καὶ ἂς ὑποβάλωμεν καὶ τὸ ἀσβεστόνερον εἰς ὁμοίαν ἐξέτασιν. Τὸ σφαιροειδὲς τοῦτο ἀγγεῖον περιέχει ἀσβεστόνερον. Ἔχει δὲ δύω σωλῆνας, καὶ δι' αὐτῶν θὰ ἴδωμεν τί ἀποτέλεσμα ἀποτελεῖ ἐπὶ τοῦ ὕδατος τούτου ὁ καθαρὸς ἀὴρ καὶ ὁ ἀὴρ ὃν ἀνεπνεύσαμεν. Βλέπετε ὅτι διὰ τούτου τοῦ σωλῆνος, Α, ἠμπορῶ νὰ εἰσπνεύσω τὸν ἀέρα τὸν ἐπιπλέοντα ἐπὶ τοῦ ἀσβεστονέρου, ὡς καὶ

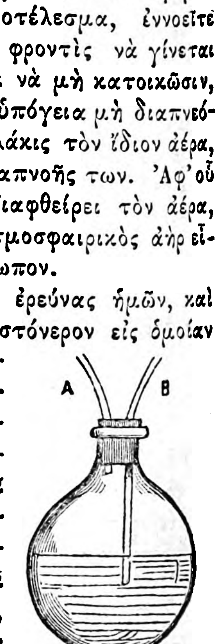

Σχ. 52.

Digitized by Google

τὸν διερχόμενον δι' αὐτοῦ, ἕνεκα τοῦ ἄλλου σωλῆνος, Β, ὅστις βυθίζεται εἰς τὸ ὕδωρ. Βλέπετε ὅτι ἐν ὅσῳ διέρχεται διὰ τοῦ ἀσβεστονέρου, ἵνα εἰσέλθῃ εἰς τοὺς πνεύμονάς μου, τὸ ἀσβεστόνερον οὐδόλως θολοῦται. Ἂν ὅμως τώρα φυσήσω διὰ τοῦ σωλῆνος Β τὸν ἀέρα ἐκ τῶν πνευμόνων μου εἰς τὸ ἀσβεστόνερον ἐπανειλημμένως, αὐτὸ γίνεται ὑπόλευκον καὶ γαλακτῶδες. Ὁ ἐξερχόμενος λοιπὸν ἀὴρ ἐκ τῶν πνευμόνων μου εἶναι ἠλλοιωμένος, καὶ ἐκ τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἀσβεστονέρου πρέπει νὰ ἐσυμπεράνατε ὅτι περιέχει ἀνθρακικὸν ὀξύ.

Ἰδοὺ ἐδῶ δύω φιάλαι, ἐξ ὧν ἡ μία περιέχει καθαρὸν νερὸν, καὶ ἡ ἄλλη ἀσβεστόνερον. Ἐξ

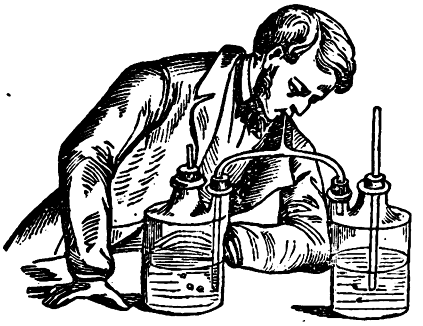

Σχ. 53.

ἑκάστης αὐτῶν ἐξέρχεται εἰς σωλὴν, καὶ οἱ δύω σωλῆνες ἑνοῦνται εἰς ἕνα. Μὴ περιφρονῆτε τὸ ὄργανόν μου ὡς πρωτότυπον καὶ χονδροειδές. Θὰ ἴδητε ὅτι εἶναι πολὺ χρήσιμον. Εἶναι δὲ τοιαύτη τῶν σωλήνων ἡ θέσις καὶ διάταξις, ὥστε ἂν εἰσπνέω τὸν ἀέρα καὶ τὸν ἐκπνέω δι' αὐτῶν, ὁ ἴδιος ἀὴρ δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐπιστρέψῃ ὀπίσω. Ὁ εἰσπνεόμενος θὰ εἰσέρχεται εἰς τὸ στόμα καὶ τοὺς πνεύμονάς μου, καὶ ἔπειτα, ἐξερχόμενος ἐκ τοῦ στήθους μου, θὰ διέρχεται διὰ τοῦ ἀσβεστονέρου, ὥστε θὰ ἠμπορῶ, ἀναπνέων ἁπλῶς, νὰ ἐξακολουθήσω πείραμα λεπτότατον, καὶ δυνάμενον νὰ μᾶς δώσῃ ἀναμφισβήτητα ἀποτελέσματα. Εἴδετε ὅτι ὁ καθαρὸς ἀὴρ δὲν εἶχε κἀμμίαν ἐνέργειαν ἐπὶ τοῦ ἀσβεστονέρου. Τώρα δὲ εἰσέρχεται εἰς αὐτὸ ἡ ἀναπνοή μου καὶ τὸ θολόνει. Ἰδέτε τὴν διαφορὰν εἰς τὰς δύω φιάλας.

Α. Ρ. Ραγκαβης.

Ἕπεται τὸ τέλος.

ΟΙ ΜΕΛΛΟΝΥΜΦΟΙ ΤΗΣ ΣΠΙΤΖΕΒΕΡΓΗΣ

Συνέχεια ἴδε σελ. 693.

ΙΣΤ'

Τὴν ἐντύπωσιν, ἣν εἶχεν ἐμποιήσει εἰς τοὺς ναύτας ὁ οἰκτρὸς θάνατος τῶν συναδέλφων των συνέτεινε πολὺ εἰς τὸ νὰ ἐπαυξήσῃ ἡ σκοτεινὴ ἐκείνη πολικὴ θάλασσα καὶ ὁ μαῦρος ἐκεῖνος οὐρανός. Ἡ ὅλη ἐπιχείρησις, εἰς ἣν ἀπέβλεπεν ὁ εἰς Σπιτζεβέργην πλοῦς των ἐφαίνετο εἰς αὐτοὺς ἀποτυχοῦσα· πλὴν δὲ τούτου ὁ Τρομπὼν, ὅστις πολὺ ὀλίγον ἐφρόντιζε περὶ τοῦ θανάτου τῶν ἄλλων, ἔκρυπτεν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ταξειδίου εἰς τὴν μαύρην καρδίαν του πικρίαν, ἥτις ἐξεδηλοῦτο διὰ παντοειδῶν ὑποκινήσεων εἰς στάσιν.

Ἀφορμὴν λαμβάνων ὁ μοχθηρὸς ἐκεῖνος ἐκ τοῦ θανάτου τῶν συντρόφων του περιέγραφεν εἰς τοὺς ἄλλους μὲ χρώματα ζοφερὰ τὰ δεινοπαθήματα καὶ τὰς θαλασσοταραχὰς, τὰς ὁποίας ἕως τότε εἶχον ὑποφέρει καὶ ὑπεδείκνυεν εἰς αὐτοὺς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐπερχομένου τοῦ χειμῶνος ἔμελλον ἀκόμη νὰ ὑποφέρωσι.

Καὶ ἀληθῶς φοβερὰ εἶνε τὰ χρονικὰ τῶν πολικῶν θαλασσῶν καὶ ἀνὰ χιλιάδας δύνανται ν' ἀριθμηθῶσι τὰ θύματα τῶν τρικυμιῶν τοῦ Βορρᾶ· ὥστε ὅ,τι ἐκ μοχθηρίας μόνον καὶ ἐν ἀγνοίᾳ τῆς ἀληθείας ἔλεγεν ὁ Τρομπὼν συνέπιπτε νὰ ἦνε σύμφωνον πρὸς αὐτήν.

Σκοπὸς τοῦ Τρομπὼν ἦτο νὰ ἐπανέλθῃ ὡς τάχιστα εἰς τὴν Δουνκέρκην, ἤθελε δὲ νὰ ἐξαναγκάσῃ εἰς τοῦτο τὸν πλοίαρχον· ὅθεν ἐπεθύμει νὰ παρασκευάσῃ τὴν φοβερωτέραν τῶν στάσεων, στάσιν τῶν ναυτῶν κατὰ τοῦ πλοιάρχου των. Παντοίας συκοφαντίας ἤρχισε κρύφα νὰ ἐκτοξεύῃ κατὰ τοῦ πλοιάρχου καὶ τοῦ ὑποπλοιάρχου καὶ ὅτε ἔβλεπεν πλησίον τὸν Λὰξ ἢ τὸν Δαμπελὲν ἐσιώπα, ἔργῳ καὶ λόγοις ὑποδεικνύων εἰς τοὺς ἄλλους ὅτι ἦσαν τάχα προδόται οἱ δύο ἐκεῖνοι.

Ὁ Δαμπελὲν νοήσας τι ἐκ τῶν τεκταινομένων ἠθέλησε νὰ καταστήσῃ προσεκτικὸν τὸν Βλονδῶ, ἀλλ' ἡ ἀγαθὴ ἐκείνη καρδία δὲν ἠδύνατο τοιοῦτόν τι νὰ πιστεύσῃ· «εἶνε λυπημένοι οἱ ναῦται μας, ἔλεγε, διὰ τὸν θάνατον τῶν συντρόφων των καὶ τίποτε ἄλλο. Εἶνε τόσον καλοὶ ἄνθρωποι!»

Ἀλλ' ἡ μοιραία ἐπίδρασις τοῦ Τρομπὼν ἐπετείνετο πλειότερον ὁσημέραι. Ἡ ἰδέα τῆς ἀπειθείας, ἂν ὄχι τῆς στάσεως, εἶχεν ἀναπτυχθῆ ἐν τῇ κεφαλῇ τῶν ναυτῶν. Καὶ ὅταν τοιαύτη ἀπαισία ἰδέα ἐμφωλεύσῃ εἰς τὸ πνεῦμα ἀνθρώπων ἀμαθῶν καὶ ἀκατεργάστων, ὁμοιάζει πρὸς πεπυρακτωμένον ἄνθρακα κεκρυμμένον ἐν τῇ στάκτῃ· μὲ τὸ τίποτε δύναται νὰ ἐπιφέρῃ πυρκαϊάν.

Οὐδεὶς εὑρίσκετο ἐκεῖ νὰ εἴπῃ μίαν λέξιν σωτηρίας, ν' ἀντιταχθῇ εἰς τὸν Τρομπών· ἦτο ἐκεῖνος κύριος τῶν πνευμάτων. Περιέμενε μόνον κατάλληλον περίστασιν ἵνα ὑψώσῃ τῆς ἀνταρσίας φανερὰ τὴν σημαίαν. Ἡ περίστασις δ' ἐκείνη, φεῦ! τῷ ἐδόθη λίαν ταχέως. Ἡ τρικυμία.

Τρικυμία παρὰ τοὺς πόλους!

Πρωΐαν τινὰ ἡ πολικὴ ὁμίχλη, ἡ πυκνὴ, ἡ παχεῖα πολικὴ ὁμίχλη ἐπλήρωσε τὸ διάστημα. Οὐρανὸν καὶ γῆν καὶ θάλασσαν, τὰ πάντα συνεκάλυψε σκότος βαθύτατον. Ὁ Βλονδῶ διέταξε ν' ἀνάψωσι πυρσοὺς ἐπὶ τοῦ μέσου ἱστοῦ καὶ ἡ λάμψις αὐτῶν ὡμοίαζε πρὸς λύχνους ἐπικηδείους ἐν τῷ σκότει νεκρικῆς κρύπτης.

Digitized by Google

Οἱ ναῦται πάντες, συνηθροισμένοι εἰς τὸ ἔμπροσθεν μέρος τοῦ πλοίου, ἐξεπλήσσοντο διὰ τὸ αἰφνίδιον φαινόμενον. Διὰ τοὺς ἀνθρώπους ὅπως διὰ τὰ φυτὰ εἶνε στοιχεῖον ζωῆς τὸ φῶς!

Ἦσαν ἥσυχα καὶ ἀτάραχα τὰ ὕδατα, ἀλλ' ἦτο ἀπαισία ἡ ἠρεμία ἐκείνη· δὲν ἠδύνατο ν' ἀπατήσῃ τὸν πεπειραμένον ναύτην. Ἦτο στιγμὴ ὑπερτάτης σιγῆς, στιγμὴ καθ' ἣν συνάζει ἡ τρικυμία, ὡς ὁ ἀθλητής, τὰς δυνάμεις της, ἵνα ῥιφθῇ εἰς τὸ στάδιον!...

— Ἀλλοίμονό μας! εἶπεν ὁ Λάξ, ὅστις ἵστατο τότε πλησίον εἰς τὸν πλοίαρχον. Ἡ ἄλυσις τῆς ἀγκύρας εἶνε ἐλπίζω στερεά;

— Στερεωτάτη.

— Καὶ τὰ κατάρτια βαστοῦν;

— Εἶνε τὰ καλλίτερα τῆς Δουνκέρκης.

— Θὰ τὰ ἴδῆτε νὰ λυγίζουν 'σὰν καλάμια· ἂν δὲν σπάσουν, χαρά 'στον 'ποῦ τἄκαμε.

Δὲν εἶχε τελειώσει τὸν λόγον του καὶ φοβερὸς καὶ βιαιότατος βορειοδυτικὸς ἄνεμος ἤρχισε νὰ πνέῃ. Εἰς τὴν ἀκράτητον πνοήν του ἐν iceberg, οὗ εἶχον κατασκάψει τὴν βάσιν τὰ κύματα, κατέπεσεν εἰς τὴν θάλασσαν μετὰ πατάγου ὁμοιάζοντος πρὸς τὴν ἐκπυρσοκρότησιν πολλῶν κανονίων. Κολοσσαῖα τεμάχη πάγου ἐσύροντο ὑπὸ πολλῶν κυμάτων πρὸς τὸ πλοῖον. Εἰς τῶν πυρσῶν τὴν λάμψιν δὲν ἠδύναντο οἱ ἐν αὐτῷ νὰ διακρίνωσιν οὔτε τὸ χρῶμα οὔτε τὸ σχῆμά των· ἐφαίνοντο μόνον σπινθηροβολοῦντα, ὡς χάλυψ, εἰς τὸ σκότος.

— Κύριε ἐλέησον! ἐψιθύρισεν ὁ Λάξ, τρίβων διὰ τῆς χειρός του τὸ μέτωπον· τὸ πρᾶγμα εἶνε βαρύ!

Καὶ ταῦτα λέγων ἔλαβεν ἀνὰ χεῖρας φανὸν καὶ ἀνέβη εἰς τὸ ὑψηλότερον μέρος τοῦ πλοίου ἵνα διακρίνῃ, εἰ δυνατόν, τοῦ κινδύνου τὸ μέγεθος.

Οἱ πάγοι ἤρχοντο πρὸς τὰ πλάγια τοῦ πλοίου· ἀνάγκη πᾶσα ἦτο ν' ἀλλάξωσι διεύθυνσιν ἵνα τοὺς ἀποφύγωσιν.

Ὁ Λάξ ἀνεκοίνωσε τὰς παρατηρήσεις του πρὸς τὸν πλοίαρχον καὶ τὸν ὑποπλοίαρχον, οἵτινες εὗρον αὐτὰς ὀρθὰς καὶ ἐνήργησαν τὰ δέοντα.

Κατὰ τοὺς χειρισμοὺς ὅμως δυστυχῶς τούτους ἐφάνη ὅτι οἱ ναῦται δὲν ὑπήκουον μεθ' ἧς καὶ πρότερον προθυμίας· αἱ διαταγαὶ τοῦ πλοιάρχου δὲν εἶχον τύχει ἐπιτυχοῦς ἐκτελέσεως καὶ τὸ πλοῖον εὑρίσκετο περικυκλωμένον ὑπὸ μεγίστων ὄγκων πάγου.

Ἐζωσμένον πανταχόθεν, ἐκτύπησεν ἐκεῖνο μετὰ τοσούτου κρότου, ὥστε ἔντρομος ἀνέβη ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἡ Καρίνα.

— Πρὸς Θεοῦ, ἐφώνησεν ἅμα ἰδὼν αὐτὴν ὁ Μαρσὲλ, κατάβα κάτω· μὴ φοβεῖσαι, δὲν εἶνε τίποτε!

Ἡ κόρη περιέφερε κύκλῳ βλέμμα ἀπελπιστικόν, ὕψωσεν εἰς τὸν οὐρανὸν τὰς χεῖρας καὶ ἀπεμακρύνθη.

Οἱ ὄγκοι ἐπήρχοντο φοβεροὶ κατὰ τοῦ πλοίου καὶ ὁ οὐρανὸς πάντοτε κεκαλυμμένος! Καὶ θόρυβος ἀπαίσιος· ἐκτύπων πρὸς ἀλλήλους οἱ ὄγκοι, ἐσύριζον οἱ ἄνεμοι καὶ γοερῶς ἐκυμάτιζεν ἡ θάλασσα.... καὶ σκότος παντοῦ!

Μόνον ἡ ἀριστερὰ πλευρὰ τῆς *Ῥόζας Μαρίας* ἦτο ὁπωσοῦν ἐλευθέρα, ἐκεῖθεν ἠδύνατο νὰ ἐξέλθῃ διὰ νὰ ἐπιβῇ τῶν λέμβων τὸ πλήρωμα· ἀλλὰ δὲν εἶχε κριθῆ ἀκόμη ἀπολύτως ἀναγκαῖον τὸ ἔσχατον τοῦτο μέσον.

Καὶ ὅμως μετά τινας στιγμὰς ἠκούσθη φωνὴ ἀπαισία·

— Ἂς σωθῇ ὅποιος 'μπορεῖ. 'Σ τὴν θάλασσα ἡ βάρκαις. Ψηλὰ τὰ τρόφιμα.

— Τίς τολμᾷ νὰ διατάττῃ οὕτως; ἐκραύγασεν ἔξω φρενῶν ὁ πλοίαρχος.

— Ἐγώ! ἀπήντησε γαῦρος καὶ ἀκολουθούμενος ὑπὸ δύο ναυτῶν ὡπλισμένων ὁ Τρομπών.

— Συλλογίζεσαι τί κάμνεις; Ἔνοπλος στάσις ἐντὸς πλοίου! Ἠξεύρεις τὸν νόμον;

— Δὲν πρόκειται περὶ στάσεως καὶ περὶ νόμων. Ἐβαρύνθημεν αὐτὸν τὸν παληότοπον, ὅπου μᾶς ἐφέρατε. Θέλομεν νὰ φύγωμεν· ἐγὼ ἔδωκα τὰς ἀναγκαίας διαταγάς.

— Ἄθλιε! ἐφώνησεν αἴφνης ὁ Μαρσὲλ καὶ ἐχύθη ἵνα τὸν ἁρπάσῃ, ἀλλ' ἐμποδίσθη ὑπὸ τοῦ Βλονδῶ καὶ τοῦ Λάξ.

— Μὴ θυμώνεις, πουλάκι μου, ὑπέλαβεν ὁ Τρομπὼν, ὑψόνων σπάθην κατ' αὐτοῦ. Ἐνθυμεῖται ἀκόμη τὸ πρόσωπόν μου τὸ χεράκι σου. Ξεύρεις πῶς θὰ ἐκδικηθῶ; Θὰ σ' ἀφήσω ἐδῶ μόνον εἰς τὸ πλοῖον ν' ἀποθάνῃς ἀπὸ τὴν κακοπάθεια. Σὲ, ἂν θέλῃς, πλοίαρχε, ἐπειδὴ εἶσαι καλὸς ἄνθρωπος, σὲ πέρνω μαζί μου· ἔρχεσαι;

— Ποτέ! ἀνέκραξεν ὁ Βλονδῶ.

— Φίλοι μου, λέγει ὁ Μαρσὲλ, ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς ναύτας, ὁ ἄνθρωπος οὗτος σᾶς ἀπατᾷ, σᾶς πλανᾷ· εἶσθε καλοὶ καὶ γενναῖοι ἄνδρες, μὴ παρασυρθῆτε.

— Θέλομεν νὰ φύγωμεν, ἀπήντησαν πάντες.

— Ἀλλὰ τί θέλετε νὰ κάμετε δυστυχισμένοι, ὑπέλαβεν ὁ Λάξ. Τὸ πλοῖον αὐτὸ εἶνε λαμπρὸν, μόνον ἐντὸς αὐτοῦ θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ σωθῶμεν.

Τὰ πάντα εἰς μάτην! Οἱ ναῦται δὲν ἤκουον εἰμὴ τὸν Τρομπών. Ὅ,τι ἠδύνατο τὸ ἔπραξεν ὁ δυστυχὴς πλοίαρχος· ἠπείλησε, παρεκάλεσε, τὰ πάντα εἰς μάτην. Εἶδε ματαιουμένας τὰς ἐλπίδας του καὶ ἐδάκρυσαν οἱ ὀφθαλμοί του.

— Τί νὰ γείνῃ, λέγει ὁ Μαρσὲλ, δυστύχημα βεβαίως εἶνε καὶ τοῦτο, ἀλλ' ἂς ἐλπίσωμεν εἰς τὴν Θείαν Πρόνοιαν.

— Ἕνας καλὸς ἄνεμος νὰ μᾶς ἔλθῃ, προσέθηκεν ὁ Λάξ, καὶ τὸ πᾶμε τὸ πλοῖον εἰς τὸ Χάμμερφεστ, γλυτόνουμε ἀπὸ τοὺς πάγους.

— Βεβαιότατα, ὑπέλαβεν ὁ Δαμπελέν· εἶδα ἐγὼ νὰ φθάσῃ πλοῖον εἰς τὴν Ἁβάναν ἀπὸ τὸ Βέρα Κρούζ. Ὅλον τὸ πλήρωμα εἶχεν ἀποθάνει εἰς

Digitized by Google

τὸν δρόμον ἀπὸ κίτρινον πυρετὸν, δὲν ἔμενε παρὰ ὁ πλοίαρχος κλινήρης καὶ ἡ σύζυγός του μόνη ὑγιής. Ἐκείνη, φίλοι μου, κατώρθωσε νὰ ὁδηγήσῃ τὸ πλοῖον εἰς τὴν Ἁβάναν. Ὅ,τι ἔκαμε μία γυναῖκα θὰ τὸ κάμουν τρεῖς ἄνδρες ἰσχυροί· ἔπειτα ἔχομεν καὶ τὸν Φρισκέ μας....

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἠκούσθησαν αἱ κραυγαὶ τῶν ναυτῶν... Οἱ ἄθλιοι εἶχον ἐπιβιβασθῆ εἰς τὰς λέμβους καὶ ἀπήρχοντο διὰ παντός.

Ἡ Καρίνα ἀκούσασα τὸν θόρυβον ἐξῆλθε πάλιν καὶ νοήσασα τὰ γενόμενα ἐρρίφθη εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ πατρός της.

Καὶ ἐμυκᾶτο ἡ τρικυμία καὶ τὰ ἓξ ἐκεῖνα δυστυχῆ ὄντα ἐγκαταλελειμμένα ἔμενον μόνα!

ΙΖ'

Μόνοι! εἰς τὸ ἄκρον τοῦ κόσμου! ὑπὸ οὐρανὸν φοβερώτερον τοῦ τῶν Κιμμερίων, ὧν μετὰ φρίκης περιέγραφον οἱ ἀρχαῖοι ποιηταὶ τὰ αἰώνια νέφη. Μόνοι! ἐπὶ ἀδαμάστου θαλάσσης ἐντὸς μηδαμινοῦ πλοίου, τὸ ὁποῖον ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἠδύναντο νὰ θλάσωσιν οἱ πάγοι ὡς φλοιὸν καρυδίου. Ἵσταντο περίτρομοι καὶ σιγηλοὶ οἱ δυστυχεῖς ὁ εἷς παρὰ τὸν ἄλλον· ἐπίεζεν αὐτοὺς ὁ φόβος καὶ ἡ ἀπομόνωσις. Καὶ κατὰ τὴν πρώτην ἐκείνην στιγμὴν τῆς ἐκπλήξεως καὶ τοῦ τρόμου πρώτη ἡ Καρίνα ἐτόλμησε ν' ἀνοίξῃ καὶ τὸ στόμα καὶ ἐξῆλθον ἀπ' αὐτοῦ λόγοι παρηγορίας. «Ὁ Θεὸς, εἶπεν, ὁ φροντίζων διὰ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὁ Θεὸς, ὁ μὴ ἐγκαταλείπων τὰ πλάσματά του, Ἐκεῖνος, ἄνευ τῆς θελήσεως τοῦ ὁποίου οὐδὲ θρὶξ δὲν καταπίπτει ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀνθρώπου, δὲν θὰ ἐγκαταλείψῃ καὶ ἡμᾶς. Ἂς ἐπικαλεσθῶμεν τὸ θεῖόν του ὄνομα καὶ τὴν ἀρωγήν του, ἂς ἔχωμεν πίστιν εἰς αὐτόν!»

Καὶ ἐν ᾧ ἔλεγε ταῦτα εἶχεν ἡ φωνή της τὸν ἐνθουσιαστικὸν ἐκεῖνον τόνον, ὅστις εἰσδύει εὐθὺ εἰς τὰς καρδίας, καὶ ἠκτινοβόλει ἡ ὄψις αὐτῆς ὑπὸ τῆς θρησκευτικῆς πίστεως. Καὶ ἐφάνη τότε ἄγγελος παρήγορος εἰς τοὺς ἄλλους.

—Ναὶ, προσέθηκεν ὁ Λὰξ, ἔχει δίκαιον ἡ ἀθῶα αὐτή. Ἂς ἔχωμεν θάρρος. Ἂς παρατηρήσωμεν ἀμέσως μήπως ἔφθειρον τὸ πλοῖον οἱ πάγοι.

— «Βοήθησον σεαυτὸν καὶ ὁ Θεὸς θὰ σὲ βοηθήσῃ», ὑπέλαβε λέγων καὶ ὁ Βλονδὼ καὶ μετὰ τοῦ Λὰξ καὶ τοῦ Μαρσὲλ διηυθύνθη πρὸς τὸν πυθμένα τοῦ πλοίου. Ἠκολούθει ὁ Δαμπελὲν μετὰ φανοῦ.

Εὐτυχῶς οἱ τοῖχοι τοῦ πλοίου δὲν εἶχον πάθει τίποτε. «Λαμπρὸν πλοῖον!» ἐφώνησαν πάντες ὁμοῦ ἅμα ἐπείσθησαν περὶ τῆς καλῆς αὐτοῦ καταστάσεως. Ἀλλ' αἱ προμήθειαι εἶχον ἀφανισθῆ ὑπὸ τῶν λιποτακτῶν· δὲν ἔμενον εἰμὴ δύο κιβώτια μὲ δίπυρον καὶ ἓν κιβώτιον διασωθὲν χάρις εἰς τὴν ἐπιγραφήν του ἴσως, ἣν δὲν ἐνόησαν οἱ ναῦται. Τὸ κιβώτιον τοῦτο ἔφερε τὴν ἐπιγραφὴν *Pamican*, ἥτις λέξις, ἀμερικανικῆς ἀρχῆς, δηλοῖ βόειον κρέας ἄριστον, ἐξηραμμένον εἰς τὸν ἥλιον ἢ εἰς ὀλίγον πῦρ εἰς τρόπον, ὥστε νὰ ἀποβληθῶσι πάντα τὰ ὑδαρῆ μέρη, μεταποιημένον εἰς κόνιν, κοκκινισμένον, μεμιγμένον ἔπειτα μὲ στέαρ καὶ ἰσχυρῶς πεπιεσμένον. Ἐν ἐλαχίστῳ ὄγκῳ ἡ οὐσία αὕτη περιέχει θρεπτικώτατα στοιχεῖα, εἶνε δὲ διὰ τὸν ναύτην τὸν πλέοντα εἰς τὰς πολικὰς χώρας ὅ,τι διὰ τὸν αὐτόχθονα Ἀμερικανὸν τὰ φύλλα τῆς *κόκας*, τὰ ὁποῖα ὀλίγιστα ἐξαρκοῦσι νὰ συντηρήσωσι τὰς δυνάμεις του καὶ εἰς αὐτὰς τὰς μακροτάτας καὶ ἐπιπονωτάτας ὁδοιπορίας. Οἱ πρακτικώτατοι Ἄγγλοι μετεχειρίσθησαν πρῶτοι εἰς τὰ πλοῖα τὸ pamican. Εἷς ἐκ τῶν πλοιάρχων τῶν ἀποσταλέντων πρό τινων ἐτῶν εἰς ἀναζήτησιν τοῦ Φραγκλίνου, ὁ Κ. Ῥίσιαρδσων, εἶχεν εἰς τὸ πλοῖόν του 17,400 λίτρας pamican, πρὸς κατασκευὴν τοῦ ὁποίου ἐχρειάσθησαν 35,650 λίτρ. κρέατος βοείου καὶ 7,500 λίτρ. στέατος. Εἶχον δὲ προσθέσει καὶ 280 λίτρ. ζακχάρεως. Τὸ pamican τοῦτο ἐστοίχιζε φρ. 3.20 τὸ χιλιόγραμμον.

—Ἐσώθημεν, ἀνεβόησεν ὁ Μαρσὲλ ἅμα ἰδὼν τὸ κιβώτιον. Χάρις εἰς τὴν πρόνοιαν ταύτην τοῦ Κ. Βανσκὲπ τοῦ παρασκευάσαντος ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησίν μου τὸ κάλλιστον τοῦτο φάγημα, δὲν φοβούμεθα ν' ἀποθάνωμεν τῆς πείνης μῆνας ὁλοκλήρους ἂν ἐπρόκειτο νὰ μείνωμεν ἐδῶ.

Καὶ λέγων ταῦτα ὁ ὑποπλοίαρχος ἐνόμιζεν ὅτι μετεχειρίζετο ἀληθῶς ὑπερβολικὴν ἔκφρασιν. Ὁ δυστυχὴς ἠγνόει ὅτι ἦτο πολὺ ὀπίσω τῆς φοβερᾶς πραγματικότητος!

Εἶχε κοπάσει ἡ τρικυμία καὶ ὁ ἄνεμος ἀπὸ βορείου εἶχε μεταβληθῆ εἰς νότιον, ἀλλ' ἡ μεταβολὴ αὕτη τῆς ἀτμοσφαίρας δὲν μετέβαλλε καὶ τὴν κρίσιμον θέσιν τῆς *Ῥόζας Μαρίας*· οὔτε ἡ θερμότης ἦτον ἱκανὴ διὰ νὰ τήξῃ τοὺς πάγους οὔτε ὁ ἄνεμος ἀρκετὸς διὰ νὰ τοὺς ἀποδιώξῃ. Ὑπέρ ποτε οὗτοι περιέβαλλον καὶ ἐπίεζον τὸ πλοῖον. Δὲν ἠδύνατό τις οὔτε διὰ τῆς ἐλαχίστης λέμβου νὰ ἐξέλθῃ καὶ νὰ διαφύγῃ αὐτούς.

Ὁ Βλονδὼ καὶ ὁ Μαρσὲλ ἤλπιζον ὅτι ἐπὶ τέλους θὰ ἔπνεεν ἄνεμος ἱκανὸς νὰ τοὺς ἀπωθήσῃ, ἀλλ' ὁ Λὰξ, ἐμπειρότερος, περιεπάτει ἐπὶ τοῦ καταστρώματος σείων τὴν κεφαλήν.

Καὶ ἡ ὥρα τοῦ ἔτους ἐν τούτοις ἐπροχώρει. Ὁ χειμὼν ἦτο εἰς τὰ πρόθυρα. Πλὴν ἄλλων ἀνήγγελλον τοῦτο καὶ τὰ πτηνὰ, τὰ ὁποῖα δὲν ἀπατῶνται.

— «Φεύγουν τὰ πονηρὰ, ἔλεγεν ὁ Δαμπελὲν γελῶν, θὰ πᾶνε εἰς τὸν τόπον μας προτήτερά μας. Ἂν ἠμπορούσαμεν τοὐλάχιστον νὰ τοὺς

Digitized by Google

δώσωμεν γράμματα, νὰ ἔδιδα ἓν διὰ τὴν γυναῖκά μου!» Ἀλλ' ὁ Λὰξ δὲν ἐγέλα. . . .

Ἡ Καρίνα ἀφορμὴν λαβοῦσα ἐκ τῆς ἀποδημίας τῶν πτηνῶν ἀνεγίνωσκεν ὡραῖόν τι περὶ τούτου ποίημα σουηδοῦ ποιητοῦ.

— Τί ψιθυρίζεις ἐκεῖ σκεπασμένη μὲ τὸ *σάλι* σου; τὴν ἠρώτα ὁ Μαρσέλ· νομίζει τις ὅτι βλέπει σίβυλλαν ἑτοίμην νὰ χρησμοδοτήσῃ.

— Ἀναγινώσκω τῷ ὄντι τοὺς χρησμοὺς τῆς φύσεως, ἀπήντησεν ἐκείνη, ἓν μελαγχολικὸν ᾆσμα τοῦ ἀγαπητοῦ μου ποιητοῦ Σταγνελίου, ὅπερ μοῦ ὑπενθυμίζει τὴν παιδικήν μου ἡλικίαν. Ἐπιγράφεται *Flytfaglarne*, τὰ ἀποδημητικὰ πτηνά· ἄκουσέ το·

«Ἰδὲ τὰ πτηνὰ φεύγουν, ἀφίνουσι στενάζοντα τὰς χώρας τοῦ Βορρᾶ. Πορεύονται εἰς ξένας παραλίας καὶ μιγνύεται ὁ θρῆνός των πρὸς τοῦ ἀνέμου τὸν ψίθυρον. Ποῦ, Θεέ, μᾶς πέμπεις; φωνάζουσιν, εἰς ποίους τόπους ἡ προσταγή σου μᾶς προσκαλεῖ;

»Ἀνήσυχα ἀφίνομεν τὴν γῆν τῆς Σκανδιναυΐας. Ἐκεῖ, ηὐξήσαμεν, ἐκεῖ, εἴμεθα εὐτυχῆ, τὰ πτωχά! Ἐπάνω εἰς τὰς φιλλύρας τὰς ἠνθισμένας εἴχομεν πήξει τὴν φωλεάν μας, μᾶς ἀπεκοίμιζεν ὁ ἄνεμος εἰς τοὺς μοσχομυρισμένους κλάδους. . . Καὶ τώρα θὰ ὑπάγωμεν εἰς ἄγνωστα, εἰς ξένα μέρη.

»Ἦτο ὡραία εἰς τὰ δάση ἡ νὺξ ἡ ῥοδοστεφανωμένη μὲ τὴν χρυσῆν της κόμην! Δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ κοιμηθῶμεν, τόσον ἦτο ὡραία! Χαρούμενα ὀλίγον μόνον ἐναρκονώμεθα καὶ μᾶς εὕρισκεν οὕτως ἡ πρωΐα καὶ ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ φωτεινοῦ της ἅρματος μᾶς ἐξύπνα.

»Ἐξέτεινε μακρὰν τοὺς πρασίνους του κλάδους τὸ δένδρον καὶ ἔχυνεν εἰς τὴν ὡραίαν πρασινάδα, εἰς τὸ ῥόδον τὸ ὑποτρέμον τὰς σταγόνας τῆς δρόσου τῆς πρωϊνῆς καὶ ἐλαμπύριζον ὡς μαργαρῖται αἱ σταγόνες Καὶ τώρα ἔχασεν ἡ δρῦς τὰ φύλλα της καὶ ἐμαράνθη τὸ ῥόδον. Οἱ κτύποι τῆς τρικυμίας διεδέχθησαν τὴν ἐλαφρὰν πνοὴν τοῦ ζεφύρου καὶ ἔκρυψεν ἡ χιὼν τὸν στολισμὸν τοῦ Μαΐου.

»Τί νὰ κάμωμεν τώρα εἰς τὴν Ἄρκτον; Ὁ ὁρίζων της γίνεται καθ' ἡμέραν στενότερος καὶ ὠχρότερος ὁ ἥλιός της! Πρὸς τί νὰ κελαδῶμεν; Εἶνε μαῦρος τάφος ἡ γῆ καὶ ὁ Θεὸς μᾶς ἔδωκε πτερὰ διὰ νὰ φύγωμεν μακράν. Χαίρετε, χαίρετε, τρικυμιώδη κύματα τῆς θαλάσσης!

»Οὕτω ψάλλουσι φεύγοντα τὰ πτωχὰ καὶ ταχέως φθάνουσιν εἰς ἄλλην χώραν ὡραιοτέραν. Ἐκεῖ σείει ὁ ζέφυρος τοὺς καρποὺς ἐπὶ τῶν δένδρων καὶ ψιθυρίζουσιν ὑπὸ τὴν μυρσίνην οἱ ῥύακες καὶ εἰς τὸ δάσος τὸ σκοτεινὸν ἀντηχεῖ τὸ ᾆσμα τῆς χαρᾶς καὶ τῆς ἐλπίδος.

»Ὅταν ἡ ἐπίγειος εὐδαιμονία σου μεταβάλληται εἰς πόνον, ὅταν ἀρχίζῃ νὰ στενάζῃ τοῦ φθινοπώρου ὁ ἄνεμος, μὴ κλαίῃς, δυστυχισμένη ψυχή! Πέραν τῶν θαλασσῶν ἄλλος τόπος μειδιᾷ εἰς τὸ φεῦγον πτηνόν. Πέραν τοῦ τάφου εἶνε ἄλλη κατοικία, κατοικία, ἣν καταυγάζουσιν αἱ ἀκτῖνες αἰωνίου πρωΐας.»

Μετὰ βαθυτάτης μελαγχολίας ἐπρόφερεν ἡ κόρη τὴν τελευταίαν στροφήν. Καὶ ἡ φωνή της ἀντήχει ὡς στεναγμὸς εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Μαρσέλ. Ἀλλ' ἐκεῖνος, ἵνα ἀποσπάσῃ ἀπὸ τῶν μελαγχολικῶν ἐκείνων ἰδεῶν τὴν προσοχὴν τῆς Καρίνας·

— Ναί, εἶπεν, ἐκεῖθεν τοῦ πόλου, πέραν τῆς ἐρημίας ταύτης θὰ εὕρωμεν ἄλλας χώρας εὐτυχεστέρας, θὰ εὕρωμεν τῆς μεσημβρίας τὰ ἀρώματα, τὴν Γαλλίαν, τὴν Γαλλίαν, Καρίνα, τὴν πατρίδα μου, ἐκεῖ θὰ σὲ ὁδηγήσω. *Dahin! Dahin!* θὰ ἔψαλλα, ἂν ἤξευρα νὰ ψάλλω, συλλογιζόμενος τὴν *Μικροῦλα* τοῦ Γκαῖτε.

— Τὴν Γαλλίαν, τὴν Γαλλίαν, ἐψιθύρισεν ἡ κόρη· καὶ εἶχεν ἡ φωνή της τόνον παραπόνου καὶ τὸ βλέμμα της ἀνέκφραστόν τινα ἀνησυχίαν. Καὶ δὲν ἠδύνατο καὶ αὐτὴ νὰ νοήσῃ πρὸς τί ἡ μελαγχολία ἡ τόση. . . Ὕψωσεν ἔπειτα θαρραλέους καὶ εὐέλπιδας πρὸς τὸν Μαρσὲλ τοὺς καλοὺς ὀφθαλμούς της, ὅτε δὲ ὁ πατήρ της τῇ ἀνήγγειλεν ὅτι δὲν ἤλπιζε πλέον νὰ διαλυθῶσιν οἱ πάγοι καὶ ὅτι ἔπρεπε κατ' ἀνάγκην ἐκεῖ νὰ μένωσι φυλακισμένοι ἐπὶ πολύ, ἤκουσε τὴν λυπηρὰν ἅμα καὶ φοβερὰν ταύτην ἀγγελίαν μετὰ παραδόξου ἠρεμίας καὶ ἀταραξίας. Ἔκλινε τὴν κεφαλὴν καὶ ἀνελογίσθη καθ' ἑαυτὴν ὅτι πρέπει νὰ γείνῃ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου. Καὶ ἐνόμιζες ὅτι ἦτο τότε ζῶσα εἰκὼν τοῦ χαρίεντος πλάσματος τῆς ὑψηλῆς τοῦ Δάντου φαντασίας·

Benignamente d'umiltà vestita!

Xavier Marmier

Μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας.

Ἕπεται τὸ τέλος.

Η ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΑ ΓΥΝΗ

Ἐκ τοῦ προσφάτως ἐκδοθέντος συγγράμματος τῶν κκ. Z. Frilloy καὶ Jovan Wlahovitj «Τὸ σύγχρονον Μαυροβούνιον» ἐπιγραφομένου.

Ἡ ἱστορία τῆς Μαυροβουνίας γυναικὸς συγκεφαλαιοῦται εἰς δύο λέξεις· «ἐργάζεσθαι καὶ ὑποφέρειν.» Εἰσερχομένη εἰς τὸν βίον ἀναγινώσκει ἐπὶ τῆς θύρας, ὡς ἐπὶ τῆς καταχθονίου φλιᾶς,[1] τὴν φοβερὰν ἀπόφασιν τῆς μοίρας της·

Lasciate ogni speranza voi ch'entrate.

Ἄφετε πᾶσαν ἐλπίδα οἱ εἰσερχόμενοι.

Ὁλόκληρος ἡ ὕπαρξις αὐτῆς ἀνελίσσεται εἰς κύκλον ἀδυσώπητον μόχθου, ὀδύνης καὶ ὑποταγῆς, καὶ ὡς ἡ κόρη ἐκείνη τοῦ Ὀρενόκου[2] ἀπεικονίζουσα πάλαι ποτὲ εἰς τὸν ἰησουΐτην Γου-

1. Τῆς Κολάσεως τοῦ Δάντου. Σ. Μ.
2. Ποταμὸς καὶ ὁμώνυμος αὐτῷ νομὸς ἐν τῇ Βενεζουέλλᾳ, δημοκρατίᾳ τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς. Σ. Μ.

Digitized by Google

μίλλαν[1] τὴν κακοδαιμονίαν τῆς Ἰνδῆς, δύναται ν' ἀναφωνήσῃ· «Πόσα ὑπέφερα! καὶ τίς οἶδε τί μοι ἀπολείπεται ἔτι νὰ ὑποφέρω ἕως οὗ ἀποθάνω; Φαντασθῆτε τοὺς κόπους οἵτινες ἐπιφυλάσσονται εἰς τὴν Ἰνδὴν παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς τούτοις. Μᾶς συνοδεύουσιν εἰς τοὺς ἀγροὺς μὲ τὸ τόξον καὶ μὲ τὰ βέλη των. Ὑπάγομεν ἐκεῖ φορτωμέναι παιδίον κρεμάμενον εἰς τοὺς μαστοὺς ἡμῶν, καὶ ἕτερον ὅπερ φέρομεν ἐντὸς καλάθου· ἐνῷ δὲ αὐτοὶ πορεύονται εἰς τὴν θήραν πτηνοῦ ἢ τὴν ἁλίευσιν ἰχθύος, ἡμεῖς σκάπτομεν, ἡμεῖς· καὶ ἀφοῦ ὑποφέρωμεν ὅλους τοὺς κόπους τῆς καλλιεργείας, ὑποφέρομεν καὶ τὸν τοῦ θερισμοῦ.

Ἐπανέρχονται τὴν ἑσπέραν ἄνευ οὐδενὸς φορτίου, ἡμεῖς δὲ τοῖς κομίζομεν ῥίζας πρὸς τροφήν των, καὶ ἀραβόσιτον διὰ τὸ ποτόν. Ἐπιστρέψαντες δὲ οἴκαδε συνδιαλέγονται μετὰ τῶν φίλων των· ἡμεῖς δὲ ὑπάγομεν νὰ ζητήσωμεν ξύλα καὶ ὕδωρ διὰ νὰ ἑτοιμάσωμεν τὸν ζωμόν. Ἅμα φάγωσιν ἀποκοιμῶνται, ἡμεῖς δὲ διερχόμεθα σχεδὸν ὅλην τὴν νύκτα ἀλέθουσαι ἀραβόσιτον ......»

Οὐδενὸς τῶν τραχέων τούτων χαρακτηριστικῶν στερεῖται ἡ εἰκὼν τοῦ βίου τῆς Μαυροβουνίας γυναικός. Ἐν ἀποστάσει πολλῶν αἰώνων τὰ ἤθη τοῦ Ὀρενόκου ἀναζῶσιν ἐν τῷ μέσῳ τῶν βράχων τοῦ Μέλανος Ὄρους.

Ἐνῷ ὑπερχειλὴς καὶ παράφορος χαρὰ ὑποδέχεται τὸν νεογέννητον διάδοχον τοῦ Μαυροβουνίου πολεμιστοῦ, καὶ δι' ἐκπυρσοκροτήσεως ὅπλων καὶ ζητωκραυγῶν συμποσίου πανηγυρίζεται ἡ εὐτυχὴς αὕτη ἡμέρα, κατήφεια καὶ ἀπογοήτευσις πληροῦσιν ἀπεναντίας τὸν οἶκον ὅταν εἰς τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας προστεθῇ κόρη. Ἐὰν δ' ἐρωτήσῃς τὸν πατέρα περὶ τοῦ φύλου τοῦ νέου τέκνου του: «Συγχωρήσατέ μοι, ἀποκρίνεται, εἶναι κόρη»· προθύμως δὲ προσθέτει· «εἶναι ὄφις.» Ὅθεν τὸ μικρὸν πλάσμα, ἀπερριμμένον ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης μακρὰν τῆς περιπαθοῦς στοργῆς καὶ τῶν φροντίδων, αἵτινες ἐπιδαψιλεύονται μόνον εἰς τοὺς ἀδελφούς της, μέλλει ν' αὐξάνῃ ἄγνωστον καὶ ταλαίπωρον, μέχρι τῆς ἡμέρας καθ' ἣν αἱ ὡριμάζουσαι δυνάμεις της θὰ δύνωνται νὰ δίδωσιν εἰς τὴν οἰκογένειάν της τὸ εὐτελὲς εἰσόδημά των. Ἀφ' οὗ παιδιόθεν γυμνασθῇ εἰς τὰ εὔκολα ἔργα τῆς οἰκίας, φθάνει ταχέως ἡ ἡμέρα καθ' ἣν τὸ δάσος καὶ οἱ ἀγροὶ ἀπαιτοῦσιν ὡσαύτως τοὺς κόπους τῆς Μαυροβουνίας κόρης.

Κοράσιον ἔτι οὖσαν τὴν βλέπει τις ἰσχνήν, ὠχράν, καταβαίνουσαν ἐκ τῶν ὀρέων, κύπτουσαν ὑπὸ τὸ βάρος τῆς δέσμης τῶν ξηρῶν ξύλων, ἐξ ἧς θὰ ὠφεληθῇ ὀλίγα λεπτά, ἐν δὲ τῇ ἥβῃ ἀντὶ ν' ἀφεθῇ ἐλευθέρα ἡ πλήρης αὔξησις τῆς νεανικῆς τῶν μελῶν εὐμορφίας, καὶ ἐπιχυθῶσι τὰ θέλγητρα τῆς φύσεως ἐπὶ τῆς πρωΐμου ἀναπτύξεώς της, μαραίνεται διὰ τῆς ἐπιπόνου ἐργασίας πᾶν ἄνθος τοῦ ἔαρος τοῦ βίου της. Ὅταν δὲ καταστᾶσα γυνὴ ὑπανδρευθῇ, διὰ τῶν καθηκόντων τοῦ ἐγγάμου βίου, ὅστις δι' αὐτὴν εἶναι βίος δουλείας, καὶ διὰ τῶν μητρικῶν φροντίδων, ταχέως συμπληροῦται ἡ φθορὰ τοῦ προσκαίρου κάλλους της καὶ τὸ ναυάγιον τῶν ὀνείρων τῆς παιδικῆς ἡλικίας της. Ὑπὸ τοὺς μαραμμένους ἐκείνους καὶ διατεταμένους χαρακτῆρας, ὑπὸ τὸ κάλυμμα πρωΐμου ὡριμότητος, ζητεῖτε καὶ θέλετε εὑρεῖ συχνὰ γυναῖκα εἰκοσιπενταετῆ, ἐπὶ τῆς ὁποίας καταναγκαστικὸς μόχθος ἐπέθηκε τὴν σφραγῖδα ἀλλοκότου καὶ ἀποτροπαίου ἀρρενωπότητος. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ Μαυροβουνία εἶναι ἀναστήματος μετρίου, ὀγκώδους καὶ ἐστερημένου πάσης χάριτος ἐν τοῖς κινήμασι καὶ τοῖς τρόποις. Τὸ βαρὺ βάδισμα, τὸ μακρὸν βῆμα, ἡ προτενὴς κλίσις τοῦ σώματος καὶ ἡ ταπεινῶς ἀεὶ κεκυφυῖα κεφαλή της, ἑνὶ λόγῳ τὸ πᾶν ἐν αὐτῇ ὑποδεικνύει τὴν ἕξιν τῶν ἐπιπόνων ἐργασιῶν καὶ τῶν μακρῶν περιπάτων ἐπὶ τῶν ὀρέων ὑπὸ τὸ βάρος ὑπερμέτρων φορτίων. Οὐδὲν ἐν τοῖς ἔργοις καὶ τοῖς σχήμασιν αὐτῆς ἐμφαίνει τὴν νόμιμον ἐκείνην παρρησίαν καὶ τὸ θάρρος ὅπερ παρὰ τοῖς πεπολιτισμένοις ἔθνεσι δίδει εἰς τὴν γυναῖκα ἡ ἐνάσκησις τῶν ἱερῶν δικαιωμάτων ἅτινα ὁμολογοῦνται αὐτῇ, ἀπέναντι δὲ τοῦ ἀνδρὸς τὸ αἴσθημα τῆς ἰσότητος. Ἡ Μαυροβουνία θεωρεῖ τὸν ἑαυτῆς πατέρα, τὸν ἀδελφὸν καὶ τὸν ἄνδρα ὡς ὄντα ἀνώτερα, ἐνώπιον τῶν ὁποίων ὀφείλει νὰ τρέμῃ, νὰ ὑπακούῃ καὶ νὰ σιωπᾷ· ὁ δὲ ἀνὴρ ἀφ' ἑτέρου χαίρει ἐπιτείνων τοὺς τύπους τῆς δεσποτικῆς ἐξουσίας του, ἐκ τῶν ὁποίων κακῶς ἐννοουμένη φιλοτιμία τὸν κωλύει τοῦ ν' ἀπελευθερώσῃ τὴν σύντροφόν του.

Καίτοι σπάνιον εἶναι νὰ εὕρῃ τις τέλειον κάλλος εἰς τὰς γυναῖκας τοῦ Μέλανος Ὄρους, ἐνίοτε ὅμως εὑρίσκει τις μεταξὺ αὐτῶν τύπους ἀξίους λόγου διὰ τὴν λεπτότητα καὶ κανονικότητά των. Τότε οἱ χαρακτῆρες τῆς σερβοσλαυϊκῆς φυλῆς ἐντελῶς ἐκλείπουσι, καὶ ἀντ' αὐτῶν ὁρᾶται τὸ ἀρχαῖον ᾠοειδὲς τοῦ προσώπου, τὸ εὐγενὲς τῆς ῥινοτομίας (profil) καὶ ἡ μεγίστη εὐπρέπεια. Κόμη ἄφθονος καὶ στιλπνή, ὀφθαλμοὶ πλήρεις λάμψεως καὶ βαθυνοίας, εἶδος γοητευτικότητος ἐν τῷ βλέμματι, ἀποτελοῦσιν ἓν σύνολον δυνάμενον νὰ ἐμπνεύσῃ τὸν ζωγράφον ἢ τὸν ἀνδριαντοποιόν. Ἀναμφιβόλως ἐν τῷ μέσῳ τῶν αἱματηρῶν ἀγώνων των, οἱ πολεμισταὶ τοῦ Μαυροβουνίου ἔφερον ἐνίοτε εἰς τὴν φωλεάν των καὶ ἄλλου εἴδους λάφυρα παρὰ τὰ ὅπλα καὶ τοὺς

1. Ἱεραπόστολος Ἱσπανὸς γεννηθεὶς τῷ 1690, ἀποθανὼν τῷ 1758. Εἰσελθὼν εἰς τὸ τάγμα τῶν Ἰησουϊτῶν παρεκάλεσε ν' ἀποσταλῇ εἰς τὴν Ἀμερικὴν ὅπως διδάξῃ τοὺς Ἰνδοὺς τὴν Ῥωμανοκαθολικὴν πίστιν. Μετὰ δὲ τριακονταετῆ βίον ἐν τῇ Νοτίῳ Ἀμερικῇ, ἐπιστρέψας εἰς Ἱσπανίαν, ἐξέδωκε βιβλίον τῶν περιηγήσεων καὶ παρατηρήσεών του. Σ. Μ.

Digitized by Google

ἵππους τῶν ἐχθρῶν των, καὶ ὡς οἱ στρατιῶται τοῦ Ῥωμύλου, ἐκάθιζον νέας Σαβίνας παρὰ τὴν ἀγρίαν ἑστίαν των.

Μάλιστα δὲ, ἂν πρέπει νὰ πιστεύωμεν τὰ δημοτικά των ᾄσματα, οἱ *τσερνογόρτσαι* (Μαυροβούνιοι) ἥρωες ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐνόμιζον καύχημα τὸ νὰ νυμφεύωνται αἰχμαλώτους μουσουλμάνας, ἁγνίζοντες αὐτὰς, θελούσας ἢ μὴ, διὰ τοῦ ἱεροῦ βαπτίσματος.

Ἐκτὸς τῶν οἰκιακῶν ἀσχολιῶν ἡ Μαυροβουνία δὲν εὑρίσκει εὐκαιρίας τοῦ ἀναπτύσσειν τὰς δυνάμεις, δι' ὧν ἡ φύσις τυχὸν ἐπροίκισε τὴν διάνοιαν καὶ ψυχὴν αὐτῆς. Μόλις πρό τινων ἐτῶν ἐπετράπη εἰς τὰς κόρας νὰ μετέχωσι στοιχειωδεστάτης τινὸς διδασκαλίας, ἧς ἐστεροῦντο ὁλοτελῶς μέχρι τοῦδε, καὶ τῆς ὁποίας ἡ ὠφέλεια θὰ ἦναι πάντοτε μικρὰ, ἐπειδὴ αἱ ἀνάγκαι τοῦ ὑλικοῦ βίου ἀφαιροῦσιν αὐτὰς πᾶσαν δυνατὴν ἐνέργειαν, καὶ τὰ ἤθη τῆς χώρας κωλύουσιν αὐτὰς τοῦ ν' ἀναμιγνύωνται εἰς πράγματα ξένα τοῦ οἰκιακοῦ βίου. Ἐπὶ πολὺν ἔτι χρόνον θὰ φαίνωνται ἀδιάφοροι πρὸς τὸ βαρὺ φορτίον, ὅπερ πιέζει τοὺς ῥωμαλέους ὤμους των, ἀναρριχώμεναι ἐπὶ τῶν βράχων, ὑπερπηδῶσαι τοὺς κρημνοὺς, ἢ ταπειναὶ καὶ ὑποτεταγμέναι νὰ ἐκτελῶσι πᾶσαν ἐργασίαν ἀηδῆ καὶ ἄχαριν, ἣν ἀποτροπιάζεται ἡ ἀνδρικὴ ὑπερηφάνεια. Φαίνεται ὅμως ἡ Μαυροβουνία ἀρεσκομένη εἰς τὴν κατάστασιν ταύτην τῆς ταπεινώσεως καὶ τοῦ ἐξευτελισμοῦ· εὑρίσκει μάλιστα καὶ ἱκανοποίησιν φιλοτιμίας τινὸς ἥτις κατ' οὐδὲν διαφέρει τῆς τῶν ὑποζυγίων, ἅτινα ἐκτελοῦσι τὴν ὅσον ἔνεστι βαρυτέραν ἐργασίαν.

Ὁδεύοντες ἡμέραν τινὰ μετὰ πολυπληθοῦς συνοδίας, ὄπισθεν μακρᾶς γυναικοστοιχίας, φερούσης ἅπασαν τὴν ἀποσκευὴν ἡμῶν, ἐφθάσαμεν μίαν ἐκ τῶν γυναικῶν ἥτις εἶχε στηρίξει τὰ νῶτα ἐπὶ τῆς παρειᾶς βράχου κλαίουσα. Ἐρωτηθεῖσα περὶ τῆς αἰτίας τῆς λύπης της, ἥτις ἐφαίνετο βαρεῖα, ἀπεκρίθη ὅτι τῶν προπορευομένων τις τῇ εἶχεν εἰπεῖ ὅτι ποτὲ δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ φθάσῃ μὲ τὸ φορτίον της ἐπὶ τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους. Παράδοξος ὑπεράσπισις φιλοτιμίας ἢ μᾶλλον παρεκτροπὴ αἰσθημάτων, ὑποβιβάζουσα τοσοῦτον τὴν εὐαισθησίαν τῆς φιλοτιμίας, καὶ μηδενίζουσα διὰ μιᾶς πᾶσαν τὴν ἁβρότητα τὴν τόσον συγγνωστὴν τῆς γυναικείας ματαιοδοξίας.

Λίαν ἀνωφελῶς θὰ ἐζήτει ὁ μυθιστοριογράφος ἐν τῷ βίῳ τῶν Μαυροβουνίων γυναικῶν, πλὴν τῶν ἔργων εὐτολμίας καὶ ἀφοσιώσεως, διήγημά τι μᾶλλον ἢ ἧττον πεπλουτισμένον δι' ἐρωτικῆς δολοπλοκίας· ἡ πρὸς τὰς γυναῖκας φιλαρέσκεια εἶναι πρᾶγμα ἄγνωστον ἐν τῷ Μαυροβουνίῳ· οἱ τρόποι δι' ὧν περιβάλλεται παρὰ τοῖς Εὐρωπαίοις θὰ ἦσαν ἀπαράδεκτοι, ἴσως δὲ θὰ ἐθεωροῦντο ἐγκληματικοὶ, ἢ τοὐλάχιστον θὰ προσῆπτον μῶμον εἰς τὸν χρώμενον αὐτοῖς, καὶ θὰ καθίστων αὐτὸν καταγέλαστον· διὸ φαίνεται ὁ ἀνὴρ ἀποφεύγων καὶ τὴν ἐλαχίστην φιλοφροσύνην πρὸς τὴν γυναῖκα· οὐδὲν δὲ δεικνύει ὅτι αὕτη θὰ ἦτο εὐαίσθητος πρὸς τὰς περιποιήσεις αἵτινες παρ' ἡμῖν ἀφειδῶς προσφέρονται εἰς τὸ ὡραῖον φῦλον. Ἡ ἀρετὴ τῷ ὄντι ἐνταῦθα προστατεύεται, καὶ ἡ νεᾶνις, μακρὰν τῆς μητρικῆς ἐπιβλέψεως, δύναται ἐλευθέρως νὰ μεταβαίνῃ ἀπὸ θύρας εἰς θύραν, ἀπὸ ὄρους εἰς ὄρος, κάλλιον προφυλαττομένη διὰ τοῦ σεβασμοῦ (ὀλίγον ὑποκριτικοῦ ἴσως) ἢ διὰ τῶν αὐστηροτάτων ἡμῶν νόμων. Βλέπει τις αὐτὴν πλησιάζουσαν πρὸς ἄγνωστον ἄνθρωπον· ἐὰν δὲ οὗτος φαίνεταί πως ἔξοχος ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἀσπάζεται ταπεινῶς τὴν χεῖρά του, καὶ προσφέρει αὐτῷ πᾶσαν ὑπηρεσίαν, ἧς δύναται νὰ ἔχῃ χρείαν· ἀλλ' οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ ὅστις ἤθελε τολμήσει νὰ τῇ ἀποτείνῃ λέξιν προσβλητικὴν ἢ δελεαστικήν· διότι πᾶς διαβάτης εἶναι προστάτης αὐτῆς, καὶ ἅμα ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ χωρίον της εὑρίσκει δέκα φίλους ἑτοίμους ν' ἀποπλύνωσι τὴν ὕβριν ἐν τῷ αἵματι. Ὅθεν ἀπαντᾶται ἀνὰ πᾶσαν ὥραν εἰς τὰ μᾶλλον παράμερα μονοπάτια, ὁδεύουσα ἡσύχως ὄπισθεν τοῦ ὄνου ἢ τῆς ἡμιόνου τῆς οἰκίας, φέρουσα εἰς τὴν ἀγορὰν τὸ ἰσχνὸν προϊὸν τοῦ ποιμνίου ἢ τοῦ μικροῦ ἀγροῦ της. Τὰς ἡμέρας τῆς ἀγορᾶς τοῦ Καττάρου, κατὰ πολυπληθεῖς ὁμάδας, φέρουσαι φορτίον ἐκ ξύλων, ἰχθύων ἢ λαχανικῶν, καὶ πλέγμα ἢ ἄτρακτον ἀνὰ χεῖρας, καὶ ἐκτελοῦσαι οὕτω διπλῆν ἐργασίαν, καταβαίνουσιν ἅμα τῇ αὐγῇ τὴν Αὐστριακὴν ὁδὸν, καὶ τῆς ἑσπέρας ἐλθούσης ἀναβαίνουσι πάλιν τὸ ὄρος, κομίζουσαι νέον φορτίον εἰς τὴν Τσετίγνην ἐξ ἐμπορευμάτων ἐλθόντων ἐκ Τριεστίου διὰ τῶν ἀτμοπλόων τῆς ἑταιρίας Λόϋδ. Διὰ νὰ διασκεδάσωσι δὲ τὴν ἀνίαν τῆς μακρᾶς καὶ ὀδυνηρᾶς πορείας των παραδίδονται εἰς ἀτελευτήτους συνομιλίας, ἐν αἷς, χάρις εἰς τὴν εἰκόνων πλήρη γλῶσσαν τῆς χώρας, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς τὴν ἐθνικὴν στωμυλίαν, τὸ ἐλάχιστον περιστατικὸν λαμβάνει τὰς διαστάσεις οἰκιακῆς ἐποποιΐας. Ἐὰν τυχὸν ἡ γυναικεία φάλαγξ διαβῇ ἔμπροσθεν τόπου χρηματίσαντός ποτε τὸ θέατρον συμβάντος τραγικοῦ, ἢ διεγείροντος λυπηρὰς ἀναμνήσεις, αἱ συνομιλίαι διακόπτονται καὶ ᾆσμα περιπαθὲς, ἐπαναλαμβανόμενον στοιχηδὸν, ἠχεῖ διὰ τῶν βράχων ὡς ἐπικήδειος μελῳδία, καὶ ὁ διερχόμενος τὰς ἐρημίας ἐκείνας ὁδοιπόρος καταλαμβάνεται ὑπὸ ἀπεριγράπτου συγκινήσεως· ἀλλ' ἂς μὴ ἐκπλαγῇ ὑπὸ τῆς ψευδοῦς ταύτης λύπης, διότι μόλις ἑκάστη τῶν ἀγρίων τούτων κορυφαίων τοῦ χοροῦ τελειώσῃ τὴν θρηνώδη στροφήν της, ἀπιδοῦσα πρὸς τὰς συντρόφους της ἀναλαμβάνει τὴν διακοπεῖσαν συνομιλίαν γελῶσα καὶ χειρονομοῦσα φυσικώτατα.

Ἠδύνατό τις νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ἡ Μαυροβουνία, στερουμένη πασῶν τῶν ἠθικῶν εὐχαριστήσεων

Digitized by Google

καὶ ἡδονῶν εἰς ἃς προσκαλεῖται νὰ συμμετέχῃ παρ' ἡμῖν ἡ γυνή, εὑρίσκει τοὐλάχιστον ἐν τῇ οἰκίᾳ ἀμοιβὴν τῶν κόπων οὓς ὑποφέρει· ἀλλ' ὄχι. Ἡ θηριωδία τοῦ Μαυροβουνίου δὲν μετριάζεται ποσῶς ὑπὸ τὴν συζυγικὴν στέγην· ἐνταῦθα πρὸ πάντων ἑκάστη ἐκ τῶν πράξεών του εἶναι ἐπιβεβαίωσις τῆς ἀφιλονεικήτου ἐξουσίας του. Ἡ γυνὴ δὲν δύναται ν' ἀναμιχθῇ εἰς τὰς ὑποθέσεις τοῦ ἀνδρός της, οὐδὲ νὰ μεριμνᾷ περὶ τῶν διαβημάτων του· εἴτε ἐξέλθῃ εἴτε εἰσέλθῃ δὲν τολμᾷ νὰ τὸν ἐρωτήσῃ ποῦ ὑπάγει καὶ πόθεν ἔρχεται, οὐδὲ νὰ δυσανασχετῇ διὰ τὰς μακροτάτας καὶ τὰς πλέον ἀτάκτους ἀπουσίας του. Ἐὰν ἔλθωσι καὶ ἐρωτήσωσι περὶ αὐτοῦ, ἀποκρίνεται ὅτι ἀγνοεῖ ποῦ εἶναι, καὶ ὅταν γινώσκῃ τοῦτο ἐντελῶς. Ἐν ὅσῳ δὲ λείπει ὁ Μαυροβούνιος δὲν στέλλει ποτὲ εἰδήσεις περὶ ἑαυτοῦ εἰς τὴν γυναῖκάτου, ἥτις μανθάνει ἐνίοτε τυχαίως παρ' ἄλλων ὅτι εὑρίσκεται ἐν Κωνσταντινουπόλει ἢ ἀλλαχοῦ, χωρὶς προηγουμένως νὰ τῇ ἐκμυστηρευθῇ τὴν ἀναχώρησίν του· ἐὰν δὲ τῇ στείλῃ μακρόθεν χρήματα, οὐδεμία ἐπιστολὴ συνοδεύει αὐτά. Ἡ γυνὴ δὲν καλεῖ τὸν ἄνδρα της διὰ τοῦ ὀνόματός του καὶ οὐδ' ὁ ἀνὴρ τὴν γυναῖκά του. Ἡ μὲν λέγει· «Αὐτός.... Αἶ, σεῖς!» ὁ δὲ σύζυγος· «Αὐτή.... Αἶ, σύ!» Ἐὰν ἐρωτηθῇ ἡ γυνὴ πῶς ὀνομάζεται ὁ ἀνήρ της, ἀποκρίνεται· «Δὲν ἠξεύρω· ὁ διάβολος νὰ τὸν πάρῃ» (Νέσναμ ἰά, ντιάβολο νόζι)· ἐὰν δὲ ὁ ἀνὴρ ὑποχρεωθῇ ν' ἀποκαλύψῃ τὸ ἄγνωστον ὄνομα τῆς γυναικός του ἀποκρίνεται ἐν ἀμηχανίᾳ· «Μὲ συμπάθειο, εἶναι ἡ γυναῖκά μου» (Ντὰ πρόζιτε μοζιάζενα), ὡσανεὶ προσεβάλλετο ἡ ἀνδρικὴ ἀξιοπρέπεια διὰ τῆς ὁμολογίας ταύτης. Πλὴν τούτου ὁ Μαυροβούνιος οὐδέποτε συνοδεύει τὴν σύζυγόν του εἰς τὰς ἐκδρομάς της, εἴτε εἰς τὴν πρωτεύουσαν, εἴτε εἰς ἄλλο μέρος· δύναται ὅμως αὕτη νὰ πορευθῇ εἰς τὴν ἀγορὰν μετὰ τῶν φίλων τῆς οἰκίας ἢ τῶν παρανύμφων (κουμπάρων) της. Ἐὰν ἀπαντήσῃ τὸν ἄνδρα της καθ' ὁδὸν ἢ ἂν τὸν προφθάσῃ παραμερίζει ἢ προτρέχει αὐτοῦ, ἐνίοτε δὲ τρέπεται ἄλλην ὁδόν. Ἐὰν ἡ συνάντησις τῶν δύο συζύγων συμπέσῃ ἐξ ἀνάγκης, ὁ σύζυγος προσποιούμενος ὅτι ἀνάπτει τὴν καπνοσύριγγά του, ἢ ὅτι δένει τὸν γονατόδεσμόν του σταματᾷ· ὀφείλει ὅμως ἀντὶ πάσης θυσίας ν' ἀποφύγῃ τὴν αἰσχύνην τοῦ νὰ συνοδεύσῃ τὴν γυναῖκά του, διότι ἄλλως καθίσταται τὸ ἀντικείμενον πονηρῶν ἀστεϊσμῶν ἐν τῷ χωρίῳ. Ἔτι καὶ ὅταν ἡ γυνὴ οὐδεμίαν παρέσχεν ἀφορμὴν ὀργῆς, τὴν παροξύνει αὐτὸς διὰ νὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ τὴν δείρῃ, τοῦθ' ὅπερ κάμνει συχνὰ διὰ τοῦ θηριωδεστάτου τρόπου· ἐὰν δὲ τὸ θῦμά του ἀμύνηται, τὸ ξυλοκόπημα καθίσταται ἔτι σφοδρότερον. Οἱ δὲ συγγενεῖς καὶ γείτονες οὐδόλως συγκινοῦνται ἐκ τῶν οἰκογενειακῶν τούτων σκηνῶν, τὰς ὁποίας ἡ ἐπέμβασις τρίτου προσώπου μόνον νὰ χειροτερεύσῃ δύναται· καὶ τίς οἶδεν ἂν ἡ Μαυροβουνία δὲν θ' ἀπεκρίνετο εἰς τοιαύτην περίστασιν πρὸς τὸν αὐθάδη προστάτην της ὅπως ἡ γυνὴ τοῦ Σγαναρέλλου[1] πρὸς τὸν γείτονά της Ῥοβέρτον· «Μ' ἀρέσει νὰ δέρνωμαι.» Ἡ ἐνθύμησις ὅμως τῶν αἰκιῶν τούτων οὐδὲν ἴχνος ἀφίνει, οὐδεμίαν μνησικακίαν ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς παθούσης· ἐξεναντίας μάλιστα μεθ' ὑπερηφανείας ὑποφέρει τὸν δεσποτικὸν τοῦτον ζυγόν· διότι ὁ ἀνὴρ ὅστις ἐξελέξατο αὐτὴν τῇ φαίνεται περιβεβλημένος μὲ εἶδός τι φοβεροῦ μεγαλείου, ὅπερ ἀνυψοῖ αὐτὸν ἐνώπιόν της. Ὁ Μαυροβούνιος ὅμως ὅστις θὰ ἐφέρετο πρὸς τὴν γυναῖκά του μὲ τρόπον σύμφωνον πρὸς τὰ ἤθη πεπολιτισμένου ἔθνους θὰ κατηγορεῖτο ἐπὶ ἀδυναμίᾳ χαρακτῆρος καὶ ἴσως θὰ περιεφρονεῖτο.

Μόλις αἱ τοῦ γάμου ἑορταὶ τελειώσωσιν ἡ νεαρὰ σύζυγος ἀναλαμβάνει τὸ ἀνάλογον τῆς ἐργασίας ὅπερ ἐν τῷ πατρικῷ οἴκῳ ἀνῆκεν αὐτῇ. Τριπλῆ ἐργασία καθημερινὴ τῇ ἐπιβάλλεται, τουτέστι νὰ φέρῃ ὕδωρ ἐκ τῆς κρήνης, τὰ ἀναγκαιοῦντα ξύλα τῆς οἰκίας ἐκ τοῦ δάσους, καὶ νὰ μαγειρεύῃ τὸ φαγητόν· πᾶσα δὲ ἄλλη ἐργασία τῇ εἶναι μᾶλλον ἢ ἧττον προαιρετική· αἱ πλεῖσται ἐξ αὐτῶν κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀργίας ἐνασχολοῦνται εἰς τὸ κλώθειν ἢ πλέκειν ἢ ὑφαίνειν τὰ ἐφαπλώματα αὐτῶν ἢ ὑφάσματά τινα χρήσιμα ἐν τῇ χώρᾳ, ἔτι δὲ καὶ εἰς κεντήματά τινα ἀρκούντως λεπτά, δι' ὧν κοσμοῦσι μέρη τινὰ τοῦ ἱματισμοῦ των.

Αἱ Μαυροβούνιαι, ὅπως πᾶσαι αἱ σκλαβωνικαὶ γυναῖκες, φαίνεται ὅτι κέκτηνται ἔμφυτον φιλοτεχνίαν διὰ τὰ κεντήματα, καὶ δεικνύουσιν εἰς ταῦτα ὑπομονὴν ἀξίαν καλλιτέρου ἀποτελέσματος ἐκείνου εἰς ὃ φθάνουσι μὲ τὰ πανάρχαια μέσα ἅτινα ἔχουσιν. Αἱ διανοητικαὶ ἐργασίαι, ὡς εἴρηται ἤδη, εἰς αὐτὰς εἶναι ὅλως ἄγνωστοι· πρό τινων ἐτῶν δὲν εὑρίσκετο ἐν ὅλῳ τῷ Μαυροβουνίῳ μία μόνη γυνὴ γινώσκουσα ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως ὑποφέρουσι μετὰ θάρρους καὶ καρτερίας ἀκλονήτου μέγα μέρος τῶν κόπων τῆς γεωργίας, τὴν μεταφορὰν τῶν προϊόντων τῶν ἀγρῶν, καὶ τὰς μακροτάτας καὶ δυσκολωτάτας ἐκδρομὰς ἐπὶ τῶν ὀρέων. Ἡ ἐγκυμοσύνη καὶ τὰ καθήκοντα τῆς μητρὸς δὲν διακόπτουσι ποσῶς τὸν καταναγκαστικὸν μόχθον τῶν ὁδοιποριῶν τούτων, καὶ πολλάκις ἐφάνη γυνὴ ἐπαναφέρουσα εἰς τὴν κατοικίαν της περιτετυλιγμένον εἰς τὸ περίζωμά (ποδιάν) της τὸ τέκνον, τοῦ ὁποίου ἡ πρώτη κραυγή, ἐκβληθεῖσα ἐπὶ τῆς γυμνῆς πέτρας, ἀντήχησεν εἰς τὴν ἐρημίαν τῶν ὀρέων. Οὐδεμία ἐκ τῶν φροντίδων, δι' ὧν περιποιούμεθα τὴν νεαρὰν μητέρα, οὐδεμία ἐκ τῶν προφυλάξεων ἃς ἐπιδαψιλεύομεν εἰς τὸ ἀδύνατον νεογέννητον συνηθίζεται παρὰ τοῖς Μαυροβουνίοις· ἡ φύσις μόνη ἀναλαμβάνει

1. Ἐν τῷ Ἀκουσίῳ ἰατρῷ τοῦ Μολιέρου. Σ. Μ.

νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ ἔργον της, καὶ νὰ σώσῃ ἐνταυτῷ τὸ τέκνον καὶ τὴν μητέρα.

Ἡ φιλοδοξία, τὸ ὄνειρον πάσης γυναικὸς εἶναι τὸ ν' ἀποκτήσῃ ἄρρενα· ὅσον πλειότερα εἶναι ταῦτα, τοσοῦτον μᾶλλον ἀγαπᾶται, τιμᾶται καὶ χειραφετεῖται ἡ μήτηρ αὐτῶν. Τί τὰς θέλουν τὰς θυγατέρας τῶν ὁποίων ἡ γέννησις θὰ ταῖς φέρῃ τὴν κατήφειαν, τὴν ταραχὴν καὶ τὴν διχόνοιαν ἐν τῷ οἴκῳ; Ἡ ταπείνωσις καὶ ὑποταγὴ τῆς γυναικὸς φαίνεται καὶ ἀπέναντι τῶν ἐπισκεπτομένων οὓς δέχεται κατ' οἶκον· εἰ μὲν εἶναι συγγενεῖς, οὗτοι ἀσπάζονται αὐτὴν ἐπὶ τοῦ μετώπου ἢ τῆς παρειᾶς· εἰ δὲ ξένοι, ἀρκοῦνται εἰς τὸ νὰ κροτῶσι τὰ χείλη ὡς διὰ φιλήματος ἐν τῷ κενῷ, ἐν ᾧ φιλεῖ αὐτῶν τὴν χεῖρα ἢ τὸν ὦμον. Ἐὰν ὁ ξένος ἔρχεται μακρόθεν, ἡ οἰκοδέσποινα λύει τὰ ὑποδήματά του καὶ τὰ στεγνόνει, ἀφαιρεῖ τὰς περικνημῖδας του, εἶτα δὲ κατὰ τὴν διαταγὴν ἥτις δίδεται αὐτῇ, φέρει ὕδωρ θερμὸν ἢ ψυχρὸν καὶ πλύνει τοὺς πόδας του· τὴν δὲ ὑπηρεσίαν ταύτην οὐδέποτε προσφέρει εἰς τὸν ἴδιον ἄνδρα της. Ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα τοῦ γεύματος, ἀντὶ νὰ παρακαθήσῃ εἰς τὴν κοινὴν τράπεζαν, ἐνασχολεῖται εἰς ὑπηρεσίαν τῶν συνδαιτυμόνων, κρατοῦσα ἰδίᾳ χειρί, ἐὰν ἦναι ἑσπέρα, τεμάχιον ῥητινώδους ξύλου (δαδίου) ἀνημμένου, κατέχοντος τὸν τόπον οἱουδήποτε ἄλλου εἴδους φωτισμοῦ ὁπωσοῦν καλλιτέρου.

Ὅταν ὁ Μαυροβούνιος ἀσθενήσῃ, οὐχὶ παρὰ τῆς γυναικός του πρέπει νὰ περιμένῃ περίθαλψιν· αὕτη φαίνεται ἀφίνουσα εἰς τοὺς φίλους καὶ συγγενεῖς τὴν φροντίδα τοῦ νὰ λυπῶνται τὸν σύζυγόν της· αὐτὴ μόλις στρέφεται νὰ τὸν ἴδῃ, καὶ ἐπιδίδεται εἰς τὰ ἄλλα οἰκιακὰ ἔργα της· χωρὶς νὰ προφέρῃ λέξιν λύπης ἢ παρηγορίας, περιμένει ἀπαθῶς τὴν ὀλεθρίαν στιγμήν· ἐπελθούσης δὲ ταύτης δύναται τότε νὰ συμμετάσχῃ τοῦ κοινοῦ ἄλγους, καὶ νὰ παραδοθῇ ἐλευθέρως εἰς τὰς θρηνῳδίας της. Ἀλλ' εἰς τὰς πενθίμους κραυγάς της μὴ περιμένετε ν' ἀκούσητε ἐξυμνούμενον ἄλλο ἢ τὴν ἀνδρίαν ἐκείνου ὃν ἀπώλεσε, καὶ τὰ ἐκ τῶν μαχῶν κομισθέντα διάφορα αὐτοῦ τρόπαια.

Αἱ μαυροβούνιαι γυναῖκες ἐπιδαψιλεύουσιν εἰς τὰ τέκνα, πρὸ πάντων ἐὰν ἦναι ἄρρενα, φροντίδας ἀφοσιώσεως καὶ προσοχῆς μᾶλλον ἢ ἔμφρονας. Ἀξιόμεμπτος εἶναι τῷ ὄντι ἡ συνήθεια τοῦ νὰ παρατείνωσι τὴν γαλούχησιν ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε νὰ φθάσωσιν εἰς τὸν χρόνον καθ' ὃν τὸ παιδίον διακόπτον τα παίγνιά του νὰ δράμῃ εἰς τὸ στῆθος τῆς μητρὸς ἵνα ζητήσῃ τὴν τροφὴν ἧς ἀπολαύει ἀπὸ τριῶν ἢ τεσσάρων ἐτῶν. Εἴπωμεν πρὸς τούτοις, ἀπὸ τῆς γεννήσεως μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν δύναται νὰ δοκιμάσῃ τὰ πρῶτα βήματά του ὑποβάλλεται εἰς ἀληθὲς βασανιστήριον, ἐκ τῆς συνηθείας ἢ μᾶλλον τῆς προλήψεως τῆς χώρας. Ναί, ἀληθῶς, ἐν πλήρει ἀκινησίᾳ ἐκτελεῖται ἡ ἀνάπτυξις τοῦ νεαροῦ ὀργανισμοῦ του. Συμπεπιεσμένον στενῶς ἐν τοῖς σπαργάνοις του, ἔχον τὰ κῶλα διατεταμένα καὶ συνεσφιγμένα πρὸς τὸ σῶμα ὡς μουμία Αἰγυπτιακή, καὶ πρὸς τούτοις δεδεσμευμένον ὑπὸ τὸν μακρὸν περίδεσμον ὅστις τὸ προσηλόνει εἰς τὴν κοίτην του, τὸ ταλαίπωρον τοῦτο μικρὸν πλάσμα διέρχεται τὰς ἡμέρας καὶ τὰς νύκτας του συνεσωματωμένον μὲ τὸ λῖκνόν του. Διότι ἡ μήτηρ του δὲν λαμβάνει κἂν τὸν κόπον τοῦ νὰ τὸ λύσῃ τῶν δεσμῶν του κατὰ τὴν βραχεῖαν ὥραν τῆς γαλουχήσεως. Ὅταν ἡ μήτηρ ἀναγκασθῇ νὰ φέρῃ τὸ τέκνον της ἐπὶ τῶν ὀρέων, θέρους τε καὶ χειμῶνος καλύπτει τὴν ἐπὶ τῶν ὤμων της κοιτίδα διὰ παχέων ἐφαπλωμάτων, ἀφίνουσα εἰς τὸ πτωχὸν πλάσμα ἀνεπαρκὲς ποσὸν ἀέρος δυσκόλως ἀνανεουμένου διὰ μέσου τοιούτων κωλυμάτων. Ἡ δὲ περίθαλψις ξένου βρέφους εἶναι ἐντολὴ ἣν δυσκόλως ἀναδέχονται αἱ γυναῖκες· πρόληψις ἰσχυρὰ ταῖς ἀπαγορεύει σχεδὸν καὶ τὸ νὰ μεταφέρωσι νεογέννητον ὅπερ δὲν ταῖς ἀνήκει. Αἱ εἰς τὸ δάσος ἐκδρομαὶ πρὸς ζήτησιν καυσίμου ὕλης, αἱ ἀγροτικαὶ ἐργασίαι, ὁ ἀποκλεισμὸς ἐπὶ μῆνας ὁλοκλήρους ἐντὸς καλυβῶν πεπληρωμένων καπνοῦ, ἡ ἔλλειψις παντὸς μέσου εὐζωΐας, συντείνει εἰς τὸ νὰ στερῇ τὰς Μαυροβουνίας τῶν θελγήτρων τοῦ φύλου των. Ἡ ζωηρότης αὐτῆς ἐκλείπει, ῥυτίδες πρόωροι καλύπτουσι τὸ μέτωπόν της, ἡ χεὶρ αὐτῆς δυσμορφοῦται, ὁ πους πλατύνεται, ἡ δὲ κνήμη μεταμορφοῦται εἰς κύλινδρον ὅλως ἄχαριν. Μόνον ἐν ταῖς ἀριστοκρατικαῖς οἰκογενείαις τῆς χώρας, ὅπου ἡ γυνὴ δὲν ὑποβάλλεται εἰς τοὺς αὐτοὺς ὑπερβολικοὺς κόπους μὲ τὰς λοιπὰς συντρόφους της, δύναταί τις νὰ εὕρῃ τὴν σχετικὴν λεπτότητα τῶν μελῶν καὶ εἶδός τι εὐγενοῦς στάσεως ἢ ἤθους.

Ἀλλ' ἐάν, ἀφίνοντες κατὰ μέρος ἰδιότητας ὅλως ἐξωτερικάς, θεωρήσωμεν τὴν Μαυροβουνίαν ὑπὸ ὑψηλοτέραν ἔποψιν, εὑρίσκομεν ἐν αὐτῇ γυναῖκα σεμνήν, ἐγκρατῆ, ἐπιμελῆ, ἐπιδεκτικὴν ἐν πάσῃ περιπτώσει ἀφοσιώσεως τοσοῦτον μᾶλλον ἐπαινετῆς ὅσον ἀφανεστέρα εἶναι, ἐκτελοῦσαν ἐνίοτε τὰς ἡρωϊκωτάτας πράξεις τῆς ἀνδρικῆς εὐτολμίας. Ἐν ὅσῳ μὲν εἶναι νέα κόρη ἔχει πᾶσαν τὴν εὐαισθησίαν τῆς δειλίας καὶ τὰ μάλιστα εὐπροσβλήτου αἰδοῦς· γενομένη δὲ γυνή, ἔχει ὡς λατρείαν της τὴν πρὸς τὸν ἄνδρα της πιστὴν ἀφοσίωσιν· καὶ δή, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τραγικὴν λύσιν θὰ εἶχε δι' αὐτὴν τὸ μυθιστόρημα παρανόμου πάθους. Ὄπισθεν τῆς εἰκόνος ταύτης ἐνεργοῦσι δυστυχῶς τὰ ἐλαττώματα χαρακτῆρος δυστρόπου, ἀλλοκότου καὶ εὐερεθίστου, ἡ παραφορὰ τῆς ζηλοτυπίας, αἱ ῥᾳδιουργίαι τοῦ φθόνου, ἡ κλίσις πρὸς τὴν κακογλωσσίαν καὶ ὑπερβολικὴ περιέργεια.

Παραβάλλοντες ὅμως τὸ κοινωνικῶς τεταπεινωμένον τοῦτο ὂν πρὸς τὴν ἐλευθέραν, σεβαστὴν

Digitized by Google

καὶ ἀνεξάρτητον γυναῖκα οἵαν ἀνέδειξεν αὐτὴν ὁ χριστιανισμὸς παρὰ τοῖς πολιτισμένοις ἔθνεσι, δὲν δυνάμεθα νὰ στερήσωμεν τὴν Μαυροβουνίαν τοῦ ἐλέους, τοῦ ἐπαίνου καὶ τοῦ θαυμασμοῦ ἅτινα ὀφείλονται αὐτῇ.

. . . .

Ἔρχεται δὲ καὶ ἡ ποίησις νὰ προσφέρῃ τὸ τοσοῦτον δικαίως ἀνῆκον αὐτῇ σέβας· ἀνυψοῖ, ἐξευγενίζει καὶ μεταμορφόνει πολλάκις εἰς ἡρωΐδα μυθώδη τὴν ἄσημον κόρην τῶν ὀρέων, ἥτις ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον συνοδεύουσα τὸν πατέρα ἢ τὸν σύζυγον εἰς τὸν πόλεμον, εἰς τοὺς ἀγῶνας, εἰς τὰ κατορθώματα ἢ εἰς τὰς ἐκδικήσεις ἀπέκτησε τὰ δικαιώματα τῆς δόξης καὶ θέσιν διὰ τὸ ὄνομά της ἐν ταῖς δημοτικαῖς ῥαψῳδίαις. Πόσον ἀσθενὴς θὰ ἦτο ἡ ῥωμαντικὴ διήγησις τῶν παθημάτων δύο ἐραστῶν ἐνώπιον τοῦ ᾄσματος τῆς *Τσερναγόρσκα ζένναc* (Μαυροβουνίας γυναικός!) «Χαϊδοῦκός τις θρηνεῖ καὶ λέγει· «Ταλαίπωρε Στανίκα, δυστυχὴς ἐγὼ ὅστις σὲ ἀφῆκα νὰ πέσῃς ἀνεκδίκητος!» Ἐκ τοῦ βάθους τῆς κοιλάδος Τσούζης ἡ γυνὴ τοῦ Στανίκα ἀκούει ταύτας τὰς κραυγὰς καὶ ἐννοεῖ ὅτι ὁ σύζυγός της ἐφονεύθη.

»Παρευθὺς μὲ τὸ τουφέκι 'στὸ χέρι ἐξορμᾷ ἡ ἔνθερμος χριςιανή, καὶ ἀναβαίνει τὸ πράσινον μονοπάτι ποῦ κατέβαινον οἱ φονεῖς τοῦ ἀνδρός της, δεκαπέντε Τοῦρκοι ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Τσεγκὶτς-ἀγᾶ. Ἅμα εἶδε τὸν Τσεγκὶτς-ἀγᾶν τὸν σημαδεύει καὶ τὸν ῥίπτει νεκρόν. Οἱ λοιποὶ Τοῦρκοι ἔντρομοι διὰ τὴν τόλμην ταύτης τῆς ἡρωϊκῆς γυναικὸς φεύγουν καὶ τὴν ἀφίνουν νὰ κόψῃ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀρχηγοῦ των, τὴν ὁποίαν φέρει εἰς τὸ χωρίον της.

»Τότε ἡ Φατή, χήρα τοῦ Τσεγκὶτς, γράφει ἐπιστολὴν εἰς τὴν χήραν τοῦ Στανίκα· «Φρικώδης χριστιανή, ἐὰν ἦσαι ἀληθὴς Μαυροβουνιώτισσα, θὰ ἔλθῃς αὔριον μόνη εἰς τὸ σύνορον, ὅπως ἐγὼ θὰ ἔλθω μόνη, διὰ νὰ μετρήσωμεν τὰς δυνάμεις μας, καὶ νὰ ἴδωμεν ποία ἐκ τῶν δύο μας ἦτο ἡ καλλιτέρα σύζυγος».

»Ἡ χριστιανὴ ἀφίνει τὰ γυναικεῖα φορέματά της, ἐνδύεται τὴν στολὴν καὶ τὰ ὅπλα τὰ ὁποῖα ἐσύλησεν ἀπὸ τὸν Τσεγκὶτς, παίρνει τὸ γιαταγάνι του, τὰς δύο πιστόλας καὶ τὴν λαμπρὰν καραβῖναν του, ἀναβαίνει τὸν ὡραῖον ἵππον τοῦ ἀγᾶ, καὶ ἐμβαίνει εἰς τὸν δρόμον διὰ μέσου τῶν μονοπατίων τῆς Τσούζης, φωνάζουσα ἀπέναντι κάθε βράχου· «Ἂν ἦν' ἐδῶ κανεὶς ἀδελφὸς Μαυροβουνιώτης κρυμμένος, ἂς μὴ με σκοτώσῃ νομίζων με Τοῦρκον, διότι εἶμαι κόρη τοῦ Μαυροβουνίου».

»Ἀλλὰ φθάνουσα εἰς τὸ σύνορον, εἶδεν ὅτι ἡ ἄπιστος μουσουλμάνα εἶχε φέρει μαζύ της τὸν ἀνάδοχόν της, ὁ ὁποῖος καθήμενος ἐπὶ μεγάλου ἵππου μαύρου ὥρμησε μανιώδης κατὰ τῆς χριστιανῆς νεάνιδος.

»Αὐτὴ τὸν περιμένει ἀφόβως· μὲ καλῶς διευθυνόμενον βόλι τὸν κτυπᾷ εἰς τὴν καρδίαν καὶ ἔπειτα τοῦ κόπτει τὴν κεφαλήν· προφθάνει ἔπειτα φεύγουσαν τὴν μουσουλμάναν, καὶ τὴν φέρει δεμένην εἰς τὴν Τσούζην, ὅπου τὴν ἔκαμε δούλην της, διὰ νὰ τραγῳδῇ ναναρίσματα εἰς τὴν κοιτίδα τῶν ὀρφανῶν τοῦ Στανίκα. Ἀφ' οὗ ἐκράτησεν οὕτω ἔτη τινὰ τὴν μουσουλμάναν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν της, τὴν ἀπέστειλεν ἐλευθέραν εἰς τοὺς ἰδικούς της.»

Τὰ ᾄσματα τῶν Σλαύων εἶναι πλήρη ἐπεισοδίων, ἐν οἷς ἡ ἀνδρία τῆς γυναικὸς φθάνει εἰς μέγα ὕψος· δὲν εἶναι πόλεμος ὅπου νέα τις ἡρωῒς δὲν ἐμφανίζεται καὶ δὲν φέρει τὴν δάφνην της εἰς τὸν στέφανον τῆς ἀθανασίας.

Σήμερον δέ, ὅτε συμμετέχει τοῦ ἡγεμονικοῦ θρόνου τοῦ Μαυροβουνίου γυνὴ πρόθυμος νὰ ὑποστῇ πᾶσαν θυσίαν ὑπὲρ τῆς πατρίδος της, γυνὴ ἧς ἡ εὐτολμία, εὐκαιρίας δοθείσης, θὰ ἐνεθύμιζε τὸ θάρρος τῆς αἰχμαλώτου τοῦ Μαριεμβούργου, ἣν ὁ Μέγας Πέτρος ἔμελλε νὰ ὑψώσῃ μέχρι τοῦ θρόνου, ἠδυνήθημεν ἄνευ κόπου, ἐνώπιον τοιούτου παραδείγματος, νὰ πληρώσωμεν εἰς τὰς Μαυροβουνίας τὸν ὀφειλόμενον αὐταῖς φόρον ἐπαίνου. Ἀλλὰ πρὶν τελειώσωμεν τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἂς ἀναμνήσωμεν πάλιν τὸ ἐνεργὸν μέρος ὅπερ αὗται αἱ γυναῖκες δὲν ἔπαυσαν τοῦ νὰ λαμβάνωσιν εἰς ὅλους τοὺς ἀγῶνας τοῦ Μαυροβουνίου κατὰ τῶν Τούρκων, μέρος τὸ ὁποῖον θ' ἀναλαμβάνωσιν ὁσάκις οἱ πολεμισταὶ τοῦ Μαυροβουνίου θὰ πετάξωσι πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν συνόρων των. Καὶ δὴ εἰς τὰς γυναῖκας, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν ἐχθροπραξιῶν, ἀνατίθεται τὸ καθῆκον τοῦ νὰ φέρωσι πᾶσαν ἡμέραν εἰς τὰ στρατεύματα, πολλάκις δὲ εἰς ἱκανὰς ἀποστάσεις, τὰς τροφὰς καὶ τὰ πολεμοφόδια, νὰ τὰ μεταφέρωσι καὶ νὰ περιποιῶνται τοὺς τραυματίας, καὶ ἐν ἑνὶ λόγῳ, νὰ ἐξακολουθῶσι δεύτερον στρατὸν βοηθητικόν, ἐπιτρέποντα νὰ χρησιμοποιηθῶσιν ὅλαι αἱ δυνάμεις τῆς πατρίδος. Ποσάκις δὲν ἐφάνησαν προχωροῦσαι ἀτρομήτως ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης καὶ ἐκτεθειμέναι εἰς τὰς προσβολὰς τοῦ πυρός, πράγματι δεικνύουσαι οὕτω, μετὰ παρέλευσιν πολλῶν αἰώνων, τὴν διαγωγὴν τῶν τολμηρῶν ἐκείνων Γερμανίδων, περὶ ὧν ὁ Τάκιτος ἔγραφε· «Μνημονεύουσιν ὅτι, στρατεύματά τινα, ἐκκλίνοντά ποτε καὶ τρεπόμενα, γυναῖκες ἐπανήγαγον, ἐγκείμεναι τῇ δεήσει, καὶ δεικνύουσαι τὰ ἑαυτῶν στήθη, καὶ τὴν ἐπικειμένην αἰχμαλωσίαν ἐξεικονίζουσαι».

**

Κατὰ τὴν ΙΕ' ἑκατονταετηρίδα τὸ ῥακίον ἦτο ἁπλῶς ἐν χρήσει ὡς φάρμακον, διὸ καὶ ἐπωλεῖτο μόνον ἐν τοῖς φαρμακείοις· πρὸ τῆς λήξεως δὲ τῆς ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδος τὸ μετεχειρίζοντο κοινῶς ὡς ποτόν.

Digitized by Google

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΙΚΟΥ ΑΕΡΟΣ ΥΠΟ ΥΓΙΕΙΝΗΝ ΕΠΟΨΙΝ

Ὑπὸ ὑγιεινὴν ἔποψιν θεωρούμενος, ὁ ἀτμοσφαιρικὸς ἀὴρ εἶναι τὸ πρώτιστον στοιχεῖον τῆς ὑγείας, ἢ ἀκριβέστερον, τῆς ζωῆς. Καὶ ὅμως ὁ ἄνθρωπος δεικνύει πρὸς τὸ οὐσιωδέστατον τοῦτο τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ στοιχεῖον παράδοξον ἀδιαφορίαν, ἣν μόνη ἡ ἄγνοια δύναται νὰ δικαιολογήσῃ. Ἀληθῶς αἱ ζωτικαὶ ἰδιότητες τοῦ ἀέρος εἰσὶν ἄγνωστοι τοῖς πολλοῖς. Πολλοὺς ἐγνωρίσαμεν ἀνθρώπους ἐκ τῶν οὐχὶ ἀμοίρων παιδείας, οἵτινες ἐνῷ μεγάλως καὶ μέχρις ὑπερβολῆς φροντίζουσι περὶ τῆς ὑγείας αὐτῶν προκειμένου περὶ τῶν φαγητῶν καὶ τῶν ποτῶν καὶ τῶν ἀτμοσφαιρικῶν μεταβολῶν, οὐδόλως προσέχουσιν εἰς τὸν παρ' αὐτῶν ἀναπνεόμενον ἀέρα· ἀπ' ἐναντίας μάλιστα χάριν ματαίας προφυλάξεως καταδικάζουσιν ἑαυτοὺς ν' ἀναπνέωσιν ἀέρα ἀνεπαρκῆ καὶ μεμολυσμένον. Οἱ τοιοῦτοι ἀγνοοῦσιν ὅτι ὁ καθαρὸς καὶ ἐπαρκὴς ἀὴρ εἶναι τὸ κυριώτατον τῆς ζωῆς στοιχεῖον, ἡ οὐσιωδεστάτη τροφή, καὶ ὅτι ὁ μὴ καθαρὸς ἀήρ, ὃν κατάκλειστοι ἀναπνέουσιν, εἶναι τὸ δεινότατον δηλητήριον, ὁ μέγιστος τῆς ὑγείας αὐτῶν πολέμιος. Στοιχειώδεις τινὲς περὶ τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος γνώσεις καὶ περὶ τῆς ἐπιρροῆς αὐτοῦ εἰς τὴν ὕπαρξιν τοῦ ἀνθρώπου, θὰ καταστήσωσι σαφεστάτην τὴν σπουδαιότητα αὐτοῦ, ὡς στοιχείου τῆς ὑγείας.

Ὁ ἀτμοσφαιρικὸς ἀὴρ συνίσταται περίπου ἐξ $\frac{79}{100}$ ἀζώτου καὶ $\frac{21}{100}$ ὀξυγόνου εἰς βάρος ἢ $\frac{80}{100}$ ἀζώτου καὶ $\frac{20}{100}$ ὀξυγόνου εἰς ὄγκον, ὅ ἐστι ἐκ $\frac{4}{5}$ ἀζώτου καὶ $\frac{1}{8}$ ὀξυγόνου. Παρὰ τὰ δύο ταῦτα στοιχεῖα, περιέχει καὶ σμικρίστην ποσότητα ἀνθρακικοῦ ὀξέος (μεταβαλλομένην ἄλλως κατὰ τὰς ὥρας τοῦ ἔτους, τοὺς τόπους καὶ τὴν ὥραν τοῦ ἡμερονυκτίου), ὑδρογόνον, ὑδατώδη ἀτμόν, ἠλεκτρισμόν, θερμαντικόν, φῶς, ἐνίοτε δὲ καὶ οὐσίας ξένας ὅλως πρὸς τὴν σύνθεσιν αὐτοῦ. Σημειωτέον δέ, ὅτι τὸ διὰ μόνης τῆς ὀσμῆς παρατηρούμενον συχνάκις ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ ἀέριον, τὸ ἕνεκα τούτου καλούμενον *ὀζόνιον*, δὲν φαίνεται ὃν ἀέριον ἴδιον, ἀλλὰ εἰδική τις κατάστασις τοῦ ὀξυγόνου ἠλεκτρισμένου. Τὸ βάρος τοῦ ἀέρος, συγκρινόμενον πρὸς τὸ βάρος τοῦ ὕδατος, εἶναι ὡς 1 πρὸς 770, ἤγουν ὁ ἀὴρ εἶναι 770 φορὰς ἐλαφρότερος τοῦ ὕδατος. Τὸ ῥευστόν, ἀερῶδες, ἀόρατον, διαφανές, ἄνοσμον, ἄγευστον, βαρύ, πιεστὸν καὶ ἐλαστικὸν τοῦτο σῶμα, σχηματίζει περὶ τὴν γῆν περίβλημα, οὗ δὲν προσδιωρίσθη εἰσέτι ἀκριβῶς τὸ ὕψος· κατὰ τοὺς μὲν τὸ περίβλημα τοῦτο ἔχει πάχος 60, κατὰ τοὺς δὲ 350 χιλιομέτρων. Βέβαιον ὅμως εἶναι, ὅτι εἰς ὕψος ὀκτὼ χιλιομέτρων ὁ ἀὴρ ἀραιοῦται τόσον, ὥστε δὲν ἐπαρκεῖ πλέον εἰς τὴν ἀναπνοὴν τοῦ ἀνθρώπου.

Δύο εἰσὶ τὰ κυριώτατα τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος στοιχεῖα, τὸ *ὀξυγόνον* καὶ τὸ *ἄζωτον*. Τὸ ὀξυγόνον ὅμως εἶναι τὸ οὐσιωδέστατον εἰς τὴν ζωὴν ἡμῶν στοιχεῖον, διότι αὐτὸ εἶναι τὸ ἀναπνεόμενον μέρος τοῦ ἀέρος, καὶ διὰ τοῦτο ὁ περιώνυμος χημικὸς Lavoisier ἀπεκάλει αὐτὸ *ἀέρα κατ' ἐξοχὴν ἀναπνεύσιμον* καὶ *ζωτικὸν ἀέρα*. Τὸ ὀξυγόνον εἶναι τὸ κύριον στοιχεῖον τοῦ φαινομένου τῆς καύσεως. Τὸ δὲ ἄζωτον μόνον δὲν εἶναι προσφυὲς εἰς ἀναπνοήν, ἀλλ' ἡ ἀνάμιξις αὐτοῦ μετὰ τοῦ ὀξυγόνου χρησιμεύει ὡς πρὸς τὸ φαινόμενον τῆς ἀναπνοῆς ὅπως ἀποτρέπῃ τὴν ἐπὶ τοῦ λάρυγγος, τῶν βρόγχων καὶ τῶν πνευμόνων λίαν ἐρεθιστικὴν ἐνέργειαν τοῦ ὀξυγόνου μόνου. Πλὴν ὅτε αὐξήσει ἡ ποσότης τοῦ ἀζώτου ἐν τῇ συστάσει τοῦ ἀέρος καὶ δὲν ὑπάρχει πλέον ἡ ἀναγκαία πρὸς τὸ ὀξυγόνον ἀναλογία (ὡς συμβαίνει λόγου χάριν ἐν τοῖς ἀποπάτοις), τότε ἀποσβέννυνται τὰ καιόμενα σώματα, ἐπέρχεται δὲ ἡ ἀσφυξία εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ εἰς τὰ ζῶα.

Καίτοι μὴ δυνάμενοι νὰ ἐκθέσωμεν ἐνταῦθα λεπτομερῶς τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν λειτουργίαν τῆς ἀναπνοῆς, ἀνάγκη νὰ σημειώσωμεν ὅτι ὁ ἀτμοσφαιρικὸς ἀήρ, ἀναπνεόμενος, εὑρίσκεται εἰς συνεχῆ συνάφειαν πρὸς τὸ αἷμα, ἐπενεργῶν ἐπ' αὐτοῦ μεταβολάς τινας, χρησίμους εἰς τὴν διατήρησιν τῆς ζωῆς. Ἐνταυτῷ δὲ μεταβάλλεται καὶ αὐτὸς ὁ ἀὴρ διὰ τῆς ἀναπνοῆς· διότι ὁ ἀναπνέων εἰσπνέει ὀξυγόνον καὶ ἐκπνέει ἀνθρακικὸν ὀξύ, ἑπομένως ὁ ἐκπνεόμενος ἀὴρ περιέχει μὲν τὴν αὐτὴν σχεδὸν ποσότητα ἀζώτου, ἔχει ὅμως ὀλιγώτερον ὀξυγόνον καὶ περισσότερον ἀνθρακικὸν ὀξὺ καὶ ὑδρογόνον, ἢ ὁ εἰσπνεόμενος ἀήρ. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ ἀτμοσφαιρικὸς ἀὴρ μεταβάλλεται διὰ τῆς ἀναπνοῆς, πρέπει, πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ αὐτῆς, νὰ ἀνανεοῦται ἀκαταπαύστως· ἄλλως, ἀναπνεομένου τοῦ αὐτοῦ ἀέρος πολλάκις κατὰ συνέχειαν, ἐλαττοῦται ὁλονὲν τὸ ὀξυγόνον αὐτοῦ, καὶ αὐξάνει τὸ ἀνθρακικὸν ὀξύ· ἀλλ' ὅσον ἐλαττοῦται τὸ πρῶτον καὶ αὐξάνει τὸ δεύτερον, τόσον ὀλιγώτερον ὀξυγόνον ἀπομυζᾶται ὑπὸ τοῦ αἵματος, καὶ τόσον ὀλιγώτερον ἀνθρακικὸν ὀξὺ ἀποχωρίζεται ἀπ' αὐτοῦ. Ἐκ τούτου ἡ ἀναπνοὴ καθίσταται ἀνεπαρκὴς ὅλως, καὶ μετά τινα χρόνον ἐπιφέρει συμπτώματα ἀσφυξίας καὶ ἐπὶ τέλους τὸν δι' αὐτῆς θάνατον.

Ἐκ τῶν στοιχειωδεστάτων τούτων γνώσεων κατάδηλον γίνεται, ὅτι ὁ θάνατος καὶ ἡ σιγὴ ἤθελον ἐπικρατεῖ ἐπὶ τοῦ πλανήτου ἡμῶν ἄνευ τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος. Ἀληθῶς ἡ ἀτμόσφαιρα εἶναι τὸ κυριώτατον τῆς γῆς στοιχεῖον, διότι ἐν αὐτῇ κυκλοφορεῖ οὕτως εἰπεῖν ἡ ζωὴ καὶ δι' αὐτῆς ζῶσιν ὅλα τὰ ἐπ' αὐτῆς ζῶα καὶ φυτά. Διὰ ταῦτα ζῆν καὶ ἀναπνέειν εἰσὶ συνώνυμα ἐν πάσαις ταῖς γλώσσαις. Ἐπίσης φανερὸν εἶναι, ὅτι ἐὰν ὁ ανα-

Digitized by Google

πνεόμενος ἀὴρ μὴ ἦναι κατά τε τὰ συστατικὰ αὐτοῦ μέρη καὶ τὴν καθαρότητα οἷον ἀπαιτεῖ ὁ τοῦ ἀνθρώπου ὀργανισμὸς, ἡ ὑγεία καὶ αὐτὴ ἡ ζωὴ αὐτοῦ δὲν δύνανται νὰ διατηρηθῶσι. Διότι τὸ αἷμα ζῇ, οὕτως εἰπεῖν, διὰ τοῦ ἀέρος. Καὶ τῷ ὄντι αἱ παραφθοραὶ τοῦ ἀέρος ὑπὸ ἀερίων ἄλλων ἢ τὰ ἀναλογοῦντα εἰς τὴν σύνθεσιν αὐτοῦ, ὑπὸ μιασμάτων, ὑπὸ ἀναθυμιάσεων, ὑπὸ μεταλλικῶν κόνεων, ὑπὸ ζωϋφίων καὶ φυτιδίων μικροσκοπικῶν, εἰσὶ τὰ αἴτια τῶν πλείστων ἀσθενειῶν τῶν κατατρυχουσῶν τὴν ἀνθρωπότητα.

Ἐν τοῖς κατῳκημένοις, ἰδίως δὲ ἐν τοῖς κεκλεισμένοις μέρεσιν, ἔνθα διαμένουσι πολλὰ ἄτομα, ἡ ἀναπνοὴ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ζώων, αἱ ἑστίαι τοῦ πυρὸς καὶ τὰ φῶτα, ἡ διὰ τοῦ δέρματος καὶ διὰ τῶν πνευμόνων διαφόρησις, καὶ αἱ δι' αὐτῆς ἀποπεμπόμεναι ζωϊκαὶ ὗλαι, εἰσὶ τὰ αἴτια τῆς διαφθορᾶς καὶ τοῦ μολυσμοῦ τοῦ ἀέρος. Καὶ ἡ μὲν ἀναπνοὴ καὶ τὸ πῦρ ἀφαιροῦσιν ἀπὸ τοῦ ἀέρος ὀξυγόνον καὶ αὐξάνουσιν ἐν αὐτῷ τὴν ποσότητα τοῦ ἀπροσφυοῦς εἰς τὴν ζωὴν ἢ μᾶλλον δηλητηριώδους ἀνθρακικοῦ ὀξέος, ἡ δὲ διαφόρησις παράγει ὀργανικὰ μιάσματα. Ἀπεδείχθη, ὅτι ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς ἀναπνοῆς ἐν μιᾷ ὥρᾳ καταναλίσκει 21 λίτρας ὀξυγόνου, ἀποπέμπει δὲ ἐν τῷ αὐτῷ χρονικῷ διαστήματι 19 περίπου λίτρας ἀνθρακικοῦ ὀξέος. Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν διὰ τοῦ πυρὸς εἰς τὸν ἀέρα ἐπιγινομένην μεταβολὴν, ἐβεβαιώθη δι' ἀσφαλεστάτων πειραμάτων, ὅτι φλὸξ λυχνίας καιούσης δι' ἐλαίου παράγει ἐν μιᾷ ὥρᾳ 15 λίτρας ἀνθρακικοῦ ὀξέος, φλὸξ δὲ καίουσα διὰ τοῦ γάζ (τοῦ ἐκ τῶν γαιανθράκων ἀερίου) παράγει ἐν τῷ αὐτῷ χρονικῷ διαστήματι 128 λίτρας ἀνθρακικοῦ ὀξέος. Ἡ ἀποτέφρωσις δὲ καυσίμου ὕλης ἑνὸς χιλιογράμμου ἀπαιτεῖ κατὰ τὰ διάφορα εἴδη αὐτῆς τὰς ἑξῆς ποσότητας εἰς κυβικὰ μέτρα καθαροῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος, ἤτοι 1 χιλιόγραμμον ξύλου λίαν ξηροῦ ἀπαιτεῖ 6 $\frac{75}{100}$ Κ. Μ. ἀέρος, 1 χιλιόγραμμ. ξύλου συνήθους 5 $\frac{46}{100}$ Κ. Μ., 1 χιλιόγραμμ. ξυλανθράκων 16 $\frac{4}{100}$ Κ. Μ., 1 χιλιόγραμμ. γαιανθράκων 18 Κ. Μ. κτλ. Ἐκ τῶν ἀναλογιῶν τούτων εὐκόλως κατανοεῖται ἡ πρὸς φωτισμὸν καὶ θέρμανσιν μεγάλη κατανάλωσις ὀξυγόνου καὶ μεγάλη ἐπίσης παραγωγὴ ἀνθρακικοῦ ὀξέος. Ὁ Péclet καὶ ὁ Dumas παρετήρησαν προσέτι, ὅτι πολλάκις ὁ ἀὴρ ὁ ἀφαιρεθεὶς παρὰ τῶν ἀεροφόρων ἐκ τῶν αἰθουσῶν τῶν παραδόσεων καὶ τῶν θεάτρων, καὶ ἐν γένει ἐκ τῶν κεκλεισμένων μερῶν ἔνθα συνῆλθον πολλοὶ, εἶναι λίαν δυσώδης. Τοῦτο εὐχερῶς δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν διὰ τῆς ἰδίας πείρας εἰς πολλὰς περιστάσεις, εἰς τὰ θέατρα, εἰς τὰ καφφενεῖα, εἰς τὰ ἐργοστάσια, εἰς τὰς συνελεύσεις, ἐνίοτε δὲ καὶ εἰς τὰς αἰθούσας τῶν συναναστροφῶν καὶ τῶν χορῶν, ἔνθα ἡ ἄλλως οὐχὶ ὠφέλιμος εὐωδία τῶν ἀνθέων καὶ τῶν ἀρωμάτων δὲν καλύπτει πάντοτε τὴν ζωϊκὴν ὀσμήν. Ἡ δυσωδία αὕτη προκύπτει ἐκ τῆς διὰ τῆς διαφορήσεως μιασματικῆς τοῦ ἀέρος διαφθορᾶς, ἀνεξαρτήτως τοῦ κακοῦ τῆς ἐλαττώσεως τοῦ ὀξυγόνου καὶ τῆς αὐξήσεως τῆς ποσότητος τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος. Εἰς τὰ ὀργανικὰ ταῦτα μιάσματα ἀποδίδονται αἱ ἀσθένειαι αἱ προκαλούμεναι ἐκ τῆς συσσωρεύσεως πολλῶν ἀτόμων ἐν ὡρισμένῳ μέρει, οἷον ἐν ταῖς φυλακαῖς, τοῖς ἐν ἐκστρατείᾳ μεγάλοις στρατοῖς, ἐν ταῖς πολιορκουμέναις πόλεσι κτλ. Ὁ ἐπὶ τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου ἐκραγεὶς ἐν Ἀθήναις φοβερὸς λιμὸς ἦτο ἓν εἶδος τύφου, ὃν προὐκάλεσεν ἡ ἐντὸς τῶν τειχῶν συσσώρευσις τῶν κατοίκων τῶν δήμων τῆς Ἀττικῆς. Οἱ παθολόγοι, ἰδίως δὲ οἱ Ἄγγλοι καὶ οἱ Γάλλοι ἰατροὶ, ἐν οἷς καὶ ὁ διακεκριμένος τῆς ἰατρικῆς σχολῆς τῶν Παρισίων καθηγητὴς καὶ ἡμέτερος συμπολίτης Δαμασκηνὸς, ἀπέδειξαν, ὅτι ἡ ἀναπνοὴ ἀέρος μὴ καθαροῦ εἶναι συχνὴ αἰτία φθίσεως (Damaschino, Etiologie de la tulerculose. Paris, 1872). Ἡ ἐπιστήμη ἐβεβαίωσεν, ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιστάσει, ἡ κυρία αἰτία τῆς νόσου δὲν εἶναι ἡ αὔξησις τῆς ποσότητος τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος ἐν τῷ ἀέρι, ἀλλ' ἡ διὰ τῆς δερμικῆς καὶ πνευμονικῆς διαφορήσεως ἀνάπτυξις ἐν αὐτῷ μιασμάτων. Πλὴν ὁπωσδήποτε ἡ αὔξησις τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος οὐσιωδῶς ἐπιτείνει τὴν ἐκ τῶν μιασμάτων τούτων βλάβην.

Εἰς τὸν καθαρὸν ἀέρα κυρίως καὶ κατὰ δεύτερον λόγον εἰς τὴν ἄσκησιν, πρέπει ν' ἀποδώσωμεν τὴν ἐν γένει ὑπεροχὴν τῶν ἀγροτῶν ἐπὶ τῶν κατοίκων τῶν πόλεων, ὅσον ἀφορᾷ τὴν εὐρωστίαν. Εἴς τινας μεγαλοπόλεις τῆς Εὐρώπης ἰδίως δὲ τῆς Ἀγγλίας, ὑπάρχουσι συνοικίαι, αἵτινες εἰσὶν ἑστίαι μιασμάτων, ἐλλείψει τοῦ ἀναγκαίου ἀέρος. «Ἡ ἀόρατος αὕτη δύναμις, ὁ »ἀὴρ», λέγει Ἄγγλος συγγραφεὺς, «καταστρέ»φει ἀπαρατήρητος διὰ τῆς ἀποκρύφου χημικῆς »αὐτοῦ ἐνεργείας τὰς βάσεις τῆς ὑπάρξεώς μας, »διότι τὰ μιάσματα καὶ παντοειδεῖς ἐπικίνδυνοι »ἀναθυμιάσεις δι' αὐτοῦ εὐκόλως ὑπεισέρχονται »εἰς αὐτὰ τὰ βάθη τοῦ ὀργανισμοῦ ἡμῶν. Διὰ »τοῦτο πᾶς ἄνθρωπος, ὅςις διέρχεται τὴν ὕπαρξίν »του χωρὶς νὰ διαμένῃ μέρος τῆς ἡμέρας εἰς »τὸν καθαρὸν ἀέρα, ἁμαρτάνει πρὸς τὴν φύσιν. »Ἀληθῶς τὸ ὕπαιθρον εἶναι ὁ ναὸς τῆς φύσεως, »καὶ ἡ φύσις τιμωρεῖ τοὺς μὴ λατρεύοντας αὐ»τήν.» (Eléments de science sociale, par un Docteur en Médecine, μετάφρ. γαλλικὴ ἐκ της 7ης ἐκδόσεως). Ἀλλὰ πρὸ πάντων παρ' ἡμῖν ἐπικρατοῦσι σφαλεραὶ ἰδέαι ὡς πρὸς τὸν ἀέρα τὸν ἀναπνεόμενον ὑπὸ τῶν ἀσθενῶν καὶ τῶν ἀναῤῥωνυόντων. Ἀγνοοῦντες τὴν ὑγιεινὴν καὶ τὴν θεραπευτικὴν ἰδιότητα τοῦ καθαροῦ ἀέρος, οἱ πλεῖστοι κρατοῦσι κατακλείστους τοὺς ἀσθε-

Digitized by Google

νεῖς καὶ τοὺς ἀναῤῥωνύοντας ἵνα προφυλάττωσι δῆθεν αὐτοὺς ἀπὸ πάσης βλαβερᾶς ἀτμοσφαιρικῆς ἐπηρείας. Αἱ δῆθεν προφυλάξεις αὗται εἰσὶν ὁ μέγιστος τῶν ἀσθενῶν καὶ τῶν ἀναῤῥωνυόντων πολέμιος. Πρώτιστος κανὼν, ὃν πρέπει νὰ τηρῶμεν ἐν τῷ δωματίῳ τῶν ἀσθενῶν ἢ ἐν ταῖς αἰθούσαις τῶν νοσοκομείων, κανὼν οὗ ἄνευ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι πάντες οἱ λοιποὶ καθίστανται περιττοὶ, εἶναι οὗτος, νὰ κατορθώσωμεν ὅπως ἄνευ ψύξεως τοῦ ἀσθενοῦς ἀναπνέῃ οὗτος ἀέρα τόσῳ καθαρὸν ὅσον καθαρὸς εἶναι ὁ ἐκτὸς τοῦ δωματίου ἀήρ. Πάντες οἱ περὶ τὴν νοσηλείαν τῶν ἀσθενῶν ἀσχοληθέντες διδάσκουσι τὴν συνεχῶς παρ' ἡμῖν παραγνωριζομένην ἀλήθειαν ταύτην. Ἡ ὀνομαστὴ φιλάνθρωπος Κυρία Nightigale, ἐν τῷ περὶ νοσηλείας ἀῤῥώστων πονήματι αὐτῆς (Notes an nursing, κτλ.) ἀναγράφει τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἐν κεφαλίδι, συνεχῶς δὲ καὶ ὑφ' ὅλας τὰς μορφὰς πραγματεύεται καὶ ἐπανέρχεται εἰς τοῦτο. Μεθ' ὅσα ἐξεθέσαμεν ἀνωτέρω περιττὸν ὅλως ν' ἀναπτύξωμεν τὸ ἀπολύτως ὀρθὸν τῶν παρατηρήσεων τούτων τῆς ἐπιστημονικῆς νοσηλείας. Ἀληθῶς, ὅτε ἀὴρ ἀνεπαρκὴς καὶ μεμολυσμένος καταβάλλει ταχέως τοὺς ὑγιεῖς, πολλῷ μᾶλλον προώρισται νὰ καταβάλλῃ τοὺς ἀσθενεῖς ὁ πνιγηρὸς καὶ μεμολυσμένος ἀὴρ τῶν δωματίων αὐτῶν, καθιστάμενος συχνάκις πρόσκομμα ἀνυπέρβλητον εἰς τὴν θεραπείαν καὶ εἰς τὴν ἀνάῤῥωσιν αὐτῶν. Γινώσκομεν πλείστους ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν, οἵτινες ἐδιδάχθησαν τὸ σφαλερὸν τῶν τοιούτων ἰδεῶν των, διὰ τῆς ἀπωλείας τῆς ζωῆς αὐτῶν ἢ τῆς ζωῆς φιλτάτων αὐτοῖς. Συνιστῶμεν ἐπὶ τούτοις τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἐπὶ τοῦ προκειμένου λίαν πρακτικῶν παραγγελιῶν τοῦ Δ^{ος} Νικολάου Μακκᾶ (*Περὶ νοσηλείας ἀῤῥώστων, κτλ.*)

Παραλείποντες τὴν ἐκ διαφόρων αἰτίων προκύπτουσαν ἐνίοτε εἰδικῶς μιασματικὴν τοῦ ἀέρος κατάστασιν, ἥτις γεννᾷ ποικίλας νόσους, συμπεραίνομεν ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω, ὅτι ἡ ἐκ τῆς φυσικῆς, ἐκ τῆς χημείας καὶ ἐκ τῆς φυσιολογίας θεωρία καὶ ἡ καθημερινὴ πεῖρα διδάσκουσιν, ὅτι ἡ συνεχὴς ἀνανέωσις τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος εἶναι ὅρος ἀπαραίτητος τῆς διατηρήσεως τῆς ὑγείας τοῦ μὴ νοσοῦντος ἀνθρώπου, τῆς θεραπείας δὲ καὶ ἀναῤῥώσεως τοῦ πάσχοντος καὶ τοῦ ἀναῤῥωνύοντος.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Κ. ΤΥΠΑΛΔΟΣ.

ΤΙ ΕΣΤΙ ΠΑΤΡΙΣ

Ἡ *πατρὶς*, δὲν εἶναι, ὦ Ἑλλήνων παῖδες, ἡ πεδιὰς ἢ ὁ λόφος σας, ὁ σταυρὸς τῆς ἐκκλησίας τοῦ χωρίου σας, ἢ ὁ καπνὸς τῶν ἑστιῶν ὑμῶν ὁ ἀναβαίνων εἰς τὸν ἀέρα, οὐδὲ ἡ κορυφὴ τῶν δένδρων ὑμῶν, οὐδὲ ἡ μονότονος τῶν ποιμένων σας ᾠδή. Ἡ *πατρὶς* εἶναι ἡ Θεσσαλία διὰ τὸν Ἀκαρνᾶνα, ἡ Κύπρος, ἡ Κρήτη διὰ τὸν Ἀθηναῖον, ὁ Ὄλυμπος, ὁ Πίνδος, ὁ Ἄθως διὰ τὸν ὀρεινὸν Ἀρκάδα, καὶ τὸν ἀγέρωχον τοῦ Ταϋγέτου ὀρεσείβιον. Ἡ *πατρὶς* εἶναι ἅπασα ἡ Ἑλλὰς ἀπὸ τοῦ Αἵμου μέχρι τοῦ Μαλέα, ἀπὸ τοῦ Ἰονίου μέχρι τοῦ Φοινικίου πελάγους. Ἡ *πατρὶς* εἶναι ὅσον τῆς ὡραίας γῆς μέρος λαλεῖ τὴν γλῶσσαν, τὴν ἁρμονικὴν Ἑλληνικὴν μας γλῶσσαν, εἶναι ὅ,τι κινεῖ τοὺς παλμοὺς τοῦ στήθους ἡμῶν, εἶναι ἡ ἑνότης τῆς θρησκείας, εἶναι ἡ σπονδὴ τοῦ αἵματος ἣν ἐξ ὅλων τῶν ἄκρων τῆς Ἑλληνικῆς γῆς προσέφερον οἱ ἀδελφοὶ, οἱ γονεῖς μας, εἰς τὸν βωμὸν τῆς ἀνορθωθείσης πατρίδος μας. Ἡ *πατρὶς* εἶναι ἡ κοινότης τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀνόματος, εἶναι ὁ γλυκύτατος καὶ ἱερώτατος τῆς ἐλευθερίας δεσμός. Ἡ *πατρὶς* εἶναι τὸ ὡραῖον τοῦ οὐρανοῦ μας κυανοῦν, εἶναι ὁ γλυκὺς ἥλιος ὅστις μᾶς φωτίζει, εἶναι ἡ γαληνιαία θάλασσα ἥτις μᾶς περιβρέχει, εἶναι αἱ εὔφοροι γαῖαι, αἱ ἀπὸ τῆς Θράκης καὶ τοῦ Εὐξείνου μέχρι τοῦ Λιβυκοῦ ἐκτεινόμεναι πελάγους. Ἡ *πατρὶς* εἶναι ὅλοι ἡμῶν οἱ συμπολῖται μεγάλοι καὶ μικροὶ, πλούσιοι καὶ πένητες. Ἡ *πατρὶς* εἶναι τὸ ἔθνος, τὸ ὁποῖον ὀφείλομεν ν' ἀγαπῶμεν, νὰ σεβώμεθα, νὰ δουλεύωμεν καὶ νὰ ὑπερασπιζώμεθα δι' ὅλων τῶν διανοητικῶν μας δυνάμεων, δι' ὅλης τῶν χειρῶν μας τῆς ἰσχύος, δι' ὅλης τῆς ἐνεργείας καὶ δι' ὅλης τῆς ἀγάπης τῆς ψυχῆς ἡμῶν.[1]

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

⁂ Ἐθνικότης ταπεινουμένη, ὁμοιάζει ποταμῷ στειρεύσαντι καὶ ἀποξηρανθέντι. Ἀποκαλύπτει τοὺς κροκοδείλους, οἵτινες ἐν τῇ ἰλύι αὐτοῦ ἐκρύπτοντο βαθύτατα. (Edgar Quinet.)

⁂ «Ἑπτὰ πόλεις ἑλληνικαὶ ἤρησαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ὁμήρου ὑπὲρ αὐτοῦ, ἐνῷ ζῶν καὶ τὰς ἑπτὰ εἶχε διατρέξει ἐπαιτῶν ἄρτον», εἶπεν ὁ Δισραέλης, στιγματίζων τὴν ἀγνωμοσύνην τῶν ἀνθρώπων. Ἑλληνικὴ δὲ καὶ πατροπαράδοτος ἡ ἀρετὴ τῆς μετὰ θάνατον εὐγνωμοσύνης, διαπεραιωθεῖσα μέχρις ἡμῶν ἀλώβητος καὶ διὰ τῶν φιλανθρώπων παραγγελμάτων τοῦ Εὐαγγελίου. «Τὸν γὰρ μὴ ὄντα ἅπαξ εἴωθεν ἐπαινεῖν», εἶπε καὶ ὁ ἐθνικὸς Θουκυδίδης. (Ν. Δραγούμης.)

⁂ Ἡ ἀπάντησις τοῦ ἀρχαίου Σπαρτιάτου πρὸς τὸν υἱόν του, ὅστις παρεπονεῖτο ὅτι τὸ ξίφος του ἦτο βραχὺ, «Μήκυνέ το δι' ἑνὸς βήματος ἐμπρὸς», δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς οἱανδήποτε περίστασιν τοῦ βίου.

⁂ Σταθερὰ ἀπόφασις ἰσοδυναμεῖ πρὸς βαθυτάτην σοφίαν. (Ναπολέων Α'.)

⁂ Ἡ θέλησις εἶνε καὶ δύναμις.

⁂ Τρία τινὰ ὑπῆρξαν σύγχρονα εὐθὺς ἐν τῇ δημιουργίᾳ:—Ὁ ἄνθρωπος, ἡ ἐλευθερία καὶ τὸ φῶς. (Κελτικὸν λόγιον.)

1. Ν. Σαρίπολος.

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.

Digitized by Google

'Αριθ. 46 — Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Δεύτερος — Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδ. φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχ. ἀπὸ 1 Ιαν. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι — Τιμὴ προηγ. φύλλων λ. 80 — Γραφ. τῆς Διευθύνσεως: Ὁδ. Σταδίου, 6. — 14 Νοεμβρίου 1876

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΑΥΡΙΚΙΟΝ ΒΛΩΚ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 7.5.

Αἱ μηχαναί.

Ἀλέξανδρος.—Ἀναγνωρίζω εὐχαρίστως ὅτι ἡ ἐργασία καὶ ἡ οἰκονομία εἰσί, διὰ τὸ ἄτομον, τὰ μέσα τῆς προαγωγῆς· δύνανται νὰ ἐπιφέρωσι τὴν εὐπορίαν, ἐνίοτε δὲ καὶ τὸν πλοῦτον. Ἀλλ' ἡ ἐργασία καὶ ἡ οἰκονομία εἰσὶ χρήσιμα μόνον εἰς τὸ ἄτομον καὶ εἰς τὴν οἰκογένειάν του, ἡ κοινωνία (τὸ σύνολον τῶν ἀτόμων καὶ τῶν οἰκογενειῶν) δὲν ὠφελεῖται ἐξ αὐτῶν. Παραδέχεσθε ὅτι ὑπάρχουν μέσα δι' ὧν δύναταί τις νὰ ἦναι συγχρόνως χρήσιμος εἰς ὅλην τὴν ἀνθρωπίνην κοινωνίαν;

Διδάσκαλος.—Ἐὰν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἦσαν ἐργατικοὶ καὶ οἰκονόμοι, καὶ ὅλοι καθίσταντο σοφοὶ καὶ πλούσιοι, ἐπεθύμουν νὰ ἤξευρον ποῦ θὰ ὑπῆρχον ὀκνηροί, ἄσωτοι καὶ πτωχοί! Ἐὰν ἕκαστος κάμνῃ τὸ καλὸν οὐδεὶς κάμνει τὸ κακόν· ἕκαστος λοιπὸν ἂς προσπαθῇ μόνος περὶ τῆς προόδου του καὶ ὅλος ὁ κόσμος θὰ προοδεύσῃ. Ὅλος ὁ κόσμος, εἶναι ἡ κοινωνία.

Ἐὰν κυρίως ἐπιμένω ἐπὶ τῶν προτερημάτων ἅτινα ἕκαστον ἄτομον πρέπει νὰ ἀποκτήσῃ, δὲν ἀρνοῦμαι ὅτι συμβάντα τινά, γεγονότα καὶ περιστάσεις, ἠδυνήθησαν διὰ μιᾶς νὰ ὠφελήσωσιν ἢ νὰ βλάψωσιν ὁλόκληρον τὴν κοινωνίαν.

Παραδείγματος χάριν, ὁ πόλεμος εἶναι κακὸν ἐξ οὗ ἡ κοινωνία ὁλόκληρος ὑποφέρει συγχρόνως· ἡ ἐφεύρεσις τοῦ ἀτμοῦ, τοὐναντίον, εἶναι εὐεργέτημα, πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ ὁποίου οὐδέποτε θὰ ἰσοσταθμισθῇ ἡ ἀνθρωπίνη εὐγνωμοσύνη. Πᾶσα μηχανὴ εἶναι ἓν τῶν αἰτίων τῆς κοινωνικῆς προόδου.

Φίλιππος.—Πῶς τοῦτο;

Διδάσκαλος.— Νὰ σᾶς τὸ ἐξηγήσω δι' ἑνὸς παραδείγματος. Ἄλλοτε, (παρῆλθον πολλοὶ αἰῶνες ἔκτοτε), ἐκοπάνιζον τοὺς κόκκους τῶν δημητριακῶν καρπῶν ἐντὸς ἰγδίου καὶ τοὺς ἐκοσκίνιζον ἀκολούθως, καὶ οὕτω κατεσκεύαζον τὸ ἄλευρον.

Πέτρος.—Τοῦτο θὰ ἀπῄτει πολὺν χρόνον καὶ κόπον.

Διδάσκαλος.—Ἐν ἑκάστῃ οἰκογενείᾳ, βεβαίως, ἓν ἄτομον ἔπρεπε τοὐλάχιστον ὥρας τινὰς καθ' ἑκάστην νὰ κοπανίζῃ σῖτον. Ἐνῷ σήμερον τί κάμνομεν;

Ἰωάννης.—Φέρει τις τὸν σῖτον εἰς τὸν μύλον.

Διδάσκαλος.—Καὶ πολλάκις εἷς μόνον μυλωνᾶς ἀρκεῖ νὰ ἀλέθῃ ὅλα τὰ σιτηρὰ τοῦ χωρίου.

Γέρω-Πέτρος.—Ὑπάρχουσι μηχαναὶ αἱ ὁποῖαι κάμνουν ἐργασίαν ἑκατὸν ἐργατῶν· λέγουν μάλιστα ὅτι ὑπάρχουν μηχαναὶ ἐκτελοῦσαι ἐργασίαν πεντακοσίων καὶ χιλίων ἀνθρώπων.

Ἀλέξανδρος.—Ἄλλοτε ἐνομίζαμεν ὅτι αἱ μηχαναὶ μᾶς ἀφῄρουν τὴν ἐργασίαν, ἀλλὰ τώρα ἡ πεῖρα ἀπέδειξεν ὅτι ὄχι μόνον δὲν βλάπτουν τοὺς ἐργάτας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὠφελοῦν.

Καλοτύχης.—Πῶς ἐξηγεῖται τοῦτο;

Ἀλέξανδρος.—Αἱ μηχαναὶ ὀλιγοστεύουν τὴν τιμὴν τῶν ἐμπορευμάτων· ὥστε ἡ πώλησις αὐξάνει, ἡ κατασκευὴ αὐξάνει, καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν καταγινομένων ἐργατῶν αὐξάνει κατ' ἀνάγκην.

Διδάσκαλος.—Τοῦτο εἶναι φανερόν. Ἄλλοτε διὰ τὴν ἀπόκτησιν ἑνὸς βιβλίου, ἔπρεπε νὰ τὸ ἀντιγράψῃ τις. Καὶ πολλάκις εἰργάζετο τρεῖς μῆνας, καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, τὸ βιβλίον ἐστοίχιζε τριῶν μηνῶν ἐργασίαν· ὑποθέσωμεν 500 δρ. Σήμερον, διὰ τῆς τυπογραφικῆς τέχνης, διὰ 500 δρ. ἔχει τις ἴσως 500 τοιαῦτα βιβλία. Ὀλίγα πρόσωπα ἠδύναντο τότε νὰ ἀγοράσωσιν ἓν βιβλίον τοῦ ὁποίου μόνον ἡ ἀντιγραφὴ ἐστοίχιζεν 500 δρ., ἐνῷ σήμερον ἑκατοστύες χιλιάδων ἀνθρώπων δύνανται νὰ ἀγοράσωσι βιβλίον ἀξίας 1 δραχμῆς. Ἀφοῦ κατωρθώθη ἡ εὐθηνεία τῶν βιβλίων, κατασκευάζουσι πολλά, καὶ ὅστις ἄλλοτε εἶχε δέκα κέκτηται σήμερον χιλιάδας, χάρις εἰς τὴν τυπογραφικὴν τέχνην. Χάρις ἐπίσης εἰς τὴν τυπογραφικὴν τέχνην, ἐκεῖ ὅπου ἄλλοτε ὑπῆρχεν εἷς ἀντιγραφεύς, ὑπάρχουσι σήμερον ἑκατοστύες τυπογραφείων.

Γέρω-Πέτρος.—Ὁ κατασκευάζων 5 μαχαίρας τὴν ἡμέραν καὶ πωλῶν ταύτας 1 δρ. ἑκάστην δὲν κερδίζει τόσον ὅσον ὅταν κατορθώσῃ νὰ κατασκευάζῃ 10 καὶ πωλεῖ 75 λ. ἑκάστην, ἂν καὶ ἐξέπεσε τὴν τιμὴν τῶν μαχαιρῶν εἰς ὄφελος τῶν καταναλωτῶν. Τέλος, ἐάν, διά τινος μηχανῆς, κατεσκεύαζεν ἑκατὸν καὶ τὰς ἐπώλει 25 λ. ἑκάστην, θὰ ἐπλούτει· καὶ δικαίως, διότι κατώρθωσε νὰ ἀγοράζεται ἡ μάχαιρά του καὶ ἀπὸ τὰ πρόσωπα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι

Digitized by Google

εἰς κατάστασιν νὰ δαπανήσωσι περισσότερον τῶν 25 λ. διὰ τὸ χρήσιμον τοῦτο ὄργανον.

Διδάσκαλος.—Καὶ τοῦτο λέγεται: νὰ καταστήσῃ τις προσιτὰς τὰς μαχαίρας εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ἐὰν ἠδύνατό τις νὰ κατασκευάσῃ ὑποδήματα πρὸς 1 δρ. τὸ ζεῦγος, θὰ ἐξηφάνιζε τοῦ προσώπου τῆς γῆς ὅλα τὰ τσαρούχια καὶ τοὺς γυμνόποδας. Καὶ ἐὰν ἦτο δυνατὸν νὰ κατεσκευάζετο ἐπενδύτης ἀνὰ 2 δραχμὰς....

Καλοτύχης.—Ἡ παραγωγὴ χρησίμου τινὸς ἀντικειμένου εἰς μικρὰν τιμήν, καί τοι ἐπιφέρουσα κέρδη, εἶναι ἀληθὴς προσφορὰ ὑπηρεσίας τῇ κοινωνίᾳ. Εἶναι ἀληθὲς εὐεργέτημα.

Διδάσκαλος.—Οὕτως, αἱ μηχαναὶ ἀπαλλάττουσι τοὺς ἀνθρώπους τῶν ἐπιπονωτέρων ἐργασιῶν· πολλαπλασιάζουσι τὰ προϊόντα, καὶ ἐκπίπτουσι τὰς τιμάς, καθιστῶσαι προσιτὰ ταῦτα καὶ εἰς τοὺς μὴ πλουσίους. Κάμνουσι μάλιστα καὶ ἐργασίας ἃς μόνον αὗται δύνανται νὰ πραγματοποιήσωσιν. Ἐνθυμηθῶμεν τὰς ἀτμαμάξας! Καὶ δὲν εἶναι μόνον αἱ μεγάλαι μηχαναὶ αἱ παρέχουσαι ἡμῖν σπουδαιοτάτας ὑπηρεσίας· μικρά τις μηχανή, καὶ ἁπλοῦν τι ἔτι ὄργανον δύνανται νὰ μᾶς εἶναι χρησιμότατα καὶ νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν εὐημερίαν μας.

Ἐν μιᾷ λέξει, κοινωνία τις εἶναι τόσον πλουσιωτέρα ὅσον περισσότερα προϊόντα δύναται νὰ διαθέσῃ· κατὰ συνέπειαν, ὅ,τι συντελεῖ εἰς τὴν αὔξησιν τῶν προϊόντων, αὐξάνει τὴν εὐημερίαν.

Γέρω-Πέτρος.—Ἴσως πολλάκις μία μηχανὴ ἐπιφέρει δυστυχήματα εἴς τινας ἀνθρώπους, ἤτοι εἰς ἐκείνους ὧν τὸ ἔργον ἀναπληροῖ, ἀλλὰ τοῦτο εἶναι πάντοτε στιγμιαῖον.

Διδάσκαλος.—Πρέπει νὰ βοηθῶμεν τοὺς πάσχοντας, ἵνα ἀνακουφίζωμεν τὴν μεταβολὴν ταύτην τῆς θέσεώς των.

Ὁ διαγωνισμός.

Εἷς νέος χωρικός, Λέανδρος Ῥαβδᾶς, ράπτης τὸ ἐπάγγελμα, ἐπανῆλθεν εἰς τὸ χωρίον μετὰ μακρὰν περιοδείαν εἴς τινας μεγαλοπόλεις. Ἐνοικίασεν ἐργαστήριόν τι καὶ ἤρχισε νὰ ἐργάζηται· καίτοι δὲ ἡ ἐργασία του ἦτον καλητέρα τῆς τοῦ Γέρω-Κωστῆ, ἐξέπεσε καὶ τὰς τιμὰς τῆς κατασκευῆς.

Ὁ Γέρω-Κωστῆς μετέβη ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν παραπονούμενος διὰ τὸν διαγωνισμὸν καὶ λέγων ὅτι ὁ Λ. Ῥαβδᾶς ἔρραπτε μὲ τὴν μηχανήν, ὅτι αἱ ῥαφαὶ δὲν ἦσαν στερεαὶ καὶ ἄλλα ὅμοια πράγματα.

Ἀλλὰ δὲν ἐπέτυχεν. Εἶδεν ὁ κόσμος τὴν ῥαπτικὴν μηχανήν. Ὁ Λ. Ῥαβδᾶς τὴν ἔθετε διὰ τοῦ ποδός του εἰς ἐνέργειαν, ἔδειξε τὴν ῥαφήν, ἀπέδειξεν ὅτι ἦτον στερεά, ἂν καὶ κατεσκευάζετο ταχέως.

Εἶπον λοιπὸν πολλὰ περὶ διαγωνισμοῦ, καὶ περὶ τῆς ἐξ αὐτοῦ ὠφελείας, ἢ ζημίας, καὶ ἐπὶ τέλους συνεφώνησαν ὅλοι ὅτι τὸ κακὸν εἶναι ἐλάχιστον ἐν συγκρίσει τοῦ καλοῦ, ὅπερ ἐπιτυγχάνεται διὰ τοῦ διαγωνισμοῦ.

— Ὁ Γέρω-Κωστῆς, ἂς ἀγοράσῃ καὶ ἐκεῖνος μίαν μηχανὴν εἶπέ τις.

— Πρέπει λοιπὸν νὰ πληρώνωμεν πάντοτε ἀκριβὰ τὰ φορέματά μας διὰ νὰ εὐχαριστήσωμεν τὸν Γέρω-Κωστῆν! ἀνέκραξεν ἄλλος τις.

— Ἡ ἀληθὴς πρόοδος εἶναι ἡ εὐθηνεία τοῦ προϊόντος ἄνευ ἐλαττώσεως τῆς τιμῆς τῆς ἐργασίας.

— Ὁ διαγωνισμὸς εἶναι χρήσιμος, ἀπεκρίθη ὁ διδάσκαλος, ὅταν τὸν συνεβουλεύθησαν. Ἐνθυμεῖσθε πόσον ἐστοίχιζε τὸ σάκχαρι ὅταν εἷς μόνον παντοπώλης ὑπῆρχεν ἐν τῷ χωρίῳ;

Φίλιππος.— Δύο δραχμὰς ἡ ὀκά.

Διδάσκαλος.— Καὶ τώρα;

Φίλιππος.— Μίαν δραχμὴν καὶ ἑξήκοντα λεπτά.

Ὁ Συριανὸς πρέπει νὰ ζήσῃ ἀπὸ τὸ ἐμπόριόν του, καὶ διὰ νὰ ζήσῃ ἴσως ἦτον ὑποχρεωμένος νὰ πωλῇ τὸ σάκχαρι δύο δρ. τὴν ὀκάν. Ἔρχεται εἷς ὁμότεχνος ἀρκούμενος εἰς μικρότερον κέρδος, ὁ Συριανὸς ἀναγκάζεται νὰ πράξῃ τὸ αὐτό, ἄλλως χάνει τὴν πελατείαν του. Ἄλλως τε, ἴσως ὁ νεωστὶ ἐλθὼν ἔχει μέσον νὰ φέρῃ τὰ ἐμπορεύματά του μὲ ὀλιγώτερα ἔξοδα.

Καλοτύχης.— Ὁ διαγωνισμὸς ἐκπίπτει τὰς τιμάς, καὶ ὅλος ὁ κόσμος ὠφελεῖται.

Ἀλέξανδρος.— Ὁ ἔμπορος ὅμως χάνει.

Διδάσκαλος.—Τοῦτο δὲν εἶναι βέβαιον. Ἀφ' ὅτου τὸ σάκχαρι πωλεῖται εὐθηνότερον, ἡ ἐξόδευσις ηὔξησε καὶ ἴσως ὁ Συριανὸς κερδίζει τόσον ὅσον καὶ ἄλλοτε.

Γέρω-Πέτρος.— Δὲν πιστεύω νὰ κερδίζῃ ἀπὸ τὸ σάκχαρι τόσον ὅσον ἐκέρδιζε πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ ἀντιπάλου του· ἐκτὸς τούτου τώρα πωλεῖ καὶ σιδηρικά, δικέλλας, σφυρία, μαχαίρας, ὥστε πράγματι κερδίζει περισσότερον ἀπὸ ἄλλοτε.

Διδάσκαλος.— Ἐὰν δὲν ἐπήρχετο διαγωνισμὸς θὰ ἐξηκολούθει ὅπως καὶ ἄλλοτε· ἀλλ' ὁ διαγωνισμὸς φέρει τὴν ἅμιλλαν, καὶ ἡμεῖς ὠφελούμεθα, διότι σήμερον εὑρίσκομεν πλησίον μας τὰ ἐργαλεῖα τὰ ὁποῖα ἄλλοτε ἠναγκαζόμεθα νὰ μεταβαίνωμεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν νὰ ἀγοράσωμεν.

Φίλιππος.— Καὶ ὁ νέος παντοπώλης πωλεῖ βιβλία καὶ ἀναδέχεται καὶ παραγγελίας διὰ τὴν πρωτεύουσαν.

Διδάσκαλος.— Προσπαθοῦμεν πάντοτε νὰ προμηθευώμεθα εἰς μικροτέραν τιμὴν τὰ ἀντικείμενα τῶν ὁποίων ἔχομεν ἀνάγκην· ὁ ἐργοστασιάρχης καὶ ὁ ἔμπορος τὸ γνωρίζουσι, καὶ προσπαθοῦσιν ὅσον δύνανται ἵνα ἡ παραγωγή των εἶναι εὐθηνή. Ὁ πωλῶν εὐθηνότερον προ-

Digitized by Google

σελκύει τοὺς ἀγοραστάς, κερδίζει χρήματα καὶ οὕτως οἱ κόποι του ἀμείβονται, ἐνῷ παρέχει καὶ ὑπηρεσίαν εἰς τὴν κοινωνίαν.

Προσθετέον ὅτι εἶναι δίκαιον νὰ πληρώσῃ τις περισσότερον ὅταν θέλῃ νὰ λάβῃ ἐμπόρευμα καλητέρας ποιότητος· πράγματι ὅμως τοῦτο εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς νὰ ἠγόραζεν εὐθηνότερον, διότι τὸ ἐμπόρευμα θὰ διαρκέσῃ περισσότερον καιρόν.

Α. Βερναρδακης.

Ἕπεται συνέχεια.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΚΗΡΙΟΥ

Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε σελ. 707.

Ἂς προχωρήσωμεν ὀλίγον εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ ἀντικειμένου τούτου. Τί εἶναι ἡ ἐνέργεια αὕτη ἐντὸς ἡμῶν, χωρὶς τῆς ὁποίας δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ὑπάρξωμεν, ἥτις δὲν παύει οὐδ' ἡμέραν οὐδὲ νύκτα, καὶ τὴν ὁποίαν ὁ πάνσοφος δημιουργὸς κατέστησεν ἀνεξάρτητον τῆς ἡμετέρας θελήσεως; Ἂν κρατήσωμεν τὴν ἀναπνοὴν ἡμῶν,—καὶ μέχρι τινὸς ἠμποροῦμεν νὰ τὴν κρατήσωμεν,— ἀποθνήσκομεν. Ὅταν κοιμώμεθα, τὰ ὄργανα τῆς ἀναπνοῆς, καὶ ὅλα τὰ μέρη τοῦ σώματος ὅσα εὑρίσκονται εἰς συνάφειαν μετὰ τῶν ὀργάνων τούτων, δὲν διακόπτουσι τὴν ἐργασίαν των, διότι ἡ ἀναπνοή, ἡ συνάφεια τοῦ ἀέρος μετὰ τῶν πνευμόνων, εἶναι ἀναπόφευκτος εἰς τὴν ὕπαρξιν ἡμῶν. Θέλω νὰ σᾶς εἰπῶ δι' ὀλίγων λέξεων τί εἶναι ἡ ἀναπνοή. Ἡ τροφὴ τὴν ὁποίαν λαμβάνομεν διέρχεται ἐντὸς ἡμῶν διὰ παραδόξου συνδυασμοῦ σωλήνων καὶ ὀργάνων, καὶ διατρέχει διάφορα μέρη τοῦ σώματος, καὶ ἰδίως τὰ πεπτικὰ ὄργανα, τὰ τῆς χωνεύσεως. Μέρος τῆς τροφῆς, μεταβληθέν, κυκλοφορεῖ καὶ εἰς τοὺς πνεύμονας ἡμῶν ὡς αἷμα δι' ὁλοκλήρου συστήματος ἀγγείων, ἐν ᾧ ὁ ἀὴρ τὸν ὁποῖον εἰσπνέομεν καὶ ἐκπνέομεν ῥοφᾶται ἢ ἀποῤῥίπτεται δι' ἄλλου συστήματος ἀγγείων, καὶ ὁ ἀὴρ καὶ ἡ τροφὴ εὑρίσκονται πλησιέστατα ἀλλήλων, καὶ μόνον ὑπὸ λεπτοτάτης ἐπιφανείας χωρίζονται. Διὰ ταύτης λοιπὸν τῆς προσεγγίσεως ὁ ἀὴρ ἠμπορεῖ νὰ ἐπενεργῇ ἐπὶ τοῦ αἵματος, καὶ ἐπιφέρει ἐκεῖ ἐντελῶς τὸ αὐτὸ εἶδος ἀποτελεσμάτων ὡς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐπιφέρει καὶ εἰς τὸ κηρίον. Τὸ προϊὸν τῆς καύσεως τοῦ κηρίου, συντιθέμενον μετά τινων μερῶν τοῦ ἀέρος, παράγει ἀνθρακικὸν ὀξύ, καὶ ἐκπέμπει θερμότητα. Ὁμοία ἐργασία γίνεται κατὰ περίεργον καὶ θαυμάσιον τρόπον ἐντὸς τῶν πνευμόνων ἡμῶν. Ὁ εἰς αὐτοὺς εἰσερχόμενος ἀὴρ συνδέεται μετ' ἄνθρακος (οὐχὶ ἄνθρακος εἰς ἐλευθέραν κατάστασιν, ἀλλ' ὡς ἐπίτηδες ἐκεῖ ἀποτιθεμένου, ἵνα ἐνεργήσῃ κατὰ τὴν κατάλληλον στιγμήν), καὶ ἀποτελεῖ ἀνθρακικὸν ὀξύ, ἐκπνεόμενον εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν. Παράδοξον ἀποτέλεσμα! Δυνάμεθα νὰ θεωρῶμεν τὴν τροφὴν ὡς καύσιμον ὕλην. Τὸ τεμάχιον τοῦτο ζαχάρεως θὰ μοὶ χρησιμεύσῃ εἰς παράδειγμα. Ἡ ζάχαρις εἶναι σῶμα σύνθετον ἐξ ἄνθρακος, ὑδρογόνου καὶ ὀξυγόνου· περιέχει ἑπομένως τὰ αὐτὰ στοιχεῖα ὡς τὸ κηρίον, ἀλλὰ κατ' ἄλλας ἀναλογίας. Ὁ πίναξ οὗτος σᾶς δεικνύει τὰς ἀναλογίας τῆς ζαχάρεως, ἥτις περιέχει

ἄνθρακος μέρη	72	
ὑδρογόνου	11	99
ὀξυγόνου	88	

Καὶ τὸ περίεργον εἶναι ὅτι εὑρίσκομεν εἰς αὐτὴν τὰς ἰδίας ἀναλογίας τοῦ ὑδρογόνου καὶ ὀξυγόνου τὰς ὁποίας, ἂν καλῶς ἐνθυμῆσθε, ηὕρομεν καὶ εἰς τὸ νερόν· ὥστε ἠμποροῦμεν νὰ εἰπῶμεν ὅτι ἡ ζάχαρις σύγκειται ἐξ 72 μερῶν ἄνθρακος καὶ 99 μερῶν νεροῦ. Ὁ ἄνθραξ λοιπόν, ὁ περιεχόμενος εἰς τὴν ζάχαριν, συνδέεται, ὅταν φάγωμεν αὐτήν, μετὰ τοῦ ὀξυγόνου τὸ ὁποῖον δίδει ὁ ἀναπνεόμενος ἀήρ, καὶ μᾶς κάμνει νὰ ὁμοιάζωμεν τὰ κηρία, νὰ παράγωμεν θερμότητα καὶ ἄλλα ἔτι ἐξαισιώτερα ἀποτελέσματα, καὶ συντελεῖ εἰς τὴν ἐπανόρθωσιν τοῦ σώματος ἡμῶν κατὰ τρόπον θαυμαστὸν καὶ ἁπλούστατον. Διὰ νὰ ἐκτιμήσετε τοῦτο καλήτερα, θὰ λάβω ἓν τεμάχιον ζαχάρεως· ἢ μᾶλλον ὄχι· διὰ νὰ γίνῃ τὸ πείραμα ταχύτερον προτιμῶ νὰ λάβω σιρόπιον, περιέχον ¾ ζαχάρεως καὶ ὀλίγον νερόν. Ἂν εἰς τὸ σιρόπιον χύσω ὀλίγον θειϊκὸν ὀξύ, τοῦτο θ' ἀφαιρέσῃ τὸ νερὸν (λοιπὸν καὶ τὸ ὑδρογόνον καὶ ὀξυγόνον τῆς ζαχάρεως), καὶ θ' ἀφήσῃ μόνον τὸν ἄνθρακα, ὅστις ἰδού, εἶναι τὸ μέλαν τοῦτο σῶμα ὃ βλέπετε. (*Ὁ καθηγητὴς ἐκτελεῖ τὸ πείραμα.*) Οὕτω παράγεται ἄνθραξ, καὶ μετ' ὀλίγον θὰ ἔχωμεν στερεὸν ὄγκον ἄνθρακος, ὅστις ὅλος θὰ εἶναι προϊὸν αὐτῆς τῆς ζαχάρεως. Ἡ ζάχαρις εἶναι τροφή, καὶ ἐδῶ τὴν εὑρίσκομεν ἄνθρακα. Τοῦτο δὲν τὸ περιεμένετε. Ἂν δὲ κατορθώσω νὰ ὀξυδώσω τὸν ἄνθρακα τῆς ζαχάρεως, θὰ ἔχωμεν ἀποτέλεσμα ἀκόμη περιεργότερον. Ἰδοὺ ἡ ζάχαρις, καὶ τοῦτο εἶναι ὀξύδιον ἐνεργοῦν ταχύτερον παρὰ τὴν ἀτμοσφαῖραν. Θὰ ὀξυδώσωμεν λοιπὸν τὴν καύσιμον ταύτην ὕλην κατὰ τρόπον ὅστις διαφέρει τῆς ἀναπνοῆς κατὰ τὴν μορφὴν μόνον, ὄχι κατὰ τὴν φύσιν. Καὶ ἐδῶ ἔχομεν τὴν καῦσιν τοῦ ἄνθρακος, γινομένην διὰ τοῦ ὀξυγόνου τοῦ περιεχομένου εἰς τὸ ὀξύδιον τοῦτο. Καθὼς τὸ μεταχειρισθῶ, θὰ ἴδητε τὴν καῦσιν. Ὅ,τι συμβαίνει εἰς τοὺς πνεύμονάς μου, οἵτινες δανείζονται τὸ ὀξυγόνον ἐξ ἄλλης πηγῆς, τῆς ἀτμοσφαίρας, τοῦτο γίνεται καὶ ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμούς σας κατ' ἄλλον τρόπον ταχύτερον.

Θὰ θαυμάσητε ἂν ἀκούσητε πόση εἶναι ἡ παραγωγὴ τῆς περιέργου ταύτης οὐσίας ἥτις ὀνομάζεται ἄνθραξ. Ἓν κηρίον καίει τέσσαρας, πέντε ἓξ καὶ ἑπτὰ ὥρας. Φαντασθῆτε λοιπὸν

Digitized by Google

τὴν ποσότητα τοῦ ἄνθρακος ἥτις καθ' ἑκάστην ἀναβαίνει εἰς τὸν ἀέρα ὑπὸ σχῆμα ἀνθρακικοῦ ὀξέος. Πόσον δὲν ἐκπέμπει ἕκαστος ἡμῶν διὰ τῆς ἀναπνοῆς του! Ποῖαι θαυμάσιαι ἀλλοιώσεις δὲν προέρχονται διὰ τῆς καύσεως ἢ τῆς ἀναπνοῆς! Εἰς εἰκοσιτέσσαρας ὥρας εἷς ἄνθρωπος μεταβάλλει ἑπτὰ οὐγγίας ἄνθρακος εἰς ἀνθρακικὸν ὀξύ. Ἡ ἀναπνοὴ ἑνὸς ἵππου, μιᾶς ἀγελάδος δαπανᾷ ἑβδομήκοντα ἐννέα οὐγγίας· ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὁ ἵππος ἢ ἡ ἀγελὰς, ἐντὸς εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν καίουσιν ἑβδομήκοντα ἐννέα οὐγγίας ἄνθρακος ἐντὸς τῶν ὀργάνων τῆς ἀναπνοῆς των διὰ νὰ διατηρήσωσι κατὰ τὸ διάστημα ἐκεῖνο τοῦ χρόνου τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῶν θερμότητα. Ὅλα τὰ ζῶα ὅσα ἔχουσι τὸ αἷμα θερμὸν, διατηροῦσιν οὕτω τὴν ἰδίαν αὐτῶν θερμότητα, ἀλλοιοῦντα τὸν ἄνθρακα ὅστις ἐντὸς αὐτῶν δὲν εὑρίσκεται εἰς κατάστασιν ἐλευθέραν, ἀλλ' ἐν συνθέσει. Ἠμποροῦμεν λοιπὸν νὰ φαντασθῶμεν ὁποῖαι ἐκ τούτου προέρχονται μεταβολαὶ εἰς τὴν ἡμετέραν ἀτμοσφαῖραν. Μόνη ἡ ἀναπνοὴ τῶν κατοίκων τοῦ Λονδίνου δίδει 5,000,000 λίτρα ἢ 548 τόνους ἀνθρακικοῦ ὀξέος ἐντὸς εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν. Ποῦ ὑπάγει ὅλον τοῦτο τὸ ὀξύ; Σκορπίζεται εἰς τὸν ἀέρα. Ἂν ὁ ἄνθραξ ὡμοίαζε τὸν μόλυβδον τὸν ὁποῖον σᾶς ἔδειξα, ἢ τὸν σίδηρον, καὶ καίων παρῆγεν οὐσίαν στερεὰν, τί θὰ συνέβαινεν; Ἡ καῦσις θὰ ἐμποδίζετο. Ὅταν ὁ ἄνθραξ καίῃ, μεταβάλλεται εἰς ἀέριον καὶ μεταβαίνει εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν, ἥτις εἶναι ἡ μεγάλη ὁδὸς, ὁ μέγας μεσίτης ὁ μεταφέρων αὐτὸν ἀλλαχοῦ. Ἀλλὰ ποῦ ὑπάγει; Ἐκπληττόμεθα ἀνακαλύπτοντες ὅτι ἡ μεταβολὴ ἥτις γίνεται εἰς τὸν ἀέρα ἐκ τῆς ἀναπνοῆς, καὶ φαίνεται τόσον ἐπιβλαβὴς εἰς τὸν ἄνθρωπον (διότι δὲν ἠμποροῦμεν ν' ἀναπνεύσωμεν τὸν ἴδιον ἀέρα δὶς), αὐτὴ εἶναι ἡ ζωογονοῦσα καὶ ὑποστηρίζουσα τὰ φυτὰ καὶ τὰ χόρτα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς. Ὁμοία ἀλλοίωσις γίνεται καὶ ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν, ἐντὸς τῶν ὑδάτων, ὅπου οἱ ἰχθῦς καὶ ἄλλα ἔνυδρα ζῶα ἀναπνέουσιν ἐντελῶς καθὼς καὶ ἡμεῖς, ἂν καὶ δὲν εἶναι κυρίως εἰς συνάφειαν μετὰ τοῦ ἀέρος.

Οἱ ἰχθῦς οὗτοι *(ὁ καθηγητὴς δεικνύει φιάλην εἰς ἣν πλέουσιν ἰχθῦς ἐρυθροί)* ἀναπνέουσιν ὀξυγόνον δανειζόμενον ἀπὸ τοῦ ἀέρος καὶ ἀναλυόμενον ὑπὸ τοῦ νεροῦ. Ἀποπέμπουσι δὲ καὶ αὐτοὶ ἀνθρακικὸν ὀξὺ, καὶ συντελοῦσιν εἰς τὸ μέγα ἔργον δι' οὗ τὸ ζωϊκὸν καὶ τὸ φυτικὸν βασίλειον ἀλληλοβοηθοῦνται. Ὅλα τὰ φυτὰ ὅσα φαίνονται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς, ὡς τοῦτο τὸ ὁποῖον σᾶς ἔφερα πρὸς παράδειγμα, ἀπορροφοῦσιν ἄνθρακα. Τὰ φύλλα ταῦτα λαμβάνουσιν ἀπὸ τῆς ἀτμοσφαίρας τὸν ἄνθρακα ὃν ἡμεῖς διεχύσαμεν εἰς αὐτὴν ὑπὸ σχῆμα ἀνθρακικοῦ ὀξέος. Τῆς τροφῆς ταύτης ἔχουσιν ἀνάγκην διὰ νὰ ζῶσι καὶ θάλλωσι. Δότε τους ν' ἀναπνεύσωσι καθαρὸν ἀέρα, ὡς αὐτὸν τὸν ὁποῖον ἡμεῖς ἀναπνέομεν, καὶ θὰ μαρανθῶσιν· ἐν ᾧ ἂν τοῖς δώσητε ἄνθρακα καὶ ἄλλας τινὰς οὐσίας, θὰ ζήσωσι καὶ θὰ ἐπιτύχωσι. Καὶ τὸ τεμάχιον τοῦτο τοῦ ξύλου λαμβάνει τὸν ἄνθρακα αὐτοῦ ἐκ τῆς ἀτμοσφαίρας, κατὰ μίμησιν τῶν δένδρων καὶ τῶν φυτῶν. Ὁ ἀὴρ λοιπὸν, ὡς βλέπομεν, λαμβάνει καὶ παρασύρει ὅ,τι εἶναι ἐπιβλαβὲς εἰς ἡμᾶς, ὠφέλιμον δὲ εἰς τὰ φύλλα. Ὅ,τι θὰ καθίστα ἡμᾶς ἀσθενεῖς, διατηρεῖ τὴν ὑγείαν ἐκείνων. Δὲν ἐξαρτώμεθα λοιπὸν ἐκ μόνων τῶν ὁμοίων ἡμῶν, ἀλλ' ἐξ ὅλων τῶν ὄντων τῶν πέριξ ἡμῶν, διότι ὅλη ἡ φύσις συνέχεται διὰ νόμων καθ' οὓς ἓν μέρος χρησιμεύει εἰς ἄλλο.

Καὶ εἰς ἄλλο τι θέλω νὰ ἑλκύσω τὴν προσοχήν σας πρὶν ἢ τελειώσωμεν τὰς συνδιαλέξεις ταύτας, εἴς τι ἀφορῶν τὸ σύνολον τῶν ἐργασιῶν ὅσας σᾶς ὑπέβαλα, καὶ συνεχόμενον περιεργότατα μετὰ τῆς ἱστορίας τῶν δι' ἡμᾶς ἀξιολόγων ἐκείνων οὐσιῶν, τοῦ ὀξυγόνου, τοῦ ὑδρογόνου, τοῦ ἄνθρακος εἰς τὰς διαφόρους φάσεις τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν.

Εἴδατε πρὸ ὀλίγου τὴν μολυβδοκόνην ἐκείνην, ἥτις ἤρχισε νὰ καίῃ ἅμα τὴν ἔφερα εἰς συνάφειαν μετὰ τοῦ ἀέρος, καὶ πρὶν ἢ ἀκόμη πέσῃ ἐκτὸς τοῦ περιέχοντος αὐτὴν ὑαλίνου σωλῆνος. Ἅμα ὁ ἀὴρ ἔφθασε μέχρι τοῦ μολύβδου, ὁ μόλυβδος ἄναψε. Τοῦτο εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς χημικῆς συγγενείας, ἥτις παρουσιάσθη καὶ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα ἡμῶν πειράματα. Ὅταν ἀναπνέωμεν, τὸ αὐτὸ συμβαίνει ἐντὸς ἡμῶν. Εἰς τὴν καῦσιν τοῦ φωσφορούχου μολύβδου εἴδετε ὡραῖον παράδειγμα τῆς συγγενείας ταύτης. Ἂν τὰ προϊόντα τῆς καύσεως ἀπεσπῶντο ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ μολύβδου, ὁ μόλυβδος θὰ κατεκαίετο ὅλος. Ἀλλ' ἐνθυμεῖσθε ὅτι παρετηρήσαμεν τὴν διαφορὰν ταύτην μεταξὺ τοῦ ἄνθρακος καὶ τοῦ μολύβδου, ὅτι ἐν ᾧ ὁ μόλυβδος δύναται ν' ἀνάπτῃ ἀμέσως, ἅμα ὁ ἀὴρ τὸν ἐγγίσῃ, ὁ ἄνθραξ θὰ περιμείνῃ ἡμέρας ὁλοκλήρους, ἑβδομάδας, μῆνας καὶ ἔτη. Εἰς τὰ ἐρείπια τοῦ Ἡρακλείου εὑρέθησαν χειρόγραφα γεγραμμένα διὰ μελάνης ἀνθρακικῆς, καὶ ὅμως οἱ χαρακτῆρες αὐτῶν οὐδόλως ὠχρίασαν, ἂν καὶ πολλάκις ἐξετέθησαν εἰς τὸν ἀέρα. Εἰς τί συνίσταται ἡ ὡς πρὸς τοῦτο διαφορὰ μεταξὺ τοῦ μολύβδου καὶ τοῦ ἄνθρακος; Δὲν εἶναι θαυμάσιον νὰ βλέπωμεν μετὰ πόσης ὑπομονῆς περιμένει ἡ οὐσία ἡ προωρισμένη ὡς καύσιμος ὕλη, πρὶν ἢ ἀρχίσῃ νὰ ἐνεργῇ; Ὁ ἄνθραξ δὲν ἀρχίζει ἀμέσως νὰ καίῃ εἰς τὸν ἀέρα ὡς ὁ μόλυβδος οὗτος καὶ ὡς πολλαὶ ἄλλαι οὐσίαι τὰς ὁποίας ἠμποροῦσα νὰ σᾶς δείξω, ἀλλὰ δὲν ἠθέλησα νὰ τὰς σωρεύσω ὅλας ἐδῶ εἰς τὴν τράπεζάν μου. Ὁ ἄνθραξ δὲν μιμεῖται αὐτὰς, ἀλλὰ περιμένει· καὶ τοῦτο, τὸ ἐπαναλαμβάνω, εἶναι πολὺ περίεργον. Τὰ ἰαπω-

Digitized by Google

νικὰ αὐτὰ κηρία, παραδείγματος χάριν, δὲν ἀνάπτουσιν ἀμέσως ὡς ὁ μόλυβδος καὶ ὡς ὁ σίδηρος (διότι καὶ ὁ σίδηρος, εἰς μικρὰ μόρια διαιρεθείς, ἔχει τὴν αὐτὴν ἰδιότητα τοῦ μολύβδου), ἀλλὰ ἔτη πολλά, ἴσως αἰῶνας θὰ περιμείνωσι χωρὶς διόλου νὰ μεταβληθῶσιν. Ἔχω ἐδῶ ἀέριον γαιανθράκων. Ἰδού, ἐξέρχεται ἐκ τοῦ σωλῆνος τούτου· βλέπετε ὅμως ὅτι δὲν ἀνάπτει· ἀλλὰ χύνεται μόνον εἰς τὸν ἀέρα. Ἀλλ' ἂν τὸ θερμάνω ὅσον πρέπει, θ' ἀνάψῃ. Ἂν φυσήσω καὶ τὸ σβύσω, τὸ μετ' αὐτὸ ἐλευθέρως ἐξερχόμενον δὲν θὰ καίῃ παρὰ ὅταν ἐκ νέου πλησιάσω ἔναυσμα εἰς αὐτό. Δὲν ἐκπλήττεσθε ὅτι τινὲς οὐσίαι περιμένουσιν οὕτως ἐπὶ πολὺ πρὶν ἐνεργήσωσιν; Αἱ μὲν περιμένουσι νὰ ὑψωθῇ ὀλίγον ἡ θερμοκρασία, ἐν ᾧ εἰς ἄλλας δὲν ἀρκεῖ ὀλίγη θερμότης. Ἔχω ἐδῶ συνήθη πυρίτιδα καὶ βαμβακοπυρίτιδα. Αἱ δύω λοιπὸν αὐταὶ πυρίτιδες δὲν καίουσιν ὁμοίως. Ἡ πυρῖτις σύγκειται ἐξ ἄνθρακος καὶ ἄλλων καυσίμων ὑλῶν, ἡ δὲ βαμβακοπυρῖτις εἶναι ἐπίσης εὐφλόγιστος, καὶ ἀμφότεραι περιμένουσι τὰς διαταγὰς ἡμῶν. Ἀλλὰ δι' ἑκατέραν ἀπαιτεῖται ἄλλος βαθμὸς θερμότητος. Ἂς πλησιάσωμεν εἰς αὐτὰς τὸ πυρωμένον τοῦτο σύρμα, νὰ ἰδῶμεν τίς θ' ἀνάψῃ προτήτερον. *(Ὁ καθηγητὴς ἐγγίζει τὴν βαμβακοπυρίτιδα διὰ τοῦ πυρωμένου σύρματος.)* Ἡ βαμβακοπυρῖτις μᾶς ἔδωκε καλὸν παράδειγμα. Βλέπετε ὅμως ὅτι τὸ θερμότερον μέρος τοῦ σύρματός μου δὲν ἔχει ἀρκετὴν θερμότητα διὰ ν' ἀνάψῃ τὴν πυρίτιδα. Τίς καλητέρα ἀπόδειξις τῆς διαφορᾶς τῆς ἐνεργείας διαφόρων οὐσιῶν; Πότε ἡ οὐσία θὰ περιμείνῃ νὰ γίνωσι διὰ τῆς θερμότητος ἐνεργὰ τὰ στοιχεῖα ἐξ ὧν σύγκειται· πότε, καθὼς εἰς τὴν ἀναπνοήν, οὐδεμία ὑπάρχει ἀναβολή. Ἅμα ὁ ἀὴρ εἰσχωρήσῃ εἰς τοὺς πνεύμονας, συνδέεται μετὰ τοῦ ἄνθρακος· καὶ ὑπὸ τὴν ταπεινοτέραν θερμοκρασίαν ἣν δύναται νὰ ὑπομείνῃ τὸ ἀνθρώπινον σῶμα χωρὶς νὰ παγώσῃ, ἡ ἐνέργεια ἀρχίζει ἀμέσως, καὶ παράγει ἀνθρακικὸν ὀξύ, ἐξερχόμενον ἐκ τοῦ στήθους μας. Βλέπετε λοιπὸν πόσον προφανὴς εἶναι ἡ ἀναλογία μεταξὺ τῆς ἀναπνοῆς καὶ τῆς καύσεως. Καὶ φρονῶ ὅτι δὲν δύναμαι καλήτερον νὰ τελειώσω τὰς συνδιαλέξεις ἡμῶν ταύτας (διότι ὅλα τὰ πράγματα πρέπει νὰ τελειώσωσι μίαν φοράν), παρὰ εὐχόμενός σας νὰ εἶσθε ἄξιοι, ἐν ὅσῳ ζῆτε, νὰ παραβληθῆτε πρὸς κηρία· νὰ λάμπητε καὶ σεῖς ὡς φῶτα εἰς ὅσους σᾶς περιστοιχίζουσι, καὶ πανταχοῦ καὶ πάντοτε νὰ κατέχητε ἐπαξίως τὴν θέσιν σας, ἐκπληροῦντες πρὸς τιμὴν ὑμῶν τὰ πρὸς τὸν πλησίον καθήκοντα.

Α. Ρ. Ραγκαβης.

Ἐρωτηθεὶς ὁ Ἀπελλῆς, πῶς ἀπέβη τοσοῦτον δεινὸς ζωγράφος, ἀπεκρίθη, ὅτι οὐδεμίαν παρέδραμεν ἡμέραν ἄνευ γραμμῆς.

ΟΙ ΜΕΛΛΟΝΥΜΦΟΙ ΤΗΣ ΣΠΙΤΖΕΒΕΡΓΗΣ

Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε σελ. 709.

ΙΗ'

Ὁ Λὰξ εἶχε δίκαιον· ὅταν περὶ τὰ τέλη τοῦ θέρους, τῶν δύο δηλαδὴ ἢ τριῶν ἐκείνων ὀλιγώτερον ψυχρῶν μηνῶν, οἵτινες ἀποτελοῦσι τὸ καλοκαίριον τῆς Σπιτζεβέργης, εὑρεθῇ πλοῖον περικυκλωμένον ὑπὸ πάγων ὡς ἦτο ἡ *Ῥόζα Μαρία*, θὰ μείνῃ ἀφεύκτως οὕτως ὅλον τὸν χειμῶνα· τὸ ὀλιγώτερον, τὸ ὁποῖον ἔχει νὰ πάθῃ, εἶνε νὰ μὴ συντριβῇ μόνον.

Τὸ ψῦχος εἶχεν ἤδη ἀρχίσει νὰ γείνηται ἐπαισθητόν. Ἡ χιὼν καταπίπτουσα ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ πλοίου ἐξηραίνετο ἐκεῖ καὶ ἀπετέλει οἱονεὶ συμπαγὲς δακτυλίδιον. Καὶ ἡ θάλασσα εἶχεν ἀρχίσει νὰ πήγνυται, καὶ ὅταν ἅπαξ παγῇ, ἐξακολουθεῖ πλέον καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα νὰ στερεοποιῆται. Παρὰ τὴν Μελβίλλην νῆσον, εἰς 74° 45' πλάτους, ὁ πλοίαρχος Παρρὺς εἶδεν ἐν διαστήματι εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν τὸ θαλάσσιον ὕδωρ νὰ μεταβληθῇ εἰς ὄγκον πάγου πέντε δακτύλων πάχους. Ἡ *Ῥόζα Μαρία* ἐστάθμευε τότε εἰς τὴν 80 μοῖραν, 10 μοῖρας μακρὰν τοῦ πόλου.

Ἡ ἡμέρα ἐγίνετο βαθμηδὸν μικροτέρα. Ὁ ὠχρὸς ἐκεῖνος, ἀλλ' ἐπίμονος ἥλιος, ὃν πρό τινων ἑβδομάδων ἔβλεπέ τις αἰωνίως στρεφογυρίζοντα εἰς τὸν οὐρανόν, δὲν ἀνέτελλε πλέον εἰμὴ λίαν βραδέως, ὡς ἂν ἦτο ὁδοιπόρος κεκμηκώς, καὶ λίαν ταχέως ἔδυεν. Ἀλλ' ἐνόμιζέ τις ὅτι ἐλυπεῖτο διὰ τοῦτο καὶ δὴ ἐνίοτε πολὺ μετὰ τὴν δύσιν του ἐξέπεμπε τὰς τελευταίας αὐτοῦ λάμψεις· αὗται δὲ παρετείνοντο διὰ τῆς ἀντανακλάσεως τῶν παντοίων καὶ πάσης μορφῆς πάγων, οἵτινες ἐφαίνοντο οἱονεὶ ἐμβεβαπτισμένοι εἰς κύματα φωτός. Καὶ ἦσαν θαυμάσια καὶ περίεργα τὰ θεάματα, ἅτινα παρουσίαζε τὸ φῶς τοῦ δύοντος ἐνίοτε δὲ καὶ τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου εἰς τοὺς ἐκπεπληγμένους ὀφθαλμοὺς τῶν ἐπιβατῶν τῆς *Ῥόζας Μαρίας*.

Ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἦσαν τὰ τελευταῖα βλέμματα, οἱ τελευταῖοι ἀποχαιρετισμοὶ τοῦ φεύγοντος ἄστρου καὶ μετ' ὀλίγον οὐδεμία ἀκτίς του δὲν ἔμελλε πλέον νὰ φωτίσῃ τὴν Σπιτζεβέργην. Ἡ ἄγονος, ἡ ἄξενος ἐκείνη χώρα ἔμελλε μετ' ὀλίγον νὰ ταφῇ ὡς σαβανωμένη εἰς τὸ σκότος βαθείας νυκτός, ὡς πτῶμα εἰς μαῦρον τάφον. Φοβερὰ χειμάδια! Οἱ ἐπιβάται τῆς *Ῥόζας Μαρίας* ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ καταφεύγωσιν ὅλοι εἰς τὸν κοιτωνίσκον ἵνα προφυλάσσωνται ἀπὸ τῆς δριμύτητος τοιούτου χειμῶνος. Ἐπὶ δύο ἑβδομάδας κατεγίνοντο νὰ ἐπιδιορθώσωσιν ὅσῳ τὸ δυνατὸν τὴν κατοικίαν των ταύτην καὶ παντὶ σθένει προσεπάθουν τῇ παραινέσει τοῦ Μαρσὲλ νὰ ἀσκῶνται ὁπωσδήποτε ἵνα

μὴ καταβληθῇ τὸ σῶμά των ὑπὸ τοῦ ψύχους. Πλὴν τούτου ὁ Μαρσὲλ πάλιν, ὅστις δι' ἐπιμόνου μελέτης εἶχε λάβει πλήρη γνῶσιν τῶν κατὰ τὰς πολικὰς χώρας, διέγραψε τὴν δίαιταν, ἣν ὁ τόπος καὶ ἡ ὥρα τοῦ ἔτους ἀπήτει. Τοιούτῳ τρόπῳ ἡ τροφή, ἡ ἐργασία, τὰ πάντα ἑνὶ λόγῳ ἑνὸς ἑκάστου ἦσαν διαγεγραμμένα. Ἵνα δὲ διασκεδάσωσι τὰς μακρὰς καὶ ἐπιπόνους ὥρας τῆς ἀγρυπνίας των — διότι ἦτο σχεδὸν νὺξ αἰωνία ἐκεῖ — κατώρθωσεν ὁ Δαμπελὲν νὰ παρασκευάσῃ καὶ διάφορα παιγνίδια, ζατρίκιον καὶ δάμαν καὶ παιγνιόχαρτα ἀκόμη. Ἐννοεῖται ὅτι πάντα ταῦτα ἦσαν πενιχρώτατα.

Ἕνεκα τῶν ἐξαιρετικῶν ὅλως περιστάσεων, εἰς ἃς εὑρέθη ἡ *Ῥόζα Μαρία*, καὶ ἕνεκα τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων γνώσεων τοῦ Μαρσὲλ, αὐτὸς μᾶλλον ἢ ὁ Βλονδῶ ἦτο ὁ ἀληθὴς τοῦ πλοίου κυβερνήτης, ἔχαιρε δὲ ἐπὶ τούτῳ ὁ γέρων Λὰξ καὶ ὑπερηφανεύετο διὰ τὸν μέλλοντα γαμβρόν του......

Τὸ ψῦχος ἐξηκολούθει δριμὺ νὰ ἐπιτείνεται. Εἶχε παγώσει ὁ οἶνος, ὁ ζῦθος καὶ ἐπὶ τέλους ἐπάγωνεν ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ κοιτωνίσκου ὁ ἀτμός, ὃν ἀνέδιδεν ἡ θερμάστρα. Ἡμέραν τινὰ ὁ Δαμπελὲν διώρθωνε τὸν τοῖχον τοῦ πλοίου καὶ καθὼς συνειθίζουσιν οἱ ξυλουργοὶ ἔθηκεν εἰς τὸ στόμα του ἓν καρφίον, μὴ ἠξεύρων ποῦ νὰ τὸ ἀποθέσῃ. Ἀλλὰ τῇ ἐπενεργείᾳ τοῦ δριμυτάτου ἐκείνου ψύχους ἐκόλλησε τὸ καρφίον εἰς τὰ χείλη του καὶ ὅταν ἠθέλησε νὰ τὸ ἀποσπάσῃ συναπέσπασε μετ' αὐτοῦ καὶ τὴν ἐπιδερμίδα.

Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τῶν ἐπιβατῶν τῆς *Ῥόζας Μαρίας*, οἵτινες προσεπάθουν ὁπωσδήποτε νὰ διάγωσιν ὅσον τὸ δυνατὸν καλλίτερον ἢ μᾶλλον ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγώτερον οἰκτρῶς τὸν καιρόν των, εἴτε ἀσχολούμενοι εἰς διαφόρους τοῦ πλοίου ἐργασίας, εἴτε καὶ παίζοντες διάφορα παιγνίδια.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ Ὀκτωβρίου ὁ ἥλιος ἀνέτελλε πρὸς τὸ νοτιανατολικὸν μέρος καὶ διεγράφετο ὡς ἐστρογγυλωμένη γραμμὴ ὠχρὸς καὶ ψυχρὸς ὀλίγον ὑπεράνω τοῦ ὁρίζοντος καὶ μετ' ὀλίγον ἐχάνετο εἰς τὸ ἀντίθετον μέρος. Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Νοεμβρίου δὲν ἐφαίνετο παντελῶς πλέον. Ἐπὶ τρεῖς ὅλους μῆνας οἱ δυστυχεῖς ἐκεῖνοι δὲν ἔμελλον νὰ τὸν ἴδωσιν.

Ἀλλ' ὅμως ἕως εἰς τὰ ἔσχατα πέρατα τοῦ ἡμετέρου πλανήτου ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ βλέπῃ φῶς ἐξ οὐρανοῦ, φῶς εἰσδύον εἰς τοῦ χάους τὰ βάθη, διότι τὸ φῶς εἶνε τοῦ Θεοῦ τὸ ἱμάτιον!

Καθ' ὅλον τὸ θέρος ὁ ἥλιος δὲν ἄφινε τὴν σελήνην νὰ λάμψῃ. Καὶ τότε μόνον ἐκείνη ἐτόλμησε νὰ ἐκπέμψῃ πρὸς τὴν γῆν τὸ ἀργυρόχρουν καὶ μελαγχολικὸν φῶς της ὅταν ἔπαυσε πλέον ἀπὸ τοῦ νὰ φαίνηται τὸ ἄστρον τῆς ἡμέρας. Ἀνέτελλε τότε ἐκείνη ἐπὶ τῶν χιονισμένων κορυφῶν, λευκὴ ἐπὶ τῶν λευκῶν χιόνων. Κλίνουσα πρὸς βορρᾶν, ἔμενεν ἐπὶ δέκα ὅλας ἀδιακόπως ἡμέρας λάμπουσα εἰς τὸν ὁρίζοντα. Διὰ τῆς ὠχρᾶς αὐτῆς ἀντανακλάσεως ἐφαίνετο ὡς λύχνος ἀλαβάστρινος κρεμάμενος ἀπὸ τοῦ οὐρανίου θόλου· διὰ τῆς μακρᾶς ἀκινησίας της εἰς τὸ σκοτεινὸν καὶ ἠρεμαῖον διάστημα ἐφαίνετο, κατὰ τὴν ποιητικὴν ἔκφρασιν τοῦ σοφοῦ Ἄγγλου Φοῦλλομ, ὡς ἂν νὰ ἦτο ὁ θρόνος τοῦ χειμῶνος.

Ἔπειτα, ἐλαμπύριζον τὰ ἄστρα περὶ αὐτὴν καὶ ὅτε ἀνέβαινεν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἡ Καρίνα μὲ τὸν Μαρσὲλ ἵνα θαυμάσωσι τὸ θέαμα ἐκεῖνο τῶν πολικῶν νυκτῶν, ἠρέσκετο ν' ἀτενίζῃ πρὸς τὸν ἐρατεινὸν πολικὸν ἀστέρα, τὸν τόσον φίλον, τὸν τόσον πιστὸν εἰς τοὺς θαλασσοποροῦντας. Καὶ τότε πρὸς αὐτὸν ἀπευθυνομένη ἀπέτεινε μετὰ γλυκυτάτου συναισθήματος πίστεως ἅμα καὶ μελαγχολίας τὴν ἐπίκλησιν ταύτην τοῦ ἀγαπητοῦ της ποιητοῦ Ἄττερβομ·

«Φῶς καθαρὸν καὶ λαμπρὸν, σὲ ἠγάπα ἡ μήτηρ μου· ἐκείνη μοὶ εἶπεν ὅτι εἶνε ἄγγελοι τ' ἄστρα καὶ ὅτι εἰς σὲ ἐνεπιστεύθη τὸ Θεῖον τοῦ Βορρᾶ τὰ βασίλεια. Ἴσως ἐκεῖ ἐπάνω, εἰς τὴν ἰδικήν σου σφαῖραν εἶνε ἡ μήτηρ μου, ἴσως πλανᾶται τώρα τὸ βλέμμα της ἐπὶ τῶν χιονισμένων ὀρέων καὶ καταφθάνει μέχρις ἐμοῦ.»

Τὸ βόρειον σέλας πρὸ πάντων ἐξέπληττε τοὺς νεαροὺς μελλονύμφους, τὸ τόσον συχνὸν εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα καὶ τόσον ζωηρόν. Συχνάκις ἐν ᾧ κύκλῳ ἐβασίλευε σιγὴ βαθυτάτη ἠκούετο αἴφνης τριγμὸς παρόμοιος πρὸς ἐκεῖνον, ὃν κάμνουσι καιόμενοι εἰς τὴν ἑστίαν τῆς πεύκης οἱ κλάδοι ἢ μακρὰν ἀναπτόμενον πυροτέχνημα. Ἦτο ἡ συνήθης ἔκρηξις ἡ προαγγέλλουσα τοῦ βορείου σέλαος τὴν ἐμφάνισιν. Καὶ ἀμέσως ἠκτινοβόλει ὁ ὁρίζων καὶ ἐνεφανίζετο ἐκεῖνο μὲ ὅλην του τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὸ παράξενον κάλλος του. ... Ἔπειτα πάλιν σκότος καὶ σκιὰ θανάτου! Νὺξ τὴν πρωΐαν, νὺξ τὴν μεσημβρίαν, νὺξ τὸ ἑσπέρας, νὺξ τὴν νύκτα, πάντοτε καὶ αἰωνίως νὺξ καὶ σκότος καὶ ἄνεμος καὶ ψῦχος καὶ κόλασις!

Ἐνίοτε παρετήρει ὁ Μαρσὲλ ὅτι ἐσκυθρώπαζον οἱ σύντροφοί του, τότε δὲ παντὶ τρόπῳ προσεπάθει νὰ ἀποτρέψῃ ἀπὸ πάσης ὀδυνηρᾶς φαντασίας τὴν διάνοιάν των.

Πρωΐαν τινὰ ἐσταμάτησεν αἴφνης τὸ ἐκκρεμμὲς τοῦ ὡρολογίου τοῦ πλοίου· τὸ ψῦχος εἶχε πήξει τὸ ἔλαιον τῶν ἐλατηρίων. Φοβερὸν καὶ τοῦτο πάθημα προστεθὲν εἰς τόσα ἄλλα! Τὸ ὡρολόγιον ἦτο τὸ μόνον σημεῖον ζωῆς εἰς τὴν ἀτελεύτητον ἐκείνην μοναξίαν καὶ ὅτε ἐκεῖνο ἐσταμάτησεν ἔπαυσε πᾶσα κίνησις περὶ αὐτούς....

Καὶ ὅμως ὑπέρ ποτε ᾐσθάνετο τὴν πρὸς τὴν Καρίναν ἀγάπην ὁ Μαρσὲλ καὶ συνδιελέγετο τρυφερώτατα μετ' αὐτῆς καὶ τὴν ἐδίδασκε παντοῖα πράγματα, τὰ ὁποῖα μετὰ πολλῆς περιερ-

Digitized by Google

γείας ἅμα καὶ προθυμίας ἤκουε καὶ προσεπάθει νὰ μάθη ἐκείνη.....

Ἐν τοσούτῳ ἐπλησίαζον τὰ Χριςούγεννα καὶ οἱ δυστυχεῖς ἐκεῖνοι ἀπεφάσισαν ἐκ τῶν ἐνόντων νὰ ἑορτάσωσι τὴν κατ' ἐξοχὴν οἰκογενειακὴν ταύτην ἑορτήν. Ἤθελον πρὸς τοῦτο κρέας, ἀλλ' ἄλλο κρέας δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ προσπορισθῶσιν εἰμὴ κρέας ἄρκτου. Ἔστησαν ἐπὶ τῶν πάγων παγίδα καὶ μετὰ πολλὰς ἀποτυχίας καὶ πολλοὺς μόχθους κατώρθωσαν νὰ τουφεκίσωσι καὶ νὰ φονεύσωσι μίαν ἄρκτον. Αὕτη ἐχρησίμευσεν εἰς τὴν εὐωχίαν ἐκείνην καὶ πάντες ὁμοῦ συνέφαγον καὶ ἔπιον εἰς τὴν ἄκραν ἐκείνην τοῦ κόσμου ἓν ποτήριον εἰς ὑγείαν τοῦ Κ. Βανσκέπ! Καὶ κατεκλίθησαν ἔπειτα μετὰ τὴν, ἂς τὴν εἴπωμεν εὔθυμον, ἐκείνην ἑσπερίδα ἡσυχότεροι καὶ εὐέλπιδες ὅτι θὰ δυνηθῶσι τέλος πάντων μόνοι των νὰ ὁδηγήσωσι τὸ πλοῖόν των εἰς τὸ Χάμμερφεστ.

ΙΘ'

Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Φεβρουαρίου ἡμέραν τινὰ περὶ τὴν μεσημβρίαν τυχὼν ὁ Λὰξ ἐπὶ τοῦ καταςρώματος εἶδεν ἀνατέλλον τὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ ἀνήγγειλε τὸ συμβὰν εἰς τοὺς συντρόφους του. Ἦτο λευκὸς καὶ ἀδύνατος ὁ ἥλιος ἐκεῖνος, διεγράφη ἐπ' ὀλίγον εἰς τὸν ὁρίζοντα ὡς λευκὸς πέπλος, ὃν μόνον τὸ ἐξησκημένον ὄμμα τοῦ ναύτου ἠδύνατο νὰ διακρίνη μακρὰν εἰς τὴν ἐρημίαν τοῦ Ὠκεανοῦ, καὶ ἔπειτα ἐχάθη.

Καὶ ὅμως διὰ τῆς ὠχρᾶς του καὶ ἀκαριαίας ἐμφανίσεως εἶχε σπείρει τὴν χαράν. Ἦτο τὸ σημεῖον ὅτι ἐπλησίαζε τὸ τέρμα τοῦ χειμῶνος· ἦτο ἀκτὶς αὐγῆς μετὰ τὰς μακρὰς νύκτας.

Δὲν ὑπάρχει πρᾶγμα ὅπερ νὰ ἐπιδρᾷ μᾶλλον ἐπὶ τοῦ φανταστικοῦ τοῦ ἀνθρώπου ὅσον τὸ σκότος καὶ ἡ ἀπομόνωσις. Τὰ παιδία τὰ οὐδεμίαν ἰδέαν ἔχοντα τοῦ κακοῦ τρέμουσιν εἰς σκοτεινὸν δωμάτιον. Ὅλων τῶν λαῶν αἱ μυθολογίαι παριστάνουσι τοὺς δαίμονας βασιλεύοντας εἰς τὰ σκότη. Οἱ δικασταὶ τοῦ περιλαλήτου wehmgericht, οἱ φοβεροὶ ἐκεῖνοι δικασταὶ τῆς παλαιᾶς Γερμανίας, ἐξέδιδον τὰς θανατικὰς ἀποφάσεις των ἐν σκοτεινῷ ὑπογείῳ ὁμοίῳ πρὸς τάφον· οἱ Τοῦγοι τῶν Ἰνδιῶν πνίγουσι τὰ θύματά των ἅμα νυκτώσῃ. Ἐξ ὅλων δὲ τῶν ποινῶν δὲν ὑπάρχει φοβερωτέρα τῆς ἀμερικανικῆς ἐκείνης, ἥτις καταδικάζει τοὺς κακούργους εἰς τὸ σκότος καὶ τὴν ἀπομόνωσιν. Εἰς τοιαύτην ποινὴν ἦσαν καταδεδικασμένοι καὶ οἱ δυστυχεῖς ἐπιβάται τῆς *Ρόζας Μαρίας* καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα καὶ δὲν διέκοπτε τὸ σκότος των εἰμὴ ἡ ἐπ' ὀλίγον ἐμφάνισις τῆς σελήνης καὶ ποῦ καί που τὸ βόρειον σέλας· πρόσθες δ' εἰς ταῦτα καὶ τὸ ἀφόρητον ψῦχος.... Εὔκολον λοιπὸν εἶνε νὰ φαντασθῇ τις ὁποίαν ἐντύπωσιν ἐνεποίει εἰς αὐτοὺς ὁ ἥλιος καὶ τὸ θέρος. Ἐπανῆλθεν ἡ ζωηρότης ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν, ἤρχισαν ν' ἀναπνέωσιν. Ὁ Μαρσὲλ ἐν τούτοις ἐφοβεῖτο μήπως δὲν εἶχεν ἀπέλθει ἀνεπιστρεπτεὶ ὁ χειμών, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμα νὰ ταράξῃ τὴν χαρὰν τῶν συντρόφων του καὶ ἐσιώπα.

Ἡ Καρίνα εἶχεν ὑποφέρει πρὸ πάντων πολὺ ἐκ τοῦ ψύχους ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου μηνός. Οὔτε τὸ θερμὸν ὕδωρ οὔτε τὰ πολυάριθμα σκεπάσματα ἴσχυον νὰ τὴν ζεστάνωσιν εἰς τὸν ψυχρὸν κοιτωνίσκον τοῦ πλοίου. Καὶ ὅμως ἀντεῖχε καὶ ὑπερανθρώπους κατέβαλλε προσπαθείας ἵνα δεικνύῃ εἰς τοὺς περὶ αὐτὴν ὅτι δὲν ὑποφέρει· ἀλλ' ὁ βὴξ τὴν προέδιδε. Καὶ ὁ βὴξ ἐκεῖνος ἀντήχει ὀδυνηρῶς εἰς τὴν καρδίαν τοῦ μνηστῆρός της. Τέλος ἠναγκάσθη νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι δὲν ᾐσθάνετο ἑαυτὴν εἰς καλὴν κατάστασιν. Ὁ Βλονδὼ προέτεινεν εἰς αὐτὴν νὰ τῇ παραχωρήσῃ τὸν κοινὸν θάλαμον μὲ τὴν θερμάστραν καὶ νὰ ἀποσυρθῶσιν οἱ ἄνδρες ὅλοι εἰς τὸν μικρὸν κοιτωνίσκον τῆς κόρης, ἐμέμφετο μάλιστα ἑαυτὸν ὅτι δὲν εἶχε κάμει τοῦτο πρότερον. Ἀπὸ καρδίας εὐχαρίστησε τὸν πλοίαρχον καὶ ὁ γέρων Λὰξ καὶ ὁ Μαρσὲλ διὰ τὴν πρόθεσίν του. Ἡ Καρίνα δὲν ἤθελε νὰ δεχθῇ τὴν προσφοράν, ἀλλ' οὐδεὶς τὴν ἤκουε. Τὸ ἑσπέρας ἀμέσως μετέφερον ἐκεῖ ὁ Μαρσὲλ καὶ ὁ Λὰξ τὴν κλίνην της. Ἔτρεμεν ὁ δυςυχὴς μνηστὴρ βλέπων τὴν ὁσημέραι δεινουμένην κατάστασιν τῆς μνηστῆς του. Δὲν ἐφαντάζετο μὲν τὸν κίνδυνον ἐπικείμενον ἢ καὶ ἂν ἐφαντάζετο τοῦτο, ταχέως προσεπάθει ν' ἀποβάλῃ τὴν ἰδέαν ταύτην, ἀλλ' οὐδὲν ἧττον ἔπασχε πολὺ ὁ δυστυχής. Ἔτρεμεν ἅμα ἔβλεπεν ἀλλοίωσίν τινα εἰς τὴν φωνὴν τῆς Καρίνας ἢ σημεῖον κοπώσεως εἰς τὸ βλέμμα της ἢ πορφυρᾶν τινὰ κηλῖδα ἐπὶ τῆς συνήθους ὠχρότητος τῶν παρειῶν της. Ἔτρεμεν ὅταν τὴν ἔβλεπε νωχελῶς νὰ κάθηται μὲ ἐρριμμένην πρὸς τὰ γόνατα τὴν χεῖρα καὶ μὲ τὴν κεφαλὴν κεκλιμμένην πρὸς τὸ στῆθος· καὶ ἔτρεμεν ἀκόμη ὅταν τὴν ἔβλεπεν ὑπακούουσαν εἰς τὰς ἐπιμόνους παρακλήσεις τῶν περὶ αὐτὴν νὰ ἐγείρηται καὶ εὐθύμως νὰ ὁμιλῇ. Ἐνεθυμεῖτο τότε ὅ,τι ὁ ἰατρὸς Βάλτερ τῷ εἶχεν εἰπεῖ, ὅτι δηλαδὴ ἡ Καρίνα ἕνεκα τῆς συνήθους εἰς αὐτὴν ὑπεροψίας τότε μάλιστα προσεπάθει νὰ φαίνηται ὑγιής, ὅτε ἀκριβῶς πλειότερον ἔπασχεν.

Αἱ μακραὶ ἐκεῖναι νύκτες ὑπὸ τὸν μολύβδινον ἐκεῖνον οὐρανὸν ἐτάραττον πρὸ πάντων τὸν Μαρσέλ. Καὶ ἔπρεπε τόσας νὰ διέλθωσιν ἀκόμη ἕως οὗ φθάσῃ τὸ τέρμα τῶν δεινῶν των! Ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ του ἠναγκάζετο νὰ μετέρχηται καὶ τὸν ἰατρόν· ὅ,τι ἤξευρε προσεπάθει νὰ τὸ ἐνθυμῆται καὶ νὰ τὸ ἐφαρμόζῃ. Ἡμέραν καὶ νύκτα περιεποιεῖτο τὴν κόρην, αὐτὸς ἦτο δι' αὐτὴν καὶ πατὴρ καὶ μήτηρ καὶ σύζυγος καὶ ἰατρός. Ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ἐν τῷ πλοίῳ συνεμερίζοντο τὴν θλῖψίν του διότι καὶ ἡ ταλαίπωρος Καρίνα πρὸς πάντας ἐφέρετο ὡς ἀδελφή.

Digitized by Google

Ὁ Λὰξ εἶχεν ἐντελῶς καταβληθῆ. Δὲν ἤξευρε πλέον οὔτε τί ἔλεγεν οὔτε τί ἔκαμνεν. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν μόνον ἄπελπις, μὲ πεπλανημένον τὸ βλέμμα ἠγείρετο αἴφνης ὡς μηχανή, ἐπλησίαζεν εἰς τὴν κόρην του, τὴν ἠσπάζετο εἰς τὸ μέτωπον καὶ τότε ἓν δάκρυ θαλερὸν κατέβρεχε τοῦ δυστυχοῦς γέροντος τὰς πατρικὰς παρειάς.

Κ'

Ἡ ἐμφάνισις τοῦ ἡλίου ἤρχιζεν ἐν τούτοις ἀπὸ ἑβδομάδος εἰς ἑβδομάδα νὰ γίνηται μᾶλλον παρατεταμένη καὶ ἤδη ἐπαισθητῶς μετεβάλλετο ἡ ἀτμοσφαῖρα. Σπανιώτερον ἔπνεον οἱ παγετώδεις ἐκεῖνοι ἄνεμοι, σπανιώτεραι ἦσαν καὶ αἱ ὁμίχλαι. Οἱ πάγοι ἤρχιζον νὰ τήκωνται καὶ ἀνεφαίνοντο αἱ φῶκαι καὶ οἱ θαλάσσιοι ἵπποι.

—Ἄ! ἔλεγεν ἡ Καρίνα βλέπουσα τὰς κινήσεις αὐτῶν, ἔχει δίκαιον ὁ προφήτης Ἱερεμίας· «Καὶ ἡ ἀσίδα ἐν τῷ οὐρανῷ ἔγνω τὸν καιρὸν αὐτῆς· τρυγὼν καὶ χελιδὼν ἀγροῦ, στρουθία ἐφύλαξαν καιροὺς εἰσόδων ἑαυτῶν. ...» Καὶ ἡμεῖς οἱ δυστυχεῖς ἄνθρωποι ἐπιχειροῦμεν ἓν ταξεῖδιον καὶ δὲν ἠξεύρομεν ἂν θὰ ἐπανέλθωμεν πλέον!

—Ἔχε θάρρος, ἀγαπητὴ Καρίνα, τῇ ἔλεγεν ὁ Μαρσὲλ, ὁ καλὸς καιρὸς ἐγγίζει· θὰ φύγωμεν μακρὰν ἀπὸ τῆς ἀξένου ταύτης χώρας, θὰ ὑπάγωμεν εἰς τὴν Γαλλίαν· ἐκεῖ ἐντελῶς θ' ἀναρρώσῃς....»

Καὶ ἡ Καρίνα ἐμειδία μετὰ μελαγχολίας. Ἡ μεταβολὴ τοῦ καιροῦ ἀντὶ νὰ τὴν ὠφελήσῃ ἔτρεπε μᾶλλον τὴν κατάστασιν τῆς ὑγείας της ἐπὶ τὰ χείρω.

Οἱ πάγοι εἶχον ἐντελῶς διαλυθῆ. Μετὰ κραυγῶν χαρᾶς ἀφάτου ὑπεδέχθησαν πάντες τὴν ἀγγελίαν τοῦ Δαμπελὲν ὅτι εἶχε πλέον λυθῆ ἡ πολιορκία τῆς *Ῥόζας Μαρίας*· ἡ ἔξοδος ἦτο ἐλευθέρα. Αἱ κραυγαὶ ἐκεῖναι ἐξήγειραν ἀπὸ τοῦ ὕπνου τὴν Καρίναν, ἥτις ἀδύνατος καὶ ἐπερειδομένη ἐπὶ τοῦ βραχίονος τοῦ Μαρσὲλ ἀνέβη εἰς τὸ κατάστρωμα. Καὶ ἐκεῖθεν ἡ ταλαίπωρος παρετήρει πέριξ τὴν φύσιν, ἥτις τοσάκις τὴν εἶχε γοητεύσει, τὰ παράλια ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἔμελλε νὰ καταλίπῃ .. καὶ μετ' αὐτῶν ἴσως τὸν κόσμον. Ἀπηύθυνε τότε εἰς πάντα ταῦτα τὸ ὕστατον χαῖρε καὶ ἠδύνατο ἀληθῶς μετὰ τῆς Θέκλης τοῦ Σχίλλερ νὰ ἐπιφωνήσῃ «Ich habe gelebt und geliebt, ἔζησα, τουτέστι, καὶ ἠγάπησα.»

Ἐν τοσούτῳ οἱ ἐν τῷ πλοίῳ κατεγίνοντο νὰ ἄρωσιν, εἰ δυνατὸν, τὴν ἄγκυραν, ἥτις ἦτο βαθέως βεβυθισμένη εἰς τὴν ἄμμον.

—Ἀδύνατον, ἐκραύγασε τέλος ὁ Βλονδὼ σπογγίζων ἀπὸ τοῦ προσώπου του τὸν ἱδρῶτα, πρέπει μᾶλλον νὰ κόψωμεν τὰς ἁλύσσους.

Τοῦτο μετὰ πολλοὺς μόχθους καὶ ἐγένετο. Μετ' ὀλίγον ἐσάλευεν ἡ *Ῥόζα Μαρία*. Δὲν παρῆλθε πολλὴ ὥρα καὶ τὸ πλοῖον εὑρίσκετο εἰς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος· τὰ ἱστία πάντα ἦσαν ἀναπεπταμένα καὶ οὔριος ἄνεμος τὰ ἐφούσκωνεν.

Ἀλλὰ τέσσαρες ἄνδρες καὶ ἓν παιδίον ἔπρεπε νὰ χειρισθῶσιν εἰς τὴν Βόρειον θάλασσαν πλοῖον τριακοσίων τόννων! Καὶ ὅμως ἡ χαρὰ διὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν των ἦτο τόσον μεγάλη, ὥστε ὅ,τι δήποτε θὰ κατώρθουν.

Ἡ Καρίνα ἔλεγεν ὅτι ἦτο καλλίτερα, ἀλλ' ἡ κατάστασίς της διέψευδε τοὺς λόγους της. Ὁ γέρων πατήρ της τὴν παρετήρει συχνὰ καὶ ἐσκυθρώπαζεν ὡς ἂν νὰ ᾐσθάνετο τὴν τύψιν τοῦ συνειδότος διότι αὐτὸς τὴν εἶχε φέρει εἰς τὰ παράλια ἐκεῖνα. Τὸν παρηγόρει μόνον ὁπωσοῦν ἡ ἰδέα ὅτι ἂν ἐβοήθει ὁ ἄνεμος, μετά τινας ἡμέρας ἠδύναντο νὰ ἦνε εἰς τὸ Χάμμερφεστ. Δυσυχῶς ὁ ἄνεμος εἶχε μεταβληθῆ αἴφνης εἰς νοτιοδυτικόν· ἦτο ἐναντίος. Ἔπρεπε ν' ἀλλάξῃ διεύθυνσιν τὸ πλοῖον, τοῦτο δὲ ἐγένετο μετὰ πολλοῦ κόπου, διότι δέκα μόνον χεῖρες ἐβοήθουν. Καὶ ἡ κατάστασις τῆς Καρίνας ἐχειροτέρευεν.....

Ἡ *Ῥόζα Μαρία* εἶχεν ἀρχίσει τὸν δρόμον της, ἀλλὰ τὸ δυστυχές της πλήρωμα ἠγωνίζετο ἀγῶνα ὑπεράνθρωπον κατὰ τῶν ἀνέμων καὶ κατὰ τῶν κυμάτων Ὡς δὲ νὰ μὴ ἤρκουν τὰ τόσα καὶ τόσα δεινὰ καὶ ἄλλο νέον δυστύχημα ἐπηκολούθησεν· ἠσθένησεν ὁ Βλονδώ. Οἱ κόποι καὶ ἡ κακοπάθεια κατέβαλον ἐπὶ τέλους τὸν γενναῖον πλοίαρχον καὶ ὁ Μαρσὲλ ἦτο πλέον ὁριστικῶς ἡ ψυχὴ τοῦ πλοίου.

Ἡμέραν τινα ὁ Μαρσὲλ εἶδεν εἰκόνα πλοίου διαγεγραμμένην εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν, ὅπερ, ὡς γνωστὸν, συμβαίνει διὰ τῆς διαθλάσεως τῶν ἀκτίνων τοῦ φωτὸς ἐν τῇ θαλάσσῃ. Πραγματικῶς δὲ μετ' ὀλίγας ὥρας συνήντησαν τὸ πλοῖον, ὅπερ ἀνεγνωρίσθη ὡς ἁλιευτικὸν πλοῖον ἀνῆκον εἰς τὸν Κ. Σπάρμαν. Ἡ συνάντησις αὕτη ἐθεωρήθη ὡς εὔνοια τῆς Θείας Προνοίας. Ἀμέσως προσεκλήθη παρὰ τοῦ Μαρσὲλ ὁ πλοίαρχος αὐτοῦ Ἰόνσων καὶ τὰ δύο πλοῖα ἐπλησίασαν πρὸς ἄλληλα. Ὁ ἀγαθὸς Ἰόνσων παρέσχε πᾶσαν συνδρομὴν εἰς τὴν *Ῥόζαν Μαρίαν*, μεταξὺ ἄλλων δὲ καὶ πέντε γενναίους Νορβηγοὺς ναύτας καὶ κατάλληλον τροφὴν διὰ τὴν Καρίναν. Ἀλλ' ἡ δυστυχὴς εἶχε καταληφθῆ ὑπὸ ἀτονίας, ἥτις δὲν ἐπέτρεπεν αὐτῇ οὐδεμίαν τροφήν· ἐτήκετο ὁσημέραι.....

Ἡ *Ῥόζα Μαρία* διήνυε τὸν δρόμον της· παρέπλεε τὸ Φίνμαρκ, τὴν Βέερεν Ἄϊλανδ καὶ μετ' ὀλίγον ἔκαμπτε ταχέως τοὺς βράχους τοῦ Βορείου Ἀκρωτηρίου.....

Ἑσπέραν τινὰ ἡ Καρίνα ἐφάνη ὅτι ἐξεγείρετο αἴφνης ἐκ τοῦ κατέχοντος αὐτὴν ληθάργου· ἤγειρε τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ προσκεφαλαίου, ἠνεῴχθησαν ὑπὸ τὰ λευκά των βλέφαρα οἱ ὀφθαλμοί της ἥσυχοι καὶ καθαροὶ ὡς ἡ χαραυγή Ἦσαν πλησίον της ὁ Λὰξ καὶ ὁ Μαρσέλ. Εἰς τὰς λευ-

Digitized by Google

κὰς καὶ λιποσάρκους χεῖράς της ἔλαβε τὰς χεῖρας τῶν δύο ἐκείνων ἀγαπητῶν προσώπων, ἐψιθύρισε προσευχήν τινα καὶ ἔπεσε πάλιν. Καὶ εἶχον τὰ χείλη της τὰ ἡμίκλειστα ἓν μειδίαμα καὶ αἱ ἀκτῖνες τοῦ δύοντος ἡλίου ἐπέχυνον ῥοδόχρουν χροιὰν ἐπὶ τῶν κατίσχνων παρειῶν της, ὡς ἐκείνην, ἥτις ἐν ἡμέρᾳ χειμερινῇ ἐπιχύνεται ἐπὶ τῶν λευκῶν χιόνων.

Ἡ Καρίνα εἶχεν ἀποθάνει!

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ *Ῥόζα Μαρία* εἰσήρχετο εἰς τὸ Χάμμερφεστ. Ἤθελέ τις εἴπει ὅτι περιέμενεν ἡ ταλαίπωρος κόρη τὴν γῆν τῆς Σκανδιναυΐας ἵνα ἀφήσῃ τὸ πνεῦμα.

Καὶ οἱ κάτοικοι πάντες τῆς μικρᾶς πόλεως, ἡγουμένου τοῦ Μαρσὲλ, ὃν εἶχε σχεδὸν νεκρώσει καὶ αὐτὸν ὁ πόνος, καὶ τοῦ ἀπέλπιδος Λὰξ, συνώδευσαν τὴν νεκρὰν εἰς τὴν ἐσχάτην της κατοικίαν.

Τὸ πλοῖον ἐξηκολούθησε τὸν δρόμον του. Εἰς τὴν Δουνκέρκην ὁ Κ. Βανσκὲπ καὶ ἡ κόρη του ἔμαθον τὰ πάντα.

Ὁ Μαρσὲλ ταξειδεύει πάλιν τώρα μετὰ τοῦ Βλονδὼ εἰς τὴν νότιον Ἀμερικήν.

Θὰ νυμφευθῇ ἴσως πλέον τὴν Ῥόζαν Μαρίαν.[1]

XAVIER MARMIER
Μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας.

ΣΧΕΔΙΟΝ ΥΠΟΒΡΥΧΙΟΥ ΣΥΡΙΓΓΟΣ ΜΕΤΑΞΥ ΓΑΛΛΙΑΣ ΚΑΙ ΑΓΓΛΙΑΣ

Κατὰ τὸ γαλλικὸν διασκευασθέν.

Ἡ ἰδέα τῆς συγκοινωνίας μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας δι' ὑποβρυχίου σύριγγος ἄρχεται πραγματοποιουμένη. Ἴδωμεν δὲ ὁποῖαι ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου πρόοδοι ἐγένοντο ἐν ἔτει 1875.

Τὸ πλάτος τοῦ πορθμοῦ μεταξὺ Καλαὶ καὶ Δούβρου εἶναι 30 χιλιομέτρων κατ' ἐλάχιστον· ἐπειδὴ δὲ ἡ σύριγξ πρόκειται ν' ἀρχίσῃ ἐν ἀποστάσει 10 χιλιομέτρων ἐκ τῶν ἑκατέρωθεν ἀκτῶν, τὸ ὅλον τοῦ μήκους αὐτῆς μέλλει νὰ ἔχῃ 50 χιλιόμετρα. Ἐπὶ τῆς χαραχθείσης γραμμῆς τῆς σύριγγος τὸ μέγιστον βάθος τῆς θαλάσσης εἶναι 53 μέτρων. Ὑπὸ τὸν πυθμένα δὲ ταύτης ἐκ τοῦ βάθους τούτου ὑπόκειται στρῶμα φαιᾶς κρητίδος, ἢ κυανῆς μάρνης ἀδιαβρόχου καὶ εὐδιατρήτου, διὸ εἰς βάθος πλειότερον τῶν 50 μέτρων ὑπὸ τὸν πυθμένα τῆς θαλάσσης θὰ ἐνεργηθῇ ἡ διάτρησις.

Ἐσχηματίσθη ἑταιρία χάριν δοκιμῶν, ἔχουσα κεφάλαιον τεσσάρων ἑκατομμυρίων φράγκων, ὅπερ ἐκαλύφθη κατὰ τὸ ἥμισυ ἐν Γαλλίᾳ καὶ τὸ ἕτερον ἥμισυ ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅπως ἀνορύξῃ φρέατα, ἔχοντα πλέον τῶν 100 μέτρων βάθος καὶ 8 μέτρων διάμετρον, ἐπὶ τῆς παραλίας, τὸ μὲν ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ δὲ ἐν Γαλλίᾳ. Μετὰ τὴν ἀνόρυξιν τούτων θέλουν ἐνεργηθῆ ὁριζόντειαι διατρήσεις, δι' ὧν θὰ δυνηθῶσι νὰ διαγνώσωσιν εἰς πολλῶν χιλιομέτρων ὁριζοντείαν ἀπόστασιν τὴν φύσιν τοῦ ἐδάφους, τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ διατρηθῇ πρὸς σύνδεσιν τῶν δύο ἀκτῶν.

Πάντες γινώσκουσιν, ὅτι ὁ κύριος Θωμὲ δὲ Γκαμόντος, γάλλος μηχανικὸς, πρῶτος συνέλαβε τὴν σκέψιν καὶ ἐδημοσίευσε τὰ σχέδια ὑποβρυχίου σύριγγος μεταξὺ Καλαὶ καὶ Δούβρου. Ἐπὶ τριάκοντα πέντε ὅλα ἔτη ἀσχολεῖτο εἰς πραγμάτωσιν τῆς σκέψεως ταύτης ὑπὲρ τῆς ὁποίας ἀφιέρωσε χρόνον καὶ τὴν περιουσίαν του. Τὸ σχέδιόν του ἐπανελήφθη ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν καὶ ἔφθασεν εἰς πραγματικὸν ἀποτέλεσμα ὑπὸ δύο ἄγγλων μηχανικῶν, τῶν κυρίων Χαουκσχάου καὶ Βρασσέϋ, οἷς προσετέθη καὶ ὁ περίφημος γάλλος μηχανικὸς, ὁ συνδέσας τὸ ὄνομά του πρὸς τὰ ἔξοχα μηχανικὰ ἔργα τῆς διώρυγος τοῦ Σουέζ, ὁ κύριος Λαβαλλέ. Δύο ἐπιτροπαὶ, ὧν ἡ μὲν γαλλικὴ ἡ δὲ ἑτέρα ἀγγλικὴ, παρηγγέλθησαν νὰ προβῶσιν εἰς ἐκτέλεσιν τῶν δοκιμαστικῶν ἔργων· ἀμφοτέρων δὲ πρόεδρος εἶναι ὁ κύριος Μιχαὴλ Σχεβαλιέ. Ἡ δοκιμαστικὴ αὕτη ἐργασία θὴ διαρκέσῃ δύο ἔτη. Ἡ δὲ ὁλικὴ ἐκτέλεσις τοῦ ἔργου ὑπελογίσθη ὅτι θὰ διαρκέσῃ ἓξ ἔτη, ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι θὰ δικαιωθῶσιν αἱ ἐλπίδες διὰ τῶν προκαταρκτικῶν ἐργασιῶν εἰς ἃς θὰ ἐπιδοθῶσιν.

Ἰδοὺ πῶς ὁ ἄγγλος μηχανικὸς Χαουκσχάου ὡρμήθη εἰς τὸ νὰ θεωρῇ ἐκτελέσιμον τὸ σχέδιον, ὅπερ ἀρχικῶς συνέλαβεν ὁ κ. Θωμὲ δὲ Γκαμόντος·

Ὁ κύριος Χαουκσχάου, βολιδοσκοπήσας ἐπακριβῶς τὰς δύο ἀκτὰς καὶ τὸν πορθμὸν καθ' ὅλον τὸ πλάτος αὐτοῦ, ὑπέδειξε γραμμὴν, μὴ προταθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Θωμὲ δὲ Γκαμόντου, ἥτις θ' ἄρχεται ἐκ Γαλλίας ἀπὸ σημείου κειμένου ὅσον οἷόν τε πλησίον τοῦ Καλαὶ, καθ' ἣν ἠδύνατο νὰ διατρηθῇ ἡ σύριγξ ἀπὸ τῆς μιᾶς ἄχρι τῆς ἑτέρας ἄκρας ἐντὸς παχυτάτου στρώματος κρητίδος συμπαγοῦς καὶ ὁμογενοῦς. Ὁ κύριος Χαουκσχάου ἀποῤῥίπτει τὴν γνώμην τῶν ἐν τῷ διαμέσῳ φρεάτων, προταθέντων ἄλλοτε ὑπὸ τοῦ Θωμὲ δὲ Γκαμόντου, πρὸς συγκοινωνίαν τῆς σύριγγος μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀέρος, διερχομένων δὲ καθέτως δι' αὐτοῦ τοῦ ὄγκου τοῦ ὕδατος. Ἐπίσης δὲ ἀποῤῥίπτει καὶ τὸν τεχνικὸν λιμένα, ὃν ὁ γάλλος μηχανικὸς ἐπρότεινε νὰ κτίσωσιν ἐπί τινος σύρτεως κειμένης ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πορθμοῦ.

Τὰ τοιαῦτα ἔργα, προταθέντα ἄλλοτε ὑπὸ τοῦ γάλλου μηχανικοῦ, ἦσαν δεδικαιολογημένα ἐν χρόνῳ, καθ' ὃν συνελήφθη τὸ ἀρχικὸν σχέδιον, ἀλλ' ἤθελον παράσχει κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν μεγάλας δυσχερείας καὶ κινδύνους.

Τὸ στρῶμα τῆς κρητίδος, δι' οὗ ὁ κ. Χαουκ-

1. Ἡ μετάφρασις τῶν Μελλονύμφων ἐγένετο εἰς τινα μέρη μᾶλλον ἐλευθέρα, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ διεσκευάσθη καὶ συνετμήθη ὀλίγον τὸ κείμενον, καὶ τοῦτο διότι ἀπεβλέπομεν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν ἀναγνωστῶν τῆς Ἑστίας. Σ. Μ.

Digitized by Google

σχάου πιστεύει ὅτι πρέπει ν' ἀνορυχθῇ ἡ σύριγξ, ἔχει πάχος ὑπὲρ τὰ 140 μέτρα ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Ἀγγλίας, 230 δὲ ὡς ἔγγιστα ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Γαλλίας. Ἡ κλίσις τῶν στιβάδων παρέχει τὸ ἐνδόσιμον εἰς τὴν δοξασίαν ὅτι τὰ ἐξετασθέντα ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ἀκτῶν στρώματα ἀποτελοῦσι τὴν παρέκτασιν ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ στρώματος, καὶ ὅτι ἡ αὐτὴ συμπαγὴς καὶ ὁμογενὴς μάζα τῆς κρητίδος ἐπεκτείνεται ὑπὸ τὸν πυθμένα τῆς θαλάσσης, δι' ὅλου τοῦ πλάτους τοῦ πορθμοῦ.

Ἐκεῖνο ὅπερ μεγάλως ἐνδιαφέρει, καὶ δέον νὰ ὁρισθῇ, καθότι μεγάλως ἐπενεργεῖ εἰς τὸν τρόπον τῆς ἀνορύξεως τῆς ὑποβρυχίου σύριγγος, καὶ εἰς τὰς δαπάνας ἃς θὰ συνεπιφέρῃ ἡ ἐκτέλεσις αὐτῆς, εἶναι ἡ ἐξακρίβωσις τοῦ μεγίστου βάθους τῆς θαλάσσης κατὰ τὸ μέρος τοῦτο τοῦ πορθμοῦ. Ὡς πρὸς τοῦτο ὅμως σήμερον ἤδη ἐφωτίσθημεν. Κατὰ τὴν εὐθύγραμμον διεύθυνσιν, ἣν θὰ ἔχῃ ἡ σύριγξ, τὸ βάθος τῆς θαλάσσης εἰς οὐδὲν σημεῖον φθάνει ἄνω τῶν 54 μέτρων. Ἐὰν λοιπὸν ἡ σύριγξ ὠρύττετο οὕτως ὥστε ἡ κλεὶς τοῦ θόλου νὰ κῆται εἰς 100 μέτρων βάθος, τότε πρὸς ἀντίστασιν κατὰ τῆς πιέσεως τῆς θαλάσσης θὰ ὑπῆρχε στερεὸν τιτανοῦχον στρῶμα 46 μέτρων παχύτητος· ἐὰν δὲ πρὸς τούτοις ἐκτίζετο καὶ ὁ θόλος ἀρκούντως στερεός, τότε θὰ παρέχῃ τοσαύτην ἀσφάλειαν ἡ ὑποβρύχιος αὕτη σύριγξ, ὅσην αἱ στερεώταται σύριγγες τῶν σιδηροδρόμων.

Τὸ ἐφικτὸν τοῦ εἰσχωρεῖν ὑπὸ τὴν θάλασσαν ἄνευ κινδύνου ἐκ τῆς εἰσβολῆς τῶν ὑδάτων, ἀπεδείχθη διὰ τῶν ὑποποντίων στοῶν τῶν μεταλλείων τοῦ μολύβδου καὶ τοῦ χαλκοῦ, ἅτινα ὑπάρχουσιν ἐν τῷ Κομητάτῳ τῆς Κορνουαλλίας καὶ διὰ τῶν τοῦ λευκοῦ λιμένος (white-Haven) καὶ ἄλλων παραλίων μερῶν τῆς Κουμβερλάνδης, ὅπου ἐξορύττουσι παχύτατα στρώματα λιθανθράκων, ἐν ᾧ ἡ θάλασσα ἐπικαλύπτει ἐκ τῶν ἄνω τὸν χῶρον τῶν στοῶν τῶν μεταλλείων.

Ἐν Botallach οἱ μεταλλευταὶ προχωροῦσι πλέον τῶν 650 μέτρων πέραν τῆς παραλίας ζητοῦντες τὸ μέταλλον, ἀλλαχοῦ δὲ προβαίνουσιν ἔτι περαιτέρω. Ἐν τῷ λευκῷ λιμένι, διάφοροι στοαὶ ἐκτείνονται σχεδὸν 5 χιλιόμετρα κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν ἀπὸ τῆς παραλίας. Ἐὰν προστεθῶσι δὲ τούτοις αἱ πάμπολλαι ἐγκάρσιοι στοαί, αἱ συνοδεύουσαι αὐτάς, τότε τὸ μῆκος ὅλων ὁμοῦ θὰ ἀποτελέσῃ 50 ἕως 60 λεύγας ὠρορυγμένων στοῶν ὑπὸ τὸν Ὠκεανόν, εἰς βάθος 70 ἕως 220 μέτρων. Τὸ θαλάσσιον ὕδωρ οὐδέποτε εἰσέδυ εἰς τὰς ὑπονόμους. Τὸ θάῤῥος, τὸ ὁποῖον ἔχουσιν οἱ μεταλλευταὶ ὡς πρὸς τὸ ἀδιάβροχον τοῦ ἐδάφους εἶναι τοσοῦτον, ὥστε προβλέπουσιν ἐποχήν, φυσικῷ τῷ λόγῳ πολὺ ἀπέχουσαν, καθ' ἣν, ἐξακολουθοῦντες νὰ προχωρῶσιν ὑπὸ τὴν κοίτην τῆς θαλάσσης πρὸς ἐξαγωγὴν τῶν λιθανθράκων, θὰ φθάσωσιν ἐπὶ τέλους εἰς τὴν παραλίαν τῆς Ἰρλανδίας, ἀπέχουσαν πλέον τῶν 25 λευγῶν. Ἔν τινι πραγματείᾳ περὶ τῶν μεταλλείων καὶ τῆς ἐξορύξεως αὐτῶν δημοσιευθείσῃ τῷ 1778, ὁ κύριος Pryce, ἄγγλος μηχανικός, προβαίνει εἰς τὸ νὰ δείξῃ, ὅτι τὰ ὑπὸ τὴν θάλασσαν ὀρυττόμενα μεταλλεῖα εἰσὶν ἧττον ἐκτεθειμένα τῶν ἄλλων εἰς τὴν εἰσβολὴν τῶν ὑπογείων ὑδάτων. Ἀναφέρει δὲ τούτου τὸ ἀκόλουθον παράδειγμα·

Τὸ μεταλλεῖον τοῦ Huel-Cock ἐν τῇ ἐνορίᾳ τοῦ Saint-Just, ἐκτείνεται ὑπὸ τὴν θάλασσαν εἰς περίπου 150 μέτρων ἀπόστασιν, εἴς τινα δὲ μέρη δὲν ἔχει πλέον τῶν 5 μέτρων πάχος ὁ βράχος, ὁ μεταξὺ τοῦ πυθμένος τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τῶν στοῶν, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐργάζονται οἱ μεταλλευταί, οὕτως ὥστε ἀκούεται εὐκρινῶς ὁ φλοῖσβος τῶν κυμάτων, ἅτινα ἐρχόμενα ἐκ τοῦ πελάγους τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ, ῥήγνυνται ἐπὶ τὴν παραλίαν. Ἀκούεται δὲ προσέτι καὶ ὁ ἀνακυλισμὸς τῶν χαλίκων τοῦ πυθμένος τῆς θαλάσσης, ὁμοιάζων πρὸς τὸν θόρυβον τῆς βροντῆς καὶ ἐμποιῶν ἔκπληξιν καὶ σχεδὸν τρόμον εἰς τοὺς περιέργους ἐκείνους οἵτινες τὸ πρῶτον λαμβάνουσι πεῖραν τούτου.[1]

Φλέβες πλουσιώτεραι τῶν ἄλλων ἐξωρύχθησαν, βεβαίως λίαν ἀπερισκέπτως, ἀλλ' οὐχ ἧττον εἶναι ἀληθές, ὅτι ἐξωρύχθησαν εἰς 1 μ. 20 ὑπὸ τὴν κοίτην τῆς θαλάσσης. Κατὰ τὰς τρικυμιώδεις ἡμέρας ὁ ὑπὸ τῶν κυμάτων καὶ τῶν χαλίκων προξενούμενος θόρυβος εἶναι τοσοῦτον φοβερός, ὥστε οἱ μεταλλευταὶ ἐγκαταλείπουσι τὰ ἔργα αὐτῶν ἐκ τῆς ἐκπλήξεως ἣν ἐμπνέει μᾶλλον ὁ κλύδων εἰς αὐτούς, ἢ ἐκ τοῦ φόβου τοῦ νὰ ἴδωσιν ἑαυτοὺς κατακλυζομένους καὶ καταποντιζομένους ὑπὸ τῶν ὑδάτων.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ μεταξὺ τῶν μεταλλευτῶν καὶ τῆς μαινομένης θαλάσσης ὑπάρχουσα παχύτης τοῦ πετρώματος εἶναι ἐλαχίστη, ἀναγκάζονται πολλάκις νὰ ἐμποδίζωσι τὰς ἐνσταλάξεις τοῦ θαλασσίου ὕδατος ὅπερ διαῤῥέει διὰ τῶν ῥωγμῶν τοῦ λίθου, ἐμφράσσοντες αὐτὰς διὰ στυπίου καὶ

1. Ἐν Θορικῷ τῆς Λαυριωτικῆς ὑπάρχει παλαιὸν μεταλλεῖον, ἐξ οὗ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ὤρυττον ἀργυρῖτιδα (ἀργυροῦχον μόλυβδον). Ἡ μεταλλοφόρος κοίτη, ἧς ἡ παχύτης δὲν ὑπερβαίνει κατὰ πολὺ ἓν μέτρον, φέρεται πρὸς ἀνατολάς, ἤτοι πρὸς τὴν παραλίαν τοῦ ὁμωνύμου λιμένος. Εἶναι δὲ διάτρητος δι' ὑπονόμων ἀνιουσῶν καὶ κατιουσῶν καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις. Εἰσελθόντες πρό τινων ἐτῶν καὶ περιεργαζόμενοι τὰ θαυμάσια ἐκτενῆ ὀρύγματα τῆς ἀρχαίας μεταλλεύσεως, ἀφίχθημεν προχωροῦντες ἐπὶ πολλὰς ὥρας εἴς τι σημεῖον ἔνθα ᾐσθάνθημεν βροντώδη ἦχον, ὅστις ἐπὶ τοσοῦτον ἐξέπληξε τὸν ὁδηγόν μου, ὥστε ἠρνήθη νὰ προχωρήσῃ περαιτέρω. Ὁ ἦχος οὗτος ἀναντιῤῥήτως προήρχετο ἐκ τοῦ φλοίσβου τῶν κυμάτων, διότι οἱ ἀρχαῖοι εἶχον ἐπεκτείνει τὴν ἐξόρυξιν τῆς κοίτης καὶ ὑπὸ τὴν θάλασσαν. Ὑγρασία ἐν ταῖς στοαῖς δὲν ὑπῆρχε, καίτοι ἡ παχύτης τοῦ τιτάνου τοῦ χωρίζοντος τὰ ὀρύγματα ἀπὸ τὸν πυθμένα τῆς θαλάσσης δὲν ἦτο καθὰ συμπεραίνω μείζων τῶν 5-8 μέτρων.

Digitized by Google

ὑδραυλικῆς τιτάνου, ὅπως γίνεται εἰς τὰς ἐμφράξεις τῶν ἁρμῶν πλοίου. Ἐν τῷ μεταλλείῳ τοῦ μολύβδου τῆς Perran-Zabuloc, ἐν ᾧ ἡ ἐξόρυξις ἐνεργεῖτο ὑπὸ τὴν θάλασσαν, ἐφηρμόζετο ἡ αὐτὴ μέθοδος πρὸς ἐμπόδισιν τῶν ἐνσταλάξεων τοῦ θαλασσίου ὕδατος.[1]

Διὰ νὰ ἐξηγήσωσι τὴν μικρὰν ὑγρασίαν ἥτις ἐπικρατεῖ ἐν ταῖς ὑπὸ τὴν θάλασσαν στοαῖς τῶν μεταλλείων, ὑποθέτουσιν ὅτι ὁ πυθμὴν αὐτῆς καλύπτεται ὑπὸ γλοιώδους καὶ ἀδιαβρόχου ὕλης. Τὸ ἀληθὲς ὅμως εἶναι ὅτι πᾶς λίθος, πᾶς βράχος ἀκίνητος, ἐν τῇ κοίτῃ τῆς θαλάσσης καλύπτεται ὑπὸ στρώματος ἐκ φυτῶν καὶ κογχυλίων, ὅπερ σχηματίζει ἐπίχρισμα φύσεως τοιαύτης ὥστε νὰ ἐμποδίζῃ τὰς ἐνσταλάξεις διὰ τῆς πληρώσεως τῶν μικρῶν σχισμάτων.

Εἶναι πιθανὸν ὅτι ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία συνείχοντό ποτε διὰ ἰσθμοῦ, τὸν ὁποῖον ἀφήρεσαν τὰ ἐκ τοῦ Ὠκεανοῦ πρὸς τὴν ἀρκτῴαν θάλασσαν διευθυνόμενα μεγάλα ῥεύματα, οὕτω δὲ παρήχθη ἡ τομή, ἡ τὰ νῦν σχηματίζουσα τὸν πορθμὸν τῆς Μάγχης.

Ἡ τομὴ αὕτη εἶναι λοιπόν, ὡς φαίνεται, ἀποτέλεσμα τῆς παρελάσεως τοῦ ἐδάφους ὑπὸ τῶν ὑδάτων, καὶ οὐχὶ τὸ ἀποτέλεσμα διαταράξεως τοῦ γηΐνου φλοιοῦ διὰ ἡφαιστιογενοῦς ἐξάρσεως, ὅπως ἐκεῖναι, αἵτινες συχνὰ παρήγαγον τὴν ἀνώμαλον ἐπιφάνειαν εἰς τὰς ὀρεινὰς χώρας. Εἶναι ἄρα πιθανόν, ὅτι τὸ αὐτὸ κρητιδικὸν στρῶμα, οὗ τινος τὰ ἄκρα ἀνεῦρεν ὁ κ. Χαουκσχάου ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ἀκτῶν τοῦ πορθμοῦ, ἐκτείνεται ἐκ τῆς Ἀγγλίας πρὸς τὴν ἤπειρον. Ἡ ἐκτέλεσις τῆς ὑπὸ τὴν Μάγχην σύριγγος ἔσται πολὺ εὐκολωτέρα διὰ τῆς ἐφευρεθείσης μηχανῆς τοῦ ἄγγλου μηχανικοῦ Βρούτωνος. Ὁ εὑρέτης καθυπέβαλεν αὐτὴν ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς πολυειδεῖς δοκιμασίας, ἐφήρμοσε δὲ καὶ λίαν ἐπιτυχῶς πρὸς τὴν ἀνόρυξιν ἐδάφους συνισταμένου ἐκ φαιᾶς κρητίδος, φύσεως ὁμοίας τῶν στρωμάτων, ἅτινα ὑπάρχουσιν ἐν τῷ πυθμένι τῆς Μάγχης, καὶ ἰδίως πρὸς ἃ μέρη προτείνεται ἡ ἀνόρυξις τῆς σύριγγος.

Ἡ μηχανὴ αὕτη τιθεμένη εἰς κίνησιν διὰ τοῦ ἀτμοῦ ἢ τοῦ πεπιεσμένου ἀέρος λειτουργεῖ δίκην τρυπάνου, ἀνοίγοντος κυλινδρικὴν ὀπὴν εἰς ξύλον. Ἐκκόπτει δὲ αὕτη καὶ κερματίζει ὄγκον κρητίδος ἔχοντα κυκλοειδῆ ἐπιφάνειαν διαμέτρου 2 μέτρων καὶ 20 ἑκατοστομέτρων. Μεταβαλλομένη οὕτως εἰς θρύμματα ἡ κρητὶς πίπτει ἐπὶ λινοῦ ὑφάσματος ἀτέρμονος ὅπερ ὑποστηρίζεται διὰ δύο κυλίνδρων, καὶ συστρέφεται διὰ τῆς αὐτῆς ἀτμομηχανῆς. Διὰ τῆς κινήσεως ταύτης ἡ κρητὶς φθάνει ἐντὸς τῶν ἁμαξίων ἅτινα μεταφέρουσιν αὐτὴν ἐπὶ σιδηροτροχιῶν ἐκτὸς τῆς στοᾶς.

Οἱ ἄγγλοι μηχανικοὶ οἵτινες ἐνασχολοῦνται ἐπιμελῶς περὶ τὴν ὑποβρύχιον σύριγγα, ἐδοκίμασαν τὴν μηχανὴν τοῦ Βρούτωνος ἐπὶ τῶν ἀποῤῥώγων πετρῶν τῆς ἀκτῆς τοῦ Rochester. Ἡ ταχύτης τῆς διατρήσεως καθεκάστην ὥραν ἦτο 1 ἕως 1 μέτρον καὶ 20 ἑκατοστόμετρα. Κατὰ συνέπειαν ἀπαιτοῦνται δύο μόνον ἔτη, ὅπως, ἐργαζόμενοι ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ἄκρων, διανύσωσιν ὑποποντίως ὅλον τὸν πρὸς διάτρησιν χῶρον μεταξὺ τοῦ Καλήτου καὶ τοῦ Δούβρου.

Πλὴν τούτου νομίζομεν ὅτι ἡ ἐν ἔτει 1875 ἐν τῇ Ἐθνοσυνελεύσει ὑποβληθεῖσα ὑπὸ τοῦ κ. Κράντζου ἔκθεσις περὶ εἰσαγωγῆς νομοσχεδίου κηρύσσοντος ὡς δημοσίαν ἀνάγκην τὴν μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας μελετωμένην ὑποβρύχιον σύριγγα, ἐκφράζει ἀρκούντως τὴν γνώμην τῶν σοφῶν περὶ τῆς πιθανῆς ἐπιτυχίας τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἡ ἐπιτυχία ὅμως αὕτη ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς φύσεως τῶν πρὸς διάτρησιν στρωμάτων, περὶ ἧς εἶναι ἀδύνατον ἀπὸ τοῦδε νὰ προδικάσῃ τις μετ' ἀκριβείας, μήπω γενομένων δοκιμαστικῶν διατρήσεων ἐφ' ὅλων τῶν σημείων, δι' ὧν θὰ διέλθῃ ἡ σύριγξ. Ἐκ τῶν προτέρων ἄρα δὲν δύναται νὰ βεβαιωθῇ ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐπιχειρήσεως, ὡς τοῦτο δηλοῦται ἐκ τῆς διατριβῆς τοῦ κ. Κράντζου, ἥτις ἔχει περίπου ὡς ἑξῆς·

Ἡ ζώνη, ἣν δύναταί τις εὐλόγως νὰ φαντασθῇ κατάλληλον διὰ τὴν ἀνόρυξιν τῆς πρὸς διαπέρασιν τοῦ πορθμοῦ σύριγγος, ἐκτείνεται, ἐν μὲν τῇ Γαλλίᾳ ἀπὸ τοῦ Καλήτου μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Γκρίσνεζ, ἐν δὲ τῇ Ἀγγλίᾳ ἐκ τῆς Σουθεφορελάνδης μέχρι τοῦ Φαλκενστῶνος.

Ἐκ τῶν διευθύνσεων τῶν παρουσιαζομένων ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ ἡ Ἑταιρία ἐξελέξατο τὴν διεύθυνσιν ἥτις, ἀρχομένη παρὰ τὸν κόλπον τῆς ἁγίας Μαργαρίτας ἐν Ἀγγλίᾳ, ἀπολήγει μεταξὺ τοῦ Καλήτου καὶ Σαγγάττης τῆς Γαλλικῆς ἀκτῆς. Ἡ σύριγξ φυσικῷ τῷ λόγῳ χαρασσομένη κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν παρουσιάζει ἐν τῷ ὑποβρυχίῳ μέρει αὐτῆς μῆκος 28 χιλιομέτρων. Τὸ μεγαλήτερον βάθος τῶν ὑδάτων ἔσται 54 μέτρων· ὅθεν προκύπτει ὅτι ἐὰν διατηρῆται θόλος παχύτητος λίαν ἀρκούσης πρὸς ἀποφυγὴν τῶν καταπτώσεων, οὐδέποτε θὰ ἦναι χρεία νὰ καταβῇ τις πλέον τῶν 127 μέτρων ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης· τοῦθ' ὅπερ θὰ ἐπιτρέψῃ

1. Τὰ ἀρχαῖα μεταλλεῖα τῆς Σίφνου παρὰ τῷ ἁγίῳ Σώστῃ κεῖνται ἐπὶ χθαμαλοῦ ἀκρωτηρίου μόλις 50 μέτρων ἐγειρομένου ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Ἐκ τῆς ἐπιτοπίου ἡμῶν ἐρεύνης ἀντελήφθημεν ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἐξώρυττον ἐνταῦθα σιδηροῦχον κοίτην συνεσφιγμένην ἐν τιτάνοις, εἰς τὴν ὁποίαν ἐν εἴδει ἀκανονίστων ὄγκων ἢ φωλεῶν παρουσιάζεται ἀργυροῦχος μόλυβδος. Οἱ τότε μεταλλευταὶ ἐπιδιώκοντες τὸ μέταλλον κατῆλθον διὰ τῶν συριγγοειδῶν αὐτῶν ὀρυγμάτων ὑπὸ τὴν θάλασσαν ἐμφράττοντε, τὰς ῥωγμὰς πρὸς ἐμπόδισιν τῆς εἰσβολῆς τοῦ θαλασσίου ὕδατος. Ὅτε ὅμως τὰ ἔργα διεκόπησαν καὶ σὺν αὐτοῖς αἱ ἐμφράξεις, εἰσδυσάντων τῶν ὑδάτων, τὸ μεταλλεῖον κατεποντίσθη. Ἐντεῦθεν τὸ τοῦ Ἡροδότου μυθολογούμενον περὶ τῆς καταποντίσεως τῶν χρυσορυχείων τῆς Σίφνου ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος, ὀργισθέντος κατὰ τῶν Σιφνίων, διότι οὗτοι ἐνόθευσαν τὸν ἐκ χρυσοῦ ἀστράγαλον, ὃν κατ' ἔτος ἔπεμπον ὡς φόρον εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν.

Digitized by Google

διὰ τὴν σχεδιασθεῖσαν ὁδὸν τὴν ἐφαρμογὴν παραδεδεγμένων κλίσεων.

Τὰ στρώματα ἐξ ὧν συνίσταται τὸ ὑπὸ τὸν πυθμένα καὶ τὰς ἀκτὰς ἔδαφος ἀνήκουσιν εἰς τὸ δευτερογενὲς στερέωμα. Ἐν πρώτοις σύγκειται ἐκ παχέως στρώματος λευκῆς κρητίδος, ἥτις ἐπίκειται τῆς ἐπικαλουμένης φαιᾶς κρητίδος. Αὕτη, συνήθως οὖσα στεγνοτέρα καὶ ἧττον διεῤῥωγυῖα τῆς ἄλλης, ἐφάνη καταλληλοτάτη ἵνα δεχθῇ τὴν σύριγγα.

Οὕτω κατ' εὐτυχῆ σύμπτωσιν ἐν τῇ παραδεδεγμένῃ διευθύνσει παρουσιάζεται τὸ μὲν βάθος οὐχὶ μέγα, τὸ δὲ ἔδαφος λίαν ἁπαλὸν πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἐξορύξεως καὶ ἀρκούντως στερεὸν πρὸς ἀσφαλῆ ἐπιστέγασιν τῶν ἔργων. Ἀλλὰ προσέτι καὶ αὐταὶ αἱ ἀκταὶ εἰσὶν ἀρκούντως χθαμαλαί, ὅπως μή, περὶ τὴν ἕνωσιν τῶν ἐν ὑπαίθρῳ σιδηροδρόμων μετὰ τοῦ ὑποβρυχίου, χρειασθῶσι πολυπληθεῖς καὶ ἔκτακτοι κλίσεις.

Φαίνεται λοιπόν, ὅτι πάντα συντρέχουσιν ὅπως καταστήσωσιν, ἂν οὐχὶ εὔκολον, τοὐλάχιστον δυνατὴν τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἔργων διὰ τῶν ὑπαρχόντων μέσων. Ἀναμφιβόλως τὸ μῆκος τοῦ ὑποβρυχίου μέρους, αἱ δυσχέρειαι τῆς προόδου, τῆς ψυχαγωγίας (ἀερισμοῦ) καὶ τῆς μεταφορᾶς τῶν ὑλικῶν θέλουσι προβάλει πλέον τοῦ ἑνὸς δυσκόλου προβλήματος εἰς τὴν πεῖραν καὶ τὸ ἐφευρετικὸν πνεῦμα τῶν μηχανικῶν. Ἀλλὰ τὰ προβλήματα ταῦτα μὴ ὄντα ἀνώτερα τῶν δυνάμεών των, θέλουσι λυθῆ. Ἓν μόνον ζήτημα κατὰ τὸν κ. Κράντζον ἀφίνει ἀμφιβολίας, δυστυχῶς λίαν σπουδαίας.

Εἶναι ἆρά γε συμπαγὲς καὶ ὁμογενὲς πανταχοῦ τὸ στρῶμα τῆς φαιᾶς κρητίδος δι' ἧς θὰ διέλθωσι; Δὲν παρουσιάζονται ἐν αὐτῷ βαθέα κοιλώματα προελθόντα ἐκ τῆς ὁρμητικῆς διαβάσεως τῆς θαλάσσης, ὅτε κατελύθη ἡ ἀρχέγονος γεωλογικὴ κατάστασις; Δὲν εἶναι διεῤῥωγυῖα ὑπὸ ῥαγάδων προελθουσῶν ἐκ γειτονικῶν ἐξάρσεων, αἵτινες δὲν ἠδυνήθησαν νὰ συγκλεισθῶσι δι' ἔλλειψιν πλαστικότητος τῆς κρητίδος; Τέλος δὲν θ' ἀπαντήσωσιν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ στρώματος τούτου, τοῦ κατὰ τὸ φαινόμενον τόσον κανονικοῦ, κορυφὰς ὀρέων προγενεστέρων τῆς κρητίδος καὶ κεχωσμένων ἐν τῇ μάζῃ αὐτῆς;

Πρὸς τὰ σπουδαῖα ταῦτα ζητήματα μόνη ἡ γεωλογία ὀφείλει ν' ἀπαντήσῃ. Δυστυχῶς ὅμως δὲν δύναται νὰ κάμῃ τοῦτο μετὰ πεποιθήσεως, καὶ ὁμολογητέον ὅτι ἅπασαι αἱ ἀνωμαλίαι αὗται τῆς γῆς εἰσὶν ἐνδεχόμεναι.

Ἡ ἐπισταμένη μελέτη τοῦ ἐδάφους ἑκατέρωθεν τῆς Μάγχης, αἱ διατρήσεις δι' ὧν ἐξηκριβώθη ἡ κανονικότης τῆς διατάξεως τοῦ στρώματος τῆς κρητίδος, ἡ ἀκριβὴς καταμέτρησις τῆς κλίσεως τῶν στρωμάτων προελθούσης ἐκ τῶν γειτονικῶν ἐξάρσεων (ἀνυψώσεων τοῦ ἐδάφους), παρέσχον πολυτίμους πληροφορίας, αἵτινες συζητούμεναι ἐπισταμένως παρουσιάζουσιν οὐχ ἧττον πιθανότητας. Ἐνταῦθα θ' ἀπαντήσωσι φοβερὰν ἀλέαν (ἀνυπόφορον θερμότητα) τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἔχῃ τις ὑπ' ὄψιν καὶ ἥτις θέλει ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς οἰκονομίας τῶν ἔργων. Πρὸ παντὸς ἄλλου δέον νὰ ἐνεργηθῶσι βαθεῖαι διατρήσεις ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὀχθῶν της Μάγχης. Ἐὰν τὸ ἀποτέλεσμα τῶν διατρήσεων τούτων ἀποβῇ αἴσιον, πρέπει νὰ ὀρυχθῇ ὑπόνομος δοκιμασίας ἀπὸ τὸ ἓν μέρος εἰς τὸ ἄλλο τοῦ πορθμοῦ, καὶ νὰ μὴν ἐπιχειρήσωσι τὴν ἐκτέλεσιν τῆς σύριγγος, πρὶν ἢ ἅπασαι αἱ συλλεχθεῖσαι πληροφορίαι ἤθελον ἀποδείξει ὅτι εἶναι ὄντως κατορθωτή. Ἕως οὗ ἡ ἀπόδειξις αὕτη ἐπιτευχθῇ, ἡ ἐπιχείρησις δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς μέλλουσα νὰ εὐδοκιμήσῃ. Ἡ ἑταιρία δὲν δύναται ν' ἀναλάβῃ ὑποχρεώσεις, ὧν ἁπλῆ ἀνωμαλία τοῦ ἐδάφους δύναται νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐκπλήρωσιν.

Ἐν τούτοις ἐπὶ τῇ ὑποθέσει τῆς λίαν ἐπιθυμητῆς ἐπιτυχίας ἡ ἑταιρία διέγραψε τὸ σχέδιον αὐτῆς κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον·

Ἐν τῷ κέντρῳ καὶ ἐπὶ 26 χιλιομέτρων ἡ σύριγξ θέλει παρουσιάζει ἓν μέρος αὐτῆς ὀλίγον κεκυρτωμένον, τοῦ ὁποίου τὸ ὕψιστον σημεῖον θὰ ἦναι ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πορθμοῦ καὶ εἰς 100 μέτρων βάθος ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, καὶ θὰ καταβαίνῃ πρὸς τὰς ὄχθας διὰ κλίσεων $3\frac{1}{2}$ ἕως 4 χιλιοστομέτρων ἀνὰ ἕκαστον μέτρον. Ἑκατέρωθεν δὲ τῶν ἄκρων τῆς καμπῆς θὰ φθάσῃ τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας δι' ἀναβάσεων ἀνὰ 11 χιλιομέτρων μήκους, ἑκάστης ἐχούσης $12\frac{1}{2}$ καὶ $13\frac{1}{2}$ χιλιοστόμετρα κλίσεων κατὰ μέτρον.

Ὁ ὑποβρύχιος οὗτος σιδηρόδρομος ἀνερχόμενος εἰς τὴν ἐπιφάνειαν θὰ ἑνωθῇ ἐπὶ μὲν τῆς ἀγγλικῆς ἀκτῆς μετὰ τοῦ Νοτιανατολικοῦ σιδηροδρόμου καὶ τοῦ Χατὰμ καὶ Δόβερ, ἐπὶ δὲ τῆς γαλλικῆς ἀκτῆς μὲ τὸν σιδηρόδρομον τῆς Ἑταιρίας τοῦ Βοῤῥᾶ.

Ἐπὶ τέλους δύο ὑπόνομοι μακρᾶς κατατομῆς, ἔχουσαι μῆκος 4 χιλιομέτρων ἑκάστη, θὰ διοχετεύωσι τὰ καταστάλάζοντα ὕδατα εἰς φρέατα παρὰ ταῖς ἀκταῖς, ὅθεν ἰσχυραὶ μηχαναὶ θέλουσιν ἐξαντλῆ αὐτά.

Α. Κορδέλλας.

ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΨΕΥΔΟΥΣ

(Ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ Ἐδγὰρ Κυινὲ «Τὸ Νεώτερον πνεῦμα» ἐπιγραφομένου. Μετάφρασις Ν. Γ. Πολίτου).

Τὸ σύμπαν οὐδόλως ψεύδεται. Σπουδάσατε τὴν φυσιογνωμίαν πάντων τῶν ὄντων, (διότι ἕκαστον ἔχει ἰδίαν), καὶ θὰ ἴδητε ὅτι λέγουσιν ὅ,τι ὀφείλουσι νὰ εἴπωσιν. Ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν ἡ ἔκφρασις τῶν ἐνδομύχων αὐτῶν αἰσθημάτων ἐστὶ κεχαραγμένη ἐπὶ τῶν χαρακτηρι-

Digitized by Google

στικῶν των δι' ἀκουσίων σημείων' γλῶσσα παγκόσμιος, μηδένα ἀπατῶσα, ἐκτὸς τῶν θελόντων ν' ἀπατῶνται.

Μεταξὺ τῶν καταστάσεων τοῦ πνεύματος ματαίως ἐζήτησα τὸ ψεῦδος. Πόσον ὠφέλιμον θὰ ἦτο ἂν καθίστατο δυνατὴ ἡ ἐπιστημονικὴ περιγραφὴ τῶν χαρακτηριστικωτέρων αὐτοῦ σημείων! Δυστυχῶς τὰ σημεῖα ταῦτα ἀκριβῶς ἐλλείπουσιν ἐκ τοῦ συγκριτικοῦ πίνακος τῶν ἐκφράσεων καὶ τῶν φυσιογνωμιῶν τῶν τε ζῴων καὶ τῶν ἀνθρώπων. Καὶ τοῦτο διότι τὸ ζῷον δὲν ψεύδεται· δὲν ἠδυνήθη νὰ μεταδώσῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον τὰ χαρακτηριστικὰ σημεῖα τοῦ ψεύδους. Ὁ λύκος, ἡ τίγρις δὲν κολακεύουσί τινα ὅπως κάλλιον τὸν σπαράξωσιν. Ὁ λέων δὲν προσπαθεῖ νὰ σαγηνεύσῃ, δὲν βρυχᾶται κατ' αὐλικὸν τρόπον. Ἡ ἔχιδνα ἀληθὲς ὅτι κρύπτεται, ἀλλ' εἰς τοὺς ὀξεῖς αὐτῆς ὀφθαλμοὺς δύνασαι ν' ἀναγνώσῃς τὸ μῖσος. Δὲν ψεύδεται ὁ λυσσῶν κύων· διὰ τοῦ ἀφρίζοντος στόματός του, διὰ τοῦ παραφόρου βαδίσματός του δεικνύει τὴν καταβιβρώσκουσαν αὐτὸν λύσσαν. Δὲν ψεύδεται. Οὐδ' αὐτοὶ οἱ ἀνθρωποειδεῖς πίθηκοι διαστρέφουσι τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτῶν. Τὸ αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ζῷα. Ἐκεῖνα, ἅτινα, ὡς ἡ ἀράχνη, ἱστᾶσι παγίδας δὲν θωπεύουσιν ἐν πρώτοις τὴν λείαν αὐτῶν. Δὲν ψεύδονται. Ὡς πρὸς τὴν γλῶσσάν των δὲ, τὰ ζῷα ἀκούουσι καὶ μιμοῦνται θορύβους καὶ φωνὰς ξένας. Ἀλλ' ἐν τῇ μιμήσει ταύτῃ οὐδὲν τὸ μαρτυροῦν πρόθεσιν νὰ φανῶσιν ὅ τι δὲν εἶναι.

Ἓν μόνον ὂν ἐπὶ τῆς γῆς ψεύδεται, ὁ ἄνθρωπος. Αὐτὸς μόνος κατορθοῖ νὰ σχηματίζῃ προσωπεῖον, γλῶσσαν, πρόσωπον δεικνύοντα αὐτὸν ἄλλο παρ' ὅ τι εἶναι. Ἐντεῦθεν ἡ δυσχέρεια τῆς ἀκριβοῦς περιγραφῆς τῶν χαρακτηριστικῶν σημείων τοῦ ψεύδους. Οὐδὲν τῶν κατωτέρας τάξεως ζῴων δύναται νὰ παράσχῃ ἰδέαν αὐτῶν. Πῶς λοιπὸν ἐμορφώθη ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἡ εὐχέρεια τοῦ ψεύδεσθαι; Διατί τὸ τοιοῦτο προνόμιον; Ζήτημα μηκέτι προταθὲν, οὗ ὅμως ἀνάγκη ἀναζητῆσαι τὴν λύσιν. Ἐν τούτῳ ἔγκειται ὅλη ἡ τοῦ ἀνθρώπου τύχη.

Πρᾶγμα τῇ ἀληθείᾳ παράδοξον· εὐκολώτερον δυνάμεθα νὰ μάθωμεν πῶς παρὰ τῶν ζῴων ἐκληρονόμησεν ὁ ἄνθρωπος ἀληθείας τινάς, ἢ πῶς καὶ παρὰ τίνος παρέλαβε τὴν πρὸς τὸ ψεύδεσθαι δεξιότητα.

Τὸ σαρκοφάγον ζῷον γνωρίζει μόνον νὰ ἐνεδρεύῃ· ἀλλ' ἐν τῇ ἐνέδρᾳ δὲν ἠξεύρει νὰ ἱλαρύνῃ τὴν μορφὴν αὐτοῦ, νὰ προσποιῆται ἀλλοίωσιν τόνου φωνῆς, νὰ μειδιᾷ διὰ τοῦ χαίνοντος στόματός του, νὰ μεταμορφῶται εἰς ἀρνίον. Ὁ ἄνθρωπος ὅμως εἰξεύρει. Πῶς τοῦτο; διότι ἔμαθε νὰ κυριεύῃ ἑαυτοῦ· καὶ διὰ τῆς τοιαύτης δυνάμεως, ἡ ἐξ ὁρμεμφύτου πανουργία τοῦ ζῴου κατέστη ἐσκεμμένον ψεῦδος παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ· ἐν αὐτῷ τὰ πάντα δύνανται νὰ ψευσθῶσι· τὸ πρόσωπον, ἡ φωνὴ, τὸ στόμα, ἡ χεὶρ, οἱ ὀφθαλμοὶ, αἱ κινήσεις, τὸ βῆμα, τὸ σῶμα ὅλον. Ὅ τι παρὰ τῷ ζῴῳ εἶναι μεταβολὴ ἄνευ ἐπιγνώσεως (mimicry) παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ ἀποβαίνει ἀκαριαία καὶ προμεμελετημένη. Εἰξεύρει νὰ προσλαμβάνῃ τὸ χρῶμα καὶ τὴν φωνὴν τῆς λείας του· εἰξεύρει ν' ἀπομιμῆται τὸ θῦμά του.

Θέλετε νὰ ἀναγνωρίζητε τὸν ψεύστην; θὰ τὸ κατορθώσητε παρατηροῦντες τινὰ τῶν κάτωθι σημείων. Τὸ ὄμμα ἐσβεμένον (ἵνα μὴ τὸ βλέμμα τὸν προδώσῃ)· ἰσχνὸν τὸ πρόσωπον (τὸ αἷμα ὅλον συρρέει πρὸς τὰ ἐντὸς, ὡς εἰ καὶ αὐτὴ ἡ ζωὴ ὑπεκρίνετο)· αἱ κόραι τῶν ὀφθαλμῶν ἐστραμμέναι πρὸς τὰ ἀντίθετα ἄκρα (μέσον ἀποπλανήσεως τοῦ παρατηρητοῦ)· αἱ ὀφρεῖς συσπώμεναι καὶ φαιδρυνόμεναι αἴφνης (ὅπως καλυφθῇ ὁ πρὸς στιγμὴν κατ' ἀρχὰς καταβληθεὶς ἀγών)· οἱ ὀδόντες συνεσφιγμένοι καὶ εὐθὺς ἀμέσως τὸ στόμα ἡμιανοιγόμενον (ὡς εἰ ἵνα κρατήσῃ τὸν λόγον καὶ ἐξακοντίσῃ αὐτὸν συνάμα)· πρὸ πάντων δὲ ἡ γλῶσσα, ἡ παραλύουσα καὶ ἀκοντιζομένη, ἐν λέξει μετὰ σπουδῆς ἐκφερομένη· ἐστὶν ὅτε ἕρπον βῆμα, ὡς εἰ ὅπως προσβάλῃ καὶ φύγῃ ἐνταυτῷ.

Ἀλλὰ τί σημαίνουσι τὰ σημεῖα ταῦτα, αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ ἐξεταζόμενα; Ἀνάγκη νὰ συνδυασθῶσι μετὰ τῶν χαρακτηριστικῶν καὶ τῆς ἐκφράσεως ἐκείνου, πρὸς ὃν ὁ ψεύστης ἀποτείνεται. Διότι πρωτίστως φροντίζει ν' ἀπομιμῆται ἐκεῖνον, ὃν θέλει ν' ἀπατήσῃ. Προσλαμβάνει τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, τὸ ἦθος, τὰς κινήσεις, οὕτως ὥστε διάφορος ἑαυτοῦ καθίσταται καθ' ὅσον πρὸς διάφορον ψεύδεται πρόσωπον. Ἐντεῦθεν ἄπειρος ποικιλία ἐν τῷ αὐτῷ ἀτόμῳ, ἐκφεύγουσα τὴν ἀνάλυσιν· ἁπλοῦς πρὸς ἁπλοῦς, βίαιος πρὸς βιαίους, δειλὸς πρὸς δειλοὺς, τὴν *εἰλικρίνειαν* πάντοτε φέρει ἀνὰ στόμα.

Ἀλλ' ἂν ἀντὶ ἑνὸς μόνου φαντασθῆτε μίαν τάξιν ἀνθρώπων ἢ μίαν ὁλόκληρον κοινωνίαν σπουδάζουσαν τὸ ψεύδεσθαι, θὰ ἴδητε συνδυασμὸν ἐκφράσεων ἐφημέρων, ἃς οὐδεμία γλῶσσα δύναται νὰ παραστήσῃ, καὶ αἵτινες ἀφανιζόμεναι ἀμοιβαίως, καταλήγουσιν εἰς παντελῆ ἔλλειψιν ἐκφράσεων. Ὅταν νομίζητε ὅτι συνελάβατε τὸν ψεύστην, ἐκεῖνος κρύπτεται ὑπὸ τὴν ἀκαμψίαν τοῦ προσωπείου· οὐδὲν ὁμοιότερον τῇ ἀκαμψίᾳ τοῦ θανάτου.

Παρατηρήσατε τὸν Ἰούδαν τοῦ Λεονάρδου δὰ Βίντσι ἐν τῇ εἰκόνι τοῦ Μυστικοῦ δείπνου· Ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Λεονάρδου ἀπετύπωσεν ἐν ταύτῃ τινὰ τῶν ζητουμένων χαρακτηριστικῶν. Ὁ Ἰησοῦς εἶπεν: «Εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με». Ἀκούσαντες τοὺς λόγους τούτους οἱ μαθηταὶ συνταράσσονται· ἐξανίστανται, ἐκφράζουσιν ἀπορίαν, φρίκην, ἐρωτῶσιν ἀλλήλους, ἐκτείνουσι τὰς χεῖρας. Εἷς μόνος μένει ἀπαθὴς καὶ ἀκί-

Digitized by Google

νητος· ὁ Ἰούδας. Ἀναγνωρίζετε αὐτὸν ἐκ τῆς ἀπομονώσεώς του, ἐκ τῆς ἀκινησίας του, ἐκ τοῦ χαλκίνου μετώπου, τοῦ ἀποκρυπτομένου ἐν τῇ σκιᾷ. Πόσον βέβαιος περὶ ἑαυτοῦ φαίνεται, πόσον ἰσχυρῶς στηρίζει τὸν ἀγκῶνα αὐτοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης! Ἂς ἀνησυχῶσιν, ἂς χειρονομῶσιν, ἂς ἐπιρρίπτωσιν ἀλλήλοις ὑπονοίας οἱ ἄλλοι. Ἐκεῖνος μένει ἀτάραχος, ὡς ὁ Χριστός· διότι ἐκ τῶν δώδεκα μόνος αὐτὸς ἔχει στάσιν ὁμοίαν τῇ τοῦ Ἰησοῦ. Ἀποβλέπει πρὸς αὐτὸν, καὶ προσπαθεῖ ν' ἀφομοιωθῇ αὐτῷ. Ὄντως οὗτός ἐστιν ὁ ἀνὴρ, ἐν ᾧ τὸ πᾶν ψεῦδος, ἐκτὸς τῆς δεξιᾶς χειρὸς, ἥτις σπασμωδικῶς σφίγγει τὸ βαλάντιον τῶν ἀργυρίων. Ἀλλὰ τίς ἠδύνατο νὰ δώσῃ προσοχὴν εἰς τοὺς συνεσπασμένους αὐτοῦ μῦς, εἰς τὸν κεκλεισμένον γρόνθον, ἐν μέσῳ πασῶν τῶν εἰλικρινῶν ἐκείνων χειρῶν, αἵτινες ἀνοίγονται, ζητοῦσιν, ἀποροῦσι, διαμαρτύρονται ἐν πλήρει φωτί;

Τὰς αὐτὰς κινήσεις, εἶπον, ποιοῦσιν ὅ τε Ἰησοῦς καὶ ὁ Ἰούδας. Ἐκτὸς μιᾶς διαφορᾶς ἐν τούτοις: ὁ Ἰησοῦς ἐκτείνει ἐπὶ τῆς τραπέζης τὴν παλάμην τῆς χειρὸς ἀνοικτὴν, ὁρατὴν εἰς πάντας. Τὴν αὐτὴν χειρονομίαν ποιεῖ καὶ ὁ Ἰούδας· ἀλλ' ἡ παλάμη του εἶναι ἀνεστραμμένη, ὡς χαρτοπαίκτου ἀποκρύπτοντος τὸ παιγνίδιόν του. Στρέφεται κατὰ τὸ ἥμισυ τοῦ σώματος πρὸς τὸν Ἰησοῦν, ἐκ τούτου δὲ σκιὰ βαθεῖα πίπτει ἐπ' αὐτοῦ. Ἡ δὲ σκιὰ αὕτη φαίνεται ὡσεὶ καταγγέλλουσα αὐτὸν καὶ λέγουσα: Οὗτός ἐστιν ὁ Ἰούδας. Πάντες οἱ λοιποὶ ἐκτὸς αὐτοῦ ἀπαστράπτουσιν ἐκ τοῦ φωτὸς τῆς ἡμέρας καὶ τῆς αἴγλης τοῦ Χριστοῦ.

ΤΟ ΑΛΕΞΙΒΡΟΧΙΟΝ

Μακρὰς καὶ περιέργους μελέτας ἠδύνατό τις νὰ κάμῃ περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς ἱστορίας καθ' ὅλου τοῦ ἀλεξιβροχίου ἢ ἀλεξιβρόχου ἢ ὀμβρέλλας ἢ ὅπως ἄλλως θέλεις νὰ ὀνομάσῃς τὴν σκέπην ἐκείνην τὴν σκέπουσαν ἡμᾶς ἀπὸ τῆς βροχῆς ἢ καὶ ἀπὸ τοῦ ἡλίου, ὁπότε εἰς σκιάδιον ἢ ἀλεξήλιον ἢ ὅπως ἄλλως ἀναβαπτίζεται. Πολὺ δὲ θὰ ἐθαύμαζον μανθάνοντες οἱ μὴ εἰδότες τοῦτο, ὅτι τὸ ταπεινὸν ἐκεῖνο ὄργανον ἐγένετο ἡ ἀρχὴ ἀφ' ἧς παρήχθησαν πάντες σχεδὸν οἱ ἀρχιτεκτονικοὶ ῥυθμοὶ τῆς ἀπωτάτης Ἀνατολῆς, ὅτι δύναται ἡ ὀμβρέλλα ὄχι ἀδίκως ν' ἀντιποιηθῇ τὴν πατρότητα τῆς τε ἰνδικῆς καὶ κινεζικῆς παγόδας καὶ τοῦ θόλου τοῦ τζαμίου. Ἔργον ἡμέτερον ὅμως δὲν εἶνε νὰ διδάξωμεν ἀρχιτεκτονικὴν ἐνταῦθα· ἀρκείτω νὰ εἴπωμεν ὅτι ἀνέκαθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς εἶχον γνῶσιν τοῦ ἀλεξιβροχίου οἱ Ἰνδοί. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι λέγοντες ἀλεξιβρόχιον νοοῦμεν ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ καὶ τὸ σκιάδιον ἢ ἀλεξήλιον, διότι, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἴπομεν, τὰ δύο ταῦτα δὲν εἶνε εἰμὴ διαφορετικὰ ὀνόματα ἐμφαίνοντα ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα δύο πληροῦν χρείας.

Τὸ ἀρχαιότατον ἐξ ὧν ἠξεύρομεν σκιάδιον εἶνε τὸ ἔτι καὶ νῦν ὑπεριστάμενον τοῦ βωμοῦ τοῦ ὑπογείου ναοῦ τοῦ Καρλίου, ἐν τῇ δυτικῇ τῶν Ἰνδιῶν παραλίᾳ, παρὰ τῇ Βομβάῃ. Ὁ παλαιὸς οὗτος πρόγονος πάσης ὀμβρέλλας εἶνε κατεσκευασμένος ἔκ τινος ξύλου καλουμένου τέκ, ἔχοντος τὴν ἰδιότητα νὰ μένῃ ἐπὶ χρόνους μακροὺς ἄφθιτον καὶ ἀναλλοίωτον· εἶνε δὲ θετικὸν ὅτι τὸ σκιάδιον ἐκεῖνο ἵσταται σταθερῶς εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν ἀπὸ δύο χιλιάδων ἐτῶν. Ἀνευρίσκομεν ἐπίσης σκιάδια εἰκονιζόμενα ἐπὶ μνημείων πρὸ εἰκοσιπέντε αἰώνων ἐν τῇ Ἰνδικῇ τεχνουργηθέντων. Καὶ παρὰ τοῖς νῦν δὲ Ἰνδοῖς παρέμεινε τὸ σκιάδιον ὡς καὶ παρὰ τοῖς προγόνοις αὐτῶν ὡς ἔμβλημα τῆς βασιλείας ἢ τοὐλάχιστον τῆς εὐγενείας. Διὰ σκιαδίου βραβεύεται ἐκεῖ πᾶσα πρᾶξις ἡρωϊκὴ, πᾶν ἔκτακτον κατόρθωμα, ὁ δὲ στρατηγὸς ὁ ἐν ταῖς χώραις ἐκείναις λαμβάνων παρὰ τοῦ βασιλέως του μετὰ λαμπρὰν νίκην κοκκίνην ἢ πρασίνην ὀμβρέλλαν δὲν ἀλαζονεύεται ὀλιγώτερον τῶν παρ' ἡμῖν ἐχόντων διὰ μεγαλοσταύρων τὰ στήθη κεκοσμημένα.

Πολὺ πρωΐμως ἐτελειοποίησαν τὸ ἀλεξιβρόχιον οἱ Κινέζοι, τόσον δὲ πολὺ, ὥστε ἀκόμη καὶ τώρα δυσκόλως δυνάμεθα νὰ ἁμιλληθῶμεν πρὸς αὐτούς. Ἐκεῖνοι οἱ σοφοὶ ἐφεῦρον πρῶτοι ἀλεξιβρόχια δυνάμενα ν' ἀνοιχθῶσι καὶ νὰ κλεισθῶσι, κατὰ τὴν βούλησιν τοῦ κρατοῦντος αὐτά. Τὰ κινεζικὰ ταῦτα ἀλεξιβρόχια ἔχουσι τὸν μὲν σκελετὸν λεγόμενον ὅλον καλάμινον, τὴν δὲ σκέπην χαρτίνην, ἀλλ' ἐξ ἰδιαιτέρου τινὸς χαρτίου ἔχοντος τὴν ἀρετὴν, τὸ μὲν νὰ ἦνε καθ' ὑπερβολὴν ἐλαφρὸν, τὸ δὲ ὅλως ἀδιάβροχον. Τοῦ Χὰν-κάο τὰ *ἀλεξιβροχοποιεῖα* πορίζουσι τὰ νῦν εἰς πᾶσαν τὴν ἀπωτάτην Ἀνατολὴν τὰ ἐλαφρὰ καὶ κομψὰ ἐκεῖνα κινεζικὰ ἀλεξιβρόχια, τὰ ὁποῖα εἶνε καθ' ὑπερβολὴν εὐθηνὰ καὶ ἀσυγκρίτως διαρκέστερα τῶν ἡμετέρων.

Σπεύσωμεν εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἴσως παρὰ τῶν Ἰνδῶν παρέλαβον οἱ Ἕλληνες τὴν χρῆσιν τῶν σκιαδίων, βέβαιον ὅμως εἶνε ὅτι πολὺ ταῦτα συνειθίζοντο ἐν τῇ παλαιᾷ Ἑλλάδι. Ἐν τῇ διονυσιακῇ δὲ μάλιστα λατρείᾳ ὡς ἱερὸν ἐθεωρεῖτο τὸ σκιάδιον. Ἐν τῇ ἀρκαδικῇ πόλει Ἀλέᾳ ἦγον ἑορτὴν σκιερίαν, κατὰ Παυσανίαν καλουμένην, πρὸς τιμὴν τοῦ Διονύσου. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ θεσμοφόρια καὶ εἰς ἄλλας ἑορτὰς ἐγίνετο θρησκευτικὴ χρῆσις τῶν σκιαδίων παρ' Ἕλλησι καὶ πρὸς τιμὴν καὶ ἄλλων θεῶν, οἷον τῆς Δήμητρος, τοῦ Ἑρμοῦ κτλ. Ἰδιωτικὴν δὲ χρῆσιν ἐποίουν παρ' Ἕλλησι μάλιστα αἱ γυναῖκες, δὲν ἐκράτουν δὲ αὐταὶ τὰ σκιάδια, τὰ ὁποῖα ἦσαν ὁμοιόσχημα πρὸς τὰ νῦν ἐν χρήσει, ἀλλὰ δού-

Digitized by Google

λαι πρὸς τοῦτο τεταγμέναι. Κατὰ τὴν λαμπρὰν τῶν Παναθηναίων πομπὴν αἱ θυγατέρες τῶν ἐν Ἀθήναις μετοίκων ἐκράτουν τὰ σκιάδια ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν τῶν Ἀτθίδων γυναικῶν, δεῖγμα τοῦτο ταπεινωτικὸν ἵνα μὴ λησμονῶσιν οἱ μέτοικοι ὅτι ἦσαν κατώτεροι τῶν Ἀθηναίων Πολιτῶν. Παρὰ τοῦ Ἀνακρέοντος μανθάνομεν ὅτι ἐθεώρουν θηλυπρεπὲς τὸ νὰ κρατῶσιν οἱ ἄνδρες σκιάδια. Παρὰ τῶν Ἑλλήνων παρέλαβον τὴν συνήθειαν οἱ Ῥωμαῖοι ἢ μᾶλλον αἱ Ῥωμαΐδες, αἵτινες συχνὰ ἐκράτουν ἐν τῷ ἀμφιθεάτρῳ κομψὰ σκιάδια, ὅταν τοὐλάχιστον δὲν ἀπήλλαττον αὐτὰς τοῦ κόπου τούτου ἄγαν περιποιητικοὶ νεανίσκοι. Πολυτελέστατα μάλιστα ἦσαν τὰ σκιάδια, τὰ ὁποῖα οἱ ἀκολουθοῦντες δοῦλοι ἐκράτουν ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν τῶν αὐτοκρατόρων.

Βραδύτερον, κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας, χρονογράφος τις διηγεῖται ὅτι οἱ κάτοικοι τοῦ Ἀγκῶνος προσέφεραν δύο σκιάδια, τὸ μὲν πρὸς τὸν Πάπαν Ἀλέξανδρον τὸν Γ′ ἐπανερχόμενον εἰς Ῥώμην ἐκ τῆς ἐν Βενετίᾳ συνεντεύξεως μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου τοῦ Βαρβαρόσα, τὸ δὲ πρὸς αὐτὸν τοῦτον τὸν αὐτοκράτορα. Κατὰ τὴν περίστασιν δ' ἐκείνην διέταξεν, ὡς λέγει ὁ χρονογράφος, ὁ Πάπας καὶ πρὸς τὸν δοῦκα τῆς Βενετίας νὰ δοθῇ παρόμοιον σκιάδιον, καὶ νὰ μεταχειρίζωνται ἐν τῷ μέλλοντι πρὸς ἀνάμνησιν σκιάδια οἱ δοῦκες τῆς Βενετίας κατὰ τὰς δημοσίας τελετάς. Ἐκ τῶν τοιούτων δὲ καὶ οὕτω διδομένων σκιαδίων φαίνεται ὅτι ἔσχον τὴν ἀρχὴν αἱ φορηταὶ ἐκεῖναι σκιάδες (dais), τὰ *βαλδακίνια*, ὡς λέγουσιν ἐν Ἑπτανήσῳ, τὰ ὁποῖα ἐξετείνοντό ποτε ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς τῶν ἡγεμόνων, μέχρι τοῦ νῦν δὲ παρέμειναν ἐν χρήσει κατὰ τὰς λιτανείας τῆς δυτικῆς μάλιστα ἐκκλησίας. Ἐν τῇ Γαλλίᾳ κατὰ τὸ ἔτος 1680 ἐγένετο τὸ πρῶτον χρῆσις ἀληθοῦς φορητοῦ ἀλεξιβροχίου καὶ δυναμένου κατὰ βούλησιν τοῦ κρατοῦντος νὰ κλείηται ὥσπερ τὰ κινεζικὰ ἀντὶ τῶν τέως συνεθιζομένων, ἅτινα οὐδὲν ἄλλο καθαυτὸ ἦσαν εἰμὴ βαρύταται σκιάδες, ἃς δὲν ἠδύνατό τις νὰ κλείσῃ οὐδὲ μεθ' ἑαυτοῦ νὰ φέρῃ, ἦσαν δ' αὗται ἀποκλειστικῶς σχεδὸν ὡρισμέναι διὰ τοὺς μεγιστᾶνας καὶ καθ' ὅλου διὰ τὰς τελετάς. Ἐκεῖνο δ' ὅπερ ἀπίστευτον σχεδὸν καταντᾷ σήμερον εἶνε ὅτι τὸ ὠφελιμώτατον καὶ ἁπλούστατον αὐτὸ πρᾶγμα, τὸ ἀλεξιβρόχιον ἀπήντησε καὶ αὐτὸ κατ' ἀρχὰς πολλὰς δυσκολίας μέχρις οὗ κατορθώσῃ νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὴν κοινὴν χρῆσιν, παρενέβαλλε δὲ τὰς δυσκολίας ἡ κοινωνικὴ ἀνισότης. Ἐπὶ πολὺν χρόνον δηλονότι ἡ χρῆσις τῶν ἀλεξιβροχίων δὲν ἐπετρέπετο εἰμὴ μόνον εἰς τὰς γυναῖκας καὶ μάλιστα τὰς εὐγενεῖς. Λείψανον ἴσως τῆς τοιαύτης κοινωνικῆς προλήψεως εἶνε ἡ καὶ μέχρι τοῦδε κρατοῦσα ἀπαγόρευσις εἰς τοὺς ἐν στολῇ στρατιωτικοὺς τοῦ νὰ φέρωσιν ἀλεξιβρόχιον. Ἐν Ἀγγλίᾳ φαίνεται ὅτι πολὺ ταχύτερον καὶ εὐκολώτερον διεδόθη ἡ χρῆσις τοῦ ἀλεξιβροχίου ἢ ἐν Γαλλίᾳ, τοῦτο δὲ χάρις εἰς τὰς προσπαθείας τοῦ τελειοποιήσαντος αὐτὸ Ἰωάννου Χανγοναίη, ὃν οἱ πρακτικώτατοι τῆς Ἀλβιόνος κάτοικοι κατέταξαν μεταξὺ τῶν εὐεργετῶν τῆς ἀνθρωπότητος. Περίεργος δὲ εἶνε ἡ ἐπιμονὴ μεθ' ἧς ὁ Χανγοναίη περιεδιάβαζε κατὰ τοὺς δόους τοῦ Λονδίνου ἀνοικτὸν ἔχων τὸ ἀλεξιβρόχιον ἐν ὥρᾳ βροχῆς, μὲ κίνδυνον τοῦ νὰ καταστῇ γελοῖος, ἵνα πείσῃ τοὺς συμπολίτας του περὶ τῆς χρησιμότητος τοῦ νέου εὑρήματος. Πάντες ἠξεύρουσι πόσον τὰ νῦν εἶνε διαδομένα τὰ ἀλεξιβρόχια καὶ τὰ ἀλεξήλια ἢ σκιάδια· ἀρκεῖ δὲ νὰ σημειώσωμεν ὅτι εἰς μόνους τοὺς Παρισίους κατασκευάζονται ἐτησίως ὀκτὼ ἕως δέκα ἑκατομμύρια.

*
* *

Τὰ ἀλεξήλια καὶ τὰ ἀλεξιβρόχια ἦσαν ἐν χρήσει ἐν Ἰταλίᾳ πρὸ τοῦ τὰ μεταχειρισθῶσιν ἐν Παρισίοις, καὶ ἐν Παρισίοις πάλιν τὰ μετεχειρίζοντο πρὶν ἢ ἡ χρῆσις αὐτῶν εἰσαχθῇ εἰς Λονδῖνον. Τὸ ἀλεξιβρόχιον ἦτο πρᾶγμα ὅλως νέον ἐν Παρισίοις ἐν ἔτει 1622. Κατὰ τὸ 1680 δὲν κατεσκεύαζον ἀκόμη ἀλεξιβρόχια εἰμὴ ἐκ χονδροῦ κηρωτοῦ ὑφάσματος (μουσαμᾶ), ἀλλὰ βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον τοσοῦτον ταῦτα ἐτελειοποιήθησαν, ὥστε ἤδη ἐν ἔτει 1759 κατεσκευάζοντο ἐν Παρισίοις ἀλεξιβρόχια ἐξ ὑφάσματος λεπτοῦ καὶ κατὰ τοῦτο καὶ κατὰ τὸν ἄλλον μηχανισμὸν ὁμοιάζοντα σχεδὸν πρὸς τὰ σημερινά. Οἱ Ἄγγλοι εἶχον προοδεύσει ἀκόμη ὀλιγώτερον, ἂν καὶ εἶχον πλειοτέραν ἀνάγκην τῶν ἀλεξιβροχίων. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν δὲν ἠδύνατό τις λ. χ. νὰ εὕρῃ ἀλεξιβρόχια εἰμὴ εἰς τὰ καφενεῖα, ὅπου ἐφυλάσσοντο ἵνα χρησιμεύωσι κατὰ τὰς ῥαγδαίας βροχάς· τότε τὰ ἐδάνειζον εἰς τοὺς τακτικοὺς θαμῶνας τοῦ καφενείου, ἀντὶ ἁμάξης. Οἱ ἁμαξηλάται διὰ τυραννικοῦ σχεδὸν τρόπου ἐπὶ πολὺν χρόνον παρεκώλυσαν τὴν πρόοδον τοῦ ἀλεξιβροχίου ἐν Ἀγγλίᾳ. Ὁ Σὶρ Ζὼν Μὰκ Δόναλδ διηγεῖται εἰς τὰ Ἀπομνημονεύματά του ὅτι κατὰ τὸ ἔτος 1778 εἶχε φέρει ἐξ Ἱσπανίας μεταξωτὸν ἀλεξιβρόχιον, ὅπερ ὅμως δὲν ἐτόλμα νὰ μεταχειρισθῇ εἰς τὰς ὁδοὺς τοῦ Λονδίνου φοβούμενος μή τον κακοποιήσουν οἱ ἁμαξηλάται.

Σήμερον τὰ ἔξοδα τῆς κατασκευῆς ἑνὸς ἀλεξιβροχίου ἢ ἀλεξηλίου ἀναβαίνουσιν εἰς 30 λεπτά, τῆς πρώτης τιμῆς εἰς τὸ τεχνουργεῖον οὔσης δραχμῶν 4.05 λ. Ἕκαστος ἐργάτης δύναται νὰ παρασκευάσῃ 2,122 ἀλεξιβρόχια ἢ ἀλεξήλια κατ' ἔτος, τουτέστι πλέον τῶν ἑπτὰ καθ' ἑκάστην. Σ.

Οἱ Πέρσαι ἐθεώρουν ὡς ἐχθρὸν τῆς κοινωνίας τὸν ἀχάριστον καὶ ἐτιμώρουν αὐτὸν δικαστικῶς.

Digitized by Google

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΟΔΥΣΣΕΩΣ ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΥ

'Εκ τῶν τοῦ Γερβίνου.

Υἱὸς τοῦ διασήμου ἐκείνου ἐκ Λοκρίδος *κλέφτου* 'Ανδρούτσου καὶ μητρὸς ἀλβανίδος ἐκ Πρεβέζης, δωδεκαέτης δὲ μόλις ὀρφανὸς πατρὸς ἀπομείνας καὶ ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ 'Αλῆ Πασᾶ ἀνατραφείς, ἦν ἐκ γενετῆς καὶ ἀνατροφῆς ὁ 'Οδυσσεὺς ἀλβανὸς συνάμα καὶ ἕλλην. 'Εφαίνετο δὲ μᾶλλον μετέχων τῶν χαρακτηριζόντων ἑκατέραν φυλὴν ἐθνικῶν ἐλαττωμάτων—τῆς ἀπιστίας καὶ τοῦ φιλεκδίκου τῶν 'Αλβανῶν καὶ τῆς δολιότητος καὶ ὑπουλότητος τῶν 'Ελλήνων—ἢ τῶν προτερημάτων αὐτῶν καὶ τῶν ἀρετῶν των. 'Ανήσυχος φύσει καὶ βίαιος καὶ δυσάγωγος, εἶχεν ἀποκτήσει ἐκ τῆς κακῆς τοῦ σχολείου τῶν 'Ιωαννίνων διδασκαλίας πᾶσαν τῶν Τούρκων κακίαν καὶ διαφθοράν, τὸ φιλήδονον καὶ τὴν ὠμότητα, τὴν πλεονεξίαν καὶ τὸ φιλόπλουτον, τὴν ἀπιστίαν καὶ τῶν θείων τὸν ἐμπαιγμόν. Τὰς ἰδιότητάς του ταύτας ἐμάστιζον τὰ δημώδη σατυρικὰ ᾄσματα, ὑπεραίροντα αὐτοῦ τὸν ὑπασπιστήν του Γκούραν, κατ' αὐτὴν ἤδη τῆς δόξης του τὴν ἐποχήν· οὐχ ἧττον ὅμως τὸν ἀνεκήρυσσον ἀναμφηρίστως ὑπέροχον πάντων τῶν περὶ αὐτόν. 'Ο ἐν τῇ βαρείᾳ ἀτμοσφαίρᾳ τῆς τουρκικῆς καὶ ἑλληνικῆς δεισιδαιμονίας ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ μόνου ὀρθολογιστὴς γενόμενος πρέπει βεβαίως νὰ ὑποτεθῇ ἔχων ἀνωτέραν τινὰ πνευματικὴν δύναμιν. Εὐάρεστον δ' ἀληθῶς ἐνεποίει ἐντύπωσιν εἰς πάντα ξένον ἡ ὑγιὴς τοῦ 'Οδυσσέως διάνοια, ἡ ὀξύνοια καὶ τὸ περίεργον καὶ φιλομαθὲς αὐτοῦ. Τελεία ὅμως ἦν καὶ ἀνέφικτος ἡ πανουργία, μεθ' ἧς κατώρθου νὰ ἀπατᾷ τούς τε Εὐρωπαίους καὶ 'Ανατολίτας, καὶ ἡ ὑπόκρισις δι' ἧς περιεβάλλετο τὴν αἴγλην τοῦ ἐναρέτου καὶ χρηστοῦ ἀνδρός, βίᾳ πάσης τῆς δυσπιστίας ἣν ἐνέπνεε. Πλὴν τῶν πνευματικῶν τούτων πλεονεκτημάτων εἶχε καὶ μεγάλα ἐξωτερικὰ χαρίσματα. Εἶχε κανονικοὺς τῆς μορφῆς τοὺς χαρακτῆρας καὶ ὡραίαν τὴν ἀναβολήν· ἦν εὐσταλὴς καὶ ὠκὺς τοὺς πόδας, ὡς ὁ ὁμώνυμος αὐτοῦ ἥρως· τὸ ἐξωτερικὸν αὐτοῦ εἶχέ τι τὸ ἐπιβάλλον καὶ ἀρχικόν, ὅλον δὲ τὸ σῶμά του καὶ αἱ κινήσεις αὐτοῦ ἐξέφραζον ἰσχὺν καὶ ῥώμην. Τούτου ἕνεκα διέκρινεν αὐτὸν ἐνωρὶς ὁ 'Αλῆ Πασσᾶς, καὶ δοὺς αὐτῷ πολύφερνον ἐκ Καλαβρύτων σύζυγον κατέστησεν αὐτόν, εἰς τὸ πεῖσμα τῶν ἰδίων του υἱῶν, ἀρχηγὸν τῶν ἐν Λεβαδείᾳ καὶ Ταλαντίῳ ἁρματωλῶν. 'Εν ἀρχῇ τοῦ κατὰ τοῦ 'Αλῆ Πασσᾶ πολέμου ἐξανέστησαν κατ' αὐτοῦ οἱ κάτοικοι τῶν ἐπαρχιῶν τούτων, ἐκλέξαντες ἀρχηγὸν τὸν ἀνδρεῖον ἐκεῖνον Διάκον· διωχθεὶς δὲ οὕτως, ἠναγκάσθη ὁ 'Οδυσσεὺς νὰ καταφύγῃ εἰς 'Ιωάννινα, καὶ νὰ μεταβῇ ἐκεῖθεν εἰς 'Ιθάκην. Ὅτε ὅμως μετὰ ταῦτα ἐξεῤῥάγη ἡ ἐπανάστασις, ἐπανῆλθεν εἰς τὰ ὄρη, καὶ ἀνεφάνη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Διάκου ἐπὶ τῆς πολεμικῆς σκηνῆς, ὅπου ἐντὸς ὀλίγου κατέστη, διὰ τῆς τόλμης αὐτοῦ καὶ γενναιότητος, σεβαστὸς μὲν παρὰ τοῖς ἕλλησιν, ἐπίφοβος δὲ παρὰ τοῖς τούρκοις, οἵτινες ἀπεκάλεσαν αὐτὸν Γκιαοὺρ-Πασσᾶν. Μακρὰν αὐτοῦ ἐπέβαλλε σέβας τὸ ὄνομά του καὶ μόνον. Τοῦτο μαθών, ἐφάνη φροντίζων πως περὶ τῆς φήμης του ταύτης, καὶ πρὸς διατήρησιν αὐτῆς καταστέλλων τὴν φιλέκδικον κατὰ τῶν ἐχθρῶν του διάθεσιν, ἥτις ἦν ἐκ τῶν κυριωτάτων αὐτοῦ χαρακτηριστικῶν. Δυσχερὲς ἴσως εἶνε ν' ἀποφανθῇ τις ἂν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπηρεασθῇ ὁ ἀνὴρ οὗτος ἐκ τῆς ἀγαθωτέρας του ταύτης μερίδος, ὅπως καταστῇ ἐξ ὑψηλοτέρας περιωπῆς χρήσιμος εἰς τὸν πάτριον ἀγῶνα, ὅστις βεβαίως δι' αὐτόν τε καὶ τοὺς ὁμοίους του ἦν πρόσχημα μόνον πρὸς ἐξυπηρέτησιν ἰδίων συμφερόντων. Ἡ αὐστριακὴ διπλωματία ἐθεώρει αὐτὸν ὡς τὸν «εὐπροσιτώτατον» πάντων, προκειμένου περὶ διαπραγματεύσεων πρὸς τοὺς ἐπαναστάτας περὶ καταπαύσεως τοῦ ἀγῶνος.

('Εκ τοῦ Γερμανικοῦ.) Α. Σ. Β.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

⁂ Δὲν πρέπει νὰ κρίνωμεν τὴν ἀξίαν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τῶν προτερημάτων αὐτοῦ, ἀλλ' ἐκ τῆς χρήσεως αὐτῶν. (Larochefoucauld.)

⁂ Νομίζω ὅτι ἐπὶ τῶν ἀστεϊσμῶν πρέπει νὰ ἐπικρατῇ ὁ κανὼν οὗτος· ὅτι ὁ ἀστεϊσμὸς εἶνε καλὸς ἐν ὅσῳ ὁ γινόμενος ἀντικείμενον αὐτοῦ ἀποκρίνεται εἰς αὐτὸν εὐχαρίστως. 'Αλλ' ἅμα ἴδῃς αὐτὸν ἀμηχανοῦντα, παῦσον τὸν ἀστεϊσμόν σου διότι κατέστη ὀχληρός. (Kª Necker.)

⁂ Οὐδὲν ἐπιπονώτερον τῆς ἀσκήσεως τῆς ἐλευθερίας. (Tocqueville.)

⁂ Οἱ ἀναδεχόμενοι νὰ διδάξωσι τὸν λαόν, ὀφείλουσιν αὐτοὶ πρῶτοι νὰ προγυμνασθῶσι *διὰ μακρᾶς μελέτης ἐφ' ὅλων τῶν κλάδων τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν*, πρὶν ἢ δημοσιογραφοῦντες διαδώσωσιν ἐπαναλαμβάνοντες καθ' ἑκάστην τὰς ἰδέας των εἰς τὰ πλήθη. Εἰς μόνα τὰ ἐλεύθερα καὶ μεγάλα κράτη, ἔνθα τὰ σπουδαιότατα συζητοῦνται συμφέροντα, ἐφάνησαν εὐζώνως ὡπλισμένοι ὑπέρτεροί τινες ἄνδρες, συγκαταβάντες εἰς τὸ ἐφημεριδογραφικὸν στάδιον, καὶ διὰ τῆς καθημερινῆς πρὸς ἀλλήλους πάλης ὥριμασαν τὴν κοινὴν γνώμην. . . . 'Αλλὰ παρὰ τοῖς ἔθνεσιν ἔνθα ὀλίγοι εἰσὶν οἱ περὶ τὰς πολιτικὰς ἐπιστήμας ἀσχοληθέντες, ἐκπλήττεταί τις ἀναγινώσκων τὰς ἐφημερίδας, διότι δὲν εὑρίσκει ἐν αὐταῖς εἰμὴ ἰδέας στρεβλάς, ἀρχὰς καὶ κρίσεις ἐσφαλμένας, καὶ πάθη ταπεινά. (Sismondi.)

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4

Digitized by Google

'Αριθ. 47 – Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Δεύτερος | Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδ. φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχ. ἀπὸ 1 Ἰαν. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι — Τιμὴ προηγ. φύλλων λ. 80 — Γραφ. τῆς Διευθύνσεως: Ὁδ. Σταδίου, 6. | 21 Νοεμβρίου 1876

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΑΥΡΙΚΙΟΝ ΒΛΩΚ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 721.

Τὸ μονοπώλιον.

Γέρω-Πέτρος.— Ὁ διαγωνισμὸς εἶναι καλὸν πρᾶγμα, ἀλλὰ δὲν εἶναι καὶ πάντοτε δυνατός.

Ἀλέξανδρος.—Βεβαίως, ὅταν μόνος σου ἔχῃς ἓν λατομεῖον καὶ πέριξ δέκα ὥρας μακρὰν δὲν ὑπάρχει ἄλλο, ἔχεις μονοπώλιον, διότι σὺ μόνος ἔχεις καὶ πωλεῖς πέτρας.

Γέρω-Πέτρος.— Δὲν ἔχω ἀνάγκην νὰ ἔχω λατομεῖον διὰ νὰ ἔχω μονοπώλιον· ἐὰν ἐν τῷ χωρίῳ ὑπάρχῃ θέσις μόνον δι' ἕνα ξυλουργόν, ἐὰν δεύτερος ἐργαζόμενος δὲν δύναται νὰ ζήσῃ, θὰ ἔχω πράγματι μονοπώλιον, τὸ μονοπώλιον τῆς ξυλουργίας ἐν τῷ χωρίῳ.

Ἰωάννης.—Τὸ μονοπώλιον εἶναι τὸ ἀντίθετον τοῦ διαγωνισμοῦ, δὲν εἶναι ἀληθές;

Διδάσκαλος.— Ἀκριβέστατα.

Ἰωάννης.— Τότε τὸ μονοπώλιον εἶναι κακὸν πρᾶγμα, ἀφοῦ ὁ διαγωνισμὸς εἶναι καλόν;

Γέρω-Πέτρος.— Τὸ μονοπώλιον εἶναι καλὸν διὰ τὸν κάτοχον αὐτοῦ, διότι ὑψώνει τὰς τιμάς.

Ἀλέξανδρος.— Ὄχι ὅμως καὶ διὰ τοὺς καταναλωτάς, διότι οὗτοι πληρώνουσι τὴν ὕψωσιν τῶν τιμῶν.

Διδάσκαλος.— Ὑπάρχουσι μονοπώλια προερχόμενα ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων, καθὼς ὅταν ὑπάρχῃ εἷς ἰατρὸς ἐν τῷ δήμῳ· ἢ καὶ δύο, καὶ ὅταν ὅλος ὁ κόσμος ἔχῃ ἐμπιστοσύνην μόνον εἰς τὸν ἕνα ἐξ αὐτῶν. Ἀκολούθως ὑπάρχουν μονοπώλια φυσικά· καθὼς ὅταν τις ἔχῃ μέγα προτέρημα διὰ τὴν ζωγραφικήν, διὰ τὴν μουσικήν, ἢ ἦναι μέγας ῥήτωρ, ἢ ἀκόμη καὶ πολὺ ἱκανὸς ῥάπτης, ἐπιπλοποιός, βιβλιοδέτης, καὶ εἴ τι ἄλλο .... θαυμάζει τις καὶ πληρώνει .... καὶ τόσῳ τὸ χειρότερον διὰ τοὺς φθονεροὺς καὶ ζηλοτύπους.

Ποτὲ σχεδὸν δὲν παραπονεῖταί τις διὰ τὸ εἶδος τῶν μονοπωλίων τούτων, ἀλλὰ διὰ τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ἱδρυόμενα μονοπώλια· σήμερον ὁ νόμος δὲν παραχωρεῖ μονοπώλια δι' ἰδιωτικὰ συμφέροντα. Ἐὰν δὲ ἰδιώτης τις φαίνεται ἀκόμη ἔχων τοιοῦτό τι, ἐξεταζομένου καλῶς τοῦ πράγματος ἐκ τοῦ πλησίον ἐξάγεται ὅτι τοῦτο ἐγένετο χάριν δημοσίου καὶ ὄχι ἰδιωτικοῦ σκοποῦ, καὶ δι' ὡρισμένον χρόνον.

Ἀλέξανδρος.— Ἐπεθύμουν νὰ μ' ἀναφέρατε κανὲν παράδειγμα.

Διδάσκαλος.— Εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν ὑπάρχει ἓν πρόχειρον. Ἐπειδὴ ἡ πόλις δὲν εἶναι ἀρκετὰ πλουσία διὰ νὰ κατασκευάσῃ μίαν γέφυραν ἐφ' ἑνὸς ποταμοῦ, ἰδιώτης τις παρουσιάσθη καὶ ἐπρότεινε νὰ κτίσῃ αὐτήν, ὑπὸ τὸν ὅρον α' νὰ μὴν ἐπιτραπῇ εἰς οὐδένα ἄλλον νὰ κτίσῃ ἄλλην ἐπὶ 25 ἔτη· β' νὰ τῷ ἐπιτραπῇ νὰ λαμβάνῃ ἀπὸ ἕκαστον διαβάτην λεπτά τινα ὡς διόδια.

Ἐπειδὴ εἶχον ἀνάγκην τῆς γεφύρας, παρεδέχθησαν προθύμως τὴν πρότασιν ταύτην. Τὸ προνόμιον ὅμως τοῦτο παρεχωρήθη χάριν τοῦ δημοσίου συμφέροντος.

Γέρω-Πέτρος.— Τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ μὲ τὴν τοῦ ἀεριόφωτος ἑταιρίαν· ἡ ἑταιρία ἔλεγεν: Ἐὰν παραδεχθῆτε τὸν διαγωνισμὸν δὲν ἀναλαμβάνω τὸν φωτισμόν, διότι δὲν θὰ κερδίσω ἀναλόγως τῶν κόπων μου.

Διδάσκαλος.— Ἐν τοιαύτῃ ὅμως περιστάσει, ἡ πόλις λαμβάνει τὰ μέτρα της καὶ ἐμποδίζει πᾶσαν ἐνδεχομένην παρεκτροπὴν τῆς ἑταιρίας· α' ὁρίζει τὴν τιμὴν τοῦ ἀεριόφωτος καὶ β' ὑποχρεώνει τὴν ἑταιρίαν νὰ εἰσαγάγῃ πᾶσαν ἀλλαχοῦ ἐφευρισκομένην τελειοποίησιν. Ὅπως καὶ ἂν ᾖ, τὸ μονοπώλιον πρέπει νὰ ἦναι ἐξαίρεσις. Ὑπάρχουσιν ὅμως δύο ἢ τρία ἅτινα ἐπιδοκιμάζονται γενικῶς· τίς θὰ μοὶ τὰ εἴπῃ;

Ἀλέξανδρος.— Τὸ ταχυδρομεῖον καὶ ὁ τηλέγραφος.

Διδάσκαλος.— Κάλλιστα. Τὰ μονοπώλια ταῦτα ἀνήκουσιν εἰς τὸ Κράτος, διὰ τὸ δημόσιον καλόν.

Γέρω-Πέτρος.— Νομίζω ὅτι ὅταν ἰδιώτης τις ἔχει μονοπώλιόν τι προερχόμενον ἐκ τῶν πραγμάτων, ὡς εἷς ὑποδηματοποιὸς ἐν χωρίῳ τινί, ὑπάρχει ἡ ἑξῆς καταφυγή. Ὅταν ὑψώνῃ πολὺ τὰς τιμὰς ἀγοράζει τις ἀπὸ ἄλλο χωρίον.

Διδάσκαλος.— Ἀληθῶς, τὸ εἶδος τοῦτο τῶν μονοπωλίων καταβάλλονται εὐκόλως ὑπὸ τοῦ καταναλωτοῦ· ἀρκεῖ νὰ μὴ θελήσῃ νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὰς ὑπερβολικὰς ἀπαιτήσεις τοῦ παραγωγέως.

Α. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ.

Ἕπεται συνέχεια.

Digitized by Google

Η ΑΛΗΘΕΙΑ ΕΠΙ ΜΙΑΝ ΜΟΝΗΝ ΗΜΕΡΑΝ

Μετάφρασις ὑπὸ τῆς Κας Ε. Λ.

Διατρίβων πρό τινος καιροῦ ἐν Λονδίνῳ, ἀπεφάσισα ἑσπέραν τινὰ νὰ ὑπάγω, μετὰ δύο νέων Ἄγγλων φίλων μου, νὰ ἀκούσω κηρύττοντα ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος διάσημόν τινα ἐφημέριον διαμαρτυρόμενον, τοῦ ὁποίου αἱ διδαχαὶ καί τοι ὑπερβαλλόντως αὐστηραί, ἐξετιμῶντο λίαν ὑπὸ τοῦ λαοῦ.

Εὕρομεν τὸν ναὸν πλήρη ἀκροατῶν, ὁ δὲ ἱεροκῆρυξ εἶχε λάβει ὡς θέμα τῆς ὁμιλίας του τὸ ἑξῆς τῆς ἁγίας Γραφῆς ῥητόν: Ὁ ψεύστης ἔσται καταδεδικασμένος νὰ καίηται αἰωνίως εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός.

Δὲν ἐφείδετο ἐν τῷ λόγῳ του οὔτε πλουσίων οὔτε πτωχῶν, ἄνευ δὲ διακρίσεως ἡλικίας ἢ φύλου, καὶ ὡς ἄλλος Ἰωάννης Κνὸξ, ἔλεγεν εἰς τοὺς ἀκροατάς του, ὅτι ὅλοι ἦσαν ψεῦσται, ὅτι ἐψεύδοντο καθ' ἑαυτούς, πρὸς τοὺς φίλους των, πρὸς πάντας καθόλου· ὅτι ἐψεύδοντο ἐν τοῖς δωματίοις των, ἐν ταῖς αἰθούσαις των, καὶ εἰς αὐτὸ ἀκόμη τὸ ἐνδιαίτημα τοῦ Θεοῦ. Τὸ ἐμπόριόν των καὶ αἱ ὑποθέσεις των, ἐξηκολούθησε λέγων, ἐστηρίζοντο ἐπὶ τοῦ ψεύδους, αὐτοὶ δὲ ἐκαυχῶντο διὰ τοῦτο· ὅτι καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ βρέφη, πρὶν ἢ δυνηθῶσι νὰ ὁμιλῶσιν, ἐψεύδοντο διὰ σχημάτων. Μετὰ ταῦτα δὲ ἐπήρχετο εὔγλωττος ἐπίλογος, ἐν ᾧ μετὰ δακρύων παρεκάλει τοὺς ἀκροατάς του νὰ βελτιώσωσι τὰς ἕξεις των καὶ νὰ ἀποφασίσωσι νὰ μὴ λέγωσιν εἰ μὴ τὴν ἀλήθειαν, ἔστω καὶ ἐπὶ μίαν μόνην ἑβδομάδα, καὶ ἐπὶ μίαν μόνην ἡμέραν.

Ὅτε ἐξήλθομεν τοῦ ναοῦ, ἡ ἑξῆς συνδιάλεξις ἐγένετο μεταξὺ τῶν δύο φίλων μου.

— Οὔφ, ἐβαρύνθην, εἶπεν ὁ ἕτερος αὐτῶν, ὀνομαζόμενος Μοῤῥίς· ἄλλως τε δέ, δὲν εἶχον καὶ ἀνάγκην τῆς διδαχῆς του διὰ νὰ μὴ ψεύδωμαι.

— Νομίζεις; ἀπεκρίθη ὁ ἄλλος, Κάρολος Δαίβυ καλούμενος.

— Βεβαίως.... ἔχεις τυχὸν τὸ θάῤῥος νὰ ἀμφιβάλλῃς;

— Ὁ Θεὸς νὰ φυλάξῃ! Καὶ ὅμως ἰδού, ἐξηκολούθησεν ὁ Κάρολος μειδιῶν, ὅτι καὶ τὴν στιγμὴν ταύτην δὲν λέγω ἀκριβῶς ὅ,τι διανοοῦμαι.... διότι ὅ,τι διανοοῦμαι δὲν εἶναι καὶ εὐχάριστον νὰ λέγηται.

— Δαίβυ, δὲν πιστεύω νὰ ἀμφιβάλλῃς περὶ τῆς φιλαληθείας μου! ἀπὸ κανένα δὲν ἤθελα ἀνεχθῆ τὸ τοιοῦτον.

— Ἢ δὲν λέγω ὅ,τι ἀκριβῶς διανοοῦμαι, ἐξηκολούθησεν ὁ Δαίβυ, μὴ προσέχων εἰς τὰς διαμαρτυρήσεις τοῦ φίλου του, διότι ἴσως τοῦτο θὰ ἦτο ἐπικίνδυνον.

— Πῶς εἶπες; ἐξηγήθητι παρακαλῶ σαφέστερον, ἀπεκρίθη ὁ Μοῤῥίς· ὑπάρχει κἄτι τι εἰς τοὺς λόγους σου νομίζω προσβλητικόν.

— Θὰ εἶχες ἄδικον, φίλτατέ μοι Μοῤῥίς, ἂν ἐνόμιζες τοιοῦτόν τι, ὑπέλαβεν ὁ Κάρολος· ἠθέλησα μόνον νὰ εἰπῶ, ὅτι ἐὰν ἔλεγες πάντοτε τὴν ἀλήθειαν, θὰ ἦσο θαῦμα ἠθικῆς, ἢ μᾶλλον ἔκτρωμα ἀνηθικότητος.

— Οὐδέποτε ἐψεύσθην εἰς τὴν ζωήν μου· τοὐλάχιστον δὲν ἐνθυμοῦμαι νὰ ἔπραξα τοῦτο, ἀφότου ὑπάρχω ἐν τῷ κόσμῳ, ἐπέμενεν ὁ Μοῤῥὶς μετὰ σοβαροῦ ὕφους. Τὸ ψεῦδος, ἐξηκολούθησεν ὁλονὲν ἐξαπτόμενος, εἶναι ὅ,τι ποταπότερον, ὅ,τι ἀγενέστερον, ὅ,τι....

— Τὸ ψεῦδος εἶναι ὅπως τὸ χαρακτηρίζεις, εἶμαι σύμφωνος· πλὴν εἶναι ἀναγκαῖον κακόν, εἶπεν ὁ Κάρολος Δαίβυ.

— Ἀπ' ἐναντίας, ἡ ἀλήθεια εἶναι ἀναγκαιοτάτη. Οὐδὲν ὡραιότερον, εὐγενέστερον καὶ ὑψηλότερον αὐτῆς.

— Εἶμαι τῆς γνώμης σου, ἀπεκρίθη ὁ Δαίβυ. Καὶ ὅμως, ἂν καὶ ἡ ἀλήθεια ἦναί τι ἀληθῶς ὡραῖον καὶ εὐγενές, ἐν τούτοις σὲ διαβεβαιῶ, ὅτι ἐὰν ἐπεκράτει καθ' ὁλοκληρίαν ἐπὶ μίαν μόνην ἡμέραν ἐν Λονδίνῳ, τοιαύτη βαβυλωνία θὰ ἐπήρχετο, οἵαν οὐδεὶς οὐδέποτε εἶδεν.

— Φίλτατέ μοι Δαίβυ σὲ οἰκτείρω.

— Ἔστω· καὶ ὅμως μόνη καὶ ἀκραιφνὴς ἡ ἀλήθεια, θὰ ἦτο ἱκανὴ νὰ ἀναστατώσῃ τὴν γῆν ὅλην· σοὶ ἐπαναλαμβάνω δὲ ὅτι ἡ καταστροφὴ τῆς Ἱερουσαλήμ, ἡ δῄωσις τῆς Ῥώμης, καὶ ἡ ἐποχὴ τῆς τρομοκρατίας, θὰ ἦσαν ἀθύρματα παιδικά, παραβαλλόμενα πρὸς τὰ δεινά, ἅτινα ἤθελε προξενήσει ἡ ἀλήθεια, ἐὰν ἐπεκράτει εἰκοσιτέσσαρας μόνον ὥρας· θὰ ἐπήρχετο ἀταξία καὶ σύγχυσις παγκόσμιος, ἐξ ἧς ἠθέλομεν ἐμπέσει εἰς τὸ χάος.

— Δαίβυ! οὐδέποτε θὰ παραδεχθῶ ὅτι ὁ κόσμος εἶναι τόσον κακός!.... ὄχι, οὐδέποτε, ἀνεφώνησεν ὁ Μοῤῥίς.

— Ἐν τοσούτῳ ἡ ἁγία Γραφὴ διαβεβαιοῖ ὅτι, ὅταν ἡ ἀλήθεια διαλάμψῃ ἐν τῷ κόσμῳ, τότε θὰ πλησιάζῃ ἡ ἡμέρα τῆς κρίσεως, διὰ τὸν λόγον ὅτι ἡ γῆ δὲν θέλει εἶσθαι πλέον κατοικήσιμος.

— Ἀδιάφορον, Κάρολε· ὑποστηρίζεις ἰδέαν, τὴν ὁποίαν δὲν δύναμαι νὰ παραδεχθῶ.

— Πολὺ καλά, φίλτατέ μοι Μοῤῥίς· τότε ὅμως διατί δὲν κάμνεις τὴν δοκιμὴν σὺ ὁ ἴδιος, χωρὶς μάλιστα νὰ ἐξέλθῃς τοῦ κύκλου τῶν ὑποθέσεών σου; Ὑποσχέθητι νὰ μὴν εἴπῃς εἰμὴ τὴν ἀλήθειαν ἐπὶ μίαν ὁλόκληρον ἑβδομάδα, ἔστω καὶ ἐπὶ μίαν μόνην ἡμέραν, καὶ θὰ ἴδῃς τί θὰ σοὶ συμβῇ.

— Καὶ τί θὰ μοὶ συμβῇ;

— Δύναμαι νὰ σοὶ τὸ προείπω, χωρὶς νὰ ἦμαι προφήτης. Ἐὰν λοιπὸν σύ, ὁ Γεώργιος Μοῤῥίς, ἀνεψιὸς καὶ κληρονόμος τοῦ Ἰωάννου Μοῤῥίς, ἄλλοτε ἔμπορος, σήμερον δὲ μνηστὴρ τῆς Λουΐζας Βράουν, τῆς ὡραιοτέρας νέας τῆς μικρᾶς

Digitized by Google

Βρεττανίας καὶ ὑπάλληλος ἐν τῷ καταστήματι τῶν Κ^ων Βλάγκ, Νουὰρ καὶ Σ^ias ἐὰν τολμήσῃς νὰ εἴπῃς γυμνὴν τὴν ἀλήθειαν ἐπὶ μίαν μόνην ἡμέραν, θὰ ἀποδιωχθῇς ὑπὸ τῶν προϊσταμένων σου, θὰ ἀποπεμφθῇς ὑπὸ τῆς μνηστῆς σου καὶ θὰ ἀποκληρωθῇς ὑπὸ τοῦ θείου σου. Ἐὰν δὲ θελήσῃς νὰ παρατείνῃς καὶ ἐπὶ πλέον τὴν δοκιμὴν, θὰ θεωρηθῇς ὡς παράφρων, πολὺ ἐπικίνδυνος ἐὰν μείνῃς ἐλεύθερος, καὶ θὰ κλεισθῇς ἐν φρενοκομείῳ.

— Φρονεῖς λοιπὸν, Δαίβυ, ὅτι τὴν ἀγάπην τοῦ θείου μου, τὴν εὐμένειαν τῆς μνηστῆς μου καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην, διὰ τῆς ὁποίας μὲ τιμῶσιν οἱ προϊστάμενοί μου, ὀφείλω εἰς μόνην τὴν δολιότητα, καὶ διϊσχυρίζεσαι ὅτι ἤθελον ἀπολέσει ὅλα αὐτὰ τὰ πλεονεκτήματα ἅτινα σοὶ ἀπηρίθμησα, ἐὰν ἤμην εἰλικρινὴς ἐπὶ μίαν μόνην ἑβδομάδα;

— Μάλιστα, ἀκριβῶς τοῦτο φρονῶ, ἀπήντησεν ὁ ἐρωτηθείς.

— Τότε ἐπεθύμουν, Δαίβυ, νὰ σοὶ δώσω ἓν καλὸν μάθημα.

— Δός μοι το· καὶ διὰ νὰ γείνῃ μάλιστα ἡ δοκιμὴ ἐπισημότερον, ἰδοὺ ἀναλαμβάνω τὴν ὑποχρέωσιν, ἂν καὶ δὲν ἦμαι πλούσιος, ἐὰν μοὶ δώσῃς τὸν λόγον τῆς τιμῆς σου ὅτι θὰ εἴπῃς τὴν ἀλήθειαν, ὅλην τὴν ἀλήθειαν ἐπὶ μίαν ἑβδομάδα, καὶ κρατήσῃς τὸν λόγον σου αὐτὸν ἐπὶ μίαν ὅλην ἡμέραν, χωρὶς νὰ χάσῃς τὰ πλεονεκτήματα περὶ τῶν ὁποίων σοὶ ἐλάλουν πρὸ ὀλίγου...., ἢ ἂν θέλῃς, ἐὰν ἐντὸς μιᾶς ἑβδομάδος δὲν σὲ κλείσωσιν ἐν φρενοκομείῳ τινὶ, ἀναλαμβάνω, λέγω, τὴν ὑποχρέωσιν νὰ σοὶ πληρώσω, μετὰ παρέλευσιν τοῦ συμπεφωνημένου χρόνου, πεντακοσίας λίρας, ὡς ἀποζημίωσιν δι' ὅλα ὅσα ἤθελες ὑποφέρει.

— Δὲν ἔχω ἀνάγκην τῶν πεντακοσίων σου λιρῶν, ἀπεκρίθη ὁ Μοῤῥίς.

— Ἢ, ἐὰν τοὐναντίον κερδίσω ἐγὼ τὸ στοίχημα, νὰ μοὶ δίδῃς ἐμπορεύματα τῆς αὐτῆς ἀξίας.

— Δὲν πρόκειται οὔτε περὶ ἐμπορευμάτων.

— Ἀφοῦ δὲν θέλῃς οὔτε νὰ δεχθῇς οὔτε νὰ δώσῃς, σοὶ προτείνω ἄλλο τι. Εἰς ἀνταλλαγὴν τοῦ λόγου σου, σοὶ ὑπόσχομαι νὰ μὴ ῥίψω τοῦ λοιποῦ οὐδὲ ἓν βλέμμα ἐπὶ τῆς ὡραίας σου Λουΐζας, μ' ὅλην τὴν εὐχαρίστησιν ἣν αἰσθάνομαι νὰ τὴν βλέπω, ὅταν διέρχωμαι πρὸ τοῦ ἐμπορικοῦ καταστήματος τῆς μητρός της.

—Τοῦτο τὸ δέχομαι! ἀνεφώνησεν ὁ Μοῤῥὶς, τείνων τὴν χεῖρα πρὸς τὸν φίλον του.

— Λοιπὸν ἡ συμφωνία μας εἶναι τελειωμένη;

— Ναὶ, πλὴν μὲ τὴν ἑξῆς παρατήρησιν· ὀμνύων νὰ εἰπῶ τὴν ἀλήθειαν ἐπὶ μίαν ἡμέραν ἢ μίαν ἑβδομάδα, δὲν ἐννοῶ βέβαια ὅτι εἶμαι ὑπόχρεως νὰ λέγω εἰς ἕκαστον τὰ ἐλαττώματά του, ἢ τὰς γελοιότητάς του, χωρὶς νὰ προκληθῶ.

— Βεβαίως ὄχι, ἀπεκρίθη ὁ Δαίβυ· ὀφείλεις μόνον νὰ ἀποκρίνεσαι εἰλικρινῶς εἰς πάσας τὰς ἐρωτήσεις ἢ εἰς πάσας τὰς παρατηρήσεις, ὅσαι θέλουν σοὶ γίνει εἴτε ὑπὸ τῶν προϊσταμένων σου, εἴτε ὑπὸ τῶν πελατῶν σου, εἴτε ὑπὸ τῶν προσώπων μετὰ τῶν ὁποίων συνήθως συναναστρέφεσαι.

—Πολὺ καλά. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτου ἀπαιτῶ νὰ μὴν εἰδοποιήσῃς τοὺς γνωρίμους μου, ὅπως μοὶ ἀποτείνωσιν ἐπίτηδες ἐρωτήσεις εἰς τὰς ὁποίας νὰ ἦμαι ὑπόχρεως νὰ δώσω ἀπαντήσεις δυσαρέστους.

— Ὄχι, σοὶ δίδω τὸν λόγον τῆς τιμῆς μου, ἀπεκρίθη ὁ Κάρολος. Ὅλη ἡ ὑπόθεσις θὰ διεξαχθῇ ἐν πάσῃ εἰλικρινείᾳ, καὶ δὲν θὰ ὁμιλήσωμεν εἰς οὐδένα περὶ αὐτῆς, πρὶν ἢ λήξῃ ἡ ἑβδομὰς, ἥτις θὰ προσδιορισθῇ διὰ τὴν δοκιμασίαν. Ἀλλὰ καὶ σὺ ἀφ' ἑτέρου, δὲν δύνασαι ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ ἀρνηθῇς ν' ἀπαντήσῃς, ἐπὶ τῇ προφάσει, ὅτι ἔχεις στοίχημα ν' ἀπαντᾷς ὅλην τὴν ἀλήθειαν.

— Ἀναμφιβόλως.

— Λοιπὸν ἀπεφασίσαμεν ὁριστικῶς; ἠρώτησεν ὁ Κάρολος.

— Ὁριστικώτατα. Πότε θὰ ἀρχίσωμεν;

— Κατὰ ποίαν ὥραν ἐξυπνᾷς συνήθως;

— Εἰς τὰς ἑπτά.

— Ἀπὸ τῆς αὔριον, ἕκτης Μαρτίου, ἡμέρας Παρασκευῆς, ὀφείλεις νὰ λέγῃς μόνην τὴν ἀλήθειαν· τὴν δὲ προσεχῆ Παρασκευὴν, δεκάτην τρίτην τοῦ αὐτοῦ μηνὸς, σὲ διαβεβαιῶ ὅτι θὰ εὑρίσκεσαι ἐν φρενοκομείῳ.

Ὁ Μοῤῥὶς ἐμειδίασεν ἐκ δυσπιστίας· ἐπειδὴ δὲ εἴχομεν φθάσει ἤδη πρὸ τῆς οἰκίας ἐν ᾗ εἶχον καταλύσει, ἀπεχαιρέτησα τοὺς φίλους μου καὶ μετ' ὀλίγον κατακλιθεὶς, ἀπεκοιμήθην αναλογιζόμενος τὴν δοκιμασίαν ἣν ὁ Μοῤῥὶς ἔμελλε νὰ ὑποστῇ, καὶ ἀπόφασιν ἔχων νὰ παρακολουθήσω μετὰ προσοχῆς ὅλας αὐτῆς τὰς περιπετείας.

Ὁ Γεώργιος Μοῤῥὶς κατῴκει κατὰ τὴν συνοικίαν τῆς Μικρᾶς Βρεττανίας, παρά τινι θείῳ καὶ θείᾳ του. Ἐκ τούτων οὐδέτερος εἶχεν ἔλθει ποτὲ εἰς γάμον, ἀμφότεροι δὲ ἀπετέλουν τὸν ἐντελέστερον τύπον τῶν ἀνθρώπων τῆς τάξεώς των· εὐτραφεῖς καὶ στρογγύλοι, ἦσαν ἀγαθοὶ τὴν καρδίαν, ὅταν οὐδὲν τοῖς ἠναντιοῦτο... ἠγάπων τὸν ἀνεψιόν των, ὅταν προσεφέρετο περιποιητικῶς πρὸς αὐτοὺς, ἀκόμη δὲ καὶ ὅταν παρημέλει τὸ καθῆκον τοῦτο.

Ὅτε ὁ Γεώργιος εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν ἐπανερχόμενος ὡς εἴρηται ἐκ τοῦ ναοῦ, ὅλοι οἱ ἐν αὐτῇ εἶχον κατακλιθῇ· ὅθεν διηυθύνθη εἰς τὸ δωμάτιόν του, καὶ κατεκλίθη καὶ αὐτὸς μηδόλως ἀναλογιζόμενος τὰς ἐνοχλήσεις, αἵτινες κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὸν ἀνέμενον τὴν ἐπαύριον.

Τὴν ἐπομένην πρωΐαν ἠγέρθη κατὰ τὴν συ-

Digitized by Google

νήθη ὥραν, καὶ ἐνδυθεὶς κατῆλθεν εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ γεύματος. Αὐτόθι εὗρε τὴν θείαν του προετοιμάζουσαν τὸ πρόγευμα, καὶ τὸν θεῖόν του ἀναγινώσκοντα τὴν ἐφημερίδα του.

— Καλὴν ἡμέραν, θεία μου. . ., καλὴν ἡμέραν, θεῖέ μου. . . Πῶς εἶσθε σήμερον; ἠρώτησεν εἰσερχόμενος.

— Ἆ! καλὴν ἡμέραν, Γεώργιε· πολὺ καλά· καὶ σύ;

Ὁ Γεώργιος ἦν ἕτοιμος ν' ἀπαντήσῃ: Πολὺ καλά, σᾶς εὐχαριστῶ· ἐπειδὴ ὅμως πράγματι ἦτον ὀλίγον ἀδιάθετος, ἐνθυμηθεὶς ὅτι ὡρκίσθη νὰ ἀποφεύγῃ πᾶν ψεῦδος, ἔστω καὶ ἐκ τῶν κατὰ συνήθειαν ἐπιτρεπομένων, ἀπήντησεν εἰλικρινῶς: Δὲν εἶμαι τόσον καλά, ἔχω πονοκέφαλον.

— Πῶς; ἔχεις πονοκέφαλον! Ὁ Θεὸς νὰ μὲ συγχωρήσῃ, ἀλλ' οἱ νέοι τῆς σήμερον εἶναι ἀξιολύπητοι, ἀπεκρίθη ὁ θεῖος. Ἐγὼ παιδί μου εἰς τὴν ἡλικίαν σου δὲν κατελάμβανα ὅτι εἶχον κεφαλὴν εἰμὴ ὅταν τὴν ἐκτένιζα· καὶ τόρα ἀκόμη, κύτταξέ με καλά, τί ὄψιν ἔχω!

— Λαμπράν! αὕτη ἦτον ἡ λέξις, ἥτις ἦλθεν ἐπὶ τὰ χείλη τοῦ Γεωργίου· ἐνθυμηθεὶς ὅμως καὶ πάλιν τὸν ὅρκον του, ἀπεκρίθη εἰλικρινῶς: Ὄχι τόσον καλήν.

— Πῶς! ἀνεφώνησεν ὁ θεῖος Μορρὶς ἔκπληκτος.

— Λέγω, θεῖέ μου, ὅτι δὲν εὑρίσκω τὴν ὄψιν σας διόλου καλήν.

— Τί θέλεις νὰ εἴπῃς μὲ τοῦτο; . . δὲν ἔχω καλὴν ὄψιν... διατί;

— Διότι εἶσθε πολὺ εὔτραφής... ἔχετε τὸν λαιμὸν πολὺ κοντόν... τὸ χρῶμα τοῦ προσώπου πολὺ ἐρυθρὸν καὶ . . .

— Καὶ ἐπαπειλοῦμαι ὑπὸ ἀποπληξίας, δὲν ἐννοεῖς τοῦτο;

— Μάλιστα, θεῖέ μου.

— Μὰ τὸν Θεόν! ἀνεφώνησεν ὁ γέρων, πνιγόμενος ἀπὸ θυμὸν καὶ ἀγανάκτησιν.

— Ὦ! Γεώργιε, λέγει ἡ θεία μεθ' ὕφους ἐκπεπληγμένου, πῶς δύνασαι νὰ λέγῃς τοιαῦτα πράγματα;

— Μοὶ ἀπηύθυνεν ἐρωτήσεις, καὶ ἀπεκρίθην τὴν ἀλήθειαν, ἀπήντησεν ὁ νέος.

— Ἐννοεῖται· ἐπεθύμει νὰ ἤμην ἤδη νεκρός, ἐφώνησεν ὁ γέρων Μορρίς.

— Ὄχι, θεῖέ μου, ἀπήντησεν ὁ Γεώργιος, τοὐναντίον θὰ ἐθλιβόμην πολὺ ἐπὶ τῷ θανάτῳ σας, ἀλλὰ θὰ ἐθλιβόμην μὲ φρόνησιν καὶ μετριότητα.

— Θὰ ἐλυπεῖσο μὲ φρόνησιν καὶ μετριότητα! ἐπανέλαβεν ὁ θεῖος· βεβαίως δὲ τὴν αὐτὴν μετρίαν καὶ φρόνιμον εὐχαρίστησιν θὰ ᾐσθάνεσο λαμβάνων καὶ τὴν κληρονομίαν τὴν ὁποίαν περιμένεις μετὰ τὸν θάνατόν μου.

— Μάλιστα, θεῖέ μου, ἐψιθύρισεν ὁ Γεώργιος.

— Μὴ χειρότερα! ἀνεφώνησεν ὁ γέρων, ἐγειρόμενος καὶ βαδίζων μεγάλοις βήμασιν ἐν τῷ δωματίῳ· προσθέτει ὕβριν ἐπὶ ὕβρεως μὲ ἀναίδειαν ἀπίστευτον.

Αἴφνης ἔστη πρὸ τοῦ ἀνεψιοῦ του καὶ ἀτενίζων αὐτὸν ἀσκαρδαμυκτί, τρέμων δὲ ἐκ τοῦ θυμοῦ,

— Ἔλα κύριε! εἶπεν, ἀποκρίθητι καθαρά, τί σημαίνουν ὅλα αὐτά;

— Δὲν ἠθέλησα νὰ εἰπῶ εἰμὴ ἁπλῶς τὴν ἀλήθειαν, ἀπεκρίθη ὁ νέος.

— Ἀχάριστε! ... καρδία μοχθηρά! ἐψιθύρισεν ὁ γέρων μὲ φωνὴν διακεκομμένην ἐκ τῆς παραφορᾶς.

— Μά, Γεώργιε, ὑπέλαβεν ἡ θεία, ἥτις παρηκολούθει τὴν σκηνὴν ταύτην ἄφωνος ἐκ τῆς ἐκπλήξεως, διατί φέρεσαι οὕτω πρὸς ἡμᾶς;... Εἰς τί σοῦ ἐπταίσαμεν;

— Εἰς τίποτε, θεία μου· ἀλλὰ καὶ ἐγὼ οὐδὲν ἄλλο πράττω ἢ νὰ σᾶς λέγω τὴν ἀλήθειαν.

— Εἶμαι βεβαία ὅτι δὲν φρονεῖς αὐτὰ τὰ ὁποῖα λέγεις.

— Ὄχι, θεία μου, τὰ φρονῶ.

— Ὄχι, σοὶ ἐπαναλέγω· ἠξεύρω καλῶς ὅτι θὰ ἦσο ἀπαρηγόρητος ἐὰν ἀπέθνησκον ἐγὼ ἢ ὁ θεῖός σου.

— Ὄχι, θεία μου.

— Ἆ! τέρας τῆς φύσεως! Λοιπὸν θέλεις νὰ μᾶς φονεύσῃς! ἀνεφώνησεν ἡ θεία Μορρίς, πίπτουσα ἐπὶ μιᾶς ἕδρας καὶ ὀλολύζουσα.

— Οὐδόλως θέλω νὰ σᾶς φονεύσω, θεία μου, ἀπεκρίθη ὁ Γεώργιος· ἔλεγα μόνον ὅτι δὲν θὰ ἤμην ἀπαρηγόρητος, ἐὰν σὺ ἢ ὁ θεῖός μου ἀπεθνήσκετε. Δὲν εἶναι φυσικὸν νὰ ἀποθάνῃ ἐκ τῆς λύπης ἄνθρωπος νέος, μόνον διότι ὁ Θεὸς τῷ ἀφήρεσε τὸν θεῖον ἢ τὴν θείαν του.

— Ἄθλιε! πῶς δύνασαι νὰ ὁμιλῇς οὕτως! Οἱ ἀποτρόπαιοι λόγοι σου μὲ κάμνουν νὰ ῥιγῶ ὑπὸ φρίκης, ἐπρόσθεσεν ὀδυρομένη ἡ πτωχὴ γυνή.

— Ἄφησέ τον, Μαρία, μὴ τῷ ἀποτείνῃς πλέον οὐδὲ λέξιν, ἐφώνησεν ὁ γέρων, ῥιφθεὶς καὶ αὐτὸς ἐπί τινος ἕδρας καὶ ἀπομάσσων τὸν ἄφθονον ἱδρῶτα ἐκ τοῦ ὅλως ἐρυθροῦ προσώπου του. Εἶναι ἔχιδνα τὴν ὁποίαν ἐθρέψαμεν εἰς τὸν κόλπον μας, ἐξηκολούθησεν, καὶ ἥτις θὰ μᾶς φονεύσῃ. Καὶ ἐν τούτοις, ἡ ἔχιδνα αὐτὴ εἶναι τὸ μονογενὲς τέκνον τοῦ ἀτυχοῦς ἀδελφοῦ μου Ἰακώβου. Μόνον δὲ διὰ τὴν πρὸς ἐκεῖνον ἀγάπην μου δύναμαι νὰ τὸν συγχωρήσω, ἐὰν στέργῃ ν' ἀποσύρῃ τοὺς λόγους τοὺς ὁποίους ἐπρόφερεν.

— Ἀκούεις, Γεώργιε; ὑπέλαβεν ἡ θεία, ἀποσύρουσα τὸ μανδύλιόν της καὶ προσβλέπουσα παρακλητικῶς τὸν ἀνεψιόν της. . . Εἰπὲ λοιπὸν ἀμέσως ὅτι ὅλα αὐτὰ ἦσαν ἁπλῆ ἀστειότης, καὶ ὅτι δὲν πιστεύεις τίποτε. Ἔλα, ἐμπρός!

— Ἀλλά, θεία μου, ἐπανέλαβεν ὁ Γεώργιος χαμηλῇ τῇ φωνῇ, δὲν δύναμαι νὰ ἀποσύρω τοὺς λόγους μου, ἀφοῦ ἦναι ἡ πιστὴ ἔκφρασις τῶν διαλογισμῶν μου.

Digitized by Google

— Φύγε λοιπὸν ἐκ τῆς οἰκίας μου! Μὴ μένης οὐδὲ στιγμὴν ἐπὶ πλέον, καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴν διαθήκην μου, θέλω τὴν ἐξαφανίσει αὐθωρεί. Μὴ περίμενε παρ' ἐμοῦ οὐδὲ ἓν σελίνιον· θὰ ἀφήσω εἰς τὴν ἀδελφήν μου ἓν ἐτήσιον εἰσόδημα, πάντα δὲ τὰ λοιπὰ θὰ τὰ ἀφήσω εἰς τὰ Νοσοκομεῖα! ἀνέκραξεν ὁ γέρων, μετὰ λύσσης ὁρμῶν πρὸς τὸν ἀνεψιόν του καὶ ἀπωθῶν αὐτὸν πρὸς τὴν θύραν.

— Σὲ παρακαλῶ, Ἰωάννη, εἶπε τότε ἡ θεία, ἄφησέ τον νὰ προγευματίσῃ, πρὶν ἢ ἀναχωρήσῃ· εἶναι βλαβερὸν νὰ ἐξέλθῃ ἐν καιρῷ βροχῆς μὲ κενὸν τὸν στόμαχον.

— Νὰ προγευματίσῃ! δὲν θὰ φάγῃ οὔτε μίαν βοῦκα εἰς τὴν οἰκίαν μου, ἀκόμη καὶ ἂν ἐπρόκειτο ν' ἀποθάνῃ τῆς πείνης, ἀπεκρίθη ὁ θεῖος πάντοτε μανιώδης.

Ὁ Γεώργιος ᾐσθάνθη δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, ἀκράτητος δὲ τὸν κατέλαβεν ἐπιθυμία νὰ ῥιφθῇ εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς θείας του ἢ εἰς τὸν τράχηλον τοῦ θείου του, ὅπως ἔπραττε συνήθως ὡς παιδίον, ὅταν ἐκ τύχης τοὺς δυσηρέστει. Ἀλλ' εἶχεν ὑποσχεθῆ νὰ λέγῃ τὴν ἀλήθειαν. Ἔλαβεν ἐπομένως τὸν πῖλόν του καὶ ἐξῆλθεν ἀπευθύνας τὸν συνήθη χαιρετισμὸν εἰς τὸν θεῖον καὶ τὴν θείαν του.

— Ἰδοὺ τὸ πρῶτον μάθημα, εἶπε καθ' ἑαυτὸν διευθυνόμενος εἰς τὸ ἐμπορικὸν κατάστημά του. Μία μόνη ὥρα παρῆλθεν, ἀφ' ἧς ἤρχισα νὰ λέγω τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἰδοὺ ἐδιώχθην καὶ ἔγινα ἀπόκληρος!... Ἄ! συγγνώμην, Κυρία.. δεσποσύνη Ῥοβινσών!

Τοσοῦτον ἦν ἀφηρημένος ἐκ τῆς ταραχῆς του, ὥστε προσέκρουσε πρὸς παχύσωμόν τινα γυναῖκα, ἥτις ὁμοιάζουσα φρεγάταν ἀναπεπταμένα ἔχουσαν τὰ ἱστία, κατεῖχε διὰ τοῦ φορέματός της ὅλον τὸ πεζόδρόμιον.

— Ἄ! χά, χά! Ποῦ ἔχετε τὸν νοῦν σας, Κύριε Μορρίς; ἠρώτησε γελῶσα ἡ δεσποσύνη Ῥοβινσών.

— Εἰς τὸν θεῖόν μου καὶ τὴν θείαν μου, ἀπεκρίθη ὁ Γεώργιος, ῥίπτων μηχανικῶς τὰ βλέμματά του ἐπὶ τῆς ἀλλοκότου ἐνδυμασίας ἐκείνης, ἥτις τῷ ἀπηύθυνε τὸν λόγον.

— Εἰς τὴν θείαν σας καὶ τὸν θεῖόν σας! πόσον φιλόστοργος ἀνεψιὸς εἶσθε! Ἀλλὰ τί παρατηρεῖτε λοιπὸν τοιουτοτρόπως; τὸ καπέλλον μου;

— Ναί, εἶπεν ὁ Γεώργιος.

— Εἶναι ἐντελῶς νέον· σᾶς παρακαλῶ μάλιστα νὰ μοὶ εἴπητε εἰλικρινῶς πῶς τὸ εὑρίσκετε.

— Εἶναι ὡραιότατον αὐτὸ καθ' ἑαυτό, ἀλλὰ μοὶ φαίνεται ὅτι σᾶς ἔρχεται ἄσχημα.

— Διατί, Κύριε, σᾶς παρακαλῶ;

— Διότι δὲν κατεσκευάσθη δι' ὑμᾶς.

— Καὶ διατί; ἤθελα πολὺ νὰ μάθω· ἠξεύρω ὅτι ἔχετε πολλὴν φιλοκαλίαν, ἀποκρίθητέ μοι εἰλικρινῶς.

— Πολὺ καλά· σᾶς λέγω λοιπὸν εἰλικρινῶς, δεσποσύνη Ῥοβινσών, ὅτι τὸ εὑρίσκω ὑπὲρ τὸ δέον κομψὸν διὰ γυναῖκα ὡς ὑμεῖς, πολὺ νεανικὸν διὰ τὴν ἡλικίαν σας καὶ πολὺ πολυτελὲς διὰ μίαν θαλαμηπόλον.

— Καὶ ποῖος σᾶς εἶπε τὴν ἡλικίαν μου, Κύριε; ἀνέκραξεν ἡ δεσποσύνη Ῥοβινσών, μόλις δυναμένη νὰ κρατήσῃ τὴν ἀγανάκτησίν της.

— Τὴν μαντεύω ἐκ τοῦ προσώπου σας, ἐκ τῆς κόμης σας, καὶ ἐκ τῆς ἀτονίας τῶν ὀφθαλμῶν σας· τὰ τρία ταῦτα σημεῖα, λαμβανόμενα ὁμοῦ, εἶναι γνωρίσματα ἀλάνθαστα.

— Κύριε Μορρίς, βλέπω ὅτι ἔχετε τὴν πρόθεσιν νὰ μὲ προσβάλητε.

— Δὲν θέλω νὰ σᾶς προσβάλω, δεσποσύνη, ἀλλὰ ζητεῖτε τὴν γνώμην μου καὶ σᾶς τὴν ἐκφράζω εἰλικρινῶς.

— Λοιπόν, κατὰ τὴν γνώμην σας, εἶμαι γυνὴ χονδροειδής, ἡλικιωμένη καὶ γελοίως ἐνδεδυμένη.

— Μάλιστα, τοιοῦτόν τι φρονῶ.

— Εἶσθε ἄνθρωπος κακοαναθρεμμένος, ἀνόητος καὶ ἀγροῖκος, ἀνέκραξεν ἡ δεσποσύνη Ῥοβινσών, ῥίπτουσα ἐπ' αὐτοῦ βλέμμα περιφρονήσεως καὶ ἀπομακρυνομένη δρομαίως.

— Ἰδού, ἐσκέφθη ὁ Γεώργιος ἐξακολουθῶν τὸν δρόμον του. Ἀπέκτησα καὶ ἕνα ἀκόμη ἐχθρόν, ἀποκρινόμενος εἰλικρινῶς εἰς τὰς ἐρωτήσεις του. Καὶ ποῖον ἐχθρόν! τὴν θαλαμηπόλον τῆς Κυρίας Λίλλ, τὴν ὁποίαν δὲν ἐπεθύμουν νὰ ψυχράνω ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ... Ἀλλ' ὄχι! εὐτυχῶς δὲν εἶπον τοῦτο μεγαλοφώνως, διότι καὶ αὐτὸ θὰ ἦτο ψευδές, ἀφοῦ πράγματι θὰ συγκατετιθέμην νὰ ἀπαρέσω καὶ πρὸς αὐτήν, χάριν τινὸς συμφέροντος. Ἀλλὰ τί εἶναι ἡ συνήθεια τοῦ ψεύδεσθαι; ὅταν δὲν ψευδώμεθα πρὸς τοὺς ἄλλους, ψευδόμεθα ἀπέναντι ἡμῶν αὐτῶν, καὶ μάλιστα ἄνευ ἀνάγκης. Ὁ διάβολος νὰ πάρῃ τὴν ἀλήθειαν! Πολὺ φοβοῦμαι ὅτι αὐτὴ ἡ ἱστορία θὰ ἐπισύρῃ ἐπ' ἐμὲ ἔτι περισσοτέρας ἐνοχλήσεις ἀφ' ὅσας μέχρι τοῦδε εἶχον. Ἐὰν τοὐλάχιστον δὲν μοὶ ἀπηύθυνεν οὐδεὶς ἐρωτήσεις κατὰ τὸ διάστημα αὐτῆς τῆς ἑβδομάδος!

Ὑπὸ τοιαύτας σκέψεις ἔφθασεν ὁ Γεώργιος πρὸ τῆς θύρας τοῦ καταστήματος τῶν Κων Βλάγκ, Νουὰρ καὶ Σία, ἐμπόρων νεωτερισμῶν.

Ταὐτοχρόνως ὅμως καὶ ἡ δεσποσύνη Ῥοβινσών δὲν ἔμενεν ἀργή, ἀλλὰ σταματῶσα πάντα γνωστὸν αὐτῇ, ὃν ἀπήντα κατὰ τὴν συνοικίαν τῆς Μικρᾶς Βρεττανίας, τῷ ἔλεγεν·

— Ἠδύνασθε ποτὲ νὰ πιστεύσητε, ὅτι ὁ κύριος Μορρὶς ἤθελε φερθῇ μὲ παρομοίαν ἀναίδειαν! φαντασθῆτε ὅτι ἐν ᾧ μετέβαινον εἰς τὸ κατάστημα τοῦ κυρίου Βλὰγκ διὰ παραγγελίαν τινὰ τῆς Κυρίας Λίλλ, ἀπήντησα αὐτὸν καθ' ὁδὸν καὶ μὲ προσέβαλε.

— Πῶς εἶναι δυνατόν, δεσποσύνη Ῥοβινσών; εἶπεν ἡ Λουΐζα Βράουν, μία ἐκ τῶν πρώτων

Digitized by Google

εἰς ἃς ἀπετάθη. Φαίνεται νέος τόσον σεμνός.

— Σεμνὸς ἢ ὄχι, ἀδιάφορον. Τοῦτο μόνον ἠξεύρω, ὅτι μὲ ἐξύβρισε χυδαιότατα, καὶ εἶμαι πεπεισμένη, ὅτι ἦτον μεθυσμένος.

— Νέος τόσον τακτικός!... πῶς δύνασαι νὰ πιστεύῃς τὸ τοιοῦτον; καὶ ἔπειτα, ἦτο τόσον ἐνωρίς.

— Τότε βεβαίως εἶναι τρελλός, ἀπεκρίθη ἡ θαλαμηπόλος, ἔξαλλος ἀκόμη ἀπὸ θυμόν.

— Μὰ πῶς σὲ ἐξύβρισε; τί σοὶ εἶπε.... τί ἔκαμε;

— Σᾶς ἀφίνω νὰ τὸ ἐννοήσητε, ἀπεκρίθη ἡ δεσποσύνη Ῥοβινσῶν, ἀπομακρυνομένη καὶ μὴ ἔχουσα ποσῶς διάθεσιν νὰ ἐπαναλάβῃ τὰς δυσαρέστους φιλοφροσύνας τὰς ὁποίας εἶχεν ἀκούσει.

Ἡ Λουΐζα Βράουν ἔμεινεν ἔκπληκτος ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ ὅτι νέος τόσον εὔμορφος ὅπως ὁ Μοῤῥὶς, εἶχε τόσην ὀλίγην φιλοκαλίαν ὥστε νὰ ἀπευθύνῃ περιποιήσεις πρὸς γυναῖκα, οἵα ἡ κυρία Ῥοβινσῶν.

Ἡ αὐτὴ συνδιάλεξις ἐπανελήφθη, ἴσως καὶ μετὰ ποικιλίας τινὸς, δεκάκις ἢ δωδεκάκις, οὕτως ὥστε ἐν διαστήματι βραχυτέρῳ τῶν δύο ὡρῶν ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς συνοικίας τῆς Μικρᾶς Βρεττανίας ἦσαν πεπεισμένοι, ὅτι δυστύχημά τι συνέβη εἰς τὸν ἀτυχῆ Γεώργιον Μοῤῥίς.

Ἐν τούτοις οὗτος εἰσῆλθεν εἰς τὸ κατάστημα ὅπου εἰργάζετο.

— Κύριε Μοῤῥὶς, λέγει πρὸς αὐτὸν εἷς τῶν προϊσταμένων του προχωρῶν πρὸς αὐτὸν, ἦλθες ἀργὰ, ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο σοὶ συμβαίνει σπανίως, δὲν βλάπτει. Ἰδοὺ λάβε, ἐξηκολούθησεν, ἐκεῖνα τὰ μεταξωτὰ καὶ διευθέτησον αὐτὰ εἰς δέματα. Πρέπει νὰ σταλῶσιν εἰς τὴν δεσποσύνην Αἰλλ τὸ ἑσπέρας, ὥστε νὰ δυνηθῇ νὰ ἐκλέξῃ· πλὴν θὰ μὲ ὑποχρεώσῃς ἐὰν θελήσῃς νὰ τὰ φέρῃς πρὸς αὐτὴν σὺ ὁ ἴδιος. Ἠξεύρω ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι ἰδική σου ὑπηρεσία, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου δὲν δύναμαι νὰ ἐμπιστευθῶ ἐμπορεύματα τόσης ἀξίας εἰς τὸ παιδὶ τοῦ καταστήματος, τὸ ὁποῖον πρὸ ὀλίγων μόνον ἡμερῶν γνωρίζομεν. Προσέτι, ἡ Κυρία Αἰλλ εἶναι ἐκ τῶν καλλιτέρων μας πελατῶν, καὶ τοῦτο θὰ ἦναι περιποίησις ἥτις θὰ τὴν εὐχαριστήσῃ. Ἡ θαλαμηπόλος της ἦλθεν ἐκ μέρους της καὶ μᾶς ἔφερε τὰς παραγγελίας της· ἐὰν λοιπὸν ὑπάγῃς ὁ ἴδιος θὰ μὲ ὑποχρεώσῃς πολύ.

— Θὰ ὑπάγω εὐχαρίστως, Κύριε, ἀπεκρίθη ὁ Γεώργιος, εὐτυχὴς ὅτι ἠδυνήθη νὰ δώσῃ ἀπάντησιν εὐάρεστον καὶ ἐνταυτῷ εἰλικρινῆ.

Εἶχε καταντήσει ὁ πτωχὸς νέος νὰ μὴ τολμᾷ νὰ προφέρῃ λέξιν, χωρὶς νὰ φοβῆται ὅτι θὰ εἴπῃ προσβλητικόν τι ἢ ὅτι θὰ ἀποκτήσῃ νέον τινὰ ἐχθρόν.

— Ἐκτὸς τούτου, ἐπανέλαβεν ὁ κύριος Βλὰγκ, ἡ δεσποσύνη Αἰλλ δὲν θὰ δυσαρεστηθῇ νὰ σὲ ἴδῃ εἰς τὴν ἐξοχήν της. Παρετήρησα, ὅταν ἔρχεται ἐδῶ, ἀπευθύνεται πάντοτε πρὸς σὲ, καὶ ἄν τις ἐξ ἡμῶν προθυμοποιῆται νὰ τὴν ὑπηρετήσῃ, ψιθυρίζει ὀλίγας λέξεις καὶ ἀπέρχεται πάντοτε λέγουσα ὅτι θὰ ἐπανέλθῃ. Ἔ! παιδί μου, ἀληθῶς εἶναι ὡραῖον πρᾶγμα νὰ ἦναί τις εἰκοσιπενταετὴς καὶ νὰ ἔχῃ ὡραίαν κόμην καὶ λεπτὸν μύστακα! προσέθηκεν ὁ κύριος Βλὰγκ γενάζων καὶ φέρων τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ γυμνοῦ κρανίου του.

Ἐρύθημα ἐχρωμάτισε τὰς παρειὰς τοῦ Γεωργίου Μοῤῥὶς, ὅστις ἀπεκρίθη βεβιασμένως: Τῳόντι, Κύριε.

Εἰς τὴν ἀπάντησιν ταύτην ὁ προϊστάμενός του τὸν ἐθεώρησε μετ' ἐκπλήξεως.

— Κύτταξε τὸν μικρὸν κενόδοξον! εἶπε καθ' ἑαυτόν· εἶναι λοιπὸν τόσον μάταιος! ἀλλ' ὄχι... εἶναι ἀδύνατον· τὸν ἔκαμα νὰ ἐρυθριάσῃ, διότι ἁπλῶς τῷ εἶπον ὅτι ἀρέσκει εἰς πλουσίαν καὶ ὡραίαν κυρίαν. Βεβαίως ἠπατήθην.

Ἔπειτα ὑψῶν τὴν φωνὴν, προσέθηκεν·

— Ἔχω νὰ σοὶ εἰπῶ τι, Μοῤῥίς· εἶναι μυστικόν... ἀκολούθησόν με.

Ὁ νέος ἠκολούθησε τὸν κύριόν του εἰς γωνίαν τινὰ τοῦ καταστήματος, ὄπισθεν σωροῦ ἐμπορευμάτων.

— Ἐπεθύμουν νὰ σοὶ τὸ ἀναγγείλω πρῶτος ἐγὼ, ἐξηκολούθησεν ὁ κύριος Βλὰγκ, καὶ ἐπειδὴ εἶμαι ἠναγκασμένος νὰ ἐξέλθω μετ' ὀλίγον, δὲν θὰ εὕρισκον ἄλλην εὐκαιρίαν.

Ὁ Γεώργιος παρετήρησε μετ' ἐνδιαφέροντος τὸν προϊστάμενόν του, ὅστις ἀφοῦ ἔῤῥιψε πέριξ βλέμμα, ὅπως βεβαιωθῇ ὅτι οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ τὸν ἀκούσῃ, ἐπανέλαβε·

— Τὸ Σάββατον τὸ ἑσπέρας, ἐνῷ ἐδείπνουν μετὰ τῶν συνεταίρων μου ἐν τῷ πανδοχείῳ τοῦ Ἀετοῦ, δὲν γνωρίζω πῶς, ὡμιλήσαμεν περὶ τῆς νοημοσύνης καὶ τῆς δραστηριότητός σου· ἐν ἑνὶ λόγῳ, ἐσκέφθημεν ὅτι θὰ ἦτο ἐπωφελὲς δι' ἡμᾶς νὰ σὲ παραλάβωμεν συμμέτοχον τοῦ οἴκου μας, δίδοντές σοι μέρος ἐκ τῶν κερδῶν μας.

— Ὦ! κύριε, ἀνέκραξεν ὁ Γεώργιος, συγκινηθεὶς ἐξ εὐγνωμοσύνης.

— Ἔχει καλῶς, λέγει ὁ προϊστάμενος διακόπτων αὐτόν. Πρόσεξε μὴ σὲ ἀκούσωσι, καὶ προσποιήθητι ὅτι οὐδὲν γνωρίζεις. Ἰδοὺ τὸ κατάστημα πληρούμενον ἀγοραστῶν. Μὴ χάνωμεν καιρόν. Γνωρίζεις ὅτι ὁ κύριος Νουὰρ θὰ ἀποσυρθῇ μετ' ὀλίγον καὶ ὅτι ἐγὼ μένω διευθυντὴς τοῦ οἴκου.

— Εἴθε νὰ μείνητε ἐπὶ πολύ! ἀπεκρίθη ὁ Μοῤῥίς.

— Ὁπωσδήποτε, ἐξηκολούθησεν ὁ προϊστάμενος, ἀπὸ τῆς πρώτης Μαΐου ἡ ἑταιρικὴ ἐπωνυμία τοῦ οἴκου ἡμῶν θέλει εἶσθαι Βλὰγκ, Ῥουπὲρτ, Μοῤῥὶς καὶ Σα, ἐὰν δὲν ἔχῃς ἀντίῤῥησιν.

— Κύριε, ἡ εὐγνωμοσύνη μου... ἐψιθύρισεν ὁ Γεώργιος.

Digitized by Google

— Ἀρκεῖ, ἀρκεῖ, ὑπέλαβεν ὁ προϊστάμενος διακόπτων αὐτόν. Οἱ ἄλλοι ἐπιθυμοῦσι νὰ σοὶ παρέξωσι μίαν εὐχάριστον ἔκπληξιν, ὥστε μὴ λέγῃς εἰς οὐδένα ἐξ αὐτῶν ὅτι σοὶ τὸ εἶπον.

— Μείνατε ἥσυχος, Κύριε, ἀπεκρίθη ὁ Μορρίς· ἐκτὸς ὅμως, προσέθηκεν, ἐὰν μὲ ἐρωτήσωσιν.

— Δὲν θὰ σοὶ ὁμιλήσωσι περὶ τούτου πρὸ τοῦ τέλους τοῦ μηνός, προσέθηκεν ὁ κύριος Βλάγκ. Τόρα ἔχε τὴν καλωσύνην νὰ ὑπηρετήσῃς τὰς κυρίας ἐκεῖ, αἵτινες περιμένουσιν.

Ὁ κύριος Βλάγκ ἀπεμακρύνθη ὀλίγα βήματα, ὁ δὲ νέος ἐπανέλαβεν, ὅπως συνήθως, τὴν θέσιν του ὄπισθεν τοῦ γραφείου.

— Εἶσθε βέβαιος ὅτι τὰ χρώματα αὐτὰ δὲν φεύγουν παντελῶς; ἠρώτησε τὸν Γεώργιον γραῖά τις κυρία, μέγα δέμα βαμβακεροῦ ὑφάσματος δεικνύουσα εἰς αὐτόν.

— Ἀπ' ἐναντίας εἶμαι βέβαιος ὅτι φεύγουν, ἀπεκρίθη ὁ ὑπάλληλος.

— Καὶ ὅμως εἶναι σημειωμένα ὡς στερεοῦ χρώματος, παρετήρησεν ἡ κυρία· πῶς ἠξεύρετε ὅτι δὲν εἶναι τοιαῦτα;

— Διότι, ἀπεκρίθη ὁ Μορρίς, κυρία ἥτις εἶχεν ἀγοράσει ἓν φόρεμα ἐξ αὐτοῦ τὴν παρελθοῦσαν ἑβδομάδα, ἔπλυνε τεμάχιον μικρὸν καὶ ἦλθε καὶ μᾶς παρεπονέθη ὅτι ὅλα τὰ χρώματα ἠλλοιώθησαν.

— Ἔπραξεν ἄριστα, ἀπήντησεν ἡ κυρία, ἀλλὰ καὶ ὑμεῖς δὲν ἔπρεπε νὰ προκηρύττετε ὅτι τὰ χρώματα εἶναι στερεά, χωρὶς νὰ εἶσθε βέβαιοι περὶ τούτου.

— Ἔχετε ἐντελῶς δίκαιον, Κυρία, ἀπεκρίθη ὁ Γεώργιος.

Ὁ κύριος Βλάγκ, ὅστις ἤκουσεν ὅλην τὴν συνδιάλεξιν αὐτήν, ἐνόμισεν ἀναγκαῖον νὰ ἐπέμβῃ· καὶ δὴ εἶπεν, ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν Γεώργιον·

— Πῶς! δὲν ἠλλάχθησαν εἰσέτι αἱ ἐπιγραφαί; τὰ ὑφάσματα ὅσα πωλοῦμεν ὡς στερεοῦ χρώματος πωλοῦνται ἐπὶ ἐγγυήσει. Τί ἐπιθυμεῖτε νὰ σᾶς δείξωμεν, Κυρία, ἐξηκολούθησε στρεφόμενος πρὸς τὴν πελάτιδα.

— Τίποτε .... σᾶς εὐχαριστῶ, ἀπεκρίθη αὕτη· θὰ ἐπανέλθω.

Ἐχαιρέτησε τὸν κύριον τοῦ καταστήματος καὶ ἐξῆλθε.

Τότε ὅμως καὶ ὁ κύριος Βλάγκ ἤλλαξεν ὕφος, συνωφρυώθη καὶ βλέπων τὸν Γεώργιον καταγινόμενον νὰ ἀποσπᾷ τὰς ἐπιγραφάς,

— Τί κάμνεις αὐτοῦ! ἀνέκραξε. Τί σὲ ἦλθε νὰ εἴπῃς ὅτι τὰ ὑφάσματα ταῦτα δὲν εἶναι στερεοῦ χρώματος;

— Εἶπα τὴν ἀλήθειαν, Κύριε, ἀπεκρίθη ὁ νέος. Ἡ κυρία Σίμη, ἥτις εἶχεν ἀγοράσει ἐξ αὐτῶν, τὰ ἐπέστρεψεν. Ἀπὸ βαθέος χρώματος ἔγειναν σχεδὸν λευκά.

— Πολὺ καλά, ἀλλὰ δὲν ἦσο ἠναγκασμένος νὰ τὸ ἐπαναλάβῃς. Ἡ κυρία αὐτὴ θὰ τὸ ἔβλεπεν, ἀφοῦ θὰ ἠγόραζεν ἓν φόρεμα.

— Θὰ ἦτον ὅμως πολὺ ἀργά, Κύριε, παρετήρησεν ὁ Μορρίς.

— Καὶ τί σὲ μέλει ἐσέ; ἀνέκραξεν ὁ κύριος Βλάγκ. Ἐὰν ἔλεγέ τις εἰς ἕκαστον: Μὴν ἀγοράζετε τοῦτο, διότι δὲν εἶναι στερεοῦ χρώματος, μὴ ἐκεῖνο, διότι εἶναι κεκαυμένον κλπ., ἔπρεπε τότε νὰ κλείσωμεν τὸ κατάστημά μας. Τῇ ἀληθείᾳ ἀπορῶ πῶς εἶναι δυνατὸν σύ, ὁ πρὸ τόσου καιροῦ εὑρισκόμενος μεθ' ἡμῶν, νὰ φανῇς τόσον ἀδέξιος. Νὰ μὴ σὲ συμβῇ, παρακαλῶ, ἄλλοτε τοιοῦτόν τι.

Πτωχὲ Γεώργιε! ἀκόμη δὲν συνῆλθες, καὶ ἰδοὺ εἰς νέαν δοκιμασίαν ὑποβάλλεται ἡ φιλαλήθειά σου.

— Κύριε, λέγει πρὸς αὐτὸν κυρία τις προχωροῦσα πρὸς τὸ γραφεῖον, δείξατέ μοι μίαν φλανέλλαν, ὁμοίαν ἐκείνης, ἥτις εἶναι ἐκτεθειμένη πρὸ τῆς θύρας, ἐκ καθαροῦ ἐρίου καὶ ἀντὶ ἑνὸς φράγκου καὶ εἰκοσιπέντε ἑκατοστῶν τὸ μέτρον.

Ὁ Γεώργιος ἤλπισεν ἐπὶ μικρὸν ὅτι θὰ λάβῃ ἡ κυρία τὴν φλανέλλαν χωρὶς νὰ τῷ ἀπευθύνῃ ἐρωτήσεις, καὶ ἤρχισε νὰ ἐκτυλίσσῃ ἓν δέμα.

— Εἶναι ὁμοία ἐκείνης ἥτις χρησιμεύει ὡς δεῖγμα; ἠρώτησεν ἡ κυρία.

— Ἐντελῶς ὁμοία, ἀπεκρίθη ὁ Γεώργιος.

— Καὶ εἶναι ὁλόκληρος ἐξ ἐρίου;

— Ὄχι, Κυρία, ἔχει... καὶ βαμβάκιον.

— Ὄχι; Καὶ πῶς τότε τὴν σημειοῖτε ὅτι εἶναι ὁλόκληρος ἐξ ἐρίου; Διὰ νὰ ἀπατᾶτε βέβαια τὸ κοινόν. Ἀλλ' ἔστω, ἐξηκολούθησεν ἡ κυρία, ἐπὶ τέλους φλανέλλα αὐτῆς τῆς τιμῆς, ἐὰν δὲν στενεύῃ πολύ, πλυνομένη, πάλιν δὲν εἶναι πολὺ ἀκριβή. Τί λέγετε;

— Εἶμαι ἠναγκασμένος, Κυρία, νὰ σᾶς ὁμολογήσω ἀπεναντίας ὅτι στενεύει πολύ, ἀπεκρίθη ὁ Γεώργιος.

— Πῶς γνωρίζετε τοῦτο;

— Ἡ θεία μου ἠγόρασεν ἐξ αὐτῆς καὶ ἐστένευσε τόσον, ὥστε ὑπῆρξεν ἀδύνατον νὰ τὴν μεταχειρισθῇ.

— Τοὐλάχιστον ὑμεῖς ἐφέρθητε ὡς τίμιος ἄνθρωπος εἰδοποιοῦντές με, λέγει ἡ κυρία, ἐγειρομένη ὅπως ἀναχωρήσῃ.

— Δύναμαι, Κυρία, νὰ σᾶς δείξω ἄλλας ἐκ καθαροῦ ἐρίου καὶ αἱ ὁποῖαι δὲν θὰ στενεύσωσιν, εἶπεν ὁ νέος ὑπάλληλος, πειρώμενος νὰ τὴν κρατήσῃ.

— Εὐχαριστῶ, βλέπω ἀργότερα, ἀπεκρίθη ἡ κυρία, ἥτις προφανῶς εἶχεν ἀπολέσει πᾶσαν ἐμπιστοσύνην εἰς τὸ κατάστημα.

Ὁ κύριος Βλάγκ, τὸν ὁποῖον δὲν εἶχε διαφύγει οὐδὲ λέξις ἐκ τῆς συνομιλίας αὐτῆς, ἦτο ἐρυθρὸς ἐκ τοῦ θυμοῦ.

— Ἐπανέλαβες πάλιν τὴν αὐτὴν ἀνοησίαν,

Digitized by Google

ἀνεφώνησε, μόλις ἀναχαιτίζων τὴν ὀργήν του καὶ πλησιάζων πρὸς τὸν Μοῤῥίς. Ἔχασες λοιπὸν τὸν νοῦν σου σήμερον; Διατί εἶπες εἰς αὐτὴν τὴν κυρίαν ὅτι ἡ φλανέλλα δὲν ἦτο ὅλη ἐξ ἐρίου καὶ ὅτι στενεύει;

— Διότι μὲ ἠρώτησε περὶ τούτου, καὶ ὤφειλον νὰ τῇ εἰπῶ τὴν ἀλήθειαν, ἀπεκρίθη ὁ Γεώργιος.

— Τὴν ἀλήθειαν!!! ἀνέκραξεν ὁ προϊστάμενός του.

Πλὴν ἐν τῷ μεταξὺ πολλαὶ κυρίαι διηυθύνθησαν πρὸς τὸν Μοῤῥὶς καὶ ὁ κύριος Βλὰγκ ἠναγκάσθη ν' ἀποσυρθῇ.

— Εἶναι τῳόντι αὐτὰ μεταξωτὰ τῆς Γαλλίας; ἠρώτησε μία τῶν κυριῶν, δεικνύουσα τὰ πρὸς ὑπόδειγμα ἐκτεθειμένα ὑφάσματα.

— Ὄχι, Κυρία, ἐψιθύρισεν ὁ Γεώργιος, ἐρυθριῶν μέχρι τῶν ὀφθαλμῶν.

— Τὸ ὑπώπτευον πολύ, μολονότι ἦσαν οὕτω σημειωμένα, παρετήρησεν ἡ κυρία· κατὰ λάθος ἔγεινε τοῦτο ἀναμφιβόλως;

— Ὄχι, Κυρία.

— Πῶς! Τότε λοιπὸν ἔγινεν ἐν γνώσει;

— Μάλιστα, Κυρία.

— Καὶ διατί θέτετε ψευδεῖς ἐπιγραφὰς ἐπὶ τῶν ἐμπορευμάτων σας;

— Διὰ νὰ τὰ πωλῶμεν εἰς μεγαλειτέρας τιμάς.

— Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι κλοπή! ἀνέκραξεν ἡ κυρία ὀπισθοδρομοῦσα.

— Τὸ γνωρίζω, Κυρία, ἠναγκάσθη νὰ εἰπῇ ὁ φιλαλήθης ὑπάλληλος.

— Καὶ τοῦτο εἶναι σύνηθες εἰς τὸ κατάστημά σας;

— Μάλιστα, Κυρία.

— Φρικτὸν πρᾶγμα! Ἀλλὰ σεῖς πῶς τὰ λέγετε αὐτὰ τὰ πράγματα; Μήπως τυχὸν διάκεισθε εἰς ἔριδας πρὸς τοὺς προϊσταμένους σας;

— Τοὐναντίον, Κυρία, οὐδέποτε ἤμην εἰς καλλιτέρας σχέσεις μετ' αὐτῶν, ὅπως σήμερον τὴν πρωΐαν.

— Παράδοξον! παρετήρησεν ἡ κυρία. Ἀλλὰ τότε διατί λοιπὸν ὁμιλεῖτε μετὰ τοσαύτης εἰλικρινείας;

— Διότι μοὶ ἀποτείνετε ἐρωτήσεις, εἰς τὰς ὁποίας ὀφείλω νὰ ἀπαντῶ εἰλικρινῶς.

— Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ἀξιοθαύμαστον! Καὶ λέγετε πάντοτε τὴν ἀλήθειαν;

— Τόρα μάλιστα, Κυρία.

— Καὶ οἱ προϊστάμενοί σας τὸ γνωρίζουν;

— Ὄχι, ἀναμφιβόλως.

— Ὦ! τὸ πιστεύω βεβαίως, ἀπεκρίθη ἡ κυρία. Ἀλλὰ εἴπατέ μοι, προσέθηκεν, εἶμαι περίεργος νὰ μάθω τί εἶναι τὰ μεταξωτὰ αὐτά, τὰ ὁποῖα παρουσιάζετε ὡς μεταξωτὰ τοῦ Λυών;

— Εἶναι ἀγγλικὰ μεταξωτὰ κατωτέρας ποιότητος.

— Καὶ πόσον κοστίζουν πράγματι τὸ μέτρον;

— Δύο φράγκα καὶ πεντήκοντα ἑκατοστά.

— Καὶ τὰ πωλεῖτε ἀντὶ τεσσάρων φράγκων καὶ πεντήκοντα ἑκατοστῶν! σχεδὸν τὸ διπλάσιον τῆς ἀξίας των! Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι φοβερόν!.... Οὐδέποτε πλέον θὰ πατήσω τὸν πόδα μου εἰς αὐτὸ τὸ κατάστημα, καὶ θὰ φροντίσω νὰ εἰδοποιήσω τὰς φίλας μου, λέγει ἡ κυρία, ἀπωθοῦσα τὰ ὑφάσματα καὶ ἀπομακρυνομένη.

Τῆς σκηνῆς ταύτης μάρτυς ἦν ὄχι πλέον μόνος ὁ κύριος Βλὰγκ, ἀλλὰ καὶ οἱ συνεταῖροι αὐτοῦ, οἵτινες εἶχον μείνει ἔκπληκτοι δι' ὅσα ἤκουσαν.

Τέλος ὅλοι ὁμοῦ ἀνέκραξαν·

— Τί σημαίνει τοῦτο, Κύριε!

— Ἐτρελλάθητε! θέλετε νὰ μᾶς καταστρέψητε; ἠρώτησεν ὁ κύριος Νουάρ.

— Μᾶς ἐκάματε νὰ χάσωμεν δέκα χιλιάδας φράγκα εἰς μίαν ὥραν! ἀνεφώνησεν ὁ κύριος Σέμ.

— Ἐδιώξατε ἐκ τοῦ καταστήματός μας ὅλους τοὺς ἀγοραστάς! Τί σᾶς ἦλθε;

— Μὲ ἐρωτῶσι καὶ ἀποκρίνομαι τὴν ἀλήθειαν, λέγει ὁ Μοῤῥὶς κατατεθορυβημένος ἐκ τῶν ἐπιπλήξεων, αἵτινες ῥαγδαίως ἔπιπτον ἐπ' αὐτοῦ.

— Τὴν ἀλήθειαν! Τί ἐννοεῖς μὲ τοῦτο;... Ἀμφιβάλλεις περὶ τῆς γνησιότητος τῶν ἐπιγραφῶν μας! λέγει ὁ κύριος Νουάρ.

— Ἐννοεῖς ὅτι θέλομεν νὰ ἀπατῶμεν ὡς πρὸς τὴν ποιότητα τῶν ἐμπορευμάτων μας, διὰ νὰ τὰ πωλῶμεν ἀκριβώτερα! προσέθηκεν ὁ κύριος Σέμ.

— Εἶναι ἡ ἀλήθεια, Κύριοι, καὶ πρέπει νὰ τὴν εἰπῶ, καὶ ἂν ἐπρόκειτο ἀκόμη νὰ ἀποθάνω, ἀνέκραξεν ὁ Γεώργιος τεταραγμένος.

— Φύγε ἀπὸ τὸ κατάστημά μας, ἀνέκραξεν ὁ κύριος Νουάρ.

— Κρημνίσου ἔξω, ἄθλιε! προσέθηκεν ὁ κύριος Βλάγκ.

— Καὶ οὔτε νὰ πατήσῃς πλέον τὸ κατώφλιον τῆς θύρας μας, ἐξηκολούθησεν ὁ κύριος Σέμ.

Μετὰ τὰς φιλοφροσύνας ταύτας ἐννοεῖται ὅτι ὁ ἡμέτερος Μοῤῥὶς κακὴν κακῶς ἐξῆλθε τοῦ καταστήματος συμπαραλαβὼν καὶ τὸ διὰ τὴν δεσποσύνην Λὶλλ δέμα τῶν μεταξωτῶν· βαδίζων δὲ κατὰ τύχην ἔλεγε καθ' ἑαυτόν·

— Ἀξιόλογα! Μόλις παρῆλθον ἓξ ὧραι ἀφ' ἧς ἤρχισα νὰ ὁμιλῶ ἁπλῶς τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἰδοὺ χωρὶς νὰ πράξω ἄλλο τι ἀδίκημα, ἀπεκληρώθην ὑπὸ τοῦ θείου μου καὶ ἀπεδιώχθην ὑπὸ τῶν προϊσταμένων μου· θὰ πάθω ἆρά γε τὸ αὐτὸ καὶ μὲ τὸν ἄλλον κόσμον; θὰ μὲ ἀποδιώξῃ ἐπίσης καὶ αὐτὴ ἡ Λουΐζα, ἐὰν συμβῇ νὰ τῇ εἰπῶ μικρᾶς τινας ἀληθείας, ὄχι πολὺ εὐαρέστους; Τῳόντι λοιπὸν ἡ κοινωνία θὰ μὲ κλείσῃ εἰς φρενοκομεῖον ὡς παράφρονα ἐπικίνδυνον;

Digitized by Google

Ὑπὸ τὸ βάρος τοιούτων θλιβερῶν σκέψεων, διηυθύνθη πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς μνηστῆς του, τοσοῦτον δὲ ἦν συγκεκινημένος, ὥστε εἰς πτωχόν τινα, ὃν συνήντησεν ἐπαιτοῦντα, ἔδωκεν ἓν τάλληρον.

Louis Bailleul.

Ἕπεται συνέχεια.

Ο ΚΑΦΕΣ

Ἡ χρῆσις τοῦ καφὲ τοσοῦτον ἐγένετο κοινὴ εἰς ἅπαντα τὸν κόσμον, ὥστε ὁ πολύτιμος αὐτὸς κόκκος κατέστη ἀντικείμενον τῆς πρώτης ἀνάγκης, ἡ δὲ αἰφνιδία αὐτοῦ ἐξαφάνισις ἤθελε θεωρηθῆ ἀληθὴς συμφορά. Οὕτως ὅτε ὁ Ναπολέων Α′ διέταξε τὸν ἠπειρωτικὸν ἀποκλεισμὸν, ὅπως καταστρέψῃ τὸ ἀγγλικὸν ἐμπόριον, τοῦ καφὲ γενομένου σπανίου, οἱ ἐπιστήμονες ἐπεχείρησαν νὰ εὕρωσιν ἕτερον μέσον ν' ἀναπληρώσωσι τὴν ἔλλειψιν τῆς ὁποίας τὴν θεραπείαν ὁ λαὸς διὰ διαδηλώσεων ἐπεζήτει. Ἂς προσθέσωμεν δὲ ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ὅτι οὐδεμία εὑρέθη οὐσία ἱκανὴ ν' ἀναπληρώσῃ τὸν καφὲ, ὅπως καὶ οὐδὲν ἕτερον ποτὸν ν' ἀντικαταστήσῃ τὸν οἶνον. Ἐκ τῶν εὑρεθεισῶν δὲ οὐσιῶν ἐτέθησαν εἰς χρῆσιν ὡς ἀσθενῆ ἀναπληρωτικὰ τοῦ καφὲ αἱ ῥίζαι τοῦ κιχωρίου, αἱ βάλανοι, ἡ κριθὴ, τὰ κοκκινογούλια κ.τ.λ., ἡ ἀξία τῶν ὁποίων συνίσταται μόνον εἰς τὴν εὐθηνίαν.

Ἡ καφέα εἶναι ἀειθαλὲς δενδρύλλιον ἐγχώριον τῶν ὑψηλῶν ὀροπεδίων τῆς Ἀβυσσινίας, ἔνθα ἐν ἀγρίᾳ καταστάσει ἀποτελεῖ ἐκτεταμένας λόχμας. Ἔχει ὕψος 8-20 ποδῶν, καὶ ὁμοιάζει τῇ κερασέᾳ· τὰ φύλλα αὐτῆς εἶναι ᾠοειδῆ, ἐπιμήκη, τὰ δὲ ἄνθη τεταγμένα κατὰ σωρείας ἀποπέμπουσιν ὀσμὴν ἰάσμου. Ἡ καφέα τὸ πρῶτον ἐκαλλιεργήθη ἐν Ἀραβίᾳ, καὶ αὐτόθι ἐγένετο ἀρχικῶς χρῆσις αὐτῆς. Οἱ καρποί της εἶναι ῥάγες ἔχουσαι περίβλημα σαρκῶδες, ἄχυμον, κατὰ τὴν ὡρίμανσιν ἐρυθρὸν, περικλεῖον δύο πυρῆνας, οἵτινες εἶναι τὰ *σπέρματα τοῦ καφέ*, τὰ γνωστὰ τοῖς πᾶσι. Αἱ ῥάγες τοῦ καφὲ συλλεγόμεναι εὐθὺς μετὰ τὴν ὡρίμανσιν ἐντίθενται ἐν χωνοειδεῖ μύλῳ, ἔνθα ἀποφλοιίζονται ἀπὸ τοῦ σαρκώδους φλοιοῦ καὶ ξηραίνονται· εἶτα δὲ πάλιν δι' ἄλλου μύλου ἀφαιρεῖται καὶ τὸ σκληρὸν περὶ τὰ σπέρματα δέρμα, ὅτε καὶ διαχωρίζονται αἱ καλαὶ ἀπὸ τῶν κακῶν.

Ἡ χρῆσις τοῦ καφὲ δὲν εἶναι γέννημα τῶν νεωτέρων χρόνων. Ἐπὶ ἀρχαιοτάτων ἔτι χρόνων φυλαί τινες τῆς Ἀραβίας εἶχον μάθει νὰ φρύγωσι τοὺς κόκκους τοῦ καφὲ καὶ μεταβάλλωσιν εἰς κόνιν, ἣν ἀνεμίγνυον μετὰ θερμοῦ ὕδατος καὶ κατεσκεύαζον τὸ μέλαν ποτὸν, ὅπερ καλοῦμεν *καφέ*. Ἐκ τῆς Ἀραβίας διεδόθη ἡ χρῆσις εἰς τοὺς γειτνιάζοντας αὐτῇ λαούς. Κατὰ τὸν ΙΕ′ αἰῶνα εἰσήχθη εἰς τὴν Περσίαν ὑπό τινος ἡγουμένου μοναστηρίου, ὅστις προσέφερε τὸ ποτὸν τοῦτο εἰς τοὺς μοναχοὺς, ἵνα διατηρῇ αὐτοὺς ἀγρύπνους κατὰ τὰς νυκτερινὰς προσευχάς. Ἐκ τῆς Περσίας δὲ παρέλαβον τὴν χρῆσιν οἱ Τοῦρκοι. Τῷ 1615 ὁ περιηγητὴς Pietro della Valle ἔγραφεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς φίλον του, ὅτι ὅσον οὔπω ἤθελε διδάξει τοὺς Εὐρωπαίους πῶς πίνουν οἱ Τοῦρκοι τὸν *καϊβέ*. Τῷ 1644 ἔμποροι Μασσαλιῶται εἰσήγαγον τὴν χρῆσιν τοῦ καφὲ εἰς τὴν Μασσαλίαν. Ὁ περιηγητὴς Θεβενὼ (Thevenot) ἐπανελθὼν ἐκ τῶν περιηγήσεών του τῷ 1658 εἰς Παρισίους, ἔπινεν ἐν τῷ οἴκῳ του καφὲ καὶ προσέφερεν εἰς τοὺς προσερχομένους. Ἡ χρῆσις ὅμως τοῦ ποτοῦ τούτου δὲν κατέστη *τοῦ συρμοῦ* εἰμὴ κατὰ τὸ 1669 ὑπὸ τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Τουρκίας Σολιμὰν-ἀγᾶ. Οὗτος εἰς τοὺς ἐπισκεπτομένους αὐτὸν προσέφερε καφὲ κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς πατρίδος του. «Ἐὰν, λέγει ὁ Grand d'Aussy, ἐν τῷ συγγράμματί του *περὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν Γάλλων*, ἤθελε Γάλλος ὅπως φανῇ ἀρεστὸς εἰς τὰς γυναῖκας, προσενέγκει αὐταῖς τὸ μέλαν ἐκεῖνο καὶ πικρὸν ποτὸν, θὰ ἐθεωρεῖτο γελοῖος, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὸ ποτὸν ἐκεῖνο προσεφέρετο ὑπὸ Τούρκου, καὶ Τούρκου κομψοῦ· τοῦτο δὲ ἤρκει ὅπως δώσῃ εἰς αὐτὸ μεγάλην ἀξίαν.»

Ἔκτοτε ἡ χρῆσις τοῦ καφὲ διεδόθη, καίτοι ἡ τιμὴ αὐτοῦ ἦτο ὑπέρογκος· διότι ἐν Μασσαλίᾳ μία λίτρα ἐτιμᾶτο 300 φράγκα. Ὁ καφὲς πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς του ὡς ποτοῦ, εἶχε καταταχθῆ ὑπὸ τῶν ἐπιστημόνων εἰς τὰ φάρμακα.

Μετ' ὀλίγον συνεστήθησαν ἐν ταῖς διαφόροις μεγαλοπόλεσιν εἰδικὰ καταστήματα πρὸς πώλησιν τοῦ ἀφεψήματος τοῦ καφέ. Εἰς Λονδῖνον εἰσήχθη τῷ 1652, εἰς Νυρεμβέργην τῷ 1696. Τῷ 1672 Ἀρμένιός τις, ὀνόματι Πασχάλης, ἀνέῳξεν ἐν Παρισίοις καφενεῖον ὅμοιον πρὸς τὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τὰ ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Ἄλλοι δὲ Ἀνατολῖται ὕστερον ἐμιμήθησαν αὐτόν· τινὲς τούτων εἶχον καφενεῖα κινητά· ἐπώλουν δηλ. καθ' ὁδὸν τὸν καφὲ ὡς παρ' ἡμῖν τὸ σαλέπιον οἱ σαλεποπῶλαι τὸν χειμῶνα, καλοῦντες τοὺς διαβαίνοντας καὶ ἀναγγέλλοντες τὸ ἐμπόρευμά των διὰ φωνῶν. Οἱ πωληταὶ οὗτοι ἂν καὶ ἐτίμων 10 λεπτὰ τὸ *φλιτζάνιον* δὲν ἐκέρδαινον πολλὰ, διότι ἡ χρῆσις τοῦ καφὲ δὲν εἶχε διαδοθῆ εἰς τὰς κατωτάτας τάξεις τῆς κοινωνίας. Ἀλλὰ καὶ οἱ καφεπῶλαι, οἱ ἐν τοῖς καφεπωλείοις, δὲν ἦσαν εὐτυχέστεροι, διότι δὲν εὕρισκον ἐν τοῖς καφενείοις αὐτῶν οἱ συχνάζοντες καθαριότητα καὶ ἄνεσιν.

Πρῶτος ἐν Παρισίοις ἀνέῳξε καφενεῖον κεκοσμημένον μετὰ φιλοκαλίας ὁ ἰταλὸς Προκόπιος· οὗτος ἐπώλει καφὲ, τέϊον, σοκολάταν, παγωτὰ καὶ ποτὰ διαφόρων εἰδῶν. Ἡ ἐπιτυχία του παρεκίνησε πολλοὺς εἰς τὸ ἐπιτήδευμα τοῦτο, οὕτως ὥστε τῷ 1676 οἱ καφεπῶλαι καὶ λεμοναδο-

Digitized by Google

πῶλαι ἀπετέλεσαν σωματεῖον. Ἔκτοτε τὰ καφενεῖα ἐπολλαπλασιάσθησαν τοσοῦτον ἐν Παρισίοις κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα, ὥστε ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΕ' ἦσαν 600. Ἐγένοντο δὲ ταῦτα τόπος συνεντεύξεως ἀνθρώπων ἐπισήμων, καὶ ἐγκατελείφθησαν τὰ καπηλεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα πρότερον ἐσύχναζον, μὴ θεωρουμένου τοῦ τοιούτου ὡς ἔχοντός τι τὸ ἄτοπον. Ἡ ἐπίδρασις λοιπὸν τῶν καφενείων ἐπὶ τοῦ αἰῶνος ἦτο ἀγαθή, ὀλεθρία δὲ ἀπέβη μόνον μεταγενέστερον.

Ἐν Ἀθήναις μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Ὄθωνος πρῶτος συνέστησε καφενεῖον εὐρωπαϊκῶς κεκοσμημένον ὁ Ἰταλὸς Σάντος ὄπισθεν τῆς Καπνικαρέας, κληθὲν Bella Italia. Εἶτα δὲ κτισθείσης κατὰ τὸ 1839 τῆς οἰκίας, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ὑπάρχει τὰ νῦν τὸ καφενεῖον ἡ Ὡραία Ἑλλάς, μετεκομίσθη ἐκεῖ, ὠνομάσας τὸ καφενεῖόν του Bella Grecia, ὄνομα ὅπερ φέρει τὸ καφενεῖον τοῦτο μέχρι σήμερον.

Τὸν καφὲ κατ' ἀρχὰς ἐπρομηθεύοντο εἰς τὴν Εὐρώπην ἀμέσως ἐξ Ἀραβίας. Τὰ δὲ φορτία ἐκομίζοντο εἰς Μασσαλίαν διὰ τῆς Τουρκίας καὶ Αἰγύπτου. Πρῶτον δὲ τῷ 1709 ἔμποροι Γάλλοι τῆς γαλλικῆς πόλεως Σαὶντ-Μαλὸ πορευθέντες εἰς Ἀραβίαν ἐκόμισαν κατ' εὐθεῖαν ἐκ Μέκκας καφέ.

Κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα τὸ πρῶτον ἐπεχείρησαν νὰ καλλιεργήσωσι τὴν καφέαν ἐν ταῖς γαλλικαῖς ἀποικίαις. Οἱ Ὁλλανδοὶ εἶχον μεταφέρει εἰς τὰς ἀποικίας των καφέας· τοσοῦτον δὲ εἰς τὴν φυτείαν αὐτὴν ἐπέτυχον, ὥστε τῷ 1690 ἡ νῆσος Βαταβία (Bommeler-Waard) ἐντελῶς ἐκαλύφθη ἐξ αὐτῶν. Ἐκ τῆς Βαταβίας ἐκόμισαν εἰς τὴν ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἀμερικῇ Σουρινάμην, ἔνθα ὡσαύτως αἱ καφέαι εὐδοκίμησαν. Ἡ ἐν ταῖς γαλλικαῖς ἀποικίαις φυτεία δὲν εὐδοκίμησε πολύ. Τῷ 1713 ἢ 1714 ὁ δήμαρχος τοῦ Ἀμστελοδάμου ἀπέστειλεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας δύο φυτώρια καφέας, ἅτινα ἐφύτευσαν εἰς τὸν βοτανικὸν κῆπον. Τῷ 1720 δὲ ὁ Jussieu, διευθυντὴς τοῦ κήπου τούτου, ἔδωκε δύο φυτὰ καφέας εἰς τὸν Des Clieux, τὸν ἀναχωροῦντα εἰς τὴν νῆσον Μαρτινίκαν ὡς στρατιωτικὸν ἀρχηγόν. Διηγοῦνται δὲ ὅτι κατὰ τὸν διάπλουν εἶχεν ἐλαττωθῆ τὸ πόσιμον ὕδωρ ἐν τῷ πλοίῳ, ὁ δὲ Des Clieux ἐστερεῖτο καθ' ἡμέραν μέρος τῆς εἰς αὐτὸν παραχωρουμένης μερίδος τοῦ ὕδατος ἵνα ποτίζῃ τὰ δύο δενδρύλλια, ἅτινα ἐνεπιστεύθησαν αὐτῷ. Ἡ ἀφοσίωσίς του ἔσχε τὴν ἀνταμοιβήν της, διότι ἐκ τῶν δύο ἐκείνων δενδρυλλίων ἐπληρώθησαν αἱ Ἀντίλλαι (ὧν μία ἡ Μαρτινίκα) καφεῶν, τὰ νῦν δὲ ὁ καφὲς ἀποτελεῖ τὸ κυριώτερον ἐμπόριον καὶ τὸν πλοῦτον τῶν νήσων ἐκείνων.

Πρὸ τοῦ χρόνου τούτου ἡ νῆσος Βουρβῶν (πρὸς Ν. τῆς Μαδαγασκάρας) εἶχε καφέας, ἀλλ' οἱ κάτοικοι δὲν ἐγίνωσκον τὰς ἰδιότητας αὐτῶν. Ὅτε δὲ τῷ 1716 πλοῖον ἐκ Μέκκας προερχόμενον καὶ προσορμισθὲν ἐκεῖ, ἐπέδειξεν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς νήσου κλάδον καφέας πλήρη ἀνθέων καὶ καρποῦ, οἱ κάτοικοι ἐξεπλάγησαν ἰδόντες, ὅτι τὸ δένδρον τοῦτο ἐφύετο εἰς τὰ ὄρη τῆς νήσου των.

Σήμερον ἡ καφέα καλλιεργεῖται πολλαχοῦ τῶν τροπικῶν, ἐν Ἀραβίᾳ, ἐν Ἰνδίαις, ἐν ταῖς νήσοις Βουρβῶν καὶ Μαυρίκῃ (αἵτινες κεῖνται ΝΑ. τῆς Μαδαγασκάρας), ἐν ταῖς Ἀντίλλαις καὶ ἐν πάσῃ τῇ μεσημβρινῇ Ἀμερικῇ· τὸ ἐμπόριον δὲ τοῦ καφὲ ἀποτελεῖ ἕνα τῶν μεγαλητέρων ἐμπορικῶν κλάδων τοῦ κόσμου.

Τὸ καλὸν εἶδος τοῦ καφὲ δὲν προέρχεται μόνον ἐκ τῆς γῆς ἐν ᾗ φύεται ἡ καφέα, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἡλικίας τοῦ δένδρου, τῆς ἐργασίας τῶν σπερμάτων, τῆς ξηράνσεως κ.τ.λ. Ὁ διὰ τῶν πλοίων κομιζόμενος δὲν εἶναι τόσον καλὸς καὶ ἀρωματώδης ὅσον ὁ διὰ τῶν καραβανίων, ἴσως διότι ἡ ὑγρασία τῶν πλοίων ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῶν ἀρωματωδῶν αὐτοῦ οὐσιῶν.

Καλλίτερον εἶδος καφὲ θεωρεῖται ὁ γνήσιος τῆς Μέκκας. Τοῦ εἴδους ὅμως τούτου μικρὰ μόνον ποσότης κομίζεται διὰ τοῦ ἐμπορίου εἰς τὴν Εὐρώπην, τοῦ πλείστου καταναλισκομένου ὑπὸ τῶν εὐτυχῶν καφεποτῶν τῆς Ἀνατολῆς. Δευτέρας καὶ τρίτης ποιότητος θεωρεῖται ὁ ἀνατολικός, καλούμενος καὶ ἀραβικὸς ἢ τῆς Μέκκας, εἶτα ὁ τῆς Ἰάβας, Σουμάτρας καὶ ἄλλων μερῶν τῶν ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν. Οἱ καλοὶ κόκκοι τοῦ καφὲ εἰσὶ βαρεῖς καὶ σκληροί, καταπίπτουσι ταχέως ἐν τῷ ὕδατι, κατὰ τὴν φρύξιν ἐξογκοῦνται καὶ διαχέουσι τὴν γνωστὴν εὐάρεστον ὀσμήν. Κακόχροες κόκκοι, μέλανες, χλωροπράσινοι, λευκοί, ἐλαφροί, ἐπιπλέοντες ἐπὶ τοῦ ὕδατος, ἢ ὄζοντες κακῶς, δὲν εἶναι καλῆς ποιότητος.

Ἐνίοτε οἱ ἔμποροι χρωματίζουσι τὰ κακὰ εἴδη τοῦ καφὲ διὰ διαφόρων ἐπιβλαβῶν χρωμάτων, διὰ κυανοῦ τῆς Πρωσσίας, διὰ ἰνδικοῦ, θειϊκοῦ σιδήρου (καραμπογιᾶς). Ἀνιχνεύομεν δὲ τὸν δόλον τρίβοντες τοὺς κόκκους ἐπὶ ὑγρᾶς ὀθόνης ἢ ἐμβρέχοντες εἰς τὸ ὕδωρ.

Ὁ καφὲς ἄφρυκτος περιέχει κυρίως οὐσίαν τινὰ πικροτάτην, κληθεῖσαν ὑπὸ τῶν χημικῶν *καφεΐνην* ἢ *θεΐνην*· διότι ἐμπεριέχεται καὶ εἰς τὰ φύλλα τοῦ τεΐου. Ἡ οὐσία αὕτη εἰς μεγάλην δόσιν διδομένη εἶναι δηλητήριον, εἰς μικρὰν δὲ χρησιμεύει ὡς φάρμακον. Περιέχει πρὸς τούτοις καὶ ἑτέραν τινὰ ὕλην στύφουσαν κληθεῖσαν *καφεδεψικὸν ὀξύ*, ξυλώδη μόρια, λίπος, λεύκωμα φυτικόν, μικρὸν ποσὸν σακχάρου, δεξιτερίνης, ἴχνη αἰθερίου ἐλαίου καὶ ἀνοργάνους οὐσίας (κάλι, νίτρον, τίτανον, φωσφόρον κτλ.)

Αἱ οὐσίαι αὗται κατὰ τὴν φρύξιν τοῦ καφὲ ἀλλοιοῦνται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον· ἡ λίαν πικρὰ οὐσία μετριάζεται, τὸ καφεδεψικὸν ὀξὺ ἀποσυντίθεται καὶ ἀναπτύσσει τὴν γνωστὴν ἀ-

Digitized by Google

ρωματικὴν ὀσμήν, μέρος τῆς καφεΐνης ἀφίπταται, οἱ κόκκοι ἐξοιδαίνονται, γίνονται ἐλαφρότεροι, εὔθραυστοι, εὐκόλως μεταβάλλονται εἰς κόνιν καὶ ἀποδίδουσιν εὐκολώτερον τὰ συστατικά των βραζόμενοι δι' ὕδατος.

Εἰς τὸ καθαρὸν ἀφέψημα τοῦ καφὲ τὰ μεταβεβλημένα διὰ τῆς φρύξεως συστατικὰ αὐτοῦ μεταβαίνουσιν εἰς τὸ ὕδωρ καὶ εἰσερχόμενα διὰ τῆς καφεποσίας εἰς τὸν ὀργανισμὸν ἀναπτύσσουσι τὴν ἑαυτῶν ἐνέργειαν.

Ὁ καφὲς θερμὸς πινόμενος ἐνεργεῖ εὐαρέστως καὶ διεγείρει πραέως τὸ νευρικὸν σύστημα, τὸν ἐγκέφαλον καὶ τὰς πνευματικὰς λειτουργίας, πρὸ πάντων δὲ τὴν κρίσιν, εἰς μείζονα δὲ βαθμὸν τὴν φαντασίαν καὶ τὸ παρατηρητικόν. Πλὴν τούτου ἐπιταχύνει τοὺς σφυγμοὺς τῆς καρδίας, τὴν ἀναπνοήν, ὑψοῖ τὴν ἔμφυτον τοῦ σώματος θερμοκρασίαν καὶ ἀποδιώκει τὸν ὕπνον. Ψυχρὸς δὲ πινόμενος οὐδόλως ἢ ὀλίγον μόνον διεγείρει τὰς λειτουργίας τοῦ νευρικοῦ συστήματος. Καὶ ὁ θερμὸς δὲ καφές, ὁ μεμιγμένος ὅμως μετὰ γάλακτος ἢ ἑτέρων οὐσιῶν, εἶναι ὅλως ἀθῶον ποτόν.

Εἰς τὴν ἐρώτησιν, ἂν ὁ καφὲς εἶναι ποτὸν ὠφέλιμον, δύναται ν' ἀπαντήσῃ ἡ γενικὴ αὐτοῦ χρῆσις εἰς πάσας τὰς χώρας τῆς γῆς, καὶ εἰς πάσας τὰς τάξεις τῆς κοινωνίας, ἀπὸ τῶν βασιλέων καὶ αὐτοκρατόρων μέχρι τῶν πτωχῶν καὶ τῶν τοῦ ἄρτου στερουμένων. Καὶ ἄλλως δὲ ὁ καφὲς ἀπέβη ὠφέλιμος, διότι διὰ τῆς καφεποσίας ἠλαττώθη ἡ κατάχρησις τῶν οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν. Ὁ καφὲς ἐν τούτοις δύναται ἀσκόπως καὶ ὑπερμέτρως πινόμενος ν' ἀποβῇ ἐπιβλαβὴς εἰς τοὺς εὐερεθίστους, τοὺς νευρικούς, τοὺς αἱματώδεις καὶ διάγοντας βίον καθεστικότα, εἴτε ἐργαζομένους καθ' ὑπερβολὴν εἰς διανοητικὰς ἐργασίας.

Φαρμακολόγοι τινες ἀπεφήναντο ὅτι ἡ συνήθεια τοῦ πίνειν καφὲ μετὰ τὸ γεῦμα εἶναι κακή, διότι τὰ δεψικὰ στοιχεῖα αὐτοῦ στύφουσι τὴν γαστέρα, καὶ καθιστῶσιν οὕτω τὴν πέψιν πονηράν, ὡς ἀπεδείχθη διὰ πειραμάτων ἐπὶ ἀνθρώπων ὑγιῶν καὶ ζώων, εἰς τὸν στόμαχον τῶν ὁποίων μετὰ τὴν βρῶσιν ἐνεχύθη ἔγχυμα καφέ. Ἡ γνώμη ὅμως αὕτη ἀναιρεῖται ὑφ' ἑτέρων λεγόντων, ὅτι τὸ καφεδεψικὸν ὀξὺ ἐλάχιστον ὂν (5-9 %) ἀποσυντίθεται διὰ τῆς φρύξεως· ἄλλως τε δὲ καὶ διὰ τῶν αἰθερίων ἐλαίων τοῦ καφὲ διεγείρεται τοσοῦτον ἡ ἐν τῷ στομάχῳ ἔκκρισις, ὥστε ἀναιρεῖται ἡ ἐνέργεια τοῦ καφεδεψικοῦ ὀξέος. Καὶ ἄλλως δὲ ἡ γενικὴ χρῆσις ἀνατρέπει τὰ ἐπὶ τῶν μὴ καφεποτούντων ζώων γενόμενα πειράματα.

Ἡ φρύξις (καβούρδισμα) τοῦ καφὲ δέον νὰ γίνεται ἐν κεκλεισμένοις φρυγέτροις καὶ νὰ μὴ παρατείνεται ἐπὶ πολὺ μέχρις ἀπανθρακώσεως, ἀλλὰ μέχρις οὗ χρωματισθῶσιν ὀρφνοὶ οἱ κόκκοι· διότι ἄλλως ὅλαι αἱ πτητικαὶ οὐσίαι ἀποσυντιθέμεναι ἀφίπτανται καὶ καταλείπουσι καθαρὸν ἄνθρακα. Τινὲς συνιστῶσι πρὸ τῆς φρύξεως τὴν δι' ὕδατος πλύσιν τῶν κόκκων τοῦ καφέ· διὰ ταύτης δὲ πρῶτον μὲν καθαρίζονται οἱ κόκκοι, δεύτερον δὲ προσλαμβάνουσι μικρὸν ποσὸν ὕδατος, ὅπερ κωλύει τὴν ταχεῖαν ἀπανθράκωσιν αὐτῶν, ἐνῷ συγχρόνως οἱ σχηματιζόμενοι ἀτμοὶ ἐν τῷ φρυγέτρῳ εὐκολύνουσι τὴν διάρρηξιν αὐτῶν καὶ ἀποσύνθεσιν τῶν συστατικῶν των.

Σ. Μ.

Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Μοντεσκιοῦ, οἱ βάρβαροι Τάρταροι ἐπιγράφουσι τ' ὄνομά των ἐπὶ τῶν βελῶν τὰ ὁποῖα ἐκτοξεύουσιν, ὅπως ὁ ἐχθρός των γνωρίζῃ αὐτό.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΙΑΡΚΕΙΑΣ ΤΗΣ ΗΜΕΡΑΣ

Τὴν 9/21 Μαρτίου πανταχοῦ τῆς γῆς ἡ ἡμέρα εἶνε ἴση μὲ τὴν νύκτα· ἀπὸ τῆς ἡμέρας αὐτῆς γίνονται εἰς τὸ βόρειον ἡμισφαίριον τῆς γῆς (τὸ ὁποῖον κατοικοῦμεν καὶ ἡμεῖς) μακρότεραι αἱ ἡμέραι, εἰς τὸ νότιον ὅμως αἱ νύκτες, μεχρισοῦ τὴν 9/21 Ἰουνίου εἰς τὸ βόρειον ἡμισφαίριον γίνεται ἡ μακροτέρα ἡμέρα καὶ εἰς τὸ νότιον ἡ μακροτέρα νύξ. Ἀπὸ τῆς 9/21 Ἰουνίου ἀρχίζει νὰ σμικρύνεται ἡ ἡμέρα εἰς τὸ βόρειον ἡμισφαίριον καὶ νὰ γίνεται μακροτέρα εἰς τὸ νότιον, μεχρισοῦ τὴν 11/23 Σεπτεμβρίου γίνεται πάλιν πανταχοῦ τῆς γῆς ἡ ἡμέρα ἴση μὲ τὴν νύκτα. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας αὐτῆς ἡ ἡμέρα γίνεται μικροτέρα τῆς νυκτὸς εἰς τὸ βόρειον ἡμισφαίριον, εἰς τὸ νότιον ὅμως μεγαλητέρα, μεχρισοῦ τὴν 9/21 Δεκεμβρίου γίνεται ἡ μικροτέρα ἡμέρα εἰς τὸ βόρειον ἡμισφαίριον καὶ ἡ μακροτέρα εἰς τὸ νότιον. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας πάλιν αὐτῆς ἀρχίζει νὰ αὐξάνῃ ἡ ἡμέρα εἰς τὸ βόρειον ἡμισφαίριον καὶ νὰ σμικρύνεται εἰς τὸ νότιον. Ἡ ἡμέρα λοιπὸν εἶνε μακροτέρα τῆς νυκτὸς ἀπὸ τῆς 9/21 Μαρτίου μέχρι τῆς 11/23 Σεπτεμβρίου εἰς τὸ βόρειον ἡμισφαίριον καὶ μικροτέρα εἰς τὸ νότιον· ἀπὸ τῆς 11/23 Σεπτεμβρίου μέχρι τῆς 9/21 Μαρτίου τὸ ἀντίθετον μικροτέρα εἰς τὸ βόρειον καὶ μακροτέρα εἰς τὸ νότιον ἡμισφαίριον. Αἱ ἡμέραι αὐξάνουν εἰς τὸ βόρειον ἡμισφαίριον ἀπὸ τῆς 9/21 Δεκεμβρίου, ὁπότε γίνεται ἡ μικροτέρα ἡμέρα δι' αὐτό, μέχρι τῆς 9/21 Ἰουνίου, ὁπότε γίνεται ἡ μικροτέρα νύξ· τὸ ἀνάπαλιν εἰς τὸ νότιον ἡμισφαίριον. Ἡ αὔξησις ἢ ἡ ἐλάττωσις τῆς ἡμέρας δὲν εἶνε ὁμοιόμορφος καθ' ὅλον τὸ ἔτος. Περὶ τὴν 9 Δεκεμβρίου ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας καὶ πρὶν καὶ μετὰ ἡ διάρκεια τῆς ἡμέρας εἶνε σχεδὸν ἡ αὐτή, ἡ δὲ μεταβολὴ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἀνεπαίσθητος· τὸ αὐτὸ γίνεται καὶ περὶ τὴν 9 Ἰουνίου. Ἐκ τούτου καλοῦμεν τὰς ἡμέρας αὐτὰς ἡλιοστάσια,

Digitized by Google

διότι φαίνεται ὁ ἥλιος ὡς νὰ μὴν μεταβάλλῃ σχετικῶς πρὸς τὸν ἰσημερινὸν θέσιν, ἐξ ἧς ἐξαρτᾶται ἡ διάρκεια τῆς ἡμέρας. Τοὐναντίον περὶ τὰς ἰσημερίας, τὴν 9 Μαρτίου δηλαδὴ καὶ τὴν 11 Σεπτεμβρίου, ἡ μεταβολὴ τῆς διαρκείας τῆς ἡμέρας εἶνε ἐπαισθητοτέρα. Ἐν Ἑλλάδι συνήθως λογίζομεν τὴν αὔξησιν ἢ τὴν ἐλάττωσιν τῆς ἡμέρας ἀνὰ δύο λεπτὰ καθεκάστην· τοῦτο δὲν εἶνε ὀρθὸν δι' οἵαν δήποτε ἡμέραν τοῦ ἔτους· κατὰ τὸν Δεκέμβριον καὶ Ἰούνιον (περὶ τὰ ἡλιοστάσια) εἶνε ἀνεπαίσθητος, εἶτα εἶνε ἑνὸς μόνου λεπτοῦ καὶ εἶτα δύο λεπτῶν καθημέραν, ἐνῷ περὶ τὰς ἰσημερίας φθάνει τὰ τρία λεπτά, ἡ ἡμέρα δηλαδὴ αὐξάνει τρία λεπτὰ περίπου περὶ τὴν 9 Μαρτίου καὶ σμικρύνεται κατὰ τρία περίπου λεπτὰ περὶ τὴν 11 Σεπτεμβρίου.

Ὅσον ἀπομακρυνόμεθα τοῦ ἰσημερινοῦ τοσοῦτον αἱ μεταβολαὶ εἶνε μεγαλήτεραι καὶ τοσοῦτο μεγαλητέρα εἶνε καὶ ἡ μακροτέρα ἡμέρα, ὅπως καὶ τἀνάπαλιν ἡ μακροτέρα νύξ, διότι ὅση εἶνε ἡ διάρκεια τῆς μακροτέρας ἡμέρας τὸ θέρος, ἄλλη τόση εἶνε καὶ ἡ διάρκεια τῆς μακροτέρας νυκτὸς τὸν χειμῶνα.

Εἰς τὸν ἰσημερινὸν ἡ ἡμέρα εἶνε καθ' ὅλον τὸ ἔτος ἴση πρὸς τὴν νύκτα. Εἰς τοὺς πόλους ἐξεναντίας ἡ ἡμέρα διαρκεῖ ἓξ μῆνας καὶ ἡ νὺξ ἄλλο τόσον.

Ἐὰν δὲν περιεβάλλετο ἡ γῆ ὑπὸ ἀτμοσφαίρας, εἰς ὡρισμένην τινὰ διάρκειαν τῆς ἡμέρας κατὰ τὸ θέρος θὰ ἀντεστοίχει ἀκριβῶς μία ἴση νὺξ κατὰ τὸν χειμῶνα· π. χ. τὴν 13 Μαΐου, 27 ἡμέρας πρὸ τῆς θερινῆς τροπῆς, καὶ τὴν 6 Ἰουλίου, 27 ἡμέρας μετ' αὐτήν, ἡ διάρκεια τῆς ἡμέρας ἐν Ἀθήναις ἄνευ τῆς ἐπιῤῥοῆς τῆς ἀτμοσφαίρας θὰ ἦτο 13 ὡρῶν καὶ 17 λεπτῶν, ἡ δὲ νὺξ 10 ὡρῶν καὶ 43 λεπτῶν· τὴν 12 Νοεμβρίου, 27 ἡμέρας πρὸ τῆς χειμερινῆς τροπῆς καὶ τὴν 5 Ἰανουαρίου, 27 ἡμέρας μετ' αὐτήν, ἄνευ τῆς ἐπιῤῥοῆς τῆς ἀτμοσφαίρας ἡ διάρκεια τῆς ἡμέρας θὰ ἦτο 10 ὡρῶν καὶ 44 λεπτῶν καὶ τῆς νυκτὸς 13 ὡρῶν καὶ 16 λεπτῶν. Ἐπίσης καὶ ἡ διάρκεια τῆς μακροτέρας ἡμέρας θὰ ἦτον ἀκριβῶς ἴση πρὸς τὴν τῆς μακροτέρας νυκτὸς 14 ὡρῶν καὶ 40 λεπτῶν. Οὕτω λοιπόν, ἐὰν ἐπροσθέτομεν τὴν διάρκειαν ὅλων τῶν ἡμερῶν τοῦ ἔτους καὶ ὅλων τῶν νυκτῶν, θὰ εὑρίσκομεν τὸ αὐτὸ ἄθροισμα. Πράγματι ὅμως ἕνεκα τῆς ἀτμοσφαίρας αἱ ἡμέραι ἔχουσιν ἐν συνόλῳ μακροτέραν διάρκειαν παρὰ τὰς νύκτας. Ἡ διαφορὰ αὐτὴ αὐξάνει ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν καὶ τὸ λυκαυγές.

Ἡ γῆ δηλαδὴ περιβάλλεται ὑπὸ τῆς ἀτμοσφαίρας, τῆς ὁποίας τὸ ὕψος δὲν εἶνε ἀκριβῶς γνωστόν, συνήθως ὅμως θεωρεῖται ἴσον πρὸς 75-100 χιλ. μέτρων. Ἡ ἀτμοσφαῖρα προξενεῖ θλάσιν τοῦ φωτός, κάμνει δηλαδὴ ὅταν αἱ ἀκτῖνες τοῦ φωτὸς τοῦ ἡλίου διέρχωνται δι' αὐτῆς νὰ ἀλλάσσωσι κατά τι τὴν διεύθυνσίν των. Ἐκ τούτου, πρὶν ὁ ἥλιος φθάσῃ ἀκριβῶς εἰς τὸν ὁρίζοντα καὶ ἐνῷ εὑρίσκεται ἀκόμη εἰς τόξον 0° καὶ 35' ὑπ' αὐτόν, ἀρχίζουν αἱ ἀκτῖνες αὐτοῦ νὰ φαίνωνται· ἐπίσης, καὶ κατὰ τὴν δύσιν αὐτοῦ πρέπει νὰ κατέλθῃ κατὰ τὸ αὐτὸ τόξον κάτωθεν τοῦ ὁρίζοντος, ὅπως ἐκλείψωσιν αἱ ἀκτῖνες αὐτοῦ. Ἕνεκα τῆς θλάσεως λοιπὸν ἡ ἡμέρα αὐξάνει κατά τι καὶ τὸ πρωῒ καὶ τὸ ἑσπέρας. Ἡ αὔξησις αὐτὴ εἶνε τοσοῦτο μεγαλητέρα, ὅσον ἀπομακρυνόμεθα ἀπὸ τοῦ ἰσημερινοῦ καὶ πλησιάζομεν ἕνα τῶν πόλων. Διὰ τῆς θλάσεως αὐξάνει ἡ ἡμέρα τόσον τὸ πρωῒ καθὼς καὶ τὸ ἑσπέρας εἰς μὲν τὸν ἰσημερινὸν ἀνὰ 2 ½ λεπτὰ τῆς ὥρας, εἰς δὲ τοὺς πόλους ἀνὰ 3 μῆνας καὶ 20 ἡμέρας. Ἐν Ἀθήναις ἡ ἡμέρα αὐξάνει τόσον τὸ πρωῒ ὅσον καὶ τὸ ἑσπέρας ἀνὰ 4 περίπου λεπτά.

Ἀλλὰ καὶ πρὶν ἀνατείλῃ ὁ ἥλιος καὶ ἀφοῦ δύσῃ ἐξακολουθεῖ νὰ φέγγῃ μὲ τὸ λυκόφως. Αἰτία καὶ τούτου εἶνε πάλιν ἡ ἀτμοσφαῖρα. Ἐνόσῳ δηλαδὴ ὁ ἥλιος δὲν κατέλθῃ πλέον τῶν 17-18° κάτωθεν τοῦ ὁρίζοντος, ἀντανακλῶνται αἱ ἀκτῖνες αὐτοῦ ὑπὸ τῆς ἀτμοσφαίρας, καὶ τοῦτο γεννᾷ τὸ λυκόφως. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν τὴν πρωΐαν αὐτὸ εἶνε πολὺ ἀσθενές, μόλις ὑποφώσκον εἰς τὸν ὁρίζοντα, βαθμηδὸν ὅμως αὐξάνει, διότι φθάνουσιν ἀκτῖνες ἀπὸ περισσότερα μέρη τῆς ἀτμοσφαίρας δι' ἀντανακλάσεως καὶ τὸ φῶς αὐτοῦ αὐξάνει, καὶ οὕτως ἔχομεν φῶς πρὶν ἀκόμη ἀνατείλῃ ὁ ἥλιος. Ὁμοίως καὶ ἀφοῦ αὐτὸς δύσῃ ἔχομεν φῶς τὸ ὁποῖον βαθμηδὸν ἐξασθενεῖ, μεχρισοῦ κατελθόντος τοῦ ἡλίου 17-18° κάτωθεν τοῦ ὁρίζοντος, ἐκλείπει καὶ τὸ τελευταῖον αὐτοῦ ἴχνος. Ἡ διάρκεια τοῦ λυκόφωτος εἶνε μικροτέρα εἰς τὸν ἰσημερινόν, μείζων δὲ καθόσον πλησιάζομεν ἕνα τῶν πόλων. Παρ' ἡμῖν ἡ διάρκεια αὐτοῦ εἶνε 1 ½-2 ὥρας περίπου, εἶνε δὲ μείζων μὲν περὶ τὰς τροπάς, ἐλάσσων δὲ περὶ τὰς ἰσημερίας. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι ὅταν ὁ καιρὸς ἦνε συννεφώδης δὲν ἀποφαίνεται τοσοῦτο τὸ λυκόφως, ὅσον ὅταν ἦνε αἴθριος. Τὸ λυκόφως εἶνε πολὺ εὐεργετικόν, ὄχι μόνον διότι δι' αὐτοῦ ἔχομεν φῶς ἐπὶ χρόνον τινὰ καὶ πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου καὶ μετὰ τὴν δύσιν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ διότι δι' αὐτοῦ γίνεται βαθμιαία ἡ μετάβασις ἀπὸ τοῦ σκότους τῆς νυκτὸς εἰς τὸ φῶς τῆς ἡμέρας.

Εἰς τὸν ἑπόμενον πίνακα περιέχεται ἡ διάρκεια τῆς μεγίστης ἡμέρας εἰς διαφόρους τόπους τῆς γῆς ἄνευ τῆς ἐπιῤῥοῆς τῆς θλάσεως καὶ ἄνευ τοῦ λυκαυγοῦς. Τὴν διάρκειαν αὐτὴν πρέπει νὰ αὐξήσωμεν διὰ τὴν Ἑλλάδα κατὰ 8 λεπτὰ ἕνεκα τῆς θλάσεως, ἐνῷ τὸ λυκαυγές, ὅπως εἴπομεν, ἔχει διάρκειαν κατὰ μὲν τὰς ἰσημερίας 1 ½ ὥρας κατὰ δὲ τὰς τροπὰς σχεδὸν 2 ὡρῶν. Εἰς τὴν Πετρούπολιν τὸ λυκαυγὲς κατὰ μὲν τὰς ἰσημερίας εἶνε 4 ½ ὡρῶν, κατὰ δὲ τὴν

Digitized by Google

θερινὴν τροπὴν δὲν παύει δι' ὅλης τῆς νυκτός.

Πόλεις	ὥρ.	λ.
'Αθῆναι	14	39
'Ερικοῦσα[1]	14	50
'Αντικύθηρα	14	26
Κωνσταντινούπολις	14	57
Βουκουρέστιον	15	23
Παρίσιοι	15	59
Λονδῖνον	16	12
Βερολῖνον	16	36
Κοπενάγη	17	16
Πετρούπολις	18	28
Βιέννη	15	52
'Ρώμη	15	3
'Ιερουσαλὴμ	14	5
'Αλεξάνδρεια	14	2
Κουΐτον	12	1
Μαδρὰς	12	46
'Ρίον 'Ιανέϊρον	13	25
Βασιγκτὼν	14	44
'Οδδόρσκ (ἐπὶ τοῦ βορ. πολ. κύκλου)	24	0
Βόρειον 'Ακρωτήριον	2 ½ μῆνας	
Βορεία ἄκρα τῆς Νοβάϊας Σέμπλιας	3 ½ μῆνας	

Δ. Κ. Κοκκιδης.

ΔΗΜΩΔΕΙΣ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΓ. ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΜΗΝΩΝ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ

Τὸν Νοέμβριον μῆνα σπεῖρε.

Ἢ ἄλλως:

Τὸν Νοέμβριον νύγα καὶ σπέρνε.

Καὶ:

Νοέμβρι νόει καὶ σπέρνε χλωρά, ξηρά, πελεκητά· Δεκέμβρι ἴδε κι' ἀπόσπερνε· εἰ δὲ καὶ δὲν ἀποσπείρῃς, τάγιζε καὶ σταύλιζε.

*

'Ο ἄι Μηνᾶς ἐμήνυσε, πούλεια μὴ 'ξημερώσῃ.

'Η πλειὰς δύει, κατὰ τὰς παρατηρήσεις τοῦ κ. 'Ιουλίου Σμίθ, τὴν 17 ἢ τὴν 20 Νοεμβρίου, ὀλίγας δηλονότι ἡμέρας μετὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Μηνᾶ (11 Νοεμβρίου).

*

'Η πούλεια βασιλεύοντας κι' ὁ καλὸς γεωργὸς ἀποσπέρνοντας.

Καὶ ἄλλως:

Ὄντας ἡ πούλεια βασιλεύει, ὁ καλὸς ζευγολάτης ἀποσπέρνει· κι' οὔτε τσοπάνης 'ς τὰ βουνά, οὔτε ζευγᾶς 'ς τοὺς κάμπους·

Καὶ:

'Η πούλεια βασιλεύουσα
καὶ 'πίσω παραγγέλλουσα,
μηδὲ τσοπάνης 'ς τὰ βουνά,
μηδὲ γεωργὸς 'ς τοὺς κάμπους.

Προτοῦ ἡ πλειὰς δύσῃ πρέπει οἱ γεωργοὶ νὰ ἀποπερατώσωσι τὰς σποράς αὐτῶν καὶ οἱ ποιμένες, ὅσοι ἔτι δὲν κατῆλθον τῶν ὀρεινῶν αὐτῶν νομῶν, νὰ κατέλθωσιν εἰς τὰ χειμαδεῖα.

1. Μικρὰ νῆσος πρὸς βορρᾶν τῆς Κερκύρας, θεωρουμένη ὡς ἡ βορειοτάτη ἄκρα τῆς 'Ελλάδος.

*

'Εὰν δὲν ἔλθω τοῦ ἁγίου Μηνᾶ, τοῦ ἁγίου Φιλίππου εἶμαι αὐτοῦ καὶ νὰ μοῦ χαιρετᾷς τοὺς παλαιοκαππάδες.

'Υποτίθεται ὅτι ταῦτα λέγει ὁ Χειμών· ἂν δὲν ἔλθῃ τὴν 11 Νοεμβρίου θὰ ἔλθῃ ἀφεύκτως τὴν 14, καὶ τότε αἱ κάππαι πρέπει νὰ τεθῶσιν εἰς ἐνέργειαν. 'Η αὐτὴ παροιμία λέγεται καὶ ἄλλως:

Τοῦ ἄι Μηνᾶ ἐμήνυσε ὁ πάππος ὁ χειμῶνας:
— Ἔρχομαι ἢ δὲν ἔρχομαι, καὶ τ' ἄι Φιλίππ' αὐτοῦ εἶμαι.

*

Τὸν Νοέμβρι καὶ Δεκέμβρι φύτευε καταβολάδαις.

Καταβολάδαις, τὰ μοσχεύματα ἢ αἱ παραφυάδες τῶν ἀμπέλων.

**

ΜΙΑ ΑΚΤΙΣ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ

'Εκ τῶν τοῦ 'Αλφόνσου Κάρρ.

'Η θρησκεία εἶνε ἄριστόν τι χρῆμα· χάριν αὐτῆς ὑψῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν οὐρανὸν ὁ ἄνθρωπος ἀποκτᾷ μεγάλην δύναμιν καὶ παρηγορίαν.

Εἶδον ἐν καιρῷ μεγίστου κινδύνου συγκινητικόν τι θέαμα γενναιότητος καὶ ἐμψυχώσεως ἐμπνευσθείσης ὑπὸ τῶν θρησκευτικῶν ἰδεῶν.

Εἶχον συνοδεύσει ἁλιεῖς εἰς τὴν θάλασσαν· ὅταν ἀπεπλεύσαμεν ὁ καιρὸς ἦτο εὔδιος καὶ ὁ οὐρανὸς οὐδὲν ἐνέφαινε σημεῖον κινδύνου εἰς ναύτην τοσοῦτον πεπειραμένον οἷος ἐγώ.

'Αλλὰ περὶ τὴν μεσημβρίαν ὁ ἄνεμος πνεύσας αἰφνιδίως ἀπὸ ἀνατολῶν ἔρριψεν ἡμᾶς εἰς φοβερὰν τρικυμίαν.

Τὸ πλοιάριόν μας ἐφέρετο ὑπὸ τῶν κυμάτων ὡς κέλυφος καρύου. Μετὰ μακρὰς δὲ καὶ ματαίας προσπαθείας οἱ ναῦται ἀπώλεσαν τὸ θάρρος. 'Ο πλοίαρχος ὁδηγούμενος ὑπὸ τῆς πυξίδος ἐκυβέρνα τὸ πλοῖον, ἀλλ' εἰς μάτην, διότι ὅλοι εἶχον κατακλιθῆ ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἐγκαταλιπόντες πᾶσαν ἐργασίαν. Τότε δὲ ἰδὼν ὅτι οὐδεμία ὑπελείπετο ἐλπίς, ἐξήγαγε τὸν μάλλινόν του σκοῦφον καὶ εἶπε: «Παιδιὰ ἂς προσευχηθῶμεν.» 'Ο ναύκληρος τῷ ἀπήντησε: «Διατί νὰ προσευχηθῶμεν; Ἰδὲ τὰς νεφέλας ταύτας τὰς ἐγγιζούσας τὰ ἱστία μας καὶ χωριζούσας ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ· ἡ προσευχή μας δὲν θέλει φθάσει ἕως ἐκεῖ ἐπάνω.» 'Ο πλοίαρχος ἡτοιμάζετο νὰ ἀπαντήσῃ ὅτι προσευχὴ προερχομένη ἐκ βάθους καρδίας δὲν ἀπόλλυται, ὅτε παρετήρησε διὰ μέσου τῶν μελανῶν νεφελῶν αἵτινες ἐκάλυπτον τὸν οὐρανόν, διακωλύουσαι τὸ φῶς, κηλῖδα ὡραίου διαυγοῦς κυανοῦ χρώματος, διὰ δὲ τῆς ῥωγμῆς τοῦ νέφους ἀκτῖνα ἡλιακὴν πίπτουσαν ἐπὶ τῆς μελαίνης θαλάσσης. «Παιδιά, ἀνεφώνησεν, ἰδοὺ ἀνοικτὸν ἓν παράθυρον τοῦ οὐρανοῦ: ὁ Θεὸς βλέπει τὰ δυστυχῆ του πλάσματα κινδυνεύοντα, γνωρίζει ὅτι ἔχομεν γυναῖκας

Digitized by Google

καὶ παιδιά, ἡ δὲ ἀκτὶς αὕτη τοῦ ἡλίου εἶνε ἓν τῶν βλεμμάτων του. Ἀς προσευχηθῶμεν!»

Τότε ὅλοι ἐστράφησαν πρὸς τὸ ὡραῖον ἐκεῖνο παράθυρον τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἀπηύθυνον πρὸς τὴν Παναγίαν σύντομον καὶ θερμὴν προσευχήν.

Ἀκτὶς ἔτι λαμπροτέρα τῆς πρώτης ἐφάνη καταβαίνουσα καὶ φέρουσα εἰς ὅλων τὰς καρδίας τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ προσευχή των εἰσηκούσθη.

Ὅλοι ἤρχισαν τότε νὰ ἐργάζωνται μετὰ νέου θάρρους καὶ νέων δυνάμεων... Μετὰ τέσσαρας ὥρας εἰσήλθομεν εἰς τὸν λιμένα.

Κα Α*

Τὸ συνωδεῦον τοὺς ἑπομένους ὡραίους στίχους τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν ποιητοῦ Ζαλοκώστα ἰχνογράφημα ἐσχεδιάσθη ὑπὸ διακεκριμένου Ἕλληνος καλλιτέχνου.

Σ. τ. Δ.

ΤΟ ΣΙΓΑΡΟΝ

Τὸ ἀηδόνι μέσα σὲ σπηλαιὶς δὲν χύνει τὴν λαλιά του·
Θέλει τὸ φῶς, καὶ στὰ νωπὰ
Φύλλα τῶν δένδρων ἀγαπᾷ
Νὰ χτίζῃ τὴν φωλιά του.

Παληὸν καιρὸ, ταὶς ὤμορφαις, τ' ἀηδόνια τῆς ζωῆς μας,
Σὲ σπίτια ἐκρύβανε, κ' ἐκεῖ
Κλεισμέναις, σὰν σὲ φυλακὴ,
Κρατοῦσαν οἱ γονεῖς μας.

Τώρα πατοῦνε ἐλεύθεραις, σὰν τὰ πουλιὰ στὰ δάση,
Πατοῦνε ἐλεύθερη μιὰ γῆ—
Ὦ! ζηλεμμένοι στρατηγοὶ,
Τὸ χῶμά σας ν' ἁγιάσῃ!

Σᾶς πρέπει, Ἑλληνοπούλαις μου, τὸ σκῆπτρο ὁποῦ κρατεῖτε·
Προστάζετε, καὶ ἡ γῆ γελᾷ,
Καὶ ὅμως προσέξτε μὴ τυφλὰ
Τὴ Δύσι ἀκολουθῆτε.

Ἔχει κατώφλι ἡ θύρα σας καὶ σύνορα ἡ τιμή σας.
Συλλογισθῆτε τί ἐντροπὴ,
Ἂν ἔλθῃ ξένος καὶ σᾶς πῇ·
«Ἐφράγκεψε ἡ ψυχή σας.»

Γιὰ δέτε τὴν πολύπαθη, τὴν φράγκα, πῶς κρατάει
Τὸ μέτωπο ψηλὰ ψηλὰ,
Καὶ μὲ καμώματα τρελὰ
Καπνίζει καὶ γελάει!

Ἐσεῖς, Ἑλληνοπούλαις μου, νὰ μὴν ἐπιθυμῆτε
Αὐτὰ τῆς φράγκας τῆς τρελῆς...
Ὦ, κάλλια τὤχω στῆς Βουλῆς
Τὸ βῆμα ν' ἀνεβῆτε!

Κ' ἐγὼ Συντάκτης πρακτικῶν νὰ στέκωμ' ἀντικρύ σας,
Καὶ ὅλος καρδιὰ καὶ ὅλος αὐτὶ,
Νὰ μεταφέρω στὸ χαρτὶ
Τὴ λιγερὴ φωνή σας.

«Τί παράδοξον τόπον ἐξελέξατε διὰ πατρίδα!» ἔλεγέ ποτε ὁ ἄγγλος Οὐάδιγκτων εἰς τὸν ναύαρχον Τομπάζην, δεικνύων τὸν φαλακρὸν καὶ ἔρημον βράχον τῆς Ὕδρας, ἐφ' οὗ παρατάσσονται ἀμφιθεατρικῶς αἱ λευκαὶ οἰκίαι τῆς πόλεως — μαγικὸν ἀληθῶς παριστῶσαι θέαμα ἐν τῇ χιονώδει μαρμαρίνῳ αὐτῶν ἀναβολῇ, καὶ ὁμοιάζουσαι, ὁσάκις φωτίζονται τὰ παράθυρά των καὶ λάμπει ἡ πανσέληνος, πρὸς «χρυσοῦς ἀστέρας ἐπὶ ἀργυροῦ οὐρανοῦ.»—«Ἡ ἐλευθερία», ἀπήντησε ταχὺς ὁ ὑδραῖος, «ἐξέλεξε τὸν τόπον αὐτὸν, καὶ ὄχι ἡμεῖς.»[1]

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

⁂ Δὲν εἶχεν ἄρα δίκαιον ὁ εὐφυέστατος Φοντενέλλης νὰ ὁρίσῃ τὴν Ἱστορίαν «Μυθολογίαν κατὰ συνθήκην»; Δοκίμασον ὅμως νὰ διορθώσῃς τὰς ἀτοπίας τῆς Ἱστορίας· εἰπὲ, π. χ., ὅτι οἱ τριακόσιοι ῥαβδισμοὶ, διὰ τῶν ὁποίων, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἡροδότου, ἐσωφρόνισε τὸν Ἑλλήσποντον ὁ Ξέρξης, δηλοῦσι, κατὰ τὴν εὔστοχον παρατήρησιν τοῦ Γυλλίου, τὰς ἀγκύρας δι' ὧν διέταξε νὰ στερεωθῶσιν αἱ ὑποστηρίζουσαι τὴν γέφυραν τριήρεις, καθὼς καὶ αἱ ῥιφθεῖσαι κατὰ τοῦ βυθοῦ πέδαι, τὰς ἁλύσεις δι' ὧν αὗται συνεκρατοῦντο, καὶ θέλεις ἰδεῖ πόσον νέφος ὕβρεων θέλει σφενδονισθῆ ἐναντίον σου, διότι διαστρέφεις τὰς πατροπαραδότους ἀναμνήσεις, καὶ δὲν ἀφίνεις τοὺς βαρβάρους νὰ νομίζωνται, κἂν δὲν ἦνε, καταγέλαστοι. Ἔπειτα ἡ κυρίως Ἱστορία εἶνε κτῆμα λυσιτελὲς διὰ τοὺς σοφοὺς καὶ τοὺς διπλωμάτας μόνον· ὁ δὲ πολὺς ὅμιλος δὲν γνωρίζει ἀπ' αὐτῆς, εἰ μὴ περίεργά τινα ἀνέκδοτα, ἢ τινας εὐφυεῖς ἢ ἀστείας ἀποκρίσεις, καὶ ἴσως ἴσως καὶ τὰ ὀνόματα τι-

1. Ἱστ. τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ Κ. Μ. Βαρθόλδη, μέρος β'.

Digitized by Google

νῶν τόπων, ὅπου συνεκροτήθησαν ἐπίσημοί τινες μάχαι. Πόσοι ἐκ τῶν ἀναγνόντων τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἱστορίαν ἐνθυμοῦνται, φέρ' εἰπεῖν, ὅτι ἡ Κλεοπάτρα ἀφῆκε καταναυμαχηθέντα τὸν Ἀντώνιον εἰς τὸ Ἄκτιον, καὶ τὰ ἐπρύμνισε πρὸς τὴν Αἴγυπτον; Τὸ μαργαριτάριον, ὅμως, τὸ ὁποῖον, ἀναλυθὲν ἐν ὀξειδίῳ, κατέπιε δῆθεν ἡ ἀνυπόστατος Αἰγυπτία, οὐδὲν τῶν ἐν τοῖς σχολείοις παιδίων θὰ λησμονήσῃ ποτέ, ἂν καὶ ἀπεδείχθη ὅτι τὸ ὄξος δὲν διαλύει τὰ μαργαριτάρια. Ἄλλο σημαντικὸν πρόσωπον τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἱστορίας εἶνε ὁ Λούκουλλος, νικητὴς τοῦ Ἀμιλκάρ, κατακτητὴς τῶν βασιλέων τοῦ Πόντου, μέγας στρατηγός, ἐραστὴς καὶ προστάτης τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἐπιστημῶν, ὅστις πρῶτος εἰσήγαγεν ἐν Ῥώμῃ τὴν Ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν. Ἅπαντα ταῦτα ὅμως δὲν ἤθελον ἀφήσῃ τὴν μνήμην του ζῶσαν παρὰ τοῖς ὀλίγοις ἀναγνώσταις τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἱστορίας, ἐὰν συγχρόνως δὲν ἦτον καὶ λαμπρὸς ἑστιάτωρ, καὶ ἴσως ἐὰν δὲν μετέφερε πρῶτος ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην τὰ κεράσια. (Σ. Δ. Βυζάντιος.)

⁂ Αἱ μεμονωμέναι νίκαι εἶνε ὑπὲρ τῶν συμφερόντων, ἀλλ' αἱ καθολικαὶ ὑπὲρ τῶν ἰδεῶν. Πολλάκις ὀφείλει τις νὰ θυσιάζῃ τὰ συμφέροντά του, τὰς πεποιθήσεις του καὶ τὸ κόμμα του χάριν ἀνωτέρου συμφέροντος τῆς πατρίδος. (Castelar.)

⁂ Αἱ καλαὶ ἕξεις εἰσὶ κομβολόγιον μαργαριτῶν. Λῦσον τὸν κόμβον καὶ ἅπαντες οἱ κόκκοι διασπείρονται.

⁂ Ὁ μεγαλήτερος κλέπτης τοῦ κόσμου εἶνε τὸ κακὸν βιβλίον, διότι σοῦ κλέπτει τὸν καιρόν.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Τὸ πένθος ἐν Κίνᾳ.

Τὸ πένθος ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ αὐτοκράτορος ἐν Κίνᾳ θεωρεῖται ἐκ τῶν σπουδαιοτάτων ὑποθέσεων τοῦ Κράτους. Ὡς πένθιμον χρῶμα εἶναι καθιερωμένον τὸ λευκόν, ἐπειδὴ δὲ ὅλοι οἱ Κινέζοι εἰσὶν ὑποχρεωμένοι πενθοῦντες τὸν αὐτοκράτορά των νὰ φέρωσιν ἐπὶ ἑκατὸν συνεχεῖς ἡμέρας τὴν αὐτὴν ἐνδυμασίαν, ἀμφίβολον λίαν εἶναι ἂν μετὰ τὸ πέρας τοῦ χρονικοῦ τούτου διαστήματος δύναταί τις νὰ μαντεύσῃ τὸ χρῶμα ὅπερ ἀρχῆθεν αὕτη εἶχε. Κατὰ τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορος τοσοῦτον ἐπιζήτητον κατέστη τὸ λευκὸν ἀστραχάνιον ὕφασμα, ὥστε ἐντὸς ὀλιγίστων ἡμερῶν ἡ τιμὴ αὐτοῦ ἐδιπλασιάσθη. Τὸ πένθος ὅμως ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ αὐτοκράτορος δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὴν ἐνδυμασίαν· πρὸς ἐκδήλωσιν αὐτοῦ ὑπάρχει καὶ ἑτέρα συνήθεια, ἧς δυσάρεστος λίαν ἀποβαίνει ἡ τήρησις. Μετὰ τὴν ἐπίσημον ἀγγελίαν τοῦ θανάτου, ἀπαγορεύεται πᾶς γάμος καθ' ἅπαν τὸ Οὐράνιον Κράτος ἐπὶ τρία ὁλόκληρα ἔτη. Ἐννοεῖται λοιπὸν ὅτι κατὰ τὰς ὀλίγας ἡμέρας, αἵτινες μεσολαβοῦσι μεταξὺ τοῦ θανάτου τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῆς ἀγγελίας αὐτοῦ, πολυπληθέστατοι τελοῦνται γάμοι, ἐπισπευδομένων πάντων τῶν ἐκκρεμῶν συνοικεσίων.

—

Νοημοσύνη τῶν λύκων.

Οἱ λύκοι ποτὲ δὲν διαβαίνουσι ποταμοὺς ἢ χειμάρρους ἀνὰ εἷς καὶ χωριστά, διὰ τὸν φόβον μὴ παρασυρθῶσιν ὑπὸ τοῦ ῥεύματος· ἀλλὰ συγκρατοῦνται δάκνοντες ὁ ἑπόμενος τὴν οὐρὰν τοῦ προηγουμένου καὶ σχηματίζοντες οὕτως ἀδιάσπαστον ἅλυσιν.

—

Κατάχρησις κατεψυγμένου ὕδατος.

Ἀναμφίβολον εἶναι, λέγουσιν *οἱ Καιροὶ* τῆς Νέας Ὑόρκης, ὅτι ἐὰν ἡ κατάχρησις τῶν δυνατῶν οἰνοπνευμάτων εἶναι ἓν ἐκ τῶν ὀλεθριωτέρων κακῶν ἅτινα συνεπήγαγεν ὁ πολιτισμός, ἡ ἄμετρος χρῆσις τοῦ κατεψυγμένου ὕδατος εἶναι σχεδὸν ἐπίσης ὀλεθρία εἰς τὴν ὑγείαν ἐν Ἀμερικῇ. Ὅσον παράδοξον καὶ ἂν δύναται νὰ φανῇ τοῦτο, ὑπάρχουσιν ὅμως χιλιάδες ἀνθρώπων οἵτινες ὑποπίπτουσιν εἰς τὴν ἀκρασίαν τῆς ψυχροποσίας ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις. Ἀρχίζει τις τὴν ἡμέραν του πίνων ἓν ἢ πλειότερα ποτήρια κατεψυγμένου ὕδατος πρὸ τοῦ προγεύματος, ἐνῷ δὲ προγευματίζει, παραδίδεται εἰς τὴν καταχρηστικὴν ἐπιθυμίαν τῆς ψυχροποσίας. Πορευόμενος εἰς τὰς ἀσχολίας του, σταματᾷ εἰς τὰ πολυάριθμα ἐργαστήρια ἅτινα ἐκθέτουσιν εἰς τὸν λαὸν τὰς καλιοῦχον ὕδωρ περιεχούσας κρήνας των, καὶ πληροῦσι ποτήρια κατεψυγμένου ὕδατος. Εἰς τὸ γραφεῖόν του ὁ Ἀμερικανὸς ἔχει πάντοτε πρόχειρον κατεψυγμένον ὕδωρ, τοῦ ὁποίου ἡ διηνεκὴς χρῆσις καταστρέφει τὸν στόμαχον καὶ τοὺς ὀδόντας, καὶ ὅταν ὁ ὑδροπότης οὗτος ἐπιστρέψῃ οἴκαδε μετὰ τὴν ἐργασίαν τῆς ἡμέρας, διάγει ἀκόμη τὸ πλεῖστον τῆς νυκτὸς παραδεδομένος εἰς ταύτην τὴν ὀλεθρίαν συνήθειαν.

Πρὸ πάντων δὲ τὴν στιγμὴν ταύτην δύναταί νὰ ἴδῃ τις τὰ θανάσιμα ἀποτελέσματα τοῦ κατεψυγμένου ὕδατος. Ὅταν τις φλεγόμενος ὑπὸ τοῦ καύσωνος θέλῃ νὰ τοῦ ἐπέλθῃ ἐγκεφαλικὴ συμφόρησις, κάλλιστον μέσον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον εἶναι νὰ πίῃ ὕδωρ θερμοκρασίας 32 βαθμῶν (0 τοῦ ἑκατ. ἢ κάτωθεν). Εἶναι προφανῶς ἐπικίνδυνον καὶ παράλογον τὸ νὰ πίνῃ τις ῥακίον ἐν ὥρᾳ καύσωνος, ἀλλ' εἶναι ζήτημα ἂν τὰ διάφορα εἴδη τῶν οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν εἶναι κινδυνωδέστερα εἰς τὴν ὑγείαν ἢ τὰ κατεψυγμένα ποτὰ ὧν γίνεται χρῆσις. Ὅπως δήποτ' ἂν ᾖ, ὁμολογητέον μετὰ τῶν *Καιρῶν* τῆς Νέας Ὑόρκης ὅτι ἡ ἐγκράτεια δὲν συνίσταται μόνον εἰς τὸ ν' ἀπέχῃ τις τῶν σφοδρῶν

Digitized by Google

ποτῶν, καὶ ὅτι δύναται καὶ αὐτὸς ὁ ὑδροπότης νὰ ἦναι ἀκρατής.

—

Στατιστικὴ Ταχυδρομική.

Ἐδημοσιεύθη ἐσχάτως στατιστική τις ταχυδρομική, ἐξ ἧς ἐξάγονται λίαν ἐνδιαφέρουσαι πληροφορίαι περὶ τοῦ ποσοῦ τῶν ἐπιστολῶν, αἵτινες ἐτησίως ἀνταλλάσσονται μεταξὺ τῶν διαφόρων σημείων τοῦ κόσμου.

Κατ' ἔτος ἀποστέλλονται 3,300,000,000 ἐπιστολαὶ ἐφ' ἁπάσης τῆς ὑφηλίου, ἤτοι ὡς ἔγγιστα 100 ἐπιστολαὶ ἀνὰ δευτερόλεπτον καὶ 3 ἐπιστολαὶ ἀνὰ ἄτομον. Τὸ ὁλικὸν βάρος τῶν ἐπιστολῶν εἶναι 33 ἑκατομμύρια χιλιογράμμων. Ἂν ὁ χάρτης ἐφ' οὗ αὗται ἐγράφησαν ἤθελεν ἐκδιπλωθῇ, θὰ ἐκάλυπτεν ἐπιφάνειαν ἴσην μὲ τὴν ἔκτασιν τοῦ δουκάτου τῆς Σχαμβέργης Λίππας (ἐν Γερμανίᾳ). Ἐκ τοῦ ὁλικοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀποστελλομένων ἐπιστολῶν εἰσπράττονται διεθνῆ ταχυδρομικὰ τέλη συμποσούμενα εἰς 490 ἑκατομμύρια φράγκων. Διὰ νὰ κανονισθῇ ἡ διεθνὴς ὑπηρεσία τῶν διαφόρων ταχυδρομικῶν διοικήσεων ἐγένοντο 1000 περίπου ταχυδρομικαὶ συμβάσεις.

—

Οἱ Ἄγγλοι εἰς τὸν βόρειον πόλον.

Ἐκ τῆς δημοσιευθείσης ἐν τῷ Α' τόμῳ τῆς *Ἑστίας* πραγματείας τῶν *Ἀποδημιῶν εἰς τὸν πόλον*, ἐνθυμοῦνται οἱ ἀναγνῶσται ἡμῶν τὰς βασάνους καὶ τοὺς κινδύνους εἰς οὓς ἐξετέθησαν χάριν τῆς ἐπιστήμης πρὸ δύο ἐτῶν θαλασσοπόροι Αὐστριακοί, προβάντες μέχρι τοῦ 82 βαθμοῦ τοῦ βορείου πλάτους. Οἱ Ἄγγλοι ἐπεχείρησαν νέαν ἀποδημίαν, τὰ δὲ ἀποσταλέντα πλοῖα Alert καὶ Discovery, μετὰ ἑπτακαιδεκαμήνους ἀγῶνας ἐπανῆλθον κατ' αὐτὰς εἰς τὰ ἴδια καὶ κατέληξαν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ «πόλος εἶναι ἀπρόσιτος καὶ ἀδιόδευτος.» Οἱ Ἄγγλοι διεχείμασαν ἐν τῷ 82, 87 βαθμῷ, ἐπαγετοδρόμησαν δὲ μετὰ πολλῆς δυσκολίας (1 ἀγγλικὸν μίλιον καθ' ἑκάστην) μέχρι τοῦ 83, 20 (400 μόλις μίλια μακρὰν τοῦ πόλου), σημεῖον, εἰς ὃ μέχρι τοῦδε ἄνθρωποι, ἴσως δὲ καὶ ζῷα, δὲν προέβησαν, καθότι οὐδαμοῦ εὗρον ἴχνη Ἐσκιμώων πέραν τοῦ 82 βαθμοῦ. Ἐπὶ 142 ἡμέρας οὔτε ἀνατέλλοντα εἶδον ἥλιον οὔτε δυόμενον· τὸ θερμόμετρον εἶχε καταβῆ 104 βαθμοὺς ὑπὸ τὸ μηδενικόν, ὁ παγετὸς δὲ ἦν 150-200 πόδας πυκνός. Πολλῶν κατεψύγησαν τὰ κῶλα· ἄλλοι ἐτελεύτησαν ὑπὸ ψύχους καὶ δυσεντερίας.

—

Ὁ μεγαλήτερος κάτοχος δημοσίων χρεωγράφων ἐν Γαλλίᾳ.

Ὁ μεγαλήτερος κάτοχος δημοσίων χρεωγράφων σήμερον ἐν Γαλλίᾳ εἶναι ἡ Κª Furtado, εἰσπράττουσα κατὰ τριμηνίαν ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου ἓν ἑκατομμύριον καὶ 18 φράγκα, ἤτοι 4 ἑκατομμύρια καὶ 72 φράγκα ἐτησίως. Τὸ ποσὸν τοῦτο ἀντιπροσωπεύει κεφάλαιον (πρὸς 5 μόνον τοῖς ἑκατὸν) 80 ἑκατομμυρίων.

Ἐν Ἑλλάδι ὁ μεγαλήτερος κάτοχος δημοσίων χρεωγράφων εἶναι ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα, ἔχουσα, κατὰ τὴν Κατάστασιν αὐτῆς τῆς 31 Ὀκτωβρίου, ὁμολογίας ἐκ μὲν τοῦ ἐθνικοῦ δανείου τῶν δρ. 6 ἑκατομμυρίων δρ. 357,900 — ἐκ δὲ τοῦ δανείου τῶν 26 ἑκατομμυρίων δρ. 12,283, 488, ἀποφερούσας ἐτήσιον εἰσόδημα ὑπὲρ τὰς 931 χιλιάδας δραχμῶν.

—

Τηλεβόλον 150 τόνων.

Τὰ τηλεβόλα τοῦ ἀγγλικοῦ θωρηκτοῦ ἡ *Καταστροφή*, τοῦ καταπλεύσαντος πρό τινων μηνῶν εἰς Πειραιᾶ, 35 τόνων ὄντα, ἐθεωροῦντο ὡς τὰ μεγαλήτερα ἐξ ὅσων ἔφερον τὰ πολεμικὰ πλοῖα. Πρὸ μηνός, γράφουσι τὰ *Εἰκονογραφημένα Νέα τοῦ Λονδίνου*, κατεσκευάσθη ἐν Ἀγγλίᾳ τηλεβόλον 81 τόνων διὰ τὸ θωρηκτὸν *Ἀήττητος*, ἤδη δὲ κατασκευάζεται δι' ἄλλο μεγαλήτερον θωρηκτὸν τηλεβόλον 150 τόνων!

—

Ἡ ἀξία τῶν γυναικῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ.

Κατὰ τοὺς Λιθουανούς, γράφει ἡ Κª Δώρα Ἰστριάς, αἱ γυναῖκες ἔχουσι μακρὰς ἐσθῆτας καὶ μικρὸν πνεῦμα. Παρὰ τοῖς κατοίκοις τῆς Γεωργίας ἡ ἀξία μιᾶς νεάνιδος ἀνέρχεται εἰς ἑκατὸν εἴκοσι φράγκα, παρὰ δὲ τοῖς Τσερεμίσσοις εἰς τετρακόσια. Οἱ Τάταροι Νογαῒς λαμβάνουσι γυναῖκα ἀντὶ τριάκοντα ἀγελάδων. Ἐν ταῖς κατωτάταις τάξεσι τῶν Κιργὶζ-Καϊζὰκ ἑκάστη κόρη πωλεῖται ἀντὶ πέντε μέχρις ἓξ προβάτων, ἐν δὲ ταῖς ἀνωτέραις, ἀντὶ διακοσίων ἵππων, πεντακοσίων προβάτων, ἐνίοτε δὲ καὶ χιλίων. Παρὰ τοῖς Σαμογέταις, οἵτινες κατοικοῦσι τὰς ψυχροτάτας χώρας τῆς Ἄρκτου, ὁ σύζυγος ἀγοράζει τὴν γυναῖκά του, δεκαέτιδα ἔτι, ἀντὶ τιμῆς κυμαινομένης μεταξὺ ἑκατὸν μέχρι πεντήκοντα ταράνδων, ζῴου χρησιμωτάτου εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα. Ἡ δὲ τιμὴ αὕτη ἀρκετὰ ὑπέρογκος βεβαίως φαίνεται ὅταν ἀναλογισθῶμεν ὅτι αἱ Σαμογέτιδες εἰσὶ δύσμορφοι, μικρόσωμοι, ἔχουσαι δυσανάλογα μὲν τὰ ἄκρα, πρόσωπον δὲ πεπλατυσμένον καὶ ῥυπαρόν, γαστέρα προεξέχουσαν, μέτωπον στενόν, ῥῖνα πεπιεσμένην μὲ μυκτῆρας ὡς τῶν κτηνῶν ἀναπεπταμένους πρὸς τὰ ἐκτός, ὀφθαλμοὺς κοίλους, μικρούς, πονήρους, ἀγρίους ἐνίοτε, καὶ κόμην μακράν, πυκνὴν καὶ πεφρικυῖαν.

Εἰς Ἀναγνώστης.

Ἡ αὐτοκράτειρα Μαρία Θηρεσία κατεσκεύασε τὸν ἴδιον αὐτῆς τάφον πολὺν χρόνον πρὶν ἀποθάνῃ· δεικνύουσα δ' αὐτὸν καὶ πρὸς τὰ παιδία αὐτῆς ἔλεγε· Τίνα λόγον ἄρά γε ἔχομεν ἵνα ἐπαιρώμεθα; Ἰδοὺ τίς ἐστι μετὰ τὸν θάνατον τῶν αὐτοκρατόρων ἡ κατοικία!

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.

Digitized by Google

'Αριθ. 48 – Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Δεύτερος — Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδ. φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχ. ἀπὸ 1 Ἰαν. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι — Τιμὴ προηγ. φύλλων λ. 30 — Γραφ. τῆς Διευθύνσεως: Ὁδ. Σταδίου, 6. — 28 Νοεμβρίου 1876

Τῇ 31 Δεκεμβρίου λήγει τὸ πρῶτον ἔτος τῆς Ἑστίας. Ὅσοι τῶν κυρίων συνδρομητῶν ἐπιθυμοῦσι νὰ ἐξακολουθήσωσι λαμβάνοντες τὴν Ἑστίαν καὶ κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος, παρακαλοῦνται ν' ἀποστείλωσιν ἐγκαίρως πρὸς τὴν διεύθυνσιν αὐτῆς τὸ τίμημα τῆς συνδρομῆς, ὅπως μὴ ἐπέλθῃ διακοπὴ τῆς ἀποστολῆς τοῦ φύλλου.

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΑΥΡΙΚΙΟΝ ΒΛΩΚ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 737.

Περὶ καταναλώσεως.

Ἡμέραν τινά, εἰς τὸ σχολεῖον, κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν ἀπήντησαν τὴν λέξιν κατανάλωσις καὶ καταναλωτής· ὁ Ἰωάννης, ὁ ὁποῖος δὲν ἐνόησε καλῶς τὴν σημασίαν, ἠρώτησε:—Τί θὰ εἰπῇ καταναλίσκω;

Φίλιππος.—Ἐγὼ τὸ εἰξεύρω· καταναλίσκω, θὰ εἰπῇ τρώγω.

Διδάσκαλος.—Ἡ ἐξήγησις αὕτη εἶναι ὀρθὴ καθ' ὅσον μόνον πρόκειται περὶ τροφίμων, ἄρτου, κρέατος. Διὰ τὸν οἶνον, ἡ κατανάλωσις σημαίνει πίνω. Διὰ τὰ ἐνδύματα δέ;

Φίλιππος.—Ἀφοῦ δὲν τρώγονται, δὲν καταναλίσκονται.

Διδάσκαλος.—Ἀναμφιβόλως, τὰ ἐνδύματα δὲν τρώγονται, ἀλλὰ τί τὰ κάμνουν;

Πέτρος.— Τὰ φοροῦν.

Διδάσκαλος.—Δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι καταναλίσκομεν τὸ φόρεμα, ὅταν τὸ φοροῦμεν μέχρις ὅτου φθαρῇ;

Φίλιππος.—Δὲν ἤκουσα νὰ λέγουν τοῦτο.

Διδάσκαλος.—Συνήθως δὲν λέγουν ἐπίσης ὅτι καταναλίσκεται ἡ οἰκία. Ἡ ἔκφρασις αὕτη θὰ ἐφαίνετο ἰδιότροπος ἢ γελοία· ἀλλ' ἐὰν τις οὕτως ἐξεφράζετο, τί θὰ ἐννόει;

Περικλῆς (μετά τινων στιγμῶν σκέψιν)—Ὅτι τὴν κατοικεῖ.

Διδάσκαλος.—Πολὺ καλά. Καταναλίσκω οἰκίαν, μόνον οἴκησιν δύναται νὰ σημαίνῃ· ἡ κατοικία δὲ καταναλίσκεται ἐξ ὁλοκλήρου ὅταν...

Φίλιππος.—Ὅταν πρέπῃ νὰ κατασκευασθῇ ἐκ νέου.

Διδάσκαλος.—Καὶ πῶς καταναλίσκεται ἡ μουσική;

Πέτρος.—Ἀκουομένη.

Διδάσκαλος.—Καὶ τὸ βιβλίον;

Περικλῆς.—Ἀναγινωσκόμενον.

Διδάσκαλος.—Τὰ τρόφιμα παράγονται διὰ νὰ τρώγωνται, τὰ ἐνδύματα διὰ νὰ φορῶνται, ἡ οἰκία διὰ νὰ κατοικῆται, ἡ μουσικὴ διὰ νὰ ἀκούηται, τὸ βιβλίον διὰ νὰ ἀναγινώσκεται· καταναλίσκω λοιπὸν ἀντικείμενόν τι σημαίνει... τίς θὰ μοὶ τὸ εἰπῇ;

Πέτρος.—Κάμνω χρῆσιν.

Περικλῆς.—Χρησιμοποιῶ.

Διδάσκαλος.—Μάλιστα, καταναλίσκω σημαίνει χρησιμοποιῶ· ἤτοι κάμνω χρῆσιν πράγματός τινος τοιαύτην, δι' ὁποίαν κατεσκευάσθη ἢ ἦτο προωρισμένον.

Εἴπετέ μοι τώρα, ράπτω φόρεμα σημαίνει καταναλίσκω;

Περικλῆς.—Ὄχι, ράπτω φόρεμα δὲν σημαίνει τὴν χρησιμοποίησιν, ἀλλὰ τὴν παραγωγήν.

Διδάσκαλος.—Ὁ ράπτης λοιπὸν δὲν καταναλίσκει τὸ φόρεμα;

Πέτρος.—Καταναλίσκει τὸ ἐριοῦχον, τὰς βελόνας, καὶ τὴν κλωστὴν μὲ τὰ ὁποῖα ράπτει καὶ παράγει.

Διδάσκαλος.—Ἀληθῶς, τὰ κατασκευαζόμενα ἀντικείμενα ἐνόσῳ εἰσὶν ἀκόμη εἰς τὸν κατασκευαστὴν ἢ τὸν ἔμπορον, εἰσὶ προϊόντα ἢ ἐμπορεύματα. Τὰ ἀντικείμενα ταῦτα περιάγονται εἰς κατανάλωσιν ὑπὸ τοῦ τελευταίου ἀγοραστοῦ, Ὅταν μάλιστα πρᾶγμά τι παύσῃ νὰ πωλῆται. λέγουσι πολλάκις ὅτι κατηναλώθη.

Ἐπεθύμουν πολὺ νὰ μάθω ἐὰν τὸ ὑπὸ τοῦ ράπτου ἀγορασθὲν ἐριοῦχον κατηναλώθη.

Φίλιππος.—Διὰ τὸν ἔμπορον τῶν ἐριούχων, ναί, ὄχι ὅμως καὶ διὰ τὸν ράπτην.

Διδάσκαλος.—Ὁ ράπτης ἀγοράζει τὸ ἐριοῦχον ὡς πρώτην ὕλην (ἐνθυμεῖσθε τί τοῦτο σημαίνει), τὸ ἐργάζεται, δηλ. τὸ μεταμορφώνει εἰς ἔνδυμα. Τὸ ἐριοῦχον ἐχρησιμοποιήθη.

Μεταμορφοῦνται ὅλα τὰ προϊόντα;

Περικλῆς.—Τὸ ἔνδυμα δὲν μεταμορφοῦται.

Πέτρος.—Οὔτε ἡ οἰκία.

Διδάσκαλος.—Θὰ ἐννοήσητε τώρα ὅτι ὑπάρχουσι: 1) χρήσιμοι καταναλώσεις (ὅταν χρησιμοποιεῖται ἀντικείμενόν τι)· 2) παραγωγικαὶ καταναλώσεις (πρῶται ὕλαι, εἰσοδήματα καὶ ἄλλαι τοποθετήσεις)· καὶ 3) στεῖραι καταναλώσεις, ὅταν καταστρέφωνται τὰ προϊόντα χωρὶς νὰ μεταμορφωθοῦν ἢ χρησιμοποιηθοῦν.

Ὅταν τις λέγῃ καταναλίσκω, ἄνευ ἄλλης τι-

Digitized by Google

νὸς ἐξηγήσεως, τοῦτο σημαίνει πάντοτε χρησιμοποιῶ.

Πολυτέλεια καὶ οἰκονομία (φειδώ).

Ὁ Φίλιππος δὲν ἐννόει ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ καταστραφῶσι τὰ προϊόντα χωρὶς νὰ χρησιμοποιηθῶσιν, ἤ, ὡς ὁ διδάσκαλος ἔλεγε, *νὰ καταναλωθῶσι στείρως*· ἐζήτησεν ἐξηγήσεις.

Διδάσκαλος.—Δὲν πρέπει νὰ λάβητε τὴν λέξιν *φθορὰν* κατὰ γράμμα, πρόκειται μόνον περὶ χρησίμου ἀντικειμένου μὴ παρέχοντος οὐδεμίαν ὑπηρεσίαν. Π. χ. ὅταν τις ἀγοράζῃ βιβλίον τι, καὶ χωρὶς νὰ τὸ ἀναγνώσῃ, τὸ ἀφίνει νὰ φθαρῇ εἰς γωνίαν τινά, τὸ βιβλίον (ἢ τὰ χρήματα τὰ ὁποῖα ἐστοίχισε) κατηναλώθησαν στείρως, χωρὶς νὰ ἀναγκασθῇ τις νὰ ξεσχίσῃ τὰ φύλλα.

Ἰωάννης.—Εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς νὰ μ' ἠγόραζαν μίαν κούκλαν· θὰ τὴν ἔῤῥιπτον διότι δὲν παίζω κούκλας.

Πέτρος.—Ἠδύνασο νὰ τὴν δώσῃς εἰς τὴν ἀδελφήν σου· τοῦτο θὰ ἐπροξένει καὶ εἰς ἐκείνην καὶ εἰς σὲ εὐχαρίστησιν.

Φίλιππος.—Καὶ ὅμως μία κούκλα δὲν δύναται νὰ καταναλωθῇ χρησίμως.

Διδάσκαλος.—Μάλιστα. Πρῶτον, ἐπιτρέπεται νὰ ἀναπαυθῇ τις ἢ νὰ παίζῃ, ἀφ' οὗ ἐργασθῇ δεόντως· ἀκολούθως αἱ κοῦκλαι εἶναι διὰ τὰ μικρὰ κοράσια μέσον πολὺ εὐχάριστον διὰ νὰ μάθουν νὰ ῥάπτουν· τέλος τὸ νὰ εὐχαριστήσῃ τίς τινα, ὡς λέγει ὁ Πέτρος, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅτι μετεχειρίσθη χρησίμως πρᾶγμά τι.

Φίλιππος.—Ἡ διάθεσις λοιπὸν πράγματός τινος δὲν εἶναι πάντοτε χρήσιμος.

Διδάσκαλος.—Ὑποθέσωμεν ὅτι ἄνθρωπός τις διὰ τῆς ἐργασίας του ἐκέρδισεν ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας 3 δραχμάς· ἐὰν ἀντὶ ἄρτου ἢ ἄλλων ἀναποφεύκτων πραγμάτων εἰς τὰ τέκνα αὐτοῦ, ἠγόραζε γλυκύσματα, θὰ ἔκαμνε καλὴν χρῆσιν τοῦ εἰσοδήματός του;

Φίλιππος.—Δὲν πιστεύω. . . . ἔπρεπε πρῶτον νὰ ἀγοράσῃ τὰ ἀναγκαῖα πράγματα· ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος οὗτος θὰ ἔκαμνε χειρότερα, ἐὰν ὁ ἴδιος ἔτρωγε τὰ γλυκύσματα.

Διδάσκαλος.—Τοῦτο εἶναι καλὸν αἴσθημα, Φίλιππε· ἐν συνόψει, ὅταν ἔχῃ τις χρήματα πρέπει πρῶτον νὰ ἀγοράζῃ τὰ ἀναγκαιότερα καὶ χρησιμότερα πράγματα, καὶ ἀπὸ τὰ ὑπολειπόμενα χρήματα δύναται νὰ διαθέσῃ μέρος εἰς εὐχαρίστησιν καὶ μέρος εἰς οἰκονομίαν.

Περικλῆς.—Ὅλος ὁ κόσμος δὲν ἔχει τὰ αὐτὰ εἰσοδήματα, ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι πλούσιοι καὶ μή.

Φίλιππος.—Οἱ πλούσιοι ἔχουν ὡραῖα καὶ καλὰ πράγματα καὶ ζῶσι πολυτελῶς.

Διδάσκαλος.—Ὅταν τις ἔχῃ μεγάλα εἰσοδήματα δύναται νὰ δαπανήσῃ μέρος αὐτῶν πρὸς εὐχαρίστησιν, τοῦτο ἐπιτρέπεται κάλλιστα. Οὐχ ἧττον δὲν πρέπει τις νὰ νομίζῃ ὅτι πᾶσα δαπάνη μὴ προωρισμένη δι' ἄρτον, κρέας, εἶναι πολυτέλεια. Ἐκτὸς τῶν τοῦ σώματος ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι, καὶ δι' ἕνα λόγιον ἄνθρωπον πολλάκις βιβλίον τι εἶναι τόσον ἀναγκαῖον ὅσον καὶ ὁ ἄρτος. Ἕκαστος φέρει εὐθύνην διὰ τὴν χρῆσιν ἣν κάμνει τῶν εἰσοδημάτων του. Ἐὰν δαπανᾷ περισσότερον τοῦ δέοντος, θὰ τὸ μετανοήσῃ πικρά. Ὅλα τὰ σφάλματα τιμωροῦνται ὑπὸ τῶν συνεπειῶν των.

Περικλῆς.—Ἀλλ' οἱ πτωχοὶ δὲν δύνανται νὰ κάμνωσιν οἰκονομίας.

Διδάσκαλος.—Πτωχοὺς μόνον πρέπει νὰ ὀνομάζητε ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἕνεκα τυχαίων περιστάσεων δὲν ἔχουσι στιγμιαίως ἐργασίαν. Ἅμα ὑπάρχει μισθὸς δίκαιος καὶ ἀνάλογος, δὲν πρέπει νὰ γείνεται λόγος περὶ πτωχείας. Ἐγνώρισα πρόσωπα, τὰ ὁποῖα εἶχον ἐλάχιστον μισθόν, καὶ ὅμως στερούμενοι τοῦ ἀνωφελοῦς κατώρθωσαν νὰ κάμνουν οἰκονομίας.

Α. Βερναρδακης.

Ἕπεται συνέχεια.

Η ΑΛΗΘΕΙΑ ΕΠΙ ΜΙΑΝ ΜΟΝΗΝ ΗΜΕΡΑΝ

Μετάφρασις ὑπὸ τῆς Κας Ε. Α.

Συνέχεια· ἴδε σελ. 738.

Ἡ μνηστὴ τοῦ Γεωργίου Λουΐζα Βράουν τὸ ὄνομα ἦν νεᾶνις δεκαοκταέτις, εἶχε πρόσωπον ῥοδόχρουν καὶ ὀφθαλμοὺς γαλανούς, τὴν δὲ κόμην ηὐτρεπισμένην ὡς αἱ εἰς τὰ παράθυρα τῶν κομμωτῶν ἐκτεθειμέναι κοῦκλαι. Ἦν ἀρκούντως ἐπιτηδεία εἰς τὸ ἐμπορεύεσθαι καὶ καθόλου ἐνόει ἄριστα τὸ ἔργον της. Ἐκτὸς ὅμως τῶν πλεονεκτημάτων τούτων, δὲν εἶχεν οὔτε νοημοσύνην ἔκτακτον, οὔτε ἀνατροφὴν πολὺ ἐπιμεμελημένην. Τοὐναντίον, εἶχεν ἀρκετὴν δόσιν πονηρίας, καί τινα παιδικὴν ὑπεροψίαν. Ἀλλ' ὁ Μοῤῥίς, τοὺς γαλανοὺς αὐτῆς ὀφθαλμοὺς καὶ τὸ ῥοδινὸν πρόσωπον θεωρῶν ὡς τεκμήρια ἀγαθῆς φύσεως, αὐτὴν ἐξελέξατο ὡς σύντροφον τοῦ βίου του καὶ ἀπὸ ἑνὸς ἤδη ἔτους ἦν μετ' αὐτῆς μεμνηστευμένος, αὐτὸς ὅστις ὡς κληρονόμος τοῦ θείου του καὶ πρῶτος ὑπάλληλος τοῦ σπουδαίου ἐμπορικοῦ οἴκου τῶν Κων Βλὰγκ, Νουὰρ καὶ Σιας ἐθεωρεῖτο ὡς εἷς τῶν καλλιτέρων γαμβρῶν διὰ τὰς νέας τῆς τάξεώς του.

Πρὸς ταύτην λοιπὸν τὴν τρυφερὰν καὶ πιστὴν φίλην του, ἀπεφάσισε νὰ ἐμπιστευθῇ ὁ Μοῤῥὶς τὰς δυσχερείας καὶ τὰς λύπας του.

Ὅτε εἰσῆλθεν ὁ Μοῤῥὶς παρ' αὐτῇ, ἦν ἐνησχολημένη εἰς τὴν ἀντιγραφὴν νεωτερισμοῦ παρισινοῦ, οὐδεὶς δ' ἄλλος εὑρίσκετο ἐν τῷ δωματίῳ.

— Σᾶς εἴδομεν τέλος πάντων, εἶπε, χωρὶς νὰ ἐγερθῇ πρὸς δεξίωσίν του· δὲν ἤλθετε χθὲς τὸ ἑσπέρας. . . . βεβαίως θὰ ἦσθε μετὰ τῆς φίλης σας κυρίας Ῥοβινσών!

— Ἤμην εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἀπεκρίθη ὁ Γεώργιος προσβλέπων αὐτὴν μετ' ἐκπλήξεως· ἠθέλησα νὰ ἀκούσω τὸν κύριον Στοὺρμ.

Digitized by Google

— Βέβαια, καὶ νὰ ἀπαντήσητε καὶ τὴν κυρίαν Ῥοβινσών· φαίνεται ὅτι οἱ ὑπάλληλοι τῶν καταστημάτων καὶ αἱ θαλαμηπόλοι συνεφώνησαν νὰ ὑπάγωσιν ἀπὸ κοινοῦ νὰ ἀκούσωσι τὸν μωρὸν αὐτὸν ἱεροκήρυκα.

— Δὲν σὲ ἐννοῶ, Λουΐζα, ὑπέλαβεν ὁ Γεώργιος· ὁ κύριος Στοὺρμ δὲν εἶναι διόλου μωρὸς καὶ ὑπάρχουσι μεταξὺ τῶν ἀκροατῶν του πάσης τάξεως ἄνθρωποι, πλούσιοι, πτωχοί, ἰδιῶται καὶ εὐγενεῖς.

— Αὐτὸ δὲν ἐμποδίζει τὴν κυρίαν Ῥοβινσών....

— Δὶς ἤδη ἐπαναλαμβάνεις τὸ αὐτὸ ὄνομα καὶ μετὰ παραδόξου ὕφους, προσέθηκεν ὁ Γεώργιος διακόπτων αὐτήν· προσέτι φαίνεσαι ὠργισμένη κατ' ἐμοῦ· δὲν μοὶ λέγῃς σὲ παρακαλῶ τὸν λόγον;

— Ὢ! Γνωρίζω τὰς πονηρίας σου! ἀνέκραξεν ἡ νεᾶνις· ἔμαθα εὔμορφα πράγματα περὶ σοῦ.

— Λουΐζα, εἶπεν ὁ Μορρὶς, εἶμαι δυστυχής· μὲ ἐπιπλήττεις δὲ ἀδίκως, καὶ μάλιστα ἐν στιγμῇ καθ' ἣν πρὸ πάντων ἔχω ἀνάγκην παρηγορίας.

— Ἔχεις δὰ ποῖον νὰ σὲ παρηγορήσῃ, ἀπεκρίθη ἡ Λουΐζα Βράουν. Μήπως κατὰ τύχην εἶσαι εἰς διακεκομμένας σχέσεις μετὰ τῆς κυρίας Ῥοβινσών;

— Μάλιστα, ἀπεκρίθη ὁ Γεώργιος.

— Ἤμην βεβαία. Ἀλλὰ τότε δὲν ἔπρεπε νὰ ἔλθῃς ἐδῶ καὶ θὰ ἔκαμνες καλλίτερα νὰ ἐπήγαινες νὰ συμφιλιωθῇς μετὰ τῆς θαλαμηπόλου σου.

— Λουΐζα, δὲν ἐννοεῖς τὶ λέγεις! ἀνέκραξεν ὁ Μορρὶς, τεταραγμένος καὶ ἐρυθριῶν.

Ἡ νεᾶνις ἐννόησεν ὅτι εἶπε πλειότερα τοῦ πρέποντος. Δὲν ἀπέδιδεν οὐδεμίαν πίστιν εἰς τοὺς λόγους τῆς κυρίας Ῥοβινσών, ἀλλ' ἠθέλησε μόνον νὰ διασκεδάσῃ πειράζουσα ὀλίγον τὸν μελλόνυμφόν της.

Ὅθεν ἔτεινε πρὸς αὐτὸν τὴν χεῖρα, καὶ συγγνωθί μου, εἶπεν, ἐὰν ἠπατήθην. Εἶχα ἐν τούτοις κατά τι δίκαιον· φαντάσου ὅτι ἡ γυνὴ αὐτὴ ἔτρεξεν ἐνταῦθα τὴν πρωΐαν καὶ ἐκαυχήθη ὅτι ἐξέφρασες πρὸς αὐτὴν αἰσθήματα τρυφερά.

Ὁ Γεώργιος διηγήθη τότε λεπτομερῶς ὅσα συνέβησαν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς κυρίας Ῥοβινσών.

Ἡ Λουΐζα, εὐχαριστηθεῖσα διὰ τὴν προσβολὴν, ἣν ἔπαθεν ἡ θαλαμηπόλος, ἐγέλασεν ἀπὸ καρδίας, ὅτε δὲ κατηυνάσθη ὀλίγον ἡ ἱλαρότης αὐτὴ, ἀπέμαξε τὰ δάκρυά της, ἅτινα ἔλαμπον εἰς τὰ ἄκρα τῶν βλεφάρων της καὶ ἠτένισε τὸν μνηστῆρά της.

— Ἀλλὰ πόθεν ὁρμώμενος τῇ ὡμίλησες τοιουτοτρόπως; τῷ εἶπε.

— Μὲ ἠρώτησε καὶ τῇ ἀπεκρίθην εἰλικρινῶς.

— Δυστυχῆ, ἀπήντησεν ἡ Λουΐζα Βράουν, ἡ ἀλήθεια δὲν εἶναι πάντοτε εὐάρεστος λεγομένη, τοὐλάχιστον δὲν εἶναι φρόνιμον νὰ τὴν λέγῃ τις. Ἰδοὺ ἀπέκτησας θανάσιμον ἐχθρὸν, τὴν ἐξ ἀπορρήτων τῆς κυρίας Αἰλλ, ἥτις θὰ πείσῃ εὐκόλως τὴν κυρίαν της νὰ μὴν ἐπανέλθῃ πλέον εἰς τὸ κατάστημά σας, καὶ ἴσως καὶ νὰ μὴν ἀγοράσῃ πλέον τίποτε εἰς τῆς μητρός μου...

— Πολὺ πιθανὸν, πλὴν δὲν εἶναι ἡ μόνη ἀνοησία τὴν ὁποίαν διέπραξα ἀπὸ τῆς πρωΐας, ἐψιθύρισεν ὁ νέος.

— Καὶ αὐτὸ ἐντοσούτῳ δὲν εἶναι ὀλίγον. Ἀλλ' ἂς ἴδωμεν τί ἔκαμες ἀκόμη;

Ὁ Μορρὶς διηγήθη τότε, τὶ τῷ συνέβη κατὰ τὸ πρόγευμα καὶ πῶς ὁ θεῖός του τὸν ἀπεδίωξε τῆς οἰκίας του.

— Καὶ ὅλα ταῦτα, εἶπε τελειώνων, διότι, ἀποκρινόμενος εἰς τὰς παρατηρήσεις αἵτινες μοὶ ἐγίνοντο, ὡμολόγησα ὅτι ἐὰν ὁ θεῖος ἢ ἡ θεία μου ἀπέθνησκον, δὲν θὰ ἔμενα αἰωνίως ἀπαρηγόρητος, καὶ ὅτι θὰ ἤμην εὐχαριστημένος διὰ τὴν κληρονομίαν, τὴν ὁποίαν θὰ μοὶ ἄφινον.

Ἡ Λουΐζα ὅμως δὲν ἐγέλα πλέον, ᾐσθάνθη βαθέως τὴν στέρησιν πλούτου, τὸν ὁποῖον ἐπωφθαλμία, νυμφευομένη τὸν Μορρίς. Δὲν ἠδυνήθη νὰ κρύψῃ τὴν δυσαρέσκειάν της καὶ ἀπεκρίθη μετὰ φωνῆς μεστῆς ἐπιπλήξεως καὶ ὀργῆς·

— Εὖγε! πολὺ ὠφελήθης διὰ τοῦ τρόπου σου αὐτοῦ! βεβαίως πρέπει νὰ εἶσαι τρελλὸς διὰ νὰ εἴπῃς τοιαῦτα πράγματα εἰς ἕνα θεῖον τόσον πλούσιον!... Ἀφίνω ὅτι τοῦτο ἦτο ἀπάνθρωπον καὶ σκληρόν. Ἔχασες λοιπὸν τὸν νοῦν σου;

— Σοὶ λέγω μὲ ἠρώτησαν καὶ ἠναγκάσθην ν' ἀποκριθῶ εἰλικρινῶς.

— Σοὶ παρατηρῶ καὶ πάλιν, ἀπεκρίθη ἡ νεᾶνις, ὅτι ἡ ἀλήθεια δὲν εἶναι πάντοτε εὐάρεστος λεγομένη, πρὸ πάντων δὲ κατὰ τὴν περίστασιν αὐτήν. Ὅταν, λόγου χάριν, μὲ ἐρωτήσῃ ἡ θεία μου· Λουΐζα, τί θὰ κάμῃς ὅταν ἀποθάνω; νομίζεις ἴσως ὅτι θὰ τῇ ἀποκριθῶ· θεία μου, θὰ κληρονομήσω ὅλην σου τὴν περιουσίαν! Ὄχι, βεβαίως, διότι θὰ μὲ ἀπέβαλλε παρευθὺς ἐκ τῆς οἰκίας της καὶ δὲν θὰ εἶχεν ἄδικον. Ἀπεναντίας, ῥίπτομαι εἰς τὰς ἀγκάλας της καὶ, μὴν ὁμιλεῖτε οὕτω, θεία μου, τῇ λέγω, ἡ καρδία μου σπαράσσεται ἐπὶ μόνῃ τῇ ἰδέᾳ, ὅτι δύναμαι νὰ σᾶς χάσω· θὰ ἔχυνα τόσα δάκρυα, ἐὰν μοὶ συνέβαινε τοιοῦτον ἀτύχημα, ὥστε νὰ ἀπολέσω τὴν ὅρασίν μου καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἡ λύπη θὰ μὲ ἔφερεν εἰς τὸν τάφον.

— Καὶ ἡ θεία σου σὲ πιστεύει;

— Μὲ πιστεύει, μὲ ἀγαπᾷ διὰ τοῦτο ἔτι μᾶλλον, καὶ ἐργάζεται μετὰ περισσοτέρας ζέσεως, ὅπως μὲ ἀφήσῃ πλουσιωτέραν.

— Οἱ λόγοι σου οὗτοι, Λουΐζα, προξενοῦσιν ἀγανάκτησιν, εἶπεν ὁ νέος περίλυπος· ποτὲ δὲν ἐπίστευα νὰ εὕρω εἰς σὲ τόσην ἀναλγησίαν καὶ τόσην ὑπόκρισιν.

Digitized by Google

— Δὲν εἶναι ὑπόκρισις τοῦτο, ἀλλὰ φρόνησις καὶ σέβας πρὸς τοὺς συγγενεῖς μας, καὶ ἂν καὶ εἶμαι τόσον κακή, ὅπως λέγεις, ἐνάρετε κύριε, δὲν ἔφθασα ἐν τούτοις εἰς τοιαύτην ἀπόγνωσιν, ὥστε νὰ ψυχράνω τὰ πρὸς ἐμὲ ἀγαθὰ αἰσθήματα, οὔτε ἐκείνων οἵτινες μὲ ἀνέθρεψαν καὶ μὲ ἀγαποῦν, ... οὔτε οὐδενὸς ἄλλου, προσέθηκεν ἡ Λουΐζα χλευαστικῶς γελῶσα.

— Ἐν τούτοις, δὲν ἐτελείωσα τὴν ἀφήγησιν ὅλων μου τῶν σημερινῶν θλίψεων, ἐπανέλαβεν ὁ Γεώργιος, διότι ἡ μετὰ τοῦ θείου μου ῥῆξις δὲν εἶναι τὸ μόνον δυστύχημα, ὅπερ μοὶ συνέβη σήμερον.

— Δὲν εἶναι τὸ μόνον! ἀνέκραξεν ἡ νεᾶνις· λέγε λοιπὸν, διότι τίποτε πλέον θὲν θέλει μοὶ φανῆ παράδοξον ἐκ μέρους σου.

Τότε ὁ Γεώργιος τῇ διηγήθη πῶς ἀπεβλήθη τοῦ καταστήματος.

— Ἰδοὺ τί ἐκέρδησας! . . . Μήπως πραγματικῶς ἐτρελλάθης; ἀνεφώνησεν ἡ Λουΐζα ἔξαλλος ἐκ τῆς, ὅπως τὴν ὠνόμαζε, διττῆς μου τρέλλας, ὀλίγου δεῖν θὰ ἔλεγε, τῆς διπλῆς ζημίας της. Καὶ ἐὰν περιορισθῇ τὸ κακὸν, προσέθηκεν, εἰς μόνην τὴν ζημίαν ἣν ὑπέστησαν οἱ προϊστάμενοί σου, ὑπομονή· ἀλλὰ τίς μὲ βεβαιοῖ ὅτι δὲν ἔχουσιν οὗτοι τὸ δικαίωμα νὰ σὲ καταδιώξωσιν, ὅπως τοῖς πληρώσῃς τὰς ζημίας; Καὶ τόρα τί σκοπεύεις νὰ πράξῃς;

— Οὔτε ἐγὼ δὲν ἠξεύρω, ἀπεκρίθη ὁ Γεώργιος.

— Ἐγὼ ὅμως ἠξεύρω, Κύριε, ἀπεκρίθη ἡ νεᾶνις, ὅτι ἐὰν εἶχες τὴν ἐλαχίστην δι' ἐμὲ ἀγάπην, δὲν θὰ ἐφέρεσο οὕτως, ὥστε νὰ καταντήσωμεν πένητες, ἕνα μῆνα μετὰ τὸν γάμον μας.

— Μὲ μέμφεσαι λοιπὸν, διότι εἶπα τὴν ἀλήθειαν;

— Ὦ! εἶπες τὴν ἀλήθειαν! εἶπεν ἡ Λουΐζα συσπῶσα τὰ χείλη περιφρονητικῶς· εἶναι τρέλλα νὰ λέγωμεν τὴν ἀλήθειαν εἰς τοὺς ἀγοραστάς μας, καὶ δὲν πιστεύω οὐδεὶς νὰ ἀπαιτῇ τοῦτο παρ' ἡμῶν. Ἐὰν, λόγου χάριν, ἠναγκαζόμην ἐγὼ νὰ λέγω εἰς αὐτοὺς τὴν ἀλήθειαν, εἶμαι βεβαία ὅτι τὸ πολὺ μετὰ μίαν ἡμέραν ἤθελον πτωχεύσει. Τὴν ἀλήθειαν! ἰδοὺ, κύτταξε τὸ καπέλλον αὐτὸ, τὸ ὁποῖον πρὸ ὀλίγου ἐτελείωσα, καὶ τὸ ὁποῖον θὰ πωλήσω εἰς διπλασίαν τιμὴν τῆς ἀξίας του, λέγουσα μόνον ἁπλῶς ὅτι ἔρχεται ἐκ Παρισίων. Τί θὰ πάθῃ μὲ τοῦτο ὁ ἀγοραστής μου;.... μήπως δὲν εἶναι ἐπίσης ὡραῖον καὶ κομψὸν ὅπως ἐὰν ἤρχετο ἐκ τῆς ὁδοῦ Βιβιέννης, ἢ ἄλλης τινὸς μεγάλης ὁδοῦ τῶν Παρισίων; Ἐὰν ἔχῃς διάθεσιν νὰ ἐπιδώσῃς εἰς τὸ ἔργον σου καὶ νὰ προοδεύσῃς εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον, δὲν πρέπει νὰ ἦσαι τόσον λεπτολόγος.

— Εἶναι πολὺ λυπηρὸν τοῦτο, παρετήρησεν ὁ Γεώργιος.

— Εἰλικρινῶς σοὶ λέγω, κύριε φιλαλήθη; εἶπεν ἡ Λουΐζα Βράουν, ἐκπλήττομαι ἐπὶ τῇ ἄκρᾳ εὐσυνειδησίᾳ, ἥτις σὲ κατέλαβεν ἐξ ἀπροόπτου. Ὁ Θεὸς ἠξεύρει ποσάκις ἐψεύσθης καὶ εἰς ἐμὲ αὐτήν.

— Ἐγὼ ἐψεύσθην! ἡτοιμάσθη νὰ ἀνακράξῃ ὁ Μορρὶς, ἀλλ' ἐνθυμηθεὶς ὅτι συχνάκις ἐν τῇ ζέσει τοῦ πρὸς αὐτὴν θαυμασμοῦ του μετεχειρίσθη ἐκφράσεις, αἵτινες βεβαίως ἦσαν ὑπερβολικαὶ, ἠναγκάσθη ν' ἀποκριθῇ·

— Ὁμολογῶ, Λουΐζα, ὅτι ἐψεύσθην ἐνίοτε, ἀλλὰ τοῦτο δὲν θὰ μοὶ συμβῇ οὐδέποτε πλέον.

— Λοιπὸν τῷ ὄντι ἐψεύσθης! ἀνεφώνησεν ἡ νεᾶνις ὠργισμένη· τόρα βλέπω ὅτι καὶ αἱ διαβεβαιώσεις τῆς πρὸς ἐμὲ ἀγάπης σου ἦσαν ἐπίσης ψευδεῖς. Πολὺ καλὰ, θέλω σημειώσει καὶ τοῦτο.

— Ὄχι, Λουΐζα, ἀπεκρίθη ὁ Γεώργιος. Πίστευσε ὅτι σὲ ἀγαπῶ.

— Ἔστω! σὲ πιστεύω καὶ σοὶ εἶμαι εὐγνώμων διὰ τοῦτο· εἰπέ μοι ὅμως τί ἐνόεις λέγων ὅτι ἐψεύσθης;

— Σοὶ ἔλεγον, φέρ' εἰπεῖν, ὅτι ἦσο ὅ,τι ὡραιότερον ὑπάρχει εἰς τὸν κόσμον, καὶ τοῦτο δὲν εἶναι ἀληθές.

— Καλὰ, ἔπειτα;

— Σὲ ὠνόμασα πολλάκις ἄγγελον, ἐν ᾧ δὲν εἶσαι ἄγγελος.

— Καλά! ἔχεις καὶ ἄλλα ἀκόμη;

— Ὅτι ἦσο ἡ ζωή μου, ἡ ψυχή μου, καὶ δὲν εἶσαι οὔτε τὸ ἓν, οὔτε τὸ ἄλλο, φιλτάτη Λουΐζα.

— Ὥστε, ὅτε μοὶ ἔλεγες ὅτι θὰ ἀπέθνησκες, ἐὰν δὲν συγκατετιθέμην νὰ γίνω σύζυγός σου, πιθανὸν καὶ τοῦτο νὰ ἦτο ψευδὲς, ὅπως καὶ τὰ λοιπά;

— Ναί! Λουΐζα.

— Ἐλπίζω, Κύριε, ὅτι μετὰ μίαν τοιαύτην ἐξομολόγησιν θὰ εὐαρεστηθῇς νὰ λάβῃς τὸν πῖλόν σου καὶ νὰ ἀπέλθῃς.

— Ὄχι, φιλτάτη Λουΐζα, δὲν θὰ ἀπέλθω, διότι ἂν καὶ δὲν εἶσαι ἄγγελος, οὔτε πρότυπον ὡραιότητος, ἀλλ' ἀγαθὴ καὶ ὡραία κόρη, ἂν καὶ ἡ ζωή μου δὲν κρέμαται ἐκ τῆς σταθερότητος καὶ ἀφοσιώσεώς σου, ὅλα ταῦτα δὲν μ' ἐμποδίζουν ἀπὸ τοῦ νὰ σὲ ἀγαπῶ, καὶ νὰ αἰσθανθῶ μεγίστην λύπην, ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ σὲ στερηθῶ, εἶπεν ὁ Μορρὶς μετὰ σοβαρότητος.

— Τοῦτο πολὺ μὲ κολακεύει· ὡμίλησας τέλος πάντων εἰλικρινῶς, ἐψιθύρισεν ἡ Λουΐζα.

— Πάντοτε ὑπῆρξα εἰλικρινής, ἀπεκρίθη ὁ Γεώργιος, ποτὲ δὲν ἠθέλησα νὰ σὲ ἐξαπατήσω· καὶ αὐταὶ δὲ αἱ ὑπερβολικαὶ ἐκφράσεις τοῦ θαυμασμοῦ μου, δὲν ἦσαν μὲν κατὰ γράμμα ἀληθεῖς, ἦσαν ἐντούτοις ὑπερβολικὴ ἔνδειξις ἀγάπης.

— Ὄχι, ποτὲ δὲν ᾐσθάνθης ἀγάπην δι' ἐμὲ, τοὐλάχιστον τόρα δὲν μὲ ἀγαπᾷς πλέον! ἀνέ-

Digitized by Google

κραξεν ἡ Λουΐζα, ἄλλως θὰ μὲ ἐθεώρεις ἀξίαν τῶν ἐκφράσεων, τὰς ὁποίας τόρα εὑρίσκεις ὑπερβολικάς. Ὄχι, Κύριε Μοῤῥὶς, εἶμαι βεβαία ὅτι ἀγαπᾷς ἄλλην καὶ ὄχι ἐμέ.

Ὁ Μοῤῥὶς ἔμεινεν ἐπί τινας στιγμὰς σιωπηλὸς, ἐξήτασε τὴν συνείδησίν του, ἐνεβάθυνεν εἰς τὰ ἐνδόμυχα τῆς καρδίας του καὶ τότε ἀπεκρίθη·

— Ὄχι Λουΐζα, οὐδένα εἰς τὸν κόσμον ἀγαπῶ . . . ὡς σέ.

— Μοὶ ἀποκρίνεσαι διστάζων καὶ ὡς νὰ μὴ ἦσο βέβαιος περὶ τούτου· ἐννοῶ τί συμβαίνει· ὑπάρχει ἄλλη γυνὴ, τὴν ὁποίαν θαυμάζεις περισσότερον ἐμοῦ καὶ τὴν ὁποίαν θὰ ἐπροτίμας ὡς σύζυγον, ἐὰν δὲν ὑπῆρχον ἐμπόδια· εἰπέ μοι δὲν εἶναι ἀληθὲς τοῦτο;

Ὁ Μοῤῥὶς ἠρυθρίασεν, ὠχρίασε, κατεταράχθη καὶ τέλος ἐψιθύρισε χαμηλῇ τῇ φωνῇ·

— Λουΐζα, ἐὰν χθὲς ἀκόμη μοὶ ἀπέτεινες τὴν ἐρώτησιν ταύτην, ἤθελα σοὶ ἀποκριθῇ· ὄχι, πλὴν θὰ ἐψευδόμην, ὅπως τοῦτο συμβαίνει καθ' ἑκάστην εἰς τὸν βίον· σήμερον ὅμως εἶμαι ἠναγκασμένος νὰ εἰπῶ τὴν ἀλήθειαν, καὶ σοὶ ἀποκρίνομαι, Ναί!

— Τότε ἀπορῶ πῶς μένεις εἰσέτι ἐδῶ, ἀνέκραξεν ἡ νεᾶνις μὴ κρύπτουσα πλέον τὴν ἀγανάκτησίν της.

— Ἴσως μὲ ἐννοήσῃς καλλίτερον, ὅταν σοὶ ἐξηγήσω τὸν λόγον, δι' ὃν σοὶ εἶπα τοῦτο, ἀπεκρίθη ὁ Γεώργιος· σὲ ἀγαπῶ, Λουΐζα, πίστευσόν με, ἄλλως δὲν θὰ σοὶ τὸ ἔλεγον· ἀλλ' ἀνετράφην ἐκ νεαρᾶς μου ἡλικίας μετὰ μικρᾶς κόρης, ἥτις τόρα εἶναι τελεία γυνὴ, ὡραία ἄνευ ματαιότητος, συνετὴ ἄνευ σχολαστικότητος, πλουσία ἄνευ ὑπεροψίας. Ἐὰν τέλος, Λουΐζα, ὑπάρχῃ ἐν τῷ κόσμῳ γυνή τις τελεία, ἡ γυνὴ αὕτη εἶναι ἐκείνη περὶ ἧς σοὶ ὁμιλῶ.

— Θὰ κάμῃς καλλίτερα νὰ ὑπάγῃς ὁ ἴδιος νὰ τῆς τὸ εἰπῇς, παρὰ νὰ μένῃς ἐδῶ ὑβρίζων με καὶ κάμνων τὸν πανηγυρικόν της.

— Μὴ ὀργίζεσαι, Λουΐζα· μοὶ ἐζήτησες τὴν ἀλήθειαν καὶ σοὶ τὴν λέγω. Ἡ εὐγενὴς αὕτη γυνὴ εἶναι ἴσως προωρισμένη νὰ φέρῃ ἐπὶ τῶν οἰκοσήμων της στέμμα κομήσσης, καὶ οὐδέποτε ἐταπείνωσα αὐτὴν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ μοὶ ἐπέλθῃ ἡ ἰδέα νὰ τὴν νυμφευθῶ, οὐδ' ἐνόμισα ὅτι μοὶ ἦτον ἐπιτετραμμένον νὰ τὴν ἀγαπήσω.

— Μὰ τοῦτο εἶναι ἀνυπόφορον, ἀνέκραξεν ἡ Λουΐζα· μὲ ζητεῖς εἰς γάμον καὶ ἐνταυτῷ δίδεις τὸ δικαίωμα εἰς ἄλλην νὰ θεωρῇ ἑαυτὴν προσβεβλημένην διὰ παρομοίαν πρότασιν. Τοῦτο ὑπερβαίνει πᾶν μέτρον· φύγε ἀπ' ἐδῶ!

Καὶ ἀποσπῶσα ἐκ τῶν χειρῶν της τὸν δακτύλιον, τὸν ὁποῖον τῇ εἶχε δώσει ὁ Γεώργιος, τὸν ἔῤῥιψε χαμαί.

— Φιλτάτη Λουΐζα, ἐψιθύρισεν ὁ νέος, ἐὰν θελήσῃς νὰ μὲ ἀκούσῃς, θὰ ἴδῃς ὅτι ἔχεις ἄδικον νὰ ἦσαι ζηλότυπος, διότι σοὶ ἐπαναλαμβάνω, ὅτι οὐδέποτε μοὶ ἐπῆλθεν ἡ ἰδέα, οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν, νὰ τὴν νυμφευθῶ, ἂν καὶ ὑπῆρξεν ἄλλοτε παιδική μου φίλη καὶ διατηρῇ ἴσως ἀκόμη δι' ἐμὲ φιλίαν τινά. Ἡ ἀνάμνησίς της ὑπῆρξεν ἁπλῶς δι' ἐμὲ ἀστὴρ, ὅστις μὲ ὡδήγει ἐν ταῖς περιπετείαις τοῦ βίου, καὶ μοὶ ἐχρησίμευσεν ὅπως μὲ ἀναδείξῃ ἄξιον νὰ γίνω σύζυγός σου. Ἀνάλαβε πάλιν τὸν δακτύλιόν σου, ἐξηκολούθησεν ὁ Γεώργιος προσπαθῶν νὰ ἐπαναθέσῃ αὐτὸν εἰς τὸν δάκτυλόν της, καὶ ἔσο πεπεισμένη ὅτι θὰ σοὶ ἦμαι πάντοτε πιστός.

Ἀλλ' ἡ Λουΐζα ἀπέσυρε τὴν χεῖρα βιαίως καὶ ἔῤῥιψε τὸν δακτύλιον ἐκ τοῦ παραθύρου.

— Ὄχι, λέγει, δὲν θέλω καρδίαν ἥτις δὲν θὰ ἀνήκῃ ὁλοσχερῶς εἰς ἐμὲ, καὶ τὴν ὁποίαν ἄλλη γυνὴ μὲ παραχωρεῖ ἐκ συγκαταβάσεως. Πήγαινε νὰ εὕρῃς τὸ ἀπαράμιλλον εἴδωλόν σου, καὶ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ μὴ ἐπανέλθῃς πλέον ἐδῶ. Ἤξευρα πρὸ πολλοῦ ὅτι ἡ ἀξία σου δὲν ἦτο μεγάλη, ἀλλὰ τόρα ἐπείσθην ὅτι δὲν ἀξίζεις τίποτε. Μάθε λοιπὸν, ὅτι ποτὲ δὲν σὲ ἠγάπησα, τόρα μάλιστα σὲ ἀποστρέφομαι, σὲ περιφρονῶ. . . . . ἐλπίζω δὲ νὰ μὴ μὲ ἀναγκάσῃς νὰ φωνάξω διὰ νὰ σὲ κάμω νὰ ἐξέλθῃς.

Ἡ διαψευσθεῖσα φιλοδοξία καὶ ἡ προσβεβλημένη ματαιότης συνέτεινον πολὺ εἰς τὴν ὀργὴν τῆς Λουΐζης. Ὑπῆρχεν εἰς τὸ βλέμμα καὶ τοὺς λόγους της τόση πικρία ἐνταυτῷ δὲ καὶ κακία, ὥστε ὁ Γεώργιος δὲν ἀμφέβαλλε πλέον περὶ τοῦ ἀληθοῦς αὐτῆς χαρακτῆρος. Αἴφνης καὶ διὰ μιᾶς ἔκαμε τὴν ἀποκάλυψιν ταύτην.

Ἠγέρθη ἀξιοπρεπῶς καὶ εἶπε μετὰ ψυχρότητος·

— Ὑγίαινε, δεσποσύνη, δὲν εἶσαι ἡ Λουΐζα τὴν ὁποίαν ἐνόμιζον! Ἠπατήθην ὅπως καὶ σύ. Χάρις τῷ Θεῷ δὲν εἶναι πολὺ ἀργά. Δὲν θλίβομαι λαμβάνων τὴν στιγμὴν ταύτην πικρὸν μάθημα, τοὐναντίον σὲ εὐχαριστῶ.

Καὶ βιάζων ἑαυτὸν ὅπως ἀποκρύψῃ τὰ δάκρυά του, ἐξῆλθε τῆς οἰκίας.

— Τέλος πάντων ἀπηλλάγην ἀπὸ αὐτὸν, εἶπε καθ' ἑαυτὴν ἡ Λουΐζα μείνασα μόνη. Διωγμένος ὡς εἶναι τόρα ἀπὸ τοῦ θείου του καὶ τῶν προϊσταμένων του . . . τί νὰ τὸν κάμω; ἐὰν εἶχα τὴν ἀνοησίαν νὰ τὸν ὑπανδρευθῶ, ἔπρεπε καὶ νὰ τὸν τρέφω! . . . . Ἂς οἰκονομηθῇ ὅπως δυνηθῇ. Ἐν τούτοις πρέπει νὰ εὕρω τρόπον, ὥστε ὁ Κάρολος Δαῖβυ νὰ μάθῃ ἐντὸς ὀλίγου τὰ διατρέχοντα, διότι αὐτὸς πάλιν εἶναι ἐκ τῶν δύο ὁ καλλίτερος.

Ὁ Γεώργιος ἐν τούτοις τεταραγμένος καὶ σκεπτικὸς ἔτι ἐκ τῆς ἀποκαλύψεως τόσου ἐγωϊσμοῦ καὶ τόσης ὑποκρίσεως ἐν τῷ χαρακτῆρι τῆς Λουΐζης καὶ διατρέχων τὰς ὁδοὺς μεγάλοις βήμασι, προσέκρουσεν ἀφῃρημένος πρός τινα, ἐρχόμενον ἀκριβῶς ἐξ ἀντιθέτου διευθύνσεως.

Digitized by Google

— Πρόσεχε λοιπὸν, Γεώργιε. Μήπως ἀληθῶς εἶσαι τρελλὸς, ὅπως διεδόθη καὶ λέγεται καθ' ἅπασαν τὴν μικρὰν Βρεττανίαν ;

— Ἄ! σὺ εἶσαι, Δαίζυ ;

— Μὲ ἔσπρωξες τόσον, ὥστε ὀλίγον ἔλειψε νὰ μὲ ρίψῃς κάτω. Ποῦ ἔχεις τὸν νοῦν σου ;

— Μὴν μὲ ἐρωτᾷς· δὲν παρῆλθεν ἀκόμη τὸ ἥμισυ τῆς ἡμέρας καὶ ἤδη . . .

— Σοὶ τὸ προεῖπον, καὶ χρεωστῶ νὰ σὲ εἰδοποιήσω διὰ νὰ λάβῃς τὰ μέτρα σου, διότι, ἄλλως, δὲν θὰ παρέλθωσιν οὐδὲ δύο ὧραι καὶ θὰ τεθῇς ὑπὸ περιορισμὸν ὡς παράφρων. Ἡ ἀτυχὴς θεία σου σὲ ἀναζητεῖ πανταχοῦ, ἀφοῦ δὲ μάθῃ καὶ τὰ διατρέξαντα εἰς τὸ κατάστημά σου, ἐννοεῖς ὅτι ἡ ἀνησυχία της θ' αὐξήσῃ. Εἶναι πεπεισμένη καὶ κατώρθωσε νὰ πείσῃ καὶ πάντα ἄλλον ὅτι ἀπώλεσας τὰς φρένας. Δὲν δύνανται ἄλλως νὰ ἐξηγήσωσι τὴν σημερινὴν διαγωγήν σου· τρέμουν μὴ γείνῃς πρόξενος δυστυχήματός τινος.

— Ἐννοῶ ἐντελῶς τὴν ἀνησυχίαν των, Κάρολε, διότι δὲν πιστεύω νὰ ὑπάρχῃ ἄνθρωπος ὅστις νὰ ἔπαθεν ὅσα ἐγὼ ἀπὸ ἓξ ἢ ἑπτὰ ὡρῶν, ἁπλῶς λέγων τὴν ἀλήθειαν.

— Ὅλα αὐτὰ δὲν μὲ ἐκπλήττουσι· πῶς θὰ κατορθώσῃς ὅμως νὰ ἐξακολουθήσῃς τὴν δοκιμὴν, ἀφοῦ ἡ εἴδησις ὅτι αἰφνιδίως παρεφρόνησας, ἀνεστάτωσε τὴν συνοικίαν ἅπασαν καὶ δυσκολώτατον θὰ ἀποβῇ νὰ ἀποφύγῃς τὰ μέτρα ἅτινα ἐλήφθησαν ὅπως σὲ ὑποβάλλωσιν ὑπὸ ἰατρικὴν ἐπίσκεψιν; Ἀφοῦ ἔχῃς δώσει τὸν λόγον σου πρὸ τοῦ τέλους τῆς ἑβδομάδος αὐτῆς νὰ μὴ ἐξηγήσῃς εἰς οὐδένα τὸν ἀληθῆ λόγον τῆς διαγωγῆς σου, δηλαδὴ τὸ στοίχημά μας, δυοῖν θάτερον, ἢ πρέπει νὰ ἐγκαταλείψῃς τὴν συνοικίαν σου, ἢ νὰ ἀποφασίσῃς νὰ κλεισθῇς εἰς φρενοκομεῖον.

— Ἂς γίνῃ ὅ,τι γίνῃ, εἶπεν ὁ Γεώργιος ἐν ἀπελπισίᾳ. Ἐπὶ τοῦ παρόντος θὰ ὑπάγω εἰς τὸ Στριθὰμ, ὅπου ἐργασία τις μὲ καλεῖ.

— Ὅσον ταχύτερον φύγῃς, φιλτατέ μοι, τόσον καλλίτερον διὰ σὲ, ἀπεκρίθη ὁ Δαίζυ. Ἂς μὴ σὲ ἐμποδίζω περισσότερον. Ὑγίαινε.

Οἱ δύο φίλοι ἠσπάσθησαν ἀλλήλους καὶ ἀπεχωρίσθησαν.

Ὁ Γεώργιος Μορρὶς ἐπανῆλθεν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τοῦ Ἀετοῦ, ὅπου ἐγευμάτισε, καὶ παραλαβὼν τὸ διὰ τὴν δεσποσύνην Αἰλλ δέμα ἀνέβη ἐπὶ τοῦ λεωφορείου τοῦ ἄγοντος εἰς Στριθὰμ, ἔνθα κατῴκει ἡ πλουσία κληρονόμος δεσποσύνη Ἑλένη Αἰλλ.

Ἡ Κυρία τῆς ἐξοχῆς τῶν Ῥόδων Ἑλένη Αἰλλ, ἦτο θυγάτηρ γηραιοῦ τινος διδασκάλου, διδάξαντος τὸν Γεώργιον Μορρὶς τὰ προκαταρκτικὰ μαθήματα τῆς γλώσσης του. Ἐδέχετο εἰς τὸ σχολεῖόν του παῖδας καὶ κοράσια μικρᾶς ἡλικίας, ὥστε ὁ Γεώργιος καὶ ἡ Ἑλένη ἐσυνείθισαν νὰ βλέπωνται καθημερινῶς καὶ οὕτως ἀνεπτύχθη μικρὸν καὶ κατ' ὀλίγον ἀμοιβαία τις συμπάθεια καὶ φιλία, ζωηρὰ καὶ εἰλικρινής. Βραδύτερον ὁ μὲν Γεώργιος εἰσῆλθεν ὡς ὑπάλληλος εἰς τὸ κατάστημα τῶν Κων Βλάγκ, Νουὰρ καὶ Σίας, ἡ δὲ Ἑλένη ἔμεινε βοηθὸς τοῦ πατρός της εἰς τὸ ἐπίπονον ἔργον διδασκάλου μικρῶν παιδίων.

Ἡμέραν τινὰ ὁ γέρων ἀπεκοιμήθη ἐν γαλήνῃ τὸν αἰώνιον ὕπνον, ἡ δὲ νέα κόρη, μείνασα ὀρφανὴ, ἠναγκάσθη νὰ πορίζηται τὰ πρὸς τὸ ζῆν δίδουσα μαθήματα ἀγγλικῆς καὶ κλειδοκυμβάλου, οὕτω δὲ ἔζησεν ἐφ' ἱκανὰ ἔτη μετὰ πολλῶν κόπων καὶ στερήσεων κερδίζουσα τὸν ἄρτον της.

Ἑσπέραν ὅμως τινὰ ἐπανελθοῦσα εἰς τὴν οἰκίαν της ὑπέρ ποτε περίλυπος, εὗρεν ἐν αὐτῇ δικηγόρον τινὰ ἀναμένοντα αὐτὴν μετ' ἀνυπομονησίας, ὅπως τῇ ἀναγγείλῃ ὅτι ἐκληρονόμησε περιουσίαν ἑνὸς καὶ ἡμίσεος ἑκατομμυρίου φράγκων παρ' ἑνὸς τῶν θείων της, ἀποθανόντος ἀρτίως ἐν Νέᾳ Ὀρλεάνῃ.

Ἐν τούτοις ἡ Ἑλένη, καίτοι διὰ μιᾶς εἰς τοιαύτην περιουσίας περιωπὴν ἀνελθοῦσα καὶ μόλις μάλιστα τὸ εἰκοστὸν δεύτερον ἔτος τῆς ἡλικίας της ἄγουσα, οὐδόλως ὑπερηφανεύθη διὰ τοῦτο, ἀλλ' ἔμεινε μετριόφρων καὶ ἀφελὴς ὡς καὶ πρότερον. Ἀγαπῶσα τὴν ἐξοχὴν, ἀλλὰ καὶ μὴ θέλουσα νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ Λονδῖνον, ἀπομακρυνομένη τόσων ἀρχαίων φίλων καὶ γειτόνων, οἵτινες πάντοτε ἔδειξαν πρὸς αὐτὴν ἀγάπην καὶ προθυμίαν, ἠγόρασεν ἐξοχήν τινα λίαν ἐγγὺς τῆς πόλεως, ἐν Στριθὰμ, ὅπου ἐν φιλοκαλίᾳ διῆγε βίον λιτὸν, ξενίζουσα σχεδὸν καθ' ἑκάστην μετὰ πολλῆς ἀγάπης ἀλλὰ καὶ ἀφελείας τοὺς παλαιούς της γνωρίμους. Ὁ πλοῦτος αὐτῆς ἀφ' ἑνὸς ἀλλὰ καὶ ἡ ἀρετὴ καὶ τὸ κάλλος της ἀφ' ἑτέρου εὐκόλως ἠδύναντο νὰ προσπορίσωσιν αὐτῇ ἐπίζηλον θέσιν ἐν τῇ ἀριστοκρατίᾳ τοῦ Λονδίνου, ἴσως δὲ καὶ γάμον τινὰ πολλοῦ λόγου ἄξιον· πλὴν ἡ Ἑλένη Αἰλλ προὐτίμα νὰ μείνῃ οἵα ἦν καὶ πρότερον.

Ὅτε ὁ ὑπηρέτης τῇ ἀνήγγειλεν ὅτι ὁ Γεώργιος Μορρὶς ἦλθε φέρων μεθ' ἑαυτοῦ δέμα μεταξωτῶν ὑφασμάτων, εὑρίσκετο ἐν τῇ αἰθούσῃ της.

— Εἴσαξε τὸν κύριον Μορρὶς καὶ δὸς τὸ δέμα εἰς τὴν θαλαμηπόλον, εἶπεν.

Ὁ ὑπηρέτης ἐξῆλθε καὶ μετ' ὀλίγον εἰσήγαγε τὸν κύριον Μορρίς.

Ἡ Ἑλένη ἐγερθεῖσα ἔδραμεν εἰς συνάντησίν του, εἶπε δὲ αὐτῷ μετὰ θελκτικοῦ μειδιάματος καὶ τείνουσα ἐνταυτῷ τὴν χεῖρα·

— Πῶς σὺ ἐδῶ, Γεώργιε; ἀπὸ δύο ἤδη ἐτῶν εἶμαι ἐνταῦθα καὶ διὰ πρώτην φορὰν σήμερον ἔρχεσαι νὰ μὲ ἴδῃς; οὕτω φέρονται οἱ ἀρχαῖοι καὶ εἰλικρινεῖς φίλοι;

— Αἱ περιστάσεις, δεσποσύνη, εἶναι τοιαῦται, ὥστε ἐνόμισα ὅτι οὕτως ὤφειλον νὰ φερθῶ, ἀπεκρίθη ὁ φιλαλήθης νέος.

Digitized by Google

— Ἀλλὰ διατί; ἠρώτησεν ἡ Ἑλένη, διευθυνομένη εἰς ἀνάκλιντρον καὶ προσκαλοῦσα αὐτὸν νὰ καθίσῃ παρ' αὐτῇ.

— Ἡ διαφορὰ τῶν θέσεών μας δὲν μοὶ ἐπέτρεπε νὰ σᾶς ἐπισκέπτωμαι.

— Καὶ πάλιν ὅμως σὲ ἐρωτῶ διατί; δὲν βλέπω τὸν λόγον.

— Διότι εἰς τὸν κόσμον, εἰς τὸν ὁποῖον ζῆτε τόρα, ἤθελα θεωρηθῆ ὡς ξένος καὶ παρείσακτος.

— Ὑπὸ τίνος; βεβαίως ὄχι ὑπ' ἐμοῦ, εἶπεν ἡ Ἑλένη.

— Ὑπὸ τῶν περικυκλούντων ὑμᾶς, δεσποσύνη, οἵτινες δὲν θὰ ἦσαν πολὺ εὐχαριστημένοι νὰ συναντηθῶσιν ἐν τῇ αἰθούσῃ σας μετὰ μικροῦ ὑπαλλήλου ἐμπορικοῦ καταστήματος.

— Τότε οὐδὲν τοὺς ἀναγκάζει νὰ ἐπανέλθωσιν, ἀπεκρίθη ἡ νεᾶνις.... Καὶ ἐγὼ τί εἶμαι; Καὶ αὐτὴ ἡ κληροδοτηθεῖσά μοι περιουσία δὲν προέρχεται ἐκ τοῦ ἐμπορίου; Ἔπαυσα δὲ ἀπὸ τοῦ νὰ τρέφω πάντοτε τὴν αὐτὴν συμπάθειαν καὶ στοργὴν πρὸς ἐκείνους ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἡ τύχη μὲ ἀπεμάκρυνε; Δὲν ἐπιζητῶ τὰς σχέσεις τῶν εὐγενῶν· ἐὰν ὅμως οὗτοι ἤθελον ἔλθει πρὸς ἐμὲ, ἤθελον τοὺς δεχθῆ προθύμως, ἀπαιτοῦσα μόνον παρ' αὐτῶν συμπεριφορὰν ἐπίσης εὐγενῆ πρὸς τοὺς παιδικούς μου φίλους, ὁσάκις τύχῃ νὰ συναντήσωσιν αὐτοὺς εἰς τὴν οἰκίαν μου.

— Δὲν ἀμφίβαλλον ποτὲ περὶ τῶν εὐγενῶν αἰσθημάτων σας, δεσποσύνη, λέγει ὁ Γεώργιος, καὶ εἶναι ὡραῖοι οἱ λόγοι σας, φοβοῦμαι μόνον ὅτι ἴσως εἶναι ἁπλαῖ θεωρίαι μὴ δυνάμεναι νὰ πραγματοποιηθῶσιν. Εἴσθε ἠναγκασμένη ὡς ἐκ τῆς θέσεώς σας νὰ παραμελῆτε τοὺς ἀρχαίους φίλους σας.

— Οὐδέποτε, ἀνέκραξεν ἡ Ἑλένη.... Ἀλλὰ διατί μὲ ὀνομάζεις δεσποσύνην Λίλλ; εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ πατρός μου ἐκαλοῦμεν ἀλλήλους Ἑλένην καὶ Γεώργιον· βραδύτερον δὲ κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς πενίας καὶ τῶν δυσχερειῶν μου δὲν ἠλλάξαμεν γλῶσσαν! Διατί τόρα εἶμαι δεσποσύνη Λίλλ; Θέλεις λοιπὸν νὰ σὲ ὀνομάζω καὶ ἐγὼ εἰς τὸ ἑξῆς κύριον Μορρίς;

— Ὄχι, ὄχι, ὀνομάζετέ με Γεώργιον, σᾶς παρακαλῶ, ἀνεφώνησεν ὁ νέος ἐρυθριάσας.

— Τότε ὠνόμαζέ με Ἑλένην, ὅπως ἄλλοτε, τὴν φίλην σου Ἑλένην.... καὶ Γεώργιε, ἐξηκολούθησεν, ἂς εἴμεθα φίλοι. Δὲν ἔχω γονεῖς... δὲν ἔχω οὔτε ἀδελφὴν οὔτε ἀδελφὸν καὶ.... δὲν θὰ ὑπανδρευθῶ ποτέ.... Γεώργιε, γενοῦ σὺ καὶ ἡ σύζυγός σου ἀδελφὸς καὶ ἀδελφή μου. Ἔμαθα ὅτι ἐντὸς ὀλίγου νυμφεύεσαι καὶ χαίρω βλέπων σε σήμερον, διότι ἡτοίμαζον δῶρόν τι τὸ ὁποῖον ἐπεθύμουν νὰ προσφέρω εἰς τὴν μνηστήν σου.

Ἀλλ' ἐν ᾧ ἔλεγε ταῦτα, ὁ ὑπηρέτης ἠνέῳξε τὴν θύραν καὶ ἀνήγγειλε τὴν μαρκισίαν τοῦ Κελβρούμ καὶ τὸν λόρδον Ἐδουάρδον τοῦ Βιλβραάμ, ἐνταυτῷ δὲ οἱ δύο ξένοι εἰσῆλθον εἰς τὴν αἴθουσαν.

Ὁ Γεώργιος ἡτοιμάσθη ν' ἀναχωρήσῃ, πλὴν,

— Ὄχι, μὴν ἀναχωρῇς ἀκόμη, τῷ εἶπεν ἡ Ἑλένη ἐν σπουδῇ. Σὲ βλέπω ἐδῶ διὰ πρώτην φορὰν, καὶ ἔχω τόσα νὰ σοὶ εἰπῶ· σὲ παρακαλῶ μεῖνε, ἕως ὅτου οὗτοι ἀναχωρήσωσιν.

Ὁ Γεώργιος ἐχαιρέτησεν ὅλος ἐν συγκινήσει, καὶ ἀπεσύρθη εἰς γωνίαν τινὰ τῆς αἰθούσης, ὅπου ἔλαβεν ἀνὰ χεῖρας στερεοσκόπιόν τι, ἵνα φαίνηται οὕτως ἀπησχολημένος.

Ἡ μαρκισία ἔδραμε μετὰ πολλῆς προθυμίας πρὸς τὴν Ἑλένην, τῇ ἔσφιγξε τὰς χεῖρας καὶ τὴν ἠσπάσθη, ἐπιδεικνύουσα αὐτῇ πραγματικὴν καὶ εἰλικρινῆ συμπάθειαν.

Πρὸς μεγάλην ὅμως ἔκπληξιν τοῦ Μορρὶς, ὃν δὲν διέφευγεν οὔτε λέξις, οὔτε νεῦμα ἐκ τῆς ἀρξαμένης συνδιαλέξεως, ἡ δεσποσύνη Λίλλ ἐφαίνετο πολὺ σεμνυνομένη ἐπὶ τῇ καλωσύνῃ τῆς μαρκισίας.

Ὁ λόρδος Βιλβραάμ προσεφέρετο ἐπίσης περιποιητικῶς πρὸς τὴν οἰκοδέσποιναν. Ὡμίλησαν περὶ τῶν χορῶν τῶν διδομένων κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν τοῦ ἔτους, περὶ τοῦ γάμου τοῦ κόμητος Δ, περὶ τῶν νέων μελοδραμάτων, ἅτινα ἐπρόκειτο νὰ δοθῶσι καὶ περὶ ἄλλων τοιούτων ἀντικειμένων, μεθ' ὃ ἀπεχαιρέτησαν τὴν Ἑλένην διαβεβαιοῦντες ἐκ νέου αὐτὴν περὶ τῆς ἀγάπης καὶ συμπαθείας των.

— Ἔ! λοιπὸν, λέγει ἡ Ἑλένη, ὅτε ἔμεινε μόνη μετὰ τοῦ Γεωργίου, τί λέγεις δι' ὅλα αὐτά;

— Λέγω, ἀπεκρίθη ὁ νέος, ὅτι διὰ νὰ ἔρχεται ἐδῶ ἡ μαρκισία τοῦ Κελβρούμ, καὶ νὰ δείκνυται τόσον προσηνὴς πρὸς ὑμᾶς, ἔχει κατὰ νοῦν σπουδαῖόν τι κατ' αὐτὴν σχέδιον, τοῦ ὁποίου προσπαθεῖ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἐκτέλεσιν.

— Ἡ ἰδέα, ἣν ἐξέφρασες, εἶναι ἥκιστα δι' ἐμὲ κολακευτικὴ, παρετήρησεν αὐτῷ ἡ Ἑλένη. Πόθεν ἐξάγεις ὅτι μόνα τὰ ἀτομικά μου προτερήματα δὲν εἶναι ἱκανὰ νὰ ἑλκύσωσι τὴν συμπάθειάν της;

— Διότι, Ἑλένη, ἐὰν ἦσθε εἰσέτι πτωχὴ παιδαγωγὸς, ὡς πρότερον, καὶ ἂν ἀκόμη ἐκοσμεῖσθε δι' ὅλων τῶν δυνατῶν ἀρετῶν, ἠξεύρετε ἡ ἰδία ἐκ πείρας, ὅτι ἤθελον σᾶς ἀπαξιώσει καὶ τῆς ἐλαχίστης προσοχῆς. Ἐπαναλαμβάνω λοιπὸν ὅτι ἀποβλέπουσι μόνον εἰς τὴν μεγάλην περιουσίαν σας, διότι ἡ μαρκισία τοῦ Κελβρούμ δὲν εἶναι γυνὴ, ἥτις νὰ ἐπισκέπτηται ἄνευ σκοποῦ τινος πρόσωπα μὴ ἀνήκοντα εἰς τὴν κοινωνικήν της τάξιν.

— Ὁμιλεῖς μὲ εἰλικρίνειαν ἀπελπιστικὴν, Γεώργιε, ἀπεκρίθη ἡ Ἑλένη, ἀλλὰ τότε τί ὑποθέτεις ὅτι ἔχει αὐτὴ κατὰ νοῦν;

— Τὸ ἓν καὶ ἥμισυ ἑκατομμύριόν σας, τὸ ὁποῖον θὰ χρησιμεύσῃ ὅπως πληρωθῶσι τὰ χρέη καὶ αἱ σπατάλαι τοῦ δευτεροτόκου υἱοῦ της, τοῦ

Digitized by Google

οποίου δὲν ἠδυνήθη μέχρι τοῦδε ν' ἀπαλλαγῇ διὰ τῆς εἰσαγωγῆς αὐτοῦ εἰς τὸν στρατὸν, εἰς τὸ ναυτικὸν, ἢ εἰς ὁποιανδήποτε ἄλλην θέσιν, φαντάζεται δὲ ὅτι νέα κόρη μικρᾶς καταγωγῆς θὰ θεωρήσῃ ἑαυτὴν εὐτυχῆ, παρέχουσα τὴν περιουσίαν της ἀντὶ τῆς ὑψηλῆς τιμῆς νὰ ὀνομάζηται νύμφη της καὶ νὰ ἀποκαλῆται λαίδη Βιλβραάμ, τοῦθ' ὅπερ κατ' ἐμὲ δὲν εἶναι εἰμὴ ἁπλοῦς τιμητικὸς τίτλος.

— Ἐν τούτοις, παρετήρησεν ἡ Ἑλένη, εἷς μόνος βαθμὸς θὰ μοὶ ὑπελείπετο διὰ νὰ λάβω τὸ στέμμα κομήσης· μετὰ τὸν θάνατον δὲ τοῦ πρωτοτόκου ἀδελφοῦ τὸ στέμμα αὐτοῦ θὰ ἀνήκῃ εἰς ἐμέ. Δὲν φρονεῖς ὅτι θὰ μοὶ ἔρχηται πολὺ καλά;

— Παντάπασιν, Ἑλένη.

— Καὶ διατί;

— Διότι δὲν ἔχεις τὸ ἦθος, τοὺς τρόπους, ἐκεῖνο τὸ δὲν εἰξεύρω τί, ὅπερ παρέχει μόνη ἡ γέννησις, καὶ διότι σοὶ μένει εἰσέτι τι ἀναμιμνῆσκον τὴν παιδαγωγόν.

— Τῇ ἀληθείᾳ, Κύριε Μοῤῥὶς, δὲν ἠξεύρω τί μᾶλλον νὰ θαυμάσω, τὴν φιλοφροσύνην τῶν λόγων σου ἢ τὸ διορατικόν σου; εἶπεν ἡ δεσποσύνη Λὶλλ ἐκπεπληγμένη.

— Γνωρίζω ὅτι οἱ λόγοι μου δὲν εἶναι περιποιητικοὶ, ἐπανέλαβεν ὁ Γεώργιος, ἀλλ' ἐκφράζουσιν οὐχ ἧττον τὴν ἀλήθειαν· ἐλπίζω δὲ νὰ μὴ τοὺς παρεξηγήσητε.

— Ποσῶς· ἀλλ' ἐὰν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα ὅπως λέγεις, τότε πῶς ἡ μαρκισία συγκατατίθεται νὰ μὲ δεχθῇ ὡς νύμφην της;

— Ἴσως, ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ τοῦ πρωτοτόκου υἱοῦ της, δὲν ἤθελε συγκατατεθῆ, ἀλλ' ἡ θέσις τοῦ λόρδου Βιλβραὰμ διαφέρει, διότι ἡ περιουσία σας θὰ ἤρχετο λίαν ἐγκαίρως καὶ καταλλήλως ὅπως ἐπανορθώσῃ τὰς ζημίας, ἃς ὑπέστη ἡ πατρῴα αὐτοῦ περιουσία.

— Καὶ μολοντοῦτο θὰ ἦτον ἠναγκασμένη νὰ μ' ἔχῃ πλησίον της.

— Μὴ τὸ πιστεύετε! ἀπεκρίθη ὁ Γεώργιος, δὲν θὰ ἦσθο δι' αὐτὴν εἰμὴ ἡ σύζυγος τοῦ δευτεροτόκου υἱοῦ της. Καθ' ἣν δὲ ἐποχὴν ἡ οἰκογένεια θὰ μένῃ ἐν Λονδίνῳ, θὰ σᾶς στέλλωσιν εἰς ἀπομεμακρυσμένον τινὰ πύργον, ὁ δ' Ἐδουάρδος θὰ ἐξακολουθῇ ζῶν εἰς τὴν λέσχην του. Ὅτε, ἀπεναντίας, θὰ εὑρίσκωνται εἰς τὴν ἐξοχὴν, θὰ σᾶς προσκαλῶσιν εἰς τὸ γεῦμά των μετὰ τοῦ ἐφημερίου τοῦ τόπου.

— Εὑρίσκω τοὺς λόγους σου λίαν προσβλητικοὺς δι' ἐμέ! ἀνέκραξεν ἡ Ἑλένη ἐρυθριῶσα ἐξ ἀγανακτήσεως. Διατί μοὶ ὁμιλεῖς τοιουτοτρόπως, Κύριε Μοῤῥίς;

— Πρῶτον, διότι τοῦτο εἶναι ἡ ἀλήθεια, ἐν ταὐτῷ δὲ ὅπως εἰ δυνατὸν σᾶς ἀποτρέψω ἀπὸ πράξεως δι' ἣν βραδύτερον θὰ μετανοήσητε πικρῶς.

— Φρονεῖς ἴσως ὅτι τρέχω τὸν κίνδυνον αὐτόν; ἠρώτησεν ἡ νεᾶνις.

— Μάλιστα, Ἑλένη, τὸ φρονῶ, ἀπεκρίθη ὁ Γεώργιος.

— Καὶ διατί;

— Διότι ἡ πρὸς τὴν μαρκισίαν καὶ τὸν υἱόν της συμπεριφορά σας . . . . εἶναι . . . .

— Τί εἶναι; λέγε τί εἶναι ἡ συμπεριφορά μου;

— Ἢ μᾶλλον δὲν εἶναι τοιαύτη, οἵαν ἐπερίμενα ν' ἀπαντήσω παρὰ τῇ δεσποσύνῃ Ἑλένῃ Λίλλ.

— Πολὺ καλά. . . μοὶ εἶπας ὁποία δὲν ἦτον ἡ συμπεριφορά μου, ἐπεθύμουν τώρα νὰ μοὶ εἴπῃς ὁποία ὑπῆρξεν ἡ συμπεριφορά μου αὕτη.

— Ὑπῆρξεν . . . . ἄτοπος.

— Μὰ τὴν ζωήν μου! αὐτὸ εἶναι παρὰ πολύ! ἀνέκραξεν ἡ Ἑλένη ἐγερθεῖσα μὲ πρόσωπον ἐξημμένον καὶ μὲ ὀφθαλμοὺς σπινθηροβολοῦντας ἐξ ὀργῆς, καὶ διατρέχουσα μεγάλοις βήμασι τὴν αἴθουσαν.

Ὁ Μοῤῥὶς βλέπων αὐτὴν τόσον τεταραγμένην συνεκινήθη, ὠχρίασεν, ἡ καρδία του κατεσπαράχθη, ψυχρὸς ἱδρὼς τὸν περιέχυσε, διότι αὐτὸς ὅστις ἐπροτίμα τὸν θάνατον παρὰ νὰ προσβάλῃ τὴν Ἑλένην Λὶλλ, περιέπεσεν ἐξ ἀνάγκης εἰς τὸ δυσάρεστον τοῦτο.

— Ἄτοπος! εἶπες; ἐπανέλαβε ζωηρῶς ἡ Ἑλένη.

— Μάλιστα, εἶπον τὴν λέξιν ταύτην καὶ δὲν δύναμαι νὰ τὴν ἀποσύρω, διότι δυστυχῶς ἐκφράζει πιστῶς τὴν ἰδέαν μου καὶ δὲν εὗρον ἄλλην ὁμοίαν ἔκφρασιν μετριωτέραν, ἀπεκρίθη ὁ νέος· μοὶ ἐζητήσατε νὰ εἴπω τὴν ἀλήθειαν, Ἑλένη, καὶ σᾶς τὴν εἶπον, ὑπέλαβεν ὁ Γεώργιος μετὰ φωνῆς ἠλλοιωμένης.

Ἡ Ἑλένη ἥτις ἔστη πρὸς στιγμὴν, ἤρξατο πάλιν διατρέχουσα τὴν αἴθουσαν.

— Βλέπω ὅτι σᾶς προσέβαλον καιρίως, δεσποσύνη Λὶλλ, εἶπεν ὁ Γεώργιος, καὶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ μείνω ἐπὶ πλέον ἐδῶ.

Καὶ χαιρετήσας ἐδαφιαίως, διηυθύνθη πρὸς τὴν θύραν.

— Ὄχι, μεῖνε, ἀνέκραξεν ἡ Ἑλένη, ἐπιτακτικῶς.

Ὁ Γεώργιος ἔμεινεν ἀκίνητος ὡς ἄγαλμα, ἡ δὲ νεᾶνις τεταραγμένη πάντοτε καὶ μὲ ἀπαστράπτοντας ἐξ ὑπερηφανείας ὀφθαλμούς,

— Βεβαίως, ἐψιθύρισε, πικροὶ καὶ δυσάρεστοι ὑπῆρξαν οἱ λόγοι σου, πλὴν ἀληθεῖς· καὶ ῥιφθεῖσα ἐπί τινος ἀνακλίντρου, συνεκάλυψε τὸ πρόσωπον διὰ τῶν χειρῶν, οὕτω δὲ ἔμεινεν ἐπὶ στιγμάς τινας. Ἀκολούθως ὑψώσασα τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἰδοῦσα τὸν Μοῤῥὶς ἱστάμενον πάντοτε πρὸ αὐτῆς ἐν τῇ αὐτῇ θέσει, τῷ ἔνευσεν ὅπως καθίσῃ.

— Κάθισε, Γεώργιε Μοῤῥὶς, τῷ εἶπε· δὲν ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ θεωρῶ ἐμαυτὴν προσβεβλημέ-

Digitized by Google

νην διὰ τὸ ἀπότομον, ἀλλ' εἰλικρινὲς τῶν λόγων σου. Ἀπεναντίας, εἶχον ἀνάγκην ἑνὸς μαθήματος καὶ σὲ εὐχαριστῶ διότι μοὶ ἔδωκας ἓν τοιοῦτον. Τοῦτο μάλιστα μὲ κάμνει νὰ σὲ ἐκτιμῶ ἔτι μᾶλλον.

— Ἐὰν ἠξεύρατε πόσον μὲ ἐλύπησεν ἡ εἰλικρίνεια αὕτη, ἠθέλετε μὲ συγχωρήσει, εἶπεν ὁ νέος μετὰ φωνῆς περιλύπου καὶ κύπτων ἐν ταπεινώσει πρὸ τῆς νεάνιδος.

— Τὸ ἠξεύρω, καὶ ἰδίοις ὄμμασιν εἶδον τὴν ἀδημονίαν καὶ λύπην σου, διότι εὑρέθης εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ μεταχειρισθῇς τοιαύτην γλῶσσαν πρός με. Ἀλλ' ὕψιστε Θεέ! τί εἶναι λοιπὸν ἡ ἀλήθεια διὰ νὰ μᾶς καταπλήττῃ καὶ ταράττῃ τόσον; κεραυνὸς ἐὰν ἔπιπτεν ἐπάνω μας, δὲν ἤθελε μᾶς τρομάξῃ πλειότερον. Κάθισε, Γεώργιε, καὶ ὑποσχέθητι νὰ μοὶ ὁμιλῇς πάντοτε εἰς τὸ ἑξῆς ὅπως μοὶ ὡμίλησας σήμερον, ὅσον πικρὰ καὶ προσβλητικὴ διὰ τὴν φιλαυτίαν μου καὶ ἂν ἦναι ἡ ἀλήθεια τῶν λόγων σου.

— Μάλιστα Ἑλένη, σᾶς τὸ ὑπόσχομαι, ἀπεκρίθη ὁ Μορρίς.

— Ἀκόμη καὶ ἂν ἤθελον παραφερθῇ ὑπὸ τῆς ὀργῆς, ὅπως πρὸ ὀλίγου.

— Ναί, πάντοτε.

— Λοιπόν, ἐξηκολούθησεν ἡ Ἑλένη, ἡ μαρκισία αὕτη διὰ τῶν ἀπατηλῶν αὐτῆς φιλικῶν ἐνδείξεων ζητεῖ νὰ ἐπισύρῃ εἰς ἑαυτὴν κολακείας ἐκ μέρους μου, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δικαίως εἷς αὐστηρὸς κριτὴς ὡς σύ, εὗρεν ἄτοπον· εἶναι ἀληθὲς ὅτι παρεσύρθην πρὸς στιγμὴν ἐκ τοῦ γοητευτικοῦ τρόπου της, δὲν ἤλλαξεν ὅμως παντελῶς ὡς ἐκ τούτου ὁ χαρακτήρ μου.

— Ἐννοῶ πολὺ καλὰ τοῦτο καὶ θαυμάζω μάλιστα πῶς ἀπεφύγετε μέχρι τοῦδε τὰς παγίδας γυναικὸς φημιζομένης ἐπὶ τῇ γοητείᾳ ἣν ἐξασκεῖ ἐπὶ πάντων.

— Μὴ πιστεύσῃς ποτέ, Γεώργιε, ὅτι δύναται νὰ μὲ ἐπηρεάσῃ ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε νὰ μὲ ὑπανδρεύσῃ μετὰ τοῦ υἱοῦ της.

— Ἐλπίζω ὄχι.

— Ὁπωσδήποτε, σκοπεύω νὰ διακόψω πᾶσαν μετ' αὐτῆς σχέσιν, εἶπεν ἡ δεσποσύνη Λίλλ.

— Καὶ θὰ κάμητε πολὺ καλά, Ἑλένη.

— Τόρα ἂς ἐπαναλάβωμεν τὴν συνομιλίαν μας, ὅπου τὴν ἀφήκαμεν, ὅτε ἦλθον οὗτοι· καὶ σύρασα παρ' ἑαυτῇ τράπεζαν, ἐξήγαγεν ἔκ τινος κιβωτίου κοσμήματα, ἅτινα ἐπέδειξε τῷ Μορρίς.

— Ἰδού, εἶπε, κοσμήματά τινα, τὰ ὁποῖα ἐξέλεξα διὰ τὴν μνηστήν σου· πρόσφερέ τα εἰς αὐτὴν ἐκ μέρους μου καὶ παρακάλεσέ την νὰ τὰ δεχθῇ μετὰ τῆς εἰλικρινοῦς ἀγάπης ἀρχαίας φίλης τοῦ μνηστῆρός της· ἐπρόφερε δὲ τοὺς τελευταίους τούτους λόγους μετὰ φωνῆς ἠλλοιωμένης, τείνουσα ἐνταυτῷ τὸ κιβώτιον πρὸς τὸν Μορρίς.

Οὗτος ἠτένισεν αὐτὴν μετ' ἐκπλήξεως καὶ ἔμεινεν ἐπί τινας στιγμὰς σιωπηλός.

— Σᾶς εὐχαριστῶ, φιλτάτη Ἑλένη, διὰ τὴν εὐγενῆ ἰδέαν σας, ἀλλ' εὐτυχῶς δὲν ἔχω πλέον μνηστήν.

— Δὲν ἔχεις μνηστήν; διατί; πῶς;... ἐνόμιζον... μὲ εἶχον διαβεβαιώσει ὅτι ἐπρόκειτο ἐντὸς ὀλίγου νὰ νυμφευθῇς τὴν δεσποινίδα Λουΐζαν Βράουν, ὑπέλαβεν ἡ Ἑλένη ὠχρὰ καὶ μετὰ φωνῆς ὑποτρεμούσης.

— Ἤμεθα ἄλλοτε μεμνηστευμένοι, ἀπεκρίθη ὁ Μορρὶς μετὰ σοβαρότητος, ἀλλὰ τῇ κοινῇ συγκαταθέσει ὁ ἀρραβὼν διελύθη.

Ἡ Ἑλένη ἐταράχθη καὶ συνεκινήθη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε μόλις μετὰ στιγμάς τινας κατώρθωσεν ὁπωσοῦν νὰ συνέλθῃ καὶ νὰ εἴπῃ μετὰ φωνῆς ταπεινῆς·

— Ἴσως ἐπῆλθε μικρά τις διένεξις συνήθης μεταξὺ μεμνηστευμένων ἥτις θὰ διαλυθῇ μετ' ὀλίγον.

— Οὐδέποτε, Ἑλένη, οὐδέποτε, ἀνέκραξεν ὁ Γεώργιος ἐντόνως.

— Ὦ, εἶμαι βεβαία ὅτι ὁμιλεῖς τόρα οὕτω, διότι εἶσαι εἰσέτι ὠργισμένος. Φαίνεσαι δυστυχής, καὶ δικαίως. . . Φαντάζομαι δὲ εἰς ποίαν λύπην θὰ ἦναι βεβυθισμένη καὶ ἡ δεσποσύνη Βράουν.

— Τοὐναντίον, πιθανώτερον εἶναι ὅτι εἶναι πλήρης χαρᾶς, διότι ἀπηλλάγη ὑποχρεώσεως, ἥτις τῇ ἀπήρεσκε.

— Μὴ τὸ πιστεύῃς, Γεώργιε· ἔλα ἄφησε ἐμέ... ἐμὲ τὴν παλαιάν σου φίλην νὰ σᾶς συμφιλιώσω.

— Δὲν ἐπιθυμῶ τὸ τοιοῦτον καὶ ἀντὶ ὅλου τοῦ χρυσίου τοῦ κόσμου! ἀνέκραξεν ὁ Μορρὶς μετὰ ζωηρότητος. Οὐδὲν δύναται πλέον νὰ μὲ πείσῃ νὰ ἀνανεώσω τὸν δεσμὸν αὐτόν, τοὐναντίον δὲ συγχαίρω ἐμαυτῷ ὅτι ἀπηλλάγην τῆς τοιαύτης ὑποχρεώσεως.

— Δὲν ἔχω λόγους ὅπως σοὶ ἐκφράσω τὴν ἔκπληξίν μου. Ἀλλὰ πῶς συνέβη τοῦτο; Ἐλπίζω, Γεώργιε, ὅτι δὲν ἀπέσυρες σὺ πρῶτος τὸν λόγον σου, ἠρώτησεν ἡ Ἑλένη, δεικνύουσα πολὺ ἐνδιαφέρον εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο.

— Ὄχι, ἀπεκρίθη ὁ νέος, ἡ δεσποσύνη Βράουν διὰ τῆς σημερινῆς διαγωγῆς της ἀπέδειξεν ὅτι ἀμφότεροι ἐπλανώμεθα, ἡ πλάνη δὲ αὕτη ἠδύνατο νὰ μᾶς καταστήσῃ διὰ παντὸς δυστυχεῖς.

— Ἴσως τῇ ἔδωκας ἀφορμήν τινα δυσαρεσκείας;

— Οὐδεμίαν.

— Τότε πῶς διελύθη ὁ ἀρραβών σας;

— Διότι δὲν ᾐσθάνετο αὕτη οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην πρὸς ἐμὲ ἀγάπην.

— Καὶ πότε σοὶ ἔδειξε τοῦτο;

— Εὐθὺς ὡς ἔμαθεν ὅτι ὁ θεῖός μου ἀπεφάσισε νὰ μὲ ἀποκληρώσῃ, ὅτι μὲ ἀπέβαλον οἱ προϊστάμενοί μου, ἑπομένως ὅτι ἤμην ἄπορος καὶ ἀνίκανος νὰ διαθρέψω οἰκογένειαν.

Digitized by Google

— Εἶναι λοιπὸν ἀληθὲς, ὅτι ὁ θεῖός σου σὲ ἀπεκλήρωσεν; ἠρώτησεν ἡ Ἑλένη ἐκπεπληγμένη.

— Μάλιστα, ἀπεκρίθη ὁ Γεώργιος.

Τότε ὁ Γεώργιος ἠναγκάσθη νὰ διηγηθῇ λεπτομερῶς τῇ δεσποσύνῃ Λὶλλ, ὅσα συνέβησαν μετ' αὐτοῦ, τοῦ θείου του καὶ τῶν προϊσταμένων του καὶ τέλος πῶς ἡ Λουΐζα Βράουν τῷ ἐδήλωσεν ὅτι δὲν θέλει πλέον νὰ τὸν ἐπανίδῃ.

— Βλέπετε ἐκ τούτου, Ἑλένη, πόσον ἐγωϊσμὸν, πόσην σκληρότητα καὶ πόσην κακίαν ἔχει ἡ νέα αὐτὴ κόρη· εὐτυχῶς μοὶ ἀπεκαλύφθη διὰ μιᾶς ὁποία εἶναι καὶ πόσην ἔχει ἰδιοτέλειαν· ἡ εὐκολία μὲ τὴν ὁποίαν τὴν ἀφῆκα μοὶ ἀποδεικνύει πόσον τὸ πρὸς αὐτὴν αἴσθημά μου ἦτον ἐπιπόλαιον, ὥστε δύνασθε μᾶλλον νὰ μὲ συγχαρῆτε διὰ τοῦτο, παρὰ νὰ μὲ συλλυπῆσθε. Ἠμπορῶ, ὅπως καὶ σεῖς, νὰ μείνω ἄγαμος· τοὐλάχιστον θὰ εἶμαι ἐλεύθερος.

Μετά τινων στιγμῶν σιωπὴν ἠτένισαν συγχρόνως ἀλλήλους, ὡσεὶ ὠθούμενοι ὑπὸ μαγικῆς τινος ἕλξεως.

— Γεώργιε, ἐψιθύρισεν ἡ Ἑλένη χαμηλῇ τῇ φωνῇ, ὑπεσχέθης νὰ μοὶ λέγῃς τὴν ἀλήθειαν· θὰ κρατήσῃς τὴν ὑπόσχεσίν του;

— Πάντοτε, φιλτάτη Ἑλένη.

— Εἰπέ μοι λοιπὸν τὸ ὄνομα τῆς γυναικὸς ἐκείνης, περὶ ἧς ἐλάλεις τῇ δεσποσύνῃ Βράουν· εἰς ἣν ἔστησας βωμὸν ἐν τῇ καρδίᾳ σου, καὶ πρὸς ἣν τρέφεις ἐνδόμυχον καὶ εἰλικρινῆ ἀγάπην καὶ ἀφοσίωσιν, χωρὶς νὰ τὸ ὁμολογήσῃς οὔτε εἰς σεαυτόν.

Ὁ Μοῤῥὶς ἐταράχθη καὶ ᾐσθάνθη τὸ αἷμα παγόνον εἰς τὰς φλέβας του ἐπὶ τῇ ἐρωτήσει ταύτῃ.

— Ἄ! Ἑλένη, ἐψιθύρισεν, ἐκείνη περὶ ἧς ὡμίλουν, ἵσταται τόσον ὑψηλὰ, ἕνεκα τῶν ἀρετῶν της καὶ τοῦ πλούτου της, ὥστε δὲν ἤθελον ποτὲ τολμήσει νὰ φαντασθῶ ὅτι ἦν δυνατὸν νὰ αἰσθανθῇ δι' ἐμὲ ἄλλο τι ἐκτὸς ἁπλῆς φιλίας.

— Εἰπέ μοι τὸ ὄνομά της... τὸ ὄνομα αὐτῆς θέλω..., ἐψιθύρισεν ἡ νεᾶνις.

— Ἑλένη Λὶλλ! εἶπεν ὁ Μοῤῥὶς κλίνων τὸ γόνυ πρὸ αὐτῆς μετὰ σεβασμοῦ.

Τότε ἡ Ἑλένη πλησιάσασα εἶπεν αὐτῷ μετὰ γλυκύτητος·

— Καὶ ἡ ἀγάπη τῆς Ἑλένης εἶναι ἱκανὴ ν' ἀναπληρώσῃ ὅλα ὅσα ἀπώλεσας σήμερον;

— Εἶναι δυνατὸν τοῦτο, Ἑλένη! ἀνέκραξεν ὁ Γεώργιος πλήρης συγκινήσεως.

— Ἔσο λοιπὸν εὐτυχὴς, διότι ὅλη μου ἡ ἀγάπη ἀνήκει εἰς σέ.

Καὶ λαβοῦσα τὰς χεῖράς του τὸν ἐβίασε νὰ ἐγερθῇ.

Τότε ὁ Μοῤῥὶς τῇ ἐξέφρασεν ὅλα τὰ πρὸς αὐτὴν αἰσθήματά του, τὰ ὁποῖα τέως εἶχε κεκρυμμένα εἰς τοὺς μυχοὺς τῆς καρδίας του, καὶ ἡ Ἑλένη δὲ ἐπίσης τῷ ὡμολόγησε τὴν συμπάθειαν, ἣν ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ἔτρεφεν πρὸς αὐτὸν, καθὼς καὶ ὅτι μαθοῦσα τὸν μετὰ τῆς Λουΐζης Βράουν γάμον του ἐπλήρωσεν εἰς τοὺς προϊσταμένους του πέντε χιλιάδας λίρας, ὅπως τὸν παραλάβωσι συνεταῖρον, τέλος δὲ ὅτι ἔκτοτε ἀπεφάσισε νὰ μὴ ἔλθῃ οὐδέποτε εἰς γάμον. Μετὰ τὴν ἀμοιβαίαν ταύτην ἐξομολόγησιν, ὡρκίσθησαν νὰ μὴ κρύπτωσιν ἀπ' ἀλλήλων τὴν ἀλήθειαν, ἀφοῦ μάλιστα εἰς αὐτὴν ὤφειλον τὴν παροῦσαν αὐτῶν εὐτυχίαν.

— Ζήτω ἡ ἀλήθεια! εἰς τὸ ἑξῆς θὰ εἶμαι πάντοτε πιστὸς εἰς αὐτὴν, ἀνεφώνησεν ὁ Μοῤῥὶς, καὶ ἀποχαιρετήσας τὴν Ἑλένην ἀνεχώρησε διὰ τοῦ λεωφορείου.

Louis Bailleul.

Ἕπεται τὸ τέλος.

ΠΕΡΙ ΒΑΡΟΜΕΤΡΟΥ

Κατὰ τὸν GUILLEMIN

Κατοικοῦμεν εἰς τὸ βάθος Ὠκεανοῦ ἐξ ἀέρος οὗτινος ἡ μέση βαθύτης εἶναι ἑκατονταπλασία περίπου τῆς μέσης βαθύτητος τῶν θαλασσῶν. Ὁ ἐξ ἀέρος οὗτος Ὠκεανὸς ὁ περικαλύπτων ὅλην τὴν ὑδρόγειον σφαῖραν, εἶναι μίγμα πολλῶν ἄλλων ἀερίων, τῶν ὁποίων τὰ πρώτιστα εἶναι τὸ ὀξυγόνον καὶ τὸ ἄζωτον. Καὶ τὰ μὲν ἄλλα ἀέρια ἤτοι τὸ ἀνθρακικὸν ὀξὺ, οἱ ἀτμοὶ ὕδατος, ἡ ἀμμωνία ὑπάρχουσι πάντοτε κατὰ μεταβλητὰς ὅμως ἀναλογίας, ἐνῷ τὰ δύω πρῶτα, ἤτοι τὸ ὀξυγόνον καὶ ἄζωτον, εὑρίσκονται πάντοτε ὑπὸ τὴν αὐτὴν σταθερὰν ἀναλογίαν, ἤτοι εἰς 100 ὄγκους ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος ὑπάρχουσι πάντοτε 21 ὄγκοι ὀξυγόνου καὶ 79 ἀζώτου.

Ὡς γνωστὸν, ὁ ἀτμοσφαιρικὸς ἀὴρ εἶναι τὸ ἀναπόφευκτον στοιχεῖον εἰς τὴν ἀναπνοὴν τῶν ζώων οὐ μόνον τῶν χερσαίων ἀλλὰ καὶ τῶν ὑδροβίων, τὰ ὁποῖα δὲν δύνανται νὰ ζήσωσιν ἄνευ αὐτοῦ. Ἐπίσης ὁ ἀτμοσφαιρικὸς ἀὴρ εἶναι ἀναπόφευκτος εἰς τὰ φυτὰ, τὰ ὁποῖα ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ φωτὸς, ἀποσυνθέτουσι τὸ ἀνθρακικὸν ὀξὺ τὸ ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ ὑπάρχον καὶ κρατοῦσι μὲν τὸν ἄνθρακα, ἀποδίδουσι δὲ τὸ ὀξυγόνον τὸ ὁποῖον καταναλίσκεται τοὐναντίον διὰ τῆς ἀναπνοῆς τῶν ζώων μεταβαλλόμενον ἐκ νέου εἰς ἀνθρακικὸν ὀξύ.

Ὁ ἀτμοσφαιρικὸς ἀὴρ εἶναι τόσον διαφανὴς ὥστε δὲν δυνάμεθα νὰ βεβαιωθῶμεν περὶ τῆς παρουσίας του διὰ τῆς ὁράσεως, καὶ τοῦτο εἰς μικρὰς ἀποστάσεις. Ἐπὶ μεγάλων ὅμως ἀποστάσεων ἡ παρεμβολὴ τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος εἶναι λίαν αἰσθητὴ, διότι χρωματίζει τὰ εἰς τὸν ὁρίζοντα ἀντικείμενα, τὰ ὄρη διὰ χρώματος κυανοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου χρωματίζεται ἔτι ζωηρότερον ὁ οὐρανὸς ὅταν ἡ ἀτμοσφαῖρα εἶναι ἀνέφελος. Ἄνευ τοῦ κυανοῦ τῆς ἀτμοσφαίρας χρώματος, ὁ μὲν οὐρανὸς θὰ ἦτο ἄχρους ἤτοι ἐντελῶς μέλας, οἱ δὲ ἀστέρες θὰ ἔλαμπον ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ. Κατὰ τὴν διάρ-

Digitized by Google

κειαν τῆς νυκτὸς ἡ ἀτμοσφαῖρα δὲν φωτίζεται πλέον ἀπὸ τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τὴν ἀσθενῆ λάμψιν τῆς σελήνης καὶ τῶν ἀστέρων, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὁ οὐρανὸς λαμβάνει χρῶμα κυανοῦν μὲν ἀλλὰ βαθύ. Τὸ αὐτὸ φαινόμενον λαμβάνει χώραν, ὅταν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ἀνέλθομεν εἰς ὑψηλὸν ὄρος, διότι αἱ ὑπερκείμεναι στιβάδες τοῦ ἀέρος, ἀραιότεραι καὶ λεπτότεραι οὖσαι, δὲν ἀποῤῥοφῶσιν εἰμὴ ἐλάχιστον μέρος ἐκ τῶν κυανῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλιακοῦ φωτός.

Ἀλλὰ πειθόμεθα περὶ τῆς παρουσίας τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος καὶ δι' ἄλλων αἰσθήσεων, διὰ τῆς ἀκοῆς καὶ διὰ τῆς ἀφῆς. Καὶ ὅταν μὲν ὁ ἀτμοσφαιρικὸς ἀὴρ ἠρεμῇ ἀρκεῖ νὰ κινηθῶμεν βιαίως ἢ νὰ τρέξωμεν ὅπως αἰσθανθῶμεν τὴν παρουσίαν του, διότι ἀνθίσταται εἰς τὰς κινήσεις μας, ἡ δὲ ἀντίστασις αὕτη γίνεται αἰσθητὴ εἰς τὰς χεῖράς μας καὶ εἰς τὸ πρόσωπον. Ἀλλ' ὅτι ὁ ἀτμοσφαιρικὸς ἀὴρ ὑλικὸς ἀποδεικνύουσιν ἐναργέστερον αἱ κινήσεις αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἀσθενεστάτου μέχρι τοῦ μᾶλλον σφοδροῦ ἀνέμου.

Ὁ ἀὴρ καθὸ ὑλικὸς ἔχει βάρος.

Τοῦτο ἀποδεικνύει τὸ ἑξῆς πείραμα, διὰ τοῦ ὁποίου εὑρίσκομεν ὡσαύτως καὶ τὸ βάρος ὡρισμένου ὄγκου ἀέρος. Ὑπάρχει μεταξὺ τῶν ὀργάνων τῆς Φυσικῆς συσκευή, ἥτις καλεῖται ἀεραντλία καὶ διὰ τῆς ὁποίας δυνάμεθα νὰ ἐκβάλωμεν τὸν ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα τὸν ὑπάρχοντα ἐντὸς ὑαλίνης σφαίρας. Ἐὰν ἐπομένως τοιαύτην σφαῖραν φέρουσαν καὶ στρόφιγγα κενώσωμεν ἀέρος, εἶτα δὲ τὴν ἰσοῤῥοπήσωμεν μὲ βάρη εἰς ζυγαριάν, ὅταν ἀνοίξωμεν τὸν στρόφιγγα ὅπως εἰσέλθῃ ἀτμοσφαιρικὸς ἀήρ, παρατηροῦμεν ὅτι ἡ ζυγαριὰ στρέφεται πρὸς τὴν σφαῖραν, ἐπομένως ὁ ἀὴρ ἔχει βάρος. Διὰ νὰ ἰσοῤῥοπήσωμεν δ' ἐκ νέου τὴν ζυγαριὰν πρέπει νὰ προσθέσωμεν βάρη ἐκ τοῦ ἄλλου μέρους, τὰ ὁποῖα μᾶς δεικνύουν τὸ βάρος τοῦ εἰσελθόντος ἀέρος. Εὑρέθη δὲ ὅτι τὸ βάρος ἑνὸς κυβικοῦ ὑποδεκαμέτρου ἀέρος ἀτμοσφαιρικοῦ εἶναι 1 γρ, 29.

Ἐπειδὴ ὁ ἀὴρ εἶναι βαρὺς καὶ δύναται μάλιστα νὰ προσδιορισθῇ τὸ βάρος του, ἕπεται ὅτι ἐρειδόμενος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐπιφέρει πίεσιν ἥτις πρέπει νὰ ἦναι πολὺ μεγάλη.

Τὴν ὕπαρξιν τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως ἀνεκάλυψεν ὁ Γαλιλαῖος ἐκ τοῦ ἑξῆς γεγονότος. Ἐν Φλωρεντίᾳ κατὰ τὸ ἔτος 1640 τεχνῖται κατεσκεύασαν ὑδραντλίαν εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦ μεγάλου Δουκός, ὅπως ἀναβιβάζῃ τὸ ὕδωρ. Ἀλλ' ἂν καὶ ἡ ὑδραντλία κατεσκευάσθη μὲ ὅλην τὴν ἀκρίβειαν, τὸ ὕδωρ δὲν ἀνήρχετο μέχρι τοῦ ἄνω ἄκρου τοῦ σωλῆνος, ἤτοι ἀνωτέρω τῶν 32 ποδῶν (10 μέτρων καὶ $\frac{1}{3}$ περίπου). Προσεκλήθησαν πάντες οἱ σοφοὶ τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Ἀκαδημίας πρὸς δὲ καὶ ὁ Γαλιλαῖος, οἵτινες εὑρέθησαν εἰς μεγάλην ἀμηχανίαν, διότι ἂν ἡ φύσις φοβεῖται τὸ κενόν, ὡς πλανώμενοι ἐδόξαζον τότε, διατί πέραν τῶν 10 μέτρ. καὶ $\frac{1}{3}$ νὰ μὴ φοβῆται πλέον αὐτό; Πρῶτος ὁ Γαλιλαῖος ἐσκέφθη ὅτι ἡ ἀνύψωσις τοῦ ὕδατος μέχρι 10 μέτρ. καὶ $\frac{1}{3}$ προέρχεται ἐκ τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως, ἐπαληθεύσας πρῶτον τὴν βαρύτητα τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος. Πρὸς τοῦτο ἐζύγισε φιάλην ἐκ τῆς ὁποίας ἐξεδίωξε τὸν ἀέρα διὰ τοῦ βρασμοῦ μικρᾶς ποσότητος ὕδατος, τὸ ὁποῖον ἔθεσε προηγουμένως ἐν τῇ φιάλῃ.

Ἓν ἔτος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γαλιλαίου ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Τορικέλλιος ἠθέλησε νὰ δοκιμάσῃ ποῖον ἀποτέλεσμα παράγει ἐν τῷ κενῷ ἓν ὑγρὸν πολὺ βαρύτερον τοῦ ὕδατος, ὁ ὑδράργυρος.

Πρὸς τοῦτο ἔλαβε σωλῆνα μήκους ἑνὸς περίπου μέτρου κλειστὸν ἀπὸ τὸ ἓν ἄκρον καὶ τὸν ἐπλήρωσεν ὑδραργύρου. Εἶτα κλείσας ἑρμητικῶς διὰ τοῦ δακτύλου τὸ ἀνοικτὸν τοῦ σωλῆνος ἄκρον, ὅπως μὴ χυθῇ ὁ ὑδράργυρος καὶ εἰσέλθῃ ἀτμοσφαιρικὸς ἀήρ, ἀνέστρεψε τὸν σωλῆνα καὶ ἐνεβάπτισε τὸ ἀνοικτὸν ἄκρον ἐντὸς μικροῦ ἀγγείου, τὸ ὁποῖον ἦτο πλῆρες ὑδραργύρου. Ἀποσύρας δὲ τὸν δάκτυλόν του ἐκράτησε τὸν σωλῆνα εἰς θέσιν κατακόρυφον ὡς δεικνύει τὸ σχῆμα.

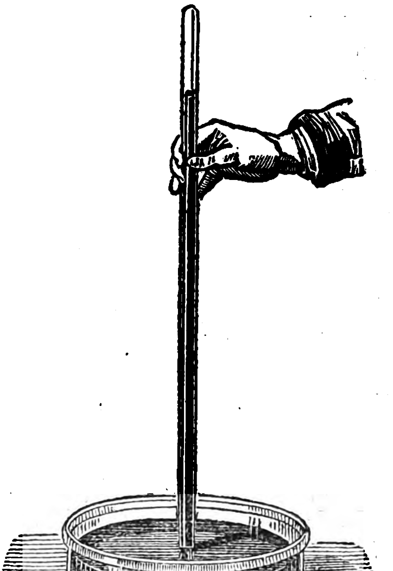

Παρετήρησε τότε ὅτι ὁ ὑδράργυρος κατῆλθεν ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ σωλῆνος καὶ ἐσταμάτησεν εἰς ὡρισμένον σημεῖον, τὸ ὁποῖον ἦτον ἀνώτερον τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὑδραργύρου ἐν τῇ σκάφῃ κατὰ 76 περίπου ἑκατοστὰ τοῦ μέτρου.

Ἂν ἐπομένως ἡ ὑπόθεσις τοῦ Γαλιλαίου ἦτον ἀληθής, τουτέστιν ὅτι ἡ στήλη τοῦ ὕδατος τῶν 10 μέτρων καὶ $\frac{1}{3}$ ἐν τῇ ὑδραντλίᾳ ἰσοῤῥοπεῖτο πράγματι διὰ τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως, ἡ αὐτὴ πίεσις πρέπει νὰ ἰσοῤῥοπῇ ἤδη καὶ τὴν στήλην τοῦ ὑδραργύρου. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ ὑδράργυρος εἶ-

Digitized by Google

ναι 13 καὶ ½ φορὰς βαρύτερος τοῦ ὕδατος, καὶ ἡ στήλη τοῦ ὑδραργύρου, ἥτις εἶναι 0, 76, πρέπει νὰ ἦναι 13 καὶ ½ φορὰς μικροτέρα τῆς στήλης τοῦ ὕδατος, ἤτοι τῶν 10 μέτρων καὶ ⅓. Καὶ πράγματι 13 καὶ ½ φορὰς 76 ἑκατοστὰ τοῦ μέτρου εἶναι περίπου 10 μέτρα καὶ ⅓.

Τοιαύτη εἶναι ἡ μεγάλη αὕτη ἀνακάλυψις, ὁ δὲ σωλὴν τοῦ Τορικελλίου εἶναι τὸ καλούμενον τὴν σήμερον *Βαρόμετρον*, διότι χρησιμεύει εἰς προσδιορισμὸν τῆς ἀτμοσφαιρικῆς θλίψεως.

Ἀλλ' ὡς πᾶσαι αἱ μεγάλαι ἀνακαλύψεις οὕτω καὶ αὕτη εὗρεν ἀντιπάλους, ἐθριάμβευσεν ὅμως ἐπὶ τέλους διότι νέα πειράματα τὴν ἐπεκύρωσαν. Καὶ πρῶτος ὁ Pascal παρετήρησεν ὅτι ἂν πράγματι ἡ ἀτμοσφαιρικὴ πίεσις ἢ μᾶλλον τὸ βάρος τῆς ἀτμοσφαίρας ἰσοῤῥοπῇ ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν στήλην τοῦ ὕδατος, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν στήλην τοῦ ὑδραργύρου, ἡ πίεσις αὕτη πρέπει νὰ ὀλιγοστεύῃ ἐφ' ὅσον ἀνερχόμεθα εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν, καὶ ἡ στήλη τοῦ ἀέρος ἡ βαρύνουσα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὑδραργύρου ἐν τῷ ἀγγείῳ ἐλαττοῦται. Ἡ στήλη ἑπομένως τοῦ ὑδραργύρου ἐν τῷ σωλῆνι τοῦ Τορικελλίου πρέπει νὰ ἦναι μικροτέρα εἰς τὴν κορυφὴν ὄρους καὶ μεγαλητέρα εἰς τοὺς πρόποδας αὐτοῦ. Τὰ πειράματα ταῦτα πράγματι ἐκτελεσθέντα, ἀπέδειξαν τὴν ἀλήθειαν τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως.

Σημειωτέον ἐν τούτοις ὅτι τὸ ὕψος τῆς στήλης τοῦ ὑδραργύρου ἐν τῷ σωλῆνι τοῦ Τορικελλίου εἶναι ἀνεξάρτητον τῆς διαμέτρου τοῦ σωλῆνος τούτου, ἀρκεῖ μόνον ἡ διάμετρος αὕτη νὰ μὴ γίνηται πολὺ μικρά, διότι τότε ἀναπτύσσονται ἄλλαι δυνάμεις ἐπηρεάζουσαι τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὑδραργύρου ἐν τῷ σωλῆνι.

Ἐπειδὴ ἡ ἀτμοσφαιρικὴ θλῖψις, ἤτοι ἡ πίεσις τῆς ἀτμοσφαίρας ἰσοῤῥοπεῖται διὰ στήλης ὑδραργύρου, ἥτις εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς ἔχει ὕψος 76 περίπου ἑκατοςῶν τοῦ μέτρου, ἕπεται ὅτι ἡ ἀτμοσφαῖρα σύμπασα πιέζει ἢ βαρύνει ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, ὡς ἐὰν σύμπασα ἡ ὑδρόγειος σφαῖρα ἐκαλύπτετο ἀπὸ στρῶμα ὑδραργύρου τοῦ ὁποίου τὸ ὕψος 76 περίπου ἑκατοστὰ τοῦ μέτρου. Ἡ πίεσις αὕτη ἐπιφέρεται καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις, καὶ πανταχοῦ ἔνθα εἰσχωρεῖ ὁ ἀτμοσφαιρικὸς ἀήρ, καὶ ἐντὸς τῶν οἰκιῶν, τῶν ὑπογείων, ἡ πίεσις αὕτη ἀνέρχεται ἐπὶ ἐπιφανείας ἴσης πρὸς ἓν τετραγωνικὸν μέτρον, εἰς 10,333 περίπου χιλιόγραμμα.[1]

Ἑπομένως, ἡ ὁλικὴ ἐπιφάνεια σώματος ἀνθρώπου μέσου ἀναστήματος καὶ πάχους, ἀνερχομένη εἰς 1 καὶ ½ περίπου τετραγωνικὸν μέτρον, ὑποφέρει πίεσιν 15,500 χιλιογράμμων. Ἡ παμμεγίστη αὕτη πίεσις δὲν μᾶς κατασυντρίβει ἐπὶ τοῦ ἐδάφους διότι φέρεται ἐπὶ ὅλων τῶν σημείων τοῦ σώματος, καὶ καταστρέφεται ἀμοιβαίως. Ἠδύνατο καὶ πάλιν νὰ μᾶς συμπιέσῃ ὡς πανταχόθεν πιέζουσα τὸ σῶμά μας, ἀλλ' ἀνθίστανται τὰ ἐν τῷ ὀργανισμῷ ἡμῶν ὑπάρχοντα ἀέρια, ἅτινα ἀντιθέτως ἐνεργοῦντα καταστρέφουσι τὴν ἀτμοσφαιρικὴν πίεσιν. Ἂν ὅμως ἡ ἐξωτερικὴ πίεσις τῆς ἀτμοσφαίρας ἐκλείψῃ, τότε τὰ ἐν τῷ ὀργανισμῷ μας ἀέρια πιέζοντα ἀντιθέτως ὑπερισχύουσιν, ὡς τοῦτο συμβαίνει ὅταν ἐφαρμόζωμεν ἐπὶ τοῦ σώματός μας σικύαν (βεντούζαν), ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξάγομεν τὸν ἀέρα. Τὸ μὲν δέρμα ἐξογκοῦται, αἱ μικραὶ φλέβες διαῤῥήγνυνται, τὸ δὲ αἷμα ἐκρέει διότι δὲν τὸ συγκρατεῖ πλέον ἡ ἀτμοσφαιρικὴ πίεσις.

Πείραμα δεικνύον τὸ μέγεθος τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως εἶναι τὸ ἐπινοηθέν ποτε ὑπὸ τοῦ σοφοῦ Δημάρχου τοῦ Μαγδεμβούργου. Οὗτος ἔλαβε δύο ἡμισφαίρια ἐκ χαλκοῦ ἅτινα ἐφαρμοζόμενα ἀκριβῶς ἐσχημάτιζον κοίλην σφαῖραν. Ἐφ' ὅσον ἡ σφαῖρα ἦτο πλήρης ἀέρος, εὐκόλως ἀπεχωρίζοντο, ἀλλ' ἅμα ὁ ἐντὸς ἀὴρ ἐξήχθη διὰ τῆς ἀεραντλίας ἀπῃτεῖτο τόσῳ μεγάλη δύναμις ὅπως τὰ ἡμισφαίρια ἀποσπασθῶσιν ἀπ' ἀλλήλων, ὥστε 4 ἵπποι ἰσχυροὶ προσαρμοσθέντες δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τὰ ἀποχωρίσωσι. Καὶ ὄντως ἡ διάμετρος τῆς σφαίρας ἦτο 65 ἑκατοςῶν, καὶ ἑπομένως ἡ πίεσις, τὴν ὁποίαν οἱ ἵπποι ὤφειλον νὰ ὑπερνικήσωσιν, ἀνήρχετο εἰς 3,428 χιλιόγραμμα.

Ἡ ἀτμοσφαιρικὴ πίεσις μεταβάλλεται πολλάκις εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον χωρὶς νὰ ὑψωθῶμεν ἢ νὰ κατέλθωμεν. Τὰς μεταβολὰς ταύτας τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως δεικνύει τὸ καλούμενον βαρόμετρον, τὸ ὁποῖον ὑπὸ τὴν ἁπλουστέραν αὐτοῦ μορφὴν εἶναι ὁ σωλὴν τοῦ Τορικελλίου ὃν περιεγράψαμεν ἀνωτέρω.

Τὸ ἁπλούστερον καὶ συνάμα ἀκριβέστερον τῶν βαρομέτρων σύγκειται ἐξ ἑνὸς σωλῆνος ἐξ ὑάλου ἢ κρυστάλλου ὁμογενοῦς, ἀκριβῶς κυλινδρικοῦ καὶ εὐθέος, διαμέτρου δύο ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου. Ἐμβαπτίζεται ἀφοῦ πληρωθῇ ὑδραργύρου εἰς μικρὰν σιδηρᾶν σκάφην πλήρη ὑδραργύρου, ἥτις προσηλοῦται καθὼς καὶ ὁ σωλὴν ἐπὶ κατακορύφου σανίδος. Ὅπως προσδιορίσωμεν ἑκάστοτε τὸ βαρομετρικὸν ὕψος μετροῦμεν τὴν κατακόρυφον ἀπόστασιν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὑδραργύρου ἐν τῷ σωλῆνι καὶ ἐν τῇ σκάφῃ. Καὶ τοιαῦτα μὲν πάντα τὰ δι' ὑδραργύρου βαρόμετρα, πρὸ χρόνων ὅμως κατεσκεύασαν ἀντ' αὐτῶν τὰ καλούμενα μεταλλικὰ βαρόμετρα, ἢ ἀνεροειδῆ. Ταῦτα στηρίζονται ἐπὶ τῆς ἐλαστικότητος τῶν μετάλλων, ἅτινα περιτυλίσσονται ὑπὸ λεπτὰς ταινίας. Σωλὴν πεπλατυσμένος ἐξ ὀρειχάλκου καὶ κεκαμπυλωμένος κενοῦται ἀέρος καὶ κλείεται ἀεροστεγῶς. Σχηματίζει τόξον κύκλου καὶ προσαρμόζεται εἰς τὸ μέσον αὐτοῦ, οὕτως ὥστε τὰ δύο ἐλεύθερα αὐτοῦ ἄκρα δύνανται ν' απομακρύνωνται καὶ πλησιάζωσι πρὸς ἄλληλα, ὅταν ἡ ἀτ-

1. Ἓν χιλιόγραμμον ἰσοδυναμεῖ πρὸς 312 περίπου δράμια.

Digitized by Google

μοσφαιρικὴ πίεσις ἐλαττοῦται ἢ αὐξάνῃ. Ἡ κίνησις αὕτη μεταδίδεται διὰ μικροῦ τινος μοχλοῦ εἰς βελόνην, ἥτις περιστρέφεται.

Τὰ βαρόμετρα ταῦτα ῥυθμίζονται συγκριτικῶς πρὸς ἄλλα ἐξ ὑδραργύρου βαρόμετρα.

Ἡ βαρομετρικὴ στήλη αὐξάνει ἢ ἐλαττοῦται αὐξανούσης ἢ ἐλαττουμένης τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως. Ἐὰν ἡ στήλη τῆς ἀτμοσφαίρας ἥτις ἐπικάθηται εἰς ὡρισμένον σημεῖον τῆς γῆς ἦν πάντοτε ἐν ἠρεμίᾳ, ἡ πίεσις θὰ ἔμενεν ἀμετάβλητος, διότι θὰ προήρχετο ἐκ τοῦ βάρους τῆς στήλης ταύτης. Ἀλλ' ἡ ἰσορροπία αὕτη οὐδέποτε διατηρεῖται εἰς οὐδὲν σημεῖον τῆς γῆς, πρωτίστη δὲ αἰτία τῶν μεταβολῶν εἶναι ἡ ἡλιακὴ θερμότης.

Ὁ ἥλιος θερμαίνει κατ' ἄνισον τρόπον τὸ ἔδαφος καὶ τὰς ὑπερκειμένας στιβάδας τοῦ ἀέρος κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἡμέρας καὶ τοῦ ἔτους. Διὰ τῆς θερμάνσεως ταύτης αἱ στιβάδες τοῦ ἀέρος διαστέλλονται καὶ ἀνέρχονται καὶ εἶτα καταρρέουσιν οὕτως εἰπεῖν ἄνωθεν εἰς τὰ παρακείμενα ψυχρότερα μέρη, τὰ ὁποῖα τοὐναντίον εἰσρέουσι κάτωθεν πρὸς τὰ θερμότερα ὅπως ἐπαναφέρωσι τὴν ταραχθεῖσαν ἰσορροπίαν. Ἡ αἰτία αὕτη παράγει τοὺς ἀνέμους συνάμα δὲ καὶ μεταβολὰς τοῦ βαρομέτρου, διότι ἐλαττοῦται μὲν ἡ πίεσις καὶ τὸ βαρόμετρον κατέρχεται ἐκεῖ ἔνθα ὁ ἀὴρ διαστέλλεται ἕνεκα τῆς ὑψώσεως τῆς θερμοκρασίας, τοὐναντίον αὐξάνει ἡ πίεσις καὶ τὸ βαρόμετρον ἀνέρχεται ἐκεῖ ἔνθα ἡ θερμοκρασία εἶναι κατωτέρα, διότι τὸ βάρος τῆς ἀτμοσφαίρας ηὔξησε διὰ τῶν στρωμάτων ἅτινα διεχύθησαν εἰς τὴν ἀνωτέραν ἐπιφάνειαν τῆς ἀτμοσφαίρας. Ἀλλ' ἡ θερμαντικὴ τοῦ ἡλίου ἐνέργεια παράγει συνάμα καὶ ἀντίθετον ἀποτέλεσμα, διότι ὁ ἐν τῷ ἀέρι ἐμπεριεχόμενος ἀτμὸς ὕδατος θερμαινόμενος αὐξάνει κατὰ τὴν ἐλαστικότητα καὶ τὴν τάσιν, καὶ ἐπομένως ἂν ἡ βαρομετρικὴ στήλη κατέρχεται ἕνεκα τῆς ἀραιώσεως τοῦ ἀέρος, ἀνέρχεται συγχρόνως ἕνεκα τῆς αὐξήσεως τῆς τάσεως τῶν ἀτμῶν τοῦ ὕδατος. Ὥστε τελικῶς αἱ βαρομετρικαὶ μεταβολαὶ εἰσὶν ἡ διαφορὰ τῶν δύο τούτων ἀντιθέτων κινήσεων.

Παρετηρήθη ὅτι εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον τῆς γῆς τὸ βαρομετρικὸν ὕψος ὑφίσταται μεταβολὰς ἡμερησίας καὶ ἐτησίας, αἵτινες συμφωνοῦσι μὲ τὴν ἀνωτέρω ἑρμηνείαν. Εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν τόπον τὸ βαρόμετρον ὑψοῦται ἢ καταπίπτει κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐπικρατοῦντος ἀνέμου. Οὕτως ἐν Εὐρώπῃ τὸ βαρόμετρον ὑψοῦται ὅταν πνέῃ ἄνεμος βόρειος, βορειοανατολικὸς ἢ ἀνατολικός, τοὐναντίον καταπίπτει μὲ ἄνεμον νότιον, νοτιοανατολικὸν ἢ νοτιοδυτικόν.

Τιμ. Α. Αργυροπουλος.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ ἑκάστου τετραγωνικοῦ μιλίου ἀριθμοῦνται 14,782 κάτοικοι, ἐν Θράκῃ 2,168, ἐν Ἠπείρῳ καὶ Θεσσαλίᾳ 2,153, ἐν Μακεδονίᾳ 1,227, ἐν Ῥωσσίᾳ 732 καὶ ἐν Ἑλλάδι 421!

Ἡ ἑπομένη διατριβὴ ἀπεστάλη ἡμῖν πρὸς δημοσίευσιν ἐκ Λιβόρνου παρά τινος Ῥώσσου, περὶ τὴν νεοελληνικὴν γλῶσσαν καταγινομένου. Σ. τ. Δ.

Ο ΛΟΧΑΓΟΣ ΛΥΚΟΣ

Γνωστὸν εἶναι ὅτι ἐπὶ τῆς αὐτοκρατείρας Αἰκατερίνης πολλαὶ χιλιάδες Ἑλλήνων μετηνάστευσαν ἐκ τῆς Ἠπείρου, ἔκ τινων νήσων καὶ ἄλλων μερῶν τῆς δούλης Ἑλλάδος εἰς Ῥωσσίαν, ἰδίως εἰς τὴν Ταυρικὴν χερσόνησον, ὅπου συνέστησαν διαφόρους ἀποικίας μετὰ πολλῶν ἐκ μέρους τῆς Ῥωσσικῆς Κυβερνήσεως προνομίων.

Ἡ μεγαλεπήβολος αὐτοκράτειρα, ἡ διενεργήσασα τὴν μετανάστευσιν, ἐσχημάτισεν ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἐκείνων τὰ ὀνομασθέντα Ἑλληνικὰ τοῦ Μπαλακλαβᾶ τάγματα,—εἶδος ἡμιτακτικοῦ προνομιούχου στρατοῦ,—τὰ ὁποῖα οὐκ ὀλίγον συνετέλεσαν πρὸς τελείαν ὑποταγὴν τῶν Τατάρων τῆς Κριμαίας.

Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος Α', θεῖος τοῦ νῦν βασιλεύοντος Ἀλεξάνδρου Β', ἐπισκεφθεὶς τὴν Κριμαίαν, μεταξὺ τοῦ ἄλλου ἐκεῖ στρατοῦ, ἐπεθεώρησε καὶ τὰ ἐξ Ἑλλήνων ἐκεῖνα τάγματα τοῦ Μπαλακλαβᾶ, ἑνὸς τῶν ὁποίων ἔτυχε νὰ ἡγῆται γέρων τις ταγματάρχης, Λύκος ἐπονομαζόμενος, ἔχων ἐν τῷ τάγματι ὡς ἀξιωματικοὺς καὶ δεκανεῖς τοὺς ἑπτὰ ἐκ τῶν δεκαὲξ υἱῶν του. Ἐρωτῶν ὁ αὐτοκράτωρ, κατὰ τὸ εἰωθός, τὸ ἐπώνυμον τῶν ἀξιωματικῶν, καὶ ἀκούων εἰς ἀπάντησιν τὸ αὐτὸ παρὰ πάντων, ἐζήτησεν ἐξηγήσεις καὶ ἔμαθε παρὰ τοῦ γέροντος Λύκου, ὅτι ὅλοι οἱ ἀξιωματικοὶ εἰσὶν υἱοί του καὶ ὅτι ἔχει καὶ ἄλλους ἐννέα διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Μεγαλειότητός του. Ὁ αὐτοκράτωρ ηὐχαρίστησε τὸν γέροντα ταγματάρχην διὰ τὰ τόσα παλληκάρια, τὰ ὁποῖα τῷ ἐσύστησε, τὸν συνεχάρη καὶ διέταξε νὰ ἀποσυρθῇ τῆς ὑπηρεσίας ὅπως ἀναπαυθῇ ἔχων σύνταξιν γενναιοτάτην, τὴν δὲ ἀρχηγίαν τοῦ τάγματος νὰ λάβῃ ὁ πρεσβύτερος τῶν υἱῶν του.

Ἀναφέρομεν ἐν παρόδῳ, ὅτι ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν ἐν Πετρουπόλει, εὑρίσκονται πολλὰ ἔγγραφα τῶν ἀνδρείων ἐκείνων πατριαρχικωτάτων καπετανέων (ὡς ἐλέγοντο) ἐπίσημα εἰς ὄνομα τοῦ ὑπουργοῦ, ἐν πολλοῖς τῶν ὁποίων, εἰς τὸ τέλος, μετὰ τὴν ἐπίσημον περίληψιν, ἀναγινώσκεται ἡ προσθήκη: «*Σὲ χαιρετᾷ καὶ ἡ μαγιορέσσα*» ἢ καπετανέσσα. Ἐκ τῶν ταγμάτων ἐκείνων σήμερον οὐδ' ἴχνος ὑπάρχει. Τὰ τελευταῖα, δύο νομίζομεν, διελύθησαν μετὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον, καὶ ἐκ τῶν ἀποτελεσάντων τὸν ἀνδρεῖον ἐκεῖνον στρατὸν Ἑλλήνων ὀλίγοι μόνον ἀποῤῥωσισθέντες σώζονται ἐν Κριμαίᾳ. Εἷς ἐκ τῶν υἱῶν τοῦ προανα-

Digitized by Google

φερθέντος γέροντος Λύκου, μετὰ παρέλευσιν ἐτῶν πολλῶν, ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου, ἦν ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Καυκάσου ἀρχηγὸς τοῦ πρώτου λόχου τοῦ συντάγματος τοῦ πεζικοῦ «Τενγήνσκη» καὶ φρούραρχος φρουριδίου κατὰ τὴν ἀρκτικὴν τοῦ Καυκάσου πλευράν, ὑπὸ τὸ ὄνομα «Μιχάηλοφοκοε.»

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ Ἰμάμης τῶν Κιρκασίων Σιαμὴλ, ἐν τῇ ἀκμῇ τότε τῆς στρατηγικωτάτης ἀντιστάσεώς του διατελῶν, συλλέξας μέγιστον ἀριθμὸν ὁπλιτῶν, ὅσους ποτὲ ἐδυνήθη νὰ παρατάξῃ, περὶ τὰς ἕνδεκα χιλιάδας, τῶν πλείστων ἱππέων, μετ' ἐλαφροῦ ὀρεινοῦ πυροβολικοῦ, κατῆλθε τῶν ὀρέων του καὶ θριαμβευτικῶς διήλασε δι' ὅλης τῆς ἀριστερᾶς λεγομένης πτέρυγος, ἤτοι τῆς ἐπιπέδου Τσετσνιᾶς καὶ τῆς γραμμῆς τῆς Σούνζας, καὶ κατευθύνετο εἰς Καβαρδᾶν, ἐπὶ σκοπῷ νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν μελετωμένην ὑπὸ τῶν μαχιμωτάτων Καβαρδινῶν ἐξέγερσιν.

Τὸ φρουρίδιον Μιχάηλοφοκοε, μὲ τὰ ἐκ πηλοῦ τείχη του καὶ τὴν ἐξ ἑνὸς λόχου φρουράν του, κείμενον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ δι' ἧς εἶχον νὰ διέλθωσι τὰ στίφη τῶν Κιρκασίων, ἠθέλησεν ὁ Σιαμὴλ, ὡσεὶ παίζων, νὰ κυριεύσῃ, βέβαιος ὢν ὅτι εἰς πρώτην πρόσκλησιν ἤθελε παραδοθῇ τοῦτο. Ἀλλ' ἠπατήθη σφόδρα. Ὁ λοχαγὸς καὶ φρούραρχος Λῦκος τῷ ἔδειξεν ἀμέσως ὅτι δὲν εἶχε σκοπὸν νὰ παίξῃ καὶ τῷ ἀντέταξεν ἀπειλητικὴν ἄμυναν.

Ἀπορῶν ὁ θρασὺς Ἰμάμης ἐπὶ τῇ ἀντιστάσει τῶν ὀλιγαρίθμων ἐκείνων *Μοσκόβων* διέταξε νὰ προσβάλωσι, νὰ καταδαφίσωσι τὸ φρούριον καὶ νὰ τιμωρήσωσι *τὴν αὐθάδη φρουράν*. Τότε ἤρχισεν ἄνισος φονικωτάτη μάχη. Ὁ Λῦκος καὶ οἱ στρατιῶταί του εὑρίσκοντο πανταχοῦ, εἰς κάθε ῥῆγμα, καὶ ἀνέτρεπον τοὺς εἰσορμῶντας ἐχθρούς. Ἡ λυσσώδης ἔφοδος καὶ ἡ ἡρωϊκὴ ἄμυνα διήρκεσαν τρεῖς ὅλας ἡμέρας.

Ὁ Λῦκος ἀπώλεσε τοὺς δύο ἀξιωματικοὺς τοῦ λόχου καὶ ὑπὲρ τοὺς ἑκατὸν τῶν στρατιωτῶν του, καὶ αὐτὸς πληγωμένος ἐξηκολούθει μαχόμενος καὶ ἀποκρούων τοὺς μαινομένους Κιρκασίους. Ἐπὶ τέλους, βλέπων ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀνθέξῃ περαιτέρω, ἀπεφάσισε νὰ πωλήσῃ ἀκριβὰ τὴν ἐκπόρθησιν τοῦ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν του φρουριδίου, καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς ἐναπολειφθέντας στρατιώτας τοῖς εἶπεν: «Ἠξεύρετε, ἀδελφοὶ καὶ σύντροφοί μου, τί μᾶς περιμένει ἂν πέσωμεν ζῶντες εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀπίστων τούτων. Ἐντὸς ζοφερῶν λάκκων δι' ἁλύσεων ὑπὸ τοῦ λαιμοῦ πρὸς τὸ ἔδαφος κεκυρτωμένοι καὶ προσηλωμένοι, δίκην θηρίων, θὰ τρεφώμεθα μὲ βρωμερὰ ἐντόσθια προβάτων, τὰ ὁποῖα οἱ ἄγριοι ἡμῶν φύλακες θὰ μᾶς ῥίπτωσι κἄποτε. Εἶναι προτιμότερον λοιπὸν νὰ ἀποθάνωμεν! Προτείνω νὰ τιναχθῶμεν εἰς τὸν ἀέρα· ἐντὸς τοῦ ὑπογείου ἔχομεν πολλὰ βαρέλια πυρίτιδος.» Τῆς προτάσεως ταύτης τοῦ ἀτρομήτου Λύκου ἐνθουσιωδῶς γενομένης δεκτῆς παρὰ πάντων, ἀπεφασίσθη νὰ θέσῃ τὸ πῦρ εἰς τὴν πυρίτιδα ὁ στρατιώτης *Ἀρχὶπ (Archippe) Ὄσηποφ*, ὅταν τῷ δοθῇ ἡ διαταγή. Ἐπὶ τούτῳ ὁ ζηλευτὸς οὗτος ἥρως κατῆλθεν ἀμέσως εἰς τὴν ὑπόγειον πυριταποθήκην κρατῶν τὴν θρυαλλίδα, ὁ δὲ Λῦκος μετὰ τῶν στρατιωτῶν του ἤρξατο ὑποχωρῶν πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο. Φρυάττοντες οἱ Κιρκάσιοι παρηκολούθουν κατὰ βῆμα τοὺς ἀνδρείους, πλήττοντες καὶ πληττόμενοι, ὅτε δὲ ὁ Λῦκος, ἔχων κύκλῳ τοὺς ὑπ' αὐτὸν, ἐστάθη ἐπὶ τῆς πυριταποθήκης, ἠκούσθη, μεταξὺ τῆς κλαγγῆς τῶν ὅπλων καὶ τῶν ἀγρίων ἀλαλαγμῶν, ἡ ἡρωϊκὴ τοῦ Λύκου διαταγή... Ἠκούσθη βροντὴ τρομερὰ... καὶ πλέον οὐδὲν ἠκούσθη... Τὸ μικρὸν φρούριον ἀνετινάχθη εἰς τὸν ἀέρα καὶ ὑπὸ τὰ ἐρείπιά του ἐτάφησαν μετὰ τῶν χριστιανῶν ἡρώων ὑπὲρ τὰς δύο χιλιάδας Κιρκασίων. Ἐκεῖ ὁ ἀνδρεῖος Λῦκος, μόνος ἐνώπιον τοῦ καθήκοντος, προσφέρων ἑαυτὸν ὁλοκαύτωμα μετὰ τῶν γενναίων συντρόφων του, ἐματαίωσε τοῦ Σιαμὴλ τὸν σοβαρότατον διὰ τὰς συνεπείας του σκοπόν. Διὰ τῆς ἡρωϊκῆς ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἀμύνης τοῦ μικροῦ ἐκείνου ὀχυρώματος, ἐχορηγήθη καιρὸς νὰ συγκεντρωθῇ ὁ ἀναγκαῖος στρατὸς καὶ νὰ ῥιφθῇ μεταξὺ τῶν Καβαρδινῶν καὶ τοῦ Σιαμὴλ. Οἱ Καβαρδῖνοι, οἵτινες διετέλουν συνεννοημένοι μετὰ τοῦ Σιαμὴλ καὶ ἀνέμενον τὴν ἐμφάνισίν του ὅπως ἀποτινάξωσι τὸ προσωπεῖον, βλέποντες ἀντ' αὐτοῦ πολυάριθμον Ῥώσσων στρατιὰν ἔμειναν ἥσυχοι — ὁ δὲ Σιαμὴλ ἀδημονῶν καὶ μαινόμενος διὰ τὴν ἀποτυχίαν του καὶ ἔχων κατὰ πτέρνας τοὺς Ῥώσσους ἀπῆλθε δρομαῖος νὰ κρυβῇ ἐντὸς τῶν ὀρέων του.

Τὸ ἔνδοξον ὄνομα τοῦ Λύκου καὶ τῶν συντρόφων του ἀπεθανάτισεν ἡ ἱστορία καὶ ἡ τέχνη. Ἡ δραματικὴ καὶ ἡ ζωγραφικὴ ζωηρότατα καὶ συγκινητικώτατα παριστάνουσι τὸν Ἀρχὶπ Ὄσηποφ θέτοντα τὴν θρυαλλίδα ἐπὶ τῆς πυρίτιδος, καὶ τὸν Λῦκον μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἱστάμενον ἐπὶ τῆς πυριταποθήκης καὶ ἀμυνόμενον κατὰ τῶν ἐφορμούντων ἐχθρικῶν στιφῶν.

Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Νικόλαος δι' ἰδιαιτέρου διατάγματος ἐθέσπισεν:

«Ἡ θέσις τοῦ στρατιώτου Ἀρχὶπ Ὄσηποφ, ἡ πρώτη δεξιὰ ἐν τῷ πρώτῳ λόχῳ τοῦ συντάγματος Τενγήνσκη ἐν τῷ Καυκασίῳ στρατῷ, νὰ μένῃ πάντοτε κενή.

»Ἀνὰ πᾶσαν ἑσπερινὴν ὀνοματοκλησίαν τοῦ λόχου ὁ δεκανεὺς νὰ καλῇ πάντοτε τὸν πρῶτον στρατιώτην Ἀρχὶπ Ὄσηποφ, ὁ δὲ δεύτερος, ὁ ἀμέσως μετὰ τὴν κενὴν πρώτην θέσιν στρατιώτης νὰ ἀπαντᾷ: *Ἀπέθανεν εἰς δόξαν τῶν ῥωσσικῶν ὅπλων ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀνδρείου λοχαγοῦ Λύκου.*» Τὸ ὡραιότατον τοῦτο

Digitized by Google

Αὐτοκρατορικὸν Διάταγμα ἐκτελεῖται πάντοτε αὐστηρότατα, καὶ θὰ ἐκτελῆται ἐνόσῳ ὑπάρχει Ῥωσσία. Π. Γ.

Κατ' αὐτὰς δημοσιεύεται ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἄσματα εἰς εὐρωπαϊκὴν μελῳδίαν, στιχουργηθέντα καὶ ἐκδιδόμενα ὑπὸ Π. Ταντταλίδου», πλουσία συλλογὴ ἐξ 80 ᾀσμάτων.

Ἡ συλλογὴ τῶν ᾀσμάτων τούτων, ὧν αἱ μελῳδίαι ἐλήφθησαν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐκ διαφόρων εὐρωπαϊκῶν συλλογῶν, ἀφιεροῦται τῇ Βασιλίσσῃ ἡμῶν Ὄλγᾳ (παμμήτορι σὺν Θεῷ τῆς Ὀρθοδόξου Ἑλληνικῆς Βασιλείας), ἐκδίδοται δὲ ἀναλώμασι τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὁμογενοῦς κ. Ἀντωνίου Νικολοπούλου.

Εὐτυχήσαντες νὰ λάβωμεν ἀπὸ τοῦδε ἀντίτυπον τῆς συλλογῆς ταύτης παρὰ λογίας καὶ φιλομούσου κυρίας, φίλης δὲ τοῦ ἀτυχοῦς ποιητοῦ καὶ μετὰ στοργῆς ἐπιμεληθείσης τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἔργου, σπεύδομεν νὰ δημοσιεύσωμεν ἐξ αὐτῆς τὰ ἑπόμενα τρία ἀφελῆ ᾄσματα.

Διὰ τῆς δημοσιεύσεως τῆς συλλογῆς ταύτης, ἔργου κυρίως παιδαγωγικοῦ, ἀναπληροῦται σπουδαιοτάτη παρ' ἡμῖν ἔλλειψις, καθότι γνωστὴ εἶνε ἡ ἐν Ἑλλάδι σπάνις τοιούτων ἔργων καὶ ἀναντίρρητος ἡ μεγάλη ἐπίδρασις τῆς μουσικῆς εἰς τὴν διάπλασιν τοῦ ἤθους καὶ τὸν ἀληθῆ ἐκπολιτισμὸν τῶν ἐθνῶν. Ἔχει δέ, πλὴν τούτου, ἡ συλλογὴ αὕτη καὶ ἑτέραν ἀρετήν, ὡς τυπωθεῖσα ἐν Ἀθήναις, ἐν τῷ τυπογραφείῳ τοῦ κ. Χ. Νικολαΐδου Φιλαδελφέως, διὰ κινητῶν μουσικῶν χαρακτήρων, πρῶτον δὲ νῦν τυποῦται τοιουτοτρόπως ἐν Ἑλλάδι βιβλίον ὁλόκληρον. Σ. τ. Δ.

Τὸ ναυτόπουλο.

Μὲ καράβι στὰ ταξείδια
τὸ ναυτόπουλο γυρνᾷ
καὶ στῆς θάλασσας τὰ φείδια
τὰ μικράτα του περνᾷ.

Ὁ βοριὰς δὲν τὸ τρομάζει
οὔτ' ἡ ἄπιστη νοτιά,
οὔτε χιόν' οὔτε χαλάζι,
οὔτε κύματα πλατιά.

Στὴ δουλιὰ πορνὸ καὶ βράδυ
μὲ τὸν στρόπο στὸ πλευρὸ
ξεροτρώγει παξιμάδι,
πίν' ἀκάθαρτο νερό.

Πεταχτὸ σὰν τὸ ξεφτέρι
ἀναβαίνει στὰ πανιά,
καὶ μὲ ρόζους εἰς τὸ χέρι
λύνει δένει τὰ σχοινιά.

Στοῦ κινδύνου τὴν τρομάρα
τὸ φυλάγει μοναχὴ
τῆς μανούλας του ἡ λαχτάρα,
τῆς μανούλας του ἡ εὐχή.

Ποῦ ἐλπίζει παλληκάρι
νὰ τὸν δῇ καμμιὰ φορά,
νὰ τὸν ποῦν μικρὸν Κανάρη
μέσ' στ' ἀθάνατα Ψαρρᾶ.

Ὁ ἐπαίτης.

Γιὰ τὸν Θεό, 'λίγο ψωμάκι,
ἀδέλφια μου, γιατὶ πεινῶ,
πτωχὸ φωνάζει γεροντάκι
μὲ δάκρυα στὸν οὐρανό.

Πολλοὶ περνοῦν ἐμπρὸς χορτάτοι
καλοενδυμένοι κ' εὐγενεῖς,
ἄχ! ὅλοι τοῦ γυρνοῦν τὴν πλάτη
δὲν τὸν πονεῖ κανείς, κανείς.

Ἕνα «Θεὸς νὰ σ' ἐλεήσῃ!»
τὸν ρίχνουν κάπου σοβαρά,
χωρὶς κανεὶς ν' ἀπλοχερίσῃ
οὔτε ψωμὶ οὔτε παρᾶ.

Πλὴν ἄλλος νὰ πτωχὸς μὲ ράκη
μοιράζεται μ' αὐτὸν ἐκεῖ
ἕνα ξηρὸ φελὶ ψωμάκι,
ποὖχε κρυμμένο στὸ σακκί.

Παιδιά! ὁ νόμος τοῦ ἐλέους
εἶν' ἅγιος καὶ σεβαστός·
τὸν ἄσπλαγχνο μὲ τοὺς ἀθέους
θὰ κατακρίνῃ ὁ Χριστός.

Ὁ παλαιὸς καιρός.

Τώρα γύρω στὴ φωτιὰ
ποῦ καθήμεθα, παιδιά μου,
νὰ ἡ ὥρα μιὰ ματιὰ
νὰ γυρίσω στὰ παληά μου,
ἄλλη μιὰ ν' ἀνθυμηθῶ
τοῦ παληοῦ καιροῦ τὴν χάρι
καὶ νὰ τὴν διηγηθῶ,
— Συναξάρι, γιαγιακούλα μ', συναξάρι.

Δὲν εἶν', ὄχ', ὑπερβολή,
εἴχαμ' εὐμορφιαῖς καὶ κάλλη
καὶ μᾶς πήγαινε πολὺ
ἡ μπιμπίλα καὶ τὸ σάλι.
Ἦσαν ὅλοι μὲ μυαλό,
μὲ τιμὴ τὸ παλληκάρι,
τὸ κορίτσι ντροπαλό,
— Συναξάρι, γιαγιακούλα μ', συναξάρι.

Ταῖς βραδυαῖς πολιτικὰ
δὲν γνωρίζαμ' ἐμεῖς πρῶτα,
οὔτε πιάνα φορτικά,
οὔτε τσάϊ μὲ μπισκότα·
δυὸ λογάκια ξυπνητά,
λίγο πνεῦμ' ἀπ' τὸ Φανάρι
καὶ δυὸ κάστανα ψητά·
— Συναξάρι, γιαγιακούλα μ', συναξάρι.

Εἴχαμεν οἱ πρωτινοὶ
καὶ δασκάλους ξακουσμένους,
ἦσαν λίγοι, πλὴν τρανοί,
κ' ἦσαν ἄνθρωποι τοῦ Γένους,
γράμματα χριστιανικά,
γράψιμο μαργαριτάρι,
καὶ γερὰ ἑλληνικά,
— Συναξάρι, γιαγιακούλα μ', συναξάρι.

Καὶ μεγάλοι καὶ μικροὶ
εἶχον τότε μιὰ φροντίδα,
ν' ἀναστήσουν τὴν νεκρή,
τὴν μεγάλην μας Πατρίδα.

Digitized by Google

Μὲ λαχτάρα μοναχή,
ποιὸ παιδὶ νὰ πρωτοπάρῃ
τῆς μητρός του τὴν εὐχή.
— Συναξάρι, γιαγιακούλα μ', συναξάρι.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Ὁ πλοῦτος δὲν εἶναι ὁ τελικὸς σκοπὸς τῆς ἀνθρωπότητος, ἀλλ' εἶναι τὸ σκοπιμώτερον ὄργανον τῆς τελειώσεως τῶν ἀνθρωπίνων δυνάμεων. Βεβαίως πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον χειραγωγεῖ κυρίως ἡμᾶς ἡ φιλοσοφία καὶ ὁ χριστιανισμός, ἀλλ' ἡ βιομηχανία καὶ ὁ βιομηχανικὸς βίος συμπληροῖ τὸ θεάρεστον αὐτῶν ἔργον, ἐξαιρῶν ἀπὸ τῶν κόλπων τῆς κοινωνίας τὰς ἐλεεινὰς ἕξεις τῆς νωθρότητος καὶ τῆς ἀργίας καὶ τὸ πνεῦμα τῆς διαρπαγῆς, τῶν ἀδίκων ὑπεροχῶν καὶ τῶν ἀντικοινωνικῶν προνομίων, δι' ὧν ἰδίως χαρακτηρίζονται τὰ βάρβαρα καὶ ἡμιπολίτιστα ἔθνη. (Ι. Α. Σοῦτσος.)

*** Αἱ μικραὶ πρὸς ἀλλήλους περιποιήσεις, αἵτινες χρησιμεύουσιν ἐν τῷ βίῳ ὡς τὰ χάλκινα νομίσματα ἐν ταῖς ἀγοραῖς, φαίνονται ἄσημοι θεωρούμεναι ἑκάστη κατ' ἰδίαν, ἀλλὰ λαμβάνουσι βαρύτητα διὰ τῆς ἐπαναλήψεως καὶ διὰ τοῦ τρόπου καθ' ὃν γίνεται χρῆσις αὐτῶν.

*** Ἀσφαλέστατον τρόπον τοῦ ἀρέσκειν νόμιζε τὴν διηνεκῆ λήθην σεαυτοῦ, τοσοῦτον μάλιστα τελείαν ὥστε μόνον περὶ τῶν ἄλλων νὰ σκέπτεσαι. (Μογκρίφ.)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ἐξαχθεὶς σταφιδόκαρπος ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὰ ἔτη 1861–1875.

Ἐξ ἐπισήμων πληροφοριῶν δημοσιεύομεν τὸν ἑπόμενον πίνακα περὶ τοῦ ἐξαχθέντος σταφιδοκάρπου ἐκ τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὰ ἔτη 1861-1875·

1861	λίτραι	70,095,013
1862	»	67,450,913
1863	»	92,278,857
1864	»	79,467,760
1865	»	111,339,851
1866	»	126,194,511
1867	»	135,517,005
1868	»	123,315,081
1869	»	110,811,365
1870	»	114,339,412
1871	»	172,821,395
1872	»	151,064,512
1873	»	154,173,513
1874	»	164,221,156
1875	»	157,416,480
Ἐν ὅλῳ	λίτραι	1,830,506,824

Αἱ ἐπαρχίαι, αἱ παραγαγοῦσαι κατὰ τὸ 1875 τὸ ἀνωτέρω ποσὸν τῶν 157,416,480 λιτρῶν, εἰσὶ κατ' αὔξουσαν ἀναλογίαν αἱ ἑπόμεναι: Ἠλείας, Τριφυλλίας, Κεφαλληνίας, Πατρῶν, Αἰγιαλείας, Μεσσηνίας, Ζακύνθου, Κορινθίας, Πυλίας, Ὀλυμπίας, Μεσολογγίου, Ναυπλίας καὶ Ἄργους, Λευκάδος, Ναυπακτίας, Ἰθάκης, Γυθείου καὶ Δωρίδος. Ἀπὸ τοῦ ἔτους δὲ 1865 περιλαμβάνεται καὶ ἡ ἐξαγωγὴ τῆς Ἑπτανήσου.

Ἡ σταφὶς διὰ τὴν Ἑλλάδα εἶνε ὅ,τι διὰ τὴν Αὐστραλίαν τὰ ψήγματα τοῦ χρυσοῦ, διὰ τὴν Βρασιλίαν ὁ καφὲς καὶ διὰ τὴν Ῥωσσίαν οἱ δημητριακοὶ καρποί. Ὅτι δὲ τοῦτο ἀληθὲς ἀποδεικνύει ὁ ἑπόμενος ὑπολογισμός: Τῆς ἐν Ἑλλάδι ἀξίας τῆς σταφίδος κατὰ χιλιάδα λιτρῶν ὑπολογιζομένης κατὰ μέσον ὅρον εἰς τάλληρα 28, ἤτοι δρ. 168, προκύπτει ὡς ὁλικὸν χρῆμα εἰσαχθὲν εἰς τὸν τόπον ἐντὸς τῆς δεκαπενταετίας τάλληρα 51,254,192 ἢ δρ. 307,525,152, ἤτοι ἐτησίως δρ. 20,501,676.80.

Εὐφυὴς πρόποσις.

Ἔν τινι συμποσίῳ, τὸ ὁποῖον ἔδωκεν ἄλλοτε ἡ ὁλομέλεια τῆς ἀγρονομικῆς ἑταιρίας τῆς Γαλλίας, ὁ κ. Δρουὲν-δὲ-Λουῒ ἀπαντῶν εἴς τινα πρόποσιν εἶπε ταῦτα:

«Κύριοι! Πρὸ τριάκοντα καὶ ἐπέκεινα χρόνων ἔκαμα τόσον μεγάλην χρῆσιν δημηγοριῶν καὶ προπόσεων, ὥστε σᾶς παρακαλῶ νὰ μὲ συγχωρήσητε νὰ μεταβῶ σήμερον μέχρι Κίνας διὰ νὰ κάμω νέαν προμήθειαν.

Ἀνέγνων εἴς τι βιβλίον φιλοσόφου τινὸς τοῦ Οὐρανίου Κράτους τοὺς φρονίμους τούτους λόγους: «Ὅταν ἡ σπάθη σκωριάσῃ, τὸ δὲ ὕνιον τοῦ ἀρότρου στίλβῃ, ὅταν αἱ φυλακαὶ ἦνε κεναί, αἱ δὲ ἀποθῆκαι τῶν προϊόντων πλήρεις, ὅταν αἱ κλίμακες τῶν ναῶν ἦνε καθαραὶ καὶ τετριμμέναι ἐκ τῆς χρήσεως αἱ δὲ τῶν δικαστηρίων καλυφθῶσιν ὑπὸ χλόης, ὅταν τέλος οἱ ἰατροὶ τῶν πόλεων βαδίζωσι πεζοί, οἱ δὲ ἀρτοποιοὶ ἔφιπποι, τότε εἶνε σημεῖον, ὅτι τὸ κράτος κυβερνᾶται καλῶς.»

Ἀπόκειται ἤδη, κύριοι, εἰς τοὺς ἀγρονομικοὺς λαοὺς ἰδίως νὰ πραγματοποιήσωσι τὰς ὑποδεικνυομένας ταύτας συνθήκας ὑπὸ τοῦ σοφοῦ μαθητοῦ τοῦ Κομφουκίου.

Διὸ λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ προτείνω ὅπως προπίωμεν ὑπὲρ τῆς προόδου τῆς γεωπονίας, ἥτις εἶνε ἡ βάσις καὶ ἡ ἐγγύησις πάσης ἐθνικῆς εὐδαιμονίας.»

Εἷς Ἀναγνώστης.

Ἐκφραστικὴ τῆς ζωηρᾶς ἀνεξαρτησίας, τῆς διακρινούσης τοὺς ἀπογόνους τῶν Νορμανῶν, εἶνε ἡ ἑπομένη ἐπὶ παλαιᾶς σκαπάνης εὑρεθεῖσα ἐπιγραφή· «Εὑρήσω ὁδὸν ἢ ποιήσω αὐτήν.»

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.

Digitized by Google

'Αριθ. 49 — Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Δεύτερος | Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδ. φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχ. ἀπὸ 1 Ἰαν. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι — Τιμὴ προηγ. φύλλων λ. 30 — Γραφ. τῆς Διευθύνσεως: Ὁδ. Σταδίου, 6. | 5 Δεκεμβρίου 1876

Τῇ 31 Δεκεμβρίου λήγει τὸ πρῶτον ἔτος τῆς Ἑστίας. Ὅσοι τῶν κυρίων συνδρομητῶν ἐπιθυμοῦσι νὰ ἐξακολουθήσωσι λαμβάνοντες τὴν Ἑστίαν καὶ κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος, παρακαλοῦνται ν' ἀποστείλωσιν ἐγκαίρως πρὸς τὴν διεύθυνσιν αὐτῆς τὸ τίμημα τῆς συνδρομῆς, ὅπως μὴ ἐπέλθῃ διακοπὴ τῆς ἀποστολῆς τοῦ φύλλου.

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΑΥΡΙΚΙΟΝ ΒΛΩΚ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 753.

Τὸ ἐμπόριον.

Ἑσπέραν τινὰ κυριακῆς πολλοὶ γείτονες συνῆλθον, κατὰ τὴν συνήθειαν, ὑπὸ τὴν φιλλύραν· τὴν φορὰν ταύτην συνεζήτουν τὴν σπουδαιότητα τῶν διαφόρων ἐπαγγελμάτων καὶ φυσικὰ ἕκαστος εὕρισκε τὸ ἰδικόν του τὸ χρησιμώτερον πάντων.

Ὁ διδάσκαλος ἤκουε μειδιῶν, ἀλλ' ὅταν ὁ διάλογος ἤρχισε νὰ λαμβάνῃ ζωηρότητα, τότε ἔλαβε τὸν λόγον.

— Θὰ σᾶς διηγηθῶ μῦθόν τινα, εἶπεν, ὁ ὁποῖος θὰ σᾶς κάμῃ νὰ συμφωνήσετε ὅλοι σας.

Μίαν ἡμέραν τὰ μέλη—αἱ χεῖρες καὶ οἱ πόδες—ἐπανέστησαν κατὰ τοῦ στομάχου. Ὁ ὀκνηρὸς δὲν κάμνει τίποτε, εἶπον, καὶ μόνον ἡμεῖς ἐργαζόμεθα. Τῷ δίδομεν νὰ τρώγῃ καὶ διασκεδάζει μόνον νὰ χωνεύῃ καὶ οὐδὲν πλέον. Αἱ χεῖρες λοιπὸν καὶ οἱ πόδες ἐσυμφώνησαν νὰ ἡσυχάσωσι καὶ νὰ μὴ θέσωσι πλέον εἰς τὸ στόμα τροφήν, ἀφίνοντες τὰ ἔντερα καὶ τὸν στόμαχον νὰ κάμουν ὅ,τι θέλουν. Τὰ μέλη ὅμως δὲν ἐβράδυναν νὰ αἰσθανθῶσιν ἑαυτὰ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀδύνατα, καὶ μετὰ ὀλιγίστας ἡμέρας ἠναγκάσθησαν νὰ ὁμολογήσωσι τὴν ἧτταν των ἅμα δὲ καὶ τὴν εὐχαρίστησίν των, ὅταν εἶδον τὸν στόμαχον ἐπαναλαμβάνοντα τὴν μὴ φαινομένην πλὴν ἀναπόφευκτον εἰς ὅλα ἐργασίαν του.

Βλέπετε λοιπὸν ὅτι ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὅλα τὰ ἐπαγγέλματα εἶναι χρήσιμα, καὶ δὲν πρέπει νὰ θέλῃ τις νὰ ὑψώσῃ τὸ ἓν περισσότερον τοῦ ἄλλου. Μήπως συζητεῖ τίς ποτε ἐὰν ἦτον προτιμότερον νὰ χάσῃ τὸν πόδα του μᾶλλον ἢ τὴν χεῖρά του, ἢ ὅτι εἶναι καλλίτερον νὰ ἦναι κωφὸς ἢ τυφλός; Τὸ νὰ ἀγαπᾷ καὶ τιμᾷ τις τὸ ἐπάγγελμά του εἶναι καλὸν καὶ ὠφέλιμον.

Γέρω-Πέτρος.—Ἡ δουλειὰ δὲν εἶναι 'ντροπή, λέγει ἡ παροιμία.

Ἀλέξανδρος.—Ἔστω· ἀλλ' εἰς τί χρησιμεύει τὸ ἐμπόριον; Ὁ ἔμπορος εἶναι μεσίτης ἀνωφελὴς μεταξὺ τοῦ παραγωγέως καὶ τοῦ καταναλωτοῦ· ἀκριβαίνει τὰ προϊόντα, ζητῶν ἀμοιβὴν διὰ τὸν ἄχρηστον κόπον του.

Διδάσκαλος.— Νομίζετε ὅτι τὸ ἐμπόριον εἶναι ἐπάγγελμα ἀνωφελές. Ἀξίζει τὸν κόπον νὰ τὸ ἐξετάσωμεν. . . . Πόθεν ἔρχεται ὁ καφές, Πέτρε;

Πέτρος.—Ἐκ τῆς ἐν Ἀραβίᾳ Μέκας· τῆς Βραζιλίας, κειμένης ἐν τῇ νοτίῳ Ἀμερικῇ· τῆς νήσου τῶν Βουρβόνων, κειμένης πρὸς ἀνατολὰς τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς ἐν Ἀσίᾳ Ἰάβας.

Διδάσκαλος.—Πολὺ καλά. Ἀφ' οὗ λοιπόν, Ἀλέξανδρε, δὲν θέλεις μεσάζοντας, ὅταν χρειασθῇς καφέ, ἀντὶ νὰ ἀπευθυνθῇς εἰς τὸν παντοπώλην γείτονά σου, θὰ ὑπάγῃς εἰς Βραζιλίαν, ἐκτὸς ἐὰν προτιμᾷς τὴν Μέκαν.

Ἀλέξανδρος.—Βλέπω πολὺ καλὰ ὅτι ἀστεΐζεσθε.

Διδάσκαλος.—Ἐγὼ δὲν ἀστεΐζομαι, ἀλλὰ σὺ ὁ ὁποῖος θέλεις νὰ διαγράψῃς τοὺς μεσάζοντας. Ἐὰν δὲν θέλῃς μεσάζοντας, πρέπει τὰ πάντα νὰ κάμνῃς ὁ ἴδιος. Ἄκουσον· φορεῖς βαμβακερὸν ὑποκάμισον. Ὁ βάμβαξ ἔρχεται ἀπὸ τὴν Ἀμερικήν, τὰς Ἰνδίας, τὴν Αἴγυπτον. Ποῦ θὰ τὸν ἀγοράσῃς; Νομίζεις ὅτι ὁ γεωργὸς ὁ φυτεύων βάμβακα θὰ λάβῃ τὸν κόπον νὰ σοὶ πωλήσῃ δύο ὀκάδας· προτιμᾷ νὰ πωλήσῃ ὅλον τὸν ἐξ 100,000 μέχρι 500,000 βάμβακα τῆς ἐσοδείας του εἰς ἕνα ἔμπορον. Ἔπειτα τίς θὰ ἀναλάβῃ τὴν μεταφοράν του; Καὶ πῶς θὰ κλώσητε καὶ ὑφάνητε τὸν βάμβακα;

Ἀλέξανδρος.—Ὑπάρχουσιν ἐργοστάσια διὰ τοῦτο.

Διδάσκαλος.—Βεβαίως. Ἀλλ' οἱ διευθυνταὶ τῶν ἐργοστασίων τούτων, ἔνθα ὑπάρχουσι πολλάκις 1000 ἐργάται καὶ περισσότεροι, ἔνθα κινοῦνται πολυδάπανοι μηχαναί, ἔνθα προπαρασκευάζουσι τὰς πρώτας ὕλας κατὰ χιλιάδας καντάρια, ἔνθα δαπανῶνται 5-10,000 δρ. καθ' ἑκάστην εἰς ἡμερομίσθια καὶ πρώτας ὕλας, δὲν ἔχουσι τὸν καιρὸν νὰ πωλήσωσι πήχεις τινὰς ὑφάσματος. Πρέπει νὰ πωλῶσι χονδρικῶς, καὶ εἰς μεγάλας ποσότητας, ἀρκούμενοι εἰς μικρὸν κέρδος; δι' ἕκαστον πῆχυν· ἕν, δύο ἢ τρία λεπτὰ π. χ.

Digitized by Google

Αλέξανδρος.—Μόνον λεπτά τινα;

Διδάσκαλος.—Ἐν γένει, δύνανται νὰ ἀρκεσθῶσιν εἰς ἐλάχιστον κέρδος διότι αἱ μηχαναί των δύνανται νὰ κατασκευάζωσι συγχρόνως μεγάλας ποσότητας, χιλιάδας πηχῶν καθ' ἑκάστην, καὶ νὰ πωλῶσι ταύτας διὰ μιᾶς. Ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ ὥρα στοιχίζει 1 δραχμήν. Ἐὰν πωλῶσι τέσσαρας πήχεις τὴν ὥραν πρέπει νὰ κερδίζωσιν 25 λεπτὰ τὸν πῆχυν· ἐνῷ ἐὰν πωλῶσιν ἑκατὸν μέτρα τὴν ὥραν καὶ ἓν λεπτὸν κέρδος κατὰ πῆχυν ἀρκεῖ.

Αλέξανδρος.—Ἀλλ' ὁ ἐργοστασιάρχης δύναται νὰ σχηματίσῃ ἀποθήκας καὶ ἐργαστήρια.

Γέρω-Πέτρος.—Ὅσον δι' αὐτό, ὄχι! Θὰ τῷ χρειασθῶσι χιλιάδες καταστημάτων διότι τὰ ἐμπορεύματα ἑνὸς ἐργοστασίου στέλλονται εἰς πολλὰ μέρη. Ἀκολούθως, εἰς ἕνα χωρίον π.χ. ἀγοράζουσι δέκα πήχεις μεταξωτοῦ ὑφάσματος ἐντὸς ἑνὸς ἔτους· διὰ τοιοῦτον ποσὸν συμφέρει νὰ ἀνοίξῃ ἐργαστήριον;

Ἕνας γείτων.—Ἐὰν δι' ἕκαστον εἶδος κατεσκευάζοντο ἀποθῆκαι εἰς ἕκαστον χωρίον θὰ ὑπῆρχον πεντηκονταπλάσιοι ἴσως καὶ ἑκατονταπλάσιοι ἔμποροι ἀπὸ ὅσους ὑπάρχουν σήμερον· ἐὰν δὲ αἱ ἀποθῆκαι ὑπῆρχον μόνον εἰς τὰς πόλεις ἔπρεπε νὰ μεταβαίνωμεν καθ' ἑκάστην διὰ νὰ ἀγοράζωμεν τὰ ἀναγκαιοῦντα ἡμῖν.

Γέρω-Πέτρος.—Προτιμῶ νὰ δώσω δέκα ἢ εἴκοσι λεπτὰ περισσότερον τὸν πῆχυν παρὰ νὰ ὑπάγω εἰς τὴν πόλιν καὶ νὰ χάσω τὴν ἡμέραν μου.

Διδάσκαλος.—Ἐννοεῖται. Ἐκτὸς τούτου σὺ μὲν θὰ ἀγοράσῃς δέκα μέτρα ἐνῷ ὁ ἔμπορος θὰ ἀγοράσῃ 300 μέτρα, ὥστε τὰ ἔξοδα τῆς μεταφορᾶς θὰ ἦναι τριακοντάκις μικρότερα.

Ἐξ ἄλλου, μήπως αἱ ἀποθῆκαι δὲν ἀπαιτοῦν δαπάνας; Ἑκάστη ἀποθήκη θὰ ἀπῄτει ἐνοίκιον, μισθὸν ἑνὸς ἢ καὶ περισσοτέρων ὑπαλλήλων, φωτισμόν, θέρμανσιν, ἔξοδα ἅτινα βεβαίως ἐπιβαρύνουν τὰ ἐμπορεύματα καὶ τὰ ὁποῖα βεβαίως πληρώνει ὁ ἀγοραστής.

Γέρω-Πέτρος.—Ἔπειτα, διὰ νὰ ἐκλέξῃ τις πρέπει νὰ ὑπάγῃ εἰς πολλὰ ἐργαστήρια, διότι ἕκαστον ἔχει τὰ εἴδη του, οὐδὲν ὅμως ὅλα.

Διδάσκαλος.—Εἴμεθα λοιπὸν σύμφωνοι ἀναγνωρίζοντες τὰς ὑπηρεσίας ἃς τὸ ἐμπόριον παρέχει. Φέρει τὰ ἐμπορεύματα πανταχόθεν καὶ κατορθώνει νὰ πωλῇ καὶ εἰς μικροτάτας ποσότητας πρὸς ὠφέλειαν πάντων.

Φίλιππος.—Ποία ὠφέλεια προέρχεται ἐκ τῆς λιανικῆς πωλήσεως;

Διδάσκαλος.—Ὀλίγα πρόσωπά εἰσι τόσον πλούσια διὰ νὰ ἀγοράζωσι χονδρικῶς· συχνάκις μάλιστα ἐν τῇ κατοικίᾳ των δὲν ἔχουν ἀρκετὴν θέσιν διὰ νὰ διατηρήσωσι τὰ τρόφιμα· ἔπειτα ὑπάρχουσιν ἐμπορεύματα τὰ ὁποῖα φθείρονται μὴ καταναλισκόμενα ταχέως· πρέπει νὰ διαιρεθῶσι καὶ χρησιμοποιηθῶσι τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἢ ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν· τέλος, ὑπάρχουσι καὶ ἀντικείμενά τινα τὰ ὁποῖα οἱ παραγωγεῖς μόνον χονδρικῶς πωλοῦσι καὶ τὰ ὁποῖα οἱ καταναλωταὶ μόνον μερικῶς ἀγοράζουσι· διὸ καὶ ὁ μεσάζων εἶναι ἀναπόφευκτος.

Γέρω-Πέτρος.—Π. χ. ὁ γεωργὸς τοὺς βόας του πωλεῖ ζωντανοὺς εἰς τὸν κρεοπώλην, ὁ κρεοπώλης τοὺς σφάζει καὶ πωλεῖ εἰς μικρὰ τεμάχια. Θὰ ἐστενοχωρούμην πολὺ ἐὰν ὑποχρεούμην νὰ ἀγοράζω ἢ φάγω ὁλόκληρον βοῦν.

Διδάσκαλος.—Πάντοτε ἐνόμισα, ὅτι ἐὰν οἱ μεσάζοντες δὲν ἦσαν χρήσιμοι, οὐδεὶς θὰ ἀπευθύνετο πρὸς αὐτούς. Οὐδένα ὁ νόμος ὑποχρεώνει πρὸς τοῦτο. Νομίζω ὅτι πηγαίνει τις εἰς τὸν ἔμπορον διότι εὑρίσκει τὸ συμφέρον του.

Α. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ.

Ἕπεται συνέχεια.

Η ΑΛΗΘΕΙΑ ΕΠΙ ΜΙΑΝ ΜΟΝΗΝ ΗΜΕΡΑΝ

Μετάφρασις ὑπὸ τῆς Κας Ε. Α.

Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε σελ. 754.

Καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Γεώργιος ἔμπλεος χαρᾶς κατέβαινεν ἐκ τοῦ λεωφορείου, φωνὴ γνωστὴ ἔφθασεν εἰς τὰς ἀκοάς του.

—Ἃ! ἰδοὺ αὐτός! ἰδοὺ τὸ καϋμένο τὸ παιδί, εὑρέθη τέλος πάντων! Θεέ μου! τί παράδοξον ὕφος ἔχει.... Νομίζει τις ὅτι ἑτοιμάζεται νὰ χορεύσῃ ὁ ἀτυχὴς ὁ νέος! ἀρκεῖ μόνον νὰ τὸν ἴδῃ τις, ὅπως πεισθῇ, ὅτι δυστυχῶς ἀπώλεσε τὰς φρένας. Γεώργιε, πτωχέ μου Γεώργιε, δὲν ἀναγνωρίζεις τὴν θείαν σου; ἐπεφώνησεν ἡ Κυρία Μορρὶς ἀτενίζουσα τὸν ἀνεψιόν της μετ' ἀνησυχίας.

Ἡ ἔκπληξίς του ἐπὶ τῇ παραδόξῳ ταύτῃ ἐρωτήσει, συνδυαζομένη μετὰ τῆς εὐτυχίας, ἣν ἐξέφραζε τὸ πρόσωπόν του, ἔδιδον αὐτῷ ἀληθῶς παράδοξον ὕφος.

Λαβὼν τότε τὴν χεῖρα τῆς Κυρίας Μορρὶς καὶ θλίψας αὐτὴν ἐπὶ τῆς καρδίας του, εἶπε·

— Νὰ μὴν σὲ ἀναγνωρίσω! καὶ διατί, ἀγαπητή μου θεία; Βεβαίως σὲ ἀναγνωρίζω. Ἃ! θεία μου, ἐὰν ἤξευρες πόσον εἶμαι εὐτυχής!

— Εἶσαι εὐτυχής, δυστυχὲς καὶ ἀθῶον πλᾶσμα! ἐψιθύρισεν ἡ θεία μετὰ θλιβερᾶς φωνῆς καὶ μένουσα προφυλακτικῶς ἐν ἀποστάσει τινὶ ἀπ' αὐτοῦ· εἶτα δὲ στραφεῖσα πρός τινα κλητῆρα ἀναμένοντα παρ' αὐτῇ, τῷ εἶπε·

— Παραλαλεῖ ὁλονὲν πλειότερον, καὶ νομίζω φρόνιμον νὰ τὸν θέσωμεν ὑπὸ περιορισμόν, ἵνα μὴ κακοποιήσῃ ἑαυτὸν ἢ ἄλλον τινά· ἀλλὰ σᾶς παρακαλῶ, Κύριε, νὰ τὸν μεταχειρισθῆτε ἠπίως, διότι τέλος πάντων δὲν εἶναι κακοῦργος. Εὐτυχῶς ποτὲ δὲν εἴχομεν τοιούτους εἰς τὴν οἰκογένειάν μας. Τὸν δυστυχῆ! προσέξατε καλά, μὴ τὸν κακοποιήσητε.

Ὁ Γεώργιος, εἴτε λησμονήσας τοὺς λόγους τοῦ Δαίβυ περὶ τοῦ φρενοκομείου, εἴτε μὴ πιστεύων

Digitized by Google

ἀκόμη ὅτι ἐλέγοντο ταῦτα ὑπὸ τῆς θείας του μετὰ σπουδαιότητος, ἔρριψε περὶ ἑαυτὸν βλέμμα ἐκπλήξεως, ἐνισχύων οὕτω τὴν ἰδέαν, ἣν ἕκαστος εἶχε σχηματίσει περὶ αὐτοῦ ἕνεκα τῆς ἀπό τινων ὡρῶν διαγωγῆς του, ὅτι δηλαδὴ εἶχε παραφρονήσει. Ὁ κλητὴρ ἐν τούτοις προκατειλημμένος, ὡς εἴρηται, ὑπὸ τῆς Κυρίας Μορρῖς, ἐξαπατηθεὶς δὲ καὶ αὐτὸς ἐκ τῶν ἐκπεπληγμένων βλεμμάτων τοῦ Γεωργίου, ἐπλησίασε μετὰ προφυλάξεως, καὶ πρὶν ἢ οὗτος συνέλθῃ ἐκ τῆς ἐκπλήξεως καὶ συλλάβῃ κἂν τὴν ἰδέαν ν' ἀντιστῇ, εὑρέθη δεσμευμένος. Μάτην ἠθέλησε τότε νὰ ἀντιστῇ φωνάζων·

— Τί σημαίνει τοῦτο; Ποῖον ζητεῖτε; ἀφήσατέ με, ἢ ἄλλως θὰ σᾶς κάμω νὰ μεταμεληθῆτε· ἀπολύσατέ με, σᾶς λέγω.

— Ὢ! τὸ πτωχό! ὢ τὸ δυστυχισμένο παιδί! ἰδοὺ ἀρχίζει νὰ ἐξάπτηται ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Γεώργιε, ἀγαπητέ μου Γεώργιε, μένε ἥσυχος, σὲ παρακαλῶ, καὶ συγκίνεσον ν' ἀκολουθήσῃς τὸν καλὸν αὐτὸν κύριον· δὲν θὰ σὲ κακοποιήσῃ, ὄχι, ἀπεναντίας, ἔλεγεν ὀδυρομένη ἡ Κυρία Μορρῖς, ἀλλὰ καὶ μένουσα πάντοτε ἐν τῇ αὐτῇ ἀποστάσει.

— Καλὸς κύριος, ἀνέκραξεν ὁ νέος, ὅλαις δυνάμεσιν ἐναντιούμενος· ἕνας αὐθάδης ὅστις καταχρᾶται τῆς ἐξουσίας ἣν ἔχει; θὰ τὸν κάμω ὅμως νὰ μετανοήσῃ.

— Καλέ μου Γεώργιε, ὅ,τι πράττει τὸ πράττει διὰ τὸ καλόν σου, διὰ νὰ μὴ πάθῃς τίποτε, ὑπέλαβεν ἡ Κυρία Μορρῖς.

— Καὶ τί νὰ πάθω; ἐφώναξεν ὁ νέος· εἶσθε λοιπὸν ὅλοι τρελλοί;

— Τοιοῦτοι λόγοι εἶναι πάντοτε εἰς τὰ χείλη τῶν ἀτυχῶν τούτων, προσέθηκεν ἡ Κυρία Μορρῖς στενάζουσα· διϊσχυρίζονται ὅτι ὅλος ὁ κόσμος εἶναι τρελλοί, πλὴν αὐτῶν τῶν ἰδίων.

— Ἀπαραλλάκτως ὅπως οἱ μέθυσοι, ἐπανέλαβεν ὁ κλητὴρ προσπαθῶν νὰ τοποθετήσῃ τὸ θῦμά του ἐντὸς τῆς ἁμάξης.

— Εἰς τὴν ζωήν μου, θὰ μοὶ τὸ πληρώσητε ἀκριβά, ἄθλιοι. Καὶ σεῖς ὁμοίως, θεία μου, ἀνέκραξεν ὁ Γεώργιος μετ' ἀπειλητικοῦ ὕφους.

— Τὸ φίλτατον καὶ ἀθῶον πλάσμα δὲν ἠξεύρει τί λέγει, ἐψιθύρισεν ἡ Κυρία Μορρῖς, καὶ τὸ θλιβερώτερον εἶναι, ὅτι ἡ ὀργὴ τῶν δυστυχῶν τούτων στρέφεται ὅλη συνήθως κατὰ τῶν καλλιτέρων των φίλων.

— Εἶναι πολὺ φυσικὸν τοῦτο, κυρία· ὅπως τὸ λογικόν των, οὕτω καὶ ὅλαι αἱ ἄλλαι αἰσθήσεις των εἶναι ἠρεθισμέναι, εἶπεν ὁ κλητήρ, μὴ δυνάμενος ἀκόμη νὰ καταβάλῃ τὸν Γεώργιον μὲ ὅλας του τὰς προσπαθείας.

— Ὦ, κύριε κλητήρ, προσκαλέσατέ τινα νὰ σᾶς βοηθήσῃ. Ἁμαξᾶ, βοήθησέ τον, σὲ παρακαλῶ, ἐφώναξεν ἡ Κυρία Μορρῖς ἐν ἀπελπισίᾳ.

— Εἶναι ἀδύνατον, Κυρία, ν' ἀφήσω τοὺς χαλινοὺς τῶν ἵππων μου, διότι ἄλλως θὰ τραποῦν εἰς φυγήν, ἀπεκρίθη ὁ ἁμαξᾶς, ὅστις δὲν ἐπεθύμει νὰ συντάμῃ σκηνήν, ἥτις τὸν διεσκέδαζε πολύ.

— Μᾶλλον δύναται νὰ φύγῃ ἡ οἰκία αὕτη ἐκ τῆς θέσεώς της παρὰ νὰ σαλεύσουν οἱ ἵπποι σου, σὲ βεβαιῶ. Ἀλλὰ δι' ὄνομα Θεοῦ, οὐδεὶς τῶν περιεστώτων δὲν θέλει νὰ βοηθήσῃ τὸν ἄνθρωπον τοῦτον, ὅπως ἀναβιβάσῃ εἰς τὴν ἅμαξαν τὸν ἀτυχῆ νέον; εἶπεν ἡ Κυρία Μορρῖς ἀπευθυνθεῖσα πρὸς τοὺς περιϊσταμένους.

— Ἰδοὺ ἐγώ, κυρία, λέγει τότε ἐπαίτης τις προχωρῶν διὰ τοῦ πλήθους, αὐτὸς ἐκεῖνος πρὸς ὃν ὁ Γεώργιος εἶχε δώσει πρὸ ὀλίγων ὡρῶν ἓν τάλληρον δι' ἐλεημοσύνην. Ὁ δυστυχής! τὸ ὑπώπτευσα, ὅτε ζητῶν παρ' αὐτοῦ ἓν σολδίον, ἀντ' αὐτοῦ ἔλαβον ἓν τάλληρον.

— Πῶς! τὸν εἶδες καὶ σὺ σήμερον τὸ πρωΐ; ἠρώτησεν ἡ Κυρία Μορρῖς· τότε πρέπει νὰ ἔλθῃς μαζύ μας, ὅπως καταθέσῃς ὅ,τι γνωρίζεις περὶ αὐτοῦ.

Ἐν τούτοις ὁ κλητήρ, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ ἐπαίτου, κατώρθωσεν ἐπὶ τέλους νὰ ὑπερισχύσῃ τοῦ Γεωργίου, ὅστις ἀνθίστατο, καθ' ὅσον τῷ ἐπέτρεπον αἱ δεσμευμέναι χεῖρές του, καὶ νὰ τὸν θέσῃ ἐν τῇ ἁμάξῃ, ἐν ᾗ ἐτοποθετήθη παρ' αὐτῷ καὶ αὐτὸς καὶ ὁ ἐπαίτης.

Ἡ Κυρία Μορρῖς εἰσῆλθεν εἰς ἄλλην ἅμαξαν, μὴ ἐπιθυμοῦσα νὰ εὑρεθῇ πλησίον παράφρονος, οὕτω δὲ ἀνεχώρησαν ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐπευφημιῶν τοῦ πλήθους καὶ μετὰ μικρὰν πορείαν ἔστησαν πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ Ἰωάννου Μορρῖς.

Καθ' ὁδὸν ὅμως κατώρθωσαν νὰ δεσμεύσωσιν οὕτω τὸν Γεώργιον, ὥστε νὰ καταστῇ αὐτῷ ἀδύνατος πᾶσα κίνησις, ἐν τοιαύτῃ δὲ καταστάσει ἐτοποθέτησαν αὐτὸν ἐπὶ ἀνακλίντρου ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ θείου του.

Ἡ οἰκία ἦν πλήρης ἀνθρώπων, οἵτινες ἔδραμον, ὅπως παρευρεθῶσιν εἰς τὴν ἐξέτασιν, εἰς ἣν ἐπρόκειτο νὰ ὑποβληθῇ ὁ Γεώργιος, καὶ πάντες μετ' ἀνυπομονησίας περιέμενον τὴν ἔλευσίν του.

Ἴσως γνωρίζουσιν οἱ ἀναγνῶσται ἡμῶν, ὅτι ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπικρατεῖ συνήθεια, ὅπως πᾶς ὕποπτος ὡς παράφρων ἐξετάζηται πρῶτον παρ' ἑνὸς ἢ καὶ πλειοτέρων ἰατρῶν, καὶ μόνον μετὰ τὴν πιστοποίησιν τούτων δύναται νὰ εἰσαχθῇ εἰς φρενοκομεῖον.

Εὐθὺς ὡς εἶδε τὸν Γεώργιον ὁ Ἰωάννης Μορρῖς, τὸν ἐπλησίασε περίλυπος καὶ ἔνδακρυς καὶ τῷ εἶπεν·

— Ἆ! ἀγαπητέ μου Γεώργιε, εἰλικρινῶς καὶ προθύμως θὰ σοὶ ἐζήτουν συγγνώμην, ἐὰν ἦσο εἰς κατάστασιν νὰ μὲ ἐννοήσῃς.

Μετ' ὀλίγον ἦλθε καὶ ὁ ἰατρὸς τῆς οἰκογενείας, ὅστις παρατηρήσας μετὰ προσοχῆς τὸ ἐξημμένον πρόσωπον, τὰς διεσταλμένας κόρας τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τὸ ἀφρίζον ἐξ ὀργῆς στόμα

Digitized by Google

τοῦ ὑποτιθεμένου παράφρονος, ἐστέναξεν, εὑρὼν δὲ καὶ τοὺς σφυγμοὺς αὐτοῦ εἰς ἄκρον τεταραγμένους, ἐστράφη πρὸς τοὺς περιεστῶτας καὶ ἐκίνησε τὴν κεφαλήν.

—Τί στοχάζεσθε, ἰατρέ, δὲν θὰ ἦτο φρόνιμον νὰ τὸν κλείσωμεν εἰς φρενοκομεῖόν τι, ὅπου θὰ εὕρῃ τὴν δέουσαν περιποίησιν; ἠρώτησεν ὁ Κύριος Μορρὶς, ταλαντευόμενος μεταξὺ τοῦ φόβου ὃν τῷ ἐνέπνεον οἱ φρενοβλαβεῖς, καὶ τῆς ἀγάπης, ἣν ἔτρεφε πρὸς τὸν ἀνεψιόν του.

— Πρὶν ἢ ἀποφανθῶ περὶ τούτου, ἐπεθύμουν πρῶτον, εἶπεν ὁ ἰατρὸς, νὰ ἀπευθύνω ἐρωτήσεις τινὰς πρὸς ἐκείνους, οἵτινες παρετήρησαν τὴν διαγωγήν του κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας.

Ἐν τῷ ἅμα παρουσιάσθησαν αὐτῷ δέκα ἕως δώδεκα πρόσωπα, ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, καὶ ἤρχισαν ὅλοι ὁμοῦ νὰ ὁμιλῶσιν.

— Ἂς ὁμιλήσῃ ἀνὰ εἷς, ἀνέκραξεν ὁ ἰατρός. Κύριε Μορρὶς, ὁμιλήσατε ὑμεῖς πρῶτος καὶ εἴπατέ μοι, τί ἔκτακτον παρετηρήσατε εἰς τὸ ὕφος τοῦ ἀνεψιοῦ σας, ὅτε εἰσῆλθεν εἰς τὸν θάλαμόν σας τὴν πρωΐαν.

— Ἀλλοίμονον, ἰατρέ μου, ἀπεκρίθη ἡ θεία τοῦ Γεωργίου. Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν εἶχέ τι ἐξηγριωμένον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του καὶ παρεπονέθη ὅτι εἶχε πονοκέφαλον.

— Μετὰ ταῦτα; ἠρώτησεν ὁ ἰατρός.

— Αἴφνης ἄνευ ἀφορμῆς, ἐξηγριώθη ἔτι μᾶλλον καὶ κατετρόμαξε καὶ ἐμὲ καὶ τὸν θεῖόν του, λέγων, ὅτι τῷ ἦτο ἐντελῶς ἀδιάφορον ἂν μᾶς ἔβλεπεν ἀμέσως νεκρούς· μετὰ τοὺς λόγους δὲ τούτους, ἐξῆλθε τῆς οἰκίας, προσέθηκεν ἡ Κυρία Μορρὶς, παραμορφοῦσα οὕτως ἀκουσίως τὴν σκηνὴν, ἣν ἐπεχείρησε νὰ περιγράψῃ.

— Εἴσθε καὶ ὑμεῖς μάρτυς τῆς παραδόξου ταύτης διαγωγῆς τοῦ Γεωργίου; ἠρώτησεν ὁ ἰατρὸς τὸν Κύριον Μορρίς.

— Μάλιστα, ἀπεκρίθη οὗτος, καὶ ἐπειδὴ δὲν ὑπώπτευα ὅτι ὁ πτωχὸς νέος εἶχεν ἀπολέσει τὰς φρένας, τὸν ἠπείλησα ὅτι θὰ τὸν ἀποκληρώσω.

— Ἔπρεπεν ἐν τούτοις νὰ τὸ ὑποπτευθῇς, διότι οὐδέποτε ἄλλοτε τὸν εἴδομεν εἰς τοιαύτην κατάστασιν, εἶπεν ἡ Κυρία Μορρίς.

— Τῷ ὄντι οὐδέποτε, εἶπεν ὁ γέρων Ἰωάννης στενάζων.

Ταυτοχρόνως γυνή τις προέβη εἰς τὸ μέσον.

— Πῶς ὀνομάζεσαι, καλή μου γυναῖκα; ἠρώτησεν ὁ ἰατρός.

— Δεσποσύνη Ῥοβινσὼν, κύριε.... Καθ' ὁδὸν ἔμαθα, ὅτι μὲ ζητεῖτε, ὅπως καταθέσω ὅ,τι γνωρίζω.

— Πολὺ καλά· λέγε τί γνωρίζεις περὶ τῆς σημερινῆς διαγωγῆς τοῦ Κυρίου Μορρίς.

— Ἀπήντησα αὐτὸν σήμερον τὴν πρωΐαν καθ' ὁδὸν καὶ μοὶ προσεφέρθη μὲ τρόπον ἐντελῶς ἀκατανόητον.

— Διατί σὲ παρακαλῶ;

—Μάλιστα, κύριε, μὲ τρόπον πολὺ παράδοξον.

— Μὰ πῶς; ἐξηγήθητι σαφέστερον καὶ εἰπέ μας τί εἶπε, τί ἔπραξε.

— Κατ' ἀρχὰς ἐρρίφθη αἴφνης κατ' ἐπάνω μου τόσον βιαίως, ὥστε ὀλίγον ἔλειψε νὰ μὲ ρίψῃ κάτω, ἂν δὲν προεφυλασσόμην.

— Ἔπειτα;

— Μοὶ εἶπε τὰς μεγαλειτέρας ἀνοησίας, κύριε· μοὶ εἶπεν ὅτι τὸ καπέλλον μου, ὄχι αὐτὸ τὸ ὁποῖον φορῶ, ἦτο πολὺ νεανικὸν διὰ γραῖαν ὡς ἐμὲ, καὶ πολὺ πολυτελὲς διὰ μίαν θαλαμηπόλον. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἦναι μεθυσμένος, διότι ἦτο ἀκόμη ἐνωρὶς, ἐνόησα ὅτι ἦτο παράφρων διὰ νὰ ὁμιλῇ τοιουτοτρόπως περὶ τοῦ καπέλλου μου.

— Καὶ ἐν τούτοις τοὺς λόγους τούτους θὰ ἐθεώρουν ἐγὼ ὡς ἔνδειξιν ὑγειοῦς καταστάσεως τοῦ πνεύματος, ἐὰν δὲν ἐγνώριζον ἐκ πείρας, ὅτι οἱ φρενοβλαβεῖς συχνάκις ἔχουσι τοιαύτας στιγμὰς νοημοσύνης, εἶπεν ὁ ἰατρὸς στρεφόμενος πρὸς τὸν γέροντα Μορρίς.

— Ἐλπίζω, κύριε, ὅτι δὲν θὰ ἀφήσητε ἐλεύθερον νὰ τρέχῃ τοὺς δρόμους ἄνθρωπον, ὅστις ὑβρίζει τὸν κόσμον, παρετήρησεν ἡ δεσποσύνη Ῥοβινσών.

— Μεῖνε ἥσυχος, δεσποσύνη, θέλομεν λάβει πρόνοιαν περὶ τούτου. Τώρα δύνασαι ν'ἀποσυρθῇς.

Ἡ δεσποσύνη Ῥοβινσὼν ἀπεσύρθη, διαβαίνουσα ὅμως πρὸ τοῦ Γεωργίου, ἔκαμε πρὸς αὐτὸν μορφασμόν τινα ὡς νὰ τῷ ἔλεγε·

— Μὲ ἀπεκάλεσας χονδρὴν καὶ ἠλίθιον, ἀλλ' ἐὰν ἠμπορέσω νὰ σὲ στείλω εἰς τὸ φρενοκομεῖον, θὰ τὸ κάμω!

Ὁ Γεώργιος τῇ ἀπήντησε διὰ περιφρονητικοῦ μειδιάματος, καὶ καταστείλας τὴν ἀγανάκτησίν του, ἐθεώρει μετὰ περισσοτέρας ἀταραξίας ὅλην αὐτὴν τὴν σκηνὴν, ἥτις ἤρχιζε νὰ τῷ φαίνηται ἀστειοτάτη, καὶ νὰ τῷ προξενῇ γέλωτα, τοῦθ' ὅπερ ὅμως βλέποντες οἱ περιεστῶτες ἔτι μᾶλλον ἐπείθοντο περὶ τῆς φρενοβλαβείας του.

Ἀκολούθως ἦλθεν ἡ σειρὰ τοῦ Κυρίου Βλὰγκ νὰ μαρτυρήσῃ.

— Ἡ σημερινὴ διαγωγὴ τοῦ Γεωργίου εἰς τὸ κατάστημά μου, εἶπεν οὗτος, ὑπῆρξε τοιαύτη, ὥστε δὲν μοὶ ἔμεινεν ἡ ἐλαχίστη ἀμφιβολία ὅτι ἀπώλεσε τὰς φρένας, διότι οὐδέποτε τῷ συνέβη παρόμοιόν τι.

— Ἐξηγήθητε, σᾶς παρακαλῶ, εἶπεν ὁ ἰατρός.

— Φαντασθῆτε, ἰατρέ, ὅτι ἀπεφάσισε νὰ ἀποδιώξῃ ὅλον τὸν κόσμον ἐκ τοῦ καταστήματός μας... καὶ ὅταν σᾶς λέγω ὅλον τὸν κόσμον, δὲν σᾶς λέγω ὑπερβολὴν, ἐπὶ λόγῳ τιμῆς.

— Παρεξετράπη λοιπὸν ἴσως εἰς βιαιοπραγίας; εἶπεν ὁ ἰατρός· εἴσθε ὁ πρῶτος, ὅστις καταθέτει τοιοῦτόν τι.

— Δηλαδὴ, κύριε, θέλω νὰ εἰπῶ, ὅτι μόλις

Digitized by Google

τῷ ἐκάμαμεν παρατηρήσεις τινάς, μᾶς ὕβρισε βαναύσως καὶ μᾶς ἀπεκάλεσε δολίους καὶ ἀπατεῶνας, καὶ ἄλλα πολλὰ ἀκόμη. Θὰ σᾶς ἐβάρυνα πολύ, ἐὰν ἐπεχείρουν νὰ σᾶς ἐπαναλάβω ὅλα τὰ ἐπίθετα διὰ τῶν ὁποίων μᾶς ἐστόλισε.

— Τοῦτο εἶναι τρομερόν, εἶπέ τις τῶν παρεστώτων.

— Βεβαιότατα, ἐπανέλαβεν ὁ Κύριος Βλάγκ· τέλος δὲ ἐπήδησεν ὑπεράνω τοῦ γραφείου καὶ ὥρμησεν εἰς τὴν ὁδόν.

— Μήπως εἶχεν ἀφορμήν τινα δυσαρεσκείας ἢ ἐνοχλήσεως, ἐξηγοῦσαν τὴν ὀργήν του; ἠρώτησεν ὁ ἰατρός.

— Παντελῶς, ἀπεναντίας ὅτε ἦλθε τὴν πρωΐαν, διετελοῦμεν μετ' αὐτοῦ εἰς σχέσεις φιλικωτάτας.

— Ἀκολούθως τί ἔπραξεν; ἠρώτησε πάλιν ὁ ἰατρός.

— Ἀγνοῶ ἐντελῶς τὰ περαιτέρω, ἀπεκρίθη ὁ Κύριος Βλάγκ, ἐντελῶς πεπεισμένος ὅτι ὁ μὲν Γεώργιος ἦτο φρενοβλαβής, αὐτὸς δὲ ὅτι διηγήθη πιστῶς τὰ διατρέξαντα.

— Ἐγὼ δύναμαι νὰ σᾶς εἰπῶ τὰ μετὰ ταῦτα, ἐὰν μοὶ τὸ ἐπιτρέπητε, εἶπεν ὁ ἐπαίτης, πλησιάζων ὅπως ἀποκριθῇ εἰς τὴν τελευταίαν ἐρώτησιν τοῦ ἰατροῦ.

— Λέγε, εἶπεν ὁ ἰατρός.

— Εὑρισκόμην πρὸ τοῦ καταστήματος τοῦ Κυρίου Βλάγκ, καταγινόμενος νὰ ἀνοιγοκλείω τὰς θυρίδας τῶν ἁμαξῶν, ὅπως πορίζωμαι σολδία τινά, ὅτε αἴφνης ὁ νέος οὗτος κύριος ὥρμησε πρὸς ἐμὲ ὡς μαινόμενος καὶ στρέφων πέριξ τὰ βλέμματά του, ἔλεγε καθ' ἑαυτόν, ἀλλὰ γεγωνυίᾳ τῇ φωνῇ, τί νὰ κάμω; τότε ἐγὼ τὸν ἐπλησίασα καὶ μετὰ ἠπίας φωνῆς τῷ ἀπεκρίθην, νὰ μοὶ δώσῃς ἓν σολδίον, ἐκεῖνος ὅμως ἐξηκολούθει παραληρῶν καὶ λέγων τόσας ἀνοησίας, ὥστε δὲν μοὶ ἔμεινεν οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι εἶχε τεταραγμένας τὰς φρένας.

— Κατόπιν;

— Κατόπιν μοὶ ἔδωκεν ἓν τάλληρον καὶ ἀπῆλθεν. Ἰδοὺ ὅσα γνωρίζω περὶ αὐτοῦ μέχρι τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν προσεκλήθην, ὅπως τὸν τοποθετήσω ἐν τῇ ἁμάξῃ.

— Ἀρκετά, εἶπεν ὁ ἰατρός· δύνασαι νὰ ἀπέλθῃς.

Ὁ ἐπαίτης ὅμως ἀντὶ ν' ἀναχωρήσῃ, ἀπεσύρθη εἴς τινα γωνίαν τῆς αἰθούσης, περίεργος νὰ ἴδῃ τὸ τέλος τῆς σκηνῆς.

— Τώρα, φίλοι μου, λέγει ὁ ἰατρός, ἐὰν ὑπάρχωσι καὶ ἄλλοι γνωρίζοντές τι περὶ τοῦ δυστυχοῦς νέου, παρακαλῶ αὐτοὺς νὰ παρουσιασθῶσιν.

— Ἐλθὲ τέκνον μου, ἐλθέ· ἐννοῶ, ὅτι τοῦτο εἶναι πολὺ θλιβερὸν διὰ σέ, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐξετασθῇς, εἶπεν ἡ Κυρία Μορρὶς πρὸς νεάνιδά τινα, ἣν ὡδήγει ἐκ τῆς χειρός. Ἰδού, ἰατρέ, ἡ δεσποσύνη Βράουν· ἡ ἀτυχὴς διῆλθεν ὁμοῦ μὲ τὸν Γεώργιον σχεδὸν ὅλον τὸ ἀπόγευμα. Φίλτατα ἀλλ' ἀτυχῆ ὄντα! ἐντὸς μικροῦ ἔμελλον νὰ συζευχθῶσι, πλὴν τίς ἤθελε φαντασθῆ, ὅτι ἐντὸς μιᾶς καὶ μόνης ἡμέρας ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπέλθωσι τοσαῦτα δυστυχήματα!

Ἡ Λουΐζα Βράουν κεκαλυμμένον ἔχουσα τὸ πρόσωπον διὰ τῶν χειρῶν, ἔκλαιεν ἢ μᾶλλον προσεποιεῖτο ὅτι ἔκλαιεν.

— Ὁποῖον ὕφος εἶχεν ὁ Κύριος Μορρίς, τέκνον μου, ὅτε κατὰ πρῶτον τὸν εἴδατε σήμερον; ἠρώτησεν ὁ ἰατρός.

— Ὅτε ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν μας, ἦτο ὠργισμένος, ἐπέδειξε δὲ σκληρότητα πρὸς ἐμὲ καὶ μὲ ὕβρισε.

— Διηγήθητι τοὺς λόγους του, ἐξηκολούθησεν ὁ ἰατρός.

— Μὲ ἐκύτταξε κατ' ἀρχὰς μὲ τόσον θυμόν, συστέλλων ἐνταυτῷ φρικωδῶς τὰς ὀφρῦς, ὥστε ὀλίγου δεῖν ἐλιποθύμουν ἐκ φόβου. Μοὶ εἶπε τέλος ὅτι ἤμην δυσειδὴς καὶ κακὴ ὡς δαίμων.

— Μετὰ ταῦτα, τέκνον μου; ἠρώτησεν ὁ ἰατρός.

— Μοὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐνθυμηθῶ ὅλα ὅσα μοὶ εἶπε, καὶ σᾶς καθικετεύω νὰ μὴ μὲ στενοχωρήσετε νὰ εἰπῶ πλειότερα, ἀπεκρίθη ἡ νεᾶνις. Ὀλίγον ἔλειψε νὰ ἀποθάνω πρὸ ὀλίγου εἰς τὴν θέαν του. Πιστεύω δὲ νὰ μὴ μὲ ἀναγκάσητε νὰ ὑπανδρευθῶ παράφρονα, διότι ποτὲ δὲν θὰ συγκατανεύσω εἰς τοῦτο.

— Μείνατε ἥσυχος, τέκνον μου, βραδύτερον βλέπομεν. Ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν πρόκειται περὶ τούτου, εἶπεν ὁ ἰατρός, συγκινηθεὶς ἐκ τῆς παιδικῆς ὡραιότητος τῆς κόρης.

— Τόρα, ἰατρέ, εἶπεν ὁ γέρων Ἰωάννης, γνωρίζετε πᾶν ὅ,τι εἶναι δυνατὸν νὰ γνωρίζῃ τις ἐπὶ τοῦ προκειμένου· ποία εἶναι ἡ γνώμη σας; φαίνεται ἡσυχώτερος τώρα· δὲν νομίζετε, ὅτι δυνάμεθα νὰ τὸν κρατήσωμεν ἐδῶ; διότι σᾶς ὁμολογῶ ὅτι εἶναι σκληρὸν δι' ἐμὲ σήμερον νὰ τὸν ἀποχωρισθῶ.

— Φοβοῦμαι ὅτι ἡ παροῦσα ἀταραξία του εἶναι ἁπλῶς ἀποτέλεσμα τῆς καταπτώσεως τῶν δυνάμεών του, καὶ ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θὰ καταληφθῇ ἴσως ὑπὸ νέας ἐξάψεως.

— Ἔχετε δίκαιον, ἰατρέ, παρετήρησέ τις τῶν μαρτύρων, αὐτὸ θὰ συμβῇ· εἶδον πλείστους ὅσους φρενοβλαβεῖς εἰς τὴν ζωήν μου καὶ παρετήρησα, ὅτι δὲν πρέπει νὰ δίδῃ τις πίστιν εἰς τὴν φαινομένην αὐτῶν ἡσυχίαν· πολλάκις ἐξαπατοῦν μὲ μεγάλην πονηρίαν τοὺς περὶ αὐτούς.

— Δὲν εἶναι παράδοξον νὰ τῷ ἐπέλθῃ ἡ ἰδέα νὰ μᾶς κακοποιήσῃ ὅλους, ἢ νὰ ἐμβάλῃ πῦρ εἰς τὴν οἰκίαν, εἶπεν ἡ Κυρία Ῥοβινσῶν, φοβουμένη μὴ τὸ θῦμά της ὑπεκφύγῃ τὴν ἐκδίκησίν της.

— Καὶ αὐτὸ εἶναι δυνατόν! ἐψιθύρισεν ἡ Κυρία Μορρὶς κλαίουσα. Ὁ ἀτυχὴς νέος ἠμποροῦσε νὰ ῥιφθῇ εἰς τὸν ποταμόν· διὰ τοῦτο φρονῶ,

Digitized by Google

Ἰωάννη, ὅτι θέλει εἶσθαι φρόνιμον, ἂν καὶ λυπηρὸν δι' ἡμᾶς, νὰ μὴ μείνῃ ἐδῶ. Ὁ ἰατρὸς ἔχει φίλον, ὅστις διατηρεῖ φρενοκομεῖον· ἐκεῖ θὰ ἀπολαύῃ πολλῆς περιποιήσεως τὸ πτωχὸν τέκνον μας, ἕως οὗ ἰδῶμεν βραδύτερον τί πρέπει νὰ πράξωμεν.

— Αὐτὸ εἶναι τὸ φρονιμώτερον, ἀπεκρίθη ὁ ἰατρός.

— Τότε ὅσῳ ταχύτερον τόσῳ καλλίτερον, προσέθηκεν ὁ Ἰωάννης Μορρίς. Ἠμπορεῖ κανεὶς ἀπὸ σᾶς νὰ φροντίσῃ νὰ φέρῃ μίαν ἅμαξαν;

Πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς διαταγῆς ταύτης ἔδραμεν ἔξω ὁ ἐπαίτης, πλὴν ἀκριβῶς καθ' ἣν στιγμὴν ἤνοιγε τὴν θύραν, δύο νέα πρόσωπα εἰσῆλθον εἰς τὴν αἴθουσαν, ἡ Ἑλένη Αἰλλ καὶ ὁ Κύριος Δαίβυ.

Ὁ Γεώργιος ἐκινήθη, ὅπως δράμῃ εἰς προϋπάντησιν τῆς Ἑλένης, παρευθὺς ὅμως ἐκρατήθη καὶ ἐμποδίσθη ὑπὸ τοῦ θείου του καὶ τοῦ ἰατροῦ.

Ὁ Κύριος Δαίβυ ἐχαιρέτησε σιωπηλὸς τὴν ὁμήγυριν, καὶ στρεφόμενος πρὸς τὴν οἰκοδέσποιναν,

— Κυρία Μορρὶς, εἶπεν, ἐλπίζω ὅτι θὰ μοὶ ἐπιτρέψητε νὰ ἐκθέσω τοὺς λόγους, δι' οὓς ἦλθον ἐδῶ· φαίνεται ὅτι ὁ ὁδηγὸς τοῦ λεωφορείου, ὅστις ἐπανήγαγε τὸν φίλον μου Γεώργιον ἐκ τοῦ Στριθὰμ, διέδωκε πανταχοῦ, ὅτι ἔπαθεν οὗτος τὰς φρένας, καὶ ὅτι εὐθὺς ὡς ἔφθασε, συνελήφθη· τὸ γεγονὸς τοῦτο διεδόθη καθ' ὅλην τὴν πόλιν, ὥστε ἔφθασε καὶ μέχρι τῶν ἀκοῶν τῆς δεσποινίδος Αἰλλ, ἥτις πεπεισμένη ὅτι ὁ Μορρὶς ὑπῆρξε θῦμα φρικώδους πλάνης, ἔσπευσε πρὸς ἐμὲ ζητοῦσα νὰ τὴν συνοδεύσω εἰς τὴν οἰκίαν σας. Ἡ πρόσκλησις αὕτη τόσῳ μᾶλλον μ' εὐχαρίστησεν, ὅσῳ μόνος ἐγὼ κατέχω τὴν κλεῖδα τοῦ μυστηρίου, τὸ ὁποῖον ἀπασχολεῖ ὅλους ὑμᾶς... Ἀλλ' ἐπιτρέψατέ μοι πρῶτον ν' ἀπαλλάξω τῶν δεσμῶν τὸν πτωχόν μου φίλον.

Καὶ ὁδηγήσας τὴν δεσποσύνην Αἰλλ εἴς τινα ἕδραν ὁ Δαίβυ, ἔκοψε διὰ μαχαιριδίου, τὸ ὁποῖον ἔφερεν ἐφ' ἑαυτοῦ, καὶ πρὶν ἢ ἐννοήσῃ τις τὴν πρόθεσίν του, τὰ σχοινία δι' ὧν ἦν δεσμευμένος ὁ Μορρὶς καὶ τὸν ἐβοήθησεν ὅπως ἐγερθῇ.

— Τί κάμνεις αὐτοῦ; ἀνεφώνησεν ὁ ἰατρός.

— Ἀλλ' εἶναι παράφρων, εἶπεν ὁ Κύριος Μορρίς.

— Καὶ μάλιστα μανιώδης, προσέθηκεν ἡ ἀδελφή του.

— Τρέχομεν τὸν κίνδυνον νὰ κακοποιήσῃ τινὰ ἐξ ἡμῶν, εἶπεν ὁ ἰατρός.

— Πιθανὸν νὰ κακοποιήσῃ καὶ αὐτὸς ἑαυτόν.

— Δὲν θὰ κάμῃ τίποτε, μείνατε ἥσυχοι, εἶπεν ὁ Κύριος Δαίβυ. Κύριε Μορρὶς ὁ ἀνεψιός σας δὲν εἶναι παράφρων, ἀλλ' ὑγιὴς ὅπως καὶ ὑμεῖς καὶ ἐγώ.

— Πῶς γνωρίζετε τοῦτο, Κύριε; ἠρώτησεν ὁ γέρων Ἰωάννης.

— Ὑπομείνατε ἐπὶ μικρὸν καὶ θέλω σᾶς τὸ ἀποδείξει ἀμέσως. Εἶναι δεκάτη ὥρα, προσέθηκε, βλέπων τὸ ὡρολόγιόν του, ἑπομένως ἀκριβῶς πρὸ εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν ἐπανερχόμενος μετὰ τοῦ φίλου μου Γεωργίου καὶ ἄλλου τινὸς κοινοῦ φίλου ἐκ τῆς διδαχῆς τοῦ Κυρίου Στροὺμ, ἐστοιχημάτισα μετ' αὐτοῦ, ὅτι ἐὰν ἀπεφάσιζε νὰ λέγῃ τὴν ἀλήθειαν πρὸς ὅλους, ὅσοι ἤθελον τῷ ἀποτείνει ἐρωτήσεις, δὲν θὰ παρήρχετο ὁλόκληρος ἡμέρα καὶ ἤθελεν ἀποκληρωθῆ ὑπὸ τοῦ θείου του, ἀπολυθῆ ὑπὸ τῶν προϊσταμένων του καὶ τέλος καὶ ἐγκαταλειφθῆ ὑπὸ τῆς μνηστῆς του· τῷ προσέθηκα δὲ, ὅτι ἐὰν θελήσῃ νὰ παρατείνῃ τὴν δοκιμὴν ταύτην ἐπὶ μίαν ἑβδομάδα, βεβαίως πρὸ τοῦ τέλους αὐτῆς, θὰ τὸν ἔκλειον εἰς φρενοκομεῖον ὡς φρενοβλαβῆ. Δὲν ἔχει οὕτω, Γεώργιε;

— Ἀκριβῶς αὐτὰ συνέβησαν μεταξύ μας, εἶπεν ὁ Μορρίς.

— Τὸ ἀποτέλεσμα ὑπερέβη δυστυχῶς κατὰ πολὺ τὰς προσδοκίας μου, ἐπανέλαβεν ὁ Δαίβυ, διότι μόλις δεκαὲξ μόνον ὥρας ἀπεκρίθη ὁ Γεώργιος τὴν ἀλήθειαν εἰς τὰς συνήθως καὶ καθ' ἑκάστην ἀπευθυνομένας αὐτῷ ἐρωτήσεις, καὶ ἰδοὺ ὅτι ἐπραγματοποιήθη τὸ χείριστον μέρος τῆς προφητείας μου.

— Τῷ ὄντι, προσέθηκεν ὁ Γεώργιος, μόλις ἐπὶ ὀλίγας ὥρας εἶπον τὴν ἀλήθειαν καὶ ἠναγκάσθην νὰ ὑποστῶ τὰς πλέον ἀτιμωτικὰς ὕβρεις! θεῖέ μου, ἐξηκολούθησεν, ἐὰν θελήσητε ν' ἀναπολήσητε μετὰ ψυχροῦ αἵματος τὴν σκηνὴν τῆς πρωΐας, θὰ ὁμολογήσητε ὁ ἴδιος, ὅτι διαφέρει κατὰ πολὺ ἐκείνης ἣν ἡ θεία μου καὶ ὑμεῖς ἐπενοήσατε καὶ περιεγράψατε πρὸ ὀλίγου· τὸ χείριστον ἐξ ὅσων σᾶς εἶπον, ὑπῆρξεν, ὅτι δὲν ἤθελα αὐτοκτονήσει, ἐὰν σᾶς ἔχανα καὶ τοὺς δύο.

— Ἔχεις δίκαιον Γεώργιε, εἶπεν ὁ Κύριος Μορρὶς, ἀλλὰ καὶ ἐγὼ ἐδικαιούμην, ἀκούων τοὺς λόγους σου τούτους, νὰ πιστεύσω ὅτι ηὔχεσο τὸν θάνατόν μου.

— Καὶ τοῦτο, θεῖέ μου, προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι δὲν εἴμεθα συνειθισμένοι ν' ἀκούωμεν τὴν ἀλήθειαν.

— Τόρα ἐννοῶ τέλος τὰ πάντα, εἶπεν ὁ Κύριος Μορρίς. Λυποῦμαι πολὺ δι' ὅσα συνέβησαν καὶ σοὶ ζητῶ συγγνώμην.

— Ὄχι, θεῖέ μου, ἀπεκρίθη ὁ Γεώργιος, τοὐναντίον ἐγὼ ἔχω ἀνάγκην τῆς συγγνώμης σας.

— Ἔστω, ἐπανέλαβεν ὁ Κύριος Μορρίς· ὁπωσδήποτε εἶμαι εὐτυχὴς, βλέπων ὅτι δὲν εἶσαι οὔτε παράφρων οὔτε ἀγνώμων, καὶ ἐπιθυμῶ νὰ λησμονηθῶσι τὰ πάντα· καὶ ταῦτα λέγων περιεπτύξατο τὸν ἀνεψιόν του περιπαθῶς.

— Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν δεσποσύνην Ῥοβινσῶν, ἐπανέλαβεν ὁ Γεώργιος, δὲν ἔχω ἄλλους λόγους πρὸς ὑπεράσπισίν μου, εἰμὴ μόνον ὅτι εἶπον πρὸς αὐτὴν τὴν γνώμην μου περὶ τοῦ καπέλλου της.

— Ἐν τούτοις, κύριε, πρέπει νὰ μάθητε τοῦ

Digitized by Google

λοιποῦ νὰ μὴν εἶσθε τόσον ἀθυρόστομος, ἀπεκρίθη ἀποτόμως ἡ δεσποσύνη Ῥοβινσών.

— Ὑμεῖς δὲ, Κύριε Βλάγκ, ἔχετε τὸ δικαίωμα νὰ μὲ καταδιώξητε δικαστικῶς, διότι ἀπεδίωξα τοὺς ἀγοραστὰς ἐκ τοῦ καταστήματός σας, ὁμολογῶν αὐτοῖς τὸ ὑπέρογκον τῶν τιμῶν τῶν ἐμπορευμάτων σας· ἀμφιβάλλω ὅμως ἐὰν συμφέρῃ ὑμῖν νὰ γίνῃ γνωστὴ εἰς τὸ κοινὸν τοιαύτη δίκη, ἥτις μᾶλλον θὰ σᾶς βλάψῃ.

— Ἂς ἀφήσωμεν πλέον αὐτὰ, εἶπεν ὁ Κύριος Βλάγκ, ἑτοιμαζόμενος ν' ἀποσυρθῇ.

— Σὺ δὲ, ἐξηκολούθησεν ὁ νέος, στρεφόμενος πρὸς τὸν ἐπαίτην, σὺ τὸν ὁποῖον οὔτε προσέβαλον, οὔτε δυσηρέστησα εἰπὼν τὴν ἀλήθειαν, πόθεν ὁρμώμενος εὑρέθης μεταξὺ τῶν κατηγόρων μου;

— Ὁ Θεὸς νὰ σὲ διαφυλάττῃ ὑγιῆ, Κύριε, διὰ τὴν μεγαλοδωρίαν σου, ἀλλὰ δὲν ἤξευρα καὶ ἐγὼ ποῦ νὰ ἐξηγήσω τὴν μεγαλοδωρίαν αὐτὴν, εἰμὴ ὑποθέτων ὅτι ἐπάθετε τὰς φρένας· ὁπωσδήποτε χαίρω ὅτι ἠπατήθην καὶ ὅτι ἐν γνώσει καὶ ἐκ καλῆς προαιρέσεως μοὶ ἐδώκατε τὸ τάλληρον· σᾶς εὔχομαι δὲ νὰ σᾶς τὸ ἀνταποδώσῃ ὁ Θεὸς ἐν χαρᾷ καὶ εὐτυχίᾳ.

— Εὐχαριστῶ, εἶπεν ὁ Μοῤῥίς.

— Τόρα δεσποσύνη Βράουν, ἐπειδὴ ἡ κατηγορία σας εἶναι ἡ σπουδαιοτέρα ὅλων καὶ μὲ ἐπιβαρύνει περισσότερον, σᾶς παρακαλῶ νὰ τὴν ἀνακαλέσητε, ὁμολογοῦσα εἰλικρινῶς τὴν ἀλήθειαν· δὲν εἶναι λοιπὸν ἀληθὲς ὅτι ἡ μόνη προσβολὴ, δι' ἣν ἔχετε νὰ παραπονεθῆτε, εἶναι ὅτι ἀπαντήσας εἰς ἐρώτησίν σας τινὰ, σᾶς εἶπον ὅτι δὲν εἶσθε οὔτε ἐκτάκτου ὡραιότητος, οὔτε ἄγγελος;

— Εἶναι ἀληθὲς, ἀπεκρίθη ἡ Λουΐζα, ἀλλ' εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς νὰ μοὶ ἐλέγετε, ὅτι εἶμαι δυσειδὴς καὶ κακή.

— Συγγνώμην, ὑπέλαβεν ὁ Μοῤῥίς. Τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει οὕτω. Τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι διεστράφη ἡ κρίσις σας, διότι ἐσυνειθίσατε νὰ μὴ προσέχητε πολὺ εἰς τὰς ἐκφράσεις σας, οὔτε ἐν γένει εἰς τὰς ὁμιλίας σας· ἄλλως τε ἐκ τοῦ ὅτι δὲν εἶσθε ὡραιότητος ἐντελοῦς, δὲν ἕπεται ὅτι εἶσθε καὶ δυσειδὴς οὔτε . . .

— Εἰς μάτην προσπαθεῖτε νὰ συμφιλιωθῆτε καὶ πάλιν μετ' ἐμοῦ, εἶπεν ἡ δεσποσύνη Βράουν, διακόπτουσα αὐτόν.

— Ὁ Θεὸς νὰ μὲ φυλάξῃ! τοῦτο μόνον σᾶς συνιστῶ διὰ τὸ καλόν σας, νὰ δειχθῆτε εἰλικρινεστέρα πρὸς ἐκεῖνον, εἰς τὸν ὁποῖον θέλετε δώσει τὴν χεῖρά σας, καὶ ὄχι ὅπως πρὸς ἐμέ.

Ἔπειτα στρεφόμενος πρὸς τὴν Ἑλένην Αἰλλ ἐξηκολούθησεν·

— Εἰς ὑμᾶς δὲ, φιλτάτη Ἑλένη, ἥτις μοὶ ἐτείνατε χεῖρα βοηθείας, ὁπότε ὅλοι οἱ ἄλλοι μὲ ἀπώθησαν καὶ μὲ ἐγκατέλιπον, εἰς ὑμᾶς, τί νὰ εἴπω;

— Ἐδῶ δὲν ἔχετε τίποτε νὰ μοὶ εἴπῃτε, ἀπεκρίθη ἡ Ἑλένη· δύνασθε ὅμως νὰ ἀναγγείλητε εἰς τοὺς φίλους σας, ὅτι ἐπειδὴ ὁπωσδήποτε σᾶς ἐκήρυξαν παράφρονα, διότι εἴπατε τὴν ἀλήθειαν ἐπὶ μίαν μόνην ἡμέραν, ὁ καλλίτερος τρόπος νὰ διορθώσωσι τὸ λάθος των εἶναι, νὰ ἀφήσωσι τοῦ λοιποῦ εἰς ἐμὲ πᾶσαν περὶ ὑμῶν φροντίδα.

LOUIS BAILLEUL.

ΠΕΤΡΟΣ ΛΕΒΡΟΥΝ

(Ἐγεννήθη ἐν ἔτει 1785· ἀπέθανεν ἐν ἔτει 1873.)

Ὁ Πέτρος Λεβροὺν διὰ μόνων τῶν ἔργων καὶ τῆς ἰδίας ἀξίας καὶ εἰς τὴν ὑψηλὴν θέσιν Ὁμοτίμου (pair de France) ἀνεβιβάσθη καὶ Γερουσιαστὴς ἔπειτα ἐγένετο· ἀλλὰ, κυρίως, ἐν τῇ φιλολογίᾳ διεκρίθη, καὶ διὰ δραματικοῦ καλλιτεχνήματος (τῆς *Μαρίας Στουάρτης*) ἤνοιξεν ἑαυτῷ θριαμβικῶς τὰς πύλας τῆς γαλλικῆς Ἀκαδημίας, διά τε αὐτὸ, τὴν *εἰς τὴν Ἑλλάδα ᾠδὴν*, τὸν *Ὀδυσσέα* καὶ τὰ *Ἑλληνικὰ ποιήματα* θεωρηθεὶς ἄξιος ἑνὸς τῶν τεσσαράκοντα ἑδωλίων τοῦ ἐνδόξου συλλόγου. Διηγοῦνται δὲ ὅτι, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ, διδασκομένης ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ *Γαλλικοῦ Θεάτρου* τῆς *Πριγκηπίσσης Αὐρηλίας*, οἱ ἐν τῇ πλατείᾳ θεαταὶ, ἀκούσαντες τὸ δίστιχον ἐν ᾧ ἡ ἡγεμονὶς παρίσταται πρὸς φιλολόγον τινὰ λέγουσα·

Ah! votre Académie a fait un fort bon choix,
Le public avec vous a nommé cette fois;

(Ἂ! τῆς Ἀκαδημίας σου ἡ ἐκλογὴ ἀρίστη· νῦν μεθ' ὑμῶν ἐξέλεξε καὶ τοῦ κοινοῦ ἡ γνώμη), ἐχειροκρότησαν ζωηρῶς, ἐπαινέσαντες οὕτω δημοσίᾳ τὴν ἐκλογὴν τοῦ νέου Ἀκαδημαϊκοῦ.

Ἀλλ' εἰς ἡμᾶς κυρίως ἐνδιαφέρει ὅτι ἠγάπησε μὲν τὴν Ἑλλάδα ἀκραιφνῶς, ὅσον ὁ Σατωβριάνδ, ὁ Βύρων καὶ ὁ Λουδοβῖκος, ἔγραψε δ' ὑπὲρ αὐτῆς ἔνθους, ἐν χρόνῳ καθ' ὃν οὔτε παράσημα, οὔτε ἄλλας ἀμοιβὰς προσεδόκων οἱ ὑπὲρ Ἑλλάδος ἐνθουσιῶντες, οὔτε τὸ σεμνότατον τῶν ἐπωνύμων *φιλέλλην*, τὸ εἰς ἕνα καὶ μόνον ἐν τῇ ἀρχαιότητι χαρισθὲν, ἣν ἐκπεπορνευμένον οὕτως, ὥστε μετ' ἀσυγγνώστου κουφότητος εἰς «*φθόρους ἀνθρώπους οἰκοτρίβων οἰκότριβας*» καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ἀθλιώτατον τυχοδιώκτην μετὰ κυανῆς ταινίας καὶ μαρμαρυγώδους σταυροῦ ν' ἀπονέμωμεν. Δικαίωμα δ' ἀληθῶς ἀπαράγραπτον ἐπί τε τῆς μνήμης καὶ τῶν καρδιῶν ἡμῶν ἔχει ὁ ὑμνῳδὸς τῆς Ἑλλάδος, ὁ ἐν ἔτει 1820, ὅτε ἡ πατρὶς ἡμῶν ἔκειτο τεταπεινωμένη καὶ κατ' ἐπιφάνειαν ἀνάλγητος, ὅτε ἦσαν ἄγνωστοι αἱ ὑπὲρ ἐλευθερίας μυστικαὶ ἐνέργειαι καὶ θυσίαι γενναίων τινῶν τέκνων τῆς Ἑλλάδος, ὅτε καὶ αὐτὸς ὁ Βύρων, ἄπελπις, ἀφῆκε νὰ φύγωσιν ὕβρεις τὸ ἕρκος τῶν ὀδόντων αὐτοῦ, δικαίωμα λέγω ἀπαράγραπτον ἐπί τε τῆς μνήμης καὶ τῶν καρδιῶν

Digitized by Google

ἡμῶν ἔχει ὁ κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον γράψας·

Je suis Grec avec eux, oui c'est là ma patrie,
Oui comme eux je reviens à la rive chérie.

(Μετ' αὐτῶν εἶμ' Ἕλλην καὶ ἐγώ, αὔτ' εἶναι ἡ πατρίς μου· ναί, καθὼς οὗτοι, καὶ ἐγὼ ἐπανέρχομαι εἰς τὴν προσφιλῆ γῆν.)

Τὴν 5 Μαΐου 1820 ἀπέπλευσεν ἐκ Μασσαλίας εἰς Ὕδραν καὶ Ἀθήνας ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ δρόμωνος *Θεμιστοκλέους*. «Καίτοι δ' ἐν ὥρᾳ ἐγγιζούσῃ εἰς τὴν παλιγγενεσίαν, ἦτο δύσκολον, λέγει, νὰ προΐδῃ τις αὐτήν.» Ἀλλά, σχέδια μελετῶν, ἐπιθυμία ἐπισκέψεως τῶν ἀρχαίων μνημείων, σπουδῆς νέων ἠθῶν καὶ ἐθίμων καὶ θέας τῆς φυσικῆς καλλονῆς, εἵλκυον εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν περιηγητήν· τὸ δὲ πλοῖον οὗ τινος ἐπέβαινε, «τὸ κάλλιστον τῶν ὑδραϊκῶν ἐκείνων πλοίων ἅτινα θεωροῦνται τὰ κομψότατα καὶ ταχύτατα τῶν τοῦ Αἰγαίου,» ἦν αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ κλεινὸς δρόμων ἐφ' οὗ ἐν ἔτει 1821 ὁ πλοίαρχος αὐτοῦ Ἰάκωβος Τομπάζης, πρῶτος ναύαρχος τῶν Ἑλλήνων χειροτονηθείς, ἡγεῖτο τοῦ αὐτοσχεδίου ἑλληνικοῦ στόλου καὶ ἐπανίστα τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου.

Ἅμα δὲ πατήσας ἐπὶ τοῦ πλοίου ὁ νέος Λεβρούν· «μετήχθην εἰς τὴν Ἑλλάδα ὡς ἐκ μαγείας, λέγει...Ἡ Ἑλλὰς ἦν ἐντετυπωμένη εἰς πᾶν μέρος τοῦ πλοίου καί μοι ἤρεσκεν ὅτι ἀπεκάλυπτον τὸ μεγαλεῖον καὶ τὰ καλὰ αὐτῆς ὀνόματα καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐκείνων τῶν πραγμάτων ἐφ' ὧν ματαίως καὶ παιδαριωδῶς ἐπετίθεντο. Πᾶσα θέσις ἐν τῷ πλοίῳ ἐξωραΐζετο ὑπ' ὀνομάτων ποιητικῶν. Ἐνταῦθα μὲν ἀνεγίνωσκες· *ναὸς τῆς Ἀφροδίτης*, ἐκεῖ δὲ *ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος* καὶ ἀλλαχόθι *ναὸς τῆς Καλυψοῦς*· ὁ ὀρνιθών, ἂν μὴ με λανθάνῃ ἡ μνήμη, ἔφερε τὸ ὄνομα τοῦτο. Αἱ δὲ λέμβοι τοῦ *Θεμιστοκλέους* εἶχον τὰ ὀνόματα αὐτῶν τῶν τέκνων τοῦ παλαιοῦ Θεμιστοκλέους, *Λυσίμαχος*, *Νεοκλῆς* καὶ *Ἀσπασία*. *Σείριος* δὲ καὶ *Ἀρκτοῦρος*, *Ὠρίων*, *Κάστωρ* καὶ *Περσεὺς* πάντα τοῦ οὐρανοῦ τὰ ἄστρα ἦσαν τὰ τηλεβόλα. Καὶ αὐτὸς ὁ σκύλλος τοῦ πλοίου εἶχεν ὄνομα ποιητικόν. *Κέρβερος! Κέρβερος!* ἤκουες τοὺς ναύτας κράζοντας ὅλην τὴν ἡμέραν, καί, ὅτε τὴν νύκτα ἐκοιμῶντο στηρίζοντες τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ κιλλίβαντος τῶν τηλεβόλων, ὁ Κέρβερος ἠγρύπνει παρ' αὐτούς, φύλαξ ἱκανὸς καὶ φοβερὸς μάλιστα καθὼς ἐνθυμοῦμαι.»

Ἐν ᾧ δὲ ἐπὶ τοῦ ὑδραϊκοῦ ἐκείνου πλοίου ἐσώζετο ἀκμαία ἡ ἀνάμνησις τῆς προγονικῆς εὐκλείας, ὁ ναύτης, ὁ ἐπὶ τῇ θέᾳ τῆς κατὰ τὸν ὁρίζοντα σκιᾶς τῶν ἑλληνικῶν ἀκτῶν ἀναφωνῶν

C'est elle, la voilà, c'est la terre sacrée,
La patrie. . . . .

(Τῆς πατρίδος ἐκεῖ βλέπω τὰ ἅγια χώματα,
. . . .)

ἔψαλλε μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ παντὸς τοῦ πληρώματος τὸν ἐθνικὸν ὕμνον τοῦ Ῥήγα. Ἐκεῖ ἐπέλαμψεν εἰς τὸν νοῦν τοῦ νέου περιηγητοῦ ἡ πρώτη τῆς ἀπελευθερώσεως καὶ ἀναγεννήσεως τῶν Ἑλλήνων ἀκτίς. «Συνεκινούμην, λέγει, βλέπων τοὺς Ἕλληνας ἐκείνους ἀναζωπυρουμένους ὑπὸ τῆς λέξεως «*πατρίς*». Ἐγρονθοκόπουν σφοδρῶς τὴν τράπεζαν κατὰ τὰς περὶ ἐκδικήσεως καὶ ἐλευθερίας ἐπῳδάς· καὶ ἀπέδειξαν τῷ ὄντι κατόπιν ὅτι ταῦτα δὲν ἦσαν κενὴ ἔξαψις, ἀλλ' ὅτι τὸ ἱερὸν πῦρ ἔφλεγεν ἐν ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν.» Ὅτε δ' ἐν τῷ λιμένι τῆς Ὕδρας πολλοὶ Ὑδραῖοι συνέρρευσαν ἐπὶ τοῦ πλοίου πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ Τομπάζη καὶ διηγοῦντο αὐτῷ τὰ πολιτικὰ τοῦ τόπου νέα, τὰ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ καὶ τῆς κατ' αὐτοῦ ὑπὸ τῆς Πύλης παρασκευαζομένης ἐκστρατείας, ὅτε ὁ Λεβρούν παρέστη μάρτυς αὐτήκοος καὶ αὐτόπτης τῶν ἐλπίδων καὶ τῶν σοβαρῶν ἅμα καὶ μυστικῶν συμβουλίων τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, ἤλπισε καὶ αὐτὸς περισσότερόν τι. Τότε ἐγράφησαν ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῷ πρώτῳ ᾄσματι τῷ ἐπιγραφομένῳ «*Θεμιστοκλῆς*» οἱ ὡραῖοι καὶ προφητικοὶ στίχοι·

Son œil, sa voix, son port, son geste est d'un vainqueur.
Non, quand sous l'habit grec bat un semblable cœur,
Non, la Grèce n'est pas flétrie.
. . . .
Oui, j'en crois ce regard, l'heure bientôt viendra;
L'avenir est dans ma mémoire.
Le premier des enfants d'Hydra,
D'affranchir sa patrie il tentera la gloire;
Le premier, sur tes mâts, ô mon noble vaisseau,
O toi dont le nom seul prédit les destinées,
Aux mers par le croissant trop longtemps, profanées,
Tombasis de la croix montrera le drapeau.

(Ἔχει ὄμμα, φωνήν, στάσιν, νεῦμα νικητοῦ. Οὐχί, ὅτε ὑπὸ τὴν ἑλληνικὴν στολὴν τοιαύτη καρδία πάλλει, οὐχί, δὲν ἐφθάρη ἡ Ἑλλάς.... ... Πιστεύω εἰς τὸ βλέμμα τοῦτο· ναί, ἐπέρχεται μετὰ μικρὸν ἡ ὥρα· ἡ δὲ μνήμη μου βλέπει τὸ μέλλον· τὸ πρῶτον τῆς Ὕδρας τέκνον θέλει διώξει τὴν δόξαν τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς πατρίδος· πρῶτος ἐπὶ τῶν ἱστῶν σου, ὦ εὐγενές μου πλοῖον, σὺ οὗ καὶ μόνον τὸ ὄνομα προλέγει τὸν προορισμόν, εἰς τὰς ὑπὸ τῆς ἡμισελήνου ἀπὸ πολλοῦ βεβηλωθείσας θαλάσσας, πρῶτος ὁ Τομπάζης θέλει ὑψώσει τὴν σημαίαν τοῦ σταυροῦ.)

Ἀλλ' ὅτε, μετὰ μικρόν, ἀποβὰς εἰς Ἀθήνας διῆλθεν ἐκεῖθεν δι' Ἐλευσῖνος, Μεγάρων, Κορίνθου καὶ Τριπόλεως εἰς Σπάρτην, ὅπως συναντήσῃ ἐκεῖ φίλους ἐκ Νεαπόλεως εἰς τὴν Ἑλλάδα καταβάντας καὶ ὧν ὁ ἕτερος ὠνομάζετο Mérimée, τότε ἡ ἠθικὴ τῶν κατοίκων τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος κατάπτωσις, ὑπὸ τὸν βαρὺν τῆς δουλείας ζυγόν, ἄνευ κινήσεως, ἄνευ ἐπιθυμίας, ἄνευ φωνῆς, ἄνευ αἰσθήματος, μικροῦ δεῖν ἀπέσβεσε τὴν ἐλπίδα·

Vos chants, ô fils d'Hydra, m'avaient-ils donc trompé!

Digitized by Google

(Ἀρά γε, τέκνα τῆς Ὕδρας, μὲ ἠπάτησαν τὰ ᾄσματα ὑμῶν!)

λέγει ἐν τῷ β' ᾄσματι (*«Πελοπόννησος»*), οὗ τὴν ἔννοιαν θαυμασίως συναιροῦσιν οἱ δύο τελευταῖοι στίχοι·

Voilà Sparte, voilà la Grèce toute entière:
Un esclave, un tyran, des débris et des fleurs.

(Ἰδοὺ ἡ Σπάρτη, ἰδοὺ ἡ Ἑλλὰς ὅλη· εἷς δοῦλος, εἷς τύραννος, ἐρείπια καὶ ἄνθη.)

Καὶ ταῦτα μὲν ἔγραφεν ἀμέσως τότε ἐν ἔτει 1820. Ὅτε δέ, κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1827 ἔτους, δημοσιεύων τὴν *εἰς τὴν Ἑλλάδα Ὠδὴν* προέτασσε πρόλογόν τινα μικρόν, ἐσημείου ἐν αὐτῷ τάδε μελέτης ἄξια ἀληθῶς· «Ἡ περὶ τῆς χώρας κρίσις ἡμῶν (τῶν τριῶν φίλων) ἦτο ὁμόφωνος. Ἀλλ' εὐθὺς ὡς ἦλθεν ὁ λόγος ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους, τὸν χαρακτῆρα αὐτῶν, τὴν κατάστασιν τοῦ πολιτισμοῦ, τὴν παροῦσαν δουλείαν, τὰς ἐν τῷ μέλλοντι ἐλπίδας, εἴδομεν ἀμέσως ὅτι οὐ μόνον σύμφωνοι δὲν ἤμεθα, ἀλλὰ καὶ ὅλως ἀντιθέτου γνώμης» Οἱ μὲν φίλοι αὐτοῦ ἔκριναν τοὺς Ἕλληνας βαθύτατα ἐξηχρειωμένους καὶ μακρὰν παλιγγενεσίας, ἣν οὔτε ἤλπιζον, οὔτε ἐφαντάζοντο, οὔτε ἐπεθύμουν, ἐντελῶς ἀνάξιοι αὐτῆς γενόμενοι ὑπὸ τῆς μακρᾶς ἕξεως τῆς μεταστησάσης παρ' αὐτοῖς τὴν δουλείαν εἰς φύσιν· ὁ δὲ φίλος τοῦ Τομπάζη Λεβροὺν ἐφρόνει ὅτι κατ' ἐπιφάνειαν μόνον ἦσαν τοιοῦτοι οἱ Ἕλληνες, δυσφόρως ὑπομένοντες τὴν ὀθωμανικὴν τυραννίαν, καὶ διὰ πολλῶν ἐπιχειρημάτων, ὧν ἡ ὀρθότης καὶ ἡ ἐμβρίθεια μυριάκις ἔκτοτε ἀπεδείχθησαν, ἐζήτει νὰ πείσῃ τοὺς ὑπὸ ἴσου πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἔρωτος ἐμφορουμένους ἑταίρους ὅτι ἡ γνώμη αὐτοῦ ἦτο μόνη ὀρθή. Ἀπέδιδε δ' εἰκότως τὴν διχογνωμίαν εἰς τὴν σύμπτωσιν, ὅτι οἱ μὲν φίλοι αὐτοῦ εἰσῆλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τῆς Πελοποννήσου, ὅπου ἡ τυραννία ἐπέκειτο βαρυτάτη καὶ ἀπηνής, ἐν ᾧ αὐτὸς ἔφθανε διὰ τῶν νήσων καὶ τῆς ἐλευθέρας αὐτῶν θαλάσσης, μετηγγισμένας ἐκεῖθεν ἔχων τὰς ἐλπίδας τῶν νησιωτῶν, ἃς νὰ ἐξασθενίσῃ μόνον ἴσχυσεν, οὐχὶ δὲ καὶ νὰ διασκεδάσῃ, ἡ τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Πελοποννήσου ἐπίσκεψις. Ἄλλως τε δ' ἐστηρίζοντο αἱ ἐλπίδες αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τῶν ἀπολιτίστων μὲν ὅλως, ἀλλ' ὅμως ἀνδρείων καὶ ἐλευθέρων τὸ φρόνημα ὀρεινῶν τῆς Μάνης καὶ τῆς Ἠπείρου. Οὐδὲν ἧττον, ὁ νέος *φιλέλλην* ὑπενέδωκεν εἰς τὴν γνώμην τῶν φίλων κατὰ τοῦτο, ὅτι *ἀπῃτεῖτο χρόνος, καὶ πολὺς ἴσως, ὅπως αἱ νῆσοι ἐπιδράσωσιν ἐπὶ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος εἰς ἀναγέννησιν αὐτῆς.* «Ἀλλ' ὁπόσον εἶναι δύσκολον, ἐπιλέγει ἐν ἔτει 1827, ὁπόσον εἶναι δύσκολον νὰ διακρίνῃ τις ἐπὶ τῆς ὄψεως ἔθνους τινὸς τὰ αἰσθήματα τοῦ μίσους καὶ τῆς ἐκδικήσεως, τὰ κρυπτόμενα εἰς τὸν μυχὸν τῆς καρδίας καὶ νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὸ μυστήριον τοῦ χρόνου καὶ τῆς εἱμαρμένης! Μόλις κατελίπομεν τὰς ἀκτὰς τῆς Πελοποννήσου ἥτις ἐφαίνετο ἄναυδος, κατηφιῶσα, ἐξουδενωμένη, καὶ ἡ ἐπανάστασις ἐξερράγη, καὶ κραυγαὶ θριάμβου καὶ ἀπελευθερώσεως κατέφθανον ἡμᾶς. Ἐν δὲ τῷ σπουδαιοτάτῳ τούτῳ πολιτικῷ φαινομένῳ τοσοῦτον αἰφνιδίας ἀναγεννήσεως, πρᾶγμα ἄξιον μεγάλης προσοχῆς, παρέχον μέγα ἠθικὸν δίδαγμα καὶ ὑπόμνησιν εἰς τοὺς δυνάστας, ὁ πρῶτος κτύπος κατηνέχθη ὑπὸ τοῦ ἀσθενοῦς, οὐχὶ ὑπὸ τοῦ δυνατοῦ· οἱ κατὰ τὸ φαινόμενον κοιμώμενοι βαθύτατα ἐξηγέρθησαν πρῶτοι· ἡ Πελοπόννησος ἦρε τὸ σημεῖον πρὸ τῶν ὀρεινῶν καὶ τῶν νησιωτῶν.»

Καὶ ταῦτα μὲν πάντα οὕτως ἔχουσιν. Ὁ δὲ ποιητής, ἀφ' οὗ καὶ τὸν Εὐρώταν ἐθαύμασε καὶ ὕμνησεν, ὡς ὁ Σατωβριάνδ, καὶ τὸν Βύρωνα διεδέξατο εἰς τὸ παρὰ τὸ Λυσικράτειον μνημεῖον ἐν τῇ ὁδῷ τῶν τριπόδων μοναστικὸν δωμάτιον, ἔνθα καὶ ἀσθενήσας μικροῦ δεῖν ἀπέθνησκε καὶ ἐθάπτετο ἐν τῷ εἰς ταφὴν τῶν ξένων τότε ὡρισμένῳ Θησείῳ,[1] ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου, ὑπὸ γλυκέος κατεχόμενον προαισθήματος, καταφθάνουσιν αὐτὸν αἱ πρῶται φῆμαι καὶ τὰ προανακρούσματα τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

Qui nommerait révolte un si juste réveil?
Qui nommerait rebelle une contrée entière,
De son indépendance arborant la bannière?
La liberté pour tous luit comme le soleil.

(Τίς ὀνομάζει στάσιν ἐξέγερσιν δικαιοτάτην; τίς ὀνομάζει ἀντάρτιδα χώραν ὅλην αἴρουσαν τὴν σημαίαν τῆς ἀνεξαρτησίας; Ἀλλ' ἡ ἐλευθερία ὑπὲρ πάντων λάμπει ὡς ὁ ἥλιος.)[2]

Ἀπὸ δὲ τῆς ὥρας ἐκείνης, ἀπὸ τοῦ πέμπτου μέχρι τοῦ δεκάτου (τελευταίου) ᾄσματος, ὁ φιλέλλην ποιητὴς ποὺ μὲν κρούει πένθιμον λύραν θρηνῶν τὰς σφαγὰς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Σμύρνης, τῆς Χίου, ποὺ δὲ ψάλλει διθυράμβους ὑπὲρ τῶν ἀγωνιζομένων ἡρώων, ἐξυμνῶν τὰ κατορθώματα τοῦ Πετρόβεη, τοῦ Κολοκοτρώνη, τοῦ Ὀδυσσέως, τοῦ Τομπάζη καὶ μεθ' ὑπερηφανείας ἀναγνωρίζων τὸ εἰς τὴν Ἑλλάδα καταγαγὸν αὐτὸν πλοῖον ὡς ναυαρχίδα τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου·

Mais est-ce bien lui que je voi!
Mon beau Thémistocle est-ce toi?

. . . .

C'est sa poupe! et voilà, si mon œil est fidèle,
Sur le pont Tombasis, qui m'aperçoit soudain,
Armé du casque antique où la croix étincelle,
Et qui, l'œil radieux, me fait signe et m'appelle
Du bâton amiral qui brille dans sa main.

1. Αὐτὸς ὁ Λεβροὺν ἀναμιμνήσκεται μετά τινος ἡδονῆς ὅτι, θαπτόμενος ἐν τῷ Θησείῳ, ἔμελλε νὰ τύχῃ τοῦ εἰς ἄλλον ξένον ἐκεῖ ἀποτεθέντα γραφέντος ὑπὸ τοῦ Βύρωνος ἐπιγράμματος· Si miserandus in morte, beatus tamen in sepulcro. (Εἰ θρηνητέος ἐπὶ τῷ θανάτῳ, ὅμως μακάριος ἐπὶ τῷ τάφῳ.) Ἀξία δὲ σημειώσεως ἐνταῦθά μοι φαίνεται ἡ σύμπτωσις ὅτι ὁ ἐν Ἀθήναις τὸν Βύρωνα ἐν τῷ δωματίῳ διαδεχθεὶς Λεβρούν, κατῴκει ἐν Παρισίοις ἐπὶ δεκάδας ἐτῶν καὶ μέχρι τοῦ θανάτου αὐτὰ τὰ δωμάτια τοῦ Βολταίρου ἐν rue de Beaune, ἀρ. 1.

2. Ἆσμα Δ' ἐν τέλει.

Digitized by Google

Oui, c'est le Thémistocle! et ce n'est pas en vain
Que ma muse avait dit: Sa gloire sera belle!

('Αλλ' ἆρά γε αὐτὸν βλέπω! Σὺ εἶσαι, ὡραῖέ μου Θεμιστόκλεις; Ναὶ, εἶναι ἡ πρύμνα του! καὶ, ἂν τὸ ὄμμα μου εἶναι πιστὸν, ἰδοὺ ὁ Τομπάζης ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, φορῶν κράνος ἀρχαῖον ἐφ' οὗ ἀστράπτει ὁ σταυρὸς, μὲ βλέπει καὶ περιχαρὴς νεύει καί με προσκαλεῖ διὰ τοῦ ναυαρχικοῦ σκήπτρου λάμποντος ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. Ναὶ, εἶναι ὁ Θεμιστοκλῆς! Δὲν εἶπε ματαίως ἡ μοῦσά μου· ἡ δόξα του μεγάλη!)[1]

Καταλιπὼν δὲ τὴν Χίον καὶ τὴν Σμύρνην μεστὰς αἵματος καὶ φρίκης, ἀγορὰς δούλων 'Ελλήνων, ἀφικνεῖται εἰς Παρισίους ἐναύλους ἔτι ἔχων τὰς οἰμωγὰς τῶν θυμάτων καὶ ὡς ἔκ τινος τόπου κολάσεως εἰς τὸν παράδεισον εἰσερχόμενος θαμβοῦται, τρίβει τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἀνακράζει·

Vous pleurez! mais où suis-je? et de ce bord [lointain
Comment, quand j'écoutais ces voix désespérées,
Vers Paris transporté, me trouvé-je soudain
Dans ce salon brillant, plein de femmes parées,
De luxe, de flambeaux, de glaces éclairées?
. . . .
D'autres, loin de leur toit, belles et riches dames!
Les pieds nus, sans secours en de bazars infâmes
Se vendent à l'enchère, ainsi qu'un vil bétail.

(Κλαίετε! ἀλλὰ ποῦ εἶμαι; καὶ ἀπὸ τῆς μεμακρυσμένης ἐκείνης ὄχθης, πῶς, ἐνῷ ἤκουον τὰς ἀπέλπιδας ἐκείνας φωνὰς, μετεβιβάσθην αἴφνης εἰς τὴν λαμπρὰν ταύτην αἴθουσαν τὴν μεστὴν γυναικῶν ἐστολισμένων καὶ καταλαμπομένων ὑπὸ κοσμημάτων, λαμπάδων καὶ κατόπτρων;... Ἄλλαι, μακρὰν τῆς στέγης των, ὡραῖαι καὶ πλούσιαι κυρίαι! ἄλλαι, γυμνόποδες, ἀπροστάτευτοι δημοπρατοῦνται ἐν ἀτίμοις ἀγοραῖς ὡς φαῦλα κτήνη.)

Ἡ ὥρα εἶναι κατάλληλος καὶ ὁ εὔγλωττος μάρτυς τοῦ ἀγῶνος, τῶν σφαγῶν, τοῦ ἐξανδραποδισμοῦ γυναικῶν καὶ παιδίων εναγωνίως ἐπικαλεῖται τὴν ἐπικουρίαν καὶ τὴν συμπάθειαν τῶν ἐνώπιον αὐτοῦ γυναικῶν, ἀπαιτεῖ παρ' αὐτῶν τὰ ἀδαμαντοκόλλητα κοσμήματα, ἀπαιτεῖ περισσότερον·

Vous-mêmes levez-vous; et semant vos exemples,
Que le soir dans les bals, le matin dans les temples,
Brillantes, on vous voie une bourse à la main,
Demander pour les Grecs des armes et du pain.

(Καὶ ὑμεῖς αὐταὶ ἐγέρθητε καὶ σπείρουσαι τὰ παραδείγματα, τὴν ἑσπέραν ἐν τοῖς χοροῖς, τὴν πρωΐαν ἐν τοῖς ναοῖς, ἀνὰ χεῖρας ἔχουσαι βαλάντιον ζητήσατε ὑπὲρ τῶν 'Ελλήνων ὅπλα καὶ τροφήν.)

Ἡ δὲ φωνὴ τοῦ Λεβρούν ἤχησε μεταξὺ τῶν πρώτων, καὶ ἤχησε πανταχοῦ τῆς Γαλλίας. Καὶ γνωστὸν ὁπόσον γενναῖοι ὑπῆρξαν οἱ ἀκούσαντες αὐτῆς Γάλλοι· τίς δ' ἀγνοεῖ ὅτι ὀλίγοι τινὲς εὐγενεῖς ἄνδρες ὡς ὁ Σατωβριανδ καὶ ὁ Λεβροὺν προσείλκυσαν τὴν Γαλλίαν εἰς τὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα, προπαρασκευάσαντες τὸ Ναυαρῖνον καὶ τὴν εἰς Πελοπόννησον γαλλικὴν στρατείαν;

Οὕτω δὲ, κατ' ἴδιον τρόπον συμπράξας εἰς τὴν τῶν 'Ελλήνων ἀπελευθέρωσιν, μεθ' ὑπερηφανείας καὶ χαρᾶς ἔβλεπε τὴν 'Ελλάδα ἐλευθέραν καὶ ἐν τῷ πολιτισμῷ ταχέως προκόπτουσαν, καὶ μέχρι τῶν ἐσχάτων αὐτοῦ ἡμερῶν ἐτήρει ἀναλλοίωτον τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο αἴσθημα, ὑφ' οὗ ἐμπνεόμενος ἐν τῷ πρώτῳ αὐτοῦ ᾄσματι ἔλεγεν·

Et moi de retour dans ma France,
Près de mon cher foyer assis,
De loin j'entendrai les récits
Des jours que voit mon espérance;
Et peut-être, en mes chants alors,
D'une âme orgueilleuse et charmée,
Je répandrai sur tous nos bords
Ma joie et votre renommée.

('Εγὼ δ' ἐπανελθὼν εἰς Γαλλίαν καὶ καθήμενος παρὰ τὴν ἀγαπητήν μου ἑστίαν, θέλω μακρόθεν ἀκούει τὴν διήγησιν τῶν ἡμερῶν ἃς αἱ ἐλπίδες μου βλέπουσιν. Ἴσως δὲ τότε τὰ ᾄσματά μου, ᾄσματα ψυχῆς ὑπερηφάνου καὶ ἀγαλλιώσης, διαχύσωσιν ἐπὶ πάσας ἡμῶν τὰς ἀκτὰς καὶ ἐμοῦ τὴν χαρὰν καὶ ὑμῶν τὴν δόξαν.)

'Αδύνατον εἶναι νὰ ἐξαλειφθῇ ἐκ τῆς μνήμης μου ἡ γλυκύτης μεθ' ἧς, κατὰ τὰ ἔτη 1859-1861, ὁμιλῶν πρὸς ἐμὲ, νέον σπουδαστὴν ἐν Παρισίοις, ἀνεμιμνήσκετο τῆς εἰς τὴν 'Ελλάδα καταβάσεως, τοῦ Τομπάζη, τοῦ *Θεμιστοκλέους* καὶ τῶν πρώτων ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἑλληνικῶν ἀγώνων. Γέρων ἤδη προβεβηκὼς καὶ μόνος σύντροφος δικαίως ἠγαπημένης γυναικὸς, μετὰ τῆς ἠρέμου μελαγχολίας τῆς παρακολουθούσης τῷ πόθῳ καὶ ταῖς ἀναμνήσεσιν ἀνεπόλει ὅτι ἔμελλε νὰ μὴ ἐπανίδῃ τὴν ἀγαπητὴν αὐτῷ 'Ελλάδα. Ταύτης δ' αὐτοῦ τῆς ἠθικῆς διαθέσεως ἁπλουστάτην μὲν, ἀλλὰ πιστοτάτην εἰκόνα παρέχει ἡ ἑπομένη πρὸς 'Ελληνίδα ἐκ Παρισίων ἀπερχομένην ἐπιστολὴ τῆς 18 'Απριλίου 1861, ἣν ὡς κειμήλιον φυλάττω· «Πολὺ ἐπεθύμουν, Κυρία, ἐγὼ αὐτὸς νὰ κομίσω τὰς εὐχὰς ὑπὲρ τῆς εὐτυχοῦς εἰς τὴν ὡραίαν ὑμῶν πατρίδα ἐπανόδου. 'Αλλ' ἀντὶ ἐπισκεπτηρίου δέξασθε τοὺς δύο τούτους τόμους *(τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ)* ἐν οἷς ἐπανευρίσκετε τὴν 'Ελλάδα καὶ *οὕς τινας θέλω φθονήσει ἂν συνακολουθήσωσιν ὑμῖν εἰς 'Αθήνας*, κτλ. Λεβρούν».

Τοιοῦτον ἄνδρα, τοιοῦτον φίλον ἐπιτρέπεται νὰ λησμονήσῃ ἡ 'Ελλάς;

Στεφ. Ν. Δραγουμης.

Τὸ ὀγκωδέστερον ἴσως σύγγραμμα τοῦ κόσμου ἐτυπώθη ἐν τῇ Σινικῇ· σύγκειται ἐξ 6,109 τόμων καὶ φέρει τὸν τίτλον «Αὐτοκρατορικὴ συλλογὴ παλαιᾶς καὶ νέας φιλολογίας.» Ἡ ἐκτύπωσις τῆς κολοσσιαίας ταύτης 'Εγκυκλοπαιδείας

1. Ἆσμα Η'.

Digitized by Google

ἤρξατο ἐν ἔτει 1722 διὰ μολυβδίνων χαρακτήρων χυθέντων ἐπὶ τούτῳ. Τὰ περισωζόμενα πλήρη ἀντίτυπα εἶνε σπάνια. Τοιοῦτον σύγγραμμα ἐπωλεῖτο ἀπό τινος ἐν Πεκίνῳ ἀντὶ 100 χιλιάδων ταλλήρων!

ΠΕΡΙ ΤΕΪΟΥ

Μετὰ τὸν καφὲ ποτὸν ἱκανῶς διαδεδομένον ἐν Εὐρώπῃ εἶνε τὸ *τέϊον*. Εἶνε δὲ τὸ τέϊον τὰ ἀπεξηραμένα φύλλα θάμνου ἐγχωρίου τὸ κατ' ἀρχὰς τῆς Κίνας, εἶτα δὲ μεταφυτευθέντος καὶ ἀλλαχοῦ· ὁ θάμνος οὗτος ἔχει 4-8 ποδῶν ὕψος, εἶνε πολύκλαδος καὶ ἀποτελεῖ δάση ὁλόκληρα εἰς τὰ μέρη ἔνθα φύεται. Τὰ βραχύμισχα φύλλα του εἶνε ἐλλειψοειδῆ τὸ σχῆμα, ὀξυκατάληκτα, ἔχουσι χείλη πριονοειδῶς κεκομμένα καὶ ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ φύλλα τῆς βυσσινέας.

Παρ' ἡμῖν ὁ λαὸς καλεῖ διὰ τοῦ κοινοῦ ὀνόματος τοῦ τεΐου τὰ φύλλα τῆς σιδερίτιδος, φυτοῦ ἢ μᾶλλον λαχάνου φυομένου ἐπὶ τῶν ὑψηλοτέρων ὀρέων τῆς νοτίας Πελοποννήσου (Πάρνωνος, Ταϋγέτου), τὸ ὁποῖον πρῶτος ἀνεκάλυψε καὶ παρέθεσε μετὰ τῶν φυτῶν τῆς Ἑλληνικῆς χλωρίδος, ὁ καὶ πλῆθος ἄλλο Ἑλληνικῶν φυτῶν καταστήσας γνωστὸν εἰς τὴν Εὐρώπην, βοτανικὸς κ. Ἑλδράϊχ. Τὸ φυτὸν τοῦτο, καλούμενον κοινῶς *τσάϊ ἑλληνικόν*, ἔχει εὐάρεστον ἀρωματικὴν ὀσμήν, ὀλίγον τοῦ τεΐου διαφέρουσαν, διὸ καὶ εἶνε ἀγαπητὸν τοῖς κατοίκοις καὶ εὐχρηστεῖ παρὰ ταῖς χώραις ἐν αἷς φύεται ὡς ποτὸν οἰκιακόν.

Ἡ καλλιέργεια τοῦ θάμνου τοῦ παράγοντος τὸ κινεζικὸν τέϊον, τῆς *τέας*, ἀποτελεῖ τὴν κυρίαν πηγὴν τοῦ πλούτου τῶν νοτίων ἐπαρχιῶν τῆς Κίνας καὶ τῶν προσόδων τοῦ Σινικοῦ κράτους. Ἀπὸ τοῦ Δ' αἰῶνος μετεφυτεύθη τὸ δένδρον ἀπὸ τῆς Κίνας εἰς τὴν Ἰαπωνίαν καὶ Κορέαν, διεδόθη εἶτα πρὸς βορρᾶν καὶ πρὸς νότον, ἰδίως δὲ εἰς τὴν Ἰάβαν καὶ Κεϋλάνην. Πολλῷ δ' ὕστερον μετεφυτεύθη εἰς τὴν Βρασιλίαν καὶ ἄλλας χώρας.

Κατὰ μέγα μέρος, τὸ εἰς τὴν Εὐρώπην καταναλισκόμενον τέϊον ἐξάγεται σχεδὸν μόνον ἐκ Κίνας. Τούτου δὲ ἡ μὲν Ἀγγλία καὶ Ὁλλανδία καταναλίσκει τὸ πλεῖστον, ἡ δὲ δυτικὴ Εὐρώπη τὸ ἐλάχιστον μέρος. Ἐν Ἰαπωνίᾳ καὶ Κίνᾳ τὸ τέϊον εἶνε ποτὸν ἐθνικὸν πρὸ 1000 ἐτῶν. Ἐν Εὐρώπῃ δὲ εἰσαχθὲν τῷ 1666 διὰ τῶν Ὁλλανδῶν ἀπὸ τῆς Κίνας, ἀπὸ δὲ τῆς Ἰάβας τῷ 1834, κατέστη ἀπαραίτητος ἀνάγκη τῶν κατοίκων τῶν βορείων χωρῶν. Ταὐτὸ συνέβη καὶ διὰ τὴν βορείαν Ἀμερικήν.

Τοῦ τεΐου ὑπάρχουσι πολλὰ εἴδη, εἴτε ποιότητες· διότι ἡ ἐποχὴ τοῦ ἔτους, καθ' ἣν γίνεται ἡ συλλογὴ τῶν φύλλων, καὶ ὁ τρόπος καθ' ὃν ἀποξηραίνονται ἐπιδρῶσι πολὺ ἐπὶ τῆς ποιότητος· πρὸς δὲ τούτοις καὶ τὸ εἶδος τοῦ δένδρου ἔχει μεγάλην σημασίαν καὶ ἡ χώρα ἐν ᾗ φύεται, καὶ τὸ ἔδαφος.

Τὰ φύλλα τοῦ τεΐου συλλέγονται τετράκις τοῦ ἔτους ἀπὸ τῶν τριετῶν μέχρι τῶν ὀκταετῶν θάμνων τῆς τέας, κατὰ τὸν Φεβρουάριον, Ἀπρίλιον, Ἰούνιον καὶ Αὔγουστον. Συλλεχθέντα δὲ πρῶτον μὲν ἐμβαπτίζονται ἐν ζέοντι ὕδατι, ὅπως ἀφαιρεθῇ ἀπ' αὐτῶν ναρκωτική τις οὐσία, εἶτα δὲ ἁπλοῦνται ἐπὶ δίσκων σιδηρῶν, ξηραίνονται καὶ συστρέφονται. Οὕτω παρασκευασθέντα στοιβάζονται ἐντὸς μικρῶν κυτίων ξυλίνων ἢ μεταλλίνων ἐστρωμένων διὰ φύλλου τινος πλατέος τοῦ δένδρου φάρου (pharus), καὶ κλείονται ἀδιαπνεύστως· διότι τὸ τέϊον μόνον ἐν καλῶς κεκλεισμένοις ἀγγείοις διαφυλάττει τὸ ἄρωμά του. Ἐκ τοῦ κατὰ τὰς τέσσαρας ταύτας ἐποχὰς συλλεχθέντος τεΐου, κάλλιστον εἶδος ἀποτελεῖ ἡ πρώτη συγκομιδὴ τοῦ μηνὸς Φεβρουαρίου.

Εἰς τὸ ἐμπόριον διακρίνονται δύο κυρίως εἴδη: τὸ *πράσινον* καὶ τὸ *μέλαν*. Ἀμφότερα δὲ δύνανται νὰ παραχθῶσιν ἐκ τοῦ αὐτοῦ θάμνου καὶ νὰ προσλάβωσι τὸ ἰδιάζον χρῶμα κατὰ τὸν τρόπον τῆς παρασκευῆς· οὕτω μαραινόμενα τὰ φύλλα διὰ τοῦ ἀτμοῦ, εἶτα δὲ ξηραινόμενα γίνονται πράσινα, ξηραινόμενα δὲ καὶ τιθέμενα ἐπί τινα χρόνον ἄνωθεν τοῦ πυρὸς γίνονται μέλανα. Ἡ διαφορὰ αὕτη παράγεται καὶ κατ' ἄλλους πολυειδεῖς τρόπους. Ἡ πολυμήχανος δὲ τῶν Σινῶν κερδοσκοπία τοσαύτας δολιότητας καὶ νοθεύσεις τοῦ τεΐου ἐπενόησεν, ὥστε οὐ μόνον τὰ κακὰ εἴδη στέλλει εἰς Εὐρώπην κεχρωματισμένα διὰ καμπεχιανοῦ ξύλου, ἀργίλλου, κυανοῦ τῆς Πρωσσίας, ἀλάτων τοῦ μολύβδου, χαλκοῦ, κ.τ.λ., ἀλλὰ καὶ φύλλα ξένων ὅλως φυτῶν, οὔτε κἂν εἰς τὴν οἰκογένειαν τῆς τέας ἀνηκόντων, κατεργάζουσα ποικιλοτρόπως, ἀπατᾷ τοὺς εὐπίστους τῶν ἐμπόρων. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἀγγλο-ινδικὴ ἑταιρία ὥρισεν ἰδίους ἀνθρώπους, δυναμένους, ὅπως οἱ ἡμέτεροι οἰνογνῶσται, νὰ διακρίνωσι τὴν ἀξίαν καὶ τὸν δόλον καὶ μεταξὺ 100 εἰδῶν τεΐου. Τοὺς τοιούτους ὀνομάζουσι τεϊογνώστας.

Τὰ δύο εἴδη τοῦ τεΐου, τὸ μέλαν καὶ τὸ πράσινον, ὑποδιαιροῦνται. Καὶ ἐκ μὲν τοῦ πρασίνου καλλίτερον θεωρεῖται τὸ *καισαρικὸν τέϊον*, τὸ συνιστάμενον ἐκ τῶν κατὰ πρῶτον συλλεχθέντων φύλλων, ὅπερ οὐδέποτε ἔρχεται εἰς τὴν Εὐρώπην, εἶτα τὸ *μαργαριτοειδές*, τὰ εἴδη τὰ καλούμενα *σουλάγκ*, *τσχί*, *ἄϋσαν* (ἐκ τοῦ ὀνόματος ἐμπόρου τινος μετακομίσαντος τὸ εἶδος τοῦτο εἰς τὴν Εὐρώπην), *ὑσὸν* κ.τ.λ. Ἐκ δὲ τοῦ μέλανος τεΐου τὸ *καραβάνιον τέϊον*, τὸ *σουχόγκ*, τὸ *πέκο*, τὸ τοῦ *Κόγκ*, τὸ *ῥωσσικὸν* (διότι διὰ τῆς Ῥωσσίας ἔρχεται εἰς Εὐρώπην) καὶ πλῆθος ἄλλων εἰδῶν φερόντων τὰ σινικὰ ὀνόματα τὰ γνωστὰ καὶ χρήσιμα μόνον εἰς τοὺς ἐμπόρους καὶ τοὺς καθ' ἕξιν τεϊπότας.

Digitized by Google

Καλὸν τέϊον εἶνε τὸ πρόσφατον καὶ τὸ ἐντελῶς ξηρὸν καὶ βαρὺ, τὸ συνεσταμένον ἐξ ἐπιμελῶς συνεστραμμένων φύλλων, τὸ ἀμιγὲς κόνεων ἢ ξένων φύλλων καὶ τὸ ἔχον ὀσμὴν ἀσθενῆ μὲν ἀλλὰ λεπτῶς ἀρωματικήν. Τὴν ὀσμὴν ταύτην ἀναδίδει ἰδίως τὸ ὑδατῶδες ἔμβρεγμα τοῦ καλοῦ τεΐου, ὅπερ ὅμως κατὰ τὴν γεῦσιν δὲν εἶνε δριμὺ καὶ νύσσον. Ὅσῳ πλουσιώτερον τὸ ἔμβρεγμα εἰς στερεὰς ὀργανικὰς οὐσίας, τοσούτῳ κρεῖσσον· διὸ καὶ τὸ ἐκ καλοῦ τεΐου παρασκευαζόμενον ἔμβρεγμα ἀποψυχόμενον θολοῦται, καθιζανουσῶν τῶν εἰς τὸ θερμὸν ὕδωρ διαλελυμένων θεΐνης, λευκώματος καὶ ἄλλων οὐσιῶν.

Συστατικὰ τὸ τέϊον περιέχει *θεΐνην* (οὐσίαν τὴν αὐτὴν τῇ καφεΐνῃ, ἐνταῦθα ὅμως εἰς μεῖζον ποσὸν), αἰθέρια ἔλαια, δεξιτερίνην, δεψικὸν ὀξὺ, λεύκωμα, φυτοκυτταρίνην καὶ ἅλατα (καλίου, νατρίου καὶ πυρίτιδος γῆς). Τὸ πράσινον τέϊον περιέχει περισσότερον δεψικὸν ὀξὺ καὶ αἰθέρια ἔλαια παρὰ τὸ μέλαν.

Τὸ τέϊον πίνεται πάντοτε εἰς *ἔμβρεγμα*, ἐμβρεχομένων τῶν φύλλων αὐτοῦ διὰ ζέοντος ὕδατος ἐντὸς καλῶς κλειομένων ἀγγείων. Βραζόμενον χάνει μέρος τῆς εὐοσμίας αὐτοῦ καὶ γίνεται πικρότερον. Τὰ καλὰ εἴδη τοῦ τεΐου, ἰδίως τοῦ πρασίνου, δύνανται νὰ χρησιμεύσωσι διὰ πολλὰ κατὰ συνέχειαν ἐμβρέγματα, ἂν μετὰ τὴν χρῆσιν πάλιν ἀποξηρανθῶσι. Πλὴν ἐχέτω πᾶς τις κατὰ νοῦν, ὅτι τὸ πρῶτον ἔμβρεγμα εἶνε 4-6κις περιεκτικώτερον εἰς τὰ συστατικὰ τοῦ τεΐου ἢ τὸ δεύτερον, τοῦτο μᾶλλον τοῦ τρίτου κ.τ.λ.

Ὅπως δὲ σκευάσωμεν καλὸν ἔμβρεγμα τεΐου ἀνάγκη νὰ ἔχωμεν ἀγγεῖον ἐπίτηδες διὰ τὴν χρῆσιν ταύτην προωρισμένον. Τὸ ἐμβρεκτήριον (κοινῶς τσαϊέρα) ἐξ ἀγγλικοῦ μετάλλου εἶνε προτιμητέον παντὸς ἄλλου, διότι πρὸς τῇ στερεότητι καὶ τῇ ζωηρᾷ λάμψει τοῦ ἀργύρου, διατηρεῖ ἐπὶ πολὺ τὴν θερμότητα τοῦ ὕδατος εἰς τὸν ὕψιστον αὐτῆς βαθμόν. Τὴν ποσότητα τοῦ τεΐου, ἣν πρέπει νὰ θέτωμεν εἰς τὸ ἐμβρεκτήριον, ὑπολογίζομεν εἰς 1 κοχλιάριον τοῦ καφὲ δι' ἕκαστον κυαθίσκον. Πρὶν ἢ θέσωμεν τὸ τέϊον εἰς τὸ ἐμβρεκτήριον θερμαίνομεν τοῦτο ἐπί τινα λεπτὰ διὰ βραστοῦ ὕδατος· καλὸν δ' εἶνε νὰ θερμαίνωνται οὕτω καὶ οἱ κυαθίσκοι ἐντὸς τῶν ὁποίων θὰ κενώσωμεν τὸ ἔμβρεγμα. Εἶτα τοῦ ἐμβρεκτηρίου θερμανθέντος διὰ τοῦ θερμοῦ ὕδατος, ὅπερ εἶτα ἐκχέομεν, θέτομεν ἐντὸς τὸ ξηρὸν τέϊον καὶ ἐπιχέομεν ὕδωρ βραστὸν, κατ' ἀρχὰς μὲν ὀλίγον, ὅπως διαβρέξωμεν τὰ φύλλα τοῦ τεΐου καὶ διευκολύνωμεν τὴν ἐκτύλιξιν αὐτῶν, μετὰ παρέλευσιν δὲ ὀλίγων στιγμῶν ῥίπτομεν καὶ ἄλλην ποσότητα ἐκ τοῦ βραστοῦ ὕδατος καὶ μεταγγίζομεν τὸ ἔμβρεγμα ἐντὸς τῶν κυαθίσκων· τότε κατὰ βούλησιν δυνάμεθα νὰ θέσωμεν καὶ σταγόνας τινὰς κρέμας ἢ ψυχροῦ γάλακτος, ἢ πνευματώδους τινὸς ποτοῦ, ῥουμίου, οἰνοπνεύματος κ.τ.λ.

Τὸ τέϊον πινόμενον ὡς ποτὸν τὴν πρωΐαν ἢ τὴν ἑσπέραν ἐκδηλοῖ τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ ἡμῶν οἵαν καὶ ὁ καφές. Ἐπειδὴ περιέχει μικρὸν ποσὸν λευκώματος, μηδαμινὴ εἶνε ἡ σημασία αὐτοῦ ὡς ποτοῦ θρεπτικοῦ. Ὥστε ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν αἰθερίων ἐλαίων καὶ τῆς τεΐνης. «Τὸ τέϊον, λέγει ὁ Moleschott, αὐξάνει τὴν δύναμιν τοῦ κατεργάζεσθαι τὰς ἐντυπώσεις διὰ τῶν αἰσθητηρίων· ὁ πίνων τέϊον ἄγεται εἰς βαθείας σκέψεις καὶ ἡ προσοχὴ δεσμεύεται εὐκόλως ἐπὶ ὡρισμένου τινὸς ἀντικειμένου, καίτοι αἱ σκέψεις εἶνε ζωηρότεραι». Ὥστε ἐνῷ ὁ καφὲς ἐγείρει τὴν φαντασίαν τὸ τέϊον διεγείρει τὴν κρίσιν.

Ἐπειδὴ τὸ ξηρὸν τέϊον διαποτίζεται εὐκόλως καὶ ἀπὸ τὰς ἀσθενεστέρας ὀσμὰς ἀνάγκη νὰ ἀποφεύγωμεν νὰ θέτωμεν αὐτὸ πλησίον οὐσιῶν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ὀδμηρῶν. Πρὸς τοῦτο κλείομεν αὐτὸ ἐντὸς μεγάλου κιβωτίου κεκλεισμένου διὰ φύλλων μολύβδου.

Σ. Μ.

Η ΤΕΛΕΤΗ ΤΟΥ ΛΟΡΔΟΥ ΔΗΜΑΡΧΟΥ ΕΝ ΛΟΝΔΙΝΩ

Μεγάλη διὰ τοὺς φιλοθεάμονας κατ' ἔτος ἀνατέλλει (μολονότι σπανίως καὶ ὁ ἥλιος μετ' αὐτῆς) ἡ ἐννάτη τοῦ Νοεμβρίου ἐν Λονδίνῳ.

Κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην γίνεται ἀλλαγὴ δημάρχου.

Ἓν μόνον ἔτος δύναται νὰ κρατήσῃ τὴν ἐξουσίαν ὁ λόρδος δήμαρχος τοῦ Λονδίνου, κατὰ δὲ τὴν ἡμέραν ἐκείνην καταθέτει μὲν αὐτὴν ὁ πρώην, αναλαμβάνει δὲ ὁ ἤδη ἐκ τῶν δημογερόντων ὑπὸ τοῦ δήμου ἐκλαγείς.

Ὁ λόρδος δήμαρχος τοῦ Λονδίνου δὲν εἶναι ἁπλοῦς δήμαρχος ὡς παρ' ἡμῖν ἐννοεῖται, εἶναι ὅ,τι ἐμφαίνει καὶ ὁ ἕτερος αὐτοῦ τίτλος, «ἀστυκὸς βασιλεύς»· βασιλεύει ἐπὶ τοῦ Ἄστεως τοῦ Λονδίνου, τοῦ περιτοιχισμένου, ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων, μέρους τοῦ Λονδίνου, τοῦ μέρους ἐν ᾧ διεξάγεται τὸ μεγαλείτερον τοῦ κόσμου ἐμπόριον, ἐν ᾧ κεῖται ὁ πύργος τοῦ Λονδίνου, ὁ μητροπολιτικὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου Παύλου, ἡ Τράπεζα τῆς Ἀγγλίας μετὰ τῶν, δίκην κατακομβῶν, ὑπογείων αὐτῆς πεπληρωμένων κατεργασμένου τε καὶ ἀκατεργάστου χρυσοῦ, καὶ τέλος τὰ ἐμπορικὰ καὶ τραπεζιτικὰ καταστήματα μὲ τὰ μυθώδη αὐτῶν πλούτη καὶ αἱ οἰκίαι ἢ μᾶλλον τὰ παλάτια τῶν ἐμποροπριγκήπων τοῦ Ἄστεως!

Ἡ ἐξουσία τοῦ λόρδου δημάρχου, περιστοιχουμένου καὶ ὑπὸ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, εἶναι ἀπόλυτος ἐντὸς τοῦ Ἄστεως. Ἡ ἀστυνομία ὑπάγεται εἰς αὐτὸν καὶ πᾶς τις συλλαμβανόμε-

Digitized by Google

νος ἐπὶ πταίσματι, ἐγκλήματι ἢ κακουργήματι προσάγεται τὴν ἐπιοῦσαν τῆς συλλήψεως αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ λόρδου δημάρχου, ἐξατκοῦντος χρέη ἀνακριτοῦ, καὶ παρ' αὐτοῦ ἐὰν μὲν θεωρηθῇ ἔνοχος παραπέμπεται εἰς τὰ δικαστήρια, ἐὰν δὲ θεωρηθῇ ἀθῶος ἀπολύεται. Ἀρχαῖον ἐπικρατεῖ ἔθιμον ὅπως ἐὰν τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ὁ λόρδος δήμαρχος καταλάβῃ τὴν ἐπὶ τῆς ἀνακριτικῆς ἕδρας θέσιν αὐτοῦ οὐδεμία ἤθελε παρουσιασθῇ ὑπόθεσις πρὸς ἐξέτασιν δωρῆται τῷ δημάρχῳ ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας ἓν ζεῦγος λευκῶν περιχειρίδων.

Οὐδείς, οὐδ' αὐτὴ ἡ κυβέρνησις δύναται νὰ προβῇ εἴς τι ἐντὸς τοῦ Ἄστεως ἄνευ προηγουμένης ἀδείας του· καὶ ἡ βασίλισσα δὲ αὐτὴ προκειμένου νὰ διέλθῃ ἐν παρατάξει διὰ τῆς πόλεως τοῦ Λονδίνου καὶ ἀναγκασθῇ νὰ εἰσχωρήσῃ καὶ ἐντὸς τοῦ Ἄστεως, αἱ πύλαι ἅπασαι κλείονται ἐκ τῶν προτέρων καὶ ἡ βασιλικὴ συνοδεία ὀφείλει νὰ σταθῇ πρὸ τῆς κυριωτέρας καὶ διὰ σαλπιγκτῶν ζητήσῃ παρὰ τοῦ δημάρχου καὶ τοῦ δήμου τὴν ἄδειαν νὰ εἰσέλθῃ. Ὁ λόρδος δήμαρχος τότε, ἐν μεγαλοπρεπεστάτῃ στολῇ, προβάλλει τὴν κεφαλὴν ἔκ τινος μικρᾶς θυρίδος καὶ ζητεῖ διαβεβαιώσεις ὅτι ὁ συνοδεύων τὴν βασίλισσαν στρατὸς δὲν ἔρχεται μὲ κακὰς προθέσεις, καὶ μόνον ἀφοῦ λάβῃ τὴν τοιαύτην διαβεβαίωσιν ἐκ στόματος αὐτῆς τῆς βασιλίσσης ἐξέρχεται δι' ἑτέρας θυρίδος καὶ προσφέρει αὐτῇ τὰς χρυσᾶς κλεῖδας τοῦ Ἄστεως ἐπὶ χρυσοῦ δίσκου, τὰς ὁποίας λαμβάνουσα ἡ Α. Μ. ἐγχειρίζει εἴς τινα τῶν ὑπασπιστῶν της, ὅστις δι' αὐτῶν (δῆθεν) ἀνοίγει τὰς πύλας καὶ εἰσέρχεται ἡ βασιλικὴ συνοδεία προπορευομένου μετ' ἀπειροπληθοῦς συνοδείας τοῦ λόρδου δημάρχου καὶ διαβεβαιοῦντος τοὺς πτοηθέντας φιλησύχους κατοίκους, ὅτι οὐδεὶς κίνδυνος ἀπειλεῖ τὸ Ἄστυ, ἐνῷ ἐξ ἄλλου οἱ τοῦ δημαρχείου ὁπλοφόροι ἐπιτηροῦσι καὶ τὸ ἐλάχιστον κίνημα τῶν στρατιωτῶν.

Τὸ δημαρχεῖον τοῦ Λονδίνου εἶναι ἀρχαῖον παμμέγεθες κτίριον γοτθικῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Εἰσερχόμενός τις ἐντὸς τῆς αὐλῆς αὐτοῦ βλέπει ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων δύο γιγαντιαῖα ἀνθρώπινα σώματα ἐν πλήρει σιδηρᾷ πανοπλίᾳ καλούμενα Γὸγ καὶ Μαγὸγ, φύλακας ἀγρύπνους τοῦ δημαρχείου. Σύγκειται δὲ τοῦτο ἐκ διαφόρων μεγαλοπρεπῶν αἰθουσῶν διακεκοσμημένων κατὰ τὸν μεσαιωνικὸν συρμὸν, ὧν κυριώτεραι εἰσὶν ἡ τοῦ Ἀνακριτηρίου, τῆς Βιβλιοθήκης καὶ τῆς Αἰθούσης τῶν Συμποσίων. Ἅπαντα τὰ ἐπιτραπέζια σκεύη τῆς αἰθούσης ταύτης εἶναι ἐκ καθαροῦ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου.

Εἰς τὴν αἴθουσαν λοιπὸν τῆς βιβλιοθήκης ἔρχεται ὁ μέχρι τῆς στιγμῆς λόρδος δήμαρχος ἑκάστην ἐννάτην τοῦ Νοεμβρίου καὶ παραδίδει τὰ σύμβολα τῆς ἐξουσίας, συνιστάμενα ἐκ πατροπαραδότων παρασήμων, ἑνὸς σκήπτρου καὶ μιᾶς σπάθης, εἰς τὸν διάδοχον αὐτοῦ. Ἅμα παραλαβὼν ταῦτα οὗτος κινεῖ ἐν μεγάλῃ παρατάξει πρὸς τὸ ἀνάκτορον τοῦ Οὐέστμινστερ, ἔνθα περιμένουσιν αὐτὸν ὁ λόρδος καγγελάριος ἢ ἀρχιδικαστὴς μεθ' ὅλων τῶν δικαστικῶν τοῦ Κράτους ἵνα δώσῃ αὐτῷ τὸν νενομισμένον ὅρκον.

Οὐδὲν μεγαλοπρεπέστερον καὶ ἐνταυτῷ κωμικώτερον τῆς παρατάξεως ἢ ἐπιδείξεως ταύτης τοῦ λόρδου δημάρχου.

Ἀντὶ πάσης ἄλλης περιγραφῆς δίδω τὸ πρόγραμμα τῆς ἐφετεινῆς παρατάξεως.

Ἡ συνοδεία κινεῖ ἐκ τοῦ δημαρχείου τὴν 12ην ἀκριβῶς.

Προπορεύεται ἡ μουσικὴ τῶν γρεναδιέρων καὶ ἡ μουσικὴ τῆς πολιτοφυλακῆς τοῦ Λονδίνου, ἕπονται δὲ α') ἡ ἀξιοσέβαστος συντεχνία τῶν πτερνιστηροποιῶν: Ὑδραγωγεῖς φέροντες τὴν σημαίαν τῆς ῥηθείσης συντεχνίας, τὴν βασιλικὴν σημαίαν, τὴν ναυτικὴν σημαίαν, τὴν σημαίαν τοῦ Ἄστεως τοῦ Λονδίνου, τὴν τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ τὰς σημαίας τῶν διαφόρων δημογερόντων. Ὁ ῥαβδοῦχος τῆς συντεχνίας μετὰ τῶν ὑπαλλήλων αὐτοῦ. Ὁ γραμματεὺς τῆς συντεχνίας ἐντὸς τοῦ ἅρματός του. Οἱ ἐπίτροποι τῆς συντεχνίας ἐντὸς τῶν ἁμαξῶν αὐτῶν. Ὁ πρωτομαΐστωρ τῆς συντεχνίας (συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ ἱερέως) ἐντὸς τῆς ἁμάξης αὐτοῦ, συρομένης ὑπὸ τεσσάρων ἵππων. β') Ἡ ἀξιοσέβαστος συντεχνία τῶν πεταλωτῶν: Ἡ μουσικὴ τοῦ 1ου τάγματος τῶν σωματοφυλάκων. Ὑδραγωγεῖς φέροντες τὰς ἀκολούθους σημαίας: τὴν βασιλικὴν, τὴν ναυτικὴν, ἀγγλικὴν, τὴν τοῦ Ἄστεως καὶ τὴν τῆς συντεχνίας. Ὁ ῥαβδοῦχος τῆς συντεχνίας ἐν στολῇ. Ὁ γραμματεὺς ἐφ' ἁμάξης. Οἱ ἐπίτροποι ἐντὸς τῶν ἁμαξῶν αὐτῶν. Ὁ πρωτομαΐστωρ τῆς συντεχνίας ἐντὸς τῆς ἁμάξης αὐτοῦ, συρομένης ὑπὸ τεσσάρων ἵππων. γ') Ἡ ἀξιοσέβαστος συντεχνία τῶν ἀρτοποιῶν: Ἡ μουσικὴ τῆς φρουρᾶς τοῦ Λονδίνου. Ὑδραγωγεῖς φέροντες τὴν τῆς συντεχνίας καὶ τὴν βασιλικὴν σημαίαν. Ὁ ῥαβδοῦχος τῆς συντεχνίας ἐν στολῇ μετὰ τοῦ ἐπιτελείου του. Ὁ γραμματεὺς ἐντὸς τοῦ ἅρματός του. Οἱ ἐπίτροποι ἐντὸς τῶν ἁμαξῶν των. Ὁ πρωτομαΐστωρ (συνοδευόμενος καὶ ὑπὸ τοῦ ἱερέως τῆς συντεχνίας) ἐντὸς τοῦ ὀχήματός του, συρομένου ὑπὸ τεσσάρων ἵππων. δ') Ἡ ἀξιοσέβαστος συντεχνία τῶν οἰνοπωλῶν: Ἡ μουσικὴ τοῦ πυροβολικοῦ. Ὁ ῥαβδοῦχος τῆς συντεχνίας μετὰ τοῦ ἐπιτελείου του ἐν στολῇ. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ σώματος τῶν ὁδοθεραπόντων, φέρων ἀσπίδα. Εἴκοσιν ὁδοθεράποντες φέροντες ἀσπίδας. Ὀκτὼ πρωταχθοφόροι οἴνων ἐν στολῇ οἰνοπωλῶν. Πρωτοπορθμεὺς οἴνων ἐν πλήρει στολῇ. Διάφοροι ὑπάλληλοι οἰνοπωλῶν φέροντες τὴν σημαίαν τῆς συντεχνίας καὶ ἄλλας. *Ἡ σημαία τοῦ Ἐξ.*

λόρδου δημάρχου, ὁ γραμματεὺς τῆς συντεχνίας ἐντὸς τοῦ ἅρματός του συνοδευόμενος καὶ ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος τῆς συντεχνίας. Οἱ ἐπίτροποι ἐντὸς τῶν ἁμαξῶν αὐτῶν. Ὁ πρωτομαΐστωρ (συνοδευόμενος καὶ ὑπὸ τοῦ ἱερέως τῆς συντεχνίας) ἐντὸς τοῦ ὀχήματός του, συρομένου ὑπὸ τεσσάρων ἵππων. ε') Ἡ μουσικὴ τοῦ 3ου τάγματος τῆς ἐθνοφυλακῆς. *Δεκατρεῖς ἰνδοὶ ἐλέφαντες* μετ' ἀνατολικῶν ἐπιβλημάτων ὁδηγούμενοι ὑπὸ Ἰνδῶν καὶ πεζῶν ἐν μεγάλῃ στολῇ. Ἓξ σημαῖαι τῶν δημοτικῶν παρέδρων. Ἑκατέρωθεν ἑκάστης σημαίας ἀνὰ εἷς ἱππότης ἐν πλήρει σιδηρᾷ πανοπλίᾳ φέρων λόγχην καὶ ἀσπίδα καὶ ἱππεύων ἵππον πολεμικόν. ς') Ἡ μουσικὴ τοῦ 3ου τάγματος τοῦ πυροβολικοῦ. Ἡ σημαία τοῦ δήμου τοῦ Λονδίνου φερομένη ὑπὸ τεσσάρων ἀλσοκόμων ἐν στολῇ. Οἱ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ δήμου ἀλσοκόμοι. Οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ δήμου. Σαλπιγκταί Διάφοροι Δημογέροντες. Δύο ἔφιπποι πεταλωταί. Σαλπιγκταί. Ὁ πρώην λόρδος δήμαρχος. Ἔφιππος μουσική. Οἱ ὑπηρέται τοῦ λόρδου δημάρχου ἐν ἐπισήμοις στολαῖς. Ὁ τοῦ Ἄστεως καταλυματίας ἔφιππος. Οἱ τοῦ Ἄστεως σαλπιγκταί. *Ἡ Α. Ἐξ. ὁ λόρδος δήμαρχος* ἐν μεγάλῃ στολῇ, κατὰ τὸν μεσαιωνικὸν συρμὸν, φέρων καὶ πορφύραν, κάθεται ἐντὸς τοῦ ἐπισήμου αὐτοῦ ὁλοχρύσου ὀχήματος, συρομένου ὑπὸ ἓξ ἵππων, συνοδεύεται δὲ ὑπὸ τοῦ ἰδιαιτέρου αὐτοῦ ἱερέως, τοῦ σκηπτοφόρου του καὶ τοῦ κήρυκος. Λόχος Οὐσσάρων.

Ἡ ἀπὸ τοῦ δημαρχείου μέχρι τῶν ἀνακτόρων τοῦ Οὐέστμινστερ ἀπόστασις διανύεται συνήθως ἐφ' ἁμάξης ἐντὸς ἡμισείας ὥρας, πλὴν ἡ ἐν λόγῳ συνοδεία κινοῦσα κατὰ τὰς δώδεκα ἀκριβῶς μόλις κατορθόνει νὰ φθάσῃ εἰς Οὐέστμινστερ κατὰ τὰς τρεῖς μ.μ. ἀκολουθοῦσα ὁδὸν λίαν κυκλοτερῆ.

Ἐν ἐπὶ τούτῳ αἰθούσῃ τοῦ Οὐέστμινστερ περιμένουσι τὸν δήμαρχον ὁ λόρδος καγγελάριος μετὰ τῶν δικαστῶν τοῦ Κράτους, παρ' οἷς καὶ εἰσάγεται ὑπὸ τοῦ ἀρχειοφύλακος τοῦ Ἄστεως ὅστις καὶ συνιστᾷ αὐτὸν ὡς ἱκανὸν νὰ ἀναλάβῃ τὰ εἰς τὸ ἀξίωμα λόρδου δημάρχου ἐπιβαλλόμενα καθήκοντα.

Ὁ λόρδος καγγελάριος μετά τινας ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου παρατηρήσεις λαμβάνει παρὰ τοῦ λόρδου δημάρχου τὸν νενομισμένον ὅρκον, μεθ' ὃ ἡ συνοδεία κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν, πλὴν ἤδη ἀκολουθουμένη καὶ ὑπὸ τῶν δικαστῶν, ὑπουργῶν, πρέσβεων καὶ τῶν ἀνωτάτων ὑπαλλήλων ἁπάντων ἐφ' ἁμαξῶν, ἐπιστρέφει δι' ἄλλης ὁδοῦ εἰς τὸ δημαρχεῖον, ἔνθα λαμβάνει χώραν συμπόσιον, ἐν ᾧ παρακάθηνται ἅπαντες οἱ ἄνω ῥηθέντες, καὶ ἐν ᾧ ἀπαντῶν εἰς πρόποσιν τοῦ λόρδου δημάρχου ὑπὲρ τῶν ὑπουργῶν, ὁ κατὰ καιρὸν πρωθυπουργὸς ἐκφωνεῖ λόγον ἐν ᾧ ἐκθέτει τὴν πορείαν τῆς κυβερνήσεως ἐπὶ τῶν σπουδαιοτέρων ζητημάτων τῆς ἡμέρας.

Ἴσως ἡ ἀνωτέρω θεατρικὴ περιγραφὴ φανῇ παράδοξος καὶ ἀπίστευτος, πλὴν μὴ λησμονῶμεν ὅτι οὐδὲν ἄλλο ἔθνος χαίρει τοσαύτην φήμην πρωτοτυπίας καὶ σεβασμοῦ πρὸς τὰ ἀρχαῖα ἤθη καὶ ἔθιμα ὅσον τὸ ἀγγλικόν.[1]

ΠΟΘΕΝ ΠΗΓΑΖΕΙ ΤΟ ΑΙΣΘΗΜΑ ΤΟΥ ΚΑΛΟΥ ΕΝ ΤΩ ΓΕΝΕΙ ΤΩΝ ΖΩΩΝ;

(Ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ Ἐγδὰρ Κυινὲ «Τὸ νεώτερον πνεῦμα» ἐπιγραφομένου. Μετάφρασις Ν. Γ. Πολίτου).

Τὰ ζῷα κέκτηνται αἴσθησίν τινα τοῦ καλοῦ, ὡς πρὸς τὰ ὁμοειδῆ ἢ τὰ εἰς συγγενῆ εἴδη ἀνήκοντα. Ἐκλέγουσι πρὸς σύζευξιν οὐ μόνον τὸ ἰσχυρότατον, ἀλλὰ τὸ κάλλιστον, τὸ πλεονεκτοῦν τῶν ἄλλων εἴτε κατὰ τὴν ζωηρότητα τῶν χρωμάτων τῶν πτερῶν αὐτοῦ, εἴτε κατὰ τὴν ἔντασιν ἢ τὴν εὐστροφίαν τῆς φωνῆς, εἴτε κατὰ τὸ ᾆσμα, τὸν κόσμον, τὴν χάριν, ἤτοι τὰ κεκτημένα ὡς πλείστους τῶν οὐσιαστικῶν χαρακτήρων τοῦ εἴδους αὐτῶν. Οὕτω δὲ, ἐν τῇ φυσικῇ αὐτῶν καταστάσει διατελοῦντα, τὰ εἴδη τῶν ζῴων δὲν ἐκφυλίζονται. Δὲν ἐπιφυλάσσεται αὐτοῖς παρακμή.

Ἐν ᾧ αἱ τῶν ἀνθρώπων φυλαὶ προφανῶς ἐξαχρειοῦνται, τὰ ἐν ἐλευθερίᾳ διαιτώμενα ζῷα ἐν ταῖς αὐταῖς χώραις εὐδοκιμοῦσι διαρκῶς. Τὰ μαστοφόρα, τὰ πτηνὰ τῆς Περσίας, τῆς Αἰγύπτου, τῆς Ἑλλάδος εἶδον ἐποχὰς ὅλας πολιτισμοῦ παρερχομένας καὶ μένουσιν οἷα ἦσαν ἐπὶ τῶν Φαραώνων καὶ τῶν Ὀλυμπιάδων. Ἡ πτῶσις τῆς Αἰγύπτου οὐδ' ἀκροθιγῶς ἤγγισε τὸν ἐπὶ τῶν ναῶν τῶν ἑκατομπύλων Θηβῶν φωλεύοντα πελαργόν. Ἡ γλαῦξ ἐπιζῇ τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς καὶ ὁ ἀετὸς τοῦ Διός· οὐδὲ πτερὸν ἀπώλεσαν ἐν τῇ πτώσει τῶν θεῶν. Αἱ ἀηδόνες τοῦ Κολωνοῦ οὐδόλως παραλλάσσουσι τῶν ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Σοφοκλέους. Ἡ τοῦ καλοῦ αἴσθησις οὐδόλως παρ' αὐτοῖς μετεβλήθη. Ἀγαπῶσι καὶ νῦν ὅ τι καὶ τότε ἠγάπων. Ἐν τῇ ἀλλεπαλλήλῳ τῶν χρόνων διαδοχῇ ἐξηκολούθησαν ζητοῦντα τὸ κάλλιστον τοῦ ἑαυτῶν εἴδους· οὕτω δὲ διετηρήθη τοῦτο ἀναλλοίωτον καὶ ἀκμαῖον.

Τὸ αἴσθημα τοῦτο τοῦ ἔρωτος πρὸς τὸ ἔξοχον, συντηρεῖ καὶ προφυλάσσει τὸ γένος τῶν ζῴων κατὰ τῶν μεταβολῶν τῶν ἐποχῶν. Μόνος ὁ ἄνθρωπος ἐρᾶται ἔστιν ὅτε τοῦ δυσειδοῦς, τοῦ ἀχρείου· τότε δὲ αἱ κοινωνίαι φθίνουσι καὶ οἱ πολιτισμοὶ παρέρχονται.

Ἰδέτε τὰς ἀπαύστους τῶν ἀρρένων προσπαθείας ὅπως θέλξωσι τὰ θήλεα· αἱ προσπάθειαί των αὗται τοσούτῳ διαρκεῖς εἰσὶν, ὥστε μεταβάλλονται καὶ βελτιοῦνται ἐκ τούτων. Ἀδιαλείπτως προσκαλοῦσι, κελαδοῦσι, κραυγάζουσι, βομβοῦσι, μόνον καὶ μόνον, ὅπως καταστῶσιν ἀρεστοὶ εἰς τὸ θῆλυ αὐτῶν. Συναγωνίζονται τοῖς ἀντιζήλοις αὐτῶν, διὰ τῆς φωνῆς, τῆς ᾠδῆς, τοῦ

1. Ἐσταχ. ἐκ τῆς Μεταρρυθμίσεως.

Digitized by Google

ράμφους, τῶν ὀνύχων, τῶν κεραιῶν, τῶν ὀδόντων, τῶν σιαγόνων, καὶ ὁ διαρκὴς οὗτος ἀγὼν ἕνα μόνον ἔχει σκοπόν, τὴν κατοχὴν τοῦ καλλίςου τοῦ ἑαυτῶν εἴδους. Διὰ ταύτης δὲ τῆς συντάσεως ἁπασῶν τῶν ἑαυτῶν δυνάμεων πρὸς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπόν, μεταδίδουσι καὶ τοῖς ἐκγόνοις τὰ ἴδια πλεονεκτήματα. Κατορθοῦσιν ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν νὰ διατηρῶσιν ἀνέπαφα τὰ ὅπλα αὐτῶν διὰ νὰ παλαίωσι, τὰ ᾠδικὰ αὐτῶν ὄργανα διὰ νὰ θριαμβεύωσιν ἐν τῇ μουσικῇ ἁμίλλῃ, τὸ γαμήλιον αὐτῶν πτέρωμα διὰ τὴν ὥραν τῶν γάμων.

Μόνον ἐν ταῖς καθ' ἡμᾶς ἡμέραις οἱ φυσιοδίφαι ἀνεγνώρισαν ὅτι εἰς τὰς συζεύξεις καὶ τὰς προτιμήσεις τῶν ζῴων ἐπικρατεῖ ἡ ἀνάγκη τοῦ ἀρέσκειν, ἡ ἐπιζήτησις τοῦ καλοῦ καὶ εἶδός τι ἀνεπιγνώστου καλλαισθησίας. Ἐπὶ τοῦ Ῥωμαίου Λουκρητίου καὶ ἐπὶ αὐτοῦ ἔτι τοῦ Βυφφῶνος, ἐπιστεύετο ὅτι τὰ πάντα ἐν αὐτοῖς διέπει ἡ ἰσχὺς καὶ τυφλὴ μανία. Ἐν ᾧ τοὐναντίον ἡ ἐκλογὴ ἐξήρτηται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ τοῦ χρώματος, τῆς μορφῆς, τῆς ᾠδῆς. Ἐξ ὧν ἕπεται ὅτι παρὰ τοῖς ἀνθρώποις δὲν ἐξετάζονται τοσοῦτον αἱ προτιμήσεις τῶν γυναικῶν, ὅσον αἱ τῶν θηλέων παρὰ τοῖς ἐλευθέρως διαιτωμένοις ζῴοις.

Μὴ ὑπαρχουσῶν κοινωνικῶν προκαταλήψεων παρ' αὐτοῖς, τὸ πᾶν ἀναφέρεται εἰς τὸ ἄτομον καὶ ἐνταυτῷ εἰς τὸ εἶδος. Προσηλωμένος ἐπὶ κορμοῦ δένδρου, ὁ τέττιξ προσκαλεῖ ἀπὸ πρωΐας μέχρις ἑσπέρας διὰ τῆς ἠλλοιωμένης αὐτοῦ φωνῆς τὸ βωβὸν θῆλυ. Ἐκεῖνο δ' ἐκλέγει οὐχὶ τὸ ἐπὶ τοῦ παραγωγοτέρου δένδρου ἄρρεν, ἀλλὰ τὸ μᾶλλον συνενοῦν ἐν ἑαυτῷ ὅσον πλεῖστα πλεονεκτήματα τοῦ εἴδους αὐτοῦ. Παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ τοὐναντίον, τῷ συζευγνυμένῳ κατάστασιν, τὸ πρόσωπον δὲν ὑφίσταται· οὐδαμῶς λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἐν τῇ ἐκλογῇ. Πῶς νὰ μὴ περιέλθωσιν οὕτως εἰς παρακμὴν οἰκογένειαι, τάξεις, λαοί, φυλαί;

Οὕτω δὲ τὸ αἴσθημα τοῦ καλοῦ, εἰςχωροῦν εἰς τὸ γένος τῶν ζῴων, συντηρεῖ καὶ στηρίζει αὐτό. Ὅταν τὸ αἴσθημα τοῦτο ὁ ἄνθρωπος ὑπολαμβάνῃ ἀνεφάρμοστον θεωρίαν, ὁ ἄνθρωπος ἐκπίπτει τότε κατὰ τὸ ἥμισυ τῆς ἑαυτοῦ ἀξίας.

Κρίνατε ἐκ τούτου ὁποῖα τ' ἀποτελέσματα τῆς καταργήσεως τοῦ διαζυγίου παρὰ λαῷ τινί. Δύο ὄντα ἀπεχθανόμενα ἄλληλα, μὴ δυνάμενα δὲ νὰ χωρισθῶσιν, ἡνωμένα ἀκουσίως διὰ τῶν ἀδιαρρήκτων δεσμῶν γάμου μισητοῦ καὶ ἀφορήτου. Ὁποίαν ἐπιγονὴν μίσους καὶ δυσμορφίας θὰ καταλείψωσιν! Ἐὰν τὰ ζῷα ὑπέκειντο εἰς ἑνώσεις ἀχωρίστους, παρὰ τὰ ἀμοιβαῖα μίση καὶ ἀπεχθείας; ἀπὸ μακροῦ χρόνου αἱ φυλαὶ αὐτῶν ἤθελον διαφθαρῆ καὶ νοθευθῆ.

ΑΡΧΗ ΤΩΝ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΩΝ

Τὸ τελειότερον σήμερον μέσον τῆς διὰ ξηρᾶς συγκοινωνίας εἰσὶν οἱ σιδηρόδρομοι.

Παρ' ἅπασι τοῖς ἔθνεσιν αἱ ὁδοὶ τῆς συγκοινωνίας ὑπῆρξαν ἰσχυρὰ μέσα πολιτισμοῦ καὶ πηγαὶ γόνιμοι ἐθνικῆς εὐημερίας. Ἡ ἔλλειψις ὁδῶν ἔν τινι ἔθνει ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν ἀπομόνωσιν αὐτοῦ, ἡ δ' ἀπομόνωσις ἐστὶν αὐτὴ ἡ βαρβαρότης διαιωνιζομένη, ὁ κοινωνικὸς μαρασμός, ἡ ἀγρία κατάστασις πιεζομένη ὑπὸ τῆς ἀκινησίας.

Αἱ ὁδοὶ τῆς συγκοινωνίας καταστρέφουσι τὴν ἀπομόνωσιν καὶ παράγουσι τὸν πολιτισμόν. Διὰ τῆς ἐπαφῆς ἔθνους πρὸς ἔθνος, λαοῦ πρὸς λαόν, ἐπαρχίας πρὸς ἐπαρχίαν αἱ γνώσεις τροποποιοῦνται, βελτιοῦνται καὶ τελειοποιοῦνται. Αἱ ἐφευρέσεις διαδίδονται καὶ γίνεται οὕτως ἐν τῷ κόσμῳ παγκόσμιός τις ἀνταλλαγὴ πραγμάτων, γνώσεων καὶ θεσμῶν. Διὰ τῶν ὁδῶν τῆς συγκοινωνίας προσγίγνεται ἐντονωτέρα ἐνεργητικότης εἰς τὸ ἐμπόριον διὰ τῆς ταχείας μεταφορᾶς, καὶ πλειοτέρα δραστηριότης πρὸς παραγωγὴν διὰ τῆς εὐκολίας τῆς ἐξαγωγῆς· αἱ πωλήσεις πολλαπλασιάζονται, αἱ ἀγοραὶ αὐξάνουσιν, ὁ διαγωνισμὸς ἐπέρχεται· ἄμεσος δὲ τούτων συνέπεια, ἡ ἔκπτωσις τῶν τιμῶν.

Ἡ ταχύτης τῆς μεταφορᾶς εἶναι οἰκονομία χρόνου, ἡ ἔκπτωσις δὲ τῶν τιμῶν οἰκονομία χρημάτων· διὰ τῶν δύο τούτων οἰκονομιῶν καθίσταται τοῖς πᾶσι προσιτὴ ἡ ἀπόκτησις τῶν τε φυσικῶν καὶ τεχνιτῶν προϊόντων.

Ὡς ἐκ τούτου ἕκαστος πρέπει νὰ ἐπιποθῇ καὶ ἐπιδιώκῃ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν τελειοτέρων μέσων τῆς συγκοινωνίας.

Ἡ ἐποχὴ τῆς ἀρχῆς τῶν σιδηροδρόμων δὲν εἶναι ἀκριβῶς ὡρισμένη, φαίνεται ὅμως βέβαιον ὅτι πρὸ αἰῶνος ὑπῆρχον ἐν Ἀγγλίᾳ ὁδοὶ παρὰ τοῖς μεγάλοις βιομηχανικοῖς ἐργοστασίοις, ἔχουσαι ἑκατέρωθεν τροχιὰς ἐκ δοκῶν. Ἰδιαιτέρως δὲ κατεσκεύαζον τοιαύτας παρὰ τοῖς ἀνθρακωρυχείοις.

Τῷ 1650 ἐγένοντο αἱ πρῶται σπουδαῖαι ἀπόπειραι, αἵτινες καὶ μνημονεύονται, ἐν Newcastle ὑπὸ τοῦ Βωμῶν, θεωρουμένου τὴν σήμερον ὡς τοῦ ἐφευρετοῦ τῶν σιδηροτροχιῶν, ἢ σιδηροδρόμων. Μετὰ 20 ἔτη ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ηὔξησε καθ' ὑπερβολήν. Αἱ τροχιαὶ συνίσταντο κατ' ἀρχὰς ἐκ δύο παραλλήλων σειρῶν δοκῶν, ἑκατέρας ἐφ' ἑκάστης τῶν πλευρῶν τῆς ὁδοῦ. Αἱ φορτηγοὶ ἅμαξαι, ὧν αἱ ἀψῖδες τῶν τροχῶν ἦσαν αὐλακωταὶ ἐφαρμοζόμεναι ἐπὶ τῶν ξυλοτροχιῶν, ὧν ἡ ῥάχις ἦτο κυλινδρική, ἐκύλιον εὐκόλως. Οὕτως ἐνικήθη τὸ μέγα ἐμπόδιον τῆς εὐκόλου κινήσεως τῶν ἁμαξῶν, τὸ προερχόμενον ἐκ τῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ ἐδάφους.

Ἐν τούτοις ἡ ἐκ τῆς προστριβῆς ταχεῖα φθορὰ τῶν δοκῶν ὡδήγησε τοὺς ἰδιοκτήτας τῶν ἀνθρακωρυχείων νὰ διατηρῶσι τὰς δοκοὺς περιβάλλοντες αὐτὰς δι' ἐλασμάτων σιδήρου· τέλος δὲ μετεχειρίσθησαν ἀντὶ δοκῶν ῥάβδους ἐκ χυτοῦ σιδήρου προσκεκολλημένας ἐπὶ μεγάλων

Digitized by Google

τεμαχίων λίθων ἢ συνδεδεμένους διαφοροτρόπως. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἡ χρῆσις τοῦ σιδηροδρόμου ἤρξατο.

Ἐνυπῆρχεν ὅμως ἔτι μεγάλη ἔλλειψις. Ἐπέτυχον μὲν δι' ἑνὸς ἵππου νὰ σύρωσι μέγα βάρος, ἀλλ' οὐδόλως ἔσχον καὶ αὔξησιν ταχύτητος. Ἡ ἐφεύρεσις αὕτη τοῦ σιδηροδρόμου ἐτελειοποιήθη παρ' ἄλλου· διότι τῷ 1769 ὁ Οὐὰτ (Watt) ἐσκέφθη νὰ χρησιμοποιήσῃ θαυμασίως τὴν ἐλαστικὴν δύναμιν τοῦ ἀτμοῦ. Τῷ 1770 ἐγένοντο πρῶται δοκιμαὶ ἀτμομηχανῶν ἐφ' ἁμαξῶν ἐν Παρισίοις ὑπὸ τοῦ Κουνιὼ, μηχανικοῦ, δὲν εἶχον ὅμως λύσει καὶ τὸ πρόβλημα, ὃ ὑφίσταται ἔτι ἄλυτον ἐπὶ τῶν ἀεροπόρων σφαιρῶν, τὸ τῆς δυνατῆς διευθύνσεως. Ἔδιδον εἰς τὴν ἅμαξαν κίνησιν, ἀλλ' οὔτε νὰ τὴν διευθύνωσιν ἠδύναντο, οὐδὲ νὰ τὴν σταματήσωσιν.

Ἐπανειλημμέναι ἀπόπειραι καὶ τελειοποιήσεις τοῦ μηχανισμοῦ ἔφερον πρὸς τὸν σκοπόν. Τῷ δὲ 1804 ἀτμάμαξα ὑπὸ τῶν ΚΚ. Βιβνὰν καὶ Ῥιχάρδου Τρεβιθὶκ κατασκευασθεῖσα ἔσυρεν ἁμάξας πεφορτισμένας ἐπὶ τοῦ σιδηροδρόμου τοῦ Merthyr Thydwill.

Καὶ ὅμως ἡ ἐφεύρεσις δὲν ἐτέθη ἀμέσως εἰς πρᾶξιν, διότι ἐπεκράτησεν ἡ ἐσφαλμένη δόξα, ὅτι οἱ τροχαὶ ἀτμαμάξης συρούσης μέγα βάρος ἤθελον στρέφεσθαι περὶ ἑαυτοὺς ἄνευ πρὸς τὰ πρόσω πορείας, ὡς μὴ οὔσης ἱκανῆς τῆς ἐκ τῆς ἐπαφῆς αὐτῶν ἐπὶ τῶν σιδηροτροχιῶν προστριβῆς νὰ φέρῃ ἀντίστασιν. Ἐνώπιον τῆς πεπλανημένης ταύτης θεωρίας ἐσταμάτησεν ἡ θαυμασιωτέρα ἐφεύρεσις! Παράδοξος ἡ ἰδιοτροπία τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· ἀφ' ἑνὸς δεικνύει τὸ μεγαλεῖόν της, ἀφ' ἑτέρου τὴν σμικρότητά της!

Διάφορα πρωτότυπα ἀτμαμαξῶν κατεσκευάσθησαν τῷ 1811 ὑπὸ τοῦ Πλενκσὼπ, τῷ 1812 ὑπὸ τῶν Ο. καὶ Α. Σαμπμὰν καὶ τῷ 1813 ὑπὸ τοῦ Βρουντὼν. Κατὰ τὰ τρία ταῦτα ἔτη ἡ πλάνη ὑφίστατο· ἐζήτουν διὰ τῶν μηχανισμῶν νὰ ἐπιτύχωσιν ἀντίστασιν. Τέλος ἐπεχύθη φῶς διὰ τοῦ κ. Βλακὲτ, ἀποδείξαντος, ὅτι ἡ ἀντίστασις, ἣν ἤθελε παρέχει ἡ τραχύτης καὶ τοῦ λειοτέρου εἰς τὸν ὀφθαλμὸν σώματος ἦτο ἀρκετὴ νὰ φέρῃ τὸ ποθούμενον ἀποτέλεσμα.

Τότε δι' ἀτμαμάξης τοῦ Στεφενσὼν κατασκευασθείσης ἐν ἔτει 1814 εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ Killingwoth ἀπεδείχθη, ὅτι ἡ προσκόλλησις τῶν τροχῶν ἐπὶ τῆς τροχιᾶς παρεῖχεν ἀρκοῦσαν ἀντίστασιν. Ἔκτοτε ὁ μηχανισμὸς τῶν ἀτμαμαξῶν πολλαχῶς ἐτελειοποιήθη. Πρῶτον δὲ τῷ 1829 εἶδον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ μεταξὺ Λιβερποὺλ καὶ Μαγκεστρίας ἀτμάμαξαν διατρέχουσαν 10-12 λεύγας τὴν ὥραν (τῆς λεύγας λογιζομένης πρὸς 4,000 μέτρα.) Ἡ κινητικὴ δύναμις τοῦ ἀτμοῦ ἐδαμάσθη, καὶ ὁ ἄνθρωπος μεταχειρίζεται τὴν ἀτμάμαξαν ὡς ἵππον.

Τοιαύτη τις εἶναι ἡ πρώτη ἀρχὴ τῶν σιδηροδρόμων, ὑφ' ὧν διασχίζεται σήμερον ἡ Εὐρώπη καὶ Ἀμερικὴ, καὶ διὰ τῶν ὁποίων διαδίδεται καὶ προάγεται καθ' ἑκάστην ὁ πολιτισμός. **

Η ΧΑΡΑ

Ζητῶ τὴν χαρὰν πότ' ἐδῶ πότ' ἐκεῖ·
ποῦ εἶναι, εἴπετέ μοι ποῦ κατοικεῖ;
Δὲν εἶναι εἰς λόφους κ' εἰς ὄρ' ὑψηλά.
Εἴπετέ μοι, ποῦ ἡ μορφή της γελᾷ;

Εἰς βάθη κοιλάδων ἐπῆγα ζητῶν·
τὸν ῥύακα εἶδα ποῦ πίπτει κροτῶν,
καὶ παίζει καὶ σύρει νερὰ καθαρά,
μαζῆ των δὲν ἔπαιζε πλὴν ἡ χαρά.

Ἐζήτησ' αὐτὴν εἰς σκιὰς τῶν δασῶν.
Ἐγέλων τὰ φῶτα ἀστέρων χρυσῶν,
πτηνὸν ἐκελάδ' εἰς μυρσίνην χλωρὰν,
πλὴν ἔψαλλε θρήνους καὶ ὄχι χαράν.

Ἐζήτησ' αὐτὴν εἰς εὐθύμους χορούς,
εἰς δείπνων θαλάμους λαμπροὺς κ' ἠχηρούς,
εἰς φῶτα, εἰς σκεύη χρυσᾶ κ' ἀργυρᾶ,
πλὴν οὔτ' εἰς αὐτὰ δὲν εὑρέθ' ἡ χαρά.

Τὴν ἔφθασα τέλος, τὴν εὗρον μακρὰν,
μακρὰν εἰς χωρίου κοιλάδα μικράν.
Τριγύρω της εἶχε παιδί' ἀρκετά,
κ' ἐπήδα μ' ἐκεῖνα κ' ἐγέλα μ' αὐτά.

Ποῦ εἶσθε, καλοὶ παιδικοί μου καιροί!
ἐφώναξα τότε μὲ στῆθος βαρύ.
Πλὴν μόλις τὴν εἶδα, πετᾷ ἡ χαρά·
καὶ αὔτ' ἦν ἡ πρώτη κ' ἐσχάτη φορά.

GOETHE.[1]

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

** Τὸ κυβερνᾷν θέλει εἶσθαι πάντοτε καὶ πανταχοῦ τὸ μεγαλήτερον ἔργον τῶν ἀνθρωπίνων δυνάμεων, καὶ ἕνεκα τούτου ἡ ἐκτέλεσις αὐτοῦ ἔχει ἀνάγκην τῆς βοηθείας τῶν ἐξοχωτέρων ἀνδρῶν. Καὶ τῆς τιμῆς καὶ τοῦ συμφέροντος τῆς κοινωνίας ἴδιον εἶνε, ὥστε ἄνδρες τοιοῦτοι νὰ προσκαλῶνται καὶ διατηρῶνται εἰς τὴν διοίκησιν τῶν δημοσίων πραγμάτων, διότι, οὔτε θεσμοθεσίαι, οὔτε ἐγγυήσεις οἱαιδήποτε δύνανται ν' ἀναπληρώσωσιν αὐτούς. Ἀλλὰ καὶ οἱ τύχης τοιαύτης ἄξιοι ἄνδρες δεικνύουν ἀδυναμίαν, κυριευόμενοι ἀπὸ κάματον ἢ μελαγχολίαν. Ἡ ἐντολὴ αὐτῶν εἶνε ἡ ἐργασία, ἡ ἀμοιβὴ αὐτῶν εἶνε ἡ ἀποπεράτωσις τοῦ ἔργου, εὑρισκομένη πάντοτε ἐν τῇ ἐργασίᾳ. (Γκιζώ.)

** Ἡ γυνὴ εἶνε ὂν ἀσθενὲς, εὐπαθὲς, ἑτοιμόδακρυ, ὂν ὅπερ ὁ ἀνὴρ ὀφείλει νὰ περιποιῆται, νὰ ὑπηρετῇ, νὰ βοηθῇ καὶ περιβάλλῃ διὰ τῶν ἑαυτοῦ φροντίδων, οὗτινος ὀφείλει νὰ στερεοποιῇ τὸν χαρακτῆρα, νὰ διαπλάττῃ τὸ πνεῦμα καὶ ἀνυψῶν αὐτὴν εἰς τὴν γνῶσιν τῶν ἱερῶν τῆς οἰκογενείας καθηκόντων νὰ τὴν μυσταγωγῇ ἐπὶ τέλους εἰς τὸν μοναδικὸν αὐτῆς ἐν τῷ βίῳ προορισμὸν, ὅστις εἶνε ὁ τῆς συζύγου καὶ τῆς μητρός. (Michelet.)

1. Μετάφρασις Α. Ρ. Ῥαγκαβῆ.

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.

Digitized by Google

'Αριθ. 50 – Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Δεύτερος — Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδ. φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχ. ἀπὸ 1 Ἰαν. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι — Τιμὴ προηγ. φύλλων λ. 30 — Γραφ. τῆς Διευθύνσεως: Ὁδ. Σταδίου, 6. — 12 Δεκεμβρίου 1876

Τῇ 31 Δεκεμβρίου λήγει τὸ πρῶτον ἔτος τῆς Ἑστίας. Ὅσοι τῶν κυρίων συνδρομητῶν ἐπιθυμοῦσι νὰ ἐξακολουθήσωσι λαμβάνοντες τὴν Ἑστίαν καὶ κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος, παρακαλοῦνται ν' ἀποστείλωσιν ἐγκαίρως πρὸς τὴν διεύθυνσιν αὐτῆς τὸ τίμημα τῆς συνδρομῆς, ὅπως μὴ ἐπέλθῃ διακοπὴ τῆς ἀποστολῆς τοῦ φύλλου.

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΑΥΡΙΚΙΟΝ ΒΛΩΚ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 769.

Οἱ προαγορασταὶ καὶ οἱ κερδοσκόποι.

Ἡ ἐσοδεία τῶν γεωμήλων ἦτον κακή, ἡ τιμὴ αὐτῶν ὑψώθη, καὶ πολὺς κόσμος ὑπέφερεν. Ὅλος ὁ κόσμος παρεπονεῖτο, καὶ μίαν κυριακὴν ἑσπέρας ὡμίλουν περὶ τούτου ἐν τῷ χωρίῳ μετὰ πολλῆς ζωηρότητος.

Ὁ Ἀλέξανδρος κατηγόρει πολὺ τοὺς γεωργοὺς οἱ ὁποῖοι ὑψώνουν τὰς τιμὰς καὶ ὠφελοῦνται, ἔλεγεν, ἀπὸ τὴν δυστυχίαν τοῦ λαοῦ. Τοὺς ἀπεκάλεσεν ἐπαράτους προαγοραστὰς καὶ κατεκραύγαζεν ἐναντίον των.

Γέρω-Πέτρος.— Σιγότερα, φίλε μου, μὴν παραφέρεσαι, διότι θὰ σοὶ ἀποδείξω ὅτι ἔχεις ἄδικον.

Ἀλέξανδρος.— Ἀδύνατον.

Γέρω-Πέτρος.— Τουναντίον, εἶναι πολὺ εὔκολον. Ἐνοικίασα ἕνα ἀγρὸν καὶ τὸν ἐφύτευσα γεώμηλα. Ἐδαπάνησα εἰς ἐργασίαν δρ. 50, εἰς σπορὰν 10, εἰς κόπρον 10, καὶ 50 δρ. ἐνοίκιον εἰς τὸν κύριον τοῦ ἀγροῦ. Ὅλα ὁμοῦ κάμνουν δρ. 120. Διὰ νὰ λάβω κέρδος ἀνάλογον καὶ δικαίαν ἀμοιβὴν τῶν κόπων μου, πρέπει ὁ ἀγρὸς νὰ παραγάγῃ πενῆντα σάκκους γεωμήλων· πρὸς 4 δρ. ἕκαστος, φέρουν δρ. 200.

Ὅταν ὁ ἀγρὸς παραγάγῃ ἑξήκοντα σάκκους, ἡ τιμὴ πηγαίνει κάτω ἀπὸ τὰς 4 δρ., π. χ. 3.50, καὶ τότε ἔχω 210 δρ., καὶ ὁ κόσμος εὐχαριστεῖται διότι πληρώνει 3.50 καὶ ὄχι 4 δρ. τὸν σάκκον, καὶ ἐγὼ δὲν εἶμαι δυσαρεστημένος διότι ἀντὶ 200 ἐκέρδισα 210 δρ.

Ἀλλ' ἐὰν ἡ ἐσοδεία ἦναι μόνον εἴκοσι σάκκοι, ἕκαστος σάκκος στοιχίζει εἰς ἐμὲ 6 δρ. Ἐὰν δὲ τοὺς πωλήσω 8 δρ. ἕκαστον, ἤτοι τὸ διπλάσιον τῆς συνήθους τιμῆς, χάνω ἀκόμη, διότι ἀντὶ 200 δρ. ἔχω μόνον 160.

Ἀλέξανδρος.— Καλά, ἔστω! Οἱ γεωργοὶ οἱ ὁποῖοι πωλοῦν τὰ προϊόντα των δὲν εἶναι προαγορασταί, καὶ ἀληθῶς, τὸ ἄθλιον τοῦτο ὄνομα δίδεται μόνον εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἀγοράζουσι μεγάλας ποσότητας σίτου ἢ ἄλλων τροφίμων καὶ τὰ φυλάττουσι μέχρις ὅτου αἱ τιμαὶ ὑψωθῶσιν.

Οὗτοι κερδοσκοποῦσιν ἐπὶ τῆς δυστυχίας.

Διδάσκαλος.— Ἀληθῶς ὁ σκοπός των εἶναι τὸ κέρδος, καὶ ὅλος ὁ κόσμος τοὺς κατηγορεῖ· οὐχ ἧττον ἐνίοτε προσφέρουσι καὶ αὐτοὶ ὑπηρεσίας· τὰ πικρὰ φάρμακα ὠφελοῦσι καὶ αὐτὰ· ἀδίκως λοιπὸν καταδιώκονται.

Ἀλέξανδρος.— Εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀποδείξητε ὅτι οἱ κερδοσκόποι δύνανται νὰ παράσχωσι τῇ κοινωνίᾳ ὑπηρεσίας.

Διδάσκαλος.— Ὄχι τόσον ὅσον νομίζεις. Ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον μίαν παρατήρησιν. Λέγεις πάντοτε *κερδοσκόπους* καὶ μετεχειρίσθην καὶ ἐγὼ τὴν λέξιν ταύτην. Ἐννοεῖς μὲ τὴν λέξιν τὸν κερδοσκόπον, ἄνθρωπον καταχρώμενον τὰς περιστάσεις. Ὁμιλῶ ὄχι περὶ τῶν καταχραστῶν, ἀλλὰ περὶ ἐκείνων οἵτινες φέρονται ἐντίμως. Ὥστε οἱ κερδοσκόποι εἶναι ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι προσπαθοῦν νὰ προΐδωσι τὰς προκυψομένας ἀνάγκας, καὶ λαμβάνουσι τὰ μέτρα των διὰ νὰ θεραπεύσωσι ταύτας. Ὁμιλῶ περὶ τούτων μόνον καὶ εἶναι εὔκολον νὰ ἀποδείξω ὅτι παρέχουσιν ὠφελείας. Ἰδού, ὁ Γέρω-Πέτρος ἀπέδειξεν ἤδη ὅτι ὅταν ἡ ἐσοδεία ἦναι κακὴ ἡ τιμὴ πρέπει νὰ ὑψωθῇ, ἵνα ὁ παραγωγεὺς δυνηθῇ νὰ λάβῃ τὰ ἔξοδά του.

Ἀλλ' ἡ ὕψωσις τῆς τιμῆς ποῖον ἀποτέλεσμα θὰ ἔχῃ ἐπὶ τῶν καταναλωτῶν; Βεβαίως ἡ ὕψωσις τῶν τιμῶν θὰ τὸν ἀναγκάσῃ νὰ περιορίσῃ τὴν κατανάλωσίν του. Δαπανᾷ πάντοτε τὸ αὐτὸ ποσόν, ἴσως μάλιστα καὶ μεγαλήτερον, διὰ τὸ μεγαλήτερον ὅμως τοῦτο ποσὸν θὰ ἔχῃ ὀλιγώτερα προϊόντα.

Ὑποθέσωμεν ὅτι ἀντὶ πεντήκοντα σάκκων γεωμήλων ἐσοδεύθησαν μόνον εἴκοσι, καὶ ὅτι αἱ τιμαὶ δὲν ὑψώθησαν· τί τότε θὰ συνέβαινε; Τὰ γεώμηλα θὰ ἐτρώγοντο ὅπως καὶ ἄλλοτε, καὶ μετ' οὐ πολὺ οἱ εἴκοσι σάκκοι θὰ κατηναλίσκοντο, καὶ ἔπειτα . . . τίποτε. Ἐνῷ ὑψουμένων τῶν τιμῶν, ἕκαστος λαμβάνει τὰ μέτρα του καὶ περιορίζεται. Πρῶτον δὲν σπαταλοῦν, ἀκολούθως δὲν δίδουν εἰς τὰ ζῶα καὶ δίδουν ἄλλο τι ἀντὶ τῶν γεωμήλων, καὶ τέλος, ἀρκούμενος ἕκαστος

Digitized by Google

εἰς τὸ ἀπολύτως ἀναγκαῖον μαγειρεύει ὀλιγώτερα διὰ τὴν οἰκογένειάν του.

Αἱ οἰκονομίαι ὅμως αὗται δὲν ἀρκοῦν, καὶ αἱ τιμαὶ ἐξακολουθοῦν νὰ ὑψόνωνται; (Διότι δύναταί τις νὰ οἰκονομήσῃ δέκα σάκκους ἐπὶ πεντήκοντα, ὄχι ὅμως καὶ τριάντα). Τί θὰ συμβῇ ἐὰν αἱ τιμαὶ ἐξακολουθοῦν νὰ ὑψοῦνται; Ἀγοράζουσι γεώμηλα ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸν καὶ εἰσάγουσι ταῦτα. Ὅταν τὰ ἐμπορεύματα ἦναι ἀκριβὰ δύνανται νὰ ὑποστῶσι τὰ ἔξοδα τῆς μεταφορᾶς.

Γέρω-Πέτρος.— Ἡ μεταφορὰ τῶν γεωμήλων εἶναι ἀρκετὰ δαπανηρά. Πρέπει ὁ σάκκος νὰ πωλῆται 10 δρ. ἀντὶ 4 διὰ νὰ εἰσαγάγῃ τις. Τὰ γεώμηλα στοιχίζουν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν μόνον 3 δρ., ἡ μεταφορὰ ὅμως στοιχίζει 6 δρ., τὸ ὁποῖον κάμνει 9 δρ., καὶ πρέπει νὰ κερδίσῃ τις καὶ 1 δρ.

Ἀλέξανδρος.— Πείθομαι ὅτι ἡ ὕψωσις τῶν τιμῶν ἐπιφέρει τὴν διττὴν ὑπηρεσίαν, ἀφ' ἑνὸς νὰ προτρέψῃ τὸν κόσμον εἰς τὴν οἰκονομίαν, καὶ ἐξ ἄλλου, νὰ γείνῃ εἰσαγωγὴ τροφίμων, ἀλλ' ἀκόμη δὲν βλέπω τὴν ἀξίαν τοῦ κερδοσκόπου.

Διδάσκαλος.— Ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον ἐξακολουθεῖς νὰ ὀνομάζῃς κερδοσκόπον, ἐκτελεῖ καθήκοντα ἀποθήκης. Διατηρεῖ τὰ τρόφιμα, ἐμποδίζει τὴν σπατάλην αὐτῶν, καὶ πολλάκις φέρει ταῦτα ἐκ λίαν μεμακρυσμένων μερῶν. Δὲν εἶναι ὑπηρεσία τὸ νὰ φέρῃ μακρόθεν τὰ ἐμπορεύματα; Δὲν προτιμᾶτε νὰ πληρώσητε πρᾶγμά τι ἀκριβώτερον παρὰ νὰ τὸ στερηθῆτε; Θὰ μ' εἴπῆτε ὅτι τὸ κάμνει διὰ τὸ συμφέρον του· ἀλλ' ἐὰν τὸν συμφέρῃ νὰ σᾶς ὑπηρετήσῃ, τόσῳ τὸ καλλίτερον! Ὠφελεῖσθε, ἀφήσετέ τον λοιπὸν νὰ ἀπολαύσῃ δίκαιον κέρδος. Ὁ ὑπηρετῶν πρέπει νὰ εὑρίσκῃ πάντοτε τὸ συμφέρον του.

Ἀλέξανδρος.— Ἀναμφιβόλως. Ἀλλ' ἐὰν τὸ κέρδος ἦναι δυσανάλογον;

Διδάσκαλος.— Οἱ καταχρώμενοι τὰ πλεονεκτήματά των τιμωροῦνται ὅθεν ἡμάρτησαν. Πρῶτον ἐπισύρουν τὴν ἀποστροφὴν ὅλου τοῦ κόσμου καὶ ἀκολούθως, διὰ νὰ ἀναφέρωμεν μόνον μίαν περίπτωσιν, ὅσοι θέλουν νὰ κερδίσουν πολλά, ἐπὶ τέλους χάνουν.

Γέρω-Πέτρος.— Βεβαίως. Περιμένουσι τὴν ὕψωσιν τῶν τιμῶν· αἱ τιμαὶ ὑψοῦνται, ὑψοῦνται, ἀλλ' ἐκεῖνοι περιμένουσιν ἀνωτέραν ὕψωσιν· ἅμα λοιπὸν ἀρχίζουσιν αἱ τιμαὶ νὰ ἐκπίπτωσι, σπεύδουσι νὰ πωλήσωσι τότε, καὶ προσφέρουσι συγχρόνως μεγάλας ποσότητας ἐμπορευμάτων πρὸς πώλησιν, ὅπερ αὐξάνει τὴν ἔκπτωσιν, καὶ τότε χάνουσιν.

Α. Βερναρδάκης.

Ἕπεται συνέχεια.

Ἐρωτηθεὶς ὁ Διογένης τίνος θηρίου τὸ δῆγμα ἦτο μᾶλλον ἐπικίνδυνον, ἀπεκρίθη· «Ἐκ τῶν ἀγρίων μὲν τοῦ συκοφάντου, ἐκ δὲ τῶν χειροήθων τὸ τοῦ κόλακος.»

ΕΚΔΡΟΜΗ ΕΙΣ ΤΑΣ ΤΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ ΣΥΝΟΙΚΙΑΣ ΤΩΝ ΠΕΝΗΤΩΝ

Α'

Κατὰ τὴν διαμονὴν ἡμῶν ἐν Λονδίνῳ ἀπεφασίσαμεν νὰ ἐπισκεφθῶμεν καὶ τὰς συνοικίας τῶν πενήτων.

Τὰ σκοτεινὰ καταφύγια τῶν συνοικιῶν τοῦ *Οὐάϊτ Σάπελ*, τοῦ *Οὐόπιν* καὶ τῆς τοῦ *Χριστοῦ Ἐκκλησίας* εἶναι ἄγνωστα οὐχὶ μόνον εἰς τοὺς ἐπισκεπτομένους ξένους τὸ Λονδῖνον, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτοὺς ἔτι τοὺς κατοίκους τοῦ Λονδίνου, πλειότερον καὶ αὐτῶν τῶν χαρεμίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἐντὸς τῶν ἀθλίων ἐκείνων κρυσφυγέτων περιβομβοῦσι, κατακείμενοι φύρδην μίγδην, πάντες οἱ ἀπόκληροι τῆς τύχης, πάντες οἱ ἀνέστιοι, οὓς ἡ ἔνδεια καὶ αἱ κακίαι ὡδήγησαν ἐκεῖ. Ἐν τῷ πλήθει ἐκείνῳ τῶν ἀθλίων ὑπάρχουσιν ἀναμεμιγμένοι οἱ διάσημοι λωποδῦται, οἱ γνωστοὶ pick-pockets, οἵτινες διολισθαίνουσιν ἀπὸ τῶν χειρῶν τῆς πανουργοτέρας τοῦ κόσμου ἀστυνομίας. Ἐν τοῖς καταγωγίοις ἐκείνοις φθείρεται ὠχρά τις νεολαία, θήλεά τε καὶ ἄρρενα ἄνευ γεννητόρων, τέκνα τῶν ἀγυιῶν, πρωΐμως γηράσαντα ἐκ τῆς ἠθικῆς ἐξαχρειώσεως, τῆς ἀπορίας καὶ τῆς πείνης.

Αἱ κλασικαὶ διὰ τὴν ἔνδειάν των συνοικίαι αὗται, ἐν αἷς προσθετέον καὶ τὴν τοῦ *Ἁγίου Γεωργίου*, ἀπομονοῦνται ὡς ἐκ τῆς θέσεώς των ἀπὸ τῆς πόλεως αὐτῆς τοῦ Λονδίνου. Αἱ συνοικίαι αὗται κεῖνται εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἄκραν τῆς μεγάλης μητροπόλεως, ὁρίζονται δὲ ἀφ' ἑνὸς ἀπὸ τοῦ πρὸς δυσμὰς Ταμέσεως, εἴτε ἀπὸ τοῦ Λονδινείου Πύργου, τοῦ λιμένος καὶ τῶν δεξαμενῶν, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀπὸ τοῦ πρὸς ἀνατολὰς ἄστεως, τοῦ πολυταράχου τούτου κέντρου τῶν παντοίων ὑποθέσεων.

Τὸ Λονδῖνον εἶναι ἡ πόλις τῶν ἀντιθέσεων. Πολὺ δικαίως δ' εἶπον περὶ αὐτῆς, ὅτι ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῶν τριῶν βασιλείων δὲν ὑπάρχουσιν εἰμὴ πτωχοὶ καὶ πλούσιοι. Τῷ ὄντι δὲ παρὰ τὸ ἄστυ ὅπου συρρέουσιν ἅπαντες οἱ θησαυροὶ τοῦ κόσμου, πλησίον τοῦ Τελωνείου, τῆς Τραπέζης, τοῦ Νομισματοκοπείου καὶ τῶν Δεξαμενῶν, κεῖνται αἱ ἀθλιώτεραι τῶν τῆς ἀπεράντου πόλεως συνοικιῶν.

Τὰ πρὸς ἄρκτον καὶ ἀνατολὰς ὅρια τῶν συνοικιῶν τούτων εἶναι ἀόριστα, λήγουσι δ' ἀκριβῶς ἐκεῖ ὅπου λήγει καὶ ἡ ἀπορία. Πρὸς ἄρκτον μάλιστα ἡ ἀπορία προβαίνει ἔτι μᾶλλον, δύναται δέ τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ συνοικία τοῦ *Μπέθναλ Γρὴν* εἶναι ἀθλία τις συνέχεια τῆς *Οὐάϊτ Σάπελ*. Εἴχομεν ἄρα πλεῖστα ἀντικείμενα ν' ἀνιχνεύσωμεν καὶ ἐν ἀνάγκῃ πλεῖστα, οὕτως εἰπεῖν, ν' ἀνακρίνωμεν. Ἀλλὰ ἡμεῖς ἠθελήσαμεν

Digitized by Google

νὰ κατοπτεύσωμεν πρῶτον τὸ ἔδαφος ὡς στρατοπεδεύοντες στρατιῶται.

Τινὲς ἔλεγον ἡμῖν ὅτι δὲν ἦτο συνετὸν νὰ ῥιφθῶμεν οὕτως ἐξαπίνης εἰς τὰς μεμακρυσμένας ἐκείνας συνοικίας, ἃς σπανίως ἐπισκέπτονται ἄνθρωποι χρηστοί, καὶ νὰ παρακινδυνεύσωμεν ἀπροπαράσκευοι, ἔστω καὶ ἐν μέσῃ ἡμέρᾳ, εἰσερχόμενοι ἐντὸς τῶν ἀδιεξόδων ἐκείνων λαβυρίνθων, τῶν γνωστῶν εἰς μόνους τοὺς θαμίζοντας αὐτούς, καὶ ἀπὸ τῶν ὁποίων δὲν θὰ ἐξηρχόμεθα πρὶν ἢ ἐντελῶς ἀπογυμνωθῶμεν ὑπὸ τῶν λωποδυτῶν. Ὑπεχωρήσαμεν λοιπὸν ἀπέναντι τοιούτων ἰσχυρῶν λόγων καὶ ἐκρίναμεν πρέπον, πρὶν ἢ προχωρήσωμεν ἐν τῇ συνοικίᾳ τοῦ *Οὐάϊτ Σάπελ*, νὰ περιηγηθῶμεν ἑτέραν συνοικίαν, ἥτις ἦν ἡ μικρογραφία ἐκείνης. Ὅθεν ἐπορεύθημεν πρωΐᾳ τινὶ μόνοι, θαρροῦντες εἰς τὸν ἀγαθὸν ἡμῶν ἀστέρα, εἰς τὴν συνοικίαν τῆς *Σέβεν Δάϊλς*, ἥτις εἶναι αὐτόχρημα κηλὶς ἐν μέσῳ τοῦ Λονδίνου, ὡς εἶναι τοιαύτη παχεῖα σταγὼν μελάνης ἐπὶ λείου καὶ λευκοῦ χάρτου. Εἰ καὶ ἡ συνοικία τῆς *Σέβεν Δάϊλς* δὲν περιλαμβάνεται κυρίως ἐν μέσῳ τῶν ἀριστοκρατικῶν συνοικιῶν, ἀπέχει ὅμως μόλις δέκα βήματα ἀπὸ τῆς *Ῥήζεντ-στρῖτ (Βασιλικῆς ὁδοῦ)* καὶ τῆς *Πικαδίλλυ*, τῶν δύο τούτων κέντρων τοῦ κομψοῦ κόσμου, ἢ τῆς fashion, ὡς λέγουσιν οἱ ἄγγλοι.

Ἡ *Σέβεν Δάϊλς* εἶναι κυρίως τὸ διδόμενον ὄνομα εἰς μικράν τινα κυκλοτερῆ πλατεῖαν εἰς ἧς τὴν περιφέρειαν καταλήγουσι προσπίπτουσαι ἑπτὰ ὁδοί, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα *Σέβεν Δάϊλς*. Εἰσερχόμενος εἰς μίαν οἱανδήποτε τῶν ὁδῶν αὐτῆς, θὰ ἴδῃς ὅτι ἡ ἐπαγωγὸς εἰκὼν τῆς *Σέβεν Δάϊλς* ἣν ἔγραψεν εἷς τῶν μεγαλητέρων μυθιστοριογράφων καὶ συνάμα τῶν ἀκριβεστέρων παρατηρητῶν τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου, ὁ Κάρολος Δίκενς, γράφων τότε ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Βόζ, εἶναι τῆς φύσεως ἀληθεστάτη ἀπομίμησις.

Δυσώδης βόρβορος πληροῖ τὰς ῥυπαρὰς ἐκείνας ὁδούς, καὶ σωροὶ παντοίων ἀκαθαρσιῶν κατακαλύπτουσιν αὐτάς. Ἐκεῖ βλέπει τις ἐλεεινὰ ἐμπορικὰ καταστήματα πρὸ τῶν ὁποίων ἐκτίθενται κατὰ συναγωγὰς εἰς ἀπίθανον πώλησιν πεπαλαιωμένα ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα οὐδεὶς δύναται νὰ μαντεύσῃ ποῦ συνελέγησαν καὶ τίνι τρόπῳ ἀπεκομίσθησαν ἐνταῦθα· περαιτέρω πενιχρὰ ῥάκη, ποικίλα κατὰ τὸ χρῶμα, σίδηρα διαβεβρωμένα ὑπὸ τῆς σκωρίας, ὀστᾶ σεσηπότα σχεδόν, ἱμάτια δὲ καὶ ὑποδήματα ἐποχῆς προκατακλυσμιαίας. Ἀπὸ δὲ τῶν καταγωγίων ἐκείνων ἐξέρχεται ἀνυπόφορος ἀποφορά, μολύνουσα τὸν ἀέρα. Εἶτα εἶναι τὰ μεμολυσμένα καπηλεῖα ἀφ' ὧν ἀποπέμπονται αἱ καταπνίγουσαι τὸν διαβάτην ἀναθυμιάσεις διαφόρων πνευματωδῶν ποτῶν· ἐντὸς δὲ τῶν καπηλείων τούτων δύναταί τις διὰ τῆς ἡμιχαινούσης θύρας νὰ ἴδῃ ἐπὶ τῶν τοίχων καὶ τῶν τραπεζῶν παχέα στρώματα ῥύπου γλιπνοῦ καὶ ὑπομέλανος, ὃν καταλείπουσιν ἐκεῖ οἱ θαμῶνες τοῦ τόπου ἐκείνου. Παρὰ τὰ καπηλεῖα ταῦτα εἶναι τὰ ὕπαιθρα μαγειρεῖα ἔνθα ἀκατονόμαστα φαγητὰ καὶ κρεάτων ἀηδῆ τεμάχια μαγειρευόμενα περιμένουσι τοὺς καθημερινοὺς πελάτας των. Εἶτα, ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, διάδρομοι στενοὶ καὶ μακρεῖς, οἵτινες, σκοτεινοὶ ὄντες, φαίνονται ὡσεὶ ἦσαν κεκαλυμμένοι ὑπὸ μυστηρίου τινός· κλίμακες ἀνοιγόμεναι ἐνίοτε ἐπὶ αὐτῆς τῆς ὁδοῦ, ὧν αἱ οὐδέποτε ὑπὸ τοῦ σαρώθρου καθαρισθεῖσαι βαθμῖδες εἰσὶν ἐφθαρμέναι καὶ συνεχῶς ἐκτοπισμέναι, ἀποτελοῦσιν ἀληθῆ βάραθρα διὰ τοὺς μὴ εἰδότας τὰ κινδυνώδη ταῦτα μέρη. Ἀπὸ τῶν παραθύρων ἀναρτῶνται παντοειδῆ ῥάκη καὶ ἄλλα ἀποπλυθέντα ἱμάτια, τὰ ὁποῖα ἀποστεγνοῦνται εἰς τὸν ἀέρα ἐπὶ σχοινίου. Ἡ θολόστακτη ἔχει τὸ περίεργον πλεονέκτημα τοῦ νὰ καθιστᾷ ἔτι ῥυπαρώτερα τὰ ἀρκούντως ῥυπαρὰ ἐκεῖνα κουρέλλια, ἀφαιροῦσα ἀπ' αὐτῶν μέγα μέρος τοῦ ἀρχικοῦ των χρώματος.

Ἀλλὰ ποῦ εὑρίσκονται ἆρά γε οἱ κάτοικοι τῆς συνοικίας ταύτης τῶν φαυλοβίων; Οἱ κάτοικοι ἅπαντες ὕπνωττον κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν, ἐξαιρέσει δέ τινων ἐμπόρων ἱσταμένων ὀρθίων πρὸ τοῦ ἐργαστηρίου των, καί τινων ἀραιῶν διαβατῶν, οἵτινες κατέτρωγον ἡμᾶς διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ὡς μὴ ἀνήκοντας εἰς τὴν συνοικίαν των, τὸ μέρος ἐκεῖνο ἦτο ἔρημον καὶ σιωπηρόν, τοῦτο δ' ἦν ἔτι μᾶλλον ἀπορίας ἄξιον, διότι ἐκεῖ που πλησίον ὑπάρχει ἡ ἀγορὰ τοῦ *Κόβεντ Γκάρδεν*, μία τῶν ζωηροτέρων τοῦ Λονδίνου. Οἰκίαι τινὲς ἐφαίνοντο ὡσεὶ περιπεφραγμέναι, καί τινα τῶν ἐργαστηρίων ἦσαν μάλιστα κλειστά. Ἐξέφρασα τότε ἀρκετὰ δυνατὰ τὴν ἀπορίαν μου πρὸς τὸν συνοδίτην μου, ὅςις ἐσχεδίαζεν ἐπὶ τοῦ λευκώματός του τὴν σκηνήν, καὶ τότε ἤκουσα ἐξαίφνης φωνήν τινα ἀπαντῶσάν μοι ἐν καθαρᾷ γαλλικῇ γλώσσῃ·

«Ἐδῶ, κύριε, πρέπει νὰ ἔλθητε ἀπὸ τῆς δεκάτης ἑσπερινῆς ὥρας μέχρι τῆς τρίτης τῆς πρωΐας, καὶ τότε πόσον κόσμον θὰ ἴδητε! Ἐδῶ οἱ ἄνθρωποι ἐργάζονται τὴν νύκτα καὶ κοιμῶνται τὴν ἡμέραν.»

Ἀκούσας τὴν ἀπάντησιν ταύτην ἐστράφην καὶ εἶδον γραῖάν τινα, ἥτις, ἀκούσασα καὶ νοήσασα τοὺς λόγους μου, ἐνόμισε καλὸν ν' ἀναμιχθῇ μετὰ γελοίας οἰκειότητος εἰς τὴν ὁμιλίαν μας. Ἡ προφορά της, καὶ ἡ εὐκολία μεθ' ἧς ἐξεφράζετο, προὔδιδον γαλλίδα. Πῶς κατήντησε, πρὸ πάντων ἐν τοιαύτῃ ἡλικίᾳ, νὰ ἔλθῃ νὰ χαθῇ εἰς τὰ μεμιασμένα ταῦτα καταγώγια; Ἴσως αὐτὴ δύναται νὰ ὁδηγήσῃ ἡμᾶς καὶ νὰ δείξῃ ἡμῖν τὰ πάντα λεπτομερῶς. Ἀλλὰ τότε, ἐνῷ ἡτοιμαζόμην νὰ ἐρωτήσω αὐτὴν καὶ περὶ τούτου, καὶ περὶ πολλῶν ἄλλων πραγμάτων, αἴφνης μᾶς παρήτησε καὶ ἐγένετο ἄφαντος ὀπίσω περιεστραμμένης τινὸς στενωποῦ, ὅπου ματαίως ἐ-

Digitized by Google

πειράθην νὰ τὴν ἀνεύρω. Ἡ γραῖα ἐκείνη δὲν θὰ εἶχεν ἴσως πολὺ ἥσυχον τὴν συνείδησιν, διὸ ἐνόμισε συνετώτερον ν' ἀποφύγῃ τὴν παρουσίαν τῶν λίαν περιέργων συμπατριωτῶν της. Ὅπως δήποτε ἡμεῖς ἐπληροφορήθημεν ὅτι κατὰ τὴν νύκτα πρὸ πάντων ὠφείλαμεν νὰ ἐπισκεφθῶμεν τοὺς φωλεοὺς ἐκείνους τῆς κλοπῆς καὶ τῆς πενίας, ἀπαραλλάκτως ὡς πορεύεταί τις εἰς μουσικήν τινα συμφωνίαν ἢ εἰς θεατρικήν τινα παράστασιν. Ἀπεφασίσαμεν λοιπὸν πάραυτα μίαν μεγάλην διὰ τὴν ἐπομένην ἑσπέραν ἐκδρομήν.

Ἡ *Οὐάϊτ Σάπελ* ἦν τὸ περιεργότερον καὶ γραφικώτερον ἅμα σημεῖον πρὸς ἀνίχνευσιν, εἰ καὶ τὸ *Σέβεν Δάϊλς*, τὸ *Σαὶν Γάϊλς*, ὅπου σήπονται πλείονες τῶν πεντήκοντα χιλιάδων Ἰρλανδῶν, καὶ τὸ *Μπέθναλ Γρὴν*, ἡ συνοικία αὕτη τῶν ὑφαντουργῶν, δὲν ἦσαν πάντως περιφρονητέαι. Ἀπεφασίσαμεν λοιπὸν νὰ ἐπισκεφθῶμεν τὴν *Οὐάϊτ Σάπελ* καὶ τὰ πέριξ, καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἐπορεύθημεν εἰς τὸν ἀστυνομικὸν σταθμὸν τῆς συνοικίας ἐκείνης, νὰ ζητήσωμεν παρὰ τοῦ διευθυντοῦ κ. Πρὶς τὴν ἄδειαν νὰ ἐπισκεφθῶμεν τὰ περίεργα τοῦ ὑπ' αὐτὸν διαμερίσματος. Ὁ κ. ἀστυνόμος, ἀκριβὴς ὡς ἄγγλος, ἐζήτησε πρῶτον τὰ ὀνόματα, τὰ ἐπώνυμα καὶ τὰ ἐπαγγέλματα ἡμῶν, εἶτα μαθὼν τὸν σκοπὸν τῆς ἐκδρομῆς μας·

«Ἔλθετε, εἶπεν ἡμῖν μετὰ πολλῆς φιλοφροσύνης, ἔλθετε μετὰ τῶν φίλων σας νὰ μὲ εὕρητε αὔριον εἰς τὰς δέκα ὥρας τῆς ἑσπέρας· ἐγὼ θὰ σᾶς δείξω τὰ πάντα, καὶ τὰ πάντα θὰ σᾶς κάμω νὰ ἴδητε.

Δὲν ἠδύνασθε νὰ κάμητε καλλιτέραν συνάντησιν, διότι εὑρίσκεσθε ἀκριβῶς παρὰ τῷ ἐπιθεωρητῇ τῆς ἀστυνομίας καὶ τῶν καταγωγίων.»

Ἐπειδὴ δὲ ἡμεῖς ἠρωτῶμεν αὐτὸν μήπως ἦτο ἀνάγκη ἄλλης ἐνδυμασίας,

«Μὴ φοβῆσθε, ἀπήντησε, ἐνδύθητε κατὰ τὸ σύνηθες· λάβετε τὰ ὡρολόγιά σας καὶ τὰς χρηματοθήκας σας. Κανεὶς δὲν θὰ τολμήσῃ νὰ σᾶς πειράξῃ ὅταν ἴδῃ ὅτι σᾶς συνοδεύω ἐγὼ καὶ οἱ ἄνθρωποί μου, καὶ τίποτε δὲν θὰ σᾶς λείψῃ· καὶ εἰς αὐτὰ δὲ τὰ μέρη ὅπου ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ ἠδύναντο νὰ σᾶς γυμνώσωσι, κανεὶς δὲν θὰ τολμήσῃ νὰ ἐγγίσῃ μίαν τῶν τριχῶν τῆς κεφαλῆς σας. Ἔλθετε· καὶ θὰ σᾶς δείξω λεπτομερῶς τὰ καταγώγια τῶν κλεπτῶν, τὰ καπηλεῖά των, τὰ θέατρά των, τοὺς τόπους τῶν διασκεδάσεών των, τὰς φυλακὰς ὅπου στοιβάζομεν τὰ κατὰ τὴν νύκτα συλλεγόμενα ἐλεεινὰ ὄντα ἐν ταῖς ἀγυιαῖς, τὰ μέρη ὅπου οἰκοῦσι συνήθως φύρδην μίγδην ναῦται, ἐργάται, λεμβοῦχοι καὶ λωποδύται· τέλος τοὺς ἐγκαταλελειμμένους οἰκίσκους ὅπου οἱ πλάνητες, οἱ ῥιγῶντες καὶ βουλιμιῶντες ἐπαῖται εὑρίσκουσιν ἄνεσιν ὡρῶν τινων, καὶ ἔστιν ὅτε, τὸ τελευταῖόν των καταφύγιον.»

Ἡ εἰκὼν αὕτη, ὡς παρουσίαζεν αὐτὴν ὁ διευθυντὴς Πρὶς, προεμήνυεν ἐκδρομὴν λίαν περίεργον, ἡμεῖς δ' ὑπεσχέθημεν νὰ μείνωμεν πιστοὶ εἰς τὸν λόγον μας. Ἐν τῇ *Οὐάϊτ Σάπελ*, ὅπου εὑρισκόμεθα τότε, διετρέξαμεν ἱκανὸν διάστημα, εἶτα, κεντούμενοι ὑπὸ περιεργίας, δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἐπανέλθωμεν οἴκοι πρὶν ἢ παρατηρήσωμεν ὀλίγον τὰ ἥκιστα τερπνὰ κάνιστρα τῆς ὁδοῦ τῶν κρεωπωλῶν καὶ τὴν ἐμποροπανήγυριν τῶν παλαιῶν φορεμάτων, ἥτις τελεῖται ἐν τῷ *Χάουντς δίτς*.

Οἱ κάτοικοι τῶν ὡραίων τούτων συνοικιῶν, καίτοι ἐλάχιστον τοῦ γραφικοῦ ἐρασταί, ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ ὑπερηφανεύωνται ἐπὶ ταῖς δύο ταύταις ἐκθέσεσι. Τὰ ἐκτιθέμενα ἀντικείμενα μετεῖχον ἱκανῆς πρωτοτυπίας. Ἄλλως τε, κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην, ἡμεῖς εὐνοήθημεν μεγάλως ὑπὸ τῆς τύχης, διότι ἠδυνήθημεν νὰ ἴδωμεν ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ, καὶ ὑπὸ ἁπάσας αὐτοῦ τὰς ὄψεις, ὅ,τι εἰς ὀλιγίστους περιηγητὰς ἐδόθη νὰ ἴδωσι, τουτέστι τὸν παράδοξον πληθυσμὸν τῶν συνοικιῶν τούτων. Κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐγίνετο ἡ ἐκφορὰ δυστήνου τινὸς νεάνιδος, ἣν εἶχε φονεύσει δι' ἑπτὰ πληγῶν μαχαίρας ναύτης τις, ὅστις εἶχε μετὰ τὸ ἔγκλημά του αὐτοκτονήσει. Ἡ ἐκφορὰ αὕτη εἶχε συγκινήσει ἅπασαν τὴν συνοικίαν, καὶ οἱ ὁδοὶ τῆς *Οὐάϊτ Σάπελ*, τῆς *Λέμαν*, καὶ πᾶσαι αἱ εἰς αὐτὰς ἀπολήγουσαι ἔβριθον λαοῦ. Ἀδύνατον εἶναι ν' ἀπαριθμήσῃ τις τοὺς συμπεπιεσμένους μαύρους πίλους, οὓς εἴδαμεν ἐν παρατάξει, τὰ ῥύπων μεστὰ ἐνδύματα, τὰ διερραγότα καὶ παραμεμορφωμένα ὑποδήματα. Ἄπειροι γυναῖκες, νέαι καὶ γραῖαι, ἠκολούθουν τὴν ἐκφοράν, φέρουσαι πίλους ὠχριασμένους, ἐνδύματα πλήρη ῥύπων καὶ κηλίδων, ἄπειρα δὲ παιδία ἐνδεδυμένα ἀπεχρωματισμένα ῥάκη! Οὐδαμοῦ δ' ἔβλεπέ τις περικνημῖδας ἢ χιτῶνας, ἀλλὰ κόμας, τὰς τρίχας τῶν ὁποίων οὐδέποτε τὸ κτένιον διήρεσε, γενειάδας, ἐφ' ὧν ἡ κόνις ἀπεθηκεύετο ἐν ἀνέσει, ὁ δὲ βάμβαξ εἶχε κατατεθῆ ἐν ἀφθονίᾳ. Παρ' ἅπασι δὲ τούτοις αἱ σάρκες ἐφαίνοντο διὰ τῶν σχισμῶν τῶν ἐνδυμάτων, σάρκες ὑπομέλαιναι, χοώδεις καὶ ἔχουσαι τοὺς πόρους κεκλεισμένους. Ἔχει καὶ ἡ ῥυπαρότης τὴν ἀξίαν της· ἡ ἀδιαπέραστος αὕτη ἐπιδερμὶς, κωλύουσα τὴν ἀναπνοήν, καθιστᾷ ἥττονα τὴν ἀπώλειαν καὶ σχεδὸν μηδαμινήν· τοιουτοτρόπως οἰκονομεῖται μέγα μέρος ἐπιουσίου ἄρτου, ὅστις ἐνταῦθα δὲν εἶναι καὶ πάντοτε πρόχειρος. Οὐδεὶς δύναται νὰ εἴπῃ πᾶν ὅ,τι παρετηρήσαμεν κατ' ἐκείνην τὴν ἀξιομνημόνευτον ἡμέραν, τὴν ἀποτελέσασαν ἐποχὴν διὰ τὴν *Οὐάϊτ Σάπελ*, κατὰ τὴν παρέλασιν ἐκείνην τῆς ἐνδείας καὶ καταπτώσεως· οὐδεὶς δύναται νὰ διηγηθῇ ὅ,τι εἴδαμεν εἰς τὸ πολυποίκιλον ἐκεῖνο πλῆθος, οὐδεὶς δύναται νὰ διαγράψῃ τὰς ἰσχνάς, ὠχράς, τραχείας καὶ θηριώδεις ἐκείνας ὄψεις! Οὐδέποτε ἡ γραφὶς τοῦ Καλλὼ ἔγραψε τόσῳ ἀληθεῖς ἐπαίτας, καὶ τόσῳ γυμνοὺς ὡς τοὺς ἡμετέρους.

Digitized by Google

Τῇ ἐπαύριον, ἀφίχθημεν κατὰ τὴν ὡρισμένην ὥραν εἰς τὸν ἀστυνομικὸν σταθμὸν τῆς ὁδοῦ *Λέμαν*, ὅπου ὁ ἀστυνόμος μὰς περιέμενε. Εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ δύο κλητῆρας φέροντας ἔνδυμα πολιτικόν, καὶ τρίτον τινὰ φέροντα τὴν ἐπίσημον στολήν, ἥτις συνίστατο εἰς πῖλον στερεὸν ἐκ κηρωτοῦ ὑφάσματος, μέλαν ἔνδυμα μετὰ κομβίων ἀργυρῶν, περισκελίδα μέλαιναν, καὶ ὑπὸ τὴν μάλην, τὴν καθιερωμένην ῥάβδον, τὸ λεγόμενον στάφ, ὅπερ χαρακτηρίζει τὸν ἀστυνομικὸν κλητῆρα. Ἕκαστος τῶν κυρίων ἐκείνων ἦτο πρὸς τούτοις ἐφωδιασμένος καὶ μὲ ἕνα κρυπτὸν φανόν, ὃν φέρουσιν οὗτοι ὑπὸ τὰ ἐνδύματά των· ἡ συσκευὴ αὕτη εἶναι πολύτιμος, οὐδεὶς δὲ τῶν κλητήρων ἐξέρχεται ποτὲ τὴν νύκτα ἄνευ αὐτῆς.

Ἐπειδὴ εἶχε παρακολουθήσει ἡμᾶς καὶ ἕτερός τις φίλος, ἤμεθα οἱ πάντες ὀκτὼ ἄτομα, λογιζομένων τοῦ τε κ. Πρὶς καὶ τῶν τριῶν του κλητήρων. Ὑπῆρχον ἄρα δύο ὀφθαλμοὶ ἀγρυπνοῦντες ἐπὶ ἑνὸς ἑκάστου ἐξ ἡμῶν, ὅθεν ἠδυνάμεθα νὰ βαδίζωμεν ἀμέριμνοι. Διήλθομεν τότε ἀνὰ δύω τὸ μῆκος τοῦ πεζοδρομίου, ἐν σιωπῇ. Μετ' οὐ πολὺ δέ, καταλιπόντες τὴν ὁδὸν *Λέμαν*, ἥτις εἶναι εὐρεῖα καὶ ἱκανῶς εὐθεῖα, (καὶ σημειωτέον ἐνταῦθα ὅτι εἰς τὰς πενιχροτέρας τοῦ Λονδίνου συνοικίας εὑρίσκονται ἐνίοτε μεγάλαι τινὲς ἀρτηρίαι οὐδόλως ὑπάρχουσαι εἰς ἧττον πενιχράς), εἰσεδύσαμεν ἐντὸς λαβυρίνθου στενῶν καὶ σκολιῶν ἀτραπῶν, αἵτινες, ἔρημοι οὖσαι τὴν ἡμέραν, κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἦσαν λίαν θορυβώδεις.

Ἅπαντα τὰ καταστήματα ὑπῆρχον φωτισμένα· τὰ οἰνοπωλεῖα μεστὰ μέχρι τῶν θυρῶν, ὅπου πολλοὶ μάλιστα οἰνοπόται περιέμενον νὰ εὕρωσιν ἐλευθέραν τὴν δίοδον. Εἰς ἕκαστον ἡμῶν βῆμα σχεδὸν ὑπαντῶμεν ὁμίλους ἐργατῶν, καὶ ναύτας ᾄδοντας ἢ φιλονεικοῦντας, ἅπαντας ἡμιμεθυσμένους.

Ὁ κ. Πρίς, θελήσας νὰ διασκεδάσῃ τὴν ἀνυπομονησίαν μας, μᾶς ὡδήγησεν εἰς κατάστημά τι εὐρύτατον, φέρον τὸ ὄνομα *Πρίγκιψ τῆς Δανιμαρκίας*, καὶ τὸ ὁποῖον εἶχε διασκευασθῇ εἰς θέατρον. Εἰσήλθομεν δὲ καὶ ἡμεῖς ἐντὸς αὐτοῦ ἄνευ εἰσιτηρίων, χάρις εἰς τὴν συνοδεύουσαν ἡμᾶς ἀστυνομίαν. Ὁ *Πρίγκιψ τῆς Δανιμαρκίας* εἶναι ᾠδικὸν καὶ ὀρχηστικὸν καφενεῖον, ὅπου συρρέει πλῆθος κόσμου· ἐκεῖ παρουσιάζονται ἐπὶ τῆς σκηνῆς πολυμαθεῖς κύνες καὶ πίθηκοι, παντοδαποὶ δὲ γόητες ἐκτελοῦσιν ἔκτακτα σωματικὰ γυμνάσια ἐπὶ τραπεζῶν εἴτε ἐπὶ τεταμένου σχοινίου. Ἅπαντα ταῦτα ἔτερψαν καὶ ἡμᾶς ἐπί τινα στιγμήν, ἀλλὰ τὸ κοινὸν τῆς συνοικίας ἐδείκνυε μέγιστον διαφέρον εἰς τὴν παράστασιν· μεθ' ὅλα ταῦτα οὐδὲν ἔκτακτον παρετηρήσαμεν οὔτε εἰς τὰς ἐνδυμασίας οὔτε εἰς τὰ πρόσωπα τῶν θεατῶν. Βεβαίως ὅμως ὁ κ. Πρὶς ἤθελε νὰ ἐργασθῇ βαθμιαίως. Τῷ ὄντι δὲ δὲν ἐβραδύναμεν νὰ εἰσέλθωμεν εἰς διάφορα ᾠδικὰ καφενεῖα, ἔνθα ξένοι ναῦται, μεμιγμένοι μετὰ αἰσχροβίων γυναίων, ἀπετέλουν τὸ κοινὸν τῶν τε δραματουργῶν καὶ τῶν θεωμένων. Ἐντὸς ἑνὸς τῶν καφενείων ἐκείνων, εἷς τῶν εὐστροφωτέρων ὀρχηστῶν ἠθέλησε νὰ δώσῃ ἡμῖν δεῖγμα τῆς βρεττανικῆς ὀρχήσεως· ἀληθῶς δὲ ἦτο ἄξιον θαυμασμοῦ νὰ βλέπῃ τις αὐτὸν πτερυγίζοντα ἀπνευστὶ ἐπὶ τοῦ σανιδώματος. Περὶ αὐτὸν εἶχε σχηματισθῆ ὅμιλος ἀνθρώπων· ὑπεχρεώθημεν νὰ παραμείνωμεν μέχρι τέλους, καὶ τότε ἦλθεν ἡ σειρὰ τῶν ἐπευφημιῶν καὶ τῶν συγχαρητηρίων· εἶτα προσέφερον ἡμῖν ζῦθον καὶ πόντς, ταῦτα δὲ μετὰ τοσαύτης φιλόφρονος χάριτος, ὥστε ἠναγκάσθημεν νὰ δεχθῶμεν.

«Εὑρισκόμενός τις ἐν μέσῳ λύκων, εἶπεν εἷς ἐξ ἡμῶν, δέον νὰ ὠρύεται.» Συνεπίομεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς μετ' αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς ἐπληρώσαμεν μάλιστα ἀποσυρόμενοι τὰ προσφερθέντα ἡμῖν ποτά, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἐλάβομεν παρὰ τῶν νέων μας γνωρίμων τὴν τιμὴν νὰ συνοδευθῶμεν μέχρι τῆς ὁδοῦ καὶ νὰ ἀποκαλεσθῶμεν πολλάκις *τζέντλεμαν*. Μεθ' ὅλα ταῦτα ἥκιστα ἐκολακεύθημεν ἐκ τῶν δειγμάτων τοιούτου σεβασμοῦ, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὰ πρόσωπα ὑφ' ὧν προσεφέροντο ἡμῖν· ἔδει ὅμως νὰ εὐχαριστηθῶμεν καὶ εἰς τοῦτο, ὁ δὲ κ. Πρὶς εἶχεν ἴδῃ ἄλλα πολὺ χειρότερα τούτων· ἄλλως τε ἤθελε νὰ μὴ ἀποκρύψῃ τίποτε, διὸ καὶ ἔφερεν ἡμᾶς νὰ ἴδωμεν τὰς ῥυπαρωτέρας οἰκίας τῶν ἀκαθάρτων τούτων συνοικιῶν, ἐξεπλήχθημεν δὲ λίαν παρατηρήσαντες ἐν αὐταῖς ἄκραν γαλήνην καὶ καθαριότητα, πράγματα σπανίως ἀπαντώμενα εἰς τοὺς ἐλεεινοὺς ἐκείνους τόπους. Εἴδαμεν μάλιστα ὅτι τὰ ἄθλια πλάσματα τὰ κατοικοῦντα τὰ ἐλεεινὰ ἐκεῖνα καταγώγια ᾐσχύνοντο διὰ τὴν κατάστασιν εἰς ἣν διετέλουν, διότι ἐνώπιόν μας ἠρυθρίων, ἔκυπτον τὴν κεφαλὴν καὶ εἰς τὰς ἐρωτήσεις μας ἀπήντων ὑποτραυλίζοντα.

Ἡ πατρικῶς καὶ ἀεννάως ἀγρυπνοῦσα εἰς ἡμᾶς ἀστυνομία μᾶς ὡδήγησε μετὰ ταῦτα εἰς τὰ ξενοδοχεῖα τῆς συνοικίας. Καὶ πρῶτον ἐπεσκέφθημεν, ἐν τῇ πλατείᾳ *Βὰλ κλὸζ*, ἓν μετὰ ἐπίπλων ξενοδοχεῖον διὰ ναύτας. Δὲν νομίζω ἀναγκαῖον νὰ σᾶς προσθέσω ὅτι οἱ ξένοι ἔλειπον κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὅπως ἑορτάσωσι τὸν Διόνυσον· εἰ καὶ ἡ ὥρα ἦτο ἀργά, ὁ διευθυντὴς τοῦ ξενοδοχείου, Ἰωάννης Σεϋμώρ, ἀνέλαβε νὰ δείξῃ ἡμῖν τὰ δωμάτιά του ὡς δεδοκιμασμένος ὁδηγός. «Ἰδέτε, ἔλεγεν ἡμῖν, πόσον εἶναι τὰ πάντα καλῶς διατεθειμένα, καὶ ὁπόσον ἐνόησα νὰ ὠφεληθῶ ἐκ τοῦ τόπου· οἱ ξένοι μου, εὑρισκόμενοι ἐν τῇ θαλάσσῃ κατακλίνονται ἐπὶ αἰωρῶν, ἐδῶ ὅμως εὑρίσκουσιν ἀληθεῖς κοιτῶνας.» Καὶ λέγων ταῦτα ἐδείκνυεν ἡμῖν συγχρόνως εἶδός τι ἑρμαρίων, τὰ ὁποῖα ἦσαν αἱ κλῖναι τῶν

Digitized by Google

ναυτῶν. «Ἰδέτε, ἰδέτε, ἐξηκολούθησεν ἀνοίγων τινὰ ἐξ αὐτῶν ὅπως δείξῃ τὴν ἀξίαν τοῦ ἐμπορεύματός του, ἕκαστος ἔχει τὸ στρῶμά του, τὰς σινδόνας του καὶ τὴν σισύραν του. Τοῦτο στοιχίζει τρεῖς πέννας κατὰ νύκτα, ἕκαστος δὲ ἐνοικιαστὴς ἔχει ἕνα ἀριθμόν.» Τῷ ὄντι, ὁ κὺρ Γιάννης εἶχε δίκαιον· ἀναλόγως τῆς πληρωμῆς ἡ οἰκία του ἐτηρεῖτο ἄριστα.[1]

Πρὸς πλήρη ἀκρίβειαν τῶν ἐρευνῶν μας, ὁ κ. Πρὶς ὡδήγησεν ἡμᾶς εἰς τὸ *Ἰστ Λόνδον Σέμπερς* (δωμάτια τοῦ ἀνατολικοῦ Λονδίνου). Τὸ εὐρὺ τοῦτο κατάστημα, τὸ ὁποῖον περιέχει δωμάτια ἐργατῶν μόνον, συνίσταται ἐκ πέντε οἰκιῶν τῆς ὁδοῦ *Οὐέντουορθ*. Ἡ διάθεσις τοῦ οἰκήματος εἶναι ἀληθῶς ἀξιοσημείωτος. Ἐν τοῖς ἑστιατορίοις ὑπάρχουσι μικρὰ χωρίσματα, ὅπου δύναταί τις νὰ γευματίζῃ χωρὶς νὰ φαίνηται. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι οἱ Ἄγγλοι ἀρέσκονται νὰ ἐγκλείωνται ἰδίᾳ εἴς τινα δημόσια μέρη ὡς ἵπποι ἐντὸς σταύλου τινός. Ὁ ἀγγλοσάξων εὐχαρίστως ὑποβάλλεται εἰς τὴν ἀπομόνωσιν· πρὸ πάντων ἀγαπᾷ τὸ *ἐγώ*.

Σειραὶ ἠριθμημένων κλινῶν ἐρείδονται εἰς τοὺς τοίχους, εἰς ἕκαστον δὲ ὄροφον ὑπάρχει ἓν δωμάτιον στολισμοῦ. Εἰς τὸ ἰσόγαιον ὑπάρχει μαγειρεῖον διὰ τοὺς θέλοντας νὰ παρασκευάσωσιν οἱ ἴδιοι τὰ φαγητά των, ἐν δὲ τῇ κοινῇ αἰθούσῃ ὑπάρχει μεγάλη ἑστία καιομένη ἀεννάως. Τῇδε κακεῖσε ἀναρτῶνται ἀπὸ τῶν τοίχων ἐπιγραφαὶ συνιστῶσαι τὴν εὐπρέπειαν εἴς τε τὰς πράξεις καὶ τοὺς λόγους, καὶ ἐπιβάλλουσαι εἰς τοὺς πυγμομάχους τὴν εἰς μεμακρυσμένον τινὰ τόπον ἐξάσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματός των. Ὁ κ. Γουλιέλμος Πούλ, ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ καταστήματος τούτου, μᾶς ἐδείκνυε τὸν τόπον τοῦτον μετά τινος ὑπερηφανείας.

Τὸ μεσονύκτιον εἶχεν ἤδη σημάνει, τὰ δὲ καπηλεῖα καὶ αἱ ὁδοὶ ἐπληροῦντο βαθμηδὸν ὑπὸ ἀνθρώπων ὑπόπτων. Ἄθλιοί τινες διαβαίνοντες ἔσπρωχνον ἡμᾶς, ἠρεύνων ἡμᾶς ψυχρῶς διὰ τῆς ἄκρας τοῦ ὀφθαλμοῦ ὡσεὶ ἐκτιμῶντες τὸ κέρδος τὸ ὁποῖον ἠδύναντο νὰ ἐξαγάγωσιν ἀφ' ἡμῶν, πάραυτα ὅμως, κατανοοῦντες τὴν ἀστυνομίαν, ἐλάμβανον συμπεριφορὰν μᾶλλον ἀφιλοκερδῆ· τινὲς μάλιστα εἶχον τὸ θάρρος νὰ χαιρετῶσιν εὐγενῶς τὸν κ. Πρίς, καλοῦντες αὐτὸν διὰ τοῦ ὀνόματός του. Ἐντός τινος καπηλείου ὅπου εἰσήλθομεν, καπηλείου μεστοῦ κλεπτῶν, ὁ κ. Πρὶς ἀνεγνωρίσθη καὶ πάλιν καὶ ἐχαιρετήθη ζωηρῶς. Εἷς κλέπτης ἐπλησίασεν αὐτόν, μοὶ φαίνεται δὲ ὅτι τὸν βλέπω ἔμπρός μου· ἦτο μικρόσωμός τις ἀνήρ, ἰσχνός, ῥυπαρός, ἔχων τὴν κόμην ἄτακτον καὶ ἠμελημένον τὸν πώγωνα, τοὺς ὀφθαλμοὺς δὲ ἄνευ ὀφρύων καὶ ἐρυθρούς· εἶχε πρόσωπον διηυλακωμένον ὑπὸ ῥυτίδων, τὴν ῥῖνα ἐσχισμένην, καὶ ἀναμφιβόλως διατετριμμένην ὡς ἐκείνην τοῦ Μιχαηλαγγέλου, ἐκ τῆς πληγῆς πυγμομάχου τινός, τὸ δὲ δέρμα του εἶχε τὸ χρῶμα κηλιδωμένης περγαμηνῆς.

«Ἆ! φίλτατέ μοι κύριε Πρίς, σᾶς ἔχομεν ἐδῶ λοιπόν, εἶπεν οὗτος πρὸς τὸν ἀστυνόμον· τί κάμνετε!;» Σφίγγων δὲ τὴν χεῖρα διὰ τῶν δύω ἰδικῶν του κατησπάζετο αὐτόν.

«Ὁ καλὸς οὗτος κύριος Πρίς, ὁ ἀγαπητὸς ἡμῶν ἀστυνόμος!» ἐφώναζε δεικνύων αὐτὸν πρὸς τοὺς συντρόφους του, ἕτοιμος σχεδὸν ὢν νὰ τὸν ἀποκαλέσῃ πατέρα τῶν κλεπτῶν, καὶ πρόνοιαν τῶν λωποδυτῶν (pick-pockets).

Ὁ κ. Πρὶς ἔμενεν ἡσυχάζων, ἀείποτε δὲ ἀξιοπρεπὴς ὡς ἁρμόζει εἰς ἄγγλον, καὶ προπάντων εἰς ἕνα ἀστυνόμον· ἐφαίνετο ὅμως ὡς εἰ ἔλεγε

1. Ἐπικράτει ἀληθῶς μεγάλη τάξις ἐν αὐτῷ, ἀλλ' ἡ διανυκτέρευσις δὲν ἦτο τόσον εὐθηνὴ ὅσον εἰς τὴν ἐν Πεκίνῳ Οἰκίαν τῶν πτερῶν τῶν ὀρνίθων, περὶ ἧς ποιεῖται λόγον ὁ Π. Χοὺκ ἐν τῷ περὶ Σινικῆς Αὐτοκρατορίας συγγράμματί του. Ἐν ἐκείνῃ, ὡς ἀναφέρει ὁ περιώνυμος καὶ εὐφυέστατος ἱεραπόστολος, οἱ πτωχοὶ πληρώνουσιν ἥμισυ λεπτὸν κατὰ πᾶσαν νύκτα, καὶ κατακλίνονται εἰς θερμὰ στρώματα πτίλων. «Ἅπασα ἡ ἔκτασις μιᾶς εὐρυτάτης αἰθούσης εἶναι κεκαλυμμένη ὑπὸ παχέος στρώματος πτερῶν ὀρνίθων. Οἱ ἄστεγοι ἐπαῖται καὶ ἀλῆται διανυκτερεύουσιν ἐν τῷ ἀπεράντῳ ἐκείνῳ κοιτῶνι. Εἰσὶ δὲ ἐν αὐτῷ δεκτοὶ πάντες ἀνεξαιρέτως, ἄνδρες, γυναῖκες, παιδία, νέοι καὶ γέροντες. Εἶναι κοινωνισμὸς καθ' ὅλην τὴν σημασίαν τῆς λέξεως. Ἕκαστος κατασκευάζει τὴν φωλεάν του, τοποθετεῖται ὡς εἰξεύρει ἐν τῷ ὠκεανῷ ἐκείνῳ τῶν πτερῶν καὶ κοιμᾶται ὡς δύναται. Ὅταν δὲ ἀνατείλῃ ἡ ἡμέρα πάντες εἰσὶν ὑποχρεωμένοι ν' ἀναχωρήσωσιν, ὑπάλληλος δέ τις τῆς ἑταιρίας λαμβάνει ἐκ τῶν ἐξερχομένων τὸ ὡρισμένον τίμημα. Ὅπως δὲ ἡ ἰσότης ᾖ ἐντελεστέρα τὰ παιδία δὲν χαίρουσι τὸ ἀλλαχοῦ καθιερωμένον δικαίωμα τῆς ἀποτίσεως τοῦ ἡμίσεος τιμήματος, ἀλλὰ πληρώνουσιν ὅσον καὶ οἱ μεγάλοι.

»Ἐν ἀρχῇ τῆς ἱδρύσεως τοῦ φιλανθρωποτάτου καὶ ἠθικωτάτου τούτου καταστήματος, ἡ διεύθυνσις ἐχορήγει εἰς ἕκαστον τῶν κοιμωμένων καὶ μικρόν τι σκέπασμα· ἀλλὰ τάχιστα ἔσπευσαν νὰ τροποποιήσωσι τὴν τοιαύτην διάταξιν τοῦ κανονισμοῦ, διότι οἱ κοινωνισταὶ τοῦ καταστήματος εἶχον τὴν συνήθειαν νὰ παραλαμβάνωσι μεθ' ἑαυτῶν τὰ σκεπάσματα, ὅπως τὰ πωλῶσιν ἢ συμπληρῶσι δι' αὐτῶν τὴν ἐνδυμασίαν των κατὰ τὰ δριμύτατα ψύχη τοῦ χειμῶνος, οἱ δὲ μέτοχοι παρετήρησαν ὅτι πλήρης καὶ ἀναπόδραστος ἐπέκειτο ἐκ τούτου καταστροφή. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ παντελὴς κατάργησις τῶν σκεπασμάτων ἦτο σκληροτάτη καὶ λίαν ἀπρεπής, ἐπενόησαν μέσον ἕτερον συμβιβάζον τὰ συμφέροντα τοῦ καταστήματος καὶ μὴ παραβλάπτον τὴν εὐπρέπειαν τῶν κοιμωμένων. Τὸ δὲ μέσον τοῦτο, δι' οὗ ἐπέτυχον τὴν λύσιν τοῦ τοιούτου κοινωνικοῦ προβλήματος, ἦν τὸ ἑξῆς. Κατεσκεύασαν ἀπέραντον μάλλινον σκέπασμα, τοσούτῳ τεραστίων διαστάσεων, ὥστε ἠδύνατο νὰ καλύπτῃ ὁλόκληρον τὸν εὐρύτατον ἐκεῖνον κοιτῶνα. Καὶ τὴν μὲν ἡμέραν ἀνηρτᾶτο ἐκ τῆς ὀροφῆς, ὡς γιγαντιαία σκιάς, ὅταν δ' ἤρχετο ὁ κόσμος καὶ ἐτακτοποιεῖτο, κατεβίβαζον αὐτὸ διὰ πολλῶν τροχαλιῶν. Σημειωτέον δὲ, ὅτι εἶχον φροντίσει νὰ κάμωσιν ἀναριθμήτους ὀπάς, δι' ὧν οἱ κοιμώμενοι ἠδύναντο νὰ προεκβάλλωσι τὴν κεφαλήν, ὅπως μὴ πάθωσιν ἀσφυξίαν. Μόλις δ' ὑπέφωσκεν ἡ ἡμέρα καὶ τὸ τερατῶδες σκέπασμα ἀνυψοῦτο, ἀφ' οὗ ὅμως προηγουμένως ἐλάμβανον τὴν πρόνοιαν διὰ κρότων πολλῶν νὰ ἐξυπνῶσι τοὺς βαρύτερον κοιμωμένους καὶ νὰ προσκαλῶσι πάντας νὰ κρύψωσι τὴν κεφαλὴν εἰς τὰ πτίλα, ἵνα μὴ τύχῃ νὰ κρεμασθῇ εἰς τὸν ἀέρα μετὰ τοῦ σκεπάσματος. Τότε δὲ βλέπει τις τὴν μυρμηκιὰν ἐκείνην τῶν ἐπαιτῶν βομβοῦσαν καὶ κυλιομένην ἐν τοῖς κύμασι τοῦ ἀκαθάρτου ἐκείνου πτιλώματος, περιβαλλομένην ἐν σπουδῇ τὰ ῥάκη αὐτῆς καὶ ἀκολούθως διασπειρομένην κατὰ πολυπληθεῖς συμμορίας εἰς τὰς συνοικίας τῆς πόλεως, ὅπως διὰ θεμιτῶν ἢ ἀθεμίτων μέσων εὕρωσι τὰ πρὸς τὸ ζῆν.»

Ὅμοια περὶ τούτου διηγεῖται καὶ ἡ Κα Βουρβουλῶν ἐν τῇ Περιηγήσει αὐτῆς εἰς Σινικήν, τῇ δημοσιευθείσῃ ἐν τῷ Tour du Monde τοῦ 1865.

καθ' ἑαυτόν, «Κάμε μίαν νέαν ἀστειότητα, παλληκάρι μου, καὶ λογαριαζόμεθα. Ἄς σοῦ πιάσω τὸ χέρι εἰς τὸ θυλάκιον τοῦ ἄλλου, καὶ τότε μανθάνεις ἐὰν ἡ Ἀστυνομία θέλγεται ἀπὸ τὰ ὑποκριτικά σου χάδια.»

Οἱ ἄλλοι κλέπται, ἂν καὶ συστελλόμενοι ὀλίγον, περιεστοίχιζον ἐπίσης τὸν κ. Πρίς· ἐφαίνοντο ὡς εἰ εἶχον πρὸς αὐτὸν εἶδός τι υἱϊκοῦ σεβασμοῦ· τινὲς μάλιστα, τεταραγμένοι ἐκ τοῦ πότου, προσεκάλουν αὐτὸν νὰ τὸν κεράσωσι. Καὶ μ' ὅλα ταῦτα δὲν ὑπῆρχεν ἴσως εἷς ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων μετὰ τοῦ ὁποίου ὁ κ. Πρὶς ἢ οἱ κλητῆρές του νὰ μὴ ἦλθον ἄλλοτε εἰς σύγκρουσιν. Ἅπαντες οὗτοι ἦσαν γνωστοὶ ὡς ἐπιτήδειοι κλέπται, ἔπρεπεν ὅμως νὰ τοὺς συλλάβῃ ἐκ νέου ἐπ' αὐτοφώρῳ, μέχρι τούτου δὲ ἄφινεν αὐτοὺς νὰ πίνωσι καὶ νὰ ἐξασκῶσι τὸ ἐπάγγελμά των, ἐπιφυλασσόμενος νὰ φυλακίσῃ αὐτοὺς ἐν πρώτῃ εὐκαιρίᾳ.

L. Simonin.

Ἕπεται τὸ τέλος.

ΠΕΡΙ ΚΑΚΑΟ ΚΑΙ ΣΟΚΟΛΑΤΑΣ

Ἐπὶ τῶν χωρῶν τῆς Ἀμερικῆς τῶν κειμένων μεταξὺ τῶν τροπικῶν ἀπὸ τοῦ Μεξικοῦ μέχρι τῆς Γουϊάνας, καὶ ἐπὶ τῶν Ἀντιλλῶν νήσων φύεται ὑψηλόν, μέχρις 20-40 ποδῶν, δένδρον, οὗτινος ὁ καρπὸς παρέχει τὴν γνωστὴν οὐσίαν τοῦ κακάο, ἐξ ἧς κατασκευάζεται τὸ εὔγευστον καὶ ἡδὺ ποτὸν τῆς *σοκολάτας*. Ὁ Λινναῖος θαυμάσας τὴν γεῦσιν τοῦ καρποῦ καὶ ποτοῦ καὶ εὐχαριστηθεὶς ἐκάλεσε τὸ δένδρον *Βρῶμα τῶν Θεῶν* ἢ *Θεόβρωμα Κακάο*.

Ὁ καρπὸς τοῦ δένδρου τούτου εἶνε ἐλλειψοειδής, 6-8 δακτύλους μακρός, φέρει ἔξωθεν 10 αὔλακας καὶ πλῆθος φυμάτων, ἔχει χρῶμα ξανθέρυθρον καὶ ὁμοιάζει πρὸς σίκυον (ἀγγούριον) μέσου μεγέθους. Ἔσω τοῦ ὑμενώδους δέρματος τοῦ καρποῦ τούτου ἐγκλείεται λευκὸς καὶ ὀξύγλυκυς χυμός, περιβάλλων 25-40 ᾠοειδῆ σπέρματα, τὰ καλούμενα *σπέρματα ἢ κυάμους τοῦ κακάο*.

Εἰς τὸ ἐμπόριον διακρίνονται διάφορα εἴδη τῶν σπερμάτων τούτων, κατὰ τὰς χώρας, ἐξ ὧν προέρχονται· καλλίτερα εἰσὶ τὰ ἐκ τῆς χώρας Καρακκὰς φερόμενα, χειρότερα δὲ τὰ ἐκ τῶν δυτικῶν Ἰνδιῶν.

Οἱ κύαμοι τοῦ κακάο πρόσφατοι ἔχουσι γεῦσιν δριμεῖαν, παρερχομένην ἀφοῦ ὑποβληθῶσιν εἰς εἶδός τι ζυμώσεως, τιθέμενοι π.χ. ὑπὸ γῆν. Περιέχουσι δὲ 40-56 τοῖς ἑκατὸν ἰδιάζον τι λίπος καλούμενον *βούτυρον τοῦ κακάο*, καὶ *θεοβρωμίνην*, οὐσίαν ἀζωτοῦχον, ἀσθενῶς πικράν, ἀνάλογον τῇ καφεΐνῃ. Πλὴν τῶν δύο τούτων κυρίων οὐσιῶν περιέχουσι καὶ ἄμυλον, δεψικὸν ὀξύ, δεξιτερίνην, φυτοκυτταρίνην, ἅλατά τινα τοῦ ἄνθρακος καὶ 10-12 τοῖς ἑκατὸν ὕδωρ.

Ἐὰν τὰ σπέρματα ταῦτα ἀποφλοιώσωμεν (ξεφλουδίσωμεν) καὶ φρύξωμεν ἐν φρυγέτρῳ, ὅπως ποιοῦμεν καὶ διὰ τὰ σπέρματα τοῦ καφὲ, εἶτα δὲ συντρίψωμεν καὶ συνθλάσωμεν ἐν τεθερμασμένῳ πρότερον σιδηρῷ ἰγδίῳ, τὸ βούτυρον τῶν σπερμάτων, ἀπορρευστωθὲν διὰ τῆς θερμότητος καὶ μιχθὲν μετὰ τοῦ ἀμύλου καὶ τῶν ἄλλων οὐσιῶν κατὰ τὴν θλάσιν, σχηματίζει πόλτον δυνάμενον νὰ χυθῇ εἰς διαφόρους τύπους καὶ μετὰ τὴν ψύξιν νὰ σχηματίσῃ διάφορα σχήματα. Ὁ πόλτος οὗτος εἶνε τὸ καλούμενον *κακάο*, ὅπερ διαφοροτρόπως παρασκευαζόμενον παράγει τὸ ποτὸν τῆς σοκολάτας. Ἐὰν ἡ φρύξις τῶν σπερμάτων παραταθῇ, τὸ λίπος μεταβάλλεται εἰς ἐμπυρευματικὰς οὐσίας, εἰς λιπαρὰ δηλ. ὀξέα, ἔχοντα ἡδεῖαν ὀσμὴν καὶ γεῦσιν, τὸ ἄμυλον εἰς δεξιτερίνην κ.τ.λ.

Τὰ ἐν τοῖς σακχαροπλαστείοις ὡς *σοκολάτα* πωλούμενα τετράγωνα πλινθία δὲν συνίστανται καθ' ὁλοκληρίαν ἐκ τοῦ πόλτου τούτου, ἀλλ' εἶνε μίγματα κακάο μετὰ σακχάρου, βανίλλης, κινναμώμου, ἐνίοτε δὲ καὶ ἄλλων δριμυτέρων ἀρωματικῶν οὐσιῶν, π.χ. ζιγκιβέρεως, καρυοφύλλων ἢ καὶ βαλσάμων π.χ. στύρακος. Ἡ σοκολάτα, ἡ συνισταμένη ἐξ ἴσων μερῶν κακάο καὶ σακχάρου, οὐδεμίαν δὲ ἄλλην οὐσίαν ἐνέχουσα, καλεῖται *τῆς ὑγείας*, καὶ εἶνε μᾶλλον ἐν χρήσει ἰατρικῇ, ἡ δὲ περιέχουσα καὶ ἄλλας οὐσίας καλεῖται *ἀρωματική*, καὶ αὕτη εἶνε ἡ συνήθως πωλουμένη.

Τῆς σοκολάτας ἡ χρῆσις εἶνε διάφορος· εἴτε χρησιμεύει ὡς ἄθυρμα αὐτὴ καὶ μόνη, εἴτε προστίθεται εἰς τὴν κατασκευὴν ἄλλων ἡδυσμάτων, οἷον πλακούντων, διπύρων, ἄρτου, εἴτε τέλος χρησιμεύει πρὸς κατασκευὴν θερμοῦ ποτοῦ μεθ' ὕδατος, γάλακτος ἢ οἴνου. Τὸ διὰ τῆς σοκολάτας ποτόν, γνωστὸν εἰς τοὺς Μεξικανοὺς πρὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἐγένετο γνωστὸν εἰς τὴν Εὐρώπην διὰ τῶν Ἱσπανῶν κατὰ τὸ ἔτος 1520, κατὰ δὲ τὸ 1606 διὰ τοῦ Φλωρεντίνου Καρλέττη, τοῦ ζήσαντος ἐπὶ πολὺ εἰς τὰς Ἰνδίας, ἐγνώσθη καὶ ὁ τρόπος τῆς παρασκευῆς αὐτοῦ ἔκτοτε διεδόθη πρῶτον μὲν καθ' ὅλην τὴν Ἰταλίαν καὶ Ἱσπανίαν, εἶτα δὲ καὶ καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην, οὕτως ὥστε σήμερον πολλαχοῦ ἱδρύθησαν ἐργοστάσια κατασκευῆς σοκολάτας. Τοιοῦτον δὲ καὶ ἐν Ἑλλάδι τὸ πρῶτον ἱδρύθη κατὰ τὸ ἔτος 1859 ὑπὸ τοῦ κ. Σ. Παυλίδου. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἡ παραγωγὴ τῆς σοκολάτας ἐκ τοῦ καταστήματος τούτου ἦτο περιωρισμένη, διὸ καὶ εἰργάζοντο ἐν αὐτῷ ἐπί τινα ἔτη μόνον διὰ τῶν χειρῶν· βραδύτερον ὅμως, τῆς χρήσεως τῆς σοκολάτας διαδοθείσης, ἕνεκα τοῦ πλήθους τῶν παραγγελιῶν, προσετέθη καὶ ἀτμομηχανὴ κατὰ τὸ 1870.[1]

1. Κατὰ φυλλάδιόν τι ἐκδοθὲν κατὰ τὸ ἐνεστὼς ἔτος καὶ

Digitized by Google

Ἡ ἐνέργεια τῆς σοκολάτας ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ εἶνε ὅλως διάφορος τῆς τοῦ τεΐου καὶ τοῦ καφὲ, ὅπως εἴδομεν εἰς τὰς περὶ αὐτῶν περιγραφάς. Εἴδομεν ἐκεῖ, ὅτι αἱ δύο αὗται οὐσίαι ἐνεργοῦσι διεγερτικῶς ἐπὶ τοῦ νευρικοῦ συστήματος· ἡ σοκολάτα ὅμως ὡς ἐκ τῶν θρεπτικῶν οὐσιῶν τὰς ὁποίας ἐνέχει, λευκώματος καὶ λίπους, καὶ τοῦ ὀλίγου ποσοῦ τῶν ἁλάτων καὶ τῶν διεγερτικῶν οὐσιῶν, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ποτὸν πραότατα διεγεῖρον καὶ ἰσχυρότατα τρέφον· ὡς τοιοῦτον δὲ συναγωνίζεται καὶ μετ' αὐτοῦ τοῦ γάλακτος. Διότι δὲ ἐν σμικρῷ ὄγκῳ περιέχει πολλὰς θρεπτικὰς οὐσίας, πρὸς δὲ καὶ διότι εἶνε εὔπεπτος, ἀναψυκτικὴ διὰ νοσοῦντας καὶ ὑγιεῖς καὶ διατηρεῖται καλῶς, εἶνε κατάλληλος εἰς ἐκδρομὰς, ταξείδια κτλ. Εἴπομεν ἐνταῦθα τὴν σοκολάταν εὔπεπτον εἰ καὶ περιέχουσαν μέγα ποσὸν λίπους, τοῦτο δὲ διότι ἡ ἐνέργεια αὕτη τοῦ λίπους ἀντισορροπεῖται διὰ τῶν συνεμβαλλομένων ἀρωματικῶν οὐσιῶν, καὶ ἑπομένως δύναται νὰ πεφθῇ ὑπὸ στομάχων οὐχὶ τόσων εὐαισθήτων καὶ εὐπαθῶν, ὅπως τὰ λιπαρὰ κρέατα καὶ οἱ λιποβριθεῖς ζωμοὶ μετὰ τὴν προσθήκην τῶν διαφόρων ἀρτυμάτων καὶ καρυκευμάτων. Τὰς τυχὸν διεγερτικὰς ἰδιότητας τῶν ἐν τῇ σοκολάτᾳ ἀρωματικῶν οὐσιῶν ἀποφεύγομεν προσθέτοντες περισσότερον ὕδωρ ἢ γάλα.

Ὅπως ὁ καφὲς καὶ τὸ τεῖον, οὕτω καὶ ἡ σοκολάτα νοθεύεται συχνότατα ὑπὸ τῶν ἐμπόρων. Ἄμυλον ἐκ φακῆς, πίσων, σάγου, γαιωμήλων, ὄρυζα, ἀραβόσιτος, κόμμι, σάλεπι, ταπιόκα, μαραντάμυλον, μιγνυόμενα μετὰ βουτύρου κοινοῦ, λίπους, κρόκκου ᾠῶν, ἐλαίου ἐλαιῶν ἢ ἀμυγδάλων, ἐνίοτε μετὰ κρητίδος ἢ κιμωλίας γῆς καὶ κεχρωματισμένα διὰ λεπτῆς κόνεως κεράμων (κουρασανιοῦ) ὤχρας, κινναβάρεως, θειϊκοῦ ὑδραργύρου ἔτι δὲ καὶ ἀμμίου (ἐρυθροῦ ὀξειδίου τοῦ μολύβδου) ἀποτελοῦσι τὰ κυριώτερα τῆς νόθου σοκολάτας συστατικὰ, ἐνίοτε δὲ καὶ τὰ μόνα.

Τὰς νοθείας ὅμως καὶ δολιότητας ταύτας ἀναγνωρίζομεν εὐκολώτερον τῶν τοῦ καφὲ καὶ τεΐου διὰ τῆς ὄψεως, ὀσμῆς, γεύσεως, τοῦ μικροσκοπίου κ.λ.

Ἐὰν τὰ πλινθία τῆς σοκολάτας εἰσὶν ἀμιγῆ τῶν ἄνω οὐσιῶν, θραυόμενα δεικνύουσιν ἐπιφάνειαν λείαν, χρώματος ὀρφνοῦ ἢ ξανθίζοντος· τὰ νενοθευμένα δὲ ἔχουσιν ἐπιφάνειαν ἁδρὰν, κοκκώδη, ὑπόφαιον μᾶλλον, ἐὰν δὲ περιέχουσι καὶ ὀρυκτὰς οὐσίας ἡ ἐπιφάνεια φέρει ἐρυθρὰς γραμμὰς ἢ αὔλακας. Ἐνίοτε ἡ διάτομος ἐπιφάνεια τῶν πλινθίων φαίνεται ὑπόλευκος καὶ μαρμαίρουσα· τὸ τοιοῦτον ἐξαρτώμενον ἐκ τῆς λίαν θερμῆς εἰς τύπους συμπήξεως αὐτῶν δὲν εἶνε κακὸν σημεῖον. Ἐὰν ἀπὸ τῶν σπερμάτων τοῦ κακάο ἀφῃρέθη τὸ βούτυρον, ἀντ' αὐτοῦ δὲ εἰσήχθη ἐν τοῖς πλινθίοις λίπος, ἔλαιον, κοινὸν βούτυρον, ἡ σοκολάτα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἔχει βαρεῖαν, ταγγὴν ὀσμήν. Ἐὰν τὰ σπέρματα, ἐξ ὧν ἐπήχθησαν τὰ πλινθία ἦσαν κακῆς ποιότητος, ἀκάθαρτα, ἢ ἐφρύχθησαν ὑπὲρ τὸ μέτρον, τότε ἡ ὀσμὴ τῆς σοκολάτας εἶνε ἐμπυρευματικὴ, ἡ γεῦσις βαρεῖα καὶ δριμεῖα, τὰ πλινθία δὲ τρίζουσι μεταξὺ τῶν ὀδόντων.

Οἱ κόκκοι τοῦ ἀμύλου τοῦ κακάο διακρίνονται διὰ τὸ σμικρότατον αὐτῶν μέγεθος ἀπὸ τῶν κόκκων τοῦ ἀμύλου, τῶν γαιωμήλων καὶ ἄλλων. Τὴν διὰ κοινοῦ ἀμύλου ἢ ἀλεύρου νοθείαν ἀνακαλύπτομεν εἴτε διὰ τοῦ μικροσκοπίου εἴτε διὰ χημικῶν μέσων, ἐπιχέοντες π.χ. εἰς διάλυσιν σοκολάτας ἐν ὕδατι βάμμα ἰωδίου· ἐὰν σχηματισθῇ κυανοῦν χρῶμα ζωηρὸν τότε περιέχει ξένον ἄμυλον ἢ ἄλευρον. Ἡ λεπτὴ κόνις τῶν κεράμων ἢ πλίνθων, ἡ ὤχρα, τὸ ἄμμιον καὶ τὰ παρόμοια σχηματίζουσιν εἰς τὴν ὑδατώδη διάλυσιν τῆς σοκολάτας κατακάθισμα ἐρυθρόν. Τὸ ἄμμιον ἀνιχνεύομεν ῥίπτοντες τεμάχιον αὐτῆς ἐπὶ ἀνημμένων ἀνθράκων, ὅτε ἀναπτύσσεται θειῶδες ὀξὺ (ἀναγνωριζόμενον ἐκ τῆς διαπεραστικῆς αὐτοῦ ὀσμῆς). Σοκολάτα, ἥτις βραζομένη μεθ' ὕδατος γίνεται λίαν πηκτὴ εἶνε ἀπορριπτέα, διότι περιέχει ἄλευρον καὶ παρομοίας οὐσίας. Ἀπορριπτέα τέλος εἶνε καὶ τὰ πλινθία τὰ ὑπ' ἐντόμων ἢ καμπῶν διαβεβρωμένα διότι καταδεικνύουσι νοθείαν ἢ κακὴν παρασκευήν.

Πῶς δὲ ἡ σοκολάτα βράζεται μᾶς διδάσκει ὁ κ. Παυλίδης ἐν σελίδι 47 τοῦ φυλλαδίου του.

«Διὰ νὰ βράσῃς σοκολάταν ἑτοιμάζεις εἰς κόνιν μέρος αὐτῆς, τὸ ὁποῖον θέτεις εἰς εὐρύχωρον ἀγγεῖον· ἀκολούθως εἰς ἕτερον μετάλλινον ἀγγεῖον θέτεις ποσὸν ὕδατος ἀνάλογον τῆς προσδιορισθείσης σοκολάτας, τὸ ὁποῖον θέτεις εἰς τὸ πῦρ καὶ λαμβάνει μίαν βράσιν· ἐκ τοῦ ζέοντος ὕδατος χύνεις μικρὰν ποσότητα ἐντὸς τοῦ ἀγγείου εἰς ὃ εὑρίσκεται ἡ κόνις τῆς σοκολάτας, μετὰ δὲ ταῦτα λαμβάνεις κοχλιάριον καὶ θλίβεις τὴν ἐντὸς τοῦ ὕδατος κόνιν ἕως οὗ γείνῃ ἀρκετὴ ἕνωσις αὐτῶν εἰς εἶδος γαλακτώματος· χύνεις δὲ τοῦτο ἐντὸς τοῦ ἐπὶ τοῦ πυρὸς μεταλλίνου ἀγγείου τοῦ περιέχοντος τὸ μεγαλήτερον μέρος τοῦ ὕδατος καὶ ἀφοῦ λάβει ἡ ἕνωσις αὕτη 2-3 κοχλήσεις τότε ἡ σοκολάτα εἶνε ἑτοίμη πρὸς πόσιν. Τὸν αὐτὸν τρόπον θέλεις ἀκολουθήσει εἰς τὴν μετὰ γάλακτος βράσιν. Ὁ ἐπιθυμῶν ἀφρώδη τὴν σοκολάταν, ἀνάγκη νὰ προμηθευθῇ βραστήριον (μπρίκι) μὲ ξύλινον τροχίσκον. Τοιαῦτα δὲ

ἐπιγραφόμενον «Γλυκυσματοποιεῖον Σ. Παυλίδου καὶ Σας,» κατασκευάζονται τὰ ἑξῆς εἴδη σοκολάτας ἐν τῷ εἰρημένῳ καταστήματι· α' σοκολάτα μὲ βανίλλιαν, β' σοκ. τῆς ὑγείας, γ' σοκ. γεμιστὴ μὲ πραλινὲ praliné, δ' σοκ. μὲ κρέμα, ε' σοκ. μὲ πιστάκι, ς' σοκ. εἰς παστίλλιας (μὲ βανίλλιαν), ζ' σοκ. εἰς παστίλλιας (τῆς ὑγείας), η' σοκ. κρυσταλλωμένη. Τέλος πωλεῖται ἐν αὐτῷ καὶ κακάον καθαρόν.

πωλοῦνται ἐν τῷ ἐνταῦθα ζαχαροπλαστείῳ τοῦ κ. Σ. Παυλίδου.»

Σ. Μ.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΖΑΪΜΗ, ΛΟΝΤΟΥ ΚΑΙ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ

Τρεῖς ἦσαν οἱ ἐν τῇ συνελεύσει (τῆς Ἐπιδαύρου) ὑπερισχύοντες, καὶ οἱ τρεῖς Πελοποννήσιοι, ὁ Ζαΐμης, ὁ Λόντος, καὶ ὁ Κολοκοτρώνης. Ὁ Ζαΐμης, ἰσχύοντος πατρὸς υἱὸς ἰσχυρότερος, ὑπερεῖχεν ὅλων τῶν προεστώτων τῆς Πελοποννήσου· διεκρίθη ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος διὰ τὴν μετριοπάθειαν πρὸς τοὺς ἐχθρούς, τὴν εἰλικρίνειαν πρὸς τοὺς φίλους καὶ τὴν πρὸς τοὺς δεομένους ἐπιείκειαν· ἐμεγαλοφρόνει ὡς οὐδεὶς τῶν προϊσταμένων τῆς Ἑλλάδος, ἀλλά, φύσει ἄτολμος, δὲν ἐμεγαλοπραγμόνει· πανθομολόγητος ἦτον ἡ σύνεσίς του καὶ ἀκραιφνὴς ὁ πατριωτισμός του, ἀλλ' ἐπεσκίαζε τὰς ἀρετὰς ταύτας φιλόδοξος ἀλαζονεία, ὠθήσασα αὐτὸν καὶ εἰς ἀνταρσίαν· ἡγεμονικὸν ἦτο τὸ βλέμμα του, τὸ ἦθός του ἀσιανόν, ἀξιοπρεπὲς τὸ σχῆμά του καὶ τὸ βάδισμά του σεσοβημένον. «Τί Ζαΐμης τ' Ἰβραΐμης», ἔλεγαν οἱ βλέποντες αὐτὸν διερχόμενον· ὀλίγη ἦτον ἡ μάθησίς του, ἀλλὰ πολλὴν τὴν ἐδείκνυεν ὁ εὐρὺς νοῦς του· ἔθελγε τοὺς ἀκροατάς του διὰ τῆς φυσικῆς του εὐγλωττίας, καὶ ἐθέρμαινε τὰς καρδίας των διὰ τῶν φιλογενῶν προτροπῶν του· ὁ πατριωτισμός του δὲν εἶχεν ὅρια τὸν Ἰσθμόν, ὡς τινων ἄλλων συμπολιτῶν του· πατρίς του ἦτον ὅλη ἡ Ἑλλάς, καὶ εἰς ἀπολύτρωσιν ὅλης τῆς Ἑλλάδος ἠγωνίζετο τὸν καλὸν ἀγῶνα· ἡ ἀγενὴς διάκρισις αὐτόχθονος καὶ ἑτερόχθονος δὲν εἰσεχώρησεν εἰς τὴν καρδίαν του. Ἕλληνας ἐξ ἴσου ἐθεώρει πάντας τοὺς ὑπὸ τὸν ξένον ζυγὸν πιστεύοντας εἰς Χριστὸν ὁμογενεῖς του· πρόθυμος ἔτρεχεν εἰς τοὺς κινδύνους πρὸς ἐμψύχωσιν τοῦ λαοῦ, ἂν καὶ μὴ φιλοπόλεμος· τόσον δὲ ἀπεῖχε τοῦ ἐπιδιώκειν στρατιωτικὴν δόξαν ὥστε ἐχλεύαζεν αὐτὸς ἑαυτὸν διὰ τὴν ἐν πολέμοις δειλίαν του· κινδυνευούσης τῆς πατρίδος, ἐλησμόνησε τὴν πρὸς τὸν Καραϊσκάκην δικαίαν ἔχθραν του, πρόεδρος ἀναγορευθεὶς τῆς κυβερνήσεως, καὶ χάριν τῆς κοινῆς σωτηρίας τῷ ἔδωκεν ὅσην ἐξουσίαν δίδει τις μόνον τοῖς πιστοῖς φίλοις του· «ἡ πατρίς», εἶπε, «θέλω νὰ σωθῇ, καὶ ἂς μεγαλυνθῇ ὁ ἐχθρός μου»· μετὰ τὴν ἀκάθεκτον πρόοδον τῶν Αἰγυπτίων ἐπάτησε τὴν Πελοπόννησον, ἂν καὶ προγεγραμμένος, εἰπὼν πρὸς τοὺς συμπολίτας του ἰδόντας αὐτὸν ἀπροσδοκήτως· «ἦλθα ν' ἀποθάνω μεθ' ὑμῶν'» ἐπληγώθη ἡ φιλοτιμία του, διότι τὸ ἐν Ζακύνθῳ συνταχθὲν περὶ τῆς ἀγγλικῆς προστασίας ἔγγραφον ἐθεώρει τὸν Κολοκοτρώνην Πελοποννησιάρχην· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν τοῖς δεινοῖς ἐκείνοις καιροῖς ἐνομίζετο σωτήριον, τὸ ὑπέγραψεν εἰπὼν τῷ Κολοκοτρώνῃ ἐνώπιον πολλῶν· «δὲν θὰ σοὶ παρεχώρουν τὰ πρωτεῖα, ἂν δὲν ἔβλεπα κινδυνεύουσαν τὴν πατρίδα'» διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καθυπέβαλεν αὐθόρμητος ἑαυτὸν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἀντιζήλου του τούτου καθ' ὅλας τὰς ἐπὶ τοῦ Ἰβραΐμη ἐκστρατείας· εἶχέ τι ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν ὁ ἀνὴρ οὗτος· ἐν τῇ ὑπερηφανείᾳ του ἦτον ἀξιαγάπητος· συμπολιτευόμενοι καὶ ἀντιπολιτευόμενοι τὸν ἐτίμων διὰ τὸν χαρακτῆρά του καὶ τὰς κοινωνικὰς ἀρετάς του· «πολλάκις ἀντεπολιτεύθην τὸν Ζαΐμην», ἔλεγεν ὁ Κολοκοτρώνης, «ἀλλὰ ποτὲ δὲν τὸν ἐμίσησα.»

Ἀναπόσπαστος τοῦ Ζαΐμη καὶ τῆς αὐτῆς ἀείποτε πολιτικῆς καὶ τῶν αὐτῶν πρὸς ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ πρὸς ὅλους τοὺς Ἕλληνας φρονημάτων ἦτον ὁ ἐξάδελφός του, Ἀνδρέας Λόντος, υἱὸς ἐξόχου πατρός, ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς Ἀρχῆς ἐπὶ δουλείας ἀποκεφαλισθέντος· εἶχε χαρακτῆρα ὅλως ἱπποτικόν· πολλάκις ἐξετρέπετο εἰς ἄτοπα, ἀλλ', ὡς ἀγαθός, πάντοτε ἐπροθυμεῖτο νὰ ἐξιλεόνῃ ὅσους ἐπίκραινεν, ἢ νὰ ἱκανοποιῇ ὅσους ἔβλαπτεν· ἀπεχόμενος δὲ συνήθως τῶν πολιτικῶν ἠσπάζετο τὸν στρατιωτικὸν βίον· ὥστε τῆς δυάδος ταύτης ὁ μὲν Ζαΐμης δικαίως ἐθεωρεῖτο ὁ νοῦς, ὁ δὲ Λόντος ὁ βραχίων. Οἱ δύω δὲ οὗτοι ἄνδρες διὰ τὴν παντοτεινὴν ὁμοφροσύνην των ὠνομάζοντο δι' ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος· «οἱ Ἀνδρέαι.»

Ὅσον διέπρεπεν ὁ Ζαΐμης μεταξὺ τῶν πολιτικῶν, τόσον ὁ Κολοκοτρώνης, γόνος καὶ ἀπόγονος τουρκομάχων καὶ μαχίμων ἀνδρῶν, διέπρεπε μεταξὺ τῶν πολεμικῶν· νέος ὢν ἔμαθε τὰ κοινὰ γράμματα καί, εἰς ἔνδειξιν τῆς διαθέσεώς του πρὸς οὓς καὶ περὶ ὧν ἔγραφε κατὰ τὰς ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως ἐκστρατείας του, συνείθιζε διαφοροτρόπως νὰ ὑπογράφῃ τὸ ἀρκτικὸν στοιχεῖον τοῦ χριστιανικοῦ ὀνόματός του, τὸ Θ, μέγα μὲν ἀγανακτῶν ἢ ὀργιζόμενος, μικρὸν δὲ ἱλαρῶς ἢ φιλικῶς διακείμενος· ἀγρίαν εἶχε τὴν ὄψιν, ἀλλ' ἥμερον τὴν καρδίαν· εὐφυῶς ἐξηγεῖτο διὰ παραβολῶν καὶ μύθων· πολλὴ ἡ πρὸς αὐτὸν ὑπόληψις τοῦ λαοῦ τῆς Πελοποννήσου, καὶ πατρικὴ ἡ περὶ τοῦ λαοῦ τούτου φροντίς του· εἴτε ὡς κλέπτης εἴτε ὡς ἁρματωλὸς περιπλανώμενος ἐν Πελοποννήσῳ, ἢ ὑπὸ ξένην ἐν τῇ Ἑπτανήσῳ ὑπηρετῶν σημαίαν, κατὰ νοῦν εἶχε τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος καὶ ἀπεποιεῖτο νὰ στρατεύῃ εἰς τόπους ὅθεν δὲν ἠδύνατο νὰ βλέπῃ τὰ βουνά του· οὔτε ἐν ταῖς ἐπιτυχίαις του ὑψηλοφρόνει, οὔτε ἐν ταῖς ἀποτυχίαις του ἐταπεινοῦτο· κατηγορεῖτο ὡς μηδέποτε ἐκστρατεύσας πέραν τοῦ Ἰσθμοῦ, ἀλλὰ πολλοὺς πολλάκις ἀπέστειλεν εἰς ἀντίληψιν τῶν ἐκεῖ ἀγωνιζομένων· ἔρρεπεν εἰς ταραχὰς καὶ ἠγάπα ὡς οὐδεὶς τῶν πολεμικῶν ν' ἀναμιγνύεται εἰς τὰ πολιτικά, ἐν οἷς οὐδέποτε εὐδοκίμησεν, ἀγόμενος διὰ τὴν ἄγνοιάν του, ἂν καὶ νουνεχής, ὑπὸ ἰδιοτελῶν καὶ δοκησισόφων· μικρὰν ἐπὶ τῷ θανάτῳ του ἀφήσας περιουσίαν,

ἂν καὶ ὀλιγοδάπανος, ἔψευσε τὴν κοινὴν δόξαν, ὅτι ἁγνὰς ἁρπαγῆς δὲν εἶχε τὰς χεῖρας. Δύω ἦσαν, ἔλεγε, τὰ κατορθώματά του ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος· συνήθισε τοὺς χωρικοὺς τῆς Πελοποννήσου νὰ μὴ φεύγωσι βλέποντες Τούρκους καὶ νικώμενοι νὰ μὴ προσκυνῶσι. Τοιαύτη ἦτο ἡ ἐν τῇ συνελεύσει ὑπερισχύουσα καὶ ἐν ὁμοφροσύνῃ ἐργαζομένη τριανδρία.[1]

ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΙ ΣΥΜΒΟΥΛΑΙ ΠΑΤΡΟΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΤΕΚΝΑ ΤΟΥ

(M. de Chasseloup-Laubat.)

. . . Σεῖς δέ, ὦ προσφιλῆ μου τέκνα, τὰ ὁποῖα θὰ μείνετε πολὺ νέα, φεῦ! μετὰ τὸν θάνατόν μου, ἀναγινώσκετε ἐνίοτε τὰς τελευταίας ταύτας σκέψεις τοῦ πατρός σας. Μένετε πάντοτε ἡνωμένοι. Κανὲν συμφέρον ἂς μὴ σᾶς διαχωρίσῃ ποτέ, τὰ πάντα δὲ ἂς μένωσι κοινὰ μεταξύ σας ὅσον τὸ δυνατὸν πλειότερον καιρόν. Ἀγαπᾶτε καὶ ἐπιμελεῖσθε τὴν μητέρα σας· ὑποστηρίζατέ την, ἀφιερώθητε εἰς αὐτήν. Πρὸ παντὸς ἄλλου ἐστὲ τίμιοι, φιλαλήθεις, εὐθεῖς· τὸ ὄνομα, τὸ ὁποῖον φέρετε, ὑπῆρξεν ἀκηλίδωτον πάντοτε. Ἐστὲ ἄξιοι αὐτοῦ.

Ἐὰν ποτε ἔχετέ τινα ἱκανότητα, ἀποφύγετε πᾶσαν ματαιοφροσύνην· τηρήσατε διὰ παντὸς χαρακτῆρα ἀνεξάρτητον· ἐστὲ οἰκονόμοι καὶ σώφρονες· μηδὲ πλάσετε εἰς ἑαυτοὺς ἐπεισάκτους ἀνάγκας. Ὁ τίμιος ἄνθρωπος γνωρίζει νὰ ἦνε εἰλικρινής. Δὲν γνωρίζω ποίαν περιουσίαν θὰ ἔχετε μίαν ἡμέραν· ἀλλ' εἴτε μεγάλη εἴτε μικρὰ εἶνε, κατορθώσατε νὰ κανονίσητε τὸν βίον σας συμφώνως μὲ αὐτήν. Ἐργάζεσθε δὲ πάντοτε, ἐργάζεσθε! Ἐπὶ τέλους ἐστὲ ἄνδρες, ἄνδρες ἐλεύθεροι· καὶ ἂν ἡ τύχη σᾶς φέρῃ εἰς τὴν κυβέρνησιν τῶν ὁμοίων σας, μείνατε ἁπλοῖ ἐν τῇ ἐξουσίᾳ, οὐδέποτε θεραπευτικοὶ πρὸς τοὺς ἀνωτέρους σας, πάντοτε δ' εὐμενεῖς πρὸς τοὺς ἄλλους. Ἐὰν δ' ἐκλήθητε ὑπὸ τῆς Θείας Προνοίας εἰς τὸ νὰ προσφέρετε ὑπηρεσίας τινὰς εἰς τὸν τόπον σας, εὐχαριστήσατε μὲν αὐτὴν ἐν πάσῃ ταπεινοφροσύνῃ διότι σᾶς ἐξέλεξεν ὄργανα τῶν βουλῶν αὐτῆς, ἀλλὰ μὴ ὑπερηφανευθῆτε διὰ τοῦτο. Οἱ κενόδοξοι καὶ οἱ αὐλικοὶ εἶνε οἱ ἐπικινδυνότεροι ἐχθροὶ τῆς φιλτάτης ἡμῶν πατρίδος. Δ.

ΜΑΝΙΑΤΙΚΗ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

Πρὸς τὴν ἐρώτησιν τῆς μανιατικῆς κατηχήσεως: «Τίς εἶσαι;» ἡ ἐντελὴς ἀπάντησις εἶνε: — Ἐλεύθερος ἀνήρ. «Ποῦ στηρίζεται ἡ ἐλευθερία σου;» — Εἰς τὴν ἀνάμνησιν τῶν προγόνων μου. «Ποῖοι ἦσαν οἱ πρόγονοί σου;» — Σπαρτιᾶται. «Ποῖα εἶνε τὰ καθήκοντα τοῦ μανιάτου;» — Σέβας πρὸς τοὺς γέροντας καὶ τὰς γυναῖκας, περίθαλψις τῶν γονέων, σκέψις πρὸ τῆς ὑποσχέσεως καὶ πίστις περὶ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς, ἐκδίκησις τῶν προσβολῶν καὶ ἀγάπη τῆς ἐλευθερίας, ὡς μεγίστου ἀγαθοῦ, μέχρι θανάτου.[1]

ΔΗΜΩΔΕΙΣ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΓ. ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΜΗΝΩΝ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

Τ' ἅϊ Νικολοβάρβαρα κάνει νερὰ καὶ χιόνια.

Ἀπὸ τῆς ἑορτῆς δῆλον ὅτι τῆς ἁγίας Βαρβάρας (4 Δεκεμβρίου) μέχρι τῆς τοῦ ἁγ. Νικολάου (6 Δεκ.) Καὶ ἄλλως:

Τ' ἅϊ Νικολοβάρβαρα οἱ τοῖχοι 'δρώνουν,
μὰ 'ς τὰ Φωτοκάλαντρα ἀποξυλόνουν.

Φωτοκάλαντρα, αἱ δώδεκα ἡμέραι ἀπὸ τῶν Χριστουγέννων μέχρι τῶν Θεοφανίων. Ὁμοία εἶναι καὶ ἡ ἀκόλουθος:

Ἡ Βαρβάρα βαρβαρίζει
καὶ ὁ Σάββας σαβανόνει
κι' ὁ Νικόλας παραχώνει.

Ἡ σημασία τῶν λέξεων τούτων, αἵτινες βεβιασμένως ἐτέθησαν χάριν τῆς παρηχήσεως, εἶναι περίπου ὅτι ἀπὸ τῆς 4ης μέχρι τῆς 6ης Δεκεμβρίου ἐπικρατεῖ ψῦχος δριμὺ καὶ χιών. Καὶ ἡ ἑπομένη παροιμία ἐκφράζει εἰκονικῶς ὅτι κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Νικολάου πάντοτε σχεδὸν χιονίζει.

Ὁ ἅϊ Νικόλας ἀσπρίζει τὰ γένεια του.

Διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην καὶ *γέρος* ἐνίοτε ἀποκαλεῖται ὁ ἅγιος Νικόλαος, ὡς ἐν τῇ ἀκολούθῳ παροιμίᾳ:

Πότε εἶναι ἡ καρδιὰ τοῦ χειμῶνος;
Ἐμπρὸς ὀπίσω τοῦ Χριστοῦ, τοῦ γέρου τοῦ Νικόλα.

Ἤτοι ὁ ἀνώτατος βαθμὸς τοῦ ψύχους παρατηρεῖται συνήθως ἡμέρας τινὰς πρὸ ἢ μετὰ τὰ Χριστούγεννα, καὶ κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Νικολάου. Τὴν αὐτὴν ἰδέαν καὶ ἄλλως ἐκφέρει ἑτέρα παροιμία:

Γύρω-γύρω τοῦ Χριστοῦ
ἡ κορφὴ τοῦ χειμωνιοῦ.

ἤ:

Νικολίτσα Βαρβαρίτσα, 'μπρὸς ὀπίσω εἶν' ὁ χειμῶνας.

*

Χειμωνιάτικη Γέννα, καλοκαιρινὴ χαρά.

Ὅταν κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Χριστουγέννων ὁ χειμὼν ἦναι δριμύς, τὸ θέρος εἶναι εὐάρεστον.

*

Χριστούγεννα χριστόχιονα, Φῶτα φωτεινά, Ἀποκρηαῖς ἀποκλεισταῖς, Λαμπρὰ καλοβρεγμένη, εἶν' ὁ χρόνος ὁ καλός.

Τὸ ἔτος προμηνύεται εὐτυχὲς ὅταν κατὰ μὲν τὰ Χριστούγεννα χιονίζῃ, κατὰ δὲ τὴν ἑορτὴν τῶν Θεοφανίων ὁ καιρὸς ἦναι εὔδιος, κατὰ τὸ Πάσχα βροχερός, καὶ κατὰ τὰς Ἀπόκρεω βροχαὶ ῥαγδαιόταται ἀποκλείουσι τοὺς ἀνθρώπους ἐν ταῖς οἰκίαις των.

1. Ἱστορ. τῆς Ἑλλ. Ἐπαναστ. ὑπὸ Σ. Τρικούπη.

1. Ἱστορ. τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ Κ. Μ. Βαρθόλδη, β'.

Digitized by Google

*

Χαρὰ εἰς τὰ Γέννα τὰ στεγνά, τὰ Φῶτα χιονισμένα
καὶ τὴ Λαμπρὴ βρεχούμενη, τ' ἀμπάρια γεμισμένα.

Εὐφορία μεγάλη ἐπέρχεται καὶ πληροῦνται αἱ ἀποθῆκαι διαφόρων προϊόντων, ὅταν κατὰ τὰ Χριστούγεννα ἐπικρατῇ ξηρασία, κατὰ τὰ Θεοφάνια χιονίζῃ καὶ κατὰ τὸ Πάσχα βρέχῃ. Λέγεται καὶ ἄλλως, συμφωνότερον πρὸς τὴν προηγουμένην παροιμίαν:

Χαρὰ 'ς τὰ Φῶτα τὰ στεγνὰ καὶ τὴν Λαμπρὰ νὰ βρέχῃ·
καὶ τὰ Γέννα χιονισμένα,
τὰ ἀμπάρια γεμισμένα.

*

Τρεῖς τὰ Γέννα, τρεῖς τὰ Φῶτα κ' ἔξη τὸ μεγάλο Πάσχα.

Ἡ παροιμία αὕτη ὁρίζει πόσαι ἡμέραι ἀργίας εἶναι δεδικαιολογημέναι κατὰ τὰς ἀναφερομένας ἑορτάς.

**

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*** Ἡ ἐλευθερία τότε μόνον δύναται νὰ ἦνε ὠφέλιμος, ὅταν ἡ ἀλήθεια ἔχῃ τὴν κεφαλὴν ὑψωμένην, διότι εἰς τὰς ἐλευθέρας πολιτείας τὸ ψεῦδος βαδίζει ἀνερυθριάστως. (Γκιζώ.)

*** Ἡ γλυκυτέρα ζωὴ ὁμοιάζει τὴν ἐπιφάνειαν κύματος γαληνιαίου τὴν ὁποίαν συνταράσσει ἡ πτῶσις καὶ ἑνὸς μόνου φύλλου. (Κα Necker.)

*** Ἐκεῖνο μόνον φύεται τὸ ἔαρ, ὅ,τι σπαρῇ τὸν χειμῶνα. Ἐὰν διὰ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, τὰ οὔτε σπείροντα οὔτε θερίζοντα, φύουσι χόρτον ἄσπαρτον οἱ ἀγροί, οἱ λαοὶ ὅμως καὶ τὰ ἔθνη θερίζουσι μόνον ὅ,τι ἔσπειραν καὶ δρέπουσιν ὅ,τι ἐφύτευσαν.

Ὁ περὶ τὴν νεοελληνικὴν φιλολογίαν ἀκαμάτως ἀσχολούμενος Μαρκήσιος de Queux de Saint-Hilaire ἐδημοσίευσε πρὸ μικροῦ ἐν Παρισίοις κομψὸν φυλλάδιον, περιέχον ἀνέκδοτά τινα ποιήματα τοῦ εὐφυοῦς ποιητοῦ τῆς Ἁ ρ π α γ ῆ ς τ ῆ ς κ ο ύ ρ κ α ς, τοῦ ἀειμνήστου Ἰακωβάκη Ῥίζου Νερουλοῦ. Ἐκ τοῦ φυλλαδίου τούτου ἀποσπῶμεν τὸ κάτωθι δημοσιευόμενον χαρίεν ποίημα, μεταφράζομεν δὲ τὰ ἑπόμενα ἐκ τῶν προλεγομένων τοῦ φιλέλληνος ἐκδότου, ὅπως καταδείξωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας ὁπόσην σπουδαιότητα ἀποδίδουσι ξένοι λόγοι εἰς τὰ προϊόντα τῆς νεωτέρας ἡμῶν φιλολογίας, ἅτινα πολλῶν τῶν παρ' ἡμῖν σοφῶν προκαλοῦσι τὸ μειδίαμα. Σ. τ. Δ.

«Τοῦ Ῥίζου Νερουλοῦ τὰ ποιήματα εἶνε σπάνια καὶ δυσεύρετα. Ἀλλ' ἐπειδὴ εἶχε πολλὴν περὶ τὸ γράφειν εὐχέρειαν, ὀλίγον δ' ἐφρόντιζε περὶ τῆς φιλολογικῆς του φήμης, δὲν ἐφύλαττεν ἀντίγραφα τῶν ὅσων ἔγραφε. Τὰ ποιήματά του ποιηθέντα πάντα *διὰ τὴν περίστασιν*, ὡς λέγομεν, τὰ ἐνέπνευσαν αἱ ἡρωϊκαὶ πράξεις τοῦ ὑπὲρ τῆς ἐλλ. ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος ἢ συμβάντα προσωπικά, τοιαῦτα δὲ ὄντα τὰ ἔδιδεν εἰς τοὺς φίλους του οὐδόλως φροντίζων περὶ τοῦ τί θ' ἀπογείνωσι καὶ χωρὶς βεβαίως καὶ αὐτὸς νὰ προβλέπῃ ὅτι ἤθελόν ποτε οἱ μεταγενέστεροι ἀναζητήσει τὰ ἔργα του, διὰ διπλοῦν λόγον, καὶ διὰ τὴν ἀξίαν των τὴν πραγματικὴν καὶ χάριν ἀκόμη περιεργείας.

Περὶ τόσον δ' ὀλίγου ἐποιεῖτο τὰ ἔργα του ὁ Ῥίζος, ὥστε, ὅταν ἀπέθανε, τὰ τέκνα του οὐδὲ ἓν ποίημα αὐτοῦ τοῦ τόσα εἰς πάντα τὰ εἴδη τῆς ποιήσεως γράψαντος ἠδυνήθησαν ἐν τοῖς ἐγγράφοις του ν' ἀνεύρωσι.

Ἐν ἔτει 1871 εἴχομεν δημοσιεύσει εἰς τὴν *Ἐπετηρίδα τοῦ Συλλόγου πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῶν ἑλλ. σπουδῶν ἐν Γαλλίᾳ* ἀνέκδοτόν τι ποίημα τοῦ Νερουλοῦ, ἐπιγραφόμενον *Ἀποχαιρετισμὸς εἰς Ἰταλίαν*, ὅπερ ἐγνωρίσαμεν χάρις τῷ Κ. Bétant, προξένῳ τῆς Ἑλλάδος ἐν Γενεύῃ, γραμματεῖ ποτὲ τοῦ Κυβερνήτου Καποδιστρίου καὶ ἰδιαιτέρῳ φίλῳ τοῦ Ῥίζου. Ἐξεφράζομεν δὲ τότε τὴν ἡμετέραν καὶ τὴν τῶν Ἑλλήνων λύπην ἐπὶ τῷ ὅτι τόσα ποιήματα γραφέντα ὑπὸ τοῦ γλαφυροῦ καὶ εὐχεροῦς ἐκείνου καλάμου ἂν δὲν ἐχάθησαν μένουσι τοὐλάχιστον ἄγνωστα. Τόσῳ δὲ μᾶλλον ἐλυπούμεθα, ὅσῳ, ἐπειδὴ ἠξεύραμεν τὴν ἐπιγραφὴν τινῶν ἐκ τῶν πατριωτικῶν τούτων ποιημάτων, ἠδυνάμεθα νὰ κρίνωμεν περὶ τοῦ πόσον ἀληθῶς λυπηρὰ ἦτο ἡ ἀπώλεια αὕτη καὶ πόσον πολύτιμα θὰ ἦσαν τὰ ἔργα τοῦ Ῥίζου καὶ δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τοὺς Ἕλληνας, ἂν ἤθελον διασωθῇ. Περατοῦντες τὴν βραχεῖαν εἰσαγωγήν, ἣν εἴχομεν προτάξει τῆς δημοσιεύσεως τοῦ ποιήματος ἐκείνου, ἐξεφράζομεν τὴν ἐλπίδα ὅτι αἱ ὀλίγαι λέξεις δὲν θὰ ἀπέβαινον ἴσως εἰς μάτην καὶ ὅτι θὰ παρώτρυνον ἴσως αὗται τοὺς κατέχοντας ἀνέκδοτα τοῦ Νερουλοῦ ποιήματα νὰ τὰ δημοσιεύσωσι. Δὲν ἠπατήθημεν δὲ τοιαῦτα ἐλπίζοντες. Ηὐτυχήσαμεν δηλαδὴ ν' ἀνεύρωμεν παρὰ τῇ νύμφῃ τοῦ ποιητοῦ, τῇ Κυρίᾳ Λουκίᾳ Ῥίζου, ἐν Παρισίοις τότε διατριβούσῃ, μικρὸν κυανοῦν τετράδιον περιέχον τινὰ ποιήματα τοῦ ἀοιδίμου αὐτῆς πενθεροῦ Ἡ Κ. Ῥίζου ηὐδόκησε νὰ ἐμπιστευθῇ εἰς ἡμᾶς τὸ τετράδιον καὶ νὰ μᾶς ἐπιτρέψῃ νὰ δημοσιεύσωμεν τὰ ἐν αὐτῷ.

Τὸ μικρὸν τοῦτο τετράδιον, ὅπερ εἶχεν ἀντιγράψει αὐτὸς ὁ υἱὸς τοῦ Νερουλοῦ, περιεῖχε δέκα μὲν ἀκέραια ποιήματα, ὧν τρία σπουδαιότατα, τρία δὲ ἀτελῆ ἀποσπάσματα. Αἱ ἐπιγραφαὶ αὐτῶν εἶνε αὗται·

Α' Ἀποχαιρετισμὸς εἰς Ἰταλίαν (154 στίχοι.)
Β' Εἰς ἑαυτὸν (146 στίχ.)
Γ' Ἀπάντησις εἰς τὰ περὶ τοῦ υἱοῦ του ἐλεγεῖα τῆς Κας Λ. Πάλλη (52 στίχ.)
Δ' Ὠδὴ εἰς Μεσολόγγιον (152 στίχ.)
Ε' Εἰς Ἀγλαΐαν (140 στίχ.)
Ϛ' Εἰς Ψαρραίους, μέρος α' (270 στίχ.)
— μέρος β' (84 στίχ.)
Ζ' Εἰς τὴν Ὑγείαν (69 στίχ.)
Η' Εἰς πριγγιπέσσαν Ῥαλοῦ Καρατζᾶ (12 στίχ.)
Θ' Εἰς τοὺς Ἕλληνας (260 στίχ.)
Ι' Εἰς τὴν Ἀγγελικὴν Πάλλη (52 στίχ.)

Πάντα τὰ ποιήματα ταῦτα ἐποιήθησαν, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, *διὰ τὴν περίστασιν* καὶ δει-

Digitized by Google

κνύουσιν ἀφ' ἑαυτῶν τὴν χρονολογίαν των. Τὸ πρῶτον εἴπομεν ὅτι ἐδημοσιεύθη τῷ 1871, μόνον δ' αὐτὸ χρονολογεῖται ἐκ Πείσης, τῇ 17 Ἀπριλίου 1826. Ἐν αὐτῷ ποιεῖται λόγον ὁ ποιητὴς περὶ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ του. Τὰ πρὸς τὴν Ἀγγελικὴν Πάλλη εἶνε σύγχρονα πρὸς τὸ ἐκ Πείσης. Τὸ εἰς Μεσολόγγιον ἐποιήθη τῷ 1822-23, τὸ διὰ τὴν πτῶσιν τῶν Ψαρρῶν τὸ 1824. Ἐκ τούτων κρίνοντες πιστεύομεν ὅτι καὶ τὰ ἀχρονολόγητα εἶνε ἀναμφιβόλως τῆς αὐτῆς ἐποχῆς.

Ἐνομίσαμεν ὅτι θὰ διέφερε πολὺ τοὺς Ἕλληνας, τοὺς μετὰ τοσαύτης ἐπιμελείας ἀσχολουμένους περὶ πᾶν σχετιζόμενον πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐνδόξου αὐτῶν ἀνεξαρτησίας, νὰ γνωρίσωσι τὰ ἀνέκδοτα ταῦτα ποιήματα. Τοῦτο παρεκίνησεν ἡμᾶς εἰς τὴν δημοσίευσιν αὐτῶν, ἵνα δὲ καταςαθῇ πολυτιμοτέρα ἡ συλλογὴ αὕτη, εἷς ἐκ τῶν ἐγγόνων τοῦ Ῥίζου Νερουλοῦ, περὶ τὴν καλλιτεχνίαν αὐτὸς καταγινόμενος, ἐν ᾧ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, μηχανικὸς ὤν, ἀφιερώθη εἰς τὰς ἐπιστήμας, ὁ Κ. Ἰάκωβος Ῥίζος, μαθητὴς τοῦ Cabanel, ἐκθέσαντος εἰς τὴν ἔκθεσιν τοῦ παρελθόντος ἔτους ἀξιοσημείωτον εἰκόνα τῆς ἀδελφῆς του, ἔγραψε χάριν ἡμῶν, ἀντιγράψας ἔκ τινος ἐσβεσμένου σχεδὸν δαγερρεοτύπου, τὸ ὁποῖον κέκτηται ἡ μήτηρ του, τὴν εἰκόνα, ἣν προτάσσομεν καὶ ἥτις παριστᾷ τὴν λεπτὴν καὶ μελαγχολικὴν φυσιογνωμίαν τοῦ ἀοιδίμου πάππου του. Ἕως τώρα δὲν ἦτο γνωστὴ ἄλλη εἰκὼν τοῦ Νερουλοῦ πλὴν τῆς ἀτέχνου λιθογραφίας, ἥτις εἶνε προτεταγμένη τῶν *Μαθημάτων τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας* τῶν δημοσιευθέντων τῷ 1828 ἐν Γενεύῃ. Χάρις εἰς τὴν καλωσύνην τοῦ Κ. Ἰακώβου Ῥίζου καὶ εἰς τὴν τέχνην τοῦ Κυρίου Φρειδερίκου Hillemacher τοῦ εἰκονίσαντος τόσα λίαν ἐνδιαφέροντα πρόσωπα τοῦ παλαιοῦ μας Γαλλικοῦ Θεάτρου, ὅστις εὐηρεστήθη μετὰ πολλῆς προθυμίας νὰ χαράξῃ τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος εἰκόνα, δι' ὃ δημοσίως ἀπονέμομεν αὐτῷ εὐχαριστίας, οἱ Ἕλληνες θὰ ἔχωσι πλέον ὅλως γνήσιον ὁμοίωμα ἀνδρὸς πολιτικοῦ τὰ μάλιστα τῇ πατρίδι ἀφωσιωμένου καὶ ποιητοῦ ἐκ τῶν πρώτων ἀναντιρρήτως κατέχοντος θέσεων, διὰ τὰ πολλὰ καὶ ποικίλα αὐτοῦ ἔργα, ἐν τῇ ἀφθονούσῃ ἀνδρῶν λογίων γραμματολογίᾳ τῆς Νέας Ἑλλάδος.

Ὁ Ῥίζος Νερουλός, ἀπὸ τῶν τελευταίων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἐτῶν μέχρι τοῦ ἑαυτοῦ θανάτου, παρεσκεύασε δι' ἔργων φιλολογικῶν παντοίων καὶ πολλοῦ λόγου ἀξίων τῆς Ἑλλάδος τὴν ἀνάστασιν. Εὐθὺς ἅμα τῇ πρώτῃ ἐκρήξει τῆς ἐθνικῆς ἐξεγέρσεως ὑπηρέτησεν αὐτὴν ἐν τοῖς διπλωματικοῖς συμβουλίοις. Πρῶτος αὐτὸς ἐπεζήτησε τὴν τιμὴν τοῦ νὰ ἐκπροσωπήσῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ μικρὸν καὶ νεοσύστατον Κράτος, παρ' αὐτῇ ἐκείνῃ τῇ δυνάμει, ἥτις προσεπάθησε νὰ τὸ καταπνίξῃ· κατὰ τὰς πολλάς του περιηγήσεις, πρῶτος αὐτὸς ἐγνώρισεν εἰς τὴν Δύσιν, ἀγνοοῦσαν τέως τὰ κατὰ τοὺς Ἕλληνας, τὰ νεοελληνικὰ γράμματα διὰ τῶν ἐν Γενεύῃ *Μαθημάτων* του, ἀπὸ μνήμης διδαχθέντων καὶ ἐχόντων διὰ τοῦτο πολλὰ τὰ χάσματα. Οὐδὲν ἧττον τὸ βιβλίον ἐκεῖνο τοῦ Ῥίζου Νερουλοῦ διατελεῖ ἔτι μοναδικὸν εἰς τὸ εἶδός του, τόσῳ δὲ δημοτικὸν κατέστη, ὥστε ἐν διαστήματι ἑνὸς ἔτους δὶς ἐξεδόθη ἐν Γενεύῃ (1827-28), μετεφράσθη ὁλλανδιστὶ ἐν Ἀμστελοδάμῳ (1829), ἰταλιστὶ ἐν Παλέρμῳ (1829), πολλάκις δὲ ἑλληνιστί.»

ΕΙΣ ΕΑΥΤΟΝ

Ποῦ εἶν' ἐκεῖνος ὁ καιρός, ὅταν κι' ἐγὼ εὐδαίμων,
ἀπ' αὔρας βοηθούμενος τῶν εὐμενῶν ἀνέμων,
ἀκύμαντον διέπλεα τὸ πέλαγος τοῦ βίου,
καὶ εἰς τοὺς κόλπους ἔμβαινα λιμένος γαληνίου;
Λιμὴν ἦτον ὁ οἶκός μου, 'ς ἐκεῖνον κάθ' ἡμέραν,
συμπαίζων μὲ τὰ τέκνα μου, περίπαιζα τὴν σφαῖραν·
συμπάρεδρον 'ς τὴν τράπεζαν λαμβάνων τὴν Ὑγείαν,
τὴν ἁπαλήν των ἔτρεφα κι' ἀθώαν ἡλικίαν.
Τὰς νύκτας τοὺς κοιτῶνάς των συχνὰ ἐπεσκεπτόμην,
καὶ τὸν ρυθμὸν τοῦ ὕπνου των ἀκούων εὐφραινόμην·
καὶ τὴν αὐγὴν μ' ἀνάρκωτα τὰ τρυφερά των μέλη,
ὅταν 'ξυπνοῦσαν κι' ἔψαλλαν τὰ παιδικά των μέλη,
τὰ ἤκουα 'ς τὴν κλίνην μου, κι' εὐθὺς πρὸς τὴν μητέρα:
« ἰδού, ἰδού », τὴν ἔλεγα, « χαρμόσυνος ἡμέρα! »
Βίον τερπνόν, μακάριον, ἀειθαλῆ ἔζοῦσα,
τῆς εὐθυμίας πάντοτε τὸ νέκταρ ἐρροφοῦσα.
Ἀλλ' ὦ πατρίς, ὦ ὄνομα παμφίλτατον καὶ θεῖον!
φεῦ! σὲ προφέρω σήμερον μετὰ πικρῶν δακρύων!
καὶ σὲ προφέρω ἔνδακρυς, διότι διχονοίας
τὸ τέρας σ' ἔκαμ' ἕρμαιον ἀφρικανῆς μανίας!
Ὦ γλυκυτάτη μου πατρίς! τὰ τέκνα σου καθένα
ὁπόταν σὺ προσκάλεσες, σὺ μ' ἔκραξες κι' ἐμένα·
τί τέκνον σου εἰλικρινὲς μ' ἑλληνικὴν καρδίαν,
πρὸς τὴν φωνήν σου ἔμελλε νὰ μείν' εἰς ληθαργίαν;
Κανεὶς δὲν σὲ παρήκουσεν· εἰμὴ ὁπόσοι μόνον
Ἑλλήνων εἶχον ὄνομα, καὶ φρόνημα δαιμόνων.
Ὁπόσοι 'ς τὰς ἀγκάλας σου, κι' εἰς ξένην γῆν ὁπόσοι,
δὲν 'δίστασε τὸ χρέος του κανεὶς νὰ τὸ πληρώσῃ.
Κι' ἐγὼ εἰς τὰς προσκλήσεις σου, υἱός σου φιλομήτωρ,
δὲν 'πόμπευα τὸ χρέος μου μὲ λέξεις ψυχρὸς ῥήτωρ
Ἀλλ' εἶπα στὴν καρδίαν μου: «καρδία τρυφερά μου!
γενοῦ σκληρὰ πρὸς τὰς φωνὰς πατρότητος καὶ γάμου·
τοῦ ὑμεναίου τὴν καλὴν στερήσου συντροφίαν,
τὴν γλυκερὰν τῶν τέκνων σου στερήσου παρουσίαν,
τὴν τύχην αὐτῶν ἕνωσε μ' ἐκείνην τῆς πατρίδος,
παράδωσέ τα θύματα τῆς ἐθνικῆς ἐλπίδος.»
Στραφεὶς δὲ πρὸ, τὴν φίλανδρον φιλότεκνον μητέρα·
« ζητεῖ », τὴν εἶπα, « ἡ πατρὶς νὰ γίνῃ ἐλευθέρα.
Τοῦτο ζητεῖ ἀπὸ ἡμᾶς, καὶ τὸ ζητεῖ δικαίως,
αὐτὸ εἶναι τὸ πρώτιστον καὶ ἱερόν μας χρέος·
εἶν' ἱερόν, πλὴν καὶ βαρύ, δυσπλήρωτον ἐξίσου·
διὰ νὰ γίνῃ ἐλαφρόν, φιλτάτη, ἐνθυμήσου
ὅτι δὲν εἶν' ἁπλῶς πατρίς, ἀλλὰ πατρὶς Κιμώνων,
Ἐπαμεινώνδων, Σωκρατῶν, Ὁμήρων καὶ Πλατώνων.
Ὑπὲρ αὐτῆς πενέστατοι προθύμως ἂς γενῶμεν,
κι' εἰς καλυβῶν χαμεύνια ἂς εὐχαριστηθῶμεν,
ἂς τρέφωμεν τὰ τέκνα μας, ὅσον νὰ μὴ πεινῶσι,
καὶ τόσον ἂς ἐνδύωνται, ὅσον νὰ μὴ ῥιγῶσι·
ἂς μὴ ζητῶμεν ἀμοιβὰς ἀτομικὰς καμμίαν,
παρ' ἀμοιβὴν τὴν πάνδημον τοῦ ἔθνους σωτηρίαν.»
Ὤ! πόσον ὅτι ἔγινα πατὴρ ἐγὼ ἐχάρην!
Ὤ! πόσην ὡμολόγησα 'ς τὸν γάμον τότε χάριν,
ὅταν ἐτῶν δεκαεπτὰ πρωτότοκός μου γόνος,
πρωταθλητὴς αὐθόρμητος τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος,
ὡπλίσθηκ' ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ θηρευτὴς κινδύνων,
εἰς λόχον κατετάχθηκε τὸν ἱερὸν ἐκεῖνον!
Ἀδύνατον, ἀδύνατον ἐγὼ ἐν ὅσῳ ζήσω,
τοῦ χωρισμοῦ μου τὴν σκηνὴν ποτὲ νὰ λησμονήσω.

Digitized by Google

Ἦτο πρωΐ, σκυθρώπαζε χειμερινὴ ἡμέρα,
κατεσιδήρωνε τὴν γῆν Σκυθίας ἀτμοσφαῖρα·
τὸ ὄχημα μ' ἐπρόσμενε, καὶ τοῦ ἁμαξηλάτου
ἡ μάστιξ ἦτον ἕτοιμος εἰς τὸν βραχίονά του.
Τότ' ἄριστον μ' ἑτοίμασεν ἡ ἀγαθὴ Σαπφεῖρα·[1]
ἐγὼ δὲ συντραπέζους μου τὰ τέκνα μου ἐπῆρα·
τὰ μὲν εἶχον κατήφειαν καὶ μὲ παρατηροῦσαν,
τὰ δὲ μικρὰ ἐπάππαζαν, καὶ φαγητὰ 'ζητοῦσαν·
κι' ἐγὼ στενάζων τἄδιδα μὲ χεῖρας παραλύτους
κι' ἀνόρεκτα κατέπινα ἐνθέσεις ἀμασσήτους.
Ἀλλ' ὅταν ἐσηκώθηκα νὰ τὰ γλυκοφιλήσω
ἕνα πρὸς ἕνα 'ς τὴν σειράν, κ' ὑγείαν νὰ τ' ἀφήσω,
τότ' ὅλα περικύκλωσαν τὸν δυστυχῆ πατέρα
καὶ τόπον εἰς τὴν φίλανδρον δὲν ἔδιδαν μητέρα·
ἀλλὰ τὸν κύκλον ἔσχισα, καὶ τῆς καλῆς Σαπφείρας
σιωπηλὸς ἐφίλησα καὶ μέτωπον καὶ χεῖρας,
καὶ τὴν ἀπεχαιρέτησα· ἡ δὲ εἰς ἀτονίαν,
εἰς ἄλγος κατακάρδιον καὶ εἰς ἀκινησίαν,
τὰ βλέμματά της ὕψωσε 'ς τὸν οὐρανὸν βρεγμένα,
τὰ πέριξ ἴδε τέκνα της, καὶ ὕστερον ἐμένα!
Διέβην γῆν τὴν εὔανδρον τῆς ἄνω Γερμανίας,
τὴν γῆν τὴν φίλην τῶν τεχνῶν καὶ τῆς φιλοσοφίας,
ὅπου μὲ τρόπους πράττεται ἡ ἀρετὴ ἡσύχους,
καὶ ὄχι περισάλπιγκτος καὶ μὲ κωδώνων ἤχους.
Διῆλθα τὴν καλλίλιμνον γενναίαν Ἑλβετίαν,
Ἑλλήνων εὐεργέτριαν μὲ μεγαλοψυχίαν.
Ἐθαύμασα κ' ἠγάπησα τὴν σώφρονα Γενεύην,
καὶ εὐχηθεὶς ὑπὲρ αὐτῆς, τὰς Ἄλπεις ὑπερέβην.
Ἐκεῖ εἰς τὰς ἀβύσσους των, 'ς τὰ ὕψη τῶν βραχίων,
δρόμον ἐτερατούργησεν ἀμαξητὸν καὶ λεῖον
βραχίων τοῦ Βριάρεω! ὡμάλυνε τοὺς δρόμους,
διὰ νὰ θλίβῃ πρόχειρα λαοὺς φιλαυτονόμους.
Κατέβην 'ς τὰ Ἠλύσια Ἰταλικὰ πεδία·
φιλομειδής, φιλόξενος μ' ἐδέχθ' ἡ Τυῤῥηνία.
Τὰς θέσεις τὰς ποιητικάς, τὰ ἄλση της, τοὺς κήπους,
ὅπου ἐμβαίνει ὁ χειμὼν μὲ σέβας καὶ βραδύπους,
τὰ εἶδα· πλὴν ἀλλοίμονον, παυσίλυπα πρὸς ἄλλους,
'ς ἐμένα λύπας 'γέννησαν καὶ στεναγμοὺς μεγάλους.
Ἆρά γε μέλλει ἡ Ἑλλὰς ποτὲ νὰ εὐτυχήσῃ
τὰ κάλλη της ἀνύβριστα ποτὲ νὰ θεωρήσῃ;
Μέλλει νὰ ἔχῃ καὶ αὐτὴ ἀνθρώπους τοὺς κατοίκους,
καὶ ὄχι τίγρεις, λέοντας κι' αἱματοδίψους λύκους;
ἢ ὅλη πέπρωτ' ἡ Ἑλλάς, καθὼς ἡ Χῖος νῆσος,
ἀπὸ δαυλοὺς βαρβαρικοὺς νὰ γίνῃ τέφρα ἴσως;
Κι' αὐτὴν τὴν τέφραν νὰ πατῇ κατόπ' ἡ νομιμότης
Χριστιανῶν κι' Ἀγαρηνῶν, κι' ἂς κλαί' ἡ ἀνθρωπότης!
Τοσαῦτα στοχαζόμενος, θρηνοῦσα κατ' ἰδίαν,
καὶ μ' ὀδυρμοὺς κατέβαινα 'ς τὴν παραθαλασσίαν,
κι' ὁπόταν πλοῖα ἔβλεπα τὰ κύματα νὰ σχίζουν,
«μακάριοι,» ἐφώναζα, «ὁπόσοι ἀρμενίζουν!
Πότε πτηνὰ θαλάσσια θὰ φέρετε κι' ἐμένα
μὲ τὰς λευκάς σας πτέρυγας 'ς τῆς Ὕδρας τὸν λιμένα;
Δὲν μὲ τρομάζ' ὁ δόλιος πορθμὸς τῆς Σικελίας,
μηδὲ φοβοῦμαι σίφωνας κι' ἀγρίας τρικυμίας.
Χαρύβδεις, Σκύλλαι, λαίλαπες, πολλάκις ἡσυχάζουν·
τὸ μῖσος οἱ μισέλληνες ποτὲ δὲν μετριάζουν.»
Πλὴν μάτην ἀδιάκοπα 'ς τὴν Ἀμφιτρίτην χαίνων,
τὸν πλοῦν μου ἐσχεδίασα πιθανολογημένον,
τύχης σκληρᾶς δυσμένεια, ἀνάγκη ἐμποδίων
μὲ κατεκάρφωσαν ἐδῶ, νὰ ζῶ Μαργίτου βίον,
ζωὴν νὰ βόσκω λυπηρὰν μακρὰν ἀπὸ πατρίδα,
μακρὰν κι' ἀπὸ τὸν οἶκόν μου νὰ ζῶ μὲ τὴν ἐλπίδα!
Πρὸ ἡμερῶν πλῆθος νεφῶν ἀπὸ ἀτμῶν πληθώρας
ἐξωγκωμένα, ἔβρεχαν σχεδὸν ἑξήντα ὥρας·
ἐδῶ 'ς τὴν Πεῖσαν μάλιστα βροχὴ ἔπεσε τόση,
ὥστε πολλοὺς ἠνάγκασε 'ς τοὺς οἴκους νὰ κλεισθῶσι.
Αὐτὴ κατὰ τὸ συνεχὲς καὶ κατὰ τὸ ῥαγδαῖον
ὡμοίαζ' ἀπαράλλακτα τὰς συμφοράς μου πλέον.
Ὁ Ἄρνος καταχρώμενος τὸν ὄγκον τῆς πλημμύρας,
νὰ πνίξῃ ἐφοβέριζε τὰς ὑψηλὰς γεφύρας.
Ὅλος ἀφρὸς κατέβαινεν, ὅλος βοή, κουπάζων,
κ' ὑβριστικῶς τὰς ὄχθας του τὰς ταπεινὰς σκεπάζων.
Ὁ ἀλαζὼν δὲν ἤξευρεν ὅτι τὸ ῥεῦμα τρέχει,
καὶ παρουσίαν μόνιμον ἡ πλημμυρὶς δὲν ἔχει.
Μετὰ τὴν παῦσιν τῆς βροχῆς ἐγὼ κ' ἕνας μου φίλος
ἀργὰ περιπατούσαμεν 'ς τοῦ ποταμοῦ τὸ χεῖλος.
Ἐκεῖ παρετηρήσαμεν μετὰ φρυγάνων ἄλλων,
κι' ἕνα παρασυρόμενον κορμὸν δρυὸς μεγάλον·
στραφεὶς τότε 'ς τὸν φίλον μου· «ἰδέ, τὸν εἶπα, 'κείνην
τὴν δρῦν πῶς παραφέρεται 'ς τὴν ποταμίαν δίνην·
ἦτο κι' αὐτὴ πυκνόφυλλος μὲ κλῶνας πολλοὺς πρώην,
μὲ τὴν σκιάν της 'δρόσιζε τὴν ὑποκάτω χλόην·
'ς τοὺς κλάδους της λιγύφθογγα πτηνὰ ἐκελαδοῦσαν,
'ς τὴν ῥίζαν της τὰς σύριγγας ποιμένες ἐφυσοῦσαν·
ἀλλὰ τὴν ἐξεῤῥίζωσε τῆς καταιγίδος βία
'ς τὸν Ἄρνον τὴν ἐκρήμνισε, καὶ σύρετ' ἡ ἀθλία!
Μὲ τοῦτον, φίλε, τὸν κορμὸν κ' ἐγὼ παρωμοιώθην,
ἀφ' οὗ ἀπὸ τὸν οἶκόν μου 'χωρίσθην κι' ἐμονώθην·»

1. Ὄνομα τῆς συζύγου τοῦ ποιητοῦ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Περὶ προώρου ταφῆς.

Περὶ τὰ τέλη τῆς γαλλικῆς αὐτοκρατορίας συνεζητεῖτο ἐν τῇ γερουσίᾳ τὸ ζήτημα τοῦ ἐσπευσμένου ἐνταφιασμοῦ, οὐκ ὀλίγοι δὲ ῥήτορες εἶχον ἐκφράσει ἀμφιβολίας περὶ τῆς ἀληθείας τῶν δυστυχημάτων τούτων, ὅτε ὁ καρδινάλιος Δονέττος ἔλαβε τὸν λόγον καὶ διηγήθη ἡσύχως καὶ ἀταράχως τὸ συμβὰν νεαροῦ τινος ἱερέως, ἐκ Βορδὼ, ὃν εἶχε γνωρίσει.

«Ὁ φίλος μου, εἶπεν, ἐφαίνετο κατὰ πάντα νεκρὸς, ἀλλ' ἁπλῶς κατείχετο ὑπὸ ἀκαταμαχήτου ληθάργου. Ἤκουε πᾶν ὅ,τι ἐλέγετο πέριξ αὐτοῦ καὶ ὅμως οὐδὲν κίνημα ἠδύνατο νὰ κάμῃ. Τὸν περιετύλιξαν εἰς σάβανον, τὸν ἐναπέθεσαν εἰς φέρετρον καὶ τέλος, τὴν τελευταίαν στιγμὴν, ἡ ἀδημονία ἐνίκησε τὴν νόσον· ἐξέβαλε κραυγὴν καὶ ἐσώθη.»

Ἐπειδὴ δὲ θόρυβος ἠγέρθη δυσπιστούντων πρὸς τὴν διήγησιν ταύτην, ὁ καρδινάλιος Δονέττος προσέθηκε·

«Κύριοι, ὁ νέος οὗτος ἤμην ἐγώ.»

Ὁ κατὰ τὸ φαινόμενον θάνατος ἐν τῷ ἀνθρώπῳ δὲν εἶνε τόσον σπάνιος ὅσον δύναταί τις νὰ ὑποθέσῃ· πρόσφατόν τι περιστατικὸν παρετηρήθη προσέτι ὑπό τινος ἰατροῦ τῆς Βιέννης κατὰ τρόπον λίαν περίεργον.

Νέα τις γυνὴ νευρικὴ, μετὰ ζωηρὰν συγκίνησιν, κατελήφθη ὑπὸ σπασμῶν οἷς ἐπηκολούθησεν ἀναισθησία. Προσκληθεὶς ὁ ἰατρὸς δὲν κατώρθωσε νὰ τὴν ἀναστήσῃ· ἐφαίνετο ἤδη ἄπνους. Προσεκάλεσε λοιπὸν καὶ ἕτερον ἰατρὸν εἰς συνδιάσκεψιν, καὶ ἀμφότεροι ἀπεφήναντο ὅτι ἦτο νεκρά.

Ἐν τούτοις καὶ τρίτος ἰατρὸς προσῆλθε καὶ παρατηρήσας διά τινος θύρας ἀφεθείσης ἡμιανοίκτου τὸ φέρετρον ὅπερ εἶχον ἀποθέσει ἔν τινι παρακειμένῳ δωματίῳ, ἐπλησίασε καὶ ἐπεδόθη εἰς λεπτομερεστάτην ἐξέτασιν· μόλις δὲ διὰ συντονωτάτης προσοχῆς διέκρινε διαλείποντά τινα κρότον εἰς τὸ ἄκρον τῆς καρδίας.

Ἐποιήσατο πάραυτα χρῆσιν τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, αἱ δὲ προσπάθειαί του παρ' ἐλπίδα ἐτελεσφόρησαν πληρέστατα. Ἡ ἀσθενὴς ἀφ' οὗ ἔμεινε τεσσαράκοντα καὶ τέσσαρας ὥρας ἐν ληθαργίᾳ, ἀνένηψεν ἐντελῶς· ἀνέλαβεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὰς αἰσθήσεις της καὶ διηγήθη, ὠ-

Digitized by Google

σαύτως, ὅτι κάλλιστα εἶχεν ἀκούσει πᾶν ὅ,τι ἐλέγετο πέριξ ἑαυτῆς, ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο νὰ κάμῃ τὸ ἐλάχιστον κίνημα καὶ οὐδὲ νὰ προφέρῃ τὸν ἐλάχιστον ἦχον ὅταν ὡμίλουν ἐνώπιον αὐτῆς περὶ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ταφῆς της.

Τὰ ὁμοειδῆ ταῦτα περιστατικὰ ἐγέννησαν τὸν ἁπανταχοῦ διαδεδομένον φόβον μήπως ἐνταφιασθῇ τις ζῶν. Ἡ φαντασία τοῦ λαοῦ ἐνεργεῖ καὶ αὐτή, καὶ δὲν παρέρχεται ἔτος χωρὶς ν' ἀναγνώσῃ τις ἐν ταῖς ἐφημερίσι περὶ φερέτρου τοῦ ὁποίου αἱ πλευραὶ διηνοίχθησαν διὰ τῶν βιαίων σπασμῶν τῆς ἀπελπισίας ἀναζήσαντός τινος. Μάλιστα δὲ ἀνάγνωσίς τις τοῦ εἴδους τούτου ὑπέμνησέ μοι τὴν ἰδέαν τῆς ἥκιστα μὲν εὐτραπέλου διατριβῆς ταύτης, ἀλλὰ δυστυχῶς καταλλήλου νὰ διεγείρῃ τὸ ἐνδιαφέρον ὅλου τοῦ κόσμου.

Ἐν πολλαῖς τῆς Γερμανίας πόλεσιν αἱ δημοτικαὶ ἀρχαὶ μεριμνήσασαι περὶ τοῦ ζητήματος τούτου συνέστησαν μικρὰ παρεκκλήσια, ἐν οἷς οἱ νεκροὶ κατατάσσονται ἐπὶ κλινῶν νεκρικῶν· ἑκάστου νεκροῦ ἡ χεὶρ κρατεῖ χορδὴν κοινωνοῦσαν πρὸς κωδώνιον ἰδιαίτερον· ἀρκεῖ δὲ ἡ ἐλαχίστη τρομώδης κίνησις ἵνα κινηθῇ ἡ χορδή, ὁ δὲ θυρωρὸς τοῦ νεκροταφείου τρέχει πάραυτα. Ὀφείλω ὅμως νὰ εἴπω ὅτι ἀκόμη δὲν ἔλαβεν ἀφορμὴν νὰ διακόψῃ τὴν ἡσυχίαν του· οὐδὲν παράδειγμα ἀναστάσεως ἀναφέρεται.

Ἂς μὴ λησμονῶμεν πρὸς τούτοις, ὅτι ὁ φαινόμενος θάνατος ἐξ ἀνάγκης μεταβάλλεται εἰς πραγματικὸν ἁπλῶς καὶ μόνον διὰ τοῦ ἐνταφιασμοῦ, ἐκτὸς ἐὰν ὁ νομιζόμενος νεκρὸς ἢ νεκρὰ ἀποτεθῇ ἐντὸς στοᾶς τάφων ἀεριζομένης, ὅπως ἡ Ἰουλιέττα τοῦ Σαιξπήρ.

Ἡ δὲ ἱστορία τοῦ Ἰωάννου Βαλζὰν ἐν τοῖς *Ἀθλίοις* τοῦ Βίκτωρος Οὔγου, οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ ποιητοῦ δραματικὴ φρεναπάτη· ἀλλὰ καὶ οὗτος ἐφρόντισε νὰ μᾶς πληροφορήσῃ ὅτι τὸ φέρετρον τοῦ ἥρωός του εἶχεν ὀπάς. Ἐν τῇ καταστάσει τῆς μεγάλης καταπτώσεως ἥτις χαρακτηρίζει τὴν ληθαργίαν, ἡ ἀσφυξία δύναται νὰ ἐπέλθῃ πρὶν ὁ ἐνταφιαζόμενος ζῶν λάβῃ καιρὸν νὰ ἐγερθῇ καὶ μάλιστα νὰ συναρμόσῃ τὰς ἰδέας του.

Εἷς ἐκ τῶν εὐφυῶν συντακτῶν τῆς *Βελγικῆς Ἀνεξαρτησίας* διηγήθη ἐσχάτως ἐν αὐτῇ τὴν λυπηρὰν ἱστορίαν τῆς ὡραίας Λαυρεντίνης τοῦ Γαλλικοῦ θεάτρου. Ἤνοιξαν τὸ φέρετρόν της· ὁποία φρίκη! τὸ σῶμά της εὑρέθη συνεσταλμένον ὑπὸ τῆς ὀδύνης, οἱ ὀδόντες ἔδακνον ἔτι τὸν ἀντίχειρα τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς κατὰ τὸ ἥμισυ βεβρωμένον. Ἄρα ἡ πεῖνα ἢ ἡ ἀπελπισία, λέγει εἰρωνικῶς Ἑλβετός τις ἰατρὸς, ὁ κ. Κάππελερ, ὅστις ἀναφέρει τὸ ἀνέκδοτον τοῦτο,· τὴν παρώρμησαν εἰς τὴν μετὰ θάνατον ἀνθρωποφαγίαν ταύτην; ἀλλ' εἰς τὰ τοσοῦτον ἀτελῶς ἐξηκριβωμένα διηγήματα οὐ μικρὰ δόσις φαντασίας περιέχεται.

Τὴν σήμερον ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη κέκτηται ἀλάνθαστα μέσα πρὸς διάγνωσιν τοῦ θανάτου· ἂς μὴ ἀνησυχῶσιν οἱ ζῶντες. Προκειμένου δὲ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου τὸ ἑξῆς γνωστότατον δίστιχον δύναται νὰ χρησιμεύῃ ὡς παρηγορία.

Pepin le Bref[1] est mort depuis onze cents ans....
Quand on est mort c'est pour longtemps.

ἤτοι·

Ὁ Πιπιμπρὲφ ἀπέθανε πρὸ ἕνδεκα αἰώνων·
Δὲν ἀποθνήσκει δὲ κανεὶς διὰ ὀλίγον μόνον.

—

Μέγιστος ἀνδριάς.

Χάλκινος ἀνδριάς, ὀφειλόμενος εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν ἱκανότητα τοῦ κ. Βαρθόλδη καὶ παριστῶν τὴν ἐλευθερίαν φωτίζουσαν τὸν κόσμον, μέλλει νὰ τοποθετηθῇ, ἐντὸς τινων μηνῶν, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὅρμου τῆς Νέας Ὑόρκης, ἐπί τινος νησιδίου, ἔνθα ἔρρευσε τὸ πρῶτον ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας τῆς χώρας χυθὲν αἷμα. Τὸ μνημεῖον τοῦτο τῆς τέχνης θέλει φθάσει μετὰ τῆς κρηπῖδος εἰς ὕψος 67 μέτρων, τουτέστι ὕψος πρωτοφανὲς διὰ τοιούτου εἴδους ἔργον.

—

Πάλη λευκῶν ἄρκτων.

Θέαμα ὁποῖον σπανίως ὁρῶσιν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὁποῖον οἱ Ῥωμαῖοι αὐτοκράτορες ἤθελον πληρώσει δι' ἑκατομμυρίου, ἐθεάθη πρὸ μικροῦ ἐν τῷ Ζωολογικῷ κήπῳ τῆς Κολωνίας. Δύω λευκαὶ ἄρκτοι τῆς παγωμένης θαλάσσης, ζῶα περίφημα διὰ τὴν θηριωδίαν των, συνεπλάκησαν ἐν τῷ λάκκῳ ἐν ᾧ ἐκρατοῦντο, καὶ μετὰ πάλην μανιωδεστάτην ἡ ἑτέρα ἐκ τῶν δύω ἔπεσεν. Αἱ δύω αὗται ἄρκτοι εἶχον κομισθῇ ἐκ Σπιτσεβέργης πρὸ πέντε ἐτῶν, τὰς εἶχον δὲ θέσει ἐντὸς μεγάλων τετραγώνων λάκκων, ἐκτισμένων διὰ πελεκητοῦ λίθου· ἐν τῷ μέσῳ τῶν λάκκων τούτων ὑπῆρχον μεγάλαι σκάφαι, πληρούμεναι τακτικῶς δι' ὕδατος. Τὰ δύο θηρία ἔζων ἐν εἰρήνῃ μέχρις ἐσχάτων, ὅτε αἴφνης σφοδρὰ ἔρις ἠγέρθη μεταξὺ αὐτῶν. Ἡ θήλεια κατέφυγεν ἐπὶ τὴν κορυφὴν βράχου τινος, ὁ δὲ ἄρρην δὲν ἐπειράθη νὰ τὴν καταδιώξῃ· ἔμεινε λοιπὸν ἐκεῖ κατακειμένη ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, μέχρις οὗ βιαζομένη ὑπὸ τῆς πείνης ἀπεφάσισε νὰ καταβῇ· ἀλλ' ἅμα ὁ ἄρρην εἶδεν αὐτὴν πλησιάζουσαν, ἐξέβαλε γογγυσμὸν μετὰ τριγμῶν τῶν ὀδόντων, εἶτα δὲ μανιωδῶς ὥρμησε κατ' αὐτῆς καὶ ἤρχισε νὰ τὴν σπαράττῃ μὲ τοὺς ἐμπροσθίους πόδας. Φοβερὰ πάλη ἤρχισεν, ἀλλ' ἡ θήλεια ταχέως ἡττήθη. Οἱ φύλακες τοῦ Ζωολογικοῦ κήπου προσέδραμον πάραυτα, λαβόντες μακρὰς σιδηρᾶς ῥάβδους, ἀλλ' ἀπέβη ἀδύνατον νὰ χωρίσωσι τοὺς μαχητάς. Εἶνε

1. Pepin le Bref, Πιπῖνος ὁ Βραχὺς, υἱὸς Καρόλου τοῦ Μαρτέλλου, ἀνηγορεύθη βασιλεὺς τῆς Γαλλίας τῷ 752.

Digitized by Google

γνωστόν, ὅτι αἱ λευκαὶ ἄρκτοι τῶν πολικῶν θαλασσῶν ἔχουσι τὰ ὀςᾶ τῆς κεφαλῆς πολὺ σκληρά, εἶνε δὲ καὶ ῥωμαλεώτεραι τῶν χερσαίων ἄρκτων· διὸ τὰ διὰ σιδηρῶν ῥάβδων κτυπήματα, ἅτινα ἤθελον φονεύσει βοῦν, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ζαλίσωσι κἂν τὸν ἄρρενα, ὅστις νικήσας τὴν θήλειαν, ἐξώρυξεν αὐτῆς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὴν ἐξέδαρεν οὕτως εἰπεῖν ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν· εἶτα δὲ τὴν ἔσυρεν εἰς τὸ βάθος σκάφης, ἔνθα τὴν ἐκράτησεν, ἕως οὗ ἐβεβαιώθη ὅτι οὐδὲν ἔδιδε πλέον σημεῖον ζωῆς. Τότε δὲ ἐξήγαγεν αὐτὴν καὶ ἔσυρε τὸ πτῶμα περὶ τὸν λάκκον καὶ τέλος, μετὰ μίαν ὥραν, ἀποκαμὼν ἐκ τοῦ ἀγῶνος καὶ τῶν δηγμάτων ἅτινα εἶχε λάβει, ὑπῆγε καὶ κατέπεσεν εἰς τὴν τρώγλην του, ἣν οἱ φύλακες ἔκλεισαν παραυτα, ἀφήσαντες νὰ καταπέσωσιν αἱ σιδηραῖ κιγκλίδες. Φονευθείσης τῆς θηλείας ἄρκτου ἠδυνήθησαν νὰ ἐξετάσωσιν ἀκριβῶς τὰς φρικώδεις πληγάς της· αἱ σάρκαι της κατέπιπτον πανταχόθεν κατὰ τεμάχια, ὁ δὲ τράχηλος καὶ ἡ κεφαλὴ αὐτῆς ἦσαν σχεδὸν συντετριμμένα. Ἠρίθμησαν πλείους τῶν ἑκατὸν πληγῶν ἐπὶ τοῦ λοιποῦ σώματος. Παρατηρητέον δὲ ὅτι καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς πάλης τὰ δύο θηρία οὐδεμίαν ἐξέβαλον κραυγήν, οὐδ' ἐκεῖνον τὸν ἀλλόκοτον γογγυσμόν, ὅστις ἀκούεται ὅταν μάχωνται αἱ μέλαιναι ἡμῶν ἄρκτοι.

—

Σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ ἐν Τουρκίᾳ.

Αἱ νῦν ἐν ἐνεργείᾳ σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ ἐν Τουρκίᾳ εἰσίν:

1.- Ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Ἀδριανούπολιν καὶ Δελόβαν	570	χιλιομ.
2.- Ἀπὸ Θεσσαλονίκης εἰς Μιτροβίτσαν	358	»
3.- Ἀπὸ Ῥουστσουκίου εἰς Βάρναν	224	»
4.- » Θερναβόδας εἰς Κωστάντσαν	63	»
5.- Ἀπὸ Τυρνόβου (Ἀδριανουπόλεως) εἰς Ὑάμπολιν	105	»
6.- Ἀπὸ Βουργαζίου (Ἀδριανουπόλεως) εἰς Δεδεάγατσ-Κουλελὶ	111	»
7.- Ἀπὸ Βχγιανλούκας, Νεδίου, Ῥοβερτίνου	102	»
Ἐν ὅλῳ	1533	χιλιομ.

Ἡ ἀπ' Ἀθηνῶν μέχρι Πειραιῶς σιδηροδρομικὴ γραμμή, ἡ μόνη ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχουσα, εἶνε 12 χιλιομέτρων.

—

Κατάχρησις οἰνοπνευμάτων.

Ἐν Ἑλβετίᾳ ἡ κατάχρησις τοῦ ἐκ γεωμήλων ῥακίου λυμαίνεται τὴν ἐπαρχίαν Βέρνης, ἡ δὲ ἐπιτόπιος κυβέρνησις ἐπὶ πολὺ συνεζήτησε περὶ τῶν μέσων τῆς θεραπείας διὰ νόμων ἢ ἄλλως πως. Τὸ ἐκ γεωμήλων τοῦτο οἰνόπνευμα ὀνομάζεται σνάψ, ἡ δὲ κατασκευή του εἶνε τοσοῦτον διαδεδομένη εἰς τινας τόπους, ὥστε δὲν ὑπάρχει οἰκία, ὁσονδήποτε ταπεινή, μὴ διασταλάζουσα αὐτὸ ἀφ' ἑαυτῆς, διὰ μέσων ἀρχαϊκωτάτων. Πωλοῦσιν ὅσον δύνανται, καὶ ἐν ἐλλείψει ἀγοραστῶν πίνουσιν αὐτὸ οἱ ἴδιοι. Ἐξ ἐκθέσεων ὑγιεινῆς καὶ ἀναλύσεως τοῦ ποτοῦ τούτου προκύπτει, ὅτι περιέχει μᾶλλον τῶν ἄλλων οἰνοπνευμάτων στοιχεῖα βλαβερὰ εἰς τὴν ὑγιείαν. Εἰς μόνην τὴν ἐπαρχίαν τῆς Βέρνης ἀπεδείχθη ὅτι ὑπάρχουσι πλείονες τῶν 12,000 ἰδιωτικῶν ἀποσταλακτήρων. Ἡ διοίκησις τῆς ἐπαρχίας ταύτης πρὸς παῦσιν τῆς ἰδιωτικῆς κατασκευῆς, ἐπικινδύνου ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν, καὶ τρόπον τινὰ βιαζούσης τὸν κατασκευαστὴν νὰ καταναλώσῃ κατ' οἶκον ὅσον ποσὸν δὲν ἠδύνατο νὰ πωλήσῃ, ἀπεφάσισε νὰ προστατεύσῃ τὴν σύστασιν προτύπων ἀποσταλακτήρων, ἐν οἷς ἡ κατὰ μεγάλας ποσότητας παραγωγὴ προστιθεμένη εἰς μέσα τελειότερα θὰ ἀφίνῃ μεγαλήτερα κέρδη καὶ θὰ ἀποβῇ ἀδύνατος ὁ συναγωνισμὸς τῶν ἰδιωτικῶν ἀποσταλακτήρων.

—

Ἐπέκτασις τῆς φθίσεως.

Φοβερὰ εἶνε ἀληθῶς ἡ ἐπέκτασις τῆς φθίσεως ἐν πάσαις σχεδὸν ταῖς χώραις τῆς Εὐρώπης. Οὐδεμία νόσος εἶνε φονικωτέρα αὐτῆς. Κατὰ νεωτάτην τινὰ στατιστικήν, ἐπὶ χιλίων θανάτων προέρχονται ἐκ φθίσεως ἐν Βελγίῳ μὲν 190, ἐν Γαλλίᾳ δὲ 120. Αἱ πόλεις, ἔνθα μᾶλλον ἐπιπολάζει ἡ νόσος εἶνε ἡ Χριστιανία, αἱ Βρυξέλλαι, τὸ Βορδῶ, οἱ Παρίσιοι. Ἀλλ' ὑπάρχουσιν ἐν Εὐρώπῃ καὶ χῶραι ὅλως ἀπηλλαγμέναι τῆς φθίσεως· αὗται δ' εἶνε ἡ Ἰσλανδία, αἱ νῆσοι Φερόαι, αἱ στέππαι τῶν Κιργισίων καὶ αἱ κορυφαὶ τῶν ὑψηλῶν ὀρέων. Ἐν γένει παρατηρεῖται ἐλάττωσίς τις τῆς νόσου πρὸς νότον, ἐπίτασις δὲ πρὸς βορρᾶν.

—

Δύναταί τις νὰ ζῇ ἄνευ σπληνός;

Ἰδοὺ ζήτημα ὅπερ πολλάκις ὑπεβλήθη εἰς τὴν ἰατρικήν. Εἶνε γνωστὸν ὅτι ὁ σπλὴν εἶνε ὄργανον τοῦ ὁποίου ἡ λειτουργία μόλις ἐσχάτως ἐγένετο γνωστή. Εἰς τὴν πολυχρόνιον ἀμάθειαν πρέπει βεβαίως ν' ἀποδώσωμεν τὴν χυδαίαν δοξασίαν ὅτι ὁ σπλὴν εἶνε ἡ ἕδρα τοῦ γέλωτος καὶ τοῦ κόπου.

Οὐ μόνον δύναταί τις νὰ ζῇ ἄνευ σπληνός, ἀλλ' ἐμπειρότατός τις χειρουργός, ὁ κ. Πέαν, κατώρθωσε νὰ ἐξαγάγῃ τὸ ὄργανον τοῦτο καὶ ν' ἀποδώσῃ πλήρη ὑγιείαν τοῖς ἀρρώστοις αὐτοῦ. Ἀλλὰ δὲν εἶνε ὁ πρῶτος ἐπιχειρήσας τὴν ἐγχείρισιν ταύτην. Ἀπὸ τοῦ 1836, ὁ Κυΐττεμβαουμ, χειρουργὸς ἐν Ῥοστάκ, ἀφῄρεσε μετ' ἐπιτυχίας ὑπερτροφοῦντα σπλῆνα βάρους οὐχὶ ὀλιγωτέρου τῶν πέντε λιτρῶν. Ἡ ἐγχείρισις ἐγένετο θαυμασίως, ἀλλ' ὁ πάσχων ἀπεβίωσε μετά τινας ὥρας. Ἕκαστος γινώσκει ὅτι τοῦτο δὲν ἐμποδίζει τὸν χειρουργὸν τοῦ νὰ σεμνύνηται

Digitized by Google

ἐπὶ τῇ δεξιότητι μεθ' ἧς διεύθυνε τὴν μάχαιράν του κατὰ τοὺς κανόνας τῆς τέχνης.

Οἱ ἀσθενεῖς τοῦ κ. Πέαν δὲν ἀποθνήσκουσι, καὶ τοῦτο εἶνε πρόοδος. Πρὸ μικροῦ παρουσίασε εἰς τὴν Γαλλικὴν Ἀκαδημίαν τῶν Ἐπιστημῶν κόρην εἴκοσι καὶ ἑνὸς ἔτους καὶ γυναῖκα εἰκοσιτεσσάρων ἐτῶν πλήρεις ζωῆς καὶ ὑγιείας, ἀφοῦ ὑπέστησαν τὴν σκληρὰν ταύτην δοκιμασίαν. Ὀφείλω ὅμως νὰ προσθέσω ὅτι, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, εἶνε τὰ μόνα ἐπιτυχῆ παραδείγματα, ἅτινα ἡ ἐπιστήμη ἠδυνήθη ν' ἀναγράψῃ μέχρι τοῦδε.

Τυπογραφεῖον ἐν ἁτμαμάξῃ.

Ἐκτὸς τῆς ἁμάξης τῆς συσσιτίου τραπέζης (table d' hôte), τῆς μαγειρικῆς ἁμάξης, τῆς καταψυκτικῆς, ἐν ᾗ ἑτοιμάζονται παγωτὰ καὶ καταψυκτικὰ ποτά, ὁ σιδηρόδρομος τοῦ Μεγάλου Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ κέκτηται καὶ τυπογραφικὴν ἅμαξαν, ἐν ᾗ συντάσσεται ἐφημερὶς διδοῦσα τὰς πρώτας εἰδήσεις τῆς Νέας Ὑόρκης καὶ τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου.

Μελιτοπαραγωγή.

Ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ μελισσοτροφίᾳ τὴν πρώτην θέσιν κατέχει ἡ Γαλλία. Εἰς $2\frac{1}{2}$ ἑκατομμύρια ἐλογίζοντο ἐσχάτως αἱ κυψέλαι αὐτῆς. Κατόπιν ἔρχεται ἡ Αὐστρία $1\frac{1}{2}$ ἑκατομμ., ἡ Ἱσπανία $\frac{8}{10}$ ἑκατομμ., ἡ Πρωσσία $\frac{6}{10}$ ἑκατομμ. Ἡ Ἑλλὰς εἶχε κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη $\frac{3}{10}$ ἑκατομμ. κυψελῶν· κατὰ τὸ 1874 παρήγαγε 34,295 ὀκ. μέλιτος, ἀξίας δρ. 35,954.

Αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς εἶχον κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος 3 ἑκατομμ. κυψελῶν, ἡ παραγωγὴ τῶν ὁποίων ἐξετιμήθη εἰς 128 ἑκατομμ. δραχμῶν. Τὰ κέρδη τῆς ἐν Ἀμερικῇ μελισσοτροφίας εἶνε μεγάλα, ὑπάρχουσι δὲ 4 εἰδικαὶ ἐπὶ τῆς μελισσοτροφίας ἐφημερίδες.

Ἡ ποιότης τοῦ μέλιτος τοῦ Ὑμηττοῦ θεωρεῖται πάντοτε ἡ ἀρίστη. Τὸ παραγόμενον ἐπίσης ἐκ τοῦ ὄρους τῆς Ἴδης καὶ ἐν τῇ νήσῳ Κούβᾳ μέλι θεωρεῖται κάλλιστον.

Εἰς Ἀναγνώστης.

ΥΓΙΕΙΝΗ

Περὶ τῆς πρὸς λειποθυμοῦντας προσηκούσης συνδρομῆς.

Τὰ πρῶτα σημεῖα ἐπικειμένης λειποθυμίας εἶναι αἰφνίδιος ὠχρότης τοῦ προσώπου, ψῦξις τῶν ἄκρων, ἤτοι τῶν ποδῶν, τῶν χειρῶν, τῆς ῥινὸς καὶ τῶν ὤτων, μεγάλη ἀδυναμία, προϊοῦσα ἔκλυσις τῶν μελῶν τοῦ σώματος, ἐμβοαὶ τῶν ὤτων, σκοτοδινία, σκοτισμὸς τῆς ὁράσεως ὡσὰν τῶν ὀφθαλμῶν καλυπτομένων ὑπὸ πέπλου ἀεὶ σκοτεινοτέρου γινομένου· ἡ ἀναπνοὴ γίνεται μικρά, ὁμοίως δὲ καὶ ὁ σφυγμὸς μικρὸς καὶ ἀδύνατος. Ὁ πάσχων, ἐὰν ἦναι ὄρθιος, ζητεῖ νὰ καθήσῃ, ἀλλὰ πολλάκις, πρὶν ἢ προλάβῃ, πίπτει χαμαί. Εἰς ἰσχυρὰς λειποθυμίας ἐπέρχεται κατάψυξις ὅλου τοῦ σώματος καὶ τὸ πρόσωπον περιβρέχεται ἐξ ἱδρῶτος ψυχροῦ· ἡ δὲ ἀναπνοὴ γίνεται μικροτάτη καὶ ἀνεπαίσθητος, μόλις διακρινομένη· ὁμοίως καὶ τῆς καρδίας οἱ παλμοὶ μόλις διακρίνονται· ἡ συνείδησις ἐκλείπει καὶ ὁ ἄρρωστος κεῖται ἀναίσθητος ὥσπερ νεκρός.

Ἅμα ἐμφανιζομένων τῶν πρώτων σημείων, ὁ πάσχων πρέπει νὰ τίθηται ὕπτιος ἐπὶ τῆς κλίνης, ἀφαιρουμένων ἐντελῶς τῶν προσκεφαλαίων, ὅπως ἡ κεφαλὴ μὴ κεῖται ὑψηλότερον τοῦ λοιποῦ σώματος, ἀλλὰ μᾶλλον ταπεινοτέρα. Τοῦτο καὶ μόνον ἀρκεῖ ἐνίοτε νὰ ἐμποδίσῃ τὴν πρόοδον τῆς λειποθυμίας. Πᾶν ἔνδυμα, πιέζον ἢ σφίγγον τὸ σῶμα τοῦ ἀρρώστου εἴς τι μέρος, δέον νὰ χαλαρώνηται· ὡς τάχιστα δὲ ἀνοίγονται ἓν ἢ δύο παράθυρα τοῦ δωματίου εἰς προσέλευσιν ἀέρος καθαροῦ. Κακίστη εἶναι ἡ συνήθεια τῶν συγγενῶν καὶ τῶν γειτόνων νὰ προστρέχωσι καὶ νὰ περικυκλῶσι τὸν ἄρρωστον, θέλοντες δῆθεν ἅπαντες νὰ παράσχωσι βοήθειαν· διότι οὕτω πράττοντες βλάπτουσι μᾶλλον, ἀποκλείοντες ἀπὸ τοῦ ἀρρώστου τὸν καθαρὸν ἀέρα, ὅστις μόνος δύναται νὰ ζωογονήσῃ αὐτόν. Τὸ πρόσωπον τοῦ πάσχοντος ῥαντίζεται διὰ ψυχροῦ ὕδατος καὶ ὑπὸ τὴν ῥῖνα φέρεται ἰσχυρόν τι ὀσφρητήριον. Ὡς τοιοῦτον πρόχειρον δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὄξος, ἢ ὕδωρ τῆς Κολωνίας· ὁμοίως πτερόν τι προσφάτως κεκαυμένον· ὑπάρχουσι καὶ ἅλατά τινα ἐπὶ τούτῳ παρεσκευασμένα καὶ φυλαττόμενα ἐν καταλλήλοις φιαλιδίοις κρυσταλλίνοις· ταῦτα δὲ εἶναι χρησιμώτατα εἰς λειποθυμίας, διὰ τὴν ἰσχυρὰν ὀσμήν, ἣν ἀποδίδουσιν· ἀλλὰ καὶ ἐκ παρακειμένου φαρμακείου δύναται νὰ ζητηθῇ ἐπὶ τούτῳ ὀλίγον ὑγρὸν τῆς ἀμμωνίας. Συνήθως πᾶσα λειποθυμία μὴ πάνυ σφοδρὰ παρέρχεται διὰ τῶν βοηθημάτων τούτων ἐντὸς ὀλίγου· ἐὰν ὅμως ἐπιμένῃ, ἐνεργοῦνται καὶ ἀνατρίψεις τοῦ σώματος, κατὰ τὰ πέλματα μὲν καὶ τὰς παλάμας διὰ ψήκτρας, κατὰ τὸ λοιπὸν δὲ σῶμα διὰ ῥάκους φλανέλλης θερμοῦ. Αἱ ἀνατρίψεις αὗται ἐνεργοῦνται μέχρις οὗ παρέλθῃ ἡ λειποθυμία, ἀλλὰ καλὸν εἶναι πάντοτε, ἐὰν αὕτη παρατείνηται, νὰ προσκαλῆται εἰς βοήθειαν καὶ ὁ πλησιέστερος ἰατρός. Ὅταν συνέλθῃ ὁ ἄρρωστος ὀλίγον καὶ δυνηθῇ νὰ καταπίῃ τι, δίδεται αὐτῷ κοχλιαρηδὸν ψυχρὸν ὕδωρ, ἢ οἶνος κεκραμένος, ἢ ἄλλο τι ἀναληπτικόν, ὡς σταγόνες τινὲς αἰθέρος ἢ τοῦ ὑγροῦ τοῦ Ὀφμάννου ἐπὶ σακχάρου.[1]

Ὁ τίμιος ἄνθρωπος (honnête homme) εἶνε τὸ εὐγενέστερον τῶν δημιουργημάτων τοῦ Θεοῦ.

1. Ὁδηγίαι περὶ νοσηλ. ἀρρώστων, ὑπὸ Ν. Γ. Μακκᾶ, ἰατροῦ.

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.

Digitized by Google

'Αριθ. 51 – Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Δεύτερος | Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδ. φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχ. ἀπὸ 1 ἰαν. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι — Τιμὴ προηγ. φύλλων λ. 30 — Γραφ. τῆς Διευθύνσεως: Ὁδ. Σταδίου, 6. | 19 Δεκεμβρίου 1876

Τῇ 31 Δεκεμβρίου λήγει τὸ πρῶτον ἔτος τῆς Ἑστίας. Ὅσοι τῶν κυρίων συνδρομητῶν ἐπιθυμοῦσι νὰ ἐξακολουθήσωσι λαμβάνοντες τὴν Ἑστίαν καὶ κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος, παρακαλοῦνται ν' ἀποστείλωσιν ἐγκαίρως πρὸς τὴν διεύθυνσιν αὐτῆς τὸ τίμημα τῆς συνδρομῆς, ὅπως μὴ ἐπέλθῃ διακοπὴ τῆς ἀποστολῆς τοῦ φύλλου.

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΑΥΡΙΚΙΟΝ ΒΛΩΚ

Συνέχεια· ἴδε σελ. 785.

Οἱ τόποι τῆς ἐξοδεύσεως.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος τῆς κακῆς ἐσοδείας, τὸ ἐμπόριον διετέλει ἐν καχεξίᾳ, καὶ ἡ βιομηχανία παρεπονεῖτο πολύ. Οὐδεὶς ἔπταιεν, ὅλος ὁ κόσμος ἔκαμνεν ὅ,τι ἠδύνατο, καθ' ὅσον τοὐλάχιστον γινώσκομεν, διὰ νὰ τοποθετήσῃ τὰ ἐμπορεύματά του· ἀλλ' αἱ περιστάσεις ἦσαν κακαί. Τοὐλάχιστον τοῦτο ὑπεστήριζεν ὁ Γέρω-Πέτρος εἰς τινας τῶν γειτόνων, οἵτινες παρεξήγουν τὰ γεγονότα.

— Ἰδού, ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος, προσέθεσεν, οἱ ὁποῖοι παίζουν ἐκεῖ κάτω, μ' ἐξήγησαν, χωρὶς νὰ τὸ ἐννοήσωσι, μὲ δύο λέξεις τὰ αἴτια τῆς καχεξίας.

— Πῶς τοῦτο; ἠρώτησαν.

Γέρω-Πέτρος. — Ἰδοὺ πῶς: ὁ Πέτρος εἶπεν εἰς τὸν Παῦλον: «Ἀγοράζεις μίαν σβοῦραν; ἔχω τρεῖς· μοὶ δίδεις βώλους.» Ἀλλ' ὁ Παῦλος δὲν εἶχε βώλους καὶ ἡ ἀγορὰ δὲν ἔγινε.

Ὁ διδάσκαλος ἔφθασε καὶ ἐκεῖνος εἰς τὸ μέρος τοῦτο τῆς συζητήσεως, καὶ ὅταν τῷ εἶπον περὶ τίνος ἐπρόκειτο, εὗρεν ὅτι ὁ Γέρω-Πέτρος εἶχε δίκαιον.

Ἀλλ' οἱ γείτονες δὲν ἐφαίνοντο νὰ ἐννόησαν καλῶς, καὶ ὁ Γέρω-Πέτρος ἐξηκολούθησεν ὡς ἑξῆς:

— Ἴδωμεν· ὅταν θέλετε νὰ ἀγοράσητε ἓν φόρεμα διὰ τὴν γυναῖκά σας ἢ ἓν ὡρολόγιον διὰ τὸν ἑαυτόν σας, ἢ ἄλλο τι ἀντικείμενον χρήσιμον ἢ διασκεδαστικόν τι, τί σᾶς χρειάζεται;

— Χρήματα! ἀπήντησαν ὅλοι ὁμοφώνως.

— Καλά. Τὰ χρήματα ὅμως δὲν εὑρίσκονται εἰς τὸν δρόμον· πρέπει νὰ τὰ προμηθευθῆτε διὰ τῆς πωλήσεως τῶν προϊόντων σας. Εἶναι ἀληθές;

— Ἀληθέστατον.

— Καλά. Ὅταν λοιπὸν ἔχετε ὀλίγα προϊόντα, ἔχετε ὀλίγα χρήματα, καὶ τὰ ὀλίγα ταῦτα ποῦ ἔχετε, τὰ φυλάττετε διὰ τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα πράγματα, διὰ τὰς κατεπειγούσας ἀνάγκας, καὶ ἀναβάλλετε ὅσον δύνασθε τὰς ἄλλας σας ἀγοράς. Ἰδοὺ ὁ λόγος τῆς ἐμπορικῆς καχεξίας· ὁ θέλων νὰ ἀγοράσῃ δὲν ἔχει ἀρκετὰ χρήματα, διότι δὲν εἶχεν ἀρκετὰ προϊόντα.

Εἷς τῶν γειτόνων, ὁ Ἰωάννης Πανᾶς, παρετήρησεν ὅτι ἐνίοτε ὅταν εἶχον περισσότερα προϊόντα ἀπὸ ὅσα ἠδύναντο νὰ πωλήσωσιν, ἡ μεγάλη ἐπίσης ἀφθονία ὑπεβίβαζε τὰς τιμὰς καὶ ὅτι ἡ μεγάλη εὐθηνία δὲν εἶναι πάντοτε ὠφέλιμος εἰς τὸν παραγωγέα.

— Τὰς στιγμιαίας ἀτοπίας, λέγει ὁ διδάσκαλος, δύναταί τις νὰ θεραπεύσῃ, ζητῶν νέους τόπους ἢ ἀγορὰς ἐξοδεύσεως. Ὅσον ἡ βιομηχανία παράγει, τόσον ἔχει ἀνάγκην τόπων ἐξοδεύσεως. Ὅταν ἡ ἀφθονία τῶν προϊόντων ὑποβιβάζῃ τὰς τιμάς, χαράττει πολλάκις καὶ φυσικὰς ὁδοὺς νέων ἀγορῶν.

Τῷ ὄντι ὅταν οἱ οἶνοι πωλῶνται 1 δρ. τὴν φιάλην, ἡ τιμὴ αὕτη διὰ πολλὰ πρόσωπα εἶναι πολὺ μεγάλη· κάμετε τὴν φιάλην πρὸς 50 λ. καὶ ὄχι μόνον καὶ παρ' ἡμῖν οἱ ἀγορασταὶ θὰ ἦναι πολλοί, ἀλλὰ καὶ θὰ δύναται νὰ γείνῃ καὶ ἐξαγωγή. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὰ ἐμπορεύματα.

— Ἅπαντα ταῦτα εἰσὶν ἀληθῆ, λέγει ὁ Ἰωάννης Πανᾶς, ἀλλ' ὅταν ὑπάρχῃ μεγάλη ἀφθονία γεωμήλων, δὲν δύναταί τις νὰ φάγῃ περισσότερα ἐκπίπτων τὴν τιμήν· ἕνας ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ φάγῃ ἕνα σάκκον γεωμήλων καὶ ἂν τοῦ τὰ ἔδιδαν δωρεάν.

Γέρω-Πέτρος. — Τότε διὰ τῶν χωνευτηρίων ἐξάγουν τὸ οἰνόπνευμα ἀπὸ τὰ γεώμηλα, καὶ τὸ οἰνόπνευμα μετακομίζεται εὐκόλως· κατασκευάζουν ἄμυλον, ἢ ἀκόμη παχύνουν τοὺς χοίρους· δὲν εἶναί τις ἠναγκασμένος νὰ φάγῃ τὰ γεώμηλα εἰς φυσικὴν κατάστασιν.

— Ὀρθότατα, ἀπήντησεν ὁ διδάσκαλος. Ὅσον ἄφθονον καὶ ἂν ἦ προϊόν τι σήμερον, ἐὰν δύναταί τις νὰ εὕρῃ νέον τρόπον ἐξοδεύσεως ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, δύναται νὰ τὸ πολλαπλασιάσῃ. Ἀφότου διὰ τῶν τεύτλων (κοκκινογουλίων) κατασκευάζουσι τὸ σάκχαρι καὶ τὸ οἰνόπνευμα, τὰ τεῦτλα καλλιεργοῦνται πολὺ περισσότερον παρ' ὅσον τὰ μετεχειρίζοντο πρὸς τροφὴν τῶν ζώων.

Ἐν συνόψει, τὰ ξένα προϊόντα ἀγοράζει τις

Digitized by Google

διὰ τῆς παραγωγῆς τῶν ἰδίων αὐτοῦ προϊόντων, ὅσον πολλαπλασιάζονται οἱ τρόποι τῆς ἐξοδεύσεως,—ὅπερ σημαίνει· ὅσον περισσότεροι καταναλωταὶ ἢ ἀγορασταὶ ὑπάρχουν, τόσον ἡ παραγωγὴ ἀναπτύσσεται. Ἐργάζεταί τις εὐχαρίστως ὅταν ἡ ἐργασία ἀμείβηται.

Τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας.

Αἱ παρακείμεναι ἐργασίαι τοῦ σιδηροδρόμου προώδευον σπουδαίως, καὶ ἀπετέλουν ἐπὶ πολὺν χρόνον τὸ κύριον θέμα τῶν συζητήσεων. Ἡμέραν τινα ὁ διευθύνων τὰ ἔργα μηχανικός, εἰπὼν ὅτι ὁ σιδηρόδρομος εἶναι τὸ ἐντελέστερον τῆς συγκοινωνίας μέσον, ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν Φίλιππον νὰ ἐρωτήσῃ:

— Τί σημαίνει μέσα συγκοινωνίας;

Ὁ μηχανικὸς ἠρκέσθη νὰ εἴπῃ ὅτι σημαίνει δρόμον προωρισμένον νὰ εὐκολύνῃ τὴν μεταφορὰν τῶν προσώπων καὶ πραγμάτων ἀπὸ ἑνὸς εἰς ἄλλο μέρος.

Ὁ διδάσκαλος ἐνόμισε καλὸν νὰ ἀναπτύξῃ τὸ πρᾶγμα.

—Ὑπάρχουσιν, εἶπε, μέσα συγκοινωνίας διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης. Ὁ ποταμὸς ὁ δυνάμενος νὰ φέρῃ πλοῖον εἶναι μέσον συγκοινωνίας· ὁ ποταμὸς εἶναι, καθὼς εἶπεν ὁ περίφημος Πασχάλης, ὁδὸς βαδίζουσα, διότι, τρέχων, τὸ ὕδωρ σύρει τὸ πλοῖον. Αἱ διώρυγες—αἱ ὁποῖαι εἰσὶ ποταμοὶ χειροποίητοι—ὡς καὶ ἡ θάλασσα εἰσὶν ἐπίσης μέσα συγκοινωνίας.

Ὁ μικρότερος διὰ ξηρᾶς δρόμος καλεῖται . . . .

Φίλιππος.—Ἀτραπός.

Διδάσκαλος.—Ἡ ἀτραπὸς κατασκευάζεται διὰ τοὺς πεζούς, τὸ πολὺ δι' ἓν φορτηγὸν ζῶον· ἀλλὰ προκειμένου νὰ μεταχειρισθῇ τις ὄχημα, χρειάζεται δρόμος, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀτραπὸς πλατυτέρα, ἢ καὶ ὁδός, ἡ ὁποία εἶναι ἀτραπὸς πλατυτέρα καλῶς διατηρουμένη διὰ λιθαρίων. Ὁ σιδηρόδρομος εἶναι ὁδὸς ἐφ' ἧς τίθενται μονίμως σιδηραῖ ῥάβδοι, ἐφ' ὧν οἱ τροχοὶ κυλίονται εὐκολώτερον καὶ χωρὶς νὰ παρεκκλίνουν.

Γέρω-Πέτρος.— Οἱ ἐπὶ τῶν σιδηρῶν ῥάβδων κυλιόμενοι τροχοὶ δὲν συναντῶσι προσκόμματα καὶ δὲν χώνονται εἰς τὴν λάσπην.

Μηχανικός.—Ὑπεσχέθην νὰ σᾶς ἀποδείξω ὅτι εἶναι ἡ ἐντελεστέρα ὁδός· προσέξατε καλῶς εἰς τοὺς ὑπολογισμοὺς τοὺς ὁποίους θὰ σᾶς κάμω.

Ὑποθέσωμεν ὅτι ἕνας ἄνθρωπος φέρει βάρος 50 ὀκάδων ἐμπορεύματα ἀπὸ τὰς Πάτρας εἰς Ἀθήνας· δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ φθάσῃ προτήτερον ἀπὸ 6 ἡμέρας καὶ θὰ ζητήσῃ τοὐλάχιστον 5 δρ. τὴν ἡμέραν, ἤτοι 30 δρ., δηλ. 60 λ. τὴν ὀκάν.

Ἀντικαταστήσωμεν τὸν ἀχθοφόρον δι' ὀχήματος ἢ ἵππου. Τὸ ὄχημα δύναται νὰ φέρῃ 500 ὀκάδας καὶ εὐκόλως δύναται νὰ κάμῃ τὸ ταξείδιον τοῦτο εἰς 4 ἡμέρας· ἡ δαπάνη θὰ ἦναι 10 δρ. τὴν ἡμέραν, ἤτοι 40 δρ., ἤτοι 20 λεπτὰ τὴν ὀκάν. Ἐὰν ὅμως ὁ δρόμος ἦναι κακὸς χρειάζονται 5 ἢ 6 ἡμέραι καὶ 12 δρ. τὴν ἡμέραν, διότι εἰς τοὺς κακοὺς δρόμους οἱ ἵπποι κουράζονται πολὺ καὶ τὰ ὀχήματα ἔχουν ἀνάγκην συχνῶν ἐπισκευῶν. Ὁ σιδηρόδρομος ὅμως δύναται νὰ μεταφέρῃ χιλιάδας ὀκάδων συγχρόνως, ἡ δὲ ὀκὰ θὰ στοιχίζῃ 2-3 λ. καὶ τὰ ἐμπορεύματα θὰ φθάνουν ἐντὸς 24 ὡρῶν.

Γέρω-Πέτρος.— Ἡ διὰ τῶν ποταμῶν καὶ διωρύγων μεταφορὰ εἶναι ἐπίσης πολὺ εὐθηνή, βραδεῖα ὅμως.

Πέτρος.—Διατί ἡ μεταφορὰ αὕτη εἶναι εὐθηνή;

Διδάσκαλος.— Διότι δύο ἢ τρεῖς ἄνθρωποι ἀρκοῦν διὰ τὴν κίνησιν μεγάλου φορτωμένου πλοίου.

Μηχανικός.—Ὁ σιδηρόδρομος συνενώνει τὴν ταχύτητα μὲ τὴν εὐθηνίαν, καὶ δύναται νὰ μεταφέρῃ καὶ συγχρόνως μεγάλα βάρη· ἰδοὺ διατί εἶναι τὸ ἐντελέστερον μέσον τῆς συγκοινωνίας.

Γέρω-Πέτρος.— Ἐπειδὴ τὰ ἔξοδα τῆς μεταφορᾶς προστίθενται εἰς τὴν τιμὴν τῶν ἐμπορευμάτων, ὅσον ἡ μεταφορὰ εἶναι ἀκριβή, τόσον ἡ τιμὴ τῶν ἐμπορευμάτων ὑψοῦται.

Μηχανικός.— Τὰ ἔξοδα εἶναι τόσον ὑψωμένα, ὥστε δὲν συμφέρει νὰ μεταφέρῃ τις ὕλας βαρείας καὶ ὀγκώδεις εἰς μακρὰς ἀποστάσεις. Οἱ γαιάνθρακες ἐξερχόμενοι τῶν μεταλλείων στοιχίζουσι συχνάκις 50 λεπτὰ αἱ 100 ὀκάδες. Ὑποθέσωμεν ὅτι οὐδεὶς πληρώνει τοὺς γαιάνθρακας πλέον τῶν 3 δρ., ὑπολείπονται δρ. 2.50 διὰ τὴν μεταφοράν. Πόσον διάστημα δύναταί τις νὰ μεταφέρῃ γαιάνθρακας διὰ δρ. 2.50; μὲ ἅμαξαν ἴσως 80 ἢ 100 χιλιόμετρα· μὲ πλοῖον ἢ μὲ τὸν σιδηρόδρομον 500 ἢ 600 χιλιόμετρα· ἐντὸς μεγάλου θαλασσίου πλοίου 5 ἢ 6,000 χιλιόμετρα.

Διδάσκαλος.—Ὅσον τὰ ἔξοδα τῆς μεταφορᾶς ὀλιγοστεύουν τόσον ἡ μεταφορὰ λαμβάνει εὐρυτέρας διαστάσεις, καὶ ὅσον λαμβάνει εὐρυτέρας διαστάσεις, τόσον εὑρίσκονται νέοι τρόποι καταναλώσεως ἢ νέοι ἀγορασταί.

Γέρω-Πέτρος.—Ἰδοὺ διατὶ αἱ τῶν χωρίων ὁδοὶ βελτιοῦνται. Ὅταν ὁ δρόμος ἦναι κακός, ἅμαξα μὲ δύο ἵππους δὲν δύναται νὰ φέρῃ 800 ὀκάδας, ἐνῷ ὅταν ἦναι καλός, δύναται νὰ φέρῃ καὶ 1,600 ὀκάδας, ἡ δὲ μεταφορὰ στοιχίζει ἀκριβῶς τὸ ἥμισυ τοῦ ὅ,τι στοιχίζει διὰ κακῆς ὁδοῦ.

Διδάσκαλος.—Ἂς βελτιώσωμεν λοιπὸν ὅσον δυνάμεθα τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας τοῦ τόπου μας καὶ ἡ τοποθέτησις αὕτη τῶν τε χρημάτων καὶ κόπων μας εἶναι ἡ ἀρίστη.

Ἡ ἀσφάλεια.

Εἷς φόνος συνέβη εἰς τὰ περίχωρα, πρό τινων ἑβδομάδων· ὁ φονεὺς συνελήφθη, ἐδικάσθη καὶ

Digitized by Google

κατεδικάσθη. Τὸ σπουδαῖον τοῦτο συμβὰν ἐπροξένησε μεγάλην φρίκην ἐν τῷ χωρίῳ, ἐγένετο πολὺς περὶ τούτου λόγος, καὶ ὁ κόσμος ἦτον εὐχαριστημένος διότι ὁ φονεὺς ἔλαβε τὴν δέουσαν ποινήν.

—Ἐὰν δὲν ἐτιμωρεῖτο, δι' οὐδένα θὰ ὑπῆρχεν ἀσφάλεια, λέγει ὁ Γέρω-Πέτρος εἰς ἕνα γείτονα. Θὰ ἔκλεπτον ὅ,τι ἔχομεν εἰς τὰς γαίας μας, καὶ θὰ εἰσήρχοντο τὴν νύκτα ἐπὶ τέλους εἰς τὰς οἰκίας μας καὶ Κύριος οἶδε τί θὰ συνέβαινεν!

Γείτων.—Ἐὰν ὑπῆρχον κακοῦργοι εἰς τοὺς ἀγρούς μας δὲν θὰ ἐτόλμων νὰ ὑπάγω νὰ ἐργασθῶ.

Γέρω-Πέτρος.—Ἄλλως τε εἰς τί θὰ ἐχρησίμευεν ἡ ἐργασία, ἐὰν δὲν εἴχομεν τὴν βεβαιότητα ὅτι θὰ συνάξωμεν τὰ προϊόντα μας;

Ὁ διδάσκαλος προσέθεσεν:

—Ἡ τάξις καὶ ἡ ἀσφάλεια εἰσὶ σχεδὸν τόσον ἀναγκαῖα εἰς τὴν ἐργασίαν ὅσον καὶ ἡ ὑγεία· αἱ χεῖρες καὶ οἱ πόδες ἀρνοῦνται τὴν ὑπηρεσίαν εἰς τὸν ἄῤῥωστον, δὲν παράγετε· ἐὰν ἀφοῦ ἐργασθῆτε, ἐμποδίζεσθε νὰ ἀπολαύσητε τὸν καρπὸν τῆς ἐργασίας σας, εἶναι χειρότερον, διότι ἐκοπιάσατε ματαίως.

Γέρω-Πέτρος.—Ἄνευ ἀσφαλείας, οὐδεὶς ἀνοίγει τὸ κατάστημα ἢ τὸ ἐργαστήριόν του· καὶ δὲν ὑπάρχει τότε οὔτε βιομηχανία οὔτε ἐμπόριον.

Γείτων.—Οὐδεὶς θὰ φυτεύσῃ τότε δένδρα.

Γέρω-Πέτρος.—Διὰ τὴν διατήρησιν τῆς τάξεως ὑπάρχει ἡ ἐξουσία. Ἡ ἐξουσία πρέπει νὰ ἐπαγρυπνῇ ὥστε νὰ μὴν ὑπάρχουν φονεῖς καὶ κλέπται, καὶ χρεωστεῖ νὰ λαμβάνῃ πᾶν ἀναγκαῖον μέτρον διὰ τὸ δημόσιον συμφέρον.

Γείτων.—Π.χ. ὀφείλει νὰ ἐμποδίζῃ τὴν διάδοσιν τῶν ἐπιδημιῶν καὶ ἐπιζωοτιῶν.

Διδάσκαλος.—Τοῦτο οὐδεὶς δύναται νὰ πράξῃ, ὀφείλει ὅμως νὰ λαμβάνῃ μέτρα προφυλακτικὰ καὶ νὰ ἐπιβλέπῃ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν διὰ νὰ ὀλιγοστεύῃ τὸν ἀριθμὸν ἢ τὴν ἐπέκτασιν τῶν θεομηνιῶν τούτων.

Γέρω-Πέτρος.—Χμ! ἡ ἐξουσία, εἴτε τοῦ δήμου, εἴτε τοῦ νομοῦ, εἴτε τοῦ Κράτους, ἔχει πολλὰς ἄλλας ἐργασίας νὰ κάμῃ.

Διδάσκαλος.—Ἀναμφιβόλως, ἐὰν θέλῃ τις νὰ ἀπαριθμήσῃ ἁπάσας τὰς ἐργασίας των, ἀπὸ τῆς ἐξοπλίσεως τοῦ τόπου διὰ νὰ ἀποφεύγῃ τὸν πόλεμον—ἢ διὰ νὰ ὑπερασπισθῇ τὸν τόπον—μέχρι τῶν κανονισμῶν τῶν ἀφορώντων τὰς ἁμάξας διὰ νὰ μὴν καταπατῶσι τοὺς διαβάτας.

Γέρω-Πέτρος.—Ἡ ἀπαρίθμησις μάλιστα θὰ ἦτον μακροτάτη. Ἄλλως τε, ὅλος ὁ κόσμος τὸ ἠξεύρει. Μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ὅλος ὁ κόσμος δὲν ἔχει πάντοτε πρόχειρον εἰς τὴν μνήμην του ὅτι ἡ ἐξουσία ὑπάρχει ὄχι διὰ τὸ συμφέρον τῶν ὑπαλλήλων της, ἀλλὰ διὰ τὸ συμφέρον τοῦ δημοσίου, ἤτοι ὅλου τοῦ κόσμου.

Α. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ.

Ἕπεται τὸ τέλος.

ΕΚΔΡΟΜΗ ΕΙΣ ΤΑΣ ΤΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ ΣΥΝΟΙΚΙΑΣ ΤΩΝ ΠΕΝΗΤΩΝ

Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε σελ. 786.

Β′

Ἐξελθόντες ἀπὸ τοῦ προσφιλοῦς τοῖς λωποδύταις καπηλείου, τοῦ κατὰ πολὺ ὑπερτεροῦντος τὸ ἐν Παρισίοις πανδοχεῖον τοῦ *Λαπὲν Μπλὰν*, ἐν τῇ ὁδῷ τῶν *Κυάμων*,[1] οὗ τὸ ὄνομα κατέστη περιφανῶς γνωστὸν ἐκ τῶν *Μυστηρίων τῶν Παρισίων*, μετέβημεν εἰς τὴν *Φλάουαρ ἐνδ Δὴν στρὶτ*, δηλαδὴ εἰς τὴν *ὁδὸν τοῦ Ἄνθους καὶ τοῦ Κύκνου*. Τὸ χάριεν τοῦτο ὄνομα ἦτο εἰς πλήρη ἀντίφασιν πρὸς τὸν τόπον ὃν ἐπισκεπτόμεθα.

Ὁ κ. Πρὶς, αἴρων ἐλαφρῶς τὸ ῥόπτρον τῆς θύρας, μοὶ ἐψιθύρισεν εἰς τὸ οὖς ὅτι ἦτο οἰκία μετ' ἐπίπλων, ὡρισμένη ἰδίως δι' ἀλήτας, ἐπαίτας, καὶ διὰ κλέπτας. Γηραιός τις θυρωρὸς, εὑρεθεὶς ἄγρυπνος κατὰ τὴν προκεχωρημένην ἐκείνην ὥραν, ἦλθεν ἀσταθῶς βηματίζων νὰ μᾶς ἀνοίξῃ, διότι εἰς τὰς συνοικίας ἐκείνας κάμνουσι τὴν νύκτα ἡμέραν, ἀναμφιβόλως δὲ τὸ πρόστιμον ἐπιβάλλεται εἰς τοὺς λίαν ἐνωρὶς εἰσερχομένους. Ὀλίγοι ἐκοιμῶντο ἐξηπλωμένοι εἰς τὰ δωμάτια, οὐδ' ἀφυπνίσθησαν τὸ παράπαν ἐκ τῆς παρουσίας μας. Ἐκ τοῦ ἀσθμαίνοντος τῆς ἀναπνοῆς των ἤχου, ἐκ τοῦ ἠχηροῦ ῥοχαλητοῦ ἑνὸς ἐξ αὐτῶν, ἐκ τῶν τεταραγμένων καὶ σπασμωδικῶν κινήσεων τῶν διακοπτουσῶν τὸν ὕπνον τρίτου τινὸς, ἐμάντευέ τις ὅτι ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων εἶχε τελέσει πρόσφατα ὄργια. Ἁπανταχοῦ ἡ ἀνάπαυσις ἐφαίνετο ταρασσομένη ὑπὸ τῶν ἐνυπνίων καὶ τῶν διαφόρων καυστικῶν ἐκείνων ποτῶν, τὰ ὁποῖα πλεῖστον εὐαρεστοῦσι τοὺς βρεττανικοὺς λάρυγγας. Ἡ τήρησις τοῦ καταστήματος ἦτο εἰς πλήρη ἀναλογίαν πρὸς τοὺς θαμίζοντας ξένους· ἡ κλίμαξ ἦν αὐτόχρημα βόθρος, οἱ τοῖχοι αἰσχρῶς κατεσπιλωμένοι, καὶ προσέτι ἀποφορὰ ἐπιβλαβὴς εἰς τὴν ὑγείαν ἐξήρχετο ἀπό τε τῶν δωματίων καὶ τῶν διαδρόμων· ἀποφορὰ παλαιῶν φορεμάτων καὶ ὑποδημάτων καὶ ῥακῶν σεσηπότων. Μὴ δυνηθέντες νὰ ὑποφέρωμεν τὴν καταπνίγουσαν τὴν πνοὴν ἀποφορὰν ἐκείνην, ἐξήλθομεν, καὶ τότε ἐρρίψαμεν τὸ βλέμμα ἐπὶ τοῦ ἑστιατορίου, ὅπου ἐστιβασμένα ἐπὶ τῶν τραπεζῶν καὶ κατὰ γῆς πλαγιασμένα ἐκοιμῶντο ἡμίγυμνα πτωχὰ μειράκια.

1. Οὐδὲ νὰ συγκριθῶσι κἂν εἶναι δυνατὸν αἱ συνοικίαι τῶν πενήτων ἐν Λονδίνῳ ταῖς ἐν Παρισίοις. Αἱ ἀπαίσιαι τρῶγλαι τοῦ Ἄστεος (Cité), αἵτινες εὐτυχῶς ἐξέλιπον ἤδη, καὶ ἐλεεινοί τινες δρομίσκοι πτωχῶν συνοικιῶν δὲν διεγείρουσι τὴν βδελυγμίαν, οὐδ' ἐγκρύπτουσι τοσαύτην ἀθλιότητα καὶ τοσαῦτα αἴσχη, ὅσον αἱ συνοικίαι τοῦ Λονδίνου, περὶ ὧν ἡμῖν ὁ λόγος. Ἡ αἰτία τούτου ἔγκειται, νομίζομεν, ἐν τῇ ἀνομοιότητι τοῦ χαρακτῆρος τῶν δύο λαῶν, ἐν τῇ διαφορᾷ τῶν ἠθῶν καὶ τῶν νόμων καὶ τέλος ἐν τῷ ὑπερτέρῳ πληθυσμῷ τοῦ Λονδίνου, ὅπερ προσέτι εἶναι ὁ κεντρικὸς λιμὴν ὅλου τοῦ κόσμου.

Digitized by Google

Οἱ μικροὶ οὗτοι ἀλῆται, ὧν οἱ γονεῖς κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην εὑρίσκοντο *εἰς τὴν ἐργασίαν των*, παρεσκευάζοντο οὕτως εἰς τὸν βίον διὰ τῆς ἐνδείας, τῆς ἐγκαταλείψεως καὶ τῆς ἀμαθείας. Τέκνα ἀφιερωμένα εἰς τὴν κακοήθειαν καὶ εἰς τὰς φυλακάς, ἄξιοι υἱοὶ τῶν πατέρων των! Ἔπειτα ἀποροῦμεν ὅτι ἐν Λονδίνῳ αἱ ὑπὸ τῆς πτωχολογίας ἐπιφερόμεναι καταστροφαὶ ἐπεκτείνονται καθ' ἑκάστην, μεθ' ὅλα τὰ φιλανθρωπικὰ καταστήματα, καὶ ὅτι ἡ ἀλητεία, ἡ ἐπαιτεία, ἡ κλοπὴ καὶ οἱ φόνοι ἀποκτῶσι τοσούτους θιασώτας ἐν τῇ νέᾳ ταύτῃ Βαβυλῶνι!

Ἐὰν ἡ *ὁδὸς τοῦ Ἄνθους καὶ τοῦ Κύκνου* παρουσιάζῃ οἰκήματα οὕτως ἄθλια, τί νὰ εἴπω περὶ ἐκείνων τῆς ὁδοῦ *Κὴτ Λόερ Κέϊτ*, ὅπου διαιτῶνται οἱ ἐπιτηδειότεροι καὶ ἐπικινδυνωδέστεροι τῶν κλεπτῶν, ὡς αὐτὸς ὁ ἀστυνόμος Πρὶς ἐτιτλοφόρει αὐτούς; Ἐκεῖ κατοικοῦσιν οἱ εὐρωπαϊκὴν φήμην ἔχοντες λωποδῦται (pick-pockets), οἱ ἐκμεταλλευόμενοι ἐπιστημονικῶς τὸ Λονδῖνον καὶ τὴν Μεγάλην Βρεττανίαν, οἱ μελετῶντες πρὸ πολλοῦ χρόνου τὰ σχέδιά των, ἀπατεῶνες μορφωθέντες ἐν ἑταιρίᾳ, ἔχοντες τοὺς ἀρχηγούς των καὶ τοὺς κανονισμούς των, καὶ οἱ ὁποῖοι ἀφίνοντες πρὸς στιγμὴν τὰς πόλεις τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου, μεταβαίνουσιν ἵνα ταράξωσι καὶ τοὺς Παρισίους ἢ τὴν Βιέννην διὰ τῶν παρατόλμων κλοπῶν των.

Ἀλλ' ἂς ῥίψωμεν τὸν πέπλον ἐπὶ τῶν καταγωγίων τῶν κλεπτῶν τούτων, τὰ ὁποῖα ἡ ἀστυνομία ἐπιτρέπει καὶ ἀνέχεται ὅπως εὐκολώτερον στήνῃ ἐν αὐτοῖς τὰς γαλεάγρας της, καὶ ἂς μεταβῶμεν εἰς τὴν ὁδὸν *Μοντάγου*, ὅπου εὑρίσκομεν σειρὰν εὐπρεπεστέρων κατὰ τὸ φαινόμενον οἰκημάτων. Ταῦτα εἰσὶ τὰ ξενοδοχεῖα ὅπου διαμένουσιν οἱ ταχυδακτυλουργοί, οἱ ἀγύρται, οἱ γόητες, οἱ ἀθίγγανοι, οἱ τῶν ἀγυιῶν μουσικοί, ἅπας ὁ λαθρεμπορικὸς ἐκεῖνος κόσμος, ὁ ἀκολουθῶν τὰς ἐμποροπανηγύρεις καὶ τὰ ἱπποδρόμια. Ἐκεῖ διεμείναμεν εὐχαρίστως ἓν τέταρτον τῆς ὥρας, καὶ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο εἷς τῶν θαμώνων, ὅστις, ἀντὶ νὰ κοιμᾶται εἰς τὴν κλίνην του κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην, ἥτις ἦν ἡ τρίτη μετὰ τὸ μεσονύκτιον, ἐθερμαίνετο ἀμερίμνως ἐν τῇ κοινῇ αἰθούσῃ, ἠθέλησε νὰ δώσῃ ἡμῖν δεῖγμά τι τῆς ἱκανότητός του. Ἐξετέλεσε δὲ ἐνώπιον ἡμῶν στροφάς τινας τῶν παιγνιοχάρτων καὶ ἄλλα ταχυδακτυλουργικὰ παίγνια μετὰ ἐπιτηδειότητος μὴ στερουμένης ἀξίας τινός. Τὸ περιεργότερον ὅλων συνίστατο εἰς τὸ νὰ δέσῃ σφικτὰ εἰς τὴν ἄκραν ἑνὸς μανδηλίου ἓν σελλίνιον, τὸ ὁποῖον ἔλαβε παρ' ἑνὸς ἐξ ἡμῶν, εἶτα ἔλυε τὸν δεσμὸν καὶ ἐδείκνυεν ἡμῖν ἀντὶ τοῦ ἀργυροῦ ἡμῶν νομίσματος μίαν μεγάλην χαλκίνην πένναν δέκα ἑκατοστῶν, ἣν παρουσίαζεν ἡμῖν μετὰ τῆς ἐξαιρέτου ἐκείνης χάριτος, ἥτις παρατηρεῖται εἰς μόνους τοὺς ταχυδακτυλουργούς. Εὐχαρίστως ἀπεδεχόμεθα ταύτην τὴν μεταμόρφωσιν τοῦ μετάλλου, ἥτις ἐπανελήφθη πλειστάκις ἐνώπιόν μας καὶ πρὸς ζημίαν μας, διότι, ἀντιθέτως πρὸς τὴν μέθοδον τῶν ἀλχημιστῶν, οἵτινες τοὐλάχιστον προσεπάθουν νὰ μεταβάλωσι τὸν χαλκὸν εἰς ἄργυρον καὶ τὸν μόλυβδον εἰς χρυσόν, οὗτος ἔπραττε τ' ἀνάπαλιν. Μεθ' ὅλα ταῦτα ἀπεσύρθημεν εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὸν ταχυδακτυλουργὸν καὶ ὁ ταχυδακτυλουργὸς ἔτι μᾶλλον εὐχαριστημένος ἀπὸ ἡμᾶς.

Οὕτω μιγνύοντες τὸ κωμικὸν ἐν τῷ σπουδαίῳ, περιηγούμεθα τὰς ἀλλοκότους ἐκείνας συνοικίας ὑπὸ τὸ ἄγρυπνον τῆς ἀστυνομίας ὄμμα. Ἄνευ αὐτῆς ἀναντιρρήτως, οὐχὶ μόνον διετρέχομεν κίνδυνον νὰ χάσωμεν τὸ ὑποκάμισόν μας, ἀλλ' ἴσως ἴσως καὶ νὰ κρεουργηθῶμεν, ἐὰν ἀπεπειρώμεθα ὑπεράσπισίν τινα. Τὰ παρ' ἡμῶν ἀπαντώμενα πρόσωπα ἦσαν σκυθρωπασμένα. Μεθυσμένοι ἐκ τοῦ οἰνοπνεύματος οἱ φαυλόβιοι οὓς ἠπαντῶμεν ἐπανήρχοντο ψηλαφοῦντες τὴν ὁδόν. Καὶ ἄλλοι μὲν ἐξηπλοῦντο παραλλήλως πρός τινα τοῖχον, ὅπως μὴ ἐγερθῶσι μέχρι τῆς ἡμέρας· ἄλλοι δὲ ἔπιπτον ἐπὶ σωροῦ ἀκαθαρσιῶν, ὑφ' ὧν ἐκαλύπτοντο κατὰ τὸ ἥμισυ. Ἕτεροι ἐβυθίζοντο εἰς τὸν βόρβορον ἢ διωλίσθαινον παρὰ τὸ ῥυάκιον, οὗ τὸ ψυχρὸν ὕδωρ, θωπεῦον τὸ πρόσωπον καὶ τὰ μέλη των, ἀφύπνιζεν αὐτοὺς πρὸς στιγμήν. Ἤνοιγον τότε ἔξαλλον τὸν ὀφθαλμὸν καὶ ἀπέτεινον λέξεις τινὰς τῷ διαβάτῃ ἐν ἀκαταλήπτῳ γλώσσῃ. Ἅπαντες οἱ διαβάται δὲν ἦσαν μεθυσμένοι, καὶ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν εἶχον ἀντιστῇ εἰς τὰ ἀποτελέσματα παρατεταμένου πότου. Ἐκ τούτων οἱ μὲν διέβαινον θορυβωδῶς, ψάλλοντες αἰσχρὰ ᾄσματα διὰ τῆς ἀμούσου ἐκείνης φωνῆς ἥτις προσιδιάζει τοῖς πλείστοις τῶν Ἄγγλων, ἕτεροι δὲ, ἱστάμενοι εἰς τὰς θύρας, ἐλάλουν σιγά, καὶ ἐφαίνοντο μελετῶντες κακόν τι ἐπιχείρημα. Κατὰ τὴν διάβασιν τῆς ἀστυνομίας ἐσιώπων πάραυτα καὶ ὑπεκρίνοντο ὅτι περιπατοῦσι.

Προσκόπτοντες ἀείποτε ἐπὶ τοῦ ἐξηχρειωμένου τούτου πλήθους, ἀφίχθημεν εἴς τινα δυσωδεστάτην ἀτραπόν. Διὰ μιᾶς θύρας ὅλως ἀνοικτῆς εἰσήλθομεν εἰς πεπαλαιωμένην τινὰ οἰκίαν ἧς τὸ παραλελυμένον σανίδωμα δὲν παρεμπόδιζε τὴν θέαν τῶν ἐκτός. Μὴ ὑπάρχοντος φανοῦ ὅπως ἀναβῶμεν τὴν κλίμακα, ἐλάβομεν ὁ εἷς τοῦ ἄλλου τὸ φόρεμα, καὶ ἠκολουθήσαμεν τὸν πρῶτον τῶν κλητήρων, ὅστις ἤνοιγε τὸν δρόμον φωτιζόμενος ὑπὸ τοῦ φαναρίου του. Εἰς τὸ πρῶτον πάτωμα, ἐντὸς ῥυπαρᾶς τρώγλης ἐχούσης ἡμιανοικτὴν τὴν θύραν, δύο ἄνθρωποι ἔκειντο ἐπὶ τῆς αὐτῆς κλίνης, δύο πρόσωπα κακούργων τὰ ὁποῖα ἔρριπτον εἰς ἡμᾶς ἄγρια βλέμματα, γογγύζοντες καὶ βλασφημοῦντες διότι ἀφυπνίσθησαν ὑπὸ τῶν *φρέντσ δόγς* (γάλλων σκύλων), καὶ στέλλοντες εἰς τὸν διάβολον τὴν

Digitized by Google

αὐθάδη ἡμῶν περιέργειαν. Ἐκεῖθεν ἀνέβημεν εἰς τὸ ἐπάνω πάτωμα διὰ κλίμακος σκοτεινοτάτης. Ἡ θύρα τοῦ δευτέρου πατώματος ἦτο κεκλεισμένη, οἱ δὲ κλητῆρες κρούουν, φωνάζουν, ἀπαγγέλλουσι τὸ ὄνομα καὶ ἐπάγγελμά των, ἀλλ' οἱ ἐνοικοῦντες καταπτοηθέντες καὶ φοβούμενοι ἐπίθεσίν τινα, ἀρνοῦνται ν' ἀνοίξωσι. Ἐμείναμεν τότε ἐπί τινας στιγμὰς ἀπηωρημένοι ὁ εἷς ἀπὸ τοῦ ἑτέρου, ἐν τῷ δρυφάκτῳ τῆς κλίμακος. Ἐγὼ ἤμην ὁ τελευταῖος τῆς ἁλύσεως κρῖκος, δὲν ἔβλεπα δὲ τὸν δάκτυλόν μου, καὶ μοὶ ἐφαίνετο ὅτι εἷς τῶν δύο κοιμωμένων κακούργων θὰ ἤρχετο ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν νὰ μὲ διασείσῃ σπουδαίως διότι, ἐν τοιαύτῃ ὥρᾳ, ἐταράττομεν τὸν ὕπνον τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων ἀνθρώπων. Ἐπὶ τέλους ἡ θύρα ἠνοίχθη. Τότε οἱ κλητῆρες ἅπαντες ἐξέφερον διὰ μιᾶς τὰ φανάριά των καὶ διεύθυναν αὐτὰ πρὸς τὰς κλίνας ὅπως φωτίσωσιν αὐτὰς κάλλιον, ἡμεῖς δὲ ἐκ σφοδρᾶς περιεργείας ὠθούμενοι, εἰσεβάλλομεν ἅπαντες ἐντὸς τῶν ἀθλίων ἐκείνων δωματίων. Θεέ μου! ὁποία ἐλεεινότης! Δὲν ἐπιστεύομέν ποτε ὅτι ὑπάρχουσιν ὄντα οὕτως ἐγκαταλελειμμένα. Οὐδεμία ὕελος ὑπῆρχεν εἰς τὰ παράθυρα, ὅπου, ἀντὶ παραπετάσματος, ἐκρέματο ῥυπαρόν τι τεμάχιον σκωτικοῦ ὑφάσματος, τὸ ὁποῖον πολλάκις εἶχε χρησιμεύσει ὡς ἔνδυμα γυναικεῖον ἐν ἡμέρᾳ καὶ ὡς παραπέτασμα ἐν νυκτί. Ἐπὶ τῆς κλίνης ὑπῆρχεν ἄθλιόν τι ἐφάπλωμα καὶ πενιχρόν τι ἀχυρόστρωμα, καὶ προσέτι τρεῖς νεάνιδες, αἵτινες ἐκοιμῶντο ἐκ διαλειμμάτων συμπιεζόμεναι ἡ μία ἐπὶ τῆς ἄλλης, τρεῖς νεάνιδες ἔχουσαι δεκαεξαετῆ ἡλικίαν, ὠχραὶ καὶ ἐξηντλημέναι ἔκ τε τῆς πείνης καὶ τῆς ἐνδείας! Ὁπόσον θὰ ἦναι τρομερὸς ὁ χειμὼν διὰ τὰς δυστυχεῖς αὐτάς, καὶ πῶς, ἐρχομένων τῶν παγετῶν, δύνανται ν' ἀντέχωσι πρὸς τὰ ψύχη καὶ τὰς λοιπὰς ἀτμοσφαιρικὰς δυσκρασίας; Πτωχαὶ κόραι! ἀφότου ἐγεννήθησαν πεινῶσι πάντοτε! Παρατηρῶν τὰς ξανθὰς καὶ νεαρὰς αὐτῶν κεφαλάς, αἵτινες διετήρουν εἰσέτι χαρακτῆρά τινα ἀθωότητος, ἀκουσίως μου ἀνεμνήσθην τῶν ὡραίων τούτων τοῦ ποιητοῦ στίχων:

Oh! n'insultez jamais une femme qui tombe!
Qui sait sous quel fardeau la pauvre âme succombe?
Qui sait combien de jours sa faim a combattu?

ἤτοι:

> Ὦ, μὴ προπηλακίζετε γυναῖκα ἥτις πίπτει!
> Τίς οἶδε τί εἰς τὸν βυθὸν ἀπέλπιδα τὴν ῥίπτει...
> Τίς οἶδε πόσας ἄσιτος διήγαγεν ἡμέρας,
> [Πόσων νυκτῶν ἀκοίμητος ἀνέμεινε τὸ πέρας;!]

Ὁ κ. Πρὶς ἠθέλησεν ἐνώπιον ἡμῶν ν' ἀνακρίνῃ τὰς μικρὰς ἐκείνας ἐπαιτίδας. Αὗται ἀπεκάλυψαν τότε τὰς κεφαλάς των, ἃς εἶχον προσπαθήσει νὰ κρύψωσιν, οὐχὶ διὰ τῶν σκεπασμάτων τὰ ὁποῖα δὲν ἦσαν ἀρκούντως μεγάλα, ἀλλὰ διὰ τῶν χειρῶν των. Εἶτα, καθεσθεῖσαι ἐπὶ τῆς κλίνης, ἔφερον ἐξ αἰδοῦς τὰς χεῖρας εἰς τὰ στήθη των καὶ τέλος προσήλωσαν εἰς ἡμᾶς βλέμμα πλῆρες γλυκύτητος. Ἐν αὐτῷ ἀνεγίνωσκέ τις ἀφελῆ τινα ἔκπληξιν, τὰ τρία δὲ ταῦτα νέα πρόσωπα εἵλκυσαν ἁπάντων ἡμῶν τὴν συμπάθειαν.

— Πῶς ὀνομάζεσθε, δεσποινίδες; ἠρώτησεν αὐτὰς ὁ διευθυντής, μετὰ τῆς ἐπιφυλακτικῆς ἐκείνης ἀβρότητος μεθ' ἧς οἱ Ἄγγλοι φέρονται πρὸς τὰς γυναῖκας ἐν πάσῃ περιπτώσει.

— Ἐγώ, ὀνομάζομαι Μαρία· αἱ φίλαι μου, Βέτσυ καὶ Ζέννυ, ἀπήντησε μία ἐξ αὐτῶν, ἡ μᾶλλον τῶν ἄλλων θαρραλέα.

— Ποίαν ἡλικίαν ἔχετε;

— Δεκαὲξ καὶ δεκαεπτὰ ἐτῶν.

— Ἔχετε ἀκόμη τοὺς γονεῖς σας;

— Ποτὲ δὲν ἐγνωρίσαμεν γονεῖς.

— Διατί δὲν ἐργάζεσθε;

— Τὸν τελευταῖον μῆνα εἴχαμεν ἐργασίαν, ἀλλὰ ἐστερήθημεν αὐτῆς μετὰ ταῦτα. Μάτην δ' ἐζητήσαμεν ἀλλαχοῦ.

— Ποῦ ἠργάζεσθε λοιπόν;

— Εἴς τι ἐργαστήριον ῥαψίματος.

— Καὶ τώρα τί κάμνετε;

Ἐνταῦθα ἐπῆλθε σιωπὴ ἥτις ἐστενοχώρει ἡμᾶς. Αἱ πτωχοῦλαι ἤτουν ἐλεημοσύνην, ἢ ἀνεζήτουν ἐντὸς τῶν εἰς τὰς ὁδοὺς ἀκαθαρσιῶν ἀντικείμενόν τι πρὸς πώλησιν, πολλάκις δὲ καὶ πρὸς τροφήν των, τὴν δὲ νύκτα ἤρχοντο καὶ αἱ τρεῖς ἀντὶ μιᾶς πέννας εἰς τὰ δυσώδη ταῦτα καταγώγια ν' ἀναπαυθῶσι πρὸς στιγμὴν ἐπὶ μιᾶς ἀθλίας ψάθης, μένουσαι σχεδὸν καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν λωποδυτῶν, τῶν κλεπτῶν καὶ τῶν ἀλητῶν τοῦ ἀχρειεστέρου εἴδους. Ἀπεσύρθημεν τότε περιαλγεῖς, ἀφήσαντες ὀλίγα χρήματα εἰς τὰς δυστυχεῖς ἐκείνας κόρας αἱ ὁποῖαι δακρύουσαι ἐξέφρασαν ἡμῖν τὴν εὐγνωμοσύνην των.

Τὰ ἐρείπια ἐκεῖνα, ἔνθα διανυκτερεύουσιν οἱ ἐπαῖται, δὲν διατελοῦσιν ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῆς ἀστυνομίας, ὡς ἔλεγέ μοι ὁ κ. Πρίς, ὁ πρὸς τὴν ἀτομικὴν δὲ ἐλευθερίαν σεβασμὸς ἐν Ἀγγλίᾳ εἶναι τοιοῦτος, ὥστε ἡ Ἀστυνομία δὲν εἰσέρχεται συνήθως ἢ μετά τινος συστολῆς. Εἰς τὰ ἄθλια ἐκεῖνα καταφύγια διαδραματίζονται πολλὰ πράγματα ἄξια συμπαθείας καὶ ἐλέους, διηγοῦνται δὲ ὅτι ἐν ἑνὶ τούτων τῶν ἀπεχθῶν οἰκημάτων, ὅπου οἱ ἐπαῖται καὶ αἱ ἐγκαταλελειμμέναι νεάνιδες διανυκτερεύουσι, πτωχός τις ἄνθρωπος, ἀποθανών ποτε ἐκ τῆς πείνης ἐν τῷ μέσῳ σωρείας κουρελλίων ὅπου ἐκοιμᾶτο κατὰ γῆς, κατεφαγώθη ἐξ ἡμισείας ὑπὸ τῶν μυῶν καὶ τῶν κυνῶν.

Ἦτο ἡ τρίτη ὥρα τῆς πρωΐας ὅτε ἀπήλθομεν ἀπὸ τοῦ μέρους τούτου. Εἰς τὸν ἀστυνομικὸν σταθμόν, ὅπου ὁ κ. Πρὶς ὡδήγησε τότε ἡμᾶς, ἦτο ἡ φυλακὴ ὅπου ἐγκλείουσι τοὺς εἰς τὰς ὁδοὺς συλλαμβανομένους μεθύσους καὶ ταραχοποιούς. Χάριν

Digitized by Google

ἡμῶν ἤνοιξαν τινὰς τῶν είρκτῶν ἐκείνων· εἰς μίαν αὐτῶν ἦσαν συνεσσωρευμένοι ἄνθρωποι χωνεύοντες ἡσύχως τὸν οἶνον ὃν ἔπιον ἢ θέτοντες ἐπιδέσμους εἰς τὰς νωπὰς αὐτῶν πληγάς. Τινὲς αὐτῶν ἀπεπειράθησαν νὰ ἐπικρίνωσι τὴν κράτησίν των ἰδόντες τὸν διευθυντὴν Πρίς, ὃν ἀνεγνώρισαν ἐν μέσῳ τῶν βακχικῶν ἀτμῶν, ἀλλὰ πάραυτα ἐκλείσθη φρονίμως ἡ θύρα, καὶ οὕτως ἐσίγησαν οἱ δυσπειθεῖς ἐκεῖνοι. Εἰς ἑτέραν εἱρκτὴν ἦσαν κεκλεισμέναι γυναῖκες, αἱ ὁποῖαι, ἧττον ἥσυχοι τῶν ἀνδρῶν, ἐφλυάρουν ἀνυποφόρως, εἶχον δὲ, τώρα τοὐλάχιστον, εὔλογον πρόφασιν τὸ ποτόν. Εἰς τρίτον τι καταγώγιον, τὸ θέαμα ἦτο φοβερόν· γυνή τις ἀποκεχωρισμένη τῶν λοιπῶν, διότι κατείχετο ὑπὸ ἀληθοῦς παροξυσμοῦ μανίας (delirium tremens), ἔχουσα τὴν εἰς τοὺς ὤμους της κυμαινομένην κόμην ἐν πλήρει ἀταξίᾳ, ἐξηγριωμένον τὸ βλέμμα, καὶ καθημαγμένον τὸ πρόσωπον διὰ τῶν ὀνύχων της τὸ ὁποῖον περιέφερε μανιωδῶς, ἐφαίνετο ἀληθὴς εἰκὼν ἁρπυίας τινός. Ἐννοήσασα ὅτι ὁ κ. Πρὶς εἶχεν ἀφιχθῆ,

—Θέλω νὰ ἐξέλθω, κύριε διευθυντὰ, ἀνεκραύγασε· θέλω νὰ φύγω, θέλω νὰ ὑπάγω εἰς τὴν οἰκίαν μου· μὲ περιμένουσιν ὁ σύζυγός μου καὶ τὰ τέκνα μου!

Ἡ καρδία τῆς συζύγου καὶ τῆς μητρὸς ἔπαλλεν ἐντὸς τῆς μεθύσου γυναικός.

—Ἄνοιξέ μου νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὴν οἰκίαν μου!

Εἶτα, μεταβαίνουσα ἀπὸ τῆς μανίας εἰς τὴν πραότητα,

—Ἔλα λοιπὸν, ἀγαπητέ μοι κύριε Πρὶς, καλέ μου φίλε, ἔλεγεν, ἀπόλυσέ με· σᾶς ὑπόσχομαι νὰ ἦμαι ἀρκετὰ φρόνιμος.

Βλέπουσα δὲ ὅτι δὲν εἰσηκούετο·—Εἶναι ψεύματα! ἐφώναζε, δὲν εἶμαι μεθυσμένη, τοῦτο εἶναι κακοήθεια τῶν κλητήρων· αὔριον θὰ ὑπάγω ν' ἀναφερθῶ εἰς τοὺς δικαστάς.

Καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἔκρουε διὰ τῆς κεφαλῆς τοὺς τοίχους τῆς φυλακῆς της· ἔσειε τὴν θύραν ἐπὶ τῶν στροφίγγων της, ἀκατάληπτοι δὲ λέξεις ἐξήρχοντο ἀπὸ τοῦ στόματός της· ἐκυλίετο κατὰ γῆς, ἀφρίζουσα, καὶ ἀείποτε κραυγάζουσα. Παρεμείναμεν ἐκεῖ ἐπὶ ἡμίσειαν περίπου ὥραν καὶ καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα ἡ μαινὰς ἐκείνη δὲν ἔπαυσε κραυγάζουσα. Ἐνίοτε ἐπεκαλεῖτο ἡμᾶς αὐτοὺς, ἄλλοτε ἐπεκαλεῖτο εἰς ἀρωγὴν φαντασιώδη ὄντα. Δὶς ἀπεπειράθην νὰ παρατηρήσω αὐτὴν ὄπισθεν τῆς θύρας, καὶ δὶς ὑπεχώρησα πεφοβισμένος σχεδὸν ἐνώπιον τῆς μανιακῆς ταύτης, ἥτις ἤθελε νὰ ῥιφθῇ κατ' ἐπάνω μου, εἰ καὶ ἡ θύρα τῇ ἐκώλυε τὴν διάβασιν. Εἷς τῶν κλητήρων ἤνοιξεν ἐπὶ στιγμὴν τὴν φυλακήν της, καὶ τότε καταπραϋνθεῖσα ἱκέτευσε διὰ γλυκυτάτης φωνῆς ὅπως τῇ ἀποδώσωσι τὴν ἐλευθερίαν της. — Ναὶ, αὔριον τὸ πρωῒ ἐλευθεροῦσαι, τῇ ἔλεγεν εὐμενῶς ὁ κλητὴρ, καὶ τότε ἡ μέγαιρα ἐκείνη ἐσιώπησε.

Τὰ διάφορα θεάματα ὧν ἐγενόμεθα ἀλληλοδιαδόχως μάρτυρες κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην, μᾶς εἶχον παραδόξως συγκινήσει, καὶ κατά τινα τρόπον μᾶς εἶχον τῇ ἀληθείᾳ καταζαλίσει. Εἶχε σημάνει ἡ τετάρτη τῆς πρωΐας καὶ ἡ ἡμέρα ὑπέφωσκεν ἤδη ἐν Λονδίνῳ, ὅπου ὁ ἥλιος κατὰ τὸ θέρος δύει σχεδὸν ἐπίσης ἀργὰ καὶ ἀνατέλλει κατὰ τὴν αὐτὴν σχεδὸν ὥραν καθ' ἣν καὶ ἐν Πετρουπόλει. Εἴχομεν δὲ τότε ἀνάγκην ἀέρος καὶ φωτός. Διὸ, εὐχαριστήσαντες τόν τε διευθυντὴν καὶ τοὺς κλητῆράς του, ἐσπεύσαμεν νὰ ἐξέλθωμεν ἀπὸ τῶν βορβορωδῶν ἐκείνων συνοικιῶν ἔνθα διετρίψαμεν ἐπὶ ἓξ ὁλοκλήρους ὥρας.

Ἤδη αἱ καπνοδόχοι τῶν μεταξὺ τῶν γεφυρῶν τοῦ Λονδίνου, τοῦ *Σουθὐδρκ*, τοῦ *Βλακφρίαρς* καὶ τῆς δεξιᾶς τοῦ ποταμοῦ ὄχθης ἐκτεινομένων βιομηχανικῶν καταστημάτων, ἤρχιζον ν' ἀποπέμπωσιν εἰς τὸν αἰθέρα σκιάν τινα καπνοῦ. Τὰ ἐργαστήρια τῶν μηχανῶν, τὰ ζυθοπωλεῖα, τὰ βυρσοδεψεῖα τῶν βιομηχανικῶν ἐκείνων συνοικιῶν ἀνελάμβανον μικρὸν κατὰ μικρὸν τὴν καθημερινὴν ἐργασίαν των, ἐνῷ εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην, ὑπὸ τὸν ἀρχαῖον πύργον τὸν δεσπόζοντα τὸ μέρος τοῦτο τῆς πόλεως, τὰ ἠγκυροβολημένα πλοῖα ἐφαίνοντο ὡσεὶ ἐγειρόμενα ἀπὸ τοῦ νυκτερινοῦ ὕπνου των. Λέμβοι τινὲς ἤρξαντο κινούμεναι, τῇδε κἀκεῖσε δὲ ἠκούετο ἤδη ὁ θόρυβος τῆς ἐπὶ τοῦ ἄκμονος καταπιπτούσης σφύρας καὶ ὁ ὀξὺς τοῦ ἀτμοῦ συριγμός. Ἐλαφρά τις ὁμίχλη, ἥτις ἀπολύετο ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τὰ ὀκνηρὰ ὕδατα ἅτινα καταβαίνουσι τοσοῦτον βραδέως μέχρι τῆς θαλάσσης, ἀνήρχετο ἐπὶ τῆς μιᾶς καὶ τῆς ἄλλης ὄχθης καὶ κατεκάλυπτεν ἓν μέρος τῆς πόλεως, χωρὶς ὅμως νὰ κρύπτῃ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας τὸ μεγαλοπρεπὲς πρόσωπον τοῦ ἀνακτόρου τοῦ *Οὐέστμινστερ*, τοὺς πόδας τοῦ ὁποίου λούει ὁ Τάμεσις, καὶ τὸν ὑπερήφανον θόλον τοῦ ἁγίου Παύλου, τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ τοῦ ἀρχαίου Λονδίνου. Τίς ζωγράφος, ἢ τίς ὁδοιπόρος, διαβαίνων ἀπὸ τῆς γεφύρας ἐν ᾗ ἱστάμεθα, δὲν ἔρριψε στιγμάς τινας τὸ βλέμμα του ἐπὶ τῆς μοναδικῆς ταύτης ἀπόψεως, ἥτις ὅμως τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ ἔφερε κηλῖδά τινα. Ἐπὶ ἑνὸς τῶν λιθίνων καθισμάτων τῆς τοῦ Λονδίνου γεφύρας, δύω γυναῖκες, πλαγιασμέναι ἡ μία παρὰ τὴν ἄλλην, καὶ πλησίον αὐτῶν μικρὰ κόρη, ἐκοιμῶντο βαθέως εἰ καὶ ὁ ἄνεμος τῆς πρωΐας ἦν ψυχρότατος, τὸ θέαμα δὲ τοῦτο ἀνέμνησεν ἡμᾶς τὴν ἐκδρομὴν τῆς νυκτός. Εἰ καὶ διηρχόμεθα ἄλλας συνοικίας, μ' ὅλα ταῦτα ὅμοια θεάματα διεδέχοντο ἄλληλα μέχρισοῦ ἀφίχθημεν εἰς τὴν κατοικίαν μας. Ἐν τῇ *Στρὰνδ*, τὰ νυκτερινὰ ὄργια παρετείνοντο μέχρι τῆς πρωΐας, ὅτε δὲ ἐπανήλθομεν οἴκοι, τὰ καταστήματα τοῦ Χαϋμάρκετ, ἀνοικτὰ καὶ

Digitized by Google

κατάφωτα εἰσέτι, ἐνέκλειον τοὺς διηνεκεῖς οἰνοπότας των. Ἐν τῇ ὁδῷ, κεκρυμμένα ἐν τοῖς φατνώμασι τῶν θυρῶν, ἐκοιμῶντο τὰ ἀγυιόπαιδα τὸ ἓν ἐπὶ τοῦ ἄλλου, ἐπὶ δὲ τοῦ λιθοστρώτου τέσσαρες κλητῆρες μετεκόμιζον ἐπὶ φορείου γυναῖκά τινα νεκρὰν ἐκ τῆς μέθης.

Τοιαῦτα εἰσὶ τὰ ἀλγεινὰ θεάματα τὰ ἐκτυλισσόμενα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ περιηγουμένου τὰς πενιχρὰς συνοικίας τοῦ Λονδίνου.

Καὶ ὅμως τίποτε ἄλλο δὲν περιέγραψα ἢ ἁπλῶς τὴν ἀλήθειαν.

Ἕτεροι συγγραφεῖς ἐμελέτησαν καὶ περιέγραψαν λεπτομερέστερον τὸν ἀγγλικὸν βίον, αἱ δὲ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου συγγραφαὶ τοῦ Ἀλφόνσου Ἐσκιρὼ καὶ τοῦ Λέοντος Φοσσὲ ἐπικυροῦσι τὰ παρ' ἐμοῦ ἀνωτέρω λεχθέντα· ἀλλὰ ὁποία θεραπεία εἶναι ἆρά γε δυνατὴ εἰς τοσαύτην ἀθλιότητα; Ἡ ἐπαιτεία εἶναι ἄρα κακὸν ἀθεράπευτον, πληγὴ ἣν αἱ νεώτεραι κοινωνίαι ὀφείλουσι νὰ παραδεχθῶσιν ἄνευ ἐλπίδος ἀπαλλαγῆς ἀπ' αὐτῆς; Αἱ μεγάλαι πόλεις εἰσὶν ἀμετακλήτως καταδικασμέναι εἰς τὰ ἀλγεινὰ θεάματα, ὧν παρέχει ἡμῖν δεῖγμα ἡ πόλις τοῦ Λονδίνου; Ἰδοὺ τί διελογιζόμην ἐπανερχόμενος ἀπὸ τῆς ἐν *Οὐάϊτ Σάπελ* νυκτερινῆς ἐκδρομῆς μου, μοὶ φαίνεται δέ, ὅτι καὶ ὁ ἀναγνώστης, ὁ ἐλάχιστα σκεπτόμενος ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς προόδου καὶ τοῦ ἠθικοῦ τῶν λαῶν βίου ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐποχῇ, θὰ περιπέσῃ εἰς ὁμοίας σκέψεις. Ποῖον εἶναι λοιπὸν τὸ ἀσφαλέστερον μέσον δι' οὗ ἠδυνάμεθα νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν ἀναβίωσιν τῶν πτωχῶν τάξεων; Τὸ κατ' ἐμὲ οὐδὲν ἕτερον βλέπω ἢ τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν ἀνατροφήν! Οἱ ἄγγλοι πολλὰ ἔπραξαν πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος τούτου, ἀλλὰ βεβαίως ὀλιγώτερα ἀφ' ὅσα ἐπράχθησαν ἐν Ἑλβετίᾳ καὶ Γερμανίᾳ. Ἐν Ἑλβετίᾳ μάλιστα ὑπάρχουσι διαμερίσματα ἔνθα πτωχοὶ δὲν ὑπάρχουσι. Τὰ φιλανθρωπικὰ καταστήματα, ὡς λόγου χάριν τὰ πτωχοκομεῖα, τὰ ἐνεχυροδανειστήρια, αἱ φιλανθρωπικαὶ ἑταιρίαι, δὲν δύνανται νὰ φέρωσιν ἢ ἐλάφρυνσίν τινα τοῦ κακοῦ, οὐδόλως δὲ δύνανται νὰ στειρεύσωσι τὰς πηγάς του. Ἄλλως τε δὲ οὐδεμίαν πορίζουσιν ἀνακούφισιν εἰς τοὺς αἰσχυνομένους νὰ ἐπιδείξωσι τὴν πενίαν των καὶ εἰς τοὺς συστελλομένους νὰ ἐπικαλεσθῶσι δημοσίᾳ τὴν τῶν ἄλλων συνδρομήν. Αἱ ὑπὲρ τῆς νηφαλιότητος ἑταιρίαι ἐλάχιστόν τι μέρος τῶν μεθύσων διορθοῦσι· αἱ βιβλικαὶ ἑταιρίαι, αἱ ἐν ὑπαίθρῳ διδασκαλίαι ὧν πολλὴ χρῆσις γίνεται ἐν Λονδίνῳ,[1] οὐδόλως δύνανται νὰ ἐμπνεύσωσι τὴν θρησκείαν εἰς τοὺς ἀπολέσαντας πᾶσαν πρὸς αὐτὴν κλίσιν. Διαταγαί τινες τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν συντελοῦσι μάλιστα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ κακοῦ, διότι τί ὠφελεῖ νὰ ἐπιβάλλωσιν ἀργίαν κατὰ τὰς Κυριακάς, ἀφοῦ μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν τὰ ἐπ' ὀλίγον κλεισθέντα οἰνοπωλεῖα ἀνοίγονται καὶ πάλιν, τὰ δὲ ζυθοπωλεῖα μένουσι διαρκῶς καὶ ἀεννάως ἀνοικτά; Οἱ φιλοπόται συσσωρεύονται ἐπικινδύνως παρὰ τὴν θύραν, ὥστε αἱ ἀστυνομικαὶ διαταγαὶ προκαλοῦσιν οὕτω τοὺς ἐν ταῖς ὁδοῖς διαπληκτισμούς.

Ὅπως καταπολεμηθῇ ἐπωφελῶς ἡ ἐπαιτεία καὶ ἅπασα ἡ ἐκ πολλῶν δεινῶν ἀποτελουμένη ἀκολουθία της, δέον νὰ διαχυθῇ ἐπὶ πάσῃ θυσίᾳ ἡ ἐκπαίδευσις, διότι οὗτος εἶναι ὁ καλλίτερος καὶ βεβαιότερος τρόπος τοῦ ν' ἀνυψωθῇ ἡ ἠθικότης καὶ ἡ διάνοια συγχρόνως τοῦ πλήθους, καὶ νὰ ἐθισθῇ κατὰ μικρὸν εἰς τὴν οἰκονομίαν δι' ἧς δύναται νὰ ἐπιτύχῃ εὐμάρειάν τινα.

Ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ ἐγένετο ἐν Λονδίνῳ περίεργος ἀπόπειρα ἐπὶ τοῦ διοργανισμοῦ τῶν μικρῶν παίδων τῶν καθαριζόντων τὰ ὑποδήματα καὶ τὰς καπνοδόχους. Ἄνθρωποι φιλελεήμονες κατέγραψαν τοὺς πτωχοὺς ἐκείνους καὶ ἐγκαταλελειμμένους παῖδας εἰς τὸ σχολεῖον, καὶ ἔδωκαν αὐτοῖς ἀγωγήν τινα καὶ ἐπάγγελμά τι, ἀντὶ ν' ἀφήσωσιν αὐτοὺς ἀέργους καὶ ἀλητεύοντας. Ὑπάρχουσι δὲ πολλαὶ πιθανότητες νὰ ἐλπίσῃ τις ὅτι θ' ἀναδειχθῶσι ποτὲ καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ πολῖται· ἐν τοσούτῳ ἐργάζονται, διδάσκονται, κερδίζουσι μικρόν τι ἡμερομίσθιον, καὶ τέλος εἶναι ὄντα ἀπολυτρωθέντα ἀπὸ βεβαίας ἀπορίας, καὶ ἴσως ἴσως ἀπὸ τῶν βδελυρωτέρων ἐγκλημάτων. Ἡ ἀγωγὴ λοιπόν, καὶ μετὰ τῆς ἀγωγῆς ἡ ἐργασία, καὶ τότε ἡ ἐπαιτεία θέλει ἐξαφανισθῇ ὁλοτελῶς, οὐδεὶς δὲ θὰ εὑρεθῇ νὰ εἴπῃ ἐν τῷ μέλλοντι ὅτι ἐν Λονδίνῳ, κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην, ὑπάρχουσιν ἑκατὸν καὶ εἴκοσι χιλιάδες ἀτόμων ἀνεστίων καὶ ἀπατρίδων, δηλαδὴ ἑκατὸν εἴκοσι χιλιάδες κλεπτῶν, βαλαντιοτόμων, ἀγυρτῶν, ἀλητῶν ἢ ἐπαιτῶν, καὶ ὅτι ἐν τοῖς τρισὶν ἡνωμένοις βασιλείοις, οἱ κατ' ἔτος καταδικαζόμενοι παῖδες ἡλικίας κατωτέρας τῶν δέκα ἐτῶν δι' ἐγκλήματα ἢ κακουργήματα ἀριθμοῦνται εἰς δέκα χιλιάδας καὶ πλέον ἔτι!

1. Αἱ ἐν ὑπαίθρῳ θρησκευτικαὶ διδαχαὶ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο θέαμα ἐκπλήττουσι τὸν ξένον ἅμα τῇ ἐν Λονδίνῳ ἀφίξει του. Κατὰ πᾶσαν ἑσπέραν, συχνάκις δὲ καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Κυριακῆς, ἐν τοῖς περιπάτοις, ἐν ταῖς μᾶλλον συχναζομέναις πλατείαις, πλησίον τῶν squares, ἄνδρες σκυθρωποὶ τὸ ἦθος, μελανείμονες, λευκὸν ἔχοντες λαιμοδέτην, ἀσκεπῆ τὴν κεφαλήν, καὶ τὴν Βίβλον ὑπὸ μάλης, ἄρχονται ἀναγινώσκοντες καὶ κηρύσσοντες. Κατ' ἀρχὰς ἀκροᾶται αὐτῶν εἷς διαβάτης, εἶτα δύο, ἀκολούθως συνάζεται τὸ πλῆθος, ἵστανται αἱ ἅμαξαι, ἄνδρες δὲ καὶ γυναῖκες, στρατιῶται καὶ πολῖται, μεγάλοι καὶ μικροὶ περικυκλοῦσι μετὰ σοβαρότητος τὸν ἱεροκήρυκα. Διὰ φωνῆς δὲ βραδείας ἐκεῖνος, ἀθορύβου καὶ ἐρρύθμου, οἵα ἡ φωνὴ πολλῶν διαμαρτυρομένων ἱερέων ὅταν κηρύττωσιν ἢ ἑρμηνεύωσι τὴν Βίβλον, ἀναπτύσσει ἀταράχως τὴν διδαχήν του· οὔτε λέξις δέ τις, οὐδὲ μυκτηριστική τις κραυγὴ ἐξέρχεται τοῦ ἀκροατηρίου. Ἡ τοιαύτη ἡσυχία, ἡ μηδέποτε ταρασσομένη, εἶναι ἓν ἐκ τῶν διακριτικῶν γνωρισμάτων τοῦ ἀγγλικοῦ ἔθνους. Ἐὰν ἡ ἀστυνομία ἐν Παρισίοις ἐπέτρεπεν εἰς τὸν τυχόντα νὰ κηρύξῃ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἐν ὑπαίθρῳ, οὐδ' ἐπὶ δύο λεπτὰ θὰ ἠδύνατο οὗτος νὰ ὑπομείνῃ τὰ σκώμματα καὶ τοὺς σαρκασμοὺς τῶν ἀκροατῶν.

Digitized by Google

Προσθετέον ἐνταῦθα ὅτι κάλλιστον πρὸς ἠθικοποίησιν τῶν ἀποκλήρων τάξεων τῆς κοινωνίας μέσον εἶναι αἱ ἀθῷαι καὶ ἠθικαὶ διασκεδάσεις, χορηγούμεναι ἐπὶ τῇ αὐτῇ τιμῇ τῶν χορηγουμένων εἰς τὰ ἐπιβλαβῆ καταστήματα ἔνθα συνήθως φοιτῶσι. Ἂς ἠθικοποιηθῇ λοιπὸν ὁ λαὸς διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς τέρψεως, ἀλλ' ἂς ἠθικοποιηθῇ τέλος, διότι ἄνευ ἠθικοποιήσεως ἡ αἰσχρὰ αὕτη κοινωνικὴ πληγή, ἣν καλοῦσιν ἐπαιτείαν, καὶ τῆς ὁποίας αἱ καταστροφαὶ πολλαπλασιάζονται ὁσημέραι ἐν ταῖς νεωτέραις πολιτείαις, δὲν θὰ ἐξαλειφθῇ πώποτε.

L. Simonin.

ΕΦΕΥΡΕΣΙΣ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ

('Εκ τῆς ς' ἐκδόσεως τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Λ. Φιγιέ, τοῦ ἐπιγραφομένου «Ἀρχαῖαι καὶ νέαι μεγάλαι ἐφευρέσεις.»)

Ἡ τυπογραφία εἶναι ἡ τέχνη τῆς ταχείας καὶ εὐθηνῆς πολλαπλασιάσεως τῶν ἀντιγράφων τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, ὅπως καταστῶσιν οὕτω προσιτὰ εἰς πάντας τὰ προϊόντα τῆς διανοίας. Ἡ ἐφεύρεσις καὶ ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῆς ἀνέρχεται εἰς τὰ μέσα τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος καὶ οὐχὶ πρότερον. Διότι οἱ Σῖναι καὶ ἄλλοι λαοὶ τῆς Εὐρώπης, εἰς τοὺς ὁποίους ἠθέλησαν ν' ἀποδώσωσι τὴν ἀθάνατον ὄντως ἀνακάλυψιν ταύτην, ἐποίησαν χρῆσιν μόνον τῶν μέσων δι' ὧν κατορθοῦνται ξυλογραφίαι καὶ χαλκογραφίαι. Τὸ κινητὸν καὶ ἡ χύσις τῶν στοιχείων εἶναι ἡ βάσις τῆς τυπογραφίας. Ἀμφότερα δὲ τὰ ἰδιάζοντα ταῦτα τῆς τυπογραφίας προσόντα ἐφευρέθησαν περὶ τὸ 1450, ἤτοι 40 περίπου ἔτη πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς (1492).

Πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς τυπογραφίας ἡ διὰ χειρὸς ἀντιγραφὴ ἦτο τὸ μόνον μέσον πρὸς πολλαπλασιασμὸν τῶν ἀντιτύπων τοῦ βιβλίου. Τὰ χειρόγραφα ταῦτα ἦσαν δαπανηρὰ καὶ ὀλίγα, εὑρίσκοντο δὲ συνήθως εἰς βιβλιοθήκας πανεπιστημίων, μοναστηρίων ἢ βασιλείων. Ἡ κατάρτισις τελείου χειρογράφου ἦτο πολύπλοκος ἐργασία. Ὁ βιβλιοπώλης παρέδιδεν εἰς τὸν ἀντιγραφέα τὸ πρὸς ἀντιγραφὴν χειρόγραφον· ἀλλ' ἦτο συνήθως ἄλλος ὁ παρασκευάζων τὴν μεμβράνην λείαν καὶ λαμπράν, ἄλλος ὁ γραφεύς, ἄλλος ὁ καλλιτέχνης ὁ διὰ ποικίλων εἰκόνων κατακοσμῶν τὰ περιθώρια καὶ ἄλλος ὁ βιβλιοδέτης ὁ συνδέων τὰ φύλλα τοῦ βιβλίου.

Τὸ ἐκ τοιαύτης πολυειδοῦς ἐργασίας προερχόμενον χειρόγραφον ἦτο βεβαίως δαπανηρὸν καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἡ κτῆσις τοιούτου ἦτο σπανία καὶ πολύτιμος.

Συνήθως διεφυλάσσοντο ἐν κιβωτίοις καταγλύφοις ἢ ἐκρέμαντο δι' ἁλύσου ἀπὸ τοῦ αναλογείου. Πολλὰ τῶν χειρογράφων ἦσαν ἀξίας ἑξακοσίων φράγκων. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους κατέστησαν πολὺ ὀλίγον χρήσιμα, διότι οἱ ἀντιγραφεῖς ἐπολλαπλασίαζον τὰς συγκοπὰς ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ λόγιοι μετὰ δυσκολίας ἀνεγίνωσκον αὐτά.

Τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος τοῦ πόθου τῆς ἐκπαιδεύσεως καθισταμένου γενικωτέρου καὶ τῶν χειρογράφων ὄντων ἀληθὲς πρόσκομμα πρὸς τοιοῦτον πόθον, συνέλαβον τὴν ἰδέαν νὰ χαράξωσιν ἐπὶ ξυλίνου πίνακος γεωγραφικοὺς χάρτας, ἁγίους κλπ. παρακολουθουμένους ὑπὸ συντόμων συναξαρίων. Τοὺς πίνακας τούτους ἐκάλυπτον διὰ πυκνῆς μελάνης καὶ ἐπέθετον ἐπὶ μεμβράνης ἢ παπύρου εἰς ὃν μετέδιδον διὰ τῆς θλίψεως τὰ κεχαραγμένα ἐπὶ τοῦ ξύλου σημεῖα. Κατ' ὀλίγον τὸ μέγεθος τῶν τοιούτων κεχαραγμένων συναξαρίων ηὔξησε, καὶ ἐπὶ τέλους κατορθώθη διὰ τῶν τοιούτων μέσων ἡ μετατύπωσις ὅλων σελίδων. Ἡ *βίβλος τῶν πτωχῶν* τυπωθεῖσα διὰ τῆς μεθόδου ταύτης προῆλθεν εἰς φῶς κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος.

Τοιοῦτόν τι εἶδος *πινακογραφικῆς τυπώσεως* λέγουσιν ὅτι ἐγνώριζον οἱ Σῖναι ἤδη ἀπὸ τῆς δεκάτης τρίτης μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Ἀλλ' οἱ τοιοῦτοι γλυπτοὶ πίνακες δὲν δύνανται οὐδ' ὡς ἀρχὴ νὰ θεωρηθῶσι τῆς τυπογραφίας ἥτις ἔχει ὡς οὐσιώδη βάσιν τὸ κινητὸν τῶν στοιχείων.

Κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος καλλιτέχνης Ὁλλανδός, ὁ Λαυρέντιος Κόστερ, ἀνεκάλυψεν ἐν Harlem τὴν τέχνην τῆς τυπώσεως διὰ στοιχείων κινητῶν ἐκ μετάλλου. Ὁ Γούτεμβεργ ἐτελειοποίησε καὶ ἐφήρμοσε τὴν τέχνην ταύτην.

Ὁ Ἰωάννης Γούτεμβεργ ἐγεννήθη ἐν Μαγεντίᾳ τῷ 1400 ἐξ οἰκογενείας εὐγενοῦς τῆς γερμανικῆς ταύτης πόλεως. Τὸν πολὺν τῆς νεότητός του χρόνον διέτριψεν ἐν τῇ πατρικῇ οἰκίᾳ. Ἡ οἰκία αὕτη ἦτο διακεκοσμημένη δι' αναγλύφων καὶ ἄλλων κοσμημάτων ἀλληγορικῶν κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ μεσαιῶνος. Ἐπὶ τῆς θύρας τῆς κυρίας εἰσόδου ὑπῆρχε γλυπτὴ κεφαλὴ ὑπερμεγέθους ταύρου φέρουσα ἐπιγραφὴν *οὐδὲν ἀνθίσταταί μοι*. Τὸ σύμβολον τοῦτο ἐπιγραφόμενον ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς *οἰκίας τοῦ μέλανος ταύρου* ἐν Μαγεντίᾳ κατέστη σύμβολον καὶ τοῦ Γούτεμβεργ· δὲν εἶναι δὲ τὸ αὐτὸ καὶ τῆς τυπογραφίας;

Ἡλικίας δέκα πέντε ἐτῶν ὁ Ἰωάννης Γούτεμβεργ ἀπώλεσε τὸν πατέρα του, ὅστις δὲν κατέλιπεν αὐτῷ ἄλλην κληρονομίαν ἢ μικρόν τι εἰσόδημα. Ἀναχωρήσας ἀπὸ Μαγεντίας ἀπεδήμησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη, ἐλθὼν δὲ καὶ εἰς Harlem ἐγνώρισε τὴν τέχνην τῆς τυπώσεως διὰ κινητῶν στοιχείων ἣν εἶχεν ἐφεύρει ὁ Λαυρέντιος Κόστερ. Ὕστερον ἀποκατέστη ἐν Στρασβούργῳ μετὰ τῆς προθέσεως τοῦ νὰ τελειοποιήσῃ τὴν νέαν τέχνην τῆς πολλαπλασιάσεως τῶν ἀντιγράφων, ὅπως τῇ βοηθείᾳ μιᾶς μοναδικῆς πλακὸς δι' ἀ-

Digitized by Google

νανεώσεως τῆς μελάνης πολλαπλασιάζηται ἐπ' ἄπειρον ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀντιτύπων.

Ἐπὶ δέκα ἔτη εἰργάζετο μόνος ἐν Στρασβούργῳ ζητῶν νὰ τελειοποιήσῃ τὸ *μέγα μυστήριον*, τὴν *θαυμασίαν ἀνακάλυψιν*. Καὶ ἔφθασε μὲν ἤδη εἰς σπουδαῖα ἀποτελέσματα, ἀλλ' ὑποχρεούμενος ἐκ τῆς ἀσχολίας του εἰς πολυειδεῖς δαπάνας, προσεταιρίσθη εἰς τὴν ἐπιχείρησίν του τρεῖς πολίτας τῆς πόλεως, οἱ ὁποῖοι θὰ παρεῖχον τὰ ἀναγκαῖα κεφάλαια πρὸς ἐξακολούθησιν αὐτῆς.

Τὰ δέκα ταῦτα ἔτη τῆς ἐργασίας ἔφερον πολυτίμους καρπούς. Ὁ Γούτεμβεργ κατώρθωσε νὰ γλύφῃ εὐκόλως κινητὰ μεταλλικὰ στοιχεῖα, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ εὑρεθῇ ἀκόμη μέταλλον ἢ μίγμα ἐπιτήδειον πρὸς πολλαπλασιασμὸν τῶν ςοιχείων καὶ δι' ἣν προώριζον ταῦτα χρῆσιν. Ὁ σίδηρος ἦτο πολὺ σκληρὸς καὶ διέσχιζε τὸν χάρτην· ὁ μόλυβδος ἦτο πολὺ μαλακὸς καὶ συνεπιέζετο ἐκ τῆς θλίψεως τοῦ τύπου. Τὸ ξύλον δὲν παρεῖχεν οὔτε δύναμιν οὔτε τὴν ἀναγκαίαν διάρκειαν πρὸς τοιαύτην χρῆσιν. Ἔπρεπε λοιπὸν διὰ μέσου τοῦ μίγματος ὡρισμένων μετάλλων νὰ καταρτισθῶσι στοιχεῖα κεκτημένα τὴν ἀναγκαίαν σκληρότητα καὶ δυνάμενα νὰ χύνωνται εἰς τὰς μήτρας.

Ὁ ἐφευρετὴς ἤγγιζεν εἰς τὸ τέλος· ἀλλ' αἱ πολλαὶ δαπάναι διὰ τόσας ἐργασίας καὶ δοκιμὰς κατέστρεψαν οἰκονομικῶς τοὺς θαρραλέους ἑταίρους. Ὅπως φθάσωσιν εἰς τὴν τελειοποίησιν τοῦ ἐνδόξου ἔργου τὸ ὁποῖον ἐπεχείρησαν οἱ ἑταῖροι τοῦ Γούτεμβεργ ἔπρεπε νὰ πωλήσωσι κινητά, πολύτιμα πράγματα καὶ αὐτὴν τὴν πατρικήν των περιουσίαν. Οὐδεμία μομφὴ ἐξῆλθεν ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτῶν· τοιαύτην πεποίθησιν εἶχον εἰς τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἔργου καὶ τὴν μεγαλοφυΐαν τοῦ διευθύνοντος τὰς ἐργασίας.

Ὅ,τι ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐφεύρεσιν τῆς τυπογραφίας εἶναι τοσοῦτον ἰσχυροῦ ἐνδιαφέροντος ὥστε κρίνομεν ἀναγκαῖον νὰ ἀναφέρωμεν τὰ ὀνόματα τῶν τριῶν ἀνδρῶν οἵτινες ἐβοήθησαν διὰ τῆς περιουσίας καὶ τῆς διανοίας των τὸν Γούτεμβεργ ὅπως ἀποκυήσῃ τὴν μεγάλην ταύτην τέχνην· οἱ τρεῖς οὗτοι ἦσαν ὁ Heilman, ὁ Ἀνδρέας Dryzehn καὶ ὁ Riff.

Ἀποθαρρυνθεὶς ἐκ τοῦ θανάτου τῶν ἑταίρων ἐπελθόντος ἐν τῷ μεταξύ, διωκόμενος ὑπὸ τῶν δανειστῶν, ὁ Γούτεμβεργ κατέλιπε τὰς ἐργασίας του καὶ ἀνεχώρησεν ἀπὸ Στράσβουργ.

Ἐπανελθὼν εἰς Μαγεντίαν, τὴν πατρίδα αὐτοῦ, καὶ ἀφεθεὶς εἰς τὰς δυνάμεις του, ὁ Γούτεμβεργ ἀνελάμβανε τὴν διακοπεῖσαν πορείαν τῶν ἐργασιῶν του. Ζωγραφεῖ λοιπόν, χαράσσει, ἀναλύει, δοκιμάζει μίγματα καὶ ποιεῖ ἀληθεῖς ἀποπείρας τυπώσεως.

Δυσαρεστημένος ἀπὸ τῶν ἀποτελεσμάτων λαμβάνει νέαν διεύθυνσιν εἰς τὰς ἐργασίας του. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐλλείπουσιν αὐτῷ οἱ πόροι πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ ἔργου προσεταιρίζεται τὸ δεύτερον τὸν Ἰωάννην Φάουστ καὶ Πέτρον Σχοῖφφερ.

Ὁ Ἰωάννης Φάουστ ἦτο πλούσιος τραπεζίτης τῆς Μαγεντίας. Πονηρὸς δ' ὢν καὶ δόλιος ἐδάνεισε μὲν χρήματα τῷ Γούτεμβεργ, ἀλλ' ἀφοῦ ἔλαβε μέτρα ὅπως ἀσφαλίσῃ εἰς ἑαυτὸν ἅπαν τὸ ἐκ τῆς ἐπιχειρήσεως κέρδος. Ὁ Πέτρος Σχοῖφφερ ἦτο νέος λόγιος πολὺ πεπαιδευμένος, καὶ ἀντιγραφεὺς ἀπαραμίλλου δεξιότητος· τοῦτον ἐξέλεξε πάραυτα ὁ Φάουστ ὡς γαμβρόν.

Γενικῶς πιστεύεται ὅτι ὁ Γούτεμβεργ ἂν καὶ ἐφεῦρε τὰ κινητὰ μετάλλινα στοιχεῖα, δὲν εἶχε δυνηθῇ νὰ ἀνεύρῃ τὸ κατάλληλον μίγμα πρὸς τελείωσιν τοῦ ἔργου του. Ὁ Πέτρος Σχοῖφφερ ἦν ἐκεῖνος ὅστις κατώρθωσε νὰ παραγάγῃ δι' ἑνώσεως ἀναλόγων μερῶν μολύβδου καὶ ἀντιμονίου τὸ πολύτιμον μίγμα ἐξ οὗ ἐγένοντο στοιχεῖα λεπτῶν γραμμῶν, ἧττον σκληρὰ τοῦ σιδήρου ἀλλὰ καὶ ἀρκούντως ἀντιστατικὰ εἰς τὴν θλίψιν τοῦ τύπου. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἡ ἐφεύρεσις τῆς τυπογραφίας ἦτο τελεία.

Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἡ σκηνὴ μετεβλήθη. Τῆς ἐφευρέσεως τελειωθείσης καὶ τοῦ ἐφευρετοῦ γενομένου οὕτως ἀχρήστου, ὁ ἄπιστος Φάουστ δὲν σκέπτεται πλέον εἰ μὴ περὶ τρόπου ὅπως ἀπαλλαγῇ τοῦ Γούτεμβεργ. Ἀμείλικτος δανειστὴς ἀναγκάζει τὸν Γούτεμβεργ ἵνα παραιτηθῇ τῶν δικαιωμάτων, ἅτινα ἀνήκουσιν αὐτῷ ἐκ τῆς χρήσεως τῆς ἀνακαλύψεώς του, καὶ τὸν ἀποσπᾷ ἀπὸ τῶν κλιβάνων τῶν τύπων καὶ τῆς τυπογραφίας του. Περιελθὼν εἰς δυστυχίαν ἐκ τῆς ἀχαριστίας τοῦ Φάουστ, ὁ πατὴρ τῆς τυπογραφίας ἠναγκάσθη νὰ καταλείψῃ τὴν Μαγεντίαν.

Ἀναχωρήσαντος τοῦ Γούτεμβεργ, ὁ Φάουστ προσεταιρίσθη τὸν γαμβρόν του Σχοῖφφερ ὅπως ὠφεληθῇ τὰ προϊόντα τῆς νέας ταύτης τέχνης. Ἐργάζεται λοιπὸν μετὰ ζήλου εἰς τύπωσιν βιβλίων ἅτινα πωλεῖ, ἄνευ τύψεως συνειδότος, ὡς ἀντίγραφα. Τοὺς ἐργάτας του δυσπιστοῦντας εἰς αὐτὸν καὶ δυσαρεστημένους διὰ τὴν πρὸς τὸν «διδάσκαλον» διαγωγήν του ὑποχρεοῖ νὰ ὁμόσωσιν ἐπὶ τῆς ἁγίας Γραφῆς ὅτι θὰ διαφυλάξωσι τὸ μυστικὸν τῆς βιομηχανίας ταύτης. Ὅπως δὲ περισσότερον ἀσφαλισθῇ περὶ τῆς σιωπῆς των ὁ γηραιὸς τοκογλύφος τοὺς ἀναγκάζει νὰ ὑπογράψωσι γραμμάτια ὧν τὸ ἀντίτιμον θὰ ἐκράτει ἀπέναντι τοῦ μισθοῦ των ἐν περιπτώσει ἀθυροστομίας. Τελευταίαν ἀσφάλειαν τὸ ἐργαστήριον αὐτοῦ κατέστησεν ἐντὸς σκοτεινῶν ὑπογείων καὶ ἐκεῖ ἐνέκλειε τοὺς ἐργάτας του. Χάρις εἰς τὰ προληπτικὰ αὐτοῦ μέτρα κατώρθωσε νὰ πωλήσῃ ἐν Παρισίοις μέγαν ἀριθμὸν βιβλίων ἅτινα ὑπελάμβανον ὡς χειρόγραφα. Ἀλλ' ὁ λοιμὸς κατέλαβεν αὐτὸν ἐν μέσῳ τῶν ἐπιτυχιῶν.

Digitized by Google

Ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ Σχοῖφφερ, γενόμενος κύριος τῆς τυπογραφίας τοῦ Φάουστ ἐν Μαγεντίᾳ, ἐξηκολούθησε νὰ ἐπωφελῆται τὴν νέαν ἐφεύρεσιν ἕως οὗ ἡ πόλις αὕτη ἐλήφθη ἐξ ἐφόδου καὶ διηρπάγη. Ὁ Σχοῖφφερ ἀπώλετο ἐν τῷ δυστυχήματι τούτῳ, ὁ δὲ θάνατος αὐτοῦ ἦτο τὸ σημεῖον τῆς διασκεδάσεως τῶν ἐργατῶν αὐτοῦ. Ἐν τούτοις ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἀπεκατέστησε μετ' ὀλίγον ἐκ νέου τὴν τυπογραφίαν τῆς Μαγεντίας.

Ὁ Ἰωάννης Σχοῖφφερ δὲν ἀπεμιμήθη τὴν ἀπιστίαν τοῦ Φάουστ πρὸς τὸν δυστυχῆ Γούτεμβεργ. Ὁ Φάουστ θὰ κατώρθου ἴσως διὰ τῶν ταπεινῶν αὐτοῦ τεχνασμάτων νὰ ἀποστερήσῃ τὸν Γούτεμβεργ τῆς δόξης ἥτις προσήκει εἰς αὐτὸν ἐπὶ τῇ θαυμασίᾳ ἀνακαλύψει τῆς τυπογραφίας, ἐὰν ὁ Ἰωάννης Σχοῖφφερ ὁ διαδεχθεὶς ἐν τῇ τυπογραφίᾳ τὸν πατέρα αὐτοῦ Πέτρον Σχοῖφφερ δὲν ἔγραφεν ἐπὶ κεφαλῆς βιβλίου τυπωθέντος τῷ 1505 καὶ ἀφιερωμένου πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Μαξιμιλιανὸν «Ἐν Μαγεντίᾳ ἐφευρέθη ἡ θαυμασία τέχνη τῆς τυπογραφίας ὑπὸ τοῦ εὐφυοῦς Ἰωάννου Γούτεμβεργ ἐν ἔτει 1450, ἐν αὐτῇ ἐβελτιώθη ὕστερον καὶ παρεδόθη εἰς τοὺς μεταγενεστέρους διὰ τῆς ἐργασίας τοῦ Φάουστ καὶ Σχοῖφφερ.»

Ὁ Γούτεμβεργ ἐπέζησε δύω ἔτη τὸν ἀχάριστον αὐτοῦ ἑταῖρον Φάουστ. Καταλιπὼν τὴν Μαγεντίαν ἐπανῆλθεν εἰς Στράσβουργ, ὅπου τὰ βοηθήματα ὀλίγων φίλων ἐπέτρεψαν εἰς αὐτὸν τὴν κατασκευὴν τυπογραφίας. Πρὸς τὰ τέλη τοῦ βίου του ἐγένετο δεκτὸς ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Μαγεντίας, ὁ ὁποῖος κατέταξεν αὐτὸν μεταξὺ τῶν εὐγενῶν του καὶ παρεχώρησεν αὐτῷ καὶ σύνταξίν τινα. Διὰ τῆς γενναίας ἀλλὰ βραδείας ταύτης προστασίας ὁ Γούτεμβεργ ἐδυνήθη ν' ἀφιερώσῃ τὰ τελευταῖα ἔτη του εἰς τελειοποίησιν τοῦ μηχανισμοῦ τῆς τυπογραφίας. Ἐτελεύτησε δὲ τῇ 15 Φεβρουαρίου 1468.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ δημιουργοῦ τῆς τυπογραφίας «οἱ παῖδες τοῦ Γούτεμβεργ», ὡς ἐκαλοῦντο οἱ τυπογράφοι ἐργάται, διεσκεδάσθησαν πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ ἀπεκατέστησαν ἐν Κολωνίᾳ, Αὐγούστῃ, Νύρεμβεργ, Βασιλείᾳ καὶ ἀλλαχοῦ. Ἡ Γερμανία, ἡ Ἑλβετία καὶ ἡ Γαλλία εἶδον παραχρῆμα ἀναφυομένας τυπογραφίας κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον σπουδαίας.

Ἡ ἐφεύρεσις τῆς τυπογραφίας ἐγένετο δεκτὴ μετ' εὐνοίας παρὰ τῶν πλείστων ἡγεμόνων τῆς ἐποχῆς, οἵτινες εὐηργέτησαν τὴν ἀνθρωπότητα προστατεύοντες ἐφεύρεσιν προωρισμένην νὰ διανοίξῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν λαῶν πρὸς τὰ φῶτα τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ λόγου. Λουδοβῖκος ὁ Θ' παρεχώρησε δικαιώματα ἐγκαταστάσεως εἰς τοὺς γερμανοὺς τυπογράφους. Κάρολος ὁ Η' ἐπέτρεψεν ἵνα ἡ τυπογραφία ἀπολαύῃ τῶν προνομίων τοῦ πανεπιστημίου. Λουδοβῖκος ὁ ΙΒ' ἐπικυρῶν τὰ προνόμια ταῦτα θεωρεῖ τὴν ἐφεύρεσιν ταύτην «ὡς μᾶλλον θείαν ἢ ἀνθρωπίνην, ἥτις χάρις τῷ Θεῷ εὑρέθη ἐν τοῖς ἡμετέροις χρόνοις». Φραγκίσκος ὁ Α'[1] ἐξήρεσε τοὺς τυπογράφους βιβλιοπώλας ἀπὸ τῆς στρατιωτικῆς θητείας.

Ἐν τοσούτῳ ὁ χρόνος οὗτος τῆς ἐνθαρρύνσεως δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολύ. Τῷ 1521 ἤρξατο ἡ λογοκρισία τῶν ἐντύπων βιβλίων. Τοὐντεῦθεν οὐδὲν βιβλίον ἐπετρέπετο νὰ τυπωθῇ πρὶν ἢ πρότερον ἐξετασθῇ καὶ ἐπιδοκιμασθῇ ὑπὸ τῶν ἐπὶ τούτῳ διορισθέντων παρὰ τοῦ βασιλέως. Ἡ διδομένη τῷ βιβλιοπώλῃ ἄδεια ἐκαλεῖτο *προνόμιον*· τὸ κείμενον αὐτῶν εὑρίσκει τις ἐν τέλει ἀρχαίων βιβλίων.

Τῷ αὐτῷ ἔτει καθιδρύθησαν καὶ οἱ σύνδικοι τῆς τυπογραφίας. Οἱ ὑπάλληλοι οὗτοι, οὓς ἐκάλουν *φύλακας τοῦ πανεπιστημίου*, εἶχον τὴν ἀποστολὴν ἵνα ἐπισκέπτωνται τὰς τυπογραφίας καὶ νὰ βεβαιῶσιν ἐὰν τὰ βιβλία τυποῦνται ὀρθῶς, διὰ καλῶν στοιχείων, ἐπὶ καλοῦ χάρτου κλπ.

Ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1789, ἁπάντων τῶν προνομίων τῶν ἐν προτέροις αἰῶσιν ὑπὲρ τῶν βιομηχανικῶν σωματείων καθιδρυθέντων ὡς καὶ τῶν ὑπὲρ τῶν διαφόρων τάξεων τῆς Ἐκκλησίας καταργηθέντων, πᾶς τις ἠδύνατο νὰ τυπώνῃ ὡς πᾶς τις ἠδύνατο νὰ λαλῇ καὶ νὰ γράφῃ. Ἀλλ' ὑπὸ τὴν αὐτοκρατορίαν ἀνεφάνη πάλιν ἡ λογοκρισία καὶ ἦτο λίαν αὐστηρά.

Τὸ ἐθνικὸν τυπογραφεῖον τῶν Παρισίων καθιδρύθη ὑπὸ Λουδοβίκου τοῦ ΙΓ' ἢ μᾶλλον ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ αὐτοῦ Richelieu, ὅστις τὸ ἐτοποθέτησεν ἐν τῷ Louvre. Τῷ 1809 μετεκομίσθη εἰς τὸ παλαιὸν ξενοδοχεῖον τῆς Rohan, κειμένῳ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Vieille-du-Temple. Τοῦτο εἶναι τὸ πλουσιώτατον τυπογραφεῖον τοῦ κόσμου διὰ τὴν ποικιλίαν τῶν στοιχείων. Ἔχει πλήρη συλλογὴν στοιχείων ἑλληνικῶν, ἑβραϊκῶν, ἀραβικῶν, κινεζικῶν κλπ. καὶ εἶναι διωργανωμένον οὕτως ὥστε νὰ δύναται νὰ ἀπασχολῇ χιλιάδας ἐργατῶν, οἵτινες θὰ εἰργάζοντο ἐν εὐρυχωρίᾳ εἰς τὸ εὐρὺ κατάστημα τὸ ὁποῖον κατέχει. Ἡ κυβέρνησις τυποῖ ἐν αὐτῷ τὰ πλεῖστα ἔργα τὰ ἀναγκαιοῦντα εἰς τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν. Εὑρίσκει δ' ἐν αὐτῷ ἀσφάλειαν ἐχεμυθίας πολυτιμωτάτην κατὰ τὰς περιστάσεις.

Τὸ αὐτοκρατορικὸν τυπογραφεῖον τῆς Βιέννης εἶναι ἄξιον ἰδιαιτέρας μνείας ὡς διακριθὲν ἐν τῷ αἰῶνι ἡμῶν διὰ τῆς υἱοθετήσεως καὶ ἐφαρμογῆς ἁπάντων τῶν μηχανισμῶν τῶν ἰδιαζόντων τῇ τυπογραφίᾳ καὶ προελθόντων ἐξ ἀνακαλύψεων τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης. Ἡ φωτογραφία καὶ ἡ γαλβανοπλαστία εὗρον ἐν τῷ καταστήματι τούτῳ πολυαρίθμους ἐφαρμογάς, ἐξ ὧν προσετέθησαν πολλὰ βοηθήματα εἰς τὴν τυπογραφικὴν τέχνην.

1. Ὁ βασιλεὺς οὗτος ὥρας ὁλοκλήρους διεσκέδαζεν ἐν τῷ τυπογραφείῳ τοῦ Ἐρρίκου Στεφάνου βλέπων αὐτὸν ἐργαζόμενον εἰς τὰ σοφὰ ἔργα του.

Digitized by Google

Ἡ οἰκογένεια τῶν διασήμων τυπογράφων τῶν γνωστῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν Ἄλδων ἤκμαζεν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1488 μέχρι τοῦ 1580. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας ταύτης ὁ *Ἄλδος Μανούτιος* ὁ *πρεσβύτερος* καλούμενος, καθίδρυσεν ἐν Βενετίᾳ τυπογραφεῖον τὸ ὁποῖον εἶχεν εἰδικὸν προορισμὸν τὴν τύπωσιν τῶν καλλίστων τῆς ἀρχαιότητος συγγραμμάτων. Ὁ Ἄλδος Μανούτιος κατέλαβε τὴν πρώτην τάξιν ἐν τοῖς τυπογράφοις. Αἱ ἐκδόσεις αὐτοῦ ἔχουσι τὴν αὐθεντίαν χειρογράφων. Ὁ Παῦλος Μανούτιος καὶ ὁ Ἄλδος Μανούτιος ὁ *νεώτερος* καλούμενος, υἱὸς τοῦ Παύλου, διέσωσαν τὴν δόξαν τοῦ πατρὸς αὐτῶν. Εἶχον τὴν προστασίαν τοῦ Πάππα καὶ ἐξέδωκαν πολλὰ πολυμαθῆ συγγράμματα.

Οἱ Ἐλζεβῖραι, τυπογράφοι Ὁλλανδοί, ἤκμασαν κατὰ τὸν δέκατον ἕκτον καὶ δέκατον ἕβδομον αἰῶνα. Εἰς τὸν Βοναβεντούραν Ἐλβεζίρην τυπογράφον ἐν Leyden (1618-1652) καὶ εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἀβραὰμ ὀφείλονται τὰ κάλλιστα τῶν τυπωθέντων βιβλίων, διακρινόμενα διὰ τὴν ὡραιότητα καὶ τὴν λαμπρότητα τῶν στοιχείων.

Ἐν Γαλλίᾳ οἱ Διδότοι πολλὰ συνεισέφερον εἰς τὴν πρόοδον τῆς τυπογραφίας. Ὁ Φραγκῖσκος Ἀμβρόσιος Διδότος, ἀποθανὼν τῷ 1804, ἔχυσε θαυμασίους τύπους στοιχείων καὶ ἐδημοσίευσεν ἀξιολογωτάτας ἐκδόσεις. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ, Φιρμῖνος Διδότος,[1] διετήρησε τὴν δόξαν τοῦ οἴκου του.

Ἄξιος μνείας εἶναι ἔτι ὁ Baskerville, διάσημος ἄγγλος τυπογράφος, ὅστις ὁ αὐτὸς ἐζωγράφει, ἐχάρασσε καὶ ἔχυνε τὰ στοιχεῖα πρὸς χρῆσίν του.

I.

Ἐκ τῆς γ' ἐκδόσεως μικροῦ βιβλιαρίου, τυπωθέντος ἐν Αἰγίνῃ ἐν ἔτει 1835 ὑπὸ τοῦ διδασκάλου τοῦ ἔθνους Νεοφύτου Δούκα, φέροντος δὲ τὸν τίτλον «Δοκίμιον περὶ πατριωτισμοῦ πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν Ἰονικῶν ἑπτὰ νήσων, ἀφιερωθὲν ὑπὸ Ε. Φ.», ἐσταχυολογήσαμεν τὰ ἑπόμενα. Λέγεται, ὅτι τὸ βιβλιάριον τοῦτο ἐγράφη γαλλιστὶ ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος Καποδιστρίου, μετεφράσθη δὲ εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὑπό τινος τῶν φίλων του. Ἐδημοσιεύθη δὲ κατά τινας μὲν ἐν Λειψίᾳ, κατ' ἄλλους δὲ ἐν Φιλαδελφείᾳ. Τὰ ἀρχικὰ γράμματα Ε. Φ. φαίνονται ἀλληγορικῶς ὑποσημαίνοντα· Ἑταιρία Φιλική.

Σ. τ. Δ.

ΤΙ ΕΣΤΙΝ ΑΛΗΘΗΣ ΠΑΤΡΙΩΤΙΣΜΟΣ

Μιλλιόνια στόματα ἀνθρώπων προφέρουσι τὴν λέξιν Πατριωτισμὸς, πλὴν πολλὰ ὀλίγων πνεύματα ἐννοοῦσι τὴν κυρίαν τῆς λέξεως σημασίαν. Ὅλοι βεβαιοῦσιν, ὅτι εἰς τὰς ψυχάς των ἐμφωλεύει ὁ Πατριωτισμὸς, ἀλλ' ἐν ὑπάρξει εἰς τὰ ὦτα τῶν περισσοτέρων τὸ ὄνομα Πατρὶς, Πατριωτισμὸς εἶναι ἦχος ἀσήμαντος· καθότι ἡ εὐγενεστέρα αὐτὴ τῶν ἀρετῶν πολλὰ ὀλίγας καρδίας κρίνει ἀξίας νὰ ἐκλέξῃ ὡς κατοικητήριόν της· εἶναι εὐγενὴς, καὶ διὰ τοῦτο ἀγενῶν ψυχὰς ἀποστρέφεται· καὶ γενναία, καὶ διὰ τοῦτο τῶν φιλαργύρων οὔτε τὴν ὕπαρξιν νὰ ἀκούῃ δὲν ὑποφέρει· κοινωφελὴς τέλος, καὶ διὰ τοῦτο ἰδιωφελεῖς μισεῖ.

Εἰς μάτην ἤθελε ζητήσει τις νὰ εὕρῃ τὸ ἀειθαλλὲς τοῦ Πατριωτισμοῦ δένδρον εἰς πᾶσαν γῆν καὶ χώραν, διότι αἱ ῥίζαι του ἐκεῖ μόνον φυτρώνουσιν, ὅπου Ἔθνος ἐλεύθερον καὶ πεφωτισμένον κατοικεῖ, ὅπου γενικὴ ὁμόνοια καὶ ἀγάπη συνδέει τὰ μέλη τοῦ Ἔθνους, ὅπου τὸ κοινὸν συμφέρον ἑνώνει τοὺς πολίτας πρὸς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπὸν, ὅπου τάξις καὶ νόμοι βασιλεύουσι· καὶ τέλος, ὅπου τὸ ἱερὸν τῶν φυσικῶν χρεῶν αἴσθημα ὁδηγεῖ τὰς διαφόρους κλάσεις τῶν πολιτῶν.

Τῆς ἀληθείας ταύτης προφανέστατα παραδείγματα μᾶς προσφέρει ἡ ἱστορία τῶν δύο κλασικῶν τῆς ἀρχαιότητος Ἐθνῶν. Ἡ Ἑλλὰς μόνη δύναται δικαίως νὰ καυχηθῇ, ὅτι εἶναι Μήτηρ τοῦ Πατριωτισμοῦ· ἀλλὰ τότε μόνον, ὁπόταν διάφοροι μικραὶ φυλαὶ παραιτήσασαι τὴν πρώην νομαδικήν των ζωὴν, κατῴκησαν πόλεις καὶ χωρία, καὶ ἑνωθεῖσαι εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα ἐσχημάτισαν ὑπὸ τὸν Κέκρωπα, Ἕλληνα, Ἀμφικτύονα, Θησέα καὶ Δράκοντα ἕνα ὅλον τακτικώτερον, καὶ μίαν διοίκησιν συστηματικωτέραν, τὴν ὁποίαν μετὰ καιρὸν οἱ νόμοι ἑνὸς Λυκούργου ἐτελειοποίησαν, καὶ ἑνὸς Σόλωνος διαιώνισαν. Ὁπόταν αἱ λαμπρόταται τῆς σοφίας ἀκτῖνες ἤρχισαν νὰ φωτίσωσι τὸν Ἑλληνικὸν ὁρίζοντα, τὸ κοινὸν πνεῦμα νὰ ἐμψυχώνῃ ὁλόκληρον τὸ Ἔθνος, καὶ ὁ εὐγενὴς πρὸς τὰ ἔνδοξα ζῆλος νὰ δεσπόζῃ τῶν πνευμάτων τῶν διαφόρων κλάσεων τῶν πολιτῶν, τότε μόνον, λέγω, ἐβλάστησεν εἰς τὰς καρδίας τῶν Ἑλλήνων ὁ πρὸς τὴν Πατρίδα διακαὴς ἔρως, ἐκεῖνος ὁ πλούσιος σπόρος τῶν ἑλληνικῶν ἀρετῶν· ἔκτοτε ἀνήκουστος Πατριωτισμὸς ὡδήγει μικροὺς καὶ μεγάλους ἀπὸ ἡρωϊκῶν εἰς ἡρωϊκὰ κατορθώματα, καὶ ἔκτοτε ἡ ἱστορία τῆς μικρᾶς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας κατεστάθη ἱστορία τοῦ κόσμου· ἀλλ' ἡ χεὶρ τοῦ πανδαμάτορος χρόνου εἰσήγαγε νέαν μορφὴν πραγμάτων εἰς τὴν Ἑλλάδα· ὁ Πατριωτισμὸς ἠσθένησε, καὶ ἰσοχρόνως καὶ ἡ εὔκλεια τῆς Ἑλλάδος τέλος ἐξέπνευσε, καὶ μετ' αὐτοῦ καὶ ἡ λαμπρότης τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους. Παρομοία ἐστάθη καὶ τῆς Ῥώμης ἡ τύχη.

Ἡ Ῥώμη, ἰσχυρὰ καὶ ἀνίκητος, ἐν ὅσῳ ὁ χρυσοῦς δεσμὸς τῆς ὁμονοίας συνέδεε τοὺς πολίτας της, φρονήματα ἐλευθερίας ἐμψύχωναν τὰ πνεύματα τῶν κατοίκων της, νόμοι καὶ τάξις ἐβασίλευον, ὁ λαὸς ἀνήγειρεν ἀγάλματα εἰς τοὺς ὑπερασπιστὰς τῶν δικαιωμάτων του, καὶ οἱ εὐγενεῖς ἠγρύπνουν ὑπὲρ τῆς κοινῆς δόξης καὶ εὐδαιμονίας, ἡ Ῥώμη, λέγω, ἔπεσεν ἀπὸ τὸ ὕψος τῆς δόξης εἰς τὰ βάθη τῆς δουλείας, εὐθὺς ὅπου κατήργησε τὸ πρὸς τοὺς νόμους σέβας της, ἔτρεφε φατριαστὰς εἰς τοὺς κόλπους της, οἱ ἐνάρετοι πο-

1. Τοῦ μεγάλου τούτου φιλέλληνος τὸν βίον ἰδὲ ἐν τῷ β' τόμῳ τῆς Ἑστίας (σελ. 682).

Digitized by Google

λῖται δὲν εἰσηκούοντο, καὶ ὁ Πατριωτισμὸς ἐνὶ λόγῳ ἐνεκρώθη παντελῶς. Οὕτως ὁ μέγας ἐκεῖνος κολοσσὸς, ὅστις τὴν Καρχηδόνα κατέστρεψε, τὴν Ἑλλάδα ἐνίκησε, καὶ ἐν γένει εἰς τὴν Ἀσίαν, Εὐρώπην καὶ Ἀφρικὴν νόμους ὑπαγόρευσε, μετὰ μερικῶν αἰώνων παρέλευσιν κατήντησε λάφυρον τῶν βαρβαρωτέρων ἐπὶ τῆς γῆς ἐθνῶν.

* * *

Τὸ ἀνθρώπινον γένος δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ μεμονωμένον. Ἕως καὶ αὐτὰ τὰ βαρβαρότερα ἐπὶ τῆς γῆς ἔθνη σχηματίζουσι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον μικρὰς κοινωνίας· ἀλλὰ κοινωνία οὔτε κατὰ φαντασίαν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἄνευ συνθήκης τινός· κοινωνικὴν συνθήκην λοιπὸν ὀνομάζω τὴν μυστικὴν ἐκείνην συμφωνίαν ὅλων τῶν ἀτόμων ἑνὸς ἔθνους, ἥτις ὑποχρεοῖ ἕκαστον εἰς τὸ νὰ συντρέχῃ εἰς τὸ γενικὸν καλὸν τῆς κοινωνίας ἐκείνης, τῆς ὁποίας μέρος εἶναι· τοῦτο ἀπαιτεῖ τὸ ἰδιαίτερον ἑκάστου συμφέρον, τοῦτο τὸ κοινόν· εὐθὺς ὅπου ἡ ἀμοιβαία αὕτη βοήθεια παύσῃ, γενικὴ σύγχυσις καταλαμβάνει τὸ ἔθνος, ἥτις σύρει μεθ' ἑαυτῆς τὴν παντελῆ ἐξουδένωσιν ἑκάστου ἀτόμου.

Εἰς μάτην ἤθελε ζητήσει τις νὰ εὕρῃ τὴν συνθήκην αὐτὴν εἰς τοὺς κώδικας τῶν Ἐθνῶν, ἢ εἰς τὰ κατάστιχα τῶν Ἐπικρατειῶν· τὸ πρωτότυπόν της εἶναι ἐγκεχαραγμένον ἐκ χειρὸς αὐτῆς τῆς φύσεως εἰς τὰς πλάκας τῆς ἀνθρωπίνου καρδίας· ἀρκεῖ νὰ ἐρευνήσῃ τις τὰ ἐνδόμυχα τῆς ψυχῆς του, καὶ ἐκεῖ τὴν εὑρίσκει λέξιν πρὸς λέξιν. Ἡ φύσις ὑπαγόρευσε δικαιώματα εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ἐνταυτῷ καὶ χρέη· τὰ πρῶτα εἶναι ἀδύνατον νὰ διατηρήσῃ, χωρὶς νὰ ἐκπληρώσῃ τὰ δεύτερα· ἐκ τῆς ἀμοιβαίας λοιπὸν σχέσεως τῶν φυσικῶν δικαιωμάτων καὶ χρεῶν ὑπαγορεύθη ἡ κοινωνικὴ συνθήκη, ἥτις, ὡς εἴπομεν, ὑποχρεοῖ τὰ μέλη μιᾶς κοινωνίας νὰ βοηθῶνται πρὸς ἄλληλα.

Ἀλλ' ἐπειδὴ κοινωνία, ὡς εἶναι ὁμολογούμενον, δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ χωρὶς ἤθη χρηστὰ καὶ ἐνάρετα, καὶ πάλιν ἀρετὴ δὲν εἶναι ἄλλο τι, παρὰ δαπάνη τῶν φυσικῶν δικαιωμάτων τῶν ἀνθρώπων, τούτου ἕνεκεν ἕκαστος πολίτης ἔπρεπε νὰ θυσιάσῃ μέρος τῶν δικαιωμάτων του διὰ τὸ καλὸν τοῦ συμπολίτου του. Τοιοῦτον εἶχον οἱ παλαιοὶ Νομοθέται καὶ σοφοὶ, ὁπόταν ἐγγράφως προσδιώρισαν εἰς τὰ ἔθνη τὰ πρὸς τὸν πλησίον των ἱερώτερα χρέη, καὶ οὕτως ἔστησαν τὰ ἀρχαιότερα θεμέλια τῶν δικαιωμάτων τῶν ἀνθρώπων καὶ Ἐθνῶν· τοιοῦτοι ἀρχηγοὶ τῶν θρησκειῶν, ὁπόταν ἐδίδασκον τοὺς ὀπαδούς των νὰ ἀπέχωσιν ἀπὸ φόνον, νὰ ὁδηγῶσι τοὺς πλανωμένους, νὰ ἐπισκέπτωνται τοὺς ἀσθενεῖς, νὰ ἐνταφιάζωσι τοὺς νεκροὺς, νὰ ψωμίζωσι τοὺς πεινῶντας, κ.τ.λ. Τοιοῦτον τέλος πάντων ἔχει καὶ ἡ λαμπὰς τῆς φιλοσοφίας, τῆς ὁποίας τὸ μόνον ἀντικείμενον εἶναι ὑπὸ μορφὴν διαφόρων μαθήσεων καὶ ἐπιστημῶν νὰ διδάσκῃ τὸν ἄνθρωπον τὴν γνῶσιν τῆς ἰδίας φύσεώς του, καὶ τὰ χρέη πρὸς τὸν πλησίον του.

Ὡς ἄνθρωποι λοιπὸν, συνάγεται ἐκ τῶν εἰρημένων, χρεωστοῦμεν νὰ κάμνωμεν καλὸν εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ἀλλὰ καὶ ὡς πολῖται ἐνταυτῷ μιᾶς κοινωνίας εἴμεθα ὑπόχρεοι νὰ βοηθῶμεν, καὶ νὰ θεραπεύωμεν τοὺς συμπολίτας μας μὲ ὅλας μας τὰς δυνάμεις· καθότι οὗτοι εἶναι οἱ πλησιέστεροί μας ἀπὸ ἄλλα ξένα ἔθνη, τὰ ὁποῖα πολλὰ ὀλίγον, ἢ καὶ τελείως δὲν γνωρίζομεν. Ἡμεῖς ζῶμεν μεταξὺ τῶν συμπολιτῶν μας· ἤθη, ἔθιμα, θρησκείαν, νόμους ἔχομεν κοινοὺς, καὶ ὄχι μόνον πνέομεν ἐπίσης τὸν αὐτὸν ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα, ἀλλὰ καὶ τῆς εὐτυχίας καὶ δυστυχίας ἐξίσου συμμετέχομεν· φυσικῷ λοιπὸν τῷ λόγῳ ὁ ἄνθρωπος ἐκ φύσεως ἐπιθυμεῖ τὴν εὐδαιμονίαν καὶ εὐτυχίαν τῶν συμπολιτῶν του.

Ἀλλ' ὅστις ἐπιθυμεῖ ἕνα τὶ, ἀγωνίζεται καὶ νὰ τὸ ἀπολαύσῃ. Πατριωτισμὸς λοιπὸν δὲν εἶναι ἄλλο τι, παρὰ ἡ φυσικὴ προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου ὑπὲρ τῆς εὐδαιμονίας τῆς Πατρίδος καὶ τοῦ Ἔθνους του.

Ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι, ἂν καὶ ἐκ φύσεως ἦναι ὅλοι προικισμένοι μὲ τὰ αὐτὰ χαρίσματα, μὲ τὰς αὐτὰς δυνάμεις, πλὴν καὶ ὅλοι ἐπίσης δὲν λαμβάνουσι τὰς αὐτὰς ἐκτυλίξεις τῶν δυνάμεών των· ὅλοι γεννώμεθα δυνάμει σοφοὶ, δυνάμει δίκαιοι, δυνάμει ἐνάρετοι· ἀλλ' ἐνεργείᾳ μικρὸς εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν πεπαιδευμένων, μικρότερος τῶν δικαίων, καὶ μικρότατος τῶν ἐναρέτων. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ ὁ Πατριωτισμὸς, ἂν καὶ φυσικὸς εἰς τὸν ἄνθρωπον, δὲν εἶναι ὅμως καὶ ἰσοδύναμος εἰς τὰς καρδίας ὅλων, καθὼς οὔτε αἱ ψυχικαὶ τῶν ἀνθρώπων καταστάσεις εἶναι ὅμοιαι. Ἡ ἀρετὴ, εἴπομεν, εἶναι δαπάνη τῶν φυσικῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ὅθεν καὶ ὁ Πατριωτισμὸς, ὡς ἀρετὴ, ἀπαιτεῖ θυσίαν τῶν ἰδίων δικαιωμάτων· καὶ, ὡς φαίνεται, τοῦτο μόνον δὲν δύναται νὰ πράξῃ μία ἀγενὴς ψυχή.

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι προικισμένος ἀπὸ θέλησιν, καὶ ὡς τοιοῦτος εἶναι δεκτικὸς νόμου. Νομοθέτης του εἶναι τὸ Λογικόν. Δὲν εἶναι μόνον μηχανικὸν μέρος τῆς φυσικῆς μηχανῆς, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα, τὸ ὁποῖον δεσπόζει τῆς φύσεως, εἶναι μέρος αὐτοῦ· τούτου τὰς ὁδηγίας χρεωστεῖ νὰ ἀκολουθῇ, καὶ νὰ διευθύνῃ τὰς πράξεις του κατὰ τὰς γενικὰς ἀρχὰς τῶν χρεῶν τῆς ἀνθρωπότητος· ὡς τοιοῦτος, βίας ἀνάγκην δὲν ἔχει, καὶ τολμῶ νὰ εἴπω, ὁ ἄνθρωπος δεκτικὸς βίας δὲν εἶναι· αὐτὸς μόνος εἶναι κανὼν τῆς ζωῆς του, καὶ αὐτὸς μὲ ὁμοίους του ἄλλους διοργανίζει καὶ συνιστᾷ κοινωνίας ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν νόμων ἱερῶν καὶ ἀμεταθέτων, καὶ κατ' αὐτοὺς εἶναι πατὴρ, φίλος, συγγενὴς, πολίτης, καὶ συμπολίτης τέλος τῆς μεγίστης ἐπὶ Γῆς θείας πόλεως,

Digitized by Google

τὴν ὁποίαν ἕνας Νόμος, ἕνας Δαίμων, ἕνα Πνεῦμα, μία Πρόνοια διέπει καὶ διοικεῖ.

Ὁ ἀληθὴς λοιπὸν Πατριωτισμὸς δὲν εἶναι ἁπλῆ φυσικὴ κλίσις, ἡ συμπάθεια τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν Γῆν, εἰς τὴν ὁποίαν χρεωστεῖ τὴν ὕπαρξίν του· ἀλλ' ἂν ὁ χαρακτὴρ ἑκάστης κοινωνικῆς ἀρετῆς προαπαιτῇ ἑκούσιον θέλησιν, ὁ Πατριωτισμὸς, ὡς ἡ κορωνὶς ὅλων τῶν τῆς πολιτικῆς κοινωνίας ἀρετῶν, προϋποθέτει ἑκούσιον λογικὴν κλίσιν πρὸς τὴν πατρίδα, καὶ ἑπομένως πρὸς τὸ Ἔθνος, τοῦ ὁποίου μέλη εἴμεθα.

Τροφὴ τοῦ Πατριωτισμοῦ εἶναι ἡ φιλανθρωπία· ὅσον ὁ ἄνθρωπος (αὐτὸ τὸ ἀδιάλυτον αἴνιγμα τοῦ Δημιουργοῦ) παρατηρεῖ τὴν κατάστασίν του μὲ ὅσα τὸν περιστοιχοῦσιν ἐξωτερικὰ διαμένοντα ἀντικείμενα τῆς φύσεως, τόσον μᾶλλον σπεύδει νὰ συνδράμῃ τὴν πάσχουσαν ἀσθενῆ φύσιν τοῦ πλησίον του. Ὁλόκληρον τὸ σύστημα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους εἶναι οὕτω διωργανωμένον, ὥστε νὰ ἐμπνέῃ φιλανθρωπίαν. Ἂς ὑψώνῃ ὅσον θέλει ὁ ῥήτωρ τὸν ἄνθρωπον, καὶ τώρα μὲν ἂς τὸν ἐξυμνῇ ὡς παντοδύναμον, καὶ ἄλλοτε ὡς παντοκράτορα· ὁ φιλόσοφος δὲν δύναται παρὰ νὰ ἐλεεινολογῇ τὴν ἀνθρώπινον φύσιν, ἥτις εἰς ἕκαστον βῆμά της, εἰς ἕκαστον ἐπιχείρημά της αἰσθάνεται ἑαυτὴν κατῃσχυμένην δι' ἔλλειψιν ἱκανῶν καὶ ἀναγκαίων δυνάμεων· ἀλλ' αὐτὴ ἡ ἰδέα τῆς ἀσθενείας τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως κινεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς εὐσπλαγχνίαν τοῦ πλησίον του, ἀναγκάζουσα αὐτὸν νὰ προλαμβάνῃ τὰς ἀνάγκας του, καὶ νὰ τὰς θεραπεύῃ, ὅσον τὸ δυνατόν· ὄχι πρόσκαιρος ὁρμὴ τῶν παθῶν, ὄχι ἐφήμερος διάθεσις τῆς ψυχῆς, ὄχι τοῦ αἰῶνος πνεῦμα εἶναι ὁ Πατριωτισμὸς, ἀλλ' ἀμετάβλητον καὶ ὑψηλὸν αἴσθημα ὑπὲρ τῆς εὐδαιμονίας τῆς Πατρίδος, καὶ τοῦ Ἔθνους μας· οἱ δεσμοὶ, οἵτινες ἑνώνουσι τὸν ἀληθῆ Πατριώτην μὲ τὸ γένος καὶ τὴν πατρίδα του, εἶναι δεσμοὶ τῆς φύσεως, τῆς ὁποίας οἱ νόμοι μένουσιν αἰωνίως ἀμετάβλητοι· εἶναι δεσμοὶ τῶν πολιτικῶν χρεῶν, τὰ ὁποῖα ὁ εὐγενὴς τὴν ψυχὴν ποτὲ δὲν προδίδει. Ἡ πολιτικὴ σφαῖρα δύναται νὰ ἀλλάξῃ, τοῦ Ἔθνους ἡ τύχη νὰ μεταβληθῇ, ὁ Πατριωτισμὸς ὅμως μένει πάντοτε ὁ αὐτὸς, ἀνώτερος δηλαδὴ ἑκάστης ἐφημέρου μεταβολῆς τῶν αἰώνων, καὶ ὁ Πατριώτης εἰς ὁποιανδήποτε περίστασιν τρικυμίας καὶ ἂν εὑρεθῇ, ἐπαναπαύεται εἰς τὴν ἄγκυραν τῶν χρεῶν του. Ἀπὸ τοιοῦτον πνεῦμα ἐμψυχούμενος ὁ Πατριώτης δὲν λογίζεται κίνδυνον τόσον μεγάλον, τὸν ὁποῖον ἡ κοινὴ τοῦ Ἔθνους εὐδαιμονία ἀπαιτεῖ ἀπὸ αὐτόν· κἀνένα βάρος δυσβάστακτον, μὲ τὸ ὁποῖον ἡ χεὶρ τῆς ἀγαπητῆς του Πατρίδος τὸν ἐπιφορτίζει· κἀμμίαν θυσίαν τόσον ὑπερμεγέθη, ὥστε νὰ ἀρνηθῇ τὴν προσφοράν του εἰς τὸ μόνον ἀντικείμενον τῆς ἀγάπης του· ὅλα ἠξεύρει νὰ ὑποφέρῃ, ὅσα συντείνουσιν εἰς τὸ ὄφελος τῆς Πατρίδος του, κινδύνους καταφρονεῖ, κόπους δὲν συλλογίζεται, τὰς χρείας του ἠξεύρει νὰ περιορίζῃ, τὰς κλίσεις καὶ τὰ πάθη του νὰ χαλιναγωγῇ, ἀρκεῖ μόνον τὸ καλὸν τῆς πολιτικῆς κοινωνίας νὰ τὸ ἀπαιτῇ ἀπὸ αὐτόν· οἱ σκοποί του εἶναι σύμφωνοι μὲ τοὺς σκοποὺς τοῦ Ἔθνους ὁλοκλήρου· συμφέρον ἄλλο δὲν γνωρίζει παρὰ τὸ κοινὸν, τὸ δὲ μερικὸν χάνεται εἰς τὸν ἀπέραντον λαβύρινθον τοῦ γενικοῦ.

Αἱ δυνάμεις καὶ ἐνέργειαι τοῦ ἀληθοῦς Πατριώτου ἀνήκουσιν εἰς τὸ Ἔθνος ὁλόκληρον. Εἰς ὁποιανδήποτε ἐποχὴν τῆς ζωῆς, εἰς ὁποιανδήποτε κατάστασιν, εἰς ὁποιασδήποτε περιστάσεις καὶ ἂν εὑρίσκηται, δὲν ἐνεργεῖ παρὰ διὰ τὸ κοινὸν καλὸν, πρὸς ὑποστήριξιν ἢ ὑπεράσπισιν τοῦ Ἔθνους του, πρὸς φωτισμὸν τῶν ὁμογενῶν του, ὑπὲρ τῆς ἐσωτερικῆς εὐδαιμονίας, καὶ ὑπὲρ ἐξωτερικῆς λαμπρότητος καὶ δόξης τῆς Πατρίδος του.

Ἡ φωνὴ τῆς Πατρίδος εἶναι ἐντολὴ ἱερὰ καὶ ἀπαράβατος εἰς τὸν Πατριώτην. Ἡ Πατρὶς ἀποφασίζει, καὶ ὁ Πατριώτης παραιτεῖ τὸ σκῆπτρον, διὰ νὰ συγκαταταχθῇ εἰς τὴν τάξιν τῶν λοιπῶν πολιτῶν. Ἡ Πατρὶς θέλει, καὶ ὁ Πατριώτης ἀφίνει ὑπὲρ αὐτῆς τὸν ἕνα Ἀρκτικὸν, καὶ μεταβαίνει εἰς τὸν ἄλλον Ἀνταρκτικὸν Πόλον. Ἡ Πατρὶς φωνάζει, καὶ ὁ Πατριώτης παραιτεῖ μετὰ προθυμίας ἀναπαύσεις, γονεῖς, συγγενεῖς, τέκνα, γυναῖκα, φίλους, κέρδη, κ.τ.λ. διὰ νὰ ἀντιπαραταχθῇ ὑπὸ τὰς ἐθνικὰς σημαίας κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ἡ Πατρὶς προσκαλεῖ, καὶ ὁ Πατριώτης, γέρων εἶναι ἢ νέος, συναριθμεῖται εἰς τὰς στρατιωτικὰς φάλαγγας τοῦ Ἔθνους. Ἡ Πατρὶς τυραννεῖται, καὶ ὁ Πατριώτης ἡμέρας καὶ νυκτὸς μηχανεύεται διάφορα μέσα πρὸς κατάργησιν τῶν ἐξολοθρευτικῶν δυνάμεων τῶν τυράννων της· ἑνὶ λόγῳ, δὲν εἶναι ἐπιχείρησις, τὴν ὁποίαν εὐχαρίστως δὲν ἀναλαμβάνει ὑπὲρ τῆς Πατρίδος του, καὶ, τὸ παραδοξότερον, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν τελεσφορεῖ, ὡσὰν ὁ πρὸς τὴν Πατρίδα ἔρως καθὼς πολλαπλασιάζει τὴν γενναιότητα τοῦ ἀνθρώπου, οὕτω καὶ τὰς δυνάμεις του, καὶ ὑψώνων αὐτὸν ὑπεράνω τῆς ἀνθρωπότητος, νὰ τὸν συναριθμῇ εἰς τὸν χορὸν τῶν θεῶν, εἰς τῶν ὁποίων τὴν παντοδυναμίαν κἀνένα τι δὲν εἶναι ἀδύνατον.

Ὁ ἀληθὴς Πατριώτης ὁδηγούμενος ἀπὸ τὸν διαυγέστατον τῆς ἀγάπης ἀστέρα, εἶναι ἐλεύθερος ἀπὸ προσωπικὰ πάθη, ἀποφεύγει τὰς φατρίας καὶ διχονοίας, διευθύνει τὰ μερικὰ συμφέροντα πρὸς τὸ κοινὸν καλὸν, συνδέει τὰς διαφόρους κλάσεις τῶν πολιτῶν μὲ ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν δεσμὸν, καὶ ἐκ τῶν διαφόρων μερῶν σχηματίζει ἕνα ὅλον συνεχὲς, τὸ ὁποῖον ἐμψυχούμενον ἀπὸ τὸ αὐτὸ ἐθνικὸν πνεῦμα, δὲν δεικνύει παρὰ ἓν μόνον αἴσθημα, μίαν ἐπιθυμίαν, μίαν δύναμιν μεγάλην καθ' ἑαυτὴν, μεγίστην εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

Ὁ ἀληθὴς Πατριώτης δὲν ἐνεργεῖ, δὲν δουλεύει ἐπὶ ἄλλῳ σκοπῷ τὴν Πατρίδα του, παρὰ διότι χρεωστεῖ νὰ τὴν δουλεύῃ. Κινοῦν ἄλλο αἴτιον

Digitized by Google

δὲν γνωρίζει, παρὰ τὴν αἴσθησιν τῶν χρεῶν του, καὶ εἰς ταύτην ὑπακούων, μάχεται ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων καὶ τῆς εὐδαιμονίας τῆς Πατρίδος του, καὶ εἴτε νικήσῃ, εἴτε νικηθῇ, εἶναι πάντοτε νικητής, καὶ ἂν ἐνίοτε ὄχι τῶν περιστάσεων, τοὐλάχιστον τῶν παθῶν του.

Ὁ ἀληθὴς Πατριώτης ἠξεύρει νὰ ἐκτιμᾷ τὴν ἀξιότητα τῶν λοιπῶν ὁμογενῶν του, νὰ σέβηται τὰς προσωπικὰς τῶν ἄλλων ἀρετάς, καὶ χρείας τυχούσης, δὲν δυσκολεύεται νὰ παραδώσῃ τὴν διοίκησιν τῆς ἰδίας του τύχης, καὶ τῆς εὐδαιμονίας τοῦ Ἔθνους ὁλοκλήρου εἰς ἀξιωτέρους καὶ νουνεχεστέρους του· τοὺς ἀμαθεῖς, δειλούς, ἢ ὀκνηροὺς ὁμογενεῖς του δὲν ἀποστρέφεται ὡς βδελύγματα, ἀλλὰ προσπαθεῖ μὲ τὰ ὅπλα τοῦ λογικοῦ, καὶ μὲ τὸ ἴδιόν του παράδειγμα νὰ ὁδηγήσῃ εἰς τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν τῶν χρεῶν των, καὶ ἀπὸ σεσηπότα μέλη νὰ τὰ ἀποκαταστήσῃ εὔτονα καὶ χρήσιμα εἰς τὴν εὐκινησίαν τῆς ὅλης μηχανῆς τοῦ ἐθνικοῦ σώματος.

Ἂν ἢ ὁ ἐνεστὼς τυραννικὸς ζυγὸς βασανίζῃ τὴν Πατρίδα του, ἢ μέλλων δουλείας κίνδυνος ἐπαπειλῇ τὸ Ἔθνος του, τότε ὁ Πατριώτης λάμπει ὡς φαεινότατος ἀστὴρ ἐν μέσῳ βαθείας νυκτός. Αἱ ἐσωτερικαὶ δυνάμεις του ἐξυπνοῦσιν, ὁ ἰσχυρός του βραχίων ἐνισχύεται κατὰ τῶν τυράννων του, καὶ ἡ γενναιότης του ὑψοῦται ὑπεράνω ὅλων τῶν κινδύνων, ὡς σκόπελος ἐν μέσῳ κυματούσης θαλάσσης. Τὸ σῶμά του χρησιμεύει ὡς προπύργιον τῆς Πατρίδος, ὁ εὐγενής του ἐνθουσιασμὸς καταφρονεῖ κάθε κίνδυνον, καὶ νικητὴς τῆς ἐναντίας φορᾶς τῆς τύχης θριαμβεύει καὶ τελευτῶν.

Ἀλλὰ τὸ ὑψηλὸν τοῦτο τοῦ Πατριωτισμοῦ πνεῦμα, τοῦ ὁποίου τὰ ἀποτελέσματα εἶναι τόσον λαμπρὰ καὶ μεγάλα, δὲν ἔχει τάχα καὶ ἄλλην ὑψηλοτέραν παραγωγήν; Εἶναι μόνον κλόνος τῆς πολιτικῆς ἀρετῆς, καὶ δὲν εἶναι ὑπαγόρευμα καὶ μιᾶς ὑψηλοτέρας, ἱερωτέρας, καὶ θειοτέρας ἠθικῆς, τῆς Χριστιανικῆς, λέγω, διδασκαλίας;

Καὶ ποία ἄλλη εἶναι ἡ βάσις τοῦ Χριστιανισμοῦ, αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου, παρὰ ἡ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη; Καὶ τί ἄλλο εἶναι ὁ Πατριωτισμός, παρὰ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη κατ' ἐξηκριβωμένην τῆς λέξεως ἔννοιαν; Τίς ἄλλος εἶναι πλησιέστερός μας ἀπὸ τὸν συμπολίτην καὶ ὁμογενῆ μας; Ἡ Χριστιανικὴ Θρησκεία, αὐτὸ τὸ παλλάδιον τῆς ἀνθρωπίνου εὐδαιμονίας δὲν ἀπαιτεῖ ἀπὸ ἡμᾶς τὸ νὰ διευθύνωμεν πάντοτε τοὺς ὀφθαλμούς μας πρὸς τὸ κοινὸν καλόν, ἀλλήλων τὰ βάρη νὰ βαστάζωμεν, καὶ νὰ θυσιαζώμεθα ὑπὲρ τῆς εὐδαιμονίας τῶν ἀδελφῶν μας συμπολιτῶν, ὁμοθρήσκων, καὶ ὁμογενῶν; Δὲν εἶναι αὐτὸ τὸ πνεῦμα τῆς Θρησκείας, ὁποῦ μᾶς ἀπαγορεύει τὴν ἰδιοκέρδειαν, ἐχθροπάθειαν, διχόνοιαν, κ.τ.λ., δηλαδὴ ὅλας τὰς μὴ πατριωτικὰς πράξεις, καὶ ἐξ ἐναντίας μᾶς διδάσκει τὴν συμπάθειαν, μᾶς ὑποχρεοῖ εἰς βοήθειαν τῶν ταλαιπωρουμένων καὶ καταδυναστευομένων, καὶ εἰς ἀντίληψιν τῶν ἀσθενῶν; Καὶ ἐπάνω εἰς τὰς διδασκαλίας ταύτας δὲν ἐπιστηρίζονται καὶ αἱ βάσεις τοῦ Πατριωτισμοῦ; Καὶ οὕτως οἱ θρησκευτικοὶ νόμοι δὲν εἶναι στενὰ συνδεδεμένοι μὲ τοὺς πολιτικούς, καὶ δὲν πηγάζουσιν ἀμφότεροι ἀπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πηγήν, καὶ πάλιν δὲν χύνονται εἰς τὴν αὐτὴν θάλασσαν τῆς εὐδαιμονίας; Μὴ τολμᾷς λοιπόν, ἄνθρωπε, νὰ διαχωρίζῃς ἐκεῖνο, ὁποῦ ἡ φύσις καὶ ἡ Θρησκεία ἅπαξ ἥνωσαν!

Ἀλλ' ὄχι μόνον πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς του εἶναι δίκαιος ὁ ἀληθὴς Πατριώτης, ἀλλ' οὔτε ποτὲ τὸ παραμικρότερον μῖσος δεικνύει κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ἢ τυράννων τῆς Πατρίδος του· καὶ τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τῆς Θρησκείας ὑπαγόρευμα εἶναι ἡ πρὸς τὰ λοιπὰ Ἔθνη ἀγάπη.

Ὁ κόσμος ὁλόκληρος εἰς τὸν εὐγενῆ Πατριώτην εἶναι ἕνας Ἱερὸς Ναός, ἔνδον τοῦ ὁποίου ἡ Πατρίς του ἐπέχει τόπον θυσιαστηρίου, καὶ εἰς αὐτὸ προσεγγίζει διὰ νὰ προσφέρῃ μετ' εὐλαβείας τὰς λατρείας του. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἀδελφοί του, ἀλλ' ἡ καρδία του εἶναι παραδεδομένη εἰς τοὺς ὁμογενεῖς του· εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους προσπαθεῖ νὰ γίνηται εὐάρεστος, ἀλλὰ τὰς περιωρισμένας δυνάμεις τῶν ἐκδουλεύσεών του ἀφιεροῖ εἰς μόνους ἐκείνους, μὲ τοὺς ὁποίους οἱ δεσμοὶ τῆς αὐτῆς Θρησκείας καὶ ἠθῶν τὸν ἑνώνουσι. Καλὸν ἐπεύχεται εἰς ὅλα τὰ Ἔθνη, ἀλλ' εἰς τὴν Πατρίδα του τὴν μεγίστην εὐδαιμονίαν.

Ὅτε ποτὲ κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ὁ βασιλεὺς τῶν Σκυθῶν ἔπεμψε τὸν Ἀνάχαρσιν διὰ νὰ μαθητεύσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, διηγεῖται ὁ Ἡρόδοτος, καὶ ἐπανελθὼν οὗτος οἴκαδε μετὰ τὴν μαθητείαν του ἠρωτήθη παρὰ τοῦ βασιλέως περὶ νέων ἐκ τῆς Ἑλλάδος—Ἕλληνας πάντας ἀσχόλους εἶναι εἰς πᾶσαν σοφίην—ἀπεκρίνατο.

Περὶ τοῦ τῇ 12|24 Νοεμβρίου 1876 ἐν Ἀθήναις

ΑΝΑΚΑΛΥΦΘΕΝΤΟΣ ΑΣΤΕΡΟΣ

ἐν τῷ ἀστερισμῷ τοῦ κύκνου.

Πρὶν ἢ ἐκθέσωμεν ὅ,τι περὶ τοῦ ἀξιομνημονεύτου φαινομένου δύναται μέχρι σήμερον νὰ ῥηθῇ, κρίνομεν καλὸν νὰ μνημονεύσωμεν τῶν ἐν προτέροις χρόνοις παρατηρήσεων, καὶ νὰ προσδιορίσωμεν κατὰ τί διαφέρουσι τῶν λοιπῶν ἀστέρων οἱ εἰδικῶς καλούμενοι *νέοι*. Οἱ νέοι καλούμενοι ἀστέρες εἶναι ἀστέρες ἀπλανεῖς, ἤτοι ἴδιον φῶς ἔχοντα οὐράνια σώματα, ἅτινα, ἐν τῇ ἀναριθμήτῳ πληθύϊ τῶν ἀστέρων οἵτινες πληροῦσι τοὺς χώρους τοῦ οὐρανοῦ, ποτὲ μὲν ἀναλάμπουσι μετὰ ἐξαισίας λαμπρότητος, ποτὲ δὲ ἀμαυροῦται αὐτῶν τὸ φῶς, ὅπως ὡς μικροὶ ἀστέρες διακρίνωνται

Digitized by Google

διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ, ἢ καταδύσωσι μέχρι τοῦ ἐλαχίστου τηλεσκοπικοῦ ὁρίου. Δι' αὐτῶν ἐδηλώθη καὶ ἡ ἀντίθεσις πρὸς τοὺς «ἀλλοιουμένους» ἀστέρας, ὧν ἡ δύναμις τοῦ φωτὸς κατὰ μείζονας ἢ ἐλάσσονας, κατὰ κανονικὰς ἢ ἀτάκτους περιόδους, ἰσχυρὰς ὑφίσταται πολλάκις μεταβολάς. Μέχρι τοῦ νῦν εἶναι γνωστοὶ πλέον τῶν ἑκατὸν τοιούτων ἀστέρων· ἐν τούτοις ὁ Μίρας ἐν τῇ Φαλαίνῃ, ὅστις ἐν 331 ἡμέραις τὴν λάμψιν του δύναται νὰ μεταβάλλῃ ἀπὸ τοῦ 10ου μέχρι 2ου μεγέθους· ὁ Ἀλγὸλ ἤτοι ὁ β ἐν τῷ Περσεῖ, μεταβαλλόμενος ἐν 2 ἡμέραις καὶ 21 ὥραις· ὁ δ τοῦ Ζυγοῦ, μεταβαλλόμενος ἐν 2 ἡμέραις 7 ὥραις· ὁ τελευταῖος οὗτος ἀνεκαλύφθη ἐν Ἀθήναις τῷ 1859.

Ἡ κυρία ἰδιότης τῶν *νέων* ἀστέρων συνίσταται εἰς τοῦτο, ὅτι *αἰφνιδίως* ἀναλάμπουσιν ἐν τῷ οὐρανῷ, ἐνίοτε ἐφικνούμενοι τοῦ φωτὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀφροδίτης, καὶ πολλάκις μετ' ὀλίγον ἀόρατοι καθιστάμενοι εἰς τὸν γυμνὸν ὀφθαλμόν. Ὡς ἐξαίρεσις θεωρεῖται ὅτι τοιοῦτος ἀστὴρ ἀφοῦ κατὰ τὴν ἐλάττωσίν του ἐπὶ μακρὸν ἠδύνατο νὰ καταλογισθῇ εἰς τὴν τάξιν τῶν μεταβλητῶν ἀστέρων, ἐπὶ τέλους καθίσταται ἀμετάβλητος καὶ μένει ἐν τῇ θέσει του ὡς ἐλάχιστος ἀστήρ. Ὅτι νέος ἀστὴρ ἀσφαλῶς *πρὸ* τῆς ἀναλάμψεως ὡς τηλεσκοπικὸς προϋπῆρχε γνωστός, μόνον ἐπὶ ἑνὸς παραδείγματος δύναται νὰ ἀποδειχθῇ.

Αἱ πλεῖσται τῶν εἰδήσεων περὶ τοιούτων ἀστέρων εὕρηνται ἐν τοῖς κινεζικοῖς χρονικοῖς· παρ' Ἕλλησι καὶ Ῥωμαίοις οὐδὲν ὡρισμένον. Ἐὰν συνυπολογισθῶσι καὶ αἱ ἀρχαῖαι μαρτυρίαι κατὰ τὸν κινέζον Μα-τουὰν-λὶν, αἵτινες ἄρχονται ἀπὸ τοῦ 134 πρὸ Χριστοῦ, τότε ἀριθμοῦνται μέχρι τοῦ νῦν, ἤτοι ἐν 2010 ἔτεσιν, 23 νέοι ἀστέρες. Ἀλλ' αἱ κινεζικαὶ εἰδήσεις εἶναι μόνον ἐν μέρει βέβαιαι καὶ ἀσφαλεῖς· καταλείπουσι δὲ πολλαχοῦ ἀμφιβολίας μήπως ἀναφέρονται εἰς κομήτας ἴσως ἢ εἰς πυρώδη μετέωρα. Διὰ τοῦτο ἐν τοῖς ἑξῆς μνημονεύομεν μόνον τῶν ἀληθῶν καὶ βεβαίων φαινομένων ἀπὸ τοῦ 1572.

Τῷ 1572 μηνὶ Νοεμβρίῳ ὁ Tycho de Brahe εἶδε τὸν μέγαν ἐσαεὶ ἀξιομνημόνευτον ἀστέρα ἐγγὺς τοῦ κ ἐν τῇ Κασσιοπείᾳ, ὅστις εὐθὺς ἐν ἀρχῇ ὑπερέβαλε τὸν Σείριον κατὰ τὴν λαμπρότητα, ἐξισοῦτο πρὸς τὴν Ἀφροδίτην καὶ ἠδύνατο καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν νὰ θεαθῇ. Ὁ ἀστὴρ ἐλαττοῦτο ὕστερον· τὸ ἐν ἀρχῇ λευκὸν χρῶμα μετεβλήθη εἰς κίτρινον, ἐν ἔτει δὲ 1573 ἐγένετο ἐρυθροῦν. Τῷ 1574 ἐξηφανίσθη καὶ ἐγένετο ἀόρατος εἰς γυμνὸν ὀφθαλμόν. (Τὸ τηλεσκόπιον ἀνεκαλύφθη μόλις τῷ 1609.)

Τῷ 1600 ἀνεκαλύφθη νέος ἀστὴρ ἐγγὺς τοῦ γ ἐν τῷ κύκνῳ κατ' ἀρχὰς ἴσος πρὸς ἀστέρα 3ου μεγέθους ὑπὸ τοῦ Wilhelm Janson. Μετὰ ταχεῖαν ἐλάττωσιν τοῦ φωτὸς τῷ 1621 ἐγένετο ἀόρατος, τῷ 1655 ἐγένετο καὶ αὖθις 3ου μεγέθους, ἐξηφανίσθη ὕστερον, καὶ ἀνεφάνη πάλιν τῷ 1665. Ἔκτοτε ἔμεινε μέχρι σήμερον ὁρατὸς ἐν τῷ οὐρανῷ ὡς ἀστὴρ 5ου ἢ 6ου μεγέθους.

Τῷ 1604 μηνὶ Ὀκτωβρίῳ ἐφάνη αἰφνιδίως ὁ μέγας ἀστὴρ ἐν τῷ Ὀφιούχῳ, λαμπρὸς ὡς ὁ Ζεύς. Παρετηρήθη ὑπὸ τοῦ Κέπλερ καὶ ἐξηφανίσθη τῷ 1606.

Τῷ 1670 μηνὶ Ἰουνίῳ ὁ μοναχὸς Ἀνθέλμιος ἀνεκάλυψε τὸν νέον ἀστέρα 3ου μεγέθους οὐχὶ μακρὰν τοῦ ἀστέρος β ἐν τῷ κύκνῳ. Τῷ 1672 δὲν ἦτο πλέον ὁρατός.

Τῷ 1848 Ἀπριλίου 28 εὗρεν ὁ Hind ἐν τῷ ἀστερισμῷ τοῦ Ὄφεως ἀστέρα 5ου μεγέθους ὅστις ἤδη τὸν Μάϊον ἦτο ἀφανὴς εἰς τὸν γυμνὸν ὀφθαλμόν· τῷ 1867 καὶ 1871 ἀναζητεῖται καὶ αὖθις ἐν Ἀθήναις ὅπως ἀνευρεθῇ ἐν τῇ θέσει του ὡς ἐλάχιστος ἀστὴρ 13ου μεγέθους.

Τῷ 1866 Μαΐου 12 εὑρέθη ἀστὴρ 2ου μεγέθους ἐν τῷ ἀστερισμῷ τοῦ στέμματος ὑπὸ τοῦ Birmingham ἐν Ἰρλανδίᾳ καὶ τῇ 13 Μαΐου καὶ παρ' ἡμῖν ἐν Ἀθήναις, τῇ αὐτῇ δ' ἑσπέρᾳ ἀνεκαλύφθη καὶ ὑπὸ τοῦ Courbelaisse ἐν Rochefort, ἠλαττώθη δὲ τοσοῦτον ταχέως, ὥστε μετὰ ἑβδομάδα ἐγένετο ἀφανὴς εἰς τὸν γυμνὸν ὀφθαλμόν. Οὗτος εἶναι ὁ μόνος, ὅστις ἤδη πρότερον ὡς μικρὸς τηλεσκοπικὸς ἀστὴρ 9ου μεγέθους ἐν Βόννῃ τῷ 1855 παρετηρήθη πρὸς προσδιορισμὸν τῆς θέσεώς του, καὶ ὅστις 10 ½ ἔτη μετὰ τὴν ἀνάφλεξιν ἀπεκατέστη πάλιν λίαν μικρὸς τηλεσκοπικὸς ἀστὴρ ὡς καὶ πρότερον.

Τῷ 1876 Νοεμβρ. 12/24 ἑσπέρας 5 ¾ τῆς ὥρας παρετηρήθη ἐν Ἀθήναις τὸ τελευταῖον τοιοῦτον φαινόμενον. Ἐγγὺς τοῦ ἀστέρος ρ ἐν τῷ κύκνῳ (ἔνθα τῇ 20 Νοεμβρ. *οὐδὲν* ἐφαίνετο) ἀνέλαμψε σπουδαῖος ἀστὴρ 3ου μεγέθους. Τῇ 21, 22, 23 Νοεμβρίου τοῦ οὐρανοῦ ὄντος συννεφοῦς οὐδεμία παρατήρησις ἦτο δυνατή. Τὸ χρῶμα τοῦ ἀστέρος ἦτο λίαν κίτρινον, ἄνευ τῆς ἐρυθρᾶς ἐπιχρώσεως, ἥτις παρατηρεῖται εἰς τὸν γ, ε καὶ ζ ἐν τῷ κύκνῳ. Τὴν νύκτα τῆς 24 Νοεμβρίου προσδιωρίσθη ἐν τῷ ἀστεροσκοπείῳ ἡ ἀκριβὴς θέσις τῶν ἀστέρων διὰ καταμετρήσεως, ἐν ταύτῃ δὲ ἀπεδείχθη ὅτι εἶναι παντελῶς νέος, διότι ἐν οὐδενὶ καταλόγῳ σημειοῦται, οὐδ' ἐν αὐτῷ τῷ μεγάλῳ τηλεσκοπικῷ ἄτλαντι ἀστέρων τῆς Βόννης. Τῇ 24, 25, 26 Νοεμβρ. ὡς καὶ τῇ 27 ἑσπέρας ὁ ἀστὴρ εἶχε καὶ μετὰ βραχεῖαν ἐλάττωσιν ἀκόμη 3ον μέγεθος. Τοὐντεῦθεν ἠλαττώθη τοσοῦτον ταχέως, ὥστε τῇ 28 Νοεμβρ. ἐγένετο 4ου μεγέθους, τῇ 1 Δεκεμβρ. 5ου, τῇ 5 Δεκεμβρ. 6ου καὶ οὕτως ἔφθασε τὸ ὅριον τῶν διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ ὁρατῶν ἀστέρων. Μέχρις 7 Δεκεμβρίου οὐδεμία ἀπὸ τοῦ ἐξωτερικοῦ ξένη παρατήρησις ἐγένετο ἡμῖν περὶ τοῦ φαινομένου γνωστή.

Ἅπαντες οἱ ἐνταῦθα ἀπαριθμηθέντες ἀστέρες, ἐξαιρέσει τοῦ ἀπὸ 1866, κεῖνται ἐν τῷ γαλαξίᾳ

ἢ ἐν τῷ χείλει αὐτοῦ. Ἐπὶ τοῦ ἀστέρος τοῦ 1866 μετεχειρίσθησαν τὸ πρῶτον τὸ φασματοσκόπιον, ἐφάνη δὲ ἡ φωτεινὴ ἐκείνη γραμμὴ ἥτις ἀνήκει εἰς τὸ φλεγόμενον ὑδρογόνον, καὶ ἥτις εὑρίσκεται ἡ αὐτὴ καὶ ἐν ταῖς ὑπερμεγέθεσιν ἀερίων ἐκρήξεσι τοῦ ἡλίου.

Πιθανὸν οἱ ἀστρονόμοι νὰ ἔσπευσαν καὶ τὸν νέον ἀστέρα ἐν τῷ κύκνῳ νὰ ἐξετάσωσι διὰ τοῦ φασματοσκοπίου. Τὸ τηλεγράφημα περὶ αὐτοῦ ἐστάλη ἤδη τὴν νύκτα τῆς 24 Νοεμβρίου εἰς Βιέννην.

Ἐν Ἀθήναις, Δεκεμβρίῳ μηνὶ 1876.

Ι. Φ. Ιουλιος Σμιδτ,
Διευθυντὴς τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἀστεροσκοπείου.

ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

Ἐν	Γαλλίᾳ	ἀναλογεῖ	εἷς	βουλευτὴς	ἐπὶ	75,000	ψυχῶν
»	Πρωσσίᾳ	»	»	»	»	56,000	»
»	Αὐστρίᾳ	»	»	»	»	56,000	»
»	Ἰταλίᾳ	»	»	»	»	52,000	»
»	Ἱσπανίᾳ	»	»	»	»	50,000	»
»	Ἀγγλίᾳ	»	»	»	»	47,500	»
»	Βελγίῳ	»	»	»	»	40,500	»
»	Βαυαρίᾳ	»	»	»	»	31,500	»
»	Ῥωμουνίᾳ	»	»	»	»	28,000	»
»	Ἑλβετίᾳ	»	»	»	»	20,000	»
»	Δανίᾳ	»	»	»	»	17,000	»
»	Ἑλλάδι	»	»	»	»	7,500	»

ὥστε ἐκ πασῶν τῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης τοὺς πλείστους βουλευτὰς τρέφει σχετικῶς ἡ Ἑλλάς. Εὐτυχὴς Ἑλλάς!

ΜΕΛΑΓΧΟΛΙΚΗ ΠΑΡΑΒΟΛΗ

Ὁ Λόρδος Βύρων ἐν τῷ ἑπομένῳ ἀμιμήτῳ χωρίῳ τοῦ *Γκιαοὺρ* (1813) ἐξωμοίασε τὴν Ἑλλάδα πρὸς ἄνθρωπον πρὸ μικροῦ μόλις θανόντα:

*

Ὅστις εἰς θανόντος κλίνην ἔτυχε ποτὲ νὰ ἔλθῃ
πρὶν ἀκόμη ἡ ἡμέρα τοῦ θανάτου του παρέλθῃ,
ἡ πανώλεθρος ἐκείνη, πρώτη τῆς ἀνυπαρξίας,
ἀλλ' ἐσχάτη τῶν κινδύνων, τῶν παθῶν, τῆς ἀγωνίας,
(πρὶν τὸ πρόσωπον ὁ ὄνυξ παραφθείρῃ τοῦ θανάτου
καὶ τὸ ἐπιμένον κάλλος σβέσῃ μὲ τὰ δάκτυλά του),
θὰ ἐθαύμασε βεβαίως τὴν ἀγγελικὴν γαλήνην,
τῆς ἐκστάσεως τὸ ἦθος, τὴν ἀτάραχον εἰρήνην,
τὴν ὠχρὰν ἐκείνην ὄψιν, στερεάν, ἀλλ' ἀνειμένην,
τὴν ὑπὸ τῆς ἀτονίας τρυφερῶς ὡραϊσμένην·
ἂν δὲν ἔβλεπε τὸ ὄμμα τὸ στεῤῥὸν καὶ φρικαλέον,
ὅπου δὲν γελᾷ, δὲν λάμπει, οὔτε δάκρυ χύνει πλέον,
καὶ τὸ μέτωπον ἐκεῖνο τὸ ξηρὸν καὶ παγωμένον,
ὅπου ἡ τῶν τάφων νάρκη τῶν ἐκεῖ παρισταμένων
τὴν ψυχὴν καταταράττει, ὡς ἂν ἔμελλον ὁμοίαν
καὶ αὐτοὶ νὰ λάβουν τύχην μετ' ὀλίγον, τὴν ὁποίαν
τρέμουν βλέποντες καὶ φρίττουν, ἀτενίζουν μολοντοῦτο·
ἂν τὸ μέτωπον καὶ τ' ὄμμα ἔμπροσθεν δὲν εἶχε τοῦτο,
στιγμάς,—ὄχι,—ὥρας ὅλας αὐτὸς ἤθελε διστάζει,
ἂν ὁ θάνατος τῷ ὄντι τὸν νεκρὸν ἐξουσιάζῃ·
τόση χάρις καὶ γαλήνη, τόση καλλονὴ μεγάλη
κατὰ τὰς στιγμὰς τὰς πρώτας τοῦ θανάτου ἐπιθάλλει!
Καὶ αὐτῆς τῆς παραλίας ἡ εἰκὼν εἶναι ὁμοία·
εἶναι ἡ Ἑλλάς, ἀλλ' ὅμως ἡ Ἑλλὰς νεκρὰ καὶ κρύα!
ναὶ νεκρά, ἀλλὰ ὡραία· ναὶ ψυχρά, ἀλλὰ γλυκεῖα·
ὅμως φρικιᾷς μὴ βλέπων οὐδαμοῦ ζωῆς σημεῖα.
Καλλονὴν τοιαύτην ἔχουν μόνον οἱ ἀποθαμμένοι,
ἥτις, καὶ ψυχῆς ἀπούσης, εἰς τὸ πρόσωπόν των μένει·
ἥτις, ἕωσοῦ ὁ τάφος σκεπασθῇ ἀπὸ τὸ χῶμα,
μᾶς πλανᾷ ἐν ᾧ μᾶς δείχνει ψευδῆ χάριν, ψευδὲς χρῶμα.
Αἴγλη τῆς ψυχῆς εἶν' αὕτη εἰς τὸ τέρμα τοῦ σταδίου,
εἶν' ἀστὴρ περιαυγάζων τὰ ἐρείπια τοῦ βίου,
ἐκπνευσάντων αἰσθημάτων ζώπυρον τὸ τελευταῖον,
σπινθὴρ,—ἴσως ἀπὸ φλόγα οὐρανίαν ἀποῤῥέων,—
ὅστις τὸν νεκρὸν φωτίζει, ἀλλὰ δὲν θερμαίνει πλέον.[1]

*

Εἰς τὸ ἐν ἔτει 1876 θέαμα τῆς Ἑλλάδος ἁρμόζει ἄρα ἡ μελαγχολικὴ αὕτη παραβολή;

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

⁂ Ἐπιμελοῦ νὰ τηρῇς φαεινὸν εἰς τὴν καρδίαν σου τὸν σπινθῆρα ἐκεῖνον τοῦ οὐρανίου φωτός, τὸν ὀνομαζόμενον *συνείδησιν*. (Βάσιγκτων.)

⁂ Ὁ κόσμος οὗτος δὲν εἶνε κόσμος πλανῶν. Ἐμβαθύνοντες δ' εἰς τὴν ἐξέτασιν αὐτοῦ, τὸν εὑρίσκετε συμφωνότατον καὶ πιστότατον εἰς ἑαυτόν. Ὁ ἀστὴρ δὲν ψεύδεται, οὐδ' ἡ σταγὼν τῆς δρόσου. Ὑμεῖς μόνοι ἔχετε τὸ πλεονέκτημα τοῦ ψεύδους καὶ λέγετε: Ὁ κόσμος ἐστὶν ἀπατηλός, καὶ ψεύδεται. Αἰτιᾶσθε ὑμᾶς αὐτοὺς μόνον. (Edgar Quinet.)

⁂ Αἱ γυναῖκες ἔχουσι σφόδρα ἀνεπτυγμένον τὸ τῆς ἰδιοκτησίας αἴσθημα, ἡ δὲ ἰδιοκτησία, περὶ ἧς πρὸ πάσης ἄλλης ἐνδιαφέρονται, εἶνε ὁ σύζυγος αὐτῶν. (Laboulaye.)

⁂ Ὅστις βαδίζων ἵσταται ἑκάστοτε, ἵνα ῥίπτῃ λίθους κατὰ πάντων τῶν ὄπισθεν αὐτοῦ ὑλακτούντων κυνῶν, οὐδέποτε φθάνει εἰς τὸ τέρμα τῆς ὁδοιπορίας αὐτοῦ. (Τουρκικὴ παροιμία.)

⁂ Ἡ ἐν τῷ ἰδιωτικῷ βίῳ τιμιότης εἶνε ἐγγύησις καὶ περὶ τῆς πολιτικῆς ἀρετῆς· εἰ δὲ μή, ἡ πολιτικὴ εἶνε κωμῳδία, ἐν ᾗ ἕκαστος, φέρων προσωπεῖον, παριστᾷ πρόσωπόν τι καὶ διασκεδάζει, ὁμιλῶν περὶ συνειδήσεως, δικαιωμάτων καὶ καθηκόντων, ἐνῷ ἐξ ὅσων λέγει οὐδὲν πιστεύει.

Εἶνε ἀδύνατον νὰ φαντασθῇ τις πόσην ποσότητα ξύλων ἀπαιτεῖ ἡ κατασκευὴ καὶ συντήρησις τῶν σιδηροδρόμων ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις, ἔνθα τὰ ἐλάσματα εἶνε ξύλινα. Ἐφημερίς τις ὑπολογίζει ὅτι ἀπαιτοῦνται 750,000 στρεμμάτων συμφύτου δάσους, ὅπως παραγάγωσι τὴν ἀναγκαίαν ξυλείαν.

1. Μετάφρασις Αἰκατερίνης Κ. Δοσίου.

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.

Digitized by Google

'Αριθ. 52—Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Δεύτερος | Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδ. φρ. 20 —Αἱ συνδρομαὶ ἄρχ. ἀπὸ 1 ἰαν. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι— Τιμὴ προηγ. φύλλων λ. 30 —Γραφ. τῆς Διευθύνσεως: Ὁδ. Σταδίου, 6. | 26 Δεκεμβρίου 1876

Μετὰ τοῦ παρόντος φυλλαδίου, συμπληρουμένου τοῦ Β' τόμου τῆς Ἑστίας, δίδοται τοῖς συνδρομηταῖς αὐτῆς ὁ «Πίναξ τῶν περιεχομένων» ἐν τῷ τόμῳ τούτῳ καὶ τὸ ἐξώφυλλον.

Ὁ Β' τόμος εὑρίσκεται ἐν τῷ γραφείῳ τῆς Ἑστίας καὶ πωλεῖται ἀντὶ φρ. 6, δεδεμένος δὲ ἀντὶ φρ. 8.

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΑΥΡΙΚΙΟΝ ΒΛΩΚ

Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε σελ. 801.

Οἱ φόροι.

Τὴν στιγμὴν ταύτην ἐπέρασεν ὁ δημόσιος εἰσπράκτωρ καί, φυσικῷ τῷ λόγῳ, ἐγένετο λόγος περὶ τῶν φόρων. Τὸ Κράτος, αἱ ἐπαρχίαι καὶ οἱ δῆμοι ἔχουν δαπάνας, ὅλος ὁ κόσμος τὸ εἰξεύρει, ἀφοῦ ὅλος ὁ κόσμος συνεισφέρει· πάντοτε ὅμως δὲν συνεισφέρει τις εὐχαρίστως.

Ὁ Γέρω-Πέτρος ἦτον ἐξ ἐκείνων εἰς τοὺς ὁποίους ἡ ἐπίπληξις δὲν ἀπηυθύνετο. Ἐγίνωσκεν ὅτι ὁ φόρος εἶναι ἡ συνεισφορὰ ἑνὸς ἑκάστου εἰς τὰ κοινὰ ἔξοδα διὰ τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν, διὰ τὰς ὁδούς, διὰ τὴν δημοσίαν ἐκπαίδευσιν καὶ διὰ τόσα ἄλλα χρήσιμα πράγματα. Ἔλεγεν:

—Ἐὰν ἡ τάξις καὶ ἡ ἀσφάλεια δὲν ἐπεκράτουν ἐν τῷ τόπῳ, θὰ ἤμην ἀναγκασμένος νὰ ἀγοράσω ὅπλα διὰ νὰ ὑπερασπίζωμαι, θὰ ἔθετον σίδηρα εἰς τὰ παράθυρά μου, καὶ διπλᾶ κλεῖθρα εἰς τὰς θύρας μου, ὅπερ δὲν θὰ ἐμπόδιζε τοὺς κακούργους νὰ καίωσι τὰ ἔπιπλά μου καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν οἰκίαν μου, καὶ νὰ κλέπτωσι τὰ ζῷά μου. Τοῦτο βεβαίως θὰ μ' ἐπροξένει μεγάλην ζημίαν, ὥστε πληρώνων τὸν φόρον διὰ νὰ ἀποφύγω ὅλα τὰ δυστυχήματα ταῦτα, σχετικῶς δὲν πληρώνω τίποτε.

Διδάσκαλος.—Ἐὰν ἦτο δυνατὸν νὰ πληρώνῃ τις φόρον εἰς τὸν ἰατρὸν διὰ νὰ ἐμποδίζῃ τὴν ἔλευσιν τῶν ἀσθενειῶν, ὅλοι οἱ φρόνιμοι ἄνθρωποι θὰ ἔσπευδον νὰ φορολογηθῶσι. Ὅθεν ὁ φόρος πληρώνεται διὰ νὰ προλάβῃ τὰ κακὰ τῆς ἀταξίας καὶ τοῦ πολέμου.

Εἷς Γείτων.—Μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἡ πληρωμὴ τοῦ φόρου εἶναι πολὺ σκληρά, ὡς ἐκ τοῦ μεγέθους τοῦ ποσοῦ.

Διδάσκαλος.—Οἱ ἀντιπρόσωποι τοὺς ὁποίους ἐξελέξαμεν, τὰ δημοτικὰ συμβούλια καὶ τὰ γενικὰ ἐπαρχιακὰ συμβούλια, τέλος οἱ βουλευταί, οἱ ὁποῖοι ψηφίζουν τοὺς φόρους, (ἐὰν τοὺς ἐξελέξατε μετὰ προσοχῆς καὶ εὐσυνειδήτως), συνήθως ψηφίζουσι μόνον τὸ ἀπολύτως ἀναγκαῖον.

Ὁ Γείτων.—Ἀλλ' ὑπάρχουσι τόσα εἴδη φόρων, οἱ ἐπὶ τῶν κτημάτων φόροι, οἱ προσωπικοί, οἱ ἐπὶ τῶν κινητῶν, τῶν θυρῶν καὶ παραθύρων, τοῦ ἐπαγγέλματος, τῆς καταγραφῆς, τοῦ χαρτοσήμου, οἱ ἐπὶ τῶν πνευματωδῶν ποτῶν καὶ ἄλλοι ἀκόμη.

Διδάσκαλος.—Διῄρεσαν τοὺς φόρους, ἵνα ἕκαστος συνεισφέρῃ κατὰ τὰ μέσα του.

Π. χ. ἔχεις μίαν οἰκίαν ἢ ἕνα ἀγρόν, πληρώνεις κτηματικὸν φόρον· ἔχεις διάφορα ἄλλα εἰσοδήματα, πληρώνεις φόρον ἐπὶ τῶν κινητῶν (ὁ ὁποῖος εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸ ἐνοίκιον, ὑποτίθεται δὲ συγχρόνως ὅτι τὸ ἐνοίκιον εἶναι ἀνάλογον τοῦ εἰσοδήματος, ὥστε ὁ φόρος εἶναι ἀνάλογος τοῦ εἰσοδήματος)· ἔχεις βιομηχανικόν τι ἐπάγγελμα ἢ ἐμπόριόν τι, πληρώνεις δικαίωμα ἐπαγγέλματος· ἔχεις μόνον τὴν ἐργασίαν σου, καὶ πάλιν πληρώνεις προσωπικὸν φόρον, διότι ἕκαστος πολίτης ὀφείλει νὰ συνεισφέρῃ εἰς τὰς δαπάνας τοῦ Κράτους· οὐδεὶς τίμιος ἄνθρωπος θέλει νὰ ἀπολαμβάνῃ πολιτικὰ δικαιώματα χωρὶς νὰ ἐκπληροῖ συγχρόνως τὰ τοῦ πολίτου καθήκοντα.

Φίλιππος.—Διδάσκαλε, ἐλησμονήσατε τὸν φόρον τῶν θυρῶν καὶ παραθύρων.

Διδάσκαλος.—Ἔρχομαι τώρα. Τοῦτο εἶναι φόρος συμπληρωτικὸς τοῦ περὶ κινητῶν φόρου. Ἡ φορολογία εἶναι ὡρισμένη δι' ἕκαστον παράθυρον καὶ θύραν, εἶναι ὅμως μικροτέρα εἰς τὰ χωρία παρὰ εἰς τὰς πόλεις. Καὶ αὕτη ὅμως ἐπιβάλλεται εἰς ἐκτάκτους ἀνάγκας.

Ὅλοι οἱ φόροι οὓς ἀνέφερα λέγονται ἄμεσοι. Ἀλλ' ὑπάρχουσι καὶ φόροι ἔμμεσοι, ὧν οἱ πλεῖστοι ἐπὶ τῆς καταναλώσεως.

Γέρω-Πέτρος.—Π. χ. ὁ ἐπὶ τοῦ οἴνου φόρος, τὰ τῆς εἰσαγωγῆς τέλη τοῦ σακχάρεως, τοῦ καφέ. Ἅπαντα ταῦτα τὰ πληρώνει ἡ κατανάλωσις.

Διδάσκαλος.—Οἱ ἐπὶ τῆς καταναλώσεως φόροι πληρώνονται σχεδὸν πάντοτε ὑπὸ τοῦ ἐμπόρου· οἱ ἔμποροι πληρώνουσιν εἰς τὸ Κράτος χονδρικῶς καὶ τὰ λαμβάνουσι μικρὸν κατὰ μικρὸν ἀπὸ τοὺς πελάτας των· ὑποθέσωμεν ὅτι

Digitized by Google

μία όκά σακχάρεως στοιχίζει εἰς τὸν ἔμπορον δρ. 1.35 λ., ὁ δὲ φόρος 10 λ. κατ' ὀκάν· τὸ σάκχαρι τῷ στοιχίζει δρ. 1.45 λ., καὶ ἐὰν θέλῃ νὰ κερδίσῃ 15 λ. τὴν ὀκάν, θὰ πωλήσῃ δρ. 1.60 τὴν ὀκάν.

Διότι ὁ καταναλωτὴς δὲν πληρώνει ἀπ' εὐθείας τὸν φόρον τοῦτον εἰς τὸ Κράτος, ἀλλ' ἐμμέσως, ἤτοι διὰ τοῦ ἐμπόρου, διὰ τοῦτο τὸν ἀποκαλοῦσιν ἔμμεσον φόρον.

Γέρω-Πέτρος.—Ἐπειδὴ οἱ ἔμμεσοι φόροι πληρώνονται ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ὁ δὲ φόρος συγχέεται μὲ τὴν τιμὴν τοῦ ἐμπορεύματος, οἱ φόροι οὗτοι σχεδὸν πληρώνονται χωρὶς νὰ τὸ παρατηρήσῃ τις. Δύναταί τις μάλιστα νὰ εἴπῃ ὅτι πολλοὶ ἔμμεσοι φόροι πληρώνονται μόνον ὅταν τις θέλῃ. Οὐδεὶς ὑποχρεοῦται νὰ καπνίζῃ ἢ νὰ πίνῃ οἰνοπνεύματα, ἐν ἀνάγκῃ μάλιστα καὶ νὰ ἐξοδεύῃ σάκχαρι.

Πέτρος.—Καὶ τὸ χαρτόσημον;

Διδάσκαλος.—Τὸ χαρτόσημον εἶναι φόρος ἐπὶ τῶν συναλλαγῶν καὶ πάσης ἐπισήμου πράξεως.

Πολλοὶ καταφέρονται κατὰ τῆς ποικιλίας τῶν φόρων, λέγοντες ὅτι ἠδύνατο νὰ ὑπάρχῃ εἷς μόνος φόρος, ὁ *μοναδικὸς* δὲ οὗτος φόρος νὰ ἦναι ἀνάλογος τοῦ εἰσοδήματος ἑνὸς ἑκάστου. Ἐπειδὴ ὅμως πολλοὶ δὲν θὰ ἐδήλουν τὸ ἀληθὲς εἰσόδημά των, ἀλλὰ τοὐναντίον θὰ ἐσμίκρυνον τὸ ποσόν, οἱ τίμιοι ἄνθρωποι, οἱ λέγοντες τὴν ἀλήθειαν, θὰ ἐπλήρωνον περισσότερον τῶν ψευδομένων.

Ἐκτὸς τούτου ἐν τῇ βιομηχανίᾳ καὶ τῷ ἐμπορίῳ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προΐδῃ τις ὅ,τι θὰ κερδίσῃ. Ὥστε δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἴπῃ τις ἀκριβῶς τὴν ἀλήθειαν.

Τέλος, μὲ τὸν *μοναδικὸν* φόρον, διὰ πολλὰ πρόσωπα θὰ ἦτο μέγα τὸ ποσόν, διότι πρέπει νὰ καταβληθῇ συγχρόνως καὶ ὁλικῶς, καὶ θὰ ἐπέφερε πολλὰς δυσκολίας.

Ἡ ποικιλία τῶν φόρων, ὄχι μόνον σκοπεύει νὰ ἐπιφέρῃ τὴν ὅσον ἔνεστι δικαίαν διανομὴν αὐτῶν, ἀλλ' ἅμα νὰ τοὺς καταστήσῃ καὶ ἀνεκτικωτέρους.

Τὸ τρωτὸν μέρος παντὸς πράγματος.

Ὁ Νικόλαος ἡμέραν τινὰ ἦλθεν εἰς τοῦ διδασκάλου διὰ νὰ τὸν συμβουλευθῇ ἐπί τινος ἀποφάσεώς του. Ἐσκέφθη νὰ μεταβῇ εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι οἱ μισθοὶ εἶναι μεγάλοι, καὶ κατὰ συνέπειαν ζῇ τις καλλίτερα.

Ὁ διδάσκαλος τὸν ἔκαμε νὰ ἐννοήσῃ ὅτι πᾶσα σκέψις ἔχει καὶ τὸ τρωτὸν μέρος της, ὅτι δηλ. πᾶν πρᾶγμα ἔχει τὴν καλὴν καὶ κακήν του ἔποψιν· καὶ ὅτι πρέπει τις μετὰ πολλῆς περισκέψεως νὰ συγκρίνῃ τὴν καλὴν μὲ τὴν κακὴν ἔποψιν, ἤτοι νὰ θέτῃ ἐπὶ τῆς πλάστιγγος τὸ καλὸν καὶ τὸ κακὸν καὶ νὰ ἀποφασίζῃ τὸ μέρος πρὸς τὸ ὁποῖον κλίνει ἡ πλάστιγξ.

Εἰς ταῦτα ὁ Νικόλαος ἀπήντησεν ὅτι εἰς τὰς μεγάλας πόλεις τὸ καλὸν ὑπερέχει τοῦ κακοῦ.

—Καλά, εἶπεν ὁ διδάσκαλος, ἰδοὺ ὁ Ἀλέξανδρος, ὁ ὁποῖος διῆλθε πολὺν καιρὸν τῆς ζωῆς του εἰς τὰς μεγάλας πόλεις, καὶ γνωρίζει καὶ τὰ καλὰ καὶ τὰ κακά· ἂς ὁμιλήσωμεν μετ' αὐτοῦ.

Ὁ Νικόλαος εἶπεν ὅτι εἰς τὰς μεγάλας πόλεις εὑρίσκει τις εὐκόλως ἐργασίαν, ὅτι οἱ μισθοὶ εἶναι πολὺ μεγάλοι καὶ ἄλλα τοιαῦτα πράγματα.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἀπεκρίθη:

—Βεβαίως εἰς τὰς μεγαλοπόλεις οἱ μισθοὶ εἶναι μεγαλήτεροι παρὰ εἰς τὰ χωρία, ἀλλὰ δὲν ἔχει τις πάντοτε ἐργασίαν, καὶ ἐκτὸς τούτου ὁ βίος εἶναι πολὺ ἀκριβός. Ἐὰν δέ τις κερδίζῃ περισσότερα καὶ ἐξοδεύῃ περισσότερα, τὸ κάτω κάτω τῆς γραφῆς εὑρίσκεται εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον.

Νικόλαος.— Θὰ κάμω οἰκονομίας, καὶ θὰ τοποθετῶ τὰς οἰκονομίας μου εἰς τὴν Τράπεζαν.

Ἀλέξανδρος.— Πολλάκις ὅμως, ὅταν δὲν θὰ ἔχῃς ἐργασίαν, θὰ τρώγῃς τὰς οἰκονομίας σου.

Νικόλαος.— Πολλάκις, ναί, ὄχι ὅμως πάντοτε. Ἔπειτα ὁ βίος εἶναι εὐχαριστότερος εἰς τὰς μεγαλοπόλεις· ὑπάρχουσιν ὡραῖαι οἰκοδομαί..

Ἀλέξανδρος.— Καὶ ἔνθα φωλεάν τινα ἄνευ φωτὸς καὶ ἀέρος θὰ πληρώνῃς ἀκριβά.

Νικόλαος.— Ὡραῖοι περίπατοι.

Ἀλέξανδρος.— Εἰς τοὺς ὁποίους δὲν θὰ ἔχῃς καιρὸν νὰ πηγαίνῃς.

Νικόλαος.— Θέατρα.

Ἀλέξανδρος.— Πῶς λοιπὸν θὰ κάμῃς τὰς οἰκονομίας τὰς ὁποίας λέγεις; Πῶς; διὰ νὰ διασκεδάσῃς πηγαίνεις εἰς τὴν πρωτεύουσαν; Τότε λοιπὸν εἶσαι χαμένος. Ὅσοι θέλουν νὰ διασκεδάζουν συχνά, χάνουν τὴν ὄρεξιν τῆς ἐργασίας καὶ καταστρέφονται.

Νικόλαος.— Θὰ διασκεδάσω ἀφοῦ ἐργασθῶ καὶ χάριν ἀναπαύσεως.

Ἀλέξανδρος.— Ὅταν τις ἐργασθῇ σπουδαίως εἶναι πολὺ κουρασμένος διὰ νὰ ἐπιθυμήσῃ διασκεδάσεις· ἔπειτα αἱ διασκεδάσεις στοιχίζουσι πολὺ ἀκριβὰ πάντοτε.

Νικόλαος.— Ἠμπορῶ νὰ διασκεδάσω χωρὶς νὰ ἐξοδεύσω τίποτε. Π.χ. ἀναγινώσκων, ὁμιλῶν μετά τινος φίλου, ἢ περιπατῶν.

Ἀλέξανδρος.— Δύναταί τις καὶ ἐνταῦθα νὰ ἀναγνώσῃ, νὰ συνομιλήσῃ μετὰ φίλου ἢ καὶ νὰ περιπατήσῃ χωρὶς νὰ ἔχῃ ἀνάγκην νὰ ὑπάγῃ διὰ τοῦτο εἰς τὴν πρωτεύουσαν· ἄλλως τε, ἀσθενεῖ τις συχνότερον εἰς τὰς πόλεις παρὰ εἰς τὴν ἐξοχήν.

Διδάσκαλος.— Πρέπει πάντοτε, φίλτατέ μοι Νικόλαε, νὰ συγκρίνῃς τὰ καλὰ μὲ τὰ κακά. Π. χ. ἐμπόρευμα τὸ ὁποῖον τιμᾶται εὐθηνὰ διαρκεῖ συχνάκις καὶ ὀλιγώτερον. Πάντοτε ἀγοράζει τις ἀναλόγως τοῦ χρηματικοῦ ποσοῦ, ὅπερ δαπανᾷ·

Digitized by Google

τὸ δεῖνα ἐπάγγελμα δύναται νὰ ἦναι κοπιαστικὸν, νὰ διατηρῇ ὅμως τὴν ὑγείαν, ἄλλη ἐργασία δύναται νὰ ἦναι εὐχάριστος, ἀλλὰ βλαβερὰ εἰς τὴν ὑγείαν. Ὑπάρχουσιν ἐπαγγέλματα, δι' ὧν κερδίζει τις πολλὰ, ἀλλ' ἀργεῖ τρεῖς καὶ τέσσαρας μῆνας· ὥστε εἶναι προτιμότερον νὰ κερδίζῃ τις ὀλιγώτερα καὶ νὰ ἔχῃ διαρκῶς ἐργασίαν.

Νικόλαος.—Τότε λοιπὸν ἐπεθύμουν νὰ ἤμην πλούσιος· ἰδοὺ ἐπάγγελμα ἄνευ ἐνοχλήσεων.

Διδάσκαλος.— Πλάνη, φίλε μου. Ὁ πλούσιος δὲν εἶναι πάντοτε ἐλεύθερος φροντίδων, πολλάκις κινδυνεύει νὰ χάσῃ τὴν περιουσίαν του, ὅπερ εἶναι μεγάλη μέριμνα, ἀφαιροῦσα πολλάκις τὴν ὄρεξιν καὶ τὸν ὕπνον. Ἡ διατήρησις πολλάκις τῆς περιουσίας εἶναι τόσον δύσκολος ὅσον καὶ ἡ ἀπόκτησις αὐτῆς. Ἔπειτα καταντᾷ τις εὐαίσθητος εἰς τὸ ἐλάχιστον πρᾶγμα, μάταιος, φιλόδοξος, ὑπερήφανος εἰς βαθμὸν, ὃν ἀδυνατοῦμεν νὰ ἐννοήσωμεν, τὰ πράγματα δὲ ἅπαντα ταῦτα ἐνοχλοῦν πολὺ περισσότερον τῶν στερήσεων, ἃς ἡμεῖς δυνάμεθα νὰ αἰσθανθῶμεν. Ὁ πλούσιος δὲν γνωρίζει τὰς τόσον συχνὰς ἡμῶν μικρὰς στερήσεις, ἀλλὰ καὶ τὸ περιττὸν ἐπιφέρει κακά· δὲν ἔχει τις πάντοτε ὄρεξιν διὰ τὰ πολυδάπανα φαγητὰ (καὶ ὄχι πάντοτε ὑγιᾶ) τὰ ὁποῖα παρατίθενται εἰς τὴν τράπεζάν του, καὶ ἐὰν τὰ φάγῃ ἄνευ ὀρέξεως, ἀσθενεῖ... Ἂν ἀποθνήσκῃ τις πολλάκις ἐλλείψει τροφῆς, ἀποθνήσκει καὶ ἐκ πολυφαγίας. Μ' ὅλα ταῦτα δὲν ἐννοῶ νὰ σᾶς εἰπῶ ὅτι εἶναι προτιμότερον νὰ ἦναί τις πτωχὸς παρὰ πλούσιος, σᾶς λέγω μόνον ὅτι ἀρχὴ παντὸς πλούτου ὑπῆρξεν ἡ ἐργασία. Ἐὰν λοιπὸν θέλητε νὰ γείνητε πλούσιοι, ἐργάζεσθε. Μάθετε μόνον, ἐφ' ὅσον διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐργάζεσθε, ὅτι μόνα τὰ χρήματα δὲν ἀποτελοῦσι τὴν εὐτυχίαν, ἀλλὰ συντελοῦσιν ἁπλῶς εἰς τὴν εὐτυχίαν, καὶ τοῦτο εἰς τὰς χεῖρας τοῦ φρονίμου, ὅταν δηλ. γείνῃ χρῆσις ἔντιμος καὶ χρήσιμος αὐτῶν.

Α. Βερναρδακης.

ΜΗΤΡΟΣ ΔΟΚΙΜΑΣΙΑ

Κατὰ τὸ γαλλικόν.

Κατὰ τὸ δειλινὸν ψυχρᾶς τινος καὶ ὁμιχλώδους ἡμέρας τοῦ Ἰανουαρίου μηνὸς, εἷς νέος ἔκρουσε τὴν θύραν οἰκίας τινὸς τῆς Βοστώνης καὶ ἐζήτησε νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς τὴν κυρίαν Φραγκλίνου. Εὗρε δὲ τὴν γραῖαν κυρίαν πλέκουσαν παρὰ τὴν ἑστίαν, ἔν τινι μικρᾷ αἰθούσῃ.

—Ἔμαθον ὅτι παρέχετε κατάλυμα εἰς ὁδοιπόρους, εἶπεν εἰσερχόμενος, καὶ ἦλθον νά σας παρακαλέσω νὰ μὲ φιλοξενήσητε ἀπόψε.

Ἡ κυρία Φραγκλίνου παρετήρησε τὸν νέον διὰ βλέμματος οὐχὶ τοσοῦτον εὐμενοῦς, καὶ τὸν ἐβεβαίωσεν ὅτι πολὺ κακῶς τὸν ἐπληροφόρησαν.

— Δὲν εἶμαι ξενοδόχος, κύριε· μόνον, ὅπως ὑποχρεώσω τινὰς τῶν βουλευτῶν μας, δέχομαι αὐτοὺς εἰς τὴν οἰκίαν μου κατὰ τὸ διάστημα τῆς βουλευτικῆς συνόδου. Καὶ αὐτὴν τὴν ἐποχὴν μάλιστα καταλύουσιν ἐδῶ τέσσαρα μέλη τοῦ συμβουλίου καὶ ἓξ τῆς Βουλῆς τῶν ἀντιπροσώπων. Ἔπειτα τὸ κάτω-κάτω ὅλαι αἱ κλίναι μου εἶναι κατειλημμέναι, προσέθηκε.

Κ' ἐξηκολούθησε νὰ πλέκῃ μετὰ ζέσεως ἐκτάκτου.

Ὁ νέος περιέσφιγξε τότε τὸν ἐπενδύτην περὶ τὸ σῶμά του. Ἔτρεμεν ἐκ τοῦ ψύχους, ὁ δὲ καιρὸς ἔξω ἦν ἐλεεινός. Ἡ κυρία Φραγκλίνου εἶδεν ὅτι ἡ καλὴ συμπεριφορὰ ὑπεχρέου αὐτὴν νὰ τὸν προςκαλέσῃ νὰ καθίσῃ καὶ νὰ θερμανθῇ ἐπί τινας στιγμάς. Ὅθεν τῷ ἔδειξε διὰ τοῦ δακτύλου ἓν κάθισμα· ἐκεῖνος δὲ χωρὶς νὰ περιμείνῃ πολλὰς παρακλήσεις ἐνεθρονίσθη ἐν αὐτῷ

Ἄλλη συνομιλία μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ νέου δὲν ἐγένετο, διότι μετὰ μικρὸν ἦλθον οἱ βουλευταὶ οὓς ἐφιλοξένει. Ἔφερον τὸν καφὲν καὶ ὁ νέος ἔλαβε καὶ αὐτὸς ὡς οἱ ἄλλοι ἕνα κυαθίσκον. Μετὰ τὸν καφὲν προσήγαγον, κατὰ τὰ εἰθισμένα, καπνὸν καὶ καπνοσύριγγας. Ἅπαντες ἐκεῖνοι ἐσχημάτισαν φαιδρὸν κύκλον παρὰ τὴν ἑστίαν καὶ ἤρχισαν νὰ συνδιαλέγωνται ζωηρῶς. Εἶπον πολλὰς ἀστειότητας, ὁ δὲ νεοελθὼν τοσοῦτο πνεῦμα καὶ τοσαύτην εὐφράδειαν ἀνέπτυξεν, ὥστε ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν καὶ τὴν συμπάθειαν πάντων... Οὕτω δ' ὁ καιρὸς διῆλθεν εὐαρέστως, ἐσήμανε δ' ἡ ὀγδόη χωρὶς κἀνεὶς νὰ τὸ ἐννοήσῃ. Ἦτο ἡ ὥρα τοῦ δείπνου, ἡ δὲ κ. Φραγκλίνου ἦν πάντοτε ἀκριβὴς ὡς ὡρολόγιον. Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς συνδιαλέξεως ἦτο ἐκτὸς τῆς αἰθούσης ἕνεκα οἰκιακῶν ἀσχολιῶν της, ὑπέθετε δὲ ὅτι ὁ ξένος εἶχε πλέον ἀναχωρήσει. Φαντάσθητε λοιπὸν τὴν ἔκπληξίν της, ὅταν εἶδεν αὐτὸν μετ' ἀπαθείας καὶ ἀναιδείας ἀπιστεύτου λαμβάνοντα θέσιν εἰς τὴν τράπεζαν πλησίον τῶν ξένων της !

Εὐθὺς μετὰ τὸ δεῖπνον ἡ κυρία Φραγκλίνου προσεκάλεσεν εἰς τὸν παρακείμενον θάλαμον γέροντά τινα εὐπατρίδην, ὃν συνείθιζε νὰ συμβουλεύηται. Παρεπονήθη εἰς αὐτὸν διὰ τὴν διαγωγὴν τοῦ ὀχληροῦ ἐκείνου ξένου, τῷ διηγήθη τίνι τρόπῳ εἰσεχώρησεν εἰς τὴν οἰκίαν καὶ ἐπὶ τέλους τῷ ὡμολόγησεν ὅτι οἱ τρόποι του τῇ ἐφαίνοντο πολὺ ὕποπτοι. Ὁ γέρων εὐπατρίδης προσεπάθησε παντὶ σθένει νὰ τὴν καθησυχάσῃ, ἀφ' οὗ ὁ ξένος ἦν ἄνθρωπος εὐγενὴς καὶ ἀρίστης συμπεριφορᾶς, καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἔμενε, διότι δὲν θὰ ἐπίστευεν ὅτι ἡ ὥρα ἦν τόσῳ προκεχωρημένη.

—Καλὰ θὰ κάμετε, προσέθηκε, νὰ τὸν πάρητε κατὰ μέρος καὶ νὰ τῷ ἐπαναλάβητε ὅτι σᾶς εἶναι ἀδύνατον νά τον φιλοξενήσητε.

Ἡ κ. Φραγκλίνου ἔστειλεν ἀμέσως τὴν ὑπηρέτριάν της νὰ προσκαλέσῃ τὸν ξένον, καὶ τῷ ὑπέδειξε καὶ πάλιν ὅτι δὲν δύναται νά τον κρατήσῃ εἰς τὴν οἰκίαν της. Τῷ παρετήρησεν ὅτι

Digitized by Google

ἡ ὥρα παρῆλθε, καὶ τὸν ἔκαμε νὰ ἐννοήσῃ ὅτι πρέπει ἀλλαχοῦ ν' ἀπευθυνθῇ.

— Θὰ λυπηθῶ τὰ μέγιστα, ἀπεκρίθη ὁ νέος, ἂν σᾶς φανῶ ἔστω καὶ κατ' ἐλάχιστον ὀχληρός. Θὰ σας παρακαλέσω μόνον νά μοι ἐπιτρέψητε νὰ καπνίσω τὴν τελευταίαν καπνοσύριγγα μετὰ τῶν ξένων σας καὶ ἀναχωρῶ ἀμέσως.

Καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν συναναστροφὴν, καὶ ἤρχισε νὰ συνδιαλέγηται μετὰ πλείονος ἔτι εὐστροφίας πνεύματος.

Ἡ συνδιάλεξις μικρὸν κατὰ μικρὸν περιεστράφη εἰς τὰ πολιτικά. Εὐπατρίδης τις ἔφερε τὸν λόγον εἰς τὸ ζήτημα, ὅπερ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν συνεζητήθη ἐν τῇ Βουλῇ· προέκειτο περὶ νομοσχεδίου, δι' οὗ ἐπεξετείνετο ἡ ἐξουσία τοῦ Ἄγγλου ἁρμοστοῦ. Ὁ ξένος ἐπελήφθη πάραυτα τῆς ἐξετάσεως τοῦ θέματος, συνηγόρησεν ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων τῶν ἀποικιῶν μετὰ λογικῆς δυνάμεως καὶ εὐγλωττίας ἀξιοσημειώτου, καὶ ἔφερεν ἀμερολήπτους κρίσεις περὶ πάντων τῶν ἐξοχωτέρων συγχρόνων ἀνδρῶν.

Τοσοῦτον ἐνδιαφέρουσα ἦν ἡ συνομιλία, ὥστε ἐσήμανεν ἡ ἑνδεκάτη καὶ οὐδεὶς ἐκ τῆς συναναστροφῆς προσέσχεν. Ἡ ὑπομονὴ ὅμως τῆς κ. Φραγκλίνου ἐξηντλήθη ἐκ τῆς τοσαύτης ἀδιακρισίας. Εἰσῆλθε τότε εἰς τὴν αἴθουσαν καὶ ἀπηύθυνε πρὸς τὸν ξένον λόγους τραχυτάτους, ὅπως τὸν ἐξαναγκάσῃ ν' ἀναχωρήσῃ πάραυτα. Ἐκεῖνος ἐζήτησε δειλῶς συγγνώμην, ἔλαβε τὸν πῖλόν του καὶ τὸν εὐρὺν ἐπενδύτην του, ἐχαιρέτησεν εὐγενῶς καὶ διηυθύνθη πρὸς τὴν παρὰ τὴν ὁδὸν πύλην, φωτιζόμενος ὑπὸ τῆς ὑπηρετρίας καὶ ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῆς οἰκοδεσποίνης.

Ἐν ᾧ ἀμερίμνως συνδιελέγοντο παρὰ τὴν ἑστίαν, ἔξω σφοδρὰ καταιγὶς εἶχε συσσωρεύσει εἰς τὰς ὁδοὺς στρῶμα χιόνος, ἑνὸς γόνατος πάχους. Μόλις ἡ ὑπηρέτρια διήνοιξε μικρὸν τὴν θύραν καὶ ἄνεμος, πνεύσας μεθ' ὁρμῆς, ἔσβεσε τὸ φῶς καὶ ἐπλήρωσε χιόνος καὶ χαλάζης τὸ κατώφλιον τῆς θύρας. Ὁ ξένος προσεῖδε τότε ἱκετευτικῶς τὴν οἰκοδέσποιναν καὶ τῇ εἶπεν:

— Ἀγαπητή μοι κυρία, οὐδένα ἐνταῦθα γνωρίζω· ἂν μὲ αὐτὸν τὸν ἄθλιον καιρὸν μὲ διώξητε, θὰ χαθῶ ἀπὸ τὸ ψῦχος εἰς τοὺς δρόμους. Φαίνεσθε φιλεύσπλαγχνος· εἰς τοιαύτην νύκτα, οὐδὲ εἰς σκύλον θὰ ἠρνεῖσθε νὰ χορηγήσητε καταφύγιον.

— Μή μοι κάμνητε λόγον περὶ εὐσπλαγχνίας, εἶπεν ἡ γραῖα κυρία καταληφθεῖσα ὑπ' ὀργῆς. Ὁ φιλεύσπλαγχνος εὐσπλαγχνίζεται πρῶτον τὸν ἑαυτόν του. Ἐὰν αὐτὴν τὴν ὥραν ὁ καιρὸς σᾶς τρομάζῃ, ποῖος σᾶς εἶπε ν' ἀργήσητε τόσον; Ἔπειτα, κύριέ μου, οὔτε τὸ πρόσωπόν σας, οὔτε οἱ τρόποι σας μοῦ ἀρέσκουν, καὶ ἡ ἐπιμονή σας μὲ κάμνει νὰ φοβοῦμαι μήπως ἔχετε κακοὺς σκοπούς.

Ἡ ἀγαθὴ κυρία ὡμίλει τοσούτῳ μεγαλοφώνως, ὥστε ἕνεκα τοῦ ἐγερθέντος θορύβου προςέδραμον οἱ ἐν τῇ αἰθούσῃ, οἵτινες προσεπάθησαν νὰ πείσωσιν αὐτὴν ὅτι εἶχεν ἄδικον. Ὁ ξένος ἐφαίνετο αὐτοῖς εὐγενέστατος καὶ λίαν σπουδαῖος, ἀντὶ δὲ νὰ ἀποπεμφθῇ ἐξέφρασαν τὴν ἐπιθυμίαν νὰ παραμείνῃ. Δὲν ἠδύναντο νὰ ἐξηγήσωσι τὰς δυσμενεῖς διαθέσεις τῆς οἰκοδεσποίνης πρὸς νέον εὐφυέστατον καὶ ἀξιαγάπητον.

Ἐπὶ τέλους ἡ κ. Φραγκλίνου, ἐνδίδουσα εἰς τὰς ἐπιμόνους αὐτῶν παρακλήσεις, συγκατετέθη νὰ μείνῃ ὁ νέος εἰς τὴν οἰκίαν της. Ἀλλ' ἐπειδὴ οὐδεμία κλίνη ἦν κενὴ, ἠναγκάσθη οὗτος νὰ κατακλιθῇ ἐπὶ ἕδρας τινὸς παρὰ τὴν ἑστίαν.

Καίτοι οἱ ἄλλοι ἐδείκνυον μεγίστην ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν τιμιότητα τοῦ ξένου, ἡ κ. Φραγκλίνου ὅμως ἐθεώρησε φρόνιμον νὰ συναθροίσῃ ὅλα τὰ πολύτιμά της πράγματα καὶ τὰ ἀργυρᾶ σκεύη καὶ νὰ τὰ ἐναποθέσῃ εἰς τὸν κοιτῶνά της. Ἐκτὸς δὲ τούτου παρήγγειλεν εἰς τὸν μαῦρον, ὃν εἶχεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν της, νὰ ζωσθῇ τὴν μεγάλην μάχαιραν τοῦ μαγειρείου, καὶ νὰ ἐξυπνήσῃ εἰς τὸν ἐλάχιστον θόρυβον ὃν ἤθελε κάμει ὁ τυχοδιώκτης (οὕτως ἐκάλει τὸν ἄγνωστον), λεηλατῶν τὴν οἰκίαν. Εἶτα ἡ ἀγαθὴ κυρία ὑπῆγε νὰ κοιμηθῇ, ἀφ' οὗ ὅμως πρότερον ἠνάγκασε τὴν ὑπηρέτριάν της ν' ἀγρυπνῇ πλησίον της καὶ πρὸς ἐπίμετρον τῆς ἀσφαλείας ἐπέρασεν ἓν περόνιον εἰς τὸ κλεῖθρον τῆς θύρας.

Ὡς ἕκαστος ἐννοεῖ ἡ κ. Φραγκλίνου πολὺ ὀλίγον ἐκοιμήθη. Ἐξύπνησε δὲ πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου. Πάραυτα ἐκάλεσε τοὺς ὑπηρέτας της καὶ προεχώρησε, φρουρουμένη ὑπ' αὐτῶν, εἰς τὴν αἴθουσαν, ἐν ᾗ ἐκοιμᾶτο ὁ τυχοδιώκτης. Μεγάλως δ' ἐξεπλάγη ἰδοῦσα αὐτὸν ἠρέμα κοιμώμενον ἐν τῇ ἕδρᾳ. Τότε ἤρξατο νὰ μετανοῇ διὰ τὰς ὑποψίας της, ἐξύπνισε τὸν νέον, τὸν ἐκαλημέρισε φιλικώτατα, καὶ ἀφ' οὗ τὸν ἠρώτησε πῶς διῆλθε τὴν νύκτα, τὸν προσεκάλεσε νὰ συμπρογευματίσωσι.

— Καὶ ἔρχεσθε ἀπὸ κἀνὲν μακρυνὸν μέρος; ἠρώτησε τὸν συνδαιτυμόνα της.

Ὁ νέος, ὡσεὶ ἐνθαρρυνθεὶς ἐκ τοῦ εὐμενοῦς τόνου, δι' οὗ ἡ κ. Φραγκλίνου τῷ ὡμίλησε, προσέθηκεν εἰς τὴν σοκολάταν του καὶ ἕνα ἔτι μεγαλήτερον βῶλον σακχάρεως καὶ ἔλαβεν ἓν τεμάχιον ἄρτου πεφρυγμένον.

— Κατοικῶ εἰς τὴν Φιλαδέλφειαν, κυρία.

Ἡ γραῖα κυρία ἐφάνη συγκινηθεῖσά πως ἐκ τῆς ἀπαντήσεως ταύτης.

— Εἰς τὴν Φιλαδέλφειαν! εἶπε, κατοικεῖτε εἰς τὴν Φιλαδέλφειαν! ἀλλὰ τότε θὰ γνωρίζητε ἴσως τὸν υἱόν μου Βενιαμεὶν;

— Ποῖον Βενιαμεὶν; ἠρώτησεν ἡσύχως ὁ νέος.

— Ποῖον; τὸν Βενιαμεὶν Φραγκλῖνον, τὸν Βενιαμείν μου! Ὢ! εἶναι τὸ καλλίτερον καὶ φιλοστοργότερον τέκνον τοῦ κόσμου.

— Πῶς! ὁ Βενιαμεὶν Φραγκλῖνος ὁ τυπο-

Digitized by Google

γράφος εἶναι υἱός σας; Ἀλλ' εἶναι ὁ στενώτερός μου φίλος καὶ κατοικοῦμεν μάλιστα εἰς τὸ αὐτὸ δωμάτιον.

—Ὦ Θεέ μου! καὶ νὰ ἀφήσω τὸν φίλον τοῦ ἀγαπητοῦ μου Βενιαμεὶν νὰ περάσῃ ὁλόκληρον νύκτα εἰς ἓν κάθισμα, ἐν ᾧ ἐγὼ ἐκοιμώμην εἰς ὡραίαν κλίνην!

—Καὶ τί θὰ ἐλέγετε ἐὰν μὲ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐφέρεσθε πρὸς τὸν ἴδιον τὸν υἱόν σας;

—Ἡ καρδία μητρὸς ποτὲ δὲν ἀπατᾶται, καὶ θ' ἀνεγνώριζα τὸν υἱόν μου.

— Μὴ ὁμιλῆτε μὲ τόσην βεβαιότητα, προσφιλής μου μήτηρ, ὁ υἱός σας εἶναι ἐνώπιον ὑμῶν.

— Ὁ Βενιαμείν μου! καὶ οὔτε κἂν νὰ τὸ ἐννοήσω!...

Ὁ Βενιαμεὶν Φραγκλῖνος, καταλιπὼν τὴν γενέθλιον αὐτοῦ πόλιν ἔφηβος ἔτι καὶ ἐπιστρέφων εἰς αὐτὴν τέλειος πλέον ἀνήρ, ἠθέλησε νὰ ὑποβάλῃ εἰς τὴν ἀθώαν ἐκείνην δοκιμασίαν τὴν μητέρα. Ἡ ἰδέα ἦν ἀνταξία τοῦ πρακτικοῦ φιλοσόφου, τοῦ δοξασθέντος τριχῶς, ὡς ἐπιστήμονος, ὡς μεγάλου πολίτου καὶ ἐξόχου ἠθικολόγου.

Ὅταν ἐγήρασεν, ἠρέσκετο ἀναμιμνησκόμενος τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο τῶν χρόνων, καθ' οὓς ἦτο μόνον ὁ τυπογράφος Βενιαμεὶν Φραγκλῖνος. Διότι, ἔλεγεν, ἐν τῇ περιστάσει ἐκείνῃ ἔσχον τὴν εὐχαρίστησιν νὰ ἑλκύσω τὰς συμπαθείας τῆς μητρός μου, μὴ ποιούμενος χρῆσιν τοῦ τίτλου μου ὡς υἱοῦ· τοῦτο δὲ οὐ μικρὸν ἐπηύξησε τὴν χαράν, ἣν ἀμφότεροι ᾐσθανόμεθα ἐπαναβλέποντες ἀλλήλους.

**Π.

ΠΟΘΕΝ ΗΡΞΑΤΟ Η ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ ΕΟΡΤΗ

Ἡ προσφιλεστάτη ὅλων τῶν χριστιανικῶν ἑορτῶν, ἡ τῆς γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος, ἥτις τόσον βαθέως ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ ἐν τῷ χαρακτῆρι, ἐν τῇ συνειδήσει καὶ ἐν τῷ αἰσθήματι τοῦ λαοῦ ἐῤῥίζωται, αὕτη ἡ ἔξοχος καὶ πάγκοινος ἑορτή, τήν τε πτωχοτάτην καλύβην ὡς καὶ τὸ μεγαλοπρεπέστατον μέγαρον διὰ χαρᾶς καὶ εὐθυμίας καθωραΐζει, ὅσον μακρὰν τὸ τοῦ Σταυροῦ σημεῖον ἐκλάμπει· ἡ τῆς ἀρχῆς καὶ προόδου αὐτῆς ἱστορία εἶναι διδακτικωτάτη, διότι παρέχει ἀξιοπερίεργον ὅσον πιστὴν εἰκόνα τῆς ἐν τῇ ἱστορίᾳ καὶ ἐν τῷ βίῳ μεταξὺ τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας καὶ τοῦ ἐθνικοῦ πανθεϊσμοῦ διαπραχθείσης συνδιαλλαγῆς, ἥτις τὸν σημερινὸν χριστιανισμὸν ἀποτελεῖ.

Ἡ ἰδέα τοῦ τιμᾶν τινα διὰ τῆς ἑορτῆς τῆς γενεθλίου αὐτοῦ ἡμέρας εἶναι ὅλως ἐθνική Αὐτὴ εἰς τοὺς Ἰουδαίους ἦν πάντῃ ξένη. Οἱ Αἰγύπτιοι ἐξ ἐναντίας, συμφώνως ταῖς περὶ τοῦ κόσμου πανθεϊστικαῖς αὐτῶν θεωρίαις, ἑώρταζον λαμπρὰ Θεῶν γενέθλια. Παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἡ τῶν γενεθλίων ἑορτὴ εἰσήχθη πρῶτον ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου, ὅστις ἐθέσπισε νὰ πανηγυρίζωσι τὴν ἡμέραν τῆς αὐτοῦ γεννήσεως ὡς ἐθνικὴν ἑορτήν. Κατὰ τούτου τοῦ μοναρχικοῦ σφετερισμοῦ ἀντέταξε τὸ δημοκρατικὸν τοῦ λαοῦ τῶν Ἑλλήνων αἴσθημα τὴν τῶν γενεθλίων τῶν μεγάλων αὐτῶν φιλοσόφων καὶ ποιητῶν. Ἐν Περσίᾳ, ὅθεν ὁ Ἀλέξανδρος μετέφερε τὸ ἔθιμον τοῦτο, ἡ γενέθλιος τοῦ μονάρχου ἡμέρα ἦν ἡ ὑπερτάτη ὅλων τῶν ἑορτῶν, καὶ μετὰ τῆς ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν Ῥώμῃ ἀναπτύξεως τῆς μοναρχίας ἀπέκτησε καὶ ἐνταῦθα τὴν ἴσην σημασίαν. Ὅθεν τόσον ἐν Ἑλλάδι ὅσον καὶ ἐν Ῥώμῃ μετεφυτεύθη τὸ τῶν γενεθλίων ἔθιμον εἰς ὅλας τοῦ λαοῦ τὰς κλάσεις· καὶ ἑκάστῳ Ῥωμαίῳ ἡ γενέθλιος αὐτοῦ ἡμέρα ἐθεωρεῖτο ὡς ἡ ἑορτασιμωτάτη τοῦ ἔτους.

Οἱ πρῶτοι Χριστιανοί, οἵτινες ἔζων ἐν μέσῳ ταύτης τῆς τὰς γενεθλίους τῶν ἀνθρώπων ἡμέρας τοσοῦτον τιμώσης κοινωνίας, καὶ συνεμερίζοντο μετ' αὐτῆς κατὰ μέγα μέρος τὴν τοιαύτην ἰδέαν, δὲν ἠδύναντο ν' ἀποστῶσι τῆς ἑορτῆς τῆς ἑαυτῶν γενεθλίου ἡμέρας καὶ τῆς τῶν ὑπ' αὐτῶν τιμωμένων προσώπων, εἰ καὶ οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ τῆς Ἐκκλησίας πατέρες τὴν ἐπιθανάτιον ἡμέραν μόνην μνήμης ἀξίαν ἐλογίσαντο. Διόπερ ἡ τῶν μαρτύρων καὶ ἁγίων μνήμη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας οὐδέποτε κατὰ τὴν γενέθλιον ἡμέραν ἑορτάζεται, ἀλλὰ κατὰ τὴν τοῦ θανάτου.

Τούτου ἕνεκα οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ ἑώρταζον μὲν τὸν θάνατον καὶ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ, οὐδεμίαν ὅμως ἀκόμη τῆς ἡμέρας τῆς γεννήσεως αὐτοῦ ἑορτὴν εἶχον· ἀλλ' ἔπρεπε μία τοιαύτη νὰ ἱδρυθῇ, ἐπειδὴ οἱ ἐκ τοῦ ἐθνισμοῦ ἐπιστραφέντες Χριστιανοὶ ἐδόξαζον, ὅτι τὸν ἱδρυτὴν τῆς αὐτῶν πίστεως δὲν ἠδύναντο νὰ τιμήσωσι κάλλιον ἢ διὰ τῆς ἑορτασίμου ἐκλαμπρύνσεως τῆς γενεθλίου αὐτοῦ ἡμέρας.

Αὕτη ἡ ἡμέρα ὅμως ἦν ἄγνωστος· ἐγίνωσκον μόνον τὴν ἡμέραν ἐν ᾗ ὁ Χριστὸς ἀπέθανεν. Ὅπως λοιπὸν αὐτὴν ὁρίσωσιν, ἐπελάβοντο τῆς Ἰουδαϊκῆς ἀλληγορίας, ἥτις ἅπαντας τοὺς θείαν τινὰ ἐντολὴν ἐκπληρώσαντας ἄνδρας, ἰδίως δὲ τὸν Ἀδὰμ καὶ τὸν Μωϋσῆν, ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, ἐν ᾗ ἐγεννήθησαν, θνήσκοντας παριστᾷ. Ὁ Χριστὸς ἀπέθανε τὴν ἕκτην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος, καὶ τὴν γέννησιν αὐτοῦ ὅθεν κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἀπεδέχθησαν· καὶ τοσούτῳ μᾶλλον ὅσῳ καὶ ὁ Ἀδὰμ κατὰ τὴν Γραφὴν τὴν ἕκτην ἡμέραν ἐπλάσθη, καὶ οὕτω, κατὰ τὴν τότε ἰουδαϊκὴν ἀλληγορίαν, τὴν αὐτὴν ἡμέραν καὶ ἀπέθανε. Καθότι ὁ μυστικὸς σύνδεσμος μεταξὺ τοῦ Ἀδάμ, τοῦ κομιστοῦ τῆς κληρονομικῆς ἁμαρτίας, καὶ τοῦ Ἰησοῦ, τοῦ ἐξοντωτοῦ αὐτῆς, εἶναι ἐν τῇ χριστιανικῇ θρησκείᾳ τόσον ἀρχαῖος, ὅσον σχεδὸν καὶ αὐτή, καὶ τοσοῦτο προθυμότερον ἀπεδέξαντο πᾶν ὅ,τι ἡ εὐσεβὴς αὐτὴ δοξασία ὑπεστήριξεν.

Digitized by Google

Ἐκ τούτου τοῦ συμβολικοῦ μεταξὺ Ἀδὰμ καὶ Χριστοῦ συνδέσμου πηγάζουσιν ἐν τῇ χριστιανικῇ θρησκείᾳ καὶ αἱ περὶ τοῦ δόγματος τῆς «παρθενικῆς γεννήσεως» τοῦ Χριστοῦ εὐαγγελικαὶ διδασκαλίαι· διότι καὶ ὁ Ἀδὰμ ἐκ τῆς «παρθενικῆς γῆς» διὰ τοῦ λόγου τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ ἐπλάσθη. Ἀναγινώσκει τις π. χ. παρὰ τῷ Ἰωσήπῳ Φλαβίῳ περὶ τῆς τοῦ Ἀδὰμ πλάσεως ἐκ τῆς παρθενικῆς γῆς, τὴν ὁποίαν οὐδεμία ἀκόμη βροχὴ ὕγρανεν, οὐδὲν αἷμα ἐμόλυνεν, οὐδὲν ἄροτρον ἀνεσκάλευσεν. Ἡ παρθενικὴ τῆς Δαμασκοῦ γῆ, ἡ ὁποία κατὰ τὴν τῶν χριστιανῶν προσκυνητῶν δοξασίαν ἐχρησίμευσεν εἰς τὴν πλάσιν τοῦ πρώτου ἀνθρώπου, ἐχρησίμευσεν ἀκόμη τὸν παρελθόντα αἰῶνα εἰς ἀλχημικοὺς σκοποὺς ὡς ἰδιαζόντως πλεονεκτοῦσα δύναμις. Ἤδη ὁ ἅγιος Εἰρηναῖος (ἐν τῷ Β′ αἰῶνι μ. Χ.) ἑρμηνεύει σαφῶς τὴν μεταξὺ τῶν παραδόσεων περὶ τῆς πλάσεως τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῶν εὐαγγελικῶν διδασκαλιῶν περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ συνάφειαν. Αὐτὸς λέγει: «Ὥσπερ ὁ πρωτόπλαςος Ἀδὰμ ἐξ ἀσκευάςου καὶ παρθενικοῦ ἔτι χοὸς χειρί, τουτέστι τῷ θείῳ λόγῳ, ἐπέπλαστο, ὡς ἄρα Χριστὸς, Ἀδὰμ ὁ δεύτερος, ἐκ Μαρίας, παρθένου οὔσης, ἐγένετο.»

Αὕτη ἡ ἀλληγορικοσυμβολικὴ παραδοχὴ ἤγαγεν ἔτι περαιτέρω. Ὁ Ἀδὰμ ἐπλάσθη τὴν ἕκτην ἡμέραν τῆς κοσμογονίας· εἰς ποίαν ὅμως ἡμέραν τοῦ ἔτους ἐπλάσθη ὁ κόσμος; Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην ἀποκρίνεται τὸ Ταλμοὺδ, ὅπερ λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς ἔπλασε τὸν κόσμον τὴν πρώτην Ἰανουαρίου. Κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον δηλονότι ἴσχυεν ἤδη καὶ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ἀποκλειστικῶς τὸ ῥωμαϊκὸν ἡμερολόγιον, καὶ ἡ ἑορτὴ αὐτοῦ, ἀρχομένου τὴν πρώτην Ἰανουαρίου· καὶ τὸ Ταλμοὺδ, πειρώμενον ν' ἀποδείξῃ ἐθνικὴν τὴν ξένην ἀλλ' ἀνεκρίζωτον πλέον ταύτην ἑορτὴν, ἀνατρέχει μέχρι τοῦ Ἀδάμ. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Ἀδὰμ τὴν ἕκτην Ἰανουαρίου ἐγεννήθη, παρεδέχθησαν οὕτως ἀλληγορικῇ συνεπείᾳ ταύτην τὴν ἡμέραν ὡς γενέθλιον τοῦ Ἰησοῦ, καὶ τὴν ἑορτὴν αὐτῆς ὠνόμασαν «Ἐπιφάνειαν», ἤτοι ἐμφάνισιν τοῦ Ἰησοῦ. Αὕτη ἡ ἔκφρασις ἦν ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ἀρχαίοις πάντοτε ἐπὶ Θεῶν, ὡς περιγραφὴ τῆς λέξεως «γέννησις», καὶ οἱ Αἰγύπτιοι ἑώρταζον ἀκριβῶς τὴν 6 Ἰανουαρίου τὴν ἑορτὴν τῆς «ἐπιφανείας τοῦ Ὀσίριδος.»

Αὕτη ἡ ἑορτὴ τῆς τοῦ «Χριστοῦ ἐπιφανείας», ἑορτὴ τῶν Χριστουγέννων τῶν πρώτων χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν, ἑορτάζεται ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καθολικῶν καὶ ὑπὸ τῶν διαμαρτυρομένων ὑπὸ τὸ ἀρχικὸν αὐτῆς πάντοτε ὄνομα, ὑπὸ τῶν καθολικῶν δὲ ὡς ἑορτὴ «τῶν Ἁγίων τριῶν Βασιλέων.»

Ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἐν τῷ ἑλληνοχριστιανικῷ κόσμῳ, ἡ 6 Ἰανουαρίου διετήρησε τὸ κῦρος αὐτῆς ὡς ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων ἐπὶ μακρότερον· ἐν τῇ Δύσει ὅμως, παρὰ τοῖς Λατίνοις χριστιανοῖς δὲν ἠδύνατο νὰ διατηρηθῇ, καὶ ὑπὸ τῆς 25 Δεκεμβρίου παρηγκωνίσθη. Ἐν Ῥώμῃ ἔπρεπεν ὁ χριστιανισμὸς μετὰ τῶν ἐξωτερικῶν αὐτοῦ ἐθιμοταξιῶν, ἐν γένει μετὰ τῶν αὐτοῦ ἑορτῶν, νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὴν ἐπικρατοῦσαν θρησκείαν, διὰ νὰ ἐκταθῇ ταχύτερα καὶ ἀσφαλέστερα. Ἐν Ῥώμῃ ὅμως ἑώρταζον τὴν 24 καὶ ἰδίᾳ τὴν 25 Δεκεμβρίου, τὴν ἑορτὴν natalis solis invicti, τὴν γενέθλιον ἑορτὴν τοῦ νικῶντος Ἡλίου (σχετικῶς τοῦ χειμερινοῦ ἡλιοστασίου, μεθ' οὗ ἡ ἡμέρα, ἡ κυριαρχία δηλαδὴ τοῦ ἡλίου, ηὔξανε πάντοτε), ἤτοι τὴν γενέθλιον ἑορτὴν τοῦ ἐκ νέου πάλιν πρὸς τὴν γῆν στρεφομένου ἡλίου.

Καὶ οἱ ἀρχαῖοι Πέρσαι ἑώρταζον κατὰ ταύτας τὰς ἡμέρας τὴν τοῦ Ἡλίου ἑορτὴν ἢ τοῦ Μύθρα. Ὁ χριστιανισμὸς λοιπὸν μετέβαλε ταύτην τὴν γενέθλιον τοῦ Ἡλίου ἡμέραν εἰς ἐκείνην τοῦ Χριστοῦ, ὅπως καὶ τὸ Σάββατον μετέθηκεν εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων σεβομένην ἡμέραν τῆς μνήμης τοῦ Ἡλίου, τὴν ἡλιακὴν (Κυριακήν).

Οἱ νεοφώτιστοι Χριστιανοὶ ὡς σύμβολον, ὡς προσωποποίησιν τοῦ Ἡλίου τὸν Ἰησοῦν ὑπέλαβον. Καὶ πόσον βαθέως ἡ τοῦ Ἡλίου λατρεία καὶ ἰδίᾳ ἡ μετὰ τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων σχέσις αὐτῆς ἐν τῇ τοῦ λαοῦ πίστει ἐῤῥιζοῦτο, ἀπόδειξις, ὅτι ὁ Πάππας Λέων ὁ μέγας (ἀπέθανε 461) ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν Χριστουγέννων κηρύγματι αὐτοῦ ἠναγκάσθη νὰ εἴπῃ· «Θανάσιμον τὸ πιστεύειν, ὡς ἡ τῆς χριστιανικῆς ἑορτῆς ἡμέρα οὐχ οὕτω γε εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ, ὅσῳ περ εἰς τὴν τοῦ νέου Ἡλίου γέννησιν τὴν ἀρχὴν ἀναφέρει.»

Ἀλλ' ὁ ἅγιος Ἀμβρόσιος κρίνει περὶ τούτου ἐξάπαντος πρᾳότερον, λέγων· «Ὀρθῶς δέ που οἱ ἄνθρωποι τὴν ἁγίαν ταύτην τῆς τοῦ Κυρίου γεννήσεως ἡμέραν «νέον ἥλιον» ὀνομάζουσι, καὶ οὕτω τῷ ἑαυτῶν ἔθει ἐπαληθεύουσιν, ὡς ἄρα Ἰουδαῖοί τε καὶ ἐθνικοὶ ἐπὶ τῷ γε ὁμόφωνοι.»

Αὕτη ἡ τῆς γενεθλίου ἑορτῆς τοῦ Σωτῆρος μετάθεσις κατὰ τὴν 24 καὶ 25 Δεκεμβρίου ἐπέδωκεν ἔτι μᾶλλον, καθ' ὅσον διὰ ταύτης ἠδύνατο νὰ υἱοθετηθῇ ἀκόμη ἄλλη σπουδαία διὰ τὴν χριστιανικὴν λατρείαν Ῥωμαϊκὴ ἑορτή. Τὴν 25 Μαρτίου ἑώρταζε δηλονότι ὁ Ῥωμαϊκὸς λαὸς λαμπράν τινα καὶ φαιδρὰν ἑορτὴν πρὸς τιμὴν «τῆς Μητρὸς τῶν Θεῶν», ἥτις κατὰ τὸν Φώτιον «τὴν ἡμετέραν ἐξ Ἅδου ἀπολύτρωσιν» δηλοῖ. Ἀλλ' ἐκ τῆς 25 Δεκεμβρίου ὀπισθοδρομικῶς μέχρι τῆς 25 Μαρτίου εἶναι ἀκριβῶς ἐννέα μῆνες· ποία ὅθεν ἄλλη ἡμέρα παρὰ ἡ τελευταία αὕτη ἠδύνατο φυσικώτερον ν' ἀναδειχθῇ ἡμέρα τῆς Εὐαγγελίσεως αὐτοῦ; Εἰς τὴν θέσιν «τῆς Μητρὸς τῶν Θεῶν» ἀντεισῆλθεν «ἡ Μήτηρ τοῦ Θεοῦ», καὶ ἡ ἐθνικὴ ἑορτὴ ἔλαβε τὸ χρι-

Digitized by Google

στιανικὸν ὄνομα «Εὐαγγελισμὸς τῆς Μαρίας.»

Ὁ ἅγιος Χρυσόστομος, ὅστις (περὶ τὰ τέλη τοῦ Δ' αἰῶνος) τὴν ἑορτὴν τῆς 25 Δεκεμβρίου ἀντὶ τῆς 6 Ἰανουαρίου κυρίως προήγαγεν, ἀποδεικνύει τὸ ὀρθὸν τῆς τοιαύτης παραδοχῆς ἀκόμη διὰ τούτου, ὅτι, ὅτε ἡ Ἐλισάβετ συνέλαβεν, ὁ σύζυγος αὐτῆς, ὁ ἱερεὺς Ζαχαρίας (κατὰ Λουκᾶν α', 9-10) μόνος ἐν τῷ ναῷ ἐθυμία, ἐνῷ ὁ λαὸς ἔξωθεν ἵστατο. Τοῦτο ὅμως ἐγίνετο τῇ ἡμέρᾳ τοῦ ἐξιλασμοῦ. Τὸν ἕκτον μῆνα μετὰ τοῦτο ἐστάλη (Λουκᾶ α', 26) ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ πρὸς τὴν Μαρίαν. Ἡ ἡμέρα τοῦ ἐξιλασμοῦ συμπίπτει κατὰ Σεπτέμβριον· ἓξ μῆνας μετὰ τοῦτον εἶναι ὁ Μάρτιος, ὅτε τελεῖται ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Μαρίας.

Ἡ 25 Δεκεμβρίου ἀπετέλεσεν οὕτω τὸν σύνδεσμον μετ' ἀρχαίας ἐθνικῆς τῇ φύσει ἑορτῆς, καὶ ἡ ἑορτὴ τῆς 24 Δεκεμβρίου τὸν πρώτιστον σύνδεσμον, καὶ ἐν παρόδῳ εἰρήσθω, τὸν σύνδεσμον μετὰ ἰουδαϊκῆς ἐθνικῆς ἑορτῆς, ἥτις κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς χριστιανικῆς χρονολογίας δημοτελῶς ἑωρτάζετο, τῆς ἐπὶ τῇ μνήμῃ τουτέστιν ἑορτῆς τῆς θεμελιώσεως τοῦ δευτέρου Ναοῦ, τελουμένης τῇ 24 τοῦ ἐννάτου μηνὸς τῆς ἰουδαϊκῆς χρονολογίας, ὅπερ μετὰ τῆς 24 Δεκεμβρίου σχεδὸν συμπίπτει. Ὁ χριστιανισμὸς λοιπὸν ἔθηκεν εἰς τὴν θέσιν τοῦ ὑλικοῦ τὸν πνευματικὸν καὶ συμβολικὸν «Ναὸν τοῦ Κυρίου» — τὸν Χριστόν.

Οὕτως ἤρξατο ἡ τῶν Χριστουγέννων ἑορτή, ἀπὸ τῆς υἱοθεσίας ἐθνικῆς μὲν τὴν φύσιν καὶ τὴν ἀπήχησιν, ἰουδαϊκῆς δὲ τὴν καταγωγὴν ἑορτῆς. Ἡ παραδοχὴ τῆς πρώτης ἠνέῳξε τῇ νέᾳ θρησκείᾳ τὴν ὁδὸν εἰς ὅλα τὰ ἔθνη, διότι ὅλα ἑώρταζον ὑπὸ διαφόρους ἐθιμοταξίας τὴν ἑορτὴν τοῦ αὔξοντος, ἀνανεουμένου ἡλίου, φθίνοντος Δεκεμβρίου.

ΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΕΝ ΑΓΓΛΙΑι

(Ἐράνισμα.)

Αἱ παρασκευαὶ τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων (Christmas) ἄρχονται ἀπὸ πέρατος ἕως πέρατος τῆς Ἀγγλίας ἐνωρίτατα, καὶ ἐνεργοῦνται μετὰ πυρετώδους ἀληθῶς δραστηριότητος. Ἀπὸ ἑβδομάδων ἤδη καθίσταται ἡ ἑορτὴ αὕτη καὶ ὁ προσήκων αὐτῆς πανηγυρισμὸς σκοπὸς πάσης ἀσχολίας, πάσης ὁμιλίας ἀντικείμενον, καὶ πρόξενος ἀγωνιῶν καὶ ἐργασίας συντόνου. Οἰκοδέσποιναι, ἀρτοπῶλαι, πλακουντοποιοί, σακχαροπλάσται, βιβλιοπῶλαι καὶ πολὺς ἄλλος ὅμιλος παραγωγῶν ἁμιλλῶνται τίς τοῦ ἄλλου κάλλιον νὰ κοσμήσῃ, ἡ μὲν τὸν οἶκον αὐτῆς, ὁ δὲ τὸ κατάστημά του ἐπὶ τῇ ἐγγιζούσῃ μεγάλῃ ἡμέρᾳ, τῇ καθ' αὐτὸ ἐθνικῇ ἑορτῇ τῶν ἄγγλων.

Ἡ ἐργασία ἰδίως τῆς οἰκοδεσποίνης εἶνε ἀξία πάσης παρατηρήσεως, καὶ ἡ δραστηριότης αὐτῆς ἀνωτέρα περιγραφῆς. Ἀπὸ βαθέος ὄρθρου ἄρχεται τοῦ ἔργου, καὶ μόλις ἐπελθούσης τῆς νυκτὸς ἀναπαύεται, ὅπως ἀρχίσῃ πάλιν τὴν ἐπαύριον πρωΐαν. Ὡς ἐν πάσῃ οἰκογενειακῇ ἑορτῇ, οὕτω καὶ κατὰ τὰ Χριστούγεννα, ἡ ἀγγλὶς οἰκοδέσποινα εἶνε ὁ πρόεδρος αὐτῆς καὶ ὁ τελετάρχης, ὁ παρασκευαστὴς καὶ ὁ διατάκτης τῶν πάντων. Αὐτὴ θὰ μεταβῇ εἰς τὴν ἀγοράν, συμπαραλαμβάνουσα δύο τρεῖς τῶν υἱῶν της, φέροντας καλάθους καὶ σπυρίδας, καὶ σκιρτῶντας ἐκ τῆς χαρᾶς, ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ ὅτι θὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν οἰκίαν φορτωμένοι. Αὐτὴ θὰ μεταλλάξῃ ἀλληλοδιαδόχως τὸ ἐργαστήριον τοῦ κρεωπώλου, τοῦ ὀψοπώλου τὴν ἔκθεσιν, τὸ φορτηγὸν ἁμάξιον τοῦ ὀπωροπώλου, καὶ θὰ κενώσῃ μέχρι πυθμένος τὸ βαλάντιόν της, ἵνα πληρώσῃ μέχρι στεφάνης τοὺς καλάθους τῶν πηδώντων κατόπιν αὐτῆς υἱῶν της. Τοσοῦτον δὲ μεγαλοδώρως θὰ κενωθῇ τὰς παραμονὰς τῶν Χριστουγέννων τῆς οἰκοδεσποίνης τὸ βαλάντιον, ὥστε καθ' ὅλον πολλάκις τὸν Ἰανουάριον περικόπτεται σπουδαίως ἡ καθημερινὴ δαπάνη, ὅπως πληρωθῇ ἡ σπατάλη τῆς ἑορτῆς.

Μετὰ τὴν προμήθειαν τῶν χρησίμων, ἄρχεται ἡ ἐν τῷ οἴκῳ χρῆσις αὐτῶν καὶ διάταξις, ὁ καθαρισμός, ἡ εὐτρέπισις καὶ διακόσμησις τῆς οἰκίας· τὰ δάπεδα θὰ πλυθῶσι διὰ ποταμῶν ὅλων ὕδατος, αἱ κλίμακες θὰ τριφθῶσι, θὰ τιναχθῶσιν οἱ τάπητες, θὰ στιλβωθῶσι τῶν παραθύρων τὰ ὑαλία καὶ τῶν θυρῶν τὰ κλεῖθρα, καὶ μεθ' ὅλην αὐτὴν τὴν φοβερὰν προπαρασκευαστικὴν ἐργασίαν ἄρχεται ἡ ἑορτάσιμος τοῦ οἴκου στολή. Πανταχοῦ τότε τῆς αἰθούσης, ἐπὶ τῆς ἑστίας, εἰς τῶν θυρῶν τὰ ἀνώφλια, ἐπὶ τῶν παραθύρων καὶ τῶν παραπετασμάτων, καὶ ὅπου τοῦ τοίχου ὑπάρχει ὀπή τις ἢ καρφίον ἢ εἰκὼν ἀνηρτημένη, θὰ τεθῶσι κλάδοι δαφνοκεράσου, ἰξοῦ καὶ πρίνου, καὶ ἀναμέσον τῶν δροσερῶν αὐτῶν κλωνίων θὰ ταχθῶσιν ἐν ἀτάκτῳ συμμετρίᾳ χαρτίων τεμάχια πολύχροα, ἰδιοτρόπως κεκομμένα, καὶ ταινίαι μακραὶ ἐπάργυροι, φέρουσαι τὴν παροιμιακὴν ἐπιγραφήν: A merry Christmas to you! (Καλὰ Χριστούγεννα!) Εἶτα δέ, προεδρεύουσα πλέον παντὸς ἐκείνου τοῦ ἑορτασίμου κόσμου, τοποθετεῖται κατάκοσμος, πολύχρους καὶ ἀπαστράπτουσα ἡ ἐλάτη—τὸ δένδρον τῶν Χριστουγέννων—ἐπὶ τῆς μεσαίας τραπέζης, καὶ ἀπὸ τῶν κλάδων αὐτῆς ἐξαρτῶνται αἱ λευκαὶ καὶ κόκκιναι καὶ κυαναῖ σημαῖαι, τὰ ἐπίχρυσα κάρυα, αἱ μακραὶ καὶ κυματίζουσαι ταινίαι, τὰ πολυποίκιλα παίγνια τῶν παιδίων, αἱ ἀνθοδέσμαι καὶ οἱ πλαγγόνες, καὶ ὑπ' αὐτὴν τέλος τίθεται σοβαρὸς ὁ πατὴρ τῶν Χριστουγέννων (father Christmas), σακχαρόπηκτος καὶ προσμειδιῶν εἰς τὸ φαιδρὸν σμῆνος τῶν κυκλούντων αὐτὸν παιδίων. Ἐκεῖ δὲ τότε, περὶ τὴν ἑορτάσιμον ἐκείνην τράπεζαν, καὶ ὑπὸ τοὺς κρεμασμένους ἀπὸ τῆς ὀροφῆς κλάδους ἰξοῦ, τε-

Digitized by Google

λεῖται τὸ ἀρχαῖον καὶ πλῆρες ἀφελείας ἀγγλικὸν ἔθιμον: to kiss under the mistletoe (φίλημα ὑπὸ τὸν ἰξὸν), δι' οὗ παρέχεται εἰς τοὺς νέους ἡ ἐλευθερία νὰ ἀσπάζωνται ὅσας κορασίδας ἤθελον εὕρει ἱσταμένας ὑπὸ τοὺς ἄνωθεν κρεμαμένους ἐκείνους κλάδους. Φαντάζεταί τις εὐκόλως τὰς ἐνέδρας καὶ τὴν κατασκοπείαν τῶν νέων, καὶ τὰς κραυγάς, τὴν δρομαίαν φυγὴν, καὶ . . . τὰ ἐρυθήματα τέλος τῶν ἀπροσέκτων νεανίδων.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως τούτῳ παρασκευάζεται ἐν τῷ μαγειρείῳ ὁ περίφημος ἀγγλικὸς πλακοῦς pudding. Ἡ νεαρὰ καὶ ξανθὴ οἰκοδέσποινα, πορφυρᾶς ἔχουσα τὰς παρειάς, πλήρη ἀλφίτων τὴν κόμην καὶ ὑπὸ ζύμης κεκαλυμμένας τὰς χεῖρας, κόπτει εἰς μικρὰ τεμάχια τὸ ἀπαραίτητον εἰς κατασκευὴν τοῦ πλακοῦντος ῥόδινον λίπος, μαλάσσει καὶ σφίγγει διὰ τῶν μικρῶν της δακτύλων τὴν λευκὴν ζύμην, φυλακίζει καὶ δένει αὐτὴν ἐντὸς τοῦ χειρομάκτρου, καὶ τὴν βυθίζει τέλος ἐντὸς τῆς μεγάλης χύτρας τοῦ μαγειρείου, ἵνα βράσῃ ἐκεῖ διὰ σιγανοῦ πυρός.

Τέλος πάντων ὁ πλακοῦς ἐψήθη, καὶ ἡ μεγάλη ἡμέρα ἔφθασε.

Πᾶσα ἀγγλικὴ οἰκογένεια, πλουσία ἢ πτωχή, θὰ συναγάγῃ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὰ μέλη αὐτῆς πέριξ ἀφθόνου τραπέζης. Καὶ αὐτὰ τὰ πτωχοτροφεῖα (workhouses) ἑορτάζουσι τὰ Χριστούγεννά των. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἄγγλος ἐργάτης εἶνε ἥκιστα οἰκονόμος καὶ προμηθής, οἱ ἔμποροι συνέστησαν τὸν Σύλλογον τῶν Χριστουγέννων (Christmas'Club), δι' οὗ καὶ αὐτοὶ οἱ σπαταλώτατοι τῶν ἐργατῶν δύνανται νὰ τελέσωσι φαιδρῶς τὴν ἐθνικὴν ἑορτήν, πληρώνοντες ἀπὸ τῆς πρώτης ὀκτωβρίου ἀνὰ πᾶσαν ἑβδομάδα ἥμισυ σελλίνιον (ἢ 1 ἢ 2, ἀναλόγως τῆς διαθέσεως καὶ τῶν πόρων των) εἰς τὸν ὀψοπώλην, τὸν κρεωπώλην καὶ τὸν ὀρνιθοπώλην. Ὁ ἔμπορος συνάγει τοὺς ἐράνους, καὶ τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων ἀποδίδει αὐτοὺς εἰς σταφίδας, σάκχαριν, χῆνας, πλακοῦντας κ.τ.λ. Οὕτω δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ πτωχότατοι, οἱ ἄστεγοι καὶ οἱ σπάταλοι κοινωνοῦσι τὴν ἡμέραν ἐκείνην τῆς γενικῆς χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως, ἐκτὸς ἐὰν—ὅπερ συμβαίνει πολλάκις—πτωχεύσῃ ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ἔμπορος, καὶ οἱ ἔρανοι τῶν καταβαλόντων μεταβῶσιν εἰς τῶν δανειστῶν τῆς πτωχεύσεως τὰ βαλάντια.

Ἡ ἐπαύριον τῶν Χριστουγέννων εἶνε ἡ ἡμέρα τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν δώρων ἐν Ἀγγλίᾳ, ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὴν παρ' ἡμῖν πρωτοχρονιάν. Ἐπειδὴ δὲ τὰ δῶρα ταῦτα περικλείονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐντὸς κυτίδων (boxes), καλεῖται ἐκ τούτου καὶ ἡ ἡμέρα αὕτη boxing day. Ὡς παρ' ἡμῖν ἡ πρώτη τοῦ ἔτους, οὕτως ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ boxing day εἶνε συγχρόνως ἡ προσφιλὴς καὶ ἀπὸ μακροῦ προσδοκωμένη ἡμέρα τῶν διανομέων, τῶν ὁδοκαθαριστῶν, τοῦ γαλακτοπώλου, τοῦ γραμματοκομιστοῦ, καὶ πάσης τῆς λοιπῆς ὑπηρετικῆς ὁμάδος, ἥτις ἀπὸ πρωΐας μέχρις ἑσπέρας πληροῖ τὸ μαγειρεῖον, ὅπου εὑρίσκει πλακοῦντα ἰδιαίτερον, ἐπὶ τούτῳ παρεσκευασμένον, καὶ φιάλας τινὰς ῥακῆς (gin) ἢ βισκίου. Ἐκεῖθεν ἐξέρχονται πάντες τὴν νύκτα πλήρη μὲν ἔχοντες τὸν στόμαχον κρεῶν καὶ πλακοῦντος καὶ οἰνοπνεύματος, μεστὴν δὲ τὴν κεφαλὴν ἀναθυμιάσεων, καὶ σπεύδουσι νὰ ἀναλύσωσιν εἰς ῥακὴν, ἐντὸς τοῦ πρώτου πνευματοπωλείου, τὰ ἐντὸς τοῦ βαλαντίου των περισυναχθέντα ὀλίγα κέρματα. Εἶτα δὲ περιέρχονται τὰς ὁδούς, κατὰ κλονουμένας καὶ οἰνοβαρεῖς ὁμάδας, ὠρυόμενοι καὶ θορυβοῦντες, πίπτοντες καὶ ἀνεγειρόμενοι, θραύοντες τὰς ὑέλους, ἀποσπῶντες τοὺς κώδωνας καὶ τὰ ῥόπτρα τῶν οἰκιῶν, ποῦ δὲ καί που συντρίβοντες καί τινας φανούς. Ἡ ἀστυνομία ἀνέχεται, κατ' ἐπικρατῆσαν ἔθιμον, τὰ χρόνια ταῦτα, καὶ ἀρκεῖται συλλέγουσα τὴν ἑπομένην ἡμέραν ἐκ τοῦ βορβόρου τοὺς διανυκτερεύσαντας ἐντὸς τῶν αὐλάκων μεθύσους, ἄνδρας καὶ γυναῖκας, ὧν ἐπὶ νύκτα ὅλην δὲν ἐτάραξεν οὔτε διέκοψε τὸν μολύβδινον ὕπνον ἡ βροχὴ καὶ τὸ ψῦχος.

Α. Σ. Β.

Η ΜΙΚΡΑ ΦΩΣΦΟΡΟΠΩΛΙΣ

Ἐκ τῶν τοῦ Ἄνδερσεν.

Τὸ ψῦχος ἦτο δριμύ, ἡ χιὼν πυκνὴ κατέπιπτε καὶ τὸ σκότος ἤρχιζεν ἐπικρατοῦν· ἡ ἑσπέρα — τελευταία ἑσπέρα τοῦ παλαιοῦ ἔτους — προυχώρει. Ἐν τούτοις μ' ὅλον τὸ ψῦχος καὶ τὸ σκότος μικρὰ πτωχὴ κόρη, ἀσκεπὴς καὶ ἀνυπόδητος, ἐπλανᾶτο εἰσέτι εἰς τὰς ὁδούς. Ὅταν ἐξῆλθε τῆς οἰκίας της ἐφόρει ζεῦγος ἐμβάδων, αἵτινες ὅμως ἦσαν μεγάλαι δι' αὐτὴν — ἀνῆκον πράγματι εἰς τὴν μητέρα της;—, καὶ ἐνῷ ἔτρεχε ταχέως ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην πλευρὰν τῆς ὁδοῦ ὅπως ἀποφύγῃ τὰς ἁμάξας, αἱ ἐμβάδες κατέλιπον τοὺς πόδας της. Καὶ τὴν μίαν μὲν ἐξ αὐτῶν δὲν κατώρθωσε νὰ εὕρῃ, τὴν δὲ ἄλλην ἀνήρπασε μικρὸν παιδίον καὶ ἀνεχώρησε δρομαῖον, φρονοῦν βεβαίως ὅτι ἠδύνατο νὰ τῷ χρησιμεύσῃ ὡς κοιτὶς τῆς κούκλας του.

Οὕτω προυχώρει ἡ μικρά, καὶ οἱ μικροί της πόδες ἐγίνοντο ἰάνθινοι ἐκ τοῦ ψύχους. Εἰς τὴν χεῖρά της ἐκράτει μικρὸν κυτίον φωσφόρων, ἱκανὰ δὲ ἄλλα ἔφερεν ἐντὸς τῆς ῥακώδους της ποδιᾶς. Οὐδεὶς καθ' ὅλην τὴν μακρὰν ἡμέραν ἠγόρασεν ἐξ αὐτῶν, οὐδεὶς τῇ ἔδωκε μίαν κἂν δεκάραν. Τρέμουσα ἡ δυστυχὴς κόρη ἐκ τοῦ ψύχους καὶ τῆς πείνης ἐσύρετο εἰς τὰ πρόσω, ζῶσα εἰκὼν τῆς θλίψεως! Πτωχὴ κόρη!

Νιφάδες χιόνος κατέπιπτον ἐπὶ τῆς ὡραίας μακρᾶς της κόμης, ἥτις ἐκυμάτιζεν ἀνελισσομένη εἰς χαριεστάτους βοστρύχους ἐπὶ τῶν ὤμων της. Ἀλλ' οὔτε τὴν καλλονὴν αὐτῆς οὔτε τὸ

Digitized by Google

ψῦχος ἀνελογίζετο ἡ μικρά. Φῶτα ἔλαμπον εἰς τὰ παράθυρα, ἡ δ' ἀπὸ πολλῶν οἰκιῶν ἀναδιδομένη κνίσσα ὀπτῆς χηνὸς προσέβαλε τὴν ὄσφρησίν της· ἦν παραμονὴ τοῦ νέου ἔτους, καὶ ταύτην ἀνελογίσθη.

Εἰς γωνίαν ἀποτελουμένην ἐκ δύο οἰκιῶν, ὧν ἡ μία προεξεῖχε τῆς ἄλλης, ἐκάθισε τέλος καὶ συνέστειλε πρὸς ἑαυτὴν τοὺς μικροὺς πόδας της· ἀλλ' εἰς μάτην — δὲν ἠδυνήθη νὰ τοὺς θερμάνῃ. Εἰς τὴν οἰκίαν νὰ ἐπιστρέψῃ δὲν ἐτόλμα, διότι δὲν εἶχε πωλήσει φωσφόρα, δὲν εἶχε κερδίσει οὐδὲ ἓν λεπτὸν, καὶ ἴσως ὁ πατήρ της ἤθελε τὴν δείρει· ἄλλως δὲ ἡ οἰκία της ἦτο τόσον ψυχρὰ, ὅσον καὶ ἡ ὁδὸς—ἦτο ὑπερῷον· καίτοι δὲ αἱ μεγαλείτεραι τῆς στέγης ῥωγμαὶ εἶχον φραχθῆ δι' ἀχύρων καὶ ῥακῶν, εἰσεχώρει ὅμως δι' αὐτῶν καὶ ἡ χιὼν καὶ ὁ ἄνεμος. Αἱ χεῖρές της εἶχον σχεδὸν ἀπονεκρωθῆ ἐκ τοῦ ψύχους, καὶ ἴσως ἓν μόνον μικρὸν φωσφόρον ἠδύνατο νὰ τὰς θερμάνῃ, ἂν ἐτόλμα νὰ τὸ ἀνάψῃ. Ἐδίστασεν ἐπὶ μικρὸν, εἶτα ἐξήγαγεν ἓν καὶ τὸ ἔτριψεν ἐπὶ τοῦ τοίχου. Ἐξαίσια! λαμπρὰ θερμὴ φλὸξ ἀνεδόθη, ἣν περιέβαλε διὰ τῶν χειρῶν της· ἦτο φωταψία σχεδὸν διὰ τὴν μικρὰν πτωχὴν κόρην— ὄχι, μᾶλλον μαγικὴ λαμπάς—, διότι τῇ ἐφάνη αἴφνης ὅτι ἐκάθητο ἐνώπιον μεγάλης σιδηρᾶς θερμάστρας μὲ ὀρειχάλκινα κοσμήματα, ἐξαισίως ἀστράπτοντα εἰς τὸ πῦρ! Προέβαλε τότε καὶ τοὺς πόδας της, ὅπως τοὺς θερμάνῃ ἐπίσης· ἀλλοίμονον! ἀμέσως ἡ φλὸξ ἐσβέσθη, ἡ θερμάστρα ἐξηφανίσθη καὶ ἡ μικρὰ κόρη εὑρέθη ψυχρὰ καὶ καταβεβλημένη, κρατοῦσα τὸ καὲν φωσφόρον εἰς τὴν χεῖρα!

Ἔτριψε καὶ δεύτερον φωσφόρον ἐπὶ τοῦ τοίχου· τὸ φωσφόρον ἀνήφθη καὶ ἔλαμψε κύκλῳ, ὅπου δὲ τοῦ τοίχου ἐξετάθη τὸ φῶς του, τὸ μέρος ἐκεῖνο κατέστη διαφανὲς, καὶ ἡ μικρὰ κόρη ἠδυνήθη νὰ παρατηρήσῃ δι' αὐτοῦ ἐν τῇ αἰθούσῃ. Εἶδεν ἐκεῖ τράπεζαν ἐστρωμένην μὲ χιονόλευκον κάλυμμα, ἐφ' οὗ ἔλαμπον σκεύη σινικά· χὴν δὲ μὲ μῆλα παραγεμισμένη καὶ μὲ ξηρὰ δαμάσκηνα ἔκειτο εἰς τὸ ἄκρον αὐτῆς ἀχνίζουσα· αἴφνης — τὸ εὐαρεστότερον πάντων — ἡ χὴν ἐκείνη, μὲ τὸ μαχαίριον καὶ τὴν περόνην ἐπὶ τοῦ στήθους, ἐπήδησεν ἐκ τοῦ τρυβλίου χαμαὶ καὶ ἤρχισε περιπατοῦσα ἐπὶ τοῦ δαπέδου, ἀκριβῶς ἐνώπιον τοῦ πτωχοῦ κορασίου. Ἀλλὰ.. τὸ φωσφόρον ἐσβέσθη, καὶ ὄπισθεν τῆς πτωχῆς κόρης εὑρέθη ὁ τραχὺς μόνον τοῖχος.

Ἀνῆψε καὶ τρίτον φωσφόρον, καὶ τρίτη ἀνεδόθη φλόξ· ἤδη ἐκάθητο ὑποκάτω ὡραιοτάτου δένδρου τῶν Χριστουγέννων, ὅπερ ἦτο πολὺ κάλλιον ἐστολισμένον ἢ τὸ ἄλλο ἐκεῖνο ὅπερ εἶχεν ἴδει τὴν παρελθοῦσαν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων, διὰ τῶν ὑελίνων θυρῶν, ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πλουσίου ἐμπόρου. Ἄνωθέν της ἔλαμπον ἑκατοντάδες κηρίων ἐντὸς τῶν πρασίνων κλάδων τοῦ δένδρου, καὶ μικραὶ εἰκόνες ἐκρέμοντο ἀπ' αὐτῶν, ὅμοιαι πρὸς ἐκείνας τὰς ὁποίας εἶχεν ἴδει εἰς τὰ παράθυρα τῶν ἐμπορικῶν καταστημάτων. Τὸ παιδίον ἔτεινε τὰς χεῖράς του πρὸς αὐτὰς μετ' ἀγαλλιάσεως, ἀλλὰ τὸ φῶς τοῦ φωσφόρου ἐσβέσθη καὶ πάλιν. Τὰ κηρία ὅμως τῶν Χριστουγέννων ἔλαμπον ἔτι ἀνυψούμενα ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον — καὶ ἡ κόρη τὰ εἶδεν ὡς ἀστέρας ἀκτινοβολοῦντας εἰς τὸν οὐρανόν· ἓν ἐξ αὐτῶν ἔπεσε, καὶ λάμψις μακρὰ, ὡς οὐρὰ πυρίνη, τὸ παρηκολούθησε.

«Τώρα κάποιος ἀποθνήσκει», εἶπεν ἡ μικρὰ ἠρέμα, διότι εἶχεν ἀκούσει παρὰ τῆς μάμμης της—ἥτις μόνη ὑπῆρξε πρὸς αὐτὴν ἀγαθὴ, καὶ εἶχεν ἤδη πρὸ πολλοῦ ἀποθάνει—ὅτι ὅταν ἄστρον τι πίπτῃ, ἀθάνατον πνεῦμα ἐπιστρέφει εἰς τὸν Θεὸν ὅστις τὸ ἔπεμψεν.

Ἔτριψε καὶ ἕτερον φωσφόρον ἐπὶ τοῦ τοίχου. Ἐν μέσῳ δὲ τῆς φλογός του ἐφάνη αἴφνης ἡ ἀγαπητή της μάμμη ἀγαθὴ καὶ φιλόστοργος ὡς πάντοτε, ἀλλ' εὐτυχὴς ἤδη καὶ ἀκτινοβολοῦσα ὡς οὐδέποτε τὴν εἶχεν ἴδει ζῶσαν.

«Μάμμη!» ἀνέκραξεν ἡ κόρη, «λάβε με μαζύ σου! Εἰξεύρω, θὰ μὲ ἀφήσῃς καὶ σὺ ἅμα σβεσθῇ τὸ φωσφόρον! Θὰ σβεσθῇς καὶ σὺ ὡς τὸ θερμὸν πῦρ τῆς θερμάστρας, ὡς τὸ λαμπρὸν συμπόσιον τῆς παραμονῆς τοῦ νέου ἔτους, ὡς τὸ ὡραῖον δένδρον τῶν Χριστουγέννων!» Καὶ ταχέως, ἵνα μὴ ἐξαφανισθῇ καὶ ἡ μάμμη της, ἀνῆψεν ἡ μικρὰ ἅπαντα τὰ ἐν τῷ κυτίῳ ἀπολειπόμενα φωσφόρα· τοσοῦτον δὲ λαμπρὰ ἀνεδόθη ἡ φλόξ των, ὥστε οὐδ' ἡ μεσημβρία ἤθελε φανῆ λαμπροτέρα. Ποτὲ ἡ ἀγαθὴ γραῖα μάμμη δὲν εἶχε φανῆ τόσον ὑψηλὴ καὶ μεγαλοπρεπὴς, τόσον ὡραία καὶ ἀγαθή. Ἔκυψε πρὸς τὴν μικρὰν κόρην, τὴν ἔλαβεν εἰς τὰς ἀγκάλας της, καὶ ἀμφότεραι ἀπέπτησαν ὁμοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν ὑψηλὰ, ὑψηλὰ, μέχρις οὗ ἔφθασαν εἰς ἐκείνην τὴν χώραν ὅπου καὶ πόνος καὶ ψῦχος καὶ πεῖνα εἶσὶν ἄγνωστα—ἦσαν εἰς τὸν Παράδεισον.

Ἀλλὰ τὴν ἑπομένην ψυχρὰν πρωΐαν, εὑρέθη ἡ μικρὰ πτωχὴ κόρη συνεσταλμένη εἰς τὴν γωνίαν της, ἀποθανοῦσα ἐκ τοῦ ψύχους τὴν τελευταίαν ἡμέραν τοῦ παλαιοῦ ἔτους. Αἱ παρειαί της ἔλαμπον καὶ τὰ χείλη της ἐμειδίων. Ὁ ἥλιος τοῦ νέου ἔτους ἠκτινοβόλησεν ἐπὶ τῆς νεκρᾶς κόρης· ἀκίνητος δὲ ἔμεινεν ἐκεῖ, φέρουσα ἐπὶ τῆς ποδιᾶς της τὰ φωσφόρα, τῶν ὁποίων ἓν κυτίον εἶχε καθ' ὁλοκληρίαν καῆ.

«Εἶχε προσπαθήσει νὰ θερμανθῇ τὸ ἀτυχὲς πλάσμα!» εἶπον οἱ ἄνθρωποι· ἀλλ' οὐδεὶς ποτε ἔμαθεν οὔτε ποῖα ὡραῖα ὁράματα εἶδεν ἡ ταλαίπωρος κόρη, οὔτε πόσον μεγαλοπρεπῶς αὐτὴ καὶ ἡ μάμμη της ἑώρτασαν τὸ νέον ἔτος.

Π. Σ. Φ.

Οἱ Ῥωμαῖοι ἐθεώρουν τόσον ἀπεχθῆ τὴν ἀ-

Digitized by Google

χαριστίαν, ὥστε ἡ μεγίστη ὕβρις ἣν ἀπέδιδον εἰς ἀχρεῖόν τινα ἦτον ἡ ἐπωνυμία τοῦ ἀχαρίστου.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΛΑΖΑΡΟΥ ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΟΥ

Ὁ Λάζαρος Κουντουριώτης, μόλις ὢν τριακοντούτης ἐν ἀρχῇ τῆς ἐπαναστάσεως, εἶχεν ἀρετὰς ἐξαιρέτους. Ἦτο τῳόντι μεγαλόψυχος ὡς ἰδιώτης τε καὶ ὡς δημόσιος ἄνθρωπος· οὐ μόνον ἐσυγχώρησε τὸν φονέα τοῦ πατρός του, ἀλλὰ καὶ εὐποιητικὸς πρὸς αὐτὸν ἀνεδείχθη, μίαν μόνην ἐπιβαλὼν αὐτῷ τιμωρίαν, τοῦ νὰ μὴ ἐμφανισθῇ ποτὲ ἐνώπιόν του· δι' ἅπαντος δὲ τοῦ ἀγῶνος, ἐν τοῖς κρισιμωτάτοις τῶν καιρῶν, οὐδέποτε ἀπέβαλε τὸ μέγα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ παράστημα. Δι' ἀνεξαντλήτου εὐροίας λόγου, συνδυαζομένης μετὰ τῆς ἀφοσιώσεως ἣν ἐνέπνεεν ἡ δεδοκιμασμένη αὐτοῦ σύνεσις, πλειστάκις ἐχαλιναγώγησε τὰ ἀφηνιάσαντα πλήθη· καί ποτε φοβερᾶς ἐκραγείσης συμπλοκῆς μεταξὺ Ὑδραίων καὶ τῆς ἐκ Πελοποννησίων καὶ Ῥουμελιωτῶν συγκειμένης φρουρᾶς τῆς νήσου, παρελθὼν ἀτρόμητος εἰς τὸ μέσον καὶ λαλήσας πρὸς μὲν τοὺς ναύτας ἀλβανιστί, πρὸς δὲ τοὺς πεζοὺς ἑλληνιστί, περιήγαγεν αὐτούς, αἱματοφύρτους ἔτι ὄντας, νὰ ἀσπασθῶσιν ἀλλήλους. Καίπερ ἑτερόφθαλμος ὤν, εἶχε θαυμαστὴν ὀξυδέρκειαν περὶ τὴν διάγνωσιν τῶν πραγμάτων καὶ τῶν προσώπων. Εἰς αὐτὸν ὀφείλει ἡ Ἑλλὰς τὴν εἰς ναύαρχον προχείρισιν καὶ τὴν ἐπὶ ἓξ ὅλα ἔτη ἀδιάσειστον ἐν τῷ ἀξιώματι τούτῳ διατήρησιν τοῦ Ἀνδρέου Μιαούλη. Εἶχε τὴν συνείδησιν τοῦ τί δύναται καὶ τί δὲν δύναται νὰ πράξῃ, προτέρημα σπανιώτατον παρ' ἡμῖν, οἵτινες νομίζομεν πάντες ὅτι πρὸς πάντα πεφύκαμεν. Εἶχε τὴν συνείδησιν, ὅτι ἂν ἦτο ὁ ἄριστος τῶν ναυτικῶν πραγμάτων κυβερνήτης, δὲν εἵπετο ἐκ τούτου, ὅτι ἠδύνατο ἐξ ἴσου ἐπιτηδείως νὰ ἀναλάβῃ καὶ τῆς ὅλης Ἑλλάδος τὴν κυβέρνησιν. Πολλάκις δ' ἐπὶ τούτῳ παρακληθεὶς ἀείποτε ἀπεποιήθη, καὶ μόλις ἐπέτρεψεν εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Γεώργιον νὰ ἀναμιχθῇ εἰς τὰς ἠπειρωτικὰς τῆς Ἑλλάδος ὑποθέσεις, αὐτὸς ἐπιμόνως ἀποφυγὼν τοὺς σκοπέλους καθ' ὧν ἐκεῖνος συνετρίβη. Μηδ' ὀνομάσῃ τις ἀρνητικὴν τὴν ἀρετὴν ταύτην, διότι δι' αὐτῆς δὲν ἔσωσε μόνον τὴν ἰδίαν ὑπόληψιν, ἔσωσε καὶ τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν, διατηρήσας μέχρι τέλους τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ναυτικοῦ ἀγῶνος ἐξ ἧς ἐξηρτᾶτο πρὸ πάντων ἡ τῆς πατρίδος τύχη καὶ ἣν ἤθελε διακινδυνεύσει, ἐὰν ἀναμιγνυόμενος εἰς ἀλλότρια, ἀπέβαλλε τὴν ὑπόληψιν αὐτοῦ. Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ ἀπέβη συμφυὴς αὐτῷ ἡ ἐν τῇ τάξει ἐγκαρτέρησις, ὥστε οὐδέποτε ἐπείσθη νὰ ἀποδημήσῃ ἐξ Ὕδρας, οὔτε ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος, οὔτε μετά. Κυβερνῆται καὶ βασιλεῖς τῆς Ἑλλάδος ἐπεσκέφθησαν αὐτὸν καὶ ἔτυχον ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ τῆς προσηκούσης εὐλαβοῦς δεξιώσεως, ἀλλ' αὐτὸς οὐδέποτε ἀπέδωκεν αὐτοῖς τὴν ἐπίσκεψιν. Ἐνόμιζες ὅτι ἦτο εἷς τῶν βράχων τῆς Ὕδρας, ὅστις, καίτοι ἐμψυχωθεὶς ὑπὸ τοῦ Δευκαλίωνος, δὲν ἠδύνατο νὰ μετακινηθῇ χωρὶς νὰ ἐπαγάγῃ δεινὴν αὐτῆς ἀλλοίωσιν.[1]

ΤΑ ΝΕΩΣΤΙ ΕΦΕΥΡΕΘΕΝΤΑ ΟΡΓΑΝΑ ΠΡΟΣ ΔΙΑΣΩΣΙΝ ΤΩΝ ΝΑΥΑΓΩΝ

Ἀπὸ τῆς εἰς τὴν ναυτιλίαν ἐφαρμογῆς τῶν ἀτμομηχανῶν ἡ κατὰ θάλασσαν ἐμπορία τοῦ κόσμου ἔλαβε τεραστίαν ἐπίδοσιν.

Οἱ Ὠκεανοί, οἵτινες ἄλλοτε ἦσαν ἢ πάντη ἔρημοι ἢ σπανίως μόνον ὑπὸ ἱστιοφόρων πλοίων διεπλέοντο, αὐλακοῦνται τὰ νῦν ὑπὸ πολλῶν καὶ παμμεγέθων ἀτμοπλοίων, ἅτινα πρὸς τῷ φορτίῳ μεταφέρουσι μέχρι χιλίων ἕκαστον ἐπιβατῶν καὶ ὁμοιάζουσιν ἀληθῶς πρὸς πλεούσας πόλεις.

Ἡ συγκοινωνία ἔκτοτε κατέστη τακτικὴ καὶ ταχεῖα, οἱ ταξειδεύοντες τυγχάνουσιν ἐντὸς τῶν μεγάλων τούτων ἀτμοπλοίων πάσης περιποιήσεως καὶ ἀναπαύσεως ὡς καὶ πάσης σχετικῆς ἀσφαλείας. Ὅθεν, ὑποβοηθοῦντος καὶ τοῦ μεγαλουργοῦ καὶ ῥιψοκινδύνου ἐκείνου πνεύματος τοῦ χαρακτηρίζοντος τὸν καθ' ἡμᾶς αἰῶνα, ἡ κίνησις τῆς ναυτιλίας ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν ἐδιπλασιάσθη καὶ ἐτετραπλασιάσθη.

Οὕτω σήμερον πλέον τῶν δύο χιλιάδων ἀνθρώπων ἐτησίως διαπλέουσι τὸν Ἀτλαντικὸν Ὠκεανὸν πορευόμενοι εἴτε ἐξ Εὐρώπης εἰς Ἀμερικήν, εἴτε ἐκεῖθεν εἰς Εὐρώπην. Ἑξήκοντα δὲ ἄλλαι χιλιάδες διαπλέουσι τὸν μέγαν Ὠκεανὸν τὸν περιβρέχοντα τὴν Ἰνδικήν, τὴν Κίναν, τὴν Ἰαπωνίαν, τὴν Αὐστραλίαν, καὶ πολλαὶ ἑκατοντάδες χιλιάδων ταξειδεύουσιν εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς θαλάσσας.

Ἕνεκα τῆς μεγάλης ταύτης ἐπιδόσεως τῆς ναυτιλίας οἱ ἐν τῇ θαλάσσῃ κίνδυνοι κατέστησαν μᾶλλον κατάδηλοι ἢ πρότερον, ὅτε ἄγνωστοι ἦσαν οἱ μεγάλοι πλόες. Διότι οἱ ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ λ.χ. Ὠκεανῷ κίνδυνοι εἶνε οἱ αὐτοί, οἷοι καὶ πρότερον, ἐκτὸς μόνον τοῦ κινδύνου τῆς συγκρούσεως δύο ἀτμοπλοίων, ὅστις τώρα προσετέθη ἕνεκα τῆς πληθύος τῶν πλοίων ἅτινα διασχίζουσι καθ' ἑκάστην τὸν ῥηθέντα ὠκεανόν. Δυνατὸν εἰπεῖν μάλιστα ὅτι τώρα διὰ τὴν γενομένην τελειοποίησιν τῆς θαλασσοπλοΐας ὀλιγώτερα δυστυχήματα συμβαίνουσιν ἢ πρότερον· ἕκαστον μόνον ναυάγιον λαμβάνει μεγαλητέρας διαστάσεις καὶ φαίνεται πολὺ φοβερώτερον διότι μεγαλήτερα εἶνε τὰ πλοῖα καὶ κατ' ἀκολουθίαν πλειότεροι οἱ πάσχοντες ἐπιβάται. Διὰ τοῦτο τῆς

1. Κ. Παπαρρηγόπουλος.

Digitized by Google

θαλάσσης τὰ θύματα ἀναβαίνουσι καθ' ἕκαστον ἔτος εἰς πολλὰς χιλιάδας. Καὶ ὅσῳ μεγαλητέραν ἐπίδοσιν θὰ λαμβάνῃ ἐν τῷ μέλλοντι ἡ ναυτιλία, τόσῳ μοιραίως θ' αὐξάνωσι καὶ τὰ συμβαίνοντα δυστυχήματα. Σκέψις λοιπὸν ἐγένετο τίνι τρόπῳ θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξευρεθῇ μέσον πρὸς ὀλιγόστευσιν τῶν καταστροφῶν τούτων. Καὶ πρῶτον μὲν ἀνεγνωρίσθη εὐθὺς ὅτι τὰ μέχρι τοῦδε ὑπάρχοντα μέσα πρὸς διάσωσιν τῶν ναυαγῶν, αἱ σωστικαὶ λέμβοι, οἱ σημαντῆρες κλ., οὔτε ἐπήρκουν εἰς τὰς ὁσημέραι αὐξανομένας ἀνάγκας, οὔτε ἐπέφερον τὰ δέοντα ἀποτελέσματα· ἦσαν ἑνὶ λόγῳ ἀνεπαρκῆ. Ἔπειτα πῶς ἦτο δυνατὸν ἐν ὥρᾳ κινδύνου νὰ ἐμποδίσῃ τις τοὺς ἀπέλπιδας ἐπιβάτας ἀπὸ τοῦ νὰ συσσωρευθῶσιν εἰς τὴν λέμβον, ἥτις ὑπὸ τὸ τόσον βάρος θὰ ἐβυθίζετο ἀφεύκτως; Οἱ δὲ ἐν τῷ ἀτμοπλοίῳ ἐναπομένοντες δὲν ἔχουσι τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον ἵνα παρασκευάσωσι σχεδίας καὶ δι' αὐτῶν ζητήσωσι καταφύγιον. Τὰ κύματα εἰσορμῶντα εἰς τὸ χαῖνον σκάφος, δὲν δίδουσι καιρὸν διὰ τοιαύτας παρασκευάς. Καὶ βυθίζεται τὸ πλοῖον. Ἐκεῖνοι, οἵτινες ἠδυνήθησαν νὰ ἐπανέλθωσι πάλιν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς ἀβύσσου, παλαίουσιν ἐπ' ὀλίγον. Μακάριοι ἂν ἐν τῇ ὁμίχλῃ καὶ τῷ σκότει τῆς νυκτὸς δυνηθῶσι νὰ πιασθῶσιν ἀπό τινος σημαντῆρος ἢ ἀπό τινος ἐκβρασθέντος καὶ ἐπιπλέοντος ναυαγίου. Ἀλλ' οἱ δυστυχεῖς οὐδὲν ἄλλο συχνάκις κατορθοῦσιν ἢ νὰ παρατείνωσι τὴν ὀδυνηράν των ἀγωνίαν. Καταλαμβάνονται ὑπὸ τοῦ ψύχους, παγόνουσι καὶ τὰ ἄτονα δάκτυλά των ἀφίνουσι νὰ διαφύγῃ ἡ σώτειρα σανίς!

Καὶ ὅμως εἶνε τόσον πλησίον πολλάκις ἡ ἀκτή. Θὰ ἔλθῃ βοήθεια· ὀλίγας ὥρας ἂν δυνηθῶσι νὰ ὑπομείνωσι σώζονται. Οὕτω πρό τινος ἀπωλέσθη νύκτωρ πλοῖον ῥιφθὲν ὑπὸ τῶν ἀνέμων ἐπὶ τῶν βραχωδῶν ἀκτῶν τῆς Ἀγγλίας. Τετρακόσιοι ἦσαν οἱ ἐπιβάται· ὅτε δὲ τὴν πρωΐαν ἔσπευσαν αἱ λέμβοι ἵνα τοὺς διασώσωσιν ἑκατὸν μόλις ἔζων ἀκόμη.

Ὁ πεπολιτισμένος κόσμος συνεκινήθη ἐπὶ τοῖς ἐπανειλημμένοις τούτοις δυστυχήμασι καὶ οἱ ἁρμόδιοι ἤρχισαν ν' ἀσχολῶνται περὶ τὴν ἐφεύρεσιν σωστικῶν μέσων ἱκανοποιούντων τὰς σημερινὰς ἀνάγκας. Τὸ ζήτημα ἦτο νὰ ἐξευρεθῇ ὁ τρόπος δι' οὗ οἱ ναυαγοὶ θὰ ἠδύναντο νὰ μένωσιν ὅσῳ τὸ δυνατὸν πλειότερον ἐν τῇ θαλάσσῃ ἕως οὗ νὰ ἤθελον προφθάσῃ εἰς βοήθειάν των αἱ σωστικαὶ λέμβοι, ἃς διατηροῦσιν εἰς ἁπάσας σχεδὸν τὰς ἀκτὰς αἱ πρὸς διάσωσιν τῶν ναυαγῶν Ἑταιρίαι.

Πρὸς τοῦτο, πρῶτον μὲν ἐφευρέθη ὄργανόν τι ἐπικληθὲν *εὔελπις σημαντήρ*. Πρὸ δύο δ' ἐτῶν ὁ γάλλος Κ. Γοσσελὲν ἐφεῦρε σωστικήν τινα ἐνδυμασίαν καταλληλοτάτην καὶ ἁπλουστάτην. Ἡ ἐνδυμασία αὕτη σύγκειται ἐξ ἑνὸς μακροῦ σωλῆνος ἐκ *καουτσοῦ*, ὅστις περιελίσσεται περὶ τὸ σῶμα ὡς γιλέκιον, καὶ ὅστις πλήρης ὢν ἀέρος δύναται ἐπ' ἄπειρον σχεδὸν νὰ ἐπιβαστάσῃ τὸν ναυαγὸν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος. Δυστυχῶς ὅμως τὸ ὄργανον τοῦτο δὲν καλύπτει τὸ σῶμα, καὶ ὁ ταλαίπωρος ναυαγὸς θὰ διεσώζετο μὲν δι' αὐτοῦ ἀπὸ τῆς θαλάσσης, ἀλλὰ θὰ ὑπέκυπτε βεβαίως εἰς τὸ ὑπερβολικὸν ψῦχος.

Κατὰ τὸν αὐτὸν σχεδὸν χρόνον ὁ ἀμερικανὸς Κ. Μέρριμαν ἐπενόει ἕτερον σωστικὸν ὄργανον καὶ διεπιστεύετο τὴν διάδοσιν αὐτοῦ εἰς ἄνδρα ἐκτάκτου δραστηριότητος, τὸν πλοίαρχον Βόϋτον, ὅστις διὰ τὰ πρόσφατα αὐτοῦ κατορθώματα κατέστη ὁ ἥρως τῆς ἡμέρας.

Ὁ Βόϋτον ἦλθεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ ἀφ' οὗ ἐδοκίμασεν εἰς τὸν Τάμεσιν τὴν σωστικήν του σκευήν, συνέλαβε τὴν τολμηρὰν ἰδέαν νὰ διαπλεύσῃ δι' αὐτῆς τὸν Καλέσιον πορθμὸν ἀπὸ Δούβρης εἰς Βουλώνην. Τῇ 10 Ἀπριλίου 1875 ἐγένετο ἡ πρώτη δοκιμή. Δέκα ὥρας ἔμεινεν ὁ Βόϋτον ἐν τῷ ὕδατι, ἀλλ' ἕνεκα τοῦ κακοῦ καιροῦ δὲν κατώρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς τὴν γαλλικὴν ἀκτήν. Ἀλλὰ τῇ 28 Μαΐου, ἀποπειραθεὶς καὶ πάλιν τὸν αὐτὸν διάπλουν, κατώρθωσε νὰ φθάσῃ ἄνευ βλάβης εἰς Βουλώνην, καὶ οὕτως ἐστέφθη διὰ πλήρους καὶ λαμπρᾶς ἐπιτυχίας ἡ τόλμη τοῦ γενναίου πλοιάρχου.

Τῇ βοηθείᾳ μόνου τοῦ σωστικοῦ ὀργάνου διέπλευσε πάλιν ἐντὸς εἰκοσιπέντε ὡρῶν τὸν πορθμόν, ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Γρινὲζ τῆς γαλλικῆς ἀκτῆς μέχρι τῶν βράχων τοῦ Φολκεστόουν, τῆς ἀγγλικῆς.

Τοῦ Μέρριμαν τὸ ἐφεύρημα εἶνε προσφυέστατον καὶ ἁπλούστατον. Ὁ Κ. Βόϋτον δηλαδὴ κολυμβᾷ ἐν τῷ ἀέρι. Δύο ἐκ *καουτσοῦ* περικαλύμματα, ἅτινα πληροῦνται ἀέρος κατὰ βούλησιν, σκέπουσι τὴν κεφαλήν του· ὁμοίας φύσεως εἶνε τὸ περιστήθιον, αἱ περισκελίδες καὶ τὰ ὑποδήματα. Προσαρτῶνται δὲ αἱ περισκελίδες μετὰ τῶν ὑποδημάτων εἰς τὴν ζώνην διὰ σιδηρᾶς στεφάνης. Τέλος ἐλαστικὸν προσκεφάλαιον ὑποβαστάζει τὴν κεφαλὴν καὶ ἐπιτρέπει τῷ πλέοντι νὰ κρατῇ αὐτὴν ὑπεράνω τοῦ ὕδατος. Ἡ ὅλη σκευὴ ζυγίζει περὶ τὰς δεκαεπτὰ λίτρας.

Ὁ πλοίαρχος Βόϋτον μεταχειρίζεται πρὸς τούτοις ἀμοιβαίως κώπην καὶ ἱστίον. Πλέει ὕπτιος καὶ κρατεῖ μὲ τὰς δύο χεῖρας τὰ λεπτὰ σχοινία τοῦ ἱστίου του, τὸ ὁποῖον εἶνε προσηρτημένον εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ἀριστεροῦ ποδός του. Ἂν ὁ ἄνεμος πνεύσῃ ἐναντίος ἀφίνει τὸ ἱστίον καὶ λαμβάνει τὴν κώπην.

Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως εἶνε ὅτι διὰ τῆς σκευῆς ταύτης τὸ σῶμα διατηρεῖ τὴν φυσικήν του θερμότητα. Οὐδεὶς φόβος τοῦ ψύχους. Στρῶμα ἀέρος προφυλάσσει ὅλον τὸ σῶμα μηδὲ τῶν χειρῶν ἐξαιρουμένων, ἃς περικαλύπτουσι χειρόκτια, ἡ δὲ θερμότης εἶνε πάντοτε ἡ αὐτή. Τοῦτο δὲ ἔχει πολλὴν σημασίαν, διότι ὅσῳ θερμὴ καὶ ἂν ἦνε

Digitized by Google

ἡ ἀτμοσφαῖρα, ὁ ἄνθρωπος ὅταν ἦνε βεβρεγμένος δὲν δύναται νὰ παλαίσῃ πρὸς τὸ ψῦχος· δέκα ἢ δώδεκα ὥρας ἂν μείνῃ ἐντὸς τοῦ ὕδατος ἀποθνήσκει ἀφεύκτως.

Διὰ ν' ἀναπαυθῇ ὁ Βόϋτον, κάθηται. Τὸ τρίτον τοῦ σώματός του μένει τότε ἐκτὸς τοῦ ὕδατος· σταυρόνει δὲ τὰς χεῖρας, ἐπερείδεται ἐπὶ τῆς κώπης του καὶ ἐπὶ πέντε λεπτὰ τῆς ὥρας μένει ἀκίνητος. Ἃς προσθέσωμεν δ' ὅτι ἡ σκευὴ αὕτη ἐπιτρέπει νὰ παραλάβῃ τις μεθ' ἑαυτοῦ ζωοτροφίας, σιγάρα, φωσφόρα, πυξίδα καὶ τέλος διάφορα πυροτεχνήματα, τὰ ὁποῖα, πλέων τὴν νύκτα, δύναται ν' ἀνάψῃ ἵνα ἑλκύσῃ πρὸς ἑαυτὸν τὴν προσοχὴν τῶν πλοίων ἢ τῶν ἀκτοφυλάκων.

Ἡ πεῖρα λοιπὸν ἀπέδειξεν ὅτι διὰ τῆς σκευῆς ταύτης δύναται ὁ ἄνθρωπος ὄχι μόνον ἐπὶ εἰκοσιπέντε ὥρας νὰ παραμείνῃ ἀβλαβὴς ἐν τῷ ὕδατι, ἀλλὰ καὶ νὰ κατευθυνθῇ εὐκόλως πρός τι πλησιόχωρον τῆς ἀκτῆς μέρος. Εὐχῆς ἔργον λοιπὸν ἂν ἀπὸ τοῦδε αἱ μεγάλαι ἀτμοπλοϊκαὶ ἑταιρίαι ἐφοδιάσωσι τὰ πλοῖά των διὰ τοιούτων πολυτίμων ὀργάνων, ἅτινα προώρισται τοσαύτας πολυτίμους ὑπάρξεις νὰ διασώσωσιν ἐν ὥρᾳ κινδύνου.

Ἐτ. Leroux.

Ο ΟΙΝΟΣ ΚΑΙ Ο ΜΩΑΜΕΘ

Οἱ ὑπομνηματισταὶ τοῦ Κορανίου ἀναφέρουσι τὴν ἑπομένην παράδοσιν, ὅπως ἐξηγήσωσι τὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ οἴνου εἰς τοὺς πιστοὺς ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ νόμου τῆς μουσουλμανικῆς θρησκείας.

«Ἡμέραν τινά, διηγοῦνται, διερχόμενος ὁ Μωάμεθ διά τινος χωρίου εἶδεν ἀνθρώπους ἀσπαζομένους καὶ περιπτυσσομένους ἀλλήλους καὶ μυρία ἐπιδαψιλεύοντας εἰς ἀλλήλους δείγματα φιλίας καὶ ἀγάπης. Ἐκπλαγεὶς ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ διαχύσει ἠρώτησε καὶ ἔμαθεν ὅτι αἰτία αὐτῆς ἦν ὁ οἶνος, τὸν ὁποῖον ἔπιον. Γοητευθεὶς δὲ τότε ηὐλόγησε τὸ ποτὸν ἐκεῖνο, τὸ ἐμπνέον εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἀγάπην.

»Ἀλλ' ὀλίγας ἡμέρας μετέπειτα, ἐπιστρέψας, εἶδε τὴν γῆν ποτισμένην δι' αἵματος. Ἐπληροφορήθη δὲ ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἦσαν τόσον εὔθυμοι καὶ φαιδροί, μετά τινας στιγμὰς ἐρίσαντες ἀλληλεσφάγησαν διὰ μαχαιρῶν.

»Τότε ὁ προφήτης κατηράσθη τὸν οἶνον καὶ ὥρισε δι' αἰωνίου κολάσεως νὰ τιμωρῆται ὅστις τῶν μαθητῶν του πίῃ ἐκ τοῦ καταράτου ποτοῦ.»

**

Ἐρωτηθείσης τῆς Κας Campan ὑπὸ τοῦ μεγάλου Ναπολέοντος «Τίνος δέονται οἱ ἐν Γαλλίᾳ νέοι πρὸς τὸ καλῶς ἀνατραφῆναι», «δέονται μητέρων», ἀπεκρίθη ἡ ἐπιφανὴς γυνή.

Τὸ ἑπόμενον ποίημα, ἓν τῶν περιπαθεστέρων καὶ χαριεστέρων προϊόντων τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς μούσης, ἀποσπῶμεν ἐκ τῆς δυσευρέτου καταστάσης «Ποιητικῆς συλλογῆς» τοῦ κ. Γ. Μαυρογιάννη, παραλείψαντες στροφάς τινας.

Σ. τ. Δ.

Ο ΝΑΥΤΗΣ ΤΟΥ ΙΟΝΙΟΥ

'Σ τὴ μέση τοῦ πελάγου μὲς τὰ κύματα,
'Ανάμεσα Σκηνάρι καὶ Κεφαλονιά,
Καράβι πλουμισμένο ἐταξείδευε.
Τ' ἀέρι τοῦ χαϊδεύει τὰ λευκὰ πανιά,
Τὰ κύματα φιλοῦν γλυκὰ τὴν πρύμη του.
Δελφίνια 'ς τὰ πλευρά του τρέχουν, κολυμβοῦν,
Κ' ἐμπρός του νὰ περάσουνε φυσομανοῦν.
Τοὺς ναύτες ἀπεκοίμησεν ἡ γαληνιά,
Καὶ μόν' ἀπὰ 'ς τὴν πλώρη ἕνας ἔμεινε,
Παιδὶ χαριτωμένο εἴκοσι χρονῶν.
Τὰ μάτια του σφογγίζει «κ' ἔγια μόλα γιά,
ἔγια μόλα γιά, ἔγια λέσα» 'φώναζε.
'Σ τὴν ἔρημο τὴν τόση κι' ἄκρα σιωπὴ
Ὁ νειὸς ἀκολουθοῦσε τὸ τραγοῦδι του·
«Γλυκό μ' ἀέρι φύσα 'ς τ' ἄσπρα μας πανιὰ
Νὰ πάρω κ' ἐγ' ἀέρα, λίγη ἀνάσασι!
Περάσαν ἕξη μῆνες κ' ἐβαρέθηκα
Ὡσὰν φυλακωμένος 'ς τὴν Κεφαλονιά,
Μὰ 'φύσησε Μαΐστρος καὶ ἐσαρπάραμε!
Λιβαθιναὶς κοπέλαις σᾶς ἀφίνω 'γειά!»

Σφογγίζει κι' ἄλλο δάκρυ «κ' ἔγια μόλα γιά,
ἔγια μόλα γιά, ἔγια λέσα», 'φώναζε.
«Γλυκό μ' ἀέρι, φύσα 'ς τ' ἄσπρα μας πανιὰ
Γρήγορα τὸ Τσερίγο νὰ περάσουμε,
Καὶ τότε δροσερή μου φύσησε νοτιά,
'Σ τὴ Σύρα σὲ δύο μέραις, ὡς ν' ἀράξουμε.
'Σ τὴ Σύρα ποῦ ἡ κοπέλαις σὰν ταῖς πέρδικες
Σ' ἑνὸς βουνοῦ φωλιάζουν τὴν ψηλὴ κορφή.»

«Κ' ἔγια μόλα γιά, ἔγια λέσα», 'φώναζε!
«Γλυκύ μου φύσ' ἀέρι 'ς τ' ἄσπρα μας πανιὰ
'Ογλήγορα νὰ πᾶμε 'ς τὸ Κατάστενο,
Νὰ ἰδῶ πάλαι τὴν Πόλι τὴν ἑπτάλοφη,
Καὶ τὰ ψηλὰ Τζαμιά, τοὺς μιναρέδες της!
Νὰ κάμω τὸν σταυρό μου 'ς τὴν ἁγιὰ Σοφιά,
Ποῦ οἱ Τοῦρκοι μᾶς τὴν ἔκαμαν τώρα Τζαμί.
Καὶ τότε, δροσοκόρφα, διές, μωρὴ νοτιά,
Μὴ μᾶς ἀφήσῃς ἔξω μὲς τὰ ρέματα!
Φύσα νὰ μᾶς περάσῃς 'ς τ' Ἀρναούτκιοϊ.
Εὐθὺς π' ὁ Καπιτάνιος πῇ ν' ἀράξουμε,
Ὅποιον πρωτεύρω τότες, ὅποιον καΐξῃ,
Ἔλα, θὰ τοῦ φωνάξω, ἔλα πάρε με,
Καὶ 'ς τῆς Κοκώνας Φρόσως πᾶμε τὸ χωριό,
'Εκεῖ πώχουν Πασάδες κιόσκια ὁλόχρυσα,
Κι' ὅσα κι' ἂν ἔχω γρόσια νά τα, πάρε τα!
'Εγὼ δὲν θὲ ν' ἀφήσω τὸ σεργιάνι μου,
Κ' οἱ ναῦτες κ' οἱ νοστρόμοι ἂς φωνάζουνε!
Καράβια 'ναι γεμάτο τὸ Κατάστενο
Π' ὀχ τὰ πολλὰ κατάρτια μοιάζει καλαμιαῖς.»

«Κ' ἔγια μόλα γιά, ἔγια λέσα», 'φώναζε!
«Γλυκό μου, φύσ', ἀέρι, 'ς τ' ἄσπρα μας πανιὰ
Μὴ χειμωνιασθοῦμε 'ς τὴ μαύρη θάλασσα.
Κυρά μ' ἀπὸ τὸ Δία[1] δός τους φώτιση
'Σ τὸν Δούναβι μὴν τύχῃ καὶ τραβίξουμε.
Καταραμένος νἆσαι, μαῦρε Ποταμέ,
Ποῦ μ' ἔκαμαν κομμάτια τὰ κουνούπια σου,
Καὶ σέρνοντας γεντέκι[2] ἐκαμπούριασα.

1. Παρὰ τὴν μεσημβρινοδυτικὴν ἀκτὴν τῆς Κεφαλληνίας ὑπάρχει νησίδιόν τι συγκείμενον ἐξ ἀπορρώγων βράχων, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦτο τὸ πάλαι ναὸς ἀφιερωμένος εἰς τὸν Δία, σήμερον δὲ εἶνε ναὸς τῆς Θεοτόκου. Τὸ νησίδιον ἐκεῖνο καλεῖται μέχρι τῆς σήμερον ὁ Δίας, ἑπομένως καὶ ἡ ἐκκλησία καλεῖται ἡ Παναγία τοῦ Διός, οἱ δὲ ναῦται τῆς Κεφαλληνίας θεωροῦσι τὴν Παναγίαν ἐκείνην ὡς προστάτιδα τῶν ναυτιλλομένων καὶ ταύτην ἐπικαλοῦνται κατ' ἐξαίρεσιν ἐν τοῖς θαλασσίοις αὐτῶν κινδύνοις.

2. Τὴν τουρκικὴν ταύτην λέξιν οἱ ναῦται μεταχειρίζον-

Digitized by Google

Δὲν θέλω 'γὼ ταξείδια μὲς ταῖς καλαμιαῖς,
Δὲν θέλω γιὰ συντρόφους βρωμοβάτραχους.
'Εγὼ ποῦ μὲ Δελφίνια ἐταξείδεψα.»

«Κ' ἔγια μόλα γιὰ, ἔγια λέσα», 'φώναζε!
«Γλυκό μου, φύσ', ἀέρι, 'ς τ' ἄσπρα μας πανιὰ
Νὰ πᾶμε ἴσια μέσα 'ς τὴν 'Αζοφικὴ,
Νὰ φθάσουμε 'ς τὸ Κέρτζι ποῦ μὲς τὸ γιαλὸ
'Η ξανθομάλλαις 'Ροῦσσαις τώρα κολυμβοῦν,
Σὰν κύκνοι μὲς τὴ λίμνη ὅταν λούζωνται.
Κι' ἀπέκει, «ἔγια μόλα», 'ς τὸ Γενὶ-Καλέ.
Γενὶ-Καλὲ καϋμένε, γραικικὸ χωριὸ,
Μὲ τὰ καλὰ κορίτσια τὰ ψηλόλιγνα!
Περήφανες ἀλήθεια, μὰ κ' εὐγενικὲς
Καλὴ, καλή σας ὥρα κοπελοῦδες μου,
Ποῦ λὲς ὀχ τὸ Φανάρι ὅτι κ' ἔφθασαν!»

«Κ' ἔγια μόλα γιὰ, ἔγια λέσα», 'φώναζε!
Κ' ἐφούσκωνε τ' ἀέρι τ' ἄσπρα τους πανιὰ,
Καὶ τὰ πινὰ «γιὰ μόλα» ἐγλυκότριζαν,
Κ' ἐκύλα τὸ καράβι 'ς τὸν κατήφορο,
'Ως ποῦλθαν 'ς τὸ Τσερίγο τὸ κατάξερο·
Ἔφθασαν καὶ 'ς τὴ Σύρα, φεύγουν κι' ἀπ' ἐκεῖ,
Καὶ μὲς τὰς πέντε φθάνουσι 'ς τὰ Ψωμαθιὰ,
Κ' ἐμβῆκαν μὲς τὴ Πόλι τὴν ἐξάκουστη,
'Οποῦ κρυμμέναις στέκουν στὰ καφάσια τους
Χιλιάδες Τουρκοποῦλες κρινοδάκτυλαις
Σὰν πέρδικες κλεισμέναις σὲ χρυσᾶ κλουβιά.
Πλὴν μιὰ περνοῦσε 'μέρα κι' ἄλλη πλάκωνε,
Κ' ἕνας τελειώνει μῆνας κι' ἄλλος ἀρχινᾷ·
Κι' ὥστε ν' ἀποφορτώσουν 'ς τὴν 'Αζοφικὴ,
Ἔφθασε κι' ὁ Νοέβρης κ' ἐχειμώνιασε,
Κ' ἤρχισε νὰ βογκᾷ ἡ μαύρη θάλασσα.
Ὄξ' ἀπὸ τὸ μπουγάζι μίλια εἴκοσι,
'Οπόταν ἐκατέβαιναν 'ς τὸ γυρισμὸ,
Τοὺς ἔπιασε μεγάλη, τρομερὴ χιονιά.
'Απάνουθέ τους μαῦρα κι' ἄγρια σύννεφα
'Ανεβοκατεβαίνουν καὶ μαλώνουνε.
Τὸν οὐρανὸ δὲν βλέπουν, γῆ δὲν τὴν θωροῦν,
Μ' ἄξιο 'ταν τὸ καράβι κι' ἄξια πάλευε,
Καὶ λυσσασμέν' ἀφρίζουν κύματ' ἄπειρα,
'Ως ποῦρτε φοβερὸς ἀνεμορούφουλας
Καὶ τὰ πανιὰ κομμάτια κατεξέσχισε·
Γυρίζει τότε πλώρη, παραδίνεται,
Κι' ὅπου τὸ σπρώχνουν πάει τ' ἄγρια κύματα,
Σὰν σκλάβος ὅπ' ἐπιάσθηκε 'ς τὸν πόλεμο
Καὶ οἱ νικηταὶ τὸν φέρνουνε 'ς τὸν θάνατο.
Βουβὸς ὁ Καπετάνιος τὴν μπαρκέτα του
Συχνὰ, συχνὰ τὴν ῥίχτει καὶ τὴν ἐρωτᾷ,
Κ' ἐκείνη στερνὰ δίνει μαύρη ἀπόκρισι·
Κυττάζει τὸν νοστρόμο, τὸν γραμματικὸ,
Κ' οἱ δύο τους ἀπομένουν μαῦροι κι' ἄλαλοι. . .
—«Κυρά μ' ἀπὸ τὸ Δία, ἄχ! τὴν μάνα μου
Λυπήσου ποῦ μ' ἐγέννησε μοναχογιὸ,
Λυπήσου, Βαγγελίστρα, καὶ μιὰν ἀδελφὴ
Ποῦ καρτερεῖ νὰ πάω νύφη νὰ γενῇ»—
'Σ τὴν πλώρη ἀκουμπισμένο ἔτσι δέεται
Μὲ δακρυσμένα μάτια τὸ ναυτόπουλο.
Σὲ λίγο ὁ Καπετάνιος σχίζει καὶ πετᾷ
'Σ τὸ πέλαγο τὴ χάρτα, καὶ στενάζωντας,
«'Ωϊμὲ παιδιὰ, φωνάζει, ἐχαθήκαμε·
'Σ ταῖς ἄμμουδαις ταῖς στρίγγλαις ἐξεπέσαμε!»
Κι' ἀμέσως τὸ καράβι νὰ καὶ σταματᾷ,
Κι' ἀπάνουθέ του κῦμα πέρασ' ἄγριο!
Τότε τὸ μαῦρο γέρνει 'ς τὸ 'να του πλευρὸ
Σὰν νὰ 'ταν πληγωμένο θεριὸ θάλασσας·
Τὰ δύο του τὰ κατάρτια τρέμουν, σπαρταροῦν,
Καὶ τὴν ψηλὴ κορφή τους τὴν περήφανη
Τὴν δέρνει, τὴν ὑβρίζει κῦμα βάρβαρο!
Κ' οἱ ναῦτές μας ποῦ νᾶναι, ποῦ 'ν, οἱ δύστυχοι;
Τοὺς σάρωσαν, τοὺς πῆραν ἄγρια κύματα,
Καὶ πρῶτο πρῶτο πῆραν τὸ ναυτάκι μας!
Χρόνους τὸ καρτεράει μάνα κι' ἀδελφὴ,
Μηδ' ἀδελφὴ τὸ εἶδε, μηδ' ἡ μάνα του,
Μήτε 'ς τὸ λείψανό του μαῦρες ἔκλαψαν. . . .

ται· ὅταν θέλωσι νὰ εἴπωσιν, ὅτι ῥυμουλκοῦσι τὸ πλοῖον ἀπὸ τῆς ξηρᾶς ἄνω τοῦ ῥεύματος, ὅπερ συμβαίνει συνήθως εἰς τοὺς πλοῦς τῶν ποταμῶν.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

⁂ Τί εἶνε τὸ βιβλίον;—Μέσον πνευματικῆς συγκοινωνίας· ἂν δὲ τὸ κράτος παρέχῃ εἰς πάντας δωρεὰν τὴν διὰ τῶν λεωφόρων συγκοινωνίαν, ἐπίσης δίκαιον φαίνεται νὰ παρέχῃ καὶ τὴν στοιχειώδη ἐκπαίδευσιν, ἀφοῦ ἡ συγκοινωνία τοῦ πνεύματος εἶνε οὐχ ἧττον τῆς τῶν σωμάτων ἀναγκαία. (P. Branda.)

⁂ Τοὺς ἐξ ἐπαγγέλματος εὐφυολόγους πρέπει τις ν' ἀποφεύγῃ ὡς τὰ ἐκ τοῦ πολλοῦ πιπέρεως μὴ φαγώσιμα φαγητά.

⁂ Τὸ ἐπικερδέστερον ἐμπόριον τὸ ὁποῖον δύναταί τις νὰ κάμῃ εἶνε ν' ἀγοράσῃ τοῦ ἀνθρώπους ὅσον ἀξίζουσι, καὶ νὰ τοὺς πωλήσῃ ὅσον ἐκτιμῶσιν ἑαυτούς. (Petit-Senn.)

⁂ Οἱ μὲν ξένοι ἐν ταῖς ὁδοῖς, οἱ δὲ ἀπαίδευτοι ἐν τοῖς πράγμασι διαπλανῶνται. (Πλούταρχος.)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Περὶ γαστροτομίας, ἤτοι ἡ δι' ἐγχειρίσεως εἰσαγωγὴ τροφῆς εἰς τὸν στόμαχον.

Οἱ ἀναγνῶσται ἡμῶν θὰ γνωρίζωσι τὴν ἱστορίαν τοῦ Καναδαίου, τοῦ διατελέσαντος ὑπὸ τὴν θεραπείαν τοῦ δόκτορος Βωμόντ. 'Ο δυστυχὴς οὗτος Καναδαῖος εἶχε λάβει εἰς τὸν στόμαχον τραῦμα ἐκ πυροβόλου· στομαχικὸν συρίγγιον (fistule) προῆλθεν ἐκ τούτου, χωρὶς νὰ ἐμβάλῃ εἰς κίνδυνον τὴν ζωὴν τοῦ παθόντος. 'Η ἐπιφάνεια τοῦ στομάχου μικρὸν κατὰ μικρὸν οὐλώθη, καὶ οὕτω τοῦ ἀνθρώπου τούτου ὁ στόμαχος συνεκοινώνει μετὰ τῶν ἔξω.

Ἤγαγον αὐτὸν εἰς τὸν δόκτορα Βωμόντ, ὅστις εὐθὺς εὗρεν ἐν αὐτῷ λαμπρὸν μέσον πρὸς ἐκτέλεσιν πειραμάτων. 'Ο Καναδαῖος ἠδύνατο νὰ εἰσάγῃ τὰς τροφὰς διὰ τοῦ στόματος, ὁ δόκτωρ Βωμόντ τὰς ἄφινε νὰ μένωσιν ἐκεῖ μίαν ἢ πλείονας ὥρας, κατὰ τὴν περίστασιν· ἐβύθιζεν ἔπειτα τὴν χεῖρά του εἰς τὸ κεχηνὸς ἄνοιγμα, ἐξῆγε τὸ ἡμικεχωνευμένον κρέας ἢ τὰ λαχανικὰ, καὶ οὕτω κατώρθου νὰ ὑπολογίζῃ ἀκριβῶς τὸν πρὸς πέψιν ἀπαιτούμενον χρόνον.

'Ο Καναδαῖος ὑπέμεινε τοῦτο ἐπί τινα χρόνον, ἀλλ' ὡραίαν τινὰ πρωΐαν βαρυνθεὶς τὰ παίγνια ταῦτα, ἅτινα τῷ ἐπροξένουν συστολὰς σπασμώδεις λίαν δυσαρέστους, ἀπέδρα ἄνευ τοῦ ἐλαχίστου θορύβου.

'Η ἱστορία τῆς ἰατρικῆς ἀριθμεῖ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης πλεῖστα περίεργα γεγονότα τραυματικῶν ἢ ἄλλων παθήσεων τοῦ στομάχου. Εἴδομεν ἀνθρώπους καταπίνοντας αὐλοὺς, μαχαίρας, πειρόνια, κ.τ.λ. 'Η μονομανία τῶν ἀντιζήλων τούτων τῶν 'Ινδῶν ὑπερβαίνει πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ φαντασθῇ τις. 'Εδοκιμάσθη ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἡ γαστροτομία, ἀλλ' ἄνευ ἐπιτυ-

Digitized by Google

χίας. Γνωστὸν ἐν τούτοις ὑπάρχει ὅτι ἐπέτυχε πληρέστατα ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ καταπιόντος πειρόνιον.

Ἐκεῖνο ὅπερ οὐδέποτε εἶχεν ἐπιτύχει ἦτο ἡ μόνιμος ἐγκατάστασις καθετῆρος ἢ κάλλιον εἰπεῖν κρουνοῦ ἐπιτρέποντος τὴν ἄμεσον εἰσαγωγὴν τροφίμων εἰς τὸ ἔνδον τοῦ στομάχου. Ἡ ἐγχείρισις αὕτη κατωρθώθη ἐσχάτως ἐν τῷ Νοσοκομείῳ τοῦ ἐλέους (Hôpital de la pitié) ἐν Παρισίοις ὑπὸ τοῦ δόκτορος Βερνέϊλ, καὶ ἐννοεῖται ὅτι τοῦτο διεγείρει τὴν περιέργειαν καὶ ἐκείνων οἵτινες δὲν ἀσχολοῦνται εἰς τὴν χειρουργίαν.

Ὁ παθὼν εἶναι νεανίας δεκαεπταετής, εὔρωστος, καλῆς κράσεως, μαθητὴς τέκτονος τὸ ἐπάγγελμα.

Εἶχε καταπίει ἐξ ἀπροσεξίας τὴν τετάρτην τοῦ παρελθόντος Φεβρουαρίου διάλυσιν καυστικοῦ καλίου (ποτάσσης), πάραυτα δὲ ᾐσθάνθη καιόμενον σφοδρῶς τὸν λάρυγγά του, ὁ δὲ πυρετὸς δὲν ἐβράδυνε. Μετ' ὀλίγον ᾐσθάνθη μεγάλην δυσκολίαν τοῦ καταπίνειν, καὶ μετὰ ἕνα μῆνα εἶδεν ὅτι ἡ καταβρόχθισις οἱασδήποτε τροφῆς τῷ ἦτο πρᾶγμα ἀδύνατον. Τότε λοιπὸν εἰσῆλθεν εἰς τὸ νοσοκομεῖον.

Οἱ ἰατροὶ δὲν ἐβράδυναν νὰ διαγνώσωσιν ὅτι ὁ οἰσοφάγος του ἔπαθε στένωσιν εἰς βάθος τοιοῦτον, ὥστε δὲν ἠδύναντο ἀπ' εὐθείας νὰ ἐνεργήσωσιν ἐπ' αὐτοῦ. Τί ὤφειλον νὰ πράξωσιν; Ὁ ἀσθενὴς ἐφθείρετο ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ, καὶ πράγματι ἐκινδύνευε νὰ λιμοκτονήσῃ. Ὁ δόκτωρ Βερνέϊλ, μετά τινας ἀνωφελεῖς ἀποπείρας, ἀπεφάσισεν ἐπὶ τέλους νὰ δοκιμάσῃ τὴν ἐγχείρισιν τῆς γαστροτομίας. Αἱ μεγαλήτεραι προφυλάξεις ἐλήφθησαν, ὁ δὲ ἀσθενής, ἐξηντλημένος καὶ ἀπηλπισμένος ὤν, συγκατένευσεν εἰς τὰ πάντα.

Δὲν ἐπιχειρῶ νὰ ἐκθέσω ἐνταῦθα πάσας τὰς λίαν περιέργους λεπτομερείας τῆς ἐγχειρίσεως· δὲν λησμονῶ ὅτι αἱ σημειώσεις μου πρέπει νὰ ἦναι προσιταὶ τοῖς πᾶσιν. Ἡ ἐγχείρισις διήρκεσε μίαν ὥραν καὶ ἡμίσειαν. Γενομένης ἐντομῆς εἰς τὸν στόμαχον ὁ κ. Βερνέϊλ εἰσήγαγεν εἰς τὴν ὀπὴν μέγαν καθετῆρα ἐξ ἐλαστικοῦ (caoutchouc) ἐρυθροῦ, ὃν προσήλωσε, διαπεράσας αὐτὸν διὰ σύρματος ἀργυροῦ, ὅπερ διήρχετο ταυτοχρόνως τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ςομάχου. Ἀφῆκαν δὲ οὕτως ἑπτὰ ἕως ὀκτὼ ἑκατοστόμετρα καθετῆρος ἐν τῷ στομάχῳ. Ἔπειτα δὲ ἐπανέφεραν τὸν ἄρρωστον εἰς τὴν κλίνην του.

Εἰς τὴν μίαν μετὰ μεσημβρίαν προέβησαν εἰς ἔγχυσιν 200 γραμμαρίων γάλακτος. Τὸ πείραμα ἐπέτυχε πληρέστατα. Ὀλίγον βραδύτερον προσέθηκαν ἑτέραν δόσιν ἐξ ἑκατὸν γραμμαρίων γάλακτος μετὰ κρόκου ᾠοῦ. Ἀναμφιβόλως ὁ δυστυχὴς νέος ἀνεκουφίσθη· παρεπονεῖτο ὅμως ὅτι ᾐσθάνετο πόνους.

Τεσσαράκοντα ἡμέραι παρῆλθον οὕτως, ἡ δὲ βελτίωσις ἦτο μὲν βραδεῖα ἀλλ' ἐπὶ τὰ πρόσω χωροῦσα. Ἡ ἐγχείρισις ἐγένετο τὴν 26 Ἰουλίου· ἀπὸ δὲ τῆς 10 Σεπτεμβρίου ὁ ἀσθενὴς ἠδυνήθη νὰ ἐγερθῇ καὶ ἤρχισε νὰ βοηθῇ τοὺς νοσοκόμους εἰς τὴν ὑπηρεσίαν των, καὶ σχεδὸν ἀνεῦρε τὴν προτέραν δύναμιν καὶ δραστηριότητά του. Τὴν 18 Αὐγούστου εἶχε βάρος 34 γραμμαρίων, τὴν δὲ 14 Σεπτεμβρίου 39. Εἶχον ἀντικαταστήσει τὸν καθετῆρα τῶν πρώτων ἡμερῶν δι' ὑπερμεγέθους καθετῆρος ἐξ ἐρυθροῦ ἐλαστικοῦ, ὅστις μένει διαρκῶς ἐν τῷ συριγγίῳ. Τὸ συρίγγιον τοῦτο εἶναι ἐστρογγυλωμένον καὶ περιβεβλημένον διὰ μικροῦ κουλουρίου ἐκ γαστρικοῦ γλοιοῦ ἐρυθροῦ καὶ λείου.

Δὲν εἶναι λίαν περίεργος ἡ θέσις τοῦ ἀνθρώπου τούτου, ὅστις ἀπορροφᾷ τὰς τροφὰς ἀπ' εὐθείας διὰ τοῦ στομάχου, καὶ δὲν χρῆται πλέον τοῦ ὀργάνου τῆς γεύσεως, καὶ ὅστις εὐχαριστεῖ τὴν πεινάν του ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, χωρὶς νὰ δοκιμάζῃ ἄλλην αἴσθησιν ἢ τὴν τοῦ ψυχροῦ καὶ τοῦ θερμοῦ; Τὰ φαγητὰ ἅπερ ἐμβάλλει διὰ τοῦ καθετῆρός του συνίσανται ἐκ *πουρὲ* ἢ μικροτάτων τεμαχίων κρέατος, ἐκ ζωμῶν καί τινων ποτῶν. Τὰ πάντα τῷ εἶναι ἀδιάφορα· ὁ στόμαχός του δὲν ἐκλέγει.

Φοβοῦμαι ὅμως μήπως ὁ ταλαίπωρος νέος, ὅπως ὁ ἀείμνηστος προκάτοχος αὐτοῦ ὁ Καναδαῖος, ἐκτεθῇ μετ' ὀλίγον εἰς παντὸς εἴδους πειράματα. Ἡ περιέργεια τῶν ἰατρῶν εἶναι ἀκάματος.

Ἂς ὑποθέσωμεν ὅτι καθ' ἣν ἐποχὴν ἔτρωγε τακτικῶς, εἶχεν ἀποστροφήν, ὅπως πολλοὶ ἄνθρωποι, πρὸς τὰ λιπαρὰ φαγητά. Θὰ τῷ χύσωσιν εἰς τὸν στόμαχον τοιαῦτα, θέλοντος καὶ μὴ θέλοντος αὐτοῦ, καὶ ἐν ἀγνοίᾳ αὐτοῦ, διὰ νὰ μάθωσιν ἂν ἡ ἀποστροφὴ τοῦ στομάχου ἦναι τόσον ἀκατανίκητος ὅσον ἡ τῆς γεύσεως. Ἴσως δὲν τῷ μείνῃ ἐπὶ τέλους ἄλλο καταφύγιον ἢ νὰ προσδράμῃ εἰς κλειθροποιόν τινα ἀδιάφθορον, ὅπως τῷ παραγγείλῃ μυστικὸν κλεῖθρον, καὶ νὰ φυλάττῃ τὴν κλεῖδα τοῦ στομάχου του προσεκτικώτατα ἐν τῷ θυλακίῳ του.

Συμβαίνει πολλάκις, ἀφ' οὗ δεχθῇ τὴν τροφήν του δι' ἐγχυματισμοῦ ὁ ἀσθενής, νὰ τῷ ἐπέλθῃ ἄφθονον σίαλον εἰς τὸ στόμα· δὲν δύναται ὅμως νὰ τὸ καταπίῃ καὶ θέλει νὰ τὸ πτύσῃ εἴτε ἀμέσως, εἴτε ἀφ' οὗ ἀποταμιεύσῃ ποσότητά τινα εἰς τὸ ἀνώτερον μέρος τοῦ οἰσοφάγου. Οὕτω λοιπὸν τὸ σίαλον δὲν εἶναι τόσον ἀπαραίτητον εἰς τὴν θρέψιν ὅσον ἐνομίζετο, ἀφ' οὗ αἱ τροφαὶ χωνεύονται τόσον εὐκόλως ὅσον ἐὰν ἐπεξειργάζοντο ὑπὸ τοῦ φυσιολογικοῦ τούτου αἰτίου. Ὅθεν τὸ σίαλον μέλλει νὰ χάσῃ τὴν ὑπόληψίν του.

—

Ἐπίδρασις τῶν σωματικῶν ἀσκήσεων ἐπὶ τῆς ὑγιείας.

Ἡ γυμναστικὴ εἶναι ἀναντιρρήτως, μετὰ τῆς ὑδροθεραπευτικῆς, τὸ ἰσχυρότατον μέσον τῆς τροποποιήσεως τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ. Ὁ δόκτωρ Βοὺρκ συνέλαβε τὴν ἐξαίρετον ἰδέαν τοῦ

Digitized by Google

νὰ προσπαθήσῃ νὰ καταδείξῃ, διὰ πειραμάτων, τὰ ἐξαγόμενα εἰς ἃ δύνανται νὰ φέρωσιν ὀλίγων μηνῶν ἀσκήσεις τῶν μυῶν. Τὸ διδασκαλεῖον τῆς γυμναστικῆς ἐν Βιγκένναις (τῆς Γαλλίας) τῷ ἐχορήγησε πολύτιμον στάδιον διὰ πειράματα. Ὁ κ. Βοὺρκ ἐζήτησε τὴν ἄδειαν νὰ ζυγίζῃ τοὺς μαθητὰς πρὶν καὶ μετὰ τὰ γυμνάσια, νὰ μετρῇ τὸν πνευμονικὸν χῶρον αὐτῶν, νὰ δοκιμάζῃ διὰ τοῦ δυναμομέτρου τὰς δυνάμεις τῶν μυῶν των κτλ. Ἡ ἐξέτασις ἐπέτυχεν ἐπὶ πλέον τῶν 1000 ἀτόμων. Ἐν ὀλίγαις λέξεσι συγκεφαλαιῶ τὰ ἐξαγόμενα τῶν παρατηρήσεών του: Μετά τινων μηνῶν ἄσκησιν αἱ τῶν μυῶν δυνάμεις αὐξάνουσιν εὐκόλως μέχρις 23%, φθάνουσι δὲ καὶ μέχρι 38%, προσέτι δὲ αἱ δυνάμεις τείνουσιν εἰς ἰσορροπίαν καθ' ἅπαντα τὰ μέλη τοῦ σώματος. Ὁ πνευμονικὸς χῶρος αὐξάνει τοὐλάχιστον κατὰ ἓν ἕκτον. Τὸ σωματικὸν βάρος αὐξάνει ἐπαισθητῶς καὶ φθάνει μέχρι 15%, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου ὁ ὄγκος τοῦ γυμναζομένου ἐλαττοῦται, τοῦθ' ὅπερ σημαίνει ὅτι ἡ γύμνασις αὐξάνει τὴν πυκνότητα ἑκάστου σώματος, ἢ τοὐλάχιστον τὸ βάρος αὐτοῦ ἐν τῷ αὐτῷ ὄγκῳ.

Τὰ πειραματικὰ διδόμενα τὰ συλλεχθέντα ὑπὸ τοῦ κ. Βοὺρκ εἰσὶν ἀληθῶς ἐνθαρρυντικά, καὶ ἐλπίζομεν ὅτι θὰ συντείνωσιν εἰς τὸ νὰ ἐκτιμηθῇ κατὰ τὴν ἀληθῆ αὐτῆς ἀξίαν ἡ θαυμασία ἐπίδρασις τῶν σωματικῶν ἀσκήσεων ἐπὶ τῆς ὑγιείας ἐν γένει.

Πτητικὴ μηχανή.

Βερολίνιός τις ἀνταποκριτὴς τῆς *Ἐφημερίδος τῆς Γενεύης* δίδει τὴν ἑπομένην περιγραφὴν ἀεροπόρου πτητικῆς μηχανῆς τοῦ κ. Ῥάλφ Σκώττ, ἧς ἡ δοκιμὴ ἐγένετο κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος μηνὸς ἐνώπιον τοῦ ὑπουργοῦ τῶν στρατιωτικῶν καὶ ἐπιτροπῆς ἐπιστημόνων, διορισθείσης ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου.

Ἡ μηχανὴ εἶναι ξυλίνη, ἐν τῷ βάθει δ' αὐτῆς ὑπάρχει μηχανισμὸς τιθέμενος εἰς κίνησιν διὰ τροχοῦ λειτουργοῦντος ἐν εἴδει πηδαλίου ἀτμοκινήτου πλοίου. Ὁ τροχὸς ἐξασκῶν ἐπὶ τοῦ ἐλατηρίου πίεσιν, μεταδίδει εἰς τὴν μηχανὴν κίνησιν ἀναβάσεως 1500 χιλιογράμμων καὶ δύναμιν καταβάσεως 750 χιλιογράμμων.

Ὁ μηχανισμὸς στηρίζεται ἐπὶ τοῦ συστήματος τῆς ἰσορροπίας· εἰς ἑκάτερον ἄκρον τῆς μηχανῆς ὑπάρχει κάθισμα διὰ τοὺς ἀεροβάτας, καὶ τὸ ἕτερον ἐκ τῶν ἄκρων τούτων ἔχει πηδάλιον.

Ὁ ἐφευρετὴς διετείνετο, ὅτι διὰ τῆς μηχανῆς του ταύτης δύναται νὰ διανύσῃ 10 μίλια ἀγγλικὰ τὴν ὥραν ἐν καιρῷ γαλήνης, καὶ 40 μ. δι' ἐναντίου ἀνέμου ἢ ἐν μέσῳ θυέλλης· προσέθηκε δὲ ὅτι ἔκαμε πολλὰ πειράματα, ἅτινα ἅπαντα ἐπέτυχον πληρέστατα.

Ἁλιεία τοῦ κοραλλίου.

Ἐν Ἰταλίᾳ πρὸς ἁλιείαν τοῦ κοραλλίου ἀσχολοῦνται 452 πλοιάρια χωρητικότητος 8, 10 καὶ 16 τόννων, ἔχοντα πλήρωμα ἐν ὅλῳ 4,112 ἀνδρῶν. Ἡ ἁλιεία γίνεται ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Σαρδηνίας, Σικελίας, Κορσικῆς, Τύνιδος καὶ Ἀλγερίας, καὶ παράγει κατὰ μέσον ὅρον κατ' ἔτος προϊὸν ἀξίας 4,177,500 φράγκων. Ἡ ἀξία τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ κατεργαζομένου κοραλλίου εἶναι 9,500,000 φράγκων, ἐξ ὧν 8,710,000 ἐξάγονται εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἡ ἐν μέρει ἐξάντλησις τῶν πρὸ πολλοῦ ἁλιευομένων πυθμένων καὶ πρὸ πάντων αἱ προσπάθειαι τῆς διοικήσεως τῆς Ἀλγερίας ἵν' ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τῆς Ἰταλίας τὸ μονοπώλιον τῆς ἁλιείας καὶ ἐπεξεργασίας τοῦ κοραλλίου, ἀπειλοῦσιν ἀπό τινων ἐτῶν τὴν καταστροφὴν τῆς βιομηχανίας ταύτης ἐν Ἰταλίᾳ.

Ἡ τιμὴ ἑνὸς ἀριστουργήματος.

Ὁ Ἀπολεσθεὶς παράδεισος, τὸ ἔξοχον τοῦ Μίλτωνος ἔπος, ἐπωλήθη, ὡς γνωστόν, εἰς τὸν ἐκδότην αὐτοῦ ἀντὶ ποσοῦ εὐτελεστάτου. Τὸ μεταξὺ τοῦ ποιητοῦ καὶ τοῦ ἐκδότου συναφθὲν συμβόλαιον εὑρέθη πρό τινος, χάριν περιεργείας δὲ παρατιθέμεθα ἐνταῦθα μετάφρασιν τῶν κυριωτέρων μερῶν τοῦ ἐπισήμου τούτου ἐγγράφου.

«*Συμβόλαιον συναφθὲν μεταξὺ τοῦ κ. Μίλτωνος καὶ τοῦ κ. Σύμονς, ὑπὸ χρονίαν 27 Ἀπριλίου 1667.*

»Ὁ ἄνω ῥηθεὶς Ἰωάννης Μίλτων, εὐγενής, ἀντὶ λιρῶν στερλινῶν πέντε (125 φρ.), πληρωθησομένων αὐτῷ σήμερον ὑπὸ τοῦ ἄνω ῥηθέντος Σύμονς, τυπογράφου, καὶ ἄλλων ὠφελημάτων, σημειουμένων ἐν τῷ παρόντι συμβολαίῳ, ἔδωσε, παρεχώρησεν, ἐγκατέλειψε, καὶ διὰ τοῦ παρόντος ἐγγράφου δίδει, παραχωρεῖ, ἐγκαταλείπει εἰς τὸν ἐν λόγῳ Σαμουὴλ Σύμονς καὶ εἰς τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ ἢ ἄλλους δικαιούχους τὸ βιβλίον, τὸ ἀντίγραφον ἢ τὸ χειρόγραφον τοῦ ποιήματος τοῦ ἐπιγραφομένου ὁ *Ἀπολεσθεὶς παράδεισος* ἢ ὑφ' οἱονδήποτε ἄλλον τίτλον τὸ ποίημα τοῦτο θὰ γνωρίζηται καὶ θὰ διακρίνηται, ὡς καὶ πάντα τὰ προκύπτοντα ἢ προκύψοντα κέρδη καὶ ἀπολαυάς. Ὁ ἄνω ῥηθεὶς Μίλτων δι' ἑαυτόν, τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ ἢ ἄλλους δικαιούχους συναινεῖ νὰ ἐγκαταλείψῃ εἰς τὸν ἕτερον τῶν συμβαλλομένων καὶ εἰς τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ ἢ ἄλλους δικαιούχους τὴν πλήρη καὶ τελείαν ἀπολαυὴν τῶν κερδῶν καὶ τὴν κυριότητα πασῶν τῶν γενησομένων τυχὸν ἐκδόσεων, χωρὶς οὐδείς ποτε κληρονόμος αὐτοῦ ἢ δικαιοῦχος νὰ ἔχῃ δικαίωμα ἀγωγῆς κατὰ τοῦ ἐν λόγῳ Σύμονς. Ἐπίσης συνωμολογήθη ὅτι οὐδέποτε ὁ ἄνω ῥηθεὶς Μίλτων θὰ συναινέσῃ νὰ τυπωθῇ καὶ δημοσιευθῇ ὅλον ἢ μέρος τοῦ ποιήματος ἐπὶ βλάβῃ αὐτοῦ, ἄνευ τῆς ἀδείας του· ἐπὶ τούτῳ δὲ πέντε ἕτεραι λίραι στερλῖναι εἰς καλὸν ἀγγλικὸν νόμισμα δοθήσονται εἰς χεῖρας τοῦ ἄνω ῥηθέντος Μίλτωνος ὑπὸ

Digitized by Google

τοῦ ἄνω ῥηθέντος Σύμονς, ὅτε χίλια τριακόσια ἀντίτυπα τοῦ ῥηθέντος συγγράμματος πωληθῶσι καὶ ἐξοδευθῶσιν εἰς τὸ κοινὸν, καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς τρίτης ἐκδόσεως ἐκ χιλίων τριακοσίων ἀντιτύπων μετρηθήσονται αὐτῷ ἕτεραι πέντε λίραι στερλίναι. Αἱ ἐν λόγῳ τρεῖς πρῶται ἐκδόσεις γενήσονται εἰς ἀντίτυπα οὐχὶ πλείονα τῶν χιλίων πεντακοσίων, ὁ δὲ ἄνω ῥηθεὶς Σύμονς ὑποχρεοῦται ζητούμενος νὰ βεβαιώσῃ ἐνόρκως ἐνώπιον τῶν ἁρμοδίων ὅτι δὲν ἐτύπωσεν ἀνώτερον ἀριθμόν· πρὸς βεβαίωσιν τούτων συνετάχθη τὸ παρὸν, ἐφ' οὗ τὰ συμβαλλόμενα μέρη ἐπέθηκαν τὰς σφραγῖδάς των κατὰ τὴν ἀνωτέρω μνησθεῖσαν ἡμέραν καὶ ἔτος.

»Ὑπογεγραμμένος *Ἰωάννης Μίλτων*.

»*Ἰωάννης Φίσερ*, *Ῥοβέρτος Γκρὴν*, μάρτυρες.»

Εις Αναγνωστης.

ΥΓΙΕΙΝΗ

'Απομίμησις τοῦ γάλακτος.

'Επὶ περιστάσεων καθ' ἃς, οὔτε ἡ μήτηρ οὔτε ἡ τροφὸς οὔτε ζῶόν τι ἐκ τῶν χρησίμων εἶναι δυνατὸν νὰ παρέξωσιν εἰς τὸ νεογνὸν τὴν πρώτην αὐτοῦ τροφὴν, ὁ ἰατρὸς εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ συμβουλεύῃ ὁποίας τροφῆς πρέπει νὰ γίνηται χρῆσις πρὸς διατροφὴν αὐτοῦ.

Πολλοὶ τῶν ἰατρῶν, ἰδίως παρ' ἡμῖν, παραδέχονται τὴν ὑπὸ τοῦ λαοῦ εἰς πολλὰ μέρη παραδεδεγμένην συνήθειαν, ὅτι δηλ. εἰς τοιαύτας περιστάσεις καταλληλοτέρα τροφὴ εἶναι ἡ δι' οὐσιῶν ἐκ τοῦ φυτικοῦ βασιλείου (arrow-root, ἀμύλου, ἀλεύρων, κτλ.), μιγνυομένων μετὰ βουτύρου καὶ ζακχάρου, ἢ καὶ μόνον ζακχάρου. Ἡ τοιαύτη συνήθεια, εἰς ὀλιγίστας περιστάσεις μὴ φέρουσα κακὰ ἀποτελέσματα εἴτε δυσπεψιῶν εἴτε ἀνεπαρκοῦς τροφῆς, ἐγκαταλειφθεῖσα εἰς ἅπασαν σχεδὸν τὴν Εὐρώπην, πρέπει νὰ ἐγκαταλειφθῇ καὶ παρ' ἡμῖν, καὶ νὰ ἀναπληρωθῇ ὅπως ἐκεῖ καὶ ἐνταῦθα, διὰ τροφῆς φυσικωτέρας πρὸς τὸν ὀργανισμὸν τοῦ νεογνοῦ καὶ προσομοίας κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πρὸς τὸ τῆς γυναικὸς γάλα. Τοῦτο δὲ ἐπιτυγχάνεται διὰ τῶν τεχνητῶν λεγομένων γαλάκτων, ὧν καταλληλότερον διὰ τὴν σύστασιν καὶ εὐκολίαν πρὸς μεταφορὰν εἶναι τὸ ἐκ γάλακτος τῆς βοὸς ἐν Ἑλβετίᾳ (Cham) κατασκευαζόμενον καὶ ἐπονομαζόμενον *πεπυκνωμένον γάλα* (lait condensé, condensirte Milch), ὅπερ τοσοῦτον ἐκτεταμένην ἐφαρμογὴν εὗρεν ἐν Γερμανίᾳ, Αὐστρίᾳ, Ἀγγλίᾳ καὶ Ἀμερικῇ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, ἀπό τινων δὲ ἤρξατο νὰ εὑρίσκῃ τοιαύτην ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ.

Τὸ πεπυκνωμένον γάλα κατασκευάζεται εὐμεθοδέστερον καὶ ἁπλούστερον κατὰ τὸν Lignac οὕτω. Ἐντὸς λίτρας καλοῦ βοείου γάλακτος προστίθενται 75,0 ἕως 80,0 λευκοῦ καλαμικοῦ ζακχάρου· τὸ μῖγμα τοῦτο ἐν ἁπλωτοῖς ἀγγείοις τιθέμενον φέρεται ἐπὶ ἀτμολούτρου καὶ θερμαίνεται, ἀνακινούμενον διαρκῶς, ἕως οὗ δι' ἐξατμίσεως ὑπολειφθῇ τὸ $\frac{1}{5}$ τοῦ ἀρχικοῦ ὄγκου. Τοῦτο κλειόμενον καλῶς ἐντὸς κυλινδρικῶν ἐκ λευκοσιδήρου ἀγγείων πέμπεται εἰς τὸ ἐμπόριον. Τὸ γάλα τοῦτο χρησιμεύει οὐχὶ μόνον ἐν ταξειδίοις διὰ πλοίων ἢ διὰ τοῦ σιδηροδρόμου, ἀλλὰ καὶ ἐν βρεφοκομείοις, ἐν οἷς διὰ διαφόρους αἰτίας δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ πρόσφατον γάλα, καὶ ἐν οἰκογενείαις, αἵτινες πάλιν διὰ διαφόρους αἰτίας δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προμηθευθῶσι τοιοῦτον. Ἐπιτυχεστάτην χρῆσιν αὐτοῦ εἴδομεν ἐν Γερμανίᾳ, ἰδίᾳ ἐν Βιέννῃ ἐν τῷ νοσοκομείῳ «τῆς Ἁγίας Ἄννης» τῶν παίδων, εἰς ποσὸν ἑκάστοτε ἑνὸς μικροῦ πλήρους κοχλιαρίου εἰς 100 γραμμάρια ὕδατος θερμοῦ.

Ἐν Ἀθήναις, ὡς ἐξωδίκως ἐπληροφορήθημεν, ἐγένετο χρῆσις τοιούτου, ἀλλ' ἐπήρχοντο ἐξ αὐτῆς διάφορα ἐνοχλήματα ἐκ τοῦ πεπτικοῦ σωλῆνος. Ἡμεῖς φρονοῦμεν ὅτι κατάλληλος χρῆσις αὐτοῦ συγκειμένη εἰς δόσεις μικρὰς, ἡμίσεος δηλ. μικροῦ κοχλιαρίου εἰς 75,0 θερμοῦ ὕδατος, μεθ' ἑνὸς μικροῦ κοχλιαρίου ἐλαφρᾶς διαλύσεως ἀνθρακικῆς ἀσβέστου, καὶ ἐνταῦθα δὲν θέλει εἶσθαι βλαβερὰ εἰς τὰς περιστάσεις ἐκείνας, καθ' ἃς οὔτε γυναικεῖον γάλα καλὸν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν, οὔτε ἄλλου γάλακτος καλοῦ δυνάμεθα νὰ εὐπορῶμεν.

Ἕτερον τεχνητὸν γάλα εἶναι τὸ κατὰ τὴν μέθοδον τοῦ Coulier παρασκευαζόμενον καὶ τὸ ὁποῖον συνιστάμενον ἐπὶ 1000 μερῶν ἐκ γάλακτος βοὸς 634,0, ἀνθογάλακτος 13,0, γάλ. ζακχάρου κρυσταλλικοῦ 15,0, φωσφορικῆς ἀσβέστου 1,5 καὶ ὕδατος 336,5, πλησιάζει πρὸς τὸ γυναικεῖον γάλα· ἀλλ' ἕνεκα τῶν δυσκολιῶν ὅσας παρέχει πρὸς παρασκευὴν, ἕνεκα τῆς ἀνάγκης τῆς ὑπάρξεως προσφάτου γάλακτος ὁποίου εἰς πολυειδεῖς περιστάσεις ἀποροῦμεν, ἕνεκα τῆς βλαβερᾶς αὐτοῦ ἐπιδράσεως ἐπὶ τοῦ πεπτικοῦ σωλῆνος τοῦ νεογνοῦ ὡς πολλάκις παρετηρήθη, ἡ χρῆσις τοῦ τεχνητοῦ τούτου γάλακτος δὲν εὗρε πρακτικὴν ἐφαρμογὴν πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ σκοποῦ, ὃν δι' αὐτοῦ πρὸς ἐντελῆ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον διατροφὴν λεπτοφυοῦς ὀργανισμοῦ προτιθέμεθα.

Ἐν ἀχρηστίᾳ τέλος κατήντησε καὶ τὸ κατὰ τὴν μέθοδον τοῦ Liebig παρασκευαζόμενον τεχνητὸν γάλα.[1]

Ἰσοκράτης ἔφη δύο καιροὺς ποιοῦ τοῦ λέγειν, ἢ περὶ ὧν οἶσθα σαφῶς, ἢ περὶ ὧν ἀναγκαῖον εἰπεῖν· ἐν τούτοις γὰρ μόνοις ὁ λόγος τῆς σιωπῆς κρείττων, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις ἄμεινον σιγᾷν ἢ λέγειν.

1. Περὶ γάλακτος, ὑπὸ Ι. Χ. Βάμβα, ἰατροῦ.

ΑΘΗΝΗΣΙ.—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.

Digitized by Google